Digitized by Google

BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III
RACCOLTA
VILLAROSA
E
54
NAPOLI

Digitized by Google

COMMENTARIA IOANNIS MATIENZO REGII SENATORIS IN CANCELLARIA Argentina Regni Peru in librum quintum Recollectionis legum Hispaniæ.

CVM LICENTIA.

MANTVÆ CARPENTANEÆ.

Excudebat Ludouicus Sanctius.

ANNO M. DC. XIII.

Vendense en casa de Iuan Hasrey.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX CONTENTORVM IN COMMENTARIIS IOANNIS MAtienço in librum quintum recollectionis legum, Regni Castellæ, ordine Alphabetico.

A

ABesse non videtur, qui cito est reversurus, l.6.tit.3.glos.1.n.2.
Ab intestato succedit is quem nemo præcedit, l.1.tit.4.gloss.14.num.49.
Ab intestato venientes vsque ad quem gradum succedant? l.6.tit.4.glos.4.num.1.
Abortiuus quis dicatur? l.2.tit.8.glos.1.nu.3.
Absens dicitur qui est in remotis locis, & diutiùs est absfuturus, l.6.tit.3.glos.1.nu.1.
Absens non dicitur qui prope est, & cito speratur reuersurus, ibidem.
Absens non restituitur, quoties lex de eo facit mentionem, l.8.tit.11.glos.11.num.2.
Absens ignorare præsumitur, l.8.titul.11.gloss.12.num.1.
Absens & ignorans æquiparantur, l.8.tit.11.glos.12.num.19.
Absens ex causa reipublicæ, vel eo quod fuerat in seruitio Regis, an & quando restituatur, remissiue ibidē, num.20.
Absens in criminalibus regulariter non damnatur, fallit in decoctore, l.1.tit.19.glos.3.num.1.
Absens in criminalibus iure Regio condemnatur, & cōtra eum procedi potest regulariter, ibidem.nu.2.
Absenti, an currat tempus retractus, qui verisimiliter habuit ignorantiam, l.8.tit.11.glos.8.nu.2.
Absentia iusta digna excusatione, vel restitutione, quæ sit? l.8.tit.11.glos.8.nu.1.
Absentia, ne an potius præsentia præsumatur? ibidem.
Absentia simul cum verisimili ignorantia, an comprehendatur sub statuto disponente currere tempus absenti? ibidem num.2.
Absentiæ longæ causa plura permittuntur, quæ alias non licerent, propter periculū, quod esse potest in mora, l.1.tit.10.glos.21.nu.16.17.& pluribus seqq.
Acceptatio officij executoris ex quibus actibus præsumatur? l.14.tit.4.glos.1.num.31.
Accessorium, licet sit maioris valoris, quam principale, non ob id desinit vocari accessorium, l.6.titul.7.glos.2.num.2.
Accessorium dici non potest extincto principali, l.9.tit.7.glos.2.num.5.
Accusare qui possint matrimonijs clandestinitatem? l.2.tit.1.glos.5.
Acta iudicij, quæ dicantur? l.1.tit.7.glos.2.nu.3.
Acta iudicij dicuntur quæcunque fiunt coram iudice, licèt non in figura iudicij, ibidem.
Actio ex testamento vtilis competit iure Regio pro legatis, vbi non aditur hæreditas, l.1.tit.4.glos.14.num.12.
Actio ex testamento competens pro legato naturam habet bonæ fidei, ibid.num.16.
Actio quæ sui natura est stricti iuris, sapit naturā eius, cuius loco subrogatur, etiam si subrogata actio in aliquo discrepat, ibi.num.16.
Actio hypothecaria competit hodie pro legatis, licet hæreditas non adeatur, ibi.num.17.
Actio hypothecaria non requirit necessario personalem, in qua fundetur, ibidem, & num.18.& 19.
Actio ad cogendum hæredem adire non datur ei, cuius non intererat, l.1.tit.4.glos.18.num.4.
Actio personalis, & reiuendicatio competunt domino, qui iure speciali dominus in effectu est, l.8.titul.7.glos.2.num.4.
Actiones, an sint bona mobilia, vel immobilia, aut tertium genus? l.2.tit.9.glos.1.num 84.
Actiones eius loci esse censentur, vbi debet fieri exactio, etiam quo ad confiscationem ibi nu.85.
Actio realis nullam præsupponit obligationem, l.3.tit.10.glos.2.num.12.
Actio non oritur iure regio, vel naturalis obligatio non præcedit, l.7.tit.10.glos.2.num.20.
Actio ex testamento est stricti iuris, sed bonæ fidei æquiparatur in pluribus, ibid num.50.
Actiones, quæ ex delicto nascuntur, ad hæredes nō trāseunt, l.7.tit.10.glos.5.num.5.
Actio ex delicto ingratitudinis descendens non datur in hæredes, l.7.tit.10.glos.5.num.15.
Actio æstimatur deductis litis expensis, & laboribus communiter expendi solitis ad rei exactionem, l.1.tit.11.glos.2.n.37.
Actio ex.l.2.C.de rescin.vendi.& legis Regiæ quando competat contra tertium possessorem? l.1.titul.11.glos.8.num.24.
Actio ex dict.l.2.an sit in rem scripta? ibidem.

Digitized by Google

INDEX.

Actio ex dict.l.2.quando non competat contra tertium possessorem? ibi.num.25.

Actio ex dict.l.2.an competat venditori, re perempta, absque emptoris culpa? ibi.num.29.& 30.

Actio ex dict.l.2.an competat, re perempta, apud tertium possessorem? ibi.num.31.

Actio ex.d.l.2.an competat, re perempta, apud venditorem læsum? ibi.num.32.

Actio ex.d.l.2. an competat, re perempta, post litem contestatam? ibi.num.34.

Actio ex.d.l.2.an competat læso scienti tempore contractus læsionem? ibi.num.35.

Actio ex.d.l.2.an competat ei qui vendit rem iussu testatorum? ibi.num.58.

Actio ex.d.l.2.& similium, finitur elapso quadriennio iure Regio, l.1.tit.11.glos.10.num.1.

Actio ex.d.l.1.C.de rescinden. vendi.an dicatur officium iudicis? l.1.tit.11.glos.10.num.2.

Actio ex.d.l.2. an dicatur restitutio in integrum ex clausula generali? ibi.num.3.

Actio ex.d.l.2.an sit bonæ fidei? ibi.num.4.

Actio ex.d l.2.an sit stricti iuris, si petatur rescissio cõtractus stricti iuris? ibi num.5.

Actio ex.d.l.2.an dicatur condictio ex lege? contra communem, quòd sic, ibi.num.6.

Actio ex.d.l.2.durat.30.annis iure communi: iure Lusitano 15.annis, iure Francorũ decẽ annis, ibi.n.7.

Actio ex.d.l.2.an sit perpetua, si per modum exceptionis proponatur? ibi.num.8.

Actio ex dict.l.2.vide in verbo remedium.l.2.C.de rescind.vendi.

Actiones non sunt bona mobilia, vel immobilia, sed tertium bonorum genus, l.7.tit.11.glos.1.num 33.

Actiones confusæ aditione hæreditatis, amissa hæreditate restituuntur, ibi num.41.

Actionem habens ad rem, rem ipsam habere videtur, l.7.tit.11.glos.6.num.12.

Actio quod metus causa semel transmissa ad hæredes, efficitur in perpetuum transmissibilis, l.7.tit.11.glos.8.num.3.

Actio competens ad retractum est personalis in rem scripta, ideo contra tertium competit, ibidem num.11.& 12.

Actio ex retractu est in rem scripta, & stricti iuris, l.7.tit.11.glos.12.num.9.& l.8.glos.13.num.3.

Actio de peculio, & de in rẽ verso, institoria, exercitoria, tributoria, & quod iussu quando competant? l.16.tit.11.glos.9.num.2.3.4.& 5.

Actio quæ iure regio quæritur ex pacto nudo, an sit vtilis, vel directa? l.2.tit.16.glos.5.num.13.

Actori fauetur magis, quam reo in deceptione vltra dimidiam, l.1.tit.11.glos.2.num.53.

Actus interiores non pertinent ad iudicium Ecclesiæ, nisi per exteriores præsumãtur, glos.rub.tit.1.n.186.

Actum nullum facientes, an pœnam incurrant à iure statutam contra talem actum facientes? l.1.tit.1.glos.7.in fi.& l.6.tit.1.glos.1.num.1.& 2.

Actus nullus, an valeat quo ad incommodum faciẽtis, l.6.tit.1.glos.1.num.2.

Actus consummati effectus, remissiuè, l.9.tit.1.glo.1.num.7.

Actus qui fit cum alterius licentia, à quo prouenire dicatur? l.9.tit.1.glos.2.num.10.

Actus sine solemnitate requisita factus, valet si sit vtilis facienti, l.1.tit.3.glos.1.num.14.

Actus ab vxore absque licentia viri factus est nullus ipso iure, l.2.tit.3.glos.7.

Actus nullus, an & quando ratificari possit? l.5.tit.32 glos.2.num.2.

Actus omnis consistit in potentia, scientia, & voluntate, l.1.tit.4.glos.4.num.16.& glos.6.nu.1.

Actus quilibet forma non seruata est nullus, etiam si contractus sit, aut testamentum, maximè si contineat clausulam decreti irritantis, l.1.tit.4.glos.4.num.20.

Actus inutiliter factus, an possit iterari, l.9.tit.4.glos.1.num.4.5.& 6.

Actus nullus quando possit confirmari? remissiuè, l.3.tit.7.glos.2.num.1.

Actibus duobus eodem die factis, qui præcessisse præsumatur, ibidem num.2.

Actus nostri voluntarij non extenduntur vltra, quã gerantur, l.2.tit.9.glos.1.num.32.

Actus qui nomine proprio, & alieno geri possunt, intelliguntur nomine proprio facti, nisi ex cõiecturis aliàs constet, l.2.tit.9.glos.1.num.38.

Actus sequens declarat animum præcedentem, l.1.tit.9.glos.num.72.l.7.tit.11.glos.13.nu.11.

Actus iuramento contrarius valet, modo iuri non aduersetur, licet agens sit periurus, fallit coram iudice, quippe qui permittere non debet, quem venire contra iuramentum, l.3.tit.10.glos.13.num.7.

Actus an nomine proprio, vel dignitatis sit factus, cognoscitur ex coniecturis, ibi.num.11.

Actus qui licite, & illicite fieri potest, in dubio præsumitur licite factus, l.7.tit.10.glos.1.num.18.

Actus prohibitus si expressè à lege annulletur, censetur pro forma inductum, l.13.num.10.glos.5.nu.1.

Actus iudicatur ex principali agentium intentione, l.7.tit.11.glos.10.num.3.& 4.

Adiectus solutioni dicitur iure communi tertius, si quis stipuletur, sibi, & alicui tertio, l.2.tit.16.glos.5.num.9.

Adiectus solutioni esse potest filius fam. vel seruus, & an ei inuito creditori solui possit ibidem.

Adiectus solutioni quando quis dicatur iure regio? ibidem num.11.

Adita hæreditate per filium effectum est vnicum patrimonium filij, l.4.tit.1.glos 2.

Aditio hæreditatis est quasi contractus, l.1.tit.3.glos 3.num.4.

Aditio hæreditatis est vltima testamenti perfectio, iure communi Imperatorum, l.1.tit.4.glos.14.nu.3.

Aditio hæreditatis hodie non requiritur iure regio ad validitatem testamenti ibidem num.4.

Aditio hæreditatis hodie iure regio, an requiratur ad legatorum confirmationem, saltem venientium ab intestato, ibidem num.5.& 6.

Aditio hæreditatis venientium ab intestato, an iure cõmuni requiratur, quoties in testamento apposita est clausula codicillaris non adita hæreditate per hæredem scriptum ad confirmationem legatorum? ibidem.

Aditio hæreditatis venientiũ ab intestato, an requiratur, vt valeãt legata pia? l.1.tit.4.gl.14.n.6.& 8.

Aditio hæreditatis venientium ab intestato quare requira-

Digitized by Google

quiratur iure ciuili,& non iure regio? ibi.nu.9.
Aditio hæreditatis, etsi deficiat, conseruantur iure regio dationes tutelæ, & substitutiones pupillares, exẽplares, & cætera in testamento cõtenta, quamuis ius commune præcisam exigat hæreditatis aditionem ad eorum firmitatem, l.1.tit.4.glos.15.
Aditio hæreditatis requiritur iure communi ad firmitatem dationis tutelæ, & venditionis ab executore factæ, & omnium contentorum in testamento: hodie secus iure regio, l.14.tit.4 glos.1.num.16.
Aditio hæreditatis retrotrahitur ad tempus mortis, & quomodo id intelligatur, l.1.tit.8.glos.4 num.5.
Administratio generalis cum libera à lege, vel ab homine concessa, non extenditur ad donationem, nisi specialiter concedatur. l.3.tit.3.glos.2.num.3.
Administratores, an possint donare, ibidem.
Administratio cum libera à lege, vel ab homine concessa in quo differant? l.3.tit.3.glos.2.nu.4
Administrator cum libera non potest delinquendo alienare, l.10.tit.9.glos.2.num.2.
Administratores aliorum, tutores, œconomi, & executores testamentorum, an possint emere bona, quorum administrationem gerunt, & quare non, l.23.titul.11.glo.1.num.1.
Administrator quilibet, an possit palam, & bona fide emere bona eorum, quorum administrationem gerũt, l.23.tit.11.glos.1.num.2.& 3.
Administratio mala facit penuriam esse victualium, & caristiam in ciuitate, l.1.tit.25.glos.9.num.3.
Aduena, an sortiatur forum ratione contractus? l.3.tit.16.glos.1.num.8.
Aduena non est conueniendus in loco contractus, sed domicilij, l.2.tit.9.glos.1.num.71.
Aduersaria quid significent? quid verò codex, l.10.tit.18.glos.1.num.1.
Adulteræ quando liceat accedere absque peccato? glos.rub.tit.1.num.101.
Adulter quando priuetur iure exigendi debitum? ibidem.
Adulteros necare quare marito permittatur, l.6.tit.8.glos.1.num.7.
Adulteros occidens, an peccet mortaliter, l.6.titul.8.glos.1.num.9.
Adulteros impune occidere propria authoritate quando liceat, & an dotem amittat, ibi.num.10.
Adulteros infraganti crimine deprehensos occidens, propria authoritate peccat, ibi.num.11.
Adulteros occidere quare marito permittitur, ibi.n.15.
Adulterij pœna iure regio, ibi.num.16.
Adulteros marito per sententiam traditos occidere non est peccatum, si propria cesset vindicta, l.6.tit.8.glos.11.num.17.
Adulteram nemo alius accusat præterquàm maritus, l.6.tit.8.glos.2.num.19.
Adultera, an hodie dicatur incurrere pœnam mortis, l.7.tit.8.glos.11.num.7.
Adulterij crimen, an possit obijci viduæ dotem repetenti mortuo marito ab hæredibus eius, l.5.titul.9.glos.8.num.15.
Adulterij crimen quando possit obijci ab hæredibus mariti aduersus viduam, ibi.num.16.& 17.ad effectum ne dotem lucretur, l.7.tit.10.glos.5.15.
Aduocatus vt procurator accusans de falso testamentum, in quo est hæres institutus, an efficiatur indignus, l.11.tit.8.glos.3.num.13.
Aecclesia, an conueniri possit, si quem læserit citra dimidiam iusti pretij, l.1.tit.11.glos.8.num.11.
Aecclesia est cultrix iustitiæ, atque ideò neminem decipere debet, ibidem.
Aedificium cedit solo, l.6.tit.7.glos.2.num.1.
Aedificia in bonis maioratus facta, an cedant maioratui, ibidem.
Aedificia iure feudali facta, si sit arx, vel turris, dicuntur feudalia, l.6.tit.7 glos.2.num.2.
Aedificium scandalosum dicitur quando fit contra morem solitum, l.6.tit.7.glos 5.num.8.
Aedificium vsque ad aream dirutum, si reficiatur, dicitur nouum ædificium, ibi.num.10.
Aedificium monasterij penitus destructũ, si reficiatur, noua requiritur licentia, secus si reparetur, quod non erat omnino dirutum, l.6.tit.7.glos.5.nu.13.
Aedificium ex toto suppressum, si reficiatur, dicitur nouum ædificium, & omnia, quæ in nouo requiruntur, in refectione concurrere oportet, l.6.tit.7.glos 5.num.16.
Aedificium ab alio factum in meo fundo, an possim propria authoritate diruere? l.8.tit.7.glos.6.num.2.
Aedificium in solo meo à me ciuiliter possesso, ab eo qui naturaliter possidet factum propria authoritate demoliri potero, l.4.tit.10.glos.3.num.3.
Aestimatores duo eligi debent, & non vnus, & praxis eos eligendi, l.1.tit.11.glos.2.num.21.
Aestimatores eliguntur à partibus ad taxationem rei quæ à iudice adiudicatur insolutum, l.6.tit.11 glo.2.num.1.
Aestimatores & periti à iudice electi, præuio iuramento declarare tenentur, ibidem.
Aestimationem soluere potest dominus maioris partis, habenti minorem, modo fiat per licitationem coram iudice, l.4.tit.6.glos.4.num.3.
Aestimatio rei fieri debet cum qualitatibus suis, l.1.titul.11.glos.2.num.25.
Aestimatio dotis quando faciat emptionem? l.1.tit.11.glos.8.num.21.& 22.
Aetas legitima ad testandum, l.4 tit.4.glos.2.
Affectata & ascita non excusant affectantem, l.15.titul.10.glos.3.num.1.
Affectata ignorantia, & affectatum impedimentum, vel alia affectata, non prosunt affectanti, ibidem.
Affectatum impedimentum non excusat. l.8.tit.11.glos.12.num.3.
Æffectata ignorantia non prodest, ibidem.
Affectata, vel ascita regulariter non prosunt, ibidem.
Affectio, quæ habetur ad bona maiorum, est maximi effectus, l.7.tit 11.num.2.
Affectio quæ habetur ad res maiorum inducit fraudis suspicionem, quòd contractus sit potius pignoris, quàm venditionis, ibidem vbi alij effectus enumerantur, ibidem.
Affinitatis impedimentum quomodo causetur? gloss.rub.tit.1.num.173.
Affinitatis impedimentum vsque ad quartum gradum statutum est iure canonico, & vsque ad secundum, si affinitas obuenit ex fornicatione, iuxta Concilium Tridentinum, ibi.num.179.
Affines qui dicantur? ibi.num.175.

a 2 Affi-

Digitized by Google

Affinitas contrahitur ex coitu illicito,l.7.tit.8.glos. 11.num.7.

Agens contra testamentum, quia solemnitate testium caret, non peccat, etiam venialiter, ne dum mortaliter, l.1.tit.4.glos.10.num.37.

Agere nemo potest cuius nihil interest,l.7.tit.11.glos. 7.num.36.

Alere vxorem non tenetur maritus inops,l.9.ti 3.glos. 4.num.2.

Alere tenetur vxor virum pauperem,ibidem.

Alendi onus quando transeat ad hæredes, vel emptores, vel donatarium omnium bonorum, vel ad fiscũ? l.8 tit.8.glos.1.nu.20.21.& 22.

Alenosi pœna iure regio.l.6.tit.1.glos.3.

Alienatio prohibita sine aliqua solemnitate, tunc valet si ne ea, cum est vtilis alienanti, cuius rei plurima traduntur exempla,l.2.tit.3.glos.1.num 16.

Alienare prohibitus, prohibitus quoque censetur agere, & actiones exercere,l.2.tit.3.glos.5 num.1.

Alienatio rei donatæ filio, ex causa necessaria facta esse præsumitur, & an eius traditio requiratur, vt reuocata censeatur donatio eius rei filio facta? l.10. tit.6 glos 3.num.7.

Alienatio rei legatæ, vel donatæ inducit pœnitentiam, ibid.num.8.

Alienata semel efficiuntur in perpetuum alienabilia, postquam semel recesserunt à familia, l.11.tit.6. glos.8. num.2.

Alienationis prohibitio in testamento, vel contractu quomodo fieri possit?l.1.tit.7.glos.1 num.11.

Alienatione prohibita cum modificatione non videtur vsucapio prohibita,l.8.tit.7.glos.5.num.19.

Alienationis prohibitio expressa differt à tacita,l.8. tit.7.glos.5.num.23.& seqq.

Alienatio rei propriæ prohibetur ex pluribus causis,l. 10 tit.7.glos.1.num.1.

Alienationis appellatione, an contineatur donatio?l. 5.tit.9 glos.6.num.6.9.& 11.

Alienatione prohibita prohibetur donatio, sed alienatione permissa quãdoq; donatio prohibetur,ibi.n 11.

Alienare non potest delinquendo administrator cum libera, nec per dolum,l.10.tit.9.glos.2.num.2.

Alienatio regalium in exteros prohibita,l.3.tit.10. glos.4.

Alienationis in exteros prohibitio, an extendatur ad eos qui per decennium in regno habitarunt?l. 10. tit. 10.glos.5.num.1.

Alienatio rei dotalis iurata, an valeat contra iuramentum de non alienando prius factum,l.3.tit. 10.glos. 13.num 10.

Alienationis appellatione large comprehenditur alienatio, ex qua dominium transfertur, strictè verò non l.3.tit.10.glos.14.num.2.

Alienare non dicitur qui fructus alienat rei prohibitæ alienare,ibi.num.3.

Alienandi facultas, an sit de substantia dominij,l.3 tit.10.glos.14.num.5.

Alienatio omnium, vel maioris partis bonorum titulo oneroso, minori quàm æquum est pretio, fraudem arguit,l.11.tit.10.glos.3 num.2.

Alienatio in clericos, an possit per contractum prohiberi,l.11.tit.10.glos.5.num.5.

Alienatio trãsit cum sua causa,l.18.tit.10.glos.1.n.1.

Alienare prohibito id quoque censetur prohibitum, sine quo alienatio fieri non potuit,l.6.tit.11.glos. 1. numer. 6.

Alienatio, quæ habuit causam vetustiorem, dicitur necessaria, ibidem.

Alienare non dicitur qui retinet dominium, nec illud in alium transfert,l.7.tit.11.glos.1.num.15.

Alienatum non dicitur, quod traditum non est,l. 7 tit. 11 glos.6.num.7.

Alienare prohibitus non incidit in pœnam vendendo, donec traditio sequatur,l.7.tit.11.glos.6.nu.8.

Alienare prohibitus quare non incurrat pœnã ante traditionem rei?l.7.tit.11.glos.6.num.28.

Alienatio in coniunctos facta præsumitur fraudulenta, l.1.tit.19.glos.1.num.7.

Alienatio bonorum omnium à debitore facta simul, vel iteratis vicibus, præsumitur in fraudem,l.1.tit.19. glos.1.num.8.

Alienatio in coniunctos facta præsumitur fraudulenta,l.1.tit.19.glos.1.num.7.

Alimenta debentur viduæ in annua dilatione à lege concessa hæredibus ad restituendam dotem, si careat bonis vnde ali possit,l.3.tit.1.glos.2.num.19.

Alimenta viduæ præstanda sunt ab hæredibus mariti intra anniculam dilationem, etiamsi vidua habeat patrem diuitem,ibi.num.22.

Alimenta viduæ præstanda sunt ab hæredibus mariti, etiam si cum eis nolit habitare,ibi.num.23.

Alimenta viduæ præstanda sunt intra conuentionalẽ dilationem soluendi, & restituendi dotem appositã, ibi.num.24.

Alimenta præterita an petere possit vxor, & quando, ibi.num.25.

Alimenta viduæ præstanda non sunt post dilationem legalem, vel conuentionalem restituendæ dotis,l. 3. tit.1.glos.2.num.26.

Alimenta quare præstentur?ibidem.

Alimenta viduæ præstanda non sunt, si habet vnde aliàs ali possit,ibi.num.27.

Alimenta viduæ non præstantur, si per eam steterit, quo minus dotem exigat, cum exigere possit,l. 3.tit 1. glos.2.num.28.

Alimenta viduæ non præstantur ab hæredibus mariti, si nullam dotem habuit, vel quoties dotis fructus ad eam alendam non sufficiunt,ibi.num.29.

Alimenta præstanda non sunt hæredibus viduæ, quæ ei si viueret, debebantur,ibi.num.30.

Alimenta viduæ non præstantur, quoties hæredes viri nolunt gaudere dilatione legali, sed confestim dotem restituere,l.3.tit.1.glos.2.num.31.

Alimenta viduæ non debentur, si hæredes viri tantam dotis partem velint restituere, quanta ad eam alendam sufficiat,l.3.tit.1.glos.2.num.32.

Alimenta viduæ præstantur, quæ mansit prægnans in quemcunque euentum,ibi.num.33.

Alimenta viduæ non debentur postquam ad secundas transierit nuptias, nisi vir secundus sit pauper l.3. tit.1.glos 2.num.34.

Alimenta à Principe an tolli possint? l.2.tit.7.glos. 1.num 3.

Alimenta non debentur filio, qui aliàs habet vnde se alat, vel ex artificio, vel officio,ibi.num.4.

Alimenta quæ possunt filio spurio relinqui, excedere non

Digitized by Google

non debent quintam bonorum paternorum partem, l. 7. tit. 8. glos. 9.

Alimenta filiorum, an sint de instinctu, vel iure naturali, l. 8. tit. 8. glos. 1. num. 2.

Alimenta spurio debentur iure Canonico, quod in foro ciuili seruandum est, ibi. num. 3. & seqq.

Alimenta spurio debita, taxari debent secundum qualitatem spurij, & non secundum naturæ damtaxat indigentiam, ibi. num. 10.

Alimenta, an taxari debeant iuxta valorem bonorum, an iuxta valorem redituum? & quid in casu contrario? l. 8. tit. 8. glos. 1. num. 11.

Alimenta spurio præstanda, an quintum excedere possint? ibi. num. 12.

Alimenta spurijs debita, vt rectè taxentur, quid oporteat inspici? ibi. num. 15.

Alimenta, an tolli possint ex pacto, etiam iurato, l. 8. tit. 8. glos. 1. num. 24. & 25.

Alimenta, an tolli possint per testatorum prohibitionē, vel an à lege, vel consuetudine? ibi. nu. 26. & 27.

Alimenta ex quibus causis denegari possint à patre filio spurio? ibi. num. 28. & 29.

Alimenta, an possint in hospitali exiberi ab eo qui alere tenetur? ibi. num. 37.

Alimenta vita finiuntur, & ad hæredes non transeunt, l. 8. tit. 8. glos. 3 num. 1.

Alimenta spurio relicta, an morte finiantur? ibidem.

Alimenta filijs naturalibus relicta, quibus proprietas legari potest, non finitur morte, sed proprietas rei designatæ ad alimenta, ad hæredes legatarij transmittitur, ibidem num. 2.

Alimenta si filio à patre præstentur ex pecunia patri mutuata, patre existente non soluendo, ex bonis aliũ de quæsitis recuperantur, l. 3. tit. 9. glos. 7 nu. 5.

Alimenta matri secundo nuptæ debentur, & ex fructibus bonorum mariti generi sui. qui communes sunt coniugum, solui debent, l. 3. ti. 9. glos. 7. nu. 10.

Alimenta quibus casibus sint præstanda? remissiuè, l. 4. tit. 16. glos. 1. num. 2.

Aliud est esse talem, aliud haberi pro tali, l. 8. tit. 1. glos. 2. num. 5. & l. 5. tit. 6. glos. 4. num. 1.

Aliud pro alio solui non potest, fallit in pluribus casibus, remissiuè, l. 4. tit. 6. glos. 5.

Alius, alia, aliud est repetitiua similium, l. 3. titul. 8. glos. 2. num. 1.

Alteri per altirum stipulari, nec alio modo acquirere quisquam potest, iure ciuili, & partitarum, l. 2. tit. 16. glos. 5. num. 1.

Alteri per alterum stipulatio facta, vel pactum iure Canonico, an valeat? l. 2. tit. 16. glos. 5. num. 4.

Alteri per alterum quæritur actio iure Ciuili, si sit notarius, vel alia persona publica, indistinctè, ibi. n. 5

Alteri per alterum stipulatio fieri potest iure regio, vel pactum valetque, & actionem producit, nec reuocari poterit, siue verba dirigantur in absentem, siue in præsentem, ibi. num 6.

Alteri, & mihi à me facta stipulatio, vel pactum, an valeat quo ad tertium, ibi num. 7.

Alteri & sibi facta stipulatio, vel pactum, an valeat necne? ibi. num. 8.

Alternatiua in copulatiuam quandoque resoluitur, l. 2. tit. 9. glos. 6. num. 1.

Alternatiua requirit alteram eius partem esse veram, l. 7. tit. 11. gloss. 1. numer. 58.

Amici magna amicitia coniuncti propinquis adæquantur, & quando? l. 3. tit. 9. glos. 4. num. 1.

Amphora, quæ Hispane arroua dicitur, continet. 25. libras Hispanas, quarum quælibet. 16. constat vncijs, l. 1. tit. 13. glos. 4.

Amphora 25. libras continet, l. 2. tit. 13. glos. 2. nu. 1.

Animus non applicatur ignoratis, l. 1. titul. 6. glos. 4. num. 13.

Animus contrahentium ad dignoscendũ quis sit contractus, attenditur, sit ne venditio, aut permutatio, l. 7. tit. 11. glos. 10. num. 2.

Annonam exportantibus præmium constitui potest, & exemptio eis promitti, l. 2. tit. 25. glos. 3. nu. 2.

Annui reditus perpetui, vel ad vitam inter immobilia computantur, l. 6. tit. 10. glos. 2. num. 19.

Annui reditus, vel pensiones super tributis Indorum vacantibus situatæ feudo cameræ comparantur, & ad libitum reuocari possunt, l. 6 tit. 10. gloss. 2. numer. 30.

Annui reditus, an inter immobilia computentur, l. 7. tit. 11. glos. 1. num. 18.

Annui reditus, an à satisdatione excusent? ibi. nu. 19.

Annui reditus, an à minore, vel ciuitate alienari possint sine decreto? ibi. num. 20.

Annui reditus quæsiti constante matrimonio alio loco existentes, quomodo communicentur? l. 2. tit. 9. glos. 1. num. 82.

Annui reditus non redimibiles quando inter immobilia computentur? ibi. num. 83.

Annui reditus ad modicum tempus, an inter bona immobilia connumerentur? l. 7. tit. 11. glos. 1. nu. 21.

Annui reditus constituunt tertiam bonorum speciem, ibidem num. 22.

Annui reditus redimibiles sunt in omnibus tanquam perpetui, ibi. num. 23.

Annui reditus redimibiles, an contractus census dicantur, vel emphyteusis, an simplicis vendionis? ibidem, num. 25.

Annuorum redituum emptio, an licita sit? l. 1. tit. 15. glos. 1. num. 3.

Annui reditus ad vitam, an licite constitui possint, ibidem num. 4.

Annui reditus ad certum tempus constitui non possunt, ibi.

Annui reditus super certo fundo, aut super omnia bona sunt constituendi, ex receptiori sententia, ibi nu. 5. alij non pauci tenuerunt super persona posse constitui, ibi. num. 5.

Annui reditus, re super qua constituti sunt perempta, an debeantur, vel si res non reddit quantum annuũ reditus, l. 1. tit. 15. glos. 1. num. 5.

Annui reditus cum pacto redimendi non improbantur, nisi ob pretij modicitatem, ibi. num. 6.

Annui reditus redimibiles si constituantur cum clausula de non alienando rem super qua constituuntur, nisi requisito emptore, & si alienẽtur, possit pro eodem pretio rem retrahere: nihil valet clausula hæc, ibidem.

Annui reditus cum clausula, quod non possint redimi, nisi tempore aliquo elapso, vel quòd vsque ad certum tempus redimi possint, & non postea, an redimi possint elapso tempore? ibi. num. 7.

Digitized by Google

Annui reditus in pecunia iut emi pecunia potest, sicuti ius percipiendi tributum, vel fructus, l.4.tit.15. glos.1.num.3.
Annui reditus redimibilis iustum pretiu, iuxta vsum vniuscuiusque Prouinciæ indicatur, l.6.tit.15.glos. 2.num.1.
Annui reditus redimibilis iustum pretium, in Regno Hispaniæ à lege Regia definitum est, ad rationem vnius pro quatuordecim, ibidem.
Annui reditus perpetui, vel ad vitam pretium iustum, quod sit? remissiuè, ibi num.2.
Annullatio actus, an sit pœna? l.1.tit.4.glos.10. num. 12.& 35.
Antecedens, & consequens eãdem vim obtinent, l.13. tit.4.glos.1.num.3.
Antiquius ius præfertur semper, l.8.ti.11.glo.17.n.4.
Anulus quare sponso in quarto digito sinistræ manus ingeritur? glos.rub.tit.1.num.24.
Appellari an possit à sententia declaratoria criminis, pro quo imponitur pœna ipso iure? l.1.glos.2.num. 4.tit.1.
Appellari potest is cuius interest, secus si non intersit, l. 1.tit 4.glos.18.num.4.
Appellari non potest à iudicio sortis, l.12.tit.4.glos. 5.num.2.
Appellatio est de his, quæ Principi reseruantur insignũ supremæ potestatis. l.3.tit.10 glos.3.num.2.
Appellandi tempus currit à die sententiæ conditionalis, l.7.tit.11.glos.6.num.29.
Approbatum censetur, quod non reprobatur, l.8.tit.11. glos.12.num.19.
Aquatilia, seu pisces, quando quis emere possit ad reuendendum? l.2.tit.14.glos.10.num.1.
Arbitri plures cognoscunt simul, & definiunt causam, & an quibusdam absentibus, vel mortuis alij cognoscant? l.12.tit.4.glos.2.num.3.
Arbitris discordantibus tertius eligitur, & an eius sententiæ stari debeat? remissiuè, l.12.tit.4.glos.4.
Arx quid significet? l.6.tit.7.glos 5.num.6.
Arcem, castellum, vel domum fortem, an liceat iure cõmuni ædificare? & an ad æmulationem? l.6.tit.7. glos.5.num.7.& seqq.
Arces, vel turres si alienari prohibentur à testatore, valet probibitio absq; alia causa, l.6.tit.7.glos.1.n.2.
Argentum, & aurum extra regnum exportari non licet, l.12.tit.10.glos.2.num.2.
Argentarij qui? & an notarijs comparentur? l.1.titul. 18.glos.7.num.4.
Argenti lex & bonitas explicatur, l.1.titul.22.glos. 2.num.1.
Argentum confectum, vel moneta argentea, cuius æstimationis, valoris & bonitatis esse debeat, l.1.titul. 22.glos.3.num.5.
Argenti valoris mutatio ex quo prouenit? l.4.titul. 24.glos.1.num.1.
Argumentum à fortiori validum est, l.1.tit.4.gloss. 7.num.7.
Argumentum de persona ad res valet, vbi est eadem ratio, l.2.tit.5.glos.5.num.3.
Argumentum de re ad tempus, & de tempore ad res validum est in iure, l.11.tit.6.glos.3.num.2.
Argumentum de regno ad maioratum valet, l.6.tit.7. glos.3.num.16.& 17.
Argumentum de feudo ad maioratum, & commendam Indorum valet, l.6.tit.7.glos.3.num.26.
Argumentum de successione regni ad successionẽ aliarum dignitatum valet, l.11.tit.7.glos.7.num.3.
Argumentum de commendatario Indorum ad commẽdatarium beneficij, vel depositarium nõ valet, l.6. tit.10.glos 2.num.29.
Argumentum de feudis ad Indorum commendas, vel annuas pensiones, validum est, nisi in his, quæ à feudo recto degenerant, l.6.tit.10.glos.2.num 31.
Argumentum à minori, vel à fortiori validum est, l. 15.tit.10.glos.1.num.3.
Arma, vel insignia aliena deferre in alterius iniuriam non licet, idem insigno, l.6.tit.12 glos.2.num.3.
Arma vel insignia portandi conditio iusta est, l.7.tit. 7.glos.1.num.1.& 4.
Armis seu insignibus memoria hominum conseruatur, ibidem.
Arma, & insignia defert hoc in regno non solum primo genitus, sed & omnes agnati, ibi.num.7.
Arræ diffinitio iure communi, glos.2.rub.tit.2.nu.1.
Arra in contractibus quid? ibidem.
Arræ traditio, & promissio, an impediat libertatem matrimonij, dict.glos.2.rub.tit.2.num.2.
Arra in quantitate, & in specie tradi potest, secundum communem, ibidem.
Arrarum promissio non valet, nisi traditio sequatur.d. glos 2.rub.tit.2.num.3.
Arrarum traditio ex vtraque parte facta nõ valet propter præsumptam fraudem, glos.2.rub.tit. 2.num.3.
Arrarum traditio, etiam vltra quantitatem dotis fieri potest, ibi.num.4.
Arras amittit is, per quem stat quominus mtrimonium sequatur, ibi.num.5.
Arrarum diffinitio, iuxta ius nostrum regium, ibidem. num.6.
Arræ, quibus Hispani vtimur differunt à donatione propter nuptias, remissiuè, ibidem.
Arra iure regio nõ potest decimam bonorum sponsi excedere. l.2.tit.2.glos.2. num.1.
Arræ constante matrimonio promitti possunt, l.2.tit. 2.glos.2.num.2.
Arræ constitui possunt, si nõ excedunt decimam bonorum partem, quæ tempore promissionis bona fide possidebat sponsus, licet postea ab alio euincantur, ibidem num.4.
Arrarum in constitutione quod tempus inspiciatur ad probandum decimæ excessum? ibi.num.5.
Arræ, an possint decimam excedere, si legi regiæ renuncietur, vel cum iuramento? remissiuè, ibidem num.6.
Arræ si ab vxore possidentur, incumbet onus probandi excessum decimæ hæredibus mariti, ibidem numero 7.
Arræ si ab alio, quàm marito promittantur, an possint decimam excedere? ibi. num 8.
Arrarum constitutionem non excedere decimam bonorum promittentis, cui incumbat onus probandi? ibidem num.9.
Arræ titulo venditionis ante matrimonium possunt decimam excedere, ibi.num.10.
Arrarum mensura, iuxta legem Tauri quomodo fiat? l.2.tit.2.glos.2.num.11.

Arra-

Digitized by Google

INDEX.

Arrarum promissio excedens decimam bonorum partem, an confirmetur iuramento? l. 2. tit. 2. glos. 3. nu. 5. 6. & 7.

Arræ possunt ab vxore soluto matrimonio libere alienari, & de eis ad libitum disponi, l. 3. tit. 2. glos. 1.

Arræ, an sint vxoris, vel mariti soluto matrimonio, l. 3. tit. 2. glos. 2.

Arrarum excessus vltra decimam bonorum partem reuocatur dumtaxat, non tota quantitas promissa, l. 3. tit. 8. glos. 7. num. 3.

Arrogator succedens arrogato non tenetur vltra vires hæreditarias, l. 1. tit. 8. glos. 1. num. 3.

Articulate, vel inarticulate loqui quãdo quis dicatur? l. 1. tit. 4. glos. 16. num. 10.

Ascendentes legitimi quomodo succedant descendentibus? & an considerari oporteat, quòd sint ipsi legitimi, an quòd respectu descendentium sint legitimi? l. 1. tit. 8. glos. 1. num. 1.

Ascendentes qui adoptauerunt, vel arrogauerunt filios, eis in quarta succedunt ab intestato, l. 1. tit. 8. glos. 1. num. 2.

Ascendentes iure Codicis, auth. & regio succedunt descendentibus iure hæreditario tanquam hæredes, & non iure peculij, l. 1. tit. 8. glos. 3. num. 5.

Ascendentes succedunt descẽdẽtibus ab intestato iuxta gradus prærogatiuam, ita vt proximior semper admittatur, l. 1. tit. 8. glos. 1. num. 10.

Ascendentes non succedunt descendentibus in feudo, emphytheusi, & maioratu, ibi. num. 11.

Ascendentes non succedunt per repræsentationem, & quare hoc fiat? ibi. num. 13.

Ascendentium successio ab intestato fit in stirpes, & nõ in capita, ibi. num. 14.

Ascendentes succedunt descendentibus iure ciuili positiuo, & non naturali, & quis sit huius rei effectus? ibidem num. 15.

Ascẽdentium successio, cum sit de iure ciuili, potest per legem, vel statutum tolli, l. 1. tit. 8. glos. 3. nu. 16.

Ascendentium in successione ab intestato, nulla fieri debet separatio bonorum, l. 1. tit. 8. glos. 5. num. 1.

Ascendentes non succedunt descendentibus in bonis feudalibus, vel emphyteuticis, vel maioratus, l. 1. tit. 8. glos. 5. num. 2.

Ascendentes in successione ab intestato excludũtur omnino à descendẽtibus legitimis, l. 1. tit. 8. glo. 6. n. 1.

Ascendentes quando excludantur à filijs naturalibus, & illegitimis, vel ab alijs in successione ab intestato? remissiuè, ibi. num. 2.

Ascendentes, an admittantur ad retractum? l. 7. tit. 11. glos. 4. num. 4.

Assertioni etiam iuratæ personæ prohibitæ non est credendum in prohibitis, l. 6. tit. 8. glos. 7. num. 13.

Assertioni donantis circa merita donatarij quando stetur, ibidem.

Assertio obscura, vel nudo sermone effusa, nihil operatur, l. 15. tit. 10. glos. 12. glos. 12. num. 3. & 4.

Auarus seruus dicitur, nõ liber, l. 4. tit. 14. glos. 1. n. 1.

Auditores regij extra districtum exeuntes, contra regiam prohibitionem, non priuantur officio, ante declarationem à rege, vel regio consilio factam, l. 2. tit. 2. glos. 5. num. 5.

Auditor antiquior, quando officio præfecti prætorio, hoc est, præsidentis, propter eius absentiam, vti possit? l. 6. titul. 3. glos. 1. num. 1.

Augmentum negotiationis, seu mensa communis, non vnius tantum, sed vtriusque socij esse censetur, l. 22. tit. 9. glos. 1. num. 31.

Augmentum pretij, an eodem regatur iure, quo & ipsum pretium, l. 7. tit. 11. glos. 3. num. 8.

Augmentum, & accessio, an eodem iure reguletur, quo & res cui accedit? ibidem.

Augmentum pretij non regulatur eodem iure quo & pretium in preiudicium tertij, ibi. num. 6.

Auri vel argenti valoris varia mutatio ex quo eueniat? l. 4. tit. 24. glos. 1. num. 1.

Aurum purum, vel obrizum viginti, & quatuor graduum, l. 4. tit. 24. glos. 1. num. 2.

Aurum, 23 caractorum seu graduum, vel 22. ibidem num. 3.

Aurum duo, & vicenarium, hoc est 22. caractorum, ibidem num. 5.

Aurei Castellani valor iure antiquo, & nouissimo, ibi. num. 6.

Auth. vt matri. & auiæ versic. 1. explicatur, l. 9. tit. 1. glos. 2. num. 14.

Auth. bona damnotorum. C. de bon. proscripto. corrigitur per l. 3. tit. 4. lib. 5. recollectionis, vt constat eadem, l. glos. 6. num. 3.

Auth. hoc amplius. C. de fideicom. expositio. l. 14. tit. 4. glos. 1. num. 64.

Auth. de hæred. & falcid. §. itaque explicatur, l. 1. tit. 8. glos. 3. num. 15.

Auth. quib. mo. natu. effi. sui. §. nepotibus, & l. 1. C. de natura libe. explicantur, l. 9. tit. 8. glos. 1. num. 3.

Auth. qui. mod. natu. effi. legi. §. filium vero explicatur, l. 10. tit. 8. glos. 7. num. 2.

Authoris origo, & ætas, l. 19. titul. 10. glossa 1. numero 2.

Authoritas in aliquo actu requisita debet in ipso actu interponi, vel paulo post, l. 5. tit. 3. glos. 1. num. 3.

Auus an teneatur dotare neptem diuitem, vel si pater eius habeat, vnde eam dotare possit? l. titul. 1. glos. 2. num. 5.

B

BANNITVS à priuato, an possit impune occidi, & sine peccato? l. 6. ti. 8 glo. 1. n. 18.

Baptizans, vel de sacro fonte leuans baptizatum, non efficitur pater spiritualis, si ipse nõ sit baptizatus, secus tamen est si est hæreticus, glos. rub. tit. 1. num. 169.

Bastardi dicuntur filij naturales, l. 9. titul. 8. glos. 2. num. 6.

Bastardus seu naturalis, an admittatur ad retractũ sanguinis? l. 7. tit. 11. glos. 2. num. 2.

Bastardus seu naturalis, an sit de familia, vel agnatione? ibidem.

Bastardus seu naturalis tantum admittitur ad retractum, ibi. num. 3.

Bastardus continetur in dispositione legali fundata in iure naturali, ibidem.

Bastardus admittitur ad fideicommissum conditionale, si sine

Digitized by Google

INDEX.

si sine liberis decesserit, ibidem.
Bastardus filius, seu naturalis, cōprehenditur sub nomine filiorum, quoties de eorum commodo agitur, ibidem num.4.
Bastardus, an possit arma, & insignia patris deferre? l.7.tit.11.glos.2.num.2.& 5.
Bastardi filij nobilium nobiles reputantur, ibi.
Bastardus vide in verbo naturalis.
Benedictiones nuptiales non sunt sacramentum, sed sacramentalia quædam, & cæremonialia dicuntur, glos.rub.tit.1.num.134.
Beneficium Principis non finitur morte ipsius, re integra, l.2.tit.7.glos.2.num.1.
Beneficium, vel remedium alicui competens iure speciali non impedit remedium ordinarium iuris communis, si plenius prouideat, quàm speciale, l.8.tit.7.glos.2.num.4.
Beneficium seu sacerdotium mortuis litigatoribus prouideri potest, & alteri conferri, l.9.tit.7.gloss.2.num.5.
Beneficium commendatum potest ad libitum reuocari, sicut & depositum, l.6.tit.10.glos.2.num.5.
Beneficium ne conueniatur quis vltra, quàm facere possit, deducto ne egeat, in nobilibus aliter, quam in plebeijs consideratur, l.15.tit.10.glos.6.num.4.
Beneficium sit necne sufficiens aliter in nobilibus, aliter in plebeijs consideratur, ibidem num.5.
Beneficium, vel priuilegium non excluditur verbis legis generalibus, l.8.tit.11.glos.12.num.6.
Beneficium quando conferatur in inuitum, l.7.tit.16.glos.2.num.8.
Binas nuptias contrahens, priores licitas, vltimas illicitas, vel è contrario, an incurrat pœnas bis nubentibus impositas? l.6.tit.1.glos.1.num.3.
Bona aduentitia, & materna iure antiquo patri in totum quærebantur, l.9.tit.1.glos.1.num.1.
Bona aduētitia, & materna hodie patri legitimo & naturali quæruntur quoad vsumfructum, etiam si pater ad secundas transierit nuptias, atque etiam si filius longe à patre degat: idem in patre arrogatore, atque idem si filius sit senex, ibi.num.2.
Bonorum aduentitiorum filij vsusfructus patri quæritur, proprietas autem filio, ampliatur multipliciter remissiue, l.9.tit.1.glos.1.num.9.
Bona nostra dicuntur, quæ bona fide possidemus, quamuis aliena sint, l.2.tit.2.glos.2.num.4.
Bona dicuntur deducto onere, & ære alieno, l.2.tit.2.glos.2.num.11.
Bona constante matrimonio quæsita, eo soluto, inter cōiuges cōmunicantur iure regio, l.7.tit.3.glos.1.n.1.
Bonorum possessio gratia litis agnoscendæ quando cōpetat? l.1.tit.4.glos.14.num.60.
Bona dānatorum ad mortem ciuilem, vel naturalem, an confiscata esse censeantur? l.3.tit.4.glos.6.n.1.
Bona per leges filijs, & hæredibus legitimis reseruata, non debent inter eos inæqualiter diuidi.ibi.nu.4.
Bona ciuitatis expendenda sunt in communē vtilitatē, non in priuatorum commodum, l.1.tit.5.glos.1.n.2.
Bona ciuitatis in vestes lugubres pro principe ferendis expendi possunt, seruata forma, & quantitate expressa, in l.1.tit.5.glos.2.in fine.
Bonorum diuisio seu assignatio à patre inter filios facta quid operetur? l.10.tit.6.glos.1.num.3.
Bona profectitia quæruntur patri in vita filij, l.1.tit.8.glos.3.num.6.
Bona castrensia, vel aduentitia non conferuntur, sed profectitia, l.3.tit.8.glos.1.num.4.
Bona quæ obueniunt filio ex substantia eius, de cuius successione agitur, conferuntur, non alia, ibidem.
Bona per vxorem quæsita constante matrimonio iure communi quæsita præsumuntur ex bonis viri, l.1.titul.9.glos.1.num.1.
Bona per prælatum, vel regem quæsita, præsumuntur ex dignitate quæsita, ibidem.
Bona per concubinam quæsita, præsumuntur ex bonis amasij quæsita, ibidem.
Bona per vxorem etiam adulteram quæsita, ex bonis viri quæsita esse præsumuntur, ibi.num.2.
Bona per vxorem quæsita præsumuntur ex bonis viri acquisita, etiam si mulier dicat soluto matrimonio quæsita fuisse, l.1.tit.9.glos.1.num.3.
Bona per vxorem quæsita, quando non præsumantur ex bonis mariti quæsita fuisse? ibi.num.4.
Bona omnia tum mobilia, tum etiā immobilia, & alia quæcunque communia esse præsumuntur, viri & vxoris, & constante matrimonio quæsita, nisi contrarium probetur, l.1.tit.9.glos.2.num.1.
Bona coniugibus pertinentia quomodo diuidantur inter eos soluto matrimonio? l.1.tit.9.glossa 2.numero 3.
Bona ex pecunia communi coniugum quæsita communicantur iure communi, l.2.tit.9.glos.1.nu.1.
Bona matrimonio constante quæsita iure regio communia sunt, ibidem 3.
Bona matrimonio putatiuo constante quæsita, inter coniuges, eo soluto diuiduntur, ibi num.4.
Bona constante matrimonio quæsita communicantur inter coniuges, etiam si alter eorum sit ditissimus, & alter pauperrimus, ibi.num.8.
Bona soluto matrimonio quæsita per superstitem coniugem, an communicentur? ibi.num.11.& 12.
Bona matrimonio soluto quæsita non communicantur, ibi.num.13.
Bonorum constante matrimonio quæsitorum, communicatio inter coniuges, etiam absentes fit, l.2.tit.9.glos.1.num.43.
Bonorum communicatio fit etiam eorum, quæ mortuo vno ex coniugibus quæsita sunt, donec moris in notitiam viui peruenerit, ibi.num.44.
Bona quæsita ab vxore post separationem culpa eius factam, viro communicantur, l.2.tit.9.glos.1.n.54.
Bona constante matrimonio quæsita non diuiduntur inter coniuges, diuortio facto ob culpam vxoris, l.2.tit.9.glos.1.num.55.
Bona quæsita per alterum ex coniugibus post separationem neutrius culpa factam, non communicantur, ibidem num.56.
Bona quæsita per alterum coniugem post separationem consensu vtriusque factam, non sunt communia, ibidem num.57.
Bona quæsita constante matrimonio non communicantur inter coniuges, si ita conueniat, l.2.tit.9.glos.1.num.58.& 60.
Bona à coniuge iniuste quæsita nō communicantur inter coniuges, l.2.tit.9.glos.1.num.61.
Bona iuste quæsita in dubio præsumuntur, ibidem.

INDEX.

Bona à viro iniustè quæsita communicantur, sed vxor tenebitur ea restituere, ibi.nu.64.
Bona quæsita constante matrimonio an communicentur in loco vbi viget contraria cõsuetudo? ibi n.65.
Bonorum constante matrimonio quæsitorum fit diuisio iuxta tenorem pactorum, ibi.nu.67.
Bona mobilia an censeantur esse eius territorij, in quo reperiuntur, an verò sequantur personam domini? l.2.ti.9.glo.1.num.78.& 79.
Bona mobilia eius loci esse censentur, ad quem reuocandæ sunt, ibi.num.80.
Bona mobilia quæsita constante matrimonio, quando communicentur? ibi.nu.81.
Bonorum valor auctus non est communicandus inter coniuges, ibi.nu.81.
Bona empta ab altero coniugum quomodòcunque, cõmunicantur.l.2.ti.9.glo.2.num.3.
Bona permutata mariti, vel ex pretio rei propriæ eiusdem empta, non communicantur inter coniuges, & idem in vxore.l.2.ti.9.glo.2.num.4.
Bona empta ex pecunia viri, sunt cõmunia vtriusque, sed in diuisione deducet vir pretium vt capitale.l.2.ti.9.glo.2.num.6.
Bona constante matrimonio quæsita æqualiter inter coniunges diuiduntur, & lucrum hoc prouenit ex legis ministerio, non ex coniugum liberalitate.l.2.ti.9.glo.3.num.1.
Bona constante matrimonio quæsita non tenetur cõiux reseruare filijs prioris matrimonij. ibidem.
Bonorum constante matrimonio quæsitorum transit ipso iure dominium, & possessio, ibi.nu.2.
Bona constante matrimonio quæsita à viro nomine proprio an communicentur quoad dominium & possessionem? ibi.num.12.
Bona constante matrimonio quæsita nomine communi, communicantur quoad dominium & possessionem tam iure communi quàm regio.l.2.ti.9.glo.3.numero.11.
Bona constante matrimonio quæsita à viro nomine proprio, quæruntur interc ego vxori quoad dominium & possessionem.ibi.num.13.
Bona castrensia in bello quæsita à milite stipendiario non communicantur vxori, secus si non habet stipendium, & quæ sit ratio differentiæ? l.3.ti.9.gloss.5.num.1.2.& 3.
Bona constante matrimonio quæsita ex donatione, legato, aut hæreditate, non communicantur, l.3.titu.9.glo.6.num.1.
Bona à principe donata quando communicentur, & quare? l.3.ti.9.glo.6.nu.5.
Bona castrensia vel à rege donata non communicãtur, sed eorum fructus sic.ibi.nu.8.
Bona castrensia à milite stipendiario quæsita non communicantur, secus si non sit stipendiarius.l.3.tit.9.glo.6.num.9.
Bona constante matrimonio quæsita æqualiter inter coniuges diuiduntur, si inter eos potest consistere matrimonium.l.3.ti.9.glo.8.num.1.
Bona omnia inter coniuges communia præsumuntur, quæcunque soluto matrimonio supersint, l.3.titu.9.glo.8.num.2.
Bona castrensia vel quasi, an communicentur inter coniuges? l.5.ti.9.glo.2.num.1.
Bona castrensia in bello quæsita quando communicentur quo ad proprietatem? l.5.ti.9.glo.5.
Bona quasi castrensia dupliciter considerantur.l.5.tit.9.glo.4.num.1.
Bona quasi castrensia dicuntur propriè quæ aliquis acquirit ex publico salario ratione officij. ibidem.
Bona quasi castrensia largè dicuntur, quæ quis acquirit ex aduocatione, vel officio tabellionatus, ibi.n.2.
Bona quasi castrensia acquisita ex officio salariũ publicum habente, non diuiduntur inter coniuges, nisi fructus eorum.l.5.ti.9.glo.4.num.3.
Bona constante matrimonio quæsita maritus potest vẽdere & alienare.l.5.ti.9.glo.6.num.2.
Bona constante matrimonio quæsita, quoad partẽ vxoris an possit maritus donare? ibid.nu.3.& sequen.
Bona constante matrimonio quæsita per alterum ex cõiugibus communicantur vtrique eorum, nec vt propria habentur.l.5.tit.9.glo.9.num.1.
Bona constante matrimonio quæsita an dici possint lucrum? ibidem.nu.2.
Bona constante matrimonio quæsita, an absque acceptatione transmittantur ad hæredes? ibidem.
Bona constante matrimonio quæsita, an coniux secundo nubens teneatur reseruare filijs prioris matrimonij, iure communi vel regio, ante legem.6.ti.9.lib.5.recollectio.ibi.glo.2.nu.1.
Bona constante matrimonio quæsita nõ dicuntur obuenire titulo lucratiuo, sed onerosò.ibi.n.2.
Bona constante matrimonio quæsita, quæ lege regia vtrique coniugi communicantur, si ab altero eorum renunciata fuerint ab initio contractus matrimonij, vel postea, nõ communicabuntur.l.9.ti.9.gl.1.n.1.
Bona constante matrimonio quæsita non confiscantur, nisi pro parte eius qui crimen hæresis commiserit, non pro parte coniugis insontis, quippe qui dominus erat eorum.l.10.ti.9.glo.1.nu.3.
Bonis mariti publicatis non censetur publicata medietas bonorum constante matrimonio quæsitorum vxori competentium.l.10.ti.9.glo.2.num.1.
Bona quæsita constante matrimonio à marito hæretico ante sententiam quare communicentur vxori? l.10.ti.9.glo.3.num.2.
Bona constante matrimonio quæsita confiscantur ex crimine ab vxore patrato, pro parte sibi competenti, & à fisco statim exigitur antequàm soluatur matrimonium.l.11.ti.9.glo.3.num.1.
Bona ecclesiæ cathedralis instante periculo possunt ab episcopo alienari inconsulto Papa, contra iuramentum.l.1.ti.10.glo.21.num.17.
Bona maiorum emere possunt, qui aliàs emere prohibẽtur, vt corrector & externus.l.2.ti.10.glo.1.nu.4.
Bona maiorum emere nostra interest. ibidem.
Bona principis multipliciter considerantur.l.3.tit.10.glo.3.num.1.
Bona ad regnum, regiamque coronam spectantia regis esse dicuntur ibidem.
Bona regi competentia insignum supremæ potestatis, ibidem num.2.
Bonorum mobilium & immobilium appellatione, non comprehenduntur iura & actiones.l.8.ti.10.glo.1.num.6.
Bonorũ appellatione quæ sunt in loco aliquo. vel quæ vbique habeo, non continentur actiones, ibidẽ. nu.7.

Bona

Bona ante sacerdotium possessa, adepto sacerdotio, clericali gaudeat priuilegio. l. 11. ti. 10. glo. 4. num. 3.
Bonorum appellatione an veniat emphyteusis. l. 7. tit. 11. glo. 1. num. 4. & 5.
Bona immobilia trahunt ad se mobilia, vt eodem iure censeantur, non ex contrario. l. 7. ti. 11. gloss. 1. numero. 48.
Bona immobilia non possidens satisdat, quia præsumitur liti non adfuturum. l. 10. ti. 16. glo. 1. num. 5.
Bona immobilia quot, & quantæ quantitatis possidere debeat reus, vt satisdationē euitet? an quæ sufficiāt ad rem petitam, an verò quæ ad euitandam fugæ suspicionem. l. 10. tit. 16. glo. 1. num. 7.
Bona fides in matrimonio præsumitur in dubio, gl. rub. tit. 1. num. 121.
Bona fides in præscriptione iure ciuili quare requiratur tantum ab initio, scilicet, tempore traditionis? l. 7. ti. 11. glo. 6. num. 22.
Bono viro non licet aliquem decipere. l. 1. ti. 11. glo. 8. num. 12.
Boues & alia animalia ad arandum & seminandum destinata, pro executione capi non possunt. l. 1. titu. 17. glo. 1.
Boues, vel aratoria instrumenta, capi non possunt pro debito fiscali, nedum priuato, alijs bonis non deficiētibus. l. 5. ti. 17. glo. 2. num. 1.
Boues vel aratoria instrumenta, capi possunt pro debito fiscali alijs bonis deficientibus, non sic pro debito priuato, ibi. num. 2.
Boues & alia aratoria instrumenta, capi possunt, alijs bonis deficientibus pro debito fiscali, & pro debito ipsi domino fundi. l. 5. ti. 17. glo. 3.
Boues & alia aratoria instrumenta quibus casibus capi possunt pro executione? l. 5. ti. 17. glo. 4.
Breuitas temporis fugiendi & fraudandi animum indicat. l. 1. ti. 19. glo. 1. num. 13.

C

CAMBIA in diuersis locis eiusdem regni licita non sunt. l. 8. ti. 18. glo. 1. num. 1.
Cambia in diuersis regnis licita sunt, si in exigendo interesse nō excedatur, ibi. num. 2.
Cambiri non potest intra regnum, sed extra. l. 10. titul. 18. glo. 4.
Campsores dicuntur collibistæ, trapezitæ, mensarij, nummularij, vel argentarij. l. 1. ti. 18. glo. 1. num. 1.
Campsores quare liberi & immunes esse debeant? & quomodo id intelligatur? ibi. num. 2. & 3.
Campsoria ars an licita sit, vel necessaria reipublicæ. l. 1. tit. 18. glo. 3. nu. 1. & 2.
Campsoriæ artis conductio prohibetur. l. 1. titu. 18. vt ibid. in glo. 3. num. 1. & 2.
Campsorum seu argentariorū officium non est sordidū. l. 1. ti. 18. glo. 6.
Campsoris seu argentarij officium est publicū, vel quasi publicum. l. 1. ti. 18. glo. 7. num. 1.
Campsores an ad edendum cogantur? l. 1. tit. 18. glo. 7. num. 5.
Campsorum interesse iustum & licitū. l. 9. ti. 18. gl. 4.
Campsores seu mercatores versuram facientes, qui bona abscondunt & fugiunt, pro publicis latronibus habentur. l. 1. ti. 19. glo. 1. num. 2.
Cancellaria regia cognoscit de omnibus causis, quæ ad ipsum regem pertinent. l. 3. ti. 10. glo. 10. num. 1.
Cancellariæ Peru auditores poterūt ob longissimā regis, eiusque consilij absentiam, de causis ipsi regi reseruatis cognoscere. l. 10. ti. 17. glo. 11.
Canonicis præfigi potest tempus ad optandum præbendam. l. 12. ti. 11. glo. 1. num. 3.
Canonis latæ sententiæ effectus. 46. remissiuè. l. 5. tit. 11. glo. 1. num. 4. insi.
Capere nemo priuatus poterit aliquem propria authoritate. l. 1. tit. 17. glo. 1. num. 2.
Capere quis potest propria authoritate deprehensum in fraganti crimine, ibi. num. 3.
Capere licet cuilibet propria authoritate debitorē, vel delinquentem ob defectum iudicis, ibi. num. 4.
Capere alium propria authoritate quibus casibus liceat remissiuè. l. 1. ti. 17. glo. 1. num. 4.
Capi non possunt nec pignorari bona priuatorum pro debito vniuersitatis. l. 7. tit. 7. glo. 1. num. 2.
Captura personæ & bonorum debitorū propria authoritate per creditorem facta prohibetur & punitur, etiā si ob defectum iustitiæ fiat. l. 10. ti. 17. glo. 4.
Capta ab hostibus efficiuntur capientium. l. 3. titu. 10. glo. 7. num. 2.
Capta in bello, iure regio, cuius sint? ibi. num. 3.
Capta in bello sunt principis tanquam bona hæreditaria. l. 3. tit. 10. glo. 7. num. 4.
Captatoria voluntas tripliciter dicitur. l. 5. ti. 4. gloss. 1. num. 1.
Captatoria voluntas dicitur, si confertur in liberam alterius voluntatem, ibidem.
Captatoria voluntas dicitur, si quis committat alteri testamenti factionem, etiam si expresse nominet testator hæredem quem instituat, secus iure regio. l. 5. tit. 4. glo. 1. num. 2.
Captatoria voluntas in institutione vel legatis quando dicatur? l. 5. tit. 4. glo. 1. num. 3.
Captatoria voluntas iure nostro regio permittitur, ibidem num. 4.
Captatoria voluntas an possit per legem vel statutū permitti? ibidem.
Captatoriæ voluntatis modi duo. l. 5. ti. 4. glo. 2. nu. 1.
Captatoria voluntas dicitur cùm substantia testamenti committitur alterius voluntati. secus si electio tātum personarum permittatur. l. 5. ti. 4. glo. 2. nu. 3.
Captatoria voluntas quomodo intelligatur in commissaria. l. 5. ti. 4. glo. 3. num. 2.
Captiuus apud hostes existēs an possit testari, vel ex testamento capere. l. 3. ti. 4. glo. 3. num. 6.
Caput de illis. 1. de desponsatio. impub. explicatur glo. rubri. 1. num. 59.
Cap. super eo de condi. appos. intelligitur, ibi. nu. 64.
Cap. proposuisti. 2. q. 7. explicatur gloss. rubri. titu. 1. num. 192.
Cap. consulationis de frigid. exponitur. ibi. nu. 196.
Cap. licèt ex quadam de testi. explicatur, ibi. nu. 104.
Cap. cum tibi de testa. explicatur. l. 6. ti. 4. glo. 3. nu. 5.
Cap. 1. § moribus, si de feudo fue. contro. int. domi. & agna. vassa. explicatur. l. 6. ti. 10. glo. 2. num. 34.
Cap. ad nostrum de reb. eccle. non alienan. explicatur. l. 1.

Digitized by Google

l.1.ti.11.glo.5.num.13.
Cap. constitutus de in integ. resti. explicatur. l.7.ti.11. glo.1.num.53.& 68.& glo.2.nu.12.
Cap. si Titius, si de feudo fue. cont. in dom.& agnat. explicatur. l.7.ti.11.glo.5.num.13.
Cap. si iudex de senten. excommunica. in 6. expenditur. l. 6.ti.12.glo.1.num.3.
Cap. 2. de dona. inter vir.& vxor. exponitur. l.2.ti.9. glo.1.num.2.
Caractum auri quot marapetinis æreis æstimetur? l.4. tit.24.glo.1.num.9.
Carcer perpetuus morti comparatur. l.3.titu.4.glo.3. nume.7.
Carceri mancipatus an à creditore ali debeat qui eum in carcerem intrusit? l.4.ti.16.glo.1.nu.1.
Carcerem vitat reus dando fideiussorem de se præsentando, etiam in causa criminali pecuniaria, l.10.ti. 16.glo.1.num.14.
Carceris priuati materia remissiuè. l.1.ti.17.glo.1.nu. 4. in fine.
Caristia quæ modico durauit tempore, attendenda non est, l.1.ti.11.glo.2.nu.40.
Caristia victualium euenit ex inordinata administratione ciuitatis, ibi.nu.41.
Carnes emere ad reuendendum quando liceat? l.2.titu. 14.glo.8.nu.1.
Carnifex non peccat mortis exequendo sententiam, l. 6.ti.8.glo.1.nu.9.
Castella vel domus fortes ædificari nõ possunt, nec refici absque regis licentia. l.6.ti.7.glo.5.nu.1.
Castellum quid significet? l.6.titul.7.gloss.5.numero.4.& 5.
Castellum, arcem, vel domum fortem an liceat iure communi ædificare? & an ad æmulationem? l.6.ti. 7.gloss.5.num.7.
Castellum in finibus regni ædificare absque principis licentia non licet, etiam iure communi, ibi.nu.9.
Castellum vsque ad ream dirutum refici nequit absque regis licentia. l.6.ti.7.glo.5.nu.16.
Castellum ruinosum reparai potest absque regis licentia iure regio, ibid.nu.17.
Castellum ruinosum reparari non potest sine regis licentia ab eo qui erat tyrannus, vel iniustus possessor, ibidem, num.18.
Castellum iussu principis dirutum reparari non debet absque regis licentia, ibi.nu.19.
Castellum non potest absque regis licentia reparari, si forma antiqua mutetur, ibi.nu.20.
Castelli reparatio fieri potest absque vlla licentia, etiã si longo tempore ruinosum fuerit, ibidem. numero.21.
Castellum muniri potest & habitari, etiam si diu non fuerit munitum vel habitatum, modò ad æmulationem non fiat, nec suboriatur scandalum, ibi.nu.22.
Castella secularium vel episcoporum tempore belli compelluntur domini reparare, & munire proprijs expensis. l.6.ti.7.glo.5.num.23.
Castella priuatorum, cuius expensis reparari debeant, ibidem.num.24.
Castellorum custodes à quibus constitui possint? ibidem nume.25.
Castellorũ refectio cuius expensis fieri debeat, & si ex publico fiant, quomodo recuperentur, ibidem nu.26.
Castella priuatorum si expensis publicis reficiãtur, vel muniantur, an à domino consequi possit fiscus vel respublica. ibi.num.27.
Castella à rege donata non possunt à donatario vel eorum hæredibus in exteros alienari. l.2.tit.10.gloss. 1.num.1.
Castellanum solum non pertinet ad ciuitates, nisi ex regis permissione. l.3.ti.10.glo.7.nu.5.
Castellanus aureus quem valorem apud nos habeat. l. 4.ti.24.glo.1.nu.9.
Castitati similis est fides coniugalis thori, gloss.sub.ti. 1.num.89.
Castra in plurali quid significent? l.6.ti.7.glo.5.n.2.
Castrum quid significet? ibi.nu.3.
Castro vel oppido concesso, an censeatur concessa iurisdictio? l.1.ti.10.glo.21.num.24.& sequen.
Castro ciuitati alicui subiecto donato, an censeatur donata iurisdictio? l.1.ti.10.glo.21.num.25.
Castro vendito vel donato iure regio, non censetur vendita vel donata iurisdictio, ibidem.num.26.
Castro vendito vel donato cum omnibus iuribus regijs, non censetur concessa iurisdictio iure regio. l.1.tit. 10.glo.21.num.28.
Castra seu oppida in exteros alienantis pœna. l.2. titu. 10.glo.3.
Castra sunt propria bona regis. l.3.ti.10.glo.7.nu.3.
Castrorum ædificia in Castella an possint fieri vel refici? ibidem.
Casus à quo incipere non potest, si eueniat, non facit cessare actum consummatum. l.9.ti.1.glo.1.nu.7.
Casus voluntatis includit casum impotentiæ. l.1.ti 4. glo.18.num.7.
Casus superueniens à quo dispositio nondũ perfecta incipere non potest, vitiat dispositionem. l.9 titu.7.glo. 2.num.6.
Casus fortuitus & infelitus dicitur, si princeps fidem non seruet. l.2.ti.10.glo.2.num.1.
Casus fortunæ dubius licitum facit, quod aliàs esset illicitum. l.22.ti.11.glo.9.nu.2.
Causa qualibet etiam iniusta excusat à dolo & pœna ordinaria. l.7.ti.1.glo.1 nu.3.
Causæ cognitio fieri potest in absentia partis ad decretum interponendum. l.6.ti.3.glo.3.nu.2.
Causæ cognitio in alienationibus minorum, ecclesiæ, ciuitatis, aut vxoris, in quibus versetur? l.6.titu.3. glo.4.num.2.
Causa necessaria æris alieni vel dotandæ sororis, vel nimium vtilis minori, ecclesiæ, ciuitati, & vxori, requiritur vt eis licentia alienandi à iudice concedi possit, l.6.ti.3.glo.4.num.2.
Causa vel lite principali extincta, extincta quoque censetur accessoria. l.9.ti.7.glo.2.nu.5.
Causa proxima efficacior est quàm remota, l.6.titu.8. glo.1.num.2.
Causa proxima spectatur semper. l.3.ti.9.glo.4.nu.2.
Causæ cognitio requiritur in sententia & decreto, aliàs nulla sunt. l.3.ti.10.glo.10.num.2.
Causæ cognitio nulla requiritur in notorijs, ibi.nu.5.
Causa sufficiens ad auferendum dominium, vel ius alicui quæsitũ, est publica vtilitas. l.6.ti.10.gl.1.n.11
Causa alia refertur sufficiens ad auferendum dominiũ, vel ius alteri quæsitum, ibi.nu.12.
Causa præsumitur in principe, ibi.nu.15.

Causa

INDEX.

Causa non præsumitur in principe ius alterius auferente, ibi. num. 16.
Causa præsumitur in principe rescribente cōtra ea quæ sunt iuris positiui: secus si rescribat contra ea, quæ sunt iuris naturalis vel gentium, vel circa feuda & actus, ibidem.
Causam exprimere in prohibitis non sufficit, nisi probetur, ibi. num. 17.
Causa quando exprimi debeat in sententia. l. 1. ti. 11. glo. 2. num. 53. in fi.
Causa proxima semper intelligitur non remota, l. 8. ti. 11. glo. 17. num. 1.
Causa remota quando præferatur proximæ, l. 8. ti. 11. glo. 20. num. 1.
Causæ contra propolas, fraudes in venditionibus faciẽtes summariè in diebus etiam festiuis expediuntur, l. 1. ti. 14. glo. 9. num. 14.
Cautela instituendi filium spurium vel clerici. l. 6. tit. 8. glo. 8. num. 26.
Cautio an sit præstanda à domino animalium de restituendo damnum, antequàm animalia ei tradantur? l. 1. ti. 17. glo. 6. num. 4.
Cautioni Mutianæ an locus sit in donatione causa mortis? l. 7. ti. 10. glo. 2. num. 45.
Cedi possunt plurima remissiuè. l. 7. tit. 11. glo. 2. numero. 27.
Census quid significat. l. 1. titulo. 15. gloss. 1. numero. 1.
Census contractus quomodo fiat; ibi. num. 2.
Censuarius etiam si per mille annos non soluat pensionem, non cadit à iure suo nec incidit in commissum, l. 1. ti. 15. glo. 2. num. 1.
Census constitui debet super re immobili venditoris cẽsum constituentis, l. 2. ti. 15. glo. 1.
Census emptor videtur domum & possessionem, super qua pensio constituitur, emere, & breui manu reddere venditori, vt super ea census constituatur. l. 3. ti. 15. glo. 1.
Census redimibilis institia in pretio iusto consistit. l. 6. ti. 15. glo. 1.
Certioratio beneficij restitutionis an sit necessaria in minore iurante, l. 1. ti. 11. glo. 8.
Cessante causa, ob quam quis liberatus fuit à patria potestate, non reincidit in eam. l. 8. ti. 1. glo. 3. in fi.
Cessio alicuius rei clerico facta, propter quam donans vel cedens soluebat tributum, an præsumatur in fraudem fisci facta? l. 11. ti. 10. glo. 5. num. 1.
Cessibilia non sunt plurima quæ enarrantur in. l. 7. tit. 11. glo. 2. num. 25.
Cessibilia sunt plurima, remissiuè. ibi. num. 27.
Cessionis bonorum forma antiquissima. l. 4. ti. 16. glo. 2. num. 3.
Cessio bonorum liberat à carcere, ibi. nu. 5.
Cessionem bonorum præcedere debet sententia, vel confessio, ibi. num. 6.
Cessionem bonorum præcedere debet instrumentum publicum, sententia, vel confessio, ibidem.
Cessio bonorum ad petitionem vnius ex creditoribus facta præiudicat cæteris, ibidem.
Cessionis bonorum forma iure communi, ibi. num. 7.
Cessio an fieri possit per actus ignominiosus, ibidem.
Cessione bonorum facta omnia bona relinquere debet cedens præter vestes. l. 4. ti. 16. glo. 2. nu. 8.
Cessionem bonorum faciens an possit sibi instrumenta officij, vel exercitij necessaria ad victum reseruare. ibidem.
Cessio bonorum vno dumtaxat nummo reseruato nil valet. ibi. num. 9.
Cessionem bonorum faciens, an teneatur iuratoriam præstare cautionẽ de ære alieno restituendo, cùm nactus fuerit pinguiorem fortunam? ibi. nu. 10.
Cessionem bonorum faciens, an soluere teneatur debitũ cum post cessionem aliquid lucratus fuerit? ibidem.
Cessionem bonorum faciens, non liberatur ab obligatione ciuili, vel naturali, l. 4. ti. 16. glo. 2. num. 11.
Cessionis bonorum exceptio impedit litis contestationem, ibidem.
Cessionem bonorum faciens per actus ignominiosos, vbi hæc viget consuetudo, si pinguiorem nactus fuerit fortunam, an residuum soluere teneatur? ibidem numero. 12.
Cessio bonorum iure regio quomodo fiat? ibidem numero. 13.
Cessionem bonorum faciens traditur creditoribus ad seruiendum forma hic tradita, ibidem.
Cessio bonorum cùm fit iuxta ius nostrum regium, quomodo taxandæ sunt operæ per iudicem cuilibet creditori? l. 5. ti. 16. glo. 1.
Cessio bonorum à carcere liberat cedentem. l. 6. tit. 16. glo. 1.
Cessionem bonorum facere potest fisci, & cuiusuis alterius priuilegiati debitor. l. 6. ti. 16. glo. 2.
Cessio bonorum iure regio fit per actum ignominiosum. l. 6. ti. 16. glo. 3. num. 1.
Cessionem bonorum faciens iure regio traditur cum torque ferreo in collo ad seruiendum creditoribus vnicuique, iuxta antiquitatem vel priuilegium. l. 6. ti. 16. glo. 3. num. 2.
Cessionem bonorum faciens debet ferre torquem ferreũ, aliàs non gaudet beneficio cessionis, nisi vxori fuerit traditus. l. 6. ti. 16. glo. 4.
Cessionem bonorum facere tenetur inuitus debitor, qui sex mensibus steterit pro debitis incarcere, & à quo tempore hi sex menses currere incipiant, l. 7. ti. 16. glo. 1.
Cessio bonorum iure regio non solum fauore debitorum sed & creditorum introducta fuit. l. 7. tit. 16. glo. 2. nume. 1.
Cessio bonorum elapsis sex mẽsibus quibus debitor fuit in carcere detentus, debet inuito debitore fieri & tradi creditoribus cum torque ferreo ad seruiendum, ibidem num. 2.
Cessionis bonorum beneficio an renunciari possit iure communi? l. 7. ti. 16. glo. 2. num. 5.
Cessioni bonorum locus non est in his, qui habent beneficium, ne conueniantur vltra quàm facere possint, & qui sunt isti? remissiuè. l. 7. ti. 16 glo. 2. num. 7.
Cessionis beneficium quare iure regio conferetur inuitum? ibi. num. 8.
Cessionem bonorum an facere possit conductor redituũ regalium? ibi. num. 9.
Cessio bonorum censetur ipso iure facta, si per sex menses debitor fuerit in carcere intrusus. l. 7. tit. 16. glo. 3. num. 1.
Cessio bonorum vt fieri possit quæ requiruntur? remissiuè. l. 7. ti. 16. glo. 4.

Cessio

INDEX.

Cessio bonorum inuito debitore facta iuxta formã l. nostræ, non dicitur beneficium eius, sed creditorum l.7.titu.16.glo.6.
Cessioni bonorum locus non est antequàm pœna corporalis executioni mandetur.l.9.ti.16.glo.1.
Cessio bonorum an fieri possit in debito descendente ex delicto.l.9.ti.16.glo.2.nu.2.& sequen.
Cessionem bonorum cogitur delinquens facere, si caret bonis, vnde domino damna satisfaciat, & per sex menses steterit in carcere, sicuti fit in debitore ex cõtractu.l.9 ti.16.glo.3.
Charitas & necessitudo interpretari facit dispositionẽ vltra consuetum modum.l.3.ti.9.glo.3.num.2.
Ciceronis locus explicatur contra Alciatum.l.8.ti.7 glo.1.nu.17.
Circuitus est vitandus.l.6.ti.6.glo.7.nu.2.
Citatio non requiritur in causæ cognitione ad interponendum decretum.l.6.ti.3.glo.3.nu.2.
Citatio per edictum omnes attingit l.15.tit.4.glo.3. num.2.
Citatio venientium ab intestato in publicatione testamenti quomodo fiat?l.15.ti.4.glo.4.num.2.
Citationis solemnitas quando præsumatur? remissiuè, ibidem num.3.
Ciuem esse aliud est, aliud haberi pro ciue, l.8.ti.1.gl. 2.num.5.
Ciuis quis dicitur, & si in ciuitate non habitet, l.1.ti. 4.glo.5.num.3.
Ciuis loco habeatur doctor, miles, aut monachus, l. 1.ti.4.glo.5.nu.5.
Ciuis quis dicatur, quis verò pro ciue habeatur?ibidem num.7.
Ciuis an dici possit dominus loci quo ad pascua?remissiuè, ibidem.
Ciuis an præsumatur quis eius ciuitatis, in qua inuenitur l.1.ti.4.glo.5.num.11.
Ciues populi Romani dicuntur qui liberi sunt & ingenui l.1.ti.4.glo.9.num.3.
Ciuis appellatione comprehẽditur ciuis ex priuilegio, l.1.ti.10.glo.5.num.2.
Ciuitas adaucta, vnita, seu incorporata regno, an censeatur pars regni, ita vt exulatus à regno ab eadem exulatus esse videatur.l.1.ti.1.glo.6.
Ciuitas an teneatur de præda in suo territorio facta? remissiuè.l.10.ti.10.glo.1.num.2.
Ciuitas an obligetur ex mutuo vltra quãtitatẽ in eius vtilitatem versam.l.22.ti.11.glo.2.num.3.
Ciuitas an possit restitui aduersus mutuum? vel an non sit necessaria restitutio.ibi.4.
Ciuitas turbari videtur in possessione, si vnus dumtaxat ciuis prohibeatur vti iure ciuitati competenti. l.7.ti.17.glo.4.
Ciuitas potest mittere discussorem per prouinciam tempore penuriæ, qui visitet frumentum & numerum describat personarum, vt eis prouideri possit.l.1.tit.25. glo.7.
Ciuitas carens victualibus ex publico debet emere frumentum, vt inde pauperes alantur.l.1.titulo.25. glo.9.num.4.
Clandestinè contrahentes matrimonium potest ecclesia inhabiles reddere.glo.rubri.ti.1.num.18.
Clandestini matrimonij materia remissiuè, glo.rub.ti. 1.num.209.
Clandestinè contrahens ob non seruatam solemnitatem an peccet?l.1.titu.1.glo.1.num.2.
Clandestini matrimonij vsus est peccatum mortale:ibidem.
Clandestina matrimonij contrahentes quibus casibus non peccent mortaliter.l.1.ti.1.glo.1.num.3.
Clandestinè contrahentes in casu licito an debeant de nouo consensum exprimere coniugalem coram parocho & testibus, iuxta Concilium Tridentinum?ibidẽ.
Clandestinum matrimonium quamuis iure pontificio probeatur, contractum tamen validum & ratum erat, vt declarat Tridentinum Concilium.l.1.tit.1. glo.1.num.4.& 5.
Clandestina matrimonia quæ absque præsentia parochi, & duorum vel trium testium fiunt, irrita sunt, & nulla, iuxta Concilium Tridentinum.l.1.ti.1.gl. 1.num.5.
Clandestinum matrimonium, etiam si decem testibus probetur, non impedit valere secundum coram parocho & duobus testibus celebratum, iuxta Concilium Tridentinum.l.1.ti.1.glo.1.num.5.
Clandestinum matrimonium, iuxta Concilium Tridentinum dicitur quod absque parochi & testium præsentia fuerit celebratum, ibidem.
Clãdestini matrimonij tabellio, & qui ibi intersunt, qualiter puniantur.l.1.ti.1.glo.3.& 4.
Clandestinè contrahentium matrimonium pœna.l.1. ti.1.glo.7.num.1.
Clandestini matrimonij proles illegitima, & potissimè post Concilium Tridentinum.l.1.titu.1.glo.7. num.2.
Clandestini matrimonij pœnæ iure regio.l.1.titu.1.glo. 7.num.3.
Clandestinum contrahentes matrimonium an pœnas à iure statutas incurrunt, post sacram synodum Tridẽtinam.l.1.ti.1.glo.7.nu.5.
Clandestini matrimonij accusatio quibus competat.l.1. ti.1.glo.9.
Clausula codicillaris an censeatur apposita in testamẽto inter liberos?l.1.ti.4.glo.10.num.59.& 63.
Clausula in medio vel in fine apposita, cui orationis parti referatur.l.2 ti.4 glo.1.num.7.& 8.
Clausula codicillaris censetur apposita in testamento inter liberos, & de eius effectu.ibi.num.9.
Clausula codicillaris operatur, vt valeat testamentũ omni meliori modo quo valere possit.l.2.ti.4.glo. 10.num.4.
Clausulæ ex certa scientia & proprio motu, clausulæ de plenitudine potestatis æquiparatur.l.7.ti.7.glo.7. num.4.
Clausula legum derogatoria, vel nõ obstante, an debeat esse specialis, an sufficiat quòd sit generalis. ibidem, num.6.
Clausula de plenitudine potestatis, an habeat vim derogatoriæ.l.3.ti.10.glo.12.num.4.
Clausula ex certa scientia vel de plenitudine potestatis, quid operetur ibi.num.5.
Clausula apposita in executione & fine contractus, non auget dispositionem.l.7.ti.10.glo.1.num.15.
Clausula non reuocandi donationem, apposita censetur potius ex consuetudine notariorum, quàm ex voluntate partium, ibi.nu.16.
Clausula de non luendo pignus apposita in contractu pig-

Digitized by Google

INDEX.

pignoris reddit contractum in aliam speciem, veluti venditionis, quoniam pignori adaptari nequit. l. 7. tit. 10. glo. 1. num. 19.

Clausula, & quod pluris valet ei donauit, in instrumento venditionis apposita, quid operetur. l. 7. titu. 11. glo. 3. num. 5.

Clausula praecedens est maioris efficaciae ad declarationē sequentium quàm sequens. l. 7. ti. 11. glo. 3. n. 6.

Clausula cum libera in instrumento mandati ponitur potius ex consuetudine notariorum, quàm ex partiū voluntate & consensu. l. 8. tit. 11. glo. 14. nu. 6.

Clausula quae ex stylo potius notariorum, quàm ex partium consensu apponitur in instrumēto, cognoscitur si in aliam speciem redigatur contractus, vt in donatione causa mortis: & alia exempla traduntur. ibi. num. 6. 7. & 8.

Clausula ex stylo notariorum in instrumento apposita in valde praeiudicialibus nil operatur. l. 8. titu. 11. glo. 14. num. 9.

Clausula consueta apponi an censeatur apposita? & in quibus casibus? & an notarius rogatus cēseatur clausulas consuetas apponere, & traduntur exempla. l. 8. tit. 11. glo. 14. num. 11.

Clericis in sacris constitutis nullo vnquam tempore licuit matrimonium contrahere. glo. rub. ti. 1. nu. 158

Clericus in minoribus constitutus ante subdiaconatum potest matrimonium contrahere, ibidem.

Clerici non attinguntur legibus laicorum. l. 12. titu. 1. glo. 1. num. 1.

Clerici attingūtur legibus à principe seculari latis pro bono publico, licèt non quo ad poenam. l. 12. titu. 1. glo. 1. num. 2.

Clericus an poßit ordinari absque beneficio seu patrimonio. l. 1. tit. 6. glo 9. num. 8.

Clericus in sacris in regno & maioratu succedere potest l. 1. tit. 7. glo. 1. num. 19.

Clericus primae tonsurae quando gaudeat priuilegio clericali? l. 3. tit. 8. glo. 2. num. 4.

Clericos diffamantes inuehuntur. l. 6. titu. 8. glo. 2. numero. 16.

Clericorum peccata occulta non esse aperienda, sed potius clamyde operienda ibi. num. 14.

Clerici concubinarij quae crimina committant? ibidem. nume. 22.

Clerici in peccato mortali existentes conficere possunt & conferre sacramenta, & contrarium sentientes haeretici sunt, ibidem.

Clericorum publicas concubinas habentium poenae, ibi. num. 23. & ex Concilio Tridentino. num. 24.

Clericorum proles odiosa semper fuit canonibus & legibus regijs. l. 6. tit. 8. glo. 4. num. 8.

Clerici filius nil potest ex bonis patris, vel eius consanguineorum etiam titulo emptionis acquirere. l. 6. ti. 8. glo. 7. num. 1.

Clericus an possit nurum instituere? l. 6. titu. 8. glo. 8. num. 27.

Clericorum filij nil poßunt habere ex bonis parentum vel consanguineorum etiam ex priuilegio principis. l. 6. titu. 8. glo. 9. num. 1.

Clericus in minoribus constitutus sacerdotium seu beneficium habens, potest matrimonium contrahere, perdit tamen beneficium. l. 7. tit. 8. glo. 12. num. 2.

Clericus ex generali consuetudine facit fructus beneficij suos, & bona intuitu ecclesiae quaesita de iisque disponere potest & testari. l. 13. tit. 8. glo. 1. nu. 1.

Clericus non est propriè dominus nec vsufructuarius beneficij, sed fidelis dispensator. ibi. nu. 2.

Clericus quomodo possit fructus beneficij expendere? ibidem.

Clericus quando non poßit ex generali consuetudine disponere de bonis intuitu ecclesiae quaesitis? ibi. nu. 3

Clericus si occidatur, satisfactio necis haeredi eius competit non ecclesiae, ibi. num. 4.

Clericis consanguinei succedunt ab intestato in bonis intuitu ecclesiae quaesitis, ex generali consuetudine. l. 13. titu. 8. glo. 3.

Clericus quòd ex consuetudine generali posset testari de bonis intuitu ecclesiae quaesitis, confirmatur & approbatur iure regio, & an valeat consuetudo? l. 13 titu. 8. glo. 4. num. 1.

Clerico successori beneficij quaerūtur bona praedecessoris intuitu ecclesiae quaesita, non ecclesiae. l. 13. titu. 8. glo. 4. num. 4.

Clerici presbyteri, vel maioribus ordinibus insigniti, sunt immunes à tributis & censibus. l. 11. titu. 10. glo. 1. num. 1.

Clericorū bona quaesita & quaerenda à tributis & exactionibus sunt immunia. l. 11. ti. 10. glo. 1. n. 1.

Clerici sunt à gabellis exempti pro rebus ab eis distractis, ibidem. num. 2.

Clerici negotiatores non sunt à gabellis exempti, idem in ecclesijs, ibi. num. 3.

Clerici ad quae tributa teneantur? remissiuè, ibidem.

Clericorum priuilegia remissiuè, ibidem.

Clerici primae tonsurae vel minorum ordinum non coniungati, an sint immunes à tributis & exactionibus? & quid hodiè requiratur vt immunes sint iure regio? ibidem nu. 4.

Clerici primae tonsurae coniugati nullo modo eximuntur à muneribus vel tributis, sed solum gaudent canonis & fori priuilegio, si ea faciunt, quae à concilio Tridentino & lege regia exiguntur. l. 11. tit. 10. glo. 1. numero. 5.

Clericus vel alius exemptus fundum emens à tributario an soluere teneatur tributum. l. 11. ti. 10. glo. 4. nu. 1.

Clerici qua in specie vocari possunt à rege, consilio, vel cancellaria, vt personaliter compareant. l. 11. tit. 10. gloss. 7.

Clerici vti possunt statuto, vel consuetudine laicorum sibi fauorabili. l. 7. ti. 11. glo 2. nu. 12.

Clerici admittuntur ad retractum sanguinis, ibidem. nu. 11. & 12.

Clerico vendente aut emente, an sit locus retractui sanguinis? l. 7. tit. 11. glo. 2. nu. 14.

Clerici si vtantur consuetudine, vel statutis laicorū, an alij contra eos eis vti possint? ibi. nu. 16.

Clerici an ligentur legibus laicorum iustis & honestis? l. 1. ti. 25. glo. 1. nu. 2.

Clericorum bona patrimonialia an gaudeant priuilegijs ecclesiae concessis? ibi. nu. 4.

Clerici magis quàm laici ad eleemosynas tenentur. l. 1. ti. 25. glo. 8.

Codicilli absque testamento fieri possunt. l. 1. ti. 4. glo. 13. num. 2.

Codicilli à testamento differunt iure communi quo ad solemnitatem. l. 2. ti. 4. glo. 9. num. 1.

Codi-

INDEX.

Codicilli iure regio non differunt quo ad solemnitatem à testamento nuncupatiuo, etiam ante legem Tauri. ibi.num.2.
Codicilli appellatione, vltimæ voluntates continentur. ibidem.
Codicilli testamento nuncupatiuo æquiparãtur, ibidẽ. nume.3.
Codicilli inscriptis an testamento æquiparẽtur? & an eandẽ solemnitatem exigant quæ in testamẽto nuncupatiuo exigitur.ibi.nu.5.
Codicilli inscriptis eandem exigunt solemnitatem, quæ iure antiquo exigebatur.l.2.ti.4.glos.9.nu.5.
Codicillorum testes fœminæ esse non possunt.ibidẽ. nu. 14.&.15.
Codicillis dari nec adimi potest hæreditas directo iure communi imperatorum.ibi.nu.16.
Codicillis per quæ verba obliquè hæreditas detur.ibidem.
Codicillis facta institutio verbis directis obliquatur, iure communi, ibi.n.17.
Codicillis iure regio an dari vel adimi possit hæreditas directè.l.2.ti.4.gloss.9.nu.18.19.20.21.22.23.
Codicillis non potest hæreditas filio relinqui iure communi.ibidem.
Codicilli testamento adæquantur, non solum quo ad solemnitatem, sed & quoad substan iã iure regio.ibidem.nu.20.
Codicillis quare dari non potest hæreditas iure directo, iure communi imperatorum.ibi.nu 21.
Codicillis dari potest hæreditas iure directo iuxta ius nostrum regium.ibi.num.23.
Codicillis iure regio quando dari non possit hæreditas. ibi.num.24.
Codicillorum validitas ex testamento dependet, iure communi, secus iure regio.ibi.num.25.
Codicilli vltimi priores non reuocant, nisi expressè id à testatore cautum fuerit. ibi.num.26.
Codicilli non rumpuntur agnatione posthumi, testamẽtum sic,ibi.num.28.
Codicilli duo si duplicem hæredis institutionem contineant, quid sit agendum? ibi.nu.29.
Codicilli si contineant hæredis institutionem, & testamentum prius factum aliam, quæ earum prævaleat. ibidem.
Codicillos facere poterit qui testandi habet facultatem l.3.tit.4.glo.4.
Cœcus an possit esse testis testamenti? l.1.tit.4. glo.4. num.5.
Cogere seipsum an quis possit? l.3.tit.10.glo.2.nu.1.
Cogitatio in genere sufficit, vt quis non dicatur ignorã l.9.titu.6 glo.1.num.5.
Cognatio non contrahitur inter matrem & filium natum ex damnato coitu.l.6.tit.8 glo.4.num.6.
Cognatio spiritualis non deriuatur ad vxorem cognitam iuxta Concilium Tridentinum. glo.rub.titul. 1.num.168.
Cognatio spiritualis vel compaternitas, non deriuatur ad vxorem carnaliter cognitam, iuxta Concilium Tridentinum.ibi.num.170.
Cognatio spiritualis non contrahitur, iuxta concilium Tridentinum in tertia eius specie fraternitatis? ibidem.num.171.
Cognatio spiritualis inter quos contrahatur? ibidem. nume.172.
Coitus inter Christianum & Iudæum, vel Mahometã cum, meretur pœnam mortis.l.7.titu.8.glo.11.numero.5.
Coitus qui sunt damnati pœna mortis? ibidem & per totam glo.
Collata an censeantur bona hæreditaria? l.9.tit.6.glo. 1.num.2.
Collateralium successio ab intestato, remissiuè.l.4.tit. 8.glo.1.&.l.1.tit.8.glo 2.num.4.
Collaterales succedunt iuxta gradus proximitatẽ post descendentes & ascendentes.l.5.titu.8.gloss.1.numero.1.
Collaterales succedunt vsque ad decimum gradum ab intestato, & non vltra.ibi.nu.2.
Collaterales succedunt vsque infinitum in regno, ducatu, comitatu & maioratu.ibi.nu.3.
Collateralium gradus computatio iure ciuili. ibidem. nume.4.
Collaterales quotquot sint in eodem gradu, pariter ab intestato succedunt.ibi.num.5.
Collaterales vltra fratres, fratrumque filios succedunt, nulla facta separatione bonorum ex parte patris, vel matris.ibi.num.12.
Collationi locus est ex testamento & ab intestato.l.3. tit.8.glo.1.num.1.
Collationis materia remissiuè.l.9.tit.6.glo.3.numero.2.
Collationi locus est, etiam si filij sint inæqualiter instituti.l.3.tit.8.glo.1.num.2.
Collationi locus est inter descendentes in potestate constitutos, vel emancipatos.ibi.num.3.
Collationi locus non est inter ascendentes, ibidem.
Collationi locus est in bonis quæ obueniunt filio, vel alij descenti ex substantia eius, de cuius successione agitur, non alia.l.3.tit 8.glo.1.num.4.
Collationi an locus sit, si filius nolit adire hæreditatem paternam? l.3.tit.8.glo 3.num.1.
Collare ferreum mira arte à Germanis elaboratũ, quod nulla arte aperiri vel frangi poterat ab alio quàm ab eo qui id fecerat.l.1.tit.19. glo.1.num.1.
Collecta à correctore ciuibus imponi potest tempore famis, seu inediæ, licèt aliâs non permittatur.l.1.titu. 25.glo.9.num.5.
Commenda Indorum si fiat filio cõtemplatione patris, an eius vsusfructus competat patri? l.9.ti.1.glo.2. num.7.
Commendatarij Indorum pluribus oneribus sunt astricti ibidem.
Commenda Indorum an vt profectitia reputari possit? ibi.num.9.
Commenda Indorum an retineri possit à filio repudiata hæreditate? l.5.tit.6.glo.1.num.4.
Commendatarius Indorum an soluere teneatur debita prædecessoris? ibidem.
Commenda Indorum fendo & maioratui comparatur. l.5.ti.7.glo.5.num.9.& sequen.
Commendæ Indorum successor an debita prædecessoris soluere teneatur? & an commendam habere possit, etiam si patris hæreditatem repudiet? l.6. titu. 7.glo. 3.num.25.
Commendæ Indorum successor non tenetur debita prædecessoris soluere, etiam in vtilitatem commenda

mendæ.l.6.titulo 7.gloss.3.num.32.
Commendæ Indorum, vel maioratus successor, an teneatur debita prædecessoris in bello occisi persoluere? ibi.num.33.& 34.
Commendatarij Indorum plurimos suis alunt expensis.l.7.tit.7.glo.2.num.1.
Commendæ Indorum possessor an mortuo possessore acquirat possessionem absque vlla apprehensione? l.8.tit.7.glo.2.num.16.
Commendæ Indorum possessio transit in successorem ipso iure, etiam si post mortem, vel in vita prædecessoris ab alio fuerit res occupata.l.8.titu.7.gloss.5.numero 5.& 6.
Commendæ Indorum lites in Indiarum regio consilio, non in cancellarijs controuertuntur.l.9.titu.7.glo.2.nume.3.
Commendæ Indorum causa in regio consilio pendente, mortuis litigatoribus absque successore, an super fructibus litigari possit in cancellaria.l.9.tit.7.glo.2.num.4.
Commendas Indorum an possit princeps vel prorex alicui auferre sine culpa, vel causa? l.6.tit.10.glo.2.num.3.& sequentibus.
Commenda Indorum videtur reuocabilis, vt depositum, & beneficium commendatum.l.6.titu.10.gloss.2.nume.5.
Commendæ Indorum ob seruitia & merita conceduntur, ibi.num.8.
Commendam Indorum princeps sine causa auferre non potest, sicuti nec contractum, vel priuilegium.ibidem.
Commendæ Indorum feudis comparantur, ibi.nu.12.& sequen.
Commenda Indorum contractus dicitur vltro citroq; obligatorius, ibidem.
Commendatarij Indorum præstant regi fidelitatem, sicut feudatarij.ibidem.
Commendatarij Indorum iuramentum fidelitatis regi præstare tenentur hoc in regno, ibi.nu.14.
Commendatarij Indorum ad quid sint obnoxij.l.6.ti.10.glo.2.num.17.& 18.
Commendæ Indorum possessio & dominium transit ipso iure in successorem, ibi.num.20.
Commenda Indorum gratis conceditur, sicut & feudum l.6.tit.10.glo.2.num.21.
Commenda Indorum in multis differt à feudo recto, ibid.num.22.
Commenda Indorum non est perpetua, sed ad vitam cõceditur commendatarij, & filij, vel vxoris eius. ibidem.
Commenda Indorum feudum est à rege concessum, non rectum, sed degenerans propter placita, vel conuentiones naturæ feudi contrarias.l.6.titu.10.gloss.2.num.26.
Commenda Indorum feudum rectum dici potest, nisi in punctis degenerantibus, ibi.nu.27.
Commenda Indorum commendatario auferri non potest, nisi culpa conuicta, ibi.
Commenda Indorum non dicitur depositum, nec vt depositum potest reuocari, ibi.nu.29.
Commendatarius Indorum possidet commendam, sed depositarius non possidet.ibi.
Commenda Indorum ob delictum commendatario auferri potest.l.6.tit.10.glo.2.num.31.
Commenda Indorum ex causa publicæ vtilitatis, ad remunerandum benemerito, à possidente auferri potest.ibi.num.33.
Commenda Indorum an possit auferri ab indigno, & dari benemerito, pretio soluto ei, à quo aufertur? ibidem.num.34.
Commenda Indorum, vel feudum in vita possessoris vacaturum, potest alteri benemerito concedi in tempus quo vacauerit.ibidem.
Commendæ Indorum fiunt non solum ob seruitia præterita, verum etiam pro futuris, atque ideo reuocari non potest.l.15.tit.10.glo.2.nu.1.
Commercium prohibetur cum seruis.l.16.tit.11.glo.1.num.1.
Commercium cum alienis seruis prohibetur sub pœna furti.l.16.tit.11.glo.5.
Commissarius testamenti an possit eligere hæredem vnum de certis ex facultate à testatore sibi concessa? l.5.ti.4.glo.2.num.2.
Commissarius testamenti an possit nominare hæredem, vel meliorationem, aut substitutionem facere absque nominatione testatoris? l.5.titul.4.glo.3.nume.1.& sequen.
Commissarius testamenti absque mandato speciali non potest substitutionem aliquam facere.l.5.titu.4.glo.5.num.1.
Commissarius an possit substitutionem facere, si in mandato speciali ad eam faciendam non nominet testator personam, quæ sit substituenda. ibidem numero.2.
Commissarius testamenti potest substituere vel exhæredare, etiam si testator non nominet exhæredandũ, vel substituendum.l.5.ti.4.glo.8.num.1.
Commissarius an possit alterum nominare & substituere, qui faciat testamentum absque mandato. ibidem.num.2.
Commissarius quando possit alium substituere ex mandato sibi à testatore iniuncto? ibi.num.3.
Commissarius an possit executores testamenti nominare.l.5.tit.4.glo.8.num.4.
Commissarij ad faciendum testamentum qui esse possint ibi.num.5.& 6.
Commissarius, cui absolute committitur libera testandi facultas pro alio, iure regio de quinta bonorum parte potest disponere, & quomodo l.6.titu.4.gloss.3.nume.4.
Commissarius non censetur hæres ad distribuendum bona inter pauperes, hæredibus legitimis deficientibus, sed disponere potest ad causas pias, non distribuere.l.6.tit.4.glo.3.num.5.
Commissario facto sine hæredis nominatione, legitimi vocati censentur, vel eis deficientibus, causa pia.l.6 tit.4.glo.6.num.1.
Commissarius generalis non instituto hærede, & deficientibus legitimis, an censeatur institutus hæres.l.6.tit.4.glo.6.num.3.
Commissarius an possit executionem testamenti facere, & bona ad hũc effectum vendere? ibidem.num.3.& 4.
Commissarius non potest in res prophanas bona testatoris erogare, quas in causas pias distribuere iniunctus [illegible] l.6.titu.4.glo.7.num.1.

Com-

TASSA.

YO Antonio de Olmedo, Escriuano de Camara del Rey nuestro señor, de los que residen en su Consejo, doy fee, que auiendose visto por los señores del, vn libro intitulado, *La Glossa sobre el libro quinto de la Recopilacion*, compuesto por el Licenciado Matienço, que ante los dichos señores se presentô, y con su licencia fue impresso: Tassaron cada pliego del dicho libro a quatro marauedis y medio, el qual tiene dozientos y setenta y seis pliegos, que al dicho precio monta cada volumen mil y dozientos y quarenta y dos marauedis, y a este precio mandaron se venda, y no a mas, y que esta tassa se põga al principio del, para que se sepa lo que se ha de lleuar, y que no se pueda vender ni venda de otra manera. Y para que dello conste, de mandamiento de los dichos señores del Consejo, y pedimiento de Luis Sanchez, di esta. Fecha en la Villa de Madrid a quinze dias del mes de Enero, de mil y seiscientos y treze años.

Antonio de Olmedo.

Volumen hoc cum suo Archetypo contuli, nihilque in eo notatu dignũ inueni, quod suo exẽplari non correspondeat: errores enim in eo cõtentos facilè quisque per se corriget. Madriti, die 8. Februarij, anno 1613.

Lic. Franc, Murcia de la Llana.

LI-

Digitized by Google

LICENCIA.

DON Felipe, por la gracia de Dios Rey de Caſtilla, de Leon, de Aragon, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galizia, de Mallorca, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaē, de los Algarbes, de Algezira, ſeñor de Bizcaya, e de Molina, &c. Por quāto por parte de vos Luis Sāchez impreſſor de libros, vezino de la villa de Madrid, nos fue fecha relacion, que el Licenciado Matienço auia cōpueſto vn libro intitulado, *La Gloſſa ſobre el quinto libro de la Recopilacion*, y nos ſuplicaſtes os mandaſſemos dar licencia para le poder imprimir ſin incurrir en pena alguna; atento que auia gran neceſsidad del dicho libro, y auer mas de diez años, que el priuilegio que auiamos dado para le poder imprimir, era paſſado: o como la nueſtra merced fueſſe. Lo qual viſto por los del nueſtro Cōſejo, fue acordado q̄ deuiamos mandar dar eſta nueſtra carta para vos en la dicha razon: y Nos tuuimoslo por biē. Por la qual damos licencia y facultad a qualquier impreſſor deſtos Reynos que vos nombraredes, para que por eſta vez pueda imprimir y vender el dicho libro que de ſuſo ſe haze mencion, por ſu original, que en el nueſtro Conſejo ſe vio, que va rubricado y firmado al fin del de Antonio de Olmedo nueſtro Eſcriuano de Camara, de los que en el nueſtro Conſejo reſiden, y con que antes que ſe vēda, lo traigais ante ellos juntamente con ſu original, para que ſe vea ſi la dicha impreſsion eſtâ conforme a el, o traigais fê en publica forma, de como por Corrector por Nos nombrado ſe vio y corrigio la dicha impreſsion por el dicho original, y ſe os taſſe el precio porque ſe ha de vender: ſo pena de caer e incurrir en las penas contenidas en las leyes e prematicas de nueſtros Reynos, que ſobre ello diſponen. De lo qual mandamos dar y dimos eſta nueſtra carta y prouiſion, ſellada con nueſtro ſello, y librada por los del nueſtro Conſejo. Dada en Madrid a treinta dias del mes de Abril de mil y ſeiſciētos y onze años.

Don Iuan de Acuña. El Licēciado dō Iuan de Ocon. El Licenciado don Diego Aldrete. Licenciado Martin Fernandez Portocarrero. Licenciado Luis de Salzedo. Yo Antonio de Olmedo Eſcriuano de Camara del Rey nueſtro ſeñor la fize eſcriuir, por ſu mandadado, con acuerdo de los del ſu Conſejo. Regiſtrada, Iorge de Olaal de Vergara. Chanciller mayor, Iorge de Olaal de Vergara.

INDEX.

Cōmissarius quemadmodum potest facere testamentū, ita & codicillos.l.7.ti.4.glo.1.
Commissarius differt ab executore etiam in præfixione termini.l.7,ti.4.glo.2.num.1.
Commissario quod tempus præfigatur ad testamentum faciendum? ibi.nu.3.
Commissarius elapso termino ab hac lege præfinito an possit moram purgare & facere testamentum? l.7.ti.4.glo.3.num.1.
Commissario ad faciendum testamentum currit tempus ab hac lege constitutum, à die mortis testatoris ante aditam hæreditatem, etiam ignoranti & impedito, iure regio.l.7.ti.4.glo.5.num.8.
Commissarius an præcise cogatur facere testamentum? l.7.ti.4.glo.6.num.2.
Commissarius potest meliorare vnum ex filijs vel nepotibus, si ei fuerit potestas concessa specificè, licèt meliorandus a testatore non nominetur, l.7.tit.4.glo.7.num.1.
Commissarius non potest reuocare testamentum ab ipso factum, & aliud facere.l.9.ti.4.glo.1.num.1.
Commissarius alieno nomine testatur, ideo variare non potest.ibi.num.2
Commissarius si fecit testamentum nullum, an possit aliud facere? l.9.ti.4.glo.1.nu.4.5.& 6.
Commissarius facto testamento, non poterit codicillos etiam ad pias causas facere.l.9.ti.4.glo.2.
Commissarij protestatio reseruans sibi facultatem reuocandi, addendi, vel declarandi testamentum, nihil valet.l.9.ti.4.glo.3.num.2.
Commissarius de quinta parte dumtaxat bonorum defuncti potest disponere, nisi aliud habeat in mandato l.10.ti.4.glo.1.
Commissarius non cogitur acceptare officium, sed postquam acceptauerit, tenebitur testamentum facere pro defuncto.l.10.ti.4.glo.2.
Commissarius an possit disponere de quinto, si ascendētes vel descendentes successerint defuncto? l.10.ti.4.glo.4.nu.3.
Commissario non testante de quinta parte bonorū pro anima defuncti, hæredes legitimi transuersales hoc facere tenentur.l.10.ti.4.glo.5.nu.2.
Commissarius ad perficiendum testamentum à testatore inceptum constitutus, non potest vltra quintam bonorum partem disponere.l.11.ti.4.glo.2.nu.1.
Commissarius an possit disponere de quinto bonorum defuncti, si hæres sit vnus ex descendentibus, vel ascendentibus.ibi.num.2.
Commissarij plures esse possunt ad faciendum testamētum pro aliquo.l.12.ti.4.glo.1.nu.1.
Commissario, vt currat tempus à lege præfixum, non est necessario facienda monitio, ibi.nu.2.
Commissarij ex pluribus nominatis non possunt ab officio excludi, nisi monitione præmissa, an velint officio vti.l.12.ti.4.glo.1.num.4.
Commissarius vnus sine altero nequit testamentum facere, nisi post abstensionem alterius.l.12.ti.4.glo.2.num.1.
Commissarijs pluribus discordantibus, quod maior pars eorū disposuerit, seruabitur.l.12.ti.4.glo.3.nu.1.
Commissarius generalis testamenti non potest assignare meliorationem tertij & quinti in re aliqua, nisi habeat mandatum speciale.l.3.ti.6.glo.5.
Commisso quare locus sit in emphyteuta & non in censuario? l.1.ti.15.glo.2.num.2.
Comisso locus est in re censuali perpetua, si ita conuenit inter contrahentes, ibi.nu.3.
Commisso locus non est in re censuali cum pacto redimendi, etiam si ita conuenerit iuxta Hispaniæ praxim, ibidem.
Cōmoditas vsufructus, vel rei emphyteuticæ, an possit in perpetuum alienari? l.7.ti.11.glo.1.num.15.
Communis res viri & vxoris cuius periculo pereat? l.3.ti.9.glo.7.nu.6.
Communiter quod fieri solet, quemlibet facere præsumitur.l.1.ti.13.glo.2.nu.17.
Compelli quomodo quis possit ad aliquid faciendum? l.3.ti.3.glo.2.in fine.
Compensatio legati cum bonis constante matrimonio quæsitis quare non fiat? l.7.ti.9.glo.1.nu.3.
Compensatio legati cum debito necessario quando locum habeat? ibi.num.4.
Compensatio legati cum bonis constante matrimonio quæsitis quare non fiat? ibi.nu.5 & 7.
Compensatio speciei cum quantitate, vel quantitatis cum specie, nullo modo fit.ibi.nu.9.
Compensationi locus non est legati cum debito voluntario, quoties aliæ coniecturæ concurrunt, quarum plurimæ referuntur, remissiuè, ibi.num.10.
Concilia ciuitatum an possint sibi iudices eligere rege negligente? l.1.ti.10.glo.2.nu.14.& 15.
Concilij Tridentini decretum de reformatione matrimonij explicatur glo.rub.ti.1.nu.33.& 40.
Concilium an possit inhabiles reddere clam contrahentes matrimonium? ibi.nu.37.& sequen.
Concilium Tridentinum circa clandestina matrimonia, ibi.nu.209.
Concubina dnj licitè accipitur.l.6.titulo.8.gloss.2.num.1.
Concubina in quibus differat ab vxore? ibidem.numero.2.& 3.
Concubina & vxor in quibus conueniant? ibidem.numero.4.
Concubinatus omni iure prohibitus, ibi.nu.6.
Concubinatus iure ciuili non approbatur, sed permittitur.l.6.ti.8.glo.2.nu.8.
Concubina quæ dicatur? l.6.ti.8.glo.2.nu.9.
Concubinatus clericis omni iure prohibitus, ibidem.numero.12.
Concubina clerici occulta non potest per iudices seculares puniri, ibi.nu.13.
Concubina publica clerici vel religiosi, potest per iudicem secularem puniri.l.6.ti.8.glo.2.num.14.
Concubinæ clerici pœna iure regio.ibi.nu.15.
Concubinam clerici vel monachi, deprehensam cum clerico non potest punire iudex secularis, nisi testibus probetur publicam esse concubinam.ibi nu.16.
Concubinam publicam esse quomodo probetur? l.6.tit.8.glo.2.num.18.
Concilia ciuitatum & locorum Hispaniæ iurisdictione carent.l.10.ti.17.glo.10.nu.1.
Concilia ciuitatum quando habeant iurisdictionem? ibidem.num.2.
Concilium ciuitatis dicitur habere iurisdictionem in specie.l.10 ti.17.vt ibi in glo.12.num.1.
Concilium tenetur pro collectoribus redituum regalium,

by Google

num, qui soluendo non fuerint, tanquam ab eo nominatis.l.13.ti.17.glo.1.
Condemnatus ad mortem an efficiatur seruus pœnæ.l.3.ti.4.glo.1.num.1.
Condemnatus ad mortem ciuilem vel naturalem iure regio non efficitur seruus pœnæ, sed testari poterit, etiam si sit libertinus vel spurius.ibi. num.2.
Condemnatus ad membri mutilationem testari potest omni iure.l.3.ti.4.glo.2.num.2.
Condemnatus ad mortem an possit capere ex testamento.l.3.ti.4.glo.3.num.6.
Condemnatus ad mortem hodiè iure regio non efficitur seruus pœnæ, ibidem.
Condemnatus ad mortem, licèt, eius bona confiscentur, testari potest, iure regio.l.3.ti.4.glo.6.num.3.
Condemnatus ad mortem an possit alterum ex filijs meliorare in bonis non confiscatis? an verò ea bona reseruare teneatur hæredibus legitimis.l.3.ti.4.gl.6.num.7.
Condemnatus ad mortem, si ab intestato decedat, cui competant eius bona, quæ per legem vel iudicē non fuerunt confiscata.l.3.ti.4.glo.6.num.5.
Condemnatus ad mortem, de bonis fisco non applicatis, ad libitum potest disponere & testari, etiam filios meliorando, nō verò de bonis hæredibus occisi applicatis.l.3.ti.4.glo.9.num.1.
Condictio ex lege quando competat?l.1.tit.11.glo.10.num.6.
Condictio ex lege oritur vbi lex noue inducit obligationem absque aliquo actu, vel contractu.l.1.tit.4.glo.14.num.14.
Condictio ex lege competit pro legatis iure regio.l.1.ti.4.glo.14.num.13.
Condictio ex lege competens hodiè pro legatis naturā habet bonæ fidei.ibi.num.16.
Conditio non nubendi quando reijciatur.l.3.ti.1.gloss.2.num.14.
Conditio si mulier nupserit arbitrio Titij reijcitur, sed non in vidua?ibi.num.17.
Conditionalis contractus dicitur perfectus, & ab eo nullus ex contrahentibus altero inuito discedere potest.l.1.ti.6.glo.4 num.29.insi.
Conditio in maioratu apposita arma & insignia portandi est iusta & seruanda.l.7.ti.7.glo.1.num.1.& 4.
Conditio in maioratu cognominis assumendi, & portandi arma, si non adimpleatur elapso anno post requisitionem, priuabitur possessor maioratu.l.7.tit.7.glo.1.num.2.& 5.
Conditio arma inhonesta deferendi non est seruanda.ibi.num.3.
Conditione impleta actus censetur purus.l.7.titu.10.num.17.
Conditione deficiente res restituenda est cum fructibus l.7.ti.10.glo.3.num.13.
Conditionalis venditio an sit perfecta ante conditionis euentum.l.7.ti.11.glo.6.num.30.
Conditionalis contractus non dicitur perfectus ante cōditionis implementum.ibi num.31.
Conditionalis contractus non parit actionem ante implementum conditionis.ibi.num.32.
Conditionalis contractus ante conditionem impletam non operatur, vt ex eo laudimia debeātur, aut gabella, nec vt res alienata sub conditione cadat in commissum, ibidem.
Conditionalis contractus non dicitur propriè contractus ibi.nu.33.
Conditionalis creditor non dicitur propriè creditor, ibidem.
Conditione deficiente nullus redditur contractus, ibidem.
Conditione impleta dicitur purus contractus.l.7.titu.11.glo.6.num.35.
Conditionis implementum retro trahitur ad tempus contractus, ibi.
Conditionalis contractus transit ad hæredes.l.7.titu.11.glo.6.nu.39.
Conditione pendente, si res vendita tradatur, transfertur dominium in emptorem, ibi.nu.40.
Conductores redituum vel decimarum, reuendere pānē prohibentur.l.19.ti.11.glo.5.
Confessio de receptis arris sufficit pro traditione, donec contrarium probetur.glo.2.rub.ti.2.nu.3.
Confessio eius qui donare prohibetur, præsumitur fraudulenta.l.9.ti.3.glo.2.nu.3.
Confessio ad alterius interrogationem facta non videtur ex propria emanasse voluntate.l.1.ti.4.glo.16.num.5.
Confessio meritorum à patre facta non valet, vtpote cum sit persona prohibita.l.12.ti.6.glo.2.num.4.
Confessio patris de recepto pretio an validet venditionem spurio factam.l.6.ti.8.glo.7.num.5.
Confessio non sufficit in quocunque actu suspicionem habēte, sed vera numeratio, ibi.nu.6.
Confessio patris iurata in fauorem spurij non facit valere venditionem, nisi verè constet de numeratione pretij, ibi.num.7.
Confessio in aliorum præiudicium facta quibus casibus eis noceat?ibi.num.9.
Confessio testatoris iurata nocet hæredi, ibi.num.10.
Confessio patris in fauorem spurij concurrentibus alijs indicijs probat, ibi.nu.11.
Confessio facta per maritum vel vxorem in alterius vtilitatem, an valeat?l.2.ti.9.glo.1.num.3.
Confessio in criminalibus an sufficiat ad inferendam pœnam absque sententia.l.13.ti.10.glo.2.num.5.
Confessio in deposito an probet numerationem.l.9.tit.11.glo.4.nu.2.
Confessio in depositio probat numerationem, sed non in præiudicium tertij, l.9.ti.11.glo.4.num.6.
Confessio prælati quòd pecunia mutuata versa fuerit in vtilitatem ecclesiæ an sufficiat, l.22.ti.11.gloss.2.nume.5.
Confirmari censetur maioratus ex certa scientia, si eius tenor in regia inseratur licentia, l.3.titu.7.gloss.2.nume.3.
Confirmari quando possit actus nullus, remissiuè, ibid.nume.1.
Confirmare videtur rex actum vel priuilegium ex certa scientia, cuius inserit tenorem.l.11.ti.7.gl.vlti.
Confirmatio actus validi nihil de nouo tribuit.l.3.tit.10 glo.17.num.1.
Confirmatio actus inualidi obtinet vim nouæ concessionis, ibi.num.2.
Confirmatio quid nobis tribuere videatur? remissiuè, ibid.num.3.

Con-

Digitized by Google

Confirmatio legis correctæ habet vim nouæ concessionis, l. 12. ti. 10. glo. 1. num. 2.

Confiscatio bonorum, vbi venit in consequentiam pœnæ, ex benignitate legum, hæredibus legitimis appli cantur. l. 3. ti. 4. glo. 6. num. 2.

Confiscatio non comprehendit bona futura, l. 3. titu. 4. glo. 6. num. 2.

Confiscatio an includat bona sub conditione debita: ibidem.

Confiscatio bonorum alieni ipso iure irrogata an comprehendat bona post delictum quæsita, & ante sententiam: ibi. num. 6.

Confiscationis pœna, vel alia quæ certa est, etiam si imponatur ipso iure, refertur ad tempus commissi criminis, l. 3. ti. 4. glo 7. num. 7.

Confiscatis bonis mariti non amittitur medietas lucrorum quæ vxori competit lege regia, l. 2. ti. 9. glo. 1. num. 66. & sequen. & l. 10. ti. 9. glo 2. num. 1.

Confiscantur bona committentis crimen læsæ maiestatis à tempore commissi criminis, & quid operetur sententia. l. 10. ti. 9. glo. 3. num. 1.

Confiscata re aliqua non censetur confiscatum quod sine corruptione ab ea potest separari, vt in scapha à naui: l. 1. ti. 25. glo. 3 num. 2.

Coniuges ad seruitia mutua tenentur, glos. rubr. titu. 1. num 85.

Coniuges cohabitare, & vitam simul agere tenentur, ad corporis operumque communicationem: ad idque per iudicem cogi possunt, glo. rub ti. 1. num. 90.

Coniux potest coniugem vendicare apud ecclesiasticũ, secularem vè iudicem, glo. rub. ti. 1. num. 92.

Coniux coniugi debitum coniugale reddere tenetur, sub pœna lethalis criminis, ibi. num. 98.

Coniux certo sciens impedimentum inter eos esse, matrimonium dirimens, licèt probari non possit, non potest nec tenebitur debitum reddere, etiam si id à iudice sub censuris præcipiatur: glo. rub. ti. 1. nu. 104.

Coniux coniugi debitum coniugale reddere tenetur omni tempore: glo. rub. ti. 1. num. 112.

Coniux altero absente in remotis locis, non debet secundas contrahere nuptias, donec constet de morte vera coniugis absentis. aliàs non valet matrimonium: l. 5. ti. 1. glo. 1. num. 2.

Coniux quando dicatur esse certus de morte coniugis, vt excusetur à peccato alij nubendo? & filij sint legitimi. l. 5. ti. 1. glo. 1. num. 3.

Coniugũ simultanea cohabitatio operatur societatem: l. 2. ti. 9. glo. 1. num. 41.

Coniugum simultanea cohabitatio, quoad lucra communicanda, dicitur quando vnam familiam retinent, licèt absint. ibi. num. 42.

Coniugum societas non est vniuersalis, quia bona præsentia, nec legata, nec donationes communicantur. l. 2. ti. 9. glo. 2. num. 10.

Coniuges lucra communicant, & damna. l. 3. ti. 9 glo. 7. num. 1.

Coniugis res propria, cuius periculo pereat? l. 3. titu 9. glo. 7. num. 6.

Coniugum in societate, deducuntur capitalia vtriusque, quæ non communicantur, sed fructus dumtaxat. l. 4. ti. 9. glo. 2. num. 1.

Coniugi læso in dotis æstimatione citra dimidiam succurritur. l. 1. ti. 11. glo. 8. num. 21.

Coniunctus non potest pro coniuncto agere in his quæ speciale exigunt mandatum, l. 8. ti. 11. glo. 14. numero. 13.

Coniunctus non potest retrahere pro coniuncto, nisi habeat speciale mandatum, vel quod fecerit ratificetur ab eo intra nouem dies à lege regia ad retrahẽdum præfixos: ibi. num. 14.

Consanguinitas quomodo impediat & dirimat matrimonium? glo. rubr. ti. 1. num. 176.

Consanguinei patris non dicuntur consanguinei filij naturalis, propter incertitudinẽ. l. 6. ti. 8. gl. 4. nu. 1.

Consanguinei plures eiusdem gradus, si pariter ad retractum concurrant, diuident inter se rem venditã. l. 7. ti. 11. glo. 4. num. 1.

Consanguinei proximiores eiusdem gradus concurrunt, sinomine collectiuo cognationis, vel familiæ ad rẽ aliquam admittantur: ibidem.

Consanguinei plures eiusdem gradus tunc admittũtur ad retractum, cùm ante lapsum nouem dierum, omnes comparuerint, simul vel separatim vnus post alium: ibi num. 2.

Consanguinei plures si sint eiusdem gradus, quilibet in solidum admittitur, alijs absentibus vel nolẽtibus, quasi iure accrescendi, ibidem.

Consanguinei an admittantur ad retractum eo ordine quo & ad successionem ab intestato: ibi. num. 3.

Consanguineus retrahere volens, vel ab intestato succedere an teneatur probare se esse proximiorem, an sit satis probare se esse consanguineum? l. 7. tit. 11. glo. 5. num. 3. & 4.

Consanguineus gradum consanguinitatis probare tenetur, licèt se esse proximiorem non teneatur. l. 7. tit. 11. glo. 5. num. 5.

Consanguinitas an probetur, quia sic se pro consanguineis habuerunt, & tractauerunt? ibidem.

Consanguineus eiusdem gradus cuius est & emptor, an admittatur pro rata ad retractum? l. 7. tit. 11. glo. 5. num. 16 & sequen.

Consanguinei remotiores an possint cogere proximiorẽ, vt animum explicet, velit nec ne retrahere? remissiuè, l 7. ti. 11 glo. 5. num. 18.

Consanguinei remotiores an admittantur ad retractũ, licèt alij sint proximiores, l. 7. ti. 11. glo. 9.

Consanguinei remotiores simul cum proximioribus admittuntur ad retrahendum eodem tempore. l. 12. tit. 11. glo 1. num. 4.

Consanguineus retrahens non compellitur vti sententia in eius fauorem lata, l. 12. ti. 11. glo. 2. num. 8.

Conscientia non ligat quos natura non obligat. l. 1. tit. 4. glo. 10. num. 9.

Consensus in matrimonio necessarius, gloss. rubr. tit. 1. num. 17.

Consensus in matrimonio an sufficiat, vt separatim præstetur à coniugibus? ibi. num. 20.

Consensus in matrimonio qualis esse debeat? ibidem. num. 21.

Consensus deficit si erretur in persona: glo. rub. tit. 1. numero. 154.

Consensus generalis patris sufficit ad agendum in quibuscunque causis. l. 3. ti. 3. glo. 1. num. 3.

Consensus generalis patris vel propinquorum an sufficiat. ibi. num. 5.

Cõsensus cõsanguineorum ex statuto requisitus in con-

tractibus mulierum an debeat esse expressus vel tacitus, l.3.ti.3.glo.1.num.6.
Consensus mariti in specie huius legis an sufficiat tacitus, si viderit vxorem contrahere, & non contradixerit. l.3.ti.3.glo.1.nu.7.& sequens.
Consensus tacitus mariti sufficit, vt contractus ab vxore factus valeat absque eius expresso consensu & licentia. l.3.ti.3.glo.1 à nume.5. vsque in fi. & maximè. num.10.
Consensus in aliquo actu requisitus potest ante actum, & in ipso actu, & post actum præstari. l.5.titu.3. glo.1.num.1.
Consensus pro forma requisitus debet in ipso actu præstari quemadmodum & authoritas, l.5.tit.3.gloss.1.num.4.
Consensus quòd sit pro forma requisitus, quomodo dignoscatur? l.5.ti.3.glo.1.num.5.
Consensus eius cui nihil interest, censetur requisitus pro forma, ibi.num.6.
Consensus propinquorum ab statuto requisitus in contractibus mulierum, non potest præstari post contractum ex internallo, ibidem.
Consensus qui à iudice debet præstari in aliquo actu, fieri oportet causa cognita, vbi agitur de alterius præiudicio. l.6.ti.3.glo.3.num.1.
Consensus est substantia contractuū. l.1.ti.4.glo.4.nume.15.
Consentire an dicatur is, contra quem præscribitur? l.8.ti.7.glo.5.num.11.
Consentire an dicatur pœnæ qui deliquit? l.8.ti.7.glo.5.num.13.
Consentire non censetur quis enormi læsioni, licèt secus sit in minori læsione. l.1.ti.11.glo 8.num.40.
Cōsignatio precij in retractu remissinè. l.7.t.11.gl.11.
Consignatio precij in retractu quomodo fieri debeat? l.8.ti.11.glo.5.num.3.
Consignatio precij iure regio requiritur in retractu, non oblatio, ibidem.
Consignatio in quo differat ab oblatione? l.8.tit.11.glo.9.nu.6.
Consignatio & depositio precij in retractu, requiritur pro forma. l.9.ti.11.glo.4.num.1.
Consignatio pecuniæ in sacculo absque numeratione nō sufficit ad retractum, nec in præiudicium tertij. l.9.ti.11.glo.4.num.7.
Consignatio precij in pecunia argentea an fieri possit, si præcium conuentū fuit in pecunia aurea? ibi.nu.8.
Consignatio precij & solutio debiti fieri potest ex generali consuetudine, & iuxta ius regium in quacunque moneta currenti, modò valor precij vel debiti non minuatur. l.9.ti.11.glo.4.num.9.
Consignatio precij ad retractum, in qua vnus deficit numus, aut vnum par turturū an sufficiat. l.9.titu.11.glo.4.num.10.& sequen.
Consignatio precij in retractu fieri debet iudicis mandato, nec satis erit sine eo fieri apud hominem ditissimum. l.9.ti.11.glo.4.num.14.
Consignatio precij non liquidi quomodo fiat. l.9.ti.11.glo.4.num.15.
Consignatio & depositio precij in retractu fieri debet coram iudice, sicut in fideiussorum datione, quoties res vēditur habita fide precij. l.11.ti.11.glo.2.
Consilium à testatore requisitum ad distributionem faciendam an omitti possit. l.14.ti.4.glo.1.num.62.
Consilium quando quis sequi teneatur. ibi.
Consilium regium de quibus causis cognoscat. l.9.ti.7.glo.2.num.2.
Consilium semper est petendum, & sequendum, maximè à regibus in eorum liberalitatibus. l.5.titu.10.glo.1.num.1.
Consilio procerum & sapientum, ardua sunt à rege expedienda. l.5.ti.10.glo 1.num.3.
Consilium plurimorum præualet. l.5.ti.10.gloss.2.nume.3.
Consolidatio vsusfructus, vel alterius seruitutis cum proprietate reuocabiliter vsufructuario quæsita, non habet effectum reuocata proprietate, sed saluum manet ius vsufructus, vel seruitutis. l.7.ti.11.gloss.1.num.40.& sequen.
Constitutio Neapolitana incipiens, testamentorum robur, quæ de instrumentorum solemnitate loquitur, an extendatur ad testamentum. l.1.ti.4.glo.3.num.1[illegible]
Constitutum transfert possessionem non solum rei particularis, sed & iuris vniuersalis. l.1.ti.6.gloss.4.num.11.
Constitutum an extendatur ad bona futura in melioratione comprehensa, ibi.num.17.
Constitutum an extendatur ad bona futura, ibidem, nume.16.
Constitutum extenditur ad bona etiam futura. l.2.tit.9 glo.3.num.19.
Constituti clausula absque vera traditione an faciat quem incurrere in pœnam. l.1.ti.10.glo.6.nume.4.
Constitutum transfert vtranque possessionem, precariam ciuilem tantum. l.1.ti.17.glo.3.num.7.
Constitutum cum pacto ingrediendi operatur, vt contra resistentem de facto, possit propria authoritate possessio occupari. l.1.ti.17 glo.3.nu.8.remissinè.
Consuetudo etiam iniqua excusat à pœna, l.7.ti.1.glo.1.num.3.
Consuetudo differt in pluribus à præscriptione. l.1.tit.7.glo.6.num.1.2.& 3.
Consuetudo vt bona immobilia redeant ad stipitem & radicem vnde processerunt, viget in multis locis regni huius, & vbi viget, seruanda est. l.1.tit.8.glo.9.num.1.
Consuetudo particularis, vel statutum vincit leges naturales, ibi num.2.
Consuetudo vt bona immobilia redeant ad stipitem, locum habet ab intestato, non contra testamentum. ibidem.num.3.
Consuetudo viget in Hispania & Francia, quòd clericus de bonis intuitu ecclesiæ quæsitis possit disponere & testari. l.1.ti.8.glo.2.
Consuetudo immemorabilis disponendi de bonis intuitu ecclesiæ quæsitis valet, l.3.ti.8.glo.4.
Consuetudo loci contractus matrimonij, an domicilij mariti, in diuisione bonorum inter coniuges sit attendenda. l.2.ti.9.glo.1.num.66.& 67.
Consuetudo vel statutum loci considerari debet, vbi bona sita sunt quoad lucra dotis, vel alia quæcunque, siue statutum loquatur personaliter, siue realiter. l.2.tit.9.glo.1.num.74.& 75.
Consuetudo odiosa non extenditur ad bona extra territorium consistentia, ibi.num.76.
Cōsuetudo cōmunionis bonorum constante matrimonio

nio quaesitorum est odiosa, & contrains.l.2.tit.9. glo.1.num.76.& 77.

Consuetudo & praescriptio in quo differant? remißiuè. l.1.ti.10.glo.19.num.3.

Consuetudo qua annui reditus minori pretio aestimantur quàm ad rationem vnius pro quatuordecim, improbatur.l.6.ti.15.glo 4.

Consuetudo vt accusatus de crimine capitali, poßit sub fideiussoribus relaxari an valeat?l.10.ti.16.glo.1.num.20.

Consuetudine an effici poßit, vt singuli ciues teneantur pro debito ciuitatis, vel vniuersitatis?l.7.ti.17. glo.1.num.4.

Consulens minus malum ei, qui maius malum facere paratus erat, non peccat, glo rub.ti.1.num.152.

Contractus fieri potest in testamento irreuocabilis.l.2. ti.3.glo.1.num.3.l.1.ti.4.glo.3.num.8 l.1.tit 6. glo.4.num 24.

Contractus ab vxore factus absque licẽtia viri, est ipso iure nullus.l.2.ti.3.glo.1.num 11.

Contractus ab vxore factus absque viri licentia, an fit maior iuramento? concluditur quòd non, ibi.num.18.

Contractum prohibitus facere absque aliqua solemnitate, an poßit facere distractum, vel liberationem?l.2 ti.3.glo.2.num.1.

Contractus sui natura non exigunt scripturam.l.2.tit. 1.glo.2.num.1.

Contractus conditionalis dicitur perfectus, & ab eo nullus ex contrahentibus altero inuito discedere potest. l.1.ti.6.glo.4.num.29.insi.

Contractus claudicare non debet, fallit in principe, & ecclesia.l.3.ti.10.glo.2.num.6.

Contractus cum principe celebrati naturam obtinent bonaefidei ibi.num.7.

Contractus ligat successores.l.3.tit.10.gloß.2.numero.13.

Contractus ligant reges, eorumque successores,l.3. tit. 10.glo.7.num.7.

Contractus principis est irreuocabilis, etiã si adsit clausula non obst inted.3.ti.10.glo.11 num.3.

Contractus nomen non mutat mutatio quorundam naturalium l.6.ti.10.glo.2.num. 23.

Contractuum effectus potius attenditur quàm verba.l. 7.ti.10.glo. num.11.

Contractus omnes cum principe facti censentur esse bonae fidei, atque ideo si dolus eis dederit causam, sunt ipso iure nulli.l.2.ti.11.glo.2.num.5.

Contractus cũm ciuitate celebrati sunt ipso iure nulli, si dolus eis dederit causam, ibi.

Contractus sumitur pro instrumento.l.4.tit.11.glo.1.

Contractus perfectio quatuor modis dicitur, quoad existentiam, quoad actionem, quoad substantiã, quoad effectum, & executionem.l.7.ti.11.gloß.6.numero.14.

Contractus is esse praesumitur, quem nominauerunt contrahentes.l.7.ti.11.glo.10.num.4.

Contractus denominatio non attenditur, quoties eius naturae aduersatur, ibi.num.5.

Contractus denominatur secundum naturam eius quod in eo praeualet.l.7.ti.11.glo.10,num.6.& 7.

Contractus duplex esse censetur, permutationis, & venditionis, quoties pretium non superat speciem pro altera specie datam ex quorundam opinione.l.7.ti.11. glo.10.num.8.insi.

Contractus innominatus post implementum vnius producit actionem praescriptis verbis.l.2.ti.16.glo.2. num.2.

Contractus innominatus an producat actionem ante implementum iure canonico, vel regio, ibidem, numero.4.

Contractum innominatum facientes an habeant animum se obligandi efficaciter ante implementum? ibi.num.5.& 6.

Contractus innominatus producit actionem iure regio ante implementum.ibi.num.6.

Contractus innominatus per stipulationem factus producit iure communi actionem ante implementum, ibid.num.7.

Contractus in fraudem vsurarum, remißiuè.l.9.titu. 18.glo.1.

Cõtradictor legitimus quis sit, ad impediendam missionem in poßeßionem ex edicto diui Adriani?l.2.ti. 9.glo.3.num.30.

Contrahere qui promisit, non contraxit, sed contrahere se obnoxium reddit glo.rub.ti.1.num 43.

Contraria duo diuersis respectibus procedere poßunt.l. 1.ti.4.glo.10 num.41.

Contrariorum eadem est disciplina.l.5.ti.9.glo.6.num. 6.infine,

Conuentio qua alicui vas aliquod argenteum, vel quid aliud datur pretio centum aureorum, quorum solutio differtur, cùm matrimonium contraxerit, statum vel mutauerit, an valeat?l.12.ti.11.glo.9.num.3.

Copula carnalis an sufficiat, ad declarandũ consensum de praesenti inter sponsos de futuro, quoad forum animae? vel iuxta Concilium Tridentinum? glo.rub.tit. 1.num.53.

Copula coniugibus est interdicta in ecclesia, sacrisuè locis sub poena lethalis culpae.glo.rub.ti.1.num.99.

Copula inter coniuges licita est, & sine peccato ad prolem, vel ad debitum reddendum, glo.rub.titu.1.numero.105.

Copula inter coniuges causa fugiendae fornicationis in se, vel in alio licita est, & sine peccato, ibidem, numero.106.

Copula inter coniuges causa delectationis vel sanitatis, inducit peccatum veniale, ibi.num.107.

Copula inter coniuges quae non manet intra limites matrimonij, est peccatum mortale, & quomodo id fiat? ibidem.

Copula inter coniuges non debito modo, quando sit peccatum? ibi.num.108.

Copula inter coniuges, si semen emißum fuerit extra vas, vel eo modo quo sequi non poßit prolis generatio, est peccatum mortale, ibi.num.109.

Copula inter coniuges si vxor est praegnans, non inducit peccatum mortale, etiam si generatio sequi non poßit? nisi aliquod inde periculum subsequatur, ibidem num.110.

Copula inter coniuges si vxor sit mẽstruata, an sit peccatum mortale? ibi.num.111.

Copula inter coniuges omni tempore an liceat? ibidem. num.112.

Copulatiua vtrunque exigit esse verum.l.8.titu.1. gloß.2.num.5.

Corpus misticũ dicitur vniuersitas,l.10.tit.17.gloß.1. num.5.

itized by

num.3.

Correcta ratione legis vide in verbo legis ratione.

Correctio legum extenditur ad casus æquiparatos per legem antiquam.l.4.ti.6. glo.1. num.2.

Correctoria & pœnalia non extenduntur,glo.rub.titu. 1.num.40.

Corrector seu præses ciuitatis an poßit eße testis in testamento? & an loco ciuis habeatur? l.1.tit.4.gloß. 5.num.4.

Correctum non censetur,quod non exprimitur,l.1.tit. 4.glo.8.num.1.

Correlatiua non extenduntur,quando est diuersa ratio in altero ex eis,glo.rub.ti.1.num.141.

Correlatiuorum eadem est dispositio,nisi eadem fuerit ratio in vno quàm in altero.l.4.ti.2.glo.4.num.2. l.2.ti.9.glo.1.num.54.& l.3.ti.9.glo.9.num.2. l.12.ti.11.glo.1.num.4.

Correlatiua sunt vir & vxor,quare dispositum in vno, in altero censetur eße dispositũ.l.6.ti.10.glo.4.n.1.

Correlatiuorum non est eadem disciplina, vbi adest diuersa ratio:et si agitur de cogendo venditorem, nõ enim cogetur emptor.l.12.ti.11 glo.2.num.10.

Creditor primus qua ex causa omittat ius prælationis. l.6.ti.16.glo.5.

Creditores hypothecarij expreßam vel tacitam hypothecam habentes,alijs præferuntur,iuxta anterioritatem temporis l.7.ti.16.glo.5.nu.3. limitatur plurifariam,remißiuè.ibi.

Creditor hypothecarius ex instrumento confeßionis antiquior,an præferatur ei qui verè numerauit. ibidẽ. num.12.

Creditores priuilegiarij quibus præferantur.l.7.ti.16. glo.5.num.13.& 14.

Creditores chirographarij & personales quando & quo ordine admittantur? ibi. num.15.

Creditor hypothecarius antiquior an reuocet pecuniam creditoribus posterioribus solutam,& bona fide consumptam,ibi num.16.

Creditor qui poßeßionem pignoris ingredi potest propria authoritate,vrbanius faciet,si coram iudice petierit.l.10.ti.17.glo.5.

Creditores anteriores seu potiores,quando contra hæredem vel commißarium,vel executorem primò venientibus soluentem,poterũt habere recursum.l.6. ti.4.glo.1.num.4.

Creditores potius ius habent filijs.l.3.ti.8.glo.6. numero.1.

Creditores an reuocent donata per debitorem, vbi non constat de dolo & fraude.l.5.tit.9.glo.6. nume.9. & 10.

Creditor qui ex conuentione potest ingredi rem sibi obligatam propria authoritate,si debitor eius nomine se constituit poßidere,poterit eam ingredi debitore resistente.l.4.ti.10.glo.3. num.4.

Crimina quæ impediunt matrimonium, & dirimunt contractum,enarrantur glo.rub.ti.1.num. 177.

Crimen stellionatus,vide in verbo stellionatus, & in verbo delictum.

Culpa est insolita aggredi.l.2.ti. 9.glo.1. num.40.

Culpabilis qui est,non statim est damnabilis.l.2.ti.11. glo.8 num.4.

Curator quando detur mulieri luxuriosæ viuenti.l.5. ti.9.glo.8.num.7.

Curator dari potest hæreditati iacenti & quomodo: & an ipse poßit conueniri à legatarijs.l.2.ti.4.gl.14.n.

Curator datur prodigo & mulieri luxuriosæ.l.1.tit.2. glo.1.num.1.

Curiæ prætores criminalium de quibus causis soli cognoscant,& de quibus omnes.l.2.ti.14. glo.10.

Curiæ regis districtus est quinque leucarum circiter.l. 2.ti.14.glo 4.

Curia regia rastro Hispanè appellatur.l.2.t.14.g.7.n.1

Curiæ prætores vtensilia moderantur,& victus in curia regia l.4.ti.14.glo.2.

Custodes montium vel saltuarij, dicuntur personæ publicæ.l.1.ti.17 glo.6 num.1.

Custodes potest quilibet priuatus rei suæ apponere,ibidem.

Custodes priuati pignora capere non poßunt.ibi.

Custodiæ cura ad eum pertinet qui fructus colligit.ibid. num.2.

Custodes ponere,est signum poßeßionis.ibi.

Custodes priuati an poßint includere animalia damnum in re domini inferentia? ibi. num.5.

D

DAMNATI ad mortem ciuilem vel naturalem bona confiscata eße censentur iure communi,et quibus personis pars eorum reseruetur? l.3.ti 4 glo.6. num.1

Damnatus ad mortem,vide in verbo condemnatus.

Damni causam dant,damnum dediße videtur.l.3.ti. 1.glo.3.insi.

Damna contingentia in bonis proprijs coniugũ,an ex communibus resarciantur? l.4.ti.9.gloß.2. numero.2.

Damnum superueniens casu fortuito rebus proprijs alterius coniugis,cuius obueniat periculo? l.3. titu.9. glo.7.num.6.

Dardanarij sunt qui præemunt omnia, vt carius vendant.l.19.ti.11.glo.1.num.1.

Datio in solutum dupliciter dicitur, alia voluntaria, & alia neceßaria.l.6.ti.11.glo.1.num.1.

Datio in solutum voluntaria, venditioni æquiparatur.l.6.ti.11.glo.1.num.2.

Datio insolutum neceßaria quæ dicatur? ibidem, numero 4.

Datio insolutum neceßaria non cõprehenditur sub statutis loquentibus de venditione.ibid.

Datio insolutum quando est neceßaria respectu emptoris & venditoris? ibi.num.5.

Datio insolutum neceßaria an venditioni vel dationi insolutum voluntariæ comparetur? ibi. num.6.

Datio insolutum neceßaria iure regio venditioni comparatur,ibi num.7.

Datio insolutum fit creditori bonis æstimatis, eisdẽ ne subhastatis,si emptores iusto pretio non inueniantur l.6.ti.11.glo.2.num.1.

Datio insolutũ nõ est propriè vẽdit.l.7.ti.11.gl.7.n.1.

Datio

INDEX.

Datio insolutũ speciei pro quantitate similis est emptioni, ibi.2.

Datio in solutum speciei pro altera specie, similis est permutationi, atque ideò in ea locus non est retractui. ibi.nu.8.

Datio insolutum necessaria in quo differat à voluntaria? ibi.num.9.

Datio insolutum est indiuidua.l.7.ti.11.glos.7.nu.21.& 30.

Datio insolutum pro centum aureis mihi debitis, plurium rerum, etiam singulariter æstimatarum, non admittit diuisionem in retractu, sed aut omnes sunt retrahendæ, aut neutra earum. ibi.nu.30.

Datio insolutum an sit propriè venditio, an ei similis. l.19.ti.11.glo.2.nu.4.& 5.

Debet verbum, importat necessitatem, & formam.l.1.ti.4.glo.4.nu.6.& 7.

Debitum coniugale licitè denegatur ob incestum cum affini commissum.glo.rub.ti.1.num.103.

Debitum matrimoniale exigere, vel reddere an possit, qui filium proprium malitiosè in baptismo vel confirmatione tenuerit, glo.rub.ti.1.nu.143.

Debitum reddendo, non peccat, qui post votũ simplex castitatis contraxit: exigendo autẽ peccabit semel, sed non deinceps, licèt pluries exigat. glo. rub. titu.1.num.151.

Debita præscripta tunc per executorem solui possunt, cum alia debita testanti non supererant. l.6.titu.4.glo.1.num.2.

Debita quæ prius debent per executorem testamentarium solui.l.6.ti.4 glo.1.num.3.& 5.

Debita constante matrimonio contracta per coniuges sunt soluẽdá ex bonis communibus, etiam si ab altero eorum fiunt contracta.l.3.ti.9.glo.7.num.2.

Debitum fideiussionis à viro factæ pro alio, an sit soluendum ex bonis constante matrimonio quæsitis.l.3.ti.9.glo.7.num.3.

Debita matrimonio constante contracta vxor soluere non tenebitur, si lucris renuntiauerit, ibi.nu.2.

Debita ad alendum vxorem contracta, bonis communibus deficientibus, soluentur ex bonis vxoris proprijs.l.3.ti.9.glo.7.num.5.

Debita necessaria constante matrimonio contracta per alterum ex coniugibus, ex bonis communibus soluẽda sunt.l.3.ti.9.glo.7.num.10.

Debita ex delicto alterius ex coniugibus descendentia an solui debeant ex bonis communibus, ibidem, numero.11.

Debitor tenetur expensas instrumentorum refundere creditori.l.7.ti.11.glo.3.num.33.

Debitor olim in seruitium tradebatur creditori, si non erat soluendo.l.4.ti.16.glo.2.num.3.

Debitor quando carceri tradi poterat iure communi. ibi.num.4.

Debitor qui bonis cessit, traditur creditoribus vt seruiat, donec persoluat debitũ, et sic in persona liberi hominis est dare ius quoddam seruitij. ibi.n.4.

Debitor qui culpa sua factus est non soluendo, an possit cedere bonis?l.7.ti.16.glo.2.num.4.

Debitor fugitiuus capi potest propria authoritate, cum pluribus extensionibus & limitationibus: remissiuè l.1.ti.17.glo.1.num.3.

Debitor bona sua alienans debet in carcerem mitti, donec eos, in quos alienauit designet.l.1.ti.19.glos.1.num.15.

Debitor bona sua alienans an torqueri possit, vt aperiat eos, in quos alienauit? ibidem.

Debiti exactionem impedientes quomodo puniantur? l.1.ti.19.glo.4.num.2.

Decẽnij habitatio facit quem haberi pro originario.l.1.ti.10.glo.5.num.1.

Deceptio vel læsio citra dimidiam in contractibus, an liceat in foro contentioso, vel in foro conscientiæ?l.1.ti.11.glo.1.num.1.& sequen.& num.6.

Deceptio vide in verbo læsio.

Declaratio animi non transmittitur ad hæredes.l.1.ti.4.glo.16.num.15.

Declaratio voluntatis vel ambiguitatis, non potest nisi semel fieri.l.9.ti.9.glo.1.num.9.

Declarans non tam denuo quicquam agere, quã quod factum est, detegere videtur.l.3.ti.10.glo.16.nu.2.

Decoctores an gaudeant beneficio cessionis bonorum? & quid iure regio?l.7.ti.16.glo.2.nu.3.

Decoctori qui fugiendi consilium inierat, merces venditæ habita fide pretij, non acquiruntur quoad dominium.l.7.ti.16.glo.1.num.9.

Decoctor quando dicatur consilium fugiendi inijsse? ibidem.

Decoctores qui se falsò decoxisse fingunt, vt creditores ad iniquas pactiones trahant, publici prædones seu grassatores dicuntur.l.1.ti.19.glo.1.nu.1.

Decoctor seu fallitus, qui nullam fraudem commisit, non patitur pœnas legis regiæ, ibi.num.2.

Decoctores, qui bona dumtaxat, non personam abscondunt, pro publicis latronibus habentur, ibidem.

Decoctores, qui aufugiunt, bona tamen nulla abscondunt, non dicuntur publici latrones, ibi.nu.3.

Decoctores fraudatores præsumuntur, non tamen ea sola præsumptio sufficit, vt pro publicis prædonibus puniantur, nisi alia probentur, ibi.num.4.

Decoctorum fraus probatur, si bona sua vel maiorem eorum partem vendiderint, vel donauerint, vel aliquam partem, licèt non maiorem, ibi.nu.5.6.& 7.

Decoctorum fraus præsumitur ex repentina & insolita bonorum alienatione.ibi. num.8.

Decoctor qui bona sue ante decoctionem donauit, vel modico pretio vendidit, vel maiorem bonorum partem vel pretiosiora, simul, vel interpollatis vicibus, & deinde modico elapso tẽpore foro cessit, vel rationes cõturbauit, publici latronis pœnas pati debet. ibi.num.9.

Decoctor libros non habens, vel si veteris sint rationes intricatæ, vel si sint paginæ librorum corruptæ, vt publicus latro punitur, ibi nu.10.

Decoctor, qui triduò ante decoctionem aliquem gessit contractum, præsumitur fraudationis causa fecisse.l.1.ti.19.glo.1.num.12.

Decoctor quando consilium fugiendi habuisse dicatur? remissiuè.ibidem.

Decoctorum fraudes remissiuè, ibi. num.14.

Decoctorũ pœnæ ex legibus.12.tabularũ.l.1.ti.19.glo.2.num.1.

Decoctores an sint infames?ibi.& num.2.

Decoctorũ pœna ex lege.12.tabularũ correcta est, ibi.num.3.

Decoctorum pœna variæ, ibi. num.4.

Digitized by Google

INDEX.

Decoctor priuata pecunia priuatur officio, & alijs pœnis punitur, ibi. num. 5.
Decoctorum & fraudatorum pœna iure regio. l. 1. tit. 19. glo. 2. num. 6. & 7.
Decoctores an gaudeant beneficio cessionis bonorũ? ibi. num. 8.
Decoctores an gaudeant immunitate ecclesiarum? ibidem. num. 9.
Decoctori executio fieri potest ante diẽ, nisi satis dederit. ibi. num. 11.
Decoctorum aliæ pœnæ, remissiuè. ibidem.
Decoctorum receptatores quomodo puniantur. l. 1. titu. 19. glo. 4. num. 1.
Decoctorum receptatores actione de dolo conueniuntur ad debitum pro eis soluendum, ibi. num. 3.
Decoctorem exhibere tenetur receptator sub pœnis. l. 1. ti. 19. glo. 5.
Decoctorum pactiones & transactiones, seu remissiones, quando valeant necne. l. 1. ti. 19. glo. 8. nu. 1. & 2.
Decoctor nobilis non gaudet priuilegio nobilitatis. l. 4. ti. 19. glo. 2.
Decoctorum triplex genus, primum eorum qui fortunæ vitio absque propria culpa decoquunt, l. 5. ti. 19. gl. 1. num. 1.
Decoctoribus suo vitio & prodigalitate decoquentibus non est miserendum. l. 5. ti. 19. glo. 1. num. 2.
Decoctoribus, partim fortunæ, partim suo vitio decoquentibus non est miserendum. l. 5. ti. 19. gl. 1. n. 2.
Decoctores qui fortunæ vitio, nõ suo, decoquunt nulla pœna digni sunt. l. 5. ti. 19. glo. 2. num. 3.
Decoctores qui fortunæ vitio pariter & suo, vel suo tãtũ decoxerunt, qualiter puniãtur. l. 5. ti. 19. gl. 2. n. 2.
Decreta & conuentiones reipublicæ reuocantur ex causa. l. 11. ti. 7. glo. 9. num. 5.
Decuriones etiam pro morte principis non debent ex bonis ciuitatũ emere vestes lugubres. l. 1. ti. 5. gl. 1. n. 1.
Defectus modicus qui aliàs facit pœnam incurrere, si fiat per errorẽ, à pœna liberat. l. 9. ti. 11. gl. 4. n. 13.
Degere cum alio, quis dicatur? l. 2. ti. 1. gloss. 1. numero. 1.
Delegare potest iudex ob longam absentiam, non si breui est reuersus. l. 5. ti. 3. glo. 1. num. 2.
Delicti futuri remissio fieri nõ potest. l. 6. t. 8. glo. 8. n. 2
Delictorum occasio, vide in verbo occasio.
Delictorum fœda, atque iniusta communio est. l. 2. tit. 9. glo. 1. num. 62.
Delicta si eodem die iterentur, an diuersæ pœnæ incurrantur necne? l. 19. ti. 11. glo. 3. num. 4.
Delicta publica quæ dicantur? remissiuè. l. 1. titu. 14. glo. 8. num. 2.
Delinquens an dicatur consentire pœnæ? l. 8. ti. 7. glo. 5. num. 13.
Delinquere non dicitur, qui ratione caret. l. 12. ti. 17. glo. 1. num. 4.
Delicti puniendi acerbitas, benè & cautè viuendi disciplina est. l. 1. ti. 19. glo. 2. num. 6.
Dæmon Deo permittente potest hominem impedire ab omnibus operationibus suis exterioribus, atque ideo potest impedire actum generationis, glo. rubric. tit. 1. num. 201.
Demostratio frustra adijcitur rei demonstratæ. l. 1. tit. 4. glo. 16. num. 7.
Denarius quid? continet vtique grana. 24. l. 1. ti. 22. gloss. 1. num. 2.
Denarius æstimatur ducentum aeris marapetinis. ibidem & l. 1. tit. 22. glo. 3. num. 3.
Denarius argenteus numus cuius sit valoris, remissiuè l. 1. ti. 22. glo. 2. num. 4.
Deportatus est capax eorum quæ sunt iuris naturalis vel gentium. l. 3. ti. 4. glo. 3. num. 2.
Depositarius an possit se subducere vel mercedem petere, remissiuè. l. 9. ti. 11. glo. 4. num. 4.
Depositum nihil est, vbi adest persona, cui solui possit. l. 8. ti. 11. glo. 6. num. 2.
Depositum confessum an sufficiat in retractu, vel an reale exigatur. l. 9. ti. 11. glo. 4. num. 2.
Depositum confessum non est verum depositum, ibid. num. 3.
Depositum confessum non gaudet priuilegio depositi veri. ibi. num. 4.
Depositum reconstrahitur non verbis. ibi. num. 5.
Depositum cuius dominium in depositarium non fuit translatum, omnibus creditoribus præfertur. l. 7. tit. 16. glo. 5. num. 1.
Deprehendi quis debet in delicto, vt in eo inuentus esse dicatur, l. 16. ti. 11. glo. 8. insi.
Descendentes vel ascendentes non tenentur disponere de quinta bonorũ parte defuncti, sicut transuersales cõmissario nolente testari. l. 10. ti. 4. glo. 4. num. 1.
Descendentes succedunt omni iure, si sunt legitimi, ascendentibus ab intestato. l. 1. ti. 8. glo. 4. num. 1.
Descendentes succedunt ascendentibus, præferũturque alijs quibuscunque ascendentibus, licèt sint in æquali gradu. l. 1. ti. 8. glo. 4. nume. 3. vbi plures assignantur rationes.
Descendentes succedunt ascendentibus per repræsentationem in stirpes, & non in capita. ibi. num. 13.
Descendentes disponere possunt de tertia parte adlibitum, licèt ascendentes habeãt. l. 1. tit. 8. glo. 8. nu. 1.
Detentatio quid sit. l. 9. ti. 7. glo. 6. num. 1.
Detentatio dicitur, si cui fuerit res tradita nullo præcedente titulo habili ad transferendum dominiũ, ibi.
Detentator vsucapere non potest ibidem: numero. 2.
Detentatori competit officium iudicis, in quibus casibus possessori competunt remedia possessoria, ibidem.
Detentatio animo retinetur, sicut & possessio ex receptiori sententia, ibi. num. 3.
Detentatio an verò possessio acquiratur successori maioratus per possessionem vnius anni, & diei? l. 9. ti. 7. glo. 8. num. 1.
Determinatio respiciens plura determinabilia debet ea pariformiter determinare. l. 2. ti. 9. glo. 3. nu. 3.
Dictio sed, aduersatur in iure & in facto. l. 2. ti. 4. glo. 1. num. 5.
Dictio secundum, iuxta, vel prout, ponitur causatiuè & demonstratiuè, non conditionaliter, & quando cõditionaliter? l. 2. ti. 4. glo. 9. nu. 12. & 13.
Dictio extunc, denotat extremitatem & vltimum temporis implementum. l. 14. ti. 4 glo. 1. num. 4.
Dictio etiam præsupponit non ioinm. l. 3. tit. 7. glo. 1. num. 2.
Dictum præcedens declarat adiectio sequẽs. l. 2. tit. 6. glo. 2. num. 4.
Dies incertus pro conditione habetur. l. 1. ti. 4. glo. 17. num. 7. & l. 14. ti. 4. glo. 1. num. 43.

INDEX.

Dies, mensis, & annus Domini, an apponi debeat in testamento, vel alia publica scriptura? l.2.tit.4.gloss.7.num.7.

Dies termini, an computetur in termino, l.7.titul.11.glos.6.num.1.

Dies in contractu conditionali appositus à quo tempore currere incipiat, l.tit.11.glos.6 num.37.

Differentiæ plures inter legati, & hæreditatis aditionē remissiuè, l.1.tit 4.glos.16.num.22.

Difficilis probationis, quæ sunt, quibuscunque testibus probantur, l.1.tit.4 glos.7.num.9.

Diffinitione singula quæque cognoscimus, glos.rub.tit.1.in princip.

Diffinitio essentiam rei ostendit, l.1.tit.4.glos.4.numer.17.

Diffinitio continere debet genus, & differentias, l.1.tit.7.glos.1.num.5.

Dignitates, ducatus, marchionatus, vel comitatus sunt indiuisibiles, & primogenitis, & proximioribus deferuntur, l.1.tit.7.glos.1.num.10.& ibi limitatur remissiue.

Dignitas, est habere iurisdictionem cum administratione, secus si iurisdictione careat, ibi.num.17.

Dignitates marchiæ comitatus, vel ducatus quādo sint personales, & cum persona extinguantur, l.11.tit.7.glos.7.num.5.

Dignitates marchia, comitatus, aut ducatus à rege donatæ, an pro maioratu habeantur, l.11.tit.7.glos.7.num.2.

Dilatio concernens alicuius fauorem non debet ei esse damnosa, l.1.tit 2.glos.6.num.4.

Dilationes nonæ quando cōcedantur in consistorio principis? l.9.tit.7.glos.4.

Dilationes duæ, si cui competant, an vna in alteram confundatur, l.7.tit.11.glos.6.num.15.

Dilatione altera à iudice concessa ante finitam primam, an vna in alteram confundatur, l.7.tit.11.glos.6 num.19.

Dilationi ad probandum concessæ renuntiari non potest inuito aduersario, licet renuntians eam petierit, l.12.tit.glos.2.num.4.

Diœcesanus quis dicatur, & an ei competat executio testamenti, l.14.tit 4.glos.1.num.46.& 47.

Discedere à contractu ex internallo non licet in præiudicium eius cui fuit ius quæsitum, l.7.tit.11.gloss.3.num.24.

Dispensare, an possit Episcopus cum eo, qui incestum cū consanguinea vxoris cōmisit, glos.rub.tit.1.n.103.

Dispensare, an possit Papa super impedimento publicæ honestatis? remissiuè, glos.rub.tit.1 nu.162.

Dispensatio dupliciter dici potest, gloss.rubric.titul.1.num.13.

Dispensatione Papæ, an dissolui possit matrimonium ratum, & non consummatū? glos.rub.tit.1.nu.75.

Dispensatio qualiter concedi possit consanguineis ad cōtrahendum matrimonium? ibi.num.176.

Dispensare, an possit Papa cum monacho sacerdote, vt contrahat matrimonium ad successionem regni, l.1.tit.7.glos.1.num.20.

Dispensatio non extenditur ex maioritate rationis, l.10.tit.8.glos.1.num.1.

Dispensatio, quæ dicatur, ibi.num.2.

Dispensatio est odiosa, ibi.num.7.

Dispensatio, an requirat citationem venientium ab intestato? ibi.num 18.

Dispensatio si in vno dumtaxat casu verificari potest, habetur casus ille pro expresso, l.6.tit.4.glos.1.n.2.

Dispositum in vno ex casibus æquiparatis, in alio censetur quoque dispositum l.13.tit.4 glos.2.nu.2.

Dispositum in antecedenti, dispositum quoque censetur, & in consequenti, ibidem.

Dispositio qualibet recipit interpretationem ex natura rei, & subiecta materia l.11.tit.7.glos.8.num.3.

Dispositio generalis non comprehendit aliqua ex defectu intentionis, l.7.tit.11.glos.1.num.5.

Dispositio ab inhabili facta sortitur effectum, si postea fiat habilis, l.2.tit.3 glos.1.num.11.

Diuersa origine, & natura, diuersa quoque sunt prosequutione, & effectu, l.7.tit.11.glos.6.num.16.

Diuisio seu assignatio bonorum à patre inter filios facta, an dicatur melioratio, an concessio in peculium? & an reuocari possit, l.10.tit.6.glos.1.num.3.

Diuisio similis est emptioni, l.1.tit.11.glos.8.num.3.

Diuisio quæ fit per sortes, an rescindatur propter læsionem vltra dimidiam. ibi.num.4.

Diuisio intellectu facta non designatis verè confinibus, an sufficiat, l.13.tit.11.glo.3.nu.5.

Diuisionis beneficium opponi potest in causa appellationis, l.1.tit.16 glos.2.num.2.

Diuisionis materia remissiuè, l.1.titul.16.glos.2.numer.6.

Diuitias, vel paupertatem alleganti, an incūbat onus probandi? l.9.tit.8.glos.3.num.9.

Diuites esse ciues, & nobiles regi expedit, & eius dignitati, l.1.tit.10.glos.2.

Diuortio facto ob fœminæ arctationem, si carnaliter à secundo viro cognoscatur, restituenda erit primo viro, nisi ex vtriusque inspectione constiterit impedimentum esse perpetuū naturaliter cum illa glos.rub.tit.1.num.197.

Dolus & fraus à quo debeat probari? l.5.tit.9.glos.7.num.2.

Dolus si dat causam contractui stricti iuris, valet mero iure contractus, sed rescinditur, l.2.titul.11.gloss.2.num.1.

Dolus dans causam contractui bonæ fidei, reddit cōtractum ipso iure nullum, ibidem.

Dolus vt annullet contractum, debet esse talis, qui prudentissimos falleret, ibidem num.2.

Dolus si incidit in contractu, valet contractus, sed rescinditur actione de dolo, ibi.num.4.

Domesticus & familiaris quis dicatur, l.2.tit.1.gloss.1.num.2.

Domicilium mariti attenditur nō vbi contractum fuit matrimonium quoad lucrum dotis ex statuto, l.2.titul.9.glos.1.num.69.

Domicilium vbi contractum fuit matrimonium, quando attendatur, ibi.num.71 & 73.

Dominare oportet eos qui alios ratione excellunt glos.rub.tit.1.num.96.

Dominium fictum non est efficax ad fructuum acquisitionem, sed verum, l.1.tit.4.glos.14.num.29.

Dominium verum rei legatæ quæritur iure regio legatario, statim mortuo testatore, ibi.num.31.

Dominium quotæ legatæ à quo tempore transeat, l.4.tit.6.glos.3.in fin.

Domi-

Dominium, & possessio maioratus, sine regia licentia facti, an transeat ipso iure in successorem, l. 11. tit. 6. glos. 11. num. 4.

Dominium quæritur ipso iure absque traditione, vel apprehensione in pluribus casibus, l. 8. ti. 7. glos. 1. n. 5.

Dominium ipso iure translatum parit reiuendicationem, sed non impedit actionem personalem, l. 8. tit. 7. glos. 2. num. 4.

Dominium rei donatæ, an transeat ipso iure in eum, cui res est restituenda post mortem donatarij? ibidem numero 20.

Dominium non transfertur ex contractu nullo, licet possessio transferatur, l. 8. tit. 7. glos. 5. num. 32.

Dominium non transfertur ex alienatione rei maioratus, possessio verò sic, ibidem.

Dominium diffinitur, l. 10. tit. 7. glos. 1. num. 1.

Dominium directum dicitur proprietas, non vtile, l. 10. tit. 7. glos. 1. num. 5.

Dominium, & possessio bonorum constante matrimonio quæsitorum transit ipso iure in vxorem, l. 2. tit. 9. glos. 3. num. 2. & seqq.

Dominium, & possessio bonorum quærendorum, an transeat sine traditione in socium omnium bonorum? l. 2. tit. 9. glos. 3. num. 7. & 8.

Dominium & possessio bonorum quæsitorum, & quærendorum transit iure regio ipso iure in socium omnium bonorum indistinctè, l. 2. tit. 9. glos. 3. num. 9.

Dominium quando sola renunciatione amitti possit? ibid. num. 17.

Dominium & possessio rerum constante matrimonio quæsitarum, quæritur ipso iure vxori, etiam ante solutum matrimonium, sed non cum effectu, donec solutum, ibid. num. 18.

Dominium, vel possessio rerum constante matrimonio quæsitarum, an transferatur in vxorem? l. 7. tit. 9. glos. 1. num. 2.

Dominium bonorum constante matrimonio quæsitorum fictè, & reuocabiliter quæritur coniugi, l. 9. tit. 9. glos. 1. num. 3.

Dominium partis bonorum constante matrimonio acquisitorum, vxori competentis, transit in eam ipso iure, l. 10. tit. 9. glos. 2. num. 2.

Dominium bonorum constante matrimonio quæsitorum vxori quæritur ante solutum matrimonium, quod ex hac lege expenditur, l. 11. tit. 6. glos. 3. num. 2.

Dominium ex actu nullo non transfertur, l. 3. titul. 10. glos. 8. num. 1.

Dominium per legem transferri potest absque traditione, sicut & possessio, ibi.

Dominij translatio per legem potest impediri, ibidem num. 2.

Dominij translatio fieri potest absque traditione testatore iubente, ibidem.

Dominij translatio impediri potest per testatorem cum causa, ibidem.

Dominium vbi transit ex solo titulo absque traditione, eodem modo retransfertur facta resolutione contractus, l. 7. tit. 10. glos. 3. num. 9.

Dominium, an transferatur sola traditione nuda absque titulo vel spe? l. 7. tit. 10. glos. 2. num. 7.

Dominij translatio, an impediri possit per pactum, vel contractum? l. 3. tit. 10. glos. 8. num. 3.

Dominij translatio impediri potest per contractum seu pactum, in quo ius hypothecæ, vel quid aliud sibi reseruauit is, in cuius gratiam prohibetur alienatio, ibidem.

Dominij substantia, an sit facultas alienandi? l. 3. titul. 10. glos. 14. num. 5.

Dominium ipso iure absque traditione transit in donatarium causa mortis, & in legatarium, l. 7. tit. 10. glos. 2. num. 40.

Dominium ipso iure, an transeat in donatarium causa mortis re tradita in vita donantis, ibi. num. 41.

Dominium directum fundi mei, super quo censum constitui, non transfertur in emptorem census, etiam si id expresse dicatur in contractu, l. 7. titul. 11. glos. 1. num. 17.

Dominium directum reuocabiliter quæsitum ei qui habebat seruitutem, vel vsumfructum super re, nõ operatur in effectu confusionem seruitutis, sed re reuocata, manet saluum ius vsusfructus, vel seruitutis, l. 7. tit. 11. glos. 1. num. 40. & 41.

Dominium ipso iure transfertur in venditorem venditione resoluta ex pacto legis commissoriæ, vel addictionis in diem, & quando non transferatur, l. 7. tit. 11. glos. 3. num. 21.

Dominium transit à die traditionis, l. 7. tit. 11. glos. 6. num. 7.

Dominium traditione quæsitum fingitur à tempore cõtractus fuisse quæsitum, l. 7. titul. 11. glos. 6. numer. 13.

Dominus populi, an dici possit ciuis quoad pascua? remissiuè, l. 1. tit. 4. glos. 5. num. 7.

Dominus dicitur, qui alteri post mortem restituere tenetur, l. 6. tit. 7. glos. 3. num. 13.

Domini vassallorũ monendi sunt, vt iustitiam faciant, antea quàm iurisdictione priuentur, l. 1. tit. 10. glos. 11. num. 2.

Domini locorum huius regni tenentur ostendere titulum suæ iurisdictionis, aliàs ea priuantur, l. 1. titul. 10. glos. 21. num. 6. & 7.

Dominus negligentibus facere iustitiam, regij iudices loca dominorum ingredi possunt, & eam exercere, l. 1. tit. 10. glos. 21. num. 7.

Domini vassallorum, an contra priuatos habeant fundatam suam intentionem, quoad iurisdictionem, ibidem num. 10.

Dominus plenus dicitur qui habet proprietatẽ, & vsumfructum, sed an qui alienare non potest? ibidem.

Dominus directi dominij potest rem ab emphyteuta venditam extraneo, intra duos menses redimere pro eodem pretio, quo extraneo vendita fuit, l. 13. tit. 11. glos. 1. num. 1.

Dominus soli potest superficiem venditam extraneo redimere intra duos menses, sin autem superficiarius nullam præstabat pensionem, poterit dominus soli eam intra nouem dies redimere, ibi. num. 2.

Dominus quando teneatur ex contractu serui? l. 6. tit. 11. glos. 9. num. 1. & omnibus seqq.

Dominus fundi, an possit capere, & includere animalia damnum in suo fundo inferentia? l. 1. tit. 17. glos. 6. num. 3.

Dominus non tenebitur regulariter ex delicto procuratorum, l. 10. tit. 17. glos. 8. num. 1.

Domus sua cuilibet est refugium, l. 2. tit. 5. glos. 3. n. 4.

Domus principalis, vt apud primogenitum maneat, solent

solent semper tutare nobiles, & consuetudine Franciæ id constitutum est, l.6.tit.7.glos.1.num.2.
Dona Spiritus sancti sunt septem, ita & dona baptismatis sunt etiam septem, glos.rub.tit.1.num.149.
Donare an possit vxor absque licentia viri, si nobilis sit & diues? l.3.tit.3.glos.2.num.5.
Donare est perdere, l.5.tit.9.glos.6.num.4.
Donare non potest qui habet liberam, & generalem administrationem, ibidem.
Donare non possunt plures, quibus alienatio permittitur, ibi.num.11.
Donare permittitur marito bona constante matrimonio quæsita ad filias communes dotandas, vel alendas. ibi num.14.
Donare permittitur marito bona constante matrimonio quæsita alicui egentissimo, ibi.num.15.
Donare, an possit maritus bona constante matrimonio quæsita, si sit nobilis, vel in dignitate constitutus, ibidem num.16.
Donare, an possit administrator cum libera ex causa nobilitatis, vel dignitatis eius, cuius bona administrat, ibid. & num.17.
Donare proprium est nobilium, l.1.titul.10.gloss.1.num.2.
Donare, an possit filius habens liberam peculij administrationem, ibi.num.3.
Donare aliud est, aliud promittere donaturum, l.7.tit.10.glos.2.num.5.
Donare potest causa mortis qui & testari, l.7.tit.10.glos.2.num.27.
Donare, an possit filius fam. causa mortis, vel aliàs. d. glos.2.num.24.25.26 & 27.
Donare causa mortis non potest qui ex defectu naturali testari prohibetur ibidem.
Donare causa mortis potest qui, & testari potest, ibidem.
Donare causa mortis non potest pupillus, l.7.tit.10.glos.2.num.54.
Donare præsumitur maius pretium, qui non ignorabat se læsum, l.1.tit.11.glos.8.num.35.
Donata filio fam. à rege contemplatione patris, an patri quærantur, saltem quoad vsumfructum, l.tit.1.glos.2.num.3.
Donata à rege titulo maioratus ipsi donatario, & eius successoribus, an quærantur patri quoad vsumfructum, l.9.tit.1.glo.1.num.4.
Donata simpliciter à rege, an quærantur patri quoad vsufructum, & quid in successoribus? ibi num.5.
Donata, vel concessa à principe, an valeant, vel sint nulla, si per importunitatem concedantur? l.10.tit.1.glos.1.num.2.
Donatarius quotæ bonorum, vel rei certæ? an teneatur ad debita donatoris, l.5.tit.6 glos.5.num.2.
Donata ob causam, quæ transmissibilia, vel vendibilia non sunt, an conferantur, vel imputentur, l.3.tit.8.glos.2 num.12.
Donata à patre filio in titulum patrimonij ad ordines sacros suscipiendos, an conferantur, vel in legitimam imputentur, l.3.tit.8.glos.2.num.14.
Donata spurio, an accrescant alteri donatario capaci, cui eadem res simul cum spurio donata fuit, l.6.tit.8 glos.6.num.1.
Donatarij causa mortis capacitas, vel incapacitas inspicitur tempore mortis donantis, sicuti & in legatis, l.7.tit.10.glos.2.num.45.
Donatarius causa mortis re tradita in vita donantis efficitur rei donatæ dominus, l.7.tit.10.glos.3.n.13.
Donata aulicorum importunitate reuocanda sunt, l.5.tit.10.glos.8.num.2.
Donatarius tributorum non potest aliter eos exigere, quã princeps donans exigebat, l.16.titul.10.gloss.3.num.1.
Donatio à rege facta, an eiusdem sit effectus, cuius est donatio ab imperatore facta, l.9 titul.1.glos.2.numer.11.
Donatio propter nuptias in quibus differat à dote, & in quibus conueniat? remissiuè, gloss.2.rubric.titul.1.num.6.
Donatio filiæ facta ex causa dotis non potest excedere legitimam, nec per eam intelligitur filia meliorata, sicuti regulariter fit l.4.tit.2.glos.3.num.1.
Donatio inter virum, & vxorem iuramento confirmatur, l.2.tit.2.glos.3.num.1.
Donatio ante nuptias fieri potest ab sponso de futuro & sponso de præsenti iure regio, l.4.titul.2.gloss.1.num.1.
Donationem iocalium seu mundorum muliebrium lucratur sponsa, siue præcesserit osculum, siue non. l.4.tit.2.glos.3 num 1.
Donationem iocalium, si copula præcedat, non lucratur vxor. ibi num.2.
Donationem iocalium, si copula præcedat ante sponsalia, vel osculum, non lucratur sponsa, ibi.nu.3.
Donationis ab sponso factæ sponsæ, vel ab sponsa sponso, differens ratio.l.4.tit.2.glos.4.num.3.
Donatio, an sit contractus, & an possit fieri ab vxore absque consensu viri? & quid in donatione causa mortis, l.2.tit.3.glos.1.num.1.2.
Donatio vxoris, vel liberatio debitori concessa, nõ includitur sub licentia generali viri vxori concessa, l.3.tit.3 glos.2 num 2.
Donatio causa mortis dicitur vltima voluntas, & quot testes requirat? l.1.tit.4.glos.2.num.2.
Donatio legitimæ à patre in vita eius facta, an valeat? l.1.tit.6.glos.2.num 4.
Donatio inter patrem & filium in potestate est nulla ipso iure, nec ex ea producitur obligatio ciuilis, nec naturalis, iure ciuili Romanorum, l.1.tit.6.glos.3.num.1.
Donatio à patre facta filio in potestate si interueniat traditio, iure communi morte confirmatur, ibidem.
Donatio facta à patre filio iure regio confirmatur morte, etiam si traditio non interueniat: quòd si interuenerit, statim valet irreuocabiliter, l.1.tit.6.glos.3.num.1.
Donatio facta filio emancipato, iure communi imperatorum valet absque traditione, iure verò regio non valet, nisi traditio interueniat, ibi.num.2.
Donatio facta filio à matre valebat iure communi irreuocabiliter, sed iure regio non valet, nisi sequuta traditione, ibi.num.3.
Donatio facta à patre filio in potestate constituto reuocari potest, licet pater ingrediatur religionem, si traditio non interueniat etiam iure regio ibi.num.4.
Donatio filio in potestate facta extra tertium bonorum, an possit reuocari iure regio, an verò valeat irreuo-

Digitized by Google

irreuocabiliter? ibidem numer. 5.
Donatio inter patrem, & filium est irreuocabilis, quoties dominium rei donatæ in filium transfertur, l. 1. tit. 6. glos. 4 num. 5.
Donatio facta filio causa studij, an sit irreuocabilis, l. 1. tit. 6. glos. 7. num. 2.
Donatio ex causa dotis, & ex causa matrimonij, in quo differant? l. 1. tit. 6. glos. 8. num 1.
Donatio dotis à patre facta, an sit irreuocabilis? l. 1. tit. 6. glos. 8. num. 2.
Donatio ob causam matrimonij certi à patre facta, an sit irreuocabilis? l. 1. tit. 6. glos. 8. num. 3. & 4.
Donatio in causam matrimonij incerti facta, est reuocabilis, fallit in duobus casibus, ibidem.
Donatio in causam matrimonij facta, an dicatur simplex, vel ob causam? ibid. num. 5.
Donatio parentum facta ob causam matrimonij contrahendi cum certa fœmina, dicitur ob causam, ibidem. num. 6. & 7.
Donatio ob causam matrimonij certi facta, non dicitur donatio propter nuptias proprie, sed ob causam, ibidem num. 7.
Donatio quando dicatur ob causam in materia collationis, ibi. num. 8.
Donatio propter nuptias recessit ab vsu, ibidem.
Donatio ob causam matrimonij successit in locum donationis propter nuptias, & quare, ibidem.
Donatio facta filio ob causam matrimonij potest à patre reuocari, matrimonio non sequuto, l. 1. tit. 6. glossa 8. num. 9.
Donatio facta filio ob causam certi matrimonij, an possit à patre reuocari iure communi? ibidem.
Donatio non habens effectum culpa donatarij, nullius est effectus, l. 1. tit. 6. glos. 8. num. 14.
Donatio ob causam matrimonij filiæ facta, an valeat, si eius excedat legitimam? ibi. num. 15.
Donatio ex causa remuneratoria dicitur fieri ex causa onerosa, magis quàm lucratiua, l. 1. tit. 6. glos. 9. numer. 1.
Donatio aliàs reuocabilis, si fiat ex causa remuneratoria, fit irreuocabilis, ibi. num. 2.
Donatio remuneratoria inter patrem, & filium valet, & est irreuocabilis, ibidem.
Donatio remuneratoria quando dici possit respectu filij, ibid. num. 4.
Donatio remuneratoria filio facta iure regio reuocari potest, ibi. num 5.
Donatio à patre filio facta, cum iuramento de non reuocando est irreuocabilis, ibi. num. 6.
Donatio à patre filio facta, an iuramento firmetur iure regio? ibi. num. 7.
Donatio ad titulum patrimonij filij ad ordines suscipiendos facta, an sit irreuocabilis, ibi. num 8.
Donatio filio facta ex causa onerosa, seu ex alia irreuocabili, reseruata tamen sibi facultate reuocandi, efficitur reuocabilis, l. 1. tit. 6. glos. 10. num. 1.
Donatio perfecta quando possit reuocari, vel modificari, l. 1. tit. 6. glos. 10. num. 2. & 3.
Donatione reuocata, an expensæ restitui debeant donatario? & an compensentur cum fructibus, l. 1. tit. 6. glos. 10. num. 4.
Donatio perfecta quibus casibus reuocari possit? remissiuè, l. 1. tit. 6. glos. 11. num. 1.
Donatio ex causa onerosa, an reuocari possit prætextu ingratitudinis, l. 1. tit. 6. glos. 11. num. 2.
Donationis reuocandi facultas nō transit ad hæredes, l. 1. tit 6. glos. 11. num. 5.
Donatio filio facta alicuius rei communis viri & vxoris, de parte tantum donantis fieri intelligitur, l. 3. tit. 6. glos. 1. num. 5.
Donatio filio facta vltra tertium, & quintum reuocatur, quatenus excedit dumtaxat, l. 3. tit. 6. glos. 3. num. 1.
Donatio filio facta, etiam magna, non reuocatur natiuitate filiorum, nisi quoad eorum legitimam dumtaxat ex recepta sententia iure communi, ibidem num. 3.
Donatio facta vnico filio iure regio, an reuocetur quo ad tertiam, vel quintam partem natiuitate filiorū, an quoad tertium & quintum maneat firma, ibid. num. 4.
Donatio vnico filio facta potest reuocari per patrem, alijs sibi natis filijs, ibid.
Donatio simplex filio facta loco meliorationis est, ideo in ea mortis tempus attenditur, l. 3. tit. 6. glos. 4 numer. 2.
Donatio quotæ bonorum, an sit libera ab onere creditorum? ibi. num. 4.
Donatio, vel promissio donandi requiritur, vt fiat ex causa matrimonij præsentis, vel futuri, vt reuocari non possit, non præteriti, l. 6. glos. 5. num. 1.
Donatio, vel promissio donandi ex causa matrimonij, an possit reuocari per primum actum matrimonij inualidū, vel an sit valida, & irreuocabilis, si nouus consensus accedat, ibi. num. 3.
Donationis certæ rei filio factæ, an excedat tertium & quintum, inspicitur valor tempore mortis, non factæ donationis iure regio, licet secus sit iure communi, l. 7. tit. 6. glos. 2. num. 4.
Donatio propter nuptias non est in vsu, eiusque loco successit donatio ob causam matrimonij, l. 9. tit. 6. glos. 2. num. 1.
Donatio ex causa necessaria, an requiratur in collatione? ibi. num. 2.
Donatione rei certæ filio facta, an melioratio tertij & quinti postea alteri facta aliquid detrahat priori donationi? l. 9. tit. 6. glos. 3. num. 3.
Donatione certæ rei filio facta, an censeatur in ea re filius melioratus? & quid si excedit tertium & quintum, & legitimam? l. 10. tit. 6. glos. 1. num. 1.
Donatio, an cēseatur facta per traditionem simplicem alicuius rei factam, ibi num. 2.
Donatio simplex filio facta non confertur, nec imputatur in legitimam, nisi quatenus excedit tertium & quintum iure regio, l. 10. tit. 6. glos. 2. num. 2.
Donatio certæ rei filio facta non sequuta traditione, an reuocetur per donationem tertij & quinti? l. 10. tit. 6. glos. 3. num. 2. & 9.
Donatio causa mortis, & ea quæ reuocari potest vsque ad mortem, per alienationem necessariam, quæ semper præsumitur, non reuocatur, per voluntariam autem reuocatur. l. 10. tit. 6. glos 3. num. 8.
Donationis reuocatio, quæ de facto fit, fortior est, quā quæ verbo. ibid.
Donatio certæ rei, an reuocetur per alienationem voluntariam onerosam, vel lucratiuam, ibi. num. 9.
Dona-

INDEX.

Donatio certæ rei reuocatur pro parte, vel vsufructu alienato, ibi num.10.

Donatio inofficiosa quādo dicatur, l.10.tit.6.glos.4.

Donationi filio facta vltra legitimam iure communi, an possit apponi grauamen in eo, quod legitimam excedit, l.11.tit.6.glos.1.num.4.

Donatio perfecta conditionem postea non capit, l.11.tit.6.glos.3.num.3.

Donatio dicitur quoties animo donandi aliquid conceditur, licet sub titulo venditionis, l.12.tit.6.glos.2.num.2.& 3.

Donatio remuneratoria filio facta, an imputetur in meliorationē tertij & quinti, ibi.num.4.

Donatio remuneratoria à principe facta ob seruitia, & merita reuocari non potest, l.11.tit.7.glos.1.nu.1.

Donatio ob benemerita à principe facta non reuocatur ob ingratitudinem? ibi.num.2.& glos.6.num.1.

Donatio ob benemerita, vel priuilegium immunitatis, an reuocari possit à principe? ibi.num.3.

Donatio ob benemerita, an à principe possit ex causa reuocari? ibi.num 4.

Donationes à Rege Enrico factæ, an feudis comparentur, l.11.tit.7.glos.4.num.2.

Donatio remuneratoria ob delictum non solum reuocatur, verum & grauius punitur donatarius, l.11.tit.7.glos 6.num.2.

Donatio remuneratoria ex causa publicæ vtilitatis reuocari, vel modificari potest, ibi.num.3.

Donatio ex causa à principe auferri potest, sed ei æquiualenter satisfieri debet, ibid.

Donationes à rege Enrico 2. factæ qua occasione & tempore factæ fuerint, l.11.tit.7.glos.7.num.1.

Donationes dignitatum, Marchiæ, Ducatus, & Comitatus, censentur à Rege factæ titulo maioratus, l.11.tit.7.glos.7.num.4.

Donationes à Rege Portugaliæ factæ bonorum Regiæ coronæ, maioratus esse censentur, ibi.6.

Donationes regiæ ex causa remunerationis factæ, moderari poterunt, si nimiam lædant regiam coronam, l.11.tit.7.glos.9.num.1.& 4.

Donatio perfecta, nec reuocari potest, nec in ea apponi conditio aliqua seu grauamen, ibi num.2.

Donatio ex causa remuneratoria, est irreuocabilis, ibidem.

Donationes immoderatæ, etiam ob remunerationem factæ, si lædant regiam coronam, per legem moderari possunt, ibi num 3.

Donationes ab Enrico Rege 2. Hispaniæ factas, ab eo vel successoribus per legem moderari, vel reuocari posse ex causa publicæ vtilitatis, ibi.

Donationes remuneratoriæ à rege factæ, possunt ex causa publicæ vtilitatis ab eo, vel successoribus suis moderari, & reuocari, ibi.num.4.

Donationes à rege factæ tempore angustiæ, & scismatis, an valeant? l.11.tit.7.glos.9.num 7.

Donationes bonorum regiæ coronæ iure regio Portugaliæ moderantur, vt titulo maioratus ea possideant donatarij & eorum descendentes ibi.num.8.

Donatio ob causam confertur, l.3.titul.8.glos.1.numer.5.

Donatio simplex, quæ ab initio valuit, non confertur, nec imputatur in legitimam, ibi.num.6.

Donatio simplex, quæ ab initio non valuit, sed morte confirmatur, an conferatur, vel in legitimam imputetur, ibidem num.7.

Donatio simplex filio fam. facta, quæ statim valet iure regio, non confertur eodem iure, nec in legitimā imputatur, nisi quatenus excedit tertium & quintum, ibi.num.8.

Donatio ob causam quare imputetur in legitimam, & donatio simplex non? l.3.tit.8.glos.2.num.2.

Donatio remuneratoria filio facta, an valeat irreuocabiliter? & an imputetur in legitimam? ibidem numer.9.

Donationes ob causam quæ efficiuntur peculium aduentitium, non conferuntur, ibi.

Donatio remuneratoria filio facta, an reuocari possit iure regio? ibi.num.10

Donatio ob causam, quæ efficitur castrense, vel quasi castrense peculium, an conferatur, ibi.num.11.

Donationis, vel dotis immensæ fructus, an debeantur filijs reuocantibus excessum? & à quo tempore, l.3.tit.8 glos.7.num 6.

Donatio inofficiosa non potest viuo patre reuocari, l.3.tit.8.glos.7.num.4.

Donatio sine causa à patre filio facta, an inofficiosa dici possit, tempus mortis donatoris consideratur, non tempus datæ. Idem in melioratione, l.3.tit.8.gloss.10.num.1.

Donatio propter nuptias inofficiosa, quæ dicatur. l.3.tit.8.glos.4.num.2.

Donatio a patre filij facta, an sit inofficiosa, vel non, tempus mortis consideratur, siue patris facultates crescant siue diminuantur, l.3.tit.8.glos.10.num.2.& 3.

Donatio spurio facta reuocatur per descendentes legitimos, l.6.tit.8.glos.6 num.1.

Donatio à donatario patris spurio facta, an in fraudē facta esse censeatur, l.6.tit.8.glos.6.num.3.

Donatio facta inter coniuges putatiuos morte non confirmatur, l.2.tit.9.glos.1.num.6.

Donatio inter virum, & vxorem valet, quoties donās non fit pauperior, licet desinat acquirere, quod potest l.2.tit.9.glos.1.num.6.

Donatio regia, vel alterius cuiuscunque facta alteri ex coniugibus efficitur propria eius cui fit, nec alteri communicatur, nisi vtrique fiat, l.2.tit.9.glos.4.num 2.

Donatio occasione societatis facta alteri ex socijs non communicatur, ibi.num.3.

Donatio facta ambasiatori, vel legato alicuius prouinciæ, an communicetur socio vniuersali, l.2.titul.9.glos.4.num.4.

Donatio non sine causa, & meritis fieri solet, l.3.tit.9.glos.1.num.2.& glos.4.num.3.

Donatio, vel legatum amico non ieiunæ amicitiæ contemplatione relictum, quare non communicetur inter coniuges, l.3.tit.9.glos.4.num 2.

Donatio remuneratoria alteri ex coniugibus obueniēs, an communicetur alteri, l.2.tit.9.glos.6.num.2.

Donatio remuneratoria, an habeat aliquos effectus, ibidem num.3.

Donatio remuneratoria, an dici possit mera donatio? ibid num.4.

Donatio remuneratoria restringitur ad valorem meritorum, ibi.num.6.

Dona-

INDEX.

Donatio remuneratoria non communicatur inter coniuges, ibi. num. 7.

Donatio, an contineatur appellatione alienationis, l. 5. tit. 9. glos. 6. num. 3. 9. & 11.

Donatio, an sit propriè contractus, ibi.

Donationes regiæ, an sint perpetuæ, vel durent ad vitam vsque concedentis, l. 1. tit. 10. glos. 9.

Donatio, vel venditio castri à rege facta cum omnibus iuribus, & rebus ad se spectantibus, non comprehendit iurisdictionem simplicem, nedum merum imperium, l. 1. tit. 10. glos. 22.

Donatio redituum alicuius oppidi regni, an valeat ad vitam regis donantis, l. 3. tit. 10. glos. 7. num. 11.

Donationes regiæ non communicantur inter coniuges, licet fructus earum communicentur, l. 6. tit. 10. glos. 3.

Donatio regia coniugi facta non communicatur alteri, nisi quoad fructus, l. 6. tit. 10. glos. 4. num. 2.

Donatio inter viuos quid? l. 7. tit. 10. glos. 2. num. 1.

Donatio propriè dicitur inter viuos, nõ quæ causa mortis fit, ibidem.

Donatio inter viuos, potius præsumitur, quàm causa mortis, ibid.

Donatio inter viuos coniugi facta non valet, nec morte confirmatur, nisi traditio præcesserit, l. 7. tit. 10. glos. 2. num. 5.

Donatio inter viuos absenti facta non valet ante absentis acceptationem, etiamsi ecclesiæ, & piæ causæ fiat, atque ideo reuocari potest, l. 7. tit. 10. glos. 2. num. 9.

Donatio absenti facta, vbi notarius nomine absentis acceptauit, an possit reuocari ante acceptationem donatarij, ibi. num. 10.

Donatio absenti facta, vbi notarius nomine absentis eam acceptauit, an reuocetur, si ea res alteri præsenti donetur, licet per constitutum primo tradita fuerit, l. 7. tit. 10. glos. 2. num. 11.

Donatio absenti facta à notario acceptata, poterit per donatarium acceptari post mortem donantis, inuitis & refragantibus hæredibus, ibi. num. 12.

Donatio absenti facta à notario acceptata, mortuo donatario poterit ab eius hæredibus acceptari, ibidem. num. 13.

Donatio absenti facta mortuo donatore à donatario acceptari non potest, nec ab eius hæredibus, nisi per notarium eius nomine fuerit acceptata, ibidem.

Donatio præsenti, & tacenti facta, non eget alia acceptatione, ibi. num. 14.

Donatio fit hodie pacto nudo, ibi.

Donatio absenti facta iure regio, an obligationem, vel actionem producat, ibi. num. 21.

Donatio perfecta inter viuos reuocari non potest, l. 7. tit. 10. glos. 4.

Donatio inter viuos triplici ex causa reuocatur, primò natiuitate filiorum, l. 7. tit. 10. glos. 5. num. 1.

Donatio inofficiosa tangens legitimam filiorum reuocatur, ibi. num. 2.

Donatio inter viuos ex causa ingratitudinis reuocatur, ibi. num. 3.

Donatio ob ingratitudinem reuocatur, & si conuenerit ex causa non reuocari. l. 7. tit. 10. glos. 5. nu. 4.

Donatio inter viuos ex causa ingratitudinis reuocari non potest ab hærede donatoris, quamuis ipse eam potuerit [illegible] viuens reuocare, ibid. num. 5.

Donationis reuocandæ ius remissum censetur, si donator illud in vita prosequi neglexerit, ibi. nu. 6.

Donationis reuocandæ ius transit ad hæredes, quoties non [illegible] donator viuens eam reuocare, quia vel ignorauit, vel propter aliud impedimentum, ibid. num. 7.

Donationem reuocare, an possit hæres donatoris ex causa ingratitudinis, vel non, ibi. num. 8. & 9.

Donatio reuocatur per secundam donationem, post ingratitudinem donatarij alteri factam, l. 7. tit. 10. glos. 5. num. 9.

Donationem reuocandi ius transit ad hæredes, quoties constiterit donatorem habuisse animum reuocandi, ibidem num. 10.

Donationem reuocandi ius transmittitur ad suos hæredes, etiam non præparatum, non ad extraneos, ibidem num. 11.

Donationem reuocandi ius, non præparatum transmittitur ad quoscunq; hæredes, si ex eo pacto, vel aliàs donatio reuocatur ipso iure, ibi. num. 12.

Donationem reuocandi ius transit ad hæredes, quoties reuocatio petitur propter non adimpletam conditionem, ibi. num. 13.

Donationem reuocandi ius ex causa ingratitudinis mortuo donatario, an competat aduersus eius hæredes, ibi. num. 14.

Donationis insinuatio quomodo fiat, l. 7. tit. 10. gloss. 6. num. 1.

Donatio excedens quingentos solidos, quomodo apud iudicem sit insinuanda, ibi.

Donationis insinuatio nullam causæ cognitionem exigit, nec iudicis decretum, ibi.

Donationis insinuatio fieri debet coram iudice, nec satis est si fiat coram tabellione, ibi. num. 2.

Donationis insinuatio fieri potest coram tabellione, qui & iudex erat, ibi. num. 3.

Donatio iurata, an sine insinuatione valeat, l. 7. titul. 10. glos. num. 4.

Donatio absque insinuatione coram tabellione sine iudice facta, adiectis clausulis quantitatem diuidentibus, an valeat, necne? ibi. num. 5.

Donatio causa mortis nullam exigit insinuationem, ibid. num. 9.

Donatio inter coniuges, vel inter patrem, & filium, an insinuationem exigat, ibi. num. 10.

Donatio inter patrem & filium, vel inter coniuges, an valeat sine insinuatione in eo quod quingentos non excedit solidos, ibi. num. 11.

Donatio excedens valorem quingentorum Castellanorum aureorum insinuanda est, l. 7. tit. 10. glos. 6. num. 12.

Donatio facta ecclesiæ, vel pio loco, vel scholari, non indiget insinuatione, ibi. num. 13.

Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum nullo iure valet, & quæ sit ratio, l. 8. tit. 10. glos. 1. num. 1. & l. 7. tit. 10. glos. 1. num. 18.

Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum, an firmari possit iuramento? quod non communiter, & limitatur, l. 8. tit. 10. glos. 1. num. 2.

Donatio omnium bonorum mortis causa facta cum iuramento de non reuocando, non censetur donatio inter viuos, sed causa mortis, vt actus potius valeat,

leat, quàm pereat, ibidem.
Donatio omnium bonorum præsentium non valet iure regio, licet contra esset iure communi, & redduntur rationes, ibi num. 3.
Donatio omnium bonorum, an valeat in aliqua eorum parte? ibi, num 4.
Donatio omnium bonorum, etiamsi quid modicum retineatur, non valet, l.8. tit.10. glos.1. num 5.
Donatio omnium bonorum reseruato vsufructu, an valeat iure communi? vel iure regio, quando bona tantum præsentia donantur, ibi.
Donatio omnium bonorum mobilium, & immobilium an valeat, si donans iura habet, vel actiones? ibid. num.6.
Donatio omnium bonorum præsentium, an firmetur iuramento? quod firmatur, ibi. num.8.
Donatio omnium bonorum fieri potest ecclesiæ, pio loco, aut piæ causæ, vel pro dote, ibi, num.9.
Donatio à principe facta reuocari nõ potest, l.9. tit. 10. glos.1. num.1.
Donatio perfecta non admittit postea conditiones, ibidem.
Donatio à principe facta, imò quodcunque ius iure gentium quæsitum auferri potest per legem generalem, absque vlla partium satisfactione, ibi. nu.2.
Donatio à principe facta propter non seruatam formã est ipso iure nulla, l.9 tit.10. glos.2.
Donatio rerum ad noualia pertinentium à principe facta est nulla, l.10. tit.10. glos.1. num.1.
Donatio, vel cessio alicuius rei clerico facta, propter quã donans, vel cedens soluebat tributum, an præsumatur in fraudem fisci facta? l.11. titul.10. gloss.5. num.1.
Donatio pœnæ fiscalis alicui facta, an possit habere effectum, antequã à pœna exigatur à regio pœnarum exactore? l.13. tit.10 glos.3. num.1.
Donatio rei litigiosæ, super qua nomine regio contrà aliquem actio proposita est, non valet, donec per sententiam lis finita fuerit, l.13. tit.10. glos.4.
Donatio pœnæ fieri non potest à principe iudice, quæ ab eo imponenda est, vel imposita l.14. tit.10 gloss.1.
Donatio principis, vide in verbo principis donatio.
Donatio aliàs reuocabilis, efficitur irreuocabilis ob merita præcedentia, vel futura donatarij, l.15 tit. 10. glos.2. num 1.
Donatio ob seruitia futura, dicitur remuneratoria, vel ob causam, vt non indigeat insinuatione, ibidem numer.2.
Donatio à rege vassallo facta, qui ei in bello seruiuit, cui ipse occasionem præbuit, est nec immerito quidem moderanda, l.15 tit.10. glos.4.
Donatio remuneratoria in eo, quod excedit merita donatarij dicitur gratuita, & non producit effectus remuneratoriæ, indigetque insinuatione in excessu, l.15. tit.10. glos.6. num.1.
Donatio remuneratoria nullos operatur effectus, iuxta opinionem Arij Pineli, nisi merita actione peti possint, ibidem.
Donatio annuorũ redituum regis, iuxta mensuram meritorum moderanda est, l.15. tit.10. glos.6. num.1.
Donatio regia excedens merita donatarij, quomodo sit moderanda? & quæ attendi debeant? l.15. tit.10. glos.6. num.2.
Donatio regia annuorum redituum aulicorum intercessione facta, moderanda est, iuxta merita donatarij, l.15. tit.10. glos.8. num.1.
Donatio regia ob remunerationem facta reuocari non potest, nisi merita excedat, l.15. tit.10 glos.12. n.1.
Donatio remuneratoria, an censeatur, si de donatarij meritis non constat aliàs, quàm per generalem meritorum mentionem à principe in donatione factam? ibidem num.2.
Donatio remuneratoria generali meritorum mentione facta, si in ea dicatur purè, & liberè, censetur donatio gratuita, & non ob causam, vel remuneratoria, ibidem.
Donantis assertioni meritorum non creditur in prohibitis, l.15. tit.10. glos 12. num.7.
Donatio ob merita specialiter expressa, si prohibita non sit, remuneratoria esse censetur, quamuis donans in instrumento dixerit, se pure & simpliciter donare ante, vel postea, l.15. tit.10 glos.12. num.8.
Donatio tributorum, vel exemptionis à principe facta, an possit, vel censeatur esse perpetua, vel ad vitam concedentis, vel donatarij? late in l.16. tit.10. glos. 1. num.3.
Donatio facta ad liberandum donatorem à necessitate non est voluntaria, & an reuocari possit? l.17. tit.10. glos.3.
Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum reseruato vsufructu, non comprehendit fructus bonorum reseruatorum, l.7. tit.11. glos.1. num.37.
Donatio dicitur vbi de animo donandi constat, si res modico pretio vendita fuit l.7. tit.1 . golf.1. nu.3.
Donatio absenti facta quomodo valeat? remissiuè, l.2. tit.16. glos.4. in fi.
Donationes terræ, vel honoris in Hispania, quæ dicantur, l.4. tit 17. glos.1.
Donatio causa mortis quomodo fiat, l.7. tit.10. glos.1. num.1.
Donatio ab infirmo, vel eo qui est in periculo mortis, facta, an dicatur causa mortis, ibi.
Donatio ab infirmo facta, vel ab eo qui est in periculo imminenti, si fiat mentio mortis, dicitur causa mortis, l.7. tit.10. glos.1. num.2.
Donatio post mortem facta, an dicatur causa mortis, ibidem.
Donatio facta per verbum relinquo, dicitur causa mortis, etiam si in ea mentio mortis facta non sit, ibid. num.3.
Donatio causa mortis dicitur, etiam si à traditione incipiat, ibidem.
Donatio facta mentione mortis, ab eo qui existit in periculo, non dicitur causa mortis, si constat donantem voluisse inter viuos donare, l.7. titul.10. glos.1. num.4.
Donatio esse censetur inter viuos, etiam si mentio mortis facta fuerit in modum dilationis, quod fit quoties ponitur in verbis executionem importantibus, ibid. num.5.
Donatio alicuius rei reseruato vsufructu pro tempore vitæ donantis dicitur inter viuos, ibi.
Donatio alicuius rei reseruato vsufructu in tempus vitæ donantis, dicitur causa mortis. si in alia parte donationis mentio mortis facta fuit, & mortis imminebat periculum, ibidem.

Dona-

Donatio remuneratoria non communicatur inter coniuges,ibi.num.7.

Donatio, an contineatur appellatione alienationis,l. 5.tit.9.glos.6.num.3.9.& 11.

Donatio,an sit propriè contractus,ibi.

Donationes regiæ,an sint perpetuæ,vel durent ad vitam vsque concedentis,l.1.tit.10.glos.9.

Donatio,vel venditio castri à rege facta cum omnibus iuribus,& rebus ad se spectantibus,non comprehendit iurisdictionem simplicem,nedum merum imperium,l.1.tit.10.glos.22.

Donatio redituum alicuius oppidi regni,an valeat ad vitam regis donantis,l.3.tit.10.glos.7.num.11.

Donationes regiæ non communicantur inter coniuges,licet fructus earum communicentur,l.6.tit.10. glos.3.

Donatio regia coniugi facta non communicatur alteri,nisi quoad fructus,l.6.tit.10 glos 4.num.2.

Donatio inter viuos quid?l.7.tit.10 glos.2.num.1.

Donatio propriè dicitur inter viuos,nõ quæ causa mortis sit,ibidem.

Donatio inter viuos,potius præsumitur, quàm causa mortis,ibid.

Donatio inter viuos coniugi facta non valet, nec morte confirmatur,nisi traditio præcesserit,l.7.tit. 10. glos.2.num.5.

Donatio inter viuos absenti facta non valet ante absentis acceptationem,etiamsi ecclesiæ,& piæ causæ fiat,atque ideo reuocari potest,l.7.tit.10.glos.2. num.9.

Donatio absenti facta, vbi notarius nomine absentis acceptauit, an possit reuocari ante acceptationem donatarij.ibi.num.10.

Donatio absenti facta, vbi notarius nomine absentis eam acceptauit,an reuocetur,si ea res alteri præsenti donetur,licet per constitutum primo tradita fuerit,l.7.tit.10 glos.2.num.11.

Donatio absenti facta à notario acceptata, poterit per donatarium acceptari post mortem donantis, inuitis & refragantibus hæredibus,ibi.num.12.

Donatio absenti facta à notario acceptata,mortuo donatario poterit ab eius hæredibus acceptari, ibidem. num.13.

Donatio absenti facta mortuo donatore à donatario acceptari non potest,nec ab eius hæredibus,nisi per notarium eius nomine fuerit acceptata,ibidem.

Donatio præsenti,& tacenti facta,non eget alia acceptatione,ibi.num.14.

Donatio fit hodie pacto nudo,ibi.

Donatio absenti facta iure regio,an obligationem, vel actionem producat,ibi.num.21.

Donatio perfecta inter viuos reuocari non potest,l.7. tit.10.glos.4.

Donatio inter viuos triplici ex causa reuocatur, primò natiuitate filiorum,l.7.tit.10.glos.5.num.1.

Donatio inofficiosa tangens legitimam filiorum reuocatur,ibi.num.2.

Donatio inter viuos,ex causa ingratitudinis reuocatur,ibi.num.3.

Donatio ob ingratitudinem reuocatur, & si conuenerit ex causa non reuocari.l.7.tit.10.glos.5.nu 4.

Donatio inter viuos ex causa ingratitudinis reuocari non potest ab hærede donatoris, quamuis ipse eam potuerit [illegible] uens reuocare,ibid.num.5.

Donationis reuocandæ ius remissum censetur,si donator illud in vita prosequi neglexerit,ibi.nu.6.

Donationis reuocandæ ius transit ad hæredes, quoties non [illegible] donator viuens eam reuocare, quia vel ignorauit, vel propter aliud impedimentum,ibid. num.7.

Donationem reuocare,an possit hæres donatoris ex causa ingratitudinis,vel non,ibi.num.8.& 9.

Donatio reuocatur per secundam donationem, post ingratitudinem donatarij alteri factam,l.7.tit.10. glos.5.num.9.

Donationem [illegible] uocandi ius transit ad hæredes, quoties constiterit donatorem habuisse animum reuocandi, ibidem num.10.

Donationem reuocandi ius transmittitur ad suos hæredes,etiam non præparatum,non ad extraneos, ibidem num.11.

Donationem reuocandi ius,non præparatum transmittitur ad quoscunque hæredes,si ex eo pacto, vel aliàs donatio reuocatur ipso iure,ibi.num.12.

Donationem reuocandi ius transit ad hæredes, quoties reuocatio petitur propter non adimpletam conditionem,ibi.num.13.

Donationem reuocandi ius ex causa ingratitudinis mortuo donatario,an competat aduersus eius hæredes,ibi.num.14.

Donationis insinuatio quomodo fiat,l.7.tit.10. gloss. 6.num.1.

Donatio excedens quingentos solidos,quomodo apud iudicem sit insinuanda,ibi.

Donationis insinuatio nullam causæ cognitionem exigit,nec iudicis decretum,ibi.

Donationis insinuatio fieri debet coram iudice,nec satis est si fiat coram tabellione,ibi.num.2.

Donationis insinuatio fieri potest coram tabellione,qui & iudex erat,ibi.num.3.

Donatio iurata,an sine insinuatione valeat,l.7. titul. 10 glos num.4.

Donatio absque insinuatione coram tabellione sine iudice facta,adiectis clausulis quantitatem diuidentibus,an valeat,necne?ibi num.5.

Donatio causa mortis nullam exigit insinuationem, ibid.num.9.

Donatio inter coniuges,vel inter patrem,& filium,an insinuationem exigat,ibi.num.10.

Donatio inter patrem & filium,vel inter coniuges, an valeat sine insinuatione in eo quod quingentos non excedit solidos,ibi.num.11.

Donatio excedens valorem quingentorum Castellanorum aureorum insinuanda est,l.7.tit.10.glos.6. num.12.

Donatio facta ecclesiæ,vel pio loco,vel scholari,non indiget insinuatione,ibi.num.13.

Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum nullo iure valet,& quæ sit ratio,l.8.tit.10.glos.1. num.1.& l.7.tit.10.glos.1.num.18.

Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum, an firmari possit iuramento?quod non communiter, & limitatur,l.8.tit.10.glos.1 num.2.

Donatio omnium bonorum mortis causa facta cum iuramento de non reuocando, non censetur donatio inter viuos,sed causa mortis, vt actus potius valeat,

Digitized by Google

INDEX.

leat, quàm pereat, ibidem.

Donatio omnium bonorum præsentium non valet iure regio, licet contra esset iure communi, & redduntur rationes, ibi num 3.

Donatio omnium bonorum, an valeat in aliqua eorum parte? ibi, num 4.

Donatio omnium bonorum, etiamsi quid modicum retineatur, non valet, l. 8. tit. 10. glos. 1. num 5.

Donatio omnium bonorum reseruato vsufructu an valeat iure communi? vel iure regio, quando bona tantum præsentia donantur, ibi.

Donatio omnium bonorum mobilium, & immobilium an valeat, si donans iura habet, vel actiones? ibid. num. 6.

Donatio omnium bonorum præsentium, an firmetur iuramento? quod firmatur, ibi, num. 8.

Donatio omnium bonorum fieri potest ecclesiæ, pio loco, aut piæ causæ, vel pro dote, ibi, num. 9.

Donatio à principe facta reuocari nõ potest, l. 9. tit. 10. glos. 1. num. 1.

Donatio perfecta non admittit postea conditiones, ibidem.

Donatio à principe facta imò quodcunque ius iure gentium quæsitum auferri potest per legem generalem, absque vlla partium satisfactione, ibi. nu. 2.

Donatio à principe facta propter non seruatam formã est ipso iure nulla, l. 9 tit. 10. glos. 2.

Donatio rerum ad noualia pertinentium à principe facta est nulla, l. 10. tit. 10. glos. 1. num. 1.

Donatio, vel cessio alicuius rei clerico facta, propter quã donans, vel cedens soluebat tributum, an præsumatur in fraudem fisci facta? l. 11. titul. 10. gloss. 5. num. 1.

Donatio pœnæ fiscalis alicui facta, an possit habere effectum, antequã pœna exigatur à regio pœnarum exactore? l. 13. tit. 10 glos. 3. num. 1.

Donatio rei litigiosæ, super qua nomine regio contrà aliquem actio proposita est, non valet, donec per sententiam lis finita fuerit, l. 13. tit. 10. glos. 4.

Donatio pœnæ fieri non potest à principe iudice, quæ ab eo imponenda est, vel imposita l. 14. tit. 10 gloss. 1.

Donatio principis, vide in verbo principis donatio.

Donatio aliàs reuocabilis, efficitur irreuocabilis ob merita præcedentia, vel futura donatarij, l. 15. tit. 10. glos. 2. num. 1.

Donatio ob seruitia futura, dicitur remuneratoria, vel ob causam, vt non indigeat insinuatione, ibidem numer. 2.

Donatio à rege vassallo facta, qui ei in bello seruiuit, cui ipse occasionem præbuit, est nec immerito quidem moderanda, l. 15. tit. 10. glos. 4.

Donatio remuneratoria in eo, quod excedit merita donatarij dicitur gratuita, & non producit effectus remuneratoriæ, indigetque insinuatione in excessu, l. 15. tit. 10. glos. 6. num. 1.

Donatio remuneratoria nullos operatur effectus, iuxta opinionem Arij Pineli, nisi merita actione peti possint, ibidem.

Donatio annuorũ redituum regis, iuxta mensuram meritorum moderanda est, l. 15. tit. 10. glos. 6. num. 1.

Donatio regia excedens merita donatarij, quomodo sit moderanda? & quæ attendi debeant? l. 15. tit. 10. glos. 6. num. 2.

Donatio regia annuorum redituum aulicorum intercessione facta, moderanda est, iuxta merita donatarij, l. 15. tit. 10. glos. 8. num. 1.

Donatio regia ob remunerationem facta reuocari non potest, nisi merita excedat, l. 15. tit. 10 glos. 12. n. 1.

Donatio remuneratoria, an censeatur, si de donatarij meritis non constat aliàs, quam per generalem meritorum mentionem à principe in donatione factam? ibidem num. 2.

Donatio remuneratoria generali meritorum mentione facta, si in ea dicatur pure, & libere, censetur donatio gratuita, & non ob causam, vel remuneratoria, ibidem.

Donantis assertioni meritorum non creditur in prohibitis, l. 15. tit. 10. glos 12. num. 7.

Donatio ob merita specialiter expressa, si prohibita non sit, remuneratoria esse censetur, quamuis donans in instrumento dixerit, se pure & simpliciter donare ante, vel postea, l. 15. tit. 10 glos. 12. num. 8.

Donatio tributorum, vel exemptionis à principe facta, an possit, vel censeatur esse perpetua, vel ad vitam concedentis, vel donatarij? late in. l. 16. tit. 10. glos. 1. num. 3.

Donatio facta ad liberandum donatorem à necessitate non est voluntaria, & an reuocari possit? l. 17. tit. 10. glos. 3.

Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum reseruato vsufructu non comprehendit fructus bonorum reseruatorum, l. 7. tit. 11. glos. 1. num. 37.

Donatio dicitur vbi de animo donandi constat, si res modico pretio vendita fuit l. 7. tit. 1 golf. 1 nu. 3.

Donatio absenti facta quomodo valeat? remissiuè, l. 2. tit. 16. glos. 4. in fi.

Donationes terræ, vel honoris in Hispania, quæ dicantur, l. 4. tit. 17. glos. 1.

Donatio causa mortis quomodo fiat, l. 7. tit. 10. glos. 1. num. 1.

Donatio ab infirmo, vel eo qui est in periculo mortis, facta, an dicatur causa mortis, ibi.

Donatio ab infirmo facta, vel ab eo qui est in periculo imminenti, si fiat mentio mortis, dicitur causa mortis, l. 7. tit. 10. glos. 1. num. 2.

Donatio post mortem facta, an dicatur causa mortis, ibidem.

Donatio facta per verbum relinquo, dicitur causa mortis, etiam si in ea mentio mortis facta non sit, ibid. num. 3.

Donatio causa mortis dicitur, etiam si à traditione incipiat, ibidem.

Donatio facta mentione mortis, ab eo qui existit in periculo, non dicitur causa mortis, si constat donantem voluisse inter viuos donare, l. 7. titul. 10. glos. 1. num. 4.

Donatio esse censetur inter viuos, etiam si mentio mortis facta fuerit in modum dilationis, quod fit quoties ponitur in verbis executionem importantibus, ibid. num. 5.

Donatio alicuius rei reseruato vsufructu pro tempore vitæ donantis dicitur inter viuos, ibi.

Donatio alicuius rei reseruato vsufructu in tempus vitæ donantis, dicitur causa mortis, si in alia parte donationis mentio mortis facta fuit, & mortis imminebat periculum, ibidem.

Dona-

Donatio, in qua fit mentio mortis ad designandum tempus à, quo donatio vires assumat, vt dono tibi post mortem meam, dicitur donatio inter viuos, l. 7. tit. 10. glos. 1. num. 6.

Donatio facta mentione mortis ab eo qui est in periculo, dicitur inter viuos, si est facta mentio hæredum, vt dono tibi, & hæredibus tuis, fallit si expresse dicat se donare causa mortis, ibi. num. 7.

Donatio causa mortis quot testes requirat iure communi, & regio? ibi. num. 8.

Donatio causa mortis censetur vbi fit mentio mortis, modo numerum testium in codicillis requisitum habeat, ibidem.

Donatio causa mortis, quæ caret testibus in codicillis requisitis, an resoluatur in donationem inter viuos? ibi. num. 9.

Donatio causa mortis continens clausulam de non reuocando, dicitur inter viuos ibi. num. 10.

Donatio causa mortis resoluitur in donationem inter viuos, si ei adijciatur clausula ratum habendi, nisi apposita fuerit in verbis executiuis, ibidem nu. 13. & 14.

Donationis causa mortis naturam non immutat clausula non reuocandi in verbis executiuis instrumenti apposita, ibi. num. 15.

Donatio causa mortis cum clausula non reuocandi in euentum alicuius conditionis, resoluitur in donationem inter viuos irreuocabilem, conditione sequuta, ibidem num. 17.

Donatio causa mortis omnium bonorum cum clausula non reuocandi, non resoluitur in donationem inter viuos, vt actus potius valeat, quam pereat, l. 7. tit. 10. glos. 1. num. 18. & l. 8. tit. 10. glos. 1. nu. 2.

Donatio causa mortis in testamento, vel codicillis facta potest reuocari, etiam si clausulam non reuocandi contineat, l. 7. tit. 10. glos. 1. num. 20.

Donatio causa mortis fit irreuocabilis, si iuramentum contineat de non reuocando, etiam in executione cõtractus, ibi. num. 21.

Donatio in qua fit mentio mortis, si merita donatarij præcesserint, præsumitur potius donatio inter viuos, ibidem num. 22.

Donatio causa mortis, an accedat potius vltimæ voluntati, quàm contractui? l. 7. tit. 10. glos. 2. num. 2. & sequent.

Donatio causa mortis quoad eius initium, & ordinationem contractui accedit, ibi. num. 3.

Donatio causa mortis inter virum, & vxorem, an valeat, & an morte confirmetur, absque traditione, ibi. num. 4.

Donatio causa mortis vxori facta valet, sicuti & legatum, & post mortem habet effectum, non antea, ibidem.

Donatio causa mortis inter coniuges facta absque vlla traditione morte confirmatur, contra Couarru. l. 7. tit. 10. glos. 2. num. 6.

Donatio filio per patrem facta absque traditione morte confirmatur, ibi.

Donatio causa mortis inter coniuges quare non exigit traditionem, vt morte confirmetur, ibi.

Donatio causa mortis sicut & legatum, transfert in donatarium dominium absque traditione, ibi.

Donatio causa mortis accedit potius contractui quoad solemnitatem substantialem, quàm legato: accedit tamen legato quoad probatoriam solemnitatem, l. 7. tit. 10. glos. 2. num. 7.

Donatio causa mortis, an præsentiam vtriusque partis requirat, & stipulationem, vel traditionem? & quo pacto hæc intelligantur? ibi. & num. 8.

Donatio causa mortis, quoad solemnitatem probatoriam vltimæ accedit voluntati, & quomodo hoc intelligatur? ibi. num. 8.

Donatio causa mortis absenti facta iure regio quomodo valeat, l. 7. tit. 10. glos. 2. num. 22.

Donatio causa mortis absenti facta iure communi vltimæ voluntati æquiparatur, ibi.

Donatio causa mortis pacto nudo facta valet, ibidem num. 13.

Donatio causa mortis à filio fam. facta, non est omninò similis contractui, nec vltimæ voluntati, l. 7. titul. 10. glos. 2. num. 26.

Donatio causa mortis facilius permittitur, quam testamenti factio, l. 7. tit. 10 glos. 2. num. 28

Donatio causa mortis, quoad eius initium, & ordinationem, contractui comparatur, & quomodo hoc intelligatur, l. 7. tit. 10. glos. 2. num. 33.

Donatio causa mortis respectu causæ efficientis, & sic quoad facultatem donandi accedit vltimæ voluntati, ibi. num. 34.

Donatio causa mortis stipulatione donatarij, vel notarij pro eo interueniente, contractus censetur, etiamsi fiat in testamento, ibi. num. 37.

Donatio causa mortis quoad causam efficientem accedit vltimæ voluntati. ibi. num. 38.

Donatio causa mortis ei licita est, cui & testamenti factio, & cum eadem qualitate, ibi.

Donatio causa mortis fieri debet cum eadem solemnitate, quæ in testamento exigitur, ibi.

Donatio causa mortis quoad effectus vltimæ accedit voluntati, ibi. num. 39.

Donatio causa mortis, an valeat sine insinuatione, sicut & legatum? l. 7. tit. 10. glos. 2. num. 44.

Donatio causa mortis, an reijciat conditionem impossibilem, sicut & legatum? ibi. num. 45.

Donatio causa mortis, an reuocetur re alienata per donatorem? ibi. num. 47.

Donatio causa mortis, an reuocetur per hæredes institutionem vniuersalem postea factam, ibi.

Donatio causa mortis, in quibus æquiparatur legato, ibidem num. 49.

Donatio causa mortis, licet sit stricti iuris, in pluribus bonæ fidei actioni comparatur, ibi. num. 50.

Donatio causa mortis, quam pariat actionem? l. 7. tit. 10. glos. 2. num. 51. 52. & sequent.

Donationem causa mortis acceptans, an possit testamẽtum impugnare? ibi. num. 55.

Donatio causa mortis quoad sui confirmationem contractui, non vltimæ voluntati accedit, ibi. num. 58. sed iure regio vltimæ voluntati, ibi. num. 59.

Donatio causa mortis valet absque aditione hæreditatis, etiam iure communi, ibi.

Donatio causa mortis sola pœnitentia reuocatur, etiam si acceptata fuerit, l. 7. tit. 10. glos. 3. num. 1.

Donatio causa mortis non est perfecta ante mortem donatoris, ibidem.

Donatio causa mortis, per stipulationem, vel pactum facta.

Digitized by Google

facta, etiamsi traditio sequuta fuerit, sola pœnitentia reuocatur, l.7.tit.10.glos.3.nu.2.
Donatio causa mortis quot testibus reuocetur, & quare secus sit in testamento, ibi.
Donatio causa mortis reuocatur, si prius decesserit donatarius, ibi.num.3.
Donatio causa mortis præsenti facta reuocatur per reconualescentiam, vel periculi euasionem, in quo existebat tempore donationis, secus si eo tẽpore non erat in periculo, ibi.num.4.
Donatio causa mortis absenti facta, vltimæ voluntati in omnibus comparatur, quare per reconualescentiã non reuocatur, sicut nec testamentum, ibi.nu.5.
Donationem causa mortis faciens, præsumitur se potius velle habere rem, quam donat, quàm donatarium, ibidem.
Donatio causa mortis alienatione rei donatæ reuocatur. ibi.num.6.
Donatio causa mortis, an reuocetur propter inimicitias, superuenientes, l.7.tit.10.glos.3.num.6.
Donatio causa mortis reuocatur per professionem donãtis, quæ morti comparatur, ibi.num.7.
Donatio causa mortis non reuocatur ex aliqua causa ex supradictis, si ita conuenerit, l.7.tit.10.gloss.3.num.8.
Donatione causæ mortis reuocata, an reuertatur ipso iure dominium in donantem? ibi.nu.9.
Donatione causa mortis reuocata, an fructus lucretur donatarius rei in vita sibi traditæ, ibi.nu.10.
Donatio causa mortis nullam exigit insinuationem, l.7.tit.10.glos.6.num.9.
Dos habet eadem priuilegia soluto matrimonio antequam restituatur, quæ habebat eo constante, l.3.tit.1.glos.2.num.20.
Dotalia bona immobilia hæredes mariti tenentur restituere vxori, mobilia verò post annum, l.tit.1.glo.2.num.19.
Dotalis pecuniæ fructus intra annum postquam fuit solutum matrimonium, non sunt restituendi viduæ, etiamsi excedant alimenta, l.3.tit.1.gloss.2.numer.21.
Dotis interesse peti potest ab vxore, si hæredes viri fuerint in mora restituendi, ibi num.28.
Dotis diffinitio, glos.1.rub.tit.2.num.1.
Dos an sit ius vniuersale? ibi.
Dos est ius mixtum, de vniuersali, & particulari participans, prout magis mulieri expedierit, ibidem numer.2.
Dotis priuilegia sunt ea dũtaxat, quæ in legibus scripta sunt, non alia, ibi.
Dos an sit ante matrimonium, vel eo soluto? glos.rub.tit.2.num.3.
Dos & eius fructus pro expensis vtilibus retineri non possunt, ibi.num.4.
Dotis in iudicio admittitur libellus incertus, & sententia fertur incerta, ibi.num.8.
Dotis materia, & eius effectus, & priuilegia, ante & post matrimonium, & eo constante, remissiuè, gloss.1.rub tit.2.in fin.
Dos congrua, quæ dicatur? l.1.tit.2.glos.1.num.4. & l.3.tit.8.glos.4.num.1.
Dos congrua dicitur, etiamsi excedat legitimam, attenta personarum contrahentium matrimonium qualitate, l.1.tit.2.glos.1.num.4.
Dos vt congrua dicatur, an tempus futurum inspiciatur, vel in considerationem veniat? ibi.
Dos congrua dicitur regulariter, quæ ascendit ad quantitatem legitimæ, l.1.tit.2.glos.1.num.5.
Dos an taxari, & restringi possit per legem, ibi.nu.6.
Dos excessiua non dicebatur, iure antiquo regio, quæ legitimam, tertiamque, & quintam bonorum partem non excedebat, l.1.tit.2.glos 2.num.2.
Dotis ex causa, an meliorari possit hodie filia, iuxta ius nouissimum regium, l.1.tit.2.glos.2.nu.3.
Dotem inofficiosam, an possint reuocare fratres, viuente patre, l.1.tit.2.glos 4.num.2.
Dotẽ inofficiosam, & excessiuam, an reuocare possint fratres post mortem patris constante matrimonio in præiudicium mariti, & an soluto matrimonio, ibidem num.3.
Dos constante matrimonio respectu viri est titulus onerosus, ibi.num.4.
Dos non exigit insinuationem ibi.
Dos censetur causa lucratiua respectu mulieris, si ab extraneo detur, l.1.tit.2.glos.4.num.5.
Dos censetur causa lucratiua respectu mulieris, etiamsi sit filia donantis, ibid.
Dos ex causa ingratitudinis, an reuocari possit, l.1.tit.2.glos.4.nu.6.& l.1.tit.6.glos.11.num.3.
Dos inofficiosa à fratribus reuocari potest constante matrimonio, iure communi, & regio, l.1.titul.2.gloss.4.num.7.
Dos inofficiosa excedens legitimam hodie iuxta legem Madritiam, an reuocari possit à fratribus viuente patre & constante matrimonio, ibi.num 8.
Dotis promissio à patre facta cum iuramento vltra summam lege Regia permissam, an valeat, l.1.titul.2.gloss.3.num.vltim.
Dos à patre filiæ data, an possit reuocari, l.1.titul.6.glos.8.num.2.
Dos & donatio propter nuptias æquiparantur, licet in multis differant, l.1.titul.6.gloss.8.numer.8.& 9.
Dotis promissio habet tacitam conditionem, si matrimonium sequatur, ibi.num.10.
Dos repeti potest matrimonio non sequuto, ibi.
Dotis donatio, an valeat, non sequuto matrimonio? ibidem num.12.
Dos est lucratiua quoad mulierem, & onerosa quoad virum, l.1.titul.6.gloss.11.numer.3.& l.6.titul.6.glos.6.
Dos mulieris pauperis dicitur causa pia, atque ideò reuocari non potest, ibi.num.4.
Dos an sit inofficiosa, cognoscitur ex bonis, quæ apparuerint tempore mortis, l.3.titul.6.gloss.4.numer.3.
Dotis promissæ tempus, non mortis inspicitur, ad iudicandam eam validam, vel inofficiosam, l.7.titu.6.glos.3.num.1.
Dos & donatio propter nuptias confertur, l.3.titul.8.glos.1.num.5.
Dos confertur hodie, etiam si filia patris hæreditatem adire nolit, quia non potest à patre meliorari, l.3.tit.8.glos.3.num.2.
Dos si est inofficiosa, filia tenebitur, quod vltra legitimam habet, restituere, l.3.tit.8 glos.3.nu.2.

Digitized by Google

Dos inofficiosa, quæ dicatur iure antiquo, & nouo, l.3. tit 8. glos. 4. num 2.

Dos inofficiosa etiam à marito est restituenda, l.3. tit. 8. glos. 5.

Dos respectu viri est titulus onerosus, ibi.

Dos inofficiossa, an constante matrimonio post mortem patris possit renocari? l.3. tit. 8. glos. 6 nu. 2. & 3.

Dos inofficiosa haberi dicitur ex causa lucratiua, in eo quod excedit, etiam quoad maritum, l.3. tit. 8. glos. 6. num. 4.

Dos data à patre sacerdote filiæ spuriæ vltra id quod permissum est, an renocari possit constante matrimonio, in eo quod excedit, l.3. titul. 8. glos. 6. numer. 2 & 5.

Dos inofficiosa in eo tantum, quod excedit renocatur, l.3. tit. 8. glos. 7. num. 1. & 2.

Dos vel donatio inofficiosa renocari, an possit in vita patris, l.3. tit. 8. glos. 7. num. 4.

Dotis constitutio excedens summam à lege Madritia taxatam est ipso iure nulla, l.3. tit. 8. glos. 7. nu. 6.

Dos vel donatio propter nuptias dicitur inofficiosa, habito respectu ad valorem bonorum tempore constitutæ dotis, l.3. tit. 8. glos. 9. num. 1.

Dos dicitur inofficiosa, vel congrua, habito respectu ad valorem bonorũ tempore mortis patris, quoties agitur de excludenda filia vigore statuti fœminas propter masculos excludentis, ibi. num. 2.

Dos vel donatio propter nuptias, vt inofficiosa dicatur, tempus constitutionis, vel mortis inspiciendum est, prout gener elegerit iure nostro regio, l.3. tit. 8. glos. 9. num. 3.

Dos vt dicatur inofficiosa, vel non, inspici debet tempus quo renocatio petitur, si eo tempore auctæ sunt facultates paternæ. ibi. num. 4.

Dos, vt dicatur inofficiosa, vel non, tempus promissæ, vel datæ dotis inspiciendum est, licet postea diminutæ fuerint paternæ facultates, ibi. num. 5.

Dos spuriæ debetur, iuxta quantitatem alimentorum, & sic vsque ad quintam bonorum partem, l.8. tit. 8. glos. 1. num. 33.

Dotis excessus quando, & à quibus renocari possit? ibidem num. 34 35. & 36.

Dos ab altero côiugũ filiæ, aut donatio propter nuptias filio promissa, an ex bonis proprijs promittentis, an ex communibus solui debeat? l.3. tit. 9. glos. 7. nu. 7.

Dotandi filias onus ad quem ex coniugibus spectat? ibidem.

Dos filiabus ex bonis communibus dari debet, ibidem num. 8.

Dos à patre promissa filiæ, soluto matrimonio morte vxoris, ex quibus bonis solui debeat? ibi. num. 9.

Dos à coniugibus promissa filiæ, ex bonis communibus soluenda est, l.8. tit. 9. glos. 1.

Dos à coniugibus promissa filiæ, bonis communibus deficientibus, ex bonis proprijs vtriusque soluenda est, l.8. tit. 9. glos. 2.

Dos à patre promissa filiæ, ex bonis proprijs patris, non ex fructibus bonorum vxoris lucris renuntiantis solui debet, l.9. tit. 9. glos. 2. num. 3.

Dotem amittit vxor propter delictum, & quid iure cõmuni? l.11. tit. 9. glos. 1. num. 1.

Dos, an possit in parte, vel in totum amitti, propter quamcunque condemnationem ex delicto vxori factam, licet dos non confiscetur, l.11. tit 9. glos. 1 numer. 2.

Dos propter delictum soluto matrimonio commissum amitti potest, ibi. num. 3.

Dos an confiscari valeat quoad fructus, ex quibus maritus tenetur alere vxorem, & sustinere, onera matrimonij, propter delictum vxoris, ibi. num. 4.

Dos alienari potest in præiudicium mariti ob causam necessariam, ibi.

Dos non confiscatur ex delicto vxoris, quoties ex pacto, vel statuto vir lucratur eam, vel partem eius, sed constante matrimonio bonis dotalibus potietur fiscus, l.11. tit. 9. glos. 2. num. 1.

Dos non confiscatur ex delicto vxoris, quoties ex pacto ea debet restitui dotanti, soluto matrimonio, sed eo constante bonis dotalibus potietur fiscus, ibidem num. 2.

Dos est titulus lucratiuus quoad vxorem, & onerosus quoad maritum, l.15. num. 10. glos 17. nu. 1. & 2.

Dos an egeat insinuatione, ibi. num. 3.

Dos quoad maritum est causa onerosa, etiam si ex pacto, vel statuto maritus dotem lucretur soluto matrimonio, ibidem num. 4.

Dos est onerosa respectu filiorum eam petentium, ibid. num. 5.

Dos immoderata à rege donata non moderatur constante matrimonio, ibi. num. 6.

Dos inofficiosa côstante matrimonio, an renocetur, ibi.

Dos ob ingratitudinem fœminæ constante matrimonio non renocatur, ibi. num. 7.

Dos à fœmina, matrimonio soluto, per ingratitudinem, an anocari possit, maximè si sit inops, ibi. & nu. 8.

Dos æstimata in dubio facit emptionem, l.7. titul. 11. glos. 7. num. 16.

Dos æstimata æstimatione, quæ facit emptionem, potest à tertio possessore recuperari marito existente non soluendo, & à consanguineo qui eam retraxit, liberatur tamen possessor dando æstimationem, ibid. num. 19.

Dos mulieri debita in quibus casibus alijs debitis præferatur? l.7. tit. 16 glos 5. num. 4.

Dragma constat tribus scrupulis, l.1. tit. 22. glos. 1. numer. 1.

Dragma est octaua pars vnciæ, l.3. tit. 22 glos. 1. numer. 2.

Dubius ignoranti æquiparatur, l.1. tit. 4. gloss. 10. numer. 26.

Dubitans ignoranti non æquiparatur, vbi exigitur ignorãtia iusta, & probabilis, l.8. tit. 11. glo. 12. n. 11.

Ducatorum excellentum valor iure nouiori, l.4. ti. 24. glos. 1. num. 5.

Durum quoad singulos potest vtile videri quoad vniuersos, l.1. tit. 11. glos. 1. num. 4.

E

ECCLESIA polluitur per copulam, etiam à coniugibus in ea habitam, & indiget conciliatione, limitatur, glos rub. titul. 1. num. 99.

Ecclesia quando indigeat reconciliari, si polluatur? ibid.

Ecclesia non indiget reconciliatione, vbi est crimen occultum, ibi.num.100.
Ecclesia habet potestatem super actus exteriores, non interiores, & occultos, glos.sub.tit.1.num.186.
Ecclesia, & minor alienantes, sine iuris solemnitate possunt aduersarium ad obseruationem contractus cogere, & quando non?l.1.tit.3.glos.1.num.15.
Ecclesiæ, an possit aliquid relinqui ex his, quæ inter pauperes sunt distribuenda?l.6.tit.4.glos.7.nu.2.
Ecclesiam reficiens funditus diruptam dicitur ex integro facere, l.6.ti.7.glos.5.num.11.
Ecclesiæ penitus diruptæ acquirit ius patronatus qui eam reficit, ibidem.
Ecclesia ex toto collapsa, si reficiatur etiam ex eisdem lapidibus, est denuo consecranda, l.6.tit.7.gloss.5.num.12.
Ecclesiæ cathedralis bona poterunt ab Episcopo alienari instante periculo, licet de non alienando ea inconsulto Papa iuramentum præstiterit, l.1.ti.10 gloss.21.num.17.
Ecclesia quando obligetur ex mutuo?l.22.tit.11.glos.2.num.5.
Effectus in contractibus attenditur, potius quàm verba l.7.ti.10 glos.1.num.11.
Eleemosynam diuites quando facere compellantur?l.1.ti.25.glos.9 num.6.
Electio hæredis vnius de certis, an possit committi commissario testamenti?l.5.tit.4 glos.2.num.3.
Electionem habens potest minus dignum eligere, modò dignus sit, l.14.ti.4.glos.1.num.12.
Electio alicui commissa in testamento debet intra annum fieri, aliud ve tempus à testatore designatum, aliàs ad Episcopum deuoluitur quoad legata pia, nō quoad prophana, l.14.ti.4.glos.1.num.61.
Electio inter quos cadat?l.1.ti.6 glos 3.nu.4.
Electionis officiorum impugnatio competit cuilibet de populo, l.1.ti.14.glos.8.num.2.
Electio officialium quomodo fiat, l.1.titul.18.glos.4.in fin.
Electio officialium gratis fieri debet, l.1.ti.18.glos.10.num.1.
Electio iudicum fieri debet nullo pretio interueniente, ibi.num.2.
Eligens, an possit variare?l.vltim.ti.2.glos.7.nu.2.
Eligens inutiliter, an possit variari, ibidem.
Eligere potest plures, qui habet facultatem eligendi vnum ex pluribus, l.2.ti.6.glos.3.num.1.
Emancipatio quomodo fiat, l.8.titul.1.gloss.2.numer.4.
Emancipatio est iuris, ibi.num.6.
Emancipatum esse idem est, ac si pro emancipato habeatur, ibidem.
Emancipatione filij facta, retinet pater dimidiam vsusfructus in præmium emancipationis, l.9.tit.1.glos.3.nu.1.fallit si matrimonium contraxerit filius, ibidem.
Emancipato filio, non debetur vsusfructus patri, bonorum post emancipationem quæsitorum, ibidem num.4.
Emancipationis, & patriæ potestatis, an sit sublata differentia, tam ab intestato, quàm ex testamento, l.1.tit.4.glos.14.num.59.& 61
Emancipatus vide in verbo filius.
Emens rem viliori pretio, si non ignorat id vilius esse, etiā si læsio sit citra dimidium iusti pretij, tenebitur in foro exteriori ad emendationem damni ei qui ignorans læsus fuit, l.1.tit.11.glos.1.num.13.
Emphyteuta alienationem inualidam faciens, non cadit à iure suo, l.6.tit.1.glos.1.num.1.
Emphyteusi concessa pro se, & legitimis hæredibus, an ad eos qui ab intestato veniunt deferatur, remissiuè, l.1.tit.3.glos.1.num.17.
Emphyteusis, an possit retineri repudiata hæreditate, l.5.tit.6.glos.1.num.2.
Emphyteusis Ecclesiastica, vel priuata, an admittat repræsentationem, l.5.tit.7.glos.5.num.4.& 5.
Emphyteusis cum pacto, vt transeat ad primogenitum, si concedatur, an sit locus repræsentationi, l.5.tit.7.glos.6.num.3.
Emphyteuta sola venditione rei emphyteuticæ, absque traditione, an incidat in commissum, l.1.tit.10.glos.6.num.6.
Emphyteusis, an veniat appellatione bonorum? quid sic, l.7.tit.11.glos.1.num.4.
Emphyteutica bona, an veniat sub generali obligatione ibidem.
Emphyteutica bona ex aliqua ratione particulari non veniunt appellatione bonorum?ibi.num.5.
Emphyteusi vendita, non potest dominus, nisi partem suam vendicare pretio restituto, nec emptor tenebitur partem socij sui reddere, l.7.tit.11.gloss.7.numer.33.
Emphyteuta non cadit à iure suo, si venditio rei emphyteuticæ nulla fuerit, ibi.num.35.
Emphyteuta qui rem venditam recuperauit, non liberatur à pœna, l.7.tit.11.glos.8.num 6.
Emphyteusis quid?& in quo differat à censu, l.1.titul.15.glos.1.num.1.
Emphyteuta non soluens pensionem per triennium cadit à iure suo, secus in censuario, l.1.tit.15.glo.2.n.1.
Emphyteutica res si alienetur irrequisito domino, incidit in commissum, secus in re censuali ibi.nu.3.
Emptio vera inter maritum, & vxorem valet, l.6.tit.8 glos 7 num.1.
Emptor rerum hæreditariarum, an sit securus, si executor recepit vere pecuniam, sed non constat conuertisse in satisfactionem creditorum, vel legatariorum, l.14.tit.4 glos 1.num.35.
Emptorum duorum vnius rei, quorum vltimo tradita fuit possessio, ante euentum conditionis primæ venditionis, quæ habebat clausulam constituti, vter præferatur?l.1.tit.6.glos.4.num.30.
Empta nomine proprio, & cum pecunia fratris, etiam si indiuisam possideant hæreditatem, emptori quæruntur, non alteri fratri, l 2.tit.9.glos.1.nu.14.
Empta nomine proprio ab vno ex socijs, in his, quæ ex quæstu, & opera descendunt, quando communicentur?ibi.num.32.
Empta nomine communi per alterum ex socijs, an communicentur, ibi.num 33.
Emptum ex pecunia propria nomine proprio per sociū, extra causam societatis non communicantur, ibidem num.34.
Emptum ex pecunia communi nomine proprio per socium vnius dumtaxat negotiationis, an communicetur?ibi.num.35.

Emptum ab vno ex socijs, si dubitetur cuius pecunia, intelligitur propria, nisi ex coniecturis aliud cõstet, ibidem num. 36.
Emptum ab vno ex socijs nomine communi extra causam societatis, altero ratum habente, communicatur, l. 2. tit. 9. glos. 1. num. 37.
Emptum in dubio nomine proprio præsumitur, ibidem num. 38.
Emptum nomine proprio per alterum ex coniugibus ex pecunia propria, vel alterius coniugis, inter eos communicatur l. 2. tit. 9. glos. 2. num. 1.
Emptor qui elegit rem restituere, ob læsionem venditoris vltra dimidiam iusti pretij, an teneatur eam cũ fructibus restituere, l. 1. tit. 11. glos. 5. num. 6.
Emptor qui rem emptam elegit restituere ob læsionẽ vẽditoris vltra dimidiam, & restituit fructus an petere possit, vt compensentur cum eis vsuræ, vel interesse pretij, l. 1. tit. 11. glos. 5. num. 14. & 15.
Emptor læsus qui obtinuit, an teneatur rem restituere cum fructibus, ibi. num. 16.
Emptori decepto vltra dimidiam, an competat actio ex l. 2. C. de rescind. vend. re apud eum perempta absq; eius culpa? l. 1. tit. 11. glos. 8 num. 33.
Emptis in rebus plus iuris habemus, quàm in alijs, l. 7. tit. 11. glos. 1. num. 52.
Emptio rei suæ tunc valet, cũ quis eam reuocabiliter possideat, l. 7. tit. 12. glos. 1. num. 42.
Emptor, an teneatur vltra pretium conuentum mutuare, quod emptor mutuauit, vel mutuare promisit venditori? l. 7. tit. 11. glos. 3. num. 9.
Emptor à quo res retrahitur, debet indemnis seruari, l. 7. tit. 11. glos. 3. num. 16.
Emptori competit actio ex empto, vt res tradatur, l. 7. tit. 11. glos. 6. num. 12.
Emptor primus, à quo res retrahitur, tenetur secũdo emptori de euictione, licet ipse de euictione agere non possit, l. 17. tit. 11. glos. 8. num. 15.
Emptor à quo res empta retrahitur, protestari poterit, si sibi cauere velit, vt si postea constiterit non sibi, sed alij retrahere, saluum sit sibi ius, l. 7. tit. 11. glos. 12. num. 2.
Emptor in retractu debet seruari indemnis, nec aliquid ipse lucrari debet, ibi. num. 8.
Emptor à quo res empta retrahitur, debet seruari indemnis ab omnibus expensis, & alijs, quæ ex causa emptionis erogauit, l. 9. tit. 11. glos. 6.
Emptor qui obtinuit in redhibitoria, an possit cogi vti ea sententia? l. 12. tit. 11. glos. 2. num. 1.
Emptoris & venditoris persona debet esse diuersa, l. 23. tit. 11. glos. 2. num. 1.
Emptio bonorum minoris per tutorem facta, quãdo valeat, vel non, l. 23. tit. 11. glos. 2. nu. 4. & seqq.
Episcopus quando in negligentiam executorum substituatur ad executionem testamenti, l. 7. tit. 4. glos. 2. num. 2.
Episcopus non se intromittit ad executionem legatorũ, quæ pia non sunt, l. 10. tit. 4. glos. 7. num. 2.
Episcopus elapso anno exequi poterit testamentũ, nisi testator alium substituerit l. 14. tit. 4 glos. 1. n. 45.
Episcopo competit administratorum Ecclesiæ, aut oratorij institutio contra prohibitionem testatoris, l. 14. tit. 4. glos. 1. num. 49.
Episcopus potest executionem facere contra executores negligentes, l. 14. tit. 4 glos. 1. num. 56.
Episcopus non est iudex insinuationis testamenti, l. 15. tit. 4. glos. 2. in fin.
Episcopus potest alienare bona ecclesiæ cathedralis instante periculo, licet de non alienãdo inconsulto Papa iuramentũ præstiterit, l. 1. tit. 10. gloss. 2 1. n. 17.
Erogatores annonæ quomodo eam distribuere teneantur inter indigentes? & quod sit eorum officium? remissiue, l. 1. tit. 25. glos. 10. num. 2.
Error qualitatis personæ, vel fortunæ non euacuat matrimonium, glos. rub. tit. 1. num. 155.
Error tunc impedit actum, quoties erratur in substantia, ibi. num. 156.
Error facti non impedit repetitionem, l. 6. tit. 16. glos. 2. num. 3.
Euictionis promissio per executores testamenti facta, an obliget hæredes, l. 14. tit. 4. glos. 1. nu. 33.
Euictioni locus non est, si res vendita à consanguineis retrahatur, l. 7. tit. 11. glos. 1. num. 73.
Euicta vna re ex pluribus vnico pretio venditis, an liceat emptori ab emptione recedere? l. 7. tit. 11. gloss. 7. nu 22.
Exceptio debet esse de contentis in regula, l. 6. titul. 8. glos. 4. num. 7. & l. 6. tit. 11. glos. 1. num. 7 & l. 7. glos. 4. tit. 11. glos 7. num. 7.
Exceptio dominij quando obstet agenti interdicto retinendæ, l. 2. tit. 9. glos 3. num. 24.
Exceptio dominij notorij obstat agenti interdicto retinendæ, ibi num. 25.
Exceptio firmat regulam in omnibus, quæ excepta non sunt, l. 1. ti. 10. glos. 15.
Exceptio competit donatori, aduersus hæredes donatarij ingrati bona defuncto donata petentes, l. 7. ti. 15. num. 16.
Exceptio quando reddit perpetuum, quod per actionem erat temporale? l. 1. ti. 11. glos. 10.
Exceptio rei non traditæ obstat petenti pretium, si qua ex rebus venditis, etiam singulis pretijs tradita non fuerit, si aliàs emptor eas nisi simul non esset empturus, l. 7. ti. 11. glos. 7. num. 29.
Exceptio nullitatis in contractibus opponi non potest, nisi ab eo cuius interest, l. 7. titul. 11. gloss. 7. numer. 37.
Exceptio diuisionis opponi debet ante sententiam, sicut & qualibet peremptoria, l. 1. titul. 16. gloss. 2. num. 2.
Exceptio producitur ex naturali obligatione, l. 1. ti. 16. glos. 2. num. 2.
Exceptio Macedoniani, competit etiam post sententiã, l. 22. tit. 11. glos. 1. num. 3.
Excessiua legibus prohibentur, vt multis constat exemplis remissiuè, l. 1. ti. 2. glos. 2 num. 3.
Excessus probatio cui incumbat? l. 1. ti. 2. gloss. 7. numer. 3.
Executio testamenti ad pias causas pertinet ad Episcopũ, & ad iudicem secularem, est enim mixti fori, l. 10 tit. 4 glos. 7. num. 1.
Executio testamenti per monachum, absque licentia superioris facta an valeat, l. 14. tit. 4. glos. 1. nu. 4.
Executioni testamenti annus competit à iure, quo elapso ad Episcopum deuoluitur executio, l. 14. tit. 4. glos. 1. num. 45.
Executio testamenti ad diœcesanum competit etiam si Epis-

si Episcopus non sit, ib id em num. 46.
Executio testamentorum ob negligentiam executoris ad capitulum seu collegium ecclesiæ spectat sede vacante, l. 12. tit. 4. glos. 1. num. 47.
Executio testamenti, ne fiat per Episcopum, dupliciter poterit testator prohibere, ibi.
Executionis testamenti tempus, à quo die currere incipiat, ibi. num. 50.
Executionis testamenti tempus currit à die monitionis à iudice faciendæ, quomodo intelligatur, ibi. nu. 53.
Executionis testamenti tempus currit ignoranti, l. 14. tit. 4. glos. 1. num. 52.
Executionis testamenti tempus est arbitrarium, vbi executio operis perfici non potest intra annum, ibid. num. 54.
Executionis testamenti tempus quando duret vltra annum? ibi. num. 55.
Executio testamenti, quandoque aufertur ab executore intra annum, ibi. num. 56.
Executio testamentorum ad secularem quoque iudicem spectat, l. 14. tit. 4. glos. 1. num 57.
Executionis legatorum ad pias causas tempus est sex mensium, ibi. num. 58.
Executio restitutionis male ablatorum per quem fieri debeat? ibi. num 60.
Executio iure communi Imperatorum prius fiebat in bonis, deinde in persona, l. 11. tit. 10. glos. 6. nu. 1.
Executio fieri non potest in armis, & equis militum, & nobilium Hispaniæ, l. 6. tit. 17. glos. 32. num. 1.
Executio fieri potest aduersus fideiussorem contractus, l. 7. tit. 17. glos. 3.
Executio sententiarum, vel instrumentorū committi non potest nisi iudicibus, & executoribus ordinarijs locorum, vbi debitores degunt, l. 10. tit. 17. glos. 2.
Executio ex causa legitima, & euidenti committi potest alij, quàm ordinario loci, l. 10. tit. 17. gloss. 3. num. 1.
Executio hodie comitti non potest, nisi ordinario loci, aut ex legitima causa executori, Curiæ, vel Cancellariæ Regiæ, ibi. num. 2.
Executor, cui executio sententiæ committitur, quas habere debeat qualitates? l. 10. tit. 17. glos. 3. num. 1.
Executor testamentarius, cui exoneratio consciētiæ defuncti commissa est, an debita præscripta, vel quæ naturaliter tantum debentur, soluere possit, l. 6. tit. 4 glos. 1. num. 1.
Executori testamentario, quod tempus ad exequendum præfiniatur? l. 7. tit. 4. glos. 2. num. 2.
Executori testamentario tempus à lege, vel testatore constitutū à quo tēpore currere incipiat? an à die mortis, an aditionis, an scientiæ, an à monitione, iure communi, vel regio, l. 7. tit. 4. glos. 5. num. 1. 2. 3. & 4.
Executori testamentario iure communi Imperatorum currit annus ab adita hæreditate, & sciētia, l. 7. tit. 4. glos. 5. num. 5. & num. 6.
Executoris testamentarij monitio quando requiratur? l. 7. tit. 4. glo. 5. 6.
Executori testamentario iure regio currit annus à tempore mortis & scientiæ, ibi. num. 7.
Executor testamentarius non cogitur acceptare officium, sed postquam acceptauerit, tenebitur in eo persistere, & voluntatem defuncti adimplere, l. 7. tit. 4. glos. 6. num. 1.
Executores dicuntur hæredes legitimi, vbi commissarius noluit testamentum facere, l. 10. tit. 4. gloss. 61 num. 1.
Executori annus ad exequendum præfixus currit à morte testatoris, & scientiæ, ibi num. 2.
Executor testamentarius moneri debet, prius quàm legato sibi in testamento relicto priuetur, l. 12. tit. 4. glos. 1. num 3.
Executores testamentarij, simul exequi tenentur voluntatem defuncti, nisi alter sit longè absens, l. 12. tit. 4. glos. 2. nu. 3.
Executores, vel commissarij plures debent simul conuenire, nec possunt votum dare separatim, ibidem numer. 4.
Executores testamentorum pluribus nominibus nuncupantur Latine, & Hispanè, l. 14. titu. 4. glos. 1. numer. 1.
Executores testamentorum, qui possint esse? ibidem numer. 2.
Executorum electio, an committi possit monachis ex ordine Minorum, ibi. num. 3.
Executrix testamenti, an possit esse fœmina? ibidem numer. 5.
Executor testamenti, an esse possit minor 25. annis, maior autem decem & septem, ibi. num. 6.
Executor vniuersalis obtinet vim hæredis, & quis dicatur vniuersalis? l. 14 tit. 4. glos. 1. num. 7.
Executor vniuersalis quis? & quibus describatur verbis? ibi. num. 8.
Executor vniuersalis bona potest vendere testatoris, cum loco hæredis habeatur, ibi. num. 9.
Executor particularis bona non potest vendere testatoris, nisi ab eo sit sibi data facultas, ibi.
Executor testamenti, an bona possit vendere filio suo, vel coniuncto? ibidem.
Executor vniuersalis, cui cōmissa est electio pauperū, an possit quos mallt eligere, etiam si non sint ex domicilio testatoris? ibi. num. 10.
Executor vniuersalis, cui pauperum electio commissa est, vel particularis, an possit filium suum pauperē, vel patrem eligere, l. 14. tit. 4. glos 1 num. 11.
Executores si sint plures, an possint alterum ex eis eligere, qui indigeat, ibi.
Executor si sit Prior ordinis prædicatorum, an possit fratres suos eligere, ibi. num. 12.
Executor, vel distributor, an possit vnum dumtaxat pauperem eligere, l. 14. tit. 4. glos. 1. nu. 13.
Executoris particularis potestas dependet à verbis à testatore expressis, ibi. num. 14.
Executores testamentarij, an possint iure regio ante aditionem hæreditatis testamentum exequi, l. 14. tit. 4. glos 1. num. 16. 26. 36.
Executores testamentarij, an possint permutare, vel in solutum dare, vel obligari, l. 14. titul. 4. glos. 1. numer. 17.
Executor particularis testamenti merus, vel mistus, an possit agere contra hæredes, vel testatoris debitores, ibi. num. 18.
Executor testamenti potest exigere expensas in rebus, fructibus rerum hæreditariarum exigendis factas, ibi. num. 19.
Executor testamenti, an possit agere suo, vel legatariorum nomine, ibid. num. 20.

Executor testamenti, an possit ante litem contestatam procuratorem constituere ad lites, ibi.

Executor testamenti, an possit rem, quam velit, & quo pretio malit vendere, ibi. num. 21.

Executor testamenti requirere hæredem an debeat, antequam bona hæreditaria vendantur, & quid si hæres est absens, l. 14. tit. 4. glos. 1. num. 22. & 23.

Executor testamenti, quibus casibus non teneatur hæredem requirere, ad vendendum bona testatoris, l. 14. tit. 4. glos. 1. num. 23. & 24. & 25.

Executor testamenti iure regio, an debeat hæredem requirere ad venditionem bonorum faciendam, ibid. num. 26.

Executoris testamentarij venditionem rerum hæreditariarum quando, & quomodo possit hæres impedire, ibid. num. 27.

Executor testamentarius, cui plena vendendi potestas data est, an possit dominium, & possessionem rerum venditarum in emptorem transferre? ibi. nu. 29.

Executor testamentarius, an possit à legatarijs, vel creditoribus conueniri, ibi. num. 30. & 32.

Executor testamenti, an cogatur acceptare officium, ibidem.

Executor testamenti, ex quibus actibus acceptare præsumatur, ibi.

Executor testamenti præsens, & tacens ex quo actu acceptare præsumatur? ibi. num. 31.

Executor mistus conueniri potest actione ex testamento, ibi. num. 32.

Executor testamentarius, an possit iure regio indistincte conueniri? ibi.

Executor merus & mistus quis dicatur? ibi.

Executor testamenti bona hæreditaria in publica subhastione vendere tenetur, l. 14. tit. 4. glos. 1. nu. 34.

Executor sententia bona victi in publica subhastatione vendere tenetur, ibi.

Executor testamentarius, an vendere possit habita fide de pretio? ibi. num. 35.

Executoris confessio de recepto pretio, an valeat? ibi.

Executor testamenti intra tempus à testatore præfinitum tenetur exequi testamentum, l. 14. tit. 4. glo. 1. num. 36.

Executor testamentarius, an possit testamentum exequi, ante diem à testatore præfixum, ibidem num. 37. & 38.

Executores testamentorum cogi possunt per Episcopum vltimam exequi defuncti voluntatem, etiamsi id testator prohibuerit, quibus negligentibus ipse exequi poterit, ibi. num. 48.

Executores testamenti possunt dilationem habere vltra annum ex voluntate defuncti, ibi.

Executori, an auferatur facultas testamentum exequendi post annum, l. 14. tit. 4. glos. 1. nu. 51.

Executore nullo designato, hæres testamentum exequetur, limitatur, ibi num. 59.

Executor exequi negligens legata pia, qua pœna plectatur? l. 14. tit. 4. glos. 1. num. 63.

Executoris testamentarij negligentis pœna, ibidem numer. 64.

Executor testamenti, an rationem reddere teneatur, & quando, ibi. num. 66.

Executor testamẽti rationem reddere tenetur Episcopo, vel iudici seculari, ibi. num. 67.

Executor testamẽti rationem reddere tenetur, etiamsi à testatore fuerit omissa, ibi.

Executor testamenti, an per librum rationis, rationem reddere teneatur, l. 14. tit. 4. glos. 1. num. 68.

Executor testamentarius, qui intra mensem publicari non fecit testamentum, amittit legatum sibi in testamento relictum, quemadmodum amittit, & qui intra annum non exequitur, l. 14. tit. 4. glos. 4.

Executor poterat in carcerem mittere debitorem, qui nõ designabat bona propria, & libera, in quibus fieret executio, l. 11. tit. 10. glos. 6. num. 2.

Executores Curiæ Regiæ familiaritatem habere prohibentur cum cauponibus, & propolis Curiæ, & quare, l. 14. tit. 14. glos. 3.

Exequendi testamentum tempus à quo die currere incipiat, & quid iure regio, l. 14. tit. 4. glos. 1. num. 36.

Exequendi ius in esse productum transit in singularem successorem l. 1. tit. 17. glos. 3. num. 5.

Exequendi ius, donec debitum sit liquidatum, non est in esse productum, ibi.

Exemplo opus est multis crassantibus, l. 7. tit. 1. gloss. 1. num. 1.

Exemptio non subdito concessa quando reuocari possit, l. 11. tit. 7. glos. 3. num. 2.

Exemptio locorum seu vicorum, an per regem fieri possit, l. 4. tit. 10. glos. 1. num. 2.

Exemptus locus seu vicus an gaudeat priuilegijs ciuitatis, cuius districtus erat, ibi num. 3.

Exercitoria & institoria actio quando alicui competat, l. 16. tit. 11. glos. 9. num. 3.

Exhæredari an possit filius clandestine contrahens matrimonium, sicut & filia, l. 1. tit. 1. glos. 8.

Exhæredari non potest filia, etiamsi absque licentia patris matrimonium contraxerit, l. 2. tit. 1. gloss. 4. num. 2.

Exhæredatio non sortitur effectum, nisi post mortem testatoris. & aditionem hæreditatis, ibi.

Exhæredatio, an sit nominatim facienda per testatorẽ iure regio, l. 3. tit. 4. glos. 4.

Exhæredationis materia, remissiue, l. 8. tit. 6. glos. 2.

Exhæredari, an possit meretrix à matre meretrice, ibi.

Exhæredatus filius, an admittatur ad retractum sanguinis, l. 7. tit. 11. glos. 2. num. 7. vsque ad 10.

Exhæredatus filius non amittit quæ naturalia sunt, licet amittat ciuilia, ibi. num. 8.

Exhæredatus filius à iure patronatus non repellitur, ibid. num. 9.

Exhibere testamentum quis compellitur iure communi, l. 14. tit. 4. glos. 5. num. 1.

Exilij perpetui pœna à toto regno, an imponi possit à quibuscunque iudicibus, l. 2. tit. 1. glos. 3. nu. 1.

Exilij perpetui pœna à toto regno iure regio à quibuscunque iudicibus, proculdubio imponi potest, l. 2. tit. 1. glos. 3. num. 2.

Expectatiuæ officiorum secularium ante vacationem nullo viuentis expresso officio, an concedi possint generaliter, l. 13. tit. 10. glos. 1. num. 2.

Expectatiuæ officiorum secularium ante vacationem concedi non debent, ne detur occasio captandæ mortis, l. 13. tit. 10. glos. 1. num. 1.

Expensarum taxatio, an fieri possit à iudice delegato, vel ordinario post sententiam, l. 9. tit. 4. glos. 4. numer. 1. & 2.

Expen-

Digitized by Google

Expensa, an compensentur cum fructibus donatione reuocata, & an restitui debeant donatario, l.1. tit. 6. glos. 10. num. 4.

Expensæ, seu meliorationes in re subiecta restitutioni, quomodo recuperentur, l.6. tit. 7. glos. 3. num. 3.

Expensas in bonis aduentitijs ad perpetuam rei vtilitatem factas, an patris hæredes repetant? ibi. num. 4.

Expensæ vsufructuarij, an ab eo repetantur? ibidem num. 5.

Expensæ à patre factæ cum filio in studio, an conferantur, vel in legitimam computentur? l. 3. tit. 8. glos. 2. num. 6.

Expensarum ratio habenda est in æstimandis facultatibus, & reditibus, & in æstimanda donatione ad effectum insinuationis, & in æstimandis fructibus, & rebus ecclesiæ vacantibus, l.1. tit. 11. glos. 2. nu. 37.

Expensas patrocinij gratis præstiti, an soluere teneatur condemnatus emptori? l. 7. tit. 11. glos. 3. num. 31.

Expensas omnes refundere debet retrahẽs, l. 20. tit. 11. glos 3.

Expressio videtur nominatim facta, si scriptura, ad quam sit relatio, sit certa, & indubitata, l. 1. tit. 4. glos. 16. num. 13.

Expressum dicitur, quod verbis generalibus enunciatur, vel ex mente, seu coniecturis, l. 1. tit. 4. glos. 19. num 15.

Extensio in correctorijs, & pœnalibus quando locum habeat, l. 19. tit. 11. glos. 2. num. 6. & 7.

Extensio, an dicatur vbi est omnimoda ratio, ibi. nu. 6.

Exterus eligi potest, quamuis quis vnum ex clericis ecclesiæ, vbi vacat beneficium, eligere teneatur, l. 14. tit. 4. glos. 1. num 10.

Exteris concedi possunt priuilegia, l. 11. tit. 7. gloss. 3. num. 1.

Exteris quare à principibus donari non oporteat, l. 1. tit 10. glos. 1. num. 6.

Exterus regni, an possit succedere in maioratu castellum, vel arcem continente, l. 2. tit. 10. glos. 1. nu. 2.

Exterus regni qui vult in regno habitare, poterit & in castris succedere, ibi num. 3.

Exterus emere probibitus, non probibetur bona maiorum emere, ibi. num. 4.

Exteri quare probibeãtur emere, & possidere castra, & oppida regni, l. 2 tit. 10. glos. 1. num. 6.

Exterorum commercium in regnis Indiarum quare probibeatur, l. 12. tit. 10 glos. 2. num. 1.

Exul à regno, an censeatur exul esse à ciuitate regno vnita, & incorporata? l. 1. tit. 1. glos. 6.

F

FACIEI Signum, an per statutum homini libero imponi possit, vel per legẽ? l. 5. tit. 1. glos. 4. num. 2.

Factum esse censetur quando per aliquem stat, quo minus fiat in eius præiudicium, l. 7. tit. 11. glos. 12. numer. 8.

Factum proprium quando quis admittatur ad reuocandum, l. 3. tit. 10. glos. 10. num. 6.

Factũ propriũ tũc quilibet reuocare potest, cũ actus est nullus propter legis probibitionẽ, l. 3. tit. 10. glos. 10. num. 6.

Factum prædecessoris non potest hæres reuocare, ibi.

Factum defuncti quando quis dicatur impugnare, vel non. l. 7. tit. 11. glos. 1. num. 59. & 69.

Facti obligatio iure communi in obligatione interesse conuertitur, l. 2. tit. 16. glos. 6. num. 1.

Factum facere obligatus, præcise compellitur iure regio ad factum, nec liberatur soluendo interesse, nisi quando facere non potest, l. 2. tit. 16. glos. 6. num. 2.

Factum alienum si quis per stipulationem promittat, in re communi nihil agit, nisi adiecerit pactum, vel promissionem se facturum, & curaturum, ibi. num. 3.

Facti alieni promissio valet iure Canonico, & regio, & censetur promittere se facturum, & curaturum, ibid. num. 4. & 5.

Facti alieni promissor censetur iure Canonico & regio, promittere se facturum, & curaturum, ibi.

Facti alieni promissor, si adhibuit diligentiam in rogando, vt faceret, & noluerit facere, an ad intereße teneatur? ibi. num. 6.

Factum fuisse fingitur, quando quis facere non vult, id quod facere tenebatur, l. 7. tit. 16. glos. 3. num. 2.

Facultas alienandi bona maioratus, an à principe concedi possit? remissiue, l. 2. tit. 7. glos. 3. in fi.

Facultas, vide in verbo licentia.

Falcidia & Trebellianica æquiparantur, l. 1. titul. 4. glos. 19. num. 12 & 24.

Falcidia, an detrahatur ex donatione causa mortis? l. 7 tit. 10 glos. . . num. 43.

Falcidia, an detrahatur ex donatione inter virum, & vxorem? ibi.

Falcidia, vide in verbo Trebellianica.

Falsa pondera, & mensuræ frangendæ sunt omni iure, l. 2. tit. 13. glos 5. num. 2.

Fama bona, an præsumatur, l. 1. tit. 7 glos. 8. num. 3.

Fama plenè probat in antiquis memoriam hominum excedentibus ex receptiori sententia, l. 1. tit. 7 gloss. 12. num. 1.

Familiæ res cum relinquitur, an satis sit dari vni ex familia, l. 7. tit. 11. glos. 5. num. 9. & 15.

Familiaris Episcopi non potest eum accusare, l. 2. tit. 5 glos. 3. num. 3.

Familiaris, famulus, & domesticus qui dicantur, l. 2. tit. 5. glos. 7.

Familiaritas nimia contemptum iudicum, & aliorum quorumcunque inducit, l 4. titul. 14. gloss. 1. numer. 2.

Familiaritas nimia cum officialibus, & litigantibus, iudicibus inhibetur. l. 4. tit. 14. glos. 1. num. 3.

Familiaritas litigantium cum iudicibus, quæ mala producat? ibi.

Famulus conductus tenetur dominum iuuare, sed non mori pro eo, sicut seruus, l. 2. tit. 5. glos. 3. nu. 1.

Famulus & dominus censentur coniuncti, & de familia, l. 2. tit. 5 glos. 3. num. 2.

Famulus, an possit esse testis pro domino? ibidem numer. 3.

Famulus, familiaris, & domesticus, qui dicantur, l. 2. tit. 5. glos. 7.

Famulus, an possit esse testis in testamento iure nostro regio? l. 1. tit. 4. glos 5. num. 8.

Famulus, an possit dici ciuis, & an contribuere teneatur, ibidem.

Farina, an comprehendatur appellatione frumenti? l.

Digitized by Google

INDEX.

r.titul.15.glos.4.numer.1.

Fauor publicus, vel priuatus principaliter, vel secundariò, quando per legem consideretur, l.2.tit.2.glos.3.num.8.

Feudi vsufructus, an patri quæratur? l.9.tit.1.glos.2.num.8.

Feudum, an possit retineri à filio repudiata hæreditate? l.5.tit.6.glos.1.num.3.

Feudum, an in dubio præsumatur hæreditarium, aut familiare? l.5.tit.7.glos.5.num.3.

Feudi substantia fidelitas, sicut & commendæ Indorum, l.5.tit.7.glos.5.num.10.

Feudi successiones, vel incrementa, an feudo acquirantur, l.6.tit.7.glos.2.num.5.

Feudi familiaris, vel hæreditarij successor, an debita prædecessoris soluere teneatur? l.6.tit.7.glos.3.numer.24.

Feudum differt à maioratu, quia feudum diuiditur inter hæredes, maioratus verò est indiuisibilis, l.6.tit.7.glos.3.num.28.

Feudum quando diuidi possit? ibi.num.29.

Feudi ad maioratum argumentum quomodo procedat? l.6.tit.7.glos.3.num.31.

Feudi successor, an acquirat feudi possessionem absque apprehensione, l.8.tit.7.glos.2.num.17.& 18.

Feudi successor, an acquirat dominium ipso iure mortuo patre absque apprehensione? ibi.num.18.

Feudà Marchiæ, Ducatus, vel Comitatus non diuiduntur, alia verò sic, l.11.tit.7.glos.7.num.4.

Feudum, an incidat in commissum ex sola venditione absque traditione? l.1.tit.10.glos.6.num.3.

Feudum vendens, & se constituens nomine emptorum possidere, an incidat in comissum? ibi.num.4.

Feudum fœminæ concedi solet ob paterna merita, & seruitia, l.5.tit.10.glos.3.num.7.

Feudum reuocari non potest sine culpa, nisi sit feudum Cameræ, l.6.tit.10.glos.2.num.6.& 7.

Feudum dicitur contractus nominatus vltro citroque obligatorius, l.6.tit.10.glos.2.num.9.

Feudatarius habet dominium vtile, ibi.num.11.

Feudum proprie dicitur cum præstatur seruitium personale, non reale, ibi.num.12.

Feudi substantia est fidelitas, non reditus, ibi.

Feudum concessum pro certa annua pensione nõ est propriè feudum, ibi.num.13. nisi præstetur iuramentũ fidelitatis, dict.num.13.

Feudum constituitur super re immobili, vel habita pro immobili. l.6.tit.10.glos.2.num.19.

Feudi possessio, & dominium transit ipso iure in successorem feudi, ibi.num.20.

Feuda & commendæ Indorum gratis conceduntur, l.6.tit.10.glos.2.num.21.

Feudum rectum est perpetuum, & ad hæres transitorium, ibi.num.22.

Feudum possidere quare non potest fœmina, ibi.

Feudorũ natura pactis mutatur, l.6.ti.10.glo.2.n.23.

Feudorum natura quæ? ibi.num.24.

Feudum degenerans dicitur, si à naturalibus feudi recti in aliquo discrepat, ibi.num.25.

Feudum rectũ esse præsumitur, nisi probetur in aliquo degenerare propter placita, & conuenta, ibi.

Feudum rectum esse non desinit, licet in aliquibus degeneret, ibi.

Feudum rectum quodlibet nominari potest, nisi in punctis degenerantibus, l.6.tit.10.glos.2.nu.27.

Feudum Cameræ reuocari potest sine causa, l.6.tit.10 glos.2.num.30.

Feudum Cameræ dicitur quæcunque pensio imposita super tributis Indorum vacantium, ibi.

Feudum ob crimen alicui auferri non potest, ibid. numer.32.

Feudum ex causa publicæ vtilitatis ad remunerãdum benemerito, alteri auferri potest ibi.num.33.

Feudi reuocandi ius, quomodo transeat ad hæredes? l.7.tit.10.glos.5.num.7.

Feudum Cameræ, quod sit? & quod reuocari potest ad libitum concedentis? l.15.tit.10.glos.1.nu.2.

Feuda non comprehenduntur in generalibus dispositionibus, l.7.tit.11.glos.1.num.27. vbi plura traduntur exempla.

Feudum concessum pro se, & hæredibus est mixtum, hæreditarium, & familiare, glos.rub.1.tit.2.nu.2.

Feuda alienari permissa pro patrimonialibus habentur, l.7.tit.11.glos.1.num.28.

Feudum alienatum, an possit ab agnatis hæredibus alienantis reuocari, l.7.tit.11 glos.1.num.64.& 70.

Feudum alienatum reuocans, idem pretium offerre tenetur quod verè & sine fraude venditori fuit datum, l.7.tit.11.glos.3.num.3.

Feudum, an possit alienari in agnatũ, l.7.tit.11.glos.5.num.10.& 13.

Feudum si alienetur in fratrem vendentis, alij commfratres admittuntur pro rata ad reuocandum alienationem, l.7.tit.11.glos.5.num.17.

Feudum nouum dicitur semel venditum, & postea recuperatum l.7.tit.tit.11.glos.8.num.7.

Fictio non cadit in his, quæ sunt iuris, & quare, gloss. rub.tit.1.num.117.

Fictio proprie cadit in his, quæ facti sunt, ibi.

Fictio, an induci possit in his, quæ iuris sunt, & quomodo? ibi.num.120.

Fictio inductiua non cadit super his, quæ iuris sunt, l.8.tit.1.glos.2.num.6.

Fictio à lege inducta ad obseruandum testatorum voluntatem locum non obtinet, vbi solemnitas testamenti non seruatur, l.1.tit.4.glos.10.num.23.

Fictioni locus non est in his, quæ iuris sunt, sed in his, quæ sunt facti, l.8.tit.7.glos.1.num.10.

Fictio inductiua super facto fingit, secus in translatiua, l.8.tit.7.glos.1.num.12.

Fictio contra veritatem facti fingit ad effectus iuris inducendos, ibi.

Fictio inductiua quomodo procedat, in his quæ habent mixturam iuris & facti, l.8.tit.7.glos.1.nu.13.

Fictio in præiudicium alterius non procedit, l.8.tit.7.glos.5.num.2.

Fictio inductiua non inducitur in his, quæ iuris sunt, translatiua autem sic, l.10.tit.8.glos.3.num.8.

Fictio duo extrema habilia requirit, quorum altero deficiente deficit ipsa fictio, ibi.num.15.

Fidalgui Hispaniæ, aut milites, an pro debito ciuili carceri mancipentur, l.6.tit.17.glos.2.num.6.

Fideicommissarius vniuersalis in quo differat à particulari, l.1.tit.3.glos.17.num.2.

Fideicommissarius habet actionem ex testamento, vel officium iudicis, quæ remedia transmissibilia sunt,

l.1.

l.1.ti.4.glo.17.num.4. & 5.
Fideicomissarius vniuersalis mortuus ante impletam conditionem an fideicomissum transmittat, l.1.tit.4.glos.17.nu.6.
Fideicōmissarius ad tempus incertum mortuus ante diē an trāsmittat, ibi. nu.7.
Fideicommissarius in diem vel in tempus certæ ætatis, si ante diem decedat, an ad eius hæredes transmittat fideicommissum? l.1.ti.4.gl.17.num.8. limitatur, num.9.10.11.& 12.
Fideicommissarius iure communi poterat officio iudicis cogere adire hæredem, secus iure canonico & regio. l.1.ti.4.glo.18.num.3.& 4.
Fideicommissario fit hodiè ipso iure restitutio absque hæredis vel legatarij restitutione, licèt iure communi secus. l.1.ti.4.glo.18.num.8.
Fideicommissum nutu ve, an signis relinqui possit. l.1.ti.4.glo.10.num.11.
Fideicommissum alicui relictum cùm ad legitimam peruenerit ætatem, quomodo intelligatur, l.1.tit.4.glo.17.nu.13.
Fideicommissum vniuersale spirat hærede mortuo ante aditam hæreditatem iure communi, limitaturque plurifariam. l.1.ti.4.glo.18.num.1.
Fideicommissum vniuersale non spirat iure regio hærede mortuo ante aditam hæreditatem, siue post aditam, ante vel post coactionem, vel quoties iure communi transmittebatur hæreditas vel non, ibi.nu.2.
Fideicommissum ab incapace relictum, qui hæres institui non poterat, an sit efficax iure communi vel regio. l.1.ti.4.glo.18.nu.6.& 7.
Fideicommissi possessio potest à fideicommissario apprehendi absque restitutione, ibi. nu.8.
Fideicōmissi restitutio fieri potest cessionario iure regio, licèt iure communi secus, ibi. num.9.
Fideicōmissi in restitutione quæ veniant, l.1.ti.4.gl.19.num.25.& seq. vsque in finem.
Fideicommissum non transmittitur ad hæredes eius, qui decessit in vita eligere debentis. l.14.ti.4.glo.1.num.43.
Fideicommissum relinqui potest à donatario causa mortis. l.7.ti.10.glo.2.num.57.
Fideiussionis contractus ab vxore factus pro marito suo non valet, etiam si allegetur pretium fuisse conuersum in vtilitatem vxoris, l.9.ti.3.glo.2.nu.1.
Fideiussionis contractus, si quid vtilitatis afferat vxori, & hoc probetur, an valeat, ibi. num.2.
Fideiussor correctoris, cui finito officio, nouum tempus concessum fuit, non tenetur pro eo aliquid soluere. secus si nondum finito tempore prorogetur. l.6.tit.7.glo.5.num.15.
Fideiussorum de euictione praxis. l.11.tit.10.glos.6.num.2.in fine.
Fideiussor an possit pecuniam accipere pro fideiussione. l.1.ti.11.glo.8.nu.63.
Fideiussor quare non teneatur ex contractu filij familias pecunia credita facto, l.22.ti.11.glo.7.nu.1.
Fideiussor patre ratificante contractum filij familias, pro eo tenebitur, ibi.num.2.
Fideiussores simpliciter obligati tenentur, sicuti duo rei principales quilibet pro parte. l.1.ti.16. glo.1.
Fideiussores plures olim insolidum tenebantur, sed ex epistola diui Adriani quilibet tenetur pro parte. l.1.ti.16.glo.2.nu.1.
Fideiussores plures an teneantur pro parte iure nouo absque beneficio epistolæ diui Adriani. l.1.ti.16.glo.2.nu.3.
Fideiussores tenentur insolidum, si ita fuerit expresse cautum ibi num.4.
Fideiussores tenentur insolidum in pluribus casibus, ibi.& num.5.& 6.
Fideiussores si se insolidum obligant, an absque aliqua legum renunciatione teneatur quilibet eorum insolidum, l.1.ti.16.glo.3.nu.1.
Fideiussores plures non tenentur vltra summam, pro qua quilibet eorum fideiussit. l.1.ti.16.glo.4.
Fideiussio iure ciuili & canonico, fieri non potest per pactum, sed stipulatio requiritur & quare? l.1.tit.16.glo.3.nu.2.
Fideiussio hodiè iure regio fieri potest per pactum absque stipulatione, ibi.num.4.
Fideiussionem quam præstabit reus de iure regio? dicitur quòd, de la haz. l.3.ti.16.glo.1.num.1.
Fideiussores extra locum iurisdictionis iudicis de causa cognoscentis an dari possint, si reus iuret se alibi non habere, ibi.num.7.
Fideiussio voluntaria quæ. l.10.ti.16.glo.1. num.1.
Fideiussio necessaria quæ? cuius plura exempla traduntur, ibi.num.2.
Fideiussio necessaria quæ in defectum immobilium à reo conuento præstatur, ibi.num.3.
Fideiussio de la haz à non possidente immobilia præstatur. l.10.ti.16.glo.1.num.6.
Fideiussor iudicio sistendi lata sententia regulariter liberatur. l.10.ti.16.glo.1. num.8.
Fideiussor iudicio sistendi perempta instantia liberatur ibi.nu.9.
Fideiussor iudicio sistendi in criminalibus lata prima sententia liberatur ibi.nu.10.
Fideiussor iudicio sistendi lata sententia liberatur, etiā si mandatis curiæ parere promiserit, & omnia facere, quæ in iudicio fieri oporteat, ibi.num.11.
Fideiussor præsentandi reum in iudicio, dictus de la haz, quoties iudici placuerit, non liberatur per sententiam, ibi.nu.12.
Fideiussor de la haz, qualiter obligari debeat? ibidem, in fine.
Fideiussio in causa criminali, pro qua venit imponenda pœna pecuniaria, sumi debet per iudicem, alias reo facit iniuriam. ibi.num.13.
Fideiussor ad euitandum carcerem eius, qui criminaliter fuit accusatus, cui venit imponenda pœna corporalis afflictiua, non admittitur, ibi.num.15.
Fideiussor sumi potest ad relaxandum reum à carcere, si pro crimine venit imponenda pœna pecuniaria, ibi.num.16.
Fideiussor in causa criminali, pro qua venit imponenda pœna corporalis, admittitur ad relaxationem carceris, ibi.num.17.
Fideiussor in causa criminali, pro qua venit imponenda pœna pecuniaria, & in eius defectum corporalis, an accusari possit ad relaxandum reum à carcere? ibidem num.18.
Fideiussor commentariensis punitur ob negligentiam, ac custos ipse carceris, ibi.num.24.
Fideiussionis sistendi, vel præsentandi reum in iudicio

in

Digitized by Google

in causa criminali forma.l.10.ti.16. glo.1.nu.27.

Fideiussor reum præsentandi in iudicio vel in carcere, vnica præsentatione liberatur,ibi.num.28.

Fideiussor reum præsentandi in iudicio toties quoties iudex præceperit,non liberatur vnica præsentatione.ibi.num.29.

Fideiussor,sub quo reus criminis relaxatur,ad quid teneatur?remissiuè.ibi.num.30.

Fideiussor iudicio sistendi vel iudicatum soluendi,possit nè executiuè puniri?remissiuè,ibi.

Fideiussor iudicio sistendi vel præsentandi reum sub pœna,si incidit in pœnam ob non paritionem,& pœna non petatur intra annum,manet deinceps liberatus.l.10.ti.16.glo.2.nu.1.

Fideiussor in causa criminali vel ciuili,an incurrat pœnam in fideiussione appositam,antea quàm fuerit monitus?ibi.num.2.& 3.

Fideiussor reum præsentandi in carcere,si ab alio fuerit in carcerem missus & demum aufugerit, an pœnam luere teneatur?ibi.num.4.

Fideiussor præsentandi reum in carcerem an liberetur, si ab alio fuerit captus ob aliam causam,& protestetur se amplius nolle teneri pro eo,sed à iudice detineatur,& custodiatur?ibi.

Fideiussoris obligatio nulla est,quoties à lege contractus principalis prohibetur.l.1.ti.18.glo.4.

Fideiussores præstare tenentur campsores,cùm ad officium eliguntur.l.1.ti.18.gl.12. num.1.

Fidelitas commendatarij & feudatarij remitti non potest,licèt iuramentum fidelitatis remittatur.l.6. tit.10.glo.2.nu.16.

Fidelitatis iuramentum quomodo præstetur, ibidem. num.17.

Fides primum matrimonij bonum, quia ad inuicem à coniugibus est seruanda, glo.rub.ti.1.nu.89.

Fides matrimonij in eo consistit,vt vterque coniux alteri debitum reddat glo.rub.ti.1.num.98.

Fides recta in principe nimium decet,l.2.ti.10.gloss.2. num.2.

Fides altera intellectualis,altera moralis.l.2.tit.16. glo.1.num.1.

Fides est,teste Cicerone,dictorum & conuentorum constantia & veritas,ibi.

Fides à Romanis magni habita est,ibi.

Fidei duplex genus,legalis & moralis. ibi.num.2.

Filius potest agere contra patrem,vxorem ab eo repetẽdo.glo.rub.ti.1.num.92.

Filius per matrimonium liberatur à patria potestate iure regio,ibi.nu.97.

Filiorum procreatio & educatio,mutuum amorem coniugalem conciliat.ibi.nu.113.

Filiorum procreatio & educatio priuilegia præstat parentibus,glo.rub.ti.1.num.114.

Filij legitimi & naturales fiunt ex matrimonio vero, & ex nullo,si alter ex coniugibus habuerit bonam fidem,quoad habentem & non habentem,glo. rubr. ti.1.nu.115.& 116.

Filius quòd sit legitimus non ex natura dependet, sed ex lege,glo rub.ti.1.num.117.

Filius legitimus dicitur quoad feuda & quoad alia, qui ex illegitimo matrimonio natus est, quoties alter ex coniugibus bonam fidem habeat,ibi.nu.121.

Filij legitimi dicuntur qui nati sunt appellatione pendente à sententia contra matrimonium lata. ibidem num.122.

Filij legitimi verè dicuntur nati ex concubina, cum qua postea contractum fuit matrimoniũ. ibi.n.123.

Filius legitimus gaudet honore & dignitate parentũ, ibi.nu.124.

Filij illegitimi non gaudent honore & dignitate parentum ibi.num.126.

Filij naturales non gaudent dignitate parentum, nec dicuntur de eorum familia & agnatione, nisi per subsequens matrimonium sint legitimati.ibi.

Filius illegitimus an gaudeat nobilitate in Hispania, ibi num.127.

Filij legitimi ad sacros ordines & honores promouentur,ibi.nu.129.

Filia potest nubere sine consensu patris,sed per Conciliũ Tridentinum traditur forma,vt huiusmodi fraudibus & cautelis obuietur.l.2.ti.1.glo.4.nu.4.

Fili prioris matrimonij educari non debent apud matrem secundò nubentem.l.3.ti.1.glo.2.num.8.

Filij prioris matrimonij educari possunt apud patrem secundò nubentem,ibi.

Filia iure communi est in potestate patris,non viri,idẽ in filio.l.8.ti.1.glo.1.nu.1.

Filius etiam si sit senex, vel miles,non exit à patris potestate.l.8.ti.1.glo.1.num.2.

Filius vel filia per matrimonium exeunt iure regio Hispano & Gallico à patria potestate,& quomodo id intelligatur?l.8.ti.1.glo.1. num.3.& 4.

Filius exit à patris potestate per contractum matrimonij sequutis solemnitatibus nuptialibus, non aliàs iure nostro regio.l.8.ti 1.glo.1.insi.

Filij naturales non sunt in potestate paterna,l. 8.ti.1. glo.2.num.1.

Filius quibus ex causis liberetur à patria potestate?l.8 ti.1.glo.2.num.4.

Filius vel filia coniugati,benedictionibus nuptialibus præcedentibus,an sint verè emancipati?ibi.num.5.

Filius coniugatus efficitur sui iuris quoad omnes effectus sibi vtiles,vel præiudiciales.l.8.ti.1.gl.3.n.1.

Filius coniugatus mortua vxore non reincidit in potestatem patris sui.l.8.ti.1.glo.3. num.2.

Filius per episcopalem dignitatem vel aliam, liberatus à patria potestate,an liberetur ab vsufructu patri debito.l.9.ti.1.glo.3.num.2.

Filius coniugatus si prius fuerat à patre emancipatus, an liberetur ab vsufructu patri debito, vel à dimidia eius parte,quæ ei debeatur,propter emancipationem,ibidem num.3.

Filia poterat iure regio à patre meliorari in tertia & quinta parte bonorum,sicuti & filius.l.1.ti.2.gloss. 2.nu.1.hodiè non,nu.2.

Filia an possit ex causa dotis meliorari à patre reditus annuos habente,vel aliàs paupere.ibi.nu.3.

Filia ex causa dotis an possit meliorari in testamento, ibi.num.4.

Filiorum appelatione an contineãtur nepotes in correctorijs vel odiosis?l.1.ti.2.glo.2.num.6.

Filia naturalis an possit dotari vltra mensuram legis Madriciæ,vel an possit dotis nomine meliorari?l.1. ti.2.glo.2.num.7.

Filius naturalis vel legitimatus per subsequens matrimonium,an iustus appellari possit?l.1.titu.4. glo.1. nu-

num.70.
Filijs duobus institutis, si alteri certa res legetur, omnes æqualiter succedent rupto testamento, & cui res legata est, eam vt prælegatum consequetur. l. 11. ti. 4. glo. 10. num. 60.
Filius in potestate, iure ciuili Romanorum, contrahere matrimonium non potest absque licentia patris: aliàs filij isti non erunt nati ex eo matrimonio. l. 1. ti. 4. glo. 14. num. 72.
Filius emancipatus an possit contrahere matrimoniū iure ciuili sine licentia patris, ibi.
Filius emancipatus, propter capitis diminutionem desinit suus hæres esse, sed ius prætorium rescindit hanc capitis diminutionem, ibi. num. 73.
Filius an possit detrahere duas quartas. l. 1. tit. 4. glo. 19. num. 22.
Filius fami. in potestate patris constitutus, iure communi imperatorum testari non potest, etiam cum cōsensu, & licentia patris. l. 4. ti. 4. glo. 3. num. 1.
Filius fami. iure regio testari potest, codicillosque, & donationem causa mortis facere, ibi. nu. 2.
Filius fami. in potestate patris constitutus, an testari possit de vsufructu bonorum aduentitiorum ipsi patri pertinenti? ibi. num. 3.
Filius fam. effectus clericus vel religiosus nō potest testari de vsufructu bonorum aduentitiorum, quæ habebat ante clericatum, in præiudicium patris, ibidē. num. 4.
Filius fami. non potest testari de vsufructu bonorum aduentitiorum, l. 4. ti. 4. glo. 4.
Filius non potest parem gratiam patri rependere. Omne enim obsequium & beneficium patri debetur. l. 1. ti. 6. glo. 9. num. 3.
Filij quodammodo dici possunt decepti, si alteri eorū res præstantior pro melioratione fuerit assignata, l. 3. ti. 6. glo. 1. nu. 2.
Filiorum appellatione quando nepotes contineantur. l. 6. ti. 6. glo. 1. nu. 4.
Filij eius cui melioratio relicta est, vel eā possidet, si inter viuos facta fuit, an excludant substitutum? l. 11. ti. 6. glo. 4. nu. 7.
Filij donatarij extranei non excludunt substitutum, ibidem. num. 8.
Filij meliorati quem alius proximior præcedebat, an excludant substitutum, ibi.
Filij meliorati qui restituere tenebatur meliorationem in vita sua, an excludant substitutum? l. 11. titu. 6. glo. 4. num. 9.
Filij eius qui restituere meliorationem grauatus erat, si rem aliquam ipsius meliorationis alienauerit, an excludant substitutum, ibi. num. 10.
Filij naturales patri quomodo succedant ex testamento, vel ab intestato, & an contra testamentum? l. 11. ti. 6. glo. 5. nu. 1. & 2.
Filij naturales vel spurij, quomodo succedant matri ex testamento, ab intestato, & contra testamentum? ibidem. num. 3.
Filij illegitimi filio meliorato substitui possunt, & meliorantí succedere, ibi.
Filio illegitimo, à matre meliorato, an substitui possint extranei? ibi. nu. 4.
Filij naturales tantum præferuntur in substitutione facienda filio meliorato, ascendentibus: quemadmodum & præferuntur eis in successione ex testamento. l. 11. ti. 6. glo. 6. nu. 1.
Filius illegitimus non gaudet honore & dignitate parentum. l. 5. ti. 7. glo. 2. nu. 1.
Filij an grauari possint in legitima, vel eis omnino tolli per legem generalem. l. 6. ti. 7. glo. 2. nu. 5.
Filius an possit repudiare hæreditatem patris, & obtinere feudum vel maioratum? l. 6. ti. 7. glo. 3. nu. 30.
Filius secundò genitus, mortuo primogenito maioratus possessore sine liberis, an admittatur ad bona à rege Enrique donata? l. 11. ti. 7. glo. 8. num. 9.
Filiorum appellatione an veniant filij adoptiui seu arrogati in dispositione hominis vel legis? l. 1. tit. 8. glo. nunm. 2.
Filio inuito patre à principe legitimato, pater non succedit. l. 1. ti. 8. glo. 5.
Filio nato ex matrimonio illegitimo, qui propter bonā fidem matris erat legitimus, an succedat pater? l. 1. ti. 8. glo. 1. num 6.
Filio legitimato an succedat pater? remissiuè, ibi.
Filius iure antiquo non succedebat matri, hodiè sic. l. 1. ti. 8. glo. 4. num. 1.
Filij conseruant memoriam patris, ibi. nu. 3.
Filius natus post absentiam, vel mortem viri vnius anni, non præsumitur esse viri absentis, vel mortui, sed alterius. l. 2. ti. 8. glo. 4. nu. 6.
Filio relicta in testamento non conferuntur, sed in legitimam imputantur. l. 3. ti. 8. glo. 1. nu. 1.
Filius si non profecit in studio, an libri vel expensæ cōputentur in legitimam. l. 3. ti. 8. glo. 2. nu. 6.
Filius cui pater libros dedit, vel expensas cum eo in studio fecit, an censeatur melioratus in casu quo expensæ non computantur in legitimam. l. 3. ti. 8. gloss. 2. num. 8.
Filij duorum fratrum succedunt patruo æqualiter in capita & non in stirpes. l. 5. ti. 8. glo. 1. nu. 15. & 16.
Filij fratris præmortui, & filij fratris repudiantis hæreditatem fratris sui, in capita admittuntur ad successionem patrui. ibi. nu. 18.
Filius fratris prædefuncti excludit patruū testatoris, licèt vterque sit in tertio gradu, & quare, ibi. nu. 19.
Filij legitimi an dicantur ex concubina nati. l. 6. ti. 4. glo. 2. num. 3.
Filius clerici, vel aliàs spurius, an possit à patre pupillariter substitui iure regio? l. 6. ti. 8. glo. 3. num. 7.
Filius qui prohibetur succedere patri, non censetur prohibitus succedere consanguineis patris, l. 6. ti. 8. glo. 4. num. 5.
Filij nati ex damnabili coitu succedunt paternis & maternis consanguineis ex testamento, etiam in bonis patris. l. 6. ti. 8. glo 4. nu. 9.
Filij clericorum non succedunt ex testamento consanguineis paternis, ibi.
Filius clerici vide in verbo clerici filius.
Filij illegitimi qui dicantur? remissiuè. l. 7. ti. 8. gl. 1.
Filij manceres, nepharij, incestuosi, adulterini, & filij clericorum qui? remissiuè. ibi.
Filius naturalis vel spurius, vel ex damnato coitu natus, succedit matri ex testamento & ab intestato, nisi in tribus casibus. l. 7. ti. 8. glo. 2. nu. 1. & sequen.
Filius naturalis vel spurius, non succedit matri extantibus legitimis. l. 7. ti. 8. glo. 2. nu. 2.
Filius spurius ex coitu damnato natus, propter quem ma-

Digitized by Google

mater pœnam incurrerit mortis, non succedit matri.l.7.ti.8.glo.2.num.3.

Filius clerici vel monachi non succedit matri ex testamento, nec ab intestato.l.7.ti.8.glo.2.nu.4.

Filij naturales, vel spurij seu vulgo quæsiti, nullo modo succedunt matri extantibus filijs legitimis, nec ex testamento, nec ab intestato, sed quintam bonorum partem dumtaxat habere possunt, ex bonis matris iure nostro regio.l.7.ti.8.glo.3.nu.1.

Filij naturales, spurij, vel vulgo quæsiti iure communi Imperatorum, poterant succedere matri simul cum legitimis, & naturalibus, nisi mater esset illustris, & filij vulgo concepti.ibi.nu.2.

Filio naturali vncia iure communi relinqui potest extantibus filijs legitimis, fallit si sint.12.filij vel plures.l.7.ti.8.glo.4.nu.2.

Filio legitimato an possit plus relinqui quàm legitimo? ibid.

Filius clerici an possit habere ex testamento matris quintam partem, si habeat bona, vnde se alat? l.7.ti.8.glo.10.num.2.

Filius natus ex adulterio an succedat adulteræ.l.7.ti.8.glo.11.num.6.

Filius natus ex adulterio an succedat adulteræ matri iure regio, ibi.num.7.

Filius adulteræ est matri insuccessibilis ex testamento, & ab intestato, ibi.

Filius natus ex soluta & viro coniugato succedit matri ab intestato, & patri ex testamento, ibi.num.8.

Filius adulteræ per vim cognitæ matri succedit ab intestato, ibi.nu.9.

Filius clerici in sacris constituti, quemadmodum non potest patri succedere, nec cognatis eius, neque ex cõtractu aliquid ex eius bonis capere, ita neque matri succedere, nec eius cognatis, nec aliquid ex eorum bonis habere.l.7.ti.8.glo.12.num.1.

Filius clerici in minoribus constituti beneficium, seu sacerdotium habentis vel non habentis, an succedat patri vel matri, ibi.num.2.

Filiorum spuriorum educatio an sit de iure naturali.l.8.ti.8.glo.1.num.2.

Filio clerici vel spurio, deficientibus legitimis, possunt relinqui alimenta quintum excedentia, ibi nu.8.

Filij legitimati & adoptiui, excludũt naturales ab intestato.l.9.ti.8.glo.1.num.2.

Filios legitimos non extare vel extare, & non posse succedere, paria sunt: probatur optimè.l.9.ti.8.glo.1.num.8.

Filiorum tria genera l.9.ti.8.glo.2.nu.1.

Filiatio non probatur ex sola nominatione vel recognitione parentum, nisi alia concurrant adminicula.l.9.ti.8.glo.3.num.1.limitatur quatuor modis, nume.2.3.4.& 5.

Filius nè legitimus an naturalis præsumatur, vel spurius: & cui incumbat onus probandi, ibi, num.6.

Filium legitimum esse quando incumbat reo onus probandi, ibi.num.10.

Filij naturalis probatio quando reo incumbat, ibidẽ, num.11.

Filius legitimus secundo genitus præfertur naturali prius nato, sed post natiuitatem secundi legitimato.l.10.ti.8.glo.3.num.12.

Filij eorum, qui principi fideliter seruierunt, remunerandi sunt.l.1.ti.10.glo.1.num.5.

Filius primogenitus succedit mortuo patre in stipendio & salario paterno.l.5.ti.10.glo.3.num.2.

Filiatio magis attenditur in dignitatibus, & officijs quàm hæreditas.l.5.ti.10.glo.3.num.2.

Filij succedunt in honoribus & dignitatibus parentũ iure quodam honestatis, & decentiæ.l.5.ti.10.glo.3.num.4.

Filijs ignoscitur quandoque ob merita & seruitia parẽtum, vel saltem pœna minuitur, ibi.num.5.

Filiæ ob paterna merita & seruitia, an concedi possit feudum.l.5.ti.10.glo.3.num.7.

Filius fam. patre consentiente iure communi donare potest causa mortis, non aliàs, testari autem eo consentiente non potest.l.7.ti.10.glo.2.num.24.

Filius fam. contrahere potest absque patris cõsensu, præter quam in mutuo & voto, ibi.nu.25.

Filius fam. patri donare non potest causa mortis, nisi iudicis authoritas interueniat, ibi.

Filius fam. iure regio testari potest post pubertatem, & donare causa mortis absque patris consensu.l.7.tit.10 glo.2.num.27.

Filius fam. potest absque patris consensu donare causa mortis, & inter viuos.l.7.ti.10.glo.2.num.28.

Filius fam. qui per matrimonium, iuxta ius regium, à patris potestate liberatus est, in eam non reincidet soluto matrimonio.l.7.ti.11.glo.1.num.38.

Filius an admittatur viuo patre ad retractum rei à patre venditæ, quam ipse pater denuo acquisierat.l.7 ti.11.glo.1.nu.51.& 52.

Filius an admittatur ad reuocationem aduentitiorum à patre alienatorum.ibi.num.56.& 60.

Filius acquirit vsumfructum patri eorum, quæ ipse retrahit, etiã si pater ipse vendiderit, ibi.n.57.& 61.

Filius vassalli an reuocet feudum à patre alienatum.l.7.ti.11.glo.1.num.58.

Filius reuocat alienata à patre, licet dubium sit an sit eius hæres futurus, ibi.num.59.

Filius retrahens à patre vendita, non dicitur contra eius factum venire, ibi.& nu.69.

Filius hæres patris an admittatur ad retrahendum rem patrimonialem à patre venditam. ibi.nu.62.& 72.

Filius hæres patris an admittatur ad reuocandum alienationem aduentiorum à patre factam, l.7.tit.11.glo.1.num.67.

Filius hæres patris fundum maternum vendentis, quẽ ipse habuerat ab alio filio mortuo, cuius fundus erat, admittitur ad retractũ.l.7 ti.11.glo.1.num.68.

Filius hæres patris non admittitur ad retractum rei patrimonialis à patre venditæ, quoties pater promisit rem tutam & securam se præstiturum, etiam adueniat retractus consanguineorum.l.7.tit.11.gloss.1.num.75.

Filius fam. nulla bona habens an possit viuo patre rem patrimonialem ab ipso patre venditam, per ipsum met patrẽ vel procuratorẽ suo nomine retrahere.ibi n.76.

Filius renuncians cum iuramento bonis paternis admittitur ad retractũ sanguinis.l.7.ti.11.glo.2.n.10.

Filius exclusus à capite vnde liberi per lapsum anni, non censetur exclusus à capite vnde agnati.l.7.titu.11.glo.6.num.17.

Filius venditoris an præferatur patruo in retractu.l.8.ti.11.glo.10.num.1.

Filius

Digitized by Google

INDEX.

Filius eadem persona cum patre esse censetur, ibi.

Filius in potestate obligat patrem in specie, in qua seruus obligat dominum. l.16.ti.11.gloss.9.nu.6.

Filius fam. ex mutuo obligatur ciuiliter & naturaliter iure communi Imperatorum & partitarum, non tamen cum effectu, si exceptio Macedoniani opponitur. l.22.ti.11.glo.1.num.1.

Filius fam. potest opponere exceptionem Macedoniani in foro conscientiæ, ibi. num.2.

Filius fam. renunciare non poterit exceptioni Macedoniani, vt pote quæ inducta fuit in fauorem patris, ibidem, nu.3.

Filius fam. sine licentia patris, non potest contractum aliquem facere pecunia credita. l.22.ti.11.gloss.3. num.1.

Filius fami. quoad bona castrensia poterit obligari ex contractu pecunia credita facto, ibi.

Filius fam. poterit ex contractu pecunia credita facto obligari, si in rem patris fuerit versum, ibi. nu.2.

Filius fam. qui publicè reputabatur sui iuris, obligatur ex contractu pecunia credita facto, ibi. nu.3.

Filius fam. qui tempore contractus asseruit se esse sui iuris, creditorque habuit iustam causam credendi ita esse, obligatur ex contractu pecunia credita facto. l.22.ti.11.glo.3.nu.4.

Filius fam. sine patris licentia non obligatur ex mutuo pecuniæ vel alterius rei, nec ex alio contractu pecunia credita facto. l.22.ti.11.glo.4.nu.1.

Filius fam. obligatur ex mutuo, vel ex contractu pecunia credita facto cum licentia vel consensu expresso patris, vel tacito. l.22.ti.11.glo.4.nu.2.

Filius fam. præpositus alicui negotiationi à patre, obligatur ex mutuo & contractu pecunia credita facto, ibi. nu.3.

Filius fam. obligatur ex contractu pecunia credita facto studiorum causa, ibi. nu.4.

Filius fam. qui consueuerat pecuniam mutuo accipere, & pater pro eo soluere, si obligatur ex mutuo, vel contractu pecunia credita facto, obligatur & pater, ibidem, num.5.

Filius fam. mutuum accipiens, vel pecunia credita contrahens, non obligatur ipso iure, estque nullus contractus l.22.ti.11.glo.5.

Filius fam. non obligatur etiam post mortem patris, nisi consentiat. l.22.ti.11.glo.6.

Fingitur à lege, quod factum est esse infectum, & quod factum non est, fuisse factum, quoad iuris effectus. l.8.ti.7.glo.1.num.11.

Finis habens necessariam consequentiam cum principio non attenditur, sed principium. l.2.titu.9.glo.1.num.90.

Firma, Hispanè dicta. an sit idem quòd subscriptio? l.2.ti.4.glo.5.num.1.

Fisco regio an ecclesiæ quærantur bona per, l.1.titu.1.lib.5. recollectionis applicata. d.l.1.glo.5.nu.2.

Fiscus an habeat hypothecam in delictis? ante vel post sententiam? remissiuè. l.3.ti.4.glo.9.nu.2.

Fiscus hæres an teneatur necem defuncti vindicare? l.11.ti.8.glo.3.num.7.

Fiscus succedit ab intestato deficientibus hæredibus legitimis, viro atque vxore. l.12.ti.8.glo.2.num.1.

Fiscus succedit ab intestato eodem modo iure regio, quo & iure communi, ibi. num.2.

Fisci debitum quibus præferatur? l.7.ti.16.glo.9.n.5.

Fœmina non efficitur irregularis nec bigama, si cocat cum viro adultero, glo. rub. ti.1. num.102.

Fœmina accusare non potest in publicis criminibus: fallit in casibus, remissiuè. l.2 ti.1.glo.5.

Fœmina quæ scienter secundas contraxit nuptias primis non solutis, patiatur pœnas legibus libri huius viro impositas. l.6.ti.1.glo.3.num.5.

Fœmina vide in verbo mulier.

Fœmina an possit esse testis in testamento inter liberos iure communi & regio. l.1.ti.4.gl.1.nu.14.& 15.

Fœmina an possit esse testis in codicillis l.2.ti.4.glo.9.nu.8. vsque ad.15.

Fœmina an possit esse commissaria, vel executrix testamenti? l.5.ti.4.glo.8.num.5.

Fœminæ non possunt velaminibus denigratis capita tegere. l.2.ti.5.glo.8.

Fœminæ etiam natu maiores excluduntur à masculis in successione maioratus. l.5.ti.7.glo.1.nu.5.

Fœmina an succedat in feudo vel maioratu? l.6.tit.7.glo.3.num.27.

Fœmina an succedat in regno, ducatu, comitatu, vel marchionatu non feudali, iure communi Romanorum? l.7.ti.7.glo.6.num.1.

Fœmina masculis deficientibus succedit in regno Hispaniæ iure nostro regio. ibi num.2.

Fœmina succedit in maioratu masculis deficientibus in eodem gradu, quamuis non deficiant in remotiori, ibidem, num.3.

Fœmina succedit in Indorum commendis masculis deficientibus, ibi. nu.4.

Fœmina ex natura feudi non succedit in feudo, licèt masculi deficiant, iure communi & regio ibi. nu.5.

Fœmina ex consuetudine succedere potest in feudo, vel in feudo ligio. ibi. num 6.

Fœmina et si ex pacto vel conuentione possit in feudo succedere, intelligitur masculis deficientibus, non aliàs. l.7.ti.7.glo 6.nu.7.

Fœmina succedit in maioratu, etiam si masculus eiusdem gradus non deficiat, quoties eorum pater duos possidebat maioratus magni reditus, qui iure regio apud vnum esse non possunt, ibi.

Fœmina per principis rescriptum an possit habilitari ad succedendum in feudo in præiudicium agnatorum? l.7.ti.7.glo.7.nu.7.

Fœmina an excludatur à donationibus à rege Enrico factis? vel à feudis. l.11.ti.7.glo.4.num.2.

Fœminæ primogenitæ an ad maioratus admittantur, deficientibus masculis? maximè in donationibus à rege Enrico factis? l.11.ti.7.glo 8.nu.6. & sequen.

Fœminæ an succedant in maioratu deficientibus masculis. l.11.ti.7.glo.8.num.8.

Fœmina quomodo possit arrogare vel adoptare filios. l.1.ti.8.glo.1.num.4.

Fœmina hæres non vindicans mortem defuncti excusatur à pœna. l.11.ti.8.glo.5. num.1.

Fœmina non comprehenditur viri appellatione, ibidem, num.2.

Fœmina licèt in feudo non succedat, succedit tamen in Indorum commendo. l.6.ti.10.glo.2.nu.22.

Fœminæ quòd in feudo succedant, consuetudine introduci potest. l.6.ti.10.glo.2.nu.26.

Fœminæ quare mercaturam exercere possint? l.1.ti.18 glo.7

glo.7.num.1.
Foeneratorum conuentiones cum agricultoribus per legem regiam prohibitæ.l.22.ti.11.glo.10.
Forenses in delictis an ligentur statutis loci, vbi tanto tempore steterunt, quo verisimiliter statuta nō ignorauerint:l.1.ti.12.glo.1.num 1.
Forensis qui non diutius in loco moratus est, præsumitur eius statuta ignorare, ibi.nu.2.
Forensis qui non diutius in loco moratus est, ligatur statuto pœnam imponente super his, quæ iure communi prohibita sunt, ibi.num.3.
Forenses mercatores an possint à ciuitate, in qua degunt expelli, vel non admitti venientes? ibi.num.5.
Forenses mercatores an contineantur appellatione popularium? ibi.
Forensis vide in verbo externs.
Forma quibus verbis inducatur? & quid si dicatur aliter actum fieri non posse, vel ita demum fieri possit, glo.rub.ti.1.num.34.& 35.
Forma est ordinata series, rem ad substantiam deducēs. l.1.ti.4.glo.4.num.7.
Forma nō sufficit, vt per æquipollens adimpleatur, sed eius omissio in qualibet etiam minima parte vitiat actum, ibi.num 8.
Forma vel solemnitas est indiuidua, ibi.nu.9.
Formam non seruans, actum illusorium facere videtur l.1.ti.4.glo 4.nu.13.& 15.
Forma contractuum & substantia quæ sit, ibidem, nume.15.
Forma dat esse rei, ibi.
Forma cuiuscunque rei deficiente, deficit quoque eius substantia, ibi.num.16.
Forma data esse intelligitur, vbi adest clausula decreti irritantis, l.1.ti.4.glo.4.nu.19.
Forma omnis à iure tradita censetur esse substantialis. l.1.ti.4.glo.4.nu.20.
Forma an per æquipollens adimpleri possit, l.1.tit.4. glo.16.num.4.
Forma requisita ad certitudinem alicuius rei habendam, satis est si per æquipollens adimpleatur.l.1.ti.4.glo.16.num.7.
Formæ omissio in qualibet minima parte reddit actum nullum.l.9.ti 10.glo.2
Forma consensu partium tolli non potest.l.13.tit.10. glo.6.nu.2.insi.
Forma inducitur per dispositionem conditionalem.l.9 ti.11.glo.4.nu.1.
Formæ omissio etiam in minima parte totum actum vitiat etiam in fauorabilibus & pijs causis.l.9.ti.11.glo.4.nu.11.fallit si per errorem, ibi.num.13.
Fornicatio simplex est peccatum mortale, iureque naturali & diuino prohibita.l.6.ti.8.glo.2.num 7.
Fornicationem simplicem asserens non esse peccatum mortale, est hæreticus.l.6.ti.8.glo.2.nu.7.
Forum conscientiæ maxima ex parte respicit obligationem naturalem.l.1.ti.4.glo 10.nu.11.
Forus animæ non admittit præsumptionem.l.1.ti.11. glo.1.num.12.
Fratres iure communi succedunt fratri ab intestato defuncto simul cum ascendentibus.l.4.ti.8.gl.2.n.1.
Fratres iure regio non succedunt simul cum ascendentibus, sed ab eis excluduntur, ibi.
Fratribus legitima non debetur.l.4.tit.8.glo.2.nu.2.
Fratres impugnare nequeunt testamentum fratris, licèt extraneus instituatur eis præteritis, nisi persona turpi vel infami instituta, ibi.nu.3.
Fratres vterini tantum nequeunt patris testamentum impugnare, etiam turpi persona instituta, ibi.
Frater vtrinque coniunctus excludit fratrem vterinū tantum, vel consanguineum, l.5.titulo 8.gloss.1. num.6.
Fratris vtrinque coniuncti filius excludit fratres ex vno tantum latere coniunctos, ibi. num.7.
Frater consanguineus vel vterinus qualiter succedant, si vtrinque coniuncti deficiant? ibi.nu.9.
Fratris repudiantis portio accrescit cæteris fratribus, si ue sint ex vno, siue ex vtroque latere coniuncti in successione patris intestati, ibi.num.10.
Frater consanguineus, eiusque filius succedit fratri ab intestato in bonis à patre quæsitis, ibi. num.11.
Frater vterinus & eius filius succedit fratri ab intestato defuncto in bonis à matre quæsitis, ibi.
Frater vterinus exclusus censebitur à bonis maternis, si statutum præferat consanguineum vterino.l.5.ti.8 glo.1.num.13.
Fratris filius in successione patrum ab intestato defuncti admittitur ad successionem simul cum patruo. ibid.num.14.
Fratres naturales tantum quomodo inter se succedant, & an præferantur legitimis.l.6.ti.8.glo.4.nu.2.
Fratres spurij, qui non sunt ex damnato coitu nati, quo modo succedant fratribus, ibi.num.3.
Fratres ex damnato coitu nati quomodo succedant fratribus? ibi.num.4.& sequen.
Fratres naturales quando succedant cum legitimis, vel eos excludant? l.6.ti.8.glo.4.num.10.
Frater proprio nomine pecunia fratris negotia gerens, sibi non fratri acquirit, nisi mercaturam longo tempore tractauerit.l.2.ti.9.glo.1.num.31.
Fraus fit legi, si per interpositam personam fiat, quod lege fieri prohibetur.l.1.ti.2.glo.7.nu.1.
Fraus fit legi de contractu ad contractum, si is qui donare prohibetur venditionem fingat, ibi.num.3.
Fraus præsumitur ex alienatione omnium bonorum.l.11.ti.10.glo.3.nu.1.
Fraus ex quibus præsumatur? remissiuè, ibi.
Fraus præsumitur, si res alienata remanet penes alienantem, & quanto tempore exigatur esse apud eum? l.7.ti.11.glo.10.num.9.
Fraus præsumitur, si alienans tradiderit rem permutatam, & postea non longo interuallo ei reddita fuerit. l.7.ti.11.glo.10.num.10.
Fraus retrahentis probatur, si statim post retractum ipsimet venditori, vel alij rem cesserit, vel ex qualitate personæ, si sit pauper.l.7.ti.11.glo.13.num.2.
Fraus, dolus, & simulatio ex quibus probetur? remissiuè, ibi.num.3.
Fraus fieri non debet retractui ex parte contrahentium ibi.num.4.
Fraus in retractu ex parte emptoris & venditoris probatur ex tractatu præcedenti, si volens vendere permutauit, vel donauit.l.7.ti.11.glo.13.num.5.
Fraus vel simulatio detegitur ex tractatu præcedenti magis quàm ex sequentibus, ibi.nu.6.
Fraus & simulatio præsumitur, si res aliena remanet apud alienantem, sed hoc intellige quoad tertium? ibidem,

ibidem,num.7.

Fraus et simulatio præsumitur, si res redit ad alienātē breui tempore arbitrio iudicis, ibi.

Fraus præsumitur in præiudicium retractus, si res primum conducta à Titio, eidem vendita fuerit, maximè si conductio fuit ad quatuor vel sex annos vili pretio, ibi.num.8.

Fraus præsumitur in præiudicium retractus, si breui quodam tēpore facta fuit locatio emptori ante emptionem, ibi.num.9.

Fraus & dolus præsumitur ex breuitate temporis, ibi.

Fraus & dolus non præsumitur, vbi actum faciendo sibi quis prospiceret, ibi.num.10.

Fraudem facere non videtur, qui sibi proficit. ibi.

Fraudem statuto non facit, qui contra eius probibitionem emit frumentum, credens se in ciuitate per mansurum per annum, & deinde ex causa mutat domicilium l.7.ti.11.glo.13.num.11.

Fraudibus seu deceptione quando vti liceat? remißiuè. l.8.ti.1.glo.10.num.2.

Fraus legi quomodo fiat? remissiuè.l.5.tit.15.glo.2.

Fraudis probatio coniecturis fit & præsumptionibus. l.1.titu.19.glo.1.num.14.

Fraudes decoctorum enarrantur.l.1.ti.19.gloß.1. per totum.

Frigidus differt à maleficiato, & in quo? glo. rub. titu. 1.num.201.

Fructus bonorum mobilium dotalium an sint vxori restituendi post anniculam dilationem? an verò cedāt lucro hæredum? l.3.ti.1.glo.2.num.35.

Fructus seu accessiones augent dotem, & quomodo? gl. 1.rub.titu.2.num.3.

Fructus augent ius vniuersale, non particulare, ibi.

Fructus dotis petuntur iure actionis, secus in fructibus rei particularis, glo.1.rubti.2.num.5.

Fructus dotis peti possunt per sententiam, in qua nulla eorum mentio facta fuit? ibi. nu.6.

Fructus dotis peti possunt etiam post restitutionem dotis, nulla eorum mentione facta, ibi.

Fructus dotis percepti post litem contestatam veniunt in iudicio dotis, quamuis petiti non fuerint. ibi.nu.7.

Fructus dotis retineri non possunt pro impensis necessarijs, sicut alia corpora dotis, ibi.num.9.

Fructus dotis dicuntur propriè dos, ibi.

Fructus dotis an debeant statim soluto matrimonio restitui, an post annum sicuti res mobiles dotales? ibidem.num.11.

Fructus legatorum an à tempore mortis debeantur iure communi legatarijs, an vero spectent ad hæredes.l. 1.ti.4.glo.14.num.22.

Fructus rei legatæ non debentur nisi à die aditæ hæreditatis iure communi, ex receptiori sententia, ibidē, num.24.

Fructus rei legatæ quibus casibus iure communi debeantur ante aditam hæreditatem, ibi.nu.25.

Fructus rei legatæ à tempore moræ vel litis contestationis cui debeantur? ibi.nu.26.27.& 28.

Fructus rei legatæ cuius dominium, verè quæritur, debentur ante aditam hæreditatem, ibidem. numero.29.

Fructus rei legatæ iure regio debentur à tempore mortis, ibi.nu.30.

Fructus rei genericæ vel alienæ à testatore legatæ à tēpore mortis debentur, ibi.num.33.

Fructus rei legatæ à tempore quo legatario quæritur verè dominium, debentur, non antea, ibidem, numero.34.

Fructus legati vsusfructus à quo tempore debeantur? & limitatur.l.1.ti.4.glo.14.num.34.35.36.37 38.& 39.

Fructus an veniant in restitutione fideicommißi? vide bonam distintionem in.l.1.titu.4. gloß.19.numero.25.

Fructus debentur ei, in quem fuit translatum dominiū, ibidem.

Fructus debentur fideicommißario quoties restitutio fit ipso iure, & quibus casibus id fiat? ibi.nu.26.

Fructus fideicommißi vniuersalis an iure regio indistinctè fideicommissario debeantur? ibi.num.27.

Fructus legati debentur à tempore translati dominij in legatarium verè, non fictè.l.4.ti.6.gloß.3.numero.4.

Fructus meliorationis vel donationis certæ rei, vel tertij & quinti in re certa designati, à quo tempore debeantur? distinguitur si fuit tradita possessio vel nō l.4.ti.6.glo.3.num.5.& 6.

Fructus meliorationis tertij & quinti absque vlla rei assignatione, à quo tempore debeantur, tradita possessione iuris vniuersalis verè vel fictè, ibi.nu.7.

Fructus meliorationis nulla facta traditione nec rei assignatione à tempore moræ debentur iuxta communem sententiam, ibi.nu.8.

Fructus officio iudicis mercenario debentur, l.9.tit.7. glo.2.num.14.

Fructus diuerso iure censentur ab ipsa re, ibi.num.13.

Fructus ex contractu nullo restituendi sunt, l.3.ti.8. glo.7.num.6.

Fructus rei ab aliquo possessæ ex contractu nullo, quibus casibus debeantur? ibi. num.7.

Fructus dotis immodicæ in pecunia constitutæ à tempore moræ debentur? ibidem.

Fructus dotis immodicæ in vita patris collecti an debeantur, ibidem.

Fructus bonorum castrensium, seu aliorum quorumcunque inter coniuges communicantur.l.3. ti.9. gloß.5. num.4.

Fructus bonorum quorumcunque communes sunt inter coniuges, siue bona sint propria vel communia, vel castrensia, dotalia, vel cuiuscunque generis, siue alter eorum plura possideat quàm alter.l.4.ti.9.gl.1.n.1.

Fructus dotis ad quem spectant, ibi.nu.2.

Fructus dotis ante nuptias ad quem spectent, ibidem. num.3.

Fructus dotis soluto matrimonio percepti ad quem spectent, ibi.num.4.

Fructus bonorum dotalium & paraphernalium hodiè communicantur inter virum & vxorem, ibi.nu.5.

Fructus & reditus æquiparantur, sed quandoque differunt.l.5.ti.9.glo.5. num.1.

Fructus vel reditus cuiuscunque rei propriæ alterius ex coniugibus, etiam si sit restitutioni subiecta, vt maioratus, vel Indorum, vel diui Iacobi, vel alia commenda, communicantur inter coniuges, ibi.nu.2.

Fructus vel reditus non sunt pars maioratus.l.5.tit. 9.glo.5.num.3.

Fructus vel reditus rei maioratus alienans non censetur

tur res maioratus, ex quibus obligantur alienare, ibidem.

Fructus bonorum vxoris lucris renunciatis non communicantur, sicut nec fructus bonorum mariti, l. 9. titu. 9. glo. 2. nu. 2.

Fructus suos non facit, qui sine causæ cognitione missus est in possessionem. l. 3. ti. 10. glo. 10. num. 4.

Fructus percipiens de voluntate domini per precarium vel commodatum, an eos restituere teneatur, l. 7. ti. 10. glo. 3. num. 11.

Fructus an lucretur is, cui facta est traditio ex contractu conditionali conditione pendente, si postea deficiat conditio, ibi. num. 12. & 13.

Fructuum acquisitionem non præstat titulus reuocabilis, ibi. num. 13.

Fructus quò plures redit res, eò pluris æstimatur, l. 1. ti. 11. glo. 2. nu. 14.

Fructus restituuntur patrono rei reuocatæ, eo quòd alienata fuit in fraudem legitimæ. l. 1. tit. 11. gloss. 5. num. 8.

Fructus restitui debent ei, cuius antea res fuerat, quæ actione personali vel cõditione euicta fuit. ibi. n. 9.

Fructuum restitutio fit in redhibitoria, ibi. n. 10.

Fructus restituuntur à vero domino ei, qui ab eo auocauit rem per restitutionem in integrum. l. 1. ti. 11. glo. 5. num. 12.

Fructus an teneatur restituere emptor venditori læso vltra dimidiam, l. 1. ti. 11. glo. 8. num. 19.

Fructus pendentes an sint restituendi in retractu. l. 7. ti. 11. glo. 12. num. 7.

Fructus pendentes pars rei sunt, & tanquã fundi appẽdices veniunt cum fundo, qui retrahitur, & in dato in solutum, & in legato & fidei commisso, & in concesso ad feudum, & in amissione feudi, & in confiscatione fundi, & in sententia quæ fundum restitui iubet, & in renunciatione beneficij & alijs, l. 7. ti. 11. glo. 12. num. 7.

Fructus post litem contestatam in causa retractus debentur retrahenti, ibi. num. 9.

Fructus in retractu si petantur, vt interesse, debentur à tempore moræ, hoc est, consignationis pretij. ibi.

Frumentũ reuẽdi prohiberi potest. l. 19. ti. 11. gl. 1. n. 2.

Frumenti reuenditio prohibetur generaliter, quandoque tamen permittitur. l. 1. ti. 14. glo. 1. nu. 1. & 2.

Frumenti valor quomodo probetur, remissiuè, num. 3.

Frumentum vendere quando quis compellatur: remissiuè, ibidem.

Frumenti emptio prohibetur ad reuendendum. l. 2. tit. 14. glo. 5.

Frumentum vltra taxationem legitimam venditum, fisco, denunciatori, & iudici applicatur, iure nostro regio, l. 1. ti. 25. glo. 3. num. 1.

Frumenti exportatione prohibita, an & farinæ prohibita esse censeatur? l. 1. ti. 25. glo 4. nu. 2.

Frumentum emere etiã ex locis remotis cogi poterit quilibet tempore necessitatis. l. 1. ti. 25. gl. 9. nu. 7.

Frumentum emere cogi possunt comitatenses, modo nõ sint nimium distantes. ibi. nu. 9.

Frumentum ad emendum & portandum tempore caristiæ & famis possunt sumi iumenta priuatorum. l. 1. ti. 25. glo. 9. num. 8.

Frumentum asportari potest de vno loco ad alium in regno. l. 1. ti. 25. glo. 11. num. 1.

Frumentum quod non extrahatur ex prouincia tempore penuriæ, potest per iudices & decuriones seu rectores ciuitatis statui: & de huius statuti interpretatione, remissiuè, ibi. num. 2.

Frumentum vel annonam exportantes, sunt benignè tractandi, & quàm breuissimè expediendi, l. 2. tit. 25. glo. 3. num. 1.

Fugæ præsumptio cessat per possessionem immobilium l. 10. ti. 16. glo. 1. num. 5.

Funeralia quando per legem secularẽ limitari possint vel non. l. 2. ti. 5. glo. 10. nu. 1. & 2.

Funeris impensa superuacua & vana à testatore fieri iussa, facienda non est. l. 2. ti. 5. glo. 12. num. 1.

Funeris impensa excessiua, si tendat in animæ defuncti salutem, facienda est, & non contemnenda. l. 2. ti. 5. glo. 12. num. 1.

Funeris impensa excessiua si tendit in animæ salutem, extrahenda est ex legato quinti. ibi. nu. 2.

Funeris impensa dicitur, quæ ante humationem facta fuit, non quæ postea. l. 13. ti. 6. glo. 6. num. 1.

Funeris impẽsa vel sepulchri, quas testator fieri iussit, an extrahantur de quinto si vanitatem æmulentur, ibid. num. 3.

Funeris impensa, si fuerit per testatorem designata, an quod superest, cedat commodo meliorati in tertia? ibidem. num. 4.

Funeris impensa à testatore non declarata quomodo fieri debeat, & quid sit inspiciẽdum, vt dici possit iusta, & imputetur in quinto? ibi. nu. 5.

Funeris impensam si minus iusto fieri præceperit testator, an quod deest suppleatur ex quinto? ibi. num. 6.

Funeris expensæ an deducantur ex donatione quinti irreuocabili in vita facta? l. 13. ti. 6. glo. 2. num. 2.

Funeris impensa iure communi deducitur ex hæreditate. l. 13. ti. 6. glo 3. nu. 1.

Funeris impensa an præferatur omnibus creditoribus, ibi. num. 2.

Funeris impensa deducitur ex tertia parte, de qua descẽdentes disponere possunt. l. 1. ti. 8. glo. 8. num. 2.

Funeris impensa iure regio non præfertur creditoribus l. 13. ti. 6. glo. 3. num. 3.

Funeris impensa an dici possit id, quod expenditur in curando defunctum, vel quod in insinuatione vel traductione testamenti erogatur, ibi. nu. 4.

Funeris impensa quando deducatur de tertio? l. 13. tit. 6. glo. 4.

Funeris impensa quibus debitis præferatur? l. 7. ti. 16. glo. 5. num. 2.

Furiosus an possit contrahere matrimonium? glo. rub. ti. 1. num. 67.

Furiosus vel amens habens dilucida internalla, potest eo tempore quo est sanæ mentis, contrahere matrimonium glo. rub. ti. 1. nu. 207.

Furor vel amentia præcedens impedit matrimonium, illudque dirimit. glo. rub. ti. 1. num. 206.

Furis pœna iure regio nouissimo. l. 9. ti. 16. glo. 1.

Furtum rei suæ aut sibi debitæ, quando & quomodo permittatur? l. 1. ti. 4. glo. 10. num. 42.

Furta domestica leuia non puniuntur. l. 6. tit. 11. glo. 2. num. 1.

Furtum rei parui valoris faciens, non tenetur in foro conscientiæ, ibi. num. 2.

Furti tenetur qui rem accipit in depositum à seruo, l. 16. ti. 21.

16.titulo.11.gloss.4.

Furtum quod non est punibile quoad furem, est punibile quoad eum qui ei opem præstitit.l.16.ti.11.glo.7.num.1.

Furtum etiam si non committatur opere, punitur quandoque qui consilium præstitit seruo, vt id faceret, ibidem.num.1.

Furti tenetur is qui à seruo aliquid emit, licèt res empta apud eum non inueniatur.l.16.ti.11.glo.8.in principio.

G

GABELLA quæ ex aliquo contractu solui debet iuxta aliquod statutum, an similiter sit ex distractu soluenda?l.2.titu.3.gloss.2.nu.1.

Gabella an solui debeat per retrahentem ex venditione rei emphyteuticæ patrimonialis?l.7.ti.11.glo.3.nu.12.

Gabella & laudemium debentur ex contractu reuocabili per retractum,l.7.ti.11.glo.3.num.13.

Gabella & laudemium debentur ex venditione, in qua appositum fuit pactum reuendendi.ibi.nu.14.

Gabellam quis soluere teneatur, venditor vè, an emptor? ibi.nu.15.

Gabella ab emptore soluta debet à retrahente recuperari ibi.num.16.

Gabella duplex an solui debeat, vna ex contractu, alia ex retractu?ibi.nu.17.

Gabella non debetur ex contractu nullo, nec ex contractu resoluto ex pacto legis commissoriæ, vel addictionis in diem verbis directis in contractu, vel post incontinenti appositis ibi.nu.21.

Gabella & laudimia duplicia debentur, si sponte ab emptione discedatur ex post facto, vel si ex interuallo apponatur pactum reuendendi.l.7.ti.11.gloss.3.num.23.

Gabella vnica debetur, si ante traditionem discedatur sponte à contractu.l.7.ti.11.glo.3.nu.23.

Gabella debetur impleta conditione in eo loco & tempore, vbi fuit celebratus contractus, non vbi fuit impleta conditio.l.7.ti.11.glo.6.nu.26.

Gabellæ plures debentur ex venditione plurium rerũ, simul, diuerso tamen pretio venditarum, l.7.ti.11.glo.7.num.27.

Geminata verba maiorem deliberationem insinuant.l.11.ti.8.glo.3.nu.3.

Geminationis effectus, remissiuè, ibi.

Geminationis effectus.l.2.ti.16.glo.7. num.1.

Generalis dispositio sequens an corrigat specialem præcedentem?l.1.ti.4.glo.3.nu.11.

Glossæ in.l.si verò.§.qui pro rei.ff. qui satisda. cogan. intellectus remissiuè.l.2.ti.2.glo.2.nu.9.

Glo.in.l.cum miles.ff.ex qui.can.maio.explicatur, l.8.ti.7.glo.2.nu.15.

Glo.in.c.licet mulieres de iure iu. in.6. exponitur.l.3.ti.10.glo.13.nu.1.& deinceps,& nu.9. & sequen.

Glo.in.c.vlti.de præben.in.6.explicatur, ibidem, nume.2.& sequen.

Glo.vlti.in.l.codicillis §.instituto.ff.de lega.2.exponitur,& saluatur ab impugnationibus.l.7. ti.11.glo.1.nu.15.& 16.

Glo.in.l.cum à matre.C.de reiuendi. explicatur.l.7.ti.11.glo.1.nu.74.

Glo.in.l.post quam liti.C.de pact.explicatur,l.8.titu.11.glo.12.nu.7.

Graduũ computatio an fieri debeat iuxta ius canonicũ an ciuile?l.7.ti.11.glo.5.nu.7.

Grana.24.faciunt denariũ.l.1.ti.22.glo.3. nume.2.

Grana frumenti olim fuerunt in vsu ad ponderandum aurum & alia quælibet.l.3.ti.22.glo.1.num.1.

Grana quot faciant siliquam, scrupulum, vel dragmã? ibidem.

Grana frumenti sunt hodiè abrogata, fiuntque pondera granorum ex orichalco, ibi.num.2.

Granum quid?l.4.ti.24.glo.1.num.6.

Grana quatuor faciunt caractum vnum, ibidẽ.nu.9.

Gratia principis non finitur morte concedentis etiam re integra.l.2.ti.7.glo.2.num.1.

H

HABERE verbũ quid significet.l.2.ti.9.gl.3.num.5.

Habitatio seu conuersatio multum operatur, vt quis possit esse testis in testamento nuncupatiuo.l.1.ti.4.glo.5.num.4.

Habitatio dicitur ... videri originarium.l.1.ti.10.glo.5.num.1.

Habitator dicitur qui maiori parte anni in loco cõmoratur.l.1.ti.4.glo.5 nu.3.

Hæreditas quæ ex testamento obuenit ei, qui successurus erat ab intestato, dicitur iusta, & communicabitur inter sotios, si inter eos conuentum fuerit de iusta hæreditate communicanda.l.1.ti.4. glo.4. nu.17.

Hæreditas iacens repræsentat defunctum.l.1.ti.4. glo.14.num.3.

Hæreditas non adita non transmittitur, & quare?l.1.ti.4.glo.16.num.14.

Hæreditas non adita transmittitur ad hæredes in sex casibus,ibi.nu.16.17.18.19.20.& 21.

Hæreditas non adita nullo vnquam casu trãsmittitur ad hæredes, sed ius adeundi, ibi.nu.19.& 21.

Hæreditas directè an dari, vel adimi possit in codicillis, vel an iure obliquo?& quid iure regio.l.2.tit.4.glo.9.nu.16.vsque ad.23.

Hæreditas infanti quæritur, licèt animi declarationẽ, aditio exigat.l.8.ti.7.glo.1.nu.24.

Hæreditas, donatio, & legatum non sine causa & meritis obueniunt.l.3.ti.9.glo.1.nu.2.

Hæreditas filio et patrono est quasi debita.l.3.t.9.g.2.

Hæreditas alteri ex coniugibus delata non efficitur cõmunis.l.3.ti.9.glo.6. num.10.

Hæreditate renocata per querelam vel aliàs, non fingitur adita nec quæsita, quoad ea quæ hæredi præiudicare poterant.l.7.ti.11.glo.1.nu.46.

Digitized by Google

Hæreditate vendita, nō censentur venditæ singulæ res hæreditariæ, nec earum debetur euictio, nec titulo pro emptore possunt vsucapi, l.7.titul.11.gloss.1.numero.47.

Hæreditas an inter immobilia computetur, l.7.tit.11 glo.1.num.48.

Hæredis institutio erat olim forma substantialis testamenti, hodiè iure regio non.l.1.tit.4 gl.1.nu.17.

Hæredis institutio est caput testamenti iure communi, secus iure regio, l.1.tit.4.glo.10 num.1.

Hæredis institutio quare non requiritur hodiè iure regio ad validitatem testamenti, ibi.nu 2.

Hæres legitimus an teneatur restituere hæreditatem hæredi scripto in foro conscientiæ, si in minus solemni voluntate, continente tamen duos testes, scriptus sit: & an legata soluere teneatur legatarijs, in eodem foro, l.1.ti.4.glo.10.nu.9.& pluribus sequen.

Hæredem in testamento inutili institutum, & legatarium posse retinere hæreditatem, & legata in foro conscientiæ, l.1.ti.4.glo.10.nu.12. Et nu.13. referuntur huius sententiæ doctores.

Hæredem in testamento inutili institutum, & legatarios non posse retinere hæreditatem, & legata in foro conscientiæ, imo teneri eam restituere hæredibus legitimis, ibi.nu.14.15.&.38.

Hæres legitimus adeundo hæreditatem, non obligatur naturaliter legatarijs in testamento minus solemni scriptus, ibi.nu.12.

Hæres certo sciens defuncti voluntatem in minus solēni voluntate declaratam, an teneatur in foro conscientiæ eam adimplere? l.1.ti.4.glo.10.nume.29.30.31.& 39.

Hæres habens læsam conscientiam falso credens teneri ad legata in minus solemni voluntate relicta, tenetur in conscientia, ibi.nu.31.

Hæres non conficiens inuentarium an teneatur in conscientia vltra vires hæreditarias, si certò sciat nil subtraxisse ex rebus hæreditarijs, ibi.nu.39.

Hæres in minus solemni testamento institutus non potest in foro exteriori retiner hæreditatem.l.1.titu.4.glo.10.nu.40.

Hæres in minus solemni voluntate scriptus, quòd iustè retineat hæreditatem, quodque eandem iustè retineat hæres legitimus, licèt sit communis opinio, tamen falsam esse ostendimus, ibi.nu.41.

Hæres an sit tutus in conscientia retinendo hæreditatē, qua priuatus fuit per aliud testamentum nudam reuocationem continens, iure communi aut regio, l.1.ti.4 glo.10.nu.44.

Hæres iure regio an decedere possit pro parte testatus & pro parte intestatus? ibi.nu.56.

Hæredes legitimi non succedunt ab intestato iure regio, si fecerint testamentum, quamuis hæredis institutionem non contineat.l.1.ti.4.glo.11.nu.2.

Hæredis institutio caput est & substantia testamenti, l.1.ti.4.glo.14.nu.1.

Hæres & defunctus eadem persona esse censentur, ibi.num.2.

Hæredes ab intestato censentur vocati ex lege regia, vbi hæres scriptus non est, vel non adit hæreditatem l.1.ti.4.glo.14.nu.7.

Hæres an præsumatur scire contenta in testamento, ibi.num.32.

Hæredis institutio nutu & signis fieri non potest.l.1.ti.4.glo.16.num.2.

Hæredis institutio ad pias causas, vel inter liberos nutu & signis fieri potest, ibi. num.3.

Hæredis institutio an ad interrogationem alterius fieri possit? ibi.nu.4.

Hæredis nomen à testatore est nominandum.l.1.ti.4.glo.16.nu.4.

Hæredis institutio ad interrogationem alterius facta, qua in specie valeat vel non? ibi nu.9.

Hæredis institutio si testator se referat ad scripturam priuatam, non valet nisi priuata scriptura sit indubitata, l.1.ti.4.glo.16.num.13.

Hæredis institutio de re aliena scienter vel ignoranter facta, non valet, l.1.ti.4.glo.16.nu.23.

Hæredis institutio de re aliena de consensu domini valet, nec per pœnitentiam reuocatur, ibi.

Hæredis nomen an scribi debeat in testamento inscriptis? l.2.ti.4.glo.1.nu.4.

Hæredis persona, vel institutio eius, vel exhæredatio, aut melioratio vel substitutio, sit nè à testatore nominanda, cùm commissario cōmittit testamenti factionem.l.5.ti.4.glo.3.nu.1.

Hæredes legitimi transuersales ab intestato succedentes quando commissarius noluit testari, tenentur de quinta bonorum defuncti parte pro eius anima disponere, & id exequi intra annum, l.10.ti.4. gloss.5 num.1.

Hæres compellitur ratificare venditionem ab executore factam.l.14.ti.4.glo.1.nu.28.

Hæres est eadem persona cum defuncto, atque ideo ei permittitur vestes lugubres pro eo deferre.l.1.ti.5.glo.4.num.1.

Hæres tenetur vindicare necē defuncti.l.2.ti.5.gl.4.num.2.

Hæres repræsentare debet necessario defunctum tempore mortis veræ vel fictæ.l.1.ti.8.glo.4.nu.5.

Hæres non vindicans necem defuncti, an hæreditate iuste priuetur? l.6.ti.8.glo.1.nu.8.

Hæres restituere grauatus filio spurio expressè, non amittit hæreditatem, nec applicatur fisco.

Hæres restituere grauatus filio spurio expressè non amittit hæreditatem, nec applicatur fisco, sed is qui tacitam de restituendo præstitit fidem.l.6.ti.8.glo.5.num.4.

Hæres qui tacitam fidem præstitit patri de restituendis bonis spurio, non tenetur ei restituere.l.6 ti.8.glo.8.num.7.

Hæres qui tacitam fidem præstitit patri de restituendis bonis spurio, non tenetur hoc fisco pandere, nec ei bona restituere ante condemnationē. ibi.nu.8.& 9.

Hæres qui tacitam fidem præstitit de restituendis paternis bonis spurio tenetur fisco bona restituere in foro exteriori, licèt ea bona nondum spurio restituerit, ibidem num.10.

Hæres rogatus spurio restituere hæreditatem paternā, nisi restituat, non capiet eo bona fiscus, ibi.

Hæres non vindicans necem defuncti efficitur indignus successione, & hæreditas applicatur fisco.l.12.ti.8.glo.1.num.1.

Hæres non vindicans necem defuncti ante apprehensam hæreditatem, quando efficiatur indignus, ibidem, num.3.

Hæres

Hæres qui adiuit hæreditatem ante vindicationem necis defuncti palam commissæ, quomodo efficiatur indignus? ibi. nu. 4.
Hæres non potest vindicare necem defuncti propria authoritate, sed iudicis. l. 11. ti. 8. glo. 2.
Hæres efficitur indignus hæreditatis quinque modis, in quibus fisco applicatur hæreditas. l. 11. ti. 8. glo. 3. numero. 1.
Hæres efficitur indignus hæreditatis, si necem defuncti à familia occisi factam, non vindicauit ante aditam hæreditatem, & fisco, aplicabitur, ibi.
Hæres, vt indignus non fiat, an sit satis accusationem contra familiam proponere, an debeat spectare supplicium, ibi. nu. 2. & 3.
Hæres si adierit hæreditatem ante necem defuncti, palā ab extraneo factam vindicatam, efficitur ea indignus & applicatur fisco, ibi. nu. 4.
Hæres si intra quinquēnium à die aditæ hæreditatis & scientiæ mortis, non vindicauerit, indignus efficitur. ibidem.
Hæres non vindicans mortem defuncti, non efficitur indignus. si ab alio in accusatione fuerit præuētus, vel si est rusticus & ignarus, ibi. nu. 5.
Hæres non efficitur indignus, si non accusauerit patrem suum qui occidit testatorem, ibi. nu. 6.
Hæres non vindicans necem defuncti excusatur si per eum non steterit, aut quia pauper erat, ibi. nu. 8.
Hæres fit indignus aperiens tabulas, & adiens hæreditatem ante accusationem contra occisores propositam. d. l. 11. ti. 8. glo. 3. nu. 9.
Hæres occidens testatorem, vel morti occasionem præbens, efficitur hæreditatis indignus, ibi. nu. 10.
Hæres efficitur indignus, si cum vxore defuncti, eo viuo vel mortuo concubuerit, ibi. num. 11.
Hæres de falso accusans testamentum, efficitur indignus, & quomodo? ibi. nu. 12.
Hæredes dicens testamentum falsum si ab accusatione destiterit post sententiam, pendente causa appellationis an efficiatur indignus? ibi. num. 16.
Hæres qui tacitam fidem accomodauit defuncto de restituendo spurio, efficitur indignus, ibi. nu. 17.
Hæres minor. 25. annis non vindicans necem defuncti non efficitur hæreditate indignus, nec applicatur fisco. l. 11. ti. 8. glo. 4.
Hæres fœmina non vindicans mortem defuncti excusatur à pœna. l. 11. ti. 8. glo. 5. nu. 1.
Hæres ignorans occisorem defuncti, excusatur, si necē eius non vindicauerit. l. 11. ti. 8. glo. 6.
Hæres non vindicans necem defuncti, si occisor est absens in remotis partibus, excusatur. l. 11. ti. 8. gloss. 7. num. 1.
Hæres hodiè prosequi tenetur causam contra occisorem defuncti in eius contumaciam & absentiam, si capi non potuit, l. 11. ti. 8. gl. 7. nu. 2.
Hæres non vindicans mortem defuncti à potentiori factam excusatur, l. 11. ti. 8. glo. 8. num. 1.
Hæres missionem in possessionem petens ex edicto diui Adriani, vel ex lege Soriæ, an possit mitti in possessionem medietatis lucrorum constante matrimonio quæsitorum vxore contradicente? l. 2. titu. 9. gloss. 3. num. 20.
Hæres ad quem transmittitur hæreditas ex vi sanguinis, aitatis, vel iuris deliberandi, potest eam repudiare, l. 3. ti. 9. glo. 9. num. 3.
Hæres quasi contrahit cum creditoribus. l. 1. ti. 11. glo. 8. num. 59.
Hæres & defunctus vna eademque persona esse censentur & plura congeruntur similia. l. 7. ti. 11. glo. 1. num. 62.
Hæres non potest melioris esse conditionis, quàm defunctus, l. 7. ti. 11. glo. 1. nu. 63.
Hæres est eiusdem potestatis, cuius erat defunctus, ibidem.
Hæres consanguinei, an possit rem ab eodem consanguineo venditam retrahere? ibi. nu. 65.
Hæres licet de euictione non teneatur, non potest factum defuncti impugnare. l. 7. ti. 11. glo. 1. nu. 66.
Hæres retrahens vt consanguineus rem à prædecessore venditam, non dicitur impugnare factum defuncti. ibi. nu. 59. & 69.
Hæredi potest ad instantiam creditorum statui & restringi tempus ad adeundum à lege concessum. l. 12. ti. 11. glo. 1. num. 3.
Hæresis superueniens est causa separationis quoad thorum, glo. rub. ti. 1. nu. 80.
Hæresis prohibentium secundas nuptias improbatur. l. 3. ti. 1. glo. 1.
Hæretici bonorum confiscatio non debet alteri esse dānosa maximè creditoribus. l. 10. ti. 9. gloss. 1. nume. 1.
Homicidium à natura prohibitum est per prima eius principia, glo. rub. ti. 1. num 6.
Honestius ab omni superioris, vel testatoris præcepto excipiendum est. l. 2. ti. 5. glo. 11. nu. 2.
Honores apud Hispanos qui dicantur. l. 3. ti. 10. glo. 3. nu 4.
Hordeum an comprehendatur appellatione frumenti vel panis? l. 3. ti. 25 glo. 1.
Hypotheca subnixa res si semel alienetur ex consensu creditoris, non cadit iterum sub obligatione generali omnium bonorum præsentium & futurorum, quāuis iterum res illa ad debitorem redierit. l. 7. ti. 11. glo 1. num. 37.
Hypotheca tacita quibus casibus contrahatur? remissiuè, & quando præfertur. l. 7. ti. 16. glo. 5. nu. 10.
Hypotheca tacita an contrahatur in bonis delinquentium. l. 11. ti. 17. glo. 1. num. 3. & 5.
Hypothecarius creditor per chirographum antiquior an præferatur creditori ex instrumento publico posteriori? l. 7. ti. 16. glo. 5 nu. 12.
Hypothecaria an competat pro donatione causa mortis, sicut pro legatis. l. 7. ti. 10. glo. 2. nu. 53.

I

IDONEVS Non solum dicitur respectu facultatum, sed quia in conueniendo facilis est. l. 10. ti. 17 glo. 2. num. 1.
Ignobili si concedatur feudū nobile, vel dignitas aliqua à principe scienter, an censeatur nobilitatus? l. 8. ti. 8. glo. 1. num. 43.
Ignoranti quando currat tempus præstitutum ad actū faciendum, vel non? l. 7. ti. 4. glo. 5. nu 4. & 6.

Digitized by Google

INDEX.

Ignorantia in dubio præsumitur.l.14.ti.4.gloß.1.nume.53.

Ignoratis non applicatur animus.l.1.titulo.6. glo.4. num.13.

Ignorare non dicitur qui cogitauit in genere.l.9.ti.6. gloss.1.num.5.

Ignorantia culpæ annumeratur,l.3.ti.11.glo.2.

Ignorans experiendi potestatem non habet,l.8.ti.11. glo.12.num.1.

Ignorans dici non potest negligens, ibi.

Ignoranti non currit tempus à testatore præfixum in testamento.l.8.ti.11.glo.12.num.2.

Ignoranti non currit tempus insinuationis testamenti vel donationis.l.8.ti.11.glo.12.num.2.

Ignoranti non currit tempus ad executionem testamenti constitutum,ibi.

Ignoranti non currit tempus statutum puniendis criminibus,nec patrono ad præsentandum, nec prælato ad conferendum sacerdotium,nec electori ad eligendum,ibidem.

Ignoranti non currit tempus adeundæ hæreditatis,vel immiscendi,nec tempus deliberandi, nec agnoscendæ bonorum possessionis,nec tempus appellãdi, nec prosequendæ appellationis,ibi.

Ignoranti non currit tempus petendæ inuestituræ, nec tempora hæredibus præstituta, nec tempus datum ad reuocandam alienationem,nec optandi præbendas,nec constitutum ad promotiones ordinum, nec tempus adimplendi conditionem,nec tempus inuentarij,vel productionis instrumenti,nec tempus querelæ,nec tempus officiorum,ibi.

Ignoranti non currit tempus petendi tutorem,nec restitutionis in integrum,ibi.

Ignoranti currit tempus regulariter.l.8.ti.11.glo.12. nume.3.

Ignorantia affectata vel ascita nunquam prodest.l.8. ti.11.glo.12.num.4.

Ignorans non restituitur,si scientiam habuit prinsquã compleretur præscriptio.l.8.ti.11. glo.12. num.8.

Ignorantia probabilis & iusta prodest ad restitutionẽ contra præscriptionem,non crassa & supina, & ponuntur exempla.l.8.ti.11.glo.12.nu.10.& 11.

Ignorantia non excusat vbi adhibita diligentia scientia haberi potest,ibi.num.11.

Ignorantia crassa & supina pro scientia habetur, ibidem,num.12.

Ignorantia quæ aliàs probatur iuramento,maiori probatione eget in restitutione, ibi.nu.17.

Ignorantiæ præsumptionem excludit antiquitas temporis,ibidem.

Ignorantia an prosit ei qui certat de lucro captando, ibi.nu.18.

Illatio non fit ex diuersis.l.2.ti.4.glo.9.nu.7.

Immemorabilis præscriptionis probatio fit per testes deponentes de visu.40.annorum.l.1. titu.7. gloß.9. num.1.

Immemorabilis præscriptio an probetur per testes deponentes de visu minoris temporis quàm centum annorum? & an sufficiant quadraginta anni? ibidem,nume.2.& 3.

Immemorabilis præscriptio an probetur per testes.54. annos habentes,an verò esse possint minoris ætatis? ibidem,num.4.

Immemorabilis præscriptionis probatio.l.1.ti.7. glo.10.num.1.

Immemorabilis præscriptio quomodo probetur?l.1.ti. 7.glo.12.nu.2.& in glossis precedentibus.

Immemorabilis præscriptionis effectus remissiuè, ibidem,num.3.

Immemorabilis præscriptio quomodo fiat?l.1. tit.10. glo.19.num 5.

Impedimentum matrimonij nouiter per Conciliũ Tridentinum introductum,glo.rub.ti.1.nu.33.

Impedimentum tollitur per fictionem.glo. rub.ti.1.nume.120.

Impedimentum publicæ honestatis iustitiæ oritur ex sponsalibus de futuro vel præsenti ante copulam, ibidem,nu.162.

Impedimentum publicæ honestatis iustitiæ, iure positiuo,non naturali,vel diuino,fuit institutum.ibi.

Impedimentum publicæ honestatis iustitiæ, vbi sponsalia valida non fuerint,omnino tollit Concilium Tridentinum,ibi nu.163.

Impedimentum cognationis spiritualis iuxta Conciliũ Tridentinum.ibi.nu.166.

Impedimentum contrahitur per solam promissionem de nubendo absque fidei vel iuramenti interpositione,si adulterium interuenerit,ibi.nu.187.

Impedimentum ligaminis,remissiuè.glo.rub.ti.1.nume.209.

Impedito non currit tempus ad aliquid agendum constitutum.l.14.ti.4.glo.1.nu.51.

Impedito agere non currit præscriptio.l.8.ti.11.gloss. 9.nu.1.

Impedito agere impedimento iuris,vt in minore, muliere, aut filio fam.non currit præscriptio:secus in impedimento facti,etiam ex causa iustissima. quoniam hac in specie præscriptio currit, sed competit aduersus eam restitutio,ibi.nu.2.

Impedito iuris impedimento non currit præscriptio legalis vel statutaria, etiam si per verba generalia excludatur,qui aliquid intra statutum tempus nõ fecerit,ibi.nu.3.

Impedito agere impedimento facti,belli, vel tyrannidis,non currit præscriptio,ibi.nu.5.

Impeditus verè & legitimè protestari nõ tenetur.l.8. ti.11.glo.9.nu.6.

Impedito agere obstante exceptione non currit præscriptio,quemadmodum non currit impedito ipso iure,l.8.ti.11.glo.9.num.7.

Imperandi rationes septem. gloss.rub. titulo.1. numero.96.

Imperium merum & mixtum præscriptione acquiri potest.l.1.ti.10.glo.19 nu.2.

Importunitas petentis facit vt concessio principis non valeat propter defectum voluntatis.l.10.ti.1. glo. 1.num.1.

Importunitas facit corruere donationem.l.15.ti.10. glo.8.num.2.

Importunitas metui comparatur,l.17.ti.10. glo.6.

Impossibile an reputetur,quod pendet ex volũtate principis?l.5.ti.9.glo.4.nu.7.

Impotentia generandi quoad actum dirimit matrimonium,secus in impotentia ad effectum, vt in sterili. glo.rub.ti.1.num.192.

Impotentia quæ sequitur matrimonium, non irritat illud,

Digitized by Google

illud, sicut quæ præcedit, ibi. nu. 192.

Impotentia generandi vel coeundi perpetua cum vna, impedit matrimonium quoad eam tantũ, non quoad alias, ibi. nu. 194.

Impuberes si contrahant matrimonium de præsenti seruata forma Concilij Tridentini, an ratificari oporteat adueniente pubertate, coram parocho & testibus, an vero sufficiat copula vel amplexus & oscula? glo. rub. ti. 1. nu. 57. & 58.

Impuberes consensum coniugalem præstare nõ possunt. ibidem.

Impuberum matrimonium de præsenti prosponsalibus de futuro iudicatur, quare si pubertate adueniente cũ alia cõtraxerit, valet secũdũ, ibi. n. 60. & 61.

Impuberes vsum rationis habentes, si contrahant ante tẽpus quo possint generare, non valet matrimoniũ, possunt siquidem adueniente pubertate ab eo discedere, glo. rub. ti. 1. num. 199.

Impuberes contrahere prohibentur iure positiuo, quia inhabiles sunt ad generandum, etiam si alter eorũ sit pubes, nisi necessitate vrgente, ibi. nu. 200.

Inæstimabilia quæ sint? l. 8. ti. 1. glo. 2. n. 3. remissiuè.

Incestus per mulierem commissus qua pœna puniatur? l. 7. ti. 8. glo. 11. num. 1.

Incestus crimen quis dicatur incurrere? ibi. nu. 2.

Incestus contrahitur ex coitu cum affini vsque ad quartum gradum, & quomodo id intelligatur? ibi. n. 3.

Incestus cum affine commissus impedit debitum exigi coniugale, glo. rub. ti. 1. nu. 103.

Incestus cum propria consanguinea commissus non impedit debitum exigi coniugale, nec peccat quis id exigendo. ibidem.

Incertitudo quando vitiet possessionem? l. 1. ti. 6. glo. 4. nu. 13. 14. & 15.

Incola quis dicatur? an qui decennio aliquo in loco habitat? & an qui ea mente ad habitandum venit, vt ibi sit perpetuo mansurus? & quo pacto id dignosci possit? l. 1. ti. 4. glo. 5. nu. 7.

Incola an dici possit qui iuri habitat. l. 1. t. 4. gl. 5. n. 10

Incurrat verbum an denotet canonem latæ sententiæ? l. 1. ti. 1. glo. 2. num. 4.

Indi an prætoribus vel maioribus præsentibus & consensum coniugalem pro eis præstantibus, ipsisq; tacentibus, contraxisse matrimonium censeantur? gloss. rub. ti. 1. nu. 29.

Indi si matrimonium in ebrietate contrahant, an valeat, glo. rub. ti. 1. nu. 208.

Indiarum populi an possint sibi iudices eligere vel gubernatorem, l. 1. ti. 10. glo. 21. nu. 15. & sequen.

Indorum donatio & cõmendatio an prohibeatur. l. 12. ti. 10. glo. 1. num. 1.

Indi debellati serui non efficiuntur. l. 12. t. 10. gl. 1. n. 3

Indi commendati non dicuntur vasalli commendatariorum, nec quid aliud habent ipsi commendatarij præter tributum. l. 12. ti. 10. glo. 1. num. 4.

Indorum tributa quo pacto fuerint diuisa, ibid.

Indi, Yanaconas, dicti quare seruire permittuntur Hispanis, ibid. nu. 5.

Indigentia causa est & mensura humanarum commutationum. l. 1. ti. 11. glo. 2. nu. 2.

Indiuidua non continent tantam vtilitatem in parte respectu partis, quantam in toto respectu totius. l. 7. ti. 11. glo. 7. nu. 24.

Indiuidua communicantur inter coniuges quoad æstimationem. l. 5. ti. 9. glo. 4. num. 5.

Infamiæ facti effectus, remissiuè. l. 1. ti. 19. gl. 2. nu. 12

Infanzones Hispanè qui dicãtur, l. 11. ti. 7. glo. 1. nu. 3.

Infolle offerre adagiũ quid significet, l. 1. t. 12. g. 2. n. 2

Ingratitudinis causæ ad reuocandum donationem quæ sunt, ti. 10. glo. 5. num. 3.

Inhabiles ad matrimonium, etiam si scienter contraxerint, non valet matrimoniũ, glo. rub. ti. 1. nu. 196.

Iniuriarũ actio morte extinguitur. l. 7. ti. 10. gl. 5. n. 5.

Iniuriarũ actionẽ datur hæredi nec in hæredẽ, ibi. n. 14

Inquisitores fidei cognoscere possunt, & corrigere eos, qui binas nuptias contrahunt viuente primo coniuge. l. 5. ti. 1. glo. 2. num. 3.

Inquisitores quãdo de hac causa cognoscãt, ibidẽ. nu. 4.

Insinuatio non requiritur in dote. l. 1. titulo. 2. gloss. 4. nume. 4.

Insinuatio non requiritur in donatione cum iuramento facta, l. 2. ti. 2 glo. 3. nu. 5.

Insinuatio pluribus casibus non est necessaria. l. 2. ti. 2 glo. 3. num. 20.

Insinuatio in melioratione tertij & quinti an exigatur, l. 7. ti. 6. glo. 3. nu. 2.

Insinuatio non requiritur, quoties pẽdet ex futuro cuẽtu, an donatio excedat summam quingentorum solidorum, ibi.

Insinuatio ab ipso donante exigi debet non à donatorio, ibi. num. 3.

Insinuationi donationis an renunciari possit, l. 7. ti. 10. glo. 6. num. 4.

Insinuationis omissio vitiat donationem in eo dumtaxat, quod excedit summam. 500. solidorum, & in reliquo valet. l. 7. ti. 10. glo. 6. nu. 6.

Insinuatio an requiratur in renunciatione iuris alicui competentis, vel in remissione debiti, ibi.

Institoribus decoctis eadem pœna imponitur, quæ & principalibus. l. 1. ti. 19. glo. 6.

Institutionis titulus est honorabilis. l. 1. titu. 4. glo. 10. num. 53.

Institutio hæredis, vide in verbo hæredis institutio.

Institutus in re certa nullo dato cohærede, totam consequitur hæreditatem. l. 1. ti. 4 gl. 10. nu. 46.

Institutus in re certa, iure nostro regio, loco legatarij habetur, quoniam dati sunt cohæredes vniuersales venientes ab intestato per legem regiam. l. 1. tit. 4. glo. 10. nu. 47.

Institutus in re certa, prohibitusque per testatorem aliquid amplius capere, an totam consequatur hæreditatem, ibi. nu. 48.

Institutus in re certa in quibusdam habetur loco legatarij, & in alijs loco hæredis. l. 1. ti. 4. glo. 10. nu. 54.

Instrumenta à notario confecta, qui verè non erat, sed vt talis reputabatur, an valeant, remissiuè. l. 2. ti. 2. glo. 5. nu. 2.

Instrumentum publicationis testamenti an valeat, si non constat de citatione aliter quàm per assertionẽ notarij, vel si est lapsum decennium. l. 15. titu. 4 glo. 4. num. 5.

Instrumenti noui non traditio coram notario sufficit iure regio ad acquirendam possessionem. l. 1. ti. 6. gl. 6. num. 3.

Instrumenti perditi refectio fieri potest. l. 1. ti. 6. glo. 6. num. 4.

Instrumenti traditio loco cessionis est, & cessio loco traditionis in incorporalibus, ibi. nu.6.
Instrumenti traditio an sit maioris efficaciæ in melioratione, quàm verum corporalium in ea comprehensarum apprehensio? ibi. nu.7.
Instrumenti publici requisita, remissiuè. l.1. ti.7. glo.4.
Instrumentum debiti stylo consueto facere tenetur debitor creditori, & ad id cogetur. l.7. titu.11. gloss.3. num.34.
Instrumentum venditionis, tenetur venditor facere cõsanguineo, qui rem venditam retraxit, cum clausulis consuetis venditionum, nempe, euictionis, obligationis bonorum, & guarentigia. l.7. titu.11. gloss. 2. nu.34. in fine.
Instrumentum est probatio probata, præsens, realis, & euidens. l.9. ti.16. glo.3.
Instrumentum est ius probatum. l.9. titu.17. gloss.4. nume.1.
Instrumentum est ipsa veritas apparens, & probatio probata non probanda, ibid.
Instrumentorum probatio dicitur euidens, ibi. num.2.
Instrumentum dicitur probatio euidentissima, & manifesta, patens, & indubitata, ibi.
Instrumenta publica iure regio habent paratam executionem. l.9. ti.17. glo.9.
Interdicta possessoria competunt his, qui iure ciuili vocantur. l.8. ti.7. glo.2. nu.2.
Interdictum retinendæ quomodo proponatur, & in eo concludatur. l.8. ti.7. glo 2. nu.7.
Interdictum retinendæ competit ciuiliter tantum possidenti, ibi. nu.8.
Interdictum retinendæ competit ei, qui turbatur in possessione, ita vt fructibus potiri nequeat, ibi. n.9.
Interdictum retinendæ in consequentiam præfert restitutionem possessionis, ibi.
Interdictum retinendæ competit contra titulo possidentem, secus in adipiscendæ, ibi. nu.10.
Interdicto retinendæ agenti an obstat exceptio dominij, et quando, ibi. & nu.11.
Interdictum recuperandæ an competat ei, cui competit adipiscendæ. l.8. ti.7. glo.2. nu.12.
Interdictum recuperandæ competit possidenti ciuiliter tantum, etiam si fictè possessionem quæsierit. l.8. ti.7. glo.2. num.13.
Interim dicti remedium, remissiuè, l.9. titu.7. gloss.1. num.3.
Interdicto retinendæ agenti an obstet exceptio dominij? l.2. tit.9. glo.3. num.23.
Interesse probatur iuramento petentis. l.14. titu.4. glo. 2. num.3.
Interest nostram pecuniam potius retinere, quàm solutam repetere, & quare? l.7. ti.11. glo.3. nu.28.
Interesse licitum campsoris, remissiuè. l.8. titu.18. glo. 1. num.2.
Interruptionis ciuilis & naturalis materia, remissiuè. l.1. ti.10. glo.20.
Intestatus non dicitur decedere iure regio, qui fecit testamẽtũ absq; vlla hæredis aditione. l.1. ti.4. g.13. n.1
Intestatus decedere dicitur qui non fecit testamentum, ibi. num.2.
Intestatus non dicitur decedere iure regio, qui per se vel alium fecit testamentum nullo scripto hærede. l. 6. ti.4. glo.4. num.2.
Intestatus quis decedere dicatur? l.1. ti.8. gloss.3. nu. 1. & 4.
Intestatus dicitur decedere non solum qui non fecit testamentum, verum etiam qui id fecit, sed tamẽ nullum, vel ex aliqua causa inualidum, ibi.
Intestatus dicitur decedere qui fecit testamentum, sed postea per iudicis sententiam rescinditur, ibidem. num.2.
Intestatus iure regio non dicitur decedere qui fecit testamentum, quamuis in eo nullum instituerit hæredem. ibi. nu.3.
Intestatus decedere an dici possit pupillus, vel furiosus, aut qui aliàs testari prohibetur? l.5. ti.8. glo.1. nume.21. & sequen.
Intestatus aut ab intestato decedere an idem significet, vel in aliquo differant? ibi. nu.23. & 24.
Intestatus an dicatur decedere qui fecit testamentum, in quo nullum instituit hæredem? l.12. titu. 8. glo. 1. num.1.
Intestatus partim & partim testatus, quando quis dicatur decedere? ibi. num.2.
Intimus quid significet? & vnde descendat? l.7. titu. 11. glo.5. num.1.
Inuentarij confectio vtilis erit, vbi agitur de renocanda alienatione respectu pretij, non respectu reuocationis. l.7. ti.11. glo.1. nu.71.
Inuentus in crimine dicitur, qui per testes de crimine conuincitur. l.6. ti.8. glo.2. nu.17.
Ipso facto denotat canonem latæ sententiæ, l.1. ti.1. gl. 2. num.1.
Ipso iure cum quid fit, quadraginta operatur effectus enumeratos in. l.1. ti.1. glo.2. num.3.
Ipso iure cum pœna imponitur, an requiratur sententia? l.1. ti.1. glo.2. num.4.
Iudex licèt cogere non possit subditos ad contrahendũ matrimonium, eos tamen allicere non prohibetur. glo. rub. ti.1. nu.28.
Iudex supplet contradictionem eius qui consentire tenetur in aliquo actu. l.4. ti.3. glo.3. nu.1.
Iudex quid considerare debeat in causæ cognitione in alienationibus prohibitis permittendis? remissiuè. l. 6. ti.3. glo.4. nu.3.
Iudicis decretum supplet absentiam partis. l.6. titu.3. glo.1. num.3.
Iudicis decretum confirmat actum ab inhabili factũ. l.6. ti.3. glo.5.
Iudicis factum censetur factum, partis, ibi.
Iudex ordinarius sententiam suam declarare potest, delegatus verò non. l.9. ti.4. glo.4. nu.1.
Iudex delegatus non potest taxare expensas, in quibus reum condemnauit, etiam si reseruauerit taxationem earum, ordinarius verò sic. ibi. nu.1.
Iudices delegati omnes simul cognoscunt de causa, nisi alter eorum mortuus fuerit. l.12. ti.1. glo.2. num.2.
Iudices ordinarij, si plures sint, quilibet habet iurisdictionem insolidum. l.2. ti.4. glo.3. nu.2.
Iudices duo ordinarij si simul cœperunt cognoscere, simul quoque definire tenentur causam sic cœptam, ibi.
Iudex secularis ad insinuandum testamentum potest citare clericum, in eo hæredem scriptum. l.15. titu.4. glo.3. nu.1.
Iudex causæ principalis dicitur quoque iudex causæ incidentis, vt pluribus exẽplis probatur. l.9. ti.7. glo.3. nu.5.

num.8.9.10.11.& 12.
Iudex procedens absque causæ cognitione censetur priuatus, & ei potest resisti.l.3.ti.10.glo.10.nume.3.
Iudex pœnam sibi applicatam non potest exigere, antequã partem fisci exigat, sub pœna dupli.l.13.tit.10.glo.2.num.8.
Iudices regij poterunt in locis dominorum iustitiam facere, licet domini possint de eis conqueri, l.1.tit.10.gloss.21.num.8.
Iudices in causa propria pœnas exigere non possunt, ex quibus eis satisfiat de salario, & quarell.14.tit.10.glo.2.
Iudex post publicatas attestationes potest testes interrogare de causa dicti sui, in probatione valoris seu pretij.l.1.ti.11.glo.2.nu.13.
Iudex potest ex officio in probatione valoris seu pretij alicuius rei de valore se informare, & proprijs oculis rem inspicere, si probationes viderit imperfectas l.1.ti.11.glo.2.nu.19.
Iudex in sententia exprimere debet causam quare à regulis iuris & consuetis discedat, licèt aliàs causam exprimere non teneatur, l.1.ti.11.glo.2.num.53.ibi.
Iudex statuere potest locum vbi merces vendantur, & non alibi, sub pœna.l.1.ti.12.glo.3.nu.2.
Iudex ex officio, deficiente accusatore, debet cõtra reos procedere in criminibus non solum publicis, sed & in priuatis.l.1.ti.14.glo.9.nu.1.
Iudex potest creare officialem qui accuset delinquentem accusatore deficiente, ibi.
Iudex potest merces corruptas concremare, & carnes morbosas proycere, & punire vendentes, ibidem, nume.3.
Iudex potest pondera & mensuras falsas frangere, ibidem.
Iudex qui in causa criminali relaxauit reum sub fide iussoribus, vbi venit imponenda pœna corporalis, punitur regis arbitrio.l.10.ti.16.glo.1.nu.26.
Iudex ita demum incurrit pœnam à lege impositam, si causam non finierit intra certum tempus, si aparte fuerit requisitus, non aliàs.l.10.titulo.16.gloss.2.nume.2.
Iudex negligens in administratione iustitiæ, an teneatur parti ad interesse?l.2.ti.17.glo.3.num.1.
Iudex negligens an faciat litem suam, ibi.
Iudex negligens an amittat officium vel salarium? remissiuè, ibi.num.2.
Iudex quando dicatur negligens, & an monitio requiratur? remissiuè, ibi.
Iudex qui ob negligentiam in quantitate aliqua fuit condemnatus, & soluit, an repetat à parte? remissiuè, ibidem.
Iudex negligens in damnis punitur duplicatis.l.4.tit.17.glo.3.
Iudex negligens dici non poterit, nisi fuerit à parte requisitus.l.10.ti.17.glo.12.nu.2.
Iudices fideiussores præstare tenentur antea quàm admittantur ad exercendum officium.l.1.titu.18.glo.12.num.2.
Iudex qui absque iuramento & fideiussione, officio vsus est, quomodo puniatur.l.1.tit.18.glo.13.nu.2.
Iudex qui non iurauit, excusatur vel propter ignorantiam vel necessitatem, ibi.num.3.
Iudex in arbitrarijs quid inspicere debeat.l.1.titu.25.glo.2.num.2.
Iudicium sortis non habet locum, nisi in casibus à iure expressis, & vbi est dubium in iure, non si in facto, l.12.ti.4.glo.5.num.12.
Iuramentum contrarium priori promissioni simplici nõ ligat iurantem.glo.rub.ti.1.num.44.
Iuramentum est omnino seruandum, quoties seruari potest absque interitu salutis æternæ.l.2.tit.2.glo.3.num.2.
Iuramento firmatur actus prohibitus fauore priuatæ principaliter, licèt secundario resultet publicum cõmodum.l.2.ti.2.glo.3.nu.2.& 15.
Iuramẽto confirmatur actus prohibitus, cum clausula irritante, ibi.num 3.
Iuramento confirmatur donatio inter virum & vxorem, ibi.num.4.
Iuramento an confirmetur arrharum promissio.l.2.ti.2.glo.3.nu.5.6.& 7.
Iuramentum non confirmat actum, si actui iuramentũ apponi lege ciuili prohibeatur, ibi.nu.6.
Iuramentum in specie supra proxima non valebit etiã in vim conuentionis.l.2.ti.2.glo.3.num.7.
Iuramentum peccatum inducens mortale aut veniale, seruandum non est, ibi.
Iuramentum in præiudicium tertij seruandum non est.l.2.ti.2.glo.3.nu.13.
Iuramentum super arrhis interpositum, si excedant decimam bonorum promittentis partem, seruandum non est, ibi.num.14.
Iuramento non confirmatur actus fauore publico prohibitus, ibi.num.17.
Iuramento an confirmetur actus iure ciuili prohibitus, bonis moribus repugnans, ibi.nu.19.
Iuramento an firmetur dotis promissio vltra summam à lege permissam.l.2.ti.2.glo.3.num.21.
Iuramentum an suppleat defectum certiorationis.l.9.tit.3.glo.1.num.5.
Iuramentum ad incognita non extenditur, ibi.
Iuramentum non habet vim expressi, vbi expressio requiritur pro forma.l.9.ti.3.glo.1.num.6.
Iuramentum non habet vim expressi, vbi est præsumptio defectus consensus, ibi.nu.7.
Iuramentum an det robur fideiussioni per vxorem pro marito factæ, si certiorata fuerit de legis regiæ beneficio.l.9.ti.3.glo.1.num.8.
Iuramento probatur interesse.l.14.ti.4.glo.2.numero.3.
Iuramentum non immutat naturam contractus.l.1.ti.6.glo.4.num.6.
Iuramentum an apponi possit in contractu donationis à patre filio factæ.l.& ti.6.glo.9.nu.7.
Iuramentum fidelitatis quid contineat: remissiuè, l.1.ti.10.glo.12.
Iurata alienatio aduersus prius iuramentum de non alienando an valeat.l.3.ti.10.glo.16.nu.3.
Iuramentum regis in præiudicium regni seruandum non est, l.3.ti.10.glo.13.num.2.
Iuramentum secundum contra primum quãdo valeat, ibi.
Iuramentum interpretatur iuxta naturam primordialem actus, cui adijcitur.l.3.ti.10.glo.13.num.3.
Iurans non reuocare procuratorem, si reuocet est periurus

periimus, valet tamen renocatio, ibi.
Iurans rem mihi venditam non reuocare, si tamen alij vendiderit, valet secunda venditio, ibi. num. 4.
Iuramentum sponsaliorum de futuro non impedit matrimonium de præsenti postea factum. ibi.
Iuramentum an interpretari debeat in foro exteriori iuxta mentem iurantis, an eius cui iuratur, ibidem, num. 5.
Iuramentum in foro conscientiæ an interpretetur iuxta mentem iurantis, ibi. num. 6.
Iuramentum secundum cōtra primum fauore alicuius, cuius interest, emissum non valet. ibi. nu. 8.
Iuramentum primum, si ignorat is cui iuratur, an valeat secundum priori contrarium, ibi. nu. 9.
Iuramentum quoad periurij crimen non ligat successores, ibi. nu. 10.
Iuramentum transit ad hæredes & successores indignitate eius, cui fuit iuratum, ibi. num. 11.
Iuramentum fidelitatis an præstari possit per procuratorem? l. 6. tit. 10. glo. 2. nu. 15.
Iuramentum fidelitatis exigit especiale mandatum, ibidem.
Iuramentum fidelitatis an necessariò præstari debeat in Indorum commendis. ibi. num. 16.
Iuramentum in contractu non potest à tabellione adscribi, nisi de consensu & voluntate contrahentium, l. 7. ti. 10. glo. 1. num. 21.
Iuramentum semper maturè, & cum deliberatione fieri præsumitur, ibi.
Iuramentum simpliciter appositum in donatione causa mortis, non facit eam irreuocabilem, licèt iuramentum de non reuocando id operetur, ibi. num. 22.
Iuramentum simpliciter appositum donationi causa mortis, intelligitur iuxta naturam contractus, ibi.
Iuramentum maioris an excludat remedium l. 2. C. de rescin. vendi. l. 1. ti. 11. glo. 8. nu. 45.
Iuramentum maioris an excludat petitionem iusti pretij supplementi, ibi. num. 46.
Iuramentum mulieris, rustici, vel militis an excludat remedium d. l. 2. C. de rescin. vendi. l. 1. ti. 11. gloss. 8. num. 47.
Iuramentum renunciationis hæreditatis impedit eius rescissionem, ibid.
Iuramentum renunciationis hæreditatis, in qua iurās est enormissimè læsus, multo pluris quàm vltra dimidiam, an impediat vel laxationem ad effectum agēdi, & actionem ipsam? l. 1. ti. 11. gl. 8. n. 48. & seq.
Iuramentum minoris de non reuocando contractum, non tollit remedium l. 2. C. de rescin. vendi. l. 1. ti. 11. glo. 8. num. 50. tollit tamen restitutionem in integrum, ibidem.
Iuramenti relaxatio quando necessaria non est ad agēdum in minore vel maiore, ibi. nu. 49. & 51.
Iuramentum an vim certiorationis obtineat, ibid. nume. 52.
Iuramentum quod præstare tenetur retrahens rem patrimonialem? l. 7. ti. 11. glo. 12. num. 1.
Iuramentum an per procuratorem præstari possit? l. 8. ti. 11. glo. 14. nu. 2.
Iuramentum an prohiberi possit, vel remitti per leges, & principes seculares? remißiuè, l. 22. ti. 11. gloss. 8. num. 1.
Iuramenti præstatio prohiberi potest per legem ciuilem, & principem secularem ex iusta causa. l. 22. ti. 11. glo. 8. nu. 2.
Iuramentum à legibus ciuilibus prohiberi potest ne fiat, ad euitandum vsurarios contractus, ib. dem, numero. 5.
Iuramentum non firmat contractum simulatum vel dolosum, ibi. num. 6.
Iuramentum an confirmet mutuum filio fam. factum sine licentia patris? & an iure canonico idem sit? ibidem nu. 7.
Iuramentum an sit seruandum, vel an sit necessaria eius relaxatio filio fam. ad impediendum pecuniæ exactionē sibi mutuatæ absque patris cō[illegible] ibi. n. 8
Iuramentum à filio fam absque patris licentia contractui mutui appositum, an in foro animæ seruari debeat post mortem? ibi. num. 9.
Iuramentum à filio fam. vel à minore absque patris vel curatoris licentia contractui pecunia credita facto, vel contractui mutui appositum, an sit seruandum post mortem patris in foro animæ? ibi. nu. 10.
Iuramentum contra prohibitionem legis obligantis transgressorem ad peccatum, non est seruandum ibi.
Iuramentum remittere vel annullare aut prohibere, an possint leges ciuiles, vel principes seculares, remissiuè. l. 1. ti. 18. glo. 5.
Iuramenti officialium forma, remißiuè. l. 1. ti. 18. glo. 11. num. 1.
Iurare an teneantur omnes officiales, & coram quo? l. 1. tit. 18. glo. 11. num. 1.
Iuris quæ sunt, à iure inducuntur secundum veritatem, non secundum fictionem. l. 8. ti. 1. glo. 2. nu. 6.
Iuri pro se introducto quis renunciare potest. l. 5. tit. 3. glo. 3. nu. 1.
Iuri quod quis ignorat, renunciare non potest. l. 9. tit. 3. glo. 1. num. 4.
Iuris vniuersalis dominium transfertur in donatariū, aliqua re particulari tradita, l. 1. ti. 6. glo. 4. nu. 5.
Iurisdictio per maioratus possessorem quæsita ciuitati vel oppido maioratus an sit ipsius maioratus. l. 6. ti. 7. glo. 2. nu. 4.
Iurisdictio an cohæreat territorio, l. 6. ti. 7. glo. 2. nu. 6
Iurisdictio an concessa videatur, concesso territorio, ibidem.
Iurisdictio de nouo quæsita, quando maioratui quæratur, ibi. nu. 7.
Iuri accrescendi in contractibus an sit locus? l. 6. tit. 8 glo. 6. nu. 1.
Iurisdictio & merum imperium iure regio præscribitur 40. annis cum titulo cōtra regem. l. 1. ti. 10. gl. 9. n. 1.
Iurisdictio consuetudine acquiri potest, ibi. nu. 3.
Iurisdictio etiam minima ab alio quàm à rege concedi non potest, l. 1. ti. 10. glo. 21. nu. 1.
Iurisdictio maior, media, & infima est apud regem Castellæ, ibi. nu. 2.
Iurisdictione spoliatus à iudice regio, non restituitur, donec titulum suæ iurisdictionis ostendat. l. 1. tit. 10. gloss. 21. nu. 8.
Iurisdictio an concessa censeatur, concesso castro aut oppido? l. 1. ti. 10. glo. 21. nu. 24. & sequen.
Iurisdictio, merum vel mixtum imperium concessum, iure regio non censetur, concesso castro, l. 1. ti. 10. glo. 21. nu. 26.
Iurisdictione concessa, censetur concessum merum im-

imperium,l.1.tit.10.glos.21.num.28.& 29.

Iuri accrescendi, an sit locus in donatione causa mortis, sicuti,& in legato,l.7.tit.10.glos.2.num.42.

Iure gentium læsio,& deceptio citra dimidiam permittitur, non tamen licet,l.1.tit.11.glos.1.nu.4.

Iure gentium permittitur, quod iure naturali nõ licet, l.1.tit.11.glos.1.num.5.

Iuri speciali in integrum restitutionis, vel retractus potest quis renunciare, etiam post sententiam inuito aduersario,l.12.tit.11.glos.2.num.8.

Iuri quæsito tertio ex meo speciali beneficio possum renunciare,l.12.tit.11.glos.2.num.9.

Ius dicendi nullum, an competat iure nostro regio filio præterito?l.1.tit.4.glos.10.num.49.

Ius dicendi nullum, an competat nepoti præterito, si filius fuit exheredatus?l.1.tit.4.glos.14.n.45.& 46.

Ius dicendi nullum competit emancipato, l.1.tit.4. glos.14.num.55.

Ius adeundi semper transmittitur ad hæredes, nisi cum lex præsumit hæredem noluisse adire,l.1.tit.4 glos. 16.num.21.

Ius adeundi hæreditatem per fideicommissum relictã, an transmittatur ad hæredes fideicommissarij ante hæreditatem ab hærede mortui aditam,l.1.titul.4. glos.17.num.3 & 4.

Ius vniuersale meliorationis non possidetur, sed quasi possidetur,l.1.tit.6.glos.4.num.4.

Ius dicendi nullum, an competat patri præterito,l.1. tit.8 glos.7.nu.3.& an contra tabulas,ibi.nu.4.

Ius patronatus constante matrimonio quæsitum, an cõmunicetur inter coniuges,l.5.tit.9.glos.4.num.5.

Ius speciale non excluditur verbis vniuersalibus negatiuis,l.8.tit.11.glos.12.num.7.

Ius quæsitum ex cõtractu cũ principe celebrato auferri potest propter vilitatem pretij, sed debet ei cui aufertur, æquiualenter satisfieri,l.15.tit.10.glos.10.

Ius speciale facilius tollitur, quàm ius commune,l.12. tit.11.glos.2.num 9.

Ius capiendi debitorem fugitiuum propria authoritate alteri cedi potest.l.1.tit.17.glos.3.num.9.

Iusta sententia in testamento quid significet,l.1.tit.4. glos.1.num.2.

Iusta vxor quid?l.1.tit.4.glos.1.num.4.& 12.

Iusta hæreditas quid,& quid legitima,& in quo differant,l.1.tit.4.glos.1.num.5.

Iusta hæreditas quare magis appelletur, ea quæ ab intestato defertur, quàm quæ ex testamento,ibi.nu.7.

Iusta ætas 25.annorum,& legitima quoque appellatur,ibi.num.8.

Iusta possessio quid,ibi.num.9.

Iusta interpretatio quid,ibi.num.11.

Iusta possessio,& iusta electio quid,ibi.num.13.

Iustum dicitur, quod omni ex parte est plenum, & perfectum.l.1.tit.4 glos.1.num.2.

Iustum an aliquid significet plus, quàm legitimum,l. 1.tit.4.glos.1 num.3.

Iustum prælium quid,ibi.num.4.

Iustum quidquid est, id legitimum erit, non autem ex cõtrario, quidquid est legitimũ id erit iustũ,ibi.n.8.

Iustum quid dicatur in iure,l.1.tit.4.glos.1.num.13.

Iustum comprehendit legitimum, non ex contrario, ibid.num.14.

Iustum pretium non consistit in puncto indiuiduo,l.1. titul.11.glos.1.numer.7.

Iustum pretium dicitur esse triplex, supremum, mediũ, & infimum, vt centum, centum & quinque, nonaginta quinque,ibi.

Iustum pretium vide in verbo pretium iustum.

Iustus dux,& miles,& iusta pugna quid,l.1.titul.4. glos.1.num.4.

Iustus filius quid,ibi.& num.10.

Iuxta dictio, secundum, vel prout demonstratiuè,& causatiuè ponuntur, non conditionaliter,& quando conditionaliter,l.2.tit.4.glos.9.num.12.

L

LÆDENS aliquem in pretio, et satisfacere tenetur in foro animæ, etiam si scierit læsus iustum pretium, l.1. tit.11.glos.1.num.12.

Læsio vel deceptio in contractibus, naturaliter licet,l.1. tit.11.glos.1.num.1.

Læsio vel deceptio intra dimidiam iusti pretij iure gentium permittitur, non tamen licet,l.1.tit.11.glos. 1.num.4.

Læsio vel deceptio intra dimidiam excedens infimum, medium,& supremum pretium, licita non est iure naturali, diuino, & humano, quare lædens peccat,& ad restitutionem tenetur, iure tamen humano permissa est,l.1.tit.11.glos.1.num.9.& seqq.

Læsio citra dimidiam scienter, vel ignoranter facta, ad restitutionem obligat,il.i.num.10.

Læsio citra dimidiam si dolo decipientis contingit ex proposito, erit læsio resarcienda,l.1.tit.11.glos.1. num.11.

Læsio vltra dimidiam iusti pretij, an probetur testibus asseuerantibus rem quinque aureis venditam valere decem,& plus,l.1.tit.11.gloss.2.num.42. 43.44.45.46 & 47.vbi diuersæ opiniones referuntur.

Læsio vltra dimidiã probatur, si excessus vnius numi vltra dimidiam probetur.ibi.num.45.

Læsio vltra dimidiã quomodo probetur, consilium authoris,il.i.num.48.

Læsio vltra dimidiam, an probari possit instrumentis emptionum, remissiuè,ibi num.51.

Læsionis probatio, si probationibus rei conuenti, vel aliàs obscuretur, an sit reus absoluendus,l.1.tit.11. glos.2.num.52.& 53.

Læsio vel deceptio vltra dimidiam iusti pretij quomodo probetur à venditore,l.1.tit.11.glos.3.nu.1.

Læsio vltra dimidiam quomodo probetur ab emptore? ibi.num.2.& 3.

Læsio vltra dimidiam probatur per testes deponentes de valore rei tempore contractus,l.1.tit.11.gloss.4. num.1.

Læsionis vltra dimidiam remedio locus est in locatione,& conductione,l.1.tit.11.glos.6.num.1.

Læsio quomodo probabitur in locatione?l.1.tit.11.glos. 6.num.2.

Læsio vltra dimidiam quomodo probabitur in locatione redituum?ibi.num.3.

Læsio,

Læsionis vltra dimidiam remedio locus non est in locatione gabellarum, vel aliorum redituum regaliũ, ibid.num.4.
Læsionis vltra dimidiam remedio, an locus sit in locatione post eius tempus finitum? ibi.num.5.
Læsionis vltra dimidiam remedium in contractibus permutationum locum obtinet, l.1. tit.11. glos.7. num 1.& quomodo probetur, num.3.
Læsionis vltra dimidiam remedium, an habeat locum in permutatione beneficiorum? ibi.num.5.
Læsionis vltra dimidiam remedium, an habeat locum in pensionibus? ibi.num.6.
Læsionis vltra dimiam remedium in contractibus bonæ fidei locum obtinet, l.1.tit.11.glos.8.num.1.
Læsionis vltra dimidiam remedium locum obtinet in contractibus commutatiuis, in quibus ex vtraq; parte aliquid datur, ibi.num.2.
Læsionis vltra dimidiam remedium in diuisione hæreditatis locum obtinet, ibi.num.3.
Læsio non consideratur ex eo, quod postea euenit, sed ex initio, ibi.num.4.
Læsionis vltra dimidiam remedium, an habeat locum in contractibus stricti iuris? ibi.num.5.& 6.
Læsionis vltra dimidiam remedium, an obtineat in feudo, vel emphyteusi? ibi.num.7.
Læsionis vltra dimidiam remedium, an obtineat in locatione redituum, vel in iactu retis, ibi.nu.9.
Læsionis vltra dimidiam remedio locus est in ecclesia, ibid num.10.
Læsionis vltra, vel citra dimidiam remedio, an locus sit in venditione per procuratorem facta? l.1.tit.11. glos.8.num.13.
Læsio vltra dimidiam rescindit contractum, licet terminus pacti de reuendendo fuerit elapsus, l.1. titul. 11.glos.8.num.18.
Læsionis vltra dimidiam remedium obtinet in rebus in dotem datis æstimatis, & quomodo? ibi.num.20.
Læsionis vltra dimidiam remedium, an locum obtineat in constitutione amplæ dotis, vel tenuis? l.1. tit.11.glos.8.num.23.
Læsionis vltra dimidiam remedium, an competat re perempta, apud emptorem absque eius culpa, l.1.tit. 11.glos 8.num.26.& seqq.
Læsionis vltra dimidiam in remedio, an res sit in obligatione, & precium in solutione? l.1.tit.11.glos.8. num.27.& 30.
Læsus vltra dimidiam, si donauit secum contrahenti excessum dimidiæ, an possit agere ex remedio, l.2. C.de resc.in.vend.l.1.tit.11.glos 8.num.44.
Læsio nimium excedens dimidiam iusti pretij dolo ex proposito comparatur, atque ideo rescindi facit contractum, seu renuntiationem iuratam, ibidem, num. 48.& 49.
Læsio enormis differt ab enormissima, communis contra Pinelum, l.1 tit.11.glos.8.num.49.
Læsionis vltra dimidiam remedio, an sit locus in quasi contractu, vt in additione hæreditatis, ibi nu 59.
Læsionis vltra dimidiam remedium, an locũ obtineat in assecurationibus mercatorum? ibi.nu.62.
Læsionis vltra dimidiam remedium, an locum habeat in eo qui pecuniam accepit pro fideiussione, ibidem num.63.
Læsionis vltra dimidiam remedium competit in venditione per subhastationem facta, vel coram iudice, l. 1.tit.11.glos.9.num.1.& 2.
Læsio citra dimidiam iusti pretij sufficiens non est ad rescindendum venditionis contractum, vel alium similem, l.2.tit.11.glos.1.
Læsus qui circa rem versatur, an vti possit remedio, l. 2.C.de rescin.vend.l.3.tit.11.glos.2.nu.2.
Læsionis vltra dimidiam remedium, an competat expertis, & sagacibus, ibi.num.3.
Læsionis vltra dimidiam remedium locum obtinet in datione insolutum voluntaria, l.6.tit.11.glos.1.numer.2.
Læsio vltra dimidiam in datione insolutum voluntaria si contingat, quod dedit læsus repetet, & non dabitur conuento electio, de qua in l.2.C.de rescind. vend.l.6.tit.11.glos.1.num 3.
Læsionis vltra dimidiam remedio locus non est in datione insolutum necessaria à iudice facta, & quare, l.6.tit.11.glos.1.num.5.
Læsio vltra dimidiam iusti pretij non allegatur in datione insolutum necessaria, propter præsumptionem iuris, & de iure, quòd nulla læsio interuenerit, l.6. tit.11.glos.2.num.2.
Læsionis vltra dimidiam remedio an locus sit in contractu censuali, vel emphyteutico, l.1.tit.15.glos.3. num.2.
Laudimium ab emptore solutum debet emptor à retrahente recuperare, l.7.tit.11.glos.3.num.16.
Laudimium, an solui debeat ex venditione res emphyteuticæ patrimonialis, si res venditæ per consanguineum fuerit retracta, l.7.tit.11.glos.3.nu.12.
Laudimium duplex, an solui debeat, alterum ex contractu, alterum ex distractu, ibi.nu.17.
Laudimia non debentur ex alienatione necessaria, ibidem num.18.
Laudimia, & gabella non debentur ex contractu ab initio nullo, ibi.num.20.
Laudimia duplicia quando debeantur ex contractu, & distractu? ibi.num.23.
Laudimia, an peti possint à domino, & exigi à consanguineo, qui rem retraxit, an ab emptore? l.7.tit.11. glos 3 num.27.
Laudimia, an debeantur ex venditione absque traditione? vel si ab emptione discedatur partium consensu, l.7.tit.11.glos.6.num.12.
Laudimia debentur domino ex re emphyteutica in dotem data æstimata, l.7.tit.11.glos.7 nu.17.
Legatarius, an sit legitimus testis in testamento, iure communi, l.1.tit.4.glos.8.nu 9.
Legatarius non est legitimus testis testamenti, cum ipse agit de consequendo legato, secus si causa vertitur inter hæredem, & venientes ab intestato, vel inter eum, & alios legatarios, ibi.
Legatarius, an possit esse testis in testamento in scriptis, vel nuncupatiuo iure regio, ibi.num.10.
Legatarius, an sit idoneus testis eodem iure regio, quo diminutus est testium numerus, ibi.
Legatarius quare prohibetur esse testis, ibi.
Legatarius iure regio ex sententia authoris poterit esse testis testamenti in scriptis, vel nuncupatiui, de quo confecta non est scriptura [illegible] tit.4. glo. 8.num.11.
Legatarius petens ab hærede legatum, non poterit esse

INDEX.

testis ad probandam testatoris voluntatem, etiam iure regio, ibi.

Legatarius non potest in foro exteriori retinere legatũ in minus solemni voluntate relictum, l.1.tit.4.glo.10.num.40.

Legatarius, vel hæres in minus solemni voluntate scriptus, an possit sibi relicta consequi per viam denuntiationis Euangelicæ, ibi. num.43.

Legata iure communi à succedentibus ab intestato relinqui possunt, l.1.tit.4.glos.13.num.1.

Legata & fideicommissa quare iure nostro regio debeantur, etiam non adita hæreditate per venientes ab intestato, l.1.tit.4.glos.14.num.7.

Legata peti possunt iure communi Imperatorum, & regio partitarum triplici actione, ex testamento, hypothecaria, & reiuendicatione, atque idem iure nouiori regio, si hæreditas aditur, ibi. num.11.

Legatarius proponere potest actiones sibi competentes contra curatorem bonis datum, l.1.tit.4.gloss.14.num.15.

Legatarius si vsumfructum emerit, est ab hæredib. ius soluendum pretium, l.1.tit.9.glos.1.num.93.

Legatarius grauatus legatum, vel partem eius restituere, non cogitur agnoscere legatum iure communi, vel regio, l.1.tit.4.glos.18.num.5.

Legata nutu, & signis relinqui possunt, l.1.tit.4.glos.16.num.1.

Legata non vitiantur, si testator se refert ad scripturam priuatam penes alium existentem, l.1.tit.4.gloss.26.num.3.

Legata conseruantur iure regio, etiam si deficiat institutio hæredis, l.8.tit.6.glos.1.num.2.

Legata & alia in testamento contenta conseruantur, etiam si hæres adire non potuerit hæreditatem, vel adire noluerit, l.8.tit.6.glos.1.num.3.

Legata & prælegata conseruantur rupto testamento ex causa præteritionis, vel exhæredationis, atq; etiam melioratio tertij & quinti, l.8.tit.6.gloss.1.numer.4.

Legata & meliorationes non conseruantur rupto testamento ex causa præteritionis ignoranter factæ, l.8.tit.6.glos.1.num.5.

Legata ex quinto deducuntur, sicuti funeris impensæ, l.13.tit.6.glos.2.num.1.

Legatorum fructus, & accessiones ante mortem testatoris non debentur, nisi in duobus casibus, l.1.tit.4.glo.14.num.21.

Legatorum fructus, vide in verbo fructus legatorum.

Legatorum dominium ficte transit in legatarium à morte testatoris iure communi, l.1.titul.4.gloss.14.num.23.

Legato grege veniunt partus à tempore testamenti, l.1.tit.4.glos.14.num.29.

Legatum non agnitum transmittitur, & quare, l.1.tit.4.glos.16.num.14.

Legatum non agnitum quare ad hæredes trãsmittitur, & hæreditas non, ibi. num.22.

Legatum rei alienæ scienter factum valet, ibidem numer.23.

Legatum sequuta traditione rei legatæ per testatorem facta an transeat in donationem inter viuos, l.1.tit.6.glos.4.num.25.

Legatum rei particularis in testamento filio fam. factũ si ei res tradatur non facta mentione legati, transfunditur in donationem inter viuos, & in ea re videtur melioratio facta irreuocabilis, l.1.ti.6.glo.4.numer.27.

Legatum quotæ bonorum potest iure communi ab hærede præstari in pecunia, iure tamen regio in ipsius met bonis, & non in pecunia, l.4.titul.6.gloss.3.numero 1.

Legatum quando solui possit in pecunia, l.4.titul.6.gloss.5.

Legatum, hæreditas, vel donatio non sine causa obueniunt, sed ob merita, l.3.tit.9.glos.1.num.2.

Legatum vxori relictum non computatur in partem, quæ eidem vxori competit ex bonis constante matrimonio quæsitis, l.7.tit.9.glos.1.num.1.

Legatum à patre cum dote filiæ debita compensatur, ibi. num.4.

Legatum cum debito voluntario non compensatur, ibi. num.5.

Legatum cum debito voluntario, quod nulla actione exigi potest, compensatur, ibi. num.6.

Legatum vxori factum, an compenseiur cum arrhis? ibi num.8.

Legatum vsque ad quam quantitatem fieri possit stantibus liberis, l.7.tit.9.glos.2.

Legatum conditionale non dicitur, si in eius executione designatur res, vnde legatum soluatur, l.7.tit.10.glos.1.num.15.

Legatum, an reuocetur alienatione rei legatæ per ipsum testatorem generaliter, vel specialiter facta. & an voluntaria, vel necessaria alienatione? l.7.titul.10.glos.2.num 46.

Legatum rei suæ valet, quoties poterat ab eo auocari, l.7.tit.11 glos.1.num.42.

Legatum creditori factum valet propter interusurium medij temporis, si debitum soluitur ante diem, l.11.tit.11.glos.3.num.3.

Legatum vxori relictum cum conditione si non nupserit, & rogata post mortem restituere. si nubat, an spectetur mors? l.14.tit.4.glos.1.num.44.

Leges clãdestinis matrimonijs pœnas imponẽtes, à principe seculari conditæ, an sint nullæ, l.1.tit.1.gloss.7.num.4.

Leges requirentes in matrimonio parentum consensum, ad honestatem referuntur, l.2.tit.1.glos.2.nu.1.

Leges permittentes filiæ exhæredationem, eo quòd matrimoniũ contraxerit absque licentia patris, an sint seruandæ, l.2.tit.1.glos.4.num.1.& seqq.

Leges seculares non possunt impedire libertatem matrimonij, l.2.tit.1.glos.4.num.3.

Leges prohibere possunt, ne quis re sua male vtatur, l.1.tit.2.glos.1.num.2.

Leges Regni Hispaniarum non statuta dicuntur, sed leges generales, l.1.tit.2.glos.5.num.2.

Leges ciuiles, & seculares possunt obligare ad peccatũ earum transgressores, l.2.tit.2.glos.3.num.8.

Leges seculares, an in dubio videantur obligare ad peccatum earum transgressores? ibi num.9.

Leges seculares prohibitionem dirigentes in personam, an obligent ad peccatum? ibi num.10.

Leges seculares, vt obligent ad peccatum, quid requiratur, & ex quo colligatur? ibi. num.11.

Leges prohibentes actum ratione publicæ vtilitatis, vel

vel priuatæ, an obligent ad culpam? ibidem.

Leges probibentes actum, & iuramentum simul, an præsumantur voluisse ad peccatum? ibi. num. 12.

Leges probibentes iuramentum interponi actibus ab ea probibitis validæ sunt, ibi.

Leges debent deseruire de dubio, l. 7. tit. 3. gloß. 1. numer. 1.

Leges ciuiles quando obligent in foro conscientiæ? l. 1. tit. 4. glos. 10. num. 14.

Leges solemnitates testamentorum exigẽtes instæ sunt, & ligant in foro conscientiæ, ibi. num. 15.

Leges solemnitatem testium in testamentis exigentes sunt super certo fundatæ, & non super præsumptione, ibid. num. 16.

Leges ciuiles Imperatorum non sunt seruandæ hoc in regno, nisi quatenus earum ratio nos impellat, l. 2. tit. 4. glos. 1. num. 15.

Leges iuris ciuilis Romanorum priuilegium inducentes, in hoc regno non seruantur, nisi concordent cum iure regio, ibi.

Leges partitarum non solent ius commune corrigere, sed opinionem communem doctorum sæpè corrigunt, l. 1. tit. 6. glos. 6. num. 4.

Leges ciuiles quando possint super iure gentium, vel naturali disponere? l. 6. tit. 6. glos. 4. num. 2.

Leges fori non seruantur, nisi probetur, in loco vbi lis agitur, consuetudine esse admissas, l. 2. tit. 9. glos. 1. num. 16.

Leges ad præterita non extenduntur, l. 3. tit. 10. gloss. 16. num. 1.

Leges vel statuta contra libertatem, & in præiudiciũ Ecclesiæ fieri non posse dispositiuè, nec præsumptiuè, l. 11. tit. 10. glos. 5. num. 3.

Leges an possint crimina quandoque impunita relinquere? l. 1. tit. 11. glos. 1. num. 2.

Leges Imperatorum seruandæ sunt in foro Canonico, nisi fuerint canonibus contrariæ, l. 7. tit. 11. glos. 2. num. 17.

Leges regni Castellæ ius commune appellantur hoc in regno, l. 7. tit. 11. glos. 7. num. 6.

Leges occasionem peccandi arcere debent, l. 8. tit. 11. glos. 10. num. 1.

Leges probibentes iuramentum apponi in contractibus, an validæ sint? l. 22. tit. 11. glos. 8. num. 3.

Leges regias reprehendere nostrum non est, nec de earũ validitate disputare, l. 22. tit. 11. glos. 8. num. 4. & l. 1. tit. 25. glos. 1. num. 4.

Leges iuramenta probibentes, an valida sint? remissiuè, l. 2. tit. 1. num. 4.

Leges iuramenta probibentes, an validæ sint? remissiuè, l. 2. tit. 13. glos. 7.

Legibus regijs iudicandum est hoc in regno, nõ legibus Imperatorum, nisi quatenus non contradicunt, & ratione iuuantur, l. 4. tit. 6. glos. 1. num. 3.

Legitima hæreditas, an appellari possit, quæ obuenit ex testamento, l. 1. tit. 4. glos. 1. num. 6.

Legitima hæreditas si ex pacto inter socios veniat communicanda, an de ea intelligatur, quæ ab intestato defertur? l. 1. tit. 4. glos. 1. num. 15.

Legitima hæreditas dicitur à iure, quæ ab intestato defertur, ibid.

Legitima hæreditas proprie, etiam dicitur quæ ex testamento obuenit, l. 1. tit. 4. glos. 1. num. 16.

Legitima an sit filio relinquenda titulo institutionis iure digestorum, & codicis, l. 1. tit. 4. glos. 10. num. 50. & 51.

Legitima an sit filio relinquenda titulo institutionis iure auth. & partitarum, & quare, ibidem numer. 52. & 53.

Legitima relinqui debet titulo institutionis, limitatur, l. 1. tit. 4. glos. 10. num. 53.

Legitima an sit titulo institutionis filio relinquenda iure Canonico, & regio? ibi. num 55. 56. & 66.

Legitima an assignari possit in re certa, alijs filijs hæredibus institutis, vel extraneo? ibi. nu. 57. & seqq.

Legitima an possit quoquo titulo filio relinqui, si in testamento adsit clausula codicillaris? ibidem numer. 59. & 63.

Legitima non debet filio relinqui titulo legati, aut fideicommissi vniuersalis, ibi. num. 60.

Legitima si filio relinquatur, an eam censeatur habere titulo institutionis? ibi. num 61.

Legitimæ loco si res certa relinquatur, an censeatur relicta titulo institutionis? ibi. num. 62.

Legitima filij, an sit quota bonorum, vel hæreditatis, ibid.

Legitima ascendentium, & descendentium, quæ sit iure regio? l. 10. tit. 4. glos. 4. num. 2.

Legitima filiorum, quæ sit iure regio? l. 1. tit. 6. glos. 1. num. 1.

Legitima est quota bonorum, non hæreditatis, l. 1. titu. 6. glos. 2. num. 2. & 17. tit. 6. glos. 2. num. 2.

Legitima filij potest ei assignari viuente patre de eius voluntate, licet post mortem debeatur, & non antea, l. 1. tit. 6. glos. 2. num. 4.

Legitimæ donatio à patre filio in vita facta, an valeat? ibidem num. 4.

Legitima filiorum quæ sit? l. 2. tit. 6. glos. 3. num. 2.

Legitima debetur filio in qualibet re hæreditaria, l. 3. tit. 6. glos. 1. num. 1.

Legitima dari non debet in re per patrem alteri ex filijs legata, nisi non sit multo melior cæteris, ibi. nu. 2.

Legitima, vt sciatur quanta sit, inspici oportet tempus mortis, l. 3. tit. 6. glos. 4. num. 1.

Legitima soluenda filio ex bonis patris confiscatis, secundum tempus delicti fieri debet æstimatio, ibidem num. 2.

Legitima est quota bonorum, & solui debet in rebus hæreditarijs, l. 4. tit. 6. glos. 1. num. 3. in fin.

Legitima filiorum; vt deduci possit, inspicitur valor bonorum tempore mortis, non assignationis, licet in vita assignetur, l. 7. tit. 6. glos. 2. num. 3.

Legitima potest filio assignari viuente, & volente patre, l. 7. tit. 6. glos. 2. num. 5.

Legitima non debetur filio ante mortem patris, nec talis spes est considerabilis, ibid.

Legitima filiæ in vita patris assignata, diminuta, vel integra iuxta valorem bonorum, quæ pater habebat tempore assignationis, bonis postea auctis, an possit agi ad supplementum? ibi. num. 6.

Legitimæ præstitæ filio in vita patris, etiam si sit integra respectu bonorum, quæ tunc temporis pater possidebat iuramento interueniente ne quid amplius petat, non poterit filius petere augmentum, seu supplementum, l. 7. tit. 6. glos. 2. num. 7.

Legitimæ in vita patris præstitæ quando possit peti augmen-

INDEX.

augmentum, bonis post a delictis? ibid.
Legitima nomine si res certa legetur, an filius possit agere ad supplementum? l.8.tit.6.glos.1.nu.9.
Legitima filiorum grauamen nullum patitur, centum ampliationes, & totidem limitationes recipit, l.11.tit.6.glos.1.num.1.
Legitima an per legem tolli possit, vel an minui liceat, l.2.tit.7.glos.1.num.3.
Legitima arrogatorum est quarta, quæ non augetur, nec minuitur, licet legitima filiorum augeatur, vel minuatur, l.1.tit.8.glos.1.num.3.
Legitima ascendentium, quæ sit, & quæ descendentiũ, l.1.tit.8.glos.7.num.1.
Legitima ascendentium, an relinqui debeat titulo institutionis, ibi.num.2.
Legitimatus per rescriptum principis, an gaudeat nobilitate Hispana, glos. sub.tit.1.num.128.
Legitimati per subsequens matrimonium, an substitui possint meliorato, l.11.tit.6 glos.4.num.6.
Legitimati excludunt filios naturales ab intestato, l.9.tit.8.glos.1.num.21.
Legitimitatis probatio quando actori non incumbat, l.9.tit.8.glos.3.num.12.
Legitimitatis probatio quando reo incumbat, vel non, ibi.num.13.& 14.
Legitimatio dicitur, & non dispensatio, si naturalis legitimetur, etiam si quo ad successionem limitetur, l.10.tit.8.glos.1.num.3.
Legitimatio, an possit diuidi quoad effectus, ibi.num.4.& 5.
Legitimatio quoad successionem limitata, vel dispensatio spurij, non extenditur ad succedendum contra voluntatem patris, l.10.tit.8.glos.1.num.6.
Legitimato instituto, an possit grauamen apponi de restituendo alteri. ibid.
Legitimatio est fauorabilis, & extendi potest, ibidem num.7.
Legitimatus, vel dispensatus, an veniat appellatione legitimi, l.10.tit.8.glos.1.num.8.& 9.
Legitimatus ex rescripto est vere legitimus, ibi.
Legitimatio ex rescripto non valet, si per subsequens matrimonium potuit filius commode legitimari, l.10.tit.8.glos.1.num.10.
Legitimatio requirit expressum, vel tacitum consensum patris, & filij, & an sola scientia sufficiat, ibi. num.11.
Legitimatio quando patre renitente fieri possit, ibidem num.12.
Legitimari an possit à principe filius clerici, ibidem numer.13.
Legitimatio secunda non valet, nisi de prima mentionem faciat, ibi.num.14.
Legitimatio mentionem non faciens filiorum legitimorum non valet, ibi.num.15.
Legitimatio ex rescripto, an exigat citationem agnatorum, vel eorum mentionem fieri oporteat? ibid. numer.16.
Legitimatio an fieri possit non facta mentione ascendentium, l.10.tit 8.glos.1.num.17.
Legitimatio filij post mortem patris, an exigat citationem venientium ab intestato, vel quòd fiat eorum mentio in precibus? ibi.num.19.
Legitimare an possit princeps filium post mortem patris in præiudicium agnatorum, quibus erat quæsitũ dominium rerum hæreditariarum, ibi.num.20.
Legitimare an possit princeps filium mortuo patre, in præiudicium agnatorum, quibus erat delata hæreditas, nondum tamen adierant, ibi.num.21.
Legitimatus per rescriptum principis, succedit ex testamento patri exclusis ascendentibus, & agnatis, l.10.tit.8.glos.2.num.1.
Legitimatus per rescriptum principis, an succedat cum legitimis filijs ante legitimationem natis, si hoc in rescripto permittatur, l.10.tit.8.glos.2.nu.2.
Legitimatus an succedat cum legitimis post legitimationem natis, iure communi, ibi.num.3.
Legitimatus per rescriptum, an succedat cum legitimis postea natis, iure regio, ibi.num.4.
Legitimatio per subsequens matrimonium est efficacior legitimatione per rescriptum, l.10.tit.8.glos.3.num.1.
Legitimatus per subsequens matrimonium, si parentes eius tempore conceptionis poterant matrimonium cõtrahere, est verè legitimus, ibi.num.2.
Legitimatus per subsequẽs matrimonium, ad honores, dignitates, officia, & Episcopatum, admittitur absque dispensatione, l.10.tit.8.glos.3.num.3.
Legitimatur filius per subsequens matrimonium in mortis articulo, vel à decrepito sene contractum, ibidem num.4.
Legitimari non potest nepos ex filio naturali natus, si pater eius mortuus fuerat, antequam auus cum concubina contraheret, ibi.num.5.
Legitimantur filij naturales per subsequens matrimonium validum iure Canonico, licet sit iure ciuili inualidum, vt quia vir illustris duxit vilem vxorem, ibidem.
Legitimatur filius per subsequens matrimonium, licet ipse nolit legitimari, ibi.num.6.
Legitimatus per subsequens matrimonium, an præferatur in maioratu filio legitimo secundo genito, si legitimatio fiat post natiuitatem filij legitimi secundò geniti, ibi.num.7.& seqq.
Legitimatus in nihilo differt à legitimo, ibi.
Legitimatio per subsequens matrimonium, an retrotrahatur, ibi.num.8.& 13.
Legitimatio, an postliminio comparetur, ibi.num.9.
Legitimatus an possit pro parte esse legitimus, & pro parte illegitimus, l.10.ti.8 glos.3.num.10.& 18.
Legitimatus per subsequens matrimonium potest absque dispensatione ad sacros ordines, & ad Episcopatum promoueri, ibi.num.11.
Legitimatio non retrotrahitur in præiudicium tertij, ibi.num.13.
Legitimatus per subsequens matrimonium est verè legitimus, à tempore contracti matrimonij, non ante, in præiudicium alterius, ibi.num.16.
Legitimatio, an retrotrahatur? l.10.titul.8.gloss.3 numer.19.
Legitimatus per subsequens matrimonium, si ex eodem matrimonio filius legitimus nascatur, ei præfertur in successione, ibi.num.20.
Legitimatus per rescriptum principis excluditur à maioratus successione per legitimatum per subsequens matrimonium ante, vel post rescriptum, ibidem numer.21.

Legi-

Legitimatus per rescriptum principis non est propriè legitimus, legitimatus verò per subsequens matrimonium est verè legitimus quoad effectus, ibi.

Legitimatus per rescriptum non succedit in feudo, per subsequens verò matrimonium sic, & in quo differant? ibi. num. 22.

Legitimatus per subsequens matrimonium excludit legitimatum per rescriptum, l. 10. tit. 8. glos. 4 nu. 1.

Legitimatus per subsequens matrimonium est verè legitimus, non sic qui per rescriptum, iure regio. ibi.

Legitimatus per subsequent matrimonium in nihilo differt à legitimo, ibi. num. 2.

Legitimatur per subsequens matrimonium putatiuum filius, propter bonam fidem alterius ex coniugibus, ibid. num. 3.

Legitimati per subsequens matrimonium succedunt cōtra testamentum paternum, rumpentes illud, l. 10. ti. 8. glos. 5.

Legitimati per rescriptum, vt extranei habentur respectu legitimorum, & legitimatorum per subsequens matrimonium, quia non potest eis vltra quintum relinqui, l. 10. ti. 8. glos. 6.

Legitimati per rescriptum principis, licet non succedāt patri suo cum filijs legitimis, succedunt tamen consanguineis parentum cum cæteris consanguineis superstitibus, l. 10. tit. 8. glos. 7. num. 1.

Legitimati per rescriptum principis non extantibus legitimis, succedunt contra testamentum patris, & illud rumpunt, si fuerint præteriti, ibi. num 3.

Legitimati per rescriptum si nati sunt ex damnato coitu non gaudent nobilitate Hispana, l. 10. ti. 8. gloss. 8. num. 2.

Legitimati per rescriptum, quando gaudeant nobilitate Hispana, vel non? ibi. num. 3.

Legitimatus per rescriptum non gaudet nobilitate Hispana, nisi sit filius naturalis natus ex concubina vnica patris sui, & domi retenta, l. 10. ti. 8. gloss. 8. numer. 4.

Legitimatus per rescriptum principis nihilo differt à legitimo, etiam si quo ad successionem sit legitimatio limitata, l. 10. ti. 8. glos. 9.

Legitimi hæredes vocati censentur, & eis deficientibus causæ piæ, vbi testator commissariam facit, absque nominatione hæredis, ad faciendum testamentum, l. 6. tit. 4. glos. 6. num. 1.

Legitimus filius gaudet honore, & dignitate parētum, l. 5. ti. 7. glos. 2. num. 1.

Legitimus filius esse fingitur propter bonam fidem alterius ex coniugibus, & quomodo hoc intelligatur? l. 8. ti 7. glos. 1. num. 13.

Legitimi hæredes dicuntur ex testamento instituti, quēadmodum, & qui ab intestato procedunt, l. 7. ti. 8. glos. 7 num. 1.

Legitimum esse pro parte & pro parte illegitimum nō decet post legitimationem, l. 10. ti. 8. glos. 3. nu. 18.

Legitimum verbum semper sonat in ciuilem intellectum, glos. rub. ti. 1. num. 117.

Legitimum in quo differat à iusto? l. 1. ti. 4. gloss. 1. numer. 5.

Legitimum quidquid est, non est protinus iustum, l. 1. ti. 4. glos. 1. num. 8.

Lego verbum adiectum vniuersitati bonorum, an inducat hæredis institutionem, iure communi, aut regio, l. 1. ti. 4. glos. 1 4. num. 85. & 88.

Lex de matrimonio loquens, intelligitur de matrimonio consensu perfecto, quamuis carnalis copula sequuta non fuerit, glos. rub. ti. 1. num. 18.

Lex si quid amplius, quàm expressit dicere voluisset, illud haud dubie expressisset, glos. rub. ti. 1. num. 35. maximè in rebus magni momenti, l. 1. ti. 4. gloss. 14. num. 7. & glos. 7. num. 10.

Lex loquens per verba fictionem importantia in his, quæ iuris sunt, non fictionem, sed veritatem inducit, glos. rub. ti. 1. num. 117.

Lex correctoria tendens in fauorem publicum, ex identitate rationis extendi potest, l. 1. ti. 2. gloss. 2. numer. 5.

Lex noua generaliter loquens non corrigit legem antiquam in casu speciali loquentem, nisi ex eius mente id colligatur, l. 1. ti. 4. glos 3. num. 11.

Lex noua solemnitatem testiū in testamento minuens, non videtur derogare qualitati eorum, l. 1. ti. 4. glos. 8. num. 2.

Lex pœnam imponens non ligat in conscientia, etiam si pœna sit annullationis actus, l. 1. ti. 4. gloss. 10 numer. 18.

Lex correctoria loquens in vno casu porrigitur ad aliū iure antiquo æquiparatum, l. 1. ti 4 gloss 19. numer. 12.

Lex correctoria extenditur ex identitate rationis in casu expressæ, ibi. num. 13.

Lex correctoria extenditur ad casum similem rationem habentem, si reducitur ad ius commune antiquum, ibi. num. 14.

Lex corrigi non censetur legis ratione correcta, si plures sint rationes. l. 1. ti. 4. glos. 19. num. 20.

Lex correctoria ex identitate, vel maioritate rationis, quando extendatur, l. 2. ti. 4 glos 1. num. 11.

Lex veniens ad declarationem alterius, interpretationes recipit easdem quas lex interpretata, l. 2 tit. 4. glos. 9 num. 6.

Lex noua aliam declarans recipit omnes interpretationes, quas lex interpretata recipiebat, l. 2 ti. 4. gloss. 9. num. 10.

Lex generalis restringitur de habilitate, l. 11. titul 4. glos. 3. num. 2.

Lex ciuilis, & secularis expressim de clericis mentionem faciens, an liget clericos? l. 15. tit. 4. glos. 1 numer. 1.

Lex secularis modificans funeralia quoad pompam vanam, & fascium multitudinem, quæ magis hæredū respiciunt honorem, quàm animæ defuncti salutem, valida est, l. 2. tit. 5. glos. 10. num. 1.

Lex noua corrigens aliam in vno casu ex æquiparatis per legem antiquam, extenditur ad alium, nisi sit diuersa ratio, l. 6. ti. 6 glos. 1. num. 6.

Legis dispositio cessat, vbi deficiunt verba, & mens, l. 6. tit. 6. glos. 1. num. 7.

Lex ciuilis, an inducere possit, vt possessio alicui quæratur absque vllo actu apprehensionis vero, vel interpretatiuo? l. 8. tit. 7. glos. 1. num. 1. & seqq.

Lex an valeat, qua expressè cauetur, vt quæratur possessio absque vllo actu, ibi. num. 5 & seqq.

Lex possessionē transferens absque vllo actu, ita tolerari potest, sicuti quæ per actus interpretatiuos constituti, & similes eam transferentes tolerantur, ibi. n 6.

Digitized by Google

Lex ciuilis quomodo disponere possit super iure naturali, & gentium, ibi. num. 7.
Lex non potest facta naturalia verè mutare, sed quoad effectus iuris ciuilis potest super eis fingere, l. 8. ti. 7. glos. 1. 7. glos. num. 14.
Lex ciuilis supplere non potest defectum naturalem, l. 8. tit. 7. glos. 1. num. 24.
Lex ciuilis potest impedire effectus ab eadem lege inductos, & accõmodatos naturali obligationi, licet ortum eius impedire non possit, l. 8. tit. 7. gloss. 3. numer. 3.
Lex vbi resistit initio, magis impeditur effectus, l. 8. ti. 7. glos. 5. num. 30.
Legis officium quod? l. 6. tit. 8. glos. 1. num. 7.
Lex ciuilis quando sit in cõscientia seruanda? l. 6. ti. 8. glos. 1. num. 12.
Lex generalis disponens patrem posse spurio filio donare, vel aliquid relinquere, an valeat? l. 6. tit. 8. glos. 8. num 3.
Lex de filijs loquens intelligitur de legitimis, l. 9. tit. 8. glo. 2. num. 5.
Lex si derogatur, an debeat eius fieri mentio in priuilegio, vel rescripto? l. 3 tit. 10. glos. 11. num. 2.
Lex declaratoria ad præterita extenditur, l. 3. tit. 10. glos. 16. num 2.
Lex facere potest, vt quis absenti obligetur, sicut adeundo efficit, vt creditoribus obligetur, l. 7. tit. 10. gloss. 2. num. 28.
Lex ciuilis, an possit præsumptionem inducere, vt alienatio in Ecclesiam, vel clericos facta, in fraudem fisci esse præsumatur? l. 11. tit. 10 glos. 3. num 2.
Lex ciuilis, an possit omnibus prædijs tributa imponere, vt transeant ad exemptos cum suo onere? ibid. nu. 4. & 5 seqq.
Lex prohibens alienationem bonorum immobilium in clericos, vel tributum imponens ipsis bonis in fraudem clericorum, non valet, nec erit seruanda, ibidem num. 5.
Lex dicitur, legisque vigorem habet, quidquid principi placuit l. 20. tit. 10. glos. 2.
Lex noua generalis per legem antiquã in casu speciali loquentem restringitur, l. 1. tit. 11 glos. 8. num. 36.
Lex occasionem tribuens peccandi est iniqua, eique minimè parendum, l. 8. tit. 11. glos. 10. num. 20.
Lex correctoria, & pœnalis, an & quando extendi possit, & an quando est eadem ratio in lege expressa? l. 19. tit. 11. glos. 2. num. 4. & 5.
Lex ciuilis quando prohibere possit, & præcipere, ne iuramentum aliqua in specie præstetur? l. 22. titu. 11. glos 8. num. 6.
Lex ciuilis, an possit obligare ad peccatum eius transgressorem? & quando ad id obligare videatur? l. 22. tit. 11. glos. 8. num. 10.
Lex 12. tabularum contra debitores non soluentes rigurosa, & antiquata, l. 4. tit. 16. glos. 2. num. 3.
Lex generalis restringi debet, ne sequatur absurdum, l. 4. tit. 16. glos. 3 num. 2.
Lex pœnalis de instrumenti probatione loquens, an extendatur ad testes, l. 9. tit. 17. glos. 4. num. 3.
Lex ciuilis, an liget clericos, vel personas ecclesiasticas? l. 1 tit. 25. glos. 1. num. 1.
Lex secularis honesta, & fauorabilis de clericis mentionem faciens, an eos liget? ibi. num. 2.

Leges digestorum.

Lex 1. §. ius naturale ff. de insti. & in intelligitur glo. rub. tit. 20. num. 16.
Lex si marito. § fin. ff. solut. matrim. explicatur, glos. 12 rub. tit. 2. num. 3.
Lex fin § si à socero. ff. quæ in fraudem cred. expenditur, l. 1. tit. 2. glos. 4. num. 4 & 5.
Lex cum plures. §. cum tutor. ff. de admi. tuto. remissiue, l. 1 tit. 2. glos. 6. num. 2.
Lex. 1. § fin & l seq. ff. de rebus eorum, & eius rigida decisio, quod seruanda non sit hoc in regno, & de eius intellectu, l. 2. tit. 3. glos. 1. num. 17.
Lex ait prætor. §. 1. ff. de iure delib. explicatur, l. 2. tit. 3. glos 5. num. 1. & 2.
Lex cum plures. §. vltim ff. de admi. tutor. explicatur, ibidem.
Lex palam ff. de ritu nuptia. explicatur, l. 10. titul. 3 glos. 1 num 2. & 3.
Lex. 3. § de illo. ff. pro socio explicatur. l 1. tit. 4. glos. 11 num. 5 & seqq. & num. 14. & 17.
Lex lege obtenure. ff. de verbo. signifi. exponitur, l. 14 tit. 4. glos 1. num. 6. & 7.
Lex quod seruus. ff. de acqui. posse. explicatur, l. 1. tit. 4. glos. 1. num 9.
Lex. 2. ff de adoptio. exponitur l. 1. tit. 4. gloss. 1. numer. 4. & 10.
Lex si senatori. ff. de ritu nuptia. explicatur, ibidem numer. 12.
Lex an inutilis ff. de acceptila. intelligitur, l. 1. tit 4. glos. 4. num. 13.
Lex vltim. ff. de hæred. insti. explicatur, l. 1. tit. 4. glo. 10. num 4.
Lex. 2. ff de fideicommissa. liberta. explicatur, l. 1. tit. 4. glos. 14. num. 10.
Lex. 2. § dies. ff quando dies lega. vsusf. ced. explicatur, l. 1. tit. 4. glos. 14. num. 37.
Lex si quis posthumos. §. si filium exhæredauero. ff. de liberis, & posthumis, explicatur, l. 1. tit. 4. gloss. 14. num. 46.
Lex illud. l. 5. 1. ff. de bon. posse. c. in. tab. exponitur, ibidem.
Lex si is qui in princ. ff. de inoffi. testamen. explicatur, ibid. num. 70.
Lex. 3 § 1 emancipatus. ff. de bon. poss contra tab. mitres & donè, exponitur, l. 1. tit. 4. gloss. 14. num. 71. 72. & 73.
Lex. 1 § in causa ff. de quæstio. explicatur, l. 1. tit. 4. glos. 16. num. 8.
Lex. 1. ff de pœn. l. penul. ff. si ex noxa. cau. aga. l. si is qui. §. si cui ff. de testam explicantur, & conciliantur in l. 3. tit. 4. glos. 7. num. 6. & 7.
Lex cum pater § à filia ff. de legat. 2. explicatur, l. 14. tit. 4. glos. 1. num. 42. & 43.
Lex vxori vsumfructum ff. de vsuf. leg. exponitur, ibi. num. 44.
Lex cum ipse. ff de excusa. tuto. explicatur, l. 14. tit. 4. glos. 1. num. 55.
Lex restituta ff. ad Trebellia. intelligitur, l. 1. tit. 6. gloss. 4. num. 5.
Lex Lutius Titius. ff. de legat. 2. exponitur, l. 1. tit 6. glos. 4. num. 26.

INDEX.

Lex si extraneus ff. de condict. ob caus. explicatur, l. 1. tit. 6. glos. 8. num. 11.
Lex non amplius. §. cum bonorum. & l. sequen. ff. de legat. 1 explicatur, l. 4 tit. 6. glos. 3 num. 9. & praeceden.
Lex cum anus. ff de cond. & demonstra. intelligitur, l. 5. tit. 7. glos. 6. num. 1.
Lex denique, & l. seq. ff. ex qui. caus. maiores explicatur, l. 8. tit. 7 glos. 1. num. 12.
Lex. 2 ff. de vsufru. ear. rer. quæ vsu consu. optimè explicatur, l. 8. tit 7. gloss. 1. num. 4. & sequentibus vsque ad num. 20.
Lex. 3. in princ ff de acqui. posses. explicatur, l. 8. ti. 7. glos. 1. num. 25.
Lex alienationis. ff. de verbo. signifi. intelligitur, l. 8. tit. 7. glos. 5. num. 12. & 13.
Lex Imperatores. ff. de iure fisci explicatur, ibidem numer. 113.
Lex Sticho ff. de vsufruct. leg. exponitur, ibidem numero. 15.
Lex cum pater. §. libertis. ff. de legat. 2. explicatur, l. 8. tit. 7. glos. 5. num. 25.
Lex qui solidum. §. prædium. ff. de legat. 2. exponitur, ibid. num. 35.
Lex si tibi ff. quib. mod. vsufr. amitta. exponitur nouè, l. 10. tit. 7. glos. 1. num. 6. & 7.
Lex pater filium. ff. de inoffi. testam. intelligitur, l. 1. tit. 8 glos. 7 num. 6.
Lex fin. §. si à socero ff. quæ in fraud cred. expenditur, l. 3. tit. 8 glos. 6 num. 1. & 4.
Lex 1. in princ. ff de suis, & leg. hæred. explicatur, l. 5. tit. 8. glos. 1. num. 22. & 25.
Lex si spurius ff. de vnde cogna. explicatur, l. 6. tit. 8. glos. 4. num. 6.
Lex 3. § tacite. ff. de iure fisci intelligitur, l. 6. titu. 8. glos. 8. num. 14.
Lex cum hic status. §. vltim. ff. de donation. inter viro & vxor. explanatur, l. 2. tit 9. glos. 1. num. 6.
Lex exigere dotem. ff. de iud. largè explicatur, l. 2. tit. 9. glos. 1. num. 68. & sequent.
Lex 4. ff. de iure doti, explicatur, l. 2. tit 9. gloss. 1 numer. 89.
Lex non quocunque. § fundus. ff. de legat. 1. exponitur, l. 2. tit. 9. glos. 1. num. 89.
Lex filius fam ff. de donat. declaratur, l. 5. tit. 9. gloss. 6. num. 14. & l. 1. tit. 10. glos. 1. num. 3.
Lex cum plures. §. cum tutor. ff. de admi. tuto. explicatur, l. 5. tit. 9. glos. 6. num. 16.
Lex & mulieri ff. de curato. furio. declaratur, l. 5. tit. 9. glos. 8. num. 7.
Lex si vxor §. quamuis. ff. de adult. explicatur, l. 5. tit. 9. glos. 8. num. 12.
Lex 3. fin. & l. seq. ff. de donat. int. vi. & vx. explicatur, l 9. tit. 9. glos. 1. num. 4.
Lex alienatum. ff. de verbor. signi. exponitur, l. 1. titu. 10. glos. 6. num. 1.
Lex 1. in fin. cum l. seq ff. de offi. procur. Cæsar. intelligitur, l. 3. tit. 10. glos. 2. num 11.
Lex si creditor §. fin. ff. de distractio pigno. explicatur, l. 3. tit. 10. glos. 8. num. 3.
Lex si pater. §. vltim ff. de donat. explicatur, l. 6. titu. 10. glos. 1. num. 18.
Lex vbi ita donatur. ff. de donation. explicatur, l. 7. titul. 10. glos. 1. num. 10. & 19.
Lex Papinianus. ff. de dona. int. vi. & vx. exponitur, l 7. tit. 10 glos. 2. num. 5.
Lex filius fam §. vltim. ff. de donat. exponitur, l. 7. tit. 10. glos. 2. num. 28.
Lex Marcellus ff. de donat causa mort. explicatur, ibidem.
Lex in causæ. § idem Pomponius. ff. de minor. exponitur. l. 1. tit. 11. glos. 1. nu. 3. & seq.
Lex item si pretio. §. fin. ff. locat. explicatur, ibi.
Lex iure succursum. §. vltim. ff. de iure doti. exponitur, l. 1. tit. 11 glos. 1. num. 4 & 5. & glos 8. nu 22.
Lex domum ff. de contra. empt explicatur, l. 1. tit. 11. glos. 8 num. 35. in fin. & 36.
Lex necessario §. fin. ff de peri. & com. rei vend. exponitur, l. 7. tit 11. glos 1 num. 15.
Lex cum manu sata. §. nemo ff. de contra. emp. explicatur, l. 7. tit. 11. glos. 1. num. 26.
Lex cum manu sata. §. nemo. ff. de contra. emp. explicatur, l. 7. tit. 11. glos. 1. num. 26.
Lex à liberto. ff de bon liberto. expenditur, ibi.
Lex si tibi. ff. quem. vsusfruct. ami. explicatur, l. 7. tit. 11. glos. 1. num. 44.
Lex is cuius in serno. ff. de leg. 2. exploratur, l. 7. tit. 11. glos. 1. num. 46.
Lex filius fam. §. cum pater. ff. de legat. 2. exponitur, l. 7. tit. 11. glos. 1. num. 72. & præceden.
Lex si aliena res in princ. & l. si is qui pro emptore. §. fin. & l. iusto. §. & si possessionis. ff. de vsucap. explicantur, l. 7. tit. 11. glos. 6. num. 22.
Lex fin §. Lutius. ff. de donat. intelligitur, l. 7. tit. 11. glos 6 num. 25.
Lex si fundus. ff. loca. declaratur, l. 7. tit. 11. glos. 6. numer. 26.
Lex 1. § biduum ff. quan. appell. sit, explicatur, l. 7. tit. 11. glos. 6. num. 29 & 34.
Lex necessario. § si ita res ff. de peri. & com. rei vend. exponitur, l. 7 tit. 11. glos. 6. num. 38.
Lex necessario § quod si pendente ff. de peri. & com. rei vend. declaratur, ibi num. 41.
Lex si quis aliam ff. de soluti. explicatur, l. 7. tit. 11. glos. 7. num. 21. & 22.
Lex cum plures. ff de euictio. declaratur, ibi.
Lex domum ff. de contra emp. & l. 14. tit. 5. par. 5. explicantur, l. 7 tit. 11. glos. 7. num. 31.
Lex si fundum. ff. manda. explicatur, ibi.
Lex si à me. ff. ad l. Falcid. exponitur, l. 7. ti. 11. glos. 8. num 7.
Lex minor 25. annis. ff. de euictio. expenditur, l. 7. titul. 11. glos. 8 num. 15.
Lex ab hostibus. § sed quod simpliciter, & l. seq ff. ex qui. caus maio. explicantur, l. 8. tit. 11. glos. 12. numer. 8.
Lex Publia § fin. ff. deposi. intelligitur, l. 9. titul. 11. glos. 4. num. 6.
Lex quamuis. ff. de cond. & demonstrat. appenditur, l. 9 tit. 18. glos 4. num. 12.
Lex si iudex circumuento. ff. de mino. explicatur, l. 12. tit. 11. glos. 2. num. 8.
Lex arboribus versi. vsufructuarius & l. non vtitur. & l. cui vsufructus. ff. de vsufruct. exponuntur, l. 13.

Digitized by Google

13.tit.11.gloss.3.num.15.
Lex vltim.in fin.ff.de exercito.exponitur,l.22.titul. 11.glos.2.num.6.
Lex imperatores ff.de contra.empt.explicatur,l.1.tit. 13.glos.1.num.2.
Lex naturalis§.& siquidem.ff.de præscrip. verb.explicatur,l.2.tit.16.glos.2.num.3.
Lex Græcc.§.& post litem.ff.de fideiuss. declaratur,l. 10.tit.16.glos.1.num.8.& 13.
Lex extat.ff.quod met.caus. cum similibus explicantur,l.1.tit.17.glos.4.num.3.
Lex prætor.§.sed si seruus ff.de eden. explicatur,l.1. tit.10.glos.1.num.1.& 3.
Lex si hominem.§.quoties & l.seq ff.de pos.exponuntur,l.1.tit.19.glos.1.num.10.

Leges Codicis.

Lex cum multa.C.de bon.quæ lib.explicatur,l.9.ti.1. glos.1 num.10.& seq.,
Lex 1.C.de bon.mater.explicatur aliter,quàm Pinelus ibi eam intellexerit.l.2.tit.3.glos.5.num.3.
Lex cum quis.C.de natu.lib.explicatur,l.1.tit.4.glos. 1.num.4.& 10.
Lex si creditoris.C.de fideicom explanatur.l.1.titu.4. glos.10.num.20.
Lex si veritas.C.de fideicom explicatur,ibidem numero 21.
Lex siquis filium C.de inoffi. testam. exponitur,l.1. tit.4.glos.14.num.65.66.& 67.
Lex hac cõsultissima.§.at cum humana.C. qui testam. face.poss.explicatur,l.1.tit.4.glos.16.nu.6.
Lex iubemus.C. de testament. exponitur,ibidem numer.7.
Lex vltim.C.fam.ercis cun corrigitur per.l.2.ti.4.li. 5.recollect.ve ibi in glos.1.num.12.
Lex publicati.C.de testam.an corrigatur per.l.2.titu. 4.glos.4.num.2.& 4.
Lex si testamentum.& l.nostra.C.de testam.explicãtur,l.3.4.glos.3.num.3.
Lex cum oportet.§ fin autem res.C.de bon.quæ lib.explanatur,l.tit.5.glos.4.num.18.
Lex pactum,quod dotali.C.de pact.exponitur,l.6.tit. 6.glos.1.num.2.
Lex si quando.§.1.C.de inoffi testam. explicatur,l.7. tit.6.glos.2.num.6.
Lex 2.C. de vsucap. pro empto. exponitur,l.8.tit.7. glos.5 num,13.& 14.
Lex fin.§ sed quia & §.seq.C.commu.de legat.declaratur,ibi.num.16.
Lex proprietatis dominium. C. de proba.interpretata redditur,l.10.tit.7.glos.1.num.6.
Lex vltim.C.quo.bono.explicatur,l.1.tit. 8.gloss.3. num.15.
Lex vltim.§.fin autem tertio gradu.C.de legit.hæred. explicatur,l.5.tit.8.glos.1.num.19.
Lex 1.C.de natur.lib.declaratur, l.6.titulo.8.glos.7. num.4.& 4.& l.9.tit.8.glos.1.num.3.
Lex vnica.C.de suffragio intelligitur, ibidem numero 12.
Lex si qua illustris.C.ad Orficia. explicatur.l.7.titul. 8.glos.3.num.3.& glos.6.num.2.
Lex 1.C.vbi causæ fisca.explicatur,l.11.tit. 8.gloss 3.num.7.
Lex multum interest.C.siquis alte.vel sibi,exponitur, l.2.tit.9.glos.2. num.3.
Lex vltim.3.de dot.promi.explicatur,l.3.tit.9.gloss. 7.num.7.
Lex pen.C.de reuo.his quæ in fraud.credito.declaratur l.5.tit.9.glos.6.num.10.
Lex bene à Zenone.C.de quadri.præscrip.explicatur,l. 3.tit.10.glos.2.num.12.
Lex vlti.C.de reb.alie.non alien. intelligitur,l.3.tit. 10 glos 14.num.1.& 2.
Lex 3.C.de pignor.extenditur,l.4.tit.10 gloss.3 numer.4.
Lex vltim.C.de reuocan.dona.explicatur,l.7.tit. 10. glos.5.num.14.
Lex donationes quas parentes. C. de donat in vi.& vxor.exponitur,l.7.tit.10.glos.6.num.11.
Lex 1.§ lucratiuas.C.de impo.lucra.descri. lib.10.exponitur,l.15.tit.10 glos.17.num.4.
Lex 2.C.de rescind.vend.explicatur,l.1.tit.11. gloss. 3.num.3.& glos.8.num.37.
Lex 1.C.si ma.fact.alie.fact.fine decre.rat. habue.explicatur optime,l.1.tit.11.glos.7.num.7.
Lex curabit.C.de actioni emp. exponitur, ibidem numer.15.
Lex maioribus.C.commu.vtri.iudi.explicatur,l.1.tit. 11.glos.8.num.3.
Lex quisquis.C.de rescind.vend explicatur noue in.l. 1.tit.11.glos.8.num.40.& seq.
Lex 1.C.de prædi.decurio.explanatur,l.1.tit.11.glos 9.num.3.
Lex quoties.C.de reiuend.& l.55.tit.5.part.5.explicatur eiusque ratio redditur,l.7.tit.11.glos.6.nu.24.
Lex vltim C.re remi.pigno ornatur,l.7.tit.11.gloss. 8 num.1.vsque ad.6.
Lex vltim.C.de præscrip.lon.temp.explicatur.l.8.tit. 11.glos.12.num 6.& 7.
Lex iubemus.C.ad Trebellia.explicatur,l.8.titul.11. glos.20.num.3.
Lex in contractibus.C.de non num.pecu.exponitur,l. 9.tit.11.glos.4.num.6.
Lex 3.C.de pigno.explicatur, l.1.tit.17.glos.3.num. 1.& sequent.
Lex siquis in tantum.C vnde vi cum similibus expenditur,l.1.tit.17.glos.4.num.1.2.& 3.
Lex quilibet.C.de decurio.& l.1.C.de exacto tributor. lib.10.explicantur,l.1.tit.19.glos.2.num.4.

Leges Patitarum.

Lex 15.tit.2.part.4.correcta,gloss.rubric.tit.1.numero 161.
Lex 8.tit.9.part.4.intelligitur,l.5.tit.1.glos.3.numer.4.
Lex 3.tit.11.part.4.explicatur,l.4.titul.2.glos.2 in fine.
Lex 5.tit.8.part.6.declaratur,l.1.tit.4.gloss.10.num. 52.& sequen.
Lex 7.tit.14.part.5.& l.19.tit.3.part.3.explicantur,l.3.tit.3.glos.1.num.5.
Lex 10.tit.5.part.6.explicatur,l.1.tit.4.gloss.14.numer.82.

Lex

Digitized by Google

Lex 6.tit.3.part.6.declaratur,l.1.tit.4.gloß.16.numer.7.
Lex 6 & vltim.tit.10 par.6.ad concordiam reducuntur,l.7.tit.4.glos.5.num.6.
Lex 8.tit.10.part.6.explicatur,l.12.tit. 4. gloss.1.num.3.
Lex 8.tit.30.part.3.exponitur,l.1.tit.6.gloss.6.numer.4.
Lex 20.titul.13.part.2.declaratur,l.2.tit.7.gloss.2.num.2.& 3.
Lex 7.tit.4.par.5.explicatur,l.8.tit.7.glos.2.num.19.& sequen.
Lex 1.tit.8.par.6.declaratur,l.1.titul.8.glos.7.numer.3.
Lex 8.tit.4.part. 5.exponitur,l.3.tit.8.gloss. 7.numer.5.
Lex 3.tit.18.part. 7.explicatur,l.7.tit. 8.gloss. 11.num.1.& 2.
Lex 5.tit.31.part. 7.corrigitur per l.3.tit.4. libr.5.vt ibid.in glos.6.num.3.
Lex 6 tit.16.par.4.exploratur,l.8.tit.8.gloss.1.numer.29.
Lex 1.tit.11.par.7.& l.3.tit.15.par.4.explicantur,l.10.tit.8.glos.8.num.1.3.& 4.
Lex 3 tit.4.part.5.explicatur,l.5.titul.8.glos.1.numer.7.
Lex 13.tit.7.par.6.exponitur,l.11.tit.8.glos.3.numer.3.
Lex 24.tit.11.part.4.explicatur,l.2.tit.9. gloß.1.num.73.
Lex 47.tit.28.par.3.explicatur,l.1.tit.9.glos.3.numer.14.
Lex 7.tit.15.part.5.exponitur,l.5.tit.9.gloss.6.nunum.10.
Lex 9.titul. 4.partit.5. intelligitur, l.1.titul.16.glos.18.
Lex 1.tit.18.par.2.explicatur,l.2.tit.10.glos.1.numer.5.
Lex 53.titul.5.par.5.exponitur,& remissiuè de eius materia,l.3.tit.10.glos.2.num.12.
Lex vltim.tit.5.par.5.explanatur,l.3.tit.10.glos.8.num.3.
Lex pen.tit.15.part.2.explicatur,l.16.tit.10.glos.1.num.1.
Lex 2.tit.26.par.4.explanatur,ibi.num.2.
Lex 16.tit.11.part.4.explicatur,l.1.tit.11.gloß. 8.num.22.
Lex 56.tit.5.parti.5.exploratur,l.1.tit.11.gloss.8.num.33.
Lex 34.titul.14 part.5.explicatur & limitatur,l.1.tit.11.glos.8.num.55.56.& 57.
Lex 19.tit.5.part.3.noue explicatur,l.8.tit.11.glo.14.num.10.
Lex 55.tit.5.part.5.explicatur,l.13.tit.11.glos.3.num.1.& 2.
Lex 6.tit.5.part.5.intelligitur,l.2.tit.16.glos.7.nu.2.& 3.
Lex 28.29.& 30.tit.13.part.5.explicantur,l.7.tit.16.glos.5.num.8.
Lex 2.tit.26.part.4 ad literam refertur,l.4.tit.17.glos.1.in fin.
Lex 21.tit.1.part.6.declaratur,l.1.tit.4.glos. 10.numer.4.

Leges Fori.

Lex 10.tit.4.lib.3.fori explicatur, l.4.tit.9.gloß.1.num.4.
Lex 9.tit.12.lib.3.fori explanatur,l.5.tit.9. glos.8.num 6.

Leges libri huius recollectionis.

Lex 1.tit.2.lib.5.recollectionis optimè explicatur,l.1.tit.2.glos.2.num.6.
Lex Tauri 2.tit.2.lib.5.prohibens arrharũ promissionem decimam bonorum promittentis partem excedentem fauore publico principaliter introducta fuit, dict.l.2.tit.2.glos.3.num.16.& sequent.
Lex 7.tit.3.lib.5.declaratur,ibi.glos.1.in princ.
Lex 8.tit.3.lib.5.explicatur,ibi.glos.1.num.2.
Lex 8.titul.3.lib. 5.probatur, quòd est superflua,ibidem.
Lex 9.tit.3.lib.5.intelligitur contrà Anto.Gomez, ibid.glos.1.num.2.
Lex 1.tit.4.lib.5.an loquatur de testamento nuncupatiuo,ibi.glos.3.num.1.
Lex 13.tit.25.lib.4.an habeat locum in testamento, examinatur,l.1.tit.4.glos.3.num.4.8.10.& 11.
Lex 1.& 2.tit.4.lib.5.intelligitur,dict.l.1.glos.4.num.18.& 19.
Lex 1.tit.4.lib.5. versic. aunque los testigos no sean vezinos,hæc fuit additio ad l.ordinationum,ex qua lex ista deprompta fuit,ibi.in glos.9.nu.1.
Lex 1.tit.4.libr.5.noue declaratur,ibidem gloß.10.num.47.
Lex 1.tit.4.lib.5.explicatur,ibid.gloß.14.num.9.& num.14.& glos.19.num.20.& l.2.sequenti glos.9.num.20.& sequenti.
Lex 2.tit.4 lib.5.explicatur ibi.glos.1.num.5.6.& 7.& nu.16.& 17.vbi redditur ratio decidendi, & glos.4.nu.3.& glos.9.nu.9.& seq.& num.13.
Lex 3.tit.4.libr.5.intelligitur,ibidem in glos.9.numer.1.
Lex 4.tit.4.lib.5.explicatur,ibi.in glos.4.
Lex, 5.tit.4.lib.5.explicatur,ibidem in gloss.3.numero 4.
Lex 6.tit.4.lib.5.& cap.cum tibi de testam. explicatur optime,dict.l.6.glos.3.num.5.
Lex 7.tit.4.lib.5.explicatur,ibidem in gloß.7.numer.2.
Lex 6.& 10.tit.4.lib.5.explicantur,dict.l.10.gloss.4.num.3.& 4.
Lex 11.tit.4.lib.5.explicatur,ibidem glos.3.numero 1.
Lex 14.tit.4.lib.5.exponitur, ibidem in glos. vltim.num.2.
Lex 22.tit.6.libr.5.explicatur,& limitatur,l.1.tit.5.glos.2.
Lex 2.3.& 4.tit.12.lib.7.explicantur in.l.2.tit.5.glos.5.num.5.
Lex 1.titul.6.lib.5.exponitur,ibidem in gloss.4.numer.6.

Lex

Digitized by Google

Lex 1.& 6.tit.6 lib.5.explicatur,dict.l.1.tit.6.glof. 4.num.22.
Lex 1.tit.6.lib.5.explicatur ex D.Did.Couarrub. & Tellô Fernand.ibi.glof.6.num.5.& verè declaratur,num 6.
Lex 5.tit.6.lib.5.non est correctoria iuris communis, ibi.glof.2.num.3.
Lex Madritia 1.tit.2.lib.5.explanatur in.l.6.tit.6. glof 1.num 7.
Lex 6.tit.6.lib.5.explicatur,ibidem gloff.1. numero 3.
Lex 7.tit.6.lib.5.an possit renunciari,ibidem in glof. 1.num. 8.
Lex 9.tit.6.lib.5.explicatur,ibidem gloff.1. nu. 2.3. & 4.
Lex 11.tit.6.lib.5.intelligitur,& eius decidendi ratio redditur,ibi.glof.1.num.3.
Lex 11.tit 6.lib.5.conciliatur cum l.3.tit.8. eodem libro in dict.l.11.glof.6.num.2.& 3.
Lex 11.tit.6 lib.5.explicatur,ibi.glof.8.numer.2.& glof.12.in fin.
Lex 4.tit.7.lib.5.explicatur, ibidem gloff.1.numero 2.
Lex 5.tit.7.lib.5.dupliciter intelligitur,ibid.in glof. 3.num 2.& tripliciter glof 4 num 2.& 3.
Lex 6.tit.7.lib.5.optime limitatur, ibidem gloff.1. num 3.
Lex 6.tit.7 lib.5 an contineat iniustitiam,ibidem in glof.3.num.1.& 2.
Lex 6 tit.7.lib.5.intelligitur communiter,ibi.glof.3. num.9.
Lex 6.tit.7.lib.5 noniter intelligitur,& ad tres casus restringitur,ibi.glof.3.num.11.& sequent.
Lex 6.tit.7.lib.5. limitatur, ibidem dict. gloff 3.numer.15.
Lex 8.tit.7.lib.5 expenditur,ibidem gloff.1.num 7. & 10.
Lex 8.tit.7.lib.5.explicatur,ibi.glo.4 nu.2.& glo. 5.num.31 & 32.
Lex 1.tit.8.lib.5.tripliciter limitatur,ibidem.glofs. 1.num.5.
Lex 1.tit.8.lib.5.appenditur,ibidem in gloff.3 numer.17.
Lex 10.tit.6.& l.3.tit.8.lib.5.conciliatur dict.l.3. tit.8.glof.2.num.1.
Lex 3.tit 8.lib.5.explicatur,ibi.glof 8.
Lex 6.& 7.tit.8.lib.5.explicantur dict.l.6.gloff.4. num.7.& 8.
Lex 6.tit.8.lib.5.limitatur, & optime intelligitur, ibid.glof.7.num.14.
Lex 7.tit.8.lib.5.declaratur, eiusque iustitia insinuatur,& l.si qua illustris iniustitia,ibi glof.3.nu.3.
Lex 8.tit.8.lib.5.optime explicatur,ibid.gloff.1.nu. 14.& 18.
Lex 7.& 8.tit.8.lib.5.explicantur, ibidem gloff.1. num.18.
Lex 8.tit.8.lib.5.limitatur triplicitet, ibidem. gloff. 3.num.4.
Lex 10.tit.8.lib.5 limitatur & declaratur,ibi. gloff. 2.num.3.
Lex 10.tit.8.lib.5.explicatur optime.ibidem glof.8. num.3.
Lex 20.tit.11.lib.2.& l.fin.titul.2.lib.6.explicantur.l.10.tit.8.glof.8.num.3.
Lex 12.tit.8.lib.5.exponitur,ibi.glof.2.num.2.
Lex 12.tit.8.lib.5.explicatur,ibidem gloff.1.numero.2.
Lex 2.tit.9 lib.5.declaratur,ibid.in gloff.3.num.3. & sequent.
Lex 5.tit.9.lib.5.expenditur,ibidem in gloff.6.numer.13.
Lex 5 tit.9.lib.5.intelligitur,& cum sit pœnalis,non extenditur,ibid.in glof.8.num.11.
Lex 1.tit.10.lib.5.noue declaratur,ibi.glof.17.num. 4.& iterum glof.21.num.27.29.& 30.
Lex 3.tit.10.lib.5.explicatur,ibidem gloff.2.numero 13.
Lex 1.titul. 5.libr.7. exponitur,l 3.tit.10.gloff.7. num.5.
Lex 3.tit.10 lib.5. intelligitur, nouéque explicatur, ibid glof.17.num 3.
Lex 2.tit.16.lib.5.explicatur optime,l.7.tit.10.glo. 2.num.15.16 & sequent.
Lex 11 tit.10.libr.5 intelligitur,& saluatur ab impugnationibus,& oppositionibus,ibid.glof.5 nu.6.
Lex 12 tit.10.lib.5 intelligitur, ibidem gloff.1.num. 2.& 3.
Lex 2.tit.14 lib.2.& l.13.tit.10.lib.5.conciliantur, dict.l.13.glof 3.num 1.
Lex 6 & 15.titul 10.lib.5. conciliantur, dict.l 15. glof.1.num.1.
Lex 15.titul.10. libr.5 intelligitur, ibidem gloff.9. & 16.
Lex 1.& 16.tit.10.lib 5. conciliantur,dict.l.16. glof. 1.num.3.
Lex 1.tit.11.libr.5.explicatur,ibidem gloff. 8.numero 37.
Lex 1.tit.11.libr.5 limitatur tripliciter,ibid.gloff.8. num.61.
Lex 5.titul.11.libr.5 explicatur,ibidem gloff.1.numero 4.
Lex 6.tit.11.lib.5.appenditur,ibid.in glof.1.num.7. & glof.2.num 3.
Lex 11 tit.11.lib.5.explanatur l.7.titul.11. glof.3. num.6.
Lex 7.tit.11.lib.5.non statuit terminum retractus ab alienatione,sed à venditione,ibi num 27.glof.6.
Lex 7 tit.11.lib.5 loquitur in contractu venditionis, & sibi similibus,excepta permutatione, ibidem in 7.num.7.
Lex 1.& 6.tit.11.lib.5.explicantur in.l.7.titul. 11. glof.7.num.11.
Lex vltim.tit.15.lib.5.explicatur,l.8.tit.11.glof.9. num.4.
Lex 16.tit.11.lib.5.rectè & noue intelligitur, ibi.in glof.10.num.2.& 4.
Lex 19.tit.11.lib.5.an habeat locum in datione insolutum,l.19.tit.11.glof.1.num.4.& 5.
Lex 22.tit.11.lib.5.intelligitur,ibidem in glofs.2.numer.8.
Lex 11.& 12.tit.11.lib.5.intelliguntur in.l.22.tit.11. glof.8.num.3.
Lex 22.tit.11.lib 5.quibus rationibus fundetur,ibid. in glof.8.num.5.
Lex 23.tit.11.libr.5. intelligitur, ibidem in gloff.2. num.3.

Digitized by Google

Lex 1.tit.14.lib.5.corrigitur per l.sequentem,quoad venditionem carnis,ibi.in glos.4.
Lex 1.tit.14.lib.5.ad cibaria restringitur.ibid.glos.6.num.2.
Lex 3.tit.14.lib.5.declaratur,ibid.in.glos.1.
Lex 3.tit.15.lib.5.intelligitur,ibid.in glos.1.
Lex 11.tit.16.lib.5.explicatur,ibi.in glos.5.
Lex 2.tit.16.lib.5.quòd sit iuri diuino,& naturali cõsona,& egregia decisio,ibi.in glos.1.num.1.
Lex 2.tit.16.lib.5.explicatur,ibi glos.6.num.1.aliterque intelligitur,num.3.
Lex 2.tit.16.lib.5.explicatur,ibi.glos.6.num.1.aliterque intelligitur,num.3.
Lex 2.tit.16.lib.5.optime declaratur,ibi.in gloss.7.num.4.
Lex 6.titul.16.libr.5.optime explicatur,ibidem in glos.5.
Lex 9.tit.16.lib.5.intelligitur.ibi.in gloss.2.num.5.
Lex 10.tit.16.lib.5.de quo fideiussore loquatur,ibid.in glos.1.num.30.in fin.
Lex 1.tit.17.lib.5.dupliciter intelligitur,ibi.in glos.1.num.1.& 2.
Lex 5.tit.17.lib.5.limitatur,l.6.tit.17.glos.1.
Lex 7.tit.17.libr.5.explicatur,ibidem in glos.1.numer.1.
Lex 9.tit.17.lib.5.corrigitur per l.4.tit.8.lib.9.ibidem dict.l.9.glos.4.num.4.
Lex 10.tit.17.lib.5.nouiter explicatur,ibi.gloss.10.num.3.
Lex 11.tit.17.lib.5.explicatur,ibi.glos.2.
Lex 12.tit.17.lib.5.nullam habere videtur rationẽ dubitandi,ibid.glos.1.num.11.
Lex 4.tit.19.lib.5.expenditur,ibi.in glos.3.
Lex 1.tit.21.lib.5.explicatur in l.4.tit.24.gloss.1.num.4.
Lex 10.tit.21.lib.5.explicatur in l.4.tit.24.glos.1.num.5.
Lex 1.tit.25.lib.5.faborabilis est clericorum statui simul,& laicorum,& eius dispositio legi diuinæ cõformis,ibi.in glos.1.num.3.
Lex 1.tit.25.lib.5.quare sustineatur,ibidem in glossa.8.
Libellus in remedio.l.1.C.de rescind.vendit.quomodo formetur simpliciter nè,an affirmatiuè,l.1.tit.11.glos.5.num.1.
Liber homo iure cõmuni non potest tradi creditoribus,in pignus etiam ex pacto.l.4.titul.16.gloss.2.numer.1.& 2.
Libera potestas importat liberam voluntatem,l.14.tit.4.glos.1.num.15.
Libera voluntas restringitur,vt quis bona fide faciat,quod ei facere iniungitur,ibi.num.21.
Liberalitas,& clementia potentissima dos est in principe,l.1.tit.10.glos.1.num.1.
Liberalitas,& munificentia propria,& peculiaris est nobilium,ibi.num.2.
Liberalitas principum circa sibi subditos exercenda est,non sic in exteros.l.1.tit.10.glos.1.num.4.
Liberalitas,an in diuites exerceatur,l.1.tit.10.glos.7.num.2.
Liberalitatis regia literæ à consiliarijs liberalitatum,& ab ipso rege sunt subscribendæ,l.5.tit.10.glos.1.num.1.
Liberatio generalis ab omnibus obligationibus non cõprehendit obligationem conditionalem,l.7.tit.11.glos.6.num.33.
Liberatio debitorum,an fieri possit per vxorem,quæ à marito habet licentiam generalem contrahendi,l.3.3.tit.3.glos.2.num.2.
Liberatus semel à patria potestate,in eam minimè recidit,l.8.tit.1.glos.3.num.2.
Liberis in potestate,vel emancipatis præteritis,vel exhæredatis,quod remedium competat?l.1.tit.4.glos.14.num.58.
Libra Hispana decem & sex continet vncias,l.1.tit.13.glos.3.num.2.& l.1.tit.22.glos.1.nu.4.
Libra Romana duodecim constat vncijs,l.1.tit.22.glos.1.num.1.
Libra Toletana 16.continet vncias,l.4.tit.24.gloss.1.num.7.
Libri à patre donati quando conferantur,vel in legitimam imputentur?l.3.tit.8.glos.2.num.1.
Libri donati à patre filio in sacris constituto,vel primam tonsuram habenti,an in legitimam imputẽtur,vel conferantur?ibi.num.4.
Libri donati à patre filio scholari,quando imputentur in legitimam?ibi.num.5.
Libri mercatoris inscriptio ostẽdit animũ contrahendi,vel continuandi societatem,l.2.tit.9.glos.1.nu.39
Libri mercatorum quot sint:& quibus nominibus nuncupentur,l.10.tit.18.glos.1.num.1.
Libri rationum mercatorum,vel campsorum quid continere debeant,l.10.tit.18.glos.1.num.2.
Libri mercatorum,& campsorum huius regni,Hispano idiomate,confici debent,l.10.tit.18.gloss.1.num.3.& glos.2.
Libri mercatorum non debent inter data & accepta folia alba continere,l.10.tit.18.glos.3.
Libros non habere mercatorem,vel intricatos,& corruptos paria sunt,l.1.tit.19.glos.1.num.10.
Licentia generalis sufficit vxori ad contrahendum,& faciendum,quæ non licent sine licentia viri,l.3.tit.3.glos.1.num.1.
Licentia & consensus generalis sufficit ad integrandã alicuius personam,qui alienare erat prohibitus sine licentia propinquorum,l.3.tit.3.glos.1.nu.2.
Licentia an debeat esse expressa,& an idem sit in consensu.l.3.tit.3.glos.1.num.5.
Licentia generalis à viro vxori concessa,quid operetur,l.3.tit.3.glos.2.num.1.
Licentia generalis contrahendi non extenditur ad donationem,ibi num.2.
Licentia generalis non comprehendit donationem,nec debitorum liberationem,ibi.
Licentia generalis vxori concessa ad contrahendum,an cesset per primum contractum,l.3.tit.3.glos.2.numer.7.
Licentia idem est,quod Hispane dicimus,otergamiento,l.5.tit.3.glos.2.num.1.
Licentia,vt à iudice detur vxori ad contrahendum absente marito,quid exquirere debeat iudex in causæ cognitione.l.6.tit.3.glos.4.num.1.& seq.
Licentia concessa ad testandum,an extendatur ad testamentum antea factum,l.3.tit.4.glos.1.nu.4.
Licentia importat arbitrium boni viri,l.14.tit.4.glos.1.num.15.

Licentia regia ad condendum maioratum debet in scriptis fieri, l.1.tit.7.glos.3.num.1.
Licentia condendi maioratum, an à principe cõcedi possit in conscientiæ foro, l.2.tit.7.glos.1.num.2.& sequent.
Licentiam ad condendum maioratum à rege cõcessam, an rex ipse reuocare possit, l.1.tit.7.glos.3.nu.2.
Licentia condendi maioratum debet ipsum præcedere, & quare, l.3.tit.7.glos.1.num.1.
Licentia quando præcedere debeat actum, ibi.num.2.
Licentiati & Doctores graduati Salmanticæ, Pinciæ, & Boloniæ, non bachalaurei, gaudent immunitate, & exemptione à tributis, l.11.tit.10.glos.2.nu.3.
Linea triplex consideratur in successionibus ab intestato descendentium, ascendentium, & collateralium, l.1.tit.8.glos.2.num.1.
Litigiosa res, an possit vsucapi? l.8.tit.7.gloss.5.numer.18.
Locatio perpetua est in effectu emphyteusis, l.7.tit.11.glos.1.num.11.
Locatione facta ad longum tempus transfertur vtile dominium, & possessio, ibid.12.
Locatio perpetua, vel ad longum tempus dicitur alienatio, & comprehenditur sub prohibitione alienationis, ibi.num.13.
Locatio ad longum tempus, an sit alienatio, l.7.tit.11.glos.1.num.16.
Locum tenens correctoris, an possit officium exercere mortuo correctore, l.1.tit.10.glos.21.num.14.
Locupletes esse subditos principibus expedit, l.1.tit.2.glos.1.num.
Locus contractus celebrati attenditur, nisi alibi sit destinata solutio, l.2.tit.9.glos.1.num 68.
Locus an sit exprimendus in instrumento publico, l.2.tit.4.glos.7.num.8.
Loquendum est, vt plures, sentiendum, vt pauci, l.32.tit.10.glos.1.num.1.
Lucra dicuntur bona constante matrimonio quæsita, l.6.tit.9.glos.1.
Lucratiuæ causæ duæ non possunt concurrere, l.2.tit.9.glos.1.num.92.
Lucrum à lege delatum ignoranti quæritur, & sine agnitione transmittitur, nisi sit hæreditas, l.9.titul.1.glos.1.num.4.& l.5.tit.9.glos.9.num.2.
Lucrum vel damnum præparatum prope mortem socij, ab eius hæredibus venit communicandum, l.2.tit.9.glos.1.num.21.
Lucrorum diuisio fit inter coniuges ex consuetudine Franciæ, l.2.tit.9.glos.1.num.41.
Lucrorum medietas competit vxori separatione culpa viri facta, acquisitorum, & acquirendorum, l.2.tit.9.glos.1.num.48.
Lucris constante matrimonio quæsitis, an possit hæres vxoris iam mortuæ renuntiare, l.5.tit.9.glos.9.numer.3.
Lucrum legale, an teneatur coniux ad secundas conuolans nuptias reseruare filijs prioris matrimonij, l.6.tit.9.glos.2.num.1.
Lucrum à lege coniugi superstiti immediate delatum reseruari debet filijs prioris matrimonij per coniugem ad secundas nuptias conuolantem, ibi.num.3.
Ludus est à quo omnia mala procedunt, l.5.tit.19.glos.1.num.2.
Lugubrium vestium delatio licita est, remissiuè, l.1.tit.5.glos.1.num.1.
Lupanaria permittuntur ad vitanda maiora crimina, l.6.tit.8.glos.1.num.13.

M

MACEDONIANI exceptio liberat in effectu filium fam. ab obligatione mutui, l.22.tit.11.gloss.1.num.1.
Magistratus possunt persuasionibus monere subditos ad contrahendum matrimonium, l.11.tit.1.glos.1.num.2.
Maior pars collegij, vel vniuersitatis, quidquid fecerit, præualet, l.2.tit.4.glos.3.nu.1.& sequent.
Maior pars consiliariorum, quod fecerit seruari oportet, l.5.tit.10.glos.2.num.1.
Maior pars, quod fecerit in rebus collegij seruandum est ibi.num.2.limit.14 modis, remissiuè, ibi.
Maioratus per modum meliorationis fieri potest absque licentia principis, l.11.tit.6.glos.10.num.1.
Maioratum condens cum regia licentia potest cæteris filijs præiudicare in legitima, eis relictis seu præstitis alimentis, ibi num.2.
Maioratus conditi cum regia licentia, & sine licentia differentiæ, l.11.tit.6.glos.11.num.2.& 3.
Maioratum faciens cum licentia regia non tenetur seruare ordinem legis Taurinæ in substitutionibus, & grauaminibus, quemadmodum in melioratione, ibidem num.3.
Maioratu absque regis licentia facto, an transeat bonorum eius dominium, & possessio in successorem absque traditione? quemadmodum transit in maioratu regis licentia facto, ibi.num.4.
Maioratus seu primogenij diffinitio, l.1.tit.7.gloss.1.num.1.
Maioratus, maioricatus, vel maioria apud Hispanos idem significat, quod primogenitura, ibi.nu.5.
Maioratus Hispani diffinitio, ibi.num.6.
Maioratus in tribus consistit, ibi.num.7.
Maioratus priuatorum bona sunt indiuisibilia, & inalienabilia, l.1.tit.7.glos.1.num.11.
Maioratus seu primogenij institutio, an licita sit in foro iudiciali, vel animæ, ibi.num.12.
Maioratuum conseruatio in Hispania vtilis valde, ibidem num.13.
Maioratum, regnum, aut Ducatum, Comitatum, vel Marchionatum, an habere possit demens, furiosus, aut mentecaptus, l.1.tit.7.glos.1.num.14.& 15.
Maioratus successio non aufertur impotenti ad generandum, vel cæco, ibi.num.21.
Maioratus ob quæ crimina amitti possit remissiuè, ibidem.
Maioratus probatur per scripturam fundationis, & licentiæ regiæ, l.1.tit.7.glos.3.num.1.
Maioratus an dici possit, in quo scriptura regiæ licentiæ non interuenit, ibi num.2.
Maioratus non consuetudine, sed præscriptione immemorabili acquiritur, l.1.tit.7.glos.6 num.4.
Maioratus quare non minori tempore, quàm immemorabili præscribatur? ibi.num.6.

ed by Google

INDEX.

Maioratus mentione facta in aliqua dispositione, vel scriptura, omnes clausulæ censentur appositæ, quæ solent in maioratu communiter apponi, l.1.tit.7.glos.7.num.1.

Maioratus iure, si qua bona alicui deferūtur, nulla alia clausula vocationis, vel prohibitionis expressa, ea ad maiorem natu pertinebunt, & ad masculos, & in eorum defectum ad fœminas & ad omnes descendentes transuersales in perpetuum, ibi.num.3.

Maioratus iure si qua bona deferuntur filio maiori, nullo alio vocato, in eius defectum succedunt, nihilominus descendentes, & transuersales ordine successiuo, ibid.num.4.

Maioratus probatur testibus, secundum huius legis formam, dummodo probetur fama bona eorum, l.1.tit.7.glos.8.num.3.

Maioratus fieri potest absque regia facultate, l.2.tit.7.glos.1.num.1.

Maioratus condendi licentia in præiudicium legitimæ filiorum, an concedi possit à principe in foro conscientiæ? & an per legem generalem, l.2.tit.7.gloss.1.num.2.& sequent.

Maioratus cōfirmatus censetur ex certa scientiâ, si eius tenor in licentia inseratur. l.3.tit.7.glos.2.num.3.

Maioratus sine regis licentia factus potest per principem confirmari, ibi.num.1.

Maioratus fieri potest absque regia licentia, l.4.tit.7.glos.1.num.1.

Maioratus cum licentia regis factus reuocari an possit absque eius licentia? l.4.tit.7.glos.2.

Maioratus cum regia facultate factus reuocari potest, si in regia facultate adsit clausula reuocandi, l.4.tit.7.glos.6 num.1.

Maioratus possessor potest à fundatore eius exhæredari, licet ei possessionem bonorum tradiderit, l.4.tit.7.glos.7.

Maioratus si primogenitis defertur, & maioribus natu, an præferatur nepos ætate minor patruo, l.5.tit.7.glos.1.num.4.

Maioratus est dignitas, l.5.tit.7.glos.2.num.3.

Maioratus successio qualis, l.5.tit.7.glos.3.nu.1.

Maioratus iure si emphyteusis, vel patronatus ecclesiasticus, vel feudum concedatur, nepos repræsentat personam patris, & præfertur patruo, l.5.tit.7.gloss.5.num.7.

Maioratui cedunt arces, & mœnia, & domus præcipuæ eiusdem, ædificatæ, restauratæ, vel reædificatæ, nec successor eiusdem æstimationem soluere tenebitur, l.6.tit.7.glos.1.num.1.

Maioratus & primigenia quare permittantur? l.6.tit.7.glos.1.num.3.

Maioratus in bonis si melioramenta fiant, an efficiātur maioratus? & quid de expēsis, l.6.tit.7.glo.2.n.3.

Maioratus possessor fructuario assimilatur nimium, l.6.tit.7.glos.3.num.9.

Maioratus successor, vel possessor, verè dominus est, l.6.tit.7.glos.3.num.13.

Maioratus possessor expensas litis soluere tenetur, nec eas à successore recuperabunt hæredes, ibi.num.14.

Maioratus vel regni successor, an debita prædecessoris soluere teneatur? ibi.num.16.& 17.

Maioratus antiqui successor non dicitur capere bona à prædecessore, sed à primo institutore, ibid.

Maioratus antiqui successor debita prædecessoris soluere non tenetur, ibi.num.20.

Maioratus noui successor debita cum institutoris soluere tenetur, limitatur quadrupliciter, ibi.num.21.

Maioratus antiqui successor debita dignitatis cōtracta in vtilitatem maioratus soluere tenetur, ibi.nu.22.

Maioratus antiqui successor quibus casibus debita prædecessoris soluere teneatur? ibi.num.23.

Maioratus successor, an teneatur debita prædecessoris in bello occisi persoluere? l.6.tit.7.glos.3.nu.33.& 34.

Maioratus cōstitutus fuit ad cōseruationem familiæ, & agnationis eum constituentis, l.7.tit.7.glos.1.nu.1.

Maioratus possessor elapso anno postquam fuerit requisitus, quòd portet arma, & vtatur cognomine instituentis, iuxta eius ordinationem, si facere recusauerit, priuabitur maioratu, l.7.tit.7.glos.1.num.2.& 5.

Maioratus, an institutus esse censeatur, si quis bona alicui relinquerit, ita vt arma, & insignia eius deferat? l.7.tit.7.glos.1.num.7.

Maioratus plurimas adfert vtilitas & commoda reipublicæ, l.7.tit.7.glos.2.num.1.

Maioratus possessor fratres suos congrue alere tenetur, nisi bona habeant vnde ali possint, ibi.num.2.

Maioratus possessor alere an teneatur fratres suos, an verò mater diues? ibi.num.3.

Maioratus possidentes nobiles in Hispania reputantur, l.7.tit.7.glos.4.num.3.

Maioratus conditiones, & leges per principem mutarī possunt, & per legem generalem tolli, l.7.tit.7.glo.5.num.1.

Maioratus duo magni reditus in persona vnius concurrere non possunt, l.7.tit.7.glos.5.num.1.

Maioratus leges, & conditiones cum regis licentia facti, an possint per principem immutari, aut tolli ex causa publicæ vtilitatis, l.7.tit.7.glos.5.nu.4.

Maioratus sine regis licentia facti conditiones, an possit princeps mutare, seu tollere cum causa, vel sine ea? l.7.tit.7.glos.5.num.5.

Maioratus successor cui possessio quæritur ipso iure, an possit postea animū declarare, l.8.tit.7.glos.n.23.

Maioratus in possessorem transit ipso iure mortuo possessore possessio ciuilis, & naturalis, absque aliqua apprehensione, l.8.tit.7.glos.2.num.1.

Maioratus possessori, an competat interdictum adipiscendæ, l.8.tit.7.glos.2.num.3.& 4.

Maioratus successori, an competat interdictum quorum bonorum, vel l.vltim.C.de edi.di.Adria.tollen.l.8.tit.7.glos.3.num.6.

Maioratus successori, an competat interdictum retinendæ vti possidetis? ibi.num.7.& sequent.

Maioratus successori, an competat interdictum recuperandæ, vnde vi? ibi.num.14.

Maioratus successori, an competat interdictum recuperandæ? ibi.num 12.& 13.

Maioratus successori quæritur possessio, etiam naturalis, mortuo possessore, absque vlla apprehensione, l.8.tit.7.glos.3.num.1.

Maioratus successori absque regis licentia facti, an quæratur possessio ibi.num.4 & 5.

Maioratus verè dicitur, etiamsi absque regis licentia factus fuerit, ibi.num.5.

Maioratus successori, vt possessio acquiratur statim

mortuo

mortuo possessore, quæ requiratur, l.8.titul.7.gloss.4.num.1.
Maioratus in successorem, etiam ignorantem trāsit possessio ipso iure mortuo prædecessore, ibi.num.2.
Maioratus possessio, & Indorum commendæ transit in successorem ipso iure, etiam si post mortem, vel in vita prædecessoris ab alio fuerit res occupata, secus ex consuetudine Franciæ, l.8.tit.7.glos.5.nu.5 & 6.
Maioratus possessio, quibus casibus non transferatur in successorem mortuo possessore? ibidem numer.8. & 9.
Maioratus bona, an præscribi possint, ibidem numero 10.
Maioratus bona quo tempore præscribantur? l.8.tit.7.glos.5.num.23.& 24.
Maioratus præscriptio, an noceat successori? ibidem numer.25.
Maioratus præscriptio, an noceat hæredi alienantis? ibidem num.26.
Maioratus præscriptio, an noceat successoribus? impugnatur hic noua Pineli opinio, ibi.num.27.& 28.
Maioratus bona iure regio, an præscribantur, ibidem num.31.
Maioratus res si ab alio alienentur, an longo tempore præscribantur, ibi.num.33.
Maioratus alienationi, vel præscriptioni, an consentire dicantur successores, & an ipsis consentiētibus procedat, ibi.num.34.
Maioratus res, an tempore immemorabili præscribantur contra successores, l.8.tit.7.glos.5.nu.36.
Maioratus bona possidens, potest possessionem in eum transferre, cui ea vendiderit, licet venditio sit nulla, l.8.tit.7.glos.6.num.1.
Maioratus possessor, an possit propria authoritate ingredi possessionem rei maioratus ab alio possessæ, ibid.num.2.
Maioratus successori competit interdictum retinendæ, adipiscendæ, & recuperandæ, l.9.titul.7.glos.1.numer.1.
Maioratus successor interdictum retinendæ proponens alio oppositore litigante, super eiusdem maioratus possessione, quid debeat probare, & quomodo, l.9.ti.7 glos.1.num.3.
Maioratuum causæ arduæ sunt, ideo quoad tenutam, & possessionē in consilio regio agitantur, l.9.tit.7.glos.2.num.1.
Maioratus successor si per sex menses realiter possedit, non tenetur respondere super possessione, sed solum super proprietate, l.9.tit 7.glos.7.num.1.
Maioratus proprietas in regia Cancellaria tractari debet, & possessio in regio consilio, l.10.tit.7.gloss.1.num.8.
Maioratus causa quoad possessionem expediri debet in regio consilio, & quoad proprietatem in regia Cancellaria, l.10.tit.7.glos.1.num.1.
Maioratus bona à rege Enrico donata, an peruenire possint ad filios primogenitos non solum primi donatarij, sed & omnium successorum in infinitum, l.11.tit.7.glos.8.num.1.
Maioratus sui natura est perpetuus, l.11 tit.7.gloss.8.num.3.
Maioratus possessor, an dicatur verus dominus, an verò vsufructuarius, l.3.tit.10.glos.14.num.6.
Maioratus bona si alienentur, an hæres alienantis admittatur ad reuocandum alienationem, l.7.tit.11.glos.1.num.72.
Maiorum merita ad posteriores transeunt, l.5.tit.16.glos.3.num.6.
Maiorum nostrorum res immobiles nimium multo amantur, & affectantur, l.7.titul.11.gloss.1.numer.2.
Maiorum nostrorum affectio plurima tribuit specialia, ibidem.
Maiorum nostrorum res immobiles, nostra interest, nè exeant de familia, l.7.tit.11.glos.1.nu.3.
Maiorum nostrorum arma, lapidesque pretiosi, nostra interest, ne exeant de familia, ibid.
Maleficium perpetuum, si præcedat matrimonium, impedit contrahendum, & dirimit contractum. glos. rubric.tit.1.num.202.
Maleficium præsumitur esse perpetuum, si coniuges per triennium cohabitauerint, & carnaliter se cognoscere nequeant, ibi.num.203.
Maleficium præsumitur præcessisse matrimonium in dubio, ibi.num.204.
Maleficium si cum vno sit, non impedit matrimonium cum altero, ibi.num.205.
Malum minus permittitur ad euitandum maius, l.6.tit.8.glos.1.num.14.& glos.2.num.8.
Manceps idem quod propola, l.1.titul.11.glos.2.numer.1.
Manceres filij qui dicantur, l.9.tit.8.gloss.2.numero 8.
Mandatum generale, & cum libera non includit potestatem donandi, l.3.tit.3.glos.2.num.2.
Mandatum cum libera in instrumento alicui iniunctū, non extenditur ad valde præiudicialia, ibi.num.4.
Mandatum ad testandum eandem solemnitatem, quam & testamentum habere oportet, l.13.titul.4 gloss.1.num.1.
Mandatum ad testandum inscriptis sufficit habere solemnitatem testamenti nuncupatiui, ibi.
Mandati fines egredi non licet, nisi ex egressione plenius, & vtilius voluntas mandantis adimpleatur, l.14 tit.4.glos.1.num.39.
Mandatum inualidum nulli parans præiudicium, non est punibile, l.6.tit.1.glos.1.num.1.
Mandatum vtcunque generale, & cum libera non extenditur ad donandum, l.5.tit.9.glos.6.nu.4.
Mandatum habens generale cum libera non poterit dolose alienare, l.10.tit.9.glos.2.num.2.
Mandati fines extenduntur per scientiam, & patientiam domini, secus si nullum habeat mandatum, l.1.tit.11.glos.8.num.14.& 15.
Mandatum speciale, & in indiuiduo requiritur in retractu, l.8.tit.11.glos.14.num.2.
Mandatum generale cum libera, an sufficiat ad retractum faciendum? ibi.num.3.
Mandatum generale cum libera, an speciali comparetur, ibidem.
Mandatum generale cum libera non sufficit, vbi requiritur speciale mandatum in indiuiduo, ibi num.4.
Mandatum speciale in indiuiduo requiritur in iuramēto, ibidem.
Mandatum speciale in indiuiduo requiritur in aditione hæreditatis, & alijs quæ animi declarationem exi-

exigunt, & in causa matrimonij, & ad obiectiones opponendum aduersus electum, & in alijs casibus, l. 8. tit. 11. glos. 14. num. 5.

Mandatum cum libera non extenditur ad incogitata per dominum, l. 8. tit. 11. glos. 14. num. 12.

Mandati institoris reuocatio fieri debet palam, & publice, aliàs per eum gesta valida sunt, l. 16. tit. 11. glos. 10. num. 2.

Mandati reuocatio si non venit in notitiam mandatarij, valent ab eo gesta, nisi quoad translationem dominij, quod sine voluntate domini ab eo auferri non potest, ibi num. 3.

Mandatum, an censeatur reuocatum, si procurator, vel institor decoxit? l. 1. tit. 19. glos. 2. num. 11.

Mandati fines sunt custodiendi, l. 5. titul. 4. glos. 9. numer. 1.

Marapetinus bonæ monetæ, valet sex hodiernæ monetæ, & aliquando valuit decem. l. 9. tit. 17. glos. 1.

Mares animi corporisque viribus, fœminis præstant, glos. rub. tit. 1. num. 96.

Marcha seu marchus octo constat vncijs, l. 1. tit. 22. glos. 1. num. 4.

Marchi argentei valor, l. 1. tit. 22. glos. 3. num. 4.

Marchus argenteus constat ex duodecim denarijs, l. 1. tit. 22. glos. 2. num. 2.

Marchus argenti postulati, nullam alterius continens misturam, æstimatur duo millibus, & quatercentum marapetinis. ibi num. 3.

Marchus argenti, si æris misturam habeat, quomodo æstimetur? ibi num. 4.

Marchus argenti continet duodecim denarios, l. 1. tit. 22. glos. 3. num. 2.

Marchus Toletanus octo continet vncias, l. 4. tit. 24. glos. 1. num. 7.

Marcus & libra argenti, quem habeat valorem? l. 4. tit. 24. glos. 1. num. 7.

Marchus & libra argenti quot constet ducatis, vel marapetinis, ibi num. 8.

Marchus seu marcha Hispana semilibra dicitur, octo enim continet vncias l. 1. tit. 23. glos. 2. nu. 1.

Maritos plures habere, an aliquando licuerit? glos. rub. tit. 1. num. 14.

Maritus potest cohabitationem vxoris effugere propter non solutam dotem, glos. rub. tit. 1. num. 91.

Maritus si vxori promisit habitare in certo loco, an id explere teneatur? remissiuè, ibi num. 193.

Maritus & vxor sunt correlatiua & quando dispositũ in vno non porrigatur ad aliũ? glos. rub. tit. 1. n. 141.

Mariti fauore mulier contrahere prohibetur absque eius licentia, l. 1. tit. 3. glos. 1. num. 2.

Maritus nolens dare vxori licentiam ad contrahẽdum, vel litigandum sine iusta causa an ad id per iudicẽ cogi possit, vel si noluerit ei dare licentiam, l. 4. tit. 3. glos. 1. num. 2.

Maritus quomodo cogi possit dare licentiam vxori ad contrahendum, l. 4. tit. 3. glos. 2. num. 1.

Mariti licentia generalis sicuti sufficit, ita & ratificatio generalis sufficiet, l. 5. tit. 3. glos. 3. num. 1.

Maritus furiosus, an possit vxori licentiam præstare ad contrahendum? an verò iudex eius loco? l. 6. titu. 3. glos. 1. num. 4.

Maritus bannitus an possit vxori dare licentiam ad contrahendum, vel an iudex pro eo? ibi.

Maritus minor 25. annis, an possit vxori dare licentiam, aut quis eius loco, ibi.

Maritus an possit donare res cõstante matrimonio quæsitas inuita, vel inscia vxore? l. 3. tit. 6. glos. 1. n. 3.

Maritus, qui ex statuto lucratur certam partem dotis, vt puta tertiam, tunc eum lucrabitur, cum maior pars non fuerit, quàm quæ vni filiorum primi matrimonij competit. l. 7. tit. 8. glos. 4. num. 3.

Maritus vxorem expellens sine causa qua pœna puniatur, l. 2. tit. 9. glos. 1. num. 45.

Maritus sine causa vxorem expellens, dotem ei reddere tenetur, & non poterit ei succedere ex capite vnde vir, & vxor, l. 2. tit. 9. glos. 1. num. 49.

Maritus sine causa vxorem expellens, tenetur eam extra domum alere, si nullam habeat dotem, vel bona, ibi num. 50.

Maritus sine causa vxorem de domo expellens, lucrum dotis amittit ex lege, vel pacto sibi competens, ibidem num. 51.

Maritus sine causa vxorem expellens, vel fugere faciens, eam tenetur extra domum alere, ibi nu. 52.

Maritus est legitimus administrator bonorum constante matrimonio acquisitorum, l. 5. tit. 9. glos. 6. n. 2.

Maritus an possit alienare bona constante matrimonio quæsita post commissum crimen hæresis ab vxore, si nondũ per sententiam iudicis fuerat declaratũ, ibi.

Maritus an possit alienare bona constante matrimonio quæsita? l. 5. tit. 9. glos. 6. num. 4. & 5.

Maritus ludendo, aut meretricando bona communia dissipans, an tanto minus ex bonis constante matrimonio quæsitis habere debeat? l. 5. tit. 9. glos. 6. nu. num. 7. & 11.

Marito non tollitur cõmercium bonorum constante matrimonio quæsitorum, licet ei prohibeatur donatio, l. 5. tit. 9. glos. 6. num. 9.

Maritus non potest in fraudem vxoris bona constante matrimonio quæsita alienare, l. 8. tit. 9. glos. 7. n. 1.

Maritus cedens bonis, an tradatur vxori pro dote, vel alimentis ad seruiendum cum torque ferreo, vel an cæteri creditores ei præferantur? l. 6. tit. 16. gloss. 3. 2. & 3.

Maritus cum conuenitur ab vxore constante matrimonio pro dote, non habet beneficium ne conueniatur vltra quàm facere potest, ibi num. 31.

Maritus, iure regio, tradi debet vxori pro dote absque torque ferreo, pro tempore à iudice taxato, ibi.

Masculinum in odiosis, & pœnalibus, an concipiat fœmininum? glos. rub. tit. 1. num. 140.

Masculinum concipit fœmininum in fauorabilibus, l. 11. tit. 7. glos. 8. num. 7

Masculinum quando fœmininum comprehendat? l. 11. tit. 8. glos. 5. num. 2.

Masculinum an comprehendat fœmininũ in odiosis? l. 8. tit. 11. glos. 2. num. 1.

Masculinum an comprehendat fœmininum in correctorijs? l. 8. tit. 11. glos. 2. num. 2.

Masculinum concipit fœmininum ex interpretatione extensiua, non ex proprietate sermonis, l. 2. tit. 14. glos. 3. num. 1.

Masculinum concipit fœmininum in pœnalibus, ibid. num. 2.

Mater ratione tutelæ, an possit carceri mancipari, l. 10. tit. 3. glos. 1. num. 4.

Digitized by Google

INDEX.

Mater an possit in legitima filio onus apponere, ne vsufructus patri quæratur, l.9.ti.1.glo.2.nu.14.

Mater an possit ab hæreditate filij excludi per substitutionem pupillarem in foro conscientiæ? l.1.ti.1.glo.10.num.45.

Mater potest filios vel descendentes meliorare in tertia, & quinta bonorum suorum parte, per testamentum vel contractum inter viuos. l.2.ti.6.gloss.1.num.1. limitatur.num.2.

Mater absque viri præiudicio, vel cum vidua est, poterit filios meliorare, ibi.nu.2.

Mater absque viri licentia non potest filios meliorare ex causa dotis, vel aliàs per cōtractum inter viuos, sed benè in vltima voluntate, ibi.nu.3.

Mater an possit virum compellere, vt ei det licentiam ad dotandam filiam, vel ad meliorationem filio faciendam remissiuè, ibi.nu.4.

Mater à filio præterita, prò exhæredata habetur, sicuti ex contrario, l.1.ti.8.glo.7.nu.5.

Mater habet priuilegium ne conueniatur vltrà quam facere possit. l.10.ti.3.glo.1.nu.3.

Matrimonij diffinitio, gloss.rub.ti.1.num.1.& deinceps.

Matrimonium quomodo dicatur de iure naturali. ibidem, & num.3.

Matrimonij finis à natura intentus. ibi. num.8.

Matrimonium nō cōuenit animalibus irrationabilibus d.glo.rub.ti.1.num.15.

Matrimonium est de inclinatione naturali rationabili ibi.

Matrimonium dicitur maris & fœminæ coniunctio, ibi.num.16.

Matrimonium copulatum an dicatur, quod consensu solo perfectum est, ibi.nu.18.

Matrimonium esse non potest absque consensu, licet cætera concurrant, ibi.nu.19.

Matrimonium efficit vt transferatur corpus hominis liberi in fœminam, ibi.

Matrimonium an verba requirat vel signa ad consensum exprimendum? d.glo.rub.ti.1.nu.21.

Matrimonium an præsumatur ex concubitu vel cohabitatione? ibi.nu.23.

Matrimonij consensus an signis exprimatur; ibidem num.24.

Matrimonium non est deficiente consensu, etiam copula subsequuta, & si patris consensus præcesserit, ibidem, num.25.

Matrimonium adeò liberè contrahi oportet, vt nulla sit potestas humana, quæ ad contrahendum aliquē cogere possit. d.glo.rub.ti.1.nu.27.

Matrimoniū consensu perfectum si nullum sit ratione impedimenti, dispensatione summi Pontificis sequuta, superueniente copula reualidatur. ibi. num.36.

Matrimonium contrahens cum secunda viuente prima, si secunda hoc ignorauerit, an sit nouus consensus necessarius mortua prima. ibi.num.31.

Matrimonium quomodo contrahatur inter absentes per procuratorē vel epistolam? remissiuè. ibi.n.32.

Matrimonium qualiter contrahatur iuxta Concilium Tridentinum? glo.rub.ti.1.nu.33.

Matrimonium an exigat necessario tres denunciationes antequam contrahatur, quæ in decreto dicti Cōcilij referuntur? ibi.num.34.

Matrimonij impedimenta ecclesiam posse constituere, ibi.num.35.

Matrimonium inter Christicolas contractum nō seruata forma Concilij Tridentini, non valet, etiam si cōsensus expressus vel tacitus interueniat, ibi.nu.36.

Matrimonium à Deo fuit institutum in paradiso, ibidem num.37.

Matrimonij materia est homo, ibi.nu.38.

Matrimonium si contrahatur clam, non seruata solemnitate, & forma Concilij Tridentini, an ex hoc contrahatur impedimentum perpetuum contrahendi cū eadem, glo.rub.ti.1.nu.39.

Matrimonium clandestinum, non seruata solemnitate Concilij Tridentini, non impedit aliud contrahi matrimonium cum alia, valet siquidem secundum, ibi. num.55.

Matrimonio inualido propter defectum formæ Concilij Tridentini, valet secundum cum alia contractū absque vlla iudicis declaratione, cū primum fuerit ipso iure nullum, ibi.

Matrimonium de præsenti non seruata solemnitate Cōcilij Tridentini, etiam sequuta copula, non reualidatur, sed eo non obstante aliud contrahi potest cum alia, ibi.num.56.

Matrimonium quomodo contrahatur, & mutuus consensus exprimi debeat coram parocho & testibus, iuxta Cōcilij Tridētini decretū, gl.rub.ti.1.n.62.

Matrimonium de præsenti sub conditione tamen de futuro canonicè celebratum coram parocho & testibus, an sufficiat adueniente conditione absque nouo consensu solemniter exhibito? ibi.num.63.

Matrimonium quoties ab initio non est perfectū, nouus debet interuenire consensus coram parocho & testibus, ibi.

Matrimonium contrahere cogitur, qui cōtraxerat sub conditione ea adueniente, ibi.nu.64.

Matrimonium quod si contrahatur sub cōditione, si Papa dispensauerit, an quilibet ex coniugibus poterit pœnitere, ante vel post dispensationem obtentam? glo.rub.ti.1.nu.65.

Matrimonium si contrahatur sub conditione impossibili vel turpi, an reijciatur conditio? remissiuè, ibi.

Matrimonium sub protestatione contractum an carnali copula confirmetur, ibi.nu.66.

Matrimonium an contrahere possit furiosus, mentecaptus, aut ebrius, mutus, aut surdus? ibi. nu.67.

Matrimonium iure diuino indiuiduum & insolubile vinculum, ibi.nu.68.

Matrimonium ratum soluitur quoad vinculum per ingressum religionis, glo.rub.ti.1.nu.68.& 69.

Matrimonio per copulā consummato, quilibet coniux est, alteri sui corporis debitor, ibi.nu.70.

Matrimonium ratum non dirimitur per sacri ordinis susceptionem. ibi.nu.72.

Matrimonium ratum & consummatū nullo modò dissoluitur quoad vinculum, ibi.nu.73.

Matrimonium ratum an dissolui possit per dispensationem Papæ ibi.nu.74.

Matrimonium legitimum, quod est inter infideles, quibus casibus quoad vinculū dissolui possit, ibi.n.78.

Matrimonij separatio quoad thorū & mutuā cohabitationē, nō quoad vinculū, in casu magnæ sæuitiæ, vel furoris, aut hæresis superuenientis fieri pōt, ibi n.79.

Matri-

Matrimonium separatur quoad thorum propter crimē nephandum sodomiæ.glo.rub.ti.1.nu.81.
Matrimonium separatur quoad thorum propter adulterium,iuxta Concilium Tridentinum,ibi.nu.82.
Matrimonij vinculum non dissoluitur propter adulterium iuxta Concilium Tridentinum, ibi.
Matrimonium quomodo dicatur indiuiduam vitæ consuetudinem retinere,cum sæpè videamus separationem fieri.glo.rub.ti.1.num.83.& 85.
Matrimonium morte dissoluitur,ibi.num.84.
Matrimoniū fuit à Deo institutū in Paradiso in officiū naturæ ad multiplicādū genus humanū,ibi.n.86
Matrimonium post peccatum fuit institutum in remedium fornicationis,ibi.nu.87.
Matrimonium ob diuitias vel pulchritudinem contrahens an peccet,ibi.nu.88.
Matrimonij tria sunt bona fides,scilicet,& proles, & sacramentum.glo.rub.ti.1.nu.89.
Matrimonij bonorum secundum est prolis procreatio & educatio,glo.rub.ti.1.nu 123.
Matrimonium est sacramentum nouæ legis gratiam conferens,ibi.nu.130.
Matrimonium legitimum an sit sacramentum, ibidem num.132.
Matrimonium aliud legitimum,aliud ratum,& aliud consummatum,ibi.nu.131.
Matrimonium per procuratorem contractum,an sit sacramentum & gratiam conferat,ibi.nu 133.
Matrimonij sacramentum in quo consistat, an in verbis consensum exprimentibus,an in benedictionibus nuptialibus,ibi.nu.134.
Matrimonium non debet contrahi ab eo qui existit in peccato mortali,sed contractum tenet,ibi.nu.135.
Matrimonium contra iuramentum primò præstitū contrahi non debet,sed contractum tenet,ibi.nu.136.
Matrimonium contrahi impeditur ob septē crimina, primò ob incestum cum consanguinea coniugis commissum,non tamen dissoluitur cōtractū,ibi.n.137.
Matrimonium contrahi non impeditur ob crimen incestus cum propria consanguinea cōmissi gloss.rub. ti.1,num.138.
Matrimonium contrahi impeditur,si quis iniustè propriam occidit vxorem,si tamen contractum fuerit, tenet: si tamen occidit animo ducendi adulteram, dissoluit contractum,ibi.nu.139.
Matrimonium contrahi an mulier impediatur, si virū iniustè occiderit,ibi.nu.140.
Matrimonium contrahi impeditur propter crimē raptus alienæ sponsæ,vel virginis, sed contractum tenet,ibidem.nu.142.
Matrimonium contrahi impeditur,si quis filium proprium malitiose in baptismo vel confirmatione tenuerit,non enim poterit hoc faciens prima mortua cum alia contrahere,ibi.nu.143.
Matrimonium contrahi impeditur,si quis presbyterū occiderit,vel si fecit pœnitentiam solemnem, vel si scienter cum moniali contraxerit, contractum antē non sit irritum,ibi.nu.144.
Matrimonium contrahi impeditur,si quis cū cōsanguinea vxoris concubuerit.non tamen dirimitur matrimonium si post contractum hæc euenerint, ibi.nume.145.
Matrimonium si contrahatur contra prohibitionem iudicis,ecclesiæ,vel summi Pontificis, causam habentem temporalem,valet,quamuis mortaliter peccet contrahens,ibi.nu.146.
Matrimonium contrahens tempore quo nuptiæ interdictæ sunt,peccat,valet tamen,ibi.nu.147.
Matrimonium quo in tempore celebrari possit. ibi.
Matrimonium contrahi impeditur,si quis puerum teneat in catechismo ,sed non dirimitur contractum, ibidem,nu.148.
Matrimonium contrahi impeditur per votū simplex, sed non dirimitur contractum,licèt contrahens peccet mortaliter.ibi.nu.150.& seq.
Matrimonium impedit contrahi error personæ quoad substantiam,& dirimit contractum, d.glo.rub.ti. 1.nu.154.
Matrimonium cum serua contractum per eum qui liberam esse credebat,est nullum.ibi.nu.156.
Matrimonium impeditur ante & post contractum per solemne votum, quod emittitur in religionis professione,& ordinis sacri susceptione.glo.rub.titulo. 1.num.157.
Matrimonium contrahere nunquam licuit sacris ordinibus initiatis,ibi.nu.158.
Matrimonium quando impediatur & dirimatur, ex dispari cultu religionis,ibi.nu.159.
Matrimonium an dissoluatur, si alter ex fidelibus ad fidem catholicam conuertatur,ibi. nu.160.
Matrimonium inter Christianum & hæreticum , vel ex contrario,valeat necne,ibi.nu.161.
Matrimonium impeditur,& contractum dirimitur per impedimentum publicæ honestatis iustitiæ, ibidem num.162.
Matrimonium impedit,& dirimit cognatio spiritualis.ibi.num.164.
Matrimonium est nullum.si contrahatur inter baptizantem,& baptizatum, tenentemuè & ipsum baptizatum glo.rub.ti.1.nu.165.
Matrimonium dirimit cognatio legalis, ibi. nu.172.
Matrimonium dirimit affinitas,ibi.nu.173.
Matrimonium dirimitur propter affinitatem ex fornicatione contractam,vsque ad secundum gradū iuxta Concilium Tridentinum,ibi.nu.174.
Matrimonium impedit,& dirimit contractum,consanguinitas vsque ad quartum gradum, & quare, ibidem,num.176.
Matrimonium impeditur contrahi,& dirimitur contractum,si vir occidit vel occidere mandauit vxorem animo ducendi adulteram,vel virum alterius, vt eius duceret vxorem,ibi.nu. 178.
Matrimonium impeditur contrahi, & dirimitur contractum,si vir machinatus fuerit mortem propriæ vxoris animo ducendi aliam qua mortem similiter machinata est,licèt non præcesserit adulterium,secus si aliter eorum non consensit glo.rub.ti.1.n.179.
Matrimonium contractum non dirimitur, si quis propriam occiderit vxorem animo ducendi aliam tunc temporis non certam vel determinatā, secus si vnā ex pluribus,ibi.nu.180.
Matrimonium contrahi impeditur, & contractum cū adultero dirimitur,cui iurauit, & promisit adulteræ cum ea contrahere,mortua prima, secus si nullam fidem præstitit,vel alter eorum id ignorabat, ibi nume.181.& 182.

Matri-

INDEX.

Matrimonium non impeditur, nec dirimitur per promissionem de contrahendo, absque adulterio, ibi.n.183.

Matrimonium impeditur cum adultera, & dirimitur, siue promissio de nubendo cum ea precesserit, vel sequuta fuerit adulterium, ibi.nu.184.

Matrimonium contractum cum Berta viuente prima, si Berta ignorauerit, poterit si voluerit cum adultero contrahere, ipseque ad id cogetur, ibi.nu. 185.

Matrimonium impeditur contrahi, & contractum dirimitur, si cum adultera fiat, cui adulter nubere promisit, etiam si animum ducendi non habuerit, ibi.nume.186.

Matrimonium contrahi impeditur, & contractum dirimitur cum ea, quam vir polluit per adulterium in facie & colore matrimonij, quia eam duxit viuente prima, ibi.nu.188.

Matrimonium metu vel vi contractum nullum est, si metus sit talis, qui caderet in constantem virum.id. glo.rub.ti.1.n.189.

Matrimonium metu vel vi contractum, etiam si iuramento firmetur, est nullum, glo.rub.ti.1.nu.190.

Matrimonium impeditur & contractum dirimitur propter impotentiam naturalem alterius ex cōiugibus, illud præcedentem, ibi.num.191.

Matrimonium non impeditur per impotentiam, quæ perpetua non est, & sanari potest, ibi.nu. 193.

Matrimonium contractum inter perpetuò impotentes, qui sciebant impedimentum, non tenet, etiam si alter eorum fuerit tantum impotens, ibi.nu.196.

Matrimonium valet contractum inter fœminam quæ seminare non potest, & virum qui potest, ibidem, numero.198.

Matrimonium cum ebrio contractum, an valeat? gloss. rub.ti.1.num.208.

Matrimonium bifariam contingit esse clandestinum, vel quia sine testibus, vel sine bamnis, l.1.gloss.1.num.1.ti.1.

Matrimonium sine bamnis & denunciationibus an sit validum, ibi.

Matrimonij contractus clandestinus inducit iure naturali & canonico peccatum, l.1.ti.1.glo.1.nu.2.

Matrimonio clandestino interuenientes, intercessores, vel mediatores puniuntur eadem pœna, qua & principales, l.1.ti.1.glo.3.

Matrimonium an exigat patris vel alterius cōsensum, l.2.ti.1.glo.2.nu.1.

Matrimonium absque patris consensu contractum validum est, nec est vera sententia contrarium asseuerantium.l.2.ti.1.glo.2.num.2.

Matrimonij libertas non est impedienda, licèt pater iniuriam passus fuerit, eo quod filia nupserit indigno, l.2.ti.1.glo.4.num.3.

Matrimonio secundum contractum viuente primo cōiuge est nullum, licet bonam fidem contrahens habuerit.l.5.ti.1.glo.1.num.4.

Matrimonij vinculum propter affectatam absentiam coniugis, aut propter molestam cohabitationem, vel propter hæresim, dissolui non potest, l.5.ti.1.gloss.1 num.5.

Matrimonium secundum mortuo primo viro, cum alio contractum, tenet: quamuis fœmina primum viuum esse crediderit.l.5.ti.1.glo.1. nu.7.

Matrimonium contrahens cum secunda viuēte prima, grauissimè peccat, l.5.ti.1.glo.2.nu.1.

Matrimonialis causa spectat ad iudices ecclesiasticos, l.5.ti.1.glo.2.nu.2.

Matrimonium contrahere, nemo cogitur etiam per rescriptum principis, quod nullum est.l.10.ti.1.gloss.2.num.1.

Matrimonium debet esse liberum, ibi.nu.2.

Matrimonium inuitus contrahere à nullo principe vel magistratu quis compelli potest sub anathematis pœna, l.11.ti.1.glo.1.nu.1.

Matrimonij contractus liber debet esse à pœna, glo.2. rub.ti.2.nu.2.

Matrimonium triplex, & quod consensu contractum est, dicitur perfectum, copula nulla interueniente, l.4.ti.2.glo.6.nu.1.

Matrimonij appellatione quādoque de cōsummato per copulam intelligitur ibi.nu.2.

Matrimonium contractum sub conditione, si Papa dispensauerit, est nullum, nisi nouus præstetur consensus, & interim possunt ab eo discedere, etiam si dispensatio obtenta sit.l.6.ti.6. glo.5.nu.2.

Matrimonij modus antiquus & iunior, l.6.ti.8.gloss.2.nu.4.& 5.

Matrimonium contrahere potest clericus in minoribus constitutus, sed amittit beneficium seu sacerdotium, l.7.ti.8.glo.12.nu.1.

Matrimonium iure canonico, & regio consistere potest inter illustrem virum & seruam, vel vilem fœminam.l.9.ti.8.glo.2.nu.4.

Matrimonium cum celebratur, optimum consilium est vt fiat bonorum mariti & vxoris inuentarium, seu descriptio, l.1.ti.9.glo.1.nu.2.

Matrimonium putatiuum vero comparatur, l.2.ti.9.glo.1.nu.4.

Matrimonium putatiuum ex parte vxoris efficit vt commoda ex matrimonio obueniētia ad ignorantē, non ad fiscum spectent, ibi.nu.5.

Matrimonium separatur quoad thorum propter sæuitiā vel adulterium, l.2.ti.9.glo.1.nu.47.

Matrimonio quoad thorum separato culpa viri, an vxor perdat dotem vel partem lucrorum? ibi.

Matrimonium an consistere possit inter infidelē & Christianum, l.2.ti.9.glo.8.nu.1.

Melioramenta in bonis maioratus facta an cedant maioratui? l.6.ti.7.glo.2.nu.3.

Melioramenta & expensæ quibus casibus ab eo qui rem repetit, soluantur, l.6.ti.7.glo.3.nu.3.

Melioramenta an soluere teneatur dominus feudi, feudo ad eum reuerso sine culpa feudatarij? ibi.nu.7.

Melioramenta in rebus maioratus facta an soluere teneatur successor, ibi.nu.8.

Melioramenta in rebus maioratus facta, præter tres casus in l.Taurina contentos solui debent à successore, l.6.ti.7.glo.3.nu.12.

Melioramenta in rebus maioratus facta ab eo qui hæredes extraneos reliquit, an à successore soluenda sint, l.6.ti.7.glo.4.

Meliorari poterit filia ex causa dotis in testamento, l.1.ti.2.glo.3.nu.2.

Meliorari possunt non solum vnus ex descendentibus, sed plures, l.2.ti.6.glo.3.nu.1.& l.3.glo.2.

Meliorari an possit vnicus filius à patre? ibi.nu.3.

Meliorari an possit nepos ex vnico filio in tertio honorum

rum ani,ibi.nu.4.
Meliorari an possint nepotes,si pater promisit nō meliorare filios?l.6.ti.6.glo.1.nu.4.
Meliorare promittens filium,qui viuo patre decedit sine liberis extraneo hærede relicto,an teneatur extraneum meliorare, vel an censeatur melioratio filio præmortuo facta?l.6.ti.6.glo.4.nu.4.
Meliorantis voluntas vide in verbo voluntas.
Melioratio filiæ ex causa dotis fieri non potest,l.1.ti.2.glo 2.nu.3.
Melioratio vel exhæredatio quomodo habebitur pro facta,si commissarius noluit eam facere, nec testator nominauit meliorandum vel exhæredandum?l.7.ti.4.glo.7.nu.2.
Melioratio tertij & quinti bonorum filio facta quomodo extrahatur?l.1.ti.6.glo.1.nu.2.
Melioratio tertij potest filio fieri in vita patris per contractum inter viuos,l.1.ti.6.glo.2 nu.1.& 5.
Melioratio tertij est pars legitimæ,ibi.
Melioratio est quota bonorum & non hæreditatis, quia est pars legitimæ,ibi.nu.3.
Melioratio tertij à patre filio facta,sequuta traditione vera vel ficta,irreuocabilis est,l.1.ti. 6.gloss.4.nume.1.
Meliorationis tertij quasi possessio quomodo acquiratur?l.1.ti.6.glo.4.nu.7.
Melioratio tertij post traditionem veram vel fictam an possit reuocari,quoad bona postea quæsita, ibidem,nu.11.
Melioratio an possit reuocari quoad bona futura, ibidem,nu.16.
Melioratio.3 & 5.filio facta per patrem etiam sequuta traditione, an possit per patrem reuocari quoad quintum?l.1.ti.6.glo.4.nu.20.& 21.
Melioratio tertij & quinti ex causa onerosa facta non reuocatur etiam quoad quintum,l.1.ti.6.gloss.4.nume.22.
Meliorationis bona an pater possit alienare post traditionem? vel meliorationi grauamen imponere:remissiuè ibi.nu 23.
Melioratio tertij ex testamento facta,sequuta traditione,an possit per patrem reuocari,ibidem, nume.24.& sequen.
Melioratio tertij in testamento facta sequuta traditione potest reuocari,ibi.nu.26.
Melioratio tertij filio facta sub conditione, traditione sequuta vera vel ficta,an ante conditionis implementum possit à patre vel matre reuocari,ibidem,num.28.29.& 30.
Melioratio in testamento ex causa dotis per modum legati, vel contractus filio facta an reuocari possit. ibidem,num.27.
Melioratio facta filio absenti cum clausula constituti potest ante ratificationem filij reuocari,l.1.ti.6.gl.5.num.1.
Melioratio tertij filio per contractum inter viuos facta,ita demum est irreuocabilis, si instrumentum meliorationis filio tradatur coram tabellione.l.1.ti 6.gloss.6.num.1.
Melioratio facta ex causa onerosa,si cum tertio fiat valet,estque irreuocabilis.secus si solum habeat causam onerosam,l.1.ti.6.glo.7.nu.1.
Melioratio tertij & quinti potest per patrē filio assignari in re aliqua,l.3.ti.6.glo.1.num.1.
Melioratio tertij & quinti,si fuerit à patre assignata in re præstātiori,an ea debeat ei adiudicari in præiudicium cæterorum filiorum.l.3.ti.6.gl.1.nu.2.
Melioratio à patre an fieri possit filio ex bonis communibus viri & vxoris,ibi.nu.3.
Melioratio tertij & quinti potest per patrem assignari in re communi vtriusque coniugis, sed soluto matrimonio debet eius valor suppleri ex alijs bonis,l.3.ti.6.glo.1.nu.4.
Melioratio vel augenda vel minuenda est iuxta bonorum paternorum valorem tempore mortis eius,l.3.ti.6.glo.4.nu.3.
Melioratio an dicatur quintum,quod extraneo relinquitur?l.4.ti.6.glo.1.nu.1.
Melioratio debet filio præstari in re per patrem designata.l.4.ti.6 glo.2.
Meliorationem tertiæ & quintæ partis factam filio, potest cohæres ei præstare in vna vel pluribus rebus hæreditarijs,ipso meliorato consentiente,vel.eis dissentientibus,secundum æstimationem iudicis,l.4.ti.6.glo.3.num.2.
Melioratio tertiæ vel quintæ partis bonorum inter viuos facta an debeat in eisdem bonis an in pecunia solui,iure communi aut regio,ibi. num.3.
Meliorationis fructus,vide in verbo fructus.
Meliorationis æstimationem potest hæres soluere quoties bona non recipiunt commodam diuisionem,l.4.ti.6.glo.4.nu.1.
Meliorationis æstimatio in pecunia quādo solui possit. l.4.ti 6.glo.4.nu.2.& 3.
Melioratio est quid diuersum ab hæreditate.l.5.ti.6.glo.1.nu.1.
Melioratio tertij & quinti filio facta quomodo in diuisione hæreditatis sit deducenda,l.5.ti.6. gloss.2.num.1.
Melioratio est prælegatum non hæredis institutio,l.5 ti.6.glo.4.nu.2.
Melioratio an sit legitima vel pars legitimæ, ibidem, num.3.
Melioratio si fiat rei certæ, an sit ab ea extrahendum æs alienum pro rata?l.5.ti.6.glo.5.num.1.
Melioratio tertiæ & quintæ partis bonorum an sit obnoxia debitis meliorantis,ibi.num.3.
Melioratio filio fieri potest,in cuius gratiam pater fecit pactum de non meliorando alios.l.6.ti.6. gloss.3.num.1.
Melioratio facta à patre contra promissionem de non meliorando,valet quoad alios,non quoad filium,cuius gratia promissio facta fuit, solumque pro parte sua reuocabitur.l.6.ti.6.glo.3.num.2.
Melioratio fieri potest contra promissionem factam de non meliorando alios,filio mortuo, viuo patre absque liberis,licèt hæredem extraneum reliquērit,l.6.ti.6.glo.3 num.3.
Melioratio quintæ partis bonorū, vt de hæreditate vel bonis meliorantis deducatur, debet inspici tempus mortis,non donationis,sicut in melioratione tertiæ, l.7.ti.6.glo.1.
Melioratione tertiæ filio facta habetur consideratio valoris bonorum tempore mortis patris,non tempore donationis,l.7. ti.6.glo.2.num.1.
Melioratio tertij & quinti dicitur quota bonorum, nō quo

quota hæreditatis, ibi.
Melioratio tertij an sit pars legitimæ, l.7.ti.6.gloss.1. num.3.
Meliorationis tertij in re aliqua designati, an possit peti augmentum, auctis facultatibus patris, ibidem, num.8.
Meliorationes vel legata quando conseruentur, vel nõ rupto testamento, l.8.titulo.6.gloss.1.numero.4.5. & 6.
Meliorationes factæ, filio præterito testamentum impugnante, non conseruãtur sed irritantur, l.8.ti. 6.glo.1.nu 6.
Melioratio facta per modum institutionis, an rumpatur rupto testamento ex causa præteritionis. l. 8.ti. 6.glo.1.num.7.
Melioratio facta filio per modum relicti, an conseruetur rupto testamento ob præteritionem alterius, ibidem, num.8.
Melioratio tertij & quinti filio facta debetur rupto testamento, etiam si filius melioratus scriptus non fuit hæres, si ad petitionem alterius rumpatur, l.8.ti.6. glo.3.
Melioratio.3.& 5.non extrahitur ex dote. l.9.titu.6. glo.1.num.1.
Melioratio quare ad futura extenditur, & non ad ea quæ sunt post mortem conferenda? l.9.titulo.6.glo. 1.num.5.
Melioratio tertij & quinti prius facta extrahitur ex dote vel donatione quæ confertur, quæ meliorationem sequitur, l.9.ti.6.glo.3.num.2.
Melioratio sequuta post donationem rei certæ alteri filio factam in residuo tertij & quinti obtinebit, l.9. ti.6.glo.3.nu.3.
Melioratio in testamento facta etiam sequuta traditione reuocari potest, l.10.ti.6.glo.1.nu.3.
Melioratio tertij & quinti facta videtur filio, cui pater rem aliquam in vita donauit, l.10.titulo.6.glo. 2.num.1.
Melioratio vniuersalis tertiæ & quintæ partis non excludit priorem donationem certæ rei alteri filio factam, imo restringitur ad id quod ex priori supererit. l.10.ti.6.glo.3.num.1.
Melioratio irreuocabilis à patre facta nõ reuocatur per alienationem, ibi.nu.3.
Melioratio reuocabilis, quia non fuit tradita possessio, vel aliàs, an per alienationem reuocetur, & quid si fiat titulo lucratiuo? & quid si fuerit filio assignata, l.10.ti.6.glo. 3.nu.4.5.& 6.
Melioratio certæ rei filio facta non reuocatur per alienationem necessariam, quæ semper præsumitur, ibidem, num.7.
Melioratio filio in tertia bonorum parte potest apponi grauamen. l.11.ti.6.glo.1.nu.1.
Melioratio tertij an sit legitima, ibi.nu.2.
Melioratio tertij quoad extraneos est legitima, quoad filios verò in quibusdam habet vim legitimæ, & in alijs non. l.11.ti.6.glo.1.num.2.
Meliorationi tertij quare grauamen impositum debet esse in fauorem descendentium, & non extraneorũ, ibidem, num.3.
Meliorationi quinti quodcunque grauamen apponi potest etiam in fauorem extraneorum. l.11.titulo.6. glo.2.num.1.
Meliorationi tertij grauamen apponitur in fauorem descendentium, eisque deficientibus in aliorum fauorem, in dict.l.11.ti.6. contentorum, vt ibi in glo. 2.nu.2.
Meliorationi an possit grauamen apponi post eam factam, l.11.ti.6.glo.3.nu.2.
Meliorationem qui reuocare potest, poterit ei grauamẽ ex post facto apponere. l.11.titulo.6.gloss.3.numé.2.
Meliorationi irreuocabili non potest grauamen ex post facto apponi. l.11.ti.6.glo.3.nu.3.
Melioratio quemadmodum fieri potest nepoti, quẽ pater præcedit, ita & substitutio meliorationis, l.11. titu.6.glo.4.num.2.
Meliorationis tertij grauamen, seu fideicommissum, vel substitutio, an fieri possit descendentibus illegitimis, si legitimi supersunt, vel ascendentibus superstitibus descendentibus, l.11.ti.6. glo.7.
Melioratio tertij an sit legitima. l.11.titu.6. gloss.8. num.1.
Meliorato filio substitui possunt extranei, ibi.
Meliorato filio non potest apponi grauamen restitutionis, nisi in fauorem descendentium, vel aliorum, qui continentur in.l.11.ti.6.glo.9.num.1.
Meliorato filio an possit dari substitutus vulgaris extraneus non seruata huius legis forma, ibidem, nume.2.& 3.
Melioratio quinti non exigit obseruationem formæ in substitutionibus & grauaminibus, quæ exigitur in melioratione tertij. l.11.ti.6.glo.10.nu.1.
Meliorationis vinculatæ dominiũ & possessio an trãseat in successorẽ eius statim mortuo prædecessore? l.11.ti.6.glo.11.nu.5.
Meliorationis fideicommissum vel grauamen appositũ iure communi, durabat vsque ad quartam generationem, hodiè iure regio est perpetuum. l.11.titu.6.glo. 12.num.1.& 2.
Melioratio à patre filio facta an excedat tertiã & quintam bonorum paternorum partem, quod tempus sit considerandum, l.3.ti.8.glo.10.nu.1.
Melioratio tertiæ & quintæ partis à patre filio facta an deducatur ex dote vel donatione propter nuptias, quæ adducitur ad collationem? ibi.num.4.
Melioratus filius potest repudiare hæreditatem, & agnoscere prælegatum, l.5.ti.6.glo.1.
Melioratus an possit à creditoribus conueniri hæreditarijs, vt æs alienum soluat pro rata: quid iure communi, & regio? l.5.ti.6.glo.2.nu.2.& 3.
Melioratus in tertia & quinta parte bonorum patris, potest à creditoribus hæreditarijs post diuisionem occurrentibus pro rata meliorationis conueniri, l.5. ti.6.glo.3.
Melioratus non est propriè hæres, sed habetur loco hæredis. l.5.ti.6.glo.4.nu.1.
Melioratus an censeatur filius, cui fundus relinquitur, testamento rupto per alium filium præteritum? l.8. ti.6.glo.1.nu.10.
Mensuras & pondera populo tradere ad principẽ spectat, l.1.ti.13.glo.1.nu.1.
Mensuræ ordinatio, qua annonam metimur publicam, ad principem spectat, ibi.nu.2.
Mensurarũ & ponderũ ordinatio ad principem spectat, sed earũ confectio ad ciuitatum rectores, ibidem.

Men-

INDEX.

Mensuræ signum debet habere publicum, l.1.titu.13.glo.1.nu.3.

Mensurarum & ponderum primus inuentor, l.1.ti.13.glo.1.nu.4.

Mensuras & pondera Moyses tradidit populo Israelitico, ibi.

Mensuras & pondera eadem in regno esse oportet ad metiendum & ponderandum, l.1.titu.13. gloss.2.num.1.

Mensuræ & pondera si plura sint in regno, quibus vti oporteat? ibi.nu.2.

Mensura vel pondus loci contractus, an quo res sita est, sit inspiciendum, ibi.nu.3.

Mensura pannorum qualis esse debeat, l.1. titulo.13.gloss.7.

Mensura Toletana vinum venditur, & Abulensi frumentum, l.2.ti.13.glo.2.nu.1.

Mensuræ & pondera regio sigillo signari debent, l.2.ti.13.glo.2.nu.2.

Mensuræ an ponderis mutatio si contingat, an haberi debeat respectus ad tempus contractus, an ad tẽpus solutionis, l.2.ti.13.glo.4.nu.5.

Mensuræ & pondera eadem sunt in regno, quæ & in regia curia l.2.ti.14.glo.7.nu.2.

Mentecaptus, demens, vel furiosus an succedat in regno, ducatu, vel comitatus? vel an sequens in gradu admittatur, l.1.ti.7.glo.1.nu.14.

Mentecaptus, demens, aut furiosus an succedat in maioratu simplici absque iurisdictione, ibi.nu.15.

Mercator an possit esse testis testamenti nuncupatiui, iure regio? l.1.ti.4.glo.5.nu.7.

Mercatores exteri repelli deberent ab hoc regno, & quare? l.1.ti.12.glo.1.nu.4.

Mercatorum artes ad decipiendum eos, quibus merces vendunt, improbantur, l.1.ti.12.glo.2.

Mercator signo vtens falso & alieno, punitur iure regio pœna falsi? l.6.ti.12.glo.3.

Mercator dicitur officium gerere, & in quo differat ab artifice? l.12.ti.12.glo.1.nu.2.& 4.

Mercator potest diuersis negotiationibus vti, & à qua denominetur? l.12.ti.12.glo.1.nu.3.

Mercatores rei publicæ sunt necessarij, & quare? l.1.ti.14.glo.1.nu.3.

Mercator qui mercimonijs vendendis publicè præest, vilis est & abiectus.l.1.ti.14.glo.7.nu.2.

Mercator seu campsor, qui cum iam consilium fugiendi iniisset, merces ab alio emit mercatore, pecunia credita, & confestim forò cessit, seu rationes conturbauit, fraudator dicitur, & dominium mercium non censetur dominium in eum translatum, l.1.titu.19.glo.1.nu.12.

Mercatores & campsores habere dicuntur officia publica, l.1.ti.19.glo.7.

Mercatura tenuis vbique gentium sordida est, l.1.ti.14.glo.7.nu 3.

Mercatura an & quando deroget nobilitati & dignitati, ibi.

Merces in superiori parte sacci vel corbis meliores ostẽdens, quam quæ intus sunt, stellionatus crimine punitur, l.1.ti.12.glo.3.nu.1.

Merces & sarcinæ ex signis dignoscuntur, l.6.ti.12.glo.1.nu.1.

Merces & sarcinæ eius esse præsumuntur, cuius signo signatæ sunt, ibi.nu.2.

Mercium quæ aliunde exportantur, æstimatio quomodo fieri debeat, l.2.ti.25.glo.2.nu.1.

Meretrix quæ dicatur, l.10.ti.3.glo.4.nu.2.& 3.& l.6.ti.8.glo.2.nu.11.

Merita & seruitia parentum transeunt in filios & ceteros descendentes.l.5.ti.10.glo.3.nu.1.

Meritorum assertio specialis in probibitis non probat. l.1.ti.6.glo.9.nu.2.& l.15.ti.10.glo.12.nu.6.

Meritorum assertio generalis non probat, quia incerta, 15.ti.10.glo.12.nu.3.

Meritorũ assertioni speciali creditur, nisi donatio sit à iure prohibita ibi.nu.5.

Messis tempus quod sit hoc in regno, l.17.titu.21.gloss.1.

Metus parentibus illatus an filio vel filiis illatus censeatur, l.11.ti.1.glo.vlti.nu.1.

Metus reuerentialis an sufficiat ad rescindendum matrimonium, vel religionis ingressum? l.11.ti.1.glo.vlti.num.2.

Metus reuerentialis per quos inferatur? remissiuè, ibi.

Metus cadens in constantem virum vel fœminam qui dicatur? glo.rub.ti.1.nu.189.

Miles an possit esse testis testamenti nuncupatiui iure regio? l.1.ti.4.glo.5.nu.5.

Miles huius regni Peru, soldado Hispanè appellatus an possit esse testis testamenti nuncupatiui? l.1.ti.4.glo.5.nu.9.

Militi non parcitur in his quæ introducta sunt ad rigorem conseruandum, & quæ stricti iuris sunt, l.8.ti.11.glo.13.num.4.

Militi non subuenitur nisi in casibus à iure expressis, ibi.num.5.

Milites quomodo armari & creari possint. iure communi vel regio? l.6.ti.17 glo.2.nu.2.& 3.

Milites quis creare possit. ibi.nu.3.

Milites an creari possint ab eo, quem rex constituit? l.6.ti.17.glo.2.nu.4.

Militum materia remissiuè, ibi.nu.5.

Milites nostri temporis an gaudeant preuilegijs militum? ibidem.

Milites an pro delicto carceri mãcipari possint.l 6.ti.17.glo.2.num.6.

Minima quando habeantur in consideratione .l.12.ti.6, glo.3.insi.

Minimus defectus ex errore & non ex industria obueniens non vitiat actum, etiam si pro forma requiratur.l.9.ti.11.glo.4.nu.11.

Minor.25.annis an possit arrhas promittere spõsæ? & quomodo? & an in integrum restituatur.l.2.titu.2 glo.2.nu.3.

Minor vel ecclesia alienans sine iuris solẽnitate, si sit vtilis alienatio, poterit aduersarium cogere ad obseruationem contractus, adhibita denuo solemnitate, vt si ab initio ex aduerso opponatur.l.2.ti.3.gloss.1.num.15.

Minor potest contrahere & se obligare sine solemnitate ad suum commodum, & agere si obtineat, ibidẽ num.16.

Minores fratres seu monachi, an esse possint executores testamenti l.5 ti.4.glo.8 nu.6.

Minor.25.annis maior autem.17.an possit esse procurator ad negotia, vel executor testamenti, l.4.ti.4 glo.

4.gloß.1.num.6.

Minor adultus curatorem habens an poßit donare causa mortis, vel testari sine curatoris authoritate.l.7. ti.10.glo.2.num.30.

Minor adultus testari potest sine curatoris authoritate, imo & eo reluctante, ibi.nu.31.

Minor aduersus donationem causa mortis restitui non potest, sicut nec contra testamentum, l. 7.titu.10.gl. glo.2.num.56.

Minor restituitur aduersus adiectionem ab alio iusto pretio factam in bonis maiorum suorum.l.6.ti.11. glo.1.num.2.

Minor an restituatur aduersus temporis lapsum ad retractum præstituti?l.8.ti.11.glo.11.nu.1.

Minor vel absens non restituitur, vbi lex vel statutũ minorum vel absentum memoriam faciunt specialem,ibi.num.2.

Minoribus regulariter non currit tempus,l.8.tit.11. glo.12.num.19.

Minor an restituatur aduersus retractum per eius tutorem vel curatorem factum?l.8.titulo.11.gloß.14. num.17.

Minori si quid mutuetur, vel eius tutori aut curatori, probari debet versum esse in eius vtilitatem, vt minor teneatur,l.12.ti.11.glo.2.nu.1.

Minor quando ex mutuo obligetur,l.22.ti.11.gloß.2 num.8.

Minoris curator vel pater potest sibi ipsi soluere debitum à pupillo l.23.ti.11.glo.1.nu.3.

Minoris contractus cum tutore factus valet, si sibi sit vtilis,d.l 23.ti.11.glo.1.nu.6.

Modicus defectus, vt vnius nummi, in gabella, emphyteusi,& in cõuersione pœnæ pecuniariæ in corporalem, facit pœnam incurri,l.3.ti.11.glo.4.nu.13.

Mœnia non poßunt absque regis licentia ædificari vel refici.l.6 ti.7.glo.5.nu.1.

Molere vt nemini liceat, nisi in molendino alicuius, præscribi potest,l.10.ti.11.glo.2.num.3.

Monachus an poßit esse testis testamenti nuncupatiui. l.1.ti.4.glo.5.nu.5.

Monachus an poßit esse commissarius, vel executor testamenti?l.5.ti.4.glo.8.nu.6.

Monachi an esse poßint executores testamentorum?l. 14.ti.4.glo.1.nu.1.

Monachi ex ordine minorum non poßunt esse executores testamenti, licet consilium præbere poßint.l.14. ti.4.glo.1.nu.2.

Monachus ex ordine minorum an committi poßit electio pauperum,ibi.nu.3.

Monachus aut canonicus regularis an poßit succedere in regno vel ducatu?l.1.tit.7.glo.1.nu.16.

Monachus qui profeßus non est, retinet dignitatem & iurisdictionem,ibi.nu.17.

Monachus an poßit in maioratu iurisdictione carente succedere?ibi. nu.18.

Monachi non debent iniusta acquirere monasterio,l.2. ti.9.glo.1.nu.61.

Monasterium an habeatur loco filij,l.7.ti.11.glo.2.nu me.21.

Monetam cudere non poßunt domini locorum, sed ad regem solum pertinet,l.1.ti.10 glo.13.num.1.

Monetæ mutatio an præiudicet creditori, an debitori. l.2.ti.13.glo.8.num.1.

Monetæ mutatio si contingat, an debeat haberi respectus ad tempus contractus, an ad tempus solutionis, ibi.

Monetæ valoris mutatio intrinseca vel extrinseca, an creditori præiudicet,ibi.nu.2.

Monitio executorum quo casu requiritur, & quid operetur,l.14.ti.4.glo.1.nu.53.

Monopolia officialium debet iudex punire, & quomodo fiant?l.1.ti.4.glo.9.nu 13.

Monopolium facere videtur, qui priuilegium impetrat à principe, vt ipse & non alius vendat aliquod genus mercium,ibi.

Moræ purgatio non admittitur, vbi est dies & pœna.l. 10.ti 16.glo.2.nu.2.& 3.

Moræ purgatio non admittitur vbi est apposita dies & pœna, secus de iure canonico, quod seruãdum est hoc in regno,l.7.ti.4.glo.3.nu.2.& 3.

Moræ purgatio non admittitur quoties executio fit ab ipsa lege priuante vnum,& admittente ob negligentiam alium,l.7.ti.4.glo.3.nu.3.

Mors ciuilis quæ dicatur?l.3.ti.4.glo.2.nu.1.

Mors ciuilis in casibus à iure expreßis æquiparatur naturali, non in alijs,ibi.nu.3.

Mors naturalis spectatur eius, qui restituere fideicommißum erat post mortem grauatus, licet ingressus fuerit religionem, nec hoc casu succedit monasteriũ, nec excludit substitutum,ibi.

Mortis tempus spectatur ad inspiciendum valorem donationis tertij& quinti.l.3.ti.6.glo.4.nu.1.

Mortis tempus inspicitur in melioratione, non promißionis, secus in dote,l.7.ti.6.glo.3.nu.1.

Morte concedentis non finitur gratia etiam re integra. l.2.ti 7.glo.2.nu.1.

Mulieres viris suis sunt longè inferiores tum animo, tum etiam corpore,glo.rub.ti.1.nu.96.

Mulier secundo nubens amittit tutelam testamentariã filiorum primi matrimonij.l.3.titu.1. gloß.2.nume.9.

Mulier secundò nubens, quas pœnas patiatur, vide in verbo secundo nubens.

Mulier quæ credens virum mortuum, cum alio contraxerit, cum primum viuere scierit, ad primum redire tenetur.l.5 ti.1.glo.1.nu.6.

Mulier secundo viro scienter nubens viuente primo, si copula sequatur, potest de adulterio accusari ab eius priore marito, & an plectatur vltra id pœnis harum legum,l.5.ti.1.glo 3.nu.6.

Mulier sine dolo malo credens primum virũ mortuũ, si cum secundo nupserit, quamuis primus non sit mortuus, cessat pœna harum legum.l.5.titulo.1.gloß. 3.num.7.

Mulier etiam si legitimam certiorationem non habuerit de morte viri, sed famam dumtaxat, vel credulitatem,& secundo nupserit, excusatur à pœnis harũ legum, sed traditur cum secundo viro priori in seruitutem,l.5.ti.1.glo.3.nu 8.

Mulierem accusans quod secundò viro nupsit viuente primo, probare tenetur primum virum viuere, ibid. num.9.

Mulier facilius terretur quàm vir.l.11.titu.1. gloß. vlti.num.1.

Mulier quare prohibeatur contrahere absque viri licẽtia,l.1.ti.3.glo.1.

Mulier

Mulier, vide in verbo vxor, & in verbo fœmina.
Mulier non conficiens inuentarium tenetur insolidum creditoribus hæreditarijs, si hæreditatem sibi delatā adiuit. l. 1. ti. 3. glo. 3. num. 1.
Mulieres non sunt priuilegiatæ nisi in casibus à iure expressis, ibi.
Mulier non potest fideicommissum vniuersale agnoscere absque viri licentia, nisi confecto inuentario, ibid. num. 2.
Mulier pro debito ex crimine non descendente in carcerem mitti non potest. l. 8. ti. 3. glo. 1. nu. 1.
Mulier ob debita fiscalia in carcerem mitti non debet, l. 8. ti. 3. glo. 2.
Mulier intercedere, aut fideiubere pro alio efficaciter non potest, nam licet ciuiliter & naturaliter obligetur, iuuatur tamen beneficio Velleiani, l. 9. titu. 3. gloss. 1. num. 1.
Mulier Belleiani exceptione tuta poterit repetere quod soluit, l. 9. ti. 3. glo. 1. nu. 2.
Mulieri si quid detur pro fideiussione, non poterit exceptione Velleiani se tueri, & quod pretium hac in specie sufficiet, l. 9. ti. 3. glo. 2. nu. 4.
Mulier obligata cum extraneo an teneatur, l. 9. tit. 3. gloss. 3. num. 2.
Mulier quibus casibus obligetur efficaciter, vt fideiussor? remissiuè, l. 9. ti. 3. glo. 5. in fi.
Mulier pro debito ciuili non potest carceri mancipari, l. 10. ti. 3. glo. 1. num. 1.
Mulier pro debito etiam fiscali non potest carceri mancipari. l. 10. ti. 3. glo. 1. nu. 2.
Mulier etiam pro tutela filij per ipsam administrata in carcerem detrudi non potest, ibi. nu. 3.
Mulier an capi possit & in carcerem duci ob debitum ex delicto descendens? l. 10. ti. 3. glo. 2. nu. 1.
Mulier an capi possit ob debitum ex quasi delicto descendens? ibi. nu. 2.
Mulier ob ciuile debitum domi detineri non potest, l. 10. ti. 3. glo. 3. nu. 1.
Mulieri luxuriosè viuenti quando detur curator? l. 5. ti. 9. glo. 8. num. 7.
Mulier propter adulterium priuatur bonis paraphernalibus ex communi sententia, l. 5. titulo. 9. gloss. 8. num. 19.
Mulier ob ciuile debitum non potest duci ad iudicium. l. 10. ti. 3. glo. 3. nu. 2.
Mulier impudica quæ publicè est alicuius concubina, poterit pro debito ciuili carceri mancipari. l. 10. tit. 3. glo. 4. num. 1.
Mulier nupta si sit meretrix, an possit pro debito ciuili ad carcerem duci? l. 10. ti. 3. glo. 4. nu. 4.
Mulier nupta si sit meretrix, marito consentiente, poterit carceri mancipari, l. 10. ti. 3. glo. 4. nu. 5.
Mulier vilis, vt serua, vel liberta, lena, vel venefica potest in carcerem mitti pro debito ciuili, ibi. n. 6.
Mulier executrix testamenti à marito relicta, an amittat officium per transitum ad secundas nuptias? l. 14. ti. 4. glo. 1. nu. 5.
Mulier absque viri sui licentia an possit donationem mortis causa facere? l. 7. ti. 10. glo. 2. nu. 29.
Mulier quæ sine licentia viri iure regio contrahere nō potest, poterit causa mortis donare. l. 7. ti. 10. gloss. 2. num. 32.
Mulier secundo viro nubens ante annū luctus, an amittat donationem causa mortis ab extraneo factam, quemadmodum & amittit legatum, l. 7. ti. 10. glos. 2. num. 48.
Mulieri aut militi non parcitur in his quæ introducta sunt ad rigorem conseruandum, & quæ stricti iuris sunt. l. 8. ti. 11. glo. 13. num. 4.
Mulieri, rustico, & militi non subuenitur, nisi in casibus à iure expressis, ibi. nu. 5.
Mulieri, rustico, & militi non subuenitur, nisi vbi non potuerunt consulere peritiores, ibi. nu. 6.
Munda muliebria quæ? glo. 3. rub. ti. 2. nu. 1.
Munera excæcant oculos iudicum & sapientum. l. 4. ti. 14. glo. 1. nu. 1.
Muri ciuitatum & mœnia non possunt absque regia licentia ædificari vel refici. l. 6. ti. 7. glo. 5. nu. 1.
Murorum reparatio ad quem spectet. l. 18. ti. 10. gloss. 1. num. 2.
Mutatione personæ, mutatur & qualitas bonorum, l. 7. ti. 11. glo. 8. nu. 4.
Mutationis monetæ, mensuræ, aut ponderis materia, vide in verbo monetæ, & in verbo mensuræ.
Mutatio status facit, vt adiecto solutioni vel procuratori solui non possit. l. 2. ti. 16. glo. 5. num. 9.
Mutatione personæ, quæ est immediata causa priuilegij, mutatur perinde & extinguitur priuilegium. l. 3. ti. 1. glo. 2. num. 5 & l. 9. ti. 1. glo. 2. nu. 5.
Mutuans patri pecuniam ad alendum liberos, vel ad aliquid faciendum ab institore, non est ei necesse probare in eam rem fuisse versam & impensam. l. 3. ti. 9. glo. 7. num. 5.
Mutuans patri pecuniam apponere faciat in instrumento eam mutuare ad alendos liberos & familiā. ibi.
Mutuum re quandoque, & quandoque verbis contrahitur, l. 9. ti. 11. glo. 4. num. 5.
Mutuum minori, ecclesiæ, ciuitati, vel regi factum, vel eorum administratoribus, tum demum eos obligat, cum probatum fuerit in eorum vtilitatem versum fuisse. l. 12. ti. 11. glo. 2. nu. 2.
Mutuum in hoc regno regi factum in præsenti anno salutis Dominicæ. 1576. an soluere teneatur rex, si à mutuantibus non probetur in eius vel regni vtilitatem versum fuisse. l. 22. ti. 11. glo. 2. num. 6.
Mutuare pecunias diuites compelli possunt tempore necessitatis ad emendum frumentum. l. 1. ti. 25. glos. 9. num. 6.

N

NATVRA duplicem, finem intendit alterum principalem per se notum, alterū secundarium, glo. rub. ti. 1. nu. 7.
Naturæ contrarium dicitur, si finis impediatur à natura intentus, ibi. num. 6.
Naturale eius dicitur dupliciter. glo. rub. ti. 1. nu. 3.
Naturalis iuris principia per se omnibus nota, ibidem, & num. 4.
Naturalis iuris secundaria præcepta non omnibus nota, ibi. num. 5.

Natu-

INDEX.

Naturalis obligatio an oriatur ex testamento minus solemni? l.1. titul.4. gloss.10. numer.11.19. & sequen.

Naturalis obligatio est efficax ad retinendum, l.1. tit.4. glo.10. num.12.

Naturalis obligatio parit exceptionem, ibidem, nume.20.

Naturalis obligatio geminata actionem producit, ibidem, num.21.

Naturalis obligatio non oritur ex testamento minus solemni, nullusque eius respectu obligatur ex sententia authoris, l.1. ti.4. glo.10. num.23.

Naturales filij non succedunt consanguineis patris, nec ipsi eis. l.6. ti.8. glo.4. num.1.

Naturales filij iure communi non excludebant ascendentes, sed relicta eis legitima, non aliàs, poterat eis pater legare totam substantiam, l.8. titu.8. glo. 5. num.1.

Naturales filij à patre instituti excludunt omnino ascendentes iure regio, ibi. nu.2.

Naturales filij non rumpunt patris testamentum, nec succedunt contra illud, ibi. nu.3.

Naturales filij extante legitimo, qui successione patris renunciauit, an possint patri succedere? remissiuè, ibidem, nu.4.

Naturales filij succedunt ab intestato in duabus vncijs, & quid iure antiquo? l.9. ti.8. glo.1. num.1.

Naturales filij non succedunt ab intestato, extantibus filijs legitimis vel legitimatis, l.9. titu.8. gloss.1. nume.2.

Naturales nepotes & alij descendentes, non extantibus legitimis succedunt ab intestato in duabus vncijs, l.9. ti.8. glo.1. num.3.

Naturales possunt à patre institui deficientibus legitimis, & in quo, l.9. ti.8. glo.1. nu.1.

Naturales si ij excludunt ascendentes legitimos ex testamento iure regio, ibi.

Naturales filij extantibus legitimis in quo possint patri succedere ex testamento iure communi, & regio l.9. ti.8. glo.1. num.5.

Naturali filio an possit pater quintum relinquere extantibus quinque filijs legitimis, ibi. nu.6.

Naturalis an possit à patre vltra quintum relinqui ex consensu legitimorum, & quid in spurio, ibi. nu.7.

Naturales an possint institui si legitimus renunciauit hæreditati patris, ibi. nu.8.

Naturalis nepos an possit auo succedere ex testamento, extantibus vel non extantibus legitimis, l.9. tit.8. glo.1. num.9.

Naturales filij iure ciuili qui dicantur, l.9. titu.8. glo. 2. num.2.

Naturales filij iure canonico & regio qui dicantur, ibidem, num.3.

Naturales filij hodiè dicuntur concepti & nati ex homine illustri & fœmina vili vel serua, cum inter eos possit consistere matrimonium, l.9. titu.8. gloss. 2. num.4.

Naturalis filius dicitur natus ex virgine stuprata, vel vidua honesta, ibi. nu.5.

Naturales iure regio nothos comprehendunt, l.9. ti.8. glo.2. num.7.

Naturalem esse allegantit incumbit onus probandi ea, quæ habentur in l.9. ti.8. vt ibi in glo.3. nu.7.

Naturalis filius quando quis esse præsumatur, l.9. tit. 8. glo.3. nu.8. & 12.

Naturalis filius natus ex meretrice vel concubina, quæ domi non retinetur à patre, vt naturalis dicatur, debet à patre recognosci l.9. ti.8. glo.4. nu.1.

Naturalis filius natus ex concubina domi retenta naturalis dicitur, etiam si à patre non recognoscatur vt talis, iure etiam regio, ibi. num.2.

Naturales filij an gaudeant nobilitate Hispana, fidalguia nuncupata l.10. ti.8. glo.8. nu.1.

Naturalis obligatio in principe habet effectum & actionem producit, l.3. ti.10. glo.2. nu.10.

Naturalis obligatio iure ciuili effectum producit, ne quis indebitè damnũ patiatur, ibi.

Naturaliter an liceat contrahentibus se decipere? l.1. ti.11. glo.1. num.1.

Naturalia contractus deceptionem re ipsa permittunt, ibi. nu.5.

Naturalis filius vel alij descendentes naturales an admittantur ad retractum, l.7. ti.11. glo.2. nu.1.

Naturalis filius, vide in verbo bastardus.

Naturalis obligatio parit actionem efficacem iure regio, secus si naturalis nõ oriatur. l.2. ti.16. glo.1. n.7.

Naturalis obligatio an oriatur ex contractu innominato ante implementum iure regio, l.2. titu.16. gloss. 2. num.2.

Naturalis obligatio oritur ex stipulatione alteri per alterum facta, l.2. ti.16. glo.5. nu.3.

Naturalis obligationis effectus quando lex ciuilis impedire possit l.8. ti.7. glo.2. num.3.

Natus naturaliter quis dicatur iure ciuili & canonico, vt succedere possit & transmittere, l.2. tit.8. gloss. 1. num.1.

Natus naturaliter ex ventre cæso an sit partus legitimus l.2. ti.8. glo.1. nu.2.

Natus viuus etiam si illico decedat, non dicitur abortiuus iure ciuili, ibi. nu.3.

Natus non dicitur naturaliter qui totus viuus non nascitur. l.2. ti.8. glo.2. nu.1.

Natus non dicitur naturaliter, qui post quam natus est non vixit. 24. horis. l.2. ti.8. glo.2. nu.2.

Natus non dicitur naturaliter vel legitimè, qui antequam baptizaretur mortuus fuit, licèt plusquam 24. horis vixerit, ibi. nu.4.

Natus ex secto ventre, si baptizatus fuerit & 24. horis vixerit, dicitur natus naturaliter & succedet, ibi. num.5.

Nauis, in qua quis artem piraticam exercuit alij vendita, an sit obnoxia damnis à venditore illatis, l. 12. ti.17. glo.1. nu.1.

Naui confiscata non censetur publicata scapha. l.1. tit. 25. glo.3. nu.3.

Naui vendita cum suis instrumentis non censetur vendita scapha, ibi. nu.4.

Necare videtur qui alimenta denegat. l.3. titu.1. glo. 2. num.20.

Necessarium non dicitur quod habuit initium voluntarium, l.6. ti.11. glo.1. nu.6.

Necessitas facit, vt aliquid de solemnibus relaxetur. l. 2. ti.4. glo.4. nu.6.

Necessitati non subuenitur, si quis sua culpa in eam incidit. l.6. ti.7. glo.13. nu.32.

Necessitatis causa receditur à regulis iuris cõmunis, l. 1. tit.10.

Digitized by

ti.10.gloss.21.num.16.& 17.

Necessitatis & periculi futuri causa actus expediri potest sine consensu eius, qui aliàs requiritur,l.1.ti.10.glo.21.num.17.

Necessitatis causa plurima permittuntur contra regulas iuris communis,remissiuè.l.3.ti.10.glo.5.

Necessitate cogente nemo liberalis existit.l.17.ti.10.glo.1.num.1.

Necessitate cogente opera facta non sunt laudabilia, ibi.

Necessitas tellum ingens est ibi.

Necessitate cogente donatio à rege facta, reuocari poterit necessitate cessante,ibi.nu.2.

Necessitatis causa cessante,cessat quod ob eam statutũ est.l.1.ti.18.glo.16.

Necessitatis causa plurima permittuntur,quæ aliàs nõ licerent.l.1.ti.18.glo.13.nu.3.insi.& glo.15.

Negligentia,dominorum in non exercendo iurisdictionem,nec faciendo iustitiam,quomodo cognoscatur? & quid operetur,l.1.ti.10.glo.11.nu.2.

Negligentibus non subuenitur, sed impeditis.l.8.tit.11.glo.12.num.8.

Nepharius coitus pœnam mortis meretur,etiam ex parte fœminæ.l.7.ti.8.glo.11.num.4.

Nepos non est in potestate aui iure regio,sed patris.l.8 ti.1.glo.3.nu.1.

Nepos hodiè est in potestate aui, si filius cum aliqua desponsatus per verba de præsenti ex ea filium habuit, ibidem.

Nepos potest meliorari,etiam si eum præcedat filius in tertio & quinto iure regio.l.1.titu.2.gloss.2.nume.6.

Nepos quando admittatur ad ius dicendi nullum, l.1.ti.4.glo.14.nu.47.& 48.

Nepos præteritus an habeat ius dicendi nullum, patre emancipato instituto, aut exhæredato, ibidem.nume.50.& 51

Nepos hodiè iure regio nec suus est, nec in potestate, ibi.num.52.& 53.

Nepos præteritus patre exheredato admittitur ad querelam ex propria persona per successorium edictum, ibi.num.69.

Nepos auo succedere non potest viuo patre suo.l.2.tit.6.glo.3.nu.2.

Nepos ex filio primogenito, ante mortẽ aui defuncto natus præfertur patruo in successione bonorum maioratus iure communi & regio,ex receptiori sententia,l.5.ti.7.glo.1.num.1.

Nepos ex filio primogenito,post mortem aui defuncto, natus, præfertur patruo in successione maioratus, ex receptiori & indubitata sententia,ibi.nu.2.

Nepos ex filio primogenito,ante mortẽ aui defuncto, natus,si maior sit ætate, quàm patruus, præfertur patruo in successione maioratus iure communi,ex recepta sententia,ibi.nu.3.

Nepos ex primogenito natus patruo præfertur, etiam si in maioratus constitutione vocetur filius primogenitus,quemadmodũ,& quãdo primogenitus vocatur nulla filij mentione facta.l.5.ti.7.glo.1.nu.6.

Nepos ex filio secundo genito ante mortem primogeniti & aui,defuncto patruo,præfertur tertio genito,si primogenitus sine liberis decessit,ibi.nu.7.

Nepos ex filio primogenito,ante mortem aui defuncto, natus,patruo præfertur,si nullis clausulis adiectis maioratus fuerit constitutus,sed per testes vel sententiam constet esse maioratum, ibi.nu 8.

Nepos ex filio primogenito natus patruo præfertur in bonis feudalibus,emphyteuticis,vel in iure patronatus,vel anniuersario iure maioratus primogenitis delato,ibi.nu.9.

Nepos patruo præfertur in successione maioratus ascendentium,etiam si collaterales sint respectu vltimi possessoris.l.5.ti.7.glo.4.nu 2.

Nepos ex filio præmortuo primogenito, an præferatur in commenda Indorum filio secundo,l.5.ti.7.glos.5.num.8.

Nepos quando excludatur à patruo,l.5.ti.7.gloss.5.num.11.

Nepos vel pronepos succedit auo vel proauo deficientibus filijs.l.1.ti.8.glo.4.num.4.

Nepos conceptus & natus post mortem aui, auo nõ succedit,nec eius censetur cognatus,ibi.& nu.6.

Nepos post mortem aui conceptus & natus quomodo succedat auo,l.1.ti.8.glo.4.nu.7.

Nepos post mortem aui conceptus & natus,potitur honore & dignitate aui,ibi.nu.8.

Nepos post mortem aui conceptus & natus succedit in maioratu,emphyteusi, & retractu & fidei cõmisso.l. .ti.8.glo.4.nu.9.10.11.& 12.

Nepos ex spurio an possit ab auo hæres institui.l.6.ti.8.glo.8.nu.21.

Nepos ex spurio ,existente prole legitima,institui non potest ab auo,ibi.nu.22.

Nepos ex incestuoso filio institui non potest ab auo,etiã si legitimi deficiant,ibi.n.23.

Nepos ex filio clerici presbyteri potest ab auo institui ibi.num.24.

Nepos ex spurio ab auo institutus,si est in potestate patris,an possit bona capere ex institutione, vel an patri vsufructus quæratur,ibi.nu.25.

Nepos ex spurio ex damnato coitu na. ut quando succedat auiæ ex parte matris, l.7.titulo.8. gloss.8. nume.3.

Nepotes naturales & alij descendentes, non extantibus legitimis,succedunt ab intestato in duabus vncijs.l.9.ti.8.glo.1.nu.3.

Nepos naturalis an possit auo succedere ex testamento, extantibus vel non extantibus legitimis, l.9.ti.8.gloss.1.nu.9.

Nepos ex filio naturali mortuo, antequam pater eius contrahat matrimonium cum concubina,non legitimatur per subsequens matrimonium.l.10.titu.8.gloss.3.nu.5.

Nepos quando appellatione filiorum non comprehendatur.l.3.ti.11.glo.17.nu.3.

Neptis an possit meliorari ab auo ex causa dotis.l.1.titu.2.glo.2.nu.5.& sequen.

Neptis ex filio primogenito,ante mortem aui defuncto nata,an patruo ætate maiori præferatur in successione maioratus?l.5.ti.7.glo.1.nu.5.

Nihil volitum quin præcognitum,glo.rub.titu.1.nume.154.

Nimium quidquid est, vertitur in vitium.l.8.tit.10.glo.1.nu.3.

Nobiles regnum defendunt.l.7.titulo.7.gloss.3.nume.1.

Nobi-

Nobilem facit locus originis.l.1 9.ti.16.gloss.1.numer.2.

Nobiles reputantur qui primo geniti sunt.l.7.ti.7.gl.4.num.4.

Nobiles ditiores esse oportet plebeijs: atque ideo pro æqualibus meritis nobilior est præferendus, & magis remunerandus,l.15.ti.10.glo.6.nu.3.

Nobiles non ita grossis cibis vesci oportet quam plebeios,ibi.num.4.

Nobiles non coguntur soli absque famulis viuere cum de eorum alimentis tractatur,ibi.nu.5.

Nobiles Hispaniæ pro quibus debitis capi possint, [illegible]rum personæ,arma, & equi?l 6.ti.17.glo.3.

Nobiles Hispani officium mercatorum vel campsorũ exercentes,si decoxerint non gaudent priuilegio nobilitatis & fidalguiæ.l.4.ti.19.glo.1.nu.1.

Nobiles Hispani mercaturam exercentes non amittũt nobilitatem,nec eius priuilegia,ibi.nu.2.nisi decoxerint,ibi.glo.

Nobilis dicitur quem vulgus & communis hominum æstimatio nobilem reputat.l.7.titu.7.gloss.4.numero.3.

Nobilis Hispaniæ fidalgus nuncupatus nostro idiomate.quare possit in carcerem detrudi ob debita ex delicto vel quasi prouenientia.l.6.ti.8.glo.1.nu 4.

Nobilis Hispanus lite pendente super nobilitate contribuere tenetur,l.1.ti.10.glo.21.nu.9.

Nobilis maiori pœna pecuniaria afficitur, quàm plebeius pro eodem crimine.l.9.ti.17.glo.2.nu.1.

Nobilitate Hispana,hidalguia nũcupata an gaudeãt filij naturales?l.10.ti.8.glo.8.per totum.

Nobilitas descendit,veluti ex radice in posteros gloss.rub.ti.1.nu.124.

Nobilitas generis est perpetua quoad omnes descendentes,secus in ea,quæ dignitate quæritur, ibi.

Nobilitas Hispana,hidalguia,nuncupata,est iuris hæreditarium filiorum & descendentium in infinitum, glo.rub.ti.1.num.125.

Nobilitas parentum in filios deriuata, eos ad virtutẽ prouocat & stimulat,ibi

Nobilitas non solum genere,sed & diuitijs constat.l.7.ti.7.glo 4.num.2.

Nobilitas nil aliud est,quàm inueteratæ diuitiæ, ibi.

Nobilium conseruatio regi expedit.l.7.titu.7.gloss.4 num.1.

Nobilium & principum liberalitas inspicienda est ad moderandam donationem.l.15.ti.10.glo.6.nu.2.

Nominatio vbi pro forma requiritur in aliquo actu, non sufficit,etiam si certus sit qui nominandus est per aliud æquipollens.l.5.ti.4.glo.7.nu.1.

Nominatio hæredis quem debeat instituere commissarius,sufficit quòd fiat per signa vel æquipollens,ita vt certus sit qui futurus est hæres,ibi, nu.2.

Nomine proprio censetur quis emptionem, vel alium actum facere in dubio,potius quàm alieno,l.2.titu.9 glo.1.num.14.

Nominatores officialium quando pro eis teneantur.l.1.ti.18.glo.14.

Non entis nullæ sunt qualitates, l.1.titulo.8.glossa.4.num.5.

Notarius ab officio priuatus non potest instrumenta cõficere,nec hoc ei reseruari potest,nisi ex causa,l.2 ti.2.glo.5.num.1.

Notarius ab officio priuatus non potest ad illud redire,& rescriptum ex aduerso impetratum præsumitur subreptitium,ibi.num.2.

Notarius,vide in verbo tabellio.

Notitiam plenam,quomodo quis habere dicatur.l.5.ti.3.glo.3.nu.2.

Nothi filij qui dicantur,l.9 ti.8.glo 2.nu.7.

Notorium crimen quod dicatur:& quomodo probetur,l.6.ti.8.glo.2.nu.18.

Notoria non indigent causæ cognitione, nec solemnitate sententiæ,sed sufficit præceptum,l.3.ti.10.gl.10.num.5.

Nullatenus verbum est vniuersale negatiuum.l.2.ti.10.glo.1.nu.5.

Nullitatis exceptio in contractibus opponi non potest ab eo cui nihil interest, l.7.titul.11.gloss.7.numero.36.

Nullum ipso iure iuxta stylum curiarum reuocari solet,quatenus de facto processit.l.2.ti.11 glo 3.

Nullum & inutile æquiparantur.l.1.tit.4.gloss.18.num.7.

Nullus est contractus factus contra legis prohibitionẽ, etiam si per eam non annulletur.l.1.ti.2.gloss.7.num.1.

Numeratio vera,an requiratur in consignatione retractus?l.9.ti.11.glo. num.3.

Nummis tribuit vires authoritas reipublicæ, vel principis.l.1,ti.10 glo.13.nu.2.

Nummorum commutatio & auctio est ferè contra naturam,l.1.ti.18.glo 3.num.1.

Nummularij qui?l.1.ti.18.glo.7.nu.4.& 5.

Nunciationi noui operis locus non est,quoties reparatur ædificium ruinosum, secus si reficiatur penitus destructum,l.6 ti.7.glo.5.nu.14.

Nuptam mulierem nemo de adulterio accusat præter maritum,l.6.ti.8 glo.2.nu.19.

Nuptias binas contrahentes à iudice seculari puniũtur,& ecclesiastico.l.5.ti.1.glo.2.nu.1.

O

OBLATIONES facere presbyteris in celebratione missæ nemo compellitur.l.10.ti.ii.19 glo.1.nu.1.

Oblationes facere presbytero pauperi tenentur parochiani iure naturali & diuino,l.10.ti.1.glo.2.num.1.

Oblationes si non exhibentur clerico pauperi, an possit parochianis subtrahere sacramenta?ibi.

Oblationes consuetas & decem annis præscriptas,an [illegible]gantur exhibere parochiani presbytero sacramenta ministranti?ibi.nu.2.

Oblatio in retractu requiritur iure ciuili, & nolente emptore pretium recipere,debet consignatio fieri.l.8.ti.11.glo.5.nu.1.

Oblatio pretij in retractu an fieri possit hæredi emptoris,infanti, aut furioso,& quomodo?l.8.ti.11.gloss.5.num.2.

Oblatio pretij in retractu fieri debet ei qui pretium accipere potest,ibi.

Oblatio imprimis,deinde consignatio pretij in retractu fieri debet iure ciuili.l.8.ti.11.glo.6.num.1.

INDEX.

Oblatio sola liberat à pœna propter absentiam creditoris, sed non liberat à debito, nisi consignatio fiat. l. 8. ti. 11. glo 9. nu. 6.

Oblatio pretij bod. è non requiritur in retractu, sed consignatio. l. 9. ti 11. glo. 4. nu. 1.

Obligandi voluntas quomodocũque appareat, obligat quẽcunque efficaciter iure regio. l. 2. ti. 16. gloss. 7. num. 1.

Obligatio ad antidora an impediat repetitionẽ? l. 1. tit. 4. glo. 10 num. 15.

Obligatio ciuilis sola non est efficax ad agendum. l. 3. ti. 10. glo. 2. nu. 11.

Obligatio ciuilis non cadit in principe, sed sola naturalis vel gentium. ibi. nu. 12.

Obligatio orta respectu rei tollitur re perempta. l. 1. tit. 11. glo 2. nu. 28.

Obligatio sine causa & sine expressione merciũ est nulla. l. 4. ti. 11. glo. 2.

Obligatio quæ non continet merces speciatim an sit nulla? l. 4. ti. 11. glo. 3.

Obligatus ciuitati vendere pisces, vel carnes, aut oleũ eligi potest, vt ipse & non alius ea vendere possit. l 20. ti. 11. glo 2. nu. 3.

Obligatus reipublicæ ad contractum, voluntario promissori in retractu præfertur. l. 20. ti. 11. glo. 4.

Obscura aut dubia loquutio non relevat. l. 15. titu. 10. gloss. 12. nu. 3.

Occasio dicitur causa remota, non immediata. l. 6. ti. 8. glo 1. nu. 1.

Occasio peccandi à legibus vitanda est, ibi. n. 3.

Occasio delinquendi à legibus omnino fugienda est l. 6 ti. 8. glo. 8. nu. 2.

Occisus in acie belli fingitur viuus quoad eius priuilegia l. 6. ti. 7. glo. 3. nu. 33 & 34.

Officia morte concedentis quando spirent? l. 2. ti. 7. glo. 2. nu. 2. 3. & 4.

Officia regia cum regio salario an communicentur inter coniuges. l. 5. ti. 9. glo. 2. num. 2.

Officia tabellionatus quoad æstimationem inter coniuges communicantur. l. 5. ti. 9. glo. 4 nu. 2.

Officia tabellionatus vel decurionatus empta matrimonio constante, an communicentur inter coniuges quoad eorũ æstimationem. ibi. nu. 2. 5. & sequen.

Officia tabellionatus an sint vendibilia? ibi n. 5. & 6.

Officia tabellionatus empta à patre vni ex filijs an cõferantur, vel in legitimam imputentur, ibidem. nume. 6.

Officia vendi posse, vel facili licentia principis id concedi paria sunt, ibi. nu 6.

Officia à rege concessa non spirant morte concedentis. l. 3. ti. 10. glo. 7. nu. 11.

Officia benemeritis collata, ad remunerationem concessa esse intelliguntur, l. 17. ti 10. glo. 5.

Officiales alicuius artis operas suas locantes, remedio deceptionis vltra dimidiam vti non possunt. l. 3. ti. 11. glo. 1 num 1.

Officiales publicè à iudice & decurionibus eligi solent l. 1. ti. 18. glo. 8.

Officio vti prohibetur antequam iuret, qui iurare tenetur. l. 1. ti. 18. glo. 13. nu. 1.

Officiorum renunciatio an admittatur extra filiorum personas? l. 5. ti. 10. glo. 3. nu. 3.

Officio quis priuandus non est vel alio iure, donec legitimè audiatur. l. 6. ti. 10. glo. 2. nu. 2.

Officium iudicis non competit pro legatis, contra Grego. Lops. l. 1. ti. 4. glo. 14. nu. 14.

Officio duplici qui vtitur, non sufficit vnum gerere actum, sed binos facere oportet. l. 2. ti. 4. glo. 6 nu. 6.

Officium iudicis nobile non spirat finita causa principali, sed mercenarium sic. l. 9. ti. 7. glo. 2. nu. 14.

Officium tabellionatus, vel aliud an vendi possit, & an conferri, & imputari in legitimam? l. 3. titu. 8. glo. 2. nu. 13.

Officio aliquo vti videtur meo consensu, qui me cõsentiente in naui mea eo vtitur. l. 3. ti. 3. glo. 1. nu. 9.

Officium tabellionatus quo vir fungebatur ante matrimonium, vel eius æstimatio deducitur vt eius capitale, ei fructus communicantur. l. 5. ti. 9. gl. 4. n 8.

Officium differt ab exercitio. l. 12. ti. 12. glo. 1. nu. 4.

Officium mutatur artificio, non verò artificium officio ibi. 5.

Officium mercatoris quando mutetur per artificiũ factorum vel non. ibid.

Omnino dictio quid importet? glo. rub. ti. 1. num. 39. & 42.

Omnino dictio denotat ipso iure, ibi. nu. 55.

Omnino vel omnimodo dictio est præcisa, & decretum irritans continere videtur. l. 1. ti. 4. glo. 4. nu. 18.

Onera & pacta emptori apposita minuunt pretium. l. 1. ti. 11. glo. 2. nu. 27.

Onus reparandi muros ciuitatis transit ad dominum ciuitatis l. 18. ti. 10 glo. 1. nu. 2.

Operas quas facere teneatur debitor, qui bonis cessit, vel monasteriũ ingressus pro debito ante religionem ingressum contracto. l. 2. ti. 16. gloss. 2. num. 15. & glo. 3. nu. 2.

Oppidum Pincianum nobilius est omnibus regni huius. l. 19. ti. 10. glo 1. nu. 2.

Ordinari an possit clericus absque beneficio vel patrimonio. l. 1. ti. 6. glo. 9. nu. 8.

Ordine successiuo vocati censentur, quibus aliquid relinquitur sub nomine familiæ vel cognationis. l. 7. ti. 11. glo. 5. nu. 15.

Originarius dici non potest verus, qui ad id habet priuilegium, sed fictus. l. 1. ti. 10. glo. 5. nu. 3.

Originarius vel ciuis ex priuilegio consequitur ea, quæ verè nobilis & originarius consequeretur, poteritque esse commendatarius, decurio, rector, collega, aut doctor, ibi. nu. 4.

P

PACTA seu promissiones nudæ, vel vestitæ quæ dicantur, remissiuè. l. 2. ti. 6. glo. 2. nu. 1.

Pactum de non meliorando iure communi an valeat? l. 6. ti. 6. glo. 1. nu. 2.

Pactum de non meliorando an statuto vel consuetudine permitti possit, ibi.

Pactũ de nõ meliorãdo scripturã exigit ad sui validitatẽ, secus in promissione de meliorando. l. 6. ti. 6. g. 2. n. 1.

Pa-

INDEX.

Pactum succedendi seu meliorandi, iure communi est improbatum, & quare? l.6.ti.6.glo.4.num.1.

Pactum succedendi vel meliorandi an firmetur iuramento? ibi.

Pactum meliorandi iure regio validum est si fiat ex causa onerosa, ibi.

Pactum prodest contrahenti & eius hæredibus.l.6.ti.6.glo.4.nu.4.

Pactum de futura successione acquirenda quare non valeat? l.6.ti.8.glo.1.nu.5.

Pactum de lucranda dote seruari non debet in matrimonio putatiuo.l.2.ti.9.glo.1.nu.6.

Pactum appositum contra naturam cõtractus reddit cõtractum nullum, limitatur.l.7.ti.10.glo.1.nu.12.

Pactum de reuendendo in venditione appositum elapso die reuenditionis non impedit remedium.l.2.C. de rescin.vend.licet quoad æstimandam rem haberi debeat ratio eius pacti.l.1.ti.11.glo.2.nu.28.

Pactũ reuendendi in venditione appositum non excusat emptorẽ à solutione gabellæ.l.7.ti.11.gl.3.n.14

Pactum legis commissoriæ vel actionis in diem verbis directis in ipso contractu vel in cõtinenti post appositis, transfert ipso iure dominium in venditorem absque traditione, ibi.nu.21.

Pactum reuendendi in venditione appositum, non operatur vt transferat ipso iure dominium in venditorem resoluto contractu.l.7.ti.11.glo.3.nu.22.

Pactum de reuendendo non impedit quin consanguineus interim admittatur ad retractum.l.7.titu.11.gloss.6.num.43.

Pactũ de reuendendo est pars pretij illud minuens, ibi.

Pactum retrouendendi, an reuẽdẽdi potius dici debeat? l.13 ti.21.glo.4.nu.4

Pactum nudum iure regio actionem producit.l.2.titu.16.glo.1.nu.3.

Pactum nudum iure ciuili actionem nullam producit ex receptiori sententia, ibi.nu 4.

Pactum nudum iure canonico actionem producit, ex receptiori sententia.ibi.nu.5.

Pactum nudum seu nuda promissio sine causa iure canonico vel regio an actionem producat? l.2.tit.16.gloss.1.nu.8.& sequen.

Pactũ nudum absque stipulatione hodie iure regio sufficit.l.2.ti.16.glo 3 nu.1.

Pactum nudum hodie non est inualidum ex causis ex quibus stipulatio infirmabatur, ibi.nu.2.

Pactum donationi adiectum in fauorem tertij absentis an reuocari possit iure communi aut regio, l.2 titu.16.glo.5.nu.12.

Pactum quòd quis possit propria authoritate possessionẽ capere, potest alteri cedi.l.1.ti.17.gl.3.nu.3 insi.

Pactum quòd possit creditorem capere, an exerceri possit aduersus singularem successorem.ibi.num.4.

Pactum ingrediendi propria authoritate an exerceri possit contra singularem successorem ante quã constet à debitore habuisse causam.l.1.ti.17.gl 3.n.5.

Pactũ ingrediendi propria authoritate quo pacto exerceri possit contra singularem successorem? & quæ verba in contractu apponi debent, quæ hoc denotent omni casu, ibi.nu.6.& 7.

Pactum ingrediendi propria authoritate simul cum cõstituto & precario, exercetur etiam contra de facto resistentẽ, etiamque si debitũ nõ sit liquidũ.ibi.n.7.

Pactũ ingrediendi propria authoritate amittit effectũ si debitor resistit de facto, non sic si verbo tãtũ.ibi.

Pactum capiendi personam debitoris propria authoritate nihil valet ex receptiori sententia, ibi.nu.9.

Pactũ, transactio, remissio facta inter creditores & debitorem decoctum sunt nullæ.l.1.ti.19.glo.8.n.1.

Pactum, transactio, & remissio post decoctionem facta quando valeat.l.1.ti.19.glo.8.nu.2.

Pactum quodlibet in fauorem venditoris appositum pars pretij est.l.1 ti.25.glo.6.

Palàm & bona fide quando dicatur tutor cum pupillo contrahere? l.23.ti.11.glo.2.num.2.

Panis emptio ad reuendendum quibus permittatur.l.19 ti.11.glo.4.

Panem coctum minutim vendere licet, nec est genus dardanariæ.l.1.ti.25.glo.5.

Panis coctus debet à iudice taxari, ibi.

Panis extra regnum asportari non potest.l.1.titu.25.glo.12.

Panis extrahi potest de vno loco ad alium intra regnũ, extra regnum verò asportari prohibetur.l.1.ti.25.glo.14.

Panis appellatione an comprehendatur hordeum.l.3.ti.25.glo.1.

Papa an possit quoad vinculum dissoluere matrimoniũ ratum vel consummatum.glo.rub.ti.1.nu.76.

Papa aut princeps cogere non possunt aliquos ad matrimonium contrahendum.l.10.ti.1.glo.2.num.2.

Papa potest clericis dare licentiam testandi de bonis intuitu ecclesiæ quæsitis.l.13.ti.8.glo.4.num.1.

Papa omni causa cessante non potest transferre episcopũ inuitum, sed obresistentiam, licet iniustam populi, transferre poterit.l.6.ti.10.glo.2.nu.1.

Parentum merita & seruitia transeunt in filios & cæteros descendentes.l.5.ti.10.glo.3.num.1.

Paria sunt aliquid fieri tempore prohibito, vel permisso, & conferri in tempus prohibitum, vel ex contra rio.l.1.ti.4.glo.1.nu.vlti.

Paria sunt aliquid esse specifice vel expressum vel per relationem ad aliud.l.1.ti.4 glo.16.nu.13.

Paria sunt totum dicere aut integrum.l.1.ti.4.glo.15 num.16.

Paria sunt non extare filios, vel extare & non posse succedere, probatur optimè.l.9.titulo.8.gloss.12.num.8.

Paria sunt officia vendi posse vel facili & consueta licentia principis id licere.l.5.ti.9.glo.4.nu 6.

Paria sunt rem venditam subesse, vel obnoxiam esse retractui.l.7.ti.11.glo.7 nu.31.

Paria sunt esse tale vel haberi pro tali.l.16.titul.21.gloss.6.

Paria sunt aliquid occultare vel non aperire.l.1.& 12 ti.19.glo.11.

Partus naturalis vel abortiuus iure regio quis dicatur.l.2.ti.8.glo.2.nu.1.& sequen.

Partus vt naturalis sit & legitimus, quid probari oporteat? l.2.ti.8.glo 4.num.1.

Partus legitimus esse censetur, si in septimo, nono, & decimo mense editus fit.l.2.ti.8.glo 4.nu.2.

Partus in vndecimo mense editus naturalis est externorum sententia.ibi.num 3.

Partus ex iuris ciuilis authoribus quis dicatur legitimus, an p[er] sexto mense, & vno vel duobus diebus vel

Digitized by Google

an qui septimo, nono, & decimo, non octauo vel vndecimo mense editus sit? ibi num. 4.
Partus nono mense post mortem viri editus, si vxor secundo mense post mortem viri alij nupsit, cuius esse præsumatur. ibi. nu. 5.
Partus si declinat ad monstrum non succedit patri, ibidem num. 6.
Partus qui legitimi non sunt quoad effectus iuris ciuilis, l. 2 ti. 8. glo. 5.
Partus ancillæ, reditus dicuntur non fructus. l. 5. tit. 9. glo. 5. num. 1.
Pater si consensum coniugalem præstiterit nomine filij præsentis & tacentis, verum dicetur matrimonium glo. rub. ti. 1. nu. 26.
Pater secundo nubens non amittit legitimam bonorū filij administrationem, nec eius tutelam, l. 3. titu. 1. gloss. 2. num. 10.
Pater secundo nubens non tenetur cautionum præstare de vtendo bonis aduentitijs arbitrio boni viri l. 3. ti. 1. glo. 2. nu. 16.
Pater acquirit vsumfructum bonorum aduentitiorū, etiam si filius sit senex, & longè à patre habitet, atque etiam si ad secundas conuolet nuptias. l. 9. ti. 1. gloss. 1. num 2.
Pater acquirit vsumfructum bonorum aduentitiorum, etiam si filium habere ignoret. l. 9. ti. 1. glo. 1. nu. 4.
Pater acquirit vsumfructum seu commoditatem bonorum maioratus ibi. nu. 5.
Pater an gaudeat vsufructu aduentitiorū, si simul cum vxore sua filio successit? & an iure regio vterque gaudeat vsufructu. l. 9. ti. 1. glo. 1. nu. 8.
Pater amittit commoditatem vsus fructus qui consistebat in persona filij, eo mortuo, ibi. num. 9.
Pater amittit commoditatem maioratus mortuo filio, ibidem.
Pater bona aduentitia filij alienare prohibitus quare agere in iudicio non prohibeatur? l. 2. tit. 3. gloss. 5. num. 1.
Pater velle semper præsumitur quæ vtilitatem filij cōcernunt eiusque commodum, ibi.
Pater an possit testando inter filios eis legitimam in re certa assignare quoquo relicti titulo. l. 1. ti. 4. glo. 10. nu. 58 59. & sequen.
Pater an succedat filio legitimato, l. 1. titu. 8. gloss. 1. nu. 5 & 6.
Pater non succedebat filio iure Digestorum, sed iure peculij occupabat bona profectitia, aduentitia, & castrensia, l. 1. ti. 8. glo. 3. nu. 4.
Pater hodiè non succedit in bonis profectitijs, sed ea occupat iure peculij, ibi. nu. 6.
Pater bona occupans iure peculij, vel ab intestato succedens, quid consequatur commodi vel incommodi? vel in quo hæc duo differant, ibi. nu. 7.
Pater & mater æqualiter ambo ad successionem filij intestati admittuntur, ibi. nu. 8.
Pater & mater succedunt filio exclusis fratribus iure regio, licèt iure communi pater solus admittebatur, ibidem, num. 9.
Pater non amittit vsumfructum bonorū aduentitiorū mortuo filio ciuiliter vel naturaliter, l. 1. ti. 8. glo. 3. num. 18.
Pater præfertur matri in vsufructu bonorum aduentitiorum, mortuo filio. l. 1. ti. 8. glo. 3. nu. 18.
Pater non amittit vsumfructum filij fami. qui ingressus fuerit religionem, vel effectus fuerit episcopus, ibidem, num. 20.
Pater amittit vsumfructum bonorum aduentitiorū, si filius contrahat matrimonium, ibi. nu. 21.
Pater propter emancipationem filij perdit dimidiam vsus fructus partem, sed si filius matrimonium contrahat in facie ecclesiæ, totum amittit vsumfructū, ibi.
Pater præteritus à filio habet ius dicendi nullum, l. 1. ti. 8. glo. 7 nu. 3.
Pater præteritus à filio an habeat bonorum poss. contra tabulas? ibi. nu 4.
Pater si ab emancipato filio fuerit in testamento præteritus, censebitur exhæredatus, ibi. num. 5.
Pater si ab emancipato filio fuerit præteritus, an sibi competat contra tabulas, vel querela inofficiosi testamenti, ibi. nu. 6.
Pater præteritus an habeat ius dicendi nullum? l. 1. ti. 8. glo. 7. nu. 7.
Pater præteritus, cui aliquid titulo legati relinquitur, an possit agere ad supplementum? ibi. nu. 8.
Pater non potest querela agere aduersus filij testamentum in pluribus casibus, remissiuè, ibi. nu. 9.
Pater bona habens filij, quidquid pro eo in studio expenderit, censetur ex bonis filij expendisse, non ex suis, atque ideo in legitimam imputabitur. l. 3 ti. 8. glo. 2. num. 7.
Pater quantum dare teneatur filiæ in dotem? remissiuè, l. 3. ti. 8. glo. 4. num. 1.
Pater quantum dare possit filiæ in dotem omni iure? remissiuè ibi.
Pater qui donare propter nuptias vel dotare poterat, possitnè meliorare seu p... l. 3. ti. 8. glo. 8.
Pater alienare potest bona sua titulo oneroso, modo de vera constet numeratione. l. 6. ti. 8 glo. 7. nu. 8.
Pater renunciare potest vsufructui sibi in bonis filij cōpetenti, & valet renunciatio, l. 7. ti. 9. gl. 1. nu. 10.
Pater an teneatur hodie dotare filias ex bonis proprijs iure regio. l. 8. ti. 9 glo 3.
Pater ex bonis communibus eius & vxoris censetur dotare filiam, licèt ipse solus dotem promiserit, ibi.
Pater dotē promittens filiæ de bonis proprijs soluere tenetur deficientibus communibus. l 8. ti 9. gl. 3. nu. 1.
Pater dotē soluto matrimonio promittens filiæ de bonis proprijs soluere tenetur deficientibus communibus ibi. num. 2.
Pater recipiēdo litteras filij an obligetur ex contractu pecuniæ creditæ facto ab ipso filio. l. ... ti. 11 gl. 4. n. 6.
Pater legitimus administrator bonorū aduētitiorū filij, non potest aliquid ab eo emere. l. 23. ti. 11. gl. 1. n. 2.
Paternitas tenentis baptizatū in baptismo & ipsius baptizati, an detinetur ab ipso ad mulierē carnaliter cognitam illicito concubitu? hoc dubium cessat iuxta Concilium Tridentinum. glo. rub. ti. 1. nu. 167.
Patria potestas quid? l. 8. ti. 1. glo. 2. nu. 1.
Patria potestas quo iure sit introducta? ibi. nu. 2.
Patriæ potestatis effectus, remissiuè, ibi.
Patriam in potestatem non reincidit causa cessante, ab quam ab ea fuit liberatus. l. 8 ti. 1. glo. 3. infi.
Patria potestas quare dicatur inæstimabilis? l. 8. tit. 1. glo. 2. nu. 3.
Patria potestas propria est ciuium Romanorum, non alia-

Digitized by Google

d' ivm gentium, & quomodo id intelligatur.l.4. ti.4.glo.1.num.1.

Patriapotestas non est talis apud Gallos & Hispanos & alias gentes, qualis apud Romanos, ibi.n.2.

Patriapotestas apud Gallos & Hispanos, & Lusitanos minor est, quàm quæ apud Romanos, licèt ab eminentibus legibus & moribus recepta fuerit, l.4.ti.4.glo.1.num.3.

Patrimonialis res semel licitè alienata efficitur deinceps alienabilis, absque priuilegio retractus, l.7.ti.11.glo.8.num.2.

Patrimonium quid significet apud Francos, & Hispanos & apud omnes, l.7.ti.11.glo.1.nu.51.

Patrimonium sumitur quandoque pro omnibus facultatibus, ibi.

Patrocinium a seipso præstitum an recuperet à victo victor: ipsa l.7.ti.11.glo.3.nu.21.

Patrono reuocata in fraudem legitimæ restituuntur cũ fructibus.l.1.ti.11.glo.5.nu.8.

Patrui & nepotis quæstio vbi tractatur latissimè remissiuè l.8.ti.11.glo.20.nu.3.

Patruus an præferatur nepoti? remissiuè.l.8.ti.11.glo.17.num.4.

Patruus an nepoti præferatur in maioratu, in quo maior tempore mortis vocatur, l.5.ti.7.glo.6.num.1.

Pauperum distributio an possit fieri ante tempus à testatore præfixum? l.5.ti.4.glo.9.nu.2.

Pauperi qui culpa sua in paupertatem incidit, nõ subuenitur.l.6.ti.7.glo.3.nu.32.l.15.ti.10.gl.3.n.2.

Paupertatem vel diuitias allegãti, an incumbat onus probandi.l.9.ti.8.glo.3.num.9.

Paupertas infœlix facit homines ridiculos.l.5.titu.9.glo.1.num.1.

Pecunia non æstimatur nec emitur pecunia.l.4.ti.15.glo.1.num.1.

Pecuniæ vsus proprius qui sit? ibi.

Pecuniam cum pecunia permutare licet, ibidem, nu.2.

Pecunia redacta ex mercatura, seu fructibus communibus, an sit communis.l.2.ti.9.glo.1.nu.40.

Pecuniæ vsus vel vsufructus si legetur, idem est.l.8.ti.7.glo.1.nu.6.

Pellex quæ dicatur.l.6.ti.8.glo.2.nu.10.

Pensiones super redditibus tributorum vacantium impositæ fendo cameræ comparantur, & reuocari possunt ad libitum l.6.ti.10.glo.2.nu.30.

Penuriæ tempore fieri potest per indices distributio frumenti inter habentes illud, & cogentur quilibet rata pro rata id vendere in foro.l.1.ti.25.gl.10.nu.1.

Periculum vbi est in mora receditur à regulis iuris cõmunis l.6.ti.3.glo.2.nu.1.

Periculum vbi est in mora, potest actus expediri sine consensu & licentia eius, cui aliàs debeat præstare consensum, ibi.nu.2.& l.1.ti.10.glo.21.nu.18.

Periculum est sine regimine prouinciam esse, & ciuitatem sine rectore, l.1.ti.10.glo.21.num.16.

Periculum vbi est in mora, vel vbi imminet necessitas, receditur à regulis iuris communis.l.1.titu.10.gloss.21.num.16.& 17.

Periculum vbi est in mora, plurima permittuntur, quæ aliàs non licerent sic fieri & propter longam absentiã, ibi.nu.19.20.& 21.& l.4.ti.14.glo.4.nu.4.

Periculi & necessitatis causa forma potest per æquipollens adimpleri, l.1.ti.10.glo.21.num.22.

Periculi aut necessitat is causa cessante, cessat quod specialiter propter eam constitutũ erat, ibi.nu.23.

Periti à partibus electi iurare tenẽtur.l.6.t.11.gl.2.n.1

Permutatio esse censetur quoties pro specie datur species cum quantitate, quæ non excedit valorem speciei, & venditio vbi valor pecuniæ excedit valorẽ speciei, l.7.ti.11.glo.10.nu.6.& 7.

Permutatio dicitur ex receptiori sententia, si species datur pro specie, & quantitate, si quantitas est eiusdem valoris cuius & species, ibi.nu.8.

Permutatio an sit idem quod contractus innominatus? l.6.ti.11.glo.3.

Persona loquentis excepta intelligitur in generali sermone seu dispositione, nisi expressè se ipsam comprehendat.l.6.ti.15.glo.5.

Personæ mutatione mutatur qualitas inhærens rei ratione personæ, l.11.ti.10.glo.4.nu.2.

Pernicolæ increpantur qui posuerunt regem in necessitate, & postea regi seruierunt.l.15.ti.10.gloss.34.num.2.

Piæ causæ fauore quilibet de populo potest petere executionem testamenti ob executorum negligentiam l.10.ti.4.glo.8.nu.1.

Piæ causæ fauore index ex officio nemine petente potest exequi testamentum, ibi.nu.2.

Pigneratio pro pretio æquiualenti an sit alienatio, l.7.ti.11.glo.7.nu.12.

Pigneratio rei maiorum vel prædecessorum pro æquiualenti pretio non habetur pro alienatione, quoniã spes est luitionis propter affectionem, ibi.nu.13.

Pignerare aliquem propria authoritate non licet, l.1.ti.17.glo.1.num.1.

Pignerationes seu represariæ, vt pro debito vnius alter propria authoritate grauetur, omni iure prohibitæ sunt, & qui eas faciunt publici latrones appellãtur, l.2.ti.17.glo.2.

Pignerationes, vulgo represariæ dictæ inter regnicolas fieri sine rege prohibentur.l.10.titu.17.gloss.1.num.1.

Pignerationes exterorum pro iniustitia facta contra regnicolas publica authoritate an fieri possint? ibi, nume.2.

Pignerationibus absque mandato meo pro mihi debito factis, ego ipse puniar, l.10.ti.17.glo.8.nu.1.

Pignus semel consensu creditoris venditum, licèt in debitoris dominium reincidat, non cadit sub hypotheca generali bonorum præsentium & futurorum, l.7.ti.11.glo.8.nu.5.

Pincianum oppidum nobilius est cæteris regni Castellæ l.19.ti.10.glo.1.nu.1.

Piratarum bona cuilibet licet deprædari.l.22.ti.17.glo.1.nu.2.& 4.

Planctus immoderati pro defunctis prohibentur.l.2.ti.5.glo.13.nu.1.

Planctus pietatis causa pro defunctis moderatè fieri permittuntur, l.2.ti.5.glo.13.num.2.

Plumbatæ dicuntur pilæ seu columnæ plumbeæ, & vnde originẽ sumpserit dictio hæc? l.1.ti.19.gl.2.nu.4.

Pluralitas vxorum an & quãdo licuerit.glo.rub.ti.1.num.2.& seq. & nu.9.& deinceps.

Plures eligere potest qui habet potestatem vnum eligẽdi ex pluribus.l.2.ti.6.glo.3.nu.1.

Pœna in dubio cẽsetur applicata fisco.l.1.ti.1.g.5.n.2

Pœna exilij perpetui à regno, vel triremium, an plecti possit maritus in praeiudicium vxoris? l.2.ti.1.glos.3.num.3.
Pœna coniugis qui prima viuente aliam duxerit est arbitraria. l.5 ti.1.glo.3.num.1.
Pœna stupri quae? ibi.
Pœnae iure ciuili inductae aduersus eum qui viuente prima vxore aliam duxerit, ibi.
Pœnae iure regio & canonico inductae aduersus eum, qui viuente prima vxore aliam duxit, ibi n.2.& gl.4.
Pœnae hoc libro recollectionis inductae aduersus eũ qui viuente prima vxore aliam duxit, l.5.tit.1.glos.3.num.3.
Pœnae aduersus virum secundò nubentem, prima vxore viuẽte statutae an locũ habeãt in vxore, quae aliũ maritum accepit viuente primo. l.5.ti. .glo.3.nu.4.
Pœna, l.5 ti.1.lib.5 recollectionis abrogata est per legem nouiorem l.5.ti.1.glo.4.nu.1.
Pœna alenosi, Hispanè sic appellati, iure regio. l.6.ti.1.glo 3.
Pœna an augeatur propter frequentiam delicti? l.7.ti.1.glo.1 nu.2.
Pœna antiqua an tollatur per nouam? remissiuè. l.7.ti.1 glo.vlti.
Pœnae principibus seu magistratibus impositae matrimonium inuitis contrahere praecipientibus remissiuè, l.10.ti.1.glo.2.nu.2.
Pœna in dubio an censeatur applicata fisco, vel parti laesae. l.1.ti.2.glo.4.nu.1.
Pœna imposita notario, qui instrumento arrharum legum renuntiationem apposuerit, an incurratur si generaliter fuerit renunciatum omni legum auxilio? l.2.ti.2.glo.4.num.1.
Pœna priuationis officij in specie supra proxima an censeatur apposita ipso iure? ibi.nu.2.
Pœna ipso iure imposita non incurritur, donec per sentẽtiam declaretur. l.2.ti.2. glos.5.nu.4.& l.5.ti.1.glo.1.num.1.
Pœna an debeatur in foro conscientiae ante condemnationem? l.1.ti.4.glo.10.nu.12.& 39.
Pœna confiscationis vel alia vbi est certa, inspicitur tempus delicti, etiam si bona non publicentur ipso iure. l.3.ti.4.glo.7 nu.7.
Pœna confiscationis vel alia vbi est arbitraria, vel venit certificanda per sententiam, attenditur tempus sententiae. ibi.
Pœnam an incurrat quis absque sententia. l.14.tit.4.glo.1. num.65.
Pœna non publicantis testamentum, l.14.ti.4. gloss.6.num.1.
Pœnae deferentium vestes lugubres contra formam. l.2 ti.5.ibi.in.glo.9.
Pœnae coniugatorum publicas concubinas habentium, & clerici adulteri, remissiuè. l.6.ti. 8. glo.2.n.25.
Poena ipso iure imposita quando in foro conscientiae debeatur. l.6.ti.8.glo.8 nu.5.& 8.& l.10.tit.9.glo.3.nu.2.& glo.4 & l.5.ti.11.glo.1.nu.3.
Poena censurae obligat in foro conscientiae, & quare? l.6 ti.8.glo.8.num.9.
Poenae impositae viduae stuprum committenti non corriguntur iure canonico. l.5.ti.9.glo.8.nu.5.
Poena legis vel statuti alienare prohibentis non incurritur si quis vendat, & nondum tradiderit. l.1.tit.10.gloss.6.num.3.
Poenarum fisco applicandarum non potest à principe donatio fieri ante sententiam. l.13.ti. 10 glo.2.nu.1.
Poenarum executio vt fieri possit, duo exiguntur sententia condemnatoria & quod transierit in rem iudicatam, ibi.num.2.& 3.
Poenae executio in notorijs an fieri possit absque eo quod praecedat sententia? ibi. nu.5.
Poenae transactio an fieri possit per iudicem à cuius sententia fuit appellatum? ibi. nu.6.& 7.
Poena à iudice sibi applicata exigi à iudice non potest, ante quam partem fisco applicatam exigat. l.13.tit.10.glo.2.num.8.
Poenam integram an exigat fiscus, licèt alijs pars eius pertineat, & ipsi à fisco exigãt. l.13.ti.10.gl.3.n.2.
Poena à iudice imponenda vel imposita, an possit à regedonari ipsi iudici. l.14.ti.10.glo.1.
Poena vbi imponitur, ipso iure impeditur bonorum quomodolibet applicatorũ alienatio. l.5.ti.11.gl.1.n.4.
Poena incursa propter alienationem feudi, vel emphyteusis, vel alterius rei in fauorem domini vel alterius, non euitatur rem ipsam redimendo, l.7.ti.11.glo.3.num.24.& 25.
Poena quando non incurratur ex paruo formae defectu l.9.tit.11.glo.4.num.13.
Pœna non incurritur nisi delictum sit consumatum, fallit in atrocioribus. l.9.tit.11 glo.2.nu.1.
Pœnam an incurrat qui triticum emit, licèt nondum reuendiderit, ibi.num.3.
Poena aggrauatur ex reiteratione delicti. l.19.tit.11.glo.3.num.1.
Poenam mortis pro tertio furto non euitabit, qui pro duobus primis penas passus fuerit. ibi.nu.2.
Poena grauior pro tertio crimine vel excessu à lege vel statuto imposita an incurratur, si pro duobus primis non fuerit punitus, ibi. nu.3.& l.1.ti.13.gl.6.n.2.
Poenae falsorum ponderum & mensurarum, remissiuè. l.1.ti.13 glo.5.nu.1.& l 1.ti.22 glo.4.
Poena falsi quando puniatur qui falsis vtitur ponderibus & mensuris, l.2.ti.13.glo.1.nu.1.
Poena verberum est infamis, & vilibus imponitur. l.2 ti.14.glo.7.nu.4.
Poena laquei & furcae est ignominiosissima, & vilibus imponitur, non nobilibus, sed decapitationis, ibi.
Poena fustium seu verberum ignobilibus, non nobilibus imponi solet, l.1.ti.14.glo.7.nu.5.
Poena an possit duplum excedere? l.1.titu.15. gloss.3.num.1.
Poena annullatur vbi contractus est nullus. l.2.ti.16.glo.5.num.7.
Poena corporali punitur in defectum bonorum, si bona postea quaesierit, an soluere debitum teneatur. l.4.ti.16.glo.2.nu.12.
Poenae pecuniariae debitor an possit bonorum cessionẽ facere? l.9.ti.16.glos.2.nu.3.
Poenam pro alio pati ex consensu proprio, an possit consuetudine induci l.10.ti.16.glo.1.num.21.
Poenam corporalem pro alio an possit quis pati eius cõsensu. ibi.num.23.
Poena rem ab alio possessam inuadentis propria authoritate, l.1.ti.17.glo.4.nu.1.
Poena. l. siquis in tantã. C. vnde vi, & l. extat ff. quod met.cau. cum similibus, nõ seruatur ex consuetudine

totius fere orbis Christiani,l.1.tit.17.gloss.4.nu.4.

Pœnæ arbitrariæ locus erit propter excessum in casu,l. siquis in tantam.C.vnde vi arbitrio iudicis,ibid.

Pœnæ iure nouissimo apposita contra inuadentes,& occupantes reditus regios,vel pignoribus pro eis capiendis resistentibus,l.9.tit.17.glos.2.num.2.

Pœna furis seu latronis publici,est mortis,l.10.tit.17. glos.7.

Pœna capientium bona, & personam debitorum propria authoritate,ibi.

Pœnæ vsurariorum,remissiuè,l.8.tit.18.glos.3.& l. 9.glos.3.

Pœna publici latronis,& decoctoris,l.1.tit.19.glos.2. num.7.

Pœnitentiæ an locus sit in retractu,si proximior semel declarauerit se nolle retrahere,l.12.tit.11.glos.1. num.6.

Pœnitentiæ an sit locus si proximior semel recusauit retrahere?l.8 tit 11.glos 21.num.2.

Pollicitatio nuda,quæ fit absenti,an iure regio producat actionem?l.7.tit.10.glos.2 num.15

Pollicitatio non producit naturalem obligationem ex receptiori sententia,ibid.

Pollicitatio seu promissio absenti facta,an producat iure regio actionem,l.7.tit.10 glos.2 num.16.

Pollicitatio seu promissio absenti facta,quòd producat iure regio actionem,ibi num 17.

Pollicitatio absenti facta quomodo iure regio sit irreuocabilis ante acceptationem,& post acceptationem producat actionem,ibi.num 19

Pollicitatio iure regio,quando non producat actionem, ibidem.

Pollicitatio non producit obligationem naturalem,nisi fiat Deo,vel reipublicæ,& quomodo id intelligatur,l.7 tit.10 glos.2.num.20.

Pollicitationem non seruans,an peccet?ibi.

Pollicitatio,vel obligatio absenti facta,an sit efficax iure regio,& an producat actionē remissiuè?l.2.tit. 16.glos 4.

Pondera & mensuras quis ponere possit,l.1. titul.13. glos.1.num.1.

Pondera totius regni æqualia esse debent,l.2.tit.13. glos 1.l.2 tit. 8.glos 1.

Pondera & mensuræ falsæ frangendæ sunt omni iure, l.2.tit.13.glos.5.num.2.

Populi Castellæ passiuam habent iurisdictionem, non actiuam,nisi ex principis concessione,l.1.tit.10.glo. 21.num.11.& 13.

Populum nouum in Hispania facere non licet absque regis licentia,l.3.tit.10.glos.7.num.4.

Portio accrescens hæredi,an veniat in restitutione fideicommissi,l.1.tit.4.glos.19.num.29.

Portio defecta accrescit portioni,non personæ,ibi.

Posse dicimus,quod de iure possumus,l.3.tit.10.gloss. 12.num.1.& 2.

Posse non dicimus quod iniustè possumus,l. 6. tit.10. glos.1.num.14.

Possessio vera est,licet per actus fictos quæratur, gloss. rub.tit.1.num.118.

Possessio ciuilissima,quæ absque aliquo actu vero,vel ficto transfertur,vera est possessio,ibi.nu.119.

Possessio fideicōmissi apprehēdi potest à fideicommissario absq; restitutione iure regio,l.1.ti.4.glo.18.n.8.

Possessio rerum incertarum tradi non potest verè, nec fictè,l.1.tit.6.glos.4.num.2.

Possessione vnius rei apprehensa per hæredem,vel melioratum,non acquiritur possessio aliarum rerum,l. 1.tit.6 glos.4.num.4.

Possessio iuris vniuersalis meliorationis quomodo quæratur?ibi.num.5.

Possessio contractus conditionalis à quo tempore quæratur,an ab ipsa traditione vera,vel ficta,an verò ab implemento conditionis,& an retrotrahatur? l.1. tit.6.glos.4 num.30.

Possessio per procuratorem quæri potest domino ignoranti per realem traditionem,ibi.num.3.

Possessio an quæratur per constitutum procuratori factum nomine domini?ibi.num.4.

Possessio quæritur per procuratorem generalem à lege, vel ab homine ad negotia constitutum,non ad lites, ibid.num 5.

Possessio an quæratur domino per procuratorem eo non consentiente,vel contradicente?remissiue,ibi.

Possessio quæritur per conditionem instrumenti donationis alicui factæ coram tabellione,l.1.tit. 6.gloss. 6.num.2 3.& 5.

Possessio quæritur per traditionem instrumenti antiqui,quod habebat venditor,non noui,iuxta ius commune,l.1.tit.6.glos 6.num 2.

Possessio & dominium maioratus sine regia licentia facti,an transeat ipso iure in successorem,l.11.tit.6. glos.11.num.4.

Possessio per procuratorem quando acquiri possit,l.4. tit.7 glos.3.

Possessio quæritur per actus interpretatiuos, vt constituti,& reseruationis vsusfructus,l.8.tit.7.gloss.1. num.2.

Possessio quòd quæratur ministerio legis,statuti,vel cōsuetudinis,absque vllo actu apprehēsionis vero,vel interpretatiuo fieri potest,ibi.num 3 & 4.

Possessio duplex,ciuilis,& naturalis,l.8.tit.7.glos.1. num.8.

Possessio an sit iuris,vel facti,ibi.

Possessio acquiritur corpore,& animo,ibi.

Possessio ciuilissima,vt quæri possit absque vllo actu, fingit lex traditionem interuenisse,quæ verè non interuenit,l 8.tit.7.glos.1.num.9.

Possessio ciuilissima maioratus successori ipso iure quæsita vera possessio est non ficta,ibi.num.10.

Possessionis factum,hoc est traditio,vel apprehensio, fingitur interuenisse,sed non ius ipsum possessionis, l.8.tit.7.glos.1.num.21.

Possessio quære per actus interpretatiuos,vt constituti, & similis acquiratur, & ciuilissima absque vllo actu,ibi.num.23.

Possessio ciuilissima,an quæratur infanti,vel furioso? ibid.num.24.

Possessionem earum partium fundi,quæ corporaliter non apprehenditur,fingit lex absque vllo actu verò,vel interpretatiuo apprehensam fuisse,l.8.tit.7. glos.1.num.25.

Possessio ciuilissima,quæ absq; vllo actu vero,vel interpretatiuo in aliquē ministerio legis transfertur, quibus nominibus nuncupetur,l.8 tit.7.glos.1. num.

Possessio ciuilissima non inducit nouam possessionis formam,ibid.

Possessa

Possessio ciuilissima, quæ absque vllo actu vero, vel interpretatiuo competit successori maioratus, vel hæredi scripto ex consuetudine Franciæ, vera est possessio, & non ficta, l.8.tit.7.glos.2.num.13.

Possessio ciuilissima, an quæratur ex statuto, vel consuetudine, vel ex lege ista, si alius eam detentauerit, l.8.tit.7.glos.2.num.15.

Possessio contractus conditionalis à quo tempore quæratur, an ab ipsa traditione vera, vel ficta, an verò ab implemento conditionis? & an retrotrahatur, l.1.tit.6.glos 4.num.10.

Possessio rei donatæ, an transeat ipso iure in eum, cui res est restituenda post mortem, l.8.tit.7.glos.2.numer.21.

Possessio ciuilissima non transit in filium ratione suitatis absque apprehensione, l.8.tit.7.glos.3.num.1.

Possessio naturalis transit mortuo possessore maioratus in successorem quoad ciuiles effectus, licet sit apud alium possessio, ibi.nu 2.

Possessio ciuilissima ipso iure transfertur in hæredem mortuo testatore ex consuetudine Franciæ, nisi ab alio sit occupata possessio l.8.tit.7.gloss.5.num.1.

Possessio ciuilissima, an impediatur si post mortem testatoris ab alio fuerit occupata, l.8.tit.7.glos.5.numer.3.

Possessio ciuilissima transit in hæredem, licet ab alio fuerit occupata post mortem testantis, sed nõ poterit hæres propria authoritate rem ab alio auferre, ibid. num.4.

Possessio ciuilissima non est eadem, quam defunctus habebat, sed alia, ibi.num.7.

Possessio transfertur ex contractu nullo, & non dominium, l.8.tit.7 glos.5.num.32.

Possessio transfertur in alienatione rei maiorat., non dominium, ibid.

Possessio transferri potest ex inutili contractu.l.8.tit.7.glos 6.num.1.

Possessio rei mobilis vacans, vel non vacans, quando acquiratur eam occupanti, l 8 tit.7.glos.6 nu.3.

Possessio ab alio occupata quando & quibus casibus possit ab ipso possidente propria authoritate recuperari, & à detentatore auferri, ibi.num.4.

Possessor rei immobilis per tempus vnius anni, & diei, an respõdere teneatur super proprietate, an super possessione? l.9.tit.7 glos.7.num.2.

Possessio an acquiratur per eum quem verè constiterit non esse successorem, an verò detentatio? l.9.tit.7.glos.8.num.2.

Possessio quandoque sumitur pro re ipsa, l.10.titul.7.glos.1.num.6.

Possessio est quid diuersum à proprietate, & quæ ex hoc inferuntur.l.10 tit.7.glos.2.num.2.

Possessionis diffinitio, & quotuplex sit remissiue, ibidem.

Possessio & dominium bonorum constante matrimonio à viro quæsitorum transit ipso iure in vxorem, l.2.tit.9.glos.3 num.2.

Possessio ciuilissima est vera, non ficta, & parit omnia interdicta possessoria, ibid.num.21.

Possessio ciuilissima transfertur in vxorem, pro medietate lucrorum absque apprehensione, & ei competũt omnia interdicta, ibid.

Possessio an transferatur ex inutili contractu? l.3.titul.10.gloss.8.numer.4.

Possessio & dominium feudi, vel commendæ Indorum transit ipso iure in successorem, l.6.tit.10.gloss.2.num.10.

Possessionum appellatione, an veniant mobilia, l.7.tit.11.glos.1.num.1.

Possessio tradita, & confestim recuperata præsumitur fraudulenta, l.7.tit.11.glos.13.num.7.

Posteritatis cura omnibus à natura insita, glos.rub. tit.1.num.113.

Posthumus non rumpit testamentum patris antequàm nascatur.l.2.tit.8.glos.2.num.3.

Postremus vnde descendat? l.7 tit.11.glos 5.num.1.

Potentioris causa excusatur ciuitas, oppidum, vel villa, quæ non cepit malefactores, l.11.tit.8.gloss.8.num.2.

Potestas absoluta dicitur dupliciter in principe, quæ potius extraordinaria appellari debet, l.3.tit.10.glossa 12.

Potestatis ordinariæ, & absolutæ differentia, l.3.tit.10.glos.12.num.2.

Practica ad probandum, neminem superesse hæredem legitimum, vt succedat fiscus, l.12.tit.8.gloss.2.numer.3.

Prælatus ecclesiæ, vel prorex, an donare possit bona ecclesiæ, vel regis? l.3.tit.3.glos.2.num 3.

Prælegata, an veniant in restitutione fideicommissi? vide optimam distinctionem in.l.1.tit.4.gloss.19.numer.28.

Prælegata vide in verbo melioratio.

Presbyterorum dignitas, & qua ratione abstinere debeant à concubinatu.l.6.tit.8.glo.2.nu.20.& 21.

Presbyterorum concubinatorum graue peccatum, & quid inde mali Christianis obueniat? ibi.num.21.

Presbyter vide in verbo clericus.

Præscribi non potest longo tempore, sed longissimo res alienari prohibita.l.8.tit.7.glos.5.num.20.

Præscribi longissimo tempore possunt bona aduentitia filij, non longo, ibi.num.21.

Præscribi non potest suprema potestas principis, l.1.tit.10.glos.10.num.2.

Præscriptio differt in pluribus à consuetudine, remissiue, l.1.tit.7.glos.6.num.1.

Præscriptio in quo differat à consuetudine? ibidem numer.2.& 3.

Præscriptio immemorabilis, & centenaria in quo differant, ibi.num 5.

Præscriptio immemorabilis priuilegij vim obtinet, eique comparatur, ibi.num.6.

Præscriptio iurium incorporalium, corpora continentium, scientiam, etiam exigit, & patientiam eius, cõtra quem præscribitur, l.1.tit.7.glos.6.num.7.

Præscriptio immemorabilis iurium, an exigat scientiã eius contra, quem præscribitur, ibi.

Præscriptio immemorabilis iurium quibus ius resistit, scientiam exigit eius contra quem præscribitur, l.1.tit.7.glos.6.num 8.

Præscriptio immemorabilis, vide in verbo immemorabilis.

Præscriptio cẽsetur prohibita si alienatio absolute prohibetur, l.8.tit.7.glos.5.num.11.& 22.

Præscriptio longi temporis, an impediatur per testatoris, vel legis prohibitionem? l.8.tit.7.glo.5.nu.15.

Præs-

INDEX.

Præscriptio longi, vel longißimi temporis, quando censeatur prohibita? ibi. num. 20.

Præscriptione exclusa, an censeatur exclusa longißima, ibid.

Præscriptione an acquiratur dominium? l. 8. tit. 7. glo. 5. num. 29.

Præscriptio non currit impedito agere, ibi. nu. 30.

Præscriptiones plures vnius anni referuntur, remisiue, l. 9. tit. 7. glos. 7. num. 3.

Præscriptio & consuetudo in quo differant, remisiue, l. 1. tit. 10. glos. 19. num. 3.

Præscriptio iurisdictionis, meri, & mixti imperij quo tempore procedat iure communi, ibi. num. 4.

Præscriptio iurisdictionis, meri, & mixti imperij iure regio tempore immemorabili procedit, & quæ quali tas in probanda immemoriali requiratur, ibi. nu. 5.

Præscriptio iurisdictionis contra priuatos, remisiue, ibidem.

Præscriptio bonorum regalium quanto tempore procedat, remisiue, l. 3. tit. 10. glos. 7. num. 15.

Præscriptio immemorabilis non excluditur per prohibitionem præscriptionis, verbis vtcunque generalibus factam, l. 3. tit. 10. glos. 9. num. 1.

Præscriptio immemorabilis excluditur per legem, præscriptionem vllo tempore fieri prohibentem, vbi lex expresse resistit præscriptioni, vel consuetudini rem prohibitam afficiens, ibi. num. 2.

Præscriptio actionis personalis procedit absque bona fide, l. 1. tit. 11. glos. 5. num. 12.

Præscriptio non currit minoribus 25. annis, nisi in casibus, l. 8. tit. 11. glos. 1. num. 1.

Præscriptio currit minori, sed restituitur in casibus, ibidem.

Præscriptio currit minori in casibus sine spe restitutionis, ibid.

Præscriptio legalis, vel statutaria, seu cõsuetudinaria, vel conuentionalis, quomodo currat aduersus minores, remisiue, l. 8. tit. 11. glos. 7.

Præscriptio triennij salarij famuli, an currat minori, seu alias impedito, l. 8. tit. 11. glos. 9. num. 4.

Præsumitur pro matrimonio in dubio, & quando non, glos. rub. tit. 1. num. 204.

Præsumptio iuris, & de iure admittit per indirectum probationem in contrarium, glos. rub. tit. 1. nu. 54.

Præsumptio legis non attenditur in foro animæ, sed veritas, l. 1. tit. 4. glos. 10. num. 10.

Præsumptio falsitatis in testamentis, an attẽdatur in foro animæ, l. 1. tit. 4. glos. 10. num. 34.

Præsumitur quis esse bonæ famæ, nisi contrarium probetur, l. 1. tit. 7. glos. 8. num. 1. & 3.

Præsumptio propter naturalem affectum latißima est, l. 3. tit. 9. glos. 3. num. 1.

Præsumptio vbi est pro actore, reo incumbit onus probandi, l. 1. tit. 10. glos. 21. num. 10.

Præsumptio fortior elidit debiliorem, l. 1. tit. 11. glos. 8. num. 39.

Præsumptio iuris, & de iure quæ sit? & contra eam nõ admittitur probatio, l. 6. tit. 11. glos. 2. nu. 2.

Præteritio nepotis, quem pater præcedebat filio exhæredato habetur pro exhæredatione, l. 1. tit. 4. gloss. 14. num. 79.

Præteritio matris à filio suo habetur pro exhæredatione, sicuti ex contrario, l. 1. tit. 8. glos. 7. nu. 5.

Prætores criminalium curiæ de quibus causis soli cognoscant, & de quibus omnes simul cognoscere teneãtur, l. 1. tit. 14. glos. 10.

Praxis faciendi retractum per se, vel per alium, l. 7. tit. 11. glos. 12. num. 6. & l. 8. tit. 11. glos. 14. nu. 16.

Praxis retractus, l. 12. tit. 11. glos. 4.

Praxis fori regij circa debitum ex delicto descendens, quod damnum passo solui debet, l. 9. tit. 16. gloss. 2. num. 4.

Pretium an succedat loco rei in dote, sicuti & in iudicijs vniuersalibus, glos. 1. rub. tit. 2. nu. 12.

Pretium iustum non ex cuiusque affectione, aut sumptu, sed ex communi hominum æstimatione perpenditur, l. 1. tit. 11. glos. 2. num. 1.

Pretia iuxta varia loca, & tempora variantur, ibidem.

Pretium iustum rei dicitur, quod absque iniuria & fraude alterius vendi potest homini scienti eius conditionem, l. 1. tit. 11. glos. 2. num. 1.

Pretium iustum in contractibus non attenditur ex natura rei, sed ex hominum æstimatione, etiam insana, ibid. num. 2.

Pretium iustum rei non consideratur ex sumptibus, & laboribus in eã expensis, sed ex communi æstimatione. ibi. num. 3.

Pretium iustum non ex eo censetur, quod rẽ pluris emerit venditor, nisi ad preces emptoris vẽdiderit, alias non venditurus, vel nisi emptorem de hoc certiorauerit, ibi. num. 4.

Pretium minuitur, si res vendita habet aliquid periculi, & oneris, l. 1. tit. 11. glos. 2. num. 5.

Pretium augetur, vel minuitur ex paucitate emptorũ, penuria, vel multitudine mercium, ibi. num. 6.

Pretium iustum ex pluribus deducitur, & exploratur, ibid. num. 7.

Pretium iustum duplex, aliud legitimum, & aliud naturale, l. 1. tit. 11. glos. 2. num. 9.

Pretium iustum naturale est arbitrarium, l. 1. tit. 11. glos. 2. num. 9.

Pretium iustum naturale qualiter sit cẽsendum? optimè explicatur, ibi. num. 10.

Pretium commune quomodo probetur, ibi. nu. 11.

Pretium commune non ex affectione, & intereße particularis attenditur, ibi. num. 12.

Pretij pars est quodcunque pactum, vel onus in fauorem venditoris appositum, l. 1. tit. 11. glos. 2. nu. 27.

Pretium rei venditæ non probatur nisi valor rei cum pacto de reuendendo probetur, l. 1. tit. 11. glos. 2. numer. 28.

Pretium rei venditæ cum pacto reuendendi, etiam lapso tempore statuto ad reuendendum, æstimandum est secundum tempus contractus, & cum eo onere, ibidem num. 29.

Pretia rerum variantur ex loco vbi vẽduntur, vel vbi sita sunt, ibi. num. 31.

Pretij pars est dilatio solutionis, l. 1. tit. 11. gloss. 2. numer. 32.

Pretium minuitur ob dilatam eius solutionem, ibidem num. 33.

Pretium augetur, vel minuitur ex qualitate personarum contrahentium, ibi. num. 34.

Pretium rei minuitur ob socium vitiosum, ibi. num. 35.

Pretium rei augetur ob vicinum optimum, ibi.

Pre

Pretium iustum dicitur deductis oneribus, & impensis, ibid. num. 36.
Pretium quomodo taxetur ei, qui aliquid vendere cogitur, l. 1. tit. 11. glos. 2. num. 42.
Pretio iusto res vendita præsumitur semper, l. 1. titul. 11. glos. 2. num. 52.
Pretium idem dare tenetur qui præferri vult in emptione alicuius rei, l. 7. tit. 11. glos. 3. num. 3.
Pretium iustum, an sit satis offerre, etiam si alter maius offerat, qui velit ei qui maius offert præferri, ibidem num. 4.
Pretium iustum taxabitur quoties fraus in venditione interuenerit ad excludendum consanguinei retractum, ibid.
Pretium non debetur donec res vendita tradatur, l. 7. tit. 11. glos. 6. num. 15.
Pretium non debet particulari solutione diuidi, l. 7. tit. 11. glos. 7. num. 25.
Pretium minuitur ob dilationem ad soluendum datam, l. 11. tit. 11. glos. 3. num. 2.
Pretium iustum cuiusque rei, quod sit remissiue, l. 1. tit. 25. glos. 2. num. 1.
Pretium iustum, & legitimum dicitur, quod à lege taxatum est, ibi. num. 3.
Pretium legitimum, & taxatum in nihilo excedi potest, sub pœna peccati, & restitutionis, ibi.
Pretium iustum naturale, & non taxatum est arbitrarium, & consistit in rigido, medio & infimo, ibidem num. 4.
Primogenituræ priuilegia 23. remissiue, l. 1. tit. 7. glo. 1. num. 1.
Primogenitura vide in verbo maioratus.
Primogeniti in his, quæ sunt dignitatis, cæteris præferuntur, l. 1. tit. 7. glos. 1. num. 2. limita, ibi.
Primogenitus dicitur qui primò natus est, non qui primo conceptus, ibi. num. 3.
Primogenitus dicitur, quem nemo præcedit, licet nemo eum sequatur, ibi. num. 4.
Primogeniti nobiles reputantur, l. 7. tit. 7. gloss. 4. numer. 4.
Primogenitus etiam dicitur filius secundo genitus mortuo iam primogenito, l. 11. tit. 7. glos. 8. num. 5.
Primogenitus in vita patris habere dicitur spem certã succedendi in maioratu, & inuariabilem, l. 7. tit. 7. glos. 5. num. 6.
Princeps aut Papa cogere non possunt aliquos ad matrimonium contrahendum, l. 10. tit. 1. gloss. 2. numer. 2.
Princeps est caput regni sui, l. 2. tit. 5. glos. 2. nu. 1.
Principis specialia plurima, remissiue, l. 2. tit. 5. glo. 6.
Principis gratia seu beneficium non finitur eius morte etiam re integra, l. 2. tit. 7. glos. 2. num. 1.
Princeps an possit dominium auferre sine causa, l. 7. titul. 7. glos. 5. num. 2.
Princeps per legem generalem potest alicui ius quæsitum auferre, etiam si et damnum non resartiat, l. 7. tit. 7. glos. 5. num. 3.
Princeps an possit maioratus leges mutare, l. 7. titul. 7. glos. 5. num. 4. & 5.
Princeps de plenitudine potestatis non potest per legẽ, vel rescriptum sine causa publicæ vtilitatis maioratus clausulas mutare, l. 7. tit. 7. glos. 7. nu. 1.
Princeps sine causa non potest plenitudine potestatis vti, ibidem numero 2.
Princeps non potest suos, vel alienos contractus tollere, vel alia, quæ iure gentium sunt constituta de plenitudine potestatis, etiam cum clausula non obstante, nisi ex plenitudine potestatis, ibi. num. 3. & 5.
Princeps an possit fœminas ad successionem feudi seu maioratus admittere, ibi. num. 8.
Princeps quid possit in his, quæ sunt iuris positiui? & quid in his, quæ sunt iuris gentium? quid autem in quæsitis, & quid in quærendis? l. 7. tit. 7. glos. 7. numer. 9.
Princeps legem successori imponere non potest, ut non liceat recedere, l. 11. tit. 7. glos. 5. num. 1.
Princeps sibi, vel successori legem imponere non potest, etiam cum clausula derogatoria, ibi. num. 2.
Principis contractus, vel donatio remuneratoria ligat successorem, ibi. num. 3.
Princeps si donata reuocat ex causa, etiam vtilissima, & necessaria, debet æquiualenter satisfacere donatario, si per rescriptum hoc facrat, l. 11. tit. 7. glos. 9. num. 6.
Princeps per legem generalem reuocans, vel modificãs ab eo, vel prædecessore donata, non tenetur satisfacere donatarijs de æquiualenti pretio, ibi. num. 7.
Princeps vel rex quando possit donationes ab eo factas & priuilegia reuocare, vel modificare? remissiue, ibidem num. 9.
Princeps an videatur confirmare actum ex certa scientia, inserens tenorem priuilegij confirmati, l. 11. tit. 7. glos. vltim.
Princeps an possit filium suum legitimare, l. 8. tit. 8. glos. 1. num. 41. & 42.
Princeps vel Papa conferendo dignitatem spurio, an censeatur eum habilitare, l. 8. tit. 8. glos. 1. num. 39. & 40.
Princeps quando infamem censeatur famæ restituere, ibid. num. 40. & 41.
Principi competentia insignium supremæ potestatis non possunt à regis dominio abdicari, per quæcunque verba concedantur, l. 1. tit. 10. glos. 1. num. 1.
Principis intentio attenditur in priuilegijs, l. 1. tit. 10. glos. 16.
Princeps solus potest creare magistratus, vel eius commissarius, l. 1. tit. 10. glos. 21. num. 1.
Princeps vbi fidem non seruat, cuius dicitur fortuitus & insolitus, l. 2. tit. 10. glos. 2. num. 1.
Principum liberalitates quomodo sint exercendæ? l. 3. tit. 10. glos. 1.
Principes vel excellentes viri legibus ciuilibus non astringuntur, l. 3. tit. 10. glos. 2. num. 1.
Principem, & Papam leges seruare decet quas alijs imposuerunt, l. 3. tit. 10. glos. 2. num. 2.
Principem nemo audet reprehendere, ibi. [illegible]
Principem decet seruare leges, quæ sibi conueniunt, nõ alias, quarum exempla traduntur ibi. l. 3. tit. 10. glos. 2. num. 5.
Princeps non obligatur ad testamentorum solemnitatis obseruationem, & quare, ibi.
Principum priuilegia, remissiuè, ibi.
Princeps & Papa à naturali, & diuina lege non eximuntur, l. 3. tit. 10. glos. 2. num. 4.
Princeps obligatur ex contractu, vel pacto cum subditis inito, & quare, ibi. num. 5.

Prin-

INDEX.

Princeps ex pacto, vel contractu, an obligetur naturaliter tantum, an etiam ciuiliter, ibi. num. 6.
Princeps donationem perfectam reuocare non potest, ibi. num. 8.
Princeps ex contractu naturaliter tantum, sed efficaciter obligatur ibi. num. 9.
Princeps succedens priuato, loco priuati vtitur absque vlla prærogatiua, ibi. num. 128
Principis bona multipliciter considerantur, l. 3. tit. 10. glos. 2. num. 1.
Principis bona ex ratione regiæ dignitatis pertinentia, ibi. num. 3.
Principis bona, quæ à priuato possideri possunt, ibidem num. 4.
Principis bona fiscalia, quæ sunt, ibi num. 5.
Principis bona priuata, ibi num. 6.
Princeps duorum personam obtinet, moralis, & immortalis ænigmaticè, & non vere, ibi.
Princeps an possit successori legem imponere, remissiue, l. 3. tit. 10. glos. 4.
Princeps alienare non potest bona regiæ coronæ, vt ciuitates, & oppida, l. 3. tit. 10. glos. 7. num. 1.
Princeps bona regiæ coronæ alienans ea poterit reuocare, ibidem.
Princeps alienare nequit sibi reseruata insignum supremæ potestatis, l. 3. tit. 10. glos. 7. num. 8.
Princeps quæ bona alienare possit, ibidem numer. 9. & sequent.
Princeps alienare non potest bona in magnum regni detrimentum, ibi.
Princeps reuocat per ipsummet alienata, in magnum regni præiudicium, ibi num. 10.
Princeps si donauerit rem magni præiudicij, an valeat ad vitam eius, ibi.
Princepes an alienare possit bona fisco delata, ibidem num. 12.
Princeps potest condemnatum, cuius bona fuerunt publicata, restituere, ibi. num. 13.
Princeps potest ad libitum alienare bona propria, quæ ei vt priuato competunt, ibi. num. 14.
Princeps ligatur ex contractu, sicut quilibet priuatus, l. 3. tit. 10. glos. 11. num. 3.
Principis ordinaria, & absoluta potestas, l. 3. titul. 10. glos. 12. num. 1.
Principes possunt derogare iure communi, non naturali, vel gentium, ibid.
Princeps potest donationes in præiudicium aliorum cõcessas reuocare, l. 4. tit. 10. glos. 2.
Princeps non potest iure regio res donatas reuocare, l. 6. tit. 10. glos. 1. num. 1
Principis veritas, & firmitas, & quæ eum decent, ibidem.
Princeps donationem perfectam reuocare nequit, l. 6. tit. 10. glos. 1. num. 2.
Princeps an possit priuilegium sine causa reuocare, ibidem num. 3.
Princeps non potest alicui auferre dominium iure gentium quæsitum sine causa, præstitoque æquiualenti pretio, ibi. num. 7.
Princeps non potest auferre dominium iure ciuili quæsitũ, vt per sententiam, vel præscriptionem, sine legitima causa, & soluto pretio, ibi. num. 8.
Princeps potest impedire acquisitionem dominij iure ciuili, antequam sit quæsitum, ibidem.
Princeps non potest reuocare priuilegium exemptionis, vel aliud, pretio concessum, vel re æquiualente, vt quia astringitur donatarius aliquid facere, ibidem num. 9.
Princeps reuocare potest quodcunque priuilegium, vel contractum ex causa, ibi. num. 10.
Princeps auferre potest dominium iure gentium, vel ciuili quæsitum, vel aliud ius, si effectus est de iure gẽtium ex causa, non aliàs, l. 6 tit 10. glos 1. nu. 10.
Princeps quando possit spurium legitimare mortuo patre in præiudicium agnatorum? ibi. num. 11.
Princeps auferens alicui ius quæsitum, debet pretium æquiualens ei reddere, ibi. num. 13.
Princeps etiam de plenitudine potestatis non potest ius quæsitum auferre sine iusta causa, & reddito æquiualenti pretio, ibi. num. 14.
Princeps non debet iniusta appetere, quæ sibi non licẽt, ibidem.
Princeps abutendo plenitudine potestatis peccat mortaliter, ibid.
Princeps non potest f. ula, vel contractus cum subditis initos reuocare, l. 6. tit. 10. glos. 1. num. 16.
Principi an credatur, causam in priuilegio, vel contractu asserenti, ibi.
Principis assertioni creditur, si benemerita, & seruitia peculiariter referantur, l. 6. tit. 10. glos. 1 nu. 19.
Principis assertioni non creditur, nisi specialiter seruitia. & merita referat in priuilegio. ibi.
Princeps per legem generalem auferens ius alicui quæsitum, non tenebitur ei de æquiualenti pretio satisfacere, ibid. num. 20. & l. 6. tit. 15. glos 3.
Princeps sine culpa donatarij, vel alia iusta causa, donationem ab eo factam reuocare non potest, l. 6. titu. 10 glos. 2. num. 1.
Princeps & Papa in his, quæ sunt iuris positiui, disponere ad libitum possunt, ibi. num. 4.
Princeps supremus omnia præter ius & contra ius facere potest, nec ab eo est exigenda ratio, & de eius potestate plurima, l. 6. tit. 10. glos. 2. num 4.
Princeps supremus reuocare non potest feudum, nisi commissa culpa feudatarij, l. 6. tit. 10. glos. 2. num. 6. & sequent.
Princeps non potest contractum reuocare, etiam de plenitudine potestatis, ibi. num. 10.
Princeps dominium directum, vel vtile alicui quæsitũ sine causa auferre nequit ibi. num. 11.
Princeps quando possit priuilegium reuocare, l. 6. titul. 10. glos. 2. num. 28.
Princeps tenetur portus maritimos, & vias reddere à piratis, & latronibus securas, l. 10. tit. 10 glos. 1. numer. 2.
Principis donatio absque consilio procerum facta reuocari, & moderari potest, l. 15. tit. 10 glos. 1. nu. 2.
Principis donatio de redditibus regijs facta, qui nostro idiomate, iuros, appellantur, reuocari potest ad libitum principis, vel moderari tanquam feudum Cameræ, l. 15. tit. 10. glos. 1. num. 3.
Principum liberalitas consideranda est ad moderandam eius donationem, l. 15. tit. 10. glos. 6. num. 2.
Princeps potest auferre alicui ius quæsitum ex contractu cum eodem principe celebrato, propter modicitatem pretij, sed debet ei cui aufertur, æquiualenter satis-

satisfieri, l. 15. tit. 10. gloss. 10.
Princeps ius quæsitum, etiam ex donatione sua alicui auferens, debet prius de pretio æquivalenti facere, l. 15. tit. 10 glos. 15.
Princeps non videtur in dubio velle præiudicare tertio, l. 16. tit. 10. glos. 2. num. 1.
Princeps remittendo pœnam, non videtur pœnam parti applicatam remittere, ibi. num. 2.
Princeps an peccet, si pactum nudum non seruari præcipiat? l. 2. tit. 16. glos. 1. num. 6.
Princeps an peccet, si mortalia crimina non iubeat lege puniri? ibid.
Priuilegij causa cessante cessat priuilegium, l. 3. tit. 18. glos 2. num. 5. & l. 9. tit. 7. glos. 2. num. 13.
Priuilegium ne quis conueniatur vltra quam facere possit habens, an possit mitti in carcerem? l. 10. tit. 3. glos. 1. num. 3.
Priuilegio non derogatur per dispositionem generalem, nisi in casu in quo persona, vel causa priuilegiata non habet priuilegium, l. 2. tit. 4. glos. 8. num. 6.
Priuilegium an scripturam requirat, l. 1. tit. 7. glos. 3. num. 1.
Priuilegium per non vsum quomodo amittatur, remissiuè, l. 2. tit. 7. glos. 3. num. 1.
Priuilegio extincto quoad principales, & quoad eos, quibus accessorie competebat, extinctum esse censetur, l. 9. tit. 7. glos. 2. num. 7.
Priuilegium immunitatis, an à principe reuocari possit, l. 11. tit. 7. glos. 1. num. 3.
Priuilegium non subdito concessum transit in vim contractus, nec reuocari potest, l. 11. tit. 7. glos. 3. nu. 1.
Priuilegia exteris concedi possunt, ibi.
Priuilegium non subdito concessum reuocatur ex causa ex qua donatio perfecta reuocatur, l. 11. tit. 7. gloss. 3. num. 2.
Priuilegium non subdito concessum ante acceptationē reuocari potest, ibi. num. 3.
Priuilegium tibi, & hæredi tuo concessum, an restringatur ad primum hæredem, l. 12. tit. 7. glos. 8. nu. 2.
Priuilegium alicui concessum suapte natura est perpetuum, nec finitur primo alio, ibi. num. 4.
Priuilegium alicui, & eius familiaribus concessum, vt tempore interdicti possint ecclesiam ingredi, ad omnes familiares extenditur, vltra eos qui erant tempore concessionis, ibi.
Priuilegia principis quomodo interpretantur? remissiuè, ibid.
Priuilegium efficit quem verum ciuem, & originariū fictè, l. 1. tit. 10. glos. 5. num. 2.
Priuilegio principis acquiri minime possunt, quæ principi competunt insignum supremæ potestatis, l. 1. ti. 10 glos. 14.
Priuilegium concedens iurisdictionē alicui, ex eius intentione vsu conseruatur, l. 1. tit. 10. gloss 17. nu. 1.
Priuilegiū aliquid faciendi per nō vsum decennio amittitur, ibi num. 2.
Priuilegium exemptionis aliquid non faciendi per non vsum triginta annis amittitur, ibi. num. 3.
Priuilegium non extenditur ad ea, quæ principi competunt insignum supremæ potestatis, l. 1. tit. 10. glossa 18.
Priuilegium, vel rescriptum contra legem, clausulam derogatoriam continentem, quando valeat, necne, l. titul. 10. glos. 11. numer. 1.
Priuilegium non subdito concessum reuocari non potest, quoniam in contractum transit, l. 6. tit. 10. glos. 1. num 4.
Priuilegium nō subdito concedi potest, & reuocari ante acceptationem, ibid.
Priuilegium non subdito concessum potest reuocari ex causis ex quibus donatio reuocatur, ibid.
Priuilegium subdito concessum potest per principem cōcedentem, vel eius successores sine causa reuocari, si ex eo non sit quæsitum ius ex iure gentium, vt in priuilegio immunitatis, ibi nu. 5.
Priuilegium subdito concessum alicuius rei, cuius ei fuerit tradita possessio, & sic dominium translatum, vel traditio, vel aliàs, reuocari non potest, ibidem numer. 6.
Priuilegium immunitatis subdito concessum, vt veniat ad habitandum in loco aliquo, reuocari nequit, l. 6. tit. 10. glos. 1. num. 1. num 10.
Priuilegium ob merita, & seruitia alicui concessum transit in contractum, atque ideo reuocari non potest. l. 6. tit. 10. glos. num 18.
Priuilegium ob benemerita, & remunerationem concessum, ex causa reuocari potest, l. 6. titul. gloss. 1. numer. 18.
Priuilegium principis quando possit ad libitum reuocari, l. 6. tit. 10. glos 2. num. 3.
Priuilegium non excluditur verbis legis generalibus, l. 8. tit. 11. glos. 2. num. 6.
Priuilegium speciale immunitatis alicui concessum, non excluditur, nec tollitur per legem generalē postea conditam tributa imponentem. ibi. num. 7.
Priuilegium principis alicui concessum, vt ipse solus aliquod genus mercium vendere possit, iniquum est, nisi iustum moderetur pretium, l. 1. tit. 18. gloss. 2. num. 1.
Priuilegia cessant tempore belli, vel famis, l. 1. tit. 25. glos 9. num. 5.
Probare quis teneatur versum esse aliquid in vtilitatē vxoris, l. 9. tit. 3. glos. 3. num. 3.
Probatio excessus cui incumbat, l. 1. tit. 2. glos. 7. numer. 3.
Probatio per coniecturas sufficit in restitutione pro exoneratione conscientiæ defuncti, per cōmissarium facienda, l. 6. tit. 4. glos. 2.
Probatio difficilis coniecturis fieri poterit, l. 6. titul. 8. glos 8. num. 14.
Probatio paupertatis, diuitiarū, legitimitatis, vel quòd sit filius naturalis, cui incumbat, l. 9. tit. 8. gloss. 3. per totam.
Probatio præsumptiuè concludens quando sufficiat, l. 1. tit. 11. glos 2. num. 24.
Probatio qualitatum pretium rei minuentium, an incumbat agenti remedio l. 2. C. de rescin. vendit. l. 1. tit. 11. glos. 2. num. 28. & 38.
Probatio læsionis probatione lædentis obscurata, an obtinere impediat in remedio. dict. l. 2. de rescend. vendit. l. 1. tit. 11. glos. 2. num. 52. & 53.
Probatio filiationis, & matrimonij differt à probatione consanguinitatis, l. 7. tit. 11. glos. 5. nu. 5.
Probatio an admittatur contra iusiurandum à legē delatum, l. 7. tit. 11. glos. 12. num. 4. & 5.
Probatio admittitur aduersus iusiurandum alicui delatum

tum in pluribus casibus, maximè contra iurantem se carnaliter vxorem cognouisse, & contra ignorantiã iuramento probatam, & animi declarationem, & contra iuramentum nuntij, & contra iuramentum impedimenti, & super expensis, & contra contumacem, & contra decurionum arbitria, & contra librũ rationis, & contra publicum instrumentum, & in his, quæ alicuius conscientiæ committuntur, l. 7. tit. 11. glos. 12. num. 5.

Probatio quibus casibus non admittatur contra iuramẽtum delatum, nisi per euidentiam, & aspectum, remissiuè, ibi.

Probatio per scripturam, vel testes parificatur, l. 3. tit. 16 glos. 3.

Probatio per instrumenta certior est, & promptior, quã per testes, l. 9. tit. 17. glos. 4 num. 1.

Probatio per instrumentum requiritur in multis casibus, remissiuè, l. 9. tit 17 glos. 4. num. 3.

Procurator vel aduocatus de falso accusans testamentum, in quo est scriptus hæres, efficitur indignus, l. 11. tit. 8. glos. 3. num. 12.

Procurator ad vendendum constitutus poterit clausulas consuetas in instrumento venditionis apponere, l. 1. tit. 4. glos. 10 num. 64.

Procurator quando possit substituere? l. 5. tit. 4. glos. 8. num. 2.

Procurator non potest reuocare factum à domino, l. 8. tit 4. glos. 1. num. 2.

Procuratoris dolus non præiudicat domino. potest siquidem contractum dolo factum reuocare, l. 1. tit. 11. glos. 6 num. 16.

Procuratoris substitutus vendens minori pretio rem domini, an ei præiudicet, ibi num. 17.

Procurator consanguinei eius nomine retrahens, an teneatur ostendere mandatum intra nouem dies, vel illud legere, vel emptori tradere exemplar, l. 8. titul. 11. glos 14 num. 18.

Prohibere qui potuit, & non prohibuit, concessisse aut consensisse videtur, l. 1 tit. 4. glos. 19. num. 21.

Prohibitio alienationis in testamento absque causæ expressione, quando valeat, l. 6. tit. 7 glos. 1. num. 2.

Prohibitio alienationis per legem facta impedit dominij translationem, l. 3. tit. 10. glos. 8. num. 1.

Prohibitus contrahere, an possit quasi contractum facere remissiuè. l. 2. tit 3. glos. 4.

Prolis priuilegia, glos. rub. tit. 1 num. 113.

Promissio de non meliorando coram tabellione factã valet iure regio, l. 5. tit. 6 glos. 1. num. 1.

Promissio de non meliorando in fauorem vnius ex filijs, an liget patrem quoad alios? l. 6. tit. 6. gloss. 1. num. 3.

Promissio de non meliorando alios filios, an possit fieri filiæ ex causa dotis, vel matrimonij, ibi. nu. 6.

Promissio meliorandi quare scripturam publicam non exigat, promissio autem non meliorandi eam requirat, l. 6. tit. 6. glos. 2. num. 2.

Promissionis non meliorandi fortior est prohibitio, quã meliorandi, l. 6. tit 6. glos. 2. num. 4.

Promissio non meliorandi, an fieri possit per scripturam priuatam, ibi. num. 5.

Promissio meliorandi filium ob causam matrimonij, si filius ante patrem decedat filijs relictis, valeat, necne, & an teneatur omnes nepotes meliorare, l. 6. titul. 6. gloss. 4. numer. 3.

Promissio meliorandi filium in 3. & 5. pro facta habẽtur mortuo patre, l. 6, tit. 6 glos. 7. num. 1.

Promissio liberandi pro liberatione habetur, ibidem numer. 2.

Promissio obligandi se pro certa quantitate pro factã habetur die adueniente, ibi. num 3.

Promissio vendendi, vel aliàs cõtrahendi, ad quid obliget promittentem, l. 6, tit. 6. glos. 7. num. 4.

Promissio renunciandi hæreditatem iurata, pro renuntiatione habetur, ibi. num. 5.

Promissio sine causa, an producat naturalem obligationem, l. 2. tit. 16. glos. 1. num. 9.

Promissio sub conditione causam continere dicitur, ibi. num. 10.

Promissio ex mera liberalitate scienter facta, si hoc exprimitur iure regio, & canonico, producit actionem, ibid num. 11.

Promissione facta alicuius quantitatis, vel rei tibi, aut Titio, quæritur iure regio medietas vtrique, l. 2. titul. 16. glos. 5. num. 10.

Promissio si fiat tibi, aut Titio, censebitur Titius adiectus solutioni, iure regio, si in executione, & non in obligatione Titius ponatur, vel si tibi tantum debebatur, et non Titio, ibi. num. 11.

Propola & manceps idem significat, l. 1. tit. 11 glossa 2. num. 1.

Propolæ mangones, & venalitiarij qui dicantur, l. 1. tit. 14. glos. 1. num. 1.

Propolæ munus valde periculosum animæ, & pluribus fraudibus obnoxium, ibi. num. 2.

Propolæ reipublicæ sunt necessarij, & quare, ibidem numer. 4.

Propolæ munus quando sit damnabile, & quando non, ibi. num. 5.

Propolarum, & cauponum munera sordida sunt, l. 1. tit. 14. glos. 7. num. 1.

Propolæ & negotiatores, an possint esse decuriones alijs deficientibus, l. 1. tit. 14. glos. 7. num. 6.

Propolæ quibus ex causis verberibus cædantur, & ob alia crimina puniantur. remissiuè, ibi. num. 7.

Propolarum crimen est publicum à quolibet accusabile, etiam si sit mulier, l. 1. tit. 14. glos. 8. num. 1.

Propola vendens merces corruptas punitur pena extra ordinaria stellionatus, l. 1. tit. 14 glos. 9. num. 2.

Propolæ miscentes merces corruptas cum incorruptis in crimen incidunt stellionatus, ibi. num. 4.

Propria authoritate licet possidenti ciuiliter possessionem naturalem recuperare, l. 4. tit. 10. glos. 3. nu. 1.

Propria authoritate quoties aliquid licet alicui capere, intelligitur, nisi inueniat resistentiam, ex qua possit ad arma, vel rixam deueniri, ibi. num. 2.

Propria autoritate non potest quis possessionem occupare, etiam in casu præmisso, quoties antea viam elegit iudiciariam, ibi. num. 5.

Propria authoritate non licet creditori pignora à debitore capere, aliàs committit vim, & incidit in edictum diui Marci, l. 1. tit. 17. glos. 3. num. 1.

Propria authoritate licet creditori pignora capere à debitore, quoties ita fuit conuentum, l. 1. tit. 17. gloss. 3 num. 2.

Propria authoritate licet creditori pignora à debitore capere, si ei data fuit licentia in vltima voluntate

luntate, ibidem numero. 2.

Propria authoritate licet alicui possessionem alterius ingredi, si in contractu emptionis, vel alio quocunque concessa fuerit facultas ingrediendi, ibidem numer. 2.

Propria authoritate rem emptam occupans dicitur prædo, nisi sibi fuerit data facultas ab ipso contrahente, ibidem.

Propria authoritate pignus occupans à debitore pro debiti solutione amittit non solum ius pignoris, sed & ipsum debitum, l. 1. tit. 17. glos. 4. num. 3.

Proprietas & dominium pro eodem poni solent quandoque, l. 10. tit. 7. glos. 1. num. 2.

Proprietas dicitur respectu possessionis, cum qua nihil habet commune, ibi. num. 3.

Proprietas dicitur respectu vsusfructus formalis, ibi. numer. 4.

Proprietas dicitur respectu vtilis dominij, & quomodo intelligatur, ibi. num. 5.

Proprietas & dominium simul inueniuntur in legibus, l. 10. tit. 7. glos. 1. num. 6.

Proprietas quandoque sumitur pro re ipsa, sicut possessio, l. 10. tit. 7. glos. 1. num. 6. & 7.

Proprietatis dominium quid, l. 10. tit. 7. glos. 1. num. 6. & 7.

Proregum Indiarum abusus circa distribuenda officia, & reditus, & an consilium exquirere debeant? l. 5. tit. 10. glos. 1. num. 2.

Prorex an donare possit? l. 3. tit. 3. glos. 2. num. 3.

Prorogatum tempus idem esse censetur cum primo, & eiusdem qualitatis, l. 6. tit. 7. glos. 5. num. 15.

Prorogari an possit terminus legalis ex partium consensu, l. 9. tit. 7. glos. 3.

Prosenetarum munus sordidum est, & in quo cõsistat? l. 8. tit. 14. glos. 1.

Potestari an teneatur impeditus ad se excusandum? l. 8. tit. 11. glos. 9. num. 6.

Protestatio ex consensu vtriusque coniugis facta, an impediat matrimonium? glos. rub. tit. 1. num. 66.

Protestatio reseruatoria contra substantiam, vel naturam actus, nihil valet, l. 9. tit. 4. glos. 3. num. 1.

Protestatio non reuocandi procuratorem nihil valet, ibidem.

Protestationis reseruatoriæ materia, remissiuè, ibidem num. 2.

Protestatio viam facti eligendi operatur, vt viam iudiciariam inceptam omittere quis possit, & propria authoritate rem occupare, l. 4. tit. 10. gloss. 3. num. 5.

Protestatio vtilis in pluribus casibus, l. 7. tit. 11. gloss. 12. num. 2.

Protestatio non requiritur, si postea fraus detecta fuerit, ibi. num. 3.

Prouinciarum diuisio, & assignatio ad Regem Castellæ pertinet, l. 4. tit. 10. glos. 1. num. 1.

Proximior eius qui verè in maioratu succedere debuerat, non proximior successoris vocatus censetur, si verè ad possessorem maioria non competebat, l. 5. titu. 7. glos. 3. num. 2.

Proximior vendentis, an eius cuius res prius fuerat, admittatur ad retractum? l. 7. tit. 11. glos. 2. nu. 1.

Proximior consanguineus venditoris non stipitis, admittitur ad retractum, l. 8. tit. 11. glos. 3. num. 1.

Proximior vltimi possessoris, non testatoris, admittitur ad fideicommissum, feudũ, & maioratũ, ibi. & n. 2.

Proximior gradu regulariter præfertur, l. 8. tit. 11. glo. 17. num. 2.

Proximiore vocato, an præferatur nepos ex filio mortuo, patruo per repræsentationem, ibi. num. 3.

Proximiore recusante rem retrahere, sequentes admittuntur, l. 8. tit. 11. glos. 21. num. 1.

Proximiore nolente retrahere, sequens in gradu admittitur intra eosdem nouem dies, l. 12. tit. 11. glos. 1. num. 1.

Proximus dicitur quem nemo antecedit, l. 7. titul. 11. glos. 5. num. 1.

Proximus quid sibi velit? & vnde descendat? ibidem.

Proximus idem, quod proximior, l. 7. tit. 11. gloss. 5. num. 1.

Proximus ex communi significatione, idem quod consanguineus, l. 7. tit. 11. glos. 5. num. 2.

Publicanorum libris, qui gabellas colligunt, creditur contra se, & contra alios, l. 1. tit. 18. glos. 7. num. 1.

Publicatio testamenti non requiritur vbi est confectum in publico instrumento, l. 1. tit. 4. gloss. 3. num. 3. & l. 14. tit. 4. glos. 2. num. 1.

Publicatio testamenti in scriptis iure regio non est necessaria, quia fieri debet in scriptura publica, non priuata, l. 14. tit. 4. glos. 2. num. 2.

Publicationem testamenti fieri, qui petere possint, ibi. num. 3.

Publicatio testamenti id exigit, vt prius constet de morte testatoris, & quod citentur hi, quorum interest, ibid. num. 4.

Publicatio testamenti scripti quomodo geri debeat? ibidem num. 5.

Publicatio testamenti debet in scriptis fieri, ibidem numer. 6.

Publicatio testamenti nuncupatiui absque scriptura publica, vel priuata confecti, quomodo fiat, ibidem numer. 8.

Publicatio testamenti fieri debet coram iudice seculari, licet in eo sit scriptus hæres clericus, l. 15. tit. 4. glos. 1. & 2.

Publicatio testamenti est voluntariæ iurisdictionis, l. 15. tit. 4. glos. 3. num. 3.

Publicatio testamenti, vt valida sit, citationem exigit eorum quorum interest factum, vel non factum esse testamentum, hoc est, venientium ab intestato, l. 15. tit. 4. glos. 4. num. 1.

Publicatione facta, si constat de innocentia rei verè, vel præsumptiuè, est à carcere relaxandus ipse reus etiam absque fideiussoribus, l. 10. tit. 19. glos. 1. n. 19.

Publicatis bonis cuiuspiam, publicatur, & res ab eo vẽdita, nondum tamen tradita, l. 7. tit. 11. gloss. 6. nu. 6. & 26.

Publicato frumento, an publicetur saccus, in quo portabatur? l. 1. tit. 25. glos. 3. num. 1.

Publice fieri dicitur, quod fit scientibus vicinis, l. 4. tit. 1. glos. 1. num. 1.

Pudor pœnæ loco habetur, l. 4. tit. 16. gloss. 2. numero 12.

Pupillaris substitutio non continet tacitam vulgarem, si filius spurius fuit substitutus, l. 6. tit. 8. gloss. 3. numer. 6.

QVA-

Q

QVADRILIBRE ponduš arrelde Hispanè appellatum, quatuor libras Castellanas cōtinet. l.1. ti.13. glo.5.

Quæ, dictio est relatiua & demonstrationis causa apposita. l.2. ti.4. glo.1. nu.16.

Querela inofficiosi testamenti an hodie competat non adita hæreditate. l.1. ti.4. glo.14. nume. 40. 41. 42. 43. & 44.

Querela inofficiosi testamenti contra quos proponi possit ibi. nu.42.

Querela inofficiosi testamenti quando filio competat. l.1. ti.4. glo.14. nu.60.

Querela an competat nepoti ex successorio edicto, ex persona patris sui, vel propria? ibidem, nume. 63. & 64.

Querela non præparata an transmittatur, ibidem, nume. 65.

Querela competit ei, cui iniuria illata est, ibidem, nume. 68.

Querela inofficiosi testamenti competit filio exhæredato intra quinquennium ab adita hæreditate computandum iure ciuili Romanorum, iure autem regio computatur à tempore mortis, ibi. nu. 80.

Querela non præparata transmittitur ad hæredes suos, non ad extraneos. l.7. ti.10. glo.5. nu.11.

Quæsita constante matrimonio communicantur, iure nostro regio, & iure Lusitano, inter coniuges. l.9. ti.1. glo.1. nu.8.

Quæsita constāte matrimonio, vide in verbo bona quæsita, & in verbo lucra.

Qualitas vicinitatis testium testamenti, à iure nostro requisita, an sit probanda, & à quo? l.1. ti.4. gloss. 5. num. 11.

Qualitas à lege vel statuto requisita in teste probanda est, licet præsumptio sit pro ea ex receptiori sententia, ibi. nu.12.

Qualitas testium ab statuto requisita probanda est, secus, si à lege requiratur, sed hoc improbatur. l.1. tit. 4. glo.5. num.14.

Qualitas testium quando sit probanda, & si regulariter sit præsumptio pro testibus, ibi.

Qualitas vicinitatis testium in testamento nuncupatiuo iure regio requisita probari debet adesse tempore testamenti. l.1. ti.4. glo.5. num. 15.

Qualitas requisita in commissione adesse sufficit. l.14 ti.4. glo.1. nu 55.

Qualitas requisita ad aliquid obtinendum ab statuto vel lege, licet pro ea qualitate sit iuris præsumptio, articulari debet & probari. l.1. ti.7. glo.8. num.2.

Qualitas bonæ famæ & opinionis quæ in testibus requiritur ad probandum maioratum, probanda est, aliàs non obtinebit qui in ea se fundat, ibi.

Qualitas si à lege exigitur, in primis de ea cōstare oportet. l.8. ti.7. glo.4. num 1.

Qualitates non entis nullæ sunt. l.1. titulo. 8. gloss.4. num.5.

Qualitas duplicis coniunctionis non consideratur, vltra fratres, fratrumque filios. l.5. titulo. 8. gloss.1. num.8.

Qualitatem legitimitatis alleganti, siue sit actor, siue reus, incumbit onus probandi. l.9. titulo. 8. gloss.3. num.6.

Qualitatem aliquam alleganti, quæ est fundamentum suæ intentionis, siue actor sit, siue reus, incūbit onus probandi. l.9. ti.8. glo.3. nu.9.

Qualitas pretium minuens an sit ab actore probanda, quando de ea constat in instrumento, vel aliàs. l.1. titu.11. glo.2. nu.24. 25. 28 38.

Quantus dictio, non solum numerum, sed & qualitatē propriè significat. l.2. ti.4. glo.1. nu.16.

Quasi contractus inducitur ex aditione hæredis. l.1. ti. 4. glo.14. nu.13.

Quasi contractus ex aditione inductus, vel ex litis contestatione, licet ab initio sit voluntarius, ex post facto tamen efficitur necessarius. l.12. titu. 11. gloss. 2. num.5.

Quasi contractus iure speciali & extraordinario quæsitus refutari potest l.12. ti.11. glo.2. nu.10.

Quasi contrahitur in iudicijs. l.12. titu.11. glo.2. nume.15.

Quasi contrahitur in iudicio post sententiam. l.2. ti.3. glo.5. nu.2.

Quasi possessio incorporalium sola patientia, vel cessione quæritur. l.1. ti.6. glo.4. nu.7.

Quasi possessio iuris incorporalis, etiam corporalia continentis, solo vsu & patientia quæritur, ibi. nu.8.

Quasi possessio iurisdictionis vnico actu quæritur, & quomodo? ibi. nu.9.

Quasi possessio iurium incorporalium vnico actu quæritur, ibi. nu.10.

Quatenus dictio est restrictiua. l.2. ti.4. glo.1. nu.16.

Quatuor peruertunt iudicium, timor, amor, cupiditas & odium. l.1. ti.18. glo.9.

Quem de euictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio. l.7. ti.11. glo.1. nu.66.

Qui per seipsum aliquid facere non potest, nec per aliū facere poterit. l.1. ti.2. glo.7. nu.2.

Qui aliquid propria manu facere tenetur, an possit per alium explicare? l.1. ti.4. glo.16. nu.5.

Qui non habet in bonis, luat in corpore. l.9. t.16. gloss. 2. num.1.

Quintum extraneis relictum debet solui ex ipsis rebus hæreditarijs. l.4. ti 6 glo.1. nu.2

Quintæ duæ a patre non possunt donari, nec relinqui tempore mortis filio, nec extraneo. l.12. titu.16. glo. 3. num.1.

Quintæ parti imputantur donationes minutium filijs factæ, non sic si extraneis, ibi. nu.2. & 3.

Quintæ duæ non possunt filijs nec extraneis in vita vel in morte relinqui. l.12. ti.6. glo 4.

Quinta pars bonorum paternorum, quæ filio spurio relinqui potest, si excedat eam portionem, quæ cuilibet ex filijs legitimis competit, an possit spurio relinqui? l.7. tit.8. glo.4. nu.1.

Quintum extraneo relinqui an possit a patre, si excedit partē, quæ vni ex filijs cōpetit, ibidē, nu.4. & 5.

Quintum relinqui potest filio spurio vel extraneo, etiā si filij legitimi minorem partem habeant pro legitima? l.7. ti.8. glo.4. nu 5.

Digitized by Google

Quod nomine proprio facere alicui prohibetur, nec alieno licebit. l. 2. ti. 3. glo. 6.

Quod iussu actio quando competat? l. 16. ti. 11. gloss. 9. num. 2.

Quota bonorum hæredi extraneo prælegata an debeat solui in pecunia, an ipsis bonis hæreditarijs. l. 4. tit. 6. glo. 1. nu. 2. & 3.

Quota bonorum in quo differat à quota hæreditatis. l. 5. ti. 6. glo. 2. nu. 2.

R

RAPTOR virginis an possit cũ ea matrimonium contrahere. gl. rub. ti. 1. nu. 142.

Ratificans actum nullum debet solemnitatem adhibere, quæ in primo actu requirebatur, l. 5. ti. 3. glo. 1. num. 2.

Ratificans actum debet esse certus de actu, & habere plenam eius notitiam, l. 5. ti. 3. glo. 3. nu. 2.

Ratificare quis potest actum nullum, quoties ex sola voluntate ratificantis dependet, & ex ratificatione sibi soli commodum vel incommodum obuenire potest, l. 5. ti. 3. glo. 2. nu. 2.

Ratificatio actus nullius an & quomodo fieri possit? & à quo tempore valere incipiat? l. 5. titu. 3. gloss. 1. num. 2.

Ratificatio an fieri possit in absentia alterius partis, ibidem.

Ratificatio à marito facta contractus ab vxore sine eius licentia facti, valere facit contractum ab initio celebratum. l. 5. ti. 3. glo. 1. nu. 7.

Ratificatio contractus ab vxore facti sine licentia mariti, an præsumatur per lapsum decennij, ibi. nu. 8.

Ratificatio contractus ab vxore facti sine licentia mariti an valeat, si facta fuerit post reclamationẽ eius, cum quo vxor contraxit? ibi. nu. 9.

Ratificatio sufficit etiam in his quæ mandatum exigunt speciale. l. 8. ti. 11. glo. 14. nu. 15.

Ratificatio retractus factus nomine alieno debet fieri intra nouem dies à lege regia constitutos ad retrahẽdum. l. 8. ti. 11. glo. 14. nu. 16.

Ratificatio retractus à minore per procuratorem facta, an & quando & quomodo fieri debeat, ibi. nu. 17.

Ratihabitio, licet in præiudicium tertij non valeat, valet tamen in præiudicium ratum habentis. l. 23. ti. 11. glo. 2. nu. 5.

Ratione impulsiua cessante non cessat legis dispositio, l. 1. ti. 4. glo. 10. nu. 33.

Ratione vna cessante ex pluribus, quando cessare videatur dispositio. l. 2. ti. 4. glo. 9. nu. 22.

Rationis redditio quando remitti possit. l. 14. titul. 4. glo. 1. nu. 67.

Ratio naturalis ita monet deficiente lege, sicut & lex l. 6. ti. 12. glo. 1. nu. 3.

Rationem quis reddere non dicitur, quam nemo intelligit. l. 10. ti. 18. glo. 1. nu. 2.

Re sua abuti cuilibet licet, dummodo nõ immoderate. l. 1. ti. 2. glo. 1. nu. 1.

Recuperata res ex pacto de reuendendo non censetur noviter acquisita. l. 7. ti. 11. glo. 6. nu. 8. & 9.

Recuperatum non dicitur esse apud recuperantem eo iure & oneribus, quibus erat prius astrictum. l. 7. ti. 11. glo. 8. nu. 6.

Redemptio rei alienatæ non liberat redimentem à pœna, quam incurreret ex alienatione in præiudicium tertij. l. 7. ti. 11. glo. 3. nu. 24.

Redemptio rei alienatæ ex pacto in contractu apposito liberat alienantem à pœna, quam incurrerat ob alienationem in præiudicium tertij. l. 7. titu. 11. gloss. 3. num. 25.

Reditus castelli vel turris æstimantur ad deducendã æstimationem meliorationis, non ædificiorum. l. 3. titu. 6. gloss. 1. num. 6.

Reditus bonorum, non æstimatio ædificiorum consideratur ad taxandum alimenta, ibi.

Reditus appellatione an comprehendantur fructus? l. 5. ti. 9. glo. 5. nu. 1.

Reditus dicuntur partus ancillæ, non fructus, ibid.

Redhibita re vẽdita debet restitui quod gabellæ nomine ab emptore fuit expensum. l. 7. titu. 11. gloss. 3. num. 16.

Redhibitio vnius rei ex pluribus, diuersis pretijs venditis, fieri non potest, vbi constiterit emptorem non fuisse vnam sine alijs empturum. l. 7. titu. 11. glo. 7. num. 29.

Redhibitoria actione proposita, qui in ea obtinuit, cogatur ipsa vti inuitus? l. 12. ti. 11. glo. 2. nu. 3.

Redhibitoriæ locus est in permutatione. l. 1. ti. 13. glo. 7. num. 2.

Reficiens ecclesiam dirutam dicitur eam ex integro facere. l. 6. ti. 7. glo. 5. nu. 11.

Regalia quæ sint? l. 3. ti. 10. glo. 3. nu. 2.

Regem quando liceat eligere? l. 1. ti. 7. glo. 1. nu. 8.

Reges in regno succedunt primogenitij, & iure maioratus, idemque in alijs dignitatibus, Marchiæ, Ducatus, & Comitatus l. 11. ti. 7. glo. 7. nu. 3.

Regis tutor vel curator an possit bona regia donare vel alienare? l. 1. ti. 10. glo. 8.

Reges Hispaniæ non consueuerant sine causa vel culpa donatarij donationes reuocare, nec officia amouere. l. 6. ti. 10. glo. 2. nu. 2.

Regi competunt & regno bona immobilia bello quæsita. l. 3. ti. 10. glo. 7. nu. 6.

Reginæ an creare possint milites? l. 6. titu. 17. gloss. 2. num. 4.

Regiæ maiestatis non est, auferre concessa? l. 4. titu. 16. glo. 1. nu. 4.

Regium sigillum an opponi debeat mensuris & ponderibus? l. 1. ti. 13. glo. 1. nu. 1.

Regni successor an debeat esse vnus vel plures? l. 2. ti. 7. glo. 1. nu. 9.

Regni, quod iure hæreditario defertur, vt Aragoniæ, successor, debita prædecessoris soluere tenetur. l. 6. ti. 7. glo. 3. nu. 18.

Regni Hispaniæ successor, vel alterius regni, quod iure sanguinis defertur, non tenetur ad debita prædecessoris, ibi. nu. 19.

Regni successor quibus casibus debita prædecessoris soluere teneatur. ibi.

Regnum sui natura est indiuisibile, & inalienabile. l. 1. ti. 7. glo. 1. num. 7.

Regnum iure gentium est successibile, ibi. nu. 8.

Rei suæ quilibet est moderator et arbiter. l. 1. ti. 2. gl. 1. n. 1

Rei appellatione quid contineatur? l.13.tit.11.glos.3.num.3.

Reipublicæ interest, ne quis re sua male vtatur.l.1.tit.2.glos.1.num.1.

Reipublicæ expedit ciues habere locupletes.l.7.tit.7.glos.3.num.1.& l.6.tit.7.glos.1.num.3.

Reipublicæ interest familias conseruari & augeri.l.7.tit.7.glos.3.num.2.

Reipublicæ expedit portus maritimos à piratis esse securos.l.10.tit.10.glos.1.num.1.

Reiuendicatio hodie competit iure regio pro legatis, etiamsi hæreditas non adeatur.l.1.tit.4.gl.14.n.26

Relatiuum intelligitur cum omnibus qualitatibus.l.2.tit.4.glos.1.num.16.

Relatum dicitur esse in referente cum omnibus qualitatibus.l.2.tit.4.glos.9.num.11.

Relicta in minus solemni voluntate non deberi in foro animæ.l.1.tit.4.glos.10.num.36.

Religionem ingressurus potest testamentum ab eo antea factum reuocare.l.1.tit.6.glos.3 num.4.

Religionis ingressus dissoluit vinculum matrimonij sequuta professione diuina authoritate, glos.vnb.ti.1.num.69

Religionem ingressurus dicitur mortuus ciuiliter, & plusquam ciuiliter l.3.tit.4.glos.2.num.3.

Remedium alicui competens iure speciali non impedit remedium ordinarium iuris cõmunis, si plenius prouidet, quàm speciale.l.8.tit.7.glos.2.num.4.

Remedium læsionis vltra dimidiam an possit in replicatione proponi, proposita prius reiuendicatione? l.tit.11.glos.5.num.4.& 5.

Remedium l.2.C.de resc.vend.& l.1.tit.11.lib.5. an habeat locum in permutatione? & quomodo probetur? l.1.tit.11.glos.7.num.3.& 4.

Remedium à l.2. quoad electionem quæ datur conuentio, an habeat locum in permutatione? ibi.num.3.

Remedium l.2.C.de rescin.vend. vide in verb. actio, ex l.2.

Remedium extraordinarium cessat, si adest ordinariũ, l.2.tit.17.glos.1.num.1.

Remissione criminis facta ab vno ex hæredibus vel cõsanguineis in eodem gradu existentibus an alijs viã accusandi præcludat? l.2.tit.1.glos.7.num.2.

Remissio, seu renuntiatio vsusfructus à patre facta, quare valeat, & donatio non.l.9.tit.1.gl.2.n.13.

Remissio est donatio.l.2.tit.3.glos.3.

Remissio debiti vim obtinet donationis, & quis sit huius rei effectus? l.7.tit.10 glos 6.num.7.

Remunerandi sunt subditi fideles, qui bene & fideliter principi seruierunt.l.1.tit.10 glos.1.num.4.

Renuntiatio, seu remissio vsusfructus à patre facta, quare valeat, & donatio nõ? l.9 tit.1.glos.2.nu.13

Renuntiari non potest iuri prohibitiuo l.2.tit.2.gl.3.num.1.& l.5.tit.5 glos.1.

Renuntiari non licet iuri publico, priuato vero sic.ibid.num.16.

Renuntiari an possit beneficio Velleiani.l.9.tit.3.gl.1.num.3.

Renuntians Velleiano, aut alij officio, debet de eo certiorari.l.9.tit.3.glos 1.num.4.

Renuntiari an possit Velleiano cum iuramento.l.9.tit.3.glos.1.num.5.

Renuntiari an possit priuilegio, ne conueniatur quis vltra quam facere possit.l.10.ti.3.glo.1.nu.3.

Renunciatio generalis iurata non valet in non cogitatis.l.9.ti.3.glo.1.nu.7.

Renunciatio pacti de non meliorando aliet à filio facta, an vxori noceat.l.6.ti.6.glo.1.nu.5.

Renunciatio lucrorum fieri potest per alterum ex coniugibus constante etiam matrimonio.l.9.ti.9.gloss.1.num.2.

Renunciare an possit coniux in fauorem alterius coniugis hæreditati, legato aut fideicommisso sibi relicto, l.9.ti.9.glo.1.nu.2.& 3.

Renunciare an possit vxor lucris non solum quærẽdis, sed & iam quæsitis, & an censeatur donatio inter vir. & vxorem, l.9.ti.9.glo 1.nu.5.

Renunciare potest quis iuri nondum perfectè quæsito in præiudicium creditorum, ibi.nu 6.

Renunciare potest vxor lucris ex statuto, vel lege sibi obuenientibus in præiudicium creditorum, ibid.

Renunciare potest debitor legato sibi delato in præiudicium creditorum, ibid.

Renunciare non potest vxor lucris iam quæsitis in præiudicium creditorum, qui matrimonio constante debita contraxerunt, ibid.

Renunciare potest vir lucro dotis ex statuto sibi delato, in fauorem vxoris vel alterius.l.9.titu.9.gloss.1.nume.7.

Renunciatio lucrorum fieri potest ab vxore vel eius hæredibus soluto matrimonio.l.9.ti.9.glo.1.n.8.

Renunciationis lucrorum praxis.ibid.

Renuncians lucris constante matrimonio habitis vel habendis, an possit pœnitere, ibi.nu.9.

Renunciari non potest solemnitati, ad euitandas fraudes inuentæ, vt insinuationi donationis l.7.titu.10.glo.6.nu.4.

Renunciatio iuris quæsiti vim obtinet donationis, & quis sit huius rei effectus.l.7.ti.10.glo.6.nu.7.

Renunciatio iuris quæsiti requirit insinuationem, secus si iuri quærendo renuncietur, ibi.nu.8.

Renunciari an possit legi ottauæ ti.10.lib.5. vide ibi in glo.1.nu.10.

Renunciatio sola sufficit ad admittendum eum cui renunciatio facta est priuilegij, & ei priuilegium concedere.l.17.ti.10.glo.11.

Renunciatio generalis deceptionis vltra dimidiam an admittatur l.1.ti.11.glo.8.nu.8.

Renunciatio specialis, l.2.C.de rescindend.vẽditio.& legum regiorum cum ea concordantium quando noceat renuntianti? l.1.ti.11.glo.8 nu.42.& 43.

Renunciationis clausula communiter apponitur in instrumento venditionum ex stylo notariorum, ibid.

Renunciare an quis possit appellationi ab eo interpositæ inuito appellato.l.12.ti.11.glo.2.nu.4.

Renunciari beneficio diuisionis an hodiè sit satis, vt quis teneatur in solidum, & quid fieri soleat per tabelliones.l.1.ti.16.glo.2.nu 5.

Renunciatio Authentic.præsente.C.de fideiussoribus & Authenti.hoc ita.C.de duobus reis, an sit hodie necessaria, l.1.ti.16.glo.3.nu.2.

Renunciatio catenæ quid significet.l.6.ti.16.gl.1.

Renunciatio cessionis bonorum an vale iure regio, l.7.ti.16.glo.2.nu 6.

Renunciari an possit priuilegio, ne ...oues aratorij, aut alia instrumẽta culturæ de...piata pro debito capiãtur.

tur? l.5.ti.17.gloss.5.
Repetere an possit quis legata quæ soluit scienter vel ignoranter ex testamento minus solemni? l.1.tit.4. glo.10.num.24.
Replicatio loco libelli est.l.1.ti.11.glo.5.nu.5.
Repræsentatio an habeat locum vsque ad pronepotem, & cæteros descendentes.l.5.titulo.7. gloss.3.nume.1.
Repræsentatio in maioratu vsque ad quem gradum admittatur? ibi.
Repræsentationi quando locus sit in maioratus successione? l.5.ti.7.glo.4.num.1.
Repræsentationi locus est in maioratu, siue transuersales succedant respectu eum constituentis, vel respectu possessoris tantum, vel respectu vtriusque.l.5. ti.7.glo.4.nu.2.3.& 4.
Repræsentationi locus est in casibus à iure expressis, nõ in alijs, vt in successione ascendentium, vel collateralium.l.1.ti.7.glo.5.nu.1.
Repræsentatio locum habet in feudis, etiam si non sint hæreditaria, ibi nu.2.
Repræsentationi an locus sit in patronatu ecclesiastico, ibid.num.6.
Repræsentationi an locus sit in maioratu, in quo primo genitus & maior vocatur? l.5.titulo.7. gloss.6.nume.2.& 3.
Repræsentationi an locus sit in maioratu condito ante hanc legem, l.5.ti.7.glo.6.nu.4.
Repræsentationi an locus sit in maioratu, in quo vocantur primogenti & maiores, ibi.nu.5.
Repræsentationi locus non est inter ascendentes, sed proximior gradu succedit.l.1.titu.8.gloss.2.num.2.& 3.
Repræsentationi locus non est inter ascendẽtes, sed prioritas gradus semper attenditur.l.1.titu.8.gloss.3. num.12.
Repræsentationi an locus sit vltra pronepotes.l.1.titu.8.glo.4.nu.14.
Repræsentationi an locus sit in fideicommisso, & in maioratu per testamentum vel contractum instituto, ibid.nu.15.
Repræsentationi locus non est in linea collaterali, vltra fratres fratrumque filios, sed qui proximior est succedit.l.5.ti.8.glo.1.nu.17.
Repræsentationi quando locus sit, l.8.ti.11.gloss.17. num.3.
Repræsentationis lex veluti nutu diuino condita fuit. l.8.ti.11.glo.18.nu.1.
Repræsentatio excludit proximiorem, ibi.nu.2.
Repræsentationis materia, ibi.remissiue.
Repræsentatio vim obtinet non solum succedendi æqualiter, sed & alios propinquiores excludendi.l.8.tit. 11.glo.20 nu.2.
Repræsentatio locum habet etiam proximiore vocato. l.8.ti.11.glo.20.nu.3.
Represariæ conceduntur ex consuetudine generali ob defectum institiæ.l.2.ti.17. glo.1.nu.1.
Represarijs locus non est hoc in regno inter regnicolas, ibi.nu.2.
Represarijs locus est contra homines alterius regni.l. 2.ti.17.glo.1.nu.2.
Represariæ seu pignerationes, quæ dicantur.l.10.titu. 17.glo.1.nu.2.
Represariæ loco belli subrogantur, quare qui bellum indicere potest, potest & represarias cõcedere.l.10. tit.7.glos.1.num.4.
Represariarum materia, remissiue, ibi.num.5.
Represariæ, seu pignerationes contra mercatores, vel homines alterius regni fieri iure regio prohibentur. l.11.tit.17.glos.1.num.1.
Represarias & pignerationes aduersus exteros rex noster permittere potest.l.1.tit.17.glos.1.num.2.
Represariæ, vide in verbo pignerationes.
Requisita ab initio inquisitionis cuiusque rei, non exiguntur postea in eius conseruatione & progressu.l. 1.tit.8.glos.3.num.19.
Res empta ex pecunia mea ab altero suo proprio nomine non est mea, nisi in casibus l.8.tit.11.glos.nu.1. & 2.
Res empta ex pecunia dotali, non est dotalis, ibi.
Res empta ex pecunia communi, nomine vnius ex socijs, non est communis, sed eius qui emit eam, ibid. num.2.
Rescissio ex remedio l.2.C.de rescind.vend.locum habet in vna re ex pluribus simul, diuerso tamen prætio venditis, nisi aliarum rerum valor ita excedat, vt cum læsione in ea re contingente possit cõpensari.l.7.tit.11.glos 7.num.27.
Rescripta principum in papyro ob solam principis subscriptionem continente, non valent, nisi seruatis instrutionibus.l.15.tit.10.glos.11.num.1.& 2.
Rescriptum regis gratiosum ad supplicationem partis intelligitur concessum, quòd si in ea falsum narretur, erit ipso iure nullum.l.17.tit.10.glos.9.
Reseruatio per donantem facta, vt reuocari possit, dicitur conditio adiecta donationi.l.1.tit.6. gloss. 10. num.3.
Reseruatio dominij directi in venditione redituum redimibilium quid operetur.l.7.tit.11. gloss. numero 25.
Residui appellatione an totum contineatur.l.1.tit.16 glos.4.
Respublica læditur, si familiæ nobilium non conseruẽtur & augeantur.l.7.tit.7.glos.3.num.3.
Restituere vel distribuere inter pauperes grauatus post quatuor menses, an possit ante tempus distribuere. l.5.tit.4.glos.9.num.2.
Restituere post mortem grauatus potest ante mortem restituere l.5.tit.4.glos.9 num 2.
Restituere post mortem rogata vxor, an secundo nupserit, debeat statim restituere legatum sibi, si secundo nupserit, relictum.l.14.tit.4.glos.1.num.44.
Restitutio in integrum an competat minori aduersus donationem causa mortis, vel testamentum.l.7.tit. 10.glos.2.num.56.
Restituere quis tenetur rem, quam bona fide emit statim ac scierit alienam esse.l.1.tit.11.glos.1. n. 10.
Restitutio quæ fit ex iustitia, fit cum fructibus.l.1.tit. 11.glos.5.num.11.
Restitutio in integrum an competat ignoranti aduersus præscriptionem, est dubius articulus & difficilis.l.8.tit.11.glos.12.num.4.
Restitutio competit maiori ignoranti ex causa probabili & iusta contra præscriptionem longi & longissimi temporis, ibi.& pars affirmatiua, num.5.
Restitutio ex causa iustæ & probabilis ignorantiæ nõ com-

competit maiori aduersus quadragenariam præscriptionem, licèt nonnulli teneant contrarium, l.8.tit.11.glo.12.nu.13.& 14.

Restitutio aduersus quadragenariam præscriptionem competit ecclesiæ, minori, & fisco, Pinelique obiectio impugnatur, ibi.nu.15.

Restitutio minori non competit aduersus præscriptionem centenariam, vel immemorabilem ex causa iustæ ignorantiæ & probabilis, ibi.n.16.

Restitutio ex causa ignorantiæ an competat maioribus aduersus lapsum nouem dierum, qui competunt ad retractum.l.8.ti.11.glo.12.nu.18.& 19.

Restitutio minoribus aduersus præscriptionem vbi non competit, à fortiori, nec maioribus competet ex causa ignorantiæ, ibi.nu.19.

Restitutionis in integrum tempus contra præscriptionē quod esse debeat? an quadriēniū integrū post quā minor est effectus maior, an tēpus illud tantum, contra cuius lapsum restituitur.l.8.ti.11.glo.1.nu.2.

Restitutio ex causa absentiæ vel infirmitatis quid operetur? remissiuè.ibi.nu.20.insi.

Retractus sanguinis locum non habet nisi in rebus immobilibus.l.7.ti.11.glo.1.nu.1.

Retractus sanguinis an habeat locum in rebus mobilibus pretiosis maiorum, vt in armis & gemmis, ibidem, nu.3.

Retractus sanguinis an locum habeat in rebus emphyteuticis, ibi.nu.4.

Retractus rei emphyteuticæ à consanguineo, an à domino fiat. & quis eorum præferatur, ibi. nu.6.

Retractui locus est in rebus emphyteuticis ab emphyteuta venditis, ibi.

Retractui locus est in rebus emphyteuticis ecclesiæ, ibidem, nu.7.

Retractui locus est in rebus emphyteuticis iure regio.l.7.ti.11.glo.1.nu.8.

Retractui an sit locus, si dominus vendat directum dominium, hoc est, censum vel emphyteusim? l.7. titu.11.glo.1.nu.9.

Retractui an sit locus in locatione ad longum tempus ibi.num.10.

Retractui an locus sit in concessione emphyteusis, ibidem.

Retractui an locus sit in re concessa in emphyteusim pro modica pensiōne, & pecunia numerata loco pretij, ibi.

Retractus an habeat locum in locatione perpetua, ibidem, num.11.

Retractui locus non est in locatione perpetua, vel ad longum tempus, nec in emphyteusi secundum receptiorem sententiam, etiam iure regio contra D. D. Couarrub, ibi.nu.14.

Retractum, leges, vel consuetudines an sint odiosæ, an fauorabiles, l.7.ti.11.glo.1.nu.14.

Retractus an locum habeat, si commoditates rei emphyteuticæ venduntur per emphyteutam, retento sibi vtili dominio, ibi.nu.15.

Retractui an sit locus in constitutione census perpetui super re propria, si fundus super quo fuit constituta pensio, vendatur, ibi.nu.17.

Retractui an sit locus in venditione census ab antiquo super re aliqua impositi, l.7.titu.11.gloss.1.nume.18.

Retractui an sit locus in annuis reditibus, iure communi vel regio, l.7.ti.11.glo.1.nu.22.

Retractui an sit locus si vendatur feudus cum onere pēsionis annuæ redimibilis loco pretij, ibi. nu.24.& sequentibus.

Retractui sanguinis in feudis an sit locus.l. 7.titu.11.gloss.1.nu.27.& sequen.

Retractui sanguinis an sit locus in venditione commēdæ Indorum, si venditio permittatur hoc in regno Peru.l.7.ti.11.glo.1.nu.29.

Retractus sanguinis an habeat locum in venditione vsusfructus, ibi.nu.30.& sequen.

Retractui quando sit locus vendito vsufructu.l.7.tit.11.glo.1.nu.34.

Retractui an sit locus vendito fundo per proprietariū, in quo alter habebat vsumfructum, ipsi vsufructuario. & an retrahat solam proprietatem, ibidem, nume.35.

Retractus sanguinis an habeat locum in hæreditate paterna vel materna vendita, l.7.titu.11 glo.1.nume.47.

Retractus sanguinis an habeat locum in naue, remissiuè.l.7.ti.11.glo.1.nu.49.

Retractui an sit locus in molendinis: & in venditione machinarum, & munitionum bellicarū castri: & in fructibus pendentibus? & in venditione decimarū, vel vectigalium? & in actionibus venditis? & in mobilibus pretiosis? & an in pecunia ad emptionē prædiorum destinata? & in pecunia redacta ex venditione immobilium? & in pecunia apud campsorē deposita, an in columna domui affixa? & in homine ascriptitio. vel boue, aut asino prædio addictis? & an in insulis fluctuantibus? vel in maceria? remissiuè. d.l.7.ti.11.glo.1.nu.49.

Retractui vt sit locus an sufficiat rem immobilem fuisse patris aut aui, an vtriusque.l.7.titu.11. gloss.1.num.50.

Retractui an sit locus mortuo patre in re ab eo vendita l.7.ti.11.glo.1.nu.54.

Retractui an sit locus, si pater vendidit fundum maternum in eius vita? ibi.nu.55. & sequen.

Retractui sanguinis an sit locus in clericis vel ecclesijs l.7.ti.11.glo.2.num.11 & sequen.

Retractui locus est, et si clericus sit venditor.l.7.titu.11.glo.2.nu.18.

Retractus ius an transeat ad monasterium, ibid. nume.19.& 20.

Retractui sanguinis an sit locus monasterio vendente rem patrimonialem monachi, ibi.nu.22.

Retractus an fieri possit per hæredem consanguinei: & quid si lis erat contestata, ibi.nu.23.

Retractus an fieri possit per hæredem vendentis nomine proprio, & an per cessionarium consanguinei, ibi.num.24.

Retractus ius non est cessibile, ibi.

Retractus an habeat locum si cessio facta fuerit.l. 7.ti.11.glo.2.nu.26.

Retractus conuentionalis an fieri possit per cessionarium.l.7.ti.11.glo.2.nu.27.

Retractus sanguinis lege Mosaica fuit obseruatus.l.7 ti.11.glo.3.nu.1.

Retractus vt locum habeat, debet retrahens idem pretium offerre emptori, quod ipse vere dedit: & nō minus

nus nec malus peti poterit.ibi.num.2.
Retractus communionis retractui sanguinis æquiparatur.l.7.ti.11.glo 3.nu.5.
Retractus an habeat locum, quoties habita est fides de pretio,ibi.nu.6.
Retractus sanguinis non est annullatio vel resolutio contractus,sed transfusio & subrogatio per legem facta.l.7 ti.11.glo.3.nu.16.
Retractus non rescindit contractum,sed id facit vt consanguineus subrogetur loco emptoris,ibi.nu.19.
Retractus locum obtinet,licet post contractum venditionis purè factæ sequuta traditione, ab ea discedatur sponte,& consanguinei emptoris discedentis admittuntur ad illum,sed consanguineus primi venditoris eis præfertur.l.7.ti.11.glo.3.nu.26.
Retractus resoluit primam emptionem quod attinet ad emptorem.l.7.ti.11.glo.3.nu.29.
Retractus sanguinis admittit consanguineos vsque ad quartum gradum iure regio.l.7.ti.11.glo.5.n.6.
Retractus sanguinis an fieri possit per proximiorem,si consanguineo,licet remotiori,fuerit facta venditio.l.7.ti 11.glo.5.nu.8.& 14.
Retractus an locum habeat,etiam si res vendita fuerit consanguineo,si propinquior retrahat,ibi.nu. 12.
Retractus tempus vide in verbo tempus.
Retractus an habeat locum si consanguineus ad eum velit admitti , antequam venditionis conditio expleatur.l.7.ti.11.glo.6 nu.40.
Retractus tempus à quo die currere incipiat, in venditione rei pro annuis reditibus redimibilibus,ibidem, num.44.
Retractus tempus an currat à die factæ venditionis per aliū nomine domini,an vero à die ratihabitionis,remissiuè,ibi.nu 45.
Retractui an sit locus in datione insolutum.l.7.ti.11 glo.7.nu.1.& 2.
Retractus sanguinis ex statuto vel consuetudine competens habet locum in datione insolutum.l.7.titu.11.glo.7.nu.3.& 4.
Retractus an habeat locum in datione insolutum speciei,pro altera specie,vel indatione insolutum necessaria,ibi.nu.8.9.10.& sequen.
Retractus habet locum in venditione necessaria,& nouem dies hac in specie currunt à die vltimæ addictionis,& transactis alijs nouem diebus, qui ex consuetudine generali dantur debitori ad rem venditā, à licitatore redimendam,ibi.nu.10.
Retractui an sit locus in repignorata pro tanta quantitate,quòd non sit spes luitionis.l.7.titu.11.gloss.7. nu.12.& sequen.
Retractus an habeat locum in transactione,ibidem,nume.14.
Retractus an habeat locum in diuisione,ibi.nu.15.
Retractus an habeat locum in re immobili æstimata data in dotem,ibi.nu.16.& 18.
Retractus sanguinis fieri potest à consanguineo omniū rerum patrimonialium simul vno pretio venditarum,nec vnam rem poterit alijs relictis retrahere, ibidem,nu.20.
Retractus fieri potest vnius rei,ex pluribus simul, diuerso etiam pretio venditis, ibi.nu.27.
Retractui locus non est pro parte in datione insolutum plurium rerum etiam singulis pretijs æstimatarū.l.7.titu.11.glo.7.nu.30.
Retractus habet locum in re patrimoniali simul cum alia non patrimoniali vendita vno eodem,ue pretio,& taxabitur valor rei patrimonialis,& emptori præstabitur,ibi.nu.31.
Retractus an habeat locum in re non patrimoniali simul cum alia patrimoniali vnico pretio venditis,si emptor nolit,vnā sine alia retrahi,l.7.ti.11.g.7.n.32.
Retractus an habeat locum in re non patrimoniali simul cum alia patrimoniali vno pretio vendita,si retrahens vtranque retrahere voluerit , ibi.nu.33.
Retractui an sit locus in venditione nulla,ibi.num. 34 & 35.
Retractui an sit locus in venditione simulata, ibi. nume.37.
Retractui an sit locus si res semel fuerit alienata, & à venditore redempta,& iterum vendita,l.7.titu.11 glo.8.nu.17.& sequen.
Retractus rei patrimonialis non impedit , quin ab alio consanguineo possit iterum retrahi.l.7. titu.11 gl. 8.num.10.
Retractus an habeat locum contra secundum vel tertium emptorem,vel donatarium,si nouem dies non sunt elapsi,ibi.nu.11.12.& 13.
Retractui locus nō est in permutatione,l.7.ti.11.g.10. num.1.
Retractui locus erit in permutatione in fraudē retractus facta,l.7.ti.11.glo.10 nu.9.
Retractus praxis hoc in regno.l.7.ti.11.glo.12.num.6. & l.12.ti.11.glo.4.
Retractus per maritum vel socium factus, an vxori vel socio prosit,vt dimidiam partē rei retractæ habeāt vel an vt dimidiā pretij partem consequantur,ibi. num.10.
Retractus nullam admittit fraudem ex parte retrahentes,l.7.ti.11.glo.13.nu.1.
Retractus mercium pro eodem pretio, quo emptæ fuerunt à propola,iuxta statuta huius regni Peru, venit hodiè in abusum & quomodo?ibi. nu.11.
Retractus si fraudetur ob immodicum & immoderatum pretium,quo res vendita fuit , debet pretium moderari,pro quo consanguineus retrahat,ibi.nu.1 2
Retractus tempus currit minori absque spe restitutionis in integrum,licet secus esset iure communi,l.8. ti.11.glo.1.nu.1.
Retractus tempus an currat absenti, qui verisimiliter habuit ignorantiam remissiuè,l.8.ti.11.gl.8.nu.1
Retractus est stricti iuris l 8 ti.11. glo.13.num.1.
Retractus ei solum qui retrahit,& non alij, nec in alterius commodum fieri debet.l.8.ti.11.glo.14.nu.1.
Retractus an possit nomine alterius fieri , ibidem nume.2.
Retractus per alium faciendi praxis.l.8.ti.11.gloss.14. num.16.
Retractui locus non est nisi super re immobili , siue sit retractus sanguinis,siue communionis.l.8.ti.11.g.1.
Retractui vt locus sit,sufficit rem fuisse patrimonialē, etiam si auita non fuerit.l.8.ti.11. glo.16.
Retractui locus est in rebus venditis per subhastationē necessariam & voluntariam.l.9.ti.11. gloss.2.nume.4.
Retractus tempus à die vltimæ addictionis an currat, an verò post lapsum nouem dierum , qui ex communi stylo

si, lo datur ei, cuius bona venduntur per executionem ad ea retrahendum, l.9 ti.11. glos.3.
Retractus plurium rerum vno pretio venditarũ fieri potest, nulla earum relicta, non aliàs, l.10. ti.11. gl.1.
Retractus fieri potest in vna re ex pluribus simul, diuerso tamen pretio venditis, l.10. ti.11. glo.2.
Retractus quomodo fieri debeat quãdo res patrimonialis vendita fuit, non pecunia præsente, sed habita fide de pretio, l.11. ti.11. glo.1.
Retractus vbi fit, emptor & venditor, à quibus retrahitur, debent esse indemnes, nec lucrum aliquod facere possunt, l.11. ti.11. glo.3. nu.1.
Retractus dilatio nouem dierum currit omnibus consanguineis simul, licèt alij alios præcedant in gradu, l.12. ti.11. glo.1. num.5.
Retractus ius redactum est ad instar successionis, l.12. ti.11. glo.2. nu 1.
Retractus res si pereat durante lite, an pereat periculo retrahentis? l.12. ti 11. glo.2. num.7.
Retractus non fit per consanguineum, nisi sit intra quartum gradum. l.12. ti.11. glo.3.
Retractus communionis quomodo fiat? l.13. titu.11. glo.3. num.1.
Retractus communionis habet locũ in pluribus emphyteutis, & in pluribus feudatarijs habentibus emphyteusim vel feudũ pro indiuiso. l.13. ti.11. gl.3. nu.2
Retractus communionis habet locum in vsufructu communi vendito, ibi. nu.3.
Retractus communionis an habeat locum in rebus mobilibus? ibi.
Retractus communionis an habeat locum in seruitute seu iure pascendi? l.13. ti.11. glo.3. nu.4.
Retractus communionis an habeat locum in re diuisa intellectu, non tamen realiter per confinia, ibi. n.5.
Retractus communionis locum habet etiam si communis res millies fuerit vendita, modo non transierint nouem dies à die vltimæ venditionis, licèt à tempore primæ fuerint elapsi, ibi. nu.6.
Retractus communionis fieri potest per quemlibet ex consortibus insolidum, ibi. nu.7.
Retractus communionis fieri potest per omnes, & quilibet admittitur, pro virili, ibi. nu.8.
Retractus communionis fieri potest per hæredem vel cessionarium socij, l.13. ti.11. glo.3. nu.9.
Retractus communionis fieri non potest per consortem, si consorti minimam partem habenti res vendita fuerit, ibi. nu.10.
Retractus communionis an habeat locum, si res communis vendatur socio rixoso, ibi.
Retractus communionis an habeat locũ in vsufructuario volente retrahere proprietatem venditam. l.13. ti.11. glo.3. nu.11.
Retractus communionis locum non habet, si proprietarius velit vsumfructum venditum retrahere. l.13. ti.11. glo.3. nu.14.
Retractuum plura genera & de eorũ prælatione. l.13. ti.11. glo.4. nu.1.
Retractus sanguinis qui? remissiuè, ibi. nu.2.
Retractus communionis qui? ibi. nu.3.
Retractus vicinitatis, ibi.
Retractus conuentionalis qui? ibi. nu.4.
Retractus locus est iure regio in principe cum venditur castrum vel arx. l.13. ti.11. glo.4. nu.5.
Retractus communionis eandem solemnitatem requirit, quam & retractus sanguinis, l.14. per totam legem.
Retractus sanguinis fit tam rei auitæ & maiorum, quàm patrimonialis, l.15. ti.11. glo.1. nu.1.
Retractus sanguinis fit rei patrimonialis vel auitæ, & non nouiter quæsitæ per venditorem, ibi. nu.2.
Retractus genus nouum. l.18. ti.11. glo.1.
Retractus genus nouum competens obligatis piscium & non alijs. l.20. ti.11. glo.1.
Retractui piscium duo tantum dies assignantur. l.20. ti.11. glo.1.
Retractus aliud nouum genus, concilij frumentum à cõductoribus redituum redimentis. l.21. ti.11. glo.1.
Retractus an habeat locum in eo qui texendis bombycibus operam dat? respondetur posse bombycem intra decem dies redimere ab eo qui emit ad reuendendũ. l.20. ti.12. glo.1.
Retrahens non poterit pretium offerre iustum, sed id dare tenetur quod dedit emptor, l.7. ti 11. gl.3. nu.2.
Retrahens soluit pretium dumtaxat conuentum, etiam si in instrumento vel contractu venditionis fuerit dictũ, & quod plus valet, ei donauit, & c. ibi. n.5.
Retrahens an teneatur soluere pretium conuentum dũtaxat, an quod emptor sponte auxit? l.7. ti.11. glo.3. num.7. & pluribus sequen.
Retrahens non tenetur pretij augmentum soluere, nisi in continenti factum fuerit supplementum: vel nisi per sententiam iudicis emptor ad supplementũ fuerit condemnatus, vel si læsio vltra dimidiam contigerit, ibi. nu.10 & 11.
Retrahens an conueniri possit à domino, vt ei soluat laudimia: an verò emptor ad ea teneatur? l.7. titu. 11. glo.3. nu.28.
Retrahens an teneatur soluere domino laudimia, vel gabellam fisco, si emptor à quo eam retrahit, erat clericus, vel aliàs ab ea exemptus, vel an ipsi clerico soluere teneatur. l.7. ti.11. glo.3. nu.30.
Retrahens an teneatur laudimia soluere domino, si dominus ipse ea emptori donauerat vel remiserat? ibidem, num.31.
Retrahẽs an reddere teneatur emptori, quod emptor ipse dedit proxenetis seu mediatoribus, ibi. nu.32.
Retrahens iure regio expensas omnes refundere debet emptori in ipsa venditione factas. l.7. titu.11. glo. 3. nu.33.
Retrahens tenetur emptori refundere impensas instrumentorum, & quæ factæ sunt in redigendo instrumento per tabellionem, ibi.
Retrahens potest à venditore exigere instrumentum venditionis cum clausulis consuetis, & ad id tenebitur venditor, non emptor. l.7. ti.11. glo.3. nu.34.
Retrahens an probare teneatur se esse proximiorem, an simpliciter esse consanguineum? l.7. titu. 11. gloss. 5. nu.3 & 4.
Retrahens à tertio possessore quod pretium reddere teneatur, primæ ne venditionis, an secundæ? l.7. ti.11. gloss.8. nu.14.
Retrahere an possit consanguineus qui venditioni consensit? & quid si ratione officij? l.7. titu.11. gloss.13. num.13.
Retrahẽre an possit consanguineus qui fuit præsens vẽditioni? ibi. nu.14.

Retrahi potest res patrimonialis, & auita, & res materna, l.8.ti.11. glo.23.

Retrotractio non fit in præiudicium alterius, vt in beneficij collatione, fictione, & alijs. l.10.ti. 8. gloss. 3. num.14.

Retrotractioni locus non est altero ex duobus extremis deficiente, ibi. nu. 7.

Retrotractionem non impedit ius spe quæsitum, ibidem.

Retrouendendi pactum, an reuendendi potius dici debeat. l. 13. ti. 11. glo. 4. nu. 4.

Reuenditio permittitur ob publicam vtilitatem. l. 20. ti. 11. glo. 2. nu. 2.

Reuenditio victualium ciuitatis & eius obligatio permittitur. ibi.

Reuocabiliter quæsita censentur quasi non quæsita, ne impediant, neue præiudicent ei, qui quæsiuit, vt constat multis exemplis. l. 7. ti. 11. glo. 1. num. 39. & pluribus sequen.

Rex Hispaniæ non subest imperio. l. 5. ti. 1. glo. 4. nu. 2, & est sui iuris quia eripuit terram ab infidelibus l. 1. ti. 10. glo. 21. num. 2.

Rex dominus est naturalis, & caput regni, & in eius obitu vestes lugubres deferri debent. l. 2. ti. 5. gl. 1.

Rex an possit reuocare licentiam condendi maioratũ, vel eam concedere ad vendendum? l. ti. 7. gl. 6. n. 2.

Rex an donare possit ciuitates & oppida? remissiuè. l. 1. ti. 10. glo. 3.

Rex potest ob negligentiam dominorum iurisdictionẽ in eorum locis exercere, & hoc ei competit in signũ supremæ potestatis. l. 2. ti. 10. glo. 11. nu. 1.

Rex potest dominos locorum iurisdictione priuare, donec titulum ostendant. l. 1. ti. 10. glo. 11. num. 3.

Rex Castellæ proprio iure dicitur fons iurisdictionum & magistratuũ. l. 1. ti. 10. glo. 21. num. 3.

Rex Castellæ habet iurisdictionem ex translatione tacita populorum, ibidem nu. 4.

Rex Castellæ in regno suo habet fundatam intentionem, quoad iurisdictionem, ibi nu. 5.

Rex Castellæ potest iurisdictionem cum mero & mixto imperio concedere, l. 1. ti. 10. glo. 21. nu. 12.

Rex iurat in initio sui regiminis non alienare bona regiæ coronæ. l. 3. ti. 10. glo. 7. nu. 1.

Rex Castellæ est dominus, non solum quoad protectionem, verum & quoad verum rerum dominium, quæ in regno sunt, l. 3. ti. 10. glo. 7. nu. 1.

Rex, & regnum habent intentionem fundatam quoad ciuitates & loca l. 3. ti. 10. glo. 7. nu. 6.

Rex solus an possit bona regni alienare, ibi.

Rex Castellæ non potest bona regni alienare, nisi cum solemnitate, l. 3. ti. 10. glo. 7. nu. 7.

Rex Hispaniarum est iudex in causa propria, maximè super iurisdictione etiam contra clericos, l. 3. ti. 10. glo. 10. nu. 1.

Rex potest vsumfructum constituere in bonis ad regiã coronam spectantibus. l. 3. ti. 10. glo. 14. nu. 1.

Rex an dicatur verus & plenus dominus ciuitatum, & aliarum rerum ad regiam coronam pertinentium? l. 3. ti. 10. glo. 14. num. 5.

Rex, Cõsilium, & regia Cancellaria an possint iudices ecclesiasticos coram se vocare, vt rationem causarũ & litium coram ipsis pendentium contra iudices seculares assignent? l. 11. ti. 10. glo. 7.

Rex an teneatur soluere mutuum administratori nomine regio factum, si non probetur in eius vtilitatem versum fuisse. l. 22. ti. 11. glo. 2. nu. 6.

Rex non potest legem successori imponere. l. 1. tit. 17. glo. 1. nu. 2.

Rex, vide in verbo princeps.

Richihomines, Hispanè, non diuites, sed nobiliores sanguine dicuntur. l. 1. ti. 10. glo. 7. nu. 1.

Ricos homes in Hispania, & infanzones qui dicantur, l. 1. ti. 7. glo. 2. nu. 1. & 2. & remissiuè in l. 1. tit. 10. glo. 7. nu. 1.

Rigor scriptus sequi debet, vbi æquitas non inuenitur scripta, l. 8. ti. 11. glo. 17. nu. 2.

Rixa si timeatur, sequestrationi an locus sit. l. 9. tit. 7. glo. 1. num. 1.

Rixæ permittuntur, & ad arma deuenire pro tuitione corporum & rerum impunè licet. l. 10. titu. 17. glo. 1. num. 3.

Robur testatoris & testium, in quo nomen & cognomen apponitur sub certis caracteribus, an loco subscriptionis, an verò loco signaculorum successerit? l. 2. ti. 4. glo. 5. nu. 2.

Rusticus sagax non excusatur prætextu rusticitatis. l. 1. ti. 8. glo. 3. nu. 1.

Rustico, aut militi, vel mulieri nõ parcitur in his, quæ introducta sunt ad rigorem conseruandum, l. 8. tit. 11. glo. 13. nu. 4. nec in his quæ stricti iuris sunt, ibi.

Rustico, mulieri, & militi non subuenitur, nisi in casibus à iure expressis. d. glo. 13. nu. 5.

Rustico, mulieri, & militi non subuenitur vbi potuerunt consulere peritiores, ibi. nu. 6.

Rustici aliquid ad vendendum adducentes compelli possunt transacta hora constituta, vt redeant ad opera sua rustica. l. 2. ti. 14. glo. 10. nu. 3.

Rustici compelli possunt venire ad ciuitatem cum victualibus. l. 1. ti. 15. glo. 9. nu. 3.

Rusticorum specialia, remissiuè, ibi.

S

SACERDOS, vide in verbo presbyter, & in verbo clericus.

Salarium constitui potest à decurionibus ei qui emere debeat frumentum tempore necessitatis. l. 1. ti. 15. glo. 9. nu. 7.

Saltuarij seu custodes montium dicuntur personæ publicæ. l. 1. ti. 7. glo. 6. num. 1.

Salis venditio vt à principe sola fiat, tunc licitum erit, cum pretio iusto vendatur, non aliàs. l. 1. ti. 18. glo. 2. num. 2.

Sarcinetor vel aliùs artifex differt à mercatore, non enim dicitur officium gerere proni mercator exercet, sed artificium. l. 2. ti. 12. glo. 8. nu. 1.

Sarcinator non potest esse mercator iure nostro regio, ibi. nu. 3.

Satisdare debet reus conuentus actione personali, si præcedat probatio debiti summariè per testes vel instrumenta, non aliàs. l. 3. ti. 16. glo. 1. num. 1.

Satis-

INDEX.

Satisdare an teneatur conuentus actione in rem, si immobilia non possidet, ibi.
Satisdare an teneatur actione reali conuentus ad mobilia, ibi num. 2.
Satisdare non tenetur conuentus actione personali, qui possidet immobilia. ibi. nu. 2.
Satisdare tenetur de iudicio sistendo non de iudicatum soluendo, qui non possidet immobilia ibi.
Satisdationem si reus non praestiterit, debet iure regio in carcerem mitti. ibi nu. 4.
Satisdationem praestare non tenetur qui possidet immobilia etiam litigiosa, atque etiam si damnatus ad eorum restitutionem fuerit, si tamen à sententia appellauit, ibi. nu. 5.
Satisdare non tenetur qui bona fide possidet immobilia, secus si mala fide, ibi. nu. 6.
Satisdare an teneatur qui possidet annuos reditus, pignus, vel vsumfructum, vel bona vinculata, ibi.
Satisdare an teneatur qui multa possidet mobilia, remissiuè, ibi.
Satisdare an teneatur qui possidet immobilia in regno etiam extra locum iurisdictionis iudicis de causa cognoscentis, ibi. nu. 7.
Satisdare an teneatur aduena, cum quo scienter quis contraxit, ibi. nu. 8.
Satisdare an teneatur qui non mutauit conditionem, quam habebat tempore contractus, l. 3. ti. 16. glo. 1. num. 9.
Satisdare an teneatur reus qui mutauit conditionem post contractum, diu tamen à creditore fuit toleratus, ibi.
Satisdare non compellitur reus, nisi probatio debiti praecedat. l. 3. ti. 16. glo. 2. nu. 1.
Satisdare non compellitur reus, nisi probatio praecedat mutationis status debitoris. ibi nu. 2.
Satisdare vt teneatur quis, sufficit summaria testium depositio debiti, ibi.
Satisdatio in defectum immobilium quare à reo exigatur. l. 10. ti. 16. glo. 1. nu. 4.
Satisdationem iudicio sistendi, an iudicatum soluendi, reus non possidens immobilia praestare teneatur, aut aliam, l. 10. ti. 16. glo. 1. nu. 6.
Scapha non dicitur pars nauis. l. 1. ti. 15. glo. 2. nu 4.
Schedulae albae postea scriptae quando fidem faciant. l. 15. ti. 10. glo. 1. nu. 1.
Scholares an sint immunes à tributis, & muneribus, l. 1. ti. 10. glo. 1. num. 1.
Scholares an sint immunes à muneribus patrimonialibus, ibi. nu 2.
Scholaris debet esse matriculatus vt gaudeat priuilegio, ibi.
Scutorum seu coronatorum auri valor iure nouiori. l. 4. ti. 14. glo. 1. nu. 5.
Scientia in genere quando sufficiat? l. 1. tit. 6. gloss. 4 num. 13.
Scientia & patientia domini extendit mandatum. l. 1. ti. 11. glo. 4. num. 14.
Scientia & patientia domini non operatur ratificationem eius, quod per eum qui nullum habebat mandatum, gestum est. ibi. nu. 15.
Scienti non fit iniuria, nec fraus. l. 1. titu. 11. gloss. 8. num. 35.
Scientia laesi vltra dimidiam quomodo probari debeat. l. 1. ti. 11. glo. 8. nu. 38.
Scientia laesi cum alijs coniecturis sufficiens est, vt remedio. l. 2. C. de rescind. vend. cum similibus locus non sit. l. 1. ti. 11. glo. 8. nu. 39.
Scire vel scire debere, quando paria esse censeantur. l. 1. ti. 11. glo. 8. nu 40.
Scriptura ad quam fit relatio, si sit certa & indubitata, quod in ea continetur censetur expressum. l. 1. ti. 4 glo. 16. nu. 13.
Scriptura requiritur in pacto de non meliorando, vt irreuocabile sit, secus in pacto seu promissione meliorandi. l. 6. ti. 6. glo. 2. nu. 1.
Scriptura priuata an sufficiat in pacto de non meliorando, ibi. nu. 5.
Scriptura pro forma requisita, si amittatur, potest probari per testes, ibi. nu. 6.
Scriptura regulariter non requiritur pro forma, sed ad probationem l. 1 ti. 7. glo. 2. nu 1.
Scriptura an requiratur in maioratu. ibi.
Scriptura requiritur in pluribus casibus, remissiuè. l. 1. ti 7. glo. 2. nu. 2.
Scriptura requiritur in actis iudicialibus, ibi.
Scriptura publica quomodo probetur per testes? l. 1. tit. 7. glo 5.
Scriptura licèt in venditione non requiratur, si conueniat vt fiat, an sit locus poenitentiae? l. 2. ti. 16. glo. 7. nu. 2. & 3.
Scrupulum seu scriptulum, siliqua & duella quid? l. 1. ti. 2. glo. 1. nu. 2. & 3.
Secundae nuptiae an sint benedicendae? glo. rub. titu. 1. num. 31.
Secundae nuptiae & tertiae licent impunè, & toties nubere licebit, quoties solutum fuerit matrimonium, etiam ante annum luctus. l. 3. ti. 1. glo. 1.
Secundas nuptias prohibentium haeresis improbatur, ibidem.
Secundo nubentium intra annum luctus poenae sunt correctae iure canonico & regio, praeter eas quae statuuntur in fauorem filiorum prioris matrimonij. l. 3. tit. 1. glo. 2. nu. 1.
Secundo nubens tenetur reseruare filijs prioris matrimonij quidquid habuit à marito quocunque titulo, solumque potitur ipsa vsufructu, idem in viro. l. 3. tit. 1. glo. 2. nu. 2.
Secundo nubens tenetur reseruare filijs prioris coniugij relicta sibi à marito in testamento. l. 3. titu. 1 glo. 2. num 3.
Secundo nubens tenetur reseruare filijs prioris matrimonij sponsalitiam largitatem, & quidquid habuit à marito ratione nuptiarum, ibi. nu. 4.
Secundo nubens non gaudet priuilegio & honore prioris mariti, ibi. nu. 5.
Secundo nubenti poena imponitur, ne quoquo titulo lucratiuo plus secundo coniugi relinquat, quam vni ex liberis prioris matrimonij, cui minus reliquerit. l. 3. ti. 1. glo 2. nu. 6.
Secundo nubens non potest praetextu ingratitudinis donationem filio prioris matrimonij factam reuocare. ibi. nu. 7.
Secundò nubens foemina amittit tutelam vel curam filiorum prioris matrimonij, quam assumpserat, ibidem. num. 9.
Secundo nubens plus amare praesumitur virum secun-

cundum, quàm filios prioris matrimonij, ibi.
Secundò nubens, ex consensu prioris mariti, vel filiorum prioris matrimonij, excusatur à pœnis secundò nubentibus impositis etiam in fauorem filiorū. ibi.
Secundò nubens tenetur satisdationem præstare de hæreditate filio restituenda, quam auus ei reliquit, rogauitque filio secundo nubenti post mortem suam restituere. ibi. num. 12.
Secundo nubens non potest ad sacros ordines promoueri, nec mulier esse diaconissa. l. 3. tit. 1. glos. 2. numero 13.
Secundo nubens amittit relictum sibi à quocunque factum sub conditione, si secundo non nupserit, ibidē num. 14.
Secundo nubens non succedit ab intestato filijs prioris matrimonii, nisi quoad vsumfructum, eam proprietatem tenetur cæteris filijs superstitibus reseruare, limitatur l. 3. tit. 1. glos. 2. n. 15.
Secundo nubens non tenetur reseruare filijs prioris matrimonij quæ habuit ab altero eorum ex testamento, vel aliàs, si bona quæ habuit, quæsiuit filius aliunde quàm a patre, ibi.
Secundo nubens tenetur cautionem præstare de reddendo filijs bona aduentitia, & eis vtendo arbitrio boni viri. l. 3. tit. 1. glos. 2. n. 16.
Secundo nubens amittit relictum sibi factum, quandiu cum filijs steterit, nisi sint iam mortui filij, quādo secundo nupserit. ibi. n. 18.
Secundo nubens reddere tenetur hæredibus vestes lugubres, ac viduales, si intra annum luctus nupserit. l. 3. tit. 1. glos. 2. n. 36.
Secundo nubens mulier non potest substituere filio exēplariter. licèt aliàs posset, ibi. num. 37.
Secundo nubentis bona sunt tacite hypothecata pro cōseruatione lucrorum, ibi. num. 38.
Secundi viri bona sunt tacite hypothecata filijs prioris matrimonij, ibi num. 39.
Secundo nubens etiam de medicis rationem reddere tenetur, ibi. n. 40.
Secundo nubens non succedit filio, nisi quoad vsumfructum bonorum, quæ ipse habuit à patre vel matre defunctis, ibi. n. 41.
Secundo nubens bona quæ habuit à filijs prioris matrimonij, quæque ipsi habuerunt ab ascendentibus, reseruare tenetur liberis superstitibus prioris matrimonij, ibid. n. 42.
Secundo nubens quando meliorationem facere nō possit, ibi.
Secundo nubens cum licentia coniugis, vel liberorum prioris matrimonij, nullas patitur pœnas. l. 3. tit. 1. glos 2. num. 43.
Secundo nubentis intra annum pœnæ in odium secundarum nuptiarum introductæ, sunt correctæ iure canonico & regio, non quæ in filiorum fauorem, ibi d. num. 44.
Secundo nubentium pœnæ an habeant locum in auia, vel cæteris ascendentibus, ibi. n. 45.
Secundo nubentium pœnæ æque statuūtur in viro atque in vxore. l. 4. tit. 1. glos. 3. n. 1.
Secundo nubentium pœnæ statutæ esse censentur in omnibus ascendentibus ex parte viri vel vxoris. l. 4. tit. 1. glos. 3. num. 2.
Secundo nubenti, prima viuenti coniuge, pœna imponitur iure regio, vt candenti ferro, litera Q. fronti imprimatur, & quomodo hoc praxis receperit. l. 5. tit. 1 glos 4. num. 1.
Secundum, vel prout, ponitur demonstratiue, non conditionaliter, & quando conditionaliter. l. 2. tit. 4. glos. 9. num. 12. & 13.
Secundum quod tui prædecessores habuerunt, vel secūdum quod dare consueuerunt, quid importent verba hæc, ibi.
Sed dictio aduersatur in iure & in facto. l. 2. tit. 4. glo. 1. num. 5.
Semel alienatū efficitur in perpetuum alienabile, l. 7. tit. 11 glos. 8. num. 2.
Semen fœminæ ad generandum necessarium non est, sed viri semen sufficit, glos. rubr. tit. 1 n. 189.
Senatores regij cognoscere possunt de omnibus causis, de quibus Rex ipse cognosceret, l. 4. tit. 17. gloss. 4.
Senex vel spado, qui potest actum carnalem exercere, & seminare, licet inualide ad generandum, contrahere potest matrimonium, secus vero si seminare nō potest, vel potest, sed extra vas, glos. rub. tit. 1. numero 195.
Sententia à iudice competenti lata valet in foro exteriori, & interiori animæ. l. 1. tit. 4. glos. 10. numero 27.
Sententia, quam scio iniuste latam, non excusabit me à restitutione in foro conscientiæ, ibi. n. 28.
Sententia lata in possessorio non parit exceptionē rei iudicatæ in petitorio. l. 10. tit. 7. glos. 2. num. 2.
Sententia declaratoria opus est in pœnis ipso iure impositis. l. 10. tit. 9. glos. 4.
Sententia parte non citata valet, quoties constat absenti nullam competere defensionem. l. 3. tit. 10. glo. 10. num 4.
Sententia quando transire dicatur in rem iudicatam, l. 13. tit. 10. glos. 2. num. 4.
Sententiæ consentire videtur, qui petit dilationem ad soluendum, licet ab ea appellauerit. l. 13. tit. 10. gl. 2. num. 9.
Sententia potest alternatiue ferri, licet libellus simpliciter concludat in casu. l. 1 tit. 11. glos. 5. num. 3.
Sententiam conformem libello esse oportere, quomodo intelligatur. ibi.
Sententia condemnatoria non requiritur, vbi pœna ipso iure imponitur, sed tantum commissi criminis declaratoria. l. 5. tit. 11. glos. 1 num. 2.
Sententia lata in fauorem retractus, an possit cogi consanguineus vti inuitus? l. 12. tit. 11. glos. 3. n. 2.
Sententia parit actionem iudicati vtrique parti, ibi. num. 3.
Sententia in fauorem meum lata quando cogi possim vti, ibi. num. 8.
Sententia capitalis transit in rem iudicatam, si reus nō appellauerit, vel alius pro eo. l. 19. tit. 16. gloss. 4. num 21.
Sententia executioni mandatur mittendorum in carcerem. l. 10. tit. 16. glos. 1. num. 25.
Sententia lata per iudicem qui non iurauit, est nulla. l. 1. tit. 18. glos. 13. num. 1.
Separationi bonorum an sit locus in successione ascendentium? l. 1. tit. 8. glos. 3. num. 17.
Separatio bonorum quando admittatur. l. 6. tit. 8. glos. 3. num. 7.

Sequestrationi an sit locus, si duo contendunt super possessione alicuius rei, & rixa timetur, vel contentio, quod limitatur l.9.tit.7.glos.1.n.2.

Sermo simpliciter prolatus intelligitur de primo actu in dispositionibus generalibus.l.3.titul.3.glos.2.num.7.

Seruitia Regi facta, ex quibus vtilitas obuenit seruienti, vel non sunt remuneranda, vel ita vt vtilitas computetur.l.15.tit.20.glos.7.

Seruitia, & merita praecedentia attendi non solum oportet, sed etiam futura in donationibus bonorum regiae coronae, vel in commendis Indorum.l.11.tit.7.glos.4.num.1.

Seruitij ius est in libero homine iure regio, licet pignori dari nequeat.l.4.tit.16.glos.2.nu.14.

Seruitus sine praedio esse non potest, ideo fundum sequitur, siue vendatur, siue publicetur, l.6.tit.7.glo.2.num.6.

Seruitus confunditur, & extinguitur per acquisitionem dominij.l.7.tit.11.glos.1.num.41.

Seruus quare repudiare potest haereditatem inuito domino, & vxor non.l.1.tit.3.glos.2.num.5.

Seruus an sit de plebe?l.1.tit.4.glos.5.num.8.

Seruus poena quis dicatur iure communi.l.3.tit.4.glo.1.num.1.

Seruus quis esse non potest quoad vnum effectum, & liber quoad alium l.3.tit.4.glos.3.num.6.

Seruus languidus a domo exclusus, & nemini in curam datus, libertatem consequitur.l.2.tit.9.glos.numero 51.

Seruus quoad ius ciuile pro nihilo reputatur, quare nec obligari ipse efficaciter potest, nec alios obligare.l.16 tit.11.glos.1.num.1.

Seruus in iudicio esse non potest, nisi in certis casibus, ibidem.

Seruus quicquid acquirit, domino acquirit, quare qui cum eo contrahit, est in mala fide, quia scit esse alienum, ibi.num.2.

Seruus bona fide mihi seruiens, quamuis alienus sit, a me praepositus negotiationi, me obligat.l.16.tit.11 glos.10.num.1.

Seruus meus, si non est a me praepositus negotiationi, sed communiter vt talis reputatur, an me obliget?l.16 tit.11.glos 10 num.2.

Seruus est capax omnium, quorum & eius dominus, si eius nomine & mandato faciat.l.1.tit.18.glos.7.num.3.

Seruus an possit esse argentarius, ibi.

Seruus sapiens dominabitur filijs stultis, glos.rubr.tit.1.num.96.

Sigilla, seu signacula testium in testamento inscriptis, abolita sunt apud nos.l.2.tit.4.glos.5.num.3.

Sigillum tabellionis, eiusque robur, seu subscriptio, ad idem tendunt.l.2.tit.4.glos.7.num.4.

Signa suis rebus imponere ad libitum cuilibet licet.l.6.tit.12.glos.2.num.1.

Signa aliena suis rebus absque fraude imponere cuilibet licet, ibid.

Signa alterius non potest quis mercibus suis imponere, si eius, cuius est signum, interest. l.6.tit.12.gloss.num.4.

Signis vti solent mercatores ad merces seu sarcinas signandum.l.6.tit.12.glos.1.num.1.

Signis alterius vti iudex prohibere potest sub poena.l.6.tit.12.glos.2.num.4.

Signo quo merces signantur probato, an probatum censeatur dominium mercium?l.6.tit.12.gloss.numero 3.

Signum mercibus a mercatoribus impositum, quando integram probationem faciat?primo, si de eo sit consuetudo, 2.si contentio sit inter duos mercatores in eadem naui merces asportantes, quarum quaedam a piratis captae sunt.l.6.tit.12.glos.1.num.4.

Signum alienum qui suis rebus fraudulenter imponit, punitur, l.6.tit.12.glos.2.num.2.

Signum habere debent notum fabri argentarij & aurifices, l.1.tit.24.glos.3.

Signum an probet, & de eius materia remissiue, ibidem.

Siliqua & duella quid?l.1.tit.22.glos.1.n.2.& 3.

Societas contracta esse videtur inter coniuges iure regio, glos rubr.tit.1.num.97.

Societas viri & vxoris an sit omnium bonorum, vel lucri tantum & quaestus?remissiue, l.1.tit.9.glossa 3.

Societas an contracta videatur inter coniuges iure canonico & ciuili.l.2.tit.9.glos.1.num.1.

Societas tacita inter virum & vxorem quare contracta censeatur?l.2.tit.9.glos.1.num.6.

Societas tacita non minori fruitur priuilegio, quam expressa, ibi.num.7.

Societas tacita inter coniuges est quaedam fraternitas, sicut expressa, ibi.

Societas tacita inter coniuges, an duret post mortem alterius, bonis indiuisis manentibus apud superstitem, & haeredes alterius?l.2.tit.9.glos.1.num.9.& sequent.

Societas ex quibus actibus continuata censeatur, mortuo altero ex socijs, ibi.num.11.& 12.

Societas an censeatur continuata, si filijs ijsdem vtatur institoribus, quibus & pater, ibi.

Societas morte soluitur, etiamsi inter socios conuentum sit, ne dissolui possit vsque ad certum tempus, quo nondum transacto mors socij interuenerit, ibidem, num.15.

Societas morte vnius ex pluribus socijs soluitur, quoad omnes, nisi aliud conuentum fuerit, l.2.tit.9.glo.1 num.17.

Societas ita coiri non potest, vt ad haeredes transeat, ibid.

Societas publicorum vectigalium, an ad haeredes transeat, l.2.tit.9.glos.1.num.18.

Societas quando renouata censeatur inter socium mariti defuncti, & vxorem & haeredes?ibi.num.19.

Societas post mortem socij quando continuata esse censeatur, ibi.num.22.

Societas an videatur continuata inter fratres, vel inter viduam & haeredes viri, si mercaturam nullam exerceant, sed solum retineant haereditatem communem pro indiuiso?ibi.num.23.& 24.

Societas tacite an contracta esse censeatur, si haeres mariti negotietur, vxor vero non, ibi.num 25.

Societas quando tacite contracta esse censeatur inter fratres?ibi.num.26.& 28.

Societas quando tacite contrahitur inter viduam & haeredes mariti, l.2.tit.9.glos.1.num.27.

Soci-

Societas inter fratres non contrahitur eo ipso solum, quod possideant pro indiuiso communem hæreditatem, ibi. nu. 28.

Societas distrahi non potest socio ignorante, ibidem, num. 30.

Societas vnius tantum negotiationis quando inter fratres contracta esse censeatur, ibi. nu. 34.

Societas si inter fratres tacitè contrahatur, quorum vnus erat alterius tutor, an & quando lucra communicentur. l. 2. ti. 9. glo. 1. nu. 40.

Societas inter virum & vxorem post traductionem ad domum mariti intelligitur contracta, & non antea, ibi. nu. 41.

Societas inhonestarum rerum non contrahitur. l. 2. tit. 9 glo 1. nu. 62.

Societas bonorum omnium cum fit, transit ipso iure dominium & possessio bonorum, quæ vterque socius habebat in alterum. l. 2. ti 9. glo 3. nu. 6.

Societas tacita inter virum & vxorem non est omniũ bonorum sed lucri tantum, & quæstus. l. 2. ti. 9. gl. 3. num. 10.

Societas coniugum non est vniuersalis, quando quidẽ bona præsentia, legata, & donationes non communicantur. l. 2. ti. 9. glo. 3. nu. 10.

Societas tacitè inter coniuges contracta habet vim cõstituti ad transferendam possessionem rerum acquirendarum absque vlla traditione. l. 2. titu. 9. gloss. 3. num. 19.

Societas omnium bonorum comprehendit donationes, hæreditates, & legata vndecunque obuenientia, omnia siquidem communicantur. l. 3. titu. 9. gloss. 1. num. 1.

Societas lucri & quæstus non comprehendit legata, donationes, nec hæreditates. l. 3. ti 9. gl. 1. nu. 2.

Societas inter virum & vxorem non est omnium bonorum, sed lucri tantum & quæstus. l. 3. tit. 9. gloss. 1. num. 3.

Societas contracta esse intelligitur inter coniuges. l. 4. ti. 9. glo. 1. nu. 1.

Societas coniugalis an sit omnium bonorum, l. 4. ti. 9. glo. 2. nu. 1.

Societas coniugalis quomodo diuidatur, ibi.

Societas an finiatur altero ex socijs decoquente, l. 1. ti. 15. glo. 2. num. 10.

Societas egestate finitur, & quomodo id intelligatur. ibidem.

Societatis negotia cœpta an teneatur hæres continuare l. 2. ti. 9. glo. 1. num. 20.

Societatis renunciatio quando & quomodo fieri possit, & an in absentia, ibi. nu. 29.

Societatis renunciatio non prodest renuncianti, donec in notitiam socij peruenerit l. 2. ti. 9. glo. 1. nu. 44.

Societatis dolosa renunciatio causa fraudandi socium lucro nil doloso proderit, ibi. nu. 46.

Societatis intempestiua renunciatio non prodest renuncianti, ibi.

Socij vnius industria supplet quantum deest ex patrimonio. l. 2. ti. 9. glo. 1. nu. 8.

Socij defuncti vxor non dicitur socij superstitis socia. l. 2. ti. 9. glo. 1. nu. 17.

Socij omnium bonorum si sint fratres. vel patruus cum nepotibus, communicare ad inuicem tenentur quæ proprio nomine emerint. ibi. nu. 30.

Socij duo diuersas negotiationes exercentes videntur esse institores ad inuicem, atque ideo factum vnius alteri prodest & nocet. l. 2. ti. 9. glo. 2. nu. 2.

Socij communicant lucra pariter & damna, expensasque. l. 3 ti. 9. glo. 7. nu. 1.

Socius ad damna tenetur, aliàs esset societas leonina. l. 2. ti 9. glo. 1. nu. 16.

Socius mei socij socius meus non est, ibi. nu. 17.

Socius si fuerit mortuus, quæ lucra communicentur inter eius hæredes & socium superstitem? ibi. nu. 19.

Socius in conductione vectigalium, si mortuus fuerit ante finitam conductionem, non desinet eius hæres communicare lucra & damna, ibi. nu. 21.

Socius omnium bonorum si seorsum negotiari inceperit vel merces, seu alias res, proprio nomine emerit, an fiat communicatio, l. 2. ti. 9. glo. 1. nu. 29.

Socius qui vult ire Venetias altero renuente, sibi quærit lucra non socio. l. 2. ti 9. glo. 1. nu. 39.

Socius in ludo & meretricibus bona societatis expendens, an socijs præiudicet? l. 5. t. 9. glo. 6. nu. 7.

Socius an habeat partem rei per socium retractæ, vel pretij eius? l. 7. ti. 11. glo. 12. nu. 10. infi.

Sodomita an prohibeatur testari. l. 3 titu. 4. glo. 7 nume. 4. & 5.

Solemnitas ex causa necessaria relaxatur in casibus à iure expressis. l. 1. ti. 4. glo. 7. nu. 9.

Solemnitas formalis, & substantialis, & effectualis, vt vulgo dicitur, si deficiat, actus corruit. l. 1. tit. 4. glo. 4. num. 10.

Solemnitas probatoria, si deficiat, non deficit actus, si aliter probari possit, ibi. nu. 11.

Solemnitas testamentorum est substantialis & formalis, ibi. & nu. 12.

Solemnitas testium testamenti, licet per legem nouam minuatur vel mutetur, non ex hoc excluditur qualitas testium per leges antiquas requisita, l. 1. ti. 4. glo 8. num. 1.

Solemnitas requisita in conficiendo testamento, requiritur & in reuocando. l. 1 ti. 4. glo 10. num. 2.

Solemnitas requisita in actu contrahendo requiritur & in destruendo, l. 1. ti. 4. glo. 10. nu. 5.

Solemnitas tot testium quot in testamento requiruntur fit ad euitandas falsitates, ibi. nu. 10.

Solemnitas iuris ciuilis an attendatur in foro animæ? ibid. num. 32.

Solemnitas diminuta in testamento seruabitur, & in codicillis. l. 2. ti 4. glo. 9. nu. 3.

Solemnitas requisita in actu conficiendo requiritur & in destruendo. l. 8. ti. 4. glo. 1. nu. 3.

Solidorum valor qui sit, hodiè? l. 7. titu. 10. gloss. 6. nume. 12.

Solita fieri veniunt in mandato generali. l. 2. titu 9. glo. 1 nu. 38.

Solita fieri mandata esse videntur. l. 5. titu. 9 gloss. 6. num. 17.

Soluenti ante tempus an deducendum sit interusurium medij temporis? l. 1. ti. 11. glo. 2. nu. 32.

Soluisse ante tempus quis non præsumitur, ibidem, nume. 33.

Solutio debiti ante vel post præstitutum diem facta augeri dicitur vel minui, ibi.

Solutio debiti potest ex generali consuetudine vel iuxta ius nostrum regium fieri in quacunque moneta cu-

Digitized by Google

currenti, modò valor debiti non minuatur.l.9. titu. 11.glo.4.nu.9.
Solutio in qua moneta fieri possit,l.6.ti.21.glo.1.
Solutio ante tempus creditoribus facta, præsumptionē fraudis inducit aduersus debitorem decoctum.l.1. ti 19.glo.1.nu.11.
Spes quid speretur,remissiuè.l.7.titulo.7.gloss.5.nume.6.
Spes primogenituræ est considerabilis,& impedit retrò tractionem.l.10.ti.8.glo.3.nu.17.
Spes successionis filij est probabilis & considerabilis, ibid.
Splendidissima loca quæ dicantur.l.19.titu.10.glo.1. num.1.
Sponsalia de futuro non vertuntur in matrimoniū de præsenti,etiam sequuta copula, nisi Cōsensus denuo exprimatur coram parocho & testibus, iuxta Concilium Tridentinum,glo.rub.ti.1.nu.43.
Sponsalia de futuro quibus modis soluantur, primò mutuo consensu,glo.rub.ti.1.nu.45.
Sponsalia de futuro soluuntur fornicatione sequuta ab altero ex sponsis,ibi.nu.46.
Sponsalia de futuro soluuntur si dos promissa non soluatur,ibi nu.47.
Sponsalia de futuro soluuntur si sponsus vagetur per triennium,& ignoretur vbi sit, ibi.nu 48.
Sponsalia de futuro soluuntur per matrimonium de præsenti cum alia contractum,ibi. nu.49.
Sponsalia de futuro soluuntur per religionis ingressum idem si sint de præsenti ante copulam, ibi.nu.50.
Sponsalia de futuro soluuntur superueniente affinitate, ibi.nu.51.
Sponsalia de futuro soluuntur lapsu temporis præstituti ad contrahendum ibi.
Sponsalia de futuro soluuntur ex solo impuberis dissensu,cum ad pubertatem deuenerit,ibi.
Sponsalia de futuro soluuntur,si non fiant coram parocho,& testibus iuxta Concilium Tridentinum,ibi.
Sponsalia de futuro sequuta copula non conuertuntur in matrimonium de præsenti,iuxta Concilium Tridentinum.d.glo.rub.ti.1.nu.52.& gloss.3.rub.ti. 2.num.4.
Sponsalia de futuro re & verbis vel iuris intellectu, verbis tamen de præsenti sequuta copula,an vertantur in matrimonium de præsenti iuxta Concilium Tridentinum,ibi.nu.57.
Sponsa de præsenti ante traductionem efficitur ciuis eius loci vbi vir degit,ibi. nu 95.
Sponsā ingrediens religionem an per osculum lucretur dimidiam donatorum partem.l.4.ti.2.gloss.2.nume.1.
Sponsa quando lucretur donationem iocalium.l.4.tit. 2.glo.3.
Sponsa nomen amittit sponsæ post copulam, quare post eam donata non lucratur,l 4.titulo.2. gloss.6. nume.3.
Sponsæ donata,a sponso missa & ab sponsa recepta post copulam,an possint ab sponso repeti soluto matrimonio,l.4.ti.2.glo.4. nu.4.
Sponsalia de præsenti faciunt verum & legitimū matrimonium.l.8.ti.1.glo.1.nu.4.
Sponsalia de præsenti impropriè dicuntur sponsalia, quoniam verum est matrimonium,l.4. titul.2.glo. 2.num.2.
Sponsalia si nulla sint propter impedimentum affinitatis vel consanguinitatis,an lucretur sponsa per osculum dimidiam donatorum partem.l.4.titu.2.gloss. 2.num.2.
Sponsalitia largitas quæ,glo.3.rub.ti.2.nu.2.
Sponsalitiam largitatem quis lucretur,& quomodo.di glo.3.rub.ti.2.nu.2.& 3.
Sponsalitia largitas non potest excedere octauam partem dotis iure regio.l.1.ti.2.glo.6.nu.1.
Sponsalitia largitas ab extraneo data valet, etiam si octauam partem dotis excedat,ibi.nu.2.
Sponsalitia largitas non potest octauam verè numeratæ dotis partem excedere, ibi.nu.3.
Sponsalitia largitas an ad mensuram octauæ partis metiatur, si solutum fuerit matrimonium, antequam aduenerit dies solutionis dotis,ibi. nu.4.
Sponsalitia largitas an cedat lucro vxoris,si nulla dos in matrimonio intercesserit.l.1.ti.2.glo.6.nu.5.
Sponsalitia largitas an fieri possit in die nuptiarum?l. 4.ti.2.glo.6.nu.4.
Sponsalitiam largitatē aut arrhas eligere debet vxor, quia vtrumque consequi non potest.l.4. titu.2.glo. 7.num.1.
Sponsi de futuro quomodo cogendi sunt ab ecclesia matrimonium celebrare?remissiuè. glo.rub. titulo.1. num.44.
Sponsi ante benedictionem coire non debent, aliàs venialiter peccant?glo.rub.ti.1.nu.98.
Sponsiones,quibus aliquid datur,si Imperator veniat in Italiam tali die,& si non venerit,duplum vel triplum reddatur,non esse improbatas.l.22.ti.11. glo 2.nu 2.
Sponsus de futuro peccat cum alia contrahendo, sed valet matrimonium cum alia contractum, gloss. rub.ti.1.nu.43.
Sponsus de futuro si alij fidem cum iuramento præstitit,adhuc tenebitur cum prima sponsa contrahere, ibidem,nu.44.
Sponsus de futuro non potest aliam ducere sub pœna peccati mortalis,sed valet matrimonium, glo.rub.tit. 1.nu.153.
Sponsus donata sponsæ vt repetat,quid probare teneatur,l.4.ti.2.glo.4.nu.1.
Sponsus an repetat ab sponsa donata osculo interueniēte,quòd non l.4.ti.2 glo.4.num.2.
Sponsus,copula interueniente,repetit ab sponsa sibi donata.l.4.ti.2.glo.4.nu.2.
Spuriam filiam an pater dotare teneatur, & quando non?l.8.ti.8.glo.1.nu.32.
Spurij qui propriè dicantur.l. 6.titulo. 8. gloss.3.nume.1.
Spurij appellatione adulterini,nepharij, & incestuosi comprehenduntur.l.6.ti.8.glo.3.nu.2.
Spurijs posse à patre aliquid donari.l.6. titu.8. glo. 8. num.1.
Spurij & incestuosi possunt bona patris habere ex rescripto principis cum clausula non obstante.l.6.tit. 8.gloss.9.nu.2.
Spurij qui dicantur?remissiuè.l.7.ti.8.glo.1. infi.
Spurij matri succedunt exclusis ascendentibus infimis matris,idquè in Rotæ auditorio decisum fuit.l.7.ti. 8.glo.6.nu.1.

Spō

Spurij matri illustri an succedant? ibi. nu. 2.

Spurij naturales filij, hæredes legitimi dicũtur matri, & de primo capite liberorum, non prout antea cognatorum. l. 7. ti. 8. glo. 7. nu. 2.

Spurij vel naturales filij an possint contra matris testamentum succedere? & illud euertere, si sint præteriti? ibi nu. 3.

Spurij mater an possit agere querela aduersus filij testamentum eam prætereuntis? ibidem, nu 4. vel si quid est ei relictum agere ad supplementum, ibi. nu. 4.

Spurij ex damnato & punibili coitu nati, non succedunt matri, etiam si filios legitimos non habeat. l. 7 ti. 8 glo. 8. nu. 1.

Spurij ex damnabili & punibili coitu nati, quãdo succedant matri vel non, iure regio? ibi. nu 2.

Spurio vel filio clerici nihil potest à patre relinqui. l. 6 ti. 8. glo. 5. nu. 1.

Spurio à patre relictũ acquiritur hæredibus legitimis, et ipsis nolentibus fisco. l. 6. ti. 8. glo. 5. nu. 1.

Spurio à patre relictũ acquiritur hæredibus legitimis, & ipsis nolentibus fisco. l. 6. ti. 8. glo. 5. nu. 2.

Spurio à patre relictũ acquiritur hæredi instituto, quo deficiente quæritur legitimis, ibi. nu. 3.

Spurio filio donatio facta reuocatur per descendentes legitimos. l. 6. ti. 8 glo. 6. nu. 1.

Spurio, etiam iure regio pater rem aliquam vendere potest, si vera pretij numeratio intercedat. l. 6. ti. 8. glo 7. num. 14.

Spurio restituere rogatus palam bona patris, ea potest retinere, nec tenebitur fisco restituere, nec ad id cogi potest. l 6 ti. 8. glo 8. nu. 4.

Spurio tacitè restituere rogatus, & fidem patri præstãs de hæreditate restituenda, licèt palam fecerit bona fisco applicabuntur, ibi.

Spurio an aliquid possit à parentibus relinqui, iure cõmuni. & regio antiquo, & iure pontificio, & regio nouiori? l. 7 ti. 8. glo. 4. nu. 1.

Spurio ex damnato coitu nato, an possit relinqui à matre quinta bonorum pars extantibus legitimis? l. 7. ti. 8 glo 4 nu. 6.

Spurio alimenta dari possunt ab executore testamenti paterni. l. 7. ti. 8. glo. 5. nu. 3.

Spurio filio alimenta à patre sunt præstanda, etiam si ex damnato coitu natus sit. l. 1. 8. ti. 8. gloss. 1 nume. 1.

Spurio filio & incestuoso, loco alimentorum nihil vltra quintum potest pater relinquere, extantibus legitimis, ibi. nu. 5.

Spurio, extantibus filijs legitimis, an possit à patre vltra quintam substantiæ suæ partem aliquid relinquere, si ad alimenta non sit satis quinta pars, ibidem, num. 6 7 & 8.

Spurio à patre si quintum reliquatur, etiam si alimenta excedat, minimè reuocatur. l. 8. ti. 8. glo. 1. nu. 8.

Spurio vel filio clerici, deficiẽtibus legitimis, possunt relinqui alimenta quintum excedentia, ibi.

Spurio quando possit vltra quintum relinqui extantibus legitimis? ibi. nu 9.

Spurio an pater compellatur integrum dare quintum, si minus sufficiat ad alimenta? ibi. nu. 10.

Spurio, si à patre quinta bonorum pars relinquatur, an possit ab eo auocari, si excedat metam alimentorum? ibi. num. 13.

Spurio relictum extra causam alimentorum est nullũ. ibidem, nu. 16.

Spurio à patre quinta pars loco alimentorum quando possit relinqui, ibi. nu. 17.

Spurio alimẽnta an præstare teneantur hæredes patris, ibi. num. 19.

Spurio non succedit pater, quibus casibus spurius patri non succedit, ibi. nu. 30.

Spurio vt monasterium ingrediatur an possit à patre vltra quintum relinqui? l. 8. ti. 8. glo. 1. nu. 44.

Spurio, vt monasterium ingrediatur, an possit pater vltra quintum donare. ibid.

Spurio res legata pro alimentis, iure regio ad eius hæredes transmittitur. l. 8. ti. 8. glo. 3. nu 3.

Spurio alimenta à patre relicta, quando ad hæredes spurij non transmittantur? l. 8. ti. 8. glo. 3. nu. 4.

Spurio an possit pater grauamen restituendi post mortẽ apponere in quinto ad alimenta relicto, l. 8. ti. u. 8. glo. 3. nu. 5.

Spurius ex testamento vel abintestato vel ex contractu quisquam ex bonis patris capere non potest. l. 6. ti. 8. glo. 3. nu. 3.

Spurius à patre sibi relictum an præscribere possit? l. 6. ti. 8. glo. 3 nu 4.

Spurius an per substitutionem vulgarem vel fideicommissariam, aut pupillarem aliquid ex bonis patris capere possit? ibi. nu. 5.

Spurius non potest ex substitutione fideicommissaria aliquid ex bonis patris accipere, ibi. nu. 7.

Spurius filius an possit a patre, iure regio, pupillariter substitui? l. 6. ti. 8. glo. 3 nu. 7.

Spurius si instituatur à patre, & alius vulgariter substituatur, vel per fideicommissum, an vitietur substitutio, ibi. nu. 8.

Spurius vel ex damnato coitu natus an possit ex contractu emptionis aliquid habere ex bonis patris? l. 6 ti. 8. glo. 7. nu. 2.

Spurius an possit mutuare patri, vel ab eo aliquid emere? quòd possit, si vera numeratio interuenerit, ibidem, nu. 3.

Spurius non potest in foro conscientiæ bona à patre vel eius cognatis relicta retinere. ibi. l. 6. ti. 8. gloss. 8. num. 5.

Spurius quando in foro conscientiæ possit retinere bona patris? l. 6 ti. 8. glo. 8. nu. 6. & sequen.

Spurius an possit hæres institui sub conditione si à principe legitimetur? ibi nu. 19.

Spurius sub cõditione si legitimetur institutus à patre, an possit interim bonorum possessionem habere, ibi. num. 20.

Spurius filius testatoris an possit ab executore testamenti eligi, cui testator distributionem bonorum inter pauperes commisit, quòd vsque ad quintum possit. l. 7. ti. 8. glo. 5. nu. 1.

Spurius filius testatoris an possit ab executore testamẽti eligi, ibidem, nu. 2.

Spurius testatoris an possit ab executore vel episcopo hæres institui, vel ei relinqui possint bona paterna, ibidem nu. 4.

Spurius filius executoris potest ab eo eligi tanquã pauper, ibi. nu. 5.

Spurius, cui à matre quinta bonorum suorum pars fuit relicta, licèt sit natus ex coitu punibili pœna mortis.

fo-

potest ad libitum in vita vel morte de ea disponere. l.7.tit.8.glos.10.num.1.
Spurius habens bona, vel artem, vel industriam, quibus se alere possit absque dedecore, an interim ei à patre alimenta debeantur l.8.tit.8.glos.1.n.16.
Spurius si habeat rem parui reditus, & magni valoris an cogatur eam vendere, & an interim ei alimenta debeantur.l.8.tit.8.glos.1.num.16.
Spurius an ali debeat ab auo, vel alijs ascendentibus ex parte patris, ibi.num.23.
Spurius principis an possit ab eo dotari, vel instituti ad libitum? ibi n.38.& seq.
Spurius an teneatur alere parentes, ibi.n.31.
Spurius an debeat à patre dotari.l.8.tit.8. gloss.1.numero 45.
Spurius si non disposuit in vita vel in morte de quinto sibi à patre relicto pro alimentis, an transeat ad eius hæredes, vel an ad hæredes patris.l.8.ti.8 gl.3 n.6
Spurius in quibus non dicitur consanguineus.l.7.tit.11.glos 2.num.6.
Spurij vide in verbo, naturales, & in verb. filius.
Statuentium mens ex quibus dignoscitur.l.7.tit.11.glos.7.num.5.
Statuere potest ciuitas locum, vbi publice, & palā vendantur merces, vt fraudibus obuietur l.1.tit.14.gloss 9.num.12.
Statuta domicilij mariti attenduntur, non loci, vbi contractum fuit matrimonium, quoad lucra diuidenda. l.2.tit.19.glos.1 num.70.
Statuta loci, vbi bona sita sunt, considerantur quoad lucra dotis, & alia, ibi.n.74.& 75.
Statuta domicilij mariti an attendantur, si mulier ea ignorabat, ibi.n.86.
Statuta laicorum non ligant clericos in rebus eorum odium vel damnum concernentibus.l.7.tit.11.glo.2.num.13.
Statuta generalia laicorum quando ligent clericos, ibi. num.15.
Statuta an condere possint ciuitates, & oppida Hispaniæ.l 4.tit.14.glos.4.num.1.
Statuta populorum an valeant sine principis confirmatione.l.4.tit.14.glos.4.num.2.
Statuta an populi condere possint absque regia licētia, vel confirmatione, super rebus proprijs vtendis, vel super vtensilibus, vel ad victum spectantibus? ibi.num.3.
Statuta quæ fieri possunt per exempla, declarātur, ibi.
Statuta pœnalia an fieri possint à ciuitatibus Hispaniæ.l.4.tit.14.glos 4.num.5.
Statuta aliàs promissa fieri prohibētur in loco, vbi rex est præsens, vel eius curia.l.4.tit.14.gloss.4.numero 6.
Statuta ciuitatum à quibus fieri possint? & quomodo? remissiue, ibi.n.7.
Statuti verba quando in proprio, & quando in improprio sensu accipi debeant, l.7.tit.11.glos.7.n.5.
Statutum an liget forenses.l.1.tit.2.glos.5.num.1.
Statutum prohibens vxorem obligari absque consensu mariti, an extendatur ad hæreditatis aditionem.l.1.tit.3.glos.3.num.6.
Statutum applicans hæreditatem eius, qui ab intestato decesserit, ecclesiæ, vel fisco, an habeat locum in pupillo, vel furioso, qui non poterant testari.l.5.tit.8.glos.1.num.25.& 26.
Statutum si prohibeat exportare de ciuitate frumentū sub pœna, an incurrat eam, qui inuentus fuerit in via? vel an extraordinarie.l.19.tit.11.glo.1.n.22
Statutū de colligenda vindemia certo tempore, ne vinū fiat acerbum, fieri potest l.1.tit.14 glo.9.nu.6.
Statutū prohibens propolas emere vsque ad certam horam, quæ victus causa ad ciuitatem exportantur, valet.l.1.tit.14 glos.10.num.1.
Statutum vt accusatus pro crimine capitali possit sub fideiussoribus à carcere relaxari, an valeat.l.10.tit.16.glos.1.num.22.
Statutum de instrumento loquens non extenditur ad testes.l.9.tit.17.glos.4.num.3.
Stellionatus crimen committitur per commixtionem tritici cum auena vel hordeo, vel hordei cū palea, vel puluere.l.1.tit.14 glos.9.num.5.
Stellionatus crimen incidit, qui vinum miscet cū musto, vel aliàs, ibi num.6.
Stellionatus crimen committitur, si maius pretium tritico quis imposuit, vel aliæ rei, vt ipse eam carius venderet, & alij ad augendum pretium inuitarentur, ibi.num.7.
Stellionatus crimen committitur si quis speciem vnam vēdidit pro alia, vel vinum vnius loci pro alio, vel si sartores immittunt in thoracibus loco bombycis lanam, ibi.num.8.
Stellionatus crimen committitur per pistores, qui vt exhaletur panis, lauant manus aceto, & laniones qui insflant carnes arietum, vt grossiores appareant, ibidem num.9.
Stellionatus crimen committitur, si sutores ex corruptis pellibus calciamenta faciunt, & agricolæ qui ligna diuidunt, vt maius pondus appareat, ibi.n.9.
Stellionatus crimen committitur, cum quis vnā ostendit mercem, & aliam eiusdem generis emptor tradit, sed non eiusdem bonitatis, ibi.nu.10.
Stellionatus crimen committitur, quoties in saccis portantur merces desuper bonæ, & inferius corruptæ, seu vilioris pretij.l.1.tit.14.glos.9 num.11.
Steriles non prohibentur matrimonium contrahere, gl. sub tit 1.num.191.
Stipulatio tacita pro dote an vires habeat, non sequuto matrimonio l.1.tit.6 glos.4.num.12.
Stipulatio iuris est, sed in ea fingitur quādā factū, hoc est, interrogatio & responsio l.8.tit.7.glo.1.n.22.
Stipulatio quomodo fiat l.2.tit.16.glos.3.n.1.
Stipulationes inuentæ sunt, vt quilibet stipuletur quod sua interest.l.2.tit.16.glos.5 num.2.
Stipulationi alter per alterum factæ lex ciuilis non assistit, non tamen ei resistit.ibidem.
Stipulatio alteri per alterum facta pœna apposita valet iure ciuili, ibi.
Stipulatio sibi aut alteri facta an vitietur propter incertitudinem? l 2.tit.16.glos.5.n.8.
Strictum ius dicitur, à quo nullo modo recedi potest.l.8 tit.11.glos.13.n.1.
Strictum ius dicitur quod odiosum est, ibi.n.2.
Subhastatio publica, vel iudicis decretum, nō impedit remedium.l.2.C.de rescind.vend.& similium.l.1.tit.11.glos.9.num.3.
Subhastatione res vendita plus offerenti datur l.7.tit.glos.3.num.3.

Sub-

Subhastationum duplex genus, necessaria & voluntaria, l.9.ti.11.glo.2.nu.1.
Subhastatio necessaria fit in casibus à iure expreßis. ib. num.2.
Subhastatio voluntaria quando fiat? ibi. nu.3.
Subhastationibus minoris res venduntur vt plurimũ. l.1.ti.11.glo.2.nu.6.
Subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, etiam si in aliquo discrepet. l.16.ti.10. gloss.3.num.2.
Subrogatum intelligitur cum qualitatibus eius, cuius loco subrogatur, l.1.ti.4.glo.8.nu.1.
Subscriptio testatoris an sit necessaria in testamento nũcupatiuo. l.1.ti.4.glo.3.nu.7.
Subscriptio partis iure regio, exigitur in quibuscunque instrumentis publicis, ibi nu.8.
Subscriptiones testatoris & testium an iure communi exigantur in testamento in scriptis, l.2. titu.4.glo.5.num.1.
Subscriptio an sit idem quod Hispanè dicimus firma? ibi.
Subscriptio testatoris an præcedere debeat subscriptiones testium. l.2.ti.4.glo.5.num.3.
Subscriptio testatoris in testamento in scriptis inuoclusa an sufficiat, an verò necessum sit subscribere supra testamentum, ibi.nu.4.
Subscriptiones fieri debẽt coram tabellione & testibus, l.2.ti.4.glo.5.nu.4.
Subscriptiones testatoris & testiũ an collocare sufficiat in papyro albo, an debeant super ipsum testamentum in scriptis collocari, ibi nu.5.
Subscriptio vnius pro testatore & alijs testibus scribere ignorantibus fieri potest iure regio, l.2. titu.4.gl.6.num.2.
Subscriptio testatoris an fieri poßit alio gubernante eius manum palpitãtem, l.2.ti.4 glo.6.nu.4.
Subscriptio an fieri poßit per eum, qui scribere nescit, vel manum non habet, ibi.
Subscriptio si pro alijs fiat, debet proprium nomen ibi apponi, nõ eius, pro quo quis se subscribit, ibi.nu.5.
Subscriptio si pro alijs fiat in testamẽto, an vnica sufficiat subscriptio, an plures requirantur, ita quòd octo subscriptiones, & non minus adsint, ibi.nu.6.
Substitutio pupillaris an conseruetur rupto testamento ex causa præteritionis vel exhæredationis, iure communi aut regio? l.1.ti.4.glo.14.nu.81. & seq.
Substitutio pupillaris & exemplaris iure regio conseruatur, etiam si hæreditas non adeatur ab instituto ibi.num.83.
Substitutio duplex, directa & obliqua, & eius distinctionis effectus. l.1.ti.4.glo.17.num.1.
Substitutio directa quincuplex, vulgaris, pupillaris, exẽplaris, breuiloqua, compendiosa, remissiue, ibid.
Substitutio fidei cõmissaria quid? l.1 ti.4.gl.17.nu.2.
Substitutio est secundus gradus, & ab ea incipere potest testamentum. l.5.ti.4.glo.5.num.1.
Substitutiones fieri possunt perinde in contractibus, atque in legatis, vel vltimis voluntatibus, l.11.ti.6. glo.3.num.1.
Substitutio vulgaris aut pupillaris an fieri poßit filio meliorato? remissiue. l.11.ti.6. glo.3. nu.4.
Substitutio dicitur propriè institutio. l.1.t.6 g.4.n.1.
Substitutio meliorationis fieri potest vni, vel pluribus ex descendentibus, quemadmodum & melioratio. l.11.ti.6.glo.4.num.3.
Substitutio meliorationis an fieri poßit fratri vterino vel consanguineo meliorati, omisso vtrinque coniuncto? l.11.ti.6.glo.4.nu.3.
Substitutio vulgaris an fieri poßit in legitima filij. l.11. ti.6.glo.9.num.2.
Substitutio vulgaris filio in legitima an impediat trãsmissionem, ibidem.
Substitutio pupillaris an fieri poßit in legitima, vel in tertio? ibi.num.4.
Substitutio compendiosa an fieri poßit in tertio bonorum patris, ibidem.
Substitutus vulgariter vel per fideicommissum, testatori succedit non instituto. l.6.ti.3.glo.3.nu.7.
Successio ab intestato ex consuetudine, remissiue. l.1. ti.4.glo.11.nu.12.
Successionis ab intestato materia, remißiue, ibi.nu.1.
Successio in stirpes quomodo fiat? l.5.ti.8.glo.2.n.1.
Suceßio in capita quomodo fiat? ibi. num.2.
Successio ab intestato est reciproca, nam qui mihi potest succedere, & ego ei. l.6.ti.8 glo.4. num.11.
Successionis ius & retractus æquiparantur. l.12.ti.11. glo.2.num.2.
Successiuo ordine succedunt vocati nomine collectiuo, vel indefinito familiæ vel agnationis. l.5.ti.7.glo.3.num.1.
Successores in dignitate ligat pactum & contractus. l.3.ti.10.glo.13.nu.12.
Successorio edicto an locus sit in querela inofficiosi testamenti non adita hæreditate per institutum, iure regio? l.1.ti.4.glo.14.nu.45.& seq. & nu.47.& seq.& nu.63.& seq.
Succeßorio edicto an sit locus in iure dicendi nullum? ibi.nu.54.& 55.
Successorio edicto an sit locus in bonorum possessione contra tabulas? ibi.nu.56.& 57. & 62.
Successorio edicto locus est in querela inofficiosi testamenti, etiam iure regio non adita hæreditate. l.1.ti.4.glo.14.num.74.& 75.
Succeßorio edicto locus est in querela, etiam si filius approbauerit testamentũ paternum, ibi.nu.76.
Successorio edicto an sit locus, vbi filia renunciauit cũ iuramẽto hæreditati paternæ? ibi.nu.77.& 78.
Superficiarius, vendito per dominum solo seu area, poterit eam retrahere intra nouem dies iure regio. l.13 ti.11.glo.2.
Supplementum legitimæ competit loco iuris dicendi nullum & bonorum possessionis contra tabulas. l.1 tit.8.glo.7.num.8.
Supplicatio declarat rescriptum vel concessionem, vt iuxta eam interpretetur. l.1 ti.2.glo.2.nu.3.
Susceptores publicæ annonæ quid facere teneantur & quod sit eorũ officiũ, remißiue. l.4.ti.25.glo.10.n.2.
Suus, sua, suum, denotat dominiũ. l.3.ti.4 glo.6.nu.3.

T

TABELLIO qui interfuit matrimonio clandestino an puniatur pœna testium. l.1 ti.1.glo.4.
Tabellio rogari non potest de actu, in quo testes interesse prohibentur, ibidem.
Tabellio loco testiũ cõputatur. l.1. tit.1.glo.4. in fine.

Tabe-

INDEX.

Tabellionis assertioni dicentis testes testamenti esse vicinos, an stetur. l. 1. ti. 4. glo. 5. nu. 16.
Tabellioni asserenti interuenisse solemnitatem intrinsecam creditur, ibi.
Tabellio an suppleat numerum testium? l. 1. titu. 4. gl. 7. num. 3.
Tabellionis assertioni creditur, l. 1. titulo. 4. gloss. 10. num. 3.
Tabellio an censeatur rogatus clausulas consuetas apponere? l. 8. ti. 11. glo. 14. nu. 11.
Tabellio poterit pacta solita in contractu apponere: idē in procuratore, cui data fuit facultas vendendi. l. 1. ti. 4. glo. 10. nu. 64.
Tabellio censetur rogatus clausulas consuetas apponere, ibidem, nu. 65.
Tabellio an loco testis abhibeatur. l. 2. titu. 4. gloss. 4. num. 5.
Tabellio an debeat esse rogatus? l. 2. titu. 4. glo. 4. nume. 7.
Tabellio quando praesumatur rogatus? vide tres casus, ibi. nu. 7. 8. & 9.
Tabellionis loco vbi non inuenitur, an sufficiat adhiberi octauum testem in testamento in scriptis, vel in testamento caeci. l. 2. ti. 4. glo. 4. nu. 10.
Tabellio vel testator pro testibus scribere ignorantibus non potest se subscribere. l. 2. ti. 4. glo. 6. nu. 3.
Tabellionis signum iure communi an requiratur in testamento in scriptis, vel in alio testamento publico? l. 2. ti. 4. glo. 7. nu. 1.
Tabellionis signum iure regio in quolibet instrumento publico exigitur, ibi. nu. 2.
Tabellionis signum iure regio in protocholo etiam apponi debet, & quando? & quid iure communi, ibidem, num. 3.
Tabellio vltra signum an debeat se in testamento subscribere, robore apposito sub caracteribus consuetis, quo nomen & cognomen eius exprimat, ibi. nume. 4.
Tabelliones duo si à testatore rogentur, an vtriusque signa sint apponenda in testamento in scriptis, ibidem, num. 5.
Tabellio an requiratur in testamento nuncupatiuo. l. 2. ti. 4. glo. 8. nu. 2.
Tabellio an possit errorem suum corrigere. l. 9. titul. 4. glo. 1. num. 7.
Tabellionatus officium an vendi possit, vel conferri, aut in legitimam imputari. l. 3. titulo. 8. glo. 2. nume. 13.
Tabellionatus officia vide in verbo officia tabellionatus.
Tabellio an sit seruus publicus. l. 2. titulo. 16. gloss. 5. num. 5.
Tabellio vide in verbo notarius.
Tacens consentire videtur in his, quae sibi vtilia sunt, l. 7. ti. 10. glo. 2. nu. 14.
Tacita hypotheca an contrahatur in bonis delinquentis. l. 12. ti. 17. glo. 1. nu. 3. & 5.
Tacitum fideicommissum quomodo probetur. l. 6. titu. 8. glo. 8. num. 11.
Tacitum fideicommissum probatur per confessionem haeredis, ibi. nu. 12.
Tacitum fideicommissum etiam iuratum tenetur haeres à iudici interrogatus pandere, ibi. nu. 13.
Tacitum fideicommissum probatur per coniecturas & praesumptiones, ibi, num. 14.
Tacitum fideicommissum quibus coniecturis probetur. l. 6. tit. 8. glo. 8. nu. 15. & 16.
Taciti fideicommissi bona cum fructibus sunt restituenda, ibi. num. 17.
Taciti fideicommissi bona cui fisco applicentur, seculari, an ecclesiastico, ibi. nu. 18.
Tacitus consensus mariti ad contrahendum sufficit vxori. l. 3. ti. 3. glo. 1. nu. 8.
Talem esse idem est, quod haberi pro tali in his, quae iuris sunt. l. 8. ti. 1. glo. 2. nu. 6.
Tantum valet res, quantum vendi potest, quomodo intelligatur. l. 1. titu. 11. glo. 2. nu. 25.
Taxatio mercium & annonae quibus incumbat. l. 1. ti. 11. glo. 2. num. 8.
Taxatio rerum, & maximè victualium, an à lege vel ciuitate fieri possit, l. 1. ti. 25. glo. 2. nu. 2.
Taxatio victualium vel mercium fieri non debet in locis vbi aliunde exportantur, l. 1. titu. 25. gloss. 17. num. 1.
Taxatio mercium vel victualium in regno Peru, maximè in oppido Potosi, perniciosissima, ibi. nu. 2.
Tellij Ferdinandi opinio circa huius legis intellectum distinguentis inter traditionem veram vel fictam, refellitur. l. 1. ti. 6. glo. 4. nu. 3.
Tellij Ferdinandi rationes ad. l. 6. tit. 6. lib. 5. recollectionis reprobantur, ibi. in glo. 2. nu. 3.
Tempus modicum non est in consideratione, remissiuè. l. 6. ti. 3. glo. 1. nu. 1.
Tempus delicti an sententiae inspiciatur ad condemnationem faciendam, l. 3. ti. 4. glo. 7. nu. 6.
Tempus à testatore praefixum commissario vel executori, seruandum est. l. 7. ti. 4. glo. 2. nu. 3.
Tempus retractui praefixum nouem dierum an currat de momento ad momentum, l. 7. titu. 11. gloss. 6. nume. 1.
Tempus retractus an currat absentibus & ignorantibus, vel minoribus. l. 7. titu. 11. glo. 6. nu. 2.
Tempus retractus nouem dierum an currere incipiat à contractu, vel à traditione, ibi. nu. 3.
Tempus anni & diei concessum emptori ad fidelitatem domino praestandam currit à die adeptae possessionis & quare. l. 7. ti. 11. glo. 6. nu. 4. & 20.
Tempus anni constitutum ad promotionem ad sacros ordines currit à die adeptae possessionis beneficij. l. 7. ti. 11. glo 6 nu. 5.
Tempus retractus an currat dum lis pendet super rei traditione. l. 7. ti. 11. glo 6. nu. 20. & 21.
Tempus à testatore praefixum ad exequendum contenta in testamento, an praeueniri possit, l. 14. titulo. 4. glo. 1. nu. 18.
Tempus retractus, quare secundum quorundam opinionem, incipit currere à die verae traditionis, & non fictae. l. 7 ti. 11. glo. 6. nu. 9.
Tempus retractatus nouem dierum currit à die celebratae venditionis, non à die traditionis, secundum communē sententiā & in praxi receptā. ibi n. 10. & seq.
Tempus redhibitioni praefixum currit à die venditionis, non traditionis, ibi. nu. 11.
Tempus currere incipit à die actus, quoties lex disponit de tempore respectu illius actus. l. 7. titu. 11. gloss. 6. num. 11.

INDEX.

Tempus solutioni præfixum, quare à die traditionis currere incipiat, ibi. n. 14.

Tempora à diversis dispositionibus limitata debent vt separata censeri, & vnum in alterum non confundi. l. 7. tit. 11. glos. 6. n. 16.

Tempore exclusus ab vno capite non censetur ab alio exclusus sibi etiam ordine successiuo competens, ibidem n. 17.

Tempus ex priuilegio concessum cruce signatis, quo à creditoribus conueniri non possint, s. ēpe ante trienniū, an confundatur cū alia dilatione conuentionali alterius triennij à creditoribus concessa. ibi. n. 18.

Tempus retractus in Francia & Hispania currit ignorantibus l. 7. tit. 11. glos. 6. n. 21.

Tempus retractus an currat à die conditionis impletæ, an à die contractus, ibi n. 19. & seq.

Tēpus & locus contractus inspicitur in contractibus cōditionalibus, non conditionis impletæ, & quomodo hoc intelligatur. l. 7. tit. 11. glos. 6 n. 29. & 35.

Tempus retractus an currat in contractu conditionali, à tempore conditionis existentis, an à tempore traditionis, si ante conditionē impletam res tradita fuerit, ibi. n. 41.

Tempus retractus an currere incipiat à tempore venditionis factæ cum pacto de reuendendo intra certum tempus, an a tempore facultatis redimendi finito. ibi n. 42.

Tempus quadriennij datum ad restitutionem postulandam est vtile ab initio, non enim currit ignoranti. l. 8. tit. 11. glos. 12. num. 9.

Tempus retractui præstitutum an restringi possit ad instantiam consanguinei remotioris. l. 12. tit. 11. glos. 1. num. 2.

Terminorum & prouinciarum diuisio & assignatio ad Regem Castellæ pertinet. l. 4. tit. 10. glos. n. 1.

Terminus legalis quando restringi possit, vel nō. l. 12. tit. 11. glos. 1. n. 4. & 5.

Tertia pars bonorum filij quando possit relinqui extraneis, & quando non. l. 11. tit. 6. glos. 6. n. 3.

Tertium bonorum partis an sit legitima filiorum. l. 2. tit. 6. glos. 3. n. 2.

Testamenti definitio ex Vlpiano declaratur latissime. l. 1. tit. 4. glos. 1. n. 1. & deinceps.

Testamenti nuncupatiui solemnitas iure communi l. 1. tit. 4. glos. 3. n. 2.

Testamenti nuncupatiui publicatio, ibi.

Testamenti pars non potest per septem testes probari, & altera pars per alios septem. l. 1. tit. 4. glos. 4. n. 1

Testamenti forma iure ciuili inuenta est, quare per aliam legem tolli, & mutari potest, ibi. n. 14.

Testamenti substantia est consensus, & voluntas, ibi. n. 15. & seq.

Testamenti forma est solemnitas testium, ibi. (n. 9.

Testamenti à rustico iure facto solēnitas. l. 1. tit. 4. gl. 7.

Testamēti perfectio quadruplex est. l. 1. ti. 4. gl. 14. n. 1

Testamenti inter liberos, & inscriptis solemnitas iure communi. l. 2. tit. 4. glos. 1. n. 1.

Testamenti inter liberos solemnitas quando testatur pater inæqualiter, vel inter naturales, ibi n. 2.

Testamēti nūcupatiui inter liberos solēnitas iure regio est eadem quæ inter extraneos, communis. ibi n. 3.

Testamenti inscriptis inter liberos solemnitas iure regio. l. 2. tit. 4. glos. 1. n. 4. & seq.

Testamenti inter liberos priuilegia, clausulæ codicillaris, & derogatoriæ, quando locum habeant? l. 4. tit. 4. glos. 1. num. 17.

Testamenti inscriptis solemnitas iure regio, & in quo corrigatur ius commune. l. 2. tit. 4. glos. 2. n. 3.

Testamenti inscriptis sigilla abolita sunt apud nos. l. 2. tit. 4. glos. 5. n. 3.

Testamēti & codicillorū differētia. l. 2. ti. 4. gl. 9. n. 28

Testamētis duobus decedere nemo potest nisi miles. l. 8. tit. 4. glos. 1. n. 1.

Testamentis duobus quando iure communi possit quis decedere, vt ambo valeant. l. 8. tit. 4. glo. 1. n. 5.

Testamenta duo quibus casibus conseruentur, si ab vno fiant. l. 8. tit. 4. glos. 2. n. 1.

Testamenti firmitas pendere potest à voluntate tertij post mortē testatoris explicāda iure regio ibi. nu. 2.

Testamēti faciēdi facultas nō spirat per primū actum, sed durat vsque ad mortem. l. 9. tit. 4. glos. 1. nu. 3.

Testamenti publicatio, vide in verb publicatio.

Testamento priore per errorem reuocato, valet secundū quoad legata, licet eius institutio infirmetur cum iure regio, tū etiam cōmuni. l. 1. tit. 4. glos. 10. n. 4.

Testamento rupto ex causa præteritionis, vel exhæredationis, quid conseruetur in eo iure regio. l. tit. 4. glos. 14 n. 81. & pluribus sequentib.

Testamentorum solemnitas iure nostro regio nō est probatoria, sed forma dicitur substantialis: atque idem esse iure communi. l. 2. tit. 4. glos. 10. n. 1.

Testamentum nuncupatiuum potest coram tabellione & sine tabellione confici. l. 1. tit. 4. glos. 3. n. 2.

Testamentum nuncupatiuum legi debet coram testibus, alias non valet. l. 1. tit. 4. glos. 3. n. 4.

Testamentum an lectum præsumatur coram testibus, ibidem.

Testamentum nuncupatiuum potest probari per testes quibus non fuit lectum. ibi.

Testamentum nuncupatiuum quomodo fiat iure regio? l. 1. tit. 4 glos. 3. n. 5.

Testamentum nuncupatiuū iure regio an valeat sine tabellione, licet eius copia haberi possit, si factū fuerit coram quinque testibus, vel tribus, si plures haberi non possint. ibi. n. 6.

Testamentum nuncupatiuum an exigat testatoris subscriptionem? l. 1. tit. 4. glos. 3. num. 7.

Testamentum large inter contractus connumeratur. l. l. 1. tit. 4 glos. 1. n. 8.

Testamentum maiorem exigit solemnitatem, quā contractus ob falsitatem vitandam. l. 1. tit. 4. gloss. 3. num. 9.

Testamentum carens testium solemnitate deficere dicitur etiam ex defectu voluntatis, l. 1. tit. 4. gloss. 4. num. 12. 13. & 15.

Testamentum, in quo deficit testium solemnitas, est nullum, nisi adsit clausula codicillaris l. 1. titul. 4. glos. 4. n. 21.

Testamentum nuncupatiuum fieri potest coram tabellione, & sine eo. l. 1. tit. 4. glos. 6. num. 1.

Testamentum nuncupatiuum iure nostro regio fieri potest coram quinque testibus vicinis, & absque tabellione, etiamsi adsit eo in loco, vbi fit testamentū, ibid. n. 2.

Testamentum nuncupatiuum iure regio fieri nō potest absque tabellione, coram tribus tantum testibus, si

in

in loco adest tabellio, etiam si plures testes inueniri non possint.l.1.ti.4.glo.3.nu.6.& glo.6.nu.3.
Testamentum nuncupatiuum coram quinque testibus fieri potest absque tabellione, licèt in loco vbi fit testamentum, adsit tabellio.l.1.ti.4.glo.7.nu.1.
Testamentum nuncupatiuum an fieri possit cum duobus testibus & tabellione, in loco vbi plures testes reperiri non possunt.l.1.ti.4.glo.7 nu.3.
Testamentum coram duobus testibus & tabellione quomodo fieri possit, vt valeat, ibi.nu 4.
Testamentum quando per testes probetur, si scriptura eius non valet, ibi.
Testamentum factum coram tribus testibus, si plures reperiri non potuerunt, tempore facti testamenti valet, licèt postea decedat testator, quando plures testes reperire potuit.l.1.ti.4.glo.7.nu.6.
Testamentum factum coram tribus testibus vbi plures reperiri non potuerunt an valeat si vicini non sunt, ibi.nu.7.
Testamentum nuncupatiuum fieri ptest seruata forma iuris communis coram septem testibus etiam si vicini non sint eius loci, vbi fit testamentum.l.1.tit.4.glo.9.num.2.
Testamentum iure communi imperatorum, quod caret institutione hæredum, an sustineri possit in vim codicillorum? & quid iure regio.l.1.ti 4.gl.10.nu.3.
Testamentum solemne non reuocatur per verbalem reuocationem coram testibus in testamento requisitis factã, nisi in ea contineatur hæredis institutio, iure regio secus, ibi.num.5.
Testamentum secundũ absque hæredis institutione si reuocet primum, & dicat testator se velle decedere intestatum, valet, & primum reuocatur.l.1.tit.4.gloss.10.nu.6.
Testamentum primum reuocatur si lapsum fuerit decennium, & deinde aliud testator fecerit reuocatorium primi etiam si in eo non adsit hæredis institutio, ibi num.7.
Testamentum primum reuocatur per secundum reuocatorium, etiam si in secundo hæres non instituatur, si testator dixerit hæredem fuisse indignum, & hæreditas applicatur fisco sed iure regio venientibus ab intestato.l.1.ti.4.glo.10.nu.8.
Testamentum minus solemne duos continens testes an obliget in foro conscientiæ ad eius obseruationem.l.1.ti 4.glo.10.num.9.
Testamentum minus solemne etiam si constet non esse falsum, est inutile, ibi.nu.16.
Testamentum minus solemne non producit obligationem naturalem, ibi.nu.19.
Testamentum imperfectum ratione voluntatis non valet etiam ad pias causas.ibi.
Testamentum morte confirmatur, & efficitur irreuocabile, ibi.nu.2.
Testamentum an valeat, si testator articulatè loqui non potuit? & quid si potuit.l.1.ti.4.glo.16.nu.2.
Testamentum factum ab eo qui intellectum amisit, nõ valet, ibi.nu.3.
Testamentum si legitur testatori, & interrogatur, an sic velit testari, & respondeat quod sic, an valeat, l.1.ti.4.glo.16.nu.12.
Testamentum inter liberos in scriptis valebit vt codicilli, si quinque testes contineat, ibi.nu.10.
Testamentum inter liberos habet hodie iure regio eadẽ priuilegia, quæ olim habebat, præterquam quoad solemnitatem testium.l.2.ti.4.glo.1.nu.13.
Testamentum sui natura non exigit scripturam.l.2.ti.4.glo.2.nu.1.
Testamentum in scriptis quomodo fiat, & de eius solẽnitate iure communi requisita, l.2.ti.4.gl.2.nu.2.
Testamentum in scriptis an fieri possit absque tabellione, iure regio l.2.ti.4.glo.4.num.1.
Testamẽtum in scriptis absque tabellione fieri poterat iure communi et regio Partitarũ: sed tunc publicatione egebat, ibi.
Testamentum in scriptis quando fieri possit absque tabellione iure regio.l.2.ti.4.glo.4.nu.6.
Testamentum factum in vna cartha à viro simul & vxore an duplicem exigat testium solemnitatẽ, an vnam tantum? remissiuè.l.2.tit.4.glo.6.nu.7.
Testamentum à duobus confectum an confirmetur morte vnius, ibi.
Testamentum in scriptis an irritetur, si tabellio non dederit fidem quod testatorem agnoscebat, vel duos testes qui eum cognocerent, non examinauerit.l.2.tit.4.glo.7.nu.6.
Testamentum in scriptis an diem, mensem, & annum continere debeat iure regio? & an locum confecti testamenti? & quid in testamento priuato? ibi.n.8.
Testamentum cæci quinque testes desiderat iure regio, & septem iure communi.l.2.ti.4.glo.8.nu.1.
Testamentum cæci nuncupatiuum quæ solemnia exigat, quia in scriptis fieri non potest.ibi.nu.2.& 3.
Testamentum cæci an fieri possit absque tabellione, octauo adhibito teste, l.2.ti.4.glo.8.nu.5.
Testamentum cæci quod non incipit ab institutione an valeat? ibi.nu.6.
Testamentum cæci minus solemne an valeat inter liberos? & quid iure regio, ibi.nu.7.& 8.
Testamentum facere videtur non codicillos, qui in eis hæredem reliquit.l.2.ti.4.glo.9.nu.19.
Testamentum prius per posterius reuocatur, etiã si primum plures contineat testes, modo vltimum solemne sit, vel si ad pias causas duos tantum contineat testes, ibi.nu.27.
Testamentum minus solemne non solum quoad institutionem hæredum, sed quoad legata, & omnia alia in eo contenta iure communi euertitur.l.2.ti.4.gl.10.num.2.
Testamentum in scriptis si quis facere destinauit in quo solemnitatem adhibuit nuncupatiui dumtaxat, an valeat vt nuncupatiuum, ibi.nu.3.
Testamentum in scriptis quando quis dicatur facere voluisse, vel non, ibi.nu.4.
Testamentum prius in quo extraneus est institutus solẽniter factum, an reuocetur per posterius coram quinque testibus non vicinis confectum, iure regio? vel coram tribus tantum absque tabellione, ibi.nu.5.
Testamentum an sit de iure gentium vel ciuili, l.3.ti.4 glo.3.nu.1.& 2.
Testamentum est de iure gentium inuẽtione, sed quoad solemnitatem de iure ciuili ibi.
Testamentum & omnes successiones esse à iure ciuili inuentas, verior sententia, ibi nu 2.
Testamentum factum à condemnato ad mortem ante condẽnationem an valeat, l.3.ti.4.glo.3.nu.4.

Testamentum iure canonico quando poßit in alterius voluntatem conferri. l.6.ti.4.glo.3 nu.1.& 2.

Testamentum fauore piæ causæ, an possit quoad institutionem & legata in alterius voluntatem cōferri. l.6.ti.4.glo.3.nu.3.

Testamentum sumit effectum à morte testatoris, l.8. ti.4.glo.1.nu.4.

Testamentum an possit esse mutabile post mortem, & à voluntate alterius pendere, ibi.

Testamentum à defuncto factum, vel ab eius commissario, testatore mortuo, an sit vnū vel plura? ibi.n.5.

Testamentum imperfectum ratione voluntatis quod dicatur, l.11.ti.4.glo.1.nu.1.

Testamentum iure regio potest in vita testantis incipi, & post eius mortem à commissario finiri, atque vnū testamentum esse dicetur. l.21 ti.4.glo.1.nu.2.

Testamentum in scriptis, etiam si viginti habeat testes, potest reuocari per testamentum nuncupatiuum coram tribus testibus & tabellione factum. l.13.ti.4. glo.1.num.2.

Testamentum in scriptis iure regio fieri non potest in scriptura priuata sed publica, ideo eius publicatio non exigitur. l.14.ti.4.glo.2.nu.7.

Testamentum non ad vnum dumtaxat spectat, sed ad plures, quibus quid illic ascriptū est. l.14.ti.4.gl.3.

Testamentum non exhibens iure regio punitur amissione cōmodi sibi ex testamento obuenientis, l.14.ti.4. glo.5.nu.2.

Testamentum laici debet coram iudice seculari publicari, licèt in eo sit scriptus hæres clericus. l.15.ti.4. glo.1.num.2.

Testamentum de rebus alienis disponens cum consensu domini, potest vsque ad mortem reuocari, non autē pœnitere poterit consentiens l.1.ti.6.glo.1.nu.3.

Testamentum pluribus ex causis irritatur, & ex quibus causis testamento infirmato, conseruentur legata. l.8 ti.6.glo.1.nu.1.

Testandi voluntas an dificere videatur, si instrumentum testamenti solemne non fuit. l.1.ti.4.gl.7.n.5.

Testandi facultas competit ex dispensatione & contra iuris regulas, l.1.ti.4.glo.10. nu.17.

Testandi facultas quomodo potuit à iure ciuili conferri, vt effectum producat eo in tempore quo iam dominus non erat bonorum. l.1.ti.4.glo.10. num.23.

Testandi facultas per legem vel principem concessa, an finiatur primo actu, & an poßit post illud aliud fieri testamentum, l.3.ti.4.glo.3.nu.5.

Testandi facultatem habens poterit & codicillos facere. l.2.ti.4.glo.4.

Testari permissum est ex gratia non ex iustitia, & quare. l.3.ti.4.glo.3.nu.3.

Testari an possit damnatus ad perpetuum carcerem, l. 3.ti.4.glo.3.nu.7.

Testari an possit qui nulla bona habet, quòd sic modò non sit incapax. l.3.ti.4.glo.7.nu.1.

Testari potestis, cuius bona omnia sunt confiscata, ibidem, nu.2.

Testari an poßit hæreticus. l.3.ti.4.glo.7.nu.3. vel is cuius bona ipso iure confiscantur, ibi.

Testari an possit sodomita ante vel post sententiam. ibidem.

Testator an iure disponere poßit de bonis suis, vt post mortem deueniant ad aliquem, cum eo tempore iam non sit dominus. l.1.ti.4.glo.1.nu.18.

Testator non obligatur naturaliter pro legatis, nec hæreditas iacens, sed hæres ipse adeundo. l.1.ti.4.glo. 10.num.22.

Testatoris voluntas est deambulatoria vsque ad mortem. l.1.ti.4.glo.14.nu.2.

Testator vel tabellio non potest pro teste scribere ignorante se subscribere. l.2.ti.4.glo.6.nu.3.

Testator dans facultatem alteri ad faciendum testamētum, an videatur reuocare primum. l.8.ti.4.gloss.1. num.1.

Testator nullam videtur habuisse affectionem ad personas certas, cum præcipit bona sua diuidi & distribui inter pauperes, l.14.ti.4.glo.1.nu.41.

Testator an possit remittere cautionem vsufructuario de vtendo arbitrio boni viri. l.6.ti.8.glo.1.nu.6.

Testatus quis decesßisse intelligitur etiam quoad hæredis institutionem, qui nullum fecit vel facere mādauit hæredem, quia instituti censentur legitimi. l. 7.ti.4.glo.4.

Testes testamenti nuncupatiui debent esse presentes cōfectioni testamenti, iure communi Imperatorum & regio. l.1.ti.4.glo.4.nu.1.

Testes testamenti nuncupatiui intelligere debent quæ in testamento continentur, aliàs non valet testamentum, contra Ferd. Vaz Mencha. l.1.ti.4.glo.4. num.2.

Testes testamenti nuncupatiui debent videre testatorem, vt deinceps eum agnoscant, licèt antea non agnouerint ibi.nu.3.

Testes testamenti an necesse sit esse in conspectu testatoris iure regio? & quid in contractibus, ibi.nu.4.

Testes duo sufficiunt ad quemlibet actum probandum, quòd si plures lex requirat, ad solemnitatem & formam exigi intelliguntur. l.1.ti.4.glo 4.nu.19.

Testes testamenti nuncupatiui quare vicinos esse oporteat eius loci, vbi testamentū fit. l.1.ti.4.gl.5.nu 1.

Testes testamenti nuncupatiui an satis sit esse incolas, vel non forenses. l.1.ti.4.glo.5.nu.6.

Testes testamenti nuncupatiui, iure nostro regio an esse possint milites huius regni? & an ruri habitantes, qui chacareros nostro idiomate vocantur. l.1.tit.4. glo.5.nu 9.& 10.

Testes vicini in testamento nuncupatiuo iure nostro regio pro forma requiruntur. l.1.ti.4.glo.5.nu.13.

Testes esse vicinos aut rogatos, tabellioni aßerenti an credatur, ibi.nu.16.

Testes quòd sint liberi vel vicini præsumitur, si tempore confectionis testamenti pro talibus habebantur, licèt vere nec vicini sint, nec liberi. l.1.titul.4. glo.5.num.17.

Testes plures in loco aliquo non posse reperiri quomodo probetur. l.1.ti.4.glo 7.nu.2.

Testes testamenti an debeant eße iure regio omni exceptione maiores? l.1.ti.4.glo.7.nu.8. & 10.

Testes qui non sunt omni exceptione maiores, sufficiūt in causis difficilis probationis. ibi.

Testes testamenti masculi & non fœminæ eße debent, etiam iure regio, l.1.ti.4.glo.8.nu.3.

Testes testamenti puberes esse debent, non impuberes, etiam iure regio, ibi, nu.4.

Testes in criminalibus cuius ætatis eße debeant, ibi.

Testes testamenti, liberi non serui esse debent, ibi.n.5.

Testes

Testes testamenti tempore, sufficit quòd habeantur pro liberis, licèt postea detegantur esse servi, ibi.

Testes infames, & aliàs iure civili prohibiti esse testamenti testes, testes esse non poterunt iure nostro regio. l. 1. ti. 4. glo. 8. nu. 6.

Testes testamenti nuncupativi vel in scriptis ex communi resolutione oportet esse rogatos, ibi. nu. 7.

Testes testamenti ad pias causas non requiritur esse rogatos, ibi.

Testes testamenti iure canonico & regio debent esse rogati, ibi.

Testes testamenti debent rogari à testatore, vel tabellione, ibi.

Testes testamenti ex quibus causis censeantur rogati. l. 1. ti. 4. glo. 8. nu. 8.

Testes testamenti esse vicinos non requirebatur ante hanc legem l. 1. ti. 4. glo. 9. nu. 3.

Testes esse vicinos loci, vbi fit testamentum in scriptis hodie non requiritur. l. 2. ti. 4. glo. 3. nu. 2.

Testes testamenti cæci an vicinos esse oporteat. l. 2. tit. 4. glo. 8. in fine.

Testes de immemorabili tempore deponentes debent de negativa etiam deponere, nempe, quod ipsi non viderint, nec audierint contrarium. l. 1. tit. 7. gloss. 11. num. 1.

Testes de immemorabili tempore deponentes debent rationem dicti sui reddere, etiam si de ratione non interrogentur, ibi. nu. 2.

Testes in probatione valoris rationem dicti sui reddere debent, etiam non interrogati in rebus immobilibus. l. 1. ti. 11. glo. 2. nu. 13.

Testes etiam non interrogati tenentur dicti sui causam reddere in his, quæ non immediate per sensum corporis percipiuntur, sed iudicio intellectus, ibi.

Testes ex officio quando interrogentur post publicatas attestationes l. 1. ti. 11. glo. 4. nu. 2.

Testibus duobus de maiori summa deponentibus an credatur potius quàm alijs duobus de minori deponentibus? l. 1. ti. 11. glo. 2. nu. 49.

Testibus affirmantibus an negantibus potius credatur circa valorem? ibi.

Testibus tribus deponentibus rem valere centum, si alius dicit rem valere centum & decem, & alius centum & viginti, cui eorum magis credatur. ibi. n. 50.

Testibus duobus etiam fide dignis quandoque credendum non est l. 1. ti. 4. glo. 10. nu. 26.

Testis testamenti an possit esse cæcus iure cõmuni aut regio? l. 1 ti. 4. glo. 4. nu. 5.

Testis vicinus quis dicatur in casu legis regiæ? l. 1. tit. 4. glo. 5. nu. 2.

Testis in testamento nuncupativo an possit esse clericus parochus iuxta ius nostrum regium? l. 1. titu. 4. glo. 5. nu. 4.

Testis testamenti nuncupativi an possit esse monachus, in loco vbi fit testamentum habitans, aut miles, aut doctor ibi commorantes, & stipendium habentes? l. 1. ti. 4. glo. 5. nu. 5.

Testis testamenti nuncupativi an possit esse iure regio mercator, scholaris, vel advocatus, vel alius qui assiduè in loco, vbi fit testamentum, conversatur, & fit in eo notus? ibi. nu. 7.

Testis testamenti an possit esse famulus alterius, iure nostro regio? ibi. nu. 8.

Testis testamenti an possit esse miles hoc in regno Perù, soldado Hispanè appellatus, ibi. nu. 9.

Testis testamenti an possit esse legatarius. l. 1. ti. 4 gl. 8. nu. 9. & sequen.

Testis scribere ignorans non poterat iure communi per alium se subscribere testamento in scriptis, l. 2. tit. 4 glo. 6. nu. 2.

Testis vnus pro alijs, & pro testatore scribere ignorantibus potest subscriptiones facere iure regio, ibi.

Testis octavus adhibendus est iure communi, qui pro testatore ignorante subscribat, iure regio secus, quilibet enim ex septẽ testibus potest pro testatore subscribere. l. 2. t. 4. glo. 6. nu. 3.

Testes vnus an pro omnibus subscriptiones facere possit? l. 2. ti. 4. glo. 6. nu. 3. remissiuè.

Testis non potest reddere rationem per visum in factis quæ excedunt hominum memoriam. l. 1. titu. 7. glo. 10. num. 2.

Testis de auditu deponens quando fidem faciat, ibi.

Testis vel iudex contra testamentum an amittat emolumentum, quod ex eo sibi competebat? l. 11. titu. 8. glo. 1. nu. 14.

Testis deponens per verbum credo, vel per verbum videtur, an probet? l. 1. ti. 11. glo. 2. nu. 16.

Testium solemnitas remissa in testamento, an censeatur proportione remissa in codicillis? l. 1. tit. 4. glo. 1. nu. 2. & 3.

Testium solemnitas iure regio est probatoria non formalis, ex sententia Mencha. contra communem, l. 1. tit. 4. glo. 4. num. 4.

Testium solemnitas iure regio est formalis & substantialis, ex communi nostratum sententia. l. 1. ti. 4. gl. 4. nu. 6. & sequen.

Testium testamentorum numerus iure communi Imperatorum est substantialis & formalis solemnitas, qua deficiente, deficit testamentum, communis. l. 1. ti. 4 glo. 4 nu. 12.

Testium solemnitatem in testamento esse iure regio pro forma introductam, & ea deficiente testamentum corruere, ibi. nu. 13.

Testium numerus in testamentis, ad evitandas falsitates requisitus, non convincit esse solemnitatem probatoriam, ibi. nu. 17.

Testium numerus vbi minuitur, æquum est addi testibus qualitatem, qua eis magis credi possit. l. 1. titu. 4. glo. 5. nu. 1.

Testium solemnitas ex causa necessaria relaxatur in casibus à iure expressis. l. 1. ti. 4. glo. 7. nu. 9.

Testium rogatus an præsumatur, l. 1. tit. 4. gloss. 8. nume. 8.

Testium numerus, si diminuatur in testamentis per legem novam, an possit esse testis legatarius. l. 1. titu. 4. glo. 8. nu. 10.

Testium testamentorum solemnitas requiritur ad evitandas falsitates. l. 1. ti. 4 glo. 10. nu. 10.

Testium subscriptio pro omnibus quomodo fiat. l. 2. tit. 4. glo. 2. nu. 3.

Testium signacula in testamento in scriptis non exiguntur, ibi. nu. 4.

Testium qualitates in testamento in scriptis an hodie requirantur? l. 2. ti. 4. glo. 3 nu. 1.

Testium sigilla aut subscriptiones in testamento cæci an requirantur? l. 2. ti. 4. glo. 8. nu. 4.

INDEX.

Testium solemnitas testamenti aut mandati ad testandum, non est probatoria, sed formalis & substantialis, l.13.ti.4.gl.2.nu.1.& in.l.7.ti.10.gl.2.n.8.

Theologis in interpretandis sacris scripturis credendum est, potius quàm canonis professoribus, glo.sub. titu.1.num.77.

Tominus quid. l.4.ti.24.glo.1. nu.6.

Tormentorum metu falsa quis confitetur vt plurimũ, maximè si tortus specificè interrogetur, l.1. titu.4. glo.16.num.8.

Totum dicens, nihil excludit, l.1.titu.4. gloss.19.nume.6.

Totum dicere aut integrum paria sunt, ibi.nu.16.

Totum est aut admittendum aut repudiandum, non in parte, l.7.ti.11 glo.7.nu.26.

Tradere cogitur præcise habens facultatem rei tradendæ.l.23.ti.11.glo.1.nu.4.

Traditio rei filio simpliciter facta an melioratio dici possit,& an sit irreuocabilis? l.10. ti.6. glo.1. nu.4.

Traditio vera & actualis requiritur in actu suspetio & reprobato, nec sufficit constitutum, vel alia ficta traditio.l.6.ti 8.glo.7.nu.12.

Traditio requiritur, vt quis propter alienationem incidat in pœnam.l.1.ti.10.glo.6.nu.1.

Traditionis tempus an venditionis inspiciatur, vt quis incidat in pœnam alienantis? l.1.ti.10.glo.6.nu 2.

Traditio non requiritur ad veram & perfectam venditionem ibi.nu.5.

Traditionis tempus an inspici debeat potius quàm contractus, si terminus solutioni præfixus est.l.7.ti.11.glo.6.nu.3.& sequen.& nu.14.15.& sequen.

Transactio super crimine facta ab eo qui suam vel suorum iniuriam prosequitur, an alijs viam accusandi precludat? l.2.ti.1.glo.7.nu.1.

Transactionem an possit iudex facere super pœna fisco, vel denunciatori applicata per sententiã, à qua fuit appellatum.l.13.ti.10.glo.2.nu.7.

Transactio an rescindi possit prætextu læsionis vltra dimidiam, vel maioris?& quid statuatur iure regio l.1.ti.11 glo 8 nu.53.54.& 55.

Transactio, sententia,& obligatio per instrumentum publicum facta, diffinire dicitur causam.l.10. titul.17.glo 6.

Transmitti non potest ad hæredes declaratio animi.l.1.ti.4.glo.16.nu.15.

Transmissio hæreditatis quare regulariter non fiat.ibi

Trebellianicam quare hæres detrahat ex fideicommisso, si sponte adit hæreditatem, coactus verò non.l.1.ti.4.glo.19.nu.1.

Trebellianicam an detrahat qui non facit inuentariũ. l.1.ti.4.glo.19.num.2.

Trebellianica ex quibus non deducatur, ibidem, num.3.& 4.

Trebellianica vel Falcidia an detrahi possit iure regio, ibi.nu.5.11.& 18.

Trebellianica an prohibita censeatur, si testator præcepit hæredi totam restituere hæreditatem? l.1.ti.4.glo.19.nu 7 8.& 16.

Trebellianica an possit per testatorem prohiberi, sicut & Falcidia? ibi.nu.9.& 12.

Trebellianica vel Falcidia an prohiberi possit verbis expressis, aut generalibus? ibi.nu.10.& 15.

Trebellianica & Falcidia æquiparantur, ibidem, nume.13.& 24.

Trebellianica vel Falcidia an debeatur contra, vel præter, vel secundum testatoris voluntate.l.1. ti.4.glo.19.nu.17.& 21.

Trebellianica vel Falcidia non detrahitur ab eo qui repudiauit, ibi.nu.19 insi.& 20.

Trebellianica an possit prohiberi liberis primi gradus institutis? remissiuè.l.1.ti.4.glo.19.nu.22.

Trebellianica an in codicillis prohiberi possit? remissiuè ibidem.

Trebellianica an deducatur de legatis pijs, sicut & falcidia ibi.nu.23.

Trebellianica non deducitur ex fideicommisso, cuius alienatio prohibetur, ibi nu.24.

Tributa quare principi debeantur, l.10. titu.10. gloss.1.num.2.

Tributa à clericis exigens est excommunicatus.l.11.ti.10.glo.1.nu.1.

Tributa Indorum ita diuisa sunt, vt septima pars regi assignetur, aliæ verò ipsis commendatarijs, & quare hoc fieri potuerit.l.12.ti.10.glo.1.nu.4.

Tributa Regi debita ad vitam donãtis donari possunt l.16.ti.10.glo.1.nu.1.

Tributarius fundus transit in clericum cum onere soluendi tributum fundo annexum.l.11.tit.10.gloss.4.nu.3.

Tributorum exemptio non competit rustico, qui fundũ emit ab exempto, ibi nu.2.

Tributoria actio quando competat.l.16.ti.11.gloss.9.num 4

Triticum an ob anticipatam pretij solutionem possit vilius emi, l 17.ti.11.glo.2.nu.1.

Triticum emptum anticipata solutione iustè taxatur per legem nostram, quatenus valuerit tempore messis.l.17.ti.1.glo.2. nu.2.

Turpitudinem suam quando alicui allegare liceat, l.7.ti 11.glo.7 nu.37.

Tutelarum dationes, & substitutiones pupillares conseruantur non adita hæreditate per hæredem,& rupto testamento ex causa præteritionis vel exhæredationis iure regio.l.1.ti.4 glo.14 nu.83.& 84.

Tutor legitimus ne, an datiuus succedat in tutela, quã mater priuata fuit ob transitum ad secundas nuptias l.3.ti.1.glo.2.nu.11.

Tutor non potest præstare authoritatem pupillo secum contrahenti.l.2.ti.3.glo.1.nu.12.

Tutor, curator, prælatus ecclesiæ, vel prorex, an donare possint.l.3.ti.3.glo 2.nu.3.

Tutor certus dari debet filio in testamento, aliàs incertitudo vitiat tutoris dationem.l.5.titu.4.glo.6.nume.1.

Tutoris datio an possit committi per patrem non nominando tutorem, ibi nu.2.

Tutor Regis an possit regia bona donare, vel alienare, l 1.ti.10.glo.8.

Tutor nomine pupilli an possit retrahere, & cõsignare, & an ei possit oblatio fieri.l.8.titulo.11.glo.8.14.num.1.

Tutor vel curator minoris an possit accipere in solutũ res immobiles l 23.ti.11.glo.1.nu.2.

Tutor vel curator minoris potest possessionem accipere rei immobilis à patre eiusdem minoris ei venditæ.l.23.ti.11.glo.1.nu.4.

Tutor

Tutor an possit rei minoris alij venditas sibi acquirere l. 7. titu. 1. glo. 8. nu. 3.

Tutor vel curator minoris rem emptam à minore habere poterit, si maior factus ratum habuerit. l. 23. tit. 11. glo. 1. nu. 5.

Tutor cum authoritate contutoris an aliquid à minore possit emere, ibi. nu. 8.

Tutor an emere possit palàm & bona fide, bona pupilli, l. 23. ti. 11. glo. 2. nu. 1. & 2.

Tutor authoritate contutoris an possit rem emere pupilli. ibi. nu. 2.

Tutor an possit emere bona pupilli propria authoritate, & an per interpositam personam. l. 23. titul. 11. glo. 2. nu. 5.

Tutor an possit emere bona pupilli, quæ distribuuntur ad petitionem creditorum. l. 23. ti. 11. glo. 2. nu. 6.

Tutor nobilis an possit emere bona pupilli palàm & bona fide per interpositam personam. d. l. 23. titu. 11. glo. 2. nu. 7.

V

VALOR rei ex loco publico fori vel mercati, an necesse sit vt articuletur? l. 1. t. 11. gl. 2. n. 12.

Valor rei probatur ex quantitate fructuum vel redituum. l. 1. ti. 11. glo. 2. nu. 14.

Valor rei an probetur per testes dicentes, quòd tempore contractus plures viderunt homines eo pretio communi, rem illam emere volentes. ibi. nu. 15.

Valor rei an probetur per testes dicentes, s. io tantū valere, quia sic mihi videtur. ibi. nu. 16.

Valor rei an probetur, si testis deponat, quia ipse tantū daret, ibi nu. 17.

Valor rei an probetur, si testis dicat, quia tantum ego darem pro communi æstimatione, ibi. nu. 18.

Valor rei an & quomodo probetur per æstimatores iuratos, à iudice electos? ibi. nu. 20.

Valor rei mobilis quæ non recipit functionem in genere suo, quomodo probetur, ibi. nu. 22.

Valor rei venditæ minuitur si debitor erat debitis implicitus, ibi. nu. 24.

Valor rei minuitur propter onus annexum. l. 1. tit. 11. glo. 2. nu. 26.

Valor rei minuitur propter pactum de revendendo, ibidem.

Valor rei augetur quanto pinguius transfertur dominium, & minuitur quò debilius, ibi.

Valor rei minuitur propter litigium vel periculū amissionis, ibi. nu. nu. 30.

Valor rei augetur vel minuitur ob qualitatem loci & dilationem solutionis, vel personam contrahentiū, l. 1. ti. 11. glo. 2. nu. 31.

Valor rei censetur deductis expensis proxenetæ, & proclamatum, l. 1. ti. 11 glo. 2. nu. 36.

Valor vini, olei, frumenti, & aliorum victualium quomodo probetur. ibi. nu. 39.

Valor rei in puncto indiuisibili consistere nequit: latitudinem habet, intra quam læsio contingens non obligat ad restitutionem, l. 1. ti. 11. glo. 2. nu. 24.

Valor rei ad probandum læsionem vltra dimidiam in immobilibus an probetur, si testes deponant de valore anni præteriti? l. 1. ti. 11. glo. 4. nu. 2.

Valor rei venditæ tempore traditionis eius, vel executionis negotij, probari debet in remedio. l. 2. C. de rescind. vend. l. 1. ti. 11. glo. 4. nu. 3.

Valor rerum mobilium ad probandam læsionem, quomodo probetur, ibi nu. 4.

Valor rerum immobilium breui tempore non mutatur. l. 1. ti. 11. glo. 8. nu. 39.

Variatio non admittitur in electione ex testamento facienda. l. 9. ti. 4. glo. 1. nu. 1.

Velle quis videtur quod ius disponit in eo actu, quem facit, vel quo vtitur. l. 1. ti. 4. glo. 19. nu. 21.

Velleiano an renunciari possit cum iuramento, l. 9. ti. 3 glo. 1. nu. 5.

Velleiano etiam si renuncietur, non valet fideiussionis contractus ab vxore pro marito factus. l. 9. titul. 3. glo. 1. num. 8.

Vendens rem carius quàm sit publicè taxata peccat mortaliter? l. 1. ti. 11. glo. 2. nu. 9.

Vendere prohibitus exteris an incidat in pœnam, re vendita & non tradita, l. 1. ti. 10. glo. 6. nu. 2.

Vendere quibus casibus quis compellatur, remissiuè. l. 15. ti. 10. glo. 14. & glo. 18.

Vendere merces pecunia credita licet pretio supremo, infimo, vel medio l. 1. ti. 11. glo. 2. nu. 8.

Vendere quis compellitur victualia iusto pretio tempore necessitatis. l. 1. ti. 11. glo. 2. nu. 41.

Vendere carius iusto pretio an liceat. l. 1. ti. 14. gloss. 1. num. 6.

Vendere triticum vicinis tempore caristiæ prius quàm exteris quis compellitur, l. 1. ti. 14. glo. 3. nu. 3.

Vendere carnes vel vitulas quando & quomodo liceat l. 2. ti. 14. glo. 8.

Vendere vel emere inuitus nemo compellitur l. 1. titu. 25. glo. 9. nu. 1.

Vendere quis compellitur ratione publicæ vtilitatis in pluribus casibus, remissiuè. l. 1. ti. 25. glo. 6. n. 2.

Vendere frumentum vel alia victualia quis compellitur iusto pretio tempore penuriæ, ibi.

Vendita res duobus præfertur is, cui prius tradita fuit, l. 7. ti. 11. glo. 6. nu. 6.

Venditæ res non sunt pro pretio obligatæ, nisi expressè dictum sit, & tunc omnibus creditoribus præfertur venditor. l. 7. ti. 16. glo. 5. nu. 6. & 7.

Venditio bonorum hæreditariorū quibus casibus impediri possit ab hærede. l. 14. ti. 4. glo 1. nu. 27.

Venditionis appellatione an contineatur omnis actus, per quem dominium transfertur? ibi. nu. 7.

Venditio si fiat filio minori pretio, an censeatur ei pater donare excessum valoris. l. 12. ti. 6. glo. 2. nu. 1.

Venditionis appellatione omnis alienatio comprehenditur, l. 5. ti. 9 glo 6. nu. 1.

Venditio minori pretio facta an censeatur donatio in eo quod excedit? l. 10. ti. 16. glo. 7.

Venditio non rescinditur, si propter necessitatem vrgentem res distrahatur, l. 1. ti. 11. glo. 8. nu. 37.

Venditioni rei sua consentiens an possit agere remedio, l. 2. C. de rescin. vend. l. 1. ti. 11. glo. 8. nu. 60.

Venditio cum pacto reuendendi facta dicitur pura & non conditionalis, ob eamque emptor lucratur fru-

ctus, & potest rē alteri cedere.l.7.tit.11.gl.3.n.22.
Venditiones duæ dicuntur, si quis sponte discedat ab emptione, postquam venditio erat perfecta, & sequuta traditio.l.7.tit.11.glos.3.num.23.
Venditionis contractus à traditione accipit vltimam perfectionem.l.7.tit.11.glos.6.n.6.
Venditio solo consensu perficitur perfectione essentiæ, l.7.tit.11.glos.6.num.12.
Venditio duplex eiusdem rei ab vno facta valet: sed is cui tradita est, manet dominus.l.7.tit.11.glo.6.num.24.
Venditio cum pacto de reuendendo est omnibus numeris absoluta & perfecta tempore confectionis, & nō conditionalis, sed pura, ibi.n.42.
Venditio cum pacto reuendendi pura est, licet sub conditione resoluatur, quæ conditio actum non suspendit, ibidem.
Venditio plurum rerum vno pretio facta, non plures venditiones sunt, sed vna dumtaxat, quādo agitur de resolutione contractus.l.7.tit.11.glo.7.nu.23.
Venditio plurium rerum patrimonialium simul facta pro diuersis pretijs, cuilibet rei diuisim signato pretio, plures venditiones esse censentur, non vna, atq; ideo consanguineus proximior quamlibet earum poterit retrahere.l.7.tit.11.glos.7.num.27.
Venditio plurium rerum vno pretio facta, quod postea in eodem instrumento in singulas res diuiditur, pro pluribus venditionibus reputatur, ibi.num.28.
Venditio plurium rerum diuersis p̄etijs facta, deinde in eodem instrumento ex omnibus in vnum pretium coacta, pro pluribus venditionibus reputatur, ibid.
Venditio plurium rerum, licet in singula capita pretium sit diuisum, vna venditio reputatur, si constiterit emptorem, non nisi omnes, rem empturū fuisse, & quomodo id constabit? ibi.num.29.
Venditio decem iugerum decem aureis pro qualibet earum constituto pretio, diuisionem non admittit in retractu.l.7.tit.11.glos.7.num.29.
Venditio, si nulla fuerit, gabella nec laudimia debentur.l.7.tit.11.glos.7.num.35.
Venditio simulata, remissiue, ibi.n.37.
Venditio dicitur, si species datur pro specie & quantitate eiusdem valoris, si species pro specie, & pecunia data erat venalis, vel vbi quantitas est maioris valoris quàm species.l.7.ti.11.glo.10.n.6.7.& 8.
Venditio alicuius rei credita pecunia, vel dilata ad diem solutione, cariori pretio quàm præsenti pecunia vendi soleat, sapit vsurā.l.22.tit.11.gl.9.n.1.
Venditio à pupillo tutori facta, si res vendita sit modici valoris, valet.l.23.tit.11.glos.1.n.7.
Venditionem rei, vel census, vel hypothecæ prius factam celans, punitur crimine stellionatus extra ordinem, & pœna hic statuta.l.3.tit.15.glos.2.
Venditis duabus rebus simul diuersis pretijs, non potest altera earum ab emptore retrahi, si verisimiliter nō esset vnam sine alia empturus.l.7.tit.11.glos.2.num.21.
Venditor qui se constituit nomine emptoris, possidere an possit actione ex vendito conueniri.l.8.tit.7.glos.2.num.5.
Venditor an admittatur ad retrahendum rem patrimonialem ab ipso venditam iure sanguinis, vel aliàs.l.7.tit.12.glos.1.num.77.
Venditor ex vi pacti de reuendendo præfertur consanguineo in retractu.l.7.tit.11.glos.6.num.43.
Venditor ex vi pacti de reuendendo poterit à consanguineo, qui rem retraxit, redimere, ibi.
Venditor asserens facere instrumentum emptionis, an possit à venditione discedere, antequam instrumentum fiat.l.2.tit.16.glos.6.num.2.& 3.
Venditor rei solutioni pretij obligatus an dati præferatur? l.7.tit.16.glos.5.num.8.
Verba in matrimonio an sint de substantia? glos.rubr.tit.1.num.22.
Verba sunt cum effectu accipienda, & non verbo tenus.l.1.tit.3.glos.3.num.5.
Verba impropriantur, vt deseruiant intentioni.l.2.ti.4.glos.9.num.19.
Verba importantia liberam voluntatem, vel arbitriū boni viri quæ sint? remissiue l.4.tit.4.gloss.1.numer.14.& 15.
Verba, quoad fieri possit, referenda sunt ad dispo[si]tionem potius, quàm ad eum, de quo disponitur.l.11.tit.6.glos.4.n.5.
Verba regulariter interpretanda sunt iuxta communē vsum loquendi ea in prouincia, in qua proferuntur.l.1.tit.7.glos.7.num.2.
Verba præsentis aut futuri temporis, an denotent ipso iure.l.8.tit.7.glos.2.n.21.
Verba sunt cū effectu accipienda, vt quis incidat in pœnam.l.1.tit.10.glos.6.n.6.
Verba seruiunt naturæ contractus, non natura verbis.l.7.tit.10.glos.1.num.11.
Verba contractuum impropriantur, vt eius naturæ seruiant, ibi.
Verba contractus non immutant eius substantiam.l.15.tit.10.glos.12.num.8.
Verba in dubio accipienda sunt in potiori, & pleniori significatione.l.7.tit.11.glos.6.num.6.& quādo non ibidem n.23.
Verba in proprio & naturali sensu, non in improprio, & ciuili accipienda sunt.l.9.tit.11.glos.4.n.3.
Verba continuata inducunt repetitionem.l.2.ti.4.gl.1.num.7.
Verbum lego, adiectum vniuersitati bonorum, an inducat hæredis institutionem, iure communi, aut regio, l.1.tit.4.glos.14.num.85.& 86.
Verbum, seu participium futuri temporis denotat cautionem ferendæ sententiæ.l.3.tit.4.glos.8.
Verbum, sum, es, fui, substantiam rei perfectissime includit.l.1.tit.9.glos.3.num.15.
Verbum præsentis temporis ad futurum non porrigitur, nisi in legibus, ibi.
Verisimile quod non est, impossibile reputatur.gl.rub.tit.1.num.41.
Versum esse in vtilitatem vxoris quis probare teneatur.l.9.tit.9.glos.3.num.3.
Versum esse in vtilitatem vxoris quando dicatur.l.9.tit.3.glos.4.num.1.
Versum esse in vtilitatem vxoris dicitur, quod in eius alimentis per virum pauperem expensum est.l.9.tit.3.glos.4.num.vlt.
Versum fuisse in vtilitatem ecclesiæ quomodo probetur, remissiue.l.21.tit.11.glos.2.num.7.
Vestes viduales quando vxor restituere teneatur.l.3.tit.3.glos.2.num.36.

Vestes

Vestes pretiosæ a marito vxori traditæ an censeantur donatæ? & an soluto matrimonio eius vxor acquirat? & quid in vestibus quotidianis? l.4. tit.2. glos. 5. num.1.

Vestes pretiosæ ab sponso sponsæ donatæ, an pro dimidia vxori quæratur, si osculũ interuenerit? & quid si copula, ibi. n.2.

Vestes pretiosæ, vel superfluæ, aut quotidianæ quæ dicantur, ibi. n.3.

Vestes lugubres an liceat deferre, remissiue l.1. tit.5. glos.1. n.1.

Vestes lugubres qui deferre possint? l.2. tit.5. gloss.1. num.1.

Vestes lugubres an dicantur expensa funeris, remissiue, ibi, num.2.

Vestes lugubres deferri debent per vassallos pro morte principis sui, & quare. l.1. tit.2. glos.2. num.2.

Vestes lugubres nõ possunt supra caput deferri, nisi pro rege. l.2. tit.5. glos.5. n.1.

Vestes prohibitæ an possint domi deferri, ibi. nu.2. & sequent.

Vestes lugubres an dicantur funeris sumptus. l.13. ti.6. glos.1. n.2.

Via vna si quid prohibetur, non debet alia permitti, l.1. tit.11. glos.8. n.46.

Vicinus an dici possit qui in loco habitat, licet maiori parte anni sit absens. l.1. tit.4. glos.5. n.3.

Victus appellatione omnia quæ ad victum sunt necessaria, continentur. l.1. tit.14. glos.6. n.1.

Victus appellatione proprius cibaria continentur, ibid. num.2.

Vidua potitur honore, priuilegijs, & foro viri sui defuncti, dum viuit honeste, & non transit ad secundas nuptias. l.3. tit.1. glos.2. n.5.

Vidua censetur sub præcedenti esse matrimonio, ibi. & l.2. tit.9. glos.1. n.10.

Vidua ali debet ab hæredibus viri, donec pecunia dotalis ei reddatur, si caret alijs bonis, vnde se alat. l.3. tit.1. glo.2. n.21.

Vidua an teneatur cum hæredibus commorari, & operi, si ab eis ali velit. ibi. n.23.

Vidua quando durare censeatur in matrimonio, ibidẽ, num.29.

Vidua non tenetur stare locationi per virum factæ, si ei non expedierit, glo.1. rub. tit.2. n.10.

Vidua an & quando alenda sit ab hæredibus mariti. l.2. tit.9. glos.1. n.10.

Vidua censetur esse sub præcedenti matrimonio quoad damna l.2. tit.9. glos.1. n.16.

Viduæ an debeantur omni tempore, quo non restituitur dos, alimenta. ibi. n.10.

Vidua luxuriose viuens amittit dimidiam bonorũ partem constante matrimonio acquisitorum. l.5. tit.9. glos.8. n.1.

Vidua luxuriose viuens amittit lucra, & applicantur hæredibus mariti etiam extraneis, atque etiamsi lucra iam exegerat, atque etiamsi post annum luctus viuat luxuriose, ibi. n.2.

Vidua inhoneste viuens non gaudet priuilegijs viduæ concessis. l.5. tit.9. glos.8. n.3.

Vidua luxuriose viuens amittit priuilegium fori, & honoris, quo gaudebat viuente marito. ibi. n.4.

Vidua quod luxuriose viuat, vel stuprum semel committat, multum interest, ibi. n.5.

Vidua stuprum committens, vel luxuriose viuens ante vel post annum luctus, an amittat legata. l.5. tit.9. glos.8. num.6.

Vidua semel stuprum committens non amittit lucra cõstante matrimonio quæsita; nisi luxuriose vixerit, ibidem, num.7.

Vidua stuprum committens an amittat dotem, ibidem num.8.

Vidua honeste viuens videtur durare in priori matrimonio, ibidem. Et quomodo hoc intelligatur. l.5. ti.9. glos.8. n.13.

Vidua stuprum committens, quibus casibus non amittat dotem. l.5. tit.9. glos 8 n.9.

Vidua stuprum committens, quod nullo casu amittit dotem, ibi. n.10. & sequen.

Vidua inhoneste viuens quæ amittat, ibi. n.14.

Vidua quando ab hæredibus mariti accusari possit, de adulterio (matrimonio durante) commisso? l.5. ti.9. glos.8. n.15. & seq.

Vidua luxuriose viuens ante, vel post annum luctus non amittit dotem, sicut nec ea, quæ stuprum semel commisit. l.5. tit.9. glos.8. n.18.

Vidua stuprum committens, vel luxuriose viuens, nõ amittit bona paraphernalia, ibi n.19.

Vidua an & quando esse censeatur sub præcedenti matrimonio. l.6. tit.9. glos.2. n.4.

Vidua quando gaudeat honore & dignitate viri præmortui, & quando non, ibi. n.5.

Vidua secundo nubens an possit vni ex filijs assignare bona, quæ reseruare tenetur filijs prioris matrimonij. l.7. tit.11. glos.5. num.11.

Vinum an emi possit in curia ad reuendendum? l.2. tit.14. glos.6. num.1.

Vinum maiori pretio taxandum est, vt vendatur a cauponibus exteris quàm a ciuibus, ibi n.2.

Vir & vxor quando admittatur ad successionem alterius ab intestato defuncti. l.5. tit.8. gloss.1. numero 10.

Vir & vxor non succedunt ad inuicem, si factum fuit inter eos diuortium quoad thorum, & mutuam cohabitationem. l.5. tit.8. glos.1. num.21.

Vir & vxor sunt correlatiua. l.3. tit.9. gloss.9. numero 1.

Vir & vxor vnum sunt corpus, quare non est fraudanda vxor debito suo propter seruitium, quod viri facere tenentur creditori, postquam bonis cessit. l.4. tit.16. glos.3. n.1.

Vir, vide in verb. maritus, & in verb. vxor.

Virginis raptor, vide in verb. raptor.

Vis fieri censetur, quoties quis rem ab alio possessam propria occupat authoritate. l.1. tit.17. gloss.4. numero 3.

Vitia non imputantur nobilitati, nec senectuti, sed prauæ educationi. l.1. tit.17. glos.1. n.13.

Vitulas mortuas vendere non licet l.2. tit.14. glo.8. num.2.

Vltima voluntas dicitur testamentum, & codicilli, & donatio causa mortis. l.1. tit.4. glos 2. n.1. & 28

Vltima voluntas informis & innominata quæ sit. l.18 tit.4. glos.1. num.4.

Vltima voluntas deambulatoria est vsque ad mortem l.7. ti. 36. glos.1. num.20.

Vls

Vltimũt vnde descendat.l.7.ti.11.glo.5.nu.1.
Vncia Romana & Hispana idem sunt.l.1.ti.13.gloss.3.num.3.
Vncia constat octo dragmis.l.1.ti.22. glo.1. nu.1.
Vniuersitas quod debet, singuli non debent.l.3.ti.17.glo.2.
Vniuersitas non potest obligare singulos de vniuersitate, nisi ipsi consenserint.l.7.ti.17.glo.1.nu.3.
Vniuersitas vel concilium defendere debet pigneratũ contra priuilegia ciuitatis.l.7.ti.17.glo.4. nu.1.
Vniuersitas dicitur corpus mysticum.l.10.ti.17.glo.1.num.3.
Voluntas quandoque regit intellectum.l.1.ti.4.gloss.1.nu.1.
Voluntas testandi an deficere videatur, si instrumentũ testamenti solemne non fuit.l.1.titul.4.gloss.7.nume.5.
Voluntas testatoris constare potest ex inutili dispositione.l.1.ti.4.glo.10.nu 9.
Voluntas testatoris minus solemnis an sit adimplenda ab hærede legitimo, qui eam non ignorabat.l.1.tit.4.glo.10.num.30.
Voluntas testatoris est deambulatoria vsque ad mortem.l.1.ti.4.glo.14.nu.2.
Voluntas magis deliberata præsumitur quoties quis ad interrogata respondet.l.1.ti.4.glo.16.nu.6.
Voluntas alterius, mea dici non potest.l.5.tit.4.gloss.1.num.2.
Voluntas testatoris plenius obseruari dicitur, si maturius adimpleatur.l.14.ti.4.glo.1.nu.29.
Voluntas disponentis præsumitur, si ex verisimili mẽte & coniectura de re aliqua interrogatus idem respondisset, ibi.nu.40.
Voluntas meliorantis non extenditur ad bona quæ ignorabat an essent conferenda post eius mortem.l.9.titu.6 glo.1.nu.4.
Voluntas ad ignorata non extenditur, ibi.
Voluntas furiosi vel infantis per tutorem vel curatorem declaratur.l.8.ti.7.glo.1.nu.25.
Votum solemne dirimit matrimonium ratum, & non consummatum, votum verò simplex non, glo.in.ti.1.num.70.
Votum solemne an sit de iure diuino, ibi.
Votum simplex impedit matrimonium contrahi, sed non dirimit contractum, secus in solemni, glo. rubr. ti.1.nu.71.
Votum simplex impedit matrimonium contrahendũ, sed non dirimit contractum, ibi.nu 150.
Votum simplex qui emisit peccat mortua prima vxore, cum alia contrahendo, ibi.nu.152.
Vsucapio an sit necessaria alienatio.l.8.tit.7.gloss.5.num.17.
Vsucapi an possit res litigiosa? ibi nu.18.
Vsucapio, vide in verbo præscriptio.
Vsucapio decẽnij prohibetur prohibita alienatione, ita quòd nulla esse censeatur, secus in longissima.l.8.ti.7.glo.5.nu.20.
Vsucapio rei suæ reuocabiliter possessa valet, l.7.titu.11.glo.1.nu.42.
Vsufructuarius quam cautionem præstare teneatur? l.3 ti.1.glo.2.nu.16.
Vsufructuarius an dici possit dominus, & an ei competat reiuendicatio.l.1.ti.4.glo.14.nu.38.
Vsufructuarius an possit vsumfructum alienare? remissiuè.l.3.ti.10.glo.15.
Vsufructuarius, cui proprietas fundi legata est, testamento rescisso, ob idque fundo restituto, non amittit vsumfructum.l.7.ti.11.glo.1.nu.39.
Vsufructuarius non est dominus, nec quasi dominus rei, in qua habet vsumfructum.l.13.ti.11.gloss.3.nume.11.
Vsufructu filio relicto, eius commoditas patri quæritur, l 9.ti.1.glo.1.nu.3.
Vsusfructus aduentitiorum durat patri post mortem filij, etiam si filius alium relinquat filium, qui ei succedat: idem si ex filia mortua habeat nepotem.l 9.ti.1.glo.1.nu.6.& 7.
Vsusfructus bonorum aduentitiorum filij coniugati patri non quæritur.l.9.ti.1.glo.2.nu.1.
Vsumfructum aduentitiorum an ammittat pater per ingressum religionis, ibi.nu.2.
Vsumfructum non amittit pater, si filius ingrediatur religionem, vel fiat clericus, ibi.
Vsusfructus bonorum à rege donatorum filio vel filiæ, an patri quærantur, ibi.nu.3.
Vsusfructus an competat patri in commenda Indorum filio facta? l.9.ti.1.glo.2.nu.6.
Vsusfructus an quæratur patri ex bonis à clerico quæsitis ex beneficio? ibi.nu.12.
Vsusfructus an quæratur patri, si ab ipso remittatur, vel promissio fiat de non acquirendo? l 9. titu.1.gloss.2 num.13.
Vsusfructus non quæritur patri, si mater vel alius filio relinquat sub conditione, ne patri quæratur, ibidem num.14.
Vsusfructus bonorũ à filio illicitè quæsitorum nõ quæritur patri.l.9.ti.1.glo.2. nu.15.
Vsusfructus hæreditatis, quam filius adiuit, recusante patre, patri non quæritur, ibi.num.16.
Vsusfructus quibus casibus patri nõ quæratur? remissiuè. ibid.
Vsusfructus dimidiam partem non retinebit pater, si filius matrimonium contraxerit.l.9.ti.1.glo.3. n.1.
Vsusfructus bonorum aduentitiorum filij competit patri etiam mortuo filio.l 4.ti.4.glo.3.
Vsusfructus remissio, vel repudiatio an sit donatio? & an sit irreuocabilis facta à patre filio? l.1. titu.6.gl.4 nu.18.
Vsusfructus remissio proprietario facta loco traditionis est & quare? l.1.ti.6.glo.4.nu.19.
Vsusfructus consolidatio quæritur ignoranti, ibi.
Vsusfructus est iuris, & à iure ciuili inuentus.l.8.t.7.glo.1.nu.14.
Vsusfructus pecuniæ & rerum quæ vsu consumuntur, quomodo esse possit, ibi num.15.
Vsusfructus pecuniæ & rerum quæ vsu consumuntur, quare quasi vsusfructus appelletur. ibi. n.16.
Vsusfructus pecuniæ aduẽtitiæ quomodo ad patrẽ familias pertineat? l.8.ti.7.glo.1.nu.18.& 19.
Vsusfructus pecuniæ ius non est fictum, sed verum, sciens in ipso pecuniæ vsufructu, ibi.nu. 20.
Vsufructus duplex, formalis & causalis, & de significatione vtriusque.l.9.ti.7.glo.1.nu.4.
Vsusfructus dominium dici potest.l.1.titu 7. gloss.1. num.7.
Vsumfructum bonorum aduentitiorum quando pater

amittat,l.1.ti.8.glo.1.nu.18.20.& 21.
Vsusfructus proprietati consolidatus an sit communis coniugum iure nostro regio.l.2.ti.9.glo.1.nu.87.
Vsusfructus consolidatio venit ex causa lucratiua.l.2.ti.9 glo.1.nu.91.
Vsusfructus comprehendit redditus.l.5 titu.9.gloss.5.num.1.
Vsusfructus ex eo quòd sit pars fundi,an sit immobilis l.7.ti.11.glo.1.nu.30.
Vsusfructus inter bona immobilia connumeratur, ibidem,nu.31.
Vsumfructum non esse inter bona mobilia,nec immobilia connumerandum, sed esse tertium bonorum genus,ibi,nu.32.
Vsusfructus rei meæ esse non potest apud me separatus à proprietate,l.7.ti.11.glo.1.nu.36.
Vsusfructus non amittitur,si proprietas fuerit vsufructuario reuocabiliter quæsita,l.7.ti.11.gl.1.n.43.
Vsusfructus cōfusus non reintegratur proprietate amissa per dolum.l.7.ti.11.glo.1.nu.45.
Vsusfructus an sit pars dominij,l.13.titu.11.gloss.3.num.12.
Vsusfructus venditus vel alienatus cōsolidatur eo ipso cum proprietate.l.13.ti.11.glo.1.nu.14.
Vsusfructus commoditas alienari potest,non ius vsusfructus iuxta receptissimam sententiam, ibi.nu.15.
Vsusfructus constitutio in quo differat à concessione fructuum?l.3.ti.10.glo 14.nu.4.
Vsurarius manifestus,qui testari non potest, nisi præstita satisdatione de restituendis vsuris,an possit donare causa mortis?l.7.ti.10.glo.1.nu.35.& 36.
Vsurarum criminis punitio ad iudices quoque seculares spectat.l.9.ti.18.glo.2.
Vtile per inutile quando non vitietur?l.ti.6.gl.3.n.2.
Vxor subdita est viro tanquam eius capiti, glo.rub.ti.1.num.93.
Vxor sequitur & sequi tenetur forum viri quocunque vadat,glo.rub.ti.1.nu.94.& 95.
Vxor absque viri licentia contrahere nequit iure regio ibi.nu 97.
Vxor non peccat,si viro adultero notoriè debitum reddat coniugale,vel ab eo exigat.ibi.nu.101.
Vxor occidens maritum animo ducendi adulterum, nō potest cum eo matrimonium contrahere.glo.rub.tit.1.num.179.
Vxor sine viri sui licentia quare contrahere prohibeatur.l.1.ti.3.glo.1.nu.1.
Vxor sine viri sui licentia an ei possit præiudicare in quærendis,supposito statuto vel lege regia?l.1.titu.3.glo.2.nu.1.
Vxor an possit donationem sibi factam non acceptare in viri sui præiudicium.ibi.nu.2.
Vxor absque viri licentia non potest iure regio repudiare hæreditatem sibi delatam,ibi. nu.3.
Vxor hæreditatem ab ea absque viri licentia repudiatam iterum adire potest.ibi. nu.4.
Vxor viro suo subdita est quoad quid.l.1.titu.3.gloss.2.nu.5.
Vxor non potest agnoscere legatum à patre in testamento relictum, contra quod querela inofficiosi testamēti competebat,absque mariti licentia,l.1.tit.3.glo.3.num.3.
Vxor non potest absque licentia viri quasi contrahere, nec hæreditatem adire,ibi. nu.4.
Vxor si adiuit hæreditatem cum beneficio inuentarij absque viri licentia,& non fecit inuentarium, an marito suo præiudicare possit.ibi. nu.5.
Vxor an possit adire hæreditatem opulentam absque viri licentia,remissiuè,ibi.nu.6.
Vxor iure regio prohibetur contrahere absque viri sui licentia,ne ipsi marito fiat præiudicium.l.2.titulo.3.glo.1.nu.1.
Vxor an possit testari,vel contractum in testamento facere absque viri licentia,ibi.nu.3.
Vxor fideiubere,confiteri,vel pignorare non potest absque viri licentia,ibi.nu.4.
Vxor an possit alienationi consentire sine licentia mariti,ibi.nu.5.
Vxor an possit transferre possessionem absque licentia viri,ibi.nu 6.
Vxor non potest procuratorem constituere ad contrahēdum absque licentia mariti,l.2.ti.3.glo.1.nu.7.
Vxor non potest transigere,compromittere,nec litigare per se vel per procuratorem,sine viri licentia, ibidē, num.8.
Vxor an possit præsentare absque viri licentia: & si vterque præsentauerit quæ præsentatio valeat, ibidē num.9.
Vxor an possit dotem filiæ promittere absque licentia viri,ibi.num.10.
Vxor an possit cum ecclesia,vel in piam causam cōtrahere absque viri consensu,ibi.
Vxor contrahens absque viri consensu, an teneatur ad obseruationem contractus soluto matrimonio.l.2.titu.3.glo.1.nu.11.
Vxor an possit contrahere vel agere cum marito eius licentia? & an agendo vel contrahendo cum eo videatur sibi concessa licentia,ibi.nu. 12.
Vxor contrahens vel agens in iudicio sine viri licentia,si obtineat,vel ei sit vtilis cōtractus,an valeat, ibidem,num.13.
Vxor potest absque licentia viri facere contractum,quē facere tenebatur, vel iussu testatoris, vel ex alia causa necessaria contractum præcedente, ibi.n. 17.
Vxor simul cum marito contrahens cum aliquo,videtur ab ipsomet marito habere licentiam ad contrahēdum l.3.ti.3.glo.11.nu.8.
Vxor exercens aliquod officium vel negotiationem, sciente & consentiente marito, potest facere contractus vel obligationes ad officium spectantes,sine viri licentia,ibi.nu. 9.
Vxor ex generali licentia sibi concessa,non potest aliquid dolose & fraudulenter agere.l.3.t.3.g.2.n.6.
Vxor an possit compellere maritum vt det sibi licentiam contrahendi,l 4.ti.3.glo.1.nu.1.
Vxor contrahere potest sine licentia iudicis vel mariti, vbi est periculum in mora,l.4.ti.3. glo.1. nu.2.
Vxor ex causa necessaria æris alieni vel alia simili,potest cogere maritum, vt vendendi bona sua sibi licentiam concedat,ibi.nu.3.
Vxor potest agere sine licentia viri ad dotem viro vergente ad inopiam,ibi.nu.4.
Vxor an possit ex causa dotis alienare bona sua absque mariti licentia,vel cōtradicēte, an possit index licentiam vxori concedere,l.4 ti.3 glo.3.infi.
Vxor quare prohibeatur iure regio contrahere sinè licen=

licentia mariti.l.5.ti.3.glo.1.nu.1.

Vxor an possit contrahere sine licentia viri, qui in remotis abest, & quid si cito speratur eius aduentus: vel an tunc requiratur iudicis decretum.l.6.titu.3.glo.1.num.5.

Vxor non tenetur ex bonis constante matrimonio quæsitis soluere debita per maritum constante matrimonio contracta, ex fideiussione ab eo facta.l.7.titu.3.glo.1.num.2.

Vxor non tenetur soluto matrimonio soluere debita ante matrimonium contracta, ex bonis constante matrimonio quæsitis.l.7.ti.3.glo.1.nu.2.

Vxor quam vtilitatem consequi possit ex fideiussione pro marito facta? l.9.ti.3.glo 2 nu.4.

Vxor quæ simul cum marito se obligauit, censetur fideiussisse pro eo, quare non tenebitur, nisi ex aduerso probetur in eius cessisse vtilitatē.l.9.ti 3.gl.3 n.1.

Vxor si se obligauit tanquam principalis, & maritus vt fideiussor anteneatur.l.9.ti.3.glo.3 nu.4.

Vxor an obligetur vt fideiussor viri, vel simul cum viro ad debita fiscalia.l.9.ti.3.glo.5.nu.1.

Vxor obligatur communiter hoc in regno præmisso iuramento in instrumento apposito. ibi. nu.2.

Vxor quibus casibus obligetur efficaciter vt fideiussor remissiuè, ibi.

Vxori quid conueniat, iure regio, marito decedente.l.6.ti.4.glo.5.nu.1.

Vxor & fiscus quare in specie legis Taurinæ excludātur à successione deficientibus hæredibus legitimis? l.6.ti.4.glo.5 nu.2.

Vxori an debeatur quarta, de qua in auth. præterea.C. vnde vir & vxor in casu.l.6.titu.4.vide ibi in gl.6.nu.2.

Vxor à viro suo expulsa absque eius culpa an lucretur medietatem bonorum constante matrimonio acquisitorum.l.2.ti.9 glo.1.nu.45.

Vxor acriter verberata potest impunè aufugere.l.2.ti.9.glo.1.nu.52.

Vxor potest à domo viri aufugere, si vir nolit eijcere concubinam, nec redire tenebitur, donec sibi caueatur de ea expellenda, ibi.

Vxor si culpa viri ab eo separatur, nihil ei acquirit, nec communicat, ibi.nu.53.

Vxor à domo viro ob ipsius vxoris culpam fugiens, amitit constante matrimonio quæsita.l.2.ti.9.gloss.1.num.55.

Vxor adultera dotem amittit & arrhas, & bona constāte matrimonio quæsita, ibi.

Vxor potest conueniri ad debita constante matrimonio contracta.l.2.ti.9.glo.3.nu.16.

Vxori agenti remedio recuperandæ pro parte bonorum constante matrimonio acquisitorū sibi competenti, an obstet exceptio dominij.l.2.tit.9.glo.3.nu.22.

Vxor est domina constante matrimonio medietatis bonorum eo constante quæsitorum.l.2.ti.9 gl.4.n.1.

Vxor ex bonis communibus potest donare ad pias causas.l.5.ti.9.glo.6.nu.8.

Vxor quando possit virum vendicare.l.4.tit.16.glo 3.num.2.

Vxor quando teneatur ad debita constante matrimonio contracta, vel non? remissiuè.l.9.tit.9.gloss.2.num.1.

Vxoris bona non confiscantur propter hæresim mariti, nisi sciens hæreticum, cum eo contraxerit.l.10.ti 9 glo.1.nu.2.

Vxoris bona quatuor generum.l.11.ti 9.glo.4.

Vxor non potest retrahere rem constante matrimonio quæsitam à marito venditam ratione communionis.l.13.ti.11.glo.3.nu.13.

Vxores plures habere an aliquando licuerit sine dispensatione, aut reuelatione? glo.rub.ti.1.nu.11.& 12. & l.5.ti.1.glo.1.nu.1.

Vxores quæ nec ditiores nec viris sint nobiliores multo quærere oportet.l.1.ti.1.glo.1.nu.6.

Vxores vt viro amantiores & obsequētiores sint, quas habere oporteat qualitates? l.1.titu.1.gloss.1.nume.7.

Vxores freno constringere oportet ne libere imperent, & quomodo? ibi.

Vxoris bona propria à marito administrantur, non ab ipsa vxore.l.1.ti 3.glo. 2.nu.1.

Vxorum pluralitas an sit contra ius naturæ? gloss.rub. ti.1.nu.9.

Vxorum pluralitas est contra ius diuinum, ibi. nume.10.

Vxorum pluralitas iure naturæ an licuit, & an fuit meritoria? ibi.nu.13.

Vxor vide in verbo mulier & in verbo fæmina.

LAVS DEO.

COMMENTARIA IOANNIS MATIENZO REGII Senatoris in Cancellaria Argentina Regni Peru, in librum quintum recollectionis legum Hispaniæ.

LIBRO QVINTO.

Titulo. 1. de los casamientos.

Glossa vnica.

Ex rubrica tituli. 1. de Matrimonio lib. 5.

1 *Diffinitione singula quæque cognoscimus, in principio.*
Matrimonij diffinitio, nu. 1. & deinceps.
2 *Pluralitas vxorum an quãdoque licuerit? nu. 2. & sequen. maximè, nu. 9. & deinceps.*
3 *Naturale ius dicitur dupliciter.*
Matrimonium quomodo dicatur de iure naturali? ibidem.
4 *Naturalis iuris principia per se omnibus nota.*
5 *Naturalis iuris secundaria præcepta non omnibus nota.*
6 *Natura contrarium dicitur, si finis impediatur à natura intentus.*
Homicidium à natura prohibitum per prima eius principia, ibidem.
7 *Natura duplicem finem intendit, alterũ principalem per se notum, alterum secundarium.*
8 *Matrimonij finis à natura intentus.*
9 *Vxorum pluralitas an sit contra ius natura?*
10 *Vxorum pluralitas est contra ius diuinum.*
11. 12 *Vxores plures habere an aliquando licuerit sine dispensatione, aut reuelatione?*
13 *Vxorum pluralitas iure natura an licuit, & an fuit meritoria?*
Dispensatio dupliciter dici potest, ibidem.
14 *Maritos plures habere an aliquando licuerit?*
15 *Matrimonium non congruit animalibus irrationabilibus.*
Matrimonium est de inclinatione naturali rationabili, ibidem.
16 *Lex. 1. §. ius naturale. ff. de iust. & iu. & §. ius naturale, inst. de iure natur. intelligitur.*
Matrimonium non dicitur maris & fœmina coniunctio ibidem.
17 *Consensus in matrimonio necessarius.*
18 *Lex de matrimonio loquens intelligitur de matrimonio consensu perfecto, quamuis carnalis copula sequuta non fuerit.*
Matrimonium copulatum an dicatur quod consensu solo perfectum est? ibidem.
19 *Matrimonium non est sine consensu, licèt cætera concurrant.*
Matrimonium efficit vt transferatur corpus hominis liberi in fœminam, ibid.
20 *Consensus in matrimonio an sufficiat, vt separatim præstetur à coniugibus?*
21 *Consensus in matrimonio qualis esse debeat?*
22 *Matrimonium an verba requirat, vel signa ad consensum exprimendum?*
Verba in matrimonio an sint de substantia? ibid.
23 *Matrimonium an præsumatur ex concubitu, & cohabitatione?*
24 *Matrimonij consensus an signis exprimatur?*
Anulus quare sponso in quarto digito sinistra manus inseritur, ibi.
25 *Matrimonium non est deficiente consensu, etiam copula subsequuta, etsi patris consensus præcesserit.*
26 *Pater si consensum coniugalem præstiterit nomine filij præsentis, & tacentis, verum dicetur matrimonium.*
27 *Matrimonium adeo liberè contrahi oportet, vt nulla sit potestas humana, quæ ad id contrahendum aliquem cogere possit.*
28 *Iudices licèt non possint subditos cogere ad contrahendum matrimonium, eos tamen allicere possunt.*
29 *Inds an prætoribus vel maioribus præsentibus, & consensum coniugalem pro eis præstantibus, eisque tacentibus contraxisse matrimonium censeantur?*
30 *Matrimonium consensu perfectum, si nullum sit ratione impedimẽti, dispensatione summi Pontificis sequuta, superueniente copula reualidatur.*

Digitized by Google

31 *Matrimonium contrahenti cum secunda, viuente prima, si secunda hoc ignorauerit, an sit necessarius nouus consensus mortua prima?*

32 *Matrimonium quomodo contrahatur inter absentes per procuratorem vel epistolã? remissiuè.*

33 *Matrimonium qualiter contrahatur iuxta Cõcilium Tridentinum.*

Concilij Tridentini decretũ de reformatione matrimonij explicatur. ibidem. & seq.

Impedimentum matrimonij nouiter per Conciliũ Tridentinum introductum, ibidem.

34 *Matrimonium an exigat de substantia tres denunciationes, quæ in dicto Cõcilio referuntur?*

35 *Matrimonij impedimenta Ecclesiam posse constituere*

Forma quibus verbis inducitur. ibidẽ. Et quid si dicatur aliter fieri non possit, vel ita demũ fieri possit? ibi.

Lex si voluisset, hoc expressisset. ibidem.

36 *Matrimoniũ inter christicolas contractũ non seruata forma Concilij Tridentini, non valet, etiamsi consensus expressus vel tacitus interueniat.*

37 *Concilium an possit inhabiles reddere clam cõtrahentes matrimonium?*

Matrimonium à Deo fuit institutum in paradiso. ibid.

38 *Matrimonij materia est homo.*

Clandestinè contrahentes matrimonium potest Ecclesia inhabiles reddere. ibidem.

39 *Matrimoniũ si cõtrahatur clã nõ seruata solemnitate Cõcilij Tridentini, an ex hoc contrahatur impedimẽtũ perpetuũ cõtrahẽdi cũ eadẽ?*

40 *Omnino dictio quid importet? ibidem.*

41 *Concilij Tridentini decretum de reformatione matrimonij explicatur.*

Correctoria, & pœnalia nõ extendũtur. ibidem.

42 *Verisimile quod non est, impossibile reputatur.*

43 *Sponsalia de futuro non vertuntur in matrimonium de præsenti, etiam sequuta copula, nisi cõsensus denuo exprimatur coram parocho, & testibus iuxta Concilium Tridentinum.*

Contrahere qui promisit non contraxit, sed contrahere obnoxius est, ibidem.

Sponsus de futuro peccat cum alia contrahendo, sed valet matrimonium cum alia contractum, ibidem.

44 *Sponsus de futuro si alij fidẽ cũ iuramẽto dederit, adhuc tenebitur cũ prima sponsa cõtrahere.*

Iuramentum contrarium priori promissioni simplici non ligat iurantem. ibidem.

Sponsi de futuro quomodo cogendi sunt ab Ecclesia matrimonium celebrare? ibidẽ. remissiue.

45 *Sponsalia de futuro quibus modis soluantur? & primo mutuo consensu.*

46 *Sponsalia de futuro soluuntur fornicatione sequuta ab altero sponsorum.*

47 *Sponsalia de futuro soluuntur, si non soluatur dos promissa.*

48 *Sponsalia de futuro soluuntur, si sponsus vagetur per triennium, & nescitur vbi sit.*

49 *Sponsalia de futuro soluuntur per matrimoniũ de præsenti cum alia contractum.*

50 *Sponsalia de futuro soluuntur etiamsi sint de præsenti, ante copulam per ingressum religionis.*

51 *Sponsalia de futuro soluuntur superueniente affinitate.*

Sponsalia de futuro soluuntur lapsu temporis præstituti ad contrahendum. ibidem.

Sponsalia de futuro soluuntur ex solo impuberis dissensu, cùm ad pubertatem deuenerit. ibidem.

Sponsalia de futuro soluuntur, si non fiant coram parocho. & testibus iuxta Concilium Tridentinum. ibidem.

52 *Sponsalia de futuro sequuta copula non conuertuntur in matrimonium de præsenti iuxta Concilium Tridentinum.*

53 *Copula carnalis an sufficiat ad declarandum cõsensum de præsenti inter sponsos de futuro quo ad forũ animæ: vel iuxta Conciliũ Tridẽtinũ.*

54 *Præsumptio iuris, & de iure admittit probationem in contrarium per indirectum.*

55 *Matrimonium clandestinum non seruata solemnitate Cõcilij Tridentini non impedit aliud matrimonium contrahi cum alia, valet siquidem secundum.*

Omnino dictio denotat ipso iure. ibidem.

Matrimonio inualido propter defectũ formæ Cõcilij Tridentini, valet secũdum absque aliqua declaratione iudicis, quia primum fuit nullum ipso iure. ibidem.

56 *Matrimoniũ de præsenti nõ seruata solemnitate Cõcilij Tridẽtini, etiã sequuta copula nõ reualidatur, sed eo nõ obstãte aliã ducere vxorẽ poterit sic contrahens, & vxor alium virum.*

57 *Sponsalia de futuro re & verbis, vel iuris intellectu, verbis tamen de præsenti, sequutã copula, an vertantur in matrimonium de præsenti, iuxta Concilium Tridentinum.*

58 *Impuberes si cõtrahãt matrimoniũ de præsenti, seruata forma Cõcilij Tridentini, an ratificandũ sit adueniẽte pubertate corã parocho, & testibus, & an sufficiat copula vel amplexus, & oscula?*

Impuberes consensum coniugalem præstare non
60. *possunt: ibidem.*

59 *Cap. de illis. I de desponsa. impub. explicatur.*

61 *Impuberũ matrimoniũ de præsenti pro sponsalibus de futuro iudicatur, quia si pubertate adueniente cum alia contraxerit, valet secundum.*

62 *Matrimoniũ quo pacto sit contrahendũ, & mutuus*

tuus conſenſus exprimendus coram parocho, & teſtibus, iuxta Concilium Tridentinum?

63 Matrimonium de præſenti, ſub conditione tamẽ de futuro canonicè celebratum coram parocho, & teſtibus, an ſufficiat adueniente conditione abſque nouo conſenſu ſolenniter exhibito?

Matrimonium quoties ab initio non eſt perfectũ, nouus debet interuenire conſenſus coram parocho, & teſtibus, ibidem.

64 Cap. ſuper ea de condit. appoſ. intelligitur.

Matrimonium contrahere cogitur qui contraxerat ſub conditione, ea adueniente, ibidem.

65 Matrimonium quid ſi contrahatur ſub conditione, ſi Papa diſpenſauerit, an quilibet ex coniugibus poſſit pœnitere ante, & poſt diſpenſationem obtentam.

Matrimonium ſi contrahatur ſub conditione impoſsibili vel turpi, an reijciatur cõditio? ibidẽ, remiſſiuè.

66 Proteſtatio ex conſenſu vtriuſque coniugis facta an impediat matrimonium?

Matrimonium ſub proteſtatione contractum an copula carnali confirmetur? ibidem.

67 Furioſus an poſſit contrahere matrimonium?

Matrimonium an contrahere poſſit furioſus, mẽtecaptus, aut ebrius, mutus, aut ſurdus? ibidẽ.

68 Matrimonium iure diuino indiuiduum, & indiſſolubile vinculum.

Matrimonium ratum ſoluitur quoad vinculũ per ingreſſum religionis, ibidem, & deinceps.

69 Religionis ingreſſus diſſoluit vinculum matrimonij ſequuta profeſsione diuina authoritate.

70 Votum ſolenne dirimit matrimonium ratum, & non conſummatum, votũ vero ſimplex non.

Matrimonio per copulã conſummato, eſt alter cõiux alteri ſui corporis debitor, ibidem.

Votum ſolenne an ſit de iure diuino? ibidem.

71 Votum ſimplex impedit matrimoniũ contrahi, ſed non dirimit contractum, ſecus ſolenne.

72 Matrimonium ratum non dirimitur per ſacri ordinis ſuſceptionem.

73 Matrimonium ratum, & conſummatum nullo modo diſſoluitur quoad vinculum.

74 Matrimonium ratum an diſſolui poßit per diſpenſationem Papæ?

75 Diſpenſatione Papæ an diſſolui poſsit matrimonium ratum, & non conſummatum?

76 Papa an poſſit quoad vinculum diſſoluere matrimonium ratum, vel conſummatum.

77 Theologis in interpretandis ſacris Scripturis credendũ eſt potius quàm canonũ profeſſoribus.

78 Matrimonium legitimum, quod eſt inter infideles, quib⁹ in caſibus quoad vinculũ diſſolui poſſit?

79 Matrimonij ſeparatio fit quoad thorum, & mutuam cohabitationem, non quoad vinculum ex cauſa magnæ ſæuitiæ, vel furorum, aut hæreſis ſuperuenientis.

80 Hæreſis ſuperueniens eſt cauſa ſeparationis quo ad thorum.

81 Matrimonium ſeparatur quoad thorum propter crimen nefandum ſodomiæ.

82 Matrimonium ſeparatur quoad thorum propter adulterium.

Matrimonij vinculum non diſſoluitur propter adulterium, iuxta Concilium Tridentinum.

83, 85 Matrimonium quomodo dicatur indiuiduam vitæ conſuetudinem retinere, cùm quandoque videamus ſeparationem fieri?

84 Matrimonium morte diſſoluitur.

85 Coniuges ad ſeruitia mutua tenentur.

86 Matrimonium fuit à Deo inſtitutum in paradiſo in officium naturæ ad multiplicandum genus humanum.

87 Matrimonium poſt peccatum fuit inſtitutum, in remedium fornicationis.

88 Matrimonium ob diuitias, vel pulchritudinem contrahens an peccet?

89 Matrimonij tria ſunt bona, fides ſcilicet, & proles, & ſacramentum.

Fides, primum bonum matrimonij, quia ad inuicẽ eſt ſeruanda in matrimonio, ibidem.

Caſtitati ſimilis eſt fides coniugalis thori, ibidẽ.

90 Coniuges cohabitare, & vitam ſimul agere tenentur ad corporis operumque communicatiõnem. Ad idq; per iudicem cogi poſſunt.

91 Maritus poteſt cohabitationem cum vxore effugere, propter non ſolutam dotem.

92 Coniux poteſt coniugem vendicare apud Eccleſiaſticum, ſecularem ve iudicem.

Filius poteſt agere contra patrem vxorem ab eo repetendo, ibidem.

93 Vxor ſubdita eſt viro, qui caput eſt vxoris.

94 Vxor ſequitur forum viri, eumque ſequi tenetur quocunque vadat.

95 Maritus ſi vxori permiſit habitare in certo loco, an id explere teneatur? remiſſiuè.

Sponſa de præſenti ante traductionem efficitur ciuis eius loci, vbi vir degit, ibidem.

96 Mulieres viris ſunt longè inferiores cùm animo, tum etiam corpore.

Dominare oportet eos qui alios ratione excellunt, ibidem.

Seruus ſapiens dominabitur filijs ſtultis, ibidem.

Imperandi rationes ſeptem, ibidem.

Mares animi, corporiſque viribus, fœminis præſtãt, ibidem.

97 Vxor abſque viri licentia cõtrahere nequit in re regio.

Filius per matrimonium liberatur à patria poteſtate ibidem.

Digitized by Google

Societas contracta esse videtur iure regio inter coniuges, ibidem.

98 *Fides matrimonij in eo consistit, vt vterque coniux alteri inuicē debitum coniugale reddant.*

Coniux coniugi debitum coniugale reddere tenetur sub pœna peccati mortalis.

Sponsi ante benedictionem coire non debent, aliàs peccant venialiter, ibidem.

99 *Copula coniugibus est interdicta in Ecclesia, sacris vè locis sub pœna letalis culpæ.*

Ecclesia polluitur per copulam etiam à cōiugibus in ea habitam, & indiget conciliatione, ibidem, & limitatur.

Ecclesia quando indigeat reconciliatione, si polluatur ibidem.

100 *Ecclesia non eget reconciliatione, vbi crimen esset occultum.*

101 *Adultera quādo liceat accedere absque peccato.*

Adulter quādo priuetur iure exigēdi debitū ibidē.

Vxor non peccat, si viro adultero notoriè debitum coniugale reddat, vel ab eo exigat, ibidem.

102 *Fœmina non efficitur irregularis nec bigama, si coeat cum viro adultero.*

103 *Debitum coniugale licitè denegatur ob incestū cum affini commissum.*

Incestus cum affini commissus impedit debitum exigi coniugale, ibidem.

Incestus cum propria consanguinea commissus nō impedit committentem debitum coniugale exigere, nec peccat exigendo, ibidem.

Dispensare an possit Episcopus cum eo qui incestum commisit ibidem.

104 *Cōiux certò sciens impedimentum inter eos esse matrimoniū dirimēs, licèt probare nequeat, non potest nec tenetur debitum reddere, etiam si id à iudice sub censuris præcipiatur.*

105 *Copula inter coniuges licita est, & sine peccato ad prolem, vel ad debitum reddendum.*

106 *Copula inter coniuges causa fugiendæ fornicationis in se, vel in alio, licita est sine peccato.*

107 *Copula inter coniuges causa delectationis vel sanitatis, inducit peccatum veniale.*

Copula inter coniuges quæ non manet intra limites matrimonij, est peccatū, & quomodo id fiat? ibi.

108 *Copula inter coniuges non debito modo quādo sit peccatum.*

109 *Copula inter coniuges si semen emissum fuerit extra vas, vel eo modo quo sequi non possit prolis generatio, est peccatum mortale.*

110 *Copula inter coniuges, si vxor est prægnans, non inducit peccatū mortale, etsi non possit sequi generatio, nisi aliud inde periculū subsequatur.*

111 *Copula inter coniuges si vxor sit menstruata, an sit peccatum mortale?*

112 *Coniux coniugi debitum coniugale reddere omni tempore tenetur.*

113 *Matrimonij bonum secundum, est prolis procreatio, & educatio.*

Prolis priuilegia, ibidem.

Filiorum procreatio, & educatio mutuum amorem coniugalem conciliat, ibidem.

Posteritatis cura omnibus à natura insita, ibid.

114 *Filiorum procreatio, & educatio priuilegia præstat parentibus.*

115 116 *Filij legitimi, & naturales sunt ex matrimonio vero, & ex nullo, si alter ex coniugibus habuerit bonā fidem. Et non solum quoad habentem bonam fidem, sed & quoad alios.*

117 *Fictio nō cadit in his quæ sunt iuris, frustra enim lex faceret per fictionē, quod posset verè introducere.*

Filius quòd sit legitimus non ex natura dependet, sed ex lege, ibidem.

Fictio propriè cadit in his quæ facti sunt, ibidem.

Legitimum verbum semper sonat in ciuilem intellectum, ibidem.

Lex loquens per verba fictionem importantia, in his quæ iuris sunt, non fictionem, sed veritatem inducit, ibidem.

118 *Possessio vera est, licet per actus fictos quæratur.*

119 *Possessio ciuilissima, quæ absque actu aliquo vero vel ficto transfertur, vera est possessio.*

120 *Fictio an induci possit in his quæ iuris sunt, & quomodo impedimentū tollitur per fictionem, ibidē.*

121 *Filius legitimus dicitur, etiam quoad feuda, & quoad alia, qui ex illegitimo matrimonio natus est, quoties alter ex coniugibus bonam fidem habebat.*

122 *Filij legitimi dicuntur qui nati sunt appellatione pēdēte à sētētia cōtra matrimoniū lata.*

123 *Filij legitimi verè dicuntur nati ex concubina, cum qua postea contractum fuit matrimoniū.*

124 *Filius legitimus gaudet honore, & dignitate parentum. Nobilitas descendit veluti ex radice in posteros, ibidem.*

Nobilitas generis est perpetua quoad omnes descendentes, secus in ea quæ dignitate quæritur, ibidem.

125 *Nobilitas Hispana, fidalguia, nūcupata, est ius hæreditariū filiorū, & descēdentiū in infinitū.*

Nobilitas parentum in filios deriuata, eos ad virtutem prouocat, & stimulat, ibidem.

126 *Filij illegitimi nō gaudēt honore, & dignitate parentum.*

Filij naturales nō gaudēt dignitate parētū, ibidē.

Nec dicuntur de domo, familia, vel agnatione parentum, nisi sint legitimati per subsequens matrimonium, ibidem.

127 *Filius illegitimus an gaudeat nobilitate Hispana.*

128 *Legitimatus per rescriptum principis an gaudeat nobilitate Hispana.*

129 *Filij legitimi ad sacros ordines, & honores promouentur.*

130 *Matri-*

130 Matrimonium est sacramentum nouæ legis, & gratiam confert.
131 Matrimonium aliud legitimum, aliud ratum, aliud consummatum.
132 Matrimonium legitimum an sit sacramentũ?
133 Matrimonium per procuratorem contractum an sit sacramentum, & gratiam conferat?
134 Matrimonij sacramentum in quo consistat, an in verbis consensum exprimentibus, an in benedictionibus nuptialibus.
Benedictiones nuptiales, nõ sacramẽtũ, sed sacramẽtalia quædã, & cæremonialia dicũtur, ibi.
Secundæ nuptiæ an sint benedicẽdæ: remissiue, ibidem
135 Matrimonium non debet contrahi ab eo qui existit in peccato mortali, sed cõtractũ tenet.
136 Matrimonium contra iuramentum primo præstitũ cõtrahi nõ debet, sed cõtractũ tenet.
137 Matrimoniũ cõtrahi impeditur ob septẽ crimina, primo ob incestũ cũ cõsanguinea coniugis cõmissum, nõ tamẽ dissoluitur iam cõtractũ.
138 Matrimoniũ cõtrahi nõ impeditur ob crimen incestus cũ propria cõsanguinea commissi.
139 Matrimoniũ cõtrahi impeditur, siquis iniuste propriã occidit vxorẽ, si tamẽ cõtraxerit, tenet.
Si occidit animo ducendi adulteram, dissoluit contractum, ibidem.
140 Matrimonium contrahi an mulier impediatur, si virum iniustè occiderit?
Masculinum in odiosis, & pœnalibus an concipiat fœmininum, ibidem.
141 Correlatiua nõ extẽdũtur quãdo est diuersa ratio.
Maritus, & vxor sunt correlatiua, & quãdo dispositũ in vno nõ extenditur ad aliud, ibid.
142 Matrimonium contrahi, impeditur propter crimen raptus alienæ sponsæ, vel virginis, sed contractum tenet.
Raptor virginis an possit cum ea matrimoniũ contrahere, ibidem.
143 Matrimonium contrahi impeditur, si quis filiũ proprium malitiose in baptismo vel confirmatione tenuerit, non enim potest hoc faciens prima mortua cum alia contrahere.
Debitum matrimoniale exigere vel reddere an possit qui filium proprium malitiose in baptismo, vel confirmatione tenuerit, ibidẽ.
144 Matrimoniũ contrahi impeditur siquis, occiderit presbyterũ, vel si fecit pœnitentiam solemnem, vel si scienter cum moniali contraxerit: contractum tamen non fit irritum.
145 Matrimonium contrahi impeditur, siquis cũ consanguinea vxoris concubuerit. Non tamẽ dirimitur matrimonium, si post contractum hæc euenerint.
146 Matrimonium si contrahatur contra prohibitionẽ iudicis, vel Ecclesiæ, seu Sũmo Põtifici causam habẽtẽ tẽporalẽ, valet, quãuis mortaliter peccat contrahens. Intellige si contrahatur iuxta formam Concilij Tridentini.
147 Matrimonium qui contrahit tempore feriarũ, in quibus interdicta sunt nuptiæ peccat, valet tamen matrimonium.
Matrimoniũ quo tẽpore celebrari possit? ibi.
148 Matrimoniũ cõtrahi impeditur, siquis puerum teneat in catechismo, sed non dirimitur contractum.
149 Dona Spiritus Sancti sicut sunt septem, ita & dona baptismatis sunt etiam septem.
150 Matrimonium contrahi impeditur per votum simplex, sed non dirimitur contractum, licet contrahens peccet mortaliter.
Votũ simplex impedit matrimoniũ contrahendum, sed non dirimit contractum, ibidem.
151 Debitũ reddẽdo nõ peccat qui post votũ simplex castitatis cõtraxit, exigẽdo autẽ peccabit semel, sed non postea, licet pluries exigat.
152 Votum simplex qui emisit, peccat mortua prima vxore cum alia contrahendo.
Consulens minus malum ei qui paratus erat maius malum facere, non peccat, ibidem.
153 Sponsus de futuro nõ potest aliã ducere sub pœna peccati mortalis sed valet matrimonium.
154 Matrimonium impedit contrahi, & dirimit cõtractũ error personæ quoad substantiam.
Nihil volitum quin præcognitum, ibidem.
Consensus deficit, si erratur in persona, ibidem.
155 Error qualitatis personæ vel fortunæ, non euacuat matrimonium.
156 Error tunc impedit actum, quoties contingit super substantia actus.
Matrimonium contractum cum serua per eum qui credebat esse liberam, est nullum, ibidem.
157 Matrimoniũ impeditur ante, & post cõtractum per solẽne votũ quod emittitur in religionis professione, & ordinis sacri susceptione.
158 Matrimonium contrahere nunquam licuit sacris ordinibus initiatis.
Clericis in sacris constitutis nullo vnquam tẽpore licuit matrimonium contrahere, ibidẽ.
Clericus in minoribus constitutus ante subdiaconatũ, potest cõtrahere matrimoniũ, ibidem.
159 Matrimonium quando impediatur, & dirimatur ex dispari cultu religionis?
160 Matrimonium an dissoluatur, si alter ex infidelibus ad fidem catholicam conuertatur?
161 Matrimonium inter Christianum, & hæreticũ vel, ex contrario, valeat, necne?
Lex. 15. tit. 2. par. 4. correcta, ibidem.
162 Matrimoniũ impeditur, & cõtractũ dirimitur per impedimẽtum publicæ honestatis iustitiæ.

Digitized by Google

Impedimentum publicæ honestatis iustitiæ oritur ex sponsalibus de futuro vel præsenti ante copulam, ibidem.

Impedimẽtũ publicæ honestatis iustitiæ iure positiuo, nõ naturali vel diuino fuit institutũ, ibi.

Dispensare an possit Papa super impedimento publicæ honestatis? remissiuè. ibidem.

163 *Impedimentum publicæ honestatis iustitia vbi sponsalia valida non fuerint, omnino tollit Concilium Tridentinum.*

164 *Matrimonium impedit, & dirimit cognatio spiritualis.*

165 *Matrimonium est nullum, si contrahatur inter baptizantem, & baptizatum, tenentẽuè, & ipsum baptizatum.*

166 *Impedimentum cognationis spiritualis iuxta Concilium Tridentinum.*

167 *Paternitas tenẽtis baptizatũ in baptismo, & ipsius baptizati, an deriuetur ab ipso ad mulierẽ carnaliter cognitã illicito cõcubitu? Et quod id dubiũ cessat iuxta Conciliũ Tridentinum.*

168 *Cognatio spiritualis non deriuatur ad vxorem cognitam, iuxta Concilium Tridentinum.*

169 *Baptizans vel de sacro fonte leuans baptizatũ, non efficitur pater spiritualis si ipse non sit baptizatus, secus tamen est in hæretico.*

170 *Cognatio spiritualis, vel compaternitas, non deriuatur ad vxorem carnaliter cognitam, iuxta Concilium Tridentinum.*

171 *Cognatio spiritualis nõ cõtrahitur iuxta Conciliũ Tridẽtinũ in tertia eius specie fraternitatis.*

172 *Cognatio legalis inter quos contrahatur.*

Matrimoniũ dirimit cognatio legalis, ibidẽ.

173 *Matrimonium dirimit affinitas.*

Affinitatis impedimentum quomodo causetur? ibidem.

174 *Affinitatis impedimentum vsq; ad quartum gradum, statutum est iure canonico, & vsq; ad secundum, si affinitas causatur ex fornicatione, iuxta Concilium Tridentinum.*

Matrimoniũ dirimitur propter affinitatẽ ex fornicatione cõtractã vsq; ad secundũ gradũ, iuxta Concilium Tridentinum, ibidem.

175 *Affines qui dicantur?*

176 *Matrimonium impedit, & dirimit contractum consanguinitas vsque ad quartum gradum. Et quare remissiuè, ibidem.*

Consanguinitas quomodo impediat, & dirimat matrimonium? ibidem.

35 *Dispensatio qualiter concedi possit consanguineis ad contrahendum matrimonium? ibidẽ.*

177 *Crimina quæ impediunt matrimonium, & dirimunt contractum.*

178 *Matrimoniũ impeditur contrahi, & dirimitur contractũ, si vir occidit, vel occidere mandauit vxorem animo ducendi adulteram, vel virum alterius, vt eius duceret vxorem.*

179 *Matrimoniũ impeditur cõtrahi, & dirimitur cõtractũ, si vir machinatus fuerit mortẽ propriæ vxoris animo ducẽdi aliã, quæ mortẽ similiter machinata est, licèt nõ præcesserit adulteriũ, secus si alter eorum non consensit.*

Vxor occidens maritũ animo ducendi adulterũ non potest cum eo contrahere matrimoniũ, & si contraxerit, dirimitur, ibidem.

180 *Matrimoniũ cõtractũ nõ dirimitur, siquis propriã occiderit vxorẽ animo ducẽdi aliã, animo tamẽ suo nõ determinatam, secus si vnam ex pluribus.*

181 *Matrimoniũ contrahi, impeditur, & cõtractũ dirimitur cũ adultera, cui promisit adulter.*

182 *Iurauit, aut fidem præstitit cum ea contrahere matrimonium post mortem propriæ vxoris, fallit si alter eorum ignorabat.*

183 *Matrimoniũ nõ impeditur, nec dirimitur per promissionẽ de cõtrahẽdo absque adulterio.*

184 *Matrimonium impeditur cum adultera, & dirimitur, siue promissio de nubendo cum ea præcesserit, vel sequuta fuerit adulterium.*

185 *Matrimoniũ cõtractũ cũ Berta viuente prima, si Berta ignorauerit, poterit, si voluerit cum adultero contrahere, ipseque ad id cogetur.*

186 *Matrimoniũ impeditur cõtrahi, & cõtractũ dirimitur, si cũ adultera fiat, cui adulter nubere promisit, etiam si animũ ducẽdi nõ habuerit.*

Ecclesia nõ habet potestatẽ super actus interiores, vt pote quos gubernare non possint homines tanquam ignotos, & occultos, ibidem.

Actus interiores nõ pertinent ad iudiciũ Ecclesiæ nisi per exteriores præsumantur, ibidem.

187 *Impedimẽtũ contrahitur per solam promissionem de nubendo absque fidei vel iuramenti interpositione, si adulterium interuenit.*

188 *Matrimonium contrahi impeditur, & contractum dirimitur cum ea quam vir polluit per adulterium in facie, & colore matrimonij, quia eam duxit viuente prima.*

189 *Matrimonium metu vel vi contractum nullũ est, si metus cadat in constantem virum.*

Metus cadens in constantem virum vel fœminam qui dicatur? ibidem.

190 *Matrimonium metu vel vi contractum, etiam si iuramento firmetur, est nullum.*

191 *Matrimonium impeditur, & contractum dirimitur propter impotentiam naturalem alterius ex coniugibus illud præcedentem.*

Impotentia generãdi quoad actũ dirimit matrimoniũ, secus in impotentia ad effectum, vt in sterili, ibidem.

Steriles aptæ sunt ad matrimoniũ, ibidem.

192 *Impotentia quæ sequitur matrimonium, nõ irritat illud, sicut quæ præcedit.*

c.quod.

Digitized by Google

c. quod proposuisti. 2. q. 7. explicatur. ibidem.

193 *Matrimonium non impeditur per impotentiam quæ perpetua non est, & mederi potest.*

194 *Impotẽtia generandi seu coeũdi perpetua cũ vna impedit matrimoniũ quoad eã tãtũ, nõ quoad alios.*

195 *Senex vel spado, qui potest actum carnalẽ exercere, & seminare, licèt inualidè ad generãdũ, contrahere potest matrimoniũ, secus verò si seminare nõ potest, vel seminare potest extra vas.*

196 *Matrimonium contractum inter perpetuò impotentes, qui sciebant impedimentum, non tenet, etiã si alter eorum fuerit tantum impotens.*

Inhabiles ad matrimonium, etiam si scienter contraxerint, non valet matrimonium, ibidem.

Cap. consultationi de frigid. exponitur, ibidem.

197 *Diuortio facto ob fœminæ arctationẽ, si carnaliter à secũdo viro cognoscatur, restituẽda erit primo viro, nisi ex vtriusque inspectione cõstiterit impedimentum esse perpetuum naturaliter cum illa.*

198 *Matrimonium valet contractum inter fœminã quæ seminare non potest, & virum qui potest.*

Semen fœminæ ad generationem necessarium non est, sed viri tantum sufficit, ibidem.

199 *Impuberes vsum rationis habẽtes si cõtrahãt ante tẽpus, quo possint generare, nõ valet matrimoniũ, quia possunt adueniẽte pubertate ab eo discedere.*

200 *Impuberes contrahere prohibentur iure positiuo, quia inhabiles sunt ad generandum, etiamsi alter eorum sit pubes, nisi necessitate vrgente.*

201 *Dæmon Deo permittente potest hominem impedire ab omnibus operationibus suis exterioribus, atque ideo potest impedire actum generationis.*

Frigidus differt a maleficiato, quia frigidus mouere nequit virgã, maleficiatus autẽ mouet, & dirigit, perficere tamẽ actũ venereũ nequit. ibidem.

202 *Maleficiũ si perpetuũ sit, & præcedat, matrimoniũ impedit contrahendum, & dirimit contractum.*

203 *Maleficium præsumitur esse perpetuum, si vir & vxor per triennium cohabitauerint, & carnaliter se cognoscere nequeant.*

204 *Maleficiũ præsumitur præcessisse matrimoniũ in dubio.*

Præsumitur pro matrimonio in dubio, & quãdo nõ? ibid.

Cap. licet ex quadam de testib. explicatur, ibid.

205 *Maleficium si cum vno sit, non impedit matrimoniũ cum altero.*

206 *Furor vel amentia præcedens matrimoniũ illud impedit, & dirimit.*

207 *Furiosus vel amẽs habẽs dilucida internalla potest eo tẽpore quo est sanæ mẽtis, cõtrahere matrimoniũ.*

208 *Matrimoniũ cũ ebrio contractũ an valeat? (ibidẽ.*

Indi in ebrietate si cõtrahãt, an valeat matrimoniũ.

209 *Impedimentum ligaminis, remissiuè.*

Clandestinum matrimonium remissiuè, ibid.

Concilium Tridentinum circa clandestina matrimonia remissiue, ibidem.

C*asamiẽtos*) Matrimonij materiã aggressuri, ne per ignota procedamus, exordiũ à diffinitione capiemus. Nã, vt Arist. inquit lib. 3. Meta. c. 3. post prin. per diffinitionẽ singula quæque cognoscimus. Neuè in illud Apostoli incidamus. 1. ad Corinth. 14. dicẽtis: Si ergo nesciero virtutẽ vocis, ero ei cui loquar barbarus, & qui loquitur mihi barbarus.

1 ✠ Est itaq; matrimoniũ, maris & fœminæ cõiunctio, indiuiduã vitæ cõsuetudinẽ retinẽs. l. 1. ff. de ritu nupti. §. 1. insti. de patr. pot. c. illud in fi. extra de præsump. ¶ in summa. 27. q. 2. l. 3. ti. 2. par. 4. Hæc diffinitio ab omnib⁹ iuris vtriusque professorib⁹, & theologis est recepta, vt attestatur Ioã. Brunel. in tracta. de sponsa. & matrim. cõclu. 1. qui discurit singula diffinitionis verba. Couar. de sponsal. 2. part. c. 1. Maris & fœminæ ideo diximus, vt inde constet, non licere hominẽ cũ homine, nec fœminã cũ fœmina suã exercere turpitudinẽ, & nefandũ perpetrare facinus: vbi venus in alterã mutatur formã. l. cũ vir. C. ad l. Iul. de adul. propter quod execrandũ scelus, ira Dei venit in filios diffidentiæ: & sæpe prouocatur Dominus, vt immittat ob eã causam fames, terræ motus, & pestes, vt in authen. vt non luxu. con. natu. in princ. colla. 6. c. clerici de exces. præla. §. sed cõtinuo de pœni. distin. 6. de quo crimine late agemus infra lib. 8. tit. 21. l. vnica, post Ant. Archiepiscopũ Florẽtinũ in. 3. par. suæ summæ tit. 14. c. 9. §. 2. & Ant. Gom. in. l. 80. Tauri.

2 ✠ Diximus etiã maris & fœminæ in singulari, eo quòd quis plures vxores eodẽ tẽpore habere non potest, nec fœmina plures viros, vt in c. gaudemus de diuor. hæc quippe vxorũ vel virorũ pluralitas, nulla alia lege quã Mahumetica & Nicolaita hęretica permissa fuit, de quibus meminit tex. in c. quidã hæretici. 24. q. 3. vt post Pet. pe Palu. descripsit An. Floren. in. 3. par. summæ tit. 14. c. 9. §. 2. Ioan. Brunelus in tracta. de sponsa. cõclusione. 1.

3 ✠ Verùm vt hæc rectius percipiantur, operæ pretiũ est inquirere, vtrũ pluralitas vxorũ vel virorũ sit probibita iure naturæ, aut alio iure. Et in primis de pluralitate vxorũ quæramus. Pro cuius quæstionis resolutione, præmittẽdũ est, ius naturale dici dupliciter. Primo quod causam habet à principijs naturæ ex necessitate, vt lapidẽ descẽdere, quod necessariũ est propter eius grauitatẽ, & ignẽ ascendere propter suã leuitatẽ. Secundo dicitur naturale, ad quod natura inclinat, complementũ autẽ accipit à libero arbitrio, secundum Tho. 1. 2. q. 51. art. 1. & q. 63. art. 1. & q. 71. art. 2. Ecce virtutes naturaliter insunt homini, nõ quòd inueniãtur in nobis aliqui actus perfecti per naturã, sed inest à natura suscipere eas per operationes nostras, vt Aristo. docet. 2. Ethico. c. 1. inclinari ad eas in natũ est homini, & tamẽ habere eas perfectè genitas, non cõpetit alicui homini naturaliter, sed per assuefactionẽ ad operationes. Aliud cõstituo exẽplum, quod magis cõuenit rei, de qua est præsens sermo, matrimoniũ dicitur esse de iure naturali, quatenus homo per naturã inclinatur ad matrimoniũ eius tamen perfectio dependet ex libero arbitrio, & cõpletur per volũtatẽ, vt optimẽ probat Frater Alfons. à Veracruce in speculo coniugiorum. 1. par. art. 1. qui subdit duplicẽ esse effectũ matrimonij, primus est propagatio, & continuatio speciei, quod est bonum cõmune: alius est mutuũ obsequiũ, & cõmunicatio operũ, quod est minus principale, & secundariũ, de quo Arist. lib. 2. Polit. c. 3. & li. 3. c. 3. & œconomi. li. 1. c. 3. cum ergo natura necessitatẽ sumat à fine, teste Philosopho. 2. Physic. c. 8. tex. 75. & finis naturalis speciei sit cõseruatio, erit etiã necessariũ, & naturale matrimoniũ, cuius finis est speciei cõseruatio. Nõ enim vocamus matrimoniũ ipsam sexuũ cõmixtionẽ, quia hæc etiã reperitur in pecorib⁹, in quib⁹ non est matrimonium, sed habitudo certa, quę est inter eos, qui cõueniũt carnaliter necessaria, hæc vocatur matrimoniũ. Non enim quomodocunq; cõueniẽdũ

est inter homines, sed certo modo; tam secundum naturæ designationē, quā secundum rationis iudicium. Non enim debet esse cōmixtio nisi maris ad fœminā, quod & natura docet, quia finis cōmixtionis est generatio, quæ effici non potest, nisi fuerit sexuū diuersitas. Ad istū etiā finē respicit, quod nō fiat accessus ad plures fœminas, sed ad vnam solam, quod & natura docet, & ratio, teste Arist. Politicorū secūdo ferè per totū, reprobāte rēpublicā seu po-
4 litiā Socraticā, & Platonicā.† Secūdò præmittimus dupliciter aliquid esse de iure naturę, vel de primis principijs perse cuilibet notis, quod nostrates ius naturale primęuū appellant, & hæc sunt eadem apud omnes, nec aliquā variationē hoc ius patitur, secundū diuum Tho.1.2.q.94.art.2. Isidorū in lib. ethymologiarū c.ii. eo enim dicūtur prima principia iuris naturæ, quòd ex se, & de perse, vt ita dixerim, sunt nota naturaliter, & cùm eandē habeant naturā nationes omnes, apud omnes eadē sunt hæc principia. Vt probat Lactātius lib.6. de vero cultu Dei c.8. ex Cicer. lib.3. de republica. Exēplū habemus in conseruatione sui ipsius, & consequenter in his quibus vita hominis cōseruatur. Idē est apud omnes vel le seipsum conseruare, & fugere cōtrariū. Inest etiā homini inclinatio secundū naturā, prout & cæteris animalibus. Sunt itaq; de iure naturali primęuo ea quæ natura omnia animalia docuit, vt coniunctio maris & fœminæ, educatio liberorū, & similia. Hæc omnia eadē sunt apud omnes, vt supra diximus nu. proximo. Alia etiā huius classis sunt, quę tamē solis hominibus naturaliter cōgruunt, nō cæteris animātibus ratione carentibus, nēpe, quòd in societate viuamus, nec eos offēdamus quibus cū decet cōuersari, hoc est de iure naturali rationis. Hæc sunt eadem apud omnes, & perse nota, vt docet beatus Tho.1.2.q.94.art.2. & Alfons. à Veracruce in speculo coniugiorū.2.par.art.7. contra Panor. & sequacens in c.
5 vlt. de consuetu.† Dicitur secundo aliquid de iure naturæ secundario, quo plura sunt præcepta, & prohibita, quæ non sunt de primis præceptis legis naturæ, quia non sunt sic perse nota apud omnes, sed sunt velut cōclusiones quędā, quæ inferūtur ex primis principijs. S.Tho.1.2.q.94.art.2. atq; ideo illis dūtaxat erunt notæ, qui deriuationē vel ordinē ad prima principia nō ignorāuerint. Sūt autē plures barbarę nationes, quibus hæ deriuationes ignotæ sint, ignorabunt ergo cōclusiones: variè enim æstimātur quæ non sunt naturaliter determinata. Atque ideo huiusmodi cōclusiones nō sunt eædē apud omnes nationes, sed sunt variabiles, vt probat Adria. in.4. sententiarū tracta. de restitutione, Driedo de libertate Christiana pag.52. Cęlius lib.10. lectionū c.1. & hæc experimento cognoscimus, videmus enim apud aliquas nationes, vt apud Indos, aliquid quod habetur vt bonū naturaliter cognitū lumine naturali deriuatū ex primis principijs, apud alias nationes nō haberi vt bonū. Veluti in proposito, cōmunicatio viri, & fœminæ in operibus ad thesaurizandū filijs tāquam bonū habetur, quod ex perse notis elicitur. Sunt tamē nationes barbaræ Indorū, quæ illud spernunt, nec censent esse bonū, atque ideo nō prosequuntur vt bonū. Similiter, & nationes plures pluralitatē vxorū fugiūt tāquā malū, ne turbetur pax familiæ earū cōtinuis rixis, quod elicitur ex notis lumine naturali. Sed timē cernimus nōn sic esse apud Indos, qui vxorū pluralitatē admittunt, vt pluribus authoritatibus probat Tiraq. curiosus harū rerū in-
6 dagator in suo de legibus cōnubialib' tractatu lege 7.n.20. & plurib' sequentib'.† Tertiò præmitto aliquid esse cōtra naturā iudicādū, si per illud tollatur finis à natura intētus, vel finō omnino tollatur, saltē difficilis reddatur. Vtraq; enim in specie dicetur cōtra naturā. Quippe quæ inclinet vnāquāque rem ad suos fines nō tantū consequendos, verū etiā debitē & congruē consequēdos. Dedit siquidē natura oculos himini ad se tuendū à periculis, & nō solū oculos dedit, sed & ordinauit, & in tali loco posuit, vt cōmodius finē cōsequeretur, nēpe, in capite, & non in pedibus, vt docet philos.2.phy si.tex.75. dupliciter ergo actio hominis potest incōueniens esse fini naturæ, vel quia ipsum omnino impedit, vel saltē difficilē reddit eius cōsequutionē. Exēpli loco, per comestionē natura intendit sanitatē, & vitę conseruationē, superflua verò, & ordinata comestio impedit finē, hoc est, sanitatē. Si tamē fit tēperata comestio, sed nō congruo tēpore, licèt nō impediatur finis, id est, sanitas, facit tamē difficilē consequutionē finis, eo quòd difficiliter sanitas cōseruabitur cū eiusmodi comestione. Hęc itaque actio seu operatio prohibita est iure naturæ per prima principia perse nota. Similiter natura intendit cōseruationē hominis: homicidiū verò directè tollit finē hunc. Quo fit, vt homicidiū prohibitū esse censeatur lege naturæ per prima eius principia. Itē natura intendit bonū cuiuslibet, siquis alicui malū inferat, tollit omnino finē istum. Est enim lex naturæ ex eius primis principijs omnibus nota, nulli malū esse inferendū: & omne malū esse fugiendū, & bonū prosequendū. Quis obsecro adeo barbarus cū hæc audierit, non approbabit absq; aliquo discursu? Nemo certè, si sanæ mē-
7 tis fuerit.† Est & 4. præmittēdū naturā duos fines intendere semper, vnū principalē per se notū, aliū minus principalē, qui ex primo fine elicitur. Primus omnibus notus est, & inuariabilis: secundus nō omnib' notus, atque ideo variabilis. Vt in sumēdis cibis, intēdit primò natura sanitatē, secundariò autē bonā habitudinē in negotijs gerendis, vt homo habeat robur, & fortitudinē, & nō deficiat in eorū exercitio. Potest autē euenire, quod actio hominis vel impediat finē principalē, quē natura intendit: vel minus pricinpalē, & secundariū: vel nō omnino impediat, sed difficilē reddat operationē, seu effectū finis secūdarij, vt in superiori exēplo. Superfluus cibus nō solū tollit finē principalē, scilicet, sanitatē, verū & secūdariū, hoc est, bonā habitudinē in negotijs gerendis. Atque idē prorsus eueniet ob nimiū cibi defectū. Cibatio verò inordinata quoad tēpus, non tollit finē principalē, sed difficilē reddit secundariū.
8 † His præmissis, in matrimonio, de quo agimus, natura similiter prætendit duos fines, alterē principalē, nēpe prolis procreationē, & alterū secundarium, hoc est, operū vtriusque coniugis mutuam cōmunicationē. Primus non omnino impeditur per vxorū pluralitatē: vnus quippe vir sufficit multis fœminis fœcundandis, pluresque fœminæ magis prosunt ad educandum liberos, quàm vna sola. Quare habere plures vxores non est contra prima principia iuris naturæ, vt probat Ioan. Gerson. in.2. part. de matrimo-

9 nonio.† At nulli dubium, quia vxorum pluralitas sit contra ius naturæ secundarium, & eius secunda præcepta, & conclusiones, quę eliciuntur ex primis principijs, quia vel tollit, vel difficilem reddit finē secundariū naturę, hoc est, operum communicationem. Nam operum communicatio pręsupponit amorem, & pacem in familia: sed vbi vnus vir plures habet vxores, non erit pax. Quia, vt ait Philos. lib. 7. AEthico. ad Eudemium in prin. & iterum libr. 2. Rethoric. ad Theodecten. c. 4. figulus figulū odit. Hispanè (*Quiē es tu enemigo? el de tu oficio*. Sequitur ergo quod cessabit operum cōmunicatio, vbi plures fuerint vxores, vel difficile cōmunicabuntur opera, vel non ita facile, ac si vna solum esset vnius. Ex alia etiam causa non erit pax in familia, in qua plures sunt vxores, vnus quippe vir non potest satisfacere in redditione debiti pluribus simul, non solū in redditione ad votum, sed nec in competenti. Ob has causas dicimus pluralitatem vxorum repugnare legi naturæ secundario, quia finis secundarius à natura intentus, hoc est, operum cōmunicatio
10 cōmodè fieri non potest, vbi plures in eodem communicant officio.† Verum hęc vxorum pluralitas, quāuis non sit contra prima naturę principia, est tamen contra ius diuinum à principio creationis institutum, & demum lege Euāgelica expresse prohibita. Illud autem dicitur contra ius diuinum positiuū, quod est contra dictum vel factum Dei ad nostras actiones dirigendas: sed vxorū pluralitas repugnat facto Dei à principio, qui vnam fœminam vni viro coniunxit, vt constat Genesis. c. 2. poterat siquidem plures creare, quod factū in lege noua declarauit, dicens Matthęi. 19. Non legistis quia qui fecit ab initio masculum & fœminā fecit eos, & dixit, propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna? Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quos ergo Deus coniungit, homo nō separet. Ecce dixit Dominus, adhærebit vxori suæ, non vxoribus suis, nec dixit, erunt tres vel plures vna caro, sed duo in carne vna. Quæ verba dicta sunt in institutione primi matrimonij, vt patet Genesis. c. 2. de iure ergo diuino positiuo verè est matrimonium vnius ad vnam, & pluralitas vxorum repugnat iuri diuino. Confirmatur authoritate Apostoli primo ad Corint. c. 7. dicentis, His qui matrimonio coniuncti sunt præcipio, non ego, sed Dominus, vxorē à viro nō recedere, quod si recesserit, maneat innupta. Ecce si vxorum pluralitas non repugnaret iuri diuino, liceret viro vna dimissa, aliā ducere. Quibus authoritatibus & alijs, hoc probat Innocentius Papa Tertius in cap. gaudemus extrà de diuor. Quod ius diuinum nunquam fuit expresse cognitum vsque ad Christi Aduentum, qui expressam huius veritatis tulit legem Matthæi. 19. & hodie habemus tex. expressum hoc ipsum explicantē in Concilio Tridentino sessione. 24. de sacramento matrimonij canone. 2. in hęc verba: Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere vxores,
11 & hoc nulla lege diuina esse prohibitum, anathema sit.† In dubium tamen reuocari solet, an aliquando plures licuerit habere vxores absque dispensatione, vel expressa Dei reuelatione. Et videtur absque dispensatione vel reuelatione Dei non licuisse: constat enim tēpore legis naturę sanctos Patres vxorū pluralitate vsos fuisse, ex Dei reuelatione. Abraham habuit Sarram & Agar simul. Iacob quatuor simul habuit vxores, Liā, Rachelē, Balā, & Zelpham, vt constat Genes. c. 16. & 29. tēpore etiam legis Moysaicę viri sancti plures habebant vxores, vt Dauid habuit 2. Regum. c. 3. & 5. & tamen ob hoc non sunt à Deo reprehensi, immo laudati. De Dauid fuit dictum. 1. Paralipomenon. 3. quod non declinauit ab operibus quæ Deus mandauit in omnibus diebus vitæ suæ, excepto sermone Vriæ AEthei: habendo igitur plures vxores non fecit malum. Item & Elcana pater Samuelis duas vxores simul habuit. 1. Regū. 1. quod non modò non fuit eis reprobatum, verùm & laudatum, & meritorium, vt probat Diuus August. 16. de Ciuitate Dei cap. 38. Alfons. à Veracruce in speculo coniugiorum. 2. par. art. 15. sed hoc eis contigit propter dispensationem, & Dei reuelationē, vt probat tex. in. cap. gaudemus, vers. nulli extra de diuor. Magister in 4. sententiarum distinct. 33. & ibidē D. Tho. quæst. 1. art. 2. Paluda. quæst. 2. ar. 1. & Ioā. Maior quæst. 1. & Floren. 3. part. tit. 14. cap. 10. §. 2. vbi post Palud. hanc esse communem fatetur, & Ioan. Driedo de liber. Christia. pagin. 163. Ambros. etiam Cathari. contra Caietan. cap. de sacramento matrimonij, & Couar. in epitome de sponsal. 2. part.
12 cap. 7. §. 3. num. 2.† Contrarium nihilominus voluit Frater Alfon. à Veracruce in præcitato speculo coniugiorum. 2. par. art. 15. post Abulensem super Matthæi cap. 19. quæst. 34. quæstionem decidens quatuor conclusionibus. Prima conclusio, habere plures vxores in lege naturæ, omnibus licuit fidelibus, absque aliqua expressa Dei reuelatione, vt testatur August. in libro de bono cōiugali, his verbis, Antiquis iustis nō fuit peccatum, quòd plurimis fœminis vtebātur. Nec contra naturam id faciebant, cùm non lasciuiendi hoc causa, sed generandi facerent, nec contra morem, quia eo tempore ea faciebāt: nec contra præceptum, quia nulla lege erat pro-
13 hibitum. Hæc ille. † Secunda conclusio, pluralitas vxorum in statu legis naturæ ante omnem legē scriptam non solū licuit absque dispensatione expressa, sed fuit meritoriū in Patribus illis, plures habere vxores secundū August. lib. 16. de Ciuitate Dei c. 38. Tertia conclusio, accipere plures in statu legis naturę absque dispensatione expressa licuit, etiam inuitis primis vxoribus, vel sine earum cōsensu. Nec ex hoc contrahebant peccatum. Quarta conclusio, nūquā licuit plures habere vxores sine dispēsatione, si capimus dispēsationē, nō pro expressa reuelatione, nec pro interiori inspiratione particulariter facta, sed largè pro interiori dictamine rationis, vt ita accipiatur cōmunis sētētia, de qua supra n. ii. certū enim est, eos sanctos Patres qui tūc nullā legē habebant scriptā exterius, nisi solum in corde, dictamē rationis sequētes, nō moueri ad agendū cōtra factū Dei, qui à principio vnū masculū & vnā fœminā iunxit in matrimonio, nisi interius moueerentur secundum rectam rationē, sed talis rectę rationis motus dispēsatio largè dici potuit: seclusa ergo illa, nō licuit plures habere vxores. Quòd hęc sit dispensatio, probatur. Nam per dispensationem fit licitum, quod anteā non licebat, sed adueniente eo recto rationis iudicio, facit licitum, quod non liceret eo secluso, ergo largè dispensatio dici potuit, & quod recto iudicio secluso non liceret, patet, quia agerent contra factum Dei, quo regi debebānt in suis ope-

operibus,nisi interius aliud dictasset ratio secundũ
Tho.1.2.quæst.19.& primo sentẽtiarũ distinct.45
ex quo Alfons.à Veracruce cõcordari ait varias Do-
ctorũ sententias,vt intelligatur eã dispẽsationẽ fuis
se eo tẽpore necessariã ad habẽdum plures vxores,
quæ proueniebat ex recto iudicio rationis monen-
te ipsos patres ad pluralitatem vxorũ,extrinsecam
autẽ dispensationẽ vel intrinsecã per reuelationem
particularẽ patribus eo tẽpore necessariam nõ fuis
se,quod asserit authoritate Abulensis Matthæi.19.
q.34.ipse Alfons.à Veracruce in.d.Speculo coniu-
giorũ.2.par.art.15.conclu.4.qui respondet ad tex.
in.c.gaudemus de diuor.vt ibi per eũ,infertque ex
hac sententia plures conclusiones,quas ibi videre
licebit:tu tamẽ interim tene cõmunẽ, cui adhæret
Domin.à Soto in.4.sentent.distinct.33.q.1.art.2.
† Sed quamuis pluralitas vxorũ nõ sit contra prima
14 principia iuris naturæ,pluralitas virorũ est procul-
dubio contra prima præcepta iuris naturæ:tollitur
nãque finis principalis matrimonij,qui est liberorũ
procreatio,& prolis educatio,propter multitudinẽ
virorũ secundũ D.Tho.1.2.quæ.94.Alber. Magnũ
& Domin.à Soto.in.4.sentent.distinct.33.q.1.art.3.
Lactantius lib.3.diuinarũ institu.c.21.Couar.in epi
tome de sponsal.2.par.c.7.§.3.n.2.latius cæteris fra
ter Alfons.à Veracruce in Speculo cõiugiorũ.2.par.
art.17.conclus.6.& respondet ad politiã Socratis,
& Platonis ex Aristot.2.Politi.c.1.&.2.& ex Lactan
tio lib.3.inst.c.21.Pœna bigami statuitur infra eo.l.
5.6.&.7.vbi dicemus,& infra lib.8.tit.20.l.8. † Di
15 cimus præterea in diffinitione maris,& fœminæ cõ
iunctio,ad differentiã animaliũ irrationabiliũ,in qui
bus nõ cadit matrimoniũ,nã licèt matrimoniũ sit de iu
re naturali,vt superius probauimus cũ Alfons.à Ve-
racruce in.d.Speculo coniugiorũ.1.par.art.1.non ta
men est cõmune omnibus animantibus: quia natura
hominis inclinat ad aliquid dupliciter secũdũ Tho.
1.2.quæst.51.art.1.& quæst.63.art.etiã.1. primũ est
cõueniẽs naturæ generis,& hoc est cõmune omni-
bus animãtibus:quia omnia animalia participãt in ge
nere,veluti vt nutrimẽtũ capiãt,quod ex inclinatio
ne prouenit naturali,tanquã cõmune ratione gene-
ris.Secundũ,natura inclinat ad id quod est cõueniẽs
naturæ speciei vel differentiæ,veluti homini natura
le est habere actum prudentiæ,vel tẽperãtiæ,in quã
tum homo,non in quãtum animal est.Sic & natura
inclinat hominẽ ad propagationẽ per matrimoniũ
quod est secundũ rationẽ.Nã licet omnibus animã
tibus insit inclinatio ad propagationẽ,nõ tamẽ eo-
dẽ modo in omnibus.Nã in homine rationali cõpe-
tit propagatio secundũ rationẽ,nẽpe, vt taliter iun
gantur,qualiter ad educationẽ conuenientẽ prolis,
& ipsorum cõuenientiũ bonũ statutum cõpetat. Et
quia ad hoc requiritur coniunctio viri & vxoris, &
quòd personæ legitimæ sint, & cõmanentes longo
tẽpore,secundũ aliquã obligationẽ ad cõmanendũ,
debuit esse talis modus cõuẽtionis maris & fœmi-
næ, quã conuentionẽ vocãmus matrimoniũ. Quo
fit,vt matrimoniũ sit de inclinatione naturali conse
quenti naturã humanã,& non naturã animaliũ:quã
uis aliquos effectus matrimonij,nẽpe,ad procreatio
nẽ prolis,sit de inclinatione cõmuni.l.1.§.ius naturã
le.ff.de iusti.& iur.&.§.2.insti. de iure natur.c.ius
16 naturale 1.distin. † Quorũ iuriũ sensus est,cum di-
cunt,maris & fœminæ coniunctionem iure naturali
omnibus animantibus cõmunem, a nobis matrimo
niũ appellari,non quòd matrimoniũ appellatur quĩ
cunque coitus etiã brutis conueniens,prout existi-
mãt Theophylus in prin.Insti.de iure. natu. gen.&
ciui.& Bosch.in tract.de nuptijs in princ. & Claud.
Caciu.in.§.nuptiæ insti.de patr.pot.& perperã, ab-
surdũ quippe esset maris & fœminæ coniunctionem
in brutis matrimoniũ appellari:legis ergo sensus est
maris & fœminæ coniunctionẽ omnibus animanti-
bus,etiã brutis,esse iure naturali cõmunẽ, illã verò
quæ iuri naturali animalibus ratione prædictis lici-
ta sit,matrimoniũ à nobis appellari.Est ergo maris
& fœminæ cõiunctio matrimoniũ in sensu dictæ le
gis & canonis,non quod ipsa copula maris & fœmĩ
næ sit matrimonium, sed quod sine matrimonio no
bis non sit etiam iure naturali licita maris & fœmi
næ coniunctio.Hinc fit, nos ideo maris & fœminæ
coniunctionem, matrimonium appellare, quod ali
ter quã ex matrimoniali vsu nobis licita non sit car
nis cõmixtio, vt optimé explicant Fortun. in.d.§.
ius naturale colu.6.Ioan.Lup.de matri.col.5.& Co-
uar.in epitome de sponsa.2. part.c.1.nu.6.&.7. vbi
minus admittit eiusdẽ Boschæi sententiam dicentis
17 non esse propriè matrimonium absque coitu,quod
statim explicabo.† Dicitur præterea in diffinitione
cõiũctio,intellige coniuctionẽ non corporum, sed
animorũ,qua coniunctione alter alteri se tradit ad
coniugalẽ vsum expressè vel tacite:consensus siquĩ
dẽ nuptias facit,non concubitus.l.nuptias.ff.de re-
gu.iur.c.sufficit.27.q.1.nubere quippe dicitur,quæ
coniugiũ absque copula contraxit.l.cũ fuerit.ff.de
condi.& demonstra.notat Deci.in.d.l.nuptias. Ioa.
Brunelus in tracta.de sponsal.conclus.nu.4.Cõstan
ti.Armenopolus lib.4.ti.2.quẽ retulit Ant.August.
lib.1.emendationũ pandectarũ.c.7.quibus mire suf-
fragatur Chrysosto.super Matth.c.19.Homilia.33.
dicens,verũ esse matrimoniũ, verasque nuptias ex
solo cõiugali cõsensu. Magister sentẽtiarũ li.4. dis
tin.27.Couar.in epitome de sponsalib.2.par.c.1.n.
18 7 † Ex quo ipse ibidẽ infert nu.2.quod lex de ma-
trimonio loquens intelligenda sit de matrimonio
cõsensu perfecto,quamuis carnalis copula sequuta
nõ fuerit.c.per tuas qui filij sint legi.c.vlt.de frig.&
malefi.c.1.&.2.de matri.cõtra.contra interd.eccle.
quæ iura citat Tiraq.in relect.l.si vnquã verbo do-
natione largitus n.176.aduersus Bal.in.c.capellanus
in fine de fer. & Paul.Castr.in.l.pen.C. de episco.
& cleri.& alios cõtrariũ tenentes,quoties lex loqui-
tur de matrimonio copulato,quorũ opinio procede
ret,vbi subiecta materia vel legis intentio copulam
exigeret,ex sententia Didaci Couar.in epitome de
sponsalibus.2.part.c.1.num.2.ita dicens concorda
ri ea quę latè adducunt Feli.in rub.extra de sponsa.
& Deci.cõs.540.& Cassan.in cõsue. Burgun.rub.
4.§.6.vbi octo paginis hoc ipsum prosequitur,& la
tius Tiraq.de legi.cõnubiali.glos.2.adde gl. com-
muniter receptam in Clement.vnica in verbo con
trahere,de consang.& affini.quæ textum illũ pœnã
inferentem contrahentibus matrimoniũ,obstãte ca
nonico impedimento,intelligit in matrimonio etiã
solo consensu contracto, copula nondum sequuta.
†Ex eodẽ verbo,cõiunctio,in diffinitione posito,de
19 ducitur,consensum esse in matrimonio necessariũ,
ita

ita vero deficiente, licet cætera cócurrant, dici nó possit matrimoniú. c. 1. c. cùm locum. c. tuæ, &c. tua de sponsa. c. sufficiat. &. c. sic quippe. 27. q. 2. c. vltim. de sponsa duo. in fi. cuius verba sunt: *Vt postquam inter legitimas personas cósensus legitimus interuenerit de præsenti, qui sufficit in talibus iuxta canonicas sanctiones: & si solus defuerit, cætera etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur.* Cuius ratio est, quia potestas corporis hominis liberi nó tráfertur in aliú sine eius cósensu, at per matrimoniú transfertur corpus hominis liberi in alterius potestaté, teste Paulo. 1. ad Corin. c. 7. dicéte, vir nó habet potestaté sui corporis sed mulier, oportet ergo vt adsit consensus vtriusque coniugis, vt Alfon. à Veracruce aduertit in speculo coniug. par. 1. art. 3. conclusio. 1. Præterea omnis contractus exigit consensum. l. cósensu cú l. seq. ff. de actio. & oblig. l. 1. ff. de pact. l. 1. ff. de contra. empt. sed matrimoniú est cótractus quidá, requirit ergo cósensum, qui est substantia matrimonij secundú Bernard. in. c. tua nos de sponsa. dicenté, consensum esse substátiá matrimonij, formá auté verba cósensum exprimétia, qué ibi Docto. sequuntur Magister sententiarú in 4. distinct. 27. litera. c. d. &. e. beatus Tho. in. 4. distinct. 26. q. 2. Couar. de sponsa.

20 2. par. c. 1. §. vnico in fine. † Et consensus huiusmodi sufficit, si separatim præstetur, vt si alter ex coniugibus hodie consentiat, & cras alter, valet siquidé matrimoniú, nisi qui primò consensit consensum reuocauerit prius quàm alius consentiat, vt colligitur ex Cardi. Host. & Præpos. in. c. pen. de sponsa. eodé Prepos. in. c. dilectus eod. ti. quibus assentitur Zasi. cósi. 2. 3. &. 5. lib. 2. Paul. Paris. cons. 45. lib. 4. theologi. in. 4. distin. 27. Couar. de spons. 2. par. §. 4. nu. 7. estque cómunis sententia teste Alfons. à Veracruce in

21 speculo cóiugio. par. 1. art. 2. in fine. † Sed quæri solet, vt idé ipse Alfon. refert ibidé, qualis debeat esse iste consensus, an sufficiat quòd sit in carnalé copulá, vel in matrimonij vinculú, vel in donationé potestatis corporis. Et respondet, quòd requiritur cósensus explicitus vel implicitus in donationé potestatis corporis in vinculú matrimonij, vel sufficit, eos velle facere cótractú, qué facere solent, qui matrimoniú cótrahunt, talis enim cósensus sufficit ad substantiá matrimonij, sicut in baptizante, qui ignorat, quid sit baptisma, sufficit, vt velit id facere circa paruulú, quod Christus instituit, vel Ecclesia Catholica circa paruulos suos baptizádos facit, secundú Adria. in. 4. senté. de confe. ex quo verú est matrimoniú inter syluestres, & rudes homines, qui vix intelligunt quid sit iste contractus, aut obligatio, aut quod sit vinculú matrimonij, quomodo indissolubile sit, dúmodo in contrahendo id intendant facere, quod cæteri talé contractú facientes facere solent. Nec erit necessarius consensus explicitus in carnalé copulá, tex. vbi notant Panormit. & Doct. in. c. commissum de sponsa. Tho. in. 4. distinct. 28. quæst. 1. art. 4. Paluda. ibi. quæst. 1. & elegáter Caieta. 2. to. q. 3. de matrimo. sat enim est quòd consensus præstetur in mutuá potestaté ac traditioné corporú, vbi tacitè includitur cósensus ad indiuiduá cohabitationé, fidé seruádá, atque etiá ad carnalé cómixtioné, sed & hic consensus non est in actú coitus, sed in potétiá, vt idé Thomas explicat in. 4. distinct. 30. q. 2. Couar.

22 in epitome de sponsal. 2. par. c. 3. nu. 1. † Verba similiter sunt necessariá, quæ consensum insinuent, vel signa, vel facta æquiualentia secundú Tho. in. 4. distinct. 27. q. 1. art. 2. & q. 2. & ibi Paluda. glos. in. c. tuæ fraternitatis de sponsa. vbi Innocen. hoc vltimú procedere asserit in non valentibus loqui. Nam in his qui loqui possunt verba ait esse necessaria, quod probare conatur ex. d. c. tuæ fraternitatis, & c. cú apud extra de sponsa. cui assentitur Alfons. à Veracruce in speculo coniug. 1. par. art. 3. Abulen. supe. Genes. q. 29. q. 11. Tiraq. de leg. cónub. gl. n. 17. tex. in. l. 5. tit. 2. par. 4. Cótraria támé senté tia verior est, & receptior, quòd verba nó sint de substantia matrimonij, sed signa sufficiát etiá valétib⁹ loqui, cuius sententiæ fuit Hosti. cui Abb. & cæteri suffragátur in. d. c. tuæ fraternitatis post gl. ibi, ná si de substátia matrimonij essét verba, mutus cótrahere nó posset matrimoniú, siquidé substátia nó mutatur ex accidétib⁹ quod falsum est, habilis est enim mutus ad matrimoniú signis cótrahédú, nó sunt ergo verba de substantia, quod & voluit Abb. in. c. ex par. n. 8. &. 28. de resti. spolia. gl. in. c. sufficiat. 27. q. 2. Paluda. in. 4. senté distinct. 27. q. 2. art. 3. & ibi Ioan. Maior. q. 1. Florentinus. 3. pat. tit. 1. c. 19. §. 1. Areti. cons. 13. colu. 2. vbi hác opinioné attestatur esse cómuné, idé profitetur Syluest. in verbo matrimoniú. 2. §. 7. Nicol. Boheri. decis. 1. n. 18. Galiaula in. l. 1. in princ. colu. pen. ff. de verbo obliga. & ibi Ioan. Crot. & alij Maria. Soci. Iunior. cons. 29. lib. 2. nu. 2. &. 3. vbi ex hoc infert per epistolá posse matrimoniú cótrahi, & per núciú Barba. cons. 6. lib. 1. col. 11. cui sententiæ acquieuit Alfon. à Veracruce par. 1. art. 3. & Couar. de sponsa l. 2. par. c. 4. & Grego. Lup. per tex. ibi in. l. 5. in verbo. Por palabras porque se pueda prouar, ti. 2. par. 4. vbi ex eo tex. expédit, verba in matrimonio requiri ad eius probationé, nó ergo sunt verba de substantia, sed sufficiút signa cósensum significátia. Nec tamé sufficiet solus cósensus interior ad matrimoniú, iste enim fuit error dánatus Vvicles: vt aduertit Alfons. à Veracruce in speculo cóiugiorú. 1. part. art. 3. ad fi.

23 † Ex prædicta diffinitionis interpretatione plura sequuntur. Primú quòd licèt iure ciuili ex concubitu, & cohabitatione inter æquales códitione, matrimoniú præsumatur. l. in. liberæ. ff. de ritu nup. gl. in. c. 1. 30. quæst. 5. Roman. singul. 446. tex. in. l. 2. tit. 14. par. 4. iure tamé Pótificio talis cohabitatio nó præsumitur cóiugalis, sed fornicaria, vt in d. cap. 1. 30. quæst. 5. gl. Abb. & Imol. in. c. illud de præsump. idé Abb. in. c. cósultationi de sponsa. Couar. in epito. de sponsalib⁹ 2. par. c. 1. n. 5. Paul. Paris. cós. 59. n. 7. lib. 4. Alfon. à Veracruce in speculo cóiugiorú. 1. part. art. 3. in fi. vnde sic cohabitátes cogédi sunt ab hoc cótubernio discedere, vel consensum ad matrimoniú necessariú palá profiteri secundú eos. Verum si hæc cohabitatio diutina foret, népe, decé annorú, matrimoniú præsumetur etiá iure Pontificio, nó solú quoad ipsos sic cohabitátes, nemine eorú refragáte, verú etiá eis mortuis, quoad eorú filios, secundú Hosti. Ant. & Panor. in. c. lator qui filij sunt legi. Cæpo. cós. ciuiliú. 5. n. 16. legitimi siquidé præsumútur filij, si probetur eorú parétes simul cohabitasse, gl. in. d. c. lator per tex. ibi Abb. & Feli. in c. per tuas ad fi. de proba. Deci. in. c. Ecclesia de cósti. nu. 39. Ias. consil. 168. lib. 4. Curti. Iunior cons. 52. colum. 1. quæ sentétia vera est, & cómuniter recepta, teste Di

daco

daco Couar.d.2.pár.c.1.nu.5.licèt contrariũ voluerint Enri.in.d.c.lator,& Alcia.de præsump. regula.3 præsump.1.nu.12. Poterit tamen contra huiusmodi præsumptionem opponi discrimen generis inter sic cohabitantes,vel quòd vir non ita fœminam tractauerat,sicuti vxorem tractari ab eo decebat,vt Paul.Castren.arbitratur in.l. donationes in prin.ff.de dona. cui accedit Ioan. Lup. in rep.cap. per vestras.3.notab.§.7.n.item.7.de donat.int.virũ & vxo.quidquid ipse voluerit in.§.10.ad fin. Duo tamen addit Couarrub. huic sententiæ, primum, quòd per decennium,& non minori tempore cohabitauerint,secundũ,quòd alijs argumẽtis coadiuuetur huiusmodi præsumptio,vt in.d.cap.illud de præ
24 sump.cui libenter accedo.† Consequitur secundò, matrimonium contrahi,ex eo quòd fœminæ consensum coniugalẽ proferenti vir anulũ tradderit, hoc quippe signũ consensum coniugalẽ in viro insinuat,ex sentẽtia gl.cõmuniter receptæ in.c.pe.de sponsa.Atque ita intelligenda est gl. in capit.tenor de re iudic.& in cap.vltim de sponsa.impub. dicens per anuli subarrhationẽ matrimonium præsumi, quoties ab altero ex contrahentibus præcesserunt verba ad matrimonium apta, & deinde sequuta est subarrhatio, vt asserit gl.in.d.c.penult.& ibi Abb. cuius opinio magis communis est,teste Didaco Couarrub.in epitome de sponsa.2.par.cap.4.nu.3.cui acquieuit Grego. Lup.in.l.5.glos. penult. titul.2. par.4.insi.anulus quippe datur vxori in pignus matrimonij contracti,sicut arrhæ,quæ vxori tradũtur, nam quemamodum arrha solet tradi in pignus contract.vẽditionis.vnde dicimus subarrhare, isquè anulus in matrimonio signum est præse ferens illo pignore corda coniugum cõiungi:ob idquè quarto digito sinistræ manus infertur, quoniam ibi est vena ad cor ipsum tendens, vt Isidorus explicat in cap. fœminæ.30.quæst.5.Aulus Gelius noctium Atticarum lib.10.cap.etiam.10. Macrobi.lib.7.saturnaliũ cap.13.Polydo.Virgilius de inuentoribus rerũ lib. 2.cap.21.& Plin.lib.33.cap.1.quo argumẽto etiã
25 nunc sponsæ anulus immittitur,signe gemma.† Infertur tertiò, quòd si inter parentes conueniat de matrimonio,filijs ignorantibus vel altero eorum, & deinde conueniant in vnum,& copula carnalis sequatur,non est matrimonium;sed stuprum, & fornicatio,vt deducitur ex cap.vnico de sponsa. impub. lib.6.vbi statuitur,quòd si filij ignorantes conuẽtionem parentum,cùm sciuerint ratã habuerint, tenet matrimonium.à contrario ergo fenũ ipsis ignorantibus.nequaquam valet, Ratio huius est,quia deficit consensus,qui secundum diuum Thom.1.2. quæst. 15.est applicatio voluntatis ad aliquod medium ostensum per intellectum.Sed quod est omnino ignoratum,non est cognitum.Quamobrem respectu incogniti non potest esse consensus,quo deficiẽte nullum est matrimonium,etiam si copula sequatur, vt in cap.si inter de sponsal.si tamen filij ignorãtes ab initio,postquam sciuerint,ratam habuerint conuẽtionem parentum expressè,vel tacitè simul cohabitantes,validum est matrimonium.d. cap. vnico de
26 desponsa.impub.lib.6.† Cæterùm si parentes filiorum puberum nomine coniugalem consensum expressè præstauerint præsentibus filijs, & tacentibus,& non contrádicentibus,verũ dicetur matrimonium,vt in cap.1.§.vltimo de desponsa. impub.lib. 6.& in cap.1.extra eodem tit. secundum Hugo. Semes.tracta.7.versi.6.Alfons.à Veracruce in speculo coniugio.1.par.artic.6.Couarrub. in epitome de sponsa.2.par.c.4.nu. etiam.4. consensus siquidem ille paternus expressim præstitus filio præsente,& tacente,signum exterius inducit, quo filij consensus ad matrimoniũ exprimitur,seu intelligitur: hoc autem ex parentum contractu à iure præsumptione inducitur,nec habet locum in alijs extraneis,gl. in.d.cap.tuæ de sponsa.Abb.in cap.ex parte de restit.spoliat.Ioan.And.& Docto.in.d. cap.1.§. vltimo de despon.impub.lib.6.Henri.in.cap.1.de desponsa.impub.Imol.& Præpos.hanc dicens communem in d.cap.tuæ.12.& penul.col.Felin.in cap.nonne de præsumpt Hippol.singul.147.nec à filijs aliud exterius signum exigitur,vt opinatur Syluest.in verbo matrimonium.2.quæst.7. & cæteri superius citati idem sentiunt,vnde falsa est glos.in.d.§.fin. in verbo sponsalia,quę in extraneis idem quòd in parentibus sensit,vt attestatur Couarrub.d.2. par.c.4.nu. 4.idem voluit diuus Thom.in.4.sententiam distin.
27 27.& ibidem Paluda.† Ex quo videtur non sufficere hanc conuentionem fieri per dominum seu gubernatorem ciuitatis,quia solis parentibus hoc permittitur.Immo hoc est eis prohibitum expresse,nulla siquidẽ humana potestas potest aliquem inuitum cogere ad matrimonium contrahendum, siue sæcularis sit,siue Ecclesiastica,nec ipse summus Pontifex, ne matrimonium frustretur fine suo:non enim esset procreatio,nec prolis debita educatio inter eos,qui violenter conuenirent,ex sententia Alfons.à.Veracruce.1.part.speculi coniugiorum artic.7. conclusio.1.Quod hodie extat in sancta Synodo Tridentina sessione.24.cap.9.in hæc verba. *Itaque plerũque tẽporaliũ dominorum ac magistratuũ,mentis oculos terreni affectus,atque cupiditates excæcant, vt viros,& mulieres sub eorum iurisdictione degentes,maximè diuites,vel spem magnæ hæreditatis habentes,minis, & pœnis adigant,cum ijs matrimonium inuitos contrahere, quos ipsi domini vel magistratus illis præscripserint: Quare cum maximè nefarium sit,matrimonij libertatẽ violare,& ab eis iniurias nasci, à quibus iura spectantur,præcipit sancta Synodus omnibus cuiuscunque gradus,dignitatis,& conditionis existant, sub anathematis pœna,quam ipso facto incurrant,ne quouis modo directè vel indirectè subditos suos,vel quoscunque alios cogant,quominus liberè matrimonia contrahant.* Hacte-
28 nus verba concilij.† Sed quamuis potestas sæcularis non possit aliquem compellere ad matrimoniũ, potest tamen persuasionibus ad id mouere, & pro subditis prẽmittere,quib⁹ nõ cõtradicẽtib⁹ erit verũ matrimoniũ,prout quotidie fiebat,& nũc fit in omnib⁹ Indiarũ regnis,sunt enim Indi natura serui,pusillanimes,& meticulosi,vt dixi in libro gubernationis regni Peru.1.par.cap.4.& rursus in stylo cancellariæ tit.1.præemi.17.casu.20.declarat.9.§.1.gl.1.n. 39.et sequẽ.& dominis suis ita subditi,vt nec mouere possẽt pedẽ absque eorũ cõsẽsu. Ob idque in omnibus ipsorũ sperabatur cõsensus,& sic eo adhibito fiebãt cõiũctiones matrimonij: si ergo domino seu eorũ gubernatore volente, & voluntatem suam decla-

clarante, conuenirent libenter vir & fœmina, inte-
rius non repugnantes in animo, habebitur pro vero
matrimonio, quod si nõ esset huiusmodi verũ matri
moniũ, maior pars eorũ qui nunc sunt coniuncti mã
trimonialiter, essent in statu damnationis æternæ,
quippe qui non aliàs fuerint cõiuncti, quàm ex præ
cepto, consilio, & voluntate domini, seu rectoris eo
rum absque aliqua alia expressione. † Nec obstat si
dixeris prætore loquente vel intercedente pro ma-
trimonio inter duos, etiam si ipsi non refragentur,
non videtur esse verum matrimonium, ex eo quòd
ad eos non spectat subditorum cura, quemadmodũ,
ad parentes, quibus hoc peculiariter est permissum,
vt diximus supra eo. n. 26. Quia respondeo hanc cu
ram ad rectores, sicut & ad parentes spectare. Nam,
vt constat ex Aristotel. 1. politico. c. 3. naturaliter hi
qui prudentia pollent, domini sunt illorum qui tar-
diores sunt ingenio, & rudiores, quia prudentes a-
gunt, & præcipiunt, alij potius aguntur, & obediũt,
hique ab alijs in ordine ad suos fines dirigũtur. At
qui alios dirigunt, habent se admodũ parentũ. Cùm
ergo Indi miseri ignorent quid eis expediat, pote-
runt à prætore in suos dirigi fines, cui ab ipsis est
parendũ. Nimirũ ergo si matrimonium valeat, vt la-
tius discutit frat. Alfons. à Veracruce in speculo con
30 iug. 1. par. artic. 7. † Infertur quarto matrimoniũ
contractũ expresso consensu, quod tamen nullũ sit
ob impedimentũ aliquod iuris humani, vt consan-
guinitatis vel affinitatis intra 4. gradũ, iuxta text. in
cap. non debet de consanguin. & affinita. & l. 1. tit.
19. par. 7. legitimũ effici, si obtenta summi Pontifi-
cis dispensatione, & facultate ad illud contrahendũ
vir & fœmina scienter in eodẽ coniugio perseuera-
uerint, quoad carnale cõmerciũ. Ex hoc enim vide-
tur exhibere nouũ consensum, & validũ ad coniu-
giũ, per illa exteriora signa, ex sententia gl. cõmun.
recepta ab Abb. & Docto. ibidẽ in d. capit. non de-
bet in verbo decætero, de consanguin. & affinit.
quam confirmat tex. in c. proposuit & cap. vltim. de
coniug. seruo. ex quibus iuncta glos. expenditur, ex
coitu carnali tẽpore idoneo scienter subsequuto,
matrimoniũ præsumi, si prius consensus verbis ex-
pressus, sed propter aliquã causam nullus, præcesse-
rat. (Quemadmodũ ex copula post sponsalia de fu
turo subsequuta, matrimoniũ præsumitur, iuxta tex.
in capit. is qui fidẽ de sponsal. & cap. veniens eodẽ
titul.) Hanc opinionẽ fatetur esse cõmunẽ Ferdi-
nan. Loazes Præses Ilerden. de matrimonio dubio
12. nu. 14. Couarrub. in epitome de sponsal. 2. par. c.
4. nu. 5. Quid autẽ fiet iuxta Cõciliũ Tridentinũ hac
31 in specie, dicã infra nu. 63. & 64. & 65. † Ex quo in
fertur declaratio ad gl. in c. 1. de eo qui duxit in ma
tri. quã poll. per adult. dicentẽ, nouũ cõsensũ es-
se necessariũ, vt vir. (qui viuente prima vxore cum
secunda hoc ignorante contraxerit,) mortua prima
cum secunda coniugiũ contraxisse dicatur, quam
inibi sequuntur Ioan. Andr. & Docto. cõmuniter, &
Bald. Nouellus in tracta. de dote par. 11. §. hactenus
nu. 18. & probatur in cap. veniens de sponsal. Et hãc
sententiã cõmuniter esse receptã attestatur eam se
quutus Paul. Paris. consi. 52. col. 2. lib. 4. satis tamen
erit hac in specie tacitè aliquo sufficienti signo, no
uum cõsensum præstari, quẽadmodũ si vir & vxor
scientes primã vxorẽ mortẽ obijsse, in coniunctione
& cohabitatione perseuerent, quo in casu exigitur
scientia in ipsa fœmina ante hanc coniunctionis per
seuerantiã, oportet enim ipsam scire priorẽ vxorẽ
iam mortuã esse, & sic primũ matrimoniũ solutum
fuisse, quemadmodũ in d. c. 1. de eo qui dux. in ma-
tri. Hosti. Præpos. & alij explicant, alia glos. similis
in c. vlti. de coniug. serno. Sed an hoc procedat iux-
ta Conciliũ Tridentinũ, infra explicabitur num. 36.
32 † Quomodo autẽ matrimoniũ contrahatur inter
absentes, & per epistolã vel procuratorẽ, & quibus
verbis, docet Couarrub. in epito. de sponsal. 2. part.
c. 4. nu. 8. & seq. & §. 1. & per totũ, & de ætate ad ma-
trimoniũ requisita, tractat Couar. ead. 2. par. c. 5. Al
fon. à Veracruce in speculo coniugiorũ. 1. par. artic.
27. tractat de verbis, quibus sponsalia contrahũtur,
& de alijs tractat artic. 17. † Hodie tamen aliter pro
33 uisum est per sacrũ Conciliũ Tridentinum sub Pio
Quarto Pontifice Maximo celebratũ sessione 8. &
totius Concilij sessione 24. in decretis de reforma
tione matrimonij. c. 1. non enim sufficit consensus
verbis expressus, nisi alia interueniant, quæ ibi san-
ctissimè statuũtur, nẽpe, vt præsente parocho, vel
alio sacerdote de ipsius parochi seu ordinarij licen
tia, & duobus vel tribus testibus matrimoniũ cõtra
hatur, per verba consensum denotantia, iuxta cuius
que prouinciæ ritũ, aliàs huiusmodi solemnitate de
ficiente contractus matrimonij est nullus, non ex
eo quod clandestinũ sit (nã eodẽ capite, & decreto
asseritur, non dubitandũ esse clandestina matrimo-
nia, libero contrahentiũ consensu facta, rata & verã
esse matrimonia, quandiu Ecclesia ea irrita nõ fecit,
& proinde iure damnandos esse illos, vt eos sancta
Synodus anathemate dãnat, qui ea vera ac rata esse
negant) sed quia eadem sancta Synodus eos qui ali-
ter contrahunt, adhũc contrahendũ omnino inhabi-
les reddit. Atque ita in effectu, vltra tria canonica
impedimenta, nẽpe, homicidiũ in facto, & adulteriũ
cũ promissione, & contractus de facto cum secunda
viuente prima, prout latius declarat Frater Alfons. à
Veracruce in speculo coniugiorũ. 1. par. artic. 33. 34.
35. & 36. additur nunc quartũ criminis impedimen-
tũ, quod reddit sic cõtrahentẽ matrimoniũ omnino
inhabilẽ, nẽpe ob contẽptũ, & inobedientiã eorũ,
qui nolunt in cõtrahendo seruare formã decreti di-
cti Cõcilij. Hoc impedimentũ, ait sancta Synodus,
reddit matrimonij contractũ nullũ, & irritũ. Quod
his verbis insinuat.) *Qui aliter quàm præsente paro-*
cho, vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu ordinarij li
centia, & duobus vel tribus testibus matrimoniũ cõtra
here attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahẽdũ
omnino inhabiles reddit: & huiusmodi contractus irri-
tos, & nullos esse decernit, prout eos præsenti decreto
irritos facit, & annullat. (Ecce his verbis omnino in
habiles reddit: insinuat sancta Synodus esse impedi
tos ob crimẽ inobediẽtiæ adhũc cõtrahẽdũ matrimo
34 niũ, non seruata forma decreti. † Sed dubium est, si
in contractu matrimonij deficiant tres denunciatio
nes, de quib⁹ in eodẽ decreto, an sit nullũ matrimo-
niũ? quod videtur ob defectum formæ. l. cum hi §.
si prætor. ff. de transf. forma autem hoc inductum es-
se probatur his verbis. Idcirco sacri Lateran. Con-
cilij, sub Innocentio Tertio celebrati, vestigijs in
hæren-

daco Couar.d.2.par.c.1.nu.5. licèt contrariũ voluerint Enri.in.d.c.lator,& Alcia.de præsump. regu la.3 præsump.1.nu.12. Poterit tamen contra huiusmodi præsumptionem opponi discrimen generis inter sic cohabitantes, vel quòd vir non ita fœminam tractauerat, sicuti vxorem tractari ab eo decebat, vt Paul.Castren.arbitratur in.l. donationes in prin.ff.de dona. cui accedit Ioan. Lup. in rep.cap. perveitras.3.notab.§.7.n.item.7.de donat.int.vir.ũ & vxo.quidquid ipse voluerit in.§.20.ad finẽ. Duo tamen addit Couarrub. huic sententiæ, primum, quòd per decennium,& non minori tempore cohabitauerint, secundũ, quod alijs argumẽtis coadiuuetur huiusmodi præsumptio, vt in.d.cap.illud de præ

24 sump.cui libenter accedo.† Consequitur secundò, matrimonium contrahi, ex eo quòd fœminæ consensum coniugalẽ proferenti vir anulũ tradderit, hoc quippe signũ consensum coniugalẽ in viro insinuat, ex sentẽtia gl.cõmuniter receptæ in.c.pe.de sponsa. Atque ita intelligenda est gl. in capit.tenor de re iudic.& in cap. vltim de sponsa.impub. dicens per anuli subarrhationẽ matrimonium præsumi, quoties ab altero ex contrahentibus præcesserunt verba ad matrimonium apta, & deinde sequuta est subarrhatio, vt asserit gl.in.d.c.penult.& ibi Abb. cuius opinio magis communis est, teste Didaco Couarrub.in epitome de sponsa.2.par.cap.4.nu.3.cui acquieuit Grego. Lup.in.l.5.glos. penult. titul.2. par.4.insi.anulus quippe datur vxori in pignus matrimonij contracti, sicut arrhæ, quæ vxori tradũtur, nam quemadmodum arrha solet tradi in pignus contract.vẽditionis, vnde dicimus subarrhare, isquè anulus in matrimonio signum est præ se ferens illo pignore corda coniugum cõiungi: ob idquè quarto digito sinistræ manus infertur, quoniam ibi est vena ad cor ipsum tendens, vt Isidorus explicat in cap. fœminæ.30.quæst.5.Aulus Gelius noctium Atticarum lib.10.cap.etiam.10. Macrobi.lib.7.saturnaliũ cap.13.Polydo. Virgilius de inuentoribus rerũ lib. 2.cap.21.& Plin.libr.33.cap.1.quo argumẽto etiã

25 nunc sponsæ anulus immittitur, signe gemma.† Infertur tertiò, quòd si inter parentes conueniat de matrimonio, filijs ignorantibus vel altero eorum, & deinde conueniant in vnum,& copula carnalis sequatur, non est matrimonium, sed stuprum, & fornicatio, vt deducitur ex cap. vnico de sponsa. impub. lib.6.vbi statuitur, quòd si filij ignorantes conuẽtionem parentum, cùm sciuerint ratã habuerint, tenet matrimonium.à contrario ergo sensu ipsis ignorantibus, nequaquam valet, Ratio huius est, quia deficit consensus, qui secundum diuum Thom.1.2. quæst. 15.est applicatio voluntatis ad aliquod medium ostensum per intellectum. Sed quod est omnino ignoratum, non est cognitum. Quamobrem respectu incogniti non potest esse consensus, quo deficiẽte nullum est matrimonium, etiam si copula sequatur, vt in cap.si inter de sponsal. si tamen filij ignorãtes ab initio, postquam sciuerint, ratam habuerint conuẽtionem parentum expressè, vel tacitè simul cohabitantes, validum est matrimonium.d. cap. vnico de

26 desponsa.impub.lib.6.† Cæterùm si parentes filiorum impuberum nomine coniugalem consensum expressè præstauerint præsentibus filijs, & tacentibus,& non contradicentibus, verũ dicetur matrimonium, vt in cap.1.§. vltimo de desponsa. impub.libr. 6.& in cap.1.extra eodem tit. secundum Hugo. Semes.tracta.7.versi.6.Alfons.à Veracruce in speculo coniugio.1.par.artic.6.Couarrub. in epitome de sponsa.2.par.c.4.nu. etiam.4. consensus siquidem ille paternus expresim præstitus filio præsente,& tacente, signum exterius inducit, quo filij consensus ad matrimoniũ exprimitur, seu intelligitur: hoc autem ex parentum contractu à iure præsumptione inducitur, nec habet locum in alijs extraneis, gl. in.d.cap.tuæ de sponsa. Abb.in cap.ex parte de rest. spoliat.Ioan.And.& Docto.in.d. cap.1.§. vltimo de despon.impub.lib.6.Henri.in.cap.1.de desponsa.impub.Imol.& Præpos.hanc dicens communem in d.cap.tuæ.12.& penul.col.Felin.in cap.nonne de præsumpt Hippol.singul.147.nec à filijs aliud exterius signum exigitur, vt opinatur Syluest.in verbo matrimonium.2.quæst.7. & cæteri superius citati idem sentiunt, vnde falsa est glos.in.d.§.fin. in verbo sponsalia, quę in extraneis idem quòd in parentibus sensit, vt attestatur Couarrub.d.2. par.c.4.nu. 4.idem voluit diuus Thom.in.4.sententiam distin.

27 27.& ibidem Paluda.† Ex quo videtur non sufficere hanc conuentionem fieri per dominum seu gubernatorem ciuitatis, quia solis parentibus hoc permittitur. Immo hoc est eis prohibitum expresse, nulla siquidẽ humana potestas potest aliquem inuitum cogere ad matrimonium contrahendum, siue sæcularis sit, siue Ecclesiastica, nec ipse summus Pontifex, ne matrimonium frustretur fine suo: non enim esset procreatio, nec prolis debita educatio inter eos, qui violenter conuenirent, ex sententia Alfons.à.Veracruce.1.part.speculi coniugiorum artic.7. conclusio.1. Quod hodie extat in sancta Synodo Tridentina sessione.24.cap.9.in hæc verba. *Itaque plerũque tẽporaliũ dominorum ac magistratuũ, mentis oculos terreni affectus, atque cupiditates excæcant, vt viros, & mulieres sub eorum iurisdictione degentes, maximè diuites, vel spem magnæ hæreditatis habentes, minis, & pœnis adigant, cum ijs matrimonium inuitos contrahere, quos ipsi domini vel magistratus illis præscripserint: Quare cum maximè nefarium sit, matrimonij libertatẽ violare, & ab eis iniurias nasci, à quibus iura spectantur, præcipit sancta Synodus omnibus cuiuscunque gradus, dignitatis, & conditionis existant, sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, ne quouis modo directè vel indirectè subditos suos, vel quoscunque alios cogant, quominus liberè matrimonia contrahant.* Hactenus verba concilij.

28 † Sed quamuis potestas sæcularis non possit aliquem compellere ad matrimoniũ, potest tamen persuasionibus ad id mouere, & pro subditis premittere, quib⁹ nõ cõtradicẽtib⁹ erit verũ matrimoniũ, prout quotidie fiebat,& nũc fit in omnib⁹ Indiarũ regnis, sunt enim Indi natura serui, pusillanimes,& meticulosi, vt dixi in libro gubernationis regni Peru.1.par.cap.4.& rursus in stylo cancellariæ tit.1.præmi.17.casu.20.declarat.9.§.1.gl.1.n. 39.et seqq.& dominis suis ita subditi, vt nec mouere possẽt pedẽ absque eorũ cõsẽsu. Ob idque in omnibus ipsorũ sperabatur cõsensus,& sic eo adhibito fiebãt cõiũctiones matrimonij: si ergo domino seu eorũ gubernatore volente, & voluntatem suam decla-

clarante, conuenirent libenter vir & fœmina, inte-
rius non repugnantes in animo, habebitur pro vero
matrimonio, quod si nõ esset huiusmodi verũ matri
moniũ, maior pars eorũ qui nunc sunt coniuncti ma
trimonialiter, essent in statu damnationis æternæ,
quippe qui non aliàs fuerint cõiuncti, quàm ex præ
cepto, consilio, & voluntate domini, seu rectoris eo
rum absque aliqua alia expressione † Nec obstat si
dixeris prætore loquente vel intercedente pro ma-
trimonio inter duos, etiam si ipsi non refragentur,
non videtur esse verum matrimonium, ex eo quòd
ad eos non spectat subditorum cura, quemadmodũ
ad parentes, quibus hoc peculiariter est permissum,
vt diximus supra eo. n. 26. Quia respondeo hanc cu
ram ad rectores, sicut & ad parentes spectare. Nam,
vt constat ex Aristotel. 1. politico. c. 3. naturaliter hi
qui prudentia pollent, domini sunt illorum qui tar-
diores sunt ingenio, & rudiores, quia prudentes a-
gunt, & præcipiunt, alij potius aguntur, & obediũt,
hique ab alijs in ordine ad suos fines dirigũtur. At
qui alios dirigunt, habent se admodũ parentũ. Cùm
ergo Indi miseri ignorent quid eis expediat, pote-
runt à prætore in suos dirigi fines, cui ab ipsis est
parendũ. Nimirũ ergo si matrimonium valeat, vt la-
tius discutit frat. Alfons. à Veracruce in speculo con
30 iug. 1. par. artic. 7. ☞ Infertur quarto matrimoniũ
contractũ expresso consensu, quod tamen nullũ sit
ob impedimentũ aliquod iuris humani, vt consan-
guinitatis vel affinitatis intra 4. gradũ, iuxta text. in
cap. non debet de consanguin. & affinita. & l. 1. tit.
18. par. 7. legitimũ effici, si obtenta summi Pontifi-
cis dispensatione, & facultate ad illud contrahendũ
vir & fœmina scienter in eodẽ coniugio perseuera-
uerint, quoad carnale cõmerciũ. Ex hoc enim vide-
tur exhibere nouũ consensum, & validũ ad coniu-
giũ, per illa exteriora signa, ex sententia gl. cõmun.
receptæ ab Abb. & Docto. ibidẽ in d. capit. non de-
bet in verbo decætero, de consanguin. & affinit.
quam confirmat tex. in c. proposuit & cap. vltim. de
coniug. seruo. ex quibus iuncta glos. expenditur, ex
coitu carnali tẽpore idoneo scienter subsequuto,
matrimoniũ præsumi, si prius consensus verbis ex-
pressus, sed propter aliquã causam nullus, præcesse-
rat. (Quemadmodũ ex copula post sponsalia de fu
turo subsequuta, matrimoniũ præsumitur, iuxta tex.
in capit. is qui fidẽ de sponsal. & cap. veniens eodẽ
titul.) Hanc opinionẽ fatetur esse cõmunẽ Ferdi-
nan. Loazes Præses Ilerden. de matrimonio dubio
12. nu. 14. Couarrub. in epitome de sponsal. 2. par. c.
4. nu. 5. Quid autẽ fiet iuxta Cõciliũ Tridentinũ hac
31 in specie, dicã infra nu. 63. & 64. & 65. ☞ Ex quo in
fertur declaratio ad gl. in c. 1. de eo qui duxit in ma
tri. quã poll. per adulte. dicentẽ, nouũ cõsensũ es-
se necessariũ, vt vir. (qui viuente prima vxore cum
secunda hoc ignorante contraxerit,) mortua prima
cum secunda coniugiũ contraxisse dicatur, quam
inibi sequuntur Ioan. Andr. & Docto. cõmuniter, &
Bald. Nouellus in tracta. do dote par. 11. §. hactenus
nu. 18. & probatur in cap. veniens de sponsal. Et hãc
sententiã cõmuniter esse receptã attestatur eam se
quutus Paul. Paris. cons. 52. col. 1. lib. 4. satis tamen
erit hac in specie tacitè aliquo sufficienti signo, no
uum cõsensum præstari, quẽadmodũ si vir & vxor
scientes primã vxorẽ mortẽ obijsse, in coniunctione
& cohabitatione perseuerent, quo in casu exigitur
scientia in ipsa fœmina ante hanc coniunctionis per
seuerantiã, oportet enim ipsam scire priorẽ vxorẽ
iam mortuã esse, & sic primũ matrimoniũ solutum
fuisse, quemadmodũ in d. c. 1. de eo qui dux. in ma-
tri. Hosti. Præpos. & alij explicant, alia glos. similis
in c. vlti. de coniug. seruo. Sed an hoc procedat iux-
ta Conciliũ Tridentinũ, infra explicabitur num. 36.
32 ☞ Quomodo autẽ matrimoniũ contrahatur inter
absentes, & per epistolã vel procuratorẽ, & quibus
verbis, docet Couarrub. in epito. de sponsal. 2. part.
c. 4. nu. 8. & seq. & §. 1. & per totũ, & de ætate ad ma-
trimoniũ requisita, tractat Couar. ead. 2. par. c. 5. Al
fon. à Veracruce in speculo coniugiorũ 1. par. artic.
17. tractat de verbis, quibus sponsalia contrahũtur,
33 & de alijs tractat artic. 17. ☞ Hodie tamen aliter pro
uisum est per sacrũ Conciliũ Tridentinum sub Pio
Quarto Pontifice Maximo celebratũ sessione 8. &
totius Concilij sessione 24. in decretis de reforma
tione matrimonij. c. 1. non enim sufficit consensus
verbis expressus, nisi alia interueniant, quæ ibi san-
ctissimè statuũtur, nẽpe, vt præsente parocho, vel
alio sacerdote de ipsius parochi seu ordinarij licen
tia, & duobus vel tribus testibus matrimoniũ cõtra
hatur, per verba consensum denotantia, iuxta cuius
que prouinciæ ritũ, aliàs huiusmodi solemnitate de
ficiente contractus matrimonij est nullus, non ex
eo quod clandestinũ sit (nã eodẽ capite, & decreto
asseritur, non dubitandũ esse clandestina matrimo-
nia, libero contrahentiũ consensu facta, rata & verã
esse matrimonia, quandiu Ecclesia ea irrita nõ fecit,
& proinde iure damnandos esse illos, vt eos sancta
Synodus anathemate dãnat, qui ea vera ac rata esse
negant) sed quia eadem sancta Synodus eos qui ali-
ter contrahunt, ad sic contrahendũ omnino inhabi-
les reddit. Atque ita in effectu, vltra tria canonica
impedimenta, nẽpe, homicidiũ in facto, & adulteriũ
cũ promissione, & contractus de facto cum secunda
viuente prima, prout latius declarat Frater Alfons. à
Veracruce in speculo coniugiorũ 1. par. artic. 33. 34.
35. & 36. additur nunc quartũ criminis impedimen-
tũ, quod reddit sic cõtrahentẽ matrimoniũ omnino
inhabilẽ, nẽpe ob contẽptũ, & inobedientiã eorũ,
qui nolunt in cõtrahendo seruare formã decreti di-
cti Cõcilij. Hoc impedimentũ, ait sancta Synodus,
reddit matrimonij contractũ nullũ, & irritũ. Quod
his verbis insinuat.) *Qui aliter quàm præsente paro-*
cho, vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu ordinarij li-
centia, & duobus vel tribus testibus matrimoniũ cõtra-
here attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahẽdũ
omnino inhabiles reddit: & huiusmodi contractus irri-
tos, & nullos esse decernit, prout eos præsenti decreto
irritos facit, & annullat. (Ecce his verbis omnino in
habiles reddit: insinuat sancta Synodus esse impedi
tos ob crimẽ inobediẽtiæ ad sic cõtrahẽdũ matrimo
34 niũ, non seruata forma decreti. † Sed dubium est, si
in contractu matrimonij deficiant tres denunciatio
nes, de quib⁹ in eodẽ decreto, an sit nullũ matrimo-
niũ? quod videtur ob defectum formæ. l. cum hi §.
si prætor. ff. de transf. forma autem hoc inductum es-
se probatur his verbis. Idcirco sacri Lateran. Con-
cilij, sub Innocentio Tertio celebrati, vestigijs in
hæren-

herendo, præcipit vt in posterum antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium parocho, tribus continuis diebus festiuis in Ecclesia inter missarum solennia publicè denuncietur, inter quos matrimonium sit contrahendum. Quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationē matrimonij in facie Ecclesiæ procedatur, vbi parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, ego vos in matrimoniū coniungo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vel alijs vtatur verbis, iuxta receptum cuiuscunque prouinciæ ritum. Quòd si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denunciationes, tunc vel vna tantum denunciatio fiat, vel saltem parocho, & duobus vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur, deinde ante illius consummationem denunciationes in Ecclesia fiant, vt si aliqua subsint impedimenta, facilius detegantur. Nisi ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt prædictæ denunciationes remittantur. Quod illius prudentiæ, & iudicio sancta synodus relinquit. Videtur ergo ex his verbis formam induci, ità vt ea deficiente, similiter contrahentes reddantur ad sic contrahendum inhabiles. Nam vbi in lege, vel statuto, seu dispositione aliqua dicitur, aliter fieri non possit, vel ita demum fieri possit, censetur data forma, cui renunciari non poterit, secundum Bar. in. l. vltim. insi. ibi, Quæro an ciuitas. C. de vend. reb. ciui. lib. 11. Roma. consil. 402. Felin. in c. cum dilecta de rescript. nu. 6. versic. septimū signum. Sed in hoc decreto dicitur, qui aliter quam præsente parocho, &c. matrimonium contrahere attentabunt, &c. Verum hoc non obstante, dicendum est has denunciationes non esse inductas pro forma, nec earum defectus obstare, quominus contractus matrimonij valeat, & teneat. Quia clausula decreti irritantis in textu posita non se refert ad eam denunciationum solennitatē, sed ad aliam, nempe, vt contractus matrimonij fiat præsente parocho, vel alio sacerdote de parochi seu ordinarij licētia, & duobus vel tribus testibus, et si aliter fiat, dicit tex. ad sic contrahendum inhabiles omnino reddantur contrahentes. Si igitur sancta Synodus voluisset cōtractum matrimonij reddere nullum denūciationibus deficientibus, hoc expresisset, prout expresit esse nullum deficientibus ministro, & testibus, vt in simili specie dicit tex. in c. inter corporalia post mediū extra de transla. episcop. in hæc verba, Vnde si circa trāslationem idem fieri voluisset, quod de cessione dixerat, & de translatione poterat expressisse, ex quo ibi notat Bald. allegationem aduocatorum sæpe dicentium, si statutum hoc voluisset, expresisset, ca. ad audientiam in fi. de decim. cum concordantijs à Tiraquell. congestis in relectione. l. si vnquam in verbo libertis nu. 3. & sequen-
35 tibus. C. de reuocand. donat. † Præterea si denunciationes essent pro forma requisitæ, non dedisset sancta Synodus ordinario licentiam eas omittendi si voluisset, prout dedisse constat ex eiusdem Concilij verbis, superius relatis. Arg. eorū quæ dixit Bar. in. l. si in lege. ff. loca. Paul. Castren. in. l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de verbo. oblig. & ibi latius Alexander. ad finumer. 8. versi. vltra prædicta, Felin. in. c. cum dilecta nu. 6. versi. limita hic primò, de rescript. solùm ergo redduntur inhabiles ad contrahendum qui aliter quàm præsente parocho, vel alio sacerdote de ipsius vel ordinarij licentia, & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentauerint, & ratione criminis à contrahentibus patrati propter inobedientiam, causatur impedimentū, atque ideò contractus huiusmodi redditur nullus. Et hoc præseferunt verba sacri Concilij dicentis, Verùm cum sancta Synodus animaduertat, prohibitiones illas propter hominū inobedientiam iam non prodesse, &c. nulli autem dubium est, posse Ecclesiam impedimenta constituere matrimonium dirimentia, & qui hoc non posse affirmauerit, est anathema, vt deciditur eodem sacro Concilio Tridentino sessione. 24. canone. 4. Ecce clausula illa decreti irritantis, qui aliter quàm, inducit formam secundum Bald. in. l. 1. ff. de lib. & postb. Felin. in d. c. cum dilecta nu. 6. versic. quintū signū, de rescript. & iterū n. 10. citat concordantes, Cùm ergo hæc clausula non ponatur in ea parte decreti, quæ requirit tres denunciationes, noluit decretū inducere eas pro forma, ita vt eis deficientibus sit nullū matrimoniū, sed tantū pro forma induxit quod in alia parte decreti statuit, nempe vt matrimonium contrahatur præsente parocho & duobus vel tribus testibus, & contractus aliter factos expresse irritos esse decernit, & prout hac in specie hoc expresit, si idem fieri voluisset, quando denūciationes defecissent, id expresisset, vt dixi nu-
36 mero precedenti infine. † Ex qua decisione plura ekoenduntur. Primū, nullū consensum etiam expressū sufficere ad contrahendū matrimoniū inter Christicolas, nedū tacitū ex quibusuis signis exteriorib⁹ de quibus supra diximus, subintellectū, nisi talis consensus tacitus vel expressus fiat coram parocho vel alio sacerdote, de eius vel ordinarij licētia, & duobus vel tribus testibus, per verba vel signa consensū exprimentia, vt ex verbis eiusdē decreti satis superque constat. Atque ita non video, quo pacto hodie possit procedere sententia communiter recepta, de
37 qua supra nu. 31. insi. † At siquis obiecerit, matrimoniū fuit à Deo institutū in paradiso deliciarū tempore, quo primi parentes fuerunt creati, scilicet, Adam & Eua, qui diuino spiritu ductus eius matrimonij indissolubilitatē pronūciauit dicēs, Genesis c. 2. Hoc nūc os de ossibus meis, caro de carne mea, quam ob rem relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, per ea verba videtur adhibitus consensus expressus, quæ ab Adam fuerunt prolata. Ex quo mediante consensu matrimoniū perfici constat, cap. mulierem. 33. quæst. 5. c. gaudemus de diuort. Et quia spiritu prophetico illa verba protulit Adam, redemptor noster Matth. 19. ad ipsū Deū ea verba refert, vt notat magister sententiarū in. 4. distin. 26. tex. in. c. lex diuina. 27. quæst. 2. gl. in sūma. 27. q. 2. quā sequūtur cōmuniter iuris Pōtificij interpretes in rub. extra de spōs. teste. Præpos. ibidē n. 10. regia. l. 4. & in summa tit. 2. par. 4. Couarr. in epitome de sponsa. 2. par. c. 1. §. vnico nu. 6. Alfons. à Veracruce in speculo coniugiorū. 2. par. artic. 1. Sed inferior nō potest legē superioris mutare, c. cū inferior de maio. & obedi. Romanus ergo Pontifex

tifex vel Cócilium non poteſt circá matrimonium
38 aliquid noua prohibitione inducere. † Reſpódeo
materiá huius ſacraméti eſſe hominé, qui quidem
iuri humano ſubeſt, & tanquá reipublicæ mébrũ
eius legibus obtemperare debet. Idcirco humana
lex poteſt aliquot homines à matrimonio auerte-
re, & ſubtrahere materiá à ſacramento, ſicut poſſet
Romanus Pótifex eximere ſubditũ à parocho, qué
antea abſoluere poterat à peccatis per ſacramétũ
pœnitentiæ, & tamé nunc non poteſt. Nec per hoc
aliquid immutat ſummus Pontifex circa ſacramen
tũ, ſed vel exhibet vel detrahit materiá ſacraméti,
vt rectè explicat Paluda. in. 4. ſententia. diſtinct. 26.
quæſt. 4. articul. 3. & Adria. in. 4. tractatu de matri-
monio folio paruo. 3. vel ex eo id procedit, quòd
matrimoniũ etiá ſi ſacramétũ ſit, plurimũ tamé ac-
cedit humano cótractui: atque ideo nimirũ ſi lege
humana pontificia quidá eximátur ab hoc cótractu
propter Chriſtianæ reipublicæ vtilitaté, vt idé A-
dria. ſcribit in tracta. de confirmationis ſacraméto
artic. 3. verb. ad rationé auté, Couarr. in epitome
de ſponſali. 2. par. c. 6. §. 10. nu. 17. Poteſt enim Có
ciliũ vel ſummus Chriſti vicarius perſonas aliàs ha
biles, inhabiles reddere, & ex cótrario. Et in ſpecie
quod poſsit cládeſtiné cótrahétes inhabiles redde
re probat tex. in c. nó debet de conſangui. & affini.
Alfonſ. à Veracruce in ſpeculo coniugi. 3. par. ar-
tic. 20. notab. 1. Greg. Lup. in. l. 18. gl. 2. tit. 2. par. 4.
Nimirũ ergo, ſi ſacrũ Conciliũ Tridétinũ eos homi
nes indignos faciat huius ſacraméti, qui ſeruare có
39 tépſerint eius iuſtiſsima præcepta. † Ex cuius de-
creti verbis vidi aliqué expédere, eũ qui ſeruata for
ma eiuſdé decreti matrimoniũ contraxerit, impe-
dimétũ ſibi parare, ita vt non poſſit amplius eandé
vxoré ducere, nec cũ ea matrimoniũ cótrahere, etiá
ſi volit Cócilij formá deinceps ſeruare: verba decre
ti hæc ſunt. *Ad ſic cótrahédũ omnino inhabiles red
dit.* † Quaſi dicat, ad contrahédũ inter eos prorſus
& perpetuo inhabiles reddit: dictio enim omnino
excludit omné gratiá, & diſpéſationé, vt author
eſt Ioá. And. cuius ſentétiæ accedũt Panor. Ioá. de
Ana. Frá. de Aretio. & Felin. nu. 8. in. c. qualiter, &
quádo. 2. de accuſa. Archidi. Ioá. Andr. Domi. & Phi
li. Frá. in. c. cũ ex eo de electi. lib. 6. Domi. poſt alios
in c. 2. de pact. eod. lib. Feli. in. c. de regularibus n. 2.
de ſimo. vbi etiam dicit hoc verbũ omnino, idé ſig
nificare quòd in perpetũ, idé voluit Ioá. Andr. in c.
dudũ de conuerſ. coniug. non tamé intelligas per
hoc verbũ excludi Papæ diſpenſationé, vt optimè
probat Deci. in c. at ſi clerici. §. de adulterijs n. 8. ex
tra de iudi. verſ. ſed certè durũ. Operatur etiá dictio
hæc omnino, quòd ſit parata executio, & præciſa:
eſt enim dictio hæc præciſa, vt pluribus authori-
tatibus probat Tira. in ſelect. l. ſi vnquá in verbo re
uertatur nu. 68. C. de reuo. dona. videtur ergo hoc
impedimétũ perpetuò durare, donec diſpéſetur,
40 aliàs fieret quotidie fraus ſacræ cóſtitutioni. † Sed
quáuis hæc opinio ex his probabilis videatur, ſi re-
ctè appédátur mens, & verba decreti, vera non eſt,
nec tenéda. Impedimétũ ſiquidé, & inhabilitaté di
cit decretũ prædictũ eſſe ad ſic cótrahédũ, ſcilicet,
clandeſtiné ſine parocho, & teſtibus, de quo loque
batur: voluit enim ſancta ſynodus prouidere, ne clá
deſtina matrimonia fierent, & nouá addere pœnam
eá contrahentibus, népe, vt inhabiles fierent ad ſic
cótrahédũ: non ergo eſt decretũ extédendũ vltra
ſpecié de qua loquitur, maximè cũ ſit pœnale, &
correctoriũ. l. quod vero. ff. de legi. l. præcipimus.
C. de appella. l. ſancimus. C. de teſtamét. auth. quas
actiones. C. de ſacroſ. Eccleſ. Bar. & Ripa. nu. 57. &
Docto. in. l. ſi cóſtáte in prin. ff. ſolu. matri. ſatis enim
illi malo medetur, quod ex ſimili cótractu matrimo
nij eueniebat, ſi ad illud ſic cótrahendũ inhabiliten
tur omnes qui ſic cótrahere attentauerint, & poſt-
quam cótraxerint propter huiuſmodi inhabilitaté
cótractus irritétur: nec fuit neceſſe eos inhabilitare
ad iterũ cótrahendũ, ſi voluerint formá Cócilij ſer
uare, & primá cũ qua clandeſtinè cótraxerant, du-
41 cere legitimè in vxoré. † Quod vel ex eo conuinci
tur, quia veriſimile eſt hanc ſanctá ſynodũ expreſ-
ſiſſe, ſi id voluiſſet ſtatuere, quia non erat minoris
mométi quá quod expreſſerat, immo maior erat
pœna omnibus expreſsis, duplex ſiquidé pœna in
eodé decreto infertur clandeſtinè cótrahéti, & nó
ſeruata forma decreti, prima inhabilitatis iamdictæ
ſecunda arbitrio ordinarij infligenda. Qui ergo ve
riſimilius quá quod tertiá pœná maioré expreſsis,
expreſsiſſet, ſi eá infligere voluiſſet? incredibile au
té reputatur quod non eſt veriſimile. l. Mæuius in
prin. ff. de lega. 2. l. cũ pater. §. certũ eo. tit. c. quia
veriſimile de præſumpt. c. ſuper hoc de renúcia. cũ
infinitis cócordá. per Tiraq. cógeſtis in rep. l. ſi vn
quá in prin. n. 37. & ſequétibus. C. de reuo. don. vbi
latè tractat quomodo ſit teſtibus veriſimiliora de-
ponétib⁹ magis credédũ, etiá numero, qualitate, &
42 modo deponédi minorib⁹. † Ad ea quæ diximus de
dictione omnino, reſpódeo eſſe intelligenda, niſi
materia ſubiecta aliud ſuadeat, vt videre licet ex.
c. 1. in fi. vbi gl. & Doct. de deſpó. impub. vbi Panor.
in fi. illud aſsignat ſubiectæ materiæ, vt refert idem
Tiraq. in. d. l. ſi vnquá in verbo reuertatur nu. 68. in
fi. dicit tex. ille quod pater poteſt filiũ impuberé,
cuius volútas diſcerni nó poteſt, cui vult matrimo
nio tradere, & poſtquá filius peruenerit ad perfe-
ctá ætaté, debet hoc adimplere: exponit gloſ. de
debito honeſtatis, nó neceſsitatis. Peccat ſiquidem
mortaliter filius nó adimplédo quod pater eius no
mine promiſerat, ſed nó cópelletur eá in vxoré du
cere, teſte Martino ab Azpilc. in manuali cófeſſorũ
c. 14. nu. 15. ſic & in ſpecie, de qua agimus, antequá
cótrahát qui animo ducũt clandeſtinè cótrahere ſi
ne parocho, & teſtibus, ſunt omnino inhabiles ad
ſic cótrahédũ, nó verò ad legitimè cótrahendũ ſer
uata forma decreti cũ eadé vel alia, nullũ enim præ
ſtat impedimentũ, quod iure non ſortitur effectũ ſe
43 cundũ regulas iuris. † Infertur tertio ex verbis di
cti decreti Trid. ſponſalia de futuro non verti in
matrimoniũ de præſenti etiá ſequuta copula, niſi
cóſenſus præſente parocho, & teſtibus verbis ex-
primatur, vel alijs ſufficiétibus ſignis, iuxta Cócilij
Tridétini decretũ, de quo agimus. Sed huic illatio-
ni obijcitur, is qui ſpóſalia cótraxit de futuro promit
tens ſe matrimoniũ cótracturũ cũ aliqua, tenetur
cóſenſũ cóiugalé præſtare, & ſic promiſſũ abſolue
re, eá in vxoré accipiédo. c. ex literis ſancti Syluani
c. ſicut. c. requiſiuit. c. de ſpóſal. 2. etiá ſi in huiuſmo
di promiſsione iuramétũ nó interuenirit, vt in. c. de
illis. 1. verſ. mulieré de deſponſa. impub. vbi hoc no

tant Hostien.& Abb.optimus tex.in cap.iuramenti.22.quæstion.5.& mortaliter peccat sponsus vel sponsa, qui noluerit consensum coniugalem præstare, secundum Thom.in.4.distin.27. quæst.2. colu.1.Florenti.3.par.tit.1.c.18.§.vlti.Syluest.in verbo sponsalia.q.4.probatur in cap.1.de sponsa duo.notat Feli.in.c.1.de pact.declar.6.Couarrub.de sponsali.1.par.c.4.estq; communis opinio teste Alfonso à Veracruce in speculo coniugiorum.1.part.art.16.in prin.quod limitat, dummodo ex aliqua iusta causa non excusetur à peccato. Idem fit in cæteris contractibus: nam qui contrahere promisit, licet non ex hoc contraxerit, contrahere tamen obnoxius est.l.si fideiussor.§.meminisse.ff. de lega.1.l.si quis stipulatus sit stichum.§.vlti.ff.de verbo. obliga.&c, & qui promisit fideiubere, etsi verè fideiussor non sit, tenetur tamen fideiubere. Et qui locare promisit, tenetur locare.l.in bonæfidei.§.si tamen.ff.de eo quod cert.lo.& qui vendere promisit, vendere tenetur.l.si sterilis.§ pen.vbi notatur.ff. de actio.emp.Bart.& Doctor.in.l.si eum.§ qui iniuriarum.ff.si quis cautio.quibus adde quæ dicam infra hoc eodē lib.tit.6.de meliorationibus.l.6.gloss.7.

44 † Et vsque adeo hæc vera sunt in matrimonij contractu, vt si quis absque iuramento promiserit se in vxorem accepturum Annam, etiā si post prima sponsalia alteri eandem fidem sub iuramenti vinculo præstiterit, tenebitur primam sponsam Annā in vxorem accipere, vt notant Innocen.Ioan.And.Abb.præposi.& Riue.in.c.sicut de sponsal. Florenti.3.par.tit.1.c.18.§.vlti.l.8.tit.1.par.4. sponsalia siquidem defuturo non efficiuntur matrimonium ex eo quòd postmodum iure iurando firmentur, secundum Thom.& Palud.in 4.senten.distinctio.28.quæst.1.ratio est, quia iuramentū contrarium priori promissioni, quam quis seruare tenetur, est temerarium, & non obligat iurātem, quippe quod sit in dispendium salutis æternæ, & foueat peccatū mortale. Quod committeretur priore promissione simplici non seruata, ex senten. Hostien. Enrici, & Abb.in c.veniens de iure iur.contra Innocen.ibidem. Quomodo autem sunt sponsi cogendi ab Ecclesia consensum coniugalem promissum præstare, explicat optimè Couarrub.de sponsa.par.1.c.4.n.4.& 5.ad intellectū tex.singularis in.c.requisiuit

45 de spōsa.† Quo pacto ergo hæc promissio potuit annullari? Respōdeo iure cōmuni Pontificio ante concilliū Tridentinū pluribus modis solui poterāt sponsalia, nā etiāsi iurata fuissent, mutuo consensu soluebātur, c.2.vbi Tācre.& Docto. cōmuniter extra de spōsali.nulla siquidē iniuria fit Deo adhibito in testē, si promissio iurata à parte remittitur: nā, & Deus ipse eā remittit, vt in c.1.de iureiu.vbi Panormi.& Docto.id explicāt, Oldrald. consi.241. Ioan. Lup.in rub.de donatio.inter vir.& vxo.§.45.Diuus Thom.2.2.quæst.89.arti.9.Couar.in epito.de spōsa.1.par.c.5.n.2.l.9.tit.1.par.4.

46 † Dissoluuntur etiā sponsalia fornicatione secuta ab altero sponsorū, vt in c.quemadmodū vbi Abb.& Docto de iureiuran.gl.in.c.sic quippe.27.q.2.Præposi.post alios in c.de illis de spōsa.l.8.tit.1.par.4. Quid si vi cognita esset sponsa? tractat Couarr.dict.c.5.2.part.nu.2.

47 & 3.† Soluūtur tertio sponsalia, si spōsa promiserit dare dotē, & nō dederit, quia non tenebitur spōsus cū ea cōtrahere: ita Ioā.Andre.Anto.Imol.& cæteri in d.c.quemadmodū in prin.de iureiurā. per tex.in c.de illis de conditioni.apposi. iuxta eius cōmunē sensum. Quinimo, etsi sit diues spōsa, & nullam promiserit dotē, tenebitur dotē cōpetētē sponsæ dare: aliàs eā ducere non tenebitur, licèt sponsalia iurata fuerint, secundū Bald.in.c.iurauit de proba. cui subscripsit Ioā.Lup.in repe.c. per vestras.5.notab.§.2.de donatio.inter vir.& vxor. verū si sponsa diues non fuerit, nō tenebitur dotē sponso assignare, nec ob id dissoluētur sponsalia, secundū glos.in dict.c.quemamodū in verbo oculos, cōmuniter receptā, teste Couarr.in epitome de sponsa.1.par.c.5.n.4.&.5.qui.n.6.limitat dictū Bald.in dict.c. iurauit, nisi spōsus similiter sit diues. Quia tūc etiā spōsa diues nō tenebitur ei dotē assignare. Et quòd si spōsa effecta fuerit pauper, nō dissoluātur spōsalia, quādo nullā dotē promisit, cōtra opinionē Abbatis in dict.c.quemadmodū, probat Couar.d.c.5.n.6.optimo simili. Nā si quis matrimoniū cōtraxisset cū puella pulcherrima, quæ tamē lapsu tēporis pulchritudinē amisit, nō tamē priuata est oculis nec

48 naribus, nō tamē ob id spōsalia dissoluētur.† Quarto dissoluētur sponsalia, si spōsa vagetur per orbē lapso triēnio, quāndo ignoratur vbi sit, vt in.l.2.C. de repud.l.8.tit.1.par.4: si verò spōsus sit intra prouinciā, spectādus est per bienniū.l.2.C.de spōsa. verū si absentia sit necessaria ex iusto impedimēto, spectari debet, donec cesset impedimētū.l. sæpe.ff. de spōsa.nisi ob periculū fornicationis iudex licētiā dederit spōsæ ad contrahendū cū alio, arg.c.fi. de eo qui cogno.consan.vx.suæ. Quod iure canonico asserūt esse seruādū iuxta hāc distinctionem, Ioan. Andre.Hostiē.& Ant.in c.de illis de sponsa. Syluester in verbo sponsalia quæst.10.quæ sententia communis est, quidquid cōtra eā dixerint Abb.Præpos.& Cardi.in.d.c.de illis de spōsa.idē voluit Grego. Lup.per tex.ibi in.l.8.tit.1. part.4. in verbo hasta tres años, quod tēpera, vt per Couarr.d.c.5.primæ

49 partis nu.7.† Quinto soluuntur sponsalia per matrimoniū subsequens cū alia contractū per verba de præsenti etiā sine copula.c.sicut.c.si inter, & c. de illis de sponsa.quod procedit, etiāsi prima sponsalia fuerint iurata, vt in dict.c.sicut, & ibi frequenter omnes, probat optimè Couarr.d.c.5.nu.9.& 10.

50 † Sexto soluuntur sponsalia per religionis ingressum, etiā si sint de præsenti, modò copula non sit sequuta, c.2.c.ex publico, c.ex parte de cōuers.cōiu

51 ga.l.4.insi.&.l.8.in prin.tit.1.par.4.† Septimo dissoluuntur superueniente affinitate, c.si quis spōsam.27.q.2.d.l.8. Dissoluūtur octauo lapsu temporis in sponsaliorū contractu præstituti ad matrimoniū cōtrahendū.c.sicut de sponsa.quod latius discutit Couarr. de sponsa.1.par.c.5. nu.8. Nono dissoluuntur sponsalia ab impubere cōtracta ex solo impuberis dissensu, cū ad pubertatē deuenerit. Sunt enim spōsalia de futuro, licèt cōtracta fuerint cū impubere per verba de præsēti c.de illis.1.de despōsa.impube.d.l.8.ad fi.tit.1.p.4.explicat hoc latissimè Couarr. de spōsa.1.p.c.5.§.1.his & alijs modis dissolui poterāt spōsalia de futuro ante cōcilium Tridētinū, quos refert Marti.Azpil. in manuali cōfessorū.c.22.nu.23.

& pluribus

& pluribus sequ. & Alfons. â Veracruce in speculo
coniugio.1.part.articul.21. Nimirum ergo si spon-
salia sint nulla, vel dissoluantur iuxta decretũ dicti
Concilij propter inhabilitatem contrahentium, de-
buerant enim præsente parocho & testibus consen-
52 sum coniugalem exprimere quẽ promisserãt. (Quid
si post sponsalia de futuro copula interuenerit? vide
tur quod transeant in coniugium, vt in cap. veniens
& cap. is qui fidem de spon. non quòd canones ve-
lint sine nouo consensu coniugali ex sola copula ma
trimonium inter sponsas decernere, sed quia ecclesia
præsumit ex illa carnali coniunctione consensũ cõ-
iugalem intercessisse: nec animo fornicario ad spon
sam accessisse dicamus, non enim est præsumendum
delictum.l.merito.ff.pro so.l.quintus ff.de donat.int.
vi. & vxo. iustè igitur ecclesia præsumit sponsum
carnaliter ad sponsam accedentem, præmissam pro-
missionem ad effectum deducere potius voluisse, quã
crimen, ad eam fornicario affectu accedendo, quam
præsumptionem adeo vrgentem canones iudicaue-
runt, vt super ea tanquam super certo consensu sta-
tuerit. Ob idquè iuris & de iure præsumptio appella
tur, contra quam nulla admittitur probatio, vt in c.
is qui fidem de sponsa. vbi gl. & commu scribentes.
l.antiquæ. C.ad Velleya.l.vti. C. ad Macedo.nota-
tur in.l.siue possidetis, C.de proba. Abb. & Felin.in
capit. quanto de præsump. Alcia. optimê in tract.
præsumptionum.2.part.nu.3. (Et licèt contra præ-
53 sumptionem iuris & de iure admittatur probatio
per confessionem partis iuxta glo. communiter re-
ceptam in.l.in contractibus in verbo nullo modo. C.
de non num.pecu. vt attestatur Bal. Nouellus in tract.
de dote.6.par.princ.priuilegio 2. & Couarru.in epi-
tome de spons.1.par.cap.4.§.1.num.2.&.3.aduersus
tamen hanc canonis præsumptionem est dubium, &
adhuc sub iudice lis est, an admittatur probatio in
contrarium per confessionem eius qui pro matrimo
nio contendit? quod discutit idem Couarru. d. cap.4.
§.1.num.4.& 5, nec illud examino, quandoquidem
iuxta Concilium Tridentinum & eius nouam de-
decisionem hæc omnia cessent iudicio meo, secun-
dum quam nullus actus sufficit ad præsumendũ ma-
trimonium etiam per confessionem vtriusque, nisi
hæc confessio vel expressio consensus coniugalis,
verbis vel signis ab initio contractus, vel post spon-
salia de futuro coram parocho vel alio sacerdote de
ipsius parochi vel ordinarij licentia, & duobus vel
tribus testibus declaretur, aliâs facilimè fraudaretur
sacri Concilij dispositio sponsalia de futuro latenter
contrahendo copula statim sequuta, non ergo suf-
ficit copula post sponsalia de futuro sequuta ad de-
clarandum consensum coniugalem; sicut nec quoad
forum animæ copula sequuta post sponsalia facit ma
trimonium verum, si verus consensus ad matrimo-
nium deficiat secundum Scotum in.4. distin.28. &
diuum Thomam ibidem artic.2. quoniam nec verba
de præsenti faciunt matrimonium vbi consensus mẽ
talis deficit secundum Thomam quotlib.5. articul.
15 quod optimè explicat Ioan. Arbore.in sua theo-
sophia lib.11.cap.5. & Frater Alfonsus â Veracru-
ce in speculo coniugiorum. 1. par.art.10.conclusi.3.
atque ita corrigit sacra Sinodus Tridentina text. in
capit. veniens & in capit. is qui fidem de sponsa.
54 (Quod etiam iure probatur, nam licèt contra præ-
sumptionem iuris & de iure non admittitur proba-
tio, admittitur tamen ea quæ indirecte, & per
obliquum ipsi præsumptioni obuiat. Si enim spon-
sus qui contra matrimonium contendit probare ve-
lit, illa sponsalia ante coitum fuisse mutuo consen-
su vel aliâs legitime soluta, iuxta cap.2.de spons. vel
nulla fuisse propter aliquod impedimentum, ad-
mittendus est secundum Abb. & Præpos.in. d. cap.
is qui fidem de sponsa. & Felin.in cap.cum.M.Ferra
ri.pen.colum.de constit. conuincitur ex gloss.celebri
in Clementin.vnica de proba. dicente, probationem
indirectam admitti contra præsumptionem iuris
& de iure, quam vt singularem sequitur Imol. ibi-
dem & Felin.in. cap. quanto de præsump. & in cap.
cum a nobis de testib. Alcia. de præsump. 2.part. nu.
12. Couarru.in epit.de sponsa.1. part.capitul.4.§.1.
numer.7. ita in casu proposito, quamuis hæc sit iuris
& de iure præsumptio, admittitur contra eam alle-
gatio & probatio impedimenti, & inhabilitatis ex
constitutione dicti Concilij Tridentini prouenientis,
quia consensus coniugalis expressus non fuit coram
parocho & testibus, cuius defectus, ait sancta Syno-
55 dus, inhabiles reddere omnes, qui attentauerint ali-
ter consensum exprimere. (Ex quo, ni fallor, & il-
lud fit, vt quamuis iure communi matrimonium ra-
tum per verba de præsenti contractum, vel sponsa-
lia de futuro post copulam excludant aliud matri-
monium cum alia postea contractum, & consuma-
tum, vt in cap.1.& vlti.de sponsa duo.l.9.tit.1.part.
4. hodie tamen etiam si per verba de præsenti quis
vxorem duxerit coram testibus & non coram paro-
cho vel alio sacerdote de eius vel ordinarij licentia,
vel si desponsatus fuerit per verba de futuro cũ ali-
qua, & cum ea copula carnalis sequuta, poterit nihi-
lominus cum alia matrimonium contrahere in facie
ecclesiæ coram parocho & duobus vel tribus testi-
bus, & validus erit vltimus matrimonij contractus,
etiam si prius non declaretur per iudicem ecclesiasti
cum non valuisse, quoniam ipso iure redduntur in-
habiles ad sic cõtrahendũ, qui omissa solennitate, &
forma Concilij contraxerunt, quod denotat verbũ,
omnino, in decreto positum, quod idem est, ac si dice
ret ipso iure, ex sentẽtia Accursij in.l.si pecunia vbi
etiam Bal.notat.ff. deposi, alia est expresior in cap.
vlti.in fi.in verbo omnino, quam ibi expendunt, &
commendant Domi.& Phili. Franc. de off.leg. in 6.
cui omnes frequenter accedunt teste Tiraq.in.leg. si
vnquam in verbo reuertatur n.66. & 67. C.de reuo.
dona. vbi plures citat. concord. factum enim ipsum
hac in specie dissoluit talem contrahendi modum,
nec est necessaria alia declaratori a sententia, secun-
dum gloss. communiter receptam in capit. de illis. 1.
de desponsa. impub. & in cap. sic quippe. 27. quæst.
2. idẽ voluit Beatus Thom. in 4. senten.distin.27.q.
2. Siluester in verbo sponsalia.q.11. Marti. ab Azpil
cueta in manuali confessorum cap.22.n.27. Hosti. in
summa de sponsalibus.§.vlti. Ioan. And.in c.de illis
de sponsali. optimus tex.in.l.8.in fi. vbi & Gre. Lu-
pi.tit.1.par.4. Alfons â Veracruce in speculo coniu-
giorum.1.part.arti.21.ad finem, qui moderare, vide-
tur hanc sententiã, vt si sponsalia publice sint con-
tracta ita vt testibus probari possint, ne scandalũ sub

oriatur, dissolui non debent, nisi iudicio ecclesiæ, quæ habet de omnibus iudicare propter scandalum infirmorum, licèt secus sit, vbi publice non sunt cõtracta. Palud. in. 4. distin. 27. q. 1. diuus Thom. eadem distin. q. 2. art. 3. quam moderationem hac in specie non admitterem. Quandoquidem omnibus nota sit vel esse debet constitutio Tridentina, quæ ipso iure inhabiles reddit absque prædicta forma cõtrahentes, nullo ergo iudicio opus est iam iudicatis, ex quo nul
56 lum soboritur scandalum. (Hanc illationem extende, etiam si copula sequuta fuerit inter eos, qui verbis de præsenti contraxerunt coram testibus & non corã parocho vel alio sacerdote de ipsius parochi vel ordinarij licentia. Quia nullum fuit matrimonium, obstante impedimento & inhabilitate sic contrahentium, non seruata forma decreti, quare aliam impunè ducere potuit forma decreti seruata. Quamuis arbitrariè sint puniendi ipsi contrahentes propter clãdestinum cõtractum, & parochus vel alius sacerdos qui hanc formam non seruarunt, & testes qui cõtractui interfuerunt, vt in dicto decre. Tridentino continetur. Non tamen fiet hæc punitio ob secundum matrimonij cõtractum legitime factũ, quippe quod impune fieri potuit, sed propter primum nõ rite factũ.
57 (Sed operæpretium esse duxi, id examinare, nũquid sit constituendum discrimen aliquod inter sponsalia re & verbis de futuro: de quibus hactenus diximus, vel inter sponsalia iuris intellectu de futuro, verbis autem cõsensum præsentẽ exprimentia: qualia sunt ea quæ ab impuberibus fiunt maioribus septennio, vel ab impubere cum pubere, iuxta tex. in c. attestationes de despõsa. impub. & cap. vnico. §. idem, eodem tit. lib. 6 an satis sit ad eorum validitatem, quòd verba illa de præsenti exprimantur ab impuberibus coram parocho & duobus testibus: si post pubertatẽ copula sequatur, vel oscula, & amplexus etiamsi iterum nõ exprimatur consensus coram parocho & testibus? Et videtur hæc sufficere, nam impuberes matrimonium contrahere intendebant, dicentes adinuicem ego te in vxorem accipio, & ego te in maritũ, solumque fuit ætatis defectus (quia matrimoniũ nõ potest contrahi nisi inter puberes, ætatis. 14. annorũ in viro, & duodecim in fœmina. c. puberes de despõsa. impub. cap. vnico eodem tit. in. 6. vbi gl. & doct.) ætate ergo superueniente legitima, sat erit, si in eadẽ voluntate perseuerent, quod præsumetur ex copula vel amplexibus, osculis, & iocalibus post pubertatẽ habitis, vel ex nixu copulæ ante pubertatem, vt in cap. vnico. §. idem quoque de despons. impub. lib. 6. Alfons. à Veracruce in speculo coniugiorum. 1. par. art. 20. in fi. Probatur præterea ex verbis decreti cũ sic ait, qui aliter quàm præsente parocho, vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu ordinarij licentia, & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabuntur, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit. At in specie proposita impuberes attentarunt cõtrahere matrimoniũ ante pubertatem, sed nõ absque parocho & testibus, non ergo fient inhabiles ad sic contrahendum, nec in
58 cident im pœnam decreti. (Sed his non obstantibus, contraria sententia verior mihi videtur, immo quòd non sufficiat impuberes contrahere palàm præsente parocho & testibus, & quod adueniente pubertate per copulam, vel amplexus, & oscula, declaretur perseuerantia voluntatis iuris præsumptione, nisi expresse consensus declaretur post pubertatem coram parocho & testibus. Quod his rationibus instituitur, licet inter impuberes vel puberem & impuberem per verba de præsenti publice contrahatur, verba illa de præsenti resoluuntur in sponsalia de futuro iuris intellectu, si sunt sponsalia, vtriusque consensus coniugalis expressus non est: exprimi ergo oportebit coram parocho & testibus iuxta formã Concilij Tridentini. Consequentia nota est, vt ex eodẽ Cõcilij sessione. 24. cap. 1. de reformatione, & ex superius traditis satis superque liquet, maior autem probatur in cap. vnico. §. idem quoque de sponsa. impub li. 6. minor etiam probatur. in. d. §. idem quoque, vbi matrimonium cõtractum inter duos impuberes, vel inter puberem & impuberem, non efficitur perfectum nec firmum pubertate adueniente, nisi nouus vtriusque consensus ad matrimonium expressus vel tacitus accedat, tacitus inquam, per copulam post pubertatem, vel paulò ante pubertatem habitã, vel per oscula & amplexus post pubertatem habitos, vt ibi expendit ex eodem textu Ioan. And. in nouella, Carol. Ruynus consil. 203. lib. 1. n. 2. conclus. 4. Abb. in cap. vltim. in fi. de sponsali. Ant. de Butr. in capit. attestationes de despõsa. impub. Domi. de in. d. c. vnico eodem titulo in. 6. Aret. consil. 142. num. 5. 6. & 7. Præposi. in. d. cap. de illis, & cap. attestationes de desponsa. impub. Couarru. in epitome de sponsa. 1. part. cap. vltim. §. vltim. in fine, si igitur text. ille exigit consensum coniugalem vtriusque post pubertatem, etiam si alter eorum fuerit pubes, vt dicta sponsalia iuris intellectu inter impuberes vel puberẽ & impuberem contracta transeant in matrimonium, consequitur, impuberes consensum coniugalem minimè habere, nec præstare posse, vt notatur in capit. tuæ de sponsa. estque ad id text. expressus in capit. à nobis vbi id notat Præpos. numero. 2. in fine de des-
59 ponsatio. impube. (Sed forsitam obijciet aliquis, sat esse verba illa consensum de præsenti exprimentia coram parocho & testibus, si per copulam vel alijs signis post pubertatem declaretur perseuerantia voluntatis, ex ratione text. in capit. de illis. 1. de despõsa. impube. in fi. vbi mulier quæ postquam annos nubiles attingit, & sic pubes effecta nupsit impuberi, cum in eum semel consenserit, amplius non poterit dissentire, nisi is cui nupsit, postquam ad legitimam peruenerit ætatem, in eam suum negauerit præstare consensum. Ecce ex parte puberis adfuit consensus, vt patet ibi, cùm in eum semel consenserit. Sufficiet ergo declaratio voluntatis impuberis quomodocunque facta, cum iam fuerit satisfactum constitutioni sacri Concilij, per expresionem consensus coram parocho & testibus ab initio factam. Huic refractario respondere licebit, textum illum non ita esse accipiendum: sed prout gloss. intelligit ibidem, in verbo consenserit in fine, vbi gloss. tradit auream doctrinam teste Preposito ibidem numero. 4. dicens, quòd si maior contrahat per verba de præsenti vel de futuro cum impubere, non est proprie matrimoniũ, ex quo non adest hinc ultraneus consensus. Impuberi siquidem deest consensus coniugalis, vt in c. à nobis de desponsatio. impube. ibi, quod ante nubiles

annos

annos consensum coniugalem non habent: & in cap. tuæ de sponsa, verùm enimuerò pubes ipse ex promissione obligatur, licet non ex matrimonio, in quo vtriusque consensus necessario requiritur, & dum inquit tex. ille quòd cum iam semel consenserit, amplius non potest dissentire, intelligitur, nisi iusta causa dissentiendi superuenerit, nam ea censentur sponsalia de futuro, ad quorum complementum, si sint iurata, compelluntur sponsi vt in capitul. ex literis, & capit. veniens. 3. de sponsal. nisi iusta causa dissentiendi superuenerit, vt propter inimicitias, vel morbum aliquem contagiosum, vel ex alia iusta causa in arbitrio iudicantis, secundum Anto. de Bu. Panor. & modernos in capitu. requisiuit de sponsali. quod & voluit expressim Carol. Rui. consil. 203. pro

60 pe finem. Areti. optimè consi. 142. num. 6. (Denique huiusmodi contractus de presenti inter impuberes, vel puberem, & impuberem factus, habetur vt sponsalia de futuro in omnibus, tam quoad puberem quàm quoad impuberem, tam etiam ante pubertatem, quàm post pubertatem, ex quo ex iisdem causis dissoluitur quibus sponsalia dissoluuntur, vt asserũt Hosti. Anto. & Enri. in d. capit. de illis. 1. de de spons. impub. & Couarru. in epitome de sponsali. 1. part. c. 5. §. vlti. in fine, vbi ex hoc infert male dixisse Syluestrum in verbo matrimonium. 5. q. 8. & Ludo. Gozadi. consi. 2. numero. 11. 27. &. 28. dum asserunt, sponsalia prædicta, iuris interpretatione de futuro, transire in matrimonium, si impubes ætate iam perfecta, & sic factus maior cõsentiat illi matrimonio, tametsi pubes dissentire velit, eiusquè consensu minime spectato, nam contra eos adducit Couarru. vltra ea quæ hoc eodem numero diximus, tex. in. d. cap. 1. §. 1. de de sponsa. impub. lib. 6. vbi matrimonium contractũ inter impuberes, vel inter puberem & impuberem, non efficitur perfectum, nec firmum pubertate accedente, nisi nouus vtriusque consensus accedat ad matrimonium tacitus vel expressus, non ergo sufficit consensus solius impuberis præstitus post pubertatem, nisi concurrat vtriusque consensus, quod & voluit Bal. consi. 194. & 200. li. 3. & Carol. Ruy.

61 consi. 203. lib. 1. (Ex quo & illud fit, vt pubes hac in specie si contrahat cum alia (ante, vel postquam impubes cum qua primo contraxerat per verba de præsenti, ad ætatem nubilem peruenerit) præsenti parocho & testibus, valeat secundus matrimonij contractus: ex sententia Bernardi in capitul. de illis. 1. gloss. vltim. extra de de sponsa. impub. quam ibi sequuntur omnes, teste Carol. Ruynus consi. 203. libr. 1. numero. 3. 4. & 5. vbi hoc optimè probat, & prope finem amplius contendit, nempe, quòd poterit pubes ante vel post pubertatem alterius ab sponsalibus discedere, maximè ex causa, vt ibi per eum.

62 (Sit itaque resolutio in hac materia, quòd iuxta Cõcilium Tridentinum, consensus coniugalis mutuus ab vtroque coniuge est præstandus, non per verba de futuro, sed de præsenti coram parocho, vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu ordinarii licentia, & coram duobus vel tribus testibus: aliàs inhabiles ipso iure redduntur, qui sic contrahere attentarunt, ad sic contrahendum, & propter huiusmodi inhabilitatem & impedimentum, contractus redditur nullus: ita vt liceat cum alia vel alio contrahere, non obstante huiusmodi clandestino contractu, vtpote nullo. Quin etiam copula post sponsalia de futuro sequuta, non sufficiet ad præsumendum coniugalem consensum, nec aliquod aliud signum, nisi simultaneus consensus vtriusque coram parocho & testibus per verba de præsenti, vel signa sufficientia exprimatur. (Quid autem statues, si con-

62 tractus matrimonij fuit per verba de præsenti, sub conditione tamen de futuro possibili coram parocho & testibus, an adueniente conditione, statim absque alio actu consensum exprimente tacitè vel expresse, fit matrimonium, an verò requiritur aliquis actus saltem tacitus consensum coniugalem significans, & quod is actus corã parocho & testibus expediatur? Vidi illustres & celeberrimos iuris Pontificij doctores frequentissimè defendere assertoriam partẽ, prorsus affirmantes, firmari ea in specie matrimonium adueniente conditione, nec opus esse nouo consensu aut contractu. hæc fuit sententia Hostien. in summa Innoc. Abb. & omniũ fere scribentium in capit. de illis de condit. appos. idem voluit Abb. in cap. super eo & Enri. in cap. fin. eodem titulo. Pãlud. in 4. sentent. distinct. 29. in. fin. quæst. 2. ad secundum & tertium: & contendunt argumentis satis debilibus hoc confirmare, ita vt relatione digna non sint. In contrarium tamen est omnium sententia Theologorum, teste fratre Francisco à Victoria in relectione de matrimonio. 2. puncto primæ partis, qui eorum authoritate & doctrina canonem tradit vniuersalem, dicens: si ex aliquo pacto vel stipulatione non statim ab initio oritur matrimonium, quidquid postea superuenerit, siue sit ætas, siue copula carnalis, siue dispensatio super impedimentum, siue conditio apposita contractui nunquam erit matrimonium, nisi de integro omnia ponantur, quæ necessaria sunt ad essentiam matrimonij, nempe, mutuus vtriusque consensus, & purus de præsenti, idest, eo tempore quo contrahũt, & quo matrimonium conficitur. Quam sententiam verissimam puto iuxta decretum Concilij Tridentini præcipientis, quòd qui aliter quàm præsente parocho & testibus consensum coniugalem præstiterint, inhabiles reddantur ad sic contrahendum, quare, non sufficient actus quibus iure canonico consensus coniugalis præsumebatur. Nunc ad propositam deueniendo speciem, qui sub conditione contrahũt licet per verba de præsenti, spõsalia de futuro in effectu contrahere dicuntur, non matrimonium quippe quod est actus legitimus, atque ideo non recipit diẽ nec conditionem, l. actus legitimi. ff. de regu. iur. quã ita intelligit Couarru. in epito. de sponsa. 2. part. capit. 3. numero. etiam 3. ratio huius est, quia cum ab initio non potuit esse consensus coniugalis, quippe qui nullam, vt dixi, recipit conditionem, & quia ante conditionis euentum poterant contrahentes reuocare consensum expresse vel tacite alteri nubẽdo; capit. de illis & c. super eo de cond. appos. quod authores contrariæ sententiæ non negant: nullus ergo fuit contractus, nec sufficiens fuit primus consensus ad inducendum matrimonium, etiam si conditio eueniat. Quod probatur, quia dissensus non tollit, nec irritat virtutem contractus perfecti & puri vel conditionalis, nec posset alter ex contrahẽtibus ante

ante conditionem impletam discedere à contractu,
nam si conditio postea euenerit, remanet firmus con-
tractus, & fingitur valere à die celebrationis eius.
leg. potior. leg. qui balneum. ff. qui potio. in pign. ha-
be. leg. 32. titulo. 15. part. 5. vbi Greg. Lup. enumerat
aliquos effectus, qui ex hoc sequuntur, & alios Ant.
Gomez de contractibus. capit. 11. numero. 30. licèt
antea nulla esset nata actio, sed erit in pendenti, do-
nec conditio adimpletur, vt in leg. cedere diem. ff. de
verb. sig. leg. is cui. ff. de actio. & oblig. leg. bouem. §.
sub conditione ff. de edili. edi. §. sub conditione insti:
de verbo oblig. l. 12. titulo. 11. part. 5. cum concord.
per Anton. Gomez traditis. d. cap. 11. n. 28. propter
quos effectus ibi ab Anton. Gomez numer. 29. enu-
meratos, non licet à contractu conditionali discede-
re ante conditionis euentum. Non sic est in contra-
ctu matrimonij conditionali, licet enim ab eo disce-
dere, & alij nubere, ergo consensus conditionalis suf
ficiens non fuit, quare nec eueniente conditione suf-
ficiens erit, nisi alius consensus denuo præstetur corā
parocho & testibus, quod latius probat etiam ante
Concilium frater Fran. à Victoria in d. relectione de
64 matrimonio. 2. puncto primæ partis. (Præterea hæc
communis opinio Canonistarum est contra text. in
capit. super eo, de condit. apposi. vbi à contrario sen-
su probatur, quòd adueniente conditione, cogendus
est contrahere matrimonium, qui conditionalem præ
stitit consensum, nondum ergo erat contractum ma-
trimonium, etiam conditione impleta, nimirum er-
go si etiam ante Concilium Tridentinum nouus cō-
sensus (conditione impleta) esset præstandus, nedum
post dictum Concilium. Constat etiam ex. d. capit.
super eo, consensum de præsenti sub conditione præ
stitum habere vim promissionis de futuro matrimo-
nio contrahendo, non ergo potest iure communi trā
sire in matrimonium, etiamsi conditio eueniat, nisi
ea subsequantur, quæ faciunt sponsalia in matrimo-
nium de præsenti transire: nempe, nouus consensus,
vel copula, quod hac in specie probatur in capit. per
tuas de cōdi. appos. vbi copula facit præsumi, quod
videatur a conditione recessum. Cum autem hodie
iuxta Concilium Tridentinum satis non sit copulā
sequi, sed necesse sit, nouum exprimi consensum co-
ram parocho & testibus, vt supra latius pronauimus,
idem dicendum est in casu proposito, & conclusio-
nem communem Theologorum contra iuris Pontifi
cij doctores tenet Couarru. in epitome de sponsali-
bus. 2. part. capit. 3. numero. 5. post diuum Thom. in
4. senten. distin. 29. quæst. 3. versic. ad tertium. Ioan.
Maior in 4. dist. 27. quæst. 4. col. 2. & Adria. in 4. tra-
ctatu de matrimonio c. ad discernendum, per eum ci-
65 tatos. (Quid autem si inter duos quibus canonicum
suberat impedimentum, contractum fuit matrimo-
nium de præsenti, sub conditione, si Papa dispensaue
rit, coram parocho & testibus, an dispensatione se-
quuta, sit statim absque nouo consensu matrimoniū,
an sponsalia, ita vt licèt coniugium non sit, possint
tamen cogi ad contrahendum? Iuxta Theologorum
præmissam sententiam, vt sponsalia iudicantur, &
quilibet poterit pœnitere, etiam post obtentam dis-
pensationem, nisi nouus adsit consensus, quod erit
indubium iuxta Concilij Tridentini decretum, sed
præmissa nostratum communi sententia, quid sit sta

tuendum tractat optimè Couarru. in epitome de
sponsali. 2. par. c. 3. nu. 7. & 8. Quid autem dicemus, si
matrimonium contrahatur solenniter sub conditio-
ne contra substantiam matrimonij, impossibili, vel
turpi, an reijciatur conditio, & purus maneat contra
ctus, an verò vitietur & irritetur? Discutit late Co-
uarr. d. capitulo. 3. §. 1. & 2. vbi ad saturitatem vi-
dere licebit, quid sit obseruandum, & Alfons. a Ve-
66 tacruce in speculo coniugiorum. 1. part. articul. 18.
& 19. ad eos recurrito. Sed dubiū celebre sese offert,
an iuxta Concilium Tridentinum sit in foro iudi-
ciali iudicandum matrimonium, si quis ex consensu
fœminæ protestetur, se nolle coniugalem consensum
præstare, etiamsi quæcunque verba consensum si-
gnificantia ab illo die protulerit quandocunque, ac
demum illa verba coram pluribus proferat. Et cer-
te ante Concilium Tridentinum verius erat, non
esse matrimonium iudicandum hac in specie, modò
de protestatione prædicta iudici constaret, vt Abb.
existimat in cap. tua nos de sponsal, cui Feli. accedit
in cap. cum. M. Ferrariensis numero. 80. de constitu.
nisi post ea verba copula carnalis sequuta fuerit: per
quam recessum videtur a protestatione, vt ibidem
Felin. annotauit, & post eum Couarru. in epitome
de sponsal. 2. part. cap. 2. numero. 3. qui addit consen-
sum vtriusque expressum exigi in huiusmodi prote
statione, ne tantum sacramentum leuitate contrahē-
hentium illudatur. nec id mirum quidem, cùm & in
alijs actibus consensus expresus requiritur partis,
cui nocere possit protestatio in contractibus libere
factis, vt notat Bar. in. l. non solum. §. morte nu. 22. &
23. ff. de noui op. nun. & Alex. ibidem n. 31. vbi atte-
statur hanc esse receptam sententiam, Deci. in capit.
cum. M. Ferrariensis num. 23. extra de constitu. di-
cit etiam ibidem Couarr. quòd si protestatio hæc
fieret absque alterius consensu, non iuuaret protesta-
tem, ex sententia gl. communiter recepta in cap. tua
nos de sponsa. quam sequuntur Abb. & Ripa. nu. 86.
in. d. cap. cum. M. Ferrarien. Iuxta Concilium autem
Tridentinum non sufficit copula ad confirmandum
huiusmodi contractum matrimonij, quippe qui ab
initio erat nullus ex defectu consensus: sed denuo
exprimi oportet nouus consensus, coram parocho
67 & duobus testibus. (Infertur ex superius traditis,
furiosum non posse contrahere matrimonium, & si
contraxerit, esse nullum, ob defectum consensus, ve
in cap. cum dilectus de sponsali. & in l. 2. titul. 2. part.
4. notat magister sententiarum in. 4. distinctio. 34. &
ibi diuus Thom. art. 4. non enim fieri potest a furio-
so actus consensum exigens, vt in. l. furiosum. Cod.
qui test. face. pos. Clem. 1. de homi. fallit in furioso
per dilucida interualla, nam tempore sanæ mentis
poterit matrimonium contrahere, secundum gloss.
in. d. capit. dilectus. cap. quanuis. 7. quæst. 1. l. diuus.
ff. de off. præsid. & in dubio præsumeretur contra-
xisse, cum esset sanæ mentis, quandoque tamē tem-
pore furoris, ex actus qualitate vt probat ipse Co-
uarru. in epitome de sponsali. 2. par. cap. 2. nu. 7. qui
num. 8. & 9. asserit, matrimonium a mentecapto vel
ebrio cōtractum eadem ratione esse nullum propter
defectum consensus. Mutus tamen, & surdus, si nō
careat intellectu potest signis matrimonium contra
here, prout pulchre insinuat Paul. Parisi. consilio.
63. lib

68 6 1. libro. 4. (Sequitur in diffinitione, indiuiduam vi-
tæ consuetudinem retinens, hoc ideo dicitur, quia
matrimonium iure naturali & diuino indiuiduum
est, & indissolubile vinculum, iuxta illud, quos Deus
coniungit homo non separet, Matthæi. 19. & probat
Alfonsus à Veracruce in speculo coniugiorum. 2.
part. art. 7. optimè Fortun. Gar. in. l. 1. col. 9. ff. de
iusti. & iu. Cui sententiæ obiici solet: matrimonium
quandoque ante mortem solui quo ad vinculum, &
quandoque quoad mutuam cohabitationem, quoad
vinculum soluitur matrimonium ratum & non
consumatum, per religionis ingressum & solennem
professionem, vt in capitulo. 2. & capitulo ex pu-
blico, de conuersio. coniuga. diuus Thom. 2. 2. quæst.
88. & in. 4. senten. dist. 38. Medina de restitutio. q. 3.
causa. 8. in responsione ad tertium. Couarr. in epito-
me de sponsali. 2. part. c. 7. §. 4. numero. 6. Alfonsus à
Veracruce in speculo coniugio. 2. part. articulo. 28.
conclus. 2. & 3. Ioann. Brunelus de sponsali. conclus,
1. numero. 5. denique hoc est nouissimè statutum per
sanctam Synodum Tridentinam sessione. 24. de ma-
trimonio canone. 6. cuius verba sunt, si quis dixerit
matrimonium ratum, non consumatum, per solenne
religionis professionem alterius coniugum non di-
69 rimi, anathema sit. (Sed prout præfati doctores
resoluunt, hoc diuortium quoad vinculum matri-
monij non humana, sed diuina authoritate fit: quia
indissolubilitas matrimonij statuta est iure diuino,
vt constat Matthæi. 19. per illa verba quos Deus cõ
iungit homo non separet. Ecclesia ergo non potuit
aliquid contra id præceptum diffinire, sed ex ver-
bis ipsius Christi intellexit dissolui posse matrimo-
nium non consumatum: non ergo dissolui potuit ma
trimonium, nisi in casu quo Christus insinuauit dis-
soluendum, ex verbis, vel reuelatione facta, vt in
capit. ex parte tua de conuer. coniugat. vbi summi
Pontifices loco Dei constitui, cognoscentes volun-
tatem diuinam, declarauerunt ex intentione Christi
fuisse, matrimoniũ ratum non consummatum solui
per ingressum religionis & solennem professionem,
vt rectè aduertit Alfonf. à Veracruce. d. 2. part. artic.
28 conclus. 3. & Couarrubias. d. capit. 7. §. 4. nume-
ro 6. vbi refert, Christum Iesum Ioannem Euangeli-
stam à nuptijs ad castitatis professionem vocasse,
adfertquè in testem Diuum Hieronymum in prolo-
go Apocalypsis. Alia exempla referunt in capitul.
scribit nobis. 27. q. 2. quibus exemplis & alijs, hoc
nobis mater Ecclesia Catholica declarauit, vt vltra
supra citatos nobis insinuat Natalis Beda in censu-
ra errorum fabri super Euangelium Ioann. candem
sententiam profitetur Paluda. in. 4. sentent. distinct.
27. q. 2. ad fin. & Ioann. Maior ibi. q. 2. colum. 2. &
Iacob. Almain de potestate Ecclesiæ capit. 15. Fra-
ter Domin. à Soto libro. 7. de iusti. & iu. q. 2. artic. 5.
pagina. 649. prope finem versiculo negamus ergo, &
cætera. (Et quanuis votum solenne dirimat vin-
70 culum matrimonij rati & non consumati: secus ta-
men erit dicendum in voto simplici. Quia per vo-
tum solenne fit traditio realis personæ, non verò
sic per votum simplex, in quo solum est promis-
sio nuda absque traditione. quicunque ergo se al-
teri tradit, suam illi voluntatem mancipando, iure
naturæ & diuino fit inhabilis ad alium statum. Qui
vouet solenniter, sese tradit Deo, abdicando ab se
ius ducendi vxorem possidendiquê propriam, quã
non cognouit carnaliter. Nimirum ergo si vincu-
lum matrimonij rati & non consumati fortiori actu
dirimatur, nempe, ex professione, solenniquê vo-
to castitatis, & sic traditione reali ad spiritualia sub
sequuta, non sic per votum simplex castitatis quo
hæc traditio realis non fit, sed est simplex promis-
sio, ita explicat Thom. in 4. sententiarum distinct.
27. quæst. 2. ad finem. & ibi Paluda. quæst. 3. idem
Thom. distinct. 38. quæst. 1. Fortuni. in capitul. 1. de
pact. numero. 15. Ambros. Catharinus libr. 6. con-
tra Cayetan. capitul. 3. Couarrubias de sponsali. 2.
parte. capit. 7. §. 4. numero. 7. & 8. sensit Medina
de restitutione quæst. 3. 8. causa ad tertium, dicens
quôd licêt matrimonium ratum sit, interim tamen
dum non fuerit per copulam consumatum, non est
alter alteri sui corporis debitor, ideo nimirum si per
religionis ingressum & professionem votumque so-
lenne, vinculum matrimonij dirimatur, idem vo-
luit Frater Domin. à Soto libro. 7. de iustit. & iure
quæst. 2. articulo 5. pagi. 649. colum. 1. versiculo, sed
interrogas, vbi hoc probat optimo simili. Nam si
dominium, inquit, rei tuæ alteri tradidisti, nullate-
nus illam citra furtum potes surripere, secus si pro-
misisti, quandoquidem tunc nondum dominium à
te abdicasti. leg. traditionibus. C. de pact. causæ enim
superuenire possunt, ex quibus non reddas vt Ioan.
à Medina aduertit in codice de rebus restituendis.
quæst. 3. vbi refert duodecim causas atquẽ ideo vo-
tum simplex, hoc est, promissio castitatis absque
solennitate & traditione, quæ fit per professionem
solennem non dirimit matrimonium, quanuis vo-
tum solenne illud dirimat, hac eadem ratione proce-
dit decisio text. in. leg quoties. Cod. de rei vendi.
leg. 50. tit. 5. part. 5. vbi ille est potior in dominio cui
res prius traditur, licet alius in titulo præuenerit,
quia donec res traditur non perditur eius dominiũ.
leg. traditionibus Cod. de pact. sic & votum solen-
ne dirimit matrimonium ratum & non consuma-
tum, quia per votum solenne traditur persona vo-
uentis Deo: & licet titulus matrimonij sit anti-
quior, quia tamen persona non dum erat tradi-
ta alteri coniugi per copulam, præfertur religio &
votum solenne, cui traditio personæ facta fuit. Et
hoc fit iure diuino, nam licet cæremonia voti sit de
iure positiuo, vt in capit. vnico de voto libro. 6. &
latè explicat Domi. à Soto libro. 7. de iustit. & iure
quæst. 2. articul. 5. contra Cayeta. & Scotum in. 4.
distinctio. 38. vel vt inquit Frater Franciscus à
Victoria in relectio. de potestate Papæ & Concilij
columna. 7. pagin. totius operis. 220. votum solenne
est de iure positiuo, quo ad determinationem & mo-
dum, puta, qua ætate, & quo ordine, & quo tempo-
re &c. sed non quoad substantiam suam, quia quo ad
eam est de iure diuino, vt probat Victoria vbi supra
(Denique hæc est vera resolutio, vt discrimen sit in-
71 ter votum simplex & solenne: illud matrimoniũ im-
pendit cõtrahendum, non tamen dirimit contractũ,
impedit inquam, quia peccatũ est mortale post emis-
sum votũ simplex religionis connubialia fœdera ce-

lebrare. tenet tamen matrimonium. Solenne au-
tem non modò matrimonio contrahendo obſtat. ve-
rum & contractum dirimit nondum conſumatum:
non tamen dicitur hæc vera direptio, quia nullũ ſit:
ſed dicitur eò dirimire quôd perſonas inhabiles red-
dit ad contrahendum, vt in capit. vnico de voto &
voti redemp. libro. 6. & vt ibi dicit tex. in duabus
dumtaxat materijs voto ſolemni locus eſt, ſcilicet,
in profeſſione religionis, & in ſucceſsione ſacri or-
dinis, præsbiteratus, & diaconatus: atque idem
ante illum tex. voluit Thom. â Domi. de Soto rela-
tus libro. 7. de iuſt. & iure. quæſtio. 2. articul. 5. pagin.
72 647. column. 2. in principio. (Sed per huiuſmodi
ſacris ordinis ſuſceptionem non dirimitur matri-
monium ratum, etiam ſi carnali copula non fuerit
conſumatum, iuxta deciſionem text in extrauagan
ti antiqua Ioann. 22. titul. de voto, gloſſ. communiter
recepta in d. capit. vnico de voto, in 6. Immo nec
per epiſcopalem dignitatem diſſoluitur, vt in capit.
ex parte. 2. vbi hoc Anto. notat. de conuerſi. coniug.
Ioann. And. in. d. capit. vnico de voto lib. 6. Aretin.
conſil. 59. column. 2. Paluda. in. 4. ſententiarum di-
ſtinct. 27. quæſtione. 3. ad tertium. Flor. 3. part. ti-
tul. 1. capit. 21. §. 3. Couarrub. in epitome de ſponſa.
2. part. capit. 7. §. 4. numer. 9. qui huic opinioni acce-
dit contra Hoſti. in ſumma titul. de conu. rſ. coniug.
colum. 4. & 5. & Ioann. Lupi. Segouien. in tractat. de
73 matrimonio numer. 34. & 35. & ſequen. (Matrimo-
nium autem ratum, & conſumatum nullo modo diſ-
ſoluitur quoad vinculum, etiam per ſolenne votum,
ſeu religionis ingreſſum, & profeſsionem: quia con-
iugi fuit facta realis traditio per copulam. capit. cum
ſocietas. 27. q. 2. Probatur quoniam Chriſtus Mat-
thęi. 19. indiſſolubilitatem matrimonij oſtendens, di-
xit, erunt duo in carne vna, Geneſis. 2. Itaque iam
non ſunt duo ſed vna caro, quos ergo Deus coniun-
git, homo non ſeparet. ſignificauit itaque, illam in-
diſſolubilitatem eſſe propter vnitatem carnis, quæ
vnitas prouenit ex copula carnali: per quam facta
fuit realis traditio corporis â coniuge coniugi, voluit
ergo eccleſia ex his Chriſti verbis diffinire, matrimo
nium conſumatum per copulam eſſe omnino indiſ-
ſolubile quoad vinculum: etiam ſi alter eorum reli-
gionem fuerit ingreſſus, & ſolemniter profeſſus, al-
tero viuente & inuito, vt in capit. verum & capit.
vxoratus, & capit. ex parte tua de conuerſ. coniuga.
capit. ſunt qui dicunt, capit. Agathoſa. capit. ſiquis
coniugatus capit. ſi tu abſtines. capit. quia Agathoſa-
tor. 27. quæſt. 2. eſtquè communis omnium theologo
rum ſententia, quam probant Alfonſ. â Veracruce
in ſpeculo coniugio. 2. part. arti. 28. concluſ. 3. Couar-
rub. & alij ſupra citati Domi. â Soto libro. 7. de iuſt.
& iure. quæſt. 2. articul 5. pagin. 649. colum. 2. ad fin.
vbi reddit rationem differentiæ inter matrimonium
ratum, & conſummatum, nempe, quia & ſi conſen-
ſus ratum matrimonium efficiat, licitum tamen eſt
inde, quandiu non eſt conſumatum, ad meliorem fru
gem conſcendere, conſumato verô matrimonio per
copulam, quia ex natura ſua eſt procreatiua prolis,
aſcenſum, propter iniuriam quæ educandæ proli
74 irrogaretur. prohibet (Sed hic nõ ab re incidit quę-
ſtio ſolemnis, nunquid per diſpenſationem Papæ
diſſolui poſsit matrimonium ratum, vel conſumatũ
quoad vinculum? Et quôd diſſolui poſsit matrimo-
nium ratum & non conſummatum ſummi Põtificis
diſpenſatione, aſſeruit Bernar. in capit. ex publico
de conuerſ. coniuga. in gloſſ. vlti. quan. ibi ſequitur
Panormitanus eam dicens communiter â Pontificij
iuris profeſſoribus receptam, Præpoſi. in capit. vlti.
de ſponſa duorum in fi. Deci. conſ. 112. Felin. in cap.
quæ in eccleſiarum numer. 20. de conſti. idem voluit
Hieron. Gratus conſi. 1. numer. 31. libr. 7. & Ferdin.
de Loazes in tracta. de matrimonio. 2. dubio & 2. ar
gumento pro parte affirmatiua. idem in tracta. de no
ua conuerſione paganorum. colum. 33. nec deſunt ex
theologis, qui huic opinioni ſuffragentur, ſiquidem
Siluest. in verbo diuortium. quæſt. 4. eam ſequitur &
defendit Caieta. in opere. 27. quęſtionum. q. 25. &
Ambr. Catharinus libr. 6. contra Caietanum. capit.
3 de quo valde miratur Couarru. in epitome diſpõ-
ſal. 2. part. capit. 7. §. 4. numero. 14. in fine, vtpote qui
ſoleat aliâs Caietani ſcripta ſatis acriter inſectari, &
in hac opinione ſe Caietano ſubſcripſerit. Nititur
enim Cayeta. reprobare communem opinionẽ theo-
logorum, qui poſt Magiſtrum in 4. ſententiarum di-
ſtinct. 26. aſſeuerant, matrimonium ante carnalem co
pulam ſignificare coniunctionem Chriſti & Eccleſię
atque ideo indiſſolubile vinculũ eſſe, ad cuius repro
bationẽ adducit tex. Leonis Papæ a Graciano rela-
tum in. capit. cûm ſocietas. 27. quæſt. 2. cuius veram
literam & intellectũ tradit Couarru. loco proximè
75 citato. (Verûm theologi omnes, exceptis Caietano,
Siluestro, & Ambroſio Catharino ſupra citatis, aſſe-
runt, veram concluſionem eſſe, ſummum Pontificem
non poſſe diſpenſare in matrimonio rato, etiamſi nõ
fuerit conſumatum, quia licèt diſſolui poſsit per reli
gionis ingreſſũ, vt numeris præcedentibus reſolui-
mus, id licuit ex diuina diſpenſatione, vt ſatis ſuper-
que prouauimus: non ergo diſſoluetur per ſumi Põ-
tificis, vel alterius hominis diſpenſationem, & hanc
ſententiam eſſe communiter receptã a theologis at-
teſtatur idem ipſe Caietanus: & alij idẽ tenẽtes, idẽ
aſſeuerant, nempe Couarrub. in epito. de ſponſa. 2.
part. capit. 7 §. 4. numero. pen. & Frater Alfonſus a
Veracruce in ſpeculo coniugio. 2. part. artic. 28. cõ-
cluſ. 3. ad finem, cui magis patrocinatur Abb. in. d.
cap. ex publico in fi. de conuerſ. coniuga. Ioan. Lup.
Segouienſis eam ſequitur in tract. de matrimonio. 1.
part. numer. 30. & ſeq. & Iacobus Almain de poteſt.
Eccleſiæ. capit. 15. eſt optimus text. in capit. vlti. de
tranſactio. ibi, a ſeueritate canonica circa illud rece-
dere nõ licebit, eandem communem eſſe atteſtatur,
eam ſequutus frater Franciſ. a Victoria in tracta. de
poteſtate Papæ & Concilij cõcluſione ſeu propoſi-
tione. 1. in reſponſ. ad. 1. argumentum & Frater Do-
minic. a Soto libro. 7. de iuſti. & iure. quæſt. 2. articul.
5. pagin. 649. columna. 2. ad medium, vbi carpit
& meritô Cayetanum dicentem, ſummum Pontifi-
cem poſſe diſpenſare in matrimonio rato, non con-
ſumato, in hæc verba. Sed profecto (vt bona venia
grauiſsimi authoris dixerim) adeſt abſurda cõcluſio,
& nullo vnquam ſæculo admittenda, vt antequam
illam concederet, dimouere animum deberet ab il-
la ratione ſolemnis voti, quam hic refellimus, ha-

76 Petrus Soto. (Ex quo proculdubio reijcienda est
opinio Soccini consi. 28. libro. 1. numero. 9. dicentis,
Papam posse dispensare, vt matrimonium ratum &
carnali copula consumatum dirimatur quoad vin-
culum, cui accessit Deci. in capit. quæ in ecclesiarum
numero. 23. extra de consti. & Hieroni. Grat. consil.
1. lib. 2. numero. 31. & Sigismundus Lofredus consi.
50. nume. 41. quam falsam esse censent cæteri omnes,
nulla quippe causa reddi potest, quare id quod iure
naturali & diuino prohibetur, Romanus Pontifex
permittere valeat: tametsi legē naturalem & diuinā
interpretari possit. Quamobrem non posse hac in
specie dispensare asseruit Bal. in. cap. lator de re iud.
Panor. in capit. ex publico in fin de conuer. coniuga.
Felin. in capit. quæ in ecclesiarum numer. 23. extra.
de constitut. Alfons. â Veracruce in speculo coniugio.
2. part. articu. 28. conclus. 3. prope finem, Couarrub.
in epitome de sponsali. 2. part. capit. 7. §. 4. in fi. qui-
bus cæteri frequentius accessere, in hoc etiam dece-
ptus fuit Ioan. And. pater Canonistarum dictus ob
eius insignem doctrinam & eruditionem, in capit.
quod votum de voto, & voti redemp. in 6. dicens, pos
se Papam constituere quòd per secundum matrimo
nium ratum & consumatum irritetur primum ra-
tum & non consumatum, cui accessit Panor. in. d. ca-
pit. ex publico de conuersio. coniugat. aberrauit ete-
nim teste Alfonso â Veracruce in speculo coniugio.
77 2. part. art. 28. concl. 4. in. 2. ratione. (Ego in omnibus
supra duobus numeris præcedentibus traditis, liben
ter adhæreo sententiæ communi Theologorum: po-
testas enim summi pontificis â Deo per sacras literas
immediatê tradita est, & ab eo solo dependet, quo
fit, vt sicut ad iuris pontificij doctores spectat sacros
canones iusque positiuum exponere, suaque sapien
tia illustrare: ita sacrarum literarum interpretatio ad
sacros spectat Theologos & sanctæ matris Ecclesiȩ
doctores, vndê eis hac in re magis credendum est,
quam Canonistis, veritas quæ ab eis discutienda est,
& potissimum ab his qui sanctorum cathalogo sunt
adscripti. Amicis enim suis & non alienis reuelat ar-
cana, iuxta illud Ioannes. 15. vos autem dixi ami-
cos, quia quæcunque audiui â Patre meo, nota feci
vobis: tractent fabrilia fabri, (vt est in prouerbio.)
Quare proculdubio communis Theologorum opi-
nio tenenda est, quæ, habet non posse summum ec-
clesiæ præsulem dispensare super matrimonij rati &
non consumati dissolutione, iuxta illud quos Deus
coniungit homo non separet, Matth. 19. ille enim
tantum potest ratum matrimonium dissoluere, qui
legem dedit de eius indissolubilitate, sed solus Deus
eam dedit vt superius diximus, solus ergo ipse Deus
poterit dissoluere, cuius voluntatem ecclesia decla-
rat ex Christi verbis, vt asserit Alfonsus â Vera-
cruce in speculo coniu. 2. part. articul. 18. conclus. 1. &
78 4. (At matrimonium infidelium legitimum ve-
rum & consummatum dissolui potest in tribus casi-
bus expressis. 1. ad Corinth. 7. & ab ecclesia deter-
minatis in. capit. quanto, de diuort. pro causa & ra-
tione Paulum adducente id dicentem. Ex quo sequi-
tur quòd si verè dissoluitur matrimonium quoad
vinculum, non fit per ecclesiæ præceptum, sed per
Dei determinationem & dispensationem: vt rectè
explicuit Hugo de sancto Victore libro. 2. de sacra-
ment. part. 11. cap. 13. & Frater Alfonsus â Vera-
cruce in speculo coniugiorum. 2. part. capit. 28. con-
clus. 4. optime explicans Pauli sententiam. Pri-
mus casus est, quando alter infidelium conuertitur
ad fidem, & qui infidelis remanet, non vult sim-
pliciter cohabitare fideli, tunc fidelis poterit aliam
ducere, & dissoluitur matrimonium, ne fidelis
sit seruituti subiectus. Secundus casus est, quan-
do infidelis vult cohabitare fideli, licet non velit
conuerti, sed tamen non vult sine contumelia crea-
toris, quam vitare tenetur fidelis & potius mortem
subire, quâm id permittere: poterit ergo alium du-
cere coniugem. Tertius casus est, quando infidelis
vult cohabitare fideli, sed pertrahit eum ad pecca-
tum mortale, non cogetur fidelis cum hoc periculo
cum infideli cohabitare, sed debet monere & coge-
re infidelem, vt desistat ab huiusmodi scandalo &
pertractione, quòd si nolit facere, poterit fidelis di-
scedere, per quem discessum soluitur matrimonium,
& poterit aliam ducere, vide obsecro Alfons. a Ve-
79 racruce hoc latissimê discutientem. (Dissoluitur
quandoque matrimonium, non quoad vinculum
ipsum coniugale, sed quoad thorum & mutuam co-
habitationem, ita vt neutri eorum liceat alteri nube-
re, licet ex aliqua causa eos iudex Ecclesiæ separaue
rit. Prima causa separationis est propter sæuitiam
mariti, propter quam separatio fienda est quoad tho
rum & mutuam cohabitationem, nisi vir dederit suf
ficientem cautionem de vxore non offendenda. cap.
1. de lit. contest, capit. literas de resti. spolia. vbi Abb.
& Præpos. in. capit. 1. de diuort. Hypoli in. leg. fin.
C. ad l. Corn. de sicar. vlti. colum. Aimon Crauett.
consi. 31. Gerald. de Petra sancta singul. 65. cum con
cordan. & exemplis per Couarrub. traditis in epito.
de sponsali. 2. parte. capit. 7. §. 5. numero. 1. & 2. qui
refert alias causas separationis matrimonij quoad
thorum & mutuā cohabitationem, nempe furoris se
cundum receptiorem sententiam, teste Alexan. in. l.
si cum dotem. §. si maritus ad finem. ff. solu. matri.
80 (Tertia causa separationis est hæresis superueniens
alteri coniugi. capit. 2. de diuor. capit. vltim. de con-
uersi. coniuga. & postquam ex hac causa facta fuerit
separatio, non cogetur redire ad coniugem hereticū,
etiamsi pœnitentia ductus ad ecclesiam redierit, vt
contra glo. ibi probat Abb. in. c. vlt. de conuer. cō-
iug. & in. c. de illo de diuor. per tex. ibi. quam senten-
tiam pluribus rationibus defendit frater Alfon. de
Castro in libro de iusta hæreticorum punitione lib.
2. cap. 7. Couarrubias de sponsa. 2. part. capit. 7. §. 5.
numero. 4. qui post Alfons. a Castro hoc limitat, quā
do Catholicus ab hæretico discessit, præmisso iudi-
cio Ecclesiæ: secus si propria authoritate discessit,
quia tunc conuersus repetet vxorem ad cohabitan-
dum, & debitum reddendum vel exigendum: habe-
mus hodie decretum Concilij Tridentini sessione.
24. canone 5. de matrimonio, disponens circa hoc in
hæc verba. *Siquis dixerit propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à coniuge, dissol*
81 *ui posse matrimonij vinculum, anathema sit.* (Quarta
causa separationis coniugum quoad thorum & mu-
tuam cohabitationem est, propter crimen nefan-

dum sodomiæ. capit. omnes accusationes. 32. quæst. 7. Calderi. Anto. Abb. & Ana. in capit. maritis de adulterijs, Silnester in verbo diuortium quæst. 7. quorum opinio est communis, vt fatetur Abbas in. d. cap. maritis, & Lambertinus de iure patronatus. 1. part. secundi libri. quęst. 9. articul. 18. in fi. Diuus Ambros. 1. ad Corint. capit. 7. cum concordantij. per Couarrub. traditis in epitome de sponsal. 2. part. capit. 7. §. 5. numero. 6. vbi ex Ambrosio colligit, posse vxorem petere separationem â viro quoad thorum si fuerit â viro tentata ad vsum cõtra naturam, quôd etiam Barba. asseuerat in consi. 64. libro. 1. Deci. in l. 1. numero. 8. C. de secund. nupt. (Quinta causa separationis quoad thorum & mutuam cohabitationẽ est fornicatio vxoris, siue adulterium, vt costat ex Euangelio Matthæi capite. 19. dicentis, quicunque dimiserit vxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: licet igitur vxorem dimittere propter fornicationẽ, & id iura canonica passim referunt. capit. ex parte de sponsal. capit. ex literis. capit. gaudemus de diuort. capit. intelleximus. capit. fi. de adulte. capit. tuæ de procura. l. consensu. Cod. de repudijs: tamen est necessarium iudicium ecclesię ad hanc separationem constituendam. cap. plerunque de donat. int. vir. & vxo. capit. porrô de diuort. si tamen adulteriũ esset notorium, posset vir vxorẽ propria authoritate expellere. cap. significasti de diuor. l. 8. titu. 2. part. 4. quôd explicat optimè Couarrub. in epitome de sponsal. 2. par. capit. 7. §. 5. numero. 9. & seq. qui paragrapho. 6. sequenti numero. 13. & vlti. latè discutit, an repudiata, ex iudicis sentẽtia, vxore ob fornicationem, liceat marito aliam vxorẽ accipere, viuente prima, idem latius tractat Alfon. â Vera cruce in speculo coniugiorum. 3. part. arti. 7. quod nõ examino, eo quôd tex. habemus hodie expressum id decidentem in Concilio Tridentino sessione. 24. canonc. 7. de matrimonio, nempe, propter adulterium alterius coniugum matrimonij vinculum non posse dissolui. & vtrunque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero coniuge viuente, aliud matrimonium contrahere: mœchariquê eum, qui dimissa vxore adultera, aliam duxerit, & eam, quæ dimisso adultero alij nupserit, vt in. capit. quemadmodum. 32. q. 7. & qui dixerit ecclesiam errare, cûm hæc docuit & docet iuxta Euangelicam & Apostolicam doctrinam, anathema sit, quo circa iam nec hæsitationi locus relinquitur. (Si ergo in casibus superius traditis dissoluitur matrimonium, quomodo in diffinitione dicimus, indiuiduam vitæ &c. Respondeo cum Accursio in princ. insti. de patr. pot. quoad affectionẽ & promissionem dicitur matrimonium indiuiduam vitæ consuetudinem retinere, satis enim est coniuges hunc præstare consensum, & talẽ habere animum, vt coniunctio eorum constans sit & perpetua, vt in capit. solet. 32. quæst. 2. Hosti. in summa titul. de matrimonio. §. 1. Præpos. in rubr. de sponsali. numero. 5. vnde verê dicitur promittere indiuiduam vitæ consuetudinem, qui matrimonium contrahit, vt Theophilus explicat in. d. principio insti. de patria pot. & Ioann. Maior in. 4. senten. distinct. 26. quæst. 1. Couarrub. in epito. de sponsali. 2. part. capit. 1. numero. 8. Ioann. Brunelus

82 (margin, at "Quinta causa")
83 (margin, at "Si ergo")

84 de sponsalibus conclusione. 1. numero. 7. (Dicitur in diffinitione, vitæ, quia morte soluitur matrimonium. Dixit Apostolus. 1. ad Corinthios. 7. in fine, & iterum ad Romanos. 7. mulier mortuo marito â lege eius soluta est: ideo nubat in domino, capite, additur. 27. quæstio. 2. capite. penultimo. & vltim. de secund. nupt. quare etiam si miraculose maritus resurgeret non rediret ad vxorem, maximè si iam alteri copulata esset, vulgaris gloss. in. capit. 2. 32. quæst. 7. Ioann. Brunelus in tracta. de sponsalib. conclus. 1. numero. 6. quemadmodum nec beneficiatus resurgens rediret ad beneficium, maxime si iam alteri esset collatum, vt ibidem probatur. (Dicitur præterea, vitæ consuetudinem retinens, propter seruitia mutua ad quæ inuicem coniuges astringuntur. cap. mulierem. 23. quæst 5. capit. literas, vbi Bald. de restitu. spolia. hoc præseferunt verba Domini, propter hoc relinquet homo patrem & matrem & adhærebit vxori suæ. Genesis. 2. & 3. Esdre 4. numero. 9. Marci. 10. ad Ephes. 5. 1. ad Corinth. 6. capit. gaudemus versicul. quia, de diuorti. capit. his ita. 32. quęst. 2. non enim habet alter coniugum sui ipsius corporis potestatem. 1. ad Corinth. 7. cap. si tu abstinens. 27. quæst. 2. capit. quidquid. 32. quæst. 2. hæc sufficiunt quoad matrimonij diffinitionem. (Visa diffinitione matrimonij, superest vt tria in eiusdem matrimonij tractatione examinemus, primũ, quorsum institutum fuerit matrimonium & vnde originem sumpserit: secundum de effectu ipsius: tertium de impedimentis eiusdem. Et imprimis scire oportet, matrimonij institutionem factam fuisse ab ipso summo omnium rerum opifice in statu innocentiæ ante peccatum, non enim erat eo tempore fornicatio nec suggestio carnis, fuit itaque tunc temporis institutum matrimonium in officium naturæ, ad multiplicandum genus humanum & cõseruationem speciei. Nam deficiente maris & fœminæ coniunctione, deficeret generatio, & per consequens periret humana species, institutum ergo fuit in officium naturæ. Ioan. Stobe. sermone. 65. Alfons. â Veracruce in speculo coniugiorum. 2. part. articulo. 1. conclus. 1. §. his ita. 32. quæst. 2. capit. sicut. 27. quæstio. 2. l. 4. titulo. 2. part. 4. probatur authoritate sacræ scripturę Genes. capit. 1. crescite & multiplicamini, atque idẽ repetit post diluuium omnibus hominibus penè cõsumptis. Genes. 8. Institutum etiam fuit matrimonium tãquam prima humanæ societatis copula, quæ amicabilem quandam coniunctionem, alterius quidem regentis, alterius verô obsequentis, complectebatur, quod probatur dum Genes. capit. 2. dixit dominus, faciamus ei adiutorium simile sibi, & adnotauit Thom. in 4. sententiarum. distinct. 26. quæst. 1. & deducitur ex. l. 1. §. ius naturale. ff. de iust. & iur. vbi Fortun. Garsia colum. 6. illatio. 10. ad idem conducit tex. optimus in capit. ius naturale. 1. distin. & in. §. 1. instit. de iur. natur. idem ex Platone expendit Ludo. Celi. libro. 15. capit. 13. quibus concinuit sententia Aristote. 1. Politi capitulo. 1. in principio quem refert Couarrubias in epito. de sponsal. 2. part. capitulo. 1. §. vnico num. 6. Ex quibus costat in officium naturæ matrimonium ab initio fuisse institutum ante peccatum. (Cæterum post peccatum fuit in-

85 (margin, at "Dicitur præterea")
86 (margin, at "Visa diffinitione")
87 (margin, at "Cæterum post peccatum")

institutum ob remedium fornicationis, vt carnis vi-
tium cohiberetur, possetquè fieri absquè peccato.
Per peccatum namquè facta fuit rebellio maxima
carnis, & spiritus, & concupiscentia vehemens, quæ
vix cohiberi potest, secundum Paul. ad Roma. 7. tex.
in capitul. Paulus 32. quæst. 5. Hieronym. in Episto-
la ad Eustochium. Tiraquell. in libr. de constituto. 3.
par. limit. 7. nu. 3. & sequent. Quamobrem Deus de-
dit matrimonium in remedium, vt ei liceret accede-
re ad mulierem, absquê peccato, & se abstineret ab
alijs, quod Apostolus docet. 1. ad Corin. 7. dicens, v-
nusquisque habeat suam propter fornicationem, d. §.
his ita, & capit. sicut 32. quęst. 2. & hęc institutio ma
trimonij ad remedium facta fuit implicitê â Deo cũ
dixit mulieri, Genesis. cap. 2. in dolore paries filios, &
sub viri potestate eris, qui dominabitur tui. Adæ ve
ro dixit, quis audisti vocem vxoris, &c. ex quibus
verbis, & sequentibus insinuasse videtur, copulam
non fuisse in officium tantum, sed etiam in remediũ.
Sed & expressius hoc constituit Dominus post Di-
luuium. Genesi. capit. 9. cum dixit Noe, & filijs eius:
crescite, & multiplicamini, & implete terram, vt no-
bis insinuat Frater Alfons. à Veracruce, in speculo
coniugiorum, 2. part. art. 1. versicu. attamen post pec
catum. Idem docuit Augustin. â Magistro sententia-
rum citatus in 4. distinct. 36. Coloniense Conciliũ,
titul. de matrimonio, capit. est autem glos. & Cardi-
nalis â Turrecremata in summa. 27. quæstio. 1. & pro
batur in capite nuptiarum. 27. quæstione, 1. idem vol
uit Prępositus in rubrica extra de sponsalibus, n. 10.
& 11. Couarruuias in epitome de spõsalibus 2. par-
te capite. 1. §. vnico, numero. 6. est text. regni nostri
idem probans in l. 4. ad finem. titulo. 2. part. 4. adde
Ioãnem Brunelum in tractã. de sponsal. 1. conclus.
88 numer. 13. & 14. & capit. quidquid. 32. quęst. 2. (Ex
quibus constat, propter dictas causas matrimonium
a catholicis esse contrahendum, non propter diui-
tias, vel pulchritudinem, aut alias huiusmodi per glos
sã, in summa 27. quæstion. 1. enarratas. Nam si ob
eas contrahatur non ritè contrahitur, quamuis matri-
monium valeat, vt in capitul. tua de sponsal. vbi Pa
normitan. hoc asserit, & diuus Thomas, in 4. distin-
ction. 30. quæstio. 1. articul. 3. Maior, in 4. distinct
26, quæstion. 2. cæterum si ob has casus, nempe, pul-
chritudinis, diuitiarum, vel libidinis principaliter
contraheretur matrimonium, & de tali animo con-
staret, non licitê contraheretur; sed cum graui pec-
cato, vt probat Ambrosi. Catharin. contra Caië-
tan. capitul. de matrimonio, Couarruuias, de spon-
sal. 2. part. capitul. 1. §. vnico, numero. 7. facit, l. 4. in
fin. tit. 2. part. 4. cap. solet. 22. quæstio. 2. Præposi. in
rub. de sponsal. numero 11. non tamen est peccatum
mortale, si causa principalis non sit immodica, &
effrentata secundum Thomã, d. distinct. 30. optimê
explicat Tiraquell. 2. lege connubiali gloss. 1. part.
89 2. numero 28. (Quoad secundum de effectu matri-
monij dico, tres esse effectus, seu tria bona: nem-
pe, finem, prolem, & Sacramentum, capitul. sicut, &
§. his ita in fine. 32. quæst. 2. capit. omne. 27. quæstio.
2. quæ trasumpta fuerunt ex Hieronym. & Augu-
stino, libro de bono coniugali, text. Regni nostri in
l. 3. tit. 2. part. 4. Hostiensi. in summa de matrimonio,
§. quare contrahatur, versicul. porrò. Bald. in l. 1. in
princip. C. de priuileg. dot. Præposi. in rubric. ex-
tra de sponsal. numer. 12. post alios Doctores, Ioan-
ne. Lupi. Segoui. in tractat. de matrimonio, in prin-
cip. numer. 13. fides dicitur bonum matrimonij,
quia ad inuicem est seruanda inter coniuges, ne vir
ad aliam, neuê vxor ad alium accedat, d. cap. omnes
27. q. 2. Item fides, vt requisiti, alter alteri debitum
teneantur mutuo reddere secundum Augustin. de
adulterinis coniugijs, vt refert Gratian. in capit. si
tu abstines, & capit. quia Agathosa Latrix, & capit.
scribit 27. quæst. 2. capit. sunt qui. 32. quęst. 2. capit.
mulierem 33. quæst. 5. & vsque adeo alter alteri debi
tum reddere tenētur, vt etiam tempore ieiunij, & in
diebus festiuis etiam solemnibus id denegare non de-
beant, licèt exigens his diebus peccet, vt in capitul.
noluit 33. quæst. 5, gloss. in summa 33. quæst. 4. Prę
posi. in rubr. extra de spons. nu. 12. Ioan. Lup. Sego-
uiens. in tractat. de matrimon. in prin. num. 13. hanc
fidem commendat mirum in modum Aristot. 3. Oe-
conomicorum, dicens, Vlixes, deprecante ipsum
Atlanthis filia, vt cohabitaret secum, & promitten-
te immortalem facere, & beatum omni tempore, nec
vt immortalis fieret, ausus est prodere vxori suæ ami
citiam, affectionem, & fidem: maximam sibi pœnã
arbitratus fieri. si malus existens immortalitatē pro-
mereatur. Hæc fides cõiugalis thori similis est castita
ti, vel est secunda species castitatis, vt in l. mulier. §.
cum proponeretur, ff. ad Trebell. refert Baldus in l.
vnica, numero 1. C. de priuileg. dot. Gregor. Lupi.
in l. 3. glossa 2. titul. 2. partit. 4. fides etiam coniuga
lis consistit in communicatione operum maris, & fœ
minæ circa necessaria vitæ secundum Philosophum
Ehtic. 8. cap. 12. Ioan. Lupi. in tractat. de matrimon.
in princip. numero 14. Alfonsum à Veracruce in
speculo coniugiorum 2. part. articulo 6. conclusion.
90 3. versic. finis secundarius, (Et ad hanc corporis, &
operum communicationem cohabitare coniuges te-
nentur, & vitam simul agere, ad idquê a iudice Ec-
clesiastico cogendi sunt, capit. 1. de spõsal. capit. lite-
ras de resti. spolia. vbi Abb. notat cap. intelleximus
de adulte. capit. 1. de offic. Ordin. Quod si per censu-
ras iudex præfatus id efficere nequeat a iudice sęcu-
lari auxilium exigere poterit, vt Præposi. Felin. no-
tant in capit. 1. numer. 8. de sponsal. & Panormitan.
in d. cap. literas in fine, Deci. in l. 2. numer. 80. ff. de
regul. iur. optimê Ioan. Brunelus in tractat. de spon-
sal. 1. conclus. num. 8. & 9. & quod præcisse coniuges
cohabitare compellãtur, expenditur ex Bar. in l. stipu
91 lationes non diuiduntur, quęst. 8. ff. de verb. oblig. vt
ibi Ias. num. 32. apertê notat. (Vir tamen potest
hanc cohabitationem effugere, si promissa dos sibi
non soluatur secundum Pan. & Ioan. Lupi. in c. per
vestras 3. notabili. 2. col. de don. int. vi. & vxo. glo. in-
signis in auth. de non eligen. secun. nub. in verbo, one
ra, dicens, posse virum vxorem expellere: donec dos
sibi promissa soluatur, quam plures sequuntur, & cõ
mendat teste Dida. Couar. in epitome de sponsal. 2.
p. c. 7. in prin. n. 2. ipse tamen eam improbat, cui acce-
92 do. (Infertur etiam propter hanc mutuam cohabita-
tionem, maritum posse vxorē vendicare adiecta cau
sa iuris diuini, quod ei tribuit ipsum ius agendi, secũ
dum Abb. & Præpo. in cap. non est, de sponsal. immo
& poterit coniux ad vendicãdum coniugem officiũ

iudicis sęcularis inuocare, ex sententia Bernard. in d.
cap. non est, prout ex eo colligunt Abb. & Doct. ibi
quemadmodum monasterium vendicat monàchum
adiecta causa iuris canonici, glos. in l. 1. §. 1. ff. de rei-
pendi. quam ibi sequitur Bar. & commendat Angel.
in §. præiudiciales insti. de actio. & Abb. in d. capit.
non est, colum. 2. & probatur in cap. 1. de his quæ vi,
met. ve cau. fi. Couar. d. cap. 7. num. 3. & hoc quoti-
die fieri videmus in his Indiarum Regnis, vxores si-
quidem in Hispania degentes, à viris suis derelictę,
vendicant eos coram Regijs Senatoribus consilij In
diarum, qui regias literas decernunt, vt â iudicibus sę
cularibus mittantur, vitam cum vxoribus suis actu-
ri, vtq; simul habitent. Quinetiam filius potest con-
tra patrem agere, vxorem ab eo repetendo, secundũ
Anton. Abb. & Præpos. in d. cap. non est de sponsal.
Domi. & Franc. in cap. vltim. de iudi. lib. 6. Roma sin
gul. 615. idem voluit Couarru. de sponsal. 2. par. cap.
7. numer. 4 hanc dicens communem, ex quo infert, li-
tem posse geri inter patrem, & filium in causa spiri-
tuali, quãuis regulariter lis nulla esse possit inter eos,
l. lis nulla, ff. de iudi. l. 2. titul. 2. par. 3. (Ex quo etiam
93 fit, vxorem, huius cohabitationis ratione, marito sub
ditam esse, l. sicut. ff. de oper. lib. gloss. in capit. quod
Deo 33. quæst. 5. text. in capit. caput in fi. ead. causa,
& quæstione cap. non mechaberis, cum duobus ca-
pitulis sequen. 32. quæst. 5. cap. 1. de frigid. vir siqui-
dem caput est mulieris secundum Apost. ad Ephe-
seos 5. & 1. ad Corinth. cap. 11. text. optimus in cap.
fœminæ 30. quæst. 5. ex Isidoro libr. 2. de officijs c.
5. cap. quæcunquê, 30. distinct. notat gloss. in capit.
quemadmodum. §. fin. de iure iurand. Tiraquel. plu-
ra congerens de legibus connubialibus, l. 1. glossa. 1.
94 par. 1. num. 21. (Fit etiam, vt quocunque migrare
voluerit vir, vxor eum sequi teneatur, si domicilium
mutare velit cap. vnaquæque 13. quæst. 2. Abb. in c.
de illis de sponsal. & Enri. ibi, idem sensit Bart. in l.
Mænia. §. vxore, ff. de annu. lega. & Bald in l qui ma-
numittitur. C. de oper. liberto. cum pluribus concor
dan. per Tiraq. congestis in l. 1. connubiali, num. 39.
95 (Sed quid si vir promissit non exire locum aliquem,
sed ibi habitare semper cum vxore? vide obsecro Co
uarru. hoc latè examinantem in epitome de spons. 2.
part. cap. 7. num. 5. Fit etiam ex hoc vxorem sortiri
forum viri, non virum vxoris, vt in l. cum quædam
puella, ff. de iuri. omn. iudi. l. vlt. Si item rescripserunt
ff. ad municipa. l. 1. C. de mulier. & in quo loco lib. 11.
Bal. Nouellus in tractat. de dot. 9. part. priuilegio 18.
quod latè explicat Couarruuias in epitome de spon-
sal. 2. part. cap. 7. numer. 6. & sequentibus, & Tiraq.
latissimè de legibus connubialibus, l. 1. part. 1. nume-
ro 28. & sequenti. Quinetiam vxor mutat forum ori
ginis, & efficitur originaria eius loci cuius, & vir
erat, vt notat glossa in l. origine. C. de municipibus;
& originarijs libr. 10. quam pluribus confirmat Ti-
raquell. d. l. 1. connubiali, numero 30. atquê idem in
sponsa de præsenti ante traductionem statuit glossa
in l. ea quæ, ff. ad municip. Petr. Nuñi. in responso.
96 10. numer. 2. (Rationem pręcedentium reddit ele-
ganter idem Tiraquel. d. l. 1. connubiali, numero 93.
nempe, quia mulieres sunt viris longê inferiores, &
animo, & corpore, â quorum viribus, (vt ipse dixe-
rat numeris pręcedentibus) potestas proficiscitur, &
dominatio: nimirum ergo si viri vxoribus imperent,
præsint, & dominentur veluti domini: contra vxo-
res tanquam famulæ seruiant, subsint, obediantquê,
vt ex Augustino constat in libro quęstionum super
Genesim, cuius verba sunt. Est ordo naturalis in ho-
minibus, vt seruiant fœminæ viris, quia, & illis hæc
iustitia est, vt infirmior seruiat firmiori. Et hæc in do
minationibus, & seruitutibus clara iustitia est, vt
qui excellunt ratione, excellant dominatione, quæ
verba Gratianus retulit corrupta, & diminuta in de
cretis 33. quęst. 5. cap. est ordo, qui stultus est, inquit,
Salomon prouerbi. 11. seruiet sapienti. Seruus item
sapiens dominabitur filijs stultis, vt scribitur in eis-
dem prouerb. c. 17. & seruo sensato filij seruient, Ec-
clesiastici. 10. idem probat Aristot. politi. 1. dicens,
eos seruos esse in republica, qui inscitia rerumquê ig
noratione tenentur, qui vero ingenio præstant, na-
turaliter esse dominos. Id quod ante eum dixerat Pla
to. lib. 3. de legibus, dicens, septem esse rationes, quæ
ad dignitatem imperandi facere videntur. hæ sunt, pa
ternitas, nobilitas, dominatio, potestas, senectus, pru
dentia, sors: sed prudentiam omnibus anteponi, vt
intelligantur quæ humanæ saluti expediant, quibus
plura similia ex diuersis authoribus congregat Tira
quel. d. l. 1. connubiali, numer. 50. & sequentibus. Sed
certissimum est, mares animi corporisquê viribus fœ
minis præstare, vt latê comprobat pluribus authori-
tatibus idem ipse Tiraq d. l. 1. connubiali num. 69. &
97 pluribus sequent. & præcedentibus (Infertur simi-
liter ex hoc iure cohabitationis, & coniugalis cõsor-
tij, non posse mulierẽ contrahere, absq; viri licentia,
nec aliũ actum sibi præiudicialẽ facere iuxt. l. 12. &
per totum hoc libro. tit. 3. vt vxor sciat se viro sub-
ditam esse. Alia etiã ratione fundatur decisio illa de
qua ibi latius. Infertur etiam ratio ad decisionem Re
giã, qua statutum est, quod, contracto matrimonio fi
lius liberatur à patria potestate, vt in l. 8. & 9. infra
eo. vbi dicemus. Infertur, & aliud quod bona constã-
te matrimonio quæsita cõmunicantur inter coniu-
ges, & soluto matrimonio diuiduntur propter operũ
98 communicationem, & alias rationes quas referam in
fra hoc libro, titul. 9. per totum. (Dixi supra numero
89. fidem matrimonio in eo consistere: vt vterque cõ
iux inuicem alter alteri debitum coniugale reddere
teneatur sub pœna peccati mortalis, ex sententia
Apostoli 1. ad Corint. cap. 7. cap. 1. 33. quæst. 5. ca-
pitul. tua nos 2. de iure iuran. notat magister senten-
tiarum, & ibi Thomas, & Paluda. in 4. distinct. 32.
Syluester in verbo debitum coniugale, Nauarro in
summa confessorum cap. 16. num. 24. & plerique alij
superius citati. Hęc tamen regula fallit quandoquê:
Nam non semper licitus est, coitus coniugalis, & tũc
eius denegatio non erit peccatum, immo redditio de
biti erit peccatum, quandoquê mortale, quandoquê
veniale. Veluti si ante solemnẽ nuptiarum bene-
dictionem, in templo a proprio Parrocho, vel alio
Sacerdote de ipsius, vel Ordinarij licẽtia recipiendã,
fiat coitus, qui illicitus est, vt constat ex sancta
Synodo Tridentina. sessione 24. decreto 1. de re-
formatione matrimonij, cum sic ait. Præterea
sancta Synodus hortatur, vt coniuges ante bene-
dictionem Sacerdotalem in templo suscipiendam;
in eadem domo non cohabitent. Statuitq; benedi-
ctionem

ctionem a proprio Parrocho fieri, nec a quoquam, ni ſi ab ipſo Parrocho, vel ab Ordinario, licetiam ad prę dictam benedictionem faciendam alij Sacerdoti cōcedi poſſe, quacunque conſuetudine, etiam immemorabili, quæ potius corruptela dicenda eſt, vel priuilegijs non obſtantibus. Sunt tamen nonnulli, qui autumant mortale crimen incurrere coniuges ante nuptialem benedictionem coeuntes, hi ſunt Paluda. in 4. diſtinctio. 28. quæſt. 2. in prin. Floren. 3. parte ſummæ titul. 1. cap. 16. §. 1. argument. text. in cap. conſultationi extra de ſponſal. alij dicunt, nō eſſe peccatum lęthale. niſi ſcandalum generetur, huius ſententiæ fuit Angel. de Clauaſio, in verbo debitum 1. & Syluester ſub eodem verbo, §. 9. argum. text. in capit. noſtrates 30. quæſtion. 5. in fine, veniale tamen frequentius committitur peccatum ante benedictionem, modò contemptus deſit ſecundum Caietan. 2. tomo opuſculorum, quæſt. 1. de vſu matrimonij, & iterum in ſumma, in verbo matrimonialis vſus peccata. verſicul. 8. quod etiam beatus Thom. ſenſit in 4. ſententiarum diſtinct. 29. artic. 2. Couarruu. in epitome de ſponſal. part. 2. capit. 7. §. 2. numer. item. 2.

99 (Similiter in Eccleſia, ſacris vè locis carnalis copula illicita eſt, etiam coniugibus ſub reatus læthalis pœna, ſecundum Paluda. in 4. ſententiarum diſtinctio. 32. quæſt. 1. artic. 3. Caietan. in ſumma, in verbo matrimonialis vſus peccata. § 6. idem voluit Anton. 3. parte, titul. 1. capit. 20. §. 2. Turrecrema. in §. ſed cum naturale, art. 4. diſtinct. 5. Couarru. in epitome de ſponſal. 2. part. cap. 7. §. 2. numer. 3. Martin. ab Azpilcueta, in Manuali Confeſſorum, cap. 16. numer. 33. & ex tali coitu Eccleſia polluitur, & indiget reconciliatione ex ſententia gloſſ. communiter recepta in capite vnico de conſecra. Eccleſi. vel Alta. libr. 6. quam etiā ſequitur Ioannes de Selua, in tractat. de beneficio 1. parte, quæſt. 5. requiſito. 7. notat Specula. in libro de rationali diuinorum officiorum, titul. de dedicatione Eccleſiæ. Hanc eſſe communem ſententiam atteſtatur Angel. in ſumma, in verbo conſecratio. 2. quęſt. Septima fallit, ſi coniuges in Eccleſia longo tempore obſiderentur, tunc enim non modo non polluetur Eccleſia, verum nec peccabunt lęthaliter, vt Syluest. opinatur, in verbo conſecratio. 2. quæſtio. 5. & iterum in verbo debitum. quæſt. 3. & Ioann. Maior in 4. diſtinct. 32. quęſt. 1. colu. 3. Couarruuias, d. §. 2. numer. 3. qui ſic intelligit gloſſ. in cap. in Eccleſijs de conſecra. diſtinct. 1. & l. Regiam 20. titul. 10. part. 1. & Enri. in cap. vltim. de conſecrat. Eccleſ. Caietanus tamen in ſumma, in verbo matrimonialis vſus, §. 6. & Martin. Azpilcueta in Manuali Confeſſorum,

100 capit. 16. num. 33. improbant hanc limitationem. (Fallit ſecundo, vbi crimen eſſet occultum, nulla enim tunc eget Eccleſia reconciliatione, vt probat Frater Alfonſus à Caſtro lib. de poteſtate legis pœnalis, 2. capit. vltim. fol. 266. litera. d. ex ſententia Soci. in 4. ſententia, diſtinct. 13. quęſt. 2. & Ioan. Andr. in cap.

101 vnico poſt gloſſ. ibi de conſecra. Eccleſi. lib. 6. (Tertio turpe eſt marito accedere ad vxorem adulteram, quæ pœnitentiam non egit, & cum ea conſortium habere carnale, capit. ſi vir de adulte. capit. quemadmodum de iureiurand. capit. 1. & capit. ſi quis vxorem 32. quæſt. 1. l. 2. §. lenocinij, l. mariti lenocinium, ff. de adulte. l. 2. vbi gloſſa. C. eod. titul. l. 7. titul. 17. part. 7. Ioan. Lupi. in repet. capit. per veſtras 3. notab. §. 21. num. 23. de donat. inter vir. & vxor. peccat enim mortaliter, etiam ſi debitum reddat vxori publicę adulteræ, niſi ſcandalum vitetur, & vxoris correctio ſalua ſit ſecundum Caietan. in ſumma, in verbo matrimonialis vſus, capit. 10. & in opuſculo 27. quæſtionum, cap. 26. Couarruuias, in epitome de ſponſal. 2. part. capit. 7. §. 2. numer. 4. Martinus ab Azpilcueta in Manuali Confeſſorum, capit. 16. num. 28. qui hoc limitat dicens, peccatum non eſſe reddere debitum adulteræ occultæ: vel ſi ipſa iam ſit correcta: vel ſi vir ipſe exigit ab adultera publica debitum ad vitandam fornicationem propriam, modo ex hoc non ſequatur ſcandalū propter præſumptum lenocinium, vt ipſe Couarruuias probat authoritate Paludani. in 4. diſtinct. 32. & Anton. 3. parte ſummæ, titol. 1. capit. 20. §. 9. vxor vero non peccat, ſi peccat, vel reddat viro publicê adultero debitum coniugale, quia ad eam non ſpectat correctio mariti, ſicut marito correctio vxoris, & quia raro, aut nunquam præſummitur vxorem velle, nec præſtare conſenſum marito, vt adulterium committat, vt Paluda. exiſtimat in 4. diſtinct. 32. & Anton. 3. part. ſummæ, titul. 1. capit. 29. §. 9. Caietan. 2. tomo, quæſtion. 20. libr. 27. quæſtionum, Nauarro vbi ſupra. Non tamen prohibetur adultero à coniuge debitum coniugale exigere, vt idem Caietan. probat libr. 17. reſponſorum capit. 4. Quoniam non eſt adulter ipſo iure priuatus in interiori, nec exteriori foro iure exigendi debitum coniugale: donec feratur ſententia, vt & voluit Couarruuias d. cap. 7. §. 2. numer. 4. in fi. licèt contrarium teneat Ambroſi. Catharinus libro 5. contra Caietanum in tractatu de Sacramen-

102 to motrimonij). (Fœmina etiam adultera non efficitur irregularis, nec bigama ſi coeat cum viro adultero, & ſi ſciat fidem ſibi coniugalem non fuiſſe ſeruatam. Vir autem efficitur bigamus, ſi vxorem adulteram carnaliter cognoſcat, etiam ignorans adulterium, vt in cap. ſi cuius 34. diſtinction. Nam quoad forum conſcientię nihil intereſt, an id probari poſſit necne? vt in capit. conſuliſti. 2. quæſtio. 5. ita cenſet Martinus ab Azpilcueta in Manuali Confeſſorum cap. 16. nume. 27. ſubdens, maritum non poſſe vxorem adulteram accuſare, ſi ipſe adulterium quoque commiſit capit. nihil iniquius 32. quęſt. 6. vel ſi per vim cognita fuit, capit. itane, & capit. propoſito cum tribus ſequent. 32. quęſt. 5. vel ſi credens maritū diū abſentem mortuum, alium accepit virum, capit. cum per bellicam 34. quæſt. 1. vel ſi quis ſub ſpecie coniugis eam cognouit, capit. in lectum 34. quæſt. 1. vel ſi maritus poſt adulterium commiſſum crimen condonauit, vel cum ea concubuit, capit. ſi quis vxorem 32. quæſt. 1. vel ſi maritus ipſe fuit cauſa adulterij, vt in capit. diſcretionem de eo qui cogno. conſ. vxor.

103 ſuæ, vel ſi adulterium commiſit ante baptiſmum capit. gaudemus de diuort. (Denegatur etiam licitè coniugale debitum ob inceſtum cum affini commiſſum, veluti ſi vxor conſanguineum mariti cognouerit, vel maritus conſanguineam vxoris, capitu. 1. & cap. tranſmiſſe de eo qui cogno. conſang. vxor. ſuæ, peccat ſi quidem mortaliter debitum exigendo licèt ſoluere teneatur. Sed ſi cognouit propriam conſanguineam non peccat exigendo debitum, vt notat Mart.

Mart. ab Azpilcueta in Manuali Cöffessorum, cap.
16. numer. 35. & Gregor. Lupi. alijs citatis in l. 13.
gloss. 2. titul. 2. part. 4. At si ea quæ negat modo de-
bitum semel reddiderit, postquam sciuerit maritum
cognouisse consanguineam suam, adhuc licitè debi-
tum denegare poterit, secundum Anton. Cardin. &
Abba. post antiquos in d. capit. transmissæ. Quia
etiam si committens incæstum sit Iuuenis, non ex
hoc ei licebit debitum coniugale exigere, absquè dis-
pensatione: erit autem hæc iusta causa dispensandi,
iuxta gloss. commu. receptam, in cap. 2. de eo qui cog
no. consang. Syluester, in verbo matrimonium 7. vl
tim. impedimento, & in verbo luxuria, versic. quin-
tum, l. 13. tit. 2. part. 4. Couarru. in epitome de sponſ.
2. part. capit. 7. §. 2. num. 5. & num. seq. tractat, an hu-
iusmodi dispensatio fieri possit ab Episcopo, & con-
cludit non posse, licèt plures tenuerint contrarium,
quod latè discutit Frater Alfons. à Cast. de lege pœn.
lib. 1. fol. 60. litera a. & lib. 2. fol. 135. litera, v. & c.
& Alfons. à Veracruce, in speculo coniug. 1. par. art.
104 23. dubio 1. (Præterea vxor, seu maritus certo sciens
matrimonium nō valere ob aliquod impedimentum,
quod probari nequit, nō tenetur, nec potest alteri cō
iugi debitum reddere, etiam si iudex Ecclesiasticus id
sub pœnis præcipiat, nec agat contra conscientiam c.
inquisitionis 1. parte de senten. excom. cap. dominus
de secun. nup. nec refert, sit ne impedimentum huius
modi ex lege diuina aut humana, vt rectè probat Ioā
nes. à Medina in libro de restitutione, quæst. 19. ad-
uersus Hostien. in cap. proposuit de coniugio serui.
Sin autem cōiux dubitat de validitate matrimonij,
& ad credendum ducitur leui coniectura, seu argu-
mento, poterit non solum reddere coniugale debitū,
verumetiā exigere, vt in cap. inquisitioni. 1. p. de sen.
excom. quem text. vltra alios ibidem, ita intellexit
Adrian. quotlibe. 1. art. 1. Quid autem si dubitat ma-
trimonium firmum esse ob aliquod impedimentum,
quod nequit coram iudice probare, an ex præcepto
iudicis teneatur debitum vxori reddere? & text. in
d. capit. inquisitioni parte vltim. asserit debere mari-
tum etiam dubitantem debitum reddere, sed non exi
gere, idemquè statuitur in d. capit. dominus de secun.
nupt. vbi vxor dubitans de morte prioris mariti te-
netur reddere debitum secundo, sed non poterit exi
gere. Hoc tamen intellige, si maritus erat certus
quod reddere poterat debitum, licèt esset dubius de
validitate matrimonij: nec aliàs faciat contra cons-
cientiam dubitans an possit reddere, tunc enim non
excusaretur à peccato, iuxta sententiam Apostoli ad
Roman. 14. vt optimè explicat Martin. ab Azpilcue
ta, in capit. si quis autem de pœniten. distinct. 7. nu-
mero. 101. & Couarruuias in epitome de sponsal. 2.
part. capit. 7. §. 2. numer. 7. 8. & 9. 10. & latissimè Al-
fons. a Veracruce in speculo coniugiorum 3. parte
105 aticul. 18. quem omnino videas (Diximus fidem
matrimonij consistere in reddendo debitum, sed quæ
ro? an actus ille carnalis inter coniuges seruato vase,
& modo naturali, sit peccatum aliquod, si fiat ad
prolem, vel debitum reddendum? Et Theologi om-
nes in 4. sententiarum distinct. 31. asseuerant nullum
esse peccatum, immo actum bonum. Quia ista sunt
bona matrimonij, quibus actus illi carnales excusan
tur a peccato: nec delectatio quæ actus concommit

tatur, reddit eos iniustos; quia delectatio ex seipsa,
nec bona est, nec mala: sed est bona, si consequitur
operationem bonam, & mala, si consequitur opera-
tionem malam, secundum Aristotel. 10. Ethico-
rum, capit. 5. & beatus Thom. 1. 2. quæst. 74. articul.
8. cum ergo actus de se sit bonus, propter finem ad
quem fuit ordinatus, etiam si cum delectatione fiat,
non erit malus, quia ipsa delectatio bona est, quan-
doquidem per eam homo nec mereatur, nec deme-
reatur. Quippe cum delectatio ipsa sit quædam
passio naturaliter consequens actum ipsum: vt de-
clarat Ioannes Maior, in 4. sententiarum distinctio.
31. quæstio. vnica, conclusi. 6. & Frater Alfons. a Ve
racruce, in speculo coniugiorum 3. parte, articulo
16. conclusi. 5. nec secundum eum erit necesse, vt a-
ctus a peccato excusetur, quod reminiscatur finis
procreandi prolis, vel debiti reddendi, sat enim est,
quod virtualiter actus iste referatur ad finem, licèt
106 eo in tempore actualiter ad eum non referatur. (Item
exercere talem actum inter coniuges propter vitan-
dā fornicationem alterutrius nullum est peccatum,
secundum Guillelm. Parisi. de matrimon. cap. 6. ratio
est, quia exercere actum huiusmodi, propter finem
ad quem matrimonium fuit institutum, non est pec-
catum: cæterum matrimonium non solum fuit in-
stitutum in officium naturæ propter prolem a Deo
in Paradiso in statu innocentiæ, Genesi. 2. & 9. verum
etiam post peccatum fuit institutum in remedium,
vt exerceri posset sine peccato actus ille, qui aliàs,
absque peccato exerceri non poterat, vt constat ex
Epistola Pauli. 1. ad Corinthios, cap. 7. dicentis me-
lius est nubere quam vri, quasi per nuptias homo a
peccato liberetur, & a pœnis inferni. Qui ergo
finem istum seruat in hoc actu, vt se, vel coniugem
liberet a fornicatione, omnino debitum finem ap-
ponit actui, propter quem matrimonium etiam fuit
institutum: non ergo peccat. Beatus tamen Thom.
quando propter vitandam in se ipso fornicationem
actum istum quis exercet, peccare ait venialiter,
quod tamen prudenter limitat Alfons. a Veracruce
in speculo coniugiorum 3. parte, articulo 16. con-
107 clusion 1. (Verum enimuero si actus iste exercea-
tur per coniuges causa delectationis, vel sanitatis, li-
cèt peccatum sit, non tamen est mortale, modo ma-
neat intra limites matrimonij, secundum Bona-
uentur. in 4. sententiarum, distinctio. 31. articulo. 2.
quæstion. 3. & Beatum Thomam, ibidem articul. pe-
nult. & Ioann. Maiorem d. distinct. 31. quæst. 1. tunc
autem dicitur id fieri extra limitis matrimonij, quan
do quis cognoscit vxorem propter solam delectatio
nem, vel sanitatem, ita vt propter talem delectationē
vel sanitatem eam cognosceret, etiam si vxor nō fuis
set, vel aliam quancumquè: tunc si quidem est læ-
thale crimen, secundum Beatum Thomam loco nu-
per citato capit. origo iuncta gloss. in verbo ama-
tor 32. quæstio. 4. Paludan. in 4. distinct. 32. quæst.
3. & 5. Antonius 3. parte. titulo 1. capitul. 20. §. 1.
Mart. ab Azpilcueta, in Manuali Confessorum, cap.
16. n. 23. in fi. Alfōs. a Veracruce in speculo coniu-
giorum 3. p. art. 16. conclusi. 2. plures citans autho-
res asseuerantes non esse veniale peccatum: quando
non egreditur limites matrimonij. Qui tamen cum
alijs supra citatis constanter affirmat esse veniale pec
catum,

catum aduertere tamen oportet accessus ad propri-
am vxorem delectationis vel sanitatis causa extra
limites matrimonij, tunc esse peccatum mortale,
quando in ipso actu cogitat, quod ad ipsam esset ac-
cessurus, quamuis propria vxor non esset, Nec sat
erit quod hoc habeat in habitu, quæ notabilis est cō-
clusio ad euitanda plurima peccata mortalia in con-
iugatis. Si quis autem accedit ad vxorem causa de-
lectationis vel sanitatis nihil aliud cogitans, non est
peccatum mortale, sed veniale. Etiamsi in habitu ha-
buisset ad eam accedere quamuis vxor nō fuisset. Ne
mo enim ex habitibus meretur, nec demeretur, sed
ex actibus Paluda. in 4. distinct. 31. q. 3. Alfons. a Ve
racruce in speculo coniugiorum. 3. parte. artic. 16. cō
clus. 3. qui n. seq. affirmat, quod quis excusatur a pec
cato coiens cum vxore ad prolem, vel debitum red-
dendum, etiam si in actu ipso de hoc non meminerit.
Nam actus habens bonitatem, vel meritum a fine,
sufficit quod ad finem virtualiter referatur, licèt non
108 actualiter. (Vbi autem modus naturalis coeundi
exceditur a coniugibus, peccatum contrahitur quan
doque veniale, quandoque mortale. Exempli loco,
si vir cognoscat vxorem sedendo, vel stando, vel ex
latere, vel retrorsum more brutorum, licèt seruetur
naturale vas, semper est peccatum hoc modo coniu-
gi adhærendo, absquê vrgenti necessitate: est tamen
mortale quoties per talem concubitum impeditur ge
neratio, secundum Alber. Magnum, in 4. sententia,
distinct. 31. articul. 20. & Alfons. a Veracruce in spe
culo 3. parte, articul. 15. conclusion. 2. vbi reddit ra-
tionem dicens, quoniam modus iste coeundi dam-
natus omnino videtur iure naturæ per prima eius
principia: siquidem omne id quod impedit finē prin-
cipalem a natura intentum in aliquo actu, dicitur es-
se prohibitum per prima principia iuris naturæ: cum
ergo per concubitum maris, & fœminæ natura inten
dat generationem, si modus coeundi impedit finem
hoc est, conceptionem, vel generationem, est procul-
dubio prohibitus, & per consequens peccatum. Si-
deniquê regula circa hos coeundi indebitos modos:
quod si abusus sit, absq; necessitate erit mortale pec-
catum, quādo propter abusum generatio impeditur,
quia non potest esse receptio seminis ex parte fœmi
nę, nec debita retentio. Sin autem retentio seminis
per talem coeundi modum non impediatur, non erit
mortale, sed veniale, & hæc est receptior sententia,
quidquid contra eam scripserit Abulen. super Matth.
cap. 5. q. 228. & huic communi sententię accedit eam
probans Alfons. a Veracruce in speculo coniugio-
rum 2. part. articul. 15. conclusio. 3. idem voluit Mar
tin. ab Azpilcueta in Manuali Confessorum, capit.
16. n. 42. abusus tamen iste aliquando fieri potest, abs-
què peccato, vt si fœmina aliter cognosci non potest,
vel propter timorem aborsus, vel debilitatē, aut pin-
guedinem ventris, & periculum suffocationis, vt idē
ipse Alfons. probat vbi supra in fine. Abstiendum
tamen est ab huiusmodi abusu, & grauiter carpendi,
qui eis vsi fuerint, vt ad monent Docto. omnes supe
rius citati. (Ex his resoluendo collige, quod quomo-
109 docunq; fiat coniugatorum coniunctio, si seminatio
fuerit extra vas, vel eo modo quo sequi non possit
prolis generatio, semper erit peccatum mortale, & ne
mo excusari poterit, nisi propter ignorantiam inuin-
cibilem, quā fortè habent Neophiti Indi, qui nondū
audierunt malitiam, quæ in seminatione extra mo-
dum debitum inest, vt rectè probat Alfonso a Vera-
cruce in speculo coniugiorum 3. parte, articulo 15.
ad finem, si tamen seruetur vas, & generatio non im-
pediatur, etiam si sit magnus abusus in coeundo, non
est damnabilis mortaliter, vt ipse idem Alfons. atte-
statur, & Albert. Magnus in 4. distinctio. 31. articul.
110 24. (Ab hac tamen regula excipe casum vnum, nem
pe, si ad vxorem prægnantem vir eius accedat, quia
tunc, si non timetur abortionis periculum, exigere,
& reddere debitum non est peccatum, quamuis ex ta
li coitu non potest sequi generatio prolis. Quia non
videmus hoc esse prohibitum, vt ex Ioann. Maiore,
in 4. distinctio. 32. quæstio. 1. expendit Alfons. a Ve
racruce in speculo coniugiorum 3. parte articul. 17.
conclus. 3. cuius exceptionis ratio est, quia matrimo-
nium non solum institutum fuit in officium naturæ
propter prolem, verumetiam in remedium contra
concupiscentiam, vt constat 1. ad Corinthi. 7. licet
ergo causa vna finalis cesset hac in specie, non cessat
alia, quare nec cessare debet legis dispositio iuxta gl.
communiter receptam in §. affinitatis institu. de nup.
Præterea si hoc esset illicitum, ea ratione non liceret,
quia ex tali coitu proles generari nullo modo posset;
essetquê impossibilis generatio secundum naturam:
coitus tamen debito modo habitus, licèt sit cum pręg
nante, vetula, seu sterili, habilis est ad generationem,
quamuis per accidēs impediatur generatio, quia vxor
est prægnans, vel sterilis. Quamobrem peccatum
non contrahitur est huiusmodi accessu ad prægnan-
tem vxorem, vel sterilem: quia quod per accidens
non generetur proles, malum non est. Quod autem
dixit Isidorus in d. capit. non solum 32. quęstio. 7.
tales esse deteriores pecoribus, & Beatus Hierony.
in capit. origo 32. quæstion. 4. eos carpens, non intel-
ligas propter hoc damnatum esse similem coitum,
sed per modum consilij voluerunt dicti patres homi-
nes trahere ad illam continentiam, ne accedant ad
vxorem prægnantem, quemadmodum nec bruta ac
cedunt: non tamen est peccatum, contrarium agere.
Nec enim tempus prægnationis obseruare tenentur
coniuges sicut nec purificationis post partum. (Cæ-
111 terum accessus ad vxorem patientem menstrua na-
turalia, est peccatum, ex sententia quorundam mor-
tale, ex aliorum vero sententia veniale: mortale esse
asserit diuus Thomas in 4. distinctio. 32. cui accedit
Scotus ibidem, & Syluester in verbo debitum con-
iugale, §. 6. pro quibus est text. in capit. ad eius 5. di-
stinctio. Veniale autem contrahi hac in specie pecca
tum, asseuerat Paludan. in 4. distinctio. 31. quæstio.
3. Almain distinctio. 32. & supplemen. distinctio. 32.
quæst. 1. Frater Alfons. a Veracruce in speculo con
iugiorum parte 3. articul. 17. conclusi. 2. alij dicunt nu
llum esse peccatum, quando mulier menstruata red-
dit, vel exigit debitum, ad fugiendam propriam, vel
viri eius fornicationem, vel ne odio habeatur: aliàs
sit peccatum veniale, & nulla in specie mortale, etiā
si putet ex copula gigni monstruum: hæc fuit senten
tia Palu. d. q. 3. Mar. ab Azpilcueta in Manuali Con
fessor. c. 16. n. 32. Anton. 3. p. summæ, tit. 1. c. 20. §. 5.
Alfon. a Cast. l. 1. de potestate legis poen. c. 12. pagin.
92. litera b. vbi hoc latissimê examinat Caie. in sum-
ma,

ma,in verbo matrimonium. Vbi tamen vxor pati-
tur fluxum sanguinis,qui morbus est, nullum erit
peccatum ad vxorem accedere hoc morbo laboran-
tem,nec est aliquod periculum prolis: quia morbus
ille impedit generationem,& actus matrimonij ma-
neat licitus ex alio fine, quatenus institutum fuit in
remedium contra fornicationem,secundum Paluda.
in 4. distinct. 31.quæstio.3.& Almain,distinct. 32.
Alfonf. a Veracruce in speculo coniugiorum 3.part.
112 articul.17. conclus. 2. (Qui aduertit,hæc omnia esse
intelligenda quoad exactionem debiti, quia reddere
omni tempore licet,etiam petenti ad fornicationem
propriam euitãdum, vel delectationis causa, vel quo
modocumque semper reddendo petenti, fit sine ve-
niali peccato, in casibus in quibus exigens peccaret
venialiter:etiam si reddatur in diebus festis ab Eccle
sia signatis in cap.conquestus extra de ferijs, (vel in
die assumptionis Eucharistię, vel ieiunij,argu. 1.ad
Corinth.cap.7.& c.1.& 2.de coniug. leproso Marti.
ab Azpilcueta in Manuali Confes.c.16.n.24. exige-
re autem his diebus est peccatum veniale,& nõ mor
tale secundum Gersonem in compendio Tholog. 2.
p.modo maneat intra limites matrimonij, vt ipse idẽ
Gerson aduertit,& Alex. de Ales 2.p. quæst. 166.
& Gibelli.lib.instit.ario.Theolog.c.16.§.7.versi. 10.
Alfonf. a Veracruce in speculo, 3.p.artic. 17. concl.
1.& 2.contra Maiorem in 4. distinct. 32. dicentem,
113 nullum ex hoc contrahi peccatum. (Secundum ma-
trimonij bonum,est prolis procreatio, & educatio,
vt in c.omne.17.q.1.cum concordantijs supra n. 89.
elicitatis,quod principalis est finis matrimonij, secun-
dum Abulen.Matth.19.q.45.& Alfonf. a Veracru
ce in speculo coniugiorum parte,2.artic.6. conclu. 3.
versic.applicando,dixi supr.n.86.&87.vbi resoluit,
finem hunc competere homini, in quantum animal
est. Omnibus quippe animalibus perfectis conuenit
procreatio, & educatio filiorum, donec educatione
parentum non indigeant,ex sententia Arist.8.æthi-
co.c. 12.tex.est in l.1.§.ius naturale,ff.de iusti. & iur.
ibi,hinc descendit maris,& fœminæ coniunctio: &
ibi,hinc liberorũ procreatio,hinc educatio,vbi For-
tuni & Oroscius,& cæteri moderniores Ioan.Lup.
in tracta.de matrim.in prin.nu.13.hæc liberorũ pro-
creatio,& educatio mutuum amorem coniugalem cõ
ciliat,atq; ipsos coniuges deuinctos tenet, & rempu-
blicam liberis hominibus repleri facit, & conseruari
genus humanum,vt in l.1.ff.solut.matrim.l.2. C. de
indi.vidui.toll.Quid enim dulcius possidetur quam
proles,per quam diuturnam nobis memoriam relin-
quimus?l. liberorum in fi.ff.de verb. signi. Bartholo
me.Soc.cons.98.lib.3.est enim homini à natura insita
posteritatis cura:quod prolis quidem studium decla
rat,ac præsertim optimo cuiquẽ, & benẽ instituto,
vt Ludo.Pontan.refert in libro 1.de prudentia Car-
114 tha.4. (Hinc refertur, Adrianũ Cæsarem respondis-
se,se male ampliari imperium hominum adiectione,
quam pecuniarum copia. Quod refert Paulus Iuris-
consultus in l.vlti.§.de fraudis.ff.de bon.damna.Spar
torum etiam legislator cupiens Spartorum regnum
ciuibus augeri,(videns quã vtile esset reipublicæ)præ
mia constituit his qui liberis procreandis operam da
rent. Legemq; fecit,vt qui tres liberos haberet esset
à muneribus immunis,vt refert Aristoteles lib.2.Po
litico cap.7. Quin etiam apud Romanos,eadem ratio
ne,quinque liberorum numerus ab oneribus,& mu-
neribus excusabat,l.in honoribus ff.de vacatio,& ex
cusatio,mun.l.vltim. C.qui num.lib.se excus.lib. 10.
hoc autem statutum erat in prouincijs, nam Romæ
tres excusabant liberi ab huiusmodi muneribus, vt
in l. amicissimos,§.vlt.ff.de excus.tuto.& in §.1 in-
sti.eo.tit.l.1.C.qui num.lib.libe. 10. In nostra vero
Hispania quinque liberorum numerus excusationẽ
tribuit à muneribus l.2.titul.17.p.6. ad excusationẽ
vero munerum realium duodecim liberorum nume-
rus requiritur.l.si quis Decurio,& ibi Bar. C.de Decu
rio.lib.10. quæ lex quamuis loquatur in Decurioni
bus,extenditur per Bar.ad alios quoscunque. Cuius
sententia est communiter recepta teste Bolognino in
additio ad Ana. consi. vltim. Couarrunias (qui hæc
liberorum procreandorum præmia enarrat, & alia
petenda esse monet ab Stobeo,sermone 73.) in epi-
115 tome de sponsal.2.p.c.8.in prin. (Ex hoc matrimo-
nij bono fit, vt si matrimonium fuerit legitimum,le-
gitimi quoque fiant filij,cap.quod nobis,capit. cau-
sam quæ 2.cap.latos qui fil.sint legit.cap.tuam de or
din.cognitio.tex.in prin.insti.de patr.pot. Quin etiã
filij procreati seu geniti ex matrimonio nullo,pro le
gitimis haberi solent,propter bonam fidem coniugũ
vel alterius ex eis cap. ex tenore capit.peruenit ex-
tra qui filij sint legiti.Sed hac in specie duo exigun-
tur,quod matrimonium fuerit bona fide contractũ,
& quod fuerit in facie Ecclesiæ celebratum, vt in c.
cum inhibito.§. 1.de cland.desponsa,capit.2.qui filij
sint legitim.& ibi communiter scribentes.Quibus cõ
116 uenit l.2. titul.15.part.4.& l.1. titul. 13. eadem par-
ti. (Verum nec quoad aliquem dumtaxat,sed quo-
ad omnia iuris ministeria legitimi censentur secun-
dum Bernard.in d.capit.cum inhibitio,§.1. cuius sen
tentia sequitur, & commendat nimis Georg. Nata.
in capitul.quamuis pactum 2.colum.de pact.lib. 6. &
Iasson.in l. ex facto.colum. 5.ff.de vulga.idem Iasso.
dicens, hanc esse receptiorem.in consil. 156. colum.
2. libr.4.numer. 1.& consil.168.numer. 4. eodem li-
bro, vbi resoluit,esse legitimos non modo,quoad ha-
bentem bonam fidem,sed & quoad alium malam fi-
dem habentem, quia verè sunt legitimi,vt in cap. ex
tenore qui fil.sint legi.& in l.3.titul.3.p.4.& in l.1. ti
tul.13.eadem par.vbi lex Regia dicit esse legitimos:
sed verbum,esse,veritatem inducit non fictionem,l.
ossa.§.vlt.ff de relig.& sumpti.func.l.mercis appel-
latione iuncta glo.ff.de verb.sig.& in l.si maritus.§.
1.ff.de adulter.vbi,& Bar.notat. si ergo verè sunt le-
gitimi non conuenit pro parte esse legitimos,& pro
parte non,vt ipse idem Couar.probat in epitome de
sponsal.2.p.c. 8. §. 2.nu. 1.& 2.quo ad successionem
autem aliud est,vt dicam infra hoc lib.titul.8.de suc-
117 cessi.l.10.gloss. 1.num.3.4.& 5. (Ex iure autem non
ex natura dependet,quis sit filius legitimus,vt tradit
Bar.in l.si is qui pro emptore, n. 29. ff. de vsucapio.
in hæc verba,aliquem esse legitimum,vel non,est iu-
ris non enim ab ipsa natura hoc introducebatur, vt
in auth. quib.mod.natura effi.legi.§.liceat ergo, col-
la.6.idem Bar.in l.3.ff.de institor.actio. Nam vt tra-
dit Ancar.in consi.225.col.2.versi.non obstat quod
iste dicatur,verbum legitimum semper sonat in ciui-
lem intellectum,vt in l legitima, ff. de pact. & in l.
testa-

testamenti, & l. si quæramus, ff. de testam. & in d. §.
liceat ex quibus hoc expēdit Iasso. in d. l. si is qui pro
emptore num. 29. de vsucap. Tiraquel. in relectio.
l. si vnquam, in verbo susceperit liberos, numero
76. C. de reuocand. donat. & in tractat. le mort saisit
le vif. 6. declara. 2. partis, numero 6. & sequent. cum
autem aliquid ex lege, vel legis potestate dependet,
lex ipsa fingendo, vel verbis denotantibus fictionē
vtendo, id verè facit non fictê, vt docet iuris lucerna
in d. l. si is qui pro emptore, numer. 29. & seq. & nu-
mer. 36. cui cęteri eius legis interpretes sufragantur,
idem respondit Bar. consi. 62. & Anto. de But. cons.
20. ad medium, & Anto. Negusantius de pigno. in 4.
membro. 2. partis princip. numer. 4. ea itaquê quæ iu
ris sunt verê inducuntur, quibuscunquè verbis lex
vtatur, l. in rebus in fine, & ibi Bart. C. de iure doti.
Cornel consil. 144. column. 2. versicul. ad idem litis
contestatio lib. 3. Tiraquel. in d. tractat. le mort saisit
6. declara. 2. partis, numer. 7. & 1. declarat 5. partis,
numer. 8. vbi citat eundem Bart. in l. si maritus, §. le-
gis Iuliæ, ff. de adulte. Anton. Gomez, qui citat con
cordantes in l. 45. Tauri numer. 111. versic. 6. pro ista
parte, pagin. 183. Quod verum esse insinuat Bart. in
d. l. si is qui pro emptore, numero 30. dicens, ad ea quę
per rationem ex æquitate in subsidium introducta
sunt (vt est fictio inductiua) tunc demum recurritur
cum alia deficiunt remedia, l. in causæ, ff. de mino. l.
quoties, ff. de præscrip. verb. l. in prouinciali cum si-
milibus. ff. de nou. ope. nun. ideo lex fingit super his
quæ in facto consistunt: quia ea verê facere nequit,
nempe, vt sint quæ non sunt, & non sint, quæ sunt.
At in his quæ iuris sunt lex non indiget fictione, cū
verê ea possit facere, vel inducere, atque ideo non re-
curritur ad fictionem, quia cesset æquitas, argum. l.
quia ratio, ff. de condi. institu. & l. si vnus. §. pactus,
ff. de pact. nimirum, ergo si in specie de qua agimus,
filius sit verè legitimus, & non fictè propter bonam
fidem alterius ex coniugibus, licêt matrimonium fue
118 rit nullum. (Confirmatur argumentum hoc ex deci
sione text. in l. certê, §. si procurator. ff. de precar. cu
ius verba sunt: si procurator meus, me mandante, vel
ratum habente, precario rogauerit, ego precario pro
priê habere dicor: ecce tex. liquido probantem in his
quæ iuris sunt non cadere fictionē inductiuam, pos-
sessio siquidem, postquam est acquisita iuris est, licèt
ante acquisitionem habeat plurimum facti veri, vel
ficti, vt resoluunt oēs interpretes in l. 1. ff de acq. pos.
At tex. ille dicit verê & propriê possidere, qui per
aliū, & actu ficto quęsiuit possessionē, ergo, &c. quæ
communis est, & recepta sententia, vt ex pluribus au
thoribus constat a Tiraquel. citatis in tractat. de con
stitu. 2. parte, ampliatio. 1. & ab Anton. Gomez in l.
45. Tauri numer. 91. vbi plures text. adducit in hanc
119 sententiam. (Quinimo, & possessio ciuilissima quæ
transfertur absque aliquo actu, vel ficto in maioratu
vt in d. l. 45. Tauri, quę transcripta est in hoc libro 5.
titul. 7. l. 8. vbi dicam, & in alijs casibus, ibi per Ant.
Gomez traditis, & per Tiraquel. in tracta. le mort
saisit le vif, est vera possessio. vt probat text. in capi.
contingit de dolo, & contuma. ibi verus constitua-
tur elapso anno possessor, & pluribus rationibus hoc
probat, & communem attestatur esse sententiam ip-
se Anton. Gomez, in d. l. 45. Tauri, numero 111. ver-
sicul. & in tantum est verum; & Tiraquel. in tractat.
le mort. 1. declara. 5. partis, Socinus latè, in l. rem quę
nobis 5. quæst. princip. versicul. 4. & vltimo conclu-
do. ff. de acquirend. posses. sed tamen Claudi. Saisel-
lus Aquen. in d. l. 1. in princip. column. 5. versicul. be-
ne fatendum est, ff. de acquirend. posses. hoc limitat,
respectu possessionis naturalis, quod latius, & con-
gruentius dicam in d. l. 8. titul. 7. infra hoc eodem li-
120 bro. (Alia exempla tradit Bartol. in d. l. si is qui
pro emptore, numero 29. & 32. & quamuis constituat
Bartol. discrimen inter ea quæ meri iuris sunt, vt in
his locus non sit fictioni; & ea quę mixtum habent
factum, & ius, vt hæc per fictionem induci possint,
numero tamen 41. id clarius, & rectius explicat di-
cens, in his quæ in facto, & iure simul consistunt ad
eorum veritatem, & potestatem factum simul requi-
ritur, & ius, quod iuris est, introducitur sine fictio-
ne, quod autem pertinet ad factum non potest, absq;
fictione induci, ideo per fictionem introducitur, &
non verê, nunc ad propositum in exemplo per Bar.
tradito in d. l. si is qui pro emptore, numer. 29. aliquē
esse legitimum, non est meri iuris: mixtum enim ha
bet aliquid facti, quidquid Bartol. dixerit, nam præ-
cedere debet verum matrimonium, vt filij legitimi
efficiantur, vt probaui supra numer. 115. & sequent.
vbi autem præcessit matrimonium inualidum ratio-
ne impedimenti, lex finxit propter bonam fidem al-
terius ex coniugibus, validum fuisse, & quod nullū
fuit impedimentum, quod est facti, & hæc sublatio
impedimenti introducitur per fictionem, quod vero
filij sint verê legitimi, verê introducitur, vt in d. cap.
ex tenore, & capitul. peruenit extra qui filij sint le-
121 gitimi, vt supra dixi numer. 116. & sequen. (Ex quo
hos filios esse legitimos quo ad feuda probat Bal. in
c. 1 §. naturales, si de feu. fen. con. inter domi. & ag-
na. vassal. & Curti. Iunior, consilio 27. & 52. vbi ad
didit hosce filios excludere substitutum sub illa con
ditione, si institutus decesserit absquê liberis legiti-
mis, & naturalibus. Immo idem esse, si addat, natis
ex legitimo matrimonio, hoc quippe matrimonium
legitimum in esse censetur propter bonam fidem al-
terius, ita respondit Decius consilio 153. cui accessit
Carol. Molin. in Alexan. consil. 5. libro 7. licet ei sub
tiliter resistāt Curti. Iunior. d. consil. 27. longiusquê
consil. 64. vt Couarruuias refert in epitome de spon-
sal. 2. parte, capit. 8. §. 1. numero 3. & numero sequē.
latê probat, bonam fidem pręsumi in dubio, etiam si
122 lis pendeat, & contestata sit super matrimonio. (Vbi
tamen lata est sententia contra matrimonium. appel-
latione pendente filij concepti sunt legitimi Ioann.
Andr. Præposi. & Cardin. in capitul. 2. qui filij sint
legitim. & Enric. in capit. ex tenore eo titul. hoc ta-
men casu non præsumitur bona fides vt probare ni-
titur Couarruuias d. 2. part. cap. 8. §. 1. numer. 7. & 8.
123 & numer. 9. tractat, an error iuris hunc operetur ef-
fectum. (Infertur etiam ex his quod non tantum il-
la proles est legitima, quę ex matrimonio concepta or
taquê fuit, verum etiam ea quæ ante matrimonium
orta fuit ex concubina, secuto cum ea matrimonio ef
ficitur verê legitima, vt in capit. tanta, qui filij sint
legitim. & in l. 1. titulo. 13. part. 4. l. 10. titulo 8. de suc
cessionibus infra hoc libro 5. quam decisionem plu-
ribus ornat. Petr. de Dueñas in regula 350. & Coua-
rruuias;

& pluribus seqn. & Alfons. à Veracruce in speculo coniugio. 2. part. articul. 21. Nimirum ergo si sponsalia sint nulla, vel dissoluantur iuxta decretũ dicti Concilij propter inhabilitatem contrahentium, debuerant enim præsente parocho & testibus consen-
52 sum coniugalem exprimere quē premisserāt. (Quid si post sponsalia de futuro copula interuenerit? videtur quod transeant in coniugium, vt in cap. veniens & cap. is qui fidem de spon. non quòd canones velint sine nouo consensu coniugali ex sola copula matrimonium inter sponsas decernere, sed quia ecclesia præsumit ex illa carnali coniunctione consensũ coniugalem intercessisse: nec animo fornicario ad sponsam accessisse dicamus, non enim est præsumendum delictum. l. merito. ff. pro so. l. quintus ff. de donat. int. vi. & vxo. iustè igitur ecclesia præsumit sponsum carnaliter ad sponsam accedentem, præmissam promissionem ad effectum deducere potius voluisse, quã crimen, ad eam fornicario affectu accedendo, quam præsumptionem adeo vrgentem canones iudicauerunt, vt super ea tanquam super certo consensu statuerit. Ob idquē iuris & de iure præsumptio appellatur, contra quam nulla admittitur probatio, vt in c. is qui fidem de sponsa. vbi gl. & commu. scribentes. l. antiquæ. C. ad Velleya. l. vlti. C. ad Macedo. notatur in l. siue possideris. C. de proba. Abb. & Felin. in capit. quanto de præsump. Alcia. optimē in tract. præsumptionum. 2. part. nu. 3. (Et licēt contra præ-
53 sumptionem iuris & de iure admittatur probatio per confessionem partis iuxta glo. communiter receptam in l. in contractibus in verbo nullo modo. C. de non num. pecu. vt attestatur Bal. Nouellus in tract. de dote. 6. par. princ. priuilegio 2. & Couarru. in epitome de sponf. 1. par. cap. 4. §. 1. num. 2. & 3. aduersus tamen hanc canonis præsumptionem est dubium, & adhuc sub iudice lis est, an admittatur probatio in contrarium per confessionem eius qui pro matrimonio contendit? quod discutit idem Couarru. d. cap. 4. §. 1. num. 4. & 5. nec illud examino, quandoquidem iuxta Concilium Tridentinum & eius nouam decisionem hæc omnia cessent iudicio meo, secundum quam nullus actus sufficit ad præsumendũ matrimonium etiam per confessionem vtriusque, nisi hæc confessio vel expressio consensus coniugalis, verbis vel signis ab initio contractus, vel post sponsalia de futuro coram parocho vel alio sacerdote de ipsius parochi vel ordinarij licentia, & duobus vel tribus testibus declaretur, aliàs facilimē fraudaretur sacri Concilij dispositio sponsalia de futuro latenter contrahendo copula statim sequuta, non ergo sufficit copula post sponsalia de futuro sequuta ad declarandum consensum coniugalem, sicut nec quoad forum animæ copula sequuta post sponsalia facit matrimonium verum, si verus consensus ad matrimonium deficiat secundum Scotum in 4. distin. 28. & diuum Thoman ibidem artic. 2. quoniam nec verba de præsenti faciunt matrimonium vbi consensus non talis deficit secundum Thomam quotlib. 5. articul. 15. quod optimē explicat Ioan. Arbore. in sua theosophia lib. 11. cap. 5. & Frater Alfonsus à Veracruce in speculo coniugiorum. 1. par. art. 20. conclusi. 3. atque ita corrigit sacra Sinodus Tridentina text. in capit. veniens & in capit. is qui fidem de sponsa-

54 (Quod etiam iure probatur, nam licēt contra præsumptionem iuris & de iure non admittitur probatio, admittitur tamen ea quæ indirectè, & per obliquum ipsi præsumptioni obuiat. Si enim sponsus qui contra matrimonium contendit probare velit, illa sponsalia ante coitum fuisse mutuo consensu vel aliàs legitime soluta, iuxta cap. 2. de sponf. vel nulla fuisse propter aliquod impedimentum, admittendus est secundum Abb. & Præpol. in. d. cap. is qui fidem de sponsa. & Felin. in cap. cum. M. Ferrari. pen. colum. de constit. conuincitur ex gloss. celebri in Clementin. vnica de proba. dicente, probationem indirectam admitti contra præsumptionem iuris & de iure, quam vt singularem sequitur Imol. ibidem & Felin. in. cap. quanto de præsump. & in cap. cum a nobis de testib. Alcia. de præsump. 2. part. nu. 12. Couarru. in epit. de sponsa. 1. part. capitul. 4. §. 1. numer. 7. ita in casu proposito, quamuis hæc sit iuris & de iure præsumptio, admittitur contra eam allegatio & probatio impedimenti, & inhabilitatis ex constitutione dicti Concilij Tridentini proueniētis, quia consensus coniugalis expressus non fuit coram parocho & testibus, cuius defectus, ait sancta Syno-
55 dus, inhabiles reddere omnes, qui attentauerint aliter consensum exprimere. (Ex quo, ni fallor, & illud fit, vt quamuis iure communi matrimonium ratum per verba de præsenti contractum, vel sponsalia de futuro post copulam excludant aliud matrimonium cum alia postea contractum, & consumatum, vt in cap. 1. & vlti. de sponsa duo. l. 9. tit. 1. part. 4. hodie tamen etiam si per verba de præsenti quis vxorem duxerit coram testibus & non coram parocho vel alio sacerdote de eius vel ordinarij licentia, vel si desponsatus fuerit per verba de futuro cũ aliqua, & cum ea copula carnalis sequuta, poterit nihilominus cum alia matrimonium contrahere in facie ecclesiæ coram parocho & duobus vel tribus testibus, & validius erit vltimus matrimonij contractus, etiam si prius non declaretur per iudicem ecclesiasti cum non valuisse, quoniam ipso iure redduntur inhabiles ad sic cõtrahendũ, qui omissa solennitate, & forma Concilij contraxerunt, quod denotat verbũ, omnino, in decreto positum, quod idem est, ac si diceret ipso iure, ex sentētia Accursij in. l. si pecunia vbi etiam Bal. notat. ff. deposi, alia est expressior in cap. vlti. in fi. in verbo omnino, quam ibi expendunt, & commendant Domi. & Phili. Franc. de off. leg. in 6. cui omnes frequenter accedunt teste Tiraq. in leg. si vnquam in verbo reuertatur n. 66. & 67. C. de reuo. dona. vbi plures citat. concord. factum enim ipsum hac in specie dissoluit talem contrahendi modum, nec est necessaria alia declaratori a sententia, secundum gloss. communiter receptam in capit. de illis. 2. de desponsa. impub. & in cap. sic quippe. 27. quæst. 2. idē voluit Beatus Thom. in 4. senten. distin. 27. q. 2. Siluester in verbo sponsalia. q. 11. Martin. ab Azpilcueta in manuali confessorum cap. 22. n. 27. Hosti. in summa de sponsalibus. §. vlti. Ioan. And. in c. de illis de sponsali. optimus tex. in. l. 8. in fi. vbi & Gre. Lupi. tit. 1. par. 4. Alfons. à Veracruce in speculo coniugiorum. 1. part. arti. 21. ad finem, qui moderate, videtur hanc sententiã, vt si sponsalia publice sint contracta ita vt testibus probari possint, ne scandalũ sub

oriatur, cissolui non debent, nisi iudicio ecclesiæ,
quæ habet de omnibus iudicare propter scandalum
infirmorum, licêt secus sit, vbi publice non sunt cõ-
tracta. Palud. in. 4. distin. 27. q. 1. diuus Thom. eadem
distin. q. 2. art. 3. quam moderationem hac in specie
non admitterem. Quandoquidem omnibus nota sit
vel esse debet constitutio Tridentina, quæ ipso iure
inhabiles reddit absque prædicta forma cõtrahentes,
nullo ergo iudicio opus est iam iudicatis, ex quo nul
56 lum soboritur scandalum. (Hanc illationem exten-
de, etiam si copula sequuta fuerit inter eos, qui ver-
bis de præsenti contraxerunt coram testibus & non
corã parocho vel alio sacerdote de ipsius parochi vel
ordinarij licentia. Quia nullum fuit matrimonium,
obstante impedimento & inhabilitate sic contrahen
tium, non seruata forma decreti, quare aliam impunè
ducere potuit forma decreti seruata. Quamuis arbi-
trariè sint puniendi ipsi contrahentes propter clãde
stinum cõtractum, & parochus vel alius sacerdos qui
hanc formam non seruarunt, & testes qui cõtractui
interfuerunt, vt in dicto decre. Tridentino contine-
tur. Non tamen fiet hæc punitio ob secundum ma-
trimonij cõtractum legitime factũ, quippe quod im-
pune fieri potuit, sed propter primum nõ rite factũ.
57 (Sed operæpretium esse duxi, id examinare, nũquid
sit constituendum discrimen aliquod inter sponsalia
re & verbis de futuro? de quibus hactenus diximus,
vel inter sponsalia iuris intellectu de futuro, verbis
autem cõsensum præsentẽ exprimentia: qualia sunt
ea quæ ab impuberibus fiunt maioribus septennio,
vel ab impubere cum pubere, juxta tex. in c. attesta-
tiones de despõnsa. impub. & cap. vnico. §. idem, eo-
dem tit. lib. 6 an satis sit ad eorum validitatem, quôd
verba illa de præsenti exprimantur ab impuberibus
coram parocho & duobus testibus: si post pubertatẽ
copula sequatur, vel oscula. & amplexus etiamsi ite
rum nõ exprimatur consensus coram parocho & te-
stibus? Et videtur hæc sufficere, nam impuberes ma-
trimonium contrahere intendebant, dicentes adinui
cem ego te in vxorem accipio, & ego te in maritũ,
solumque fuit ætatis defectus (quia matrimoniũ nõ
potest contrahi nisi inter puberes, ætatis. 14. annorũ
in viro, & duodecim in fœmina. c. puberes de despõ-
sa. impub. cap. vnico eodem tit. in. 6. vbi gl. & doct. o)
ætate ergo superueniente legitima, sat erit, si in eadẽ
voluntate perseuerent, quod præsumetur ex copula
vel amplexibus, osculis, & iocalibus post pubertatẽ
habitis, vel ex nixu copulæ ante pubertatem, vt in
cap. vnico. §. idem quoque de despons. impub. lib. 6.
Alfons. â Veracruce in speculo coniugiorum. 1. par.
art. 20. in fi. Probatur prætereâ ex verbis decreti cũ
sic ait, qui aliter quàm præsente parocho, vel alio sa-
cerdote, de ipsius parochi seu ordinarij licentia, &
duobus vel tribus testibus matrimonium contrahe-
re attentabuntur, eos sancta Synodus ad sic contra-
hendum omnino inhabiles reddit. At in specie pro-
posita impuberes attentarunt cõtrahere matrimoniũ
ante pubertatem, sed nõ absque parocho & testibus,
non ergo fient inhabiles ad sic contrahendum, nec in
58 cident im pœnam decreti. (Sed his non obstantibus,
contraria sententia verior mihi videtur, immo quòd
non sufficiat impuberes contrahere palàm præsente
parocho & testibus, & quod adueniente pubertate
per copulam, vel amplexus, & oscula declaretur per
seuerantia voluntatis iuris præsumptione, nisi ex-
presse consensus declaretur post pubertatem coram
parocho & testibus. Quod his rationibus instituitur,
licet inter impuberes vel puberem & impuberem
per verba de præsenti publice contrahatur, verba il-
la de præsenti resoluuntur in sponsalia de futuro iu-
ris intellectu, si sunt sponsalia, vtriusque consensus
coniugalis expressus non est: exprimi ergo oporte-
bit coram parocho & testibus iuxta formã Concilij
Tridentini. Consequentia nota est, vt ex eodẽ Cõ-
cilij sessione. 24. cap. 1. de reformatione, & ex supe-
rius traditis satis superque liquet, maior autem pro-
batur in cap. vnico. §. idem quoque de sponsa. impub
li. 6. minor etiam probatur. in. d. §. idem quoque, vbi
matrimonium cõtractum inter duos impuberes, vel
inter puberem & impuberem, non efficitur perfe-
fectum nec firmum pubertate adueniente, nisi nouus
vtriusque consensus ad matrimonium expressus vel
tacitus accedat, tacitus inquam, per copulam post
pubertatem, vel pauló ante pubertatem habitã, vel
per oscula & amplexus post pubertatem habitos, vt
ibi expendit ex eodem textu Ioan. And. in nouela,
Carol. Ruynus consil. 203. lib. 1. n. 2. conclus. 4. Abb.
in cap. vltim. in fi. de sponsali. Ant. de Butr. in capit.
attestationes de despõsa. impub. Domi. de in. d. c. vni-
co eodem titulo in. 6. Aret. consil. 142. num. 5. 6. & 7.
Præposi. in. d. cap. de illis, & cap. attestationes de des-
ponsa. impub. Couarru. in epitome de sponsa. 1. part.
cap. vltim. §. vltim. in fine, si igitur text. ille exigit
consensum coniugalem vtriusque post pubertatem,
etiam si alter eorum fuerit pubes, vt dicta sponsalia
iuris intellectu inter impuberes vel puberẽ & impu
berem contracta transeant in matrimonium, conse-
quitur, impuberes consensum coniugalem minimè
habere, nec præstare posse, vt notatur in capit. tuæ
de sponsa. estque ad id text. expressus in capit. â no-
bis vbi id notat Præpos. numero. 2. in fine de des-
59 ponsatio. impube. (Sed forsitam obijciet aliquis, sat
esse verba illa consensum de præsenti exprimentia
coram parocho & testibus, si per copulam vel alijs
signis post pubertatem declaretur perseuerantia vo-
luntatis, ex ratione text. in capit. de illis. 1. de despõ-
sa. impube. in fi. vbi mulier quæ postquam annos nu
biles attingit, & sic pubes effecta nupsit impuberi,
cum in eum semel consenserit, amplius non poterit
dissentire, nisi is cui nupsit, postquam ad legitimam
peruenerit ætatem, in eam suum negauerit præstare
consensum. Ecce ex parte puberis adfuit consensus,
vt patet ibi, cûm in eum semel consenserit. Suffi-
ciet ergo declaratio voluntatis impuberis quomo-
docunque facta, cum iam fuerit satisfactum consti-
tutioni sacri Concilij, per expressionem consensus
coram parocho & testibus ab initio factam. Huic
refractario respondere licebit, textum illum non ita
esse accipiendum: sed prout gloss. intelligit ibidem,
in verbo consenserit in fine, vbi gloss. tradit auream
doctrinam teste Pręposito ibidem numero. 4. dicens,
quôd si maior contrahat per verba de præsenti vel
de futuro cum impubere, non est proprie matrimo-
niũ, ex quo non adest simultaneus consensus. Impu-
beri siquidem deest consensus coniugalis, vt in c. â
nobis de desponsatio. impube. ibi, quod ante nubiles

annos

annos consensum coniugalem non habent: & in cap. tuæ de sponsa, verùm enimuerò pubes ipse ex promissione obligatur, licet non ex matrimonio, in quo vtriusque consensus necessario requiritur, & dum inquit tex. ille quòd cum iam semel consenserit, amplius non potest dissentire, intelligitur, nisi iusta causa dissentiendi superuenerit, nam ea censentur sponsalia de futuro, ad quorum complementum, si sint iurata, compelluntur sponsi vt in capitul. ex literis, & capit. veniens. 3. de sponsal. nisi iusta causa dissentiendi superuenerit, vt propter inimicitias, vel morbum aliquem contagiosum, vel ex alia iusta causa in arbitrio iudicantis, secundum Anto. de Bu. Panor. & modernos in capitu. requisiuit de sponsali. quod & voluit expresim Carol. Rui. consil. 203. pro

60 pe finem. Areti. optimè consi. 141. num. 6. (Denique huiusmodi contractus de præsenti inter impuberes, vel puberem, & impuberem factus, habetur vt sponsalia de futuro in omnibus, tam quoad puberem quàm quoad impuberem, tam etiam ante pubertatem, quàm post pubertatem, ex quo ex ijsdem causis dissoluitur quibus sponsalia dissoluuntur, vt asserũt Hosti. Anto. & Enri. in. d. capit. de illis. 1. de desponsi. impub. & Couarru. in epitome de sponsali. 1. part. c. 5. §. vlti. in fine, vbi ex hoc infert male dixisse Syluestrum in verbo matrimonium. 5. q. 8. & Ludo. Gozadi. consi. 2. numero. 11. 27. & 28. dum asserunt, sponsalia prædicta, iuris interpretatione de futuro, transire in matrimonium, si impubes ætate iam perfecta, & sic factus maior cõsentiat illi matrimonio, tametsi pubes dissentire velit, eiusquê consensu minime spectato, nam contra eos adducit Couarru. vltra ea quæ hoc eodem numero diximus, tex. in. d. cap. 1. §. 1. de de sponsa. impub. lib. 6. vbi matrimonium contractũ inter impuberes, vel inter puberem & impuberem, non efficitur perfectum, nec firmum pubertate accedente, nisi nouus vtriusque consensus accedat ad matrimonium tacitus vel expressus, non ergo sufficit consensus solius impuberis præstitus post pubertatem, nisi concurrat vtriusque consensus, quod & voluit Bal. consi. 194. & 200. li. 3. & Carol. Ruy.

61 consi. 203. lib. 1. (Ex quo & illud fit, vt pubes hac in specie si contrahat cum alia (ante, vel postquam impubes cum qua primo contraxerat per verba de præsenti, ad ætatem nubilem peruenerit) præsenti parocho & testibus, valeat secundus matrimonij contractus: ex sententia Bernardi in. capitul. de illis. 1. gloss. vltim. extra de de sponsa. impub. quam ibi sequuntur omnes, teste Carol. Ruynus consi. 203. libr. 1. numero. 3. 4. & 5. vbi hoc optimê probat, & prope finem amplius contendit, nempe, quòd poterit pubes ante vel post pubertatem alterius ab sponsalibus discedere, maximê ex causa, vt ibi per eum.

62 (Sit itaque resolutio in hac materia, quòd iuxta Cõcilium Tridentinum, consensus coniugalis mutuus ab vtroque coniuge est præstandus, non per verba de futuro, sed de præsenti coram parocho, vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu ordinarij licentia, & coram duobus vel tribus testibus: aliâs inhabiles ipso iure redduntur, qui sic contrahere attentarunt, ad sic contrahendum, & propter huiusmodi inhabilitatem & impedimentum, contractus redditur nullus: ita vt liceat cum alia vel alio contrahere, non obstante huiusmodi clandestinõ contractu, vtpote nullo. Quin etiam copula post sponsalia de futuro sequuta, non sufficiet ad præsumendum coniugalem consensum, nec aliquod aliud signum, nisi simultaneus consensus vtriusque coram parocho & testibus per verba de præsenti, vel signa suffi-

63 cientia exprimatur. (Quid autem statues, si contractus matrimonij fuit per verba de præsenti, sub conditione tamen de futuro possibili coram parocho & testibus, an adueniente conditione, statim absque alio actu consensum exprimente tacitê vel expresse, sit matrimonium, an verò requiritur aliquis actus saltem tacitus consensum coniugalem significans, & quod is actus corã parocho & testibus expediatur? Vidi illustres & celeberrimos iuris Pontificij doctores frequentissimê defendere assertoriam partẽ, prorsus affirmantes, firmari ea in specie matrimonium adueniente conditione, nec opus esse nouo consensu aut contractu. hæc fuit sententia Hostien. in summa Innoc. Abb. & omniũ fere scribentium in capit. de illis de condit. apposi. idem voluit Abb. in cap. super eo & Enri. in cap. fin. eodem titulo. Pãlud. in 4. sentent. distinct. 29. in. fin. quæst. 2. ad secundum & tertium: & contendunt argumentis satis debilibus hoc confirmare, ita vt relatione digna non sint. In contrarium tamen est omnium sententia Theologorum, teste fratre Francisco â Victoria in relectione de matrimonio. 2. puncto primæ partis, qui eorum authoritate & doctrina canonem tradit vniuersalem, dicens: si ex aliquo pacto vel stipulatione non statim ab initio oritur matrimonium, quidquid postea superuenerit, siue sit ætas, siue copula carnalis, siue dispensatio super impedimentum, siue conditio apposita contractui nunquam erit matrimonium, nisi de integro omnia ponantur, quæ necessaria sunt ad essenciam matrimonij, nempe, mutuus vtriusque consensus, & purus de præsenti, idest, eo tempore quo contrahũt, & quo matrimonium conficitur. Quam sententiam verissimam puto iuxta decretum Concilij Tridentini præcipientis, quòd qui aliter quàm præsente parocho & testibus consensum coniugalem præstiterint, inhabiles reddantur ad sic contrahendum, quare, non sufficient actus quibus iure canonico consensus coniugalis præsumebatur. Nunc ad propositam deueniendo speciem, qui sub conditione contrahũt licet per verba de præsenti, spõsalia de futuro in effectu contrahere dicuntur, non matrimonium quippe quod est actus legitimus, atque ideo non recipit diẽ nec conditionem, l. actus legitimi. ff. de regu. iur. quã ita intelligit Couarru. in epito. de sponsa. 2. part. capit. 3. numero. etiam 3. ratio huius est, quia cum ab initio non potuit esse consensus coniugalis, quippe qui nullam, vt dixi, recipit conditionem, & quia ante conditionis euentum poterant contrahentes reuocare consensum expresse vel tacite alteri nubẽdo; capit. de illis & c. super eo de cond. appos. quod authores contrariæ sententiæ non negant: nullus ergo fuit contractus, nec sufficiens fuit primus consensus ad inducendum matrimonium, etiam si conditio eueniat. Quod probatur, quia dissensus non tollit, nec irritat virtutem contractus perfecti & puri vel conditionalis, nec posset alter ex contrahẽtibus ante

ante conditionem impletam discedere à contractu, nam si conditio postea euenerit, remanet firmus contractus, & fingitur valere à die celebrationis eius. leg. potior. leg. qui balneum. ff. qui potio. in pign. habe. leg. 32. titulo. 15. part. 5. vbi Greg. Lup. enumerat aliquos effectus, qui ex hoc sequuntur, & alios Ant. Gomez de contractibus. capit. 11. numero. 30. licèt antea nulla esset nata actio, sed erit in pendenti, donec conditio adimpletur, vt in leg. cedere diem. ff. de verb. sig. leg. is cui ff. de actio. & oblig. leg. bouem. §. sub conditione ff. de edili. edi. §. sub conditione insti. de verbo oblig. l. 12. titulo. 11. part. 5. cum concord. per Anton. Gomez traditis. d. cap. 11. n. 28. propter quos effectus ibi ab Anton. Gomez numer. 29. enumeratos, non licet à contractu conditionali discedere ante conditionis euentum. Non sic est in contractu matrimonij conditionali, licet enim ab eo discedere, & alij nubere, ergo consensus conditionalis sufficiens non fuit, quare nec eueniente conditione sufficiens erit, nisi alius consensus denuo præstetur corā parocho & testibus, quod latius probat etiam ante Concilium frater Fran. à Victoria in. d. relectione de
64 matrimonio. 2. puncto primæ partis. (Præterea hæc communis opinio Canonistarum est contra text. in capit. super eo, de condit. apposi. vbi à contrario sensu probatur, quòd adueniente conditione, cogendus est contrahere matrimonium, qui conditionalem præstitit consensum, nondum ergo erat contractum matrimonium, etiam conditione impleta, nimirum ergo si etiam ante Concilium Tridentinum nouus cōsensus (conditione impleta) esset præstandus, nedum post dictum Concilium. Constat etiam ex. d. capit. super eo, consentum de præsenti sub conditione præstitum habere vim promissionis de futuro matrimonio contrahendo, non ergo potest iure communi trāsire in matrimonium, etiamsi conditio eueniat, nisi ea subsequantur, quæ faciunt sponsalia in matrimonium de præsenti transire: nempe, nouus consensus, vel copula, quod hac in specie probatur in capit. per tuas de cōdi. appos. vbi copula facit præsumi. quod videatur a conditione recessum. Cum autem hodie iuxta Concilium Tridentinum satis non sit copulā sequi, sed necesse sit, nouum exprimi consensum coram parocho & testibus, vt supra latius pronauimus, idem dicendum est in casu proposito; & conclusionem communem Theologorum contra iuris Pontificij doctores tenet Couarru. in epitome de sponsalibus. 2. part. capit. 3. numero. 5. post diuum Thom. in 4. senten. distin. 29. quæst. 3. versic. ad tertium. Ioan. Maior in 4. dist. 27. quæst. 4. col. 2. & Adria. in 4. tractatu de matrimonio c. ad discernendum, per eum ci-
65 tatos. (Quid autem si inter duos quibus canonicum suberat impedimentum, contractum fuit matrimonium de præsenti. sub conditione, si Papa dispensauerit, coram parocho & testibus, an dispensatione sequuta, sit statim absque nouo consensu matrimoniū, an sponsalia, ita vt licèt coniugium non sit, possint tamen cogi ad contrahendum? Iuxta Theologorum præmissam sententiam, vt sponsalia iudicantur, & quilibet poterit pœnitere, etiam post obtentam dispensationem, nisi nouus adsit consensus, quod erit indubium iuxta Concilij Tridentini decretum, sed præmissa nostratum communi sententia, quid sit sta-

tuendum tractat optimè Couarru. in epitome de sponsali. 2. par. c. 3. nu. 7. & 8. Quid autem dicemus, si matrimonium contrahatur solenniter sub conditione contra substantiam matrimonij, impossibili, vel turpi, an reijciatur conditio, & purus maneat contractus, an verò vitietur & irritetur? Discutit late Couarr. d. capitulo. 3. §. 1. & 2. vbi ad saturitatem videre licebit, quid sit obseruandum, & Alfons. a Ve-
66 racruce in speculo coniugiorum. 1. part. articul. 18. & 19. ad eos recurrito. Sed dubiū celebre sese offert, an iuxta Concilium Tridentinum sit in foro iudiciali iudicandum matrimonium, si quis ex consensu fœminæ protestetur, se nolle coniugalem consensum præstare, etiamsi quæcunque verba consensum significantia ab illo die protulerit quandocunque, ac demum illa verba coram pluribus proferat. Et certe ante Concilium Tridentinum verius erat, non esse matrimonium iudicandum hac in specie, modo de protestatione prædicta iudici constaret, vt Abb. existimat in cap. tua nos de sponsal, cui Feli. accedit in cap. cum. M. Ferrariensis numero. 80. de constitu. nisi post ea verba copula carnalis sequuta fuerit: per quam recessum videtur a protestatione, vt ibidem Felin. annotauit, & post eum Couarru. in epitome de sponsal. 2. part. cap. 2. numero. 3. qui addit consensum vtriusque expressum exigi in huiusmodi protestatione, ne tantum sacramentum leuitate contrahentium illudatur. nec id mirum quidem, cùm & in alijs actibus consensus expresus requiritur partis, cui nocere possit protestatio in contractibus libere factis, vt notat Bar. in. l. non solum. §. morte nu. 22. & 23. ff. de noui op. nun. & Alex. ibidem n. 31. vbi attestatur hanc esse receptam sententiam, Deci. in capit. cum. M. Ferrariensis num. 23. extra de constitu. dicit etiam ibidem Couarr. quòd si protestatio hæc fieret absque alterius consensu, non iuuaret protestātem, ex sententia gl. communiter recepta in cap. tua nos de sponsa. quam sequuntur Abb. & Ripa. nu. 56. in. d. cap. cum. M. Ferrarien. Iuxta Concilium autem Tridentinum non sufficit copula ad confirmandum huiusmodi contractum matrimonij, quippe qui ab initio erat nullus ex defectu consensus: sed denuo exprimi oportet nouus consensus, coram parocho
67 & duobus testibus. (Infertur ex superius traditis, furiosum non posse contrahere matrimonium, & si contraxerit, esse nullum, ob defectum consensus, vt in cap. cum dilectus de sponsali. & in l. 2. titul. 2. part. 4. notat magister sententiarum in. 4. distinctio. 34. & ibi diuus Thom. art. 4. non enim fieri potest a furioso actus consensum exigens, vt in. l. furiosum. Cod. qui test. face. pos. Clem. 1. de homi. fallit in furioso per dilucida interualla, nam tempore sanæ mentis poterit matrimonium contrahere, secundum gloss. in. d. capit. dilectus. cap. quanuis. 7. quæst. 1. l. diuus. ff. de off. præsid. & in dubio præsumeretur contraxisse, cùm esset sanæ mentis, quandoque tamē tempore furoris, ex actus qualitate vt probat ipse Couarru. id epitome de sponsali. 2. par. cap. 1. nu. 7. qui num. 8. & 9. asserit, matrimonium amentecapto vel ebrio cōtractum eadem ratione esse nullum propter defectum consensus. Mutus tamen, & surdus, si nō careat intellectu potest signis matrimonium contrahere, prout pulchre insinuat Paul. Parisi. consilio.

63. lib

68 61.libro.4.(Sequitur in diffinitione, indiuiduam vi-
tæ consuetudinem retinens, hoc ideo dicitur, quia
matrimonium iure naturali & diuino indiuiduum
est, & indissolubile vinculum, iuxta illud, quos Deus
coniungit homo non separet, Matthæi. 19. & probat
Alfonsus â Veracruce in speculo coniugiorum. 2.
part. art. 7. optimê Fortun. Gar. in.l. 1. col. 9. ff. de
iusti. & iu. Cui sententiæ obiici solet: matrimonium
quandoque ante mortem solui quo ad vinculum, &
quandoque quoad mutuam cohabitationem. quoad
vinculum soluitur matrimonium ratum & non
consumatum, per religionis ingressum & solennem
professionem, vt in capitulo. 2. & capitulo ex pu-
blico, de conuersio. coniuga. diuus Thom. 2.2. quæst.
88. & in. 4. senten. dist. 38. Medina de restitutio. q. 3.
causa. 8. in responsione ad tertium. Couarr. in epito-
me de sponsali. 2. part. c. 7. §. 4. numero. 6. Alfonsus â
Veracruce in speculo coniugio. 2. part. articulo. 28.
conclus. 2. & 3. Ioann. Brunelus de sponsali. conclus.
1. numero. 5. denique hoc est nouissimê statutum per
sanctam Synodum Tridentinam sessione. 24. de ma-
trimonio canone. 6. cuius verba sunt, siquis dixerit
matrimonium ratum, non consumatum, per solenn͂e
religionis professionem alterius coniugum non di-
69 rimi, anathema sit. (Sed prout præfati doctores
resoluunt, hoc diuortium quoad vinculum matri-
monij non humana, sed diuina authoritate fit: quia
indissolubilitas matrimonij statuta est iure diuino,
vt constat Matthæi. 19. per illa verba quos Deus cõ
iungit homo non separet. Ecclesia ergo non potuit
aliquid contra id præceptum diffinire, sed ex ver-
bis ipsius Christi intellexit, dissolui posse matrimo-
nium non consumatum: non ergo dissolui potuit ma
trimonium, nisi in casu quo Christus insinuauit dis-
soluendum, ex verbis, vel reuelatione facta, vt in
capit. ex parte tua de conuer. coniugat. vbi summi
Pontifices loco Dei constitui, cognoscentes volun-
tatem diuinam, declarauerunt ex intentione Christi
fuisse, matrimoniũ ratum non consummatum solui
per ingressum religionis & solennem professionem,
vt rectê aduertit Alfons. â Veracruce. d. 2. part. artic.
28 conclus. 3. & Couarrubias. d. capit. 7. §. 4. nume-
ro 6. vbi refert, Christum Iesum Ioannem Euangeli-
stam â nuptijs ad castitatis professionem vocasse,
adfertquê in testem Diuum Hieronymum in prolo-
go Apocalypsis. Alia exempla referunt in capitul.
scribit nobis. 27. q. 2. quibus exemplis & alijs, hoc
nobis mater Ecclesia Catholica declarauit, vt vltra
supra citatos nobis insinuat Natalis Beda in censu-
ra errorum fabri super Euangelium Ioann. eandem
sententiam profitetur Paluda. in. 4. sentent. distinct.
27. q. 2. ad fin. & Ioann. Maior ibi. q. 2. colum. 2. &
Iacob. Almain de potestate Ecclesiæ capit. 15. Fra-
ter Domin. â Soto libro. 7. de iusti. & iu. q. 2. artic. 5.
pagina. 649. prope finem versiculo negamus ergo, &
cætera. (Et quamuis votum solenne dirimat vin-
70 culum matrimonij rati & non consumati: secus ta-
men erit dicendum in voto simplici. Quia per vo-
tum solenne fit traditio realis personæ, non verô
sic per votum simplex, in quo solum est promis-
sio nuda absque traditione. quicunque ergo se al-
teri tradit, suam illi voluntatem mancipando, iure
naturæ & diuino fit inhabilis ad alium statum. Qui
vouet solenniter, sese tradit Deo, abdicando ab se
ius ducendi vxorem possidendiquê propriam, quã
non cognouit carnaliter. Nimirum ergo si vincu-
lum matrimonij rati & non consumati fortiori actu
dirimatur, nempe, ex professione, solenniquê vo-
to castitatis, & sic traditione reali ad spiritualia sub
sequuta, non sic per votum simplex castitatis quo
hæc traditio realis non fit, sed est simplex promis-
sio, ita explicat Thom. in 4. sententiarum distinct.
27. quæst. 2. ad finem, & ibi Paluda. quæst. 3. idem
Thom. distinct. 38 quæst. 1. Fortuni. in capitul. 1. de
pact. numero. 15. Ambros. Catharinus libr. 6. con-
tra Cayetan. capitul. 3. Couarrubias de sponsali. 2.
parte. capit. 7. §. 4. numero. 7. & 8. sensit Medina
de restitutione quæst. 3. 8. causa ad tertium, dicens
quôd licêt matrimonium ratum sit, interim tamen
dum non fuerit per copulam consumatum, non est
alter alteri sui corporis debitor, ideo nimirum si per
religionis ingressum & professionem votumque so-
lenne, vinculum matrimonij dirimatur, idem vo-
luit Frater Domin. â Soto libro. 7. de iustit. & iure
quæst. 2. articulo. 5. pagi. 649. colum. 1. versiculo, sed
interrogas, vbi hoc probat optimo simili. Nam si
dominium, inquit, rei tuæ alteri tradidisti, nullate-
nus illam citra furtum potes surripere, secus si pro-
misisti, quandoquidem tunc nondum dominium â
te abdicasti. leg. traditionibus. C. de pact. causæ enim
superuenire possunt, ex quibus non reddas vt Ioan.
â Medina aduertit in codice de rebus restituendis.
quæst. 3. vbi refert duodecim causas atque ideo vo-
tum simplex, hoc est, promissio castitatis absque
solennitate & traditione, quæ fit per professionem
solennem non dirimit matrimonium, quamuis vo-
tum solenne illud dirimat, hac eadem ratione proce-
dit decisio text. in. leg quoties. Cod. de rei vendi.
leg. 50. tit. 5. part. 5. vbi ille est potior in dominio cui
res prius traditur, licet alius in titulo præuenerit;
quia donec res traditur non perditur eius dominiũ.
leg. traditionibus Cod. de pact. sic & votum solen-
ne dirimit matrimonium ratum & non consuma-
tum, quia per votum solenne traditur persona vo-
uentis Deo: & licet titulus matrimonij sit anti-
quior, quia tamen persona non dum erat tradi-
ta alteri coniugi per copulam, præfertur religio &
votum solenne, cui traditio personæ facta fuit. Et
hoc fit iure diuino. nam licet cæremonia voti sit de
iure positiuo, vt in capit. vnico de voto libro. 6. &
latê explicat Domi. a Soto libro. 7. de iustit. & iure
quæst. 2. articul. 5. contra Cayeta. & Scotum in. 4.
distinctio. 38. vel vt inquit Frater Franciscus a
Victoria in relectio. de potestate Papæ & Concilij
columna. 7. pagin. totius operis. 220. votum solenne
est de iure positiuo, quo ad determinationem & mo-
dum, puta, qua ætate, & quo ordine, & quo tempo-
re &c. sed non quoad substantiam suam, quia quo ad
eam est de iure diuino, vt probat Victoria vbi supra
71 (Denique hæc est vera resolutio, vt discrimen sit in-
ter votum simplex & solenne: illud matrimoniũ im-
pendit cõtrahendum, non tamen dirimit contractũ,
impedit inquam, quia peccatũ est mortale post emis-
sum votũ simplex religionis connubialia fœdera ce-

lebrare. tenet tamen matrimonium. Solenne autem non modô matrimonio contrahendo obstat. verum & contractum dirimit nondum consumatum: non tamen dicitur hæc vera diremptio, quia nullũ fit: sed dicitur eô dirimire quôd personas inhabiles reddit ad contrahendum, vt in capit. vnico de voto & voti redemp. libro. 6. & vt ibi dicit tex. in duabus dum taxat materijs voto solemni locus est, scilicet, in professione religionis, & in successione sacri ordinis, præsbiteratus, & diaconatus: atque idem ante illum tex. voluit Thom. â Domi. de Soto relatus libro.7. de iusti.& iure. quæstio.2. articul. 5 pagin.

72 637. columm. 2. in principio. (Sed per huiusmodi sacris ordinis susceptionem non dirimitur matrimonium ratum, etiam si carnali copula non fuerit consumatum, iuxta decisionem text in extrauaganti antiqua Ioann.22. titul. de voto, gloss. communiter recepta in d. capit. vnico de voto, in 6. Immo nec per episcopalem dignitatem dissoluitur, vt in capit. ex parte.2. vbi hoc Anto. notat. de conuersi. coniug. Ioann. And. in. d. capit. vnico de voto lib.6. Aretin. consil. 59. columm. 2. Paluda. in.4. sententiarum distinct. 27. quæstione. 3. ad tertium. Flor. 3. part. titul. 1. capit. 21. §. 3. Couarrub. in epitome de sponsa. 2. part capit. 7. §. 4. numer. 9. qui huic opinioni accedit contra Hosti. in summa titul. de conuersi. coniug. colum. 4. & 5. & Ioann. Lupi. Segouien. in tractat. de

73 matrimonio numer. 34. & 35. & sequen (Matrimonium autem ratum, & consumatum nullo modo dissoluitur quoad vinculum, etiam per solenne votum, seu religionis ingressum, & professionem: quia coniugi fuit facta realis traditio per copulam. capit. cum societas. 27. q. 2. Probatur quoniam Christus Matthæi. 19. indissolubilitatem matrimonij ostendens, dixit, erunt duo in carne vna, Genesis. 2. Itaque iam non sunt duo sed vna caro, quos ergo Deus coniungit, homo non separet, significauit itaque, illam indissolubilitatem esse propter vnitatem carnis, quæ vnitas prouenit ex copula carnali: per quam facta fuit realis traditio corporis â coniuge coniugi, voluit ergo ecclesia ex his Christi verbis diffinire, matrimonium consumatum per copulam esse omnino indissolubile quoad vinculum: etiam si alter eorum religionem fuerit ingressus, & solemniter professus, altero viuente & inuito, vt in capit. verum & capit. vxoratus, & capit. ex parte tua de conuers. coniuga. capit. sunt qui dicunt, capit. Agathosa. capit. siquis coniugatus capit. si tu abstines. capit. quia Agathosator. 27. quæst. 2. est què communis omnium theologorum sententia, quam probant Alfons. â Veracruce in speculo coniugio. 2. part. arti. 28. conclus. 3. Couarrub. & alij supra citati Domi. â Soto libro. 7. de iust. & iure. quæst. 2. articul 5. pagin. 649. colum. 2. ad fine vbi reddit rationem differentiæ inter matrimonium ratum, & consummatum, nempe, quia & si consensus ratum matrimonium efficiat, licitum tamen est inde, quandiu non est consumatum, ad meliorem frugem conscendere, consumato verô matrimonio per copulam, quia ex natura sua est procreatiua prolis, ascensum, propter iniuriam quæ educandæ proli

74 irrogaretur. prohibet (Sed hic nõ ab re incidit quæstio solemnis, nunquid per dispensationem Papæ dissolui possit matrimonium ratum, vel consumatũ quoad vinculum. Et quôd dissolui possit matrimonium ratum & non consummatum summi Põtificis dispensatione, asseruit Bernar. in capit. ex publico de conuers. coniuga. in gloss. vlti. quam ibi sequitur Panormitanus eam dicens communiter â Pontificij iuris professoribus receptam, Præposi. in capit. vlti. de sponsa duorum in fi. Deci. consi. 112. Felin. in cap. quæ in ecclesiarum numer. 10. de consti. idem voluit Hieron. Gratus consi. 1. numer. 31. libr. 7. & Ferdin. de Loazes in tracta. de matrimonio. 2. dubio & 2. argumento pro parte affirmatiua. idem in tracta. de noua conuersione paganorum. colum. 33. nec desunt ex theologis, qui huic opinioni suffragentur, siquidem Siluest. in verbo diuortium. quæst. 4. eam sequitur & defendit Caieta. in opere. 17. quæstionum. q. 25. & Ambr. Catharinus libr. 6. contra Caietanum. capit. 3. de quo valde miratur Couarru. in epitome dispõsal. 2. part. capit. 7. §. 4. numero. 14. in fine, vtpote qui soleat aliâs Caietani scripta satis acriter insectari, & in hac opinione se Caietano subscripserit. Nititur enim Cayeta. reprobare communem opinionẽ theologorum, qui post Magistrum in 4. sententiarum distinct. 26. asseuerant, matrimonium ante carnalem copulam significare coniunctionem Christi & Ecclesię atque ideo indissolubile vinculũ esse, ad cuius reprobationẽ adducit tex. Leonis Papæ a Graciano relatum in. capit. cûm societas. 17. quæst. 2. cuius veram literam & intellectũ tradit Couarru. loco proximê

75 citato. (Verûm theologi omnes, exceptis Caietano, Siluestro, & Ambrosio Catharino supra citatis, asseruunt, veram conclusionem esse, summum Potificem non posse dispensare in matrimonio rato, etiamsi nõ fuerit consumatum, quia licêt dissolui possit per religionis ingressũ, vt numeris præcedentibus resoluimus, id licuit ex diuina dispensatione, vt satis superque prouauimus: non ergo dissoluetur per sũmi Põtificis, vel alterius hominis dispensationem, & hanc sententiam esse communiter receptã a theologis attestatur idem ipse Caietanus: & alij idẽ tenẽtes, idẽ asseuerant, nempe Couarrub. in epito. de sponsa. 2. part. capit. 7. §. 4. numero. pen. & Frater Alfonsus a Veracruce in speculo coniugio. 2. part. artic. 28. cõclus. 3. ad finem, cui magis patrocinatur Abb. in. d. cap. ex publico in fi. de conuers. coniuga. Ioan. Lup. Segouiensis eam sequitur in tract. de matrimonio. 1. part. numer. 30. & seq & Iacobus Almain de potest. Ecclesiæ. capit. 15. est optimus text. in capit. vlti. de transactio. ibi, a seueritate canonica circa illud recedere nõ licebit, eandem communem esse attestatur, eam sequutus frater Francis. a Victoria in tracta. de potestate Papæ & Concilij cõclusione seu propositione. 1. in respons. ad. 1. argumentum & Frater Dominic. a Soto libro. 7. de iusti. & iure. quæst. 2. articul. 5. pagin. 649. columna. 2. ad medium, vbi carpit & meritô Cayetanum dicentem, summum Pontificem posse dispensare in matrimonio rato, non consumato, in hæc verba. Sed profectò (vt bona venia grauissimi authoris dixerim) adest absurda cõclusio, & nullo vnquam sæculo admittenda, vt antequam illam concederet, dimouere animum deberet ab illa ratione solemnis voti, quam hic refellimus, hactenus

ctenus

76 etenus Soto. (Ex quo proculdubio reijcienda est opinio Soccini consi.28.libro. 1.numero. 9.dicentis, Papam posse dispensare, vt matrimonium ratum & carnali copula consumatum dirimatur quoad vinculum, cui accessit Deci.in capit.quæ in ecclesiarum numero.13. extra de consti. & Hieroni.Grat.consil. 1.lib.2.numero. 31.& Sigismundus Lofredus consi. 50.nume.41.quam falsam esse censent cæteri omnes, nulla quippe causa reddi potest, quare id quod iure naturali & diuino prohibetur, Romanus Pontifex permittere valeat: tametsi legē naturalem & diuinā interpretari possit. Quamobrem non posse hac in specie dispensare asserit Bal.in.cap.lator de re iud. Panor.in capit.ex publico in fin de conuer.coniuga. Felin.in capit. quæ in ecclesiarum numer.13.extra. de constitut. Alfons.à Veracruce in speculo coniugio. 2.part.articu. 28. conclus.3.prope finem, Couarrub. in epitome de sponsali. 2. part.capit.7.§. 4.in fi. quibus cæteri frequentius accessere, in hoc etiam deceptus fuit Ioan. And. pater Canonistarum dictus ob eius insignem doctrinam & eruditionem, in capit. quod votum de voto, & voti redemp.in 6.dicens, posse Papam constituere quòd per secundum matrimonium ratum & consumatum irritetur primum ratum & non consumatum, cui accessit Panor.in.d.capit.ex publico de conuersio.coniugat. aberrauit etenim teste Alfonso à Veracruce in speculo coniugio.
77 2.part.art.28.concl.4.in.2.ratione. (Ego in omnibus supra duobus numeris præcedentibus traditis, libenter adhæreo sententiæ communi Theologorum: potestas enim summi pontificis à Deo per sacras literas immediatè tradita est, & ab eo solo dependet, quo fit, vt sicut ad iuris pontificij doctores spectat sacros canones iusque positiuum exponere, suaque sapientia illustrare: ita sacrarum literarum interpretatio ad sacros spectat Theologos & sanctæ matris Ecclesię doctores, vndè eis hac in re magis credendum est, quam Canonistis, veritas quæ ab eis discutienda est, & potissimum ab his qui sanctorum cathalogo sunt adscripti. Amicis enim suis & non alienis reuelat arcana, iuxta illud Ioannes. 15. vos autem dixi amicos, quia quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis: tractent fabrilia fabri, (vt est in prouerbio.) Quare proculdubio communis Theologorum opinio tenenda est, quæ habet non posse summum ecclesiæ præsulem dispensare super matrimonij rati & non consumati dissolutione, iuxta illud quos Deus coniungit homo non separet, Matth. 19. ille enim tantum potest ratum matrimonium dissoluere, qui legem dedit de eius indissolubilitate, sed solus Deus eam dedit vt superius diximus, solus ergo ipse Deus poterit dissoluere, cuius voluntatem ecclesia declarat ex Christi verbis, vt asserit Alfonsus à Veracruce in speculo coniu.2.part.articul.28.conclus.1.&
78 4. (At matrimonium infidelium legitimum verum & consummatum dissolui potest in tribus casibus expressis. 1. ad Corinth.7. & ab ecclesia determinatis in. capit. quanto, de diuort.pro causa & ratione Paulum adducente id dicentem. Ex quo sequitur quòd si verè dissoluitur matrimonium quoad vinculum, non fit per ecclesiæ præceptum, sed per Dei determinationem & dispensationem: vt rectè explicuit Hugo de sancto Victore libro. 2. de sacrament. part. 11.cap. 13. & Frater Alfonsus à Veracruce in speculo coniugiorum.2.part.capit.28. conclus. 4. optime explicans Pauli sententiam. Primus casus est, quando alter infidelium conuertitur ad fidem, & qui infidelis remanet, non vult simpliciter cohabitare fideli, tunc fidelis poterit aliam ducere, & dissoluitur matrimonium, ne fidelis sit seruituti subiectus. Secundus casus est, quando infidelis vult cohabitare fideli, licet non velit conuerti, sed tamen non vult sine contumelia creatoris, quam vitare tenetur fidelis & potius mortem subire, quàm id permittere: poterit ergo alium ducere coniugem. Tertius casus est, quando infidelis vult cohabitare fideli, sed pertrahit eum ad peccatum mortale, non cogetur fidelis cum hoc periculo cum infideli cohabitare, sed debet monere & cogere infidelem, vt desistat ab huiusmodi scandalo & pertractione, quòd si nolit facere, poterit fidelis discedere, per quem discessum soluitur matrimonium, & poterit aliam ducere, vide obsecro Alfons.a Ve-
79 racruce hoc latissimè discutientem. (Dissoluitur quandoque matrimonium, non quoad vinculum ipsum coniugale, sed quoad thorum & mutuam cohabitationem, ita vt neutri eorum liceat alteri nubere, licet ex aliqua causa eos iudex Ecclesiæ separauerit. Prima causa separationis est propter sæuitiam mariti, propter quam separatio fienda est quoad thorum & mutuam cohabitationem, nisi vir dederit sufficientem cautionem de vxore non offendenda.cap. 1.de lit.contest.capit.literas de resti. spolia.vbi Abb. & Præpos.in. capit. 1. de diuort. Hypoli in.leg.fin. C.ad.l. Corn. de sicar.vlti.colum. Aimon Crauett. consi.31.Gerald.de Petra sancta singul.65.cum concordan. & exemplis per Couarrub.traditis in epito. de sponsali.2. parte. capit.7.§.5.numero.1.& 2. qui refert alias causas separationis matrimonij quoad thorum & mutuā cohabitationem, nempe furoris secundum receptiorem sententiam, teste Alexan.in.l. si cum dotem. §. si maritus ad finem. ff. solu.matri.
80 (Tertia causa separationis est hæresis superueniens alteri coniugi. capit.2. de diuor.capit. vltim.de conuersi.coniuga. & postquam ex hac causa facta fuerit separatio, non cogetur redire ad coniugem hereticū, etiamsi pœnitentia ductus ad ecclesiam redierit, vt contra glo.ibi probat Abb. in. c. vlt. de conuer. cōiug.& in.c.de illo de diuor.per tex.ibi.quam sententiam pluribus rationibus defendit frater Alfon. de Castro in libro de iusta hæreticorum punitione lib. 2.cap.7. Couarrubias de sponsa.2.part. capit.7.§. 5. numero.4.qui post Alfons.a Castro hoc limitat, quādo Catholicus ab hæretico discessit, præmisso iudicio Ecclesiæ: secus si propria authoritate discessis, quia tunc conuersus repetet vxorem ad cohabitandum, & debitum reddendum vel exigendum: habemus hodie decretum Concilij Tridentini sessione. 24.canone 5. de matrimonio, disponens circa hoc in hæc verba. *Siquis dixerit propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à coniuge, dissolui posse matrimonij vinculum, anathema sit.*
81 (Quartā causa separationis coniugum quoad thorum & mutuam cohabitationem est, propter crimen nefandum

dum sodomiæ. capit. omnes accusationes. 32. quæst. 7. Calderi. Anto. Abb. & Ana. in capit. maritus de adulterijs, Silnester in verbo diuortium quæst. 7. quorum opinio est communis, vt fatetur Abbas in d. cap. maritis, & Lambertinus de iure patronatus. 1. part. secundi libri. quęst. 9. articul. 18. in fi. Diuus Ambrof. 1. ad Corint. capit. 7. cum concordanti. per Couarrub. traditis in epitome de sponsal. 2. part. capit. 7. §. 5. numero. 6. vbi ex Ambrosio colligit, posse vxorem petere separationem à viro quoad thorum si fuerit à viro tentata ad vsum cõtra naturam, quòd etiam Barba. asseuerat in consi. 64. libro. 1. Deci. in

82 l. 1. numero. 8. C. de secund. nupt. (Quinta causa separationis quoad thorum & mutuam cohabitationẽ est fornicatio vxoris, siue adulterium, vt constat ex Euangelio Matthæi capite. 19. dicentis, quicunque dimiserit vxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mechatur: licet igitur vxorem dimittere propter fornicationẽ, & id iura canonica passim referunt. capit. ex parte de sponsal. capit. ex literis. capit. gaudemus de diuort. capit. intelleximus. capit. fi. de adulte. capit. tuæ de procura. l. consensu. Cod. de repudijs. tamen est necessarium iudicium ecclesię ad hanc separationem constituendam. cap. plerumque de donat. int. vir. & vxo. capit. porrò de diuort. si tamen adulteriũ esset notorium, posset vir vxorẽ propria authoritate expellere. cap. significasti de diuor. l. 8. titu. 2. part. 4. quòd explicat optimè Couarrub. in epitome de sponsal. 2. par. capit. 7. §. 5. numero. 9. & seq. qui paragrapho. 6. sequenti numero. 13. & vlti. latè discutit, an repudiata, ex iudicis sentẽtia, vxore ob fornicationem, liceat marito aliam vxorẽ accipere, viuente prima, idem latius tractat Alfon. à Vera cruce In speculo coniugiorum. 3. part. arti. 7. quod nõ examino, eo quòd tex. habemus hodie expressum id decidentem in Concilio Tridentino sessione. 24. canone. 7. de matrimonio, nempe, propter adulterium alterius coniugum matrimonij vinculum non posse dissolui. & vtrunque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero coniuge viuente, aliud matrimonium contrahere: mecharique eum, qui dimissa vxore adultera, aliam duxerit, & eam, quæ dimisso adultero alij nupserit, vt in capit. quemadmodum. 32. q. 7. & qui dixerit ecclesiam errare, cùm hæc docuit & docet iuxta Euangelicam & Apostolicam doctrinam, anathema sit, quo circa iam

83 nec hæsitationi locus relinquitur. (Si ergo in casibus superius traditis dissoluitur matrimonium, quomodo in diffinitione dicimus, indiuiduam vitæ? &c. Respondeo cum Accursio in princ. insti. de patr. pot. quoad affectionẽ & promissionem dicitur matrimonium indiuiduam vitæ consuetudinem retinere, satis enim est coniuges hunc præstare consensum, & talẽ habere animum, vt coniunctio eorum constans sit & perpetua, vt in capit. solet. 32. quæst. 2. Hosti. in sum ma titul. de matrimonio. §. 1. Præpos. in rubr. de sponsali. numero. 5. vnde verè dicitur promittere indiuiduam vitæ consuetudinem, qui matrimonium contrahit, vt Theophilus explicat in. d. principio insti. de patria pot. & Ioann. Maiorin. 4. senten. distinct. 26. quæst. 1. Couarrub. in epito. de sponsali. 2. part. capit. 1. numero. 8. Ioann. Brunelus

84 de sponsalibus conclusione. 1. numero. 5. (Dicitur in diffinitione, vitæ, quia morte soluitur matrimonium. Dixit Apostolus. 1. ad Corinthios. 7. in fine, & iterum ad Romanos. 7. mulier mortuo marito à lege eius soluta est: ideo nubat in domino, capite, additur. 27. quæstio. 2. capite. penultimo. & vltim. de secund. nupt. quare etiam si miraculosè maritus resurgeret non rediret ad vxorem, maximè si iam alteri copulata esset, vulgaris gloss. in. capit. 2. 32. quæst. 7. Ioann. Brunelus in tracta. de sponsalib. conclus. 1. numero. 6. quemadmodum nec beneficiatus resurgens rediret ad beneficium, maxime si iam

85 alteri esset collatum, vt ibidem probatur. (Dicitur præterea, vitæ consuetudinem retinens, propter seruitia mutua ad quæ inuicem coniuges astringuntur. cap. mulierem. 33. quæst. 5. capit. literas, vbi Bald. de restitu. spolia. hoc præseferunt verba Domini, propter hoc relinquet homo patrem & matrem & adhærebit vxori suæ. Genesis. 2. & 3. Esdre 4. numero. 9. Marci. 10. ad Ephes. 5. 1. ad Corinth. 6. capit. gaudemus versicul. quia. de diuorti. capit. his ita. 32. quęst. 2. non enim habet alter coniugum sui ipsius corporis potestatem. 1. ad Corinth. 7. cap. si tu abstinens. 27. quæst. 2. capit. quidquid. 32. quæst. 2. hæc

86 sufficiunt quoad matrimonij diffinitionem. (Visa diffinitione matrimonij, superest vt tria in eiusdem matrimonij tractatione examinemus, primũ, quorsum institutum fuerit matrimonium & vnde originem sumpserit: secundum de effectu ipsius: tertium de impedimentis eiusdem. Et imprimis scire oportet, matrimonij institutionem factam fuisse ab ipso summo omnium rerum opifice in statu innocentiæ ante peccatum, non enim erat eo tempore fornicatio nec suggestio carnis, fuit itaque tunc temporis institutum matrimonium in officium naturæ, ad multiplicandum genus humanum & cõseruationem speciei. Nam deficiente maris & fœminæ coniunctione, deficeret generatio; & per consequens periret humana species, institutum ergo fuit in officium naturæ. Ioan. Stobe. sermone. 65. Alfons. à Veracruce in speculo coniugiorum. 2. part. articulo. 1. conclus. 1. §. his ita. 32. quæst. 2. capit. sicut. 27. quæstio. 2. l. 4. titulo. 2. part. 4. probatur authoritate sacræ scripturę Genes. capit. 1. crescite & multiplicamini, atque idẽ repetit post diluuium omnibus hominibus penè cõsumptis. Genes. 8. Institutum etiam fuit matrimonium tãquam prima humanæ societatis copula, quæ amicabilem quandam coniunctionem, alterius quidem regentis, alterius verò obsequentis, complectebatur, quod probatur dum Genes. capit. 2. dixit dominus, faciamus ei adiutorium simile sibi, & adnotauit Thom. in 4. sententiarum. distinct. 26. quæst. 1. & deducitur ex. l. 1. §. ius naturale. ff. de iust. & iur. vbi Fortun. Garsia colum. 6. illatio. 10. ad idem conducit text. optimus in capit. ius naturale. 1. distin. & in. §. 1. instit. de iur. natur. idem ex Platone expendit Ludo. Celi. libro. 15. capit. 13. quibus concinuit sententia Aristote. 1. Politi. capitulo. 1. in principio quem refert Couarrubias in epito. de sponsal. 2. part. capitulo. 1. §. vnico num. 6. Ex quibus constat in officium naturæ matrimonium ab initio fuisse institutum ante peccatum.

87 (Cæterum post peccatum fuit in-

institutum ob remedium fornicationis, vt carnis vitium cohiberetur, possitquè fieri absque peccato. Per peccatum namquè facta fuit rebellio maxima carnis, & spiritus, & concupiscentia vehemens, quæ vix cohiberi potest, secundum Paul. ad Roma. 7. tex. in capitul. Paulus 32. quæst. 5. Hieronym. in Epistola ad Eustochium. Tiraquell. in libr. de constituto. 3. par. limit. 7. nu. 3. & sequent. Quamobrem Deus dedit matrimonium in remedium, vt ei liceret accedere ad mulierem, absquè peccato, & se abstineret ab alijs, quod Apostolus docet. 1. ad Corin. 7. dicens, vnusquisque habeat suam propter fornicationem, d. §. his ita, & capit. sicut 32. quęst. 2. & hęc institutio matrimonij ad remedium facta fuit implicitè à Deo cū dixit mulieri, Genesis. cap. 2. in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, qui dominabitur tui. Adæ vero dixit, quia audisti vocem vxoris, &c. ex quibus verbis, & sequentibus insinuasse videtur, copulam non fuisse in officium tantum, sed etiam in remediū. Sed & expresius hoc constituit Dominus post Diluuium. Genesi. capit. 9. cum dixit Noe, & filijs eius: crescite, & multiplicamini, & implete terram, vt nobis insinuat Frater Alfons. à Veracruce, in speculo coniugiorum, 2. part. art. 3. versicu. attamen post peccatum. Idem docuit Augustin. à Magistro sententiarum citatus in 4. distinct. 36. Coloniense Concilīū, titul. de matrimonio, capit. est autem glos. & Cardinalis à Turrecremata in summa. 27. quæstio. 1. & probatur in capite nuptiarum. 27. quæstione, 1. idem voluit Pręposit us in rubrica extra de sponsalibus, n. 10. & 11. Couarruuias in epitome de spōsalibus 2. parte capite. 1. §. vnico, numero. 6. est text. regni nostri idem probans in l. 4. ad finem. titulo. 2. part. 4. adde Ioānem Brunelum in tractā. de sponsal. 1. conclus.

88 numer. 13. & 14. & capit. quidquid. 32. quęst. 2. (Ex quibus constat, propter dictas causas matrimonium a catholicis esse contrahendum, non propter diuitias, vel pulchritudinem, aut alias huiusmodi, per glossā, in summa 27. quæstion. 1. enarratas. Nam si ob eas contrahatur non ritè contrahitur, quantùis matrimonium valeat, vt in capitul. tua de sponsal. vbi Panormitan. hoc asserit, & diuus Thomas, in 4. distinction. 30. quæstio. 1. articul. 3. Maior, in 4. distinct. 26. quæstion. 2. cæterum si ob has casus, nempe, pulchritudinis, diuitiarum, vel libidinis principaliter contraheretur matrimonium, & de tali animo constaret, non licitè contraheretur; sed cum graui peccato, vt probat Ambrosi. Catharin. contra Caietan. capitul. de matrimonio, Couarruuias, de sponsal. 2. part. capitul. 1. §. vnico, numero. 7. facit, l. 4. in fin. tit. 2. part. 4. cap. solet. 22. quæstio. 2. Præposi. in rub. de sponsal. numero 11. non tamen est peccatum mortale, si causa principalis non sit immodica, & effrenata secundum Thomā, d. distinct. 30. optimè explicat Tiraquell. 2. lege connubiali gloss. 1. part. 1. numero 28. (

89 Quoad secundum de effectu matrimonij dico, tres esse effectus, seu tria bona: nempe, finem, prolem, & Sacramentum, capitul. sicut. & §. his ita in fine. 32. quæst. 2. capit. omne. 27. quæstio. 2. quæ trasumpta fuerunt ex Hieronym. & Augustino, libro de bono coniugali, text. Regni nostri in l. 3. tit. 2. part. 4. Hostiensi. in summa de matrimonio, §. quare contrahatur, versicul. porrò. Bald. in l. 1. in princip. C. de priuileg. dot. Præposi. in rubric. extra de sponsal. numer. 12. post alios Doctores, Ioanne. Lupi. Segoui. in tractat. de matrimonio, in princip. numer. 13. fides dicitur bonum matrimonij, quia ad inuicem est seruanda inter coniuges, ne vir ad aliam, neuè vxor ad alium accedat, d. cap. omne. 27. q. 2. Item fides, vt requisiti, alter alteri debitum teneantur mutuo reddere secundum Augustin. de adulterinis coniugijs, vt refert Gratian. in capit. si tu abstines, & capit. quia Agathosa Latrix, & capit. scribit 27. quæst. 2. capit. sunt qui. 32. quęst. 2. capit. mulierem 33. quæst. 5. & vsque adeo alter alteri debitum reddere tenētur, vt etiam tempore ieiunij, & in diebus festiuis etiam solemnibus id denegare non debeant, licèt exigens his diebus peccet, vt in capitul. noluit 33. quæst. 5, gloss. in summa 33. quæst. 4. Pręposi. in rubr. extra de sponsal. nu. 12. Ioan. Lup. Segouiens. in tractat. de matrimon. in prin. num. 13. hanc fidem commendat mirum in modum Aristot. 3. Oeconomicorum, dicens, Vlixes, deprecante ipsum Atlanthis filia, vt cohabitaret secum, & promittente immortalem facere, & beatum omni tempore, nec vt immortalis fieret, ausus est prodere vxori suæ amicitiam, affectionem, & fidem: maximam sibi pœnā arbitratus fieri, si malus existens immortalitatē promereatur. Hæc fides cōiugalis thori similis est castitati, vel est secunda species castitatis, vt in l. mulier. §. cum proponeretur, ff. ad Trebell. refert Baldus in l. vnicā, numero 1. C. de priuileg. dot. Gregor. Lupi. in l. 3. glossa 2. titul. 2. partit. 4. fides etiam coniugalis consistit in communicatione operum maris, & fœminæ circa necessaria vitæ secundum Philosophum Ethic. 8. cap. 12. Ioan. Lupi. in tractat. de matrimon. in princip. numero 14. Alfonsum à Veracruce in speculo coniugiorum 2. part. articulo 6. conclusion.

90 3. versic. finis secundarius. (Et ad hanc corporis, & operum communicationem cohabitare coniuges tenentur, & vitam simul agere, ad idquè a iudice Ecclesiastico cogendi sunt, capit. 1. de spōsal. capit. literas de resti. spolia. vbi Abb. notat cap. intelleximus de adulte. capit. 1. de offic. Ordin. Quod si per censuras iudex præfatus id efficere nequeat a iudice seculari auxilium exigere poterit, vt Præposi. Felin. notant in capit. 1. numer. 8. de sponsal. & Panormitan. in d. cap. literas in fine, Deci. in l. 2. numer. 80. ff. de regul. iur. optimè Ioan. Brunelus in tractat. de sponsal. 1. conclus. num. 8. & 9. & quod præcisse coniuges cohabitare compellātur, expenditur ex Bar. in l. stipu

91 lationes non diuiduntur, quęst. 8. ff. de verb. oblig. vt ibi Ias. num. 32. apertè notat. (Vir tamen potest hanc cohabitationem effugere, si promissa dos sibi non soluatur secundum Pan. & Ioan. Lupi. in c. per vestras 3 notabili. 2. col. de don. int. vi. & vxo. glo. insignis in auth. de non eligen. secun. nub. in verbo, onera, dicens, posse virum vxorem expellere: donec dos sibi promissa soluatur, quam plures sequuntur, & cōmendat teste Dida. Couar. in epitome de sponsal. 2. p. c. 7. in prin. n. 2. ipse tamen eam improbat, cui accedo. (

92 Infertur etiam propter hanc mutuam cohabitationem, maritum posse vxorē vendicare adiecta causa iuris diuini, quod ei tribuit ipsum ius agendi, secūdum Abb. & Præpo. in cap. non est, de sponsal. immo & poterit coniux ad vendicādum coniugem officiū

iudicis sęcularis inuocare, ex sententia Bernard. in d. cap. non est, prout ex eo colligunt Abb. & Doct. ibi quemadmodum monasterium vendicat monachum adiecta causa iuris canonici, glos. in l. 1. §. 1. ff. de rei vendi. quam ibi sequitur Bar. & commendat Angel. in §. præiudiciales insti. de actio. & Abb. in d. capit. non est, colum. 2. & probatur in cap. 1. de his quæ vi, met. ve cau. fi. Couar. d. cap. 7. num. 3. & hoc quotidie fieri videmus in his Indiarum Regnis, vxores siquidem in Hispania degentes, à viris suis derelictę, vendicant eos coram Regijs Senatoribus consilij Indiarum, qui regias literas decernunt, vt à iudicibus sęcularibus mittantur, vitam cum vxoribus suis acturi, vtq; simul habitent. Quinetiam filius potest contra patrem agere, vxorem ab eo repetendo, secundũ Anton. Abb. & Præpos. in d. cap. non est de sponsal. Domi. & Franc. in cap. vltim. de iudi. lib. 6. Roma. singul. 615. idem voluit Couarru. de sponsal. 2. par. cap. 7. numer. 4. hanc dicens communem, ex quo infert, litem posse geri inter patrem, & filium in causa spirituali, quãuis regulariter lis nulla esse possit inter eos, l. lis nulla, ff. de iudi. l. 2. titul. 2. par. 3.
93 (Ex quo etiam fit, vxorem, huius cohabitationis ratione, marito subditam esse, l. sicut. ff. de oper. lib. gloss. in capit. quod Deo 33. quæst. 5. text. in capit. caput in fi. ead. causa, & quæstione cap. non mechaberis, cum duobus capitulis sequen. 31. quæst. 5. cap. 1. de frigid. vir siquidem caput est mulieris secundum Apost. ad Ephesios 5. & 1. ad Corinth. cap. 11. text. optimus in cap. fœminæ 30. quæst. 5. ex Isidoro libr. 2. de officijs c. 5. cap. quæcunquê, 30. distinct. notat gloss. in capit. quemadmodum. §. fin. de iure iurand. Tiraquel. plura congerens de legibus connubialibus, l. 1. glossa. 1. par. 1. num. 21.
94 (Fit etiam, vt quocunque migrare voluerit vir, vxor eum sequi teneatur, si domicilium mutare velit cap. vnaquæque 13. quæst. 2. Abb. in c. de illis de sponsal. & Euri. ibi, idem sensit Bart. in l. Mæuis. §. vxore, ff. de annu. lega. & Bald in l qui manumittitur. C. de oper. liberto. cum pluribus concordan. per Tiraq. congestis in l. 1. connubiali, num. 39.
95 (Sed quid si vir promisit non exire locum aliquem, sed ibi habitare semper cum vxore? vide obsecro Couarru. hoc latê examinantem in epitome de sponf. 2. part. cap. 7. num. 5. Fit etiam ex hoc vxorem sortiri forum viri, non virum vxoris, vt in l. cum quædam puella, ff. de iuri. omn. iudi. l. vlt. Si item rescripserunt ff. ad municipa. l. 1. C. de mulier. & in quo loco lib. 11. Bal. Nouellus in tractat. de dot. 9. part. priuilegio 18. quod latê explicat Couarruuias in epitome de sponsal. 2. part. cap. 7. numer. 6. & sequentibus, & Tiraq. latissimê de legibus connubialibus, l. 1. part. 1. numero 28. & sequenti. Quinetiam vxor mutat forum originis, & efficitur originaria eius loci cuius, & vir erat, vt notat glossa in l. origine. C. de municipibus, & originarijs libr. 10. quam pluribus confirmat Tiraquell. d. l. 1. connubiali, numero 30. atquê idem in sponsa de præsenti ante traductionem statuit glossa in l. ea quæ, ff. ad municip. Petr. Nuñi. in responso. 10. numer. 2.
96 (Rationem pręcedentium reddit eleganter idem Tiraquel. d. l. 1. connubiali, numero 93. nempe, quia mulieres sunt viris longê inferiores, & animo, & corpore, à quorum viribus, (vt ipse dixerat numeris pręcedentibus) potestas proficiscitur, & dominatio: nimirum ergo si viri vxoribus imperent, præsint, & dominentur veluti domini: contra vxores tanquam famulæ seruiant, subsint, obediantquê, vt ex Augustino constat in libro quęstionum super Genesim, cuius verba sunt. Est ordo naturalis in hominibus, vt seruiant fœminæ viris, quia, & illis hæc iustitia est, vt infirmior seruiat firmiori. Et hæc in dominationibus, & seruitutibus clara iustitia est, vt qui excellunt ratione, excellant dominatione, quæ verba Gratianus retulit corrupta, & diminuta in decretis 33. quęst. 5. cap. est ordo, qui stultus est, inquit, Salomon prouerbi. 11. seruiet sapienti. Seruus item sapiens dominabitur filijs stultis, vt scribitur in eisdem prouerb. c. 17. & seruo sensato filij seruient, Ecclesiastici. 10. idem probat Aristot. politi. 1. dicens, eos seruos esse in republica, qui inscitia rerumquê ignoratione tenentur, qui vero ingenio præstant, naturaliter esse dominos. Id quod ante eum dixerat Plato. lib. 3. de legibus, dicens, septem esse rationes, quæ ad dignitatem imperandi facere videntur. hæ sunt, paternitas, nobilitas, dominatio, potestas, senectus, prudentia, fors: sed prudentiam omnibus anteponi, vt intelligantur quæ humanæ saluti expediant, quibus plura similia ex diuersis authoribus congregat Tiraquel. d. l. 1. connubiali, numer. 50. & sequentibus. Sed certissimum est, mares animi corporisquê viribus fœminis præstare, vt latê comprobat pluribus authoritatibus idem ipse Tiraq. d. l. 1. connubiali num. 69. & pluribus sequent. & præcedentibus
97 (Infertur similiter ex hoc iure cohabitationis, & coniugalis cõsortij, non posse mulierẽ contrahere, absq; viri licentia, nec aliũ actum sibi præiudicialẽ facere iuxt. l. 11. & per totum hoc libro. tit. 3. vt vxor sciat se viro subditam esse. Alia etiã ratione fundatur decisio illa de qua ibi latius. Infertur etiam ratio ad decisionem Regiã, qua statutum est, quod, contracto matrimonio filius liberatur à patria potestate, vt in l. 8. & 9. infra eo. vbi dicemus. Infertur, & aliud quod bona constãte matrimonio quæsita cõmunicantur inter coniuges, & soluto matrimonio diuiduntur propter operũ communicationem, & alias rationes quas referam infra hoc libro, titul. 9. per totum.
98 (Dixi supra numero 89. fidem matrimonio in eo consistere: vt vterque cõiux inuicem alter alteri debitum coniugale reddere teneatur sub pœna peccati mortalis, ex sententia Apostoli 1. ad Corint. cap. 7. cap. 1. 33. quæst. 5. capitul. tua nos 2. de iure iuran. notat magister sententiarum, & ibi Thomas, & Paluda. in 4. distinct. 32. Syluester in verbo debitum coniugale, Nauarro in summa confessorum cap. 16. num. 24. & plerique alij superius citati. Hęc tamen regula fallit quandoquê. Nam non semper licitus est coitus coniugalis, & tũc eius denegatio non erit peccatum, immo redditio debiti erit peccatum, quandoquê mortale, quandoquê veniale. Veluti si ante solemnẽ nuptiarum benedictionem, in templo a proprio Parrocho, vel alio Sacerdote de ipsius, vel Ordinarij licẽtia recipiendã, fiat coitus, qui illicitus est, vt constat ex sancta Synodo Tridentina, sessione 24. decreto 1. de reformatione matrimonij, cum sic ait. Præterea sancta Synodus hortatur, vt coniuges ante benedictionem Sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent. Statuitq; benedictionem

ctionem a proprio Parrocho fieri, nec a quoquam, nisi ab ipso Parrocho, vel ab Ordinario, licetiam ad prędictam benedictionem faciendam alij Sacerdoti cōcedi posse, quacunque consuetudine, etiam immemorabili, quæ potius corruptela dicenda est, vel priuilegijs non obstantibus. Sunt tamen nonnulli, qui autumant mortale crimen incurrere coniuges ante nuptialem benedictionem coeuntes, hi sunt Paluda. in 4. distinctio. 28. quæst. 2. in prin. Floren. 3. parte summæ titul. 1. cap. 16. §. 1. argument. text. in cap. consultationi extra de sponsal. alij dicunt, nō esse peccatum lęthale, nisi scandalum generetur, huius sententiæ fuit Angel. de Clauasio, in verbo debitum 1. & Syluester sub eodem verbo, §. 9. argum. text. in capit. nostrates 30. quæstion. 5. in fine, veniale tamen frequentius committitur peccatum ante benedictionem, modò contemptus desit secundum Caietan. 1. tomo opusculorum, quæst. 1. de vsu matrimonij, & iterum in summa, in verbo matrimonialis vsus peccata, versicul. 8. quod etiam beatus Thom. sensit in 4. sententiarum distinct. 29. artic. 2. Couarrun. in epitome de sponsal. part. 2. capit. 7. §. 2. numer. item. 2. (

99 Similiter in Ecclesia, sacris vè locis carnalis copula illicita est, etiam coniugibus sub reatus læthalis pœna, secundum Paluda. in 4. sententiarum distinctio. 31. quæst. 1. artic. 3. Caietan. in summa, in verbo matrimonialis vsus peccata, § 6. idem voluit Anton. 3. parte, titul. 1. capit. 20. §. 2. Turrecrema. in §. sed cum naturale, art. 4. distinct. 5. Couarru. in epitome de sponsal. 2. part. cap. 7. §. 2. numer. 3. Martin. ab Azpilcueta, in Manuali Confessorum, cap. 16. numer. 33. & ex tali coitu Ecclesia polluitur, & indiget reconciliatione ex sententia gloss. communiter recepta in capite vnico de consecra. Ecclesi. vel Alta. libr. 6. quam etiā sequitur Ioannes de Selua, in tractat. de beneficio 1. parte, quæst. 5. requisito. 7. notat Specula. in libro de rationali diuinorum officiorum, titul. de dedicatione Ecclesiæ. Hanc esse communem sententiam attestatur Angel. in summa, in verbo consecratio. 2. quęst. Septima fallit, si coniuges in Ecclesia longo tēpore obsiderentur, tunc enim non modo non polluetur Ecclesia, verum nec peccabunt lęthaliter, vt Syluest. opinatur, in verbo consecratio. 2. quæstio. 5. & iterum in verbo debitum. quæst. 3. & Ioann. Maior in 4. distinct. 32. quęst. 1. colu. 3. Couarruuias, d. §. 2. numer. 3. qui sic intelligit gloss. in cap. in Ecclesijs de consecra. distinct. 1. & l. Regiam 20. titul. 10. part. 1. & Enri. in cap. vltim. de consecrat. Ecclesi. Caietanus tamen in summa, in verbo matrimonialis vsus, §. 6. & Martin. Azpilcueta in Manuali Confessorum,

100 capit. 16. num. 33. improbant hanc limitationem. (Fallit secundo, vbi crimen esset occultum, nulla enim tunc eget Ecclesia reconciliatione, vt probat Frater Alfonsus à Castro lib. de potestate legis pœnalis, 2. capit. vltim. fol. 266. litera. d. ex sententia Soci. in 4. sententia, distinct. 13. quęst. 2. & Ioan. Andr. in cap.

101 vnico post gloss. ibi de consecra. Ecclesi. lib. 6. (Tertio turpe est marito accedere ad vxorem adulteram, quæ pœnitentiam non egit, & cum ea consortium habere carnale, capit. si vir de adulte. capit. quemadmodum de iureiurand. capit. 1. & capit. si quis vxorem 32. quæst. 1. d. l. 2. §. lenocinij, l. mariti lenocinium, ff. de adulte. l. 1. vbi glossa. C. eod. titul. l. 7. titul. 17. part. 7. Ioan. Lupi. in repet. capit. per vestras 3. notab. §. 21. num. 23. de donat. inter vir. & vxor. peccat enim mortaliter, etiam si debitum reddat vxori publicę adulteræ, nisi scandalum vitetur, & vxoris correctio salua sit secundum Caietan. in summa, in verbo matrimonialis vsus, capit. 10. & in opusculo 27. quæstionum, cap. 26. Couarruuias, in epitome de sonsal. 2. part. capit. 7. §. 2. numer. 4. Martinus ab Azpilcueta in Manuali Confessorum, capit. 16. num. 28. qui hoc limitat dicens, peccatum non esse reddere debitum adulteræ occultæ: vel si ipsa iam sit correcta: vel si vir ipse exigit ab adultera publica debitum ad vitandam fornicationem propriam, modo ex hoc non sequatur scandalū propter præsumptum lenocinium, vt ipse Couarruuias probat authoritate Paludani. in 4. distinct. 32. & Anton. 3. parte summæ, titul. 1. capit. 20. §. 9. vxor vero non peccat, si peccat, vel reddat viro publicè adultero debitum coniugale, quia ad eam non spectat correctio mariti, sicut marito correctio vxoris, & quia raro, aut nunquam præsummitur vxorem velle, nec præstare consensum marito, vt adulterium committat, vt Paluda. existimat in 4. distinct. 32. & Anton. 3. part. summæ, titul. 1. capit. 29. §. 9. Caietan. 2. tomo, quæstion. 20. libr. 27. quæstionum, Nauarro vbi supra. Non tamen prohibetur adultero à coniuge debitum coniugale exigere, vt idem Caietan. probat libr. 17. responsorum capit. 4. Quoniam non est adulter ipso iure priuatus in interiori, nec exteriori foro iure exigendi debitum coniugale: donec feratur sententia, vt & voluit Couarruuias d. cap. 7. §. 2. numer. 4. in fi. licèt contrarium teneat Ambrosi. Catharinus libro 5. contra Caietanum in tractatu de Sacramento

102 motrimonij. (Fœmina etiam adultera non efficitur irregularis, nec bigama si coeat cum viro adultero, & si sciat fidem sibi coniugalem non fuisse seruatam. Vir autem efficitur bigamus, si vxorem adulteram carnaliter cognoscat, etiam ignorans adulterium, vt in cap. si cuius 34. distinctio. Nam quoad forum conscientię nihil interest, an id probari possit nec ne? vt in capit. consulisti. 2. quæstio. 5. ita censet Martinus ab Azpilcueta in Manuali Confessorum cap. 16. nume. 27. subdens, maritum non posse vxorem adulteram accusare, si ipse adulterium quoque commisit capit. nihil iniquius 32. quęst. 6. vel si per vim cognita fuit, capit. ita ne, & capit. proposito cum tribus sequent. 32. quęst. 5. vel si credens maritū diū absentem mortuum, alium accepit virum, capit. cum per bellicam 34. quæst. 1. vel si quis sub specie coniugis eam cognouit, capit. in lectum 34. quæst. 1. vel si maritus post adulterium commissum crimen condonauit, vel cum ea concubuit, capit. si quis vxorem 32. quæst. 1. vel si maritus ipse fuit causa adulterij, vt in capit. discretionem de eo qui cogno. consa. vxor.

103 suæ, vel si adulterium commisit ante baptismum capit. gaudemus de diuort. (Denegatur etiam licitè coniugale debitum ob incæstum cum affini commissum, veluti si vxor consanguineum mariti cognouerit, vel maritus consanguineam vxoris, capitu. 1. & cap. transmisse de eo qui cogno. consang. vxor. suæ, peccat si quidem mortaliter debitum exigendo licèt soluere teneatur. Sed si cognouit propriam consanguineam non peccat exigendo debitum, vt notat Mart.

Mart. ab Azpilcueta in Manuali Cõfessorum, cap. 16. numer. 35. & Gregor. Lupi. alijs citatis in l. 13. gloss. 2. titul. 2. part. 4. At si ea quæ negat modo debitum semel reddiderit, postquam sciuerit maritum cognouisse consanguineam suam, adhuc licitè debitum denegare poterit, secundum Anton. Carden. & Abba. post antiquos in d. capit. transmissæ. Quin etiam si committens incæstum sit iuuenis, non ex hoc ei licebit debitum coniugale exigere, absquè dispensatione: erit autem hæc iusta causa dispensandi, iuxta gloss. commu. receptam, in cap. 1. de eo qui cog no. consang. Syluester, in verbo matrimonium 7. vltim. impedimento, & in verbo luxuria, versic. quintum, l. 13. tit. 2. part. 4. Couarru. in epitome de sponsa. 2. part. capit. 7. §. 2. num. 5. & num. seq. tractat, an huiusmodi dispensatio fieri possit ab Episcopo, & concludit non posse, licèt plures tenuerint contrarium, quod latè discutit Frater Alfons. à Cast. de lege pœn. lib. 1. fol. 60. litera a. & lib. 2 fol. 135. litera, v. & c. & Alfons. à Veracruce, in speculo coniug. 1. par. art. 23. dubio 1.

104 (Præterea vxor, seu maritus certo sciens matrimonium nõ valere ob aliquod impedimentum, quod probari nequit, nõ tenetur, nec potest alteri cõiugi debitum reddere, etiam si iudex Ecclesiasticus id sub pœnis præcipiat, nec agat contra conscientiam c. inquisitionis 1. parte de senten. excom. cap. dominus de secun. nup. nec refert, sit ne impedimentum huiusmodi ex lege diuina aut humana, vt rectè probat Ioãnes à Medina in libro de restitutione, quæst. 19. aduersus Hostien. in cap. proposuit de coniugio serno. Sin autem cõiux dubitat de validitate matrimonij, & ad credendum ducitur leui coniectura, seu argumento, poterit non solum reddere coniugale debitũ, verumetiã exigere, vt in cap. inquisitioni 2. p. de sen. excom. quem text. vltra alios ibidem, ita intellexit Adrian. quotlibe. 1. art. 1. Quid autem si dubitat matrimonium firmum esse ob aliquod impedimentum, quod nequit coram iudice probare, an ex præcepto iudicis teneatur debitum vxori reddere? & text. in d. capit. inquisitioni parte vltim. asserit debere maritum etiam dubitantem debitum reddere, sed non exigere, idemquè statuitur in d. capit. dominus de secun. nupt. vbi vxor dubitans de morte prioris mariti tenetur reddere debitum secundo, sed non poterit exigere. Hoc tamen intellige, si maritus erat certus quod reddere poterat debitum, licèt esset dubius de validitate matrimonij: nec aliâs faciat contra conscientiam dubitans an possit reddere, tunc enim non excusaretur à peccato, iuxta sententiam Apostoli ad Roman. 14. vt optimè explicat Martin. ab Azpilcueta, in capit. si quis autem de pœniten. distinct. 7. numero. 101. & Couarruuias in epitome de sponsal. 2. part. capit. 7. §. 2. numer. 7. 8. & 9. 10. & latissimè Alfons. a Veracruce in speculo coniugiorum 3. parte aticul. 18. quem omnino videas

105 (Diximus fidem matrimonij consistere in reddendo debitum, sed quæro? an actus ille carnalis inter coniuges seruato vase, & modo naturali, sit peccatum aliquod, si fiat ad prolem, vel debitum reddendum? Et Theologi omnes in 4. sententiarum distinct. 31. asseuerant nullum esse peccatum, immo actum bonum. Quia ista sunt bona matrimonij, quibus actus illi carnales excusantur a peccato: nec delectatio quæ actus concommitatur, reddit eos iniustos, quia delectatio ex se ipsa nec bona est, nec mala: sed est bona, si consequitur operationem bonam, & mala, si consequitur operationem malam, secundum Aristotel. 10. AEthicorum, capit. 5. & beatus Thom. 1. 2. quæst. 74. articul. 8. cum ergo actus de se sit bonus, propter finem ad quem fuit ordinatus, etiam si cum delectatione fiat, non erit malus, quia ipsa delectatio bona est, quandoquidem per eam homo nec meretur, nec demeretur. Quippe cum delectatio ipsa sit quædam passio naturaliter consequens actum ipsum: vt declarat Ioannes Maior, in 4. sententiarum distinctio. 31. quæstio. vnica, conclusi. 6. & Frater Alfons. a Veracruce, in speculo coniugiorum 3. parte, articulo 16. conclusi. 5. nec secundum eum erit necesse, vt actus a peccato excusetur, quod reminiscamur finis procreandi prolis, vel debiti reddendi, sat enim est, quod virtualiter actus iste referatur ad finem, licèt eo in tempore actualiter ad eum non referatur.

106 (Item exercere talem actum inter coniuges propter vitandã fornicationem alterutrius nullum est peccatum, secundum Guillelm. Parisi. de matrimon. cap. 6. ratio est, quia exercere actum huiusmodi, propter finem ad quem matrimonium fuit institutum, non est peccatum: cæterum matrimonium non solum fuit institutum in officium naturæ propter prolem a Deo in Paradiso in statu innocentiæ, Genesi. 2. & 9. verum etiam post peccatum fuit institutum in remedium, vt exerceri posset sine peccato actus ille, qui aliâs, absque peccato exerceri non poterat, vt constat ex Epistola Pauli. 1. ad Corinthios, cap. 7. dicentis melius est nubere quam vri, quasi per nuptias homo a peccato liberetur, & a pœnis inferni. Qui ergo finem istum seruat in hoc actu, vt se, vel coniugem liberet a fornicatione, omnino debitum finem apponit actui, propter quem matrimonium etiam fuit institutum: non ergo peccat. Beatus tamen Thom. quando propter vitandam in se ipso fornicationem actum istum quis exercet, peccare ait venialiter, quod tamen prudenter limitat Alfons. a Veracruce in speculo coniugiorum 3. parte, articulo 16. conclusion 1.

107 (Verum enimuero si actus iste exerceatur per coniuges causa delectationis, vel sanitatis, licèt peccatum sit, non tamen est mortale, modo maneat intra limites matrimonij, secundum Bonauentur. in 4. sententiarum, distinctio. 31. articulo. 2. quæstion. 3. & Beatum Thomam, ibidem articul. penult. & Ioann. Moiorem d. distinct. 31. quæst. 1. tunc autem dicitur id fieri extra limitis matrimonij, quando quis cognoscit vxorem propter solam delectationem, vel sanitatem, ita vt propter talem delectationem vel sanitatem eam cognosceret, etiam si vxor nõ fuisset, vel aliam quancumquè: tunc si quidem est læthale crimen, secundum Beatum Thomam loco nuper citato capit. origo iuncta gloss. in verbo amator 32. quæstio. 4. Paludan. in 4. distinct. 32. quæst. 3. & 5. Antonius 3. parte, titulo 1. capitul. 20. §. 1. Mart. ab Azpilcueta, in Manuali Confessorum, cap. 16. n. 25. in fi. Alfõs. a Veracruce in speculo coniugiorum 3. p. art. 16. conclusi. 2. plures citans authores asseuerantes non esse veniale peccatum: quando non egreditur limites matrimonij. Qui tamen cum alijs supra citatis constanter affirmat esse veniale peccatum,

catum aduertere tamen oportet accessus ad propriam vxorem delectationis vel sanitatis causa extra limites matrimonij, tunc esse peccatum mortale, quando in ipso actu cogitat, quod ad ipsam esset accessurus, quanuis propria vxor non esset. Nec sat erit quod hoc habeat in habitu, quæ notabilis est cõclusio ad euitanda plurima peccata mortalia in coniugatis. Si quis autem accedit ad vxorem causa delectationis vel sanitatis nihil aliud cogitans, non est peccatum mortale, sed veniale. Etiamsi in habitu habuisset ad eam accedere quanuis vxor nõ fuisset. Nemo enim ex habitibus meretur, nec demeretur, sed ex actibus Paluda. in 4. distinct. 31. q. 3. Alfon. a Veracruce in speculo coniugiorum. 3. parte. artic. 16. cõclus. 3. qui n. seq. affirmat, quod quis excusatur a peccato coiens cum vxore ad prolem, vel debitum reddendum, etiam si in actu ipso de hoc non meminerit. Nam actus habens bonitatem, vel meritum a fine, sufficit quod ad finem virtualiter referatur, licèt non

108 actualiter. (Vbi autem modus naturalis coeundi exceditur a coniugibus, peccatum contrahitur quandoque veniale, quandoque mortale. Exempli loco, si vir cognoscat vxorem sedendo, vel stando, vel ex latere, vel retrorsum more brutorum, licèt seruetur naturale vas, semper est peccatum hoc modo coniugi adhærendo, absquê vrgenti necessitate: est tamen mortale quoties per talem concubitum impeditur generatio, secundum Alber. Magnum in 4. sententia, distinct. 31. articul. 20. & Alfons. a Veracruce in speculo 3. parte, articul. 15. conclusion 2. vbi reddit rationem dicens, quoniam modus iste coeundi damnatus omnino videtur iure naturæ per prima eius principia: siquidem omne id quod impedit finẽ principalem a natura intentum in aliquo actu, dicitur esse prohibitum per prima principia iuris naturæ: cum ergo per concubitum maris, & fœminæ natura intendat generationem, si modus coeundi impedit finem hoc est, conceptionem, vel generationem, est proculdubio prohibitus, & per consequens peccatum. Sit denique regula circa hos coeundi indebitos modos: quod si abusus sit, absq; necessitate erit mortale peccatum, quãdo propter abusum generatio impeditur, quia non potest esse receptio seminis ex parte fœminæ, nec debita retentio. Sin autem retentio seminis per talem coeundi modum non impediatur, non erit mortale, sed veniale, & hæc est receptior sententia, quidquid contra eam scripserit Abulen. super Matth. cap. 5. q. 228. & huic communi sententię accedit eam probans Alfons. a Veracruce in speculo coniugiorum 3. part. articul. 15. conclusio. 3. idem voluit Martin. ab Azpilcueta in Manuali Confessorum, capit. 16. n. 42. abusus tamen iste aliquando fieri potest, absquê peccato, vt si fœmina aliter cognosci non potest, vel propter timorem aborsus, vel debilitatẽ, aut pinguedinem ventris, & periculum suffocationis, vt idẽ ipse Alfons. probat vbi supra in fine. Abstiendum tamen est ab huiusmodi abusu, & grauiter carpendi, qui eis vsi fuerint, vt ad monent Docto. omnes superius citati. (Ex his resoluendo collige, quod quomo-

109 docunq; fiat coniugatorum coniunctio, si seminatio fuerit extra vas, vel eo modo quo sequi non possit prolis generatio, semper erit peccatum mortale, & nemo excusari poterit, nisi propter ignorantiam inuincibilem, quã fortè habent Neophiti Indi, qui nondũ audierunt malitiam, quæ in seminatione extra modum debitum inest, vt rectê probat Alfonso a Veracruce in speculo coniugiorum 3. parte, articulo 15. ad finem, si tamen seruetur vas, & generatio non impediatur, etiam si sit magnus abusus in coeundo, non est damnabilis mortaliter, vt ipse idem Alfons. attestatur, & Albert. Magnus in 4. distinctio. 31. articul.

110 24. (Ab hac tamen regula excipe casum vnum, nempe, si ad vxorem prægnantem vir eius accedat, quia tunc, si non timetur abortionis periculum, exigere, & reddere debitum non est peccatum, quanuis ex tali coitu non potest sequi generatio prolis. Quia non videmus hoc esse prohibitum, vt ex Ioann. Maiore, in 4. distinctio. 32. quæstio. 1. expendit Alfons. a Veracruce in speculo coniugiorum 3. parte articul. 17. conclus. 3. cuius exceptionis ratio est, quia matrimonium non solum institutum fuit in officium naturæ propter prolem, verumetiam in remedium contra concupiscentiam, vt constat 1. ad Corinthi. 7. licet ergo causa vna finalis cesset hac in specie, non cessat alia, quare nec cessare debet legis dispositio iuxta gl. communiter receptam in §. affinitatis institu. de nup. Præterea si hoc esset illicitum, ea ratione non liceret, quia ex tali coitu proles generari nullo modo posset; essetquê impossibilis generatio secundum naturam: coitus tamen debito modo habitus, licèt sit cum prægnante, vetula, seu sterili, habilis est ad generationem, quanuis per accidẽs impediatur generatio, quia vxor est prægnans, vel sterilis. Quamobrem peccatum non contrahitur est huiusmodi accessu ad prægnantem vxorem, vel sterilem: quia quod per accidens non generetur proles, malum non est. Quod autem dixit Isidorus in d. capit. non solum 32. quęstio. 7. tales esse deteriores pecoribus, & Beatus Hierony. in capit. origo 32. quæstion. 4. eos carpens, non intelligas propter hoc damnatum esse similem coitum, sed per modum consilij voluerunt dicti patres homines trahere ad illam continentiam, ne accedant ad vxorem prægnantem, quemadmodum nec bruta accedunt: non tamen est peccatum, contrarium agere. Nec enim tempus prægnationis obseruare tenentur

111 coniuges sicut nec purificationis post partum. (Cæterum accessus ad vxorem patientem menstrua naturalia, est peccatum, ex sententia quorundam mortale, ex aliorum vero sententia veniale: mortale esse asserit diuus Thomas in 4. distinctio. 32. cui accedit Scotus ibidem, & Syluester in verbo debitum coniugale, §. 6. pro quibus est text. in capit. ad eius 5. distinctio. Veniale autem contrahi hac in specie peccatum, asseuerat Paludan. in 4. distinctio. 31. quæstio. 3. Almain distinctio. 32. & supplemen. distinctio. 32. quæst. 1. Frater Alfons. a Veracruce in speculo coniugiorum parte 3. articul. 17. conclusi. 2. alij dicunt nullum esse peccatum, quando mulier menstruata reddit, vel exigit debitum, ad fugiendam propriam, vel viri eius fornicationem, vel ne odio habeatur: aliàs sit peccatum veniale, & nulla in specie mortale, etiã si putet ex copula gigni monstrum: hæc fuit sententia Palu. d. q. 3. Mar. ab Azpilcueta in Manuali Confessor. c. 16. n. 32. Anton. 3. p. summæ, tit. 1. c. 20. §. 5. Alfon. a Cast. l. 1. de potestate legis pœn. c. 12. pagin. 92. litera b. vbi hoc latissimê examinat Caie. in summa,

ma, in verbo matrimonium. Vbi tamen vxor patiatur fluxum sanguinis, qui morbus est, nullum erit peccatum ad vxorem accedere hoc morbo laborantem, nec est aliquod periculum prolis: quia morbus ille impedit generationem, & actus matrimonij maneat licitus ex alio fine, quatenus institutum fuit in remedium contra fornicationem, secundum Paluda. in 4. distinct. 31. quæstio. 3. & Almain, distinct. 32. Alfons. a Veracruce in speculo coniugiorum 3. part.
112 articul. 17. conclus. 2. (Qui aduertit, hæc omnia esse intelligenda quoad exactionem debiti, quia reddere omni tempore licet, etiam petenti ad fornicationem propriam euitãdum, vel delectationis causa, vel quo modocumque semper reddendo petenti, fit sine veniali peccato, in casibus in quibus exigens peccaret venialiter: etiam si reddatur in diebus festis ab Ecclesia signatis in cap. conquestus extra de ferijs, vel in die assumptionis Eucharistię, vel ieiunij, argu. 1. ad Corinth. cap. 7. & c. 1. & 2. de coniug. leproso Marti. ab Azpilcueta in Manuali Confes. c. 16. n. 24. exigere autem his diebus est peccatum veniale, & nõ mortale secundum Gersonem in compendio Tholog. 2. p. modo maneat intra limites matrimonij, vt ipse idẽ Gerson aduertit, & Alex. de Ales 2. p. quæst. 166. & Gibelli. lib. institutio. Theolog. c. 16. §. 7. versi. 10. Alfons. a Veracruce in speculo, 3. p. artic. 17. concl. 1. & 2. contra Maiorem in 4. distinct. 32. dicentem,
113 nullum ex hoc contrahi peccatum. (Secundum matrimonij bonum, est prolis procreatio, & educatio, vt in c. omne. 27. q. 2. cum concordantijs supra n. 89. citatis, quod principalis est finis matrimonij, secundum Abulen. Matth. 19. q. 45. & Alfons. a Veracruce in speculo coniugiorum parte, 2. artic. 6. conclu. 3. versic. applicando, dixi supr. n. 86. & 87. vbi resoluit, finem hunc competere homini, in quantum animal est. Omnibus quippe animalibus perfectis conuenit procreatio, & educatio filiorum, donec educatione parentum non indigeant, ex sententia Arist. 8. æthico. c. 12. tex. est in l. 1. §. ius naturale. ff. de iusti. & iur. ibi, hinc descendit maris, & fœminæ coniunctio: & ibi, hinc liberorũ procreatio, hinc educatio, vbi Fortuni. & Oroscius, & cæteri moderniores Ioan. Lup. in tracta. de matrim. in prin. nu. 13. hæc liberorũ procreatio, & educatio mutuum amorem coniugalem cõciliat, atq; ipsos coniuges deuictos tenet, & rempublicam liberis hominibus repleri facit, & conseruari genus humanum, vt in l. 1. ff. solut. matrim. l. 2. C. de indi. vidui. toll. Quid enim dulcius possidetur quam proles, per quam diuturnam nobis memoriam relinquimus? l. liberorum in fi. ff. de verb. signi. Bartholome. Soc. cons. 98. lib. 3. est enim homini â natura insita posteritatis cura: quod prolis quidem studium declarat, ac præsertim optimo cuiquè, & benè instituto, vt Ludo. Pontan. refert in libro 1. de prudentia Car-
114 tha. 4. (Hinc refertur, Adrianũ Cæsarem respondisse, se male ampliari imperium hominum adiectione, quam pecuniarum copia. Quod refert Paulus Iurisconsultus in l. vlti. §. de fraudis. ff. de bon. danna. Spartorum etiam legislator cupiens Spartorum regnum ciuibus augeri, (vidẽs quã vtile esset reipublicæ) præmia constituit his qui liberis procreandis operam darent. Legemq; fecit, vt qui tres liberos haberet esset â muneribus immunis, vt refert Aristoteles lib. 2. Politico cap. 7. Quin etiam apud Romanos, eadem ratione, quinque liberorum numerus ab oneribus, & muneribus excusabat, l. in honoribus ff. de vacatio, & excusatio, mun. l. vltim. C. qui num. lib. se excus. lib. 10. hoc autem statutum erat in prouincijs, nam Romæ tres excusabant liberi ab huiusmodi muneribus, vt in l. amicissimos, §. vlt. ff. de excus. tuto. & in §. 1. insti. eo. tit. l. 1. C. qui num. lib. libe. 10. In nostra vero Hispania quinque liberorum numerus excusationẽ tribuit â muneribus l. 2. titul. 17. p. 6. ad excusationẽ vero munerum realium duodecim liberorum numerus requiritur. l. si quis Decurio, & ibi Bar. C. de Decurio. lib. 10. quæ lex quamuis loquatur in Decurionibus, extenditur per Bar. ad alios quoscunque. Cuius sententia est communiter recepta teste Bolognino in additio ad Ana. consi. vltim. Couarruuias (qui hæc liberorum procreandorum præmia enarrat, & alia petenda esse monet ab Stobeo, sermone 73.) in epi-
115 tome de sponsal. 2. p. c. 8. in prin. (Ex hoc matrimonij bono fit, vt si matrimonium fuerit legitimum, legitimi quoque fiant filij, cap. quod nobis, capit. causam quæ 2. cap. lator qui fil. sint legit. cap. tuam de ordin. cognitio. tex. in prin. insti. de patr. pot. Quin etiã filij procreati seu geniti ex matrimonio nullo, pro legitimis haberi solent, propter bonam fidem coniugũ vel alterius ex eis cap. ex tenore capit. peruenit extra qui filij sint legiti. Sed hac in specie duo exiguntur, quod matrimonium fuerit bona fide contractũ, & quod fuerit in facie Ecclesiæ celebratum, vt in c. cum inhibito. §. 1. de cland. desponsa, capit. 2. qui filij sint legitim. & ibi communiter scribentes. Quibus cõ-
116 uenit l. 2. titul. 15. part. 4. & l. 1. titul. 13. eadem parti. (Verum nec quoad aliquam dumtaxat, sed quoad omnia iuris ministeria legitimi censentur secundum Bernard. in d. capit. cum inhibitio, §. 1. cuius sententia sequitur, & commendat nimis Georg. Natta. in capitul. quamuis pactum 2. colum. de pact. lib. 6. & Iasson. in l. ex facto. colum. 5. ff. de vulga. idem Iasson. dicens, hanc esse receptiorem, in consil. 156. colum. 2. libr. 4. numer. 1. & consil. 168. numer. 4. eodem libro, vbi resoluit, esse legitimos non modo, quoad habentem bonam fidem, sed & quoad alium malam fidem habentem, quia verè sunt legitimi, vt in cap. ex tenore qui fil. sint legi. & in l. 3. titul. 3. p. 4. & in l. 1. titul. 13. eadem par. vbi lex Regia dicit esse legitimos: sed verbum, esse, veritatem inducit non fictionem, l. ossa. §. vlt. ff. de relig. & sumpti. fune. l. mercis appellatione iuncta glo. ff. de verb. sig. & in l. si maritus. §. 1. ff. de adulter. vbi, & Bar. notat. si ergo verè sunt legitimi non conuenit pro parte esse legitimos, & pro parte non, vt ipse idem Couar. probat in epitome de sponsal. 2. p. c. 8. §. 2. nu. 1. & 2. quo ad successionem autem aliud est, vt dicam infra hoc lib. titul. 8. de suc-
117 cessi. l. 10. glosl. 1. num. 3. 4. & 5. (Ex iure autem non ex natura depender, quis sit filius legitimus, vt tradit Bar. in l. si is qui pro emptore, n. 29. ff. de vsucapio. in hæc verba, aliquem esse legitimum, vel non, est iuris non enim ab ipsa natura hoc introducebatur, vt in auth. quib. mod. natura effi. legi. §. liceat ergo, colla. 6. idem Bar. in l. 3. ff. de institor. actio. Nam vt tradit Ancar. in consi. 225. col. 2. versi. non obstat quod iste dicatur, verbum legitimum semper sonat in ciuilem intellectum, vt in l. legitima, ff. de pact. & in l.

teſtamenti,& l.ſi quæramus,ff.de teſtam. & in d. §. liceat ex quibus hoc expedit Iaſſo.in d.l.ſi is qui pro emptore num.29. de vſucap. Tiraquel. in relectio. l.ſi vnquam, in verbo ſuſceperit liberos, numero 76.C. de reuocand.donat. & in tractat. le mort ſaiſit le vif. 6. declara.2.partis,numero 6. & ſequent.cum autem aliquid ex lege, vel legis poteſtate dependet, lex ipſa fingendo, vel verbis denotantibus fictionẽ vtendo,id verè facit non fictè,vt docet iuris lucerna in d.l.ſi is qui pro emptore,numer.29. & ſeq. & numer.36.cui cęteri eius legis interpretes ſuffragantur, idem reſpondit Bar.conſi.62.& Anto.de But. conſ. 20.ad medium,& Anto. Neguſantius de pigno. in 4. membro.2.partis princip. numer.4.eaſtaquè quæ iuris ſunt verè inducuntur, quibuſcunquè verbis lex vtatur,l.in rebus in fine, & ibi Bart. C. de iure doti. Cornel.conſil.144. column. 2. verſicul. ad idem litis conteſtatio lib.3. Tiraquel.in d. tractat. le mort ſaiſit 6.declara.2.partis,numer.7. & 1. declarat 5. partis, numer.8.vbi citat eundem Bart.in l. ſi maritus.§.legis Iuliæ, ff.de adulte. Anton.Gomez,qui citat concordantes in l.45.Tauri numer.111.verſic. 6. pro iſta parte,pagin.183.Quod verum eſſe inſinuat Bart. in d.l.ſi is qui pro emptore,numero 30.dicens,ad ea quę per rationem ex æquitate in ſubſidium introducta ſunt (vt eſt fictio inductiua) tunc demum recurritur cum alia deficiunt remedia,l. in cauſæ, ff. de mino. l. quoties,ff. de præſcrip.verb.l.in prouinciali cum ſimilibus.ff.de nou. ope. nun. ideo lex fingit ſuper his quæ in facto conſiſtunt: quia ea verè facere nequit, nempe,vt ſiut quæ non ſunt,& non ſiot, quæ ſunt. At in his quæ iuris ſunt lex non indiget fictione, cũ verè ea poſſit facere,vel inducere,atque ideo non recurritur ad fictionem,quia ceſſet æquitas, argum.l. quia ratio,ff.de condi.inſtitu.& l.ſi vnus. §. pactus, ff. de pact.nimirum,ergo ſi in ſpecie de qua agimus, filius ſit verè legitimus,& non fictè propter bonam fidem alterius ex coniugibus,licèt matrimonium fuerit

118 nullum. (Confirmatur argumentum hoc ex deciſione text.in l.certè.§.ſi procurator.ff. de precar. cuius verba ſunt:ſi procurator meus,me mandante,vel ratum habente, precario rogauerit,ego precario propriè habere dicor:ecce tex.liquido probantem in his quæ iuris ſunt non cadere fictionẽ inductiuam, poſſeſsio ſiquidem,poſtquam eſt acquiſita iuris eſt,licèt ante acquiſitionem habeat plurimum facti veri, vel ficti,vt reſoluunt oẽs interpretes in l.1.ff.de acq.poſ. At tex. ille dicit verè & propriè poſsidere, qui per aliũ,& actu ficto quę fuit poſſeſsionẽ,ergo,& c.quæ communis eſt,& recepta ſententia,vt ex pluribus authoribus conſtat a Tiraquel.citatis in tractat. de conſtitu.2.parte,ampliatio.1.& ab Anton. Gomez in l. 45.Tauri numer.91.vbi plures text. adducit in hanc

119 ſententiam.(Quinimo,& poſſeſsio ciuiliſsima quæ transfertur abſque aliquo actu, vel ficto in maioratu vt in d.l.45.Tauri,quę transcripta eſt in hoc libro 5. titul.7.l.8.vbi dicam,& in alijs caſibus , ibi per Ant. Gomez traditis,& per Tiraquel. in tracta. le mort ſaiſit le vif,eſt vera poſſeſsio.vt probat text.in capi. contingit de dolo, & contuma. ibi verus conſtituatur elapſo anno poſſeſſor.& pluribus rationibus hoc probat,& communem atteſtatur eſſe ſententiam ipſe Anton.Gomez,in d.l.45.Tauri,numero 111.verſicul. & in tantum eſt verum, & Tiraquel. in tractat. le mort. 1.declara.5.partis,Socinus latè,in l. rem quę nobis 5.quæſt.princip.verſicul.4.& vltimo concludo.ff.de acquirend.poſſeſ.ſed tamen Claudi. Saiſellus Aquen.in d.l.1.in princip.columu.5.verſicul.bene factendum eſt,ff. de acquirend.poſſeſ. hoc limitat, reſpectu poſſeſsionis naturalis,quod latius , & congruentius dicam in d.l.8.titul. 7. infra hoc eodem li-

120 bro. (Alia exempla tradit Bartol. in d.l. ſi is qui pro emptore,numero 29.& 32. & quanuis conſtituat Bartol. diſcrimen inter ea quæ meri iuris ſunt , vt in his locus non ſit fictioni , & ea quę mixtum habent factum & ius,vt hæc per fictionem induci poſsint, numero tamen 41.id clarius , & rectius explicat dicens,in his quæ in facto,& iure ſimul conſiſtunt ad eorum veritatem,& poteſtatem factum ſimul requiritur,& ius,quod iuris eſt, introducitur ſine fictione,quod autem pertinet ad factum non poteſt, abſq; fictione induci,ideo per fictionem introducitur, & non verè,nunc ad propoſitum in exemplo per Bar. tradito in d.l.ſi is qui pro emptore,numer.29.aliquẽ eſſe legitimum,non eſt meri iuris : mixtum enim habet aliquid facti,quidquid Bartol.dixerit, nam præcedere debet verum matrimonium , vt filij legitimi efficiantur,vt probaui ſupra numer.115.& ſequent. vbi autem præceſsit matrimonium inualidum ratione impedimenti,lex finxit propter bonam fidem alterius ex coniugibus,validum fuiſſe, & quod nullũ fuit impedimentum, quod eſt facti , & hæc ſublatio impedimenti introducitur per fictionem,quod vero filij ſint verè legitimi,verè introducitur,vt in d.cap. ex tenore,& capitul. peruenit extra qui filij ſint le-

121 gitimi,vt ſupra dixi numer.116.& ſequen.(Ex quo hos filios eſſe legitimos quo ad feuda probat Bal. in c.1 §.naturales,ſi de feu. feu. con. inter domi. & agna. vaſſal.& Curti. Iunior,conſilio 27.& 52. vbi addidit hoſce filios excludere ſubſtitutum ſub illa conditione,ſi inſtitutus deceſſerit abſquè liberis legitimis,& naturalibus. Immo idem eſſe, ſi addat , natis ex legitimo matrimonio, hoc quippe matrimonium legitimum in eſſe cenſetur propter bonam fidem alterius,ita reſpondit Decius conſilio 153. cui acceſsit Carol. Molin.in Alexan.conſil.5.libro 7.licet ei ſubtiliter reſiſtat Curti.Iunior.d.conſil.27. longiuſquè conſil.64.vt Couarruuias refert in epitome de ſponſal.2.parte,capit.8.§.1.numero 3. & numero ſequẽ. latè probat,bonam fidem pręſumi in dubio, etiam ſi

122 lis pendeat,& conteſtata ſit ſuper matrimonio.(Vbi tamen lata eſt ſententia contra matrimonium,appellatione pendente filij concepti ſunt legitimi Ioann. Andr. Præpoſi.& Cardin. in capitul.2.qui filij ſint legitim. & Enric. in capit.ex tenore eo titul. hoc tamen caſu non præſumitur bona fides vt probare nititur Couarruuias d.2.part.cap.8.§.1.numer.7. & 8.

123 & numer.9. tractat,an error iuris hunc operetur effectum.(Infertur etiam ex his quod non tantum illa proles eſt legitima,quę ex matrimonio concepta ortaquẽ fuit,verum etiam ea quæ ante matrimonium orta fuit ex concubina,ſecuto cum ea matrimonio efficitur verè legitima,vt in capit. tanta , qui filij ſint legitim.& in l. 1. titulo.13.part.4.l.10.titulo 8.de ſucceſsionibus infra hoc libro 5. quam deciſionem pluribus ornat. Petr. de Dueñas in regula 350.& Couarruuias,

truuias, in epitome de sponsalibus 2. par. cap. 8. §. 2.
ad quos recurrito dicam aliquid in d. l. 10. vbi exa-
minabo quæstionem satis controuersam, nempe, an
in maioratu seu primigenio (in quo primogeniti suc
cedere solent ex lege, vel consuetudine, vel testatoris
voluntate,) præferatur filius primo natus ex concu
bina, secundo genito ex legitimo matrimonio cum
alia contracto, si demum mortua vxore legitima, ma
trimonium cum concubina ex qua dictum filium ha
114 buerit contraxerit. (Præterea ex hoc secundo ma-
trimonij bono, procreandæ scilicet, & educandę pro
lis, aliud sequitur, nempe, quod filius legitimus gau-
det honore, & dignitate parentū, l. cum legitimè vbi
glos. & Doctor, ff. de statu homi. l. filium. §. liberos, ff.
de Senato, l. si titul. 13. part. 4. nobilitas namque cu-
iusquè descendit veluti ex radice in posteros, vt po-
te qui maiorum suorum conditionem persequuntur
l. 1. vbi Bar. & Ioan. de Pla. & in l. Senator, & l. si Se
nator. C. de digni. lib. 12. & in l. Senatoris filium cum
similibus, ff. de Senato. Bal. in l. cum antiquioribus 8.
q. C. de iure delibe. vbi dicit, quod nobilitas â proge-
nitoribus seminatur in posteros, Luc. de Pen. in d. l.
mulieres, col. 2. versi. 6. ex nobilitate, C. de digni. lib.
12. vbi id multo magis procedere asserit in nobilita
te, quæ ex dignitate quæsita est: Guill. Lauden. in
Clemen. 1. & ibi Card. Floren. 2. q. de Baptis. & Pa-
nor. in c. licet in fine de censi. Tira. de nobilitate, c. 15.
in prin. qui n. 2. & 3. probat pluribus authoribus, hoc
non extendi vltra pronepotes ex sent. glo. in l. 1. C.
de digni. in l. liberos, ff. de Sena. per l. diuo. C. de quęs.
cum concord. ibi ab eo traditis, sed glo. & DD. supra
citati id intelligunt procedere in nobilitate quæ ve-
nit per accidens, veluti per dignitatem: secus autem
in nobilitate generis vel originis, quæ in infinitum
progreditur, cuiusmodi est nobilitas Hispanna, Idio
mate nostro, hidalguia, nuncupata: vt expressius de-
cidit Martin. Laud. in tracta. de digni. versi. 44. incip.
vbicunq; dignitas, atq; ita consuetudine obseruari at
testatur Aluar. in c. 1. §. cæteri, tit. quis dicatur Dux,
& Ioā. de Plat. in d. l. 1. C. de digni. lib. 12. Rayner. in
tract. nobilitatis in 3. q. 5. quæst princ. & Laur. Call-
cane. cons. 8. col. 7. versi. ex prædictis Cos. Guyne.
in prag. sanctione, tit. de electione. §. insuper, in ver-
bo antiquo, & Mat. Affli. in const. Siciliæ incip. in-
115 tentionis 6. notab. (Hæc enim Hispanna nobilitas,
Hidalguia nuncupata, est ius hæreditarium filiorum
& descendentium in infinitum, l. 2. tit. 21. p. 2. Cicer.
lib. officiorum 1. n. 170. inquit, optima hęreditas â pa
rentibus traditur liberis, optimoq; patrimonio præ-
stantior gloria generis, & virtutis, rerumq. gestarum
cui dedecori esse, nefas, & vitium iudicandum est,
nam id naturale est, virtutem parentum, & clarū san
guinem, maximum fore filijs adiumentum, prouocās
eos ad virtutem, virtus siquidem paterna in filios de
riuata, non solum eos ad eius imitationem obligat,
verum naturaliter prouocat, & stimulat, vt pluribus
probat exemplis Cassaneus in Cathalogo glorię mū
di, 8. p. 8. considera. & Arceus ab Otalora in suo nobi
litatis Hispānæ libello, 2. p. cap. 3. n. 15. quod non obs
cure insinuāt verba legis 2. tit. 21. part. 2. cum sic ait.
*La hidalguia y nobleza, que viene de los padres, es como he
redad que les obliga, ca porende son mas encargados de ha-
zer bien, y de guardarse de yerro y mal. Ca no solamente quā
do lo hazen reciben ellos daño y verguença, mas tambien
116 aquellos donde ellos vienen, &c.* (Filij vero illegitimi
non gaudent honore, & dignitate parentum, l. vltim.
titul. 13. & l. 3. tit. 15. p. 4. etiam si naturales tantum
sint, qui aliâs nothi, & bastardi dicuntur, vt voluit
Bar. in l. 1. C. de dig. lib. 12. nu. 5. & Bal. in l. cum legi-
time, ff. de stat. hom. & in c. innotuit prope finem de
electio. & clarius in l. cum antiquioribus 8. quæst. in
prin. C. de iure delibe. Ant. & Card. Alexand. in cap.
per venerabilem qui fil. sint legit. Flor. in l. qui testa-
mentum in fine. ff. de proba. Imol. & Alex. in fi. in l.
ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. Raph. & Phi
lip. Corne. in l. vlt. C. de verb. signi. Carol. Ruynus cō
sil. 77. num. 7. lib. 3. Math. Affl. decis. 195. Cassan. in
consue. Burgun. rub. 8. §. 3. in prin. n. 17. cum concor
dan. per Tiraq. traditis in tracta. nobilitatis, c. 15. n.
10. & sequen. vbi dicit generale esse, vt huiusmodi
naturales filij non potiantur priuilegijs, & dignitate
parentum, vt cæteri filij per l. ex libera. C. de suis, &
legit. vbi Bal. dicit, quod spurij nihil ex honore pa-
rentum recipiunt cum concord. ibi congestis. Nec di
cuntur de domo siue agnatione, aut familia parentū,
vt idem Tiraq. innumeris probat authoritatibus d.
c. 15. n. 12. 13. & 14. nisi sit legitimatus per subse-
quens matrimonium, vt Alexan. & recentiores pro-
bant in d. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Treb. &
Tiraq. d. c. 15. nobilitatis, nu. 21. dicam in l. 10. titu. 8.
Infra hoc libro. 5. de consuetudine. Bastardi autem
dicuntur esse de domo parentum nobilium, & corū
arma portant vt latissimè probare nititur idem ip-
117 se Tiraq. d. c. 15. num. 25. & seq. (Iure autem Regio
filius naturalis ex concubina domi retenta natus gau
det nobilitate Hispanna, hidalguia, nuncupata, quo-
ad exemptionem a tributis, & alia priuilegia fidal-
guis concessa tex. expressus in l. 1. titul. 11. parte 7.
quod ibi extendit Gregor. Lupi. in glossa, in verbo
amiga, etiam si filius natus fuerit ex concubina do-
mi non retenta, qui iure ciuili nothus dicitur. Iure nā
que Pontificio, & Regio nil aliud exigitur vt natura
lis filius quis dicatur, quam quod natus sit ex his pa
rentibus, qui tempore conceptionis, vel natiuitatis
matrimonium contrahere poterant: etiā si natus non
sit ex concubina domi retenta, capit. tanta qui fil.
sint legi. c. innotuit de electio. l. 11. Tau. quæ trāscrip
ta est in l. 9. tit. 8. de las herencias, infra hoc lib. Aymō
Sabill. cons. 166. Couar. in epitome de spons. 2. part.
c. 8. §. 4. num. 1. 3. & 4. Fortun. in tract. de vlt. fine illā
tio. 8. quod procedit etiam si naturalis natus sit ex vi
ro illustri, & muliere vili, quia nihil obstat quomi-
nus inter eos possit esse matrimonium vt asserit Pe-
tro Nun. de Auendaño in repertorio suo, in verbo,
hijo natural, ex quibus hanc sententiā assicuerat An-
tonius Gomez, in l. 79. Taur. num. 6. & in l. 11. Taur.
num. 54. illatione. 8. Gregor. Lupi. in d. l. 1. titulo. 11.
p. 7. & in l. 3 tit. 15. par. 4. & Arceus de Otalora, libr.
de nobil. Hispanna. 2. par. 3. partis principalis. c. 3. n.
118 3. (Gaudet etiam nobilitate Hispanna filius illegi-
timus per rescriptum principis legitimatus, vt in l. 4.
6. & 9. titul. 15. part. 4. & in l. 12. Tauri transcriptā
in l. 10. tit. 8. de las herencias; infra hoc eodem libro.
Hoc tamen intellige de alijs filijs illegitimis non de
naturalibus natis ex cōcubina, cū qua tēpore cōcep-
tionis vel natiuitatis pater poterat contrahere, quia
cum

cùm hac in ſpecie poſsit abſque legitimatione gaudere nobilitate Hiſpána, vt in d. l.1. tit. 11. part.7. fruſtra precibus impetraret quod ſibi iure cõmuni erat conceſſum, vt rectè aduertit Pet. Nun. in dictio nario ſuo in verbo (hijos naturales.) Verũ enimuero ſi filius illegitimus natus eſſet ex coitu dãnato, & punibili ſimul, ex parte patris vel matris, quamuis per reſcriptum principis fuiſſet legitimatus, non potiretur priuilegijs Hiſpánæ nobilitati conceſsis, nec liberaretur à tributorum contributione, vt diſpoſitum erat per prag. ſanctionem Pinciæ latam anno. 1542. quã Pet. Nun. limitabat in repertorio in verbo (hijos legitimos.) Hodie tamẽ legẽ habemus nouiſsimã hæc omnia innouantem, & dicẽtem filios legitimatos per reſcriptum principis, etiam ſi verbis reſcripti legitimi fiant, nullatenus gaudere nobilitate Hiſpána, nec à tributis excuſari, vt in l. 20. tit. 11. de los alcaldes de hijos dalgo ſupra lib. 2. & in l. vlt. tit. 2. de los hijos dalgo, lib.6. quod

129 intellige, vt dicã in l. 10. tit. 8. de ſucceſsionibus infra hoc lib. glo. 8. nu. 2. & 3. † Aliud præterea ſequitur bonum ex prole legitima & naturali, nẽpe, quod legitimi ad ordines ſacros & ad dignitates eccleſiaſticas admittuntur. l. vlt. tit. 13. p. 4. c. cũ in cũctis & c. innotuit de electio. Illegitimi vero non admittuntur abſq; diſpẽſatione, vt in c. 1. 2. 3. & fi. de fili. presb. l. 3. tit. 15. p. 4. Alberi. in l. ſpurij. ff. de decurio. Deci. conſ. 271. atq; idẽ ſtatuitur per dictas leges part. indignitatibus ſecularibus, & alijs honoribus. Differunt etiã quoad ſucceſsionem parentum de

130 quo alibi agemus. † Tertiũ matrimonij bonum, eſt ſacramentũ, fuit enim à Deo inſtitutũ in paradiſo, vt ſupradiximus nu. 86. & 87. eſt item ſacramẽtum nouæ legis quod probatur ex Paulo ad Epheſios. 5. dicente ſacramentum hoc magnũ eſt, quæ verba ita interpretãtur, doctores ſancti vt atteſtatur Ambroſ. Catari. li. 5. contra Caie. c. 1. de matrimonio, eccleſia etiam hoc profitetur in c. ad abolendam de hæreti. & in cõcilio Florentino ſub Eugenio quarto, vt planè contrarium aſſerẽtes cenſendi ſint hæretici, quos conuincunt ſacris teſtimonijs & conciliorum authoritatibus Roſenſis, Ioan. Echius & Alfonſ. à Caſtro lib. de hæreſibus in verbo nuptiæ. & Colonienſe cõcilium titu. de matrimonio. c. quæ omnia Couarrub. in epito. de ſponſal. par. 2. c. 1. §. vnico n. 2. qui & nu. ſeq. ex hoc infert matrimoniũ gratiam conferre. Sacramenta ſiquidem nouę legis gratiam conferunt, vt eſt receptiſsimum apud theologos & in eodem concilio Florentino hoc docet eccleſia, in verſic. 5. at matrimonium, vt dixi, eſt ſacramentum nouæ legis, gratiam igitur conferet, quod probat Colonienſe conciliũ, & theologi frequentius fatẽtur, vt Ioan. Maior atteſtatur in 4. ſenten. diſt. 26. q. 1. notat beatus Thomas. 2. 2. q. 100. ar. 2. Alfonſ. à Caſtro de hæreſi. in verbo. nuptiæ, Canarienſis epiſcopus Philippi. c. 12. & alij à Didaco Couarru. relati: licet glo. in cap. quidquid. 1. q. 1. & in cap. alma mater in verbo ſacramentum de ſent. excom. lib. 6. & in c. cum ijs eccleſijs de ſymo. voluerint contrarium aſſerentes per matrimonij ſacramentum non cõferri gratiam, quod vtiq; falſum & erroneũ eſt, & conſtat hodie lucidius per canonẽ primum concilij Tridentini ſub Pio quarto celebrati die. 11. Nouembris anni 1563. ſeſsione. 8. & totius concilij ſeſſione. 24. titulo de ſacramento matrimonij in hæc verba. *Si quis dixerit matrimonium non eſſe verè & propriè vnum ex ſeptem legis euangelicæ ſacramẽtis, à Chriſto domino inſtitutis, ſed ab hominibus in eccleſiam inuectum, nec gratiam conferre, anathema ſit.* †

131 Verum non omne matrimonium protinus eſt ſacramentum nouæ legis, aliud ſiquidẽ eſt legitimum, aliud ratum, aliud conſummatum. Eſt enim matrimonium legitimum id quod legitimo conſenſu contrahitur, quale eſſe poteſt apud Ethnicos. Ratum eſt illud quod a Chriſtianis more fidelium contrahitur, & hoc ſacramentũ eſt. Conſummatum dicitur quod omnino copula carnali firmatum eſt, hæc ita explicat Colonienſe conciliũ tit. de matrimonio. c. verum, & c. ſed dices, & probatur in c. vlt. 28. q. 1. Magiſter ſenten. in 4. diſt. Præpoſ. in rub. de ſponſ. nu. 16. & Couarr. in epit. de ſponſ. par. 2. c. 1. §.

132 vnico nu. 4. † Matrimonium autem legitimo conſenſu inter infideles cõtractum, quatenus ſacramentum importat indiſſolubilitatem, quod eſt alterum matrimonij bonum, ſacramentum nõ eſt, nam vbi matrimonium indiſſolubile nõ eſt, rationem ſacramenti habere non poteſt, ſed inter infideles non eſt omnino indiſſolubile, poteſt ſiquidẽ ſolui per conuerſionem alterius ad fidem altero nolẽte cohabitare, vt dixi ſupra nu. 78. atque ideo dicitur legitimum & non ratum, quia non eſt omnino indiſſolubile ſicut & ratum. Quare hoc reſpectu ſacramentum non dicitur. Quatenus verò ſacramentum eſt ſacræ rei ſignum, matrimonium inter infideles contractum dicitur ſacramẽtum, vt in c. gaudemus de diuor. vbi ſacramentum vocatur, dicitur autẽ ſacræ rei ſignum, eo quod ſanctificat aliquid quod non erat ſanctum. quod cõgruere probat infidelibus Alfonſ. à Vera cruce in ſpeculo coniugiorum. 2. part. art. 3. & an infidelibus gratiã conferat hoc ſacramentum diſcutit, & c. ſequent. an cùm coniuges ad fidẽ conuertuntur, & baptizantur, matrimonium antea contractum per nouum conſenſum eis gratia gratum faciens conferatur? ad eum recurrito. † Solet

133 tamen dubitari an matrimonium per procuratorem contractum ſit ſacramentũ, & an gratiã conferat. Et Caietan. in 2. tomo. q. 1. de matrimonio ſubtili profecto ratione probare nititur non eſſe ſacramentum, nec gratiam conferre: donec inter præſentes coniuges id matrimonium ſaltem tacite ratum habeatur, ſed eius ſententiam improbat Amb. Cathari. cõtra eundẽ Caiet. li. 5. c. de ſacramen. matrimonij & Couar. in epito. de ſponſa. 2. par. c. 1. §.

134 vnico num. 5. in fine. † Sed quæſtionis eſt in quo cõſiſtat ſacramentum matrimonij? doctores dicunt conſiſtere in verbis conſenſum de præſenti ſignificantibus, & hodie iuxta Concilium Tridentinum ea verba exprimi debent coram porocho vel alio ſacerdote de ipſius parochi, vel ordinarij licentia & duobus vel tribus teſtibus, non autem conſiſtit in benedictionibus nuptialibus a ſacerdote factis nam benedictiones iſtæ ſacramentum non ſunt, ſed ſacramentalia quædam & ceremonialia ſacramentum matrimonij cõ committantia, vt docet Ioann. Lup. in tracta. de matrimo. in princ. numero. 10. & Alfon. a Veracruce in ſpecul. coniugiorum. 1. par. art. 12. in princ. 2. & 3. concluſ. vbi optimè probat

benedictiones nuptiales in ecclesia suscipere,
omnibus fidelibus qui matrimonio iunguntur
præceptum esse, atque ideo eas contennere
non licere sub pœna peccati mortalis, quamuis ex
negligentia eas non suscipere sit veniale. Infideles
autem qui in fidelitate contraxerunt, si postea ad
Christi fidem conuertantur, non obligari ad bene-
dictiones suscipiendas sub mortali nec veniali pec-
cato, si tamen ab eis recipiantur benefieri, vbi au-
tem Neophiti post conuersionem matrimonium
contrahunt, sunt benedicendi, si facultas ad sit, se-
cundum eum Concilium autem Tridentinum ses.
24. canone. 11. de sacramento matrimonij statuit
in hæc verba. *Siquis dixerit probibitionem solennita-
tis nuptiarum certis anni temporibus, superstitionem
esse tyrannicam, ad Ethnicorum superstitione profec-
tam, aut benedictiones, & alias ceremonias, quibus
ecclesia in illis vtitur, damnauerit, anathema sit.* Se-
cundæ autem nuptiæ an sint benedicendæ, tractat
135 latè frater Alfons. à Veracruce in speculo coniug.
1. part. ar. 13. ad quem lectorem relego. † Quoad
tertium de impedimentis matrimonij scire opor-
tet, plurima illicitum reddere matrimonij côtrac-
tum. Quædam enim impediunt matrimonium con
trahendum, non tamen dissoluunt illud si contra-
hatur. Quædam si ante contractum contingerent,
illud omnino impedirent & contractum irritum fa
cerent: si tamen post contractum contingunt, ma-
trimonium non dirimunt. Quædam verò ita impe-
diunt, vt contractus sit nullus ipso iure. Exempla
priorum quæ impediunt contrahendum, non tamē
dissoluunt matrimonium contractum, hæc sunt.
Imprimis qui existit in peccato mortali, non potest
absque nouo peccato matrimonium contrahere,
tractat enim indecenter hoc maximum sacramen-
tum authore Florentin. 3. par. tit. 1. c. 19. §. vlt. Mar-
ti. ab Azpil. in prin. de pœniten. dist. 5. in 6. p gl. n. 33.
& 39. idem statutum est in Coloniensi consilio tit.
de matrimonio. c. verum Conarru. qui prædicta re-
fert, de spōsal. 2. par. c. 6. in prin. quod præseferūt ver
ba cōcilij Tirdentini ses. 24. in decreto de reforma
tione matrimonij. c. 1. cum sic ait, postremo sancta
synodus coniuges hortatur, vt antequā cōtrahāt, vel
saltē triduo ante cōsummationem matrimonij sua
peccata diligenter cōfiteātur, & ad sanctissimū eu-
charistię sacramētū piè accedāt. Sed nihilominus
matrimoniū cōtractū ab eo qui est mortali crimi-
136 ne irretitus, valet, quod passim esse receptū attesta-
tur Couarru. d. c. 6. n. 1. in fine. † Itē cōtra iuramētū
primo pręstitū, matrimoniū à periuro cōtractū fir-
mū est c. de illis de spōs. c. sicut eod. tit. glo. in c. mu-
lieri de iure iu. & in c. vlti. de procu. in 6. probat op
timè Couarru. d. c. 6. n. 2. qui & n. 3. asserit, matrimo-
niū ab excōmunicato cōtractū validū esse, iuxta tex.
in c. significasti de eo qui dux. in matri. quā poll. per
137 adult. quē tex. valde cōmēdat Ioā. Maior in 4. sentē.
dist. 27. ad fi. & alij per Couar. citati. † Pręterea sep-
tē sūt crimina quę matrimoniū impediūt cōtrahen
dū, nō tamē dissoluūt cōtractū, peccāt tamē illud cō
trahētes mortaliter, glo. in c. qui presbyterū de pœ-
nitē. & remissio. & in c. hi ergo. 27. q. 1. & Palud. in
4. dist. 34. q. 1. col. 2. Marti. ab Azpil. in Manuali con
fess. c. 22. n. 64. Primū est, incęstus cū cōsaguinea vxo
ris à marito cōmissus, vel ab vxore cū cōsanguineo
mariti, & hoc impedit matrimoniū cōtrahi, vt in c.
trāsmissæ de eo qui cogno. cons. vxo. suæ & 32. q. 7.
per multa capitula. si tamē fuerit contractū, validū
est & firmū nō obstāte dicta prohibitione glo. in c.
2. de pœni. & remi. l. 13. tit. 2. part. 4. Couarru. d. c. 6.
numero 4. Alfon. à Veracruce in speculo coniugio.
1. part. art. 23. conclus. 2. qui hanc conclusionem
extendunt etiam siquis carnaliter cognouit eam,
cum qua habet publicæ honestatis iustitiæ impe-
138 dimentū c. duo pueri de desponsa. impube. † Ob cri
men tamen incæstus cum propria consanguinea
cōmissi, non impeditur cōtrahi matrimoniū secun-
dum beatū Tho. in. 4. senten. dist. 31. q. 1. art. vlt. Flo
ren. 3. par. tit. 1. c. 16. §. 4. Richardū. d. dist. 34. Siluest.
in verbo matrimoniū. 7. impedimēto vlt. Couarru.
in epito. de spōs. 2. p. c. 6. n. 4. Alfon. à Veracr. in spe-
cu. cōiug. 1. p. ar. 23. cōcl. 1. qui attestatur hāc esse cō
munē theologorū opinionē, rationem discriminis
tradūt doctores, quia & si per incæstū cū cōsangui-
nea propria cōmissū, grauius patretur facinus, quā
cum cōsanguinea vxoris patratū, proprie tamē per
incæstū cū cōsanguinea vxoris, matrimoniū magis
offēditur, nā per illū exactio debiti à proprio coniu
ge impeditur propter affinitatē contractā, quæ opi-
nio verior est iudicio meo, quā cōtraria, ab Angelo
Clauasio admissa in sūma in verbo incæstus, & Pa-
nor. in c. 1. de eo qui cōgno. cōs. vx. suę vbi idē voluit
Præpos. & cōmu. canonistæ teste Mart. ab Azpil. in
manua. cōfess. c. 22. n. 75. qui etiā huic vltimæ adhæ-
ret sentētiæ & Greg. Lup. per tex. expressum ibidē
in l. 13. in glo. 2. tit. 2. part. 4. & an super hoc dispen-
139 setur & à quo dixi supra n. 103. † Secūdū crimē im-
pediēs non tamē dissoluēs matrimoniū est, siquis in
iustè propriā occiderit vxorē: nā in pœnā huius cri-
minis interdicitur ei ne secūdā ducat vxorem. c. ad
monere. 33. q. 2. & c. seq. l. 14. tit. 2. part. 4. at si duxe-
rit secūdā, peccat læthaliter, valet tamē matrimo-
niū si contrahatur, vt ibi notatur per doct. Mart. ab
Azpil. in manua. confes. c. 22. n. 74. Alfon. à Veracru-
ce in speculo coniug. par. 1. art. 24. non tamē peccat
si ei concedatur dispēsatio vera vel interpretatiua,
vt ibi probat Alfon. à Veracruce. 1. conclu. sin autē
vxor occidatur à viro, lege permittente, quia fortè
eam inuenit in adulterio, non incurrit vir in huius-
modi impedimentum, atque ideo poterit aliam im
punè ducere, patet ex distinctione. 37. infi. & Palu-
dano dist. 34. q. 1. & Alfons. à Veracruce in specu
lo coniug. 1. part. art. 24. conclu. 2. & non solum,
vt ipse ait, in foro exteriori, quod omnes fatentur,
verum etiam in foro animæ, quandoquidem lex est
iusta per quam talis facultas conceditur, vt optimè
probat Domini. à Soto de iusti. & iure libr. 5. quæ-
stio. 1. articul. 3. cui accedit Alfons. à Veracruce vbi
supra, sed aduertendum est hæc procedere, quoties
vir occidit vxorem, ex odio, aliaue ratione: nam si
vir vxorem occidit animo ducendi adulteram, con
trahit ex hoc impedimentum, non modò impediēs
contrahēdū, sed etiā dirimēs contractū cū ea cuius
causa vxorē occidit, vt aduerit Alfon. à Veracruce
140 par. 1. ar. 24. notab. 1. † Quid autē si vxor occidit vi-
rum an eādē incurrat pœnā? quidā aiūt eādē incur
rere, ne possit aliū virū ducere absq; dispēsatione,
sub peccati mortalis pœna, ita tamen vt si cum alio
contra-

contraxerit, non dirimatur matrimonium ; hi sunt
Palud.in 4.dist.34.& Marti.ab Azpil.in manua.cõ-
fess.c.22.n.74.alij contrarium voluerunt, quod pœ-
na statuta viro, non extendatur ad vxorem, cùm ta-
le impedimentum non inueniatur statutum à iure
in fœmina, sed tantum in viro, hæc fuit sententia Syl
uestri & Alfonsi à Veracruce in speculo coniug. 1.
par.art.24.in fine, ratio discriminis est, quia magis
timetur quòd vir occidet vxorem, quam vxor vi-
rum, propter sexus fragilitatem, quare iura volue-
runt morbo occurrere assiduo, vel quia magis time
tur, vel quia ad ea quæ frequentius accidunt, iura
adaptantur, l.nam ad ea, ff. de legi. atque ideo lex
pœnam viro imposuit, ad cohibendum eius auda-
ciam, quam fœmina non habet, ad tale facimus per
petrandum. Et quia in odiosis & pœnalibus mascu
linum non concipit fœmeninum, vt expressim vo-
luit glos. & omnes post eam in l.1.ff.de verb. signifi.
glo.Dyn.Imol.& alij in l.si ita scriptum sit filiabus,
ff.de lega.2.cum pluribus concordantijs à Tiraq.cõ
gestis lib.1.de retractu, §.1.glo.9.n.186. & sequent.
† Nec in correlatiuis pœnalis constitutio extendi-
141 tur, quando est diuersa ratio. l. curatorem cum ibi
notatis per glo.Cyn.& Doct.C.de interdi.matr.Ia-
so.in l.trãsigere.1.col. C.de transa. Euerar. in loco
à correlatiuis pag.481.Bapt.à santo Blasio in tract.
de correlatiuis n.19.Bal.in c.1.col.3. post medium,
qualiter domi.prop feu.priu. Aymo.de antiqu. tẽ-
po.4.p.in prin.n.72.& 73.Curt.Iun.cons.6.n.15.&
seq. vbi tradit regulam, quòd in his quæ ex se ipsis
sunt correlatiua, vt maritus & vxor, dispositum in
vno, non extenditur ad alterum, contra communes
regulas extra illud indiuiduum, super quo fit specia
lis dispositio. Verbi gratia, si pœna imponitur ma-
rito relinquenti vxori, intelligitur etiam in posita
vxori accipienti à marito, non autem extenditur
ad vxorem relinquentem marito, quia est extra in-
diuiduum. Refert etiam Curtius plures casus in qui
bus dispositum in marito non extenditur ad vxo-
rem, propter diuersitatem rationis & econuerso: ve
luti in specie, l.2.ff.de iniur. vbi iniuria facta vxori,
censetur facta marito, & tamen ex cõtrario iniuria
facta marito non censetur facta vxori: sic & maritus
poterit accusare vxorem de adulterio, non autem
vxor maritum vt in l.1.C.de adulte. similiter mari-
tus potest fideiubre pro vxore, non tamen vxor pro
marito, l.1. vbi Bald. notat, C.ne vxor pro marito.
Præterea maritus nobilis vxorem ignobilem nobi-
litat, l.fœminæ, ff. de senato. & tamen ex contrario
maritus ignobilis non nobilitatur ex vxore nobili,
secun.Bart.in l.vlt.C.de verb.signi. cuius regulę plu
rima alia tradi possent exẽpla. Quamobrem verior
mihi videtur sentẽtia Syluest.& Alfon.à Veracr.nu.
142 præcedenti tradita. † Tertium crimen matrimonij,
contractũ impediens, & non dirimens, est quoties
quis rapit alienam sponsam, c.statutum.27.q.2.l.14
ti.2.p.4.vbi raptor alienæ sponsæ virginis vel corru
ptæ, non potest absque dispensatione cum ipsa con
trahere, nec cùm alia sine peccato, modo non igno
ret inuincibiliter impedimentum, vt ex d.c. statutũ
& ex Thom.1.2.q.77.art.4.probat frat. Alfons.à Ve
racru.in spec.coniug.1.p.ar.25.rapiens verò virgi-
nem solutam, iure ciuili, non potest cùm ea contra-
here, l.vnica, C.de rap.virg.c.placuit, & c. de puellis
36.q.2.iure tamen pontificio hac in specie non im-
peditur matrimonium, possunt namque cõtrahere
absque dispensatione, c.1.extra de rapto, ca.1. de a-
dulte. quibus iuribus apparet correctum ius ciuile,
& ius antiquum canonicum, vt aduertit Palud.in 4.
dist.34.q.1.quod obtinet non modò postquam re-
stituta fuerit, verumetiam antequam restituatur, ex
sententia Maioris in 4.dist.29.q.2.contra Marti.de
Magistris in lib.de temperantia, q.de raptu, qui vo
luit contrarium, & conclusionem maioris sequitur
Couarr.2.p.epit.c.3.§.9.in prin.& Alfon. à Veracr.
in specul.coniug.1.p.ar.25.in fi.raptor verò corrup
tæ vtroq; iure, & ciuili & canonico, potest eum rap-
ta contrahere & cum alia quacumq; absq; peccato,
vt ibi aduertit Alfons.à Veracr. Hodie vero aliud
statuit sacrosan.synod.Trident.ses.24.c.6. de refor-
matione matrimonij, in hæc verba. *Decernit sancta
synodus inter raptorem & raptam, quandiu ipsa in
potestati raptoris manserit nullum posse consistere ma
trimonium, quod si rapta à raptore separata, & in loco
tuto & libero cõstituta illum habere in virum consen-
serit, eam raptor in vxorẽ habeat. Et nihilominus rap
tor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium, & fauorem
præbentes sunt ipso iure excommunicati, ac perpetuo
infames, omniumque dignitatum incapaces: et si clerici
fuerint, de proprio gradu decidant: teneatur prætered
raptor mulierem raptam, siue eam in vxorẽ duxerit,
siue nõ duxerit decẽter arbitrio iudicis dotare.* † Quar
143 tũ crimen impediens & non dirimens matrimoniũ
est, si quis ex cõiugibus malitiose filiũ proprium in
baptismo, vel cõfirmatione tenuerit, vt matrimonio
insidietur, hac siquidẽ in specie perdit ius exigẽdi
debitũ ab altero coniuge, & non potest prima vxo-
re mortua matrimoniũ cũ altera cõtrahere absque
dispensatione, vt in c. de eo.30.q.1.l.14. ti.2.p.4. &
l.6.ti.7.ead.par. propter cõpaternitatẽ etenim quã
cũ coniuge contraxit, non potest debitũ exigere,
reddere autẽ tenebitur, secund. Mart.ab Azpilc.in
manu.conf.c.16.n.34.& c.22.nu.74. Qui autẽ filium
propriũ tenuit in baptismo, vel confirmatione, sed
non animo insidiandi, seu fraudandi coniugẽ debi
to matrimoniali, perdit ius exigendi debitũ prop-
ter cõpaternitatẽ contractam, non tamen impedie-
tur mortuo coniuge, cũ alio sine dispensatione con
trahere, vt est auth.D.Th.in 4.sent.dist.42.& ibi Pa
lu.& Vuendeli.Hosti Godof.Ioã.And.& Ant.in c.
si vir per tex.ibi iũcta gl.de cogna. spiri. idẽ voluit
Mart.ab Azpil.d c.16.n.34. Siluest.in verb. matrimo
niũ.8.q.7. Alfon.à Veracr.in spec.coniugio.1.p. ar-
ti.26.conclus.2. alter verò coniugium qui non fuit
in causa, non priuabitur iure exigendi debitum, vt
ipse Alfon.probat, vbi tamen aliquis coniux tenue-
rit filium in baptismo, vel cum propter necessita-
tem baptizauerit, quia aliàs non potuit saluti par-
uuli prouidere, nec peccat, nec amittit ius petendi
debitũ, nec aliud impedimentũ incurrit, nec separa
ri tenebitur, quoniã benè fecit, vt in c. ad limina B.
Pet.30.q.1. Alfon.à Veracru.d.ar.26.sed si cõiuges
ambo ex proposito filiũ de sacro fonte leuauerint,
nõ poterũt alter ab altero debitũ exigere cõiugale,

quamuis reddere teneatur vt in d.cap. si vir de cog
na.spiritu. Marti.ab Azpilcueta in manuali cõfesso
rum cap.16.numero 34.sin autem alter eorum, vel
vterque se abstinere nequeunt, dispensationem ab
episcopo petere poterunt, vt pote qui dispensare
non prohibatur secundum Antoninum.3.parte sum
mæ titul.1.capit.15.1.colum.2.idem voluit Siluest.
in verbo matrimonium 8.quæst. 7.arg. eorum quæ
notant Panormita. & alij in c. 1. de eo qui cogno.
cons. vxo. suæ, & summa Rosella. in verbo impedi-
mentum.6. Mart. Azpilcue. vbi supra. † Quintum
144 crimen impediens & non dirimens matrimonium
est, si quis occiderit præsbyterum cap.2.de pœni.&
remiss.l.14.titul.2.part.4.Mart.ab Azpil.in Manua
li confes.c.22.nume. 74. Sextum crimen est, si fecit
aliquis pœnitentiam solennem cap. de his & c.anti
qui.33.q.2.Septimum crimen est, siquis scienter cõ
traxerit cum moniali, non enim poterit aliam du-
cere vxorem absque dispensatione sub pœna lethal-
lis culpæ, si tamen contraxerit non irritabitur ma-
trimonium cap.virginibus.c.hi vero. 27.q.1.l.13.ti
tul.2.part.4.Marti.Azpil.in d.manuali cap. 22. nu.
145 74.l.7.tit.20.infra lib.8.vbi dicam.† Alia item dixi
mus impedire matrimonium, si eo nondum cõtrac-
to acciderint, non tamen dirimũt, si post contra-
ctum eueniant. Hæc sunt, affinitas quæ impedit ma
trimonium contrahi, etiam si contingit contractis
sponsalibus de futuro, sponsus enim cognoscens car
naliter consanguineam sponsæ, non potest cum spõ-
sa matrimonium contrahere capit.literas de despõ
satio.impub.capit.2.de eo qui cognos. cons. vxor.
suæ.l.8.titul.1.part. 4. vbi autem matrimonio con-
tracto maritus cognouerit consanguineam vxoris,
non dissoluitur matrimonium cap. 1.cap.discretio
nem capit.pen. de eo qui cogno.cons. vx. suæ, sic &
scrultus impedit matrimonium contrahi, sed si cõ-
tracto iam matrimonio superueniat, non dirimit
contractum, Couarru.in epitome de spõsal. 2. part.
146 c.6.§.1. in fi. † Sunt etiam alia impedimẽta quę non
dirimunt matrimonium contractum, tametsi pec-
cet grauiter illud contrahens, veluti si contra iudi-
cis prohibitionem, episcopi, vel parochi, quis ma-
trimonium contraxerit, peccat mortaliter, tenet ta
men contractũ secundum Paluda. n. 4. distinct. 28.
quęst. 2. colum. 1. Syluest.in verbo matrimonium.
7.quæst.1.Marti.ab Azpilcue.in Manuali cap. 22.
num.68.per tex.in.c.1.de matri.contr.con. interd.
eccles.l.18.in princ.tit.2. part.4.Idem erit si contra
prohibitionem temporalem legis aut summi pon-
tificis quis matrimoniũ contraxerit, peccat siquidẽ
nubendo, sed nihilominus valet matrimoniũ, licet
secus sit, si prohibitio habeat causam perpetuã, secũ
dum gloss.in.c. tuã de spõsa duo. vbi Panor.idẽ Pa-
no.in.c.ad dissoluẽdum de desponsa.impub.Domi.
cons.33.colum.5.per.c.vltim.de matr.con.cont.int.
eccles.Deci.in cap.2.de test.gloss.insignis in Clem.
1.in verbo inhibentes de iure patro.quam commẽ
dat Iasso.in l.non dubium n.18.C.de legib.Couarr.
in epito.desponsa.2.part.c.6.in prin.n.6.qui ex hoc
infert matrimoniũ ex legis prohibitione lite pendẽ
te contrahi non debere. cap.tua nos desponsa duo.
cap.cum Apostolica desponsal. contractum tamen
tenet iuxta communẽ intellectum.d.cap.cum apo-
stolica, nisi contrahens crediderit primum matri-
monium, super quo litigatur, validũ esse: tunc enim
esset defectus consensus, atque ideo non valeret, se-
cundũ Abb.in d.c.cum apostolica de sponsa. & Co-
uarrub.d.c. 6.num.6.in fi. sed ne erres hæc quæ de
matrimonio contracto contra interdictũ ecclesiæ
diximus, intellige tũc valere cum factum fuerit iux-
ta formam concilij Tridentini sessione. 24. in de-
creto de reformatione matrimonij cap. 1. Nempe,
præsente parocho vel alio sacerdote de ipsius paro-
chi seu ordinarij licẽtia, & duobus vel tribus testi-
bus, quia aliàs contrahentes inhabiles redduntur
147 ad sic contrahendum. † Tempore etiam feriarum
in quibus interdictæ sunt nuptiæ, contrahentes ma-
trimonium peccant, non tamen ob id dirimitur ma
trimonium, capit.cum oportet & sequent.33.quęst.
4.cap.capellanus de feri.l. 18. in fi.tit.2.par.4.& vi
de circa hoc Marti.ab Azpilcueta in manuali con-
fessorum.cap.22.num.71. & Alfons. à Veracruce in
specu.coniug.1.parte artic.14.Aduertendum tamẽ
est, per sacrum concilium Tridentinum anathema
tizari eum, qui dixerit prohibitionem solemnitatis
nuptiarum certis anni temporibus superstitionem
esse tyrãnicam, & ab ethnicorum superstitione pro
fectam, vt in d.sessio.24.canone.11.de matrimonio.
Et ab eodem concilio statuta sunt tempora, quibus
nuptiæ celebrari prohibentur, nempe ab aduentu
domini nostri Iesu Christi vsque in diem Epipha-
niæ, & à feria.4.cinerum vsque ad octauam pascha-
tis inclusiuè, in alijs vero temporibus nuptias solen
niter celebrari permittit sancta synodus, ea tamẽ,
qua decet honestate, vt fiant, cura incũbit episco-
pis ex eodem concilio, sancta enim res est matrimo
nium, & sanctè tractandum, vt in d.sessione. 24.cap.
148 vltimo de matrimonio. † Aliud impedimentũ ori-
tur, ex eo quod quis tenet puerum baptizandum in
cathezismo, qui fitante baptismũ, nam ex hoc cõtra
hitur quædam cognatio spiritualis, etiam si puerum
non teneat in baptismo, sed solum, vt dixi, in cathe-
zismo, & hoc impedit contractum fieri, sed non di-
rimit contractum postea factum, vt in cap. contrac
to de cogn.spiritu.& in c.per chatezismum eodem
titulo libr. 6. & est communis theologorum sen-
tentia in 4. senten. distin.42. teste Alfonso à Vera-
cruce in spec. coniug. 1.part. art. 21. vbi rationem
assignat ex diuo Thoma d. distinct.42. quia in ca-
thezismo fit professio futuri baptismi, ob quod ori-
tur impedimentũ aliquod, sicut ex sola promissio-
ne nuptiarum insurgit impedimentũ publicæ ho-
nestatis, vt infra dicã, sic per solã promissionẽ quæ
fit in cathezismo, cum de fide catholica tenẽda in-
terrogatur puer, oritur hęc cognatio spiritualis, quę
impedit contrahendũ, sed nõ dirimit cõtractũ idẽ
voluit Marti.ab Azpilc.in manuali confessorum. c.
22.nu.72.sed quamuis quoad vinculũ non dirima-
tur matrimoniũ hac in specie, non tamen poterit
debitũ exigere absq; dispẽsatione, vt probat Alfons.
à Veracruce.d.articul. 21. ex text. in capit perue-
149 nit.30.quæstio.1. † Aduertendum tamen est, quod
quamadmodum dona spiritus sancti sunt septẽ, ita
& baptismatis dona sunt etiam septem, vt in c. per
uenit.30.q. 1. Primum salis collatio. Secundum au-
rium & narium linitio cum sputo. Tertium, signum
crucis

crucis in pectore factum & in fronte. Quartum, olei sacrati perunctio. Quintum, baptismi ablutio. Sextum, in vertice chrismatis perunctio. Septimum, in fronte signum. Per solum tamen cathecismum, & non per alia quæ ipsum præcedunt, contrahitur cognationis spiritualis impedimentum. Est autem cathecismus instructio illa quæ baptismum præcedit, nam salis pabulum, & salinæ appositio, & olei perunctio & similia non dicuntur cathecismus, sed exorcismus, Pet. de Palude in 4. sententiarum distin. 42. Alfon. à Veracruce in speculo coniugio. part. 1. art. 22. dubio. 3. sanctus Thom. quotlib. 12. arti. 19. Durand. d. distin. 42. Marti. Azpilcue. in manuali
150 confess. c. 22. n. 72. † Aliud est impedimentum voti simplicis, si quis Deo vouerit castitatem seruare, aut religionem intrare simpliciter & non solenniter. Solenne enim votum fit per expressam vel tacitam professionem in religione approbata factum, vel per ordinis sacri susceptionem, vt docet Mart. Azpilcue. in manuali confess. c. 22. n. 3. & 73. votum simplex impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum: secundum August. in lib. de bono coniug. ad Iulianum c. 2. & pluribus seque. 27. distinct. Innocen. in c. rursus, & ca. consuluit, qui cleri. vel vouen. estque communis iurisconsultorum sententia & theologorum in 4. disti. 38. teste Alfon. à Veracruce in speculo coniugio. 1. p. arti. 15. dixi
151 supra nu. 70. & 71. † Sed contrahens matrimonium post votum simplex peccat lethaliter, ex communi sententia theologorum & canonistarum, non solum qui votum emisit, sed alter qui sciens cum eo contraxit, secundum gloss. singularem in ca. nos nouimus 17. q. 2. Marti. Azpilcue. in manuali confess. c. 22. n. 73. Peccat etiam mortaliter si exigit debitum coniugale, non verò reddendo, & licèt peccet semel exigendo debitum, non peccat quoties illud postea exegerit, iuxta communem opinionem canonistarum, teste Angelo in summa, cui sententiæ accedunt Hosti. & Cardi. in c. rursus, qui cleri. vel vouen. Domi. à Soto, lib. 8. de iusti. & iur. q. 2. art. 1. Marti. Azpil. in manuali in c. 12. n. 47. Probat optimis rationibus Alfons. à Veracruce in speculo con-
152 iugiorum, 1. p. art. 15. dubio. 1. † Peccat similiter qui votum castitatis simplex emisit si mortua prima vxore cum alia secundò contraxerit, quoniam adhuc tenetur votum adimplere, vt ibidem dixit Alfons. a Veracruce dubio 2. idemque esse asseuerat dubio sequenti, si ambo coniuges continentiam vouerant. Quin & vltimo dubio probat, non peccare eos qui consilium dederunt alicui, qui votum simplex emiserat, dicentes nubendo peccare, sed valere matrimonium. Immo si eum viderint incontinentem, licitè posse consulere, si non abstines te à mulieribus, nube: melius est enim nubere, quàm vri, secundum Apostol. 1. ad Corin. 7. Quandoquidem ei qui præsto est maius patrare facinus, consulere possumus, vt faciat quod minus malum est. Nec id peccatum quidem est, sed bonum potius consilium, vt pluribus rationibus & sacræ scripturæ testimonijs probat Alfon. a Veracruce in speculo coniugio. 1. par. articul. 15. quem rogo videas.
153 † Aliud est impedimentum sponsaliorum, si quis etenim promisit fœminæ, se cum ea matrimonium contractũrum, ea non consentiente, non potest aliã ducere, sed cõstringitur seruare promissionem sub peccati mortalis pœna, si tamen de præsenti contrahat cum alia, valet matrimonium, & soluuntur sponsalia de futuro, vt in c. si inter virum de sponsa. & in c. 1. de sponsa duo. hæc est communis omnium sententia, teste Alfon. a Veracruce in speculo coniugi. 1. p. art. 16. cum concordan. supra n. 43. & sequenti-
154 bus à nobis congestis. † Sunt præterea alia fortiora impedimenta, quæ non modò impediunt matrimonium contrahi, sed & contractum dirimũt, hæc sunt duodecim. Primum error personæ quoad substantiam, quia forsitam credidit quis eam, cum qua cõtraxit esse Mariam, quam alias agnoscebat visu vel auditu, & non erat nisi Ioannæ, talis error impedit matrimonium contrahendum & dirimit contractũ, theologi in 4. dist. 30. quia vbi est talis error deficit consensus, qui potissimùm exigitur in matrimonio, tanquam ipsius substantia. Nam, vt est author Arist. 3. de anima con. 29. nihil volitum quin præcognitũ, sed cum in persona erratur, non est cognita, ergo nec volita, deficit ergo consensus, & per consequens matrimonium non valet, c. 1. c. cum locum, c. tuæ. & c. tua de sponsal. Exempli loco: Iacob. Liã cognouit putans esse Rachel. Gen. 29. quare doctores asserũt inter eos non fuisse matrimoniũ propter errorẽ personæ, licèt postea fuerit per consensum confirmatũ secun. Viguelli. in suis institut. c. 16. §. 7. vers. 9. Alfon. a Veracru. in spec. coniug. p. 1. art. 28. concl. 1. Mart. Azpil. in manua. confes. c. 22. n. 31. l. 10. ti. 2. p. 4. vbi Greg. Lup. in verbo, e viniesse, tradit exemplũ hoc: si quis procul in remotis locis assereret se filiũ cuiusdam regis aut principis, atque ideo cum fœminã aliqua hoc credente contraxerit matrimonium, dicit nullum esse & irritum propter defectum consensus, cum vbique haberi posset notitia talis regis vel principis, sicque mulier credidit se consensisse in filium talis regis, & non in eius loco supposito, qui infimæ conditionis erat, citat Hostien. in summa, titul. de matrimo. §. qualiter impediatur versic. 1. & sequent. & beatum Thom. in 4. dist. 30. subdit etiam Greg. Lup. aliud exemplum dicens, si qua fœmina consensit in primogenitum comitis, vel ducis, & alius qui non erat primò, sed secundò genitus, fuerit suppositus, non valet matrimonium: quia nõ consensit nisi in primogenitum, secund. gl. in summ. 29. q. 1. matrimonium siquidem per errorem personæ contractum non valet, vt ca. 1. 29. q. 1. Marti. Azpilcue. in manuali confes. c. 22. n. 31. nihil enim magis contrarium est consensui quàm error, l. si per errorem, ff. de iurisd. omn. iud. l. alioqui, ff. de contra. empt. hæc deniquè est communis sententia, cui adhærent Greg. Lup. in d. l. 10. tit. 2. p. 4. Alfons. a Veracru. in speculo coniugior. 1. par. art. 28. conclus. 1. Couarruu. in epitome de sponsali. 2. par. c. 3. §. 7. &
155 alij frequentius. † Error autem qualitatis personæ, vel fortunæ non euacuat matrimonium, vt si quis contrahit cum Catherina, quam credebat esse virginem, vel diuitem, vel admodùm nobilem: & tamen nec est virgo, nec diues, nec nobilis, tenet profectò matrimonium, §. his ita & §. non omnibus 29. quæst. 1. l. 10. tit. 2. part. 4. quia error qualitatis non variat aliquid quod sit de substantia ma-

trimonij. Ita resoluūt DD. sup. citati, & Alfon. à Veracruce d. art. 28. in fi. hoc tradit exemplum, si mulier contrahit cum Ioanne quem optimè nouit, sed decepta putat eum esse primogenitum comitis Benauentani, vel aliud simile, asseritque hac in specie valere matrimonium. Non enim hic interuenit error personæ quippe quam optimè nouit: sed error dumtaxat conditionis vel qualitatis, quia credidit esse filium primogenitum, & non erat, talis error nō euacuat matrimonium, nisi contractus esset sub
156 ea conditione gestus. † Error enim tunc impedit actum, quando contingit circa ea quæ sunt de substantia actus, vt si in matrimonio contingat circa personas, vel circa mutuam corporum potestatem. Hinc insurgit secundum impedimentum, nempe, conditio seruitutis: nam si matrimonium contractū fuit inter duos, alterum liberum, alterum seruum, ignorata per liberum conditione seruitutis, matrimonium nullum est, non enim solum hoc impedimentum impedit contrahendum, verum & dirimit contractum, vt in c. proposuit, & c. ad nostrā de cōiug. seruo. l. 11. ti. 2. p. 4. ratio est, quia ex tali errore nimis læditur liber contrahens matrimonium cum ancilla, primum in bono prolis, quia eam nō habet in potestate, & in bono fidei, quia ancilla non poterit ei debitum reddere, si fortè impedita sit iussu domini, & in bono sacramenti, hoc est, in cohabitationis inseparabilitate, poterit siquidem dominus ancillam vendere, & in longinqua mittere loca. Si tamen seruus contrahat cum ancilla credens eam liberam, nullum est impedimentum, cum vterque sit eiusdem conditionis, secundum Angel. in verb. matrimonium, 3. impedimento. 4. §. 16. Mart. Azpil. in d. manuali, c. 22. n. 32. vbi plures casus decidit & alios plures Couarr. in epit. de sponsa. 2. p. c. 3. §. 7. n. 1. & Alfon. à Veracru. in specu. coniug. p. 1. art. 29. & 30. Theologi in 4. senten. dist. 35. vbi Domi. à Soto,
157 q. vnic. art. 2. conc. 1. & dist. 30. q. 1. ar. 1. conc. 2. † Tertium impedimentum, est votum solēne per religionis professionem, vel per sacri ordinis susceptionē, quod nimirum impedit contrahendum & dirimit contractum, c. presbiteris 17. dist. c. 1. & c. insinuāte, qui cleri. vel vouen. c. vnico de voto li. 6. cuius ratio est, quia qui alteri est obligatus, si ei tradidit, nulli alij dare poterit, sed qui votum solemne facit obligatus est, & traditus Deo cui se vouit profitendo, quomodo ergo poterit se alteri tradere in matrimonium, vt Alfon. probat in specul. 1. p. ar. 31. tex. in l. 11. in fi. ti. 2. p. 4. & non valere matrimonium cōtractum ab eo qui sacris ordinibus est insignitus probat tex. in c. si quis & c. erubescant, 32. dis. Imo irregularis est qui sic contrahit, d. c. 1. & 2. qui cleri. vel vouen. ipsoq; iure excommunicatus, Clem. vnic. de consan. & affin. alijsq; pœnis puniendus à Ioā. Bern. de Luco enarratis in practi. crimin. canonica. c. 74.
158 † Nec vnquam licuit in ecclesia sacris ordinibus initiatis matrimonium contrahere: nam & ab initio renascentis ecclesiæ hoc prohibitum fuit, vt cōstat ex canonibus Apostolorū. c. 25. cuius verba ex Haloandri trāslatione hæc sunt. Ex his qui cœlibes in clerum peruenerunt iubemus lectores tantum & cantores, si velint, nuptias contrahant, hactenus canon, Græcis autem solis licuit vti coniugio contracto ante sacrum susceptum ordinē, non autē post sacrum ordinem contrahere, ca. cum olim de cleric. coniuga. c. de syracusanæ, 28. distinctio. Alfons. à Castr. lib. de hæres. in verb. sacerdotium, Ioann. Echius contra Luther. tit. 19. Inchiridij, Iacob. Septima. in institu. Cathol. c. 40. n. 2. vsq; in fin. vbi quòd inquisitores de hoc cognoscunt, Alfons. Viruesius Philippica 19. Ioan. Maior in 4. distin. 24. q. 2. & rursus distin. 27. q. 1. Ioan. Arboreus Theosophiæ lib. 5. ca. 7. Albertus Pighius controuersia 15. Robertus Arboricensis in tracta. de sacerdotum cœlibatu Couarru. in epit. de sponsali. 2. p. c. 6. §. 3. n. 1. & deinceps hodie tamen decretum extat Concil. Trident. ses. 24. de sacramento matrimonio, canone. 9. cuius verba sunt. *Si quis dixerit clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares, castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto: & oppositū nihil aliud esse quàm damnare matrimonium, possēq; omnes contrahere matrimonium qui non sentiunt se castitatis, etiam si eam vouerint, habere donum, anathema sit. cum Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id quod possumus tentari.* Hactenus canon, verùm is qui in minoribus est constitutus ordinibus, non prohibet Concilium quin licitè & absque peccato possit ante subdiaconatū matrimonium contrahere, prout & iure pontifici permissum erat, vt in c. 1. vbi doct. notant de cleri. coniuga. l. 16. ti. 2. p. 4. cum concord. ibi per Greg. Lup. traditis, idem voluit Syluester in verbo, matrimonium. 8. impedimento. 12. q. etiam. 12. & in verbo, clericus, q. 4. Marti. Azpil. in manu. c. 22. nu. 32. Couarr. d. c. 6. §. 3. n. 3. in fine asserens hac in specie vacare sacerdotia, quæ coniugatus obtinebat etiam
159 ante copulam. † Quartum impedimentum, oritur, ex dispari cultu, Christianus enim Iudæam aut paganam vxorem ducere prohibetur, & Christiana Iudæum aut paganum, nec valet matrimonium inter eos contractum, cap. non oportet, & cap. caue. 28. quæst. 1. notat Magister senten. in 4. distinct. 39. nostrates in cap. 1. de sponsali, beatus Ambrosius in lib. 1. de Patriarcha Abraham, cap. 9. l. 15. ti. 2. part. 4. ratio huius est, quia non decet Christicolam matrimonium contrahere, in quo non esset ratio sacramenti, sed inter fidelem & infidelem non est ratio sacramenti, cum alter eorum baptizatus non esset, non ergo potest inter eos verum esse sacramentum matrimonij, hæc est conclusio Theologorum in 4. distin. 39. vbi Paluda. quæst. 1. & Scotus, Ioan. Echius in homilia 71. de sacramentis, hæc autem prohibitio est de iure positiuo humano, non de iure diuino seu naturali, sicuti scribunt Scot. & Paluda. in 4. dist. 39. q. 1. idque expendunt ex authoritate beati Ambrosi, vbi supra, Augustini de adulterio coniug. c. 15. & in lib. de fide & operibus, ca. 19. & beatus Hieron. lib. 1. aduersus Iouenianum & Cyprian. lib. 3. aduersus Iudæos cap. 62. quin & ab initio renascentis ecclesiæ prohibitum erat coniugium istud, authoritate Apostoli. 2. ad Corint. cap. 6. dicentis nolite coniungi cum infidelibus, & 1. ad Corin. 6. id vetare videtur, quod pluribus alijs authoritatibus probat Couarru. in epitom. de sponsa. 2. p. c. 6. §. 11. nu. 1. & 2. & Alfon. à Veracru. in speculo

160 lo coniug.1.p.ar.32. † Sin autem infidelis cum infi
deli ab initio contraxerant, licèt alter ad catholicã
fidem conuertatur, non soluitur matrimonium, nisi
infidelis nolit cum fideli absque contumelia crea-
toris cohabitare, si tamen infidelis absque contume
lia cohabitare voluerit, consulit Paulus fideli, ne
infidelem dimittat, ne deterior fiat, poterit tamen
si velit quoad thorum separationem facere Paulus,
1.ad Corint.7.& in 4.concilio Toletano c.62.& in
c.Iudæi.28.q.1.ita resideт Ioan.Arbor.Theosophię
lib.6.c.10.Couarr.in epit.de spons.p.2.c.6.§.11.n.2.
in fi.& rursus c.7.§.4.n.5.Alfon.a Veracru.in specu.
1.p.art.32.concl.4.& 6.in quo asserunt errasse Ioã.
Igneum in l.fideicommissum n.143.ff.ad Sillania.
dicentem dictam ecclesię prohibitionem matrimo
nij cum infideli esse contra sententiam Pauli, 1.ad
161 Cor.7. † Et licèt tex.regni nostri in l.15.ti.2.p.4.&
glos.in c.fi.de cond. appo. dixerint matrimonium
inter Christianam & hæreticam, vel inter Christia-
nam & hæreticum contrahi non posse, & contractũ
non valere: in cõtrarium se habet veritas, imo quod
licèt non posset inter eos matrimonium contrahi,
valet tamen si contractum fuerit, ex sententia gl. in
c.non oportet 28.q.1.quam sequuntur Cardi.& om
nes in d.c.vlti.de condi.appon.Dida.Segura in tra.
de bonis matrimo.constan.acquisitis fol.6.idẽ pro
bat diuus Tho.in 4.dist.39.q.1.art.1.Couarru.in
epito.de spons.2.p.c.6.§.vlti.in fin.Greg.Lup. in d.
l.15.in verb.ni con hereja,tit.2.p.4.qui hanc dicit
veram & communem sententiam citatque text. in
c.decreuit de hæreti.lib.6.Mart.ab Azpilcu.in ma-
162 nua.confes.c.22.n.49. † Quintum impedimentum
publice honestatis iustitia, oritur ex sponsalibus de
futuro, vel de pręsenti ante coitum, ita vt intra quar
tum gradum cognati coniugis præmortui, non pos-
sint matrimonium contrahere cum coniuge super-
stite,& si contraxerint, erit nullum matrimonium,
vt notant Abb. & Præpos. & cæteri frequentius in
c.sponsam de spons.gl.Ioan.And.& Fran.in ca.1.in
prin.de spons.lib.6.Ioan.Brunel.in tract.de sponsa.
concl.10.tex.regni nostri in l.17.ti.2.p.4.estq; com
munis opinio, vt attestatur Couarr.in epit. de spõs.
2.par.c.6.§.2.Quod procedit etiamsi sint sponsalia
nulla, nam ex eis oritur similiter hoc impedimen-
tum, modò consensus sit eis præstitus, c.ad audien-
tiam, c.iuuenis, c.sponsam de sponsal. pulcher text.
in c.1.eod.ti.li.6.ex quo plura infert Couarr.d.§.2.
& Alfons.à Veracru.in speculo coniugio.1.p. art.51.
quos videbitis. Scire tamen oportet hoc impedimẽ
tum non esse iure naturali, vel diuino institutum,
sed positiuo & statuto ecclesiæ, vt probat optimè
Alfons.a Veracru.d.p.1.art.50.& ante eum Bald.in
l.1.C.de spons.idem Bald.in l.pen.C.de incest.nup.
vbi refert Hostien. dixisse, semel fuisse ordinatum,
vt non obstante huiusmodi impedimẽto matrimo-
nium permitteretur post gradum secundum, idem
retulit Ioann. And.in ca.non debet circa finem de
consang.& affini. dicens in concilio Lugdunẽsi sub
Grego.X.celebrato fuisse discussum an expediret
tolli impedimentum hoc, quod quibusdam placuit
alijs displicuit, suadentibus dari oportere potesta-
tem episcopis super eis dispensandi, alijs visum fuit
vt impedimentum restringeretur ad secundum gra
dum, & licet hoc vltimum deliberatum fuisset per
præsidentes, tandem non fuit obtentum, quod fu-
sius discutit Paul.Paris.cons.68.lib.4. vbi tractat an
163 possit super hoc Papa dispensare. † Hodie tamen
prudentissime super hoc statutum est per conciliũ
Tridentinum sub Pio IIII. celebratum sess.8. alias
24.totius Concilij, quippe quod fuit sub diuersis põ
tificibus celebratum, in decreto de reformatione
matrimonij, c.3.in hæc verba: *Iustitia publicæ hone-
statis impedimentum, vbi sponsalia quacumque ratio
ne valida non erunt, sancta synodus prorsus tollit: v-
bi autem valida fuerint, primum gradum non exce-
dant, quoniam in vlterioribus gradibus iam non po-
test huiusmodi prohibitio absque dispendio obseruari.*
Quæ quidem decisio plura dubia & immodicas do
ctorum contentionis dissoluit. Distinguebant enim
inter sponsalia nulla: ratione deficientis consensus
expressi, vel taciti, vel alia ex causa, quod discrimẽ
hodie cessat, sed quacumque ratione, inualida fue-
rint sponsaria, cessat hoc impedimentum. Quo fit
vt si, iuxta eandem synodum Tridentinam, sponsa-
lia de præsenti contracta fuerint clandestinè absq;
parochi, vel testium pręsentia, cùm nulla sint & nul
lius roboris, nullum producant effectum publice
honestatis iustitiæ, quod singularissimum est & mẽ
ti tenendum, confirmatur ex his quæ diximus supr.
eo.n.33.& seq. Hæc fuit opinio diui Thom.in 4.sen-
164 ten.dist.41. † Sextum impedimentum, cognatio-
nis spiritualis, quæ matrimonium impedit ne con-
trahatur, & iam contractum quoque dirimit. Cog-
natio hæc contrahitur in baptismo & in confirma-
tione, non autem iure naturali aut diuino, sed cano
nico institutum fuit impedimentum hoc, secũdum
communem omnium theologorum, & iurisconsul-
torum sententiam, teste Dida.Couarru.in epito. de
sponsa 2.p.c.6.§.4.num.1.& Alfons. a Veracruce in
speculo coniug.1.p.art.54.concl.2.probatur in c.1.
& per totum extra de cogna. spiritu. & in lib. 6. in
eodem tit. Hæc spiritualis cognatio tres sortitur
species. Primam, maternitatis seu paternitatis spi-
ritualis, cui respondet filiatio etiam spiritualis. Se-
cundam, compaternitatis, quæ est inter ipsos pa-
tres. Tertia dicitur fraternitas, quæ contrahitur in-
ter fratres spirituales, l.1.tit.7.p.4.quam tractatio-
165 nem resoluo sequentibus conclusionibus. † Prima
conclusio, inter baptizantem, & baptizatum, tenen
tem & eundem baptizatum oritur cognatio spiri-
tualis, paternitas nuncupatam, per quam impedi-
tur matrimonij contractus, & iam contractum diri
mitur, c.diligere 30.q.3.c.1.& vlti.de cogna. spirit.
in 6.l.1.ti.7.p.4.Tho.in 3.par.q.67.ar.7.Palud.in 4.
dist.42.ar.1.Alfon.a Veracru.in specu. coniug. 1.p.
ar.55.concl.1.Mart.Azpil.in manu.confes.c.22.nu.
166 36. † Secunda conclusio, hoc idem vinculum pater
nitates oritur inter vxorem carnaliter cognitam à
baptizante & ipsum baptizatum, & inter vxorem
cognitam a tenente & ipsum baptizatum, ca.Mar-
tinus de cogna.spiri.c.vnic.eod.ti.lib.6.ratio huius
decisionis est, quia per carnalem copulam facti sunt
vna caro, vt scribitur Genes.c.2.& Matt.19. si ergo
vir tenens, vel baptizans efficitur pater spiritualis
baptizati, erit & per consequens vxor eius mater,
quippe cùm vterque sint vna caro, vt in d.c. Marti-

nus,sed hodie per concilium Tridentinum,non cō
trahitur cognatio,hæc spiritualis, nisi inter eos dum
taxat qui baptizatum, de baptismo suscipiunt, &
baptizatū ipsum,illiusque patrē & matrē: nec non
inter baptizantem & baptizatum baptizatique pa
trem & matrem,& non inter alios.Idemquè ibi sta
tuitur in cognatione,quæ oritur ex confirmationis
sacramento,d.sessi.24.synodi Tridentinæ in decre-
to de reformatione matrimonij,ca.2.in hæc verba:
*Docet experientia propter multitudinem probibitio-
num multoties in casibus probibitis ignoranter contra
bi matrimonia:in quibus vel non sine magno peccato
perseueratur,vel ea non sine magno scandalo dirimū-
tur,volens itaquè sancta synodus huic incommodo pro
uidere,& á cognationis spiritualis impedimento inci-
piens, statuit,vt vnus tantū siue vir,siue mulier iux
ta sacrorū canonum instituta,vel ad summum vnus
& vna baptizatum de baptismo suscipiant, inter quos
ac baptizatum ipsum & illius patrem & matrē,nec-
non inter baptizantem & baptizatum , baptizatique
patrem ac matrem tantum,spiritualis cognatio contra
hatur.Parochus antequàm ad baptismum conferendū
accedat, diligenter ab his,ad quos spectabit, sciscitetur
quem vel quos elegerint, vt baptizatum de sacro fonte
suscipiant:& eum vel eos tantum ad illum suscipien-
dum admittat,& in libro eorum nomina describat,do
ceatq; eos quam cognationem contraxerint,ne ignorā-
tia vlla excusari valeant.Quod si alij vltra designa-
tos baptizatum tetigerint,cognationem spiritualē nul
lo pacto contrahant,constitutionibus in contrarium fa
cientibus,non obstantibus;si parochi culpa,vel negligē
tia secus factum fuerit,arbitrio ordinarij puniatur.Ea
quoque cognatio,quæ ex confirmatione contrahitur,cō
firmantē & confirmatū,illiusq; patrē & matrē,ac te-
nentem non egrediatur, omnibus inter alias personas
huius spiritualis cognationis impedimētis omnino sub
167 latis.* † Ex qua salubri decisione plurima dubia ma
ximeque contentionis inter iuris diuini & humani
interpretes auferuntur,& iura antiqua corrigūtur,
ita vt iam disputationi locus non sit & controuer-
siæ,quæ non modica erat in ea quæstione,an pater-
nitas tenentis in baptismo,vel baptizantis deriue-
tur ab ipso ad mulierem carnaliter cognitā illicito
concubitu,de qua disceptarunt latè Alfon. a Vera-
cru.in spec.coniug.1.p.ar.55.concl.4.Greg.Lup. in
l.1.in glo.magna ti.7.p.4.Couarr.in epit.de sponsa.
2.p.c.6.§.4.n.3.Marti.ab Azpilc. in manuali confes
sorum c.22.nu.40.Qui omnes & alij frequentius as
seuerant hac in specie non contrahi cognationem
spiritualem,quam opinionem confirmat decretum
Tridentinum,licèt diuus Thom.& Syluester & alij
168 per eos relati tenuerint contrariam. † Secundo in-
fertur cognationem spiritualem nullam contrahi,
nec deriuari ad vxorem à viro cognitam, nec ex
contrario,per actionem vel passionem,vt in exem-
plis traditis ab omnibus doctoribus num. præce-
denti citatis: non enim egreditur personas in de-
creto expressas.Infertur etiam cognationem hanc
spiritualem,quæ paternitas dicitur,ex parte leuan-
tis,non causari per assistentiam in baptismo, sed so
lùm per tactum baptizati,etiamsi nihil respondeat
pro baptizato,quod ante decretum concilij proba
bant late Couarrun.in d.§.4.num.7.& Alfons. a Ve
racr.d.art.55.concl.7.& 8.Marti.Azpilc.in manua.
169 c.22.n.38.cum concord.ab eis citatis. † Sciendum
tamen est,baptizantem vel eum qui baptizatum le
uat de sacro fonte,non esse patrem spiritualem,si ip
se non sit baptizatus,& spiritualiter renatus,vt con
tra Angel.& Rosellam,& Hugo.probat Alfon.a Ve
racru.in specu.coniug.1.p.art.55.concl.6.subdit ta
men aliud esse si sit hæreticus,nam inter eum & ba
ptizatum rectè contrahitur cognatio spiritualis se-
cund.Palu.In 4.dist.42.q.1.concl.3.Similiter & cō-
traheretur hæc cognatio,siquis baptizatus teneret
in baptismo,vel baptizaret filiam infidelis non bap
tizati:tunc siquidem non posset iste contrahere ma
trimonium cum matre baptizati,etiamsi ad fidem
conuertatur,secundum gl.& Archid.in c.1.30.q.1.
post diuum Tho.in 4.dist.42.art.3.q.1.ad tertium.
170 † Infertur etiam quòd in secunda specie cognatio-
nis spiritualis,quæ dicitur compaternitas, nullum
oritur impedimentum, impediens matrimonium
contrahendum,nec dirimens contractum nisi inter
leuantem de fonte vel baptizantem,& patrē & ma-
trem,baptizati dumtaxat,& non deriuatur ad vxo
rem carnaliter cognitam ipsius leuantis vel bapti-
zantis (potest enim esse laicus & vxoratus, bapti-
zans,si necessitas vrgeat, qui contrahit paternita-
tem & cōpaternitatem,vt probat Floren.3.p.ti.1.c.
15.§.3.ex c.1.vers.eandem de cogna.spiri.in 6.) ho-
die inquam per d.Concili.Tridenti.non deriuatur
cognatio hæc spiritualis ad vxorem leuantis,vel ba
ptizantis,sicut olim deriuabatur,vt in c. Martinus
de cogna.spiri.& in c.1.eod.ti.li.6.nec alias perso-
nas vltra in eodem concilio expressas egreditur.
Quo etiam fit,inter duos compatres,vel inter leuā-
tem & baptizantem,qui patres sunt spirituales bap
tizati,nullam cognationem contrahi spiritualem,
nec impedimentum inter eosdem patres, id quod
ante prædictum concilium probat Alfon.a Veracr.
171 in d.specu.1.p.art.56. † Constat etiam ex eod. Tri-
dentino decreto nullam contrahi cognationem spi
ritualem in tertia eius specie,quæ fraternitas voca-
tur,hæc namq; contrahebatur inter baptizatum &
omnes filios carnales leuantis,seu baptizantis, nec
inter alios in art.57.expressis dicti speculi coniug.
1.p.non enim egreditur alios quàm in dicto Conci
172 lio sunt nominati,vt plures diximus. † Aliud & 7.
impedimentum est cognationis legalis, hoc est, a-
doptionis vel arrogationis, quæ contrahitur inter
adoptantem & adoptatum, eiusque descendentes,
quare adoptans matrimonium contrahere nequit
cū adoptato,nec eius filio,aut nepote, aut alijs des
cendentibus,quòd si contraxerint non valet matri-
monium,l.quando,& l.adoptiuus,ff.de ritu nuptia.
diuus Tho.in 4.distin.42.& omnes theologi.Con-
trahitur etiam hæc cognatio legalis inter filium a-
doptatum & filiam naturalem adoptantis,quæ qui
dem cognatio impedimentum præstat donec inter
eos cohabitatio contingat,vt in c. si qua de cogna.
lega.ex quo fit,vt cessante huiusmodi cohabitatio-
ne,per mortem patris adoptantis,vel per emanci-
pationē,cesset impedimentū vt constat ex eodem
textu, & ex diuo Thoma d. distin. 42. idem voluit
glo.per tex.ibi in c.1.de cogna.lega.quæ communi
ter est recepta teste Didac.Couarr.in epit.de spon
sa.

sa.2.part.cap.6.§.5.num.2.& 3.idem attestatur Syl
uester in verbo,matrimonium.8.q.8.filius autem a-
doptiuus potest matrimonium contrahere cum fi-
lia legitima & naturali patris adoptantis, quæ sui
iuris est secundum Bernard.Innocen. & Enriquum
in dict. cap.1. de cogna.lega.contra Panor.ibi: Est
item cognatio legalis inter filium legalem eiusque
vxorem,& patrem legalem eiusque coniugem, a-
liasque personas expressim nuncupatas, in l.adop-
tiuum,ff.de ritu nup.& in cap.1.30.q.3. gloss. in ca.
3.de cogna.lega.l.vlti.titu.7.par.4.vbi de hac cog-
natione legali,& in l.pen.eod. titu. tractatur etiam
per Alfons.a Verecruce in spec.coniug. 1.par. arti.
58.& 56.& per Couarru.dict.cap.6.§.5.& per Mar-
ti.ab Azpilcueta in manuali confessor.cap.22.nu-
173 mer.34.& 45. † Octauum impedimentum dedu-
citur ex affinitate,quæ est personarum proximitas
ex coitu proueniens,vt est author Ioan.And. in ar-
bore affinitatis,Couar.in epitom.2.part. cap.6.§.7.
num.1.Alfons.a Veracruce in spec. coniug. 1.part.
cap.46.in prin.& Martinus ab Azpilcu.in manuali
confess.cap.22.num.41.l.5.& ibi Grego.Lupi tit.6.
par.4.diximus ex coitu,non ex nuptijs, quia coniu-
gium impediendum & contractum dirimendum af
finitas sufficit ex coitu deducta, etiamsi coactus sit
& illicitus,vt in capit.discretionem,de eo qui cog-
no.cons.vxo.suæ,vel cum dormiente habitus,vt ibi
dem notant Docto.coitus enim est de substantia af
finitatis,vt tradit post alios Ferdi. de Loazes præ-
sul.Illirden.in tracta.de matri.dubio.1.fol.vltim.&
dubio.15.cum concordan. per Couarruu. conge-
stis dict.2.part.cap.6.§.7.numer.3. qui id circo as-
seuerat,non oriri affinitatem ex matrimonio legi-
timo & rato,si per copulam consumatum non fue-
rit,licèt diuus Thom. censuerit contrarium in 4.
senten.distin.41.quæst.1.artic.1. col.4. & Floren.3.
part.tit.1.cap.11.in fine prin.quia cæteri omnes vo
luerunt ante copulam non oriri, quos ibi Couarru.
refert.estque tex.regni nostri in l.5.tit.6.par.4. vbi
174 & Grego.Lupi. † Et licèt olim prohibiti fuerint
septem gradus affinitatis intra quos matrimonium
contrahi erat prohibitum,hodie huiusmodi prohi-
bitio iure positiuo canonico, vsque ad quartum
gradum affinitatis restitua est, vt in cap. de affini-
tate,& cap.de propinquis 35.quæst.2. cap. non de-
bet de consanguin.& affinit. Azpilcuet. in manuali
conf.cap.22.num.41.in fi.l.5.tit.6.par.4 Quod ho-
die Synodo Tridentina immutatum est in affinita-
te ex fornicatione contracta,vt constat session. 24.
in decreto reformationis matrimonij, cap.4. cuius
verba sunt. Præterea sancta synodus eisdem & alijs
grauissimis de causis adducta,impedimẽtum quod
propter affinitatem ex fornicatione contractam in
ducitur, & matrimonium postea factum dirimit,
ad eos tantum qui ex primo & secundo gradu con-
iunguntur restringit,in vlterioribus verò gradibus
statuit, huiusmodi affinitatem matrimonium po-
stea contractum non dirimere. Ne tamen quis of-
fendiculum habeat in hoc affinitatis impedimen-
to operæ precium esse duxi,quàm breuissime expli
care affinitatis gradus,quos nouissimè prohibitos
ab Ecclesia per dictam sanctam synodum asserui-
mus, de alijsque mentionem facere qui olim pro-
175 hibebantur licèt hodie nullam vim habeant. † Af-
finitatis modus qui nunc in vsu esse attestamur is
est, quod si vir & fœmina matrimonio iungantur,
vel per fornicationem,fiunt caro vna, Genes.2.Mat
th.19.& 1.ad Corinth.6.ex qua coniunctione fit vt
omnes consanguinei viri sint ipsi fœminæ affines in
eodem gradu in quo sunt consanguinei viri, & ex
contrario, omnes consanguinei fœminæ sunt affi-
nes viro in eodem gradu,quo & consanguinei sunt
fœminæ,cæterum consanguinei viri, vel vxoris in-
ter se nullo gradu dicuntur affines,vt in capi. quod
super his de consanguin.& affini. Alij modi affini-
tatis de iure antiquo sunt antiquati & referuntur
in speculo coniugio.part.1.artic. 47.Sed non te la-
teat affinitatem durarè etiam extincto eo qui cau-
sa eius fuit,vt in cap.fraternitatis.35.quest.10.cum
concordan. per Alfons.a Veracruce traditis in d.
speculo coniugio.1.par.artic.47.ad finem.Quis au
tem super huiusmodi impedimento dispensare pos
sit,& in quibus gradibus liceat, nec ne tractat op-
time idem author artic.48. & Couarruu. in epito.
176 de sponsal. 2. part. cap.6.§.9. † Nonum impedi-
mentum impediens & dirimens matrimonium est
consanguinitatis vsque ad quartum gradum colla-
teralium,& vsque in infinitum inter ascendentes &
descendentes, l.nuptiæ.4. ff.de ritu nup. vbi gloss. l.
4.tit.6.par.4.cum concordan.per Couarruu. tradi-
tis in epitome de sponsal.2.par.cap.6.§.item.6. vbi
latè tractat materiam istam, & latius Alfons. a Ve-
racruce in specu.coniug.1.par.art.43. & 44. discu-
titque artic.45. an summus pontifex dispensare va-
leat in omnibus gradibus consanguinitatis, & Co-
uarruu.de sponsal.2.par.cap.6.§.9.& seq. quibus ad
de Paul.Paris.cons.68.lib.4.Sed in hac materia dis-
pensationis est summe aduertendum ad id quod per
sacrum Concilium Tridentinum sessione 24. in
decreto reformationis matrimonij, capit.5. statui-
tur in hæc verba. Siquis intra gradus prohibitos
scienter matrimonium contrahere præsumpserit,
separetur,& spe dispensationis consequendi careat
idque in eo multo magis locum habeat, qui non tan
tum matrimonium contrahere, sed etiam consu-
mare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, si-
quidem solennitates requisitas in contrahendo ma
trimonio neglexerit, eisdem subijcitur pœnis, non
enim dignus est, qui ecclesiæ benignitatem facilè
experiatur, cuius salubria præcepta temere con-
tempsit. Si verò solennitatibus adhibitis, impedi-
mentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius
ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius
cum eo & gratis dispensari poterit. In contrahen-
dis matrimonijs,vel nulla omnino detur dispensa-
tio,vel raro,idquè ex causa & gratis concedatur. In
secundo gradu nunquam dispensetur,nisi inter mag
nos principes,& ob publicam causam vtinam hæc
inuiolabiliter custodiantur rationes plurimas hu-
ius prohibitionis tradit Tiraqu. de legi. connubi.
177 l.7.n.45.& seq. † Decimum impedimentum impe-
diens contrahendum & dirimens contractum est
ratione criminis,vel quia homicidium commisit,
vel adulterium cum promissione, vel quia contra-
xit cum secunda viuente prima. De quibus tractat
titulus de eo qui duxit in matrimonium quam pol
luit

lùit per adulterium in decretalibus, & Viguerius
in suis institutionibus theologicis, c. 16. §. 7. Marti.
Azpilc. in manuali confes. c. 22. n. 46. & 47. l. vlt. ti. 2.
p. 4. Alfons. à Veracr. in specu. coniug. 1. p. art. 32. &
seq. Ego verò ad huius impedimenti resolutionem
breui calamo procedam per conclusiones. Sit ita-
que prima conclusio in primo crimine homicidij.
Vir qui machinatus mortem, verè occidit vel vxo-
rem propriam, vt alteram ducat, vel virum alterius
vt eius vxorem adulteram ducat in matrimonium,
non poterit talem contractum facere, & si fecerit
sunt separandi, vt in c. significasti de eo qui dux. in
matri. quam poll. per adulte. & in ca. si quis viuente
31. q. 1. Ang. in verbo, matrimonium, 3. impedimen-
to. 9. Dixi si verè occidat, quia si verè non sequatur
homicidium, nullum erit impedimentum, ex com-
muni theologorum sententia in 4. distin. 35. teste
Alfons. a Veracruc. d. art. 33. conclus. 1. Dixi etiam
animo ducendi vxorem illius, quia si non eo ani-
mo fecit, sed propter odium, vel in bello, non erit ta
le impedimentum, vt cap. laudabilem extra de cō-
uersio. infidel. Itaque requiritur actualis occisio &
animus ducendi adulteram, vt in cap. si quis viuen-
178 te 31. q. 1. d. l. fi. ti. 2. p. 4. † Secunda conclusio, vir
non occidens vxorem propriam, vel virum alte-
rius, sed tamen præcipiens occidere, vt adulteram
ducat, non poterit post mortem propriæ vxoris,
vel alterius viri, eam ducere in matrimonium, & si
duxerit dirimetur, secundum diuum Antonin. 3. p.
tit. 1. cap. 5. § vnico, Alfons. a Veracruce vbi supra
d. l. vlti. tit. 2. par. 4. glo. communiter recepta in ca.
si quis viuente 31. q. 1. & in cap. 1. de conuers. infid.
Martin. Azpil. in manuali confess. cap. 22. num. 46.
non sic si ratificauit homicidium, ex omnium su-
pra citatorum sententia, vt refert Ioan. a Turrecre-
mata in d. cap. si quis viuente. 31. q. 1. † Quid au-
179 tem si non præcessit adulterium, an impedimen-
tum proueniat ex solo homicidio cum animo a-
liam ducendi facto, vel cum animo ducendi eam
cuius virum interfecit? Et quidam censent non re-
quiri adulterium, sed verior est & receptior senten
tia Ioan. And. in capit. super eo de eo qui dux in
matri. à Panor. & omnibus recepta, nempe, quod
si ambo machinati sunt mortem viri vel vxoris, im
pedimentum causetur ex eius morte, quamuis a-
dulterium non præcesserit. Si verò alter eorum dū-
taxat mortem machinetur necessario requiritur,
quòd præcedat adulterium, vt impedimentum
causetur, quod probat Marti. ab Azpil. d. c. 22. nu.
46. & Grego. Lupi in d. l. vlt. tit. 2. p. 4. hæc est veri-
tas, quidquid in contrarium dixerit Alfons. a Vera-
cruce in speculo coniugio. 1. par. art. 33. conclu. 4.
Eadem quæ diximus de viro occidente, locum ob-
tinent in fœmina quæ virum occiderit, vel adulte-
ri vxorem, vt in cap. super hoc de eo qui dux. in ma
tri. quam pollu. per adulte. Paluda. in 4. distinct. 34.
quæst. 1. conclus. 2. Alfon. a Veracruce dict. art. 34.
180 conclus. 5. & 6. † Quinta conclusio, vxorem pro-
priam occidens animo ducendi aliam, non cer-
tam, sed indeterminatam, licet peccet contrahen-
do, matrimonium tamen valet vt probaui supra
num. 139. & sequent. Sexta conclusio, si quis occi-
dat vxorem propriam animo ducendi vnam, vel al-
teram, siue plures sint siue paucæ, dum modo om-
nes sint nuncupatim & expresse intentæ, nullam ea-
rum ducere poterit in vxorem, & si duxerit dirime
tur matrimonium, vt probat Alfons. a Veracruce
181 in speculo 1. par. arti. 34. in fine. † Secundum crimē
propter quod matrimonium impeditur, & contra-
ctum dirimitur, est adulterium præstita fide de ma-
trimonio contrahendo mortua vxore propria, vel
viro adulteræ, quod accipe sequentibus conclusio-
nibus. Prima conclusio, qui viuente coniuge adulte
rium committit absque fide vel promissione aliqua
de contrahendo post mortem coniugis, licitè nube
re poterit cum adultera, vel adultero, c. significasti
de eo qui dux in matri. quam pollu. per adul. Siluest.
in verbo, matrimonium, 8. q. 9. l. 19. tit. 2. p. 4. Alfon.
182 a Veracruce in specul. 1. p. art. 35. concl. 1. † Secun
da conclusio, qui commisit adulterium præstita fi-
de, vel iureiurando de matrimonio contrahendo
cum adultera post mortem viri, nequaquam pote-
rit cum adultera contrahere mortuo eius viro, & si
contraxerit, matrimonium dirimetur, etiamsi de-
cenniò cohabitauerint, & plures filios genuerint,
vt in cap. cum haberet de eo qui dux. in matri. quā
poll. per adult. tempera tamen hanc sententiam, vt
procedat quoties vterque sciens impedimentum
contraxerunt, secus si alter eorum id ignorabat: e-
xempli loco, Ioannes habens legitimam vxorem
ad aliam carnaliter accessit, eique nubere promis-
sit: ipsa tamen ignorabat Ioannem esse coniugatū,
vel ipse Ioannes ignorabat habere propriam con-
iugem, poterit enim eo casu post mortem vxoris cū
concubina contrahere, nisi postquam scierit, iterū
adulterium commiserit, ex sententia diui Antonini
in 3. parte suæ summæ ti. 1. c. 5. cui adhærent theolo
gi in 4. dist. 35. idem si Ioannes est solutus & promis
sit Catherinæ quam esse coniugatam ignorabat, po
terit nimirum post mortem viri, Ioanni coniungi,
& ex contrario, vt in c. propositum, vbi omnes doct.
de eo qui dux in matri. & in c. veniens de sponsal. &
cap. 1. de concess. præben. Alfons. a Veracruce, 1. p.
183 arti. 35. conclu. 3. & 4. † Tertia conclusio, si promis
sio dumtaxat contrahendi matrimonium interue-
nerit absque adulterio, nullum orietur impedimen
tum, vt in c. si quis, de eo qui dux. in matri. Ex quo
fit vt si promittens, vxorem verè non habeat, vel ea
quam cognouit carnaliter non habeat legitimum
virum, nullum oriatur impedimentum, quandoqui
dem dici non possit adulterium, nisi alter qui forni
catur sit legitimè coniugatus, secundum Angel. de
Canasio in summa, in verbo, matrimonium, 3. impe
dimento 9. §. 2. cui assentitur Marti. ab Azpilcu. in
manuali confesso. ca. 22. num. 47. Alfons. a Veracru
184 ce, 1. p. art. 35. concl. 6. † Quarta conclusio, nil re-
fert, an promissio, vel fides adulterium præcedat,
an sequatur: vtraque enim in specie oritur impedi-
mentum, etiamsi post promissionem nulla sequa-
tur copula, vt docet Archiep. Florent. 3. p. tit. 1. q. 5.
& Paluda. in summa, Alfons. a Veracru. in speculo
185 coniugio. 1. par. art. 35. conclus. 7. † Quinta con-
clusio, si quis vxorem habens, aliam, id ignorantem,
duxerit, si demum prima vxore mortua, hoc scie-
rit secunda, poterit si velit cum adultero contra-
here matrimonium, ipseque ad id cogetur, ne do-
lus

lus eius ei patrocinetur, vt in ca. veniens de eo qui dux. in matri. Schotus in 4. distinct. 35. q. vnica, l. vlt. ad si. ti. 2. p. 4. Alfons. à Veracruce vbi supra conclu.
186 8. † Sexta conclusio, si quis viuente proprio coniuge alteri matrimonium contrahere promisit, & adulterium cum eo commisit, licet interius dissentiat, impedimentum hoc incurret, quia ecclesia nõ iudicat de interiori consensu, nec in actis interioribus habet potestatem, vt eos occultissimos prohibere, præcipere, aut punire posit. Duran. in 4. distin. 11. q. 8. Paluda. distin. 13. Beatus Thom. 1. 2. q. 91. art. 4. Caietan. ibi. Franc. à Victoria super Tho. 2. 2. q. 11. art. 13. Greg. Lupi in l. 2. glo. 1. tit. 31. par. 7. l. 1. in fi. tit. 3. par. 4. quam communem esse sententiam theologorum attestatur Almain. in 4. senten. distin. 17. q. 1. eique accedit Alfons. à Veracruce in spec. coniugio. 1. p. art. 35. conclus. 9. Iacob. Septimacen. in institutio. catholi. cap. 42. num. 3. qui eam probare nititur ex eo, quod leges humanæ gubernare nequeunt actus interiores, nec de illis, vt pote ignotis, iudicare, l. cogitationis, ff. de pœn. ca. sicut tuis in fine extra de symo. Præterea ecclesia nunquã hac vsus est potestate, illam ergo non habet, nam frustra est potentia quæ non reducitur ad actum. Ad hæc ecclesia nullam exercere potestatem poterit per interiores actus, non excommunicare, non absoluere, non denique sacramenta ministrare, nõ ergo habet potestatem super actus interiores cui sententiæ opitulatur vulgare illud, ecclesia non iudicat de occultis, cap. tua nos, cap. sicut de symo. c. humanæ aures 22. q. 5. occulta enim soli Deo reseruata sunt, vt Paulus docet prioris epistolæ ad Corint. cap. 4. Contrariam tamen sententiam tenuit Adria. quotlibeto. 8. multis argumentis contendere volens ecclesiam potestatem habere super actus interiores, cui accedit Pighius lib. 6. Hierarchiæ Ecclesiasti. cap. 6. quorum fundamentis & rationibus plenè satisfaciunt Caieta. Fran. à Victoria, & Iacob. Septima. Quamuis enim, aiunt, ecclesia interdum prohibeat, præcipiat, aut puniat actus interiores, id fit ex eo, quòd ab ecclesia per actus exteriores præsumuntur, & iudicantur interiores. Nam interior actus bifariam consideratur: primo per se ipsum tantum, vt puta cùm in corde solo nascitur & consumatur, & nihil exterius prodit, quo casu exaudienda est communis doctorum sententia: alio modo consideratur tanquam causa omissionis, aut commissionis actuum exteriorum, qui procedunt ab interioribus, & tunc subiacet iudicio ecclesiæ & legum secularium, vt putà quoties per actum exteriorem inquiritur de intentione, & voluntate, de scientia aut ignorantia, deq; alijs id genus, sed solus actus interior sine exteriori, nunquam cadit sub lege humana, optimè differit Greg. Lup. in l. 2. tit. 31. par. 7. in verbo, no merece pena. † Septima con-
187 clusio, sola promissio absque fidei interpositione, vel iuramento sufficit, vt impedimentum contrahatur si adulterium interuenerit, Pet. de Palu. in 4. distin. 34. q. 1. Rossella in verbo, impedimentum. 8. q. 2. Patauinus in apostillis ad Angel. in verbo, matrimonium, 3. impedimento. 9. §. 1. Alfon. à Veracruce in speculo. 1. par. arti. 35. dubio. 1. contra Ricardum distin. 35. arti. 3. & beatum Antoninum. 3. par. tit. 1. q. 5. plura dubia inter infideles decidit Alfon. à Veracruce d. art. 35. & art. 36. sequenti tractat de eodem impedimento criminis, quando est dubium an fuerit legitimus coniux, quod tribus absoluit
188 conclusionibus. † Tertium crimen impediens, & dirimens matrimonium, est, si quis viuente prima & legitima vxore, de facto, quod aiunt, contrahit cũ secunda, habetque accessum ad eam, non poterit post mortem primæ secundam habere in vxorem, si vterque sciebat priorem viuere, c. significasti, cap. cum haberet, cap. si quis vxore de eo qui dux. in matri. quam pollu. per adulte. diuus Antoninus, 3. par. tit. 1. cap. 5. Siluest. in verbo, matrimonium. 8. q. 9. n. 7. Sin autem secundam non cognouit, donec prima mortua fuit, poterit illam habere in vxorem, cum qua de facto contraxit, vt probat supplementum in 4. dist. 35. q. 1. conclus. 10. c. relatum 31. q. 1. glo. in d. cap. si quis vxore, de eo qui duxit in matri. Paluda. in 4. dist. 35. Angel. in verbo, matrimonium 3. impedimento. 9. §. 1. Quid si vxor ignorabat eum habere aliam vxorem? crederem sanè si ipsa maluerit, matrimonium valere, sin minus dirimi & separationem fieri, vt & voluit Ant. vbi sup. & Schotus distin. 35. q. vnica, Alfons. à Veracruce d. art. 36. concl. 5. qui conclusione sequenti asseuerat nouum exigi consensum hac in specie, alias non esse matrimonium quamuis ipsa ignorauerit adulterum aliam habere vxorem, ex Gersone in compendio Theologiæ, 2. par. & Schoto distin. 35. q. vnica, & Ricardo eadem distinct. 35. vide tamen Alfons. à Veracruce d. art. 36. vbi alias tradit conclusiones hac in tracta-
189 tione. † Vndecimum impedimentum procedit ratione vis, aut metus, quod impedit contrahendum, & dirimit iam contractum, capit. cum locum de sponsal. Sed hoc intellige quoties metus illatus in contrahendo matrimonio caderet in constãtem virum, nam talis metus irritum reddit & inualidũ matrimonium tum naturali iure & diuino, tum etiam positiuo secundum Schotum in 4. dist. 29. metus siquidem excludit tria bona matrimonij, nempe, fidem, prolem & sacramentum, vt optime probat Alfons. à Veracruce in speculo coniugio. 1. par. art. 8. concl. 1. & 2. vbi explicat qui sit metus hæc excludens, quod & latissime discutit Couarru. in epitome de sponsal. 2. par. cap. 3. §. 4. tex. regni nostri, in l. 15. post medium ti. 2. par. 4. vbi & Grego. Lupi. Exempli loco: si quis timore mortis, vel stupri, vel carceris, vel verberum, vel seruitutis, vel grauis infamiæ propriæ, vel suorum, vel amissionis status, vel maioris partis bonorum, vel alia simili ex causa matrimonio consenserit, tale siquidem matrimonium est nullum ipso iure d. cap. cum locum de sponsal. & c. veniens eod. tit. & in cap. significauit de eo qui dux. in matri. glos. in cap. 2. de his quę vi, licèt Imol. in cap. tuæ de sponsal. Barba. cons. 54. n. 10. li. 1. hanc dicens communem idem attestatur Hieroni. Grat. cons. 38. lib. 2. Paul. Paris. cons. 58. n. 56. & cons. 60. col. 1. lib. 4. Aug. in summa, in verbo, matrimonium 3. impedimento. 11. Alfon. à Veracruc. d. art. 8. conclus. 1. & 2. Couarru. in epito. de sponsal. 2. par. cap. 3. §. 5. numer. 1. Martin. Azpilcue. in manuali con-
190 fesso. cap. 22. nu. 50. & 51. † Hæc conclusio procedit etiamsi contractus matrimonij metu factus fuerit iura-

iuramento firmatus, erit siquidem nullum matrimonium ipso iure, vt in capi. significasti extra de eo qui dux. in matri. quam pollu. per adulte. gloss. expressa in d. cap. 2. de his quæ vi Couarrub. d. §. 5. nu. 2. quin etiam absque vlla relaxatione poterit metu passus aliam ducere vxorem, propter libertatẽ consensus quæ in matrimonio ex eius natura a sui primordio exigitur, vt cõstat ex authoritatibus supra numero præcedenti citatis. Iuramentum autem sortitur naturam quæ à primordio inest actui, in quo interponitur, l. si. C. de non num. pecu. quod optimè probat Coua. d. cap. 3. §. 5. num. 3. & 4. post Fortu. in l. si vnus §. pactus ne peteret numero 15. ff. de pact. peccat tamen qui matrimonium contrahit hac in specie ante absolutionem & relaxationem iuramenti, vt ibidem probat Couarrub. alia plurima circa materiam timoris & coactionis tradũtur per Alfons. à Veracruce in speculo coniugio. 1. par. art. 8. & 9. per. Couarru. in epito. de sponsal. 2. par. cap. 3. §. 4. 5. & 6. quæ breuitatis causa non examino, sed ad eos lectorem relego.

191 † Duodecimum impedimentum est impotentiæ, quod quidem impedit contrahendum, & dirimit contractum, de quo tractant theologi in 4. sententiarum distinct. 34. quod resoluo sequentibus conclusionibus. Sit itaque prima conclusio, impotentia naturalis ad actum generationis, cum ex parte viri tum etiam fœminæ præcedens matrimonium, illud fieri impedit, & contractum dirimit, hanc cõclusionem probant diuus Thom. Ricard. & cæteri theologi in 4. distin. 34. diuus Anto. 3. part. summæ titul. 1. cap. 12. §. 2. Viguerius in suis institutionibus theologi. cap. 16. §. 7. vers. 9. tex. in capit. accepisti & c. quod sedem & cap. ex literis de frigi. & malefi. l. 17. titu. 2. par. 4. Angel. in verbo matrimonium 3. impedi. 16. §. 2. Marti. Azpil. in manuali confessio. capit. 22. numero 59. Alfons. à Veracruce in specu. coniugio. 1. par. arti. 38. conclus. 1. Diximus impotentiam ad actũ generationis esse impedimentum, quia si sit impotentia ad generationis effectum, non erit ex hoc impedimentum aliquod, solum enim requiritur potẽtia ad actum ad causandum impedimentum, quo fit vt senes rectè possint matrimonium contrahere, tamet si generare nequeant, modo possint actum coitus exercere, similiter steriles apte sunt ad matrimonium, licet effectu generationis careant, nam apte sunt ad actum. Idem in viro sterili statuitur, secundum glo. receptam in cap. quod sedem de frigid. & malefi. & theologos in 4. senten. distinct. 34. & alios supra citatos.

192 † Diximus etiam præcedens matrimonium, quia si impotentia sequatur matrimoniũ de præsenti, nullatenus impedit, nec cõtractum matrimoniũ dirimit, siue cõsummatũ fuerit, siue nõ, vt in cap. de infideli extra de consangui. & affini. Aug. in verbo matrimoniũ 3. impedimẽto. 16. §. 2. in prin. Panor. in cap. ex literis de frigid. Ioan. de Turrecremata. in c. quod autẽ 33. q. 1. in solutione ad 3. Paluda. in 4. distinct. 27. q. 3. Ricard. ibidem distin. 34. q. 2. Ioan. Brunellus in tracta. de sponsal. conclus. 28. nu. 21. veluti siquis post contractũ matrimoniũ castraretur, non enim ob id esset à matrimonio solutus. c. hi qui matrimoniũ 32. q. 7. Beat. Ant. 3. par. ti. 1. c. 12. §. 2. quomodocũq; enim impedimentũ superueniat contracto legitime matrimonio per verba de præsenti, siue ante siue post consummationem, nũquam dissoluitur matrimonium, vt ex præcitatis authoribus expendit Alfons. à Veracruce in speculo coniugio. 1. part. arti. 38. conclus. 2. asseritque id probari per tex. in cap. ex literis de frigi. & malefi. licet pro contraria sententia quodammodo vrgeat, rectè tamen expensus nostram probat conclusionem, vt ibi appendit gl. Cui sententiæ minime oberit Gregorij III. iunioris expressa decisio in cap. quod proposuisti. 32. q. 7. à Graciano relata dicentis, propter infirmitatem fœminæ superuenientem, qua debitum reddere impeditur, posse virum aliam ducere, quandoquidem fit falsa opinio, & contra doctrinã euãgelicam, vt & Gracianus ibi aduertit.

193 † Secunda conclusio, si impotentia ad actum carnalem non fuerit perpetua, sed quæ arte medicorum curari posset, nullo modo impedit nec dirimit matrimonium, vt in cap. laudabilem & cap. fraternitatis tuæ de frigid. & malefi. Scotus in 4. dist. 34. vbi cæteri theologi & iurisconsul. idem asseuerant non modò in impotentia, sed & in maleficio. Ex quo fit vt siquis contraxit cum muliere arcta, cui tamen subueniri possit per incissionem sine periculo vitæ, teneat matrimonium, nec ob id dissolui possit, quando quidem sit impotentia temporalis & cura bilis, & ipsa nolente, dissolui minime poterit, quæ communis est sententia theologorum in 4. distin. 34. vt ibi Paluda. attestatur. q. 2.

194 † Tertia conclusio. Impotentia coeundi perpetua circa omnes reddit quam inhabilem ad contrahendum, si tamen impotentia sit circa vnam personam tantum, erit talis inhabilis quo ad illam personam tantum, sed non quo ad alias, sine hoc sit ex parte viri, siue ex parte fœminæ, siue ex parte vtriusque. Ex quo fit vt mulier nupta si nõ possit à viro cognosci per vsum proprium, nec per opus medicorum, ob idque celebrato diuortio, si ab alio cum quo secundo contraxit matrimonium carnaliter cognoscatur, non debet reddi primo viro sed cohabitare cum secundo, quia impotentia perpetua etiamsi cum vno sit perpetua & non cum alijs, impedit & dirimit matrimonium, sed hæc est perpetua eo quod nullatenus potuit eidem carnaliter commisceri per actum proprium, nec per opus medicorum, inualidum ergo fuit primum matrimonium, & valuit secundum, in quo cessauit impotentia prædicta, atque ideo secundum dissolui non potuit hæc fuit sententia Petri Paluda. in 4. distin. 34. q. 2. idem voluit Siluest. in verbo diuortium. §. 19. diuus Antoni. 3. par suæ summæ tit. 1. cap. 12. cui non oberit tex. in cap. fraternitatis de frig. & malefi. quia ibi vere potuit cognosci à viro primo, vt cõstat ex verbis illius canonis: quia sẽtẽtia per errorẽ, licet probabilem, nouimus esse latam, vt fusius insinuat Alfons. à Veracruce in speculo coniugio. 1. part. artic. 38. concl. 5.

195 † Quarta conclusio, spado, vel senex qui possunt actum carnalem exercere & seminare, licet inualide ad generationem, contrahere possunt matrimonium, non sic si semen nullo modo emittere possint, vel licet seminare possint non tamen in vase naturali, hanc sententiam tenuerunt Ricard. in 4. distin. 34. q. 1. arti. 2. & Paluda. distin. 27. & 34. ibique Scotus & cæteri, Viguer. in suis institu. theologi.

Digitized by Google

theologi.cap.16.§.7.versi.9. Alfonf.à Veracruce in speculo coniugio 1.par.art.38.conclus.6.contra Panor. asserentem contrarium, eo quòd credidit hanc impotentiam esse accidentalem, quod verum non est si nullo ingenio vel arte mederi posit. †
196 Quinta conclusio, Impotentes perpetua impotentia scienter contrahentes matrimoniũ, etiamsi alter eorum sit impotens tantum, & vterque scierit impedimentum, matrimonium est nullum & separari poterunt; sunt enim inhabiles ad contrahendum, quemadmodũ affines vel consanguinei, qui contrahere non possunt, siue sciuerint, siue ignorauerint esse consanguineos, quia inhabiles ad contrahendũ matrimonium, etiam si scientes contraxerint, irritum est, & inualidum matrimonium, secundum Ricard. in 4.senten.distin.34.q.2.arti.2. idem voluit Siluest.in verbo matrimonium.8.q.16. ad finẽ Innocen.in cap.consultationi de frig.& malefi. Marti. ab Azpil.in manuali confesso.cap.22.nu.60. Alfonf. à Veracruce in speculo coniug. 1. part. artic. 38. concl. 7. quorum opinio mihi applaudet contra Palud.in 4.dist.34.q.2.conclu.3.& Celain.distinct. 31.q.1.& diuum Antoninum.3.par.titu.1.cap.12.§. 3.& Siluestrum sibi contrarium in verbo matrimonium.3.impedimento.16.§.2.in fine, qui fundamentũ capiunt ex tex.in cap.consultioni. de frigid. vbi impotentes contraxerunt, & petens alter eorum diuortium dixit textus, quod licet incredibile videatur quòd aliquis cum talibus contrahat matrimonium, Romana tamen ecclesiã consueuit in cõsimilibus iudicare, vt quas tanquam vxores habere non possunt, habeant vt sorores. Sed ad eum tex.respondet Alfon.à Veracruce quod procedat ex consilio, non ex præcepto, vt maneãt velut sorores, non tamẽ decidit text.ille, hoc esse matrimonium, imo contrarium, vt constat ex illis verbis, vt quas tanquam vxores habere non possunt, ita intelligit tex. illum glo.ibidem, & Hostien. asserit hoc permitti, quandiu honestè & castè vixerint, idem voluit Hosti. in sũma de frigidis.§.3.vers.hæc autẽ omnia. Durum autẽ esset, potentem qui etiã scienter cum impotente contraxerit, cogi vt in peccato cum ea maneat, ideo dicunt ibi Innocen. & do cto. quòd si potens cum secunda contraxerit, tenet secundum matrimonium, vt attestatur Ioan.Brunellus in tracta.de sponsa.28.conclus.nu.19.& 20. † Sexta con-
197 clusio, diuortio facto ob fœminæ arctationẽ, si carnaliter à secundo viro cognoscatur, restituẽda erit primo viro, nisi ex vtriusque viri inspectione constiterit, priorem minimè potuisse eam cognoscere, absque maximo mulieris periculo, etiamsi adhuc cum ea permansisset, aut propter membri magnitudinem aut aliã deformitatem, hac siquidẽ inspecie censetur perpetuum fuisse impedimentum, quapropter non cogitur redire ad primum virum, vt in cap.fraternitatis de frigi.vbi Panor.hoc notat.col. 3.l.3.titu.8.par.4.vbi id asserit Greg. Lupi. dicens id esse de mente theologorum, prout ante eum dixerat Siluest.in verbo diuortium versi.19.idem sensit Alfon.à Veracruce in speculo coniug.1.par.art. 38.concl.8.in fi.vbi ex hoc infert, quòd mulier quæ de præsenti contraxit matrimonium si ex sententia medicorum sine mortis periculo parere nõ posit, ipsa petente, matrimonium est dissoluendum, sed si postea aliunde pepererit, primo viro esse restituendam, attestaturque hunc casum in nostra Hispania
198 euenisse. † Septima conclusio, mulier quæ seminare non potest, si cum viro contrahat qui semen potest emittere, tenet matrimonium, nec dissolui potest: quandoquidem ex communi medicorum sententia, ad generationem sufficit semen viri, etiamsi mulieris semen non concurrat, vt ex Aristotele & alijs probat diuus Tho.3.pa.q.32. arti.4.consequitur ergo, vt quamuis ipsa seminare non valeat, impedimentum nullum sit, quo minus matrimonium valeat, secus tamen esse, si vir semen emittere non posset, vxor autẽ posset, quia generatio sine viri semine esse non posset, ex sententia diui Thomæ in 4. distin. 34. q. 2. artic. 6. idẽ probat Alfonf. à Vera-
199 cruce in speculo.1.pa.art.38.cõclu.9. † Octaua conclusio, impuberes contrahẽtes matrimonium ante tempus quo liceat generare, etiamsi vsum habeant rationis, possunt pubertate adueniente ab eo contractu discedere, fuit siquidem matrimoniũ nullum propter defectum potentiæ, quia actum exercere ad quem conuenerunt, non potuerunt, quod impedimentum est de iure positiuo, non naturali vel diuino, quia impotentia non erat perpetua sed temporalis, cap.attestationes de desponsa. impub. Viguelli.in institutio.theologi.cap.16.§.7.verb.nono. & communis schola theologorũ teste Alfon.à Veracruce in speculo coniugio.1.part.arti.39.concl.1.& artic.38.in fine, ex quo ipse infert, quod si qui ex istis naturalibus habentes vsum rationis, ante tempus quo possent conuenire propter defectum ætatis, cõtraxerint matrimonium, erit verum matrimonium, vt Tiraq.probat lege.6.connubiali num.26.Sed tamen existimat ipse Alfonf.à Veracruce apud huius noui orbis incolas ante esse ætatem ad generãdum, quam ad deliberandum, vt experimento constat,
200 quod verissimum est. Nona conclusio, impuberes, iure positiuo contrahere matrimoniũ non possunt etiamsi alter eorum sit pubes, nisi necessitate vrgẽte, cap.vbi nõ est consensus, extra de desponsa.impub.nepostquã ad ætatem venerint perfectam, matrimoniũ dissoluatur, quod fieri potest, imo hodie iuxta Concilium Tridentinum idem fieri posse, etiamsi adueniente pubertate copula carnalis sequatur, probaui latissimè supra eo.nu. 51. 52.& 53. Puberes dicũtur qui generare possunt, impuberes ex contrario qui non possunt, vt in cap.puberes de desponf. impub. quod ecclesia catholica declarauit, in viro ætatem nubilem esse quatuordecim annorũ, & in fœmina duodecim, quia vt plurimũ eius ætatis vir generare, fœmina cõcipere possunt, secũdũ Aristo.li.5.animaliũ.cap.14.& lib.7.cap.1. Macrobium li.1.de somnio scipionis.cap.6.& li. 7. sa-
201 turnalium.cap.7. † Decima conclusio, in impedimẽto maleficij. Dæmon est tantæ potestatis, vt Deo permittente, hominẽ impedire posit ab omnibus operationibus suis exterioribus, habet namque, ex eo quòd spiritus est, potestatem supra creaturã corporalem, ad motum localem prohibendum, vel faciendum, ipsa creatura inuita, & sic impedire potest ne duo iungãtur directè, vel indirectè, corpore aliquo

aliquo formato, in medio eorum interposito, secundum beatum Thomam.1.1.quæst.110.artic.2.& 4. sicut accidit sponso qui sibi Idolum desponsauerat, & nihilominus contraxit cum quadam iuuencula, nec propter hoc potuit eam cognoscere, vnde potest Dœmon ipsa, Deo permittente, se interponere aliquo corpore formato, ne vir possit propriam vxorem cognoscere, vel potest facere vt vir ipse, etiamsi velit, non moueatur ad illud: secundum eundem Thom.1.1.q.111.art.4. Astens.lib.4.tit.29. Petr. de Palude in 4.dist.34.q.2.artic.3. & 4. Ioan. Brunellum de sponsal.conclus.28 num.5.& 6. Alfons. a Veracruce in speculo coniugio.1.part.art.40. in prin. optime per Maleum Maleficarum part. 1. cap.8. Potest etiam interius inflamare ad actum, mouendo humores, & potest refrigerare ab actu illo, adhibendo virtutes rerum occultas, quas ipse nouit validas. Potest etiam hoc facere mouendo, vel turbãdo imaginationem viri circa mulierem, quæ reddat ipsam exosam viro suo, ita vt nunquam ad eam accedat. Item potest contingere, quod impediat prohibendo missionem spirituum ad membra, in quibus est virtus motiua, quasi intercludendo vias seminis, ne ad vasa generationis descẽdat, vel si descenderit, ne recedat, vel ne excidatur, & sic impediatur actus generationis per huiusmodi maleficiũ de quo vide Paluda.in 4.dist.in.34.q.2.art.3.& Doctores supracitatos, maximè Maleum Maleficarũ, 1.p.q.8.& 9. Differũt frigidus & maleficiatus, quia frigidus nequit mouere virgam, maleficus autem mouet & erigit, perficere autem coitum non potest secundum Hosti.in summa de frigid. & malefi. Male.Malefica.1.p.q. 8.§.incidentaliter col.2.† Vn-
202 decima conclusio, maleficium si perpetuum sit, & matrimonium præcedat, impedit contrahendum & dirimit iam contractum, cap.si per sortiarias 33. q.1.c.vlti.de frigi.& malefi.l.5.ti.8.par.4. nam vtraque impotentia naturalis vel accidentalis, si sit perpetua, & contractum matrimonij præcedens, producit impedimentum hoc, vt ex theologis distin.
203 34.& alijs superius citatis expenditur.† Duodecima conclus. ad cognoscendum vtrum maleficium sit perpetuum necne, sufficit si triennio simul habitauerint, nec matrimonium consumare potuerunt, vt in c.laudabilẽ de frig.& malefi.Schot.in 4.distin. 34. Imò quoties ante triennium apparuerit per signa aliqua maleficiũ esse perpetuum, erit antè dissoluendum matrimonium, vt ibi patet in Male.Maleficar.1.p.q.8.in fin.vt si forte ante iudicis monitionem per triennium, vel aliud longius tempus cohabitauerint, & fœmina per inspectionem matronarũ, vel obstreticum virgo inuenta fuerit, tunc siue naturale fuerit impedimentum, siue accidentale, perpetuum præsumitur, nec opus erit alio cohabitare trienio, ex sententia Vincent.Abbat.antiqui & Innocen.in ca.vlt.de frigid. quos ibi Panor. sequitur, quorum sententia verior est, quidquid contra eam dixerint Hosti.& Ioan. And. ibid. & idem Host. in summa de frigid. §. qualiter, vers.sed si vir, quos sequitur Ioan.Brunel.de sponsal.conclus.28. num.14. priorem sententiam tenuit Greg.Lup.in l.5. in verbo, dar plaço de tres años, tit.8.par.4.& hic est modus vnus probandi impotentiam, alius est per inspectionem obstetricum, alius per iuramentum proprium cum assertione septem virorum, aut mulierum propinquorum, vel vicinorum, si propinqui desint, vt constat ex capit.fraternitatis vbi Abb. &
204 Docto.de frigi.& ex l.5.tit.8.par.4.† Sed an indubio præsumatur maleficium præcessisse, an post matrimonium fuisse subsequutum? & gloss. in summa 33.q.1.dicit præsumi subsequutum maleficium, eo quod pro matrimonio sit in dubio iudicandum, vt in c.licèt ex quadam de testib. contrarium voluit Panor.in d.cap.fraternitatis de frig. 2.col. vers. sed est dubium, Ricard.in 4.senten.distin.34. Angel.in verbo, matrimonium.3.impedimento.16. in fi. qui attestatur Doctores inclinari magis huic sententiæ quibus adhæret Alfons.à Veracruce in speculo coniugi.1.par.art.40.concl.3.& Greg. Lupi in l. 5. tit. 8.part. 4.in verbo, de tal embargo, Anto.de Bur. & cæteri frequentius in c.vlt.de frigid.Ioan.Brunel.in tracta.de sponsa.28.conclus.num.21.qui respondet ad tex.in d.cap.licet ex quadam de testib. vt tunc pro matrimonio præsumatur, quoties matrimoniũ sortiri potest effectum & finem suum, nempe euitationem fornicationis, & procreationẽ prolis, quod hac in specie non obtinet propter impotentiam coeundi, & hanc dicunt singularem limitationem ad dictum caput licet ex quadam, vt tunc pro matrimonio præsumatur quando matrimonium consequi potest finem suum prolis procreandæ, vel fornicationis euitandæ, secus si finem hunc consequi
205 non possit.† Decimatercia conclu.vbi maleficium non egreditur personam alicuius nihil est, quod obstet matrimonio cum alio contracto, quandoquidem in eo cesset huiusmodi impedimentum Alfon. a Veracru.d.arti.40.in fi. l.vlt. & ibi Greg. Lupi in
206 glo.vlti.ti.8.par.4.† Decimaquarta conclu. furor vel amentia in eo qui non habet dilucida interualla, si matrimonium præcedat, impedit contrahi matrimonium & dirimit contractum, quoniam in furore, vel perpetua amentia deficit consensus ad matrimonium requisitus, secus si furor post matrimonium eueniat, authore beato Thoma in 4. senten. distin.34.arti.4.& ibi omnes Theologi eum sequũtur, teste Alfons.a Veracruce in speculo. 1.par. art. 41.conclus.1.qui adducit exemplum ducis Methinæ Sydoniæ, c.nec furiosus 32.q.7.c.dilectus de spõsa.l.6.tit.2.in fin.par.4. Amens verò qui omnino nõ caret vsu rationis, bene poterit contrahere, vt probat notabiliter Socin.cons.47.lib.2. versi.capio secundam difficultatem, Greg.Lupi in d.l.6.in glo.vl
207 ti.tit.2.p.4.† Decimaquinta conclu. furiosus vel amens habens lucida interualla, potest in eis matrimonium contrahere, quia eo in tempore nõ deficit consensus. Alfons.a Veracruce d.specu. 1.p. art.41.
208 concl.2.l.6.tit.2.par.4.in fin. † Decimasexta concl.siquis eo tempore quo ebrius est matrimonium contrahat, non valet matrimonium, nisi tempore sanèmentis denuo contraxerit, vt Alfons. a Veracruce probat, d.art. 41.conclu.4. Quod potissimum procedit & sine dubio iuxta Concilium Tridentin. sessione 24. decreto de reformatione matrimonij, cap.1.de quo latius dixi sup.eod. num.13. & sequentibus, quod plurimum conducit ad ea matrimonia quæ tempore infidelitatis, huius noui orbis in

Goo

incolæ contraxerunt, quippe qui soleant inebriari persæpe cum vxores ducunt, atque ideo eas quotidie relinquunt, quod procedit etiam si interior consensus præcesserit. Nam & is non sufficit, si eo tempore quo ebrius erat, verbis consensum declarauit, nã ad perfectionem matrimonij consensus deliberatus exigitur, declaratus verbis vel signis, vt fuisse probauimus supra nu. 17. & pluribus sequentibus.
209 † Decimum tertium impedimentum est legaminis, quoties quis matrimonio ligatus aliam viua priore duxerit de quo dicemus infra eo. l. 5. & sequ. Decimum quartum impedimentum est, siquis clãdestinè contraxerit non seruata solemnitate Concilij Tridentini, impedit siquidem contrahendum & dirimit contractũ, vt latius dixi supra eo. nu. 33. & pluribus sequen. & dicam aliquid infra eod. l. 1.

LEY PRIMERA.

La pena de los que contraen matrimonios clandestinos, y como por esta causa los padres pueden desheredar los hijos.

Don Fernando, y doña Ysabel, en las leyes de Toro año de 1505. ley. 49. y don Fiilipe. II. en las cortes de Madrid de 1563. Cap. 58.

Mandamos que el que contraxere matrimonio que la Iglesia tuuiere por clandestino[a] con alguna muger, que por el mesmo hecho[b] el y los que en ello interuinieren,[c] y los q̃ del tal matrimonio fueren testigos[d] incurran en perdimiẽto de todos sus bienes, y sean aplicados a nuestra camara e fisco,[e] y sean desterrados destos nuestros Reynos, en los quales no entren[f] so pena de muerte, y que esta sea justa causa para que el padre y la madre puedan desheredar[g] si quisieren a sus hijos[h] y hijas, que el tal matrimonio contraxeren, en lo qual otro ninguno no pueda acusar si no el padre: y la madre, muerto el padre.

GLOSS. I.

1 *Matrimonium bifariam contingit esse clandestinũ vel quia sine testibus, vel sine bannuis.*
Matrimoniũ sine bannuis seu denunciationibus an contrahi posit? ibidem.
Publicè fieri dicitur quod fit scientibus vicinis, ibidem?
2 *Matrimonij contractus clandestinus inducit iure naturali & canonico peccatum.*
Clandestinè contrahens ob non seruatam solemnitatem an peccet? ibidem.
Clandestini matrimonij vsus est peccatũ mortale, ibidem.
3 *Clandestina matrimonia contrahentes quibus casibus non peccent mortaliter.*
Clandestine contrahentes in casu licito, an debeant denuo consensum exprimere coniugalem coram parocho & testibus? iuxta Concilium Tridentinum. ibidem.
4 *Clandestinum matrimonium quamuis iure pontificio prohibebatur, contractum tamen valebat, & ratum erat, nu. 4. quod & declarat Conciliũ Tridentinum.*
5 *Clandestina matrimonia quæ absque præsentia parochi & duorum vel trium testium fiunt, sunt irrita & nulla, iuxta Concilium Tridentinum.*
Clandestinum matrimonium etiamsi decem testibus probetur, non impedit valere secundum coram parocho & duobus testibus celebratum, iuxta concilium tridentinũ. ibidem.
Clandestinum matrimonium dicitur iuxta Cõcilium tridentinum, quod absque parochi & duorum testium præsentia fuerit celebratũ, ibidem.

a *Clandestino*, matrimonium bifariam contingit esse clandestinũ, primum, idque maximè propriè, quando fit sine testibus legitimis per quos in foro ecclesiæ possit comprobari, etiam si per verba de presenti fiat cap. 2. de cland. despons. l. 1. titu. 3. par. 4. secundo, tametsi nõ tã propriè, quãdo licèt testes interfuerint, de fuerunt tamẽ bannua, hoc est, proclamationes & denunciationes quæ iure debebant in ecclesia præcedere. 2. c. 2. cum inhibitio de clan. despons. l. 1. titu. 3. par. 3. Magister sententiarum in 4. dist. 28. capi. 2. & ibi omnes theologi & denuo Domi. à Soto. q. 1. colu. 1. & Alfons. à Veracruce in speculo coniugio. 1. part. arti. 10. in prin. sed in hac vltima specie satis est secundũ aliquos, publicè contrahi in conspectu maioris partis viciniæ, seu vicinis ipsis scientibus, quamuis bannua non præcedãt, de quibus in ca. cum inhibitio de cland. desponsa. & ibidẽ asseruit Panor. nu. 9. & cæteri interpretes teste Anto. Gomez in l. 49. Tauri. n. 1. & Ioan. Lup. Segouien. in tracta. de matrimonio. 2. par. prin. nu. 10. Siluest. in verbo matrimonium. 2. in fi. & Alfons. à Veracruce. d. arti. 10. pen. colum. versic. considerandum, quam opinionem moribus esse receptam, asseruit Paluda. in 4. distinct. 28. q. 2. art. 3. conclu. 3. id enim quod fit scientibus vicinis publicè fieri dicitur, notat Ioan. Lupi in cap. per vestras 3. notab. §. 21. n. 14. de dona. int. vi. & vxo. Couarru. in epito. de sponsal. 2. par. cap. 6. numer. 10. Ioan. Maior. in 4. dist. 27. q. 1. Marti. ab Azpil. in manuali confesso. cap. 22. num. 68.
2 † Matrimonium autem contrahere sine testibus, ratione incommodorum subsequentium, & prohibitionis ecclesiæ est peccatum mortale

mortale: quandoquidem si ob defectum probationis aliud contrahitur matrimonium, impeditur finis eius, hoc est educatio liberorum, & operum cómunicatio. Quare & iure naturali & diuino peccatur læthaliter, Siluest. in verbo matrimonium. 2. §. 17. Hugo. 2. de sacrament. part. 11. ca. 5. probat tex. in cap. 1. 30. q. 5. vbi hæc clandestina matrimonia, adulteria ait potius esse nuncupanda, & Coloniése concilium tract. de matrimonio. c. incip. de tribus, & cap. verbú itaque l. vlti. tit. 3. par. 4. diuus Antonin. 3. par. titu. 21. ca. 3. Couarrub. in epito. de sponsali. 2. par. c. 6. nu. 7. Alfonf. à Vera cruce in specu. coniug. 1. part. artic. 10. cóclus. 1. & 2. Domi. à Soto post alios theologos in 4. sentent. dist. 28. q. 1. artic. 2. conclus. 2. ex quo infert Alfon. vbi supra, quòd infideles clandestinè contrahentes peccabant mortaliter, de quo ipsemet Alfonf. Latius art. 11. contrahere etiá clandestinè secundo modo corá testibus, nó seruata iuris solemnitate, est similiter peccatum mortale, vt probat idé Alfon. art. 10. cóclu. 3. Marti. ab Azpil. in manuali conf. c. 22. num. 70. quin imo & vsus matrimonii clandestini est peccatú mortale, estque in statu dánationis qui sic contraxit, donec publicè contraxerit, vt probat optimè Caieta. tom. 2. q. 1. & in summa in verbo matrimonialis vsus peccata Alfon. d. art. 10. ad finem. † Quandoque tamen
3 non peccant mortaliter clandestinè contrahentes, veluti, si virgo sub tutela iniqui tutoris constituta clandestinè contrahat, ne tutor eam viro ignobili & indigno tradat in vxoré, ex sententia Caietani. 2. tomo opusculorum. q. 2. de vsu matrimonij Enri. in c. fi. infi. de cládest. despon. Couarr. d. c. 6. n. 8. Azpi. d. c. 22. nu. 69. & Alfon. a Veracr. vbi supr. Domi. à Soto in 4. sen. dist. 28. q. 1. ar. 2. cóclu. 3. vbi addit alia tria exépla. Primú quando matrimoniú in facie ecclesię celebratum est, quod tamé nullum fuit propter impedimétum, ná impetrata à summo pontifice dispensatione, non debet matrimonium iterum publicè contrahi, sed sufficit nouo præstito consensu clam contrahi, ad euitandum scandalum, imo si alter impedimentum nouit, nó oportet id alteri reuelare, sed dissimulanter persuadere, vt se habeat pro coniuge, vel vt ait Caieta. quæsito. 2. de matrimo. super. 3. par. si repentinus casus rationé offerret contrahendi, & testes haberi non possent, vt in inuasione & direptione ciuitatis, si ratione coniugij seruari aliqui possent incolumes, qui soluti nó valeréc uari aliqui possent incolumes, qui soluti nó valerét possent náque subito cótrahere, cósummareq; matrimonium, vel si concubinarii iter facerent, ob incidens periculum, possent clam matrimonium cótrahere, affirmando se esse coniuges. Vel si solis existentibus valde expediret cóiugium, & timerét ab alijs impediri ne contrahere posśint, ná si secreto cósensum præstarent coniugalé, animo post modum publicádi, nullá mortalem culpá contraherét in prædictis casibus, secundú authores præcitatos. Nec propriè hoc dicetur clandestinum matrimoniú, authore Ambrosio Catherino cótra Caieta. li. 5. sed iuxta Cócilíú Tridétinú denuo deberet præstari cóensus corá parocho & testibus, alias non valeret matrimoniú, vt dixi in gl. rub. n. 33. & seq. &
4 n. 62. & 63. † Et licèt matrimoniú clandestinú iure naturali & potificio prohibeatur, vt supradiximus n. 2. cótractú tamé valeat iure canonico, c. sufficiat. 27. q. 2. c. nec illud 30. q. 5. c. 1. vbi Abb. & cęteri interpretes de clan. desp. Coloniense Cócilíú de matrimonio Thomas in 4. dist. 8. art. 3. vbi Domin. a Soto. q. 1. ar. 1. conclus. 2. & cæteri theolog. l. fi. ti. 3. par. 4. Deci. conf. 162. & cóf. 231. nu. 6. Præpos. post alios in rub. de cland. de sponf. Couarru. in epi. de spóf. 2. par. c. 6. n. 7. Alfon. a Veracru. in speculo cóiugio. 1. par. artic. 10. in prin. † Quin & per sacrum 5
Tridentinú conciliú sessio. 24. in decreto de reformatione matrimonij. c. 1. decretum fuit clandestina matrimonia, libero cótrahentiú consensu facta, rata, & vera esse matrimonia, quandiu ecclesia ea irrita non fecit: & proinde iure dánandos esse illos, vt eos sancta synodus anathemate dánat, qui ea vera, ac rata esse negant, quique falso affirmát, matrimonia a filijs fami. sine cósensu parétum cótracta irrita esse, & parétes ea rata vel irrita facere posse, nihilominus sancta Dei ecclesia ex iustissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit. Et tádem conciliú ipsum tridétinú huiusmodi matrimonia cládestina fieri prohibuit, ibi, *Et qui aliter quá præsente parocho & duobus vel tribus testibus matrimoniú cótrahere attendabunt, ad sic cótrahendú omnino inhabiles reddit: & huiusmodi cótractus irritos & nullos esse decernit, & irritos facit & annullat.* Quæ decisio plurima incommoda, rixas & contentiones resecat, vt fuisse probaui in glo. rub. huius nu. 33. & pluribus sequentibus. Nec admirationé nobis deinceps afferet egregia decisio Vicentij ab omnibus celebrata in c. 2. de clan. desponsa. dicentis matrimonium secundú publicé cótractú præferri primo cládestinè cótracto, quamuis vno integerrimo probetur teste & fama, si secundum duobus probetur testibus, tametsi alias vnus testis & fama integrè probent. quá sententiá pluribus ornat authoritatibus Couarru. d. c. 6. nu. 11. nam si primú clandestinè contractum matrimonium non valuit propter inhabilitatem sic cótrahentiú, nimirum si secundum valeat legitimè coram parocho & testibus contractú, quod procedit licèt primum decé testibus probetur. Quandoquidé per dictum concilium, clandestinum dicitur matrimonium, quod aliter quá præsente parocho vel alio sacerdote de ipsius vel ordinarij licentia & duobus vel tribus testibus fuerit contractum, & consequenter nullum & irritum, vt latius adnotauimus in glo. huius rubricæ numero. 33. & pluribus sequentibus.

G L O S S. II.

1 *Ipso facto, denotat canonem latæ sententiæ.*
2 *Verbum incurrat an denotet canonem latæ sententiæ?*
3 *Ipso iure cum quid fit, quadraginta effectus enumerantur.*
4 *Ipso iure cú pœna imponitur, an requiratur sententia?*
Appellari an posśit á senté̃tia declaratoria criminis, pro quo imponitur pœna ipso iure? ibidem.

b *Por el mismo hecho*, nota ex lege ista pœná cófiscationis bonorum in ea contentam, contrahentibus clá destinú matrimonium & testibus ipso iure esse impositam, vt Did. Castelli adnotauit in l. 49. Tauri

vnde hæc deducta fuit, in gloss. in verbo. (el mismo hecho.) probatur ex verbo ipso facto, quod denotat latam sententiam, iuxta gloss. in capit. 2. in verbo ipso facto, ne cleric. vel monac. libro. 6. & in Clemen. attendentes in gloss. vltim. de statu monacho. & voluit Archid. in capit. 1. in prin. in verbo ipso iure de rescrip. libro. 6. & in capit. vbi periculum. §. nulli in verbo incurrat de electio, eodem libro & in capit. 1. & ibi domi. in §. sacri per illum text. de homicid. libro. 6. Zambarella in extrauagan. Ioann. 22. incip. dudum. §. illud in verbo ipso facto de pœn. Ioan. And. in capit. in pœnis colum. penult. de regu. iuris libro. 6. Bart. in l. 1. ff. de his qui not. infa. Bald. in l. iubemus nulli. §. sane numero. 2. C. de sacrosanct. ecclesi. & in l. 2. C. de secund. nupti. Corne. consil. 165. libr. 2. Deci. allegans concordantes consil. 138. in princ. & consil. 187. numero. 4. & in capit. irreprehensibilis de appell. Tiraquell. plures citans, concordant. in repet. l. si vnquam in verbo reuertatur numero. 19. C. de reuocand. dona.

2 † Probatur etiam ex verbo incurrat in hac lege posito quod præsefert latam sententiam, atque ipso iure pœnam impositam absque alia sententia, vt voluit glo. in capit. vltim. versic. pars vero in verbo incurrat de offic. de lega. in 6. & gloss. in capit. eos de senten. excom. dum inter casus excommunicationis latæ sententiæ enumerat casum capit. 1. de relig. domi. eodem libro & capit. 1. de iniur. eodẽ libro quæ eo verbo vtuntur, nec aliud addunt quod significet latam sententiam, & Clement. 1. in verbo, incurrant & ibi, Paul. de Leaz. Lanfranc. Imol. & Cardina. Florent. in 27. quæst. de vsur. gloss. in Clement. 1. in verbo excommunicationis de senten. excomm. dum inter canones latæ sententiæ allegat Clement. 1. de decim. & d. Clementi. 1. de vsur. quæ eo verbo vtuntur siue adiectione dictionis latæ sententiæ, & voluit idem Corne. consil. 89. numero 1. libro. 3. estque communis & recepta sententia teste Tiraquello in repe. l. si vnquam in verbo reuertatur numero. 121. & 122. C. reuocand. dona. quamuis contrarium voluerit Ioann. Franc. Pauinen. in extrauagan. vas electionis in verbo incursurum de censi. dicens verbum incurrat solum, absque verbo ipso facto, non importare canonem latæ sententiæ, ibidem voluit Domi. in capitulum vltim. §. pars vero de offi. de lega. liber. 6. Ioann. Andr. & Panormita. 1. notab. in capitulum clerici in verbo incurrant de cleric. excommunicationis ministran. sed nihilominus crebrior est sententia contraria, & licet velis huic vltimæ adhærere, in casu tamen legis nostræ sunt verba ipso facto incurrat, quæ iuncta denotare canonem latæ sententiæ nulli dubium est. † Plures effectus sequuntur ex eo quod fit ipso iure. Primò quòd statum debentur fructus sine alia petitione aut litis contestatione. Secundo quod pœna afficit delinquentem quantumlibet occultum. Tertiò quod transit aduersus hæredes, licet alias non transiret. Quarto quod transit ad hæredes, quamuis alias non transiret. Quinto cum pœna imponitur ipso iure, constitutio non extenditur licet alias extenderetur. Sexto cum quid ipso iure fit non est locus poenitentiæ nec variare licet. Septimo, non admittitur moræ purgatio, vbi alias admitteretur. Octauo, cum poena ipso iure imponitur non mitius agetur cum ciuiliter agitur, quam cum criminaliter, licet alias secus. Nono ipso iure cum quid non valet, nec renunciatio quoque valet, aliàs secus. Decimo, ipso iure rescissa, reuocata, amissa, confiscata uẽ alienari non possũt, nec de his testari possumus. Vndecimò, ipso iure cùm infamia irrogatur, etiam ex lata culpa incurritur, secus si per sententiam. Duodecimo, ipso iure cùm pena imponitur, non punitur conatus, vt delictum. Decimotercio, ipso iure cùm quis priuatur beneficio, id potest alteri, illo non citato & sine sententia conferri. Decimoquarto, ipso iure cùm actio tollitur, iudex ex officio potest, imo debet repellere agentem. Decimoquinto, ipso iure qui compensat, si soluit, potest repetere, aliàs secus. Decimosexto, ipso iure cùm pœna imponitur debetur, etiam si constitutio non fuerit recepta aut approbata. Decimoseptimo, quod deficit ipso iure accrescit, aliàs secus. Decimooctauo, cùm pœna imponitur ipso iure, inspicitur opinio delinquẽtis magis quâm veritas, vt pœna euitetur. Decimonono, ipso iure priuatus impeditur agere, & potest submoueri exceptione exclusiua iuris agentis, aliàs secus. Vigesimo, ipso iure priuato non debent debitores soluere, nec si id faciunt liberantur, secus si non ipso iure. Vigesimo primo, priuato ipso iure possunt subditi obedientiam subtrahere, secus si non ipso iure. Vigesimosecundo, pœna cũ imponitur ipso iure omissioni, vel negligentiæ sine die, requiritur monitio, aliàs secus. Vigesimotertio, pœna cum imponitur ipso iure non potest episcopus dispensare. Vigesimoquarto, lex potest domininm & possessionem transferre ipso iure, & non homo. Vigesimoquinto, ipso iure, cùm pœna imponitur, non admittitur procurator. Vigesimosexto, actus nullus ipso iure non firmatur iuramento. Vigesimoseptimo, cùm sententia est ipso iure nulla, potest iudex iterum de causa cognoscere & pronunciare. Vigesimooctauo, electio si est ipso iure nulla, publicato scrutino possunt electores variare, & iterum eligere. Vigesimonono, quod est nullum ipso iure non facit indicium, vt si testis, cuius testimonium ipso iure nullum est, fuerit interrogatus nullum faciet indicium, secus si ipso iure non repellitur. Trigesimo, infamis ipso iure, statim testari non poterit. Trigesimoprimo, testamentum ipso iure reuocatum per secundum, non reuiuiscit secundo cassato, secus si non iure sit reuocatum. Trigesimosecundo, cùm aliquid fit ipso iure, dominium transit absque traditione, nõ possessio. Trigesimotertio, ipso iure cùm transfertur dominium, præfertur is qui id habet alij cui prius tradita fuit possessio. Trigesimoquarto, cùm quid ipso iure non valet, poterit quis venire contra factum suum. Trigesimoquinto, ipso iure quid fieri plenius est, quam per sententiam. Trigesimosexto defensio tollens ipso iure actionem admittitur stante statuto præcipiente nullam exceptionem admitti. Trigesimoseptimo, priuatus ipso iure notariatu, nõ potest eum deinceps exercere. Trigesimooctauo, quod ipso iure nullum est, non ratificatur, nec cõfir

matur amoto impedimẽto. Trigesimo nono, quod ipso iure nullum est, non præstat titulum præscribendi, hæc omnia latè discutit & probat Tiraquell. in rep. l. si vnquam in verbo reuertatur à num. 219. vsque ad numerum. 332. Quadragesimo, in pœnis ipso iure impositis non agitur mitius cum cõfesso, nec securius cum conuicto, Tiraquell. de pœnis temperandis causa. 30. numero. 14. per. l. quod seruõ. §. 1.
4 & ibi Bart. ff. de pecul. lega. † Solet tamen controuerti quando pœna imponitur ipso iure an requiratur sententia, vt ad executionem pœnæ procedi possit, & quidam censent, nullam requiri sentẽtiam, etiam declaratoriam quos refert Tiraquell. in d. verbo reuertatur numero. 317. sed ipse Tiraq. in l. numero sequenti refert alios potiores quidem & numero & authoritate, qui in contraria sunt sententia, nempe, quod licet non requiratur sententia, quę irroget eam pœnam, requiritur tamen sententia declaratoria criminis commissi vel omissi, propter quod pœna ipso iure irrogata est, per text. in l. eius qui delatorem vbi id Bart. notat. ff. de iure fisci & in capitulum cum secundum leges. §. confiscationis vbi Ioann. Andr. & alij de hæreti. libro. 6. Alexand. & recentiores in l. si quis maior. C. de transf. Felin. late in capitulum Rodulphus à numero 35. de rescrip. & in capitulum cum non ab homine numero 10. de iudi. quibus in locis hoc limitat. 4. modis non procedere. Primo cum factum est adeo notorium, vt nulla sit opus declaratione. Secundo cum qualitas ipso iure inducta competit, & adest lite iam contestata. Tertio respectu fructuum Quarto cum pœna trahit secum executionem, nullam vè facti executionem requirit, vt infamia, excommunicatio & alia huiusmodi, quas limitationes late prosequitur ibi Felin. ita vt superfluum sit, ei aliquid addere. Tractat etiam in d. capitulum cum non ab homine numero. 12. vtrum ab ea sententia possit appellari, & in d. capitulum Rodulphus an ad eam sit citandus qui poenam prætenditur incurrisse, & alia multa tradit quæ ad hunc locum priuatum pertinent, ad eum recurrito.

GLOSS. III.

Matrimonio clandestino interuenientes, intercessores vel mediatores, puniuntur eadem pœna qua & principales gloss. 3.
Damni causam dans, damnum dedisse videtur, ibidem,

c *Interuenieren.* Nota ẽos qui interuenerunt seu interfuerunt matrimonio clandestino, pari poena cum ipsis contrahentibus esse puniendos, facit text. in capit. cum inhibitio de cland. desponsa. & text. in argumen. in l. 1. C. de fal. mone. & in capit. quanto de senté. excõm. peccatum enim maximum contrahũt teste Panormi. in d. cap. cum inibitio, propter mala quæ ex matrimonio clandestino subsequuntur enarrata in l. fi. titul. 3. part. 4. & ab Dominico à Soto in 4. distinct. 28. q. 1. artic. 1. conclus. 1. & quia qui crimini vel damno intersunt, causam dare damni videntur, vt in capitulum sicut dignum de homi. sed qui causam damni dant, damnum dedisse videntur. l. qui occidit. §. penult. ff. ad. l. Aquil. l. nihil. ff. ad. l. Corne. de Sicar. capitulum vlt. extra de iniur. capitulum de cætero iuncta gloss. de homicid. hi intercessores dici solent vulgò mediatores, c. mediatores de testib. lib. 6. & ibi notatur Dida. Castelli. in d. l. 49. Tauri in verbo interuinieren.

GLOSS. IIII.

Tabellio qui interfuit matrimonio clandestino an puniatur pœne testium gloss. 4.
Tabellio rogare non potest de actu in quo testes interesse nequeunt, ibidem.
Tabellio loco testium computatur, ibidem,

d *Testigos.* Nota in odium matrimonij clandestini testes etiam puniri eadem poena, qua & illud contrahentes, quærit in hac gloss. Dida. Castelli si interuenit huic matrimonio clãdestino tabellio an eadem poena puniatur, qua & testes? & arguit ad partes, & deniquè resoluit eadem poena esse puniendum, quia tabellio rogari non potest de actu in quo testes inter esse non possunt, ex sententia Bald. in rub. C. de fide instrum. numero. 19. & quia sepe tabellio numero testium computatur. l. in exercendis & ibi Docto. C. de fide instrum. Bald. in 1. constitu. Codi. §. ex præcepto in fine, dicam infra titulo 4. l. 1 & 2. huiusmet libri.

GLOSS. V.

1 *Pœna in dubio censetur applicata fisco.*
2 *Fisco regio, an ecclesiæ, bona in hac. l. applicata quærantur.*

E fisco. Indubio quæ libet poena à lege imposita censetur applicata fisco. l. multarum. C. de modo multa. l. 2. iuncta gloss. vltim. C. de episcopa. audi. l. 1. insi. iuncta gloss. vltim. & ibi notant docto. ff. si quis ius dicenti non optim. l. 35. titul. 26. infra lib. 8. ibi, (y si no fuere declarado para quien sean.) l. iubemus. §. his quoque iudicibus. C. de sacros. eccles. iuncta gloss. Bart. in l. agraria. ff. de termi. moto vbi optime distinguit cum concordan. per Auilesi. traditis in cap. 2. prætorum in verbo camara, num. 1. & 2.
2 † Quærit Dida. Castelli in l. 49. Tauri in verbo, (nuestra camara,) an bona applicentur fisco ecclesiæ aut regio, & concludit fisco regio esse applicanda, si testes sunt laici, si vero clerici, fisco ecclesiæ, si per capitulum cum inhibitio de clandestino desponsa. bona eorum fisco applicarentur, citat Bald. in l. si quis presbiter versio. 2. inducitur. C. de epis. & cleri. numero 3. quod alibi opportunius explicabo.

GLO.

GLOSS. VI.

Ciuitas adaucta, vnita, seu incorporata regno, an habeatur vt pars regni, ita vt exulans à regno censeatur exul esse ab eadem ciuitate? glossa. 6.

f *No entren.* Dida. Castelli in d. l. 49. Tauri verbo desterrados discutit quæstionem, an exulans à regnis Hispaniæ, in ciuitate degens quæ postea acquisita & vnita fuit eisdem regnis, possit in ea degere, an verò teneatur ab ea similiter exire; & arguit ad partes post Salic. in l. etiam C. de iure doti. & denique concludit, seruandam esse distinctionem Bar. in l. si conuenerit. §. si nuda. ff. de pig. acti. cuius doctrinam optime explicat Ripa libr. 1. responso. de legi. cap. 2. numero 66. Alexand consi. 151. numero 5. liber. 2. Aimon Crauette de antiqui. tempo. vbi melius cæteris explicat. 4. part. in princi. numero. 56. pagi. 111. Nellus de sancto Gemi. in tracta. bannitorum, 1. part. 2. temporis. quæst. 56. & Alber. Brun. in tracta. de augmento conclus. 1.

GLOSS. VII.

1 *Clandestinè contrahentium matrimonium pœnæ.*
2 *Clandestini matrimonij proles illegitima ibi, & potissimum per concilium Tridentinum.*
3 *Clandestini matrimonij pœnæ iure regio.*
4 *Leges clandestinis matrimonijs pœnas imponentes à principe seculari conditæ, an sint nullæ?*
5 *Clandestinum contrahentes matrimonium, an pœnas à iure statutas incurrant, iuxta Concilium Tridentinum?*
Actum nullum facientes, an pœnas incurrant à iure statutas, contra eum actum facientes? ibidem.

g *Desheredar.* Pœnæ plurimæ statutæ fuerant iure canonico, ciuili, & regio, aduersus eos qui clandestinè matrimonium contrahebant, & aduersus clericum parochum, qui negligens erat in puniendis, & impediendis matrimonijs clandestinis, vt euitarentur damna quæ ex huiusmodi coniugijs obueniebãt, & passim occurrebant. In primis proles illegitima cẽsebatur ex eo matrimonio clanculum contracto, etiã si bona fide vtriusquè contractum esset, si impedimentũ consanguinitatis simul aderat, vt in capit. cũ inhibitio. §. 1. de clãdest. desponsa. l. 2. tit. 15. par. 4. atque idem erit in quocũque alio impedimẽto iuxta sententiam Innocen. & Cardi. in. d. §. 1. Hostien. Ioann. Andr. & Anto. & Ancarra. Abb. & Præpositi in capit. ex tenore extra qui filij sint legi. cum concordan. per Couarru. traditis in epitome de spõsal. 2 2. part. cap. 6. num. 12. † Hodie vero iuxta saluberrimam concilij Tridẽtini decisionẽ sessione. 24. cap. 1. de reformatione matrimonij pœna hęc necessaria nõ est, quandoquidem matrimonium clandestine contractum aliter quam præsente parocho & duobus vel tribus testibus nullum est ipso iure, absque aliquo alio impedimento, atque ideo proles procul dubio illegitima est, nemo enim deinceps bonã fidem habere poterit omnes quippe sciunt vel scire tenentur, non posse clam & non seruata solemnitate dicti concilij contrahere: nam vt eius salubria præcepta quemquam minime laterent, ordinarijs iudicibus præcepit sancta synodus, vt quam primũ possent decretum populo publicarent vulgari idiomate, in singulis suarum diœcesum parochialibus ecclesijs, id que in primo anno sæpissime fieret, deinde vero quoties expedire cernerent, cum ergo cesset bona fides, proles procul dubio erit illegitima. Quod autem anxie tractabatur circa pœnam parochi, vel alterius sacerdotis qui clandestino matrimonio aderat, suspensionis per triennium ab officio, & alias, de quibus in d. c. cum inhibitio in fi. de clandest. despons. cessat hodie cum per dictum Concilium Tridentinum pœna arbitrio ordinarij infligi debeat. † Alia insuper erat statuta pœna iu-
3 re regio partitarum, nempe, vt clandestine contrahens traderetur cum ipsa vxore consanguineis pro ximioribus in seruitutem perpetuam vt in l. vltim. titulo. 3. part. 4. quæquidem vt rigurosa nimis, antiquata fuit, teste Didaco Couarruuia in epitome de sponsalibus 2. parte capit. 6. num. 17. alia pœna mitior iure regio ordinationum statuta erat per l. 1. titulo. 1. libro. 5. ordinamen. quæ similiter antiquata est, & demum per legem istam nouissimam in conuentu Taurino æditam anno 1505. pœna statuta est contrahentibus, & testibus, & alijs intercessoribus exilij perpetui à regno, & confiscationis omnium bonorum, vtque possint a parentibus exhæredari, circa quas poenas vltra doctores in d. l. 49. Tauri vnde hæc deducta fuit, recurrere poteris ad Ioann. Lupi in repeti. cap. per vestras. 3. notab. §. 6. cum sequen. & Couarruuiam in epitome de sponsalibus. 2. parte capit. 3. §. 8. numero. 5. & cap. 6. in prin. numer. 7. Cassane. in consu. Burgundiæ rub. 1. §. 4. fo. 3:. columna. 4. numero. 16. & sequent. Paul. Paris. consilio. 29. per totum libro. 3. Matth. Afflict.
4 in constitu. Siciliæ libr. 3. rubr. 19. numero. 1. & sequent. † Solet tamen dubitari apud iuris interpretes, an lex ista & similes per principes seculares fieri posint, nam videtur fieri non posse, & factas nullam vim obtinere: cum ab eis abdicata sit potestas statuendi leges circa sacramentum matrimonij, vt in capit. tuam de ordi. cogn. capit. causam quæ 2. qui filij sint legiti. cap. 1. de sponsal. vel circa spiritualia cap. cum inferior de maio. & obedi. sed nihilominus ex receptiori veriorique sententia lex ista & sibi similes seruandæ sunt, eo quod nihil disponant circa substantiam matrimonij, sed poenas tantum addunt clandestine contrahentibus contra canonicam prohibitionem, quod fieri posse attestatur glo. in Clemen. ne Romani in verbo tolli, de electio. cui accedunt eam dicentes singularem Felin. in capit. 1. numero. 12. de spõs. Pet. de Ancarra. cõs. 298. Cardi. & Imol. in c. ex tuę de cleric. non residen. Deci. in capit. quæ in ecclesiarum columna. 4. de constitu. gloss. est sibi

similis in cap.cum secundum leges de hæreti. in 6. in verbo certoque casu & ibi Ioan. And. & Domi. & communiter docto.idem voluit Bart. in l. edicimus per text.ibi.C.de murilegul.lib.11.Bal. in l.1. §.ius naturale nu.1.ff.de iusti. & iur. Lud. Roma. in rub.ff.solu.matri.num.39. Ioan. Lupi in repe.c.per vestras.3.notab.§.3.nu.9. & §.9. An. Gom. in l. 49. Tauri nu.vlti.Grego. Lupi in l. vlt. gloss. etiam vlt. titul.3.par.4.Couarru.qui pluribus authoritatibus & rationibus fulcit hanc sententiam,in epitome de sponsal.2.part. c. 6. numer. 17. & pluribus sequen. frater Alfon. à Castro lib. 2. de iusta hæreti. punitio.cap.26.conclus.2.frater Alfons. à Vera cruce in speculo coniugiorum.3.part.artic.20. conclus. 1.in
5 fine. † Hodie tamen iuxta concilium Tridentinum crederem non debere practicari pœnas huius legis: quandoquidem coniugiũ clandestinum aliter contractum quàm præsente parocho & duobus testibus sit ipso iure nullum, propter inhabilitatem sic contrahentium,vt in sessione.24.cap.1.de reformatione matrimonij eiusdem cõcilij statuitur, cessat siquidem ratio quare lex ista ita seuerè punit matrimonia clandestina,nimirũ ergo si cesset eius dispositio,punientur ergo arbitrarie, iuxta idẽ concilium Tridentinũ in loco nuper citato.Confirmatur hæc sententia ex traditis per Ioan. Lup. in d.l. 49.Tauri num.3.& 4.dicentem pœnam huius legis non incurrere minorem quatuordecim annis, qui matrimonium contraxit de præsenti, quandoquidem iuris fictione censeantur sponsalia de futuro, vt in capit.vno de desponsa.impub.lib.6.& sic matrimonium minime valeat ratione minoris ætatis capit.vbi non est & cap.literas de sponsa.& per totum titulũ de desponsi.impub.atque idem esse ait,si matrimonium fuerit metu contractũ, quippe quod sit nullum cap. cum locum desponsal. quod poteris confirmare ex traditis late per docto. maxime per Ripam à numero. 3. vsque ad nonum in l.4.§. condemnatum.ff.de re iudi.& per Tiraquell. de legib. connubialibus gloss.8.num.205.& pluribus sequen. & libr.1.de retractu.§.1.gloss. 2.num.6.& deinceps, & rursus in §. 26.gloss.2.num.8.& sequen.& in repe. l.boues.§.hoc sermone limi.1.vbi latissime, cum infinitis concordantiis per eum relatis,dicam in l.2. titul.3.infra hoc libro.5.

GLOSS. VIII.

Ex hæredari,an possit filius clandestinè contrahens matrimonium,sicut filia? gloss.8.

1 *Hijos.* Nota non solum filias posse exhæredari si matrimonium clandestinum contrahant, prout lege taurina statutum erat,verum etiam & filios, quod & iure communi idem esse asseruit,Bald.in l.nec filium C. de nupti. & sic cessant argumenta Didac. Castelli in d.l.49.Tauri in verbo,a sus hijos.

GLOSS. IX.

Clandestini matrimonij accusatio quibus competat?

i *Otro ninguno.* Didac.Castelli in d.l. 49.Tauri in glo. vltim.infert ex hac decisione,correctas esse leges regni dicentes,fratres vel consanguineos habentes domi suæ fœminas, posse eas accusare : si clandestinè contraxerint matrimonium, nam hoc solum patri permittitur,vel matri mortuo patre,& non alijs per legem istam. Contrarium tamen statuitur per l. 2. infra eodem vbi dicam in gloss. 5.

LEY. II.

Que ninguno que viuiere con señor se desposse ni case con su hija sin su mandado.

Don Alonso en Alcala, era de 1386.tit. 21.l.2.vease la ley.4. titul. fin. libr. 6. que es mas nueua que esta,y la ley.6.titulo. 20. libro. 8.

Qualquier hombre que viuiere con algun señor,[a] e viuiendo con el se desposare o casare con la hija,o con la parienta que tenga en su casa, aquel con quien viuiere sin su mandado,[b] que el que tal yerro hiziere, sea echado del Reyno para siempre,[c] y si tornare a el sin nuestra licencia, las justicias le maten,y ella sea desheredada, [d] e sus bienes ayan sus pariẽtes mas propinquos. Y esto que lo pueda acusar el padre o la madre, o el señor, o la señora, [e] con quien viuiere, y si aquellos nolo acusaren,que lo pueda acusar qualquiera de los parientes mas propinquos, hasta tercero grado. [f] Pero si el padre o la madre, o el señor con quien viuiere la perdonare, [g] que otro no la pueda acusar.

GLOSS. I.

1 *Degere cum alio quis dicatur?*
2 *Domesticus & familiaris quis dicatur?*

a *Que viuiere con algun señor.* Is dicitur hac in specie degere cum alio, qui tanquam famulus seu familiaris actu deseruit, & continuã in domo habitationẽ vel comessationẽ habet, vt in cap.fi.de verbo.signi. & ibi

& ibi omnes Interpretes. † Domesticus enim & familiaris appellatur, vt notat Feli. in c. in literis in princ. & deinceps extra de testib. Denique sola familiaritas sine obsequio, & continuo seruitio, non sufficit. l.6. & ibi Greg. Lup. in verbo domesticos tit. 33. part.7. plurima circa hoc cōgerit Ludo. Gome. in regula cancellariæ, de impetrantibus beneficia vacantia per obitum familiariū cardinalis. q. 15. & in specie huius legis hoc voluit Pet. Nun. Auendaño in dictionario suo in verbo, viuir, plura etiā tradit Cœpola in l. quicunque num. 24. C. de seru. fugi.

GLOSS. II.

1 *Matrimonium an requirat patris vel alterius consensum?*

Leges requirentes in matrimonio parentum consensum ad honestatem referuntur, ibidē.

2 *Matrimonium sine patris consensu contractum validum est, neque veram esse sententiam contrarium asseuerantium.*

b *Sin su mandado.* Lex hæc exorbitans est valde iudicio meo, & matrimonij libertatem impediens, nam licet in ea quęstione an patris consensus in matrimonio exigatur, sit magna inter doctores contētio, nullus tamen ex scribentibus vnquam dubitauit, quod alterius consensus minime exigatur, vt optime considerauit Rode. Suar. in l.2. tit. de los casamientos lib.3. fori versic. dico quod in quantū, post Alexand. cons. 97. lib.1. Et vsque adeo liber contrahentiū consensus in contrahendo matrimonio exigitur, vt nec patris consensus præcisse requirendus sit, leges siquidem patris consensum in matrimonio filiæ exigentes, ad honestatem, non ad necessitatem, non referuntur. leg. ea quæ patris. ff. de sponsa. etiam si vidua sit, & extra patriā potestatem, modo intra vicesimum quintū ætatis annū, vt in l. viduæ & l. in coniunctione. C. de nupti. Quæ quidem leges, parentum etiam consensum exigunt in filiorū nuptiis, qui patriæ potestati subditi sunt. l.2. ff. de ritu nuptia. l. in sponsalibus. 2. ff. de sponsa §.1. insti. de nup. c. honorantur. 32. quest. 2. l. 1. tit. 4. part. 4. non tamen ex hoc erit matrimoniū nullum si sine parentum consensu contractum sit. glo. in c. sufficit. 27. q. 2. & in c. cum virum de regula. & in c. vlti. 32. q. 2. †
2 Nec est vera sententia asserentiū matrimoniū à filia absque patris consensu contractum nullum esse, vt importune contendit Cassa. in catalogo gloriæ mundi part. 12. cōside. 36. eam que septem rationibus probare nititur Ioann. Oldendorpius. 4. classe actionum actiōne. 26. nec mihi placet, quod nouissime probare conatur Corrasius lib. 1. miscelleanorum capit. 17. nempe, matrimonium à filijs contractum absque parentum consensu, sentētiā rescindi posse, modò carnis commixtio sequuta non fuerit. Quamuis enim valde honestū sit atque reipublicę conueniens, filias in contrahendis nuptiis parentum exigere consensum, nec virginali pudori expediat maritum eligere, authore Ambrosio libr. 1. de Abraham Patriarcha c.9. á Gratiano citato in d. c. honorantur. 32. quest. 2. nihilominus tamē matrimonium absque patris consensu contractum irritum non est, vt probat Couarru. in epit. de spōsali. 2. part. c.3. §.8. Quod potissimum obtinet iuxta Concilium Tridentinum sessione. 24. cap. 1. de reformatione matrimonij, cuius verba sunt. Et proinde iure damnandi sunt illi, vt eos sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negāt, quique falso affirmant, matrimonia à filiis fam. sine consensu parentum contracta, irrita esse: & parentes rata vel irrita facere posse, qua decisione confirmatur sententia Didaci à Couarrub. hac de re latissime comprobata in epitome de sponsal. 2. part. c.3. §.8. numero 1.2.3. & 4.

GLOSS. III.

1 *Exilij perpetui pœna à toto regno an imponi possit à iudicibus quibuscunque?*

2 *Exilij perpetui pœna à toto regno iure regio à quibscunque iudicibus imponi potest.*

3 *Pœna exilij perpetui à regno, vel triremium, an flecti possit vir in præiudicium vxoris?*

c *Del reyno para siempre.* Pœna exilii perpetui à regno imponi non potest à iudicibus ordinariis, nisi ab ipsó rege, vel ab eo qui habet potestatem à rege iudicandi in toto regno, vt in l. relegatorum. §. interdicere & §. seq. vbi Bar. & docto. ff. de interdi. & relega. Bald. notabiliter in l. executorem nu. 26. C. de execu. rei iudi. vbi regulam ait esse generalem, interdicere neminem posse nisi ei prouincię quam regit l. 5. post prin. tit. 31. par. 7. vbi Greg. Lupi hoc expendit in glo. 1. ex quo ipse infert iudices causarum criminalium curię vel cancellariarum, non posse pœnam exilij à toto regno imponere, cum quęlibet cancellaria habeat partem regni limitatam l. 2. tit. 5. supra libr. 2. sed solum regium consilium, quod iurisdictionem vniuersalem exercet in toto regno l. 1. in fine tit. 4. supra li. 2. & l. 2. ... & aliis pluribus eiusdem tituli & nuncupatim in l. 29. eodem titul. & in l. 11. tit. 5. eodem lib. 2. Sed salua pace tanti viri, contrarium est iure verius, & in praxi receptissimum, nempe, vt prætores curię vel cancellarię possint exilio perpetuo à toto regno aliquem afficere, nam licet cuilibet cācellarię sit limitatus districtus, cum nomine regio loquātur, & sigillo regio regias literas & mandata muniri & expediri faciant, eis ab omnibus parendum est, nō solum in districtu eius cancellarię vnde literę emanarunt, verum etiam in toto regno. l. 71. titul. ... libr. 2. suprà expressior text. in l. 5. tit. 7. eod. li. 2. †
2 Præterea innumeris legibus regni nostri sententia nostra conuincitur cōtra Gr. Lup. & potissimū in l. 3. ti. 11. inf. li. 8. vbi iudicibus causarū criminaliū præfectis curię præcipitur, vt vagos & instabiles homines, & vagabūdos exilio perpetuo à toto regno coerceant, eademq; cura imminet, & potestas tribui-

tribuitur correctoribus & alijs iudicibus, vt in l. 12. eodem titulo & libro, est alius, text. in l. 7. titulo. 7. infra lib. 8. vbi quibuscunque regni iudicibus licet exilium à toto regno ludẽtibus ad taxillos seu tesseras imponere. l. 4. & 5. tit. 22. eod. lib. 8. l. 1. titul. 15. eod. li. & omissis alijs pluribus legibus regni huius hoc probat lex nostra hanc pœnam exilij perpetui à regno imponẽs, & verba dirigẽs ad omnes iudices regni. (Sed an in præiudiciũ vxoris possit quis in exilio perpetuo regni, vel ad triremes perpetuo dãnari? dic posse, vt in l. 1. tit. 28. pa. secunda & in l. 4. tit. 31. pa. 7. vbi Greg. Lup. in verbo, o labrando.

GLOSS. IIII.

1 *Leges permittentes filiæ exhæredationem eò quod matrimonium contraxerint absque licentia patris an sint seruanda? nu. seq.*

2 *Exhæredari non potest filia si sine patris licentia contraxerit.*

Exhæredatio non sortitur effectum nisi post mortem testatoris & aditionẽ hæredis, ibid.

3 *Matrimonij libertas nõ est impediẽda, licet pater iniuriam passus fuerit, eo quod filia nupserit indigno.*

Leges seculares non possunt impedire matrimonij libertatem ibidem.

4 *Filia potest nubere sine consensu patris, sed per Concilium Tridentinũ traditur forma vt huiusmodi fraudibus & cautelis obuietur.*

d *Deshheredada.* Controuersia esse solet inter iuris vtriusque interpretes, nunquid lex ista & similes, permittentes filiæ exhæredationem, eo quòd matrimonium contraxerit absque patris licentia, sint seruandæ, etiam si in facie ecclesiæ, & iuxta Concilium Tridentinum, contraxerit? Et quidem censent validas esse & obseruandas, quoniam licèt statuta laicorum legem diuinam corrigere non possint capit. cum inferior de maio. & obed. l. nam & magistratus. ff. de arbitr. possunt tamen illam distinguere, & in certis casibus immutare, vt notatur in capit. à nobis de decim. & in l. fi. C. de fideicom. & in cap. nouit de iudi. & plenè notatur in l. 1. ff. de consti. prin. & in l. vltim. C. si cõtra ius vel vtili. pub. & in c. quæ in ecclesiarum extra de constitu. Fortu. Garsi. in tracta. de vltim. fine illatione. 10. Alexand. consil. 97. in prin. libr. 1. vbi confirmat opinionem hanc nouẽ rationibus, eamque sequutus fuit Bald. in l. omnem. C. ad Tertulia. contenditque valere huiusmodi statuta ex iusta causa facta, idem Bald. in tracta. statutorum in verbo consensus numero. 1. & Roma. in rub. ff. solu. matrim. idem Bald. & Iasso. in l. 1. §. vltim. ff. de iusti. & iure, Ioan. Lupi in repe. cap. per vestras. 3. notabi. §. . num. 9. & sequent. & §. 8. qui ad persuadendam hanc sententiam appendit legem nostram & l. 1. eodem titulo in ordinationibus antiquis. & l. 2. titulo de los casamientos lib. 3. fori & l. 10. titulo. . part. 4. aliasque huius regni leges, quas, ait, nemo sanæ mentis dicere poterit iniustas, cum per eas dissensionum & inimicitiarum tollatur materia, litiumque & iurgiorum adimatur occasio, necnon parentibus filiabusque suis optimè consulatur. Absit enim a nobis earundem legum latores damnare, quippe quos Christianissimos fore non ignoramus, & sacros caluisse canones, omnia quippe iura in eorum cordibus infixa esse censentur, propter eos quos ad latus habent peritos. Quam obrem nec in fide nec in iure deficere præsumendum est. Leges enim diuinitus per ora principum promulgantur cap. vltim. 16. quæst. 3. ne igitur naturæ & parentum votum frustraretur, quando imbecillis ac fragilis filia iniqui peruersique hominis dolis & persuasionibus assentiret, parentes cognatosquè iniuria afficeret, æquissimum fuit has condere leges, quibus hominum iniquitas & non vnquam famulorum audacia reprimeretur, vt pote qui patris habitationem frequentantes eis filiarum conuersatio, & loquendi patet facultas, nec verentur sub coniugij velamine imbeciles decipere filias, & quandoque impudenter strupare. Qualis exinde dolor, qualisque animi commotio parentibus obueniat, iudicet qui filias habet? contra quos insurgit tex. iste & alij ab ipso Lupo citati. Atque idem voluit Carol. Moline. in Alexand. cons. 97. lib. 1. litera D. colum. 1. & iterum in consuetudi. Parisi. tit. 10. in rub. Paul. Castr. in auth. sed si post per text. ibi. C. de inoff. testa. & Bald. nouellus in tracta. de dote. 6 par. priuilegio. 16. n. 6. & nouissimè Ferdi. Vazquez. lib. . de successio. creatione. §. 10. n. 6 8. vnica contentus ratione aliis auxiliariũ improbatis: nẽpe. quia legitima filiis potest penitus per legem tolli ex causa, testibus Bartolo, Paulo, & cæteris interpretibus. l. Ticio cẽtum. §. Ticio genero. ff. de co id. & demonstra. Ex quo autumat pœnã huius legis legitimè induci posse, & potissimũ quia non pœna, sed lucri amissio potius dici debeat, vt
2 ibi latius per eum. † Contraria tamẽ sentẽtia quod leges huiusmodi nullius sint roboris, est cũ verior, tum receptior, non enim poterit filia exhæredari à patre, quamuis absque eius licẽtia nupserit, nam id sibi licuit iure põtificio, ne matrimonij libertas impediatur, vt docuimus supra eodẽ gl. 2. at quis non videt, si filia contrahens matrimonium sine patris consensu posset exhæredari, libertatem matrimonij impediri? quemadmodũ ergo lex prohibens matrimonium contrahi absque patris consensu non valet, vt probauimus supra in gl. 2. ita nec valebit lex pœnã exhæredationis imponens contra facienti, vt in l. Seius & Augerius ff. ad l. falc. vbi Alex. & doct. idẽ Alex. consi. 59. n. 5. li. 1. Ant. de But. consi. 15. Ancarra. con. 21. Curti. Senior cõs. 27. Deci. cõs. 221. & in l. nuptias vbi & Ferrara. ff. de regu. iur. Marsil. notabili. 589. Syluest. in verbo matrimoniũ. 2. quæst. 2. Alexand. consil. 97. n. 2. & sequent. li. 1. Rode. Suarez in l. 2. titul. de los casamientos, versic. quarto primo li. 3. fori, Hostien. Abb. & alij in capit. 1. de desponsa. impub. Ioann. And. Domi. & cęteri in c. statutum de hæreti. in 6. cum cõcordan. à Ioann. Lup. additis in rep. capit. per vestras. 3. notab. §. 9. Felino in cap. ecclesia sanctæ Mariæ numero. 59. de constitut. & ibi Deeci. nu. 36. hanc dicit receptiorem & Iasso. in d. auth. si post. 2. col. C. de inoffi. testa. Couar. in epitome de sponsa. 2. par. c. 3. §. 8. num. 5. Alfon. à Vera cruce in speculo coniugio. 3. par. artic. 20. cõclus. 3. ratione

ratione.2.Pet.Palud.in.4.sētē.distinct.28.q.2. Nec oberit ratio Ferdi.Mench.quādoquidē filij exhęredatio est grauissima pœna,vt cōstat ex.§.aliud quoque cap.in auth.vt cum de appell.cognos.& ex l.1 tit.7.part.6.quę nimirū impedit libertatē matrimonij,quod per legē ciuilē impediri non posse, certo certius est.Prætérea quamuis legislatori liceat legitimā filijs auferre ex causa,hoc non facit lex nostra in specie, sed tribuit patri licētiā exhæredādi filiū ex hac causa, quę sane priuatio est iuris iam quęsiti filio: nam exhæredatio non sortitur effectum nisi post mortē testatoris & aditionē hæredis,vt in l. si alienū.§.in extraneis ff.de hæred.insti.& §. in extraneis inst. de hæred. quali. & differ. gloss. vlt. in l. si quis Sēproniū ff. de hæred. insti. quo in tēpore sibi iam erat ius quæsitū plenè, quod sibi aufertur quia nupsit sine licentia patris,impeditur igitur libertas matrimonij. 3 † Quinimo hæc communis assertio locum obtinet, etiam si filia indigno & turpi viro nupserit ante ętatis annū vicesimum quintū, atque etiam si pater vellet eam tradere in vxorem homini honesto & digno,cōgrua sibi dote constituta,nè libertas in cōiugali cōsensu requisita, quoquo modo impediatur. Potius si quidē permittenda est iniuria, quæ patri fit, quā quod libertas matrimonij impediatur,& sententia Imol.& Alexand.in l.1. nu. 23.ff.solu.matrimonio. idē voluit Iaso. in auth. sed si potest.C. de inoffi.testa.Ioā.Campe.in tracta. de dote.1.part.q.13. Couarru.in epitome de sponsal.2 part.c.3.§.8.n.5. licet contrariū voluerit glo. immo quod hac in specie filia posfit exhæredari in c. de raptoribus 36. quæst. 1. alia similis in d.auth. sed si post quibus accessit Anto.in c. accedens de procura.& Ancarra.cons.21.col.2.& Roderic.Xuarez in d.l.2.tit. delos casamiētos vers. tertio in quātū istæ leges,lib.3.fori Paul.Paris.cōs.29.colū.3.lib.3. 4 † Ad leges regias respōdetur,iure canonico sublatas esse, nec vim legum obtinere, quatenus pœnas inferunt matrimonia contrahētibus sine parentum cōsensu, quamuis sint maxima æquitate fundatæ, cū id sancire ad Romanū spectat pontificē, ex sententia Ioann. Andr. in cap. statutū. 1. de hæreti. in 6.cui accessit Panormit.in rep.c.ecclesia nu.20. de cōsti.vbi Feli. n.59.& ibidem Deci.n.36.Et similiter accedūt,hāc dicentes cōmunē, vbi & alios referūt idem Feli. in c.1.de spōsal.n.13.Federi.cōs.36.& Deci.cōs.231. ex quibus fit,vt correcta sit decisio.l.2.§. si emancipatus ff.de bono poss.cōtra tab.qua sancitū erat posse patrē filium exhæredare, si ignominiosam duxerit vxorem absque eius cōsensu.Principes siquidē laici nil possunt statuere,quod matrimonij liberū cōsensum impediat, vt attestatur cōmunem esse asseuerantes,Abb.& Præpos. in c. 1. de sponsal.& inibi latius Vincen.Hercula.q.3.Cauarru.d.c.3. §. 8.nu. 6. Ioan.á Metina de restitutione.q.17. Alfonsū Veracruce in speculo coniugiorū .3. parte articulo vltimo in fine.An autem pater teneatur dotare filiam, quæ absque eius consensu nupsit digno vel indigno? tractat latè Couarr.d.c.3.§.8.n.7.& 8.ad eum recurrito. Ad vnum tamen velim lectorem animaduertere, per sacrum Concilium Tridentinū dubitationem hāc fuisse omnino explosam. Nullus quippe paternus cōsensus in contrahēdo matrimonio exigitur,sed ipsius filij vel filiæ dumtaxat, vt in sessione 24.cap. 1. de reformatione matrimonij statuitur, vbi traditur remediū, vt cessent huiusmodi fraudes & seductiones, quibus virgines & aliæ fœminæ sub patris seu aliorū potestate & protectione cōstitutæ decipiebātur,nēpe,ne clādestinè cōtrahere possint sed coram parrocho & testibus, & si aliter cōtraxerint, sit nullus ipso iure contractus, vt in eodē decreto continetur. Quare non audebūt palā contrahere seruatis denūciationibus & forma eiusdem consilij,absque parentū & aliorū sub quorū protectione sunt consensu,& licētia. Quod quā sit quietæ reipublicæ conducibile nemo est qui ambigat.

GLOSS. V.

Fœmina accusare non potest in publicis criminibus,fallit in casibus,remissiue gloss.5.
Accusare qui possint clandestinitatem matrimonij: ibidem.

e *O la señora.* Quanuis regulariter fœmina accusare non possit in publicis criminibus: vt in l. de crimine.C.de his qui accus.non poss.& in l.2.tit.1. par.7. nisi in casibus ibi expressis & per Specula. in ti. de accusatio.§.1.per totū. Quibus adde aliū casum in l. nostra cōtētū,& est hic casus cōtra id quod asseruit Dida.Cast.in l.49.Tau.in gl.vlt.nō enim est verū patrē solū accusare posse in casu huius legis,sed omnes alios in hac l.contentos, propter iniuriam eis factam,quod dixi supra eod.l.1.gloss.vlti.

GLOSS VI.

f *Hasta el tercero grado.* In alijs casibus vsque ad quartum gradum. vt in l. 2. in fi. & ibi Grego. Lupi in glos. pen.tit. 1. part.7.

GLOSS. VII.

1 *Transactio super crimine facto ab eo qui suam vel suorum iniuria prosequitur an præcludat alijs viam accusandi?*
2 *Remissione criminis facta ab vno ex hæredibus vel consanguineis in eodē gradu existētibus, an præcludat viā accusādi alijs? vel ā sufficiat ad vitādā pœnā corporalē?*

g *La perdonare.* Nota tex.singularem, quod remissio criminis vel trāsactio super crimine facta ab eo qui suā vel suorum iniuriam prosequitur, præcludit viā accusandi extraneis, immo & alijs consanguineis quibus ius competebat accusandi, ne possint reum deinceps accusare, idem statuere videtur.l.22.titulo 1.part. 7. quā sic intelligi & practicari hoc in regno,attestatur Gregorio Lupi,ibidē in verbo,(En el cuerpo el acusado,) & Anto. Gomez in epitome delictorum cap.3.n.56. licèt asserat in puncto iuris legem illam,non immutare ius commune,quo,iuxta receptionem sententiam, huiusmodi transactio non excludit nisi transigentē ab accusando,non vero alios:vt ex authoribus ibi citatis resoluūt Greg. Lup.& Anto.Gomez.qui nostram conclusionem ex d.l.part.expensam limitant plurifariam,& qui alias opportunius dicetur his remissionibus consentus amplius non examino. 2 † Vt tamen interim non omisserim id quod Anto.Gomez in d.cap.3.nu.61. 2

aduertit dicens,quòd si in vno eodemq; gradu sint plures consanguinei,ex his qui suā vel suorum iniuriam accusare possunt,omnes consentire debent in concordia seu transactione,vt reo non posit pœna corporalis imponi,iuxta d.l.part.dispositionem,vtpote cùm hac in specie omnespariter ad accusandū admittantur, sed remissione facta à consanguineo proximiore,cæteri in remotiori gradu constitui nō admittuntur. Idemq; concludit inhæredibus extraneis,qui quotquot sint consentire debēt transactioni,nec sat erit,alterum eorum consentire, ad euitandum pœnam corporalem. Sudbit etiam hæredes extraneos in accusando,cōsanguineis preferri, quibus remittentibus delictum, consanguineos agere vel accusare non posse,vt deduces ex ibi traditis per Anto.Gom.n.63.& 64.

L E Y. III.

Que las mugeres biudas puedan casar en el año que embiudaren.

Don Enrique.3.en Segouia,año de 1401. y en Cantalapiedra y en Valladolid, año de 1400.

Mandamos que las mugeres biudas puedan libremente casar, dentro en el año [a] q̄ sus maridos murieren,con quiē quisieren sin alguna pena, [b] e sin incurrir en alguna infamia ella, ni el que cō ella casare: no obstantes qualesquier leyes de fueros [c] y ordenamientos, e otras qualesquier leyes [d] que en cōtrario sean hechas y ordenadas: las quales anulamos y reuocamos. Y mandamos a los nuestros Iuezes y Alcaldes de la nuestra Casa, Corte y Chancilleria, y de todas las ciudades,villas y lugares de nuestros Reynos y señorios, que no atienten de proceder, ni procedā por la dicha causa y razon contra las dichas biudas,ni contra aq̄llos q̄ cō ellas se casaré,so pena de dos mil marauedis para la nuestra Camara: y los que lo cōtrario hizieren,sean emplaçados que parezcan ante nos en la nuestra Corte.

G L O S S. I.

Secundæ nuptiæ & tertiæ licent impunè, & toties nubere licebit quoties solutum fuerit matrimonium , etiam ante annum luctus.gloss 1.

Hæresis prohibentium secundas nuptias improbatur,ibid.

a *En el año.* Iure ciuili Imperatorū prohibitum erat, fœminis,mortuis prioribus viris,alijs nubere, intra annum ad lugendum præstitum,sub certis pœnis l.1.& 2.& auth.eisdem pœnis,C.de secund.nup. quin & iure regio partitarum idem constituebatur per l.vlt.ti.12.p.4.sed hoc corrigitur iure pontificio,vt in c.pen.& vlt.de secun. nup. & iure regio nouiori per legem istam,& non immerito siquidem Apostolus dicit 1.ad Cor.7.Mulier,viro suo mortuo,soluta est à lege viri, nubat in domino cui vult. Ex qua Pauli authoritate confutatur hæresis Montani,Nouati & Cathafrigum,falso asseuerantium non esse licitas secundas nuptias. Quibus audacter consensit Tertuli. lib.ad id ex professo scripto,de Monogamia,quorū meminit August.li.1.de hęresibus n. 26.& 86.eos inter hæreticos cōmemorans. Quos & Hieron.execratur in symboli explanatione ad Damasum,& in cōmētarijs super Epistol Pauli ad Titum c.1.& in epistola ad Marcellum,& B.August.lib.vno de bono viduali c.12.quam hæresim damnat etiam frater Alf. à Castr.in lib.de hæresibus, in verbo,nuptiæ,c.2.& Ioan.Arboreus li. .theosophiæ,c.25.Couarr.in epito.de spons.2.p.c.3.§.9.n.4. Magister sen tentiarū in 4.dist.42.c.6.& ibi Doct.maxime Domin.a Sot.q.3 art.1.licebit ergo bis,& ter,& toties quoties solutū fuerit matrimonium,alteri nubere,nec tempus nubendi secundo,vel tertio,aut vlteriori viro præfinitur,imo & intra annum vel mensem nubere licet, ex communi sententia doctorum,quos refert Ioan. à Garronibus in l.1.n. .C.de secund.nupt.nec ob id pœnam incurrit infamiæ,vel amissionis proprietatis vel vsufructus bonorum sibi à priori marito relictorum,nec vllam aliam à legibus Imperat. rū & partitarum impositam,nempe l.1.& 2.& auth. eis dē pœnis,C.de secun.nup.& l.vlt.ti.12.p.4.Impunè siquidem secundò,tertiò,& deinceps nubere licebit, vt in l.nostra & in c.vlt.de secund.nupt. vbi id expēdunt DD.super.cit.

G L O S S. II.

1 *Secundo nubentium pœnæ intra annum luctus sunt correctæ iure canonico & regio, non quæ statuuntur infauorem filiorū primi matrimonij.*

2 *Secundò nubēs tenetur reseruare filijs prioris matrimonij quidquid habuit à marito quocumque titulo,solumque potitur ipsa vsufructu,idem in viro.*

3 *Secundo nubēs tenetur reseruare filijs prioris coniugij relicta sibi à marito in testamento.*

4 *Secundò nubēs tenetur reseruare filijs prioris coniugij spō salitiam largitatem, & quidquid habuit a marito rat one nuptiarū*

5 *Vidua sub præcedenti matrimonio esse censetur.*

Vidua potitur honore, priuilegijs, & foro viri sui defuncti,dum viuit honestè,& nō transit ad secundas nuptias,ibid.

Secundo nubens non gaudet priuilegio, & honore prioris mariti,ibid.

Priuilegij causa cessāte,cessat priuilegiū,ibi.

Muta-

Mutatione personæ, quæ est inmediata causa priuilegij, mutatur proinde & extinguitur priuilegium. ibid.

6 Secundo nubenti pœna imponitur, ne quoquo titulo lucratiuo plus secundo coniugi relinquat, quam vni ex liberis prioris matrimonij, cui minus reliquerit.

7 Secundo nubens non potest prætextu ingratitudinis donationem filio prioris matrimonij factam reuocare.

8 Filij prioris matrimonij educari non debet apud matrem secundo nubentem.

Filij prioris matrimonij educari possunt apud patrem secundo nubentem. ibi.

9 Secundo nubens fœmina amittit tutellam, vel curam filiorum primi matrimonij quã assumpserat.

Secũdo nubẽs plus amare præsumitur virũ secũdũ quã filios prioris matrimonij. ibi.

Mulier secundo nubens amittit tutellã testamentariam filiorum. 1. matrimonij. ibi.

Secundo nubens ex consensu prioris mariti seu filiorum. 1. matrimonij excusatur a pœnis secundo nubentibus impositis etiam in fauorem filiorum, ibid.

10 Pater secundo nubens non amittit legitimã administrationem bonorum filij, n. 10. nec tutellam eorum. ibi.

11 Tutor legitimus an datiuus succedat in tutella, qua mater priuata fuit ob transitum ad secundas nuptias? ibid.

12 Secundo nubens tenetur satisdationem præstare de hæreditate filio restituenda, quam auus ei reliquit, rogauitque filio post mortem restituere.

13 Secundo nubens nõ potest ad sacros ordines promoueri, nec mulier esse diaconissa.

14 Secundo nubens amittit relictum sibi a quocumque factum sub conditione si secundo non nupserit.

Conditio nõ nubendi quando reijciatur? ibi.

15 Secũdo nubens nõ succedit ab intestato filijs prioris matrimonij nisi quoad vsumfructũ nã proprietatẽ tenetur cæteris filijs superstibus reseruare. n. 15. limita, vt ibid.

Secũdo nubens nõ tenetur reseruare filijs prioris matrimonij quæ habuit ab altero eorũ ex testamẽto vel aliàs, si bona quæ habuit quæsiuit filius aliũde quã a patre. ibi.

16 Secundo nubens tenetur cautionem præstare de redendo filijs bona aduentitia & eis vtendo arbitrio boni viri.

Pater. 2. nubens non tenetur cautionẽ præstare de vtendo bonis aduentitijs arbitrio boni viri. ibidem.

Vsufructuarius quam cautionem præstare teneatur. ibi.

17 Conditio si mulier nupserit arbitrio Seij reijcitur, sed non in vidua.

18 Secundo nubens amittit relictum sibi factũ quandiu cum filijs steterit, nisi sint iã mortui filij, cum secundo nupserit.

19 Dotalia bona immobilia hæredes mariti tenentur statim restituere vxori, mobilia vero post annum.

Alimenta debentur viduæ in annua dilatione a lege concessa hæredibus mariti ad restituendam dotem si careat bonis, vnde ali possit. ibi.

20 Dos habet eadem priuilegia soluto matrimonio, ante quam restituatur, quæ habebat eo constante.

Necare videatur qui alimẽta denegat. ibid.

21 Vidua est alenda ab hæredibus viri donec pecunia dotalis ei restituatur, si caret alijs bonis vnde se alat.

Dotalis pecuniæ fructus intra annũ postquã fuit solutũ matrimoniũ, nõ sunt restituẽdi viduæ etiãsi excedãt alimẽta. ibi.

22 Alimenta viduæ præstanda sunt ab hæredibus mariti intra anniculam dilationem etiamsi vidua habeat patrem diuitem.

23 Alimenta viduæ præstanda sunt ab hæredibus mariti, etiãsi cum eis nolit cõmorari.

Vidua an teneatur cũ hæredibus cõmorari & operari vt ali ab eis debeat? ibid.

24 Alimenta viduæ sunt præstanda intra conuentionalem dilationem restituendæ doti appositam.

25 Alimenta præterita an petere possit vxor? & quando?

26 Alimenta viduæ præstande non sunt post dilationem legalem, vel conuẽtionalem ad restitutionem dotis appositam.

Alimenta viduæ quare præstentur? ibid.

27 Alimenta viduæ præstanda non sunt si habet vnde aliàs ali possit.

28 Alimẽta viduæ non præstãtur si per eã stetit quominus dotem exigeret, cum possit.

Dotis interesse peti potest ab vxore si hæredes viri fuerint in mora restituendi. ibid.

29 Alimenta viduæ non præstãtur, si nullam dotem habuit, vel quoties fructus dotis ad eam alendam non sufficiunt.

Vidua quando durare censeatur in matrimonio? ibid.

30 Alimenta præstanda non sunt hæredibus viduæ quæ ei si viueret debebantur.

31 *Alimenta viduæ non præstantur quoties hæredes viri nolunt gaudere dilatione legali, sed confestim dotem restituere.*

32 *Alimenta viduæ non debentur si hæredes viri tantum partem dotis velint restituere quæ ad eam alendam sufficiat.*

33 *Alimenta viduæ præstantur, quæ mansit prægnans in quemcumque euentum.*

34 *Alimenta viduæ non debentur postquam ad secundas transierit nuptias. Nisi vir secundus sit pauper.*

35 *Fructus bonorum mobilium dotaliũ an sint vxori restituendi post anniculam dilationẽ an vero cedant lucro hæredum?*

36 *Secundo nubens reddere tenetur hæredibus vestes lugubres ac viduales, si intra annum luctus nupserit.*

Vestes viduales quando vxor restituere tenentur. ibid.

37 *Secundo nubens fœmina non potest substituere filio exemplariter, licèt aliàs posset.*

38 *Secundo nubentis bona sunt tacitè hypothecata pro conseruatione lucrorum.*

39 *Secundi viri bona sunt tacitè hypothecata filijs prioris matrimonij.*

40 *Secundo nubens de modicis rationem reddere tenetur.*

41 *Secundo nubens non succedit filio, nisi quoad vsumfructum bonorum, quæ ipse habuit à patre, vel matre defunctis.*

42 *Secundo nubens bona quæ habuit à filijs prioris matrimonij, quæque ipsi habuerunt ab ascendentibus, reseruare tenetur liberis superstitibus. 1. matrimonij.*

Secundo nubens quando meliorationem facere non possit, ibid.

43 *Secũdo nubẽs cũ licẽtia cõiugis, vel liberorũ prioris matrimonij nullas patitur pœnas.*

44 *Secundo nubentis intra annum pœnæ in odium secundarum nuptiarum introductæ sunt correctæ iure canonico & regio, non quæ in filiorum fauorem.*

45 *Secundo nubentium pœnæ an habeant locum in auia, vel cæteris ascendentibus secundas nuptias contrahentibus?*

b *Sin alguna pena.* Intellige de pœnis illatis viduis, ad nuptias intra annum luctus festinantibus, seu intra aliud simile tempus, harum siquidem immunis est vidua iure canonico & regio, ne matrimonium lege diuina permissum vt diximus in glo. præcedẽti, huiusmodi pœnis impediatur. Cætere autem pœnę a legibus statutæ fauore filiorum prioris matrimonij non sunt iure canonico, nec regio abrogatæ, vt fatentur Innocen. Ioan. And. Anton. Enriq. & Præpo si. in c. fi. de secũd. nup. gl. vlt. in c. fi. 2. q. 3. Bar. in l. 1. C. de secund. nup. & ibi Vincen. Hercul. q. 7. col. 7. huic accedunt sententiæ, eam attestantes communem Panor. & Præpos. in d. c. vlt. de secun. nup. idem Panor. in c. ecclesi. in rep. n. 20. de consti. & ibi Felin. n. 57. & Deci. n. 35. Ioan. Neuiz. in sua silua nuptiali, 2. li. n. 78. Ioan à Garro. in d. l. 1. C. de secun. nup. super gl. vlt. n. 23. & Corras. li. miscellean. 3. c. 1. Coua. in epit. de spons. 2. p. c. 3. §. 9. n. 5. Gre. Lup. in l. vlt. in gl. magna, ti. 12. p. 4. Eman. Acos. in rep. c. si pater de testa. li. 6. 1. p. in verb. legauit, n. 34. pag. 94. cũ cõcor.
2 infra hoc li. ti. 9. l. 5. glo. 8. n. 5. à me traditis. † Ex hac cõmuni resolutione plura infero, & in primis, pœnã statutã secundo nubẽti post annũ luctus, si ex primo matrimonio sit soboles (nempe, vt lucra nuptialia, quæ prior maritus sibi fuerat quo quomodo largitus ex testamento, vel inter viuos, quoad proprietatem amittat, relicto sibi vsufructu, vtq; filijs prioris matrimonij proprietatẽ reseruet, vt in auth. de nup. §. si vero expectet & §. sequen.) iure canonico & regio non esse correctã, quippe quæ fauore filiorum prioris matrimonij fuerit imposita, atque ideo nõ solum in vxore locũ obtinet, sed & in viro, qui priori soluto ad aliud transierit matrimonium, secundũ Azo. in sum. C. de secũ. nup. n. 8. & 14. Ioan. à Garro. in rub. C. de secun. nup. ti. de pœnis secundo nuben. n. 1. & in l. fœminæ in prin. & l. generaliter, C. eo. tit. n. 9. quã cõclusionem probat tex. in d. l. generaliter & l. fœminæ, C. de secun. nup. & l. 26. in prin. ti. 13. p. 3. quibus statuitur fœminam secundo nubentem reseruare debere filijs prioris matrimonij quidquid titulo lucratiuo ex bonis prioris mariti acquisierit, & virum similiter debere præseruare filijs prioris coniugij, si ad secundum transierit, ea quæ ad eum ex dote, vel ex bonis prioris vxoris peruenerunt, & ex his legibus id expenderunt glo. Bar. & alij in d. l. fœminæ quos Rip. ibi in prin. sequitur, idẽ expẽdit Oldra. cõs. 33. & Deci. cõs. 230. vbi hãc esse cõmunẽ opinionẽ fatetur late Ioan. Garron. in d. l. generaliter n. 9. cũ concord. ab Ant. Gom. traditis in l. 14. & 15. Tau. n. 3. & 4. in quibus legibus hoc expressè deciditur, & in l. seq. vbi dicam, Couar. in epi. de spons. 2. p. c. 3. §. vlt. n. 7. † Ex superius traditis & ex generali
3 dispositione d. l. fœminæ, C. de secun. nup. inferũt doctores, quòd si maritus relinquit aliquid vxori in testamento, vel vxor marito, per transitũ ad secundas nuptias, tenebitur id reseruare filijs prioris matrimonij, ita Oldra. cons. 33. Cifont. & Ant. Gom. in l. 15. Tau. nec oberit huic sententiæ auth. ex testa. C. de secun. nup. quæ loquitur quoties filius aliquid reliquit patri vel matri, id enim non erit reseruãdum filijs prioris matrimonij, quia habuit mater tanquã extranea, vt explicant docto. ibid. † Infertur etiam,
4 quòd mulier tenebitur reseruare quod habuit à marito causa nuptiarum, hoc est, sponsalitiam largitatem, vel donationẽ propter nuptias, vel alia ex causa, vt in d. l. fœminę & auth. in donatione, C. de secũ. nup. l. 1. ti. 6. li. 3. fori. l. 26. ti. 13. p. 4. ex quo infert, Anto. Gom. in l. 14. Tau. n. 3. quod mulier vidua secundo nubẽs reseruare tenebitur filijs prioris matrimonij ea, quæ sibi tempore sponsaliorum donata fuerũt ab sponso, iuxta tex. in l. 52. Tau. l. vlt. tit. 2. infra hoc eo. li. & hęc erit prima pœna secũdo nubẽtiũ, quę manet incorrecta. Erit. 2. pœna lucri legalis prout dicã infra

5 infra hoc eod.lib.ti.9.l.6.† Tertia pœna secũdo nubentium, quæ manet incorrecta est, quòd licet verũ sit, virum vel mulierem viduam, dum ad secundas nuptias non transit, censeri esse sub præcedenti matrimonio, l.fi.C.de bon.mater.ibi, siue in priori matrimonio manere voluerit, siue nouercam filijs superinduxerit, & ibi id expendunt Cyn. Albe. & cæteri, teste Arias Pinel.ibid.n.4.idem voluit Paul.n.4 Alex.Ias.& Deci.in l.cùm quædam puella, ff.de iuri.omn.iudi.Tiraq.in lib.de nobilitate c.18. nu.9. qui omnes ex eadem lege colligunt, viduam potiri priuilegio honoris & fori, quo potiebatur viuẽte viro, idem probat tex.in l.fœminæ in fi.ff.de senato. & in l.filij vers.vidua, ff.ad municip.notat Bar.in l.vlti.n.2.C.de verb. signi. Feli. in c. ex parte, col.1.de foro comp.auth.de nup.§.non tamen permittimus. Si tamen vxor secundo viro nubat plebeyo nõ gaudebit priuilegio prioris viri, nec eius radijs corruscabit, vt in l.mulieres, C.de digni.lib.12. ibi, si autem minoris ordinis postea virũ sortitæ sunt, priore dignitate priuatæ, posterioris mariti sequantur conditionem, quod & Bar.voluit in l.quotiens, C. de priuil.schola.li. 12.& in l.fœminæ.in summario, C.de secund.nup. Anto. Corse. qui hanc dixit communem sententiam, in tract.de potestate regia, q.29.n.50.in fi.Abb.Barb.Feli.& Docto.in c.ex parte. B. de foro comp.Ioan.Garron.in rub. C.de secund.nup. tit.de pœnis secundo nuben.in 3.pœna qui plures aggregat concordantes, quorum opinio mihi admodum placet.Quoniam luctũ hoc seu priuilegium viduis à lege concessum propter matrimonium præcedẽs, ideo propter secundas amittitur nuptias, quia cessat ratio quare concessum fuit priuilegium, nempe, cessat matrimonium morte viri, cessat etiam fictio iuris, qua matrimonium durare fingebatur propter viduitatem, ad conseruationem honoris vxori quæsiti ex persona viri, vt in l.1. C. de bon. mater. quare nimirum si cesset etiam priuilegium, causa eius cessante, vt in l.Athletæ, §.1.l.Geometræ, & l.idem Vlpianus, ff.de excusa.tuto.l.Ticia Seyo, §.vsuras & ibi Bar. ff. de lega.2. l.filius à patre.§.1. & ibi Imol. Alex.Franc.de Aret.& Ias.ff.de lib.& posthu.cum concordan.per Tiraq.traditis in libello qui inscribitur causa cessante, 1.par.nu.203. & sequent. mutatione enim personæ, quæ est immediata causa priuilegij, mutatur, & proinde extinguitur priuilegium, l.Paulus & ibi Bar.ff.de acqui.hæred.l.licitatio, §.vlt.ff.de publica.l.1.C.de impo.lucrati.descrip.lib.10. & ex illis legibus hoc expendit Bal.in rub. C. de vsur. 4.q.cum concord.per eundem Tiraq traditis vbi supra num.210.& sequen.quare hæc propriè dici nõ potest pœna, & quamuis pœna impropriè dicatur, non est correcta, iure pontificum nec regio, quandoquidem venit ex natura actus, vt dixi, & non in
6 pœnam secundo nubentium. † Quarta adijcitur pœna coniugi secundas nuptias contrahenti, nempe, ne possit titulo lucratiuo plus coniugi secundo relinquere, quam vni ex liberis prioris matrimonij, cui minus reliquerit, quæ pœna communis est viro & mulieri, l.hac edictali in prin. & ibi Ioan. Garro. C.de secun.nup.§.optimè in auth.de nup. quæ pœna ideo non corrigitur iure canonico & regio, quia fauore filiorum prioris matrimonij imposita fuit,
7 iuxta resolutionem supra num.1.traditam. † Hac eadem ratione quinta pœna non est abrogata, nempe vt mulier secundo nubens non possit occasione ingratitudinis reuocare donationem antea collatam liberis prioris matrimonij, nisi in tribus duntaxat casibus: quoniam contemplatione potius secundi mariti eam reuocationem facere præsumeretur, quàm propter ingratitudinem, vt in §. mater in auth.de nup.vnde sumpta fuit auth.quod mater, C.de reuo. dona. Ioan. Garro. in rub. C.de secund.nup. pœna.3. & in auth. mater eod.tit. imponitur siquidem
8 dem fauore filiorum primi coniugij. † Sexta pœna, eadem ratione nullo iure correcta est, vt apud eam non educentur liberi, sed apud agnatos eorundem, vt in l.1.& 2.& ibi Cin. & docto. C. vbi pupi. educa.deb.glo.in cap. vlti.de conuersione infidel. l.19.tit.16.par.6.Ioan.Garro.in rub. C. de secund. nup.num.5.vbi citat concor.sed in patre locus non erit huic pœnæ, vt notat idem Garro.in l.conuenit
9 C.de secund.nup. † Septima pœna omni iure incorrecta est, vt mulier secundo nubens tutellam, vel curam amittat filiorum primi matrimonij, propter præsumptam dissipationem bonorum, et affectum secundi viri, vt in auth.matri.& auiæ, C.quan.muli.tut.off.fung.poss.l.4.tit.16.part.6.facit etiam, l.quæ tutores in fi.C.de admi.tuto.& l.1.C.vbi pup.edu.deb.diligere siquidem præsumitur maritum secundum plus quàm filios, l.pater Seuerinam, §.pen.ff.de cond. & demon.l.19.tit.16.par.6.l.neque tutores, C. de admi. tuto. quod procedit etiam si pater in testamento eam tutricem nominauerit, adhuc siquidem desinet tutrix filiorum esse, cum vtraque in specie, siue sit legitima siue testamentaria, militet eadem ratio, nempe, ne filij præiudicentur, cuius sententiæ fuerent Oldral. glo. Cin. Iacob.Butri. Alberi.Bar.& Sali.in l.omnem, C.ad Tertul.Angel. de Aret. in §.omnium numer.4. insti.de actio. Anto.Gomez hanc attestatus communem in l.14. Taur.num.11.in iudicandoque & consulendo consuluit esse seruandam, licèt Bal. ibi, & alij non pauci voluerint contrarium.Quinimo vt ipse idem Angel.contendit tutella testamentaria spirat per transitum ad secundas nuptias, etiamsi maritus in testamento disponat contrarium, ne liberi prioris matrimonij in commodum patiantur, quibus pater præiudicare non potuit.Sed fortè Ang. hoc inaduertenter asseruit immemor eius quod paulo ante num.6. dixerat, nempe consensum mariti in testamẽto præstitum, vel aliàs, vt vxor eo mortuo alteri nubat, liberare eam à poena secundo nubẽtium, ita vt non teneatur reseruare filijs prioris matrimonij ea, quæ ab ipso marito habuit, vt in auth.de nup.§. duo igitur, & §.disponat, colla.4.atque idem esse si filij consentiant matrimonio, vt in auth. de non elig. secun. nub.colla.1.in glo.in verbo, copulantur.& ibi Ang. n.8.cui sententiæ subscripsit Deci.in l.1.C.de secun. nup.& alij ab Ant.Gom.citati, cum igitur maiorem poenam non incurrat propter mariti consensum, nimirum si à minore liberetur, vbi minus vertitur præ
10 iudicium. † Pater verò quamuis ad secundas conuolet nuptias non amittet legitimam administrationem bonorum aduentitiorum filij, l.generaliter versicul. negotia, C. de secund. nupt. l.6.C.de bon. mater.

mater. Fulg. in l. iubemus num. 6. C. ad Trebel. & ibi Corn. num. 4. Ioan. de Imol. in l. ex facto num. 16. ff. de vulga. Anto. Gom. in l. 14. Taur. num. 15. Ari. Pinel. in l. vlti. C. de bon. mater. num. 15. qui idem esse asseuerat in tutella patri delata: non enim amittit eam, etiamsi ad secundas transierit nuptias, ex sententia supra citatorum, quod & voluit Ferd. Vazquez de successionum creatione, §. 12. num. 36. contra Angel. in auth. de non eligendo secun. nub. §. quia vero num. 16. & Cassan. in consue. Burgun. rub. 6. §. 8. nu. 2. in fin. & num. 7. & 8. fol. 224. qui falso citat Paul. & alios pro se, quippe qui non de patre loquantur, sed de matre, in quo etiam fuit lapsus Ripa in l. fi. q. 26.

11 C. de reuocand. donatio. † Subdit etiam Anto. Gomez in d. l. 14. Taur. num. 12. quòd matre renuente tutellam filiorum, perueniet ad legitimos, idemque esse, vbi mater tutella priuata fuerit per transitum ad secundas nuptias. Vbi autem prius quam secundo viro nupserit, petierit coram iudice tutorem dari filio suo, dabitur tutella cui iudex ipse voluerit, non autem succedet in ea legitimus, quod & voluit Bar. in l. si quis sub conditione num. 27. ff. de testa. tut. & in auth. sacramẽtum, C. quan. mul. off. tut. fungi poss. 2. q. & ibi Bald. 1. col. & Sali. 2. & 3. col. quo

12 iure passim vtimur, maximè hoc regno Peru. † Octaua poena iure cæsareo illata coniugibus secundo nubentibus est, vt teneatur pater rogatus ab auo filijs suis restituere hæreditatem, satisdationem de ea restituenda præstare, si ad secundas transierit nuptias, vt in l. iubemus, §. in supradictis, C. ad Trebell. & in §. placet in auth. de nup. cum concordantibus à Garrone traditis in rub. C. de secun. nup. pœna 7. num. 7. idem voluit Azo in summa in auth. de nup. nu. 10. hæc pœna non corrigitur iure pontificio vt pote quæ fit in fauorem filiorum prioris

13 matrimonij. † Nona additur pœna iure canonico, vt qui secundo nupserit non possit ad sacros ordines promoueri, vt in d. auth. de nupt. §. sed & si quis inter reuerendissimos, & in §. Deo amabilibus in auth. quomo. opor. epis. & in cap. 1. & per totum extra de bigamis Ioan. à Garro. in rub. C. de secund. nup. cum agit de poenis secundo nubentium num. 8. dicens, hanc potius dici incapacitatem, quàm poenam, ex causis traditis in titulo de tempo. ordinan. quod & dixerat Præpos. in rub. extra de secund. nup. 1. col. Verum nec mulier post contractas secũdas nuptias poterit religionem intrare nec efficidiaconissa, d. §. Deo amabilibus vers. quãta igitur in auth. quom. opor. episco. colla. 1. Ioã. a Garro. d. n. 8. in fin. contrahitur siquidem bigamia per transitum ad secundas nuptias, & priuilegiũ amittitur clericale, vt in c. 1. de cleri. coniuga. li. 6. cum similibus de quo latè diximus in stylo Cancellariæ,

14 ti. i. præmi. 22. c. 1. §. 2. glo. 2. ad fin. † Decima poena secundo nubentis est, quòd amittit relictum sub conditione si secundò non nupserit, & hæc communis est vtrique cõiugi, vt in auth. de nup. §. quæ verò nunc sequitur, & in auth. cui relictum, C. de ind. dicta vidui. toll. quod relictum applicatur hæredibus coniugis defuncti, quia defecit conditio. Nam licet iure antiquo. ff. conditio non nubendi tolleretur ipso iure in qualibet persona, ita vt conditione reiecta, coniux superstes posset legatum cõsequi etiam si nupserit, vt in l. sed si hoc §. vlti. cum l. seq. & in l. cum tale. §. Meuiæ. ff. de cond. & demonstra. & l. quoties & l. Titiæ eo tit. secus tamen est iure auth. nouissimo, quo iure conditio hæc si non nupserit, reijcitur in virgine, vel in ea quæ nunquam nupsit, etiamsi virgo non fuerit, quoties conditio ponitur absolute quoad omnes: idem si homini qui nunquam nupserat hæc adiiciatur conditio, cum sit impeditiua matrimonij in perpetuum, vbi autem respectu certæ personæ apponatur, vel talium personarum, valet conditio, & non reijcitur, valet etiã, si homini vel fœminæ viduæ absolute imponatur, vt in d. auth. cui relictum. C. de ind. vid. toll. vbi gloss. & Azo. in summa illius tituli. Odofre. Cyn. Iaco. Bu. Bar. Albe. Bal. Ange. Paul. Sali. & cæteri idem tenent, & in d. auth. de nup. §. quæ vero nunc sequitur. Bar. & docto. in l. sed si hoc §. vltim & in l. mulieri & Titio insi. ff. de cõd. & demonstra. Anto. Go. in d. l. 14. Tauri num. 8. & iterum in libro variarum resolutionum tomo. 1. cap. 12. de legatis num. 68. & Couarru. in epitome de sponsal. 2. part. cap. 1. §. vlti. num. 11. qui nu. seq. late differit, vtrũ per transitum ad secundas vel tertias nuptias mulier amittat legatum ei factum sub conditione si caste vel donec castè & honestè vixerit, vti etiam discutit Anto. Gomez in d. l. 14. Tauri n. 9. Et si quis dixerit hanc pœnam iure canonico esse correctam, eo quod non in fauorẽ filiorũ prioris matrimonij, sed in pœnã secũdo nubentiũ tendere videatur, iuxta doctrinã Innocen. communiter receptã in capit. vlti. de secũd. nup. cum cõcordantijs supra in principio huius gl. traditis, respondere licebit, negando pœnam iure pontificio esse correctam, vel ex eo quod hæc propriè non dicatur pœna legalis, sed potius obseruatio voluntatis testatoris, iniquum quippe esset vxorem contra eius voluntatem relictum consequi, vel quod hęc non sit pœna legalis, de his quas enumerat legislator in titu. C. de secund. nup. sed pœna imposita ex testatoris voluntate, vt rectè aduertit. Ioan. à Garro, in rub. C. de secund. nup. tractatu de pœnis secundo nubentiũ n. 9. infi. Verum ne ignoretur quãdo huic pœnæ locus sit, inferã verba text. in auth. cui relictũ C. de ind. vidui. toll. Cui relictum quid fuerit à coniuge vel à qualibet persona, ne secundas ineat nuptias: infra annum quidem non petat, nisi spes nuptiarum deficiat, post annum vero capiat pręstita cautione rei cũ fructibus restituendę, si contrà fecerit: pro re immobili iuratoria cautio fiat cum hypotecis: pro mobili, si persona sit idonea, eadem sit cautio: alioquin fideiussor exigitur, si pręstari potest, contractis nuptijs etiam res data vendicari potest, quod sic admittitur, ac si ei relictum, vel ordinatum non esset. Hactenus Imperator de cuius intellectu videas Anto. Gomez in l.

15 15. Tauri nu. 8. † Vndecima pœna secundo nubentis minime etiam corrigitur iure canonico, nempe ne ab intestato succedat secundo nubens filiis prioris matrimonij, nisi quoad vsumfructũ bonorũ quæ a patre habuerunt, quę reseruare tenebitur cæteris filijs, vt in l. mater. C. ad Tertul. & in auth. ex testamento. C. de secund. nup. §. hinc nos in authen. de nup. Ex testamẽto verò si quid habuerit ab vno ex filiis prioris matrimonij, nõ tenebitur reseruare cęteris

ris filijs, vt in l.mater, C.ad Tertuli.& in authen. ex
teſtamento, C.de ſecund.nup.§.hinc nos in auth. de
nupti. Ex teſtamento vero ſi quid habuerit ab vno
ex filijs prioris matrimonij, non tenebitur reſerua-
re cæteris fratribus, quandoquidem id capere vi-
deatur à filio tanquam extraneo, vt in dict. authent.
ex teſtamento, C.de ſecund.nup.ſed ab inteſtato di
citur capere ex legis diſpoſitione, magis quàm ho-
minis, vnde nimirum potuit lex ipſa onus & graua-
men hoc imponere, vt aduertunt optimè Cin.& Sa-
li.in d.auth.ex teſtamento,& Anto.Gomez in l.14.
Tauri numer.2. ſubditque hæc eſſe intelligenda in
bonis quæ filius ipſe, de cuius ſucceſsione agitur, ha
buit à patre, vel aliquò ex aſcendentibus, non in bo
nis quæ habuit aliunde, hæc enim integrè conſeque
tur mater, etiamſi ad ſecundas tranſierit nuptias, vt
in dict.l.mater, C.ad Tertulli. & in dict. authen. ex
teſtamento, ibi, quæ ex paterna ſubſtantia ad filium
peruenerunt, vbi hoc notant Accurſ.Cin.Bar.& cæ-
teri interpretes dempto Paulo Caſtren.nec intereſt
hac in ſpecie nubat ne mater in vita, vel poſt mor-
tem filij cui ſucceſsit, vtroque enim caſu idem ſta-
tuitur, vt aduertit Anton.Gomez in dict.l.14. Tau-
ri, numer.1.contra gloſ.in dict.l.mater, C.ad Tertu-
li. verùm his quæ diximus locus non erit, quoties
mater habuit bona filij titulo donationis, vel ex a-
lia cauſa, quàm ſucceſsionis, non enim tenebitur cæ
teris filijs reſeruare, quæ à filio habuit ex cauſa do-
nationis, venditionis, vel permutationis, vel ex te-
ſtamento, vt iam diximus, ſed ea dũtaxat bona quę
ex ſucceſsione ab inteſtato habuit à filio, quæque ip
ſe filius habuerat à patre, vel aſcendentibus eius.
Cæterum deficientibus filijs prioris matrimonij, in
omnibus bonis ſuccedet mater filio ſuo, & de ipſis
diſponet ad libitum, vt in dict.l.mater,& dict. auth.
ex teſtamento, & dict. l. fœminæ in fin. C.de ſecun.
nup.Sed an idem ſtatui debeat in patre, latè diſcu-
tit Ioan à Garro. in l. fœmine, §. illud poſt gloſſ. ibi
in verbo, delata, quod non examino quoniam eſt ex
16 preſſe deciſum in l.ſequenti vbi dicam. † Duode-
cima pœna iure canonico incorrecta eſt, vt nubens
ſecundò teneatur filio cautionem & ſatiſdationem
præſtare, de vtendo bonis aduenticijs, quorum ha-
bet vſumfructum, arbitrio boni viri, eaque ratione
reddita, reſtituendo, vt in l. hac edictali, §.his illud,
C.de ſecun.nup.vt reſpondit Fulg.conſ.82.in fin.fa-
cit tex. in l.iubemus, §.in ſupradictis, C.ad Trebell.
Boeri. deciſ.200.Arias Pinel.in l.1.2. par. num.75.
amplia.9.& numer.31.C.de bon. mater. qui refert
apud Luſitanos hoc ſtatuere legem regiam lib.4.ti-
tu.75.§.5.cum ſequē.quemadmodum & alij vſufru-
ctuarij ſolent cauere vt in l. 1. ff. de vſufructua.
quem.cau. & in l. ſi vſufructus, ff.de vſufru. & cap.
vlti. de pigno. quam regulam latiſsimè ampliat &
limitat Pinel.in dict.2.part.numer.75.& ſequenti-
bus, & huiuſmodi cautionem pater vſufructuarius
bonorum aduentitiorum filij minimè præſtare te-
neretur, ſi ad ſecundas non conuolaſſet nuptias, vt
in l. cum oportet, §.non autem, & l.vlti.§.ſin autem
in fin. C.de bon. quæ libe. quod lex tribuit paternæ
reuerentiæ, quandoquidem nimium confidat de pa
tre erga liberos: vt multis probat Tiraquel.in rep.
l. ſi vnquam in princip. numer.25. C.de reuocand.
dona.facit quod in ſimili ſpecie notat Iaſo. in l. ne-
17 mo poteſt, 2.lectione, numer.68. ff.de lega.1. † De-
cimatertia pœna, quamuis in virgine, vel ea quæ
nondum nupſerat, reijciatur conditio ſi arbitratu
Seij nupſerit, vt in l.turpia.§.1. ff.de lega.1. in vidua
tamen non reijcitur, vt ibidem adnotarunt inter-
pretes, maximè Lancelo. Deci. qui id fulcit aduer-
ſus Cuman. text. eſt etiam cum his quæ ibi expen-
dunt Doctores, in dict. authent. cui relictum, C.de
indicta viduita.tollen.idem quoque voluit Bald. in
l. 1. numer. 3. C.de his qui pœnæ nomi.& Pet. de
Ancarra.in regula nemo poteſt, 3.column. verſic.2.
pone, & Ioann. à Garronibus in rubr. C. de ſecun.
18 nup.pœna.14. † Decimaquarta, ſi mulieri ali-
quid legetur quandiu cum filijs ſuis ſteterit, & co-
habitauerit, perdet proculdubio relictum, ſi ad ſe-
cundas tranſierit nuptias, ſiquidem filij iuſtam ha-
beant cauſam non commorandi cum ea, vt dixi ſu-
pra numer.8.eſt enim eis ſuſpecta, quo fit vt dici nõ
poſsit per filios ſtare, quominus cum eis habitet, ſed
per eam: ex ſententia Bal.in l.vltim. C.vbi pup.edu.
deb. cui adhæret Alex.ad Bar.in l.qui concubinam
§.vxori, ff.de lega.3.idem Bal.Ang. Sali.& Docto.in
l.2.C.de legat.vbi clarius cæteris Iaſo. eam probat
ſententiam, Præpoſ.etiam in capit. vlti.in fin. de ſe-
cun.nup.Paul. a Montepico in repe.l.Titia cum te
ſtamento, §.Titia cùm nuberet, ff.de lega.2.in 63.q.
verſic.ſed iuxta & iterum in 64.quæſt.Pet.de Ferra.
in ſua practica, tit.de forma libelli quo petitur dos
reſtitui in gloſſ.donec vita, 2.column. Ioann. à Ga-
rron. hanc atteſtatus communem in rubr. C. de ſe-
cund.nupt.titu. de pœnis ſecundo nubentium, nu-
me.15.quorum opinio verior eſt & receptior quid
quid contra eam molliantur Bar. Paul.& Imol. in l.
cum tale in principio, ff.de condi. & demonſtra. ſi
tamen filijs mortuis ſecundo nupſerit mater, non
amittet relictum, ſi cum eis viuentibus commorata
fuit, vt rectè probat idem Ioan.à Garron. dict.num.
15. hæc pœna non corrigitur iure canonico ex re-
19 gula tradita ſupra numer. 14. in fin. † Decima-
quinta pœna ſtatuitur iure ciuili viduæ ſecundò
nubenti, quæ non corrigitur iure canonico. Suppo-
ſito, quod hæredes mariti defuncti tenentur vxori
ſuperſtiti bona dotalia immobilia ſtatim tradere,
mobilia verò intra annum, vt in l. vnica, §.exactio.
C.de rei vxo.acti.l.penult. tit.11.part.4. notatur in
cap.1.de dona.inter vir.& vxo.interim tamen dum
mobilia non reſtituuntur, eſt alenda vxor vidua ab
hæredibus mariti, ſi careat bonis, vnde commodè
ali poſsit, ex ſententia gloſſ. communiter receptæ,
in l. diuortio, gloſſ.2.ff.ſolut.matrimo. & in dicto §.
exactio, quam veram & receptam eſſe ſententiam
atteſtantur Alexan.& Iaſ.numer.18.in dict.l.diuor-
tio in princip. Couarruuias in epitome de ſponſal.
2 part.capit.3.§.vltim.numer.9.Ioann.à Garron. in
rubri C.de ſecund.nupt.tit.de pœnis ſecundò nu-
bentium pœna & numer.17. Anton. Capicius, de-
ciſ.24.numer.2.& 3.Rebuffus, 1.tomo ad leges Gal
licas, titul.de ſenten.prouiſionali, articulo 3.gloſſ.1.
numer.10.Anton.Gomez in l.50.Tauri, numer.48.
Arias Pinel.in l.vltim. numer.6.C.de bon. matern.
Ale-

Alexand.consil.27.libr.4. Gregor. Lupi in l. penul. tit. 11. in gloss. in verbo, vn año, part. 4. quorum opinio vera est quidquid tentauerit dicere Vldricus Zas. libr. 2. singularium responsorum, capit. 3. num.
20 19. & sequent. † Ratio huius sententiæ est, quoniam ipsi doti annexum est, onus alendi coniuges, l. si cum dotem, §. sin autem in seuissimo, ff. solut. matrimon. Item, qui vidua censetur durare in eodem matrimonio, l. finali, C. de bonis maternis. Tertiò, quia soluto matrimonio, antequam dos soluatur, retinet priuilegia sibi competentia constante matrimonio, vt in l. etiam cum similibus, ff. de fund. dota. Quemadmodum ergo maritus tenebatur vxorem alere constante matrimonio, ita & eo soluto ante restitutionẽ dotis, vt probat Antoni. Gomez in dicta l. 50. Tauri, numero 48. verum nulla ex rationibus supra traditis satisfacere videtur, nam licèt constante matrimonio sit onus alendi coniugem doti annexum, hoc fit quoniam vir fructus dotis lucratur, l. pro oneribus, C. de iure doti. viro autem mortuo, vel vxore repudiata, cessat hæc ratio, quandoquidem maritus, vel hæredes eius fructus dotis minimè lucrentur, vt infra repetam, cum ipsa iam non sit vxor, nec deinceps consistet matrimonium. Secunda quoque ratio non satisfacit. Nam mulier æque durare censetur in matrimonio cæteris annis ac in primo, vt rectè aduertit Arias Pinellus in dicta l. vltima, numer. 7. in fin. C. de bonis maternis. Cæterùm nec tertia ratio omnino concludit, quandoquidem priuilegium alendi vxorem, constante matrimonio maius fit, quam eo soluto ante restitutionem dotis, cum priori casu non cesset, etiam si vxor habeat aliunde vnde ali posset, secundo vero secus: hæredes enim non tenebuntur vxorem alere soluto matrimonio, si habeat bona alia vnde ali posit, vt inferius probabo. Quare congruentior ratio reddi potest, iunctis tribus præcedentibus, nempe, quòd humanitatis causa alimenta viduæ inopi præstentur ab hæredibus viri, fructus bonorum mobilium detinentibus, eo anno, qui ad dotem reddendam, iure eis conceditur, ad exemplum & similitudinem alimentorum, quæ maritus constante matrimonio ei reddere tenebatur, siquidem hac in specie censeatur vidua iuris fictione esse sub præcedenti matrimonio, vt in dicta l. vltim. C. de bonis maternis quæ fictio fundatur æquitate iam dicta, ne vxori inopi dotis restitutio denegetur in eo anno, ex qua ali posit, & alimenta quoque: quod esset profecto iniquissimum & inhumanum, necare enim videtur qui alimenta denegat, l. necare, ff. de liber.
21 agnos. † Hæc regula ampliatur & extenditur, vt procedat, non solum in bonis mobilibus naturaliter fructuosis, vt in seruis, iumentis & similibus, verùmetiam in pecunia, quæ fructus nullos parit. Nam propter interusurium, anniculæ dilationis tenebuntur hæredes mariti viduam alere, vt asserit Imola in l. diuortio, 2. columna, ff. soluto matrimonio, & Alexand. consilio 27. in principio libr. 4. numero 6. in fine, & Antoni. Gomez in l. 50. Tauri, numero 47. & 48. Antoni. Capitius decisio. Neapolitana 24. numero 3. & 4. vbi hoc probat à maioritate rationis, nam si dos consistit in mobilibus naturaliter fructuosis, alimenta viduæ debentur ratione fructuum ab hæredibus perceptorum, in illo anno dilationis à lege concessæ ad restituendam dotem, & cum eis compensantur, & si qui fructus supersunt, viduæ sunt restituendi, vt Alexand. probat in dicta l. diuortio, & dicam inferius, vbi autem dos consistit in pecunia, hæredes viri consequuntur sibi interesse pecuniæ, nec id restituere tenebuntur viduæ, quatenus excedit alimenta, secundum Bart. in l. si constante, §. quoties, numero nono, ff. soluto matrimonio: nimirum ergo si hac in specie etiam alimenta debeantur anniculæ dilationis, & maiori ratione, cum iura quæ alendi necessitem ingerunt, id potissime faciant ob commiditatem, quam hæredes percipiunt medio tempore ex dote, sed maiorem percipiunt ex pecunia commoditatem, quam ex alijs rebus cum quidquid percipiant restituere non teneantur, sicut restituere tenentur quam ex alijs rebus mobilibus percipiunt, vt diximus, & tum potissimum cum hæredes possent, ab onere alimentorum liberari tradendo statim pecuniam, vt in-
22 fra dicam. 6. limitatione. † Secundo extendæ regulam istam, vt procedat, etiamsi vidua habeat patrem diuitem, qui tunc demum filios alere tenetur, cum eis desit vnde aliàs ali possint, vt in l. si quis à liberis, §. 1. versiculo, sed si filius, & §. si vel parens, ff. de liberis agnoscen. sed hæredes vt dixi tenentur viduam alere propter fructus, & commoditatem quam percipiunt ex annicula dilatione, quare nimirum pater ab hoc onere excusabitur, quippequi de damno vitando, non hęredes mariti qui de lucro captando agunt, secundum Iacob. Butrica. in l. vnica. §. 1. C. de rei vxorię actio. & ibi Salicet. in §. exactio, & Alexand. in dicta l. diuortio in principio, numero. 16. ff. soluto matrimonio, Antoni.
23 Capicius decis. 24. numero. 7. † Tertio extenditur etiam si vidua nolit cum hęredibus commorari, maximè si esset indecens & inhonestum, nam tunc alibi est alenda extra domum hæredum, vt voluit Bart. in l. diuortio in principio, numero. 4. & ibi Iaso. 8. columna, versiculo, iuxta hanc gloss. hanc attestatus communem, ff. soluto matrimonio, Paul. & Angel. quoque in l. 1. C. de legat. Angel. & Rapha. in l. cum hi, §. vltim. ff. de transactioni. Bald. in l. in annalibus, C. de legat. citans text. in l. cum hi. §. in causę, ff. de transactioni. Ioann. de Ana. consilio 54. Anton. Capitius dict. decis. 24. numero 8. & Raph. Cuma. dixit in dict. l. diuortio hoc quotidie seruari in praxi, Antoni. Gomez in l. 50. Tauri numero 48. post sextam limitationem, & Iaso. in dicta l. diuortio, ff. soluto matrimo. extendit hanc ampliationem, vt non tantum procedat in alimentis ex legis dispositione debitis, verùmetiam si ex testamento debeantur: vtraque enim in specie vxor potest petere alimenta seorsum ab hæredibus, etiamsi cum eis non commoretur, quin imo etiamsi testator expresse dixerit, quòd eis præstentur alimenta in domo, vt in l. Gayo. §. imperator in fin. & ibi Bart. notat, ff. de alimen. & cibar. legat. Bald. in l. 1. & in l. in annalibus, C. de legat.

Pau.

Paul.in l.Titia,ff.de solu. Ant.Cap.d.decis.24.nu.8. nec tenebitur mulier hac in specie operari hæredibus ex ratione tradita per Iaso. vbi supra contra Bar.ibi,& contra Capi.d.decis.24.n.10.† Quarto ex
24 tende hanc sententiam vt procedat,etiamsi sit concessa dilatio ad restituendam dotem, partium cõuentione,(quæ pactio est seruanda vt aduertit Ant. Gomez in d.l.50.Tauri nu. 46. ad fi. vbi attestatur hoc in regno communiter apponi in instrumentis dilationem triginta dierũ ad restitutionem dotis in pecunia numerata vel in bonis mobilibus constitutam,nam bona immobilia statim soluto matrimonio restituũtur, vt in d. l. vnica.§. exactio. C.de rei vxo.act.) adhuc enim intra hanc dilationẽ conuentionalem est vidua ab hęredibus alenda,vt sentiunt doct.superius citati & expresim voluit Ant.
25 Comez.in d.l.50.Tauri nu. 48. † Quinto extende, vt procedat in alimentis præteritis ab vxore petitis,secũdum Bal.in l.de alimentis. C.de transa.cuius doctrinam limitat Paul.in d.l.diuortio,nu. 6.quãdo mulier interpellasset hæredes viri, & fuisset in mora,& hac ex causa vxor ipsa mutuo accepisset pecuniam,nam alias non diceretur indigere,cui assentitur Alex. in l. de alimentis.C. de transact. & Anto. Cap.d.decis.24.num.9.& Ant. Gomez his minimè citatis in d.l.50.Tauri nu.48. Ioan. Nouizani alios citans cons.74.nu.3.Iacobi.in d.l.de alimentis nu. 5.& dominus Anto.Padilla Præfectus consilij ordi-
26 num ibidem nu.vlti. † Hæc tamen communis assertio limitatur & restringitur plurifariam. Primo, vt procedat durante dilatione legali vel conuentionali,intra quam nimirum tenentur mariti hęredes, viduæ alimenta præstare, non post dilationem decursam,iuxta gloss.receptam in d.l.diuortio & in d. §.exactio:cùm eo dumtaxat tempore fruantur hæredes fructibus & inter vsurijs dotis,quã limitationem probat optimè Ari. Pinel. in d. l. vlti. C. de bon. mater. num. 8. ex mente doctorum supra nu.
4 20.citatorum contra Ricard. Cyn.& Alberi. in d.l. vlti.& Hyppo.in l.vnica.C.de rap.virg.nu. 217.dicentes viduam alendam esse ab hæredibus viri, quemadmodum & à viro,si viueret,etiam post dilationem legalem vel conuentionalem, eo quòd durante viduitate censetur esse sub præcedenti matrimonio,cui opinioni accedũt Bal.Paul.Fulg.& Cor. in d.l.vlti.quoties vidua est inops, Cuma. etiam & Rom.& Alex.in d.l. diuortia. Falsa enim est eorum assertio, nam alimenta viduæ præstantur ab hæredibus mariti propter interusurium annuæ dilationis,vt diximus, qua dilatione transcursa cessat ratio, quare alimenta præstantur, nimirum ergo si
27 cesset quoque alimentorum præstatio. † Secundo limitatur & restringitur regula hæc in vidua paupere,nam si habeat vnde aliàs ali posit, hæredes mariti non cogentur ei alimenta præstare, secundũ docto.supra numero 20.citatos arg.tex. in l. extraneo.ff.de ven.in poss.mitten.&in l.siquis à liberis §. 1.versi.sed si filius.ff.de li. agno. vbi quoties à lege alimenta debentur,ei non sunt præstanda si habet bona vnde alias ali posit,idẽ voluit Alex.cons.27. in prin.li.4.& Anto. Gomez in l. 50. Tauri nu. 48.
28 † Tertio intellige conclusionem si per viduam non steterit quominus dotem exigat,sin autem per eam steterit, quia noluit exigere dotem,cũ posset, quia forte ei offerebatur intra annum, tunc ei non debebuntur alimenta, ex sententia Innocen. Ioan. And. & Anto. Card. & Panor. in c. salubriter de vsur. & Hosti. in summa de vsu.§.an aliquos versi.quid ẽcõtrario casu,quos sequuntur Bar.& Angel.in l.atqui natura.§.nõ tamen.ff.de nego.gest.Anca. cons.150. Lauren.Rodulph.in ca.consuluit de vsur.q. 52.Bal. in l.insulam.§. vsuras.ff. solu. matri. & in l. fi. C. de bon.mater.Ang.Imol.Lud.Rom.Paul.Alex. & Ias. in 5.conclus.gloss.in d. l.diuortio in prin. Ioã.Lup. in rep.ca.per vestras notab.6.nu. 8. estque communis opinio teste Alex.cons.27.nu.2.& 3. li.4. & Ant. Gomez his non citatis in d.l.50.Tauri nu. 48. in fi. & si hæredes fuerunt in mora restituendi, post dictã dilationem poterit vxor petere interesse secũdum
29 præfatos doctores. † Quarto regula restringitur, vt procedat quoties fructus dotis sufficiunt ad alimẽta,vbi autem nulla sit dos, vel fructus eius non sufficiant ad alendam viduam, hæredes viri durante etiam annua seu conuentionali dilatione, non tenebuntur vxori alimenta præstare, nisi vsque ad valorem & quantitatem fructuũ dotis, vt in l.cũ vnus.§. vlt.ff.de alimen.& cibar.lega.facit tex.in l. insulam. §.fructus.ff. sol.matr. hæc fuit sententia Iaco. Butri. in l.vni.§.illo procul dubio.C.de cadu. toll.quem sequuntur Paul.in d.l.diuortio in prin.& ibidẽ Alex. nu.19.& Iaso.col.8.in fi.versi. circa. 3. quæstionem Bar.Anto.Capi.d.decis.24.n.5.sentit ita Sali. in d. l.vni. §. exactio. C. de rei vxo. actio. quæ sententia verior mihi videtur licet contraria placuerit Bar. in d.l.diuortio in prin. nu. vlti. cui accesserunt Bal. Ang. Imol. Lud. Rom. & Cuma. ibidem eo quòd Bar.& sequatium fundamenta & rationes sint falsæ, dicunt etenim, quemadmodum si vir viueret teneretur alere vxorem, etiamsi fructus dotis ad eam alendam nõ sufficerent, atque etiam si nulla ei dos data fuisset, vt in l. si eum nulla. ff. de reli. & sump. fune.notant docto.in l.quod in vxorem C. de nego. gest. ita & eius hæredes, qui eum representant & tum potissimum cum durante viduitate censeatur durare matrimonium, vt in l.vlti.C.de bon. mater. nã argumentũ hoc nullatenus procedit, dãtur siquidem plures instantiæ:nam maritus viuens alere tenetur vxorem diuitẽ,vt in d. l. quod in vxorem. C. de neg.gest.ibique notãt doct. hæredes autem viri viduã alere non tenentur, etiã durante annicula dilatione sit sit diues, aut habeat vnde alias se alere posit,vt asserunt glo.2.& communiter docto. in d. l.diuortio in prin.ff.solu.matri. cum concordantiis sup.nu.19.traditis. Præterea vir tenetur alere vxorem,etiam nulla dote intercedente, heredes autem viri minimè, quia in iure nostro nõ reperitur quòd viduam alere teneantur hæredes viri, nisi propter fructus dotis vt ex superius traditis satis expẽditur, & probant Alex.& Iaso. in d. l. diuortio in prin. ff. solu.matri. † Quinto regula hæc limitatur quoties
30 morte viri soluitur matrimonium, nam si morte vxoris soluatur, eius hæredes non sunt alendi à marito in annua dilatione, quoniam priuilegium hoc est personale, atque ideo non transit ad hæredes, vt in l.quia tale.ff.solu.matri. & in l.vnic. C. de priuil. dot.Anto.Gomez hanc tradens limitationem in d. l.50.

31 l.50.Tauri nu.48.† Sextò limita quoties hæredes
viri velint vti prædicto beneficio dilationis, secus
autem si confestim velint dotem restituere, nam li-
berabuntur proculdubio ab huiusmodi alimento-
rum præstatione: quia cessat præstationis ratio, se-
cundum Bal. in auth. ei qui iurat. C. de bon. auth.
iudi.poss. nu. 39. cui assentiuntur Anto. Gomez in
in d.l.50.Tauri nu.48.limi.5.& Anto.Capi.d.decis.
24.nu.6.Alex.in l.Diuortio in prin.num.21.ff.solu.
matri.Gre.Lupi in l.pen.tit.11. par. 4. in verbo, vn
año, ad medium. † Septimò restringitur, nisi hære-
32 des viri tantam velint viduæ restituere partem bo
norum dotalium, quæ ad alimenta sufficiant, nam
ex hoc liberabitur ab alimentorum præstatione, li-
cèt non tradat bona dotalia integre, secundùm Pet.&
Cyn.in d.l.vnica.§. exactio. C. de rei vxo. actio. &
Alex.in d. l. diuortio num. 18. versic. ex prædictis,
quorũ opinio mihi placet quidquid dixerint Imol.
Aret.& Ias.in d.l.diuortio & senserit Capiti in d.
33 decis.24.nu.6.† Octauũ limita, nisi vxor viro mor-
tuo manserit prægnans, quia tunc in quemcunque
euentum, est ab hæredibus viri alenda, siuè habeat
vnde alias ali possit, siue non: siue etiam dos sibi fue
rit restituta vel non, vt in l.1.§. mulier. ff. de ven. in
poss.mitten.& in l.curator eo. tit. adnotarunt hoc
in specie Bal.Ang.Imol.Cuma.Paul.Alex. Aret. &
Iaso.& Vincen.& cæteri interpretes in d.l.diuortio
in prin.ff.solu.matri.Anto.Gomez in l.50.Tauri n.
48.ad finem. † Nono fallit, si mulier transeat ad se-
34 cundas nuptias, nam per huiusmodi transitũ amit-
tit alimenta secũdum Cynum in d.l.vlti.C.de bon.
mater idem voluit Pet. Ferra. in practica in forma
libelli quo vxor agit ad dotẽ versi.ac etiam alimẽ-
ta Ias.in §.fuerat nu.25.insti.de actio.Ioan.à Garro.
in rub. C. de secund. nup. numer. 41. pœna. 40. in
tractatu de pœnis.2.nubentium num. 17. quorum
opinionem sequitur Couarru. in epito. de sponsal.
2.par.cap.3.§.vlti.num. 9. limitans hæc procedere,
nisi vir secundus sit pauper, nec habeat vnde vxo-
rem alere posit, cogentur enim hæredes, hac in
specie, vel vxorem alere, vel dotem statim restitue
re, quod verum puto, & quod sufficiet tantam par-
tem dotis restituere, quæ ad alimenta sufficiat, iux-
ta per me dicta supra numero. 32. † Verum, cum
35 de hac legali dilatione hic agamus, operępręcium
erit videre, an hæredes mariti gaudeant commodo
fructuum huius annuæ dilationis, an vero vxori eos
restituere teneantur. Et quidquid alij dicãt, crede-
rem hanc esse veram resolutionem: aut enim dos cõ
sistit in rebus immobilibus, aut in mobilibus natu-
raliter fructuosis, aut in pecunia. Primo casu fructus
pertinent vxori, quia hæredes viri bona immobilia
dotalia statim viduæ reddere tenentur, vt in l.vnica
§.exactio.C.de rei vxo.actio. Secundo casu, fructi-
bus iumentorum, vel seruorum, aut aliorum mobi-
lium potientur hęredes viri, sed finita annua dila-
tione, tenebuntur eos restituere ipsi viduę vel com-
pensare cum alimentis ei pręstitis vsque ad concur
rentem quantitatem, vbi autem dos in pecunia cõ
sistit, hęredes viri gaudebunt interusurio medij tẽ-
poris: nec id vxori restituent post annum, vt in l.
vnica.§.fructibus.C.de rei vxo.actio.tenet Bar.in l.
si constante §.quoties num.9. ff.solu. matri. Alex.&
doct. in d.l.diuortio, Anto.Gomez in d.l. 50.Tauri
n.47.Anto.Cap.d.decis.24. num.4. † Decima sexta
36 additur pœna secundo nubentibus, quæ non inue-
nitur correcta iure pontificum, nempe, vt si vidua
intra annum luctus nubat alteri viro, teneatur ve-
stes viduales ac lugubres hæredibus primi viri red
dere, autho.Bal.consi.478.lib.5.cui subscripsit Ioan.
Camp.in tract.de dot.2.par.q.56.& Ioan. Lupi op
timè lateque id probans in rep.rub.de don. inr. vi.
& vxo.§.11.num.8. quin etiã preciosas vestes red-
det, vt sensit Bal. generaliter loquens & expressim
Alex.in l.is qui quadringenta.§.vlti.in fi.ff. ad l. fal-
cid.& Ioan.de Garro.in rub.C.de secund. nup. nu.
18.& Couarru.in epito.de sponsal.2.pa.c.3.§.vlti.n.
10.quas vestes viduales lugubres, ac preciosas lu-
crabatur vxor, in viduitate permanens, vt in l. ver-
bo victus.ff.de verbo.signi. Ang.in l.decreto.C. ex
qui.caus.infa.irroga.Ang.Aret.in §.fuerat in fi.insti.
de actio.quæ tales esse censentur attenta qualitate
personarum & more regionis, vt ipsi asserunt, easq;
donare videntur hæredes si viduæ ipsi sponte de-
derint, etiã si dare minimè tenerentur, saltem pro
tempore viduitatis, secundum Alex.in l.is qui qua-
dringenta.§.vlt.ad fi.ff.ad l.falcid.nec viduæ incum
bit probatio consuetudinis deducendi has vestes
ex bonis mariti mortui, sed illius dumtaxat consue
tudinis, qua viduæ his vel illis vestibus solent luge-
re maritos, vt resoluit Ant.Capi.decisi.Neapol.76.
† Decimo septimo mater secundo nubens non po-
37 terit exemplariter substituere filiis prioris matri-
monij, licèt alias posset ex sentẽtia Bar.in l.ex facto
in prin.ff.de vulga.cui adhærent Angel.Cum.Alex.
Areti.& Iaso.ibidem, Bal.etiam in tracta. substitu-
tionum in materia exẽplaris.3.colu.Ioan. de Ferra.
in titu.de forma libelli quo agitur ex substitutione
in glo.in verbo exemplariæ.3.colu.Fran. de Aretio
in l.humanitatis. C.de impube. qui hanc dixit esse
veriorem & receptiorem sententiam, & Ioan. à
Garro.in rub.C.de secund.nup.pœna. 22. quorum
opinio verior est & magis communis, licèt con-
trarium voluerint Bal.sibi prout assolet contrarius,
Sali.& Corne.in d.l.humanitatis & Ioan.Imol.in d.
l.ex facto. Huic tamen pœnæ locus non est in patre
secundo nubenti, propter maiorem confidentiam,
quam de eo habent legislatores, vt supra diximus
nu.16.in fine ita voluit Ang. in d.l.ex facto, magis
frequenter receptus authore Ioan. à Garro. in d.
rub.C.de secũ. nup. num. & pœna.22. adsi. Sed an
vicietur exemplaris substitutio à matre vidua facta
filiis prioris matrimonij, si demum ad secũdas tran
sierit nuptias tractant Iaso.& moderni in l.ex facto.
† Decima octaua pœna.2.nubenti à iure ciuili im-
38 posita non est correcta iure pontificũ, nempe, quod
bona matris ad secundas nuptias transeuntis sunt
tacita hypotheca subnixa liberis prioris matrimo-
nij, à die quo lucra & largitiones à priori marito
habitæ, ad eam peruenerũt, vt in l.hac edictali.§.his
illud versi.omnibus. C. de secund. nup. vbi Ioan. à
Garro.concernit siquidem pœna hæc fauorem fi-
liorum primi matrimonij. † Decimanona eadem
ratione non corrigitur pœna, quæ iure ciuili secun-
39 do viro imponitur, nempe, vt eius bona sint tacitè
hypothecata pro administratione bonorum filiis
prio

prioris matrimonij spectantium, si mater antequam secundo nuberet, non petijt tutorem filijs, nec ratio nem, & reliqua reddidit, vt in l. pen. C. in quib. caus. pign. taci. contraha. & in §. non autem tutelam in auth. de nupt. colla. 4. & hoc nuncupatim voluit glo. in capit. ex parte de appella. Ioann. à Garro. qui probat non esse hanc pœnam correctam iure canonico, in rubri. C. de secund. nupt. de pœnis secundo

40 nubentiũ n pœna & numero. 28. (Vigesimo licèt aliàs mater administrans bona filij, de modicis rationem reddere non teneatur, si tamen secundo nubat, etiam de modicis rationẽ reddere non excusabitur, authore Bald. in l. cùm oporter. § fi. Cod. de bo. quæ lib. quem ibi sequuntur Paul. Castr. & Iacob. de Amicis & cæteri, vt attestatur idem Ioann. à Garro. in d. rubri. Cod. de secund. nupt. pœna & numero 38. & sequent. vbi reddit rationem, nempe, propter malam fidem quæ in matre præsumitur, potius siquidem amare intelligitur virum secundum, quàm filios prioris matrimonij, vt in. l. lex quæ tutores.

41 Cod. de admi. tuto. cum cordan. ibi traditis. (Vigesimoprimo, licèt legitima debeatur parentibus bonorum filij. §. 1. in authent. de hæred. & falcid. nec in ea possit per filium onus aut grauamen aliquod imponi, vt in l. quoniam in prioribus iuncta gloss. Cod. de inoffici. testament. vt latè resoluit Ioann. à Garro. in auth. ex testamento. Cod. de secundis nuptijs, vbi tamen pater vel mater secundo nupserit, non succedet filio, nisi quoad vsumfructũ bonorum, quæ ipse habuit à patre vel matre defunctis, quę est singul. limitatio ad dicta iura, vt nobis aduertit Ioann. à Garro. in d. auth. ex testamento. & in rubri. Cod. de secund. nup. pœna & numer. 41.

42 (Vigesimosecundo, pœna secundo nubentium, nullo iure correcta est, vt amittant ipso iure dominium & proprietatem bonorum, quæ quomodolibet secundo nubens habuerat ex bonis paternis, etiam ex successione filij, ad quem per successionem vel aliàs deuenerunt, quorum bonorum habebit solummodo vsumfructum, vt in d. leg. fœminæ. Cod. de secund. nup. ibi possidendi tantum atque fruendi in diem vitæ, non etiam alienandi facultate concessa: & in auth. in donatione, & auth. ex testamento eodem titulo. &. leg. hac edictali. §. his illud eodẽ titulo & leg. 2. Cod. de ind. vidu. toll. leg. mater Cod. ad Tertul. auth. de nuptiar. §. si vero spectet. Cyn. Bart. & docto. in d. l. fœminæ. l. 26. titu. 13. part. 5. & non solum non licebit secundo nubenti ea bona alienare, verùm nec in testamento vni ex liberis prioris matrimonij magis relinquere, quam alij, nec meliorationem aliquam facere: sed per legem eadẽm bona equaliter inter eos diuiduntur, vt in authent. lucrum. Cod. de secund. nupt. & idem disponitur in

43 patre, vt in leg. sequent. (Verùm hæ reseruationum pœnæ locum non habent, quando coniux habuit licentiam à coniuge defuncto, vel à filijs prioris matrimonij ad secundas nuptias contrahendas, vt in auth. de nupt. §. duo igitur in fine, & §. disponat coll. 4. gloss. iuncto text. in authenti. de non eligen. secũnd. nuben. colla. 1. in verbo copulantur. Ex quibus hanc conclusionem depromit Bald. in leg. filium quem habentem numero. 5. Cod. fami. ercisundę, & ibi Paul. numero. 3. & Iasso, numero. 12. cum quadam moderatione Angel in leg. mater. 2. columna. Cod. ad Tertulli. Nicol. de Vuald. in tracta. de successi. ab intest. 2. part. 4. column. versi prædicta autem omnia Matth. Mathesilanus in eodem tract. 2. artic. prin. numero. 19. Socin. in regula. 272. fall. 1. Roman. consil. 219. columna. 1. & 2. & iterum in singul. 268. Cifontanus in leg. 15. Tauri numero. 2. limi. 1. & ibi Dida. Castelli ad finem, & Anto. Gomez numero. 6. Ioann. à Garro. referens plures cõcordantes in rubri. Cod. de secund. nup. titulo de remedijs pro secundo nubentibus, remedio primo &

44 secundo. (Aliæ autem pœnæ, vt infamiæ vel similium secundo nubentibus intra annum luctus impositæ, corriguntur iure canonico & Regio, vtpote quæ in odium secundo nubentium statutæ fuerint, vt in l. 1. &. 2. C. de secund. nup. quæ vero in fauorem filiorum prioris matrimonij statuuntur, vt in auth. eisdem pœnis & leg. 3. Cod. de secund. nupt. & in leg. vlti. tit. 12. part. 4. non corriguntur iure Pontificum, iuxta notabilem & receptam sententiam Innocen. in c. fi. de secund. nupt. & in specie adnotauit Ioann. à Garro. in rubri. Cod. de secund. nupt. in titul. de pœnis secundo nubentium, pœna & numero. 12. cum concordan. supra numero. 1. traditis.

45 (Sed an leges has pœnas statuentes in fauorem filiorum prioris matrimonij, vt eorum parentes secundo nubentes reseruare teneantur eisdem filijs, quæ ad eos quoquo modo peruenerunt ex substantia & bonis coniugis prædefuncti, locum sibi vendicent in auo, vel auia, vel cæteris descendentibus? & certè crederem, idem ius in eis esse statuendum, quandoquidem eadem sit ratio, imo maior in ascendentibus, vt in l. generaliter in princ. & in auth. si tamen, vbi id expendit Bald. C. de secund. nupt. & Mathesi. in tracta. de success. abintest. num. 28. & 29. magis enim debetur hæreditas filiorum parentibus quàm alijs ascendẽtibus, vt in auth. defuncto. C. ad Tertulian. hanc eandem sentẽtiam tenuit ante omnes Hostien. in summa de secund. nupt. §. quare versic. & quod dixit, & Ludo. Bologni. in apostilis ad Mathes. vbi supra num. 27. & sequent. Angel. de Aret. in §. præferuntur insti. de sena. cons. Tertul. col. penul. Greg. Lupi in l. 26. in verbo fincan a sus hijos. titul. 13. par. 5. vbi tamen hoc restringunt quoad bona, quæ ad auiam peruenerunt ex substantia aui mariti sui, etiã si ea ad nepotes prius peruenerint, quibus abintestato auia successerit: tenebitur siquidem auia secundò nubẽs, ea reseruare nepotibus superstitibus ex priori matrimonio habitis: secus autem erit, si pater vel mater bona aliunde quæsita filijs suis reliquerit, nam hæc licèt ad auiam per successionem abintestato perueniant, non tenebitur auia reseruare nepotibus superstitibus, licèt ad secundas conuolauerit nuptias, quod notant doctores superius citati, quibus libenter assentior, fateor tamen casum istum raro accidere posse.

GLOSS. III.

De fueres. Vt in l. 13. titulo. 1. libro. 3. fori. & foro iuzgo lib. 3. titulo. 2. per totum.

E GLOSS.

GLOSS. IIII.

d *E otras qualesquier leyes*) Vt in. l.1.2. & 3.Cod. de secũd.nup.l.5.titulo.3.part.6.&.l.vlt.titul.12.part.4.dixi supra in gloss.1.

LEY. IIII.

¶ *Que en los casos que casando segunda vez la muger es obligada a reseruar a los hijos del primer matrimonio, la propriedad de lo que ouieren del primer marido, assi el marido casando segunda vez.*

¶ *Don Fernando, y Doña Iuana en las leyes de Toro, año de.1505.cap.15.*

¶ En todos los casos [a] que las mugeres casando segunda vez son obligadas a reseruar a los hijos del primero matrimonio la propriedad de lo que ouieren del primer marido, o heredaren de los hijos [b] del primero matrimonio, en los mismos casos el varon que se casare segunda o tercera vez, sea obligado [c] a reseruar la propriedad dello a los hijos del primer matrimonio. De manera que lo establescido cerca deste caso en las mugeres que casaron segunda vez, aya lugar en los varones que passaren a segundo, o tercero matrimonio.

GLOSS. I.

a *En todos los casos.*) De quibus supra in. l. præcedenti. gloss.3 latissimè diximus.

GLOSS. II.

1 *Adita hæreditate per filium effectum est vnicum filij patrimonium.*

b *Heredaren de los hijos.*) Vt diximus supra in.l.præcedenti gloss.2.num. 42. sed hoc est specialissimum in odium secundò nubentium, & in fauorem filiorum primi matrimonij, nam contrarium esset dicendum, hac ratione cessante, quandoquidem adita hæreditate paterna per filium, iam effectum fuit vnicum patrimonium ipsius filij, vt in. l. sed si plures. §. filio impuberi. ff.de vulga. & ibi, iuncta enim hæreditas cœpit esse, quod est mirandum.

GLOSS. III.

1 *Secundò nubentium pœna æquè statuuntur in viro, atque in vxore.*

2 *Secundò nubentium pœnæ statuta esse censentur in omnibus ascendentibus ex parte viri, vel vxoris.*

c *Sea obligado.*) Nota quòd omnes pœnæ statutæ contra mulieres secundò nubentes, præterquàm quæ imponuntur propter festinationem nuptiarum, procedunt respectu viri, idem erat statutum iure communi, licèt non claré per leges, sed erat communis opinio teste Boerio decisio. 187. col. 2. vt aduertit Antoni. Gomez n.4. plures citans concordantes: & Ferdinand. Tellius in.l.15. Tauri, Ripa in.l.fœminæ n. 1.
2 C.de secund.nup.(Extenditque idem Tellius legem nostram ad quoslibet ascendentes ex. l. generaliter. C. de secund.nup. citat in specie Alexand. ad Bald. in auth.ex testamento. In verbo consuetudine, & Boerium.d.decis.187.fi.col.num.2. tenentur siquidẽ ascendentes secundò nubentes eandem reseruationẽ nepotibus & descendentibus facere, quam pater facere tenetur filio, secundum Ripam in. d.l.fœminæ. 6.quæst.n.7. C.de secund.nupt.

LEY. V.

¶ *De los que casan otra vez siendo sus mugeres viuas: de la pena que merecen.*

¶ *Don Iuan.I.en Birviesca, año de.1387. l.31. vease la.l.7. infra. y la.l.8.tit.20. li.8. que altera esta pena.*

¶ Muchas vezes acaece, que algunos que son casados, o desposados por palabras de presente, siendo sus mugeres o esposas viuas (no temiendo a Dios, ni a nuestras justicias) se casan o desposan otra vez. [a] Y porque es cosa de gran pecado, [b] y mal exemplo: ordenamos y mandamos que qualquier que fuere casado o desposado por palabras de presente, y se casare, y desposare otra vez, que demas de las penas en el derecho contenidas, [c] que sea herrado en la frente con fierro caliente, que sea hecho a señal de. Q. [d]

GLOSS. I.

1 *Vxores plures habere, an aliquãdo licuerit?*

2 *Coniux altero absente in remotis locis, non debet cum alio matrimonium contrahere, donec constet de morte veri coniugis, nec valet tale matrimonium.*

3. Con-

3 Coniux quando dicatur esse certus de morte coniugis, vt excusetur à peccato, & filij sint legitimi?

4 Matrimonium secundum viuente primo coniuge est nullum, licèt bonam fidē contrahens habuerit.

5 Matrimonij vinculū propter affectatam absentiam coniugis, aut propter molestam cohabitationem, vel hæresim dissolui non potest.

6 Mulier, quæ credens virum mortuum cū alio contraxerit, cū primum viuere scierit, ad primum redire tenetur.

7 Matrimonium secundū mortuo primo viro cū alio factum tenet: quamuis fœmina crediderit, primum esse viuum.

a *O desposan otra vez.* Quôd quis possit plures simul ha-
bere vxores non fuit licitum iure diuino, vt probaui
supra eo.l.1.gloss.1.num.15.& constat hodie ex Con
cilio Tridentino sessione 24. de sacramento matrimo
nij, canone. 2. cuius verba sunt: *Si quis dixerit, licere
Christianis plures simul habere vxores, & hoc nulla lege di
uina esse prohibitum, anathema sit.* Et hoc dicitur impedi
mentum ligaminis, quod si scienter fiat, nulli dubium
quin matrimonium sit nullum. Dubium tamen esse
potest cum ignoranter factum fuerit, quod expedie-
2 tur sequentibus conclusionibus. (Coniux altero ab-
sente in locis remotis, non debet alteras celebrare nup
tias, donec sibi verê constet de morte coniugis, etsi de
facto contrahat, est nullum matrimonium cap. in præ
sentia vbi Docto. adnotarunt extra de sponsal. Abb.
Soci. & Barba in cap. quoniam frequenter. §. porro
extra vt lit. non cont. l. 6. infra eodem, Alfons. a Ve-
racruce in speculo coniugiorum 1. part. articul. 42.
Couarru. in epitome de sponsal. 2. parte cap. 7 §. 3. nu
mer. 3. nam ex quo primum matrimonium valuit, nō
est sui iuris, non ergo poterit alteri dare quod suum
non est, etsi de facto dederit, non tenet datio, vt allegue
rat Alfons. a Veracruce. d. articul. 42. nec sat erit, de
morte constare aliquot coniecturis, vt ad secundum
possit transire coniugium absque peccato: nec immu
nis erit a primo matrimonio, nisi certo constiterit de
morte primi coniugis, secundum Panormitan. in cap.
in præsentia de sponsal. post gloss. vlti. ibi & est tex-
tus in l. 8. titulo 9. par. 4. quæ sententia vera est, quan-
uis contrarium voluerit glos. 2. & Præposi. in d. ca-
pit. in præsentia, imo quod fama vel alia similis con-
iectura sufficiat, vt a pœna liberetur: non tamen vt a
iudice obtinere possit licentiam nubendi, verum eni-
muero prior sententia verior est, vt coniectura, & fa-
ma non sufficiat, sed requiratur certus nuntius mor-
tis, cuius qualitas est consideranda, vt ei fides adhi-
beatur, vt notant Doctor. in d. capitul. in præsentia,
Alfons. a Veracruce, & Couarru. in locis supra cita
3 tis, & Antoni. Gomez in l. 80. Tauri num. 31. (Se-
cunda conclusio, coniux dicetur certificatus de mor-
te coniugis, vt excusetur a peccato, vtque filij sint le
gitimi (propter eius bonam fidem, iuxta text. in cap.
ex tenore extra, qui fil. sint legiti.) cum id iudici
visum fuerit: eius enim arbitrio committitur secun-
dum Panormita. & Præpos. in d. cap. in præsentia,
& Aufreri. in decis. capellæ Tolosanæ 316. Hoc ta-
men iudicis arbitrium instrui debet ex pluribus cō-
gestis per glo. Bar. & Sali. in l. siquidem C. solu. matri
mo. & Corsetum in singul. in verbo mors, Corn. con-
sil. 10. lib. 1. Alex. cons. 115. lib. 4. & cons. 4. numer. 15.
lib. 2. Cassa. in consue. Burgund. in proœmio fol. 10.
& Capella Tolos. 312. optimê per Nicol. Boeri deci-
sio. 288. Socin. Iuniorem, cons. 26. libr. 2. tex. regni no
stri in l. 14. tit. 14. par. 3. Couarru. de sponsal. 2. parte,
cap. 7. §. 3. num. 4. Alfon. a Veracruce, d. articul. 42.
4 1. conclus. in fi. (Tertia conclusio, mulier certificata
de morte viri sufficienter arbitrio iudicis, licet non
peccet alteri nubendo, & filij ex secundo matrimo-
nio nati sint legitimi, si tamen vir eius viuebat, matri
monium est nullum, etiā si postea moriatur: nec vllo
alio modo subsistere poterit, quam si nouus adsit cō-
sensus post mortem primi; vt optimè probat frater
5 Alfons. a Veracruce, d. articu. 42. conclu. 2. (Quarta
conclusio, matrimonij vinculum propter affectatam
absentiam coniugis, aut propter molestam cohabita-
tionem, aut propter hæresim dissolui non potest, &
qui contradixerit est anathema, vt in Concilio Tridē
tino, sessio. 24. de Sacramento matrimonij canone. 5.
6 (Quinta cōclusio, mulier quæ probabiliter credens
virum mortuum, cum alio contraxerit matrimoniū,
cum primum nouerit eum viuum, tenetur ad eum re-
dire secundo viro relicto, cap. cū per bellicam 34. q.
2. & cap. cum in captiuitate ead. causa, & quæst. vbi
statuitur eam esse adulteram, nisi confestim ad primū
redierit, non enim deinceps tenebitur debitum redde
re, nec poterit exigere, & hoc non solum quando est
certum ipsum viuere, verum etiam si de eius morte
aut vita dubitetur: quanuis tunc debitum reddere te-
neatur, vt in cap. dominus extra de secund. nup. Al-
fons. a Veracruce in d. speculo coniugiorum 1. p. arti.
42. concl. 3. & 4. diuus Anto. 3. p. tit. 1. cap. 9. Panor. in
7 d. cap. in præsentia de sponsal. (Sexta conclusio, mu
lier credens maritum viuere, si cum alio contrahat ma
trimoniū, & tunc temporis vir mortuus erat, licet ip
sa ignorante, tenet matrimoniū, si verum habuit con-
sensum, sin autem credens subesse impedimentum,
non intendebat contrahere, sed fallere, non erit ma-
trimonium, licet verba expræssa coram parocho, &
testibus interuenerint, vt ex Florentino colligitur d.
c. 9. & Alfonso a Veracruce d. art. 42. conclu. 5.

GLOS. II.

1 Matrimonium contrahens cum secunda viuēte prima grauissimè peccat.

Nuptias binas contrahentes a iudice seculari puniuntur, & Ecclesiastico, ibidem.

2 Matrimonialis causa spectat ad iudices Ecclesiasticos.

3 Inquisitores fidei cognoscere possunt, & corrigere eos qui binas nuptias contrahunt, viuente primo coniuge.

4 Inquisitores quādo de hac causa nō cognoscāt.

b ¶ *Gran pecado.* Si quis secundo nupserit primo coniu
ge viuente grauissime peccat, vt dixi in glo. præcedē

ti. Et quamuis ad iudicem sęcularem spectet huius criminis punitio, vt in l. eum qui duas. C. de adulte. & in hac. l. & duabus sequẽtibus, & l. 8. titul. 20. infra lib. 8.
2 (Et præterea episcoporum & ordinariorum fit cognitio super matrimoniorum vinculis & nexibus. cap. 2. de secund. nupt. & in concilio Tridẽtino sessione. 24. cano. 12. de sacramẽto matrimonij, cuius verba sunt. *Si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad iudi-*
3 *ces ecclesiasticos, anathema sit* (Inquisitores tamen hæreticæ prauitatis cognoscere persæpè solent de tali crimine, propter hæresis suspitionem inde emergentem, videtur enim malè sentire de sacramento matrimonij, qui cum duabus matrimoniũ simul contrahit, idcirco interrogari potest ab Inquisitoribus & si ita res exegerit, puniri. Quod iustè fieri asserit Lapus in c. accusatus. § sanè de hæreti. lib. 6. vbi & Domi. & Frã. in princ. eiusdem capitis. Squilacensis quoque in libr. de fide Catholica cap. 15. summa Rosę. in verbo hæreticus n. 6. Gonsal à Villadiego de hæreti. q. 9. Fe. in in cap. ad abolendam de hæreti. Ioan. Lupi in repet. cap. per vestras in prin. §. 8 n. 25. Couarru. in epitome de sponsal. 2. parte cap. 7 §. 3. num. 6 Alfon. à Castro li. 1. de iusta hæreti. puni. c. 1. Brunus de hæreti. lib. 1. c. 2. Iacob. Septima in institutionibus Catholic. cap 40 in prin. & Greg. Lupi in l. vltim. gl. fi. tit. 17. part. 7.
4 (Et tum maximè Inquisitores de hoc crimine cognoscunt, cum propter frequentiam, opus est grassantib⁹ exemplo. l. grauius facta. §. nonnunquam. ff. de pœn. in procemio. 7. part. & tũ si reus alioqui suspectus erat, quippe qui ex genere erat Sarracenorum, quibus licebat iuxta eorum ritum plures simul vxores habere, vel tũ si quis palàm cum duabus contraxit matrimonium, quia in specie malè sentire videtur de matrimonij sacramento, publicè illud spernens, eoquè abutẽs. At si colore aliquo sic contrahens excusari queat, nec sit alioqui suspectus, consultius fiet, si ordinarijs iudicibus punitio criminis relinquatur, vt puta si secundo nubens prætendat matrimonium primum fuisse nullum ob aliquod impedimentum, vel alia ex causa: vel quòd propter lõgam absentiam & rumores mortis alterius coniugis, alter ad secundas transierit nuptias, nam & vxorem absentis, quæ priusquàm de morte viri certa esset, alteri nupsit, quodammodo venia dignam iudicauerunt patres in. 6. synodo generali canone. 93. eo quòd sæpe mors præsumitur, vt colliges ex collectis à Graciano in decretis. 34. q. 1. refert Iacob. Septima d. c. 40. n. 1.

GLOSS. III.

1 *Pœna coniugis qui primo viuente alium duxerit est arbitraria.*
Pœna stupri quæ ibidem.
Pœna iure ciuili inducta aduersus eum qui viuente, prima vxore aliquam duxerit, ibid.
2 *Pœnę iure Regio & cãonico inductę contra eũ qui viuente prima vxore aliam duxit.*
3 *Pœna hoc libro recollectionis legum inducta aduersus eum qui viuente prima vxore aliã duxit.*
4 *Pœna contra virum secundo nubentem, viua prima vxore statuta, an locũ habeant in vxore quæ alium maritum accepit viuẽte primo?*
Lex. 8. tit 9. part. 4. intelligitur, ibid.
5 *Fœmina quæ scienter secundas contraxit nuptias, primis nõ solutis, patietur pœnas legibus huius libri impositas viro.*
6 *Mulier secundo viro scienter nubens viuente primo, si copula sequatur, potest de adulterio accusari ab eius priore marito, & an patiatur vltra hoc pœnas harum legum?*
7 *Mulier sine dolo malo credens primum virum mortuum, si cum secundo nupserit, quamuis primus mortuus non sit, cessant in pœna harum legum.*
8 *Mulier etiam si legitimam certiorationem nõ habuerit de morte viri, sed famam dumtaxat vel credulitatẽ, & secũdo nupserit, excusatur à pœnis harum legum sed tradetur cum secundo viro priori in seruitutem.*
9 *Mulierem accusans, quòd secundo nupsit, viuente primo, probare tenetur primum virum viuere.*

En el derecho contenidas.) Pœna coniugis qui primò viuente alium ducit est arbitraria iure Cæsareo, incurritquè infamiam. l. 2. C. de incest nup. l. 1. §. fi. ff. de his qui notan. infa l. quid ergo. §. 1. eodem titulo. l. eum qui duas. C. ad. l. Iul. de adult. vbi statuitur hoc crimen pœna stupri esse puniendum, vt ibi probatur iuncta gloss. in verbo infertur. Pœna verò stupri est in personis honestis omissio dimidię partis bonorum, in vilibus verberatio cum quinquennij relegatione. §. 2. insti. de publ. iudi. Hostien. in summa titulo de stupro. § & qualiter. leg. 2. titul. 19. part. 7. Alexand consil 165. libro. 7. & ibi Carol. Molin. nec est verum quod Ludoui. Rom. a. dixerat singul. 531. & Theo philus in. § affinitatis insti. de nup. pœnã mortis infligi binas contrahentibus nuptias, primis non solutis, prout aduertit Couarru. in epitome de sponsal. 2. part. cap. 7 § 3. num. 6. citans Angel. de malefi. in parte Che me ay adulterato numero. 65. & Grego. Lup in l. vltim. in gloss. fina. titul. 17 par. 7 Alia pœna iure ciuili infertur fœminæ nuptæ quæ cum alio contraxit scienter, nempe, adulterij, simul cum viro qui scienter etiam contraxit, cum ea, vt ex l. eum qui duas. C. de adulte. expendit Couarru d. cap 7. §. 3. numero. 6. post princ. alias penas congerit Angel in tractu maleficiorum in verbo Che me ay adulterato numer. 65. & Ioann. Lupi in repe. rubr. de dona. int. vi. & vxo. §. 60. numero. 6. Ioã. Montolon. in promptuario iuris in verbo dulcis. Silua nuptialis lib. 4. numer. 44. Pet. Duẽnas in regula. 290. incip. facies hominis, limita. 3. Tiraquel. de legib. connubial. l. 7. num. 24. & sequent.
2 (Verùm cùm lex nostra referatur ad pœnas iure statutas, intelligere oportet de iure nostro Regio, nõ de iure ciuili Romanorum, vt l. 1. & 2. Tauri & ibi notant earum legum interpretes, dixi in dialogo relatoris 3. part. cap. 34. numero. 2. & sequen. Grego. Lupi. in leg. 6. titulo. 4. part. 3. Ioann. Lupi in intro-

introductione repetitionis cap. per vestras num.16. & sequent. Quare (omissis pœnis iure Pontificum statutis, nempe, publicæ ignominiæ arg. capit. de benedicto. 32. quæst. 1. notat Panormit. in capit. cum haberet de eo qui dux. in matr. quam poll. per adult. col. 2. Couarru. d. §. 3. nu. 6 & excommunicationis ipso iure secundum Paul. Grillald. in tracta. de pœnis omnifariam coitus, q. 14. cuius opinio falsa est, teste Didaco Couarru. d. nu. 6. ad finem, vt constat ex gloss. 1. quam ibi Cardi. Imol. & alij sequuntur in Clement. vnica de cõsangui. & affini.) iure nostro Regio aliæ pœnæ imponuntur huic crimini, nempe, exilij ad quinquennium, vt in l. 16. tit. 17. part. 7. & confiscationis bonorum omnium quæ in eo loco habebat, vbi matrimonium secundum contraxit primo coniuge viuente, deficientibus filijs vel nepotibus, quibus, si supersunt, bona applicantur, iuxta distinctionem tex. in. l. vlti. tit. 17. pat. 7. (Iure autem Regio
3 nouiori huius libri aliæ pœnæ statuuntur, nempe, confiscationis dimidiæ patris bonorum, si ad secundas nuptias transierit, coniuge viuente primo, proditoris enim loco est, aleuosi vulgariter nuncupati, vt in l. sequen. & vltra hanc pœnam fronti imprimitur litera Q candenti ferro, vt in hac lege, de quo in gloss. vltim. sed hæc pœna corporalis hodie iure nouissimo immutata est, vt eius loco ad trirremes per decennium damnetur secundas nuptias contrahens viuente prima vxore, vt que publico pudore afficiatur, equitans per vias publicas in asino cum resti ad collum, & voce præconis, qua eius crimen omnibus innotescat, vt statuitur in. l. vltim. titul. 20. infra lib. 8. per quam corrigitur lex. 7. infra hoc eodem titulo.
4 (Sed an pœnæ huiusmodi locũ habeant in fœmina, quæ viuente viro cum alio contraxit? Et Anton. Gomez in. l. 80. Tauri num. 28. asserit indubitanter, fœminam eadem pœna esse plectendam, eo quòd lex pœnalis & odiosa loquens in masculo, extenditur ad fœminam, quoties vtrobique est eadem ratio, vt in. l. si quis in tantã iuncta gloss. magna. 1. quæst. & ibi communiter docto. C. vnde vi, & in. l. vnica iuncta gloss. in verbo sponsam. C. de raptu virgi. l. quicunque. C. de ser. fugi. l. si quis id quod, vbi omnes moderni. ff. de iur. om. iudi. Nec obstare ait Anto. si quis dixerit, maritum posse accusare vxorem de adulterio, si cum secundo viro cõmisceatur, vt in l. 8. titul. 9. par. 4. ex quo videtur cessare alias pœnas arg. tex. cũ materia in. l senatus. ff. de accusa. nam illud vtique intelligitur, quãdo vnicum fuerit cõmissũ delictũ, secus si plura: at nostra in specie duo sunt crimina, vnum contractus matrimonij secundi, viuente primo viro, in contemptũ ecclesiæ, quod punitur huius legis pœna: alterum est adulterium, si sequatur copula in offensionem mariti, quare nimirum si iuxta leges Regias puniatur. Grego. tamen Lupi in. l. vltim. titulo. 17. part. 7. in gloss. vltim. asseuerat nõ esse locum huius legis pœnæ in fœmina bis nubente, viuo priori viro, sed pœnæ. d. l. vltimæ vel pœnæ adulterij si copula sequatur, vt n. l 80. Tauri. (Ego autẽ crederem
5 distinguendam esse hanc controuersiam sequentibus conclusionibus. Prima conclusio, fœmina quæ scienter secundas contraxerit nuptias viuẽte primo viro, punietur huius legis pœna, propter contemptũ diuini præcepti, pœna etiam legis sequentis, iuxta sententiam Antonij Gomez numero præcedenti relatam, nec crederem hac in specie locum esse pœnæ. l. vltim. titulo. 20. infra lib. 8 mulier siquidem ad trirremes nõ damnatur. Secunda conclusio, fœmina scienter nubens secundo viro, viuẽte primo, sequuta copula, potest de adulterio accusari ab eius priore marito, & pœna damnabitur adulterij, & non pœna huius legis, mors siquidem omnia soluit, nisi ei à marito pœna condonetur, tunc nimirum procedet sententia Anto. Gomez in. d. l. 80. Tauri numer. 28. ne contẽptus diuini præcepti maneat impunitus, pœnæ autem legis sequẽtis hac in specie locus erit siue
6 pœna adulterij à marito condonetur, siue non. (Tertia conclusio, fœmina sine dolo malo credens maritum mortuum, si secundas cum alio contraxerit nuptias, primo viuente, cessauit pœna huius legis & sequẽt. & l. vltim. titul. 20. infra lib 8. veluti si maritus longè aberat, & de eius morte certiorata fuerit per vnum testem fidedignum, qui in actis præuio iuramento deposuerit, famã etiam concurrente, vt in authen. vt lice. ma. & auiæ. §. quod autem à nobis colla. 8. & ibi notant Bart. Angel. & cæteri. & in authen. hodie vbi gloss. & docto. C. de repud. Quin & iure Pontificio, cui est standum, poterit impunè secundo viro nubere, si certum & fide dignum nuntium mortem mariti nuntiãtem habuerit, vt in cap. in præsentia in fi. de sponsal. & ibi notant Bernard, Innocen. Abb. & commu. doctores text. in capit. 2. de secun. d. nup. & in capit. quoniam frequenter. §. si autem, vt
7 lite non cont. (Quarta conclusio, fama publica cum aliqua credulitate de morte viri absque legitima certioratione excusabit vxorem à pœna adulterij & alijs in hac lege & cæteris huius libri contentis, vt in cap. 2. de secund. nupt. & ibi gloss. & doct. notant & in. d. cap. in præsentia, faciunt notata per Pet. de Dueñas in regula. 150. limi. 2. si tamen postquam scierit virum priorem viuere, adhæreat secũdo, pœna adulterij punietur, vt in leg. 8. tit. 9. part. 4. nec est verum quod Anto. Gomez asseuerat in. d. leg. 80. Tauri numero. 31. ad finem, quòd iure nostro non omnino excusabitur à pœna, quandoquidem iuxta. l. 7. tit. 15. lib. 8. ordina. traditur hac in specie cum secundo viro in seruitutem, vt prior vir de ipsis adlibitum disponat, modo non occidat, nam pœna hæc abrogata est, cum ea lex traducta non fuerit in hoc
8 libro, tanquam exorbitans & odiosa. (Aduertere tamen oportet ei, qui accusat aliquem, eo quòd bis contraxerit, primo viuẽte coniuge, incumbere onus probandi, eo tempore viuere primum coniugẽ, nec sufficere iuris præsumptionem, quòd quilibet centum annis viuere præsumitur ex doctrina Bart. in. l. si. inter. ff. de reb. dub. cui accessit Socci. ibidem & Grego. Lup. in leg. vlti. tit. 17. partit. 7. in gloss. vlti. in fine.

GLOSS. IIII.

1 *Secundo nubenti primo viuente coniuge pœna imponitur, vt candenti ferro litera. Q. fronti imprimatur, & quomodo hoc praxis receperit?*

2 *Faciei signũ an per statutum homini libero*

imponi posiit? & an per legem nostram? ibidem.
Rex Hispaniæ non subest Imperio, ibidem.
3 *Pœna legis nostræ abrogata est per nouiorem.*

d *Señal de Q.* Binas nuptias contrahentibus primò viuente coniuge, pœnam praxis imposuit, vt candēti ferro fronti imprimatur litera. Q. vt expressim statuitur in hac lege transumpta ex.leg.6.tit.15.lib. 8.ordi. & l.5.tit.1.lib.5.ordina. quidam tamen asseūt, legem illam vitio scriptorum esse deprauatam, eo quòd nulla ratio assignari posit, quare dictio seu litera. Q fronti ob hoc crimen imprimatur, sed potius autumant signum hoc. II. esse imprimendum, eo quòd duas habuerit vxores, atque inde facilis fuit lapsus, vt ex illis characteribus dualem numerum designantibus. Q. fieret. Alij dicunt, imponi debere in fronte signum crucis, eo quòd malè sentiat de fide, quod fatetur Couarru. in epitome de sponsal.2. par.c.7.§.3. in fine deprehendisse in huius regni ordinationum libro vetustissimo, vt in.l pen. Ioannis. 1. Regis excōmitijs Biruiescæ habitis expresse cautum erat, in poenam huius criminis esse fronti imprimendum signum crucis, attestatur tamen vsum communiter obtinuisse, vt litera. Q. imprimatur, quod & Ant. Gomez asseuerat in.d.l.80. Tauri nu. 27. ad fi. cuius rei etiam ego testis sum. (Verum poena hæc signandi frontem, est contra text in l. si quis
2 in metallum. C. de poen. vbi notanter voluit Imperator, quòd cùm facies hominis sit facta ad instar diuinæ imaginis, nō debet cicatricibus deformari, vbi gloss. & Aug. dicunt, statutum contra id factum nō esse seruandum, cui assentitur Rober. Maran. de ordi.iudicio. 4 part.2. distinct. iudiciorum. nu.8.& 9. verum cum hæc sit lex, nemo eam infringere poterit, siquidem hoc in regno non recognoscitur Imperator, nec alius superior glo.in.c. Adrianus.63. disti. cum concordantijs infra citandis hoc eodem libro titul.10. de donationibus.l.7.gloss.10.nu.2. (Cæte-
3 rum poena huius legis abrogata est per legem vlt.tit. 20.infr.lib.8. vt dixi supra eo. gloss.3. num. etiam.3.

LEY VI.

¶ *Que incurra en pena de aleue el que se desposa con dos mugeres siendo viuas.*

¶ *Don Alonso titulo de las penas. c. 7. y don Enrique.III.eod.tit.c.7. Don Carlos en Segouia año. 1532. peticion. 79. mãda guardar esta ley.*

¶ Otro si todo aquel que es desposado [a] dos vezes con dos mugeres, no se partiendo de la vna por sentencia de la Yglesia, [b] antes que se despose con la otra, es caso de aleue, y ha de ser condenado en la pena de aleue [c] y perdimiento de la mitad de sus bienes.

GLOS. I.

1 *Actum nullum faciens an pœnam incurrat, id facienti impositam.*
Emphyteuta alienationem inualidam faciēs, non cadit à iure suo ibidem.
Mandatum inualidum quod nulli parat præiudicium non est punibile, ibidem.
2 *Actum nullum faciens, an valeat quoad incommodum facientium.*
3 *Binas nuptias contrahens, priores licitas, secundas illicitas, vel ex contrario, an incurrat pœnas bis nubentium.*

1 *Aquel que es desposado.*) Verè & validè, nam si primum matrimonium fuerat nullum, aut secundum, vel quia non fuit seruata in eo contrahendo forma Concilij Tridentini, de qua supra in gloss. 1. huius rubricæ n.33. vel ratione impedimenti alicuius, videtur nullam debere incurrere poenā: eo quòd actū nullum faciens excusetur à poena, nam emphyteutā non cadit à iure suo ob venditionem nullam, authore Bald. in l.2. Cod. de Episco. audi. cum concordan. à Tiraq. traditis lib.1. de tractatu. §.1. gloss.2. num.6. & de legi. connubia. gloss.8.24.q. & latissimè in repe. l. boues. §. hoc sermone limi.1. ff. de verbo. signi. post Feli. in cap.2. de tregua & pace, eodem Tiraq. libr. 1. de tractatu. §.8 gloss.7. num.5. & sequentibus. Sic & mandatum inualidum, quod nulli parat præiudiciū, non est punibile, casus est singul. & ibi Bald. in.leg. vltim. ff. quod falso tuto. auth. Hyppoli. Marsil. in.l. 1.§. præterea nu 16. ff. ad.l. Corn. de Sicar. cum pluribus similibus ibi ab eodem congestis, & per Barr. & doct. in.l.4.§. condemnatum. ff. de re iudi. (In con-
2 trarium facit quòd actus factus contra prohibitionē legis, licèt sit nullus quoad commodum eorum, qui ita contrahunt, valet tamē quod ad eorum incōmodum & poenam, vt in.c. li religiosus in prin. de elect. lib.6. tradit Bart. in.l. non dubium num.16. C. de legi. plura ad comprobationem congerit Tiraq. lib. 1. de retractu. §.26. gloss.2. num.8. & seq. (Crederem in
3 hac quæst. esse distinguēdum, aut enim primum matrimonium fuit validum, & secundū nullum, & tunc poenam non euitet secundas contrahens nuptias, aut verò primum fuit inualidum, & nullum, secundum aut ē licitum, & tūc nō punietur, quia legitimē factum poenam non meretur. l. Grachus. C. de adul. ita consuluit Bal. cons.118. verba matrimonij lib.1. n. 2. Marsil. in.l.1.§. præterea numero 24 ff. ad.l. Corn. de fals.

GLOS. II.

b *Por sentencia de la Yglesia.*) Aliud iure communi esse dicendum asseruit Bald. in cons. 118. lib. 1. numer. 2. quod per legem nostram corrigitur.

GLOS.

GLOSS. III.

Aleuosi pœna iure Regio, gloss. 3.

c *En la pena de aleue.*) Aleuosi pœna regulariter est mortis ignominiosæ, nempe, laquei & distractionis, & insuper confiscationis dimidiæ partis bonorum. l. 10. titul. 23. infr. lib. 8. sed pœna hæc corrigitur per. l. 8. tit. 20. infra eodem lib. 8. vbi dicam.

LEY. VII.

¶ *Que los que se casan dos vezes assi mesmo incurran en pena de galeras.*

¶ *Emperador don Carlos, y doña Iuana en Valladolid año de. 1548. peticion. 25. vide l. 8. tit. 20. lib. 8. infra.*

¶ Porque muchos malos hõbres se atreuen a casar dos vezes, y siendo el delito tan graue, se frequenta mucho, [a] por no ser la pena condigna. Porende mandamos, que las nuestras justicias tengan especial cuydado de la punicion, y castigo, de los que parecieren culpados, y les impongan, y executen en ellos las penas establecidas por derecho, y leyes destos Reynos. [b] Y declaramos, que la pena de destierro de cinco años a alguna Isla de q̃ habla la ley de la partida, [c] sea, y se entienda para las nuestras galeras, y que por esto no se entienda diminuirse la mas pena [d] que segun derecho, y leyes destos nuestros Reynos se les deuiere dar, atenta la calidad del delito.

GLOSS. I.

1 *Exemplo opus est multis crassantibus?*
2 *Pœna an augeatur propter frequentiam delicti?*
3 *Consuetudo etiam iniqua excusat à pœna?*
4 *Causa qualibet etiam injusta excusat à dolo, & pœna ordinaria.*

a *Se frequenta mucho.*) Supplicia exacerbantur, quoties nimium multis personis crassantibus, opus est exemplo, vt hic & in. l. aut facta. §. fi. ff. de pœn. l. 1. §. puniuntur. ff. de abigeis. l. 3. in fi. C. de episcopo, audi.
2 (Præterea consuetudo non excusat à pœna in his quæ ex se mala sunt, ex sententia Innocent. in capit. sanê de offi. ordi. cui assentitur Bald. in. l. de quibus numero. 22. ff. de legi. Panor. consi. 22. prope finem Marsil. in. l. 1. in princ. nu. 87. 88. & 89. ff. ad. l. Corn. de Sicar. pro quibus facit text. in cap. vltim. de consue. & cap. non satis & cap. cum in ecclesiæ & cap. ea que & ibi gloss. extra de simo. & capit. inter dilectos iuncta gloss. in verbo authoritas de excessi. præla. cũ alijs à Tiraquell. congestis in libr. de pœnis temperã-
3 dis causa. 42. numero. 12. & sequent. (Cæterum consuetudo improba in foro iudiciario quandoque excusat à pœna ordinaria, licet præseferat speciem delicti, glo. est notab. in capit. cum venerabilis in verbo, migrasse, extra de consuetu. quam ibi sequuntur Cardi. Ancatr. Anto. & Ponormi. & Oldral. cons. 9. Roma. consil. 466. Anto. Floren. in. 2. part. 3. partis tit. 3. capit. 1. versi. secundum genus pœnarum cum concordan. à Tiraquell. traditis. d. causa. 42. nu. 1. &
4 sequentibus. (Nec id mirum quidem, cum quælibet causa etiam iniusta excuset à dolo, pœnaquê proinde ordinaria, vt in. leg. igitur versic. & generaliter, ff. de libe. cau. l. de ætate. §. qui iusto. ff. de interrog. acti. l. inter omnes. §. rectê. ff. de fur. cum pluribus concordantijs & similibus à Tiraquell. congestis de pœnis temperandis causa. 43. per totum.

GLOSS. II.

b *Destos Reynos.*) De quo diximus supra eodem. l. 5. glo. 3. num. 2. & 3.

GLOSS. III.

c *Ley de la partida.*) l. 16. & vltim. tit. 17. part. 7. dixi supra eod. l. 5. glo. 3. n. 2. & 3.

GLOSS. IIII.

1 *Pœna antiqua an tollatur per nouã? remissiuê.*

d *La mas pena.*) Quando pœna antiqua tollatur per nouiorem, vide quæ dixi in dialogo relatoris. 3. part. c. 34. n. 1. & sequent.

LEY. VIII.

¶ *Quel hijo casado, y velado es auido por emancipado.*

Don Fernando, y Doña Iuana en las leyes de Toro del año de. 1505. ley. 47.

¶ El hijo, o hija casado, y velado [a] sea auido por emancipado, [b] en todas las cosas para siempre. [c]

GLOSS. I.

1 *Filia iure communi est in potestate patris, nõ viri, idem in filio.*

2 *Filius etiamsi sit senex vel miles non exit à patris potestate.*
3 *Filius vel filia per matrimonium exeunt iure Regio & Gallico à patria potestate, & quomodo id intelligatur? num. seq.*
4 *Sponsalia de presenti faciant verum & legitimum matrimonium.*
Copulatiua vtrumque exigit esse verũ ibid.
Filius exit à patria potestate per contractum matrimonij, sequutis solemnitatibus, nuptialibus, non aliàs iure nostro Regio, ibidem.

Casado y velado.) Hæc lex corrigit ius commune Romanorum, quo filia est in potestate patris, non viri. l. 1. in fi. & l. si q. ff. de lib. exhib. l. 2. §. quod si in patris & l. quoties ff. solu. matri. l. 3. & l. nec inter & l. si vt proponis, C. de nup. l. si vxor vbi gloss. Cy. Albe. Bal. & Sali. C. de condi. infer. l. filiæ licet. C. de colla. cum concordan. à Tiraq. congestis de legibus cõnubialibus. l. 1. n. 1. Quin & filius per matrimoniũ non liberatur à patria potestate. l. inter. §. filiusfam. & l. marito, §. cæterum & leg. Filiusfami. ff. de adulte. l. 8. tit. 17. part. 4. filia autem in duobus est in potestate mariti, scilicet, in concubitu, seu carnis debito, & in operis, glo. in d. l. si vxor. C. de condi. infer. & in §. 1. & ibi Ange. de Aret. Insti. ad Tertulli. per tex. in l. sicut ff. de ope. liber. Bar. in l. 1. §. 1. ff. de iniur. Ant. à Part. cons. 133. vbi differit, quæ operæ sint istæ, quas vxor tenetur præstare marito, cum concordan. ab eodem Tiraq. traditis. l. 1. connubiali numero. 2.
2 (Quinimo etiam si filius sit senex, non exit à patria potestate gloss. sing. in l. vlti. §. pupillus vbi id no. ac docto. ff. de verbo. obliga. atque etiam si miles sit vel doctor vt in l. si maritus C. de patria potesta. & in l. 1. & 2. C. de bon. quæ lib. vbi docto. omnes. (Et licèt
3 hæc procedant iure communi, iure nostro Regio filius vel filia per contractum matrimonij eximitur à paterna potestate, & efficitur sui iuris, vt in l. nostra statuitur, & idem esse iuxta consuetudines Fŕáciæ refert Nico. Boeri. in consue. Bituricen. tit. 1. § 4 col. 2. & tit. de consuetu. matrimo. § 2. colum. 5. & Tiraq. d. l. 1. connubiali num 3. & sequen. Couarru. de spon.
4 2. par. cap. 7. §. 1. nu. 13. (Differunt tamen prædictæ consuetudines a legibus nostris, nam illæ sponsalia de præsenti tantum exigunt, vt poteque verum matrimonium efficiant. l. nuptias ff. de reg. iur. l. sancimus. C. de nupt. cap. pen. de sponsal. capit. 1. de spon. duo. ex quo plures effectus infert Anto. Gomez in l. 47. Tauri nu. 2. Nostræ vero leges non solum sponsalia, verũm etiam solemnitates & velationes ecclesiæ exigũt, vt filius vel filia sui iuris efficiatur, quia vtrumque copulatiuè exigit lex ista, sed ad veritatẽ copulatiuè requiritur implementum vtriusque. l. si hæredi plures. ff. de cond. institu. l. si is qui ducenta. § verum. ff. de reb. dub. §. si plures insti. de hære. insti. quod probat Anto. Gomez ibidem alijs rationibus post cæteros interpretes, quorum sententia communis est in praxi recepta.

GLOSS. II.

1 *Patria potestas quid?*
Filij naturales non sunt in potestate paterna, ibidem.
2 *Patria potestas quo iure sit inducta?*
Patria potestatis effectus remissiuè, ibid.
3 *Patria potestas quare dicatur inæstimabilis?*
Inæstimabilia quæ sint? remissiuè, ibidem.
4 *Filius quibus ex causis liberetur à patria potestate?*
Emancipatio quomodo fiat? ibid.
5 *Filius vel filia coniugati, & benedictionibus nuptialibus præcedentibus, an sit verè emancipatus?*
Aliud est esse talem, aliud haberi pro tali, ibidem.
Ciuem esse aliud est, aliud verò haberi pro ciue, ibidem.
6 *Idem est, in his quæ iuris sunt, quem esse talẽ, vel haberi pro tali.*
Emancipatio est iuris, ibidem.
Emancipatum esse idem, est haberi pro emancipato, ibidem.
Fictio inductiua nõ cadit super his quæ sunt iuris, vt ibidem probamus.
Iuris quæ sunt, à lege inducuntur secundum veritatem, non secundum fictionem, ibidem.

b *Sea auido por emancipado.*) Patria potestas est ius quod habet pater in liberos suos ex iustis nuptijs procreatos. §. 1 insti. de pat. pot. leg. 3. ff. de his qui sunt sui vel alie. in. leg. 1. & 2. tit. 17. part. 4. filij autẽ spurij, vel naturales tantum, vel non legitimè nati, nõ sunt sub potestate patris. l. lex naturę ff. de statu homini. d. leg 2. tit. 17. part. 7. hoc ius patriæ potestatis matri non conceditur, vt ex præcitatis legibus
2 expenditur. (Iureque ciuili Romanorum hæc patria potestas inducta est & moribus recepta secundum Bar. & omnes in leg. item in potestate. ff. de his qui sunt sui vel alie. in. cum concordan. a Pinelo traditis in 2. parte de rub. C. de bon. mater. vbi numer. 4. & sequen. varios effectus patriæ potestatis congessit
3 post gloss. & docto. in prin. insti. de patr. pot. (Sed quare patria potestas sit inæstimabilis, vt inquit Iurisconsultus in l. filius fami. §. secundum vulgarem ff. de lega. 1. traditur optimè per Pinelum in l. 1. in prin. n. 3. & seq. C. de bon. mater. vbi alia refert quę
4 inæstimabilia dicuntur. (Ab hac potestate paterna eximitur quis multis modis, vel emancipatione, quę fit iuxta formam traditam in titulo. C. de emancipa. libero. & in l. 14 & 15. tit. 18. par. 4. vel quia filius adeptus est alteram ex duodecim dignitatibus in l. 7. vsque ad l. 15. tit. 18. par. 4. & insti. qui mod. ius patrię pot. solui, & ex alijs causis ibi contentis. Alium modum addit lex nostra, nempe per contractũ matrimonij cũ velationibus & Ecclesię solẽnitatibus celebratis. Differunt tamẽ quod effectus huiusmodi emãcipationes, vt dicam. infra eo l. seq. glo. (Huius legis
5 interpretes solent in dubium reuocare, an huiusmodi emancipatio sit vera vel ficta, & videtur esse fictam

cũ, quia lex nostra nũ vocat filium, qui matrimonium contraxit, emancipatũ, sed quod habeatur pro emancipato. Aliud autẽ est quem esse tẽlẽ, aliud haberi pro tali l. si maritus, §. legis Iuliæ, ff. de adul. aliud esse patrem, aliud haberi pro patre. l. rei indicatæ ff. solu. matri. aliud est remissio, aliud est vice remissionis haberi, l. prætor, §. 1. ff. de no. ope. nun. aliud est merx, aliud haberi loco mercis, l. mercis, ff. de verbo. signi. aliud esse ciuem, aliud haberi pro ciue, Alberic. in l. seruos autẽ in fi. ff. de lega. 3. Bar. Ang. & Alexan. ad Bart. in d. l. si maritus, §. legis Iuliæ, ff. de adulte. & sic mediante fictione habetur pro ciue, vt probat Boeri. decis. 260. nu. 33. versi. ideo talis vbi plures citat concordantes. (Sed veritas est in oppositum,
6 imo quod filius coniugatus cum solemnitatibus, & benedictionibus Ecclesiæ, sit verè emancipatus, nam in his quę sunt iuris, prout est emancipatio, idẽ est esse talem, vel haberi pro tali, vt in hac specie loquens attestatur Bar. in d. l. si maritus, §. legis Iuliæ, n. 1. ff. ad l. Iul. de adul. Item quia fictio inductiua nõ cadit super his quæ sunt iuris, quia hæc inducit lex secundũ veritatem, & non per fictionem secundum Bar. cui cæteri adstipulantur in rep. l. si is qui pro emptore n. 29. & 30. ff. de vsucap. quod verũ est, quidquid in d. l. 47. Tau. inuoluet Did. Castel. in glos. 2. vbi Anto. Gom. n. 3. nostræ adhæret opinioni.

GLOSS. III.

1 Filius coniugatus efficitur sui iuris quoad omnes effectus sibi vtiles, vel præiudiciales.
Nepos non est in potestate aui iure Regio, sed patris, ibidem.
Nepos hodie est in potestate aui, si filius cũ aliqua desponsatus, ex ea habuit filium, ibidem.
2 Filius coniugatus mortua vxore non reincidit in potestate patris sui.
Liberatus semel a patria potestate in eam minimè reincidet, ibidem.
Cessante causa ob quam quis liberatus fuit à patria potestate, nõ reincidit in eam, ibidem.

c *En todas las cosas para siempre.* Nota filium coniugatũ effici sui iuris quoad omnes effectus vtiles, vel præiudiciales ipsi filio, vt resoluit Anto. Gom. nu. 3. in d. l. 47. Tau. vbi ex hoc plura infert, & inter alia vnum nempe, nepotem nõ esse in potestate aui, sed patris, nisi sit natus ex filio desponsato per verba de præsenti nondum sũptis nuptialibus benedictionibus: nam hac in specie talis nepos erit etiam hodie in potestate aui, vt attestatur Ant. Gom. in d. l. 47. in fin.
2 (Secundo nota, quod filius cõiugatus etiam mortua vxore non reincidit in potestatem patris, quod denotãt ea verba (para siempre.) Ex eisque id expendunt DD. in d. l. 47. Tauri. Confirmatur ex eo quod semel liberatus a patria potestate in eam non reincidit, l. qui liberatus, ff. de adop. quod procedit etiam cessante causa, ob quam liberatus fuit glo. in auth. constitutio quæ de digni. in verbo generaliter coll. 6. & in l. fi. vbi etiam Ioan. de Plat. C. de Consuli. & patri. lib. 12. & ita decidunt Castellus in d. l. 47. Tau. in gl. vlt. & Gomez Arias in l. 45. Tau. num. 34. & 49. & fuit opinio Guiller. de Cun. in l. si maritus. C. de inoffi. testam. quod latè disserit Tiraquell. de legib. connubi. glos. 1. quæst. 4. dicam infra hoc libro, tit. 11. de emptio. & retractu. l. 7. glo. 1. num. 38.

LEY IX.

¶ *Que el hijo ó hija casandose, y velandose, ayã el vsufructo de los bienes aduenticios.*

¶ *Don Fernando y doña Iuana, l. 48. de Toro, año de 1505.*

¶ Mandamos, que de aqui adelante el hijo ò hija, casandose, y velandose, ayan para si el vsufruto [a] de todos sus bienes aduenticios, puesto que sea viuo su padre, [b] el qual sea obligado a se lo restituyr, sin le quedar parte alguna [c] del vsufruto dellos.

GLOSS. I.

1 Bona aduentitia, & materna iure antiquo patri quærebãtur in totum.
2 Bona aduentitia, & materna hodie patri legitime quærũtur quoad vsumfructum, etiam si pater ad secundas transeat nuptias, & etiam si filius longe à patre degat, idem in patre arrogatore, atque idem si filius sit senex.
3 Vsufructu filio relicto, eius commoditas patri quæritur.
4 Patri quæritur vsusfructus aduentitiorũ etiã si filium haberi ignoret.
Lucrum à lege delatum ignoranti quæritur, & sine cognitione transmittitur, nisi sit hæreditas, ibidem.
5 Patri quæritur vsusfructus, seu commoditas bonorum maioratus.
7 Vsusfructus aduentitiorũ durat patri post mortem filij, etiam si filius relinquat alium filiũ, qui ei succedat.
Idẽ si ex filia mortua habeat nepotem, ibidem.
Casus a quo incipere non posset, si eueniat, non facit cessare actum consumatum, ibidem.
Actus consumati effectus remissiuè, ibid.
8 Patri an maneat vsusfructus aduentitiorum si simul cũ vxore sua filio successit? & an iure Regio vterq. gaudeat vsufructu?
Quæsita constante matrimonio communicantur iure nostro Regio, & iure Lusitano inter coniuges, ibidem.

6 *Pater amittit commoditatem vsusfructus qui consistebat in persona filij, mortuo filio.*

Pater amittit commoditatem bonorum maioratus mortuo filio, ibidem.

Bonorum aduentitiorum filij vsusfructus quæritur patri, & filio proprietas, ampliatur pluribus modis remissiue in fine.

2 El *vsufruto*, Iure antiquo ex receptissima Doctorum sententia bona aduentitia acquirebantur patri quo ad vsumfructum, & proprietatem, vt colligitur ex §.1.insti per quas perso.nob.acq. & ex l.cum oportet, C.de bon.quę libe.quam multis iuribus probat Pinel.in l.1.1.par.C.de bon.mater.n.9. & pluribus sequen.idem est in bonis maternis attestatur idem Pinel.communem esse ibidem nu.19.& pluribus sequentibus, vbi ipse tenet contrarium. (Iure autem nouo, bona materna, & aduentitia quæruntur patri quoad vsumfructum, & filio quoad proprietatem, d.l.1.C.de bon.mater. & l.cum oportet. C.de bon. quæ lib.l.5.tit.17.p.4 quam conclusionē extēde pluribus modis, Primo, etiamsi pater transeat ad secundas nuptias, vt in l.vlt.C.de bon.mater.adde quæ dixi supra ca.l.3.gl.2.n.16.quod hoc casu teneatur præstare cautionem. Extende 2.etiamsi filius longè a patre degat: distantia enim locorum non tollit ius patrię potestatis, l.Pamponius in princi. ff. de procura. l.cum filius ff.si cer.pet.l.si longius, §.filius, ff.de iudi. l.si pater, C.de inst.& substitutu.sub cond.fact.l.fin. ff.de condi.insti.Pine.in d.l.1.C.de bon.mat.1.par. num.34.vbi etiam alijs modis ampliat conclusionē nostram, nempe, in patre arrogatore, vt in pri.instit. de acq.per arroga.Alb.in d.l.cum oportet, & Bar.in l.cum filio, n.10.ff.de lega.1.Item, & 4.extende etiā si sit filius senex, durat enim semper ius patriæ potestatis, secundum glo.receptam in l.si.§.Pupillus, ff. de verb.oblig.quam ibi extollunt, Ang. & Imol. & Bauerius in prin.insti.qui.non est permi.fac.testam. 3 num.19. (Quinto ampliatur etiam in vsufructu relicto filio, quia commoditas eius quæritur patri, & post eius mortem filius gaudebit vsufructu, & non antea, vt in l.vlt.ff.de vsur.quem ad hoc notant vnicum reputantes, Cin.Alber.Bal.Ange.Sali.& Paul. Castren.& Ang.Are.in §.finitur 1.col.instit.de vsufru.Ant.Gom.cum tex.optime explicans in d.l.48. 4 Taur.numer.2.quem omnio vide. (Sexto extende vt procedat conclusio in patre qui ignorabat se habere filium, vel eum mortuum esse credebat, l.vxorem, ff.de manu.testa.ibi, in potestate ignorantis, commodum etenim, vel lucrum a lege delatum, absentibus, & ignorantibus acquiritur, l.2.vbi DD.notant, C.de pact.cum concor.per Aimo.traditis in rub.ff.de leg. 1 numer.77.& sine agnitione transmittitur, vt resoluit Alex.in l.si vir.ff.ad l.Falcid.Socin.consil.116. num.19.lib.1.Iason.latè in l.si arrogator, num.15.ff. de adop. Cassan.in consue.Burg.rub.4.§.14.ad fin. fol.179.col.4.Rod.Xua.in rep.l.quoniam in prioribus limi.10.num.4.prope finem. C.de inoffi.testamen.Affli.decisi.314.sed hoc fallit in hæreditate, vt rectè aduerett Pinel.in d.l.1.C.de bon.mater.1.par. 5 num.36. (Septimo ampliatur regula, vt procedat in bonis maioratus, seu primogenij, obuenientibus filio ex linea materna, vel aliàs, nam in eis pater habebit vsumfructum, seu commoditatem, & legitimā administrationem, sicut in alijs bonis aduentitijs, quanuis conditor maioratus habuerit a Rege licentiam condendi: vt rectè resoluit Rode.Xuarez, in q. maioratus, & Ant.Gomez.in d.l.48.Tauri.ex qua lex nostra sumpta fuit, num.3.& 4.& Gregor.Lup. in l.7.glos.pen.titul.17.part.4.ad quam lgem, & 6 ad l.cum multa.C.de bon.quæ liber.respondebo in gloss.sequen.nu.10. (Octauo extende, vt duret patri vsusfructus bonorum aduentitiorum etiam mortuo filio.l.fin.versic.pen.C.ad Tertul.l.sancimus in fin.C.com.de successio.l.3.C.de bon.quæ libe.l.fin. §.filijs autem, eo.titul.glossa.& DD.in l.3.C.de vsufru.l.1.C.de bon.mater.& hęc est omnium communis sententia teste Pinelo in d.l.1.1.par.num.39.& Ant.Gomez in d.l.48.nu.5.vbi pluribus eam sententiam confirmat similibus, & rursus in l.6.Taur.num. 7 11.& seq. (Ex quo plura vtilia inferuntur, quoad Regna.& Prouincias in quibus viget ius commune Romanorū, iuraque patrię potestatis non extinguntur, etiam si coniugati sint liberi, nempe, quod mortuo filio, licet ei filius succedat in bonis aduentitijs, non tamen succedet in vsufructu, qui remanet apud patrem, etiamsi mortuus sit filius, l.fin.in fi.C.commu.de successio.& ibi expendunt glo.& DD.text. in authen.de hære.ab intest.veni.§.1.colla.9. Anto. Gomez in d.l.6.Tauri, num.12.versi.4.infero. apud nos vero, & Lusitanos contrarium est verum, cum per contractum matrimonij filius sit a patria potestate liberatus, vt hic, & in l.præcedenti, & in lib.4 ordinationum Lusitaniæ, tit.78.vt refert Pinel.in d.l. 1.1.par.num.40.versi.sed vbi filius. C.de bon.mater. Sed quandoque pater amittet vsumfructum stāte etiam iure communi, nempe, vbi nepos recideret in potestatem patris sui, vt si Titius possideat bona aduentitia filiæ suæ nuptæ cum Petro, & filia moriatur relicto filio ex Petro, amittet siquidem hoc casu Titius vsumfructum, & quæretur Petro in cuius potestate recidit, vt probat Maria.Soci.Iunior, consi. 124.num.4.& 5.lib 2.cuius opinionis fuerunt antea Paul.& Cor.in l.vlt.C.ad Tertul.per tex.in l. 3.§.si.secundum vnam lecturam, C.de bon.quæ lib. idem voluit Ioan.Bernar.de Luc.in addi.ad Ioann. Lup.in repeti.rub.de dona.int.vir.§.42.in vltim.additio, verum limitationem istam non immerito improbat subtilis Pinelus in d.l.1.C.de bon.mater.(licēt Maria.Socin.non alleget) num.40.refragatur siquidem l.fin.C.ad Tertulli.& l.sancimus, C.com.de succes.& rationi earum quæ etiam in specię nostra militat, & est contra verba legis 1.C.de bon.mater. dicentis, vt in diē vitæ patris vsusfructus ei maneat, nec effectus acquisitionis consumatæ cessat, quamuis eueniat casus a quo incipere non posset, l.fin.ff. vnde libe.Bar.in l.pluribus.§ etsi placeat ad fin.ff.de verbo.obliga.melius in l.Titia.§.Imperator, num. 30.versic.in contrarium., ff. de lega.2.l.si gaudentius, C.de contra.emp.Ripa, in c.inter cæteras, nu. 15.de rescrip.cum concordan.a Tiraq.congestis in lib.causa cessante limi.12.num.15.& seq.vbi plura 8 de effectu actus consumati congerit. (Infertur etiā quod licet in successione filij abintestato defuncti pariter

ctur admittantur pater, & mater, vt in auth. de fun-
cto C. ad Tertull, patri tamen remanebit integer vsus fructus, vt in l. fi. §. fin vero defuncta. C. ad Tertull. quod procedere iure nostro Regio asseuerat Anton. Gom. in d. l. 6. Tauri n. 12. sed contrarium attestatur Pinelus, in d. l. 1. 1. p. n. 39. vers. infertur etiam, C. de bon. mater. quia iure nostro Regio, & iure Lusitano bona acquisita constante matrimonio communicantur inter coniuges, l. 1. 2. 4. & 5. tit. 9. infra hoc libro, vbi fructus æqualiter inter eos diuiduntur, licet proprietas ad alterum pertineat, verum hoc vtile erit in Hispania, & Lusitania, quoties ex pacto in contractu dotali apposito receditur ab hac consuetudine, manet siquidem hoc casu sub dispositione iuris communis, vt probat ipse Pinelus cuius sententia vera
9 est. (Pater tamen amittet cõmoditatem vsusfructus, qui consistebat in persona filij, mortuo filio, vt in bonis maioratus, vel in quibus filius habebat vsumfructum authore Bal in l. cum oportet ad fi. principij C. de bon. quæ lib. vers. & si diceres, Paul. in l. fi. ad fi. per illum tex. C. de vsufr. quibus accedunt Fer. Arias in l. 46. Tau. n. 5. ad fi. & Anto. Gom. in l. 48. Tau. nu. 4. in fi. & Ari. Pinel. in d. l. 1. 1. p. nu. 41. alijs pluribus modis ampliat conclusionem nostram Ari. Pine. in d. l. 1. 1. & 2. p. C. de bon. mater. ad quem lectorem relego.

Actus qui fit cum alterius licentia a quo prouenire dicatur, ibidem.

11 *Donatio a Rege facta, an eiusdem sit effectus cuius est donatio ab Imperatore facta?*

12 *Vsusfructus an quaratur patri ex bonis à clerico quæsitis ex beneficio?*

13 *Vsusfructus an quaratur patri, si ab ipso remittatur, vel ab eo promissio fiat? ibidem.*

Remissio, seu renuntiatio quare valeat, si à patre fiat, & donatio non? ibidem.

14 *Vsusfructus non quaritur patri, si mater vel alius filio relinquat, ea conditione, ne patri quaratur.*

Mater an posset in legitima filij onus apponere, ne vsusfructus patri quaratur, ibidem.

Auth. vt matri, & auia versicul. 1. intelligitur, ibidem.

15 *Vsusfructus bonorum illicitè à filio quæsitorũ non quaritur patri.*

16 *Vsusfructus hæreditatis quam filius adiuit, recusante patre, patri non quaritur.*

Vsusfructus quibus casibus patri nõ quaretur? remissiuè, ibidem.

GLOS. II.

1 *Vsusfructus patri non quæritur bonorum aduẽtitiorum filij coniugati.*

2 *Vsumfructum aduentitiorum an amittat pater, si ingrediatur religionem?*

Vsumfructum non amittit pater, si filius ingrediatur religionẽ, vel fiat clericus, ibidem.

3 *Vsusfructus bonorum à Rege donatorum filio vel filia an patri quaratur?*

Donata filio famil. à Rege contemplatione patris an patri quarantur, saltem quoad vsumfructum? ibid.

4 *Donata à Rege titulo maioratus ipsi donatario, & eius successoribus, an quarantur patri quo ad vsumfructum?*

5 *Donata simpliciter à Rege an quarantur patri quo ad vsumfructum, & quid in successoribus?*

Mutatione personæ mutatur quoque priuilegium, ibidem.

6 *Vsusfructus an competat patri in commenda Indorum filio facta?*

7 *Cõmenda Indorum si fiat filio contemplatione patris, an eius vsusfructus competat patri?*

Comendatarij Indorum ad plura onera sunt astricti, ibidem.

8 *Feudi vsusfructus an patri quaratur?*

9 *Cõmenda Indorum an vt profectitia reputari possit?*

10 *Lex cum multa, C. de bon. quæ lib. explicatur nu. 10. & sequent.*

b *Aunque sea viuo su padre*, Nota casum vnum in quo patri non quæritur vsusfructus bonorum aduentitiorum filij, nempe, si filius vel filia contrahat matrimonium in facie ecclesiæ, & subsequutis solemnitatibus
2 nuptialibus, nam eo ipso vsusfructus cum proprietate consolidatur, vt in hac lege dicitur. (Alius casus est, quando pater ingreditur religionem, amittit siquidem vsumfructum bonorum aduentitiorũ filij, & totus vsusfructus redditad proprietatem, quando quidem per ingressum religionis amittit pater legitimam administrationem, cuius ratione ei competit vsusfructus, hæc fuit opinio Marti. Sillani. Doctoris antiqui quem refer. Cyn. in auth. ingressi. C. de Sacros. Eccles. vbi etiam Salic. tenet eãdem opinionem num. 10. ad fin. & iterum in auth. idem est, C. de bon. quæ libe. vbi attestatur, hanc esse communem opinionem, eãdem sequitur Iasso. in d. auth. ingressi. numer 48. & Riminal. in §. 1. num. 128. insti. per quas perso. nob. acq. & Couarru. in cap. 2. num. 8. de testam. vbi hanc etiam testatur communem, & addit nouum fundamentum, eandem tenet Hypol. sing. 668. & Greg. Lupi. in l. 5. titul. 17. par. 4. in glos. magna prope medium. Verior tamen, & receptior est opinio contraria, imo quod vsusfructus non amittatur, sed maneat apud monasterium donec pater vixerit ex sententia glos. in d. authen. ingressi, quam sequuntur, & communem attestatur plures ab Ario. Pinelo relati, in d. l. 1. C. de bon. mater. 1. part. numer. 49. 50. & 51. eique adhæret Anton. Gomez, in d. l. 48. Tauri num. 8. omnesquè asserunt procedere nõ solum in quolibet vsufructuario, verumetiam in patre, quemadmodum, nec vsumfructum amittet, cum filius efficitur clericus vel monachus, vt idem Pinel. probat in d. l. 1. 1. part. num. 43. & 45. & sequenti. C. de bon. mater. & Ant. Gomez, in d. l. 48. Taur. num. 7. Deci. in cap. in præsen-

præsentia n. 62. & 64. de proba. Ioã. Lup. in rep. rub.
3 de dona. §. 42. ad fi. (Alius & secundus casus in quo patri non quæritur vsufructus est, in bonis a Principe ipsi filio vel filiæ donatis, quæ pleno iure competunt filio tãquam castrensia, l. cum multa. C. de bon. quæ libe. & ex eo tex. id expendunt omnes interpretes, l. 7. ti. 17. par. 4. quod procedit etiam si cõtemplatione patris donatio fiat, adhuc enim res donatæ pleno iure acquirentur filio, ita eum tex. intelligit Are. in l. sed si plures. §. in arrogeto, 2. col. ff. de vulga. Anto Gom. in l. 48. Tau. n. 4. qui tripliciter eum tex. expendit, primo quia tex. præcedens in l. cum oportet, C. de bon. quæ lib. tractat de bonis profectitijs, & aduentitijs, vt profectitia patri insolidũ quærantur, aduentitia vero quoad vsumfructum dumtaxat, & filio quoad proprietatem, lege vero cũ multa, quę posterior est, statuitur quod donata a Rege non quærũtur patri quo ad vsumfructum, sed filio vel filiæ cõpetunt pleno iure, loquitur ergo tex. in vtroq. genere bonorũ tam in profectitijs quã in aduentitijs, vt si a Principe donata fuerint, pleno iure filio quærãtur, quod præseferunt verba tex. dum sic ait, nemini eas acquirat, nec earũ vsumfructum pater, vel auus, vel proauus sibi vendicet, alias appensiones eiusdem legis vide per eum ibidem. (Ex quo plura expẽdi possunt, primũ quod si Princeps donet alicui castrum, seu villam, aut Comitatũ aliquem, vel Ducatũ, ita vt ipse & eius successores ea bona possideant iure maioratus, nec eis liceat ea alienare (prout a Rege Enrico immodicas donationes huiusmodi hoc in regno factas esse cernimus) sed semper maneãt in familia, seu genere suo, non habebit pater huius donatarij vsumfructũ eorum bonorũ per dictã l. cũ multa C. de bon. quæ liber. & d. l. 7. in ti. ti. 17. p. 4. & non solum hoc in donatario procedit, verũ etiã in eius successoribus, & descendentibus, ad quos bona huiusmodi maioriæ peruenerint, vt parentes eorũ non gaudeãt vsufructu, vel commoditate eorũ. Nã & hi successores donatarij quoque dicuntur, iuxta tex. in l. quoties. C. de dona. quæ sub modo, & in l. 7. tit. 4. p. 5. & ius eis quæsitum est ab ipso Rege proueniens, quod eo respectu quasi castrense dicitur: quare nimirũ si pater in his bonis non habeat vsumfructũ iuxta d. l. cũ multa, & d. l. par.
4
5 (Vbi autẽ Rex donasset castrũ, seu villã nõ iure maioriæ, sed quod illã habeat donatarius liberè sibi, & successoribus suis, eãq. possit vendere, & donare, & de ea ad libitũ disponere, tũc siquidẽ licèt quoad primũ donatariũ sint bona quasi castrensia, ac proinde pater eius in eis non possit habere vsumfructũ, vt in d. l. cũ multa, & d. l. par. non sic erit in successoribus eius, reputabũtur siquidẽ bona aduẽtitia quoad eos, in quibus pater eorũ habebit vsumfructũ, vt in l. fi. C. de inoffi. testa. vbi castrense peculiũ dicitur quoad eũ dumtaxat, qui id acquisiuit, nõ quoad eius successores, quorũ respectu castrẽsia esse desierunt vt in l. Paulus aliàs per procuratorẽ, ff. de acq. hæred. vbi DD. notant, quod mutatione personæ mutatur quoq. priuilegium, in casu autẽ numeri præcedẽtis nõ mutatur persona donatarij: quia omnes successores donatarij, quodãmodo dicuntur, cũ ab ipso Rege sint vocati, vt diximus: ita resoluũt, Rodder. Xuar. in q. maioratus, num. 17. 18. & pluribus sequentibus. Anton. Gomez in d. l. 48. Taur. nu.
6 4. & Greg. Lup. in l. 7. glo. pen. titul. 17. part. 4. (Infertur etiã quod si Rex noster, vel Indiarũ Proconsules, & Proreges, seu gubernatores, commendam aliquã Indorũ filio familias fecerint cũ tributis ab eis debitis, non cõpetet patri vsusfructus, nec cõmoditas tributorũ, cum castrensia bona reputentur, vt in d. l. cum multa. C. de bon. quæ lib. & in d. l. 7. ti. 17. p. 4. & nõ modo hæc procedent quo ad ipsum cõmendatariũ, verũtiam quo ad eius successorẽ, quãdoquidẽ ab ipso Rege successor nominetur, vt supra resoluimus n. 4.
7 (Quinimo etiãsi ob merita, & contẽplationes patris filio cõmendẽtur, adhuc pater excludetur ab vsufructu eorũ bonorũ seu tributorũ: ex his quæ diximus supra n. 3. authoritate Ant. Gomez in d. l. 48. Tau. n. 4. & quia omnes commendatarij Indorum sunt astricti tanquã feudatarij, ad seruitium militare, & ad plurima onera, vt notissimũ est, quare iniquũ esset aliũ percipere cõmoda, & tributa, & aliũ oneribus esse astrictum, contra regulã, l. secundũ naturã. ff. de reg. iur. l. ex toto, in prin. ff. de lega. 1.
8 (Cõfirmatur hæc sententia, & erit alia illatio, quia in feudo dato per Regẽ filio familias nõ acquiritur vsusfructus patri, vt probat latè And. de Isernia. in cap. 1. in prin. n. 8. & 9. de his qui feud. dare poss. quod procedit etiã, si feudũ sit aduentitiũ, vt attestatur Bal. in c. 1. §. si duo fratres de duob. fratri. de no. benef. inuesti. n. 6. vbi Alba. n. 8. & Præposi. eã dicens cõmunẽ n. 2. post Iaco. de Belouisu, & Nicol. de Neapo. ea ratione moti, quia ideo datur feudũ vassallo, vt fructus percipiat & inde seruiat c. 1. §. vlt. in qui. casib. feud. ami. idem voluit Bal. in d. l. vxorẽ ad fi. C. de condi. inser. & in l. cum oportet, §. s. n. 28. C. de bon. quæ libe. Greg. Lupi. in l. 5. in gloss. magna ad medium titul. 17. part. 4. Doctor. in d. l. 48. Taur. At si pater, & filius insimul habitent in eadem edentes mensa, fructus feudi aduentitij erunt communes quoad victũ, prout cõmunicantur inter fratres, vt in d. c. 1. §. si duo fratres, titul. de duobus fratri. de nouo benefi. inuesti. & ibi notant Mar. Lauden. Albaro, & Præpos. illic n. 7. & hic n. 2. prope finẽ, Barb. in rub. extra de testamẽ. n. 19. quibus assentitur Rode. Xuar. in d. q. maioratus, n. 6. & Ant. Gom. in d. l. 48. Tau. n. 4. ad fin. si hoc statuitur in feudo aduentitio, multo magis procedet in Indorum commenda, quippe quæ feudi a Rege concessi locum obtinet, cum ipsa commenda à Rege fiat, tum onere seruiendi in bello, quoties opus fuerit.
9 (Prętcrea si profectitia reputaretur cõmenda Indiorum, non quæreretur patri quoad vsumfructum, sed quoad proprietatem, & vsumfructum simul l. cum oportet, C. de bonis quæ liber. l. 5. titul. 17. parti. 4. quod fieri minimè potest, inuestitura siquidem non patri fit, sed filio, cui Indi commendati fuerunt, vt ex Bald. Præposi. & cæteris supracitatis colligitur, ipse siquidem filius seruire tenebitur, cuius industria electa fuit, non pater argum. eorum quæ notantur in l. vnica, §. ne autem. C. de cadu tollen.
10 (Nec obstare poterit, quod in bonis maioratus contrarium asseruerim in glossa præcedenti, numero quinto, imo quod vsusfructus eorum patri pertineat, etsi Regia præcedat licentia ad eum faciendum, quæ loco Regiæ largitionis esse videtur: quia quoties actus fieri non potest absque alterius licentia, ab eo quia eam concessit, dicitur

tur actus prouenire, l. in ædibus. §. quod ſi filius fam.
ff. de donatio. l. profectitia, §. ſi quis certam, ff de iu-
re doti l. ſi conſentiente, & l. nepos, ff. de manu. teſta.
l, Campanus, ff. de oper. liberto. & quia omnia no-
ſtra facimus quibus authoritatem impartimur, l. 1. §.
omnia. C. de vete. iu. enucle. l. 1. §. ſupradictis. C. de
emenda. Iuſtini. Codi. l. legitima ff. de pact. procede-
re ergo videtur hac in ſpecie, l. cum multa, C. de bon.
quæ lib. Reſpondeo ſiquidem legem illam, in dona-
tione a Rege ex proprijs bonis factá, intelligi, at bo-
na maioratus non a Rege, ſed ab aſcendentibus, vel â
primo eius conditore obuenerunt, arg. tex. in l. vnũ
11 ex familia, ff. de lega. 2. (Minus oberit quod lex illa,
cum multa, in bonis tantum ab Imperatore donatis
loquatur, atquê ideo ad donata a Rege extendi non
poſsit, vt ſomniauit Barba. in repe. d. rub. extra de te
ſtem. 93. col. quoniam eius doctrina ſuſpecta eſt, &
contrarium voluit Rod. Xuar. in d. q. maioratus, nu.
25. motus pluribus rationibus, & Fer. Vaz. Mencha.
lib. 3. de ſucceſ. creatio. §. 26. nu. 5. vbi plures autho-
res refert idem tenentes, eſtq. text. expreſſus regni
12 noſtri in d. l. 7. tit. 17. p. 4. facit l. 8. tit. 1. p. 2. (Ex ſu-
perius traditis colliguntur quinque ſpecies in qui-
bus patri non quæritur vſufructus, eſt alius, & ſex-
tus caſus, nempe, vt de fructibus Sacerdoti., ſeu be-
neficij a filio familias, etiam in minoribus conſtitu-
to obtenti, non habeat pater vſumfructum. Imô hac
in ſpecie tenebitur filio reddere rationem fructuum
quos collexit actione negotiorum geſtorum, ſecun-
dum Bar. in l. litis. §. vlt. ff. de nego. geſt cui accedit
Barba. in rubri. de pecul. cleri. & in cap. quia nos a co
lum. de teſta & ibi. Couarru. nu. 2. Ioan. Lup in rep.
rub. de dona. int. vi. & vxo. §. 42 num. 7. & 9 Roder.
Xuar. in q. maioratus a n. 31. vſque ad finem Grego.
Lup. in l. 5. glo. magna in prin. tit. 17. p. 4 qui omnes
aſſeuerant, id etiam procedere in omnibus bonis poſt
clericatum quæſitis, vndecunque proueniant: quam
uis in acquiſitis ante clericatũ non amittit pater vſũ
fructum, quem habebat, vt ex cômuni ſententia aſſe-
13 ruimus, ſupra hac eadem gloſ. n. 2. in fine. (Septimo ſi
pater expreſsim renunciet vſufructui bonorũ aduen
titiorum filij, valebit liquidê eiuſmodi renuntiatio,
vt in l. cum oportet. § ſin autem, C. de bonis quę lib.
& huiuſmodi donatio, ſeu remiſsio ſtatim valet (quã
uis aliâs donatio inter patrem, & filium traditione
ſequuta, morte confirmetur, & non antea, l. donatio-
nes quas parentes. C. de dona. int. vir. & vxo.) quod
probat tex. ſingularis in d. §. ſin autem, & ibi eũ ex-
pendunt Cin. Bart. Ang. Paul. & cęteri interpretes
Bar. & DD. in l. Frater a Fratre. ff. de conditio. indeb.
nec dici poterit donatio, cum pater de ſuo patrimo-
nio nil diminuat renũtiando lucro legali, ſed deſinat
dumtaxat acquirere: prout in ſimili ſtatuitur in do-
natione inter coniuges, quæ quamuis ſit prohibita,
permittitur tamen in renuntiatione hæreditatis con
iugi delatæ, vt alteri coniugi quæratur, vt in l. ſi ſpõ
ſus, §. ſi maritus. ff. de dona. int. vir. & vxo. facit etiã
tex. in l. qui autem, ff. quæ in frau. credito. vbi renun
tiatio hæreditatis debitori delatæ in pręiuditiũ cre
ditorum fieri poteſt Ant. Gom in l. 48. Taur. num. 9.
qui num. ſequenti ſubdit, aliud eſſe ſi pater filio per-
mittat vſufructu bonorum aduentitiorum frui: per
hoc enim non excludetur pater ab vſufructu, quo-
ties ipſe eo vti voluerit, quanquam fructus præteriti
temporis donaſſe videatur: quod aſſerit authoritate
Cin. Bart. Pauli, & Salice. in d. §. ſin autem per text.
ibid. & quoniam patientia non extenditur vltra eá
in quibus interuenit, vt in l. 1. §. Iulianus, ff. de itine.
actuque priua. Ex quo plura infert Anton. Gomez
ibidem, & in effectu priorem ſententiam tenuit Te-
llius Ferdinand. in commento, l. 17. Tau. nu. 57. & ſe-
quentibus, vbi latê diſcutit, dicam ipſe infra hoc eo-
dem libro, tit. 6. de meliorario, l. 1. gloſſa 4. numer. 18.
14 & ſequen. (Octauo ſi quis donet, vel ex teſtamen-
to relinquat filio tuo bona aliqua ſub conditione, ne
patri vſusfructus quæratur, tibi minimê acquiretur,
vt in auth. excipitur, C. de bon. quæ lib. auth. vt ma-
tri. & auiæ verſi. 1. colla 8. hoc tamen intelligitur ma-
gis communiter DD. niſi mater relinquat filio legi-
timam ſub cõditione, ne vſusfructus patri quæratur
non enim poterit, hoc grauamen imponere filio in le
gitima, iuxta l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. te-
ſta. & ſi ſit in eius commodum, vt probat tex. opti-
mus in auth. vt liceat matri, & auię. verſic. 1. cum ſic
ait, hoc enim. & extraneis relinquere poterant, vnde
nulla parentibus vtilitas naſceretur. a contrario ergo
ſenſu, cum legitimã extraneo mater relinquere non
poſsit, minimê poterit patri præiudicare in vſufru-
ctu ſibi a lege delato: hæc fuit ſentẽtia Bar in d. auth.
excipitur. C. de bon. quæ libe. cui accedunt Paul. Ca
ſtren. Fulg. & Cor. ibidem, & Alex. in l. cum ex filio
ad fi. ff. de vulga. & in l. mulier, vbi hanc receptiorẽ
dixit 1. col. ff ad Trebel. Fabia. de Giochis in repe.
auth. nouiſsima nu. 141. C. de inoffi. teſta. Segura in
repe. l. vnum ex famili. §. ſed. ſi fundum nu. 169. ff.
de lega. 2. Rod. Xua. in repe l. quoniam in prioribus
limi. 2. n. 11. Ant. Gom in l. 48. Tau. n. 11. quorum o-
pinio vera eſt, quidquid in contrarium dixerint glo.
Iaco. de Velloui. & Ange. in d. auth. vt liceat matri,
& auiæ verſi. 1. in verbo participium. & Bal. in l. filij a
matrem n. 6. C. de inoffi. teſta. & Sali. ibi n. 8. eam di-
15 cens communem, & Pau. Caſt. in fi. & Iaſ. nu. 6. (Nõ
nus caſus in quo patri non quæritur vſufructus eſt
in bonis a filio illicitê quæſitis, l. quod ſeruus, ff. de
acq. poſſe. l. quod autem ff. pro ſocio, vt ex eis expẽ-
dit Ioan. And ad Specula. in titu. de actore §. 1. ſuper
verbo aduentitium, Alex in d. l. quod ſeruus ad fine,
& Greg. Lup. in l. 5. in gloſſa magna, tit. 17. p. 4. (De
cimus caſus, quando filius adit hæreditatem ſibi de
latã, patre nolente, non enim quæritur hoc caſu pat
ri vſufructus, l. vltim. §. ſin autem patre. C. de bon.
quę libe. gloſſa in d. auth. idem eſt eo. titul. ex qui-
bus locis alios colliges caſus in quibus patri nõ quæ
ritur vſusfructus.

GLOS. III.

*1 Emancipatione filij facta retinet pater dimi-
dium vſusfructus in præmium emancipatio
nis.*

*Vſusfructus dimidiam partem non retinebit
pater, ſi filius matrimonium contraxerit,
ibidem:*

2 Filius

præsentia n.62.& 64.de proba. Ioã. Lup. in rep. rub.
3 de dona.§.42.ad fi. (Alius & secundus casus in quo patri non quæritur vsusfructus est, in bonis a Principe ipsi filio vel filiæ donatis, quæ pleno iure competunt filio tãquam castrensia, l. cum multa. C. de bon. quæ libe.& ex eo tex. id expendunt omnes interpretes, l.7. tit.17. par.4. quod procedit etiam si cõtemplatione patris donatio fiat, adhuc enim res donatæ pleno iure acquirentur filio, ita eum tex. intelligit Are. in l. sed si plures. §. in arrogato, 2. col. ff. de vulga. Anto. Gom. in l.48. Tau. n.4. qui tripliciter eum tex. expendit, primo quia tex. præcedens in l. cum oporter, C. de bon. quæ lib. tractat de bonis profectitijs, & aduentitijs, vt profectitia patri insolidũ quærantur, aduentitia vero quoad vsumfructum dumtaxat, & filio quoad proprietatem, lege vero cũ multa, quę posterior est, statuitur quod donata a Rege non quærũtur patri quo ad vsumfructum, sed filio vel filiæ cõpetunt pleno iure, loquitur ergo tex. in vtroq. genere bonorũ tam in profectitijs quã in aduētitijs, vt si a Principe donata fuerint, pleno iure filio quærãtur, quod præseferunt verba tex. dum sic ait, nemini eas acquirat, nec earũ vsumfructum pater, vel auus, vel proauus sibi vendicet, alias appensiones eiusdem le-
4 gis vide per eum ibidem. (Ex quo plura expēdi possunt, primũ, quod si Princeps donet alicui castrum, seu villam, aut Comitatũ aliquem, vel Ducatũ, ita vt ipse, & eius successores ea bona possideant iure maioratus, nec eis liceat ea alienare (prout a Rege Enrico immodicas donationes huiusmodi hoc in regno factas esse cernimus) sed semper maneãt in familia, seu genere suo, non habebit pater huius donatarij vsumfructũ eorum bonorũ per dictã l. cũ multa C. de bon. quæ liber. & d. l.7. in ti. ri.17. p.4. & non solum hoc in donatario procedit, verum etiã in eius successoribus, & descendentibus, ad quos bona huiusmodi maioriæ peruenerint, vt parentes eorũ non gaudeãt vsufructu, vel commoditate eorũ. Nã & hi successores donatarij quoque dicuntur, iuxta tex. in l. quoties. C. de dona. quæ sub modo, & in l.7. tit.4. p.5. & ius eis quæsitum est ab ipso Rege prouenients, quod eo respectu quasi castrense dicitur: quare nimirũ si pater in his bonis non habeat vsumfructũ iuxta d. l.
5 cũ multa, & d l. par. (Vbi autē Rex donasset castrũ, seu villã nõ iure maioriæ, sed quod illã habeat donatarius liberè sibi, & successoribus suis, eãq. possit vendere, & donare, & de ea ad libitũ disponere, tũc siquidē licèt quoad primũ donatariũ sint bona quasi castrensia, ac proinde pater eius in eis non possit habere vsumfructũ, vt in d. l. cũ multa, & d. l. par. non sic erit in successoribus eius, reputabũtur siquidē bona aduētitia quoad eos, in quibus pater eorũ habebit vsumfructũ, vt in l. fi. C. de inoffi. testa. vbi castrense peculiũ dicitur quoad eũ dumtaxat, qui id acquisiuit, nõ quoad eius successores, quorũ respectu castrēsia esse desierunt vt in l. Paulus alias per procuratorē. ff. de acq. hæred. vbi DD. notant, quod mutatione personæ mutatur quoq. priuilegium, in casu autē numeri præcedētis nõ mutatur persona donatarij: quia omnes successores donatarij, quodãmodo dicuntur, cũ ab ipso Rege sint vocati, vt diximus: ita resoluũt, Roder. Xuar. in q. maioratus, num. 17. 18. & pluribus sequentibus, Anton. Gomez in d. l.48. Taur. nu.

6 4.& Greg. Lup. in l.7. glo. pen. titul.17. part.4. (Infertur etiã quod si Rex noster, vel Indiarũ Proconsules, & Proreges, seu gubernatores, commendam aliquã Indorũ filio familias fecerint cũ tributis ab eis debitis, non cõpetet patri vsusfructus, nec cõmoditas tributorũ, cum castrensia bona reputentur, vt in d. l. cum multa. C. de bon. quæ lib. & in d. l.7. ti.17. p.4. & nõ modo hæc procedent quo ad ipsum cõmendatariũ, verũtiam quo ad eius successorē, quãdoquidē ab ipso Rege successor nominetur, vt supra resolui
7 mus n.4. (Quinimo etiãsi ob merita, & contēplationes patris filio cõmendētur, adhuc pater excludetur ab vsufructu eorũ bonorũ seu tributorũ: ex his quæ diximus supra n.3. authoritate Ant. Gomez in d. l.48. Tau. n.4. & quia omnes commendatarij Indorum sunt astricti tanquã feudatarij, ad seruitium militare, & ad plurima onera, vt notisimũ est, quare iniquũ esset aliũ percipere cõmoda, & tributa, & aliũ oneribus esse astrictum, contra regulã, l. secundũ na-
8 turã. ff. de reg. iur. l. ex toto, in prin. ff. de lega.1. (Cõfirmatur hæc sententia, & erit alia illatio, quia in feudo dato per Regē filio familias nõ acquiritur vsusfructus patri, vt probat latè And. de Isernia, in cap.1. in prin. n.8. & 9. de his qui feud. dare poss. quod procedit etiã, si feudũ sit aduentitiũ, vt attestatur Bal. in c.1. §. si duo fratres de duob. fratri. de no. benef. inuesti. n.6. vbi Alba. n.8. & Præposi. eã dicens cõmunē n.2. post Iaco. de Belouisu, & Nicol. de Neapo. ea ratione moti, quia ideo datur feudũ vassallo, vt fructus percipiat & inde seruiat c.1. §. vlt. in qui. casib. feud. ami. idem voluit Bal. in d. l. vxorē ad fi. C. de condi. infer. & in l. cum oportet, §.1. n.28. C. de bon. quæ libe. Greg. Lupi. in l.5. in gloss. magna ad medium titul.17. part.4. Doctor. in d. l.48. Taur. At si pater, & filius insimul habitent in eadem edentes mensa, fructus feudi aduentitij erunt communes quoad victũ, prout cõmunicantur inter fratres, vt in d. c.1. §. si duo fratres, titul. de duobus fratri. de nouo benefi. inuesti. & ibi notant Mar. Lauden. Albaro, & Præpos. illic n.7. & hic n.2. prope finē, Barb. in rub. extra de testamē. n.19. quibus assentitur Rode. Xuar. in d. q. maioratus, n.6. & Ant. Gom. in d. l.48. Tau. n.4. ad fin. si hoc statuitur in feudo aduentitio, multo magis procedet in Indorum commenda, quippe quæ feudi a Rege concessi locum obtinet, cum ipsa commenda à Rege fiat, tum onere seruiendi in bello, quoties opus
9 fuerit. (Pręterea si profectitia reputaretur cõmenda Indiorum, non quæreretur patri quoad vsumfructum, sed quoad proprietatem, & vsumfructum simul l. cum oporter, C. de bonis quæ liber. l.5. titul. 17. parti.4. quod fieri minimè potest, inuestitura siquidem non patri fit, sed filio, cui Indi commendati fuerunt, vt ex Bald. Præposi. & cæteris supracitatis colligitur, ipse siquidem filius seruire tenebitur, cuius industria electa fuit, non pater argum. eorum quæ notantur in l. vnica, §. ne autem. C. de cadu. tol-
10 len. (Nec obstare poterit, quod in bonis maioratus contrarium asseruerim in glossa præcedenti, numero quinto, imo quod vsusfructus eorum patri pertineat, etsi Regia præcedat licentia ad eum faciendum, quæ loco Regiæ largitionis esse videtur: quia quoties actus fieri non potest absquē alterius licentia, ab eo quia eam concessit, dicitur

tur actus prouenire, l. in ædibus. §. quod si filius fam. ff. de donatio. l. profectitia, §. si quis certam, ff de iure doti l. si consentiente, & l. nepos. ff. de manu. testa. l. Campanus, ff. de oper. liberto. & quia omnia nostra facimus quibus authoritatem impartimur, l. 1. §. omnia. C. de vete. iu. enucle. l. 1. §. supradictis. C. de emenda. Iustini. Codi. l. legitima ff. de pact. procedere ergo videtur hac in specie, l. cum multa, C. de bon. quæ lib. Respondeo siquidem legem illam, in donatione a Rege ex proprijs bonis facta, intelligi, at bona maioratus non a Rege, sed ab ascendentibus, vel a primo eius conditore obuenerunt, arg. tex. in l. vnũ ex familia, ff. de lega. 2. (

11 Minus oberit quod lex illa, cum multa, in bonis tantum ab Imperatore donatis loquatur, atque ideo ad donata a Rege extendi non possit, vt somniauit Barba. in repe. d. rub. extra de testem. 93. col. quoniam eius doctrina suspecta est. & contrarium voluit Rod. Xuar. in d. q. maioratus, nu. 25. motus pluribus rationibus, & Fer. Vaz. Mencha. lib. 3. de succes. creatio. §. 26. nu. 5. vbi plures authores refert idem tenentes, estq. text. expressus regni nostri in d. l. 7. tit. 17. p. 4. facit l. 8. tit. 1. p. 2. (

12 Ex superius traditis colliguntur quinque species in quibus patri non quæritur vsufructus, est alius, & sextus casus, nempe, vt de fructibus Sacerdotij, seu beneficij a filio familias etiam in minoribus constituto obtenti, non habeat pater vsumfructum. Imò hac in specie tenebitur filio reddere rationem fructuum quos collexit actione negotiorum gestorum, secundum Bar. in l. litis. §. vlt. ff. de nego. gest. cui accedit Barba. in rubri. de pecul. cleri. & in cap. quia nos sæculum. de testa & ibi. Couarru. nu. 2. Ioan. Lup. in rep. rub. de dona. int. vi. & vxo. §. 42 num. 7. & 9 Roder. Xuar. in q. maioratus a n. 31. vsque ad finem Grego. Lup. in l. 5. glo. magna in prin. tit. 17. p. 4 qui omnes asseuerant, id etiam procedere in omnibus bonis post clericatum quæsitis, vndecunque proueniant: quamuis in acquisitis ante clericatũ non amittit pater vsũ fructum, quem habebat, vt ex cõmuni sententia asseruimus, supra hac eadem glos. n. 2. in fine. (

13 Septimo si pater expressim renunciet vsufructui bonorũ aduentitiorum filij, valebit siquidẽ eiusmodi renuntiatio, vt in l. cum oportet. § sin autem, C. de bonis quę lib. & huiusmodi donatio, seu remissio statim valet (quãuis aliâs donatio inter patrem, & filium traditione sequuta, morte confirmetur, & non antea, l. donationes quas parentes. C. de dona. int. vir. & vxo.) quod probat tex. singularis in d. §. sin autem, & ibi eũ expendunt Cin. Bart. Ang. Paul. & cęteri interpretes Bar. & DD. in l. Frater a Fratre. ff. de conditio. indeb. nec dici poterit donatio, cum pater de suo patrimonio nil diminuat renũtiando lucro legali, sed desinat dumtaxat acquirere: prout in simili statuitur in donatione inter coniuges, quæ quamuis sit prohibita, permittitur tamen in renuntiatione hæreditatis coniugi delatæ, vt alteri coniugi quæratur, vt in l. si spõsus. §. si maritus. ff. de dona. int. vir. & vxo. facit etiã tex. in l. qui autem, ff. quæ in frau. credito. vbi renuntiatio hæreditatis debitori delatæ in pręiuditiũ creditorum fieri potest Ant. Gom in l. 48. Taur. num. 9. qui num. sequenti subdit, aliud esse si pater filio permittat vsufructu bonoru m aduentitiorum frui: per hoc enim non excludetur pater ab vsufructu, quoties ipse eo vti voluerit, quanquam fructus præteriti temporis donasse videatur: quod asserit authoritate Cin. Bart. Pauli, & Salice. in d. §. sin autem per text. ibid. & quoniam patientia non extenditur vltra ea in quibus interuenit, vt in l. 1. §. Iulianus, ff. de itine. actuque priua. Ex quo plura infert Anton. Gomez ibidem, & in effectu priorem sententiam tenuit Tellius Ferdinand. in commento, l. 17. Tau. nu. 57. & sequentibus, vbi latê discutit, dicam ipse infra hoc eodem libro, tit. 6. de melioratio. l. 1. glossa 4. numer. 18. & sequen. (

14 Octauo si quis donet, vel ex testamento relinquat filio tuo bona aliqua sub conditione, ne patri vsusfructus quæratur, tibi minimê acquiretur, vt in auth. excipitur, C. de bon. quæ lib. auth. vt matri. & auiæ versi. 1. colla 8. hoc tamen intelligitur magis communiter DD. nisi mater relinquat filio legitimam sub cõditione, ne vsusfructus patri quæratur non enim poterit, hoc grauamen imponere filio in legitima, iuxta l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testa. & si sit in eius commodum, vt probat tex. optimus in auth. vt liceat matri, & auię versic. 1. cum sic ait, hoc enim. & extraneis relinquere poterant, vnde nulla parentibus vtilitas nasceretur. a contrario ergo sensu, cum legitimã extraneo mater relinquere non possit, minimê poterit patri præiudicare in vsufructu sibi a lege delato: hæc fuit sentẽtia Bar in d. auth. excipitur. C. de bon. quæ libe. cui accedunt Paul. Castren. Fulg. & Cor. ibidem, & Alex. in l. cum ex filio ad fi. ff. de vulg. & in l. mulier, vbi, hanc receptiorẽ dixit 1. col. ff ad Trebel. Fabia. de Giochis in repe. auth. nouissima nu. 141. C. de inoffi. testa. Segura in repe. l. vnum ex familia, §. sed si fundum nu. 169. ff. de lega. 2. Rod. Xua. in repe. l. quoniam in prioribus limi. a. n. 11. Ant. Gom in l. 48. Tau. n. 11. quorum opinio vera est, quidquid in contrarium dixerint glo. Iaco. de Belloui. & Ange. in d. auth. vt liceat matri, & auiæ versi. 1. in verbo patricinium. & Bal. in l. filij a matrem n. 6. C. de inoffi. testa. & Sali. ibi n. 8. eam dicens communem, & Pau. Cast. in fi. & Ias. nu. 6. (

15 Nonus casus in quo patri non quæritur vsufructus est in bonis a filio illicitê quæsitis, l. quod seruus, ff. de acq. posse. l. quod autem ff. pro socio, vt ex eis expẽdit Ioan. And. ad Specula. in titu. de actore §. 1. super verbo aduentitium, Alex in d. l. quod seruus ad finẽ, & Greg. Lup. in l. 5. in glossa magna, tit. 17. p. 4. (Decimus casus, quando filius adit hæreditatem sibi delatã, patre nolente, non enim quæritur hoc casu patri vsufructus, l. vltim. §. sin autem patre. C. de bon. quę libe. glossa in d. auth. idem est eo. titul. ex quibus locis alios colliges casus in quibus patri nõ quæritur vsufructus.

GLOS. III.

1 *Emancipatione filij facta retinet pater dimidium vsusfructus in præmium emancipationis.*

Vsusfructus dimidiam partem non retinebit pater, si filius matrimonium contraxerit, ibidem.

2 *Filius*

2 *Filius per episcopalem dignitatem, vel aliam liberatus a patria potestate, an liberetur ab vsufructu patri debito.*
3 *Filius coniugatus, si prius fuerat a patre emãcipatus an liberetur ab vsufructu patri debito, vel a dimidia eius parte.*
4 *Emancipato filio, nõ debetur patri vsusfructus bonorũ post emancipationem quæsitorum.*

c *Sin le dar parte alguna*, nota ex lege ista, quod licet pater emancipando filium, retineat dimidiam partem vsusfructus bonorum aduentitiorum, quæ filius habebat tempore emancipationis, iuxta tex. in l. cum oportet, §. cum autem vbi Doctores adnotarunt. C. de bon. quæ libe. l. vlt. C. de emancipa. libero, l. 5. titu. 18 p. 4. vbi autem lex habet filium pro emancipato, (vt quando duxit vxorem, & sequutæ sunt benedictiones nuptiales, pro vt lex ista & præcedens dispo nunt) nullam habebit pater vsusfructus partem, vt in hac lege statuitur, quoniam pater non emancipauit filium, sed lex, egetque filius fructibus, ad sustinenda onera matrimonij. (Ex quo infertur, idem esse si
2 filius exit a patria potestate per episcopalem dignitatem, vel aliam ex traditis in l. 7. & pluribus sequentibus, tit. 18. p. 4. nulla enim vsusfructus bonorum aduentitiorum pars quæretur patri: quod asseruit Grego. Lup. in l. 15. glo. pen. tit. 18. p. 4. oppositam tamẽ sententiam tenuit Ioan. Lup. in repe. rub. extra de dona. int. vir. & vxo. §. 42. in fin. & Rode. Xuarez in quæstione maioratus, colu. vlt. imo quod pater non amittat vsumfructum hac in specie bonorum aduentitiorum, siue liberetur filius a patria potestate per episcopalem, vel aliam dignitatẽ, siue per ingressum religionis: quibus assentitur Anton. Gomez in l. 48. Taur. n. 6. ad fi. & in l. 6. Taur. n. 11. ad finem. Deci. in cap. in præsentia n. 62. de prob. Ari. Pinelus in l. 1. C.
3 de bon. mater. 1. p. n. 42. (Sed quæstionis est, si filius fuit emancipatus a patre, ob idque retineat pater ipse dimidiam vsusfructus partem, iuxta d. l. 5. titu. 18. p. 4. si vxorẽ ducat, & benedictiones nuptiales subsequantur, an amittat pater eam vsusfructus portionem? & Anto. Gom. in d. l. 48. Taur. n. 6. credit, eam amitti, & consolidari cum proprietate, quandoquidem eadem militet ratio, nempe vt sustineri possint onera matrimonij. (Sed id quod diximus, patrem
4 retinere posse dimidiam vsusfructus partem in præmium emancipationis, intellige sane in bonis quæ ante emancipationem possidebat filius, non autem in bonis postea quæsitis, nam in his nullam vsusfructus habebit partem, vti Alexan. explicat in l. si finita §. si de vectigalibus, nu. 51. ff. de dam. infe. & Ant. Gom. in d. l. 48. Tau. n. 6.

LEY X.

¶ *Que no vala la carta del Rey, que donzella ó biuda, case contra su voluntad.*

¶ *Don Alonso en Alcala, peticion 31. era 1385. Don Enrique II. en Burgos era de 1411. pe. 4. Dõ Iuan I. en Burgos era 1417. pe. 19.*

Si acaesciere, que por importunidad [a] nos mandaremos dar alguna carta, o mandamiento, para que alguna donzella o biuda, o otra qualquier, aya de casar con alguno, contra su voluntad, [b] y sin su consentimiento, mandamos, que la tal carta non vala: y el que por ella fuere emplazado, que no sea tenudo de parecer ante nos, y por no parecer no incurra en pena alguna.

GLOs. I.

1 *Importunitas petentis facit, vt concessio non valeat propter defectum voluntatis ipsius Principis.*
2 *Donata vel concessa a Principe an valeãt, vel sint nulla, si propter importunitatem concedãtur? remissiue.*

a *Por importunidad*, importunitas petentium facit, vt non concedenda Princeps quandoq. concedat, cap. cum in iuuentute de purga. cano. cap. vlt. & ibi glos. de rescrip. lib. 6. l. 1. versi. quoniam plerumque, & ibi glo. & Plat. C. de peti. bono. subla. lib. 10. cuius verba sunt, sed quoniam plerumque ita in non nullis causis inuerecunda petentiũ inhiatione constringimur, vt etiã non cõcedenda tribuamus l. si priuatus ff. qui & a quibus, ea enim quæ per importunitatem conceduntur, inuito concedente fieri videntur cap. audacter, & ibi glo. 28. q. 1. & in cap. vnusquisque 22. q. 4.
2 (Ex quo fit, vt concessa a Principe propter importunitatem nulla esse cẽseãtur, vt hic statuitur, de quo dicam aliquid infra lib. 7. tit. 3. l. 5. glos. 1.

GLOSS. II.

1 *Matrimonium inuitus contrahere nemo cogitur, etiam per rescriptum Principis, quod nullum est.*
2 *Matrimonium debet esse liberum.*
Princeps aut Papa cogere non possunt aliquos ad matrimonium contrahendum, ibidem.
Pœna Principibus seu magistratibus imposita matrimonium contrahere inuitos præcipientibus, remissiuè, ibidem.

b *Contra su voluntad*, nota Principis rescriptum nullum esse, si fœminam, vel virum cogat matrimonium inuitos contrahere, est etiam pulcher tex. in cap. nullus 36. q. 2. ibi. aut rapere præsumat aut Regis beneficio æstimet postulandam. (Vbi glos. reddit rationem,
2 quia matrimonia debẽt esse libera. l. Titia, ff. de verbo obliga.

obiga. c requisisti &, c. gemma de sponsa, vt latissimè diximus in glo. sub huiusmet tituli num. 19 & pluribus sequen. vbi & num. 17. asserui, nullam humanam potestatem posse aliquem inuitum cogere ad matrimonium contrahendum, siue secularis sit, siue ecclesiastica, etiam si sit ipse summus Pontifex, ne matrimonium à Deo institutum frustretur fine suo, vide quę ibi diximus, & pœnæ per concilium Tridentinum impositæ magistratibus, aut principibus, matrimonium contrahere cogentibus, ibi referuntur numero 27. ad finem.

LEY. XI.

¶ *Que ningun señor apremie à ninguna su vasalla, para que case contra su voluntad.*

¶ *Don Iuan, I. en Valladolid: año de. 1385. peti. 7. Don Enrique. II. en Burgos era. 1411. peticion. 4.*

¶ Mandamos que ningunos de los grãdes de nuestros Reynos, ni personas q̃ tengan vasallos, apremien [a] a ninguna dueña ni donzella a que case contra su voluntad [b] con ninguna persona: ni assimesmo apremien a los padres, y madres [c] de las tales mugeres para q̃ se hagan los tales casamientos, so pena de la nuestra merced. Y mãdamos que sobre ello se den nuestras cartas a quienquiera que las pidiere, para el cumplimiento dello.

GLOSS. I.

1 *Matrimonium inuitus cõtrahere à nullo Principe, vel Magistratu quis compelli poterit, sub anathematis pœna.*

2 *Magistratus possunt persuasionibus monere subditos ad matrimonium contrahendum.*

a *Apremien.*) Hoc expressim inuenitur dispositum in sacrosancta synodo Tridentina sessione. 24. c. 9. in hęc verba: Ita plerunque temporalium dominorum ac magistratuum mentis oculos terreni affectus atque cupiditates excæcant, vt viros & mulieres sub eorũ iurisdictione degentes, maximè diuites, vel spē magnæ hæreditatis habentes, minis & pœnis adigant, cũ his matrimonium inuitis contrahere, quos ipsi domini vel magistratus illis prescripserint. Quare cûm maximè nepharium sit, matrimonij libertatem violare, & ab eis iniurias nasci à quibus iura spectantur, præcipit sancta synodus omnibus cuiuscunque gradus, dignitatis, & conditionis existant, sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, ne quouis modo directè, vel indirectè subditos suos, vel quoscunque alios cogant, quominus liberè matrimonium contra-

2 hant: hactenus verba concilij. (Sed quamuis cogere non possint, possunt tamen persuasionibus ad id monere subditos, vt probaui supra ea. gloss. rubricæ nu. 28. & sequentibus.

GLOS. II.

b *Contra su voluntad.*) Repete hic quæ diximus in leg. præcedenti glo. vlti.

GLOSS. III.

1 *Metus parentibus illatus, an filio vel filiæ illatus censeatur.*

Mulier facilius terretur, quàm vir, ibidem.

2 *Metus reuerentialis an sufficiat ad rescindendum matrimonium, vel religionis ingressum?*

Metus reuerentialis per quos inferatur ? remissiuè, ibidem.

c *A los padres, y madres.*) Nota ex lege ista coactionem parentibus factam, filiis factam videri, & tum maximè filiabus, quippe quæ facilius terrentur propter earum imbecillitatem, & nimis debilem animum, vt voluit gloss. singul. ibique Anto. in cap. cum locum

2 de sponsali. (Ex quo inferri videtur, matrimonium metu reuerentiali contractum, esse nullum quod tamen falsum est, nisi minę præcedant. l. si patre cogente. ff. de ritu nuptia. c. 1 de sponsa. impub. Sed an idẽ in ingressu religionis statuatur, dixi in dialogo Relatoris. 3 part. c. 20. n. 4. d. Anto. Padilla præfectus consilij ordinum meritissimus in. l. interpositas nu. 17. C. de transact. vbi & n. 21. ad finem explicat, quę personæ metum inferant reuerentialem, quod ipse dixeram, d. cap. 20. n. 6.

LEY. XII.

¶ *Que en el Reyno de Galizia, no se junten à bodas, ni à Missas nueuas, saluo parientes dentro del tercero grado, y la forma que en ofrecer se ha de tener.*

¶ *Don Fernando, y doña, Ysabel en Barcelona. Año de. 1493.*

¶ Mãdamos, y defendemos, q̃ agora, y de aqui adelante ninguno, ni alguno de los Caualleros, y escuderos, e hijos dalgo, y labradores, & otras personas assi oficiales, como clerigos [a] dequalquier estado o condicion que sean del nuestro Reyno de Galizia, no seã osados de combidar ni llamar, ni llamen ni cõbiden, quando ouieren de casar sus hijos o hijas, hermanos, o hermanas,

o cria-

o criados o criadas: o quando han de recebir Baptismo sus hijos o hijas, o quando algun Clerigo quiere cantar Missa nueua, o quando hazen alguna cosa nueua, saluo parientes, y parientas, y affines dentro del tercero grado del home o de la muger que se ouiere de casar, o del que ouiere de cantar Missa nueua. Y para el Baptismo no llamen ni vengan, saluo los compadres, o comadres, y otras personas q̃ quisieren, hasta seys personas, y no mas. Y puesto que sean llamadas y cõbidadas mas personas para qualquier de los dichos autos, mandamos, y defendemos que no vengan ni esten en ellos para comer, y cenar. Y otro, si q̃ los suso dichos, q̃ ansi pueden ser llamados para qualquier de los dichos autos, y qualquier dellos, q̃ no puedã estar ni esten en ellos, ni coman, ni beuan en ellos saluo vn dia: y no mas: y esto acosta de los q̃ combidaren, sin pedir ni demandar ni rescebir de los combidados cosa alguna. Pero q̃ los q̃ fuerẽ presentes al oyr la Missa nueua puedẽ ofrecer [b] lo q̃ quisierẽ al Missa cantano en la dicha Missa. Y assimesmo en el Baptismo se pueda ofrecer en la Yglesia lo que quisierẽ. So pena q̃ qualquier que contra este nuestro defendimiento fuere, o llamare, o cõbidare para los dichos autos, o qualquiera dellos, y qualquier que viniere combidado a ellos, o estuuiere, o comiere en ellos, q̃ por cada vez que lo hiziere, caya è incurra cada vno dellos en pena de diez mil marauedis, y sea desterrado del Reyno de Galizia por dos años. Y q̃ de la dicha pena de los dichos diez mil marauedis, sea la mitad para la nuestra Camara, y la otra mitad se parta en dos partes, la vna para la nuestra justicia, q̃ a la sazon estuuiere en el dicho Reyno, o en la ciudad, villa, o lugar donde acaeciere, y la otra mitad para el q̃ lo acusare. Y mandamos al nuestro Gouernador, y Alcaldes mayores, y otras justicias qualesquier que fueren del dicho Reyno, ò de qualquier de las ciudades, y villas, y lugares del, que con toda diligẽcia condenẽ, y executen las dichas penas, so pena de veynte mil marauedis por cada vez que negligentes fueren en la execucion dello.

GLOSS. I.

1 *Clerici astringuntur legibus laicorum.*

2 *Clerici astringuntur legibus à Principe saeculari latis pro bono publico, licet non quoad poenam.*

a *Clerig.*) Sed cõtra videtur ex eo quôd leges laicorũ non ligant personas, aut materias ecclesiasticas. c. eos qui de immuni, eccles. li. 6. Marsil. sing. 29. Barb. Fel. Dec. & caeteri in c. ecclesia sanctae Mariae de const. Ioan. Sainson. in cõstit. Turon. fol. 289. col. 2. ad finem primi articuli Ferd. Vaz. li. 1. de succes. creatione, §. 2 10. n. 648. ver. denique leges. (Ibique ipse respondet huic obiectioni, in versi. & Hispaniae usu, dicens leges pro bono publico latas à Principe saeculari, obligare ad earum obseruationẽ clericos, per inde ac laicos, licẽt a poenae restitutione non ligẽt, vt per Feli. traditur in. c. audiuimus de simo. & alios superius citatos, ex quo plura infert Fer. Vazquez d. n. 48. §. 16

GLOSS. II.

1 *Oblationes facere praesbytero in celebratione missae nemo compellitur.*

Oblationes facere presbytero pauperi tenentur iure naturali & diuino parochiani, ibid.

Oblationes si nõ exhibeantur pauperi, an possit parochianis subtrahere sacramẽta, ibid.

2 *Oblationes consuetas & decem annis praescriptas, an cogantur exhibere parochiani presbytero sacramenta ministranti.*

b *Pueden ofrecer.*) Bene vtitur lex ista verbo possũt, nõ enim cõpellũtur parochiani oblationes parochis facere in celebratione missę. gl. in. c. omnis christianus de cõsecra. dist. 1. & in. c. statuimus. 16. q. 1. diuus Th. 2. 2. q. 86. art. 1. Panor. in rub. extra de paroch. tex. regni nostri in l. 8. tit. 19. par. 1. nisi ipsi sacerdotes spiritualia ministrãtes inopia laborẽt, tũc etenim iure naturali & diuino ad oblationes tenẽtur, & ad eas prestãdas cogi possunt, Enriq. in. c. quãuis de decim. Hosti. in sũma tit. de paroch. §. in quibus, vers. in his gl. & Cardi. â Turrecre. post alios in. c. omnis Christian. de cõsecra. dist. 1, art. 1. Abb. in. c. 3. n. 6. de pign. & in c. causa de verb. sing. & in rubr. extra de paroch. diuus Tho. 2. 2. q. 86. & ibi Cay. ar. 1. & iterũ. q. 100. art. 3. Siluest. in verbo decim. q. 2. Florẽ. 3. par. tit. 12. c. 12 Soci. in tract. de oblatio. lib. 3. q. 4. Roma, consi. 344.

regia

Regia l.9.tit.19.par.1.vbi id notat Greg. Lup. Couarru.lib 1.reſolutio.c.17.nu.3.dicunt tamē aliqui preſbyterum egentem â celebratione miſſæ & aliorū officiorum ſe abſtinere poſſe, niſi oblationes ei præſtētur, quod confirmat d.l.9.tit.19.part.1.ibi tamen Greg. Lupi in glo.magna refert diuū Tho.2.2.q.86.art.1.in fi.negantem huiuſmodi ſubſtractionem ſacramentorum fieri debere per ipſum ſacerdotē, cui oblationes denegantur, ſed potius ad ſuperiorē recurrere, vt ipſos parochianos cogat, ad quas tamen nō tenentur, ſi parochiani ipſi pauperes ſint, ex ſententia Hoſti.in ſum. de parochis. §. in quibus verſi. in his.

a (Ad oblationes quoque exhibendas compelli poſſūt parochiani, ſi legitima præſcriptione id fuerit obtētum decem annorū ſpatio, vt in d.l.9.tit.19.in par.1. & in c.ad apoſtolicam de ſimo, Bar. & doct.in leg.ſi certis annis.C. de pact. & in l. cum de in rem verſo. ff.de vſur.Fran. Balb. in tracta. præſcrip. 1. part. 3. partis prin.q.10.laſſ.in.§. præiudiciales n. 65. inſti. de actio. Ripa in c.cum eccleſia n. 39. de cauſ. poſſ. & propi.Panor. in c.ſuam de ſimo.Roch. Curt. de conſue.fol.paruo. 30.col. 2. Caſſiado. deciſ. 1.tit. de conſuetu.Couarru.d.c.17.nu.3. vbi adfert concord.

LEY. XIII.

Que en el Principado de Aſturias, y Condado de Vizcaya, y villas, y tierra llana de encartaciones, y Guipuzcoa, y Traſmiera, y coſta de de la mar de Caſtilla, y Leon, guarden la ley ſuſodicha.

Don Fernando, y doña Yſabel en Granada año de.1501.

¶ Mandamos q̃ en el Principado de Aſturias de Ouiedo, y Condado de Vizcaya, y villas, y tierra llana de encartaciones, y prouincia de Guipuzcoa, y merindad de Tranſmiera, y en los lugares de la coſta de la mar de Caſtilla, y de Leon, y en cada vno dellos ſe guarde, y cumpla todo lo cōtenido en la Pragmatica antes deſta, ª bien aſsi, y a tan cumplidamente como ſi a cada vno dellos fuera dirigida, ſo las penas en ella contenidas: las quales mādamos a nueſtras juſticias, q̃ executē, y hagā executar en los q̃ en ellas cayeren, y contra el tenor, y forma della no vayan, ni paſſen, ni conſientan yr ni paſſar en tiempo alguno ni por alguna manera, ſo las penas en ellas contenidas.

GLOSS. I.

En la Pragmatica antes deſta. Scilicet in l. præcedenti.

¶ *Los del Cōſejo, Oydores ni Alcaldes no caſen ſus hijas con pleyteantes, ley.25 tit.4.lib.2.*

TITVLO SEGVNDO de las dotes,ª arras,ᵇ y joyas.

GLOSS. I. RVBRICAE.

1 *Dotis diffinitio.*

Dos an ſit ius vniuerſale?

2 *Dos eſt ius mixtū, de vniuerſali & particulari participans, prout magis mulieri expedierit.*

Feudum conceſſum pro ſe & hæredibus eſt mixtum, quoad quadam hæreditarium, & quoad alia familiare, ibid.

Dotis priuilegia ſunt ea dūtaxat, quæ ſcripta ſunt in iure, non alia, ibidem.

3 *Fructus ſeu acceſsiones augent dotem.*

Fructus augent ius vniuerſale non particulare, ibidem.

Dos an ſit ante matrimoniū, vel eo ſoluto? ib.

L. ſi marito.§.fi. ff. ſolut.matri.intelligitur, ibidem.

4 *Dos & eius fructus pro expenſis vtilibus retineri non poſſunt.*

Fructus dotis petuntur iure actionis: ſecus in fructibus rei particularis.

6 *Fructus dotis peti poſſunt poſt ſententiam, in qua nulla eſt mentio eorum facta.*

Fructus dotis peti poſſunt etiā poſt reſtitutionem dotis nulla eorū mentione facta, ibid.

7 *Fructus dotis percepti poſt litem conteſtatam veniunt in iudicio dotis, quamuis petiti nō fuerint, ibid.*

8 *Dotis in iudicio admittitur libellus incertus, & ſententia incerta.*

9 *Fructus dotis retineri non poſſunt pro impēſis neceſſarijs, ſicut alia corpora dotis.*

Fructus dotis dos propriè dicuntur, ibid.

10 *Vidua non tenetur ſtare locationi per virum factæ, ſi ei non expedierit.*

11 *Fructus dotis an debeāt ſtatim ſoluto matrimonio reſtitui, an poſt annum ſicut res mobiles dotales?*

12 *Pretium an ſuccedat loco rei in dote, ſicut in rebus vniuerſalibus?*

Dotis materia & eius effectus, & priuilegia ante & poſt matrimonium, & eo conſtante, remiſsiuè. ibid.

a *Dotes.*) Dos eſt ius quodam in ſe cōtinēs quod â muliere vel eius patre, marito vel eius patri traditur, vel pro tradito habetur, propter onera matrimonij ſuſtinenda. Hęc eſt diffinitio dotis â Bar. tradita in rub. ff.ſolu.matri.n.21.cui accedit Paul. Caſtr.ibid.nu.5. negat tamē ius eſſe vniuerſale, prout ante eū negauit Bal.in l.1.n.2.in fi.ff.ſolu.matri. & Ang. in d.rub.n.5.& Raph.Cuma.& Zaſi.col.3.&.4.ibid.Bald.Nouel.in tracta.de dote.2.par.in princ. vbi lex argumētis

tis improbat sentẽtiã Bar. sed Bar. diffinitionẽ & opi
nionẽ, quòd dos sit ius vniuersale, sequitur Imol. in.
d. rub. ff. solu. matr. n. 9. & seq. vsq. ad 11. & ibid. Lud.
Roma. Aret. & Alex. n. 28. Soci. nu. 38. Iasi. col. 7. &
Ripalatius & melius cæteris dicẽs eã cõmunẽ n. 43.
& seq. Guill. Bened. in rep. c. Rainunt. in verbo in eo
dẽ testa. relinquens. 1. n. 4. & Ioã. Campe. in tract. de
dote. q. 4. Corn. cons. 47. n. 2. & cons. 102. n. 30. lib. 2.
& huic opinioni accedunt doct. magis cõmuniter
mouẽtur per tex. in. l. quod dicitur & ibi gl. sensit ff
de impens. in reb. dotal. fact. & in. l. si marito. §. fi. ff.
solu. matr. & alijs rationibus ibi per Bart. & eius asse-
clas traditis, quas nõ refero: sed tex. dũtaxat in. l. 1. §.
sed ꝙ domus. ff. de dot. prælеg. ibi nõ ad singula cor-
pora sed ad vniuersitatẽ refertur, & sic ad dotẽ cõse
2 quitur ergo, dotẽ esse quid vniuersale. (Mihi autẽ vi
detur, hãc scribẽtiũ discordiã ita cõciliari posse, vt dotẽ
nõ ius omnino vniuersale, nec penitus particulare ap
pellemus, sed potius mixtũ, quasi de vtroq; partici-
pãs, (prout in feudo cõcesso pro se & hæredibus, as-
seruit subtilis Pinel. in. l. 1. C. de bon. mater. 3. par. nu.
87. in fi. dicẽs quoad quædã dici feudũ hæreditariũ,
& quoad alia familiare, seu ex pacto vel prouidẽtia:
quod ibi mirè explicat,) est etenim adeo fauorabilis
dos ob publicã vtilitatem, quæ ex ea sequitur, iuxta
notata in. l. 1. ff. sol. mat. vt modo ius dotis vniuersale
appellemus, modò particulare, prout magis fœminis
cõducere visum fuit legislatoribus, ita tamẽ vt dotẽ
nullo induamus priuilegio, nisi quatenus inueniam⁹
iure cautũ, iuxta tex. in. l. in fraudẽ in fi. ff. de mil. te-
sta. Iasi. in l. 1. ff. solu. matr. Deci. cõs. 5. Hier. Grat. cõs.
3 113. n. 4. li. 2. (Est siquidẽ ius vniuersale, quia fructus
seu accessiones augẽt dotẽ, & veniũt ex natura actio
nis de dote. l. si marito. §. vlt. ff. solu. matr. prout sit in
alijs vniuersalibus, vt in hæreditate & pecul. l. itẽ ve-
niũt. §. fructus. ff. de peti. hære. l. peculiũ nascitur. ff.
de pecu. res autẽ singulares nõ augẽt, vt dixit Bar. in
d. rub. ff. solu. matr. n. 18. & 19. quẽ alij sequũtur. Nec
obstat, quod impugnãtes Bart. sẽtẽtiã respõdẽt ad il
lũ tex. nẽpe, vt intelligatur in fructibus perceptis an
te matrimoniũ, quos videtur dedisse in dotẽ, cũ eos
nõ reseruauerit arg. tex. in. l. inter socerũ. §. cũ inter.
ff. de pact. dotal. ac proinde nõ ex natura vniuersitatis
dotis hoc sit, cũ ante matrimoniũ dos nõ dicatur, vt
in. l. vlt. C. de dona. ante nup. & ita procedere aiũt. l. si
ante nup. ff. solu. matr. &. l. si ego. §. 1. & l. si seruo in
dotẽ. ff. de iu. doti. ita ea iura explicat Bal. in. l. diuor-
tio. §. ob donationes. ff. solu. mat. Hæc tamẽ interpre
tatio falsa est, quãdoquidẽ etiã dicat dos ãte matrimo
niũ, si promissa est, vt in rub. & per totũ. C. de dotis
promi. & probat optimè Ripa. in rub. ff. solu. matri.
nu. 58. 59. & 60. itẽ quia etiã ante matrimoniũ habet
dos plurima priuilegia, vt per Bal. Nouellũ latissimè
traditur in. 6. par. tract. de dote in rub. de priuil. gijs
dotis ante matrimoniũ, vel respõderi poterit, legem
illã si marito in fi. loqui in fructibus dotis soluto ma
trimonio, vt ex litera apparet: quare Bal. reprehendi
tur à Paul. Cast. in. d. l. si marito. Et si dixeris fructus
nõ esse dotẽ, prout sẽtit gl. in. d. §. ob donationes, est
directo cõtra illũ tex. dicẽtẽ, sine illis fructib⁹ vel ac
cessionibus dotem reddi diminutã, vt rectè aduertit
4 Soc. in. d. rub. ff. solu. mat. n. 51. (Est itẽ ius vniuersale,
quia quẽadmodũ ob vtiles impẽsas nõ potest dos re
tineri. vt in. l. 1. §. sed ob impẽsas. C. de rei vxo. actio.
ita nec fructus poterũt retineri, quippe qui dotẽ au-
5 gẽt, vt ibi Soci. asserit cui cæteri assentiũt. Est itẽ ius
vniuersale, quia fruct⁹ dotis peti possũt iure actionis
ex stipulatu vel hypothecaria cum prælatione, sicut
pro dote, quia fructus augẽt dotẽ, vt diximus, ita Bal.
in. l. vnica. §. exactio. C. de rei vx. act. quẽadmodũ in
vniuersalibus fructus petuntur iure actionis, licet in
particularibus nõ petãtur iure actionis, sed offic. iu-
dicis mercenario. vt in. l. 4. & ibi notatur, C. deposi. l.
6 fi. ff. de eo quod certo loco. l. cẽtũ Capuæ eo. ti. Est itẽ
dos ius vniuersale, quia lata sentẽtia super dote, licèt
nulla fuerit facta mẽtio fructuũ in libello, vel in sen
tẽtia, poterũt postea actione de dote peti, quoniã ve
niũt ita principaliter vt dos, vt ex. d. l. si marito in
fi. expẽdũt doct. sup. citati & Bal. Noue. de dote. 2.
par. n. 10. in fi. nã si deberẽtur, offic. iudicis amplius
peti nõ possẽt, vt in. d. l. 4. C. deposi. idẽ si dos vxori
reddatur absq; fructibus, nã adhuc peti poterũt fru-
7 ct⁹, vt ibid. Nouel. asserit & Ripa in. d. rub. n. 46. (Est
etiã ius vniuersale, quia in iudicio dotis veniũt fru-
ctus percepti post litẽ cõtestatã, quãuis petiti nõ fue
rint, quãdoquidẽ l. nõ potest. ff. de iudi. nõ procedat
in iudicio vniuersali, vt in l. 4. ff. de peti. hæred. l. quæ
situ in prin. ff. de pecul. ita voluit Ripa in. d. rub. ff so-
8 lu. matr. n. 45. in fi. (Est itẽ ius vniuersale, quia in dò-
tis iudicio admittitur libellus incertus, atq; etiã sen-
tẽtia, quẽadmodũ & in iudicijs vniuersalibus secũdũ
glo. & scrib. in. l. 1. ff. de eden. c. 2. de lib. obla. licèt in
particularibus minimè admittãtur. l. si in rẽ. ff de rei
vẽd. d. c. 2. de lib. obla. quæ sentẽtia cõmunis est teste
Ripa in. d. rub. n. 47. qui & numeris seq. hoc latè exa
minat, & intelligit l. fi. C. de sen. quæ sine cer. quãti.
9 (Est etiam dos alijs respectibus ius particulare, quia
hoc magis conducit mulieri, nẽpe, vt fructus dotis
retineri nõ possint pro impẽsis necessarijs prout alia
corpora dotis, quia hoc est in dãnũ mulieris: quare
hac in specie magis assimilabitur iuri particulari quã
vniuersali, ita Bal. Nouel. explicat in. d. 2. par. nu. 7.
quãquã aliã rationem reddat ibid. & perperã, scilicet,
quia fructus nõ dicũtur propriè dos: quoniã hoc fal
sum est, vt expresse deciditur in. d. l. si marito. §. vlti.
10 ff. de iure doti. (Est itẽ dos ius particulare alio respe-
ctu, quia mulier nõ tenetur stare locationi per virũ
factæ, vt in. l. si filio in. fi. ff. solu. matr. quemadmodũ
nec particularis successor. vt habetur in. l. emptorẽ.
C. loca. & hac in specie nõ æquiparatur iuri vniuer-
sali, in quo quis stare tenetur colono, quia hoc in cõ-
modũ vertitur mulieris, & in eius priuilegiũ, quo fit
vt hac in specie & cæteris similibus non iuris vniuer
11 salis, sed particularis potius naturã sortiatur. (Sic &
ad restitutionem fructuũ nõ cõpetit annus, qui con-
stituitur ad restitutionem mobiliũ, vt in l. vnica. §.
exactio. C. de rei vxo. actio. sed statim reddere tene-
buntur hæredes mariti, cum hoc in eius tendat con-
modum, vt rectè aduertit Bald. Nouellus in tracta.
12 de dote. 2. part. numero. 9. in fine. (Eadem ratione, li-
cèt in vniuersalibus pretiũm succedat loco rei, vt in
l. si rem & pretiũ. ff. de peti. hæredi. in dote autẽ non,
nisi ita fuerit conuẽtũ, quia sic expedit mulieri, vt
in. l. si ex pecunia cum ibi notatis. C. de iure doti. l. si
ex lapidicinis &. leg. si ita constante, ibi si mulieri
ita vtile sit & l. vlti. ff. de iure doti. vt optimè expli-
cat

est Soci. in d. rub. ff. solu. matri. n. 50. & ibi Ripa. n. 43 in fi. Bapt. de S. Blasio in tract. de dote priuileg. 301. Omitto aliorũ verborũ diffinitionis expositionem, quia latè traditur per docto. in d. rub. ff. solu. matri. & materiam & alia dotis priuilegia, quę affatim tradũtur in l. 1. ff. solu. matri. & per Bal. Nouell. in tracta. de dot. Omitto etiã referre dotis effectus ante matrimoniũ & in matrimonio, & soluto matrimonio, vtpote quos tradit latè Anto. Gomez in l. 50. Tauri à n. 16. vsque ad n. 52. & vsque ad n. 64 materiam dotis continuat, ad quos lectorem relego.

GLOS. II.

1 *Arrhæ definitio iure communi.*
Arrhæ in contractibus, ibidem.
2 *Matrimonij cõtractus liber debet esse à pœna.*
Arrhæ promissio & traditio an impediat libertatem matrimonij?
Arrha in quãtitate & in specie tradi potest secundum communem, ibid.
3 *Arrharum promissio nõ valet, nisi traditio sequatur.*
Confessio de receptis arrhis sufficit pro traditione, donec contrarium probetur, ibidem.
Arrharũ traditio ex vtraque parte facta nõ valet propter præsumptam fraudem, ibid.
4 *Arrharum traditio etiam vltra quãtitatẽ dotis fieri potest.*
5 *Arrhas amittit is, per quem stat, quominus matrimonium sequatur.*
6 *Arrharũ diffinitio iuxta ius nostrum Regiũ.*
Arrhæ, quibus Hispanni vtimur, differunt à donatione propter nuptias remissiuè, ibid.
Donatio propter nuptias in quibus differat à dote, & in quibus cõueniat? remissiuè, ibid.

b *Arras.*) Arrha propriè id dicitur, quod inter spõsos traditur in pignus complendi matrimonij. l. arrhis & l. vlt. C. de sponsal. notat. glo. in c. gemma de sponsa. doct. in l. Titia. ff. de verbo. obliga. l. 1. tit. 11. part. 4. ad exemplum eius pignoris quod in venditionibus traditur, & alijs contractibus ad eorum implementũ l. emptor. §. is qui vina. ff. de actio. emp. l. contractus, C. de fide instru. l. 2. C. quan. lic. ab emp. disced. qua dictione vtũtur latini in eadẽ significatione teste Au-
2 lo Gelio li. noctiũ Atticarũ. 17. c. 2. (Nec quis putet arrham prohibitam esse, sicut pœnam, quæ in contractu matrimonij prohibetur, vel in ipsis sponsalibus, iuxta text. in c. gẽma de spons. & in l. neque. C. de nup. & leg. fi. C. de sponsal. non solum inter ipsos contrahentes, verùmetiam inter alios sibi sanguine coniunctos ex mente Abb. & docto. in d. c. gẽma per text. ibi secundũ communem intellectũ Bart cõmuniter receptus in l. Titia. ff. de verbo. obli. idẽ tenet, etiam si modica pœna promittatur, ne timore pœnæ libertas matrimonij impediatur, vt ibi concludunt. doct. l. 39. tit. 11. part. 5. Nam timor iste cessat in arrharum promissione & traditione, quippe quæ maturiori consilio tradatur: nam non solum arrha promittitur, verùm & traditur quoque realiter non modò in quantitate, verùmetiam in specie secundũ Bal. & Sali. in l. vlt. C. de spons. Præpos. in d. c. gẽma col. pen. Imol. Cuma. Paul. Aret. n. 9. & Iass. in d. l. Titia. ff. de verb. oblig. Ant. Gomez in l. 50. Tauri n. 12. insignis Couar. in epito. de spons. 2. par. c. 3. §. 7. n. 5. & 6. quorũ opinio communis est, licèt Bart. contrariũ asseruerit, imò quòd si arrha in specie tradatur, nullius sit effectus arrhæ traditio, cui assentitur Abb. in d. c. gẽma & Rode. Xuarez in l. 1. tit. 2. de las arrhas li. 3. fori col. 2. quorũ opinio cõmuniter reprobatur,
3 vt ipse Couar. attestatur. (Arrharum siquidem promissio non valet, nisi traditio sequatur, (vt supra diximus,) quã cõmunẽ esse sentẽtiã attestatur Præpos. in d. c. gẽma, q. 2. de sponsa. & Tiraq. li. 2. de retract. §. 7. n. 55. per tex. in l. fi. C. de sponsa. quæ in arrhis traditis loquitur, sed in hac traditione standum est cõfessioni eius qui arrhas recepisse asseruerit, donec contrarium probetur. l. publica. §. fi. ff. de pos. Bar. cũ Aret. & Iass. in d. l. Titia & Ant. cõs. 70. Panor. in d. c. gemma Paul. Cast in l. vlt. C. de epi. & cleri. Couar. d. c. 3. §. 7. n. 10. verum si confessio vtrinque fieret, maximam fraudis præsumptionẽ præseferret. vt doct. præcitati asseuerãt, imo nec arrharum traditio vtrinque realiter facta quicquã valet, propter præsumptã fraudem, ex sententia Bart. in d. l. Titia communiter recepta, teste Ias. ibid. n. 31. licèt ipse contrarium asseueret. post Bal. & Areti. n. 8. Bal. in quam in l. fi. C.
4 de spõs. (Hæc arrharum traditio potest fieri in quacumque quantitate, etiam si dotẽ excedat. l. fi. C. de spons. Paul. Imol. Ang. Cũ. & Iass. n. 21. in d. l. Titia. ff. de verbo. oblig. contra Bar. ibi & Abb. in d. c. gẽma. & Rod. Xua. in d. l. 1. col. 1. tit. 2. de las arras lib.
5 3. fori. (Et harum arrharum proprium est, eas amittere eum, per quem stat, quominus matrimoniũ ad effectum perducatur, nam eo sequuto, redeunt ad dantem, secundum Abb. & Præpos. in d. c. gemma hanc asserens cõmunẽ, quã & Frederi. tenet cons. 69. cõtrà
6 Host. in d. c. gẽma, & Couar. de spons. 2. par. c. 3. §. 7. nu. 11 (Apud nos verò arrha aliã habet significationem, est siquidẽ donatio facta ab sponso sponsę in remunerationem dotis, vel virginitatis, vel nobilitatis ipsius sponsæ, quam ipsa lucratur soluto matrimonio, & potest fieri tẽpore spõsaliorum, vel solẽnitatũ nuptialium, vel cõstante matrimonio, quẽadmodũ dos vel donatio propter nuptias, argum. tex. in l. cũ multæ. §. si igitur, & in leg. si cõstãte C. de dona. ante nup. cũ similibus, ita explicãt Rod. Xua. in d. l. 1. tit. 2. de las arras in prin. lib. 3. fori Couarr. in epito. de spons. 2. par. c. 3. §. 7. n. 12. Ant. Gomez in l. 50. Tauri Greg. Lup. in l. 1. tit. 11. part. 4. & in l. 87. tit. 18. par. 3. & licet tex. in d. l. 1. tit. 11. pat. 4. dicat, arrham assimillari donationi propter nuptias, in pluribus tamẽ differt, vt tradũt doct. supra citati, & dicã infra eod. l. 3. Differẽtias autem & conuenientias inter dotem & donationẽ propter nuptias tradit optimè Anto. Gomez in d. l. 50. Tauri n. 9. & 10. ad quẽ recurrite.

GLOSS. III.

1 *Munda muliebria quæ?*
2 *Sponsalitia largitas quæ?*
3 *Spõsalitiã largitatẽ quis lucretur, & quomodo*
4 *Sponsalia de futuro non cõuertuntur in matrimonium de præsenti per copulam hodie iuxta concilium Tridentinum.*

c *Y joyas.)* Munda muliebria dicuntur quę ab sponso
sponsæ donantur sponsaliorum tẽpore, quæ & spon
salitiæ largitates nuncupantur: mundi etiam mulie-
bres rectè dicuntur, in cuius nominis appellatione,
speculum, inaures, armillæ, annuli, gẽmæ, & similia,
2 quibus mulier ornatur, continentur. (Sponsalitia lar
gitas est, quæ fit inter sponsos de futuro propter spẽ
matrimonij contrahendi, & eius causa, cuius expres-
sio iure. ff. & Codicis ante Imperatorẽ Cõstantinũ
exigebatur, aliàs donatio simplex & pura cẽlebatur,
& statim valebat, vt in.l.1. versi. igitur. ff. de dona. &
in.l.2. & in.l. si filiæ & in.l si tibi. Cod. de dona. ante
nup. sed iure Codicis lege Cõstantiniana nulla causæ
requiritur expressio, sed donatio simpliciter facta,
ex præsumpta contrahentiũ mẽte, habet in se tacitã
conditionem, si matrimonium sequatur, vt in.l cum
veterum. C de dona. ante nuptias vbi glo. Bar. & do-
3 ctores notant. & l.3. tit. 11. part. 4. (Hæc donatio sta
tim pleno iure fit accipientis, & nunquam reuertitur
ad donantem, etiamsi matrimonium non sequatur, si
ita inter eos fuerit conuẽtum. d.l.1. versi. igitur. ff de
dona: at si nulla cõuentio huiusmodi fiat, idem erit si
matrimonium sequatur. l. cum veterum C. de dona,
ante nup. & ibi scrib. omnes: si verò matrimoniũ ad
effectum non peruenerit facto, vel culpa donantis,
perdet, quod dedit, & ei per quem non steterit quo
minus ad effectũ perducatur, applicabitur, & si cul-
pa donatarij id euenerit, restituet quod recepit, vt
in d.l. cum veterũ, vbi autem per casum, vt per mor-
tem alterius ex coniugibus matrimonium non per-
uenerit ad effectũ, distinguitur â quo fuerit donatio
facta, an ab sponso an verò ab sponsa? Primò etenim
casu repetit donata sponsus, si osculum vel copula
sequuta non fuerit, si verò osculum interuenerit, di-
midiam donationis partem lucrabitur sponsa, & reli
quũ habebit sponsus, si vero copula sequatur, nil re-
petit donator, sed totum sponsæ acquiritur, vel hęre
dibus eius, quandoquidem per copulam confirmatũ
sit matrimonium. l. si a sponso C. de dona. ante nup.
& ibi glo. & doct. l.3. tit. 11. par. 4. l.5. tit. 2. lib. 3. fori,
vbi autẽ donatio facta fuerit ab sponsa sponso, quod
raro euenit, donatio reuertitur ad sponsam nisi copu
la sequatur, nã ea sequuta, sponsus donata lucratur.
l. si â sponso § 1. C. de dona. ante nup. & d.l. 13. ti. 11.
part. 4. & d.l. fori: rationem differentiæ tradit Ioan.
Lup. in rep. rub. de dona. int. vi. & vx. §.3. num. 3. &
Ant. Gomez in. d l.50. Tauri n.2. & 3. & hæc obti-
nent in sponsis de futuro & idem erit hodie in spõsis
4 de præsenti, vt in.l.4. infra eo. vbi dicã. (Quod autẽ
diximus, sponsam vel sponsum lucrari sponsalitiam
largitatem, si copula interueniat, quia ea in specie
confirmatur matrimoniũ, hodie non procedit iuxta
Concilij Tridentini decretum, iuxta quod spõsalia
de futuro non conuertuntur in matrimoniũ de præ-
senti per copulam, nisi consensus exprimatur de prę
senti coram parocho & duobus vel tribus testibus,
vt in sesso. 24 eiusdem Concilij de reformatione ma
trimonij cap. 1. cuius expositionẽ tradidimus supra
in glo. rub. tituli primi huius libri n. 33. & in specie,
de qua agimus. n. 43.

LEY. I.

Lo que se puede dar en dote, y lo que los esposos pueden dar a las esposas en joyas o vestidos.

El Emperador Don Carlos, y Reyna Doña Iuana en Madrid año de 1534. peticion. 101.

¶ Atenta la desorden, y daños q̃ somos informados que se hã recrescido, y recrescen de las dotes excessiuas [a] q̃ se prometen, auemos mandado a los del nuestro Cõsejo q̃ viessen, y platicassẽ sobrello: y assi mesmo lo comunicassen con nuestras Audiencias, y cõ los Procuradores de Cortes, y otras personas de experiencia. Y auiẽdo visto los pareceres, y acuerdos q̃ sobre ello ha auido, mãdamos q̃ de aqui adelãte en el dar, y prometer de las dichas dotes se tẽga, y guarde la manera, y ordẽ siguiente. Que qualquier Cauallero o persona que tuuiere doziẽtas mil marauedis, y dende arriba, hasta quinientas mil marauedis de renta, pueda dar en dote a cada vna de sus hijas legitimas hasta vn quẽto de marauedis, y no mas. Y que el q̃ tuuiere menos de las dichas dozientas mil marauedis de renta, no pueda dar ni dẽ en dote arriba de seyscientas mill marauedis: y q̃ el q̃ passare de las dichas quiniẽtas mil marauedis hasta vn quẽto, y quatrocientas mil marauedis de renta, pueda dar hasta vn cuẽto y medio de marauedis. Y q̃ el q̃ tuuiere cuẽto y medio de rẽta y dende arriba, pueda dar en dote a cada vna de las hijas legitimas q̃ tuuiere la renta de vn año y no mas, con que no pueda exceder de doze cuẽtos de marauedis, no embargãte que la dicha renta de vn año sea mas de los dichos doze cuẽtos en qualquiera cantidad. Y mandamos, q̃ ninguno pueda dar, ni prometer por via de dote, ni casamiento de hija, tercio, ni quinto de sus bienes, [b] ni se entiẽda ser mejorada tacita, ni expressamẽte por ninguna manera de cõtracto entre viuos. [c] So pena que todo lo q̃ demas de lo aqui conte-

contenido diere, y prometiere, segun dicho es, lo aya perdido, y pierda. [d] Y porq̃ los que se desposan, o casan, suelen dar al tiẽpo que se desposan o casã a sus esposas, y mugeres joyas, y vestidos excesiuos, y es cosa necessaria, q̃ assi mesmo se ordene, y modere, mãdamos q̃ de aqui adelante ninguno ni algunos destos nuestros Reynos [e] q̃ se desposarẽ o casarẽ. no pueda dar ni de a su esposa, y muger en los dichos vestidos, y joyas, ni en otra cosa alguna, mas de lo que montare la octaua parte [f] de la dote que con ella rescibiere, y porque en esto cessẽ todos fraudes, mandamos que todos los contractos, pactos, y promissiones que se hizierẽ en fraude de lo suso dicho, sean en si ningunos & è de ningũ valor y effecto.

G L O S S. I.

1 Reipublicæ interest, ne quis re sua malè vtatur.
Rei suæ quilibet est moderator & arbiter, ibidem.
Re sua abuti cuilibet licet, dummodo non immoderatè, ibid.
Curator datur prodigo, & mulieri luxuriosæ, ibid.

2 Locupletes esse subditos, expedit Principibus.
Legibus prohiberi potest, ne quis re sua malè vtatur, ibidem.

3 Excessiua legibus prohibentur, vt multis constat exemplis remissiuè.

4 Dos congrua quæ dicatur?
Dos cõgrua dicitur, etiã si excedat legitimã, attenta qualitate personarum, ibid.
Dos vt cõgrua dicatur, an tẽpus futurũ inspiciatur, vel in considerationem veniat? ibid.

5 Dos congrua dicitur, quæ ascendit ad quantitatem legitimæ.

6 Dos an taxari & restringi possit per legem?
Vxores quæ nec ditiores, nec viris sint nobiliores, multò quærere oportet, ibidem.

7 Vxores vt viro amantiores, & obsequentiores sint, quas habere oportet qualitates?
Vxores freno constringere oportet, ne liberè imperent & quomodo? ibidem.

1 *Dotes excessiuas.*) Reipublicæ interest, ne quis re sua male vtatur. §. vlt. insti. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. 2. & ibi notatur. ff. eod. tit. quamuis enim in re sua quilibet sit moderator & arbiter. l. in re mandata. C. mand. & l. nemo. C. de Iudę. atq; ideo quilibet possit abuti re sua, vt in l. sed si l. §. cõsuluit. ff. de peti. hæred. nõ tamen eis licebit enormis abusus: quo fit, vt ei qui prodigus est, finẽ nec modũ seruat in expendendo, sed potius propria dilapidat bona, eorũ administratio interdicatur. & sub curatore redigatur, l. 1. ff. de cura. furi. l. is cui bonis. ff. de verb. obli. prout &
2 mulieri luxuriosæ, vt in l. & mulieri. ff. de cura. furi. (Expedit etiã Principib. locupletes esse sibi subditos, vt in auth. vt iudi. sine quoquo suffrag. §. cogitatio versi. cõsiderauimus colla. 2. quare legibus ipsi prouidere possũt, ne sibi subditi rebus suis malè vtãtur, ne vè bona perniciosè dilapidẽt, notatur in l. 2. ff. de his qui sunt sui vel ali. Iur. Boeri ad Dynũ in regula certũ est, quæ est vltima de reg. iur. lib. 6. Pet. Nun. de mãdatis exequen. c. 14. n. 3. & sequẽtibus Bald. in procemio Gregoriano in verbo Rex pacificus. n. 24. (Quin
3 etiã iuri cõmuni excessiua prohibẽtur & superflua, vt cõstat exẽplis vigintiquatuor ab ipso Pet. Nunn. traditis in d. c. 14. n. 6. quare in l. nostra dotium excessus prohibetur, & quãtitas quæ à parẽtibus dari
4 iustè possit, taxatur. (Dos autẽ cõgrua iure cõmuni Imperatorũ est, quæ secundũ dignitatẽ personarum earũquê & patriæ consuetudinẽ, & facultates dotãtis, ac numerũ liberorũ, bonus vir congruam esse iudicauerit. l. quæro cũ l. seq. l. cũ post. §. gener. ff. de iure doti. l. filiæ vbi Bart. notat. ff. de legat. 3. quæ omnia sũt attẽdenda, quoties quis dotẽ simpliciter promisserit, atquè iuxta dictũ arbitriũ, quo dotem dare tenetur, est à iudice cogendus, vt optimè probat Albert. Brun. in tract. de rebus seu dispositionibus dubijs, §. venio ad dubiã quãtitatẽ qualiter declaretur. vbi multa similia adducit & latissimè idẽ Brunus in tracta. de statutis excludẽtibus fœminas art. 9. q. 1. versi. 2. casu principali. n. 4. & deinceps, & potissimũ n. 6. vbi concord. citat latissimè Fran. de Aret. cõ. 17. quinto dubio, vbi concludunt oẽs, congruam dotem dici etiam si excedat legitimã, si personarũ qualitas vel aliæ inspectiones id expostulent, vt in auth. de restitu. & ea quæ parit. §. quamobrẽ Bald. Nouellus de dote. 6. par. priuilegio. 17. n. 3. ver. vnde arbitriũ, vbi latê explicat, quæ sint consideranda, vt dos dici possit cõgrua & n. 4. probat, inspiciendũ & cõsiderãdũ esse tẽpus futurũ, quod euenire possit tractu temporis, idẽ voluit Matt. Afflict. in cõsti. regni Siciliæ incip. in aliquibus. 12. q. li. 3. & Cassã. in cõsue. Burg. rub. 7. §. 12. in verbo, ne retourne point a la succesiõ n. 22. & 23. Paul. Paris. cons. 63. n. 50. & seq. lib. 2. & consi. 16. n. 80. eodẽ lib. Ioan. Lup. in repeti. cap. per vestras. 3. notab. §. 22. in princ. & §. 23. n. 3. id quod nouissime rectius cæteris explicat Gasp. Bae. in li. de nõ meliorandis dotis ratione filiabus c. 1. n. 6. & 9. & c. 31. vbi probat inspiciendũ esse tẽpus datæ dotis,
5 vide eum. (Ea denique dicitur congrua dos, que ascẽdit ad quãtitatem legitimæ iuxta notata per docto. omnes in auth. res quæ. C. comm. de lega. vbi. d. Ant. Padilla n. 20. citat concordan. Paul. Parisi. etiã cõsil. 16. n. 78. & consi. 63. n. 51. lib. 2. & consi. 36. num. 20. libr. 3. Alexand. consil. 69. lib. 1. num. 1. & ibi Carol. Moline. quæ autem dicatur immensa seu excessiua
6 dos, dicam in gloss. sequent. (Sed videtur, legem illã non esse seruandam, vtpote quę impediat libertatem matrimonij, dotium quantitatem taxando, vt probat Hipoly. Marsil. in singula. 589. verum ta-

ratio ista libertatem matrimonij minimè impedit, quandoquidem alios cum minore dote poterit mulier inuenire viros.& quē eorū malit eligere. Et lex ista occurrere voluit parētibus, vltra facultates suas dotes promittētibus viris genere,& diuitijs eos longe superantibus, quare nimirum lex ista iustitiā continet, vt optimè aduertit Couarru.in epitome de spō sal.2.par.c.3.§.9.n.3.& Pet.Nun.de manda.exequē dis c.14.n.6.in fine, quod iuuatur ex sententia Felin. in c. Ecclesia sanctæ Mariç n.58.de consti. quod no uissimè cōprobat pluribus rationibus Gaspar. Bar. in lib.de non meliorandis dotis ratione filiabus. c.2. n.2.& pluri. sequen.atque ideo non immerito dicebat Plutar. in lib. de educatione liberorum in fine, eas parentes spondere debere filijs vxores, quç nec multo nobiliores, nec ditiores sint, cùm enim iuxta prouerbium sit pari nubendum, qui se ipsis, inquit idem author, longè ampliores capiunt vxores, non earum maritos, verum dotis mancipia fecisse, si ne nesciunt. (Quare qui vxorem habere voluerit sui
7 amantiorem, sibiquè obsequentiorē, cui leges quas velit, imponat, præscribat, iubeat, vetet, quod videbitur: quæ nihil imperanti neget, nihil recusare audeat, sibi assumat æqualem, aut etiam inferiorem, & genere, & opibus: atque eam quidem virginem, & tenera ætate, natam parentibus probis,& non elatis moribus,& ex natione quæ castas, humiles, & viris obedientes producere soleat: non item formosam nimium, non viduam, non vetulam, nec quam adeò lōga ætate præcedat, vt vires cupidineç vxoris ætati non respondeant, vt latissimè pluribus authoritatibus instituit Tiraquel.in septima lege connubiali ab initio vsque ad finem commenti. Si igitur hæc oportet habere vxorem, vt freno constringi possit, ne liberè imperet, iuxta consilium Euripidis apud Stobæum c.82.optima ratione per legem nostram dotiū excessus prohibetur. Quis ergo iure dicere posset, hanc restrictionem libertatem matrimonij impedire? nemo quidem vt arbitror, sed potius frenum esse, vt libertas viro iure naturali competens, ei minimè auferatur, vt latissimo sermone probat Gaspar Baeza in libro de non meliorandis dotis ratione filiabus.c.2.n.19.& pluribus sequent.

GLOS. II.

1 *Filia poterat iure Regio à patre meliorari in tertia & quinta parte bonorum sicut filius.*

2 *Dos excessiua non dicebatur, quæ legitimā & tertiam & quintam partem bonorum non excedat iure Regio.*

3 *Dotis ex causa an meliorari possit hodiè filia iuxta ius nostrum Regium?*

Filia an possit ex causa dotis meliorari à patre redditus annuos habente, vel aliàs pau pere?

Supplicatio explicat rescriptum, legem, vel concessionem, vt iuxta eam interpretetur, ibidem.

4 *Filia an possit meliorari in testamento?*

5 *Neptis an possit meliorari ex causa dotis ab auo?*

Auus an teneatur dotare neptem diuitem, vel si pater habeat vnde eam dotet? ibid.

Lex correctoria tendens in fauorem publicū extendi potest ex identitate rationis, ibid.

6 *Filiorum appelatione an contineantur nepotes in correctorijs, vel odiosis?*

Nepos potest meliorari, etiam si eū præcedat filius iure Regio, ibid.

Lex nostra optime explicatur, ibid.

7 *Filia naturalis an possit dotari vltra mensuram in hac lege Madritta præscriptam? vel an possit nomine dotis meliorari?*

h *Tercio ni quinto de sus bienes.*) Ante legem istam filiā capax erat meliorationis tertiæ & quintę partis bonorum parentum, vt in.l.1.tit.6.de meliorationibus
2 infra hoc eodem libro & foro legum lib.3.titul.5.l.9. & eodem lib.tit.12.l.7. (Nec tunc temporis dos dicebatur excessiua seu inofficiosa, quæ non excedebat quintam & tertiam partem bonorum patris & residui legitimam, vt ex præcitatis & alijs legibus expendit Ioan. Lupi in repeti.c.per vestras.3.nota b §.22.num.11.& 14.docto.in.l. 17. Tauri & bi Tellius
3 Fernand.n.74.& 75.estquè text.expressus in.l.3.tit. 8.infra hoc libro sumpta ex.l.29. Tauri. (Hodie autem per legem istam filia nō est cap. x meliorationis ex causa dotis vel matrimonij, sed legitima tātum ei pro dote assignari potest à patre, sed an hæc prohibitio ad omnes cuiuscunque qualitatis personas extendatur, solet â nostratibus in dubium reuocari. Nam Petr. Nunnius in lib.de manda.exequend.ca. 14.n.8.& sequentibus probare nititur, legem nostrā non extendi ad alias personas, quam ibidem expressas, quç redditus annuos habent quantitatis ducentum millium quadrantum, vel supra Hi enim dotes promittebant excessiuas, cui malo mederi voluit lex nostra. Nec iudicio suo, considerauit dotes ab alijs redditus similes nō habentibus promissas: vtpote quæ excessiuę dici non possunt: quod ipse leuibus fundamentis persuadere contendit. Quare verior & receptior est contraria sententia, imo quod prohibitio huiusmodi extendatur ad omnes plures annuos redditus, vel nullos habentes, diuites vel pau peres. Diuitię siquidem & magni redditus, vel pau pertas non faciunt dotem esse excessiuam, vel congruam, sed qualitas personarum, & alia, de quibus in gloss. prçcedenti. excessiua enim dos dicetur centum aureorum, si ab habente ducētum dumtaxat in bonis,& plures filios, promittatur, & congrua dicetur, si triginta millia aureorum promittātur ab habente redditus annuos eius quantitatis vel maioris, iuxta.l.quero ff. de iure doti.cum alijs in gloss. præcedenti adauctis cōcordantijs. Præterea hoc ex supplicatione conuincitur, secundum quam est interpretanda concessio, vt in.§. prçterea, insti. de inutil. stipul.& cap.inter dilectos de fide instru.in qua continetur, ne vltra legitimam pater posit dotem filię cō stituere, cui supplicationi respondet legislator gene

raliter

raliter, ne cui liceat vltra legitimam ex causa dotis filiæ donare, nec ex ea causa meliorari, & in habentibus annuos redditus, hoc etiam restringit, vt dari nō possit dos vltra taxatā quantitatē, etiamsi legitimā non ascendat quantitas ista, vt constat ex exēplis in lege traditis, ex quo clarius constat legem istam quatenus prohibet meliorationem filiæ ex causa dotis, ad omnes porrigi, imo ad redditus habētes adaptari non posse, cum in his taxata sit quantitas, quæ pro dote possit filiæ constitui, quæ ad legitimam non ascendit, nam si casus eueniret, in quo legitimam excederet quantitas hic præfinita, etiam in redditus habente, reduceretur vtique ad legitimæ quantitatem, vt optimè probat Gaspar Bae. in libro de non meliorandis dotis ratione filiabus. c. 3. n. 7. & deinceps vsque ad fi. & Tellius Fernandez in.l.17. Tauri n.74. Quare dubio procul hæc est vera sententia, verusque huius legis intellectus: & frequentiùs receptus: cui accesserant Hugo Celsus in reportorio legū regni huius in verbo dotes, & sensit Couar. immeritò à Petr. Nun. reprehensus, in epitome de sponsa. 2. par. c.3. §.9. num. 3. idem expresse voluit Tellius Fernādez in.l.17. Tauri nu.74. & latissimè Gaspar Bae. in d. lib. de nō meliorād. c. 4. per totū. quā sententiā non semel vidi in Pinciano senatu in praxi admissā, vt in-
4 ter viuos melioratio filiæ ex causa dotis fieri nō posset. (In testamento verò filia potest meliorari in tertia & quinta parte bonorū, iuxta leges Regias. Nec lege ista hoc prohibetur, quid quid dixerit Petrus Nunni. d. cap. 14. in fine versi. & quanquā, quoniam hac in specie cessat ratio prohibitionis, ne parentes in vita sua bonis priuentur, quod innuūt verba legis (attēto los daños que se han seguido, &c. cessat ergo hæc ratio in testamento, quod non sortitur effectū, nisi post mortem testantis. l.4. in fi. ff. de adim. lega. c. cum Marthæ de celebra. missa. l. cum hic status. §. ait oratio. ff. de dona. int. vir & vxo. & hanc sententiam
5 probant verba huius legis, ibi (cōtracto entre viuos) à cōtrario sensu & ibi dicam. (Sed an hæc prohibitio meliorationis filiæ ex causa dotis faciendæ extendatur ad neptem? quod videtur, quia appellatione filiæ continetur neptis & proneptis. l. liberorum. §. sed & Papirius. ff. de verbor. signifi. & tum potissimum cū militet eadē & maior ratio in nepte, quippe cui dos à patre debeatur magis quàm ab auo. Nā pater tenetur dotare filiam etiam diuitē. l. fin. C. de dot. promi. auus autem licèt similiter teneatur dotare neptē, vt in. l. dedit dotem. ff. de colla. bon. l. & ideo. §. vlti. ff. de in rem verso. l. profectitia. §. si filiusfam. ff. de iure dot. tamē hæc obligatio est propter patrem, quare si pater habeat vnde eā dotare possit, vel ipsa sit diues, auus ab hoc onere eximetur secūdum Bald. & Iasson. in authen. res quæ. C. com. de leg. Salice. in. l. fin. n. 1. C. de do. promi. & in. l. si filius. ff. ad Macedo. Bald. in. l. pater per illum text. iuncta gloss. ff. de euictio. Areti. cons. 17. nu. 13. Alexand. in. l. sed si plures. §. in arrogato, n. 8. ff. de vulga. Segura in repeti. l. cohæredi. §. cum filiæ n. 125. ad fin. ff. de vulga. moder. & latius Ioann. Baptist. in. l. frater à fratre n. 136. ff. de condi. in deb. licèt contrarium voluerit Soci. in. l. 1. n. 47. & sequent. ff. solut. matrimo. & est tex. pro hac opinione in. l. 8. titulo. 11. part. 4. vbi Grego. Lupi in gloss. vltim. contrarium asseruit, teneri communiter, sed credo eum falli, nam Ripa in. l. 1. nu. 74. ff. solut. matrimo. priorem opinionem asserit communem, idem attestatur, plures alios citans, Gaspar Baeza in libro de non meliorandis dotis ratione filiabus. cap. 7. nu. 16. quod hodie iuxta leges Regias proculdubio procedit, cùm auus non habeat neptem in potestate. l. 8. supra tit. 1. & ibi dixi in gl. 2. nec potiatur vsufructu bonorum aduentitiorum filij sui, postquam matrimonium contraxit, vt in. l. 9. eiusdem tituli. Cùm igitur hæc prohibitio facta sit ob bonum publicum, vt ex hac. l. constat, & fatetur Pet. Nun. de man. exeq. c. 14. n. 7. versi. vltima ergo, extendi poterit ex identitate rationis. l. his solis. C. de reuo. dona. notat Iass. in. l. iurisgentium. §. sed cum nulla col. 6. ff. de pact.
6 cum concordan. à Pet. Nun. ibi traditis. (Sed nihilominus his non obstantibus, contraria sententia verior est, quòd prohibitio huius legis de non meliorando filiam ex causa dotis, non extendatur ad neptem vel proneptem, quia in correctorijs appellatione filiorum non continentur nepotes, Bart. in. l. liberorū ff. de verbo. signi. tradunt moderni in. l. Gallus. §. instituens. ff. de lib. & posth. nec in odiosis ipsis nepotibus. l. 1. §. quæritur. ff. de vent. inspicien. l. patri. ff. de adulte. l. lex Iulia ff. de ritu nupt. Alcia. post alios in d. l. liberorum numer. 12. & sequent. ff. verbo. signifi. sed nemo negare poterit, hanc legem esse correctoriam, & odiosam filiæ, quare nimirum ad neptem non extendetur. Præterea in nepte est diuersa ratio, nam auus eam dotare non tenetur, sicut pater filiam, nisi pater non habeat vnde eam dotet, vt dixi numero supra proximo, est igitur pura & mera donatio, & liberalitas ea melioratio, quam liberè parentes facere possunt tertiæ & quintæ partis bonorum suorū cuilibet ex descendentibus, etiā si alius eum præcedat, vt in. l. 2. tit. 6. de meliorationibus infra hoc lib. supra ex. l. 18. Tauri. Nec eidē nepti debetur legitima ab auo, prout debetur filiæ, quā pater necessariò dotare tenetur, vt in. d. l. fin. Cod. de dot. promi. l. qui liberos. ff. de ritu nupt. quare nimirum si auus neptem ex causa dotis possit, meliorare, vt cui nulla legitima debeatur, ex qua possit dotari: filia autem meliorari non possit, cum ad eius dotem sufficiat legitima, vel ea quantitas, quæ hic præfigitur, quod tamen intelligerem, modo hęc melioratio facta nepti, non excedat quantitatem legitimæ filiæ debitæ. Nec obstant adducta in cōtrarium. quibus iam satisfactum est, imo in contrarium retorquentur, vt diximus, & ne authoritas nobis deficiat, huic opinioni, accessit Tellius Fernandez vir quidē rari ingenij in commento. l. 17. Tauri numer. 75. dicens, in nepte filij masculi indubitatum esse, cum pater eius esset capax dictę meliorationis, & in nepte ex filia idem censeri, cum non ex persona matris, sed ex propria persona meliorationē recipiat, relinquit
7 tamen cogitandum. (Et vltra hoc probatur ex verbis huius legis, ibi (a sus hijas legitimas,) à contrario ergo sensu, si nō sint legitimæ, sed naturales, possūnt à patre dotari vltra quantitatem in hac. l. expressam, quia nulla obligatione cogente hoc facit pater, quod latissimè probat Gaspar Bae. in relecti. huius legis. cap. 13. vsque ad num. 10. Nimirum ergo si idem facere possit in persona neptis legitimæ, ad quā maiorē affectionem habeat auus, vt naturaliter constat, quæ

opinio vera mihi videtur, & æqua, licèt cõtraria placuerit Gaspari Baeza in lib. de non meliorandis dotis ratione filiabus. c. 7. n. 11. & pluribus sequen. rationibus non spernendis, quibus satisfieri potest propter diuersitatem rationis, vt ex iam dictis colliges.

GLOS. III.

1 *Donatio filiæ facta ex causa dotis non potest excedere legitimam, nec per eã intelligetur filiá meliorata, sicut regulariter fit.*

2 *Meliorari poterit filia ex causa dotis in testamento.*

c *De contracto entre viuos.*) Donatione facta filio cuiuscunque rei per contractum inter viuos, aut in testamento, censetur ei melioratio facta tertiæ & quintæ partis, etiamsi verba meliorationem denotantia non interueniãt, vt in l. 10. tit. 6. infra hoc libro, sũpta ex. l. 26. Tauri: quam limitat lex nostra, nisi donatio ex causa dotis filiæ fiat à patre, hæc quippe legitimam excedere non potest, si fiat inter viuos, quod intellige procedere in omni genere personarum diuitum, vel pauperum dotem promittentium, vt probaui supra eo. glo. 2. n. 3. (Ex testamento autem poterit fie-
2 ri melioratio filiæ ex causa dotis, vt hic constat, arguendo à contrario sensu, vt in gloss. 2. dixi num. 4 & latiùs probat Gaspar Bae. in relectione huius legis. c. 20. vbi etiam resoluit n. 18. & deinceps, quòd dispositioni huius. leg. locus sit, etiam in donatione causa mortis: ibique rectè intelligit hanc legem.

GLOSS. IIII.

1 *Pœna in dubio an cẽseatur applicata fisco vel parti læsæ?*

2 *Dotem inofficiosam an posint reuocare fratres viuente patre?*

3 *Dotem inofficiosam & excessiuam an reuocare possint fratres post mortem patris, constante matrimonio in præiudicium mariti? & an soluto matrimonio?*

4 *Dos, constante matrimonio, respectu viri, est titulus onerosus.*
Insinuatio non exigitur in dote, ibidem.
Lex fi. §. si à socero. ff. quæ in fraud. cred. expenditur, ibidem & nu. seq.

5 *Dos censetur causa lucratiua respectu mulieris, etiam si sit filia dotantis.*
Dos causa lucratiua censetur respectu mulieris, si ab extraneo detetur, ibidem.

6 *Dos ex causa ingratitudinis an reuocari possit?*

7 *Dos inofficiosa quòd à fratribus reuocari posit constante matrimonio iure Regio, ac etiã iure communi.*

8 *Dos inofficiosa excedens legitimam hodie iuxta legem Regiam nouissimam, an posit á fratribus reuocari, etiam viuente patre, & costante matrimonio?*

d *Lo aya perdido e pierda.*) Nota ex leg. ista, patrem promittentem dotem vltra legitimam filiæ debitam, amittere excessum, sed cui excessus hic applicabitur? crederem applicari debere cæteris filijs, vt sensit Tellius Fernandez in l. 26. Tauri in fi. non fisco, nam licèt pœna in dubio censeatur applicata fisco, vt in l. agraria & ibi Bart. n. 3. ff. de termino amoto, Alexand. in l. si quis id quod n. 19. & 20. ff. de iuri. omn. iudi. cum concordan. per eum citatis, quoties tamen delictum, vel culpa seu excessus concernit certas personas, seu aliquis priuatus offenditur, tũc pœna parti offensæ, non fisco, applicatur, casus est in l. fin. ff. de litigios. Imol. ex ea lege hoc expendit in rubri. ff. de publi. iudi. 2. columna, respõderque ad. l. iubemus §. is quoque. C. de sacrosan. eccles. quod loquitur in publicatione bonorum, quæ in dubio fisco applicatur, argumen. eorum quæ notantur in. l. 1. & 2. C. de bon. vacan. libro. 10. lex autem finalis. ff. de litigio. procedit, cûm pœna imponitur sub nomine certæ quantitatis, prout lex nostra loquitur, cum qua doctrina transit Alexand. in d. l. siquis id quod numero. 21. ff. de iurisdictione. omni. iudi. cũ concordan. à Gaspare Baeza traditis in tracta. de non melioran-
2 dis dotis ratione filiabus capit. 36. numero. 9. (Sed quæro an possint cæteri filij reuocare hũc excessum dotis statim, an verò post mortem mariti qui dotem recepit? vel an possint reuocare in vita patris? & certè in vita patris reuocare non possunt excessum cæteri fratres, authore Ioann. Andr. in addi. ad Specula. in titulo, qui filij sint legiti. in rubri. in principio, cûm nullum ius habeant viuo patre ad legitimam consequendã, nisi tantum spẽ. l. nec ei. ff. de adop. Bart. in. l. is potest. ff. de acquiren. hæredi. huic opinioni accedit Ioann. Lupi in repeti. c. per vestras notab. 3. §. 22. numer. 4. & 5. & Dida. Segur. in repeti. l. cohæredi. §. cum filiæ numero. 130. ff. de vulga. & in hoc omnes concordant, de quo infra hoc libro titulo. 8. de succesionibus. l. 3. gloss. 7. numero. 4. &
3 deinceps. (Mortuo tamen patre, & soluto matrimonio filiæ, possunt proculdubio cæteri filij agere ad reuocationem dotis immensæ, quanuis triginta anni sint elapsi dum pater viueret, vt sentiunt doctores supra citati: constante autem matrimonio reuocare nõ possunt iure communi dotem inofficiosam & excessiuam, per text. in. l. dotis quidem. Cod. de collatio. Bart. & Angel. in. l. vltim. §. si à socero. ff. quæ in fraud. credi. Bald. In authen. ex complexu. C. de incest nup. Angel. de Areti. in. §. si res insti. de lega. Camp. in tracta. de dote. 1. part. quæst. 48. Ioan. Lupi. in repeti. capit. per vestras notab. 3. §. 22. numero. 6. de dona, inter vir. & vxo. Dida. Segura in repetitio. l. cohæred. §. cum filiæ num. 130. Antoni. Negusan. in tracta. de pigno. 2. parte membro. 4. nu-
4 mero. 50. & docto. communiter. (Qui reddunt rationem, nempe, quia dos, constante matrimonio, respectu viri, est titulus onerosus, ad sustinendum onera matrimonij. l. pro oneribus, ad sustinendum onera matrimonij. l. pro oneribus vbi Bartol. Cod. de iur. doti. leg. finali. §. si à socero. ff. quæ in fraud. credi, versic. in maritum, ibi, non magis quâm in cre-

Digitized by Google

creditorem, & ibi, cum indotatam vxorem docturus non fuerit, & ita resoluit Bar. ibi, cuius doctrina recepta est secundum Iaso. in §. item si quis in fraudē num. 30. insti. de actio. idem Bar. & Ioan. de Plat. in l. vna §. lucratiuas, C. de impon. lucrat. descrip. lib. 10. Gomez Arias in l. 27. Tau. num. 11. Ioan. Lup. in repe. cap. per vestras notab. 3. §. 22. nu. 7. Segura in d. §. cum filiæ, nu. 130. & 149. & sequen. Ari. Pinel. in l. 1. 3. p. n. 62. versi. infertur 31. C. de bon. mater. citans in comprobationem huius opinionis, tex. in l. fin. C. de iure doti. vbi insinuatio iure antiquo non requirebatur in dotē respectu viri, quippe cuius respectu non donatio gratuita censebatur, sed causa onerosa, text. in l. ex promissione, ff. de acti. & oblig. quē extollit Iaso. in l. Nesenius, nu. 4. ff. de re iud. licèt quoad mulierem requireretur, cuius causa dicitur lucratiua, hodie autem statuit lex ista, vt nec quoad mulierem necessaria sit insinuatio, quamuis quoad eam verè donatio sit, secundum Alber. & alios ibi, Deci. consi. 414. num. 15. Anto. de Camar. in tracta. de insinuatio. 2. p. q. 4. nu. 4. Bal. Nouell. in l. 1. nu. 339. & 341. ff. solut. matri. & in tract. dotis, 5. p. nu. 5. cum concord. a Tiraquel. congestis in rep. l. si vnquam in verbo donatione, nu. 194 Pinel. in d. l. 1. p. 3. n. 62. versi. infertur
5 31. (Quoad mulierem autem dos censetur causa lucratiua, etiam si sit filia dotantis, vt probat tex. in l. fi. §. si à socero. ff. quæ in fraud. credi. ibi, quia intelligitur ex donatione ad eam peruenisse, quem tex. notat & extollit Alex. in l. in fideicommissariam colu. 2. in prin. ff. ad Trebelli. Ari. Pinel. in d. num. 62. illatione 31. dicens, ad illum tex. non aduertisse qui frequentius in filia contradicunt, arguentes ex l. vltim. C. de dot. promi. & l. qui liberos, ff. de ritu nup. quibus astringitur pater ad dotandum filias, vt arguit Soci. nepos consil. 19. nu. 8. lib. 1. Sed in extraneo dotante ait, sine dubio causam censeri lucratiuam, vt tradit Alex. cōs. 71. n. 1. lib. 4. & alij a Molineo citati in lib. de donatio. fac. in contra. matrimo. n. 64. & deinceps.
6 (Ex quo infert Pinel. dicta illatione 31. dotem non posse reuocari ob ingratitudinem filiæ constante matrimonio, quia quoad virum, vt dixi, est causa onerosa, tex. est in l. si dotem, C. de iure doti. & in l. cum post § patrona. ff. de iure doti. Boer. decis. 27. hoc tradit, vt receptum: quoad vxorē autem, cū ab ipsa est dos reuersa, reuocatur quidem, quando quidem dotē habeat ex causa lucratiua, Ioan. Lup. in l. 31. Tau. nu. 59. Ripa, in l. vlt. q. 51. C. de reuocan. dona. quem ita intelligit Pinel. in d. l. 1. p. 3. n. 62. illatione 32. dicam infra hoc libro, tit. 6. de melioratio. l. 1. glos. vltim. n.
7 3. (Sed quod diximus, num. 3. post mortem patris non posse fratres reuocare dotem inofficiosam filiæ datam, constante matrimonio, ne marito præiudiciū fiat. contrarium tenuit Paul. Cast. in l. 1. C. de inoffi. doti. num. vltim. & Ioan. Lupi. in d. §. 22. num. 10. dicens ita fuisse obtētum in Regia Chancellaria Pinciana. & Gomez Ari. in l. 27. Taur. numer. 11. vbi hoc cōfirmat pluribus rationibus, quæ opinio verior est, vt pluribus rationibus, & authoritatibus probat Gaspar Baeza in lib. de non meliorandis, cap. 32. n. 3. & seq. & iure nostro Regio verius est, vt fratres possint reuocationē dotis inofficiosæ petere constante matrimonio vt in l. 3. tit. 8. de hæreditatibus. & earū diuisione infra hoc eodem libro sumpta ex l. 29. Tau ri, ibi, (puesto que sea durante el matrimonio a tornar a los otros herederos del testador aquello en que son inoficiosas, para que lo partan entre si, vbi dicam in glos. 6. num. 1. & deinceps. Ex quo in nostro Regno parum nobis prodesse poterunt regulæ, extensiones, & limitationes a Didaco Segura traditæ in d. l. cohæredi. §. cum filiæ a n. 149. vsque ad n. 240. ff. de
8 vulga. (Verum in specie legis nostræ quorundam opinio est, non solum constante matrimonio posse filios post mortem patris reuocare dotem inofficiosam sorori suæ concessam, verumetiam eius vita, & hoc præferunt verba huius legis, lo aya perdido, ē pierda, nam si pater donata vltram legitimam amittit, prout dicit lex, loco pœnæ hoc statuitur quæ nimirum parti læsæ applicatur, iuxta ea quæ diximus supra hac eadem gloss. in prin. cōtrarium voluit Gaspar Baeza in lib. de non meliorandis dotis ratione filiabus, cap. 36. num. 1. & seq. dicam in l. 3. tit. 8. de successionibus glos. 6. num. 4. & 5. infra hoc eodem lib. vbi, & glossis sequen. dicam quæ ad dotem huius legis sunt necessaria.

GLOS. V.

1 Statutum an liget forenses?

Leges regni nostri non statuta dicuntur, sed leges generales, ibidem.

2 *Destos nuestros Reynos*, quare hoc expresit lex ista, cū etiam si non dixisset, statutum hoc non ligaret forenses, glos. Bar. & DD. in l. cunctos populos, C. de sum. Tri. & fi. catho. Respondeo, Rex noster voluit per hanc legem prouidere subditis, ne bona propria dilapident, dotes excessiuas promittendo, vel sponsalitia munera largiendo, vt dixi in glo. 1. in prin. quare hoc expressim statuit, ne lex ista ad forenses traheretur, sed ad regnicolas dumtaxat, quia est lex generalis, & non statutum particulare, sed ius ciuile, & commune, vt prouaui in dialogo relatoris. 3. p. c. 34. num. 3.

GLOS. VI.

1 Sponsalitia largitas non potest excedere octauam partem dotis.

2 Sponsalitia largitas ab extraneo data valet, etiamsi octauam partem dotis excedat.

Lex cum plures, §. cum tutor, ff. de admi. tuto. explicatur remissiuè, ibidem.

3 Sponsalitia non possunt octauam partis dotis vere numeratæ excedere.

4 Sponsalitia an ad mensurā octauæ partis metiantur, si solutum fuerit matrimonium, antequam aduenerit dies solutionis dotis.

Dilatio concernens alicuius fauorem non debet ei esse damnosa, ibidem.

5 Sponsalitia largitas an cedat lucro vxoris, si nulla dos intercesserit in matrimonio ab eadem contracto?

f *La octaua parte.* Nota ex lege ista, quod sponsus non potest mundos muliebres donare sponsæ, seu ei spõsalitia largiri, excedentia valorem octauæ partis do
2 tis sibi traditæ. (Quod limitat Petrus Nunnius, de mandatis exequen.c.15.in prin. nisi huiusmodi sponsalitiæ largitates a socero, vel extraneo dentur ipsi sponsæ, quia tunc donatio valet, etiamsi octauã partem dotis excedat, vt ipse colligit ex notatis per Ioãnes Lup.in rep.rub.de dona.int.vi.& vxo.§.6.nu. 3. vbi dixit, quod iocalia quæ mittuntur a consanguineis viri ipsi vxori, vel ex contrario, censentur donata ratione consuetudinis, arg.l.cum plures, §. cum tutor ibi, solẽnia munera parentibus cognatisque mittet, ff de admi. tuto. quem melius cæteris exponit, Arias Pinel.in l.1.3.p. n.57.C.de bon. mat. facit etiã tex.in l.filius fam.ff.de don.hoc volunt Bal.in l.2.post
3 prin.C.de iure dot. (Secundò, limita legem nostram, vt procedat, quando verè constat de numeratione dotis, nec sufficiet dotis confessio, vt constat ex verbis huius legis, ibi. (De la octaua parte de la dote que cõ ella rescibiere,) consequitur ergo, quod si promissa sunt octo millia aureorum, & non constet, nisi de numeratione quatuor millium, non valebit concessio munerum sponsalitiorum, nisi vsque ad quingentos
4 aureos. (Quod autem ex hoc infert Pet.Nun.d.cap. 15.n.2.vt dote promissa ad certum diem, si ante diẽ soluatur matrimonium, mulier non lucretur sponsalitiam largitatem: quia ad eam lucrandam non habetur ratio dotis promissæ, sed dotis solutæ, quod asserit authoritate Matth.de Affl.in decis. 333.) verum non est iudicio meo, quia licèt non venerit dies soluẽdæ dotis, cessit tamen, iuxta l. cedere diem, ff de verbo. signifi. nec contrarium asserit Affli. d. decis. sed potius probat nostram conclusionem, dicens, quod mulier lucratur antiphatum dote promissa non dum soluta: quia nondum venerat dies solutionis, quando solutum fuit matrimonium, ex quo maritus fuit contentus, vt dies constitueretur ad dotem soluendam, quę dilatio mulieris commodum respexit, atq; ideo ei nocere nõ debuit vt in l.cum tempus ff.de reg.iur. quare me latet quidem, quomodo decisionẽ illam in suæ opinionis fauorem Pet. Nun.citauerit. casus autem noster differt ab specie Petri Nunnij, quia solẽt communiter soceri excessiuas dotes promittere simulatè, ad ostentationem auræ popularis, prout fuit in casu nostro, quia gener contentũs fuit dimidiam partem dotis promissæ recipiendoquo, casu nimirum si octaua pars sponsalitiorum secundum quantitatem veræ dotis receptæ metiatur. At in casu Nunnij nulla simulatio interuenit, sed exactio dotis fieri non
5 potuit, quia non dum dies aduenerat. (Tertio limita legem nostram, vt non procedat eius decisio, quoties nulla dos est promissa, nec tradita, prout fieri solet apud rusticos, & in his Indiarum Regnis, quia tunc non considerabitur dos, ad taxandum mundos muliebres, seu vestes sponsæ donatas, cũ nulla sit quãtitas dotis, ad quam cõmensurari possint sponsalitia, iuxta notata in l.asse toto ff. de hære.insti.& est tex. in l siquis fundum, ff de contra.emp.l.10.tit. 5. part. 5.facit glo.in l. fi. C. sine censu, vel reliq. ita voluit Pet.Nun.d.cap.15.n.3. & n.14.asseuerat, hac in specie esse seruandum quod in l.52. Tauri statuitur, quę hodie transcripta est infra eod.l.4. Sed iudicio meo, vel nihil habebit vxor ex his largitatibus spõsalitijs, iuxta dispositionem, d.l.si quis fundum, vel taxabitur sponsalitium arbitrio boni viri, sed primum verius esse censeo, considerata mente legis nostræ, quæ habuit respectum ad dotem, si ergo nulla dos viro data fuit, nulla lucrari potest sponsalitia vxor ipsa.

GLOSS. VII.

1 *Nullus est contractus factus contra legis prohibitionem, etiamsi per legem non annulletur.*

Fraus fit legi, si per interpositam personam fiat quod non potest aliquis facere, ibidem.

2 *Qui per se ipsum aliquid facere nõ potest, nec per alium facere poterit.*

3 *Fraus fit legi de contractu ad contractum, si is qui donare prohibetur, venditionem fingat.*

Probatio excessus cui incumbat? ibidem.

g *Sean en si ningunos.* Nota contractum esse nullum, si in fraudem eorum quæ hic statuta sunt, factus fuerit, quod procederet, etiamsi in hac lege expressum non esset, l.contra, & l.fraus, ff. de legi.l. nõ dubium, C. eo.exempla tradi possunt, si per interpositam personam dos vltra legitimam filiæ detur, vel sponsalitia largitas vltra octauam partẽ dotis a consanguineis, vel alijs extraneis detur non verè ex eorum bonis, sed ex bonis sponsi arg.l.si sponsus in prin.ff.de dona.int.vi.& vxo.vbi Bal. Dinus in cap.vlt.de reg.iur. in 6.vbi Nicol.Boeri.& latius per eum in consuetu. Vituri.ti.de matri.& donatio.§.1.& 4.& Alex.con
2 sil.19.lib.4. (Non enim licet per alium facere, quod perse non licet, l.2.§.1.ff.de admi.rerũ ad ciui.pertin. l.pupillus.§.sed per interpositam, ff. de auth.tuto. l. filium, ff.ad Macedo.l.si per impressionem, ff. quod
3 met.causa. (Idem si fraus fieret de contractu ad contractum, vt quod per donationem non licet, fieret per simulatam venditionem, l.si sponsus. §. circa. ff. de dona.int.vi.& vxo.glos.in l.cõtra.ff.de legi. Din. in d.regula vltima de reg.iur.in 6.cætera ad hanc legem spectantia tradit latissimẽ Gaspar Baeza in lib. de non meliorandis dotis ratione filiabus, vbi repetit hanc legem, quem vidi postquam hæc scripseram, & c.36.tractat, cui incumbat probatio huius excessus, resoluitquẽ, num.16.onus probandi incumbere alleganti excessum, quod verum puto.

LEY. II.

¶ *Que no se pueda renunciar la ley del fuero, q̃ dispone, que no se pueda dar mas de la diezma parte en arras.*

¶ *Don Fernando, y Doña Iuana, en Toro: año de 1505.cap.50.*

¶ La

¶ La ley del fuero,[a] q̃ dispone, q̃ no pueda el marido dar mas en arras a su muger de la decima parte de sus bienes,[b] no se pueda renũciar,[c] y si se renũciare, no embargãte la tal renunciacion, lo cõtenido en la dicha ley se guarde y execute. Y si algun escriuano diere algũ contracto en q̃ interuenga renũciacion de la dicha ley: mandamos q̃ incurra en perdimiẽto del oficio[d] de escriuania q̃ tuuiere, y de alli adelante no pueda mas vsar del, so pena de falsario.[e]

G L O S S. I.

La ley del fuero, l. 1. & 2. tit. 2. de arrhis, lib. 3. fori.

G L O S S. II.

1 Arrha iure Regio non potest decimam bonorum sponsi excedere.
2 Arrhæ, cõstãte matrimonio, promitti possunt.
3 Minor. 25. annis an possit arrhas promittere spõsæ, & quomodo? & an restituatur?
4 Arrhæ constitui possunt, si non excedunt decimam partem bonorũ, quæ tempore promissionis bona fide possidebat sponsus, licèt postea ab alio euincantur.
Bona nostra dicuntur quæ bona fide possidemus, quamuis aliena sint, ibidem.
5 Arrharum in constitutione quod tẽpus inspiciatur, ad verificandũ decimæ excessum?
6 Arrhæ an possint decimam excedere, si legi renũcietur, vel cum iuramento? remissiue.
7 Arrhæ si ab vxore possidentur, incũbet onus probãdi excessum decimæ hæredibus mariti.
8 Arrhæ si ab alio promittantur, quã à sponso, an possint decimam excedere.
9 Arrharum constitutionẽ non excedere decimam bonorum promittentis, cui incumbat onus probandi.
Glo. in l. si vero, §. qui pro rei. ff. qui. satisd. cog. intellectus, remissiuè, ibidem.
10 Arrhæ titulo venditionis ante matrimoniũ possunt decimam excedere?
11 Arrharum mensura iuxta legem nostram quomodo fiat?
Bona dicuntur, deducto ære alieno, & deducto etiam onere, ibidem.

b *Decima parte de sus bienes.* Inter alia discrimina inter donationem propter nuptias, & arrhã tradita ab Anto. Gomez, in l. 50. Tauri, nu. 9. & 10. & Greg. Lup. in l. 1. tit. 11. p. 4. traditur vnum, quod arrha iure nostro Regio non potest excedere decimam partem bonorum viri eam promittentis, vt in hac lege: donatio autem propter nuptias non coarctatur, nisi fiat constante matrimonio, qua in specie quantitatem dotis excedere non potest, l. ex morte, & auth. æqualitas, C. de pact. cõnu. l. vlt. §. si igitur, & auth. sed iam necesse, C. de dona. ante nup. l. 2. tit. 11. p. 4. Ioan. Lupi. in rep. rub de dona. int. vi. & vxo. §. 24. nu. 1. & Rod.
2 Xuar. in d. l. 1. tit. 2. de arrhis, lib. 3. fori col. 2. (Extende primo legem istam, vt procedat, etiamsi constante matrimonio fiat hæc arrharum donatio, potest enim constante matrimonio fieri, cum non sit simplex donatio, sed propter nuptias, vt in l. cum multæ, §. si igitur, & l. si constante, & ibi Bal. & Sali. C. de dona. ante nup. §. est, & aliud insti. de dona. l. 1. in fi. tit. 11. p. 4. l. 87. tit. 18 par. 3. ita voluit Montal. in l. 1. tit. 2. lib. 3. fori, & ibi latè Rod. Xuar. fol. 8. versi. pone quod tẽpore, Ioan. Lup. in rep. rub. de dona int. vir. & vxo. §. 24. n. 2. Dida. Castel. in l. 50. Taur. in verbo arrhas & ibi Ioan. Lup. n. 4. & Ant. Gom. nu. 12. in fi. Grego. Lupi. in l. 1. tit. 11. par. 4. in glos. magna in princ. Couarru. de sponsal. 2. pat. c. 3. §. 7. nu. 12. latius Gas-
3 par Baeza, in lib. de nõ meliorandis dotis ratione filiabus, cap. 5. n. 19. & 20. (Secundo extende, vt lex ista procedat in minore, 25. annis, qui arrhas potest promittere, vel dare vsq. ad decimam bonorum, nec restituitur in integrum: quia fecit illud quod quilibet maior, & homo prudens fecisset, l. non videtur, C. de in inte. resti. l. cum plures, §. fi. ff. de admi. tuto. l. 1. C. si aduer. dona. sed hoc intellige, si non habeat curatorem, nam si curatorem habeat, eius authoritas requiritur, iuxta text. in l. si curatorem habens, C. de in inte. resti. & in specie probatur in l. 2. & l. mulier, C. de iure doti. non tamen exigitur iudicis decretum, si promissio arrharũ consistat in rebus mobilibus, quæ commodè seruari non possunt, l. prædia. & l. lex quæ tutores, C. de admi. tuto. d. l. mulier, vel in pecunia cum reperietur inter bona, quæ seruãdo seruari non possunt, iuxta glo. cõmuniter receptã in l. 1. §. fuit quæsitum. in verbo necessaria, ff. ad Trebel. vbi Alex. & DD. Res autem immobiles donare non potest minor 25. annis sine iudicis decreto, d. l. quæ tutores, C. de admi. tuto. vbi autem sine decreto donasset, vel constituisset arrhas, & post vigesimũ quintum annum transisset quinquennium, ratificabitur datio arrharum, vt in l. si quando, C. sine maior factus, ita resoluit Rod. Xua. in d. l. 1. tit. 2. de arrhis, lib. 3. fori fol. 41. vers. sed verũ minor, & Ant. Gom. in l.
4 50. Tau. nu. 13. & alij. (Extende regulam legis nostræ, vt procedat, habita consideratione bonorum, quæ bona fide possidet sponsus, arrhas promittens tempore promissionis, quamuis pars eorum euincantur postea: bona enim nostra appellamus quæ bona fide possidemus, quamuis aliena sint, l. bonorũ appellatio 1. ff de verb. sig. ex qua id asseuerat Rod. Xua. in d. l. 1. tit. 2. de arrhis, lib. 3. fori fol. 2. vers. nota tamẽ, Ant. Gom. in l. 50. Tauri, nu. 13. Gaspar Baeza in l. de non meliorandis dotis ratione filiabus, c. 31.
5 n. 11. (Quarto amplia, vt non solum possit decimam partem bonorum quæ tempore promissionis arrharum habet sponsus promittere, & dare, verum etiam eorum, quæ deinceps futuris tẽporibus acquisierit, nam

nam tunc attendetur tempus petitionis non promissionis, vt in l.2.tit.2.de arrhis lib.3.fori, notat Rode. Xuar.in d.l.1.fol.3.versi.nota vlterius, & Anto. Gomez,in d.l.50.Tau.nu.13. qui dicit esse casum notabilem, & quotidie practicari, Gaspar Baeza, in d. lib.
6 de non meliorandis, cap.31.nu.10.in fi. (Quinto amplia, etiamsi renuntietur huic legi, vt dicam in glos. seq. Sexto extende etiam si iuramento roboretur huiusmodi arrharum promissio, vel legis nostræ renun
7 tiatio, vt dicam in glos.seq. (Septimo amplia decisionem nostram, etiam si recipiens villam aliquã, vel alia bona nomine arrharum, non probauerit, ea bona sic tradita decimam bonorũ non excedere, hoc enim onus probandi compete: hac in specie hęredibus mariti, vt optimê probat Roder. Xuar. in d. l. 1.tit.2.de arrhis,lib.3.fori,fol.6.versi.circa hãc partẽ in fine; cui accedit insignis Couar.lib.2.resol.cap.6.n.7.in fi. dicens, ita debere practicari hac in specie, & vltra eam si aliæ coniecturæ concurrant, vt ibi latiùs per eum.
8 (Octauo procedit hæc cõclusio etiã si ab alio arrhæ promittantur, ne huic legi fiat fraus per interpositionem alterius personæ, vt asseuerat Did. Cast.in l. 50. Tau.in glo. 1.ad fi.& ibi Ioan. Lup.n.5. (Limita etiã
9 legem nostrã primô, vt procedat quoties mulier petens arrhas soluto matrimonio, probauerit non excedere decimam bonorũ promittentis partem, nã vbi hoc mulier ipsa non probauerit, hæredes viri, etsi nihil probauerint, obtinebunt, quãdoquidẽ vxori, vel eius hæredibus hoc onus probandi incũbat, cum deficiente huiusmodi qualitate, arrhas petere non possit, vt in d.l.1.tit.2.lib.3.fori, & in hac lege: ergo qualitatem hanc probare tenetur iuxta glos. communiter receptam in l.si vero, §.qui pro rei. ff. qui satisda. cogan. de cuius intellectu plura congerit Couar. lib. 2.resol.cap.6.vbi in specie nu.7. attestatur, hanc opinionem tenuisse Rod.Xua.in d.l.1.ti.2.lib.3.fori versi.circa hanc partẽ, & in praxi esse receptam, quanuis ipse dubitet, an vera sit, ac proinde eam bifariam
10 limitet, vt dixi supra nu. 7. idem voluit Ant. Gom. in d.l.50.Tau.n.13. (Limita. 2. nisi tit. venditionis ante contractum matrimonij bona excedentia decimã bonorum mariti partem vendantur, nam valebit huiusmodi arrharũ constitutio, vt in l.246.styli.ita limitat Rod.Xua.in d.l.1.versi.nota vlterius, & Ioan. Lup.in rep.rub.de donatio.int.vi.& vxo.§.14.nu.4. limitans, hoc procedere cessante fraude, nam aliàs se-
11 cus, vt in l.inter eas.ff.de dona.int.vi.& vxo. (Limita.3.vt ad bona non habeatur consideratio, ad ęstimandã decimam, nisi prius deducatur æs alienũ: quia quod superest eo deducto dicitur esse in bonis l.mulier bona.ff.de iu.doti.l.non possunt, ff. de iure fisci, l subsignatum, §.1.ff.de verbo.signi.l.si vniuersæ.C. de lega.& similiter illud dicitur quis habere in bonis, quatenus superest onere deducto.l. non amplius. ff. de lega.1.ex quibus legibus id asseuerant Montal.& Rod.Xua.in d.l.1.tit.2.de arrhis,lib.3.fori, ille in glo. 1.hîc fol.2.versi.nota tamen Ant.Gom.in l.50. Tau. n.13.& ibi Did. Castel.in verbo arrhas, adde Tiraq. lib. 2.de retractu in pręfa.n.21.& seq.& Ari.Pinel. in l.1.C.de bon.mater.3.p.n.52.illatio.14.

GLOSS. III.

1 Renuntiari non potest iuri prohibitiuo.

2 Iuramẽtum est omnino seruandũ, quoties seruari potest sine interitu salutis æternæ.

Iuramẽto firmatur actus prohibitus fauore priuato principaliter, licèt secundario resultet publicũ commodũ, ibidẽ, & nu.15.

3 Iuramento confirmatur actus prohibitus cum clausula irritante.

4 Donatio inter virum, & vxorem confirmatur iuramento.

5 Insinuatio non requiritur in donatione cum iuramento facta.

6 Arrharũ promissio excedẽs decimã bonorum promittẽtis partẽ, iuramẽto an confirmetur?

Iuramẽtũ nõ cõfirmat actũ, si simul cũ actu iuramẽtũ eidẽ apponi lege ciuili prohibeatur, ibid.

7 Iuramentum in casu præcedenti non valebit, etiam in vim conuentionis?

Iuramentũ inducens peccatũ mortale, aut veniale seruandum non est, ibidem.

8 Leges ciuiles, & sæculares possunt obligare ad peccatum earum transgressores.

9 Leges sæculares an in dubio videantur obligare ad peccatum earum transgressores?

10 Leges sæculares prohitionẽ dirigentes in personam, an obligent ad peccatum?

11 Leges sæculares vt obligent ad peccatũ, quid requiratur, & ex quo colligatur?

Leges prohibentes actũ ratione publicæ vtilitatis, vel priuatæ, an obligẽt ad culpam? ibidem.

12 Leges prohibẽtes actũ, & iuramentũ simul an præsumantur voluisse obligare ad culpam?

Leges prohibentes iuramentũ interponi actibus ab eis prohibitis validæ sunt, ibidem.

13 Iuramẽtũ in præiudiciũ tertij seruandũ nõ est.

14 Iuramentum super arrhis interpositum, si excedant decimam partem, seruandum non est, ex rationibus supra traditis.

16 Legis nostræ prohibitio, quòd facta fuit fauore publico principaliter.

Renuntiare non licèt iuri publico, priuato vero sic, ibidem.

17 Iuramento non confirmatur actus fauore publico prohibitus.

18 Principaliter, vel secundario fauor publicus aut priuatus quando per legem consideretur.

19 Iuramẽto an firmetur actus iure ciuili prohibitus, bonis moribus ciuilibus repugnans.

20 Insinuatio pluribus casibus nõ est necessaria.

22 Dos vltra summam à lege præcedenti taxatã an firmetur iuramento?

c *Renunciar.* Nota quod huic legi prohibenti arrharum promissionẽ vltra decimã bonorũ promittẽtis, (cum sit ius prohibitiuũ) renũtiari nõ potest glos. in l. 1. in verbo fideiussorẽ.C.ne fideius.dot.den. Bart. in l. de his n.3.ff.de trãsactio. Fran. Curr.cõs.68. nec fuit lex hæc

Digitized by Google

hæc superflua hanc prohibens renuntiationem, quã doquidem lex fori. 1. & 2. ti. 2. de arrhis, lib. 3. nõ habebat vim legis, nisi in locis vbi eius vsus probaretur, Rod. Xua. in proœmio fori. 1. & 2. col. tex. optimus in l. 3. ti. 1. de legibus supra lib. 2. vt rectè aduertit Did. Castel. in l. 50. Tau. in gl. 1. vbi casus aliquot
2 congerit quibus renuntiari non poterit. (Cæterũ dubitari solet, an arrharũ promissio decimã bonorum promittentis partẽ excedens, si fuerit iuramẽto firmata, valeat nec ne, maximè si cũ iuramento huic legi renuncietur? & videtur valere, ex ea generali regula, qua constitutũ est, iuramẽtũ esse omnino seruandum, quoties seruari potest sine interitu salutis æternæ, cap. cũ contingat cũ similibus de iure iurand. c. quamuis pactũ de pact. lib. 6. Præterea hæc prohibitio principaliter fauorẽ respicit priuatũ promittẽtis, si. ẽt minus principaliter fauorẽ publicũ respexerit, potuit ergo iuramẽto firmari iuxta doctri. ã Bar. cõmuniter receptam in l. si quis pro eo n. 8. ff. de fideiusso. quam pluribus, & authoritatibus. & rationibus cõ
3 firmat insignis Couar. in relect. cap. quamuis pactum 2. par. §. 1. n. 5. & 6. de pact. lib. 6. (Confirmatur hæc sententia ex eo, quod actus à lege prohibitus cũ decreto irritante potest etiam iuramento confirmari, ex cõmuni sententia doctorũ, vt attestantur Cor. & Iasso. nu. 51. in auth. Sacramenta. C. si aduer. vendi. & Alci. in cap. cum contingat, n. 94. de iure iur. post Abb. Anto. & Imol. ibi n. 36. quamuis absq; iuramento non possit hac in specie renuntiari legi in alicuius priuati fauorẽ introductæ, vt refert Couar. licèt ipse
4 sit contrariæ sententiæ in d. c. quamuis pactum 2. p. §. 2. n. 6. (Rursus hoc idem statuitur in donatione inter virum, & vxorem. quæ quamuis constante matrimonio prohibita sit, nihilominus iuramento confirmatur, vt tradit Bart. communiter receptus in l. si quis pro eo, col. vlt. ff. de fideiusso. vt attestatur Couar. in rub. extra de test. 2. p. n. 10. vbi plures cernere licebit concordantes, & Ant. Gom. de contractibus, c. 14. n. 26. Pet. de Dueñas, in regula 219 col. 4. ampli. 1. idem ergo constituendum erit in nostra specie, cũ nulla maior ratio prohibitionis sit in donatione inter coniuges, quam in constitutione seu promissione
5 arrharum vltra decimam bonorum promittentis partem (Quin, & renuntiatio insinuationis in donatione quingentos aureos excedente iuramento fieri potest, eritq; valida renuntiatio, secundum Ioan. And. ad Specula. in tit. de instrum. editio. §. porrò, in additione incip. minus: quem ingens copia doctorum sequitur, quos prolixè citat Tiraq. in l. si vnquam in præfatione. n. 143. C. de reuocã. dona. & prolixius Pet. de Dueñas, in regula 224. limi. 5. referens Franc. Curt. Iuniorem, eam dicentem magis communem in consi. 34. n. 1. & alios idem attestantes, eandem sequitur Ferdin. Vazquez Mencha. de successionum creatione, §. 29. n. 18. Riminal. in §. 1. insti. de don. n. 255. & seq. Tellius Fernandez in l. 22. Tauri in fi. poterãt hic plura congeri. quæ iuramento firmantur, quamuis a iure sint prohibita, quæ longo sermone referuntur ab scribentibus in cap. quamuis pactum de pact. lib. 6. vbi melius cæteris resoluit Couarru. 2. p. § 1. 2. & 3. & deinceps, & Ferd. Vazquez de succes. creatione. §. 28. & 29. & a DD. in auth. Sacramenta puberũm, C. si aduers. vendi. & alibi sæpe, cum ergo in his casibus iuramentũ confirmet actus a lege prohibitos, nimirum si confirmet donationem arrharum decimã bonorum promittentis partem excedentẽ, quare huic opinioni libenter subscripserunt Ioan. Lupi. in rep. rub. de dona. int. vi. & vxo. §. 24. n. 4. versi. hæc tamen intellige, Did. Castel. in l. 50. Tau. gloss. 1. Anto. Gom. in lib. de contractibus, c. 14. n. 26. vers. octauo infertur. Segura, in repe. l. 1. §. si vir, nu. 139. ff. de acq. posse. Dida. Perez in l. 6. tit. 1. lib. 3. ordina. glos.
6 magna, col. 795. Ferd. Vaz. Menchaquen. de successionum creatione, §. 28. n. 33. Ferd. Gomez Arias, in l. 48. Taur. n. 13. (Contraria tamen sententia cũ verior tum receptior est, & in praxi admissa, cui adhærent Montaluus post Episcopum ab eo citatum in l. 1. glos. 1. tit. 2. de las arrhas, lib. 3. fori, & ibi Roder. Xuarez, quæst. 3. vir acutissimi ingenij, Couar. in relectione, cap. quamuis pactum 2. par. §. 2. n. 7. de pact. in 6. dominus Anton. Padilla ægregius quidem vir, Præfectus Ordinum Senatui, in auth res quæ. C. cõmu. de lega. nu. 29. denique hanc eandem sententiam verissimã. & prudentiorẽ esse, magisque communẽ asseuerat Gaspar Baeza rari ingenij vir, in libro de non meliorandis dotis ratione filiabus, cap. 29. num. 6. & 12. quibus libenter accedo, tum propter tot virorum authoritatem, tum etiam quia rationibus efficatioribus constat eorum opinio: primum quia lege 1. tit. de las arrhas, lib 3. foro iuzgo expressim statuitur, iuramentum non confirmare contractum constitutionis seu promissionis arrharum vltra quantitatem lege Regia præfinitam, sed quoties lex prohibet contractum, simulquè iuramentũ, non confirmabitur iuramento contractus, etiamsi principaliter ob priuatam vtilitatem prohibeatur, ex sententia Frederici, consi. 272. Paul. Cast. & Corn. in auth. Sacramẽta puberum, nu. 54. C. si aduer. vendi. idẽ voluit Anton. in c. canonum statuta de constitu. fol. 11. colum. 4. Imol. nu. 9. & Alciat. num. 135. in cap. cum contingat de iure iu. Fortunius in tractu. de vltimo fine illatio. 19. & 20. Couar. in cap. quamuis pactum 2. par. §. 1. num 8. de pact. lib. 6. & in specie hoc idem repetit, §. 2. nu. etiam 8. quam attestatur communem Ferdi. Vazquez Mencha. in lib. de successionum creatione §. 28. n. 30. licèt ipse ex defectu potestatis legis ciuilis teneat oppositum, asseuerans contractum non cõfirmari, sed seruandum esse hac in specie iuramentum in
7 vim conuentionis naturalis, quod ipse ab ipsomet Couar. eo tacito accepit, d. §. 1. nu. 8. (Mihi autẽ hac in specie magis placet, iuramẽtum etiam in vim conuentionis naturalis non esse seruandum: cum seruari non possit sine periculo salutis æternæ: iuramentum siquidem non debet esse vinculum iniquitatis, c. inter cætera, 22. q. 4. c. quanto, & ibi DD. de iure iur. l. 11. in fi. ti. 11. p. 3. At si lege prohibetur hæc arrharũ promissio decimã partem bonorũ promittentis excedens, etiamsi sit iurata, iuramẽtũ iniquè præstatur, & peccat mortaliter iurans, quia voluntati, & prohibitioni legislatoris refragatur, cui obedire tenetur, c. 2. de maiori. & obedi. sed iuramentũ inducens peccatũ seruari non debet, iuxta cõmunem sententiã glos. in cap. licèt mulieres de iure iu. tex. in cap. intellecto eod. tit. Alcia. hoc ipsum attestatur esse receptũ in c. cum contingat, num. 194. de iure iu. quinetiam si peccatum veniale inducat, adhuc seruandum non est, vt optimè

optimè probat Bal.in §.item Sacramenta in fi.de pace iura.firman.Greg.Lupi.in l.11.in verbo, ni de la alma.tit.11.p.3.Couar.in cap.quanuis pactum,2.par.§.2.numer.6.ad fin.versi.3.hinc constat, de pact. libro.6.
8 (Et si dixeris, leges ciuiles non obligare in foro animæ, nec earum transgressionem peccatum inducere veniale, ne dum mortale, vt fortissimis argumẽtis probare nititur Ioannes Gerson Cancellarius Parisiensis, vir quidem pius magneq; authoritatis, & doctrinæ, lectione 4. de vita spirituali animæ: quare iuramentum legis prohibitione non obstante, confirmarit contractum a lege prohibitum? Huic obiectioni respondeo negando assumptum, falsa siquidem est sententia Gersonis, & ab omnibus improbata: omnes siquidem iurisperiti, & theologi in hoc consentiunt, leges ciuiles, & sæculares obligare posse in foro animæ earum transgressores ad peccatum mortale, ne dum veniale, dummodo sint iustæ, & ab habentibus potestatem conditæ, & super certo disponant, non super præsumptione, vt ex sententia diui Thomę, 1.2.q 96.art.4.& 2.2.q.60.ar. 5. ad primum expenditur, hanc sententiam probat Archiep. Floren.in 1.par.tit.18.cap.vnico.§.2.Alfon.a Cast.optimè, lib.1.de potestate legis pœnalis, cap.4. vbi rationes Gersonis refutat, Syluester, in verbo lex.quęst.8. Bap.Trouamala, in verbo lex, q.17.Ioan.à Medina, in tractatu de restitutione, q.36. vers. quo præmisso, Barba.hanc dicens cõmunem in cap.filius, n.8. de testa. Greg. Lup.in l.16.tit.1.p.1.per tex.ibi, dum ait, (y meterse hian en la carrera de muerte) Dida.Perez ad Seguram in l.1.§.si vir, nu.125.ff.de acq.pos.& latius in procemio legum ordinationum, q.10.Ferdin. Menchaquẽ.de successionum cretione.§. 10.n.660. in fi.& n.seq.frater Domi.à Soto, lib.1.de iusti. & iure.q.6.art.4. Marti. Azpil.hanc dicens communẽ in manuali confessorum, cap.23.n.46 Couar. in c. quanuis pactum, 2.p.§.2.n.7.
9 (Et licèt aliqui ex superius citatis asserant, in dubio præsumi, legẽ sæcularem voluisse, earum transgressores obligare ad peccatum, prout fuit Domi.à Soto, d.art.4.col.9.versi. quo circa fidelissima regula est, & hæc sit cõmunis opinio, vt attestatur Fer.Mencha.d.§.10.num. 661. ipse tamen ibi tenet contrarium, & Marti. Azpil.in d.cap.23.n. 56.
10 (Quare recurrendum est ad coniecturas, nec satis erit, si verba legis prohibentis dirigantur in personam, prout Bar.existimabat in l.si quis pro eo num. 9.ff.de fideiusso.eius namquè sententiam improbant Ant.Abb.num.6.& Imol.num.36.in cap. cum contingat de iure iur.Feli.in cap.2.de maio.& obed. Deci.in cap.nam concupiscientiam de consti. lectione 1.& hos sequitur Corne.& Iaso.in d.authen. Sacramenta puberum, ille num.23.& 25.hic nu.51.& Alcia.in d.cap.cum contingat, n.94. Couar. in d.capit. quanuis pactum 2.p.§.2.nu.7.
11 (Nec sufficient verba præceptiua, vt præcipio, mando, iubeo, prohibeo veto, interdico, & similia, nam licet ex eis soleat præsumi voluntas legislatoris obligandi ad peccatũ quãdoquè mortale, & quandoquè veniale, prout optimè resoluit Alfons.a Castro, lib.1.de potesta.leg.pœnal. cap.5.pag.17.versi.quidquid in iure Canonico, verũ tamen imprimis attendere oportet materiam legis prohibentis, vt ex ea iunctis verbis percipere possimus, an velit obligare ad culpam. Nam si prohibitio sit principaliter ob publicam vtilitatem, transgressor peccabit mortaliter, vel venialiter, iuxta qualitatem, vel quantitatem commodi, aut incommodi publici, vt constat ex Diuo Thoma.1.2.q.96.art.4.cui accedit ibidem Caiet.Adria.quotlibeto, 6.arti.2.Anton.& Abb.in c.2.de maior. & obed. Deci. post alios in cap.nam & concupiscientiam, prope fi. de constitu. Ioan. Driedo de liber. Christiana, libr.1. pagin. 166.Couarru.d.§.2.num.7.vbi autem aliquid lege sęculari prohibetur principaliter respectu priuatæ vtilitatis, licèt minus principaliter publica consideretur vtilitas, nullum transgressor contrahit peccatum, vt ex d.capit.cum contingat probat Couarru. d. num, 7.
12 (Verum, & in hoc vltimo casu poterit lex obligare ad culpam mortalem, vt probaui supra numero 8.quod dignosci poterit, quoties lex prohibuit iuramentum, non enim poterat prohibere, nisi animum haberet legislator transgressorem obligandi ad peccatum, propter defectum potestatis, & iurisdictionis, ad statuendum aliquid de viribus iuramenti, iuxta tex.in capit.venerabilem de election. & in capit. nouit de iudic.ex quibus id asserunt Hosten. Imol. & Doctor.in capit.quanto, de iure iur. Cyn. Salice. & Paul.in l.vlti.n.C.si contra ius, vel vtili. publi. cum concordan.ab Alexan. & Iasson. traditis in l.vltim. ff.qui sati.cogan.quo fit, vt leges prohibentes iuramentum in contractibus interponi ex causa iusta, ne earum iusta dispositio defraudetur, validæ sint secundum Imol.Domin.& Couarruui.in d.cap. quãuis pactum, 1.par.§.3.nu.7.& 8.Iasson.in d.l. vltim. ff.qui sat.cog. Fortu. in tractat. de vltimo fine iuris, illatio.20.dixi in stylo Cancellariæ, ti.1. procemi.17. casu.20.declaratio. 14. quoniam hac in specie, iuramentum verget in dispendium salutis ęternæ, si seruaretur, propter peccatum quod contraheret contrahens contra legis prohibitionem: cuius animus fuit obligandi transgressorem ad læthalem culpam: quod ex eo constat, quia aliàs non poterat prohibere iuramentum, vt dixi, propter defectum potestatis, & ne præsumamus, legislatorẽ fecisse quod non licuit, cõtra l.merito.ff.pro socio, fatendum nobis est necessario, hunc animum habuisse, vt eius dispositio potius sustineatur, quam corruat, vt in l.quoties. ff. de reb. dub.& l.quoties, ff.de verbor. oblig. capit. Abbate, vbi glos.de verbor.signi.latè per Alcia. de præsump tio.regula.3.capit.34.quilibet enim præsumitur accomodare voluntatem suam secundum leges, l. quæro.§.inter locatorem, ff.loca.l.quidam cum filium, ff. de verbor.oblig.quod examinat.Idem Alciat. d. regula.3.cap.32.
13 (Vel potest hæc sententia ex alio sustineri, nempe, leges fori, ad quas se refert lex nostra, dationem, vel promissionem arrharum prohibens vltra præfinitam quantitatem, non solum id prohibent respectu, & fauore promittentis, verumetiam & eius consanguineorum fauore, quibus leges prædictæ deferũt ius huiusmodi excessus repetẽdi, vt in l. 1.tit.2.de arrhis, lib.3.fori cum sic ait, *E si por ventura mas diere, los parientes mas propinquos del marido, lo puedan demandar por el*. Sed iuramentum in præiudicium tertij seruandum non est, vt in cap.cum contingat de iur iu.vbi ab hoc iuramento contractum prohibitum confirmante, summus Pótifex excipit, cum ius,

cuiuscunq; alterius, qui non iurauit præiudicium, qui-
bus rationibus mouentur Coua. & cæteri huius opi-
nionis authores: licêt primã, quæ me magis mouet,
14 nõ ita cõfirmauerint. (Superest vt obiectionibus res
pondeamus, & imprimis nõ obest primũ fundamen
tũ, quia verũ non est, quod hac in specie seruari pos
sit iuramentũ, absq; interitu salutis æternæ, nõ enim
potest, vt expẽdere licêt ex rationibus numeris præ-
15 cedentibus traditis. (Minus oberit quod 2. diceba-
mus, ꝓhibitionẽ, de qua agimus, esse in fauorẽ priua
tũ principaliter, & secundario publicũ, quo casu iura
mentũ confirmat contractũ probibitum lege sæcula
ri, iuxta receptiorẽ sententiã DD. d. auth. Sacraméta
puberum, & d. c. cũ contingat, & d. c. quanuis pactũ
commentãriũ. Nam & si concedamus, id prohibitum
fauore priuato principaliter, & nõ publico, responde
re licebit, vel quod sententia cõmunis non procedat
in præiudiciũ tertij, prout hic fuit, vel quod lex pro-
hibens voluit obligare transgressorẽ ad peccatũ, si-
cut hac in specie eã esse legis nostræ mentẽ satis su-
16 perq. probauimus sup, n. 12. (Vel negare possumus
prohibitionẽ legis nostræ esse factam fauore priuato
peincipaliter: nã si rectẽ verba legis nostræ inspician
tur, potius fauore publico quã priuato factam esse cõ
stabit, negat siquidẽ lex nostra renuntiationem fieri
posse, quod vtiq. concederet, si de iure priuato age-
ret, iuri siquidẽ pro se introducto cuilibet renuntia-
re licet l. siquis in cõscribendo. C. de pact. l. iurisgen-
tiũ. §. si paciscar, & l. pact. ff. eo. l. si iudex. ff. de mino:
cum similibus: agit ergo lex nostra de iure publico,
cui renuntiari non licet l. ius publicũ, ff. de pact. & d.
§. si paciscar cũ concordã. ibidẽ citatis. Expedit enim
reipublicæ, ne quis rebus suis male vtatur, l. 2. ff. de
his qui sunt sui, vel alie. iur. §. vlt. inst. eod. ti. ne vt ex-
cessiuæ dotes, vel arrhæ promittantur, vt latê proba
17 ui supra eo. l. 1. gl. 1. (Et quanuis Fer. Vaz. in libr. de
succes. creatio. §. 28. num. 24. neget publicẽ interesse,
quod possessiones, vel pecuniam vnus ex ciuibus ha
beat, vel alius, mihi profecto non probatur eius sentẽ
tia, siquidẽ non minus boni mores expediunt in re-
publica, quam possessiones, & pecuniæ, ei igitur ex-
pedict ne quis rebus suis malê vtatur, prodigaliter bo
na expendendo, vt diximus in d. glo. 1. l. 1. supra eo. si
igitur hoc statutum est fauore publico, constitutissi-
mum est, iuramentum non confirmare actum prohi-
bitum fauore publico ex sententia Bart. communi-
ter recepta in l. si quis pro eo, num. 7. ff. de fideiusso.
quem ibi Docto, sequuntur. Idem voluerunt Anto.
Abb. & cæteri in d. cap. cum contingat, vbi Alcia. nu
mer. 83. hanc dicit receptam sententiam, prout, & fa
tetur Imol, nu. 35. licêt ab ea discedat. Couarruuias
quoque hanc sequitur, & dicit communem in capit.
quanuis pactum. 2. par. §. 1. num. 1. & 2. de pact. lib. 6.
Anton. Gom. de contractibus, cap. 14. nu. 24. Ferdin.
Vazquez, de succes. creatio. §. 28. nu. 21. & 23. eam
dicens communem, & clarè probari in d. capit. cum
contingat, nam si ibi iuramentum in præiudicium
tertij statuitur, non esse seruandum, longe minus si
tendat in præiudicium totius reipublicæ seruare o-
portebit, arg. auth. res quæ. C. com. de lega. & capit.
si diligenti de foro compe. & l. priuatorum. C. de iu-
18 ri. om. iud. (Nec dici verè potest in nostra specie, &
similibus, leges principaliter respexisse priuatorum
commodum, nam si legum finis inspiciatur, principa
liter in commune bonum diriguntur, & secundario
in priuatum, vt optimê probat Couarruu. in capit.
quanuis pactum 2. par. §. 1. numer. 6. licêt, vt ipse ait,
quoad executionem principaliter lex nostra, & simi
les fauere censentur priuatis. Attenta tamen intentio
ne legis, quę inspicienda est, principaliter intendit
fauere reipublicę, vt expendit ipse Couarr. ex no
tatis per Bart. in l. ambitiosa, num. 19. & 20. ff. de de-
cret. ab ord. faciend. & per Martinum Azpilcue. in
c. inter verba, 11. quæst. 3. conclusio. 5. Corolario. 4.
num. 299. pag. 84. & 85. verum si sententia nostra nõ
tibi placuerit lector amantissime, satisfacturas spero
alias coniecturas superius memoratas, nempe prohi-
bitionis renuntiationis, & ne præiudicetur tertio.
19 (Minus oberit sententiæ nostræ, quod de donation.
inter virum, & vxorem diximus, & de insinuatione
donationis: quæ necessaria non est, vbi adest iuramẽ-
tum secundum receptiores Doctorum sententias,
nam multi Doctores tenuerunt contrariam, & eam
attestati sunt esse receptiorem, quos refert Petr. de
Dueñas, in regula 219. ampliatio. 2. & in regula. 224.
limit. 5. & Ferdin. Vazquez, de succes. creatione. §.
29 num. 11. 12. & 18. & quanuis adherere velis sen-
tentiæ communi in donatione inter virum, & vxo-
rem iurata, non fuit ita fortis prohibitio, nec tam for
ti ratione facta, ac promissio arrharum decimam bo-
norum promittentis partem excedens, nam omnes
prohibendi eam donationem rationes, quæ militabãt
iure ciuili, cessant iure canonico, vt rectè aduertit
idem Ferdin. Vazquez loco proxime citato. numer.
11. ad finem, & in pluribus casibus eodem iure ciui-
li permittitur: nimirum ergo si iuramento confirme
tur. Nec leges sæculares hac in specie præsumendum
est, voluisse donantes ad culpam aliquam obligare,
nec præterea repugnat hæc donatio bonis moribus
naturalibus, nec diuini, vel canonici iuris, sed tantum
moribus ciuilibus, qua in specie firmari potest actus
prohibitus lege ciuili iuramento, secundum recep-
tiorem sententiã Doctorum teste Couarruuias, in d.
capit. quanuis pactum in initio. 2. partis, numero. 1.
& Ferdinando Vazquez, de succes. creatio. §. 28. nu-
20 mer. 9. 10. & 11. (Insinuatio similiter multis casibus
non est necessaria, veluti in dote, in donatione prop-
ter nuptias, in concessione feudi, in donatione remu
neratoria, vel mutua, in facta Ecclesiæ, vel pio loco,
in donatione facta coram iudice, in donatione facta
in testamento, in donatione causa mortis, & in pluri
bus alijs casibus â Petro de Dueñas congestis in re-
gula 224. nimirũ ergo si necessaria non fit insinuatio
in donatione iurata. (Nec oberit similiter, quod di-
21 ximus in alijs pluribus casibus actus prohibitos le-
ge ciuili firmari iuramento, vt in d. auth. Sacramen-
puberum, & d. c. cum contingat, de iu. iur. & d. c. quã-
uis pactum, & alijs iuribus similibus: nam respõdeo,
non mirum esse, quod olim lege prohibitum erat, ho
die permissum esse, & ex contrario quod antea per-
missum, hodie prohibitum, atq. ideo leges mutari pos
se, & derogari, rursus etiam restitui. Quare leges alie
nationes prohibẽtes minoribus, & reru dotaliũ, po-
tuerunt nimirum mutari, vel limitari per alias leges,
vt iuramento interposito alienatio permissa esset,
quod tribuendum est legis authoritati, potius
quam

quam vi iuramenti, quippe quod non potuit occasionem præbere peccati, quod contraheret legũ trãsgressor, ex voluntate legislatoris expressa, vel subintellecta, nisi alia lege hoc esset cautum, & legi pro-
22 hibenti in ea specie derogatum. (Ex superius traditis infero, idem esse dicendum, si iuramento dos filiæ promissa sit, excedens quantitatem lege præcedenti taxatam, reuocabitur siquidem excessus, ex sententia Gasparis Baeza, in libro de non meliorandis dotis ratione filiabus, cap. 19. qui hanc sententiam optimis probat rationibus.

GLOSS. IIII.

1 *Pœna imposita Notario apponenti in instrumẽto arrharum huius legis renuntiationem, an incurratur, si generaliter fuerit renuntiatũ omni legum auxilio?*

2 *Pœna legis nostræ priuationis officij an censeatur imposita ipso iure?*

d *En perdimiento de officio.* Tabellio qui in contractu arrharum apposuerit renuntiationem legis nostræ, vel fori incurrat pœnã priuationis officij, vt hic, quod intelligit Did. Castel. in l. 50. Taur. ex qua nostra lex deprompta est, in verbo, renunciar, quoties expressim huic legi fuerit renuntiatum: secus si generaliter omnibus legibus renuntietur, nã pœnã hac in specie non incurret tabellio, arg. l. item apud Labeonem, §. hoc edicto, ff. de iniur. vbi quæ speciali nota digna sunt, nisi exprimantur nõ veniunt in renuntiatione,
2 maximè in correctorijs, & pœnalibus. (Limitat. 2. idẽ Castellus in verbo, incurra, vt procedat lex nostra, in eius specie, & pœna videatur ipso iure imposita vt voluit glo. in l. siquis ex argentarijs §. 1. ff. de eden. secus si delinquat extra officiũ, quia tunc priuatur per sententiã, vt etiã voluit Ioan. Lupi. in d. l. 50. Tau. n. 7.

GLOS. V.

1 *Notarius ab officio priuatus non potest instrumenta conficere, nec hoc ei reseruari potest, nisi ex causa.*

2 *Notarius ab officio priuatus nõ potest ad id redire, & rescriptum in contrariũ impetratum esse præsumitur subrreptitium.*

Instrumenta a Notario confecta qui verè nõ erat, sed vt talis reputabatur, an valeant? remissiue, ibidem.

3 *Instrumenta à Notario confecta qui falsitatẽ cõmiserat ante sententiam, an valeant?*

4 *Pœna ipso iure imposita non incurritur, donec per sententiam declaretur.*

5 *Auditores qui extra districtũ exeunt, an amittant officium ante declarationem à Rege, vel eius Consilio factam.*

e *So pena de falsario.* Notã quod Notarius ab officio priuatus non potest instrumenta conficere, & hoc iurẽ communi procedere expendit Bart. in l. eadem lege §. hac lege. ff. ad l. Iul. repetund. per tex. in l. si aliquid C. de suscepto. & archarijs lib. 10. nec potest illi reseruari facultas conficiendi instrumenta, nisi ex causa, vt probat idem Bar. in l. ex militari. ff. de test. mili. & in cons. 174. & in l. & militibus. C. de test. mil. vbi idẽ voluit Alex. & Deci. nu. 16. licèt contrarium voluerit Boer. in l. siquis in prin. §. miles. ff. de leg. 3. Iaso. in l. Barbarius. 12. col. vers. 5. limi. 2. ff. de offi. prę. Sed
2 concorda hoc procedere, quando subest causa (Quinimo non poterit semel ab officio priuatus ad id redire, & rescriptum in contrarium impetratum præsumitur subrreptitiũ, vt in l. nullus. C. de diuers. offi. & apparito. iudi. lib. 12. l. 5. tit. 13. p. 2. & l. 2. tit. 7. p. 7. l. Cassius, ff. de Senato. & si fama ei restituatur per Imperatorẽ, vel Regẽ ad id potestatem habentẽ, non poterit comes potestatem habens creandi Notarios, eũ creare Notariũ, Bal. singulariter hoc asseuerat, in l. nihil per illũ tex. C. de man. vindi. sequitur, & eius dictũ exclamat Lud. Rom. in l. si vero. §. de viro. 38. fallentia, ff. solu. matri. Ias. in d. l. Barbarius. 12. col. versic. illud etiã no. sublimitatione 5. vbi pluribus modis limitat conclusionem cõmunem, quod instrumẽta confecta a Notario, qui verè non erat, licèt cõmu-
3 niter pro tali haberetur non valent. (Verum dubitari solet an valeãt instrumenta a Notario, qui falsitatem commisit in officio confecta. In qua q. vera resolutio est, quod si condemnatus fuerit, & priuatus officio, nihil valẽt instrumenta postea confecta, vt dixi n. 1. & voluit Ioan. Lup. in l. 50. Tau. n. 7. & 8. & Did. Castel. ibidem, & cæteri, ante sententiam verò benè poterit officium exercere, & instrumenta ab eo confecta valent secundum Bal. in l. siquis decurio per tex. ibi C. de fals. Alex. in l. prætor. §. cogentur. ff. de eden. num. 6. Deci. hanc dicens communem, in d. l. & militibus, n. 16. ff. de mili. testa. Bal. & Ias. in d. l. Barbarius, 12. col limi. 2. ff. de offi. præto. Did. Perez in l. 2. tit. 5. lib. 2. ordi. col. 436. in prin. versi. 14. Marsi. in rub. ff. ad l. Cor. de fals. n. 27. & seq. vbi plura conge-
4 rit. (Confirmatur hæc sententia, quia pœnam ipso iure impositam non incurrit quis ante sententiam declaratoriam, etiã in crimine læsæ Maiestatis, & diuinæ, vel humanæ, nedum in alijs c. cum secundum leges de hæreti. lib. 6. l. eius qui delatorẽ, ff. de iur. fisci, cum alijs ab Hypo. Mars. in rub. ff. ad l. Corn. de falsi. n. 24. & pluribus sequen. & ab Anto. Gomez traditis de delictis, cap. 14. num. 3. vbi tractat, an in conscientia teneatur quis ad pœnam ante sententiam, & concludit, non teneri ex sententia glos. in cap. fraternitas, 12. q. 2. etiam in crimine læsæ Maiestatis diuinæ, & hanc dixit communẽ Iaco. Septima. in institu.
5 Catholicis. c. 9. num. 28. (Ex quo dicebam, pœnam ipso iure impositam amissionis officij per Regiũ rescriptum anni, 1565. Auditoribus huius Cancellariæ, & cæteris officialibus Regijs, qui sine Regia licẽtia a suo districtu exierint, etiã premissa licentia gubernatoris, minimè incurrit absq; ipsiusmet Regis declaratione, & sententia: posset etenim aliquam legitimã excusationẽ allegare, vel quod Prorrex, vel Moderator cuius licentia profectus est, â Rege mandatum habuerit ad id faciendum, vel aliam legitimam causam cuius

cuius cognitio ad Regiam Cãcellariam vel eius prefectũ minimè spectat, sed soli Regi & eius Regio cõsilio competit, vt est notissimum; & licèt cuidã collegæ huius regij senatus aliud visum fuerit, hæc mihi sententia placet, placuit, & placebit donec declarationem Regiam viderim contrariam. Refero hic verba Regij rescripti, vt magis constet veritas eius opinionis. *Y por el mesmo caso que alguno de los suso dichos viniere o saliere de la dicha Prouincia con la dicha licencia, o sin ella, mandamos que quede vaco, y por la presente vacamos el oficio de la tal persona, para dispoñer del, como mas sea nuestro seruicio.* Ecce Regi ipsi reseruatur prouisio eius officij, ergo soli cõpetit declaratio huius excessus, & non alij.

LEY. III.

¶ *Como las arras las han los herederos de la muger, no auiendo hijos.*

Don Fernando, y Doña Iuana en Toro año. 1505. capitulo. 51.

¶ Si la muger no ouiere hijo del matrimonio en que interuiniere promissiõ de arras, si no dispone expressamente de las dichas arras, [a] que las aya el heredero o herederos della, y no el marido, [b] ora la muger haga tegamento, o no.

GLOSS. I.

Arrhæ possunt ab vxore soluto matrimonio liberè alienari, & de eis ad libitum disponere potest.

a *Arras.*) Nota quòd vxor potest de arrhis ad libitum disponere. Contrarium voluit Rod. Xua. in. l. 1. titul. 2. de arrhis lib. 3. fori. 2. parte versi. circa hoc quæritur, & in. l. quoniam in prioribus limi. 10. legis fori. C. de inoffi. testa. & Ioan. Lup. in rep. rub. de dona. §. 27. n. 1. quos meritò carpit Tell. Fernand. in. leg. 19. Tauri num. 12.

GLOSS. II.

b *Arrhæ an sint vxoris vel mariti soluto matrimonio? gloss. 2.*

Y no el marido.) Nota, quòd arrhæ promissæ vel receptæ mortua vxore pertinent ad ipsius hæredes, & nõ ad maritum superstitẽ, siue abintestato decedat, siue condito testamento. Contrarium statutum erat abintestato iure fori per. l. 1. tit. 2. de arrhis lib. 3. fori &. l. 6. tit. 1. lib. 3. foro judgo, quæ leges per legem istam corriguntur, vt doctores nostri asseuerant in. d. l. 51. Tauri, ex qua lex ista transumpta fuit.

LEY. IIII.

¶ *Como la desposada gana las joyas o arras.*

Ley. 52. de Toro.

¶ Qualquier esposa ora sea de presẽte [a] ora sea de futuro, suelto el matrimonio, [b] gane, si el esposo la ouiere besado, [c] la mitad de todo lo que el esposo le ouiere dado [d] antes de consumido el matrimonio, ora sea precioso, [e] o no. Y si no la ouiere besado, no gane nada de lo que le ouiere dado, y tornese a los herederos del esposo. Pero si qualquier dellos muriere, despues de consumado el matrimonio, [f] que la muger e sus herederos ganen todo lo que seyendo desposados le ouo el esposo dado, no auiendo arras en el tal casamiento, y matrimonio. Pero si arras ouiere, que sea en escogimiento de la muger o de sus herederos, ella muerta, tomar las arras, o dexarlas, y tomar todo lo que el marido le ouo dado siendo con ella desposado. Lo qual ayan de escoger [g] dẽtro de veynte dias, despues de requeridos por los herederos del marido, y si no escogieren dentro del dicho termino, que los dichos herederos escojan.

GLOSS. I.

1 *Donatio ante nuptias fieri potest ab sponso de futuro, & ab sponso de præsenti hodie iure Regio.*

2 *Sponsalia de præsenti verè matrimonium dici potest, impropriè enim dicuntur sponsalia.*

a *De presente.*) Nota legem istam, ad extensionem iuris communis & legum partitarum, & fori quibus donatio ante nuptias fieri poterat ab sponso de futuro, vt dixi supra eodem in rub. gl. 3. nam per legem istã fieri permittitur ab sponso de præsenti, vt in. leg. 52. Tauri (vnde ista sumpta fuit) notant omnes interpretes. Antea enim hæc donatio erat prohibita tanquã inter virum & vxorem. l. 1. & per totum. ff. de dona. int. vi. & vxo. l. 3. & 4. tit. 11. part. 4. l. pen. ff. de dona. int. vi. & vx. ne mutuo amore se expolient, vt ibi dicitur.
2 (Sed spõsus de præsenti & sponsa vir, & vxor verè dici possunt, quia verè inter eos est matrimoniũ contractum per verba de præsenti. c. vlt. in fi. de spõsa duorum. c. 1. c. cum locum. c. tuæ. c. tua de spõsali c. si inter virum eod. ti. l. 2. in fi. titul. 1. par. 4. vbi dicit tex. impropriè hæc dici sponsalia, sed verum potius & legitimum matrimonium.

GLOSS. II.

1 *Sponsa ingrediens religionem an per osculum lucretur dimidiam donatorum partẽ?*

2 *Sponsalia si sint nulla propter impedimentũ consanguinitatis, vel affinitatis, an lucretur sponsa per osculum dimidiam bonorum partem?*

Lex. 3. tit. 11. part. 4. explicatur, ibid.

b *Suelto el matrimonio.*) Intellige per mortem alteriuis; vt in. c. pen. & ii. de secund. nup. Bart. in. l. si quis. ff. solu. matri. Imol. consi. 100. n. 1. & sequen. Quid antẽ

nibus ei post contracta sponsalia factis, tum quia talis copula & osculum sunt prohibita secūdū gl. not. in Clem. vlt. in verbo septimo, de hæret gl. in l. 1. ff. de var. & extra crimini. Bald. in l. si quis non dicam rapere nu. 1. C. de epis. & cleri. beat. Tho. 2. 2. q. 154. art. 4. beat. Antoni. 2. part. suæ summæ tit. 5. c. 1. §. 7. 8. & 9. Confirmatur, quia sponsalia de futuro non transeunt in matrimonium per copulam præcedem sponsalia, sed quæ sponsalia sequuta est. c. veniens. 2. de sponsa. vbi docto. notant, hoc voluit Ioann. Lupi in d. l. 52. Tauri n. 8. & 9. Anton. Gomez nu. 6. in fine Did. Castel. in verbo besado, Gomez Ari. n. 9. & 10. Bald. in leg. si â sponso. C. de dona. ante nup. Gomez Arias in l. 50. Tauri n. 5. 6. & 7.

GLOSS. III.

1 *Sponsus vt donata sponsæ repetat, quid probare teneatur?*

2 *Sponsus an repetat ab sponsa donata, osculo interueniente? quòd non.*

Correlatiuorum eadem est dispositio, nisi diuersa fuerit ratio in vno quàm in altero, ibidem, & num. seq.

Sponsus, copula interueniente, repetit ab spōsa sibi donata ibid.

3 *Donationis ab sponso factæ sponsæ, vel ab sponsa spōso differens ratio.*

4 *Sponsæ donata ab sponso missa, & ab sponsa recepta post copulam, an possint ab sponso repeti soluto matrimonio?*

d *Lo ouiere dado.*) Ob causam matrimonij, quòd iure communi probare tenebatur sponsus, & causam nō sequutam secundum Bald. in l. si præsidi. C. de dona. ante nupt. hodie tamen per l. istam, causam non sequutā dumtaxat probare tenebitur, sed sat erit probare tempore donationis contracta fuisse sponsalia, nisi ex contrario probetur, osculum vel copulam interuenisse, ita ex hoc tex. expendunt Ioann. Lupi. n. d. l. 52. Tauri n. 12. & Did. Castelli in verbo lo que el

2 esposo. (Quid autem si vxor seu sponsa sponso donauerit, an osculo interueniente lucretur medietatē sponsus? Videtur idem esse in sponso quod in spōsa, quia dispositum in vno ex correlatiuis cēsetur & in alio dispositum. l. fi. C. de indi. vidui. toll. vbi notant Bart. Ang. Iass. & docto. l. 1. C. de cupress. lib. 11. l. fi. ff. de acceptila. Contrariū tamen tenent doct. omnes, imo quod sponsus osculo interueniente non lucretur dimidiam partem rerum ab sponsa donatarum, sed potius soluto matrimonio res donatæ reuertantur integrè ad vxorem seu sponsam, nisi copula interuenerit, quia copula interueniente confirmatur donatio per conditionis adimplementum, vt adnotauit Did. Castelli in d. l. 52. Tauri in verbo, lo que el esposo, & Ant. Gom. ibid. 3. versi. si verò, & Ioann. Lupi n. 13. & in rep. rub. de dona. §. 3. in fi. per tex. in l. si à sponso. §. 1. C. de dona. ante nup. l. 13. tit. 11. part. 4. l. 5. tit. 2. de arrhis lib. 3. foro legum. Pet. Nun. de manda. exequē. c. 15. nu. 4. (Ad id q̄ dixi de correlatiuis,

3 respondeo non procedere, vbi nō est eadem ratio sed diuersa, quia tunc dispositū in vno nō cēsetur in alio dispositum, vt in l. curatorem cum ibi not. per glo. Cyn. & doct. C. de interdi. matri. l. fi. & ibi Sali. C. de rescind. vend. quod notabiliter discutit Iass in l. transigere. 1. col. C. de trās. Euerardus in locis legalibus loco à correlatiuis pag. 481. & quod hâc in specie sit diuersa ratio, constat ex eo, quod sponsa videtur potius osculum dare, quàm accipere, quare nimirum si ipsa premium accipiat, & non sponsus, vt dixit glo. in d. l. si à sponso. §. 1. acquirit enim sponsus, & in nullo grauatur, sponsa autē amittit, pudore siquidem afficitur & verecundia, & honestatis amissione. Ob idquè non ita facilè maritum inueniet, hanc rationem diuersitatis tradidit Azo. in summa. C. de dona. ante nup. in fi. doct. in d. l. si à sponso, Montal. in d. l. 5. tit. 2. lib. 3. foro legum, & cæteri supra citati, & tex. in l. 3. in fi. tit. 11. par. 4. & hæc vera sūt, & indubitata, quanuis in vltimo casu quando copula interuenit, refragari videatur Gomez Arias in leg. 50.

4 Tauri n. 19. (Quid autem si sponsus miserit mundos muliebres sponsæ absenti, & ipse prius accedit, & eam osculatus fuit, vel ad eā carnaliter accessit. Deinde peruenit nuntius, & ei donata tradidit, an valeat donatio, & Ioan. Lupi in d. l. 52. Tauri. n. 14. & Did. Castelli in verbo le ouiere dado, distingunt, aut enim erat nuntius sponsæ aut sponsi. Primo casu valet donatio, quia ex eo tempore perfecta fuit. Secundò casu non valet, quia cùm recipit perfectionem ipsa donatio est inhabile tempus, vtpote cum cōsumatū fuit matrimonium, citant tex. expressum in l. si sponsus in princ. ff. de dona. ānt. vi. & vxo. vbi id notant Bar. & docto. Verum iure nostro Regio iudicio meo ab initio valuit donatio, cum mundi muliebres traditi sunt nuntio, nec refert, an fuerint, sponsi vel spōsæ, quomodocumque enim apareat de voluntate obligādi, remanet quis obligatus etiā in absentia. l. 2. tit. 16. de contractibus, & obligationibus infra hoc. li. 5. ibi: *O que fue hecho el contrato o obligacion entre absentes, o que fue hecha a otra persona priuada en nombre de otros entre absentes: mandamos que toda via vala la dicha obligacion o contrato que fuere hecho en qualquier manera que parez ca que vno se quiso obligar a otro.* Sed nostra in specie sponsus voluit donare spōsæ quæ ei per nuntium miserat: ex eo igitur tēpore manet iure Regio obligatus, & contractus ex tunc censetur validus, propter voluntatem & animum, quem tunc visus fuit habere se obligandi, vel ea donandi.

GLOS. V.

1 *Vestes preciosæ à marito vxori traditæ, an censeantur donatæ? & an soluto matrimonio eas acquirat vxor? & quid in vestibus quotidianis?*

2 *Vestes preciosæ ab sponso sponsæ donatæ, an pro dimidia vxori quærantur, si osculum interuenerit? & quid si copula?*

3 *Vestes preciosæ vel superfluæ aut quotidianæ quæ dicantur?*

e *Sea precioso o no.*) Solet non modica esse contentio inter doctores, an preciosas vel festiuales vestes vxori seu sponsæ traditas, videatur maritus donare, & an per consequens ad vxorem pertineant soluto matrimonio, an verò hæredibus mariti? & certè vera & cōmunis resolutio est, quòd vestes preciosæ & super-

8. n. 88. idem voluit Ias. in l. non eo minus, n. 1. versic. limita, C. de procu. & Cassan. in consue. Burg. rub. 4. §. 1. n. 27. fol. 128. col. 4. addit Pinel. d. n. 33. in corroborationem, non posse ratum haberi gestum a falso procuratore, quare defectus mandati oppositus fuit ante finem actus, vt in l. licet. C. de procur. & ibi Ias. notat, nu. 10. versi. sed tunc. quę sententia recepta est teste Pinelo ibidem: qui nu. 34. resoluit, posse quem agere contra priuilegiatum, cuius fauore claudicat cōtractus, vt declaret, an velit stare conuentioni, an ab ea recedere, vt in l. Iulian. §. siquis colludente, ff. de
16 actio. emp. quod vtiliter explicat Pinel. (Et vt redeamus, nostram sententiam (quod cōtractus vtilis vxori valeat absq. viri consensu, si sit vtilis ipsi vel marito suo) comprobat Tiraq. pluribus similibus, quia minor contrahere, & se obligare potest ad suum commodum, vt ipse probat d. glo. 8. nu. 65. & 66. & omnes quibus interdicta est administratio, vt per DD. in l. is cui bonis ff. de verb. oblig. & Tiraq. d. gl. 8. n. 67. & ideo probat, minorem posse obtinere sententiam, etiam si sine curatore litigauerit: idē asserit in pupillo, & infante, & in tutore, qui nondum satisdedit, & in Ecclesia, si litigauerit, & obtinuerit sine authoritate prælati, num. 69. & 70. Idemque esse, si sententia lata fuerit pro fisco, absente aduocato fisci, n. 71. & in nu. 74. probat, patris alienationem bonorū aduentitiorum filij pro eius vtilitate valere, id quod latius probat Arias Pine. in l. 1. C. de bon. mat. 3. p. n. 30. & 31. Sed & idem esse in vxore, si agat sine licētia viri contra eius consuetudinem, & obtineat, & si contrahat ad suam vtilitatem, n. 75. & 76. & num 77. probat, pupillum posse adire hæreditatem opulentā sine tutore, idemquē asserit esse in muliere ex statuto prohibita contrahere, & in filio fam. num. 78. & 79. Quin, & procuratorem Cęsaris posse eo inconsulto facere contractum ei vtilem, probat n. 80. idem in quocunq. procuratore priuati, potest enim vtiliter transigere, etsi speciali careat mandato: & monachus contrahere vtiliter sine licentia Abbatis, & Rector Ecclesiæ sine authoritate Ordinarij quod probat Tiraq. d. glo. 8. n. 81. & 82. idem duobus numeris sequē. asserit de ebrio, & prodigo, possunt siquidem contrahere ad eorum commodum. (Poterit tamē vxor
17 vendere sine licentia mariti, quoties a testatore id iussum fuit, cuius hæres vxor extitit, vel quoties aliâs ex necessitate præcedentis contractus id fecerit, arg. tex. notab. in l. si tibi pecuniam, & ibi DD. ff. si cert. peto. l. 1. ff. de cōtra. & vti. acti. tut. quod vtiliter probat Tiraq. de legi. connub. glo. 8. n. 184. & Ari. Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. 3. p. n. 24 & latius, n. 51. & sequentibus, vbi rectè explicat tex. in l. 1. §. fi. & l. seq. ff. de reb. eorum, qui dicit minorem ementem fundū non posse illū pignori tradere venditori, donec pretium soluatur: quia licēt pignoratio incontinēti fiat in ipso contractu, non tamen potuit habere effectū, donec dominium quæsitum fuerit minori, postquā autem ei dominium quæsitum fuit, non potuit pignori dare sine decreto, quare in l. seq. dicitur principis rescripto opus esse, vt pignus valeat: quæ decisio adeo dura est. & rigida, vt omnibus videatur carere ratione, & contra omnia iuris principia: pactū enim de quo in ea lege, & quodlibet aliud in fauorem venditoris appositum pars pretij est, vt in l. fundi partē ff. de contra. emp. & l. si sterilis. §. si tibi, ff. de actio emp. de quo latè agit Tiraq. in lib. 2. de retractu in præfatio. ex nu. 20. Bar. Ias. & Ripa, in l. 1. §. si hæres ff. ad Trebel. quo ergo pacto in lege illa potuit remitti pars pretij a Iurisconsulto citra consensum partiū? nam aliâs non esset venditurus: quare iniquum est, venditorem cogere non accipere pretium integrum, vt colliges ex l. si quis aliam, ff. de solu. ibi. non accepisset rem integram, & in l. cum eiusdem, ff. de ædili. ędi. ibi, non nisi omnes venditurum fuisse. Et quia tota conuentio vnica esse videtur, vt sic minor aut totam probare, aut â tota recedere deberet iuxta tex. in l. cum quæritur ibi, adolescenti aut in totum, ff. de admi. tut. & l. Caius. ff. de manumis. Alia plura aduersus eam iurisconsulti decisionem subtiliter more solito cōgerit Ari. Pinel. in d. l. 1. C. de bon. mat. 3. p. nu. 51. & 52. & seq. Quare resoluit ex Cumano, et alijs non extendi vltra casum in quo loquitur, cuius ocasione plura decidit notabilia, quę si libuerit videre poteris: hoc tamen vnum scio, si mihi casus obueniret decidendus hoc in regno, libenter discederem ab ea decisione, et contrarium iudicarem, ex eo quod hoc in regno leges Imperatorum, et Iurisconsultorum nō seruantur, vt leges, sed vt dicta prudētium, quatenus morali et æqua ratione mouentur, vt in l. 3. tit. 1. de legibus, sup. lib. 2. huius recollectionis, et clarius, in l. 1. Tauri, vt ipse latius probaui in dialogo Relatoris 3. p. c. 34. nu. 2. 3. 6. 7. et 8. quę omnino videnda sunt
18 ad huius sententię confirmationem. (Vltimo quæro an contractus ab vxore factus, absq. licentia mariti iuramento confirmetur? Breuiter respondeo nō confirmari in præiudicium mariti, cuius causa contrahere prohibita est. Iuramentum siquidem non cōfirmat contractum prohibitum si tertio præiudicat, cap. cū contingat de iur. iur. c. quanuis de pact. lib. 6. quæ sententia communis est, et recepta, eam tenent Ioan. Lup. in l. 55. Tau. n. 18. Did. Castel. ibi, in gl. vlt. et ibi Ant. Gom. n. 8. et Gom. Ari. n. 84. idem voluit Fer. Vaz. lib. de successio. creatio. §. 30. n. 56. versicu. postremo, et versi. vnde etiam, & Couar. de spons. 2. p. c. 7. §. 1. n. 3. Pet. Nun. in dictionario suo in verbo, otorgamiento, prope finem, faciunt tradita per Tira. de legi. connubia. glo. 4. n. 26. vsq; in finem, qui refert plures tenens contrarium, qui tamen loquuntur in terminis statuti prohibentis fœminas contrahere sine licentia propinquorum, quod ratione fragilitatis prohibetur, quare nimirum si iuramento confirmetur contractus, absq. ea solemnitate factus.

GLOSS. II.

1 Prohibitus facere contractum absq. aliqua solemnitate, an possit facere distractum, vel liberationem?

2 Gabella quæ debet ex cōtractu solui iuxta aliquod statutum, an sit soluenda ex distractu?

Ni desistir de ningun contracto. Qui non potest sine aliqua solemnitate cōtrahere, videtur quod possit eandem

 seruą;

seruata distrahere, aut liberationẽ facere, quia distractus non venit appellatione contractus, vt in l. vl. & id ex ea expendit Bal. C. si tuto. vel cura. interue. ex quo gabella non soluitur ex distractu, quæ iuxta statutũ esset ex contractu soluenda, vt latè probat Bar. Bal. & recentiores in l. ab emptione, ff. de pact. Bald. Paul. & Salic. in l. 1. C. quando lic. ab emp. d. sced. Fiã Cur. Iun. in auth Sacramenta puberum, num. 42. & seq. C. si adu. vendi. cum concord. a Tiraquello traditis de leg. connub. glo. 5. num. 2. & seq. qui tamen n. 5. & seq. refert plures DD. cõtrarium asserentes, imo quod distractum seu liberationem facere non posit, absq; dicta solẽnitate, quod pluribus similibus probat, numeris sequentibus ad ipsum recurrite. (Nec

a obstat id quod de gabella diximus, quia tale statutũ est odiosum, & quia iam semel soluta fuit ex contractu, quare non debet iterum solui, si contractus ipse dissoluatur: vel poteris negare non debere solui gabellam ex distractu, nam multi tenent debere solui ex distractu, hi sunt Guill. de Cu. Ang. & Paul. Cast. in d. l. ab emptione, Bald. in l. 3. §. contrarium in fi. ff. de contra. act. tut. cum concor. per Firmia. adductis in tracta. gabellarum in 5. p. prin. q. 5. & id 3. p. 8. partis prin. in 14. quæst. Tiraq. d. glo. 5. n. 29.

GLOS. III.

Remissio est donatio, glossa 3.

c *Ni dar por quinto.* Si per contractum non potest vxor præiudicare viro, nec poterit remittendo præiudiciũ inferre, quoniam remittere, est dare l. peculiũ in prin. & ibi Bar. ff. de pecul. dixi in glo. 1. n. 2. l. 1. ff. de transacti. l. Modestinus, & ibi DD. ff. de don. cum concordan. a Tiraq. congestis in l. si vnquam verbo donatio ne largitus, n. 175.

GLOSS. IIII.

1 *Prohibitus contrahere, an possit quasi contractum facere remissiue.*

d *Quasi contracto*, negotiorum gestor, & alij quasi cõtrahunt vt in sti. de oblig. quæ ex quasi contractu nascũ. & an prohibitus contrahere, posit quasi contrahere? quæstio diuisa est, & controuersa: plures enim tenuerunt partem affirmatiuam, quod posit quasi cõtrahere, & maior pars Doctorum tenuerunt contrariã, quod nõ posit quasi cõtrahere, quos & eorũ rationes refert Tira. in legibus connub. gl. 5. n. 119. & n. 125. cũ pluribus seq. hęc lex approbat vltimam opinionem, quare amplius non examino: sed aduerto eã dem rationem hac in specie militare, quæ militat in contractu, scilicet, ne viro fiat præiudicium, æquê nanq; præiudicatur per contractũ ac per distractũ.

GLOSS. V.

1 *Alienare prohibitus quoq. censetur agere, & actiones exercere.*

Lex aut prætor. §. 1. ff. de iur. deli explicatur ibi. & num. seq.

2 *Quasi contrahitur in iudicio post sententiam.*

3 *Pater bona aduẽtitia filij alienare prohibitus quare agere in iudicio non prohibeatur?*

Lex 1. C. de bon. mater. explicatur aliter quam Pinel. intellexerit, ibidem.

Pater præsumitur vtilitatem, & commodum filij semper velle, ibidem.

e *Ni estar en juyzio haziendo ni defendiendo.* Alienare prohibitus sine certa sólemnitate, prohibitus quoq. cẽsetur litigare, & actiones exercere, hoc expresim probatur in hac lege. tex. solet ad hoc allegari in l. ait prætor. §. 1. ff. iure delib. cuius verba sunt, quid si diminui videamus? His autem verbis prætor non tantũ alienationẽ impedit, verumetiã actiones exerceri non patitur. Est enim, inquit ibi Vlpianus, absurdũ ei cui alienatio interdicitur, permitti actiones exercere. Ex quo ibi notat Bar. quod qui non potest alienare, nec actiones poterit exercere, Deci. citans concordantes, cons. 445. n. 24. & multis sequen. Tiraq. de legi. connub. glo. 5. n. 207. & seq. Ari. Pine. in l. 1.

2 C. de bon. mater. 3. p. n. 47. (Quasi contrahitur enim in iudicio, quia lata sententia incipit quis ex ea obligari, vt in l. 3. §. idem scribit, ff. de pecul. l. quoties, & l. seq. ff. de noxali. quare nimirum si lege contrahere prohibente vxorem sine licentia viri, nõ posit vxor agere, nec se defendere in iudicio sine licentia viri, cũ ex hoc posit viro præiudiciũ nõ modicũ inferri. ex quo etiã si hoc expressum non esset in hac lege, sub prioribus verbis cõtineretur, sed ne dubitari posit,

3 hoc legislator expr. sit. (Sed videtur, regulã supra positã, n. 1. non semper procedere, nã videmus patrẽ bona aduenticia filij alienare prohibitũ, posse agere in iudicio, & actiones pro dictis bonis exercere, vt in l. 1. C. de bon. mater. vbi. Bar. & Bal. n. 4. & cæteri cõmuniter respondẽt, ideo patrẽ alienare prohibitũ bona aduenticia filij, posse super eis bonis actiones exercere, quia agit nomine filij: secus in specie nostræ vbi prohibitus alienare bona propria, prohibetur quoq; agere nomine proprio, quorũ concordia vera est, licẽt eã impugnare nitatur, Ari. Pin. in d. l. 1. 3. p. n. 47. modo rationem differẽtiæ illis addas, nempe quia est diuersa ratio in his speciebus, nã in l. 1. C. de bon. mate. ideo permittitur patri agere in iudicio nomine filij, quia filius sine eius cõsensu agere nõ potest vt ibidẽ dicitur, & in cõmodũ, & vtilitatẽ filij statutũ est, vt pater eius bona administret, & quod ea alienare nõ posit. Similiter & in ejusdẽ filij cõmodũ statuitur, vt eius pater, de quo lex maximè cõsidit, agat in iudicio, & actiones exerceat pro filio, eũq. in iudicio defendat, crediderũt enim legislatores, patrẽ melius quã ipsum filiũ eius vtilitatẽ. & cõmodũ inspecturũ, vt cõstat ex l. cũ oportet. §. nõ autẽ. C. de bonis quæ lib. est enim magna presũptio quã habet lex pro cõsilio patris erga filios, vt in l. amicissimos in prin. ff. de excusa. tut. vt multis insinuat Tira. in rep. l. si vnquã in prin. n. 25. & seq. C. de reuo. don. & Ari. Pin. in l. 1. C. de bon. ma. 2. p. n. 16. & pluribus seq. si in vtroq. casu vtilitas vertitur filij, nimirũ si secũdũ eius vtilitatem, & commodum diuersum statuatur in alienatione, quam in actionum exercitio. At in specie legis nostræ, & similium, vxor sine consen-

su

tenetur insolidum creditoribus hæreditarijs: nam si non teneretur non diceret lex ista, eam posse adire hæreditatem cum beneficio inuentarij, quia sic adeũdo non tenebitur creditoribus hereditarijs insolidũ, quia inuentarij beneficium ab hoc onere hæredem liberat.l.fin.§. & si præfatam. C.de iure delibe.l.5.tit. 6.par.6.atque ideo non paratur ex huiusmodi aditio ne præiudicium marito: constat ergo si absque cõfectione inuẽtarij mulier adiret hæreditatẽ, teneri insolidum creditoribus, nõ enim inuenitur in iure expressum hoc priuilegium, vt ex facto consultus respondit Bart.cons.154.num.2.cui subscripsit Bal. in d.l.fi.in prin.3.quæst. C. de iu. delib. & Iasso. ibidẽ numero.1. Alex.in l.iuris ignorantiam n.6.Cod.qui admi.& ibi Deci.lectione.2.n.14.quam cõmunem opinionem esse attestatur dominus Anto.de Padilla præfectus Senatui ordinũ in.l.ne passim.C.de iur.& facti igno.per tex.illũ:redigũt enim fœminas ad ius commune nisi in casibus â iure expressis.(Ex quo in
2 fero imprimis, nõ posse vxorẽ absque beneficio inuentarij agnoscere fideicommissum vniuersale, quia in fideicommissarium trãseunt onera hæreditatis, nõ secus quàm in hæredem vniuersalem.l.1.§.sublata.l. quia poterat ff. ad Trebelli. nec hoc vxori licebit, etiam si opulẽta sit hæreditas arg. §. sed neque insti. de auth.tuto.iuncta.d.l.quia poterat, vt rectê aduertit Fer. Vaz d.lib.de success. creatio.§.30.n.56.vers.
3 vnde similiter.(Idẽque.Ferd.in vers.seq.infert vxorem non posse similiter agnoscere legatũ à patre sibi relictum in testamento, in quo eam ritê sed nõ rectê exhæredauerat, vt sic querelæ inofficiosi testamẽti locus esset, vt in.l.pẽ.& fi.ff.de inoffi. testa.l.parẽtib. C.eo.tit.ne querelæ beneficium ob agnitionẽ legati amittat & sic viro præiudicet, quare eius licentia ex
4 quirenda est.(Nota vlterius ex lege ista, mulierẽ nõ posse absque licentia viri quasi contrahere, quod expressius in.l. sequen.cõtinetur: nã aditio hæreditatis est quasi cõtractus.l. apud Iulianum.ff.ex qui.caus. in poss.eatur & hic prohibetur hęreditatis aditio absque beneficio inuentarij, ergo & quasi contractus, & ex hac decisione tollitur non modica controuersia, quæ erat inter doctores, an stante statuto seu cõsuetudine vxorẽ contrahere prohibente absque propinquorum licentia, posset quasi contrahere & hæreditatem adire, quã recitatis authoribus & rationibus seu fundamentis vtriusque sententiæ longo sermone refert Tiraq.de legi.connubiali.gl.5.n.119.vsque ad n.135.Ioann.Lup.in rep.rub.de dona.int.vi. & vxo. §.68.nume.8.& pluribus sequen. & potissimum numero.11.&.12.vbi de aditione loquitur.Ferdi.Vaz. in.d.libro de success.creatio.§.4.n.46.& 47.Gom. Arias in.l.52.Tauri num.4.7.8.& pluribus sequen.
5 (Quid autem si vxor acceptauit hæreditatem cum beneficio inuentarij, & non fecit inuentariũ congruo tempore, & iuxta formam iuris, an tenebitur ipsa & maritus eius vltra vires hæreditarias? Bald.in.l.fin.3. q. nu. 6. C.de iure delib.dixit de rigore iuris teneri, sed de æquitate minimè, & ei accedit Dida. Cast. in glo.vlt.versi.quæro mulier. Sed crederem eius negligentiam non posse inferre præiudicium marito, nisi ipse fuerit in culpa, quia forte vidit, sciuitque nõ fieri inuentarium, & id passus est, nec ipse fecit, tũc enim imputet sibi. Et hoc probat text.iste, dum ad adeundum exigit inuentarium, ne marito præiudicetur, cum effectu igitur hæc verba sunt intelligẽda, non verbo tenus. leg. 1.§. hæc autem verba.ff.quod quisque iur.cum similibus, aliâs aditio non valet in
6 præiudiciũ mariti, vt hic statuitur. (Sin autẽ statutũ prohibeat vxorem obligari absque consensu & licẽtia mariti, non poterit proculdubio hæreditatem adire, vt notant docto.omnes in l.morę & l.mutum. ff. de acq.hæred. Alexand.cons.234.lib. 6. Mathesilla. notab. 168. cum concordantijs â Tiraq. traditis de legib.connubiali.gl.5.n.134.& sequen.quæ sententia communis est, & vera, licet contrariam tenuerit Signorol.Homod.in cons. 164. Ang. cons.317. Barba. quoque cons.5.lib.3.quid in hæreditate opulenta dicam inf.eod.l.sequenti in glo.1.n.13.& sequent.

LEY. II.

¶ *Que la muger sin licencia de su marido, no pueda haber con contracto, ni quasi contracto, ni apartarse del contracto, ni estar en juyzio.*

Los mismos en las leyes de Toro.l.55.

¶ La muger durante el matrimonio, sin licẽcia de su marido, como no puede hazer contracto alguno, [a] assi mesmo no se pueda apartar ni desistir de ningũ contracto [b] que à ella toque, ni dar por quito [c] a nadie del, ni pueda hazer quasi contracto, [d] ni estar en juyzio, haziendo ni defendiendo, [e] sin la dicha licencia de su marido. Y si estuuiere por si o por su procurador, [f] mandamos, que no vala lo que hiziere. [g]

GLOSS. I.

1 *Vxor iure Regio prohibetur contrahere absque licentia viri, ne præiudicet marito.*

2 *Donatio an sit contractus, & an possit fieri ab vxore absque viri licentia, & an possit donare causa mortis?*

3 *Contractus fieri potest in testamento irreuocabilis.*

Vxor an possit testari, vel contractum in testamento facere sine viri licentia, ibid.

4 V*xor fideiubere, confiteri, nec pignorare potest sine viri licentia.*

5 *Vxor an possit alienationi consentire sine licentia mariti?*

6 V*xor an possit transferre possessionem absque licentia viri?*

7 V*xor non potest procuratorem constituere ad contrahendum sine licentia mariti.*

8 *Vxor non potest transigere, compromittere,*

nec litigare per se vel per procuratorē, sine licentia viri.

9 *Uxor an posit præsentare absque licentia viri, etsi vterque præsentauerit, quæ præsentatio valeat?*

10 *Uxor an posit dotem filiæ promittere absque licentia viri?*

Uxor an posit cum Ecclesia vel in piam causam contrahere absque viri cōsensu? ibid.

11 *Uxor contrahens absque licentia viri, an teneatur ad obseruantiam contractus soluto matrimonio?*

Dispositio ab inhabili facta, sortitur effectū si postea fiat habilis, ibid.

Contractus ab uxore factus absque licentia viri est ipso iure nullus. ibid.

12 *Uxor an posit contrahere vel agere cum marito cū eius licentia, & an contrahēdo, vel agendo cum eo, videatur sibi data licētia?*

Tutor non potest authoritatem præstare pupillo secum contrahendi, ibid.

13 *Uxor contrahens vel agens in iudicio sine viri licentia si obtineat, vel ei sit vtilis cōtractus, an valeat?*

14 *Actus sine solemnitate requisita factus, si sit vtilis facienti valet.*

15 *Minor vel Ecclesia alienantes sine iuris solemnitate, si sit vtilis alienatio possunt aduersarium cogere ad obseruantiam contractus adhibita denuo solemnitate, nisi ab initio ex aduerso hoc opponatur.*

16 *Minor potest contrahere, & se obligare sine solemnitate ad suum commodum, & agere si obtineat.*

Alienatio prohibita sine solemnitate valet sinecea, si sit vtilis alienanti, & traduntur plurima exempla, ibid.

17 *Uxor potest sine licentia viri facere contractum, quem facere tenetur, vel iussu testatoris vel alia ex causa necessaria contractum præcedente.*

L.1.§.fi.& l.sequen.ff. de reb. eorū & eius rigida dispositio quod non seruari debeat in nostro regno. Et de eius intellectu tractatur, ibid.

18 *Contractus ab uxore factus sine licētia viri an firmetur iuramēto, cōcluditur quod nō?*

1 *Hazer contracto alguno.*) Nota quòd mulier absq; viri licentia & consensu, non potest contractum aliquē facere, ratio est, vt dixi supra l. proxima in gloss. 1. ne fiat præiudicium marito, est enim omnium bonorū administrator cum fructus eorum sint communes. l. 5. titulo. 9. de lucris coniugum infra hoc libr 5. quorum ipse est solus administrator, vt ibi statuitur, & cū hac lege concordat l. vlt. ti. 11. lib. 1. & l. 13. ti. vlt. lib. 3. fori. (Solet dubitari, an vxor posit donarē inter viuos absque cōsensu viri? mouet dubitationem, quia donatio non est propriē contractus, secundum glo. in l. contractus in prin. C. de fid. instru. per tex. in l. Labeo. §. contractum. ff. de verbo. signi. hāc quæstionem latē examinat Tiraq. de legib. cōnubiali. gl. 5. nu. 43. & pluribus sequen. & tandem resoluit non posse donare absque licētia viri: quoniā donatio est contractus, vt in l. si donationis. C. quod met. caus. & ibi notant gl. Alberi. & omnes ferē docto. cum concordantijs per eundem Tiraq. traditis. d. glo. 5. num. 48. & sequen. quod extendit ad donationem tacitam num. 57. & sequent. & ad donationem causa mortis n. 64. & pluribus sequētibus, quod nō examino, quoniā ratio legis nostræ atque etiam verba donationē & omnes contractus comprehendit, & maiori ratione in donatione quàm in alijs, cùm per eā maius fiat marito præiudiciū, quàm per alios cōtractus, vt clarē constat, & hoc tenet Ioan. Lup. in repe rub. de dona. int. vi. & vxo. §. 68. n. 14. & Gaspar Baeza in lib. de non meliorandis dotis ratione filiabus. c. 11. num. 24. & 25. & quia text. iste prohibet distractū, & liberationem, seu remissionem, quę vim donationis obtinet, vt in l. 1. ff. de trans. & in l. Modestinus & ibi docto. ff. de dona. & l. si quis elegante. ff. de nouatio. vt latē probat Alexand. cōs. 21. col. pen. & fi. & Deci. in l. si quis obligatione. ff. de regul. iur. cum concordā. à Tiraquel. congestis in repe. l. si vnquam in verbo donatione largitus n. 173. C. de reuo. dona. donare autem causa mortis poterit iure nostro, vt in l. vlt. tit. 4 de dona. par. 5. vbi qui potest testari potest donare causa mortis, sed vxor potest absque viri licentia testari, ergo & donare causa mortis poterit: & quia facilius permittitur causa mortis donare quā testari, vt in filio fa. l. tam. is. §. 1. ff. de dona. cau. mor. ex qua l. asserit Greg. Lup. in l. vlt. tit. 4. de dona. part. 5. in verbo donationes. Tu id obserua indistinctē, quādo donatio fit sine pacto vel stipulatione: licèt Ant. Gom. voluerit contrarium (imo quod nullo casu valeat donatio absque viri licentia) tomo de cōtractibus cap. 4. numer. 16. illatione 4. & Couarru. in rub. de testamen. 3. part. num. 12. eam dicens communem, marito enim nō fit præiudicium ex huiusmodi donatione, nisi res donata tradita fuerit, tūc enim maritus poterit reuocare, vt non valeat donatio quoad vsumfructū eius, quo vti debet maritus

3 (Et licèt vxor testari posit absque viri licentia, vt latē probat Tiraquell. d. gloss. nu. 5. 93. & sequentibus, non tamen poterit confiteri in testamento, vel alium contractum facere, nam rectē contrahitur in testamento, nec reuocari potest contractus in eo factus secundum gloss. Bart. Bald. Paul. Angel. Imol. Aret. & cæteros in l. hæred. palam. §. vlti. ff. de testamen. cum concordan. ab eodem Tiraq. congestis. d. gloss. 5. numero. 101. & sequent.

4 (Quinetiam fideiubere non potest sine viri consensu, vt ipse idem Tiraquell. probat. d. glo. 5. nu. 104. nec pignorare, seu hypothecę bona submittere. n. 108. & sequent, nec confiteri, cum & confessio vim donationis obtineat, vt ipse probat num. 112. & sequētibus.

5 (Sed an posit vendenti consentire vxor absque viri licentia: videtur quòd posit, aliud est enim facere, aliud facienti cōsentire. l. si pater, §. vlt. & l. si minore 1. ff. de manum. vind. atque ideo qui aliud facere pro-

prohibetur, poterit facienti consentire, vt ibi notat gloss. & Bened. de Plumbino. Ex quo Doctores plura inferunt, quæ latè congerit Tiraquel. in reper. l. si vnquam in verbo donatione largitus, in 22. q. & in l. connubial. glos. 5. nume. 136. & sequentibus, vbi tandem concludit, in specie nostra, vxorem, sine licētia viri non posse consentire alienationi per alium factę, vt pluribus rationibus, & authoritatibus insinuat, d. glossa. 5. num. 143. & sequent. quod iuxta ius nostrū Regium proculdubio procedit, cum ex hoc pęiudicare marito minimè posit, perdendo iura sua, quæ admittit alienationi consentiendo, perinde ac si actum illum ipsamet faceret, vt l. cum quædam, C. de admin. tuto. cum concordant. ab eodem Tiraquello traditis d. glos. 5. numer. 145. & sequent. (Sed an possit transferre possessionem rei suæ absquè consensu viri? videtur quod posit, cum ex innutili cōtractu transferetur possessio. l. 1. §. si vir vxori, vbi plene Doctor. discutiunt, ff. de acquiren. pos. sed nihilominus contrarium resoluit Tiraquell. in d. glos. 5. nume. 164. & num. seq. Limitat, nisi daret vxor possessionem rei suæ venditæ solemniter, & cum consensu viri, quia absq; eius consensu potest possessionē transferre, argu. glos. in l. 3. §. sed vtrum. ff. de mino. & in l. vlt. §. necessitate. C. de bon. quæ libe. in glos. magna post medium, & ibi Tiraquel. plura similia adducit.

7 (Nec poterit vxor procuratorē constituere ad vendendum, absq; viri licentia, per ea quæ congerit ipse Tiraq. d. glos. 5. nu. 183. & sequentibus. Et an sufficiat consensus in constituendo procuratorem præstitus, vel requiratur consensus etiam in ipso contractu per procuratorem facto? & concludit sufficere primum consensum, num. 187 & 198. cum sequentibus, sed hoc indubiè procedit iure Regio, cum sufficiat generalis licentia ab ipso marito concessa, vt in l. 3. in-

8 fra eodem. (Verum nec compromittere, nec transigere, nec litigare poterit vxor per se, neque per procuratorem, absque viri licentia, vt probat ipse Tiraqu. de legi. connub. glos. 5. num. 202. 205. 206. & sequen.

9 (Sed an vxor habens ius patronatus præsentare posit, absque mariti consensu, & si vterq; præsentauit, cuius præsentatio præferatur, latè examinat Tiraqu. d. glos. 5 num. 221. & seq. & latissimè in glos. 9. nu. 5. & sequentibus vbi resoluit ab vxore præsentatum præferri præsentato à marito, vt probatur in Rotę; decis. nouis decis. 422. glos. & DD. idē voluerunt in c.

10 ex eo in verbo suffragium in si. de electio. l. 6. (Cæterum dubitare solet, an vxor constante matrimonio posit dotem filiæ promittere absque licentia viri. Gaspar Baeza vir certè doctus, in libro de non meliorandis dotis ratione filiabus, cap. 11. n. 48. & pluribus sequen. arguit ad partes, & demum concludit, matrem non posse dotare filiam, absque mariti cōsensu, motus ex generalitate legis nostræ prohibentis vxorem contractum aliquem aut quasi contractum, vel distractum facere, absque viri licentia, & consensu. Mouetur etiam authoritate Bald. in cons. 75. ad finē lib. 4. & Bart. in disputatione incip. mulier habēs Corn. cons. 282. nu. 46. lib. 1. Boer. in consuetud. Viturricen. tit. de consuetudine matrimonij. §. 1. colum. pen. Antonij Gom. in l. 51. Taur. num. 24. versi. 2. ratio, quibus ipse libenter subscribo, vnica tantū ratio ne contentus, nēpe, quia prohibitio legis nostræ sit principaliter fauore mariti, ne ei præiudicium inferatur, vt probaui supra eo. l. proxima in glos. 1. At vbicunque lex, aut statutum prohibet aliquem contrahere fauore alterius, nunquam censetur talis prohibitio remissa fauore piæ causæ, vt dicit Bart. in l. 1. C. de sacro. Ecclef. quem sequitur Panor. consi. 63. lib. 1. vbi dicit, hoc apertè probari, in capit. licet. §. vltim. de sepultu. in 6. de quo latè agit Roder. Xuar. in l. 13. tit. 20. libr. 3. fori. quæst. 1. idem voluit Tiraq. de leg. connub. glos. 8. numer. 174. applicās consuetudini Pictauiæ, qua vxores prohibentur contrahere, absque licentia viri, vt non possint cum Ecclesia, vel in piā causam contrahere in præiudicium mariti, cuius causa prohibitio facta fuit, quod ibi resoluit, postquam latè tractauerat, an contrahere posset cum Ecclesia, vel pia causa, absque viri licentia a num. 162. vsq; ad numerum 175. glos. 8. hoc etiam fundamento, Tiraqu. tacito, vtitur Gaspar Baeza, in d. lib. de non meliorandis dotis ratione filiabus, cap. 11. num. 62. & nu. seq. addit aliud fundamentum arguens a libertate ad dotem, quod etiam ab eodem Tiraq. authore tacito;

11 mutuauit d. glos. 8. num. 166 (Vlterius quæro, an cōtractus seu constitutio dotis, seu alius actus ab vxore, absque licentia viri factus, teneat soluto matrimonio? & an ipsa cogi posit ad eius obseruantiam, cū iam cesset ratio prohibitionis? quod videtur, nā quoties aliquid fit a non domino seu aliàs inhabili, si is postea efficiatur dominus vel habilis, dispositio sortitur effectum, vt in l. rem alienam, ff. de pignora. actio. l. qui balneum. §. Titia. ff. qui potio. in pig. hab. cum concordantijs a Tiraque. citatis de legi. cōnub. gl. 8. n. 99. & numeris seq. plura cogerit in huius sententiæ comprobationem, quorum aliqua summariè refert Gaspar Baeza, in d. lib. de non meliorandis, c. 11. numer, 68. & pluribus sequen. & tandem in ea residet sententia, vt in specie legis nostræ contractus non valeat etiam soluto matrimonio, pluribus nixus rationibus contra Tiraquellū, & Senatus Parisiensis decretum ad ipso relatum, numer. 109. & ea potissimum, quod contractus sit ipso iure nullus ex defectu potestatis, formæ, & solemnitatis, vt ipse Baeza probat, d. capit. 11. numer. 79. 80. & 81. mulier ergo contractum nullum faciens, illum potest improbare, l. 1. & ibi glossa. C. de liber. caus. Bart. in l. post mortem. 1. column. ff. de adoptio. cum concordan. ab ipso Baeza citatis, numer. 82. probatquē numer. sequenti. huiusmodi contractum nullum ex defectu formæ non conualescere, nisi ratificetur tempore habili, vt per totum titul. C. si min. maior factus, & quia si vxor soluto matrimonio teneretur ad obseruantiam contractus, facilimè fieret fraus legi, & passim contractus contra legem celebrarentur, sub spe quod cōualescerent soluto matrimonio morte viri, cui proculdubio fieret præiudicium, cum liberè disponere non posset cum ipsa vxore de his bonis in vtilitatē sobolis communis, quod posset, si vxor obligationis vinculo non esset alligata. Præterea ex hoc filij communes præiudicarentur, ad quos etiam respexit lex nostra, nedum ad patris eorum præiudicium, quare hęc mihi verior videtur sententia contra Tiraquell. sed si soluto matrimonio bona lucrata constante matrimonio superessent, inter coniuges diuidenda iuxta leges Regias, crederē, mulierem ad obseruationem contra-

Digitized by

contractus astringi, vel eius hæredes soluto matrimonio, quia tunc nemini præiudicium paratur: quia si filij supersunt, iam legitimam susceperunt portionē: maritus autem mortuus est, cui, nec eorū filijs fit aliquod præiudicium, si vxor ex bonis sibi pertinenti-
12 bus teneatur contractum adimplere, cogitate. (Sed an maritus possit præstare vxori consensum de quo in hac lege ad contrahendum cum ipsomet marito? Tiraquell. de legib. connubiali. glossa 8. numer. 11. & sequent. discutit pro vtraque parte, & deniq; concludit, posse consensum præstare, sed tutius esse adire iudicem, vt ipse authoritatem præstet Anton. Gomez in l. 55. Tauri numer. 3. quærit, an si vxor contrahat cum viro suo, vel contrà cum agat in iudicio ex aliqua causa à iure permissa, an eius requiratur licentia, & concludit, non requiri arg. tex. iuncta gloss. in l. si. §. necessitate. C. de bon. quæ libe. in glo. magna ad finem, sed sufficiet consensus tacitus, & præsumptus, ne id quod in eius fauorem per legem nostram fuit statutum, retorqueatur contra eum, & in eius odium & læsionem, contra legem, quod fauore. C. de legib. & quamuis aliud statuatur in authoritate à tutore, vel alio administratore præstanda, nempe vt præstari non possit, cum contractus sit cum minore, vel cum eo cuius bona administrantur, vt in l. 1. in prin. ff. de autho. tuto. & l. pupillus in principio eo. tit. l. 1. §. fuit quæsitum, vbi Doctor. notant. ff. ad Trebel. cum concordan. à Tiraquel. traditis de legi. connubiali. glo. 8. n. 113. & à Didaco Perez ad Seguram, in repet. l. 1. §. si vir vxori, num. 111. in 2. additione, ff. de acq. poss. nostra tamen in specie longè secus est, cum non authoritas, sed consensus, vel licentia requiratur mariti, ne ei fiat præiudicium, vt omnes Doctores huius regni superius citati asserunt, dempto Petro Nunnio, qui solet, vt plurimam corticem literę inspicere; & non spiritum, seu animam legis, is quidem asserit in dictionario suo, in verbo, otorgamiento, licētiā, de qua in lege nostra, authoritatem esse, non consensum cū maritus bonorum vxoris suę sit administrator, quod verum esset, si sexus fragilitatem lex nostra respexisset, quam minime respexit, sed ne marito fieret præiudicium, vt dixi: quare verior est, & receptior sententia Antonij Gomez, in specie legis nostræ, vt sufficiat consensus mariti cum vxore contrahentis tacitus, vel expressus, idem voluit Did. Segura in repe. l. 1. §. si vir n. 111. & pluribus sequentibus, & si cōcedamus veriorē esse contrariam, eam limitat quinque modis, ita vt limitationes pro regula haberi possint, idem etiam probat Ioan. Lup. in rep. cap. per vestras de donat. int. vir. & vxo. §. 27. num. 4. pag. 162. Did. Castell. in l. 55. Tauri in verbo, licencia, & ibi Cifon. quæst. 16. Tiraquel. de legi. connubia. glos. 7. numer. 24. vbi plures citat concordantes. Ex quo constat, hāc sententiam communiter esse receptam, cui libenter adhæreo, licet Pet. Nunni. in dictionario suo literę legis nostrę adhærens, potius quam menti, tenuerit contrarium, & Greg. Lup. in l. 5. gloss. vltim. tit. 11. p. 4. versic. item, & 4. licet sint opiniones, qui tamen non negat, quoties statutum est fauore mariti, posse contractum fieri cum vxore absque alio consensu, & licentia viri: negat tamen solum ratione, & fauore mariti hanc legem conditam fuisse, verum etiam propter sexus fragilitatem, in quo fallitur nam soluto matrimonio nulla exigitur licentia, vt ex hac lege, & præcedenti expenditur. (Cæterum hæsitari solet,
13 si contractus sit vtilis mulieri, vel iudicium, quia obtinuit in causa, an valeat contractus, vel sententia etiam si iudicium, vel contractus ipse factus fuerit absque mariti consensu, & licentia? Et videtur non valere contractum sine licentia viri factum, nec iudicium, etiamsi vtrunque vtile sit vxori, cum idem videamus esse dispositum in Ecclesia, & minore alienante sine solemnitate, ex communi sententia Doctorum, in l. cum hi. §. eam transactionem, ff. de transactio. Alciat. lib. 1. de verbo. signi. cartha 4. Francis. de Ripa, in l. is cui bonis, num. 47. ff. de verb. obliga. bonum siquidem, & vtile fieri non debet, nisi eo modo quo debet, vt in capitul. monachi iuncta glossa 16 q. 1. cum concordant. per Tiraquel. traditis de le-
14 gib. connub. glossa. 8. num. 56. & sequent. (Contrarium tamen verius videtur, nam quoties in actu aliquo requiritur solemnitas fauore alicuius personæ, valet actus, absque ea solemnitate factus, si tali personæ vtilis reperiatur, vt in varijs iuris articulis Doctor. tradunt Imol. in l. cum lex in fin. ff. de fideius. Socin. Iunior, cons. 28. num. 11. lib. 2. Corse. plura adducens in notab. in verbo pupillus, fol. 177. plura in eam rem congerunt Soc. in l. in conditionibus pupillus, n. 1. in prin. ff. de cond. & demon. Ias. in l. contra iuris. num. 8. ff. de pact. Tiraq. alios citans in l. connubial. glos. 8. num. 62. & pluribus sequen. Arias Pin. in l. 1. C. de bon. mater. 3. p. num. 30. & sequent. citantq; plura iura, nempe tex. in l. non ideo minus, C. de procurat. l. nec tutoris, C. de contrah. & commu. stipul. l. 1. vbi Alberi. notat. ff. ne quid in loco pub. & in l. si filius. ff. de ritu nup. & in specie legis nostrę, vel similis statuti, vel consuetudinis hoc resoluit Rod. Xuar. in l. 13. tit. vltim. de las deudas, lib. 3. fori limi. 4. Ioā. Lup. in rep. rub. de donatio. int. vir. & vxo. §. 68. nu. 7. Tiraquel. d. glos. 8. n. 85. citans Bald. cons. 488. post princ. lib. 1. idem voluit Gomez Arias, in l. 55. Tauri
15 num. 12. 13. & 14. & ibi Anton. Gomez, nu. 2. (Nec oberunt pro contraria parte adducta de Ecclesia, & minore alienante sine solemnitate, nam plures Doctores tenuerunt contrarium quos diligenter refert Tiraq. d. glo. 8. nu. 62. & Corse. vbi supra, & Ias. sibi contrarius in §. actionum 43. insti. de actio. eiq. accedit Tiraquel. quia non videt bonum responsum ad tex. in d. l. cum hi. §. eam. ff. de transact. & quamuis tenere velis contrariam sententiam, eam limita, & intellige, nisi minor, vel Ecclesia velint stare contractui sine solemnitate facto, poterint enim noua solemnitate adhibita cogere aduersarium stare contractui, vt in l. cum interdictę. C. arbit. tute. l. Iulianus. §. siquis a pupillo, ibi, ex vno latere constat contractus. ff. de actio. emp. quod vtiliter explicat Iasso. plura referēs in d. l. cum hi. §. eam transactionem, Felin. in cap. dilectus 2. num. 8. versic. 3. de rescrip. Tiraq. de legi. connub. gloss. 8 num. 92. cum sequent. Arias Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. par. 3. nu. 32. Quod ipse sublimitat num. seq. nisi pars aduersa ante iudicium, vel actum consummatū opponat defectum solemnitatis, tunc enim non erit electio personę priuilegiatæ, volentis actum sustinere tanquam sibi vtilem, vt authoritate Baldus tradit Ioan. Lup. in rep. rubr. de don. inter vi. & vxo. §. 68. nu. 7. quos sequitur Tiraquel. d. glos. 8. num.

tias cuius hæc sunt verba. *Cum in te simplicem donationem dicas factam esse die nuptiarum, & in ambiguo possit venire, vtrum à sponso an à marito donatum sit, sic distinguendum est, vt si in tua domo donum acceptum est, ante nuptias videatur facta esse donatio, quòd si penes se dedit, sponsus retrahi possit, vxor enim fuisti.* Quem reputat singularem Bal. in auth. ex testamento nu. 10. Cod. de colla. & ibi alij docto.

GLOSS. VII.

1 Sponsalitiā largitatem aut arrhas eligere debet vxor, quia vtrūque consequi nō potest.

2 Eligens an possit variare?

Eligens inutiliter an possit variare? ibid.

g *Ayan de escoger*) Nota vxorem vel hæredes eius eligere debere intra viginti dies, postquam maritus vel eius hæredes requisiti fuerint, an velint sponsalitiam potius largitatem quàm arrhas, quoniam vtrumque

2 consequi nō possunt. (Nec si semel elegerint variare possunt, vt in l. serui electione in princ. & ibi glo. ff. de lega. 1. & l. apud Aufidium. ff. de optio. leg. 25. tit. 9. par. 6. Verum si electio non habuit aliqua ratione effectum, poterit variare vt in l. qui per salutem & ibi docto. ff. de iure iur. quod intellige, vt latè discutit Tiraq. in l. boues. § hoc sermone. ff. de verb. signi. limi. 1.

¶ *Como se ha de pagar la dote prometida por marido y muger, durante el matrimonio, lo declara la ley octaua tit. 9. en este libro.*

¶ *Como se han de traer las dotes, y donaciones propter nuptias à collacion y particion, vease la ley. 3. tit. 8. deste libro.*

¶ *La muger durante el matrimonio puede perder por delito sus bienes dotales, o gananciales. l. 11. titul. 9. deste libro.*

TITVLO TERCERO DE las mugeres casadas y solteras. y quando pueden estar en juyzio, y obligarse con licencia de sus maridos, o sin ella.

LEY. I.

¶ *Que la muger sin licencia de su marido, no pueda repudiar herencia, y aceptar si, con beneficio de inuentario.*

Don Fernando, y Doña Iuana en las leyes de Toro año de. 1505. cap. 54.

LA muger durante el matrimonio[a] no pueda sin licencia de su marido repudiar ninguna herencia,[b] que le venga ex testamento, ni abintestato. Pero permitimos, q̃ pueda aceptar sin la dicha licencia qualquier herencia ex testamento y abintestato, con beneficio de inuentario,[c] y no de otra manera.

GLOSS. I.

1 Vxor sine licencia viri quare prohibeatur cōtrahere?

2 Legis nostræ inductiones ad probandam rationem prohibitionis esse in fauore mariti.

a *Durante el matrimonio.*) Solet in dubium reuocari, quare mulier prohibeatur legibus nostris absque mariti licentia contractum vel distractum facere, & quidam ob imbecilitatem mulierum prohibitionē fieri asseuerant, hi sunt, Bart. Bal. & Paul. in l. transactionem. C. de transa. Imol. & Alex. in l. 1. §. fuit quæsitum. ff. ad Trebell. Sed verius est, prohibitionem fieri principaliter fauore mariti, ne ei fiat præiudicium, contractus enim huiusmodi priuatum respicit commodum vel incommodū viri, qui suos facit fructus omniū bonorum vxoris, potestquê de illis & bonis mobilibus ipsius, vt libuerit, disponere, & hac ratione id asserunt Bald. & Sali. in l. 1. C. vnde vir. & vxo Tiraq. de legi. connubia. glo. 8, n. 134. Ioan. Lupi. in repe. rub. de dona. int. vi. & vxo. §. 68. n. 3. & nu. 26. & in l. 55. Tauri n. 2. Anto. Gom. in l. 54. Tauri n. 1. Gaspar Baeza in lib. de non meliorandis dotis ratione filiabus. c. 11. n. 60. (Probatur etiam hæc sententia

2 lege nostra dum ait. (*La muger durante el matrimonio no pueda sin licencia de su marido.*) Si hoc prohiberetur ratione fragilitatis vxoris dūtaxat id etiā prohiberetur soluto matrimonio, cū adhuc duraret ratio prohibitionis: imô tunc imbecilior esset, vtpote destituta consilio viri, & maiori ratione prohiberi deberet contractus. Ex quo constat alia ratione prohiberi, nempe, ne fiat viro præiudicium, quod latiùs probat ipse Tiraq. in legib. connub. glo. 6. n. 40. & Couar. de desponsa. 2. par c. 7. §. 1. n. 1. additque, hoc esse statutum, vt vxor sciat, se subditam esse viro, nec posse absque eius consensu aliquid facere Did. Per. de Segu. in repe. l. 1. §. si vir nu. 111. vers. & pro decisione. ff. de acq. poss.

GLOS. II.

1 Vxor sine licentia viri an possit ei præiudicare in quærendis, supposito statuto?

2 Vxor donationem sibi factam, an possit non acceptare in viri præiudicium?

3 Vxor absque viri licentia iure Regio non

potest

su viri alienari prohibetur, ne præiudicet marito, eademq; ratione nimirum si agere prohibeatur, cum etiam agendo possit marito præiudicium inferre. Leges enim semper respiciunt, & considerãt vtilitatem, & commodum eorum, quorum bona administrantur, ita vt actum sibi vtilem permittant, præiudicialem vero prohibeant, vetentq; alienationem bonorũ, raro aut nunquam censent esse vtilem: actionũ exercitium vel defensionem minimè, nisi sit persona de qua lex multum confidat. Et licet Arias Pinel. in d. l. 1. p. 3. n. 47. & seq. timore huius contrarij asserat, nõ esse veram regulam, cui alienatio interdicitur, prohibetur quoquè actiones exercere, ob idque aliter eos tex. intellexerit, hunc credo esse verum illorum intellectum, & regulam verissimam.

GLOS. VI.

Quod nomine proprio facere alicui prohibetur, non licebit nomine alieno facere.

f *Por su procurador.* Nota ex lege ista, quod non licet nomine alieno facere, quod nomine proprio prohibetur, vt in c. quod alicui de regu. iur. in 6. l. 2. §. 1. ff. de admi. rer. ad ciui. perti. l. pupillus, §. sed si per interpositam, ff. de auth. tuto. l. non licet, ff. de contra emp. l. neq. C. de hæred. insti. l. Labeo. §. si eum. ff. de vsuca. Quid autem possit facere vxor per procuratorem, tradit Tiraq. de legi. connub. gl. 5. n. 167. & comprobatur decisio legis nostræ ex traditis per Ioan. Lup. in rep. rub. de don. int. vi. & vxo. §. 68. n. 17.

GLOS. VII.

Actus ab vxore absquè licentia viri factus, est nullus ipso iure.

g *No vala lo que hiziere.* Ex his verbis colligit Did. Castelli, esse nullum ipso iure actum ab vxore absque licentia viri factum, ex quo cessant secundum leges Regni nostri contentiones Doctorum in hac materia variantium, quos Tiraq. refer de legibus connub. gl. 4. n. 2. & seq. Rod. Xuar. in l. 3. tit. vlt. de las deudas lib. 3. fori. q. vlt.

LEY. III.

¶ Que la muger casada teniendo licencia de su marido para hazer todo aquello que no podia sin licencia, pueda contraher, y estar en juyzio.

¶ Don Fernando y doña Iuana en las dichas leyes de Toro. l. 56.

¶ Mãdamos que el marido pueda dar licencia general [a] a su muger, para contraher, y para hazer todo aquello que no podia hazer sin su licẽcia. Y si el marido se la diere, vala todo [b] lo que su muger hiziere, por virtud de la dicha licencia.

GLOSS. I.

1 *Licentia generalis sufficit vxori ad contrahẽdum, & faciendum quæ ei non licẽt sine licẽtia viri.*

2 *Licẽtia seu consensus generalis sufficit ad integrãdũ alicuius personã, qui alienare erat prohibitus sine licentia propinquorum.*

3 *Consensus generalis patris sufficit ad agendũ in quibuscunque causis.*

4 *Consensus generalis patris, vel propinquorum an sufficiat?*

5 *Licentia an debeat esse expressa? & an idem in consensu? nu. seq.*

6 *Consensus consanguineorũ ex statuto requisitus in contractibus mulierum, an debeat esse expressus, vel tacitus?*

7 *Consensus mariti in casu legis nostræ an sufficiat tacitus, si viderit vxorem contrahere, & non contradixerit? & n. seq.*

8 *Vxor contrahens simul cum marito cum aliquo, videtur habere licentiam ab ipso marito ad contrahendum.*

Tacitus consensus mariti ad contrahendũ suffitit vxori, ibidem.

9 *Vxor exercens aliquod officiũ, vel negotiationẽ sciente, & consentiente marito, potest facere contractus, vel obligationes ad officium spectantes sine licentia mariti.*

Officio aliquo vti videtur meo cõsensu, qui me consentiente in naui mea eo vtitur, ibidem.

10 *Consensus tacitus mariti sufficit, vt contractus ab vxore factus valeat sine eius expresso consensu, & licentia, & per totam gl. à nu. 5. vsque ad finem.*

a *Licencia general.* Nota, licentiam generalem sufficere vxori ad cõtrahendum, & alia faciendum, quæ sine viri licentia facere nequit iuxta legis regni nostri. Ratio est, quia prohibitio hæc facta est in fauorem mariti, ne vxor ei præiudicet, vt pluries diximus, sed si præstiterit licentiam generalem de se tantũ conqueretur, si præiudicium sibi fuerit illatũ, iuri enim pro se introducto potuit renuntiare, l. si quis in conscribendo, C, de pact. & l. si quis in conscribendo. C, de opis. & cleri.

2 (Quinimo etiã si cõsensus præstari debet ad integrandam personã alicuius, sufficit consensus generalis, licet ad specificationem indiuiduorum non deueniatur, secundum Bar. quem alij omnes sequuntur in l. si quis mihi bona. §. sed verum. ff. de acq. hære. ex notatis per gl. magnam, & Bar. in l. si longius, §. 1. ff. de ind. Cin. in l. fi. §. necessitatem, 3. q. C. de bon. quæ lib. & ibidem Rain. Bal. & Fulgos. Alex. cõ. 189. n. 8. lib. 7. vbi in specie statuti prohibentis mulierem contrahere sine licentia duorum propinquorum respondit

pondit sufficere licentiam generalem, idem voluit cō
ſi. 59. n. 3. lib. 2. Carol. Rui conſ. 7. n. 14. lib. 2. cum cō-
cordantijs a Tiraq. traditis de legi. connubia. gloſ. 7.
3 n. 113. (Nec longe abeſt, quod licet lex requirat pa-
tris conſenſum, quando filius fami. agit in iudicio, l.
vlti. §. neceſsitate. C. de bon. quæ lib. ſufficiat tamē
a principio generalis conſenſus patris præſtitus pro
omnibus cauſis futuris, vt voluit Cin. in d. §. neceſsi
4 tate, q. 3. & ibi Bal. & alij. (Atq; idem fit in conſen
ſu a patre præſtito in donatione cauſa mortis, ab ipſo
filio facta ſecundum Bart. in l. tam is. §. 1. in pen.
quæſt. ff. de dona. cauſ. mor. & idem in conſenſu quē
conſanguinei debent interponere in contractu mulie
ris, vt aſſeuerat Alci. in lib. 2. de verb. ſigni. conſ. 10.
5 refert Tiraq. de legib. cōnub. gloſ. 5. n. 197 (Solet etiā
quæri, an ſufficiat licentia tacita, an requiratur ex-
preſſa? & ſunt qui putant expreſsā requiri, & quod
verbis exprimi debeat authoritas, gl. Bar. & alij in l.
3. ff. de autho. tut. Bar. in l. gerit ante fi. & ibi Imol. &
Roma. & Fran. de Aret. hanc atteſtatus communem,
ff. de acq. hære. Iaſ. in l. quæ dotis ad fi. verſ. vltra Bar.
ſextus caſus, ff. ſolu. matri. cum concor. per Tiraqu.
traditis de leg. connub. gloſ. 7. in prin. & n. ſequenti-
bus, & non ſolum authoritatem verbis expreſſe præ
ſtandam eſſe, verum, & licentiam quoquē, voluit gl.
in Clem. 1. in verbo obtenta de teſta. Archi. Ioā. An
dræ. Dom. & Philip. Fran. in cap. ſi Abbatem in prin
ci. de electi. lib. 6. Corſe. in ſing. in verbo, litencia, De
ciſ. conſ. 38. Tiraq. de leg. connub. gloſ. 7. n. 8. & num.
ſeq. idem eſſe dicit in conſenſu a patre præſtito filiō
6 in donatione cauſa mortis. (Ex quo ipſe Tiraq. ibi,
nu. 14. infert, conſenſum mariti aut conſanguineorū
ex ſtatuto requiſitum in contractibus mulierum, ex
preſſe debere interponi, nec ſatis eſſe, maritum fuiſſe
præſentem, & non contradicentem, refertq. hoc vo-
luiſſe Bal. in l. ſi fine, 2. q. C. ad Veleya. & in l. 2. §. vo-
luntatem ff. ſolu. matri. eo quod ſtatutum eſt intelli-
gendum in caſu vero, non in ficto, prout eſt iſte, vt ibi
probat Tira. & Bal. ſequuntur Angel. Imol. Rapha.
Cum. Paul. Caſt. Ro. n. Alex. Fran. de Aret. & Iaſ. in
d. §. voluntatem, in multis tamen ſpeciebus refert Ti
raq. d. glo. 7. n. 16 & pluribus ſequ. ſufficere conſen-
7 ſum tacitum. (Sed in caſu legis noſtræ contrarium
crederem verius eſſe, nempe ſufficere tacitum cōſen
ſum etiam verbis non expreſſum, ſed quod viderit
mulierem contrahentem, & non prohibuit, vt voluit
Gom. Arias, nu. 21. 22. & 23. Ant. Gom. in l. 56. Tau.
num. 5. quia conſenſus mariti exigitur ob euitandū
damnum, quod ex contractu euenire poſſet marito,
cui priuilegio ipſe potuit expræſſe, vel tacitē renun
8 tiare, l. ſi quis. C. de pact. cum ſimilibus. (Et idem eſ
ſe ait Ant. Gom. n. 4. præcedenti, quoties maritus ſi-
mul cum vxore fecerunt aliquem contractum, vel
quaſi contractum, quia tunc tacitē conſentire vide-
tur, & approbare cōtractum, & præſtare conſenſum,
& licentiam, vt in l. Titius, ff. qui mod. pign. vel hip-
po. ſol. & ibi expreſſe adnotarūt Bal. & DD. antiqui,
& per illum tex. ita reſoluit in ſpecie Bar. in l. cū pa-
ter. § libertis. ff. de lega. 2. Bald. in l. fi. C. ad Maced.
Bal. Ang. Alex. & com. DD. in l. is qui hæres. §. fi. ff.
de acqu. hæred. Albe. Iaſ. in fin. in l. quoties. 1. C. de
fideicom. Ioan. Lup. in rep. rub de don. §. 68. numer.
9 10. & ſequent. vſque ad num. 30. (Infert etiam Ant.
Gom. in d. l. 56. Tau. n. 7. quod ſi vxor fuit poſita ali
cui officio, vel negotiationi, ſciente, & patiente ma-
rito, vt quia ſit appoſita mercaturę, vel officio obſtę
tricis, vel chirurgicæ, vel ſimili officio, poteſt contra
ctus facere ad officium ſpectantes ſine licentia viri,
quippe qui eo ipſo quod de eius voluntate exerce-
ret officium, viſus eſt conſenſum ſibi præſtare, & li-
centiam, vt in l. 1. §. magiſtrum, 2. verſi. cæterum, ff.
de exerci. cuius verba ſunt, *Cæterum ſi ſcit, & paſſus eſt
eum in naue magiſterio fungi, ipſe eum impoſuiſſe videtur*,
l. cuiuncunque verſi. idem Labeo ait. ff. de inſtit. l. ff.
de tributo. l. quam Tuberonis, verſ. ſunt quidem, ff.
de pecul. & ibi Bar. Albe. & Bal. & DD. communiter
& in ſpecie hoc voluit Ioan. Fab. in §. 1. inſti. quod
cum eo in fi. & eſt caſus in l. 13. tit. 20. lib. 3. fori ex
10 quo id expendit Rode. Xua. verſ 3. limita. (Ex qui-
bus conſtat, tacitum ſufficere conſenſum, quæ ſenten
tia mihi verior videtur, quamuis Did. Caſtel. in l. 58.
Taur. gl. vltim. & Pet. Nun. in dictionario ſuo in ver
bo, otorgamiento, adhærens, prout ſæpe ſolet, cortici
literæ, potius quam verborum ſenſui, tenuerint con-
trarium, cuius argumentis facile eſt reſpondere: con-
firmatur hęc ſententia ex his quæ diximus ſupra eo.
la. glo. 1. n. 11.

GLOSS. II.

1 Licentia generalis à viro vxori cōceſſa quid operetur.

2 Donatio, vel liberatio debitorum non includitur ſub licentia generali vxori data.

Mandatum generale, & cum libera non includit poteſtatem donandi, ibidem.

3 Adminiſtratio generalis cū libera à lege, vel ab homine conceſſa non extenditur ad donationem, niſi ſpecialiter concedatur.

4 Adminiſtratio cum libera à lege, vel ab homine conceſſa in quo differant.

Mandatum cum libera in inſtrumento conceſſum non extenditur ad valdè præiudicialia ibidem.

5 Donare an poſſit vxor ſine viri licentia propter dignitatem, & nobilitatem viri.

Lex 7. tit. 14. part. 5. & l. 19. tit. 5. part. 3. exponitur, ibidem.

Lex cum plures, §. vlt. ff. de admi. tuto. explicatur, ibi.

6 Vxor ex generali licentia ſibi conceſſa, non poteſt aliquid doloſe agere, aut fraudulēter.

7 Licentia generalis vxori conceſſa ad contrahendum, an ceſſet per primum contractum?

Sermo ſimpliciter prolatus non intelligitur de primo actu in diſpoſitionibus generalibus, ibidem.

b *Valatodo.* Ex huiuſmodi licentia generali, videtur
maritus concedere vxori poteſtatem cōtrahendi, &
quaſi

quasi cōtrahendi, & quidquid maritus consueuerat facere secundū Bar. in l. solutū. §. fi. & l. vel vniuerso rū per tex. ibi. ff. de pignora. actio. intellige ordinariè non extraordinariè, vt aduertit Ioā. Lup. in l. 56. Tau. n. 4. & Did. Castel. cum simpliciter sequutus authore tacito, & secundum eos poterit similiter soluere creditoribus, & omnia ea quæ diligens pater fami. faceret, secundū Bar. & DD. in l. si procurator. ff. de cō di. indeb.
2 (Debet tamen vxor ea licentia bona fide vti, secundū Bal. in l. fi. in fi. C. de contra. emp. Non enim poterit donare, nec debitores liberare secundū DD. omnes in l. 56. Tau. Nam in mandato, & licentia vtcunq; generali cum libera, & plena administratione non videtur concessa potestas donandi, vel remittendi debitum. l. contra iuris, §. si filius vbi notat Bar. Ias. & DD. omnes, ff. de pact. l. creditor. §. Lutius ff. mandat. quē extollit Bal. in l. 1. ff. de testa. mili. l. si quis vxori. §. si seruus meus, ff. de fur. melius probatur in l. filius famil. in prin. ff. de dona. quæ nil aliud dicit.
3 (Præterea in generali. & libera administratione a lege, vel ab homine concessa, non includitur potestas donandi, nisi specialiter concedatur, l. 1. §. 1. ff. de offi. proc. Cæsa. l. 3. §. planè, ff. quod vi aut clam. quē notat Bar. in c. ex literis, n. 2. de proba. vbi procurator rei publicæ, vel procurator patrimonij Cæsaris non possunt donare, licet censeantur habere mandatum cū libera, vt in l. præses. C. de transactio. & l. mādato generali. ff. de procura. Idem in tutore, & curatore, & prælato Ecclesiæ, & omnibus administratoribus, vt notat Cin. Bal. & cæteri in l. 1. C. etiā per procura. Doct. in d. l. præses Ioan. Lup. in rep. rub de dona. int. vi. & vxo. §. 66. n. 29. & n. 30. hoc extendit ad prorregem, circa cuius veritatē remittit se ad notata per DD. in cap. grandi de suppl. negli. præla. in 6. nec possunt remittere debitum, quia est donare, l. si quis delegauerit, ff. de dona. Nec alia facere quæ tradit idē Ioan. Lup. d. l. 66. n. 29. ad finem.
4 (Nec vera est differentia quam ibi facit inter liberam administrationē a lege concessam, & eam quæ ab homine concessa fuit quoad donandi potestatem, neuter siquidem donare potest, secundum receptam, & communē sententiam, licet Bald. quem ipse allegat in d. l. 1. §. 1. ff. de offic. proc. Cæsa. Ias. & iuniores in alio genere alienationis aliquod constituant discrimē, & nuncupatim in donatione non esse differentiam inter mandatum legis, & hominis asserit Paul. Cast. in d. l. filius famil. ff. de dona. Bar. & Paul. in l. procurator cui generaliter. ff. de procu. scriben. in l. præses. C. de trans. Iaso. in l. contra iuris. §. fi. n. 2. ff. de pact. Ari. Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. 3. p. n. 56. atq; ita debet intelligi tex. in l. 7. tit. 14. p. 5. & l. 19. tit. 5. p. 3. & vtrobique Greg. Lup. qui mandatum hominis cum libera asserit non extendi ad præiudicialia valdè, propter abusum notariorum, qui passim absq. mandantium consensu inferunt in instrumentis huiusmodi clausulas, quod asseuerat authoritate Caroli Molinei in consuetud. Paris. tit. 1. §. 10. q. 3. idem voluit Couar. in rub. de testa. 2. p. n. 14. & nuncupatim in lib. 1. resolu. cap. 6. nu. 3.
5 (Cæterum licèt donationem facere vxori prohibeatur, licentiam habenti generalem contrahendi, & cætera quę sine ea non potest faciendi: si tamen vir, cuius causa prohibetur contrahere, erat nobilis, seu in dignitate magna constitutus, vt si sit Dux, Marchio, aut Comes, vel aliàs opulentus, & ex illustri sanguine licentia censebitur vxori data ad donandum id, quod facile crederemus, maritum ipsum fore donaturum, arg. tex. celebratissimi in l. cum plures §. vlt. ff. de admi. tuto. vbi tutori permittitur pro facultate patrimonij, & pro dignitate natalium, consueta munera mittere parentibus coniunctisq. pupilli, vel alijs, propter suam æstimationem, pudorem, & verecundiam, ne ipsi dedecori imputetur non præstando munera consueta, vt rectè explicat eum text. Ari. Pinel. in d. l. 1. C. de bon. mat. 3. p. n. 57. versi. mihi autem, cui cō sonat lex 3. versi. pero si el hijo, tit. 4. de donationibus, p. 5. quę ex d. §. vlt. l. cū plures deprompta fuit.
6 (Verum virtute huius licentię generalis non poterit vxor indebitum soluere, vel aliàs fraudem comittere: nam concessā alicui generali administratione cum libera, non potest aliquid dolose agere, sed bona fide facere oportet, vt in l. creditor. §. Lutius, ff. manda. Bar. in l. fi. in fi. ff. de preto. stipul. Ioan. Fab. Ioan. de Plat. & Ias. col. 2. in §. in bonæ fidei insti. de actio. Ioan. Lup. plura in proposito congregans in rep. rubri. de dona. int. vi. & vxo. §. 66. n. 25, 26. 27. & 28. & in l. 56. Tau. n. 8. & ibi, Did. Castel. in verbo, licencia.
7 (Vltimo quæro an licentia generalis data vxori ad contrahendum spiret per primum actum, an vero duret perpetuo, donec a marito reuocetur? Did. Castel. & Ioan. Lup. n. 7. citant Bart. in l. Titius. ff. de excusa. tuto. dicentem, licentiam consumi per primum actum, qui tamen hoc non dicit, resoluuntq. si de futuris contractibus mentionem faciat non consumi per primum actum, citantes Bald. in l. fi. §. necessitate, n. 19. C. de bon. quæ libe. Sed certè ego video hic textexpressum decidentem hoc dubium, cum sic ait, vala todo lo que hiziere, non dicit tex. Valga el primer contrato que hiziere, sed dicit, valga todo lo que hiziere, idest, valeant omnes contractus, quos fecerit. Præterea dispositio l. boues §. hoc sermone, ff. de verbo. signifi. (quod sermo simpliciter prolatus intelligatur de primo, vnicoq. actu perficiatur, & consumatur) limitatur, & restringitur, vt non procedat in vniuersali, vel generali dispositione, aut etiā in diffinita cum ea æquipoleat vniuersali, tunc enim non consumitur ea dispositio primo actu, sed ad futuros actus extēditur, vt in 25. limi. asseuerat Tira. in d. §. hoc sermone per tex. in l. si seruitus, ff. de serui. vrba. prædi. ex quo id expēdūt DD. omnes. Ex quo plura ibi infert Tiraq. Couar. lib. 1. resolu. capit. 13. n. 9. vers. 7. Præterea hoc voluit maritus in cuius fauorem hæc lex statuta fuit, qui potuit renuntiare, vt diximus. Poteram plura in confirmatione huius veritatis adducere, si adeo clarum non esset, quod hic contendimus.

LEY. IIII.

¶ *Que el marido dè licencia a su muger en caso necessario, y en su defecto el juez.*

¶ *Don Fernando, y Doña Iuana en Toro, l. 57.*

¶ El juez con conocimiento de causa legitima ó necessaria,[a] compela al marido,[b] que dè licencia a su muger, para todo aquello que ella no podria hazer sin licencia de su marido. Y si compelido no se la diere, el juez solo se la pueda dar.[c]

GLOSS. I.

1 *Vxor an possit compellere maritum, vt det sibi licentiam contrahendi?*

2 *Maritus nolens dare licentiam vxori ad contrahendũ, vel litigandum sine iusta causa, ad id cogi poterit per iudicem, & si noluerit, ipse iudex dabit licentiam.*

Vxor potest cõtrahere sine licẽtia iudicis, vel mariti, vbi est periculum in mora, ibidem.

3 *Vxor ex causa necessaria æris alieni, vel alia simili potest cogere maritum, vt sibi cõcedat licentiam vendendi bona.*

4 *Vxor potest agere sine licentia viri ad dotem, viro vergente ad inopiam.*

a *Legitima o necessaria.* Nota, quod iudex ex iusta, & necessaria causa potest maritũ cõpellere, vt det vxori licentiam contrahendi, & si noluerit, iudex poterit eam concedere. Sed causa cognita debet prius examinare causam contradictionis, & si est iusta causa, non compellet maritum præstare consensum, sin minus iudex permittet vxori cõtrahere. Hoc voluit in terminis statuti prohibentis mulierem contrahere sine consensu propinquorum Bar. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore, n. 2. ff. solu. matri. cui accesserunt ibi Bal. n. 2. notab. 4. Imol. n. 15. in fi. & 16. Paul. Castren. in fi. Rom. & Alex. n. 14. idem voluit Bal. in rubri. C. de contrah. emp. q. 24. & in l. 1. paulo ante fin. per illum tex, C. de nup. & in l. 1. C. qui admi. n. 53. & ibi Ias. col. ante. pen. vers. confirmo per optimum simile, & Deci. n. 86. Paul. Cast. cons. 91. n. 5. lib. 1. Cor. consi. 167. n. 2. & 3. lib. 2. Matth. Affl. in consti. Siciliæ incip. constitutionem diuę memoriæ in 5. notab. in 12. q. Hyp. Mars. in l. 1. §. preterea, num. 128. ff. de quęstio. Segura, in rep. l. 1. §. si vir, n. 115. ff. de acq. posse. Ioan. Lup. in rep. rub. de dona. int. vi. & vxor. §. 22. Panor. in c. nullus, 3 notab. per illum tex. de iure patro. cum concordan. per Tiraqu. traditis de legi. con-
2 nub. glos. 8. n. 127. & pluribus seq. (Et nu. 129. limitat, non sufficere consanguineos contradicere sine iusta causa, & de hoc debet iudex cognoscere aliâs cõtractus est nullus, & si iudex iniustam comperiet causam contradicendi, decernere debet, mulierẽ posse contrahere, ita asserit voluisse Bald. & Cardi. Alexan. in c. 1. d. consue. recti feudi. & omnes supracitatos, quam receptiorem esse attestatur n. 131, eamq; ibi limitat, non requiri decretum iudicis, vbi periculum esset in mora. arg. l. tutor qui repertorium, ff. de
3 admi. tuto. adducitquê alia similia. (Causa autem de quá in hoc tex. legitima, & necessaria est, propter dêbita vrgentia, tunc enim posset legitimê cogi a iudice, vt consensum præstet secundum Abb. in d. c. nullus de iure patro. Feli. in cap. cum accessissent de cõsti. n. 20. & seq. vbi pluribus similibus hoc cõfirmat, & in cap. querelam de iure iur. (Causa etiam legiti-
4 ma erit, si mulier petat dotem viro vergente ad inopiã, poterit siquidem sine eius licentia, imo eo cõtradicente agere secundum Albe. in l. vbi adhuc. C. de iur. doti. in fi. Did. Castel. in l. 57. Tau. in verbo, que ella, & ibi Ioan. Lup. n. 5. & in rep. cap. per vestras de dona. in prin. §. 27. incip. ampliabis 6. n. 1.

GLOSS. II.

Maritus quomodo possit compelli dari vxori licentiam?

Compelli quomodo quis possit ad aliquid faciendum? ibidem.

b *Compela al marido.* Sed quomodo compellet maritum dare licentiam vxori ad contrahendum? Respondeo per impositionem mulctæ, vel captionem pignorum, & alijs remedijs a lege inuentis contra contumaces, de quibus per DD. in l. 1. §. 2. ff. si quis ius dicen. non optemp. & in l. magistratibus. ff. de iuri. omn. iudi. vel poterit eum carceri mancipare, quod si hæc nõ sufficiant, ipse iudex dabit licentiam, vt hic statuitur, & in simili tradit Ioan. Lup. in repe. rub. de dona. int. vi. et vxo. §. 22. n. 2. et 3. et sic causatiuê non præcisse cõpellitur, vt explicat Ferdi. Menchaq. de successiõ. creatio. §. 30. n. 56. vers. illud autem.

GLOS. III.

Iudex supplet contraditionem eius qui cõsentire tenetur in aliquo actu, glos. 3.

Vxor an possit ex causa dotis alienare bona sua sine viri licentia, aut eo contradicente iudex possit negare vxori licentiam? ibidem.

c *Se la pueda dar.* Cum lex ista, vt sepê diximus, sit statuta in fauorem mariti, videtur iudicem eo contradicente non posse vxori permittere contractum facere in eius præiudicium, quod aduertit Tiraq. de legi. cõnubi. glos. 8. n. 134 Sed nihilominus hæc lex iuste procedit, quoniam prius examinare debet iudex causam contradictionis mariti, quæ si iusta fuerit, nõ poterit iudex licentiã concedere: at si iniusta, (vt quia contractus nõ lædit maritum, aut modicum lædit, et est vtilis mulieri, vel propter æs alienum vrgens, vel propter dotem filiæ ex alio matrimonio constituendam, prout solet in alijs rebus alienari prohibitis ex hac causa permitti, et in authen. res quę. C. comm. de lega. quod discurrit latê Couarru. libr. 3. resolu. capit. 6, num. 10. et Ari. Pinel. in l. 1. C de bon. mater. 3. p. nume. 102.) poterit tunc licentiam concedere, iudex

etiam

enim supplet contradictionē eius, qui debet consentire, quando contradictio est iniusta secundum Bar. & docto.in d.l. si cum dotem. §. eo autem tēpore. ff. solu.matri.cum concord.supra in glo.1.citatis.

LEY. V.

¶ *Que el marido pueda ratificar lo que su muger ouiere hecho sin licencia.*

Don Fernando, y Doña Iuana en Toro, ley 58.

¶ El marido pueda ratificar [a] lo que su muger ouiere hecho sin licencia, no embargante que la dicha licencia no aya precedido.[b] Ora la ratificaciō sea general o especial.[c]

GLOSS. I.

1 *Consensus in aliquo actu requisitus potest ante actum & in ipso actu & postea fieri.*

Vxor quare prohibeatur contrahere sine licentia viri ibid.

2 *Ratificatio actus nulli, an & quomodo fieri possit? & à quo tempore valere incipiat.*

Ratificans actum nullum, debet solemnitates interponere, quæ in primo actu requirebantur, ibid.

Ratificatio an possit fieri in absentia alterius partis? ibid.

3 *Authoritas in aliquo actu requisita debet in ipso actu interponi, vel statim post.*

4 *Cōsensus pro solemnitate requisitus debet in ipso actu præstari, tanquam authoritas.*

5 *Consensus quomodo cognoscatur, quòd pro forma seu solemnitate requiritur?*

6 *Consensus eius cuia nihil interest, censetur requiri pro forma.*

Consensus requisitus propinquorum in contractibus mulierum non potest præstari post contractum ex interuallo, ibid.

7 *Ratificatio à marito facta contractus ab vxore sine eius licentia facti valere facit contractum ab initio celebratum.*

8 *Ratificatio contractus ab vxore facti sine licentia mariti, an præsumatur per transcursum decennij?*

9 *Ratificatio cōtractus ab vxore facti sine licētia mariti, an valeat si facta fuerit post reclamationē eius cum quo vxor contraxit?*

1 *Ratificar.*) Nota, quod vxor prohibetur cōtrahere si ne cōsensu, seu licētia viri, ne ipsi viro præiudicetur & sic eius fauore facta fuit prohibitio, & hoc cōstat ex eo quòd potest actus sine viri licentia factus ab vxore per eum ratificari, aliàs non posset, nam licet cōsensus à lege requisitus in aliquo actu præstari possit ante & post actum & in ipso actu, vt in.l. vlt. C. ad Macedo.l.6.tit.1.par.5.l.1.§.prodest.2.responsione.ff.quo.lega.ibi, sed si postea voluntas accessit, c.cū nos de his quæ fiunt à præla.sine cons.cap.&.c.cura, ibi, aut Episcopi postea habuerit consensum, & in.c. suggestum & vtrobique Panorm.in vlt.not. de iure patro.omnes docto.præter Cuma.in leg.si quis mihi bona.§.iussum vbi Alex.n.9.ff.de acqu. hære. Ang. cons.87.col.2.Tiraq.de legi. connub. glo. 6.nu. 1.& deinceps.

2 (Hoc tamē procedit, præterquàm si actus, qui modò ratificatur, esset ab initio nullus: quia tūc non posset postea confirmari per consensum ex interuallo subsequutum secundum Innoc. in.c. cū cōsuetudinis de consue.Imol.& Alex.n.9.in d.l.si quis mihi bona.§.iussum.ff.de acq.hæred.Pet.de Ancarr. cōs.123.Bar.in.l.obseruare, §.post hæc n.4.ff.de offi. Proconsul.Deci.in regula semper qui non prohibet n.16.ff.de regul.iur.Alex.cons.78.n.24.libr.5 quod præcitati doctores intelligunt, non valere actum à tēpore quo factus fuit, sed valet quidem à tempore ratificationis, vt nouus contractus, vt, l. asse toto. ff.de hęre.insti.&.l.lege obuenire.ff.de verb.signi.l.donationes. C.de dona. int. vi. & vxo.atque ideo omnis forma & solēnitas quæ debuit interuenire in primo actu, debet in ratificatione interuenire secundū Bar. in.l.hæredes palā.§.si quid post.ff. de testam. Tiraq. de legib.cōnub.gl.6.n.10.& 11.vbi citat concord.& Ferd. Vazquez lib. de succell.creatione. §.16.nu.99. Areti.latè cons.128.n.6.in fi.&.7.& cons.seq.incip. clarissimē col.1.in fi.vbi probat, partis præsentiā requiri in ratificatione, vel si absens erat, nuntius, vel epistola, quod tamē cessat hodie iure Regio, vt in. l. 2.tit.16.de contractibus & obligationibus infra hoc eodem li.5.vbi cōtractus & obligatio facta in absentia partis valet sine nūtio vel epistola, modò postea ratificetur, & in absentia fieri posse ratificationem probat Bar.in.l.Pompon.n.2.ff.de neg.gest.& in.l.gerit. ff.de acq.hær.Bal.in rub. C.qui adm.num.17. & ibi Ang.Ioan.Lup.in.l.58.Tau.n.3.& ibi Did. Caste.in verbo ouiere hecho.

3 (Præterea si authoritas in aliquo actu exigitur, in ipso actu debet interuenire, vel confestim post actum.l.obligari.§ tutor.ff.de autho. tuto.§.tutor insti.eo.glo.in.c. edoceri & ibi collecta. Bal.Abb.& Feli.de rescrip.Innoc.Bal.Ant.& alij in. c.cū consuetudinis de cōsuetudi.Cyn.Bar.Bal.Pau. Cast.& alij in.l.fi.§ necessitatem. C.de bon.quę lib. cum pluribus concord.à Tiraq.congestis de leg.connub.gl.6.n.2.Anto.Gomez in.l.42.Tauri vbi pluribus confirmat.

4 (Consensus etiam vbi pro solemnitate vel forma requiritur, debet in ipso actu adhiberi. c.auditis iuncto.c.quia propter de elect.Inno.Imol. Anto.& alij in c. cum consuetudinis de consuetu. Cyn.& Bal in.l.fi.C.ad Macedo.Ant.Imol.& Pan. in.c.cum nos de his quæ fi.à præl.Imo.Paul.Alex.& Fran.de Are.in d.l.si quis mihi bona.§.iussum.ff. de acq.hæred.cum concord.à Tiraq.traditis de legibus connub.gl.6.n. 3.& 4.vbi reddit rationem differentiæ.

5 (Cognoscitur autem quando consensus ad solēnitatem exigitur, vel non secundum eundem Tiraq. ibi,n.5.&.7. ex eo quòd priuatim tangat commodū vel incōmodum consentire debētis, vel non, vt priori casu non ad solennitatem requiratur consensus, possitquē post actum interponi, prout contingit in specie legis nostræ, ita voluit Bar.in.l.1.§.sed si filius ff.de lega.3.per tex.in.leg.filio præterito, vbi etiam Bartol.ff.de iniusto rup.&.leg.si impubes in fi. ff.de

Carb.edi.idem quoque voluit Imo. & Domi.in.d.c. cum consuetudinis Paul. Cast.in. l. si cum dotem.§. eo autem tempore.ff.solu.matr.Rom.cons.54.Feli.in c.cdoceri n.8.de rescri. Tiraq.d.gl.6.num.5. Imol.& Alex.n.9.in.d.§.iussum.l.si quis mihi bona.ff.de acq. hæred. Albarotus ab eis non citatus in.c.1. in princ.
6 n.4.de aliena.feud.pater. (Secundo casu quando requiritur consensus eius, cuius priuatim nihil interest actũ geri, videtur esse de solẽnitate, cûm àd legitimãdam personam eius qui actum gerit, exigatur: atque ideo obtinet vim authoritatis, nec potest fieri post actum, nisi in continenti fieret secundum Bar. & docto. omnes in.l. si quis mihi bona. §. iussum vbi Alex. n.9. & 10.ff.de acq.hæred. per tex.in.l. quid ergo in prin.ff.de his qui not. infa.Bal.in.l. 1.n.44.C.qui admi. Ex quo prædicti docto. inferunt ad statutum cõsensum consanguineorum requirens in contractibus mulierum, cûm ex tali contractu nullũ commodum, vel incommodum priuatim obueniat dictis consanguineis, sed requiratur ad integrandam personã mulierum, debet consensus præstari in ipso contractu, nec sat erit eum postea ex interuallo interponere, vt vt ipse Bald.probat.d.l. 1.C.qui admitti. num.44.& Alex.in.d.§.iussum post alios docto.num.9.& 10.& Tiraq.de legib.connub.gl.6.n.7.& 8. vbi plures refert doctores idem tenentes. (Cûm ergo in lege no-
7 stra sufficiat ratificationem mariti interuenire post contractum, vel alium actum ab vxore sine eius licẽtia factum, probat clarê text. consensum huiusmodi exigi, ne præiudicium fiat marito, vt in princ.dixi, quare nimirum si in eius præiudiciũ possit maritus ratum habere, quod ab vxore nomine viri gestũ non fuit, sed ipsius vxoris nomine, vtque valeat cõtractus non solum â tempore ratihabitionis, verumetiam â tempore quo ab vxore factus fuit. vt notat Bar.per illum tex.in.l. si fundus.§. 1.ff.de pigno. & per glo.in regula ratum de reg.iu.in.6. Bar.in.l. 1.§.sed & cum quis.ff.de vi & vi arma. Deci.in regula semper qui
8 non prohibet n.11.ff.de regu.iur. (Sed an si vir patitur, cum qui ab vxore emit decem annis possidere, cẽseatur ratificare contractum ab vxore sine eius licentia factum? Quod voluerũt Bal.Ang.Imol.Frã.Areti.& Iaso.in.l. 1. qui in aliena in princ.ff.de acq.hær. Ang.& Imol.in.l.sciendum.ff. de verbo.oblig. Cor. cons.337.n.18.lib.1.Alex.eam dicens magis communem in.l.2.§.voluntatem.ff.solu. matr. Feli.in.c. Albericus ad fi.de testi.& in cap, nonne nu. 5.in fine de præsump.& Ias.latê cons.89.prope finẽ lib.1.qui omnes loquũtur in terminis statuti prohibentis, vxoré contrahere sine consensu propinquiorũ. Et licet nõnulli doctores teneant cõtrariam (quos refert Tiraq. de legib.connub.glo.7.n.42. & seq. prout & contrariũ asserit Pet.Nun.in reportorio suo in verbo otorgamiento vers.infertur etiã, quod si cõtractus) prior tamen opinio verior est & receptior, vt ipse attestatur Tiraq.d.glo.7.n.39.40.&.44. & in specie de qua agimus minor est dubitatio, cũ sibi facilius possit maritus præiudicare, in cuius fauorem lex cõdita est, vt sæpius diximus. Idquẽ expressim fatentur Ioã.Lup. in.l.57.Tauri n.4.& Did.Castelli in.l.58.in gl.vlt.& iterum in.l.57.in gl.1.in fin.idẽ voluit Cifonta.in l.
9 58.Taur.q.1.(Qui in quæst.seq. dixit ratificationi, de qua in l.ista locũ nõ esse, si ante eam is cum quo vxor cõtraxit, reclamauit, citãt Bal.in c.1.de rescrip. & Ioã.Lupi in rep.rub.de dona.int.vi.& vx.§.68.n. 7. Quibus adde tradita supra eo.l.2.gl.1.n.15.ad finẽ.

G L O S S. II.

1 Licentia idem est quod Hispanè appellamus, otorgamiento.

2 Actus nullus an, & quãdo possit ratificari?

Ratificare quis potest actũ nullũ, quãdo ex sola volũtate ratificãtis depẽdet, & ex ratificatione sibi cõmodum, vel incommodum obuenire potest, ibidem.

b *No aya precedido.* Licẽtia idẽ est, quod Hispanẽ dicimus, otorgamiẽto, vt in l.32.in prin.tit.4.part. 1. cuius sunt verba: *Licencia en Latin, y otorgamiẽto en Romance, todo es vna cosa.* l.1.tit.1.part.1. (Quo fit, vt non requiratur iure nostro Regio, quod præcedat licẽtia, prout dixi in gl.præcedenti, sed post contractum factum potest ratificari per maritum expresse vel tacitê præsertim cũ licentia depẽdeat ex voluntate viri, & ad eius commodum sit præstãda: qua in specie etiã actum nullum potest ratificare, vt in glo. præcedẽti probaui. & est tex.hoc probans in.§.pen.insti.de mili.testa. Vbi traditur singularis doctrina, quôd ita demũ potest quis ratum habere, quod ab initio iure nõ subsistit, si nullam solemnitatem desiderat, sed solum ex voluntate ratificantis dependet, quẽ ad hoc citat Ioan. Lupi in rep.rub.de don.int.vi.& vx. §. 68.nu. 17.& 29.dicẽs, ita esse intelligẽda ea, quæ doct.notãt in.l.si quis mihi bona. §. iussum.ff.de acq. hæred.idẽ voluit ibi Bernar. Diaz â Luco in quadam apostilla citans Paul.Castr.idem tenentem in.l.in cõcedendo n.6.ff.de aqua plub.arcen. Quod tamen intelligas, quando ex huiusmodi consensu & volũtate, aliquid cõmodi ei obuenire possit, vel incõmodi, vt in specie nostra obuenit marito ex contractu per vxorem facto, quare sine licentia eius eum facere non potest, vt in hac lege & præcedẽtibus statuitur, quod latius probaui in gl.præcedenti n.5.6.&.7.

G L O S S. III.

1 Mariti licẽtia quẽadmodũ sufficit generalis, ita & eius ratificatio generalis sufficiet.

Iuri pro se introducto quis renuntiare potest, ibidem.

2 Ratificans actum debet esse certus & habere plenam notitiam actus.

Notiam plenam quomodo quis habere dicatur? ibid.

c *Sea general, o especial.*) Nota, quôd quemadmodum sufficit vxori licentia mariti generalis, vel specialis ad contrahendum, ita & ratificatio generalis vel specialis, quod ideo sic statuitur, quia licentia viri (ob mariti commodum, neuẽ contractus ei præiudicare possit) in contractibus vxoris exigitur, vt sæpius diximus, quare nimirum si iuri pro se introducto expresse vel tacite renuntiare possit, vt in.l. si quis in conscribendo. Cod. de pact.cum similibus. (Atque ita non oberit quod scribit Dyn. in
2 regula ratum de regulis iuris in 6. quod ratificatio ita demum dabit robur actui, si ratificans habeat plenam

plenam notitiam eius actus.l.cum testamentum & l. non idcirco.C.de iur.& fact. igno.Card. Flor.consi. 44.per.l.quo enim.§.Iulianus.ff.rem rat. habe. Nec quis dicitur habere plenam notitiam siue scientiam alicuius rei,nisi plenê sciuerit,& cum omnibus qualitatibus & circunstancijs,glo.in.c. concertationi in verbo,sciuerit.&ibi Fran.& alij de appell.lib.6.cum concord.per Tiraq.traditis lib.1.de retra.§.36.gloss. 2.n.30.& de legib.connub.glo.8.n. 183.potuit enim maritus de cuius preiudicio agitur,hac in specie sibi præiudicare, & de vxore sua cõfidere in proprium præiudicium.

LEY. VI.

¶ Estando el marido absente con conocimiento de causa pueda dar el juez a la muger la licencia que el marido la podia dar.

Don Fernando,y Doña Iuana en Toro ley.59.

¶ Quando el marido estuuiere absente, y no se espera de proximo venir,[a] ó corre peligro la tardança,[b] que la justicia cõ conocimiento de causa,[c] siendo legitima, o necessaria,o prouechosa a su muger,[d] pueda dar licencia a la muger la que el marido le auia de dar,la qual assi dada vala,como si el marido se la diesse.

GLOSS. I.

1 *Absens dicitur qui est in remotis partibus & diutius est absuturus.*

Absens non dicitur qui prope est, & speratur cito reditus eius,ibid.

2 *Abesse non videtur,qui cito est reuersurus.*

Delegare potest iudex ob lõgam absentiam, non si breui est reuersus,ibid.

Auditor antiquior quãdo officio præfecti pro ter eius absentiam uti possit,ibid.

Tempus modicum non est in consideratione, ibid.remissimè.

3 *Vxor an possit contrahere sine licentia viri, qui in remotis abest, & quid si citò speratur eius aduentus? Et an tunc exigatur iudicis decretum?*

Iudicis decretum supplet absentiam partis, ibidem.

4 *Maritus furiosus an possit licentiam præstare vxori ad contrahendum:an vero iudex eius loco?*

Maritus bannitus an possit vxori dare licentiam,vel quis eius loco?ibid.

Maritus minor an possit vxori dare licentiam,vel quis eius loco?ibid.

a *Y no se espera de proximo venir.*) Absens dicitur, qui est in longinquis & remotis partibus,& diutius est absuturus, aut ignoratur vbinam terrarum degat: nec enim abesse videtur qui propê est,aut statim rediturus est.l.cum antiquitas.ibi, siquidem ex breuî temporis interuallo.C.de testamen. & ibi hoc notat Ange.l. si longius. §.si filius. ff. de iudi.l.2.titulo.5. part.3.l. penul.in fi.ibi,tãtisper spectare.ff.de vacatio,munerum.(Ex quo,causa pluribus delegata cum 2 clausula si non omnes, &c. si alter eorum sit absens, breui tamen reuersurus, non possunt alij sine eo procedere, vtpote qui non censeatur abesse secundum Innocen.in cap.prudentiam de offi.delega.sed & Salice.in.l.2.num.17. C. de pedane. iudi. limitat & intelligit tex.in.l.1.ff.de offi.eius qui man.est iuri. qui magistratui concedit, iurisdictionem suam alteri mãdare,si is abesse cœperit,)procedere in diutina absentia non etiam in breui,tanquam abesse non videtur, qui breui redire debet,per. d.l.si longius in prin,&. §.si filius,& eum sequutur Phili. Deci. in.d.l.1.ff. de offi.eius cui mand. est iuris. numero. 68. Ex quo inferre poteris ad ordinationes huius Regiæ Cancellariæ,quibus permittitur Senatori antiquiori omnia exercere, quæ præfecto prætorio licent in eius absentia, intelligas etenim, nisi absentia sit breuis, cuius reditus citô speratur. Et idem dicendum est propter defectum, vel absentiam gubernatoris vel Prorregis, nã si breui speratur, nõ poterit antiquior Senator cancellariæ Regum,officium gubernationis in locũ Prorregis absentis exercere: si breuis est ad ciuitatem aditus, vel citô speratur eius aduentus. Confirmatur ex pluribus per Tiraq.adductis in rep. l.si vnquã in verbo susceperit liberos n.145.C. de reuocan dona. vbi & numeris præcedentibus & seq. probat, quod momento durat,vel modico tempore, non esse in consideratione. Ex quo plures poteris decidere quæstiones. (Ex quibus deduci potest,quôd 3 si maritus absit in longinquis partibus extra patriã, possit vxor absque eius licentia contrahere,prout in terminis statuti prohibentis mulieres vel minores contrahere sine licentia propinquorum, respondit Bal.in cons.488.lib.1.& cons.394.lib.5.vbi hoc limitat,nisi esset in loco propinquo,nam tunc debet eius præsentia spectari,vt in.c.1.in fi.de cõsue.recti feudi in vsib.feudo,idem voluit Bald.in.l. transactionẽ in fi.& ibi quoque Alcia.Cod.de transa.arg.l. multa in princ.ff.de cõdi.& demonstra.Ancarra.in cap.1.14. quæst.de const.Paul.in.l.cum antiquitas.3.not.C.de testa.Marsi.in.l.1.§.præterea n.128.ff. de quæst.Tiraq.citans concord.plures, multaque similia congerit de legib.connubia.gl.8.n. 6. & pluribus sequent. Resoluit tamen n.20.& deinceps,vt si quis velit tutô agere rem suam,cum vir abest in remotis partibus,loco mariti absentis adhiberi faciat authoritatẽ iudicis,sicuti in statuto requirente consensum consanguineorum, consuluit Bal. in.d. l. transactionem in fi.& post eum.Paul.Cast.& Alcia. C.de transact. arg.leg.bonorum.Cod.qui admi.quod ornat Tiraq. multis similibus, id quod etiam confirmat lex nostra. (Quam extende ad virum furiosum, cum ab-4 senti comparetur.leg.2.§.furiosus.ff.de iur.codicill. Quod confirma ex traditis â Tiraquel. d gloss. 8.nu. 32.& seq.qui nu.35.& deinceps idem esse probat in

bannitio, quid autem si sit minor, vide eum nu. 41. & sequent.

GLOS. II.

1 *Periculum vbi est in mora, receditur à regulis iuris communis.*

2 *Periculum vbi est in mora, potest expediri actus sine consensu & licentia eius qui aliàs debebat præstare consensum.*

b *Peligro en la tardança.*) Vbi est periculum in mora, receditur à regulis iuris communis. l. 1. ff. de glande legen. l. de pupillo. §. si quis riuos. ff. de no. op. nun. ibi, præterea prætor generaliter cætera quoque opera excipit, quorum mora periculũ aliquod esset allatura, 2 vbi Iaso. plura similia adducit. (Sic etiam propter necessitatem, si periculum est in mora, potest actus expediri sine consensu eius, qui aliàs deberet eũ præstare, vt in. l. tutor qui repertorium. ff. de admi. tuto. cum concordan. per Felin. congestis in cap. cum accessissent numer. 22. de consti. Tiraquel. de legib. cõnubiali. gl. 8. nu. 9. dicam latissi. è intra hoc lib. 5. tit. 10. de donationibus. l. 1. gl. 10. n. 14. & pluribus seq.

GLOSS. III.

1 *Consensus qui à iudice debet præstari in aliquo actu, debet illum præstare causa cognita, non aliàs, vbi agitur de alterius praiudicio.*

2 *Causæ cognitio fieri potest in absentia partis ad decretum interponendum.*

Citatio non requiritur in causa cognitione ad interponendum decretum, ibid.

c *Con conocimiento de causa.*) Nota ex lege ista, quòd vbi consensus iudicis requiritur in aliquo actu, debet illum præstare causa prius cognita, vt in. l. sed si hoc. §. ait prætor & ibi notant Bart. & docto. ff. de in ius vocan. Vbi etiam subdit, quòd vbi statuta dicũt, non posse aliquid fieri sine authoritate iudicis, intelligi semper debet, causa cognita fieri oportere, vt in. l. cum hi in princ. &. §. si prætor. ff. de transactio. intelligitque Bart. hoc procedere, quoties agitur de alterius præiudicio, non aliàs: at hic agitur de præiudicio mariti, quare causæ cognitio requiritur, vt hic 2 statuitur. (Et hæc causæ cognitio fieri potest in absentia partis, cum qua vxor contraheret: nec eius, vel mariti citatio requiritur, vt docet glo. in. l. recusare in princ. & ibi Bar. ff. ad Trebellia. Alberi. & Iaso. in. l. nequicquam. §. vbi decretum. 2. colum. versi. 3. differentia. ff. de offi. Procons. Innocen. in capit. ex parte in verbo ministrari de accusa. Ioan. Lupi. in. l. 59. Tauri numero. 4. & ibi Dida. Castelli in verbo conocimiento, de causa. Quid autem debeat iudex examinare in hac causæ cognitione, dicam in gloss. sequent.

GLOS. IIII.

1 *Licentia vt à iudice detur vxori ad contrahendum absente marito, quid exquirere debet iudex in causa cognitione?*

2 *Causa necessaria æris alieni, vel dotandæ sororis, vel nimium vtilis minori, Ecclesiæ, ciuitati, & vxori, requiritur vt ei licentia ad alienandum concedi possit à iudice.*

Causæ cognitio in quibus versetur in alienationibus minorum, Ecclesiæ, ciuitatis. & vxoris, ibid.

3 *Iudex quid considerare debeat in causa cognitione, in alienationibus prohibitis permittendis, remissiuè.*

d *O prouechosa a su muger.*) In causæ cognitione à lege ista requisita examinare debet iudex, antequam det vxori licentiam ad contrahendum, vel agendũ propter mariti absentiam, an sit maritus absens in longinquis partibus, ita quòd nõ speretur de proximo eius 2 aduẽtu, vt dixi supra in gl. 1. (Secundo an sit causa legitima, necessaria vel vtilis vxori, vt hic dicitur. hoc est, si vrget æs alienũ, vt in minore dicitur in. l. magis puto. §. nõ passim. ff. de reb. eor. l. 1. §. si æs alienum. eod. tit. vel pro dotanda sorore. l. cum plures. §. cum tutor. ff. de admi. tuto. l. 18. tit. 16. part. 6. vbi hoc examinat latè Greg. Lupi. quam sororem dotare teneatur, vel si sit nimium vtilis alienatio, secundũ Specula. in tit. de emp. & vendi. §. nunc dicendum restat. versi. hoc quoque, estque apud nos tex. in. l. 4. tit. 5. & ibi notat Greg. Lupi. in verbo, o por grã pro dellos, part. 5. vbi idem ille dicit in alienatione bonorũ ciuitatis, vel Ecclesiæ, & per legẽ nostram idem disponitur in cõtractu ab vxore facto, absente marito, vt ita demum iudex eum fieri permittat, si causa cognita inuenerit esse vtilem vxori, & consequenter non 3 sit damnosus marito. (Quæ autem concurrere debeant in causæ cognitione in huiusmodi alienationibus prohibitis, tradit tex. in. l. magis puto. §. non passim. ff. de reb. eor. & in. l. ob æs. C. eod. tit. l. 4. tit. 5. part. 5. l. 18. tit. 16. part. 6. l. 60. tit. 18. & ibi Grego. Lupi. par. 3. Deci. consi. 403. n. 11. &. 12. Anto. Gom. in lib. variarum resolu. tom. 2. de contractibus ca. 4. num. 13. & 14.

GLOSS. V.

Iudicis decretum confirmat actũ ab inhabili factum.

Iudicis factum censetur à parte ipsa factum.

e *Como si el marido se la diesse.*) Nota, quòd decretum iudicis confirmat actum ab inhabili factum. leg. 2. §. idem Pomponius. ff. quod falso tuto. Bald. in. l. 1. 6. quæst. C. de testamen. l. si infanti in fi. C. de iur. delib. & eundem operatur effectum, quẽ operaretur actus ab ipsomet marito factus, vt hic & l. si ob causam. C. de euictio.

Digitized by Google

LEY. VII.

¶ *La muger no sea obligada por deudas, o fianças de su marido.*

Don Alonso en Leon era de. 1387. petició 17. Es la ley. 1. tit. 11. lib. 5. ordina.

¶ Mandamos que por fiança q̃ el marido hiziere [a] en qualquier manera, o por qualquier razon, no sea obligada su muger, ni sus bienes.[b]

GLOSS. I.

1 *Ratio dubitandi ad legem istam.*
Leges debent seruire de dubio, ibid.
Bona constante matrimonio quæsita, eo soluto inter coniuges iure Regio communicãtur, ibid.
2 *Vxor non tenetur ex bonis lucratis constantẽ matrimonio soluere debita, per maritum constante matrimonio contracta ex fideiussione ab eo facta.*
Vxor non tenetur soluto matrimonio soluere debita, ante matrimoniũ contracta ex bonis lucratis constante matrimonio, ibid.

a *Por fiança que el marido hiziere.*) Concordat. l. 5. ti. 18. lib. 3. fori, sed videtur, legem istam non deseruire de dubio contra. l. quod Labeo. ff. de Carboni. edi. & l. 1. in ti. ff. ad municipia, nam titulum expressum habemus. C. ne vxor pro marito hoc in vniuersum statuentem, nempe, ne vxor teneatur pro marito, nec econuerso maritus pro vxore, quorsum ergo lex nostra hoc in vna duntaxat specie decidit, ne vxor teneatur pro fideiussione, quam vir fecerit? Respondere poteris, legem nostram ita esse accipiendam quèadmodum iure nostro regio quæsita constante matrimonio à quocunque coniuge, eo soluto, inter eos communicantur, vt in. l. 2. 3. 4. & 5. tit. 9. de bonis cõstante matri, acquisitis infra hoc libro, ita & debita ab altero eorum contracta diuiduntur, si lucris non fuerit renuntiatum, vt in. leg. 9. eodem tit. & in. l. 14. tit. 20. lib. 3. fori. (Hoc tamen limitat lex nostra, nisi
2 maritus pro alio fideiusserit, hoc siquidem debitum non tenebitur vxor soluere, nec partem eius ex bonis constante matrimonio lucratis. Cûm nullum ex fideiussione lucrum vir ipse consequi potuerit, perinde atque ad debita contracta ante matrimonium similiter nõ tenetur, hunc intellectum sensit Alfon. à Montaluo in. l. 5. tit. 18. lib. 3. fori, in gl. 1. in princ. tu cogita. Barbosa in 3. part. l. 1. n. 58. ff. solut. matrim. & Ioan. Garcia de marit. âc quæst. n. 149.

LEY. VIII.

¶ *Que la muger no sea presa por deuda que hiziere el marido.*

Don Enrique. II. en Toro era de. 461. peti. 3. Y don Iuan. I. en Briuiesca, año de. 387. l. 23. ley 2. tit. 11. lib. 5. ordina.

¶ Ordenamos que por las deudas que el marido deuiere, o por la fiança que hiziere, no sea presa la muger: [a] aunque las deudas sean de nuestras rentas, y pechos y derechos.[b]

GLOSS. I.

1 *Mulier pro debito ex crimine non dependẽte in carcerem mitti non potest.*
2 *Ratio dubitandi & decidendi legis nostræ.*
Legem istam fuisse superfluam probatur.

a *No sea presa la muger.*) Nota quòd mulier pro debitis seu fideiussione mariti non potest carceri mancipari. Quod videtur carere ratione dubitandi, nam si vxor non tenetur debita soluere mariti, quis dubitauit nisi quôd in carcerem detrudi non poterit? Et tum potissimum cum regulariter pro debitis etiam proprijs, ex crimine non dependentibus, carceri tradi nõ possit mulier, vt in aut. hodie. C. de cust. reo. auth. vt nulli iudi. §. necessarium colla. 9. auth. hodie. C. de offi. diuerso. iudi. l. vlti infra eod. vbi de hoc latius
2 agã. (Sed nihilominus videtur, rationem dubitandi esse, quia debita matrimonio durante contracta, eo soluto, diuiduntur inter coniuges, vt dixi in. l. præcedenti. Cum ergo soluto matrimonio debita soluere teneatur ex lucris constante matrimonio habitis, nimirum si dubitetur, an pro huiusmodi debitis possit mulier detrudi in carcerem, sed tamen deciditur non posse. Quod autẽ de fideiussione dixerat, fateor nullã habere dubitãdi rationẽ propter decisionem legis præcedentis. Fateor etiam, hanc legem esse superfluã, fat enim fuisset legis vltimæ infra eo. decisio, quæ generalis est, & omnes casus comprehendit.

GLOSS. II.

Mulier ob debita fiscalia in carcerem mitti non debet.

b *Pechos e derechos.*) Nota quôd mulier ob debitum fisci in carcerem mitti non potest, vt ex legibus in gloss. præcedenti citatis expendit Bart. & Plat. in. l. nemo carcerem. C. de exacto. tribu. lib. 10. Cifonta. in. l. 62. Tauri & ibi Ioann. Lupi in princ. Nicol. Boeri. in consuetu. Vituricen. titulo. 1. §. 4. gloss. 3. fol. 5. colu. 1. Cacialup. de debitore fugitiuo q. 5. nu. 11. Affli. in cap. vnico versi. condemnatorum n. 62. quæ sint regal. in vsib. feudo. Boeri. in repe. l. consecutaneum n. 139. C. quom. & quan. iudex.

LEY. IX.

¶ *Que la muger de mancomun, ni por fiadora, no se pueda obligar por su marido, sino por rentas reales o pechos, o quando se conuiertie en su prouecho.*

Don Fernando y Doña Iuana en Toro año de 1505. ley. 61.

¶ De aqui adelante la muger no se pueda obligar por fiadora de su marido, [a] aunque se diga, y alegue, que se conuertio la tal deuda en prouecho, de la muger.[b] Y assi mesmo mandamos, q̃ quande se obligaren de mancomun marido, y muger en vn contracto, o en diuersos, que la muger no sea obligada a cosa alguna: saluo si se probare que se conuertio la tal deuda en prouecho della. Ca entonces mandamos, que por rata del dicho prouecho[c] sea obligada. Pero si lo que se conuertio en prouecho della, fue en las cosas q̃ el marido le era obligado a dar, assi como en vestirla e darla de comer, y las otras cosas necessarias, [d] mandamos que por esto ella no sea obligada a cosa alguna. Lo qual todo que dicho es, se entienda, si no fuere la dicha fiança, y obligacion de mancomun, por marauedis de nuestras rentas o pechos,[e] o derechos dellas.

GLOSS. I.

1 *Mulier fideiuuere aut intercedere pro alio efficaciter non potest, nam licèt ciuiliter & & naturaliter obligetur, iuuatur tamen beneficio Velleyani.*

2 *Mulier Velleyani exceptione tuta poterit repetere quod soluerit.*

3 *Renuntiari an possit beneficio Velleyani?*

4 *Renuntians Velleyano aut alij beneficio, debet de eo certiorari.*

Iuri quod quis ignorat renuntiare non potest, ibidem.

5 *Velleyano an renuntiari possit cũ iuramẽto?*

Iuramentum an suppleat defectum certiorationis? Ibid.

Iuramentũ ad incognita nõ extẽditur, ibid.

6 *Iuramentum non habet vim expressi, vbi expressio requiritur pro forma.*

7 *Iuramentum non habet vim expressi, vbi est præsumptio defectus consensus.*

Renuntiatio generalis iurata non valet in non cogitatis, ibid.

8 *Velleyano etiam si renuntietur, non valet fideiussionis contractus ab vxore pro marito factus.*

Iuramentum an det robur fideiussioni per vxorẽ pro marito factæ, si certiorata fuerit de eius legis beneficio? ibid.

a *Por fiadora de su marido.*) Regulariter mulier propter fragilitatẽ sexus fideiussor esse nõ potest efficaciter, quia licèt naturaliter & ciuiliter obligetur, iuuatur tamen beneficio Velleyani, vt soluere nõ cogatur. l. 1. C. ad Velleya. l. 2. in fi. tit. 12. p. 5. (Poteritquẽ repetere quod fideiussionis causa soluerit, quamuis debitũ sit naturaliter eò quòd exceptio Velleyani perpetua est, & fauorabilis, tex. est in l. qui exceptionẽ & ibi glo. & doct. ff. de condi. indebi. glo. in l. cum quis C. de iur. & fa. igno. quæ communiter est recepta teste domino Antonio de Padilla ibidem n. 25. Anto. Gomezio de contractibus. c. 13. n. 6. dicente, se in fortioribus terminis obtinuisse. (Renuntiari tamẽ poterit huic exceptioni, & tunc tenebitur efficaciter secundũ glo. in l. 1. ff. de fideiuss. & Azo. in summa. C. ad Velleya. & alios ab Ant. Gomezio citatos in d. c. 13. n. 17. hanc dicit communem opinionem Iaso. n. 18. & Deci. n. 30. & Curtius n. 19. in l. si quis in conscribendo. C. de pact. & Greg. Lupi in l. 3, in verbo si despues, ti. 12. par. 5. qua lege nuncupatim statuitur valere huiusmodi renuntiationẽ, atque ita ex cõsuetudine generali attestatur esse obseruatum, omnium latissimè domi. Anto. Padilla in l. ne passim n. 7. 8. 9. & 10. C. de iur. & facti igno. Couarru. nulla dictæ legis par. facta mẽtione, in rep. c. quãuis pactũ. 2. part. §. 3. n. 5. dicens, communem esse resolutionẽ iure cõmuni, mulierem in iudicio posse expresse renũtiare absque iuramento beneficio Velleyani, si certa sit de eius auxilio. l. vlt. §. pen. ff. ad Velleya. Extra iudiciũ autem non posse renunciare, etiãsi certa sit, quia eadem facilitate qua inducitur ad fideiuuendum, eadẽ inducetur ad renuntiandum. l. doli. §. diuersam. ff. de noua. notant docto. in l. vlt. C. ad Velleya. hanc dicit cõmuné resolutionem Imol. in c. ex rescripto de iure iur. & Ant. Gomez in d. c. 13. n. 17. sed verius est, & receptius iure communi valere renuntiationẽ extra iudiciũ factã, modò certioretur mulier de beneficio Velleyani, vt pluribus authoritatibus attestatur d. Ant. à Padilla in d. l. ne passim n. 7. 8. 9. & 10. C. de iur. & facti igno. (Verùm quidquid sit iure cõmuni,
4 mulier iure nostro Regio renũtiare potest Velleyano & valet eius renũtiatio absque iuramẽto, modo certioretur, hoc sibi beneficiũ cõpetere, vt dixit tex. in d. l. 3. ti. 12. par. 5. & iure etiã cõmuni vbi renũtiatio iuris fieri poterat, necesse erat, vt quis de beneficio esset certioratus ex sẽtẽtia Host. in sũma de fidei. §. & si quis, quẽ refert & sequitur Ale. Iass. & Deci. n. 31. in d. l. si quis in cõscribẽdo. C. de pact. doct. in l. sciẽdum. ff. de verb. oblig. vbi Crotus nu. 41. & Burigela. n. 46. quia iuri, quod quis ignorat, non videtur renuntiare. l. mater decedẽs. ff. de inoffi. test. l. cũ Aquiliana. ff. de trãsact. d. Ant. de Padilla in d. l. ne passim

num

nu. 10. C. de iur. & facti igno. & sat erit, quod tabellio asserat, se certiorasse mulierem de huiusmodi beneficio, si ipse notarius sciebat, quod esset beneficium Velleyani, secundũ Albe. in l. omnes. C. de heret. & Alex. in l. sciendum n. 33. ff. de verb. oblig. & Greg. Lupi in d. l. 3. in verbo sabidora tit. 12. par. 5. idẽ voluit Dec. in l. 1. lectio. 1. n. 14. ff. si cert. pet. vbi Ripa. nu. 31. & iterum in l. Centurio nu. 88. ff. de vulga. d. Anto. Padilla in d. l. ne passim nu. 15. C. de iur. & facti igno. vbi eam limitat. (Vbi autem mulier iurauit

5 contractum fideiussionis, valet contractus absque renũtiatione, & multo fortius si renuntiauerit Velleyano, valebit renuntiatio, etiã si de beneficio certiorata non fuerit, cũm iuramentum habeat vim certiorationis, atque ita asseruerũt Bart. in l. si quis pro eo nu. 1. ff. de fideiuss. idem Bart. Ang. & Paul. in auth. sacramenta. C. si aduer. vendi. Abb. Imol. & Feli. nu. 15. in cap. ex rescripto per tex. in quo faciunt præcipuum fundamẽtum omnes, extra de iure iu. Rom. & Alex. in l. sciendũ nu. 30. ff. de verbo. oblig. Imol. nu. 18. & Anto. Brug. hanc dicens communem in c. cum causam n. 36. de emp. & ven. Alex. conf. 27. n. 3. lib. 1. & conf. 42. nu. 9. versi. septimo eod. lib. Ant. de Perus. in rep. l. 1. ff. de iure iur. in. 10. effectu, Curti. Iunior conf. 47. ad fi. Tiraque. in l. si vnquam in princ. C. de reuo. dona. n. 131. & de legib. connubia. glo. 7. num. 152. & sequen. vbi pulres citat concord. Anto. Gomez in lib. de contractibus cap. 13. nu. 17. in fine Marcus Ant. Babiera de vir. iuramenti nu. 26. d. Anto. Padilla in l. ne passim nu. 12. C. de iur. & fac. ign. eam limitans post Ferd. Mẽcha. de success. creatione §. 18. n. 156. & hanc sententiam communem esse attestatur Ias. in auth. sacramenta puberum n. 56. Cod. si aduer. vendi. Contrariam tamen sententiã (imò quod iuramentum non suppleat defectum certiorationis, cũm ipsum nõ extendatur ad incognita, vt in capit. veniens & cap. Quintaualis de iure iur. propter defectum consensus, vt in l. vltim. C. de non nume. pecu. & maximè hac in specie in qua ignorantia mulieris præsumitur propter eius imbecillitatẽ. l. si emancipatus C. de iur. & facti & igno. l. in bonorũ. ff. eodẽ tit. l. iuris ignorantia. C. qui admi) tenent non pauci docti, nempe, Dyn. cõs. 5. & Ioan. And. in addi. ad Specul. tit. de renuntiatio. & conclu. Imo. & Areti. in d. l. sciendũ. ff. de verbo. oblig. Hypp. in rub. ff. de fideiusso. nu. 38. Iaso. in d. auth. sacramenta puberum nu 56. Bald. hãc dicens communem conf. 47. lib. 1. & alij plures ab And. Tiraq. citati in l. si vnquam in princ. n. 146. Carol. Molin. latè eam probans in consue. Parisi. tit. 5. §. 76. & in apostilis ad Alexand. cõs. 27. n. 3. lib. 1. & Couarru. in relect. c. quãuis pactũ. c. 2. par. §. 3. nu. 5. de pact. lib. 6. dicens hanc posteriorem sententiam esse iuri magis & rationi consonam, nec au-

6 thoribus nec rationibus destitutam. (Quibus ego accedo ex rationibus supra traditis, maximè stantè iure nostro Regio, quo certioratio beneficij Velleyani expressè requiritur, vt in l. 3. tit. 12. par. 5. Iuramentum autem non supplet id quod est solemnitatis, aut formæ, nec habet vim expressi, vbi expressio requiritur pro forma, vt expressim voluerunt Barb. cõsi. 55. colum. penult. lib. 2. & Stepha. Bertran. cõsil. 28. col. 3. libr. 1. arg. eius quod voluerunt Cyn. Ricard. Malum. Iac. Butri. Rain. de Forli. & Nicol. de Neap. & Bar. in l. legitimos. ff. de legi. tuto. prout refert Tiraq. de legib. connub. glo. 7. nu. 158. idem voluit Tiraquel. eadem glo. 7. n. 94. & sequent. vbi plures refert

7 cõcordantes docto. in leg. 1. ff. de lib. & posthu. (Præterea iuramentũ non habet vim expressi, vbi est præsumptio defectus consensus. Bald. & Sali. in l. 1. C. commod. vbi Cyn. dixit non valere renuntiationem generalem iuratam in nõ cogitatis. Tiraquel. plures citans concord. de legib. connub. glo. 7. n. 154. & seq. At hic quomodo dici poterit, quod mulier consen-

8 sit renuntiationi beneficij quod ignorabat sibi competere (In specie autem legis nostræ quando mulier intercessit pro marito, non sufficiet renũtiatio Velleyani, vt in auth. si qua mulier. C. ad Velleya. Bar. in l. vlti. C. eo. & Bal. in l. 1. C. eod. tit. quia cũ ipso iure non teneat fideiussio, vt hic dicitur, nil operabitur renuntiatio Velleyani, vt rectè aduertit Greg. Lupi d. l. 3. in verbo, y si despues. tit. 12. par. 5. dicẽs, tũc valere huiusmodi fideiussionem, cum iurata fuerit, cui accedo, modo certiorata fuerit de beneficio huius legis, Velleyani, quod in effectu idem est; mouent me quæ nu. 5. 6. & 7. diximus, quod verum esse censeo, quidquid in contrariũ dixerit Ioan. Lupi in rep. c. c. per vestras. §. 34. n. 7. & Arius Pinelus in l. 2. 3. part. c. 1. n. 10. & sequen. & d. Ant. Padilla. ibid. n. 34. C. de rescind. vendi. qui adhærent priori sententiæ.

GLOSS. II.

1 *Fideiussionis contractus ab vxore pro marito factus non valet, etiam si dicatur aut allegetur pretium fuisse conuersum in vtilitatem vxoris.*

2 *Fideiussionis contractus, si quid vtilitatis ex eo vxori obuenerit, an valeat si hoc probatum fuerit.*

3 *Legis nostræ intellectus contra Ant. Gomez. Confessio inter personas donare prohibitas præsumitur fraudulenta, ibid.*

4 *Vxori quæ vtilitas possit obuenire ex contractu fideiussionis pro marito factæ.*

Mulieri si quid detur pro fideiussione, non poterit se iuuare beneficio Velleyani, & quod pretium hac in specie sufficiat ibid.

b En prouecho de la muger.) Nota, ex lege ista, quòd cõtractus fideiussionis ab vxore pro marito suo factus nõ valet, etiam si dicatur aut allegetur pretiũ, vel cõ

2 tractum illũ esse conuersum in vtilitatẽ vxoris. (Sed quærit Ant. Gom. in l. 61. Tauri, vnde hæc lex sumpta fuit, n. 2. versi. aduertendum, quid si probetur vel aliàs constet euidenter in eius vtilitatẽ fuisse cõuersum? et resoluit adhuc vxorem non teneri pro parte quæ in eius vtilitatẽ versa fuerit, quia clarè fecit lex nostra differentiam inter hos casus, nẽpe, quando vt fideiussor mariti intercessit, et quando vt correa cum eo fuit obligata, vt priori casu nil referat, probet nec ne versum in vtilitatem: in secundo verò sic.

3 Sed iudicio meo text. iste nullum discrimen constituit inter hos casus, sed in vtroq; idẽ disponit, nec vi-

leo rationem differentiæ inter vtrum & alterum casum. Nam quod in principio legis dicitur, fideiussionem vxoris pro marito factam non valere, etiã si dicatur, vel allegetur versum fuisse in vtilitatẽ vxoris, intellige, si hoc in ipso cõtractu vel instrumẽto fideiussionis dicatur, vel in iudicio allegetur, præsumitur enim inter tam coniunctas personas fraudulenta confessio, metu, vel amore nimio emanata: & quia præsumitur donatio, quæ inter coniuges est prohibita, id quod hac in specie nuncupatim asseuerat Alberi. in auth. si qua mulier. C. ad Velleya. nu. 5. & Bald. nu. 1. & Paul. n. 3. Dida. Castelli in verbo, si se probare in l. 61. Tauri & ibi Ioan. Lupi n. 5. & Ant. Gom. n. 3. in fi. non enim valet nec probat confessio inter prohibitos donare, vt pluribus probat Tiraq. in l. si vnquam verbo donatione largitus. n. 175. C. de reuo can. dona. & pluribus seq. & de legib. connub. gloss. 5. quæst. 10. n. 112. & sequen. dicam infra titul. 10. de donationibus. l. 15. glo. 12. n. 5. & 6. cum seque. Deinde dicit lex nostra, atque idẽ statuimus quoties vir & vxor simul sese obligauerint insolidum in eodem contractu, seu instrumento, vel in diuersis, vt mulier non maneat in aliquo obnoxia, quasi dicat, non maneat obnoxia, etiam si confiteatur in eius vtilitatem fuisse conuersum. Nam in vtroque casu debet ex aduerso probari, fuisse versum in vxoris vtilitatem, vt eatenus teneatur, quatenus versum fuerit in eius vtilitatem: & hunc credo esse verum & clarum intellectum legis nostræ, si rectè eius verba cum mente per
4 pendantur. (Sed instauit aliquis, quæ vtilitas obuenire poterit vxori ex contractu fideiussionis? Respõdeo, si quid ob eam causam datũ fuerit, hoc enim casu non iuuatur beneficio Velleyani inter extraneos, vt in l. antiquæ. C. ad Velleya. & in l. 3. versi. la quinta razon, titul. 12. par. 5. vbi Grego. Lup. dicit ex recepta sententia illud pretium sufficere, quod viro bono & prudenti visum fuerit æquiualens, vt quilibet discretus vir pro illo premio se obligasset. Vel melius respondere poteris, si est vtilis cõtractus merito erit consequenter vtilis ipsi vxori, propter medietatem lucrorum, quæ constante matrimonio obuenerint, quorum medietas pertinebit vxori.

GLOS. III.

1 *Vxor quæ cum marito simul se obligauit, cẽsetur fideiussisse pro eo, quare nõ tenebitur, nisi ex aduerso probetur in eius cessisse vtilitatem.*

2 *Mulier obligata cũ extraneo an teneatur?*

3 *Probare, versum esse in vtilitatem vxoris, quis teneatur?*

4 *Vxor si se obligauit tanquam principalis, & maritus vt fideiussor an teneatur?*

Por rata del dicho prouecho.) Nota ex lege ista, quod si vxor simul cum marito, & tanquam correa debendi se obligauerit pro parte, vel insolidum, censetur fideiussisse, quare non tenebitur, nisi pro ea duntaxat portione, quæ liquidè probatum fuerit in eius cessisse vtilitatem & commodum, quod & voluerunt Iaco. de Belloui. Bar. & Ang. & Docto. in auth. vt nulli iudi. §. & illud cella. 9. Bart. Bal. & cæteri in l. vir vxori. §. vlt. ff. ad Velleya. auth. si qua mulier & ibi Albe. Bald & doct. C. ad Velleya. Dida. Castelli in l. 61. Tauri in verbo mancomun, & ibi Ioan. Lup.
2 n. 4. & 5. & Ant. Gom. n. 3. (Et per hanc legem corrigitur, l. 14. tit. 20. lib. 3. fori, & l. 207. in legibus styli, quibus statutum erat, vxorem simul cum marito obligatam, perinde esse obnoxiam, si iuri diuisionis, & auth. hoc ita. C. de duob. reis renuntiasset, ac quilibet extraneus obligabatur iure cõmuni & Regio, vt rectè aduertit Ant. Gomez. in d. l. 61. Tauri num. 3.
3 (Probare autem esse versum in vtilitatem vxoris ille tenetur, qui ex hoc fundat intentionem suam, nẽpe ille qui contra vxorem agit, quoniam actus fideiussionis validus non est absque hac qualitate. leg. prædiorum & ibi Bald. C. de præd. mino. atque ita resoluit Ioan. Lupi. in d. l. 61. Tauri n. 5. & ibi Did.
4 Castelli in verbo si se probare. (Cæterũm si vxor se obligauit tanquam principalis, & maritus tanquam fideiussor, an valeat mulieris obligatio, dubitari solet? Et verius est teneri, nisi fraus & dolus probetur, arg. tex. in l. Seya mancipia. ff. ad Velleya. & l. 3. C. ne vxor pro mari. ita expressim asseuerat Alberi. in d. auth. si qua mulier post Dynum & Albe. & Odofre. C. ad Velleya. & Ant. Gom. in. d. l. 61. Tauri nu. 4. licèt contrarium tenuerint Nicol. de Mathesi. & Bal. n. 3. in d. auth. si qua mulier.

GLOS. IIII.

1 *Versum esse in vtilitatem vxoris quando dicatur? & nu. sequent.*

2 *Alere vxorem non tenetur maritus inops. Alere tenetur vxor virum pauperem, ibid. Versum in vtilitatem vxoris dicitur, quod in eius alimentis expressum est per virum pauperem, ibid.*

d *Y las otras cosas necessarias.*) Notà, non dici versum in vtilitatem vxoris, quod ad eius alimenta expensum fuit, vel in id, quod maritus tenebatur expendere pro oneribus matrimonij, vt in l. pro oneribus. C. de iure doti. & in l. quæ dotis. ff. solu. matrimo. atque ita ex hac lege expendunt Dida. Caste. in. d. l. 61. Tauri vnde hęc sumpta fuit in verbo, vestir, y comer, & ibi Ioan. Lupi n. 10. & 11. (Ibique limitat, nisi maritus
2 sit inops, qua in specie vxorẽ alere non tenetur, secundum Bal. in l. vbi adhuc n. 25. C. de iure doti. imo potius vxor ipsa virum inopem alere tenebitur, vt in l. si cum dotem. §. maritus. ff. solu. matri. & ibi not. Alex. Bar. & alij in. d. l. si cum dotem. §. sin autem in sequissimo. ff. de iure doti. Bar. in tracta. alimentorum ad fi. Specul. in tit. qui fil. sint legi. §. 1. versi. 1. Ioan. Lupi. in. d. l. 61. Tauri n. 11. dicens ex hac lege probari, versum censeri in vtilitatem vxoris, quod à viro inope expensum fuerit in alendo vxorem, cum ad id non teneretur, vt dixi, & probatur in hac. l. his verbis. *Pero sies que se conuertio en prouecho della fue en las cosas que el marido le era obligado a dar.* Si ergo maritus ei dare non tenetur, in vxoris vtilitatem versum esse censebitur.

GLOS.

GLOSS. V.

1 *Vxor an obligetur, vt fideiussor viri, vel simul cum viro ad debita fiscalia?*

2 *Vxor obligatur communiter in hoc regno apposito iuramento in instrumento.*

Mulier quibus casibus obligetur efficaciter, vt fideiussor, ibidem, remissiuè.

e *De nuestras rentas o pechos.* Nota, vxorem obligari ad debita fiscalia, & publica tanquam fideiussor mariti, vel tanquam correa debendi, & in hoc corrigitur ius commune: quia eo iure etiam pro debito fiscali obligari nõ poterat, vt in d. auth. si qua mulier. C. ad Vellevan. & in corpore vnde illa sumitur, & ibi notãt 2 glos. & DD. (Hodiè tamen cõmuniter in hoc regno apponitur iuramentum vxoris in huiusmodi contractibus, vt comprehendat obligatio eius omnia bona etiã dotalia. Alios casus in quibus vxor posit esse fideiussor enumerat tex. in d. l. 3. ti. 12. p. 5. & ibi Grego. Lup. & alij, Did. Cast. in d. l. 61. Taur. in verbo, en prouecho della, & ibi, Ioan. Lup. n. 6. & seq.

LEY. X.

¶ *Que la muger pueda ser presa por deuda que descienda de delicto, siẽdo mala de su persona.*

¶ *Don Fernando, y doña Iuana en Toro, ley 61.*

¶ Ninguna muger por ninguna deuda,[a] que no descienda de delicto,[b] pueda ser presa, ni detenida,[c] sino fuere conocidamente mala de su persona.[d]

GLOSS. I.

1 *Mulier pro debito ciuili non potest carceri mancipari.*

2 *Mulier etiam pro debito fiscali non potest carceri mancipari.*

3 *Mulier etiam pro tutela filij per eam administrata, non potest in carcerẽ duci.*

Mater habet priuilegium ne conueniatur vltra quam facere posit, ibidem.

Priuilegium ne quis conueniatur vltra quam facere posit habens, non potest mitti in carcerem, ibid.

Renuntiari an posit quis priuilegio, ne conueniatur vltra quam facere posit, ibid.

4 *Mater ratione tutelæ an posit carceri mancipari.*

a *Por ninguna deuda.* Nota, quod fœmina pro debito ciuili cuiuscunque generis sit, non potest carceri mancipari, in domo nec extra domũ, l. 1. & auth. ibi posita, C. de offi. diuer. iudi. auth. hodie nouo iure. C. de custod. reo. glos. in l. consentaneam, in verbo, ad cogendum, & ibi Bartol. & Doctores, C. quemodo, & quan. iud. & in l. ad ægregias, glos. 1. ff. de iure iuran. vbi Ias. num. 9. Deci. in l. fœminæ. num. 72. ff. de reg. iur. Nicol. Boeti. decis. 349. num. 11. Pet. de Dueñas in regula 312. vbi plures citat concordan. & Pet. 2 à Plaza, de delictis, cap. 34. num. 10. (Ex his verbis similiter probatur, mulierem ob debitum fiscale non posse in carcerem detrudi, idem voluit Bart. in l. nemo carcerem. C. de exact. tribut. lib. 10. cum cõcord. per Pet. de Dueñas, d. regul. 312. ampli. 2. est tex. expressus in l. 8. in fi. supra eo. vbi notaui in glos. vltim. 3 Pet. à Pla. de delictis c. 34. n. 10. in fi. (Deducitur tertio ex his verbis generalibus legis nostræ, por ninguna deuda, non posse mulierem detrudi in carcerem, etiamsi obligata sit ratione tutelæ filij, vel nepotis, quam administrauit. Quod extende etiam si in eiusdem tutelæ discretione à iudice facta renuntiauerit Velleyano, & omni auxilio sibi competenti, adhuc enim carceri mancipari ob id debitũ nõ poterit: quia non obstante renuntiatione generali habet priuilegium ne conueniatur vltra quã facere possit, vt voluit Bar. communiter receptus in l. si quis sub conditione, nu. 20. ff. de testamenta. tute. & cui hoc beneficium competit mitti non potest in carcerẽ l. miles, et ibi DD. ff. de re iudi. hoc argumento vtitur Bal. in milite in l. 1. in fi. C. qui bon. ce. de poss. Alex. in l. Centurio, num. 25. ff. de vulga. hoc quoq; priuilegio gaudent omnes ascendentes, quibus honor, & reuerẽtia debetur. l. sunt qui. & l. si q. ff. de re iu. l. 1. tit. 15. p. 5. cui priuilegio renuntiari non potest, vt notatur in l. alia. §. eleganter. ff. solu. matri. ex quibus hanc sententiã amplectuntur Soci. in l. pleriq; n. 40. & ibi Ioan. a Monte Sperelo ff. de in ius vocar. Præpos. in cap. ex parte. M. nu. 11. de appel. Marsi. in pra. crim. §. attingam, nu. 64. Barb. in cap. Lator n. 4. de pig. Alb. in l. vbi adhuc, n. 5. C. de iu. dot. Ioan. Bap. Seue. in tract. de debitore suspecto, & fugiti. q. 5. n. 26. And. a Pomate in addit. ad Bart. in auth. matri. & auiæ. C. quã. muli. offi. tute. fun. pos. Barb. n. 4. & Lud. Gom. in c. 2. n. 22. de iud. lib. 6. Rod. Xua in l. 2. tit. de los gouiernos, lib. 2. fori. 5. q. n. 11. Coua. lib. 2. resol. c. 1. nu. 3. Pet. de Dueñas, in regu. 312. lim. 2. Abilesi. in prœmio capitum prætorum glo. 1. num. 27. Pet. a Plaza, in epitome delictorum, cap. 34. num. 12. quorũ ẽ nostris neuter alterum refert, quibus libẽter accedo ma 4 ximè iuxta ius nostrum Regium. (Licèt contrariã sententiam, quod hac ex causa mulier possit carceri mancipari; tenuerunt Doctores multo plures cum eo, Bar. imprimis in auth. matri, & auiæ nume. 13. C. quan. muli. tut. offi. fung. poss. & ibi Salicet. num. 14. idem Bar. in l. si quis sub conditione, numero 17. & 18. ff. de testamen. tute. Rom. Alex. & Ias. numer. 34. in l. plerique. ff. de in ius voc. Roman. in l. alia. §. eleganter, num. 11. ff. soluto matrimonio. Dec. in l. fœminę, num. 74. ff. de regul. iur. Mathesi. notab. 109. Bal. in tracta. de carceri. cap. 1. n. 3. Soc. in regul. 317. limi. 7. & in cons. 180. n. 2. lib. etiam 2. Marianus Soc. in tractatu de citatio. artic. 5. n. 39. vers. 16. fallit, Bõe. Decis. 249. n. 11. Guill. Mayneri. in l. quo. tutela. nu. 138. ff. de reg. iur. Ias. in l. ad egregias, n. 9. ff. de iur. iur. & in l. si ego. 2. n. 4. ff. si cer. peta. Hip. sing. 248. Boe. [illegible] in rep.

in rep.l.consentaneum,n.141.C. quom. & quan.iud. Bal.Nouel.in tract.de dote.7.p.priui.5.Ange.& Platea in l.nemo carcerem,C.de exacto.tribu.lib.10. & ibi Alex.ad Bart.Pet.Rebuf.in glos.ad constitu. Regi. Galliæ.1.p.in tracta.de literis obligato.art.11.gl. 3.n.32.Ioan.And.Domi.& Francus in cap.2.de iud.lib.6.Marc.Mantua,in l.1.C.de offi.diuers.iudi. Cifon.in l.62.Tauri.& ibi Ioan.Lup.n.3. & Did. Cast. in prin.Greg.Lup.in l.3.in verbo,personalmente,titu.7.p.3.Ant.Gom.in l.62.Tau.n.2.& Gom. Ari. in l.60.Tau.nu 8.& hanc esse receptiorem sententiam attestatur Couar.c.1.resolutionum lib.2.n.3. & alij superius citati. Tu tene priorem,quæ apud nostrates verior est, & receptior.

GLOSS. II.

1 Mulier an capi possit,& in carcerem mitti ob debitum ex delicto descendens?

2 Mulier an capi possit ob debitum ex quasi delicto descendens?

b *Que no desciende de delicto.* Iure communi Imperatorum contrarium erat decisum, imo quod mulier capi non possit ob debitum ex delicto descendens, nec in carcerem duci, vt in auth.hodie nouo iure,C. de custod reo.& ex eo textu id expendit Bal in l.3. C. de Episcop.audi. & Ias.in l.si ego num.4.ff. si cert. peta. Ioan.de Imol.in cap.lator.n.15.in fi.& nu.16.de pigno.quem tex.legit sub cap.1, Ibique dicit hoc de consuetudine non seruari, quia ob debitum ex crimine descendens,mulier carceri obtruditur separato à carcere masculorum, & cum sequuntur plures.Socin. in tracta.de citatio.art.5.n.39. Baptista de S. Seuerino, in tract.de debitore susp.& fugi.in 5.q.n. 24. Thom. Grammat.decis.33.n.10.Pet.de Dueñas in regu.312. amplia.4.& Pet. a Plaza de delictis,cap.34.n.11.quę consuetudo, & vltima opinio confirmatur hodie lege nostra. (Idem si ex quasi delicto descendat debitũ secundum Gom.Arias,in l.60.Taur.n.7.

GLOSS. III.

1 Mulier ob ciuile debitum domi detineri non potest.

2 Mulier ob ciuile debitum non potest duci ad iudicium

c *Presa ni detenida.* Hoc est, quod non solum non possit mulier duci ad publicum carcerem, verum nec domi detineri ob debitum ciuile, quod supra in glos. 1. satis probauimus num. 1. (Ex his verbis probatur, non posse mulierem capi,nec duci ad iudiciũ: quia hac in specie militat eadem ratio.text. est in l. fin. C. de arbi & in l.maritus. C.de procura.capit. 2.de iudi. lib.6.l.3.tit.7.par.3.Socin.in regul.317.vbi 7.modis limitat conclusionem hanc Pet.de Dueñas in d. regula.312.amplia.1.

GLOS. IIII.

1 Mulier impudica quæ publicè est alicuius concubina,potest pro debito ciuili carceri mancipari.

2.3 Meretrix quæ dicatur? & de intellectu l. palam.ff.de ritu nup. agitur.

4 Mulier nupta si sit meretrix an possit pro debito ciuili ad carcerem duci?

5 Mulier nupta si sit meretrix marito consentiente,potest carceri mancipari.

6 Mulier vilis vt serua,vel liberta, lena, vel venefica potest in carcerem mitti pro debito ciuili.

d *Conocidamente mala de su persona.* Nota priuilegium mulieri concessum,ne possit ob debitum ciuile carceri mancipari,ita demũ sibi competere, si pudica fuerit, & honesta. Nã si manifestè fuerit fornicaria, hoc est, si sit publicè alicuius hominis concubina,nõ gaudebit hoc priuilegio,etiam si meretrix nõ fuerit: sed poterit licitè incarcerari, quod iure etiam communi Imperatorum procedere asserit Bal.in l.consentaneũ nu.46.C.quo.& quan.iud. Ioan.Lup.Did.Castel. Cifon.& Anton.Gom.in d.l.62.Taur. Couarru.in epito.de sponsal.2.p.cap.8.§.11.in fine Petr. a Plaza de delictis,cap.34.num,10.& 13.Archid.in cap. diffinimus 18.quæst 2.Alex.ad Bart.in auth.matri.& auię C.quan.mul.tut.offi.fungi poss. Auiles.in procemio capitum prætorum num.27.(Sed quæret aliquis de

2 quo fœminæ impudicæ excessu loquatur lex ista? an de meretrice,vel ea quæ vnius dumtaxat est concubina? Et quod lex ista procedat in meretrice,nulli est dubium. Meretrix enim dicitur illa, quæ in lupanari prostituta est, vel in loco publico, vel domi publicè quæstum sui corporis facit, vt in l.palam.ff.de ritu nup.cap.meretricis 32.q.4.l.10.tit.16.p. 3. Quin tiã sat est, quod per viginti horas steterit in lupanari, vt meretrix dicatur, vt singulariter voluit Sali.in l.quæ adulteriũ C.de adulte.ex glo.in l.cap.5.ff.eo.tit. Itẽ illa meretrix etiam dicitur, quę multorum libidini patet c.vidua 34.distin.etiam sine quęstu.vt in d.l.palã.Meretrix etiam dicitur quæ hũc atq; illũc vagatur,quæ vè alienas domos nunc hanc, nunc illam intrare consueuit,secundũ Ang.in l.si qua illustris. C. ad Orficia.quod pluribus authoritatibus externorũ & nostratũ probat Pet.à Plaza in epitome delictorũ c.34.n.7.& tandem num.8.reprehendit, & non immerito Math.de Afflictis in constitu. Neapolita 15. lib.3.rub.43.dicẽtem,eam meretricem esse, quæ vnũ dumtaxat virum ad coitum admisit causa quæstus.

3 (Meretrix præterea dicitur,quæ duos ad coitũ accedere admisit causa quęstus arg.tex.in l.palam. §. itẽ quæcunque.ff.de ritu nupt.vti Panormitano,& Prępositi.existimant ille in cap.cum decorem de vita, & honor. [illegible] ambo in capitul. inter opera de sponsal. Ioannes Lupi.in rep.rub.de dona. int. vir. & vxor. §.40.numero.1.& in l.62. Tauri, numero 7. & ibi Didac.Castell.in verbo,conocidamente mala,& Anto. Gomez,num.3.Couarru.in epito.de sponsal.2. part. cap.8.

Digitized by Google

cap.8.§.11.num.4. quorum sententia vera est, tamet-
si vir ille eruditissimus textum in d.l. palam. ff. de ri.
nup. in contrarium appenderit sententiam, in illis ver
bis. (Quæ cum vno & altero se, pecunia accepta, cō-
miscuit, non videtur palam quæstum sui corporis fa
cere) quibus satis constare asserit, nō esse verā Abb.
& sequacium sententiam, quandoquidem illa verba
cum vno, & altero, duos significat, vt Laurentij Va
llę testimonio, lib. 3. elegantiarū c. 59. probat, & Au
gustini lib. 3. de ciui. Dei cap. 18. & aliorum auctorū
quos refert eo tacito Pet. a Plaza, in epito. delictorū
c. 34. n. 8. Sed iudicio meo tex. ille non obest senten-
tiæ Panor. quandoquidem de ea meretrice loquatur,
quæ palam, passim, & sine delectu, quæstus causa om
nibus se cōmiscet: quare nimirum si eam quę duobus
tantum quæstus causa se commiscuit, non compre-
hendat. Quo fit, vt meretrix esse non desinat, quæ pu
blicê duos pecunia accepta carnaliter cognouit, quā
uis palam non dicatur facere, vt in l. lucrum. ff. de ri
tu nupti. cuius verba sunt. (Stuprum intelligitur etiā
in his mulieribus esse, quæ turpiter viuerēt, vulgoq;
quæstū facerent, etiam si non palā) quare Panor. &
sequaciū sententia non est spernenda. quidquid Pet.
4 a Plaza dixerit in d.c.34. nu. 8. (Verum enim vero
lex nostra procedit non tantū in ea quę meretrix est,
sed in ea quæ vnius tantū viri est concubina, si publi
cê eum admisserit, vt in princ. glossæ huius probaui,
& ex verbis eius deduxi. Hæc tamē intelligas in fœ
mina quæ nupta non est, nā si nupta fuerit, etiā si sit
impudica, & meretrix, ad carcerem duci non poterit
pro pecuniario debito ex ciuili causa procedente ex
sententia Ioa. And. in addi. ad Specul. tit. de iniurijs
in rub. quę sequitur Alex. in l. perique, n. 12. & ibi Ia
sso. n. 35. ff. de in ius vocan. Barb. consi. 27. col. 1. lib. 1.
Ias. in l. ad ægregias, n. 9. ff. de iure iuran. Marsi. in re
pe. l. vnicæ. C. de raptu virgi. n. 30. Ioan. Lup. in c. per
vestras. 3. notat. §. 21. n. 22. de dona. int. vi. & vxo. An

to. Capicius, decis. Neapoli. 44. Dec. in l. 2. nu. 78 ff.
de reg. iur. Couar. in epito. de sponsal. 2. p. c. 8. §. 11. n.
6. Rom. in l. si vero. §. de viro 2. fallen. ff. solo. matri.
per tex. quem dicit notabilem in l. si vxor. §. diui. ff.
ad l. Iul. de adult. Ludo. Gomez in c. mulieres de iu-
di. lib. 6. nu. 15. Cifont. in l. 62. Taur. prope finem, &
ibi Ioan. Lup. n. 8. & Did. Castel. in glos. 1. in fi. & Go
mez Arias, n. 23. & 24. & Anto. Gom. n. 1. in fi. Auil-
lesi. in procemio capitum prætorum, nu. 27. Did. Se-
gura in rep. l. Imperatorum. nu. 139. in fi. & nu. 140.
& ibi Did. Perez. ff. ad Trebel. Pet. a Plaza, in epito.
delictorum, cap. 34. nu. 13. alios citans, quæ sententia
5 communis est. (Licêt Cacialupus in tracta. de debito-
re suspecto, & fugitiuo, q. 5. in fin. & Dec. in cap. pa-
storalis. nu. 28. de iudi. asseuerent, nil referre, fœminā
esse nuptam necne, si meretrix est, vtraq. enim in spe
cie asserunt, posse in carcerem duci pro debito pecu-
niario ex causa ciuili procedenti, quorum opinio a
nostratibus admittitur, si consensu mariti meretrix
sit, non aliâs, vt in specie adnotauit Cacialup. d. q. 5.
& Lud. Go. d. cap. mulieres, n. 15. de iudi. lib. 6. Hyp
poli. in rep. l. vnicę, C. de raptu virgi. num. 31. Couar.
de sponsal. 2. p. cap. 8. §. 11. in fin. Auilesi. in procœ
mio capitum prætorum, n. 27. Hyp. sing. 279. Dida.
Perez ad Segurā, in d. l. Imperator. ff. ad Trebel. num.
140. idē authoritate Cacialupi esse asseuerans, si ma-
ritus meretricis esset leno, vel adeo infamis qui tan-
tā toleraret miseriā, quia in his casibus non obstaret
coniugiū, quin possit ob debitum carceri mancipari,
quod etiā probat Pet. a Plaza, de delictis cap. 34. n.
13. in fi. & Pet. de Dueñas alios citans in regul. 312.
6 limit. 1. (Mulier tamen vilis & humilis, vt serua,
vel liberta, aut lena, vel venefica non gaudet hoc pri
uilegio, poterit siquidem ad carcerē duci pro quoli-
bet debito ex causa ciuili descendēti, ex sententia Ioā.
de Plat. in l. nemo carcerē. n. 20. C. de exactio. tribu.
lib. 10. & Sa. in l. 1. C. de of. di. iud. Cif. in l. 62. Ta. in fi

TITVLO QVARTO DE los testamentos, y Comissarios para los poder hazer, y de los executores testamentarios.

LEY I.

¶ Que pone la solemnidad de testigos q̄ son necessarios en el testamento nuncupatiuo.

¶ Don Alonso en Alcala, era de 1386. Y Don Philippe. II. en Madrid, año de 1566. Añade lo de los siete testigos.

¶ Si alguno ordenare su testamento, [a] o otra postrimera voluntad [b] con escriuano publico, [c] deuen ser presentes a lo ver otorgar tres testigos a lo menos, [d] vezinos del lugar donde el testamēto se hiziere. [e] Y si lo hiziere sin escriuano publico [f] que seā ay alomenos cinco testigos vezinos, segun dicho es, si fuere lugar dōde los pudiere auer, y si no pudieren ser auidos cinco testigos, ni escriuano en el dicho lugar, sean alomenos presentes tres testigos, vezinos de tal lugar. [g] Pero si el

si el testamento fuere fecho ante siete testigos, aunque sean vezinos, ni passe ante escriuano, teniendo las otras qualidades que el derecho require,[h] valga el tal testamento, aunque los testigos no sean vezinos del lugar adóde se hiziere el testamẽto. Y mandamos que el testamento que en la forma suso dicha fuere ordenado, valga en quanto a las mandas y otras cosas que en el se contienen, aunque el testador no aya hecho heredero alguno[k] y entonces herede aquel que segun derecho[l] y costumbre de la tierra[m] auia de heredar, en caso que el testador no hiziera testamento, y cumpla se el testamento.[n] Y si el testador instituyere heredero en el testamento, y el heredero no quisiere heredar,[o] valga el testamento en las mandas, y en las otras cosas que en el se contienen.[p] Y si alguno dexare a otro en su postrimera voluntad por heredero,[q] o le legare, o mádare alguna cosa, para que la dé a otro alguno, a quien substituyere en la herencia, o manda,[r] si el tal heredero o legatario no quisiere aceptar, o renunciare la herencia, o el legado,[s] el substituto o substitutos lo puedan auer todo.[t]

GLOS. I.

1 *Testamenti diffinitio ex Vlpiano declaratur.*
Voluntas quandoque regit intellectum, ibidẽ
2 *Iustum dicitur quod omni ex parte plenũ est & perfectum.*
Iusta sententia in testamento quid significet? ibidem
3 *Iustũ an aliquid significet plus, quã legitimũ?*
4 *Iustum prælium, iustus dux, & miles, iusta pugna, & similia, quid?*
Iustus filius, iusta vxor quid, ibidem.
5 *Iusta hæreditas quid? & quid legitima, & in quo differunt?*
6 *Legitima hæreditas an appellari possit quæ obuenit ex testamento? & num. seq.*
Lex. 1. §. de illo. ff. pro socio explicatur ibidẽ & numeris sequen.
Lex lege obuenire. ff. de verbo. sign. ibidem, explicatur & n. seq.
7 *Hæreditas quæ ex testamẽto obenit, ei qui successurus erat abintestato, dicitur iusta, & communicabitur inter socios, si inter eos conuentum fuerit de iusta hæreditate cõmunicanda.*
Iusta hæreditas quare magis appelletur ea, quæ abintestato defertur, quã quæ ex testamento, ibi.
8 *Iusta ætas 21. annorũ, & hæc legitima quoq; appellatur.*
Iustum quidquid est, id & legitimum erit, sed non quidquid est legitimum, id quoque iustum poteris appellari, ibidem.
Legitimum quidquid est, non est protinus iustum, ibidem.
9 *Iusta possessio quid?*
Lex quod seruus. ff. de acqui. posses. explicabitur, ibid.
10 *Filius naturalis, vel legitimatus per subsequẽs matrimoniũ, an iustus appellari possit?*
Iustus filius quis dicatur? ibid.
Lex cũ quis. C. de natural. lib. explicatur. ibi
Lex 2. ff. de adoptio. explicatur, ibid.
11 *Iusta interpretatio quid?*
12 *Lex si Senator. ff. de ritu nuptia. explicatur.*
Iusta vxor quæ? ibi.
13 *Iustum quid dicatur in iure?*
Iusta electio, & iusta possessio quid? ibid.
14 *Iustũ comprehendit legitimũ, nõ econuerso.*
L. 3. §. de illo. ff. pro socio interpretatur, ibid. & num. 17.
15 *Legitima hæreditas si ex pacto inter socios veniat cõmunicanda, an de ea intelligatur quæ ab intestato defertur?*
Legitima hæreditas propriè dicitur a iure quæ ab intestato defertur, ibi.
16 *Legitima hæreditas etiam dicitur quæ ex testamento defertur,*
17 *Emphiteusis concessa pro se & legitimis hæredibus, an ad eos qui ab intestato veniunt referatur? remissiuè.*
18 *Testator an iure disponere possit de bonis post mortem?*
Paria sunt aliquid fieri tempore prohibito, vel conferri in tempus prohibitum, & ex contrario, ibid.

a *Su testamento.* De testamentis tractaturi, ante omnia veram testamenti diffinitionem explicare conabimur. Est enim testamentum (inquit Vlpianus in l. 1. ff. de testament.) voluntatis nostræ iusta sententia, de eo quod quis post mortem suam fieri voluit. Ad huius testamenti diffinitionis verum sensum enodandum, elaborauerunt valde legum interpretes, nempe, Gofred. Bartol. Alberic. Bald. Angel. Paul. Castren. Imol. Areti. & alij in d. l. 1. Ioann. Fabri. Nicol. de Neapol. Bal. Angel. Christophorus

Porcius

Digitized by Google

Porcius, Vigli. Marcus, Ant. Ioan. Ferrer. Emilius,
& cęteri in princ. insti. de testam. Insignis Couarru.
in rub. extra de testamen. num. 3. Alcia in l. lege obue
nire, & l. verbis legis. ff. de verb. signifi. & lib. 4. para
doxorum, c. 7. Theoph. in princ. insti. qui. mod. testa.
infir. & in princip. institu. de hæred. quę ab intesta.
defe. & in princip. inst. de test. & in §. vlt. insti. de co-
di. Guil. Bened. in rep. c. Ryanuntius de testa. in ver-
bo testamentum. 1. nu. 4. & in verbo condidit. 1. nu.
7. Roland. in tract. de testam. rub. 1. Ferdin. Vazquez
Mencha. de successio. creatio. §. 1. in princ. vsque ad
numerum quartum. Inquit Couarru. vt eius ordinē
sequamur. Dicitur in diffinitione, testamentum esse
voluntatis sententiam, loco generis, nam præter testa
mentum plures actus dici possunt sententia volunta
tis, subdit præterea, voluntatem, de qua in diffinitio
ne, regere intellectum quod fieri solet, ita vt aliquid
intelligas, quia id velis, vt Thom. explicat in 3. sen-
ten. distin. 23. q. 1. art. 2. sententia autem est actus in-
tellectus, vt authoritate Bal. probat in d. l. 1. ff. de te-
2 stament. (Dixit pręterea Vlpianus, iusta sententia,
ad differentiam aliarum vltimarum voluntatum:
quibus hoc nomen non congruit, quippe quod certā
habeat emphasim, ad idq; tantum referatur, quod om
ni ex parte iustum, perfectum, plenumquê sit, & so-
lemne: cuiquê maior diligentia adhiberi non possit,
Connanus lib. 7. commentariorum iuris ciuilis, cap.
3. de commodato, num. 2. pag. 671, Iusta igitur sentē-
tia dicitur per excellentiam, quasi alię vltimæ volun
tates hoc nomen non mereantur. Est siquidem vera
atq; omnibus modis absoluta animi destinatio, qua
quidquid velis disponere, liceat: & quidquid dispo-
sueris pro lege seruetur, auth. de nup. §. disponat, col.
4. poteris siquidem hæredem instituere, qui perso-
nam tuam, te mortuo, repræsentet. Quod in codicillis
aut alia vltima voluntate non licet, vt in paragrapho
pen. inst. de codicil. Est item iusta sententia omni ex
parte iusta: quia nil aliud est quod magis hominibus
debeatur, quam vt supremæ voluntatis, post quam
iam aliud velle non possunt, liber sit stylus, & licitū
(quia iterum non redit) arbitrium l. 1. C. de sacros.
Eccles. & in procemio, & d. l. 1. titu. 1. p. 6. Iusta etiā,
idest fortis, quandoquidem moriens testamento sen-
tentiam suam ita fortiter exprimit, vt post mortem
perpetua sit. Iusta, nam & si sint alij modi, quibus vl
tima voluntas enuntiatur, hic tamen, qui testamen-
to fit, potissimum est, & ob id iustæ sententiæ no-
men meretur, ita explicat Alciat. lib. 4. paradoxo-
rum, cap. 7. col. vlt. in princip. & rursus in l. lege obue
nire. num. 4. ff. de verb. signi. Guill. Budæus, & Co-
stalli. in annotationibus pandectarum in l. 3. §. de illo
ff. pro socio, Franc. de Ripa. in l. ex facto. §. vltimo, n.
10. ff. ad Trebel. Couar. 1. parte rub. extra de testam.
num. 5. Ferd. Mencha. lib. de successio. creatione. §. 1.
num. 1. & 2. quibus assentior, quidquid alij huic sen-
tentiæ refragantes contendant, modo hoc illis addas,
vt iusta etiam sententia appelletur, eo quod nemo fa
cere possit, quin leges in suo testamento locum ha-
beant, vt in l. nemo potest. ff. de legat. 1. sed secūdum
eas testari oporteat, vt nomen iustæ sententiæ legiti-
3 mam quoque sententiam comprehendat. (Nec ob id
concedimus, quod Bellonius, lib. 3. supputationū c.
7. authoritatem sumens ab Alex. cōs. 56. lib. 2. assere-
rat, iustum idem esse quod legitimum, nec aliam ma-
iorem habere emphasim, prout Budæus, inquit, &
Alciatus somniarunt, sed eādem prorsus significatio
nem. Nulla enim, Bellonio authore, est differentia, iu
stum ne, an legitimum dicamus, cum hoc â lege, illud
â iure (quod idem est) proueniat, in eundem erro-
rem lapsus fuit Hieronym. Cagnol. in l. vna. C. quā.
non petent. par. part. accres. & Hubert. in l. vltim. n.
152. C. de edicto diui Adri. toll. quos sequutus fuit,
de quo magis miror, subtilis Pinelus, in l. 2. num. 6.
& deinceps. C. de bon. mater. & Ferdinan. Vazquez
in lib. de successio. creatione. §. 11. num. 41. & seque.
4 (Referamus ergo prioris sententiæ fundamenta, &
rationes, & deinde quæ pro vltima adducuntur: vt
iustê iudicare possimus iustæ sententiæ, & legitimæ
veram iustamquê significationem. Quod, ni fallor,
conducit plurimum ad plurimarū legum iustam, ve-
ram legitimam, & concinam interpretationē. Apud
Titolinium historiæ grauissimum authorem libr. 5.
Decad. 3. iustum prælium dicitur, nō quod leue cer
tamen sit, sed in quo omne prælij pondus vertitur,
apud quem hic sensus frequentissimus est, vt iustum
dicat illud, quod omni ex parte plenum est, atquê per
fectum: & quod propriê nomine illo, de quo agitur,
censeri possit. Hinc apud eum iustus Dux, iustus
miles, iusta classis, iusta pugna, iustę stationes, iusta
obsidio, iustus exercitus, iusta legio, passim appe-
llatur, vt eiusdem Decadis lib. 8. videre licebit, alia
exempla ex humanioris litteraturæ authoribus con
gerit Budęus in annotatio d. l. 3. §. de illo. ff. pro socio.
Similiter apud Iurisconsultos, Gayus, in l. a. ff de
adop. iustum filium appellat eum, qui omnibus par-
tibus filiationis veri filij vicem obtinet, estquê legiti
mus & natūralis, vt ibidem notat Ioann. Orolcius,
num 6. post Budæum in l. 3. ff. pro socio. At filius iste
sub nomine legitimi, minime comprehenderetur, cū
& adoptiuus legitimus quoquê dici posset filius, ni-
si adderes legitimus, & naturalis. Ad id plurimum cō
ducit l. Paulus. ff. de statu homi. vbi probatur, non es-
se iustum filium eum, qui natus sit ex coniugio, â fi-
lia patre ignorante contracto; cum natus non sit ex
nuptijs solemniter peractis. Iustus etiam filius dici-
tur apud Paulum in l. septimo mense. ff. de statu ho-
mi. qui ex iustis nuptijs septimo mense natus est. Sed
& Imperator Iustinianus in l. cum quis. §. 1. C. de na
tural. libe. non esse iustos filios, sed legitimos eos ait,
qui nati sunt ex concubina, cum qua postea contra-
ctum fuerit matrimonium. Cuius legis verba sunt.
Debent filij qui post concubinæ nuptias nascuntur,
fratribus prius natis agere gratias, quorum beneficio
ipsi sunt iusti filij. Iusta etiam vxor a Iurisconsultis
dicitur, quæ verê vxor, & per quam solemniter du-
cta est, non quæ simplici sponsione vxor est, tametsi
legitima sit. l. si vxor. ff. ad l. Iul. de adulte. Cicero etiā
lib. Tusculanarum quæstionum, Metellus, inquit, ho
noratus quatuor filijs: at quinquaginta Priamus,
quibus decem & septem iusta vxore natis, in vtro-
quê eandem habuit fortuna potestatem, sed vsa in alte
5 ro est. (Iusta etiam dicitur hæreditas, quæ ab intesta
to capitur, quoniam ea non ex lege solum, sed & na-
turali ratione ex bono, & ęquo debetur, merito igi-
tur iusta appellatur, id est, quam omni iure præstari
conuenit, quod in hæreditate quæ ex testamento
debe-

debetur, non semper procedit, quippe quę casu quodam deferatur, & plerunquê ad extraneos pertinet, & interdum ad indignos, consanguineis spretis, vt Paulus Iurisconsultus insinuat in l.3.§.de illo.ff.pro socio, in hæc verba. *De illo quæritur, si ita societas coita sit, vt si qua iusta hæreditas alterutri obuenerit, communis sit, quæ sit iusta hæreditas, vtramquê iure legitimo obuenit, an etiam quæ ex testamento? & probabilius est, ad legitimã hæreditatem tantum hoc pertinere.* Hactenus Paulus. Legitima autem hæreditas propriè appellatur, tam quæ abintestato, quam quæ ex testamento capitur: vt Vlpianus probat in l. lege obuenire, ff.de verbor. significa. cuius verba sunt. *Lege obuenire hæreditatem non impropriè quis dixerit, etiam eã quæ ex testamento defertur: quia lege 12. tabularum testamentariæ hæreditates confirmantur.* Itaquê, vt ad rem redeamus, iusta sententia, quę in diffinitione testamenti ab Vlpiano tradita, continetur, non de legitima intelligere debemus, quippe quæ, & codicillis congruat, & cuilibet vltimæ voluntati, sed de iusta, plena, & perfecta sententia, & cui maior diligentia addi non possit. (Ex

6 aduerso probare nituntur Bellon. Cagnolus, Hubertinus, & Pinelus in locis supra numer. 5. memoratis, hanc verborum differentiam, vel potius cauillationem prorsus falsam esse, & reijciendam, ex sequentibus. Primum non esse iuridicum aiunt, quod hæreditas ex testamento non possit appellari iusta, vt ab Vlpiano appellatur legitima in d. l. lege obuenire. ff. de verbor. signifi. repugnat enim manifestè. l. 1. C. de sacros. Ecclesi. Imo successio ex testamento sæpius ex iudicio, & meritis est magis, quam delata abintestato solo respectu sanguinis: quod apte probari asserunt ex elegantissimis Valerij Maximi verbis in procemio libri quarti, capit. 7. contemplemur inquit, amicitiæ vinculum potens, & præualidum, nec vlla ex parte sanguinis viribus inferius. Hoc etiam certius, & exploratius, quia illud nascendi sors fortuitum opus, hoc vniuscuiusquê solido iudicio in coacta voluntas contrahit. Et vltra eos confirmari potest ex eadem l. 1. ff. de testamen. vbi testamentum iustã sententiam eius, quod quis post mortem suam fieri vult, appellat Vlpianus, maiori ergo ratione iusta dicetur hæreditas, quæ ex testamento obuenit, quam quæ abintestato, cum hęc nulla morientis sententia, illa vero ex iusta eius sententia hæredi de-

7 feratur. (Cui obiectioni facilimè satisfiet, si considerres Budæum, & adseclas non negasse hæreditatem ex testamento delatam posse esse iustam. Finge enim hæredes legitimos, quia a lege ab intestato vocantur, esse in testamento institutos, quis negauit iustam dici hæreditatem, iustosquê hæredes? nemo certè qui sanæ mentis sit. Quin & in specie, & conuentione memorata in d. l. 3. §. de illo. ff. pro socio communicabitur inter socios hæreditas alteri eorum ex testamẽto delata, si aliàs esset abintestato successurus, ex ægregia doctrina Bart. in l. 3. nume. 8. ff. de lega. 1. quę receptior est secundum Alex. & Ias. ibi, licèt ei refragentur Are. & quidam alij, & nouissimè Ferdinan. Vazq. Menchaq. in lib. de succes. creat. §. 11. num. 43. sed cum Bart. conueniunt Dec. & Curt. in l. vnica. C. quan. non peten. par. part. acces. Arius Pinel. dicens communem in d. l. 2. n. 8. C. de bon. mater. Emanuel Acosta in l. qui duos, §. cum in bello numer. 3. ff. de reb. dub. qui attestatur hanc esse receptam opinionem, pro quorum sententia vrget gloss. in l. pater. §. Iulius. ff. de legat. 3. communiter recepta teste Iasone in l. filius famil. §. diui. 1. lectione num. 102. ff. de lega. 1. Negat tamen Alciatus, & qui eum sequuntur hæreditatem ex testamento delatam generaliter appellari iustam, quæmadmodum quæ ab intestato defertur, ad eos enim quos leges vocant nomen hoc adaptari potest, non ad eos, quos testator vocauerit, quippe qui propria ductus passione exteros quandoquê vocat, consanguineis exclusis, quibus lex, & ratio hęreditatem potius esse deferendam cẽset. Minus oberit quod in confirmationem primi fundamẽti addideram, nempe, iustam dici posse hęreditatem, ex testamento delatam, cum testamentum ipsum iustam sententiam appellet Vlpianus. Nam licèt respectu testatoris iusta dicatur sententia, etiamsi ad libitum disponat de bonis, extraneos quoslibet instituẽdo: & hoc æquissimum sit lege permittente, vt in l. 1. C. de sacros. Eccles. respectu tamen consanguineorum qui ab intestato vocantur testatore mortuo, non dicetur iusta hæreditas. Vel dicitur iusta sententia testamenti respectu codicillorum, vel alterius vltimæ voluntatis, in quibus non ita liberè, & plenè licet disponere ac in testamento. Iusta item hęreditas testamentaria dici non potest absolutè, quemadmodum ea quę abintestato defertur: illa siquidem deficere potest ex pluribus causis, hæc vero firmior est, ideo hęc iusta appellatur hæreditas, illa vero non. Competit enim contra testamentum ius dicendi nullum, bonorum possessio contra tabulas, & querela inofficiosi testamenti ad eius impugnationem, hæreditas autẽ proximiori delata abintestato nullam habet contro-

8 uersiam, ideo nimirum iustæ nomen ei conuenit. (Secundo aduersus Budæum Alciat. & adseclas allegat Pinelus, text. in l. cum filio in fin. ff. de lega. 3. vbi iusta ætas appellatur quæ passim in iure legitima dicitur, nempe, viginti, & quinque annorum. Sed respõdeo Budæum, & Alciatum, & cęteros non negare iustam hæreditatem, legitimam quoque appellari: negant tamen, nec immerito quidem, quidquid appellatur legitimum, id iustum appellari posse, habet siquidem verbum hoc maiorẽ emphasim, perfectionem, & pleniorem actum significantem. Sed quoties legitimum est omnino perfectum, & plenissimum, quidni id, & iustum quoque appellabitur? Ecce Vlpianus in d. l. cum filio in fin. ætatem 25. annorum quoad tutelam eius qui hac ætate polleт, iustam vocat. Est enim matura, & perfecta, vt deinceps alio administratore non egeat, hæc eadem ætas ideo legitima appellatur, quia per legem habita est pro firmissima ad effectum, vt per se regi possit, & post eãm restitutio in integrum denegetur: nimirum ergo si ætas hæc iusta quoquê appelletur. Quemadmodum, & iusta hæreditas dicitur, quæ ab intestato defertur, licèt eadem legitima quoque appelletur, vt ex d. l. 3. §. de illo. ff. pro socio clarè expenditur, non tamen ex hoc sequitur, vt quidquid legitimum sit, id quoque pro-

9 tinus iustum appelletur. (Tertio pro eadem opinione adducit Pinel. tex. in l. quod seruus. ff. de acquir. poss. vbi iusta possessio pro ciuili ponitur, cum quoque refert Ferdin. Vazquez, d. §. 11. nu. 42. Sed text. ille, vt tamen eorum pace dixerim, hoc non probat

iusta

Iusta siquidem possessio ibi in alio sensu accipitur, nempe, vt si ex iusta causa seruus quæsierit possessionem, domino possessio quæratur: secus si ex iniusta
10 causa, & per vim, vt ibi glos. Bart. & cæteri interpretes explicant. (Quarto Pinel. & Mencha. pro eorum opinione citant tex. in l. 2. ff. de adoptio. vbi iustũ filium aiunt pro legitimo tantũ capi, qualis est adoptiuus. Præterea legitimatos per subsequens matrimonium appellat iustos Imperator in l. cum quis. C. de naturali. libe. Sed id leges illæ hoc minimè probant, quandoquidem Iurisconsultus, in d. l. 2. modum explicans, & formã arrogationis, dicit hæc verba, quia & is qui adoptat, rogatur, id est, interrogatur, an velit eum quem adoptaturus sit, iustum sibi filium esse: non dicit tex. filium arrogatum iustum esse, sed an velit arrogator, eum vt iustum filium habere, & secundum hoc tex. ille potius probat cõtrarium: iustus enim filius non legitimus tantum, nec naturalis tantum dicitur, sed qui legitimus simul, & naturalis est, vt pleniè probaui supra eo. n. 4. Verum nec tex. in d. l. cum quis probat, filium legitimatum iustũ dici, sed
11 contrarium apertè, vt eodem n. 4. docuimus. (Quinto allegant tex. in l. iusta interpretatione. ff. de verb. signific. vbi iusta interpretatio summitur pro legitima, & non propria aut perpetua. Sed si verba, & mentem Iuliani eius legis conditoris rectè consideres, nil profecto obstabit nostræ sententiæ, ait siquidem Iulianus, iusta interpretatione sicuti filij appellatione filiam contineri sæpe respondimus, ita & nepos videtur comprehendi. Verum hoc non fit ex propria verbi significatione, vt denotat verbum, videtur, sed ex iusta, id est, æqua interpretatione propter similitudinem rationis. Intelligitur enim iuxta verbum, cui adiungitur, cum igitur iusta iungatur verbo, interpretatione, minimè proprietatem denotare potest sed in-
12 terpretationem. (Sexto adducitur tex. in l. si Senatori. ff. de ritu nup. vbi iusta vxor dicitur, quæ solo rescripto Principis vxor fit, refragãte lege, & dissuadente honestate. Sed absit, vt hęc text. ille probet: nam rescriptum Principis ibi desideratur, vt Senator possit contra honestatem, & prohibitionem legis libertinã ducere in vxorem, lege enim Papia id prohibebatur, vt in l. lege Papia. ff. de ritu nup. quamuis hodie cesset hæc prohibitio, vt in auth. vt libe. de cætero. §. si quis colla. 6. Sed hoc impedimento sublato per Principis rescriptum dicit tex. ille, posse libertinam iustam Senatoris vxorem esse, seruatis scilicet solemnibus nuptiarum non aliàs. Nil enim aliud obstabat Senatori, vt iustam eam habere posset in vxorem, nisi impedimentum illud prohibitionis: quo per rescriptum sublato, nimirum si iusta vxor efficiatur. (Septimo iustum, aiunt, in iure nostro ap-
13 pellari, quod extrinsecus formam solemnem habet, licet ob iniquitatem rescindi possit, vt in l. si ciues. C. de appella. & in l. iustè possidet. ff. de acq. posses. Sed illa iura non me mouent, nam in d. l. ciues, ideo iusta electio, seu nominatio dicitur, licet nominatus habeat manifestam excusationem, nec ad eam probandam admittitur nisi ab electione appellauerit, nõ solum quia ritè facta est, seruataq; forma. l. nominationes, C. eodem tit. sed quia allegare tenebatur excusationem, vt ibi dicitur, & in l. 8. tit. 25. p. 3. & non allegauit, quare nominatio tenuit. & fuit iusta, nec reuocari potuit. At in l. iustè possidet ideo iusta est possessio, non solum quia ritè fuit facta, licèt contra ius pactis, verùm etiã quia possessio postquam est acquisita, est iuris, & sic quoad effectus quę ex vera possessione sequuntur (nempe, quoad fructum acquisitionem, & præscriptionem inducendã) vera, & iusta est possessio vt in l. certè, §. 1. ff. de precar, & sic secundum verbũ, cui adiungitur, perfectionem significat, quatenus potest esse perfecta res, cui adiungitur, nec immutare potest naturam eius, vt de iuramento dicitur in l. si, C. de non. nu. pec. Quare si iustum precariũ dixerimus, non ob id perpetuũ erit, sed ad libitum re-
14 uocari poterit. l. 1. ff. de preca. ne eius naturam mutare dicamus: quod probat tex. à nemine ponderatus in l. duo in solidũ ibi, nã nec iustæ, ff. de preca. (Vltimo censet Pinel. interpretationẽ Alcia. Budæi, & aliorũ manifestè confundi ex eadem l. 3. §. de illo. ff. pro socio, cuius legis verba, si aduertissent, nunquam ait, eã interpretationem scriptam reliquissent. Nã ibi casus seu facti species proponitur per verbũ iusta, & in dubium reuocatur, quæ tunc dicatur iusta hæreditas, vt ea veniat communicanda inter socios iuxta conuẽtionẽ eorum. Cui quæstioni Iurisconsultus respõdit, ea verba excludere successionem ex testamento, ad solamq; legitimã hæreditatem pertinere, & sic constat ibi æquari omnino iustam, & legitimã hæreditatẽ & apertè significari idem respondendum, si conuẽtio ibi fuisset de legitima hæreditate communicanda, quod sentire asserit Dec. cons. 258. nu. 8. & colligi ex Bar. & alijs in l. 3. ff. de lega. 1. idemquè sensisse Iaco. à Sancto Geor. in l. si arrogator n. 11. ff. de adop. Cui obiectioni respondeo, Alciatum, & Budęũ, & sequaces non negare, iustã hæreditatem dici quoq; legitimã: negant tamẽ, quidquid est legitimũ, id appellari posse iustum, plura enim legitima sunt, quæ iusta dici non possunt, vt filius adoptiuus dicitur legitimus, non tamẽ iustus, vt in hoc, & alijs exẽplis probaui supra n. 8. Et si dixeris quid respondebimus ad text. in d. l. lege obuenire. ff. de verb. sig. vbi legitima dicitur hæreditas quæ obuenit ex testamẽto, quod in d. §. de illo negari videtur, cũ ait, & probabilius est ad legitimã hæreditatem tantum pertinere. Respondeo ex interpretatione voluntatis id fieri, quæ communiter fit ex communi vsu loquendi, vt statim dicã. Et sic resoluo contra Pinelũ, & adseclas, quidquid est legitimũ non esse iustum, quidquid autem est iustũ, illud esse quoque legitimũ, & perfectum, iuxta perfectionem rei, cui hęc adiectio iusti applicatur: hæreditatẽ quẽ ab intestato delatã iustam dici, & legitimam, eã vero quæ ex testamento defertur, esse dumtaxat legitimam, non vero iustam, nisi consanguinei proxi-
15 miores ab intestato vocati in eo testamento instituãtur. (Verũ ne quæstionem de nomine tantum videamus habuisse, quæro, nunquid dispositio tex. in d. l. 3. §. de illo. ff. pro socio, locum habeat, si in dispositione dictum fuerit, quod legitima inter eos communicetur hæreditas alterutri eorum delata? Et ni fallor, crederẽ, idem esse respondendũ, nempe vt ad eam tãtum referatur, quę ab intestato obuenerit, nõ ad eã quę ex testamento, nõ quod ex proprietate verborũ ea comprehendi non possit, potest siquidem, vt in d. l. lege

obuenire,

obuenire.ff.de verb.signi.sed quia communis vsus lo quendi (qui attenditur magis, quam proprietas verborum, vt in l. librorum, §. quod tamen Cassius. ff. de lega.3. ad interpretandam loquentium mētem, vt in l. ex conuentionibus.ff.de verb.sign cum alijs vtiliter congestis per eruditissimum Dida. Couar.lib.3. resolutionum, cap.5.) id in dubio non cōprehendit, certum enim est, ex frequentissimo legumlatorū vsu legitimam hæreditatē accipi tantum pro ea, quæ ab intestato defertur, & vbiq; proponi vt diuersam a successione ex testamēto, vt patet ex innumeris iuris locis, in tit. ff. & C. de suis, & legiti. hęredi. & C. de testamenta. & legit. tute. & ex l. il ud. ff. de acq. hered. & l. si quis ita hæres instituatur si legitimus. ff. de hære. institu. & l. qui fundum, §. qui filios. ff. ad l. Falc. & ex l. mater decedens. ff. de inoffi. testa. & l. in arenam, C. eo. tit. & ex d. §. de illo in fin. vt tradit Paul. in l. si ita quis. §. ea l. ad fin. ff. de verb. oblig. Ari. Pinel. in d. l. 2. n.7. ad fin. C. de bon. mater. Alias rationes ad coniectandam mentem defuncti tradit Ferd. Vaz. de succes. creat. d. §. 11. n. 42. versi. verum in d. §. vt ibi per

16 eum. (Atque ita saluari potest concordia glossæ in l. legitimum ff. de peti. hæred. Bartholi, & Fulgosij, in d. §. de illo Decij, & Curtij in d. l. vnica. C. quan. non pet. part. quorū opinio receptior est teste Hier. Cagno. in d. l. vnica, & Bellone lib. 3. supputationum cap. 7. & Ari. Pinel. in d. l. 2. num. 5. C. de bon. mater. dicebant enim d. l. obuenire, intelligi secundum latiorem significationem: tex. vero in d. §. de illo secundū magis strictam, si strictam intelligas, ex communi vsu loquendi, vt dixi nu. præcedenti. Nec est verum quod Pinel. ibi asseruit, magis propriè verbum legitima, ad hæreditatem ab intestato pertinere, minus autē propriè ad hæreditatem ex testamento, quandoquidem repugnet verbis expressis, d. l. lege obuenire. Vsus autem loquendi nimirum effecit, vt strictius verbum legitima hæreditas summeretur, pro ea tantum quæ

17 ab intestato defertur. (Aliam etiam addit rationem Pinel. in d. l. 2. num. 7. ad tex. in d. §. de illo, dicēs aperte colligi ex verbis conuentionis contrahentes noluisse, vt omnis hæreditas communis esset. Nam si id voluissent, conuenissent per verba vniuersalia, omnis quæcunq; hereditas vel saltem indefinita, vt hæreditas alterutri obueniens communicaretur. Cum autem conuenerint per verba illa qualificata, iusta vel legitima hæreditas plane significauerunt, nolle omnem hæreditatem communicari, sed illam dumtaxat, cui qualitas illa iustæ, vel legitimæ hereditatis congrueret, iuxta regulam vulgatam l. cum prætor. ff. de iudi. & cap. nonne de prę̄sump. Prudentissimè igitur respondit Iurisconsultus in d. §. de illo, ex vsu communi loquendi, quod inualuit, ea verba tantum accipi pro hæreditate ab intestato delata: & ex vero simili mente contrahentiū. Sed hæc ratio magis adaptari potest ad speciem num. 15. traditam, quoties conuenit de legitima hæreditate diuidenda, quam speciei d. §. de illo, quando conuentio facta fuit de iusta hæreditate diuidenda: nam tunc ex propria vi, & significatione verbi, iusta, non potuit adaptari conuentio illa, nisi ad legitimam hæreditatem ab intestato delatam, vel ex testamento proximioribus institutis competentem: & hic est verus intellectus, d. §. de illo quidquid dixerint Pinel. in d. l. 2. num. 7. C. de bon. mater. & Fer. Vaz. Menchaq. de succes. creatio. §. 11. num. 42. Ex quo infert Pinel. num. 9. ad quæstionem de emphiteusi concessa pro se, & legitimis hæredibus, an tantum venientibus ab intestato, vel institutis ex testamento pertineat, quam non examino ad

18 eum recurrito. (Subdit in diffinitione testamenti Vlpianus, de eo quod quis post mortem suam fieri vult: hoc dixit ad differentiam contractus inter viuos qui ante mortem sortiuntur effectum: testamentum vero non nisi post mortem: quod quibusdam visum fuit contra ius, cum conferat dispositionem in tēpus inhabile, nempe, post mortem testantis, quo in tempore nullum ius habebat in bonis, vt probāt Ias. & Dec. in rub. C. qui testam. facer. poss. & Loriotus de additione axiomate 19. atq; ideo necessaria fuerit legis confirmatio testamentariæ successionis, secundum eos iuxta sententiam Acursij in l. illa institutio. ff. de hæred. instit. cui assentire videtur Pinel. in d. l. 2. de bon. mater. nu. 7. versic. postetq; Sed aliter hoc intelligit Viglius in §. sed prædicta, num. 12. inst. de testam. post Bal. Ang. & Imol. eam glos. in d. l. illa institutio reprehendentes, quæ nihilominus communiter recepta est, secundum Deci. in l. cum qui num. 4. vbi optimè eam defendit. ff. de iurisd. omn. iud. Belloni. in §. 1. insti. de testam. 2. quæst. d. Ant. de Padilla, in l. cū quis num. 13. C. de iur. & facti igno. vbi citat concordan. & Ferd. Vazq. de succes. creat. §. 2. in prin. Tira. de consti. 3. par. 2. limi. num. 5. Ias. in rub. C. qui testa. face. poss. Confirmatur, quia non inspicitur initium actus, qui confertur in aliud tempus, sed illud ipsum tempus in quod confertur, ita vt paria sint aliquid fieri tēpore prohibito, vel id ipsum conferri in illud tempus prohibitum, & ex contrario, l. cum qui. ff. de iuri. omni. iudi. l. in tempus. ff. de hære. insti. d. l. quod sponsæ cum concor. a Tiraq. congestis, d. lib. de constituto. 3. par. 2. limi. nu. 3. & 4. & ex ibi traditis hoc poteris multis modis confirmare: eandem opinionē sequitur Iacob. Septima. de institutio. catholi. capit. 9. numer. 141.

GLOS. II.

1 *Vltima voluntas dicitur testamentum, & codicilli, & donatio causa mortis.*
2 *Donatio causa mortis quot testes requirat?*
3 *Solemnitas testium remissa in testamento an cēseatur pro portione remissa in codicillis?*
4 *Vltima voluntas informis, & innominata quæ sit?*

b *O otra postrimera voluntad*: Non solum testamentum dicitur vltima voluntas, sed & codicilli, qui a testamento in multis differunt, vt dicam in-

2 fra eodem l. sequen. glossa 9. (Donatio etiam causa mortis comprehenditur sub hac lege, in qua nimirum tres sufficiunt testes vicini, si coram tabellione fiat, si vero priuatim absquè tabellione quinque testes requiruntur, quod iure communi probatur per textum in lege Marcellus in prin.

prin.ff.de dona.cau.mor.vbi si solẽnitas,quæ iure cõ muni exigebatur in testamẽto vel codicillis,per aliã niuiorem legem remitatur in aliquo vel relaxetur, in donatione quoq; causa mortis remissa cẽsebitur, quamuis si solemnitas lege noua augeatur in testamento vel codicillis, non censebitur aucta in donatione causa mortis,vt est author Ludo.Rom. singul. 523.tractat latè Marcus Solon Burgẽ.in l.1 .Tau.n. 814.& sequentibus,dicam infra hoc lib.ti.10. de dona.l.7.gl.1.n.8.

3 ✝ Cæterùm si lege noua aliqua pars testiũ remitteretur in testamẽto,vt quia disponitur quinque sufficere,non videbitur eo respectu & portione esse remissa in codicillis, vel in donatione causa mortis, vt in eis tres testes sufficiãt, ex sententia Bar.in l.2.nu.5.ff.de lega.1.cuius sententia communis est,vt fatentur noniores ibi,& Albe. Brun. in tracta. de forma & solẽni.§.vlt.q.10.licèt Fran.à Ripa in d. l.2.in fi.refragetur,& iterũ in tracta.de peste, 2.par. particula.2.in fi.ex textu in d.l. Marcellus, quæ lex ei minimè suffragatur,cùm id tantum probet,solemnitatis remissionem in testamẽto factam per legem nouã,factam quoque videri & in codicillis, non tamen minorem iuxta proportionem. Vnde licè testamentum tempore pestis fieri possit coram quinq; testibus iure communi, vt ex lege vlt. C.de testam. expendunt Bal.Sali.& Ias.ibidem,& Deci.cõs. 284. Ant.Rube.cons.72.& cons.165.Ripa,d.par.2.col.2. donatio tamen causa mortis non valebit si coram tribus testibus fiat tempore pestis, licèt Ripa. ibi, contrariũ fuerit opinatus,vt adonatauit Couarr. in 3.par.rub.extra de testam.nu.21.

4 ✝ Alia est etiam vltima voluntas informis & innominata,ad exẽplũ contractuũ, qui etiam nominati dicuntur & innominati,qualis est illa quæ fit per pactum reciprocũ à cõmilitonibus ad bellum pergentibus, vt in l.licèt inter priuatos. C.de pact. quem dicunt singularem Bal.Ange.& Ias.ibi,& Ant.Gom.in l.3.Tauri n. 66. Alia sunt vltimarum voluntatum informium genera quæ nulla regula continentur, vt latè refert Ferdin. Vazquez.Mẽcha.lib.de success.creatio.c.11.nu. 44. & seq. & potissimum nu.54.& pluribus seq.

GLOSS. III.

1 *Lex nostra ante legem Tauri, quæ transcripta est in l.seq. an loquebatur de testamento nuncupatiuo?*

2 *Testamentum nuncupatiuum potest coram tabellione & sine tabellione confici.*

Testamẽti nuncupatiui solẽnitas iure cõmuni,ibidem.

Testamenti nuncupatiui publicatio,ibid.

3 *Publicatio testamenti non requiritur, vbi est confectum in publico instrumento.*

4 *Testamentum legi debet corã testibus, alias non valet.*

Testamentum an lectum præsumatur corã testibus? ibidem.

Lex 13.tit.25.de tabellionibus lib.4.explicatur, & an habeat locum in testamento? ibidem.

Testamentum nuncupatiuum potest probari per testes quibus non fuit lectum, ibid.

5 *Testamentum nuncupatiuũ quomodo fiat iure regio?*

6 *Testamentũ iure regio nuncupatiuũ an valeat sine tabellione, licèt copia eius haberi possit, cum quinque testibus vel tribus si plures haberi non possint.*

7 *Subscriptio testatoris an sit necessaria in testamento nuncupatiuo?*

8 *Subscriptio partis iure regio requiritur in omnibus publicis instrumentis.*

Testamentũ largè inter cõtractus annumeratur,ibid.

Contractus in testamento fieri possunt,ibi.

9 *Testamenta maiorem exigunt solemnitatẽ, quã contractus ad falsitatem euitandam.*

10 *Constitutio Neapolitana incip. instrumentorum robur, quæ de instrumẽtorum solẽnitate loquitur, an extẽdatur ad testamẽta?*

Lex.13.tit.25.de tabeuio.lib.4.explicatur, ibidem & num.sequen.

11 *Generalis dispositio sequens an corrigat specialem præcedentem.*

Lex noua generaliter loqnens non corrigit legem antiquam in casu speciali loquentẽ nisi ex eius mente id colligatur,ibidem.

c *Con escriuano publico.* Inter antiquos regni nostri iurisperitos erat non modica controuersia, an lex ista formã prębens testamẽto, intelligeretur in testamẽto nuncupatiuo,an in testamẽto inscriptis quã pro vtraque parte examinat Marcus Solonius Burgẽsis in l.3.Tauri.1.p.conclu.1.n.13.& tandẽ concludit, ad testamentũ nuncupatiuũ duntaxat esse referẽdã. Non negat tamẽ quęstionẽ fuisse admodũ ambiguã: at que ideo necessariam fuisse regiam declarationẽ, vt ipse asserit n.34.dicens optime per illã legẽ, quæ transcripta fuit in.l.2. infra eo.fuisse decissum legẽ nostrã,de testamento loqui nuncupatiuo, nõ de testamento inscriptis.

2 ✝ Et præmittendũ est testamentũ est nuncupatiuũ posse coram tabellione & sine tabellione fieri,vt probat lex nostra & l.102.tit. 18. p.3. & iure cõmuni imperatorũ glo. cõmuniter recepta in.l.vlt.in verbo ostẽditur.C.de fideicõ. Solẽnitas iure cõmuni requisita, vt cõmuniter resoluitur,est vt in eius cõfectione ad sint septẽ testes masculi,puberis,liberi,& rogati, queadmodũ & in testamẽto in scriptis,vt dicã in glo.seq. Differũt tñ, quia testes testamenti nuncupatiui audire & intelligerę tenenur test atoris voluntatẽ,nec se subscribere aut signare astringuntur, vt in l.hac cõsultissima.§. per nũcupationẽ, C.de testm.vt ibi gl.Pau.Casta.& docto.explicãt l.hęredes palã.ff.co.ti.& §.vlt. insti.eo. Requiritur etiã eius testamẽti nũcupatiui publicatio mortuo testatore, vt corã iudice cõpareant testes,& cũ iuramẽto deponãt eã fuisse testatoris voluntatẽ:& deinde redigi debet testiũ depositio in

publicã formã corã iudice & tabellione publico, vt perpetuò plenã fide faciat, vt in l. vl. in fi. C. de testa. vbi docto. ita interpretari sunt verba illius legis teste Ant. Gom. in l. 3. Tau. n. 45. & 46.
3 † Qui tñ hoc procedere asserit quoties testam. fit corã solis testibus, absq; vlla scriptura, vel conficitur in scriptura priuata. Secus verò si de eo fiat publicũ corã tabellione instrumẽtũ, tunc etenim ipsum publicũ instrumentũ probat solũ, nulla eius facta publicatione seu testiũ depositione: quemadmodũ fit & in testamento in scriptis, eadéque ratione, vt probat gl. communiter recepta in l. 2. C. quẽ. testa. aperi. gl. ite vlt. in l. 1. C. de testam. & in l. hæredes pala. ff. eo. ti. & in l. vlt. C. de fideicõ. in verbo ostẽditur & docto. ibi. Bar. & docto. in l. 2. ff. quẽ. testa. ape. & in l. cõficiũtur §. 1. ff. de iu. codicil. moderni in l. 2. C. de bon. poss. secũ. ta. Couar. in c. cũ esses n. 1. de testa. l. 1. in prin. ti. 1. & l. 4. ti. 2. & vt vbiq; Greg. Lu. p. 6. & in l. 3. ti. 16. p. 3. & in l. 103. ti. 18. ea. p. 3.
4 † Aliud etiã pro forma requiritur in testa. nũcupatiuo corã tabel. facto, nempe, vt legatur corã testibus, non enim sat est habere numerum testium à lege requisitum & totũ fuisse perfectum, nisi ante mortem testatoris coram testibus lectum fuerit, vt in l. fideicommissa §. quoties. ff. de lega. 3. quẽ ibi ad hoc expẽdit glo. Bar. Bal. & docto. & reputat singularem & vnicum Alberi. ibi, & Bal. in l. vlt. C. de sent. ex peri. receptã. Bar. Bal. & docto. hoc idem asseuerant in l. si quis testamentũ per illum tex. ff. de testam. Ferd. Mencha. lib. de successio. creatione c. 14. n. 35. & 36. vbi citat cõcord. & limitat nu. 41. & 42. estque iure nostro tex. in l. 103. in fi. tit. 18. p. 3. ibi, *E tal testamento deue ser leydo.* Nec præsumetur in dubio fuisse lectum, nisi probetur secundum Bar. & cæteros in d. §. quoties Felin. in c. 1. nu. 17. de fid. instru. probatur autem fuisse lectũ per assertionem notarij expressam, vel tacitã, vt si dicat notarius in fine instrumenti, prout fieri solet, actum & absolutum fuit coram me, hac siquidem in specie lectum fuisse præsumitur, secundum Bald. in auth. quod sine C. de testam. cum concord. per Couarr. citatis in c. relatum 1. de testam. n. 11. conclus. 1. in fi. prout & in alijs quibuscunque instrumentis & contractibus, vt in l. contractus, C. de fide instru. ibi, & postremo partibus absoluti sunt, quem in id expendunt Bald. Ange. & cęteri interpretes, est etiã tex. hoc probans in l. vlti. C. plus val. quod agitur, & in l. 54. in fin. titu. 18. part. 3. & in l. 13. tit. 25. de tabellionibus supra lib. 4. ibi. *Los dichos escriuanos las lean presentes las partes y los testigos.* Et text. ille de omnibus instrumentis loquitur, in quibus clarum est cõprehẽdi testamẽta, & hãc esse cõmunẽ opinionẽ attestantur Ant. Gom. dicẽs, ita practicari in l. 3. Ta. nu. 107. & Marc. Solõ Burge. ibi, num. 207. & sequẽtibus in 2. colu. 1. partis Did. Couar. in cap. relatũ. 1. de testam. n. 11. vbi latè discutit. Et resoluit in 3. cõc. ea quę dicta sunt, de lectione testetamẽti, accipiẽda esse, cum quis probare velit testamẽtũ per scripturã: secus si per ipsos testes probare voluerit testamẽtũ, qui eius cõfectioni præsentes fuerũt, probare siquidẽ poterit in eo cõtẽta, licet eis lectũ nõ fuerit quod sequitur Burg. in d. l. 3. Ta. n. 215.
5 † Iure autẽ regio si testamẽtũ fiat nũcupatiuũ absq; tabellione, vel in scriptura priuata quinq; testes sunt necessarij vicini eius loci vbi fit testamẽtũ si tamẽ locus sit adeo desertus, quod in eo non adsit copia testiũ, sufficient si tres adhibeãtur vicini eius loci. Si verò corã tabellione fiat testamẽtũ nũcupatiuũ in publicã formã redactũ, tres sufficiẽt testes vicini eius loci vbi testamẽtũ fuerit cõfectũ, vt in hac lege & in l. sequẽti.
6 † Sed quęstionis esse solet, quid si in loco vbi testamẽtum fit, haberi possit tabellio, testamentũ autẽ non fuerit coram eo confectum, an sit satis si quinque testes vicini, vel tres etiam vicini interueniat, si plures inueniri nõ possint? Et videtur nõ sufficere propter verba huius legis: quæ expressa vidẽtur ibi, *no escriuano.* Ergo à cõtrario sensu, si copia tabellionis haberi potuit, non valebit testamẽtũ absq; eo factũ. Contrariũ tamen voluit Ant. Gome. in d. l. 3. Tauri nu. 47. vers. quæro tamen, imo quod valeat coram tribus testibus factum abſque tabellione, eo quod parem vim testes obtineant, ac instrumenta, nec sunt restringendæ probationes, sed ampliãdæ, maximè in testamentis, iuxta notata in l. in exercendis. C. de fide instru. cui sententiæ adhæret Couarr. in c. cum esses nu. 2. de testam. versi. admonitus, eo, quod à viro quodã eruditissimo fuerit admonitus quòd verba l. 1. tit. 2. lib. 5. ordinationum, vnde hæc lex deprompta fuit, vitio scriptorum corrupta sunt, vt & attestatur vidisse in libro vetustissimo in bibliotheca collegij maximi Saluatoris reposito. Ex quo ait, excerpsisse verũ d. l. 1. sensum, nẽpe, vt testamẽtũ nũcupatiuũ si fiat corã notario trestestes fore adhibẽdos, si vero nõ fiat corã notario, quinq; si in eo loco haberi possint, alioqui sufficere tres. Ex qua decisione colligit, licẽt sit in eo loco tabellio, tres sufficere testes sine tabellione, si plures haberi nõ possunt. Sed Fer. Vaz. Mẽcha. lib. 3. de succecessionũ creatione. §. 21. n. 10. & Marc. Solõ Burg. in l. 3. Tau. n. 826. cõtrariũ voluerunt, imo quòd quinq; testes sufficiãt sine tabellione, licẽt copia tabellionis haberi possit contra Michae. Cifontan. in d. l. 3. Tauri & Tellium Fern. ibi in 2. pãr. nu. 14. tres tamen asserit non sufficere licẽt alij haberi non possint, si adsit tabellio in loco vbi testamẽtũ fit, quia tunc corã eo fieri debet testamẽtũ cũ ipse iuxta ius nostrũ vicẽ duorũ testiũ obtineat, & hæc sentẽtia verior est iuxta literã legis nostræ cum sic ait. *Y si no pudierẽ ser auidos cinco testigos, ni escriuano enel dicho lugar, sea alomenos presẽtes tres testigos vezinos del tal lugar.* Ergo à cõtrario sẽsu si tabellio adsit in loco, nõ sufficiẽt tres testes, etiã si plures reperiri nõ possint.
7 † Sed nõ semel vidi cõtrouersum an in testamẽ. nũcupatiuo corã tabellione, facto, sit necessaria subscriptio testatoris. Et videtur nullã testãtis requiri subscriptionẽ, eo quod in testamẽtis lex nõ exigat, hãc solẽnitatẽ ex requẽtio ri doctorũ sentẽtia in l. hac cõsultissima §. per nũcupationẽ & §. sed cũ paulatim C. de testa. l. 1. & 2. ti. 1. p. 6. quod aperte cõuincitur ex nostra lege, quę hoc non requirit, & ex l. Taurina sequẽti, quę testatoris subscriptionẽ exigit in testamẽto in scriptis: in nũcupatiuo autẽ, & in codicillis seruari pręcipit solẽnitatẽ legis nostræ. Nec oberit l. 13. ti. 25. de tabellio. supra li. 4. ibi. *Y si las partes las otorgaren las firmẽ de sus nõbres.* Ecce ibi statuitur instrumẽta cõficẽtes debere ea subscribere in protocholo notarij, quamuis hoc iure cõmuni non requireretur, secũdũ Abb. Felin.

lin.& alios in c.1.de fid.instru.lex siquidē illa nō loquitur de testamētis, quippe quæ peculiarē habeat à iure statutā solēnitatem, præterquā nihil aliud est necessariò exigēdum. Generalis siquidē decisio posterior trahenda non est ad ea, de quibus specialiter erat prouisum, l.doli clausula, ff.de verb.obliga. l.talis scriptura in princ.ff.de lega.1.l.3.ti.10.par.6.vbi Greg.Lup.citat cōcord.in glos.1.in prin. Ex quibus hanc sententiam tenet nouissimè Pet.Nun. de manda.exequen.2.p.c.16.n.1. vers.septimus casus, & eā tenuit Couarru.in c.cum esses, n.2.de testa. asserens ita practicari, licèt postea in secunda editione con-
8 trarium attestatus fuerit, vt statim dicam.† In cōtrarium tamen vrget plurimum d.lex Complutēsis 13. ti.25.de tabellio.sup.lib.4. quæ partis subscriptionē omnino exigit in omnibus scripturis seu instrumentis publicis, sed appellatione instrumentorum, testamenta & vltimæ voluntates proculdubio continentur, ex sententia Accursij in l.si idem in glos.1. C.de codicillis, textus est in l.sicut falsi, & in l.si falsos, & l.si quis decurio.eo.ti.& l.si à fratre, C.de testa. mil.l.hac consultissima in prin. C.de testa.l.2.§.si dubitetur, ff.quem.testa.aperi. l.ex ea scriptura, ff. de testa. l.103.ti.18.p.3.& l.54.eod.ti.& lib. Et præterea testamentum largè inter contractus annumeratur, secundum glo.celebrē in §.item sacramēta in gl.magna circa medium de pace iura.firm.per tex. singularē in l.eandem in prin.& §.1.ff.de duob.reis, ibi, sed & cæteris contractibus, veluti, emptione, venditione, locatione, conductione, deposito, commodato, testamento, idem constat ex l.testamentum, C.de testam.vbi latè Iaso.confirmat, idem Ias.in l.quæ de, legato n. ff.de lega.1.Guill.Bened.in rep. c.Rainuntius de testam.in verb.testamentum.3.n.5.cum concordan.per Decium traditis cons.660.n.10.li.5.per Matth.Affli.in decis.Neapoli.240.n.6.Nicol.Boeri. 260.& decis.155.n.9.Ferdi.Mencha. hoc latius probans lib.1.de succes. creatio.§.1.n.2. Marc.Burgen. in l.3.Tau.n.1061. Nam & contractus fieri possunt in testamento & vltima voluntate, secundū gl. Bart. Bald. Ang. Paul. Imol. Fran.de Areti. & cæteros in l.hæredes palam, §.vlti.ff.de testa.cum cōcordan.pluribus per Tiraq.congestis de legib. connub. glos.5. n.101.& 102.† Præterea eadem, imo fortior ratio
9 militat, ne falsitas committatur: quæ ratio magis vrget in testamento quàm in contractibus, seu alijs instrumentis. Quaproter in testamentis maior solemnitas, quàm in contractibus requiritur. Atque ideo lex ciuilis testium solemnitatem inducens in testamentis iusta est, nec iuri diuino contraria: prout latè probat Fortu.Garf.in tract.de vltimo fine, illati. 15.& Couarru.in c.cum esses n.3.de testam. Probatur etiam qui hic testandi actus grauis est, & mille fraudibus obnoxius. Potuit ergo lex quo tutius & fidelius ageretur, hanc solemnitatem statuere ad totius reipublicæ vtilitatem, vt optimè probat Couar. in d.cum esses n.6.si ergo in contractibus subscriptio partis requiritur ad euitandam falsitatem, multo ergo fortius & in testamentis auth. multo magis,
10 C.de sacr.eccl.† Hanc etiam confirmat sententiam decis.Neapo.Matth.Affli.n.166.& authoritas Luc. de Pœn.in l.Mediterraneæ, C.de anno. & tribu. lib. 11.gl.Bar.de Capi.And.de Iser.Matth.Affli. in constitutione instrumentorum robur rub.79.li.1.vbi, & alij omnes quotquot dictam constitutionem interpretantur eam ad testamentum extendunt, & aliam quamcumq; vltimam voluntatem, dicit enim cōstitutio illa, quòd si instrumentū publicū excedat librā auri, debent ad minus se subscribere instrumēto tres testes in eo descripti, quam præcitati Doctores extēdunt ad testamentū nuncupatiuū corā tabellione factū, vt testiū subscriptionem etiā requirat. Et licèt dubium sit, an trium tantum testiū subscriptio desideretur in testamento nūcupatiuo, an verò septem, qui ad eius perfectionē requiruntur, quod late examinat Affli.d.decl.166. & d. constit. instrumentorū robur n.4.post Luc.de Pœn.in d.l.Mediterraneæ, nemo tamen dubitat, eandem constitutionem ad testamenta extendi, sic ergo in specie d.l.13.ti.25. de tabellio.sup.li.4.quæ solemnitatem addit instrumētis publicis, vt à partibus subscribantur, intelligi oportet, vt in testamento nuncupatiuo coram tabellione facto, eadē testantis subscriptio exigatur: quibus rationibus moti hoc asseuerāt Greg.Lup.in l.2.in verbo, su nome, ti.1.p.6.& Did.Couar.in d.c.cum esses de testa.secunda æditione, quia in prima tenuit cōtrarium, vt dixi Mar.Solon Burg.in d.l.3.Taur. nu.
11 1096.& seq.† Nec oberunt huic sententiæ adducta in contrariū, nā imprimis lex Taur.sequens solū explicare intendit numerū testiū nostra lege requisitū, nec fuit animus legislatoris d.l.13.sup.citatā corrigēdi, sed hunc casum de quo agimus omisit, atq; ideo mansit dispositioni iuris cōmunis, iuxta l.commodissimè, ff.de lib.& posth. & hæc solutio mihi vera videtur, prout & Greg.Lup.visum fuit, quidquid refragauerit Burgen.d.l.3.Tau.n.1098.& 1007.aliā tradēs solutionē, quæ etiam vera est. Minus oberit secūda ratio, quod generalis dispositio sequēs nō corrigat specialē, quia id ita accipiēdū est, vt quoties in lege aliqua est clausula generalis, nō extendatur ad specialiter statuta in eadē lege, secus si in diuersis legibus, ita respōdet Gre.Lup.in d.l.2. Sed cōtra hāc euasionē vrget nimis gl.cōmuniter recepta in l.sciēdū in gl.magn.ff.qui sat.cogan.dicens, quòd lex noua generaliter loquēs, nō extenditur ad leges antiquas in casu speciali loquētes, lex igitur Cōplutē.13 ti.25.de tabellio.sup.li.4.robur & solēnitatē addens instrumētis, non extendetur ad leges antiquas, hoc est, ad l.nostrā, in casu speciali testamentorū loquentem. Sed glo.illa non obstat nostræ conclusioni, quādoquidē limitatur & restringitur per Doct.maximè per Alex.& Ias.ibidē, nisi appareat de mēte legis nouæ, quod velit cōprehendere omnes casus speciales legū antiquarū, vt in c.contra Christianos, iūcta gl. vlt.de hæreti.in 6.& ex sentētia Imolæ in l.si vero, §. de viro n.5. ff.solu.matr. sed hoc clare cōstat ex d.l. 13.Cōplutēsi, ex ratione in ea expressa, cū sic ait: *Y si en leyēdo la dicha nota y registro de la dicha escritura fuere algo añadido o mēguado, q̄ el dicho escriuano lo aya de saluar y salue en fin de la tal escritura ante de las firmas, porq̄ despues no pueda auer duda ē la dicha ēmiēda, si es verdadera o no.* Si in instrumētis contractuū ad euitādas falsitates, hæc subscriptio requiritur, multo ergo magis in testamētis hęc ratio militat. Et quia d.pragm.sanct.Cōplutē.ex qua d.l.13.& sequētes proditę fuerūt, in fine eius taxat sportulas, & iura

tabellionum, omnium instrumentorum, sic dicens. *En los contratos entre partes y testamentos, y otras escrituras extrajudiciales;&c.* Ex quo verissimam esse arbitror hanc vltimam Grego. Lupi sententiam, quæ in his regnis proculdubio seruatur. Cætera testamentorum solemnia dicam in glossis sequentib.

GLOSS. IIII.

1 *Testes testamenti nuncupatiui debent esse præsentes confectioni testamẽti iure regio, & communi imperatorum.*

Testamẽti pars non potest per septẽ testes probari, & altera pars per alios septẽ, ibi.

2 *Testes testamẽti intelligere debẽt, quæ in testamẽto nũcupatiuo cõtinẽtur, aliàs nõ vales testamentũ contra Ferd. Mencha.*

3 *Testes testamenti nuncupatiui debent vide re testatorem, vt deinceps eum agnoscant, licèt antea non agnouerint.*

4 *Testes testamenti an necesse sit esse in conspectu testatoris iure regio? Et quid in contractibus.*

Testium solemnitas iure regio, est probatoria non formalis ex sententia Ferdin. Mencha contra communem, ibid.

5 *Testis testamenti an cæcus esse possit iure communi, aut regio?*

6 *Testium solemnitas iure regio est formalis & substantialis, ex communi nostratum sententia, & num. sequen.*

Debet verbum importat necessitatem, ibid.

7 *Debet verbum importat formam.*

Forma est ordinata series rem ad substantiam deducens, ibidem.

8 *Forma non sufficit si per æquipollens adimpleatur, sed eius omissio in qualibet etiam minime parte vitiat actum.*

9 *Forma vel solemnitas est indiuidua.*

10 *Solemnitas formæ, & solemnitas substantialis, & solemnitas effectualis, si deficiat, actus corruit.*

11 *Solemnitas probatoria si deficiat, non deficit actus si aliter probari possit.*

Solemnitas testium testamentorum, est substantialis & formalis, ibid & seq.

12 *Testium numerus testamentorum, iure cõmuni imperatorum est substãtialis & formalis solemnitas, qua deficiente deficit testamentum cum communi.*

13 *Testamẽtũ carens testiũ solẽnitate deficere dicitur etiam ex defectu voluntatis, ibid.*

Testium solemnitatem in testamento esse iure regio, pro forma introductam, & ea deficiente testamentum corruere, ibid.

Formam non seruans, actum illusorium videtur facere, ibid.

Lex inutilis ff. de acceptila, intelligitur, ibi.

14 *Testamenti forma iure ciuili inuenta est, quare per aliam legem mutari potest.*

Testamenti substantia est voluntas & consensus, & num. seq.

Testamenti forma est solemnitas testium, ibid. & seq.

Consensus est substantia contractuum, ibi.

15 *Forma contractuum & substantia quæ sit?*

Forma dat esse rei, ibid.

16 *Actus omnis cõsistit in potẽtia & volũtate.*

Forma cuiusque rei deficiente, substantia eius deficit, ibi.

17 *Diffinitio essentiam rei ostendit.*

Hæredis institutio erat olim forma substantialis testamenti, hodie iure regio non, ibi.

Testium numerus in testamentis ad euitandas falsitates requisitus, non conuincit esse solemnitatem probatoriam, ibid.

18 *Omnino, vel omnimodo, dictio est præcisa & decretum irritans continere videtur.*

Lex nostra intelligitur, ibi.

19 *Lex Tauri sequens intelligitur.*

Forma data esse intelligitur, vbi est clausula decreti irritantis, ibid.

19 *Testes duo ad quẽlibet actũ probandũ sufficiunt, quod si plures requirantur, ad solẽnitatem & formã exigi intelliguntur.*

20 *Forma omnis à iure tradita censetur esse substantialis.*

Actus quilibet forma nõ seruata est nullus etiã si contractus sit aut testamentũ, maximè si adsit clausula decreti irritantis, ibid.

21 *Testamentũ in quo deficit testiũ solemnitas est nullum, nisi adsit clausula codicillaris.*

d *Tres testigos alomenos.* Nota ex hac lege, testes testamẽti nuncupatiui corã tabellione facti debere esse præsentes explicationi volũtatis testatoris, patet cũ lex ait, *deuẽ ser presentes a lo ver otorgar tres testigos.* Idem statutum erat iure communi imperatorum, vt in l. cum antiquitas, & in l. casus, C. de testamen. l. qui testamento, §. veteres, ff. eo. vt ex eis expendunt Cyn. Bald. Salic. Paul. Cast. Alexand. Corne. & Iaso. num. 8. & 12. in d. l. cùm antiquitas, docto. etiam in l. furiosum, C. qui testa. face. poss. hæc erat eo iure communis sententia teste Paulo Parisio consil. 33. n. 28. & sequen. lib. 2. & Corn. consil. 238. n. 5. lib. 4. Ex quo omnes asseuerant iure communi non posse probari testamentum diuisim, altera eius pars per septem testes, & altera per alios septem, prout nec iure re- e gio per quinque vel tres, si fiat coram tabellione, si quinque dicant se scire partem eorum quæ in testamento continentur, & alij quinque aliam partem, & præcipuè hoc asserunt Bart. & Docto. commu. in d. l. cum antiquitas, vt ibi refert Iaso, nu. 9. & Alex. consil. 177. li. 2. Ferdi. Mencha. lib. 3. de succes. creati. §. 21.

Digitized by Google

§.22.n.93.& §.30.n.11.& 12.licèt ipse ibi teneat contrarium iure regio & malè, vt infra probabo. † Ne
2 satis est eos esse præsentes, nisi omnes intelligant & percipiant, quæ in testamento nuncupatiuo scripta sunt, ita vt nullam particulam etiam minimam percipere desinant: non enim sufficit testes omnes testamento esse præsentes, nisi præterea omnia quæ ibi acta fuerint plenè intellexerint secundum Bald. & Paul. in d. l. cum antiquitas, C. de testamen. quod cōmuniter esse receptum attestatur Corn. consi. 304. n. 10. li. 1. Guill. Bened. in rep. c. Raynuntius, in verbo, in extremis positus nu. 40. cū concordan. per Ferdi. Mench. traditis d. §. 22. n. 93. & d. §. 30. nu. 14. & per Ant. Gom. in d. l. 3. Tau. n. 49. & 50. † Quinimo non
3 sufficit testes esse præsentes & intelligentes, nisi in conspectu testatoris fuerint, eumq; viderint & agnouerint, & licet antea non agnouerint, vt ex visu cum agnoscant: nec aliter quicquam valet testamentum secundum Cyn. Albe. Bart. Bal. Sali. Fulg. Bened. de Plumbi. Alexand. & Ias. in prin. & 3. notab. in l. si nō speciali. C. de testam. per tex. ibi, in verbo, in conspectu testatoris, & in l. si vnus, in verb. coram testatore, C. de testam. estque cōmunis sententia teste Corne. cons. 18. n. 6. & 7. li. 2. & n. 4. & Deci. cons. 354. n. 1. & Ferd. Vazq. Mencha. li. 3. de success. creat. §. 30. n. 7 & Paul. Paris. cons. 33. col. 1. lib. 2. & probat clarè lex ista, ibi: *a lo ver y otorgar*. Et licet hoc requiratur, nō tamen testatorem cognoscere tenentur testes, vt optime probat Marc. Solon Burgen. in l. 3. Tau. n. 347. & seq. Sed sufficit vt eum videant tempore cōfectionis testamenti, vt inde eum cognoscere possint, vt ibi resoluit n. 349. in fi. † Et licet Ferdin. Vazq. Men-
4 cha. in d. §. 30. nu. 7. asseueret, iure regio non requiri, quod testes testamenti nuncupatiui sint in cōspectu testatoris, nec intelligere teneantur contenta in instrumento, eo quod testamentorum solemnia iure nostro ad probationem tantum, non ad formam considerentur, vt ipse expendit ex lege sequenti, quæ est le. 3. Tauri, ibi, *no hagan fe ni prueua*, & ex fine, l. 1. ti. 2. li. 5. ordinationum, vnde lex nostra de prompta fuit, cum ea lex dicebat. *Otro si, que vala el testamento que fuere hecho con buenos testimonios*. Hæc tamen verba non sunt transcripta in hoc libro. Atque ideo, inquit, Menchac. non esse in hoc discrimen aliquod iure regio inter contractus & testamenta, nā sicutiu contractibus necesse non est, testes esse in conspectu contrahentium, si aliter percipere possūt quæ aguntur ab ipsis secundum veriorem & receptiorem sententiam glos. in l. 2. §. idem Labeo, ff. de aqu. plu. arcen. quam communiter esse receptam attestantur Alexand. n. 6. & Iaso. n. 9. in d. l. si non speciali, C. de testam. Canoni. in c. præterea de testib. & c. ex literis de consue. ei etiam accedunt Bar. Imol. & Paul. in d. §. idem Labeo. Ferdi. Mencha. li. 3. de succes. creatio. §. 30. nu. 8. ita etiam iure regio idem est in testamento nuncupatiuo. † Ex quo ipse infert nu.
5 sequen. quod licet testis esse non possit cæcus in testamento de iure communi, secundum veriorem & receptiorem sententiam, vt resoluit Corn. cons. 18. n. 5. li. 1. Deci. cons. 354. col. 1. authoritate Cyni, Alberi. Iaco. Butr. Bart. Bal. Sali. Fulgo. Paul. Corn. Alex. & Iaso. in d. l. si non speciali per tex. ibi, in verb. in conspectu testatoris, & in l. si vnus, C. de testa. poterit tamen secundum eum, esse testis in testamento iure regio, quemadmodum & in actibus inter viuos esse testis permittitur, vt Alexand. & Corn. n. 6. & Iaso. n. 7. attestantur in d. l. si non speciali, id quod asseuerant glos. Bar. Paul. & Imol. in d. l. 2. §. idem Labeo ff. de aqu. plub. arcen. Paul. Paris. cons. 33. col. 1. lib. 2
6 docto. in l. testium, C. de testibus, Panorm. & alij in c. cum causam eod. tit. † Et licèt idem Ferd. Vazqu. in d. §. 30. n. 11. 12. 13. & 14. dixerit iure nostro regio non exigi testes esse præsentes toti testamento, sed partem posse probare per quinque testes, & aliam partem per alios quinque. Atque ita sufficeret sufficienter probari, licèt formaliter non probetur, non tamen crederem admitti posse in praxi eius sententiā hoc in regno, nec in theorica sustineri, est enim contra communem nostratum sententiam commētantium dictum l. 3. Tauri, qui omnes concedunt esse pro forma inductā eam testamentorum solemnitatem in hac lege & sequen. traditam, quæ deficiēte testamenta corruunt, vt in l. cum hi. §. si prætor, ff. de trans. quod præseferunt verba legis nostræ, deuē ser presentes, &c. Verbū enim, debet, necessitatem importat, l. 1. §. 1. ff. quod quisq; iur. glos. in l. 3. §. 1. in verbo, ostendere, ff. ad exhibeā. & in auth. quod relictum, C. sine censu, vel reliq. & in c. proposuit in verbo, non debet, & ibi Panor. extra de appell. alia glo. in Clemē. attendentes in verbo debeāt, & ibi Card. Floren. 9. notab. de statu mona. & in Clemē. dispendiosam, in verbo, valeat, de iudi. & in c. si aliquis in verb. reuocari debet, & ibi Bal. tit. apud quem, vel quos, Alberi. in l. vnum ex familia in prin. ff. de lega. 2. Bar. magistraliter distinguens in l. 5. n. 3. C. de pigno, lectio. 2. Feli. in c. nam concupiscentiam, nu. 6. de constitu. Ias. in l. qui iurisdictioni nu. 8. ff. de iuri. omn. iudi. Deci. cons. 340. in princ. Steph. Bertrā. cons. 211 n. 6. lib. 4. Gozad. cons. 51. post prin. Tiraque. citans concord. lib. 1. de retract. §. 1. glos. 15. in princ. Pet. Nun. respons. 14. n. 2. vers. prima est, consequitū r ergo necessario requiri hanc solemnitatem legis no-
7 stræ & sequentis in testamentis seruari. † Præterea verbum hoc, debet, importat formā, vt in casu simili asseruit Tiraq. li. 1. de retractu, §. 36. nu. 29. in specie eius consuetudinis in verbo, & aceste fin sera tenu, id est, & adhuc finem tenebitur, &c. Sed forma à lege vel statuto data, in dubio presumitur substantialis secundum Baldu. in l. comparationes 3. opin. in fina. C. de fid. instrum. qua non seruata corruit actus, Baldus in l. humanum colum. 2. C. de legi. Angelus consilio 89. Petrus de Ancharran. consilio 35. coluna 1. Forma enim legis vel statuti est de eius substantia, sicut forma cuiusque rei est de substantia ipsius, prout & fit in quibuscunque actibus hominum, quia est de substantia ipsorum actuum. Est quippe forma ordinata series rem ad substantiam deducens, secundum Baldū in capit 1. de no forma fideli. Alcia. libr. 5. Paradoxorum caput 16. in princip. eamque aliter diffinit. Tiraqueldus libr. 1. de retractu. §. 35. glossa 2. numero 26. quæ si in aliquo actu requiritur, & non interueniat, in causa est, vt eis actus ipso iure deficiat l. qui Romæ §. Flauius ff. de verbo. obliga. Alcia. vbi supra coluna 1. in fi. Alias formæ diffinitiones tradit Tiraquel. lib 1. de retra. §. 36. glossa 3. numero 26. † Quæ vsque
8 adeo

adeo vera sunt, vt non sit satis formam per æquipolens adimpleri, glos. in Clem. 1. in verbo tertio de vita & non. cleri. cum concord. per Alexand. traditis in l. 1. ff. de libe. & posth. per Marsi. consilio 27. lib. 1. & in specie notat Baldus Angel. Imola Paulo Castrensi. & recentiores in d. l. 1. ff. de liber. & posth. vbi afferunt concordan. Ita quidem vt eius omissio in qualibet, vel minima parte, actum vitiet, secundum Anton. & Panormitan. in capit. Pisanis de restitu. spo. ia. cum concordã. per Felin. adductis in capitul. cum dilecta numero 10. de rescriptio. & Philip. Decius in capitul. prudentiam 4. notab. de offi. delegat. Guill. Benedi. in repet. capitul. Raynuntius in verbo in eodem testamento relinquens 1. de testamen. cum multis concordan. per Tiraquello. additis lib. 2. de retra. §. 4. glossa 6. numero 31. & in specie testamenti, de quo agimus, iure communi imperatorum, id probat Ferdinand. Mencha. de succession. creation. §. 11. numer 17. & §. 9. numero 11. & §. 14. numero 90. & sequent. & §. 4. numero 12. & sequent. dicam latius infra hoc libro titulo 11. de empt. & vendi. & retractu l. 7. glo. 11. numero 5. Et hæc omissio formæ etiam rusticos, mulieres, minores, milites, & si qui tales sint, non excusat, vt probatur in l. vltim. C. de testam. iuncta glossa & in l. ambiguitates eodem titul. Bald. Salice. & alij in l. iuris ignorantia C. qui admi. cum cõcordan. ibi per Alex. traditis, & per Tiraquel. lib. 2. de retract. §. 4. glossa 7. numero 15. qui reddit rationem numer. 16. † Est
9 item forma indiuidua l. hæredes palam, §. vltim. l. si is qui & ibi Bald. 1. notab. ff. de testamen. cum similibus. Diuisio enim formam corrumpit, vt dixit Bald. in l. si seruus circa medium in additione ff. si quis cautio. & in l. Pedius post princi. in additio ff. de arbi. vbi asseuerit formam esse de genere indiuisibilium: quod fit vt qualibet mutatio formæ totam viciet dispositionem seu actum, secundum Iocob. Butri. in l. certi condictio §. quoniam & ibi quoque Alberi. ad fine ff. si cert. petat. quim, & omnis solemnitas est indiuisibilis secundum Bald. in l. si veritas 2. notab. C. de fideicommis. & Alexand. in l. is qui quadringenta, ff. ad l. Falcid. Deci. consil. 532. colum. 1. Tiraquel. lib. 1. de retra. §. 1. glossa 21. numero 12. & de legib. connubia. glossa 6. numer. 4. vbi quæ sunt de forma vel substantia, debet inquit, esse contemporanea, & simul explicari, vt in l. causa §. si prætor ff. de transf. † Sed, vt hæc melius percipiantur,
10 non grauabor referre verba Angelu. consili. 36. (Quædam, inquit, solemnia requiruntur ad actus essentiam, & hæc solemnitas substantiæ appellantur quoniam his deficientibus actus non deducitur in suam essentiam, nec ei congruit, nec conuenit diffinitio eidem attributa. Vnde emptioni nomen non conuenit, nisi ex vna parte pretium, ex alia species vendibilis interueniat, §. precium institu. de emp. & vendi. Quedam solemnia requiruntur ad formam, & hæc appellantur, solemnitates formales, quia eis deficientibus deficit etiam formale, quod habet se per modum ab extra, non autem deficit intrinsecum, & materiale: exempla multa patent, modica referam, vnum in transactione, & stipulationibus, ff. de verbor. obligan. l. 1. ff. de transf. l. cum hi. §. si prætor, aliud in contractu minorum, vt C. de admi. tuto. l. lex quæ tutores, & de prędi. mino. l. si prędium & ff. de rebo. eodem l. magis puto, §. non passim, aliud in venditione propter tributa, & debita fiscalia, C. si propt. publi. pensi. l. si deserta, aliud in venditione prædiorum curialium, C. de prędi. curia. l. 1. libr. 12. aliud in sententijs, C. de sentent. l. prolatam, aliud in testamentis, de quibus est noster sermo, vt in l. hac consultissima, C. qui testamen. face. poss. ff. de testamen. l. hæredes palam: aliud in rescriptis C. de præci. imperat. offeren. l. fin. de rescrip. capitul. 1. libr. 6. aliud in gratijs, & beneficijs, de pręben. capit. quamuis, capit. si eo tempore de rescrip. libr. 6. hæ autem solemnitas formales actus tempore requiruntur, vt decreti, & authoritatis interpositio, vt ff. de author. tuto. l. obligari, §. tutor. instit. eodem titul. §. pen. aut ante actum, vt in iussu paterno aut domini co, qui requiruntur ad additionem hęreditatis filio, vel seruo delatæ, ff. de acquirē. hæred. l. si quis mihi bona §. iussum, C. de hæred. insti. l. cum proponas, insti. eodem titulo §. penult. Cæterum post actum nullam imaginor posse appellari solemnitatem formalem, quoniam post actum formatum interuenit, si quæ ergo post actum requiruntur, illa appellatur solemnitat effectualis, quoniam robur actui iam formato, & in esse producto tribuit. Exemplum patet in donatione quæ insinuationem requirit, nam & ante illam donatio est, sed in firma, quia si non fiat non sortitur effectum, imo viribus vacuatur, vt in l. sancimus §. sin autem C. de dona. ibi, sed hoc pro non scripto vel intellecto esse credatur, sicut dicimus in testamento vsurarij manifesti, quia nisi cautio idonea præstetur, est ipso iure irritum, & inane, vt in capitul. quamdam de vsura. libr. 6. tenet tamen a principio testamentum, & donatio. Sed an irreuocabiliter, & cum effectu. Hoc ex futuro pendet euentu, quia si præstetur cautio, erit inexpugnabile testamentum, si aliud canonicum non obsistat, similiter, & donatio, si insinuatio fiat modo debito, & coram iudice competenti, idem dicimus in actis similiter non redactis in modum, vt in l. gesta. ff. de re iudic.) hactenus Angelus.
11 † Ex superius traditis constat testium numerum, & alias solemnitates testamentorum per legem istam, & sequentem requisitas, esse formaliter substantiales, & earum omissiones etiam in minima parte vitiare proculdubio testamenta, contra nouam, & insusitatam Ferdin. Vazq. Mencha. opinionem, quam ipse nobis, vt nouam tradidit libr. 3. de succes. creatio. §. 30. per totum: non enim video rationem discriminis inter ius ciuile, & regium, nec aliã differentiam præterquam in numero testium, & licet verum sit quod requisita ad probationem tantum, si omittantur, non vitiant dispositionem, si aliter de re illa constare possit, vt ex communi opinione resoluunt Ale. & Ias. in l. 1. ff. de lib. & posth. per l. 1. §. vl. ff. de dote præleg. & l. certum ff. si cer. pet. cum concordan. per Mench. traditis lib. 3. de succes. creatio. §. 30. num. 5. non tamen verum est solemnitatem testamentorum iure regio ad probationem tantum
12 non ad formam desiderari. † Nam iure communi idem esse, (quod numerus testium sit solemnitas substantialis, & non prouatoria dumtaxat,) tenent doctor. communiter teste Alberto Bruno in tra-

ctatu

ſtatū quotuplex ſit forma fol. 3. col. 2. cuius author
eſt Accurſius in §.teſtes in verbo,nec impubes ad fi.
inſti.de teſtam.& poſt eum Bar.in l.nemo poteſt in
princ.ff de leg.1.quem ibi ſequuntur eius opinionē
communes dicentes, Iaſo.1.lectura num.17.& 2.le-
ctu,num.21.& Ripa num.27.Crotus n.11. Hannibal
numer.144.Alexan.in l.1.col.2.& ibi Iaſo. num. 17.
ff.de condi.indeb.Deci.in l.2.C.de bon.poſſ. ſecun.
tabu.numer.5.& 6.& Iaſo ibi.numer.10.Bald. & do
min.Ant.de Padilla in l.cum quis num.11.C.de iur.
& facti igno.Tellius Fernandez in l.3.Tauri nume.
21.& ſequentibus, & ibi Marcus Solon Burgenſis,
num.444.hanc dicit communem, Alcia. hanc atte-
ſtatus communem lib.paradoxorū 5.c.16. prope fi.
& cap 17.in princ.Couar.in c.cum eſſes num.8.C.de
teſtam.Pro hac communi ſententia citari ſolet tex.
in l.ſi quis legatum 2.reſpōſo.ff.de falſ. & in l.ſi vnus
ibi,iure deficit teſtamentum,& l. ditantibus verſic.
ſi.ibi,teſtibus ad efficiendam voluntatem adhibitis
& in l.hac conſultiſsima in ſi.prin. ibi pro ineffecto
haberi conuenit.C.de teſtam.& in §.ex eo autem in
ſti.quib.mod.teſtam.in firm. Alias huius ſententiæ
rationes congregat Ripa in d.l. nemo poteſt nume.
27.& ſeq.ff.de leg.1.& Ferd.Vazquez Mencha. lib.1.
de ſucceſ.creatio.§.2.num.2.& Tellius Fernan. in d.
l.3.Tauri 2.part.num.21.vſque in finem, & hæc eſt
verior,& receptior opinio, licet contrarium volue-
rit idem Bar.in l.cum quis.C.de iur.& fa. igno. nu.
11.& in l.1.num.10.verſi.& per hoc apparet ff.de cō
di.indeb.Bald.in l.1.nume.54.C. de ſacro. eccleſ. &
Ferdin.Vazquez hanc dicens veriorem, & æquiorē
d.§.2.nu. 2.per rationes per eum ibi traditas poſt.
Rip.in d.l.nemo poteſt nu.29.& ſequen. ff. de leg. 1.
Huius etiam opinionis fuit,Alcia. lib. paradoxorū,
5.c.17.Addit tamen quod ſi legitimus numerus nō
adfuerit teſtiū,teſtamentum deficiet,nō ex eo quod
probari non poſsit,ſed quia mutatā teſtatoris volū-
tatem lex firmiter præſumit:nam cum quilibet noſſe
leges præſumatur,quæ hoc diſponunt, vt ſeptem te-
ſtes adſint,ſi quis ſex tantum adhibuerit,videtur illu
ſorium actum conficere voluiſſe,vt ex pluribus pro
bat ipſe Alcia.d.c.17.& in l.nemo poteſt,ff.de leg.1.
num.23.vbi tenet,quod qui ſolemnia non ſeruat in
teſtamento,videtur illuſorium actum facere voluiſ
ſe.l.an inutilis.ff.de acceptil. Paul. Pariſ. conſ. 19.
13 lib.2.num.61. † Ego autem ex rationibus Alciat.&
Fer.Mencha.ipſorum improbo opiniones, & con-
ſtanter aſſero,teſtium numerum in teſtamento nun-
cupatiuo,tam iuri communi imperatorum quā re-
gium requiſitum eſſe vtroq;iure formam,& ſolemni
tatem ſubſtantialem teſtamenti, ſimul , & probato-
riam,atq;ideo aliqua etiam minima eius ſolemnita
tis parte deficiente,totum vitiari teſtamentum;non
ſolum propter defectum ſolemnitatis,ſed etiā prop
ter defectū conſenſus.Propter defectum ſolēnitatis,
quia ſolemnitas eſt indiuidua,l.ſi vnus,& ibi latiſsi-
mè Iaſ.C.de teſta.cū pluribus cōcordantijs per Fer.
Vaz.traditis lib.1.de ſuc.creatio.§.2.nu.4. in fi.& §.3.
n.4.& §.4.num.8.& ſeq.cū his quæ diximus ſup.nu.9.
Propter defectū conſenſus,quia vbicumq;actus pec
cat in forma agens dicitur potius delirare, & actum
fruſtratorium facere,vt in l.non ſolum ff. de actio.&
oblig.cum ſic ait quorum proculdubio in huiuſmo
di actualis cogitatio eſt,vt nihil agit æſtimetur ap-

poſita ea conditione,quam ſciant eſſe impoſsibilem.
Ex quo id expendunt Paul.Caſtr.& Ripa in l.1.§.ſi
quis ita nu.29.ff.de verb.oblig.& prout Alcia. dixit
in loco numero præcedenti in fi.citato, qui ſolem-
nia non ſeruat in teſtamēto,videtur illuſorium actū
voluiſſe facere,vt in d.l.an inutilis in prin. ff. de ac-
ceptila.cuius verba ſunt. *Dicet aliquis poteſt ergo non
eſſe conſenſus? Reſpondeo cur non poſſit? fingamus eum
qui accepto ferebat ſcientem , nullius eſſe momenti ac-
ceptilationem , ſic accepto tuliſſe , quis dubitat non in
eſſe pactum , cum conſenſum paſciendi non habuerit.*
Ecce ibi conſenſus præſumitur ab eſſe,vbi ſolemnia
acceptilationis non ſeruantur.Ex quo eam deciſio-
nem extendere poſſumus ad teſtamenta , & omnes
actus,quorum forma inducta eſt a iure ciuili, prout
14 eſt acceptilatio,de qua agit d.l. an inutilis. † Sed
teſtamentum quo ad ſui formam eſſe a iure ciuili in
uentum,aſſeuerant omnes iuris ciuilis profeſſores,
Bart.in l. interdum numero. 7.ff. de condi. indeb.
Roman.Fulg.Corne.num.6.& Iaſo.num.6.in l.ſi te-
ſtamentum.C.de teſta. hanc dicentes communem,
Iaſ.in l.ſi poſt diuiſionem nu.11.C.de iur.& fa.igno.
Paul.Pariſ.in conſ.1.num.45.lib.2.& conſ. 46. num.
32.lib.3.cum pluribus concord.per Ferd. Vazquez
traditis lib.1.de ſucceſ.creatio.§.1.nu.1. verſ. 3. fuit
opinio.Couarru.lib.3.reſolutio.cap.6.nu. 7. Ex quo
formam teſtamenti poſſe eadem lege ciuili, & iure
regio mutari conſtat , vt reſoluit idem Ferd. Vazq.
d.§.1.num.1.verſi.vnde. Si igitur ius ciuile dedit ei
formam conficiendi,forma non ſeruata nimirum ſi
teſtamentum corruat,etiam ſi ſubſtantia & materia
maneat informis,hoc eſt,conſenſus , & voluntas te-
ſtantis,quæ vere ſubſtantia eſt,ſine qua formari, vel
fieri non poteſt teſtamentū.Quemadmodum ſi figu
lus,aut vaſcularius formare velit teſtam,aut vas ali-
quod,ſine creta,aut arguillā,aut ſine argento, prius
ſiquidem debet inquiri materia , vel ſubſtantia , vt
ex ea aliquid formetur , forma enim non poteſt eſſe
ſine materia,quia ex nihilo nihil fit ſecundū Philoſ.
l.ſed ſi manēte.ff.de preca.nec materia ita tibi vſui
eſſe poterit,ac res ex materia formata:quomodo ob
ſecro cū maſſa argentea aquā hauries, niſi vas ex ea
conficiatur, in quo aqua detineatur,vt inde eā hauri
re,& bibere poſsis? forma igitur accedere debet
15 ſubſtantiæ,vel materiæ.† Conſenſus, ſeu voluntas te
ſtatoris eſt,vt diximus loco ſubſtātiæ,vel materiæ,ſi-
ne qua quis dubitat fieri non poſſe,nec formari teſta
mentū? Sufficit tamē ſi expreſſa ſit,vel tacite ſubinte
lligatur,quo fit,vt teſtamentū quod omnē ſolemni-
tatē omnēq;formā exactiſsimè habuit, nil habeat ro
boris,ſi aliud præcedat habēs clauſulā derogatoriā,
quia præſumit lex in poſteriori teſtamento defuiſſe
teſtātis voluntatē,& ſic eius ſubſtantiā,vt in l.ſi quis
in prin teſtamenti cū ibi latè traditi per Bar.& mo-
der.ff.de leg.3.Bar.Ale.Imo.Iaſ.Zaſius Pau.Ro.Are.
& alij in l. ſi mihi & tibi.§.in legatis ff.de lega. 1.Sic
& in contractibus conſenſus contrahentiū pro ſub-
ſtantia accipitur,non ſolum in emptione & venditio
ne,& locatione,& cæteris contractibus qui conſen-
ſu celebrantur,vt in l.conſenſu,ff.de actio. & obli. &
inſti.de oblig.quæ ex conſenſu,per totum, verū etiā
in cæteris contractibus,qui re,verbis,vel literis ce-
lebrantur,vt in l.obligationū ſubſtantia.ff.de actio.

 & oblig.

& oblig.l.an inutilis,ff. de acceptila. in quibus consensus contrahētiū est substantia contractuū. Quòd si consensui accedat forma, & solemnitas verborū dicemus formatā esse obligationē verborum, idest, stipulationē l.1.in prin.& §.si quis ita ff.de verb.obliga.in qua consensus nō proderit sine verbis,nec verba sine consensu, vt ibi,& in l.consensu, ff.de acti.& oblig.& in prin. insti.de litera.oblig.& l. obligationum substantia in fi.ff.de act.& obli.Quod si accesserit res corporea,quale est in mutuo, re contracta intelligetur obligatio,quod absque consensu minimè sufficeret,vt insti.quimod.re contra.oblig. Sic & in testamēto consensus seu testantis voluntas, est substantia l.in conditionibus,ff.de cond.& demonstra.doct.in l.nemo potest ff.de leg.1.forma autē est,quę à iure requiruntur in confectione testamenti, nempe, numerus testiū,& quod sint masculi nō fœminæ,puberes,non impuberes,ingenui, non serui, quod non sint hęredes scripti in eodem testamēto, vel filij, vel parentes hæredum,quod adsit toto tempore,quo testamentū conficitur,quodq; vno contextu fiat, quorum aliquod si deficiat,deficiet quoq; testamentum, tāquam forma deficiente,quę dat esse rei l.Iulianus §.sed si quis ff. ad exhiben.vbi mutata forma, prope interimi substantiam rei Marcellus scripsit, & licet cum his testibus testamentum probetur,non ideo dicetur solemnitas probatoria, dumtaxat, sed forma potius testamenti,ex qua consensus,& sic substantia colligitur,non enim videtur velle testamentum facere,qui formam eius non seruat,sed actum frustratorium,vt in d.l.an inutilis,ff.de acceptila.cū concor.

16 supra traditis n.12. & 13. † Præterea si vas ansatū facere præcipias vasculario,ipse autem sine ansis faciat forma quidem substantialis vasis deficit, quare nihil egisse videtur vascularius,& ad aliud reficiendum tenebitur, quia non seruauit formam à te perscriptam,vel si malueris reddita tibi massa argentea ei non teneberis soluere precium conuentum l. 2. §. fi.iuncta l.si merces,§. si conductor. ff.loca. Sic & in specie nostra lex tibi concedit facultatem testandi nuncupatiuè coram septem testibus, vel iure regio, coram tribus tantū,& tabellione,& quinq; sine tabellione,vt in hac lege,si testauerit aliquis coram minori numero testiū,nihil pro facto agere videbitur, quia lex ei permisit facere testamentum de bonis, disponendo post mortē,quando bona non erant sua, vt ex pluribus probat Ferd. Vazq.de succes.creatione §.2.in prin.& alij supra relati glos. 1. in fi.Quare cautiorem firmitatem seruare precepit, quā in alijs actibus,& cum hac qualitate dedit cuilibet,potestatem testandi, qua non seruata deficit testatori potestas testandi,& voluntas,prout dixi n.præced.Sed omnis actus consistit in potentia & voluntate, vt in c.cum super de offi.deleg.& l.nemo potest ff.de leg. 1.& authoritate Boetij asseruit Bal. in repe.l.1.n. 55.C.de sacrosā.eccles.At hic non solum deficit potestas testandi, verū etiam voluntas, quare nimirū si forma,& substantia deficiēte actus corruat, de quo

17 latius in glo. 10.† Conuincitur etiā,solemnitatē testium non solum esse probatoriam,verū etiā pro formæ substātiali requisitā,ex diffinitione testamēti ab Vlpiano tradita in l.1. ff. de testa. de qua nos quoq; latè egimus supra eo.glo.1.Ex qua diffinitione essentia rei ostenditur,vt in l.1.§. dolo. ff. de dolo. Dicit enim Vlpianus,testamentū est iusta declaratio voluntatis,hoc est,solemnis & perfecta, vt ibi exposuimus,si ergo deficit testium solemnitas,non erit iusta declaratio,& per consequens dici non poterit testamentum,quamuis contineat hæredis institutionē, quæ iure communi forma erat substantialis l.1.§.vlt. ff.de vulga.l.1.ff.de hæred.insti.§. ante heredis insti. de leg.l.proxime ff.de his quæ in testa.delen.Quāuis hodie iure regio hæc non sit forma,vt in hac lege decidit,qua solum exigitur solemnis declaratio voluntatis.Forma etiā testamenti est,quod fiat vno contextu,nec diuertatur testator ad extraneos actus l.hæredes palā,§.vlt.ff.de testa l.si vnus,& l. hac consultissima,C.eo.l.3.tit.1.p.6.Ant.Go.in l.3. Tau.n.49. & 50. Ferd.Vaz.d.§.2.nu.3.Quod si hęc omnia concurrāt, testium vero solemnitas deficiat,nihil agitur,ex cōmuni & receptiori sententia doctorum supra num. 12.citatorum:licet enim ad falsitates vitādas,sit hęc testium solemnitas adinuenta (vt in l.iuuenius,& l. vlt.C.de testam.& in l.vlt.C.de fideicom.& in §.vlt. insti.de fideicō.hære.gl.in c.quæ in ecclesiarū de cōsti.communiter recepta secundū Deci in c.1.eo.tit. n.8.post Panor.& Feli.ibi,Ias.etiam dicit cōmunem in l.nemo potest 2.lectione n.105.ff.de leg. 1.Ferdi. Vaz.de succes.creatio.§.2.n.7.& ob id dicatur solemnitas probatoria,non tamē ex eo desinet esse forma substantialis, vt ex superius traditis probauimus.

18 † Quin etiam iure regio pro forma exiguntur testes vt sup.n.6.& 7.latius probaui,& vltra ibi dicta, appendo verba legis nostrę,ibi,tres testigos alomenos Hoc est,tres testes ad minus requiruntur, quasi dicat testes tres omnino,seu omnimodo exiguntur,& non minus, sed dictio hæc omnino, seu omnimodo, est præcisa secundū gl.in l. si cū exceptione,§.sed, & si quis in verbo omnimodo, & rursus in §. quatenus eo.verb.& ibi Bar.ff.quod met.causa,& in l.vbi autē §.fi.ff.de verb.oblig.vbi est bonus tex. cū concord. à Tira.congestis in relect.l.si vnquam in verbo reuertatur n.73.C.de reuo.dona.vbi etiam probat dictionem hanc censeri decretum irritans tacitè continere,& tollere facultatem dispensandi secundum Anc. & Imol.in Clem.1.sup.gl.in verbo nullatenus de sequestra.pos.& fruct. Ang. in repe. l. si insulam num. 12.& ibi Alex.n.14.ff.de verb.oblig. Barb. cons. 64.

19 lib.4.col.4.vers.idē dicimus.† Præterea lex Tau.statim sequens continet clausulam expressam decreti irritantis,cum sic ait. *Los quales dichos testamentos y codicillos sino tuuieren la dicha solemnidad, mandamos que no hagan fee ni prueua en juyzio ni fuera del.* Sed vbicunq; est clausula decreti irritantis,ibi est data forma,ex sentētia Bal.in l.1.ff.de lib. & posth. cui subscribūt Ang.& Imo.ibi.Pet.de Anc.in reg.ea quę 12.col.vers.hoc verbū nisi cōstit.de reg.iur.in 6. & in rep.c.1.carth.23.ibi,quęro statuto cauetur quod notarij,extra de consti.Feli.in c.cū dilecta de rescri. n. 6.vers.quintū signū Soc.cōs.45.n.9.lib.1.Deci.consi. 466.n.3.Moder.in l.pacta quę cōtra.C.de pact.Fer. Men.dicēs commu.de suc.creat.§.7.n.18. Lud. Gome.in regula de idiomate.q.8.Staphil.de literis gratię in præludio.n.15.cū cōcor.per Pet.Nun.traditis respōso.1.n.2.ad fi.Nec me mouet quod Fer. Mencha.expendit ex lege Tau.seq.lib.3.de suc.creatio.§.

30.

Digitized by Google

30. nu. 5. dum ait (no hagan fee ni prueba) quasi verba hęc innuere videantur testium numerum non desiderari, nisi ad probationem dumtaxat testamenti, atque ideo si omittatur non vitiari dispositionem, vt ex communi resolutione attestantur Alex. & Iaso. in l. 1. ff. de lib. & posth. nam his verbis non excluditur nec impeditur quim testium solemnitas sit formalis & substãtialis, & probatoria simul, vt ex alijs eius & nostræ legis verbis insinuauimus: imo ea verba, no hagan fe ni prueua, non solum ad probationem instrumenti referenda sunt, sed ad substantiam etiam & formam testamenti, & codicillorum, vt sint nulla & nullius momenti si solemnia defecerint. Nã ad probationem duo testes sufficerent, vt constat ex l. vbi numerus. ff. de testib. & Math. 18. quare si plures desiderantur, hoc non ad probationem, sed ad solẽnitatẽ & formã referendũ est, & hanc opinionem tenet Ioan. Lup. in l. 3. Tau. n. 46. Cifont. nu. 14. Did. Castell. in verbo, no haga fee, in princ. & Anto. Gomez nu. 133. versi. quinto facit, Gomez Arias ibidẽ num. 48. & 54. & seq. licet ipse eam appellet legem primam, quæ tamen tertia est, & ibidem Marc. Solon Burgen. nu. 44. & latius nu. 1368. ibiq; Ferdin. Talabe. nu. 54. & Pau. Pari. in specie cons. 61. nu. 13. & seq. lib. 3. & Deci. cons. 612. nu. 2. Couar. in c. cum esses, nu. 8. de testam. & hæc est communis sententia nostratum, & probatur expresśim in l. 13. infra hoc eodem titulo. vbi mandatum commissario concessum ad testandum, debet eam testium habere solemnitatem, quam & testamentum, aliàs non valet mandatum, nec fidẽ aliquã facit: ecce ibi tex. expressum clausulã ponẽtẽ decreti irritãtis, qua in specie certũ

20 est formã induci substãtialẽ, vt diximus. † Qua omissa in quacũq. etiã minima parte testamẽtũ & quilibet alius actus corruit vt supra nu. 8. & 9. probaui: & in dubio omnis forma à iure tradita, cẽsetur esse substãtialis, vt docet Bal. singulariter in l. cõparationes, 3. oppos. C. de fide instru. Deci. cõs. 466. n. 13. Bal. cõ. 11. in fi. li. & cõs. 324. li. 2. Deci. cõs. 603. nu. 10. & cõs. 11. n. 16. & Fer. Mench. de succes. creation. §. 3. n. 27. & est generale, vt actus factus forma non seruata sit nullus, vt in l. Iulianus §. 1. ff. ad exhib. l. fi. ff. de diuor. l. cum hi. §. si prætor. ff. de trans. & tũ potisśimũ quando lex actũ annullat, si secus fiat, vt in l. 1. §. cũ qui ff. de cõsti. pecu. l. 1. in prin. & §. si quis ita, vbi id obseruãt doct. oẽs. ff. de verbo. obli. l. nõ dubiũ C. de legi. l. vlt. de iu. codi. l. testãdi. & l. si vnus & l. hac cõsultisśima §. nõ subscriptũ & §. ex imperfecto C. de testa. l. iubemu. eo. ti. l. nemo põt. ff. de lega. 1. Idẽ in cõtractibus vt in d. §. si quis ita, & d. §. cũ qui, & in alia quacunq. dispositione, quę procedat, vel prohibẽdo, vel pręcipiẽdo, vel ordinãdo, imperãdo, seu disponẽdo, vt in d. §. cũ qui cũ cõcor. per Ferd. Vaz. traditis de success. creatio §. 3. n. 1. vers. 3. intelligitur. Nec valebit talis dispositio in vim eius dispositionis quę principaliter agitur, nec in vim alterius cuiuscũq. l. 1. ff. de iu. codi. l. fi. §. illud. C. de codicil. l. si vnus. C. de testam. secundũ cõmunẽ earum legum intellectũ, quẽ tenent Bar. Alberi. Imol. cum. Paul. Areti. Alex. Soci. Iaso. Ripa. Alcia. n. 17. & alij in d. l. 1. §. si qui. ita, ff. de verbo. oblig. Nec oberit verba legis nostrę in fi. E mandamos que vala el testamiento q fuere hecho con buenos testimonios. Quia hæc verba nõ sunt trãscripta in hoc libro, atq; ideo ex eis non possumus arguere. Et quia licèt transcripta essent, per ea non fuit visus legislator se incontinenti corrigere l. non ad ea legata ff. de cond. & demonstra. vbi glo. notat & Doct. Bar. in l. 1. §. & parui. ff. quod vi aut clã. Alexan. cons. 28. in fi. lib. 4. Deci. cons. 281. etiamsi verba aliqua impropriẽtur, secundum Lud. Rom. cõs. 104. li. 1.

21 † Ex quibus habes, testamentum, in quo desunt, testes à lege nostra & seq. requisiti, nullum esse, nõ solum ex defectu solẽnitatis & formæ. verumetiam ex defectu consensus & voluntatis: pręsumitur enim qui forma non seruat, caruisse voluntate agendi. l. an inutilis. ff. de acceptila. vt probauimus supra n. 13. & 15. quin etiã ex defectu potestatis, vt nu. 16. vidimus: Quare suspectũ mihi valde reditur, quod cõtra cõmunẽ recceptãque nostratũ sententiã, temerè ausus fuit affirmare Fer. Vaz. li. 3. de succesśio. creatio. §. 10. per totũ, vbi leui admodum nixus fundamento, asseruit, solẽnitatẽ testamentorũ iure regio informẽ esse, & ad probationẽ tantũ pertinere, non ad formã atq. ideo eius omisśionẽ nõ efficere, quominus voluntas testãtis aliter probata, ad vnguẽ obseruetur. Nã vt docuimus, non solũ est solẽnitas probatoria, sed & formalis etiã & substãtialis. ex quo omnia corolaria ab eo tradita falsa esse insinuabimus in glos. 10. Non tamẽ diffiteor clausula codicillari, vel iuramento, quod vim eius clausulæ obtinet, apposito in testamẽto sustineri iure regio. quomodo melius valere posśit, quemadmodũ iure cõmuni Imperatorũ sustinebatur, vt late traditur per Ant. Gom. in d. l. 3. Tauri n. 63. & pluribus seq. & Ferd. Vaz. li. 2. de succesśio. creatio. §. 12. n. 69. dicam in glo. l. sequentis.

GLOSS. V.

1 *Testes testamenti nuncupatiui, quare vicini esse debeant eius loci, vbi testamentum fit.*

Testiũ numerus vbi minuitur, æquũ est addi testibus qualitatẽ qua eis magis credatur ibi.

2 *Testis vicinus qui dicatur in casu legis nostræ*

3 *Vicinus an dici posśit qui in loco habitat, licèt maiori parte anni non habitet?*

Habitator dicitur, qui maiori parte anni in loco commoratur, ibidem.

Ciuis quis esse potest, licèt in ciuitate nõ habitet, ibidem.

4 *Corrector seu præses ciuitatis an posśit esse testis in testamẽto? & an loco ciuis habeatur?*

Habitatio seu conuersatio multũ operatur in casu legis nostræ, ibidem.

Testis in testamẽto nũcupatiuo an posśit esse clericus parochus iuxta ius nostrum regium? ibid.

5 *Testis in testamento nuncupatiuo an posśit esse monachus in loco vbi fit testamentũ habitans & miles & doctor, ibidẽ commorantes & stipendium habentes?*

Ciuis loco an habeatur doctor, miles, & monachus? ibidem.

6 *Testes testamenti nuncupatiui an sufficiat*

esse incolas vel non forenses?

7 *Incola quis dicatur, an qui decennio in loco aliquo habitat, an qui ibi ea mēte ad habitandū venit. vt ibi sit perpetuo mansurus? & quomodo id cognoscatur? ibidem.*

Ciuis quis dicatur vel pro ciue habeatur? ibi.

Testis testamenti nuncupatiui an possit esse iure regio mercator vel scholaris vel aduocatus, vel alius qui assiduè in loco vbi fit testamētū conuersetur, & sit in eo notus, ibi.

Dominus populi an pro ciuē habeatur quo ad pascua? remissiuè ibidem.

8 *Famulus an possit esse testis in testamento iure nostro regio?*

Seruus an sit de plebe, ibidem.

Testis testamenti an possit esse famulus iure nostro regio, ibidem.

Famulus an possit esse ciuis & an contribuere teneatur, ibidem.

9 *Miles huius regni soldado appellatus an possit esse testis testamenti nuncupatiui?*

10 *Testes in testamento nuncupatiuo iure nostro regio, an esse possint milites huius regni & ruri habitātes, qui Chacareros nostro idiomate dicuntur? ibi.*

Incola an dici possit qui ruri habitat, ibidē

11 *Qualitas vicinatis testiū testamētorū à iure nostro requisita, an sit probanda & à quo? & nu. seq.*

Ciuis an præsumatur quis eius ciuitatis, vbi inuenitur, ibidem.

12 *Qualitas à lege vel statuto prolata. seu requisita in teste probanda est, licèt præsumptio sit pro ea ex receptiori sententia.*

13 *Testes vicini in testamento nuncupatiuo iure nostro proforma requiruntur.*

14 *Qualitas testiū ab statuto requisita est probanda, secus si à lege requiratur, sed hoc reprehenditur.*

Qualitas testium quando est probanda etsi præsumtio sit pro testibus, ibidem.

15 *Qualitas vicinatis probari debet adesse tempore testamenti.*

16 *Tabelionis assertioni dicentis testes esse vicinos, an stetur?*

Testes esse vicinos aut rogatos, an credatur Tabellioni id asserenti? ibidem.

Tabellioni asserenti, interuenisse solemnitatem intrinsecam creditur, ibidem.

17 *Testes quod sint liberi vicini sufficit si tempore confectionis testamēti pro talibus habeatur, licet non sint.*

a *Vezinos del lugar, donde el testamento se hiziere.* Loco numeri testiū, qui per legē istā minuitur, vt dixi supra in glo.3. qualitas testibus per eādē legē addita subrogatur: nēpe, vt testes qui testamēto adhibētur, sint vicini, seu incolę eius loci vbi testamētū fit, quibus magis creditur, quā exteris, vt in l.1.§.1.ff.de fiumi. ex quæ id expēdit Mat. Affl. in c.1.§. si tres n.3. de pace tenē. cōueniēs quidē fuit, leges quibus testiū numerus minuitur, eos exigere testes qui fide digniores sint quibusq; melius factū probari possit, vt pluribus probat rationibus Deci. cōs.105. col.2. & Gre. Lu. in l.1. ti.1. p.6. in verbo ante siete testigos, Marc. 2 Sol. Bur. in l.3. Tau. n.354. & 355. † Is autē dicetur vicinus in casu legis nostræ, qui loci vbi fit testamētū ciuis fuerit seu incola, nec sufficiet esse originariū, nisi ibi cū alijs vicinis seu ciuibus cōmorauerit, vel pro ciue seu vicino receptus fuerit, & onera ipsius populi subeat: & sit ciuis prout consuetudine vulgi assumitur, vt in l. cū de lanionis §. asinā. ff. de fund. instr. l. librorū §. quod tamē Cassius ff. de leg.3. hoc probare nititur Mar. Sol. Bur. d.l.3. Tau. n.367. & sequē-3 tibus. † Et sufficit testē esse vicinū, & illū vulgus pro tali habeat, vel à populo ad hoc sit recceptus, et si maiore parte anni ibi nō habitet (quod requiritur vt habitator quis appellari possit, vt in l. cū de lanionis §. Sabin. ff. de fun. inst. ibi. maiori parte anni cōmorētur, & ibi ex eo notāt Bar. & Albe. cū cōcor. & Soci. tradits in rub. extra de foro cōp. col.3.) Nā vicinus seu ciuis quis esse potest, etsi in ciuitate nō habitet l. ciuis C, de incol. li.10. l.1. ff. ad munici. Alex. cōs.157. n.13. & 14. Affli. deci.384. n.13. & 14. Feli. in c. quoniā col.1. de offi. ord. Boe. deci.160. n.10. Mar. Sol. Bur. d.l.3. Tau. n.383. & n.386. & pluribus sequē. Sed hoc admittit d.n.386. in fi. si vicinus in populo notus fuerit, etsi in eo nō habitet, leges autē quę de habitoribus loquūtur locū habēt in ciue, qui in oppido non habitat vt ipse probat n.387. & sequēti: inferens ad declarationē l.4. ti.18. p.3. de vsu mōtiū & pascorū loquētis, ad quē recurrito, quia materia est practicabi-4 lis maximè in foro regio Pint. & Grana. † Sed aduertēdū est quod in specie nostra habitatio seu cōuersatio multū est cōsiderāda, vt in auth. de quęstore in prin. Cas. in cōsue. Bur. rub.13. §.5. Mar. Sol. Bur. in d. l.3. Ta. n.397. vbi ex hoc resoluit correctorē seu prętidē ciuitatis posse esse testē in testamēto nūcupatiuo in eadē ciuitate facto, quia loco ciuis habetur, & ibi habitat, & animū habitādi habet, donec eius officiū durauerit, vt Par. à Put. pbat in suo de syndicatu tractatu in verbo ciuilitas & Nico. Boe. plures alios referēs in deci.260. n.18. & 19. Sed & clericū parochū posse eadē ratione esse testē ibidem probat numero 398. & pluribus sequen. cum ille rectè dici posit ciuis c. cum nullus de tempo. ordi. li.6. Fel. in c. dilectus filius col.2. de rescri. Boe. d. decis.260. nu.20. l.5. in prin. ti.2. p.1. Cass. latè in cōsue. Bur. ru.13. §.5. col. 2. vbi latè tractat an possit vti pascuis aliorū ciuiū, & Pet. Nū. de māda. exequē. c. . n.19. vers. facit & n.20. vers. & sicut vicini Couar. in rep. regulę possessor. 2. p. §.4. col. vlt. vers. quibus addere de reg. iur. in 5 6. † Subdit etiā Marcus Solō Burg. d.l.3. Tau. in nu. 45. posse eadē ratione monachū esse testē in oppido quo fit nūcupatiuū testamentum cōmorantem, authore Bar. in l.1. n.12. & 13. ff. ad n unici. Inno. & do. cto. in c. ex ore de pri. leg. Guill. Mainer. in l. aliud §. refertur n.92. ff. de reg. iur. vide Burgen. ibi. dicentem ex receptiori sentētia nō exigi licētiā superioris

ris hac in specie, nu. 408. Sed & num. seq. asserit mili
tem & doctorem ad exercitium militię vel ad legē-
dum in eodem loco cum stipendio, testes esse posse
testamenti nuncupatiui in eo loco facti, quod asse-
uerat numero 409. & 410. in his enim omnibus mili
tat eadem ratio, quę in vicinis, & pro vicinis habē-
tur dum ibidem habitant, scire siquidem possunt
melius quam alij facta & voluntates testantium, &
magis agnoscere possunt eorundem personas & sub
stantiam, vt in c. quosdam de præsump. notant Bald.
& alij in l. 1. ff. si cer. pet. & ipsi magis noti sunt, quæ
nimirum qualitates supplent defectum numeri te-
6 stium. † Sed dubitari solet, an sufficiat testes testa
menti nuncupatiui esse incolas seu habitantes in lo
co vbi fit testamentum, vt famuli aliorum, vel hoc
in regno Peru milites, qui vulgari idiomate, solda-
dos, communiter nuncupantur, vel qui ruri habitāt
quos Chacareros, appellamus, an verò ciues dum
taxat, qui Indorum obtinent commendan, quos vul
gus vicinos apellat? Crederem omnes qui non sunt
forenses admitti posse ad testimonium faciendum
in testamento nuncupatiuo, quidquid refragari vi-
sus fuerit Marc. Solon d. l. 3. Tau. nu. 397. vers. nam
habitatio ipsa, nam de habitante in eo loco per de-
cennium non est dubium, quando quidem hic dici-
tur incola & non forensis l. 2. & ibi glo. C. de incol.
lib. 10. Bar. & doct. in l. 1. & 2. & in auth. qua in pro-
uincia. C. vbi. de crimi. agi opor. quinimo late ciuis
dicitur qui incolatum vel domicilium habet in ali-
qua ciuitate, licet tanto tempore ibi non habitaue-
rit, secūdū glo. sing. in c. statutū §. cū verò de rescrip.
li. 6. in verbo eiusdē ciuitatis, & in verbo vnā dietā,
in fi. & ibi, Domi. de S. Gemi. per tex. in l. ciues cum
gl. ibi. C. de appella. vbi id notat Bal. & Pau. Cast. in
l. in prouinciali §. si in publico ff. de no. op. nū. Augu.
post Ang. de Aret. in tracta. malefi. in verbo de bono
7 pia nu. 5. † Cęterū incola nō solū dicitur is qui de
cenio in aliquo loco habitauit, sed & is qui cum
aduena esset, in aliquā ciuitatem ea mēte ad habi tā
dō venit, vt ibi perpetuò sit habiturus, summāq; ibi
rerum suarū habeat l. pupillus §. incola. ff. de verbo.
signi. vbi Alcia. ita expliat gl. 1. Subdit eam mentē
ex varijs sumi cōiecturis, veluti si vēditis rebus suis
quas alibi possidebat, in aliā vrbē cū familia demi-
grauit, veresimile est sedem suam eo in loco cōstitue
re velle, vt in l. prædia. §. ff. de fundo inst. Ex prote
statione quoq; animus declaratur, vnde qui statim
vbi habitare vrbē cœpit, velle se in ea cōstituere do
micilium affirmauerit, absque mora incolatū acqui
ret secundum Panor. in c. fin. de paroch. Feli. & alios
per eum citatos, qui de his coniecturis loquitur, in c.
dilectus. 2. de rescrip. nu. 12. Vel si priuilegiū impe
trauit, quo ius ciuilitatis obtinuit, vt respōdit Deci.
cō. 283. habetur enim hic pro ciue actiuè & passiuè
maxime si in priuilegio dictū fuerit, in omnibus &
per omnia, vt latissime tradūt docto. in l. 1. ff. de leg.
2. Ang. in l. 2. §. si furiosus per illū tex. ff. de iure codi.
Alex. Iaso. & cæteri in l. si Rufinus. C. de testa. mili.
vel si quis assidue conuersetur in loco aliquo, vt scho
laris vel mercator, vt latè resoluit Feli. in cap. dile-
ctus. 2. numer. 12. de rescript. post. Bar. & alios per
eum ibi citatos, cum concordantijs per Marc. Solo
nem Burg. traditis in d. l. 3. Tauri num. 424. qui ta
men non decidit quęstionem, subdit tamen aduoca
tum, qui non subit onera ciuium, nec pro ciue est re
ceptus, non posse testem esse in testamento nuncu-
patiuo, licet in loco vbi fit testamētū habitet, quod
verū non credo, sed poterit iudicio meo esse testis,
de quo tamen ipse Burgen. num. 425. valde dubitat
Et nume. seq. tractat latè de dominis populorum
an pro ciuibus habeantur quoad pascua & alia com
moda vicinorum, vsque ad numerum 511. & qui di-
cantur ciues seu incolæ explicat latè Nicol. Boeri.
8 decisione 260. à numero 9. vsque in finem. † Sed &
famulus quoque vicini, vicini loco erit, vt possit
esse testis in testamento nuncupatiuo, si ibi habitet,
vbi fit testamentum; quod suadere videtur tex. in l.
libertus in prin. ff. ad municipa. quem adhoc ibi ex
pendit Alberi. his verbis. (Nota cōtra mercenarios
seu scutiferos & famulos, quod nō excusantur à col
lectis, nec alijs oneribus, ex eo quod dicant se mo-
rari cum dominis suis) ex quo constat famulos [esse
ciues seu oppidanos, quandoquidem] ad onera ci-
uitatis sunt obnoxij; facit etiam capitulo rogatio-
nes de consecra. distin. 3. ibi, plebs vniuersa conue-
niat, vbi notat glossa seruum esse de populo, ergo à
fortiori in famulo mercenario, qui liber est, hoc sta-
tui necesse erit, vt etiam sit de plebe, quod probat
tex. in l. plebs ff. de verb. signi. Quis autem dicatur
familiaris explicat optime Ludo. Gomez in regula
de impetrantibus de beneficia vacātia per obitum
familiaris Cardinalium quæst. 13. per totum & in-
fra tit. 5. l. 2. gloss. 3. & 7. hoc eodem lib. 5. Probatur
etiā ex his quæ nu. precedenti diximus de assidua
conuersatione. Sed Marcus Solon Burgen. in d. l. 3
Tauri nu. 411. hanc. q. examinat: & nu. 418. cōtrariā
fulcit, & tādē nu. 420. cōcludit tūc famulū posse esse
testē, si in eo cōcurrāt quę iure seu cōsuetudine ne-
cessaria sunt, vt sit loci vicinus, vel quia onera subit
vicini, vel ad incolatū admissus est, secus si nō subeat
onera ciuiū, vel ad incolatū nō fuerit ad missus, quia
tūc non admittetur in testē testamenti nūcupatiui.
Quidquid ergo Bur. dixerit, crederē famulū testē testa
mēti esse posse iuxta ius nostrū regiū, si in loco vbi
testam. fit habitauerit, & notus fuerit à maiori par.
parochię vbi degit, & potissimū si ibi habeat vxorē
vel libros, vel sit tabellio publicus, vel alia ex causa
9 eius notitia habeatur. † Miles etiā, hoc in regno, sol
dado, nostro idiomate appellatus, testis esse poterit
testamēti nūcupatiui, quēadmodū & is qui cōmēda
tarius est, qui vicinus cōmuniter appellatur: nā mi-
les ibi domiciliū habere videtur, vbi in hęret, & si ni
hil in patria possideat: verba sunt iuriscōsulti in l.
municeps §. vlti. ff. ad municipa. cui cōuenit regia
lex. 32. tit. 2. p. 3. Bar. in l. 1. nu. 2. ff. ad municipa. vbi
hoc extēdit ad clericū parochū Felin. latissimè in c.
10 dilectus. 2. de rescrip. n. 2. & seq. † De his autē qui ru
ri habitāt, qui Chacare. hoc in regno, nostro appellā
tur idiomate, posset magis dubitari, propter decisi.
Modestini in l. scire oportet ff. ad municipa. cuius
verba sunt. (Scire oportet quoniam qui in agro per
manet incola esse nō æstimatur, qui enim illius ciui
tatis præcipuis non vtitur, non æstimatur esse inco-
la.) Sed nihilominus crederem hos incolas di-
ci posse hoc in regno, cum his vt plurimum in ciui
tatibus sacramenta ministrentur, & pro in colis cō
munitę

esse incolas vel non forenses?

7 *Incola quis dicatur, an qui decennio in loco aliquo habitat, an qui ibi ea mēte ad habitandū venit. vt ibi sit perpetuo mansurus? & quomodo id congnoscatur? ibidem.*

Ciuis quis dicatur vel pro ciue habeatur? ibi.

Testis testamenti nuncupatiui an possit esse iure regio mercator vel scholaris vel aduocatus, vel alius qui assiduè in loco vbi fit testamētū conuersetur, & sit in eo notus, ibi.

Dominus populi an pro ciuē habeatur quo ad pascua? remissiuè ibidem.

8 *Famulus an possit esse testis in testamento iure nostro regio?*

Seruus an sit de plebe, ibidem.

Testis testamenti an possit esse famulus iure nostro regio, ibidem.

Famulus an possit esse ciuis & an contribuere teneatur, ibidem.

9 *Miles huius regni soldado appellatus an possit esse testis testamenti nuncupatiui?*

10 *Testes in testamento nuncupatiuo iure nostro regio, an esse possint milites huius regni & ruri habitātes, qui Chacareros nostro idiomate dicuntur? ibi.*

Incola an dici possit qui ruri habitat, ibidē

11 *Qualitas vicinatis testiū testamētorū à iure nostro requisita, an sit probanda & 2 quo? & nu. seq.*

Ciuis an præsumatur quis eius ciuitatis, vbi inuenitur, ibidem.

12 *Qualitas à lege vel statuto prolata. seu requisita in teste probanda est, licet præsumptio si pro ea ex receptiori sententia.*

13 *Testes vicini in testamento nuncupatiuo iure nostro pro forma requiruntur.*

14 *Qualitas testiū ab statuto requisita est probanda, secus si à lege requiratur, sed hoc reprehenditur.*

Qualitas testium quando est probanda etsi præsumtio sit pro testibus, ibidem.

15 *Qualitas vicinatis probari debet adesse tempore testamenti.*

16 *Tabelionis assertioni dicentis testes esse vicinos, an stetur?*

Testes esse vicinos aut rogatos, an credatur Tabellioni id asserenti? ibidem.

Tabellioni asserenti, interuenisse solemnitatem intrinsecam creditur, ibidem.

17 *Testes quod sint liberi vicini sufficit si tempore confectionis testamēti pro talibus habeatur, licet non sint.*

8 *Vezinos del lugar, donde el testamento se hiziere.* Loco numeri testiū, qui per legē istā minuitur, vt dixi supra in glo.3 .qualitas testibus per eādē legē addita subrogatur: nēpe, vt testes qui testaméto ad hibētur, sint vicini, seu incolę eius loci vbi testamētū fit, quibus magis credirur, quā exteris, vt in l.1.§.1.ff.de flumi.ex quæ id expēdit Mat. Affl.in c.1.§.si tres n.3.de pace tenē.cōueniēs quidē fuit, leges quibus testiū numerus minuitur, eos exigere testes qui fide digniores sint quibusq; melius factū probari possit, vt pluribus probat rationibus Deci.cōs.105.col.2.& Gre. Lu.in l.1.ti.1.p.6.in verbo ante siete testigos, Marc. 2 Sol.Bur.in l.3.Tau.n.354.& 355.† Is autē dicetur vicinus in casu legis nostræ, qui loci vbi fit testamētū ciuis fuerit seu incola, nec sufficiet esse originariū, nisi ibi cū alijs vicinis seu ciuibus cōmorauerit, vel pro ciue seu vicino receptus fuerit, & onera ipsius populi subeat: & sit ciuis prout consuetudine vulgo assumitur, vt in l.cū de lanionis §.asinā.ff.de fund.instr.l.librorū§.quod tamē Cassius ff.de leg.3.hoc probare nititur Mar.Sol.Bur.d.l.3.Tau.n.367.& sequē-3 tibus.† Et sufficit testē esse vicinū, & illū vulgus pro tali habeat, vel à populo ad hoc sit receptus, et si maiore parte anni ibi nō habitet (quod requiritur vt habitator quis appellari possit, vt in l.cū de lanionis §.Sabin.ff.de fun.inst.ibi.maiori parte anni cōmorētur, & ibi ex eo notāt Bar.& Albe.cū cōcor.à Soci. tradits in rub.extra de foro cōp.col.3.) Nā vicinus seu ciuis quis esse potest, etsi in ciuitate nō habitet l. ciuis C,de incol.l.1.o.l.1.ff.ad munici.Alex.cōs.137. n.13.&14.Affli.deci.384.n.13.&14.Feli.in c.quoniā col.1.de offi.ord.Boe.deci.260.n.10. Mar. Sol. Burc d.l.3.Tau.n.383.& n.386.& pluribus sequē. Sed hoc admittit d.n.386.in fi.si vicinus in populo notus fuerit, etsi in eo nō habitet, leges autē quę de habitoribus loquūtur locū habēt in ciue, qui in oppido non habitat vt ipse probat n.387.& sequēti: inferens ad declarationē l.4.ti.1?.p.3.de vsu mōtiū & pascorū loquētis, ad quē recurrito, quia materia est practicabi-4 lis maximē in foro regio Pint.& Grana.† Sed aduertēdū est quod in specie nostra habitatio seu cōuersatio multū est cōsiderāda, vt in auth. de quęstore in prin.Cas.in cōsuc.Bur.rub.13.§.5.Mar.Sol.Bur.in d. l.3.Ta.n.397.vbi ex hoc resoluit correctorē seu prętidē ciuitatis posse esse testē in testaméto nūcupatiuo in eadē ciuitate facto, quia loco ciuis habetur, & ibi habitat, & animū habitādi habet, donec eius officiū durauerit, vt Par.à Put.pbat in suo de syndicatu tractatu in verbo ciuilitas & Nicō.Boe. plures alios referēs in deci.260.n.18.& 19. Sed & clericū parochū posse eadē ratione esse testē ibidem probat numero 398.& pluribus sequen.cum ille rectè dici possit ciuis c.cum nullus de tempo.ordi.li.6. Fel.in c.dilectus filius col.2.de rescri.Boe.d.decis.260.nu.20.l.5. in prin.ti.?.p.1.Cass.latè in cōsuc.Bur.ru.13.§.5. co. 2.vbi latè tractat an possit vti pascuis aliorū ciuiū, & Pet. Nū.de māda.exequē.c.?.n.19.vers.q facit & n.20.vers.& sicut vicini Couar.in rep.regulę possessor.2.p.§.4.col. vlt. vers. quibus addere de reg.iur.in 5 6.† Subdit etiā Marcus Solō Burg. d.l. 3. Tauri nu. 45.posse eadē ratione monachū esse testē in oppido quo fit nūcupatiuū testamentum cōmorantem, authore Bar.in l.1.n. 12.& 13.ff.ad munici. Inno.& dicto.in c. ex ore de pri.leg. Guill. Mainer. in l.aliud. §.refertur n.9?.ff.de reg.iur. vide Burgen.ibi. dicentem ex receptiori sententia nō exigi licētiā superio-

ris

ris hac in specie,nu.408.Sed & num.seq. asserit mili
tem & doctorem ad exercitium militię vel ad legē-
dum in eodem loco cum stipendio, testes esse posse
testamenti nuncupatiui in eo loco facti, quod asse-
uerat numero 409.& 410.in his enim omnibus mili
tat eadem ratio,quę in vicinis, & pro vicinis habē-
tur dum ibidem habitant, scire siquidem possunt
melius quam alij facta & voluntates testantium, &
magis agnoscere possunt eorundem personas & sub
stantiam,vt in c.quosdam de præsump.notant Bald.
& alij in l.1.ff.si cer.pet.& ipsi magis noti sunt, quæ
nimirum qualitates supplent defectum numeri te-
6 stium. † Sed dubitari solet,an sufficiat testes testa
menti nuncupatiui esse incolas seu habitantes in lo
co vbi fit testamentum, vt famuli aliorum, vel hoc
in regno Peru milites, qui vulgari idiomate, solda-
dos,communiter nuncupantur,vel qui ruri habitāt
quos Chacareros, appellamus, an verò ciues dum
taxat,qui Indorum obtinent commendan,quos vul
gus vicinos apellat? Crederem omnes qui non sunt
forenses admitti posse ad testimonium faciendum
in testamento nuncupatiuo, quidquid refragari vi-
sus fuerit Marc.Solon d.l.3. Tau.nu. 397. vers. nam
habitatio ipsa,nam de habitante in eo loco per de-
cennium non est dubium,quando quidem hic dici-
tur incola & non forensis l.2.& ibi glo.C. de incol.
lib.10.Bar.& doct.in l.1. & 2.& in auth. qua in pro-
uincia.C.vbi.de crimi.agi opor. quinimo late ciuis
dicitur qui incolatum vel domicilium habet in ali-
qua ciuitate,licet tanto tempore ibi non habitaue-
rit,secūdū glo.sing.in c.statutū§.cū verò de rescrip.
li.6.in verbo eiusdē ciuitatis, & in verbo vnā dietā,
in fi.& ibi,Domi.de S.Gemi.per tex.in l.ciues cum
gl.ibi.C.de appella.vbi id notat Bal.& Pau. Cast.in
l.in prouinciali §.si in publico ff.de no.op.nū.Augu.
post Ang.de Aret.in tracta.malefi.in verbo de bono
7 nia.nu.5. † Cęterū incola nō solū dicitur is qui de
cenio in aliquo loco habitauit, sed & is qui cum
aduena esset,in aliquā ciuitatem ea mēte ad habitā
dō venit,vt ibi perpetuò sit habiturus,summāq; ibi
rerum suarū habeat l.pupillus §.incola. ff. de verbo.
signi.vbi Alcia. ita expliat gl. 1. Subdit eam mentē
ex varijs sumi coiecturis,veluti si vēditis rebus suis
quas alibi posidebat,in aliā vrbē cū familia demi-
grauit,veresimile est sedem suam eo in loco cōstitue
re velle,vt in l. prædia. §. ff. de fundo inst. Ex prote
statione quoq; animus declaratur, vnde qui statim
vbi habitare vrbē cœpit,velle se in ea cōstituere do
micilium affirmauerit.absque mora incolatū acqui
ret secundum Panor.in c. fin. de paroh. Feli. & alios
per eum citatos,qui de his conecturis loquitur,in c.
dilectus.2.de rescrip.nu.12. Vel si priuillegiū impe
trauit,quo ius ciuilitatis obtinuit,vt respōdit Deci.
cō.283.habetur enim hic pro ciue actiuè & passiue
maxime si in priuillegio dictū fuerit, in omnibus &
per omnia,vt latissime tradūt docto.in l.1.ff.de leg.
1.Ang.in l.2.§.si furiosus per illū tex.ff.de iure codi.
Alex.Iaso.& cæteri in l.si Rufinus. C. de testa. mili.
vel si quis assidue conuersetur in loco aliquo,vt scho
laris vel mercator, vt latè resoluit Feli. in cap.dile-
ctus.2.numer.12.de rescript. post. Bar. & alios per
eum ibi citatos,cum concordantijs per Marc. Solo
nem Burg. traditis in d.l.3. Tauri num. 424. qui ta
men non decidit quęstionem, subdit tamen aduoca
tum, qui non subit onera ciuium,nec pro ciue est re
ceptus, non posse testem esse in testamento nuncu-
patiuo,licet in loco vbi fit testamētū hauitet, quod
verū non credo, sed poterit iudicio meo esse testis,
de quo tamen ipse Burgen.num.429.valde dubitat
Et nume. seq. tractat latè de dominis populorum
an pro ciuibus habeantur quoad pascua & alia com
moda vicinorum,vsque ad numerum 511.& qui di-
cantur ciues seu incolæ explicat latè Nicol. Boeri.
8 decisione 260. à numero 9.vsque in finem. † Sed &
famulus quoque vicini, vicini loco erit, vt possit
esse testis in testamento nuncupatiuo, si ibi habitet,
vbi fit testamentum; quod suadere videtur tex.in l.
libertus in prin.ff.ad municipa.quem adhoc ibi ex
pendit Alberi.his verbis.(Nota cōtra mercenarios
seu scutiferos & famulos, quod nō excusantur à col
lectis,nec alijs oneribus, ex eo quod dicant se mo-
rari cum dominis suis) ex quo constat famulos [esse
ciues seu oppidanos, quandoquidem] ad onera ci-
uitatis sunt obnoxij; facit etiam capitulo rogatio-
nes de consecrat distin 3.ibi,plebs vniuersa conue-
niat, vbi notat glossa serum esse de populo, ergo à
fortiori in famulo mercenario,qui liber est,hoc sta-
tui necesse erit, vt etiam sit de plebe, quod probat
tex.in l. plebs ff. de verb.signi. Quis autem dicatur
familiaris explicat optime Ludo. Gomez in regula
de impetrantibus de beneficia vacātia per obitum
familiaris Cardinalium quæst. 13. per totum & in-
fra tit.5.l.2.gloss. 3.& 7.hoc eodem lib. 5. Probatur
etiā ex his quæ nu. precedenti diximus de assi dua
conuersatione. Sed Marcus Solon Burgen.in d. l. 3
Tauri nu.411.hanc.q.examinat:& nu.418.cōtrariā
fulcit,& tādē nu.420.cōcludit tūc famulū posse esse,
testē,si in eo cōcurrāt quę iure seu cōsuetudine ne-
cessaria sunt,vt sit loci vicinus, vel quia onera subit
vicini,vel ad incolatū admissus est,secus si nō subeat
onera ciuiū,vel ad incolatū nō fuerit ad missus,quia
tūc non admittetur in testē testamenti nūcupatiui.
Quidquid tn.Bur.dixerit,crederē famulū testē testa
mēti esse posse iuxta ius nostrū regiū, si in loco vbi
testam.fit habitauerit, & notus fuerit à maiori par.
parochię vbi degit,& potissimū si ibi habeat vxorē
vel libros,vel sit tabellio publicus, vel alia ex causa
9 eius notitia habeatur.† Miles etiā,hoc in regno,sol
dado,nostro idiomate appellatus,testis esse poterit
testamēti nūcupatiui,quēadmodū & is qui cōmēda
tarius est, qui vicinus cōmuniter appellatur:nā mi-
les ibi domiciliū habere videtur,vbi in hęret,& si ni
hil in patria posideat: verba sunt iuriscōsulti in l.
municeps§. vlti. ff. ad municipa. cui cōuenit regia
lex.32.tit.2.p.3.Bar.in l.1.nu.2. ff.ad municipa. vbi
hoc extēdit ad clericū parochū Felin.latissimè in c.
10 dilectus.2.de rescrip.n.2.& seq. † De his autē qui ru
ri habitāt,qui Chacare.hoc in regno,nostro appellā
tur idiomate,posset magis dubitari, propter decisi.
Modestini in l.scire oportet ff. ad municipa cuius
verba sunt. (Scire oportet quentam qui in agro per
manet incola esse nō æstimatur, qui enim illius ciui
tatis præcipuis non vtitur, non æstimatur esse inco-
la.) Sed nihilominus crederem hos incolas di-
ci posse hoc in regno, cum his vt plurimum in ciui
tatibus sacramenta ministrentur, & pro incolis cō
munitec

famæ probat ipse Coua. Nam hec limitatio non cõuenit casui nostro, sed potius cõfirmat comunem sẽtentiam. Constat quippe ex lege nostra. non alia ex causa minui numerum testiũ iure communi requisitorum in testamento nũcupatiuo, quã quòd ea adijciatur qualitas, supplens defectum numeri, quæ mirum in modum auget fidem testium: vicini enim facta vicinorum scire præsumuntur, & voluntatem testantium, notasque habere eorum personas, & bona potius quam alij, vt in cap. quoddã de præsump. notat Bar. & alij in l. 1. ff. si cer. peta. Ex quibus concludo hanc vicinitatis qualitatem necessariò esse probandam ab eo, qui testamentum producit, quid quid in contrarium voluerit Greg. Lupi in d. l. 1. tit.
15 1. par. 6. in verbo, fiete testigos. † Imo & adhuc probare tenebitur, vicinos esse tempore confecti testamenti. arg. tex. in l. ad testium §. 1. ff. de testam. ibi conditionem testium tunc inspicere debemus cum signat, non mortis tempore, & tex. in l. 1. C. de testament. ibi, cùm eo tempore quo testamentum signabatur ex quibus id asserit Mar. Solon Burgen.
16 in d. l. 3. Tauri numero 526. † Limita tamen hac communem conclusionem dupliciter. Primo, nisi in testamento a tabellione confecto dicatur, eos testes esse vicinos, quia si hoc asserat, ei credetur, vt Bald. affirmat in l. vlti. in princ. C. de iure deliberan. cui ibidem accedit Corne. numero 10. & Paul. Castren. in authen. sed cum testator post prin. C. ad l. falcid. & ita practicari attestatur Marcus Solon Burgensi. in d. l. 3. Tauri numero 527. Cuius ratio esse potest quia hæc est solemnitas intrinseca, circa quam credi solet assertioni tabellionis ex sententia Bar. & doctorum in l. sciendum ff. de verbo. obligã. Conuestitur hæc sententia, quia tabellioni asserenti testes testamenti fuisse rogatos creditur, vt resoluit Iaso in l. hac consultissima in prin. col. 1. C. de testamen. post alios eius legis interpretes, & Ferdi. Vaz. plures citans concordan. lib. . de sucessio. creatio. §. 13. in fi. licèt rogitus testiũ sit articulãdus & probãdus, quando ex assertione tabellionis non constat, secundum communem receptissimamque sentẽtiã, vt idem Ferd. Vaz. resoluit d. §. 13. num. 59. & seq. & Greg. Lupi in l. 5. tit. 1. p. 6. in verbo, que seã llamados y rogados, vtrũq; asseuerans. † Secũdo limita
17 cõmunẽ resolutionẽ, nisi testes ab initio, cum testamentũ conficitur, tanquã ciues habeantur, licèt postea constiterit ciues non esse, quia hac in specie testamentũ valet arg. tex. in l. 1. C. de testam. & §. sed cum aliquis instit. eo. ti. l. 9. in fi. ti. 1. p. 6. vbi sat est, testẽ testamenti haberi pro libro, tẽpore quo cõficitur testam. licèt postea inueniatur esse seruus, quod ex eis legibus notant Cin. Iaso. n. 3. & cęteri interpretes in d. l. 1. C. de testam. Maynerı. in l. quãdiu n. 62. ff. de reg. iur. Pari. cons. 61. n. 27. lib. 3. Greg. Lupi in d. l. 1. tit. 1. p. 6. in verbo, ante siete testigos, Marc. Solon Burg. in d. l. 3. Tauri nu. 528. id eliciens ex generali regula, quia interest reipublicę testamenta conseruari. l. vel negare ff. quem. testa. ape. cum cõcord. per Neuiza. traditis cons. 26. n. 7. & seq. adducitque Bal. in cons. 255. col. 1. lib. 5. Quę omnia nota ad cõseruanda testamenta: multa enim corruerent, nisi hec antidota eis præpararentur. Item fallit in casu traditio infra eadem lege glo. 9.

GLOSS. VI.

1 *Testamentum nuncupatiuum fieri potest coram tabellione & sine tabellione.*

2 *Testamentũ nuncupatiuum iure nostro regio fieri potest corã quinque testibus vicinis & absque interuentu tabellionis, etiã si tabellio adsit in loco vbi fit testamentũ.*

3 *Testamentũ nũcupatiuũ iure regio fieri nõ potest sine tabellione (si in loco adest tabellio) corã tribus tantum testibus, etiãsi plures inueniri nequeant.*

f *Si lo biziere sin testimonio publico.* Nota ex hac lege, testamentũ nũcupatiuũ fieri posse & corã tabellione, & sine tabellione, vt diximus supra hac eadẽ lege gl. 3. n. 2. vt primo casu non requiratur testamẽti publicatio, in secũdo verò sic, vt ibi. probauimus n. 3. † Se-
2 cundo ex eiusdẽ nostrę legis verbis nota, testam. nũcupatiuũ valere iure nostro regio, si fiat corã quinq; testibus absq; interuẽtu tabellionis etiãsi in eo loco possit tabellio inueniri, contra sententiã Cifontani in l. 3. Tauri & Telli Fern. ibi. in 2. p. n. 14. vt latius
3 probaui d. glo. 3. nu. 6. † Non tamen sat erit si plures quã tres testes reperiri non possint in loco vbi fit testam. absque tabellione, qui eo in loco adest, vt ibidem insinuauimus ex verbis legis nostræ.

GLOSS. VII

1 *Testamentũ nũcupatiuũ corã quinque testibus fieri potest asque tabellione licet in loco vbi fit testamentum adsit tabellio.*

2 *Testes plures in loco aliquo non posse reperiri quomodo probetur.*

3 *Testamentũ nuncupatiuũ an possit fieri cum duobus testibus & tabellione in loco vbi plures testes reperiri non possunt.*

Tabellio an suppleat numerũ testiũ. ibid.

4 *Testamentũ corã duobus testibus & tabellione quando fieri possit vt valeat.*

Testamentum quando per testes probetur, si scriptura eius non valet ibi.

5 *Voluntas testandi an deficere videatur, si instrumentũ testamenti solemne non fuit.*

6 *Testamentũ factũ coram tribus testibus si plures reperiri non potuerunt tempore facti testamẽti, valet, licet postea decedat testator quãdo plures potuit inuenire testes.*

7 *Testamẽtũ factũ coram tribus testibus vbi plures reperiri non possunt, an valeat si vicini non sunt.*

Argumẽtum à fortiori validum est ibid.

8 *Testes testamenti an debeat esse iure regio omni exceptione maiores, & nu. 10.*

Testes qui nõ sunt omni exceptione maiores suffi-

lib.1.idem voluerunt And.Pisan.& Nico. de Neap. in l.fideicõmis.§.quoties,ff.de leg.3.& Alex. in l. hac
5 consultissima,§.ex imperfecto,nu.1.C.de testa. † Et quamuis hæc sententia vera sit non desunt tamẽ qui censeant testatorem, qui notarium ad scribendum testamentum vocauerit,cum animum & voluntatẽ habere,vt nolit actum perficere, nisi omnes solemnitates in eo interuenerint à lege requisitæ, hi sunt Carol.Ruy.parum sibi constans cons.1.n.21.lib.3.& cons.52.ad fi.lib.2.atque ideo testibus probari non posse voluntatem,quæ iuris præsumptione defuit,vt ipse censuit,& ante eum Bal.in auth.quod sine,C.de testa.& Paul.Castr.in l.si quis eo.ti. Verùm rationẽ istam falsam esse asseuerant Cyn.Paul. & cæteri in l. hac consultissima,§.per nuncupationem,C.de testa. & Couarru.in d.c.relatum.1. de testa.n.11. versi.3. cõclusio.Non enim admittitur secundum eos hęc argumentatio, testator notarium ad testamentum conficiendum vocauit,ergo instrumentum testamẽti solemne facere voluit, ita vt aliter testandi deficiat voluntas, vera siquidem non est, nisi expresse, vel ex certis coniecturis constiterit hanc fuisse testãtis voluntatem, vt noluerit testamentum perficere, nisi à notario per scripturam publicam & in forma publica solemniter ordinatam,arg.l.cõtractus, vbi Bal.& alij,C.de fid.instru. At in specie nostra vbi alij testes inueniri nequeunt, crederem potius esse præsumendum non defuisse testantis voluntatem, sed animum testandi habuisse,quare valebit, iudicio meo,testamentum,si testibus probetur testantis
6 voluntas. † Cæterum sat erit, si tempore confectionis testamenti plures quàm tres testes non inueniãtur,quamuis postea in vita testatoris plures reperiri possent,quia tempus præsens inspicitur quo fit testamentum non futurum, licèt multo tempore post testamẽtum vixerit testator,in quo facilè posset mutare testamentum,vel iterum facere cum sufficienti numero testium,arg.tex.in l.vlt. C. de testam. cum similibus ibi à Ias.citatis col.2.& in auth.vt facilę nouæ consti.verb.& non accusandos col.5.Frã.de Are. cons.vlt.col.3.cum concor.à Tiraq. congestis in relectio.l.si vnquam,in verb.susceperit liberos,n.179. C.de reuocan.dona.idem voluit Ferd. Vaz.li.2.de success.creat.§.12.n.9.& Marc.Solon Burg.idem censuit in d.l.3.Taur.nu.543.& seq.& n.832.& 825.vbi eadem ratione resoluit, tres dumtaxat sufficere testes,licèt quatuor reperiantur in loco,si plures reperiri non possunt.
7 † Antequàm lex ista nobis emēdata traderetur,quæstionis esse solebat, an quoties vltra tres testes inueniri non poterant,vicinos esse oporteret,omniq; exceptione maiores, & videbatur incolas esse debere:quiasi hanc qualitatem in maiori numero requirebat lex ordinationum,ex qua hęc sumpta fuit,arguendo à minori seu à fortiori, eadẽ multo magis exigetur,vbi adest minor numerus testium:si enim id de quo minus videtur inesse, inest & id de quo magis,c.cum in cunctis,iuncta gl.& ibi Ioan.And.Panor.Imo.& Doctor.extra de electio.l. pen.in fi.ff.si quis cautio pulcher tex. in cap. quemadmodum post princ.de iure iurando,& in l.1. in fi. & ibi Accursius,Paul.de Castr.& Decio.C.de nego. gest.cum concord. per Euerardum traditis in loco à minori,pag.446.& seq.& hanc sententiã cõfirmat
8 lex nostra quæ hoc expresse requirit. † Et quòd hi tres testes debeant esse omni exceptione maiores videtur velle Deci.cons.105.nu.4.post medium,ex eo quòd probatio ista testamenti,per tres tantũ testes, est extraordinaria & contra ius commune & regiũ, quare nimirum si eos esse omni exceptione maiores sit necessarium,idque probat authoritate Bal.& Anto.Alexan.in l.qui accusare,C.de æden.quos moderniores sequuntur in l.admonendi,ff.de iu.iur. Gre. tamen Lup.in l.1.ti.1.in verb.ante siete testigos, p. 6.declarans hoc responsum Decij animaduertit, id plane procedere in testibus infamibus iuris infamia,vel in his qui prohibentur esse testes in testamẽto,qui enarrãtur in l.9.& 10.ti.1.p.6. vbi autẽ testes sunt infames infamia facti tantũ, vel non sunt omni exceptione maiores,licèt non prohibeantur esse testes in testamẽtu (prout sunt hi de quibus meminit glo.& Bar.in l.cũctos populos,C.de sum.Tri. & fid. Catho.tex.in l.8.ti.16.p.3.& l.3.§.lege Iulia.ff.de testib.) Decij opinionẽ esse nimis singularem, asseuerat & menti tenendã,si est vera & secundum eam esse pronũtiatũ in Cancellaria Pinciana in causa quæ vertebatur super validitate testamenti in loco deserto facti,vbi tres dumtaxat testes haberi potuerunt, quorum vnus non erat omni exceptione maior, & pronuntiatum fuit non valere testamentum.Ipse tamen Greg.Lupi asserit se dubitasse semper de veritate huius sententiæ,maximè vbi ex natura rei, vel qualitate loci alij testes haberi non possent:cùm nihil possit testanti imputari quare alios nõ adhibuerit,quandoquidem ibi non essent,legibus namq; satisfit in causis difficilis probationis minori probatione,etiamsi testes non sint omni exceptione maiores,l.non omnes,§.à Barbaris,ff.de re milita. cũ concord.per Luc.de Pen.traditis in l.quoties,C.de naufrag.li.11.n.3.in fi.& Alex.cons.152.li.5.nu.9. & 10.
9 † Verùm quod primo dixeram de qualitate vicinitatis non potest hodie in dubium reuocari,cum lex nostra expresse dicat hac in specie (cũ tres dũtaxat testes in loco vbi fit testamentũ reperiuntur) debere esse eius loci vicinos.Nec obest sententia communiter recepta,quòd si ex causa necessaria solemnitas integra adhiberi non potest in testamentis, solent solemnia relaxari,vt attestantur,Alex.Corn.& Iaso. post antiquiores in l.casus per illum tex.C. de testa. Iaso.in l.fi.n.5.& seq.C.eod ti.Pau.Paris.cõs.33.li.2. n.28.qui plures allegat,& rursus cons.46.n.23. & se. li.3.Rip.in tract.de peste in priuileg.vltimarum voluntatum,1.& 2.col.Iaso.latè in l.fideiussor.§.si necessaria,ff.qui satis cogan.& latissime Hannibal in l.nemo potest nu.72. cum pluribus seq. ff. de leg.1. Ferd.Vazq.Mencha.lib.3.de successio.creatio.§.24 nu.3.& seq.quoniam hoc intelligitur in casibus in iure expressis non aliàs.Ex quo infero in testamento à rustico iuri facto non posse solemnitatem legis nostræ relaxari,licet iure communi fieri poterat coram quinque dumtaxat testibus, vt in l. fi.C. de testam.& in l.6.ti.1.p.6.vt attestatur Calatayud in d. l.3.Tauri,quidquid in contrarium dixerit Marcus Solon Burg.ibidem num.629.& pluribus sequenti. fateor tamen valere huiusmodi testamẽtum si quinque habeat testes licèt non sint vicini, vt dicam latius in glos.9.
10 † Quod autẽ n.8.in fine dicebamus an

an debeant testes esse omni exceptione maiores Marc.Solon.Burgen.in d.l.3.Taur.n.356.& 357. tenet expressim hoc non requiri:sed sufficere,nō esse prohibitos,esse testes testamenti,cū nihil aliud lege nostra requiratur,& si lex aliud voluisset,expressisset vtiq; l.1.§.sin autem ad deficientis,C.de cadu.tollen.& c.ad audientiam de decim.cū similib.cui sententiæ libenter accedo:nisi ex alijs cōiecturis suspicaretur,eos testes falsum deponere,vel omnes,aut maior pars eorum essent suspecti,quod arbitrio iudicantium ipse relinquerem,iuxta celebrem decisionem Calistrati in l.3. versi. tu magis scire potes quanta fides sit testibus adhibenda, ff. de testib. & tradita per Alex.cons.4.n.9.& 10.li.6.& per Maria. Soci.Iuni.cons.146.n.14.& sequent.li.1.& iuxta hāc distinctionē poteris intelligere contrariā opinionē Telli.Fernand.in d.l.3.Tau.2.p.n.13.vers.sed quando probetur.

GLOSS. VIII.

1 *Solemnitas testium testamenti licèt per legem nouam minuatur,vel mutetur non ex hoc excluditur,qualitas testium per legem antiquam requisita.*

Subrogatum intellegitur cum qualitatibus eius in cuius locum subrogatur,ibi.

Correctum non censetur, quod non exprimitur,ibidem.

2 *Lex noua solemnitatem testium in testamēto minuens non videtur derogare qualitati eorum.*

3 *Testes testamenti masculi & non fœminæ esse debent etiam iure regio.*

4 *Testes testamenti puberes esse debent, non impubere etiam iure regio.*

Testes in criminalibus cuius ætatis esse debeant?ibidem.

5 *Testes testamenti liberi non serui esse debēt.*

Testes testamenti tempore sufficit quòd habeantur pro liberis,licèt postea detegatur esse seruos,ibid.

6 *Testes infames & aliàs prohibiti iure communi esse testes in testamento, non poterunt esse testes iure regio.*

7 *Testes testamenti nuncupatiui,vel in scriptis ex communi resolutione oportet esse rogatos.*

Testes testamenti ad pias causas non requiritur esse rogatos,ibi.

Testes testamenti iure canonico & regio debent esse rogati,ibid.

Testes testamenti debent esse rogati ab ipso testatore,vel à tabellione,ibid.

8 *Testium rogitus an præsumatur.*

Testes ex quibus causis præsumātur rogati.ib.

9 *Legatarius an sit legitimis testis in testamēti iure communi?*

Legatarius non est legitimus testis testamēti cū ipse agit de consequendo legato,secus si causa vertitur inter hæredem & venientes ab intestato,vel inter eum & alios legatarios,ibi.

10 *Legatarius an possit esse testis in testamento in scriptis,vel nuncupatiuo, iure regio.*

Legatarius an sit idoneus testis in testamento eodem iure regio,quo diminutus est testium numerus,ibid.

Testium numerus per legem nouam si diminuatur in testamentis an possit esse legatarius testis?ibid.

Legatarius quare prohibeatur esse testis,ib.

11 *Legatarius iure regio,ex sententia authoris poterit esse testis testamenti in scriptis,vel nuncupatiui de quo confecta non est scriptura publica.*

12 *Legatarius petens ab hærede legatum non poterit esse testis ad probandam voluntatē testatoris etiam iure regio.*

h *Teniendo las otras qualidades que el derecho requiere.* Nota ex his verbis,quòd licèt solemnitas iure cōmuni Imperatorū & regio antiquo requisita relaxetur per legē nostram,respectu numeri testiū, in reliquis vero qualitatibus testiū eodem iure requisitis remanet illæsum,nec per legē nostram derogatur qualitati testiū,& si negaueris hoc ex lege ista deduci,quandoquidem loquatur in casu,in quo solemnitas iuris communis seruatur,quoad numerum testiū,tunc nimirum si cætere qualitates testium cōcurrere oporteat,imo potius in alio casu videatur sentire cōtrariū.Adhuc tamen concedendū est iure probari præfatā conclusionē,tū quia solēnitas legis nostræ subrogatur loco solēnitatis iure cōmuni & regio antiquo requisitæ,quare cū omnibus qualitatibus iuris antiqui subrogata esse intelligitur,l.parabolani.C.de epi.& cler.l.si eū.§.qui iniuriarū,ff.siquis cautio. cum ibi à Iaso.cōgestis,l.1.§.sed si actio & illic,Bal.C.de rei vxo.actio.tū etiā quia lex ista correctoria est, atq; ideo eatenus corrigere eius commune & septem partitarū intelligitur,quatenus in ea expressū est l. præcipimus,C.de appella.l.sancimus,C.de testa.cū cōplicibus,nec eā licebit extēdere ex idētitate, vel maioritate rationis auth.quas actiones vbi per DD.
2 latè,C.de sacr.eccl.† Et præterea dispensatio in certa solēnitate testamēti per legē nostrā concessa cęteras iuris antiqui solēnitates confirmare videtur, ex doctri.Deci.cōs.610.n.4.& 5.& hoc in specie respōdit Curti.Iun.in l.hac cōsultissima, §.ex imperfecto n.10.C.de testa.dicēs legē nouā solēnitatē testamēti respectu numeri testiū minuentē,non derogare qualitati eorū,idē voluit Soci.nepos in l.sciēdū nu.142. ff.de lega.1.& Paul.Paris.cōs.3 :.n.36.& 37.lib.2.idē voluerunt Cifonta.in l.3.Tau.n.12. & Ioan. Lup.n. 34.& Did.Castel.in verb.siete testigos,col.7.& Marcus Solon Burg.n.546.& Tell.Fernād.n.14.Ant.Go.
3 n.23.& 25.† Ex quo infertur, ꝙ testes in testamēto masculi & nō fœminæ esse debēt, vt in §. testes insti. de

de testa.& in l.qui testamen.§.mulier.ff.eo.tit.l.1.& l.9.tit.1.par.6.l.17.tit.16.p.3.& hoc procedere stãte lege nostra asseuerat Ioan.Lup.in l.3.Tau.nu.24. & Cifon.n.12.& Did.Castel.in verbo,fiete testigos, colu.7.Ant.Gom.n.5.& Marc. Solon Burg. nu. 547. Couar.in c.cum esses.nu.14.& in c.relatum 1. nu.5. de testam,Ferd.Vaz.lib.2.de succes.crea.§.12. num. 33.Alfons.a Montal.in l.7.in verbo,dos testigos tit. 1.par.6.Tell.Fernan.in d.l.3.Tau.n.15.nec est vera opinio Fer.Mencha.de succes.crea.§.30.nu.26.vers. in summa,dicentis,iure regio,fœminas posse esse testes in testamẽto,quia dixit,legẽ nostram omnẽ solẽnitatẽ testandi adimisse,cõtentã legitima tantum probatione,quæ testimoniũ fœminæ nũquã ademit; vt in l.qui testamento.§.mulier.ff.de testa.Cuius opinio cũ ratione cõmuniter dãnatur. Videmus enim legẽ istã,quinq;exigere testes,eosq; vicinos loci vbi fit testamentũ,vel si plures nõ reperiãtur,tres ad minus,eosq; etiã incolas,& vicinos,& ex hoc nõ fuit visa excludere alias testiũ qualitates à iure requisitas. Quare miror profectò,virũ aliàs ingeniosum, vt nobis videtur in opinionibus solus, rarus , mirabilisq; in tantũ lapsum fuisse errorẽ,allucinatũq; in re valde lucida,& clara.
4 † Infertur etiã , testes debere esse puberes,prout iure cõmuni requirebatur tẽpore testamẽti,vt videre possint , intelligere , & percipere quæ testator enũciauerit §.testes insti.de testa. l. ad testiũ§.1.ff.eod.l.1.& 9.ti.1.p.6.licèt in causis criminalibus debeãt esse 20.annorũ, vt in l.in testimonio & ibi notãt Bar.& DD.ff. de testib. & iure regio debent esse 25.annorũ,vt in l.9.ti.16.par.3.licèt minor ea ętate faceret indiciũ,vt in l.inuiti.ff.de testib.l.impuberẽ,ff.de fals.& quod impuberes nõ possint esse testes testamenti,etiã hodie iure regio tenẽt oẽs supra numero prędedẽti citati,& Ferd.Vaz.de succes. crea.§.12.n.70.& pluribus seq.hoc extendit ad omnia testamenta priuilegiata.
5 † Sed nec serui testes esse possũt testamẽti.l. qui testamẽto,§. seruus,ff.de testam.l.1.C.eo.§.testes.inst.eo.ti.l.1.& 9.ti.1.p. 6. nisi tẽpore confecti testamẽti cõmuniter reputabatur liber,quia tunc valet testamentũ,licèt postea cõstiterit esse seruũ,vt in l.1.C.de testa. & in l.9.titu.1.p.6. Sed hoc intellige in testamẽto in scriptis,vel in nuncupatiuo,cuius facta fuit scriptura publica,si vero facta nõ fuerit scriptura,tunc nõ sufficit,si tẽpore confectionis testamenti habitus erat,vt liber,sed debet reputari vt liber tẽpore quo deponit corã iudice de volũtate,& dispositione testatoris,secũdũ Bal. Paul. & magis cõmu.docto.in l.1.C.de testa. vt attestatur Ant.Gom.in d.l.3.Tau.nu.27.& 28.Sed verius & receptius est,vt in testamẽto nuncupatiuo absq; scriptura facto sufficiat,seruum liberũ reputari tempore, quo fit testamentũ,quia in testamentis testes adhibẽtur ad formam:in contractibus,vero ad probationẽ vt supra latius probauimus gl.4.n.6.12.& 13.& quoties testes adhibentur ad formam , inhabilitas postea detecta non vitiari talẽ actum, si autẽ ad probationem vitiatur actus,secundũ Din.Iacob. de Are. & Bar.in l.ad testium,§.conditione.ff.de test.Bal.Paul. & Alex.in d.l.1.C.de testa.Fab.in §. sed cum aliquis insti.eodem:estq; communis opinio teste Iasone in d.l.1.in fin.& Ferdinandus Mencha.in.d.§. 12. num. 88.per textum in c. 1. an remoueri debeãt testes in vsufructu feudo.cuius rationẽ vide per Fer.Vaz.Mẽcha.d.§.12.n.88.dixi in glo.5.nu.17.
6 † Infertur etiã, in fames & omnes aliàs prohibitos per leges antiquas supra citatas esse testes in testamentis,nõposse hodie iure regio nouissimo esse testes , de quibus abundè tractat Mayneri in l.quambis n.55.56.& 78. ff.de regul.iur.Did.Caste.in d.l.3.Taur.in verbo fiete testigos Cassane.in consuetudine Burgũ.rub. 7.§. 4.nu.7.& seq.fol.239.Greg.Lupi.in l.1.& 9.tit. par. 6.
7 † Sed an testes debeant esse rogati hodie? Et iure antiquo tam Imperatorum quam regio rogatos esse oportebat,aliàs testamentum in scriptis, vel nũcupatiuè factum erat nullum,vt in l.hæredes palam. §.pen.ff.de testa. & in l.hac consultissima in prin. C. eo.titu.& illic Iasso.laté colu.1.l.1.& 2.titu.1.par.6. l.32.titu.16.part. 3.l.8.titu.5.lib.3.fori,cum cõcordantijs à Ioan Lupi.traditis in d.l.3.Taur.num. 66. & 68.& Marc. Burg.n.550.& hãc esse cõmunẽ opinionẽ,tã in testamẽto in scriptis,quã nũcupatiuo attestãtur Cass.in cõsu.Burg. rub.7.§.4.n.4.fo.239.col. 3.Guil.Ben.in rep.c.Rainũtius.de testa.in ver. testamẽtũ.1.n.89.& Anto.Bauie.in §.vlt. instj.de testam. n.32.& 33.idẽ voluit Greg.Lup.in l.1.in verb.q̃ seã llamados y rogados) ti.1.part.6.& Fer. Vaz.Mẽch. de succ.crea.§.13.n.61.64.& seq. vbi resoluit cõmunẽ esse opinionẽ,rogitũ testiũ necessariũ esse iure cõmuni Imperatorũ,atq; idẽ esse iure canonico, & in causa pia,vt ipse probat n.61.& 62.& iure regio nouissimo n.64.& 65.in causa tamẽ pia cõmunis opinio est in cõtrariũ,vt attestatur Couar. in c.relatũ 1. de testa.n.4.& ab ipso testatore esse rogados,ex glo. cõmuniter recepta in auth.rogati C.de testi.per tex in auth.de testi.§.& licèt l.1.ti.1.p.6.ibi. *E rogados de aql q̃ lo haze*,vel à tabellioneeius noĩe,quęcõis est resolutio,secũdũ Ias.in l.hac cõsultissima in prin.C.de testa.Alex.cõs.47.li.2.n.4.Mẽch.d.§.13.n.77.
8 † Nec rogitus iste prę sumitur,nisi probetur Bar.&. Bal. in l.diuus.ff.de testa.mili. Mẽch.d.§.13.n. 59. prę sumetur tñ eos este rogatos,si testes se subscripserint, vel ex alijs causis à Ias. traditis in l. sciẽdũ n. 36. & seq. ff.de verb. obli.& in d.l.hac cõsultissima in prin. C. de testa.& Guill.Bene.in d.c.Rainũtius.in ver. testamẽtũ 1.n.89.Ant.Bauie.in d.§.vlt.insti.de testa.n.42. versi.2.limita.Alber. Bru. singulariter in tracta. de forma cartha.81.col.3.& seq. creditur etiã tabellio. asserẽti testes esse rogatos, vt tradũt doct. in l. optimã C.de cõtra.& cõmitẽ.stipu.& per.Mar.Ant.Bauie.in d.§.fi.insti.de testa.n.42.ver.4.limita,cũ concordãtijs supra eo.gl.5.n.16.& q̃ iure regio stãte lege nostra & seq.debeãt testes esse rogati tenẽt Greg. Lup.in d.l.1.ti.1.p.6.in ver.rogados & M. Solõ Bur. in d.l.3.Tau.n.550.& seq.& Mẽch.d.§.13.n.64.&65. Sed Ioan.Lup.in d.l.3.Tau.n.66.& seq. dicit iure regio sat esse,testes esse præsentes , licèt rogati nõ sint quia eo ipso intelligũtur rogati,vt in l.Domitius, ff. de testa.idẽ voluit Did.Cast.in verbo no hagase,col. 2.& Ant.Gom.ibi.n.29.quorũ sentẽtiã credo esse verã,quoties testator permisit describi testes in testamẽto,vel se subscripserũt testamẽto, nã ex hoc videtur esse rogati ,argumento. l.cum ostendimus§. fin. ff.de fide tuto.& in specie hoc voluit Bald. & Paul. Cast.in l.hac cõsultissima in prin.C.de testa.& Greg. Lup.in d.l.1.ti.1.p.6.in verbo q̃ seã llamados è rogados

K

9 dos. † Sed dubitari solet, an legatarius sit legitimus testes in testamento? Et iure communi Imperatorũ videtur legitimũ esse, vt in §. legatarijs insti. de testa. & in l. dictãtibus, C. eo. glos. in l. si quis ita, ff. de reb. dub. & ibi optimè Soc. Quod limita, & intellige procedere in testamẽto inscriptis, vel in nũcupatiuo, de quo est confecta scriptura publica, secus si de testamento nũcupatiuo nõ sit confecta scriptura publica & opus sit testibus probare voluntatẽ testantis, quia tũc si principaliter agitur, de causa ipsius legatarij, nõ est ipse legitimus testis ad consequendũ propriũ legatum, vbi autẽ nõ agit principaliter ipse legatarius pro cõsequẽdo legato, sed est quęstio inter hæredẽ scriptũ & legitimũ super successione vniuersali, vel inter aliũ legatariũ & heredẽ, erit profecto legatarius legitimus testis ad probãdũ nõ solũ solẽnitatẽ testamẽti, sed etiã volũtatẽ testatoris, siue in omnẽ euẽtũ sit cõsequuturus legatũ, adita vel nõ adita hereditate, prout statutũ est iure regio per legẽ istã, siue in cõsequẽtiã sit cõmodũ legatarij, qp testamentũ valeat, vt in l. 11. ti. 1. p. 6. vbi Gre. Lup. & hãc esse cõmunẽ resolutionẽ attestãtur Soci. in l. si qvis ita n. 6, ff. de reb. dub. Moderni in l. qui testamẽto ff. de testa. Telli. Fern. in l. 3. Tau. 2. p. n. 13. & ibi Marc. Solõ Sur. n. 44. & pluribus seq. Eman. à Costa in rep. c. si pater de testa. in 6. 2. p. in verbo superstite matre n.
10 24. † At iure regio quid statui debeat, aut quid sit eo iure statutũ in hac quęstione, maior est dubitatio, quãdoquidẽ Greg. Lup. vir quidẽ practica & authoritate insignis in l. 11. tit. 1. p. 6. asseruerit, hodie iure regio indistinctè legatariũ posse esse testẽ in testamẽto etiã nũcupatiuo, de quo nõ est cõfecta scriptura publica: quãdo quidẽ et si vitietur testamentũ, vel nõ adeatur hęreditas, ex eo adhuc legata debentur, cũ ergo nihil intersit legatarij, erit ex sua sententia testis legitimus indistinctè. At Tell. Fer. vir sanè doctus, & in practica præstantissimus in l. 3. Tau. 1. p. n. 13. vers. restat nũc, nõ solũ reprehẽdit, verũetiã deridet opinionẽ & rationẽ Gre. Lup. Nã aut vitiũ, inquit, cõsideratur nõ respectu solẽnitatis, vel numeri testiũ, sed quia nõ fuerit adita hęreditas, vel nullus fuerit hęres institutus, quo casu per legẽ istã valet testamẽtũ, & hic nõ est casus noster, quia quęstio de legatario hic non potest considerari: vbi verò agitur de probãda volũtate testatoris per testes, si vnus deficit in numero, vel qualitate à lege requisita, iã non est testamẽtũ, nec voluntas probatur cũ legitimis testibus, quare ridiculũ est dicere iure regio, siue valeat, vel non valeat testamẽtũ, legata deberi, & cum in testamẽto nũcupatiuo validitas eius depẽdeat à testibus, si legatarius nõ est testis idoneus, nõ est testamẽtũ, quia deficit probatio voluntatis, & substantia quoque testamẽti. Lex ergo nostra nihil immutat circa solemnia testamẽti, quæ dependẽt à testimonio legatarij, ideo necessario recurrendũ esse ait ad ea, quę iure cõmuni statuuntur. Quinetiã asserit Tel. ex lege nostra legatariũ non posse esse testẽ in testamento nũcupatiuo, de quo nõ est confecta scriptura publica saltem in specie, in qua tres testes sufficiunt, quia plures reperiri non possunt. Mouetur ex doctrina Ioã Fabri. in §. legatarijs vers. ego credo cõtra. insti. de testam. asserentis, propter diminutũ numerũ testiũ nõ admitti legatariũ in testẽ testamẽti, & ait Floria. in l. nullus n. 1. ff. de testib. versiculo sed aduerte hinc. Quòd si testamentum probatur per duos testes tantum, vt in l. hac consultissima §. ex imperfecto. C. de testa. non admittetur legatarius in testem, ne faciliter possit fraudari voluntas testantis. Ex quo elicitur conclusio, qp si per statutum aut legẽ minuatur numerus testium in testamentis, & reducatur ad quãtitatẽ, ex qua possit facilè fraus excogitari, legatarius non erit idoneus testis, quod cõfirmat Soci. in d. l. si quis ita vlti. colu. versic. postremo circa istum articulũ ff. de reb. dub. Itaq; vbicũq. ex lege noua aut statuto testamenta fieri possunt corã pauciori numero testiũ, legatarius non poterit esse testis, & limitabitur §. legatarius. & l. dictãtibus. C. de testa. vt ibi tenet Ioã de Mõtesperelo. Quinimo etiã si adsint quinq; testes adhuc cõtẽdit ipse Telli. Fer. legatariũ eadẽ ratione, iuxta ius nostrũ regiũ testẽ esse nõ posse. Mar. tamẽ Sol. in d. l. 3. Tau. nu. 854. & seq. aliter distinguit asseuerãs, iure regio legatariũ posse esse testẽ testamẽti, de quo scriptura publica cõficitur, & vbi quinq. testes adhibẽtur testamẽto nũcupatiuo, de quo nõ cõficitur scriptura adhuc legatarius poterit esse testis, respõdetque ad doctrinã Ioã. Fabri & Floriani & sequaciũ, & ad doctrinã Bar. in l. omnibus n. 5. C. de testi. qui idẽ voluit, quod loquũtur, quoties duo tãtũ testes interueniũt, nõ vbi tres, vel quinque, prout in nostra specie, in qua etiã qualitas additur, scilicet, viciniti is, quæ maius robur addit eorũ fidei, & quia nõ ideo legatarius admittitur in testẽ, quia alijs multis adiũgitur testibus sed alijs rationibus in §. legatarijs insti. de testa. & in l. 11. ti. 1. p. 6. expressis, nẽpe quia legatarius non succedit in iure vniuersali, sed in recerta & sine onere, & quia non principaliter eius interest, quare licèt cesset prima ratio, quã doctores fingebãt ad fũdãdã eorũ opinionẽ, nõ cessant cęterę in dictis legibus expressę, atq. ideo eorũ opinio nõ procedit: vbi
11 autẽ tres dũtaxat testes, quia plures reperiri nõ possunt testamẽto nuncupatiuo adhibẽtur, nõ sufficiet fortassis depositio legatarij, secundum eum. † Sed iudicio meo, iuxta ius nostrum regium legatarius omni casu admittetur in testẽ testamẽti in scriptis, vel nuncupatiui, siue fiat de eo scriptura publica, siue nõ, prout Greg. Lup. asseruit in d. l. 11. tit. 1. p. 6. non ea ratione qua ipse mouetur, sed ex rationibus superius traditis, siue quinque interueniãt testes, siue tres tãtum, nisi in vno dumtaxat casu, nẽpe, cum de eius legato agitur, quia tunc cum principaliter eius intersit, ęquũ nõ est ipsum admitti in testem ad probandã voluntatẽ testatoris, de qua scriptura publica cõfecta non est, prout nu. 9. probauimus.

GLOS. IX.

1 *Legi ordinationum hæc clausula addita fuit, locoq; alterius, quæ sublata est, subrogata.*

2 *Testamẽtũ nuncupatiuũ potest fieri seruata forma iuris cõmunis corã septẽ testibus, etiã si vicini nõ sint eius loci, vbi fit testamẽtũ.*

3 *Testes testamenti esse vicinos non requirebatur ante hanc legem.*

Ciues populi Romani dicuntur qui liberi homines sunt & ingenui, ibidem.

Aut.

1 *Aunque los testigos no sea vezinos del lugar.* Hæc clausula addita fuit in hac noua recollectio, & ad legem ordinationū, & loco alterius clausulæ sur-rogata, quę collocata erat in fine legis. *E mandamos otro si, q̃ vala el testamento que fuere hecho con buenos testimonios*, quæ non modicam controuersiā & contentionē dedit nostratibus, ex ea plura erronea deducētibus, de quibus latè discutit Marcus Solō Burg. in l. 3. Tauri
2 n. 1004. & pluribus sequentibus. † Inter alia inferebant doctores ex illis verbis limitationē optimā ad legē nostram, qua testes vicini in testamento nūcupatiuo requiruntur, vt testamentum valeat, nā hæc qualitas vicinatis non exigitur, quoties quis velit testari iuxta formam iuris communis, nempe, coram septē testibus masculis, liberis, puberibus, & rogatis & non infamibus vel aliàs prohibitis, valebit testamentū, etiā si testes non sint vicini, ita expēderūt ex illis verbis Anto. Gomez in d. l. 3. Tauri nu. 47. ad fi. & Marcus Solon Burg. n. 531. & pluribus sequē. vbi arguit pro vtraque parte & cōcludit hāc esse veriorem sententiā. Tellius Fernā. ibi. in 1. p. n. 16. Greg. Lup. in l. 22. glo. pen. ti. 1. p. 6. Ferd. Vaz. mēch. lib. 3. de succe. creatio §. 21. n. 19. & 20. quorū opinio lege nostra cōfirmatur, atque ideo eius examinationem omitto. † Similiter ex his verbis expēditur, ante le-
3 gē nostrā necessariū non esse testes testamēti nuncupatiui ciues seu vicinos esse, quod reuocauit indubiū Mar. Solō. Burg. in d. l. 3. Tau. n. 339. & demū asseruit, absq. dubio esse hāc qualitatē vicinitatis iure cōmuni imperatorū, nec iure regio antiquo septi partitarū minimè requiri, ex tex. in l. ad testiū in princ. ff. de testam. & l. cū antiquitas & l. fi. C. eod. ti. & l. donationibus. C. de dona. & l. 1. & 2. ti. 1. p. 6. respōditq; ad l. hac cōsultissima in principio C. de testam. ibi testibus septē numero ciuibus Romanis, quia verba illa interpretātur, & sumuntur pro liberis hominibus iuxta expositionē glo. ibi cōmuniter receptæ.

GLOSS. X.

1 *Hæredis institutio est caput testamenti iure communi, secus iure regio.*

2 *Hæredis institutio quare non requiratur hodie iure regio ad validitatem testamenti?*

Solēnitas requisita in cōficiēdo testamēto eadē requiritur in reuocādo, quod limitatur, ibi.

3 *Testamentū iure cōmuni imperatorū, quod carebat institutione hæredis, an sustineri possit in vim codicillorū & quid iure regio?*

Tabellionis assertioni creditur, ibidem.

4 *Testamento priore per errorē reuocato, valet secundū quoad legata, licet eius institutio infirmetur iure cōmuni imperatorū, & validiori ratione iure regio.*

Lex fi. ff. de hæred. insti. & l. 21. ti. 1. par. 6. interpretātur, ibidem.

5 *Testamētū solēne nō reuocatur per verbalē reuocationē corā testibus in testamēto requisitis factā, nisi in ea cōtineatur hæredis institutio, hodie vero iure regio secus, & num. 6.*

Solemnitas requisita in actu cōstruendo requiritur & in destruendo, ibidem.

6 *Testamētū secundū absque hæredis institutione si reuocet primū, & dicat testator se velle decedere intestatū, valet, et primū reuocabitur.*

7 *Testamētū primū reuocatur, si lapsum fuerit decēniū, et deinde aliud testator fecerit reuocatorium primi, etiā si in eo non adsit vlla hæredis institutio iure communi.*

8 *Testamentū primū reuocatur per secundū reuocatoriū, etiā si in secundo hæres nō instituatur, si testator dixerit hæredē esse indignū, & tunc hæreditas applicatur fisco, iure antē regio venientibus ab intestato.*

9 *Testamētū minus solēne si duos testes cōtineat, an obliget in foro cōscientiæ ad eius obseruationem?*

Hæres legitimus an teneatur restituere hæreditatē hæredi scripto in minus solēni voluntate, cōtinēte tamē duos testes in foro consciētiæ? & an legata soluere teneatur legatarijs eodē foro? ibid. & pluribus seq.

Voluntas testatoris cōstare potest ex inutili dispositione, ibidem.

10 *Præsumptio legis non attenditur in foro animæ, sed veritas.*

Solemnitas testamenti requiritur tot testiū, ad euitandas falsitates, ibid.

11 *Naturalis obligatio an oriatur, ex testamento minus solemni? & nu. 19. & seq.*

Forum conscientiæ maxima ex parte respicit obligationē naturalem, ibid.

12 *Annullatio actus an sit pœna? & n. 35.*

Pœna an debeatur in foro conscientiæ, ante condemnationē? ibid. & nu. 39.

Naturalis obligatio est efficax ad retinendū ibi.

13 *Hæredē in testamēto inutili institutū, & legatariū posse retinere hæreditatē, et legata in foro conscientiæ, ibid. & nu. 13. referuntur doctores hanc tenentes.*

14 *Hæredē in testamēto inutili institutū, & legatarios non posse retinere hæreditatē, & legata in foro conscientiæ, imo teneri eā restiture hæredibus legitimis, et n. seq. et 38.*

Leges ciuiles quādo obligāt in cōsciētia? ibi.

15 *Leges solēnitatē testamentorū exigentes iustæ sunt, & ligant in foro conscientiæ.*

16 *Leges solēnitatē testiū in testamentis exigētes, sunt super certo fundatæ, & non præsūptione, & nu. 18.*

Testamētū minus solēne, etiā si constet non esse falsum, est inutile, ibidem.

17 *Testandi facultas cōpetit ex dispensatione, & contra iuris regulas.*

18 *Lex pœnā imponēs nō ligat, in cōsciētia, etiā si pœna*

pœna sit annullationis actus, q; vere pœna nō est
9 Constitutio nō ligat quos natura nō obligat.
Testamentū minus solemne non producit obligationem naturalē ibidem.
20 Naturalis obligatio parit exceptionem.
Lex si creditoris. C. de fideicō. exponitur, ibi.
21 Naturalis obligatio geminata actionē producit
Lex si veritas. C. de fideicō. ibidem.
2 Testator nō obligatur naturaliter pro legatis, nec hæreditas iacēs, sed hæres ipse adeūdo.
Hæres legitimus adeūdo hæreditatē non obligatur naturaliter legatarijs in testamento minus solemni scriptis, ibidem.
23 Naturalis obligatio non oritur ex testamento minus solemni, nullusque eius respectu obligatur ex sententia authoris.
Testā di facultas quomodo potuit à iure ciuili conferri, vt effectum produceret eo tempore quo iam dominus non erat bonorum? ibidem.
Fictioni à lege inductæ ad obseruandam testatoris voluntatem locus non est, vbi solemnitas testamenti non seruatur, ibid.
24 Repetere an possit quis legata quæ soluit sciēter vel ignorāter ex testamēto minus solēni?
25 Obligatio ad antidota, an impediat repetitionē?
26 Dubius ignoranti æquiparatur.
Testibus duobus etiam fide dignis quandoque quis credere non tenentur, ibidem.
27 Sententia à iudice competenti lata valet in foro exteriori, & interiori animæ.
28 Sententia quàm scio iniustè latā, non excusabit me à restitutione in foro conscientiæ.
29 Hæres certo sciēs defuncti voluntatē in minus solemni voluntate declaratam, an teneatur in foro conscientiæ eam adimplere?
30 Volūtas testantis minus solēnis, an sit adimplenda ab hærede legitimo qui eā nō ignorat?
31 Hæres habens læsam cōscientiā falso credēs teneri ad legata in minus solemnī testamento relicta tenetur in conscientia.
32 Solemnitas iuris ciuilis, an attendatur in foro animæ?
33 Ratio impulsiua si cesset, non cessat legis dispositio.
34 Præsumptio falsitatis in testamento, an attendatur in foro animæ.
35 Actus anullatio an dicatur pœna?
36 Relicta in minus solemni voluntate non deberi in foro animæ. citātur authores.
37 Agens contra testamentum, quia solemnitate caret, non peccat, etiam venialiter.
39 Hæres nō conficiens inuentarium, an teneatur in cōsciētia vltra vires hæreditarias, si certo scierit nihil subtraxisse ex rebus hæreditarijs?
40 Hæres in minus solēni testamento institutus nō potest, in foro exteriori retinere hæreditatē.
Legatarius nō potest in foro exteriori retinere legata sibi minus solēni testamento relicta, ibi.
41 Hæres in minus solemni voluntate scriptus, quòd iustè, retineat hæreditatē, quodque eandē iuste etiā retineat hæres legitimus licet sit cōmunis opinio, tamen falsam esse, ostenditur.
Contraria duo diuersis respectibus procedere possunt ibidem
42 Furtum rei suæ aut sibi debitæ quando & quomodo permittatur.
43 Legatarius vel hæres in minus solemni testamētio scriptus, an possit sibi relicta cōsequi per viam denunciationis euangelicæ?
44 Hæres an sit tutus in cōscientia retinēdo hæreditatē qua priuatus fuit per aliud testamētū nudā reuocationē: ōtine: iure cōmuni aut regio
45 Mater an possit ab hæreditate filij excludi per substitutionē pupillarē in foro conscientiæ?
46 Institutus in re certa nullo dato cohærede totam consequitur hæreditatem.
47 Institutus in re certa iure nostro regio loco legatarij habetur, quia dati sunt cohæredes vniuersales venientes ab intestato per legem istā.
Legis nostræ noua declaratio, ibid.
48 Institutus in re certa prohibitus per testatorem aliquid amplius recipere, an totam cōsequatur hæreditatem?
49 Ius dicendi nullum an competat iure nostro regio, filio præterito?
50.51 Legitima an sit filio relinquenda titulo institutionis iure Digestorum & iure Codicis.
52 Legitima an sit relinquēda tit. institutionis filio iure authēticorū et partitarū? et quare, n. seq.
Lex. 5. tit. 8. par. 6. explicatur, ibid.
53 Titulus institutionis est honorabilis
Legitima relinqui debet titulo institutionis: limitatur pluribus modis remissiue, ibidem
54 Institutus in re certa in quibusdā habetur loco legatarij, in alijs loco hæredis.
55 Legitima an sit titulo institutionis filio relinquenda iure canonico, aut regio? & nu. 56.
56 Hæres iure regio an decedere possit pro parte testatus & pro parte intestatus?
57 Legitima an possit asignari in re certa alijs filijs hæredibus institutis, vel extraneo? & n. seq.
58 Pater an possit testādo inter filios eis legitimā in re certa assignare, quoquo relicti ti. et n. seq.
59 Legitima an possit filio relinqui quoquō titu. si in testamento adsit clausula codicillaris?
Clausula codicillaris an censeatur apposita in testamento inter liberos? ibidem.
60 Legitima non debet relinqui filio titulo legati aut fideicommissi vniuersalis.
Filijs duobus institutis si alteri certa res legetur,

omnis

omnes æqualiter succedēt, rupto testamento, & iste loco prælegati quod sibi fuerit relictū consequetur, ibidem.

61 *Legitima si filio relinquitur, an eam censeatur habere titulo institutionis?*

62 *Legitimæ loco, si res certa relinquatur, an censeatur relicta titulo institutionis?*

Legitima filij an sit quota bonorū vel hereditatis? ibi.

63 *Clausula codicillaris semper in hoc regno solet apponi in testamētis, ideo cēsebitur sēper apposita.*

64 *Pacta solita poterit tabellio apponere in cōtractu, et procurator cui data fuit facultas vendendi.*

65 *Notarius censetur rogatus clausulas consuetas apponere.*

K *Aunq̃ el testador no aya hecho heredero alguno.* Hęc lex est notabilis valde, & correctoria nō infimę partis iuris cōmunis, q; de vltimis tractat volūtatibus, nā iure cōmuni imperatorū & regio partitarū, caput, radix, & fundamētū testamēti erat institutio hęredis quę pręcedere debebat iure digestorū omnia in testamēto cōtēta, aliàs testamētum erat nullū & irritū vt in l. 1. cū ibi notatis per Imo. & Cuma. ff. de hęre. insti. §. ante hęredis insti. de leg. l. si nemo. ff. de testa. tutella. Iure autē nouiori requirebatur necessariò hęredis institutio, sed nihil referebat, pręcederet, nec ne, vel sequeretur d. §. ante hęredis & l. pręposteri, & l. ambiguū. C. de testa. & procem. tit. 3. p. 6. Hodie iure regio nouiori per legē istā, etiāsi desit hęredis institutio (profectò substātialis, iure antiquo requisita) nō irritatur testamētū, sed validū est, & debētur in eo relicta, & omnia in ea cōtēta sunt omnino adimplēda, vt notat Gre. L. p. in d. procœmi. Mar. Solō. Bur. in d. l. 3. Tau. n. 833. & ibi Tel. Fer. 3. p. in prin. & cęteri interpretes, id q; & ante hāc legē fuisse statutū refert Arist. Polyticorū li. .c. 7. in hęc verba. *Nūc autē, inquit, donare ex testamēto licet cuicūq;, etiā si nullo instituto hærede decesserit.* † Ratio huius decisionis est, vt defuncti volūtas adimpleatur, cui omnia iura fauēt l. 1. C. de sacrosf. eccle. l. in cōditionibus. ff de cōd. & demonstra. auth. de nupt. §. disponat colla. 4. auth. de hęre. & falci. §. si verò expressim. Hanc rationē assignat Rip. in terminis statuti hoc idē disponētis in l. 1. n. 15. ff. de lega. . iniquū quippe esset, vt ipse affirmat, cōtra defuncti voluntatē, ob id legata nō pręstari, quòd hęres in testamēto non sit scriptus, vel quòd scriptus hęreditatē nō adierit, hanc tradidit rationē Marc. Sol. Burg. in d. l. 3. Tau. nu. 834. Ex quo ibi infert nu. 8 7. quòd iure regio eadē exigitur solēnitas in testamēto, quo aliquis hęres nō instituitur, quę requiritur in eo, quo hęres instituitur, licèt iure cōmuni aliud esset, nā illud quinq; testibus cōfici poterat, hoc verò septē exigebat vt traditur in l. fi. C. de codici. gl. Paul. Cast. & cęteri notāt in l. hęredes palā §. si quid post. ff. de testa. Ma. n. in l. quādiu, n. 70. ff. de regul. iur. Sed hoc sanè intellige, nā testamētū dici nō poterat, cui hęredis institutio deficiebat, sed appellabātur codicili in quibus nimirūquinque testes sufficiebāt, nec appellari poterat testamētū prout Mar. Bur. dixerat, à quo etiā cauēdum est, dum ait, nu. 838, ex eadem decisione inferri, si testamētū mutetur quo ad institutionem, siue quoad legata, eādem solemnitatem exigi in vltima voluntate, qua dictum testamētum mutatur, quāuis iure cōmuni per codicillos mutabatur testamētū, quoad legata in eo contēta, qui quinq; dūtaxat testibus cōfici poterāt. §. 1. inst. de adim. leg. traditur in d. l. hęredes palam. §. si quid post. ff. de testa. per gl. Pau. & doctor. ibi. nā idē hodie iure regio fieri poterit. Testamentum siquidē corām 7. testibus confectū, quod fieri potest, si quis velit seruare solēnitatē iuris cōis, vt in hac lege statuitur, vel si fuerit in scriptis confectū, poterit mutari quoad legata per codicilos postea factos quinque, vel tres testes, si plures reperiri nō possint, continentes. † Ex hac noua decisione plura inferūtur. Inprimis cessare facit disputationē D. iure

3 cōmuni Imperatorū late discusam per Fer. Vaz. Mēcha. lib. 2. de suc. creat. §. . 6. n. 21. vers l. vnde quæsitū. Quærebant etenim, notarius in publico instrumēto asseruit, Titium sanæ mentis suum condidisse testamentū, in quo hæc declarauit, & talia legata fecit, in eo tamen nulla reperitur hæredis institutio, an tale testamentū nuncupatiuū in vim codicillorū sustineatur, vt inde legata a legitimis hæredibus præstentur. Ias. asseruit, valere, in rub. ff. de leg. 1. nu. 16. autoritate Bald. & Pau. Cast. quos ipse refert contrariū tamē sensit idē Ias. in l. 1. §. si quis ita. nu. 17. ff. de verb. obl. quia sine hæredis institutione, vel aditione omnia in testamento contenta corruunt. d. §. ante hęredis. inst. de leg. l. proxime. ff. de his quæ in test. del. l. 1. in fi. ff. de vulg. l. eā quā. C. de fideic. l. si nemo. ff. de reg. iur. Et quia testamentum facere volēs, nō apposita clausula codicillari, hoc est, si valere nō possit, quod hic dispono, vt testamētū valeat vt codicillus, aut inuentū quscunq; alterius vltimę volūtatis, vitiatur dispositio nec sustineri poterit in vim codicillorū, l. fi. §. illud. C de codic. l. 1. ff. de iur. codic. & quod voluerit facere testamentū, patet ex assertione tabellionis, cui creditur, l. cū precibus. C. de prob. perinde ac si testator id dixisset, cuius verbis stādū esset. l. nō aliter. ff. de lega. 3. l. Labeo, ff. de sup. leg. l. vnic. §. si autē ad deficiētis. C. de cad. tol. Alijs quoq; rationibus mouentur, quas tradidit Ias. in d. §. si quis ita. & Ferd. Vazq. d. §. 16. n. 21. qui huic accedit sententiæ, respondetq; ad l. vlt. ff. de iur. cod. & alia fundamēta per Ias. adducta, in d. rub. ff. de leg. 1. n. 16. & seq. Cessat etenim hæc disputatio iure nostro regio, cū per legē istā valeat huiusmodi dispositio, nō in vim codicillorū, prout iure cōi erat quęstio, sed in vim testamenti, quod nullam requirit hæredis institutionē, nec est de substātia testamēti, vt in hac lege statuitur. † Secūdo infero, prio

4 ri testamēto per errorē reuocato (quia testor cū fecerat secūdū, hęredes in primo institutos, mortuos esse credebat, cū essēt viui) secūdū quoad legata sustineri vt in l. vl. ff. de her. inst. l. 21. tit. 3. p. 6. licet quoad institutionē hæredis primū maneat firmū, hæresq; in eo scriptus succedat, nō is qui in secūdo testamēto institutus fuerit, quia sic lex illa interpretatur, volūtatem testatoris dicētis, quia heredes, quos mihi cōtingere volui, nō potui, &c. Ex quibus verbis fingit d. l. vl. & l. par. supra citata per secundum testamētū fuisse insti

famæ probat ipse Coua. Nam hec limitatio non cõuenit casui nostro, sed potius cõfirmat comunem sẽtentiam. Constat quippe ex lege nostra, non alia ex causa minui numerum testiũ iure communi requisitorum in testamento nũcupatiuo, quã quòd ea adijciatur qualitas, supplens defectum numeri, quæ mirum in modum auget fidem testium: vicini enim facta vicinorum scire præsumuntur, & voluntatem testantium, notasque habere eorum personas, & bona potius quam alij, vt in cap. quodã de præsump. notat Bar. & alij in l. 1. ff. si cer. peta. Ex quibus concludo hanc vicinitatis qualitatem necessariò esse probandam ab eo, qui testamentum producit, quidquid in contrarium voluerit Greg. Lupi in d. l. 1. tit. 1. par. 6. in verbo, fiete testigos.
15 † Imo & adhuc probare tenebitur, vicinos esse tempore confecti testamenti. arg. tex. in l. ad testium §. 1. ff. de testam. ibi conditionem testium tunc inspicere debemus cum signat, non mortis tempore, & tex. in l. 1. C. de testament. ibi, cùm eo tempore quo testamentum signabatur ex quibus id asserit Mar. Solon Burgen. in d. l. 3. Tauri numero 526.
16 † Limita tamen hac communem conclusionem dupliciter. Primo, nisi in testamento a tabellione confecto dicatur, eos testes esse vicinos, quia si hoc asserat, ei credetur, vt Bald. affirmat in l. vlti. in princ. C. de iure deliberan. cui ibidem accedit Corne. numero 10. & Paul. Castren. in authen. sed cum testator post prin. C. ad l. falcid. & ita practicari attestatur Marcus Solon Burgensi. in d. l. 3. Tauri numero 527. Cuius ratio esse potest quia hæc est solemnitas intrinseca, circa quam credi solet assertioni tabellionis ex sententia Bar. & doctorum in l. sciendum ff. de verbo. obligã. Connestitur hæc sententia, quia tabellioni asserenti testes testamenti fuisse rogatos creditur, vt resoluit Iaso in l. hac consultissima in prin. col. 1. C. de testamen. post alios eius legis interpretes, & Ferdi. Vaz. plures citans concordan. lib. 1. de sucessio. creatio. §. 13. in fi. licèt rogitus testiũ sit articulãdus & probãdus, quando ex assertione tabellionis non constat, secundum communem receptissimamque sẽtẽtiã, vt idem Ferd. Vaz. resoluit d. §. 13. num. 59. & seq. & Greg. Lupi in l. 5. tit. 1. p. 6. in verbo, que seã llamados y rogados, vtrũq; asseuerans.
17 † Secũdo limita cõmunẽ resolutionẽ, nisi testes ab initio, cum testamentũ conficitur, tanquã ciues habeantur, licèt postea constiterit ciues non esse, quia hac in specie testamentũ valet arg. tex. in l. 1. C. de testam. & §. sed cum aliquis instit. eo. ti. l. 9. in fi. ti. 1. p. 6. vbi sat est, testẽ testamenti haberi pro libro, tẽpore quo cõficitur testam. licèt postea inueniatur esse seruus, quod ex eis legibus notant Cin. Iaso. n. 3. & cęteri interpretes in d. l. 1. C. de testam. Mayneri. in l. quãdiu n. 62. ff. de reg. iur. Pari. cons. 61. n. 27. lib. 3. Greg. Lupi in d. l. 1. tit. 1. p. 6. in verbo, ante siete testigos, Marc. Solon Burg. in d. l. 3. Tauri nu. 528. id fulciens ex generali regula, quia interest reipublicę testamenta conseruari. l. vel negare ff. quem. testa. ape. cum cõcord. per Neuiza. traditis cons. 26. n. 7. & seq. adducitque Bal. in cons. 155. col. 1. lib. 5. Quę omnia nota ad cõseruanda testamenta: multa enim corruerent, nisi hęc antidota eis præpararentur. Item fallit in casu traditio infra eadem lege glo. 9.

GLOSS. VI.

1 *Testamentum nuncupatiuum fieri potest coram tabellione & sine tabellione.*
2 *Testamentũ nuncupatiuum iure nostro regio fieri potest corã quinque testibus vicinis & absque interuentu tabellionis, etiã si tabellio adsit in loco vbi fit testamentũ.*
3 *Testamentũ nũcupatiuũ iure regio fieri nõ potest sine tabellione (si in loco adest tabellio) corã tribus tantum testibus, etiãsi plures inueniri nequeant.*

f *Silo biziere sin testimonio publico.* Nota ex hac lege, tẽstamentũ nũcupatiuũ fieri posse & corã tabellione, & sine tabellione, vt diximus supra hac eadẽ lege gl. 3. n. 2. vt primo casu non requiratur testamẽti publicatio, in secũdo verò sic, vt ibi. probauimus n. 3.
2 † Secundo ex eiusdẽ nostrę legis verbis nota, testam. nũcupatiuũ valere iure nostro regio, si fiat corã quinq; testibus absq; interuẽtu tabellionis etiãsi in eo loco posit tabellio inueniri, contra sententiã Cifontani in l. 3. Tauri & Telli Fern. ibi. in 2. p. n. 14. vt latius probaui d. glo. 3. nu. 6.
3 † Non tamen sat erit si plures quã tres testes reperiri non possint in loco vbi fit testam. absque tabellione, qui eo in loco adest, vt ibidem insinuauimus ex verbis legis nostræ.

GLOSS. VII

1 *Testamentũ nũcupatiuũ corã quinque testibus fieri potest asque tabellione licet in loco vbi fit testamentum adsit tabellio.*
2 *Testes plures in loco aliquo non posse reperiri quomodo probetur?*
3 *Testamentũ nuncupatiuũ an possit fieri cum duobus testibus & tabellione in loco vbi plures testes reperiri non possunt.*
Tabellio an suppleat numerũ testiũ? ibid.
4 *Testamentũ corã duobus testibus & tabellione quando fieri possit vt valeat.*
Testamentum quando per testes probetur, si scriptura eius non valet ibi.
5 *Voluntas testandi an deficere videatur, si instrumentũ testamenti solemne non fuit.*
6 *Testamentũ factũ coram tribus testibus si plures reperiri non potuerunt tempore facti testamẽti, valet, licet postea decedat testator quãdo plures potuit inuenire testes.*
7 *Testamẽtũ factũ coram tribus testibus vbi plures reperiri non possunt, an valeat si vicini non sunt.*
Argumẽtum à fortiori validum est ibid.
8 *Testes testamenti an debeat esse iure regio omni exceptione maiores, & nu. 10.*
Testes qui nõ sunt omni exceptione maiores suffi-

lib.1.idem voluerunt And.Pisan.& Nico. de Neap,
in l.fideicōmiss.§.quoties,ff.deleg.3.& Alex. in l. hac
5 consultissima,§.ex imperfecto,nu.2.C.de testa. † Et
quamuis hæc sententia vera sit non desunt tamē qui
censeant testatorem, qui notarium ad scribendum
testamentum vocauerit,cum animum & voluntatē
habere,vt nolit actum perficere, nisi omnes solem-
nitates in eo interuenerint à lege requisitæ, hi sunt
Carol.Ruy.parum sibi constans cons.1.n.21.lib.3.&
cons.22.ad fi.lib.2.atque ideo testibus probari non
posse voluntatem,quæ iuris præsumptione defuit,vt
ipse censuit,& ante eum Bal.in auth.quod sine,C.de
testa.& Paul.Castr.in l.si quis eo.ti. Verùm rationē
istam falsam esse asseuerant Cyn.Paul. & cæteri in l.
hac consultissima,§.per nuncupationem,C.de testa.
& Couarru.in d.c.relatum.1. de testa.n.11. versi.3.
conclusio. Non enim admittitur secundum eos hęc
argumentatio, testator notarium ad testamentum
conficiendum vocauit,ergo instrumentum testamē
ti solemne facere voluit, ita vt aliter testandi defi-
ciat voluntas, vera siquidem non est, nisi expresse,
vel ex certis coniecturis constiterit hanc fuisse testā
tis voluntatem, vt noluerit testamentum perficere,
nisi à notario per scripturam publicam & in forma
publica solemniter ordinatam,arg.l.cōtractus, vbi
Bal.& alij,C.de fid.instru. At in specie nostra vbi a-
lij testes inueniri nequeunt, crederem potius esse
præsumendum non defuisse testantis voluntatem,
sed animum testandi habuisse,quare valebit, iudi-
cio meo,testamentum,si testibus probetur testantis
6 voluntas. † Cæterum sat erit, si tempore confectio-
nis testamenti plures quàm tres testes non inueniā-
tur,quamuis postea in vita testatoris plures reperi-
ri possent,quia tempus præsens inspicitur quo fit te
stamentum non futurum, licèt multo tempore post
testamētum vixerit testator,in quo facilè posset mu
tare testamentum,vel iterum facere cum sufficienti
numero testium,arg.tex.in l.vlt. C. de testam. cum
similibus ibi à Ias.citatis col.2.& in auth.vt factę no
uæ consti.verb.& non accusandos col.5.Frā.de Are.
cons.vlt.col.3.cum concor.à Tiraq. congestis in re-
lectio.l.si vnquam,in verb.susceperit liberos,n.179.
C.de reuocan.dona.idem voluit Ferd. Vaz. li.2.de
success.creat.§.12.n.9.& Marc.Solon Burg.idem cen
suit in d.l.3.Taur.nu.543.& seq.& n.832.& 825.vbi
eadem ratione resoluit, tres dumtaxat sufficere te-
stes,licèt quatuor reperiantur in loco,si plures repe
7 riri non possunt.† Antequam lex ista nobis emēda-
ta traderetur,quæstionis esse solebat, an quoties vl-
tra tres testes inueniri non poterant,vicinos esse o-
porteret,omniq; exceptione maiores, & videbatur
incolas esse debere:quiasi hanc qualitatem in maio
ri numero requirebat lex ordinationum,ex qua hęc
sumpta fuit,arguendo à minori seu à fortiori, eadē
multo magis exigetur,vbi adest minor numerus te-
stium:si enim id de quo minus videtur inesse, inest
& id de quo magis,c.cum in cunctis,iuncta gl.& ibi
Joan.And.Panor.Imo.& Doctor.extra de electio.l.
pen.in fi.ff.si quis cautio pulcher tex. in cap. quem-
admodum post princ.de iure iurando,& in l.1. in fi.
& ibi Accursius,Paul.de Castr.& Decio.C.de nego.
gest.cum concord. per Euerardum traditis in loco
à minori,pag.446.& seq.& hanc sententiā cōfirmat
8 lex nostra quæ hoc expresse requirit. † Et quòd h
tres testes debeant esse omni exceptione maiores vi
detur velle Deci.cons.105.nu.4.post medium,ex eo
quòd probatio ista testamenti,per tres tantū testes,
est extraordinaria & contra ius commune & regiū,
quare nimirum si eos esse omni exceptione maiores
sit necessarium,idque probat authoritate Bal.& An
to.Alexan.in l.qui accusare,C.de æden.quos moder
niores sequuntur in l.admonendi,ff.de iu.iur. Gre.
tamen Lup.in l.1.ti.1.in verb.ante siete testigos, p.
6.declarans hoc responsum Decij animaduertit, id
plane procedere in testibus infamibus iuris infa-
mia,vel in his qui prohibentur esse testes in testamē
to,qui enarrātur in l.9.& 10.ti.1.p.6. vbi autē testes
sunt infames infamia facti tantū, vel non sunt omni
exceptione maiores,licèt non prohibeantur esse te
stes in testamētu (prout sunt hi de quibus meminit
glo.& Bar.in l.cūctos populos,C.de sum.Tri. & fid.
Catho.tex.in l.8.ti.16.p.3.& l.3.§.lege Iulia.ff.de te-
stib.) Decij opinionē esse nimis singularem, asseue-
rat & menti tenendā,si est vera & secundum eam es
se pronūtiatū in Cancellaria Pinciana in causa quæ
vertebatur super validitate testamenti in loco deser
to facti,vbi tres dumtaxat testes haberi potuerunt,
quorum vnus non erat omni exceptione maior, &
pronuntiatum fuit non valere testamentum.Ipse ta
men Greg.Lupi asserit se dubitasse semper de veri-
tate huius sententiæ,maximè vbi ex natura rei, vel
qualitate loci alij testes haberi non possent:cùm ni-
hil possit testanti imputari quare alios nō adhibue
rit,quandoquidem ibi non essent,legibus namq; sa-
tisfit in causis difficilis probationis minori proba-
tione,etiamsi testes non sint omni exceptione maio
res,l.non omnes,§.à Barbaris,ff.de re milita. cū con
cord.per Luc.de Pen.traditis in l.quoties,C.de nau
frag.li.11.n.3.in fi.& Alex.cons.152.li.5.nu.9. & 10.
9 † Verùm quod primo dixeram de qualitate vicini-
tatis non potest hodie in dubium reuocari,cum lex
nostra expresse dicat hac in specie (cū tres dūtaxat
testes in loco vbi fit testamentū reperiuntur) debere
esse eius loci vicinos. Nec obest sententia commu-
niter recepta.quòd si ex causa necessaria solemnitas
integra adhiberi non potest in testamentis, solent
solemnia relaxari,vt attestantur,Alex.Corn.& Iaso.
post antiquiores in l.casus per illum tex.C. de testa.
Iaso.in l.fi.n.5.& seq.C.eod ti.Pau.Paris.cōs.33.li.2.
n.28.qui plures allegat,& rursus cons.36.n.22. & se.
li.3.Rip.in tract.de peste in priuileg.vltimarum vo-
luntatum,1.& 2.col.Iaso.latè in l.fideiussor.§.si ne-
cessaria,ff.qui satis cogan.& latissime Hannibal in
l.nemo potest nu.72.cum pluribus seq.ff. de leg.1.
Ferd.Vazq.Mencha.lib.3.de successio.creatio.§.24
nu.3.& seq.quoniam hoc intelligitur in casibus in
iure expressis non aliàs.Ex quo infero in testamen-
to à rustico iuri facto non posse solemnitatem legis
nostræ relaxari,licet iure communi fieri poterat co
ram quinque dumtaxat testibus, vt in l. fi. C. de te-
stam.& in l.6.ti.1.p.6.vt attestatur Calatayud in d.
l.3.Tauri,quidquid in contrarium dixerit Marcus
Solon Burg.ibidem num.629.& pluribus sequenti.
fateor tamen valere huiusmodi testamētum si quin-
que habeat testes licèt non sint vicini, vt dicam la-
10 tius in glos.9. † Quod autē n.8.in fine dicebamus
an

an debeant testes esse omni exceptione maiores Marc.Solon.Burgen.in d.l.3.Taur.n.356.& 357. tenet expresim hoc non requiri:sed sufficere,nõ esse prohibitos,esse testes testamenti, cũ nihil aliud lege nostra requiratur,& si lex aliud voluisset, expressisset vtiq; l.1.§.sin autem ad deficientis,C.de cadu. tollen.& c.ad audientiam de decim. cũ similib. cui sententiæ libenter accedo:nisi ex alijs cõiecturis suspicaretur,eos testes falsum deponere,vel omnes,aut maior pars eorum essent suspecti,quod arbitrio iudicantium ipse relinquerem, iuxta celebrem decisionem Calistrati in l.3. versi. tu magis scire potes quanta fides sit testibus adhibenda, ff. de testib. & tradita per Alex.cons.4.n.9.& 10.li.6.& per Maria. Soci.Iuni.cons.146.n.14.& sequent.li.1.& iuxta hãc distinctionẽ poteris intelligere contrariã opinionẽ Telli.Fernand.in d.l.3.Tau.2.p.n.13.vers.sed quando probetur.

GLOSS. VIII.

1 *Solemnitas testium testamenti licèt per legem nouam minuatur,vel mutetur non ex hoc excluditur, qualitas testium per legem antiquam requisita.*

Subrogatum intellegitur cum qualitatibus eius in cuius locum subrogatur,ibi.

Correctum non censetur, quod non exprimitur,ibidem.

2 *Lex noua solemnitatem testium in testamẽto minuens non videtur derogare qualitati eorum.*

3 *Testes testamenti masculi & non fœminæ esse debent etiam iure regio.*

4 *Testes testamenti puberes esse debent, non impubere etiam iure regio.*

Testes in criminalibus cuius ætatis esse debeant?ibidem.

5 *Testes testamenti liberi non serui esse debẽt.*

Testes testamenti tempore sufficit quòd habeantur pro liberis,licèt postea detegatur esse seruos,ibid.

6 *Testes infames & aliàs prohibiti iure communi esse testes in testamento, non poterunt esse testes iure regio.*

7 *Testes testamenti nuncupatiui,vel in scriptis ex communi resolutione oportet esse rogatos.*

Testes testamenti ad pias causas non requiritur esse rogatos,ibi.

Testes testamenti iure canonico & regio debent esse rogati,ibid.

Testes testamenti debent esse regati ab ipso testatore,vel à tabellione,ibid.

8 *Testium rogitus an præsumatur.*

Testes ex quibus causis præsumãtur rogati.ib.

9 *Legatarius an sit legitimis testis in testamẽti iure communi?*

Legatarius non est legitimus testis testamẽti cũ ipse agit de consequendo legato,secus si causa vertitur inter hæredem & venientes ab intestato,vel inter eum & alios legatarios,ibi.

10 *Legatarius an possit esse testis in testamento in scriptis, vel nuncupatiuo, iure regio.*

Legatarius an sit idoneus testis in testamento eodem iure regio, quo diminutus est testium numerus,ibid.

Testium numerus per legem nouam si diminuatur in testamentis an possit esse legatarius testis? ibid.

Legatarius quare prohibeatur esse testis,ib.

11 *Legatarius iure regio,ex sententia authoris poterit esse testis testamenti in scriptis, vel nuncupatiui de quo confecta non est scriptura publica.*

12 *Legatarius petens ab hærede legatum non poterit esse testis ad probandam voluntatẽ testatoris etiam iure regio.*

h *Teniendo las otras qualidades que el derecho requiere.* Nota ex his verbis,quòd licèt solemnitas iure cõmuni Imperatorũ & regio antiquo requisita relaxetur per legẽ nostram,respectu numeri testiũ, in reliquis vero qualitatibus testiũ eodem iure requisitis remanet illæsum,nec per legẽ nostram derogatur qualitati testiũ,& si negaueris hoc ex lege ista deduci,quandoquidem loquatur in casu,in quo solemnitas iuris communis seruatur,quoad numerum testiũ,tunc nimirum si cætere qualitates testium cõcurrere oporteat,imo potius in alio casu videatur sentire cõtrariũ. Adhuc tamen concedendũ est iure probari pręfatã conclusionẽ,tũ quia solẽnitas legis nostrę subrogatur loco solẽnitatis iure cõmuni & regio antiquo requisitæ,quare cũ omnibus qualitatibus iuris antiqui subrogata esse intelligitur,l.parabolani.C.de epi.& cler.l.si eũ,§.qui iniuriarũ,ff.si quis cautio. cum ibi à Iaso.cõgestis,l.1.§.sed si actio & illic,Bal.C.de rei vxo.actio.tũ etiã quia lex ista correctoria est, atq; ideo eatenus corrigere eius commune & septempartitarũ intelligitur,quatenus in ea expressũ est l. pręcipimus,C.de appella.l.sancimus,C.de testa.cũ cõplicibus,nec eã licebit extẽdere ex idẽtitate, vel maioritate rationis auth.quas actiones vbi per DD. 2 latè,C.de sacr.eccl.† Et præterea dispensatio in certa solẽnitate testamẽti per legẽ nostrã concessa cęteras iuris antiqui solẽnitates confirmare videtur, ex doctri.Deci.cõs.610.n.4.& 5.& hoc in specie respõdit Curti.Iun.in l.hac cõsultissima, §.ex imperfecto n.10.C.de testa.dicẽs legẽ nouã solẽnitatẽ testamẽti respectu numeri testiũ minueutẽ,non derogare qualitati eorũ,idẽ voluit Soci.nepos in l.sciẽdũ nu.142. ff.de lega.1.& Paul.Paris.cõs.3?.n.36.& 37.lib.2.idẽ voluerunt Cifonta.in l.3.Tau.n.12. & Ioan. Lup.n. 34.& Did.Castel.in verb.siete testigos,col.7.& Marcus Solon Burg.n.546.& Tell.Fernãd.n.14.Ant.Go. 3 n.23.& 25.† Ex quo infertur, ꝙ testes in testamẽto masculi & nõ fœminæ esse debẽt, vt in §. testes insti.

de

de testa. & in l. qui testamen. §. mulier. ff. eo. tit. l. 1. & l. 9. tit. 1. par. 6. l. 17. tit. 16. p. 3. & hoc procedere stãte lege nostra asseuerat Ioan. Lup. in l. 3. Tau. nu. 24. & Cifon. n. 12. & Did. Castel. in verbo, siete testigos, colu. 7. Ant. Gom. n. 5. & Marc. Solon Burg. nu. 547. Couar. in c. cum esses. nu. 14. & in c. relatum 1. nu. 5. de testam, Ferd. Vaz. lib. 2. de succes. crea. §. 12. num. 33. Alfons. a Montal. in l. 7. in verbo, dos testigos tit. 1. par. 6. Tell. Fernan. in d. l. 3. Tau. n. 15. nec est vera opinio Fer. Mencha. de succes. crea. §. 30. nu. 26. vers. in summa, dicentis, iure regio, fœminas posse esse testes in testamento, quia dixit, legẽ nostram omnẽ solẽnitatẽ testandi adimisse, cõtentã legitima tantum probatione, quæ testimoniũ fœminæ nũquã ademit; vt in l. qui testamento. §. mulier. ff. de testa. Cuius opinio cũ ratione cõmuniter dãnatur. Videmus enim legẽ istã, quinq; exigere testes, eosq; vicinos loci vbi fit testamentũ, vel si plures nõ reperiãtur, tres ad minus, eosq; etiã incolas, & vicinos, & ex hoc nõ fuit visa excludere alias testiũ qualitates à iure requisitas. Quare miror profectò, virũ aliàs ingeniosum, vt nobis videtur in opinionibus solus, rarus, mirabilisq; in tantũ lapsum fuisse errorẽ, allucinatũq; in re valde lucida, & clara.

4 † Infertur etiã, testes debere esse puberes, prout iure cõmuni requirebatur tẽpore testamẽti, vt videre possint, intelligere, & percipere quæ testa tor enũciauerit §. testes insti. de testa. l. ad testiũ §. 1. ff. eod. l. 1. & 9. ti. 1. p. 6. licèt in causis criminalibus debeãt esse 20. annorũ, vt in l. in testimonio & ibi notãt Bar. & DD. ff. de testib. & iure regio debent esse 25. annorũ, vt in l. 9. ti. 16. par. 3. licèt minor ea ętate faceret indiciũ, vt in l. inuiti. ff. de testib. l. impuberẽ, ff. de fals. & quod impuberes nõ possint esse testes testamenti, etiã hodie iure regio tenẽt oẽs supra numero pręcedẽti citati, & Ferd. Vaz. de succes. crea. §. 12. n. 70. & pluribus seq. hoc extendit ad omnia testamenta priuilegiata.

5 † Sed nec serui testes esse possũt testamẽti. l. qui testamẽto, §. seruus, ff. de testam. l. 1. C. eo. §. testes. inst. eo. ti. l. 1. & 9. ti. 1. p. 6. nisi tẽpore confecti testamẽti cõmuniter reputabatur liber, quia tunc valet testamentũ, licèt postea cõstiterit esse seruũ, vt in l. 1. C. de testa. & in l. 9. titu. 1. p. 6. Sed hoc intellige in testamẽto in scriptis, vel in nuncupatiuo, cuius facta fuit scriptura publica, si vero facta nõ fuerit scriptura, tunc nõ sufficit, si tẽpore confectionis testamenti habitus erat, vt liber, sed debet reputari vt liber tẽpore quo deponit corã iudice de volũtate, & dispositione testatoris, secũdũ Bal. Paul. & magis cõmu. docto. in l. 1. C. de testa. vt attestatur Ant. Gom. in d. l. 3. Tau. nu. 27. & 28. Sed verius & receptius est, vt in testamẽto nuncupatiuo absq; scriptura facto sufficiat, seruum liberũ reputari tempore, quo fit testamentũ, quia in testamentis testes adhibẽtur ad formam: in contractibus, vero ad probationẽ vt supra latius probauimus gl. 4. n. 6. 12. & 13. & quoties testes adhibentur ad formam, inhabilitas postea detecta non vitiari talẽ actum, si autẽ ad probationem vitiatur actus, secundũ Din. Iacob. de Are. & Bar. in l. ad testium, §. conditione. ff. de test. Bal. Paul. & Alex. in d. l. 1. C. de testa. Fab. in §. sed cum aliquis insti. eodem: estq; communis opinio teste Iasone in d. l. 1. in fin. & Ferdinandus Mencha. in d. §. 12. num. 88. per textum in c. 1. an remoueri debeãt testes in vsufructu feudo. cuius rationẽ vide per Fer. Vaz. Mẽcha. d. §. 12. n. 88. dixi in glo. 5. nu. 17.

6 † Infertur etiã, in fames & omnes alias prohibitos per leges antiquas supra citatas esse testes in testamentis, nõ posse hodie iure regio nouissimo esse testes, de quibus abundè tractat Mayneri in l. quambis n. 55. 56. & 78. ff. de regul. iur. Did. Caste. in d. l. 3. Taur. in verbo fiete testigos Cassane. in consuetudine Burgũ. rub. 7. §. 4. nu. 7. & seq. fol. 239. Greg. Lupi. in l. 1. & 9. tit. par. 6.

7 † Sed an testes debeant esse rogati hodie? Et iure antiquo tam Imperatorum quam regio rogatos esse oportebat, aliàs testamentum in scriptis, vel nũcupatiuè factum erat nullum, vt in l. hæredes palam. §. pen. ff. de testa. & in l. hac consultissima in prin. C. eo. titu. & illic Iasso. laté colu. 1. l. 1. & 2. titu. 1. par. 6. l. 32. titu. 16. part. 3. l. 8. titu. 5. lib. 3. fori, cum cõcordantijs à Ioan Lupi. traditis in d. l. 3. Taur. num. 66. & 68. & Marc. Burg. n. 550. & hãc esse cõmunẽ opinionẽ, tã in testamẽto in scriptis, quã nũcupatiuo attestãtur Cass. in cõsu. Burg. rub. 7. §. 4. n. 4. fo. 239. col. 3. Guil. Ben. in rep. c. Rainũtius. de testa. in ver. testamẽtũ. 1. n. 89. & Anto. Bauie. in §. vlt. insti. de testam. n. 32. & 33. idẽ voluit Greg. Lup. in l. 1. in verb. q̃ seã llamados y rogados) ti. 1. part. 6. & Fer. Vaz. Mẽch. de succ. crea. §. 13. n. 61. 64. & seq. vbi resoluit cõmunẽ esse opinionẽ, rogitũ testiũ necessariũ esse iure cõmuni Imperatorũ, atq; idẽ esse iure canonico, & in causa pia, vt ipse probat n. 61. & 62. & iure regio nouissimo n. 64. & 65. in causa tamẽ pia cõmunis opinio est in cõtrariũ, vt attestatur Couar. in c. relatũ 1. de testa. n. 4. & ab ipso testatore esse rogádos, ex glo. cõmuniter recepta in auth. rogati C. de testi. per tex in auth. de testi. §. & licèt l. 1. ti. 1. p. 6. ibi. *E rogados de aql q̃ lo haze*, vel à tabellione eius noĩe, quęcõis est resolutio, secũdũ Ias. in l. hac cõsultissima in prin. C. de testa. Alex. cõs. 47. li. 2. n. 4. Mẽch. d. §. 13. n. 77.

8 † Nec rogitus iste pręsumitur, nisi probetur Bar. &. Bal. in l. diuus. ff. de testa. mili. Mẽch. d. §. 13. n. 59. pręsumetur tñ eos esse rogatos, si testes se subscripserint, vel ex alijs causis à Ias. traditis in l. sciẽdũ n. 36. & seq. ff. de verb. obli. & in d. l. hac cõsultissima in prin. C. de testa. & Guill. Bene. in d. c. Rainũtius. in ver. testamẽtũ 1. n. 89. Ant. Bauie. in d. §. vlt. insti. de testa. n. 42. versi. 2. limita. Alber. Bru. singulariter in tracta. de forma cartha. 81. col. 3. & seq. creditur etiã tabellioni asserẽti testes esse rogatos, vt tradũt doct. in l. optimã C. de cõtra. & cõmitẽ. stipu. & per. Mar. Ant. Bauie. in d. §. fi. insti. de testa. n. 42. ver. 4. limita, cũ concordãtijs supra eo. gl. 5. n. 16. & q̃ iure regio stãte lege nostra & seq. debeãt testes esse rogati tenẽt Greg. Lup. in d. l. 1. ti. 1. p. 6. in ver. rogados & M. Solõ Bur. in d. l. 3. Tau. n. 550. & seq. & Mẽch. d. §. 13. n. 64. & 65. Sed Ioan. Lup. in d. l. 3. Tau. n. 66. & seq. dicit iure regio sat esse, testes esse præsentes, licèt rogati nõ sint quia eo ipso intelligũtur rogati, vt in l. Domitius, ff. de testa. idẽ voluit Did. Cast. in verbo no haga se, col. 2. & Ant. Gom. ibi. n. 29. quorũ sẽtẽtiã credo esse verã, quoties testator permisit describi testes in testamẽto, vel se subscripserũt testamẽto, nã ex hoc videtur esse rogati, argumento. l. cum ostendimus §. fin. ff. de fide tuto. & in specie hoc voluit Bald. & Paul. Cast. in l. hac cõsultissima in prin. C. de testa. & Greg. Lup. in d. l. 1. ti. 1. p. 6. in verbo q̃ seã llamados è rogados

9 dos. † Sed dubitari solet, an legatarius sit legitimus testes in testamento? Et iure communi Imperatorũ videtur legitimũ esse, vt in §. legatarijs insti. de testa. & in l. dictãtibus, C. eo. glos. in l. si quis ita, ff. de reb. dub. & ibi optimè Soc. Quod limita, & intellige procedere in testamẽto inscriptis, vel in nũcupatiuo, de quo est confecta scriptura publica, secus si de testamento nũcupatiuo nõ sit confecta scriptura publica & opus sit testibus probare voluntatẽ testantis, quia tũc si principaliter agitur, de causa ipsius legatarij, nõ est ipse legitimus testis ad consequendũ propriũ legatum, vbi autẽ nõ agit principaliter ipse legatarius pro cõsequẽdo legato, sed est quęstio inter hęredẽ scriptũ & legitimũ super successione vniuersali, vel inter aliũ legatariũ & hęredẽ, erit profecto legatarius legitimus testis ad probãdũ nõ solũ solẽnitatẽ testamẽti, sed etiã volũtatẽ testatoris, siue in omnẽ euẽtũ sit cõsequuturus legatũ, adita vel nõ adita hęreditate, prout statutũ est iure regio per legẽ istã, siue in cõsequẽtiã sit cõmodũ legatarij, qþ testamentũ valeat, vt in l. 11. ti. 1. p. 6. vbi Gre. Lup. & hãc esse cõmunẽ resolutionẽ attestãtur Soci. in l. si quis ita n. 6. ff. de reb. dub. Moderni in l. qui testamẽto ff. de testi. Telli. Fern. in l. 3. Tau. 2. p. n. 13. & ibi Marc. Solõ n. 44. & pluribus seq. Eman. à Costa in rep. c. si pater de testa. in 6. 2. p. in verbo superstite matre n.

10 23. † At iure regio quid statui debeat, aut quid sit cõ iure statutũ in hac quęstione, maior est dubitatio, quãdoquidẽ Greg. Lup. vir quidẽ practica & authoritate insignis in l. 11. tit. 1. p. 6. asseruerit, hodie iure regio indistinctè legatariũ posse esse testẽ in testamẽto etiã nũcupatiuo, de quo nõ est cõfecta scriptura publica: quãdo quidẽ et si vitietur testamentũ, vel nõ adeatur hęreditas, ex eo adhuc legata debentur, cũ ergo nihil intersit legatarij, erit ex sua sententia testis legitimus indistinctè. At Tell. Fer. vir sanè doctus, & in practica præstantissimus in l. 3. Tau. 2. p. n. 13. vers. restat nũc, nõ solũ reprehẽdit, verũetiã deridet opinionẽ & rationẽ Gre. Lup. Nã aut vitiũ, inquit, cõsideratur nõ respectu solẽnitatis, vel numeri testiũ, sed quia nõ fuerit adita hęreditas, vel nullus fuerit hęres institutus, quo casu per legẽ istã valet testamẽtũ, & hic nõ est casus noster, quia quęstio de legatario hic non potest considerari: vbi verò agitur de probãda volũtate testatoris per testes, si vnus defuit in numero, vel qualitate à lege requisita, iã non est testamẽtũ, nec voluntas probatur cũ legitimis testibus, quare ridiculũ est dicere iure regio, siue valeat, vel non valeat testamẽtũ, legata deberi, & cum in testamẽto nũcupatiuo validitas eius depẽdeat à testibus, si legatarius nõ est testis idoneus, nõ est testamẽtũ, quia deficit probatio voluntatis, & substantia quoque testamẽti. Lex ergo nostra nihil immutat circa solemnia testamẽti, quæ depẽdẽt à testimonio legatarij, ideo necessario recurrẽdũ esse ait ad ea, quę iure cõmuni statuuntur. Quinetiã asserit Tel. ex lege nostra legatariũ non posse esse testẽ in testamento nũcupatiuo, de quo nõ est confecta scriptura publica saltem in specie, in qua tres testes sufficiunt, quia plures reperiri non possunt. Mouetur ex doctrina Ioã. Fabri. in §. legatarijs vers. ego credo cõtra. insti. de testam. asserentis, propter diminutũ numerũ testiũ nõ admitti legatariũ in testẽ testamẽti, & ait Floria. in l. nullus n. 1. ff. de testib. versiculo sed aduerte hinc. Quòd si testamentum probatur per duos testes tantum, vt in l. hac consultissima §. ex imperfecto. C. de testa, non admittetur legatarius in testem, ne faciliter possit fraudari voluntas testantis. Ex quo elicitur conclusio, qþ si per statutum aut legẽ minuatur numerus testium in testamentis, & reducatur ad quãtitatẽ, ex qua possit facilè fraus excogitari, legatarius non erit idoneus testis, quod cõfirmat Soci. in d. l. si quis ita vlti. colu. versic. postremo circa istum articulũ ff. de reb. dub. Itaq; vbicũq. ex lege noua aut statuto testamenta fieri possunt corã pauciori numero testiũ, legatarius non poterit esse testis, & limitabitur §. legatarius. & l. dictãtibus. C. de testa. vt ibi tenet Ioã. de Mõtesperelo. Quinimo etiã si adsint quinq; testes adhuc cõtẽdit ipse Telli. Fer. legatariũ eadẽ ratione, iuxta ius nostrũ regiũ testẽ esse nõ posse. Mar. tamẽ Sol. in d. l. 3. Tau. nu. 854. & seq. aliter distinguit asseuerãs, iure regio legatariũ posse esse testẽ testamẽti, de quo scriptura publica cõficitur, & vbi quinq. testes adhibẽtur testamẽto nũcupatiuo, de quo nõ cõficitur scriptura adhuc legatarius poterit esse testis, respõdetque ad doctrinã Ioã. Fabri & Floriani & sequaciũ, & ad doctrinã Bar. in l. omnibus n. 5. C. de testi. qui idẽ voluit, quod loquũtur, quoties duo tãtũ testes interueniũt, nõ vbi tres, vel quinque, prout in nostra specie, in qua etiã qualitas additur, scilicet, vicinitatis, quæ maius robur addit eorũ fidei, & quia nõ ideo legatarius admittitur in testẽ, quia alijs multis adiũgitur testibus sed alijs rationibus in §. legatarijs insti. de testa. & in l. 11. ti. 1. p. 6. expressis, nẽpe quia legatarius non succedit in iure vniuersali, sed in re certa & sine onere, & quia non principaliter eius interest, quare licèt cesset prima ratio, quã doctores fingebãt ad fũdãdã eorũ opinionẽ, nõ cessant cęterę in dictis legibus expressę, atq. ideo eorũ opinio nõ procedit: vbi

11 autẽ tres dũtaxat testes, quia plures reperiri nõ possunt testamẽto nuncupatiuo adhibẽtur, nõ sufficiet fortassis depositio legatarij, secundum eum. † Sed iudicio meo, iuxta ius nostrum regium legatarius omni casu admittetur in testẽ testamẽti in scriptis, vel nuncupatiui, siue fiat de eo scriptura publica, siue nõ, prout Greg. Lup. asseruit in d. l. 11. tit. 1. p. 6. non ea ratione qua ipse mouetur, sed ex rationibus superius traditis, siue quinque interueniãt testes, siue tres tãtum, nisi in vno dumtaxat casu, nẽpe, cum de eius legato agitur, quia tunc cum principaliter eius intersit, æquũ nõ est ipsum admitti in testem ad probandã voluntatẽ testatoris, de qua scriptura publica cõfecta non est, prout nu. 9. probauimus.

GLOS. IX.

1 *Legi ordinationum hæc clausula addita fuit, locoq; alterius, quæ sublata est, subrogata.*

2 *Testamẽtũ nuncupatiuũ potest fieri seruata forma iuris cõmunis corã septẽ testibus, etiã si vicini nõ sint eius loci, vbi fit testamẽtũ.*

3 *Testes testamenti esse vicinos non requirebatur ante hanc legem.*

Ciues populi Romani dicuntur qui liberi homines sunt & ingenui, ibidem.

Aur.

1 *Aunque los testigos no seã vezinos del lugar*. Hæc clausula addita fuit in hac noua recolectio[ne] ad legem ordinationũ, & loco alterius clausulæ su[b]rogata, quę collocata erat in fine legis. *E mandamos otro si, q̃ vala el testamento que fuere hecho con buenos testimonios*, quæ non modicam controuersiã & contentionẽ dedit nostratibus, ex ea plura erronea deducẽtibus, de quibus latè discutit Marcus Solõ Burg. in l.3. Tauri
2 n.1004. & pluribus sequentibus. † Inter alia inferebant doctores ex illis verbis limitationẽ optimã ad legẽ nostram, qua testes vicini in testamento núcupatiuo requiruntur, vt testamentum valeat, nã hæc qualitas vicinatis non exigitur, quoties quis velit testari iuxta formam iuris communis, nempe, coram septẽ testibus masculis, liberis, puberibus, & rogatis. & non infamibus vel aliàs prohibitis, valebit testamentũ, etiã si testes non sint vicini, ita expẽderũt ex illis verbis Anto. Gomez in d.l.3. Tauri nu.47. ad fi. & Marcus Solon Burg. n.531. & pluribus sequẽ. vbi arguit pro vtraque parte & cõcludit hãc esse veriorem sententiã. Tellius Fernã. ibi. in 1.p.n. 16. Greg. Lup. in l.22. glo.pen. ti.1.p.6. Ferd. Vaz. mẽch. lib.3. de succe. creatio §.21.n.19. & 20. quorũ opinio lege nostra cõfirmatur, atque ideo eius examinationem omitto. † Similiter ex his verbis expẽditur, ante le-
3 gẽ nostrã necessariũ non esse testes testamẽti nuncupatiui ciues seu vicinos esse, quod reuocauit indubiũ Mar. Solõ. Burg. in d.l.3. Tau.n.339. & demũ asseruit, absq. dubio esse hãc qualitatẽ vicinitatis iure cõmuni imperatorũ, nec iure regio antiquo septi partitarũ minimè requiri, ex tex. in l. ad testiũ in princ. ff. de testam. & l. cũ antiquitas & l. fi. C. eod. ti. & l. donationibus. C. de dona. & l.1. & 2. ti.1. p.6. respõdit q; ad l. hac cõsultissima in principio C. de testam. ibi testibus septẽ numero ciuibus Romanis, quia verba illa interpretãtur, & sumuntur pro liberis hominibus iuxta expositionẽ glo. ibi cõmuniter receptæ.

GLOSS. X.

1 *Hæredis institutio est caput testamenti iure communi, secus iure regio.*
2 *Hæredis institutio quare non requiratur hodie iure regio ad validitatem testamenti?*
Solẽnitas requisita in cõficiẽdo testamẽto eadẽ requiritur in reuocãdo, quod limitatur, ibi.
3 *Testamentũ iure cõmuni imperatorũ, quod carebat institutione hæredis, an sustineri possit in vim codicillorũ & quid iure regio?*
Tabellionis assertioni creditur, ibidem.
4 *Testamento priore per errorẽ reuocato, valet secundũ quoad legata, licet eius institutio infirmetur iure cõmuni imperatorũ, & validiori ratione iure regio.*
Lex fi. ff. de hæred. insti. & l.21. ti.1. par.6. interpretãtur, ibidem.
5 *Testamẽtũ solẽne nõ reuocatur per verbalẽ reuocationẽ corã testibus in testamẽto requisitis factã, nisi in ea cõtineatur hæredis institutio, hodie vero iure regio secus, & num. 6.*
Solemnitas requisita in actu cõstruendo requiritur, & in destruendo, ibidem.
6 *Testamẽtũ secundũ absque hæredis institutione si reuocet primũ, & dicat testator se velle decedere intestatũ, valet, et primũ reuocabitur.*
7 *Testamẽtũ primũ reuocatur, si lapsum fuerit decẽniũ, et deinde aliud testator fecerit reuocatorium primi, etiã si in eo non adsit vlla hæredis institutio iure communi.*
8 *Testamentũ primũ reuocatur per secundũ reuocatoriũ, etiã si in secundo hæres nõ instituatur, si testator dixerit hæredẽ esse indignũ, & tunc hæreditas applic[atur] fisc[o], iure autẽ regio veniẽtibus ab int[estato].*
9 *Testamẽtũ minus solẽne si duos testes cõtineat, an obliget in foro cõscientiæ ad eius obseruationem?*
Hæres legitimus an teneatur restituere hæreditatẽ hæredi scripto in minus solẽni voluntate, cõtinẽte tamẽ duos testes in foro consciẽtiæ? & an legata soluere teneatur legatarijs eodẽ foro? ibid. & pluribus seq.
Voluntas testatoris cõstare potest ex inutili dispositione, ibidem.
10 *Præsumptio legis non attenditur in foro animæ, sed veritas.*
Solemnitas testamenti requiritur tot testiũ, ad euitandas falsitates, ibid.
11 *Naturalis obligatio an oriatur, ex testamento minus solemni? & nu.19. & seq.*
Forum conscientiæ maxime ex parte respicit obligationẽ naturalem, ibid.
12 *Annullatio actus an sit pœna? & n.35.*
Pœna an debeatur in foro conscientiæ, ante condemnationẽ? ibid. & nu.39.
Naturalis obligatio est efficax ad retinendũ ibi.
13 *Hæredẽ in testamẽto inutili institutũ, & legatariũ posse retinere hæreditatẽ, et legata in foro conscientiæ, ibid. & nu.13 referuntur doctores hanc tenentes.*
14 *Hæredẽ in testamẽto inutili institutũ, & legatarios non posse retinere hæreditatẽ, & legata in foro conscientiæ, imo teneri eã restituere hæredibus legitimis, et n. seq. et 38.*
Leges ciuiles quãdo obligãt in cõsciẽtia? ibi.
15 *Leges solẽnitatẽ testamentorũ exigentes iustæ sunt, & ligant in foro conscientiæ.*
16 *Leges solẽnitatẽ testiũ in testamentis exigẽtes, sunt super certo fundatæ, & non præsũptione, & nu.18.*
Testamẽtũ minus solẽne, etiã si constet non esse falsum, est inutile, ibidem.
17 *Testandi facultas cõpetit ex dispensatione, & contra iuris regulas.*
18 *Lex pœnã imponẽs nõ ligat, in cõsciẽtia, etiã si pœna*

pœna sit anullationis actus, q; vere pœna nõ est
19 Consuetudo nõ ligat quos natura nõ obligatũ
Testamentũ minus solemne non producit obligationem naturalẽ ibidm.
20 Naturalis obligatio parit exceptionem.
Lex si creditoris. C. de fideicõ. exponitur, ibi.
21 Naturalis obligatio geminata actionẽ producit
Lex si veritas. C. de fideico. ibidem.
22 Testator nõ obligatur naturaliter pro legatis, nec hæreditas iacẽs, sed hæres ipse adeũdo.
Hæres legitimus adeũdo hæreditatẽ non obligatur naturaliter legatarijs in testamento minus solemni scriptis, ibidem.
23 Naturalis obligatio non oritur ex testamento minus solemni, nullusque eius respectu obligatur ex sententia authoris.
Testãdi facultas quomodo potuit à iure ciuili conferri, vt effectum produceret eo tempore quo iam dominus non erat bonorum? ibidem.
Fictioni à lege inductæ ad obseruandam testatoris voluntatem locus non est, vbi solemnitas testamenti non seruatur, ibid.
24 Repetere an possit quis legata quæ soluit sciẽter vel ignorãter ex testamẽto minus solẽni?
25 Obligatio ad antidota, an impediat repetitionẽ
26 Dubius ignoranti æquiparatur.
Testibus duobus etiam fide dignis quandoque quis credere non tenentur, ibidem.
27 Sententia à iudice competenti lata valet in foro exteriori, & interiori animæ.
28 Sententia quã scio iniustẽ latã, non excusabit me à restitutione in foro conscientiæ.
29 Hæres certo sciẽs defuncti voluntatẽ in minus solemni voluntate declaratam, an teneatur in foro conscientiæ eam adimplere?
30 Volũtas testantis minus solẽnis, an sit adimplenda ab hærede legitimo qui eã nõ ignorat?
31 Hæres habens læsam cõscientiã falso credẽs teneri ad legata in minus solemni testamento relicta tenetur in conscientia.
32 Solemnitas iuris ciuilis, an attendatur in foro animæ?
33 Ratio impulsiua si cesset, non cessat legis dispositio.
34 Præsumptio falsitatis in testamento, an attendatur in foro animæ.
35 Actus anullatio an dicatur pœna?
36 Relicta in minus solemni voluntate non deberi in foro animæ, citãtur authores.
37 Agens contra testamentum, quia solemnitate caret, non peccat, etiam venialiter.
39 Hæres nõ conficiens inuentarium, an teneatur in cõsciẽtia vltra vires hæreditarias si certo scierit nihil subtraxisse ex rebus hæreditarijs?
40 Hæres in minus solẽni testamento institutus nõ potest in foro exteriori retinere hæreditatẽ. 1
Legatarius nõ potest in foro exteriori retinere legata in minus solẽni testamento relicta, ibi.
41 Hæres in minus solemni voluntate scriptus, quòd iustẽ, retineat hæreditatẽ, quodque tandẽ iuste etiã retineat hæres legitimus licet sit cõminis opinio, tamen falsam esse, ostenditur.
Contraria duo diuersis respectibus procedere possunt ibidem 2
42 Furtum rei suæ aut sibi debitæ quando & quomodo permittatur.
43 Legatarius vel hæres in minus solemni testamẽto scriptus, an possit sibi relicta cõsequi per viam denunciationis euangelicæ?
44 Hæres an sit tutus in cõscientia retinẽdo hæreditatẽ qua priuatus fuit per aliud testamẽtũ nudã reuocationẽ, õ iure iure cõmuni aut regio
45 Mater an possit ab hæreditate filij excludi per substitutionẽ pupillarẽ in foro conscientiæ.
46 Institutus in re certa nullo dato cohærede totam consequitur hæreditatem.
47 Institutus in re certa iure nostro regio loco legatarij habetur, quia dati sunt cohæredes vniuersales venientes ab intestato per legem istã.
Legis nostræ noua declaratio, ibid.
48 Institutus in re certa prohibitus per testatorem aliquid amplius recipere, an totam consequatur hæreditatem?
49 Ius dicendi nullum an competat iure nostro regio, filio præterito?
50.51 Legitima an sit filio reliquenda titulo institutionis iure Digestorum & iure Codicis.
52 Legitima an sit relinquẽda tit. institutionis filio iure authẽticorũ et partitarũ? et quare, n. seq.
Lex. 5. tit. 8. par. 6. explicatur, ibid.
53 Titulus institutionis est honõrabilis
Legitima relinqui debet titulo institutionis: limitatur pluribus modis remissiue, ibidem
54 Institutus in re certa in quibusdã habetur loco legatarij, in alijs loco hæredis.
55 Legitima an sit titulo institutionis filio relinquenda iure canonico, aut regio? & nũ. 56.
56 Hæres iure regio an decedere possit pro parte testatus & pro parte intestatus?
57 Legitima an possit assignari in re certa alijs filijs hæredibus institutis, vel extraneo? & n. seq.
58 Pater an possit testãdo inter filios eis legitimã in re certa assignare, quoquo relicti ti. et n. seq.
59 Legitima an possit filio relinqui quoquo titu. si in testamento adsit clausula codicillaris?
Clausula codicillaris an censeatur apposita in testamento inter liberos? ibidem.
60 Legitima non debet relinqui filio titulo legati aut fideicommissi vniuersalis.
Filijs duobus institutis si alteri certa res legetur,
omnis

omnes æqualiter succedēt, rupto testamento, & iste loco prælegati quod sibi fuerit relictū consequetur, ibidem.

61 *Legitima si filio relinquitur, an eam censeatur habere titulo institutionis?*

62 *Legitimæ loco, si res certa relinquatur, an censeatur relicta titulo institutionis?*

Legitima filij an sit quota bonorū vel hereditatis? ibi.

63 *Clausula codicillaris semper in hoc regno solet apponi in testamētis, ideo cēsebitur sēper apposita.*

64 *Pacta solita poterit tabellio apponere in cōtractu, et procurator cui data fuit facultas vendendi.*

65 *Notarius censetur rogatus clausulas consuetas apponere.*

K *Aunq̄ el testador no aya hecho heredero alguno.* Hęc lex est notabilis valde, & correctoria nō inimmę partis iuris cōmunis, q; de vltimis tractat volūtatibus, nā iure cōmuni imperatorū & regio patriarū; caput, radix, & fundamētū testamēti erat institutio hęredis quę pręcedere debebat iure digestorū omnia in testamēto cōtēta, aliàs testamētum erat nullū & irritū vt in l.1.cū ibi notatis per Imo. & Cuma. ff. de here. insti. §. ante hęredis insti. de leg. l. si nemo. ff. de testa. tutella. Iure autē nouiori requirebatur necessariò hęredis institutio, sed nihil referebat, pręcederet, nec ne, vel sequeretur d. § ante hęredis & l. pręposteri, & l. ambigui. C. de testa. & proœm. tit. 3. p. 6. Hodie iure regio nouiori per legē istā, etiāsi desit hęredis institutio (proferē mala substātiali, iure antiquo requisita) nō irritatur testamētū, sed validū est, & debētur in eo relicta, & omnia in ea cōtēta sunt omninò adimplēda, vt notat Gre. L. p. in d. proœmi. Mar. Solō. Bur. in d. l. 3. Tau. n. 833. & ibi Tel. Fer. 3. p. in prin. & cęteri interpretes, id q; & antè hāc legē fuisse statutū refert Arist. Polyticorū li. 2. c. 7. in hęc verba. *Nūc autē, inquit, donare ex testamēto licēt cuicūq;, etiā si nullo instituto hærede decesserit.* † Ratio huius decisionis est, vt defuncti volūtas adimpleatur, cui omnia iura fauēt l. 1. C. de sacrosf. eccle. l. in cōditionibus. ff de cōd. & demonstra. auth. de nupt. §. disponat colla. 4. auth. de hęre. & falci. §. si verò expressim. Hanc rationē assignat Rip. in terminis statuti hoc idē disponētis in l. 1. n. 15. ff. de lega. 1. iniquū quippe esset, vt ipse affirmat, cōtra defuncti voluntatē, ob id legata nō pręstari, quòd hęres in testamēto non sit scriptus, vel quòd scriptus hęreditatē nō adierit, hanc tradidit rationē Marc. Sol. Burg. in d. l. 3. Tau. nu. 834. Ex quo ibi infert nu. 837. quòd iure regio eadē exigitur solēnitas in testamēto, quo aliquis hęres nō instituitur, quę requiritur in eo, quo hęres instituitur, licēt iure cōmuni aliud esset, nā illud quinq; testibus cōfici poterat, hoc verò septē exigebat vt traditur in l. fi. C. de codici. gl. Paul. Cast. & cęteri notātes in l. hęredes palā §. si quid post. ff. de testa. Ma. n. in l. quādiu, n. 70. ff. de regul. iur. Sed hoc sanè intellige, nā testamētū dici nō poterat, cui hęredis institutio deficiebat, sed appellabātur codicili in quibus nimirū quinque testes sufficiebāt, nec appellari poterat testamētū prout Mar. Bur. dixerat, à quo etiā cauēdum est, dum ait, nu. 308, ex eadem decisione inferri, si testamētū mutetur quo ad institutionem, siue quoad legata, eādem solemnitatem exigi in vltima volunta-te, qua dictum testamētum mutatur, quātūis iure cōmuni per codicillos murābatur testamētū, quoad legata in eo contēta, qui quinq; dūtaxat testibus cōfici poterāt. §. 1. inst. de adim. leg. traditur in d. l. hæredes palam. §. si quid post. ff. de testa. per gl. Pau. & doctor. ibi. nā idē hodie iure regio fieri poterit. Testamentum siquidē coram 7. testibus confectū, quod fieri potest, si quis velit seruare solēnitatē iuris cōis. vt in hac lege statuitur, vel si fuerit in scriptis confectū, poterit mutari quoad legata per codicillos postea factos quinque, vel tres testes, si plures reperiri nō possint, continentes. † Ex hac noua decisione plura mala ferūtur. Inprimis cessare facit disputationē I. D. iure cōmuni Imperatorū late discusam per Fer. Vaz. Mēcha. lib. 2. de suc. creat. §. 16. n. 21. vel l. vnde quęsitū. Quærebant etenim, notarius in publico instrumēto asseruit, Titium sanæ mentis suum condidisse testamentū, in quo hæc declarauit, & talia legata fecit, in eo tamen nulla reperitur hæredis institutio, an tale testamentū nuncupatiuū in vim codicillorū sustineatur, vt inde legata a legitimis hæredibus præstentur. Ias. asseruit, valere, in rub. ff. de leg. 1. n. 16. autoritate Bald. & Pau. Cast. quos ipse refert contra quē tamē sensit idē Ias. in l. 1. §. si quis ita. nu. 17. ff. de verb. obl. quia sine hæredis institutione, vel aditione omnia in testamento contenta corruunt. d. §. ante hęredis. inst. de leg. l. proxime. ff. de his quæ in test. del. l. 1. in fi. ff. de vulg. l. eā quā. C. de fideic. l. si nemo. ff. de reg. iur. Et quia testamentum facere volēs, nō apposita clausula codicillari, hoc est, si valere nō possit, quod hic dispono, vt testamētū valeat vt codicillus, aut inv... quocunq; alter ius vltimę volūtatis, vitiatur dispositio nec sustineri poterit in vim codicillorū. l. si. §. illud. C de codic. l. 1. ff. de iur. codic. & quod voluerit facere testamentū, patet ex assertione tabellionis, cui creditur, l. cū precibus. C. de prob. perinde ac si testator id dixisset, cuius verbis stādū esset. l. nō aliter. ff. de lega. 3. l. Labeo. ff. de sup. leg. l. vnic. §. si autē ad deficiētis. C. de cad. tol. Alijs quoq; rationibus mouentur, quas tradidit Ias. in d. §. si quis ita. & Ferd. Vazq. d. §. 16. n. 21. qui huic accedit sentētiæ, respondetq; ad l. vlt. ff. de iur. cod. & alia fundamēta per Ias. adducta, in d. rub. ff. de leg. 1. n. 16. & seq. Cessat etenim hæc disputatio iure nostro regio, cū per legē istā valeat huiusmodi dispositio, nō in vim codicillorū, prout iure cōi erat quęstio, sed in vim testamenti, quod nullam requirit hæredis institutionē, nec est de substātia testamēti, vt in hac lege statuitur. † Secūdo infero, priori testamēto per errorē reuocato (quia testator cū fecerat secūdū, hęredes in primo institutos, mortuos esse credebat, cū essēt viui) secūdū quoad legata sustineri vt in l. vl. ff. de hęr. inst. l. 21. tit. 1. p. 6. licet quoad institutionē hæredis primū maneat firmū, hæresq; in eo scriptus succedat, nō is qui in secūdo testamēto institutus fuerit, quia sic lex illa interpretatur, volūtatem testatoris dicētis, quia hęredes, quos mihi cōtingere volui, nō potui, &c. Ex quibus verbis fingit d. l. vl. & l. par. supra citata per secundum testamētū fuisse insti-

tutos hæredes in priori nominatos, & valere secundũ vt omnia in eo relicta adimpleantur, nõ quæ in priori, & licet hoc iure cõmuni non esset absq; cõtẽtione ex eo quod infirmata institutione hęredis in secũdo testamento facta, omnia in eodẽ testamento relicta infirmari oporteat, iuxta tex. in l. eam quã, C. de fid. com. l. 2. §. adeo. ff. de vulg. l. si nemo, ff. de reg. iur. huic q; obiectioni variè respõdetur, vt videre licet per Fer. Vaz. d. §. 16. n. 22. attenta vero lege ista, stat clara responsio, negando obiectionẽ, valet siquidẽ testamentũ, quoad legata, & cætera in eo contenta, licet institutio hæredis desit, vel infirmetur. † Infertur tertiò, q̃ licet iure cõmuni, secundũ receptiorẽ sent. hæredis institutio in testamento solenni facta, non reuocetur per verbalem reuocationem, & contrariam voluntatem testatoris, corã legitimo numero testiũ explicatã, nisi in ea adsit hæredis institutio, quã solennitatẽ substantialem vocant omnes, sine qua secundum testamentũ, in quo reuocatio prędicta cõtinetur, est inutile, inualidum, & sine effectu, vt voluit Bart. in l. si iure. ff. de leg. 3. nu. 3. Areti. in l. hæredes palã. §. si quid post. ff. de testa. Pau. Cast. in l. hæreditas, n. 2. C. de his quib. vt ind. & in l. sancimus. C. de testa. vbi Alexã. & Ias. & Modernior. idem Alex. in l. si ita scriptum. §. regula. num. 3. ff. de libe. & posth. Bal. in l. 1. n. 68. C. de sacros. eccl. Imol. in c. cum esses, 7. q. de testam. Anto. Gom. in l. 3. Tau. nu. 102. Couar. in rub. extra de testam. 2. par. n. 21. vers. hinc ergo, & illud apparet, in fi. 5. conclus. qui hanc attestatur cõmunem, idem voluit Bald. cons. 354. lib. 5. Mainer. in l. quandiu. num. 109. ff. de reg. iur. Guil. Bened. in cap. Rainuntius, in ver. testamentum. 2. nu. 8. Quod obtinet, etiamsi secũdũ testamentum, primum expresśim reuocauerit, secundum eos, & Ias. in l. planè. in prin. ff. de legat. 1. & Fer. Vaz. lib. 2. de suc. crea. §. 17. n. 60. 72. & 73. & hæc communis sententia conuincitur ex §. ex eo. inst. qui. mod. test. infir. cuius verba sunt: *Ex eo autem solo non potest infirmari testamentum, quod postea testator id noluerit valere*, & in l. militis codicillis. §. veteranus. ff. de mil. testa. & in l. hæredes palam. §. si quid post. ff. de testa. vbi eadem solennitas requiritur in actu destruendo, quæ exigitur in eo construendo, facit etiam l. 1. ff. de iniust. rup. & in l. 1. §. si hæres. ff. si tabu. testa. nul. extab. l. sancimus. per locum ab speciali. C. de testam. cuius sententię ea est ratio, quoniam dispositio perfecta non tollitur per sequentem & imperfectã, & inutilem, ex qua ius alteri quæri non potest. l. nec vtilem. ff. ex quib. cau. maio. l. si iure. ff. de leg. 3. l. cũ quis §. si debitorem. ff. de solut. l. si absentis. in fi. C. si cert. pet. l. vir vxori. vers. sed si premissor. ff. de don. int. vi. & vxo. l. si me in vacuam. in fi. ff. de acq. pos. Sed vltima dispositio in specie, de qua agimus, secũdũ ius cõmune Imperatorum, & regium partitarum, est imperfecta & inutilis, eo quod deficiat hæredis institutio, quomodo ergo infirmabitur primum testamentum perfectum? † Iure tamen regio per legem istam cessat hæc ratio, quia vltimum testamẽtum valet, absque hæredis institutione, quare nimirum, si testamẽtum primum infirmetur, & reuocetur per secundum reuocationem primi dumtaxat continens, modo solennitas legis nostræ in eo interueniat, quãdoquidẽ solemnitas requisita in actu conficiendo exigitur, & in destruendo, vt in l. hæredes palam. §. si quid post. ff de testamen. & tum potissimum, cum secundum legem istam vocare censeatur testator venientes ab intestato, atque ideo eorum fauore reuocare testamentum. arg. tex. in l. conficiuntur. ff. de iur. codicil. & hãc sententiam tenet expresśim Ant. Gom. in l. 3. Tau. n. 104. & ibi Marc. Sol. Burg. num. 842. quæ cõuincitur, vel ex eo, quod etiam iure communi prima hæredis institutio solenniter facta reuocatur per secundum testamentum itidem solenne, etiamsi in eo defuerit hæredis institutio, modo priori testamento derogetur, dixeritq; testator, se velle decedere intestatum, vt ex l. 1. §. si hęres. iuncta gl. ff. si tab. test. nul. exta. expędit Bar. in d. l. si iure. n. 3. ff. de leg. 3. & in d. §. veteranus, Alex. cons. 104. lib. 2. & cons. 30. in 2. dub. lib. 3. vbi hanc dixit cõmunem sententiam. & cons. 140. li. 2. & in l. sancimus. pen. co. C. de testa. & in l. si ita scriptum. §. regula. nu. 4. vbi etiã Areti. ff. de libe. & post. Corn. cons. 39. lib. 1. Laur. Calca. cons. 91. Cor. & Rimin. in l. sancimus. C. de testa. Deci. cons. 182. col. 1. vbi hanc profitetur communem Anto. Gom. in l. 3. Tau. nu. 103. & ibi Marc. Sol. Burg. nu. 842. prope fi. Couar. de testa. 2. par. num. vlt. vers. sexta conclusio. Greg. Lup. in l. 21. tit. 1. par. 6. in glo. 1. qui omnes attestantur hanc esse communem sententiã, licet Fer. Vaz. lapsu linguæ contrariam dixerit esse communẽ d. §. 17. nu. 74. rationem redunt omnes supra citati, quia videtur testator hæredes instituere eos, qui eidem successuri erant ab intestato. Sic in specie legis nostræ censentur tacite vocati venientes ab intestato per legem nostrã, & hęredes per testatorem ipsũ instituti.

7 † Solent præcitati DD. alijs modis limitare conclusionem communem, de qua supra nu. 5. & potissimum, quoties post primum testamentũ lapsum fuit decennium, & deinde post decennium prædictũ factum fuerit secundum testamentum solenne, in quo nuda voluntas reuocatoria adsit, absq; hæredis tamẽ institutione, valebit etenim secundum, & reuocatum esse censebitur primum, vt est casus singularis, & nõ alibi, in l. sancimus, & ibi notant omnes interpretes C. de testam. præsertim Bald. Sali. Alex. Corn. & cæteri, idem voluit Bal. cons. 40. lib. 1. Ioan. de Anna. cons. 28. Ioan. Faber. in §. pen. inst. quib. mod. testa. infir. 2. col. vers. item nec obstat. Alex. cons. 105. nu. 7. libr. 4. Bertrand. cons. 281. colum. 1. lib. 2. Corne. cons. 149. libr. 2. estque communis conclusio secundum Iason. in l. sancimus. col. pen. C. de testam. & Ferdi. Vazq. d. §. 17. num. 73. 74. & 75. nec sufficiet lapsus decennij a tempore secundi testamenti, prout Ant. Gomez perperam intellexerat in d. l. 3. Taur. nume. 103. nisi inter primum testamentum, & eius reuocationem decem præterierint anni: & hanc esse communem opinionem attestatur Ferd. Vazq. d. §. 17. nu. 73. ad fin. & Guiliel. Bened. in repet. cap. Rainuntius, de testa. in verb. testamentum. 2. nu. 8. Hodie autem iure Regio hic decennij transcursus non est necessarius, quãdoquidem secundum testamentum omnino valeat, reuocans primum, etiamsi in eo non instituatur hæres, atque etiam si decennium non transierit, vt dixi supra num. 5. & 6.

8 † Tertio prædicta regula fallit, quoties testator in reuocatione primi testamenti asseruit, heredem in priori testamento institutum esse demeritum & indignum, quia tunc reuocatio verbalis sufficit, quoad hoc, vt hæreditas ab hærede auferatur,

tur, & applicetur fisco, vt in l. hereditas. C. de his qui
vt ind. & l. 11. ti. 1. p. 6. quæ tamen hoc sublimita, nisi
in vltimo testamento fuerit alius institutus hæres,
quia tunc ei cōpetet hæreditas, nō fisco. Ex quo ego
infero, hodie in hoc regno, etiam si in secundo testa-
mento reuocatorio primi, hæres non instituatur, au-
feretur hæreditas ab hærede in primo testamento
instituto, & acquiretur hæredibus ab intestato, qui
per legem nostram vocati censentur à testatore, qui
nullum hæredem instituit in testamēto, atque ideò
sustinetur testamentum absque vlla hæredis institu
9 tione, vt in hac lege. † Quartò limitat Ant. Gom. in
d. l. 3. Tau. nu. 103. conclusionē nostram, vt non pro-
cedat in foro conscientiæ, quo in foro ait, tutum nō
esse hæredem in primo testamento institutum, reti-
nendo hæreditatem ex vi eiusdem testamenti, quod
apparet reuocatum per contrariam testatoris vo-
luntatem, etiam in minus solemni testamēto decla-
ratam, citat Bald. in l. 1. col. pen. C. de sacros. eccles.
Sed hæc quæstio decidetur infra nu. 44. (quia pēdet
ab hac, quā primo expediam, quę nec facilis est, nec
admodum expedita,) nunquid legata in minus so-
lemni testamēto relicta in animæ iudicio sint ab hæ
rede soluenda, & in summa, an iuris ciuilis solēnitas
sit in interiori animæ iudicio seruāda? & an ipsæ hæ
res in testamento minus solemni institutus retinens
hæreditatem sit tutus in foro conscientiæ. & an eam
restituere teneatur venientibus ab intestato? Et vi-
detur testamentum minus solemne cum duobus dū
taxat testibus confectum, non obligare hæredem in
eo institutum in foro animæ, ad restituendum hære
ditatē venientibus ab intestato, sed eius vigore pos
se licitè retinere hæreditatē, & teneri soluere lega-
ta: nā in prædicto foro non consideratur, defectus so
lemnitatis iuris ciuilis, sed manifesta testātis volun
tas, quę manifesta fit duobus testibus, nam ex inutili
dispositione defuncti, de eius voluntate constare po
test, vt in l. vlti. ff. de reb. eorum, & in l. peto. §. matre:
ff. de legat. 2. Quo fit, vt non solum scriptus hæres in
testamēto minus solemni retinere possit in cōscien
tia hæreditatem, verū & eadem ratione hæres scrip
tus in testamento solēni, vel legitimus hæres ab inte
stato succedens teneātur restituere hereditatem ei,
qui fuit institutus in minus solēni volūtate, & legata
10 legatarijs in eadē nō solemni volūtate relicta. † Cui
sententiæ suffragatur ratio illa, quòd solēnitas tot te-
stium, quæ in testamētis ciuili iure requiritur, eo tē
dit, vt euitētur falsitates, quæ cōmitti facilè possent.
l. vlt. C. de fideicom. §. 1. instit. de testam. sed vbi con-
stat de volūtate testantis, cessat hæc ratio, ergo et iu
ris ciuilis decisio. l. adigere. §. quāuis. ff. de iure patr.
c. cū cessante, cū similibus de appella. Præterea ius
ciuilis requirit hanc solemnitatem, vt dixi, propter
euitandā præsumptionē falsitatis, at in foro animæ
non attenditur præsumptio, sed veritas. c. tua nos, &
c. is qui fidem de sponsal. Bal. in l. cum quis numero
14. C. de iur. & fact. igno. Panor. & alij in c. cum in ec
clesiarum, de constit. solemnitas igitur iuris ciuilis
maximum testium numerum exigens seruanda non
est in foro animæ, sed satis erit si fiat probatio iure
11 gentiū sufficiens. † Quartò ex minus solēni volūtate
& testamēto oritur naturalis obligatio. l. vltim. vbi
Bald. notat. C. ad l. Falcid. in testamēto. ff. de fideicō.
liber. l. fideicōmissum. C. de condicti. indeb. gl. Bart.
& Doct. cōmuniter in l. cū quis. C. de iur. & facti ign.
gl. & Doct. in l. 1. ff. de condi. indeb. Imol. in ca. fin. de
solu. l. 31. tit. 14. par. 5. quam esse receptam sententiā
attestatur Ias. in l. cum quis n. 13. & ibi Dominus An
to. Padilla nu. 7. idem Ias. in l. interdum. n. 44. ff. de cō
di. inde. & in l. si pacto quo pœnam nu. 6. C. de pact.
Corn. cons. 137. n. 3. lib. 2. & in l. si veritas. nu. 1. C. de
fideicom. & in l. 2. C. de fideicō. n. 1. vbi idem volue-
rūt Bened. de Plumbi. Fulg. & Paul. Greg. Lupi. in l.
31. tit. 14. glos. 1. par. 3. at obligatus naturaliter, & in
foro animę tenebitur, obligationem adimplere, sub
pœnæ culpæ læthalis secundū Barto. in extrauag. ad
reprimendū in verbo denūtiationē cui accedit Abb.
in c. quia plerique. col. pen. de immuni. eccles. Ancarr.
in regula possessor. de reg. iur. in 6. q. 1. Couarr. in c.
cum esses, nu. 5. de testam. nam forum cōscientiæ ma
xima ex parte respicit obligationem naturalem, vt
quod naturaliter tantū debetur, debeatur quoq; in
foro conscientię: quod autē nec ciuiliter, nec natura-
liter debetur, minimè in foro conscientiæ debeatur,
vt patet ex notatis per Doct. in c. nouit de iudi. per
Doct. in d. c. quia plerique, & in l. si post diuisionē. C.
de iur. & fact. igno. & in l. cum quis cod. tit. cum con
cordantijs à Tiraquello congestis de leg. connubia.
glos. 4. n. 15. Quo fit conscientiam non obligare illū
quem natura non obligat, secundū Bal. in l. nec, in fi.
C. de vectiga. & com. Aug. Beroi. latè in c. 1. de con-
stitu. nu. 130. Ripa in c. 1. de iudi. nu. 89. prope finē.
12 † Quinto annullatio actus est pœna. l. nō dubium. C.
de legib. & illic scribentes. l. turpia, & ibi latissimè
recentiores. ff. de leg. 1. sed in foro conscientiæ pœnæ
locus non est etiāsi pro ipso iure imponatur, nec ve-
niēs contra legem, pœnam soluere tenebitur, donec
condemnatoria, vel declaratoria sentētia subsequa-
tur, ex sentētia glos. in c. fraternitas. 12. q. 2. quā plu-
res sequuntur, teste Decio in c. 1. de constit. 1. lectio.
nu. 20. & Domini. à Soto lib. 1. de iust. & iur. art. 6. q.
6. Iacob. Septima. de institutio. Cathol. c. 9. nu. 27. &
seq. Ferdi. Vazq. de success. creatio. §. 10. nu. 672. Sex
to constat, hæredem in testamento minus solemni
scriptum retinere posse hæreditatem, & esse tutum
in foro conscientię eā retinendo, quia naturalis obli
gatio potens est iuris ciuilis authoritate, ad retinen
dum, licèt ad agendum efficax non sit, vt in l. Stichū
aut Pāphilū. §. naturalis. ff. de solut. Doct. in l. si vnus.
§. pactus. ff. de pact. Guillielm. Bened. in repe. c. Ray
13 nuntius in verbo si absque liberis. 2. nu. 73. † Quibus
rationibus suffulti hanc sententiam amplectuntur
Barto. in tractatu minoricarum, cap. 3. Panor. in re
lectio. c. cū esses, de testam. nu. 10. & 15. & ibi Couar.
attestatur hanc communē esse, nu. 5. Anto. in c. nouit
de iudi. nu. 66. & in cap. quia plerique. nu. 9. versi. ex
his patet, & ibi Panor. num. 43. de immuni. eccles. Al
ciat. de quinque pedum proscriptione, nu. 34. & plu
ribus seq. maximè, num. 48. Alber. Brunus in tract. de
potentia & effectibus formæ, fol. 57. col. 3. & fol. 60.
col. 1. & n. Alberic. in l. cum quis. C. de iur. & fact. ig-
no. Floria. in l. cum de in rem verso, col. 3. ff. de vsur.
Guido Papę. q. 543. Mart. Laud. in tra. de consciētia;
q. incip. quæro in foro conscientiæ. Ias. in l. nemo po-
test. 1. lect. nu. 75. & seq. ff. de lega. 1. & in l. si non sor
tem, in princ. nu. 7. ff. de condi. indeb. Corne. consil.

119.nume.34.lib.2.Ioann. Orosius eam sequitur, &
attestatur communem in l. omnes populi, nu.65.ff.
de iust.& iu.Alan.Godo.& alij antiquiores quos re
fert Fortu.Garf.de vltimo fine vtriusque iuris,num.
235.Ancarr.in regula possessor, num.20. de regulis
iur.lib.6.refert cõsuluisse se quatuor peritissimos in
sacra Theologia Magistros,atque inter eos præstan
tissimum quendã Carmelitam,qui omnes huic opi
nioni consenserunt:idem voluit Imol. Alexand. Ias.
& Ioan.de Montefe.in l.nemo potest. ff. de legat. 1.
Corn.consil.119.lib.2.Felin.latè in cap.1. de consti.
nume. 39.& 40. & è Theologis multi id censuerunt
(Adrian.quotlib.6.artic.1.q.2.Aug.Clauasi. in sum-
ma in verbo hęres.§.5.)modò de voluntate testantis
illi constiterit, & in verbo legatum, nu.8. Syluester
in summa, in verbo,testamentum.1.§.1.& verbo,le-
gatum.4.§.10.& in verb.hæreditas.1.q.7. vbi refert
Archiep. Floren.idem tenentem Ioann. Tabien. in
summ.verb.hæres, nu. 7.Barthol.Fume.in eius sum-
ma,verb.hæreditas,nu.14.& in verb.legatum,n.16.
Medina in Codice de rebus restituendis. q. 23.col.
vlt.dum tamen nulla fraus interuenerit, & illam te-
stantis voluntatem esse sciuerit, atque communem
apud eos esse testatur Domin.à Soto,lib.4. de iusti.
& iur. quæst.5. artic. .col.3:8.& denique eam esse
communem attestatur Ferdi.Vazq.Mencha.de suc
cess.creatio.§.1.num.23.Alia plura fundamenta pro
hac opinione adducit Marcus Solon Burgen.in l.3.
Tauri,à nume.1406. vsque ad num.1426. inclusiuè.
14 † Contrariam tamen sententiam, imo quod in foro
animæ hæres in minus solemni testamento institu-
tus,non posit retinere hæreditatem,sed eam tenea
tur restituere venientibus ab intestato,hæres quoq;
in solemni testamento institutus,vel legitimus, non
teneatur hæreditatem, vel legata in minus solemni
testamento relicta præstare in consciẽtia, tenere vi-
detur beatus Thom.ab omnibus receptus. 1.2.quę-
stio.96.articulo 4.vbi solidam nobis tradit doctri-
nam, quòd leges humanæ positiuæ conditæ ab eo,
qui habet potestatem, ex iusta & rationabili causa
super rebus temporalibus,non per fictionẽ,aut præ-
sumptionem, sed super certo disponentes,ligãt sub-
ditos in foro conscientiæ:idem voluit Enriq.quotli-
beto 8.quæst.22.Bald.in l.cum quis,num.14.vbi ma
gistraliter distinguit.C.de iur.& fact.igno.idẽ Bald.
Paul.Alexand.& Ias.in l.pen.§.illo.C.de necess. seru.
hære.institut. Abb. in procemio Decretal. in parte
rex pacificus,num.4.idem Abb.&Felin.numero 44.
& Dec.numero 8.in capite 1.de constitutio. Paulus
Aretin.& Iaso.in rubric. ff. de acquirend. hæred.in
fin.Ancarran.in regula possessor.7.col.de regul. iur.
in 6.And.de Isern. in cap. 1. versic. 1. de pace iura.
firm.numero 19.Floria,in l.ex parte.§.seruo ff.fami-
liæ erciscundæ,Iason in §.sed istæ numero 103. insti.
de actio. hanc esse communem sententiam attesta-
tur Couarru.in cap.cum esses de testament. num. 6.
& Anton.Gomez in l.3.Tauri,num.123.& ibi Mat.
Solon Burgen.num.1430.& numeris pręcedentibus
hoc optimè fundat Ioan.à Turrecremata,in c. quos
autem.10.dist.Dominic.à Soto,lib.1.de iust.& iure,
quæst.4.articulo 1.Ioan.Ciriere in tract. primoge-
nituræ,lib.2.quæst.15.colum.5.August.Beroi.in ca.
1.de in integ.restit.num.166.Tiraquel.in præfatio.
retractus Lignagier.n.73.vbi plures citat concor.
Alciat.in c.nouit de iudi.nu.38.Fortu.Garsia de vl-
timo fine,nu.260.Marcus Solon Burg.in l.1. Tau.n.
453.vbi addit concord.Floren.in sua summa.1.par.
tit.18.§.1.vbi limitat plurifariam.& Dec. in d. cap.
1.de constit.& moderni in cap.quæ in ecclesiarum,
eod.titu.estque optimus text. regni nostri hoc pro-
bans in l.16.tit.1.part.1.ibi,*Y meterse bian en la ca-
rrera de la muerte*,& ibi notat Greg. Lupi. Alfons.à
Castr.lib.1.de potestate legis pœna.ca.5.docu. 4.&
5.Ioan.à Medina de restitu.q.36.versi. quo præmis-
so.Didac.Perez latissimè in procemio ordinationũ,
q.10.Ferdi.Vazq.Mencha.de succes.creatio. §.1. nu
me.26.& §.2.nu.7.& §.10.nu.661.Vbi tamen contra
communem tenet, in dubio non obligare leges ciui
les in foro conscientiæ, licèt secus sit quando cõstat
de intẽtione legis, quòd voluit obligare ad culpam
eius transgressorem,quia tunc absq; dubio obligare
ait, in foro conscientiæ numero præcedenti in fine,
cui sententię subscribere videtur Mart.Azpil.in ma
nuali confes.c.23.à nu.46.vsq; ad nu.64.vbi optimè
15 hoc explicat. † At lex nostra,& similes tantã exigen
tes solemnitatẽ in testamẽtis iustæ sunt, & super cer
to fundatæ non super præsumptione,quibus non ser
uatis non orietur naturalis obligatio ex testamento
minus solẽni: quare nimirũ si non teneatur quis ad
eius obseruantiã.Ex quo hęres legitimus non tenebi
tur soluere legata in testamẽto minus solẽni relicta,
nec hęreditatẽ hæredi in eo instituto in foro conscië
tiæ.Quòd sint iustæ cõstat,quia factæ sunt ab habẽte
potestatẽ,atq; ideo authoritate diuina per suos mi-
nistros.c.quo iure.8.dist.c.vlt.in fin.16.q.3. Per me,
ait Dominus,reges regnant, & legum conditores iu
sta decernunt,Prouerb.8. episto. inter claras. C. de
sum.Trin.& Fid.Cathol.c.Imperatores.9.dist. leges
itaq; iustæ deriuantur à lege diuina,Sapient.11. Au
gust.in lib.de libero arbitrio.Legibus autem Impe
ratorũ,& Regijs regni nostri testamenta solemnita
te testiũ carẽtia infirmantur, & hæreditas defertur
venientibus ab intestato.l.hac consultissima in fi.&
§.per nuncupationem. C. de testam.& in l.nostra &
seq Quæ leges iustæ proculdubio sunt, quãdoquidẽ
hic testandi actus grauis sit,& mille fraudibus obno
xius:potuit ergo lex quò tutius,& fidelius ageretur,
hanc solemnitatẽ statuere ad totius reipublicę vtili-
tatem:quòd si hæc est publica vtilitas, iusta erit lex
hoc præcipiens,authore Alfonso à Castro lib.1.de le
ge pœnali,capite 5.quod probat Couarru.in d. ca
pit.cum esses de testam.num.6. Anton.Gomez in d.
l.3.Tauri,numero 12 .& ibi Marcus Solon Burgen.
numero 1432. & duobus sequentibus, vbi optimè
probat iustas esse huiusmodi leges, & Ferdinandus
Vazquez Menchaquen. de successionum creatio.§.
1.numero 7.si iustæ sunt, quare non seruabuntur in
16 foro conscientiæ? † Quod non fundentur super præ-
sumptione falsitatis, sed super certo,constat ex plu-
ribus, & primò,quoniam præsumptio falsitatis fuit
causa impulsiua non finalis, nam propter euitãdas
falsitates tot testes adhiberi oportuit. Quo fit, vt
etiam si certò sciamus fraudem nullam esse adhibi-
tam in aliquo testamento cum minori numero te-
stium facto, non propterea cessabit legis dispositio
irritans tale testamentũ.l.2.§.fin.ff.de dona.l.1.§.se-

xum

xum.ff.de postulan. vt rectè aduertit Domin. Anto.
Padilla in d.l.cum quis.C.de iur. & facti igno.num.
14.lex enim nostra, & similes si in conscientia non
ligarent, non consuleretur fini, ob quē institutæ sunt:
annullant siquidem testamentum non habens certā
solemnitatem testium, etiamsi nulla fraus interuene
rit, ad euitandas fraudes, quæ accidere possent: qua-
re etsi nulla fraus interueniat, æquū est subuerti te-
stamentum minus solemne, ne legislatoris finis frau
detur, neue earum dispositio sit frustratoria contra
prooemium Gregorianum, & C.de emenda.Codi.in
princ.& contra.l.si quando. C.de inofficios. testam.
17 † Præterea hæc testandi facultas iure ciuili, & regio
ex quadam honestate & conuenientia, quasi ex priui
legio hominibus concessa est, contra regulas iuris
prohibentes cōferre dispositionem in tempus, quo
res non sunt disponentium, vt in l.quod sponsæ cum
similibus.C.de donat.ante nup. prout cōtingit his,
qui testantur de bonis suis, vt dispositio eorum sor-
tiatur effectum post mortem, quando iam non sunt
domini eorum: quare nimirum ex gratia, vt dixi, &
priuilegio hæc testandi facultas eis conceditur, ex
sententia Accursij in l.illa institutio in verb. pende-
re.ff.de hęred.instit. quæ communiter est recepta te
ste Domino Anto. Padilla in l.cum quis, numero 13.
C.de iur.& fact.igno. vbi citat coucord. cum his, quę
diximus supra eodem glo.1. in fin.& glos.4.num.16.
& talis conceditur facultas, dummodò in confectio
ne testamenti seruēt solemnitatem ipsiusmet legis:
quòd si fines mandati excesserit testator, veluti abu
sus priuilegio sibi concesso, est merito illo priuatus,
& propter defectum potestatis actus corruit, vt atte
statur Dom. Anton. Padilla. dict.l.cum quis, nume-
ro 13.& diximus sup.glos.4.nume.16. Ecce in nostra
specie non fundatur lex in præsumptione, sed in ve-
ritate, quia sub hac conditione concessa fuit facul-
tas testandi, qua deficiente, deficit quoque potestas
ad faciendum actum: quin etiam deficit voluntas,
vt similiter probaui dict.glos.4.nume. 13. quæ duo,
scilicet, potentia & voluntas ad actum conficiendū
18 exiguntur, vt ibidem numero 16. † Rursus quòd
lex nostra, & similes testamentorum solemnitatem
plurium testium exigentes, non fundentur præsum-
ptione, asseuerat expresśim Anton. Gomez in dicta
l.3.Tauri, numero 123.& ibi Marcus Solon Burgen.
numero 1471. & quandoque licèt lex fundetur in
præsumptione, obligare in conscientia asseuerat, ex
Felino in capite sicut dignum in fin.de homi.& tum
potissimum hac in specie, cùm non agatur de seruā
da solemnitate in conscientia: non enim peccat te-
stator non seruādo legis ciuilis solemnitatem, quia
lex, pœna testanti imposita annullationis actus (si
pœna dici potest) contenta est, vt optimè probat
Martin. Azpilcue. in manuali confess. capite 2. nu-
mero 56. Sed quæritur dumtaxat, an lex excuset à
peccato, & restitutione eum, qui bona obtinet con-
tra voluntatem testatoris in testamēto minus solem
ni declaratam? & an obliget in conscientia ad obser
uationem legis annullantis testamentum minus so-
lemne? Et cùm hæc annullatio sit certa, & nulla
præsumptione fundata, sed super veritate, quia ve-
rè non seruauit solemnitatem requisitam, nimirum
si obligetur quis in foro conscientiæ ad obseruatio
nem huius annullationis, vt eius virtute non pôssit
quis obtinere, nec consequi in eo contenta, quia hu-
iusmodi annullatio non est pœna, vt dicam infra nu
mero 35. † Suadetur item hæc sententia, quia con-
19 scientia non ligat, quos natura non obligat, ex do-
ctrina Bald. communiter recepta in l. 1. in fine. C.
de vectigal. & commiss. quem sequitur Decius in ca
pite 1.de constitutio. 1.lectione, numero 18. in fine.
Augustin. Beroi. latè ibidem numero 130. Ripa
in capite 1.de iudic. numero 89. prope finem. At ex
veriori & receptiori sententia ex testamento minus
solemni non oritur naturalis obligatio. Quod con-
stat arguendo à sufficienti partium enumeratione,
prout arguit Domin. Anton. Padilla in dicta l.
cum quis. C. de iur. & fact. igno. numero 10. & se-
quent. Nam si testamentum falsum est, aut
non completum, nulli dubium quin naturalis obli-
gatio ex eo non oriatur, cum deficiat voluntas te-
statoris, ex qua obligatio descēdit, ex sententia Do
ctorum tenentium contrariam partem: aut verò
testamentum deficit ex defectu solemnitatis, vel for
mæ, & tunc, si formam appellas institutionem hære-
dis, idem erit iure communi, quippe quo sine ea nil
valet testamentum, nec sustineri magis potest, quā
homo sine capite, dicto §.ante hæredis instit.de leg.
cum concordant. supra numero 1. hodie autem va-
let, vt in hac lege, quare licèt hæredis institutionem
non contineat, oritur obligatio, & actio efficax ad
omnia contenta in testamento. Vbi autem solem-
nia testamenti deficiunt, quia non sufficienti nume
ro testium vallatum sit testamentum, nulla similiter
ex eo orietur obligatio etiam naturalis, nedum ci-
uilis, quoniam in illis consistit substantia, forma, &
vigor totius testamenti, & non solum ad probatio-
nem testes tot exiguntur, sed ad formam substantia-
lem ipsius testamenti, vt ex receptiori sententia pro
baui latissimè supra eodem glos.4. numero 10. 11.
& pluribus sequentibus. Cum igitur hic substan-
tia deficiat, nulla obligatio, nec naturalis oritur.
20 l. 1. §. si quis ita interroget. ff.de verborum obliga-
tion. † Hæc eadem sententia, quod obligatio natu-
ralis non oriatur ex testamento minus solemni, pro-
bare videtur textus in l.si creditoris.C.de fideicom
miss. ibi iure subnixa, dicit ibi Imperator, ita de-
mum competere exceptionem legatarijs, aut fidei-
commissarijs aduersus hæredem, si defuncti volun-
tas fuerit iure subnixa, hoc est, iuris solemnitate
munita, à contrario, ergo sensu, si testium solemni-
tate careat à iure requisita, non pariet exceptio-
nem, si non parit exceptionem ergo nec naturalis
oritur obligatio ex testamento minus solemni: nam
21 vbi adest obligatio naturalis, ex ea oritur exceptiō,
l.iurisgentium.§.igitur nuda.ff.de pact. † Idem pro-
bat text.in l.si veritas.C.de fideicommiss. ibi stipu-
lantibus spopondisti. Ecce requiritur stipulatio,
ad hoc vt debeantur legata in minus solemni volun
tate relicta, sed si orta esset obligatio naturalis, pa-
ctum nudum sufficeret ad producendam obligatio
nem efficacem, cum ex geminata obligatione natu-
rali actio efficax producatur, vt in l.vltim.C.ad l.Fal
cid.& ibi expendunt Iacob.de Rauen. Alber. Bald.
Angel.& Salicet.& cæteri ibidem, Cum.in rub.ff.de
verbor.obligat.num.8. vbi Iaso.nu.11.& Ripa num.

30.eam dicentes cōmunem cum concord.à d.Ant. Meneses traditis in d.l.cū quis nu. 11.vbi citat,etiā tex.in l.fideicommissum ff.de cond.indeb.ibi,in sti-
22 pulationem deductum. † Dicit pretera,se non vide re vbi hæc obligatio radices egerit:nam in ipso testa tore minimè.citat Bald.in l.eam quam nu.5.C.de fi deicō. vbi probat testatorem proprijs legatis non obligari vt in l.non minus §.vlt. ff. de hære.insti.& l. legatum §.allenus ff.delega.1.vbi tamen solum dici tur hæreditate non adita, hæreditatem ipsam re-præsentare personam defuncti,& vice defuncti fungi.Sed eos textus ipse Bald.citauit vt probaret, etiā ipsam hæreditatem iacentem non esse obligatam le gatis,sicut nec testatorem,cuius vice fungitur,& nō hæredis,qui solum tenetur legata soluere, postquam adierit hæreditatem,propter quasi contractum,quē adeundo cum legatarijs facere videtur.l. apud Iulia nū §.fi.& l.seq. ff.ex qui,cauſ.in poſſ.eat.§.heres quo que insti. de oblig. quę ex quasi contra.nas. Verùm neque hæres legitimus obligatur,adeundo hæredita tem in nostra specie, quoniam non succedit ex de functi voluntate, cum non succedat ex testamento minus solemni etiamsi in eo fuerit scriptus, sed tan quam alius quidam quam is quem testator legato-rum nomine prægrauaui.Potest enim idem tanquā alius admitti.vt in l.si pater.§. qui duos ff. de adoptio.Nulla ergo est in hoc casu obligatio naturalis:ex quibus & alijs fundamentis hanc opinionem (quod naturalis obligatio ex minus solemni testamento non oriatur)tenuerut Bal.Fulg.Paul.Cast.& D. Ant. Padi.in d.l.cum.quis nu. 10. & 11.C.de iur. & fact. ign.Cin.Fulg.& Iaſ.nu.16.in l.1.ff.de cond. inde. Iaſ. in l.si veritas & in l.si creditoris per eos tex. C. de fi deico.Pet.Loriotus de iuris arte tracta. 11. cap. 22. Corne.consi. 137.nu.3.lib.2.Couarru.Hispaniæ de-cus,in cap.cum esses nu.9.de testam.Ferdi.Vazq.de successio.creatio.§.1.nu.11.Marcus Solon Burg.hāc dicens communē in l.3.Tau.nu.146.licet loquatur quoad hæreditatē,vt naturaliter nō debeatur ei,qui in minus solemni testamēto institutus est, & idē voluit Bar. Bal. & alij in l.si post diuisionem C. de iur. & facti igno.vbi & D.Ant.de Padilla num. 7. dicens cōmunem Alex.cons.70.ad fi.lib. 2. Vbi addit ex te stamento minus solemni non competere ius retētio nis,Greg.Lup. hanc dicēs communem quoad hære-
23 ditatē duntaxat in l.31.tit.14.p.5. † Quibus adhæ reo in vtraque conclusione,nēpe,vt non oriatur obli gatio naturalis ex testamēto minus solemni quoad hæreditatem ab hærede legitimo restituendam ei, qui in eo institutus fuit,nec quoad legata in eo con tenta, tum ex rationibus supra traditis,tum etiam quia deficit testatori potestas testandi minus solēni ter,cum seruare teneatur formā à iure ciuili traditā vt eius testamentū valeat,quandoquidem ab ipso iu re ciuili potestatē nactus sit testandi, quam sine eius authoritate nō habebat disponēdi de bonis suis in id tempus,quo iam dominus non erat vt in l. quod sponsę.C.de dona.ante nup.Etsi dixeris, quo pacto potuit ius ciuile inducere, vt dispositionē possit te-stator conferre in tempus quo iam dominus futurus nō est? Respōdeo id fecisse per fictionē, finxit enim lex hæreditatē ipsam mortuo testatore esse personā imaginariam subditiciamque & intellectualē, quæ vice sustinet de uncti, omnesq; actiones ex ex cau sa in eam transeunt tan actiuæ quam passiuæ.l.hæreditas in multis ff.de acqui.rerum domi.§.1.instit.de stip.seruo l.hæreditas ff.de peti.hæred. l. nihil aliud ff.de verb. signi. optimus tex.in l.non minus §. fi, ff. de hæred.insti.& in l.legatum.§.seruo hęreditario. ff. delega.1.tradunt Bar.Bal.Areti.Alex.& Iaſ. nu.3.in rub.ff.de acq. hæred.& Bar.in l.3.in prin.ff. de bon. poſſ.adita autem hæreditate, hæres eius personam repræsentat, atque eadem persona cum defuncto esse censetur l.fi.C.de hęred.inst.l. antiquitas. C. de vsufr.auth.de iure iur.à mori.præsti.in prin.colla.5.l. hæreditas ff.de vsucapio.l. 13.in fi. tit. 9. par.7. Soc. consf.14.lib.3.Ecce ergo, fingitur semper esse dominus testator etiam post mortem, quare nimirum si possit de bonis disponere post mortem, cum fingatur viuere,cui fictioni locus nō est vbi deficit ęquitas l.nec vtilem.ff.ex qui.cauſ.maio. At vbi solemnitas iuris non seruatur,iniquum esset profecto,legem fingere in fauorem eius,qui eiusdem legis pręcepta
24 non seruat. † Nec hāc opinionē offendit tex.in l.fi. deicōmissū.C.de cōdict.indebit & l.2.& l.si veritas. C.de fideic.l.vlt.C.ad leg.fal.l.vl.ff.de reb.eor.l.31.ti. 14.p.5.vbi si relicta in minus solemni volūtate solua tur seu legatarijs præstērut, repeti minime possunt quoniā id obtinet,quoties scienter soluetur, qua in specie præstitus cēsetur cōsensus per solutionē, ex quo nimirū si naturalis oriatur obligatio, quę ante solutionē orta nō erat,atq. ideo impediatur repetitio.Quinetiā si per iuris ignorātiā soluit. nō repetit vt in dictis legibus statuitur: quoniam paria sunt scire,vel scire debere,nemo enim præsumitur ius ig norare l.leges sacratissimæ.C.de legi.l.regula.in pr. ff.de iur.& fac.igno.l.14.tit.1.p.1.atque ideo sciēter soluisse præsumitur vt in d.l.31.tit.14.p.5.nisi sit mi nor,mulier,miles. vel rusticus, vt ibi dicit lex illa &
25 l.15.tit.1.p. 1.& d.l.regula. † Vel dic aliter, prout nos docet Couar.in d.cap.cum esses n. 9. de testam. Dicēs ex testamēto minus solemni oriri obligationem quandā ad antidota, quæ ex legis vinculo oritur vt profitetur Bal.in l.1.C.de sacroſ.eccle.nu. 55. & in simili specie tradit diuus Tho.2. 2.q. 107.& q. 106.arti.4.cuius meminit ipsemet Couar.in c.cū in officijs de testam. hæc inquā ad antidota obligatio absq. aliqua naturali,sed ex æquitate quadā & hone state morali profecta repetitionē impedit,vt in l.cū is §.si in ea opinione ff.de condi.indeb. ibi, relinquitur pietatis causa,ex qua solutum repeti non potest: quod & Fortu. tradidit in l. 1.§. ius naturale ff. de iusti.& iur. illatione 10.& D.Anto. Padilla his tacitis in d.l.cum quis num.13.in fi.& 14.C.de iur. & fa. igno. quamuis non operetur effectum retentionis nec exceptionis, quę operatur vera naturalis obligatio,ex ipsa lege naturali propter cōsensum producta qualis est illa, quæ ex pacto nudo oritur iure ciuili, vt docet idē Couarr.in d. cap. cum esses num. 9. de testam.verū receptior opinio glo. & doct. communiter in l.ex hoc iure ff.de iust.& iu. est in contrarium, quod nō impediat repetitionē obligatio ad antidota quam communem atestatur Couarruuias in cap. cum in officijs numero 10. de testamen & D. Antoni.Padilla in dict.l. cum quis, numero 10. C.de iuris & facti ignorantia. Iaso numero 74. & Orosčius

tius numero. 51. in. d. l. ex hoc iure, quare te ne priorem solutionem. † Ex alio item constat, ex te
26 stamento minus solemni non obligari heredem legitimum, vel in alio solemni testamento institutum, ad soluendum relicta in eo quod solemne nõ erat, etiã si coram duobus testibus esset scriptum: quia ignorabat volũtatem defuncti certam, an voluisset, vt cõtenta in minus solemni testamento soluerentur, non enim duobus dumtaxat testibus credere tenebatur, in materia sui natura adeo suspecta & periculosa, & cum dubius sit, ignorantię equiparatur vt in. l. fi. C. de cõdi. inde. quomodo ergo ignorãs, an legata relicta essẽt, potuit adhibuisse consensum, & ex eo obligari naturaliter? Stat ergo firma conclusio, quod ex testamẽto minus solemni non oritur naturalis obligatio, etiamsi duobus testibus sit confectum, nec ad eius obseruationem quis teneatur in foro conscientiæ. † Pro hac etiam opinione, quod non obliget in
27 foro conscientiæ testamentum minus solemne, adducitur insolubile argumentum. Sententia à iudice lata ex legitimis probationibus valet non solum in foro exteriori, sed & in interiori iudicio animæ, quando quidem diuina iudicet authoritate iudex ipse, vt habetur Prouerbiorum capit. 8. & ad Roma. cap. 13. notatur in. c. omnis anima decensi. & in c. 2. de maiori. & obedi. & in. l. Iulianus. ff. de condictio. indebit. Fortuni. in l. veluti colũ. 5. ff. de iusti. & iu. Couarru. in. c. cum esses numero. 7. de testam. Sed iudex sciens, depositione duorum testium fide dignorum, testatorem fecisse testamentum, in quo Titiũ hæredem instituit, & varia legata fecit, absque vlla fraude, hæreditatem iustè aufert à Titio & per eius sententiam hęredibus legitimis ab intestato venientibus eam adiudicabit, ex eo quòd testamẽtum fuerit nullum ex defectu solemnitatis, iuxta. l. si vnus & l. ex imperfecto & l. hac consultissima. C. de testam. & in hac l. & seq. gloss. & omnes docto. in. l. 2. C. de. de bono. poss. secũdum tabu. quis ergo negabit hoc iudicium valere in foro animæ? nemo profecto, nam si hęres legitimus non esset tutus in foro conscientiæ, sequeretur leges quibus subijcimur incertas esse, quoad animarum tutellam, nullumque iustitiæ ministrum tute nobis à republica exhiberi, vt optimè Couarru. aduertit in. d. cap. cum esses de testam. num. 7. & Marcus Solon Burg. refert in d. l. 3. Tauri
28 numero 1456. † Non me latet sententiam legitimis probationibus latam, in gratiam cuiuspiam, eum non redere tutum in conscientia, si certo sciat esse iniustè latam, & non esse dominus eius rei, quæ sibi adiudicata fuit, nec ius aliquod ad eum sibi cõpetere cap. fraternitas. 12. quæst. 2. Alciat. de quinque pedium præscriptione numero 45. Abb. Feli. & Alcia. numero. 46. & docto. communiter in c. nouit de iudi. Verum in specie de qua agimus, non supponimus certum esse hęredem legitimũ de voluntate testatoris, aliàs quã per duos testes. qui hoc casu
29 fidẽ nõ faciũt iudici, ergo nec litigatoribus. † Vbi autẽ hæres certo sciret eam esse defuncti voluntatem, quòd testamentum minus solemne adimpletur, eo forte quòd ipse testator cum hærede legitimo alloquutus fuerit, teneretur vtique volũtatem defuncti obseruare in foro consciẽtię, ex sentẽtia Siluestri in verbo legatũ. 4. §. 10. & in verbo hęreditas. 3. §. 7. idẽ voluit Medina in codi. de rebus restituendis. q. 23. col. vlt. Barth. Fume. in verbo hęreditas nume. 14. & Fran. Ripa in. l. nemo potest num. 101. ff. de lega. 1. quibus subscripsit Ferdi. Vazquz. lib. 1. de succesio. creatio. §. 1. numero 24. & §. 2. numer. 9. Mouentur primo, quia rei satis demonstratæ frustra adijcitur altera demonstratio. l. 1. §. si. ff. de dote pręleg. l. certum ff. si. cer. peta. vnde hęres legitimus, qui vere de testatoris voluntate certus est, amplius certiorari non debet. Secũdò quia testibus septem vel alijs in testamẽto à lege requisitis fidẽ adhibere tenetur, licèt probatio etiam mille testibus fallax esse posit, vt probet Bar. in l. admonendi. ff. de iure iur. multo ergo magis fidem adhibere tenebitur conscientię suæ, quæ fallax esse non potest, sed certa est & indubitata, teste Obidio. 4. fastorum dicente, (conscia mens recti, famę mendacia ridet, Sed nos in vitium credu
30 la turba sumus.) † Nec obesse aiunt huic sententiæ, quod solennitas testamentorũ iusta sit, atq; ideo iuste possit hæres se conformare cum legis dispositione: nam hoc procedit, quoties hæres est dubius, propter penuriam probationis, secus si certus est de vera testãtis voluntate, nam tunc eam sequi tenebitur, quemadmodũ ipsa quoq; lex eam sequeretur, si de vera testantis voluntate certa esset, vt colliges ex l. vlt. C. de fideic. & ex §. vlt. instit. de fideic. hæred. Allegat etiã Ferd. Vazq. pro hac opinione tex. expres. vt ipse asseuerat in l. 1. ff. de liber. & posth. vbi quamuis in liberorum exhæredatione expresio trium nominum desideretur, si tamen per expresionem vnius dumtaxat nominis certi esse posimus, valet exhæredatio, non secùs, quam si tria nomina expressa fuissent. Nam omissio formæ legalis, quæ ad solam demonstrationẽ rei, vel personæ desideratur, non vitiat actum, quoties de illa re, vel persona aliàs certi esse possumus: ita eum text. accipiunt ibi Accurs. Bart. Aluer. Bald. Angel. Imol. Cuman. Paul. Aretin. Alex. Socin. Ias. & nouissimi. Quare hæredi legitimo suadet ipse Ferdi. Menchac. vt eius consulat animæ, vt ipse penitissime suam scrutetur conscientiam, & hac in re id faciat, quòd sua dictauerit conscientia, quæ conscium pectus premere nunquam desinit. † Sed aduersus hanc
31 Ripæ & Menchac. sententiam, imò, quod etsi hæres legitimus conscius sit de voluntate testatoris, quia id sibi dixerit, non teneatur in conscientia testamentum minus solemne adimplere, quoad hęreditatem, nec quoad legata in eo relicta, faciunt sequentia. Primo, quia in omni actu conficiendo requiritur potentia & voluntas. cap. cum super. de offic. de lega. l. nemo potest. ff. de legat. 1. Bald. autoritate Boetij id asseuerans in rep. l. 1. num. 55. C. de sacrosanct. eccles. Sed hic deficit testatori potestas testandi, nõ seruata solennitate & forma iuris, quæ sub ea conditione non alias concessa sibi erat, humanitatis gratia, & contra ius ciuile & naturale, vt supra diximus nu. 13. & glo. 4. nu. 16. & glo. 1. in fin. qui ergo legem nostram, & similes in conficiendo testamento non obseruauerit, remanet destitutus auxilio legis, & in prohibitione veteris iuris, quoniam priuilegium amittit, qui eo abusus est, vel qui formã à lege, vel statuto datã non seruauit, c. vt priuilegia. de priuil. l. auxilium. in fin. ff. de minor. l. fin. §. si autem postquam C. de iure deliber. cum concord. a Tiraquel. congestis

stis ll. 7. de retractu §. 8. gl. 7. nu. 15. & 16. ex quo satisfit his, quæ ex aduerso obijciebāt Rip. & Ferd. Vazquibus subdubius tamen consensisse videtur Marc. Solon Burg. in d. l. 3. Tau. n. 1473. Sed contra eos est receptior, & verior opinio, quam tenuit Calder. in disputatione incip. Bononiensi statuto, & Ancarr. in regula possessor, col. 10. Couar. nostratum primas in d. c. cum esses de testa. nu. 10. Ant. Gom. in l. 3. Taur. nu. 123. Domin. Soto lib. 4. de iust. & iure. q. 5. art. 3. & quotquot sententiā, quam tutari conamur, tenent infra citandi nu. 36. Sed vbi hæres non adimplendo testamentum minus solemne, læsam habeat cōscientiam, credens teneri ad restitutionem, nisi conscientiam deponat, tenebitur restituere ex text. in c. fi. de præscript. cum similibus, & ita respondit Alex. in l. nemo potest, n. 24. ff. de le. 1. & Domin. à Soto in d. q. 5. art. 3. lib. 4. de iusti. & iu. Mar. Solō. d. l. 3. Tau. nu. 1479. & nu. 1499.

32 † Superest, vt eorum qui tenuerūt contrariam sentētiam in q. proposita, fundamenta succidamus. Et imprimis non obest prior obiectio, quia asseruimus in foro animæ nō cōsiderari solēnitatē iuris ciuilis, vel eius defectū, sed veritatē dūtaxat & voluntatē testatoris, quia respondeo, tunc iuris ciuilis solēnitatem nō attendi, cū solēnitas ad probationem actus dūtaxat exigitur, & qui voluntate nititur, certò sciet disponētis voluntatē, secus si solēnitas testium exigitur, non ad probationem tantum sed ad formam substantialem actus, prout nostro casu testium numerus exigitur, ad formam substantialem, vt latè deduximus supra eod. glos. 4. nu. 11. 12. & pluribus sequētibus, tunc enim solemnitas iuris ciuilis nimirum attenditur quoad forū interius, maximè nostra in specie, in qua deficit testādi potestas ei, qui noluit seruare iuris solemnitatem, vt probaui sup. num. 17. & glos. 4. num. 16.

33 † Ad secundum respondeo, satis non esse, cessare rationem legis solemnitatem requirentis, ad euitandas falsitates in actu particulari, vt cesset ipsius legis dispositio, quippe quæ lata nō est ad aliquem priuatum finem, imò eius ratio generalis est, & continua, non momentanea, quo fit, vt dispositio legis nostræ, & sequētis nō cesset, quamuis eius ratio in casu particulari cesset, sed necessum est, rationē legis cessare in vniuersum, vt in Clem. ad nostrā, de hæreti. & in capit. & si Christus de iure iur. explicat Fortun. in tract. de vltimo fine iuris cano. & ciuilis, illatione 15. & 16. & Cou. in epitome de sponsa. 2. par. c. 6. §. 9. num. 8. Cum ergo in specie nostra non cesset ratio falsitatis vniuersaliter, non perit ipsius legis virtus, & tum potissimum cum ratio falsitatis, non est finalis, sed impulsiua, qua cessante, non cessat legis dispositio. l. 1. §. sexum. ff. de postulan. l. 2. §. fina. ff. de donat. dixi supra numero 16. Ratio autem finalis est, ne facilè auferātur bona testatoris hæredi legitimo, cui legitime non facto testamento iure deferuntur, vel ei qui in testamento legitimo confecto hæres institutus fuit, quæ ratio non cessat, licèt constet de voluntate per duos testes, vel aliàs, quia forte ab ipso audiuerit testatore, quod nota valde, quia nemo hanc reddit rationem.

34 † Nec tertia conuincit ratio, quod in foro animæ non attenditur præsumptio falsitatis, sed veritas, quia omissis aliorum solutionibus, lex nostra non fundatur in præsumptione, sed in veritate, vt probaui supra eodem, glos. num. 18. & quia falsitatis euitandæ causa non fuit finalis, sed impulsiua, finalis autem fuit, quam diximus numero præcedenti in fine, & quia testandi defecit potestas ei, qui seruare noluit testamenti solemnia, vt sup. nu. 32.

35 † Quod autē dicebant, ex minus solemni testamento oriri naturalem obligationē, falsum est, nullibi enim probatur, nisi contrarium, vt probauimus sup. eod. nu. 19. 20. & pluribus seq. Minus oberit, quod annullatio actus sit pœna, quæ non debetur in foro cōscientiæ, nam quoties annullatur actus, eo quòd non seruatur forma, vel solemnitas publico fauore introducta, nō dicitur pœna talis annullatio, maximè si fiat secundum regulas iuris communis, vt in testamentis, & sententijs, in quibus solemnitas non seruatur, non enim dicetur pœna talis annullatio, secundum Bald. in l. non dubium. nu. 5. C. de legib. & ibi Ias. 3. nota. Petr. de Ancarr. in c. 1. de constitu. cartha. 11. versi. ex prædictis habes Alex. in l. turpia. nu. 2. ff. de leg. 1. Panormi. Felin. & Deci. num. 5. ad finem in capit. 2. de constitu. Marcus Solon Burgen. in l. 3. Tauri. num. 1472. Ioann. Andr. in cap. vltim. de electio. lib. 6. in Nouellis. nume. 5. Bald. & Alexand. in apostillis in l. nemo Martyres in fine. C. de sacros. Ecclesi. & hæc est communis opinio. Ex quo infero ad huiusmodi annullationē teneri omnes in foro conscientiæ, vt probaui supra num. 18. in fin. Idemque respondere licebit ad vltimam obiectionem, & fundamētum prioris opinionis, quod respondimus supra hac eadem glos. nume. 24. & 25.

36 † Manet ergo firma conclusio, quod relicta in minus solemni voluntate, siue sit hæreditas, siue legata, aut fideicōmissa non deberi in foro conscientiæ, sed præstanda esse hæredi legitimo, aut ei qui in priori testamento solemni hæres fuit institutus, quam plures sectantur, nempe, Raynerius de Forliuio. in relect. l. omnes populi. numero 45. ff. de iusti. & iure, quæ relectio inter commentaria Alber. reperitur, Ioann. Calderin. in disput. incip. Bononiense statuto. Bald. in disputatione incip. statuto ciuitatis, & in auth. ingressi. num. 15. C. de sacrosan. Eccles. & in l. cum quis. numero 14. vbi etiam. D. Ant. de Padilla sequitur, numero 12. C. de iur. & facti igno. idem Bald. in l. 1. numero 55. C. de sacrosan. Eccles. & in cap. si quis per triginta. si de feudo fuer. contro. int. domi. & agna. & in consilio 285. libro 3. columna 2. Ang. in disputatione incip. Astensis miles, columna 10. Ancarranus in regula possessor columna 12. Aretinus in capite nouit de iudi. pen. column. Fulgos. & Iaso. numero 5. in l. si post diuisionem. C. de iur. & fa. igno. vbi hanc dicit receptiorem sententiā. Ioannes de Imo. in l. nemo potest. nu. 8. ff. de leg. 1. & illic Alex. nu. 25. & Ias. 2. lectio. nu. 96. & seq. & num. 104. ait, sic tenere vtriusq; iuris docto. & ibi Ripa. n. 100. Fortu. Garsia de vltimo fine illatio. 15. n. 237. & seq. Alex. cōs. 65. n. 15. li. 6. & cōs. 119. nu. 2. eo. li. 6. & cōs. 209. nu. 7. & 8. li. 2. Ias. cōs. 67. col. pen. li. 3. Bal. cons. 308. lib. 3. Tiraq. de legib. cōnub. glo. 4. n. 22. & seq. vbi citat cōcordantes Couar. in c. cum esses, num. 8. de testa. Fer. Men. de succes. creatio. li. 1. §. 1. n. 23. & §. 2. num. 13. & 14. Anto. Gomez in l. 3. Tauri numero 123. & ibi Marcus Solon Burg. numero 1458. & pluribus seq. Barth. Socin. cōs. 97. nu. 2. lib. 1. Domi. à Soto

à Soto lib. 4. de iust. & iur. q. 4. arti. 3. Fran. à Victoria vir præstantissimus, ex iustit. 5. Dominic. vt ab Antonio Padil. citatur in d. l. cum quis. numer. 12. C. de iuris & facti ignorant. qui huic adhæret sententiæ, quibus ipse subscribo, ex his, quæ superius dicta sunt. †
37 Secunda conclusio, is qui agit contra testamentũ, ea duntaxat ratione, q iuris ciuilis solennitate careat, non peccat venialiter, nedum mortaliter, prout Panorm. existimabat in d. cap. cum esses. 9. notab. de testam. neq tenebitur ad restitutionem eius, quod ea actione fuerit consecutus, vt contra Panorm. asseruit Ias. in d. l. nemo potest. 2. lect. numer. 95. & num. 102. & cons. 67. lib. 3. col. vltim. Fortu. Garc. de vltim. fin. num. 248. Couarr. in dict. cap. cum esses. num. 10. de
38 testam. Ferdin. Vazq. dict. §. 2. num. 6. & Marc. Solon Burg. dict. l. 3. Taur. nu. 1476. † Tertia conclusio, hæres in testamento minus solenni scriptus, non poterit in foro conscientiæ retinere hæreditatem, sed eam tenebitur restituere venientibus ab intestato: quæ opinio cõmunis est, eam quippe tenet Rip. in d. l. nemo potest. num. 99. ff. de legat. 1. & ibi Alexan. nume. 23. Couarruu. in d. cap. cum esses. num. 10. & Ferdinan. Vazq. d. §. 2. num. 10. qui congerunt concordantes dixi supra, nu. 23. vbi idem esse in legatario, ne possit retinere in conscientia legata in minus solenni testamento relicta, asseruit, licet plures ex supra nu. 36 citatis, teneant contrarium, & nuncupatim Marcus Sol. Burg. in l. 3. Taur. num. 1480. & plurib. seqq. qui in hærede & legatario indiscriminatim asseuerat, in conscientiæ foro posse retinere hæreditatem, & legata, donec per iudicem eis auferantur, vt num. 1492. videre poteris. † Et has conclusiones extende, etiã
39 si certo sciat hæres legitimus, eam fuisse testatoris voluntatem, vt cum Couar. contra Rip. & Ferd. Vazq. asserui supra num. 29. & plurib. seq. Nec oberit, quod Ferdin. Vazq. adducit contra hanc extensionem, de hærede non conficiente inuentarium, vt non teneatur in conscientia vltra vires hereditarias, si certò scierit, nihil subtraxisse de bonis defuncti, secundũ Bart. Alexan. & Iason. num. 14. in rubr. ff. de acquir. hæred. & alios per eundem Ferdin. Vazq. citatos in d. §. 2. n. 12. & §. 1. nu. 26. hoc quippe fit, ex eo, quod lex fundata est in præsumptione, quare non est seruanda in foro conscientiæ, ab eo qui certo scit, non esse veram, secundum Innocent. & Doctores in cap. quia pleriq. de immunit. Eccles. Ioannes Andr. in cap. quamquã, de vsur. in 6. Panormitan. & moder. in cap. 1. de constit. num. 9. B. Thomam 1. 2. quæst. 96. arti. 6. Dominic à Soto lib. 1. de iust. & iur. q. 6. artic. 3. in fin. in respõ. ad 4. At, in specie nostra, quamuis fateamur, certum esse hæredem de voluntate defuncti, nulla obligatio naturalis producitur, cuius virtute se tueri posit, retinendo hæreditatem, vel legatum relictum in minus solenni voluntate, propter impotentiam testandi sine ea solennitate, & alia quæ diximus supra hac eadẽ glo. num. 19. vsque ad 23. Ferdin. tamen Mencha. d. §. 1. num. 26. probare nititur contra communẽ, quod hæres non faciens inuentarium, teneatur etiam in foro conscientiæ, vltra vires hæreditarias: quæ tamen opinio vera non est, quoniam pœna illa, quòd teneatur vltra vires hæreditarias, qui non confecit inuentarium in foro conscientiæ, non debetur, donec per sententiam quis fuerit condemnatus, secundum glo. communiter receptam in cap. fraternitas. 12. quæst. 2. contra Alfon. à Castr. lib. 2. de potestat. legis pœnalis, capit. 8. qui communiter reprobatur, teste Iacob. Septimacen. de institution. Catholic. cap. 9. nu. 27. & seq. Didac. Couarruu. in epitom. de sponsalib. 2. par. capit. 6. §. 8. numer. 10. & seqq. Dominic. à Soto lib. 1. de iustitia & iur. quæstion. 6. articul. 6. † Quarta cõ
40 clusio, hæres in minus solenni testamento institutus non potest retinere hæreditatem in foro exteriori, secundum communem sententiam Alexand. & Iasonis 1. lect. numer. 75. & Ripę numero. 102. in l. nemo potest, ff. de legat. 1. atque idem esse in legatario asseuerant Couarr. in d. cap. cum esses. num. 10. de testam. & Ferd. Vazq. d. §. 2. nu. 14. & Greg. Lop. in l. 10. glo. pen. tit. 6. p. 6. licet communiter Doctores in legatario teneant contrariũ, quod posit retinere legatum, vt attestantur Ias. & Rip. in d. l. nemo potest. Nec vera est sententia Ias. ibi. in 1. lect. num. 75. dicentis, cõtra communem, hæredem sicut & legatarium posse vti retentione, cui consensit Rip. num. 102. & Marc. Solon Burgen. in d. l. 3. Taur. nu. 1492. Neuter enim eorum poterit retinere in foro conscientiæ, vt iam diximus numero 38. † Ex superius traditis appa-
41 ret error communis sententiæ, qua asseritur, hæredẽ scriptum in minus solemni testamento tutum esse in foro animæ, si possideat, rursusque legitimum hæredem tutum similiter esse, si possideatur, quæ sententia in vtroque membro communis est, teste Iasone in l. si post diuisionem, in fin. C. de iur. & facti ignor. Franc. Rip. in d. l. nemo potest. numer. 99. vbi & Alexand. nu. 23. & cæteri scrib. & Tiraq. de legitim. con nu. gloss. 4. num. 22. 23. 24. & 25. nam vt Couar. inquit in d. cap. cum esses. nu. 10. versic. Sexto. Hæc duo parum inter se constant, si enim testamentum minus solemne, quod tamen habet solemnitatem iuris gentium, iustam causam præbet possidendi, & hæres in eo scriptus possidens tutus est in foro animæ, hæres legitimus, quo pacto ea in specie tutus similiter esse poterit, cum hæreditatem impie & iniuste detineat quæ ad scriptum iure pertinet? Ex contrario, si tale testamentum non præbet iustam possidendi causam, si hæres in eo scriptus possideat, tutus minime erit in foro animæ, cũ detineat rem ad hæredem legitimum iure pertinentem; itaque si eorum alter iustam habet causam possidendi, necesse est, vt alter iniuste possideat, alteriq; iniurius sit, vt recte probat Paul. Iurisconsultus contra Trebatium in l. 3. §. ex contrario. ff. de acquir. poss. atq; ideo non fit tutus in foro animæ. Quod argumentum vt nimis debile refutat Ferd. Vazq. d. §. 2. num. 18. quoniam mirum videri nõ debet, in pluribus causis meliorem esse causam possidentis, ad retinendum, sicque apud vtrumq; plenũ esse ius retinendi, cum apud neutrum plenum sit ius vel etiam nullum sit ius, vt in cap. in pari causa. de regul. iur. in 6. l. militis codicillis. §. Veteranus. in fi. ff. de milit. testam. l. mercalem. C. de condi. ob turpem caus. Sed hac in specie neutri ius integrũ, vel plenũ competit, non scripto in testamento minus solemni, propter imperfectionem testamenti, non etiam legitimo, propter præsumptam testatoris voluntatem, atque ideo nimirum, si vtrique retentio competat. Sed profecto, iudicio meo, egregius vir D. Couarruuias non meruit reprehensionẽ Ferdinandi, quandoquidem

dem Ipse Ferdinandus non vere retulerit eius verba que talia sunt: Hęc enim parum inter se constãt, siquidẽ is, qui verum ius habet, tutè hęreditatẽ possidet: is verò qui nullam causam dominij, aut iuris ex legitima legum sanctione consequitur, restituere omnino tenetur id quod possidet. Ecce supponit Coua. integrum ius alteri eorum competere, non prout Ferd. Vazq. ei imputabat, quasi non integrum, & plenum competeret, quare veram esse censeo Didaci Couar. opinionem & censuram contra Ferdinan. Vazq. in d. §. 2. nu. 18. & licet aduersus eiusdẽ Didaci sententiã insurgat Mat. Sol. Burg. in d. l. 3. Taur. nu. 1483. & seq. dicens, duo contraria diuersis respectibus procedere posse, vt in c. non debent. de consan. & affin. cum alijs per Roch. de Curt. cõgestis in tract. de consuet. nu. 238. & diuersis ex causis aliquid esse rationabile, & similiter sibi contrariũ, secundum Panor. in c. vltim. de consuet. 4. col. cum concordan. per eundem Roch. de Curt. congestis in d. tract. de consuet. nu. 237. & seqq. Verùm, & hoc minime obstat, cũ procedat quoad forũ exterius, secus vero quoad forum animæ, in quo semper veritas præsupponitur, nec falli potest, & semper vnus præteditur finis. Quare in casu proposito fieri non potest, vt hæres, vel legatarius testamenti imperfecti, ratione solemnitatis deficientis, retineat iuste bona sibi a testatore in minus solemni voluntate relicta, cum supponamus, hæredem legitimum ea posse iustè retinere, ex communi senteutia, & petere in iudicio exteriori, hæc est ipsa veritas.

42 † Quinta conclusio, hæredes, vel legatarios in minus solemni testamento scriptos, non posse res hereditarias, vel sibi legatas furto subtrahere, quia suę non sunt, nec aliqua obligatione, etiam naturali sibi debitæ, prout supra nu. 19. & seq. probauimus, ita censet Couarruu. in cap. cum esses, de testa. num. 10. vers. Septimo, & Fern. Vazq. de succes. crea. §. 2. nu. 16. & Mar. Sol. in d. l. 3. Tau. nume. 1497. & D. Anton. Padill. in d. l. cum quis, numer. 16. & 17. C. de iur. & fact. ignor. quorum sententia mihi admodum placet, licet Bald. in l. 1. C. de testam. milit. & ibi Ias. nu. 8. citans concor. & in l. cum quis. C. de iur. & fact. ignorant. Syluest. in summ. in verb. hæreditas, 3. §. 7. Rip. in cap. 1. de iudic. num. 89. Fer. Talaber. in dict. l. 3. Taur. num. 81. teneant contrarium. Nam hac in specie cessat ratio glossę celebris, & ab omnibus receptæ in cap. ius gentium, 1. distinct. quæ defert creditori facultatem occupandi rem sibi debitam, propria authoritate, cùm via iudiciali eam consequi nõ posset, nam vt dixi hic, non est res propria, nec sibi debita, ciuiliter, nec naturaliter. Sed vt obiter dixerim, tunc rem meam, seu mihi debitam, priuata authoritate mihi capere licet in interiori foro animæ, cum ex iudiciali manu eã habere non possum, propter paupertatem meam, vel aduersarij potentiam, iudicisve defectum, vel quia expensæ iudiciales superant eius rei valorem, vel quia probationem nõ habeo, aut alia simili causa: scire etiã debeo, nec de hoc ambiguus esse, quod res illa mea est, aut mihi debita, quodq; hoc mihi licet facere. Requiritur etiam, quòd citra scandalum id facere possim, ita quod ex subreptione contra me, aut contra alium suspitio aliqua, seu famæ periculum nequaquam suboriantur, quodq; is qui rem meam detinebat, postquam cum cæpero moneatur, iam non esse ad restitutionem astrictam, quodq; per iniuriam, aut aliud peccatũ pro consequenda ea re, facere non intẽdam, quibus prætermissis, peccatum contra hoc, quæ omnia constãt ex diuo Thoma. 2. 2. quæst. 66. artic. 5. & diuo Antonino, Archid. Flor. 2. par. summ. tit. 1. cap. 15. §. 1. Caietano in summ. in verbo, furtum, Syluest. eodem ver. §. 12. & 13. Barth. Fumè. eodem verb. numero. 4. & 5. Dominic. a Soto libr. 5. de iustitia & iure, quæstion. 3. articul. 3. Marco Solon. Burgen. in l. 3. Taur. num. 1498. & glossam illam in dict. capit. ius gentium. ita intelligunt Innocen. in cap. olim. 1. num. 8. de restit. spoliat. & Panor. ibi vltim. col. Bart. in l. si alius. §. bellissime. ff. quod vi aut clam. Decius alios citans in l. non est singulis, col. 1. ff. de regiuris. Ioann. Lupi. in repet. cap. per vestras. 1. notab. §. 1. nume. 14. de donat. int. vir. & vxor. Rip. in cap. 1. num. 89. de iudic. Couarruu. lib. 1. variar. resol. cap. 2. num. 15. & hanc esse cõmunem attestatur Adrianus Papa in 4. de Sacram. Pœnitentiæ, titul. de restitution. §. sed dubium videtur. colum. 1. D. Anton. Padill. hæc referens in d. l. cũ quis. numer. 17. C. de iuris & facti ignoran. hanc opinionem extendens, vt non teneatur occupator hic rem ita ablatam restituere ad literas Episcopi monitorias, quod probat optime Martin. Azpil. in repetit. cap. inter verba, nu. 192. 11. quæst. 3. Imo, quod si rem meam consequi non possim, æquiualentem illi licebit mihi auferre, ex sententia Antonij, & Abbat. in d. cap. olim. 1. de restit. spoliat. Ias. in l. 1. nu. 8. C. de testa. Sed in specie nostra locus esse non potest sententiæ, Bal. in dict. l. 1. C. de testamen. quandoquidẽ res in testamento minus solemni relicta est, omni iure indebita.

43 † Sexta conclusio, legatarijs non competit remediũ denuntiationis euangelicæ ad consequendum rem sibi in testamento minus solemni relictam, nec ad conueniendum hæredem legitimũ coram iudice ecclesiastico per viam denuntiationis euangelicæ, quandoquidem ea denuntiatio competit contra eum, qui iniuste agit, aut rem cum peccato detinet, vt in c. nouit, de iud. cum ibi notatis per Doct. a quo peccato hæres legitimus immunis est, cũ ab eo nullo iure ciuili, nec naturali, legata in minus solenni voluntate debeantur, vt probaui supra. n. 19. & seqq. nec etiam in foro animæ, vt etiam diximus supra num. 14. & pluribus seqq. Ex quo hanc sententiam tenet Baldus in l. cum quis, numer. 6. C. de iuris & facti ignoran. & quia alias hæc lex, & similes essent frustratoriæ: nunquam enim posset hæres legitimus consequi hæreditatem, sed hæres in minus solenni testamento institutus, vel legatarij, quibus in eo esset aliquid relictum, qui contra leges nostras, totum, vel partem hæreditatis auferrent hæredi legitimo, per viam denuntiationis euangelicæ: atq; ita leges istæ testamentum minus solenne diruentes non sortirentur effectum, causæq; inter laicos sæpissime coram iudicibus ecclesiasticis penderent, quare hoc in praxi minime admittitur hoc in Regno. Et propterea Baldum sequuntur plures, Angel. in quæst. Astensis miles, & Calderin. in eius disput. incip. Statuto ciuitatis, Alexand. consil. 209. num. 8. libr. 2. Couarruu. dict. cap. cum esses, nu. 10. vers. octauo. de testam. Ferd. Vazquez lib. 1. de succes. creation. §. 2. nu. 17. Marcus Solon Burgen. in dict. l. 3. Taur. numero

1474.

1474. & sequenti. & Gomez Ari. num. 106. & 107
domi. Anton. Padilla in d. l. cum quis, num. 15. C. de
iur. & fact. igno. quorum sententia verior est, & rece-
ptior in praxi. Quamuis contrarium voluerint An-
to. in cap. nouit, num. 66. & ibi Alcia. citans Corne.
num. 30. & 43. extra de iudi. & Panor. in d. cap. cum
esses, num. 10. & ibi Bald. sibi contrarius, de testam.
Iason in d. l. cum quis, num. 14. C. de iu. & fact. igno.
Quod autem in casu contrario dixit Marcus Solon
Burg. in d. l. 3. Tauri, num. 1494. hæredem & legata-
rios testamenti minus solemnis nó esse compellen-
dos per viam denunciationis euangelicæ ad bona
hæreditaria & legata restituenda, quia nec hæres
ipse, nec legatarij in peccato existunt ea bona pos-
sidentes, est falsum: quia in conscientia retinere non
possunt hæreditatem, nec legata in minus solemni
testamento relicta, vt probaui supra num. 23. & 38.
quod in specie voluit Ripa in d. l. nemo potest, num.
100. ff. de legat. 1. post Calderi. in d. disputatione:
quinetiam coram iudice sæculari ea bona poterit
exigere hæres legitimus, cum eis non competat ius
44 retentionis, vt probaui supra. num. 40. † Ex superius
traditis infero veram non esse limitationem supra
num. 9. traditam, quia dicebamus ex sententia An-
tonij Gomez, tutum non esse hæredem in foro con-
scientiæ, retinendo hæreditatem ex vi prioris testa-
menti, quod erat reuocatum per solam & simplicē
contrariam voluntatem, coram sufficienti numero
testium expositam. Nam licèt vera sit limitatio hæc
iuxta ius nostrum Regium, vtpotè quo nulla exigi-
tur hæredis institutio, si testium solemnitas interue-
niat in testamento, vt in hac lege & seq. statuitur,
atq; ideò non solum iure poli, sed etiam iure fori su-
stineatur testamentum, in quo sola reuocatio primi
fuerit contenta, vt probauimus supra nume. 5. & 6.
Iure tamen communi hæres institutus in primo te-
stamento solemni, tutus erit in conscientia, retinen-
do hæreditatem, & nō restituendo eam venientibus
ab intestato, quandoquidem eo iure nō valuit reuo-
catio sola in vltimo testamento facta, quod valere
non potuit absque hæredis institutione, vt supra nu.
5. deduximus: non enim potuit vti priuilegio & fa-
cultate testandi de rebus, quæ post mortē non erant
testatoris, qui noluit seruare formā ab eodem iure
statutam, vt diximus supra num. 17. & glos. 4. num. 13.
45 & 16. † Infertur etiam leges excludentes matrem à
portione in legitima in bonis pupilli per substitu-
tionem pupillarē expressam à patre pupilli factam,
vt in l. Papinianus, §. 1. ff. de inoffi. testa. & in c. si pa-
ter, de testam. in 6. obtinere etiá in foro conscientiæ
secundum Francum in d. c. si pater, col. vlt. & Socin.
in l. 2. num. 21. ff. de vulga. & ibi Ripa num. 45. asse-
ruit eam communē, idem voluerunt Corn. Lancell.
Deci. & Curti Iun. num. 41. in l. precibus, C. de im-
pub. & alijs. Crotus in cap. 2. de constit. in 6. notab.
1. Galiaula in l. Centurio, col. 70. ff. de vulga. Alciat.
in cap. nouit, de iudi. num. 41. quam opinionem se-
quuntur & communē attestantur Anto. Rube. cons.
69. Zasi. in tract. substitutio. tit. de pupill. substit. nu.
22. Couar. in d. c. cum esses, num. 11. de testam. qui
hāc asserit esse receptiorē, quamuis Archi. & Domi.
in d. c. si pater, de testa. in 6. tenuerint contrariam,
quibus adhærent Deci. nu. 10. & Corrasi. nu. 29. in l.
precibus. C. de impub. & Alciat. de quinque pedum
præscri. in prin. Gomez. in d. c. 2. de constit. in 6. nu.
19. qui falso asseuerat hanc vltimam esse receptiorē.
Verùm enimuerò si mater pupilli sit inops, poterit
alimenta petere à substituto, arg. tex. in l. si quis à li-
beris, §. idem rescriptum. ff. de libe. agnoscen. Ripa
in l. 2. ff. de vulga. nu. 45. Zasi. in tract. substit. pupil-
laris, nu. 22. & Couar. in d. c. cum esses, nu. 11. de te-
stam. quibus libenter accedo in vtraque opinione.
46 † Quarto principaliter ex hac lege infertur ad quæ-
stionem, numquid iuxta ius nostrū Regium, hęres in
re certa institutus nullo alio hærede scripto, totam
consequatur hæreditatē, prout iure cōmuni Impe-
ratorum & Regio partitarum fiebat, vt in l. 1. §. si ex
fundo. & l. quoties. §. si duo. ff. de hære. insti. & l. ex fa-
cto, in prin. eod. tit. & l. 14. tit. 3. par. 6. An verò rem
illam, in qua est institutus, dumtaxat consequatur,
& reliquū hæredes legitimi? Et quid si testator ali-
quid aliud recipere ex hæreditate sua prohibuit? In
prima quæstione videtur dicendū, hæredē in re cer-
ta institutum, nullo alio scripto in testamēto, totam
hęreditatem esse consequuturū, ne decedat testator
pro parte testatus, & pro parte intestatus, contra re-
gulam l. ius nostrū. ff. de regu. iur. etsi in specie legis
nostræ quis potest decedere pro parte testatus, &
pro parte intestatus, fit ex eo quòd nullus instituitur
hæres, vel institutus repudiat, vt exposuit Marcus
Solon Burg. in d. l. 3. Tauri, nu. 858. & ibi notat Tell.
Fernand. 3. par. nu. 2. hoc enim casu asserunt corrigi
d. l. ius nostrum. At in lege nostra hæres instituitur,
licèt in re certa, quare cum iste sit casus omissus, re-
manet in dispositione iuris cōmunis. l. commodis-
sime. ff. de lib. & posthu. atque ideò totam hæredita-
tem consequetur: & tum potissimum cùm ex com-
muni sentētia idem statuatur in milite, cui licet te-
statum pro parte, & pro parte intestatum decede-
re, vt in §. non autem, instit. de hæred. instit. Sed si
miles aliquem instituit in re certa nullo cohærede
relicto, totam ille hæreditatem consequetur, vt in l.
cogi, §. sed si miles. ff. ad Trebel. l. quamquam. C. de
testamen. mili. l. si certarum. ff. eod. tit. Glos. Alexan.
Iason eam dicentes communem, & Decius in l. 1. C.
de testamen. milit. & si plures teneant contrarium,
quos refert Marcus Solon in d. l. 3. Tauri, num. 859.
ergo idem statui debet in specie nostra stante hac
47 lege, vt ipse ibi asseuerat. † Verùm, vt dicam quid
sentio, lex ista decidit hanc quæstionem, nulla enim
requiritur hæredis institutio vt valeat testamen-
tum, & omnia in eo contenta: quandoquidem ve-
nientes ab intestato in eo scripti censentur, vt con-
stat ex his verbis: *Aunque el testador no aya hecho
heredero alguno, y entonces herede aquel que segun de-
recho o costumbre de la tierra auia de heredar, si el te-
stador no hiziera testamento, y cumplase el testamento.*
At quoties quis est institutus in re certa adiecto co-
hærede vniuersali, habetur loco legatarij, vt in d. l.
quoties, & ibi Glo. & Doct. C. de hęred. insti. & in d.
l. 14. tit. 3. par. 6. Sed iuxta legem istam regiam he-
redes legitimi instituti censentur vniuersaliter: quo
fit, vt hęc lex corrigat, d. l. 1. §. si ex fundo. & l. quoties,
§. si duo. ff. de here. instit. & l. 14. tit. 3. par. 6. Nec est
verum quod dicebat Marcus Solon, & Telli. Fern.
quòd per legē istā quis dicatur procedere pro par-

te testatus,& pro parte intestatus,nã testatus in omnibus,dicitur decedere,cùm hæredes legitimi scripti,censeantur & vocati:id enim velle præsumitur testator,quòd leges eũ velle præsumunt,vt notat Bald. in l.precibus,n.44.in fin.C.de impu.argu.l. si duo.ff. de acqu.hær.Presumitur ergo voluisse cohæredem sibi vniuersalem dare eũ,qui ab intestato à lege vocatur ad hereditatẽ,quo hærede vniuersali instituto, clarũ est,eũ qui est institutus in re certa, loco legatarij haberi,vt diximus,† in secunda parte quæstionis,
48 nẽpe,quoties declarauit testator hæredẽ in re certa, institutum nihil aliud velle,vt ex hereditate,&bonis suis consequeretur,fortiori ratione idẽ dicere oportet,vt iure Regio nihil am plius consequatur,sed reliquum hæredi legitimo cõpetat, vtpotè qui institutus censeatur ab ipso testatore per legẽ istã,vt supra probaui,& hæc est ipsa veritas,quidquid iure communi,& Regio asseruerit in contrarium Greg.Lup. latissime hanc quæstionẽ discutiens in d.l.14.tit.13.p. 6.in verb.todos los bienes,& Eman.à Cost.in c.si pater.1.par.in verb.in re certa,nu. 14. ex quibus colliges,quid sit respondendum ad ea,quæ ex aduerso adduximus ex Marc.Solon.d.l.1.Tau.nu.858.& seq.Et ad id tenendum moueor ex alio,nempe,quia in foro animæ institutus in re certa non potest succedere in vniuersum,maxime,si id credidit testator, amplius ex hæreditate habere non posse,ex sententia Abb.in c.2.de testam.vers.sed est dubium,ne igitur detur occasio,vt anima illaqueetur:præcipit lex ista, voluntatem testatoris ad vnguem fore seruandam,licèt hæredem non instituerit vniuersalem,quoniam tacitè vocati censentur legitimi.† Quinto,ex hac lege infero
49 quòd licet filio preterito competat, iure communi ius dicendi nullum testamentum patris, in quo non sit institutus,aut nominatim exhæredatus,vt in l.inter cætera.& l.pen.& fin.ff.de liber.& posthu.l.1. ibi: Nullius momenti.ff.de iniust.rup.& in prin.instit.de exhæreda.liber.ibi:Quia scilicet ab initio non constiterit testamentum,& in l.10.titu.7.& l.1.titu.8. p. 6.& an iure prætorio idem sit,tractat latè Ferdinan. Vazq.de succes.crear.lib.2.§.20.nu.104.& seq. Iure tamen Regio nulla requiritur institutio,sed filij ipsi censebuntur equaliter vocati,& instituti,& testamẽtum valebit,si nullam continet hæredis institutionẽ. Si autem testator alios instituerit hæredes , & filiũ proprium præterierit,testamentum erit nullum,sed rupto testamento,ex ea causa,cætera in testamento contenta firma manent,auth.ex causa.C.de libe.præterit.quod sentire videtur Ferd.Vaz.de succes.crea.
50 §.20.nu.281.ampl.5. †Sextò infero ad quæstionem, an legitima sit filio relinquenda,titulo institutionis, an sit satis quoquo relicti titulo in re certa assignare. In qua questione consideranda sunt quinque tẽpora,Digestorum,Codicis.& Authenticorum,Pontificium,& iuris nostri Regij. Nam iure Digestorũ, titulo institutionis legitimam relinqui oportebat, non titulo legati,aut fideicommissi etiam vniuersalis,l.inter cętera,ff.de libe.& posth.l.Gallus.§.in omnibus,eod.tit.vt docent Bald.Imol.Alex.& Ias.n.10 in l.inter cætera.ff.de liber.& posth.vbi Aretin. hãc esse communem attestatur,& Roderic.Suar. in rep. l.quoniam in prioribus.limit.15.ad med.fol.58. colum.1.Doctores omnes in authentic.nouissima, vbi Ias.numer.14.C.de inofficios. testament. Guilielm. Benedict.in rep.cap.Raynuntius,in verb. in eodem testamento relinquens.1.num.15.hanc limitans numer.17.in fin.eam etiam receptiorem esse attestatur Corras.in l.filium quem habentem.numer.82.C. familiæ erciscund.Emanuel à Cost.in dict.l.Gallus.§. & quid si tantum,3.part.num.40.vbi optime defendit communem,& in cap.si pater.1.part. in verbo, instituit,numer.2.de testament.in 6. eam attestatur etiam communem Ferdinand. Vazquez de succes. creation.§.10.numer.189.& libr.2.§.20.numer. 131. licet ipse Corras.& Ferdin.Vazq.contrarium teneãt per l.Papinianus,§.si quis mortis.& per l. si nõ mortis.ff.de inofficios.testament.† Iure tamen Codicis,
51 omnes indiscriminatim asserunt,sat esse legitimam filio quoquo relinqui titulo,vt in l.omnimodo,C.de inofficios.testamen.Ex qua id expendunt Doctores omnes,& in l.scimus.§.cum autem.eod.tit.Emanuel tamen à Costa contrarium probat notabiliter in capit.si pater.1.par.in verb.instituit.numer.13. & seq. de testament. in 6.inter quæ iura hoc erat discriminis,teste Guilielm.Benedict.vbi supra num.18. nã iure Digestorum tenebatur pater relinquere filio integram legitimam,aliàs testamentum erat nullũ. l.cum quæritur.ff.de inofficios.testamen.Iure autem Codicis,& Partitarum sat erit filio relinquere minus legitima portione,nec ex hoc testamentum subuertitur,sed agitur ad supplementum legitimæ. vt in l. omnimodo.C.de inofficios.testamen.l.5.tit.8. part. 3.& plene notat glo.in l.nam & is.ff.de inoffic.testa-
52 men.† Iure autem Authenticorum tenent omnes indiferenter,quod pater tenetur relinquere legitimã, titulo institutionis,& non legati,seu fideicõmissi, vt in authen. vt cum.de appel.cogno.§.aliud quoq;. capitulum.& hanc appellant formam substantialem testamenti,qua deficiente,nullam vim obtinebit.vt ibi dicitur.Estq; communis & receptissima sententia.secundùm Guilielm.Benedict.in reper.cap.Raynuntius.in verb.relinquens.1.nu.19.& 23.Ias.in authen.nouissima.num.14.C.de inofficios.testa. quod procedit non solum in filio masculo,sed & in fœmina,non solum si sit in potestate,verumetiam si sit emancipatus,siue mortuus ciuiliter,vt quia ingressus fuerit religionem,vt probat idem Guil. Benedi. in d.ver.relinquens.1.nu.19.Roder.Suar. in l. quoniam in prioribus.limit.15.C.de inof.test.Bal. Ang. Imol.Paul.Areti.Alex.& Ias.in d.l.inter cætera.ff.de liber.& posth.hanc dixerunt communẽ Imol.in d.c. Raynuntius.num.31.& ibi Bened.de Plumb.nu.3.& Couar.ibid.§.1.in prin.Pau.de Montep.in l.in quartã.n.64.post Bar.ibi n.10.ff.ad l.fal.Vigl.in rub.inst. de inof.test.Bal.Pau.Corn.Alex.Ias.Deci.Curt.Iun. & Corras.in l.humanitatis.C.de impub.Decius consi.105.228.Gregor.Lup.per textum ibi.in l.5.in verbo,como a heredero,titul.8.partit.6.Ferdinan.Vazquez de succes.crea.§.10.num.193.Et hæc est verior & receptior sententia,quidquid dixerint in contrarium Viglius in rubric.institut.de inoffic. testamẽ. & Ferdinand. Vazquez §.20.numer.231.& 255. asserentes,testamentum in quo filio relinquitur legitima,titulo legati,vel fideicommissi,valere ipso iure, infirmari tamẽ per querelã inofficiosi testamenti, quod intrepide asseuerat Fer. Vaz. fretus autorita-

te l.5.

te.l.5.tit.8.par.6.quę in interpretatione iuris cōmunis maiorem habet autoritatem, quā Doctorum cōmunis sententia, quod constare ait ex verbis eiusdē legis, cum sic ait, *Entonces podra quebrantar el tal testamento.* Sed tamen Greg. Lup. grauis. Iureconsultus in eisdem verbis contrarium asserit, imo quod testamentum impugnetur, dicēdo de nullitate aduersus illud, quem deridet Fer. Vazq. in §.10.n.400. vide eū quia subtiliter legem par. explicat.
53 † Hanc tamen receptissimam sententiam limitat plurifariam Gulliel. Bened. in d.cap. Rainuntius. in verb. in eodē testamento relinquens.1.num.55.& pluribus seqq. Iason in authen. nouissima. C. de inoffic. testam. Ferd. Vaz. lib.2. de succes. creat. §.20.& nu.259. & plurib. seqq. Rationem huius receptæ sententiæ tradunt docto. superius citati, quia titulus institutionis est honorabilior alijs titulis legati, vel fideicōmissi. Sed pater debet filios suos honore prosequi, vt notatur in l. filium. ff. de legatis præstan. At, magno afficitur honore filius à patre institutus, tanquam patrem suum repræsentans, & pater ipse filium instituendo, dulci dicitur fungi officio, & filius à patre dulciter tractatur, & melior extraneis fuisse demonstratur, vt ex l. 1. in fin, C. de his qui sib. ascrib. in testam. expendit Guil. Bened. in d. verb. in eodem testamento relinquens. 1 nu.31.& seqq.
54 † Alia & secunda ratio assignatur à Doctoribus communiter, nempe propter emolumētum iuris accrescendi: nam hæredi in re certa, seu in legitima, instituto accrescit tota hæreditas, si nullus alius instituatur hæres. l.1.§. ex fundo. &. si alterius. ff. de hæred. instit. vel alijs institutis repudiantibus. Bart. in l. ex facto. 2. num.2. ff. de hæredib. instituend. cuius opinio communis est, teste Ias. in l. quoties, numer.6. C. de hæred. instituend. idem attestatur Alexander ibi.2. column. & Corras. in l. testamento, numer.17. C. de impuber. Paulus Castren. in dict. l. quoties. num.2.& Corn. num.5. Ferdin. Vazq. §.10. num. 394. Couar. citans concordan. in d. cap. Raynuntius §.1. num.9. de testamen. Sed si per viam legati relinqueretur filio legitima, non esset locus iuri accrescēdi, quamuis hæredes repudiarent hæreditatem, quandoquidem inter hæredes & legatarios iuri accrescēdi locus non est, vt in l. si nemo. de testa. tut. in l. si nemo. ff. de regul. iur. Bar. in l. ex facto. n.1. vers. & nota. ff. de hær. instit. Nec oberit, quod institutus in re certa, loco habetur legatarij, vt in l. quoties. C. de hære. inst. quia nō ob id desinit esse hæres, quoad hoc, vt ei possit tota hæreditas accrescere, vtq; propria possit autoritate legitimā capere, licet à legatis capiat, q; nō teneatur creditoribus, quodq; per legē falcidiam defalcetur, vt in d. l. ex facto. 2. vbi Bar. communiter receptus id asserit num.2. ff. de hæred. instit. Emanuel Costa in repet. cap. si pater. de testam. in 6.1. part. in verb. in re certa, num.12.
55 † Iure autem Canonico tenet Hostiens. in cap. Raynuntius, de testament. satis esse filio quocunque titulo portionem legitimam relinqui, nec esse necessarium institutionis honorē, cuius opinio communis est, authore Alexan. in l. inter cætera. ad fin. ff. de liber. & posthum. quam in filiabus sequi videtur Ferd. Vazq. d. §.20. nume. 234. Sed nihilominus contraria sententia & verior est, & receptior, nullibi enim iure Pontificio probatur, filios nō esse necessario instituendos, Iure autem ciuili constitutissimum est, eos debere institui in legitima, ergo idem censendum est, constitui debere iure Canonico, cùm nulla differentia constituenda sit interius Canonicum, & ciuile, vbi expressim nō reperitur cōstituta. cap. 1. cum materia, de noui oper. nuntiatio qua ratione id asseruit glo. in c. si pater. per tex. ibi in verb. instituit. de testam. in 6. quam ibi secuntur Ioa. Andr. Anchar. Domin. & Franc. glos. etiam in verb. relinquens. in dict. cap. Raynuntius. quam cōmuniter esse receptam attestantur ibi Imol. num.31.& Coua. §.1. nu.1. Fab. & Ias. in authentic. nouissima. nu.31. C de inoffic. testam. idem Ias. in rub. ff. solut. matrim. n. 56 32.& Corras. in l. filium quem habentem. num.82. C. famil. ercis. Ferd. Vazq. d. §.20. nu.234.
† Quid hac in specie constituetur iure Regio? Et certe, si testator nullum fecit hæredem, necesse non est de legitima tractare, cum per legē istā filij, vel alij hæredes legitimi succedant in omnibus bonis cum onere præstandi legata, & omnia alia in testamento relicta. Et licet Ferd. Vazq. lib. .de succes. creat. §.20. nu. 245. & 149. vers. ex quo patet. probare velit in specie legis nostræ, testatorem decedere pro parte testatum, & pro parte intestatum. Verius tamen est, eum testatum decessisse, tam quoad legata, quam quoad institutionem, nam hæredes legitimi censentur scripti, vt constat ex his verbis: *Entonces herede aquel que segū derecho, o costumbre de la tierra auia de heredar, si el testador no hiziera testamento, e cumplase el testamēto.* Ecce non dicit textus, quod hæres legitimus succedat ab intestato, sed quod succedat is, qui non facto testamento, à lege vocatur: & demum subdit, testamentum executioni mandetur, vt dixi supra nume. 47. contra Marcum Solonem, & Tell. Fernandez. in dict. l.3. Taur. & contra Ferdinand. Vazquez, cuius rationibus satisfiet in gloss. 13.
57 † Verum, si testator aliquos ex filijs hæredes instituat, & vni eorum legitimam in re certa assignauerit, citra titulum institutionis, iniuriam ei facere videtur, perinde ac si extraneos instituisset, qua re testamentum erit nullum quoad institutionem, & omnes filij æqualiter succedent, vt in authentic. vt cum. de oppellation. cognit. §. aliud quoque capitulum. & in §. cæterum. authen. non licet. C. de liber. præterit. vel exhæred. & in hoc casu non procedit lex nostra, vt etiam asseuerat Ferdinand. Vazquez in dict. §.20. numer. 245. quia solum loquitur in casu, in quo nullus hæres fuit institutus, aut cum instituti repudiauerint hæreditatem, tunc nimirum, si testamentum non rumpatur, licet filio non fuerit relicta legitima, titulo institutionis, quandoquidem ipsi filij hæredes scripti censeātur, aliàs autem extraneo instituto, testamentum erit nullum, & filius, cui legitima fuit relicta, titulo legati, vel fideicommissi, dicere poterit de nullitate testamenti, vt in l.5. titul. 8. partit. 3. quæ in hoc re-
58 manet incorrecta. † Cæterum, quod diximus, numero precedenti in principio, non videtur tutum, quandoquidem sit plurium opinio in contrarium asserentium, quòd vbi quis testatur inter liberos, non tenetur quemquam eorum titulo institutionis honorare, sed quoquo titulo legitimam relinquere hi sunt Accurs. in Authentic. nouissima. C. de inofficioso testamento. vbi Iaso eam sequitur & pluribus rationibus munit numero 16. Antonius de Butrio

in capit.Raynuntius.column.10.de testament. Azo in summa C.de inofficioso testamento.Corrasius in l.filium quem habentem.numer.82.C.familiæ ercif cund.Philipp.Probus in cap.si pater.de testament. in 6.Mathesil.notab.104.Quibus suffragatur ratio illa,quòd pater testamentum faciens inter liberos, non tenetur seruare superstitiosum rigorem iuris ciuilis.l.hac consultissima.§.ex imperfecto.C.de tes-
59 tament.l.7.titu.1.par.6. † Præterea,vbi adest clausula codicillaris,scilicet,vt valeat testamentum omni meliori modo,quo valere possit,sufficit, quocunque titulo filio legitimam relinqui:habet etenim eã vim clausula hæc,vt filius,cui aliquid in testamento paterno relictum fuerit,censeatur in eo hæres institutus,ex sententia Baldi in l.quoties.numer.3. C.de hæredibus instituend.cui accesserunt Alexand. in l. nam quod .§.non omnis.numer.9.in fin.ff.ad Treb. Ias.in Authent.nouissima.numer.16.& sequent. C. de inofficios.testamen.Decius consil.14. numero.4. Hippolyt.singul.36.Hæc autem clausula apposita censetur in testamento inter liberos,glos.in l.cohæredi.§.cum filiæ.in verb.non valuit.ff.de vulgar.quã ibi sequuntur Immol.Alexand.Aretinus,& Iaso, numero 18.idem Iaso in l.vltim.numer.15.C.de codicil.& in dict.§.ex imperfecto.numer.8.& dict. Auth. nouissima.numer.21.Non ergo requiritur in testamento inter liberos,quòd legitima eis relinquatur
60 titulo institutionis.cùm id lex suppleat. † Sed his non obstantibus,contrariam sententiam probat textus in dict.§.aliud quoque capitulum.vbi generaliter prohibetur patri,filio relinquere legitimam, titulo legati,vel fideicommissi etiam vniuersalis, sed filiorum institutio parentibus iniungitur,non facta differentia,an testamentum sit inter liberos conditum,an inter extraneos.Consequitur ergo hanc specialitatem,seu limitationem textui illi non quadrare:& hanc opinionem tenuit Cinus,& Doctores cõmuniter,teste Salicet.ibi.& Ias.numer.16.in dict.authentic.nouissima.C.de inofficios.testament. idem voluit glos.communiter recepta in capit.si pater. in verb.instituit.de testament.in 6. Alexander in l. in quartam.numer.20.& ibi dicit receptiorem Berengar.Ferrarien.numer.189.Guilielm.Benedict. in repetit.cap.Rainuntius.in verb.in eodem testamento relinquens.1.numer.136.de testam. & ibi Couarru. §.1.numer.2.asserentes,hanc esse receptiorem sententiam Anton.Rub.consil.72.Philipp.Prob.in d. c. si pater.Carol.Molin.in Alexand.consi.108.lib.5.numer.5.Corras.in l.filium quem habentem.nume.82. C.famil.ercifcund.Emanuel à Costa in dict.capit. si pater.1.par.in verb.instituit.numer.24.citat Guid. Pap.decision.425.idem voluit Curtius Iuni.in l.hac consultissima.§.ex imperfecto.numer.13.C. de testament.Ferdinand.Vazquez de successsion. creation. §.20.numer.228.& num.253.Ad fundamenta Iasonis in contrarium adducta,respondent Couarru. & Ferdin.Vazquez in locis proxime citatis, ad quos lectorem relego.Quaæ verum est,& communiter receptum,quod dixi supra numero 57.in princ. Modo id ita intelligas,nempe,vt is,cui res certa relicta est,loco prælegati eam habere oporteat præcipuam iuxta tex.in l.ex facto.2.ff.de hære.inst Ex quo id expendit Fulgo.in.l.1.nume.vlt.C.si aduers. transacti.

Emanuel à Costa in dict.c.si pater.1.par.in verb.bonis suis.numer.5.de testament.in 6.& ita procedet l. 8.tit.6.de meliorationib.infra hoc libro, vbi dicam
61 in glo.1.num.10.& 9. † Verum,vt intelligas,lector amantissime,hoc in Regno,in omnibus fere casibus, legitimam posse filio relinqui,quoquo relicti titulo, etiamsi filius non instituatur,referam duas limitationes,quæ omnes ferè casus,qui hoc in regno accidere possunt,comprehendunt.Et in primis regula prædicta limitatur,vt non procedat,quoties testator in testamento dixit,Relinquo filio meo legitimã,aut partem legitimæ,tunc enim titulo institutionis reliquisse videtur,ex sententia Bar.Bald.& Fulgo. in. authẽ. vnde si parens.C.de inof.testa.idem voluit Bart.in l. fin.ff.de pecun.lega.& in cons.151.Franc.Tigrin.cõsilio 152.inter consilia Bartol.Corn.consi.55. numero 8.libr.2.Bart.& Curti.Iunior. 3.colum.in l.humanitatis.C.de impub.vbi Alexand.& Decius numer.3 hanc esse communem opinionem attestantur, idem voluit Bald.in l.quoties.numer.3.de hęredib. instit. Cuman.in l.his verbis.ff.eod.titu.Roman. in l. nam quod.§.non omnis.ff.ad Trebel.Card.in cap.Rainũtius.de testamen.Corras.in d.l.humanitatis. nume. 14.Alexand.consil.17.libr.3.Corne.cons.298.libr.1 vbi ab hac opinione asserit, non esse recedendum, in iudicando,& consulendo:idem attestatur Ferdin. Vazq.d.§.20.numer.254.& sequentib.hanc opinionem extendit plurifariam,idem voluit Grego. Lup. attestaturque,hanc esse receptiorem sententiam in l.5.tit.8.par.6.in verb.como a heredero.& Couarr. asserit communem,& ab ea non esse recedendum in iudicando,& consulendo,licet ipse contrariam esse censeat veriorem in d.cap.Rainuntius.§.1.nume. 6. Ego verò veriorem,& receptiorem esse censeo limitationem,quamuis contrarium voluerit Salicet. in l. quoties.vlti.q.C.de hæred.instit.& in l.humanitatis. C.de impub.& in d.authen.vnde si parens.Imol. & Barb.numer.13.in d.cap.Rainuntius.& ibi Guiliel. Bened.in verb.in eodem testamento relinquens. 1. num.58.ibidemq; Couar.§.1.num.6.& Mathes. not. 159.Alexand.consil.70.lib.2.& in l.nam quod.§.non omnis.numer.7.in fin.ff.ad Trebel.& in l.1.in prin. ff.ad leg.falc.& in l.humanitatis.vbi etiam Corn. C.
62 de impub. † Aduertendum tamen est,aliud esse dominum pro legitima filio relinquere, prout proponit speciem Couar.d.§.1.num.6.aliud, cum relinquitur filio legitima:verbum enim, relinquo,adiectum certæ rei,non refertur ad hæredis institutionem,nec videbitur hoc casu filius institutus,vt ex communi sententia probat Alexand.in l.nam quod.§.non omnis. num.7.ff.ad Trebel.Ias.in authen.nouissima, nume. 3. C.de inofficios.testament.Lancelot.Galliaul. in l.Centurio,numer.436.versicul.breuiter.ff.de vulga. Emanuel à Costa in repetition.dict. capit.si pater.1 part.in verbo.bonis suis.numero 14. de testament. in sexto.hanc dicens communem, & ita intelligas, quod diximus numero 57.& 60.quare nimirum in exemplo ab ipso Couarruu.tradito dict.capit. Raynuntius.§.1.numer.6.est vera eius opinio communis.At vero in specie nu.præcedẽti proposita, vbi relinquitur legitima filio,verbum,relinquo,adijcitur, vniuersitati bonorũ,quare nimirũ,si ad institutionẽ hæredis referatur,vt notatur in l.his verbis.ff.de hęr. instit.

insti. & declarat optime Bald. in l. quoties numer. 3. C. de hæredibus insti. legitima autem est quota bonorum ex receptiori sententia, quam tenet Bart. in l. ex facto, magna numero 1. in fi. ff. de hære. insti. Alexand. in l. quia poterat numero 10. ff. ad Trebelli. & in l. ita tamen. §. si patronus columna 2. ff. eodem titul. Iaso. in l. Gallus. §. 1. nume. 14. ff. de lib. & posthu. & in l. pro hærede. §. si quid tamen nu. 12. ff. de acq. hære. Dida. Segura in l. 3. §. fi. numero 128. ff. de lib. & posth. vbi Dida. Perez ad eum citat concordantes, idem Segura in l. cum patronus numero 49. vbi hanc dicit communem ff. de lega. 2. Bald. in l. quoties numero 1. C. de hære. insti. Deci. in l. humanitatis num. 3. & ibi Corrasi. numero 14. C. de impube. Paul. Picus in l. in quartam numero 48. ff. ad l. falcid. & ibi Carol. Ruy. numero 26. & Ferdi. Berengar. dicit communem nu. 114. Ferdi. Vazquez de success. creatio. §. 20. numero 211. Lancelo. Galiau. in repe. l. Centurio numero 77. ff. de vulga. Maria. Socin. in rep. rub. ff. de lega. 1. numero 58. Ioann. Corras. in repe. l. qui liberos ff. de ritu. nup. nu. 47. Couarru. lib. 2. variarum resolu. c. 18. numero 9. Iaso in l. re coniuncti numero 144. ff. de leg. 3. Emanuel à Costa in rep. d. c. si pater de testam. in 6. in 2. part. in verbo subsequenter & filia, numero 23. dicens hanc esse receptiorem sententiam, quamuis Corras. in l. hæres instituta ad fi. C. de impub. dixerit contrariam esse communem sententiam, quòd legitima sit quota hæreditatis, & non bonorum, & hanc vltimam probare nititur Ferd. Vaz. d. §. 20. nu. 211. cuius sententia mihi semper placuit, eius tamen examinationem modò omitto.

63 † Secundo limitatur cõclusio supra tradita nu. 52. vt non procedat quoties testamento adijcitur clausula, vt valeat omni meliori modo, quo valere posit, tunc enim quidquid filio relinquitur, vel legatur, vt illud habeat pro legitima, censebitur relictum titulo institutionis, vt actus sustineatur & non pereat, secundum Bal. in d. l. quoties nu. 3. C. de hęred. institu. cum concordantijs traditis supra n. 59. Atheę clausula hoc in regno semper apponi solet in testamẽtis, quare etsi in aliquo apposita nõ fuerit, per legẽ suppletur, & cẽsebitur apposita, arg. l. quod si nolit §. quia assidua. ff. de ædili. edi. l. vlt. C. de fidei l. si prius §. rectè placuit, vbi hoc notat Bar. ff. de aq. plu. arcen. Bald. in l. huiusmodi in prin. ff. de lega. 1. & in l. fi. C. de fideiu. Per illum text. dicit idem Bal. quòd notarius simpliciter rogatus, rogatus cẽsetur clausulas consuetas apponere, quod dictum ornauit Barba. in c. quod translationem 9. col. de offi. delega. Ex quo Guill. Bened. in rep. c. Raynuntius in verbo in eodem testamento relinquens. 1. numero 48. de testamen. dixit, quòd testator in dubio voluisse præsumitur testari secundum communem tabellionum consuetudinem.

64 † Dicebat etiam Flori. in l. qui erat ff. fami. ercis. quòd si alicui est concessa facultas vendendi bona fiscalia, poterit in instrumẽto venditionis apponere, & inserere pacta etiã pœnalia, in tali instrumento apponi solita, quamuis in cõcessione hoc nõ fuerit dictum, imo, quod magis est, poterit bona fisci obligare pro obseruantia contractus, allegat text. in l. bene à Zenone. C. de quadri. præs. quod ante eum voluit Ang. in l. 2. ff. de iuri. om. iudi. quos sequitur idem Guiller. Bened. in d. verbo

65 in eodem testamento relinquens 1. nu. 49. † Denique hæc est vera & communis sententia, quod notarius semper rogatus censeatur, vt clausulas consuetas apponat, quod & vltra pręcitatos voluit Socin. post Alexan. in l. Gallus. §. idẽ credẽdum. ff. de lib. & posthu. Iaso in l. certi, condictio. §. si nũmos numero 24. ff. si cert. peta. dicẽs tex. meliorẽ esse de iure hoc probãtem in d. l. fi. C. de fideiusso. Socin. consi. 101. lib. 3. Bald. & Felin. numero 6. & Deci. colum. 2. in cap. cum. M. Ferra. per text. ibi de constitu. Iaso. in l. fi. C. de iure emph. 10. notabi. Alexand. in l. huiusmodi in fi. princ. ff. de lega. 1. Castellanus Costa in vltimis memor. dictione notarius. Deci. in l. vt liberis numero 18. C. de collatio. Dida. Segura in l. 3. §. fi. n. 31. ff. de libe. & posthu. & ibi Dida. Perez ad eum. Tiraquel. in l. si vnquam in princ. num. 169. C. de reuo. dona. Hippol. sing. 123. Socin. consil. 85. numero 5. lib. 1. Deci. in l. semper in stipulationibus ff. de regu. iur. Alexãd. consil. 1. lib. 5. num. 22. dicens, clausulas consuetas præsumi esse appositas ex mente cõtrahẽtium, Euerardus in locis legalibus c. 63. Ferdi. Vaz. de success. creatio. §. 6. nume. 53. versic. denique is tabellio, Couarru. 2. parte rubri. extra. de testam. num. 14. qui lectorem admonet, verba instrumẽto adiecta, quæ notarijs cõmunia, ac frequẽtissimè obuia sunt, tunc demum præter voluntatem cõtrahentiũ adiecta censeri, quando ipsum actũ, qui geritur, immutant, & in aliam speciem trãsferunt, aliãque assumit actus naturã: ex quo plura infert, quæ aliàs opportunius tractabũtur.

66 † Ex quibus deduces, hoc in regno legitimam relinqui posse quoquo relicti titulo, nec corruet testamẽtũ, ex eo quod titulo institutionis nõ relinquatur, tum propter clausulam codicillarem, quę communiter solet apponi in testamentis, tum etiam propter text. in d. l. 5. tit. 8. par. 6. iuxta intellectum Ferd. Vaz. in §. 10. nu. 400. vt dixi nu. 52. in fi. & per legẽ nostram, quę non exigit hęredis institutionẽ, sed censentur vocati ipsi filij. Et in regia cãcellaria Pinciana hoc semper vidi practicari, vt filius, cui aliquid quoquo titulo fuit relictum, non impugnet testamentum, sed agere posit ad supplemẽtum legitimæ, iuxta l. omnimodo & l. scimus §. repletionem. C. de inoffi. testamen. & licet non agat ad supplementum, vidi regios senatores ita pronunciare, vt sibi legitima suppleatur,

GLOSS. XI.

1 *Successionis ab intestato materia, remissiuè.*

2 *Hæredes legitimi non succedunt ab intestato, sed ex testamento iure regio, facto testamento sine hæredis institutione.*

1 *Aquel que segun derecho.* Materiam successionis ab intestato, & qui succedere debeant, & quo ordine, dicemus plenè infra hoc eodem libro titulo 8. de hæreditatibus & successionibus, l. 1. & sequentibus.

67 † Hic autem non succedunt ab intestato hæredes

m redes legitimi, sed ex testamento, in quo nullus fuit institutus hæres, propter voluntatem, & vocationẽ tacitam ab hac lege præsumptam, vt probauimus supra in gloss. præcedenti numero 47. & 56. & dicam infra in glo. 13. & vide potissimum, quæ dicã infra hoc libro tit. 8. l. 12. quia ad intellectum legis nostræ spectant.

G L O S S. XII.

Successionis ab intestato ex consuetudine? remissiue.

m *O costumbre de la tierra.* Qomodo ex consuetudine succedi possit ab intestato, dicã, infra hoc eodẽ lib. titulo. 8. de hæreditatibus & successione l. 1. glo. vlti.

G L O S. XIII.

1 *Intestatus non dicitur decedere iure regio, qui fecit testamentum absque vlla hæredis institutione.*

Legata iure communi à succedentibus ab intestato relinqui possunt, ibidem.

2 *Codicilli absque testamento fieri possunt.*

Intestatus decedere dicitur, qui non fecit testamentum? ibi.

Y cumplase el testamento. Ex his verbis expenditur, 1 testatorem qui fecit testamentum solemne, absque tamen hæredis institutione, non decessisse intestatum, cẽsentur enim scripti venientes ab intestato, seu ab eo tacitè vocati, vt probaui supra eodem glo. 11. nu. 2. & glo. 10. num. 47. & 56. Nec oberit, quòd sit in iure notissimum, legata à succedentibus ab intestato posse relinqui. licètque is ab intestato succedat, vt in l. conficiuntur. ff. de iure codicillo notatur in. l. eam quam. C. de fideicõ. l. 2. & l. fine scriptura. C. ad Trebelli. quare nimirum si in specie nostra dicatur quis decedere intestatus quoad successionem, & cẽseatur à successoribus legitimis legata relicta, prout asseruit Ferdin. Vazq. lib. 2. de successio. creatio. §. 20. nu. 149. & 245. † Nam respõdeo illud procede-
2 re cõfectis codicillis, qui absque testamẽto fieri possunt, l. siquis cum testamentum ff. de iure codicillo. & l. conficiuntur eodem tit. hoc enim casu decedere dicitur intestatus. At hic cum testamento decedit, vt tex. dicit, ibi. *Y cumplase el testamento*, nõ enim voluit testator facere codicillos, sed testamentum. Quomodo ergo dicemus eum intestatũ decessisse cum intestatus decedere quis dicatur, qui nõ facto, testamẽto decessit? l. 1. ff. de iniusto rup. in prin. insti. de hære. quæ ab int. defer. l. 1. ti. 13. part. 6.

G L O S S. XIIII.

1 *Testamenti perfectio quadruplex est.*

Testamentum imperfectum ratione voluntatis non valet, etiam ad pias causas, ibid.

Hæredis institutio caput est, & substantia testamenti, ibidem.

2 *Testamentum morte confirmatur, & efficitur irreuocabile.*

Testatoris voluntas est deambulatoria vsque ad mortem, ibid.

3 *Aditio hæreditatis est vltima testamẽti perfectio iure communi Imperatorum.*

Hæreditas iacens repræsentat defunctũ, ibi.

Hæres & defunctus vna eademque persona censetur, ibid.

4 *Aditio hæreditatis hodie iure regio non requiritur ad validitatem testamenti.*

5 *Aditio hæreditatis hodie iure regio, an requiratur ad legatorum confirmationem saltem venientium ab intestatio? & nu. seq.*

Aditio hæreditatis venientium ab intestato, an iure cõmuni requiratur, quoties in testamẽto apposita est clausula codicillaris nõ adita hæreditate per hæredem scriptum, ad confirmationem legatorum? ibidem.

6 *Aditio hæreditatis veniẽtiũ ab intestato, an requiratur, vt valeãt legata pia? & n. 8.*

7 *Legata & fideicommissa quare iure nostro regio debeantur, etiamsi hæreditas non adeatur per venientes ab intestato?*

Hæredes ab intestato censentur vocati ex lege nostra, vbi hæres scriptus non est, vel nõ adit hæreditatem, ibidem.

Lex si voluisset, expressisset maximè rem magni momẽti, ibidem.

9 *Aditio venientium ab intestato quare requiratur iure ciuili, & non iure regio?*

Lex nostra intelligitur, ibidem.

10 *Lex. 2. ff. de fideicõmis. liberta. explicatur.*

Curator dari potest hæreditati iacenti, & quomodo? & an ipse poterit conueniri à legatarijs? ibidem.

11 *Legata peti possunt iure cõmuni Imperatorum, & regio partitarum triplici actione, ex testamẽto, hypothecaria, & reiuẽdicatione, & hodie etiã iure nouiori regio, si hæreditas aditur.*

12 *Actio ex testamento vtilis competit iure regio prolegatis, vbi non aditur hæreditas.*

13 *Quasicontractus inducitur ex aditione hæredis.*

Condictio ex lege competit hodie pro legatis iure regio, ibid.

14 *Officium iudicis non competit pro legatis cõtra Grego. Lupi.*

Lex nostra explicatur, ibidem.

Condictio ex lege oritur, vbi lex nouè inducit obligati onem absque aliquo actu vel contractu, ibid.

15 Le-

15 Legatarius proponere potest actiones sibi cōpetētes contra curatorē bonis datū.
16 Actio ex testamento competens pro legatis naturam habet bonæ fidei,
Condictio ex lege competens, hodie pro legatis naturam habet bonæ fidei, ibid.
Actio, quæ sui natura est stricti iuris, sapit naturam eius, cuius loco subrogatur, etiāsi actio subrogata in aliquo discrepet. ibid.
17 Actio hypothecaria competit hodie pro legatis, licet hæreditas non adeatur.
18 Actio hypothecaria nō requirit necessario personalē, in qua fundetur, ibid. & nu. 19.
20 Reiuendicatio hodie cōpetit iure Regio pro legatis, etiam non adita hæreditate.
21 Legatorū fructus & accessiones ante mortē testatoris, nō debētur, nisi in duobus casibus.
22 Fructus legatorū, an à tēpore mortis debeātur iure cōmuni legatarijs, an vero spectent ad hæredem?
23 Legatorū dominiū ficte transit in legatariū à morte testatoris iure communi.
24 Fructus rei legatæ nō debētur nisi à die adi tæ hæreditatis ex recep. sentē. iure cōmuni.
25 Fructus rei legatæ quibus casibus iure communi debeantur, ante aditam hæreditatem.
26 Fructus rei legatæ à tēpore moræ, vel litis cōtestationis cui debeātur, & num. 27. & 28.
27 Fructus rei legatæ cuius dominiū verè quæritur, debentur ante aditam hæreditatem.
Dominum fictum non est efficax ad fructuū acquisitionem, sed verum ibidem.
Legato grege veniunt partus à tēpore testamēti. ibid.
30 Fructus rei legatæ, iure regio debētur a tēpore mortis.
31 Dominium verū legatæ rei, quæritur iure regio legatario statim mortuo testatore.
32 Hæres, an præsumatur scire cōtēta in testamēto.
33 Fructus rei genericæ, vel alienæ à testatore legatæ, à tempore moræ debentur.
34 Fructus rei legatæ à tēpore quo legatario quæritur dominiū, verè debētur, nō antea.
35 Fructus legati vsusfructus à quo tēpore debeātur, & n. 30. 37. & 38 limitatur nu. 39.
37 L. 1. §. dies ff. quan. dies leg. vsusfruct. ced. explicatur.
38 Vsufructuarius, an dici possit dominus, & an ei competat reiuendicatio.
40 Querela inofficiosi testamenti an hodie cōpetat, non adita hæreditate.
42 Querela inofficiosi testamenti cōtra quos proponi possit.
45 Successorio edicto, an locus sit in querela, non adita hæreditate per institutū iure regio, & num. seq.
46 Ius dicēdi nullū, an cōpetat nepoti præterito si filius fuit exhæredatus, & num. seq.
47 L. si quis posthumos, §. si filiū exhæredauero, & l. illud. §. 1. ff. de bon. pos. cō. ta. exponūtur
Nepos quando admittatur ad ius dicendi nullū, & nu. 48.
49 Ab intestato succedit is, quē nemo præcedit
50 Nepoti præterito nō cōpetit ius dicēdi nullū, patre emācipato, instituto, aut exheredato, n. 51.
52 Nepos hodie iure regio nec suus est, nec in potestate, & nu. 53.
54 Successorio edicto, an sit locus in iure dicendi nullum, & nu. 55.
55 Ius dicendi nullum cōpetit emancipato.
56 Successorio edicto, an sit locus in bonorū pos. contra tabulas, & nu. 57. & 62.
58 Liberis in potestate, vel emācipatis preteritis vel exheredatis quod remedium competat.
59 Emācipationis, & patriepotestatis an sit sublata differētia, tā ab intestato, quā ex testamēto, & num. 61. cōpetat.
60 Querela inofficiosi testamenti quando filio
Bonorū possessio gratia litis agnoscendae, quando competat, ibid.
63 Querela, an cōpetat nepoti ex successorio edicto, ex persona patris sui, vel propria, & n. 64.
65 Querela non praeparata, an transmittatur.
66 L. si quis filium, C. de inof. test. explicatur, ib. & num. 67.
68 Querela competit ei, cui iniuria illata est.
69 Nepos preteritus, patre exheredato admittitur ad querelā ex propria persona per suc. edict.
70 L. si quis in prin ff. de inof. test. explicatur.
71 L. 3. §. si emancipatus ff. de bon. pos. cōt. tab. mirè & nouè explicatur, & n. 72. & 73.
72 Filius in potestate iure ciuili Romanorū cōtrahere matrimoniū non potest sine licētia patris, aliàs filij eius non sunt iusti.
Filius emancipatus, an possit contrahere matrimonium sine licentia patris. ibid.
73 Filius emancipatus propter capitis diminutionē, desinit suus hæres esse, sed ius prætoriū rescindit hanc capitis diminutionem.
74 Successorio edicto locus est in querela inofficiosi testamenti, etiam iure regio, non adita hæreditate, & nu. 75.
76 Successorio edicto locus est in querela, etiā si filius expresse approbauerit testamētū paternū
77 Successorio edicto, an sit locus vbi filia renūtiauit cū iuramēto hæreditati paternæ, & n. 78.
79 Præteritio nepotis, quē pater præcedebat filio exhæredato habetur pro exhæredatione.
80 Querela inofficiosi testa. cōpetit filio exhæredato, intra quinquēniū ab adita hæreditate com-

computandū iure ciuili Romanorū, iure au tē regio computatur à tempore mortis.

81 *Substitutio pupillaris an conseruetur rupto testamēto, ex causa præteritionis, vel exhæredationis iure cōmuni aut regio? & n. seq.*

82 *Lex 10. tit. 5. p. 6. explicatur.*

83 *Pupillaris, & exemplaris substitutio iure regio conseruantur, etiam si hæreditas non adeatur ab instituto.*

84 *Tutellarum dationes, & pupillorū substitutio conseruantur non adita hæreditate per hæredem, & rupto testamēto, ex causa præteritionis, vel exhæredationis iure regio, & num. præcedenti.*

85 *Verbum lego adiectum vniuersitati bonorū, an inducat hæredis institutionem iure communi aut regio? & nu. 86.*

o *Y el heredero no quisiere heredar.* Præmittendum est,
iure communi Imperatorū, & regio antiquo partita
rū, quadruplicem perfectionē in testamento requi-
ri, secundum Bald. in l. 1. ff. de testa. & Guill. Benedi.
in rep. c. Raynuntius in verbo testamentū 1. in fine
& in verbo mortuo, itaq; testatore etiam 1. extra de
testa. Prima consistit in perfectione volūtatis ipsius
testatoris per eum plenè declaratæ, & cōpletæ, l. 1. &
l. si is qui, & l. ex ea ff. de testā. nam si testator prius
decedat, quam voluntatē suam plenè explicet, testa-
mentum erit imperfectum, nec valebit etiā ad pias
causas, vt ex communi sententia resoluit Guill. Ben.
in d. c. Raynuntius in verbo testamentum, 1. nu. 71.
Bar. in d. l. si is qui, & in l. Pamphilo. §. propositum &
in l. fideicōmissa, §. quoties, ff. de leg. 3. Secunda per-
fectio cōsistit in hęredis institutione, quæ forma sub
stantialis est, & caput testamēti, sine qua corruit te-
stamentū iure communi, l. 1. ff. de vulga. §. ante hære
dis insti. de leg. licèt hodie iure regio secus, vt dixi in
glo. 10. in prin. Tertia perfectio testamenti consistit
in solemnitate testiū, quæ forma substantialis est, vt
dixi supra eodē, glos. 4. num. 12. & 13. sed nihilomi-
nus est reuocabile, vsque ad mortem, l. 4. in fi. ff. de
2 adim. lega. † Quarta, & vltimæ perfectio testamēti
eius concernit effectum, quæ duplex est, prima con-
tingit per mortē testatoris, qua testamentum effici-
tur irreuocabile, morte siquidem testantis, testamē-
tum confirmatur, l. 1. ff. de testam. cap. cum Marthei
de celebra. Missa. Apost. ad hæbreos 9. (statutū, in-
quit, est hominibus semel mori, & vbi testamentum
est, mors necesse est) vt intercedat testatoris; nec va-
let dū viuit. Est siquidē voluntas defuncti ambulato-
ria, vsque ad supremū vitæ exitū, l. 4. in fi. ff. de adim.
lega. l. cum hic status, §. pœnitentiam, ff. de dona. int.
vir. & vxo. l. 3. C. de codici. l. si quis, C. qui testam. fa-
ce. poss. Sed hæc confirmatio, & perfectio testamen-
ti pendet à voluntate hæredis in eo instituti, quip-
pe qui si adire nolit hæreditatem, testamentum cor
ruit, & causa reducitur ab intestato, vt in l. eam quā.
C. de fideicom. † Hæc hæreditatis aditio est vltima
testamenti perfectio, quę non finit causam ab intesta
to redigi. l. si alienum, §. in extraneis, ff. de hære. insti.
l. quandiu, ff. de acq. hæred. vbi quādiu est locus suc-
cessioni ex testamēto, succeditur q; ex expræssa testa
toris voluntate, cessat successio ab intestato, hæres
itaq; adeundo fit dominus rerum hæreditariarū, om
nia siquidem ad eum transeunt præterquā possessio,
l. cum hæredis, ff. de acq. posses. vnde adita hæredita
te, nō dicitur amplius hæreditas, sed patrimonium
hæredis efficitur, l. 1. §. veteres, ff. de acq. posses. l. sed
si plures, §. filio impuberi, ff. de vulga. nā antea aditio
nem hęres nō repræsentat defunctum, sed ipsa hære-
ditas ipsum repræsentat, tanquam persona ficta, l.
hæreditas, §. de acqui rer. domi. cum complicibus:
Postquam vero hæreditas est adita per hæredem, re-
præsentatio transit in eum, quia vna eademque per-
sona esse cēsetur cū defuncto, auth. de iure iur. à mo
ri. præsti. §. 1. quæ repræsentatio communi Romano-
rum iure inducta est, l. obuenire, ff. de verb. significa.
Hæc inquam hęreditatis aditio vires tribuit testa-
mento, illudq; confirmat, & singulas causas in eo cō-
tentas, secundum Bald. in l. 1. ff. si quis omi. cau. testa.
necnon. & munera tutoris, & curatoris, & executo-
ris testamenti à testatore designata, ex sententia Bar.
in l. alio, ff. de alim. & cibar. lega. num. septimo, cui
subscripsit Bal. in auth. hoc amplius, num. 17. C. de
fideicom. Guill. Bened. in d. cap. Raynuntius in ver-
bo mortuo, itaq; testatore 1. extra de testamen. nu.
4 339. † Hodie autem iure regio, etiam si hæreditas
ab hærede instituto non adeatur, non desinit valere
testamentum in omnibus in eo contentis, quæ solue
re, & executioni mandare omnino tenebitur hęres le
gitimus, qui successurus erat ab intestato, censetur
enim vocatus in defectum hæredum in testamento
scriptorum, vt in hac lege, quæ omnia iura vtera im-
mutat, quoad firmitatem testamenti, & eorum quæ
in eo continentur, non quoad ipsius hæredis acquisi
tionem, nam sine eius aditione ei, vel hęredibus suis
non quæritur hæreditas, nisi in casibus in quibus lo-
cus est transmissioni, vigore suitatis, sanguinis, vel
iuris deliberandi, vt infra subijciam, nec absque adi
tione obligatur creditoribus, vel legatarijs, ex quo
5 plura expendere licèt. † Et primum, legata hære-
ditate non adita per hæredem in testamento scrip-
tum, deberi iure nostro regio, etiam si non adeatur
hęreditas ab hęredibus ab intestato venientibus, at
què ad legatorum consequutionem competet lega-
tarijs vel actio ex testamento, vel officium iudicis,
aut condictio ex lege, quam conclusionem plenè dis
cutiam. Et imprimis videtur iure regio adhuc re-
quiri aditionem venientium ab intestato, vt legata
debeantur, nam iure communi Imperatorum, in te
stamento clausulam codicillarem continente, non
adita hæreditate per hæredem in testamento insti-
tutum, legata debentur à successoribus ab intestato
glo. singula. in c. relatum in verbo legauit, & in ver-
bo, adeunte, extra de testam. quæ iure canonico simi
lem non habet, secundum Lampi an. ibi, col. pen. cā
notat Panor. ibidem nu. 14. & Couar. eodē cap. Ray-
nald. §. 3. n. 8. gl. optima, & ibi Bar. in l. 1. nu. 3. ff. de
iure codi. glo. per tex. ibi in l. in testamento, & l. eam
quā C. de fideico. vital. in tracta. clausul arum fol. 2.
Oportet tamē hæreditatem adire ab ipsis legitimis
hæredibus, qui ab intestato succedunt. glo. in l. qui fi
lio, §. 1. in verbo liber in fi. ff. de hæred. instit. melior
iuris

iuris,ſecundum Bal.ibi,& ſingularis,ſecundum Iaſ.
in l.eam quam.C.de fideico.col.6.n.13.& Alexan.n.
13.& Iaſo.in auth.ex cauſa col.vlt. C. de libe. præte.
Alexan.eam commendat in l.nemo poteſt n. 10. ff.
de leg.1.& ibi Iaſo.1.lectione num.23.& 2.lectio. n.
35.quam docto.communiter ſequuntur,teſte Anto.
Gom.qui citat concordan.in l.23.Tauri num.9. idẽ
atteſtatur Couarru.in d.cap.Raynaldus.§.3.num.8.
Qui ex hoc inferunt,quòd in ſpecie legis noſtræ re-
quiritur aditio hæredum ab inteſtato venientium,
vt debeantur legata,quamuis aditio hæredis ſcripti
non exigatur,quod reperit ibi Couarru.num.11. ad
finem,idem voluit Ioan.Pariſ. antiquus doctor in l.
1.tit.2.lib.5.ordina.& Ferdinand. Talauera, in l. 3.
6 Tauri,numer.53.57.& 94. † Pręterea an conuin-
cit opinionem text.in l.2. ff.de fideicom. liber. vbi
ad confirmationem eorum, quæ in codicillis relin-
quuntur,ſi quis inteſtatus decedat, requiritur adi-
tio venientium ab inteſtato, pręterquàm in legato
libertatis,quod cum cautione de ſoluendo credito-
ribus hęreditarijs debebitur, fauore libertatis. Et
hoc expendi poteſt,ex verbis legis noſtræ. *Y enton-
ces herede aquel que ſegun derecho, ò coſtumbre de la
tierra deuia de heredar.* Lex ipſa facit hæredem non
teſtator,quare videtur eius aditionem requirere,cõ
firmatur ex ſententia Bald. in l. eam quam,numero
4.C.de fideicom.vbi vt legata pia hęreditate nõ adi
ta ab hęrede in teſtamento ſcripto conſeruentur,ne
ceſſaria eſt aditio venientium ab inteſtatò,vt perſo
na obligata ſit quę conueniatur,nam vbi non eſt per
ſona paſsiua, actiua eſſe non poteſt,l.in tribus,ff. de
iudi. etſi dixeris, hæreditas ipſa poterit conueniri.
Reſpondeo,id fieri non poſſe,quia hęreditas perſo-
nam defuncti repræſentat,at defunctus non obliga-
tur ad legata ab ipſo relicta,ergo nec hęreditas, vt
7 ibi dixit Bald. † Sed nihilominus illatio vera eſt,
quod legata debeantur,etiam ſi hęreditas non adea
tur per hæredem in teſtamento inſtitutum, nec per
uenientes ab inteſtato,tunc quia non dicuntur, ve-
nire ab inteſtato,ſed ex teſtamento: quia non inſti-
tuendo hæredem viſus eſt, venientes ab inteſtato
vocare,& inſtituere,quibus lex noſtra declarat per
tinere hæreditatem,non ex alio quam ex præſump-
ta mente defuncti,qui ſe viſus fuit conformare, cum
legis noſtræ diſpoſitione,vt latius probaui ſupra eo.
gloſſa.10.numero 47.& 55. & gloſ. 11.numero. 2. &
gloſſa 13.ſed hæredis inſtituti lex noſtra nullam exi-
git additionem,ergo nec legitimi, qui ex tacita vo-
luntate inſtitutus præſumitur,tum etiam quia lega-
ta non debentur ab inteſtato, ſed ex teſtamento,
quod validũ eſt, quamuis contrarium teneant Ioã.
Pariſ. in d.l.1.titul.2.lib.5.ordina.& Didac. Couar
ru.in d.capit.Raynaldus§.3.numer.8.& Ferdin. Ta
lauera in l.3.Tauri numer.87. & ſi aditio venientiũ
ab inteſtato requiretur,daremus caſum, in quo le-
gata non eſſent valida,quòd eſt contra mentem le-
gis noſtræ. Voluit ſiquidem lex noſtra ſubtilitates
iuris ciuilis reijcere,& teſtatoris voluntatem omni-
no conſeruare. Quo circa ſtatuit,ex nulla cauſa teſta
mentum ſolemne rumpi poſſe,quoad legata,& fidei
commiſſa in eo contenta,etiam ſi vllo modo hære-
ditas non adeatur ex teſtamento, vel ab inteſtato,
ex doctrina ſingulari Bal.in l.1.nu.9. C. ſi quis omi.
cau.teſtam.dicẽtis hac in ſpecie officio iudicis poſ-
ſe peti legata,& non aditione ex teſtamento,nec hy
potecaria,idem voluit Alex.in l.1.n.24.& 25.ff. de-
leg.1.& ibi Soc.n.14.& Iaſo.n.91.verſ.quarto limita.
Anton.Gomez in l.24. Tauri num. vlt. Præterea ſi
lex iſta voluiſſet,vt pro confirmatione teſtamenti,re
quireretur aditio hæreditatis venientium ab inteſta
to,hoc proculdubio dixiſſet, nec eſt veriſimile rem
8 tanti momenti ſubticuiſſe,cõtra tex. in l. item apud
Labeonem.§. hoc interdictum,ff. de iniur. † Rur-
ſus legata pia iure communi Imperatorum deben-
tur hæreditate non adita, iuxta receptam ſententiã
doctorum in l.1.C.de ſacroſ.eccleſ.cum concordan.
de quibus meminit Couarru.in d.c.Raynaldus.§. 3.
num.11.de teſtam.nec aditio venientium ab inte-
ſtato requiritur,vt eadem legata pia debeantur, ex
ſententia Bald.in l. qui filio,§.1.ff. de hære. inſti. cui
acceſsit Greg.Lup.in l.37.tit.9.par.6. Marcus Solõ
Burgen.in l.3.Tauri,num.880. Ex quibus hanc ſen-
tentiam in terminis ſtatuti conſimili legi noſtræ te-
nuit Bald.in l.1.numer.9 C.ſi quis omi.cau.teſtam.
Soci.in l.1.col.vlt.ff.de leg.1.& illic Vincenti.colum
na 28.& Franc.Ripa numer.66.& in ſpecie legis no
ſtrę hoc tenuit Greg.Lupi.in l.37.titul. 9.part.6. in
verbo,frutos,& in procemio,titul.3. eadem 6. part.
& in l.fin.in verbo,nazca deſpues, titul. 12. part.6.
Anto.Gomez,in lib.variarum reſolutio. tom. 1. de
teſtamentis,cap. 12. num. 11. verſ. hodie tamen in
noſtro regno,quibus accedit Marcus Solon Burgen.
in l.3.Tauri nu.876.& pluribus ſequen. quorum ſen
9 tentia mihi ad modum placet, ex rationibus ſupe-
rius traditis. † Quibus non obuerit gloſ. in l. qui fi-
lio,§.1.ff.de hære.inſtit. quia eo iure neceſſaria erat
aditio hæredis ad conſeruationem legatorum, nec
ſuſtineri poterant hærede non adeunte, l. eã quam
cũ ſimilibus,C.de fideicommiſ.quare nimirũ ſi adi-
tio venientium ab inteſtato exigatur à quibus prop
ter clauſulam codicillarem legata repetita cenſebã
tur,iuxta gloſſam communiter receptam in d. cap.
Raynaldus. Hodie autem ius noſtrum regium has
tollet ſubtilitates,& ambages,vt teſtatoris voluntas
omnino adimpleatur,& ſuſtineatur, ne ſit in volun
tate hæredum ſcriptorũ, vel legitimorum excludc-
re legatarios à legatis ſibi in teſtamẽto relictis: nec
ab inteſtato legata debentur,ſed ex teſtamento, vt
ſupra num.7. Nec oberunt,ea verba. *Y entonces here-
de aquel que ſegun derecho, &c.* quia non imponitur
neceſsitas hæredi legitimo adeundi hæreditatem,
ſed eius voluntati relinquitur, vt conſtat, non ergo
inde ſequitur, quod legata non ſubſtineantur abſq;
eius aditione,imo hoc expreſsim decidit textus iſte
iuxta noſtrum intellectum ſupra gloſſ. 13. traditum,
quia ſi ex teſtamento ipſo cenſetur vocati, & inſtitu
ti,ſeu verius ſubſtituti hæredes legitimi, ex tacita te
ſtantis voluntate,ſe cum lege noſtra conformantis,
& deinde lex dicit ſuſtineri legata, abſque aditione
hęredis inſtituti,ergo etiam valebant,abſque aditio
ne legitimorum,quippe qui inſtituti, vel ſubſtituti
10 cenſentur, ex tacita teſtatoris mente. † Nec oberit
lex 2.ff.de fideico.liber.quia ibi, ideo aditio veniẽ-
tium ab inteſtato requiritur,quod iam defunctus in-
teſtatus deceſsit,quare ad cõfirmationem codicillo
rũ aditio venientiũ ab inteſtato requiritur,quia illo

iure aditio erat necessaria: at secundum legem nostram nec aditio requiritur ad confirmationem testamenti, nec intestatus decedere dicitur defunctus vt supra probaui, num. 7. nec lex nostra probat contrarium, quando quidem non solum à lege vocãtur hæredes legitimi, sed ex præsumpta mente defuncti ab eo vocati censentur, vt diximus. Rursus, quod de legatis pijs diximus, authoritate Bal. in d. l. eam quã verum non est, quandoquidem contrarium probaui mus supra num. 8. ex eodem Bald. & alijs. Nec me mouet quod à quibusdam obijcitur, vt absurditas euitetur, ne vè maximum inde incõmodũ obueniat hæreditati pro paruo, & tenui legato, rẽ magni precij distrahendo contra mentem legis, & ipsius testatoris, nam si hoc verum esset sequeretur, quod iacente hæreditate, debita hæreditaria solui non possent, quod nil magis falsum est, lex etenim hac in specie huic morbo medetur, poterunt enim legatrij petere curatorẽ dari bonis, qui dari solet ad petitionẽ eorũ quorum interest, vt in l. 2. ff. de curato. bon. dan. à quo consenquenter legata, absq; præfato incõmodo, vt optime docet Bartholo. Soci. in l. i. n. 14. ff. de leg. 1. & ibi Vincenti. & Ripa, nu. 66. Ant. Gom. in l. 24. Tauri in fi. per l. hæreditas etiã vers. si. ff. de leg. 1. Grego. Lup. in l. 37. in verbo, frutos, tit. 9. par. 6. Marcus Solon Burg. in l. 3. Tauri, n. 884. Sed priusquàm detur curator bonis, citandi sunt nominatim venientes ab intestato, qui primã causam habent succedendi, & requirendi an adire velint, ex doctrina Bar. in l. si diu. ff. ex qui. caus. in poss. eat. & in l. si quis instituatur, §. ita si conditioni, vbi eũ sequitur Bal. & Ang. ff. de hered. institu. Alex. latè consil. 137. num. 11. lib. 2. Quod si absentes sint extra prouintiam procul, sufficiet eos per edicta citari, vt latius dixi in stylo Cãcellariæ, tit. 1. procemi. 17. casu. 10. declara. 15. glos. 1. 3. & 6. & hoc passim vtimur hoc in regno. † Dixi

11 præterea in præfacta illatione, num. 5. conditionem, ex hac lege, vel officium iudicis competere legatarijs ad consequendum legata, non adita hereditate, quod altius inuestigandum esset, sed sat erit, quoad legem nostram attinet, id explicari sequentibus cõclusionibus. Prima conclusio, iure communi Imperatorum, & regio partitarum pro legatis triplex actio competit, personalis, hypothecaria, & reiuendicatio, l. 1. §. omnibus, C. commu. de leg. §. nostra, insti. de lega. notatur in l. 1. & ibi doct. ff. de leg. 1. Quę actiones competunt hæreditate adita non alias, vt in §. heres, insti. de obliga. quæ ex quasi con. & supra dixi. In quibusdam tamen casibus hæ actiones omnes non competunt pro legatis, vt per Guill. Bened. traditur in rep. cap. Raynuntius in verbo, si absq; liberis moreretur 2. nu. 155. extra de testam. Secunda conclusio, heę omnes actiones competunt hodie iure regio, si hæreditas adeatur per hæredẽ in testamẽto scriptum, vel per hæredem legitimum, quoties nullus hæres fuit institutus, vel qui scriptus est non adiuit hæreditatem, quia hac in specie in testamento scriptus censetur, ex tacita voluntate defuncti, se conformari videntis cum dispositione huius legis, vt probaui supra eo. glo. 13. & hoc sentire videtur Telli Fernand.

12 in l. 3. Tau. 3. p. nu. 7. & 8. † Tertia conclusio, iure regio, hærede scripto in testamẽto, vel legitimo, qui tacitè scriptus censetur, non adeuntibus hæreditatem, non competeret actio ex testamento personalis directa pro legatis, sed vtilis. Directa non competit, quia non est qui se obliget ex quasi contractu adeundo, vt in §. heres de oblig. quę ex quasi contra. nascun. quare vtilis competet, ad exemplũ eius quæ iuri communi competebat pro legatis, rupto testamẽto ex causa præteritionis, vel exhęredationis iuxta tex. in auth. ex causa, C. de libe. præte. vel exhære. vt ibi Iaso, & communiter docto. resoluunt, & idem Iaso. attestatur communem in l. 1. num. 101. ff. de leg. 1. & ibi Ripa num. 41. Guiller. Benedi. in rep. d. cap. Raynuntius in verbo si absq; liberis moreretur, 2. num. 154. & in verbo in eodem testamento relinquens, 1. num. 235. & in specie legis nostræ hoc tenet Ripa in d. l. 1. ff. de leg. 1. nume. 66. & Marcus Solon Burgen. in d. l. 3. Tauri, numer. 889. & hæc vera esse potest, licèt multi asserant nõ competere hac in specie actionem personalem, sed conditionem ex

13 lege, quod in sequenti conclusione referam. † Quarta conclusio, iure regio, in casu numero præcedenti tradito, competit legatarijs condictio ex lege, quę subrogatur loco personalis, quod expenditur ex doctrina singulari, Bald. in l. 1. numer. 9. C. si quis omis. cau. testa. dicentis, quod si statuto cauetur, vt legata debeantur, etsi hæreditas ab hærede scripto, vel legitimo non adeatur, non competet legatario actio ex testamento, sed conditio ex lege vel statuto, eo quod actio personalis oritur ex aditione heredis, per quam quasi contrahit cum creditoribus, & legatarijs, l. apud Iulianum, §. vltim. ff. ex qui. cau. in poss. ea. §. hæres insti. de oblig. quæ ex quasi contra. nascũ. orietur ergo condictio ex lege, vt in l. 1. ff. de condi. ex lege, & docet Bar. in l. omnes populi vlt. col. ff. de insti. & iu. quam Bald. doctrinam communiter esse receptam attestatur, Alexan. num. 24. & ibi Iaso. nu. 109. & cæteri eam amplectuntur in l. 1. ff. de lega. 1. Didac. Segura in repe. l. vnum ex familia, §. sed si fundum, numero 81. ff. de leg. 2. Ferdinand. Talauera in l. 3. Tauri numer. 89. Didac. Castel. in l. 21. Tauri columna 4. Ioann. Paris. in d. l. 1. titulo 2. libr. 5. ordina. & licèt verum sit non competere legatarijs personalem directam, competet tamen vtilis, vt probaui numero precedenti. † Verùm non competet of-

14 ficium iudicis hac in specie, prout Gregor. Lup. existimabat in l. 37. in verbo, frutos, titul. 9. par. 6. quod & in legatis pijs asseruit Bald. in repe. l. 1. 9. quęst. C. de sacros. Eccles. & iterum in lectura, fi. col. Eius tamen dictum improbat Ange. & Imol. num. vltim. in l. qui filio, §. 1. ff. de hære. insti. Alexan. in d. l. 1. nu. 24. & Socin. num. 14. & communiter scribentes, ff. de leg. 1. Fundabat Lupus eius opinionem, ex eo quod text. noster dicebat, *cumplase el testamento*, & sic verba dirigebat ad iudicem, qua in specie in casu statuti similis legi nostrę dixerat Alexander, in d. l. 1. numero 24. ff. de legat. 1. officium iudicis competere. Cæterum, vt eius pace dixerim, verba legis nostræ non probant eius sententiam, non enim diriguntur ad iudicem, prout melius considerauit ipse idem Gregor. Lupi. in l. 6. in verbo, obligados, titulo 13. partita 5. nam ea verba, *cumplase el testamento*, impersonalia sunt, nec ad iudicem, nec ad priuatos directa, quia in specie conditio, ex lege oritur, non officium iudicis, vt in auth. sacramenta

menta pubetum. C. si aduer.vendi.l. si vero. §. prætor versi. si seruus insciente.ff.de his qui deiec. vel effude. ex quibus id expendit Bar.communiter receptus in l.1.numer. 6. ff. de condicti.ex lege. Vbi & numero.7.tradit ipse doctrinam solidam,vt tunc oriatur condictio ex lege,quoties lex nouiter inducit obligationē,nullo mediante facto aut cōtractu, prout fit in specie legis nostræ,vbi obligatio inducitur ad legata præstanda absque aditione seu facto hæredis vel alterius, consequitur ergo veram esse hanc conclusionem numero præcedenti traditam: nec mirum est conditionem ex lege cum alia actione concurrere,potest enim & hoc cōtingere vt docet Bar.in l. 1.in fi.ff. de condi.ex lege. † Quinta con
15 clusio iure nostro regio non adita hæreditate per hæredem scriptum,nec per legitimū (qui vocatus censetur ex tacita mēte defuncti.) legatarius actionē vtilem ex testamento,vel conditionē ex lege, vel aliam sibi competētem proponere poterit aduersus curatorem bonis datum,iuxta formā nume. 10. traditā,secundum Ripam in d.l.1.numero.66.ff.de lega.1.cui assentitur Marc. Solō Bur.in d.l.3.Tauri numero.889.& ibi Tellius Fernandez.3.par.nu.7.& 8.& aduersus executorem testamenti, vt notatur in l.nulli. C.de epi.& cleri. & per docto.in l. cum filio in fi.ff.de lega.1.cum cōcordantiis per Iaso.adductis in §.ex maleficiis numero.22.insti.de actio †.Sexta
16 cōclusio,nullius esse effectus competere personalē ex testamento actionem vel conditionem ex lege: nā actio ex testamēto habet naturā bonæ fidei quoad fructus & alia accessoria,vt debeantur à tempore moræ per hæredem commissa, vt in l.in minorū. C.in qui cau.in inte. resti. nō est necess.& in l. 2. C. depos.quod cōmuniter esse receptū attestatur Iaso. in §.actionum numero.5.insti.de actio. & licèt alias cōdictio ex lege est stricti iuris, atque ideo nō debeātur ex ea fructus,nisi post litem cōtestatā,vt in l. cum fundus in prin.ff.si cer.pet.notat in specie Bal. in l.1.C. si quis omi.cau.testa.numero. 9. nihilominus tamē crederem in specie,de qua agimus, cōdictionē ex lege legatario competentē naturā habere bonæ fidei, & consequēter ex ea fructus deberi à tēpore moræ,quandoquidē hæc actio sit loco actionis ex testamento subrōgata, sed actio alterius loco subrogata sapit naturam actionis, cuius loco subrogatur,vt in l.si cum §.qui iniuriarū. ff. si quis cautio. & ibi docto.omnes l.prætor ait.§.si conditionalis & §.præterea.ff.quæ in frau.credi l.cū potest in prin.ff. quan.actio de pecul.anna.est,notat Iaso.in §.actionū, numero.24.& 25.insti.de actio. est etiā tex. vbi omnes interpretes notāt in §. fuerat,insti. de actio. & ibi Ias.nu.4.& seq.& in l.vnica. §. 1. C. de rei vxo. actio.vbi actio. ex stipulatu,quæ sui natura est stricti iuris,subrogatur loco rei vxoriæ actionis, atque ideo eius assumit naturā,est quippe bonæ fidei:sic in specie nostra cōdictio ex lege subrogatur loco actionis ex testamento,assumet ergo nimirū naturā eius, & sic fructus venient ex mora,& licèt non assumat naturā quoad ea quæ postea ex accidenti vel casu obueniunt, vt si actio cresceret per inficiationem in lege Aquilia, assumit tamen naturam primordialē,veluti quod sit bonæ,vel malæ fidei,vt docet gloss.magistra.& singularis in l. certi condictio in princi.in gloss.magna in verbo ex omni causa in fi.ff.si cer.peta.quam Bar.ibi sequitur eam summe commendans & Bal. in l. vnica.§. 1. C.de rei vxo actio.per tex.optimum in l.item veniunt.§.cū prædiximus ff.de peti.hered.Iaso.in d.§.fuerat numero 6.& in d.§. actionum num. 25.insti.de actio. Quod verum est,etiā si actio subrogata in aliquo discrepet ab ea,in cuius locum subrogatur,nā in alijs sequetur eius naturā,vt respondit Paul.Castr.cōsi. 3. repetito in cōs. 265.paulo ante finē li.1. & Deci.cōs. 190.versic.quarto hoc idē, & cōs. 543.colu.2.versi. tertio hoc confirmat Tiraq. li.1.de retr a.§. 1. gl. 10.numero. 80. † Septima conclusio, actio hypothecaria competit iure regio prælegatis licet hæreditas non adeatur,hāc sententiā in terminis statuti tenet Soci.in d.l.1.nu.18.ff.de lega.1.& ibi Vincen. Perusi.colum.28.& Fran.à Ripa numero 66.& è nostris Anto.Gomez in resolu.tomo 1.de testamen. ca. 12.de legatis numer. 11. versi. sed hypothecaria & Marcus Solon Burgen.in l.3.Tauri numero. 892.& seq:quidquid ibi dixerit Telli.Fernā.3.par. numer.
17 7.& 8.Mouētur, quia ex tacita voluntate testatoris omnia eius bona sunt obligata,& hypothecæ subnixa prolegatis ab eo relictis,vt præ se ferūt verba tex. in l.1.§.si enim.C.com.de leg.ibi apparet ex eius voluntate &c.& cùm ex voluntate testantis procedat hæc actio,hoc sufficit ad eius productionē, nec erit necessaria personalis actio ex testamēto in quo fundetur:quod cōuincitur vel ex eo quòd testator ipse si velit,poterit præcipere,ne prælegatis hypothecaria competat,quippe cuius voluntas in hoc, sicut & in alijs prædominetur,hæc fuit sentētia gl.& doctorū in l.2.C.vt in poss.legato.in verbo remitti, idem voluit Soc.cōs.75.nu.3.li.4.Rip.in d.l.1.nu. 68 ff. de leg.1.hāc dixit receptiorē Ant. de Fano de pign.4. mēbro.2.partis numer.161.& Ioā. Dilect.us de arte testādi tit.6.de legatis cautela.33 nu.1.† Ex quibus satisfactū videtur rationibus Bal.contrariū asserentis in d.l.1.nu.9.C. si quis omni. cau. testa.dū asse-
18 ruit hypothecariā non cōpetere in casu proposito, quia hypotecha accedit obligationi personali,& ipsa actio hypothecaria habet aliquid personalitatis, vt ita dixerim,siquidē ex cōsensu vel quasi oriatur, vt cōstat ex traditis per Anto.Negusantium de Fano in tracta.de pign.1.mēbro.8.partis prin.nu.51. Quo fit,vt deficiēte obligatione personali,quæ,subiectū est hypothecariæ, hypothecaria cōsistere non possit, quo fundamēto innixi idem voluerunt Alexand. in d. l. 1. numero. 24. ff. de lega. 1. Iaso. in l.1.C.commu de lega.3.colum.& in l.eā quā colum. 13.C.de fidei c.& Guill.Bened.in ca.Raynutius in verbo si absque liberis 2.numero.155.de testa.Nam tunc hypothecaria est accessoria personalis, cùm vtraq; ex eodē enascitur fonte, secus si ex diuersis, prout hac in specie,nā hypothecaria oritur ex præsumpta volunate defuncti, vt numero præcedenti probauimus ex d.l.1.C.com.de lega.quę repræsentatur per hæreditatē iacētē,ipsaq; hæreditas vicē subijt personæ defuncti,cui curator datur,qui cōueniri possit authore Socino in d.l.1.colum.pen.& Vincen.Perus.colum.28.& Ripa nū. 66. ff. de lega. 1. &
19 Gre.Lupi in d.l.26.ti.13.pa.5.† Et præterea hypotecaria inuenitur absq; actione personali,vt cōstat ex

l.1.C.de luitio.pigno.cuius verba sunt. *Intelligere debes vincula pignoris durare personali actione summota*.l.ex sextãte,§.latinus,ff.de excep.rei iudi.quod expressim asseruit Bal.in l.cum oportet,§.fin.C.de bon.quæ lib.authoritate gloss.in l.si hæres.pecuniam ff.ad Trebell.cuius meminit Alexand.in l.fideiussor obligari in prin.ff.de fideiuss.ita visum fuit Mar. Solon in d.l.3 Tauri,num.894.Sed responde melius,vt respondet Anto.Gomez,in tomo de testamentis, c.12.de legatis,numer.11.in fi.quod satis est,quod pro legatis competat non adita hæreditate,iuxta ius nostrum regium condictio ex lege, vel officium iudicis,cui potest hypothecaria accedere, arg. tex. in l.actionis verbo,ff.de verb.signi.& l.pecuniæ,§.actionis verbum eo.tit.l.quod si minor,§.fin.ff.de mino. Vel clarius responde, quòd hac in specie competit vtilis actio ex testamento personalis,vt supra probauimus num.12.cui clarum est accedere hypotecariam. †

20 Octaua conclusio,reiuendicatio iure regio,non adita hæreditate,cõpetit pro legatis, quia reiuendicatio non requirit subiectum actionis, vel obligationis personalis,sed dominium verum,vel fictum ex parte agentis,& possessionem ex parte conuenit,vt in l.1.C.de alien.iudi.& in l.in rẽ actio,& l.officiũ,ff.de reiuendi.§.omnium,insti.de actio. quæ proponi poterit aduersus curatorem hæreditati iacenti datũ,vel aduersus testamentarium executorẽ, vt nuncupatim voluit Ant.Gomez,in d.cap.12.n.11.in fi.quidquid in contrarium dixerit ibi,Tellius Fer.in l.3.Tau.3 par.nu.7.authoritate Areti.in l.1.num.3.ff.de leg.1. †

21 Ex quibus, quæstio illa dirimi potest,à iuris ciuilis professoribus non parum controuersa,an fructus rei legatæ debeantur à tempore mortis testatoris,an verò à tempore,quo adita fuerit hæreditas?Et scire oportet,quatuor tempora cõsiderari posse in hac materia,primum ante obitum testatoris,secundum post obitum,& ante aditam hæreditatem,tertium post aditam,quartũ post moram hæredis,vel litem contestatam. De primo tempore nemo dubitat,quin fructus, & aliæ accessiones non pertinent ad legatarium: quandoquidem testamẽtum morte confirmatur,iniquum ergo esset,fructus deberi antequam legatum debeatur, hoc decidit tex.in l.quæsitum,§.pen.ff.de leg.1. fallit si area legata,testator dum viueret in ea domũ fecerit, vel fundo legato aliquid viuente testatore ei per alluuionẽ accesserit,vel si in agro vineam plantauit:hæ siquidẽ accessiones ad legatarium spectant.l.si ex toto in prin.ff.de leg.1.l.seruũ filij,§.si areæ eod.tit.l.si areæ ff.de leg.2.l.37.ti.9.p.6.Fallit secundo,si nomen debitoris legetur,& testator iubeat hæredẽ,vt actionẽ cedat. Quoniam hac in specie vsuræ viuo testatore decursæ debebuntur,vt in l.nomẽ debitoris,ff.de leg.3.vbi Bar.& docto.notant.Paul.Alex.& Ias.in l.si tibi homo.§.cum seruus.n.11.ff.de leg.1.quorum opinio vera est.& communis,quidquid dixerit Ferdin. Vaz.lib.2.de success.creatio.§.17.n.129. †

22 Post mortem verò testatoris,& ante aditionem hæredis,quod est secundum tempus,fructus legatorum ad hæredẽ pertinent iure communi Imperatorum, & partitarum,non ad legatarium,l.quod seruus,ff.de leg.2.l.æquis,& l.hærennius,ff.de vsur.l.si tibi homo,§.cum seruus,ff.de leg.1.l.37.tit.9.par.6.Sed ex quorundam sententia hæres tenetur eos fructus legatario restituere,postquam hæreditatem adierit,hi sunt Accursi.in d.l.quod seruus,Bar. in l.seruo legato in princ. ff.de leg.1.& in d.§.cum seruus, & vtrobiq; Bal. Pau. & Ang.idem Bar.in l.in fideicommissaria,ff.ad Trebell.Anto.Gomez,tom.1.variarum resolu.cap.12. de leg.num.5.& 22. Mouentur per textu. in l.si tibi homo,§.cum seruus,ff.de leg.1.& ibi tradita per docto. Vbi communiter concluditur, transire in legatarium ab adita hæreditate verè dominium rei legatæ,vt in d.§.cum seruus,secundum communem intellectum contra Petrum,vt ibi attestantur Alexan. numer.3.& 4.& Iaso.numer.3.Sed reuocabiliter ante agnitionem legati ab ipso legatario faciendam, post agnitionem vero quæritur dominium irreuocabiliter,vt in l.legatum ita ff.de leg.2.& in l.si ita quis hæreditatem,& ibi notatur,ff.de condi.institu. † 23

Fictè autem quæritur,dominium legatario à morte testatoris,quia post aditam ab hærede hæreditatem fingitur retro quæsitum dominium à morte testatoris,l.à Titio.ff.de furt.l.24.tit.9.part.6. Absque aditione autem hæredis effectum nullum producit fictio hæc,secundum Petr.de Bela perti.Bal.Paul.Alexand.& Iaso.numer.6.in d.l.si tibi homo.§.cum seruus,Couarru.in capit.Raynaldus.§.1.in princ.extra de testam.Nam aditio hæreditatis est vnum extremum fictionis translatiuæ,seu retrotractiuæ,àquo fictio incipit,extremum autem ad quod fictio extenditur,est tempus mortis testatoris, quod est habile in potentia:poterit enim eo tempore hæres adire, ergo fingitur adijsse,cum iam vere adierit,& sic extremum à quo fuerit habile in essentia:& quod retro fingatur hæredem adijsse est text.in l.hæres quandoq;ff.de acq.hær.& in l.si ex re.§.vlt.ff.de stipu.seruo. Ne aliàs dici posset testatorem aliquo tempore testatum,& alio intestatum contra iuris regulas,l.ius nostrum.ff.de reg.iur.si ergo fingitur hæredem adijsse tempore mortis,consequitur ex subalterna fictione fingi similiter legatarium fuisse dominum ab eo tempore,quo hæres fingitur adijsse,scilicet,a tempore mortis testatoris,Iaso in l.seruo legato,numer.2. ff.de leg.1.Mayneri.in l.in omnibus colum.1.& 2.ff. de reg.iur.Augustin.Beroi.in cap.1.numer.104.de resti.in integ.&hanc esse cõmunem sententiam attestatur Ioan.Crotus in l.si is qui pro emptore in 5.q. Bar.in 2.conclus.ff.de vsucapio & Ioan.Corrasi.in l.Papinianus numer.7.ff.de seruitu.tit.generali, Gregor.Lupi.in d.l.34.tit.9.par.6.Marcus Solon Burgẽ. in d.l.3.Tauri numero.937.cum cõcordant.supra traditis, & licet per d.l.34.videatur dominium legatorum à tempore mortis verè fuisse translatum in legatarium, ibi, Y *aun dezimos que luego que el testador es muerto passa el señorio de la cosa que es assi mandada a aquel aquien es hecha la manda*, idem probare videtur.l.35.sequens,probabilius tamẽ videtur,eas partitarum leges ad ius commune referri,vt de ficto dominio intelligantur, vt ibi eas intelligit Greg.Lupi & Burgen.d.numero 938. in d.l.3. Tauri,& Couarru.in.cap.Raynaldus.§.1.numer.1. de testam.& cùm ab eo tempore legatarius sit dominus saltem fictè rei legatæ,nimirum si ab eo quoque tempore deberi incipiãt fructus eisdẽ rei legatæ, & huius sententiæ fuit Anto. Gomez de testamentis

24 men. cap. 12. nu. 22. † Sed nihilominus receptior est sententia contraria, quod hęres nõ teneatur reddere fructus rei legatæ, nisi ab aditione hæreditatis dumtaxat, (quod est tertium tempus à doctoribus consideratũ) in quo legatarius fecit fructus suos, glo. in l. Herennius, & l. æquis, ff. de vsuris, & in l. vlt. C. de vsur. & fructi. lega. quas ibi sequuntur Pet. Cyn. Bal. & Sali. & Corn. eam dicens cõmunem Dyn. & Bal. in l. grege. ff. de leg. 1. Imol. & Raph. in l. seruo legato eo. tit. Pet. Imol. & Pau. in d. l. quod seruus, ff. de leg. 2. Alexand. in l. si tibi homo. §. cum seruus, num. 6. & Iaso. num. 12. ff. de leg. 1. vbi hanc profitentur communem. Ripa in l. in fideicommissariam, col. 2. ff. ad Trebelli. Iaso. in l. non amplius §. fi. vbi rectè loquitur, ff. de leg. 1. Ioan. Dilectus de arte testandi tit. 6. de leg. cautela. 15. Anton. Gomez 1. tomo resolutionum, capit. 12. numer. 5. & 22. Ferdin. Vazquez de successi. creatio. §. 17. nume. 130. versi. secundus casus ad finē Mar. Solon. d. l. 3. Tauri numer. 944. Gregorius Lup. in l. 37. tit. 9. par. 6. per tex. expressum ibi, & in l. ni-
25 hil. §. vltim. ff. de leg. 1. † Quam receptissimam sententiam limitat pluribus modis Alex. in d. l. si tibi homo. §. cum seruus, numer. 7. 8. & 9. Primò, nisi fructus ab ipso testatore, vel iussu eius fuerint seminati, quia extantes sunt pars rei, l. fructus pendentes, ff. de reivendi. hæc fuit sententia Oldra. quem refert, & sequitur Alber. in l. fi. in prin. C. de vsur. & fructib. legat. idem voluit Iaco. de Are. Bal. & Alex. in l. si quis bonorum ff. de leg. 1. Greg. Lup. in l. 37. in verbo, frutos, tit. 9. p. 6. Secundò, limitant idem Alex. & Gre. Lupi, nisi res legetur cum suis commodis, tũc enim fructus debentur legatario, non solum à tempore mortis, verum etiam viuo testatore collecti, glos. & Bar. in l. Lucius 1. in verbo cõmodis, ff. de leg. 2. Tertiò fallit, si nomē debitoris legetur, vt dixi supra nu. 21. Quartò fallit, vbi hæres fuit in mora adeundi hæreditatem, tunc enim fructus debentur à tempore moræ, & sic ante aditionem, secundum Bal. in l. 1. versi, quæro quid si legatarius, C. de vsur. & fruct. lega. Sali. in l. fi. eo. tit. idem voluit Alexan. & Iaso. in d. §. cum seruus, ad fi. Quintò limita, nisi res legata fuisset legatario tradita per testatorem, vel sibi data fuerit licentia eam apprehendendi, nam tunc fructus acquiret legatarius à tempore apprehẽsionis, secundum Bal. in d. l. fi. C. de vsur. & fru. lega. Alexan. in d. §. cum seruus, numer. 7. Gregor. Lupi. in d. glosa. in
26 verbo, frutos, in prin. † Quartum tempus, est tempus moræ, vel litis contestationis, & ab hoc tempore propter malam fidem in qua hæres constituitur, fructus non lucrabitur, sed ad legatarium pertinebunt, glo. communiter recepta in l. fi. C. de vsur. & fruct. legat. tex. optimus in l. quæsitũ, §. vlt. & l. apud Iulianum §. 1. ff. de leg. 1. l. 1. & fin. C. de vsur. & fruct. legat. quod procedit in re aliena legata, secundum gloss. communiter receptã in d. l. fi. C. de vsur. & fru. lega. tex. regni nostri in l. 37. titul. 9. ad fi. par. 6. & hęc est veritas, quidquid distinguẽdo inter moram, & litis contestationem dixerit Ferdin. Vazq.
27 d. §. 17. num. 130. ad fi. † Aduertendum tamen est, quod post moram non solum debentur fructus percepti ex re propria à testatore legata, sed percipiendi, hoc est, quos percipere potuisset legatarius, vt in l. cum seruus, alias incipit, apud Iulianum, §. fructus ff. de leg. 1. Vbi autē legatur res aliena, restituet fructus post morã, vt in l. 1. in fi. C. de vsu. & fru. leg. vt docet Alber. in l. fi. eo. tit. sed non quos percipere potuisset legatarius, sed quos potuisse percipere possessor secũdũ Pet. & Albe. in d. l. fi. C. de vsu. & fruct. lega. ita intelligentes, quod habetur in d. l. apud Iul. §. fructus ff. de leg. 1. & in l. patronus in prin. 2. responso. ff. de leg. 3. quibus accedit Greg. Lup. in d. l. 37. in verbo,
28 los frutos, tit. 9. p. 6. † Hæres autē ante moram, vel litis contestationem propter bonam fidem lucratur fructus, præterquam extantes, vel consumptos, quatenus factus fuerit locupletior, nam hos restituere tenetur legatario, etiam si bonam fidem habuerit hæres, vt docet Pau. Cast. in d. l. si tibi homo. §. cũ seruus ad fi. ff. de leg. 1. & Greg. Lupi, vbi supra. Quod tamē intellige in fructibus industrialibus: nam naturales, & cæteras acquisitiones, quæ sine opera, & dispendio contingunt, indistinctè tenetur hæres restituere, vt probat Fer. Vaz. de successi. creatio. §. 17. num. 130. versi. tertius casus ex d. §. cum seruus, & ex d. l. apud Iulia. §. 1. in fi. ff. de leg. 1. iuncto §. si quis à nõ domino cum gloss. insti. de rer. diuisio. quibus adde textũ optimum in l. 39. titul. 28. par. 3. & quę dixi in stylo Cancellarię tit. 5. cap. 1. §. 30. glo. 9. numer. 11. & se-
29 quen. † Verùm non omittam alteram præcipuam limitationem, quam doctores tradunt ad eam regulam (numero 24. traditam) quod fructus rei legatæ debeantur à tempore aditæ hæreditatis, non ante, procedit etenim vbi verum dominium non est quęsitum, sed fictum, tunc nimirum si à tempore mortis fructus percepti non debeantur, quia dominium fictum non habet efficaciam ad fructuum acquisitionem, vt notatur in l. 1. §. libertatibus. C. de cadu. tollen. & constat ex iuribus supra citatis, & in specie ita asserit Greg. Lupi, in l. 34. tit. 9. p. 6. & Marc. Solõ Burgen. in l. 3. Tauri num. 945. in fine. Secus autem si verè dominium fuerit quæsitum à morte testatoris, tunc enim fructus legatario quæruntur ab eadē morte, Bal. in d. l. quod seruus, ff. de leg. 2. Ange. in l. seruo legato in prin. ff. de lega. 1. Paul. Cast. in l. si tibi homo. §. cum seruus eo. tit. Goffred. in l. quæsitum. §. fi. col. 2. ff. de leg. 1. & in l. ita tamen, §. si seruum ff. ad Trebell. Corn. cons. 200. lib. 4. Marcus Solon Burgen. in l. 3. Tauri numer. 945. Ex quo, grege legato, veniunt partus à morte testatoris, imò, & à tempore facti testamenti, quia reputatur vnum, & idem corpus, & dominium verum ipsius vniuersitatis quæritur legatario, cum omni augmento, quod tempore aditæ hæreditatis inuenitur, l. grege, & ibi docto. ff. de lega. 1. l. peculium, ff. de lega. 2. l. æquis 1. responso. ff. de vsuris, ex quibus id expendunt Cyn. & Salice. & Corne. in l. fin. C. de vsur. & fruct. legata. Anton. Gomez de testamentis, capit. 12. de legat. num. 22. versic. si verò consistit in vniuersitate, Marcus Solon Burgen. in d. l. 3. Tauri, numer. 946. versic. sed illud.
30 † Quid autem erit statuendũ iure regio in hac quęstione, à quo tempore debebuntur legatario fructus rei legatæ? Et Greg. Lup. in d. l. 37. in glos. in verbo, frutos, tit. 9. part. 6. credidit, rei legatæ fructus deberi à tempore mortis testatoris: quandoquidem per legem istam sit sublatum obstaculum illud aditionis hæreditatis, quæ omnino exigebatur, vt legata deberentur, quod tamen, more suo, alijs relinquit iudi-

iudicandum idem intrepidè asseruit Marcus Solon Burgensis, in d.l.3. Tauri nume.944. & sequentibus, cui accedo, quoniam iure communi Imperatorum, & regio Partitarum fructus non debebãtur legatario ante aditam hæreditatem, quia antea non confirmabantur contenta in testamento l. si nemo ff. de regu.iur. cum complicibus. Hodie autem cessat hęc ratio, valent siquidem legata, & omnia in testamento contentã, etiam si hæreditas non adeatur, nimirũ ergo si cesset legis antiquæ dispositio, l. adigere, §. quamuis, ff. de iure patro. cum vulgaris. † Præterea eadem ratione iure antiquo communi, & partitarũ legatarius non erat verè dominus à morte testatoris, sed fictè, adita tamen hæreditate verè efficiebatur dominus, vt latè probaui supra n.22. & 23. fictum autem dominium sufficiens non erat ad acquirẽdos fructus, vt ibidem, & n.24. & 29. diximus. Hodie vero per legem istã verè dominus efficitur legatarius statim mortuo testatore, licèt reuocabiliter donec ipse agnoscat legatum, vt in l. legatum ita, ff. de lega. 2. quod constat ex eo, quòd statim mortuo testatore confirmatur testamentum, absque vlla hęredis scripti, vel legitimi aditione, vt supra nu. 7. & seq. cessat, ergo fictio, qua retrotrahebatur tempus aditionis ad tempus mortis, de quo late dixi num.23. nimirũ, ergo si verè dominus efficiatur à tempore mortis, cessante impedimento, & obstaculo aditionis, qua roborabatur testamentum, & eã deficiente irritabatur, quod voluit Marcus Solon in d.l.3. Tauri num. 936. ex Bald. in d.§. cum seruus, & Floriano ibidem, nimirum etiam si fructus legati ad legatarium ab eo die pertineant, cum idem iure communi statuebatur, quoties dominium verè quærebatur ante adi-

32 tam hæreditatem, vt num.29. probauimus. † Nec hac in specie poterit hæres acquirere fructus rei legatę propter bonam fidem, vt in terminis iuris communis resoluimus supra numer.28. Nunquam enim post mortem testatoris potuit bonam habere fidẽ, possidendo rem legatam, quam esse legatarij non ignorabat, præsumitur enim scire contenta in testamento, l. cum hæres, ff. de lib. lega. & ibi Bart. distinguit, & melius in l. qui Romę, §. duo fratres numero 14. 15. & 16. ff de verb. obliga. & in l. cætera, §. si. in princ. ff. de leg. 1. vel si in aliquo casu nõ præsumitur, poterit facile probari, maxime post apertas tabulas secundum Bar. in d.§. cum hæres, vel si testamentum nuncupatiuum erat apud ipsum hæredem, l. regula. §. sed iuris ff. de iur. & fa. igno. vbi paria sunt scire, vel de facili scire posse, Ang. in l. si duo. ff. de acq. hæred. Tiraq. lib. 1. de retract. §. 12. glo. 1. n.9. is enim habetur pro sciente, qui scire non vult. l. qui contra & ibi Bal. C. de nup. cum concor. ab eodẽ Tir. cõgestis, d. lib. 1. retract. §. 35. glo.4. n.27. & de inceps. Ex quo cessant plures quęstiones controuersæ per doctores

33 hanc materiã discutientes. † Fallit tamen hęc conclusio in re aliena a testatore legatã, vel in re generica, in quibus fructus debẽtur à tẽpore morę, quia antea nõ transit dominium in legatarium, l. fi. C. de vsur. & fruct. legat. vbi id notant Cyn. Bal. Sali. Cor. & cęteri, Ant. Gom. in tom. 1. varia. reso. c. 12. de leg. num. [illegible] l.39. tit.9. p.6. & in specie legis nostræ hoc tenent Mar. Sol. Bur. in d.l.3. Tau. n.947. Fallit secundo in legato quotę, vel partis bonorum, hac siquidẽ in specie fructus debẽtur à tempore morę, quia antea non transit dominium in legatariũ, vt in l. si quis bonorũ, ff de leg. 1. & ibi notant Bar. Alb. Bal. Ang. Pau. Cast. Imo. Are. Cum. Alex. Ias. Lance. Deci. & cæteri Ant. Gom. in d.c.12. n.22. quibus adde quę dicem infra eo l.4. glo.3. n.4. & seq. † Fallit tertiò in omnibus

34 casibus, in quibus non transit dominium in legatarium, ante electionẽ, ante morã, ante diem, vel cõditionem, quos enumerat Fer. Vaz. lib.2. de suc. crea. §. 17. n.131. & seq. quia in his casibus ab eo tẽpore quo dominium transit in legatarium, ei debebuntur fructus, & non antea arg. eorũ, quę n.30. & seq. diximus. Et si dixeris quis poterit constitui in mora, si nullus hęres sit institutus, vel nullus velit adire. Respõdeo, vel hęredes legitimi interpellãdi sunt, an velint adire, vel curator bonis iacentibus datus, vel executor

35 testamentarius. † Sed celebre dubium hic occurrit, quod erit in legato vsusf. an debeatur à morte testatoris, an ab adita hæreditate, stãte lege nostra? & videtur ante aditã hæreditatẽ non deberi, quoniã legatũ vsusfru. non cedit, nisi à die aditæ hæreditatis, l. 1. §. dies aũt. ff. quando dies vsusf. lega. cedat, & ante aditionẽ non damus legatũ vsusf. nã licèt in cæteris legatis cedat dies eorũ à morte testatoris l. a Titio ff. de fur. & tunc venire dicatur dies iure cõmuni cũ adita fuerit hæreditas, l. eã quã. C. de fideico. in legato vero vsusf. secus: quia eius esse pẽdet ab aditione hæreditatis vt in d.l.1. §. dies, & in l. si seruo hæreditario, ff. qui. mo. vsu. ami. ab aditione, quæ si nõ intercedat, nunquã legatũ vsusf. incipit deberi, vt ex dictis legibus expenditur. Præterea vsusf. formalis nõ potest incipere, donec sit dñs, qui patiatur eo vti frui. l. 3. §. dare. ff. de vsufr. ante verò quam hæreditas adeatur nõ est dñs, vel proprietarius, qui patiatur vti frui re legata, ergo ante aditionẽ legatũ vsusf. nõ debetur nec incipit deberi. Vnde si legatarius moriatur ante aditionẽ hęredis, nec legatũ nec fructus debentur, ex quibus hãc opinionẽ vt nouã, & ab alio intactã nobis tradidit Tel. Fer. in l.3. Tau. 3. p. n.10. &

36 11. † Nihilominus tamẽ ipse contrariũ credo verius & receptius, nã licet nemo in specie hac dixerit, sub generalitate tamen cõprehẽdi videtur, nemo siquidẽ ex nostratibus hoc deduxit in dubiũ pręter dictũ Tel. Quare nimirũ si sub regula generali ab omnibs tradita hic casus cõpræhendatur: dicũt enim omnes per lẽgẽ istã legata cõseruari etiã si hęreditas ab hęrede scripto, imo etiã si ab hęrede legitimo nõ adeatur, quare ergo nos distinguemus, & casum istũ excipiemus? Rursus verba, & mens legis nostræ hãc comprehẽdunt speciẽ, verba, quia dicit. *Y el heredero no quisiere heredar, valga el testamẽto en las mãdas, y en las otras cosas q̃ enel se cõtienẽ.* Et antea dixerat, *Y si plaze el testamẽto*, Idẽ est, ac si dixisset, omnia legata, & cõtenta in testamẽto valida sint, etsi hęreditas nõ adeatur, inde finita siquidẽ æquipolet vniuersali in legibus glossa in c. vt circa de electio. in 6. quam ibi docto. sequuntur Dyn. in rub. de regu. iur. in 6. num. 8. Bar. in l. si pluribus, ff. de leg. 2. Decius in l. 1. ff. de regu. iur. num. 12. & in l. 1. ff. si cer. petat. & ibi. Cur. Iun. num. 7. & est communis opinio teste Cagno. in d.l. 1. ff. de reg. iur. num. 9. & D. Coua. lib. 1. reso. c. 11. numero 8. qui melius cæteris more suo loquitur in hac materia optimam redens rationem, omnes

ergo

ergo casus includet. Similiter ratio legis nostræ hoc suadet, æque enim militat in legato vsusfructus, ac in cæteris legatis, quam tradidimus supra numero
37 7. & gloss. 10. numero 2. † Nec obstat textus in dicta l. 1. §. dies. ff. quan. dies vsu. leg. ced. nec lex si seruo hæreditario. ff. qui. mo. vsu. ami. nam si rationem eius attendamus, potius probat contrarium, dicit enim iurisconsultus in dict. §. dies, tunc enim constituitur vsusfructus, cum quis iam frui potest. Sed hic legatarius potest frui, & vti re legata statim mortuo testatore, nulla hæredis scripti, vel legitimi aditione spectata, vt supra satis superque probatum est, numero 7. & 8. ergo absque aliqua hæreditatis aditione debebitur vsusfructus legatum, & quod ibi dicit tex. non cedere legatum, nisi ab adita hæreditate, iam per legem nostram est correctũ, quippe qua à morte testatoris non solum cedit, sed & venit dies legati vsusfructus, & alterius cuiuscunque rei. Nec me mouet, quòd vsusfructus formalis non potest incipere, donec sit dominus, qui patiatur vsumfructuarium vti frui, vt in l. 3. §. dare. ff. de vsufruct. quoniam ipsa hereditas repræsentat defunctum, vt in §. seruus autem alienus instit. de hæred. instit. l. hæreditas enim, & l. hæreditas in multis. ff. de acqui. rer. dom. & in eius ficta persona, vel in curatore bonis dato manet proprietas, in legatario verò vsusfructus, qui eo vti, & frui potest statim mortuo testatore. Nec obstat d. l. hæreditas in fine, & d. l. 1. §. dies, vers. fin. & l. si seruo hæreditario. ff. si serui. ami. Vbi vsusfructus, qui sine persona cõstitui non potest, hæreditati per seruum non acquiritur, sed hæredi, adita per ipsum hæreditate, quamuis cætera legata hæreditati iacẽti acquirantur per seruum. Nam hoc ideo fit, quia ante aditam hæreditatem non est persona, quæ vti, & frui possit vsufructu, vt dicit text. in d. §. dies in fine, & in d. l. si seruo hæreditario. Vel poteris respondere, eas leges etiam esse correctas per legem nostram, qua nulla exigitur aditio ad conseruanda legata etiam vsusfructus, propter generalia verba legis, nimirum ergo si in persona ficta hæreditatis (licèt defuncti personam non hæredis repræsentet, vel curatoris bonis dati) legatum actiuè & passiuè sustineatur, actiuè, si seruo hęreditario legatus sit vsusfructus ipsa hæreditas, vel eius curator vti & frui poterit legato, passiuè, si vsusfructus alicui fuerit legatus, poterit enim hæreditas, vel curator eius proprietatem habere, & legatarium pati vti, & frui, legatarius
38 autẽ poterit vti, & frui re legata. † Et si dixeris, quomodo legatarius poterit vti, & frui re legata mortuo testatore, cùm eius nactus non fuerit dominium, vt in l. rectè dicimus. ff. de verborum significatione. Respondere licebit cum Bart. in l. in venditione. ff. de bon. autho. iudi. possid. quòd vsufructuarius dicitur dominus respectu vsusfructus, non respectu rei, idem voluit Bart. in rub. C. de vsufruct. num. 1. Alex. in l. naturaliter. §. nihil commune, nume. 6. ff. de acquir. poss. Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. 3. par. nu. 2. vbi optimè explicat, & iterum in 2. par. nu. 18. dum tractat, an vsufructuario competat reiuendicatio, & concludit, quòd si dicat se dominum rei, vel dominum simpliciter, & agat reiuendicatione, non obtinebit, secus si simpliciter diceret se dominũ, nec exprimeret reiuendicationẽ, quia tunc censetur se referre ad dominium iuris vsusfructus, & ideo obtineret. Hęc fuit resolutio Bald. in l. qui vsumfructum. ff. de vsufr. quem ibi sequitur Fulg. Alexand. in dict. §. nihil commune, numero 6. & ibi Ripa numero 27. Claudi. Marme. num. 46. Fabius numero 34. Decius num. 19. Rube. num. 119. Alciat. in l. recte dicimus. ff. de verb. sign. Iacob. à S. Georgio in rub. ff. de reiuendi. nu. 8. Igne. in l. 1. §. domini. 1. col. antep. ff. ad Sillani. Sed verius est competere vsufructuario reiuẽdicationem, vt in l. vti frui. §. 1. ibi, in rem actio fructuario. ff. si vsufruct. per Bart. in rub. C. de vsuf. vide omnino Pinelum. d. 2. par. num. 18. optimè hoc resoluentem. Ex quibus cõcludo, legatarium vsusfructus alicuius fundi, vel alterius rei posse vti, & frui fundo, etiam si hæreditas ab hærede scripto, vel legitimo
39 non adeatur iuxta ius nostrum regium. † Hanc tamen conclusionem limita, nisi testator cõditionem testamento nullo ex causa præteritionis, vel exhæredationis apposuerit, si hęreditas adeatur, tunc enim legatum vsusfructus, vel quodlibet aliud legatum non sustinetur, si adita non fuerit hęreditas ab scripto hęrede, etiam si à legitimis adeatur, secus si testamento valido apposita fuerit, quia cum de iure inest, nihil operatur secundũ Bald. in auth. ex causa num. 51. C. de lib. præt. vel exhęre. & ibi Corn. nu. 41. & seq. Bart. & Moder. in l. qui liberis. §. hęc verba. ff. de vulga. Tell. Fernan. licèt inuolute loquatur in di-
40 cta l. 3. Tau. 3. par. numero 12. † Ex præcipua legis nostrę conclusione infertur tertio, querelam inofficiosi testamenti competere hodie iure regio filio causa inserta exhęredato, etiãsi ab instituto non adeatur hęreditas. Nam licet iure communi & regio Partitarũ requiratur aditio hęreditatis pro confirmatione exhęredationis, vt tunc possit querela proponi per filium iniuste exhęredatum, vt in l. filiũ. §. sed cum exhęredatio, vbi glos. & commu. Docto. ff. de bonor. poss. contra ta. & l. si patronus. 2. §. ex testamento. ff. de bono. libert. & non ante aditam hęreditatem, quia antea non nascitur querela, vt in l. Papinianus. §. si conditioni. ff. de inoffic. testam. & ibi notant Bar. Albe. Bal. Paul. Ang. & commun. Doct. l. 2. tit. 7. par. 6. & hoc pluribus rationibus erat eo iure statutum. Prima, quia querela inofficiosi testamẽti dirigitur contra defunctum, vnde necessario exigitur, vt contra hęredem, qui hęreditatem adiuit, proponatur: quippe qui ante aditam hæreditatem non repræsentet defunctum, vt in prin. huius glossæ diximus, hanc rationem reddit Iac. But. in l. scimus. §. illud. C. de inoffi. test. Secũda, & hęc est efficacior, quia querela non competit, nisi in subsidiũ, vt in l. qui de inofficioso, & in l. pater filiũ. ff. de inoffi. testa. & in §. cum autem insti. eod. tit. l. 1. §. generaliter. ff. ad Carbonia. At si hęreditas non aditur, testamentũ est nullũ, & filius succedit ab intestato, merito ergo ante aditionẽ non cõpetit querela. Ita Bar. in l. scimus. §. illud. C. de inof. test. Tertia ratio redditur per Ang. in l. Papinianus. §. si conditioni. ff. de inoffic. test. dicentem, quòd querela ordinatur ad rescissionem testamenti, testamentum autem non est efficax ante aditam hęreditatem. Ex quo, hac in specie, proprietas tractari nõ potest de impugnatiõne, cum priuatio præsupponat habitum. l. decem. ff. de verbor. oblig. nec potest esse effectus, antequã sua causa, vt in l. manumissio.

m redes legitimi, sed ex testamento, in quo nullus fuit institutus hæres, propter voluntatem, & vocationẽ tacitam ab hac lege præsumptam, vt probauimus supra in gloss. præcedenti numero 47. & 56. & dicam infra in glo. 13. & vide potissimum, quæ dicã infra hoc libro tit. 8. l. 12. quia ad intellectum legis nostræ spectant.

GLOSS. XII.

Successionis ab intestato ex consuetudine? remissiuè.

n O costumbre de la tierra. Qomodo ex consuetudine succedi possit ab intestato, dicã, infra hoc eodẽ lib. titulo. 8. de hæreditatibus & successione l. 1. glo. vlti.

GLOS. XIII.

1 *Intestatus non dicitur decedere iure regio, qui fecit testamentum absque vlla hæredis institutione.*

Legata iure communi à succedentibus ab intestato relinqui possunt, ibidem.

2 *Codicilli absque testamento fieri possunt.*

Intestatus decedere dicitur, qui non fecit testamentum? ibi.

Y cumplase el testamento. Ex his verbis expenditur, 1 testatorem qui fecit testamentum solemne, absque tamen hæredis institutione, non decessisse intestatum, cẽsentur enim scripti venientes ab intestato, seu ab eo tacitè vocati, vt probaui supra eodem glo. 11. nu. 2. & glo. 10. num. 47. & 56. Nec oberit, quòd sit in iure notissimum, legata à succedentibus ab intestato posse relinqui. licètquis ab intestato sucedat, vt in l. conficiuntur. ff. de iure codicillo notatur in. l. eam quam. C. de fideicõ. l. 2. & l. fine scriptura. C. ad Trebelli. quare nimirum si in specie nostra dicatur quis decedere intestatus quoad successionem, & cẽseãtur à successoribus legitimis legata relicta, prout asseruit Ferdin. Vazq. lib. 2. de successio. creatio. §. 20. nu. 149. & 245. † Nam respõdeo illud procede 2 re cõfectis codicillis, qui absque testamẽto fieri possunt, l. si quis cum testamentum ff. de iure codicillo. & l. conficiuntur eodem tit. hoc enim casu decedere dicitur intestatus. At hic cum testamento decedit, vt tex. dicit, ibi. *Y cumplase el testamento*, nõenim voluit testator facere codicillos, sed testamentum. Quomodo ergo dicemus eum intestatũ decessisse cum intestatus decedere quis dicatur, qui nõ facto, testamẽto decessit? l. 1. ff. de iniusto rup. in prin. insti. de hære. quæ ab int. defer. l. 1. tl. 13. part. 6.

GLOSS. XIIII.

1 *Testamenti perfectio quadruplex est.*

Testamentum inperfectum ratione voluntatis non valet, etiam ad pias causas, ibid.

Hæredis institutio caput est, & substantia testamenti, ibidem.

2 *Testamentum morte confirmatur, & efficitur irreuocabile.*

Testatoris voluntas est deambulatoria vsque ad mortem, ibid.

3 *Aditio hæreditatis est vltima testamẽti perfectio iure communi Imperatorum.*

Hæreditas iacens repræsentat defunctũ, ibi.

Hæres & defunctus vna eademque persona censetur, ibid.

4 *Aditio hæreditatis bodie iure regio non requiritur ad validitatem testamenti.*

5 *Aditio hæreditatis bodie iure regio, an requiratur ad legatorum confirmationem saltem venientium ab intestatio? & nu. seq.*

Aditio hæreditatis venientium ab intestato, an iure cõmuni requiratur, quoties in testamẽto apposita est clausula codicillaris nõ adita hæreditate per hæredem scriptum, ad confirmationem legatorum? ibidem.

6 *Aditio hæreditatis venientiũ ab intestato, an requiratur, vt valeãt legata pia? & n. 8.*

7 *Legata & fideicommissa quare iure nostro regio debeantur, etiam si hæreditas non adeatur per venientes ab intestato?*

Hæredes ab intestato censentur vocati ex lege nostra, vbi hæres scriptus non est, vel nõ adit hæreditatem, ibidem.

Lex si voluisset, expressisset maximè rem magni momẽti, ibidem.

9 *Aditio venientium ab intestato quare requiratur iure ciuili, & non iure regio?*

Lex nostra intelligitur, ibidem.

10 *Lex. 2. ff. de fideicõmis. liberta. explicatur.*

Curator dari potest hereditati iacenti, & quomodo? & an ipse poterit conueniri à legatarijs? ibidem.

11 *Legata peti possunt iure cõmuni Imperatorum, & regio partitarum triplici actione, ex testamẽto, hypothecaria, & reiuẽdicatione, & hodie etiã iure nouiori regio, si hæreditas aditur.*

12 *Actio ex testamento vtilis competit iure regio pro legatis, vbi non aditur hæreditas.*

13 *Quasicontractus inducitur ex aditione hæredis.*

Condictio ex lege competit hodie pro legatis iure regio, ibid.

14 *Officium iudicis non competit pro legatis cõtra Grego. Lupi.*

Lex nostra explicatur, ibidem.

Condictio ex lege oritur, vbi lex nouè inducit obligationem absque aliquo actu, vel contractu, ibid.

15 Le-

Digitized by Google

15 *Legatarius proponere potest actiones sibi cõpetẽtes contra curatorẽ bonis datũ.*

16 *Actio ex testamento competens pro legatis naturam habet bonæ fidei,*

Condictio ex lege competens, hodie pro legatis naturam habec bonæ fidei, ibid.

Actio, quæ sui natura est stricti iuris, sapit naturam eius, cuius loco subrogatur, etiãsi actio subrogata in aliquo discrepet. ibid.

17 *Actio hypothecaria competit hodie pro legatis, licet hæreditas non adeatur.*

18 *Actio hypothecaria nõ requirit necessario personalẽ, in qua fundetur, ibid. & nu. 19.*

20 *Reiuendicatio hodie cõpetit iure Regio pro legatis, etiam non adita hæreditate.*

21 *Legatorũ fructus & accessiones ante mortẽ testatoris, nõ debẽtur, nisi in duobus casibus.*

22 *Fructus legatorũ, an à tẽpore mortis debeãtur iure cõmuni legatarijs, an vero spectent ad hæredem?*

23 *Legatorũ dominiũ ficte transit in legatariũ à morte testatoris iure communi.*

24 *Fructus rei legatæ nõ debẽtur nisi à die adi‑tæ hæreditatis ex recep. sentẽ. iure cõmuni.*

25 *Fructus rei legatæ quibus casibus iure communi debeantur, ante aditam hæreditatem.*

26 *Fructus rei legatæ à tẽpore moræ, vel litis cõtestationis cui debeãtur? & num. 27. & 28.*

27 *Fructus rei legatæ cuius dominiũ verè quæritur, debentur ante aditam hæreditatem.*

Dominum fictum non est efficax ad fructuũ acquisitionem, sed verum ibidem.

Legato grege veniunt partus à tẽpore testamẽti. ibid.

30 *Fructus rei legatæ, iure regio debẽtur a tẽpore mortis.*

31 *Dominium verũ legatæ rei, quæritur iure regio legatario statim mortuo testatore.*

32 *Heres, an præsumatur scire cõtẽta in testamẽto.*

33 *Fructus rei genericæ, vel alienæ à testatore legatæ, à tempore moræ debentur.*

34 *Fructus rei legatæ à tẽpore quo legatario quæritur dominiũ, verè debẽtur, nõ antea.*

35 *Fructus legati vsusfructus à quo tẽpore debeãtur, & n. 30. 37. & 38 limitatur nu. 39.*

37 *L. 1. §. dies ff. quan. dies leg. vsusfruct. ced. explicatur.*

38 *Vsufructuarius, an dici possit dominus, & an ei competat reiuendicatio.*

40 *Querela inofficiosi testamenti an hodie cõpetat, non adita hæreditate.*

42 *Querela inofficiosi testamenti cõtra quos proponi possit.*

45 *Successorio edicto, an locus sit in querela, non adita hæreditate per institutũ iure regio, & num. seq.*

46 *Ius dicẽdi nullũ, an cõpetat nepoti prætérito si filius fuit exheredatus, & num. seq.*

47 *L. si quis posthumos, §. si filiũ exhæredauero, & l. illud. §. 1. ff. de bon. pos. cõ. ta. exponũtur*

Nepos quando admittatur ad ius dicendi nullũ, & nu. 48.

49 *Ab intestato succedit is, quẽ nemo præcedit*

50 *Nepoti præterito nõ cõpetit ius dicẽdi nullũ, patre emãcipato, instituto, aut exheredato, n. 51.*

52 *Nepos hodie iure regio nec suus est, nec in potestate, & nu. 53.*

54 *Successorio edicto, an sit locus in iure dicendi nullum, & nu. 55.*

55 *Ius dicendi nullum cõpetit emancipato.*

56 *Successorio edicto, an sit locus in bonorũ pos. contra tabulas, & nu. 57. & 62.*

58 *Liberis in potestate, vel emãcipatis preteritis vel exheredatis quod remedium competat.*

59 *Emãcipationis, & patriepotestatis an sit sublata differẽtia, tã ab intestato, quã ex testamẽto, & num. 61.* [illegible] *cõpetat.*

60 *Querela inofficiosi testamenti quando filio*

Bonorũ possessio gratia litis agnoscendae, quando competat, ibid.

63 *Querela, an cõpetat nepoti ex successorio edicto, ex persona patris sui, vel propria, & n. 64.*

65 *Querela non præparata, an transmittatur.*

66 *L. si quis filium, C. de inof. test. explicatur, ib. & num. 67.*

68 *Querela competit ei, cui iniuria illata est.*

69 *Nepos preteritus, patre exheredato admittitur ad querelã ex propria persona per suc. edict.*

70 *L. si quis in prin ff. de inof. test. explicatur.*

71 *L. 3. §. si emancipatus. ff. de bon. pos. cõs. tabu. mirè & nouè explicatur, & n. 72. & 73.*

72 *Filius in potestate iure ciuili Romanorũ cõtrahere matrimoniũ non potest sine licẽtia patris, aliàs filij eius non sunt iusti.*

Filius emancipatus, an possit contrahere matrimonium sine licentia patris. ibid.

73 *Filius emancipatus propter capitis diminutionẽ, desinit suus hæres esse, sed ius prætoriũ rescindit hanc capitis diminutionem.*

74 *Successorio edicto locus est in querela inofficiosi testamenti, etiam iure regio, non adita hæreditate, & nu. 75.*

76 *Successorio edicto locus est in querela, etiã si filius expresse approbauerit testamẽtũ paternũ*

77 *Successorio edicto, an sit locus vbi filia renũtiauit cũ iuramẽto hæreditati paternæ, et n. 78.*

79 *Præteritio nepotis, quẽ pater præcedebat filio exhæredato habetur pro exhæredatione.*

80 *Querela inofficiosi test. cõpetit filio exhæredato, intra quinquẽniũ ab adita hæreditate com-*

computandũ iure ciuili Romanorũ, iure autẽ regio computatur à tempore mortis.

81 *Substitutio pupillaris an conseruetur rupto testamẽto, ex causa præteritionis, vel exhæredationis iure cõmuni aut regio? & n. seq.*

82 *Lex 10. tit. 5. p. 6. explicatur.*

83 *Pupillaris, & exemplaris substitutio iure regio conseruantur, etiamsi hæreditas non adeatur ab instituto.*

84 *Tutellarum dationes, & pupillorũ substitutio conseruantur non adita hæreditate per hæredem, & rupto testamẽto, ex causa præteritionis, vel exhæredationis iure regio, & num. præcedenti.*

85 *Verbum lego adiectum vniuersitati bonorũ, an inducat hæredis institutionem iure communi aut regio? & nu. 86.*

0 *Y el heredero no quisiere heredar.* Præmittendum est, iure communi Imperatorũ, & regio antiquo partitarũ, quadruplicem perfectionẽ in testamento requiri, secundum Bald. in l. 1. ff. de testa. & Guill. Benedi. in rep. c. Raynuntius in verbo testamentũ 1. in fine & in verbo mortuo, itaq; testatore etiam 1. extra de testa. Prima consistit in perfectione volũtatis ipsius testatoris per eum plenè declaratæ, & cõpletæ, l. 1. & l. si is qui, & l. ex ea ff. de testã. nam si testator prius decedat, quam voluntatẽ suam plenè explicet, testamentum erit imperfectum, nec valebit etiã ad pias causas, vt ex communi sententia resoluit Guill. Ben. in d. c. Raynuntius in verbo testamentum, 1. nu. 71. Bar. in d. l. si is qui, & in l. Pamphilo. §. propositum & in l. fideicõmissa, §. quoties, ff. de leg. 3. Secunda perfectio cõsistit in hęredis institutione, quæ forma substantialis est, & caput testamẽti, sine qua corruit testamentũ iure communi, l. 1. ff. de vulga. §. ante hæredis insti. de leg. licèt hodie iure regio secus, vt dixi in glo. 10. in prin. Tertia perfectio testamenti consistit in solemnitate testiũ, quæ forma substantialis est, vt dixi supra eodẽ, glos. 4. num. 12. & 13. sed nihilominus est reuocabile, vsque ad mortem, l. 4. in fi. ff. de
2 adim. lega. † Quarta, & vltima perfectio testamẽti eius concernit effectum, quæ duplex est, prima contingit per mortẽ testatoris, qua testamentum efficitur irreuocabile, morte siquidem testantis, testamẽtum confirmatur, l. 1. ff. de testam. cap. cum Marthei de celebra. Missa. Aposto. ad hæbreos 9. (statutũ, inquit, est hominibus semel mori, & vbi testamentum est, mors necesse est) vt intercedat testatoris, nec valet dũ viuit. Est siquidẽ voluntas defuncti ambulatoria, vsque ad supremũ vitæ exitũ, l. 4. in fi. ff. de adim. lega. l. cum hic status, §. pœnitentiam, ff. de dona. int. vir. & vxo. l. 3. C. de codici. l. si quis, C. qui testam. face. poss. Sed hæc confirmatio, & perfectio testamenti pendet à voluntate hæredis in eo instituti, quippe qui si adire nolit hæreditatem, testamentum corruit, & causa reducitur ab intestato, vt in l. eam quã. C. de fideicom. † Hæc hæreditatis aditio est vltima testamenti perfectio, quę non finit causam ab intestato redigi. l. si alienum, §. in extraneis, ff. de hære. insti. l. quandiu, ff. de acq. hæred. vbi quãdiu est locus successioni ex testamẽto, succeditq; ex expressa testatoris voluntate, cessat successio ab intestato, hæres itaq; adeundo fit dominus rerum hæreditariarũ, omnia siquidem ad eum transeunt præterquã possessio l. cum hæredis, ff. de acq. possess. vnde adita hæreditate, nõ dicitur amplius hæreditas, sed patrimonium hæredis efficitur, l. 1. §. veteres, ff. de acq. possess. l. sed si plures, §. filio impuberi, ff. de vulga. nã antea aditionem hęres nõ repræsentat defunctum, sed ipsa hæreditas ipsum repræsentat, tanquam persona ficta, l. hæreditas, §. de acqui. rer. domi. cum complicibus. Postquam vero hæreditas est adita per hæredem, repræsentatio transit in eum, quia vna eademque persona esse cẽsetur cũ defuncto, auth. de iure iur. à mori. præsti. §. 1. quæ repræsentatio communi Romanorum iure inducta est, l. obuenire, ff. de verb. significa. Hæc inquam hęreditatis aditio vires tribuit testamento, illudq; confirmat, & singulas causas in eo cõtentas, secundum Bald. in l. 1. ff. si quis omi. cau. testa. necnon. & munera tutoris, & curatoris, & executoris testamenti à testatore designata, ex sententia Bar. in l. alio, ff. de alim. & cibar. lega. num. septimo, cui subscripsit Bal. in auth. hoc amplius, num. 17. C. de fideicom. Guill. Bened. in d. cap. Raynuntius in verbo mortuo, itaq; testatore 1. extra de testamen. nu.
4 339. † Hodie autem iure regio, etiam si hæreditas ab hærede instituto non adeatur, non desinit valere testamentum in omnibus in eo contentis, quæ soluere, & executioni mandare omnino tenebitur hęres legitimus, qui successurus erat ab intestato, censetur enim vocatus in defectum hæredum in testamento scriptorum, vt in hac lege, quæ omnia iura vtera immutat, quoad firmitatem testamenti, & eorum quæ in eo continentur, non quoad ipsius hæredis acquisitionem, nam sine eius aditione ei, vel hęredibus suis non quæritur hæreditas, nisi in casibus in quibus locus est transmissioni, vigore suitatis, sanguinis, vel iuris deliberandi, vt infra subijciam, nec absque aditione obligatur creditoribus, vel legatarijs, ex quo
5 plura expendere licèt. † Et primum, legata hæreditate non adita per hæredem in testamento scriptum, deberi iure nostro regio, etiam si non adeatur hęreditas ab hęredibus ab intestato venientibus, atque ad legatorum consequutionem competet legatarijs vtilis actio ex testamento, vel officium iudicis, aut condictio ex lege, quam conclusionem plenè discutiam. Et imprimis videtur iure regio adhuc requiri aditionem venientium ab intestato, vt legata debeantur, nam iure communi Imperatorum, in testamento clausulam codicillarem continente, non adita hæreditate per hæredem in testamento institutum, legata debentur à successoribus ab intestato glo. singula. in c. relatum in verbo legauit, & in verbo, adeunte, extra de testam. quæ iure canonico similem non habet, secundum Lamp. iran. ibi, col. pen. cã notat Panor. ibidem nu. 44. & Couar. eodẽ cap. Raynald. §. 3. n. 8. gl. vltima, & ibi Bar. in l. 1. nu. 3. ff. de iure codi. glo. per tex. ibi in l. in testamento, & l. eam quã C. de fideico. vital. in tracta. clausularum fol. 2. Oportet tamẽ hæreditatem adire ab ipsis legitimis hæredibus, qui ab intestato succedunt. glo. in l. qui filio, §. 1. in verbo liber in fin. ff. de hære. insti. melior

iuris

iuris, secundum Bal. ibi, & singularis, secundum Ias.
in l. eam quam. C. de fideico. col. 6. n. 13. & Alexan. n.
13. & Iaso. in auth. ex causa col. vlt. C. de libe. præte.
Alexan. eam commendat in l. nemo potest n. 10. ff.
deleg. 1. & ibi Iaso. 1. lectione num. 23. & 2. lectio. n.
35. quam docto. communiter sequuntur, teste Anto.
Gom. qui citat concordan. in l. 23. Tauri num. 9. idẽ
attestatur Couarru. in d. cap. Raynaldus. §. 3. num. 8.
Qui ex hoc inferunt, quòd in specie legis nostræ re-
quiritur aditio hæredum ab intestato venientium,
vt debeantur legata, quamuis aditio hæredis scripti
non exigatur, quod reperit ibi Couarru. num. 11. ad
finem, idem voluit Ioan. Paris. antiquus doctor in l.
1. tit. 2. lib. 5. ordina. & Ferdinand. Talauera, in l. 3.
6 Tauri, numer. 53. 57. & 94. † Preterea an conuin-
cit opinionem text. in l. 2. ff. de fideicom. liber. vbi
ad confirmationem eorum, quæ in codicillis relin-
quuntur, si quis intestatus decedat, requiritur adi-
tio venientium ab intestato, preterquàm in legato
libertatis, quod cum cautione de soluendo credito-
ribus hereditarijs debebitur, fauore libertatis. Et
hoc expendi potest, ex verbis legis nostræ. *Y enton-
ces herede aquel que segun derecho, ò costumbre de la
tierra deuia de heredar.* Lex ipsa facit hæredem non
testator, quare videtur eius aditionem requirere, cõ
firmatur ex sententia Bald. in l. eam quam, numero
4. C. de fideicom. vbi vt legata pia hereditate nõ adi
ta ab herede in testamento scripto conséruentur, ne
cessaria est aditio venientium ab intestatò, vt perso
na obligata sit quę conueniatur, nam vbi non est per
sona passiua, actiua esse non potest, l. in tribus, ff. de
iudi. etsi dixeris, hæreditas ipsa poterit conueniri.
Respondeo, id fieri non posse, quia hereditas perso-
nam defuncti repræsentat, at defunctus non obliga-
tur ad legata ab ipso relicta, ergo nec hereditas, vt
7 ibi dixit Bald. † Sed nihilominus illatio vera est,
quod legata debeantur, etiam si hereditas non adea
tur per hæredem in testamento institutum, nec per-
uenientes ab intestato, tunc quia non dicuntur, ve-
nire ab intestato, sed ex testamento: quia non insti-
tuendo hæredem visus est, venientes ab intestato
vocare, & instituere, quibus lex nostra declarat per
tinere hæreditatem, non ex alio quam ex præsump-
ta mente defuncti, qui se visus fuit conformare, cum
legis nostræ dispositione, vt latius probaui supra eo.
glossa. 10. numero 47. & 55. & glos. 11. numero. 2. &
glossa 13. sed hæredis instituti lex nostra nullam exi-
git additionem, ergo nec legitimi, qui ex tacita vo-
luntate institutus præsumitur, tum etiam quia lega-
ta non debentur ab intestato, sed ex testamento,
quod validũ est, quamuis contrarium teneant Ioã.
Paris. in d. l. 1. titul. 2. lib. 5. ordina. & Didac. Couar
ru. in d. capit. Raynaldus §. 3. numer. 8. & Ferdin. Ta
lauera in l. 3. Tauri numer. 87. & si aditio venientiũ
ab intestato requiretur, daremus casum, in quo le-
gata non essent valida, quod est contra mentem le-
gis nostræ. Voluit siquidem lex nostra subtilitates
iuris ciuilis reijcere, & testatoris voluntatem omni-
no conseruare. Quo circa statuit, ex nulla causa testa
mentum solemne rumpi posse, quoad legata, & fidei
commissa in eo contenta, etiam si vllo modo hære-
ditas non adeatur ex testamento, vel ab intestato,
ex doctrina singulari Bal. in l. 1. nu. 9. C. si quis omi.
cau. testam. dicẽtis hac in specie officio iudicis pos-
se peti legata, & non aditione ex testamento, nec hy
potecaria, idem voluit Alex. in l. 1. n. 24. & 25. ff. de-
leg. 1. & ibi Soc. n. 14. & Iaso. n. 91. vers. quarto limita.
Anton. Gomez in l. 24. Tauri num. vlt. Præterea si
lex ista voluisset, vt pro confirmatione testamenti, re
quireretur aditio hæreditatis venientium ab intesta
to, hoc proculdubio dixisset, nec est verisimile rem
8 tanti momenti subticuisse, cõtra tex. in l. item apud
Labeonem. §. hoc interdictum, ff. de iniur. † Rur-
sus legata pia iure communi Imperatorum deben-
tur hæreditate non adita, iuxta receptam sententiã
doctorum in l. 1. C. de sacros. eccels. cum concordan.
de quibus meminit Couarru. in d. c. Raynaldus. §. 3.
num. 1. de testam. nec aditio venientium ab inte-
stato requiritur, vt eadem legata pia debeantur, ex
sententia Bald. in l. qui filio, §. 1. ff. de hære. insti. cui
accessit Greg. Lup. in l. 37. tit. 9. par. 6. Marcus Soló
Burgen. in l. 3. Tauri, num. 880. Ex quibus hanc sen-
tentiam in terminis statuti consimili legi nostræ te-
nuit Bald. in l. 1. numer. 9 C. si quis omi. cau. testam.
Soci. in l. 1. col. vlt ff. de leg. 1. & illic Vincenti. colum
na 28. & Franc. Ripa numer. 66. & in specie legis no
stræ hoc tenuit Greg. Lupi. in l. 37. titul. 9. part. 6. in
verbo, frutos, & in proemio, titul. 3. eadem 6. part.
& in l. fin. in verbo, nazca despues, titul. 12. part. 6.
Anto. Gomez, in lib. variarum resolutio. tom. 1. de
testamentis, cap. 12. num. [illegible] vers. hodie tamen in
nostro regno, quibus accedit Marcus Solon Burgen.
in l. 3. Tauri nu. 870. & pluribus sequen. quorum sen
9 tentia mihi ad modum placet, ex rationibus supe-
rius traditis. † Quibus non obuerit glos. in l. qui fi-
lio, §. 1. ff. de hære. instit. quia eo iure necessaria erat
aditio hæredis ad conseruationem legatorum, nec
sustineri poterant hærede non adeunte, l. eã quam
cũ similibus, C. de fideicommis. quare nimirũ si adi-
tio venientium ab intestato exigatur à quibus prop
ter clausulam codicillarem legata repetita censebã
tur, iuxta glossam communiter receptam in d. cap.
Raynaldus. Hodie autem ius nostrum regium has
tollet subtilitates, & ambages, vt testatoris voluntas
omnino adimpleatur, & sostineatur, ne sit in volun
tate hæredum scriptorũ, vel legitimorum exclude-
re legatarios à legatis sibi in testamẽto relictis: nec
ab intestato legata debentur, sed ex testamento, vt
supra num. 7. Nec oberunt, ea verba. *Y entonces here-
de aquel que segun derecho, &c.* quia non imponitur
necessitas hæredi legitimo adeundi hæreditatem,
sed eius voluntati relinquitur, vt constat, non ergo
inde sequitur, quod legata non substineantur absq;
eius aditione, imo hoc expressim decidit textus iste
iuxta nostrum intellectum supra gloss. 13. traditum,
quia si ex testamento ipso censetur vocati, & institu
ti, seu verius substituti hæredes legitimi, ex tacita te
stantis voluntate, se cum lege nostra conformantis,
& deinde lex dicit sustineri legata, absque aditione
hęredis instituti, ergo etiam valebant, absque aditio
ne legitimorum, quippe qui instituti, vel substituti
10 censentur, ex tacita testatoris mente, † Nec oberit
lex 2. ff. de fideico. liber. quia ibi, ideo aditio veniẽ-
tium ab intestato requiritur, quod iam defunctus in-
testatus decessit, quare ad cõfirmationem codicillo
rũ aditio venientiũ ab intestato requiritur, quia illo

iure aditio erat necessaria: at secundum legem nostram nec aditio requiritur ad confirmationem testamenti, nec intestatus decedere dicitur defunctus vt supra probaui, num. 7. nec lex nostra probat contrarium, quando quidem non solum à lege vocãtur hæredes legitimi, sed ex præsumpta mente defuncti ab eo vocati censentur, vt diximus. Rursus, quod de legatis pijs diximus, authoritate Bal. in d.l. eam quã verum non est, quandoquidem contrarium probauimus supra num. 8. ex eodem Bald. & alijs. Nec me mouet quod à quibusdam objicitur, vt absurditas euitetur, ne vè maximum inde incõmodũ obueniat hæreditati pro paruo, & tenui legato, rẽ magni precij distrahendo contra mentem legis, & ipsius testatoris, nam si hoc verum esset sequeretur, quod iacente hæreditate, debita hæreditaria solui non possent, quod nil magis falsum est, lex etenim hac in specie huic morbo medetur, poterunt enim legatrij petere curatorẽ dari bonis, qui dari solet ad petitionẽ eorũ quorum interest, vt in l. 2. ff. de curato. bon. dan. à quo consenquentur legata, absq; præfato incõmodo, vt optime docet Bartholo. Soci. in l. 1. n. 14. ff. de leg. 1. & ibi Vincenti. & Ripa, nu. 66. Ant. Gom. in l. 24. Tauri in fi. per l. hæreditas etiã vers. fi. ff. de leg. 1. Grego. Lup. in l. 37. in verbo, frutos, tit. 9. par. 6. Marcus Solon Burg. in l. 3. Tauri, n. 884. Sed priusquàm detur curator bonis, citandi sunt nominatim venientes ab intestato, qui primã causam habent succedendi, & requirendi an adire velint, ex doctrina Bar. in l. si diu. ff. ex qui. caus. in poss. eat. & in l. si quis instituatur, §. ita si conditioni, vbi eũ sequitur Bal. & Ang. ff. de hæred. institu. Alex. latè consil. 137. num. 11. lib. 2. Quod si absentes sint extra prouintiam procul, sufficiet eos per edicta citari, vt latius dixi in stylo Cãcellariæ, tit. 1. procemi. 17. casu. 10. declara. 15. glos. 1. 3. & 6. & hoc passim vtimur hoc in regno. † Dixi

11 præterea in præfacta illatione, num. 5. conditionem, ex hac lege, vel officium iudicis competere legatarijs ad consequendum legata, non adita hæreditate, quod altius inuestigandum esset, sed sat erit, quoad legem nostram attinet, id explicari sequentibus cõclusionibus. Prima conclusio, iure communi Imperatorum, & regio partitarum pro legatis triplex actio competit, personalis, hypothecaria, & reiuendicatio, l. 1. §. omnibus, C. commu. de leg. §. nostra, insti. de lega. notatur in l. 1. & ibi doct. ff. de leg. 1. Quæ actiones competunt hæreditate adita non alias, vt in §. hæres, insti. de obliga. quæ ex quasi con. & supra dixi. In quibusdam tamen casibus hæ actiones omnes non competunt pro legatis, vt per Guill. Bened. traditur in rep. cap. Raynuntius in verbo, si absq; liberis moreretur 2. nu. 155. extra de testam. Secunda conclusio, hæ omnes actiones competunt hodie iure regio, si hæreditas adeatur per hæredẽ in testamẽto scriptum, vel per hæredem legitimum, quoties nullus hæres fuit institutus, vel qui scriptus est non adiuit hæreditatem, quia hac in specie in testamento scriptus censetur, ex tacita voluntate defuncti, se conformari videntis cum dispositione huius legis, vt probaui supra eo. glo. 13. & hoc sentire videtur Telli Fernand.

12 in l. 3. Tau. 3. p. nu. 7. & 8. † Tertia conclusio, iure regio, hærede scripto in testamẽto, vel legitimo, qui tacitè scriptus censetur, non adeuntibus hæreditatem, non competeret actio ex testamento personalis directa pro legatis, sed vtilis. Directa non competit, quia non est qui se obliget ex quasi contractu adeundo, vt in §. hæres de oblig. quæ ex quasi contra. nascun. quare vtilis competet, ad exemplũ eius quæ iuri communi competebat pro legatis, rupto testamẽto ex causa præteritionis, vel exhæredationis iuxta tex. in auth. ex causa, C. de libe. præte. vel exhære. vt ibi Iaso, & communiter docto. resoluunt, & idem Iaso. attestatur communem in l. 1. num. 101. ff. de leg. 1. & ibi Ripa num. 41. Guiller. Benedi. in rep. d. cap. Raynuntius in verbo si absq; liberis moreretur, 2. num. 154. & in verbo in eodem testamento relinquens, 1. num. 235. & in specie legis nostræ hoc tenet Ripa in d. l. 1. ff. de leg. 1. nume. 66. & Marcus Solon Burgen. in d. l. 3. Tauri, numer. 889. & hæc vera esse potest, licèt multi afferant nõ competere hac in specie actionem personalem, sed conditionem ex

13 lege, quod in sequenti conclusione referam. † Quarta conclusio, iure regio, casu numero præcedenti tradito, competit legatarijs condictio ex lege, quę subrogatur loco personalis, quod expenditur ex doctrina singulari, Bald. in l. 1. numer. 9. C. siquis omis. cau. testa. dicentis, quod si statuto cauetur, vt legata debeantur, etsi hæreditas ab hærede scripto, vel legitimo non adeatur, non competet legatario actio ex testamento, sed conditio ex lege vel statuto, eo quod actio personalis oritur ex aditione hæredis, per quam quasi contrahit cum creditoribus, & legatarijs, l. apud Iulianum, §. vltim. ff. ex qui. cau. in pos. ea. §. hæres insti. de oblig. quæ ex quasi contra. nascũ. orietur ergo condictio ex lege, vt in l. 1. ff. de condi. ex lege, & docet Bar. in l. omnes populi vlt. col. ff. de insti. & iu. quam Bald. doctrinam communiter esse receptam attestatur, Alexan. num. 24. & ibi Iaso. nu. 109. & cæteri eam amplectuntur in l. 1. ff. de lega. 1. Didac. Segura in repe. l. vnum ex familia, §. sed si fundum, numero 81. ff. de leg. 2. Ferdinand. Talauera in l. 3. Tauri numer. 89. Didac. Castel. in l. 21. Tauri columna 4. Ioann. Paris. in d. l. 1. titulo 2. libr. 5. ordina. & licèt verum sit non competere legatarijs personalem directam, competet tamen vtilis, vt probaui

14 numero precedenti. † Verùm non competet officium iudicis hac in specie, prout Gregor. Lup. existimabat in l. 37. in verbo, frutos, titul. 9. par. 6. quod & in legatis pijs afferuit Bald. in repe. l. 1. 9. quęst. C. de sacros. Eccles. & iterum in lectura, fi. col. Eius tamen dictum improbat Ange. & Imol. num. vltim. in l. qui filio, §. 1. ff. de hære. insti. Alexan. in d. l. 1. nu. 24. & Socin. num. 14. & communiter scribentes, ff. de leg. 1. Fundabat Lupus eius opinionem, ex eo quod text. noster dicebat, *cumplase el testamento*, & sic verba dirigebat ad iudicem, qua in specie in casu statuti similis legi nostrę dixerat Alexander, in d. l. 1. numero 24. ff. de legat. 1. officium iudicis competere. Cæterum, vt eius pace dixerim, verba legis nostræ non probant eius sententiam, non enim diriguntur ad iudicem, prout melius considerauit ipse idem Gregor. Lupi. in l. 26. in verbo, obligados, titulo 13. partita 5. nam ea verba, *cumplase el testamento*, impersonália sunt, nec ad iudicem, nec ad priuatos directa, quia in specie conditio, ex lege oritur, non officium iudicis, vt in auth. sacramenta

menta pubetūm.C. si aduer.vendi.l. si vero. §. præ-
tor versi. si seruus insciente.ff.de his qui deiece. vel
effude. ex quibus id expendit Bar.communiter re-
ceptus in l.1.numer. 6. ff. de condicti, ex lege. Vbi
& numero.7.tradit ipse doctrinam solidam, vt tunc
oriatur condictio ex lege, quoties lex nouiter indu-
cit obligationē, nullo mediante facto aut cōtractu,
prout fit in specie legis nostræ, vbi obligatio induci
tur ad legata præstanda absque aditione seu facto
hæredis vel alterius, consequitur ergo veram esse
hanc conclusionem numero præcedenti traditam:
nec mirum est conditionem ex lege cum alia actio-
ne concurrere, potest enim & hoc cōtingere vt do-
cet Bar.in l. 1.in fi.ff. de cond.ex lege. † Quinta con
clusio iure nostro regio non adita hæreditate per
15 hæredem scriptum, nec per legitimū. (qui vocatus
censetur ex tacita mēte defuncti.) legatarius actio
nē vtilem ex testamento, vel conditionē ex lege, vel
aliam sibi competētem proponere poterit aduer-
sus curatorem bonis datum, iuxta formā nume. 10.
traditā, secundum Ripam in d.l.1.numero.66.ff.de-
lega.1.cui assentitur Marc. Solō Bur.in d.l.3.Tauri
numero.889.& ibi Tellius Fernandez.3.par.nu.7.&
8.& aduersus executorem testamenti, vt notatur in
l.nulli. C.de epi.& cleri. & per docto.in l. cum filio
in fi.ff de lega.1.cum cōcordantiis per Iaso.adductis
in §.ex maleficiis numero.22.insti.de actio †.Sexta
16 cōclusio, nullius esse effectus competere personalē
ex testamento actionem vel conditionem ex lege:
nā actio ex testamēto habet naturā bonæ fidei quo-
ad fructus & alia accessoria, vt debeantur à tempo-
re moræ per hæredem commissa, vt in l.in minorū.
C.in qui cau.in inte. resti. nō est necess.& in l. 2. C.
depos.quod cōmuniter esse receptū attestatur Iaso.
In §.actionum numero.5.insti.de actio. & licèt alias
cōdictio ex lege est stricti iuris, atque ideo nō de-
beātur ex ea fructus, nisi post litem cōtestatā, vt in l.
cum fundus in prin.ff.si cer.pet.notat in specie Bal.
in l.1.C. si quis omi.cau.testa.numero. 9. nihilomi-
nus tamē crederem in specie, de qua agimus, cōdi-
ctionē ex lege legatario competentē naturā habe-
re bonæ fidei, & consequēter ex ea fructus deberi à
tēpore moræ, quandoquidē hæc actio sit loco actio
nis ex testamento subrogata, sed actio alterius loco
subrogata sapit naturam actionis, cuius loco subro
gatur, vt in l.si cum §.qui iniuriarū. ff. si quis cautio.
& ibi docto.omnes l.prætor ait.§.si conditionalis &
§.præterea.ff.quæ in frau.credi l.cū potest in prin.ff.
quan.actio de pecul.anna.est, notat Iaso.in §.actio-
nū, numero.24.& 25.insti.de actio. est etiā tex. vbi
omnes interpretes notāt in §.fuerat, insti. de actio.
& ibi Ias.nu.4.& seq.& in l.vnica.§. 1.C.de rei vxo.
actio.vbi actio. ex stipulatu, quæ sui natura est stri-
cti iuris, subrogatur loco rei vxoriæ actionis, atque
ideo eius assumit naturā, est quippe bonæ fidei: sic in
specie nostra cōdictio ex lege subrogatur loco a-
ctionis ex testamento, assumet ergo nimirū naturā
eius, & sic fructus venient ex mora, & licèt non assu-
mat naturā quoad ea quæ postea ex accidenti vel
casu obueniunt, vt si actio cresceret per inficiatio-
nem in lege Aquilia, assumit tamen naturam pri-
mordialē, veluti quod sit bonæ, vel malæ fidei, vt do-
cet gloss.magistra.& singularis in l. certi condictio
in princ.in gloss.magna in verbo ex omni causa in
fi.ff.si cer.peta.quam Bar.ibi sequitur eam summe
commendans & Bal. in l. vnica.§. 1. C.de rei vxo
actio.per tex.optimum in l.item veniunt.§. cū præ-
diximus ff.de peti.hered.Iaso.in d.§.fuerat numero
6.& in d.§. actionum num. 26.insti.de actio. Quod
verum est, etiā si actio subrogata in aliquo discre-
pet ab ea, in cuius locum subrogatur, nā in alijs se-
quetur eius naturā, vt respondit Paul.Castr.cōsi.23.
repetito in cōs. 265.paulo ante finē li.1. & Deci.cōs.
190.versic.quarto hoc idē, & cōs. 543.colu.2.versi.
tertio hoc confirmat Tiraq. li.1.de retr a.§. 1. gl.
10.numero. 80. † Septima conclusio, actio hypo-
thecaria competit iure regio pro legatis licet hære
ditas non adeatur, hāc sententiā in terminis statuti
tenet Soci.in d.l.1.nu.18.ff.de lega.1.& ibi Vincen.
Perus.colum.28.& Fran.à Ripa numero 66.& è no-
stris Anto.Gomez in resolu.tomo 1.de testamen. ca.
12.de legatis numer. 11. versi. sed hypothecaria &
Marcus Solon Burgen.in l.3.Tauri numero. 892.&
seq. quidquid ibi dixerit Telli.Fernā.2.par.numer.
17 7.& 8.Mouētur, quia ex tacita voluntate testatoris
omnia eius bona sunt obligata, & hypothecæ subni-
xa pro legatis ab eo relictis, vt præ se ferūt verba tex.
in l.1.§.si enim.C.com.de leg.ibi: apparet ex eius vo-
luntate &c.& cùm ex voluntate testantis procedat
hæc actio, hoc sufficit ad eius productionē, nec erit
necessaria personalis actio ex testamēto in quo fun-
detur: quod cōuincitur vel ex eo quòd testator ipse
si velit, poterit præcipere, ne prælegatis hypotheca-
ria competat, quippe cuius voluntas in hoc, sicut &
in alijs prædominetur, hæc fuit sententia gl.& docto-
rū in l.2.C.vt in poss.legato.in verbo remitti, idem
voluit Soc.cōs.75.nu.3.li.4.Rip.in d.l.1.nu.68 ff. de
leg.1.hāc dixit receptiorē Ant. de Fano de pign.4.
mēbro.2.partis numer.161.& Ioā. Dilectus de arte
testādi tit.6.de legatis cautela.23 nu.1.† Ex quibus
satisfactū videtur rationibus Bal.contrariū asseren-
tis in d.l.1.nu.9.C. si quis omni. cau. testa.dū asse-
18 ruit hypothecariā non cōpetere in casu proposito,
quia hypotecha accedit obligationi personali.& ip
sa actio hypothecaria habet aliquid personalitatis,
vt ita dixerim, siquidē ex cōsensu vel quasi oriatur,
vt cōstat ex traditis per Anto.Negusantium de Fa-
no in tracta.de pigno.1.mēbro.8.partis prin.nu.51.
Quo fit, vt deficiēte obligatione personali, cui subie-
ctū est hypothecariæ, hypothecaria cōsistere non
possit, quo fundamēto innixi idem voluerunt Ale-
xand.in d.l.1. numero. 24. ff. de lega. 1. Iaso. in
l.1.C.commu de lega.3.colum.& in l.cā quā colum.
13.C.de fidei c.& Guill.Bened.in ca.Raynutius in
verbo si absque liberis 2.numero.155.de testa.Nam
tunc hypothecaria est accessoria personalis, cùm
vtraq; ex eodē enascitur fonte, secus si ex diuersis,
prout hac in specie, nā hypothecaria oritur ex præ-
sumpta voluntate defuncti, vt numero præcedenti
probauimus ex d.l.1.C.com.de lega.quæ repræsenta
tur per hæreditatē iacētē, ipsaq; hæreditas vicē su-
bijt personæ defuncti, cui curator datur, qui cōueni
ri possit authore Socino in d.l.1.colum.pen.& Vin-
cen.Perus.colum.28.& Ripa nu. 66. ff. delega. 1. &
19 Gre.Lupi in d.l.26.ti.13.pa.5.†Et præterea hypote
caria inuenitur absq; actione personali, vt cōstat ex

24 men.cap.12.nu.22. † Sed nihilominus receptior
est sententia contraria, quod heres nõ teneatur red
dere fructus rei legatæ, nisi ab aditione hæreditatis
dumtaxat, (quod est tertium tempus à doctoribus
consideratũ)in quo legatarius fecit fructus suos,glo.
in l.Herennius,& l.æquis,ff.de vsuris,& in l.vlt.C. de
vsur.& fruct.lega.quas ibi sequuntur Pet. Cyn. Bal.
& Sali.& Corn.eam dicens cõmunem Dyn.& Bal.in
l. grege. ff. deleg. 1. Imol.& Raph.in l.seruo legato
eo.tit.Pet.Imol.& Pau.in d.l.quod seruus,ff.deleg.2.
Alexand.in l.si tibi homo.§.cum seruus,num.6. & Ia
so.num.12.ff.deleg.1.vbi hanc profitentur commu-
nem.Ripa in l.in fideicommissariam,col.2.ff.ad Tre
belli.Iaso.in l.non amplius §.fi.vbi rectè loquitur,ff.
deleg.1.Ioan.Dilectus de arte testandi tit.6. deleg.
cautela.15.Anton.Gomez 1.tomo resolutionum,ca
pit.12.numer. 5. & 22.Ferdin.Vazquez de success.
creatio.§.17.nume.130.versi.secuudus casus ad finẽ
Mar.Solon.d.l.3.Tauri numer.944.Gregorius Lup.
in l.37.tit.9.par.6.per tex. expressum ibi, & in l. ni-
25 hil.§.vltim.ff.deleg.1. † Quam receptissimam sen
tentiam limitat pluribus modis Alex. in d. l. si tibi
homo §.cum seruus,numer.7.8.& 9.Primò, nisi fru-
ctus ab ipso testatore,vel iussu eius fuerint seminati,
quia extantes sunt pars rei,l.fructus pendentes,ff.de
reivendi.hæc fuit sententia Oldra.quem refert,& se-
quitur Alber.in l.fi.in prin.C. de vsur. & fructib. le-
gat.idem voluit Iaco.de Are. Bal.& Alex.in l.si quis
bonorum ff.deleg.1.Greg.Lup.in l.37. in verbo,fru-
tos, tit. 9.p.6.Secundò,limitant idem Alex. & Gre.
Lupi,nisi res legetur cum suis commodis,tũc enim
fructus debentur legatario, non solum à tempore
mortis,verum etiam viuo testatore collecti,glos. &
Bar.in l.Lucius 1.in verbo cõmodis,ff.deleg.2. Ter-
tiò fallit,si nomẽ debitoris legetur, vt dixi supra nu.
21.Quartò fallit, vbi hæres fuit in mora adeundi
hæreditatem,tunc enim fructus debentur à tempo-
re moræ,& sic ante aditionem,secundum Bal.in l. 1.
versi,quarto quid si legatarius,C.de vsur.& fruct.le-
ga.Sali.in l.fi.eo.tit.idem voluit Alexan.& Iaso.in d.
§.cum seruus,ad fi.Quintò limita,nisi res legata fuis-
set legatario tradita per testatorem,vel sibi data fue
rit licentia eam apprehendendi, nam tunc fructus
acquiret legatarius à tempore apprehẽsionis, secun
dum Bal.in d.l.fi.C.de vsur.& fru.lega. Alexan. in d.
§.cum seruus,numer.7.Gregor.Lupi. in d.glossa. in
26 verbo,frutos,in prin. † Quartum tempus,est tem
pus moræ,vel litis contestationis,& ab hoc tempo-
re propter malam fidem in qua hæres constituitur,
fructus non lucrabitur, sed ad legatarium pertine-
bunt,glo. communiter recepta in l.fi. C. de vsur. &
fruct.legat.tex.optimus in l.quæsitũ,§. vlt. & l. apud
Iulianum §.1.ff.deleg.1.l.1.& fin. C.de vsur. & fruct.
legat. quod procedit in re aliena legata, secun-
dum gloss.communiter receptã in d.l. fi.C. de vsur.
& fru.lega.tex.regni nostri in l.37.titul. 9. ad fi.par.
6.& hęc est veritas,quidquid distinguẽdo inter mo-
ram,& litis contestationem dixerit Ferdin. Vazq.
27 d.§.17.num.130.ad fi. † Aduertendum tamen est,
quod post moram non solum debentur fructus per-
cepti ex re propria à testatore legata,sed percipien
di,hoc est,quos percipere potuisset legatarius, vt in
l.cum seruus,aliàs incipit,apud Iulianum,§. fructus
ff.deleg.1.Vbi autẽ legatur res aliena, restituet fru-
ctus post morã,vt in l.1.in fi.C.de vsu.&fru.leg.vt do
cet Alber.in l.fi.eo.tit.sed non quos percipere potuis
set legatarius,sed quos potuisset percipere possessor
secũdũ Pet.& Albe.in d.l fi.C.de vsu.& fruct.lega.ita
intelligentes,quod habetur in d.l.apud Iul.§.fructus
ff.deleg.1.& in l.patronus in prin.2,responso.ff. de-
leg.3.quibus accedit Greg.Lup.in d.l. 37.in verbo,
28 los frutos,tit.9.p.6. † Hæres autẽ ante moram, vel
litis contestationem propter bonam fidem lucratur
fructus, præterquam extantes,vel consumptos, qua
tenus factus fuerit locupletior,nam hos restituere te
netur legatario,etiam si bonam fidem habuerit hæ-
res,vt docet Pau.Cast.in d.l.si tibi homo.§.cũ seruus
ad fi.ff.deleg.1.& Greg.Lupi,vbi supra. Quod tamẽ
intellige in fructibus industrialibus:nam naturales,
& cæteras acquisitiones,quæ sine opera, & dispen-
dio contingunt,indistinctè tenetur hæres restitue-
re,vt probat Fer.Vaz.de success.creatio.§. 17. num.
130.versi.tertius casus ex d.§. cum seruus, & ex d. l.
apud Iulia.§.1.in fi.ff.deleg.1.iuncto §.si quis à nõ do
mino cum gloss insti.de rer.diuisio.quibus adde tex
tũ optimum in l.39.titul.28.par.3.& quę dixi in sty-
lo Cancellarię tit.3.cap.1.§.30.glo.9.numer.11.& se
29 quen. † Verùm non omittam alteram præcipuam
limitationem,quam doctores tradunt ad eam regu
lam(numero 24. traditam)quod fructus rei legatæ
debeantur à tempore aditæ hæreditatis, non ante,
procedit etenim vbi verum dominium non est quę-
situm,sed fictum,tunc nimirum si a tempore mortis
fructus percepti non debeantur, quia dominium fi-
ctum non habet efficaciam ad fructuum acquisitio-
nem,vt notatur in l.1.§.libertatibus.C.de cadu. to-
llen.& constat ex iuribus supra citatis, & in specie
ita asserit Greg.Lupi,in l.34.tit.9.p.6.& Marc.Solõ
Burgen.in l.3.Tauri num.945. in fine. Secus autem
si verè dominium fuerit quæsitum à morte testato-
ris,tunc enim fructus legatario quæruntur ab eadẽ
morte,Bal. in d.l. quod seruus, ff.deleg.2. Ange.in l.
seruo legato in prin.ff.delega.1.Paul.Cast.in l.si tibi
homo.§.cum seruus eo.tit.Goffred.in l. quæsitum.§.
fi.col.2.ff.deleg.1.& in l.ita tamen,§. si seruum ff. ad
Trebell.Corn. cons. 200.lib. 4. Marcus Solon Bur-
gen.in l.3.Tauri numer.945.Ex quo, grege legato,
veniunt partus à morte testatoris, imò,& à tempore
facti testamenti,quia reputatur vnum, & idem cor-
pus, & dominium verum ipsius vniuersitatis quæri-
tur legatario,cum omni augmento, quod tempore
aditæ hæreditatis inuenitur,l.grege,& ibi docto. ff.
delega.1.l.peculium,ff.delega.2.l.æquis 2.responso.
ff.de vsuris,ex quibus id expendunt Cyn. & Salice.
& Corne.in l.fin.C.de vsur.& fruct.legata.Anton.Go
mez de testamentis,capit.12.delegat.num.22.ver-
sic. si verò consistit in vniuersitate, Marcus Solon
Burgen.in d.l.3.Tauri,numer. 946. versic. sed illud.
30 † Quid autem erit statuendũ iure regio in hac quę-
stione, à quo tempore debebuntur legatario fructus
rei legatæ? Et Greg.Lup. in d.l.37.in glos. in verbo,
frutos,tit.9.part.6.credidit,rei legatæ fructus debe
ri à tempore mortis testatoris: quandoquidem per
legem istam sit sublatum obstaculum illud aditio-
nis hæreditatis,quæ omnino exigebatur, vt legata
deberentur, quod tamen,more suo,alijs relinquit
iudi-

ergo casus includet. Similiter ratio legis nostræ hoc suadet, æque enim militat in legato vsusfructus, ac in cæteris legatis, quam tradidimus supra numero
37 7. & gloss. 10. numero 2. † Nec oberit textus in dicta l. 1. §. dies. ff. quan. dies vsu. leg. ced. nec lex si seruo hæreditario. ff. qui. mo. vsu. ami. nam si rationem eius attendamus, potius probat contrarium, dicit enim iurisconsultus in dict. §. dies, tunc enim constituitur vsusfructus, cum quis iam frui potest. Sed hic legatarius potest frui, & vti re legata statim mortuo testatore, nulla hæredis scripti, vel legitimi aditione spectata, vt supra satis superque probatum est, numero 7. & 8. ergo absque aliqua hæreditatis aditione debebitur vsusfructus legatum, & quod ibi dicit tex. non cedere legatum, nisi ab adita hæreditate, iam per legem nostram est correctũ, quippe qua à morte testatoris non solum cedit, sed & venit dies legati vsusfructus, & alterius cuiuscunque rei. Nec me mouet, quòd vsusfructus formalis non potest incipere, donec sit dominus, qui patiatur vsumfructuarium vti frui, vt in l. 3. §. dare. ff. de vsufruct. quoniam ipsa hæreditas repræsentat defunctum, vt in §. seruus autem alienus instit. de hæred. instit. l. hæreditas enim, & l. hæreditas in multis. ff. de acqui. rer. dom. & in eius ficta persona, vel in curatore bonis dato manet proprietas, in legatario verò vsusfructus, qui eo vti, & frui potest statim mortuo testatore. Nec obstat. d. l. hæreditas in fine, & d. l. 1. §. dies, vers. fin. & l. si seruo hæreditario. ff. si serui. ami. Vbi vsusfructus, qui sine persona cõstitui non potest, hæreditati per seruum non acquiritur, sed hæredi, adita per ipsum hæreditate, quamuis cætera legata hæreditati iacẽti acquirantur per seruum. Nam hoc ideo fit, quia ante aditam hæreditatem non est persona, quæ vti, & frui possit vsufructu, vt dicit text. in d. §. dies in fine, & in d. l. si seruo hæreditario. Vel poteris respondere, eas leges etiam esse correctas per legem nostram, qua nulla exigitur aditio ad conseruanda legata etiam vsusfructus, propter generalia verba legis, nimirum ergo si in persona ficta hæreditatis (licèt defuncti personam non hæredis repræsentet, vel curatoris bonis dati) legatum actiuè & passiuè sustineatur, actiuè, si seruo hęreditario legatus sit vsusfructus ipsa hæreditas, vel eius curator vti, & frui poterit legato, passiuè, si vsusfructus alicui fuerit legatus, poterit enim hæreditas, vel curator eius proprietatem habere, & legatarium pati vti, & frui, legatarius
38 autẽ poterit vti, & frui re legata. † Et si dixeris, quomodo legatarius poterit vti, & frui re legata mortuo testatore, cùm eius nactus non fuerit dominium, vt in l. rectè dicimus. ff. de verborum significatione. Respondere licebit cum Bart. in l. in venditione. ff. de bon. autho. iudi. possid. quòd vsufructuarius dicitur dominus respectu vsusfructus, non respectu rei, idem voluit Bart. in rub. C. de vsufruct. num. 1. Alex. in l. naturaliter. §. nihil commune, nume. 6. ff. de acquir. poss. Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. 3. par. nu. 2. vbi optimè explicat, & iterum in 2. par. nu. 18. dum tractat, an vsufructuario competat reiuendicatio, & concludit, quòd si dicat se dominum rei, vel dominum simpliciter, & agat reiuendicatione, non obtinebit, secus si simpliciter diceret se dominũ, nec exprimeret reiuendicationẽ, quia tunc censetur se referre ad dominium iuris vsusfructus, & ideo obtineret. Hęc fuit resolutio Bald. in l. qui vsumfructum. ff. de vsufr. quem ibi sequitur Fulg. Alexand. in dict. §. nihil commune, numero 6. & ibi Ripa numero 27. Claudi. Marme. num. 46. Fabius numero 34. Decius num. 19. Rube. num. 119. Alciat. in l. rectè dicimus. ff. de verb. sign. Iacob. à S. Georgio in rub. ff. de rei uendi. nu. 8. Igne. in l. 1. §. domini. 1. col. antep. ff. ad Sillani. Sed verius est competere vsufructuario reiuẽdicationem, vt in l. vti frui. §. 1. ibi, in rem actio fructuario. ff. si vsufruct. per Bart. in rub. C. de vsuf. vide omnino Pinelum. d. 2. par. num. 18. optimè hoc resoluentem. Ex quibus cõcludo, legatarium vsusfructus alicuius fundi, vel alterius rei posse vti, & frui fundo, etiam si hæreditas ab hærede scripto, vel legitimo
39 non adeatur iuxta ius nostrum regium. † Hanc tamen conclusionem limita, nisi testator cõditionem testamento nullo ex causa præteritionis, vel exhæredationis apposuerit, si hęreditas adeatur, tunc enim legatum vsusfructus, vel quodlibet aliud legatum non sustinetur, si adita non fuerit hęreditas ab scripto hęrede, etiam si à legitimis adeatur, secus si testamento valido apposita fuerit, quia cum de iure inest, nihil operatur secundũ Bald. in auth. ex causa num. 51. C. de lib. præt. vel exhęre. & ibi Com. nu. 41. & seq. Bart. & Moder. in l. qui liberis. §. hęc verba. ff. de vulga. Tell. Fernan. licèt inuolute loquatur in di-
40 cta l. 3. Tau. 3. par. numero 12. † Ex præcipua legis nostrę conclusione infertur tertio, querelam inofficiosi testamenti competere hodie iure regio filio causa inserta exhęredato, etiãsi ab instituto non adeatur hęreditas. Nam licet iure communi & regio Partitarũ requiratur aditio hęreditatis pro confirmatione exhęredationis, vt tunc possit querela proponi per filium iniuste exhęredatum, vt in l. filiũ. §. sed cum exhęredatio, vbi glos. & commu. Docto. ff. de bonor. poss. contra ta. & l. si patronus. 2. §. ex testamento. ff. de bono. libert. & non ante aditam hęreditatem, quia antea non nascitur querela, vt in l. Papinianus. §. si conditioni. ff. de inoffic. testam. & ibi notant Bar. Albe. Bal. Paul. Ang. & commun. Doct. l. 2. tit. 7. par. 6. & hoc pluribus rationibus erat eo iure statutum. Prima, quia querela inofficiosi testamẽti dirigitur contra defunctum, vnde necessario exigitur, vt contra hęredem, qui hęreditatem adiuit, proponatur: quippe qui ante aditam hæreditatem non repræsentet defunctum, vt in prin. huius glossæ diximus, hanc rationem reddit Iac. But. in l. scimus. §. illud. C. de inoffi. test. Secũda, & hęc est efficacior, quia querela non competit, nisi in subsidiũ, vt in l. qui de inofficioso, & in l. pater filiũ. ff. de inoffi. testa. & in §. cum autem insti. eod. tit. l. 1. §. generaliter. ff. ad Carbonia. At si hęreditas non aditur, testamentũ est nullũ, & filius succedit ab intestato, merito ergo ante aditionẽ non cõpetit querela. Ita Bar. in l. scimus. §. illud. C. de inof. test. Tertia ratio redditur per Ang. in l. Papinianus. §. si conditioni. ff. de inoffic. test. dicentem, quòd querela ordinatur ad rescissionem testamenti, testamentum autem non est efficax ante aditam hęreditatem. Ex quo, hac in specie, propriè tractari nõ potest de impugnatiõne, cum priuatio præsupponat habitum. l. decem. ff. de verbor. oblig. nec potest esse effectus, antequã sua causa, vt in l. manumissio-

quanuis ante aditam hæreditatem decesserit, quia tempus mortis non aditæ hæreditatis inspicitur, vt quis proximior dicatur ad rumpendum testamentū vt ibi scribitur: estq; ad id tex. in l. illud. §. 1. ff. de bon. poss. cont. tabul. cuius verba sunt: *Si quis filium, quem in potestate habuit, instituerit hæredē, vel exhæredauit & ex eo nepotem omiserit, bonorum possessioni locus nō est, quia non esset nepos suus hæres futurus.* Deinde subdit text. ille, eadem sunt & in sequentibus gradibus, tertio stringit tex. in l. si quis filio exhæredato. in pr. ff. de iniust. rupt. vbi si filius fuit exhæredatus, & extraneus institutus, & ante aditam hæreditatem filius moriatur, & nepos posthumus in vita aui conceptus nascatur ex filio exhæredato, non rumpit aui testamētum, cuius rationem redit ibi IurisConsultus, in hęc verba: Cum neque exhæredari huiusmodi nepos deberet ab auo, quem pater præcedebat. Et ex his legibus hoc expendit glo. 2. in l. posthumorum. ff. de iniust. rup. Bart. 1. oppos. Bald. paulo post prin. Paul. n. 3. & 4. Ang. & Immol. numer. 3. & 4. Alexand. numer. 3. Iaso notab. 3. & communiter omnes in dict. l. si quis posthumos. §. si filium. ff. de liber. & posth. Areti. cons. 49. num. 2. Roder. Suar. in rep. l. quoniam in prioribus. 10. ampliat. num. 54. Eman. a Cost. in repe. l. Gallus. §. & quid si tantum. 3. part. num. 204. post princi. Et quanuis Anton. Gomez. 1. tom. variar. resolutio. cap. 11. num. 21. hanc quæstionem inuoluat cum ea, an querela sit locus successorio edicto, & asserat cōmunem opinionem esse in cōtrarium, verius est, hāc esse communem opinionem, quam tenet ipse Anto. Gom. Nec citati per eum dicunt contrarium: locūtur siquidem in querela, de qua statim agemus.
47 † Extende primo conclusionem istam, etiamsi filius exhæredatus quærelam repudiauerit, adhuc enim nepos non efficitur suus, nec propter præteritionem rumpet testamentum, cum mortis tempore auus eū præcesserit, vt in l. si quis posthumos. §. si filium. versicul. quod si moriente. ff. de liber. & posthumis. & ibi cum textum expendunt Doctores, potissimū Ias. 3. notab. Qui fortiter opponit aduersus hanc receptam sententiam, dicens, exhæredatus habetur pro mortuo. l. 1. §. si pater. 1. ad fin. ff. de coniungend. cum emancip. liber. eius, facit l. 1. §. fin. ff. de contr. tabul. ergo non obstabit nepoti, quominus primum locum obtineat in successione. Cui obiectioni respondet ipse idem Ias. pluribus modis, & denique sibi placet concordia Barto. in l. qui in aliena. §. interdum. 3. oppos. num. 1. ff. de acquir. hæred. nempe, quia exhæredatio non assumit effectum, nisi post mortem testatoris, & aditam ab hærede instituto hereditatem. l. filium. §. sed cum exhæredatio. ff. de contra tab. l. Papinianus. §. si conditioni. ff. de inoffic. testam. Cū ergo filius in vita patris, quanuis exhæredatus nō excludatur à suitate, & continuatione dominij, nepos nō poterit succedere in suitate, cū in vita patris non obtineat primū gradum, §. sui. inst. de hær. qual. & differ. l. in suis. vbi Bar. & DD. ff. de liber. & posth. l. 1. §. & generaliter. ff. de suis & leg. here. Guil. Ben. in rep. c. Rainuntius. de testa. in verb. mortuo itaq; testatore. 2. n. 11. Quod procedit etiam iuxta legē nostrā regiam, qua exhæredatio morte confirmatur, absq; aditione autore Gre. Lup. in l. 2. tit. 7. p. 6. & dixi supra nu. 12. quia vrget eadem ratio.
48 † Extende secundò cōclusionē istam, vt procedat, etiamsi filius fuerit emancipatus, & nepos in potestate aui retentus: nam in specie proposita non admittetur nepos ad ius dicendi nullum, ex eo quod tempore mortis, pater, licet exhęredatus & emancipatus, eum præcedebat. Nam licet ante nouam Iustiniani constitutionem. l. meminimus. C. de leg. hęred. nepos, & cæteri descendentes in sui hæredis locum succederent, si præcedens emācipatione vel morte sui hæredis locum amisisset, vt in l. Gallus. §. & quid si tantum. & §. videndum. & l. posthumorum. ff. de liber. & posthum. §. sui. institu. de hæred. qualit. & differen. §. ita demum. instit. de hæredi. quæ ab intest. deferen. Hodie tamen nepos nō efficitur suus hæres auo, etiamsi pater eius per emancipationem, vel aliàs de patris sui potestate exeat. Nam cūm olim prætor filium emancipatum ad similitudinem sui hæredis admitteret ad bonorum possessionem, non tamē potuit efficere, vt nepos, qui in potestate aui mãserat, suus hęres non esset. Lex quippe ciuilis sola hæredem facit, nō prætor, vt in §. quos autem. instit. de bonor. posses. & iure ciuili is solum, qui in potestate erat, suus hæres esse intelligebatur. §. emancipati. instit. de hæred. quę ab intest. defer. At postquam Iustinianus in d. l. meminimus. eisdem verbis, quibus & prætor, sed vtique maiori potestate emancipatum ad similitudinem sui hæredis vocauit, hæredē eū fecit, qui antea hæres non erat. Nimirum ergo si nepos in potestate aui existens, non sit suus hęres, vtpote quem filius emancipatus iure ciuili antecedat. Cumq; sui hęredis proprium sit, viuo parente, quodammodo dominum existimari, & in hæreditate intestati primum esse successorem, vt in l. in suis ff. de liber. & posthumis. § sui. versicu. Sed si sui. insti. de hęred. qualit. & differ. quod in nepote locum nō habet, cum eius pater ab auo emancipatus iure ciuili succedat, & nepoti præferatur, vt in dict. l. memi-
49 nimus. C. de legit. hæred. & in authen. de hęred. ab intestat. §. nullam. collat. 1. † Præterea, iuris ciuilis regula est, eum ab intestato, quasi suum hæredem posse succedere, cui & non alij ante eum est delata hæreditas. l. si quis filio. versi. ab intestato. ff. de iniusto rup. Cum igitur patri emancipato prius fuerit delata hæreditas, negare constanter possumus, eā posteà nepoti ipso iure acquiri, quasi suo. Nec refert, quod hæreditas patri delata proponitur, qui suus hæres nō erat: satis quippe est, quod ei delata fuerit, ex Vlpia. traditione in dict. versi. ab intestato. dict. l. si quis filio. ff. de iniust. rup. vti in alia specie subtiliter insinuant Raph. Cuman. nume. 2. & Aretin. 2. col. vers. sed contra. in l. si filius hæres. ff. de libe. & posth. ex ead. l. si quis filio. ita censuit subtilis Costa Lusitan. in d. §. & quid si tantum. 3. part. num. 214. & plurib. seqq. nō tamen negat nepotem, succedere: contendit tamen aditionem ei fore necessariam, ad hęreditatem aui acquirendam, & transmittendam, quasi is non possit vigore suitatis efficere.
50 † Sed & id procedere autumat, etiamsi filius emancipatus hæreditatem repudiauerit, contra Paul. Castren. sententiam, in l. qui se patris. numero 7. C. vnde liber. freti autoritate Bal. ibidem numer. 15. qui tamen id non dixit, eiusdem Pauli in l. ventræ præterito. numer. 3. ff. de acquir. hæredita. & contra Mathesilan. in tract. de succession. ab intestat. in prin. numer. 9. & Guilielm. Benedict. in rep

ia rep. cap. Raynutius in verbo & vxorem decis. 5.
numero 5 . & contra Iaso.in l.si emancipati. C. de
collatio.nu.36.& in.d.§.& quid si tantum lectio.1.n.
13.& lectio.2.numero. 19. & contra Dida. Segu. in
rep. l. cohæredis,§.cum siue nu.10.ff.de vulga.& con
tra Ferd. Vazq.lib.2.de successi.creatio.§.19. num. 14.
Verior tamen & receptior est sententia Costę,quam
tenuit Alex.in d.l.qui se patris nu.14. & Iaso. nume.
46.Curti.Iun.num 49.& Sebast.Papia.nu.40. C.vn-
de libe.& Ang.de Perigl.in rep.l.in suis. q.5.nu. 11.
51 ff.de.lib.&.posth. † Ex quo aparet, veram esse illa-
tionem & secundam extensionem supra nu 48. tra-
ditam, licet enim pater filium emancipatum in te-
stamento instituerit hæredem, aut exhæredauerit,&
nepotem ex eo in sua potestate retentum præterie-
rit,non competet nepoti ius dicendi nullum, satis
enim est quod parens erga eũ qui præcedebat, quã-
uis emancipatum, solemniter testatus sit,cum insti
tuendo, vel exhæredando argu. l. inter cętera & l. si
quis posthumos.§. si filium exhæredauero. ff. de lib.
& posth.cum complicibus,& hoc Bar. pluribus pro
bat argumentis in d.§.& quid si tantum nu. 8. cuius
sententia receptissima est teste Costa ibidem. 2. pa.
n.217.pag. 150.& Ferd. Vazq.lib.2.de success. crea
tio.§.19.num.14.ad fi.vers.quod si is.Et licet Bar. lo
quatur quoties pater filium emancipatum instituit,
idem est secundum eos , quando exhæredauit eadẽ
ratione,& eorum sententia vera est & communis in
vroque casu,quidquid Alciat.reclamauerit lib. para
doxorum.3.cap.10.in fine. † Hæc tamen extensio à
52 nume.48.huc vsque tradita,in Hispaniorum regnis
cõtingere non potest;quippe quorum legibus, filius
contracto matrimonio, ecclesiæ benedictionibus se
quutis,quasi emancipatione sui iuris efficitur.l.8.ti.
1.de matrimonio sup.hoc eod.li.5. & in legibus Lu
sitaniæ li.1.ti.67.§.4.quo fit, vt regulariter nepos in
aui potestane non nascatur,sed patre mortuo, sui iu
ris efficitur.Itaque; nullo casu nepos suus esse potest
auo,nec potest auus pupillariter substituere, iuxta
tex.& ibi notata in l.2.ff.de vulg. quare extensio præ
fata iure nostro regio indubitabilis est,& non solum
ea ratione,quia non obtinet nepos primum locum,
suus esse nõ potest, sed quia non est in potestate aui.
Nam hæc duo suitas requirit,nec sufficit alterum eo
rum vt in l.in in suis.ff.de lib. & posth. & ibi omnes
53 scribentes notant & supra diximus. † Quo fit vt iure
nostro regio locus non sit limitationi per Iaso,tradi
tæ in d.l.si quis posthumos,§.si filiũ 3.nota.ff. delibe.
& posthu.dicentem,quod tex.ille & similes , quibus
statuitur nepotem ex filio exhæredato ab auo præte
ritum non esse suum hæredem, procedit ab intesta-
to vel contra testamentum , nam si ab auo institua-
tur hæres , erit suus hæres auo , etiam viuente pa-
tre suo exhæredato,vt in l.qui in aliena §.interdum.
ff.de acqu. hæred.qui casus mirabilis est secundum
eum & alios per eum citatos: ita ex eo expendit ibi
Bar.3.opp. & communiter scribentes: nam cum ne-
pos hodie esse non possit in aui potestate , vt in d.l.
8.ti. 1.de matrimonio supra hoc eodem libro & d.l.
Lusitaniæ,esse non potest suus.† Secũdo ad explica
tionẽ illationis supra n.40. propositæ hæsitari solet,
54 an in iure dicẽdi nullũ sit locus sucessor.edicto? fin-
ge filiũ in potestate & nepotẽ ex eo à patre præte-
ritos,filiumq;vel repudiationẽ tacita vel expressa,vel
alia causa exclusũ à iure dicẽdi nullũ,an nepos ex eo
admittatur per successoriũ edictũ ad ius dicẽdi nul-
lum? & certè magna fuit cõtentio inter doctores in
hac quęstione . Nam quidã eorũ confunduntur non
recte distinguentes casum & quæstionẽ hanc à præ-
cedenti.nec attendentes in præcedẽti quęstione nõ
posse tractari de successorio edicto , quippe cui lo-
cus non est, vbi idem ius priori delatum non est , vt
Paul.Castr.aduersus Bal.obseruat in d. l. si quis po-
sthuumos.§.si filium.column.2. ff. de liberis. & po
sthu. & Emanuel Costa in d. §. & quid si tantum. 3.
par.nu.204.In specie autem, quam modò proposui-
mus,vbi filius & nepos fuerunt pręteriti, apte quęri-
tur an nepos qui post filium sequitur, possit admitti
ad idẽ ius dicẽdi nulũ,semel filio delatũ?cui quęstio
ni in specie alij respondẽt , nepotẽ posse admitti ex
successorio edicto,hi sunt.Bal.in.l.infamia col.vlt.C.
de decurio.li.10.Ange.in.l.1.C. de success. edi.Paul.
Castr.in. d.l. si quis posthumos.§.si filiũ. ff.delib.&.
post.& ibi Areti.col.1.&.Alex.nu.4.& Iaso.num.15.
id quẽ frequẽtius videtur,vti Alex.scripsit in rub.C.
de succes. edi.& Costa in dicto.§ & quid si tantũ par.
3.nu.204.Corne.num.2.& Sebast. Papia nu.11.in.d.
rub.C.de success.edi.Quãuis Rod. Suar. in.d.l.quo-
niam in prioribus ampli.10 nu 54. a 1 fi nem contra
rium asseueret.& Curti.Iunior in d rub.C.de succes.
edi.numero 16.& communem esse opinionem , vti
Areti.testatur consi.49.1.& 2.colum.quamuis in di-
uersa specie loquantur,nempe, vbi filius fuit exhere
datus,nepos præteritus,qua in specie, vt dixi,de suc
cessorio edicto tractari non potest ,cum successio
esse non possit,vbi idem ius priori delatum esse non
proponitur. † Alij non pauci in diuersa sunt opi-
55 niõne,imo quòd in iure dicẽdi nullũ nõ sit propriè
locus successorio edicto,quam vt magis cõmunem
amplectitur Alex.in l.si quis posthumos.§. si filium
nu.14.ff.delib.& posthu.& ibi Ias.nu.17.idem Ias. in
l.si filius hæres numero 10.eod. titulo Ema. Costa d.
§.& quid si tantum 3. part.numero 204. Curti.Iun.
in rub.C.de success.edi.nu.16.& in l.qui se patris n.
42.C.vnde lib.Ferdi.Vazq.lib.2.de success.creatio.§.
20.nũ.131.in casu ergo proposito nu.præcedẽtis,ne
pos ad intestati hæreditatẽ admittetur per successo-
rium edictum,non ad ius dicendi nullum.Nam inte
status dicitur decedere,qui præterito filio testamen
tũ nõ iure fecit,vt in principio insti.de hære. quę ab
intest.de fer.cõiũctio prin.insti.de exhęred.libe. Pro
inde si prętcritus filius , cui patris intestati hęredi-
tas deferebatur,eã minime vendicauerit, nepos ex
eo per successoriũ edictũ videtur admitẽdus secun-
dũ notata in l.qui se patris.C.vnde libe. allegabitq.
nepos testamentũ nullius fuisse momenti, & patrem
eius vel nolle,vel nõ posse succedere, auumque inte
statum decessisse,omnes siquidẽ quorũ interest, pos-
sunt dicere testamentũ præteritione filij fuisse iniu-
stũ,idque nõ propriè iure edicti sucessorij , sed quia
testamentum ipso iure nullũ est:& propterea obsta-
re non debeat his,quia ab intestato per successionẽ
admitti se postulauerint ex doctrina Ang. in l.1. C.
de successo.edi.quã refert Philip.Cor.in rub. C.de
success. edi.in num.2.versic.tu põtes dicere.sequitur
Eman.Costa in d.§. & quid si tantum. 3. par.nume

ro

ro 204. quorum sententia mihi applaudet, quãnemo
dubitet posse in praxim deduci, iuxta leges nostras
regias, quibus nepos in potestate aui esse nonpotest
nec per consequens suus heres auo existere, cũ suppo
namus coniugatũ esse filiũ, vt nepos ex eo legitimus
sit, atq; ideo ambo sunt soluti à patria, & auita potes
tate, & sic sui iuris, vt in d. l. 8. tit. 1. de matrimo. supra
hoc eod. lib. Non tamen ob id desinunt emancipati
preteriti, vel sine causa legitima exhæredati, iure au
thenticorum, & Partitarum habere ius dicendi nul
lum, vt in auth. non licet. C. de liber. præter. vel exhæ
red. & ibi communiter DD. dicam infra hac glo. nu.
57. l. 10. tit. 7. p. 6. vbi Greg. Lup. in verb. Ca de otra
56 guisa no valdria. † Tertio quero, an in bonorũ pos
sessione contra tabulas, quæ competit filijs emanci
patis præteritis, vt in l. 1. & per tot. ff. de contr. tabu.
sit locus successorio edicto? Et sic, an nepos ex filio
emancipato admittatur per successorium edictũ ad
bonorum possessionẽ contra tabulas, si pater eius, &
filius testatoris eam repudiauerit, aut intra annũ nõ
agnouerit, aut iure eã accipere nõ potuerit, propter
ingratitudinẽ verè cõmissam. Et certe communi, &
magis recepta opinione admissum est, edicto succes
sorio locũ esse in hac, de qua agimus contra tabulas
bonorũ possessione, huius opinionis fuit Azo, Accur
Din. Alb. & Bar. in l. illud. §. 1. ff. de bo. pos. cõt. tab. idẽ
Accur. Raine. & Alber. in l. si ex duobus. §. fi. ff. eo. tit.
Din. & Alb. in l. 3. §. si emancipatus. eo. ti. Bar. in rub.
C. de succes. edict. n. 2. & Alex. ibi nu. vlt. & Deci. n. 7.
Ang. Paul. Cast. & Alex. nu. 4. in d. l. si quis posthumos
§. si filium. ff. de lib. & posth. Aret. in d. l. in suis. fi. col.
eod. tit. hãc dicit cõmunẽ Ias. in d. rub. C. de suc. edi.
col. vlti. & Curt. Iun. nu. 15. Fer. Vaz. lib. 2. de success.
crea. §. 20. nu. 132. quibus ipse adhæreo, licet Bald. in
rep. d. l. in suis. & Fulg. & Corn. in rubr. C. de succes.
edict. & ibid. Sebast. Papia. col. vlt. & Costa in d. §. &
quid si tantum. 3. par. nu. 201. & plurib. seq. tenuerint
contrariam. Et pro cõmuni allego tex. non solitum
allegari in l. si emancipatus. §. 1. ff. de bon. pos. contr.
tab. cuius verba sunt, *Quod si filium & nepotẽ emanci-
pauerit, viuente quidem filio, nepos non veniet, postmor
57 tem autẽ eius ad bonorum possessionẽ aui veniet.* † De-
nique idem ipse Costa in d. §. & quid si tantum. 3. p.
nu. 206. in fi. postquam dixerit, locũ non esse succes-
sorio edicto in bonorũ possessione contra tabul. sub
dit hec verba. Hodie fortassis in proposita quæstione
dici poterit, edictũ successoriũ ad hanc contra tabu-
las bonorũ possessionẽ inducẽdũ, vt emancipato fi
lio, qui cum causa præteritus fuit excluso, liberi eius
fauorabilliter admittantur. Cũ enim hodie causa le-
gitima præteritioni adiecta, & ab scripto hærede cõ
tra præteritum probanda, bonorũ possessionem con
tra tabulas simillimam reddiderit querelæ, non absur
dũ erit, exemplo successionis, quæ in querela locum
habet, edictum successorium ad hanc speciem indu-
cere. Quæ cõparatio eò rẽ perducet, vt quãuis filius
emãcipatus testamentũ patris cõprobauerit, nihilo
minus sequentes admittãtur, sicuti in querela recep
tũ est. Hactenus Costa, & quod præteritus causa in-
serta in testamento, & per hæredẽ probata, habeatur
pro exhæredato, probat tex. in auth. non licet, C. de li
be. præt. & in auth. vt cũ de app. cog. § aliud quoq; ca
pitulum. coll. 8. l. 10. ti. 7. par. 6. in verb. o porque no
hazia en miente dellos, & ibi id expendit Gregor.
Lup. contra glo. in auth. de hæred. & falcid. §. exhære
datos. in verb. noluit, communiter receptã, vt sit Ale
xan. in d. auth. non licet. col. 4. & Anto. Gome. tom. 1
var. resol. cap. 11. nu. 2. & 3. & Didac. Couar. qui legis
58 regiæ non meminit, in cap. Raynuntius, in prin. nu
mer. 1. & 2. de testamen. † Sed vt hæc rectius perci
piantur, inuestigandum est, quodnam remedium cõ
petat filijs, vel nepotibus emancipatis præteritis, vel
exhæredatis, aduersus testamentũ paternũ, vel auitũ?
Et iure antiquo preteritis cum causa, vel sine causa,
competebat bonorũ possessio contra tabulas. l. 1. &
per tot. ff. & C. de bon. pos. cont. tab. Hodie vero filio
vel nepoti emancipato præterito sine causa competit
ius dicẽdi nullũ, aduersus patris, vel aui testamentũ,
propter formã nõ seruatã, & in hoc non differt a suo,
per tex. qui generaliter loquitur in omnibus filijs, vel
descendentibus, in auth. vt cũ de appel. cog. §. aliud
quoq; capitulũ. coll. 8. & in auth. nõ licet. C. de liber.
præt. l. 10. tit. 7. p. 6. & hanc esse cõmunẽ opinionem
attestatur Ias. in l. vlt. nu. 8. C. vnd. legi. & Curti. Iun.
in authen. ex causa. C. de liber. præt. n. 42. & ibi Ioa.
Igne. nu. 60. Couar. in d. cap. Raynuntius. in princ. n.
4. Si verò cũ causa fuerit præteritus, competet filio
emancipato contra tabulas bonorum possessio, &
hac in specie remedium hoc remanet incorrectum,
nec in alia specie potest verificari ex sententia glos.
singularis in auth. de hæred. & falcid. §. exhæredatos,
verb. noluit. vers. idem de emancipato filio, quam
ibi expendit, sequitur & commendat Bartol. nume.
4. in §. præcedenti. & cæteri interpretes reputat vni-
cam Immol. in l. Gallus. §. & quid si tantum. 3. colum.
num. 39. ff. de liber. & posthumis. & in l. filio preteri-
to. numer. 15. vbi etiam Bartol. magistraliter numer.
18. versic. si vero queris de filio emancipato, & num.
19. & cæteri Scribentes. ff. de iniusto rupt. Baldus in
l. vltim. num. 27. C. vnde legitim. Bartol. in l. Gallus.
§. in omnibus. numer. [illegible] ff. de liber. & posthumis. & in
l. si filius emancipatus. & ibi communiter DD. ff. de
[illegible] item Bart. in dict. authen. ex causa. num. 12
& ibi Cinus & Alber. & Bald. num. 12. & Paul. Castr.
num. 7. Corne. num. 29. Ias. nume. 8. & Franc. Curtius
Iunior. nume. 41. C. de liber. præterit. Alexand. in au-
then. non licet, numero 9. eodem titulo, Antonius
Gomez tomo. 1. variarum resolution. capit. 11. num.
14. † Ex quo ipse Antonius Gomez infert, quod
59 quemadmodum iuxta communes traditiones, est ho
die in successione ab intestato, sublata differentia
emancipationis, & patriæ potestatis, vt in §. nullam;
in authentic. de hæred. ab intestat. venient. collat. 9.
& in l. si emancipati. C. de collation. Ita etiam est su
blata facto testamento, quoties filius est præteritus
vel exheredatus sine causa, vt in specie declarat Bal-
dus in dict. authentic. ex causa, numero 12. & ibi cæ-
teri interpretes. Quin imo, etsi preteritus sit cum
causa, si causa per institutum hæredem probetur,
nulla est inter emancipatum, & in potestate constitu-
tum differentia, vtroque enim casu habetur pro
exhæredato, & valet testamentum, causa, vt dixi
probata, iuxta veriorem & lege huius Regni con-
firmatam sententiam, licet contraria sit receptior,
vt vidimus supra numero 57. in fin. Cæterum, in
quibusdam casibus manet hodie differentia inter

emancipatos, & suos extra causam successionis, &
limitatur text. in d. §. nullam in auth. de hæred. ab
intr veni. colla. 9. quos refer Didac. Segura in repet.
l. cohæredi. §. cum filię, numero 8. & pluribus sequen.
ff. de vulga. & succincte Antoni. Gomez, d. capit. 11.
60 numero 34. versicul. sed his non obstantibus. † Si verò filius emancipatus fuerit exhæredatus causa
expressa, vel non expressa, iure antiquo ei compe-
tebat bonorum poss. gratia litis agnoscendæ: qua ei
præparabatur querela inofficiosi testamenti, & effi-
ciebatur habilis ad eam proponendam, vt in l. 2. C.
de inoffi. testam. & ibi glos. & communiter docto.
Hodie vero iure authenticorum liberis sine causa
exhæredatis competit ius dicendi nullum, licet sint
emancipati, si quia nō fuit seruata forma, & hanc es-
se receptiorem sententiam attestatur Couarru. in d.
cap. Raynuntius, in princ. numer. 6 licet quibusdam
displiceat. Si vero fuerit exhæredatus cum causa, te-
stamentum mero iure valet, sed filio competit que-
rela inofficiosi testamenti ad illum rumpendum ni
si causa ingratitudinis probetur, sicut competeret fi
lio in potestate constituto, vt in d. §. aliud quoque
capitulum, & in d. auth. non licet. C. de liber. præte.
Sed iuxta communem sententiam emancipatus te-
netur proponere prius bonorum poss. gratia litis
agnoscendæ, & deinde querelam, vt declarat Bart.
Bald. Ang. & Corn. & docto. communiter in l. certū
in fin. C. vnde legi. & hanc esse communem attesta-
tur idem Corne. in d. auth. ex causa numer. 30. & ibi
Franc. Curtius Iunior, numer. 43. & Anton. Gomez
d. tomo 1. cap. 11. num. 34. versic. hodie. Qui tamen
his non obstantibus tenet non requiri dictam bono
rum poss. proponere, citat text. expressum in §. sed
hæc quidem, insti. de exhæreda libero. quod & ante
eum voluit Bart. in l. filio preterito, numer. 28. in fi.
ff. de iniusto rup. vbi nulla constituitur differentia
inter suum, & emancipatum, quoties fuerint exhære
dati cum causa, vel sine causa, sed idem ius constitui
in vtraque specie: idem voluit Salic. in l. certum nu-
mero vltim. C. vnde legi. & Paul. Castren. in l. 2. nu-
mero 3. C. de inofficio. testam. Curti. Iunior in auth.
ex causa numero 43. C. de libe. præte. vel exhæreda.
vbi Bart. nume. 12. potest hoc videri sensisse, Ema-
nuel Costa, in d. §. & quid si tantum part. 3. numero
232. quod probat a cessante ratione, quibus assen-
61 tior. † Verum enimuero resoluendo, quæ dixi-
mus a numero 58. huc vsque, sit regula constitutis-
sima, nullam esse differentiam inter suos, vel eman-
cipatos liberos, in successione ab intestato, vel con
tra testamentum, nisi in vno dumtaxat casu, nempe,
quoties fuerint præteriti cum causa, quia tunc filius
suus habet ius dicendi nullum, vel contra tabulas,
donec probetur causa in testamento inserta, nam ea
probata excludetur a iure dicendi nullum, & a con
tra tabulas bonorum possessione, secundum Paul.
Alexand. & docto. in d. auth. ex causa. C. de libe. præ
teri. Gregor. Lup. in l. 10. in verbo, o porque no ha-
zia en miente dellos, titul. 7. par. 6. emancipatis ve-
ro preteritis cum causa competit bonorum possessio
contra tabulas dumtaxat, & non querela, prout no-
uiter dicebat Anton. Gomez, d. capitul. 11. numer.
34. versicul. sed his non obstantibus. At causa proba
ta per hæredem excludetur a contra tabulas bono-
rum possessione, & censebitur rite, & rectè exhære-
datus, secundum veriorem sententiam, & d. lege. 10.
titul. 7. part. 6. confirmatam, vt dixi supra numero
62 57. in fin. † Nunc ergo vt redeamus, intelliges
veram esse assertionem Emanuelis Costæ, in d. §. &
quid si tantum 3. part. numero 206. in fin. supra nu.
57. relatam, vt iure nouissimo sit locus successorio
edicto in bonorum possessione contra tabulas, quæ
emancipatis liberis competit, quoties cum causa
fuerint præteriti, vt si causa probata exclusi fuerint
vel si expresse paternum testamentum aprobaue-
rint, sequentes in grado ex eisdem descendentes
per successorium edictum admittantur, ad exem-
63 plum querelæ, in qua idem statutum est, vt dicam in
sequenti quæstione. † Quarto quæro, an in que-
rela inofficiosi testamenti sit locus successorio edi-
cto? finge filium in potestate, vel emancipatum,
fuisse rite exhęredatum causa exhæredationis infer-
ta, & extraneum quempiam fuisse hęredem institu-
tum, nepote ex eodem filio præterito, an competat
nepoti querela? Et crederem distinguendum esse:
aut enim quæris, an nepoti cōpetat querela ex per-
sona patris sui, aut ex persona propria: priori casu,
siue hęreditas fuerit adita, siue non, competet nepo-
ti querela ex parentis persona, qui post testatoris
mortem, etiam nondum adita hæreditate obijt: etsi
apertissimis probationibus hæres non ostenderit
filium ingratum fuisse testatori, nepos, testamento
remoto, ab intestato succedet, nisi patri eius relicta
fuerit pars aliqua etiam minor legitima, tunc siqui-
dem repletionis remedio nepoti consuletur, vel ni-
si pater in vita repudiauerit querelam, vel per quin
quenium tacuit; a morte numerandum, iuxta legem
nostram regiam, quia tunc nepos ex persona patris
exclusi a querela ad eam non admittetur: casus est
64 in l. si quis filium, C. de inofficio. testamen. quam
ibi ita interpretantur docto. communiter. † Se-
cundo casu, cum quæritur, an ex persona propria ne
poti competat querela ex successorio edicto, hoc
est, an excluso ab ea filio exhæredato per repudia-
tionem, vel lapsum quinquennij, vel morte, vel per
sententiam quę in rem transiuit iudicatam, quia
probatę sunt causæ ingratitudinis, nepos ex eo ad-
mittatur ad querelam ex propria persona proponē-
dam ex vi successorij edicti? Et non adita hæredi-
tate iure communi nemo dubitat successorio edi-
cto locum non esse, eo quod nondum erat delata fi-
lio, vt in l. Papinianus, §. si conditioni. ff. de inoffi-
cio. testam. & l. filium, §. sed cum exhæredatio. ff. de
contra tabulas, quoniam successorio edicto locus
non est, nisi in iure delato, vt in l. 1. in princ. in ver-
bo delatam. ff. de successo. edi. quare nimirum, si hac
in specie locus non sit successorio edicto. Adita ve-
ro hæreditate, filio exhæredato mortuo, vel quere-
lam repudiante, est maius dubium, an nepos ex pro-
pria persona ad dictam admittatur querelam per
successorium edictum. In quo articulo legum in-
terpretes in factiones diuisi sunt: quidam negarunt
nepotem admitti, quorum signifer est Accursius in
l. si quis posthumos. §. si filium, in verbo fuerit. ff. de
liberis, & posthumis, & in l. posthumorum ff. de in
ius. rup. Petr. de Belaper. Iacob. de Aretin. Guill.
de Cun. Iacob. Butri. & Salicet. in l. si quis filium

C. de inoffi. teſtam. Areti. in l. 1. C. de ſucceſſo. edi.
Alci. lib. 4. paradoxorum, capitul. 16. Anto. Gomez,
65 tomo. 1. variar. reſolu. capitul. 11. nume. 21. ✝ Mo-
nétur potiſsimum per textum in d. l. ſi quis filium. C.
de inofficio. teſtamen. ibi. *Omne adiutorium nepotem*
dereliquit. Ecce ibi nouiter ideo Imperator ſtatuit,
quod querela non præparata per filium exhæreda-
tum tranſmittatur ad nepotem præteritum, quia an-
tea eidem nepoti nullum competebat remedium,
quomodo ergo nepos admitti poſſet ad querelam
per ſucceſſorium edictum? Si enim poſſet, non rectè
dixiſſet Imperator omni adiutorio nepotem fuiſſe
diſtitutum, & inhumane id fuiſſet ſtatutum. Huic
argumento ſolet dupliciter reſponderi. Primo tex-
tum illum procedere, vbi nepos velit ad querelam
admitti ex perſona patris exhæredati, non eſt pro-
pria perſona, quod conſtare aiunt ex eo, quod ibi
agitur de meritis, vel de meritis filij exhæredati, nõ
nepotis. Secundo, quia in fine dicit Imperator, repu
diata querela expreſſe, vel tacitè per lapſum quin-
quennij, nepotem non admitti, aperte ergo loquitur
quando querelam proponere vult ex perſona patris
non propria: quia ſi ex propria veniret, non exclude
ret hos caſus, cum ſucceſſorium edictum propriè cõ
petat quando primus fuit excluſus repudiatione,
vel tempore. l. ſi is qui in prin. & l. qui repudiantis, ff.
de inoffi. teſtam. l. 2. in prin. ff. de bon. liberto. Hac
itaque in ſpecie, quoties nepos admitti deſiderabat
ad querelam nomine patris exhæredati ante aditã
hæreditatem, vere erat deſtitutus omni auxilio ſeu
remedio, atq; ideo ea lex ſtatuit, quod querela non
pręparata ad nepotem tranſmittatur contra regu-
lam, l. poſthumos, §. fin. & l. ſequen. & ſeq. ff. de inoffi.
66 teſtamen. ✝ Angel. tamen de Periglis in repe. l. in
ſuis 45. col. & Aret. ibi, & Iaſo. fortiter obijciunt ad-
uerſus hanc ſolutionem, ſubtiliter appendentes tex.
illum in d. l. ſi quis filium in hæc verba: *Et ſuperuixit*
auo pater eius, vt nec ex lege Velleya poſsit in locum
patris ſuccedere, & rumpere teſtamentum. Ecce (in-
quiunt) text. ille loquitur iuxta legem Velleyam:
quæ nepotem admittit ex perſona propria ad teſta-
mentum rumpendum, patre eius defuncto ante mor
tem aui, vt docet Bart. & communiter Doctores, in
l. 2. ad fin. C. de libe. præte. Quare dic legem illam
procedere, vbi pater deceſsit ante aditam hæredita
tem, vt conſtat ibi. *Deliberante vero ſcripto hærede,*
filius deceſſerit. Hoc caſu, inquit, tex. omne auxilium
nepotem dereliquit, ita vt nec proprio, nec patris
nomine admitti ad querelam poſsit: proprio non,
quia non erat filio delata, quippe qui ante aditam
hæreditatem deceſſerit, quod erat neceſſe, vt ſucceſ-
ſorio edicto locus eſſet, l. 1. in princip. in verbo de-
latam. ff. de ſucceſſo. edicto, dixi ſupra numero 64.
nec ex lege Velleya, quæ nepotem admittebat ex
perſona propria, patre eius mortuo in vita aui: quia
in ſpecie propoſita, d. l. ſi quis filium, ſuperuixit auo
filius, quare legi Velleyæ locus eſſe non poterat. Ex
perſona etiam patris minimè admitti potuit, quia
pater eius deceſsit ante aditam hæreditatem, & ſic
antequam pater poſſet ei præparare querelam. Vn-
de inquit text. ex ſpeciali, & nouo beneficio huiuſ-
modi querela etiam non præparata tranſmittitur
ad nepotem, vt eam proponere poſsit ex perſona
patris, ita vt ſi hæres ſcriptus non probauerit filij
exhæredati ingratitudinem, teſtamento reſciſſo, ne-
pos ab inteſtato ſuccedat, & iſte eſt verus eius legis
ſenſus, nunquam ab aliquo, quẽ viderim ſic enoda-
67 tus. ✝ Secundo, pro hac opinione appendunt
text. in l. ſcripto ad finem prin. ff. vnde libe. vbi di-
cit text., quod filius exhæredatus moriens obſtat ne-
poti in cauſa teſtati, quamuis in cauſa inteſtati non
obſtaret, ſi ergo filius exhæredatus moriens obſtat
nepoti præterito, querela proculdubio non trãſiuit
ad nepotem per ſucceſsorium edictum: quod magis
ex eo textu conſtat, cum ſubdat, ſcriptum hæredem
poſſe adire hæreditatem mortuo filio exhæredato,
ſi tel' igitur, ergo cum effectu, l. 1. §. fin. ff. quod quiſ-
que iur. quoniam ſi hæredis aditio per querelam
exinnaniri poſſet, & infringi, nulli dubium quin hæ-
res adire potuiſſet, etiam viuo filio exhæredato, imo
eius aditio requireretur, vt querelę locus eſſet, l. Pa-
pinianus. §. ſi conditioni. ff. de inoffi. teſtam. l. filium
§. ſed cum exhæredatio. ff. de bon. poſſ. cont. tabul.
aditio ergo illa, de qua in eo textu importat, vt cum
effectu fieri poſsit, & ſic vt ad hæredem ſcriptum hæ
reditas cum effectu ſpectet. Et omiſsa Alex. ſolutio-
ne in l. ſi quis poſthumos, §. 1. ff. de lib. & poſthum.
Reſpondeo ex mente Iaſ. in d. l. in ſuis, num. 50. ff. de
libe. & poſth. vt ea lex loquatur in eodem caſu, quo
lex ſi quis filium. C. de inoffi. teſta. nempe, vbi filius
exhæredatus à patre, mortuus eſt deliberante hære-
de ſcripto, & ſic ante eius aditionem, & per conſe-
quens antequam ei fuiſſet querela data, qua in ſpe-
cie iure antiquo locus non erat ſucceſſorio edicto,
donec edite fuit, d. l. ſi quis filium, quæ filio exhære-
dato defuncto ante aditionẽ hæredis tranſmittit ad
nepotem preteritum quærelam, vt ex perſona patris
ſui eam proponere poſsit, licet antea nullum reme-
dium eo caſu nepoti competeret, nec ex perſona pro-
pria, nec patris ſui, vt in d. l. ſcripto ad fi. prin. ff. vnde
lib. & ita illum tex. intelligere voluit Accur. ibidẽ in
verbo adiri poterit, qui contrariũ dicere falſo alle-
gabatur: conſtituit ergo lex illa duos caſus eodẽ the
mate retento. Thema tale eſt, filius à patre exhęreda
tus mortuus eſt ante aditã hęreditatem per hæredẽ
ſcriptũ. Primus caſus eſt, hoc themate ſuppoſito, quã
do hæres ſcriptus repudiauit hęreditatem, poſt mor
tẽ filij exhęredati. Secũdus, quãdo eã adiuit poſt mor
tẽ etiam filij. Primo caſu, ſtatuit nepotem admitti ad
hæreditatẽ aui ab inteſtato, tanquã ſuum, & merito
cũ pater eius in ſucceſsione inteſtati cũ non pręceſſe
rit. Secũdo caſu, nihil eſt, quod hæredi ſcripto obſtet
adire & acquirere hæreditatem cũ effectu, cum que
rela nondũ fuiſſet delata filio, quippe qui mortuus
fuit hærede ſcripto deliberante, & ſic ante eius adi-
tionem, quod eo iure exigebatur, vt poſſet ad nepo-
tem tranſmitti, & eodem iure, & nouiſsimo, vt in eã
poſsit eſſe locus ſucceſſorio edicto, vt ex ſuperius tra
ditis ſatis ſuperq; conſtat; quamuis hodie iure ſeſto
68 neceſſaria non ſit hæc aditio, vt infra ſubijciã. ✝ Ter-
tio ſolet pro hac opinione adduci ratio hæc: quere-
la competit ei, cui iniuria illata eſt, l. Papinianus in
prin. ibi, ipſius enim iniuria eſt ff. de inofficio. teſta.
Sed nepoti, quẽ pater præcedebat tẽpore mortis aui
nulla iniuria facta eſt, quia nec tẽpore conditi teſta-
mẽti, nec tẽpore mortis teſtatoris obtinebat primũ

locum,

locum,quod esset necessarium, vt iniuria ei fieri di-
ceretur, vt in l.Gallus,§. in omnibus,& l.si quis post
humos,§.1.ff.de lib.& posth. & l. si quis filio exhęre-
dato, ff. de in.iuſ. rup. nō ergo ei competeret querela.
Cui respondere licebit negando, non esse factam ne
poti iniuriam,nam licèt testator satisfecerit solem-
nitati iuris,filium exhęredando, l. inter cætera cum
similibus.ff.de lib. & posthu.atque ideo non posſit,
nepos præteritus dicere testamentum nullum, vel
contra tabulas bonorum possesſionem proponere,
vt probaui supra ista glos.num.46.& sequen. non ta-
men satisfecerit debito naturali,quandoquidem na
turali iure delictum patris nocere non debet filio,
iuxta illud,anima quę peccauerit, ipsa morietur, &
alibi,non portabit filius iniquitatem patris. Quare
nimirum attenta æquitate naturali,siue sit nepos ex
hæredatus,siue præteritus,poterit ex propria perso-
na conqueri de testamento aui, & hoc appellatur
successorium edictum, vt in alio proposito aduertit
Paul. Cast. in l. si filium .C.de inoficio. testamen.in
fin.cui accesſit Roder. Suar. in l. quoniam in prio-
ribus eodem titul.amplia.10.num. 7. & hoc reme-
dio vti poterit nepos patre exhæredato mortuo
post aditam hæreditatem,vel si viuus querelam re-
pudiauit,vel quinquennio tacuit,vel alias ab ea fuit
exclusus.Duo siquidem exiguntur,vt competat suc-
cessorium edictum.Primum quod sit ius delatum ei
qui præcedebat in gradu.Secundum, quod ab eo sit
aliqua ex causa exclusus,vt constat ex titulo de suc-
69 ces.edi. per totum. † Alij frequentius asseuerant
in querela locus esse successorio edicto, & sic quod
nepos præteritus admittatur ex propria persona ad
querelam patri eius delatam, & ab ea quacunque
ex causa excluso,& nisi ab hærede scripto probetur
ingratus vincere, etiam si filius dicatur approbasse
patris testamētum,quorum primipilus fuit ille fons
legum Azo,in summa.C.de inoffi.testam. cuius asse
clę fuerunt Dyn. in regula non debet aliquis de re-
gu. iur. in 6. & in l. 2.§. si emancipatus filius, ff. de
bon. possesſ. contra tabul. idem Dyn. Bart. Bald. &
latè Aret. parum sibi constans in d.l.in suis,ff.de lib.
& posthum.vbi etiam Iaso.numer. 52. hanc dicens
communem,& Angel.de Perigl.ibidem in repe. co-
lum. 8. & 6. sequentibus glossa.Bart.Bald. & Ang.
in l. pater filium, ff. de inoffi. testam. Bart. Angel.
Imol.Alexand.numer.3. & Iaso. in l. si quis posthu-
mos,§.1.ff. de lib. & posthu. vbi Alexand. attestatur
hanc esse communem sententiam, & ab ea in praxi
non esse recedendum, licet articulus sit inuolutus,
glossa Cyn. Bart. Bald. Paul. Salice. & communiter
omnes in d. l. si quis filium.C.de inoffi. testam. Ro-
der. Suar. qui hanc communem esse attestatur in
rep. l. quoniam in prioribus, 10.amplia. numer. 56.
& 57. & ibi Bernard Diaz à Luco in eius Apostiiis.
Bart.Bald.& frequētisſime omnes in rubr.C.de suc-
cesſ.edi. teste Decio ibi num. 6. & Alexand. colum.
vltim.& Curtio Iuniore numero. 11. & Iasone nu. 5.
& Sebastiano Papia.colum.penult.& Corneo ibidē
col.2.in fi. qui omnes eā sequūtur, Vigl.etiā in prin.
insti.de inoffi. testa. nu., Emanuel Costa in d.§. &
quid si tantum.3.par. nu.20. & hanc receptiorem
sententiam esse asseuerant Alcia. in paradoxorum.4.
c.vlt.Ferdinan. Vazq. de succesſio.creatio. lib.2.§.

20.numer.133.& Anto. Gomez tomo. 1. variarum
resolutio.capit.11.numero.21.licet ipsi tres contra
riæ fuerint factionis. † Pro hac receptiori senten-
70 tia citari solet text.expressus in l. si is qui in princ.
ff.de inoffi.testam.cuius verba sunt. *Si is qui admitti
tur ad accusationē nolit,aut non posſit accusare, an se-
quens admittatur videndum est, & placuit posse, vt
fiat succesſioni locus* Et licet subtiles Vltramontani
respondeant,quod ibi sequens in gradu erat simili-
ter exhæredatus, vnde inter exhæredatos nimirum
si querelæ locus sit ex propria persona nepotis ex-
hæredati,& sic fit eo casu locus successorio edicto,
nos autem loquimur in nepote præterito: non tamē
est admittenda eorum responsio,quādoquidē sit di
uinatoria,& textū illum restringens nimis,qui sim-
pliciter statuit sequentē admitti ad querelam, vt sit
succesſioni locus.Itē nepos viuo patre non erat ne-
cessario exhæredandus,aut instituendus,cum pater
eius cū præcederet,vt in l.si quis filio exhęredato.ff.
de iniuſ.rup.nō ergo est verisimile eum fuisse exhę-
datū,qui præteriti poterat. † Secundo stringit tex.
71 in l.2.§.si emācipatus.ff.de bono posſ.cōtra tabulas,
cuius verba sunt. *Si emancipatus filius, vxore non ex
voluntate patris ducta,filium fuerit sortitus:deinde ne
pos,patre iam mortuo, ad bonorum possesſionem aui
velit venire,admittendus est ad eā: non enim per res-
cisſionem,is qui filius iustus est efficitur nō filius. Cum
rescisſio quo magis admittatur, nō quominus adhi-
beatur.nam etsi tā ignominiosā duxerit vxorē filius,
vt dedecori sit tā ipsi, quam patri mulierem talem ha-
bere:dicemus & ex ea natum ad bonorum possesſionē
aui admitti cum posſit auus iure suo vti, eūque exhæ-
redare. Nec enim minus in hoc nepote, is qui de inoffi-
cioso cogniturus est, merita nepotis, quam patris eius
delicta perpendet.* Ex quo text. doctores communē
sententiam sectantes expendunt, filio emancipato
iustè exhæredato, quia fortè ignominiosam duxit
vxorē, insciο patre eius, & ob id ab hæreditate ex-
cluso, nepotem ex eo natum præteritum querela
inofficiosi agere posse aduersus aui testamentum,
qua in specie iudex de inofficioso cognoscens, me-
rita nepotis, & non de merita filij dumtaxat per-
pendet. Et ex hoc constare, aiunt, nepotem ea in
specie admitti ad querelam ex successorio edicto,
cum text. ille merita nepotis esse consideranda ad-
uertat:nā si ex persona filij exhæredati admittere-
tur,demerita filij perpenderētur,vt in l.si quis filiū.
72 C.de inoffi.testa. † Sed miror profecto tot patres
in intellectu illius legis allucinatos,& vt verū sensum
explicemus,oportet omittere varios interpretum
intellectus,ne à vero iudicio aberrantes perturbe-
mur,& confundamur. Premittenda ergo nobis sunt
quatuor iuris axiomata. Primūm, filiū in potestate
iure ciuili Romanorum non posse matrimoniū con-
trahere sine patris consensu.l.2.ff.de ritu nup.l.nup
tiæ eod.tit.l.si vt proponis C.de nup. Secūdū, filios
ex eo matrimonio natos, non esse iustos seu legiti-
mos.l.Paulus.ff.de statu ho.Tertiū,filiū emancipatū
posse absq; patris consensu impune matrimoniū cō
trahere.l.filius emancipatus.ff.de ritu nuptir. Quar
tum, si filius emancipatus ignominiosam duxerit
vxorem, quæ sibi, patrique suo dedecori esset, posse
eodē antiquo iure à patre suo iustè exhæredari, &
non

non solum ipse, sed & filius eius, & sic nepos, licèt iu-
stus seu legitimus sit filius, vt clare probat text. in d.
l. 3. §. si emancipatus, de cuius intellectu agimus, &
d. l. filius emancipatus. ff. de ritu nup. Sed hodie
causa ista non est sufficiens ad exhæredandũ filium
vel nepotem ex eo genitum, quia non continetur
in causis traditis in auth. vt cũ de app. cogno. §. a-
liud quoque capitulum & §. causas colla. 8. & quia
nepos puniri nõ debet ex delicto patris sui, nec alie
no odio exhæredari, licet olim posset, vt in l. si quis
in suo §. legis. C. de inofficio. testam. Areti. in d. l. in
suis pen. colũ. in princ. ff. de lib. & posthu. † His sup
73 positis text. ille in d. l. 3. §. si emancipatus ff. de con-
tra tabu. continet duas partes & duos casus sub eo-
dem themate, finge primũ, filius emancipatus vxo-
rẽ non ex voluntate patris duxit, ex qua filiũ habuit,
auus eius mortuo filio testamentũ fecit, in quo ex-
traneum instituit hæredẽ, nepote præterito. Dubiũ
erat an nepos iste admitti possit ad bonorũ posses-
sionem cõtra tabulas aui? & responpet Vlpianus ad
mitti debere. Et in versi. nõ enim per recisionem,
respondet tacitæ obiectioni, quę in hunc modũ pro
poni posset, rescisio capitis diminutionis (qua affe-
ctus erat filius emancipatus, propter emancipatio-
nem. §. minima insti. de capi. dimi.) quę rescisio o-
peratur, vt quoad successionem prętoriã, non videa
tur amisisse ius patriæ potestatis, sed illud conser-
uare, quoad se & filios suos, vt in l. sed cum patrono.
§. bonorum. ff. de bono poss. ibi. *Quamuis enim iure
ciuili deficiant liberi, qui propter capitis diminutionẽ
desierunt sui esse hæredes: propter equitatẽ rescindit eo-
rum capitis diminutionem prætor.* Hæc inquam res-
cissio capitis diminutionis & conseruatio patrię po
testatis, videbatur alium operari effectum, nempe,
vt nepos ex eo natus non sit iustus seu legitimus fi-
lius, vt pote qui natus sit ex illegitima matre, quam
inuito auo & absque eius licentia filius duxerat l.
Paulus. ff. de statu homi. quod maius esset obstacu-
lum nepoti, ad succedendum auo suo, Cui obiectio-
ni respõdet Iurisconsultus, dicens huiusmodi rescis-
sionẽ capitis diminutionis, nequaquam obstare ne-
poti, nec eum efficere posse illegitimum, qui absque
ea rescisione legitimus erat, inducta siquidẽ ad aug
mentum non debuerunt diminutionem operari, &
quod in eius fauorem fuit introductum, non debet
ad incommodum trahi, atque ideo bonorũ posses-
sio nepoti competens ad impugnandũ aui testamẽ-
tum, à prætore sibi cõcessa est, quo magis admitta-
tur ad bona aui consequẽdum, nõ quominus, mane-
bit ergo iustus & legitimus filius, sicut antea, proin-
deque ad bonorum possessionem aui admittetur.
Deinde iurisconsultus in secũda parte, in versi. (nam
& si tam ignominiosam) eodẽ themate retento, ex-
tẽdit decisionẽ in priori parte traditam, ad aliũ ca-
sum, in quo maior erat dubitatio, nempe, vbi filius
emancipatus absque patris sui consensu ignominio
sam duxisset vxorẽ, quæ tũ sibi, tũ etiam patri suo de
decori esset (qua in specie eodẽ iure digestorũ tam
filius ipse, quã nepos ex eo iuste poterãt exhæreda-
ri, vt præmisimus numero præcedenti) adhuc ete-
nim, filio mortuo, ante mortẽ patris sui, dabitur ne-
poti ex ea muliere nato contra tabulas bonorũ pos-
sesio, ex qua, testamẽto aui rescisso, eius bona obti-
nebit. Nam licèt hac in specie videbatur, nepotem
illegitimum filium esse, vt pote natum ex muliere,
ignominiosa contra voluntatẽ aui ducta, non tamẽ
inquit Vlpianus ob eam causam illegitimus erit,
sed bonorũ possesio cõtra tabulas ei cõpetet, im-
putet enim sibi auus, qui nepotẽ hac ex causa exhæ-
redare poterat, iuxta ius antiquũ digestorũ, & non
exhæredauit, quem si exhæredasset, à iudice, qui de
inofficioso cogniturus erat, nõ minus essent perpen
denda merita nepotis, quàm patris eius delicta, &
eorum compensatio facienda, ita vt si excederent
nepotis merita, iniustè fuisse exhæredatum pronun-
cietur (delictum siquidem patris aboleri potest me-
ritis filij. At si delicta præponderent, definiat iudex
iustè fuisse nepotẽ exhæredatum, atque ita hæc vlti-
ma verba legis interpretanda esse sensit Areti. in l. in
suis antepe. colum. in princ. ff. de libe. & posthu. quæ
interpretatio mihi placet, licèt ei refragetur Eman.
Costa in d. §. & quid si tantũ, 3. part. numero.. oc. pro
74 pè finem. † Et secundũ hanc interpretationem, quę
iudicio meo verissima est, & literę consona, & à ne-
mine, quẽ viderim, hucvsque sic enodata, non pro-
bat text. ille in d. §. si emancipatus. communem sen-
tentiam, vt in querela locus sit necessario edicto, lo-
quitur enim in casu diuerso, vt vidimus, quãdo filius
mortuus est ante patris sui mortem, & tunc nimirũ
si nepos præteritus ad bonorum possesionẽ contra
tabulas admittatur, quippe quem nemo præcedat,
nec in eo textu cõstat, filium fuisse exhæredatũ, nec
vllo tẽpore ei querela delata fuit, vt tractari posit,
an nepoti querela cõpeteret ex successorio edicto.
Minus etiam probat text, ille, in bonorum possesio
ne contra tabulas locum esse successorio edicto, ea-
dem ratione: nam cùm filius viuo patre decesserit,
nõ fuit ei delata bonorum possesio, quare non po-
tuit eam ad filium suum transmittere ex edicto suc-
cessorio, vt rectè aduertit subtilis Costa in d. §. &
quid si tantum 3. part. numero 206. Vera tamen est
nihilominus communis conclusio, vt in querela lo-
cus sit successorio edicto, quam probat text. in l. pa-
ter filium ff. de inofficio. testamen. Cuius ratio est,
quam ex Paulo Castr. tradidi supra numero. 68. aliã
rationem reddit Bal. in d. l. pater filium, in lectura,
& Imola eo tacito, in l. si quis posthumos. §. si filium
& ibi Alexand. numero. 6. ff. de liberis & posthu.
Corne. in rubri. C. de successo. edi. in fine Roderi.
Suarez in repeti. l. quoniam in prioribus. 10. am-
pliatio. numero. 57. ad finem: quia inhumanũ visum
fuit legislatori, extraneo instituto, & filio exhæ-
redato, & à querela excluso repudiatione, lapsu
temporis, vel sententia, sequentem in gradu non
admitti ad querelam ex sua persona, modò ex
75 sua ingratitudine repelli non posset nepos. †
Isthæc communis sententia ampliatur, vt proce-
dat hodie iure regio, etiam si per hæredem insti-
tutum hæreditas non adeatur, mortuo siquidem
auo, statim per legẽ istam delata est filio cum causa
exheredato querela inofficiosi testamenti: à qua si
repudiatione, vel sententia fuerit exclusus, sequens
in gradu admittitur per successorium edictum, se-
cundum Grego. Lupi in l. 1. gloss. 1. titulo. 8. partit.
6. dixi supra numero 45. † Secundò extenditur
76 vt procedat, etiamsi filius expresse approbauerit

testamentum patris:nam quid interest obsecro, taciteuè an expresse illud approbet. At cùm repudiat querelam, clarum est tacitè approbare testamentũ, & est locus successorio edicto, vt in l.si is,& in l. qui repudiantis. ff.de inofficio. testamen. ex quibus id expendunt interpretes communiter, idem ergo eadem ratione statuendum erit, vbi filius expresim approbauerit patris testamentum post eiusdem patris mortem. Item quia eo ipso quòd filio exhæredato delata est quærela, aperta est via cæteris descendentibus, eam proponendi filio excluso vt in d.l.si is qui & in l. qui repudiantibus, iuxta receptiorem intellectum, approbando ergo expresse testamentum eis præiudicare nõ potuit l.si post mortem.§.vlti.ff.de bon.poss.con. tab.hanc ampliationẽ obseruat Alex.in l.si quis posthumos.§. filium num. 5.versi.quã tamẽ primo limita. ff.de libe.& posthu. & Iaso.in rub. C. de success.edi. prope finem, & in l.in suis antepen. colum.versic.tenendo communem sentententiam ff.de libe.& posthu. vbi idem tenuit Areti.5.col.& Ange. de Periglis. 44. colum. Rode. Suarez in repe.l.quoniam in priobus 10. ampl. nu. 60.C.de inoffi.testam.quorum opinio vera est,licet Bald.voluerit contrariũ in d. l. in suis.11. oppo. per text.in l.filio præterito ff. de iniust.rup.& l. Papinianus in princ.in ratione sui.ff.de inoffi.testam. quem sequi videtur Alexan. sibi parum cõstans in l. posthumo nume.9.C.de contra tab. verum qui contra Bald.tenent respondent ad l.filio præterito, quod casus ille est exorbitans, atque ideo non extendendus,vel quòd ibi filius præteritus potuit quoad sui præiudicium approbare testamẽtum,quod per approbationem reconualescit de æquitate prætoria secundũ receptiorem sententiam,sed non in præiudicium aliorum fratrum, qui possint dicere testamentum nullum, vt ibidem asseuerant Imol. Cum.

77 & Paul.Cast. † Cæterũ in hac edicti successorij materia non omittam referre limitationem optimam, & in praxi conducibilem, quam tradit Bal.in l.vlti. nu.16.C.de pact.Finge,inquit,filiam renũciasse hęreditati paternæ cũ iuramento,dote recepta, ita vt nihil opponi posit cõtra renunciationem,iuxta tradita in c.quamuis pactũ de pact.lib.6. nunquid hæc renunciatio præiudicet nepotibus ex filia renunciante,an vero admittãtur ad aui successionem ab intestato,vel contra testamentũ ex successorio edicto. Et certè si filia superuixit patri suo,de cuius successione agitur, nepotes minimè admittuntur ad successionem,quandoquidem non possunt alio iure auo succedere,quàm ipsiusmatris,quod tamẽ extinctum est per renunciationẽ,nec vnquã fuit mortuo auo matri delatum,& ab ea repudiatum, quare locus esse non potest successorio edicto,licèt nepotes velint iure proprio admitti,hæreditas siquidem paterna non defertur filiæ renuncianti,nec his, qui ex eius persona & iure velint succedere,accrescit tamẽ fratribus renunciantis, & ius accrescendi excludit successoriũ edictũ l.1.C.quan.non peten.par.Bal. in l. meminimus per eũ text.C.de legi.hæred. Et præterea hac in specie locus esse nõ potest alia ratione successorio edicto,quoniam filia recepit dotẽ pro sua portione,quod perinde est ac si patri succesisset: qua propter nepotes ex ea nõ admittuntur per successorium edictum,vt notat Bald.in l.duobus ff. de lega.2.idem Bald.in l.pactum dotali.2. quæstio. & ibi Salicet.Alexand.& Deci.numero.18.C.de collatio. Couarru.in relect. capit. quamuis pactum. 2. part.§.3. numero. 7.de pact.in 6.Rode.Suarez, hãc dicens cõmunem in repe. l. quoniam in prioribus. C.de inoffi.testam.ampli.10.numero 62.& rursus in 4.limi.legis regiæ numero.8. & sequen. Paul. Imol. Roma.Areti.& alij communiter in l. qui superstitis ff.de acqui.hære. Antoni.Gomez in l. 22. Tauri numero.10.versic.2.casu prin. Qui hanc sententiam limitant,vt procedat concurrentibus fratribus, vel filijs fratrum sororis renunciantis, qui sunt descendẽtes eius,de cuius successione agitur,secus si transuersales eiusdẽ supersint,& nulli descendentes,tunc enim eis proculdubio præfertur nepos ex filia renunciante,imo & ipsamet filia renuncians, sed hoc vltimũ latè examinat Antoni,Gomez d.l.22. Tauri numero 11.& omnium latissimè & præstantissimè, more solito,Courrru.in relectio. c. quãuis pactũ.3. par.§.5.nu.4.vbi pluribus cõclusionibus hanc cõtrouersiam resoluit ad eum recurrito. † Vbi autẽ filia

78 renuncians mortua fuerit ante mortem patris,nepotes ex ea nati proculdubio admittuntur ex successorio edicto, vt pote quos nemo præcedat tempore mortis aui,vt attestantur Bald.in d.l.pactum dotali 2.quæst.C. de collatio.quem ibi Alexand. & cæteri sequuntur,Paul.quoque Imol.& Areti.in d.l.qui superstitis Tiraquell.in tracta. de primigenijs quæst. 40.num.117.George.Natan in d.capit.quamuis pactum numero.56.ibique Couarrub.3.part.capit. 2. numero.4.& vlti.Thom.Gramma.decis. 57.nu.39. dicens hãc opinionẽ cõmunẽ esse prout,& attestantur Guiller.Bened.in repe.cap.Raynũtius in verbo duas habens filias numero.280.de testam.& hęc est verior & receptior sententia, quidquid aduersus eã dixerint Roma.in d.l. qui superstitis, & licèt eam veriorem esse censeat Deci.consil.181.numero 7.& in l. pactum dotali numero 18. C. de collatio. & Guillerm. Bendi. in d. capit. Raynutius in verbo duas habens filias numero 181. & Anto. Gomez hoc latè contendens in d.l. 22. Tauri numero 10. & Anto. Rube. consil. 42. numero 6. † Diximus &

79 resoluimus supra numero 69. & sequentibus in querela inofficiosi testamenti locum esse successorio edicto quoties filius fuit exhæredatus, & nepos ex eo preteritus. Restat inquirere quo pacto competere potuit querela nepoti, ex persona sua cum non fuerit exhæredatus, sed præteritus? querela siquidem competit exheredato. l. 1. 2. & per totum. ff. de inofficio. testamen. non autem præterito. l. si post mortem. §. exheredati. ff. de bon. poss. contra tabu. l. non putauit in princ. & §. 1. eodem titulo nam præterito competit ius dicendi nullum, vel contra tabulas. l. maximum vitium. C. de liberis præte. Cui obiectioni satisfacit Bartol. & Iason. in l. in suis vltima quæstio. ff. de liberis & posthu. Quod ex quo filius exhæredatus pręcedebat nepotem tempore mortis aui, (& sic nepos non erat suus,quippe qui non tenebat primum locum, & consequenter non continuabatur in eum dominum) nepotis præteritio habebatur pro exhæredatione, sicut & præteritio

tio matris.§. mater insti. de exhereda. liber. in qua
est eadem ratio. Vnde excluso filio exheredato, suc-
cedit nepos in querela per successorium edictum,
quippe cuius preteritio loco exheredationis habea
tur, idem reperit Bart. in l. pater filium in lectura
numer. 4. & in repe. numer. 10. & 11. ff. de inoffi. te-
stam. & in l. si quis filium, C. eod. cuius sententiã de-
fendit Iaso. in d. l. in suis, pen. col. ab impugnatione
Bal. Ang. & Alex. in locis ab eo citatis, ibi alias ra-
tiones assignat, vt ibi videre licebit, eundẽ Bart. se-
quutus est Rode. Suar. in repe. d. l. quoniam in prio-
ribus. 20. amplia. nu. 56. ad fi. C. de inoffi. testamen. †
Quartò ex eisdẽ nostræ legis verbis infero quinquẽ-
80 nium exhæredato, competens ad proponendã que-
relam inofficiosi testamenti, vt in l. si quis filium in fi.
& idem in §. illud C. de inoffi. testam. & l. 4. tit. 8. pa.
6. non currere à die aditæ hæreditatis, prout statu-
tum erat iure cõmuni & regio Partitarum. l. Papi-
nianus. §. si conditioni. ff. de inoffi. testa. l. 4. tit. 8. part.
6. sed à die mortis testatoris. cùm ab eotẽpore que-
rela competat. iuxta legem nostram, ita dubiè tamẽ
asserere videtur Grego. Lupi in d. l. 4. in verbo en-
trado en la heredad, ti. 8. parti. 6. Mihi autẽ videtur
vera sententia. & intrepidè tenenda, nam si querela
competit exheredato, etiamsi hæreditas nõ adeatur
per institutum, vt latè probauimus supra nu. 40. &
sequẽtibus, & hoc tẽpus quinquenij incipiet currere
à morte testatoris, quo in tempore querela propo-
ni poterat contra curatorem hæreditati datũ, ne-
mine ex hæredibus scriptis vel legitimis adeũte, vt
81 ibi dixi. † Quintò infero, substitutionem pupillarẽ
& exemplarem filio exhæredato factam, conseruari
rupto testamento patris ex causa exhæredationis,
vel præteritionis per eundẽ filium, cui facta fuit sub
stitutio, quod iure communi per auth. ex causa C.
de lib. præte. asserebant Bart. Alexand. & Iaso. in.
lege. 1. §. vltimo, ff. de vulga, Ripa in. l. 2. numero.
32. eodem titulo Vldri. Zasi. de substitutione pupil
lari numero. 21. Politus eodem tractatu numero
34. qui hanc profitetur communem esse, quam
Curti. Iunior sequitur in d. auth. ex causa nu-
mero 53. eam attestatur etiam communem An-
to. Gomez in l. 24. Tauri numero. 5. & Grego.
Lupi in l. 10. titulo. 5. partit. 6. in verbo se desa-
taria. Et quamuis doctissimus Couarruuias con-
trariam conetur defendere sententiam, tam iure
communi quàm regio, in capit. Raynũtius. §. 6.
numero. 3. & 4. de testamen. fretus authoritate
Dyni, Petri à Belaper. & Ioannis Ignei in d. auth.
ex causa. C. de libe. præte. vbi etiam Bald. nume-
ro 3. eam etiam defendit Corras. in l. si testamento
numero 2. C. de impube. & alij, Verior tamen
est communis, cui accedit Grego. Lupi in l. 10. ti-
tulo. 5. partit. 6. in verbo se desataria, Dyn, & adse-
clæ nituntur suam tueri opinionem sequentibus ar
gumentis. Primò, quia testamentum paternum ne-
cessarium est ad sustinendam pupillarem substitu-
tionem. §. liberis, insti. de pupill. subst. l. 2. §. prius.
ff. de vulga.. Irritato namque patris testamento, ir-
ritatur & pupillaris substitutio in eo contenta. d. l.
2. §. plane. ff. de vulga. l. Papinianus. § sed nec impube
ris. ff. de inofficio. testam. d. §. liberis & l. 10. titulo. 5.
part. 6. Nec quicquam obest decisio auth. ex causa. C.
de libe. præte. nõ enim conseruantur per eam, quæ
præcisse exigunt præuiam hæredis institutionem,
prout exigit pupillaris substitutio, & quamuis ap-
pellatione cæterorum contineatur substitutio, vt in
l. qui plures liberos. §. vltimo. ff. de vulga. & in l.
nam quod. §. 1. in fi. ff. ad Trebellia. tamen ea ver-
ba addita sunt ab Yrnerio, prout eleganter ad-
uertit Couarru. Verùm, iudicio meo, eadem
vel æquipolentia verba continet text. in authen.
vt cum, de appe. cogno. §. sed hæc, vnde. d. auth.
ex causa sumpta fuit, ibi. *Et cæteris testamenti capi-
tulis in suo robore permanentibus*, & in §. si vero con-
tigerit, ibi, *Vel quælibet alia capitula concessa legibus
nominari*, quæ verba non poterant, ni fallor, in alio
verificari, quam in substitutione pupillari, in qua
patri licet filio suo hæredẽ constituere, quẽ malit, vt
in prin. & per totũ insti. de pupill. subst. † Alia itẽ
82 ratione suam conantur defendere sententiã, nẽpe,
quia lex parti. 10. tit. 5. par. 6. expresse destruit com-
munem sententiã, dicens, non valere pupillarẽ sub-
stitutionem rupto ex quacunque causa patris testa-
mento, quæ leges ius ciuile vt plurimũ & sectantur,
& interpretantur, nec id corrigunt, sed potius cum
eo consonant. Quare videtur per nouellã constitu-
tionem rupto testamento ex causa preteritionis vel
exheredationis, pupillarem substitutionem nõ con-
seruari. Sed huic rationi respõdetur, eam fuisse ante
Bart. communem doctorum interpretationẽ: nunc
autẽ cõmunem esse in contrariũ, vt dixi, imo quòd
conseruetur pupillaris substitutio, quam vltra preci
tatos tenuerũt Iaco. de Are. & Oldra. & omnes secũ-
dũ Bar. in d. l. 1. §. fi. nu. 3. ff. de vulg. quin & ipse Dyn.
mutata in melius sentẽtia correxit opinionẽ suã in
d. l. 1. idem docuerũt Rayn. Guill. de Cun. & cõmu-
niter omnes illius ætatis doct. vt retulit Alb. in rub.
ff de vulg. nu. 31. & cõmuniter Nouiores teste Ias. in
d. l. 1. §. fi. nu. 8. ff. de vulg. Corn. in d. auth. ex causa nu.
38. Emanuel Costa in rep. c. si pater. 3. part. in verbo
censendum nu. 9. de testam. in 6. vbi & nũ. sequenti-
bus hãc conclusionem extendit, recurrito ad eum,
quia singulariter & doctè procedit ad d. l. parti. res-
83 põdet optime Tell. Fernan. in l. .Tauri, 2. par. nu.
8. & seq. † Cæterum iure regio per legem illam cor
rigitur ius antiquũ Partitarum, & commune Impe-
ratorum, per eã quippe non adita hæreditate, non
solum legata confirmantur, & fidei cõmissa, sed &
cætera in eo contenta, quibus verbis planè compre-
henditur & datio tutellarum, & pupillaris substitu-
tio, & exemplaris, vt dixi numero. 81. per text. in l.
qui plures liberos. §. vltimo. ff. de vulga. & l. nã quod
§. 1. in fi. ff. ad Trebellia. Etsi dixeris legem hanc
in diuerso casu procedere, nempe, vbi in testa-
mento hæres scriptus non fuit, vel vbi scriptus
repudiauit hæreditatem; non quoties ex causa præ
teritionis, vel exhæredationis testamentum rum-
pitur, qui casus tanquam omissus remanet in dis-
positione iuris antiqui. l. commodissimè. ff. de libe.
& posthu. Respondeo iure communi maior de-
fectus erat omissio institutionis hæredis, vel adi-
tionis hæreditatis, quam præteritio vel exhæreda-
tio. Quandoquidem priori casu legata minimè
debebantur, sed totum corruebat testamentum, vt
probaui supra eodem, gloss. 10. in princ. & hæc

eadem gloss.in prin.in vltima verò specie solú quoad institutionem hæredis corruebat testamentum, non quoad alia capitula in testamento contenta, vt in d. auth. ex causa. C.de libe.præte. Maiori ergo ratione lex nostra disponens propter defectú aditionis, vel institutionis testamentum non rumpi quoad alia omnia in testamento contenta, extendetur ad aliam speciem, quæ minorem habebat dubitationem iure communi, nempe, vbi propter exhæredationem, vel præteritionem testamentum irritabatur. Paria enim sunt institutionem non facere, vel inutilem fecisse. c. inter corporalia de trāsla.episco.l.si aut nullum.C.de legiti.hæred.Paria itē sunt nō facere, vel inepte facere.l.2.&ibi notat Bal. C.de success.edi.in qua sententia residet Greg. Lupi.in l.10.in verbo, se desataria, titul.5.part.6.& in l.5.in verbo de aquella edad, titulo 5. ea. part. 6. & Marcus Solōburg.in d.l.3.Tauri nu.993.ad fi.†Cui
84 non oberit, quod Couarru. respōdens ad legē istā asserit, dicens eā intelligi debere in his, quę præcisam hęredis institutionē nō requirunt, ea nimirū cōseruantur non adita hæreditate: secus verò in his, quæ absque hæredis institutione minimè subsistūt. Tradit exēplum, in fidei cōmissis & legatis, quæ in codicillis relinqui possunt, vt in prin. & per totū insti. de codici.& in dationibus tutellarum, quę nō adeo hæredis institutionē requirunt, imo absque ea quandoque cōsistunt.l.3.ff.de confir.tutor. nam cōtrariū asseuerat Greg.Lupi in d.l.10.in verbo se desataria, tit.5.part.6.ad fi. dicens hanc legē procedere in his, quæ necessario hæredis institutionem exigunt, nec debere restringi ad ea, quæ ab intestato in codicillis relinqui possunt, quoniā tutella nō potest ab intestato relinqui.l.1.ff.de testamen.tute.Sed nihilominus conseruatur ex auth. ex causa.C. de libe. præte. quod autem Ripa & Ioan. Igne. & Couarru. obijciebant, dicentes tutellā etiam sine testamēto vtiliter dari solere in hoc, vt confirmetur, vt in d.l.3.ff. de confirm.tuto.diluitur per text. in auth. vt cum de app.cognosci.§.si verò cōtigerit, quatenus probat tutellā ita cōpetere testamentariā, vt nulla egeat iudicis cōfirmatione, vt rectè expendit Areti.in d.l.1.§.vlt.numero 7.versic.sed ad hoc respōdetur ff.de vulga, & Emanuel à Costa in d.c.si pater 3. par.in verbo cessendū numero 9. in fi. vbi pluribus rationibus hoc cōfirmat de testamen.in 6.cum quibusdā ampliationibus. Tellius Fernādez in l. Tauri quarta parte per totum qui optimè defendit nostrā sententiam, quem vidi postquam hæc scripseram. Conseruantur etiam si defectus institutionis hæredis, vel aditionis hæreditatis, iuxta legem nostram interueniat, vt & Grego. Lupi attestatur in l. 2. tit. 7.part.6.in verbo entrar la heredad, & Tellius Fernan.vbi supra numero. 18.& sequen, quinetiā idem erit in substitutione exēplari, vt colliges ex his quæ Couar.docet in d.c.Raynuntius. §.6. numero. 2. & seq.†Sextò infertur, verbum, lego, adiectum vniuer
85 sitati bonorum non inducere hæredis institutionē, etiam nullo alio hęrede instituto, quia ad conseruationem & validitatem testamenti, iure isto, nulla hæredis institutio requiritur, vt in hac lege statuitur. Quinetiam idem esse iure communi Imperatorum fatetur Bar.in l. Centurio numer. 19. ff.de vulga.per text. in l.verbis legis. ff. de verbo. signi. & l. mulier.§. vlt.ff. ad Trebellia.quibus tamen non probatur Bart.opinio.Eam tamen nihilominus receptiorem esse attestatur Iaso.in d. l. Centurio numero.37. & Galiaula ibi col. 60. & Iaco. Niger. in rub.ff. de lega.1.fol.6.col.3.qui longè disputat hanc quęstionem, & similiter Crottus ibi, & Fran. Ripa in d. l.Centurio, numero 97. contrariam tamen probat text.in cap.Raynaldus, extra de testam.vbi Raynaldus patruo suo, & eius filijs dimidiam quorundā bonorum partem, & reliqua bona paterna legauit, idque legatum appellat text. ille in fi. institutionē, vt ex eo expendunt glos. Cardi.& Couarru.ibi. §.1. nu.5.idem Cardi.& Imol. num.49.& 53. in c. Raynuntius eodem tit.Bald.in l.inter omnes, prope finem.C.fami.ercis. Phili. Fran.in c. si pater numero 46.de testam.in 6.&ibi Acosta.1.part.in verbo bonis suis num.14.vbi citat cōcordan. dixi supra eod. glo.10.num.62.Verum has opiniones conciliare videtur gloss.in d.c.Raynaldus dicēs in eo cap. verbū lego, assumi proprie, & improprie, respectu auunculorum, improprie verò respectu patrui, ne corruat vltima Raynaldi voluntas. Ex quo Abb. & Barba. ibi fol.27.& Couar.§.1.numero.5. versi. quāobrem, colligunt, verba testamentorū etiam impropriè assumi, ne dispositio subuertatur, quod & in alijs actibus regulare est, vt in c.cōstitutus iuncta glo. de relig.domi.Ex quo deducit ibi Couarru. quod verbū lego, additum vniuersitati bonorum, nullo alio hærede instituto, inducit hæredis institutionem, quoties si eam non induceret, testamentum corrueret: alioqui sensisse Bernardum, non inducere hæredis institutionem, atque ita potest Bart. decisio accipi, nam in substitutione verbum lego adiectum vniuersitati bonorum, potest operari fidei commissariam institutionē, quare nulla cogit necessitas prædictum verbum ad directam substitutionem deflectere, quam conciliationē tradit nuncupatim Ga-
86 liaula in d.l.Centurio columna.60.†Ex quibus ipse Couarru.infert in d.cap.Raynaldus.§.1.num.5.in fi. &6.quod verbum, lego, adiectum vniuersitati bonorum in codicilis, aut in testamento, in quo est apposita clausula codicillaris, non significat institutionem hæredis, sed fidei commissum, cum actus hic validus sit absque hæredis institutione. Infert etiam iuxta legē nostrā.quòd si in testamēto nihil cōtineretur, quod præcisam exigeret hæredis institutionē, eam minimè inducere, quia ad illum actū necessaria non esset. Sed ego iure nostro regio hāc illationem extendo, vt procedat, etiam si actus cui hoc verbū adijcitur, præcisam hæredis institutioné iure cōmuni exigerēt: nam per legem istam nullus casus inuenitur, qui aditionem hæredis ad sui firmitatem exigat, censentur enim instituti venientes ab intestato, vt latè probaui supra eodem glos. 10. numer. 47.& sequentibus, quæ omnino vide.

GLOSS. XV.

Aditio hæreditatis et si deficiat, conseruantur nihilominus dationes tutellæ, et substitutiones pupillares, & exemplares, & cætera in testamento contenta quamuis

quamuis iuri communi præcisam exigat hæreditaris aditionem ad eius firmitatem.

p *Y en las otras cosas que en el se contienen*. His verbis probantur liquido quæ diximus in glo. præcedenti, nempe nullo hærede in testaméto scripto, vel si scriptus fuerit, non adita per eum hæreditate, conseruari legata in testamento scripta, & relicta, & cætera omnia in eo contenta, siue sit datio tutellæ, siue pupillaris, aut exemplaris substitutio, siue quid aliud quod ad eius confirmationem iure communi precise exigat hæredis scripti aditionem, vt in præcedenti scholio late deduximus n. 81. 82. 83. & 84. & Tel. Fer. in l. 3. Tau. 4. par. per totũ, & resoluit num. 21. ex Corneo in d. auth. ex causa, num. 116. C. de lib. præt.

GLOSS. XVI.

1 *Legata nutu, & signis relinqui possunt.*
2 *Hæredis institutio nutu, & signis fieri non potest.*
Testator si articulate loqui non potest an valeat testamentũ, & quid si potest? ibidem.
3 *Hæredis institutio ad pias causas, vel inter liberos nutu, vel signis fieri potest.*
Testamentum factum ab eo qui intellectum amisit non valet, ibidem.
4 *Hæredis institutio an ad interrogationem alterius fieri possit? & nu. seq.*
Hæredis nomẽ à testatore est nominandũ, ibi.
Forma an per æquipolẽs adimpleri possit? ibi.
5 *Confessio ad alterius interrogationem facta, non videtur ex propria emanasse voluntate.*
Per aliũ explicare an possit, qui aliquid propria manu facere tenetur? ibidem.
6 *Lex hac consultissima, §. at cũ humana. C. qui testa. face. pos. explicatur.*
Voluntas magis deliberata præsumitur, quoties quis ad interrogata respondet, ibi.
7 *Lex iubemus, C. de testam. declaratur, & l. 6. tit. 3. p. 6.*
Forma requisita ad certitudinem alicuius rei habendam satis est, si per æquipolens adimpleatur, ibidem.
Demonstratio frustra adijcitur rei demonstratæ, ibidem.
8 *Lex 1. §. in causa ff. de quæstio.*
Tormentorũ metu falsa quis cõfitetur, vt plurimũ maxime si interrogetur specifice, ibi.
9 *Institutio hæredis ad interrogationẽ alterius facta quo casu valeat, & quo casu sit inualida?*
10 *Articulatẽ, vel inarticulatẽ loqui quando quis dicatur.*
11 *Fideicommissum an nutu, vel signis relinqui possit.*
12 *Testatori si legatur testamentum, & interrogatus an sic velit testari, & responderit quod sic, an valeat testamentum.*
13 *Legata non vitiantur, si testator se referat ad scripturã priuatã, penes alium existentem.*
Hæredis institutio, si testator se referat ad scripturam priuatam non valet: nisi priuata scriptura sit indubitata, ibidem.
Expressio videtur nominatim facta, si scriptura ad quam fit relatio sit certa, & indubitata, ibi.
Paria sunt quid esse expressum specifice, vel per relationem ad aliud, ibidem.
14 *Hæreditas non adita non trasmittitur, & quare?*
Legatum non agnitum transmittitur, & quare, ibidem.
15 *Transmissio hæreditatis quare regulariter non fiat.*
Declaratio animi non potest ad hæredes trãsmitti, ibidem.
16 *hæreditas non adita transmittitur ad hæredes in 6. casibus, & nu. 17. 18. 19. 20. & 21.*
19 *Hæreditas non adita nullo vnquam casu trãsmittitur ad hæredes, sed ius adeundi, & nu. 21. in fine.*
Ius adeundi semper transmittitur ad hæredes, nisi cũ lex præsumit hæredẽ nolluisse adire ibi.
22 *Legatũ non agnitum quare ad hæredes trãsmittitur, & hæreditas non?*
Differentiæ plures inter legatum, & aditione hæreditatis remissiue, ibidem in fi.
23 *Legatũ rei alienæ scienter factum valet.*
Hæredis institutio de re aliena scienter, vel ignoranter facta non valet, ibidem.
Hæredis institutio de re aliena de consensu domini valet, nec per pœnitẽtiã reuocatur, ibi.

q *Por heredero, ò le legare.* Nota legem istam quæ hæredis institutionem æquiparat legatis, sed hoc speciale est in specie legis nostræ, vt infra in glossis sequentibus aperiam: nam vt plurimũ in multis differunt. 1 Inprimis legata nutu, & signis relinqui possunt ab eo, cui propter infirmitatem impeditur, vel omnino, vel articulate loqui, modo hoc impedimentum cessaret, infirmitate cessante, l. nutu, ff. de leg. 3. glos. & Couar. in c. cum tibi n. 2. extra de testam. Alex. Rimin. & Cor. in l. iubemus. C. de testam. Iason in l. si is qui pro emptore, nu. 174. ff. de vsucap. Ant. Gom. in l. 3. Taur. n. 121 per tex. in l. & in epistola. C. de fideicom. & in l. cum proponebatur. ff. de leg. 2. & in l. Labeo. §. fi. ff. de suppel. lega. 2 † Hæredis vero institutio fieri non potest nutu, vel signis, nã si testator amisit loquelam, ita quod clare, & articulate, seu intelligibiliter loqui non possit, non potest testamentum facere, nec hæredẽ instituere, etiam si nutu, vel signis exprimat voluntatem suam, debet liquidè voce propria hæredem nominare, l. iubemus. C. de test. 3. (vbi, sicut...

si enim talis testator, qui neq; scribere, neq; articula
te loqui potest, mortuo similis est, & falsitas in elo-
gijs committitur ex quo id expendunt, Barto. Bald.
Paul. & communiter Doctores, Bald. Paul. & cæ-
teri in l. 2. ff. de testament. At si penitus non amis-
sit loquelam, sed loqui potest tardè balbutiendo, &
minus articulatim, ita quod quodammodo intelli-
gi potest, poterit testari, & hæredem instituere, non
tamen nutu aut signis id facere libet. l. quoniam in-
dignum. C. de testa. ibi, quæ fortè semineci, & balbu
tiens lingua profundit, quem expendunt Bal. Ange.
& communiter docto. & reputat vnicum Ias. ibidē.
Ang. Imol. & doct. in l. in aduersa. ff. de testa. & in l. in
fraudem. §. [illegible] ff. de mili. testam. Roma. in l. 1. 2. col. ff.
de verbo. oblig. Bal. in cap. 1. §. vassalli. nu. 6. de pace
constan. in vsibus feudo. Ang. Aret. in §. 1. insti. de te-
sta. pen. col. Ant. Gom. in l. 3. Tau. n. 110. qui pro hac
sententia appēdit tex. in c. Raynūtius de testa. ibi in
extremis positus condidit testamentū, vbi hoc resol
uit Guill. Bene. in d. verbo in extremis, n. 17. tex. etiā
in c. nos quidem eo. tit. ibi. de hac luce migrante, &
in l. Pamphilo. §. propositū. ff. de leg. 3. ibi, in discrimi
ne vitę constitutum, & in l. Seya. §. fin. ff. de dona. cau.
mort. vbi statuitur contractum fieri posse in vltimo
vitæ spiritu, si memoria non sit læsa. text. est etiam
expressus in l. discretis versic. vltimo. C. qui testam.
fac. poss. dicit ibi Imperator eum, qui casu, morbo,
seu infirmitate superueniente obmutuit, vel lingua
eius sit impedita, testari non posse, nisi sciat scribe-
re, si vero penitus non amisit loquelam, sed tardè, &
balbutienter loquatur, licet non articulate, testari
posse, & heredem instituere, hanc esse communem
sententiam attestatur Couarru. in cap. cum tibi, nu.
3 4. ff. de testam. quæ confirmatur, l. 6. titul. [illegible] part. 6.
† Ad pias tamen causas nutu testari quis poterit
ex sententia gloss. in c. pit. cum tibi, de testam. quā
ibi expendunt doctores, teste Didaco Couarruui.
ibidem num. 6. & Corneo in d. l. iubemus, C. de testa
men. eam dixit vnicam Bal. in l. 1. numer. 59. C. de sa
cros. Eccles. eidem accedunt Anton. Gomez in l. 3.
Tauri, numer. 110. in fi. Greg. Lup. in l. 6. glos. 2. tit.
3. par. 6. Guil. Bene. in rep. cap. Raynuntius in verbo
extremis numer. 28. qui idem esse asseuerat in testa
mento inter liberos. Vbi autem testator amiserit in
tellectum, nec heredis institutio, nec legata valebūt,
d. l. iubemus. C. de testam. l. conficiuntur, §. 1. ff. de iu
re codicillo. ex quibus id obseruant Bar. & commu.
DD. in d. l. nutu. ff. de leg. 3. Cin. & cæteri in l. & in epi
stola. C. de fideicom. Quod non præsumitur, licet in
continenti post conditum testamentum decedat, vt
4 probat Ant. Gom. in d. l. 3. Tau. nu. 112. contra Pet.
de Belaper. in d. l. & in epistola. C. de fideico. † Sed
quæstionis esse solet, si quis interroget testatorem co
ram testibus, an eum vel alium ab eo nominatum in
stituat hæredem, cui testator responderit quod sic,
an valeat institutio? Et videtur non valere, vt in l. iu
bemus. C. de testam. & in l. 6. tit. [illegible] p. 6. vbi pro forma
testamenti, & falsitate euitanda requiritur, quod te-
stator exprimat voce propria nomen hæredis, qua
non seruata, corruit testamentum; non ergo satis erit
formam per æquipolens adimpleri, iuxta veram re-
ceptamq; sententiam teste Alex. in l. 1. num. 3. ff. de
libe. & posth. qui alios plures citat, & ibi Iaso. nu-
mero 14. Deci. in l. hac consultissima, col. 2. C. qui
testam. face. poss. & cons. 612. num. 3. Bal. Ange. [illegible]
Soci, & alij communiter in d. l. 1. Pau. Pari. cons. 36.
libr. 3. colum. 1. & cons. 33. numer. 24. lib. 2. & cons.
97. num. 25. lib. 4. cum concord. per Ferdinand. Vaz
quez congestis lib. 1. de succes. creatio. §. 4. nume. 12.
& seq. Qui num. 15. hoc esse verum probat ex mente
doctorum supracitatorum, etiam si non præcesserit
prohibitio, sed præceptum dumtaxat legis præ ci-
pientis seu disponentis, & deinde sequatur annulla-
tio actus, prout in specie de qua agimus, eamq; at te
statur veram, communem, & receptissimam sen ten-
tiam, quam tenent omnes docto. superius citati per
l. si vnus. C. de testa. & l. hac consultissima. §. ex im-
perfecto eodem titulo. & l. 1. ff. de iure codicil. & l. 1.
in princ. & §. si quis ita ff. de verb. oblig. & l. 1. §. eum
5 qui. ff. de consti. pecu. † Secundo, pro hac sententia
solet citari tex. in l. hæredes palā. ff. de testa. vbi scri-
bitur, hęredes esse palam a testatore nuncupandos,
ita quod a testibus exaudiantur, vel propria manu
eos teneatur scribere. Tertio, facit l. 1. §. in causa, versi.
sic qui quæstionem. ff. de quæstio. vbi confessio vnius
ad interrogationem alterius facta, non dicitur ex
perfecta voluntate emanasse, nec admodum libera,
quasi ab eo incitatus respondeat. Quarto, adducitur
tex. in l. iubemus in verbo, manu sua. C. de eroga. mi
li. anno. lib. 12. vbi is qui manu, voce, & persona pro
pria aliquid facere tenetur, non potest id per alium
explicare, l. vnica, §. ne autem. C. de cadu. tollen. l. 2.
C. de his qui veni. ęta. impe. Quinto, probari expre
se videtur hæc sententia in l. hac consultissima, ver
sic. at cum humana fragilitas. C. qui testam. face. pos.
vbi si testator committit voluntatem suam alicui scri-
bendam, ipsiq; expressam & declaratam, scriptamq;
coram testatore, & testibus legat, & recitet, valet ta
le testamentum, a contrario ergo sensu, si ei non re-
liquisset scriptam, & declaratam, minime valeret, ex
quibus hanc sententiam tenent Abb. Papiens. quem
refert. Ioan. And. in addi. ad Specul. ti. de testam. §. in
primis, & Nico. de Mathesila. & Bal. in l. iubemus. 3.
col. C. de testam. Paul. Cast. in d. §. at cum humana. 2.
col. Corne. cons. 77. num. 1. lib. 4. Iaco. de Aren. in d.
l. hæredes palam. ff. de testam. Sali. & Fulgo. in auth.
& non obseruato. C. de testam. Ant. in capit. cum ti-
bi eod. titul. Roder. Sua. in allegatione [illegible] fol. 6. col.
6 2. pagin. totius operis. 116. & seq. † Verùm his
non obstantibus contraria sententia verior est, & re
ceptior, imo quod si quis coram testatore exprimat
nomen hæredis, dicens, vis Petrum hæredē institue-
re, ipseque respondeat, sic, valeat huiusmodi institu-
tio, quam optimè probat tex. in l. nemo dubitat. ff.
de hered. institu. vbi si testator in præsentia cuiusdā
dicat, hunc instituo hæredem, valet proculdubio
institutio, etiam si hæredis nomen non exprimatur.
Sic & nostra in specie, cum constet testatorem voluis
se eum relinquere hæredem, quem alter nominauit,
sufficit vt eius valeat institutio. Liberum siquidem
est iure gentium, & ciuili cuilibet testari, quomodo-
cunque velit, modo voluntas eius exprimatur, vel
intelligatur, & percipiatur a testibus, qui in testamē
to interuenire debent, vt in l. 1. C. de sacros. Eccles.
Secundo, hanc sententiam probat tex. in l. 1. §. si quis
ita interroget. ff. de verb. oblig. & in l. si defensor.
§. qui interrogatus. ff. de interrogato. actio. §. [illegible]
tea

rea, instit. de inut. stip. §. quoties. eod. tit. Tertio stringit tex. in l. Pamphilo. §. propositum, ff. de lega. 3. ibi: Etiã ipso testatore interrogato, an ea dixisset. Quarto facit tex. in l. fin. C. si quis aliq. test. proh. vbi verbis & blanditijs potest quis testatorem inducere, vt eũ instituat. Quinto accedit tex. in l. hac consultissima, §. at cum humana, C. qui testa. facer. pos. ibi: Quã susceptam testatori recitauit tabellarius, simul & testibus, & eloquium ipse suum profiteatur agnoscere, & ex animi sui, quæ lecta sunt disposuisse sententia. Ecce ibi, licet ore proprio non nominet testator hæredem, nec illum scribat propria manu, valet hæredis institutio, quia ipse, & testes certi sunt de eius nomine, nimirum ergo, si idem statuatur in specie, de qua agimus. Huius sententiæ authores sunt Ioann. Andr. ad Spec. in tit. de testa. §. 1. versi. quid si is, in additio. incip. Quidam Pileus. & ante eum glo. ord. in l. iubemus. in verb. quemadmodum. C. de testam. & ibi Cinus, Petr. Iacob. Butri. Alber. Iacob. de Belloui. Ricar. Malumb. quos ipse Aluer. refert, Bar. Ang. Salic. & Alexã. idem Bar. in d. l. hæredes palam. ff. de testa. in fin. & ibi Imol. & Aret. idem Bart. Paul. & moder. in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. obl. Ange. in l. in fraudé. §. 1. ff. de testa. milit. est communis opinio, vt attestatur Alex. & Ias. nu. 10. in d. l. iubemus. C. de testamen. Imol. & Couar. num. 4. in cap. cum tibi, de testa. eam sequuti & receptiorem asserentes Alber. Brun. de implem. formæ. colum. 2. Deci. cons. 489. num. 3. Alexã. consi. 12. numer. 6. lib. 1. & cons. 57. numer. 7. libr. 2. Paulus Pari. consi. 19. num. 3. libr. 1. Socin. in l. si ita scripsero. col. 1. ff. de cond. & demonstration. Ferdin. Vazq. plures citans concordantes, lib. 2. de success. creation. §. 17. numer. 52. & 54. Qui hanc attestatur receptiorem sententiam, tam in testamento in scriptis, quàm nuncupatiuo, ex eo quod licet testator ad interrogationem alterius responderit, non ideò minus arguitur, voluntatem eius fuisse deliberatam, quinimò magis deliberata videtur, arg. l. 1. in princ. & §. seq. ff. de verbor. oblig. vbi communiter DD. ita expẽdunt, & in rubr. eod. tit. dummodo verbis respondeat & non nutu capitis, & alijs signis, argum. dict. l. 1. in princ. eandem esse receptiorem attestantur, & sequũtur Anton. Gom. in dict. l. 3. Taur. num. 109. & Gregor. Lup. in l. 6. in glo. 1. titu. 3. par. 6. Et Maria. Socinus Iuni. cons. 183. nu. 2. lib. 2. Petr. Deñas in sua al-
7 leg. num. 5. & seq. 3. quibus libenter assentior. † Nec obsunt adducta in contrarium. Ad primum respõdeo, quòd dict. l. iubemus. C. de testam. & l. 6. tit. 3. p. 6. procedunt, quando non præcessit interrogatio alicuius, & licet ibi pro forma exigatur nominis hæredis expressio, quo circa adimpleri non posse videatur, per equipollens, ex communi omnium sententia adhuc non obstat, nam licet prætermissio formæ regulariter vitiet ipso iure dispositionem, nec satis sit æquipollenter adimpleri. Limitatur tamẽ & restringitur, vt procedat quoties forma desideratur ad perfectionẽ & consumationẽ actus, de quo agitur, secus autẽ est, vbi aliquid requiritur ad dubitationẽ, seu incertitudinem vitandam, nam tunc non vitiatur actus ipso iure propter defectũ eorũ, quæ ad certitudinẽ requiruntur, si aliàs per equipollens certi eius rei esse possimus, quæ sententia vera est, & cõmunis, & eã late defendunt Alexã. in l. 1. nu. 8. & Socin. num. etiã 8. Ias. n. 5. & 11. & Alc. n. 10. ff. de liber. & posthu. Bald, Pau. Imol. Cuma. Aret. & Alex. & Deci. in l. hac consultissima. C. qui testa. fac. pos. Bald. & Salic. in l. vlt. C. de sent. ex breuilo. recitan. Abb. con. 97. Domi. & Imol. in c. 1. de rescrip. in 6. Deci. in cap. 2. de testibus, Ancar. in c. ea quę fiunt. de reg. iur. lib. 6. Fer. Vazquez lib. 1. de succe. crea. §. 3. nu. 31. Rationem reddes, scilicet, quia rei satis demonstratæ frustra adijcitur altera demonstratio, l. 1. §. vlt. in fin. ff. de dot. præleg. l. certum, ff. si cer. pet. l. vbi autem. §. illud. ff. de verbo. oblig. Vnde, cũ per solius nominis expressionem satis certi simus de personã, ociosum est & innane, aliã demonstrationem requirere; nil ergo impediet huiusmodi dispositionem valere; leges etenim vel rationes earum non curant de superfluis, & frustratorijs. l. fin. C. qui admit. l. verba. C. de dona. §. 1. insti. de verbor. oblig. Hoc etiam aperte probat l. 1. ff. de liber. & posth. vt eã appendit Ferd. Vazq. d. §. 4. nume. 32. quo fit, vt glo. communiter recepta in d. l. iubemus. eandem legem limitans, nisi nomen hæredis ab alio exprimatur, & testator ei cõsentiat, vera sit, & ab hac obiectione immunis, eodem modo respondetur ad
8 d. l. hæredes palam. † Minus oberit l. 1. §. in causa, ff. de quæstio. loquitur enim in criminalibus, & his, quæ per torturam extorquentur, vbi sæpe metu tormentorum mentiuntur. Ad d. l. iubemus. C. de erog. mili. anno. Respõdeo, procedere in casibus à iure expressis, non alias. Ad dict. l. hac consultissima. vers. at cum humana. C. qui testa. fac. pos. Respondeo, nõ obstare, potius enim probat communẽ conclusionẽ, vt probaui supra nu. 6. Ex quibus manet firma conclusio, quòd institutio hæredis potest fieri ad interrogationẽ alterius. † Quã receptissimã conclusionẽ li-
9 mita & intellige, quando testator non carebat intellectu & memoria, sed constat, deliberatè voluisse testari, animoq; libentissimo consensisse, vt circa proprij patrimonij dispositionem ab eo interrogaretur qui munus interrogandi assumpsit, secùs vero, si testator grauiter ex morbo laborans interrogetur forte à notario, vel alio, quẽ ipse nõ rogauit. Cessare enim debet hæc in specie omnis fraus: imò & fraudis suspitio, vt testamentũ huiusmodi sustineatur. Nã si testator ita esset oppressus infirmitate, & mortis pressura, vt non possit articulatè & intelligibiliter loqui, non valeret huiusmodi hæredis institutio, secundũ Petrũ Cin. & Bar. in d. l. iubemus. C. de testa. & Alber. Pap. relatum à Ioan. Andr. ad Spec. tit. de testam. §. 1. versi. quid si is, cuius verba sunt notabilia, & cum magna discretione dicta, teste Paulo Castr. consi. 51. lib. 1. & Gre. Lupan l. 6. tit. 3. par. 6. qui hanc dixit esse cõmunem Socin. consi. 20. lib. 3. & consi. 28. in fin. eod. lib. idem voluerunt Alexand. Corne. & Ias. in dict. l. iubemus. Socin. in l. 1. §. si quis ita. colu. 1. & ibi Ioa. Crot. n. de verb. oblig. Alex. consi. 12. nu. 6. libr. 1. & ibi optime Carol. Molin. idem Alex. consi. 33. lib. 3. Corne. cons. 71. & 103. in fin. & 232. & 319. lib. 2. & cõsi. 73. lib. 4. Soci. Ias. Lanc. Gallau. Rip. Alcia. Corras. & Guiliel. Pontan. in d. l. 1. §. si quis ita. ff. de verbor. oblig. Socin. consi. 229. lib. 2. Ias. consi. 123. in fin. lib. 1. Roman. consi. 306. Nicol. Boer. decis. 3. Aym. Crauc. consi. 17. Zasi. consi. 1. nu. 37. lib. 1. Carol. Ruin. cõsil. 8. num. 9. lib. 1. Anto. Imo. Barba. & Couar. in cap. cũ tibi. numer. 4. de testament. dicentes hanc esse receptam

tam sententiam. Rod. Suar. allega. 1. fol. pen. cum concordan. per Pet. de Dueñas traditis in sua allegatione numero. 9. & seq. vbi alias tradit limitationes.

10 † Vt tamē limitatio ista reducatur ad praxim, præmittendum est, quando quis dicatur articulatè vel inarticulatè loqui. Nam Ang. in d. l. iubemus. C. de testam. in quibusdam lecturis dixit, articulatè loqui se non putare eum, cuius verba per testes intelligi nequeunt, secus si intelligantur, licet testator cum lingua balbutiente & grossa sermonem effundat, & in alia lectura dicit, quod testator non impeditur testari, si verba eius exaudiantur & intelligātur. Ex quo infert Soc. cons. 20. numero. 3. lib. 4. quod is dicitur articulatè loqui, cuius verba sunt intelligibilia, quod docuerat Paul. Cast. in l. discretis. C. qui testa. face. pos. & Lud. Rom. cons. 306. Deniq; cōcludit Socin. cum articulate loqui, qui dicit sic, ad ea quæ interrogātur, si sibi placeat, & negat ea, quæ non placent, licèt nihil aliud loqui valeat: non ille qui adeo est in extremis, qui dicit sic ad omnia interrogata, adeo vt si interrogaretur, occidisti hominē, non negaret vtique, sed potius annueret dicēdo sic. secundū Pet. Cin. & Sali. in d. l. iubemus C. de testam. Quare petitus notarius debet testatorē interrogare aliqua, quæ sibi displiceant, & neget, & ea in testamento scribere, vt ex hoc intelligatur esse sanę mentis & posse articulate loqui: atque ideo legitimè testari.

11 † Sed hæc communis sententia, quod nō possit nutu quis hæres institui, fallit, vbi verbis cōmunibus & nō directis testator interrogatus, an velit relinquere Titio bona sua, nutu vel signis consentiat, tunc enim valebit, & conuertetur in fideicommissum vniuersale, arg. tex. in l. quoties. C. fami. erciscun. hoc voluit Bal. in l. & in epistola numero 4. C. de fidei comis. Iaso. qui valde commendat in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. obliga. 3. colum. Anton. Gomez in l. 3. Tauri numero. 114.

12 † Secundò limita, ibi apparet testamentum ab initio scriptum de voluntate & scientia testatoris, vt in d. l. hac consultissima. §. at cum humana. C. qui testa. face. possu. secus si eo inscio fuerit scriptum, & deinde coram eo & testibus lectum, & testator interrogatus, an velit sic testari, prout in eo testamento sibi lecto continetur, responderit, quod, sic, quoniam hac in specie non valet testamentum, maximè si testator erat grauatus infirmitate, vt decidit Ioannes Andr. in addi. ad specula. titu. de testam. §. 1. *Romanus* consilio. 306. in fin. Bald. & Iason. in d. l. iubemus & Paul. Castr. in d. §. at cum humana, Rodericus Suarez d. allega. 1. charta vltima. Corneus consilis. 1. columna. 2. libro. 4. & consilio. 319. colum. 2. eod. libro Hyppoli. Marsil. singu. 249. Iaso. consilio. 196. libro. 2. Matth. Affli. decis. Neapolitana 143. Carolus Molineus in consuetu. Parisiens. §. 93. & in addito. ad Alexand. consil. 12. nume. 7. libro 1. in fi. Sed certè hęc limitatio ad nihilum ferè redigit communem sententiā. Quare Gregorius Lupi in d. l. 6. in gl. magna ad fi. censet, non esse verā in puncto iuris. Sed quoties is qui interrogat testatorem, est homo fidelis & minimè suspectus, & testator articulate & intelligibiliter loquitur, estque sanæ mentis & intellectus, quod testamentum valeat, ex quo nomen hæredis exprimere censetur per relationem ad interrogata, vt in d. l. 1. §. si quis ita de verborum obligatio. atque ideo hanc limitationem impugnat Alexander, consilio 33. libro 3. idem voluerunt Petr. Cin. & Albericus in d. l. iubemus C. de testamentis, dicentes, repetitum videri per testatorem quod interrogans dixit argumento, l. contra nurum. §. 1. ff. de rerum. amot. a. & l. si reus, & l. fideiussor. ff. de condicti. indebit. Satis ergo erit, quod de voluntate testantis apparcat. Vbi autem testator non ex voluntate, sed oppresus infirmitate, & quorundam suggestionibus, non recte intelligens dixerit quod sic, procederet proculdubio limitatio, prout voluerunt Alexander, d. consilio 33. libro 3. & Socinus, consilio 92. libro 3. à numero 15. vsque ad 20. & Gregorius Lupi. in d. l. 6. glossa. magna in fin. titul. 3. part. 6. Sed iudicio meo in his omnibus coniectandis plurimum tribuere oportebit iudicantis arbitrio, qui perpendet, qua libertate id fecerit testator, & an ab hærede fuerit tabellio adhibitus, an ab ipso testatore, & omnia alia, quæ recte aduertit Paulus Castrensis, consilio 155. numero 2. libro 1. & Bartholomęus Socinus d. consilio 92. libro 3. numero 17. & sequentibus Bald. in d. l. iubemus, C. de testamentis, Socinus iterum, consilio 28. numero 11. & 12. eodem libro 3.

13 † Secunda differentia inter legatum, & hæredis institutionem est, quod in legatis non viciatur testamentum, si testator coram testibus & alijs adhibitis solemnibus, dixerit ergo testator sicuti disposui, & dixi, in quadam schedula priuata manu mea subscripta, quam deposui apud Titium, dummodo constet etiam manu testatoris fuisse subscriptam, vt docent Bar. & Socinus in l. si ita scripsero, ff. de cond. & demonstra. quorum sententia communis est teste Alexandro, in l. ait prætor. §. vltimo, colum. 1. ff. de re iudica. idem notat Antonius Rubeus, consil. 14. Couarruuias in capit. cum tibi, nu. 5. de testamen. Aliud statuitur in institutione heredis, non enim valet, si hæredem non nominat testator ipse, nec sat erit se referre ad nominatum in scriptura priuata, quæ apud tertium existat ex sententia Bartol. in l. fi n. ad fin. C. de fideicommissis quem doctores communiter sequuntur secundum Ias. in l. certum ff. si certum peta. columna 1. & Albertum Brunum de implemento formæ. colum. 12. versiculo ad hęc faciunt, Couarruuias in d. capit. cum tibi, numero 5. qui eam opinionem sequuntur, Iaso. tamen & Couarruuias limitant, nisi schedula illa ad quam fit relatio, sit indubitata, nec controuertatur, an sit ea scriptura, ad quam se retulit testator, necne, nam tunc valet institutio. Quoniam licet sit forma seruanda, tanta tamen potest esse certitudo in actu, ad quem fit relatio, vt expressio nominatim facta videri possit, quam sententiam probare videtur text. in l. alic toto. ff. de hæredibus instituendis, l. institutio talis. ff. de conditio. institutionum. & in fin. titulo 3. partit. 6. l. quoties, §. si quis nomen, in verbo indubitato signo, ff. de hæred. instit. hanc concordiam sensit Bart. & Doctor. omnes, cum sequuntur

tur in l.si ita scripsero.ff.de condit.& demonst.idem Bart.in l.quem hæredis.ff.de reb.dub.Docto.omnes in l.hac consultissima.§.per nuncupationem.C.de testam.& in l.vbi autem non apparet.§.illud.ff.de verbor.oblig. Alex.cons.76.num.[illegible] lib.3.& cons.14.numer.15.& cons.2[illegible]9.col.1.libr.6.& cons. 4.numer.7. & 1[illegible].& consi.1[illegible]4.num.[illegible].lib.[illegible].Socinus consil.142. lib.1.latissime Paul.Paris.cons.[illegible]9 numer.[illegible]2.[illegible] & 20.lib.3.qui hanc dixit magis communem sententiam Marc.Anton.in princ.instit.de testam. numer. 100.& Tell.Fernand.in l.3.Taur.5.par. nume.3. vbi hanc attestatur receptiorem:& licet Ferd. Vazquez lib.[illegible].de success.creation.§.17.numer.53.asseueret cōmunem esse opinionem,quod valeat institutio hæredis facta in testamento solemni per relationem ad aliam scripturam,in qua nomen hęredis cōtineatur, ex eo quod non referat,aliquid certum esse per speci ficā sui expresionē,an per relationem ad aliud,vt in l.vbi autem non apparet.§.illud.ff.de verbor. oblig, Verior tamen est,& receptior concordia,& resolutio supra tradita,nempè,vt si certissima & indubitata sit scriptura,ad quam fit relatio,valeat institutio, alias non.Forma siquidem,quę probationis,& certitudinis tantum causa desideratur,æquipolenter impletur,si modo res certa sit.l.1.ff.de liber.& posthu. & ex ea expendunt communiter omnes.l.3.tit.1. de militib.infra lib.6.recollect.ibi:Tanto que verdaderamente sesepa,quod pluribus probat Ferd. Vazq. libr.1.de success.creation.§.4.numer. 31. & pluribus sequentib.dixi supra num.7.ad finem. † Tertia dif-

14 ferentia,hereditas non adita,non transmittitur. l. 1. §.in nouissimo.C. de caduc.tollendis.l.quoniam sororem.C.de iure deliber.nec bonorum possessio. l. emancipata.C.qui admit.l.3.§.acquirere.ff.de bonorum possessio.l.2.tit.6.par.6. Legatum verò non agnitū bene transmittitur ad hæredes legatarij.d.l.vnica.§.[illegible].C.de caduc.toll.vbi glo.notat in verb.cedere & post eam communiter Doct.eam cōstituentes differentiam inter hereditatem & legata, & redentes rationem,quia ius adeundi non est in bonis nostris. l.pretia rerum.ff.ad legem falc.ergo transmitti non potest.l.nemo plus.ff.de reg.iur.Legatum autem statim acquiritur,antequam agnoscatur.l.à Titio.ff.de furt.l.cum pater.§.surdo.ff.de legat.2.hanc receptam rationem asseuerat Alciat.lib.[illegible].paradox.capit.[illegible]. in princ.licet ipse dicat,non esse veram, quandoquidē huiusmodi capesendę hereditatis spes probabilis est iure ciuili,vt ipse expendit ex verbis Barto.in l.fina. in fin.C.de pactis.& in l.Gallus.§.& quid si tantum, numer.14.ff.de liber.& posthu.dicentis,post mortem patris ab intestato defuncti,non posse Principem legitimare spurium,in præiudicium ab intestato venientium:quamuis enim hereditas adita non sit,iuste tamen sperant,se adituros,de cuius veritate est vidēdus Eman.à Costa in d.§.& quid si tantum.2.par. numer.9[illegible].vsque in finem,subdit etiam Alcia.in dict.c. 5.in d.l.pretia rerum.hoc non probari,cuius intellectum late explicuimus in stylo Chancellarię,tit.3.c. [illegible].§.26.glo.mag.numer.91.Quare aliam redit Alciatus rationem,nempe,propter præsumtam testatoris voluntatem,hæreditas quippe in eius personā defertur,quem testator elegerit,quade causa si is ab humanis decesserit,non adita hæreditate,non debet hæreditas eius hæredi concedi,quē forte testator ipse nō nouit.Fingamus,inquit,me tibi mandasse,vt certum Titio des,poteris ne alteri dare?minime, cū mandati fines sedulo obseruari deceat.l.diligenter.ff.mā. l.[illegible]9.tit.[illegible].par.3.quodque alicui in beneficium cōceditur,vel propter merita,personam non egreditur l.meritò.ff.pro socio.l.Neratius.& l.priuilegia.ff.de reg.iur.Sed iudicio meo contrario refellitur.eo quod in nonnullis casibus transmissio fit hæreditatis non aditæ ad heredes,etiam præter voluntatem defuncti veluti si hæres decedat intra tēpus ad deliberandum præfinitum.l.cum antiquioribus.C.de iur. delibera. vel si hæres ex facto alterius,vel pœnę alicuius timore impeditus non adeat,ex sententia Bar.cōmuniter recēpta in l.ventre,num.[illegible].& plur.ibi seqq.ff.de acqu. heredi. † Sit igitur vera ratio,quare hæreditas non

15 adita,non transmittatur ad hæredes,quia lex censet ipsum nolle adire,si tempora constituta ad deliberādum transierint,nisi aliquod impedimentum legitimū obuenerit,vel alia legitima causa: nam ea deficiente,præsumitur noluisse adire,nec tot creditoribus,& legatarijs obligari,vel alia ex causa, quæ sibi duntaxat nota est,quare per hæredem declarari nō potest,cum in animo consistat.l.si auia.C.de iure deliberan.l.pro hærede.& l.gerit.ff.de acquir.hæredit. l.11.tit.6.par.6.Ea quippe,quæ in animo consistunt, non sunt transmissibilia ad hæredes,maxime,si consistunt in declaratione animi:quomodo obsecro animum defuncti declarabit,qui non nouit? facit text. in l.centesimis.§.fin.& quę ibi notant Bart.& Docto. ff.de verbor.oblig.Sic & declaratio incerti libelli nō transit ad hæredes,glo.in l.idem Pomponius scribit si frumentum.§.fin.in verb.appareat.ff.de rei vendi. quæ ibi communiter recipitur,teste Anto. Gomez. tom.[illegible].variar.resolution.cap.[illegible].num.2.Et quamuis ipse dixerit,nullum præcessisse actum dubium,qui veniat per heredem declarandus,præcessit tamen, nēpe,an hæreditas sit opulenta,vel damnosa, propter multitudinem creditorum ærisq; alieni,cuius dubij declaratio ad hæredem non transit. Præsumitur enim,noluisse hæredem hanc transmittere declarationem,quin potius noluisse adire censetur, cum tēpus deliberandi transierit,nullumq; aliud habuerit impedimētum,quominus in vita animum suū decla-

16 rauerit. † Vbi autem præsumptio hæc alia præsumtione elideretur,fieret nimirum transmissio ad hæredes,quod pluribus modis euenire potest. Primum,si propter aliquam dubitationem adire nequiuit,& in omnem euentum futurum se esse heredem cognouit, veluti si agnatus proximior est in testamento institutus,quod redarguitur de falso,& sic non potest adire,vt in l.cum falsum.ff.de acquir.hæred.sed quamuis nullum pronuntietur,scit, se futurum hæredem, quare nimirum interim decedens transmittitur, vt in l.ventre.ff.de acqui.hæred.vbi glos.& Barto.num. 6.&[illegible].& Doctor.communiter,facit l.Filius.§.vlti. ff.

17 de bon.liber. † Secundò,quoties facto alterius, cōtra quem non posset haberi regressus, heres adire impeditur, nam si ante aditam hæreditatem decedat, transmittit eam ad hæredes.l.scriptus.ff.ad Carbon. di[illegible].l.filius.§.vltim.ff.de bon.liber.Barto.in d.l.ventre.numer.[illegible].& ibi Paul.Castr.numero.14.Angel.& Imol.numer.20.& cæteri scribentes communiter,vt attestatur

18 attestatur Alcia.lib.paradox.4.cap.5.ad.fin. † Ter
tio,quoties quis timore pœnæ legalis tantum adire
impeditur,nam si interim decedat, transmittit ius
adeundi.l.2.§ eleganter.& l.si quis posthumos.ff.ad
Sillan.vbi Rom.Oldra.consi.108.ad fin.glo.in d.l.vẽ
tre.& ibi Bart.numer.10.& 11. Ange.& Pau. Castrẽ.
numer.15.& Immol.num.22.ff.de adquirend.hered.
Quarum transmissionum ratio est,quoniam præsum
ptio, quòd noluerit heres adire,si decedit ante aditã
hæreditatem,eliditur contraria præsumptione resul
tante,ex huiusmodi impedimento,quo cessante ni
mirum,si locus sit regulæ prohibenti transmissionẽ
hęreditatis nõ aditæ,propter præsumptam hæredis
mentẽ,qui cessante impedimento,adire omisit. †
19 Quarto,si hæres decedit intra tempus concessũ, ad
deliberandum,hoc est,intra annũ,postquam sciuerit
hæreditatem sibi delatam.l.cum antiquioribus. C.
de iur.deliber.vbi id expendit glo. & communiter
DD.l.2.tit.6.p.6.vbi hac in specie.& quoties tẽpus
deliberandi constitutum fuerat,à Rege,vel iudice sit
transmissio per hæredem quemcũq; etiam extra-
neũ,ad quoscunq; hæredes eius,nam tunc non vide-
tur fuisse in culpa,vel negligentia,quia in re tam ar-
dua non esset æquum inconsulte versari,atque ideò
ius adeundi hac in specie transmittitur,propter ius
tam transmittendi causam,quę præsumptio elidit a-
liam iuris adeundi transmissionem,regulariter im-
pedientem.Sed aduertendũ est,residuũ duntaxat tẽ
poris ad deliberandum concessi, ad hæredes trans-
mitti non integrum annum,vt in d.l. cum antiquio-
ribus,& ibi expendunt DD.C.de iur. deliber.quod
deliberandi tempus à scientia hæreditatis sibi dela-
tę computatur,quare non fiet transmissio ab eo,qui
decedit intra tempus ad deliberandũ, designatum,
nisi heres sciat hæreditatem sibi delatam,secus si hoc
ignorabat,quoniam tunc non transmittet,vt in d.l.
cum antiquioribus.versi.& siquidẽ,vbi id notat glo.
& DD.d.l.2.tit.6.& ibi Gregor.Lup.par.6. Antoni.
Gomez tom.1.resolut.cap.9.num.53.subdens nullo
casu hęreditatem non aditam transmitti,sed ius dũ-
taxat adeundi,vt in l.si quis filium.§.1.ff.de acquiren
da hęred.vbi glo.Bart.Bald.Paul.Ange.Immol.Are
20 tin.Alex.& Ias. † Quinto,hæreditas non adita per fi
lium in potestate patris existentem,transmittitur ad
hæredes quoscunque,ex vi & potentia suitatis.l.apud
hostes.C.de suis & legit.liber.& ibi notant Cin.Iaco
bus Butr.Iacob.de Aren.Iacob.de Aretio.Faber.Al
ber.Bart.Bald.& communiter alij.l.3.C.de iur.deli-
ber.& ibi omnes interpretes.l.ventre, & ibi Bartol.
nu.12.communiter receptus.ff.de acq.hæred.l.2. in
fin.tit.6.par.6.vbi Greg.Lup.in verb.decendientes,cũ
concord.a Decio traditis,consi.3 .& consi.2 6. Rã-
tio huius transmissionis est,quia mortuo patre, con-
tinuatur dominium bonorum suorum in filiũ in po-
testate existentem.l.in suis.ff.de liber.& posth.quare
nulla requiritur aditio,sed immixtio, vt ibi notant
DD omnes Anton.Gom.tom.1.var.resolution.c.
9.numer.7.& sequen.vbi videbis quæstionem hanc
late discussam,& licet iure prætorio habeat filius be
neficium abstinendi,non hoc impedit transmissio-
nem,quia quod in eius fauore fuit introductum, non
debet retorqueri in damnum,vt in l.si filius qui pa-
tr..versic.etenim.ff.de vulgar.& ibi hoc asserunt Bar-

21 tolus,Bald.Paul.Imol.Aretin.Alexã. Socin.& Ias.&
Anton.Gom.dict.cap.9.num.23. † Sextò, ratione
sanguinis transmittitur hæreditas non adita ad des-
cendentes hæredis,non ad extraneos:nec refert,quo
ad hanc transmissionem,an filij sint legitimi,an ve-
ro naturales tantum,in potestate,vel sui iuris,vt in
l.vnic.C.de his qui ante apert.tabu.de quo late agit
Anton.Gom.dict.cap.9.num.41.& deinceps. Quod
iusta ratione statuitur fauore sanguinis,quæ ratio fa
cit vtique cessare aliam,præsumptionem.Idem in hæ
reditate infanti delata,propter iustum impedimen-
tum infantis,vt in l.si infanti.C.de iur.deliberan. de
quo late agit Guiliel.Bened.in rep,cap. Rainuntius
in verb.mortuo itaque testatore,2.num.170.& plu-
rib.seqq.Ex quo vltra omnes collige veram regulã,
quod hæreditas non adita,nullo vnquam casu trans-
mittitur ad hæredes:ius vero adeundi semper trans-
mittitur,præterquam vbi lex præsumit hæredem a-
dire noluisse.Quando autem hoc præsumatur, colli-
ges ex casibus supra traditis.Si hanc regulam serua-
ueris,tolles omnes interpretum ambages & repug-
nantias. † Cæterum in legatis cessat hęc ratio,cum
22 eorum agnitio nociua esse non possit,quare ab hære-
des transmittitur ius agnoscendi legatum:quomodo
enim lex præsumere poterit legatarium , legatũ no-
luisse agnoscere?cum neminẽ sanæ mentis credendũ
sit,commodum non agniturum,cũ nulla possit esse
causa repudiandi.Quare ipso iure quæritur dominiũ
legatorum à morte testatoris,& transmittitur ad hæ
redes legatarij defuncti,ante agnitionem, quia lex
semper præsumit esse agnoscẽdum,hæreditas autem
maximam deliberationem requirit,quoniam hæres
adeundo obligatur creditoribus & legatarijs. l.ex
maleficijs.§.hęres.ff.de action.& obliga.§.hęres quo
que instit.de oblig.quę ex quasicon. nascun.l. apud
Iulianum.§.vlt.cum lege seq.ff.ex quib.caus.in poss.
eat.Denique in hæredem transeunt onera hæredita-
ria post hæreditatis aditionem:in legatarium vero
nulla onera,nisi emolumentum dũtaxat,vt recte ex-
plicauit Ias.in l.vltim.5.notab.C.de sacros.eccl.& per
text.in l.si hæreditatem.ff.manda.& d.l.a Titio.ff.de
furt.& l.cum pater.§.fundo.ff.de legat.2.Alijs vigin
ti & quatuor differentias inter legatum,& heredis in
stitutionem congerit Ferdin.Vazq.lib.1.de succes.
creation.§.7.num.18.quarum vnam duntaxat refe-
23 ram. † Sit quarta differentia,quod legatum rei alie
næ scienter factum valet,vt in l.cum alienam,cum si
milib.C.de legat.Hæredis autem institutio de re ã-
liena scienter,vel ignoranter facta,non valet,secun-
dum Bald.in l.fin. 8.oppos.C.de herc.instit.per tex.
ibi,quem refert & sequitur Ias.in dict.l. cum alienã.
1.colum.post med.& iure communi non magis valet
hac in specie testamentum,quam si nullus esset hæ-
res institutus,vt resoluit Paul.Parisi.consil.16 nume
ro 17.libr.2.dicens,istam esse communem sententiã
scribentium in l.1.ff.de testam.Ferd.Vazq.lib.2.de
succes.creati.§.17.numero.79.Qui num.80.hoc limi
tat,nisi de rebus alienis quis testaretur de consensu
domini,vt tradit Guilielm.Bened.in repet.cap.Ray
nuntius.in verb.condidit,1.num.2.de testam.per tex
tum in l.sicut.§.venditionis.ff.quib.mo.pig.vel hy-
poth.solu.Bald.in cap.1.§.præterea.quib. mod.feud.
amittat.Nec hoc casu reuocatur testamentum,vel in-
stitu-

stitutio hæredis per pœnitentiam veri domini, qui consensum præstiterat, secundũ Bal. in l. seniũ. C. qui testa. fac. poss. & Guil. vbi supra, Ias. in l. si quãdo. §. fi. C. de inoff. testa. Ferd. Vazq. d. §. 17. nu. 80.

GLOSS. XVII.

1 *Substitutio duplex, directa, & obliqua, & eius distinctionis effectus.*

Substitutio directa quincuplex, vulgaris, pupillaris, exẽplaris, breuiloqua, & compendiosa remissiue, ibid.

2 *Substitutio fideicommissaria, quid?*

Fideicõmissarius particularis, in quo differat ab vniuersali, & an in eo sit locus Trebelliano. ibid.

3 *Ius adeundi hæreditatem per fideicõmissum relictum, an transmittatur ad hæredes.*

Fideicõmissarij mortui ante aditam per hæredem hæreditatem, ibid. & nu. 4.

4 *Fideicõmissarius habet actionem ex testamento, vel officiũ iudicis, quæ transmissibilia sunt ibid. & nu. 5.*

6 *Fideicõmissarius conditionalis mortuus ante impletã conditionẽ, an fideicõmissum transmittat, & quid si sit de liberis?*

7 *Fideicõmissarius ad tẽpus incertũ mortis ante diem, an transmittat.*

Dies incertus pro conditione habetur, ibid.

8 *Fideicõmissarius in diẽ, vel in tẽpus certæ ætatis, si illa nondũ impleta decedat, an transmittat ad heredes fideicõmissum. Limitatur nu. 9 10. 11. & 12.*

13 *Fideicõmissum relictũ, cũ ad legitimã quis peruenerit etatẽ, quomodo intelligi oporteat.*

1 *Substituyere en la hærencia, o manda.* Substitutionum quædã directæ sunt, quædã obliquæ. Directa est illa, quæ substituto hæreditatẽ defert sine alterius ministerio, vel restitutione. Obliqua est, quæ substituto hæreditatem defert, & alterius restitutione, hæc appellatur fideicomissaria, vt explicant Doctores omnes in rub. ff. de vulgar. Abb. in cap. Raynuntius. de testam. & ibi Couar. §. 4. num. 2. Lance. Politus in prin. tract. de substitution. numer. 28. & ibidem Zasius, huius distinctionis commoda tradunt præ cæteris Guil. Bened. in d. cap. Rainuntius. verb. absque liberis moreretur. 2. tit. de compendios. substitution. numer. 12 & Lancellot. de Galiaul. in repet. l. Centurio, colu. 3. ff. de vulg. Eman. Costa in rep. cap. si pater. 1. part. in princip. num. 10. Directæ substitutiones sunt quinque, vulgaris, de qua late agit Bar. in l. 1. ff. de vulga. & ibi DD. omnes, Guil. Bened. in rep. c. Rainuntius, de testam. in verb. si absque liberis moreretur. 2. tit. de vulgar. substitution. & ibi Couarruu. §. 4. Antonius Gomez tom. 1. variarum resolutionum, cap. 3. & Emanuel Costa in repetition. capit. si pater. de testamentis in sexto, in locis traditis in eius indice, in verbo, substitutio vulgaris. Alia est pupillaris, de qua tractat Bartolus in l. 2. ff. de vulgar. & ibi cæteri interpretes, Bald. & DD. in l. precibus. C. de impuber. Guilielm. Bened. in verb. si absque liberis. 2. titul. de pupilar. substit. & ibi Couarruuias §. 5. Anton. Gom. tom. 1. variar. resolution. cap. 4. Costa dict. cap. si pater. in indice, in verb. substitutio pupilaris. Alia est exemplaris, de qua per Bart. & DD. in l. ex facto. ff. de vulg. per Bal. & DD. in l. humanitatis. C. de impube. Grego. Lup. in l. 1. tit. 5. p. 6. Bened. in d. verb. si absque liberis, 2. tit. de exempl. substitution. & ibi Couarruu. §. 6. Anton. Gom. d. tom. 1. cap. 5. Costa in indice, verb. substitutio exemplaris. Alia est reciproca, seu breuiloqua, de qua per Bartol. & DD. in l. Lucius ff. de vulgar. per Guilielm. in d. verb. tit. de successio. breuiloq. & ibi Couar. §. 7. & 8. & Anton. Gom. d. tom. 1. capit. 8. Costa dict. indic. in verb. substitutio reciproca. Alia est substitutio compendiosa, de qua per Bart. & DD. in l. Centurio. ff. de vulg. Guiliel. Benedict. in d. verb. si absque liberis. 2. tit. de compen. substitution. & ibi Couar. §. 9. Anton. Gom. dict. tom 1. cap. 7. & Costa in verb. substitutio compendiosa.
2 † Substitutio fideicommissaria, de qua hic agimus, dicitur voluntas testantis fidei hæredis commissa, de tota, vel parte hæreditatis restituenda alteri, qui fiduciarius hæres vtiliter efficitur, fideihæredis commissa ideò dicitur, quia fideicommissarius nõ capit ipse manu propria bona hæreditaria, sed de manu hęredis instituti restituere grauati. vt in l. vlt. in. C. de fideicom. §. 1. & §. vltim. instit. de fideicom. hæred. De tota, vel parte hæreditatis ideo diximus, quia rẽ singularẽ restituere rogatus non cogitur adire, nec restituere, nec est ea in specie locus Senatusconsulto Trebelliano, nec in aliquo differt à legato particulari, vt in l. nam quod. §. fin. & l. seq. & l. cogi. §. & generaliter. & l. mulier. §. fin. ff. ad Trebel. l. 2. C. commun. de lega. vt ergo locus sit Trebelliano, debet hæres rogari, vt totam, vel partem quotitatiuam hæreditatis restituat alicui, & tunc adire & restituere cogitur hęres l. quia poterat. ff. ad Trebel. & legibus proxime citatis. Verba vltima definitionis ideo adijciuntur, quia dominium rerum hęreditariarum quod trãsit in fideicommissarium, non est directũ, sed vtile, quoniam dir. Cum manet apud hæredem grauatũ, quẽadmodum & actiones actiuæ & passiuæ transeunt vtiles in fideicommissarium, & directæ manent apud hæredem. §. restituta. instit. de fideicom. hæred. Quandoquidem duo non possunt simul & insolidum domini, & heredes esse, eodem iure, & tempore, l. si vt certo. §. si duobus vehiculum, ff. commod. Ias. optime id explicans in l. 1. in princip. lection. 2. numer. 5 ff. ad Trebel. & Antonius Gomez tom. 1. variar. resoluti. cap. 3 vbi optime tractat materiam fideicommissariæ substitutionis. Ego autem in hac glos. & sequent. referam, quæ ad interpretationem legis nostræ pertinent.
3 † Quæro in primis, an ius adeundi hęreditatem per fideicommissum relictam, transmittatur ad hęredes fideicommissarij mortui, antequam hæreditas adiretur per heredem, vel antequam sibi restitueretur? Et videtur, non debere transmitti, per regulam generalem in glossa præcedenti traditam, numero 14. & sequenti, qua statuitur, hęreditatem non aditam non transmitti. l. vnica. §. in nouissimo. C. de caducis tollend. l. quoniam sororem. C.

de

de iure delibet. Item potissimum hoc iure nostro
regio procedere videtur, quo tollitur impedimen-
tum fideicommissario adeundi hęreditatē sibi per
fideicomissum relictam: quia etiam si hęres non
adeat, poterit ipse fideicommissarius eam habere,
vt in hac lege dicitur, & dicam latius infra glo. seq.
Quare, cū nihil obstet fideicōmissario, quin agnosce
re possit fideicōmissum, erit locus regulæ prædictæ,
ac proinde non fiet transmissio ad hæredes fideicó-
4 missarij. † Verū, his minime obstantibus, contraria
sententia verior est, & receptior, imo quod fideicō-
missarius decedens ante restitutionem sibi factā, trāſ
mittat fideicōmissum ad hæredes. Nā aūt hæres resti
tuere grauatus adiuit hereditatem, & cōpetet fidei-
cōmissario actio ex testamento, ad restitutionem si-
bi faciendā, quæ actio transmittitur proculdubio ad
hæredes fideicōmissarij, aut vero non adiuit, & ante
aditionem mortuus est fideicōmissarius, & tunc trāſ
mittet ad hæredes officium iudicis, quod sibi cōpete
bat ad cogendum hæredē, vt adeat, & restituat, arg.
tex. in l. non solū. ff. de in integ. rest. & l. 1. & per totū
C. de hæred. actio. & in specie id probat tex. in l. co-
gi. §. idem Metianus. & in l. Seius Saturninus. & l. pos-
tulante. ff. ad Trebellian. & l. in persona. C. de fideic.
l. vnic. §. in nouissimo. C. de caducis tollend. vbi etiā
Doctores id asseuerant, Bartol. quoque in l. cūm fi-
lio. numero 12. vbi etiam cæteri interpretes ff. de le-
gatis. 1. maxime Socinus num. 1. & Alexand. Iaso, &
Ripa, qui hanc communem esse attestantur Bartol.
& Doctor. in l. à testatore. ff. de condition. & demon
stra. Anton. Gomez hanc esse receptam asserens to-
mo 1. variarum resolutionum capit. 5. numer. 9. &
14. ad finem, Guillielm. Benedict. in repetition. cap.
Rainuntius. in verbo, si absque liberis moreretur. 2.
titul. de fideicommissar. substitution. numer. 63. &
64. † Nec obstat prima ratio pro contraria senten
5 tia adducta, quoniam fideicommissarius habet ius
formatum, & in esse productum, nempe actionem ex
testamento, vel officium iudicis, vt dixi numero prę
cedenti, quæ transmissibilia sunt, secus in hæredi-
tate, vel iure adeundi, quod non est in bonis nostris
vt in l. pretia rerum. ff. ad legem falcidiam. dixi su-
pra in glos. præcedenti, numero 14. & sequent. Vel
dic, ideo transmitti ius fideicommissi, ante aditam
hæreditatem per heredem scriptum, & ante factam
restitutionem, quia fuit fideicommissarius impedi-
tus agnoscere fideicommissum, antequam hereditas
per hæredem adiretur, vel sibi restitueretur, quod im
pedimentum facit cessare præsumptionem repudia
tionis, vt explicuimus in glossa precedenti, numero
16. & sequen. Nec oberit secunda ratio, qua diximus
iure Regio cessare hoc impedimentum, cūm nulla
requiratur hæredis aditio ad consequendum fidei-
commissum, vt in hac lege statuitur, & explicabo in-
fra in glossa sequenti, quo nimirum fieri, vt fideicō-
missum non agnitum ad hæredes minime transmit-
tatur, quemadmodum fit in hæreditate. Quia res
pondeo, donec constet heredem nolle adire, non
posse fideicommissarium, etiam iure Regio appre-
hendere hæreditatem: quia ea dumtaxat in specie
lex nostra hanc permittit apprehensionem, nem-
pe, vbi hæres noluit, vel non potuit adire, non er-
go extenditur ad alium casum, cum sit exorbitans

& correctoria iuris communis, atque ideo fideicom
missarius dicetur legitime impeditus, donec constet
heredem nolle, aut non posse adire. † Vbi autem
fideicommissaria substitutio fit sub conditione, non
6 fiet transmissio ad heredes fideicommissarij, qui an-
te implementum conditionis obierit, quemadmo-
dum & in fideicommisso particulari statuitur, in
l. vnic. §. si autem sub conditione. C. de caducis toll.
ita respondit Ludouic. Roman. consi. 17. & consilio
480. Guiliel. Benedict. in cap. Rainuntius. in verbo,
si absque liberis moreretur, 2. titu. de fideicommis.
substitution. numer. 7. Antonius Gomez dict. tom.
1. variarum resolution. cap. 5. num. 9. Quin etiam ij-
dēm Anton. & Guillielm. hoc extendunt, etiamsi fi-
deicommissarius sit de liberis descendentibus, ad-
huc enim non transmittet ad hæredes fideicommis-
sum conditionale ex potentia sanguinis, ex senten-
tia glos. singularis in l. vnic. C. de his, qui ante apert.
tabul. quam secuntur Petr. Cin. Iacob. Butr. Bartol.
Albet. Bald. Salicet. & Alexand. ibidem, glos. similis
in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. cui senten-
tiæ omnes consentiunt, testibus Guilielmo Benedi.
& Anton. Gomez vbi supra. Pro quibus est optimus
textus in l. si in persona. C. de fideicommis. Contra
quam receptissimam sententiam insurgit glo. in l. si
is sub conditione. §. fin. ff. de action. & oblig. ab om-
nibus reprobata, quod limitat Oldrad. consil. 139.
numer. 7. & Guiliel. in dict. cap. Raynuntius. in verb.
absque liberis. 2. in materia substitutionis pupilaris,
numer. 120. quando substitutio concurrit cum iure
accrescendi, vt in l. qui patri. vbi Bartolus, & alij. ff.
7 de acquir. hæredi. & in l. ex duobus. in principio, eo-
dem titu. Iaso, & Doctores in l. qui plures liberos. ff.
de vulg. † Sed etsi substitutio fideicommissaria fiat
in tempus mortis grauati, vel in aliud tempus incer
tum, mortuo fideicommissario ante diem, non fiet
transmissio ad eius hærede: quia dies incertus pro
conditione habetur. l. dies incertus. ff. de condition.
8 & demonstra. l. hæres meus. eod. titul. notant Anton.
& Guilielm. in locis numero præcedenti citatis. †
Cęterùm, in hac materia solet hæsitari, an fideicom
missaria substitutio facta alicui in tempus certæ æ-
tatis, veluti si testator dixerit, instituo hæredem Ti-
tium, eumque grauo, vt cum Cayus ad vigesimum
ætatis sit, ne annum peruenerit, ei restituat hæredi
tatem, sitne pura, an conditionalis? & sic an fideicom
missario mortuo, ante vigesimum annum transmit-
tat fideicommissi ius ad hæredes? Et communis est
resolutio, esse fideicommissum conditionale, & per
consequens non transmitti, vt docet glossa in l. si cui
legetur, per textum ibi. §. hoc autem, ff. de legatis,
primo, vbi etiam Alberic. Baldus, Paulus, Immol. &
Doctores communiter, textus est pro hac opinione
in l. si Titio. ff. quando dies legat. cedat. Idemque
est, si tempus certæ ætatis adijciatur in persona
tertij, vt in l. si ita scriptum. ff. de manumiss. testa
9 ment. † Hæc tamen conclusio limitatur, vt pro-
cedat, quando tempus illud certæ ætatis adij-
citur substantiæ dispositionis, vt constat ex supe-
riori exemplo, secus si adijciatur prestationi, & e-
xecutioni eius, veluti si legatum, vel fideicommis-
sum Titio relictum sit, & testator deinde dixerit,
quæ legata, vel fideicommissa Titius accipiat, cum
ad

ad legitimam ætatem peruenerit: tunc enim non conditio adiecta legato, vel fideicommisso, sed exactio in tempus legitimæ ætatis dilata videtur, vt in l. ex his verbis, C. quan. di. leg. ce. & ex eo text. id appendunt glos. Bart. Bald. Paul. & communiter Doct. dicentes, fideicommissario defuncto ante 25. annum, ad hæredes ius fideicommissi transmisisse, vt tandem eis restitutio fiat, cùm fideicommissarius si mortuus non fuisset, vigesimum quintum ætatis
10 suæ annum complesset, vt ex verbis d. l. constat. † Secundo limitatur, vt non procedat, quoties tempus certę ętatis adijcitur gratia ipsiusmet fideicommissarij, vt sibi consulatur, quia tūc bene transmittitur ad hæredes, etiam si ante tempus certę ætatis decedat, quod apparet ex tribus. Primò, si est filius. Secūdò, si erat minor. Tertiò, si tota hæreditas ei relinquitur, tex. est singularis hæc decidens in l. Seyus Saturninus. ff. ad Trebe. vbi id notant Bart. Pau. Imol. & Docto. cōmuniter. fietque restitutio statim mortuo fideicommissario, quia cessat ratio dilationis, vt notat glos. in d. l. ex his verbis, glos. magna in fin. C. quan. di. leg. ced. Anto. Gom. d. to. 1. c. 5. n. 26. lim. 2. Vbi similiter ex hoc infert, tale fideicommissum deberi cum fructibus, argu. tex. in l. in fideicommis-
11 si, §. cum Polidius, ff. de vsur. † Tertio limitat idem ipse Anto. Gom. vt procedat conclusio nostra, quādo tempus certę ętatis apponitur ipsi fideicommissario, secus si apponatur hæredi grauato, quia tunc non est conditionale, sed in diem, & consequenter mortuo hærede ante illud tempus, vel mortuo ipso fideicommissario, vel vtroq; fiet proculdubio transmissio ad hæredes, tam actiuè, quam passiuè, licèt peti non possit ante illud tempus, text. expressus in l. libertis, 2. §. ab hæredibus, ff. de alimen. & cibar. le-
12 ga. vbi Bart. & docto. rationem reddunt. † Cæterum prædicta sanè intelligi oportet, quoties tempus certæ ætatis fideicommissario apponitur per dictionem, quæ principaliter significat tempus, vt cū, seu quando ad talem perueniret ætatem, secus si per dictionē principaliter significantem conditionē, vel si ad tempus mortis referatur dispositio, quia tunc erit conditionalis dispositio, in omnem euentū, siue substantiæ adijciatur, siue executioni, vel solutioni, siue gratia vnius, vel alterius apposita fuerit, vt in l. si seruus lib. ff. de statulibe. & in l. quibus diebus, §. quidam Titio. ff. de condi. & demonstra. & vtrobique communis schola doctorum, glos. viti. Paul. & cæteri in l. Seyus Saturninus. ff. ad Trebel. Bart. Paul. & alij in l. si cui legetur. §. hoc autem ff. de legatis 1. Anton.
13 Gom. vbi supra. † Sed aduertere oportet, testatore aliquid relinquente cum fideicommissarius ad ętatem legitimam peruenerit, si fideicommissarius erat impubes, intelligi relictum in tempus pubertatis, idest, si ad quatuordecimum peruenerit annum: sin autem erat pubes, cum ad vigesimum quintū peruenerit, vt in l. cum filio. ff. de leg. 3. & l. fi. vbi Paul. & docto. de condi. & demonstra. Ant. Gom. d. tomo 1. cap. 5. n. 28

G L O S. XVIII.

1 Fideicōmissum vniuersale spirat hærede mortuo ante aditam hæreditatem iure communi, & limitatur pluribus modis.

2 Fideicommissum vniuersale non spirat iure regio hærede mortuo ante aditam hæreditatē, siue post aditam, ante vel post coactionē, vel in casibus in quibus iure communi transmittebatur hæreditas, vel non.

3 Fideicommissarius iure communi poterat officio iudicis cogere adire hæredem, secus iure canonico, & regio, & nu. 4.

Actio non datur ad cogendum ei, cuia non interest, ibi.

Appellare potestis, cuia interest, nō si eius nō interfit, ibidem.

5 Legatarius grauatus legatum vel partem eius restituere, non cogitur agnoscere legatum iure communi, nec regio.

6 Fideicommissum ab incapace relictū, qui hæres institui non poterat, ān sit efficax iure communi, vel regio? & n. 7.

Nullum, & inutile æquiparantur, ibid.

Casus voluntatis includit casum impotentiæ, ibidem.

8 Fideicōmissario fit hodie ipso iure restitutio, absque hæredis, vel legatarij restitutione, licet iure communi secus.

Possessio fideicommissi potest a fideicommissario apprehendi, absque restitutione, ibidem.

9 Fideicomissi restitutio fieri potest cessionario iure regio, licet iure communi secus.

f *O renunciare la herencia, ó el legado.* Text. iste in hoc est singularis, & corrigit plures leges iuris communis, & Partitarum, & in primis scire oportet, iure cōmuni esse constitutissimum, quod si hæres hæreditatem restituere grauatus, decedat ante aditam hæreditatem spirat, & extinguitur substitutio fideicommissaria, vt in l. ille â quo. §. si de testamento in fi. ff. ad Trebel. & ex ea id expēdunt. glos. Bar. Ang. Paul. Imol. & communiter DD. verum hoc iure communi limitari solet, & intelligi: nisi hæres decesserit, postquam fuerit coactus. quia tunc eiųs hæres restituere tenebitur hæreditatem fideicommissario, vt in d. §. si testamento resoluunt omnes per tex. in l. non iustam. C. ad Trebel. authore Ant. Gom. tomo 1. variarum resolutio. c. 5. n. 6. vbi hanc eandem cōclusionem limitat. Secundo, nisi hęreditas non adita sit ex potentia suitatis transmissa vel ex vi sanguinis, vel ex beneficio iuris deliberandi, quia tunc hæres hæredis ad quem facta fuit transmissio, adire tenetur, & restituere, sicut hæres primo rogatus arg. tex. in l. eam quā. C. de fideic. quod nuncupatim voluit Bar. & DD. in l. ille â quo §. si de testamento. ff. ad Trebe. Tertio solet limitari, nisi in testamento apposita sit clausula codicillaris, tūc etenim fidicicōmissum vniuersale transit cōtra hęredes legitimos ab intestato succedētes, ipsiq; cogētur adire, & restituere hęreditatē fideicōmissario, arg. tex. in l. Sceuola, ff. ad Treb.

n. 23. C. de pact. vbi Cur. Iun. n. 9. & Deci. nu. 15. Fort. Garsia. in l. Gallus. §. & quid si tātū col. 87. ff. de lib. & posth. Crot. in l. si constar te ff. solu. ma. 2. lectura super 7. q. Bar. Ripa. in l nemo potest num. 50. ff. de lega. 1. & ibi Hanibal n. 349. Couar. in c. Raynutius de testa. §. 3. nu. 6. Gre. Natam in c. quamuis pactum de pact. in 6. n. 2. per tex. in l. his solis. §. fi. ibi, tacite cautum putamus C. de reuo. dona. & l. cum mulier ff. solu. mat. vel quando illa ratio pro expressa habeatur, quia vnica tantum assignari potest gloss. & docto. in l. quamuis per tex. illum. C. de fideicom & in c. suggestum de appel. & in l. 2. vbi doct. ff. de lib. & posth. & alibi sæpe: sed ratio qua fūdatur lex nostra, in ea exprimitur, nempe qui maior solemnitas exigitur in testamento in scriptis quam nuncupatiuo, vt falsitas euitetur, q de maiori solennitate diximus exprimitur in hac lege, q de euitanda falsitate satis tacitè cautum putamus, cum nulla alia assignari possit ratio, sed hęc ratio ęquę militat in testamento inter liberos ac inter extraneos, ergo idem ius statui oportebit in vtraq; specie. Alię rationes quæ adduci solēt pro contraria opinione nihil obstāt, leuiores enim sunt quā nostra solutione & refutatione egeāt.

12 † Quęrit hic Mar. S. Bur. in d. l. 3. Tau. vnde hæc sumpta fuit. n. 113. an per legē istā correcta maneat dispositio. l. fi. C. fami. ęrcifcun. qua permittebatur patri diuisionē bonorū suorū facere inter filios corā duobus testibus l. 7. tit. 1. p. 6. Arguit ad partes & deniq; concludit correctā esse duplici ratione. Prima, quia cū pater sub nomine quotę diuisionē bonorum suorum inter filios facit, videtur facere testamētū vt dixit glo. magis cōmuniter recepta in l. quoties C. fami. ærcis. quam ibi sequūtur Iaco. But. Albe. Bal. Ang. Salı. Paul. Castr. estq; cōmunis resolutio teste Fulgoso in l. filij patris vbi. gl. idē tenet C. [illegible] ti. Albe. Brū. cōs. 43. col. 2. Quin & si diuisio fiat, nō per quotas, sed per singulas res, glossæ & doc. superius citati dicūt, talē diuisionē reputari vt codicillū; & erit in eo similiter locus dispositioni huius legis, vt fieri non possint cū duobus testibus, tātā siquidē solēnitatē exigit codicillus, ac testamētū per legē istā. Secūdò mouetur Marc. ne frustrari posset facilliter lex ista, si diuisionē bonorū facere posset pater inter filios corā duobus testibus, esserq; falsitati locus, quā euitare prætēdit lex ista, ex quibus mihi vera videtur eius sētētia.

13 † Tellius Fer. in d. l. 3 Tau. 1. par. n. 13. & Mar. So. Bur. ibi n. 134. & sequētibus aduertūt circa huius legis intellectum, quod in testamēto inter liberos solū immutatur per legē nostrā quod attinet ad numerū testiū, in cæteris verò ius cōmune manet illæsū: vnde specialiter concessa testamēto inter liberos remanēt in sua obseruātia: quoniā dispēsatio circa vnā solēnitatē testamēti, nō derogat in alijs solēnitatibus iuri cōmuni, ex doctrina Decij cōs. 610. n. 4. & 5. imo lex noua minuēs testamētorū solēnitates respectu numeri testiū, nō derogat qualitati eorū, vt latè probat Curti. Iun. in l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto n. 10. C. de testa. & Maria. So. Iun. in l. sciēdū nu. 142. ff. de legat. 1. & Paul. Parif. cōs. 32. n. 36. & 37. li. 2. Præterea cū per hāc legē derogētur priuilegia filiorū & parētū quoad numerū testiū, quoad alia omnia ipsa priuilegia cōprobata & cōfirmata cēsētur, vt in l. tribunus. §. cū aliquis & ibi notat Bal. ff. de milita. testa. tex. in c. cum capella de priuileg. l. siquis argētū. §. sed siquidā & illic Bal. C. de dona. & quia in eo lex ista corrigit ius commune, quod in ea exprimitur l. præcipimus. C. de appell. l. sancimus cum vulgatis. C. de testam. quod potissimum in priuilegijs procedit vt in l. decurionibus C. de silentiar. lib. 12. & in l. dotalem & ibi notāt docto. ff. de testa mili. & in c. tua de decim. cum concord. à Iaso. congestis in l. sicut certi de mili. testa. nu. 11. Quare Telli. & Marci doctrina mihi admodū placet, modo eam intelligas in alijs priuilegijs, non in his quæ ad solemnitatem testium spectant, in his siquidem seruandam esse censeo in omnibus solemnitatem per legem istam & præcedentem requisitā in testamento inter extraneos, inducta siquidem ad augmētum non debent operari diminutionem l. 3. §. si emancipatus ff. de contra tab. lex aunt nostra voluit augere testium solemnitatem in testamento inter liberos, vt falsitas omnino euitetur, non diminuere, vt exemplis infra apparebit.

14 † Inferunt ex præfacta conclusione præcitati doctores in d. l. 3. Tauri Marc. nu. 142. & Telli. Fer. 1. par. nu. 15. & Ant. Gomez. nu. 53. quod fœmina potest esse testis hodie in testamento inter liberos, quandoquidem iure communi hoc idem constitutum erat, vt nobis insinuant glo. Bal. & docto. cōmuniter in auth. quod sine. C. de testam. & in l. hac consultissima §. ex imperfecto vbi Iaso. num. 6. docto. in l. fi. C. de codicil. docto. in c. relatum 1. de testamen. Guido papæ quæsti. 538. Alex. cons. 70. num. 15. lib. 2. & cons. 128. col. 1. lib. 7. dixit communem eam sequutus Guill. Bene. in rep. c. Raynu. in verbo testamentum 1. nu. 65. prope finem & 86. Mayne. in l. quandiu nu. 96. de regu. iur. vbi ait docto. ita tenere Curti. Seni. cons. 75. nu. 11. vbi hāc attestatur esse communem Fran. de Ripa in tracta. de peste. 2. partis. q. 2. nu. 19. Deci. in l. fœminæ nu. 31. ff. de reg. iur. & in c. quoniam nu. 7. de testib. & ibi Moderniores, communem etiam appellat Gratus cons. 90. nu. 3. lib. 2. Tira. de legibus cōnubialibus. l. 9. nu. 47. sed lex nostra nihil immutat nisi in his quæ attinent ad numerum testium, non vero ad qualitatem eorū, vt cōstat ex eius verbis, *La solenidad de la ley del ordenamiento del señor Rey don Alonso, que dispone quantos testigos son menester enel testamēto, se entiende. &c.*

15 † Sed nihilominus contraria sententia mihi probabilior videtur & in praxi receptior, imo q fœminæ hodie iure regio non admittantur in testes in testamento inter liberos ex rationibus supra nu. 13. in fine traditis, quam obseruāt Did. Castel. in d. l. 3. Tau. glo. in verbo, siete testigos col. 7. Gre. Lu. summæ authoritatis vir in l. 7. tit. 1. par. 6. in verbo, a los hijos. Mouemur triplici ratione. Primū quia leges regni nostri quibus hoc in regno iudicandum est, vt in l. 1. tit. 2. de legibus supra li. 2. non permittunt vllo casu fœminas testes esse posse testamenti, imo id generaliter prohibent, vt in l. 1. & l. 9. tit. 1. par. 6. & l. 17. tit. 16. par. 3. etiamsi sint bonæ famæ vt ibi statuitur, generaliter ergo sunt intelligendæ l. de precio. ff. de publi. l. non distinguemus. ff. de arbit. Secundo quia non sunt leges iuris communis imperatorū, quæ hoc permittāt, sed opiniones doctorū supran. precedēti citatorū quibus nō pauci cōtradicūt hi sūt Cur. Iu. in l. hac cōsultissima §. ex imperfecto nu. 10. C.

filio cartha 12. col. 2. ff. de leg. 1. idem respondit Pau. Par. & communem attestatur cons. 30. nu. 55. li. 3. & rursus cons. 93. n. 45. li. 2. & cons. 52. n. 11. li. 3. & Boeri. eam cõmunem asseuerans in decis. 44. n. 33. Gre. Lup. in l. 6. in verb. señaladamente, col. 1. tit. 11. p. 6. Marc. Sol. Barg. in l. 5. Tauri n. 977. & seq.
8 † Sunt tamen non pauci, qui asserunt hac in specie, cùm tota vel integra hæreditas, præcipitur alicui restitui, nõ impediri detractionẽ Trebellianicæ. Hi sunt Ang. in auth. de trien. & semisse, §. si vero expresſim, & §. eos quoque per illos text. & in auth. sed cũ testator per illum tex. C. ad l. Falcid. Ludo. Roma. in auth. similiter col. vlt. C. ad l. Falcid. & iterũ cons. 75. & cõs. 79. & cons. 32. in fi. Soci. cons. 209. ad fi. li. 2. Alberi. in l. raptores n. 3. C. de epi. & cleri. Bal. & Sali. in l. 1. C. de fructi. & liti. expens. Ias. cons. 84. n. 9. li. 1. Bertra cons. 37. li. 1. Carol. Moli. in Alex. cons. 5. n. 14. li. 3. & cons. 133. li. 5. Oldral. cons. 238. dubio. 4. Maria. Soci. inter consilia Barthol. Soci. eius filij cons. 14. col. vlt. li. 1. Barb. cons. 19. ad fi. li. 1. & cons. 24. col. 2. & 3. eod. li. Boeri. alios referens decis. 43. n. 33. Tiraq. de legi. connub. glo. 5. n. 110. Fundantur duplici ratione. Primò per tex. in l. 1. §. inde Neratius & l. qui totam, & l. ita bene, §. totam, & l. Lucius, §. hæres institutus, & l. si hæres ab eo. §. totam, ff. ad Trebelli. & l. si quis ad declinãdam, C. de epi. & cleri. vbi licèt testator totam hæreditatem restituere rogetur, nõ ex eo fideicommissarius liberabitur ab onere præstandi quartam Trebellianicã.
9 † Secundo mouentur ex eo, quòd licet iure nouiori testator posſit prohibere Falcidiam, vt in auth. sed cum testator, C. ad l. Falci. non tamen poterit prohibere Trebellianicam, cùm diuersa ratione debeatur Falcidia (nempe vt hęres inuitetur ad adeundam hæreditatem, quia ad id cogi non potest) quia Trebellianica, quæ non ea ratione debetur, vt inuitetur hęres ad adeũdum, quia cogi potest adire, sed ne maneat sibi nomen hęredis in vanum, & sic in hæredis fauorem, & non testatoris: quare nimirum si a testatore prohiberi non posſit, & hac ratione hoc asseruit Accurs. in d. auth. sed cũ testator, & Bart. in l. nemo potest n. 7. ff. de lega. 1. Alexan. in l. Marcel. in prin. 5. q. ff. ad Trebelli. Et quia olim Trebellianica prohiberi non poterat, l. si vt alleges, C. ad l. Falci. l. Titia, ff. eod. tit. hoc autem ius hactenus non reperitur correctum, ergo Trebellianicã hodie minimè prohiberi poterit à testatore, ideo hanc sententiam amplectuntur Alcia. li. 5. paradoxorum c. 19. Ioan. Crott. in d. l. nemo potest n. 17. post glos. in d. l. si vt allegas & alij docto. quos Alex. retulit in d. l. Marcell. Iacob. de Bellouisu in auth. de hæred. & Falci. §. si verò expresſim Corne. in d. auth. sed cum testator n. 6.
10 † Tertiò suadentur hanc sectari sententiam eò, quod licet concedamus testatorẽ posse prohibere Trebellianicam, intelligi oportebit, quando expresſim prohibuit & verbis expresſis & specificis, vt in d. §. si vero expresſim, & ibi Ang. & Doct. sup. n. 8. citati, & Oldral. cons. 248. col. 2. Imo etiam si testator dixerit, soluantur legata pleno iure, adhuc detrahetur Falcidia, aut Trebellianica, secundum eum cui consensit Roma. cons. 239. vbi attestatur hanc esse communem opinionem, & cons. 75. col. 1. & Benedi. Capra cons. 36. col. 1. & cons. 83. col. 2. Mari. Socin. Iunior cons. 170. n. 29. li. 2. vbi hoc limitat, nisi verba essẽt a testatore pro lata, quę etsi id non exprimant, necessario tamen id importent, nec alium sensum habere posſint, quod repetit n. 34. & seq. vsq; ad n. 39. inclusiue, vbi optima tradit exempla, quam concordiam mutuam accepit à Philip. Corn. in auth. Sed cum testator, 2. col. C. ad l. Falcid. Sed hæc verba totam hęreditatẽ restituat, vel tota legata persoluat nõ excludunt necessario Falcidiam, vel Trebellianicam. Potuit enim credere testator, bona eius sufficere ad integra ex soluenda, nõ autẽ ex hoc prohibere voluit præmium hæredi a lege concessum, vt adeat, neuè nomen hæredis ei maneat in vanũ, & absq; aliquo pręmio, si bona eius nõ sufficerent ad ex soluenda legata. Vel si dixit totam hæreditatẽ restituat, intelligitur ad fideicõmissariũ iure pertinẽtẽ, hoc est, drodrantẽ. Hæc enim est tota hęreditas fideicõmissario pertinens: quoniã quarta hæredi adeunti sponte cõpetit, §. sed quia, & §. nihil, & §. si quis insti. de fideicõ. hæredi.
11 † Verum his non obstantibus tene priorẽ sententiã n. 7. Traditã, quod vbi testator totã iusſit restitui hæreditatẽ, vel integra legata, non detrahat hæres Trebellianicã, nec Falcidiam: quia hæc est receptior opinio, a qua in iudicando & consulẽdo recedere non licet, cuius veritas ex responsionibus ad oppositiones superius factas, lucidè constabit. Et in primis non obstãt tex. in l. 1. §. inde Neratius, & l. qui totam, & l. nam quod. §. si cum l. seq. ff. ad Trebelli. cũ aliis supra citatis nu. 8. in fi. quia illo iure non licebat testatoribus etiam verbis expresſis prohibere Falcidiã aut Trebellianicã.
12 † Quod aũt nu. 9. diximus Trebellianicã non posse per testatorem prohiberi, licèt Falcidia posſit, quia iure non est expressum, & quia est in Falcidia diuersa ratio, quam in Trebellianica: minus obstat, quoniã verior & receptior est opinio in cõtrarium, imo quòd Trebellianica posſit prohiberi per testatorem, quemadmodum & Falcidia: quia iure antiquo Trebellianica & Falcidia æquiparantur l. Marcellus. §. quod autem ff. ad Treb. sed quoties duo casus æquiparantur per legem antiquam, lex noua loquens in vno protrahitur ad alium, etiam si sit correctoria ex sententia gl. communiter recepta in l. si quis seruo aliquo gloss. vlti. C. de furtis, quã sequitur Bart. & docto. in auth. quas actiones vbi Ias. nu. 19. C. de sacros. eccle. Bar. Aret. Ripa nu. 21. & Moderniores in l. 1. ff. de leg. 1. Ias. in auth. nouisſima nu. 28. C. de inoffi. testa. Crottus in l. Gallus §. & quid si tãtũ n. 53. ff. de lib. & posth. quod latè comprobat Steph. à Federi. de interpretatione iuris par 1. arg. 14. Nec dissuadeat, si dixeris, æquiparationẽ Trebellianicæ & Falcidiæ nõ esse vniuersalẽ: quãdo quidẽ in quibusdã casibus differãt, & sic in æquiparatis dũtaxat fiet adęquatio, nõ in reliquis gl. cõmuniter recepta in l. omnes dies. C. de feriis, & in c. postquam §. fi. vbi Gemi. de electio. in 6. Quoniam sufficit, quod regularis, sit earundem similitudo, vt ex noua in Falcidia loquens extendatur ad Trebellianicam, & è conuerso, vt in l. Titia. ff. ad l. Falcid. l. iubemus C. ad Trebelli. l. cohæredi. §. cum filiæ. ff. de vulga. text. insignis in §. sed quia hæredes insti. de fidei cõ. hæredita.
13 † Secũdò, quia iure nouo authẽticorũ, quo testatori permittitur prohibere Falcidiã, vt in d. auth. sed cũ testator & in corpore

vnde sumitur, est expressa ratio, quare prohiberi permittitur, nempe, quia si hæres noluerit defuncti voluntatem adimplere, testamentum non irritatur, sed hæreditas defertur alijs personis, ibi descriptis, & in auth. hoc amplius, C. de fideico. quę ratio ęquè militat in prohibitione Trebellianicæ. Alias sex rationes enarrat Ferdin. Vazq. li. 1. de success. creat. §. 8 n. 8. quæ sunt in d. auth. expressa, & æquè procedunt in Trebellianica. Cæterum cum in l. noua corrigente est expressa ratio, ex identitate rationis potest fieri extensio ad alium casum, vt in auth. de hære. ab in. veni. §. ex his autem iuncta glo. communiter recepta col. 9. Bal. & cæteri interpretes in auth. quas actiones, C. de sacrosan. ecclesi. idem conuincitur ex tex. in l. cum mulier. & ibi expendit Cuma. & cæteri, ff. soluto matrim. Corne. hanc dicens communem cons. 2 1. n. 30. li. 2. Iaso. & docto. in d. l. Marcell. ff. ad Trebell. Ripa in d. l. nemo potest n. 50. ff. de lega. 1. text. in l. his solis, in verbo, satis tacitè cautum putamus, C. de reuocan. dona. & in l. humanitatis, C. de impub. vbi Iaso n. 6. Alexand. n. 5. Corne. n. 15. Curt. Iun. n. 15. Purpur. in l. fi. C. de pact. n. 23. & ibi Curt. Iuni. n. 9. & Deci. n. 15. Nimirum ergo si text. in d. auth. de hære. & falcid. §. si verò expressim corrigens ius antiquum in falcidia, corrigere etiam illud videatur in Trebellianica, in qua cædem rationes in d. §. expresse militant & procedunt.
14 † Et tum maximè cum per extensionem lex reducatur ad ius antiquissimum commune, res siquidem teste philosopho facillimè reddit ad naturam suam, quod nobis probat glos. in c. statutum, in verbo, numerandũ de præben. in 6. communiter recepta teste Iasone, num. 40. & Ripa n. 51. in d. l. nemo potest, ff. de lega. 1. & iure antiquo. 12. tabularum legata & fideicommissa particularia, & vniuersalia integrè debebantur nulla deducta quarta, vt in l. verbis legis, ff. de verbo. signi. & in §. 1. insti. de lege falcid. poterit ergo hodie sicut & quarta falcidia, Trebellianica prohiberi, quo argumento vtitur Anton. Gomez tom. 1. variarum resolutionum, c. 5. n. 11. prope finem, & Ferd. Vaz. eo tacito in d. §. 8. n. 9. quibus & alijs rationibus moti han conclusionem, quod Trebellianica possit per testatorem prohiberi, sicut & Falcidia, tenent Bart. sibi contrarius in l. Marcellus num. 7. ff. ad Trebe. glos. in d. §. si verò expressim & glo. in §. sed quia insti. de fideicom. hæred. cui consentiunt Cyn. Bar. Bald. Sali. & Fulgo. in d. auth. sed cum testator, C. ad §. falcid. & ibi Corne. pen. col. in vsu forensi consulit recipiendam Iaso. in l. nemo potest, 2. lectio. num. 40. & ibi Ripa num. 47. & Hannibal num. 349. post plures per eum relatos, ff. de lega. 1. vbi hanc attestatur communem Alex. & Iaso. num. 45. in d. l. Marcellus, & ibi Ripa num. 47. & 48. ff. ad Trebelli. idem Ripa in l. 1. §. denique n. 3. eodem tit. Iaso. dicens communem in l. cum quis n. 9. C. de iur. & fact. igno. & cons. 84. nu. 9. lib. 1. & Soci. in regula 432. Deci. cons. 81. col. 2. Guido Papæ cons. 133. ad fin. Carol. Ruyn. cons. 173. col. pen. lib. 2. & cons. 37. num. 15. lib. 1. & cons. 127. num. 8. lib. 3. Paul. Paris. cons. 21. num. 33. lib. 3. Nicol. Bellon cons. 64. num. 2 Socin. Iunior, cons. 137. num. 6. lib. 1. Ioan. Dilectus de arte testandi, tit. 5. de substitu. cautela 31. num. 2. Cuma. cons. 25. Alexan. cons. 67. lib. 1. Couarru. dicens communem in cap. Raynaldus, §. 3. num. 6. de testam. Greg. Lupi in l. 6. tit. 11. part. 6. Marcus Solon Burgen. in l. 3. Tauri num. 968. Ferdi. Vazq. de success. creat. §. 8. n. 5. Eman. Costa in repe. c. si pater, 3. par. in verb. interdum, n. 98. pag. 510. de testam. in 6. eandem communem esse attestantur Alcia. lib. paradoxorum 5. cap. 19. & Ioan. Crottus in d. l. nemo potest, nu. 17. ff. de lega. 1. eam sequitur & communem asserit Anto. Gomez tom. 1. variarum resolu. c. 5. nu. 11. in quibus locis Moderni plures alios citant idem tenentes: quo fit vt hæc opinio receptissima sit & communis. Nec obsunt fundamenta pro contraria adducta supra num. 9. quòd sit diuersa ratio in Trebellianica, in qua potest cogi adire hæres, & non in Falcidia, quia cum adire cogitur, non detrahit quartam, vt in l. quia poterat cum similibus, ff. ad Trebelli. quare hac in specie non est differendum, an possit prohibere detractionẽ quartæ, sed cum ex volũtate adierit. Præterea aliæ rationes sunt expresse in d. §. si vero expressim & in auth. sed cum testator, quæ omnes militant in Trebellianica, vt probat optimè Ferdi. Vazq. in d. §. 8. n. etiã 8. ad quem lectorem relego. Ad aliam rationem d. num. 9. traditam est satisfactum sup. num. 12. & 13.
15 † Quod autem diximus n. 10. prohibitionem falcidiæ, vel Trebellianicæ expressim fieri debere, vt in auth. de hære. & falci. §. si vero expressim & in auth. sed cum testator, C. ad l. falcid. & in l. 6. ti. 11. par. 6. non obest communi sententiæ, quam n. 7. probauimus, nam satis expressum dicitur, quod verbis generalibus enunciatur, l. fi. cum ibi notatis, C. quod cum eo. l. Lucius, ff. de vulga. Bar. in l. 1. in prin. 2. quæst. prin. ff. eo. tit. & in l. prætor ait in prin. ff. de noui ope. nun. vbi adnotarunt gloss. & docto. illud dici expressum quod tacitè agitur, quodque ex mente colligitur seu coniecturis, facit l. nominatim, ff. de condi. & demonstra. l. 2. ff. de lib. & posth. l. certum, ff. si cert. pet. l. licèt imperator, ff. de lega. 1. l. quoties, §. si quis nomen, ff. de hęre. institu. de quo latè agit Tira. de legibus connubialibus gl. 7. n. 89. 90. & 91. & limitat numeris sequentibus, & in specie hoc voluit Emanuel Costa in rep. ca. si pater de testamen. in 6. p. 3. in verbo, interdum, nu. 99. Marc. Solon Burgen. in l. 3. Tauri, n. 980. & alij sup. n. 7. citati. Ad limitationem Maria. Socin. Iuni. respondeo, veram non esse eam restrictionem, cùm expresse repugnet communi sententiæ, de qua in d. num. 7. vbi resoluimus per hæc verba, totam hæreditatem, prohibitam cẽseri detractionem falcidię, vel Trebellianicæ, & limitatio Socini non restringit tantum communem sententiam, sed penitus eam eneruat, quare tenenda non est.
16 † Manet ergo firma conclusio, quod testator potest prohibere Trebellianicam, non solum per verba specialia, verùm etiam per verba generalia, vt si dixit, volo quòd hęres meus restituat totam, vel integram hæreditatem Titio. Paria enim sunt dicere totam aut integram, vt in l. decem in fin. ff. de fideicommiss. liber. cum sic ait, sed cogendus est hæres tota decem præstare, perinde atque si adiecisset testator, vt integra præstarentur, notat Tiraq. de legi. connub. gl. 7. n. 100. limi. 5. pari ergo ratione cum lex nostra dicat, lo puedan auer todo, consequitur falcidiæ seu Trebellianicę deductionem fuisse iure

17 se iure nostro regio prohibitam. † Pro qua stringit etiam, quia leges nostræ regiæ maximè lex ista, fauent nimis testantium voluntati, quam seruari omnino præcipiunt, etiam si substantialia deficiant, modo integer testiũ numerus nõ desit à lege ista requisitus, qui minor est, quam iure communi exigebatur, vt superius vidimus. Nimirum ergo si integra legata, integra etiã fideicommissa vniuersalia debeãtur, nulla deducta quarta Falcidia, seu Trebellianica, cum & hæ deducãtur iure etiam communi contra aut præter voluntatem testatoris, qui hæreditatẽ iussit restituere aut totum assem legauit, quod hac in specie Theophilus adnotauit in §. ergo insti. de fideicom. hæredi. glo. in cap. Raynaldus de testam. vbi id adduxerit Couar. §. 3. n. 6. quam commendat Alex. in l. cogi. §. si pater in fin. ff. ad Trebelli. notant Salic. & Iaso. num. 13. in l. filium quem habentem. C. famil. ercis. & iure antiquo, quo Falcidia aut Trebellianica prohiberi non poterat, est tex. hoc expresse probans in l. Titia. ff. ad l. Falcid. vbi Vincenti. 2. colum. asserit hanc esse communem sententiam, etiam hodie stante auth. sed cum testator. C. eo. ti. qua testatori permittitur Falcidiam prohibere, adhuc enim Falcidia deducitur contra, aut saltẽ præter voluntatẽ testatoris, vt expressim voluit Bart. in d. l. in quartam. ff. ad l. Falcid. vbi Ripa, nu. 47. eam sequitur, & dicit communem, & Ancarra. cons. 51. Bertran. cons. 153. in 8. dubio lib. 2. Imol. & Alex. in d. l. in quartã, Couarru. d. §. 3. num. 6. Eman. Costa, in d. cap. si pater de testa. in 6. 2. par. in verbo absque deductione, nu. 24. Fer. Vaz. de succes. creatio. §. 8. numer. 18. Cum ergo ex receptiori sententia Falcidia, & Trebellianica deducatur contra aut præter voluntatem testatoris, qui eam non prohibuit, & lex nostra præcipiat voluntatem testatoris omnino adimpleri, & totam debere restitui hæreditatem, & legata, nimirum si Falcidia, vel Trebellianica non debeantur. † Ve-
18 rum his omnibus non obstantibus contraria sententia probabilior est, imo quod iure nostro regio Falcidia, & Trebellianica debeatur hæredi, qui hæreditatem sponte adit l. 9. & l. 8. ti. 11. par. 6. quæ iure seruanda sunt in hoc regno, quando per leges huius recollectionis non reperiuntur correcta, vt in pragmatica sanctione prima huius libri, fol. 1. Leges enim partitarum leges regiæ sunt, vt in l. 3. ti. 1. de legibus supra lib. 2. sed nostra in specie non corrigitur per legem nostram leges partitarũ præcitatæ, ergo nec ex identitate rationis correctæ censebuntur. l. præcipimus. C. de appellationibus. l. sancimus. C. de testa. Quinetiam ex maioritate rationis correctæ non censentur, vt in auth. quas actiones, & ibi Ias. & DD. C. de sacros. Eccles. & hanc sententiam in Trebellianica dumtaxat, & non in Falcidia tenet Anto. Gomez in tom. 1. variarum resolutionum, cap. 12. de legatis num. 11. col. fin. illius numeri, vers. 3. ratio in fine, & Marc. Solon Burgen. in vtraque, licet nõ ita latè differant, nec digerant quæstionem in l. 3. Tau. nu. 962. & pluribus sequen. quibus accedo, & vidi practicari in foro regio Pinciano. † Nec obstat prima ra-
19 tio, numero 5. tradita, quod correcta ratione legis censeatur correcta legis dispositio, nam illud intelligitur si est vnica ratio, vel in lege expressa, & debet esse finalis, & non impulsiua, item si plures sunt rationes, correcta vna non censetur correcta lex, quia alijs rationibus quæ correctæ non sunt, fundari, & sustineri poterit, vt docet glos. in §. affinitatis in sti. de nupti. notatur in l. si ventri. §. in bonis, ff. de priuileg. credi. cum alijs de quibus Iason. in l. si conuenerit, numero 10. ff. de re iudi. & Tiraquell. in relectione. l. si vnquam in prin. nu. 69. C. de reuocan. dona. At Trebellianica, & Falcidia, non solum debetur propter aditionem hæredis, verum etiam propter fauorem hæredis, ne nomine tenus sit hæres, vt in proœmio, tit. 11. par. 6. cuius verba sunt. *Conuenible cosa es, y con razon, q̃ el heredero de cada vn home, aya los bienes de aquel a quien deue heredar, ó cierta parte dellos, ca de guisa de seria de auer nome de heredero, é no le venir ende pro ninguno, &c.* Hæc ratio non inuenitur correcta, quare ergo non debebitur Trebellianica, vel Falcidia, cum hæres adierit, licet eius aditio ad validitatem testamẽti non sit per legem istã? Nam si hæreditatem repudiauerit, nulli dubiũ quin Falcidiam, vel Trebellianicam non deducet hæres in testamento scriptus, vt in l. non iustam. C. ad Trebelli. & in l. ita tamen. §. qui suspectam, & l. nam quod §. qui compulsus, ff. ad Trebelli. §. sed quia insti. de fideicom. hæredi. l. fin. ti. 11. par. 6. & in specie hoc voluit Ioan. Paris. in l. . tit. 2. lib. 5. ordi. & Marcus So-
20 lon Burgen. d. l. . Tau. n. 966. † Nec oberit quod nu. 6. 7. & sequen. diximus verbo, totam vel integrã hæreditatem, vel legata a testatore prolatum quod importat prohibitionem Falcidiæ, vel Trebellianicæ, ex receptiori sententia doctorum, nam fateor veram esse communem sententiam, sed non ex hoc infertur, verba in hoc textu posita idem importare, quia loquitur lex in specie, in qua hæres, vel legatarius rogatus restituere hæreditatem noluit adire hæreditatem, vel legatum agnoscere, sed repudiauit ex præsse, quo casu nimirum si fideicommissarius totã hæreditatem, vel legatarij integra legata consequãtur, & hæres non deducat Falcidiam, vel Trebellianicam, vt in d. l. non iustum. C. ad Trebelli. cum con-
21 cordan. numero præcedenti in fi. traditis. † Ad rationem vltimam nu. 17. traditam respondeo non solum legem nostram fauore voluntati testatoris, sed leges omnes iuris communis auth. de nuptijs, §. disponat testator. & erit lex colla 4. & l. in conditionibus, ff. de condi. & demonstra. l. . C. de sacrosan. Eccles. cum mille similibus, non ob id tamẽ desinit deberi Trebellianica, & Falcidia, licet sit præter volũtatem testatoris, vt dicunt Docto. magis communiter. Quo fit vt lex nostra vtcunque faueat voluntati testatoris non sit visa prohibere Falcidiam aut Trebellianicam, & potissimum cum vera non sit communis opinio dicentium Falcidiam, & Trebellianicam deberi hæredi contra, vel saltem præter voluntatem testatoris, non enim est contra neque præter voluntatem testatoris deductio Falcidiæ, vel Trebellianicæ, sed potius ex voluntate, vel permissione testantis, duplici ratione: primum quia potuit prohibere, vt supra diximus num. 12. & 16. & non prohibuit, ergo sponte eã concedere videtur, quia qui potest prohibere, & adimere, & non prohibuit, nec ademit concessisse videtur l. necnon. §. quod eis ff. ex qui. caus. maio. l. 1. §. pen. ff. de lega. 3. l. Titio, & Meuio, §. Iulianus, ff. de lega. 2. & hac ratione hanc opi-

nionem contra communem sequuntur Ripa in. l. 1. in prin. numero. 15. & in. §. in filij numero 7. ff. ad Trebellia. Picus in. l. in quartam colum 28. ff. ad l. falcid. Deci. cons. 257. numero 3. & vltimo Ioan. de Ana. cons. 67. Curti. Senior cons. 75. numero 6. Alcia. lib. 5. Paradoxorum cap. 19. paulo ante finem. Secundo hoc constat ex eo, quod testator in dubio velle & cogitare videtur id, quod ius disponit, secundum Bald. in l. precibus nume. 44. ad fi. C. de impube. arg. text. in l. si duo ff. de acqui. hæredi. vbi hæres qui vult vnam partem, videtur velle alteram accrescentem, reddit rationem iurisconsultus, qui enim scit aut scire potuit illo abstinente, se oneribus fore implicitum ea conditione adire videtur. Ex quo ibi notat Bald. quòd ille qui facit aliquem actum videtur, se astringere legi loquenti de illo actu, & hanc esse fictionem non præsumptionem dixit ibi glo. quia non admittitur probatio in contrarium, cui assentitur Bal. sed melius diceret, quod est præsumptio iuris, & de iure contra quam similiter non admittitur probatio in contrarium c. is qui fidem de sponsa. Testator enim videtur se conformare cum iure communi, idemque velle, quod ius ipsum præcipit, vt ex. d. l. si duo colligit Alexand. cons. 2. lib. 1. num. 9. in fi. & cons. 103. nu. 8. lib. 2. Curti. Senior cons. 75. numero 6. Deci. cons. 257. numero 2. colum. penult. ad medium vbi citat concordantes, & maxime in nostro casu, in quo potuit testator hæredem instituere ipsum fidei commissarium, quare si instituit alium hæredem & hæreditatem iussit alij restituere, voluit procul dubio, vt quarta sibi daretur, aliàs nō vsus esset tot ambagibus. Nec sufficiet quod cōmuniter disponi solet in testamētis in nostra Hispania, post omnia legata solent testatores dicere, in residuo bonorū meorum instituo hæredem Titium, non enim ex hoc prohibetur falcidia vel Trebellianica, vt late probat Marcus Solō Bur. in d. l. 3. Tauri

22 num. 986. & pluribus seq. † Sed an possit prohiberi à patre liberis primi gradus deductio quartę trebellianicę, discutit latè melius cęteris Emanuel Costa in d. c. si pater de testamen. in 6. 2. part. in verbo Trebellianicę nu. 1. & sequētibus, refert alios docto. Marcus Burg. in d. l. 3. Tauri numero. 969. alios etiā refert Ferdinan. Vazq. & latè differit quęstionē, de successio. creatio. §. 8. nume. 12. & an prohiberi possit in codicillis Trebellianica, vel falcidia tractāt Bur. in d. l. 3. Tauri nume. 970. & Ferdi. Vazq. d. §. 8. nu. 10. Et an deducere possit filius duas quartas, tractat late dominus Anto. Padilla pręfectus consilij ordinum in auth. res quę nu. 33. & sequen. C. cōmu. de lega. vbi regulam affirmatiuā pluribus modis limitat: aduertitque nu. 41. iuxta ius nostrū regium cessare hanc quęstionē, cùm legitima sint omnia bona dēpta quinta parte, quare de Trebellianica vel falcidia agi non potest, maxime cùm pater de quinta parte bonorū possit libere disponere, vt in l. 12. ti. 6. in fra hoc libro & l. 8. tit. 8. eo. lib. idem voluit Marcus Solon. d. l. 3. Tauri nu. 972. & Greg. Lupi ab eis relatus

23 in l. 12. tit. 5. par. 6. & l. fi. tit. 11. eadē part. 6. † Sexto Trebellianica nō deducitur ex fideicōmisso relicto pauperibus, vel alij pię causę, queadmodum & falcidia nō deducitur ex legatis pijs auth. similiter. C. ad l. falcid. vt in specie docet Bart. in l. Marcellus nu. 5 ff. ad Trebelli. cui assentiuntur Ang. Alexand. nu. 4 Socin. & Iaso. ibi numero 20. hanc dicentes communem opinionem, idem fatentur Panor. cons. 59. lib. 1. Euerardus in Topic's legalibus capit. 16. Abb. in cap. Raynaldus nu. 18. & Ant. & Cardi. & Lāphran. ibi colum vlti. & Couarru. ibidem. §. 3. num. 7. idem voluit Bald cons. 8. lib. 4. Ioan. ab Amicis cons. 58. ad fin. Gor asi. in prælud ijs ad l. filium quem habētem nu. 44. C. famil. ærciscundæ: adducitur in hanc sententiam text. in l. si quis ad declinandā C. de epis. & cleri. eandem opinionem ante hos tenuit Cyn. in d. auth. sed cum testator C. ad. l. falcid. sequitur Corne. numero 2. & Sali. in d. auth. similiter, dicēs hanc sententiam in praxi esse seruandam, Anto. Gomez tomo. 1. variarum resolu. cap. 5. num. 11. in fi. Deci. cons. 299. numero 4. Philip. Fran. in cap. si pater de testamen. in 6. numero 105. & ibi Emanuel Costa dicens magis communem 2. part. in verbo Trebellianicæ numero 21. Ioan. de Garroni. in auth. ex testamento numero 26. C. de secund. nup. & hanc esse communem sententiam iuris vtriusque doctorum resoluit Fabianus in repe. auth. nouissima. C. de in offi. testa. nu. 183. & illustrissimus noster Couarra. in cap. Raynaldus §. 3. numero 7. extra de testamen. quam sentētiam cùm verissimam, tum etiam receptissimam censeo, licèt contraria placuerit glossæ Archidi. & Ioā. Andreę in d. c. si pater in verbo Trebellianicæ, quos sequitur Ludo. Roma. in rep. d. auth. similiter in 40. priuilegio vltimarum voluntatum, & ibi Corn. nu. 3. dixerit veriorem, & magis sustētabilem Soci. idem cons. 80. nu. 9. lib. 1. alios authores referens, Iaso. quoque in l. Marcellus nu. 30. ff. ad Treb. Sed nihilominus veriorem esse in puncto iuris priorem sententiam & receptiorem, etiam probat omnium optime Ema. Costa vbi supra nu. 3. & respondet ad eum text. in d. c. si pater num. 25. &

24 certè subtiliter. † Septimo, quarta Trebellianica non deducitur ex fidei cōmisso, cuius alienatio fuit expressim prohibita, queadmodū & in falcidia statuitur in auth. sed & in ea. C. ad l. falcid. cuius argumento id asseuerant Bald. & doct. communiter Areti. cons. 37. ad finem, Corno. cons. 2. num. 30. & 32. lib. 2. Paul. Paris. in repe. d. l. Marcellus ff. ad Trebel. & cons. 52. num. 31. lib. 2. & cons. 5; num. etiam 53. l. 3. & cons. 21. nu. 36. eo. l. 3. vbi attestatur hāc esse cōmunem sentētiam & Ioan. Bapt. à S. Seuerino & Soci. in cōsilio posito in lectura Socini post titulū ff. ad Trebelli. col. 1. incip. super præmissis, Curt. Iunior cōs. 160. colū. 2. versic. accedit ad cōfirmationē. Maria. Soci. Iunior cons. 170. num. 17. & 18. lib. 2. Confirmatur hac sentētia per text. in l. Marcellus. §. quod autem, & quæ ibi notāt Bart. & alij ff. ad Trebe. vbi probatur quod vbicūque cessat falcidia, cessat quoque Trebellianica, maximè si cessat vigore alicuius clausulę in testamēto appositę, vt ibi nūcupatim admonet Bart. 3. quęst. sed falcidia cessat in re prohibita per testatorē alienari, vt in d. auth. sed & in ea. C. ad l. falcid. & quidē vi clausulę in testamento cōtētę, qua fuit prohibita alienatio, idem ergo erit in Trebellianica, vt detrahi nō possit propter prohibitionē alienationis, vt asserit Socin. Iun. d. cōs. 170. nu. 18. & latius explicat nu. 40. & pluribus sequenti.

† De

25 † De his hactenus & redeamus iam ad verba tex.nostri,ibi: Lo puedan auer todo. Et videamus an fructus veniant in restitutione fideicommissi, & an ex vi horum verborum fideicommissarius totam consequatur hæreditatem? Et docto. cõmuniter in hac quæstione ita solent distinguere: aut fructus sunt collecti viuo testatore, & reperiuntur in hæreditate tẽpore mortis eius, & tunc veniunt proculdubio in restitutione, sicut cætera bona detracta quarta Trebellianica, l. in fideicommissariam, ff. ad Trebelli. vbi glos. notat & cæteri interpretes, Emanuel Costa reddens rationem in rep. c. si pater de testa. in 6. 3. p. in verbo, obliqua, num. 44. & 47. idem si sint pendentes tempore mortis testatoris, quia pars rei sunt, l. fructus pendentes, ff. de reiuendic. Anto. Gom. to. 1. variarum resolu. cap. 5. n. 15. casu 6. aut sunt percepti per hæredem iacente hæreditate ante eius aditionem, & veniunt in restitutione, si hæres coactus adierit, l. ita tamen, §. 1. ff. ad Trebelli. secus si adiuit sponte, tunc enim non veniunt fructus in restitutione, sed hæredi quęruntur, quippe qui percepti videãtur negligentia fideicommissarij non petentis eos, vt in l. si mulier, §. si hæres vbi Bar. & doct. ff. ad Trebell. Sed in contrarium se habet communis sententia hoc vltimo casu, vt attestatur Costa in d. c. si pater, 3. p. in verbo, obliqua, n. 48. & 49. quia fideicommissarius non potest dici negligens in non petẽdo, donec adita fuerit hæreditas. Si vero sunt percepti post aditam hæreditatem, si fideicommissarius fuerit negligens in petendo, non venient in restitutionem, l. si mulier, §. si hæres, 1. responso eod. ti. Si verò hæres fuerit pertinax in non restituendo, venient in restitutione qui superfuerint deducta quarta, imputat enim hoc casu hæres fructus in quartam, vt in l. in fideicommissariam, ff. ad Trebel. facit tex. in l. Pau. respondit, §. vlt. ff. ad l. Fal. & in l. quod de bonis, §. cum auus eo. tit. Aut verò testator iussit expresse fructus restitui, & indistinctè debentur, & veniunt in restitutione fideicommissi, vt in dicta l. in fideicommissariam, idem si tacite vt quia tempus restitutionis appositum fuit gratia fideicommissarij, nempe, cùm ad pubertatem deuenerit, ne interim bona dissipet, nam hac in specie hæres grauatus fructus restituere tenebitur, vt in l. in fideicommissi, §. cum Pollidius, ff. de vsur. & ibi Odofre. Bal. Ang. & commun. docto. quem tex. reputat singularem & vnicum, Bal. in c. bonæ. 1. de postula. prælato. viti. col. lum. sed alius melior est, in l. si ita relictum, §. Pegasus, ff. de lega. 2. vbi id expendunt Bar. Alberi. Paul. Imol. & docto. Anto. Gomez de testament. §. 5. n. 15. casu 3. in fi. & iterum, tom. 2. c. 11. n. 22. in fi. Si verò sunt percepti ab ipso hærede grauato iudicio testatoris, vt quia est grauatus restituere in diem, vel sub conditione, & tunc omnes lucratur fructus eius temporis, sed eos computat in quartam, & si qui superfuerint, retinet, l. mulier, §. alia causa, & l. in fideicõmissariam, §. planè, ff. ad Trebelli. Si verò hæres grauatus iã restituit hæreditatẽ, saltem verbo, tunc fructus postea percepti debentur fideicommissario, tã quam ex re propria percepti, etiamsi fideicommissarius petere neglexerit, sicut dicimus in legatario, vel fideicommissario particulari, cui debentur fructus à morte testatoris: quia in eum fuit translatum dominium, vt in l. Herennius, ff. de vsur. l. 1. & 2. C. de vsur. & fructibus legato, l. si tibi homo, §. cum seruus, ff. de lega. 1. & vtrobique docto.

26 † Et idem est in casibus, in quibus restitutio fideicommissi vniuersalis censetur facta ipso iure, traditis in l. pen. C. ad Trebell. quia in eis fructus debentur fideicommissario, ac si hæreditas esset, verbo, restituta & translatum dominium in fideicommissarium, vt voluit glo. Bar. & cõmuniter Doct. in d. l. in fideicommissariã, ff. ad Treb. gl. Bar. Bal. & cõmuniter doct. in l. iubemus C. eod. ti. Ange. Imol. & Moderni in l. Centurio, ff. de vulg. Ant. Gom. to. 1. variarũ resol. c. 5. n. 15.

27 † Sed hodie iure nostro regio per l. istam, cùm nulla requiratur hæreditatis aditio, vt fideicommissum vniuersale valeat, & hæres illud præstare teneatur, vel ab ipso fideicommissario occupari valeat, videtur ipso iure fuisse translatum dominium in fideicommissarium mortuo testatore, quemadmodum fit in alijs fideicõmissis particularibus, vt in d. l. si tibi homo, §. cum seruus, ff. de legat. 1. & l. à Titi. ff. de furt. Quo fit, vt fructus omnino pertineant ad fideicommissarium, sicut iure cõmuni fiebat in casibus, in quibus ipso iure censebatur restitutio facta, vt dixi n. precedenti, nisi iudicio testatoris ob dilationem datã hęredi debeantur, vt dixi sup. n. 25. prope fin. sed quia hoc à nemine vidi tactum cogita an sit verum, & an sustineri possit in praxi.

28 † Solet etiam dubitari, an prælegata veniant in restitutione fideicommissi? Et Ant. Gom. in tom. 1. variarum resolutio. c. 5. n. 18. sic distinguit, aut testator dixit hęres meus restituat Petro omnia bona mea sibi in testamento relicta, vel quidquid ex hæreditate mea ad eum peruenerit, vel alia æquipolentia verba, & proculdubio restituet etiam prælegata, vt in l. cum virum, C. de fideicom. & ibi glos. & docto. tex. etiam in l. cum pater, §. fidei tuę, ff. de lega. 2. vbi etiam communiter doct. id adnotarunt. Aut dixit rogo hæredem meum, vt restituat hæreditatem, vel partem hęreditatis meę sibi relictam, & tũc venient bona dumtaxat hæreditaria titulo institutionis relicta, non prelegata seu meliorationes, vt in l. Marcellus, §. quidam liberis, ff. ad Trebelli. quam reputat singularem & vnicam Din. Albe. Ang. Alex. & docto. ibi, facit etiam tex. in l. Titius ex parte, ff. de leg. 2. Aut dixit rogo vt restituas portionem tuam, & tunc venient prelegata in restitutione fideicommissi, vt in d. l. Marcellus, §. quidam ex liberis. Aut testator fecit prelegata, postquam fecerat institutionem & fideicommissum, & tunc quibuscunque verbis vtatur, non tenebitur hęres prelegata restituere, vt in l. Titia, ff. ad l. Falcid. Hanc distinctionem fecit glo. notabilis & magistra in l. cum virum, C. de fideicom. quę communiter recipitur teste Alexand. in d. §. quidam liberis & Grego. Lupi in l. vlt. in verbo, la herencia, tit. 5. p. 6. quę distinctio vera est, & recepta quidquid contra eam molliatur Anto. Gom. d. capit. 5. num. 18. in fi.

29 † Sed an in restitutione fideicommissi veniat portio, quam hęres habuit virtute iuris accrescendi, veluti si testator plures instituit hęredes, quorum alterum suam portionem alteri restituere grauauit, & deinde mortuo testatore portio cohęredis repudiantis, vel antequam adiret decedentis sibi accreuit, an quod habuit à cohęrede ex iure accrescẽdi teneatur

vel diuini: quo testimonium in ore duorum consistit Deuteronomio c. 19. Aposto. ad Corinth. cap. 14. & Matthæi. 18. c. nouit de iudi. d. §. ex imperfecto & ibi omnes interpretes l. fi. C. fami. ercíscun. gloss. communiter recepta in. l. fi. §. in omni, in verbo excepto. C. de codicil. l. 7. tit. 1. par. 6. quæ addit testes debere esse rogatos. † Quod extende ex re-
2 ceptiori sententia, vt procedat etiamsi inæqualiter testetur inter liberos, modò inæqualitas non sit excessiua secundum Boer. decis. 240. numero 9. & seq. Marcus Solon Burgen. in. d. l. 3. Tauri numero 58. hoc laté disseruit pro vtraque parte ibidem à num. 54. & Telli. Fernand. ibidem 1. par numero 21. & seq. & licèt Greg. Lupi in d. l. 7. tit. 1. par. 6. dixerit nolle super hac quæstione insistere, cum iuxta nostrum ius regium nullius possit esse vtilitatis, dicit tamen Burgen. quo ad alia priuilegia testamenti inter liberos posse hoc esse magni ponderis & momenti. Extendit etiam hanc conclusionem Anto. Gomez in d. l. 3. Tauri numero 53. vt procedat in testamento materno, & in filijs emancipatis, imo & in naturalibus tantum, & quando filius testatur inter parentes, vt ibi per eum numero. 54. licèt hoc vltimum contradicat Burg. in d. l. 3. Tauri numero 81. & sequen. vide eum & latissimè per Ferdin. Vazquez. liber. 3. de success. creatio. §. 21. numero 45. & pluribus sequen. & per eos limitatur hæc
3 sententia pluribus modis. † Iure tamen regio nouissimo per. l. istam omnia hæc corriguntur, nam testamentum nuncupatiuum inter liberos factum eandem exigit solemnitatem, quam alia testamenta extraneorum, vt ex hac lege expédunt Cifon. numero 7. & Ioan. Lupi numer. 4. Did. Caste. in verbo entre los hijos. & Ferdi. Ari. gloss. 2. numero 5. & Anto. Gomez numero. 59. Calatayud, & Marcus Solon in d. l. 3. Tauri num. 64. & 113. & Telli. Fernan. ibidem 1. part. num. 13. Rod. Xuar. in rep. l. quoniã in prioribus 9. & vltima q. princ. nume. 10. C. de inoffi. testa. Grego. Lupi. in d. l. 7. in verbo a los hijos, titul. 1. par. 6. & hęc est cõmunis & recepta opin. † Sed
4 dubitari solet, an lex nostra æquiparans solénitatẽ testaméti inter filios cõfecti & inter extraneos, procedat in testaméto in scriptis? & videtur constitui debere discrimen inter testamẽtum in scriptis inter liberos confectum, & inter id quod inter extraneos conficitur, iuxta ius commune Imperatorũ & regiũ partitarum, quod lex nostra corrigit expresse quoad testaméta nuncupatiua, non ergo est extẽdenda ad testaméta in scriptis etiam si eadem sit & maior ratio, vt sępius diximus ex auth. quas actiones & quæ ibi notant docto. C. de sacrosanct. eccles. nã quod nõ mutatur quare stare prohibetur? l. sancimus. C. de testa. l. pręcipimus C. de appella. his & alijs non minus lenibus, futilibus, & arũdineis argumentis hanc sentẽtiam amplectuntur Calatayud. & Marcus Soló Bur. in d. l. 3. Tauri nume. 64. & pluribus sequẽtibus plura inutilia effundẽs, idem probare nititur Ferd. Vaz lib. 1. de success. creatio. cap. 21. nu. 13. 14. & 15. cum quodam tamen moderamine. † Verũ his non obstã-
5 tibus contraria sententia verior est & receptior, nẽpe, quod testamẽtum in scriptis inter liberos confectum eãdem obtinere debet solemnitatem, quam id quod fit inter extraneos, huic opinioni subscribunt Cifonta in d. l. 3. Tauri numero. 7. & eam testatur esse in praxi receptam, & Ferdi. Gom. Ari. ibi numer. 5. & pluribus seq. vsque in finem gloss. 2. Dida. Castel. ibidem in verbo entre los hijos. & Anto. Gomez nu. 59. & 60. & Greg. Lupi vir magnę autoritatis in l. 7. in verbo à los hijos tit. 1. par. 6. & nostratum primas illustrissimus Couarru. in epitome de spõsali. 2. par. c. 8. §. 4. numero. 12. in fine, quibus libenter adhęreo. Moueor ex lege ista, nam postquam de testamento nuncupatiuo agens, adæquauit solemnitatem eius, siue inter filios fiat, siue inter extraneos, subdit hæc verba. *Pero enel testamento cerrado que enl latin se dize in scriptis: mandamos que interuengan alomenos siete testigos.* Quæ necessario referenda sunt ad testamentum in scriptis inter liberos factum. Quoniam verba continuata inducunt repetitionem præcedentium l. in repetendis ff. de lega. 1. l. auia in prin. ff. de condi. & demonstra. Cui non obstat dictio aduersatiua pero, quæ aduersari solet in iure & in facto l. patris & filij vbi gloss. & docto. communiter maximè Iaso numero. 6. hanc dicens communem ff. de vulga. & l. nam cum vterque versi. sed & fortius. ff. nequis eum qui in ius voca. est vi exim. & ibi docto. & l. sed si lege in prin. ff. de poti. hæredi. quia clausula hæc satis aduersatur in facto cum diuersa sint testamenta in scriptis & nuncupatiua, & in iure: quia diuersa solemnitas in vtroque requiritur & constat hanc fuisse mentem legis nostræ, cum ab initio de solemnitate testamenti nuncupatiui loqui inceperit conditi inter liberos vel extraneos. Diuersitas ergo verificatur in re & in facto, prout dixi, in his quæ in hac lege exprimuntur. Cum igitur in versic. pero en el testamẽto, generaliter loquatur, nec in eo sit posita aliqua restrinctio quoad testamẽtũ inter extraneos vel inter liberos, cõsequitur generaliter de vtroque debere intelligi. Nam vbi lex nõ distinguit &c. Et ita satisfiet his quę Marcus Solõ tradit pro cõtra-
6 ria opinione in d. l. 3. Tauri n. 85. & 86. † Secũdò cõstat veritas huius sententiæ ex maiorate rationis in hac lege expressa, quæ ęque militat in testamento in scriptis, quàm in nuncupatiuo inter liberos cõdito: quia testamẽtum in scriptis maiorem exigit solẽnitatẽ quàm nuncupatiuum, vt pote in quo maior sit suspitio falsitatis, cùm testibus non legatur: prout nũcupatiuum legi solet arg. tex. in l. hac consultissima iũcto. §. per nũcupationẽ C. de testam. & expressim hic videmus maiorẽ solemnitatem requiri in testamento in scriptis quam in nuncupatiuo. Sed si in testamẽto inter liberos in scriptis facto sufficerẽt duo testes iuxta ius nostrũ regium, prout iure communi sufficiunt vt in d. l. hac consultissima §. ex imperfecto secũdum communem intellectum. C. de testam. & in l. 7. tit. 1. par. 6. & in testamẽto nuncupatiuo eodem iure regio inter liberos confecto, maior testiũ numerus lege nostra requiritur, nẽpe, quinque aut tres, vt in lege nostra statuitur, esset profecto contra omne ius omnemque rationem, quę maiorẽm, prout dixi solemnitatem exigit in testamento in scriptis quam in nuncupatiuo, quare ad euitãdã huiusmodi absurditatem, necessario concedẽdum est, verba ista legis nostræ, aora sea entre hijos, aora sea entre estraños, referenda esse ad vtrunque testamentum, & nuncupatiuum & in scriptis factum, vt

in l. vlt. in verbo, defendido, tit. 5. par. 6. cui sententię subscripsit Imol. in l. si quis solidum. ff. de here. institu. Alexand. in l. cogi. §. hi qui solidum, ff. ad Trebell. contra Nicol. de Neapo. qui tenuit contrariũ. Ratio huius conclusionis est, quia cum institutio sit caput testamenti, & hoc casu non valeat, per consequens irritatur fideicommissum, l. proximè, ff. de his quæ in testa. delen. † Licèt, inquam, hoc verum
7 sit iure cõmuni, iure tamen regio per legẽ istam, nõ irritabitur fideicõmissum, licèt ab incapace hærede relinquatur, quandoquidẽ licèt hęredis institutio deficiat cætera omnia in testamento contenta non infirmantur. At paria sunt nullum scripsisse hæredem, aut incapacem, & inutilem, qui adire non potest, instituisse, l. si aut nullum, C. de legiti. hære. c. inter corporalia de transla. Episcop. dixi supra glos. 14. num. 83. in fine. Et prætereà si in casu in quo hæres nolit adire, conseruatur fideicommissum, eodem partiter modo quando non potuit propter incapacitatem, casus siquidem noluntaris includit casum impotentię, l. Gallus. §. & quid si tantũ vbi latè DD. ff. de lib. & posth. l. vlt. secundum lectionẽ Rayne. & Bar. C. de insti. & substi. sub cond. fact. Gre. Lup. in l. 2. tit. 5. p. 6. qua ratione motus id asseuerit expræsim idem Greg. Lup. in l. vlt. in verbo, defendido, ad fin. ti. 5. p.
8 6. quæ sententia mihi admodũ placet. † Hodie etiã iuxta ius regium ipso iure fit restitutio fideicommissario, nec opus est vt hæres restituat, quemadmodũ in quibusdam casibus fieri solebat iure Romanorũ, quos refert glos. in l. pen. §. cum autẽ iuncto tex. C. ad Trebel. & Alex. in l. 1. §. sed & quoties, ff. eo. Possessio quoq; hac in specie transfertur, si ipse fideicõmissarius propria authoritate capiat, licet iure communi sine restitutione hæredis transferri non possit, vt dixerat Accur. in d. l. 1. §. sed & quoties, ff. ad Trebel. & Bal. in d. l. pen. q. fi. quod verum existimo, licèt cõtrarium senserit Greg. Lup. in d. l. vlt. glos. fi. in fi. tit. 5. p. 6. nam ius nostrum regium voluit tot ambages tollere, meramque veritatem, & testatoris voluntatem omnino sectari. † Ex quo cessionario fieri pos-
9 se restitutionem fideicommissi, contra ius commune sensit idem Greg. Lup. in d. l. vlt. in verbo, al otro, ad finem, tit. 5. p. 6. licet more suo dubitet.

GLOSS. XIX.

1 *Trebellianicam quare hæres detrahat ex fideicommisso si sponte adijt? & si coactus eam non detrahit?*
2 *Trebellianicam an detrahat, qui non fecit inuentarium?*
3 *Trebellianica ex quibus nõ deducatur, & n. 4.*
5 *Trebellianica, vel Falcidia an detrahi possit iure regio? & nu. 11. & 18.*
6 *Totum dicens, nihil excludit.*
7 *Trebellianica an prohibita cẽseatur, si testator dixit totã hæreditatẽ restituat, & n. 8. et 16.*
9 *Trebellianica an possit per testatorẽ prohiberi, sicut & Falcidia? & n. 12.*
10 *Trebellianica vel Falcidia an prohibere possit verbis expressis, an generalibus? & nu. 15.*
12 *Falcidia, et Trebellianica æquiparãtur, n. 14.*
Lex correctoria loquẽs in vno casu porrigitur ad aliũ iure antiquo æquiparatum, ibidem.
13 *Lex correctoria extenditur ex identitate rationis in ea expressæ.*
14 *Lex correctoria extenditur ad casum similem rationem habentem, si reducitur ad ius antiquum commune.*
15 *Expressum dicitur quod verbis generalibus enũciatur, vel ex mente seu coniecturis.*
16 *Totum dicere, aut integrum paria sunt.*
17 *Trebellianica vel Falcidia an debeatur cõtra vel pater, vel secundum voluntatem testatoris? & num. 21.*
19 *Trebellianica, vel Falcidia nõ detrahitur ab eo qui repudiauit insti. & nu. 20.*
Correcta ratione legis non censetur correcta lex, si sunt plures rationes, ibidem.
20 *Lex nostra intelligitur.*
21 *Prohiberi qui potuit, & non prohibuit, concedere videtur.*
Velle quis videtur, quod ius disponit in illo casu, quo vtitur, ibidem.
22 *Trebellianica an possit prohiberi liberis primi gradus? remissiuè.*
Trebellianica an in codicillis prohiberi possit? remissiuè, ibid.
Filius an possit detrahere duas quartas? ibid.
23 *Trebellianica an deducatur de legatis pijs, sicut, & Falcidia?*
24 *Trebellianica nõ deducitur ex fideicommisso cuius alienatio prohibetur.*
25 *Fructus an veniat in restitutione fideicõmissi? vide bonam distinctionem.*
Fructus debentur ei in quẽ fuit translatũ dominium, ibid. in fi.
26 *Fructus debentur fideicommissario in casibus in quibus restitutio fit ipso iure, & qui sunt isti?*
27 *Fructus fideicõmissi vniuersalis, an iure regio debeantur indistinctè fideicommissario?*
28 *Prælegata an veniat in restitutione fideicommissi? vide bonam distinctionem.*
29 *Portio accrescens hæredi an veniat in restitutione fideicommissi.*
Portio defecta accrescit portioni non personæ, ibid.
Restitutione in fideicõmissi, quæ veniant? remissiuè, ibid. in fine.

t *Lo puedan auer todo.* Ex his verbis expendi posset, hæredem non posse retinere quartam Trebellianicam licet sponte adeat hereditatem, & vt veritatem huius conclusionis indagemus, præmittendũ est hæredem

Digitized by

G L O S S. II.

1 Testamentum sui natura non exigit scripturã
Cõtractus sui natura nõ exigunt scripturã ibi.
2 Testamentum in scriptis quomodo fiat? & de eius solemnitate iure communi requisita.
3 Testamẽti in scriptis solemnitas iure regio, & in quo corrigatur ius commune.
Testium subscriptio pro omnibus quomodo fiat ibidem.
4 Testium signacula in testamẽto in scriptis nõ exiguntur hodie.
Hæredis nomen an debeat scribi in testamento in scriptis, ibid.

b *Testamento cerrado.* Testamentum est actus, qui sui natura scripturam non magis exigit, quam quilibet actus inter viuos, hæc est vera, & receptissima sententia secundum Soci.cons.142.lib.1.& Greg. Lup. in l.2.tit.1.par.6.in verbo, en porid id, idem attestatur Ferdin. Mencha.lib.3.de succes. creatio.§.25. num. 2 1.& seq. Ex accidenti tamen, id est, ex voluntate testatoris in scriptis testari volentis, testamentum exigit scripturam, & solemnitatem, l. hac cõsultissima, C. de testa.& legis nostrę, quemadmodum & actus seu contractus inter viuos celebratus, qui sui natura nullam exigit scripturam, ex accidenti tamen, & sic ex voluntate contrahentium scripturã exigit, vt in prin. insti. de emp.& vendi.l.contractus, C. de fid. instru.l.6.tit.5.p.5. quando autem id velle dicãtur cõtrahentes, explicat Gre.Lup.in d.l.6.glo.1.& 2. Anto.Gomez qui melius cæteris loquitur, tom.2. variarum resolutionum, cap.2.num. 17. Sed caue ab his quæ dixit Ferd.Vaz.lib.3.de succes.creatio.§.26.nu.
2 22. † Testamentum in scriptis fit vt plurimum in scriptura priuata clausula, vel sigillata; cuius solemnitas apponi debet supra eandem scripturam, nempe, septem testes iure communi masculi, puberes, liberi, rogatiq; cum signis, & subscriptionibus eorum, & coram eis testator vno eodemq; tempore dicere, & asseuerare tenetur, eam scripturam suum esse testamentum, & si scribere sciat manu propria se coram eis subscribere. at si ignoret octauus adhiberi debet testis, qui pro eo subscribat, vt in l. hac cõsultissima, C. de testa.l.1.& 2. tit.1.par.6. de quo latè tractat Ant.Gom.in l.3.Tau.num.23.& seq.
3 † Sed iure regio per legem nostram aliqua immutantur, non enim hæc lex exigit testium rogitum, nam licet alias solemnitates dinumerat, huius nõ meminit, hęc fuit sententia Ioan.Lup. in d.l.3 Tau.n.66. cui assentiuntur, Ant.Gom. ibidem num. 29.& Did.Castel.in glo.vlt.colum.2. quibus accedo hac in specie, quia testes se subscribunt, atq; ideo censentur rogati, vt ex communi opinione resolui mea supra eo.l.1.glo. 8.num.8.atq; ita concordari possunt opiniones nostratum tenentium contrarium, vt ibi dixi. Iniquum enim esset omissionem tã leuis solemnitatis subuertere testamenta, quæ mortuo testatore restaurari nequeunt contra l.1.C. de sacro. Eccles. & quia loco huius leuissimæ solẽnitatis subrogatur alia grauior, quod interueniat tabellio, vt in gl. 4. apparebit, qui iure communi non desiderabatur, quandoquidem testamentum in scriptis absq; tabellione fieri poterat, modò testatore mortuo publicaretur secundum Cor.cons.226.num.3.lib.3.& est communis sententia teste Ferd. Mencha.lib.3.de succes.creatio.§.25. num.18. Tertio lege nostra immutatur, quod si testator subscriptionem facere ignoret, vel non possit non est necessario adhibendus octauus testis, qui pro eo subscribat, sed satis est quod vnus ex septem testibus pro eo subscribat, vel pro alijs testibus ignorantibus, vt ex lege nostra expendit Anto.Gom. in d.l. 3.Tau. vnde hæc sumpta fuit, num. 24. qui mouet pulchrum dubium, an in huiusmodi testamento in scriptis sufficiat vnica subscriptio testis, quam facit pro se, & alijs scribere nescientibus. Et arguit ad partes, & deniq; concludit attenta dispositione legis nostrę vnicam subscriptionem non sufficere, sed octo interuenire debent subscriptiones, eiusdem & septẽ pro se & cæteris testibus, & vnam pro testatore scribere ignorante, quod verum esse existimo, idem sentire videtur Marcus Solon in d.l.3.Tau.n.183.& seqq. & respondet ad l. nostram, quod pluralitas resoluitur in singularitatem l. falsa.§.si quis.ff.de cond.& demonstra.cum alijs, ibi citatis: & viginti casus quibus testium subscriptiones non exiguntur, refert Ferdi. Vazquez, lib.2.de succes.creatio.§.1 n.119.& seqq.
4 † Quartò hodie non requiruntur testium signacula, sed subscriptiones eorum duntaxat, quamuis iure communi Imperatorum, & regio Partitarum id exigeretur, vt in d.l. hac consultissima. C. de testam. & l.1.& 2.tit.1.par.6. ita ex lege nostra expendit Anto.Gom.in d.l.3.Tau.n.3 . qui nu.sequ. probat etiã hodie id exigi, vt vno eodemq; tempore, & contextu coram testibus testator asserat, illud esse suum testamentum, prout in d.l. hac consultissima, & d.l. parti. desiderabatur, nec satis erit dicere hodie coram, tribus testibus, hoc esse suum testamentum, & creas corã quatuor id repetere. Nec hodie exigitur, quod testator in instrumento signato manu propria scribat nomen hæredis, etiamsi scribere nõ ignoret, nec per alium si ipse nesciat, prout requirebatur per d. l. hac consultissima, nec quod voce propria nuncupet coram testibus, vt in l. iubemus. C. de testa. sed sufficiat quod per alium nomen heredis scribatur in scriptura signata, vt in auth. & non obseruato. C. de testa.& in corpore vnde sumpta fuit, vt sponsalia largi. §. quia vero ante colla.9.l.2.tit.1.par.6.glos.& commun.DD.in d.l. hac consultissima, & d. l. iubemus, C. de testa. Vide tamen quæ circa hæc signacula dicam infra in glo.3. n. 2.

G L O S S. III.

1 Testium qualitates in testamẽto in scriptis an hodie requirantur?
2 Testes esse vicinos loci vbi fit testamentum in scriptis nõ requiritur hodie iure regio.

c *Siete testigos.* Hi septẽ testes qualitates habere oportet iure cõmuni, & Partitarum requisitas, quod sint mascu-

masculi, puberes, liberi, & cætera supra eo. l. 1. glo. 8.
2 per totã. † Non vero requiritur quod sint vicini seu incolę eius loci, vbi fit testamentum, quia licèt in lege præcedẽti hoc exigatur in testamẽto nuncupatiuo, in hac lege hoc non requiritur in testamento in scriptis, vt optime probat Mar. Solon Burgen. in d. l. 3. Tau. nu. 531. & pluribus seq. quod hodie est declaratum per legem præcedentem.

GLOSS. IIII.

1 *Testamentum in scriptis an possit fieri, absq; tabellione iure regio, & n. seq.*
Testamentũ in scriptis, absq; tabellione fiebat iure cõmuni, & partitarũ, sed tunc egebat publicatione, ibi. & n. seq.
2 *Lex publicati. C. de testa. an corrigatur per l. nostram? & n. 4.*
3 *Lex nostra interpretatur.*
5 *Tabellio an loco testis adhibeatur?*
6 *Testamentum in scriptis quando fieri posset, absque tabellione iure regio?*
Necessitas facit, vt aliquid de solemnibus relaxetur, ibidem.
7 *Tabellio an debeat esse rogatus.*
8 *Tabellio quando præsumatur rogatus? vide tres casus, nu. 7. & 9.*
10 *Tabellionis loco vbi nõ inuenitur an sufficiat adhiberi octauum testem in testamento in scriptis, vel ceci?*

d *Con vn escribano.* Ex his verbis collige, quod testamentum in scriptis hodie iure regio non potest fieri, abq; tabellione. Sed videtur contrarium esse verius, imo quod possit fieri, absque tabellione in scriptura priuata, sequuta post mortem testatoris publicatione legitima, prout iure communi, & legibus Partitarum fieri poterat, l. publicati, & illic docto. C. de testam. l. 3. tit. 2. par. 6. glos. ab omnibus recepta in l. 2. in prin. cui ibi assentiuntur, Bart. & Docto. ff. quem. testa. aperi. Inno. & alij in capit. vlt. de fide instrum. cum concord. à Iasone congestis in d. l. publicati. 2. col. & a Didaco Castell. in d. l. 3. Tauri in
2 verbo nuncupatiuo colum. 4. † Præterea lex nostra tractat de scriptura publica testamenti in scriptis, ad hoc enim vt valeat huiusmodi testamentum sine publicatione, exigitur tabellio, non autem corrigit, l. publicati, & leges parti. cum ea concordantes, sed hunc casum omisit, quando quis testari vellet in scriptis absque tabellione, iuxta ius commune Imperatorum, & regium Partitarum, hac enim in specie valet testamentum, si post mortem testatoris fuerit publicatum, ex quo videtur, ita debere intelligi legem nostram, ne probationes restringantur, leges siquidem ampliari non restringi præcipiunt, vt in l. 1. ff. de testib. l. ad monẽdi. ff. de iure iur. l. bonæ fidei. C. de reb. credi. & quia vertitur publica vtilitas in conseruandis testamentis, & iustis testatorum voluntatibus. l. Gallus. §. quid si is vbi glos. notat in verbo vtilitate, ff. de lib. & posth. & ibi Bal. Pau. & cæteri interpretes, l. vel negare, ff. quem. testa. ape. l. 2. C. vt in pos. lega. l. in testamentis, ff. de reg. iur. non ergo videtur irritandum esse testamentum in scriptis, licèt tabellio in eius confectione non interuenerit. Inducitur etiam lex nostra quatenus irritat testamenta nõ habentia testium solemnitatem in ea scriptam, non autem irritat, quæ tabellione caruerint, si ergo absque eius interuentu conficiatur testamentũ in scriptis seruata solemnitate iuris cõmunis, valebit si mortuo testatore solemniter publicetur, & hanc sententiam tenet Ioan. Lup. in l. 3. Tau. n. 14. 23. & 55. & 52. & Did. Castel. in verbo, testamento cerrado, & Marcus Solõ Burgẽ. ibi. n. 1029. & seq. & Greg. Lup. in l. 3. in verbo debent, & in l. 4. in verbo scripto, tit. 2. p. 6. & expressius in l. 1. in verbo, otro si dezimos, titu. 1. eadem p. 6.
3 † Verum his minime obstantibus contrarium probabilius, & receptius videtur, nempe, quod iure nostro regio non valeat testamentum in scriptis absque tabellione. Hæc etenim lex pro forma tabellionem requirit in testamento in scriptis, & eius signum, enarrans quippe eius testamenti solemnitatis, tabellionis interuentum, & eius signũ exprimit requiri. Sed lex plura requirens ad perfectionem cuiuspiam actus omnia pro forma exigere videtur, vsq; adeo vt si quid eorum deficiat corruat actus, l. cum hi. §. si prætor, vbi Bar. & cæteri interpretes, ff. de transa. l. constitutionibus, ff. ad municipa. l. Iulianus. §. siquis rẽ, vers. mutata. ff. ad exhiben. l. magis puto. §. non passim, & quasi per totã legem, ff. de reb. cor. l. qui Romæ, §. Flauius, ff. de verb. oblig. Secũdo hoc probat lex nostra, ex eo quod exigit octo adhiberi subscriptiones, septem testiũ, & ipsius testatoris, & insuper signum tabellionis, interuenire ergo debet tabellio. Nec oberit si dixeris, ideo tabellionẽ hac lege requiri in testamento in scriptis, vt valeat vt instrumentum publicum, & absq; vlla publicatione, non tamen ex hoc prohibet lex, valere testamentum in scriptis, absq; tabellione, vt scriptura priuata, quæ exigat publicationem, vt sustineri, & fidẽ facere possit: quoniã hoc refellitur, si consideres eã legem hoc nõ aperire, nec huiusmodi distinctionem facere, sed pro forma requirit tabellionis interuentũ in testamento in scriptis, eiusq; sigillũ, ergo absq;
4 tabellione non valebit. † Nec obstat. l. publicati. C. de testa. nec lex par. cum ea concordans, quia antiquatæ sunt, & per legem nostrã correctę. Nec poterit dici casus iste omissus, sed expressus cũ expresse dicat lex ista. *Pero en el testamento cerrado que en latin se dize, in scriptis, mandamos que interuenga alo menos siete testigos cõ vn escriuano.* Quasi sentire velit lex nostra, nõ aliãs fieri posse testamentũ in scriptis, nisi coram tabellione, & septem testibus, lex siquidẽ præcedens, ad quam se ista refert, dederat formã faciendi testamentũ absque tabellione, quam egredi non licet, quare dici non potest, probationes ex hoc restringi: nec debet aliquid ex solemnibus relaxari, etiamsi in testamentorum conseruatione publica versetur vtilitas. Nec me mouet vltima appendix legis nostræ, quandoquidem in eius initio tractat de testamento nuncupatiuo, & codicillis, & multiplici genere vltimarum voluntatum: in quorum quolibet peculiaris desideratur forma, nec in omnibus requi-

quiritur tabellio, atq; ideo in vltima clausula actuũ annulatiua non repetit hanc solemnitatẽ, sed testiũ dũtaxat, ne forte quis deciperetur, credens in omnibus actibus, de quibus antea tractauerat, tabellionẽ exigi, ita respondet huic obiectioni Ant. Gomez in d.l.3. Tau.nu.41. Sed mihi nõ satisfacit respõsio, poterat enim legislator omnia cõprehẽdere, si solũ dixisset, si præfatæ solẽnitates quoq; modo defecerint sit actus nullus, absq; eo quòd exprimeret testiũ solemnitatẽ. † Poteris tamẽ respõdere, quòd tabellio
5 loco testis adhibetur l. Dom. Lab. iũcta glo. vlt. ff. de testam. & ibi Bar. nu. 3. l. hac cõsultissima. §. sed quia C. qui testa. face. poss. iuncta glo. in verbo octauum auth. de fide ins. §. oportet colla. 6. Et si quis obiecerit, hæc procedere, vbi agitur de probãdo actũ per testes non per instrumẽta, vt tũc tabellio loco testiũ computetur, vt in d.l. Domit. notãt gl. & doct. secus vbi agitur de probãdo actũ per instrumẽtum, vt in specie nostra, quia tunc nõ connumeratur inter testes, iuxta notata per glo. & docto. in d. l. hac cõsultissima. C. qui testa. face. poss. & in au. de instru. fide. §. sed infra scriptam iuncta gl. notat Bal. in auth. sed nouo. C. si cer. pet. & hæc est communis opinio teste Alex. cons. 153. nu. 17. & cõs. 146. nu. 9. li. 2. idẽ asseuerat Guill. Bened. in repe. c. Raynut. in verbo testamẽtũ. 1. n. 10. vers. nec tũc, extra de testa. Paul. Paris. cons. 34. nu. 4. li. 2. Respõdere licebit, q̃ licet nõ cõputetur tabellio numero testiũ ad validitatẽ scripturæ requisitorũ: lex tamen vltra testes in scriptura requisitos habuit cõsiderationẽ ad tabellionẽ, quẽ reputauit loco vnius, imo & duorũ testiũ, vt probatur in hac lege, vt ex ea expẽdit Couar. in c. cũ esses nu. 2. de testa. & Ioan. Lu. in l. 3. Tauri vnde hæc sumpta fuit nu. 44. vbi autẽ tabellio interuenit in testamento, vel in alio instrumẽto vt testis, nõ vt tabellio de instrumẽto rogatus, vicẽ habet vnius tãtũ testis, vt in c. nuper de testib. Ioan. Lupi vbi supra. † Ex
6 quibus firma manet cõclusio nostra, quòd iure regio requiratur tabellio in testamẽto in scriptis: hęc fuit sentẽtia Cyfont. in d.l. 3. Tauri nu. 2. & Antonij Gomez ibi nu. 38. & tribus sequent. quibus accedit Ferdi. Vaz. Mencha. li. 2. de successio. creatio. §. 15. nu. 17. & latissimẽ lib. 2. §. 21. nu. etiã 21. vers. sed verior, quorũ sententia mihi admodũ placet. Limitatur tamẽ, vt procedat, quoties reperitur tabellio in loco vbi fit testamentũ, sin autẽ in eo non reperiatur tabellio, faterit hac in specie, si testamẽtum fiat in scriptura priuata iuxta formam d. l. hac consultissima. C. de testamen. & d.l. 1. & 2. tit. 1. part. 6. & mortuo testatore publicetur, & in publicã redigatur formã, iuxta formã d. l. publicati. C. de testam. quod voluit Ioan. Lupi in d.l. 3. Tauri. nu. 55. quod tamen intelligo, si testator propter grauitatẽ infirmitatis non potuit commodè nuncupatiuè testari, sed scripturam priuatã quã habebat dixit esse suum testamentum, tunc nimirũ si propter necessitatẽ de solemnibus relaxetur, prout fieri solet, secundum Corne. Alexan. & Iaso. post antiquos ibi in l. casus per illum text. C. de testamen. idẽ voluit Paul. Paris. cõsil. 33. nu. 28. li. 2. vbi plures allegat & cons. 46. nu. 23. & 24. li. 3. Iaso. & *Hannibal* in l. nemo potest num. 23. & pluribus sequen. ff. de lega. 1. cum concordan. per Ferdinan. Vazq. traditis li. 3. de success. creatio. §. 24. nu. 3. Conuestitur hæc sententia, quia in grauiori specie, hoc est, vbi deest copia testiũ, solet testamentorum solemnitas relaxari, vt resoluit idẽ Paris. cons. 32. nu. 2. & 17. & melius consilio. 33. nu. 28. 29. & 30. latè Deci. cons. 284. colum. 2. in prin. Corne. Alexan. & Iaso. & cęteri omnes in l. fi. per illũ text. C. de testa. & hæc est communis opinio teste Ferdinand. Menchaquensi. d. §. 21. nu. 5. Nimirum ergo si propter necessitatem possit testamẽtum in scriptis fieri absq; intuitu tabellionis, sed in scriptura priuata, quæ post mortẽ publicetur. Quomodo autẽ fiat huiusmodi publicatio, tradit optimè Ant. Gomez in d.l. 3. Tauri nu. 35. 36. & 37. aliquos congerit Marcus Solon ibi nu. 1036. à quibus hæc materia latè discutitur. † Sed est quæstio, an tabellio 7
coram quo fit testamẽtum in scriptis debeat rogari necne, vt testamẽtum valeat? Et cõmuniter doctores censent, esse rogãdum, aliàs testamẽtum vitiabitur & corruet, secundũ Alexand. cons. 153. nu. 7. per tex. in auth. de tabellio. §. nos autẽ colla. 4. & ibi notatur, & in cap. cum P. tabellio, vbi gloss. & doct. extra de fide instru. Ferdinand. Vaz. lib. 2. de succes. creatio. cap. 15. num. 9. Neque tabellio præsumitur rogatus, nisi hoc cõstet testibus vel cõiecturis. Sunt autem coniecturę quibus hoc pręsumemus, si tabellio in instrumento asserarse fuisse rogatum, secundũ Innocen. & alios in c. 1. de fide instrumen. Specul. & Ioan. Andr. in tit. de instrumen. edi. §. breuiter, idem voluerunt Bart. & alij in l. sciendũ. ff. de verb. oblig. l. 54. tit. 18. par. 3. ibi: *E por ruego e mandado dellos escrebi esta carta publica, &c.* Quam sententiã cõmunem esse attestatur Alex. d. cons. 153. nu. 9. li. 2. & in d.l. sciendũ nu. 42. & ibi Ang. & Imol. idẽ Ange. in l. quæcunq; §. vlt. ff. de publicia. & in cõs. 106. Fer. Vaz.
8 li. 2. de succes. crea. c. 15. n. 10. Paul. Paris. cõs. 28. nu. 51. 52. & 53. li. 2. Deci. cõs. 11. nu. 13. † Quin etiã præsumitur rogatus si notarius scribit & subscribit testamentũ, ita consuluit Anto. de Prato veteri inter cõsilia Alex. cons. 73. nu. 7. li. 1. idẽ Alex. cons. 48. li. 5. & Bald. in rub. C. de fide instru. col. 2. & in c. cũ in iureperitus in fi. de offi. delega. & cons. 2. in fi. li. 1. & cõsil. 0.158. li. 2. Sali. in auth. nisi rogati. C. de test. Imol. in l. hæredes §. in testamentis ff. de testamen. Egid. de Bellamera decis. 267. & gloss. & Bart. in au. de tabellio. §. nos autem, decis. Tolosa. 182. Areti. & Iaso. in d.l. sciendũ ff. de verbo. oblig. Corne. cons. 191. li. 1. Anto. Rube. cons. 45. in fi. Lamphran. in re. c. quoniã cõtra verbo testiũ dispositiones nu. 20. de probati. quæ sentẽtia vera est & cõmunis, secundum Carol. Molin. ad Alex. d. cons. 153. nu. 9. li. 2. & infortioribus terminis hoc respondit Deci. cõs. 11. n. 17. vers. 5. & hãc opinionẽ vsus approbauit, cõsuetudo, & stylus notariorũ in nostro regno, qui omnino attendendus est & seruandus, iuxta tradita per Deci. d. cons. 11. nu. 12. quã cõsuetudinẽ probare poteris ex inspectione pluriũ instrumẽtorũ, vt inquit Bal. in l. 1. col. vlt. vers. sed hic quæro. C. ad Velleya. Ang. cõsil. 140. colum. 1. Deci. d. cons. 11. nu. 9. vers. adhoc
9 fundamentũ. † Præsumetur etiã notarius rogatus si in protocolo scripserit se publicasse testamentũ, ex sententia Bart. in l. sciendũ nu. 11. ff. de verbo. oblig. cui assentitur Paul. Paris. d. cons. 28. n. 54. & sequen. li. 2. Ferdinan. Vaz. d. §. 15. n. 10. cuius limitationes

necessariæ nō sunt secūdū opinionē sup. nu. preced. traditā. ✝ Verum hic aduertere oportet nō sufficere
10 re adhibere octauū testē loco tabellionis, vt in testamēto cæci statuitur in l. hac cōsultissima. §. & cū humana. C. qui testa. fac. poss. non enim faciet fidē, vt scriptura publica, prout autumat Ioan. Lupi in d. l. 3. Tauri nu. 55. sed vt priuata scriptura publicari debebit, iuxta sententiā Marci Solon Burgen. ibi n. 1037. & sequen. eo quòd idē censeant in testamento cæci Nicol. Matth. Bald. Sali. Fulgo. Alex. & Corne. & cæteri interpretes in d. §. at cum humana.

GLOSS. V.

1 *Subscriptiones testatoris & testium, an iure cōmuni exigebātur in testamēto in scriptis? Firma an sit idem quòd subscriptio? ibi & nu. seq.*

2 *Robur testatoris & testiū, in quo nomen & cognomen apponitur sub quibusdā characteribus, an loco subscriptionis, an verò loco signaculorum successerit.*

3 *Testamenti in scriptis sigilla abolita sunt apud nos.*

Subscriptio testatoris an præcedere debeat subcriptionem testium? ibidem.

4 *Subscriptio testatoris in testamento in scriptis introclusa an sufficiat, an verò oporteat subscriptionem facere supra testamentum? Subscriptiones fieri debent coram tabellione & testibus, ibi.*

5 *Subscriptiones testatoris & testiū an collocare sufficiat in papiro albo, an debeāt supra testamentum ipsum in scriptis collocari?*

6 *Ellos y el testador.* Mouet hic dubium Marcus Solō Burg. in d. l. 3. Tauri nu. 1080. & seq. an subscriptiones testiū, & testatoris ante legē nostrā essent necessariæ in testamēto in scriptis, & concludit subscriptionē requiri, sed non, quā Hispano sermone dicimus firmā latine robur, quoniā hæc postquā edita fuit pragmatica sanctio Complutensis, quæ est l. 13. tit. 25. de tabellio. sup. lib. 4. huius recolectionis, in omnibus instrumētis exigitur, antea verò subscriptio hæc erat, ergo Titius profiteor me fecisse hoc testamentū, prout in hac cartha est scriptū, & subscriptio testiū sub hac fiebat forma, ergo Petrus sum testis huius testamenti à Titio me præsente confecti. vt in l. 1. & 2. ti. 1. part. 6. Dicit itē idē Marcus Solon loco subscriptionū prædictæ formæ, quę non sunt in vsu, subrogatas fuisse firmas. ✝ Sed iudicio meo fir-
2 ma hæc in qua nomē propriū, & cognomen testatoris, vel testium apponitur sub quibusdā characteribus, & signis propria manu factis, loco signaculi iure antiquo requisiti subrogatur. Et subscriptio antiqua, de qua nu. præcedēti meminimus. Hodie etiā à notario ipso ponitur sub hac forma. *En la ciudad de la Plata a tantos dias de tal mes, y tal año en presencia de mi el escriuano, y testigos de yuso escritos, fulano vezino de tal lugar, estando a lo que paresçia enfermo &c. Dio y entrego a mi fulano escriuano, ante los testigos aqui contenidos, esta escritura cerrada y sellada, la qual dixo que es su testamento y vltima voluntad, &c.* Ecce formā confectionis & subscriptionum à tabellione relatā (quod iure fieri potest, iux. text. & ibi trādita per doct. in l. iubemus. C. de testam.) quod suis postea sigillis seu firmis roborant testator ipse & testes, scribendo nomen proprium eorū & cognomē, sub dictis characteribus & signis, tabellio autē alio signo consueto robur suum adijcit instrumento. De robore autē seu subscriptione testatoris alibi diximus, nēpe, in l. præcedenti. gl. 3. nu. 7. 8. & sequentibus: adde Aymon Crauete de antiquitate tēporum. 1. par. n. 166. vsque ad num. 193.
3 ✝ Nec huic meæ considerationi obstat, sigilla per leges antiquas requisita abolita esse, vt cēsent Ioan. Lupi in d. l. 3. Tauri nu. 52. & Did. Castelli in verbo encima, & Marcus Burg. nu. 1120. & 1121. Gr. Lup. in l. 14. tit. 1. par. 6. Couarru. in c. cum esses col. 2. de testa. quoniā vera est eorum sententia, cui non repugnat quod diximus loco signaculorū subrogatum fuisse robur, quā Hispanè firmā dicimus, cui nomen proprium & cognomen sub signis, & characteribus apponitur, eodē enim hęc duo tendunt, nēpe, ad signādum personā testatoris vel testiū. Nec refert an robur hoc & subscriptio testatoris antecedat testium subscriptiones, vel eas sequatur, vt resoluit Marc. Solon in d. l. 3. Tauri nu. 1129. & seq. solet tamē communiter subscriptio testatoris pręcedere.
4 ✝ Has præterea subscriptiones supra testamētū fieri præcipit lex nostra, nec sufficiet subscriptionem testatoris intra ipsum testamentum adesse, debent siquidem testes, & tabellio videre robur propria manu supra testamentum adiectum, alias tabellio non potest, huius subscriptionis, & roboris & cōsensus fidē adhibere quia non vidit introclusam subscriptionē, quod latè probat Marc. Solon Bur. asseritq; se ita obtinuisse in causa ardua in d. l. 3. Tau. nu. 1145. & pluribus seq. Quā extēdit nu. 1156. etiā si testator coram tabellione, & testibus asserat illā subscriptionē introclusam fecisse, & postea subscriptio introclusa inueniatur, quia hac testatoris assertio non sufficit, nisi subscriptione & robore proprio confirmetur corā tabellione & testibus, vt in d. l. 13. tit. 25. de tabellio. supr. lib. 4. l. hac consultissima in prin. & l. cum antiquitas, & l. si non speciali, C. de testa. l. 3. ti. 1. par. 6. notat Gofre. in. l. ad testium. §. si quis ex testibus nu. 48. ff. de testa. Affli. decis. 142. At si subscriptio introclusa fiat coram testibus & tabellione, sufficere crederē, quidquid dixerit Marc. Solon in d. l. 3. Tau. nu. 1158. & seq. quia hæc verba legis supra testamentum, posita sunt à communiter accidētibus, si tamē legislator fuisset interrogatus de hoc casu, qui raro continget, verisimiliter respondisset & hoc sufficere, ergo id dispositum esse censebitur gl. commu. recepta in l. tale pactum in fine. ff.
5 de pact. ✝ Attendunt etiam est solennitatē istam subscriptionū testamenti in scriptis, non in papiro albo esse collocandā, sed à tergo testamenti scripti, ita, vt nō sit vllus falsitati locus, vt cōstat ex verbis legis nostræ, *Encima de la escritura del dicho testamēto*, & l. fi. ti. 1. p. 6. & l. 3. ti. 2. p. 3. & l. 2. tit. 1. par. 6. & l. hac cōsultissima, C. de testam. ex quibus hoc probat Marc. Solon Burg. in d. l. 3. Tau. nu. 1161. & seq.

GLOS-

GLOSS. VI.

1 *Alternatiua in copulatiua quandoque resoluitur. Actus quilibet scientiam requirit & potentiam, ibi.*

2 *Testis scribere ignorans non poterat iure cõmuni per alium se subscribere testamento in scriptis.*

Testis vnus pro alijs & pro testatore scribere ignorantibus, potest subscriptiones facere iure regio, ibid.

3 *Testis octauus adhibendus erat iure communi, qui pro testatore ignorante subscriberet, iure regio non, sed quilibet ex septem testibus potest pro testatore subscribere.*

Testator vel tabellio non potest pro testibus scribere ignorãtibus se subscribere, ibidem.

Testis vnus an pro omnibus subscriptiones facere possit ibidem, remissiuè.

4 *Subscriptio per testatorẽ an fieri possit, alio gubernante eius manum palpitantem?*

Subscriptio an fieri possit per eum qui scribere nescit, vel manum non habet alio gubernante? ibidem.

5 *Subscribens se actui pro alio debet nomen proprium subscriptioni apponere, non eius pro quo se subscribit.*

6 *Subscriptio si pro aliis fiat in testamento, an vnica sufficiat subscriptio vel plures, ita quod octo subscriptiones, & non minus in eo adsint?*

Officio duplici qui vtitur, non sufficit vnum actum agere, sed binos facere oportet, ibidẽ.

7 *Testamentum factum in vna cartha à viro simul & vxore, an duplicẽ exigat testium solemnitatem, vel vnam tãtum? remissiuè.*

Testamentum à duobus confectum, an confirmetur morte vnius? ibidem.

f *Y si no supieren y el testador no pudiere firmar.* Quando lex nostra loquitur affirmatiuè ponit coniunctionem. hi dicẽs *si supieren y pudieren firmar.* Vtrunq; enim copulatiuè requiritur, quòd sciãt & possint se subscribere, licèt in codicibus ãtiquis erat alternatiua in leg.3. Tauri posita, quæ etiã in copulatiuã resoluebatur, secundũ Ferdinãd. Talauera in d.l.3. Tauri nu.46. & Marc. Solon Burgen. ibidem num. 1168. argumen. text. in l. sæpe. ff. de verbo. signi. & l. pen. C. de impub. l. Quintus. 1. ff. de auro & argen. lega. cum his quæ tradit Socin. in l. 1. col. vltim. ff. de. reb. dubijs, non enim sufficit sciẽtia, nisi & adsit potentia in quocunque actu. l. multum interest. C. si quis alteri vel sibi, quid enim scientia prodest, vbi

2 deficit potentia? ✝ Iure communi Imperatorũ non licebat testi scribere scienti, pro alio ignorante subscriptionem facere in testamẽto in scriptis. ex sententia glossæ in l. pen. ff. de testamen. cui subscripsere Bart. Imol. Paul. Castr. & doctores ibidẽ Alberi. Cyn. Paul. Sali. & Alex. in l. vt. C. eo. tit. Ang. & Marc. Anto. Bauie. in §. poss. aut insti. de test. 2. Egid. Bellamera cõsilio. 1. columna. 3. & 22. Iure tamẽ regio antiquo & nouissimo per hanc legem aliud constituitur, nẽpe, quòd vnus testis pro alijs scribere nescientibus possit subscribere, & robur nomine proprio expresso testamento adijcere, quod constat etiam ex l. 1. & 24. tit. 1. par. 6. & Grego. Lupi in d. l. 1. in verbo lo puede hazer, hoc idem ex eadem lege expendit & Marc. Solon in d. l. 3. Tauri nu. 1173. & 1174. ✝ Pro

3 testatore autẽ scribere ignoranti octauus testis erat iure communi Imperatorũ adhibendus, vt in l. hac cõsultissima. §. quod si literas. C. de testam. & ibi, octauo subscriptore pro eo adhibito. Iure autẽ Partitarum & nouissimo regio, si testator scribere ignorat, vnus ex testibus instrumẽti, vel alius qui sciat scribere, pro eo subscriptionẽ faciet, vt hic & in d. l. 13. tit. 15. de tabellionibus supra li. 4. expresse deciditur. Et licet hoc de testatoris seu contrahẽtis mandato fieri oporteat, vt in l. 1. ti. 1. par. 6. sufficit tamẽ, quod hoc asserat tabellio, eius enim quidẽ assertioni stãdum est, si dixerit testatorem literarum ignarum, vel subscriptionem facere impeditum, vt probat Aegid. de Bellame. consi. 1. col. 13. & Marcus Solõ in d. l. 3. Tauri nu. 1176. & 1177. ipse vero testator pro testibus, nec tabellio pro testatore vel testibus subscriptionem facere non potest, refragante lege nostra & l. 13. Complutẽsi tit. 25. de tabellionibus supra lib. 4. quę alios testes qui subscribant pro literarum imperitis exigit, vel alios qui sciãt scribere, qua dictionę & testator & tabellio excluditur, quid quid in cõtrariũ somniauerit Marc. Solõ in d. l. 3. Tau. n. 1186. & seq. Sed an vnus pro omnibus subscribere possit: dixi supra eo. glo. 2. n. 3. in fi. ✝ Intellige tamẽ legẽ no-

4 strã quòd sufficit testẽ aut testatorẽ nescire, aut non posse scribere, vt alius possit pro eo subscriptionem facere, vt probat idem Marc. Solõ in d. l. 3. Tauri nu. 1170. & seq. alterũ enim sufficit, vel quod sit ignarus, vel quod præ infirmitate aut tremore manuum scribere nõ possit, & hoc vltimo casu fat erit, si manu ab alio gubernata subscriptionẽ fecerit ex sẽtẽtia singulari Luc. de Pœ. in l. nulli ver. õnia. C. de numerũ & actua. l. 12. col. vlt. id concedẽtis si subscribẽs sit sanę mẽtis, & eo mandante, & corã testibus hoc fiat, qui Matt. Afflict. assẽtitur decis. 166. n. 7. & Greg. Lupi dicens, fortè alibi non reperiri eam doctrinã, in l. 1. ti. 1. part. 6. in verbo lo puede hazer, & Mar. Burg. d. l. 3. Tauri n. 1190. & 1191. Vbi hoc extẽdit, etiã si testator hoc non præcipiat, sufficit enim, quod eius volũtate, & cõsensu manus trahatur per alium ad subscriptionem faciendam. Extẽditur etiam ad eum, qui scribere nesciebat, & qui manu carebat, poterit enim subscribere alio manum vel brachium gubernante, vt

5 ibidẽ Mar. Burg. resoluit n. 1192. & seq. ✝ Aduertere tamẽ oportet, quod licet testis pro alio se subcribat, sufficit in subscriptione seu robore nomẽ propiũ & cognomẽ ponat, nec est necesse aliud nomẽ eius, pro quo subscripsit apponat secũdũ Marc. Bur. in d. l. 3. Tau. n. 1197. imo hoc iure nostro regio minime fieri posset per hũc tex. qui dicit, quod alius subscribat pro eo, idẽ statuitur in l. 13. ti. 25. de tabellio. supra li. 4. cõstare ergo debet de nomine & cognomine eius, qui pro alio subscribit, vt cõstet pro eo subscripsisse

6 qui subscribere ignorabat. ✝ Quid si vnus testis pro duobus testibus literarũ ignaris, vel per testatore se

subscripsit, vnã tantũ subscriptionẽ pro eis faciẽs an sufficiat? Quod videtur, q̃a vnus vicẽ duorũ vel pluriũ habere posse cõstat. l. si cõsul. ff. de adop. l. Domit.Lab.ff.de testã.c. postulasti vbi Panor. notat de cõcess.præbẽ.Sed cõtrariũ probabilius est,q̃a lex ista octo subscriptiones pro forma exigit in testamẽto in scriptis,dum sic ait. *E que los vnos firmẽ por los otros, de manera que sean ocho firmas.* Atque ideo nõ vnã pro pluribus sub scriptionẽ,sed pro vno quoque vnã fieri facit, quæ forma substãtialis est ob cuius minimi partis omissionẽ actus vitiatur.l.cum hi.§. si prætor. ff.de trãsactio.& hãc sẽtẽtiã expresse instruit tex. in l.1.&.14.tit.1. part. 6. Nec obstat quod de vno qui gerere potest pluriũ officiũ diximus,quoniã qui duplici fungitur officio nõ potest pro vtroque vnũ efficere actũ, sed binus actus conficiendus est, vt in.c. cũ interuenerias in fi.de electio.Deci.in.c.ex literis fi. colũ.de proba.Marcus Solõ Burgen. huic ad hæres sententiæ in d.l.3.Tauri nu. 1206.& sequẽtibus. †

7 Quid autẽ si vir & vxor in eadẽ cartha testantur, an septẽ sufficiãt testes, an duplicari debeat solẽnitas? & an alterius morte testamẽtũ superuiuentis cõfirmetur?tractat latẽ idem Marcus Solõ in.d.l.3.Tau. n.1213.& seq.& n. 1218.& sequẽt.vsque ad n.1240.

GLOSS. VII.

1 *Tabellionis signũ iure cõmuni, an requiratur in testamento in scriptis, vel alia scriptura publica?*

2 *Tabellionis signũ iure regio in quolibet instrumento exigitur.*

3 *Tabellionis signum iure regio in protocolo etiam apponendum, & quando? Et quid iure communi?*

4 *Tabellio vltra signum an debeat se in testamẽto sub scribere robore apposito quo nomẽ & cognomẽ eius exprimat sub caracteribus consuetis?*

Sigillum tabellionis & iure robur subscriptio ad idem tendit,ibidem.

5 *Tabellionis duo si rogentur à testatore, an vtriusque signa sint apponenda in testamẽto in scriptis?*

6 *Testamentũ in scriptis an irritetur, si tabellio nũ dederit fidem, quod testatorẽ agnoscebat,vel duos testes, qui eum cognoscerẽt, non examinauerit?*

7 *Dies,mẽsis,& annus domini an apponi debeat in testamẽto,vel alia publica scriptura.*

8 *Testamẽtũ in scriptis an diem, mensem, & annũ cõtinere debeat iure regio? & an locũ confecti testamẽti? & quid in testamento priuata? Locoq̃ã sit exprimẽdus in instrumẽto publico?ib.*

8 *Y mas el signo del escriuano.* Iure communi Imperatorũ ex receptiori sẽtẽtia signũ tabellionis non exigitur in testamento in scriptis,sed de generali cõsuetudine signũ apponitur,& sine eo instrumentũ quodliber subuertitur, vt probat Couar. li. practi.questi. capit.20.nu.5. Iaso. & docto. moderniores in l. si ita stipulatus. §. Chrisogonus. ff. de verb. oblig.Marcus Solõ Burg.in l.3.Tauri nu.1240.& pluribus seq. vbi citat concordantes. † Iure autem regio signum

2 tabellionis exigitur in quolibet instrumento originali,vt hic in l.13.Compluti edita ti.25.de tabellionibus supra li.4.huius recollectionis.l.54.tit.18.p. 3.ibi,Y *hazer su signo*,& ibi Grego. Lup. in eodem verbo,& in l.55.eo.ti.ibi. Y *en fin de la carta deue y poner su signo*,l.10.tit.19.par.3.ibi, *E puse en ella mi signo.* † In protocolo autẽ iure regio signũ tabellio

3 nis apponi debet quolibet anño in qualibet scriptura illius anni.l.12.ti.25. de tabellionibus sup. li. 4.Quid autẽ fieri oportebat iure cõmuni, vide Paris.cons.2.nu.92.li.2.Deci.cons.447.co. 2.Alexand. cons 14.nu.8.lib.6.docto.in c.1.& c.cum P.tabellio de fide instru.l.54.titul.18.part.3. † Solet etiam hæ

4 sitari,an vltra signum hic requisitũ teneatur tabellio eius nomen sub characteribus in testamẽto vel aliis instrumẽtis apponere?Quod latẽ discutit Marcus Burg.in l.3. Tauri nu. 1245. & pluribus seq. & denique concludit cum Dida. Castello in verbo el escribano,quod talis subscriptio nõ requiritur,quia text.iste octo dumtaxat subscriptiones exigit testatoris & testium,non tabellionis,sed solum eius exigit signum.Contrarium tamen sentire videtur insignis Couarru.in cap.cum esses nu.1.de testamen.dicens,quin & vltra præmissa Taurina lex 3. requirit tabellionem,qui subscribat testamẽto,proprio nomine & signo:cuius sententiã veriorẽ esse existimo nam licẽt diuersis nominibus nuncupetur subscriptio firma Hispano sermone dicta,& signũ seu sigillum tabellionis,vtrũque tamen sub sigilli appellatione comprehenditur, & nunquã sigillũ vidimus absque subscriptione prædicta, nomen enim & cognomen apponere solet tabellio sub characteribus & signis,& confestim sigillum,nõ enim cognosceretur sigillum,nisi nomen eius in subscriptione scriptum fuerit.Omitto eius fundamẽta, quia fragilia sunt & quoad ius nostrũ regiũ parum attinentia.† Quærit

5 etiam idem Marcus Solon, quid si testator duos rogauerit tabelliones,an vtriusq; sigilla requirẽtur in testamento in scriptis,an sufficiat vnũ dumtaxat?& concludit vnum sufficere nu. 1253. & pluribus seq. & an sigillum possit postea apponere,etiã si quo tẽpore testator & testes subscripserũt, illud nõ posuerit?Et concludit hoc licere, nu. 1278. & deinceps.

6 † Sed an tabellio teneatur testatorem agnoscere,& de hoc fidem exhibere in testamẽto in scriptis?Iure communi hoc necessarium non est,secundũ Ias.qui alios citat in l.fi.in prin.n.4.C.de iure delib.Carol. Ruy.cons.189.nu.17.li.1.Marc.Solõ in d.l.3.Tauri n.1280.& seq.qui satisfacit legibus Partitarũ in cõtrariũ adductis:quin & si testes cũ cognoscẽtes non examinauerit,nec fidẽ cognitionis adhibuerit, adhuc nõ annullari testamẽtũ affirmat n. 1284.& seq. etiã si lege.14.tit.25.de tabellionibus sup. li.4.hoc fieri statuatur, quia notitiã testãtis habuisse præsumitur,vt ex l.si quis decurio.C.de falsi.probat & authoritate Alciati de præsumptionib. regula.3.præsump.3.cuius sententiã verã esse existimo, sed modo nõ examino.† Sed an in testamẽto in scriptis ap-

7 poni debeat dies,mẽsis,& annus Dñi?Et iure communi annũ à natiuitate Domini esse apponendum

tenet

tenet gloss. in capit. inter dilectos de fide istrumentorũ, verũ hoc iure non probatur, sed consuetudine secundum gloss. in auth. vt præpo. nom. Imp. quam sequitur Panor. in proœmio Gregorii col. 5. idẽ Abb. Felin. & Deci. in c. 1. de fide instru. Barb. in rep. rub. eiusdem tituli n. 42. Couarru. practicarum quæstio. c. 20. n. 2. Gofred. in l. ad testiũ. §. si quis n. 18. ff. de testa. Grego. Lupi in l. 54. tit. 18. part. 3. in verbo lacra, videndus est tamen Dida. Couarru. in c. 12. variarũ resolu. qui egregie docet, quomodo apud Hispanos & alias nationes annorum & inductionum fiat computatio, ad quã recurrito. Dies etiam iure cõmuni, in quo tabellio fuit rogatus est apponenda, & mensis quoque glo. in l. 1. §. editiones ff. de edẽ. & ibi Bar. in §. si initium num. 23. & ibi cæteri interpretes glo. per text. ibi in auth. vt præpo. nom. Imp. & in l. generali. C. de tabular. lib. 10. Rom. sing. 235. Barb. in d. rub. de fide instru. n. 68. Felin. & Deci. in c. 1. de fide instr. estque cõmunis opinio teste Didaco Couarru. in d. c. 2. n. 20. vers. 4. in pract. quæst.

8 † Iure autẽ regio dies mensis & annus domini est apponendus in quolibet instrumento publico, & cõsequẽter in testamẽto in scriptis, alias non valet instrumẽtũ. l. 54. & l. 111. tit. 18. part. 3. & ibi Grego. Lupi. l. 1. & 9. tit. 19. part. 3. l. 2. tit. 8. lib. 1. fori. l. pen. tit. 2. par. 6. tex. in l. 13. tit. 25. de tabellionibus supra libro. 4. ibi, *Y el dia y mes y año, y el lugar o casa adõde se otorgan*, & in fine legis subdit, *Sopena que la escriptura que de otra manera se diere signada sea en si ninguna*, idẽ voluit Anto. Gomez in l. 3. Tauri n. 42. Vbi hoc limitat procedere in testamẽto in scriptis corã tabellione facto, secus si absque interuẽtu tabellionis factũ fuerit in scriptura priuata, quod fieri posse ob necessitatem & defectũ tabellionis probauimus supra eo. gloss. 4 n. 6. in hac siquidẽ priuata scriptura nõ requiritur dies, mẽsis, nec annus, nec locus, vt in l. cũ tabernam §. 1. ff. de pigno. l. scripturas C. qui potio. in pigno. hab. & vtrobique gloss. & docto. Antoni. Gomez in d. l. 3. Tauri n. 42. 43. & 44. dicẽs quod in publicatione eiusdẽ testamẽti cõstabit de die mẽse, & anno & loco vbi factũ fuerit, vt ibi per eũ, locus etiã exprimi debet in scriptura publica, vt in d. l. 13. tit. 25. l. 4. sup. & est cõmunis opinio iure communi imperatorũ, vt attestatur Couar. in d. c. 20. pract. quæst. n. 2. vers. 5. vbi concordantes allegat.

GLOSS. VIII.

1 *Testamẽtũ cæci quinque testes desiderat iure regio & iure communi septem.*

2 *Testamẽtum cæci nuncupatiuũ quæ solẽnia exigat? quia in scriptis fieri non potest, & nu. seq.*

3 *Tabellio an requiratur in testamẽto cæci nũcupatiuo? & numero. 4.*

Testium sigilla aut subscriptiones in testamento cæci, an requirantur? ibid.

5 *Testamentum cæci an possit fieri absque tabellione octauo adhibito teste?*

6 *Testamentum cæci an valeat si non incipit ab hæredis institutione?*

Priuilegio non derogatur per dispositionem generalem nisi in casu in quo persona vel causa priuilegiata, non habet priuilegium, ibidem.

7 *Testamẽtum cæci minus solemne, an valeat inter liberos? Et quid iure regio? nu. 8.*

Testes testamenti cæci an oporteat esse vicinos? ibid.

h *En el testamento del ciego.* Nota quod in testamento cæci quinque debent interuenire testes, iure tamen communi Imperatorum & regio Partitarum septẽ testes exigebantur l. hac consultissima C. qui testa. face. poss. l. 14. tit. 1. part. 6. §. cæcus insti. qui. non est permi. face testa. & lex nostra quoad numerũ testiũ est iuris communis correctoria, alijs solemnitatibus iuris communis & Partitarum in suo robore manentibus, secundum Cyson. in d. l. 3. Tau. nu. 9. & Marc. Bur. ibi nu. 1299. in fine & Tell. Fernan. 4. par. nu. vlt. & Gre. Lup. in l. 14. tit. 1. par. 6. in verbo escribir su nome.

2 † Debent enim interuenire sequentia. Primum licẽt testetur nuncupatiue, quia in scriptis nõ potest, debet interuenire tabellio simul cum quinque testibus supra dictis, vt in d. l. hac consultissima & d. l. 14. & coram eis debet hæredes nominare, ita quod de eis dubitari non possit, vel expressa dignitate vel officio, vel alio signo, quo facilẽ agnosci possint, vt in d. l. hac consultissima expressim statuitur, quod exprimi necesse non est, si alias constet de eorum personis, vt communis schola scribentium asseuerat in d. l. hac consultissima, maxime Ias. & Nouiores, vt refert Marcus Solon in d. l. 3. Tau. nu. 1296. & sic in hoc nulla est differentia inter ius commune & regium Partitarum, quidquid in contrarium senserit Marc. Solon. Debet etiam testator ipse declarare, quid legatarij, vel fideicõmissarij ex eius bonis sint percepturi, vt in. d. ll. est statutum. †

3 Verum nec poterit cæcus nuncupatiue testari corã quinque testibus sine tabellione, prout autumat Greg. Lup. in d. l. 14. ti. 1. par. 6. in verbo escrebir su nome, in si. lex enim 14. par. in hoc non est correcta per hãc legẽ, vt plerique ex nostratibus fatentur: requiritur etiã, quod tabellio hæc omnia scribat corã testibus vel si ãtea erãt scripta, debẽt ab ipso tabellione legi corã testatore & testib. & testator ipse debet asserere & profiteri, illud esse suũ testamẽtũ & vltimã volũtatẽ, vt in d. l. hac cõsultissima & d. l. 14. par. Subscriptiones etiã testiũ exigũtur, quibus nomen vnusquisque inscribat testamẽto, vel alius pro eo qui scribere nesciat p d. l. p. licet hoc nõ esset cautũ iure cõmuni, vt alius pro ignorãte subscriberet. Cæcus autẽ cũ nõ possit subscriptionẽ facere, sufficit quod alius pro eo faciat, iuxta disposita in l. 13. ti. 25. de tabellio. supra lib. 4. vbi generaliter hoc statuitur in quolibet instrumẽto publico, cæcus autem nec potest nec scit scribere, quod expressim probat Marc. Solon in d. l. 3. Tau. n. 1301. Quod autẽ de sigillis testiũ dicit prædicta lex. 14. ti. 1. par. 6. Gre. Lup. ibi dicit esse immutatũ. Nõ enim sũt necessaria sigilla testiũ, quia recesserũt ab vsu hoc in reg. Sed tñ verius est, loco sigillorũ subscriptiones & robora successisse, quibus nomẽ & cognomẽ eorũ apponit sub quibusdã signis seu characteribus qui Hispano sermone firmas nũcupãtur, vt diximus sup. eo. gl. 5. n. 2. 3. illi enim characteres loco

O 3 signi,

4 figni. & nomen testis loco subscriptionis sunt. † Et quod subscriptiones testium requirantur, dubium non est, vt probat Marc. Solon in d. l. 3. Tauri numero 1301. & 1303. post. Cyfon. ibi, vbi respondet ad rationes Gregorij Lupi in d. l. 14. titulo. 1. part. 6. in verbo escrebir su nome, qui tenuit contrarium dubitans tamen: subscriptio, etiam & signum tabellionis requiritur, vt in d. l. 14. tit. 1. part. 6. & lucidius hoc dedicitur in l. 13. tit. 25. de tabellionibus supra lib. 4. vbi in quolibet instrumento publico hoc requiritur, idem censuit Marc. Solon, licet quidam abeo citati iure communi contradicant, in d. l. 3. Tauri n.
5 1300. † Verùm enimuerò licèt cum quinque testibus testari non possit nuncupatiuè, vt supra nu. 3. in princ. resoluimus contra Gregorium Lupi, poterit tamen cæcus coram septem testibus octauo adhibito teste loco tabellionis, cum tabellio reperiri non possit, qui scribat testamentum, vt in d. l. hac cõsultissima C. de testã. & d. l. 14. ad fi. tit. 1. par. 6. quia hoc non est immutatum: quare ergo stare prohibebitur. l. præcipimus. C. de appell. l. sancimus. C. de testa. Hac tamen in specie testamentum. cæci, vt priuata scriptura publicatione eget, vt fidem faciat, iuxta. l. publicati. C. de testamentum. ita censent Bald. Salic. Corne. Ange. & Alexãd. in d. l. hac consultissima. C. qui testa. fa. poss. in hac tamen quęstione se inuolun. & non rectè explicat, quid sentiat Marc. Solõ in d. l. 3. Tauri numero 1304. & sequen. non tamen sufficiet post quinque testes sextum adhibere, qui scribat testamentum. Sed hac in specie seruandum erit eius commune & Partitarum, vt cum septem testibus octauus adhibeatur, iuxta. d. l. 14. vt iam di-
6 ximus. † Cæterùm in testamento cæci dubitatur, an sit necessarium ab hæredis institutione incipere, prout in d. l. hac consultissima. C. qui testa. face. poss. statuitur, & an si aliter fiat, sit nullum testamentum? Quod videtur ex rationibus à doctoribus communiter traditis. Hanc quippe sententiam tenuerunt Cyn. Bart. Abb. & Fulgo. in d. l. hac consultissima & ibi Deci. nu. 7. Bald. in §. ante hæredis insti. de lega. Ange. de Areti. in §. cæcus insti. qui. non est per. fa. test. Cœpola cautela. 128. dicit hanc communem Emanuel Costa in repe. l. Gallus §. & quid si tantum 3. part. numero. 86. ff. de liberis & posthumis & in repe. cap. si pater. 1. parte in verbo adijciens nume. 89. & 10. de testamen. in 6. Contrarium tamen imo, quod idem sit in testamento cæci, quod in alijs, & licet legata præcedant hæredis institutionem, non vitiatur testamentum cæci, voluerunt Bald. Paul. Roma. & Alexand. numero vltim. Corne numero. 1. & Iaso. numero. 1. in d. lege. hac consultissima. C. qui testa. face. poss. idem Iaso. consilio. 26. numero 1. lib. 1. Vigli. in d. §. cæcus numero vltim. post specula. in titu. de instru. edi. §. vt autem. versi. illud quoque non ignorandum Eman Costa in d. §. & quid si tantum. 3. part. numero 86. & in d. capit. si pater. 1. par. in verbo ad iijciens nu. 8. & 9. pagi. 106. Ferdinan. Vazquez lib. 1. de successionem creatio. §. 9. numer. 14. Caro. Ruy. consilio. 68. num. 2. lib. 2. Boeri. decis. 140. numer. 20. prope. fi. Marc. Solon in d. l. 3. Tauri numer. 1298. ex quo cõstat hoc esse receptius. Cuius ratio est, quia quod procedere deberet, hæredis institutio nõ erat speciale in testamẽto cæci, sed generale in omnibus testamentis. Quare nimirum per Iustinianum in d. §. ante hæredis fuit correctum, quæ correctio ad omnia testamenta etiam cæci extenditur, argumen. l. in fraudem. §. fi. ff. de mil. testa. & quæ latè tradit Deci. in l. ex testamento. C. vnde lib. nu. 5. Vbi limitat regulam, quã habet, quòd generalis dispositio, non deregat speciali priuilegio alicui competenti, vt notat Bart. in l. decurionibus. C. de silentiar. lib. 12. cum adductis per eundem Deci. Feli. & Moder. in cap. 1. de rescrip. vt procedat, nisi in casu, in quo persona priuilegiata non habet aliquod priuilegium, quia tunc dispositio generalis includit personas & causas priuilegiatas, vt in d. l. in fraudem in fi. vbi ex eo tex. hoc notat Bal. & in §. si quis se scribat eiusdem legis, idem voluit Deci. cons. 5. & Alcia. lib. 4. paradoxorum cap. 10. Et hac sententia potissimum procedit iure regio, quia per. d. l. 14. titulo. 1. part. 6. non præcipitur, quòd testamentum incipiat ad hæredis institutione, vt ibi dixit Ferdinand. Vazquez qui respõdet ad. §. cæcus insti. qui non est permi. fa. test. prout ante eum respondit
7 Emanuel Costa vbi supra. † Sed an si testetur cæcus inter filios, sufficiat iure communi duos adhibere testes? Et quid iure regio? Et certè iure communi receptior est sententia, quod valeat testamentum cęci inter liberos conditum cum duobus testibus, ita voluerunt Bal. Ange. Paul. Salice. Alexand. & Deci. numero 37. in l. hac consultissima. C. qui testa. fa. poss. & Iaso. ibi numero 4. asserit hoc esse commune scribentium placitum, huic sententiæ accedunt Ange. Areti. in §. cęcus coi. vltim. insti. qui. non est permi. fa. test. Montaluus & Grego. Lupi in d. l. 14. ti. 1. par. 6. Boeri. decis. 240. numer. 20. Guiller. Bene. in repe. c. Raynutius, verbo testamentum. 1. nu. 79. Curti. Iunior. d. §. ex imperfecto numero 8. Ioan. Lup. in d. l. 3. Tauri numero 1309. & ibi Marc. Solon Burgen numero. 1308. Ferdinãd. Vazquez de successionum creatio. §. 21. nu. 66. Contrariam sententiam, quòd non sufficiant duo testes, sed sit necessaria solemnitas, de qua in l. hac cõsultissima C. qui test. fac. poss. licet cęcus testetur inter liberos alias non valeat testamentum, tenuerunt expressim Alberi. Fulgo. & Roma. in d. l. hac consultissima, idem Fulgos. consil. 41. & 91. Ioan. Maior in relecti. d. l. hac consultissima nu. 2. Paul. Cast. cons. 362. lib. 2. Calatayud. in d. l.
8 3. Tauri. † Quid autem statui oporteat hac in quæstione iuxta ius nostrũ regium? Crederem nisi fallor, in testamento cæci inter liberos solemnia huius legis & l. 14. tit. 1. part. 6. esse seruanda, vt voluit Calatayud in d. l. 3. Tau. vbi & Gom. Talauera & Marcus Solõ Bur. n. 1313. & 1314. idem resoluũt, eo quod in testamẽto cęci maior exigitur solẽnitas, quã in testamẽtis eorum, qui impediti non sunt, vt cõstat ex legibus supracitatis, at si testamẽtũ cæci inter liberos fieri posset corã duobus dũtaxat testibus, & testamẽtũ alteris qui cęcus nõ est, exigeret iure regio ad minus tres testes cũ tabellione, esset profectò absurdũ, & contra veteris & noui iuris prudentiã, vt rectè aduertit Marcus Burgen. loco paulo antea citato. Quorum sententia vera est, & iuri nostro consona. Et vt idẽ Marcus probat nu. 1315. quinque testes in testamẽto cęci requisiti, nõ exigitur, quod sint vicini seu incolę eius loci vbi fit testamẽtũ, qui lex nõ requirit.

GLOS.

GLOSS. IX.

1 *Codicilli a testamento differũt iure communi quoad solemnitatem.*
2 *Codicilli iure regio non differunt solemnitate a testamento nuncupatiuo, etiam ante legem Tauri?*
Codicilli appellatione vltimæ voluntatis cõtinentur, ibi.
3 *Solemnitas diminuta in testamento seruabitur & in codicillis.*
Codicilli testamento nuncupatiuo æquiparantur, ibid.
4 *Codicilli in scriptis an testamento comparẽtur, & an eandẽ solẽnitatẽ exigant, quã testamentumnuncupatiuũ, & n.5.6 & 7.*
5 *Codicilli in scriptis eandem exigunt solemnitatem, qua iure antiquo exigebatur.*
6 *Lex veniens ad declarationem alterius, interpretationes recipit easdem, quas lex interpretata.*
7 *Illatio non fit ex diuersis.*
8 *Fœmina an possit esse testis in codicillis? vsque ad num.15.*
9 *Lex nostra intelligitur, & n.seq.*
10 *Lex noua aliã declarãs recipit omnes interpretationes, quas lex interpretato recipiebat.*
11 *Relatum dicitur esse in referente cum omnibus suis qualitatibus.*
12 *Dictio iuxta, secũdũ, vel prout demõstratiue et causatiue ponũtur, nõ cõditionaliter. Et quãdo nõ, sed cõditionaliter, & n.13.*
13 *Secundum quod tui prædecessores, habuerunt, vel secundum quod dare consueuerunt, quid importent hæc verba? ibi.*
Lex nostra optime interpretatur.
14 *Codicillis fœminas non esse admittendas in testes, & n.15.*
16 *Codicillis dari neq; adimi potest hæreditas iure directo, iure communi Imperatorum.*
Codicillis per quæ verba obliqua dari possit hæreditas? ibidem.
17 *Codicillis facta institutio verbis directis obliquatur iure communi.*
18 *Codicillis an iure regio dari possit directò, & adimi hæreditas? & n 19.20.21 22.23*
Codicillis non potest hæreditas directo filio relinqui iure communi, ibid.
19 *Testamẽtũ facere videtur licèt codicillos appellauerit, si in eo instituit hæredes testator*
Verba impropriantur vt deseruiant intentioni, ibid.
20 *Codicilli testamento adæquantur non solũ quoad solemnitatem, sed quoad substantiã iure regio.*
Lex.1.sup.eod. interpretatur, ibid. & seq.
21 *Codicillis quare dari non possit hæreditas iure directo iure communi Imperatorum? ratio triplex traditur.*
22 *Ratione vna cessante ex pluribus quando cessare videatur dispositio?*
23 *Codicillis dari potest hæreditas iure directo, iuxta ius nostrum regium resoluitur.*
24 *Codicillis iure regio quando non detur hæreditas?*
25 *Codicillorum validitas ex testamento dependet iure communi, secus iure regio.*
26 *Codicilli vltimi per priores non reuocantur, nisi expresse a testatore cautum fuerit.*
27 *Testamentum prius per posterius reuocatur, etiam si prius plures contineat testes, modò secundum solemnitatem iure requisitam contineat, etiam si sit ad pias causas factam coram duobus testibus.*
28 *Codicilli non rumpuntur agnatione posthumi, testamentum sic.*
29 *Codicilli duo si duplicem hæredis institutionem contineant, quid sit agendum?*
Codicillus si continet hæredis institutionem & testamentum eius factum aliam, quid præualebit? ibid.

1 *Codicilos.* Lex nostra æquiparat codicillos testamẽto quoad solẽnitatẽ: sed iure cõmuni in multis differunt. Primũ in solẽnitate: nam testamẽtum in scriptis & nuncupatiuum iure cõmuni Imperatorum & regio Partitarũ septẽ exigit testes, & alia, de quibus fusse diximus in hac lege & præcedẽti. Codicilli autẽ eodẽ iure, quinque duntaxat exigunt testes, siue in scriptis fiant, siue nuncupatiuè, vt in l.vlt. C.de codicil.& in l.vlt.C.de fideicõ.§.vlt.insti.de fideic.hæred.l.32.ti.16.p.3.l.1.ti.12.p.6.testes etiam codicillorum non requiritur esse rogatos, vt in d.l.vlt.C.de codici.& in l.1.& ibi notat Greg.Lup.ti.12.p.6.nec eorum sigilla requiruntur, sed subscriptiones tantũ, 2 vt l.fi.ti.12.p.6.† Hodie autem iure regio nouiori per hanc legem eadem solẽnitas in codicillis exigitur, quæ in testamento nuncupatiuo, nempe, vt si corã tabellione fiant tres testes incolę eius oppidi, vbi cõficitur testamẽtum, si verò absq; tabellione quinque requiruntur etiam vicini prout in l.2. præcedenti statuitur in testamento nuncupatiuo. Sed videtur, hanc legem in hoc esse superfluam, quandoquidem & si hanc æquiparationem non faceret, per legẽ pręcedentem hoc idem erat statutum, vt cõstat ex verbis legis ibi: O otra postrimera voluntad. Quibus verbis codicilli continentur, vt latè probat Guil.Bene.in d.c.Raynut.in verb.testamentũ.3.n.1. quod in specie tenuit Ioan Paris.in d.l.1.ti.2.li.5.ordi. cuius verba refert Marc.Solon Bur. in d.l.3.Tau.n.1330. & hæc sunt, Postrimera, idest, codicillum, vel donationẽ causa mortis, & nota hic circa numerũ testiũ, testamẽtum & codicillum ęquiparari. Ecce doctor ille antiquus censet ex d.l.ordinamen. eandem solẽnitatẽ habere debere codicillos, quam & testamẽta

3 nũcupatiua.† Præterea hæc suadetur sentẽtia, quia quoties lex noua restringit solẽnitatem testamenti ad duos vel tres testes, eadem solemnitas seruanda erit,& in codicillis,vt eleganter decidit Bal.in l.vlt. n.6.C.de testa.& in ibi Sali.in fi.arg. tex. in l. si quis in princ.§.miles,ff.de leg.3.& in l.cum hic status,§.si miles,ff.de dona.inter vir.& vx.Paul.Alex.& Ias. in l.2.ff.de lega.1.quibus confert bonus tex.iunct.glos. in l.Marcell.ff.de dona.cau.mor.Anto. Gom. in l.3. Tau.n.67.& ibi Telli,Fernan.4.p.n.12. citans Soci. nepotem in d.l.2.ff.de lega.1.n.142.& 156.idem voluit Guiller.Bene.in rep.c.Raynut.in verb.testamentum.4.n.3.Alber.Bru.in tract.de forma,§.si. Couarr. in rub.de testam.3.p.n.21. sed nihilominus censeo hanc legem non esse superfluam, quoniam non clarè hoc decisum erat per legem ordinationum. quæ transcripta fuit in lege præcedenti,quare necessaria fuit declaratio expressa legis nostrę ad tollendã omnem ambiguitatem iuris antiqui,vt voluit Marc.Solon in d.l.3.Tau.n.1332.in fi.& n.1334.in fi.Ex quo manet satisfactum priori rationi n.2.traditę.Minus oberit secunda ratio,quia lex regia non solum minuit numerum testium in testamento nuncupatiuo sed ei numero addit qualitatem vicinitatis; quare necessaria fuit lex nostra, quæ declararet eandem solemnitatem in codicillis requiri,quæ in testamẽto nuncupatiuo exigitur, vt comprehenderet nõ solum numerum testium,verum etiam qualitatem vicinitatis,vt rectè explicat Telli.Fernã.in d.l.3.Tau. 4.p.n.12.Sed hæc intelligas quoties codicilli fiunt

4 nuncupatiuè. † Quid autem si codicilli fiant in scriptis,an iure regio aliquid ex solemnibus iuris communis Imperatorum immutetur? Et videtur sufficere solemnitatem testamenti nuncupatiui à lege prę cedente requisitam,in codicillis in scriptis interuenire,nempe,tres testes cum tabellione, & quinque absq; tabellione:quod probari videtur lege nostra, quæ postquam ẽnarrauit solemnitatem testamenti nuncupatiui,& testamenti in scriptis,dixit quòd in codicillis eadem obseruetur solemnitas, quæ in testamento nuncupatiuo,nec vllam differentiam constituit inter codicillos nuncupatiuè aut in scriptis factos,prout in testamentis distinxit, clausulã ergo hæc codicillorum & testamenti solemnitatem æquiparans,non solum ad proxima refertur,sed ad omnia præcedentia coniunctã seu continuatã in scriptura prolata,l.si,ff.de reb.dub.c.inquisitioni, & c.2. requiris de appella. Præterea quia anteriora iura minorem solemnitatem in codicillis in scriptis exigerunt,quàm in testamento nuncupatiuo, vt cõstat ex l.hac consultissima, §.per nuncupationem, C. de testam.iunct.l.vlt.C.de codi.& in l.1.& 2.ti.1.p.6.iũctal.1.& fi.ti.12.p.6.At si codicilli in scriptis solemnitatem antiquam quinque testium exigerẽt,sequeretur absurdum,quòd maiorem solẽnitatem exigerent quã testamentum,quippe quod iure regio tres duntaxat testes cum tabellione exigãt,quare dicendum est codicillos in scriptis,quoad solemnitatem testamento nũcupatiuo æquiparari,quod asseuerat

5 Marc.Solon Burg.in d.l.3.Tau.n.1360.† His tamẽ non obstantibus contraria sententia est verior & receptior,imo quod æquiparatio legis nostrę codicillorũ & testamenti nuncupatiui, non extendatur ad codicillos in scriptis factos:sed de nuncupatiuis dũtaxat loquatur.Quoniam lex nostra interpretari voluit legem ordina. præcedentem, vt in testamento nuncupatiuo procedat,& nõ in testamento in scriptis,cuius etiam explicat solemnitatem. Et deinde transit ad alia capitula,scilicet,ad testamentum cæci & codicillos,cõtinuans explanationem legis prę cedentis quę de testamento nuncupatiuo loquitur. Patet quia cœcus non potest,nisi nuncupatiue testari,vt in l.14.ti.1.p.6.consequitur ergo de codicillis nuncupatiuis loqui legem illam,nõ in scriptis.Quo fit vt casus iste ab hac lege omissus maneat in dispositione iuris cõmunis,iuxta l.cõmodissime,ff.de lib.

6 & posth.† Rursus quoties lex vna venit ad interpretationem alterius omnia relata in lege interpretata,censentur repetita in l.interpretante,vt in l.nihil ff.de coniungen.cum emãcip.lib.eius,& in auth: de fili.ante dotal.instru.nat.§.1.docet egregie Bar. in l. pretor.2.critq; hæc differentia in fi.ff.vi.bono. rapto.Soci.cons.188.n.4.li.2.Rip.in l.2.n.18.ff.de vulg. Lud.Rom.cons.245.n.18.19.& seq.vbi plura congerit.Ex quo fateri oportet hodie iure regio in codicillis in scriptis quinque exigi testes eorundemque subscriptiones,licet non sigilla,vt in l.vlt.C.de codicil.& in l.fi.ti.12.p.6.quidquid in contrariũ dixerit Ferd.Vaz.de succes.creat.§.25.n.23.siue corã tabellione fiant,siue non:erit tamen inter hæc duo differẽtia,vt si corã tabellione fiant,non exigatur publicatio,secus si absq; tabellionis interuentu,prout in testamento diximus:ex quibus hanc sentẽtiam tenuerunt Cyfont.in l.3.Tau.n.10.& ibi.Ant.Gom.n.69. & Greg.Lup.in l.vlt.ti.12.p.6.in gl.mag.quibus ipse

7 libenter accedo. † Ad allegata in cõtrarium respõdeo legẽ nostrã esse intelligẽdã,prout sup.n.5. resoluimus,& sic non oberit primũ fundamentũ:nec etiã secundũ,quia ex diuersis non fit illatio. l. Papinian. ff.de minori.& l.vlt.ff.de calũnia.licèt enim verũ sit quod si per legẽ nouã minuitur solẽnitas testamẽti nuncupatiui,codicilli conficiendi sunt eadẽ forma & solemnitate,si nuncupatiue fiant ex sentẽtia Bal. cõmuniter recepta in l.vlt.n.6.C. de testa.cum concor.sup.n.3.congestis secus autẽ si codicilli in scriptis fiant,itaq; de testamento nuncupatiuo ad codicillos,nuncupatiuos argumẽtari licebit vel de testamẽto in scriptis ad codicillos etiã in scriptis factos, nõ verò de testamẽto nuncupatiuo ad codicillos in scriptis,propter diuersitatẽ & separationẽ specierũ

8 prout dicit Bar.in d.l.Papin.n.2.† Sed dubitari solet an fœmina possit esse testis in codicillis iure nostro regio? Quod videtur, quia nulla lege statuitur contrariũ,imo ex cõmuni opinione doctorum fœmina potest esse testis codicillorum,cũ nullo iure prohibita videatur,ita asseuerat glo.in l.fi.C.de codici. cui accedunt docto.teste Fulg.& Ias.ibid.fi.col. glo. etiã in l.qui testamẽto,§.mulier in gl.a.vbi Bar.Pau. & doct.ibid.asserunt,ff.de testa.& in §.testes insti.de testa.vbi Viglius in verb.sed nec mulier n.5.hanc tenetur cõmunẽ Deci.in l.fœminæ, ff.de reg.iu. n.27. & seq.vbi refert cõcordãtes.Nec ęquiparatio quam facit lex ista testamẽti & codicillorũ, impedit, quin in alijs præter in hac lege contentis differre possit, cũ differẽtia ex alijs legibus depromatur,quod probat Mar.Solon in d.l.3.Tau.n.1350.ex l. si creditores

res iunct. gl. ff. de separatio. iuncta l. debitor. §. quid ergo co. ti. & ex l. si idē iuncta gl. ff. ad Velleya. cum alijs per Modernos adductis in l. 1. ff. de leg. 1. ex quibus ipse Marcus huic licet anceps, adhæret sententiæ, & Cifont. in d. l. 3. Tau. n. 12. & ibid. Ioan. Lup. n. 34. & Ant. Gom. n. 71. dicitq; idē Marcus sic audiuisse, fuisse iudicatū in regio prætorio Pinciano.

9 † Verum his non obstantibus contraria sententia probabilior videtur, quòd iure nostro regio fœminæ testes esse non possint in codicillis, si solemnitatem iure nostro requisitam in testamentis nūcupatiuis velis adhibere, quandoquidē lege nostra statuatur, eādē solēnitatē in codicillis exigi, quæ in testamento nuncupatiuo requiritur per l. præcedentē, sed in lege præcedenti resoluimus in glo. 8. n. 3. ex communi nostratum opinione, fœminas esse non posse testes testamenti nuncupatiui iuxta ius nostrum, licet in ea lege hoc non exprimatur, tacite tamen subintelligitur, cum per alias Partitarū leges ibi citatas hoc fuerit antea constitutum, & illa verba: *La misma solenidad q̃ se requiere en el testamento nuncupatiuo o abierto, conforme a la ley del ordenamiento.* Intelliguntur tā de solēnitate ibidē expressa, quā de tacitè sub intellecta ex l. 3. vbi Soci. notat ff. si cer. peta.

10 † Rursus hæc lex venit ad interpretationem legis præcedentis, cui hoc adijcit, nēpe, vt codicilli habeant eādē solēnitatem, quā testamentum nuncupatiuū iuxta d. l. præcedentem. Sed quoties lex noua addit, vel detrahit legi antiquæ, hæc lex noua recipit omnes interpretationes & restrictiones, quas lex antiqua recipiebat, vt in auth. de fil. ante dotal. instrum. nat. coll. 3. ibi: Cum omnibus manifestum sit oportere ea quæ adiecta sunt per interpretationem in illis valere in quibus & interpretatis legibus sit locus, vbi glo. dicit notabile verbum. Et ibi ex eo tex. expendit Bar. quòd omnia quæ habent locum in lege interpretata, intelligūtur repetita in lege interpretante, idē probat tex. in l. nihil vbi etiam notat Bar. ff. de coniungen. cum eman. lib. eius, idem Bar. in l. prætor. 2. §. 2. ff. vi. bon. rapto. in fi. Soci. cons. 188. n. 4 lib. 2. Ludo. Rom. cons. 335. n. 18. & 19. & seq. vbi plura congerit, & optime Fran. Rip. in l. 2. nu. 18. ff. de vulga. Paul. Paris. cons. 69. nu. 34. vbi dicit quòd lex aliam declarans debet intelligi secundum naturam & qualitatem legis declaratæ, Areti. cons. 135. n. 1. cum ergo lex antiqua ordinationum, quæ est transcripta sup. eod. l. 1. ex communi interpretatione doctorum huius regni in testamento nuncupatiuo nō admisit fœminas in testes, vt resoluimus supra eo. glo. 8. nu. 3. eandem igitur interpretationem facere debemus in lege nostra, quæ illam interpretatur &

11 ad codicillos extendit. † Præterea lex nostra se refert ad l. præcedentem, at relatum esse dicitur in referente cum omnibus suis qualitatibus, secundum Rotam in decis. vlt. in antiquis Soci. d. cons. 188. n. 4. lib. 2. & cons. 227. n. 9. & cons. 251. n. 2. eodem lib. 2. Deci. cons. 532. n. 4. Tiraq. de legi. connubi. glos. 6. n. 177. vbi citat concordan. Paul. Paris. cons. 2. n. 52. & 53. & cons. 39. n. 5. lib. 1. & n. 4. dixit dictionem secūdum, esse relatiuam Areti. cons. 76. n. 5. in fi. hoc autem quod in hac lege dicitur, conforme a la ley del ordenamiento, latine dicitur iuxta, vel secundum le

12 gem ordina. † Ad hæc, ea verba: *Y en los codicilos interuenga la misma solenidad que se requiere en el testamento nuncupatiuo, conforme a la ley del ordenamiento.* Habent hunc sensum latine, & in codicillis eadē interueniat solemnitas, quæ in testamento nuncupatiuo exigitur iuxta, vel secundum legem ordinamenti, hæc verba iuxta, vel secundum, vel prout, causatiuè ponuntur in hac lege, vel demonstratiuè, non conditionaliter nec restrictiue iuxta doctrinam Bar. communiter receptam in extrauag. ad reprimendum in verbo, prout, versi. ad cuius intelligentiam, quom. in læsæ Mai. cri. proceda. dicentis, quòd in legibus, contractibus, priuilegijs, & sententijs quæ fiunt animo aliquid disponendi, dictio prout, iuxta, vel secundum stant causaliter & demonstratiuè, vnde si in priuilegio aut in contractu, dicitur concedo tibi vectigal centum aureorum prout, hactenus exigi consueuit, exponitur idest, quia sic est consuetum, idem voluit Areti. cons. 76. num. 5. quia aliquid certum continetur in referente, ex quo dixit Bar. in l. eum qui. §. Iulianus per illum tex. ff. de consti. pecun. quòd si in sententia dicitur condemno te, vt quotannis præstes Titio vnum per caponū: secundum quod tui antecessores dare consueuerūt, ista verba non faciunt conditionem, sed pure condemnatus censeberis, idem censuit Ioan. Andr. ad specu. ti. de feudis, §. si igitur in 1. addi. dicens quòd si princeps concedit alicui feudum, prout genitor eius suis antecessoribus concessit, non tenebitur vassallus primam concessionem ostendere. Alia exempla congerunt Iaso. & Deci. nu. 2. & alij Moderni in l. pen. C. de insti. & substi. sub condi. fa. Feli. a quo ipsi habuerunt latius omnibus in cap. 2. numer. 10. & 11. extra de rescrip. Moderni in auct. si quis in aliquo, C. de eden. Iaso. in l. admonendi nu. 30. & seq. post Alex. ibi. ff. de iure iur. Thom. Gram. decis. 59. num. 12. a Marco Solone citatus in l. 1. Tauri num. 396. & seq. per cap. Abbate S. Siluani de verb. sig

13 ni. † Et si dixeris, contrarium tenuerant omnes supra citati & alij a Felino adducti in d. cap. 2. num. 11. versi. aliquando, quoties lex, vel priuilegiū non disponit quid certum, sed se refert ad aliam legem, vel priuilegium, prout hic fit, tunc hæc verba secundum, vel iuxta, seu prout, ponuntur conditionaliter ita vt donec constet de instrumento, ad quod refertur, non valeat talis dispositio, vt in l. si sic, §. 1. & ibi Din. notat & Bar. ff. de lega. 1. & in l. legauit, ff. de libe. lega. Respondere licebit, in hac lege quid certū disponi circa codicillos, nēpe, vt eandē habeant solēnitatem, quā testamentum nuncupatiuum. Hęc regula certa est, nec restringitur, si lex nostra se referat ad legē ordinamenti quod attinet ad solēnitatē testamenti nuncupatiui, ita vt ea dūtaxat solemnitas, quæ ibi continetur præcise seruetur in codicillis, & non alia, quæ per leges regni nostri anteriores in eo exigebantur ad qualitatē testium pertinentes, quæ per legē ordina. nō erant correctæ, qualis erat quòd fœmina non posset esse testis: itaque verba illa iuxta, vel secundum legem ordinamenti, causatiue & demonstratiue ponuntur, vt intelligamus adæquationem legis nostræ solemnitatis codicillorum & testamenti, ad eam principaliter referri, quæ in dict. l. ordina. ponitur, qua numerus testium minuitur in testamento, non tamen se restringit ita vt alias

alias quoq; testaměti nūcupatiui solemnitates, quæ per legem ordina. non erãt correctę, ad codicillorũ validitatẽ non admitteret: quia vt dixi adæquatio huiusmodi fuit certa quæ nulla egebat declaratione, quare lex ordinaměti ad quam demõstrationis causa se retulit lex nostra nõ potuit adæquationem huiusmodi restringere ad solemnitatẽ ibi expressã.
14 † Ex alio itẽ hæc nostra suadetur sentẽtia, quia ius nostrũ regiũ non admittit leges Imperatorũ seruari in hoc regno, nisi, quatenus ratione legibus nostris non aduersanti fulciuntur, vt probaui supra eo. glo. 1. numero. 15. multoque minus doctorum opiniones, vt ibidem dixi. Sed per legem pręcedẽtẽ numerus testium diminuitur nõ solũ testaměti, sed codicillorum, quia tres sufficiunt cũ Tabellione, quare ergo admittemus fœminas? Quin etiã si lex illa vicinos esse exigit eius loci, vbi fit testamẽtum, & hęc qualitas, nemo negare poterit, quin & in codicillis exigatur, prout & Mar. Solõ fatetur in d. l. 3. Tau. n. 1356. vers. quint. quo pacto ad fœminas poterit hęc qualitas vicinitatis referri. † Præterea si in codicil
15 lis directò hęreditas dari potest, & adimi iure regio, prout & idem Marc. Solõ fatetur in d. l. 3. Tauri nu. 1338. quomodo testes fœminas codicillis adhibebimus? hãc sententiã tenuit Did. Castelli in d. l. 3. Tauri in verbo siete testigos colum. 7. licèt eam nõ ita fundauerit, cui libẽter accedo ex his, quæ diximus numeris præcedẽtibus & supra eo. glo. 1. nu. 15. & 16. Quibus nõ oberũt in cõtrarium adducta per Marc. Solonem, quoniã ex prædictis patet respõsio, probauimus enim adęquationẽ codicillorũ & testaměti in hac lege factã, nõ cohartari nec restringi ad cõtẽta & expressa in lege præcedẽti, ad quã lex ista se refert, sed extendi ad solemnitates testaměti per alias leges regni requisitas, quæ per dictã ordinaměti legẽ nõ sunt correctę, vt probauimus supra eo.
16 nu. 12. & 13. † Differũt secũdò testamẽtũ & codicilli, quia licèt in testamẽto dari possit, & adimi hęreditas, nõ tamẽ dari poterit directò nec adimi in codicillis. §. directo & §. codicillis insti. de codi. l. si idẽ & l. si hæreditatẽ C. eo. nec confirmari vt in l. 2. §. vlti. ff. de iu. cod. l. 2. tit. 12. par. 6. Per obliquũ autẽ dari potest codicillis & adimi hæreditas per verba denotanta fidei cõmissum, qualia sunt, rogo, volo, mãdo hæredibus meis, vt restituãt Petro hæreditatẽ, valet siquidẽ hæc dispositio; & herede s retinebũt quartã Trebellianicã, vt in d. §. codicillis & d. §. directo insti. de codici. & in l. si idẽ. C. eo. & in l. 2. tit. 12. p. 6. Quin etiã verba directa ex benignitate ad cõseruãdã defuncti voluntatem trahuntur ad fidei cõmissum: vt tradunt Accurs. & Bar. in l. Sceuola. ff. ad Trebelli. & in l. cum quis decedẽs. §. Seyam. ff. de lega. 3. quod intellige esse verũ, quando constiterit testatorẽ voluisse codicillos condere. Ex sententia Azonis in summa C. de codicill. cui subscripsit Alex. in l. hęreditatẽ nu. vlti. C. eo. glo. & docto. in l. verbis ciuilibus ff. de vulga. Grego. Lupi in l. 2. in verbo derechamẽte, & in verbo semejantes tit. 12. par. 6.
17 † Et nõ modò hæc conclusio obtinet, cùm substitutio fit verbis directis, verùm etiam cùm fit institutio verbis directis in codicillis, valet enim in vim fideicommissi, vt in l. illud. §. tractari. ff. de iure codicil. Ex quo id ibi expendunt Alberi. & cæteri interpretes antiquiores & in l. cum quis decedens. §. Seyam. ff. de lega. 3. vbi Bar. & Albe. dicunt eã decisionẽ vix alibi reperiri, Paul. Castr. Cor. Alex. & Moderni in l. hęreditatẽ. C. de codicill. Imo. in l. 1. in fi. ff. de inius. rup. Anto. Gomez in l. 3. Tauri nu. 86. ad fi. & nu. 87. Sed hoc vltimũ ipse intelligerẽ, vbi codicilli fiunt nullo præcedẽte vel sequuto testamento, tunc nimirũ si institutio obliquetur, & veniẽtes ab intestato grauati censeantur hęreditatẽ ei restituere, ꝙ mihi probat tex. egregius in l. illud §. tractari. ff. de iure codicil. Atq; hac in specie procedere arbitror sentẽtiam Pauli Cast. in d. l. hæreditatẽ C. de codicill. & hoc idẽ sensit idem Anto. Gomez in l. 24. Tauri nu. 2. Si tamẽ pręcessit testamẽtũ, & non constat expresse voluisse codicillos facere, præsumitur voluisse facere testamentũ, atq; ideo nec valebit iure directo, nec obliquo, vt in l. non codicillum. C. de testam. quemadmodũ: cùm constat quòd voluit testari, vt in l. 1. ff. de iu. codi. declarat optime Ferd. Vaz. de succes. crea. §. 25. nu. 19. vbi optime distin-
18 guit, quẽ omnino vide. † Sed pulchrum dubiũ est, nunquid hodie iuxta ius nostrũ regiũ posit quis in codicillis hęres institui directè, & an valeat institutio iure directo? Et videtur, non valere huiusmodi institutionem ex eo ꝙ notãt Bal. & Sali. in l. filij circa finẽ. C. fami. ercisců. nẽpe, patrẽ non posse in codicillis filium in potestate sua constitutũ hæredem instituere directo, sicut nec facere poterit quilibet extraneus, vt supra probaui. Nam hoc specialiter militi permittitur, vt in l. militis codicillis. ff. de mili. testa. Ergo in contrariũ est ius commune, idẽ voluit Bal. in l. humanitatis nu. 56. C. de impub. Imol. in l. 2. ff. de iniusto rup. quorũ sententiã probat optime, & communiorem esse attestatur Ferd. Vazquez de success. creatio. §. 25. nu. 7. licèt Bar. in d. l. militis codicillis voluerit contrariũ, & tamen constat, vale re testamentum inter liberos cum duobus testibus dum taxat vt in l. hac consultissima §. ex imperfecto C. de testam. l. 7. ti. 1. par. 6. vnde videbatur, institutionem valere in codicillis filio factam à patre, sed nihilominus communis conclusio est in cõtrarium
19 ergo nec in specie proposita. † In contrarium tamen vrget, quia voluit testator testamẽtum facere, quãuis codicillos appellauerit, eo quòd institutionem fecit hæredis, vt in l. illud. §. tractari & ibi Bar. notat. ff. de iur. codi. l. non codicillũ. C. de testã valebit igitur vt testamẽtum, non vt codicilli, quoniã verba impropriantur vt deseruiant intentioni, vt in l. insulã ff. de præscrip. verb. l. sed & si possessori §. itẽ si iurauero. ff. de iure iu. d. l. nõ codicillũ cum ibi notatis per Iaso. & Modernos. Quare nimirũ valebit institutio in codicillis facta, quia testamẽtũ esse censetur, & tum potissimũ cum nulla maior solemnitas in testamento nuncupatiuo quam in codicillis iure nostro regio requiratur, vt in hac lege statuitur. Valebit ergo iure isto talis institutio, quod voluit Gr. Lupi in l. 2. in verbo hęrederos post princi. tit. 12. p. 6. Quam tamẽ sententiã limitat ipse Grego. nisi ex alijs constet, testatorẽ codicillos facere voluisse, &
20 non testamentũ, tunc enim institutio non valebit. † Verùm nihilominus crederẽ, iure nostro regio institutionẽ hæredis in codicillis factã valere iure directo, nulla facta distinctione voluerit nec ne facere

codicillos,

codicillos,tum quia nulla maior solemnitas in testa
mento nuncupatiuo exigitur,quàm in codicillis,vt
in hac lege & præcedenti statuitur, tũ etiã quia ius
nostrum regiũ non exigit iuris ciuilis subtilitas in
testamentis,sed ea omnino adęquat codicillis,tum
quo ad solemnitatẽ & formã eorũ, tum etiã quoad
substantiã,hoc est, quoad hæredis institutionẽ seu
aditionẽ hæreditatis. Nulla siquidẽ hæredis insti-
tutio nec aditio hęreditatis exigitur ad cõseruatio
nẽ testamenti,vt in lege præcedenti statuitur, quẽ
admodũ nec in codicillis exigebatur iure cõmuni.
Pari ergo ratione codicilli cõtinere poterunt hære
dis institutionẽ,quę valebit iure directo,perindeat
que valeret si in testamento fieret,quod etiã cõstat
ex verbis legis præcedẽtis ibi, Si alguno ordenare
su testamento o otra postrimera volũtad &c. codi-
cillos & aliã quãcunq; vltimam voluntatẽ compræ
hendẽtibus. Preterea maior defectus testamẽti erat
institutionis hæredis, quàm in codicillis hæredis
institutio,aut adẽptio quandoquidẽ priori casu te-
stamentũ nullũ erat quoad omnia in eo cõtenta, se
cundo verò casu codicilli nõ irritabantur quoad le
gata,sed solum quoad institutionẽ hæredis, quæ iu-
re directo non valebat,sed in vim fidei cõmissi vt
supra deduximus,nimirum ergo si quemadmodum
testamentũ sine hæredis institutione hodie valet,&
cõseruatur,ita & valeat hæredis institutio in codi-
cillis facta iure directo,nec ex eo vitiẽtur codicilli.
21 † Suadetur ex alio hæc sentẽtia,nẽpe, quia ratio fi-
nalis quare in codicillis dari non potest hæreditas
directò,nec adimi iure communi Imperatorũ est
triplex. Prima quia maiorẽ eo iure exigebat solem-
nitatẽ testamẽtum,quã codicilli, vt cõstat ex tradi
tis supra in prin. huius glo. Quare nimirũ si eo iure
in codicillis dari nec adimi posset hæreditas iuxta
l. 2. cum complicibus C. de codi. Alia secunda ratio
est in lege expressa,scilicet,ne confundatur ius testa
mentorũ,& codicillorum, neuè ita immisceatur, vt
vnũ ab altero dignosci non possit. Nam si vtrunque
idẽ esset,cur diuerso nomine nuncuparẽtur? vt in §.
codicillis insti. de codi. & l. si idem. C. eo. Tertia ne
per codicillos,qui ex testamẽto vires sumunt,& in-
stitutione & aditione hæredum confirmantur. l. ꝙ
per manus. ff. de iure cod. ipsum testamentũ confir-
mari videretur,quod esset absurdũ,& licèt aliæ no-
uem rationes addantur per Ferdin. Vazquez. lib.
3. de success. creat. §. 25. nu. 2. nõ sunt finales, sed per-
22 suasiuæ. † Hæ autẽ rationes omnes cessant iure no
stro regio,quippe quo correctę sint, & antiquatæ,
nimirum ergo si cesset. & correcta similiter censea-
tur antiqua iuris communis dispositio, glo. in l. 1. in
prin. & ibi Ale. ad Bar. ff. de leg. tuto. & in l. 1. C. eo.
& l. 1. §. 1. gloss. vlti. ff. de dona. cau. mor. glo. in l. 1. in
prin. glo. 1. ad fi. ff. de coniug. cum eman. li. ei. & in l.
2. in prin. in verbo pręcedẽte ff. de vulga. tex. in l. ge
nerali iuncta auth. ingressi. C. de sacros. eccle. cũ cõ-
cordan. per Tiraq. latè citatis in li. causa cessante. 1.
p. nu. 127. & pluribus seq. vbi hanc dixit communẽ
opinionẽ,quin & cessatio seu correctio vnius causę
facit cessare effectum & dispositionẽ,etiam si plures
sunt,quarũ quælibet sola non sufficit ad producen-
dũ illum effectũ,sed omnes simul considerantur, vt
deduces ex textu notabili in c. quoniã frequenter. §.
porro iuncto. §. sin autem & ibi Panor. in fi. extra. vt
lite non cõtest. Nicol. Euerard. in locis legali. loco
à contrario sensu col. 11. versi. primo vt procedat.
Ripa in l. ex facto nu. 14. ff. de vulg. Marsi. in l. siquis
viduam colu. 1. per illum tex. ff. de quæstio. Tiraq.
d. lib. causa cessante limi. 22. nu. 12. vbi citat concor
dan. † Prior ratio corrigitur per. l. istam,qua statui
23 tur eandẽ solemnitatẽ in codicillis requiri, quæ in
testamentis requiritur nuncupatiuis iure regio. Se-
cunda verò cessat,quia licet quoadhunc effectũ cõ-
fundantur & idẽ significent,in alijs tamen differũt
vt confestim dicã. Tertia quoque ratio correcta est
per. l. pręcedentẽ, vt dicam infra nu. sequenti, Qua-
re nimirũ si codicillis dari & adimi possit hęredi-
tas directo iure nostro regio, quod nũcupatim pro
bat lex pręcedẽs,ibi: E si alguno dexare a otro en
su postrimera volũtad por su heredero. Ecce ibi le-
gislator antea loquutus fuerat de testamẽto,deinde
loquitur de qualibet vltima volũtate, quare ea ver
ba,vt differant à superioribus intelligenda sunt de
codicillis. Nam quorsum loquẽdi modum mutasset
legislator,si de testamento loqui voluisset? hanc opi
nionẽ sentire videtur Grego. Lupi in l. 5. tit. 8. p. 6.
in verbo como el heredero,dicens,iure regio patrẽ
posse in codicillis declarare,quod legitima in te-
stamento relicta valeat iure institutionis, licèt iure
communi esset in contrarium communis opinio.
Et magis in specie hãc conclusionẽ firmat Marcus
Solon Burgen. in l. 3. Tauri nu. 138. asseritque aliũ
causarum patronũ egregium cancellariæ Pincianę
eiusdem fuisse sententię,& ita ibi fuisse iudicatum,
24 quã non ita fundat. † Sed si hãc velis tenere senten
tiam,dupliciter est intelligenda, primum vt tales
codicilli testamentũ reputentur,& quamuis codicil
li appellentur,sint in effectu testamẽtum ex his quę
Bal. & Sali. notant in l. testa. C. de test. & Ang in l. il-
lud. §. tractari. ff. de iure codi. Ias. in l. non codicillũ,
C. de testam. Secundo intellige, nisi codicilli fiant
in scriptis,& testamentum quoque in scriptis, vel
nullum præcedat testamentũ,quoniã prima in spe-
cie,cum contineant diuersas solemnitates, vt dixi,
supra ista glo. nu. 4. 5. 6. & 7. institutio facta in codi-
cillis iure directo valere non poterit, nisi per obli-
quũ,prout erat iure cõmuni statutũ: procedet ergo
sententia nostra in codicillis nuncupatiue factis.
25 † Differunt. 3. codicilli testamentum,quia licet ve-
rũ sit,quod codicilli fieri possunt absque eo, quòd
pręcedat vel sequatur testamẽtũ,& tunc heredes le
gitimi grauati censeantur restituere legata & fidei-
commissa. in codicillis relicta, vt in §. non tantũ in-
sti. de codicil. l. siquis cum testamentũ & l. ab inte-
stato, ff. de iu. codicil. si tamẽ testamentũ pręcedat,
vel sequatur,firmitas codicillorũ dependet ex testa
mento,quoniam si hęreditas nõ adeatur,vel alia ex
causa testamentũ irritetur, infirmantur & codicilli
d. l. ab intestato & l. si quis cum testamẽtũ §. fi. ff. de
iu. codi. verùm hæc differentia hodie per legem pę
cedentẽ omnino tollitur,valent siquidem legata &
fideicõmissa in testamẽto relicta,etsi hęres nõ adeat
hęreditatem, vel alia quacunq; ratione testamentũ
solemne irritetur,eadẽ igitur ex causa valebũt le-
gata in codicillis solẽnibus relicta, vt potè quę abs-
q; testamẽto valere possunt,quoties nullũ est factũ
testamentum;

testamentū, quoniã censentur rogati venientes ab intestato.l.si quis cum testamentũ nullum.ff. de iure cod.idẽ si quis in codicillis rogauit hæredes legitimos vt soluerent legata,nõ enim irritantur hac in specie codicilli,etiã si ex quacunq; causa testamentum non valeat,vt in l.ex testamento & l.eam quam C.de fideico.Bar.in l.1.C.de codicill. nu.9.vbi hoc extendit ad casum notabilem.Idem ergo statutum censebitur vbi lex vocat veniẽtes ab intestato,quoties hęredes scripti adire noluerint,vel in testamẽto instituti non fuerint vt in l.præcedenti statuitur.Nimirum ergo si iure nostro regio codicillorũ validitas nõ pendeat ex testamẽto, quod dubitans tamẽ, more solito asseruit Greg.Lupi in l.fi.glo.pe.ti 12.

26 p.6.cuius sententiæ accedo. † Differunt quartò quia potest quis plures codicillos facere, vt omnes valeãt.l.Diui.§.codicillis.ff. de iure codi.nec priores posterioribus reuocãtur, nisi hoc expresse cautum fuerit vt in §.vlti.insti.de codi.&l.cũ proponatis.C. eo.l.vlt.tit.12.par.6.nec hoc hodie immutatur iure regio vt recte aduertit Marc.Solon in l.3.Tauri nu. 1343.In testamentis autẽ aliud videmus decisum, prius siquidẽ per posterius reuocatur.l.1.§.cum in secundo.ff.de iniust.rup.l.si quis priore.ff.ad Trebelli.l.si quis cum,§.vlti.ff.de vulga.§.posteriore insti.qui.mo.test.infirm.l.21.ti.1.par.6. Quod procedit etiã si hæres in vltimo testamento scriptus hæreditatem non adiuerit, quia noluit, vel non potuit, vel decessit in vita testatoris solùm enim attẽditur quòd testamentũ posterius sit perfectum & solẽne,ita quòd hereditas ex eo possit adiri,quãuis adita non fuerit,vt in d.§. posteriore vbi glo. & docto.& d.l.cũ in secundo l.pater filio.ff.de hæred. insti.Paul.Cor.& Alex.in fi.in l.sancimus. C. de testam.Bal.&Imo.in l.sed si in conditione.§.vlti.ff.de hęre.insti.contra Bar.ibi,idem Alexa.cons. 37.lib. 1.dicens hanc opinionẽ communẽ esse Couarru.in rub.extra de testam.2.p.nu.vltim.7.conc.Anto.Go

27 mez in l.3.Tauri nu.92.Gre.Lupi in d.l.21.glo.1. tit.1.p.6. † Extẽditur secundo, vt primũ testamentũ corã viginti testibus cõfectum reuocetur per vltimum habẽs numerũ à iure requisitum, vti notant Bar.& docto.in l.hęredes palã §.si quid post nu.3.ff. de testam.per tex.optimũ in l. militis codicillis.§. vlti. ff. de mili. testa. Alex.cons. 10. lib. 4. Paul. Castrens. cons. 227. lib. 1. dicens, testamentum ad pias causas factum coram septem testibus tolli per secundũ, etiam ad pias causas coram duobus testibus factum, quã sententiam sequitur Iaso.in l.si ita scriptum nu.29.ff. de lega. 1. Alexander.consilio.146.lib.2.Couarr. in rub.extra de testamen.2.p.nu.1.Qui nu.2.& seq. resoluit idẽ esse si primũ testamentũ coram supremo principe factũ esset,nã & reuocabitur per secũdum, dicam aliqua infra eod.l.13.glo.1.nu.2.Sed an per secundũ testamentũ rumpatur primũ clausulam habẽs derogatoriam,discutit optime Couarru.in d.2. part. rub.de testam.nu.19.& seq. Anto.Gomez in l.3. Tauri nu.

28 91.in fi.& sequentibus. Greg. Lupi in l. 22. ti. 1.p. 6.ad quos lectorem relego. † Quarto differũt,quia codicilli non rumpuntur agnatione sui hęredis, vt in l.pen.ff.de iu.codicill.& l.vlti.tit.12.par.6.testamẽtũ verò sic vt in l.posthumo nato.ff.de bon.poss. con.ta.l.3.ff.de iniust.rup.§.posthumi & §.posthumo

29 rum insti.de exhered.libe.l.20.tit.1.par.6. † Cæterùm si in duobus codicillis nuncupatiue factis duplex fuerit hæredũ institutio facta, an vltimo prior reuocetur?Et crederem reuocari,cũ loco sint testamẽtorũ iuxta tradita in l.nõ codicillum. C. de test. & dixi supra eo.nu.19.& seq.nisi in eis expresse cautum fuerit contrarium prout cõmuniter in codicillis dicitur,scilicet, *Quedando en su fuerza e vigor qualquier testamẽto o codicillo que antes de abora aya hecho.* Quoniam hac in specie censebitur primus rogatus restituere secundo, & sic hac in specie valebit secunda institutio iure fidei cõmissi, & primo hæredi quarta Trebellianica debebitur iuxta ea quæ diximus supra hac eadem glo.nu.16.& 17. idẽ per omnia crederem,si post primum testamentum codicilli subsequãtur, in quo articulo Mar. Solon nihil decidit.nu.1343.sed altius cogitãdũ reliquit.

GLOSS. X.

1 *Testamentorum solemnitas iure nostro regio non est probatoria sed forma dicitur substãtialis atque idem esse iure communi.*

2 *Testamentum minus solemne non solum quo ad institutionẽ hæredũ,sed quoad legata & alia omnia in eo contenta euertitur.*

3 *Testamentum in scriptis si quis facere destinauit,in quo solemnitatem adhibuit nuncupatiui dumtaxat,an valeat vt nuncupatiuũ.*

4 *Testamentum inscriptis quãdo quis dicatur facere voluisse vel non.*
Clausula codicillaris operatur,vt valeat testamentum omni meliori modo quo valere potest, ibidem.

5 *Testamentum primũ in quo extraneus est institutus solemniter factum an reuocetur,per alind coram quinque testibus non vicinis confectum iure regio? vel coram tribus tantum absque tabellione.*

K *No hagan fee ni prueua en juyzio,ni fuera del.* Ex his verbis adnotare solet Ferdinandus Vazquez lib.de successio.creatio.§.11.nu.15.& §. 20. nu. 5. & alibi sæpe,maximè in §.2.& §.3. quod solemnitas testium iure nostro requisita per legẽ istam & præcedentẽ est probatoria & non substãtialis.Quod verum non esse ostẽdimus supra eo.l.1.gloss.4.nu.18.& 19.imo quod sit forma substantialis,quæ sentẽtia cõmunis est & à nostratibus recepta, quin & iure communi idem esse probaui.d.gloss.4.nu.12.& seq. † Et intellige testamẽtum & codicillos carentes solemnitate

2 huius legis & præcedẽtis fidẽ nõ facere quoad omnia in eis contenta. l. ex testamento. C. de fidei cõmiss.cum alijs ibi à Iasone cõgestis,& cons.82.nu. 2.lib.3.post Scribentes in l.si iure.ff.de leg.3.& in l. sancimus.C.de testamen.Ex quo constat,nõ benedixisse Ioannem Lupi in l. 3. Tauri numero. 6. testamentum carens solemnitate, de qua in his legibus, quoad institutionem dumtaxat subuerti, non quoad legata in eo contenta, falsissimum quippe est, & omni iuri contrarium, cum text. iste &

omnia

omnia iura superius citata dicant cõtrarium. Quare eius doctrinam improbant Did. Castell. in d.l.3. Tau.in verb.no haga fè,col.2.& Ferd.Talauera ibidem n.91.& Marc.Sol.n.1366. quibus adhæreo, ex his quæ diximus sup. eo. l.1. glos.4.nu.11.12.& 13.
3 † Solet nimium co itrouerti inter doctores, an testamentum in scriptis habens solemnitatem nuncupatiui, valeat vt nuncupatiuum, in qua quęstione omissis disputationibus & varijs opinionibus, hæc est vera resolutio, & magis communiter recepta. Si testator voluerit testari in scriptis, & non nuncupatiue, & testamentum caret solemnitate, quæ in testamento in scriptis exigitur, licet habeat solemnitatem testamenti nuncupatiui, non valet vt nuncupatiuum, at vero si non constat de hac voluntate, in dubio valebit vt nuncupatiuum quia id voluisse testatorem, in dubio est præsumendum, ne actus subuertatur, quod velle nemo vnquam pręsumitur, vt in l.3. ff. de testa.mili.l.Sceuola, ff.ad Trebelli.cum alijs quæ Alcia.congerit de præsump.regul.3.præsum.33.Albe. Brun.de rebus dubijs n.56.Deci.in c. quoniam Abbas n.5.de offi. delega.vers.2.limitatur, & in capit. cum super n.12.eo.ti.vers.extra istos casus, ex quibus & alijs rationibus hanc sententiam & resolutionem tenuerunt Ioan.de Blonosco doctor antiquus in libello de actionibus in rub.de actione ex testamento, Iacob.Cin.Albe.Ioan.Fab.Pau.Cast.Fulgo. Cor.Alex.& Iaso.in l.hac consultissima, §.per nuncupationem, C.de testa. Paul. & Soci.col.2. in l. si ita scripsero, ff.de condi.& demonstra. Paul.consi.37.li. 1.in fi.Ang.& Imol.in l.1.§.sin autem, ff.de hære.insti.Bar.in l.vlti.ff.de iure cod. Pet. Rauc. in eius alphabeto in verbo, testamentum, col.3. Matth.Affli. decis.143.col.vlt.dicens ita fuisse obtentum in Neapolitano consilio, & iterum decis.69.n.3. Soci.consi. 242.lib.1.col.2.& consi.173.col.2.lib.2. Paul. Paris. consi.46.& consi.19.lib.3.col.1.Boeri.decis.240.n.6. Thom.Gram.decis.62.n.15.Carol.Ruy. consi.1.nu. 44.lib.3.Ludo.Gozad.consi.2.nu.4.11.16.& 27. vbi asseuerat hoc esse commune doctorum placitum, Albe.Brun.in tracta. de rebus seu dispositionibus dubijs n.27.& 57.Gre.Lup.in l.2.ti.1. par.6. in verbo, en poridad, Cifon.l.2.Taur.ad fi.& ibi.Mar. Solon num.71. Ferd. Vazq. qui hoc pluribus rationibus instruit lib.2.de success.creatio. §.11.n.11. ad fi.
4 & nu.12.& pluribus seq. † Dubium tamen magis controuersum est, quãdo quis dicatur testari voluisse in scriptis, vel non. Quod fusse examinat Marcus Solon in d.l.2.Taur.nu.1375. cum nouem numeris sequ. Et tandem num.1385. (vt opinionum conflictum euadamus) consulit, vt in quocumque testamento apponatur clausula codicillaris, quæ hoc in regno communiter apponi consueuit, quæ haud dubie operatur, vt valeat omini meliori modo, quo valere potest, videndus est etiam Ferdi.Vaz. in d.§. 11.num.12.& deinceps.
5 † Cæterum ex verbis legis nostræ potest decidi quæstio, quæ iure communi Imperatorum constat quo iure si in primo testamento coram septem testibus nuncupatiue facto, vel coram quinque vicinis iuxta ius nostrum regiũ, esset institutus hæres extraneus, & deinde fieret aliud ab eodem testatore testamentum, quinque tantum continens testes non vicinos, neque incolas eius loci, vbi fit testamentum, in quo venientes ab intestato essent institui, reuocabitur proculdubio primum iuxta regulas iuris communis, vt in l. hac consultissima, §.si quis autem, C. de testam. & l.22. in fi.ti.1.p.6.& hoc procedere iuxta iùs nostrum regium asseuerat constanter Gre.Lup.in d.l.22. in gl. pen. Et licet Anto.Gom.in d.l.3. Tau.n.100.expressim asserat, dispositionem d.l.22.& d.§.si quis autem minime procedere posse in testamento nuncupatiuo, sed in testamento in scriptis dumtaxat: verior tamen est sententia Greg. Lup. vt in testamento etiã nuncupatiuo verificari posit. Non tamen diffiteor veram esse eiusdem Anto. Gomec. sententiam d.n. 100.traditam.dicentis stante lege nostra & præcedenti, non posse reuocari testamentum nuncupatiuum coram quinque testibus vicinis sine tabellione factũ (in quo extraneus quispiam fuerit institutus) per vltimum coram tribus tantum testibus absque tabellione factum, etiamsi in eo veniẽtes ab intestato fuerint hẹredes institui, quia hoc vltimum est nullum per legem nostrã, & alijs rationibus ab eo traditis.

L E Y. III.

Que el condenado por delito, pueda testar de sus bienes, y no de los aplicados a la camara, o a otro.

Don Fernando y doa Iuana en Toro año de 1505.l.4.

Mandamos, que al condenado por delito [a] a muerte ciuil o natural, [b] pueda hazer testamento [c] y codicillo, [d] o otra qualquier vltima voluntad, o dar poder a otro que lo haga por el, [e] como si no fuesse condenado: el qual condenado o su comissario puedan disponer de sus bienes: [f] saluo de los que por el tal delito fueren confiscados, [g] o se quieren de confiscar, [h] o aplicar a nuestra camara, o a otra persona alguna. [i]

G L O S S. I.

1 *Seruus pœnæ quis dicatur, iure communi. Condemnatus ad mortem an efficiatur seruus pœnæ, ibid.*

2 *Condemnatus ad mortem ciuilem vel naturalem, iure regio non efficitur seruus pœnæ, sed testari poterit etiamsi sit libertinus vel spurius.*

[a] *Por delito.* Iure communi Romanorum damnatus ad

ad mortem naturalem, vel ciuilem seruus pœnę efficiebatur, & testari non poterat post sententiam, etiā si non dum fuerat executioni mandata, propter dilatā executionem ex causa à iure permissa, vel alias, l. eius qui. §. 1. ff. de testa. l. qui vltimo, ff. de pœn. § pœnæ seruus insti. qui. mod. ius pa. pot. solui. l. 15. ti. 1. p. 6. Bar. & doct. in d. l. qui vltimo, & d. l. eius qui. §. 1. ff. de testa. Ang. & Imo. in l. si quis filio exhæredato, §. irritū, ff. de iniuf. rup. Quod procedit etiā iure auth. quoties quis est dānatus ad mortē naturalem, nā si ad ciuilē, puta, ad deportationē, vel in metallum, nemo bene natus eo iure seruus efficiebatur pœnæ auth. de nup. §. quod autē prius colla. 4. auth. sed hodie, C. de dona. in. vir. & vxo. vbi gl. Pet. Cin. Odof. Bar. Bal. & comm. doct. idē Bar. & doct. in l. qui vltimo, ff. de pœn.

a † Iure autē regio dānatus ad mortem ciuilē vel naturalem, non efficitur seruus pœnæ, sed liber est, sicut & ante condemnationem & testabilis, etiā si libertinus sit, vel spurius, vt in hac lege, quod ex ea notat Ant. Gom. n. 2. & sensit Ioan. Lup. in d. l. 4. Tau. n. 4. Greg. Lup. in l. 5. in glo. magna ad fi. ti. 31. p. 7. Tell. Fernand. in d. l. 4. Tau. n. 31.

GLOSS. II.

1 *Mors ciuilis quæ dicatur.*

2 *Damnatus ad membri mutilationem testari potest omni iure.*

3 *Religionem ingressus dicitur mortuus ciuiliter, & plusquam ciuiliter.*

Mors ciuilis in casibus à iure expressis æquiparatur naturali, non in alijs, ibid.

Mors naturalis expectatur eius, qui restituere erat grauatus fideicommissum post mortem, licet ingressus fuerit religionem, nec hoc casu succedit monasterium, nec excludit substitutum, ibid.

b *Ciuil on atural.* Ciuilis mors dicitur, quoties quis per sententiam est deportatus, vel bannitus glos. in §. relegati insti. qui. mo. ius pat. po solui. Bar. in l. illicitas, §. qui vniuersas, ff. de offi. præsi. Idem si ad triremes quis sit condemnatus, vt Ant. Gom. sensit in l. 4. Tau. in prin. bon. tex. in l. 3. ti. 24. infra li. 8. & l. 6. eo. ti. & expresse hoc tenet Greg. Lup. in l. 3. ti. 31. p. 7. in verb. o labrado.

2 † Atque ideo dixit lex nostra de damnato ad mortem, quia in eo qui ad mutilationem membri damnatus erat, non erat dubiū, poterat siquidem iure ciuili testari, vt in l. qui manus vbi Bart. Bald. & alij, ff. de testam. tunc siquidem mutilatio membri auferebat testamēti factionem, quoties fiebat ex causa infamatoria, & quæ sufficiens erat ad auferendam facultatem testandi, non aliàs, vt notabiliter decidit Bart. in d. l. qui manus & l. is qui lege. ff. de testam. Ioan. Lup. in d. l. 4. Taur. n. 5. & ibi Castell. in verbo, a muerte.

3 † Ex hac lege nota duplicem esse mortem, ciuilem & naturalē, quæ æquiparantur, vt hic. Tu adde tertiū genus mortis plusquam ciuilis, quæ prouenit ex ingressu religionis, vt notatur in auth. si qua mulier, C. de sacrosf. eccles. & in c. in presentia de proba. nihilominus tamen debet eius mors spectari ad petendum legitimam, vel ad petēdem restitutionem fideicommissi post mortem monasterium ingressi relicti, secundum Bar. Salic. & Paul. Cast. in d. auth. si qua mulier & Feli. post alios per eum citatos in c. in præsentia n. 56. de proba. non enim valet argumentum de morte naturali ad ciuilē, nisi in casibus à iure expressis, vt ibi probat Felin. eod. n. 56. & Deci. nu. 67. Bar. singulariter in l. cum pater, §. hæreditatem 1. in fine, ff. de lega. 2. Emanu. Costa hanc dixit communem alios citans in relectio. c. si pater 1. p. in verbo, si absque liberis, n. 70. & 2. p. in verbo, testatore mortuo, infra n. 6. & 7. Fortu. Garsia in l. Gallus, §. & quid si tantum n. 75 vers. distingue, & ibi Lancelo. Galiaula attestatur communem nu. 19. nec hac in specie monasterium excludit substitutum, prout perperam sensit Greg. Lup. in l. 10. in verb. dexase hijos, ti. 4. p. 6. vers. item quid si grauatus ingressus est religionem.

GLOSS. III.

1 *Testamentum an sit de iure gentium an de iure ciuili? & num. seq.*

Testamentum esse de iure gentium inuentione, sed solemnitatem eius de iure ciuili, communis opi. ibid.

2 *Testamenta & omnes successiones esse à iure ciuili inuentas, verior sententia.*

Deportatus est capax eorum quæ sunt iuris naturalis, vel gentium, ibi.

3 *Testari permissū est, ex gratia nō ex iustitia Lex si testamentum, C. de testa. & l. nostra intelligitur ibid.*

4 *Testamentum factum à condēnato ad mortem ante condemnationem, an valeat.*

Licentia data ad testandum, an extendatur ad testamentum antea factum? ibi.

5 *Testandi facultas per legem vel princpē concessa, an finiatur primo actu, & an possit post illum aliud fieri testamentum.*

6 *Damnatus ad mortem an possit capere ex testamento.*

Damnatus ad mortem hodie iure regio, nō efficitur seruus pœnæ, ibid.

Seruus quis esse non potest quoad vnum effectum, & liber quoad alium, ibid.

Captiuus apud hostes existens, an possit testari, vel ex testamento capere? ibi.

7 *Testari an possit damnatus ad perpetuum carcerem.*

Carcer perpetuus morti æquiparatur, ibid.

c *Pueda hazer testamento.* Notat Did. Castel. in d. l. 4. Tau. ex his verbis, quòd testamenti factio actiua est de iure gentiū inuenta, quia deportati & qui condēnantur ad mortem ciuilem retinent ea, quæ iurisgētiū sunt, licèt quæ iuris ciuilis sunt, amittant, vt in l. quidam, ff. de pœn. in fi. cum ait, vt ea quidē quæ iuris ciuilis sunt, non habeant, quæ vero iurisgentium sunt habeant. Verum hæc quæstio nimium fuit controuersa,

ab vtriusque iuris interpretibus quidam enim asse-
uerant testamẽta esse iuris gentium quoad inuen-
tionem, licèt quoad formam & solemnitatẽm sint
iuris ciuilis & positiui, hi sunt Bar. in. l. interdum nu
mero. 7. ff. de cõdict. indeb. Ang. cons. 8. & cons. 126.
Ant. in rubr. extra de testam. Calderi. in disputa. in-
cipi. Bononiensis statuto & Barba. in. d. rub. de testa.
colu. 81. Roma. Fulgo. & Iaso. numero. 6. & Corne.
nume. 2. & 3. eam dicentes communem in l. si testa-
mentum. C. de testa. idem Fulgo. & Iaso. in. l. ex hoc
iure numero. 46. ff. de iusti. & iu. Teophi. in. §. ius au
tẽ ciuile insti. de iust. & iur. Vigli. in. §. sed prędicta
numero. 4. insti. de testam. Alex. numero. 4. & Iaso.
numer. 14. in rub. ff. de acq. hęredi. Fortun. in. l. Gal-
lus. §. & quid si tantum col. 133. ff. de lib. & posth.
Paul. Cast. in. l. testãdi. C. de testa. Ias. in. l. si post diui-
sionem. nu. 11. C. de iur. & fact. ign. Guill. Bened. in
repe. c. Raynutius in verbo testamentum. 1. numer.
2. de testam. Alexand. cons. 2. nu. 7. & 19. & cons. 205.
numer. 6. lib. 2. Deci. cons. 1. in nouis numero. 13. &
cons. 403. numero. 14. & 516. numero. 6. & cons. 608.
numero. 5. & 357. numero. 5. Paul. Paris. consilio. 1.
numero. 49. lib. 2. & consilio. 46. numer. 31. lib. 3. &
hanc esse receptiorem sententiam, asseuerat & eam
sequitur Couarruuias libr. 3. resolutio. cap. 6. nume.
7. Mouentur ex lege si testamẽtum. C. de testam. vbi
testamentum iure perfectum si hęres in eo institu-
tus est capax, non rescinditur per rescriptũ. Quod
non ob aliud inquiunt fieri, quam quod iuris gen-
tium est testamẽtum. Nam si à iure ciuili esset, per
2 rescriptũ principis rescindi posset. † Alij non pau-
ci asserunt, testamenta omnesque successiones est à
iure ciuili positiuo, non gentium, quorum primas
obtinet Accurs. in. l. ex hoc iure in verbo dominia.
& ibi Bart. nu. 5. versi. vlterius oppono. ff. de iustit.
& iur. & hanc attestatur communem Guill. Bene. in
verbo testamentum. 1. nu. 2. & 6. Christoph. Porcius
in prin. & §. 1. insti. de testam. & Corne. consi. 137.
nu. 5. lib. 2. & consi. 150. num. 5. eod. lib. Ang. in auth.
vt nouæ factæ cõsti. in prin. idem voluit idem Guill.
Bene. in. d. c. Raynutius in verbo & vxorem nomine
Adelasiam nu. 43. & 225. & 337. Bal. in. d. l. lege. 12.
tabularũm. C. de legi. hære. vbi subdit, omnes omni-
no successiones esse iuris ciuilis, & positiui, suadente
tamen ratione naturali, quam opinionem veriorem
esse censet Corne. in d. l. si testamentum. nu. 2. C. de
testam. & Paul. Castr. in l. 1. ff. ad l. falcid. l. Cassan. in
cõsuetud. Burgũdiæ. rub. 7. §. 3. in verb. à fayre. testa
ment. nu. 1. Fernan. Vazq. Menc. lib. 1. de success. crea
ti. §. 1. nu 1. & 2. vbi probare nititur testamentum
esse iuris ciuilis positiui, vel iuris gentium secunda
rij quod varijs & successiuis temporibus admissum
fuit ab eis dumtaxat gentibus, quæ legibus mori-
busque regebãtur, & deinde paulatim processit ad
alias gentes, atque ideo ius gentium secundariũ ap-
pellatur. quod verius ciuile & positum appellari po
test. Et vltra ea citat in comprobationẽ huius opi-
nionis tex. in. l. fi. C. quo bono. iuncto. §. respõsa insti.
de iu. natu. vbi prudentum responsis successionẽ ad
missam receptamq; dicimus, & sic iure positiuo nõ
de iure gentiũ primæuo. l. lege obuenire. ff. de verb.
signi. l. verbis legis eo. tit. & l. nihil aliud. eo. ti. vbi
Alcia. num. 14. id ex ea expendit, licèt trãsire videa

tur cum communi. tex. etiam in auth. vt cum de ap-
pella. cog. §. aliud quoque capitulum ibi legibus de-
bitam & in auth. de hære. & Falcid. §. primum itaq;
auth. nouissima. C. de inoffi. test. in verbo lege iũcto
verbo debeatur in rub. & fere per totum tit. ff. & C.
de legit. hæred. & insti. de legi. agna. succes. Itẽ quia
deportatus est capax eorum, quæ sunt iuris natura-
lis vel gentium, vt in. l. quidam. ff. de pœn. & tamen
non est capax successionis, vt probauimus supra eo.
glo. 1. ergo successio non est iuris naturalis vel gen-
tium, sed ciuilis. c. ius quiritum. 1. disti. §. fi. insti. de
vsu & habita. vbi Imperator dixit hucusque dixi-
mus de acquisitione iure gentium, deinde dicemus
de acquisitione iure ciuili, & deinde tractat de tes-
tamentis, quare necessario infertur acquisitionem
ex testamento ciuilem esse. l. 1. in prin. ff. ad l. falcid
3 † Sed vltra præcitatos doctores hæc vltima sentẽtia
confirmatur, quia non ex iustitia, sed ex gratia per-
missum est testari, & ex benignitate potiusquam ex
iuris rigore, eo quod testamentum mortuo testato-
re confirmatur. c. cum Marthe de celebra. miss. l. 4.
ff. de adi. lega. quo in tempore cum dominus non
est testator, quia mortuus est, & mors omnia soluit
auth. de nup. §. deinceps coll. 4. nec refert vtrum ac-
tus fiat tempore prohibitio, vel permisso si tamen
effectus confertur in tempus prohibitum. l. 1. l. quod
sponsæ. C. de dona. ante nup. atque ideo de iuris ri-
gore non valere huiusmodi dispositionem conclu-
dit communis schola docẽtium, quemadmodum
non valeret concessio quam quisque de rebus alie-
nis faceret, quarum quondam habuisset dominum,
glo. in. d. l. illa institutio. ff. de hęre. insti. quam com-
munem esse constat ex his quę diximus supra eo. l.
1. glo. 1. in fi. & glo. 10. numer. 23. vbi probaui id ad-
mittere legem per fictionem, fingendo testatorem
viuum, cum ipsa hæreditas iacens eius personam re
presentet secundum Deci. in l. cum qui numer. 4. ff.
de iuri. om. iudi. Nec obstat lex nostra ex qua Dida.
Castelli deducebat nostram conclusionem, quoniã
per eam condemnatus ad mortem ciuilem non ef-
ficitur seruus pœnæ, atque ideo non desinit esse ca-
pax eorum, quæ à iure ciuili dependent, vt omnes le-
gis. 4. Tauri. interpretes sentiunt, maxime Tellus
Fernan. ibi. nu. 31. Nec oberit. l. si testamentum. C.
de testa. quia ibi erat iam quæsitum dominium hæ-
redi, quod est iuris gentium licet ex causa ciuili ac-
quiratur, atque ideo rescriptum impetratum hære-
di nocere non potuit ex communi sententia docto
rũ in §. & quid si tãtum & in c. quę in ecclesiarũ de
4 cõstitu. † Secũdo collige ex lege nostra, testamẽtum
ante commissum delictum vel ante cõdemnationem
factam validum esse, quod cõstat ex his verbis, o se
ouieren de cõfiscar, ecce non erant bona cõfiscata,
nec lata sententia, & nihilominus statuit lex nostrã
testamentũ valere, quod ante hanc legẽ dubiũ erat:
non enim ex eo quod damnato ad mortem permit
teretur per statutũ testari, cõfirmabatur testamẽtũ
ante cõdemnationem factum, vt Paul. Paris. respon
dit cons. 46. num. 15. lib. 3. motus ex eo quod per. l. si
quis filio. §. irritũ. ff. de in iusto rup. dãnatus ad mor
tẽ testari prohibebatur, & testamentum quoque an
tea factũ erat irritum, si ergo primus casus corrigi-
tur per statutum, nõ extẽditur correctio ad secun-
dum

dum, verum hæc opinio Parisij vera non est, etiam iuxta ius commune. Nam cui data est licētia testādi, si antea fecerat testamentū, āfortiori confirmatū esse censetur, vt docet Bar. in d. §. irritum in fine & ibi Imol. in principio Paul. Castr. numer. 4. & idem Pau. in l. si iam facta. ff. de condi. & demonstra. vbi Socin. numer. 5. assentitur sententiæ Pauli Castren. non tamen rationi, quam sententiam limitat, idem voluit Iaso. de Socino nullam faciens mentionem in l. & militibus. ff. de milita. testam. eandem sententiam sequitur Alexander in d. l. & militibus numero. 2. & Deci. n. 11. & 12. Iaso. in l. quominus nu. 129. & duobus seq. ff. de flumi. vbi plura ex hoc infert, plurima Anto. Gomez in l. 42. Tauri numer. 2. quē omnino vide, quod tamen non examino, cùm lex nostra hoc tollat dubium, vt dixi, dicam fortè alibi
5 oportunius. † Tertio colligit ex hac lege Tellius Fernandez in d. l. 4 Tauri numero. 2. & 6. quod facultas per legem nostram concessa dānatis ad mortem ciuilem vel naturalem, non spirat, nec consumitur per primum testamentum, sed durat quoties opus fuerit: poterit siquidem plurimam testamenta facere, quià hæc est lex generalis & non statutum, estque fauorabilis, non odiosa. Ad in legibus non est locus regulæ. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verbo. signi. quia lex semper loquitur. l. Arriani, C. de hæreti. durat ergo facultas, testādi vsque ad mortē, citat Socinus, consilio 117. libro. 1. & consilio. 91. libro. 4. Cuma. in l. si cum dotē. §. 1. ff. soluto matrim. Deci. consilio. 287. Quod autem tractat, an idem dici possit, si alicui episcopo fuerit cōcessa licentia testandi, an consumetur semel facto testamento, concluditque non consumi, sed alia facere posse testamenta vsque ad mortem, optime loquitur contra Deci. & Soci. Iuniorem & Couarruuiam per eum citatos, vide eum, † Quærit etiam idem Telli. Fernan-
6 dez. in d. l. 4. Tauri numero. 21. & seq. & late discutit, an lex nostra quæ permittit damnato ad mortem testari, videatur quoque eis permittere capere ex testamēto, & refert tres doctores regni nostri, quorum alter probat partem negatiuam, nempe, non licere ei capere ex testamento, hic est Cifontanus in d. l. 4. Tauri numero. 2. alter vero tenet partem affirmatiuam, hic est Antonius Gomez ibidem numero. 6. & 7. tertius reliquit cogitandum, hic est Gregorius Lupi in l. 13. tit. 1. par. 6. quorum omniū fundamenta reprobat Tellius, & denique cōcludit licere damnato ad mortem capere ex testamento, prout & resoluerat Antonius Gomez vnico dumtaxat fundamēto arguēdo a cessante ratione & causa, quę ante hanc legem vigebat, propter quā leges vetabāt facere testamētum, & capere ex testamēto: nempe, qui sic damnatus efficiebatur seruus pœnæ: quę ratio hodie cessat, quādoquidem seruus pœnæ minime efficitur, vt cōstat ex lege nostra, & expressim asseuerat Gregorius Lupi in d. l. 13. tit. 1. pa. 6. & clarius in l. 3. tit. 31. in glo. magna post mediū vers. in cōtrarium tamē facit par. 7. Nimirū ergo si cessante causa prohibitionis, cesset prohibitio, vt in l. 1. & ibi notat Bal. C. si rector prouin. & in c. non debet versic. cum ergo prohibitiones de cōsang. & affini. & §. his omnibus, & capit. Neophitus quod cōsectim sequitur & ibi gloss. in verbo causa Archi. Domi. & Cardin. Alexand. 61. distincti. cum concordan. à Tira quell. traditis in libello causa cessante. 1. par. numero. 115. & quia eo ipso quod damnato licet testari, cum supponimus liberum, nam si seruus esset, testari non posset, poterit ergo similiter capere ex testamento tanquam liberalias sequeretur absurdū, quod ex vna & eadem dānatione seruus quis esset quoad vnum effectum, & non seruus quoad alium: quod est impossibile, vt in l. si pariter. C. de liber. causa. Ex quo infert Tellius Fernandez numero. 33. quod captiui apud hostes existentes non possunt hodie testari, cum propter captiuitatem efficientur serui, vt in §. serui autem insti. de iure perso. quare prohibētur testari, vt in §. fi. insti. qui. non est permi. fac. test. nec poterunt capere ex testamento, si ibi
7 decedant. † Sed an damnatus ad perpetuum carcerem possit condere testamentum; Bal. in l. 1. C. qui ad liber. perue. non poss. dixit esse actiue & passiue intestabilē. Hodie tamen per legē nostram poterit testari, & ex testamento capere, qui æquiparatur dammato in mettallum secundum Panormita. in capit. quod sedes de offi. ordi. Ioann. de Plat. in l. nemo carcerem numero. 9. C. de exact. tribu. libr. 10. & quia morti æquiparatur secundum Bald. in l. 1. numero. 22. C. de sacrosf. eccles. & in l. Imperium. 1. lectura numero. 6. ff. de iuri. omni. iudi. ex quibus hoc in specie decidit Episco. Calagurrita. in practica criminali canonica capit. 129. Greg. Lupi in l. 4. verbo a que home libre, tit. 31. par. 7. Couar. latissime examinans in rubr. extra de testam. 3. part. numero. 27. versi. ex qua cessat.

GLOSS. IIII.

Testādi facultatem habens poterit & codicillos facere.

d *Codicillo.* Videtur, hanc legem in hoc esse superfluam, nam cui conceditur facultas testandi, a fortiori concessum videtur codicillos facere. l. 2. & ibi notat Bart. & Iaso. in princi. ff. de lega. primo. l. 13. tit. 1. par. 6. iuncta. l. 1. cit. 12. eadem par. l. Dinus. §. codicillos. ff. de iu. cod. Bar. in l. in tantum in prin. ff. de seruo corrup. Verum ob id dici non poterit dispositionem legis nostræ esse superfluam, quādoquidē id procedit, quoties alia lege non est expresse prohibitum, codicillos facere, tunc etenim necessaria fuit expressio, vt hic aduertit Castellus, at per leges part. supra citatas constat esse prohibitum ergo &c.

GLOSS. V.

e *Que lo haga por el.* De huiusmodi comissarijs & eorum potestate tractabimus latè infra eo. l. 5. & 6. sequentibus.

GLOSS VI.

1 *Damnatorum ad mortem ciuilem vel naturalem bona confiscata esse cēsebatur, & quibus personis pars eorum reseruetur*

seruetur iure communi?

2 *Confiscatio bonorum vbi venit in consequentiam pœnæ ex benignitate legum hæredibus legitimis applicatur.*

3 *Auth. bona damnatorum, C. de bonis proscrip. per l. nostram corrigitur.*

Lex part. tit. 31. l. 5. par. 7. corrigitur per legem nostram, ibi.

Damnatus ad mortem licèt bona eius confiscentur testari potest iure regio. ibi.

Pro nomen suus denotat dominium, ibid.

4 *Dãnatus ad mortẽ an possit vnũ ex filijs meliorare in bonis nõ cõfiscatis, an vero ea bona reseruare teneatur hæredibus legitimis?*

Bona per leges filijs & hæredibus legitimis reseruata, non possunt inter eos inæqualiter diuidi, ibid.

5 *Damnatus ad mortem si ab intestato decedat, cui competant eius bona, quæ per leges vel iudicem, non fuerunt confiscata?*

1 ***Puedan disponer de sus bienes.*** Nota legem istam, quę ius corrigit cõmune, & antiquũ regni nostri, nã olim bona dãnatorũ ad mortẽ naturalẽ, vel ciuilẽ publicata esse cẽsebãtur, l. 1. ff. de bon. dãna. cuius verba sũt. *Supplicij dãnatione bona publicantur, cũ aut vita adimitur, aut ciuitas, aut seruilis cõditio irrogatur*, l. eius qui. §. si cui. ff. de testa. sed per d. l. 1. tunc demum bona publicantur, cum filios legitimos non habet condẽnatus, nã si duos habeat, eis manebit dimidia bonorũ pars, si verò plures supersint, omnia bona consequentur excluso fisco, vt in l. cum ratio. §. si plures. ff. de bon. dam. Iure verò Codicis omnia bona publicabantur, etiã post condẽnationẽ acquisita, vt in l. in metallũ, & l. deportati, C. de bon. dãna. l. deportatorũ, C. de pœn. Lex autẽ si deportatus, C. eo. ti. statuit bona deportatorũ pro parte esse filijs reseruanda, siue sint emancipati, siue filiæ dotatæ, modò cõferant dotẽ. Per legẽ autẽ vlt. C. eo. ti. bona dãnati, cui nulli supersunt liberi, nec superesse sperantur, fisco quæruntur, si autẽ ei supersint liberi, si sit curialis, masculi occupãt omnia bona, fœminæ dimidiã partẽ eorũ, si nulli supersunt, curia occupat, si nõ sit curialis, dimidia pars liberis reseruatur, & alia dimidia confiscatur. Iure vero authẽticorũ per tex. in auth. vt nulli iudi. §. fi. colla. 9. & auth. bona dãnatorũ, C. de bon. proscripto. bona dãnatorũ seu proscriptorũ, non publicantur, nec iudicibus aut eorũ officijs applicantur, sed descendentibus, vel ascendẽtibus, aut collateralibus vsq; ad tertiũ gradum, si supersint applicantur, aut vxori in eorũ defectum, verum his

2 deficiẽtibus bona fisco quęrũtur, l. 5. ti. 31. p. 7. † Sed hæc omnia ita accipienda sunt si bona expresse non publicantur per legẽ ex aliqua causa, nempe, criminis læs. Maiest. diuinæ vel humanæ vel alia, quia tũc nihil liberis quæritur, sed tũ demum cũ in consequẽtiam pœnę venit confiscatio iuxta d. l. 1. ff. de bon. dãna. vbi Bar. ita explicat Rogeri. pulchrè in l. si cui n. 17. cũ seq. ff. de testa. quæ explicatio cõmunis est teste Boer. in tract. de seditiosis. 7. notab. n. 30. idẽ asseruit Telli. Fern. in l. 4. Tau. n. 15. Greg. Lup. in l. 5. in verb. señalados, ti. 31. p. 7. per tex. ibi, hoc clare pro-

3 bantẽ. † Iure autem fori regni nostri dãnati ad mortem ob delictum, quod meretur confiscationem bonorũ, testari possunt vt in l. 5. ti. 5. de lega. li. 3. foro legum. Ex quo Montal. ibi, in verb. deuan perder, & Rod. Xuar. in l. quoniam in prioribus in interpretatione legis fori. 10. limi. eiusdem legis fori n. 2. & 4. à cõtrario sensu id expẽdunt, nẽpe, quod si omnia bona non confiscantur, poterunt condere testamentũ, asseruitq; ita practicari. Demũ per l. nostrã hoc clarius statuitur: quod damnatus ad mortẽ ciuilẽ, vel naturalẽ possit de bonis suis, quæ non confiscantur, vel aliæ personæ applicantur, condere testamentũ per se vel commissarium, & de eis disponere ad libitum. Ex quo collige auth. bona damnatorũ & legem Parti. & cęteras leges antiquiores esse antiquatas, & per legẽ nostram correctas. Imprimis corrigitur l. ex 1. ff. de bon. dam. & d. l. eius qui. §. si cui. ff. de testam. quandoquidẽ ex cõdẽnatione mortis ciuilis vel naturalis, nõ subsequitur bonorum publicatio, nec applicatio filijs, aut cæteris cognatis, sed bona condẽnati sunt propria ipsius, quod pręseferunt verba illa de sus bienes. Illud enim pronomẽ suus denotat dominiũ Bart. in l. Quintus, §. argento, ff. de auro argẽtoq; lega. Bal. in rub. C. de verb. signi. Itaq; hodie ex condemnatione mortis, non sequitur publicatio bonorũ. quia cessat ratio propter quã bona publicabãtur, nẽpe quia eo iure efficiebatur seruus pœnæ, vt

4 Gre. Lup. asseruerat in l. 5. ti. 31. p. 7. † Infertur ex hoc auth. bona dãnatorũ, C. de bon. proscrip. & d. l. 5. ti. 31. p. 7. similiter esse correctas per l. nostrã qua statuitur, dãnatum ad mortẽ habere bona propria, de quibus ad libitũ potest disponere, cessat ergo beneficiũ liberis, & alijs cognatis dãnati cõcessum per d. auth. bona dãnatorũ, & per d. l. p. quòd a lege cõsequebantur, nõ ab ipso dãnato. quare nimirũ si de eis testari non posset, nec alterũ ex filijs meliorare, prout voluerunt Rod. Xua. in rep. l. quoniã in prioribus in lectura legis fori. 10. limi. n. 2. & 4. vbi refert se ita cõsuluisse in causa cuiusdã nobilis de Mutina, cui subscripsit insignis Couar. in rub. extra de testa. 3. p. n. 27. vers. præmissa tandẽ Taurina lege, quia de illis bonis per d. auth. filijs reseruatis disponere, nõ poterat dãnatus etiã ad pias causas, nec alio quouis modo, ex sententia Bar. in rep. l. 1. n. 26. C. de sacr. eccle. quẽ ibi cæteri sequuntur, eiusq; sententiam esse cõmuniter receptã attestatur Abb. in rub. extra de testa. fi. col. & ibi Couar. 3. p. n. 27. Iure tamẽ regio per l. nostram poterit damnatus ad mortem testari, & meliorationem seu prælegatũ faceri alteri ex filijs: quia bona de quibus testatur, sunt propria, nec per legem alijs applicata, prout erant per d. auth. & l. p. quod voluit Gre. Lup. in d. l. 5. in glo. magna, ti. 31. p. 7. & nouissime Tellius Fern. in d. l. 1. Tau. nu. 17. vers. mea sententia, & n. 18. multa verba effundens, dicit etiam idem esse stante lege fori lib. 3. ti. 5. de legatis, l. 5. ibi: Que deuan perder lo que han. qua iuxta communem intellectum testamentum fieri permittitur damnato ad mortẽ de bonis proprijs quæ non sunt confiscata, poterit ergo cum sint propria, alterum ex filijs meliorare, contra responsum Roderici, & Dida. à Couar. imo & ipsius Greg. Lup. qui

hoc esse verum asseruit iuxta legem nostram non autem iuxta legem fori, quæ eius iudicio non corrigebat authen. bona damnatorum nec legem par. sed iudicio meo sententia Tellij Fernan. verior est, quamuis ei refragari videantur verba legis nostræ vltima, aplicar a nuestra camara o a otra persona alguna. Non enim obstant, vt dicam in glo. vlt.† Infertur similiter. quòd si cōdemnatus ad mortem ab intestato decesserit, succedent hæredes legitimi ab intestato per legem vocati in bonis proprijs ipsius dānati, quemadmodum si non fuisset damnatus, nō ex vi reseruationis sibi factæ per auth. bona damnatorum, C. de bonis præscrip. & d. l. 5. tit. 31. p. 7. prout Gre. Lup. ibidem & Ioan. Lupi in l. 4. Tau. num. 16. somniauerunt, sed ex vi legis nostræ, quæ sibi ipsi damnato bona reseruat. vt quemadmodum si damnatus non fuisset, de eis disponat, si ergo non disposuerit, vocati censebuntur tacitè ab intestato venientes, l. conficiuntur, ff. de iu. codi.

GLOSS. VII.

1 *Testari licet ei, qui nulla bona habet, dummodo non sit incapax, & n. 2.*

Testari potest is cuius omnia bona sunt confiscata.

Cōfiscatio nō cōprehēdit bona futura? ibid.

Confiscatio an includat bona sub conditione debita? ibi.

3 *Testari an possit hæreticus, vel alius cuius bona ipso iure publicantur?*

4 *Testari an possit Sodomita ante vel post sententiam, & num. 5.*

Sodomita an prohibeatur testari? ibid.

6 *Tempus delicti, an sententiæ inspiciatur ad condemnationem faciendam?*

Confiscatio bonorum alicui ipso iure irrogata, an comprehendat bona acquisita post delictum, & ante sententiam? ibid

7 *Pœna confiscationis vel alia, vbi est certa inspicitur tempus delicti, etiamsi bona nō publicentur ipso iure.*

Pœna confiscationis, vel alia vbi est arbitraria, vel venit certificanda per sententiam attenditur tempus sententiæ, ibi.

L. 1. ff. de pœn. & l. pen. ff. si ex noxa, cau. ≥ & l. si is qui. § si cui. ff. de testamen. explicantur & conciliantur n. 6. & 7.

1 *Fueren confiscados.* Scilicet omnia bona, vel pars eorum, vtroq; enim casu poterit damnatus testari, licèt non de bonis confiscatis, quod notat ex lege ista Ant. Gom. in d. l. 3. Taur. n. 3. nec mirū videri debet, cū nulla habenti bona liceat testari, vt in l. hæreditas etiā. ff. de peti. hæredi. Qui verò nulla habet, nec potest habere, vt quia intrauit religionē, testamentū facere nequaquam poterit. vt in auth. ingressi. C. de sacro. ecclesi. vbi ita resoluit Bar. n. 2. & Bal. nu. 2. & cæteri interpretes Alexan. in rub. ff. de acq. hęre. n. 9 Lud. Rom. in l. stipulatio hoc modo concepta n. 37. ff. de verb. obli. Ant. Gom. in l. 3. Tau. n. 17. † Cū verò

2 licet bona non habeat, potest tamē habere & acquirere, non prohibetur testari, vt ibi dicunt præcitati DD. l. is qui soluēdo & l. qui soluendo, ff. de hære. insti. Areti. & cæteri in l. lex Cornel. ff. de vulg. Bal. in auth. incestus, C. de incest. nup. Quo fit, vt in specie nostra is cuius omnia bona sunt confiscata, nō prohibeatur testari per legem istam, quia bona futura, quæ condemnatus acquirere potest, nō veniūt in cōfiscatione, arg. tex. in l. si tibi mandauero. §. is cuius bona. ff. mand. Bar. in l. si ita, ff. de au. & arg. leg. Sali. in l. si deportati, C. de bon. præscript. Bal. Ang. & Ias. in l. 3. §. illud quoq; ff. quod quisq; iur. Iaco. Septim. de instit. Cath. c. 9. n. 113. & licèt nulla bona habeat, poterit tamen tutorē relinquere filijs suis, l. 1. & per tot. ff. de testa. tut. & substituere eis pupillariter, secūdum Bal. & Modern. in rub. ff. de acq. hære. & Ant. Gom. in d. l. 4. Tau. n. 5. hæres etiā succedet in bonis testatori debitis sub cōditione ex testamēto, isthęc enimnon veniunt in confiscationem, ex sententia singulari glos. in l. non ad ca. ff. de cond. & demonst. quā ibi sequuntur & cōmendant Bar. Paul. & DD. & dixit vnicā Bal. in l. etiā. C. ad l. fal. secus in bonis sub cōditione debitis ex cōtractu, quia hęc publicātur, sicut & alia bona, cùm ad hæredes trāsmittātur, vt in §. ex conditionali insti. de verb. oblig. & per cōsequens ad fiscū, vt declarat idem Ant. Gom. in d. l. 4. Tau. n. 4. & Guil. Bene. in d. c. Raynut. in verb. & vxorē, nomine Adelasiā, n. 840. vsq; ad n. 850. † Sed an

3 lex ista procedat in eo, cuius bona ipso iure confiscātur, vt testari possit, modò de bonis confiscatis non testetur? Did. Castel. in d. l. 4. Taur. in verb. confiscado, tenet procedere, & ponit exempla in eo, qui de crimine læsæ maiestatis diuinæ, vel humanæ damnatur. Ioan. Lup. ibid. nu. 17. tenet oppositū. Imo quod is cuius bona ipso iure publicantur, non possit testari. Telli. Fernan. ibid. n. 34. & 35. & sequentibus tractat de hæretico, & Sodomita, resoluitq; in hæretico de iure canonico, quod debet attendi, non posse testari a die cōmissi criminis vsq; ad sententiā, vt in c. excōmunicamus, §. credētes de hęreti. citat Greg. Lup. in l. 7. ti. 7. p. 6. Alfons. à Castr. de iusta hæreti. puni. c. 6. col. 10. vers. ex hoc etiam dominio. Dicitq; ex die declarationis esse intestabilem, non ex die commissi criminis authoritate eiusdem religiosi li. 2. de iusta hære. punitio. c. 9. col. 11. licèt iure cōmuni Imperatorum, & regio Partitarum hęreticus nō intestabilis, si filios haberet, vt in auth. vt cū de appel. cogno. §. si quis de prædictis parentibus vers. generalem autem. & l. 4. ti. 26. par. 7. quia leges prædictę iure canonico abrogatæ sunt secundum receptā sententiam glo. & Doctorū in c. cum secundum leges de hęre. lib. 6. cum concord. per Iaco. Septimac. in libro institutionum Catholi. c. 9. n. 2. & seq. Ioan. Lup. in rep. c. per vestras de dona. int. vi. & vxo. §. 72. n. 15. † In Sodomita autem distinguit, nam post cō-

4 demnationem non posse testari, ait esse indubitabile, ante sententiam verò cum a die commissi criminis sint bona ipso iure confiscata, ab eo die prohibebatur testari ex cōmuni sententia, quā authoritate glo. in §. testes in verbo intestabiles insti. de testa. tenuit Iac. de Beloui. & Bar. prope finē in auth. vt non luxu. cont. natu. Specul. in tit. de instrum. edi. §. compēdiosè n. 6. vers. tertio decimo ob crimē famosum, puta

puta de crimine cõtra naturam Anastasius Mediolanen. inter consilia Barbatij cons. 65. lib. 1. nu. 20. & 24. Ioan. de Plat. in §. fi. insti. qui nõ est permi. fa. testa. Soci. in l. quidam relegatus num. 1. ff. de reb. dub. Decius in l. 1. n. 7. C. de secun. nup. Guill. Bened. in repe. c. Raynutius de testam. in verbo mortuo, itaque testatore. 1. nu. 134. Alcia. in l. inter stuprum in prin. ff. de verbo. signifi. Cassane. in cõsuetu. Burgund. rub. 7. §. 1. in verbo a faire testament numero. 4. & 5. pagin. 224. Verum ipse Tellius Fernã. in d. l. 4. Tauri nu. 36. & sequen. probare nititur contrariã sententiã, imo quod valeat testamentũ ante sententiam factum per ipsum Sodomitã: & potissimum cum hoc iure cõmuni permittebatur hæretico, vt in d. auth. vt cum de appellatione cognoscitur. §. si quis de prædictis & d. l. 4. tit. 26. partit. 7. Quod iure communi verum esse contendit, & non per legem nostram: nam si teneas sententiam Anastasij, & aliorum supra citatorũ, quã Sodomita testari prohibetur, adhuc stante lege nostra testari nõ poterit, quippe quæ solũ permittit dannato testari, non autem illi, qui ante damnationem erat prohibitus alio casu, quàm damnationis: nam lex ista solum, inquit, aufert effectus serui pœnæ, non tamen effectus resultantes ex facto, quod de iure reddebat eum intestabilem: quia lex generalis superueniens non comprehendit casum specialem anteà per aliam legem antiquiorem statutum gloss. in l. sciendum, ff. qui sati. coga. tradit Cassane. in consil. 7. num. 24.

5 † Ego autem crederem, saluo meliori iudicio, à lege nostra non solum comprehẽdi casum, in quo quis est condemnatus ad mortem ciuilem, & naturalẽ (in cuius consequẽtiam veniebat iure antiquo confiscatio bonorum, eo quod efficiebatur seruus pœnæ, quam seruitutem tollit lex nostra) verũ etiam ab hac vltima parte legis cõprehendi casus, in quibus ipso iure, vel per sententiã bona alicuius publicantur ibi, *Saluo de los que por el tal delicto fueren confiscados*, scilicet, ipso iure *o se ouieren de confiscar e applicar a nuestra camara, o a otra persona*, scilicet, per sententiam, vt rectè sensit Did. Castelli. ita que in omnem euentum, is cuius bona ipso iure confiscantur, poterit ante vel post condemnationem, vel iudicis declarationem, testari de bonis postea acquisitis, quæ non veniunt in confiscatione, vt dixi supra numero. 2. etiam in hæretico, vt aduertit Iacob. Septima. de institutio. Cathol. c. 9. nu. 113. Non vero poterit testari de bonis confiscatis, vel confiscandis, vt hic statuitur, quod proculdubio procedere autumo in Sodomita, & aliis quorum bona ipso iure publicantur, vt in Sodomita constat ex l. 1. tit. 21. de crimine nephando infra lib. 8. Sed an hoc procedat in hæretico, cæteris relinquo cogitandũ, video enim textum iuris canonici, cui est standum, eum expresse testari prohibentem in capit. statuimus. §. credentes, de hæreti. Et an sit limitandum, vt procedat quoad bona publicata dumtaxat, alij discernant quid senserit.

6 † Cæterum dubitari solet vbi bona publicantur ipso iure, vel per sententiam iudicis, vel in consequentiam condemnationis ad mortem iuxta ius antiquum, an censeantur bona publicata, quæ habebat delinquens tempore delicti, an vero eaque habebat tempore sententiæ? Et omissis verbosis distinctionibus Telli. Ferdi. in d. l. 4. Tauri, num. 47. crederem quæstionem nostram ex mente communis sententiæ Doctorum in l. pen. ff. si ex noxa. cau. agat. sic esse resoluendam. Vbi pœna confiscationis imponitur ipso iure, tunc quia est pœna certa, inspicitur tempus cõmissi criminis, quia ipso facto contrahitur, quare status qui erat in delinquente tempore patrati sceleris inspicitur, ex sententia Guill. de Cun. Iaco. Butri. & Rayne. in l. pen. ff. si ex noxa. cau. aga. quin & Bar. ibi & in l. 1. ff. de pœn. num. 3. idem in effectu dicit, nullam faciens differentiam inter crimina publica & priuata, prout Guiller. faciebat, sed solum fecit discrimẽ inter pœnam certam & arbitrariam, cui accessit Paul. Cast. & Ias. in d. l. pen. hanc dicens communem. Cum ergo hac in specie bona publicentur à die commissi criminis absque sententia vlla condemnatoria, sed solum declaratoria criminis (l. eius qui delatorem, & ibi notat Bart. ff. de iure fisci, ibi: Verum oportet constare prius, & de crimine pronunciare, c. cum secundum leges de hære. in 6. l. 4. & ibi Greg. Lup. tit. 2. p. 7. l. 1. ti. 18. de proditionibus infra lib. 8.) l. quisquis in prin. & §. emancipationes, C. ad l. Iul. Mai. l. 1. tit. 21. de crimine nephando infra lib. 8. bona post delictum commissum quæsita non venient in confiscatione, cum ab eo tempore a lege iudicatum sit, & bona futura non veniunt in confiscatione, vt dixi supra num. 2. cum traditis per Riminal. cons. 136. num. 7. lib. 1. quod in crimine Sodomiæ tenet Telli. Fernand. in d. l. 4. Tauri num. 18. dubitans tamen, quia reliquit cogitandum. Excipit tamen crimen hæreseos, quia cum in hæresi maneat vsque ad sententiam, quotidie dicitur delinquere, quod verum esse censeo in vtroque casu, & indubitanter assero, tempus commissi criminis inspici non solum in Sodomia, sed & in crimine læsæ Maiestatis humanæ, & in alijs criminibus, in quibus ipso iure fit publicatio bonorum, vt bona dumtaxat, quæ tempore commissi delicti habebat veniant in confiscatione, non postea quæsita.

7 † Quinetiam non solum vbi bona ipso iure confiscantur, verum etiam si lex ea publicari præcipiat, & ad eius publicationem sententia requiratur, quia pœna fit certa, & à iure declarata, hoc sufficit vt tempus patrati sceleris inspiciatur, & non sententiæ, casus est in l. 1. ff. de pœn. ibi; Sed eam causam sustinere, quam sustineret, si eo tempore esset sententiam passus, cum delinquisset. Et ibi expressim expendunt Guillerm. Bartol. & Doct. communiter teste Iason. in dict. l. penultima, ff. si ex noxa. cau. aga. quod vbi pœna à iudice infligenda est certa tempore commissi delicti, id tempus est spectandum, non tempus sententiæ. Vbi autem pœna est arbitraria, & sic certificanda per sententiam, tunc nimirum si tempus sententiæ inspiciatur, quia antea non erat certa, idque communiter resoluunt præcitati authores per text. in l. penul. ff. si ex noxa. caus. aga. & sub hoc membro includitur, quando publicatio bonorum veniebat iure antiquo in consequentiam condemnationis ad mortem ciuilem, vel naturalem, tunc quia tempore delicti, non erat certa pœna, sed pendebat à condemnatione per iudicem fienda, ad mortem inspiciebatur tempus sententiæ, in

quo tempore pœna certificabatur, vt in l. eius qui §.si cui.ff.de testamen.ibi, *bona quoque quæ illic habuit, cum damnaretur publicabuntur.* Quę sic est interpretanda, non prout Telli. Fernandez in d.l.4. numero.47.explicuit,dicens ideo tempus sententię ibi spectari,quia condemnatio respicit totum patrimonium,atque ita vnico verbo sensisse Alberic. in d.l.1.ff.de pœn.nullam tamen reddidit rationem differentiæ,deridetque euasiones Riminaldi.d.consilio.136.ad illum tex.in d.l.eius qui §.si cui. ff.de testamen.quę magis vero consonant, quàm ab ipso Tellio traditę. Quę omnia memorię figitę,nõ enim vidi ab alio sic explicata: fortè latius quęstionem istam repetam in materia criminis lęsę maiestatis, vel criminis nephandi, vbi maiori deliberatione resoluam.

GLOSS. VIII.

Verbum seu participium futuri temporis denotat canonem ferendæ sententiæ.

h *Se ouieren de confiscar.* Scilicet,per sententiam,nam verbum & participium futuri temporis est canon ferendę,non latę sententię,secundũ gloss. Bart. Bal. & cęteros interpretes in l.iubemus nulli.C.de sacrosanct.ecclesi.in §.œconomus, gloss. in l.1.C.ne lice. poten. & in l.in criminali, vbi Bart. Bal. Ange. & Paul. notant.C.de iuri.om.iud. gloss.in cap. si diligenti & ibi Anto.& Panormi. de foro com. in verbo causam perdant, cum pluribus concordan. per Tiraquell. congestis in repe. l. si vnquam in verbo reuertatur nu. 32. & pluribus seq. vbi plurifariam limitat.C.de reuocand.dona.

GLOSS IX.

1 *Legis nostræ intellectus nouus in prin.*
Damnatus ad mortem de bonis fisco non applicatis ad libitum potest disponere, & testari etiam filios meliorando, non vero de hæredibus occisi applicatis, ibidem.
2 *Fiscus an habeat hypotecam in delictis, ante vel post sententiam? remissiuè.*

i *A otra persona alguna.* Videtur sentire lex nostra, quod damnatus ad mortem non possit testari, non solũ de bonis fisco applicatis, verùm nec de bonis filijs vel cognatis eius per auth.bona damnatorum C.de bon.dam.& per.l.5.titulo.31.part.7.applicatis. Quo fieri videtur, vt non possit alterum ex filijs meliorare, prout censuerunt Rode. Suarez & Couarru.in locis supra gloss.6.numero. 4. citatis. Verum prout ibi dixi verior est sententia contraria, imo quod.d.auth.bona damnatorum & l.parti.sint correctę nec aliqua pars bonorum damnati referetur filiis, vel consanguineis,nec vlla bonorũ confiscatio in consequentiã fiat condemnato ad mortem,sed de omnibus bonis possit ad libitum dispo nere, vt pote propriis. Cui sententiæ non obest lex nostra in his vltimis verbis, loquitur enim in alio casu,nempe,quoties, non ex consequentia damnationis ad mortem, sed ex alia causa, vel ipso iure sunt bona cõfiscata, vel per sententiã iudicis,& per eandem sententiam pars eorum alicui personæ applicata,veluti hæredibus occisi, nam de hac parte eis addicta dicit lex nostra,quòd damnatus non poterit testari, & iste est verus intellectus legis nostræ
2 à nemine hucusque, quem viderim, tactus. † Tractat hic Telli.Fernandez plurima circa materiam confiscationis bonorum,quæ alibi reseruo, cum opportunius materia expostulauerit. Egregieque examinat nu.61.an fiscus habeat tacitam hypothecam in bonis sibi ex crimine applicatis,ante vel post sententiam,quod discutit singulariter, & vtiliter post Alexand.& docto. in l.rescriptum ff. de pact. vidique hoc in regio senatu causam nimis controuersam,quæ paribus suffragijs calculisque fuit adęquata,vulgo,partitam vocant,& ad regium senatum remissa adhucque sub iudice lis est.

LEY IIII.

Que el hijo familias de edad legitima pueda testar.

Ley 5. de Toro.

El hijo o hija que esta en poder de su padre [a] seyendo de edad legitima, [b] para hazer testamento, pueda hazer testamento, [c] como si estuuiesse fuera de su poder.[d]

GLOSS. I.

1 *Patria potestas propria est ciuium Romanorum, non aliarum gentium, & quomodo intelligatur?*
2 *Patria potestas non est talis apud Gallos, & Hispanos, & alias gentes, qualis apud Romanos.*
3 *Patria potestas apud Gallos, & Hispanos, & Lusitanos minor est, quã quæ apud Romanos, & legibus & moribus recepta fuit apud eos, quemadmodum apud Romanos.*

a *Que esta en poder de su padre.* Nota quod filius ex legitimo matrimonio natus est in patris sui potestate in regno nostro, & quamuis patria potestas propriũ sit ciuiũ Romanorũ, vt in l.3.& 4.ff. de his qui sunt sui, vel alie.iur.& §.1.insti.de patri. pot. ex quo ibi infert gl.Gallos,& alias gẽtes,nõ habere hoc ius patriæ potestatis. Accursius tamẽ fallitur, propriũ siquidem ideo ibi appellatur ciuium Romanorum, quia non acceperunt ab alijs, non autem propriũ, vt non sit apud alios, vt Conanus adnotauit in cõmenta-

mentarijs iuris ciuilis libr. 2.c.13. ad fin. apud alias enim nationes legimus fuisse ius patriæ potestatis, vt constat ex Cæsare in commentarijs & Syluest.in princ.insti.de patr.pot.& Costall.in l.3.ff.de his qui sunt sibi vel ali.iur.& Valduino ad leges Romuli in princ.quos refert insignis Pinelus in 2.par. rubr. C.
2 de bonis maternis n.9. † Subdens authoritate Valduini in princ.insti.de patr. pot. Iustinianũ ibi non negasse prorsus illud ius alijs gentibus, sed non talem esse patriam potestatem apud alios, qualem apud Romanos. Apud Gallos siquidem, ex antiquissima consuetudine filij non acquirunt patribus, nec inter eos impediuntur conuentiones & iudicia, vt attestantur Tiraquel.li.1.de retract.§.1.glo.9.n.60. dicens ex generali consuetudine Galliæ filios sibi acquirere, non patribus, vel quia patria potestas in eo regno non habeat locum, aut certè modicum, Cassane.in consuetu.Burgun.rubri.6.§.3.in princ.n.21.pag.21. dicens in Parlamento Parisiensi fuisse quodam arresto iudicatum, quòd filij Gallorum. & Francigenarum sint in potestate patris, & iterum in eadem rubric.§.5.in verb. & faict les fruits des heritages, n.4.pagi.219.Cona.lib.2.c.13.in fi.& Costal.& Eguinari in d.l.3.ff.de his qui sunt sui, vel ali. iur.Pinel.d.nu.9.& 10. dicens ita saluari glos. in d. princ.insti.de patr.pote.licèt Syluest. ibi, & alij alibi indistinctè glos. reprobent, vt Deci.in l.qui separatis n.1.& ibi Fabius n.34.C.vnde lib.& Rip.in l.2. n.26.ff.de vulga.Galiau.in rubric.ff.de verb.oblig. n.187.& Politus in tracta.substi.pupilla. Aduertitq; idem Pinel.sæpe lapsos fuisse Alexand. & Iaso. credentes apud Gallos non esse locum substitutioni pupillari, & filios fam.posse testari indistinctè, quod esse falsum insinuant præcitati authores, & And. ab Exea de pact.n.412.Corrasi.in l.si testamento n.19.
3 C.de impub. † Apud nos autem patria potestas non habet tantum roboris, quantum apud Romanos, nam per matrimonium exit filius à patris potestate, l.8.tit.1.de matrimonio supra hoc eodem libro, potest etiam testari, licèt sit in patris potestate, vt in hac lege statuitur. Sed nihilominus ius patriæ potestatis in alijs hoc in regno est admissum, sicut & in regno Franciæ, & Lusitaniæ asseuerant supra citati authores, maximè, Pinelus in d.2.par. rubr. C.de bonis maternis, num.12. quandoquidem regna hæc non recognoscunt superiorem, vsuque & moribus in his regnis recepta est patria potestas, non secus ac olim apud Romanos, dixit iurisconsultus in l. patre furioso, ff. de his qui sunt sui, vel ali. iur. Imo & legibus huius regni hoc statutum est, vt in l.1.& per totum tit.17.part.4.adde Arium Pinelum in d.2.part.rub.C.de bonis maternis num.12. vbi & numeris sequentibus tractat de patria potestate, & eius effectus tetigi in l.8.tit.1. de matrimonio supra hoc eodem libro in glos.2.& sequen.

GLOSS. II.

Aetas legitima ad testandum.

b *De edad legitima.* Aetatem dicitur habere legitimã ad testandum maior quatuordecim annis, si est masculus, & maior duodecim, si est fœmina, & sufficiat complesse hanc ætatem, vt in l.qua ætate, ff.de testamen.l.13.tit.13.part.6.

GLOSS. III.

1 *Filius fami.in potestate patris existens iure communi Imperatorum testari non potest, etiam cum consensu & licẽtia patris.*
2 *Filius fami.iure regio testari potest, & codicillos & donationem causa mortis facere.*
3 *Filius fami.in potestate patris constitutus, an posit testari de vsufructu bonorum aduentitiorum ipsi patri pertinenti?*
Vsusfructus bonorum aduentitiorum filij cõpetit patri etiam mortuo filio, ibid.
4 *Filius fami.effectus clericus, vel religiosus, non potest testari de vsufructu bonorum aduentitiorum, quæ habebat ante clericatum in præiudicium patris.*

c *Pueda hazer testamento.* Hæc lex corrigit ius commune Romanorum, & antiquum regni nostri, quo iure filius familias in potestate patris existens, non poterat testari, etiam cum licentia eiusdem patris, vt in l.qui in potestate, ff.de testam.& l.tam is, §.1.ff. de dona.l.3.§.1.C.qui testa.face.poss.§.1.insti.qui. non est permi.fac.test.l.13.tit.1.par.6. Rationes re-
2 fert Anto. Gomez in l.5. Tauri num.1. † Iure autem regio per l.nostram filius fami. Poterit testari, vt hic, & per consequens codicillos facere, secundũ Bart.in l.in tantum in fin.princi. ff.de seruo corrup. Bald.in l.fi.versic.quid si statutum, C.de testament. Socin.in l.2.num.3.ff.de legatis 1. Didac.Castell. in l.5.Tauri, in verbo, pueda hazer testamento, & ibi Ioan. Lupi, num.19.& Telli.Fernand.num.1. Poterit similiter donare causa mortis, vt Bald. notat in repe.l.1.num.10.C.de sacros.eccles.Guillel.Bened. in rep.cap.Raynutius, in verb.matrem in super Cleram, num.25.Telli.in d.l.5.Taur.num.1. † Sed an
3 filius in potestate patris constitutus posit testari de bonis aduentitijs, in quibus pater habet vsumfructum, & sic de ipso vsufructu patri pertinenti, iuxta legem cum oportet, C.de bon.quæ libe.& l.5. tit. 17.part.4.omissis disputationibus, vera est & communis sententia, non posse hodie in hoc regno testari de vsufructu patri pertinenti in bonis aduentitijs, quippe qui ei competit etiam mortuo filio, l.fi. versic.pen.C.ad Tertullia.l.sancimus in fi.C.comm. de succes.l.3.& l.vltim.§.hijs autem, C.de bon.quæ lib.glos.& docto.in l.3.C.de vsuf.& in l.1.C.de bon. mat. vbi Pinel.1.par.num.39. hanc attestatur communem Anto.Gom.in l.48. Tau.num.5. dixi in l.9. glo.1. numer.6. tit.1. de matrimonio supra hoc eodem lib. Quare nimirum si in patris præiudicium filius famil. testari non posit de vsufructu sibi pertinenti: nam quoties lex permittit testari alicui, qui non habebat testamenti factionem, intelligitur

vt secundum ius testetur, vt in l.si quando, C.de inofficio.testamen.ex quibus hanc sententiam amplectitur Bart.in l.1.n.21.C.de sacrosanct.eccles.dicēs, quod si permittatur filio testari, intelligitur sine dāno patris, & in terminis statuti id permittentis hoc tenuit Bald.in l.si quæramus in fi.ff.de testam.Imol. expresim in c.quia ingredientibus n.18.de testam. Ange.in tract.de testamen.n.12.Philip.Fran.in rub. de testamen.in 6.nu.45.Guillerm.Bened. in d.cap. Raynutius, in verbo, matrem in super Cleram, nu. 24.Et in terminis legis nostræ hoc asserunt Grego. Lup.in l.13.tit.1.p.6. in verbo, que está en poder, Pinel.in d.l.1.C.de bon.mater.1.p.n.44. Telli.Fernandez hos referens, & communem opinionem dicēs in d.l.5.Tau.n.3.& 4.respondetque ad fundamēta satis debilia Anton.Gom.in l.6. Tauri, num.14. qui audacter tenuit contrarium.

4 † Quamuis alibi, nempe, in l.48.Taur.num.7. expresse asseruerit, quod licet iure communi ante nostram legem filiusfami.clericus poterat testari de his, quæ habuit ante clericatus gradum, vt in l. sacrosanctæ & auth. presbyteros, C.de episco.& cleri. non tamen poterat patri præiudicare in vsufructu patri quæsito ante clericatum, quod & voluit Roderic. Xuarez in quæstio maioratus, penult.col.versic.ego crederem Deci.in cap.in præsentia, num.64.de proba.Couarruui.in cap. quia nos, num.2. de testamen. Pinel.in d.l.1. 1.par.num.13. C.de bonis maternis, sicut & quando ingreditur religionem, vt his & alijs citatis probat Telli.Fernandez in d.l.6.Tauri, num.5. & 6.respondetque ad fundamenta Antonij Gomez. Limitatque in commoditate vsusfructus, quam pater habet in bonis maioratus, nam hæc spirat mortuo filio, vt optimè probat Gome.in d.l.48.Taur.n. 4.ad fin.nec huic sententiæ obstat lex nostra in fine, cui satisfaciam in gloss.sequent.

GLOS. IIII.

Lex nostra explicatur.

Filius fami. non potest testari de vsufructu bonorum aduentitiorum, ibid.

d *Como si estuuiesse fuera de su poder.* Ex his verbis probari videtur sententia Antonij Gomez in l.6. Tauri num.14.de qua supra eodem glos. præcedenti numer.3.& 4.meminimus, asserentis filium posse testari de vsufructu patri pertinenti, nam si esset emancipatus, nulli dubium, quin posit de vsufructu testari quippe qui cum proprietate esset iam consolidatus. At dicit lex nostra, quod potest testari, tanquam si esset emancipatus, ergo poterit de vsufructu testari. Verùm respondeo, hæc verba ad facultatem testandi, de qua lex tractat, esse referenda dumtaxat, quasi patriæ potestatis impedimentum velit lex tollere, non autem ob id voluit patri præiudicare in vsufructu bonorum filij ei pertinenti, quoad hoc enim non est liberatus filius à patria potestate: post mortem siquidem durat vsusfructus ipsi patri, vt probaui in glos.præcedenti n.3.

LEY. V.

Que el comissario para testar no pueda nombrar heredero, ni mejorar, ni sustituir, si no tuuiere poder especial.

Ley 13. de Toro.

Porque muchas vezes acaece, quē algunos porque no pueden, o porque no quieren hazer sus testamentos, dan poder a otros que los hagan por ellos, a y los tales comissarios hazen muchos fraudes y engaños con los tales poderes, estendiendose a mas de la voluntad de aquellos que se lo dan. Por ende por euitar los dichos daños, ordenamos y mandamos, que de aqui adelante el tal comissario no pueda por virtud de tal poder hazer heredero en los bienes del testador, b ni mejora del tercio, ni del quinto, c ni desheredar d a ninguno de los hijos, o descendientes del testador, ni les pueda sustituir vulgar, ni pupilar, ni exemplarmente, ni hazerles sustitucion alguna e de qualquier calidad que sea, ni pueda dar tutor f a ninguno de los hijos o descendientes del testador: saluo si el que le dio el tal poder para hazer testamento, especialmente le dio el poder para alguna cosa de las susodichas, en esta manera. El poder para hazer heredero, nombrando el que da el poder por su nombre, g a quien manda que el comissario haga heredero, y en quanto a las otras cosas, señalando para que le da el poder, h y en tal caso el comissario pueda hazer lo que especialmente el que le dio el poder señalò y mandò, y no mas. i

GLOS.

GLOSS. I.

1 *Captatoria voluntas tipliciter dicitur.*
Captatoria voluntas dicitur, si conferatur in liberam alterius voluntatem, ibidem.
2 *Captatoria volũtas dicitur si quis committat alteri testamenti factionem, etiam si expresse nominet testator hæredem, quem instituat, secus iure regio.*
Voluntas alterius mea dici non potest, ibidem.
3 *Captatoria voluntas in institutione, vel legatis quando dicatur?*
4 *Captatoria volũtas iure nostro regio permittitur.*
Captatoria voluntas an posit per legem, vel statutum permitti? ibidem.

a *Que los hagan por ellos.* Nota legem istam, quæ corrigere videtur materiam captatoriæ voluntatis, quæ ex communi resolutione tripliciter dicitur. Primum si omnino confertur in voluntatem alterius, vt puta instituo Titium, si Seyus voluerit, talis enim institutio á iure reprobatur. l. illa institutio. ff. de hæredibus instituendis. l. captatorias. C. de testament. milit. & ibi ponit hoc exemplum glossa communiter recepta teste Decio ibidem numero. 5.6.7.& 8.9.& 10.l.11. titulo. 3. part.6. † Et sub hoc
2 membro includitur, si quis Titio mandauerit, vt testetur pro eo & Titum instituat hęredem, hæc enim in specie dicitur captatoria voluntas, & á iure reprobata, licèt per legem istam approbetur, vt in l. si quis Sempronium, ff. de heredibus instituen. & ex d.l. illa institutio expēdit Bald. in l. executorem. 2. columna versic. restat quærere. C. de execu. rei iudi. Roderi. Suarez in tractatu de captatoria volũtate columna 2. versic. & Bald. testamentum siquidem fieri debet per ipsum testatorē, non per alium, quia testamentum est voluntatis nostræ iusta sententia, vt in l. 1. ff. de testamen. Quo fit, vt testamentum dici non posit, vbi non esset voluntas nostra, sed alterius, nam quòd voluntas alterius mea sit, posibile non magis est, quàm quòd anima alterius anima mea sit, vt inquit, Bald. in leg. captatorias. C. de testamen. mili. Ex quibus id asserunt Bartol. in l. qui in potestate ad fi. principij ff. de testamen. Bal. in d. l. executorē & in l. 1. columna penulti, C. de sacrosanct. ecclesi. Ange. consilio. 201. in princip. Iason. in l. Senium numero. 5. C. qui testa. face. possu. Roderic. Suarez vbi supra Deci. consilio. 494. numero. 6. Tiraquell. de legibus cõnubialibus. gloss. 5. numero. 95. Calcan. consil. 107. numero. 1. & consilio. 108. numero. 3. Couarruuias in capit. cum tibi de testamen. numero. 1. & 2. Ferdinand. Menechaquen. de successionum creatio. c. §. 17. numero. 81. & sequen. Maria. Socin. Iunior ab eis non citatus consilio. 100. numero. 29. & 30. libro 1. Grego. Lupi in l. 11. in gloss. magna versic. limit. 4. titulo. 3. part. 6. Corne. consilio. 156. libro 2. nu-
3 mero. 5. & sequent. † Voluntas enim seu dispositio testatoris non deber pendere ex alieno arbitrio & voluntate libera, vel si malueris credere Iunioribus, negantibus hanc esse captatoriam voluntatē, quos refert Couarru. in d. capit. cum tibi numer. 2. de testamen. saltem est vitiosa, & inutilis, tanquam captatoria; hoc enim nemo negat, & hæc in institutione hæredis procedunt, in legatis autem, licet eorum dispositio pendere non debeat ex aliena voluntate, tamen ex alieno arbitrio, quod ad arbitriũ boni viri reducitur, pendere potest, vt in l. senatus. §. legatum. ff. de legatis. 1. vbi Zasi. & docto. & in l. 1. ff. de legatis. 2. & in l. nunnunquam. ff. de cond. & demonstra. & l. fideicommissa. §. quanquam. ff. de legatis. 3. l. si sic in princip. ff. de legatis. 1. l. fideicõmissa. 2. §. quanquam ff. de fideicommiss. liber probat optimè Antoni. Padilla in l. 1. ff. de legatis. 2. numero. 49. vbi numeris sequentibus limitat. † Iu-
4 re autem regio hæc captatoria seu viciosa dispositio permittitur, si fiat iuxta formam in hac lege requisitam. Quod iure permitti posse, asseuerant latè Alexand. Socin. Iason. Ripa, Alciat. & alij nouissimi in l. 2. in princip. ff. de vulga. Tiraquell. de legibus connubialibus gloss. 5. numero 9. Ange. Imol. Alexand. numero. 2. Iason. numero 4. Deci. numero etiam 4. in l. captatorias. C. de testamen. mili. dominus Antoni. Padilla in l. 1. numero 52. & sequent. ff. de legatis. 2. Ioann. Lupi in l. 31. Tauri numero. 26. Ferdinand. Vazquez de successio. creatio. §. 17. numero. 88. & 89. vbi hanc communē opinionem defendit ab impugnatione Areti. & Iaso. in d. l. 2. ff. de vulga. & Didā. Couarruuias in d. capit. cum tibi de testamen. numero. 1. dicentium nō pose per legem vel statutum captatoriam voluntatem sustineri, cuius contrarium videmus permissum per legem nostram, vt Ferdinand. Vazquez. & domi. Anton. Padilla rectè aduertunt, & sensit Greg. Lup. in l. 11. gloss. magna ad medium titulo. 3. part. 6. quorum opinio vera est, quidquid in contrarium asseuerit Telli. Fernandez in l. 31. Tauri num. 7. quod ostendam latius in glossis sequentibus, & de alijs modis captatorię voluntatis.

GLOSS. II.

1 *Captatoriæ voluntatis alij modi duo.*
2 *Commissarius testamēti, an posit eligere hæredem vnum de certis, ex facultate á testatore ei ita concessa?*
3 *Captatoria voluntas dicitur cùm substantia testamenti committitur alterius voluntati, secus si electio tantum personarum committatur.*
Electio hæredis vnius de certis an posit committi commissario? ibidem.

b *Hazer heredero en los bienes del testador.* Nota ex lege ista, quòd non valet testamentũ in quo testator cõmisit alteri nominationem hęredis, dicens instituo hæredē, quem Titius voluerit, hic erat iure cõmuni secundus modus captatoriæ volũtat. sub Accursio traditus in l. captatorias. C. de testam. mi. vbi

Deci.nu.11.& 12.sequitur cõmunem dicens. Tertius modus captatoriæ voluntatis,& proprior cæteris est,quoties quis aliũ instituit spe reciprocę institutionis,vt instituo te hæredẽ,si me institueris, hæc dicitur captatoria,& deceptoria voluntas.l.ille autem.ff.de hære.insti.glo.& doct.communiter in d.l. captatorias.C.de testa.milit.teste Decio ibi nu.14. & Dida.Couar.in d.c.cum tibi nu.1.& 2.de testam. potest siquidem alter alterum decipere reuocando testamentum:quare vt captatoria voluntas improbetur,hi duo modi captatoriæ voluntatis non reprobantur per l.istam,nec permittuntur, sed quo-
a ad eos remanet illæsum ius commune. † Sed quod lex nostra dicit necessarium esse,quòd in mandato sit expressa,& declarata persona hæredis,quẽ mandatarius seu commissarius debeat instituere, an intelligatur quòd debeat in mandato exprimi certa & determinata persona,an vero sufficiat certas personas exprimi,ex quibus vnã debeat commissarius eligere? Et in terminis legis nostræ hoc reuocauit indubiũ Ema.Costa in rep.c.si pater de testa. in 6. p.1.in verbo pauperes n.6.pag.174.& resoluit quęstionẽ,dicẽs esse certam omnino personãnominandã,quã præcisse teneatur cõmissarius hæredem instituere,nec sufficiat quatuor,vel plures nominare, ex quibus vnã eligat ipse commissarius,quãdoquidem cõmissio per legem nostrã cõcessa cõmissario à testatore descriptio, vt pro eo testetur, sit exorbitans à iuris communis regulis, vt refert tenere omnes huius legis interpretes,quare potius esse restringendam,quàm ampliandam. † Cui sententiæ
3 videtur obstare text.in l.vtrum.§.cũ quidam. ff. de reb.dub.l.cum quidam ita cauisset & l.cum pater.§. hęreditatem filijs.ff.de leg.2.quibus regula restringitur captatoriæ voluntatis, vt procedat, vbi substantia dispositionis cõfertur in alterius volũtatem, secus vero si non substantia,sed electio vel declaratio dumtaxat personarũ in arbitriũ alterius conferatur,hæres enim incertus de certis potest in alterius declarationẽ committi,secundũ Cyn. Bart. Alexan.Deci.& Iaso.in d.l.captatorias.C.de testam. mili.estque cõmunis opinio teste Paulo Parisio cõsil.38.nu.32.lib.:.& Rode.Suarez in tract. de captatoria volũtate col.2.& 3.vt si testator dicat instituo vnũ ex seruis meis, quem Titius elegerit, Couarru.in cap.cum tibi nu.11.de testam. Qui hoc limitat nisi genus,ex quo esset eligendum, esset ita amplum,vt si omnes venirent non facta electione dispositio esset vana & illusoria, secundum Paul. Castrens. in dict. leg. captatorias Paul. Paris. dict. cons. 38. numero. 33.& 49. nam præfata regula ideo sustinetur,quia substitutio in omnem euentum rata esse debet,siue eligat ille siue non, nam eo non eligẽte omnes manent hæredes, vt in d.l. cum quidam.ff.de leg.2.cũ alijs supra citatis,at vero tot esse possunt,quod dispositio sit inanis. Verum satisfieri poterit huic obiectioni,si intelliga iure communi non esse permissum, quod alter per alterum testetur,vt in glo.præcedẽti probauimus ex receptiori interpretum sententia. Iure autem regio sic per legem nostram.Cæterum iure communi Imperatorũ permissum erat (Non testari per alium) sed electionẽ hęredis in alterius voluntate conferri:nẽpe,vt eligeret vnũ de fratribus, vel patruis, vel seruis,& sic incertũ de certis, secundũ communẽ sententiam supra relatam.q etiam iure regio fieri posse arbitror, sed hæc electio committi non poterit per testatorem ei, qui pro eo testandi mandatum habuerit concurrent quippe plures specialitates.

G L O S S. III.

1 Persona hæredi instituendi à cõmissario, vel exhæredãdi, aut meliorandi, aut substituendi, an sit specialiter nominanda à testatore? & numero sequen.

2 Captatoria voluntas quomodo intelligatur in commissario?

c *3 Lex nostra explicatur contra Telli. Fernãdez.*

Ni mejora del tercio ni del quinto. Nota ex lege ista, quod testator potest cõmittere & mandare cõmissario,ab ipso nominato adfaciendum pro eo testamentum,q meliorationẽ faciat tertię & quintæ partis bonorum suorum alicui ex liberis, vel descendentibus ipsius testatoris, conferendo eius voluntati,& arbitrio nõ solũ electionẽ(id quod iure communi fieri poterat) verum etiã substantiã meliorationis,vt ipse eam faciat,cui voluerit.Fitque hoc in textu differentia inter hæredis institutionẽ & meliorationẽ,vt in illa mandatũ testatoris debeat esse specificũ non solum ad instituendum hæredẽ, verũ etiã ad instituendũ talem hæredem, quem in mandato & commissione specifice nominare tenetur. In melioratione autẽ sufficit,si in mandato dicatur quod meliorare possit alterum ex filijs vel descendentibus: quod presefe runt verba text. nostri ibi. *Saluo si el que le dio el tal poder para hazer testamento,especialmente le dio el poder para alguna cosa de las suso dichas,en esta manera,el poder para hazer heredero, nõbrando el que da el poder por su nombre a quien manda que el cõmissario haga heredero, y en quanto a las otras cosas señalando para que le da el poder.* Ecce in cõstitutione hæredis exigit lex nostra, vt testator in mandato speciali ad instituendũ hæredem nominet hęredem, quẽ vult institui nomine proprio, in aliis vero rebus supra nominatis, nẽpe, in meliorationẽ,exhęredatione & substitutione,solum mandatũ exigit speciale ad meliorandũ, vel exhæredandũ,vel substitutionem faciendũ:vt pote nõ sint tanti momenti quanti institutio, quippe quæ de omnibus testatoris bonis disponat in primo gradu,nõ sic in melioratione,vel substitutione:exhære-
2 datio etiam nil operatur, nisi postea ab hærede causæ exhæredationis probentur,vt infra dicã. † Quod verum esse censeo, quidquid in contrarium dixerit Tellius Fernandez in l.3.Tauri numero.1.& 2.existimans hanc legem iuxta ius commune esse intelligendam, ita vt vbicunque substantia dispositionis committitur, siue sit institutio, siue melioratio, siue exhæredatio, aut substitutio, sit necessaria indiuiduę personæ expresio, in qua debet conferri dispositio,nec in incertum de certis committi potest, quia aliás esset captatoria voluntas, quæ à iure

à iure reprobatur etiam in legatis, & in hac specie loquitur secundum eum lex nostra in omnibus casibus in ea traditis. Est enim commissio circa substātiam dispositionis, quare merito, ait, esse personam in indiuiduo nominandam: quia ex nominatione indiuidua cesset captatoria voluntas, cum præcisse commissarius illud facere teneatur, alias, lex habet institutionem seu meliorationem pro facta, vt in l. 7. infra eod. Quando vero non substantia, sed executio vel nominatio alicui committitur, tunc non est necessaria expressio personæ, sed effectus ad quam constituitur commissio, & hoc ait esse dispositum per hæc verba (en quanto alas otras cosas,) & antea variando dixerat hæc verba en quanto a las otras cosas, intelligi de alijs vltra ea quæ in textu exprimuntur, ita quod institutio, melioratio, exhæreditatio, & substitutio fieri non possint per commissariū, nisi nomen in indiuiduo eius exprimatur, qui institui, exhæredari, meliorari, aut substitui debeat. ✝
3 Sed iudicio meo expresse loquitur Tellius contra verba legis nostræ, & contra mentem eius. Nam postquam dixerat in initio institutionem, exhæredationem, meliorationem, & substitutionem non posse à commissario fieri absque speciali mandato, dixit hoc ita esse accipiendum, vt institutionem hęredis facere non possit, nisi à testatore exprimatur nomen eius, in cæteris vero, hoc est, in exhæredatione, melioratione, substitutione & tutoris datione, sufficere mandatum ad id faciendum speciale, quã in specie non exigit vt nomen proprium meliorati, substituti, exhæredati, aut tutoris exprimatur. Nec sanè dici potest, quod in hoc vltimo casu loquatur lex de alijs rebus & dispositionibus, non de exhæredatione, melioratione, substitutione, & tutoris datione, quia contrarium constat ex litera tex. quãdo quidem de ius quinque dispositionibus duntaxat loquatur. Nec diuinari potest, quod in hoc vltimo versiculo loquatur tex. mutando facti speciem, quãdo executio seu electio non substantia actus cōmittitur cōmissario, prout perperã asserit Tellus, quippe qui ingenuè fatetur in primo casu substantiam actus ei committit, in quo verum dixit, non tamē in eo, quod subdit, ideo non esse captatoriam volūtatē quia & si noluerit hæredem nominatū instituere ipsa lex habet eū pro instituto vt in l. 7. infra eo. captatoria enim adhuc dicitur vel saltem à iure cōmuni reprobata, cum in cæteris rebus testetur cōmissarius pro ipso, qui ei mandatū dedit, vt in l. illa institutio, ff. de hære. insti. cum alijs supra in glossis præcedētibus traditis, & dicā infra eo. l. 7. glo. 7. ex qua hic noster intellectus verus apparebit: quē expresse tenet Emanuel Costa vir equidem raræ eruditionis in relectione. c. si pater de testa. in 6. par. 1. in verbo pauperes nume. 6. & 7. pagi. 174. Ioan. Lupi in l. 31. Tauri num. 71. & 85. & videtur idem voluisse idem Tell. Fernan. in l. 33. Tauri numero. 3. 4. & 5. vbi aduertā.

GLOSS. IIII.

Exhæredatio an sit nominatim faciēda per testatorem iure regio?

d *Ni exheredar.* Imo videtur, quod exheredari nemo possit, nisi qui à testatore nominatus fuerit: hæc enim expressio iure cōmuni requiritur pro forma. l. 2. ff. de lib. & posth. Quare ergo in hac lege contrarium statuitur, imo quod possit testator exheredationem alij committere specificam, etiam si persona quæ est exhæredanda non nominetur? Respondeo hoc in hac lege statuitur contra ius commune: quia modicum ex hoc eueniet filio præiudicium, si causa exhæredationis ad hærede non probetur, & si causa probatur sibi imputet, filius qui talia patrauit. Et quamuis testator non nominet expressè filiū, qui debeat à commissario exhæredari, ipse commissarius ex vi mandati specialis ad exhæredationē vnū ex filijs, quam cognouerit ingratum, faciendā ipsum nominatim exhæredabit, & ita legi. 2. ff. de liber. & posth. satisfiet.

GLOSS. V.

1 *Substituto est secundus gradus à quo incipere potest testamentum.*
Commissarius absque mandato speciali nō potest substitutionem aliquam facere, ibidem.
2 *Commissarius an possit substitutionem facere, si in mandato speciali ad hoc faciendū non nominet testator personam, quæ sit substituenda.*

e *Substitucion alguna.* Nota commissarium non posse substitutionem aliquam facere vulgarem, pupillarem, exemplarem compendiosam, nec aliam quamcunque absque mandato speciali, & merito quidē, cum sit secundus gradus institutionis. l. 2. §. & si pepercerit. ff. de libe. & posth. glo. in rub. insti. de vulga. & ab ea possit capere vires & incipere testamētum. l. si filius fam. ff. de hæred. insti. l. ex facto. §. Lucius ff. de vulg. l. & si pepercerit. §. fi. ff. de lib. & posthu. ✝ Non tamen ex hoc rectè inferebat Tellius
2 Ferdin. in l. 31. Tauri numero 1. versic ad primum, necessario esse à testatore nominandum eum, qui substituēdus est, vt id liceat facere cōmissario, quandoquidem satis sit, mandatum habere ad substitutionem faciendam, licet non nominetur à testatore is, qui substituendus est: hęc enim expressio solum in hæredis institutione, vt pote quæ magis sit præiudicialis, & maioris momenti, quam substitutio, à lege nostra exigitur, vt in gl. 3. resoluimus.

GLOSS. VI.

1 *Tutor certus dari debet filio in testamento, alias incertitudo vitiat tutoris dationem.*
2 *Tutoris datio filio an possit committi per patrem non nominando tutorum?*

f *Ni pueda dar tutor.* Certus enim dari debet tutor quare incertitudo quęcūque viciat tutoris dationē vt in l. tutor incertus & l. duo sunt Titij. ff. de testamē. tute. rationē inter legata & dationē tutoris reddit glo. in l. si quis à filio. §. si quis plures. ff. de lega. 1.

Quin quidquid legatarius consequatur ex incertis, consequitur commodum, filius autem maximè præiudicaretur, si eius bona tutor administrasset suspectus forte, de quo non sensit testator, Bar. in l. quidam relegatus numero. 4. ff. de reb. dub. † Atque
2 ideo cum de maximo agatur præiudicio, nisi specialiter cócedatur commissario, non poterit tutorem nominare: quia cópetit iure patriæ potestatis vt in l. 1. ff. de testam. tute. Nihilominus tamẽ hoc poterit specialiter cómittere cómissario, licèt testator nó nominet tutorem, ipse enim commissarius, de quo testator confidit, nominabit idoneum, vt in hac lege statuitur, licet Tellus Fernandez refragetur, vt dixi in gloss. 3. & sequen.

GLOSS. VII.

1 *Nominatio vbi pro forma requiritur in aliquo actu non sufficit, etiamsi certus sit qui nominandus est per aliud æquipolens.*

2 *Nominatio hæredis quem debeat instituere commissarius sufficit, vt fiat per signa vel æquipolens, ita vt certus si hæres.*

g *Por su nombre.* Sed an sufficiat, quod alias certus sit hæres, de quo senserit testator, licet eum non nominet? Et si pro forma requiritur in aliquo actu nominatio, non sufficiet, nisi expresse sit nominatus, nec per æquipolés adimpleri poterit, ex doctrina Alex. in conf. 141. numero. 10. lib. 2. qui accedit Iaso. plura citans in l. 1. nume. 7. & seq. ff. de lib. & posthu. Lud. Gomez in regula de annali possessore quæst. 10. vbi
2 rectè loquitur. † Tellius tamen Fernãdez in d. l. 31. Tauri num. 1. omissis disputationibus interpretũ in l. hac consultissima C. qui testa. fac. poss. resoluit quod etiam si per hanc legem expresio hæredis requiratur, sat erit, si certitudinaliter exprimatur, ita quod certus esse positis, de quo sensit testator, vt resoluunt docto. in l. 2. ff. de lib. & posth. & ibi potissimum Iaso. numero. 6. quia hoc ideo fit, ne falsitas committatur in hæredis nominatione, atque ideo sufficit quod certus sit hæres, de quo testator sensit arg. l. 1. & 2. ff. de lib. & posth. idem voluit Did. Castelli in d. l. 31. Tau. in verbo por su nóbre, & ibi Cifontanus num. 7. & Gomez Arias ibidem num. 4.

GLOSS. VIII.

1 *Commissarius potest substituere, & exhæredare, etiamsi non nominet testator exhæredandum, vel substituendum.*

2 *Commissarius an possit alterum nominare & substituere absque mandato?*

Procurator quando possit substituere, ibi.

3 *Commissarius quando possit alium substituere ex mandato sibi à testatore dato?*

4 *Commissarius an possit executores testamẽti nominare?*

5 *Fœmina an possit esse commissaria vel executrix testamenti?*

6 *Monachi an possint esse commissarij vel executores testamenti?*

Minores fratres seu monachi an possint executores esse testamenti?

h *Señalando para que le da el poder.* In his vltimis dispositionibus non tenetur testator nominare meliorandum, vel substituendum, vel exhæredandum, aut tutorem quem filijs dare committit, prout in hæredis instituti one exigitur, sed sat erit, si testator dicat in mandato seu commissione, quod commissarius possit meliorare aut exhæredare vnum vel duos ex filijs aut descendentibus, vel quascunque substitutiones facere, eas nominando, quamuis substituendum non nominet, vt latius deduxi, & probaui in
2 glossa. 3. & sequentibus. † Verùm in hac materia solet dubitari, an commissarius alterum possit subdelegare in potestate testandi sibi à testatore commissa? Et videtur posse hoc alteri committere, quia censetur procurator ad negotia, qui potest alium loco sui substituere vt in l. si procuratorem. §. 1. ff. manda. l. 19. ad fi. tit. 5. par. 3. licèt procurator ad iudicia non possit alium substituere ante litem contestatam vt in l. quod quis C. de procura. d. l. 19. tit. 5. par. 3. His tamen non obstantibus, contrarium est hac in specie probabilius, imo quod commissarius non possit alium substituere: quia non est constitutus, nisi ad negocium particulare, qua in specie non habet locum tex. in d. l. si procuratorem, §. 1. ff. mãd. & quia est actus nudi ministerij, quo casu locus non est substitutioni vt in cap. fi. §. 1. de offi. delega. & quia est electa industria personæ ipsius commissarij, de quo maxime testator confidit, vt ex eodem tex. colligere poteris & ex cap. tua de testam. ex quibus hanc conclusionem tenet Bald. in l. nulli. C. de epi. & cleric. Bertachi. in tract. de episco. in 6. par. circa vltimas volútates nu. 3. & 4. & núcupatim Cifonta. in l. 31. Tauri numero 5. Gomez Arias numero 6. Anto. Gomez numero vltim. Tellius Fernan. nume.
3 4. † Ex his aliud insurgit dubium, nunquid commissarius possit alium commissarium eligere, si testator hoc ei specialiter commisit in casu, quo ipse nollet pro eo testari? Et crederem, si commissario data fuit potestas nominandi alterum commissariũ absque alia expresione & declaratione, non posse eum constituere, sed tunc demum cum incertum de certis nominauerit, vt vnum de collegi tlibus sanctæ crucis arg. eorumque notat Bar. & doct. in l. quidam relegatus. ff. de reb. dub. ita vt eo non eligẽte, omnes venire possint iuxta tex. in l. cum quid im ita cauisset. ff. de leg. 2. cũ moderamine supra in glo.
4 2. nume. 3. tradito. † Sic etiam testator non poterit cómittere commissario, vt faciat quoscũque executores testamẽti voluerit, secundum Bal. in l. executorem nume. 5. C. de execut. rei iudi. Nec vt in locum executoris morientis alterum subroget, vt idẽ Bald. censet in l. 1. in lectura nume. 7. versi. subsequenter vero quæro. C. de sacrosl. eccles. etiã si executio sit facieda ad pias causas Bertachi. in tract. de epis. in 6. par. de authoritate episco. q. 2. idem ante eos voluit Ioan. And. in cap. 1. de procura. in 6. Si autẽ testator commisit

commisit commissario non factionem, sed nominationem dũtaxat executoris, valebit eius nominatio secũdum Bal.in l.id quod pauperibus n.15. vers. modò iuxta prædicta, C.de epi.& cleri. cũ concordan. traditis infra eo.l.14.gl.1.n.3. Quod verum est, dũmodo nominatio committatur in vnum in certum de certis, quem commissarius eligere maluerit, vt vnum de collegialibus talis collegij, secus si cõmissio nominationis esset indiffinita secundum Bar. in l.quidam relegatus n.7.ff.de reb.dub. & ibi Soci. n. 16.Rom.in d.l.captatorias nu.5. C.de testa. mili.& ibi Corn.ita concordans opiniones Bart.& Bal.col. vlt.vers.dici potest, Imol.Paul.Alex. & Ias. post glo. ibi in l.si quis à filio,§.si quis plures,ff.de lega.1. vbi idem concludunt in tutore, de quo valetargumentũ ad executorem testamenti secundum glo. in l. antepen.ff.de tutel.l.vxor.§.1.ff.ad l.Corne. de fals. Bar. in d.l.quidam relegatus,n.5.& hanc opinionem tenuit dicens communem Roder. Xuar.in d.tract. de captatoria voluntate, col.5.& 6. vers.ego teneo, & vers.fundamenta, Soci.in d.l.quidam relegatus n.8 Telli.Fernan.in d.l.31.Tau.nu.5.& 6.Qui tamen limitat, nisi personę, ex quibus debet eligere, essent incertę, ita quod si omnes venirent, dispositio redderetur elusoria, videlicet, quando hi quos designauit testator, ex quibus commissarius posset eligere vnũ, vel duos executores testamenti, essent ex vicinis Bononiæ, vel vnius regni, nam hoc casu illo non arbitrãte omnes admitti non possent: quare tunc nominare non posset commissarius, quod firmat authoritate Paul.Cast.in d.l.captatorias n.3.C.de testa. mili. Soci.in d.l.vtrum,§.cum quidam n.8.ff.de reb. dub. Paul.Paris.cons.38.li.3.& n.33.47.& 48.
5 † Sed an fœmina possit esse commissaria ad faciendum testamentum? Quod placet Ioan.Lup.in l.31.Taur.n.36.& seq.& Cifont.n.3.quos sequitur Anton.Gom. ibi. n.4.& Telli.Fernand.in fi. quod probant arguendo ab executore ad commissarium, potest enim fœmina esse executrix testamenti, vt in l. à filio, vbi Bar. n.1.& docto.notant, ff.de alimen.& cibar.lega.c.nos quidem de testa.glos.in c.2.vbi Ioan.Andr. & doct. communiter de testam.in 6.Bart.& ibi Deci. nu.21. in l.2.ff.de reg.iur.Oldendor. de executoribus vlti. volun.ti.5.Specula.in ti.de instru.editio. §.nunc verò, n.76.dicens hoc seruari consuetudine, Couarru. in c.tua n.5.hanc dicens communem de testam.Deci.cons.91.n.1.Quod procedit, etiamsi fœmina contrahat secundas nuptias, nam etsi ammittat tutellam filij, non tamen ammittit hoc executricis munus secundum Bar.in d.l.à filio, n.2.ff.de alimen. & cibar. lega. Bal.in auth. eisdem pœnis, C.de secun. nup.ad fi.Oldendor.d.titul.5.Deci.in d.l.2.num.21. ff.de regu.iur.Couarruui.vbi sup.
6 † Possunt etiam esse executores testamenti, & per consequens commissarij religiosi obseruantes, & claustrales, & canonici regulares, cum licentia tamen superioris gl. in c.si religiosus de testam.in 6.Deci.cons.499. n.2. & hac in specie conueniri poterunt coram ordinario de fraude & culpa, atque vt rationem reddant administrationis, vt in Clem.1.de testamẽ. minores verò etiam de consensu superioris esse non possunt commissarij, neque executores testamenti, vt in Clem.exiui.§.verùm etiam, versi. verum tamen de verb.signi.& ibi Card.& docto.Couarruu.in d.cap. tua in princ. Telli.Fernand. in d.l.31. Taur.in fine. Quod limita vt per Couarr.in d.c.tua, n.1.Greg.Lupi quem vide in l.2.in verbo, frailes, ti.10.p.6. dicã infra eo.l.14.glo.1.num.2.& 3.

GLOSS. IX.

1 *Mandati fines sunt custodiendi.*

2 *Restituere, vel distribuere inter pauperes grauatus post quatuor menses, an possit ante tempus distribuere?*

Restituere post mortem grauatus potest ante mortem restituere.ibid.

1 *Señalò y mandò y no mas.* Fines enim mandati diligẽter sunt obseruandi, aliàs non valet quod agitur, l.diligenter, ff.manda.l.19.tit.12.p.3. quare commissarius, vel executor tenetur sequi omnino testatoris
2 voluntatem. † Ex quo executor testamentarius nequaquam poterit præuenire ab ipso defuncto designata ad exequendum testamentum, & aliquid pauperibus distribuendum, vt si dixit post quatuor mẽses exequutores mille distribuant inter pauperes, non enim poterit ante distribuere secundum Bart. in l.cum pater, §. à filia per tex. ibi. ff.de lega.2. ne fiat præiudicium pauperibus post diem illam futuris, idem voluit Ang.& Alex.in l.stipulatio ista, §. si quis dolum, col.2. ff. de verbo. oblig. Iaso.in l. post mortem, C.de fideicõ.vbi hanc fatetur communem idem etiam attestatur Deci. in l. cum tempus, ff.de regu.iur.ab ea tamen ipse discedit quibusdam considerationibus non contemnendis, quas refert, & opinionem eius sequitur Couarru.in cap.tua, n.5. de testam.subditque idem voluisse Ancar.cons.202. & Abb.cons.11.dubio 3.lib.2.arg. tex.in l. vxorem, §. Sceuola, ff.de lega.3.vbi post mortem restituere grauatus hæreditatem, poterit viuens cùm voluerit eã restituere, l.post mortem, C.de fideico. Sed hæc iura nihil faciunt, quia iuri pro se introducto potuit hæres renunciare, quia nulli ex tali restitutione ante mortem præiudicium infertur. At in casu proposito supponimus, præiudicium pauperibus futuris inferri, quare nimirum si voluntas testatoris sit omnino adimplẽda, quod tamen latius examinabo infra eod.l.14.glos.1.n.37.& pluribus sequentib.

LEY. VI.

Que es lo que el comissario por virtud del poder general puede hazer de los bienes del difunto.

Ley 32. de Toro.

Quando el testador no hizo heredero, ni menos dio poder al comissario q̃ lo hiziesse por el, ni le dio poder para hazer alguna cosa de las dichas en la ley

ley proxima: sino solamente le dio poder para que pueda por el hazer testamento: el tal comissario mandamos q̃ pueda descargar los cargos de conciencia a del testador q̃ le dio el poder, pagando sus deudas y cargos de seruicio y otras deudas semejantes, b y mandar distribuir por el anima del testador la quinta parte de sus bienes, c q̃ pagadas sus deudas montare. Y el remanente se parta entre los parientes que vinieran a heredar aquellos bienes ab intestato. d Y si parientes tales no tuuiere el testador: mandamos, q̃ el dicho comissario, dexandole a la muger e del q̃ le dio el poder, lo que segun leyes de nuestros Reynos le pueda pertenecer, sea obligado a disponer de todos los bienes del testador por causas pias f y prouechosas al anima del q̃ le dio el poder, y no en otra cosa alguna. g

G L O S S. I.

1 *Executor testamentarius cui exoneratio cõscientiæ defuncti commissa est, an debita præscripta, vel quæ naturaliter tantum debentur possit soluere.*

2 *Debita præscripta tunc per executorem solui possunt, cum alia debita testanti non superant.*

Dispositio si in vno dumtaxat casu verificari potest, habetur pro expresso casus ille, ib.

3 *Debita quæ prius sint per hæredem, vel cõmissarium seu executorem exsoluenda? & num. 5.*

4 *Creditores anteriores seu potiores quando contra hæredem seu commissarium, vel executorem primo venientibus soluentem poterunt habere recursum.*

a *Cargos de conciencia.* Ex his verbis notat Tellius Fernand. in l. 32. Taur. n. 5. quod commissarius cui à lege ista concessa est facultas exonerandi consciẽtiam testatoris, eiusque debita soluendi, poterit debita naturaliter tantum, vel alia debita mala fide præscripta soluere, quæ in foro iudiciali sunt inexigibilia, iuxta ea quæ dixi in stylo cancellariæ tit. 1. præeminen. 17. casu. 20. declaratione 4. legis Toleti, §. 1. glo. 1. nu. 17. 18. & sequentib. idque probat Tellius ex doctrin. Paul. Cast. in l. quibus diebus, §. dominus n. 2. ff. de condit. & demonst. dicentis, quòd si quis mandauit solui debita sua, & exonerari consciẽtiã suam, poterit soluere debita præscripta, quæ cũ cõscientia retineri non possent, cumque sequitur Soci.
2 ibi n. 11. vers. & hoc de plano. † Idem alia ratione voluerunt Ioan. Lup. in d. l. 32. Tau. n. 1. & Dida. Castel. in glos. nempe, ex doctrina Bar. in d. §. dominus post glos. ibi, asserentis quòd si testator iusserit soluere eius debita, & nulla alia erant debita præter præscripta, vel naturaliter debita, illa sunt soluẽda, quoniam vbi dispositio in vno dũtaxat casu potest verificari, ille habetur pro expresso, ac si in indiuiduo de eo fuisset facta mentio, vt in l. fundus qui locatus, ff. de fund. instru. l. pediculis, §. item cum quęreretur, ff. de auro & arg. leg. & hæc est cõmunis sententia teste Soci. in d. § dominus, n. 4. & 9. qui materiam hanc explicat conclusionibus, vide eum Telli. tamen Fernand. licet opinionẽ sequatur Ioan. Lup. eius tamen improbat rationis applicationem legi nostræ, eo quòd vbi lex debitorum meminit, intelligitur de eis, quæ exigi possunt, vt in l. si is cui. §. Fla-
3 uius, vers. respõdi siquidem, ff. de solutio. † Tu verò hanc conclusionem limita & restringe, vt valeat in vim legati, & sic in præiudicium hæredis, non autẽ in pręiudicium creditorum, quippe quibus pręiudiciũ inferre nequit huiusmodi dispositio testatoris, nisi vere probetur debitum. Primo enim soluẽda sunt debita exigibilia, & quæ iure ciuili debentur, quàm quæ naturali tantum debita sunt, quinimo prius debita titulo oneroso, quàm quæ lucratiuo debentur. Sed & quæ hypothecam habẽt, quàm personalia, & inter personalia, quæ priuilegium habent, atque inter hypothecaria, quæ priora sunt tempore, & si secus solutum fuerit per hæredem, qui inuentariũ confecit, licet contra eum non habeant recursum creditores potiores, poterunt tamen ab his qui receperũt repetere, vt in l. fi. §. si præfatam vers. sin vero creditores, & vers. licentia, C. de iure deliberan. vbi docto. ita declarant. † Contra hæredem tamen tũc po-
4 terunt habere recursum, cùm ex aduerso fuerit probatum, ipsum habuisse notitiam æris alieni, tunc enim si cautionem ab his quibus soluit nõ receperit, tenebitur potioribus creditoribus de sibi debitis satisfacere, & scientia non præsumetur nisi inhærede vsurarij secundum Archid. in c. non sane. 14. q. 1. Lapum & Domi. in c. quamquam de vsur. in 6. Paul. Castr. in l. vlt. §. & si præfactam n. 4. per glos. ibi. C. de iure delib. & ibi Alex. n. 7. & Corn. n. 1. vers. tertia vtilitas est quòd hæres potest satisfacere creditoribus primo venientibus, &c. Greg. Lup. in l. 7. in verbo, que las deuan, tit. 6. p. 6. Verùm nec aduersus emptores rerum hæreditariarum poterunt potiores creditores, hypothecaria, vel alia actione agere, vt in d. §. etsi præfatam, & ibi latius explicant doctores. Quod limita vt per Telli. Fern. in d. l. 32. Tau. nu. 9.
5 † In executoribus autem vltimarum voluntatum idem esse omnino censet Gre. Lu. in d. l. 7. ti. 6. p. 6. in verbo, que las deuan, vers. quid autem in executoribus.

G L O S S. II.

Probationes per coniecturas sufficiunt in restitutionibus pro exoneratione consciẽtiæ defuncti per commissarium faciendis.

Y otras

b *Y otras deudas semejantes.* Vt si commendatarij Indorum huius regni aliquid extorserunt ab ipsis Indis vltra tributa ab eis debita, vel si personali seruitio vsi fuerunt, hac enim in specie & simili sufficient probationes per coniecturas, licèt non sint plane & integræ, arg. eorum quæ notat Bal. in l. id quod pauperibus numero. 14. & 15. C. de epi. & cleri. Sed hoc intellige quoad præiudicium hæredum, non creditorum, poterit enim hac in specie vltra quintã partem bonorum in huiusmodi debitis expendere, modo non constet in fraudem fecisse, quod conuincitur ex his, quæ in glossa præcedenti diximus, facit quod à Bal. traditur in l. si quis ad declinandam §. in omnibus numero. 13. C. de epi. & cleri. an debeatur quarta episcopo ex relictis per restitutionem male ablatorum.

GLOSS. III.

1 *Testamentum iure canonico quando possit in alterius voluntatem conferri. num. 2.*

3 *Testamentum fauore piæ causæ an possit quoad legata & institutionem in alterius voluntatem conferri?*

4 *Commissarius cui absolute committitur libera testãdi facultas pro alio iure regio de quinta bonorum parte dumtaxat potest disponere & quomodo?*

5 *Lex nostra & cap. cum tibi de testam. explicatur optimè.*

Commissarius non censetur hæres ad distribuendum bona inter pauperes hæredibus legitimis deficientibus, sed censetur esse testator ad disponẽdum de bonis in causas pias non ad distribuendum, ibidem.

c *La quinta parte de sus bienes.* Præmittendum est iure canonico, non solum cum quis alteri committit voluntatẽ suam, vt disponat de bonis suis ad pias causas, verum etiam quando simpliciter & absolute committit alteri, vt disponat de bonis suis ad eius libitum & voluntatem, valet & tenet huiusmodi dispositio ex æquitate canonica, & commissarius censetur hæres institutus nomine tenus, tenturque omnia bona testatoris inter pauperes diuidere & distribuere, vt in cap. cum tibi de testamen. cuius verba sunt. *Qui extremam voluntatem in alterius dispositionem cõmittit, non videtur decedere intestatus.* Quẽ tex. ita intelligunt Innocẽ. Ioan. And. Hosti. Anto. Abb. Car. Ancarra. Imo. & communiter docto. Bar. in l. 1. numero 64. C. de sacros. eccles.
2 † Qui tamen intellectum cõmunem limitat, quoties commissio fit per verbum denotans arbitrium, secus si meram voluntatem commissarij denotet, sed tamen communiter reprobatur hæc limitatio teste Anto. Gomez. in l. 32. Tauri numero 1. Verum enimuero Anto. Gomez profectò fallitur, nam limitationem Bar. sequitur Alex. in l. captatorias n. 6. & Corne. n. 4. & Iaso. n. 10. C. de testa. mili. Imol. in l. captatorias n. 4. ff. de hære. insti. Paul. Paris. consi. 38. n. 21. lib. 3. atque ideo eam cõmunem esse existimat Couar. in d. cap. cũ tibi n. 10. de testa.
3 † Fauore tamen piæ causæ quo ad legata testamentum potest in alterius voluntatem conferri, ex communi doctorum sententia in d. cap. 1. cum tibi, vt ibi attestatur Couarr. numero 11. Corne. Alexan. Iaso. & Deci. idem asseuerant in d. l. captatorias. C. de testam. mili. cum concordan. per Paul. Pari. congestis cons. 38. numero 24. lib. 3. & cons. 83. colum. pen. lib. 2. idem etiam quoad institutionem fieri posse contẽdit egregius ille nostratum primas Couarru. in d. cap. cum tibi numer. 11. extra de testam. vbi respondet ab tex. in l. fidei commissa. 2. §. quod si ita. ff. de fideicom. liber. ad quem lectorem relego.
4 † Cæterum iure nostro regio quoties quis simpliciter & absolute cõmittit alteri voluntatem & dispositionem suam, vt pro eo testetur, poterit de quinta bonorum parte dumtaxat disponere ad pias causas pro anima defuncti, solutis prius debitis & alijs, quæ testatoris defuncti conscientiam aggrauant, iuxta formam supra in glo. 1. traditam: reliqua verò pertinent ad hæredes ab intestato, quibus deficientibus, commissarius poterit bona omnia inter pauperes distribuere, vt in glossis sequentibus constabit latius, atque ita restringitur dispositio tex. in d. cap. cum tibi de testa. & intellectus Innocen. ibi communiter receptus, vt aduertit Anto. Gomez in d. l. 32. Tauri numero 1. conclus. 3. & Couar. in d. c. cum tibi numero 10. versi. regia vero lex.
5 † Qui dubitans tamen dixit aliud esse quando quis propria bona alterius dispositioni committit, qua in specie communis conclusio procedit, aliud verò quando quis alteri committit, vt eius nomine testetur, prout lex nostra præmittit, tunc enim non potest commissarius hic se ipsum, nec alium instituere hæredem vt in l. præcedenti, nec videtur à committente factus hæres, cuius opinio mihi applaudet, licèt ipse alterius iudicio censendam committat, ius enim nostrum regium nullam ad testamenti validitatem hæredis institutionem vel aditionem exigit vt in l. 1. & 2. supra hoc eodem titulo. Quare nimirum si testamentum commissarij absque vlla hæredis institutione sustineatur. Quod potissimum conuincitur ex lege nostra, quæ hac in specie hæredes vocat legitimos: quibus deficientibus tenetur disponere ad pias causas de omnibus bonis testatoris non alias, non dicit tex. tenetur distribuere, sed disponere, & sic lex facit eum testatorem, non heredem, quod est singulare & verum, quidquid in contrarium dixerit Teil. Fernandez in d. l. 32. Tauri numero 1. & 2.

GLOSS. IIII.

1 *Ab intestato venientes vsque ad quem gradum succedant?*

2 *Intestatus non dicitur decedere hoc iure regio qui per se vel alium fecit testamentum nullo scripto hærede.*

d *Ab intestato.* In trãsuersalibus vsque ad decimũ gradum de iure ciuili Romanorũ. § vlti. insti. de legiti. agna. succes. & iure regio vsq; ad duodecimũ vt in l. 6. tit. 13. par. 6. vel secũdũ veriorem literã vsque ad decimũ, secundum emẽdationem Grego. Lupi per regẽ nostrum approbatam, in ascendentibus & descen-

cendentibus vsque in infinitum succedunt ab intestato secundum Bal. & Fel. in cap. postremo de appella.
4 † Et nota ex hac lege testatorem nullo instituto hærede per se vel commissarium facto, non decedere intestatum, quia ipsi hæredes legitimi vocati & scripti censetur, vt latius dixi supra eo. l. 1. gloss. 10. numer. 47. & 56. & glo. 13. quod verum est quidquid dixerit Telli. Fernan. d. l. 32. Tauri num. 3.

GLOSS. V.

1 *Vxori quid pertineat iure regio marito decedente?*

2 *Vxor & fiscus quare in specie legis nostræ excludantur à successione deficientibus legitimis & num. 3.*

e *Dexandole a la muger.* Quod iure nostro pertinet ad vxorem, est dos, arrhæ, & sponsalitia largitas vt in l. 1. 2. & 4. ti. 2. de dotibus & arrhis supra hoc eodem libro, & dimidia pars bonorum constante matrimonio acquisitorum l. 2. 3. & per totum tit. 9. de bonis constante matrimonio quæsitis infra hoc eodem libro: & hoc iure habere debet siue hæredes legitimi extent siue non. Si vero dotem vel alia, quæ modo diximus, non habuerit, propter eius paupertatem extantibus filijs vel alijs hæredibus, lex ei concedit quartã partẽ bonorũ mariti sui iuxta formã traditã in auth. præterea. C. vnde vir & vx. Sin autem nulli hæredes legitimi super sunt, succedit vxor viro, &
2 ex contrario vir vxori. l. 1. C. vnde vir & vxor. † In specie vero legis nostræ quoties testator decedit cũ testamento faciendo per commissarium, in quo hæredem non scripsit, vel scribere iussit, consanguinei venientes ab intestato vocati cẽsentur, quibus non extentibus non succedit vxor, nec fiscus iuxta formam. l. 1. & 4. C. de bon. vacan. lib. 10. & l. 1. §. diuus ff. de iu. fisci & l. 6. in fi. ti. 13. part. 6. sed ipsi vxori relinquitur dos & cætera, quæ iure nostro ad eam pertinent, siue testatus maritus decedat siue intestatus, & cætera bona in piam causam sunt eroganda, vt
3 hic statuitur. † Doctores tamen nostri hic se inuoluunt, valdeque mirantur, anxie inquirẽtes causam, quare vxor & fiscus excludantur hic à successione, quæ per legem ab intestato defertur vxori & fisco non extantibus legitimis. Cuius prodigij non ita mirarentur, si considerassent, quod in glo. præcedẽti in fine adnotauimus, nempe, defunctum in casu legis nostræ testatum, non intestatum decessisse, ipsosque hæredes legitimos consanguineos institutos censeri, vt probaui supra eo. l. 1. glo. 10. numero. 47. & 56. & glo. 13. Quomodo ergo hac in specie locus esse poterit legibus, que in hæreditate ab intestato delata deficientibus legitimis vocant vxorem, & ea deficiente, fiscum: nam in casu nostro non dicitur decedere intestatus vt dixi, sed cum testamẽto. quare nimirum ex interpretatione volũtatis defuncti post hæredes consanguineos legitimos, vocati censentur pauperes vt infra dicã in glo. seq. Et si instes, hæredes legitimi & venientes ab intestato dicuntur vir & vxor atque etiam fiscus, vt ex legibus supra citatis deducitur: respondebo per legem nostrã nõ vocari hẽredes legitimos vel veniẽtes ab intestato simpliciter, sed cõsanguineos ab intestato successuros, vt constat ibi. *Entre los parientes que vinieran a heredar aquellos bienes ab intestato.* Et si dixeris nõ dicit vinieran, sed vinieren, quasi sentire videatur tex. non ex testamento, sed ab intestato venire ad successionem hac in specie iuxta intellectum communem, respondeo erratam esse literam vt constat ex l. 1. ibi: auian de heredar, supra hoc titulo, vel si hoc non admiseris, nil refert quoad id, de quo agimus sit litera vinieren o vinieran, quia in vtraque specie consanguinei vocati censentur, non vir & vxor nec fiscus. Et hunc credo esse verum & genuinũ legis nostræ intellectum quidquid anxie turbati cẽsuerint Ioan. Lupi in d. l. 32. Tauri numero 11. & 12. & Gomez Arias ibidem n. 18. & Telli. Fernandez n. 4. quod non refero hoc enim curæ fuit ipse Tellio

GLOSS. VI.

1 *Legitimi hæredes vocati censentur, & eis deficientibus causæ piæ vbi testator commissarium fecit absque nominatione hæredis ad faciendum pro eo testamentum.*

2 *Vxori an debeatur quarta authenticæ preter. C. vnde vir & vxor, in specie legis nostræ?*

3 *Commissarius generalis non instituto hærede deficientibus legitimis an censeatur institutus hæres?*

4 *Commissarius an possit executionem testamenti facere & bona ad hunc effectum vendere, Ibidem.*

f *Por causas pias.* Nota ex lege ista quod ex generali commissione alicui facta vt pro eo testetur, si hæredem non nominauerit, censentur nominati consanguinei qui successuri essent ab intestato, & eis deficientibus pauperes instituti censentur, & in causas pias est tota hæreditas eroganda, vt recte sensit Ioã. Lupi in d. l. 32. Tauri numero 11. & 12. Telli. Fernã. ibi numero 4. sed vxori hanc in specie relinqui debet dos, & cætera quæ iure ei competunt vt dixi in
2 glo. præcedenti. † Non autem quarta quæ ei debetur iuxta dispositionem auth. præterea C. vnde vir & vx. quia hæc ab intestato debetur, non vero testamento facto, prout in specie nostra factum fuit, nisi tanquam pauperi ei à commissario præstari iubeatur: hoc quippe ei licebit, quemadmodum licet in alias pias causas erogare, vt per Bald. in l. id quod pauperibus à numero 34. & deinceps & in l. si quis
3 ad declinandam numero 5. C. de ep. cleri. † Item nota ex lege ista, commissarium non esse hæredem, etiam si in defectum veniẽtium ab intestato teneatur in causas pias disponere, quẽadmodum in executore statuitur in cap. cum tibi de testam. vt dixi supra eod. gloss. 3. in fine. Nam lex testatorem non hæredẽ facit cõmissariũ, cũ dicit, *Sea obligado a disponer de todos los bienes del testador por causas pias.* Nõ dicit tex. ad distribuẽdũ, sed ad disponẽdũ, quare fallitur iuditio meo Ant. Gom. in d. l. 32. Tauri n. 3. dum asserit cõmissariũ posse bona testatoris distribuere inter pauperes, vel pias causas in casu legis nostræ, & excludetur fiscus, nisi quatenus vtitur verbo distribuere, intelligas, idest disponere. Nam distri-

stributio nõ pertinet ad commissarium generalem, sed ad executorem, nisi hoc esset commissario specialiter à testatore iniunctum. † Quo fit vt non recte hic incidat quæstio, an commissarius habeat potestatem vendendi, quam examinat Telli. Fernand. in d. l. 32. Tau. n. 6. nam quæstio hæc potius ad executores testamenti referéda est, nam commissarius exequi non potest, sed disponere vt dixi, nisi speciale mandatum à testatore obtineat, si non potest exequi testamentum, ergo nec bona vendere.

G L O S S. VII.

1 *Commissarius non potest in res prophanas bona testatoris erogare in casu, in quo potest in pias causas distribuere.*

2 *Ecclesiæ an possit relinqui aliquid ex his quæ inter pauperes sunt distribuenda?*

Y no en otra cosa alguna. Non enim poterit commissarius bona testatoris expendere in res prophanas, sed in causas pias, vt Dida. Castelli aduertit in l. 32. Tauri in glos. vltim. † Sed an possit commissarius loco pauperum ecclesiæ aliquid legare, vel an dicatur in hoc excedere? Ioan. And. in c. vlt. de testam. in 6. in nouella decidit, hoc impune facere posse, quia appellatione pauperum ecclesia continetur, l. omnes qui in princi. vbi Bal. notat n. 7. & in l. si quis ad declinandam, n. 10. & in l. id quod pauperibus n. 13 C. de epi. & cleri. Ang. in §. si vero in fi. in auth. de nõ alienan. Ex quibus locis plures quæstiones huc spectantes poteris deducere, & ex traditis per Grego. Lupi in l. 3. in verb. tuuiere por bien, ti. 10. p. 6.

L E Y. VII.

Dentro de que termino el comissario ha de disponer, para que valga lo por el mandado.

Ley 33 de Toro.

El comissario para hazer testamento o mandas,[a] o para declarar por virtud del poder que tiene, lo que ha de hazer de los bienes del testador, no tẽga mas termino de quatro meses, [b] si estaua al tiempo que se le dio el poder en la ciudad, villa, o lugar donde se le dio el poder. Y si al dicho tiempo estaua ausente, pero dẽtro destos nuestros Reynos, no tẽga, ni dure su poder mas de seis meses. Y si estuuiere fuera de los dichos Reynos al dicho tiempo, tenga termino de vn año y no mas. Y passados los dichos terminos, no pueda mas hazer que si el poder no le fuera dado. Y vengan los dichos bienes a los que los auian de auer, muriẽdo el testador ab intestato. [d] Los quales terminos mãdamos que corran al tal comissario, aũque diga y alegue que nunca vino a su noticia [e] que el tal poder le auia sido dado. Pero lo que el testador le mandó señalada y determinadamente, señalãdo la persona del heredero, o señalãdo cierta cosa que auia de hazer el tal comissario, mandamos que en tal caso el comissario sea obligado a lo hazer, [f] y si passado el dicho termino no lo hiziere, que sea auido como si el tal comissario lo hiziesse o declarasse. [g]

G L O S S. I.

Commissarius quemadmodum potest facere testamentum, ita & codicillos.

Testamento o mandas. Notat quod quemadmodum testator potest testamenti factionem committere alteri, ita & codicillorum. Itaque si testator iam fecerat testamentum, & mortis præsura grauatus non potuerit codicillos facere, poterit id alteri committere. Nec hoc mirum videri debet, quandoquidem cui conceditur testandi facultas, concessa etiam videtur & codicillos faciẽdi, vt in l. 2. & ibi notat Bar. & docto. ff. de lega. 1. cum concordan. supra eo. l. 3. glo. 4. vbi est tex. expressus hoc probans in fin.

G L O S S. II.

1 *Commissarius differt ab executore etiam in præfixione termini.*

2 *Executori testamentario quod tempus ad exequendum præfiniatur?*

Episcopus quando in negligentiam executoris substituatur ad executionem testamenti. ibid.

3 *Commissario quod tempus præfigatur ad testamentum faciendum.*

Tempus à testatore præfixum commissario, vel executori seruandum est, ibid.

b *Termino de quatro meses.* Vidimus in legibus præcedẽtibus discrimen non modicũ esse inter commissariũ ad conficiendum testamentum pro alio deputatũ, & inter executorẽ testamentariũ, vt expendimus ex l. præcedenti in gl. 6. n. 3. quare improprie nostrates adaptare nituntur in l. 33. Tau. vnde hæc lex sumpta fuit, terminum à lege nostra præfixum cõmissario executori, vt intrepide asseruit ibi Anto. Gom. num. 1. † Sit ergo vera conclusio in executoribus testamentarijs nullo tempore eis à testatore præfixo ad

pus ab hac lege constitutum à die mortis testatoris ante aditam hæreditatem, etiam ignoranti, & impedito, iure nostro regio.

Aunque diga y alegue que nunca vino a su noticia. Duo hic oportet inuestigare, à quo tēpore currat dilatio 1 data cōmissario, aut executori testamentario? & imprimis quoad executorem variæ sunt opiniones, alij dicūt a die aditæ hæreditatis currere, quia iure communi ab eo die sumit effectū testamentū, & ante à impeditur executio testamenti, etiam si quis intestatus decesserit, secūdum gl. in l. qui filio §. 1. ff. de hæred. insti. quam, vt singul. & vnicam sequitur Socin. in l. 5. nu. 13. & 14. ff. de leg. 1. & è nostris Ant. Gom. in l. 24. Tau num. vlt. & Greg. Lupi in l. 37. tit. 9. par. 6. in verbo frutos cum concordantijs à me traditis supra eo. l. 1. glo. 14. nu. 5. & seq. quo nixi fundamento id asseuerant Bal. Imol. & Soci. in l. si in diem ff. de cond. & demōstra. Abb. & Couar. n. 3. in c. nos quidē de testam.

2 † Iure verò regio Partitarum tempus hoc executoribus testamētarijs à lege prefixum currit à die mortis testatoris, vt in l. 6. tit. 10. par. 6. ibi. *A lo mas tarde hasta vn año despues de la muerte del testador.* † Alij 3 dicunt, quod annus iste incipit currere à die monitionis à iudice factę, vt asserunt Doct. per tex. ibi in c. nos quidē de testam. Cardi. Anchar. Abb. Imol. & Couar. ibidē nu. 2. Bal. in l. id quod pauperibus nu. 11. C. de Epis. & cleri. Iacob. à Canibus in tractatu de executoribus vlt. vol. 2. q. 3 nu. 11. hanc dixit cōmunem opinionē Bal. in d. l. id, quod pauperibus nu. 11. Abb. col. 59. lib. 1. & cons. 11. lib. 2. Rochus de Curte de iure patrona. in verbo construxit, quæst. 10. Barb. consi. 8. lib. 1. licèt ibi, & in d. c. nos quidem nu. 35. teneat, quod currat à die mortis testatoris, cuius opinio cō-

4 firmatur per d. l. 6. ti. 10. part. 6. † Alij censent hoc tempus currere etiam ignoranti, & impedito, quia in fauorē eorum, quibus aliquid relinqui ur statuitur, vel fauore conscientię defuncti, ita censuit Specula. in tit. de instrumē. edi. §. nunc vero aliqua nu. 39. sequitur Cardi. in d. c. nos quidē de testam. Bal. in l. captatorias nu. 11. & 13. C. de testā. mili. Gom. Arias in l. 31 Tau. nu. 13. Tell. Fer. in l. 33. Tau. nu. 1. in fi. † Mihi

5 autem videtur, quod iure cōmuni Imperatorū currat hoc tēpus executori prestitutū à die aditę hereditatis, & scientię, etiam si per cōstitutionē Episcopalem statuatur currere à die mortis, quia ante aditā hæreditatē, vt dixi nu. 1. impeditur executio testamenti, sed impedito agere nō labitur tēpus præfixū ad aliquid agēdū c. quia diuersitatē de cōcess. præb. l. 1. C. de annali excep. auth. nisi tricēnale. C. de bon. mater. vbi Pinel. melius cæteris explicat à nu. 42. quare ig-

6 norāti, aut aliàs impedito nō currit annus iste. † Nec oberit, quod tēpus aliquid agendū præfinitū, currit ignoranti, & impedito, si in eius fauorę fuerit cōstitutum, secundū gl. in c. statutū de præben. in 6. l. 8. ti. 11. infra hoc lib. cū concordā. per Tiraq. traditis lib. 1. de retractu § 35. gl. 4. n. 25. quoniā hoc procedit, quoties datur dilatio in merū fauorem alicuius, qui actū facere tenetur, secus quando constituitur etiam ad cōuincendū alicuius negligentiam, vt respondēt Abb. Imol. & Couar. in d. c. nos quidē nu. 4. Ex quibus hāc opinionem, quòd annus currat à tēpore scietiæ, & aditæ hæreditatis tenent Abb. & Couar. nu. 3. & 4. in d. c. nos quidē, & Lud. Rom. cōs. 228. col. 2. hanc dicēs cōmunē Bar. in l. genero. ff. de his, qui not. infam. Bal. cōs. 171. li. 3. Alber. Brun. in tract. statutorū in verbo executio O. dendor. in tract. de executione vlt. volun. tit. 7. Greg. Lup. in d. l. 6. tit. 10. par. 6 in verbo, hasta vn año. Quod autem dicūt monitionē requiriri, vt ab eo die currat tēpus intelligitur, si Episcopus voluerit, quod dictus executor ante annū testatoris voluntatē adimpleat, tunc enim bis eū monere debet, vt in auth. de Eccles. tit. 6. §. sin autē, qui hoc facere, Specul. in d. §. nunc vero aliqua nu. 82. Iaco. à Canibus in d. tractatu de execu. vlt. volū. 2. par. q. 3. Abb. & Couar. nu. 5. in d. c. nos quidē de testam. Gre. Lup. in l. vlt. gl. 1. tit. 10. par. 6. vbi ita concordat eam legē

7 cū d. l. 6. eiusdē tituli. † Hodie vero iure nostro regio cū substantia, & valor testamenti non depēdeat ab aditione hereditatis, vt in l. 1. supra hoc eo. tit. curret annus executori assignatus à die mortis testatoris, & scientiæ, probatur expressim in l. 10. infra eo. vt ibi dicā in gl. 6. Greg. Lup. in d. l. 6. tit. 10. part. 6. in verbo, hasta vn año, ad mediū, & Telli. Fern. in d. l. 33. Tauri nu. 1. in fi. In eo tamen, quod dicit scientiā non requiri, falsa est eius opinio, nisi dicas loqui in cōmissario duntaxat, quod tamen verba eius non pa-

8 tiuntur. † In cōmissario autē rectè loquitur Telli. Fernan. in d. l. 33. Tau. nu. 1. in fine, quod nulla monitio, nec scientia, nec aditio hereditatis spectetur, sed quòd currit tempus ei ab hac lege præfinitum à die mortis, vt expēdit ex verbis legis, ibi: *Aunque diga, y alegue que nunca vino a su noticia.* In quo omnes cōcordant, errant tamen, dum hoc applicant executori, vt sæpius dixi. Nec commissarius ignorans contrà lapsum temporis poterit restitui, vt probat Anton. Gomez in d. l. 33. Tauri nu. vlti.

GLOSS. VI.

1 *Executor testamētarius nō cogitur acceptare officiū; sed postquā acceptauerit officiū, tenebitur adimplere.*

2 *Commissarius, an præcise cogatur facere testamentū?*

Obligado a lo hazer. Videtur ex hac lege colligi cōmis- 1 sariū ad faciēdū pro alio testamentū cōstitutū, cogi debere ad officiū sibi commissum exequendū, quod profecto durū esset, cum executor testamēti ad acceptandū officiū non cogatur, licèt postquā acceptauerit, ad executionē faciēdam cōpelli possit, nec possit amplius renunciare, secundū Bar. in l. at si quis §. potest tamē ff. de religio. & sump. funer. cui accedit Bal. in l. Labeo. §. 1. ff. de arbitr. p. 2. Dec. cōs. 91. nu. 2. Cifonta in l. 31. Tau. nu. 4. & ibi Ioan. Lup. nu. 5. & Tel-

2 li. Fern. nu. vlt. † Respondeo, commissarius hic non præcisse cōpellitur facere testamentū pro eo, qui faciēdi munus sibi iniungit, sed causatiuè ponūtur hęc verba. *Sea obligado a lo hazer,* quę statim declarantur, dum lex subdit *y si passado el termino no lo hiziere, que sea auido como si el tal comissario lo hiziesse, e declarasse.* Ecce supponit textus iste casum, in quo cōmissarius non fecit testamentum sibi cōmissum, & statuit lex isto casu, vt profecto habeatur in his, quæ expresse testator dixerit, & ei cōmiserit, vt faceret, vt statim dicam in glos. sequen. quare non potest dici præcisa coactio, de qua lex ista loquitur.

GLOS. VII.

1 *Cōmissarius potest meliorare vnum ex filijs, vel nepotibus, si sibi est concessa facultas specificè, licèt persona melioranda à testatore non nominetur.*

2 *Melioratio, vel exhæredatio quomodo habebitur pro facta à commissario, qui eam noluit facere, si testator nō nominauit meliorandum, vel exhæredandum?*

Lex nostra explicatur, ibidem.

b *Sea auido, como si el tal comissario lo hiziesse, o declarasse.* Telli. Fernan. in leg. 33. Tauri, vnde hæc sumpta fuit, numero 3. confirmat, quod in dict. l. 31. Tauri dixerat, nempe per legem istam declarari, & limitari dictam legem 31. Tauri & sic legem 5. supra eodem, vt non solum heres instituendus à commissario sit specificè nominandus, sed & filius, vel descendens, qui ab eo est meliorandus, vel exhæredandus, nam aliàs non posset melioratio haberi pro facta, si persona melioranda non esset specificè nominata, quod tamen improbaui supra eodem l. 5 gloss. 3. in fin. † Nec
2 me mouet lex ista, potius enim probat contrarium, cùm sic ait. *Pero lo que el testador le mandò señalada, y determinadamente, señalando la persona del heredero, o señalando cierta cosa que auia de hazer el tal comissario.* Facit enim differentiam inter hæredis institutionem, & meliorationem, vel exhæredationem, aut substitutionem, vt primo casu hæres specificè nominetur, in cæteris vero non. Et si dixeris, quomodo ergo poteris cognoscere, quis sit meliorandus substituendus, aut exhæredandus, vt habeatur pro facta melioratio, vel exhæreditatio, si commissarius eam non fecerit? Respondeo si testator dixit, volo vt meliorationem facias vni ex nepotibus meis, censeantur omnes meliorati, leg. cum quidam ff. de lega. 2. & in alijs exemplis à Tellio Fernand. hìc traditis num. vltim. quod extende, vt dicam infra eod. leg. 10. gloss. 5. numero 2.

LEY VIII.

¶ *Que el comissario no pueda reuocar el testamento hecho por el testador sin poder especial.*

Ley 34. de Toro.

¶ El comissario por virtud del poder que tuuiere para hazer testamento, no pueda reuocar el testamento[a] que el testador auia hecho, en todo, ni en parte: saluo si el testador specialmente le dio poder para ello.[b]

GLOS. I.

1 *Testamentis duobus decedere nemo potest, nisi miles.*

Testator dans facultatem alteri ad faciendum testamētum, an videatur reuocare primum, ibid.

2 *Procurator non potest reuocare factum à domino.*

3 *Solemnitas requisita in actu conficiendo, requiritur & in destruendo.*

4 *Testamentum sumit effectum à morte testatoris.*

Testamentum an possit esse mutabile, post mortem, & à voluntate alterius pendere? ibid.

5 *Testamentum à defuncto factum, & ab eius commissario, eo mortuo, an sit vnum, vel plura?*

Testamentis duobus quando iure communi possit quis decedere, vt ambo valeant? ibid.

a *No pueda reuocar el testamento.* Ratio dubitandi ad legem nostram est, quia nemo potest cum duobus testamētis decedere, nisi sit miles, l. 1. C. de testam. mili. §. posteriore, insti. quibus modis testam. infirm. Sed testator fecerat vnū testamētum in specie legis nostræ, & deinde aliud per cōmissariū, & ambo statuitur hac in lege valere, ergo cum duobus testamētis decedit: nam testamentū per cōmissarium factū, ab ipsomet testatore cēsetur factum, arg. tex. in l. vnū ex familia. § si de Falcidia. ff. de lega. 2. & ex eo ibi notant interpretes, & Socin. in l. vtrum. §. cum quidam ff. de reb. dub. vbi persona electa ex cōmissione à testatore facta dicitur electa à primo testatore, quinimo videtur potius voluisse recedere à primo testamento, dando facultatē faciendi aliud, arg. d. § posteriore. 4 Ratio
2 tamē decidendi fuit triplex. Prima quia cōmissarius est procurator, qui nequit reuocare factū dñi, ex doctrina Bal. in l. 1. C. qui admi. 2 9. opposi. ex qua id asseuerant Dida. Castell. in l. 34. Tauri gl. 1. & ibi Ioā.
3 Lupi in princ. & Gomez Arias nu. 1. † Secunda ratio decidendi est, quia solemnitas quæ in actu aliquo construendo, & conficiendo requiritur, eadem requiritur in destruendo, & reuocando. l. hæredes palàm. §. si quid post. ff. de testam. l. 1. & per totum ff. de iniusto rup. At commissarius non potest testamentum facere, vel hæredem constituere sine expressa licentia, & facultate defuncti, vt in l. 5. supra eod. nimirum ergo si absque dicta licentia, & expressa commissione, non possit testamentum à defuncto factum reuocare, vt arg. eorum quæ Doct. notant in l. vnum ex familia. § Sed si fundum ff. de lega. 2. tenuit Did. Castelli in d. l. 34. Tauri gl. 1. ad fi. & Ant. Gomez ibidem in fine. 4 Tertiam rationem, his refutatis, & immeri-
4 tò quidem reddit Tellius Fernandez ibidem nu. 1. dicens, quod testamētū à testatore factū effectū sumit à morte testatoris c. cum Marthæ de celebra. miss. l. 25. ti. 1. par. 6. facultas etiam testandi ab ipso testatore cōcessa similiter: sed mortuo testatore iniquum, & absurdum esset, testamentum esse mutabile, & ab alterius voluntate pendere: quod est impossibile, vt in l. illæ institutiones ff de hære. institu. Sed hæc infirmior ratio est, quàm duæ supra proximæ: non enim esset impossibile iuxta ius nostrum regium, vt firmitas testamenti dependeat à voluntate alterius mortuo testatore, potest siquidē hoc fieri, testatore hoc specialiter permittente aut præcipiēte, vt in hac l. in
5 fi. vbi dicam. † Ad id quod diximus numero 1 non posse quenquam, qui miles non sit, cum duobus testamētis decedere, sed per vltimum necesse, vt primum reuocetur, respōdet Tellius Fernādez in d. l. 34. nu. 2. quod hæc non dicuntur duo testamenta, sed vnum duntaxat, vltimum enim à primo dependet. Iure

quippe

quippè regio non est necesse, quòd vno contextu fiat, prout iure communi exigebatur, vt in l. heredes palàm.§.vno contextu.ff.de testam.vt expresse probatur in l.11.infra eod.ibi enim permittitur, quòd testator incipiat facere testamẽtum, & quòd post eius mortẽ commissarius perficiat. Dicit quoque Tellius hoc ideo permitti, quia testator voluit non reuocare primũ testamentũ ab eo factũ, vt patet ex fine huius legis, ibi: *Saluo si el testador le dio especialmente poder para ello*. At iure cõmuni conseruatur secundũ testamentũ, & primum etiá, quando in secundo adest voluntas, vt vtrunque conseruetur: valent etenim quatenus se compatiuntur, vt in l. si quis priore versi. & hoc ita intelligendũ.ff. ad Trebell. explicat Alcia. in l. si filius eius nu.4.ff.de libe.& posthu. vel potest dici aliud esse testamentum, & quod commissarius fecerit, sint codicilli, vt dixi supra eod.l.1.glo.1.

GLOSS. II.

1 *Testamẽta duo quibus casibus conseruentur, si ab vno fiant?*

2 *Testamenti firmitas pẽdere potest à voluntate tertij post mortem testatoris explicanda.*

b *Le dio poder especialmente para ello.* Notá quod licèt regulariter iure cõmuni Imperatorum, nemo possit cũ duobus testamẽtis decedere: iure tamẽ regio per hãc legem hoc permittitur, vt quis decedere possit, cum duobus testamẽtis, & vtrunque est seruãdum, nisi quatenus sunt cõtraria, vt in gl. precedenti dixi.

2 ✝ Nota etiam ex hac lege, quod firmitas testamenti potest, volẽte testatore, dependere à volũtate tertij post mortẽ testatoris explicanda, quod est mirabile.

LEY IX.

¶*Que el comissario no pueda reuocar lo que vna vez ouiere dispuesto.*

Ley 35. de Toro.

¶El cómissario no pueda reuacar el testamento que ouiere por virtud de su poder vna vez hecho, [a] ni pueda despues de hecho hazer codicilo, aunque sea ad pias causas, [b] aunque reserue en si el poder para lo reuocar, [c] o para añadir, o amenguar, o para hazer codicilo, o declaracion alguna. [d]

GLOSSA I.

1 *Variatio non admittitur in electione ex testamento facienda.*

Commissarius non potest reuocare testamentum à se factum, & aliud facere, ibidem.

2 *Commissarius alieno nomine testatur, ideo variare non potest.*

3 *Testamenti faciendi facultas non spirat per primum actum, sed durat vsque ad mortem.*

Commissarius si fecit testamentum nullum, an possit aliud facere? & nu.5.& 6.

Actus inutiliter factus, an possit iterari? ibidem.

7 *Notarius, an possit errorem corrigere.*

a *Vna vez hecho.* Notá ex lege ista, quòd commissarius, qui virtute commissionis sibi datæ à defuncto fecit testamentum, non poterit illud reuocare, nec aliud facere. Cuius rationem reddunt Docto. in leg. 35. Tauri, vnde hęc sumpta fuit, Did. Castel. Ioann. Lupi, & Gom. Arias, quia commissarius non potest variare, si semel eligeret, cùm facultas hæc competat ex testamento, quæ secum trahit executionẽ, vt in l. vnũ ex familia in prin.& § rogo.& ibi Bar. notat, & Doct.ff.de leg.2.& in l. serui electione, ff. de lega.1.l. apud Aufidiũ. ff. de optio.lega.l. si is cui.ff. de leg.2. ✝ Vel ideo non potest variare, quia cõ-

2 missarius alieno nomine fecit testamentũ. Quare vt delegatus habetur, qui functus est officio suo, siue bene, siue malè commissione vsus fuerit, l. iudex postea quã.ff.de re iud.l.si, vt proponis.C.quo.& quã. iud. Ant. Gom. in d.l.35. Tau.& ibi Tell. Fernã. nu.1. qui hanc rationem confirmat, ex eo, quòd testamẽtũ, quòd fecit cõmissarius, est testamentũ ipsius defuncti, quod nimirũ nemo potest reuocare post eius defuncti mortẽ, vt dixi supra, l. præcedẽte glo.1.nu. 4.& sic cõmissio, & facultas testandi spirauit, & con-

3 summata fuit primo actu iuxta tex. in l. boues.§.hoc sermone, ff. de verbo signifi. ✝ Aliud tamen esset, si testamentũ faceret suo nomine, tunc siquidẽ non spiraret facultas vsque ad mortẽ, etiam si plura testamenta faceret, quippè quorũ nullum nisi morte confirmatur, c.cũ Marthę de celebra. Missa.l.4.ff.de adimẽ.lega. atque ideo nullum dicitur fecisse testamentum, nisi quod morte fuerit confirmatum. Quo fit, vt vera nõ sit opinio Decij cõs.512.& Soci. nepotis cõs. 89 nu.24.lib.1. Tiraq. in l. boues.§. hoc sermone in regula nu.126. quod facultas cõcessa Cardinali, vel Episcopo ad testandũ, spiret primo actu testamenti ab eo facto, durat siquidẽ vsque ad mortẽ, nam etsi plura interim testamẽta fecerit, pro vno reputãtur. Ita cẽsuit Tell. Fer. in l.4. Tau. nu.2.& 6.& iterũ in l. 35. nu.2. vers. ego vero in eisdẽ constitutionibus Taurinis, Moli. de Hisp. primogen. lib.2.c.11. nume.45. quorum sententia mihi applaudet, licèt contrarium voluerit domi. Couar. in c. cũ in officijs nu.7. versi. vltimo hinc potest deduci, extra de testa. vt & dixi

4 supra eo.l.3.gló.3.nu.5. ✝ Verũ hìc incidit quæst. quid si cõmissarius in factione testamẽti nõ seruauit formã à testatore traditã, vel aliàs fecit actũ testamẽti nullũ, propter defectũ solẽnitatis, vel alia ex causa, an poterit tũc aliud testamentũ facere? Telli. Fer. in d.l.35. Tau. nu.2. credidit in primo casu, quando formam non seruauit commissionis, non impediri alium actũ testamenti facere, vt si non instituit quẽ testator sibi dixerat, vel meliorationem, aut exhæredationẽ, aut substitutionẽ, vel tutoris dationẽ, quá testator præceperat, non fecit, iuxta disposita in l.5. ad finem supra eo. Vbicunq; enim ex facultate commissa, quis formam non seruauerit, etsi scienter hoc fecerit, poterit aliũ actum, vel electionẽ facere, quá formam omnino seruet ex doctrina Bart. in l.2. §. dicta nu.4.ff. de optio. lega. cui subscribũt Imol. Areti. Alexan.& Iason. in l. serui electione, ff. de lega.1.

Alberi. Paul. & Iaso in l. qui per salutem. ff. de iure iur. Anto. Cardin. Imol. & Panor. in c. si electio extra de electio. per tex. in c. si cópromissarius de electio. in 6 cum concordantijs plurimis per Tiraq. congestis in l. boues. §. hoc sermone limi. ff. de verb. signi ficat. ita etiam nuncupatim in specie nostra id asseuerat Telli. Fern. in l. 35. Tauri numer. 2. dicens in fin. quod in alijs quæ disposuit ex generali commissione, ad quæ disponenda nulla fuit sibi data forma, nihil poterit immutare, reuocare, vel alterare. † Sed tu amplius cogita, an sit vera hęc sententia. Ego enim considero, hunc commissarium nomine alieno, & tanquam ministrum defuncti testamentum fecisse & quod iuxta formam cómissionis facere tenebatur, vt & fatetur ipse Telli. Fern. d. nu. 2. licét ergo inutiliter actú fecerit, nó poterit alium actum facere, vt in iudice delegato statuitur, qui etsi inutiliter iudicauerit, non poterit iterú iudicare, prout facere potest ordinarius, qui iure proprio iudicat: notatur hoc à Doctoribus, & expenditur in l. iudex postea quam ff. de re iudi. & l. in l. si, vt proponis 1. vbi Bal. vers. 2. oppono. & vers. item iurisdict. C quom. & quan. iud. cum pluribus concordantijs à Tiraquello traditis in d. l. boues. §. hoc sermone limi. 1. nu. 70. ff de verb. signi. Quare procliuior sum huic vltimę sententiæ, vt commissarius, qui non seruauit formam sibi à testatore præscriptam circa institutionem, melioratione m, exhæredationem, substitutionem, aut tutoris datione m non possit iterum circa ea testari, nedum circa alia, quæ vtiliter fecerat. † In secundo veró casu, cùm fecit actum nullú ex defectu solemnitatis, videtur posse aliud testamentú facere, quia facultas nó consumitur ex actu inualido. l. hæc conditio filiæ meæ. ff. de condi. & demóstra. l. qui per saluté, ff. de iure iu. vbi Bal. & Doct cú concord. cógestis per Tiraq. in d. § hoc sermone. limita. 1. in prin. ex quibus hoc in specie asserit Telli. Fer. in l. 35. Tau. nu. 3. Cófirmatur hæc sententia, quia vbi equitas suadet, non cósumitur primo actu dispositio, sed ad secundú extenditur, vt in d. l. hęc conditio in fi. ibi; benigne tamé dicédú est, i. lest, ex equitate, vt ibi interpretátur glo Bar. & cęteri. l. quo enim § 1. ff. rem rat. hab. Sali. in l. doti promissio ff. de iure doti. Tiraq in d. §. hoc sermone limita. 19. ibiq; ie citat concord. Præterea regul. d. §. hoc sermon limitatur in dispositionibus testamentarijs, in quibus fit latissima interpretatio, vt ibidé Tiraq. probat limi. 15. & quoties eadé ratio militat in secundo actu, quę in primo, Bal. in l. fidei cómiss. §. si quis alicui decem. ff. de leg. 3. Tiraq. d. §. hoc sermone limi. 10. Vel quádo per primú actú non est satisfactú dispositioni loquentis, vt laté probat 6. limita. quæ omnia militant in nostra specie, & hoc amplius, quód hæc est materia fauorabilis, & quę benignam recipit interpretationem, vt voluntas defuncti adimpleatur, quæ fuit, vt testatus decederet ad exonerationem cóscientię qua in specie non est locus regulę, d. §. hoc sermone, vt in l. placet cum l. seq. ff de lib. & posth. Tiraq. d. § hoc sermone limi. 4. vbi plures citat concord. † Sed nihilominus hæc sententia mihi non omnino applaudet, ex his quæ dixi nu. 5. Tutius ergo erit seruare nulla facta distinctione dispositioné legis nostrę, vt cómissarius semel facto testamento, siue vtili, siue inutili, non possit aliud facere, quiá non iure proprio, sed alieno fecit, iuxta doctriná Bart. in l. 2 §. 1. nu. 6. & 7. ff. de optio. lega. qua in specie functus est officio suo, per primú actum vtiliter vel inutiliter factú, vt d. nu. 5. probaui. Et licét Tell. Fer. d. l. 35. Tauri nu. 3. respódeat, illud procedere in iudicialibus, secus auté in extraiudicialibus: nam in his poterit delegatus variare, & actum primum inualidum reuocare, ex doctriná Innocétij in c. in literis nu. 2. de offi. delega. cuius opinio cómuniter recipitur, teste Felino ibidem nu. 2. vers. 8. limita. Non tamen ex hoc tollitur obiectio, quandoquidé etsi actus expediatur sine iurisdictione, dicetur quis functus officio suo, licét actum inutilem, & minus solemné fecerit, quoties qui actú facit extraiudicialem, prohibitus est variare: vt in notario, qui non potest errorem in instrumento factum corrigere, secundú Bal. in l. vltim. nu. 19. C. de edenqué sequitur Felin. in d. c. in literis nu. 2. vers. 8. limitatio, de offi. delega. At in specie nostra cómissarius non potest variare, vt hîc dicitur, ergo etsi inutile testamentú faciat, cùm nomine alterius faciat, nó poterit variare, sicut & notarius, qui etiam nomine alieno facit instrumentum: quod tamé candidi lectoris iudicio censendum committo.

GLOS. II.

Commissarius facto semel testamento, non potest codicillos etiam ad pias causas facere.

b *Aunque sea ad pias causas.* Nota commissarium post factu ab eo testamétú non posse aliud facere, neque codicillos, etiamsi ad pias causas testetur, vel legata pia in codicillis faciat, deficit siquidé ei potestas, quę primo actu cósúpta fuit, vt probaui in gl. pręcedéti.

GLOS. III.

1 *Protestatio reseruatoria cótra substantiam, vel naturam actus nihil valet.*

Protestatio nó reuocádi procuratoré nihil valet, ibid.

2 *Cómissarij protestatio reseruans sibi facultaté reuocádi, addendi, vel declarandi testemétú, nihil valet.*

Protestationis reseruatoriæ materia remissiuè, ibidem.

c *Reserue en si el poder para lo reuocar.* Cuius decisionis ratio esse potest, quia protestatio reseruatoria, deque in hac lege, est contra substantiá, & naturá actus, quá fui naturá est irreuocabilis, & nó reiterabilis, vt hîc dicitur, quare nihil valet, vt in l. cú precario. ff. de preca. Ex qua id expendunt Ant. & Imol. nu. 41. in c. cum M. Ferrarien. de constit. & ibi Feli. nu. 72. Ex hoc inferens, quód licet constitués procuratoré protestetur, se non reuocaturum, nihilominus eú poterit reuocare, citat Bar. & Ang. in d. l. cum precario, & Lud. Roma. in l. alix. §. eleganter fi. col. ff. solu. matri. † Cú 2 ergo cómissarius non possit testamentum reuocare, addere, vel declarare, vt in hac lege statuitur, nihil profecto proderit protestatio reseruatoria, cú sit cótra substantiam, & naturam officij. Materiam huius protestationis reseruatorię tractat Ias. in l. non solú. §. morte, ff. de no. ope. nun. pen. & fi. colum. vers. postremo

stremo in quantum Bar. & alij, &c. Feli. in c. quæ in Ecclesiarum de constitu.nu 84.ad fi.& pluribus seq. vbi etiam Ripa nu.77.& seq.

GLOS. IIII.

1 *Iudex ordinarius potest declarare sententiam suam, sed delegatus non.*
2 *Iudex delegatus non potest taxare expensas, in quibus reum condemnauit, etiam si reseruauerit taxationem earum, ordinarius vero sic.*

a *Declaracion alguna.* Ideo non potest commissarius declarare testamentum ab eo factum, etiam si eius declarationem sibi reseruauerit, quia functus est officio suo, cuius reliquiæ nullæ remanent, vt diximus in delegato, qui sententiam suam dubiam non potest interpretari, licèt hoc iudici ordinario liceat, secundum Bar. in l. ab executore nume.6.ff.de appell. Alex. in rub.ff.de offi.eius cui mand.est iurisd.nu.10 hanc dicens cōmunem, Robertus Maran. de ordine iudiciorum par.4.in 5.distin.iudiciorum nu.59. 2 Similiter hac eadem ratione, quāuis ordinarius, qui condēnauit aliquem ex litigatoribus in expensis, possit taxationem earum sibi in posterum reseruare, vt in l. terminato.C.de fruct. & liti.& expens.& ibi Bar. notat, & Bal. delegatus tamen hanc reseruationem facere non potest, & si fecerit, est nulla, & delegans poterit eas taxare, non delegatus, qui functus est officio suo, neque potest sententiam suā exequi. Ita decidit Bar. in d.l. terminato.& in d.l. ab executore ff.de appella.nu.11.cuius doctrina est cōmuniter recepta, Rober. Maran. vbi supra nu.60. At in specie nostra commissarius testamentum nomine defuncti ab eo factū non potest executioni mādare, vt probaui supra eo. leg 6.gloss. 6. numero. 3. nec potest declarationem eius aliquam facere, ergo reseruatio declarationis inutilis est.

LEY X.

Si el comissario dexò de disponer, los successores distribuyan el quinto por el anima del defunto.

Ley 36. de Toro.

¶Quando el comissario no hizo testa[a]mento, ni dispuso delos bienes del testador,[a] porque passò el tiempo, o porque no quiso,[b] o porque murio sin hazerlo, los tales bienes vengan derechamente a los parientes del q̃ le dio el poder,[c] q̃ ouiessen de heredar sus bienes ab intestato. Los quales, en caso q̃ no seā hijos, ni descendiētes, o ascendiētes legitimos,[d] sean obligados obligados a disponer dela quinta parte de los bienes[e] por su anima del testador. Lo qual si dētro del año, contando dende de la muerte del testador,[f] no lo cumplieren: mandamos que nuestras justicias,[g] les compelan a ello, ante las quales lo puedan demandar, y sea parte para ello qualquier del pueblo.[h]

GLOSSA

Commissarius de quinta parte dumtaxat bonorū defuncti potest disponere, si aliud non habet in mandatis.

a *De los bienes del testador.* Intellige de quinta parte bonorum testatoris, de qua dumtaxat poterat disponere, nisi aliud expresse haberet commissarius in mandatis, vt in l.6.supra eod.

GLOS. II.

Commissarius non cogitur acceptare officium, sed postquam acceptauerit, tenetur facere testamentum pro defuncto.

b *O porque no quiso.* Notá ex lege istā, commissarium nō posse compelli ad faciendum testamentum, sed licèt abinitio sit officium voluntarium, post acceptationem erit necessarium, vt dixi supra eod.l.7.glo.6.

GLOS. III.

c *A los parientes del que le dio el poder.* Ergo nō ad vxorem, nec fiscum, vt dixi supra eo.l.6.glo.5.nu.2.&.3.

GLOS. IIII.

1 *Descendentes, vel ascendentes, non tenentur disponere de quinta parte bonorum defuncti, sicut transuersales, commissario nolente testari.*
2 *Legitima ascendentibus, & descendētibus debita, sunt omnia bona, dēpto tertio, vel quinto, si de eo disponat.*
3 *Commissarius, an possit disponere de quinto, si ascendentes, vel descendentes, successerint defuncto.*
4 *Lex nostra, & l.6.supra eo.exponitur, ibid.*

d *Descendientes, o ascendientes legitimos.* Notá differentiam, quam lex nostra facit inter ascendentes, vel descendentes, & transuersales, vt priori casu, licèt ipsi succedant ab intestato, postquam commissarius noluit, vel non potuit testari pro defuncto, non teneantur quintam partem bonorum pro anima defuncti expendere, secundo verò casu sic. ✝ Ratio esse 2 potest, quia transuersalibus nulla debetur legitima, ascendentibus verò debētur loco legitimæ omnia bona, præter tertiū, de quo descendentes testari, & disponere possunt ad libitū, vt in l.1.ti.8.de hereditatib', & successionibus infra eo. hoc li. & descendētibus debētur similiter omnia bona, præter quintam eorundē bonorū partem, de qua descendentes disponere possunt ad libitū l.12.titu.6.de meliorationibus infra hoc eodem libr. Cùm ergo hac in specie dicatur, testator dē

 cederet

cedere ab intestato, cùm nullum factum fuerit testamentum ab ipso defuncto, nec ab eius commissario, & per consequens non disposuerit de tertio, vel quinto, nimirum si integra bona debeantur, nulla portione deducta, vt rectè aduertit Tellius Fernan. in l.36. Tauri numer. 4. reprobata ratione Gomezij
3 Arias. 4 Quatenus verò subdit idem Tellius legē 32. Tauri, quæ transcripta fuit in l.6. supra eo. præcipientem, vt commissarius generalis nihil possit disponere de bonis testatoris, præterquàm de quinta eorū parte pro anima defuncti, & cætera pertinere ad hæredes ab intestato successuros, intelligi debere in trāsuersalibus, non in descendentibus, vel ascendentibus: eis namque extantibus, vel succedentibus, non posse commissarium, de quinta parte disponere) fallitur quidem iudicio meo, nam lex illa generaliter loquitur in omnibus ab intestato successuris: quare restringi non debet ad transuersales, sed ascendētes, &
4 descendentes comprehendit. † Nec in lege ista dicitur contrarium: loquitur enim in diuerso casu, quoties quis decedit ab intestato, quia nullū fecit testamētum ipse, neque commissarius eius, atque ita nil disposuit circa quintam, vel tertiam partem, de qua disponere poterat: & quia non disposuit, omnia bona est legitima eorū. Lex autē 6. supra eo. quæ trāsumpta fuit ex l.32. Tauri, loquitur quādo cōmissarius virtute mandati à testatore iniuncti fecit testamentum, tunc enim tacitè mandauit cōmissario, vt de quinta parte bonorum suorum disponeret pro eius anima, prout lex illa interpretatur, quod ei iure facere licebat: nimirum ergo si per aliū hoc idē facere possit, testamētum enim cōmissarij est testamentū, & dispositio ipsius defuncti, vt probaui sup. eo. l.8. gl.1. nu.5.

GLOS. V.

1 *Hæredes legitimi transuersales ab intestato succedētes, vbi cōmissarius noluit testari, tenentur de quinta parte bonorum defuncti pro eius anima disponere, & id exequi intra annum.*
2 *Commissario non testante de quinta parte bonorum pro anima defuncti, hæredes legitimi transuersales hoc facere tenentur.*

e *Sean obligados a disponer de la quinta parte de los bienes.* Nota quod hæredes legitimi transuerales, qui ab intestato succedunt quando commissarius noluit, vel non potuit intra tempus sibi præfixum facere testamentum, tenentur disponere de quinta bonorū parte pro anima defuncti, quemadmodum disponere poterat cōmissarius, iuxta dispositionem, l.6. supra eo. tenenturque dispositionem suam exequi intra annum à die mortis testatoris computandum. † Nota etiā,
2 quòd non solum vbi defunctus nominauit specifice hæredem, vel aliud specifice facere mandauit, & cōmissarius non fecerit, habetur pro facto, vt in l.7. supra eod. in fin. vt ibi dixi in glos. vlti. verumetiam ea quæ iure facere poterat, vt disponere de quinta parte bonorum pro anima defuncti, si non fecit, habetur pro facto, vel committitur alijs faciendum, hoc est, hæredibus transuersalibus, qui ab intestato successerint, licet non sit certa, & specialis commissio, quod est mirabile ad extensionem dict. leg. 7. in fin. supra eodem.

GLOSS. VI.

1 *Executores dicuntur hæredes legitimi, vbi commissarius testamentum noluit facere.*
2 *Executori annus ad exequendum præfixus currit à morte testatoris, & scientiæ.*

f *Dentro del año contado de la muerte del testador.* Nota hæredes legitimos transuersales esse subrogatos loco commissarij, tenerique disponere de quinta parte bonorum defuncti pro eius anima: quibus datur facultas exequendi intra annum à die mortis
2 computandum: † Et per istam leg. probatur executori annum à iure præfixum currere à die mortis testatoris, vt probaui supra eod. l.7. gloss.5. numer. 7. vbi addidi scientiam etiam requiriri, aliàs non currere prædictum annum authoritate Greg. Lupi in l. 6. in verbo, hasta vn año, titul. 10. part.6. & eorum quæ in dict. gloss.5. numer.6. adduxi.

GLOSS. VII.

1 *Executio testamenti ad pias causas pertinet ad Episcopum, & ad iudicem secularem, & est mixti fori.*
2 *Episcopus non se intromittit ad executionem legatorum, nisi ad pias causas.*

g *Que las nuestras justicias.* Nota iudices seculares posse compellere executores, vt legata pro anima defuncti exequantur, & corā eis hoc posse peti, concordat. l. hæreditas, § fi. & ibi gl. ff. de peti. hęred. nec ex hoc tollitur hæc facultas iudicibus Ecclesiasticis ex c. tua nos de testamē. est quippè mixti fori. Atque ideo est locus præuentioni, secundū Dida. Castelli in d. l.36. Tauri in verbo, nuestras justicias, & Gom. Arias nu 1. & Telli. Fernan. nu.5. quibus adde tex. in auth. de Ecclesi. titul. §. si quis autem ædificationem, & ibi Ang. colla. 9. Abb. & Barba. col. 1. & Couar. nu.1. in c. si hæredes de testam. Bal. in l.2. §.1. C. cōmu. de lega. Specul. tit. de instrum. edi. §. 14. & ibi Bal. in additione in verbo Episcopus. † Imò Episcopus nō se intro-
2 mittit, nisi de relictis ad pias causas glo. 1. in c. tua nobis de testam. Bar. in l. solent. ff. de alimen. & cibar. lega. vide quæ dicam infra eod l. 14. glo.1. nu.45.

GLOS. VIII.

1 *Piæ causæ fauore quilibet de populo potest petere executionem testamenti ob negligentiam executoris.*
2 *Piæ causæ fauore Iudex ex officio nemine petente potest exequi testamentum.*

h *Y sea parte para ello qualquier del pueblo.* Nota permissum esse cuilibet de populo petere, vt legata pia soluātur, si ab hęrede, vel executore fuerit neglectū, vel ab alio, cui hoc onus incūbit, cōcordat. l. nulli in §. C. de Episc. & cleri. vbi id notat Bal. vlt. notab. tex. etiā in authen. de Eccles. titul. §. si n autem, qui hoc facere

l.7. tit.

leg. 7. titulo. 10. parti. 6. 4 Quinetiam nemine petente iudex potest id ex officio exequi fauore piæ causæ, ex sententia Lud. Roma. in authen. similiter, C. ad le. Falcid. speciali 20. vltimarum voluntatum, Couarru. in cap. si hæredes nume. 1. in fin. extra de testam. Anto. Gomez in l. 36. Tauri num. 2. versic. 2. quæro, argu. text. in l. congruit ff. de offic. præsi. & l. nequicquam. § aduocatos ff. de offi. procons. l. penul. ff. de offi. præf. vigil. l. profectitia versi. sed si proponas ff. de iure dot.

LEY XI.

¶ Que el comissario no pueda disponer mas del quinto, auiendo el testador nombrado heredero.

Ley 37. de Toro.

¶ Quando el testador nombrada, o señaladamēte hizo heredero, y hecho dio poder a otro que acabasse por el su testamento, [a] el tal comissario, no pueda mandar despues de pagadas las deudas y cargos de seruicios del testador, mas de la quinta parte [b] de sus bienes del testador. Y si mas mandare, que no vala, saluo si el testador, especialmente [c] le dio poder para mas.

GLOSSA I.

1 *Testamentum imperfectum ratione voluntatis, quod dicatur.*

2 *Testamentum iure regio potest in vita testantis incipi, & post eius mortem ab alio finiri, ad id facultatem habente. Et vnum, & idem dicetur.*

a *Poder a otro que acabasse por el su testamento.* Iure communi Imperatorum, si quis cœpit testamentum nuncupatiuum facere corā sufficienti numero testiū, & fecit institutionem hæredum, vel aliqua legata, nō tamē consūmauit morte præuentus, non valet huiusmodi dispositio, si constet testatorem voluisse ad vlteriora procedere: est enim imperfectū ratione voluntatis, vt in l. si is, qui testamentū, & l. ex ea scriptura ff. de testam. vbi glo. & Doct. notant, etiam si integrè fecisset institutionem, vt Paul. Cast. aduertit in d. l. si is, qui nu. 2. Rationem reddit Ant. Gom. in l. 3. Tau. nu. 12. estque tex. regni nostri in l. 23. & ibi notat Greg. Lupi glos. 1. tit. 1. part. 6. Quod procedit in testamento inter liberos, & ad pias causas, vt neruosè defendit Marcus Solon Burg. in l. 3. Tau. nu. 223. & pluribus seq. & nu. 232. & deinceps, & quādo dicatur imperfectum ratione volutatis, optimè explicat, Telli. Fern. in l. 3. Tau. 2. par. nu. 18. 19. & seq. 2 Hodie tamen valet huiusmodi dispositio, si testator cōmiserit tertiò, vt testamentum perficeret: nā hac in specie poterit cōmissarius de quinta parte bonorū defuncti disponere pro eius anima, vel amplius, si id specialiter mandauerit. Et sic limitatur regula præcedens, & alia regula, qua statutum est, testamentū fieri debere vno cōtextu, vt in l. hæredes palā. §. vlt. ff. de testa. l. ti. 1. par. 6. hîc nō solū fit vno cōtextu, sed in vita testatoris incipitur, & post mortē finitur per alium à testatore potestatē habentē. Ex quo cōstat vnum, & idem esse testamentum à testatore, & commissario factum.

GLOS. II.

1 *Commissarius ad perficiendum testamentum à testatore inceptum constitutus, non potest vltra quintum disponere.*

2 *Commissarius, an possit disponere, de quinto bonorum defuncti, si hæres sit vnus ex descendentibus, vel ascendentibus?*

b *Mas de la quinta parte.* Nota cōmissarium ad perficiēdum incepum à testatore testamentum constitutū, non posse vltra quintam bonorum defuncti partem disponere. 2 Quod limitat Tell. Fernandez in l. 36. Tau. nu. 4. & in l. 37. nu. 1. preterquā in descendētibus, vel ascendentibus, nā vbi supersunt huiusmodi hæredes necessarij, nō potest cōmissarius de quinta parte disponere in eorum præiudicium: Sed solū hęc lex procedat in transuersalibus, vel extraneis; quod cōstare ait clarius ex verbis vltimis, ibi: *Saluo si el testador especialmente le dio poder para mas.* Quod nequaquā referri posset ad descēdentes, quibus extātibus testator nō potest de alia parte bonorū disponere quā de quinta, vt dixi supra eo. l. præcedē. in gl. 4. vbi etiā resoluim⁹ cōtra Tell. Fern. rationē differētię assignantes inter legē illam, & istā, & sibi similes, vbi videre poteris. Nec obstant verba vltima legis nostrę restringuntur enim de habilitate iuxta tex. in l. 1. C. de Sacros. Eccles. vt dicam in glo. seq.

GLOSS. III.

1 *Lex nostra explicatur.*

2 *Lex generalis restringitur de habilitate.*

c *Si el testador especialmēte.* Nota cōmissarium ad perficiendū testamentum cōstitutū, posse vltra quintam bonorum partē testari, & disponere, si sibi fuit ad id specialiter concessa facultas. Ex quo videtur legem istā procedere non posse inter ascendentes, & descēdētes, vt aduertit Telli. Fer. in d. l. 37. Tau. nu. 1. sed vbi sunt instituti extranei, vel collaterales, quia si descendentes instituti sunt à testatore, vel à lege vocati, minime posset cōmissarius, imò, nec ipse testator vltra quintā bonorū partē disponere. At hîc permittitur hoc, si speciale mādatum habeat ad id cōmissarius, ergo non potest procedere, vbi extant descendentes. 1 Respōdeo quod verba illa præterquā
2 si à testatore sit amplior concessa facultas ad disponendū de maiori parte, intelliguntur, & restringuntur de habilitate iuxta tex. in l. 1. C. de Sacros. Eccle. & quæ ibi notant Doct. dū ibi dicitur, habeat vnusquisque liberā testandi facultatē, intelligitur cōmuniter vnusquisque, qui testari non prohibetur, sic & in specie nostra verba prędicta intelliguntur in specie, in qua testator possit vltra quintum disponere. Et licèt ita non explicent, huic sententiæ consentiūt Gom. Arias in l. 35. Tau. & Ant. Gom. in l. 37. in eisdem constitutionibus num. 1 & 2.

LEY XII.

¶ Quando ay dos, o mas comissarios, y ay discordias entre ellos, que es lo que se ha de hazer.

Ley 38. de Toro.

¶ Quando el testador dexare dos, o mas comissarios, si alguno, o algunos dellos requeridos,[a] no quisieren, o no pudieren vsar del dicho poder, o se murieren, el poder quede por entero al otro, [b] o a otros que quisieren, y pudieren vsar del dicho poder. Y en caso que los tales comissarios discordaré, cumplase, y executese lo que mandare, y declarare la mayor parte dellos.[c] Y en caso q̃ no aya mayor parte, y fueren discordes, sean obligados a tomar por tercero [d] al corregidor, asistéte, gouernador, o alcalde mayor del lugar donde fuere el testador, y si no ouiere corregidor, o asistente, ni gouernador, ni alcalde mayor, que tomé alcalde ordinario del dicho lugar por tercero. Y si muchos alcaldes ordinarios ouiere, y no se cócertaren los dichos comissarios qual sea, en tal caso echen suertes.[e] Y el alcalde a quien cupiere la suerte, se junte con ellos, y lo que la mayor parte declarare, o mandare, que aquello se guarde, y execute.

GLOSSA I.

1 *Commissarij plures esse possunt ad faciendum testamentum pro aliquo.*
2 *Commissario, vt currat tempus à lege præfinitum, non est necessario facienda monitio.*
3 *Lex 8. tit. 10. par. 6. explicatur.*
Executor testamentarius moneri debet priusquam legato sibi in testamento relicto priuetur, ibidem.
4 *Cómissarij ex pluribus nominatis non possunt ab officio excludi, nisi prius moneãtur, an velint officio vti.*

a *Requeridos.* Nota ex principio huius legis, committi posse pluribus testamenti factionem, omnesque cófi cient vnum testamentum pro defuncto, quod reputat singulare, & non alibi, se vidisse testatur Tell. Fer. in l. 38. Tau. † Notat etiam Gomez Arias, ex hoc verbo, requeridos, quod cómissario est facienda monitio, iuxta tex. in auth. hoc amplius, C. de fideicom, & in l. 8. ti. 10. par. 6. ibi. *Si por tal razon como esta, siẽdo amonestados.* Verùm vt refert Telli. Fern. in l. 38. Tau. nu. 2. nulla requiritur monitio, vt tẽpus currat commissario, vt & nos probauimus supra eo. eo. leg. 7. 5 currit enim absenti, & ignoranti. † Quod autem idem
3 Tellius inuoluit, dicens legẽ 8. tit. 10. par. 6. ad hoc, vt cómissarius cómodo sibi relicto à testatore priuetur, monitionem requirere, nó enim priuatur legato sibi relicto, etiam si negligenter, vel malitiose distulerit testamenti factionẽ, antequam sit monitus, nó rectè loquitur iudicio meo: lex enim prædicta Partitæ loquitur in executore testamenti, non in cómissario, dũ sic ait. Por *malicia, o descuydamiento, no queriendo los testamentarios cũplir las mandas q̃ ouiesse alguno dexado en su mano, si por tal razon como esta, siẽdo amonestados, &c.* Et ibi, *pierden aquella parte q̃ deuen auer en el testamento.* Imó plus exigit lex illa, vt quis priuari possit relicto, vltra ea quæ exigit tex. in d. authẽ. hoc amplius, nempe, vt per sententiã declaretur officiũ executoris cessare, ibi. *Fueren tullidos deste oficio por juyzio*, vt ibi notat Grego. Lupi, & in hoc confirmatur opinio Pauli Castr. in dict. auth. hoc amplius col.
4 2. idem tenentis. 4 Verùm vt ad cómissarium redeamus, ideo hic monitio requiritur, quia agitur, de excludẽdo aliquos ex pluribus nominatis ab officio, qua in specie requirit lex nostra monitionẽ, vt alijs accrescat ius faciẽdi testamẽtũ pro defuncto, ita explicat Tell. Fer. in d. l. 38. Tau. nu. 2. & benè quidẽ iudicio meo.

GLOSSA II.

1 *Commissarius vnus sine altero nequit testamentum facere, nisi monitus noluerit facere.*
2 *Iudices delegati omnes simul cognoscunt de causa, nisi alter mortuus fuerit.*
3 *Arbitri plures cognoscũt simul, & diffiniũt causam, & an quibusdã absentibus, vel mortuis alij cognoscant.*

b *Quede por entero al otro.* Nota ex lege ista, quod si plures commissarij à testatore nominentur, omnes simul debent facere testamentum, nec vnus poterit sine alio facere, nisi monitione præmissa, noluerit officium acceptare, vel in vnum conuenire ad faciendũ testamẽtum, quia tunc moniti priuantur officio, & totum accrescit cæteris. 4 Sic & in iudicibus delegatis statui-
2 tur: omnes enim simul cognoscere debent de causa sibi delegata, nisi alter eorum moriatur, tunc enim ipirat iurisdictio. l. duo iudices ff. de re iudi. c. prudentiã c. quamuis c. vno delegatorum, & ibi glo. & Doct. de offi. delega. 4 Eodemmodo in arbitris pluribus sta-
3 tuitur, quia vnus sine altero iudicare nó poterit, quod si absens sit, & monitus noluit adesse, & iudicare, cæteri poterunt cognoscere, & diffinire negotium, vt in c. vlt. & ibi. notant Docto. communiter de arbitr. lib. 6. tametsi eo mortuo nulli poterit iudicare ex sententia Domi. & Ancarra. & aliorum Scribentium in d. c. vlt. Quin & iure ciuili eorum cognitio, & deffinitio extinguitur, altero eorum mortuo, vel absente, etiam si monitus, & requisitus venire noluerit, vt in l. si in tres, & l. item si plures, & l. diem proferre. §. si plures ff. de arbitr. l. 28. & 32. tit. 4. par. 3. Ant. Gom. in l. 38. Tau. n. 3. & 4. Quid si apponatur clausula, quod

omnes

omnes de collegio; vel septem ex eis aliquem actū faciant, an sint cæteri requirendi? vide Bart.& Alex. in l.heredes mei §.fi.ff.ad Trebell.num.6.

GLOSS. III.

1 *Commissarijs pluribus discordantibus, fiet quod maior pars eorum ordinauerit.*
Maior pars Collegij, vel vniuersitatis quidquid fecerit, præualet, ibid. & seq.
2 *Iudices ordinarij si plures sunt, quilibet habet iurisdictionem insolidum.*
Iudices duo ordinarij si simul cœperunt cognoscere, simul quoque diffinire tenentur causam sic captam, ibidem.
3 *Executores testamentarij simul exequi tenentur voluntatem defuncti, nisi alter sit longe absens.*
4 *Executores, vel commissarij plures debent simul conuenire, nec possunt votum dare separatim.*

1 *La mayor parte dellos.* Nota quod commissarijs pluribus discordantibus in ordinatione testamenti sibi cō missa, præualet factum à maiori parte eorū. Sic ferre in omnibus causis à collegio, vniuersitate, & à pluribus expediendis, præualet, quod maior eorū pars fecerit l. quod maior ff. ad municipal. c. 1. de his quæ fi. à maior. part. cap. † Quo fit, vt licèt iudices ordina
2 rij si sint plures, qui eorum primus aditur, possit de qualibet causa agnoscere, & iudicare, quia quilibet eorum habet iurisdictionē insolidum, vt in l. 1. & ibi notat gloss. & Docto. ff. de offic. cons. Si tamen omnes cœperunt cognoscere, vnus sine alio non potest sententiam proferre, sed omnes, & si discordauerint, præualet votum maioris partis l. Pomponius cum l. seq. & l. inter pares ff. de re iudi. si tamen pares sint præualet sententia absolutoria, vel pro libertate, vel causa pia data, vt ibi notat. Hæc Ant. Gomez in d.l. 38. Tauri nu.2. qui numeris seq. idem probat in delegatis iudicibus, & arbitris, vt stetur maiori
3 parti, idem in procuratoribus, & curatoribus. † In executoribus etiam testamenti omnes simul debere exequi voluntatem defuncti asseuerat, altero tamen eorum mortuo, vel absente seorsum, alter solus exequi poterit. vt in c.2. §. sanè de testam. in 6. & ibi notant interpretes, & in l. nulli. C. de Epis. & cleri. Hęc tamen intellige, quando simul, & collegialiter sunt omnes præsentes, nec potest quilibet eorum separatim votum suum exponere: quia licèt non faciāt collegium, debent tamen simul conuenire, vt in l. si in tres ff. de arbi. Iaso in l. si quis à filio §. si parti numero 10. ff. delega. 1. Gomez Arias in d.l. 38. numer. 3. & ibi Telli. Fernan. numero vlti.

GLOSS. IIII.

Tertius eligitur arbitris discordantibus, & an eius sententiæ stari debeat? remissiue.

1 *A tomar tercero.* Commissarij discordantibus, vel his qui à iudice, vel à lege electi sunt ad aliquid cōponē dum, aut decidendum, tertius est eligendus, tunc demum cùm de discordia constat secundum Alex. cons. 124. in fi. libr. 2. & Deci. cons. 430. columna penul. leg. 29. titulo. 4. part. 3. & ibi Grego. Lupi in verbo estonce dezimos, & an stetur iudicio, & sententiæ tertij tractaui latè in stylo cancellariæ titu. 3. capit. etiam 3. glo. 3. & 5.

GLOSSA V.

1 *Iudicium sortis non habet locum, nisi in casibus à iure expressis, & vbi est dubium in iure, non si in facto.*
2 *Appellari non potest à iudicio sortis.*

1 *Echen suertes.* Notā casum, in quo recurritur ad iudicium sortis, quod nunquam habet locum, nisi in casibus à iure expressis l. si duobus, C. commu. de lega. Bar. in l. meminim' C. quan. & qui. quar. pars debeat. lib. 10. & quando vertitur dubium in iure non super facto, glo. in l. vnica in verbo prohibebit. C. vti possi-
2 de. vbi eam commendant Doct. Imol. & Moder. in l. huiusmodi § fi. ff. delega. 1. & in d.l. si duobus. † Vbi dicit Bal. ab hoc iudicio fortunę appellari non posse: cui accedunt Iaso, & Moderni idem Iaso in d. l. huiusmodi §. fin. numero 12. ff. delega. 1. dixi in dialogo Relatorum, & Aduocati 4. par. in prin. Ant. Gomez l. 38. Tauri numero 7.

LEY XIII.

¶ *Que el poder que se diere al comissario tenga la misma solemnidad que se requiere en los testigos.*

¶ *Ley 39. de Toro.*

¶ En el poder que se diere al comissario para hazer todo lo susodicho, o parte dello, interuenga la solénidad [a] del escriuano, y testigos que segun leyes de nuestros Reynos, ahn de interuenir en los testamētos. Y de otra manera no valā,[b] ni hagan fe los dichos poderes.

GLOS. I.

1 *Mandatum ad testandum eādem solemnitatem habere oportet, quam testamentum.*
Mandatum ad testandum in scriptis sufficit habere solemnitatem testamenti nuncupatiui, ibidem.
2 *Testamentum in scriptis, etiamsi 10. habeat testes, potest reuocari per testamentum nuncupatiuum coram tribus testibus, & tabellione factum.*
3 *Antecedens eandem vim obtinet, quam consequens.*

a *La solemnidad.* Notat eamdem solemnitatem exigi in mandato ad faciendum testamētum alicui iniuncto, solem-

solemnitisem inquam testium, & tabellionis, quę in ipsis testamentis requiritur per l. 1 & 2. supra eod. & licèt Anto. Gomez in l. 39. Tauri vnde hæc deprompta fuit, numero 1. dicat quod comissarius non poterit testari in scriptis, nisi mandatum contineat septẽ testes, & eandem solemnitatem, quam testamentum in scriptis, crederem sat esse, si mandatum cõtineat solemnitatem testameti nuncupatiui, poteritque cõmissarius virtute talis mandati testamentũ in scriptis
2 condere. † Quod vel ex eo probatur, quia testamẽtum in scriptis à testatore solemniter conditum, potest reuocari per aliud vltimum testamentum nuncupatiuè coram tribus testibus, & tabellione ab eodẽ testatore factum. Imò hoc procedit, etiam si prius testamentum coram viginti testibus sit factum, posterius vero non nisi corã tribus, & tabellione iuxta nostras leges regias l. militis codicillis §. vlt. ff. de milit. testa. Bar. expressim in l. hæredes palàm §. si quid post num. 3. in fin. ff. de testam. quem ibi sequũtur Doct. vt attestatur Couar. in rubr. extra de testamen. 2. par. numero 1. Pau. Castren. cons. 327. lib. 1. vbi dixit testamentum ad pias causas factum coram septem testibus tolli per secundum ad pias etiã causas factum coram duobus duntaxat testibus, cui subscribit Alex. cons. 146. lib. 2. & cons. 103. li. 4. Ias. in l. si ita scriptũ nu. 29. ff. de leg. 1. cũ alijs per Couar. adductis in d. 2. par. rub. de testam. in prin. dixi supra eo. l. 2. glo. 9. nu. 27. † Sed quare eadem solemnitas
3 exigitur in mandato ad testãdum, quæ requiritur in ipso testamento? Ant. Gom. in l. 39. Tau. in fine respõdet, quia eadem ratio, virtus, & effectus, qui sunt in consequenti, dicuntur adesse in eius antecedẽti, arg. tex. in l. illud ff. de acq. hæred. l. 2. ff. de iuri. omni. iudi. l. 1. §. si ff. de ofi. eius cui man. est iuri. & l. vlti. eo. tit. l. 2. § inspectio. ff. quema d. test. aperi. l. 3. §. qui habet ff. de serui. rusti præ di. l. ad rem mobilem, & l. ad legatum ff. de proc. Cùm ergo in testamento requiratur certa solemnitas, de qua in l. 1. & 2. supra eod. ad euitandam fallitatem, merito illamet exigitur in mandato, & commissione ad faciendum testamentum alterj concessa iuxta leges nostras.

GLOS. II.

1 *Testium solemnitas testamenti, vel mandati ad testandum non est probatoria, sed formalis, & substantialis.*

2 *Dispositum in vno ex casibus æquiparatis in alio censetur quoque dispositum.*

Dispositum in antecedenti, dispositum quoque videtur in consequenti, ibidem.

b *De otra manera no valan.* Notá ex lege istá testium solemnitatem in testamentis, vel mandatis ad testandum requisitam, non esse probatoriam, sed formalẽ & substantialem: quia ea deficiente est nullum testamentum, vt hic exprimitur, & probaui latius supra eo. l. 1. glo. 4. nu. 18. & 19. contra Ferdi. Vaz. contrariũ sententẽ in lib. de successionum creatione, cap. 30. numer. 5. & deinceps. † Et vltra ibi dicta, eam
2 sententiam confirmat ex eo, quod mandatum est antecedens ad testamentum, vt dixi in glo. præcedenti, & hi casus per legem nostram æquiparantur, quo ad solemnitatem testium, dispositum ergo in vno ex casibus æquiparatis, censetur, & dispositum in alio capit. translato de constitut. authent. post fratres, & ibi Bald. notat. C. de legi. hæred. leg. 1. §. lex Falcidia, & ibi Doctores ff. ad leg. Falcidia, cum concordan. per Euerardum congestis in loco à simili pag. 225. & dispositum in antecedenti censetur quoque dispositum in consequenti. leg. 1. § 1. ff. si vsu. peta. leg. 3. § qui habet, & ibi Paul. Castren. ff. de serui. rusti. prædi. l. refectionis gratia, & ibi glo. ff. com. prædi. l. 6. titu. 31. par. 3.

LEY XIIII.

¶*Que el cabeçalero, o otro qualquier que tuuiere testamento de otro, dentro de vn mes lo muestre ante la justicia, so las penas aqui contenidas.*

¶*Ley del fuero 13. titulo 5. libro 3. La qual mandó guardar el Rey don Enrique.* III. *Año de 1401. titulo de las penas cap. 28. y 29.*

¶Todo hombre que fuere cabeçalero a de algun testamento, muestrelò ante b el Alcalde b hasta vn mes: y el Alcalde, hagalo leer ante si publicamente. c Y si el cabeçalero esto no cumpliere, pierda lo que deue auer de la manda, d y dẽ lo por el alma del defuncto. Y esto mismo sea de todo hombre que tuuiere testamento, e no lo mostrare ante el Alcalde, e como dicho es, aunque no sea cabeçalero. E si ninguna cosa ouiere mandado en el testamento, pague el daño a la parte, f y dos mil marauedis para nuestra camara.

GLOS. I.

a 1 *Executores testamentorum pluribus nominibus nuncupantur Latinè, & Hispanè.*

2 *Executores testamentorum, qui possint esse.*

Monachi, an possint esse executores testamentorum, ibidem.

Monachi ex ordine minorum non possunt esse executores testamenti, licèt consilium præbere possint, ibidem.

3 *Monachis ex ordine minorum, an committi possit electio pauperum.*

Executorum electio, an commiti possit Monachis ex ordine minorum, ibidem.

4 *Executio testamenti per Monachum absque licentia superioris facta, an valeat?*

5 Exe

5 Executrix testamenti, an possit esse fœmina?
Mulier executrix testamenti à marito relicta, an amittat officium per transitum ad secundas nuptias, ibidem.
6 Executor testamenti, an possit esse minor 25. annis, maior autem decem & septem.
Minor 25. annis, maior autem 17. an possit esse procurator ad negotia, vel executor testamenti? ibidem.
7 Executor vniuersalis habet vim hæredis, & quis dicatur vniuersalis?
8 Executor vniuersalis qui? & quibus verbis describatur?
9 Executor vniuersalis potest vendere bona testatoris, cùm loco hæredis habeatur.
Executor particularis non potest vendere bona testatoris, nisi ab eo fuerit sibi data potestas. ibi.
Executor testamenti, an possit bona vendere filio suo, vel coniunctis? ibidem.
10 Executor vniuersalis, cui commissa est electio pauperum, an possit quos malit eligere, etiamsi non sint ex domicilio testatoris?
Exterus elegi potest, quamuis quis vnum ex clericis Ecclesiæ vbi vacat beneficium, eligere teneatur, ibidem.
11 Executor vniuersalis, cui pauperum electio commissa est, vel particularis, an possit pauperem filium suum, vel patrem eligere?
Executores si sint plures, an possint alterum ex eis eligere, qui indigeat, ibidem in fine.
12 Executor si sit prior ordinis Prædicatorum, an possit fratres suos eligere?
Electionem habens potest minus dignum eligere, ibidem?
Executor, vel distributor, an possit vnum tantum pauperem eligere.
14 Executoris particularis potestas dependet à verbis à testatore expressis.
15 Verba importantia liberam voluntatem, vel arbitrium boni viri quæ sint? remissiue, ibid.
Licentia importat arbitrium boni viri, & potestas, ibidem?
Libera potestas importat liberam voluntatē. ibid.
16 Aditio hæreditatis requiritur iure communi ad firmitatem dationis tutelæ, & venditionis ab executore factæ, & omnium contentorum in testamento, hodie secus iure regio?
Executores testamētarij, an possint iure regio ante aditionem hæreditatis testamentum exequi, ibidem, & nu. 26. & 36.
17 Executores testamentarij, an possint permutare, vel insolutum dare, vel obligari?
Venditionis appellatione, an contineatur omnis actus, per quē dominium transfertur? ibidem.
18 Executor testamenti particularis merus, vel mixtus, an possit agere contra hæredes, vel testatoris debitores.
19 Executor testamenti potest exigere expensas in rebus, vel fructibus rerum hæreditariarum exigendis factas.
20 Executor testamenti, an possit agere suo, vel legatariorum nomine.
Executor testamenti, an possit ante litem cōtestatam procuratorem constituere ad lites, ibidem.
21 Executor testamenti, an possit vendere rem, quam, & quo pretio velit.
Libera voluntas restringitur, vt quis bona fide faciat, ibidem.
22 Executor testamenti, an debeat requirere hæredem, antequā bona hæreditaria vendat. Et quid si hæres est absens? nu. 23.
24 Executor testamenti quibus casibus non teneatur hæredem requirere ad vendendum bona testatoris, ibidem, & num. 25.
26 Executor testamenti iure regio, an debeat hæredem requirere ad venditionem bonorum faciendam.
27 Executoris venditionem rerum hæreditariarum quādo, & quomodo possit hæres impedire.
Venditio bonorum hæreditariarū rerum quibus casibus impediri possit ab hærede, ibidem.
28 Hæres compellitur ratificare venditionem ab executore factam.
29 Executor testamentarius, cui plena vendendi potestas cōcessa est, an possit dominium, & possessionē rerum venditarum in emptorē transferre.
30 Executor testamentarius, an possit à legatarijs, vel creditoribus conueniri? & nu. 32.
Executor testamenti, an acceptare cogatur officium, ibid.
Executor testamenti ex quibus actibus acceptare præsumatur, ibid.
31 Executor testamenti præsens, & tacens ex quo actu præsumatur acceptare.
Acceptatio officij executoris quibus casibus præsumatur, ibidem.
32 Executor mixtus conueniri potest actione ex testamento.
Executor testamentarius, an possit iure regio indistinctè conueniri, ibid.
Executor merus, & mixtus, quis dicatur, ibi in fi.
33 Euictionis promissio per executores testamenti facta, an obliget hæredes.
34 Executor testamenti bona hæreditaria in publica subhastatione vendere tenetur.
Executor sententiæ in publica subhastatione bona victi vendere tenetur, ibid.
35 Executor testamentarius, an possit vendere habita fide de pretio.
Executoris confessio de recepto pretio, an valeat, ibidem.
Emptor rerū hæreditariarū, an sit securus, si executor recepit vere pecuniam, sed non constat conuertisse in satisfactionē creditorum, vel legatariorum, ibidem.
36 Executor testamenti intra tempus à testatore præfinitum tenetur exequi testamentum.
Exequendi testamenti tempus à quo die currere incipiat? & quid iure regio? ibid.
37 Executor testamentarius, an possit testamentum exequi ante diem à testatore præfixum.
38 Tempus à testatore præfixum ad exequendum contenta in testamento, an præueniri possit.
39 Mandati fines nō sunt egrediēdi, nisi ex egressione

plenius

plenius, & vtilius voluntas adimpleatur mandantis.

Voluntas testatoris plenius obseruari dicitur, si maturius adimpleatur, ibid.

40 *Voluntas disponentis præsumitur, si interrogatus de casu omisso, idem in eo respondisset.*

41 *Testator nullam videtur habuisse affectionem ad personas certas, cùm præcipit bona sua diuidi, & distribui inter pauperes.*

42 *Lex cum pater §. à filia ff. de lega. 2. explicatur.*

43 *Dies incertus loco conditionis habetur.*

Fideicommissum non transmittitur ad hæredes eius, qui decessit in vita eligere debentis? ibid.

44 *Lex vxori vsumfructũ ff. de vsufruct. lega. explicatur.*

Dictio, ex tunc, denotat extremitatem, & vltimum temporis implimentum, ibid.

Legatum vxori relictum sub conditione, si non nupserit, si fuit rogata illud post mortem restituere Titio, an nõ expectata morte debeat restituere, si nupserit, ibid.

45 *Executioni testamenti annus competit à iure, quo elapso ad Episcopum deuoluitur executio.*

Episcopus elapso anno exequetur testamentum, nisi testator alium substituerit, ibid.

46 *Executio testamenti ad diœcesanum competit, etiamsi Episcopus non sit.*

Diœcesanus quis dicatur? ibid.

47 *Executio testamentorum ob negligentiam executoris ad capitulum, seu collegium Ecclesiæ spectat sede vacante.*

Diœcesanus an possit executoribus negligentibus testamentum exequi, ibi.

48 *Executores testamenti possunt cogi per Episcopum vltimam exequi voluntatem, etiam si hoc testator prohibuerit, & eis quoque negligentibus poterit exequi.*

Executionem testamenti faciendam per Episcopum, duobus modis poterit testator prohibere, ibidem.

Executores testamenti possunt dilationem maiorem anno habere ex voluntate defuncti ibidem.

49 *Episcopo competit administratorum Ecclesiæ, aut oratorij institutio contra prohibitionem testatoris.*

50 *Executionis testamenti tempus à quo die currere incipiat.*

51 *Impedito non currit tempus ad aliquid agendum constitutum.*

Executori, an auferatur facultas testamentum exequendi post annum? ibidem.

52 *Executionis testamenti tempus, an currat ignoranti?*

53 *Executionis testamenti tempus currit à die monitionis à iudice faciendæ, quomodo intelligatur?*

Ignorantia in dubio præsumitur, ibid.

Monitio executoris, quo casu requiritur, & quid operetur, ibid.

54 *Executionis testamenti tempus est arbitrarium, vbi executio operis perfici non potest intra annum.*

55 *Executionis testamenti tempus quando duret vltra annum.*

Lex cum ipse ff. de excusatio. tutorum exponitur, ibidem.

Qualitas requisita in commissione ad esse sufficit, ibidem.

56 *Executio testamenti quandoque aufertur ab executore ante annum.*

Episcopus potest constitutionem facere contra executores negligentes, ibid.

57 *Executio testamentorum ad secularem etiam iudicem spectat.*

58 *Executionis legatorum piorum tempus est sex mensium.*

59 *Executore nullo testamenti designato hæres tenetur illud exequi, limitatur.*

60 *Executio restitutionis malè ablatorum per quem fieri debeat?*

61 *Electio alicui commissa in testamento debet intra annum fieri, aliudue tempus à testatore designatum, aliàs ad Episcopum deuoluitur, quoad legata pia, non quoad prophana.*

62 *Consilium à testatore requisitum ad distributionem faciendam, an omitti possit.*

Consilium quando quis sequi teneatur? ibid.

63 *Executor exequi negligens legata pia, qua pœna plectatur?*

64 *Executoris negligentis pœna.*

Authenti. hoc amplius. C. de fideicommis. expositio, ibidem.

65 *Pœnam an incurrat quis absque sententia?*

66 *Executor testamenti, an rationẽ reddere teneatur, & quando?*

67 *Executor testamenti rationem reddere tenetur Episcopo, vel iudici seculari.*

Executor testamenti rationem reddere tenetur, etiã si à testatore fuerit remissa, ibidem.

Rationis redditio quando remitti possit, ibidem.

68 *Executor testamenti, an per librum priuatum rationis rationem reddere teneatur?*

1 Cabeçalero. Nomen hoc in nostrã Hispãnia denominatur à capite, eo quòd ante omnia debent legata soluere, postquam debita persoluerint, antequàm hæredes bona capiant, vt in leg. Papinianus. § quarta, ff. de inoffic. testament. Montal. in leg. 11. gloss. 2. titulo 5. libro 3. fori, qui asseuerat executores testamentorum pluribus nuncupari nominibus, dicuntur enim diuisores, distributores, dispensatores, & ministri, teste Speculato. in titulo de instrumẽt. editio. §. nunc verò aliqua colum. 3. versicul. porro. Montal. vbi supra, & Gregorius Lupi in leg. prima titulo 10. gloss. 1. partit. 6. dicuntur etiam fideicommissarij secundum Huber. de Bobio in leg. nulli. C. de Episcopis, & cleric. & Accurs. in leg. vxorem, ff. ad leg. Cornel. de fals. & in leg. si quis pro redemptione, C. de donat. & in leg. diuus. si cui plusquam per leg. Falc. textus in leg. titulo 10 partit. 6. Hispanè autem appellan-

lantur cabeçaleros, mansesores, testamen-
tarios, y albaceas, leg. 1. & 7. titulo 10. parti,
2 6. † Et quia materia executorum practicabilis
est, tria circa eam libet examinare, primum, qui
possint executores esse, secundum, quot sint ge-
nera executorum, & de eorum officio, tertium,
tēpus ad exequendū constitutum. Quoad primū
scire oportet, omnes indiscriminatim testamēto
rum executores esse posse, laicos, clericos, secula
res, & religiosos, cap. tua de testamen. Sed ea con
stitutione non obstante, verius est monachos exe
cutores esse non posse, nisi impetrata superio-
rum licentia, vt in capit. 2. de testamen. in 6. & in
Clement. 1. eodem titulo, vbi monachi hanc sus-
cipientes prouinciam testamenta exequendi, co-
ram ordinarijs iudicibus conueniri possunt de
fraude, & culpa, atque vt rationem reddant admi
nistrationis Clement. religiosus de testamen. At
monachi, qui sunt ordinis fratrum minorum, ab
hoc arcentur munere, vt in Clemen. exiui. §. ve-
rum de verb. signi. quamuis designari possint in
testamentis ad consilium exhibendū executori-
bus vltimarum voluntatum, vt in eadem Clemē.
statuitur, dixi supra eodem, leg. 5. gloss. 8. numer.
3 6. † Sed an monachis ordinis minorum possit
commiti ius eligendi pauperes? Quidam negant
eis electionem committi posse, nempe, Cardinal.
in Clement. exiui §. verum de verbo. significa. &
Domi. & Fran. in dict. capi. 2. in princ. de testam.
in 6. quibus, nec immeritò quidem Bart. refraga-
tur in tracta. Minoricarum libr. 3. capit. 4. dicens
huiusmodi electionem eius committi posse, quip
pè quę facti sit, potius quam iuris, atque ideo fie
ri potest per eum, qui executor testamentarius
esse non potest, vt in leg. cum pater. §. hæredita-
tem. ff. de lega. 2. vbi ius eligendi non perimitur
per deportationem, leg. ex facto. §. si quis rogatus
2. ff. ad Trebelli. notat expressim Roma. consil.
409. columna. 2. sensit Bald. in authen. ingressi,
numero 20. C. de Sacros. Eccles. & in leg. id quod
pauperibus num. 9. C. de Episcopis, & clerici, &
hanc sententiam vltro amplectitur Couarr. in c.
tua numer. 1. de testam. eoquòd ratio d. §. verum
cesset in hac electione facienda. Imò arbitratur
posse eadem ex causa committi monacho mino-
ris ordinis executoris electionem, quamuis con-
trarium censuerint Domi. & Fran. in d. c. 2. de te-
stam. in 6. eo quòd executor debeat esse certus,
vt tradunt Ioan. And. & Docto. in cap. 1. ad fin. de
procura. in 6. quorum ratio friuola est, eoquòd
certitudo in alterius voluntatem conferri opti-
mè poterit, Paul. Castr. in l. 1. colu. pen. ff. de pro-
cura. Bal. in l. id quod pauperibus nume. 11. C. de
Episco. & cleri. Couar. in d. cap. tua nu. 1. in fi. de
testam. Greg. Lupi in l. 2. in gloss. pen. tit. 10. par.
6. Quod verum esse intellige, quādo testator cō-
miserit ei electionem incerti de certis, vt vnum
de collegio, vt latissimè probaui ex communi re-
ceptiorique sententia supra eo. l. 5. glos. 8. nume.
4. vbi latius vide, & aliquid refert. dom. Anto. Pa
4 dilla in l. cum quidam nu. 2. ff. de lega. 2. † Quid
si religiosus alterius ordinis, quàm minorum non
obtēta superiori licentia, executoris munus as-
sumpserit, nunquid valeant gesta per eum? & vale-
re asseuerant magis communiter Doctores, nisi ex
pressa præcesserit prohibitio, seu contradictio. Ita
consultus respondit Federi. cōs. 293. ad fi. & Ludo.
Rom. cons. 409. 2. colum. & in singul. 242. ad exem
plum militis, qui non potest esse procurator, si ta-
men à iudicio non repellatur, tenent gesta per eū.
leg. filiusfamil. §. veterani. ff. de procura. ex quo idē
voluit Decius in leg. in ambiguis. §. non est. ff. de
regul. iur. & Felin. in cap. 2. colum. 1. de iudi. Quod
etiā procedit in executione per fratrē ordinis mi-
norū facta: quā sententiam receptiorē esse attestā-
tur Dec. cōs. 494. in fi. & cons. 499. nu. 12. vtrobiq;
tamen ab ea recedit ex eo, quòd actus contra iuris
prohibitionē factus est nullus, l. nō dubiū. C. de le-
gi. idē voluit Fran. in d. c. 2. in prin. de testam. in 6.
per illū tex. & Couar. in d. c. tua de testam. 2. num.
Gre. tamē Lupi in l. 2. tit. 10. par. 6. in gl. pen. susti-
net communem, respondetque ad fundamenta cō
5 traria, cui accedo. † Fœmina etiam executrix te-
stamenti esse potest, vt probabimus supra eo, l. 5.
6 glo. 8. num. 5. vbi videas. † Minor etiam 25. annis,
maior verò decem & septem, poterit esse executor
testamenti ex ratione tex. in cap. qui generaliter.
§. vlt. de procur. in 6. vbi minor. 25. annis, si decimū
septimum compleuerit, potest esse procurator ad
negotia, ad idem tex. in l. 19. in fin. titu. 5. part. 3. &
ibi Greg. Lupi in verbo, diez y siete años, dicens
hanc fuisse opinionem Pauli Castren. in l. 1. §. pu-
pillus. ff. de acq. posse. vbi asseruit minorem decē
& septem annis non posse procuratorem etiam ad
negotia constitui, licèt Phil. Francus in dict. cap.
qui generaliter. §. vlt. de procu. in 6. dixerit mino-
rem etiam 17. annorum posse procuratorem ad ne
gotia constitui per tex. in leg. sed et si quis. §. vlti.
ff. de instito. atque ita interpretatur tex. in d. §. vlti.
cuius sententiam sequuntur magis cōmuniter Do-
ctor. contra sententiam Pauli Castren. teste Alexā.
in l. exigendi. C. de procu. Grego. Lupi in d. l. 19. in
fi. glo. antepe. & Iaso in l. 3. §. item acquirimus nu-
mero 36. ff. de acq. posse. Sed nihilominus senten-
tia Pauli verior est, vt attestatur Couarr. in cap. tua
de testamen. & approbatur in dict. l. 19. in fi. titu. 5.
par. 3. & quòd minor 25. annis. si maior sit 17. de-
signari possit executor testamenti, sensit glo. com
muniter ibi recepta in capit. 2. in prin. de testam. in
6. & Couarru. in dict. cap. tua nume. 4. id expressim
asseuerat, & Gregorius Lupi in leg. 2. titul. 10. glo.
penult. par. 6. nullibi enim prohibitum est minori-
bus hoc munus, licèt dubitet Specula. in titu. de in
strumen. edi. §. nunc verò aliqua numero 75. & con
trarium potius probare conetur Ioan. Oldrendor.
in tractatu de executoribus vltimæ voluntatis cap.
7 4. † Quoad secundum, quod examinare promi-
si, quot sint genera executorum, & quæ ad eorum
officium spectent, scire oportet quosdam executo-
res esse vniuersales, quosdam vero particulares.
Executor vniuersalis dicitur quasi hæres, quoties
pauperes instituuntur, vt pote cui incumbat onus
distribuēdi omnia testatoris bona inter pauperes,
vt in leg. si quis ad declinādam. C. de Episcopis &
clericis idem si pauperes; nec aliqua alia persona
hæres fuerit instituta, adhuc enim executor loco
hære-

luit Greg.Lupi in l.3.glo.vlti.tit.10.par.6.qui etiam asseuerat,si pluribus fuit data electio pauperum, posse vnum ex se ipsis eligere,si egeat nimis,vt Abb. voluit in cap. cum in iure columna. 2.de elect.Card. in Clem.1.de testamen.q.22. & ibi Imol.colum.penult. versi.nunquid executor,Paul.Paris.d.cons.29. num.
12 22.lib.4. † Ex quo Dyn.& Bar.in d. l. cum quidam 2.numero 3.ff.de lega.2.aiunt,quòd si commissa fuerit electio pauperum priori fratrum prædicatorum, poterit fratres suos eligere, si commissio facta fuit per verbum,quibus voles,Paris.dict.cons.26. numero 24.lib.4. secus si per verbum inducens arbitrium boni viri, quia tunc tenebitur eligere eos pauperes, qui referuntur in l. nulli, & in leg. si quis ad declinandam.C. de Episcop.& cleri. Quod vltimum non placet Bar.quandoquidem ea in specie sufficit,quòd executor testamenti non eligat indignum, non enim reprobatur electio , licet possit digniorem eligere per tex.in d.l.cum quidam ita:nec peccat hac in specie,quandoquidem locus sit gratificationi, vt in l.si quis seruũ.§.si inter duos ff.delega.2.l.si quis in graui §.si cum omnes ff.ad Sillani.l.si duas ff.de excusa.tuto.Bal.in rep.d.l.1.nu.31.in fi.C.de Sacro. Eccles. & in l.id quod pauperibus nu.34.C.de Epis.& cleri.Grego.Lupi in d.l.3.glo.vlt.ad medium titul.10.part. 6.
13 † Quæri etiã solet,an executor, seu distributor pauperum possit vnumdumtaxat eligere pauperem , an inter plures diuidere teneatur?& Bar.in l.1.ff.de optio.lega.censuit,primum ei non licere,sed inter plures teneri distribuere,idem voluit Bald.in rep.d.l.1. num.31.C.de Sacros.Eccles.vbi Cels.idem asseruit,& Alex.in l.2.§.Sed si vnus ff. vi bon.rapto.Greg.Lup.
14 in d.l.3.glo.vlt.tit.10.par.6. † Vidimus hactenus de executore vniuersali,super est,vt de officio,& potestate executoris particularis aliqua pertractemus, cuius potestas,vt in initio diximus,depẽdet ex potestate sibi à testatore cõcessa, nã si alienãdi bona testatoris sibi non conceditur facultas,alienare non poterit,vt dixi supra numero 8. Couarru.in cap.pen.in fi. de testamen.tex.in l. 4. & ibi ex ea expendit Greg. Lupi in verbo,que da libre poder tit.10.par.6.& venditio est,nulla Telli.Fernan. in l.32. Tauri numero. 6.Et vt rectius executoris particularis munus examinetur,explicare oportet verba, quibus ei committitur executio : quæ talia sunt. Sint executores huius testamenti,Petrus,& Ioannes,& quilibet eorum,quibus concedo licentiam , & potestatem vendendi de bonis meis cum bannimento , & fine, vsque ad satisfactionem integram præmissorum , vt refert Bar. in leg. alio numero 7. de alim.& cib. lega. Per concessionem licentiæ.non libera voluntas importatur, prout credidit Innocen.in cap.cum ad monasterium de statu monacho.super glo.in verbo licentiam prope finem: Sed arbitrium boni viri secundum Bar. in dict.l.alio numero 8.nam licentia, inquit, descendit à verbo licet, sed hæc verba liceat tibi arbitrium boni viri important,vt in l.fideicommissa.§.quanquam ff.delegá.3.& in l.si sic.6.1. ff.de lega.1.& l.fideicommissaria ff.de fideicó.libr.instruitur ex leg.1.C.de Sacros.Eccles. ibi , habeat vnusquisque licentiam decedens bonorũ , quod optauerit relinquere, &c.Nõ tamẽ ex hoc ei datur libera facultas,vt pro libito disponat, debet enim iura seruare, nec patri permittitur iniuste filium exhæredare , vt ibi Bar. explicat
15 numero 48.& seq. † Diximus præterea in commissionis forma (& potestatem) hæc potestas refertur etiã ad arbitrium boni viri , vt in l.nepos proculo.ff. de verbo.signi.l.qui explicandi,& ibi Bal.C.de accusa.nisi testator addiderit , concedimus vobis plenam,& liberam potestatem vendendi, &c. quoniam hac in specie in eius liberam voluntatem videtur collatum,vt in l.fideicommissaria libertas ff.de fidei. liber.Bar.optimè resoluens in d.l. alio numero 9. ff. de alim.& cib.leg.Quę autẽ verba importent liberã voluntatem, vel arbitriũ boni viri , explicat latè Alexand.in l.si sic in prin.à numer.1.vsque ad numerum decimum octauum,& ibi Fran.Curti.in apostillis , & Iaso latissimè num.27.& pluribus sequ.ff. de lega.1.
16 Paul.Paris.cons.26.num.26.27.& 28.lib.4. † Dixi vlterius (vẽdendis de bonis suis) hoc ideo diximus, quia vendendi facultas nõ competit executori testamentario particulari , nisi id specialiter cõmittatur: vt dixi supra numero 8.& 14. Verùm iure communi Imperatorum non poterit executor bona vendere ante aditam hereditatem ex testamento delatam , vt in l.si nemo ff.de testam.tute.& in l.si nemo.ff. de reg.iur.vel ab intestato ab hæredibus legitimis,vt in leg.2.ff. de fideico.liber.& leg. vlti.in princi. C. de manu.testam.leg. qui filio. §. 1. & ibi notatur ff. de hæred.insti.l.quod purè in fi.ff.quan.di l.ced. quemadmodum igitur tutelę datio , quæ fauorabilis est, non valet,nisi adita hęreditate,ita potestas data executoribus non valet,nisi aditione sequuta,vt decidit Bart.in leg. alio numero 7.ff. de alim.& cibar.legat. Sed cùm iure nostro regio aditio hæreditatis necessaria non sit ad firmitatem omnium contentorum in testamento,vt in l.1. supra eod. crederem testamentarium executorem absque vlla aditione hæredis posse testamentum exequi. Id quod hoc in regno , & in omnibus Indiarum prouincijs fit vigore regij mandati ad has prouincias directi:eligũtur siquidem à testatoribus executores his in prouincijs degentes,& licèt hęredes sint in Hispania vltra mare,& non adiuerint hæreditatẽ,imò,nec fortè sciuerint eã sibi fuisse delatam , poterunt bona vendere , & testamẽtum exequi,vt latius resoluam infra hac eadem gloss.numero 26.& 36. vbi hoc limitaui , & nume. 50.& sequentibus. † Sed an executoribus liceat permuta-
17 re,vel in solutum dare,vel obligare? Et videtur non id eis licere, vt in l.si pupillorum. §. si prætor .ff. de reb.eor. vbi,si prætor permisit vendere tutori,nõ poterit obligare bona pupilli, nisi id expressim iudex permiserit , aliàs non valet obligatio. In contrarium facit tex.in l.sicut.§.si debitor ibi , sed si permisit. ff.quib. mod.pig.vel hypo. solui. vbi si vnus actus alienationis permittitur, videtur quoque omnis illi similis permissus, eundem producens , vel meliorem effectum,secus si peiorem,vel deteriorem secundum Bar.in d.l.alio nu.11.ff. de alim.& cib. lega. vbi hanc diluit controuersiam,dicens,aut permissio vendendi fit à Iudice,& debet strictè intelligi,vt in d. §. si prætor. Si verò fit ab alio priuato, tunc appellatio venditionis continet omnem alienationem : & tum maximè cùm in permissione venditionis adijcitur,& alienationis,quod verbũ generale est, cõprehendens omnẽ alienationis modum , vt in l. statu liberi à cæ-

teris

18 teris.§ Quintus Mutius ff.de statulib. † Quęrit etiá Bar.in d.l.alio ff.de alim.& cib.lega.nu.12.an executor possit agere contra hęredes,vt exhibeant res hęreditarias ad videndũ,quas vendere expediat,& putat posse agere,vt in l.si tibi electi.§.vlt.ff. de optio. leg.& l.2 §.1.ff.de triti.vino, oleoque leg. Sed vera, & communis resolutio est,quòd ad soluẽda legata pia executor possit mouere actiones contra hæredes,vel contra debitores hæreditatis,ad effectũ exequendi contenta in testamento, vt in l.nulli, & l.siquis ad declinandam.C.de Epis.& cleri.l.si verò non remunerandi §.si cum l.seq.ff.mand.hoc censuit Bal. in l.id,quod pauperibus numer.18.C.de Epis.& cleri,illustrissimus D.Couarr.in c.Ioannes num.5. de testam.l.4.tit.10.par.6.idem si legata fuerint alimenta,vt in d.l.alio,& d.l.4.At si legata non fuerint pietatis,vel alimentorum causa relicta,executor merus non aget aduersus hæredem,vel aduersus aliũ quemlibet possessorem. l.Lutius.§ Meuia.ff.ad Trebelli. vbi Paul.& Docto.& d.l.4.tit.10.par.6. Officium tamen iudicis poterit implorare,vt hæres,aut quilibet possessor cogatur ea bona tradere,vt executio testamenti fieri possit,vt in l.hæreditas ff. de peti.hæred. l.Quintus ff.de annu.lega.Bar.in l.siquis Titio ff.de lega.2.Bal.& Salic.nu.8.in l.nulli C.de Epis. & cle. Greg.Lupi.in d.l.4.glo.vltim.tit.10.part.6.dom.Couarru.in d.capit.Ioannes numero 5.de testam. Mixtus vero executor,cui vel pars legati , vel integrum legatum competit,licèt cum onere restitutionis agere potest aduersus hæredem,vel alium quemcunque l.siquis Titio,vbi Bar.ff.delega.2.d.l.4.tit.10.par.6. quæ lex ita hanc resoluit quæstionem, Abb.& Didac. Couarru.numer.5.& cæteri interpretes in d.ca.Ioannes de testamen. Oldendorp.de executoribus testamen.tit.6.Cardi.quæst.13.& Imol.colum. vltim. in Clem.vnica de testam.Bal.in l.nulli num.2. sequent. C.de Epis. & cleri. qui vnanimi consensu fatentur, executorem indistinctè agere posse , si hæc facultas à testatore ei fuerit concessa l.si á pluribus , & l.quidam. §.si scriptus ff. delega. 1. † Expensas autem
19 quas executor fecerit in exigendo bona testatoris,& fructus eorũ ad peragendã executionẽ,poterit ex eisdẽ,vel alijs bonis hereditarijs iustissimè petere , & exigere secũdũ Archi.Ioã.And.Domi & Philip.Frã. col.penult.in c.si de testam. in 6. Paul.Paris. cons. 26.nu.18.lib.4.D.Couar.in d.c.cum Ioan. in fin.de testa.quibus adde Bal.omino videndũ in l. id quod pauperibus in fine.C.de Epis.& cleri. † Sed an exe-
20 cutor possit agere nomine suo , an vero nomine legatariorũ?Bal.nu.18.q.5.in d.l.id,quod pauperibus, C.de Epis. & cleri. arbitratur nomine suo, vel officij agere posse.Quia si nomine ageret legatariorum, teneretur cauere de rato,vt in l.3.§.si forte ff.iud.solui:item non posset solutionem recipere, vt in l.non solum.ff.solu.matr. quod est fallum.Agit ergo proprio nomine,& hac quoq; ratione poterit procuratorẽ antè litẽ cõtestatã constituere ad lites,arg.l.sed si vnius.§.procurator.ff.de iniuri.Bal.in d.l.id quod pauperibus n.19.& in d.l.nulli nu.3.etiã si sit merus executor , quidquid in contrarium dixerit Sali. in d. l.nulli nu.16. † Sed an executori liceat vendere rẽ,
21 quã velit ex hęreditate , nunc bona sint exhibita,vel nõ?Bar.in d.l.alio ff.de alim.& cib.l.nume.13.distinguit,dicens,aut executori non fuit cõcessa libera alienandi facultas , sed per verba importantia arbitrium boni viri ei fuit cõmisio facta, & hoc casu non sunt vendẽda bona testatoris arbitrio executoris,sed iudicis,vt in l.magis puto.§.ne passim ff.de reb.eorum l.à diuo Pio.§ in venditione ff.de re iudi.vbi Bar. & Bal.in l.ordo.C.de exec.rei iud.Abb.in c. quoad cõsultationẽ de re iu.Bar.& Alex.ad cũ in d.l.alio nu.13 Aut executori fuit cõcessa plena,& libera potestas vẽdendi adlibitũ,& voluntatẽ suã,& adhuc libera volũtas restringetur,vt bona fide faciat l.creditor §.Lucius ff.manda. ita vt si rẽ magni valoris mędico vendere velit pretio,facere non possit bona fide,vt in l.magis puto §.ne passim versi.necnõ ff.de reb. eor.atq; ideo irritam esse venditionẽ,reuocari vè posse,ex sententia Accursij in l.pen.C.quã. dere.opus nõ est,l.creditores ff.de distractio. pig. Et hæc seruanda sunt in ea quæstione,an executor possit res testatoris vendere pro pretio ad libitũ suũ , vt ibi dixit Bar.nu.14.cum quo cæteri trãseunt,& Bal.in l.cũ non solum §.sin autẽ legata.C.de bon. quæ libe. dixi latius in stylo cãcellarię ti.1.pręemi.17.casu 20.declaratio.2.c.2.gl.3.n.
22 2. † Cæterũ in dubiũ solet reuocari hac in tractatione , an heres sit requirẽdus,quoties executor vendit bona testatoris? Et videtur nõ oportere requiri: quia executor potest inuito herede res hereditarias vẽdere ad exequẽdũ testatoris volũtatẽ,ergo & eo ignorãte,vt in l.4.§.illud ff.de fideicõ.libe.l.qui potest ff.de reg.iu.Pręterea, quoties quis cõstituit procuratorẽ aliquẽ ad vẽdendũ, dñs potest eũ reuocare , quoties liberit,sed non tenetur dñm requirire,vt præsens sit, vel vẽditioni cõsentiat,vt in l.mandatũ,& l. si mandauero tibi ff.mãda.Bar.in d.l.alio nu.16.vbi in cõtrariũ citat tex.in l.4.C.de distractio.pign.& in l.legatũ ff.de vsufr.lega.& in l.1 §.cũ dicitur ff. si cui plusquã per l.Falci.& l.hac edictali §.omnib.C.de secũ.nup. Cuius occasione distinguebat Bar.sic dicẽs,aut executores assumptus fuerit,vt boni viri,& tunc proculdubio,est requirẽdus heres,vt in l.siquis arbitratu.ff. de verb.oblig.& l.Theopompus ff.de dote pręlega Aut executio testamẽti in eius cõmittitur liberã voluntatẽ,seu potestatem, & similiter hæres erit requirẽdus, vt in l.creditor.C.de distracti.pigno.& in d.l.1.§.cum dicitur ff.si cui plusquã per leg.Falcid.Pet.de Anchar. in c.tua nobis de testam. quia hæredis præsentia posset executorem trahere ad aliam rem vendendam,vel pro alio pretio,debent ergo requiri,arg.l.si in tres,& l.sicuti ff.de arbi. Præterea hæc libera potestas nõ excludit bonam fidem,vt dixi,at qui actum facit non requisito eo,qui contradicere potest,clanculum,& mala fide facere videtur, vt in l.clam possidere in princip.ff.de acqui.poss.& in leg. prohibere §. clam , ff. quod vi aut clam,atque ideo actus non valet secundũ Bar.in l.alio num.17.& 18.vbi hoc optimè resoluit ff. de ali.& cib.leg.Caro.Ruy.cõs.84.nu.13.li.2.& Paul. par.cõs.74.nu.53.li.3.Gre.Lup.in l.4.in verb.que ca
23 libre poder,tit.10,par.6. † Si verò hæres effugit præsentiã executoris,poterit tunc executor absente herede,imò, & contradicẽte officio suo fungi:quia iuxta eius cõscientiã,non hæredis exequi debet, vt in l.pe. ff.de dona.Bal.in l.nulli nu.7.C.de Sacro.Eccles. post Iacob.de Aren.ibid.Ale.cõs.62.nu.5.li.2. & hæc erit
24 prima limitatio. † Limitat secũdò Bal.hãc Barto.sententiam

tentiã,quoties executor indiget hæredis informatione,vel ſuæ volũtatis exploratione,ſecus ſi ea non indigeat,quã poterit tunc hærede irrequiſito vẽdere. Quia nõ eſt iudex,vt indigeat partis citatione,ſed executor volũtatis defuncti,vt ipſe latius reſoluit in.l. captatorias in fi.C.de teſt.mili.refert & ſequitur Alex.cõſ.62.nu.4.li.2.Gre.Lupi.in.d.l.4.in verbo,que
25 da libre poder.ti.10.par.6.† Tertio limitat Alex.in d.cõſ.62.n.3.li.2.niſi pupillus eſſet hæres, quia tunc neceſſaria nõ eſt monitio,vel requiſitio pupilli, cũ in eo ceſſet rõ quæ in maiore,quippe qui quod videt ignorat.l.1.C.de fal.mon.l.fi.ff.rẽ pup.ſal.fore, cui aſſẽ
26 titur Gre.Lupi.in.d.l.4.† Quarto limita,vt cõcluſio iſta nõ procedat iuxta ius noſtrũ regiũ, quo requiſitio hæredis nõ exigitur, cũ aditio hæreditatis nulla requiratur,ſine qua executio volũtatis defuncti fieri põt,vt dixi ſupra n.16.& tũ maxime, cũ hæres eſt abſens,& in remotis locis,qua in ſpecie permittitur per leges,& ordinationes regias Indiarũ executorib.teſtamẽtorũ bona teſtatorũ vẽdere irrequiſitis hæredibus,& volũtatẽ defunctorũ adimplere.l.68.in ordina.cãcellariæ Argẽtinæ regni Peru,quæ ſeruari præcipit regiũ mãdatũ ad Indiarũ regna emiſſũ, in quo
27 hæc cõtinẽtur.† Pro expeditione huius ſecũdæ partis inquirẽdũ eſt,an hæres requiſitus, vel non requiſitus poſſit vẽditionẽ rerũ hæreditariarũ impedire,& quo modo?Bar.in.d.l.alio n.19.reſpõdet duobus modis impedire poſſe huiuſmodi vẽditionẽ, vel offerendo pecuniã neceſſariã pro ſoluẽdis legatis arg.l. vlt.§ ſin aũt C.de iure dom.impetrã.verſ.& liceat ei creditori.l.42.ti.11.par.5.vel ſi hæres ipſe offerat ſe paratũ vẽdere,& ex pretio ſatisfacere legatarijs & alijs, quibus executores teſtamẽtarij ſatisfacere velint infra terminũ cõpetẽtẽ,datis ad id idoneis fideiuſſorib.& hac in ſpecie hæres in vẽdẽdo præfertur executorib.vt in auth.de litigio.§ & hoc,& §. ab hoc, & in auth.hoc ita.C.de pigno.vel ſi alicui⁹ rei velit venditionẽ impedire,alia oblata quæ cõmodius vẽdi poſſit,vt ſic executorẽ in mala fide cõſtituat, vel ſi rẽ ab executore vẽditioni expoſitã maiori pretio vẽdẽdã inſinuat,& eũ qui illud offerat oſtẽdat, vt ſi executores licitationẽ nõ admiſerint, in mala fide cõſtituantur. Ita docet iuris ille lucerna Bar.in.d.l. alio nu.19.
28 cuius ſentẽtia vera eſt & recepta.† Verũ enimuerò illud ſẽper memoriæ teneas,quod licèt executor pleno iure mãdatũ habẽs à teſtatore poſſit res hæreditarias vẽdere,ẽptor tñ ne vnquã pati poſſit cõtrouerſiã ab hærede,hæredẽ requirat,& ſi renuerit,mediãte iudice cogat vt ratificet vẽditionẽ ſibi ab executore factã,quod iure facere põt,arg.l.apud Iulianũ.§.idẽ Iulianus.ff.ad Treb.& in auth.ſi captiui,verſ.captiui ſi redierint,& ibi ad hoc notat Bal.n.6.in fi.C. de ep.& cle.Alex.ad Bar.in.d.l.alio n.16.ff.de ali. & cib.leg. Gre.Lup.in.l.4.ti.10.par.6.in verb. queda libre po
29 der.† Cuius occaſione hìc examinare oportet, an executor,cui plena poteſtas vẽdẽdi à teſtatore conceſſa fuit,poſſit rerũ vẽditarũ trãsferre dominiũ vel poſſeſſionẽ in emptorẽ. Et Bar.in.d.l.alio n.20.aſſeruit poſſe,vt in.l.ſi quis prohibuit, aliàs incipit Papinianus, ff.de publicia.& quia teſtator ei cõceſſit alienãdi licẽtiã,ſed alienatio,& dominij trãslatio fieri nõ põt abſque traditione,igitur id permittere videtur: cuius ſẽtẽtia vera eſt iure regio,antequã hæres adeat hæreditatẽ,vel iure cõi poſt eã aditã, ſi hæres poſſidẽs non cõtradicat,vel ſi executor poſſidet,licet hæres cõtradicat.Hærede aũt poſſidẽte rẽ ab executore vẽditã, & vẽditionẽ cõtradicẽte, ſolet iuſtius dubitari,an executor poſſit dominiũ trãsferre aut poſſeſſionẽ rei vẽditæ, quod videtur ex notatis in.l.2.C.quam. decre. op.nõ eſt.&.l.alio.ff.de alim.& cib.leg.& quia hæres nõ põt officiũ impedire executoris, nec reſcindere primũ teſtatoris propoſitũ,vt in.l. ſed ſi ego.§.1.ff. de iure dot. & in.l.cũ pater.§.Mæuio.ff.de leg.2.Sed nihilomin⁹ cõtrariã ſentẽtiã tenuit Bal.in.d.l.id quod pauperibus n.30.C.de ep.& cler.quoniã hærede non diſcedẽte à poſſeſſione eã nõ amittet, nec dominiũ, arg.l.fiſtulas.§.fũdũ.ff.de cõtra.emp.& licèt executor habuerit poteſtatẽ ab ipſo teſtatore, nõ tñ poterit facere teſtator,quod dominiũ ex cõtractu trãſeat, abſq; traditione,& poſſeſſione. Quare Bal. conſulit emptori,vt agat ex cõtractu cõtra hæredẽ, & conſequetur dominiũ & poſſeſſionẽ iudice mediãte, vt.in l.qui vniuerſas.§.itẽ cũ emptor.ff.de acq.poſſ. non enim poterit executor per vim expellere hæredẽ de
30 poſſeſſione,vt in.l.nõ eſt ſingulis.ff.de reg.iur.† Itẽ quæri ſolet,an executor poſſit à creditoribus, vel legatarijs cõueniri.Et ex traditis per Doctores collige hãc diſtinctionẽ,aut nõ agnouit officiũ, & nulli dubiũ,quin cõueniri nõ poſſit, cũ neque acceptare præciſe munus cogi poſſit. c.cũ Ioãnes, & ibi notãt Ioã. And. Abb.& Docto.cõmu.teſte D.Did.Couar. ibidẽ nu.3.extra de teſta.quãuis amittat legatũ ſibi in teſtamẽto relictũ,ſi officium recuſauerit,auth. de hæred. & Falci.§.ſi quis aũt colla.1.& de eccle.ti.§.ſin aut colla.9. Card.in Clem.1.q.4.de teſtam.l. ſi quis ſepulchrũ.§.funus.ff.de relig.& ſump.fune.l.vlt.ff.de cõſ. tuto.l.poſt legatũ.§.amittere.ff.de his qui. vt indig. Bal.in repe.l.1.col.6.ff.de leg.1.niſi cõiunctus fuerit ipſi teſtatori,tũc enim in dubio nõ amittet legatũ.l.tutor.§.quæ tutoribus.ff.de excuſa. tuto. Rom. ſingul.646.Barb.n.17.D.Couar.n.3.in.d.c.Ioãnes de teſta.Poſt quã vero expreſſe vel tacitè officiũ acceptauerit executoris,omnino cogẽdus eſt id exequi, vt in.d.c.Ioãnes de teſta,& ibi notat Panor.n.3.& Card. q.4.& Couar.num.3.Nec ex eo agnoſcere videbitur, quod ſit præſens deſignationi,& tacuerit, ſecũdũ Ab.& Doct.cõm.in.d.c.Ioãnes vt ibidẽ atteſtãtur Barb. n.11.& D.Couar.n.4.niſi fuerit cõiũctus,vel amicus teſtatoris, qua in ſpecie ex ſola præſentia, & taciturnitate munus executoris agnoſcere videtur, ſecũdũ Bal.in.l.inuitus in fi.C.de procura.quem cæteri interpretes ibi ſequũtur,Rom.& Iaſ.in.l. quæ dotis n.72. ff.ſolu.matr.Mar.Ant.in tracta.de cõpromiſſis par.1. q.1.n.36.Lãphrã.in tractatu de arbitris col.5.per tex in.l.ſi ſeruus cõmunis.ff.de don.int.vi.& vxo.D Co
31 uar.in.d.c.Ioãnes n.4.† Qui idẽ eſſe aſſeuerat,ſi præter præſentiã,& taciturnitatẽ aliquem fecerit actum, ex quo expendi poſſit mandatum accepiſſe: quos actus recenſent Doctores ſuperius citati.Sed tu collige vnum ex.l.filiusfami.abſentis.ff.ad Macedo.& ex Clemen.1. de procuratorib. nempe, ſi executor mortuo teſtatore receperit teſtamentum, idque legerit & tacuerit, nam ex hoc agnouiſſe munus videtur. Et ea iura in id expendit Mattheſ.notat 22.Imol.in.cap.cum.M.Ferrari. de conſtitu. & ibi Felin. numero.26. & Deci. numero.23.

& Ripa numero.131.Bar.& Paul.Cast.in.l. quo enim
ff.rem rat.hab. Anto.Rub.in.l.non solum.§ morte nu
mer.317.ff.de no.op.nun.post Alexand.ibi,Hippoly.
in rub.C.de probatio.num.246.Soci. cons.63. lib.4.
Abb.& Dida.Couar.numero.4.in. d.cap. Ioannes de
testamen.qui ex hoc infert ad intellectũ.l.1. titu.10.
par.6.quæ statuit testatorem posse executorem de-
32 signare tã absentem quàm pręsentem.† Aut verò exe
cutor testamentarius agnouit officium, & tunc si est
mixtus executor, quia commodum percipit ex testa-
mento, conueniri potest actione ex testamento, vt vo
luntatẽ defuncti exequatur.l.si à pluribus.ff.de leg.1.
l.Imperator in princ.&.§.cum quidam.ff.de lega.2.
sed actionem cedendo liberatur, vt in eadẽ.l. in prin.
Aut est merus & simplex executor, qui a nullum ex
testamento sperat commodum, & tunc si est vniuer-
salis, de quo tradidi supra nu.7.tanquã hæres conue-
nitur actione ex testamento.l.si quis ad declinandam
C.de epis.& cleri.Aut non sustinet vicem hæredis,
quia est executor particularis, & tunc aut non habet
bona aliqua hæreditaria, quia ea nondum fuit ab hæ-
rede consequutus, & hæc in specie si sunt legata pia,
conueniri poterit iudicis officio, vt exequatur, sicut
potest agere, vt in.l.nulli & ibi glos. Bald. Salice. &
Docto.C.de episco.& cleric.Si legata non sunt pia,
iure ciuili cõueniri non poterat, nisi sibi data erat po-
testas agendi, quia vbicunque executor potest age-
re, potest & conueniri, vt docet Bald.in.d.l. nulli nu-
mero.2.autoritate gloss. ibi & Oldra. Idem si sibi cõ
cessa esset facultas soluendi, vel in solutum dandi,
prout hodie communiter fit hoc in regno. Nec tunc
liberatur executor cedendo actiones, secũdum Sali.
in.d.l.nulli num.10.quia ea in specie non conuenitur
executor solùm propter actiones quas habet, sed e-
tiam propter facultatem alienandi, & in solutum dã
di sibi à testatore concessam. Ex quo infero cùm ho-
die hoc in regno executoribus liceat, etiam non adi
ta hæreditate per hæredes, bona hæreditaria vende-
re, & testamentum exequi, quod poterunt indistin-
ctè à creditoribus & legatarijs conueniri, quo iure
hoc in regno quotidie vtimur, quia hæredes sunt in
regnis Hispaniarum ab hoc longè distantibus. Sed
vbi per hæredẽ res sunt traditæ executori, actione
ex testamento conueniri non potest executor, vt in
l.Firmio.§.1.ff.quan.di.leg.ced. Sed vel ex stipula-
tu, si stipulati fuerint legatarij vel vtili depositi, si ea
res deposita fuit, vt in.l.si res.ff.ad exhiben.sed re tes
tatoris legata & ei tradita reiuendicatione, conueni-
ri poterit à legatario.l.1.&.2.C.commu.de lega. Hæc
distinctio colligitur ex traditis per glo. Dyn.& Bart.
in.l.Firmio.§.1.in fi.ff.quan.di.lege.ced.& Bald.in.l.
nulli nu.2.& Sali.num.10.C.de epis.& cleri. vbi Bal.
declarat quis dicatur nudus minister & executor, di
cens eum dici nudum ministrum, qui nullum commo
dum percepit à testatore, quod si percipiat, dicetur
legatarius, vel fideicommissarius, sed vbi legatũ exe-
cutori est causa officij relictum, adhuc dicetur nu-
dus minister & executor, vt in.l.si quis Titio.ff. de le
ga.2.idem vbicumque officium est causa legati, quia
relinquitur sibi aliquid pro labore executionis faciẽ
dę, tunc siquidem non dicetur mixtus, sed merus
executor, & nudus minister: allegat in argumentum
quod de tutoribus simile statuitur in.l.tutor petitus
33 §.qui cum tutoribus.ff.de excusa.tuto.† Sed an pro-
missio de euictione, quam faciunt executores testa-
mentarij emptoribus rerũ hæreditariarum, obliget
hæredes, Et Bart.in.d.l.alio numero.25.ff.de alim.&
cib.lega.respondit, si promissio fiat iuxta consuetu-
dinem loci, vbi fit, eos obligare, vt in.l. si pignore.§.
fin.ff.de pigno.actio. & l.Iulianus.§.si procurator.ff.
de action. empt.&.l.1.& per totũ.C.credi,euict.pig
no.non debe.vbi glo.Bart. & Bald.dicunt, quòd quo
ties quis vẽdit ex officio sibi iniũcto, ipse nõ tenetur
de euictione.l. qui erat hæres, vbi Bar.num.3.&.l. si
pignori.ff.fami. erciscũ. Telli.Fernãd.in.l.32.Tauri
34 nu..6.† Vlterius diximus in forma commissionis su-
pra nu.14.in fine tradita, cũ bannimẽto, vel sine, hoc
ideo dixi, quia executor testamẽtarius res vẽdẽs testa
toris, tenetur bannimenta facere, & in publica sub-
hastatione vendere, secundum Bart.in.d.l.alio nu-
mero.21.idem voluit Luc.de Pena in.l. si temporã
in fi.C.de fide instrumen. & iure hastæ fisca. libr.10
Pauia. de Monte in tracta. de emp.& vendi.3.part.
versic.sequitur de solemnitate subhastationis nume-
ro.84.&.85.dixi latè in stylo cancellariæ titulo.1.
præeminentia.17.casu.20. declara.2.c.2. gloss.3. nu-
mero.2. Quemadmodum & in publica subhastatione
vendere tenetur executor sententię, vt in.l.ordo.
C.de execu. rei iudi.l.edicto.C. si aduers.fiscum.l.
2.& vltim.C.de fide instrumen. & iure hastę fiscã.
libro.10.idemque erit, etsi executores testamentarij
habeant liberam vendendi potestatem, ad exem-
plum tutorum & curatorum, qui habent liberam,
vt in.l. mandato generali.ff. de procura. & tamen
res pupilli in publica subhastatione vendere tenen-
tur, vt in.l. & si sine.§.1.ff. de mino. ita docet Bart.
in.d.l.alio numero.21.ff.de alim.& cibar.lega. ver-
ba ergo ista cum bannimento, & sine, operantur, vt
executori liceat bona hæreditaria vendere abs-
que bannimento seu publica subhastatione.† Sequi-
35 tur in eadem forma commissionis, vsque ad satisfa-
ctionem omnium præmissorum, ex quibus verbis
videtur, executorem non posse bona hæreditaria ven
dere habita fide de pretio, sed præsenti pecunia,
quod latissimè examinaui in stylo cãcellariæ titulo.1.
præemi.17.casu20. declara.2.capite.2. gloss.3. nu-
mero.9. Quid autem si executor confiteatur se rece-
pisse pretium, nec aliàs constat de numeratione,
an hæredi præiudicet? Hoc latè examinat Bart.&
Alex.numero.13.& Iaso.numero.12. & sequent.in
l.à diuo Pio.§.sed si emptor.ff.de re iudi. Idem Iaso
latius in.l.2.§.vltim.ff.si cert.peta, quos vide, Bart.
tamen in.d.l.alio numero.23. dixit per confessio-
nem de recepto non satisfieri verbis testatoris, quia
non conuertitur pretium venditionis in executio
nem voluntatis testatoris, vt in.l.sed Iulianus.§.
proinde.ff.ad Macedo. Et quod non sufficiat confes-
sio de recepto, probatur in.l.si ex cautione, & ibi no-
tatur, C.de non numera.pecu.l.1.§.quod si in lite, &
§ quod si mutuam.ff. si quid in frau.patro. Quærit
etiam ibi Barto. numero.24. quid si in instru-
mento dixit tabellio, quam pecuniæ quantita-
tem recepit venditor in mei præsentia & tes-
tium infrascriptorum, sed non apparet quòd le-
gatarijs sit satisfactum, an sit securus emptor? Et
respondit esse securum: quia cũ testator ob hãc cau-
sam

sam executori permiserit bona sua vendere; sat est emptoribus ob eam soluisse causam, quãuis executor in aliã cõuerteret, vt in l. 1. § nõ autẽ ff. de exercito. l. 7. ti. 1. p. 5. melior tex. in l. fi. in fi. ff. de exercito. cuius verba sunt. *Et sufficere si in hoc crediderit, nõ etiã illud exigendũ, vt ipse curam suscipiat, in hanc rẽ pecuniam erogatã esse.* Et ibi notat Pau. Cast. quod summè nota, quia quotidie videbis in praxi. ✠ Su, e. est modò, vt
36 quod tertiò examinare promisi, opere cõpleam, nẽ pe, intra quod tẽpus exequi debeant testamẽta, & an in executorũ negligentiã Episcopi, vel alij iudices ad mittãtur, quod sequẽtibus illustratur cõclusionibus. Prima cõclusio, testatoris voluntas est ab executore ab eo deputato executioni mandãda intra tẽpus ab eo præfinitũ, idque currit iure Romanorũ ab adita hæreditate, vt in l. statuliberos, §. siquis hæredi. ff. de statulib. Bar. in l. genero ff. de his, qui notã. infa. Alex. in l. si mihi. & tibi §. 1. ff. de leg. 1. Panor. & D. Couar. in c. nos quidẽ nu. 1. de testa. l. 6. in prin. & ibi Gre. Lupi in gl. 2. tit. 10 par. 6. Sed iuxta ius nostrum regiũ, quo nulla hæreditatis aditio requiritur ad firmitatem legatorũ, vt in l. 1. supra eo. curret tẽpus à testatore designatũ executori à die mortis testatoris, si eo tempore hoc sibi fuerit notũ, non aliàs, vt infra aperiam, &
37 probaui supra nu. 16. & 26. ✠ Secunda cõclusio, vsq; adeo executores tenẽtur diligẽter exequi testatoris volũtatẽ, vt nõ possint præuenire diẽ ab ipso testatore designatã ad eiusdẽ voluntatis executionẽ: veluti si testator iussit bona sua, vel partẽ eorũ inter pauperes distribui post mortẽ hæredis, non poterit profectò in vita ipsi⁹ distribuere, vel si iussit distribui post annũ, non poterit ante annũ distribuere. Hec fuit sententia Bar. cui Pau. & Imol. & cõmu. Doct. subscribũt in l. cũ pater, §. à filia ff. de leg. 2. per illũ tex. nã si restituẽda sunt pauperibus, ex volũtate defuncti 100. post annũ, restitutio ante illud tẽpus facta infert præiudiciũ pauperibus post illud tẽpus futuris, idem voluerũt Ang. & Alexã. in l. stipulatio ista. §. siquis dolũ ff. de verb. obliga. idẽ Bar. Ang. Paul. Sali. & Ias. hanc dicens cõmunẽ in l. post mortẽ, C. de fideicõ. Bal. Ang. & alij Doct. in l. filiusfa. §. diuus Seuerus ff. de leg. 1. Ang. Imol. & cõm. Doct. in l. sed si alio, §. siquis sub cõditione ff. ad Treb. quod instruere videtur tex. in l. vxori vsumfructũ villæ ff. de vsuf. lega. Contrariã opinionẽ, imò, quod ante tẽpus à testatore designatũ possit distributio inter pauperes fieri, tenuit Bald. in d. l. post mortẽ n. 10. C. de fideicõ. & ibi Pau Cast. 2. col. Imol. in d. l. filiusfa. §. diuus Seuerus vlti. notab. ff. dè leg. 1. Panor. cõs. 11. lib. 2. Anca. cõs. 202. Dec. in l. cum tẽpus ff. de reg. iur. D. Couar. in c. tua nos nu. 5. de testa. Ant. Gom. in l. 17. Tau. nu. 7. Ferd. Vazq. Mẽcha. li. 1. de success. crea. §. 7. nu. 19. & Greg. Lop. in l. 6. in gl. 2. tit. 10. par. 6. mouentur per tex. in l. stipulatio ista. §. inter certã ff. de verb. obliga. vbi. qui post diẽ certã. dare tenetur, is eũ diem præuenire, & maturius præstare nõ prohibetur, per tex. etiã in l. post mortẽ, C. de fideicõ. vbi hæres restituere rem aliquã grauatus certæ personæ post mortẽ suam, nõ impeditur invita restituere: at nostra in specie licèt persona singularis, vel particularis sit incerta, vniuersalis tamen est certa, & necessaria, idest, collegiũ pauperũ, arg. tex. in auth. omnes peregrini, C. cõm. de successio. ✠ Ter
38 tio, quia testator ita dispõnẽs salutẽ potius animæ resperit, quia tempus executionis, quod ferẽ [illegible] existimãs, ante illud nõ posse absque detrimẽto rei familiaris hanc distributionem fieri, & sic in fauorẽ hæredis, cui fauori licet renunciare, l. siquis in cõscribendo, C. de pact. l. siquis in cõscribendo. C. de Epi. & cleri. Quarto hoc probat tex. in l. vxorẽ. §. Sceuola, ff. de lega. 3. vbi hæres restituere rogatus cũ vellet censetur rogatus, vt post mortẽ restituat, sed in vita non cõpellitur restituere, licèt spõte pos
39 sit, vt ibi dixit glo. ✝ Quintò facit, nã licèt mãdatũ sit in specifica forma impendũ, nec liceat eius fines egredi. l. diligẽter. ff. mand § is, qui exequitur insti. eo. ti. nõ tñ propterea prohibetur ei trãsgredi mãdatũ, modò plenius, & vtilius voluntas adimpleatur mandatis, vt in d. §. is, qui exequitur, sic fit in specie nr̃a, plenius quippè obseruatur testantis volũtas, si maturius fiat distributio inter pauperes: quid enim obstat, vt dies à testatore designatus ad bona inter pauperes distribuẽda præueniatur? & cũ potissimũ cũ animæ cõsulere voluerit defunctus, quę tãto pleniori beneficio afficietur, quãto maturi⁹ distributio
40 inter paupere, fiet. ✠ Sextò quia dispositio testatoris, legis, vel principis in vnũ collata casũ, equè procedit in alio omisso, si testator, vel legislator de eo interrogatus idẽ respõdisset, vt in l. tale. pactũ. § vl. vbi gl. vlt, Bal. Pau. Ias. & cõmu. DD. ff. de pact. [illegible] tat singularẽ eã sequutus Mars. in l. siquis viduã. n. 9. ff. de quæst. idẽ expẽditur ex l. fi. ff. de hæred. [illegible] & l. cũ res vers. 1. ff. de leg. 1. & l. Titi⁹. §. Lutius ff. de liber. & posthũ. & l. si ita scriptũ eod. titulo l. cũ auus, ff. de cõdi. & demonst. l. Seuola, & lex facto ff. ad Trebel. l. fi. C. de posth. hære. insti. l. 3. C. de inoffi. testa. l. cũ accutissimi. C. de fideicõ. l. si vnquã. C. de reuo.
41 dona. vbi Tiraq. in prin. nu. 55. & seq. ✠ Septimò, & vltimo, quia testator hac in specie nullã videtur habuisse affectionẽ ad personas certas, seu particulares, sed magis ad genus personarũ, & paupertatis, vel pietatis qualitatẽ: quare nimirũ quocũque tẽpore poterit distributio fieri nõ spectata morte hære
42 dis, vel alio tẽpore à testatore præfixo. ✝ Nec huic sententię obstat tex. in d. l. cũ pater §. à filio. ff. de leg. 2. vbi repositũ est vnicũ fundamẽtũ eorũ, qui cõtrariã fouẽt sententiã, quandoquidẽ pcedit in electione faciẽda psonę incertę ex certis. Nos verò loquimur quando electio est faciẽda inter incertos de incertis, inter quos casus discrimẽ, nã priori casu fieret præiudiciũ eis, inter quos fieri debet electio ante tẽpus eligendo, cũ electus antea posset mortẽ obire ante tẽpus à testatore præfixũ, qua in specie tenebatur vnũ ex reliquis eligere, quare tẽpus electionis debet spectari, nõ in 2. casu, quãdoquidẽ vno vel pluribus mortuis nũquã pauperes deficiũt, ex quibus electio fiat, quare nemini pręiudiciũ fit, si ante tẽpus eligãtur. ✠ Vel poteris respõdere, quod ibi fuit cõ
43 ditionale fideicõmissũ in tẽpus mortis collatũ, qui dies incertus loco cõditionis habetur l. dies incert⁹ ff. de cond. & demonst. quo fit, vt non possit ante implementũ cõditionis efficaciter eligere, nec bona restituere, vnde poterit ante mortẽ electionẽ, & restitutionem reuocare, argu. tex. in l. subconditio. ff. de condi. indeb. l. sufficit, & l. qui promisit eod. titu. & l. 1. §. vlt. ff. quam. dies vsusf. leg. ced. l. siquis reũ §. Iulianus ff. de libe. lega. l. grege. §. fi. ff. de pigno.

& ibi Doct. Ex quibus expenditur, quòd si electus decedat in vita ipsius grauati, vel eligere debentis, non transmittit fideicómissum ad hæredes, cùm possit grauatus reuocare electionem, & variare vsque ad mortem, vt ex dictis legibus deducit Anto. Gomez in l. 17. Tauri nu. 6. Sed hæc solutio non eneruat difficultatem, sed potius limitat opinionem vltimã, vt non procedat, quoties post mortem hæredis executor tenetur bona distribuere inter pauperes, sed quando aliud tempus à testatore

44 assignatur. † Minus oberit tex. in l. vxori vsumfructum villæ ff. de vsuf. lega. vbi si testator vxori suæ legauit fundi, aut villæ vsumfructũ per quinque annos, ita vt elapso quinquennio, ex tunc fundus ille, vel villa pertineat ad quosdam libertos, euenit, vt vxor decederet intra quinquennium, decidit iurisconsultus ibi, non statim fundum, vel villam pertinere ad libertos, sed demum transacto quinquennio. Ex qua decisione inferebat Ludo. Roma. in l. si quis hæres 2. ff. de acq. hæred. & Deci. in l. si mater num. 6. C. de institu. & substi. sub. cond. fact. quòd si testator instituit vxoré, vel ei, aut alij legatum reliquit, sub conditione si nó nupserit, vel alias, rogauitque, vt post mortem restitueret Titio, vxor autem nupsit, vel aliàs hæres, aut legatarius non paruit conditioni, is ad quem hæreditas, vel legatum peruenerit, tenebitur restituere Titio mortua vxore, vel alio hærede, vel legatario, & nó antea. Verũ in hac specie contra Ludo. Rom. & Decium tenẽt magis cómuniter scribentes in d. l. si quis hæres, & in d. l. si mater teste Ant. Gomez tomo 2. de contractibus c. 11. nu. 34. imò quòd possit, & debeat statim defecta conditione restitui, rationibus de quibus, ibi per eũ: respondetque ad d. l. vxori vsumfructũ villæ ff. de vsufr. lega. quòd dictio ex tũc ibi posita denotat extremitatem, & vltimum implementũ tẽporis, quare nimirum si ante tẽpus nó debetur, sed requiritur implementum conditionis, & temporis, arg. tex. in l. 4. § 1. ff. de cõdi. & demonstra. ita intelligit illũ tex. Bar. Alber. & Lancelo. Dec. ibid. Aliter respondet Fran. de Aret. in d. l. si quis hæres 2. ff. de acq. hæred. vlt. col. quòd ibi testator apposuit certum, & determinatum tẽpus, quo casu ait totũ esse spectandum, secus si incertum mortis tẽpus assignetur, quod non ita afficit, & astringit dispositioné, idem sensit Iaso in l. Gallus. §. & quid si tantum ff. de li. & posthu. Ant. Gomez de cótractibus d. c. 11. nu. 34. Sed prior respósio verior est, & receptior: quare nisi aliud ex cóiecturis possit à voluntate testantis colligi, verior est vltima opinio contra Bar. in d. §. à filia, vt attestatur D. Couar. in d. c. tua nu. 5. in fi. de testamen. quæ inter Doct. Hispanos receptior est, cui libenter accedo, modò hæc restitutio fiat ex voluntate hæredis. Contra eius tamẽ voluntaté crederem ante tẽpus restitui non posse, ne fiat hæredi præiudicium propter interusurium medij tẽporis, quo potiri poterit iuxta testatoris voluntaté. Et hac in specie procedere poterit communis Doct. exterorum sententia, vt restitutio, seu erogatio inter pauperes, non possit fieri ante tempus à testatore designatũ.

45 † Tertia conclusio, nullo tempore à testatore designato ad exequendum contenta in testamento, à iure datur annus hæredi, aut executori testamentario ad soluenda quæcunque legata, quę nó sint pietatis causa relicta, & ad exequendum in cæteris rebus vltimam voluntatem, vt in l. nulli., C. de Episcop. & Cleri. cap. nos quidem de testamen. l. 6. tit. 10. par. 6. dixi supra eodem, l. 7. gloss. 2. nu. 2. Quo anno elapso ad Episcopum deuoluitur ius exequendi d. l. nulli, & cap. nos quidem, & cap. si hæredes de testamen. vbi Cardi. & Barb. nu. 3. & Did. Couar. num. 4. asserunt communiter esse receptum, hanc curã, vt testamenta executioni tradantur, Episcopo incumbere, etiam si legata nó sint pia. Idem fatetur Anto. in cap. Ioannes eodem titulo, & Alexan. conf. 239. ad fi. lib. 6. Fallit tamẽ hæc conclusio, vbi testator in casu negligentię alium substituerit, tunc excluditur Episcopus, donec substitutus constituatur in negligentia, secundum Bal. in l. si fundũ §. Stichum ff. de leg. 1. & in auth. licèt testator C. de Sacros. Eccles. Barb. in cap. tua nobis nu. 14. de testa. Cœpol. cautela 294. dom. Dida. Couarru. in cap. nos quidem numero 2. de testamen. Grego. Lupi in l. 7. titulo 10.

46 part. 6. glo. pe. dixi supra eo. l. 7. glo. 2. n. 2. † Quarta conclusio, non modò ad Episcopum cura pertinet, vt vltimæ exequantur voluntates, sed & ad diœcesanum, etiamsi Episcopus non sit, cap. Ioannes, & ibi communiter Doctor. teste dom. Dida. Couarru. ibi numero 1. de testamen. Diœcesani dicuntur Abbates, vel Archidiaconi, qui iurisdictionem Episcopalem habere solent, ex priuilegio, vel pręscriptione c. auditis de præscrip. capit. accedentibus de excessib. præl. hos appellat diœcesanos gloss. in Clement. vnica in verbo Diœcesanis de foro compe. ibique Ioan. de Imol. & Cardi. Ioan. And. Abb. Barb. & dom. Dida. Couarru. in d. cap. Ioannes de testament. Feli. in cap. cum olim colum. 1. de præscrip. dicentes, quoad ea quæ iurisdictionis sunt, appellatione diœcesanorum contineri inferiores Episcopo, habentes tamen iurisdictioné Episcopalé: quáquam quoad alia exigentia officiũ Episcopi, dici nó possint diœcesani, atque ita procedere asseuerant glo. in Clem. 1. de vita, & honestate clericor. & in Clemẽ. 1. de iure patrona. & Imol. in cap. de monachis 2. colum. de præben. dicentes appellatione diœcesani Episcopum tantum contineri, non alium inferiorem, etiam si is habeat iurisdictioné Episcopalem, quod ita resoluit domi. Dida. Co-

47 uarru. in d. cap. Ioannes numero 1. † Quinetiam ad Canonicorum collegium, quod vulgò dicitur capitulum, Sede Episcopali vacante, spectat munus compellẽdi executores testamẽtarios, vt testamẽta, vltimasque defunctorum voluntates exequantur, & eis negligentibus ipsum collegium exequatur, cùm hoc ad iurisdictioné spectet Episcopalé, secundum Ioan. Andr. Ancarra. Cardi. Abb. & Couarru. numero 2. in capit. Ioannes de testamen. idem voluit Calderi. consilio 12. de testament. Cardina. in Clementina vnica columna 3. de testament. dicens hanc sententiam communem esse, idem eam sequutus attestatur Franc. Pauinus in tracta. de potestate capituli sede vacante 2. part. quæst. 7. Barb. in d. capit. Ioannes, licèt ab ea discesserit numero 15. Ex quo infert Couarru. dict. numero 2. prælatum Episcopo inferiorem iurisdictionem Episcopalem habentem, excluso Episcopo, nó tantum cogere posse executores ad testamentorum executiones, sed & eis negligẽtibus

vltimas

vltimas exequi voluntates. Quod dubium non est, quoties is prælatus non est episcopo subditus, sed ab eius iurisdictione exemptus, sin autem nõ sit exẽptus, sed ab eo ad episcopum potest appellari, forsam non poterit vltimam exequi voluntatem executoribus negligẽtibus, sed id munus episcopo competet, vt sensit Cardi. in Clem. 1. q. 8. de testa. Couar. d. c. Joannes num. 2. qui tamen non negant, posse hunc prælatum inferiorem ab executoribus rationem exi
48 gere, iuxta constitutionem. d. Clem. 1. de testã. † Quinta conclusio, executores testamentarij cogi possunt per episcopum exequi vltimam testantium voluntatem, etiamsi testator interdixerit episcopo hanc coactionem, ea enim prohibitio illicita est, atque ideo non seruanda, secundum glo. Abb. & Couar. in. d. c. tua num. 6. de testa. Imo nec licet testatori prohibere episcopum se intromittere in executione sui testamẽti, etiamsi executores neglexerint illud exequi intra annum, vt in. d. c. tua & ex eo ibi expendit Barb. num. 4. & dom. Did. Couar. num. 6. contra Ancarra. & Panor. ibidem, quorum opinio fortè verior est, & receptior, authore Alex. in addi. ad Bald. in auth. licèt testator. C. de epis. & cleri. Aduertere tamen oportet, testatorem dupliciter euitare posse episcopi iurisdictionem in exequenda eius vltima voluntate. Primò si ob negligentiam executoris alium substituat, vt dixi supra num. 45. Secundò quoties nullo designato tempore dixerit testator expressim tempus legitimum eis non currere, sed liberam eis executionem commiserit, vt cùm voluerint vltimam eius voluntatem exequantur, ex sentẽtia Bald. in. l. 1. ff. de leg. 2. Abb. in. c. nos quidẽ. 2. col. de testa. quibus accedit Barb. in. c. Ioannes. fi. col. eod. titu. Calde. de arte testandi titu. de executoribus cautela. 6. dom. Did. Couar. in. c. tua de testam. per. l. sed si ante. ff. ad Treb. potest siquidẽ testator executoribus dilationẽ à iure cõcessam prorogare, vt respõdit Bal. cõs. 301. li. 2. Ripa in. l. nemo potest nu. 127. & seq. ff. de lega. 1. quẽ omnino vide.
49 † Huic sententiæ cõcinnit & illud, quo in ecclesia aut oratorio authoritate præsulis cõtracto, ac deinde dotato, episcopus institutionẽ ministrorũ, curã & regimẽ habet. c. præterea & c. relatũ. de iure patro. c. 1. 16. q. 5. & c. nullus. 16. q. 7. c. vno de iure patro. in. 6. etiãsi testator aut qui oratoriũ constituit, aut dotauit, prohibeat episcopo curã, & institutionẽ prædictam, vt in. d. c. tua de testa. vbi hoc notat reuerendissimus dom. Did. Couar. in. fi. Innocẽ. in c. in Lateranensi, de præben. Abb. in. c. requisisti col. pen. de testa. & in. c. nobis de iure patro. Bart. in. l. quoties. § si. ff. de admi. tuto. Feli. in. c. cũ venerabilis nu. 33. de excep. optimus tex. in c. sic quidã. 10. q. 1. Quod procedit, etiã si testator disposuerit bona illa, aut dotẽ oratorij in aliũ piũ vsum expẽdi, eo casu quo episcopus, eius prohibitioni renitatur, Rota in antiquis decisi. 864. Feli. d. nu. 33. Roch. de Curte de iure patronatus verbo pro eo quod. q. 12. dom. Did. Couar. vbi supra & iterũ in epitome de spõsa. 2. part. c. 3. § 1. nu. vlt. quibus adde decretũ Cõcilij Tridẽtini sess. 22. c. 8. Paul. Paris.
50 cõs. 34. li. 4. † Sexta conclusio, annus à iure statutus ad exequẽdã vltimã testãtis volũtatẽ incipit currere post mortẽ testatoris, & non post aditionẽ hæreditatis, prout erat statutũ iure ciuili Romanorũ, nẽpe, vt curreret post aditã hæreditatẽ à die monitionis ab episcopo, vel à iudice seculari factæ, vel à tempore sciẽtiæ. Prima pars huius cõclusionis instruitur ex. l. 6. tit. 10. par. 6. vbi Gre. Lup. hoc potissimũ procedere asseruit iuxta dispositionẽ. l. 1. supra eo. vbi legatã debẽtur etiã nõ hæreditate, in verb. hasta vn año despues de la muerte del testador: cui sententiæ cõferre plurimũ ait, quod in legatis pijs iure etiã cõmuni Imperatorũ, tẽpus ad exequẽdũ assignatũ nõ currit à die aditæ hæreditatis, sed à morte testatoris, cũ huiusmodi legata nõ pẽdeãt ex aditione, secũdũ Bal. in. l. id quod pauperibus nu. 13. in. fi. C. de epi. & cler. Cæterũ vt hæc ad praxim reducãtur, crederẽ sic debere distingui, aut enim hæres est præsens, & tũc vt executio fiat absque detrimẽto hæreditatis, asserit Gre. Lup. debere per iudicẽ intimari hæredi, vt intra certũ tempus adeat hæreditatẽ, & eo tẽpore elapso incipiet currere annus, Ita cẽset egregius vir in. d. l. 6. in verbo hasta vn año despues, ad mediũ ti. 10. par. 6. aut hæres est absens in remotis locis, prout quotidie euenit in his Indiarũ regnis, & tũc dubio procul annus inci-
51 pit currere à die mortis testatoris, vt dixi supra hac eadẽ gl. nu. 16. 26. & 36. † Sed hæc procedũt, quoties executor eo tẽpore sciebat sibi fuisse hoc munus cõmissũ, nã si ignorabat, nõ incepit tempus currere, donec sciuerit, vt ab eo tãquã negligẽte auferatur facultas exequẽdi, & ad episcopũ deuoluatur: quoniã impedito agere nõ labitur tẽpus assignatũ ad aliquid agẽdũ. c. quia diuersitatẽ de cõcess. præbẽ. l. 1. C. de annali excep. auth. nisi tricennale. C. de bon. mater. vbi Ari. Pinel. à. n. 42. & hac in specie scientiã requiri, atque ideo nõ currere tẽpus ignorãti aut impedito, probat tex. in. c. nos quidẽ de testa. vt ex eo expẽdũt Hostiẽ. Imol. & Did. Couar. nu. 3. in fi. Lud. Rom. hãc dicẽs cõmunẽ cõs. 228. Gre. Lup. in. l. 6. in verbo hasta vn año prope finẽ ti. 10. par. 6. dixi supra eo. l. 7. gl. 5.
52 nu. 5. & 7. & l. 10. gl. 6. † Cui sentẽtiæ nõ oberit, quod tẽpus ad aliquid agẽdũ præfinitũ currit ignorãti, quoties datur dilatio in merũ fauorẽ eius, qui actũ facere tenetur. quia respõdere licebit, vt dixi supra eo. l. 7. gl. 5. nu. 6. & ibi nu. 4. retuli opinionẽ eorũ, qui dixerũt currere ignoranti, & eã reprobaui n. 6. † Secunda
53 pars huius. 6. cõclusionis, qua asseruimus currere tẽpus executori datũ à die monitionis ab episcopo, vel iudice seculari factæ, vel à tẽpore sciẽtiæ. Probatur ex eo, quo in dubio præsumitur ignorantia. l. verius. ff. de probatio. quare onus probãdi sciẽtiã incũbit allegãti eã, quę probabitur per monitionẽ factã, vt ab eo tẽpore incipiat currere annus. c. nos quidẽ de testa. & ibi notat Abb. Cardi. Ancarra. Imol. & dom. Did. Couar. nu. 2. Bald. in. l. id quod pauperibus n. 11. C. de epi. & cleri. Ioã. à Canibus in tracta. de executoribus vlt. volũ. 2. par. q. 7. nu. 11. quorũ opinio cõmunis est, vt. d. nu. 11. attestatur Bal. & Panor. cõs. 112. li. 2. & cõs. 59. lib. 1. idẽ attestatur Roch. de Curte in tracta. de iure patrona. verb. construxit. q. 10. Barb. cons. 8. li. 1. col. 4. licèt ipse ibi, & in. d. c. nos quidẽ nu. 33. contrarium defendere conetur, communem sententiam tenuit Specula. in tit. de instru. edi. §. nunc vero aliqua numero. 82. & Grego. Lupi in. l. 6. & in l. 8. in verbo monestados in fine titulo. 10. partita. 6. Non tamen ex hoc intelligas, non posse probari scientiam absque monitione, potest siquidem pluribus alijs modis probari. Quare necessaria non est

omninò monitio, nisi propter eam velit ante annum executorem constituere in mora, vt dicam infra hac eadẽ glo.nu.56. monitio etiam requiritur, vt priuetur relicto, vt dixi supra eo.l.12.glos.1.num.3.4
54 Septima conclusio, annus à iure præfixus executori testamentario ad executionem faciendam prorogatur episcopi vel iudicis secularis arbitrio, iuxtà operis vel executionis qualitatem, nõ enim spirat officium executoris, etiam si annus fuerit elapsus, si intra ipsum opus fuerit inceptum. Quid enim si ædificium quinque aut plures annos exigat ad eius perfectionẽ, Oportebit etenim id tempus spectari, vt in auth. de ecclesiasti.titul.§.si quis ædificationem colla.9. Specula.in titul.de instru.editio.§. nunc verò aliqua nu. 82. Bald.in.d.l.id quod pauperibus n.11. Federi.cõl. 224. aliàs.129. dom.Dida.Couarru.post alios, docto. ibi in.d.c.nos quidem nu.6.de testamen.Grego. Lupi in.l.6.tit.10.part.6.in glos.magna in fi.
55 Ex quo ipse infero, quòd si legatarius vel creditor executorem intra annum conuenerit, vel famulus famulitium petierit intra annum, & si lis in plures protrahatur annos, non spirabit eius officium, maximè in his Indiarum regnis, vbi longe absunt hæredes vt plurimùm, dilatio enim seu terminus à lege cõstitutus ad causã, vel quid aliud peragendum, recipit interpretationẽ, si causa illa commode intra illud tẽpus expediri valet, l. vt gradatim.§.1 ff.de mune. & hono: l.2. C. de noxali.act. Hec fuit sententia Ioan.And. in tit.de iudi. deleg.§.restat, versi. quid si statuto, vltim.quæst. idem voluit Cyn.in.l.1.in tribus vltimis quæst.C.qui accus.non poss.& ibi etiam Bald.Panor.in cap.penul. de iudi.num.10.Iaso.in.l.properandum in prin.num. 26.limi.5.C.de iudi.Paul.Castr.in.l. interdũ in prin. ff.eodem titulo, quibus adde congesta per Iaso.in.l.si eum.§. qui iniuriarum num.11. & sequent.ff.si quis cautio.confert tex.optimus in.l.cum ipse.ff.de excusa.tuto.iuncta.l.præcedenti, vbi spatium quinquaginta dierum statutum est ad proponendas in iudicio tutorum excusationes, & curatorum, & ad peragendũ totum negotium. Possunt tamen tutores excusationibus intra id tempus propositis, eo trãsacto prosequi, si contradictionibus, vel dilationibus à iudice concessis, non potuit intra eos dies causa excusationis termi nari. Quem tex.ibi appendunt Dyn. Cynus & Bald. ad quæstionem, si ex forma statuti omnis causa decidi debet intra tres menses, & aduersarius causa testiũ producendorum, quos dixit habere in longinquis partibus, petit dilationem, quæ vltra tres menses extendatur, an causa possit post tres menses decidi, ipsi profectò fatentur id fieri posse, quibus Alexand. subscripsit consilio.72.num.1.lib.4.cum concordan. per Iaso.traditis consilio.10.& consilio.35.in fi.libr.1. & Tiraq.lib.1.de retractu.§.12.glos.2.nu.2.& sequent. dixi latè in stylo cancellariæ titu.1. præemi.17. casu. 22.declara.10. Hìc nostram illationem confirmat decisio Felin.in capit.quoniam, Abbas num.5.de officio delega.dicentis, quòd si canonicus, cui causa aliqua fuit delegata, desinat esse canonicus, postquam de ea cognoscere cœperat, potest illam terminare, nisi assumpserit qualitatem repugnantem, vt quia fit effectus laicus, ex sententia gloss.in capit. statutum in verbo canonicus in fin.de rescrip.in.6. Bald.in.l. generaliter.2.numero.7.C.de epis.& cleri.Abb. & Deci. numero.6.in capit.quoniam, Abbas de offi. delega. qui attestatur hanc esse communem opinionem, eo quòd qualitas requisita in cõmissione sufficit semel adesse, argum.l. in delictis.§.si extraneus.ff. de noxali.l.Titio, & ibi Bart.ff. de testamen. mili. & latius idem Bart.in.l.ex facto in princip.ff.de vulga. Sic in specie proposita sat est, executorem esse tempore conuentionis, licèt anno transacto executor non sit, vt cum eo possit continuari iudicium.
56 Octaua conclusio, potestas exequendi vltimas voluntates restringitur etiam ante annum, & deuoluitur ad episcopum elapso termino dato ab ipso episcopo bina monitione præmissa, vt intra illud exequatur, si exequi neglexerit auth.de ecclesi.titul.§.sin autem qui hoc facere, Specul.in titul.de instrum. editi.§. nunc vero aliquam numero.82. Abb.colum.2. & dom. Dida. Couar.numero.5.in capit.nos quidem de testamen. Iacob.à Canibus in tracta.vltimarum voluntatum.2. parte.q.3. Quod procedit in legatis pijs, vt voluerunt Imol. & Couarru.in. d.c.nos quidem Sali, in auth.hoc amplius col.2.C.de fidei commisso. Sed tu extende, vt procedat hoc etiam in legatis prohanis: potest siquidem episcopus intra quinque menses aliudue tempus arbitrarium cogere hęredes & executores testamentarios, vltimam voluntatem ad executionem deducere per censuram ecclesiasticam, vel per interdictum administrationis bonorum defuncti, vt in cap. si hæredes de testament. etiam quoad legata prophana, gloss.& Abb.columna.1. Imol.colu. 3.Barba.numero.8.& Cardi. in.d.capit. si hæredes quibus ibi assentitur Couarru. numero.4. & Grego. Lupi in.l.6.titul.10.partita.6.in verbo lo mas ayna, confert tex.in.l.si domus.§.in pecunia, & l. cum res. ff.de legatis.1.&.d.l.6.titulo.10. partita.6. Quibus constat, hæredes seu executores cùm primum potuerint, exequi debere quæ in testamento disposita fuerint, si cùm primum potuerint, exequi tenentur, nimirum si ad id cogi possint per episcopum, vel iudicem secularem, vt infra dicam numero sequẽti. Idque ex eo comprobatur, quòd episcopus potest propria constitutione excommunicationis pœnam statuere contra executores negligentes in vltimarum voluntatum executione, authore Federico consilio.95. cui adstipulatur Roma.consilio.228.Paul.Castr.in.l.nulli.C.de epis.& cleri.Boteus in tracta. de synodo.3. parte articulo.1.numero.172.dom.Dida. Couarru.in d.capit.si hæredes numero.4.in fi.de testamen. Greg. Lupi.in.d.l.6 titulo.10.part.6.in verbo lo mas ayna.
57 Nona conclusio, ad secularem iudicem spectat cura, vt vltimæ defunctorum voluntates executioni tradãtur, etiam circa legata pia: hoc quippe munus est mixti fori, vt in auth de eccles. titul.§ si quis autem ædificationem colla.9. melior text. in.l. hæreditas.ff. de petitio.hæred. Abb.in.d. capit. si hæredes de testament. vbi & Barba. columna.1. &.2. & Couarru.numero.1.Grego.Lupi in.l.7.titulo.10.part.6.in gloss.1. Quod procedit etiã in legatis pijs, circa quorũ executionem iudex secularis nemine petẽte poterit officiũ exercere, vt in.l.hæreditas.ff.de peti.hæredi. vt ex ea expendit Lud.Rom.in auth.similiter. C.ad.l. Falcid. speciali.20. vltimarum voluntatum, Barba. colum.2. & Co-

& Couarr.num.1.in fi.in d.c.si hæredes de testa.dixi supra eo.l.10.glos.7.quo iure in his Indiarum regnis vtimur iuxta regias sanctiones,& mãdata nobis
58 iniũcta.† Decima conclusio,ad exequendum legata pia à iure diffinitur tempus sex mensium,quod cedit à die insinuationis testamenti.§.si legatum in auth.de Eccles.ti.Abb.& Docto.cõmuniter teste dom. Did.Couar.in c.nos quidem de testã.Iaco.à Canib. in tracta.executorum vltimarum volun.2. par.q.3. Cura autẽ petẽdi,vt legata pia soluãtur,cõpetit cuilibet de populo hanc prouinciã sumere volenti,si viderit aduersus testantiũ voluntatẽ quicquã attentari,vel si ex segnitie executorũ,hæredũ, vel iudicũ executio nimis differatur,vt in l.nulli in fi.C. de epi.& cleri.&.d.auth.de Eccles.tit.§ si autẽ qui hec facere,quẽ tex. dixit singul. Areti.in c.cũ olim de testib.& Roma.cons.69.tex.etiã regni nostri in.l.7.
59 ti.10.par.6.dixi supra eo.l. 10. glos.8.† Vndecima conclusio, nullo executore à testatore nominato, hæredi cõpetit vltimæ volũtatis executio, etiam quoad legata pia,vt in c.nos quidem,& ibi ex eo expẽdit dom. Did.Couar.nu.8.de testam.nisi legatum fiat ad redẽptionem captiuorũ , quia tunc executio pertinet ad episcopũ,vt in d.auth. de Eccles.ti.§.si quis ædificationẽ,&.§.pro redemptione,ex quibus id adnotauit dom.Dida.Couar.nu.8.in d.c.nos quidẽ.
60 † Duodecima cõclusio,restitutio male acquisitorũ, seu per vim ablatorũ à testatore fieri iussa, debet etiã per episcopũ fieri quoad vsuras:nec poterit hac in specie testator alium executorẽ quàm episcopũ designare.Domi.cõs.20.dom. Dida. Couar.in d.c. nos quidẽ nu.8.de testam.Restitutio autem,aut distributio certę quantitatis pauperibus erogãdæ pro satisfactione malè ablatorum potest,& debet fieri per executorem à testatore nominatum,vbi de malè ablatis non constat aliter,quàm per confessionem testatoris,secundum Ant.& Feli.in c.cùm sit de Iudæsi.Est enim huiusmodi legatũ pium, quod potest per executorem vltimæ voluntatis expediri, sicut & cętera legata pia.Sin autem de malè ablatis cõstat in iudicio,vel extra iudicium aliàs,quàm per cõfessionem testatoris, restitutio fiet per eum,qui ad restitutionem tenetur,consilio tamen episcopi prius requisito:quod voluerunt Abba.& Feli.in d.c.cùm sit,Ioan.Lupi in rub.de dona.inter vir.& vxo.§.65. num.69.c.sicut dignum.§.eas insuper de homi. vbi Abb.& Anan.Card.in d.c.cũ sit de Iudæ. Corset.in singulari in verbo restitutio cum cõcordan.traditis per Felin.d.cap.cum sit,quorum opinionẽ communem fatetur eam sequutus Ioan.à Medina de restitu.quæst.3.causa.10.c.incip. esto. Couarru.in c. nos quidẽ num.8.de testamen.qui omnes ita conciliant sententiam Hosti.in d.cap.cum sit de Iudę.& Archidiacon. in cap.vltim.de testam in.6.inuicem aduer-
61 santium.† Decimatertia conclusio, is cui à testatore fuerit commissa electio,eligere tenetur intra annum,vel aliud tempus ad eligendum designatum, aliàs ius eligendi ad episcopum spectat, secundum Cardi.Imol.Barba.numero.41.& domi.Did.Couar. num.7.in d.cap.nos quidem de testamen. Bald.in.l. cum quidam.2.ff.de legatis.2.Ange.Corne, & Iaso per tex.ibi.in.l.fi.§.1.C.commu.de lega.Ange.cõs. 64.Ancarra.cons.387.quorum opinionem communem esse attestantur Corn.& Iaso in d.l.fi. in princ. C.commu.de lega.& D.Couarru.d.num.7. Contrariam tamen sententiam verã esse censet Bart. d.l.cũ quidam.2.ff.de lega.2.dicens eum,cui testator commisit ad suum arbitrium eligendos pauperes , & inter eos destribuendam certam pecuniæ quantitatẽ, vel alia bona,posse electionem pauperum facere,etiam post annum , episcopo excluso , quoniam hic elector est,non executor, siquidem proprium declarat arbitrium,non exequitur alienum, prout faciunt executores,l.executorem.C.de execu.rei iudi.vbi idem voluit Bar.& Paul.Abb. & Ancarra. in d.cap.nos quidem,idem Ancarra.cons.412. Abb.in cap.si quis contra clericum.3.col.de foro compe.& ibi Feli.col.2.Abb.cons.11.lib.2. Roma. cons.228. col.4.Bar.cons.152.& in d.l.vlt.§ 1.C.com. de leg. Enriq.Botæus in tracta.de synodo.3.par.att.1. nu. 187.Sed nihilominus prior sententia tum verior , tũ etiam receptior est in legatis pijs , vltima verò seruanda est in alijs legatis prophanis, vt docet Bal.in l.captatorias ad finem.C.de testa mili. Grego. Lupi. in.l.7.in verbo Obispos,ti.10.part.6.tenuit priorẽ sententiam indiscriminatim , sed cum distinctione
62 Bal.transit,Couar.in d.cap.nos quidem nu.7.† Decima quarta conclusio,executor, cui testator præcepit,vt nihil faceret absque consilio guardiani fratrum minorum,tenetur consilium requirere ,non tamen sequi,nisi expresse irritauerit actũ absque eius consilio factum. Prima pars huius conclusionis, quòd teneatur eius consilium requirere,aliàs actus non valeat,seu executio,probat tex.in c. cum in veteri de electio.vbi quando consilium alicuius requiritur,illo non requisito,si haberi posit, actus non valet,vt tenet gl.vlt.in c.nõ est de cõsue.li.6. notat Bar.in.l.1.§ si plures nu.6.&9.ff.de exercito.Panor. in c.ad apostolicã de regulari. Alex.cõs.59.li.4.nu. 3.&.4.& cõs.145.nu.1.lib.5.Ab.Felin.& Deci.nu. 6.& cæteri in c.ex part.de cõstitu.idẽ Abb. & Deci. in c.si pro debilitate nu.8.de offi.dele ga. vbi si delegatus principis aliũ delegauit,qui de causa cognosceret,eamq; diffiniret,eiusdẽ delegantis prius requisito cõsilio,eo nõ requisito nõ valeret sententia, licèt si dederit cõsiliũ,illud sequi nõ teneatur subdelegatus,vt ibi per eos traditur.Et hæc vltima pars cõclusionis nostræ probatur in c.cũ olim de arbi.vt ibi expendit Panor.vlt.notab.& in c.cũ in veteri.4. col.de electio.Bar.in rep.d.l.1.§ si plures nu.6.ff.de exercito.Bald.in rub.C.de exercito.nu.6. Ioan. de Ana cons.15.dubio.2.& cõs.62.col.1.Abb.& Deci. nu.9.in c.si pro debilitate de offi.delega. vbi citat concord.sed hæc conclusio procedit , nisi in commissione testatoris vel iudicis expresse dicatur, quòd teneatur sequi consiliũ,aliàs actus nõ valeat: tunc enim illud sequi tenebitur , nisi fuerit iniquũ, secundum Bald.in d.rub.C.de exercito.nu.6. Deci. in d.c.si pro debilitate nu.9.& 10. de offi. delega. vbi citat concordãtes.In specie autem huius limitationis contrarium voluit Bart.in d.l.1.§. si plures nu.8.eo quòd officium executoris est fratribus minoribus prohibitum, quare & hoc prohibitum quoque censeri debeat à fortiori . Sed contra eum tenet Bald.in d.rub.C.de exercito.nu.6.cui assentior.
63 Decima quinta cõclusio,hæres exequi negligẽs lega-

ta pia sex elapsis mẽsibus hac afficitur pœna, vt reddere teneatur legata cum omni emolumento, quod ex eis percipi potuisset à die mortis testatoris, nam ab eo tempore legata pia debentur, secundum Bal. in.c.ad nostram.2.nu.7.versi.ego cum Bernardo reneo extra de iure iu. per tex.in auth.de Eccles.tit.§. si quis in verbo à die mortis, notãt Abb.& Imol.col. 2 & Barba.nu.8.& dom.Did.Couar.nu.5.in.c.si hæredes de testam.Harmenopolus in epitome iuris ciuilis lib.5.ti.10.c.de legato pio, idem esse asseuerantes, si intra breuius tempus ab episcopo ad soluendá legata pia assignatum bina admonitione præmissa exequi neglexerit, vt in.d.auth.de Eccles.tit §. fin autẽ qui hoc facere iussi sunt, auth.licet.C de epis. & cleri.Bar.Sali.& Doct.in auth.hoc amplius.C.de

64 fideicó.† Decima sexta conclusio, hæres aut executor testamentarius semel monitus, non mandans executioni vltimam testatoris voluntatem, amittit omne lucrum ex testamẽto sibi competens.d.auth. hoc amplius.C.de fideicó.l.vlt.tit.10.part.6. ita vt hæres ipse etiã prælegata amittat, nedum hæreditatem secundum Bal.&.Alex.in.l. qui filiabus.§.fi.ff. de lega.1.Cæterum nõ me latet amãtissimè lector, hanc monitionem non exigi, vt ab ipso iudice personaliter fiat, prout somniarunt Ang.Paul.Cast.& Iaso in.d.auth.hoc amplius, Gaill.quoque Benedi.in repe.c.Raynutius, verbo si absque liberis.2.nu.199. de testa.nixi ex verbis.d.auth.hoc amplius ibi, monitus à iudice, sed satis erit, si eius decreto, literis, vel per nunciũ, seu epistolã fiat, vt constat ex verbis.§.si quis autem non implens, auth.de hæred.& Falcid.vnde.d.auth.hoc amplius sumpta fuit, cuius verba perperam traduxit Yrnerius, vt ex Oloandro refert dom.Did.Couar.in.d.c.si hæredes num.7.de testam.quod ipse Couarru. probat authoritate gl. in.d.§.illud quoque in verbo decreto, quam dixit singul.Corsetus in suis singularibus in verbo citatio, & Ang.in.d.auth.hoc amplius, Valduinus in.d. auth.de hæred.& Falcid.in verbo decreto iudiciario, idem voluit Gre.Lupi in.l.vlt.glos.per tex.ibi tit.10.par.6.quã pœnã effugiet hæres, quoties alia minor pœna à testatore fuerit ob hanc negligentiã indicta: quando quidẽ testatoris pœna facit cessare pœnam legalem, vt constat ex notatis in.l. si fundũ sub cõditione.§ Stichum.ff.de legatis.1.& in.l.1.§. 1.ff.de penu legata, per Alexand.in.l. ita stipulatus num.43.& sequent.Idemque erit, si prolixius tempus à testatore fuerit designatum, ad eius vltimæ voluntatis executionẽ, vt in.l. diem.ff.de lega.2. dom.Did.Couar.in.d.c.si hæredes num.7.ad fi.de

65 testam.† Decima septima conclusio, pœna de qua numero præcedenti, incurritur ipso iure, ita vt sententia necessaria non sit ad eam inducendam ex receptiori sententia Doctorũ in.d.auth.hoc amplius, vt attestatur dom.Did.Couar.in.d.c.si hæredes nu. 8.Sed hodie iure regio sententia requiritur ad incurrendam pœnã priuationis officij, quã incurrit executor testamẽtum exequi negligens intra annũ, vt in.l. vlt.ti.10.par.6.ex quo id expẽdit Greg. Lupi.ibidẽ in verbo por juyzio, licẽt alias pœnas priuationis emolumẽti incurrat ipso iure, prout iure cõmuni fuerat statutũ, vt rectè aduertit Gre.Lup.ibidẽ. Sed an filius hæres patris, qui executionẽ testamẽti facere neglexerit intrà annũ, priuetur legitima? Quæstio hæc satis per Docto. discutitur, maximè per dom. Did.Couar.in.d.c.si hæredes n.9.de testa.Gre.Lup. in.l.vlt.glos.etiã vlti.ti.10.par.6.ad quos lectorem

66 relego.† Decima octaua cõclusio, executor testamẽtarius rationem reddere tenetur ex cõmuni regula, qua iure statutũ est pro creditis gubernationibus, quemlibet conueniri posse ad reddendum rationẽ administrationis, vt in auth.de sanctissi.epi.§. œconomus, e quorũ numero sunt œconomi, negotiorũ gestores, tutores, & curatores, vt in.l.2.ff. de nego. gest.l.actus.ff.de admi.tuto.l.rationes.C.eo.ti.quod vltra ius, æquitas quoq; suadet, atque ideo executores testamentarij facere tenentur inuentariũ, vt disponitur in.l.nulli.C.de ep.& cler. quod asseruit Specula.in tit.de instru.editio.§.nunc vero aliqua num. 44.& 45.Bal.in.l.id quod pauperibus nu.38.C.de epis.& cleri.Sali.& eius Apostilla in.l.nulli nu.12.C de epi.& cleri.&Bal.ad Speculato.in titu.de instru. edi.in fi.vers.omnis executor pen.col. & rationem reddet finito munere, vel ante in casibus in quibus tutor, vel curator conuenitur ante finitam tutelã, vt probat Sali in.d.l.nulli num.12.autoritate Accursij in.l.qui proprio.§.fi.ff.de procura.& ibi Salic.

67 explicat, qua actione executor conueniatur.† Decima nona conclusio, executor testamẽtarius rationẽ reddere tenetur episcopo, vel iudici seculari, hæredi vel legatarijs: quinimo exẽptus ab hoc onere reddendi rationes episcopo non liberatur, vt in Clem. eos qui de testa.& in auth.de Eccles.tit.§.si quis autem, Specula.in ti.de instru.edi.§.nunc vero aliqua num.45.& ibi Ioan And.Salic.in.d.l.nulli num.12. in fi. quinetiam si à testatore remissa sit executori rationis redditio, cã adhuc reddere tenetur, quoniã solũ sibi videtur remissa scrupulosa inquisitio quoad culpam, non quoad dolum, vel reliquorum restitutionẽ.l.quidam decedens.ff.de admi.tuto.l.si seruus vetitus.ff.de lega.1.Sali.in.l.nulli nu.14.C.de epi.& cleri.& in.l.cũ necessitate.C.de fideicó.Tho. Ferrari.cautela.51.cuius exordiũ, si quis relinquit.

68 † Vigesima conclusio, executor per codicem rationũ rationẽ reddere tenetur, verũ in rebus minimis seu minutis distributionibus creditur ei cũ iuramẽto, si commodè de eis instrumentum fieri non poterat, quod æquus iudex ex circunstantijs, & rei qualitate arbitrabitur. Hæc fuit sẽtẽtia Bal.in.l.id quod pauperibus nu.pen.& Sal.in.l. nulli nu.13.C.de epi.& cleri.in alijs vero nõ, vt ibidẽ omnes cõcludũt, & idẽ Bal.in.d.l.nulli nu.11. Docto.in.l.thesaurus per tex.ibi.ff.ad exhibẽ.Cætera ad executores testamẽtarios pertinentia vide per Specula.in titu. de instrum.editio.§.nũc verò aliqua per Bal.Sali.& reliquos Docto in.l.nulli, & in.l.id quod pauperibus.C.de epi.& cleri.per Bar.in.l.alios.ff. de alimẽ. & cibar.lega.

GLOS. II.

1 *Publicatio testamẽti in scriptura publica facti nõ est necessaria, sed quando fiet in scriptura priuata.*

2 *Publicatio testamenti in scriptis iure regio non est necessaria, quia fieri debet in scriptura publica, non priuata.*

3 *Publicationem testamenti fieri qui petere possint? Iure*

Iuramento petentis probatur interesse in his, quæ modici sunt præiudicij, ibidem.

4 *Publicatio testamenti requirit, vt prius cõstet de morte testatoris, & quod citentur hi quorum interest.*

5 *Publicatio testamẽti scripti quomodo fieri debeat?*

6 *Publicato testamẽto debet redigi publicatio in scriptis*

7 *Testamẽtũ in scriptis iure regio nõ põt fieri in scriptura priuata, sed publica, ideo eius publicatio nõ requiritur*

8 *Publicatio testamenti nuncupatiui absque scriptura publica vel priuata facti, quomodo fiat.*

b *Muestrelo ante el alcalde.* Notaex lege ista publicatio
nem testamenti fieri debere sub pœnis in hac lege
cõtentis, de quibus videbimus in glossis sequ. Hãc ta
mẽ conclusionẽ limita duobus modis. Primò, vt pro
cedat in testamento facto in scriptura priuata, nam
quod factũ est in scriptura publica, non eget publi-
catione corã iudice fienda, sed propria authoritate
hæres vel executor impune aperire poterit, & inte-
gram fidem feciet: authoritas siquidẽ tabellionis ef
ficit publicã testamẽti scripturã, & fidedignã, ex sen
tentia glos cõmuniter receptæ in.l.2 ff. quẽ. testa.a
per. in verbo publicũ, alia in.l. quæstionẽ in verbo
ostẽditur. C. de fideico. Bar. & Ioan. de Imo. in.d.l.2.
Bal. Ang. Paul. Sali. & alij Docto in.l.1.C. de testam.
Bal. & cõmuniter Docto. in.l. omnium eod. tit. Bal. &
Iaso in.l. vlt. C. de fideic. idẽ Iaso in.l.2. num.3. C. de
bono. poss. secun. tab. Abb. in.c. si. q. vlt. de fid. instr.
Ant. Gom. in.l.3. Tauri nu.35.&.37. & ibi Did. Cas-
tel. in verbo nuncupatiuo col.4. & Marc. Solõ Burg.
nu.1029. Iaso in.l. publicati. C. de test. 2. col. dixi su
pra eod.l.2. glos.4. num.1. Greg. Lup. in.l.3. in ver-
bo deuẽles mostrar, tit.2. part.6. & in testamento nũ
cupatiuo nuncupatim hoc tenuit glos. vlt. in.l.1. C.
de testam. & ibi Bal. q.9. Paul. & commu. Docto glo.
Bar. & Docto. in.l. hæredes palàm. ff. de testam, alia
in.l. vlt. & ibi Bar. & Doct. C. de fideicõ. Bar. & Doct.
in.l.2. ff. quẽ. test. aperi. Moderni. in.l.2.C. de bon.
poss. secun. tab. Anto. Gom in.l.3. Tauri nu.46. vbi
probat testamentum nuncupatiuum corã testibus,
vel in priuata scriptura factũ publicationẽ require-
2 re, secus si in publica scriptura factum fuerit. † Secũ
do limita conclusionem, quam ex hoc textu dedu-
ximus, nõ procedere in testamento in scriptis, quip
pe quod iuxta veriorem sententiã fieri non potest
iure nostro regio absque tabellione, & forma tradi
ta supra. eo.l.2. vt ibi resoluimus in glos.4. num 1.2.
& pluribus seq. post Anto. Gom. & alios in.l.3. Tau-
3 ri nu.38. & seq. † Sed duo sunt examinanda, qui pos-
sint publicationem testamenti petere, & quæ requi
rantur, vt rectè publicatio fiat. Et in primis hæres
vel legatarius, vel alius interesse prætendens ex ipso
testamento, eius publicationem petere poterit, &
quod redigatur in publicam formã. Et si obijciatur,
quo pacto poterit quis dicere, & asserere esse hære
dem vel legatariũ, cũ testamẽtũ sit clausum vel sig-
natũ, respõdeo sat esse, si hoc cõstet per cõiecturas
vel confessionem testatoris, vel alterius qui scire
potuit, vel per famam hoc opinetur, vel si iuramen-
to hoc asseueret is, qui publicationem petit, vt in.l.
3.C. quemad. test. aperi. & ibi omnes Doct. gl. Bar.
& Docto. in.l.1. ff. eo. tit.l.1. ti.2. par.6. Anto. Gom.
in l.3. Tau. num.35. citans ad id tex. in.l. thesaurus.
ff. ad exhib. & ibi ex eo expendit Bar. & cæteri inter
pretes, quod in causis summarijs, & modici præiudi-
cij probatur interesse per iuramentum attenta qua
litate eius, qui iurat. Quinimo non solũ scriptus in
testamento eius publicationem petere potest, sed &
præteritus, vel ex heredatus, quippe quorũ intersit
illud publicari, vt possint nullũ dicere, vel querela
inofficiosi testamenti impugnare, vel alio remedio
sibi cõpetenti contra illud agere, secundum Bal. in
l.2 in fi ff. quẽ. testa. aperi. Ant. Gom. in l.3. Tau. nu.
36. Gre. Lupi in.l.1. glos.1. ti.2. part.6. executor etiã
testamẽti petere potest, vt tabulæ testamẽti aperiã
4 tur, vt in hac lege. † Fit autẽ publicatio testamenti
sub hac forma, imprimis debet constare per testes
vel aliàs de morte testatoris vt in.l.2. §. si dubitetur,
& in.l. si pupillares. ff. quem. testa. ape.l.1. ti.2. part.6
l.102. ti.18. part.3. nec sufficit si mortuo testatore
notarius asserat testatorem dixesse, ne tabulæ testa-
menti aperirentur vsq. ad certã diem, non enim in
hoc crederetur notario, nisi altàs de eius voluntate
appareat, vt dicit Ang. in.d.§. si dubitetur, Greg. Lu-
pi in.d.l.1. tit.2. glos.2. part.6. requiritur secundo ci
tatio eorum quorum interest, vt dicam infra.l. pro-
5 xima glos. vlt. † Tertio requiritur quod testes cõpa
reant coram iudice ordinario, & recognoscant sub-
scriptiones, & signa cum iuramẽto, & coram eis tes
tatorem dixisse illud esse suum testamentum depo-
nant, ad quod testes cogi possunt iudicis officio, vt
in.l. cum ab initio. ff. quem. testa. ape.l.2. C. eo.l. hac
consultissima. §. si quis autẽ, & ibi Docto. cõmuni-
ter. C. de testa.l.3 ti.2. part.6.l.2. eo. ti. Sed si omnes
testes non sint præsentes coram maiori parte, eorũ
testamẽtũ resignabitur, & recitabitur.l. sed si maior
ff. quẽ. testa. aperi.l.3. ti.2. part.6. Sed si quis ex testi
bus aberit, mitti debẽt tabulæ testamẽti, vbi testis
absens residet, nã reuocari eũ agnoscẽdi causa one-
rosum est quia sæpe cũ magna captione à rebus nos
tris reuocamur, & quia iniquũ est cuique officiũ suũ
esse dãnosum, vt in.l. sed & si quis, ff. quẽad. testa. a-
per. & d.l.3. Sin autẽ aliquis ex testib⁹ neget sigillũ
vel subscriptionẽ sua agnoscere, nõ ideo minus ape
riũtur tabulæ, quãuis suspectę sint, vt in.l.1. §. vlti. ff.
quẽ. testa. ape. & d.l.3. ti.2. par.6. Quòd si omnes vel
maior eorũ pars absit, vel forte omnibus absẽtibus,
causa aliqua aperiẽdi tabulas vrgeat, debet curare
iudex, vt interuenientibus bonæ opinionis viris ape-
riãtur, & post descriptũ, & recognitũ factũ ab ijsdẽ,
quibus interuenientibus apertæ sunt, obsignẽtur tũc,
deinde eò mittãtur, vbi ipsi signatores sint, ad inspi
ciẽda, & recognoscẽda sigilla sua præuio iureiurã
6 do, vt in.d.l. sed & si quis, & in.d.l.3. partitæ. † Quar
to requiritur, quòd postea iudex interloquendo pro
nũciet dictas attestationes redigi in publicã formã,
vt fidem faciant ad perpetuam rei memoriam, &
ita fiet à tabellione. Hanc formam tradidit Specul.
in tit. de instrumen. editio. §. ostenso num.34. versi.
& nota quòd testamento Bart, & Docto. in.l.2. ff.
quemadmod. testa. aperian. & in.l.1. §. si quis neget
eodem. tit. Petr. de Bellap. Cyn. Iacob. Butri. Bart.
Bald. Salice. Paulus Castr. Alexand. & Iaso & Phili.
Cor. in.l.2.C. de testam. Ioan. Faber in. §. sed cùm a-
liquis insti. eod. ti. Innocen. in c. vlti. de fid. instrum.
& ibi Panor. & Felin. tex. regni nostri in.l.2. & 3. tit.

2.part.6.vbi Greg.Lupi Anto.Gomez in.l.3.Tauri
7 num.36.† Sed hæc de testamento in scriptis intelliguntur, quod fit in scriptura priuata iuxta ius ciuile Romanorum. Sed cùm hodie iuxta ius nostrum regiũ nõ posit fieri in scriptura priuata, sed corã tabellione, vt in.l.2.supra eod. vt ibi probaui in gloss.4. in princ. hæc publicatio testamenti non practicabitur hoc in regno, nisi in testamento nuncupatiuo: quòd si fiat in scriptura priuata, seruabis quæ dicta
8 sunt supra nu.4.5.&.6.† Sin autem fiat nuncupatiuè coram testibus, nulla interueniente scriptura, requiritur necessario publicatio sub hac forma, vt post mortem testatoris ad petitionẽ hæredis, vel alterius, de quibus supra nu.3. testes compareant coram iudice, & præmisso iuramento deponant, quænam fuerit testatoris voluntas, quorum depositio redigatur per notorium in publicam formam corã iudice, vt ita perpetuam fidem faciat, vt in.l. vltim. in fi.C.de testam, & ibi notant Docto. omnes, & in. l.4.titulo.2.part.6. Anto. Gomez.l.3. Tauri numero.46.

GLOS. III.

Testamentum non ad vnum tantum spectat, sed ad plures, quibus quid illic ascriptum est.

c *Publicamente.* Ideo publicè hoc fit, quia testamentũ non ad vnum tantum, sed ad plures spectat.l.2 ff. quem.testa.aperi. cuius verba sunt. *Tabularum testamenti instrumentum non est vnius hominis, hoc est hæredis: sed vniuersorum, quibus quid illic scriptum est, quin potius publicum est instrumentum.*

GLOSS. IIII.

Executor testamentarius, qui intra mensem publicari non fecerit testamentum, amittit legatum sibi in testamento relictum quemadmodum amittit qui post monitionem intra annum non fuerit executus.

d *Pierda lo que deue auer de la manda.* Nota pœnam executori testamentario impositam, qui testamentum non fecerit publicari intra mensem, perdit liquidè commodum sibi ex testamento prouenient, quemadmodum iure communi, & regio amittebat, si intra annum à die monitionis numerandum non fuerat executus, vt in auth. hoc amplius. C. de fideicõmis. l.vltim.titu.10.part.6. dixi supra ec.glos.1.numero 64.&65.

GLOSSA V.

1 *Exhibere testamentum quis compellitur iure communi.*
2 *Testamentum non exhibens iure regio punitur amissione commodi sibi ex testamento obuenientis.*

E no lo mostrare ante el alcalde. Exhibere quis cõpel-
1 litur tabulas testamẽti omnino.l.2.§.vlti.ff.quem. ad.testa.aper. Quòd si neget tabulas apud se esse remitti debet ad interdictum de tabulis exhibendis, vt in.d.§.vltim. ipsi tamen hæredi vendicatio tabularum, sicut aliarum rerum hæreditariarum competit. & ob id ad exhibendum quoque agere poterit. Verba sunt Gaij iurisconsulti in.l.ipsi.ff. quem.
2 testa.aperi.† Lex verò nostra regia ei, qui testamentum non exibuerit intra tempus à iudice designatũ, pœna priuationis commodi, quod sibi obueniret ex testamento, imponitur, quam nota valde, quia singularis est, & non alibi.

GLOS. VI.

1 *Pœna non publicantis testamentum.*
2 *Lex nostra intelligitur.*

f *Pague el daño a la parte.* Executor testamentarius, qui publicare non fecit testamentum coram iudice intra mensem, postquam testator mortuus est, ammittit relictum sibi in testamento, & si nihil fuit relictum, resarciet damnum ob id obueniens ei, qui ius prætendebat ex testamento, & insuper soluet decẽ
2 millia marapetinorum regio fisco.† Sed tu cogita, an hanc pœnam incurrat solùm, qui testamentum nuncupatiuũ absque scriptura publica factum non publicauerit, an verò is, qui testamentum nuncupatiuum, vel in scriptis in instrumento publico confectum non manifestauit coram iudice intra mensem: quia tex. iste hoc sentire videtur, ibi, *Muestrelo ante el alcalde hasta vn mes e hagalo leer ante si publicamente,* Non dicit tex. quod citetur pars, nec quòd redigatur in publicam formam. Quare videtur sentire, quod executor, vel quilibet alius, qui habuerit testamentum in scriptura publica vel sine scriptura confectum, illud insinuet iudici intra mensem, vt publice legatur si est publicum, vel si priuatum, legitime publicetur, vt qui in eo fuerint scripti hæredes, vel legatarij, vel fideicommissarij, non defraudentur commodo ex eo testamẽto sibi obueniente. Nisi dixeris per.l. sequentem in fine insinuari tex. nostrum loqui in publicatione testamenti vera, quæ exigit citationem eorum, quorum interest, vt ibi dicam in gloss. vltim. quæ eadem est cum ista lege.

LEY XV.

¶ *Que el clerigo heredero del lego muestre y publique el testamento ante el juez seglar.*

Don Enrique, año de 1401. titu. de las penas cap.28. &.29.

¶ Mandamos q̃ si el lego hiziere heredero al clerigo,[a] q̃ sea tenudo el tal clerigo heredero de enseñar el testamẽto ante el nuestro juez seglar,[b] q̃ es cõpetẽte juez de sa causa. Y deue parecer el cleri-

clerigo en tal caso ante el juez seglar. Y mandamos que para le hazer leer y publicar sean llamados aquellos aquien el interesse compete.d

GLOS. I.

1 *Lex ciuilis de clericis expresse mentionem faciens an liget clericos?*
2 *Testamenta laicorum debent coram iudice seculari publicari, licet in eis sint scripti hæredes clerici.*

1 *Heredero al clerigo.* Lex ciuilis de clericis expresse mentionem faciens, si iusta sit, nec canonibus aduersa, ligat clericos, & seruari debet, quasi ab ipsis Romanis Pontificibus tacite videatur recepta, vt in cap. 1. de iuram. calu. & in cap. 1. de no. ope. nun. cap. venientes de iure iur. cap. inquisitionis de hæreti. in 6. Fortun. Garsia de vltimo fine illatione. 14. dom. D. Couar. in epitome de sponsal. 2. part. cap. 6. in prin. numero. 20 qui citat Diedroniū de libertate Christiana pag. 153. & latius in practi. quęstio. cap. 8. numero vlti. idem cēset Ferdi. Vaz. lib. 3. de succesio. creatio. § 26. num. 58
2 & 59. Vbi ex hoc infert, hanc legem valere dicentem testamenta laicorum coram iudicibus secularibus aperienda, & publicanda esse, licet clericus sit hæres scriptus: infert etiam alia plurima nu. 59. & 60. quem videas, & Couarr. lib. practicarum quæstio. cap. 8. latè tractans hanc materiam.

GLOS. 2.

Publicatio testamenti debet fieri coram iudice seculari, licet in eo sit hæres institutus clericus.
Episcopus non est iudex insinuationis testamenti.

b *Ante el nuestro juez seglar.* Notā ex lege istā, quod testamentum laici debet coram iudice seculari insinuari, etiam si in eo sit institutus hæres clericus, est enim competens iudex, vt etiam notatur in. l. a diuo Pio. §. si super rebus ff. de re iudi. non episcopus, quippe qui non habeat iurisdictionem cognoscendi super insinuatione testamentorum, vt in. l. testamenta, &. l. consulta. C. de testamen. &. l. repetita. C. de epis. & cleri.

GLOS. III.

1 *Iudex secularis ad insinuandum testamentum poterit citare clericum in eo hæredem scriptum.*
2 *Citatio per edictum omnes astringit.*
3 *Publicatio testamenti est voluntariæ iurisdictionis.*

c *Y deue parecer el clerigo.* Notā quòd iudex secularis ad insinuationem testamenti poterit citare clericum hæredem à laico scriptum, vt hic expresim statuitur, &
2 est argu. in. d. l. consulta. C. de testa. Nec obterit tex. in capit. at si clerici de iudi. quia hæc citatio non est simplex & absoluta, sed potius conditionalis, si se velit opponere, aliàs non esset aduersarius, vt notatur in l. ea. quidem. C. si mancipi ita fuer. aliena. atque ideo hæc citatio potius dicetur edictum, quod omnes astringit vt in cap. eum in tua, qui matr. accus. poss. & cap. vlti. de electio. in. 6. & potius dicitur citatus ad
3 voluntatem explicandam, quàm ad causam. Est siquidem insinuationis actus voluntariæ iurisdictionis, vt notatur in. l. vltim. C. qui admi. necessitas ergo & qualitas causæ facit, vt dicta insinuatio valeat, vt notat eleganter Bad. in. d. l. testamenta. C. de testamentis, Montaluus in. l. 13. titu. 5. lib. 3. fori.

GLOS. IIII.

1 *Publicatio testamenti vt valida sit, exigit citationem eorum, quorum interest factum, vel non factum esse testamentum, hoc est, venientium ab intestato.*
2 *Citatio venientium ab intestato in publicatione quomodo fieri debeat?*
3 *Instrumentum publicationis testamenti an valeat, si non constat de citatione aliter quàm per assertionem notarij, vel si est transactum decennium?*
Solemnitas citationis quando præsumatur? remisiue, ibidem.

d *Sean llamados aquellos aquien el interesse compete.* Notā, quòd ad publicationem testamenti faciendam, citari oportet eos, quorum interest factum, vel non factū esse testamentum, hoc est, venientes ab intestato, ad quos peruentura erat hæreditas, non facto testamento, arg. tex. in. l. 1 §. denunciare. ff. de ventre inspi. & l. 2. ff. ex qui. caus. in poss. ea. &. l. in causæ. §. caus. ff. de minor. l. de vnoquoq. ff. de re iud. l. 2. 4. & 5. ff. de natali. restitu. l. vlt. C. si per vim, vel alio modo. l. si quando. C. de inoffi. testa. l. nam ita diuus. ff. de adoptio. & nūcupatim id asserunt Bar. Bal. Paul. & commu. doct. in. l. 2. C. de testa. idem Bal. post antiquos in. l. 2. ff.
2 quem. testa. aperi. Et si certus est, qui citari debet, requiritur certa & specifica citatio eius, at si incerti sunt, quia sunt plures hæredes legitimi, sufficit incerta & generalis citatio per edictum vel proclama, vt in. l. sed & si pupillus. §. proscribere. ff. de institc. quod optime explicat Bald. in. l. 2. q. 6. C. de testamen. Anto. Gomez in. 3. Tauri nume. 36. Sed quid si post publica-
3 tionem testamenti diu factam obijcitur, non esse vocatos eos, quorum intererat, an præsumatur fuisse citatos? Et Communis resolutio Doctorum est, quòd sufficit congruum tempus, nempe, decem annorum, vt præsumatur hanc solemnitatem interuenisse, maximè quoties in instrumento fit mentio de citatione, hæc fuit sententia Specula. in titulo. de instrumen. edi. §. ostenso numero. 27. idem voluerunt Innoc. Hosti. Ioan. And. Anto. Feli. & docto. in. cap. Albericus de testib. Grego. Lupi in. l. 4. in verbo hazerlo ansi, titulo. 2. part. 6. Bald. consi. 40. colum. 2. libro. 4. Areti. consi. 36. prope finem, Soci. consi. 194. prope finem libro. 2. Cor. consi. 247. num. 22. lib. 2. & consi. 144. lib. 4. Deci.

consi.

Digitized by Google

consillo.36.numero.2.& consil.445.numero.15. Aimó Crauetta de antiqui. temporum part.3.§. vidimus in genere num.11. vbi citat concordantes Carol. Moli. in consu.Parif.titu.1.præmi.17.casu.20. declara.4. glo.1.nu.17.& melius cæteris distinguit doctissimus d.D.Couar.li. practicarum quæstio.cap.21.nu.7. vbi decem conclusionibus hanc tractationem absoluit. Gregor.tamen Lupi in.d.l.4.tit.2.part.6.glo.2.hanc conclusionem limitat duobus modis, vt ibi per eum, de quarum limitationum veritate est videndus Aimó, & d.D.Couar.in locis superius citatis.

Las ordenes de la Trinidad y de la Merced no lleuen las mandas inciertas, ni quintos de los que murieren ab intestato, l.9.2 y.3.ti.9. lib.1.

Los romeros y peregrinos puedan disponer libremente de sus bienes, y ninguno se lo impida, so pena de la ley.2.tit. 22. lib.1.

Si el Peregrino muriere sin hazer testamento, que diligencia deuen hazer los juezes pone la ley.3.ibidem.

Como el heredero ha de ser metido en la possession de la herencia que le viene ex testamento o ab intestato, vease la ley de Soria, que es la ley.22.titu.11. deste libro.

Los tutores curadores, o cabeçaleros no puedan comprar bienes de sus menores, l.a.2. titulo.11. deste libro.

TITVLO QVINTO, DE LOS lutos y cera que se pueden traer y gastar por los defuntos.

LEY. I.

Que los lutos no se paguen de los bienes propios mas de lo en esta ley contenido.

Don Fernando y Doña Ysabel en Alcala de Henares año de 498. Y don Felipe.II. en Valladolid año de.1558. Petición.58.

Porque por muerte de Rey, o Principe o Infantes, las justicias y regidores, y otros oficiales de algunas ciudades, villas, o lugares destos nuestros Reynos, han acostũbrado a costa de los propios ponerse luto, y se han hecho, y hazen en ello muchos gastos injustamẽte. Por ende mandamos q̃ de aqui adelante los dichos lutos no se paguen de los dichos propios,[a] ni de otros bienes algunos, pertenecietes a las dichas ciudades, villas, y lugares, so pena, q̃ el q̃ de los dichos bienes diere dineros para ello, y el q̃ lo recibiere, lo buelua con otro dos tãto, todo para los dichos propios de la tal ciudad, villa, o lugar. Pero bien permitimos, que a los Corregidores, y juezes de residẽcia, Veynte y quatros, y Regidores[b] de las dichas ciudades, villas, o lugares, y no a otros oficiales, se de a cada vno dellos, para ayuda del luto q̃ pusieron, dos mil marauedis de los dichos propios, y no mas.

GLOS. I.

1 *Lugubrium vestium delatio licita est, remissiuè.*

2 *Bona ciuitatis expendenda sunt in communẽ vtilitatem, non in priuatorum commodum.*

3 *Decuriones etiam pro morte principis non debent ex bonis ciuitatum vestes emere lugubres.*

a *No se paguen de los dichos propios.* Delatio vestium lugubrium licita est, vt dicam in.l sequenti, non autem permittit lex nostra, rectoribus ciuitatum expensis ciuitatum has deferre vestes, etiam pro morte regis aut principis. 4 Quia bona ciuitatis expendenda 2 sunt pro Communi commodo & publica vtilitate, non priuata, nec in priuatos vsus ipsorum rectorum, vel aliorum quorumcunque, vt in.l.22. titulo.6. de instructione & legibus correctorum supra lib.3. cuius verba sunt. *Y hagan que los marauedis de las rentas de los propios solamente se gasten en cosas de prouecho comun, y no en intereßes de los regidores, y de aquellos, a quien quieren hazer gracias &c.* Dixi latissime in stylo cancellariæ titulo.1.præmi.17. casu.20. declara.9.§.4.glo.1.in prin.

GLOS-

Digitized by Google

GLOS. II.

Legis 22. tit. 6. de instructione, & legibus correctorum supra lib. 3. limitatio.

Bona ciuitatis in vestes lugubres pro principe ferendas expendi possunt seruata forma, & quantitate hic expressa.

Veynte y quatros, y Regidores. Nota limitationẽ optimam ad l. 22. tit. 6. de instructione, & legibus correctorum supra lib. 4. qua cauetur, bona ciuitatum non esse expendenda pro commodo, & vtilitate rectorum, seu decurionum, sed pro bono publico; nã hoc limitatur, & restringitur, præterquã, pro vestibus lugubribus in morte principis portandis, quoniã ad eas emendas potest vnusquisq; decurio, & iudex sibi sumere duo millia marapetinorum, & non aliud, sub pœnis dupli ipsi ciuitati applicatis.

LEY II.

¶ Porque personas, y en que forma, y por quanto tiempo se puede traer luto. Y quanta cera se puede gastar en el enterramiento, y honras.

¶ Don Felipe II. en Madrid a 20. de Março, año de 1565.

¶ Ordenamos, y mandamos que de aqui adelante, por ninguna persona difunta, de qualquier calidad, condicion, y preeminencia que sea, se pueda traer, ni poner luto, sino fuere por padre, o madre, o abuelo, o abuela, o otro ascendiente, o suegro, o suegra, o marido, o muger, o hermano, o hermana. Y por otro alguno en qualquiera grado de parentesco que sea, no se trayga, ni ponga, ni se pueda traer, ni poner luto, excepto por las personas reales, b y el criado por su señor, c y el heredero por quiẽ le dexare. d ¶ Otrosi q̃ por ninguna delas susodichas personas por quiẽ se puede traer, y poner luto, no se trayga, ni ponga, ni pueda traer, ni poner sobre la cabeça, cubriẽdola cõ capirote, o loba, ni en otra manera, ni dẽtro en casa, ni fuera, e ni al tiẽpo del entierro, ni obsequias, ni en otro alguno, excepto por las personas reales. f Otrosi q̃ por ninguna, ni alguna persona de qualquier estado, o cõdiciõ o calidad q̃ sea, por las q̃ conforme a lo contenido en esta nuestra pragmatica, se puede traer, y poner luto, no se traya, ni pueda traer loba cerrada, ni abierta, sino tã solamẽte capas negras, y capuzes abiertos, y cerrados, y caperuças: excepto por personas reales, y marido por muger.

¶ Otrosi que ninguna persona de las que puedẽ poner luto, le den, ni puedã dar a sus criados, ni vestirlos de luto, sino q̃ tã solamẽte se puedã vestir sus personas. Y en quãto toca a los criados de los difuntos, q̃ actualmente al tiempo de su muerte vinieren con ellos, g y estuuierẽ en su seruicio, y de su casa, q̃ cõ estos se guarde, y haga en lo de los lutos lo q̃ los dichos ordenarẽ, y no ordenando cosa alguna, lo q̃ los testamẽtarios, y herederos dispusierẽ, no excediẽdo en la forma de los lutos de lo contenido en esta nr̃a pragmatica, y cõ q̃ por esto no se entiẽda q̃ a los criados de los herederos, ni testamentarios se les pueda dar luto. Otrosi que las mugeres en quanto a las personas por quien se puede traer, y poner luto, y que el no darle a criados, ni a criadas, guardẽ lo mismo que de suso esta dispuesto, y ordenado, y q̃ demas desto, no se puedan traer, ni poner tocas de luto negras, ni teñidas, h por ninguna persona que sea, excepto por personas reales. Otrosi que en las casas por ninguna persona de qualquier calidad, o condiciõ que sea, no se puedã poner, ni põgan paños de luto, ni ante puertas, ni camas, ni estrados, ni almoadas, excepto por personas reales, o marido, o muger. Que en los casos, y por las personas, y en la orden, y forma que se puede traer, y poner luto, segun q̃ en esta nuestra carta es dicho, y cõtenido, no se pueda traer, ni trayga por mas tiẽpo de seys meses, excepto por las personas reales, o marido, o muger. Que los que cõtra lo contenido en esta nuestra pragmatica dieren, o pusieren, o traxerẽ luto, y los q̃ fuerẽ, o vinieren cõtra lo en ella cõtenido en todo, o en parte, ayan perdido, è pierdã los dichos lutos, q̃ traxerẽ, è cay-

gan, o incurrã en pena de dos mil mrs, lo qual se aplique en esta manera: la tercera parte para el denũciador, y la otra tercia para el juez que lo sentenciare, y la otra parte para obras pias. En quãto toca a los entierros, obsequias, y cabos de año, mandamos que por ninguna persona de qualquier calidad, cõdicion, e preeminencia, aunq̃ sea persona de titulo, o de dignidad, no se pueda lleuar en su entierro, ni poner en su sepultura al tiẽpo de las obsequias, o cabo de año, mas de doze hachas, o cirios: pero esto no se entienda en quãto a las candelas, o velas q̃ se dan a los clerigos, o frayles, y niños de Dotrina, q̃ van a los dichos entierros, ni en la cera que lleuan las cofradias que acõpañan los cuerpos de los difũtos, ni en la cera q̃ se da, o manda dar por los difuntos, o sus testamentarios, y herederos para el seruicio de la Iglesia, y Altares, y lũbre, q̃ en aquesto todo, ni en el vestir de los pobres, ni en otras limosnas, no entẽdemos hazer nouedad.[k] Que por ninguna persona, excepto por las personas Reales, no se pueda hazer, ni haga en las Iglesias tumulo, y q̃ tan solamẽte se pueda poner la tũba con paño de luto, o otra cubierta, y q̃ no se puedã cubrir, ni poner paños de luto en las paredes de las dichas Iglesias. Que en quãto a las Missas, memorias, y limosnas, y lo demas q̃ toca al seruicio de Dios, y biẽ de las Iglesias, se guarde, y cũpla segũ q̃ los difuntos, y sus testamẽtarios, y herederos lo ordenarẽ, y mãdarẽ: lo qual no entẽdemos diminuir, sino q̃ antes se crezca, y acreciẽte: q̃ lo q̃ se gastaua en vanas d̃mõstraciones, y apariẽcias,[l] se gaste, y distribuya en lo q̃ es seruicio de Dios, y aumẽto del culto diuino, y biẽ de las animas d̃los difũtos.[m] Otrosi, en quãto toca a los lloros, y llãtos, y otros sẽtimiẽtos q̃ por los dichos difuntos se acostũbrã hazer, se guarde lo q̃ esta ordenado por leyes de nr̃os Reynos,[n] y so las penas en ellas cõtenidas. Y mandamos, q̃ los q̃ fueren, o vinierẽ contra lo cõtenido en esta nuestra pragmatica, en lo q̃ toca a los entierros, y a la cera, y otras cosas q̃ de suso está declaradas, caygan, e incurrã en pena de diez mil marauedis: la tercia parte para el denũciador, y la otra tercia parte para el juez q̃ lo sentenciare: y la otra tercia parte para obras pias.

GLOS. I.

1 *Vestium lugubrium delatio, an licita sit, num. 2.*
2 *Vestes lugubres, an dicãtur expẽsa funeris? remissiuè.*

a *Traer ni poner luto.* Iure cõmuni licita erat delatio vestiũ lugubriũ, vt in l. decreto, ibi, tristior habitus, & ibi Ange. not. C. qui ex caus. infam. irroga. Did. Per.
2 citat cõcor. in l. 7. tit. 1. li. 1. ordin. stio. col. 38. (Hic autem prohibetur vestiũ lugubriũ delatio, nisi pro ascendentibus, vel fratribus, pro viro, & vxore, pro Rege domino. Ex quo constat, non posse dici huiusmodi expẽsas vestiũ lugubrium, impensas funeris, quod latè discutit Gre. Lu. in l. 12. tit. 13. par. 1. Cifon. & Telli. Fer. in l. 30. Tau. nu. 4. dicam infra hoc eodem lib. tit. 6. de meliorationibus, l. vlti. quæ trãsumpta fuit ex d. l. 30. Tau. glo. 1.

GLOSS. II.

b *Por las personas Reales.* Est enim princeps caput Regni sui, vt habetur 1. Regum c. 25. & tradit Plutarch. in institu. ad Traianum, Luc. de Pen. in l. 2. C. de appara. procon. & lega. lib. 12. l. 6. tit. 9. & l. 2. tit. 10. &
1 l. vlt. tit. 13. par. 2. (Cum ergo eius vassalli, & ipse vnum censeatur corpus, nimirũ si speciale sit in Principe, vt tanquam pater honoretur post mortem, & vestes lugubres ob omnibus deferantur in signum doloris, & amoris, & quia dominus erat naturalis, vt in d. l. vlt. tit. 13. par. 2.

GLOS. III.

1 *Famulus conductus tenetur iuuare dominum, sed nõ mori pro eo, sicut seruus.*
2 *Famulus, & Dñs cẽsentur coniuncti, & de familia.*
3 *Familiaris Episcopi non potest eum accusare.*
Famulus an possit esse testis pro domino? ibi.

c *Y el criado por su señor.* Famulus conductus quadam quasi seruitute astringitur, atq̃ue ideò tenetur dominum iuuare clamore, & armis, quippè cui debeat obsequium, & operas, non tamen tenetur mori pro defensione domini, sicut seruus, vt in l. cũ
2 dominus. ff. ad Sillani. (Qua ratione & hi censentur coniuncti, & de familia, vt docet Bal. in l. 1. nu. 21. in secunda lectione. C. vnde vi, [illegible] in l. 1. [illegible] autem. ff. ad Sillani, bonus tex. in l. vlti. tit. 8. par. 7. & ibi Gre. Lu. in gl. [illegible] & in l. 5. in verb. por ellos, tit. 21. par. 4. tenetur que famulus vestes lugubres [illegible] re pro morte domini, & per hanc legem ei hoc per-
3 mittitur. (Et adeò [illegible] censentur, vt familiaris Episcopi non admittãtur ad accusandũ eũ, si est [illegible] titus in domo Episcopi, vel cubicularius, [illegible] Abb. & Fel. nu. 3. in c. nulli. de accusa. imò [illegible] ad testificãdũ pro dño l. 18. ti. 16. p. 3. l. 1. §. ad quæstio [illegible] de quæsti. l. etiam. C. de testibus, & capit. in literis de testi.

de testib. vbi Feli. pluribus modis hoc limitatũ num. 3. vsq; ad. 12. & Bernar. Diez à Luco in regula. 746. incip. testis domesticus, vbi congerit. 32. limitationes, vide eum omnino, quia optimè loquitur.

GLOS. IIII.

1 *Hæres est eadem persona cum defuncto, atque ideo ei permittitur vestes lugubres deferre pro defuncto.*
2 *Hæres tenetur vindicare necem defuncti.*

d *Y el heredero por quien le dexare.* Hæres personam defuncti repræsentat, estque vna & eadem persona cũ defuncto, & hoc fit per fictionem, auth. de iure iur. à morien. præsti. in princip. versicul. cũ vtique, colla. 5. l. fi. C. de hæred. institu. l. hæreditas, ff. de vsucapio. l. antiquitas. C. de vsufr. l. 13. in fi. tit. 9. part. 7. Soci. optime explicat cons. 24. lib. 3. nimirum ergo præ amore, & beneficio accepto vestes lugubres ferre permittatur, imo & teneatur. ‡ Et tum maxi-
2 me, cùm & vindicare teneatur necem defuncti, aliàs hæreditas fisco quæratur. l. 1. l. cum fratrem. C. de his qui. vt indig. l. 13. tit. 7. part. 6. l. 11. ti. 8. de successionibus, & hæreditatibus infra hoc libro, vbi dicam latius.

GLOS. V.

1 *Vestes lugubres non possunt supra caput deferri, nisi pro rege.*
2 *Vestes prohibitæ an possint domi deferri? & numeris sequentibus.*
Domus sua cuilibet est refugium, ibidem.
3 *Argumentum de persona ad res valet, vbi est eadem ratio.*
4 *Lex. 2. 3. & 4. tit. 12. de vestibus prohibitis lib. 7. huius relectionis explicantur, num. 5.*

e *Ni dentro en casa, ni fuera.* Nota eos, quibus lege nostra permittitur, vestes lugubres deferre, non posse eas supra caput imponere domi propriæ, nec extra domum, nisi pro morte dumtaxat regię personæ, cui hæc subiectio debetur, & non alij. ‡ Sed quá-
2 tenus dicit non posse eos domi deferre huiusmodi vestes, videtur repugnare rationi tex. in. l. plerique. ff. de in ius vocan. & l. 2. tit. 7. part. 3. vbi domus cuiusque quietudinis, & tutissimi refugij causa potius quàm molestiæ, & inquietudinis esse debet. At si executoribus iudicũ permitteretur introitus domus ad inquirendum vestes lugubres, & alias prohibitas, daretur occasio molestias inferendi non modicas regis subditis, potius enim hi executores prædam intendunt, quàm legum obseruationem. ‡ Præ-
3 terea si ibi prohibetur captura personæ in domo propria, ergo & rerum prohibitarum inquisitio eadem ratione prohibita censetur, quia persona vtroque casu inquietatur, & validum est argumentum de persona ad res, & è contrario. l. qui facere, & ibi Alberi. & Bal. ff. de statu homi. l. si quis inquilinos. §. si ita legatum. ff. de lega. 1. l. si quis filio exhæredato ante fi. versi. ergo. ff. de iniusto rup. Quod procedit, vbi est eadẽ ratio vtraque in specie, aliàs secus; vt in. l. sed, & si possessor. §. fi. cum. l. seq. & ibi Iaso id notat. ff. de iure iu. Bal. & Docto. in. l. cum quid. ff. si
4 cert. peta. Euerardus in loco. 38. pagi. 309. ‡ Dic tamen ideo hic prohiberi expresse, quòd huiusmodi vestes lugubres operto capite non deferantur domi, nec extra domum, quia si non exprimeretur, cõtrarium esset respondendum ex rationibus supra traditis: quod & voluit Anto Gomez in. l. 45. Tauri numero. 50. & Dida. Perez in. l. 1. tit. 1. lib. 4. ordina. col.
5 1331. & seq. ‡ Quamuis eo casu, de quo ibi loquitur, ‡ nempe, vbi lex prohibet abusum, & excessum vestium propter publicam vtilitatẽ, interest enim reipublicæ, ne quis re sua male vtatur. §. sed & maior, insti. de his qui sunt sui vel ali. iu. cùm ratio effrænatæ impensæ æque militat, si deferuntur domi ac extra domum. Idem ius esse statuendum censet, ex quo textus in. l. 2. 3. & 4. ti. 12. de vestibus prohibitis infra libro. 7. prohibent vestes ibi prohibitas deferri etiam domi, vt in. d. l. 3. cap. 14. Lex tamen. 4. statim sequens cap. 4. hoc limitat, & restringit, vt non liceat iudicibus vel executoribus intrare domum eius, qui contra prohibitionem ibi vestes detulerit, sed eis permittitur denuntiatio, vt delationem huiusmodi vestium testibus probare possint, vt ad condemnationem iuridice procedatur. Meretrices autem incedentes domi cum vestibus eis prohibitis, non incidunt in pœnam, debent enim foris cum eis deprehendi, vt in eam incidant, vt in. l. si Barsatorẽ, C. de fideiusso. & quę tradit Ioannes Lupi in rep. c. per vestras cap. 21. numero. 12. de dona. int. vi. & vxo. tex. est hoc expresse decidens in. l. 2. ca. 17. tit. 12. de vestibus prohibitis infra libro. 7. Quod tamen limitat. l. 4. sequens cap. 5. vt meretrices possint domi impune deferre vestes sibi ipsis prohibitas, non tamen quæ omnibus sunt prohibitæ, ne sint melioris conditionis in hoc quàm cæteræ mulieres.

GLOS. VI.

Principis specialia plurima remissiuè.

f *Excepto por las personas Reales.* Repete hic quæ diximus supra eo. glo. 2. Plurima specialia principis tradit Fer. Vaz. Mench. lib. de successionum creatione §. 26. num. 3. vsque in fi. vbi refert. 44. specialia, quibus hoc addere poteris, vt nulli permittatur vestes lugubres deferre supra caput, nisi pro morte regis

GLOS. VII.

Famulus vel familiaris, & domesticus quis dicatur in prin.

g *Que actualmẽte al tiempo de su muerte viuierẽ cõ ellos.* Nota legẽ loquẽtem de famulis seu familiaribus intelligi oportere de his, qui actu seruiunt, & cõtinuò in domo domini eius expensis vescũtur, & apud eũ comedunt, vt in cap. fi. de verbo. signi. lib. 6. & ibi notant omnes interpretes Illa nãque dicitur vera familiaritas

liaritas, quę corpore & dentibus fit secundum Domi. ibi.pen.notab.cum concordan.per Lud.Gomez traditis in regula de impetrantibus beneficia vacantia per obitum familiarium, Cardi.q.13.Bal.in.l.2.C.de testib.& Petr.Nun.in dictionario suo in verbo viuir, optime explicat Feli.in cap.in literis nu.1.de testib. & in cap.insinuante numero.7.de offi.delega.

GLOS. VIII.

Fœminæ non possunt velaminibus denigratis capita tegere.

h *Tocas de luto negras, ni teñidas.* Notá quod quemadmodum homines non possunt vestes lugubres supra caput deferre, nisi pro morte regiæ personæ, ita & fœminis interdicitur per legem nostram caput tegere velamine denigrato, seu fuligine infecto, nisi pro principe.

GLOS. IX.

Pœna deferentium vestes lugubres contra formam in hac.l.traditam.

i *En pena de dos mil marauedis.* Notá pœnam hac lege impositam deferentibus vestes lugubres citra formam in hac lege traditam, vt amittat vestes, & duo millia quadrantum persoluant.

GLOSS. X.

1 *Lex secularis modificans funeralia quoad pompam vanam, & fascium multitudinem, quæ magis hæredum honorem, quàm animæ defuncti consulunt, valida est.*

2 *Funeralia quando per legem secularem possint limitari, vel non? ibidem.*

K *En el vestir de los pobres, ni en otras limosnas, no entendemos hazer nouedad.* Hoc ideo statuitur, quia licet statutum, seu lex secularis modificans funeralia, quoad vanas pompas, vestesque lugubres excessiuas, quæ magis ad honorem hæredum, quàm ad animæ defuncti salutem spectant, iuxta tex.in cap. animæ defunctorum.13.q.2.fit valida authore Panor. in cap.vltimo numero.6.de reb.ecclesi.non alienan. Caieta. in verbo excommunicatio, ca.31. quos sequitur Ioan. Bap.de.S.Seueri.in repe.l.omnes populi numero.10. ff.de iusti.& iu.Did.Perez in.l.7. titulo.1, l.1, ordi. col.48.prope finem.† Si statuto vel lege seculari mo-
2 deretur quod ecclesiæ offertur, vt in sacrificijs præsente corpore dicendis vel orationibus pro eo interponendis, inualida est secundum eos per tex. in.d.c. vlti.vbi id Abb.expendit. Itaque lex nostra limitans numerum fascium funeralium, & vestium lugubrium excessus, validissima & salubris est, & prudentissimè statuit, non esse hoc extendendum ad alia, quæ animæ defuncti salutem respiciunt, adde Gregorium Lupi idem quod in hac gloss. diximus resoluentem in.l.12. titulo.13. partita.1. gloss. magna in principio.

GLOS. XI.

1 *Funeris impensa superuacua, & vana à testatore fieri iussa facienda non est.*

2 *Honesti ius ab omni superioris, vel testatoris præcepto excipiendum est.*

l *En vanas demonstraciones y aparencias.* Hæc enim dicitur inepta voluntas, quare seruanda non est, vt in l.seruo alieno.§ vlti.ff.de leg.1.in hæc verba, Ineptas voluntates defunctorum circa sepulturam, veluti vestes, vel si que alia superuacua, vt in funus expendantur, non valere, Papinianus lib.4.scribit. Ineptitudo autem probatur, quoties vltra æquum erogari iussit, quod vanitati imputari possit, & hac in specie non est exequenda voluntas testantis, imo contemnenda, & respuenda, vt in.l.vlti.§.fi.ff.de auro & arg.lega.ex sententia Imolæ, Pauli, & Alex.numer.3. in.l.1. §.de
2 impensa.ff.ad.l.Falcid.† Rationem huius reddit Telli.Fernan.in.l.30. Tauri numero.7. quia regula est quòd ius honesti ab omni superioris præcepto, nedum testatoris, excipiendum est, authore Bal.in.l. quod ex liberta.C.de oper.liberto.ex.l.retractare.C. ne fil.rem quàm vendi.euincat, citat Brechæum in.l. cum in testamento, ff.de verbor signi.

GLOS. XII.

1 *Funeris impensa excessiua, si tendat in animæ defuncti salutem, facienda est, & non contemnenda.*

2 *Funeris impensa excessiua, si tendit in anima salutē, extrahi debet ex legato quinti.*

m *Y bien de las animas de los defuntos.* Nota bonum tex. quòd impensa funeris excessiua per testatorem fieri iussa, si excessus de veritate reprehendi non potest, sed potius tendat in animæ defuncti vtilitatem, veluti in sacrificijs vel orationibus, vel eleemosynis pauperū vel religiosorū, valida est, & ad vnguem obseruanda talis dispositio, & hæres vel executor testamētarius hoc expendere cogetur, secundum Imol. & Alex.num.3.& Vincen.5.colu. versi. dicit tamen in
2 d.l.1.§.de impensa.ff.ad.l.Fal.† Imo, & à quinta parte bonorum testatoris alicui legata hæc impensa extrahetur, etiam si fere totum absumat quintum, vt resoluit Telli.Fern.in.d.l.30.Tauri numero.7. in fine, & dicam infra hoc eodem lib.titu.6.de meliorationibus.l.vlti.

GLOS. XIII.

1 *Planctus immoderati pro defunctis prohibentur.*

2 *Planctus pietatis causa pro defunctis moderatè permittuntur.*

Per

n *Por leyes de nuestros Reynos.* Mortui non sunt immoderatè plangendi, nec facies dilanienda sub pœnis traditis in l.43.& 44.ti.4.p.1.& l.vlt.ti.1.sup.lib.1. quod iure etiam diuino videtur prohibitum. Lucæ 7. vbi Christus prohibuit circunstantes ne flerent pro mortuo filio viduæ, idem Matth.9. cū alijs per Dida. Perez congestis in l.7.tit.1.lib.1.ordina.col.
2 45.& sequen. † Vbi etiam fletus & luctus pietatis & misericordiæ causa moderatè factos ait non esse prohibitos, quod probat authoritate Archi. Fforen. 4.p.tit.7.cap.6.§.3.col.2.& Archidi.in capit.qui diuinam, num.5.13.quæst.2.& Cardi.de Turrecremata in cap.quam præposterum ead.cauſ. & quæst.col. 2.num.4.& alijs pluribus authoritatibus sacræ scripturæ, idem probat Greg.Lup.in d.l.14.in verbo, des aguisadas, ti.4.p.1.

TITVLO SEXTO, DE MEliorationibus tertij & quinti.

LEY I.

Que la mejora de tercio y quinto, hecha por los padres a alguno de sus hijos, que esten en su poder o no, por testamento o contrato, la puedā reuocar hasta la hora de su muerte; excepto en los casos en esta ley contenidos.

Ley 17. de Toro año de 1505. por don Fernādo y doña Iuana.

Quando el padre o la madre mejorare alguno de sus hijos o descendientes legitimos en el tercio de sus bienes, [a] en testamento o en otra postrimera voluntad, o por otro algun contrato entre viuos, [b] ora el hijo esté en poder del padre que hizo la dicha mejora o, no, hasta la hora de su muerte, la pueda reuocar [c] quando quisiere: Saluo si hecha la dicha mejora por contrato entre viuos, ouiere entregado la possession [d] de la cosa y cosas en el dicho tercio contenidas, a la persona a quien la hiziere, o a quien su poder ouiere, [e] o le ouiere entregado ante escriuano la escritura dello, [f] o el dicho contrato se ouiere hecho por causa onerosa con otro tercero, [g] asi como por via de casamiento, [h] o por otra cosa semejante. [i] Que en estos casos mandamos, que el dicho tercio no se pueda reuocar, si no reseruare [k] el que lo hizo en el mismo contrato, el poder para lo reuocar, o por alguna causa; que segun leyes de nuestros Reynos, las donaciones perfetas, [l] y conforme a derecho hechas, se pueden reuocar.

GLOSS. I.

1 *Legitima filiorum quæ sit iure regio?*
2 *Melioratio tertij & quinti bonorum filio facta quomodo extrahatur?*
3 *Testamentum de rebus alienis disponens cū consensu domini potest vsque ad mortem reuocari, non autem poterit pœnitere consentiens.*

a *En el tercio de sus bienes.* Ex lege ista & sequentibus notari potest iure nostro regio, esse legitimam filiorum omnia testatoris bona præter eorum quintum, de quo potest disponere pro anima, vel ad libitum, illud relinquendo cuicumque extraneo, & preter dictum quintum potest similiter disponere de tertio, quod super est deducto quinto, aliquem ex filijs, vel descendentibus meliorando, sed nō potest tertium extraneo relinquere, nec alij cuipiam, nisi sit filius aut nepos, aut alius descendens, hæc fuit decisio ex
2 pressa text.in l.6.tit.5.lib.3.fori. † Et l.214. in legibus styli, quæ expressim dicit quintum debere prius extrahi, quam tertium hoc modo, vt ex tota hæreditate paterna, vel materna fiat vnus aceruus seu cumulus, ex quo ante omnia deducatur æs alienum, quippe quo non deducto bona dici non possunt, vt in l.subsignatum, §.bona, ff.de verbo. signifi. & ex residuo fient quinque partes æquales, quarum vna assignabitur legatario quinti, vt distribuatur iuxta formam ab ipso testatore traditam, & ex alijs quatuor partibus fiet alter aceruus, qui in tres diuidetur partes, vna applicabitur filio meliorato in tertio, & aliæ duæ partes erunt legitima filiorum & diuidentur inter eos æqualiter, ita docet Roder. Xuarez in repe.l.quoniam in prioribus, C.de inofficio. testamen.§.modus practicandi, fol.93.ad fin. Anto. Gomez in l.17.Tauri nu.2. in fine. Expensæ tamen funeris ceræ, & missarum deducuntur, ex quinto, licèt aliud testator præceperit, vt in l.30. Tauri, quæ
3 transcripta est infra eodem l.vltim. vbi dicam. † Dicit lex nostra in tertio bonorum suorum, quid autem si testatus est de alienis bonis, quorum dominus legato consensit, an confirmetur testamentum

S morte

morte testantis, vt deinde non possit reuocari, an vero spectari debeat mors consentientis? Respondeo confirmatum esse morte testantis, nec reuocari deinde poterit per eum, qui consensum præstitit, vt est casus singularis in l. sicut, §. venditionis, ff. qui. n. ... pig. vel hyp. solu. Ex quo id expendit Bald. in cap. 1. §. donare, 2. col. qual. f. ... ud. alie. pot... & in l. nec fratris vbi & cæteri interpretes adnotarunt, C. de dona. caus. mor. Rode. Xu... in rep. l. quoniam in prioribus, C. de inofficio. testamen. in lectura legis fori li mi. 5. num. 13. Ias. consil. 1... lib. 1. dom. Dida. Couarru. in rub. de testamen. 2. part. numer. 8. Telli. Fernan. in l. 17. Tauri, num. 14.

GLOSS. II.

1 *Melioratio tertij potest filio fieri in vita patris per contractum inter viuos, & num. vltimo.*

Melioratio tertij est pars legitimæ, ibid.

2 *Legitima est quota bonorum, non hæreditatis.*

3 *Melioratio est quota bonorum, & non hæreditatis quia est pars legitimæ.*

4 *Legitima filij potest assignari filio in vita patris, ex patris voluntate, licet post mortem debeatur.*

Donatio legitime à patre facta in vita eius an valeat remissiue, ibid.

b *Contrato entre viuos.* Nota ex lege ista meliorationem tertiæ partis bonorum posse fieri in vita patris per contractum inter viuos, quod iure communi fieri posse ante istam legem probatur ex eo, quod melioratio tertij est pars legitimæ filij, vt in l. 9. tit. 5. lib. 3. fori, & ex ea id expendit Dida. Segura in repe. l. 3. §. si nu. 106. versi. ego tamen & num. sequentibus ff. de libe. & posthum. & iterum num. 128. † Vbi
2 probat, quod quemadmodum legitima est quota bonorum, & non hæreditatis, vt in l. Papinianus, §. si quis impuberi functo, §. quarta & §. quoniam quarta, ff. de inoffi. testa. & notat gl. in l. cum à matre, C. de reiuendi. Bar. in l. ex facto la grande, col. 2. ff. de hære. insti. Bald. in l. quoties, C. eo. ti. Alex. in l. quia poterat num. 12. ff. ad Treb. & in l. planè. §. si duobus, nu. ... ff. de leg. ... idem Segura in l. cum patronus, nu. 49. vbi hanc dixit communem, ff. de leg. 1. Did. Per. ad eum in d. l. 3. §. si num. ... ff. de liber. & posthu.
3 † Sic & melioratio tertij est quota bonorum, & nō hæreditatis, vt patet in d. l. 9. ti. ... lib. 3. fori, ibi: *En la tercia parte de sus bienes*, & in hac lege, ibi: *Del tercio de sus bienes*, l. non amplius, §. cum bonorum, ff. de leg. 1. Deci. in terminis cons. 179, & cons. 2... 6 Segura in d. l. 3. §. si. num. 12... ff. de lib. & posthu. Telli. Fer
4 nand in l. 17. Tauri num. 15. † Ita etiam quemadmodum legitima non debetur filio ante mortem patris, vt in l. ... §. si impuberi, ff. de colla. bono. Si tamē pater voluerit filio in vita assignare, & tradere legitimam, hoc ei facere licebit, vt in l. si quando, §. illud, ff. de in officio. testamen. Bald. in l. in successione, ... ff. de his quæ in fraud. credi. Iaso. in l. frater à fratre, col. antep. versi. 7. limita, ff. de condi. indeb. Guill. à Monserrat. de successione regum, dubio 2. num. 2. Caican. consi. 19. num. 21. Deci. consil. 86. numer. 2. Iuan. Lupi in repe. c. per vestras, §. 24. num. 9. de dona. int. vir. & vxo. Xuarez in repe. l. quoniam in prioribus, limi. 3. num. 3. C. de inoffi. test. Cassane. in consu. Burgun. rub. 7. §. 2. in verbo, du trespase, nu. 6. carta 230. Segura in rep. l. vnum ex familia, §. sed si fundum, num. 54. & num. 60. & num. 116. & num. 182. & ibi Did. Per. & in rep. l. Imperator, ff. ad Trebelli. num. 84. vbi etiam Did. Perez. † Ita etiam melio-
5 ratio tertij cum sit pars legitimæ potest in vita fieri à patre, vt hic statuitur, & probat latè Segura in rep. l. vnum ex familia, §. sed si fundum num. 30. & 34. & pluribus seq. ff. de leg. 2. Anto. Gomez in l. 17. Tauri nu. 8. & num. 5. vbi probat assignationem legitimæ, non valere in vim donationis, vide cum omnino, & latius Pet. de Dueñas in regula 223. num. 5.

GLOSS. III.

1 *Donatio inter patrem & filium in potestate est nulla ipso iure, nec ex ea producitur obligatio ciuilis nec naturalis, iure ciuili Romanorum.*

Donatio facta à patre filio in potestate si interueniat traditio iure communi confirmatur morte, ibidem.

Donatio facta à patre filio, iure regio, confirmatur morte, etiamsi traditio non interueniat. & si interueniat traditio statim valet irreuocabiliter, ibid.

2 *Donatio facta filio emancipato iure communi Imperatorum valet absque traditione, iure vero regio, non valet nisi traditio interuenerit.*

3 *Donatio facta filio à matre valebat iure cōmuni irreuocabiliter, sed iure regio non valet nisi sequuta traditione.*

4 *Donatio facta à patre filio in potestate constituto reuocari potest, licet pater ingrediatur religionem, si traditio non interuenit etiam iure nostro regio.*

Religionem ingressus potest testamentum ab eo antea factum reuocare, ibid.

5 *Donatio filio in potestate facta extra tertium, an possit reuocari iure regio, an valeat irreuocabiliter.*

c *Hasta la hora de su muerte la pueda reuocar.* Nota legem istam, quia in pluribus corrigit ius commune, & imprimis quatenus eo iure non valebat donatio inter patrem & filium in potestate, erat siquidem ipso iure nulla, vsque adeo, vt ex ea nulla ciuilis, vel naturalis obligatio oriretur, vt in l. 2. & ibi adnotarunt glos. & Docto. C. de inoffi. dona. l. donationes quas parentes, & ibi Docto. C. de dona. int. vir. & vxo. l. si donatione, C. de collatio. l. cum his de hodis, C. de dona. l. Pomponius Philadelphus, ff. fami. ercis-cun.

eun.l.4.C.eo.l.cum oportet, §.sin autem, C. de bon. quæ lib.l.3.ti.4.versi.mas si el padre,p.5.Did. Cast. glo.1.Ioan. Lup.nu.10.& Anto.Gom.num.4.& 8.& Telli.Fer.nu.1.in l.17.Tau.Bar.6.q.in prin. & Ias.1. & 2.lectu.num.44.Iacob.de S.Geor. num.33. Ioan. Crot.12.q.& Marc.Mântua.nu.327.& 342. in l.frater à fratre,ff.de condi.indeb. vbi reddũt rationem dicentes ideo non valere, ne sibimet videatur se obligare,cum statim ei quæratur, l.placet, ff. de acq. hæredi.contra l.qui sic soluit, ff. de solu. & l. vbi repugnantia,ff.de reg.iur.imo nec confirmatur morte,nisi interueniat traditio,vt in d.legibus statuitur. Et plurifariam limitatur per Pet.de Dueñas in regula 223.& per Tiraq.latius de constituto,1.p.n.49. & seq.& 3.part.limi.7.n.18.At per l. nostram melioratio tertij valet,licèt possit reuocari ante mortem, confirmatur tamen morte,etiam si nulla interuenerit traditio,nam si interueniat statim valet irreuoca
2 biliter. † Secundo donatio filio emancipato facta, vel in potestate constituto,si post factam donationẽ emancipetur,valida est,nec reuocari potest l.donationes in concubinam,§.si pater,ff.de dona. l.siue emancipatis,& l.cum de bonis, C.eo.tit. etiamsi traditio sequuta non fuerit,vt ibi probatur. Hodie vero iure regio donatio facta emancipato est reuocabilis, nisi traditio interuenerit Antoni. Gomez in dict.l. 17. Taur. numer.5. & 8. & Telli. Fernand. num.2.Castellus ibi in glos.1.col.3.& cæteri,vt satis constat ex decisione huius legis. † Tertio donatio facta a matre iure communi statim valebat irreuo-
3 cabiliter,l.velles necne.C.de reuocan. dona. ex hac tamen lege donatio a matre facta filio est irreuocabilis, vt constat ibi: *Quando el padre o la madre,* vt aduertit Anto.Gom.n.5.& 8.& Telli.Fer. in d.l.17. Tau.nu.2. † Sed an morte ciuili confirmetur donatio filio facta,prout confirmatur morte naturali
4 per hanc legem, ibi, *basta la hora de su muerte lo pueda reuocar*, ita vt post ingressum religionis non possit reuocari? Tell.Fer.in d.l.17.Tau. nu.6. tenet nõ confirmari morte ciuili, sed adhuc reuocari posse donationem seu meliorationem filio factam a patre post ingressum religionis,quod ex eo probat, quia licèt ingressus monasterium habeatur pro mortuo, iuxta notata in l. Deo nobis C.de epis.& cleri. & in c. in presentia de probatio.testamentum tamen ab eo ante ingressum monasterij factum poterit mutare ex sententia Cyni communiter recepta in auth. si quia mulier nu.4.C. de sacros. eccl.quẽ ibi doct. sequuntur & in d.c. in præsentia, vt ibi attestatur Panor. & latius Augusti .Beroi.nu.537.Ex quo constat actum alias reuocabilem per ingressum religionis non effici irreuocabilem. † Iure autem regio valet quælibet donatio facta filio in potestate,licet
5 non sit melioratio tertij secundum Anton. Gom. & Doct.omnes in d.l.17.Tauri, licèt Greg. Lupi in l. 3.in verbo,no valdria in fi.teneat contrarium imo, quod hæc lex procedat in melioratione tertij dumtaxat,non in donatione aliorum bonorum, in quibus manet incorrectum ius commune, de quo valde dubito ideo tene communem: adde quæ dicam in glos.seq.n.20.

GLOSS. IIII.

1 *Melioratio tertij à patre filio facta sequuta traditione vera, vel ficta est irreuocabilis*

2 *Possessio rerum incertarum tradi non potest verè nec fictè.*

3 *Tellij Fernandez opinio circa legis nostræ intellectum distinguentis inter traditionẽ veram, vel fictam improbatur.*

4 *Ius vniuersale meliorationis non possidetur, sed quasi possidetur.*

Possessione vnius rei apprehensa per hæredem, vel melioratum, non acquiritur possessio aliarum rerum, ibidem.

5 *Possessio iuris vniuersalis meliorationis quomodo quæratur?*

Lex restituta ff. ad Trebell. intelligitur, ibi.

Iuris vniuersalis dominium transfertur in donatarium aliqua re particulari ei tradita, ibid. & num. seq.

Donatio inter patrem & filium est irreuocabilis, quoties dominium in filium transfertur, ibid.

6 *Lex nostra intelligitur.*

7 *Meliorationis tertij quasi possessio quomodo acquiratur.*

Quasi possessio incorporalium sola patientia, vel cessione quæritur, ibid.

8 *Quasi possessio iuris incorporalis etiam corporalia continentis solo vsu, & patientia quæritur.*

9 *Quasi possessio iurisdictionis vnico actu quæritur & quomodo?*

10 *Quasi possessio iurium incorporalium vnico actu quæritur.*

11 *Melioratio tertij post traditionem verã, vel fictam an possit reuocari quoad bona postea quæsita?*

12 *Constitutũ transfert possessionem, non solũ rei particularis, sed & iuris vniuersalis.*

13 *Incertitudo quando viciet & possessionem? num. 14. & 15.*

Ignoratis non applicatur animus, ibid.

Scientia in genere quando sufficiat? ibid.

16 *Melioratio an possit reuocari quoad bona futura?*

Constitutum an extendatur ad bona futura? ibidem.

17 *Constitutum extenditur ad bona futura in melioratione comprehensa.*

18 *Vsusfructus remissio, vel repudiatio an sit donatio, & an sit irreuocabilis facta à patre filio? & num. 19.*

Lex cum oportet, §. sin autem res, C. de bon. quæ libe. intelligitur, ibid.

19 *Vsusfructus remissio proprietario facta loco traditionis est, & quare?*
Vsusfructus consolidatio quæritur ignoranti, ibidem.
20 *Melioratio tertij & quinti filio facta per partem etiã sequuta traditione, an possit per patrẽ reuocari, quoad quintũ, & n.21*
22 *Lex nostra & l.6. infra eodẽ explicatur.*
Melioratio ex causa onerosa facta tertij & quinti, non reuocatur, etiã quoad quintum, ibidem.
23 *Meliorationis bona an pater possit alienare post traditionem, vel meliorationi grauamen imponere remissiuè.*
24 *Melioratio tertij ex testamẽto facta sequuta traditione, an possit per patrem reuocari? & num. seq.*
Contractus potest fieri in testamento, & an sit reuocabilis? ibid.
25 *Legatum sequuta traditione rei legatæ per testatorem facta an transeat in donationẽ inter viuos?*
26 *Melioratio tertij in testamento facta sequuta traditione potest reuocari.*
Lex Luci. Tit. ff. de lega. 2. explicatur, ibid.
27 *Legatum rei particularis in testamento filio factũ si ei res tradatur, non facta mentione legati, transfunditur in donationem inter viuos, & in ea re censetur melioratio facta irreuocabilis.*
Melioratio in testamẽto ex causa dotis per viam legati, vel contractus facta filio, an possit reuocari ibi.
28 *Melioratio tertij filio facta sub conditione traditione sequuta vera, vel ficta an ante conditionis implementum possit à patre, vel matre reuocari? & nu. 29 & 30.*
29 *Conditionalis contractus dicitur perfectus, & ab eo nullus ex contrahentibus altero inuito descedere potest in si.*
30 *Possessio contractus conditionalis à quo tẽpore quæratur, an ab ipsa traditione vera vel ficta, an vero ab implemento conditionis, & an retrotrahatur?*
Emptorum duorum vnius rei quorum vltimo tradita fuit possessio ante euentum conditionis primæ venditionis, quæ habebat cõstitutum, vter præferatur? ibi.

d *Saluo si hecha la dicha mejora por contrato entre viuos, ouiere entregado la possession.* Nota tex. istũ egregium in sua decisione, vt tunc demum donatio seu melioratio filio facta per contractum inter viuos, sit irreuocabilis, cum rei vel rerum donatarũ possessio filio ipsi fuerit tradita. Quod intelligunt omnes per actum verum, vel fictum, vt Cyfon. afferit in. l. 17. Tau. 2. col. in fi. Ioan. Lup. n. 5. & Did. Caste. in verbo saluo la possession, Gom. Arias in verbo saluo nu. 14. & 15. Anto. Gom. n. 11. & 12. & Tell. Fernan. nu. 17.
2 † Cæterum ipsemet Tellius nu. 18. & seq. mouet difficultatem satis difficilem aduersus hanc decisionẽ, dicẽs, possessionẽ sine animo certo acquiri non posse. l. 3. in prin. & §. incertam. ff. de acq. poss. vbi incertitudo rei impedit acquisitionẽ possessionis. At in specie legis nostræ est omnimodo incertitudo, melioratio enim tertij comprehendit tertiam partem omnium bonorum mobilium & immobilium, iurium & actionum, præsentium & futurorum, quæ tempore mortis fuerint, vt in. l. 19. & 23. Tauri, quæ transcriptæ sunt infra hoc eo eod. ti. l. 3. & 7. quomodo ergo poterit harum rerum traditio verè, vel ficte fieri, cùm incertæ sint, quæ modò extant, & incertiores, quæ tempore mortis erunt?
3 † Tellius Fer. in d. l. 17. Tau. nu. 15. & 16. considerat duas species, primam quando interuenit vera traditio, secundam quando ficta. Primò casu censet, non posse procedere legem istam, licèt relinquat cogitandum, & nimis perplexè procedat, fingens hoc casu alias duas species. nã aut fuit melioratio tertij assignata in rebus certis, & tunc ait verè tradi posse, sed defectuosa manet lex nostra, si ad hunc casum dumtaxat eam restringas. Aut non fuit assignatio aliqua facta, & tunc cum in hac melioratione consideretur mortis tempus, quo in tempore res quæ traditæ fuere, forsitan non erunt testatoris, sed aliæ prorsus diuersæ, quomodo ergo traditio operabitur irreuocabilitatem? Secunda verò in specie, quando interuenit ficta traditio, eo quod apta sit ad cõprehẽdendũ futura, fatetur legem istam contentam fuisse quali quali traditione, vt ea traditio comprehendat & includat omnia bona futura vsque ad mortem acquirenda, & hanc non esse solutionem antinomiæ, sed potius euasionem quandam, quia verba legis hunc intellectum non patiuntur, atque ideo animũ eius non conquiescere fatetur, nec omnino sedatam esse antinomiam. & non fallitur profecto, quoniam hæc solutio non est iuridica, imo potius cõfusio.
4 † Quare iudicio meo nulla cõstitui debet differentia inter traditionem veram vel fictam, sed id tantum esse aduertendum, nempe, in melioratione tertij, de qua agit lex nostra, esse ius vniuersale quod possideri verè non potest, sed quasi possideri, vt in l. quoties, quæ est lex penul. ff. de seruitu. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. l. seruus. §. incorporales. ff. de acqui. rer. domi. l. datio. §. si iter. ff. de actio. emp. c. cum ecclesia Sutrina de caus. poss. & propr. vbi doct. & in. l. 3. in prin. ff. de acq. pos. Sunt etiã in hac melioratione res, quarum competit meliorato tertia pars, & in his rebus corporalibus apprehensa possessione vnius, non cẽsentur aliæ apprehensæ. gl. in l. 3. in prin. in gl. vlt. & ibi Bar. nu. 1. Cum. 2. col. Alex. nu. 21. Soci. nu. 27. Ias. nu. 30. Vincen. nu. 10. ff. de acqui. pos. Dy. in c. 1. de reg. iur. in 6. Bal. Ang. Sali. in. l. licet, C. de acq. pos. Ant. Gom. in. l. 45. Tau. nu. 38. & 39. vbi optimè explicat, dicens idem esse in hærede, qui post quam per additionem hereditatis est factus dominus, si apprehenderit possessionem quarundam rerum hæreditariarum, non censetur alias res apprehendisse, nec

earum

earum possessionem adipisci, sed earum dumtaxat, quas apprehendit, vt in l.1.§.veteris,& l. qui absenti.§.vlt.& l.prædia.ff.de acq.poss.And.de Iser. in tit. quid sit inuestitura in vsi. feudo. 2. & 3.col.Alex.in

5 l.3.n.22.& ibi Iaso.n.31.ff.de acq.poss. † Quibus præmissis & animaduersis, lex nostra quatenus dicit meliorationem tertij, traditione rei, vel rerū ipsius meliorationis facta, non posse per patrem reuocari, intelligitur si translatio fiat ipsius iuris vniuersalis meliorationis, quæ fit per traditionē alicuius rei cōprehensæ sub ipso iure vniuersali meliorationis, nec erit necesse, traditionē omnium rerū fieri, quia hoc esset impossibile, cum rerum acquirendarū in futurū vsque ad tempus mortis traditio secundū naturā fieri nō posset, ad quod nulla lex obligat nec obligare pōt, & l.quod nullius, & l.impossibiliū ff.de reg.iu.c.nemo potest co.ti.in 6.l. 1.§. si id quod ff. de actio.& obli.& quod ibi per doct. traditur maxime per Dyn.in d.regula ne po potest Card.Ale.in c. erit autem lex.4.dist. Quare dicendum est tradita aliqua re comprehensa sub melioratione, illud ius meliorationis traditum videri, vt in l.restituta ff.ad Treb. cuius verba sunt. *Restituta hæreditas videtur aut re ipsa, si forte passus est hæres possideri res hæreditarias, vel totas vel aliquas earū, &c.* Ecce ibi tradēdo partē rerum hæreditariarum transfertur ius illud vniuersale hæreditatis in fideicommissarium, & non solum tradendo, sed si passus fuit res aliquas hæreditarias per eum possideri, licèt possessio aliarum rerū, quæ traditæ non fuere, non transferatur, vt ibi Bart. nu. 1.contra glo.affirmat authoritate Dyni.in cap. 1.de reg.iu.lib.6.q.4.quē ibi sequitur Alex.n. 8. & cæteri interpretes cōmuniter teste Nicol. Boerio & Celso in addi.ad Dyn.in d.regula 1.& Ant. Gom.in l. 45. Tau.nu.29.vers.nec obstat. Ist hæc iuris vniuersalis translatio & acquisitio, quę fit, vt dixi per traditionē alicuius rei in melioratione comprehensæ, sufficiens est, vt huiusmodi melioratio & donatio irreuocabilis fiat, quia ex hoc donatio efficitur perfecta, vt dicit lex ista in fine, ibi. *Las donaciones perfectas.* Et quia dominium iuris vniuersalis transfertur in donatarium, vt ex sententia Dyni & Bar. cōmuniter recepta probaui, quod sufficit etiam iure cōmuni, vt irreuocabilis sit donatio facta a patre filio, secundum glo.in l.2.in verbo in potestate, C.de inoffi.donatio.& ibi Paul.nu.2. & in alio proposito hoc probat Tell.Fern.in d.l.17.Tauri n.89.

6 † Nec obstat si dixeris legem nostram expresse exigere possessionē rerum in melioratione contentarum dum ait. *Ouiere entregado la possession de la cosa o cosas en el dicho tercio contenidas*. Nam huic obiectioni respondere licebit hanc possessionem referri ad res corporales, quæ filio meliorato traditæ fuerunt quarū possessionē veram acquirit, & per earum possessionē acquirit ius vniuersale tertiæ partis bonorum omnium testatoris, quæ habuerit, & reliquerit tempore mortis vt probaui supra num. præcedenti, licèt non omniū rerum in melioratione cōprehensarum possessionē nactus fuerit, quòd erat impossibile, vt dixi.

7 † Quin etiam non solum ius vniuersale meliorationes dicere poteris translatum fuisse in filium propter traditionem quarundā rerum in melioratione prædicta comprehensarum, verùmetiā quasi possessionem ipsius iuris, quippe quę sola cessione & patientia acquiritur, cum nulla eius traditio fieri possit, vt in d. l.seruus §.incorporales ff. de acqui. rer. domi. quod probat iurisconsultus in l.ego.§.1.ff. de public. Bar. in l.quoties per illum text.ff.de seruitu.Bal. in l. per diuersas 14.q.C. manda.quin imo cessio pro traditione habetur glos.in l.vlt.C.quan.fil.vel priua.& in l.vlt.in prin.ff.de dona.Ange.in l.1.in fi. num. 4.C. de actio.& oblig.vbi Corn.n.1.glos.in l.vlt. in prin. in verbo portionibus ff.de dona. Telli.Fern.in l.17. Tauri n.50.cum concordan.per Tira.traditis in lib. 1.de retractu.§.1.glos.7.num.12.& tractatu de constitu.2.par.32.amplia.nu.23.quę doctrina cōmunis est, vt ibi dixit Tiraq.quicquid distinguendo dixerit Bald.in l.traditionibus paulo ante fi. C. de pact. & in l.1.C.com.vtri.iudi.& Alexan. alios citans cōs. 184.lib.6.quos refert idem Tiraq.d.lib.1. de retractu §.6.glo.1.n.9.dicentes hoc procedere in iuribus mere incorporalibus, secus in incorporalibus corporalibus inhęrentibus, nam in his traditionē aiūt requiri, & non sufficere patientiā, quoniam hæc opinio contra cōmunem est.

8 † Et quia ad acquisitionē iuris incorporalis, vel vniuersalis corpora continētis, sufficit vsus & patientia, ad quā tenetur constituens, & dicitur hęc perfecta traditio, vt optimè explicat Socin.in d.l.3.in prin.n.4.ff.de acq.pos. ita in specie nostra pater consentiens filiū vti & frui rebus suis, licèt non omnibus in melioratione comprehēsis, videtur ei tradere possessionē meliorationis, & sic iuris vniuersalis, & ex hoc etiam transfertur dominium ipsius iuris absque alia traditione, vt tradit Bald.in l.traditionibus paulò ante finē, C. de pact. & alij quos citat Alexan.in cons.184.lib.6.& Tiraq. in libro de constituto par.2.ampliatione 23. nume. 23.& probaui supra n.5.

9 † Conuestitur hæc sententia ex eo, quòd in iuribus incorporalibus, vt in iurisdictione & similibus, quæritur quasi possessio ex vnico actu qui nō solet fieri, nisi a possessoribus eius rem iuris, sciente & patiente dominio illius iuris, quia cum patientia habeat causam successiuā, nō potest in omnibus actibus, vel rebus momento explicari, hęc fuit sententia Bart.in l.3.in prin.n.5.ff.de acqui. poss.& ibi Soci.in fi.& omnes eius legis interpretes idem voluit Bar.Albert.Bal.Ang.& cæteri in l.1.§. Iulianus ait.ff.de itin.actuq; priua.Anto.Gomez in l.45.Tauri num.37.vers.ex ista cōsideratione & iterum nu 42.vers.2.conclu.Ripa in c.cum ecclesia Sutrina de causa poss.& propr.nu.52.& seq. vbi ex hoc infert, quod per immissionem vnius tigni in parietē tuū acquiritur quasi possessio iuris tigni, immittendi l.sicuti §.sed si quæratur ff. si serui vendi.

10 † Item per vnicam solutionē pensionis, vel collectæ probatur quasi possessio iuris exigendi pensionem vel collectam. Roma.cons.311.in fi.Bald.cons.251.lib. 5. & cons.150.part.3.ita & ex vnica electione, vel præsentatione acquiritur quasi possessio eligendi, vel præsentandi c.querelam de electio.c. consulationibus, & ibi notatur de iure patro.glo.in c.cū ecclesia Sutrina in verbo trium de causa pos. & propri. vbi Ripa dicit communē esse sententiā, modò sex interueniant, quæ ibi referuntur n.90.& 91.Sic etiam nostra in specie quasi possessio iuris vniuersalis meliorationis acquiritur, si partem bonorum in meliora-

tione comprehensorũ posideat filius patiente patre, vt ex supra traditis expenditur, & ex l. si stilicidij, §. fi. cum l. sequenti ff. quem serui. amitta. vbi per vsum partis loci seruientis vel dominantis tota seruitus
11 cõseruatur, & retinetur. † Ex quo infero, melioratio nẽ tertij non posse reuocari in bonis post eã factam quæsitis, quia licèt eorũ nõ sit tradita possessio per actũ verum nec fictũ, fuit tamẽ quęsitum ius vniuersale meliorationis per apprehensionem bonorũ pręsentium omniũ vel partis eorũ iuxta tex. in d. l. restituta ff. ad Trebell. & supra tradita n. 5. quod sufficit, vt reuocari nõ posit melioratio, vt ibi probaui, quin imo fuit etiã quæsita quasi possessio iuris vniuersalis: quare nimirũ si post perfectã donationẽ reuocari nõ posit melioratio in totum, nec pro parte, quod alijs rationibus probare nititur Ant. Gomez in d. l. 17. Tauri n. 11. 12. & 13. qui immerito profe-
12 cto carpitur a Tellio Fer. ibidẽ n. 21. † Infero secundò per constitutum posse transferri in casu legis nostræ possessionem iuris vniuersalis huius meliorationis tertiæ partis bonorum, nam vis constituti nõ solũ obtinet in translatione rei cuiuspiã singularis, sed etiã in alienatione & obligatione vniuersitatis bonorum, vt si quis donat, vendit, vel obligat omnia bona vel quotam eorũ, & constituit se posidere nomine donatarij, emptoris, vel creditoris, licèt enim aliter ea bona non exprimantur, transfertur tamen possessio, vt voluit Iacob. Butr. in auth. hoc si debitor, C. de pigno. Bar. in l. qui pignoris, ff. de acq. pos. & in l. Celsus. n. 15. ff. de vsucap. Bal. in l. si quis argẽtũ, §. sed si quidẽ, C. de dona. Ang. cõs. 106. in fi. Cum. in l. quod meo col. vlt. n. 4. ff. de acq. pos. Ias. in l. 3. §. incertã 6. not. n. 16. vbi hanc attestatur communẽ, & ibi Alcia. n. 119. eo. ti. Matth. Affli decis. Neap. 139. n. 8. & 9. Lancel. Galiau. in rep. rub. ff. de ver. oblig. col 41. vers. itẽ ex prædictis, Tir. alios citans de consti. 2. p. 31. amplia Paul. Paris. cons. 59. n. 10. & 11. lib. 1. Deci. cons. 179. n. 3. Ang. in §. actionũ n. 20. inst. de
13 actio. † Quorũ sententia vera est, & receptior, quid quid in contrariũ voluerit Lauren. Calcan. cons. 19. n. 6. & Deci. cons. 226. n. 3. Grattus cons. 94. n. 9. lib. 1. Ferretus in l. 3. §. incertam n. 9. ff. de acq. pos. quibus assentiri videtur Ant. Gom. nullo eorum citato in l. 17. Tauri n. 17. dicens incertitudinẽ in causa esse, vt possessio non transferatur per constitutũ, vt in l. 3. §. incertã. ff. de acq. pos. etiam si certa sit quota, nisi certus sit locus, vt in l. locus vers. 1. ff. de acq. pos. animus enim ad ignorata non applicatur, teste Philosopho, at sine animo certum est acquiri nõ posse possessionẽ l. 1. §. adipiscimur & l. 3. in prin. ff. acq. poss. Nam huic rationi respondet Tiraq. in d. lib. de consti. 2. par. amplia 31. n. 5. scientiã in genere satis esse, licèt non sit specifica, vt in l. qui iure militari & ibi Bal. & Ang. ff. de milita. testa. Pet. Cyn. & Bart. in l. sub prætextu. 2. & in l. si de certa, C. de transactio. cũ cordan. ab ipso Tiraq. congestis in relecti. l. si vnquã in præfatione n. 78. & duobus præcedẽtibus, C.
14 de reuocan dona. † Vel respondere poteris, quòd licèt sit incertitudo respectu rerũ particulariũ sub melioratione comprehensarũ, est tamen certitudo respectu vniuersi, quæ generalis certitudo sufficit, vt dixi n. præcedenti, & in simili specie docet Tiraq. in d. lib. de constit. 2. p. 32. amplia. n. 11. & Ioan. de Mõte Speculo in l. ab emptione ff. de pact. Socin. in l. 3. §. incertam 2. col. in fi. & Ias. fi. col. ff. de acqui. pos. quorũ sententia vera est, licèt eã improbet Ant. Gomez in d. l. 17. Tauri n. 17. ver. Vel aliter & tertio, quia aliàs nunquã posset dici esse apprehensam possessionẽ hæreditatis, vel meliorationis, vel alterius iuris vniuersalis, absque eo quòd omnes res particulares sub eodẽ iure vniuersali comprehensę posiderẽtur, quod est euidenter falsum, vt in l. qui vniuersas, ff. de
15 acq. pos. † Vel poteris securius respondere, quòd licèt concedamus constitutũ appositũ in contractu res particularis requirere certitudinẽ loci & quotę, vt transferri posit possessio in constitutariũ, secus tamẽ erit si apponatur in contractu rei vniuersalis, nã tunc sufficit certitudo quotæ dumtaxat, vel loci secundũ Ioan. Petr. in l. ab emptione ff. de pact. & Socin. in l. 3. §. incertã n. 5. vers. 1. difficultas ff. de acq. poss. Paul. Paris. cons. 59. n. 23. lib. 1. Tiraq. lib. de cõstit. 3. p. 19. limita. n. 2. quamquã dicat, contrarium ediametro voluisse Deci. cons. 226. n. 3. vers. nec obstat quod in casu, & Hieron. Gratus. cõs. 94. n. 9. lib. 1. quorum sententia vera non est, & communiter re-
16 prehenditur. † Tertio infero esse vsque adeo perfectã meliorationẽ tertiæ partis bonorum præsentiũ, & futurorum, propter constitutũ in ea appositum, vt non posit reuocari de inceps per patrem, etiam quoad bona futura: quoniã constitutum extenditur etiam ad bona futura, vt si quis donet bona sua omnia præsentia & futura, vel tertiã partem eorum, atque se constituat posidere pro donatario, nam et huiusmodi constituto transfertur possessio bonorũ illorum futurorũ, tunc cum erunt acquisita, sicuti & tunc presentium secundũ Iacob. Butr. Bart. & Sali. in l. vlt. C. quæ res pig. oblig. pos. Alc. Are. & Soc. nu. 5. hanc dicens communẽ in l. 3. §. incertam ff. de acqui. pos. Ant. Negusan. in tract. de pig. 2. p. 2. mẽbro. n. 3. Tiraq. plures adducens concordantes in lib. de const. 2. p. 22. amplia. n. 1. & seq. Grego. Lupi in l. 5 tit. 3. de pig p. 5. in glo. magna Anto. Gomez in l. 17. Tauri n. 11. & ibi Telli. Fern. n. 21. cuius sententiam admitto: non tamen quatenus ibi dicit, patrẽ reuocare posse donationẽ, seu meliorationem, quoad bona futura ante acquisitorem, eo quod eorũ non fuit quæsita possessio per constitutũ, nisi ab eo tempore quo ea acquisierit. Nam vt sæpius diximus ius vniuersale meliorationis quæsitũ fuit perfectè filio per traditionẽ veram vel fictem quarundam rerũ in melioratione comprehensarũ, vt in d. l. restit. ff. ad Trebel. imo etiam quasi possessio huius iuris vniuersalis, quare nimirum si melioratio vt perfecta reuocari non posit in totũ, nec pro parte, vt supra nu. 5. &
17 11. † Quin imo in huiusmodi melioratione tertiæ partis (cum ex sui natura extendatur ad bona futura, quæ tempore mortis fuerit, vt in l. 3. & 7. infra eodem) necessarium non erit, donare bona præsentia, & futura, vel tertiã partem eorum, sed simpliciter dicere dono tertiam bonorũ partem, vt constitutum ad futura extendatur, sicut fit in simplici institutione heredis, quæ ad bona futura trahitur per l. sancimus, & ibi Paul. Castren. dicens singularem C. de testã. Ioan. Crottus, & Aym. Crauet. in rub. ff. de legatis, 1. ille in 2. quæst. hic n. 61. & in substitutione, vt respondit Bal. cons. 196. ad finem lib. 4. & in legato vniuer-

Google

vniuersali,de quo est noster sermo,vt probat tex. in l.pen.& ibi not.glo.& docto.ff.de fund.instru. & in l. quoties §. vlt.iuncta gl.ff.de vsuf.l.nam quod §.vlt.cũ duobus legibus seq.ff.ad Treb. Si ergo constitutum in his rebus fuerit appositum,operabitur etiã respectu bonorum futurorũ in eisdem comprehensorum, vt rectè probat Tiraq.de constituto 2.p.32.amplia. n.21.

18 † Dubitat Tell.Fern.in l.17.Tauri n.57.& sequentibus,quid si pater remittit filio vsumfructum an ex remissione inducatur donatio,& an sit irreuocabilis,& concludit esse donationẽ, vt in l.cõtra iuris,§. si filius ff.de pact.& in l.cum oportet §. sin autẽ res,C.de bon.quę lib.ibi.*Sed quasi diuturna donatione in filium celebranda*. Et in hoc attestatur omnes concordare,nempe,Azo.in sum.de bon.quæ lib. nu. 3.glo.Bar.Paul.& Cor.in d.§.sin autem res. Ex quo infert esse meliorationem, vt in l. 10. infra eod. Tu dic non censeri donationem,si ab initio pater repudiet vsumfructum,quia nihil de suo diminuit, vt ex communi opinione asserui supra hoc eodem libro tit.1.de matrimonio l. 9.glo.2.n.13.& dicit ipsemet Tell.Fern.in d.l.17.Tauri n. 61. Sin autem permittit filio fructus sibi pertinentes colligere, & non contradicit,censebitur donatio, donec pater velit vti vsufructu,& quoad fructus collectos, poterit tamen quando voluerit reuocare,secundũ Paul.& Cor. per tex.ibi in d.§.sin autẽ.

19 † Vbi autem pater remisserit, vel donauerit vsumfructum est vera donatio, & irreuocabilis, secundum Bar.in l.frater à fratre nu. 57. vers.si vero donaret ff.de condi.indeb.vbi Ias. num. 44.& Paul.in d.§.sin autem, cuius doctrina communis est teste Crotto.in d.l.frater à fratre fol.6. col. 3. versi.fallit ergo conclusio præmissa ff.de condi. indeb.Licèt contradicat Corn.in d.§.sin autem,& cõmunem doctrinam sequitur Pet.de Dueñas in regula 223.limi.3.Telli.Fern.in d. l. 17. Tauri nu.63. maxime stante lege nostra, qua valet donatio inter patrẽ & filium irreuocabiliter, quoties processum est ad traditionem,quæ traditio nostra in specie facta videtur per remissionem vsusfructus, tunc quia loco cessionis est,vt in l.illam,secundum communẽ intellectum C. de dona.tum etiam quia statim lex ipsam remissionem exequitur,& id quod erat à proprietate separatum ipso iure accreuit proprietati, & cũ ea consolidatur,vt in l.si proprietati ff. de iure doti.& §.finitur inst.de vsufruct. Atque ita possessio naturalis, quę erat apud vsufructuarium proprietario acquiritur ipso iure etiam ignoranti, secundum Bart.in l.si arrogator numero 12.vers.sed hodie videtur ff.de adoptio.Molin.in titul. de materia feudali §.30.numer.174.Telli.Fer.in d.l. 17.Tauri nu. 63.vbi & numero sequen.nititur respondere cuidã obiectioni,quòd donatio vsusfructus est nulla, si traditio non interueniat realis,vt in l. si quis argentum §.simili modo,C.de donatio. glos. in l. corruptionẽ in verbo altercantibus.C.de vsufruct.Cassan.in consu.Burgun.in titul. le morte saisit le bis.rub.7.§.1. n. 7.Nam hoc verum non est,vbi donatio vsusfructus, vel remissio fuit in fauorem proprietarij, quia tunc extinguitur seruitus vsusfructus,vt in d.§. finitur insti.de vsufruct. & sic non est iam quid tradi possit, cum ius illud fuerit cum proprietate consolidatum ac pro inde extinctum: meritò in hac renunciatione seu remissione non datur traditio,sed illa extinctio, & consolatio est loco traditionis, atque ideo nimirum ex huiusmodi renũtiatione inducitur melioratio irreuocabilis, vt censet Telli. Fernandus cui libenter accedo

20 † Quærit Antoni.Gomez in d. l.17.Tauri numero 10. si pater vel mater meliorauit filium in tertio & quinto bonorum, & tradit possessionem,an possit reuocare meliorationem quintæ partis? Et resoluit posse eam quoad quintum reuocare,ne reddatur intestabilis, cùm in effectu esset donatio omnium bonorum præsentium & futurorum:legitima enim filiorum & melioratio tertiæ & quintæ partis omnia bona amplectitur. At omnium bonorum donatio haud dubie non valet,vt in l.stipulatio hoc modo concepta ff.de verbo.obliga. vbi Bart.notat & docto.tex.in l.si libertus §. si quis plures versic.magis ff. de iure patro. cum alijs per Pet.de Dueñas traditis in regula 219. dicam infra hoc eodem lib.titul.10.de donationibus l.8. Telli. tamen Fernandez improbant hanc Gomecij sententiam in d.l.17.Tauri num.8.9.& 10. & sequent. eo quod substantia testamenti non in eo consistit: nec necessario requiritur, quod habeat testator bona, dummodo possit habere, vt in l. qui soluendo & l. is qui soluendo non est ff.de hæred.instituend. Præterea in hac lege hi duo casus æquiparantur,quòd melioratio sit ex causa onerosa absque traditione, vel ex causa lucratiua cum traditione, vt reddatur melioratio tertij irreuocabilis.At tex.in l.22.Tau. quæ transcripta fuit in hoc libro & titulo l.6.in fine, non solum meliorationem tertij & quinti,verum, & promissionem meliorandi efficit irreuocabilem respectu quinti, ergo fortius ipsa donatio erit irreuocabilis. Et vsque adeo pater tenebitur hac in specie promissa adimplere, vt si meliorationem non fecerit,lege ipsa habeatur tanquam si facta esset, vt dicit expresse d.l.6.in fine infra eodem. Ex quo infert Tellius ipse numero 10.& 11.& 12.quod si donatio tertij & quinti fiat ex causa onerosa, sit irreuocabilis,si vero ex causa lucratiua facta sit à matre vel a patre filio emancipato,sit etiam irreuocabilis quoad quintum,sin vero à patre filio in potestate sit reuocabiles;quia hi casus tanquã emissi per legẽ istam remanent in dispositione iuris communis.

21 † Sed iuditio meo verior est sententia Ant.Gomez in d.l.17.Tauri nu.10.& l.22.Tauri num.26.quòd omni casu donatio ex causa lucratiua à patre vel matre facta filio in potestate vel emancipato, seu melioratio tertij & quinti sit quoad quintum reuocabilis,quia nulla bona patri vel matri remanent, ex quibus possint testari.Nec satisfacit responsio Tell. quoniam non solum bona non habet pater, ex quibus testetur,verum nec habere potest,cùm tam præsentia,quam futura veniat distribuenda inter filios ratione legitimę,& meliorationis tertiæ, & quintæ partis,quare redditur inestabilis, atque ideo necessario poterit de quinta parte disponere. iuxta facultatem sibi a lege concessam.

22 † Fateor tamen, quòd si ex causa onerosa facta fuerit melioratio quinti, non poterit eam reuocare,quemadmodum nec reuocari posset venditio, vel alienatio bonorum ab eo facta ex causa onerosa,fraude cessante. Quod clarius constat, cum l.6.infra eodem,de melioratione

ex causa onerosa loquens non solum tertium, sed & quintum amplectitur: vt vtroque casu sit irreuocabilis. At verò lex nostra non facit de quinto mentionem, sed solum de tertio, quia de donatione seu melioratione ex causa lucratiua agit, qua in specie non poterat quintum irreuocabile reddere ex ratione superius tradita. Et quatenus infra loquitur de melioratione ex causa onerosa eodem themate retento, non ex hoc exclusit quod per l. 6. declaratur, sed hæc per illam ampliatur, vt habeat locum non solum in melioratione tertij, sed & in melioratione quinti, ratione supra tradita, quod & voluit Telli Fernandez sibi parum constans in l. 22. Tauri numero 13. & 14.

23 † Sed an pater posit alienare bona in quibus meliorauit filium, vel ipse filius ea posit reuocare, & an per alienationem censetur reuocata donatio, dicam infra eodem l. 3. & 7. & an grauamen aliquod post perfectam meliorationem apponere posit dicam infra eodem l. 5.

24 † Nota etiam ex verbis legis nostræ, ibi. *Saluo si hecha la dicha mejora por contracto entre viuos, ouiere entregado la possession, o le ouiere entregado la escriptura dello, o hecho el dicho contracto por causa onerosa.* Quòd melioratio facta ex testamento non erit irreuocabilis, etiam si fiat traditio meliorationis, atque etiam si fiat ex causa onerosa, vel instrumentum filio fuerit traditum, nisi in testamento fiat in vim contractus, quod fieri potest, vt in l. hæredes palàm, § vltimo vbi glossa Bartolus Baldus Angel. Imol. Paul. Aretinus & alij notant, ff. de testamentis, Tiraquell. de constituto prima par. numer. 23. & 2. par. 24. amplia. & iterum de legibus connubialibus glossa 5. numero 101. & sequent. vbi tractat, an reuocari posit vel non: & concludit, posse reuocari, quod modo non examino, vide tamen Gaspar, Baeza in libro de non meliorandis dotis ratione filiabus cap. 20. numero 16.

25 † Et quod attinet ad primum punctum, an melioratio tertij facta filio in testamento, si traditio sequatur, sit irreuocabilis, nec ne? videtur, esse irreuocabilem, ex eo quod legatum, sequuta traditione rei legatæ per testatorem facta legatarios ansit in donationem inter viuos ex sententia glossa & Dyni in l. legatum ff. de legatis 2. vbi eos sequitur Bartolus numero 4. modò cum res traditur, non fiat mentio de legato, cuius si nulla fiat commemoratio, iam desinit esse legatum, & est donatio inter viuos, atque ita irreuocabilis, & ibi etiam Baldus, hanc amplectitur opinionem versiculo quæro primo legat, & paulò post iterum hoc affirmat, & Cuma. numero 2. & Imola ibidem. Angel. etiam in l. eam quam in lectura versiculo secundus casus est, C. de fideicommissio. Saliceto in l. filia legatorum, C. de legat. Paulo Castrensi in l. Lutius ff. de legatis 2. & consilio 393. libro 1. in nobis numero 2. versiculo quia quando quis. Iason in l. filiæ dotem, C. de collationi. columna 2. in fine versiculo hoc fortius confirmo Ioanes Crottus in l. frater à fratre numero 21. in fine ff. de conditio. indebi. Matheo Afflict. decision 275. Carolus Ruynus consilio 135. libro 5. numero 7. Ferdinandus Loazes in repeti. l. filius fami. §. diui numero 37. ff. de legatis 1. Ryminaldus in principio institutionis de donatio. numero 479. Andr. ab Exea de pactis numero 117. Aymon Crauette in rubrica ff. de legatis 1. à numero 176. vbi probat, quòd in dubio tradendo, præsumitur velle transfundi legatum in donatione inter viuos, cùm faciat actum contrarium legato, hoc est tradere in vita, quod post mortem debeatur, & non antea Tellius Fernandez in d. l. 17. Tauri numero 86. vbi hanc fatetur communem: licèt plures ab eo relati teneant contrarium, imo quòd censeatur donatio causa mortis, vt quandocunque posit reuocari, quorum sententia communiter reprobatur, & præterea communem sententiam tenet Antonius Gomez in tomo 1. resolutionum capitulo 12. de legatis numero 4. quam opinionem Tellius applicat legi nostræ, vt bonis meliorationis in testamento factæ traditis per patrem filio ante mortem, melioratio fit irreuocabilis.

26 † Contrarium tamen tenuit Antonius Gomez in d. l. 17. Tauri numero 24. & vltimo, imò quod talis melioratio in testamento facta etiam sequuta traditione reuocari posit, idque probat ex verbis legis nostræ numero 24. relatis, & quia legatum vel quid aliud in testamento relictum, etiam si traditio sequatur, non mutat naturam legati, atque ideo potuit quandocumque testator voluerit reuocare l. 4. ff. de adim. lega. Lutius Titius ff. de legatis 2. vbi testator, militiam Meuio legauit siue pecuniam eius, quæcunque redigi ex venditione eius potuerit, quam si testator in vita vendidit, & precium vel partem precij dedit Meuio, iam censetur soluisse legatum, atque ideo nulla actio superest legatario mortuo testatore ad petendum iterum legatuum sed residuum legati, nisi de contraria voluntate appareat, & licèt Telli. Ferdinan. eius legis intellectum inuoluat in d. l. 17. Tauri numero 87. illum pro contraria parte retorquendo, dicēs ideo iterum precium militiæ mortuo testatore exigere velle legatarium, quia illa solutio transit in donationem inter viuos, & ideo legem illam negare vlterius posse consequi precium eius, nisi de voluntate testantes ipse legatarius doceat voluisse vis sibi præstari precium. Confunditur tamen Tellius iudicio meo, & in eius legis intellectu miserè alluciuatur, nam si illa tranitio vel solutio est facta ex vi legati eius mentione facta ex, recentiori sententia doctorum supra citatorum non dicitur donatio, sed solutio legati, & amplius illud exigere non peterit, vt in d. l. Lutius. Sin verò solutio fuit facta in vita testatoris nulla facta mentione legati, transit in donationem inter viuos ex dicta communi resolutione, quare hac in specie potius videbatur, iterum deberi precium legati, cùm nulla eius mentione facta precium donatum fuerit in vita, quare non potest adaptari dicta l. Lutius ad probandum opinionem Telli. & communem, nisi dixeris per donationem illam, etiam non facta mentioni legati, reuocatum censeri legatum. Quidquid fit, textus ille non tractat an reuocari posit legatum & solutio eius, de quo nos tractamus, sed solum an iterum posit legatum exigere. Et ex eiusdem legis verbis, & sensu potius constat etiam solutione facta in vita non amittere nomen legati. Ex quo deducitur, potuisse testatorem illud reuocare, si vellet non obstante

obstante solutione & eius ad impleméto in vita eius facto: sed quia in casu illius tex. non mutauit voluntatem, ideo ibi quæritur, an post mortem eius possit illud legatarius exigere, & respondit tex. posse partem, quæ soluta non est exigere.
27 † Ex quibus opinio Ant. Gom. magis mihi applaudet, quòd traditio meliorationis factæ in testamento non operetur irreuocabilitatem eius, cùm habere non possit effectum legatum nec aliud quid quam ex testaméto dependes, nisi post mortem testatoris vt in d. l. 4. cum complicibus ff. de adimen. lega. Cui non obstat communis opinio n. 25. memorata, quoniam traditione sequuta iam non est legatum, sed donatio inter viuos cum ergo ammittat naturam legati, & assumat donationis inter viuos, nimirum si sit irreuocabilis: quare si hic casus quandoque euenerit, vt legata re aliqua particulari filio in testamento, sibi à patre traditur in vita nulla legati mentione facta, talis donatio reuocari non poterit, & habebit eam rem filius loco meliorationis iuxta dispositionem tex. in l. 10. infra eodem quæ ex l. 26. Tauri trassumpta fuit, & hæc dumtaxat in specie procedere poterit doctrina Telli Fernandez in d. l. 17. Tauri n. 86. & sequen. & tunc non vt donatio facta in testamento, nec vt legatum seu melioratio in testamento facta valebit, sed vt donatio inter viuos, quare nullo vnquam casu eius doctrina procedere poterit iuxta eius applicationẽ & intellectum, & hoc præseferre videnter verba legis nostræ num. 24. relata, ab Antonio Gomez appensa. Vbi autem in testamento fit melioratio ex causa onerosa dotis, adhuc reuocari poterit vel moderari, quia non debetur dos, sed vt legatum §. sed vxori instit. de lega. l. si non designata vbi Baldus Areti. & cæteri C. de falsa cau. adi. leg. Bart. in l. qui vxorem ff. de auro & argen. lega. Alexand. consilio 122. lib. 7. Bald. Nouellus de dote 8. parte priui. 11. Bellon consilio 19. numero 18. Gaspar Vaeza de non meliorandis dotis ratione filiabus capit. 20. numero 13. Qui numero 16. aliud esse dicit, si in testamento fiat per cõtractum inter viuos melioratio pro dote, quia hæc erit irreuocabilis. Quòd tamen verum esse censeo, si eo tempore quo dotata fuit vel tempore delatæ successionis reperitur actu dotata, hoc est nupta: dos si quidem sine matrimonio esse non potest ita Baldus cons. 197. lib. 3. Isernia. in cap. 1. de natu. succes. Feu. colum. 5. & 6. Vicenti Hercula. in disputatione incip. Perusius fol. 15. col. 1. Bart. cons. 31. Cornelius cons. 96. lib. 2. colu. penult. & cons. 60. lib. 3. & cons. 300. lib. 4. Curt. seni. consilio 47. in fi. Dec. cons. 24. in fin. & consilio 586. numero. 9. & cons. 682. numer. 3. Alexandro consilio 151. numero 1. & ibi Carol. Molin. citat concordan. & plures etiam Gaspar Baeza in libr. de non meliorandis do. rati. filia. cap. 20. numero 1. vbi probat non esse filiam donatam, cui dos in testamento relinquitur, nisi tempore mortis sit nupta authoritate Alexand. consil. 13. numer. 12. lib. 3. & latius cap. 21. num. 2.
28 † Vltimo hic non ab re indicit quæstio, an contractus donationis vel meliorationis tertij conditionalis, tradita statim possessione verè vel fictè, sit irreuocabilis? Et Telli. Fernandez in l. 17. Tauri numero 25. & quatuor sequentibus hanc quæstionem examinat, & eam resoluit tribus conclusionibus. Prima si traditio fuit realis, melioratio est irreuocabilis, quia per eam possessio transfertur ante conditionis euentum iuxta tex. in l. 1. §. si vir vxori. ff. de acquirend. posses. & hanc in specie, loquitur tex. in l. qui absenti §. 1. ff. de acqur. possesf. l. sub conditione ff. de solutio vbi hoc notat glo. Bart. Ang. Imol. Pau. & cæteri interpretes. Iacob. in l. certum numero 3. ff. si cert. peta. Secunda conclusio, si ficta traditio per constitutum vel precarium intercessit in melioratione cõditionali, non transfert possessionem quoad bona futura atque ideo quoad ea erit reuocabilis, ita ipse resoluit num. 28. Tertiam addit conclusionem numero 29. vt huiusmodi melioratio conditionalis per constitutum in ea appositum non sit irreuocabilis, quia non operatur translationem possessionis ante conditionis euentum, ex textu in l. 4. ff. de in diem adiectio, & l. 2. §. sub conditione, ff. pro empto. ex quibus id asserit voluisse Aretinum in d. l. 1. §. si vir vxori num. 46. vers. 2. adde. ff. de acq. pos. & ibi idem dixisse Socinum in fine. Rip. li. 3. responsorum c. vlt. in fi. Deci. cons. 247. col. 3. vers. nec obstat & in l. contractus num. 17. vers. 6. limitatur ff. de regul. iur. Tira. in li. de constituto 17. amplia. num. 6. & 7. cum ergo per constitutum non transferatur possessio ante conditionis euentum, consequitur posse meliorationem reuocari ante quam conditio eueniat. † Sed iudicio meo omnino fallitur Tellius, quoniã nulla facta distinctione an traditio vera vel ficta interueniret melioratio sub conditione facta, traditione vera vel ficta interueniente, reuocari non potest ante aduentum conditionis quoad bona præsentia vel futura, quia possessio cuiuslibet rei in melioratione comprehensæ sufficit ad acquisitionem quasi possessionis iuris vniuersalis meliorationis tertij vt probaui supra nu. 5 & 7. At in traditione vera nulli dubium, quin per eam acquiratur possessio ante euentum conditionis, quare melioratio hæc in specie est irreuocabilis, vt ipsemet Tellius fatetur n. 27. in traditione autem ficta per constitutũ licet communis sit opinio, quòd acquiratur possessio demũ impleta conditione authore Oldra. cons. 139. num. 6. cui subscripsit Pet. de Ancarran. cons. 31. colum. 2. & Alex. cons. 83. num. 13. lib. 2. & cons. 153. nume. 5. lib. 6. Guido Papæ decis. Delphi. 26. & 22. Deci cons. 247. Steph. Bert. cons. 254. num. 5. lib. 1. Carol. Rui. cons. 36. num. 3. lib. 1. Gratus cons. 69. nu. 10. lib. 1. & cons. 75. lib. 2. Gozadi. cons. 28. numero 36. & seq. & consil. 14. nume. 5. Marc. Mantua. cons. 256. num. 1. Tiraq. de constituto 2. par. 15. amplia. non tamen ob id poterit melioratio interim ante impletam conditionem reuocari vt liquido colligitur ex dictis Bart. & aliorum in l. qui absenti §. 1. ff. de acquiren. possessio. & expressim voluit Claud. Aquensis in l. 3. §. incertam in fine ff. de acquirend. possessio. vbi censet constituentem non posset mutare voluntatem ante euentum cõditionis, ita quòd conditione impleta possessio non acquiratur ei, pro quo se constituit, qui assentitur Tiraquellus de constitu. 2. parte amplia. 17. numero 3. per textum in l. cum nemo C. de acqui. possesso. & per ea quæ dixit idem Tiraquel. in 32. amplia numero 14. & sequen. & quia contractus conditionalis dicitur perfectus

29

 vt in

vt in l.necessario,§.si ita res. ff. de peri.& cō.rei ven.
ita vt ab eo non liceat alicui ex cōtrahētibus altero
inuito discedere,vt ibi dicit gl. & in l.1.in princip.
C.eod.tit.cum concordā.ab eodem Tiraquello cō-
30 gestis lib.1.de retractu. §. 1. glo.2.nu.27.† Nec ob
erit quod Telli Fer.respondet in d.l.17. Tauri.n.29.
ad mediū,veram esse opinionē Claudij supra rela-
tam,quòd non potest reuocari contractus conditio
nalis,quia procedere ait inter extraneos,inter quos
cadit obligatio necessaria,non verò in donatione à
patre facta filio:quia inter eos nulla cadit obligatio
absque traditione,ergo ante traditionem doctrina
Claudij nō oberit,quippe quæ procedat inter extra
neos,qua in specie est irreuocabilis nō ex vi cōsti-
tuti,sed ex natura cōtractus perfecti, qui reuocari
non potest etiā ante cōditionis euētū, vt in iuribus
supra citatis:quoniā hæc responsio Telli nō conclu
dit:quia non solū propter contractus conditionalis
perfectionē est irreuocabilis inter extraneos,(vt ip-
se dicit,ante conditionis implementū) sed quia tra
ditio illa per constitutū facta,cōditione impleta re-
trotrahitur ad tempus,quo appositum fuit constitu
tum,& licèt de facto reuocauerit donationē, nō ob
id desinet impleta cōditione retrotractio fieri,cùm
extrema nō deficiant,quę in fictione translatiua re
quirūtur:extremū enim à quo est habile in essentia,
tunc inuenitur possesor cōstituēs, eo quòd nulli alij
hoc medio tempore tradiderat,nā si tradidisset, de
ficerent extrema, atque ideo fictioni retrotractiuæ
locus non esset,vt recte explicat Ant. Gom. in l.45.
Tauri n.93.ad finē in quęst.de duobus emptoribus,
quorum primo sub conditione res vendita fuit &
demum post secundam venditionem & realem tra-
ditionem fuit purificata conditio, quis corū præfe
ratur,de qua etiā agit Tiraq.lib.de constituto.3.p.
amplia.17. nu.4.& seq. Atque ideo nostra in specie
licèt patet, meliorationem reuocauerit ante aduen
tum conditionis,non obid demū impleta conditio
ne desinet retrotractio fieri,vt ab eo tempore posses
sio quæsita censeatur, nisi alter filio meliorationem
fecerit,quia tunc si vltimo tradiderit meliorationē
ante impletam conditionem,non poterit fictioni re
trotractiuę locus esse, cùm non posideat tempore
impletę conditionis, vt in dicta q. duorum supra
memorata decidet Anto. Gomez in l.45.Tauri nu-
mero.63.

GLOS. V.

1 *Possessio vere vel fictè per constitutum non potest absenti quæri.*

2 *Melioratio facta filio absenti cum clausula cōstituti potest ante ratificationem filij reuocari.*

3 *possessio per procurationem potest quæri domino ignoranti per realem traditionem,*

4 *Possessio an quæratur per constitutū procuratori factum nomine domini?*

5 *Possessio quæritur per procuratorē generalē à lege vel ab homine constitutū ad negotia,non ad lites.*

Possessio an quæratur domino per procuratorem eo non consentiente vel contradicente remissiue, ibidem.

e *A la persona a quien la hiziere o a quien su poder ouie
re.* Ex priori parte bonorum verborum expendit
Telli.Fer.in l.17.Tau. numero 30.quòd traditio,de
qua in lege ista, debet fieri in præsentia, alias non
erit melioratio irreuocabilis, & non solum vbi tra-
ditio vera fiet,verum etiam si fictè, vt per constitu-
tum, quippe quod non habet efectum in absentia
constituarij, citat Socin.in l.1.§.si iusserim numero
11.versi.postremo dicunt ff.de acq.poss. Alex.cons.
153.num.3.lib.6.Deci.cons. 226. numero 4. & in l.
contractus numer.15.ff.de regu. iur. Cassan. consil.
7.numer.40.& cons.59. numer. 17. Gratum consil.
36.numer.31.& 32.lib.1.Bernar.cons.156.num 15.
lib.2.& cons.304.in prin.lib.3. vbi hoc asserit in do
natione valida inter patrem & filium Rui.cōs. 121.
numer.3.lib.1.idem probat Tiraq.à quo Tell. acce
pit eosdem & alios plures citans authores in tract.
de constituto 3.p.30.limi.in prin.& nume.5.& seq.
Anto.Gomez in l.45.Tauri.numer. 82. vbi conclu-
sionis rationem reddunt,eamque ampliant, & limi-
tant ad quos lectorem relego. † Cùm ergo possessio
2 absenti non quæratur si constitutum fiat in absen-
tia,donec ratificetur,vt probat Iaco.Butri.in l.quæ
dam mulier,ff.de reiuen.& alij supra citati, nimirū
si ante ratificationem filij posit melioratio ei facta
a patre reuocari.Quomodo autē fieri debeat ratifi-
catio.tradit Deci.d.cons.226.& cons.586.fin. col.&
3 Gozadi.cons.4:.in fi. † Nota etiam ex vltimis ver
bis,quod possessio potest per procuratorē quęri etiā
domino ignoranti,vt in l.1.§.si iusserim & §.per pro
curatorem & l. quod meo versi.procurator ff.de ac
quiren.posse.l.qui mihi donatum ff.de don.† Quod
4 non modo in traditione reali procedit,sed & in ea,
quę fit per actum fictum vt per constitutum, vt ven
do tibi domum nomine Titij, & constituo meo pos-
sidere nomine illo tuo procuratori,nec sat erit,si no
mine domini absentis constituam me posidere, li-
cet procurator sit præsens,vt docet Bar.in l.si is qui
pro emptori num.57.& 60.versi.si vero loqueris ff.
de vsucap.vbi Iaso.plene cartha pen.versi.5. princi-
paliter & multis sequ. cum multis concordantijs à
Tira.congestis de cōstituto 2.p.amplia.26. vbi hāc
receptiorem attestatur numero. 14. & Anto. Go-
mez eam pro vtraq;parte examinat & hanc quoq;
magis communem asseuerat in l.45.Tauri num.91.
vbi tex.nostrum in id appendit & alios citat idem
attestantes Telli.Fernand.in d.l.17. Tauri numero
5 32.& 34.† Vbi numero 33.dicit ex recepta doct.
omnium in l.1.§.per procuratorem,maximè Iaso-
nis ibi numer.2.& Zasij pag.2.ff. acq. poss. sufficere
quod sit procurator generalis,vel a lege,vt tutor &
curator,vel prælatus & similes,vel ab homine ad ne
gotia constitutus.Nec sat erit quod sit procurator
ad lites vt asserit Zasi.vbi supra.& Ripa in d. l. 1. in
prin.num.66.ff.de acq.poss.Quid autem si procura-
tor non consentiat,vel expresse contradicat,vide eū
dem Tellium in d.l.17.Tauri hoc examinantem nu
mero 35.& seq.

GLOSS. VI.

1 *Melloratio tertij filio per contractum inter viuos facta ita demum est irreuocabilis, si instrumentum meliorationis filio tradatur coram tabellione.*

2 *Possessio acquiritur per traditionem instrumenti donationis alicui factæ corã tabellione, & num. 3. & 5.*

Possessio acquiritur per traditionem instrumenti antiqui, quod habebat tradens, nõ noui iure communi, ibidem.

3 *Instrumenti noui traditio coram notario sufficit iure regio ad acquirendam possessionem, & n. 5.*

4 *Lex. 8. tit. 30. par. 3. explicatur.*

Instrumenti refectio quia fuit perditum fieri potest, ibidem.

Leges Partitarum non solent ius cõmune corrigere, sed opinionem communem doctorũ sæpe corrigunt, ibidem.

5 *Legis nostræ intellectus ex D. Co. & Tel. Fe.*

6 *Legis nostræ interpretatio vera.*

Instrumenti traditio loco cessionis est, & cessio loco traditionis in incorporalibus, ibidem.

7 *Instrumẽti traditio an sit maioris efficaciæ in melioratione, quam rerũ corporalium in ea comprehensarum aprehensio.*

f *O le ouiera entregado ante escriuano la escritura dello.* Nota ex his verbis meliorationem à patre filio factam per contractum inter viuos ita demum esse irreuocabilem, si instrumentum meliorationis coram

2 notario tradatur filio. † Et hic nota ex l. ista & ex l. 44. Tauri quæ transcripta fuit infra hoc eodem lib. titul. 7. de primogenijs, l. 4. quod per traditionem instrumenti donationis ipsi ratio instrumentũ tradatur, qui est nouus modus acquirendi possessionem. Nam iuri communi tradi oportebat instrumentum quo mediante tradens habuit titulum ad rem illã, vt possessio in donatarium vel emptorem transferretur, nec sat erat, tradere instrumentum donationis vel venditionis nouiter factum, vt asseuerant Petrus Cyn. Albe. Bal. Salice. & communiter docto. in l. 1. per textu. ibi. C. de dona. Imo. Aretin. & Alexand. numero 11. in l. 3. in princ. ff. de acquir. possessi. & hanc esse communem opinionem asserunt Anton. Gomez in l. 45. Tauri numero 57. d. D. Couarru. libro 3. resolut. capit. 16. numero 12. doctores om-

3 nes in l. 17. Tauri vnde hæc desumta fuit. † Hodie tamen iuxta ius nostrum regium antiquum & nouum, sufficit ad acquirendam possessionem rei donatæ vel alias alienatæ traditio noui instrumenti de eadem alienatione facti, quod expresim probat l. 2. & clarius l. 10. titul. 12. de donationibus lib. 3. fori, ibi (si le hiziere ende carta e gela diere) tex. etiam in l. 8. titulo 30. part. 3. ibi ò faciendo otra de nueuo è dandogela, & tex. noster hoc probat, ibi, ò le ouiera entregado la escritura dello, id est dictæ meliorationis, solum addit lex nostram vt coram tabellione tradatur instrumentum, idem decidit l. 4. tit. 7. de primogenijs infra hoc eodem libro ex quibus id asseuerant Michael Cifontanus in l. 17. Tauri numero 2. versicul. 3. casus & ibi Joann. Lupi numero 25. & Didac. Castelli in verbo, la escriptura & Antonius Gomez ibidem numero 16. & iterum in l. 45. Tauri numero 57. in fine Ferdin. Arias in l. 15. Tauri numero 20. Gregor. Lupi in d. l. 8. glo. vltim.

4 titulo 30. par. 3. † Nec oberit responsio Anton. Gomez in d. l. 45. Tauri numero 57. ad d. l. 8. titul. 30. par. 3. dicit enim, quòd illa verba, ò faciẽdo otra de nueuo e dandogela, (ne corrigant ius commune prout regulariter leges Partitarum non corrigunt, sed potius cum eo concordant secundum omnes) intelligantur de instrumento antiquo, quod habebat tradens, de quo ipsa lex dixerat in principio si forte fuerat deperditum, vt aliud ex protocolo sumeretur de nouo, (quòd fieri potest vel ex alia iusta causa, iuxta glo. notabilem & ibi docto. in auth. de hæred. & Falcid. in princip. colla. 1. & doctrinam Bal. in auth. si quas ruinas numero 1. C. de sacros. eccles. Iaso. in l. fin. numero 33. C. de iure emphi. l. 10. 11. & 12. titul. 19. part. 3.) & donatario seu emptori traderetur, idem respondet d. D. Couarru. lin. 3. resolut. capit. 16. numero 12. prope finem. Sed hæc responsio mihi non satisfacit, dicit enim lex illa. *Dando algun ome heredamiento o otra cosa qualquier, apoderandose de las cartas porque la el ouo, o faziendo otra de nueuo, e dandogela gana la possession maguer no le apodere de la cosa dada corporalmente.* Ecce lex illa comprehendit vtrumque casum, scilicet, quando traduntur instrumenta antiqua, vel quando traditur instrumentum nouum, & certe litera non patitur intellectum Antonij Gomez, cum in priori casu loquatur in plurali, in secundo verò in singulari, quasi dicat, si tituli vel instrumenta, quæ habebat ex omnibus prædecessoribus suis, tradiderit, censetur ei possessio tradita, idem si instrumentum nouum donationis nouiter factæ tradatur, quod si ad exempla antiquorum instrumentorum referretur, non diceret in singulari, o haziendo otra de nueuo e dandogela, sed potius diceret, o haziendo otras de nueuo, nec diceret, haziendo, sed, sacando otras de los registros, o rehaziendo, hoc est, haziẽdola otra vez, hoc enim verbo vtuntur leges Partitæ de refectione instrumenti loquentes, vt in l. 10. ibi que gela hiziesse otra vez, & ibi sacandola de su registro e faciendola bien assi como fue hecha la primera, & ibi que la rehiziesse, & l. 11. ibi que le rehiziesse, & ibi, q̃ non rehiziesse, & l. 12. ibi sea renouada ti. 19. p. 3. & alibi sæpe. Nec me monet, quod nõ videtur, leges partitarũ in dubio velle corrigere ius com. Fateor equidẽ; sed communẽ opinionem DD. quotidie corrigunt; & nostra in specie nõ est tex. iuris cõmunis expressus negans per traditionem noui instrumenti acquiri possessionẽ, sed communis est opinio, licet non nulli tenuerint contrariũ, vt aduertit idẽ Antonius

5 Gomez in d. l. 45. Tauri num. 57. † Quare verior mihi videtur communis nostrarum opinio, vt ad acquirendã possessionem rei donatæ vel venditæ sufficiat tradi iure nostro instrumentũ nouum donationis, vel emptionis, vel alterius cuiuscunque alienationis, licet vetus nõ tradatur, quambis contrarit in dubi-

(dubitans tamen) voluerit d. D. Couarr. in d. cap. 16. nu. 12. lib. 3. resolu. & intrepide Telli. Fernand. in l. 17. Tauri nume. 65. & seq. respondentes ad eã legẽ. 17. ex qua lex nostra deprompta fuit, quòd donatio seu melioratio filio facta à patre est irreuocabilis si res cõtentæ in melioratione tradãtur, vel instrumentũ ipsius donationis vel meliorationis filio traditum fuerit coram tabellione: non enim ex hoc probat tex. iste traditã censeri possessionẽ per traditionẽ scripturę donationis, quia hoc iam disposuerat per verba præcedentia, per quæ includitur omnes actus verus vel fictus, per quem solet possessio quęri. Cum autẽ subdit de traditione instrumẽti donationis corã tabellione, nõ referũtur verba hęc ad possessionẽ, sed ad irreuocabilitatem, vt ex hoc actu inducatur irreuocabilitas donationis, quemadmodũ introducitur ex vera vel ficta traditione. † Quę

9 responsio mihi non satisfacit, nã lex ista ponit regulam in principio, quòd melioratio tertij facta filio in testamẽto vel in cõtractu inter viuos sit sui naturã reuocabilis. Cui regulę tres limitationes tradit. Primã quando rerũ in melioratione contentarũ tradita est possessio per actus veros vel fictos, vt ex tali possessione censeatur tradita quasipossessio iuris vniuersalis, & ex hac traditione efficiatur irreuocabilis. Secundã quoties tradita fuit quasipossessio iuris vniuersalis meliorationis absque possessione vel traditione aliqua rerum corporaliũ in melioratione cõprehensarũ, quæ fit per traditionẽ instrumenti ipsius meliorationis corã tabellione. Quæ loco cessionis est secundũ Bald. in l. fi. C. quan. fis. vel priua. notatur in l. 2. C. de actio. & obliga. sed cessio loco traditionis est in incorporalibus, vt ibidem dicitur cum cõcor. supra. eo. glo. 4. nu. 7. traditis. Tertiam, quando nulla traditio interuenit, nec quid aliud quod loco traditionis habeatur, sed sit facta melio-

7 ratio ex causa onerosa vt in gloss. seq. dicam latius. † Quo fit, non esse maioris efficaciæ & valoris traditionẽ instrumenti donationis, quàm traditionẽ rerum in melioratione contentarum, prout Tellius Fernã. somniabat, vtra que enim in specie fit irreuocabilis donatio quoad pręsentia & futura: quia vtroque casu acquiritur possessio iuris vniuersalis meliorationis, quod continet pręsentia & futura, vt probaui supra in glo. 4. nu. 5. & 7. vel ius vniuersale absque possessione, quod sufficit, vt dixi. d. nu. 5.

GLOSS. VII.

1 *Melioratio filio facta ex causa onerosa, si cum tertio fiat, valet, & est irreuocabilis, secus si solũ habeat causam onerosam.*

2 *Donatio facta filio causa studij an sit irreuocabilis?*

8 *Por causa onerosa con otro tercero.* Notat ex his verbis Tellius Fernandez in l. 17. Tauri nu. 69. donationem ex causa onerosa filio factam esse irreuocabilẽ si cũ tertio fiat, hoc est, si alium pręter contrahentes tangant. Nam si cũ tertio fiat, si eius nõ intersit, donatio erit reuocabilis, idẽ que erit si ex contractu oneroso eundem filium meliorauero, si cũ tertio nõ fuerit factus, vtrunq; enim cautè in hac lege exigitur, vt melioratio sit irreuocabilis. Idẽ voluit Gaspar Vaeza vir certè doctus in lib. de nõ meliorãdis

2 dotis ratione filiabus. cap. 21. nu. 36. in fi. & seq. † Quo fit, vt donatio ob causam studij à patre filio facta sit reuocabilis, quia licèt doti ęquipararetur secundum Angel. & cęteros in l. 1. ff. solu. matri. nõn tamen fit hęc melioratio vel donatio cũ tertio, quod in hac lege exigitur, vt donatio fiat irreuocabilis: quod censet Telli. Fern. in d. l. 17. Tauri nu. 113. & duobus seq. cuius sententiam malo sequi, quàm Gomecij Arias ibidem numer. 34. Cifontani numero 2. limi. 3. Ioannis Lupi. numero 67. Dida. Castel. in verbo semejante, Segurę in rep. l. vnum ex familia. §. sed si fundum nu. 128. & ibi Did. Perez nu. 131. Ferdi. Loazes in l. filius fam. §. diui nu. 85. ff. de lega. 1. quippe quorum fundamenta sint leuia & super mollem arenam fundata, asserunt enim de iure communi donationem factam filio causa studij esse irreuocabilem, attestantes hanc esse communem prout & asseruit Ioann. Crot in l. frater a fratre nu. 47. ff. de condi. indeb. Sed mihi lomius in contrarium quod sit reuocabilis, est receptior opinio Bar. & aliorum in l. 1. §. nec castrẽse nu. 2. ff. de castren. bono. quod attestatur Iaso. in l. filiæ licet nu. 1. C. de collatio. Ripa in l. 1. nu. 140. ff. solut. matri. vbi & Alex. nu. 55. & Alcia. nu. 14. Riminal. in §. 1. nu. 514. insti. de donatio. Telli. Fernand. in d. l. 17. Tauri nu. 114. & 115. vbi respondet ad argu. de dote ad causam studij vt ibi per eum & sic intelligendam esse l. 3. tit. 4. par. 5. & l. 5. tit. 17. par. 6. de quo latius dicemus in l. 3. tit. 8. infra hoc libro. 5. & tractat. d. Anto. Padilla. in auth. res quæ nu. 93. C. com. de lega. vbi concludit iure nostro regio esse irreuocabilem vt in l. 3. tit. 4. par. 5. & in pragm. 25. quę hodie transcripta est supra lib. 1. tit. 7. de vniuersitatibus l. 38. cap. 1. versi. pero. vbi potius iudicio meo probatur contrarium, dicam in d. l. 3. glo. 2. nu. 3. & seq. ad ibi dicta lectorem relego.

GLOSS. VIII.

1 *Donatio ex causa dotis, & ex causa matrimonij in quo differant?*

2 *Dotis Donatio a patre facta an sit irreuocabilis.*

3 *Donatio ob causam matrimonij certi à patre facta an sit irreuocabilis? & nu. seq.*

4 *Donatio in causam matrimonij incerti facta est reuocabilis limitat duobus modis.*

5 *Donatio in causam matrimonij incerti facta an sit simplex, vel ob causam.*

6 *Donatio à parentibus facta ob causam matrimonij contrahendi cum certa, dicitur ob causam & numer. seq.*

7 *Donatio ob causam matrimonij certi facta non dicitur propriè donatio propter nuptias, sed ob causam.*

8 *Donatio quando dicatur ob causam in materia collationis.*

Dona-

Donatio propter nuptias recessit ab vsu, ibi.
Donatio ob causam matrimonij successit in locum donationis propter nuptias, & quare? ibid.
9 *Donatio facta filio ob causam certi matrimonij potest à patre reuocari, matrimonio non sequuto, & num. sequen.*
Dos & donatio propter nuptias æquiparãtur ibidẽ licèt in multis differãt remissiue.
Donatio facta filio ob causam certi matrimonij an possit à patre reuocari iure communi? ibid.
10 *Dotis promissio habet tacitam cõditionem si matrimonium sequatur.*
Dos repeti potest matrimonio nõ sequuto, ib.
11 *Lex si extraneus, ff. de condit. ob causam explicatur.*
12 *Stipulatio tacita pro dote an vires habeat non sequuto matrimonio?*
13 *Dotis donatio an valeat non sequuto matrimonio, & num. seq.*
14 *Donatio non habens effectum culpa eius, cui fit donatio, nullius est effectus.*
15 *Donatio ob causam matrimonij filiæ facta an valeat, si excedat legitimam.*

h *Assi como por via de casamiento.* Aliud est donatio
pro dote aliud pro matrimonio, vt in c. vlt. de re iu-
di. ibi, puta, matrimonio, libertate dote, ex quo ex-
pressim id expẽdit Guido Papę. q. 145. Deci. cõs.
414. n. 12. & 14. Bertrã. cons. 227. n. 10. li. 2. Riminal.
in §. 1. insti. de donatio. numer. 492. Telli. Fernan. in
d. l. 17. Tauri numero. 70. estque text. expressus hoc
discrimen constituens in. l. 1. titulo. 2. de dotibus
& arrhis supra hoc libro, ibi por via de dote ni casa
miẽto, quasi aliud sit donatio seu promissio ex cau-
sa dotis, aliud ex causa matrimonij. Nã priori casu
dos cõstitui potest absque matrimonio præsenti, vt
in l. lex Iulia. ff. de fundo dota. l. si spõsa. ff. de iure do
ti. illa enim cui dos assignatur, dicitur dotata, etiãsi
nuptui tradita non sit, vt probat Gaspar Baeza in l.
de nõ meliorandis dotis ratione filiabus. c. 21. n. 4.
& ita inquit esse intelligẽda, quæ ipse dixerat in eo
dem lib. cap. 20. num. 11. & quæ non diximus supra
eod. gloss. 4. num. 27. in fin. quoad eius commodum
dotata censeatur, non verò quoad damnum, vt colli
ges ex Decio cons. 35. nume. 3. versi. nec prędictæ cõ
clusioni. Secũdo verò casu fit donatio ob causam ma
trimonij presentis. Sed nihilominus sunt fere eius-
dem effectus. † Nam promissio vel traditio dotis d
2 tie filię facta est iure communi irreuocabilis, etiãsi
filia sit in eius potestate, vt in l. Põponius Philadel-
ph. ff. fami. ercis. Bar. & doct. in l. frater a fratre. ff.
de cond. indeb. quia ex officio paterno filiã dotare
tenetur. vt in l. vlti. C. de dot. promi. l. 8. tit. 11. p. 4.
atque ideo nõ dicitur pater donare, cum doté pro-
mittit, sed debitum soluere, vt probat Deci. cõs. 35.
n. 3. vers. pater enim & ibi in apostillis versi. sed in

patre non est sic, Telli. Fern. in d. l. 17. Tauri nu. 78.
† Ita etiam & donatio ob causam matrimonij facta
3 filio à patre vel matre vt matrimonium contrahat
cum Petro, est etiã irreuocabilis vt in hac lege, quin
& iure communi idem erat statutum, etiam si filio
in potestate fuisset donatio facta. Quippe quę pars
esse dicebatur contractus dotalis, & ex generali con
suetudine eo iure ideo sustinebantur, ne pater & fi-
lia manerent decepti, vt tradit Guido Papæ decis.
145. Deci. Bertran. & Riminal. & Tellius in locis su-
pra n. 1. citatis. † Vbi autem donatio in causam ma
4 trimonij fieret incerti, vt filius ditiorem inueniret
vxorem, erit reuocabilis, vt ipse idem Telli. affir-
mat in. d. l. 17. Tauri nume. 71. Quin & numer. 72.
subdit hac vltima specie retenta, si post factam do-
nationem, de matrimonio cum aliqua conueniat,
& pater asserat filium ab eo fuisse melioratum, vt fi-
lio suo nurus in vxorem traderetur, vel ei dos am-
plior concederetur, & hac de causa matrimonium
ad effectum perducatur, reddetur donatio irreuo-
cabilis, etiamsi filius donationem patri remiserit,
vel eum liberum ab ea obligatione redideri, ex
doctrina Bal. in. l. si præses vers. tandem benedico.
C. de dona. cui accedit Alex. cons. 10. nu. 4. li. 3. pro
qua doctrina citat tex. in. l. in bonęfidei. ff. de pecul.
ibi, ego autem arbitror non solum de peculio con-
ueniri, sed etsi quid pretera dolo malo patris capta
fraudataq; est mulier: faciunt etiam tradita per Bal.
in l. cum Archimedoram. C. vt in poss. lega. numero
10. per eundem & Moder. in l. pactum quod dotali
C. de pact. vbi Dec. numero. 8. quod colligit Tellius
5 a contrario sensu. † Solet etiam dubitari, an hęc do
natio facta filio in causam matrimonij sit donatio
simplex an ob causam, & sic an dici possit donatio
propter nuptias, & consequenter an sit reuocabilis
nec ne etiamsi matrimonium non sequatur, vel de-
tegatur inualidum? & omissis varijs doctorum dis-
putationibus, crederem quęstionem hanc resolui
sequentibus conclusionibus. Prima conclusio, si do-
natio seu melioratio fuit facta filio generaliter ad
effectũ, vt commodius seu honorificentius vxorem
ducat, non autem vt cum Maria seu Catherina nup
tias cõtrahat, nõ erit hæc donatio ob causã nec one
rosa, sed donatio simplex, atque ideo reuocari pote
rit, nisi traditio interueniat iuxta legem nostrã. Non
enim fit cũ tertia persona, quòd lex requirit, vt irre
uocabilis fiat, sed mẽtio matrimonij nõ fit vt causa
finalis, sed potius est causa impulsiua, vt optime ad
uertit Carol. Molin. in tract. de donationibus factis
in cõtractu matrimonij, Gaspar Baeza in lib. de nõ
meliorandis dotis ratione filiabus, cap. 21. num. 37.
Hãc conclusionẽ limita duobus modis vt dixi nu.
præcedenti. † Secũda conclusio, donatio facta filiofa
6 miliasà patre vel matre ob causam matrimonij cõ
trahendi cũ certa persona, dicitur donatio ob causã
onerosam, quia aliàs forte nõ cõtraheret mulier illa
cum filio donatis, atque ideo per legem nostram est
irreuocabilis, etiã si res donata nõ fuerit tradita, vt
expresse hic statuitur, & ita ex ea expendunt Cifõta
nus in. d. l. 17. Tauri nume. 6. in fi. Ioan. Lupi ibidem
numero. 45. d. D. Couarru. in. c. Raynaldus. §. 2. nume
ro. 7. qui hanc donationẽ ob causam matrimonij fa-
ctam, propter nuptias appellant, prout & iure com
muni

muni ita vocari asserunt Deci.cons.239.num.3.vers. vlterius,& num.2.in fin.Paul.Paris cons.16.nu.24. & sequentib. lib.2. Berengarius in l. in quartam, 3. par.art.3.num.10.versi.sed dubium non mediocre, dicens loco donationis propter nuptias,quę hodie non est in vsu,vt ferè omnes concludunt,subrogatas esse donationes,quæ a parentibus fiunt ex causa matrimonij , quæ donationes ob causam appellantur, eo quòd pater stimulo naturali facit, vt dotem pinguiorem & vxorem melioris status filius adinueniat,citat Bal.in l.omnimodo, §.imputari, numero 8.C.de inoffi. testa. idem in effectu voluit Bertran.
7 cons.1.dubio 2.num.42.& 46.lib.2. † Tertia conclusio præcedentem explicans sit,donatio a parentibus filio facta ob causam matrimonij cum certa persona contrahendi, non dicitur propriè donatio propter nuptias nec habet eius priuilegia, vt respōdet Oldra.cons.5.Paul.Castr.cons.345.n.1.li.1. Guido Pap.decis.145.Bertran.cons.66.n.1.& 2. li.2. & cons.135.lib.1.n.7.& cōs.1.n.36.in fi. vers. venio ad secundum quæsitum lib.2.& cōs.176.n.1. vers.cuius dicti lib.3.& cons.173.n.1.& 2.lib.1. in nouissimis, melius cæteris Aimon Craue. cons.85. nu.3. & 4. & cons.114.n.17.& cons.136. idem voluit Telli. Fernand.in l.22.Tauri,num.26.& 27. & iterum in l.29. in eisdem Taurinis constitu.n.5.& in l.17.n.79.Sed quatenus præcitati authores affirmant hanc non esse donationem ob causam, sed simplicem donationem,falluntur iudicio meo,est enim donatio ob causam matrimonij,eo quòd causa respicit vtilitatem donantis,expedit enim patri nurum generosam, & pinguiorem dotem afferentem ob causam donationis filio factæ inuenire,vt dixi supra num.præcedenti.Cæterùm quoties causa respicit vtilitatem donātis dicitur donatio ob causam,vt notat Ioann.Fab. in §.sunt præterea quædam vers.idē si quis in princ. insti.de actio.Paul.Cast.in l.1.ff.de dona.Aret.cons. 17.num.9.in princ.Dec.in l.vt liberis num.vlt.in fi. C.de colla.Aim.Cra.cons.236. num.2. ad medium, & cons.301.in princ.num.1.Riminal.in princ. insti. de donatio.num.61.& 63.Tiraq.in repet.l.si vnquā verbo,donatione largitus,num.123. C.de reuocan.
8 don. † In materia autē collationis debet esse causa necessaria,ad quā pater cogi possit, vt dotis,vel donationis propter nuptias,aliæ autem causæ voluntariæ non sufficerent,vt docent Paul.Deci.& Doct. in auth.ex testamento,C.de collatio.Aimon Crau.cōs. 85.num.6.Calcan.cons.19.6.col. Quod tamen non est omnino verum,vt aduertit Telli.Fernan.in l.29. Taur.num.4.vers.secundo,dicam latius infra co.l.9 & in l.3.ti.8.de successionibus.hoc eodem libro,ibique declarabo obiectionem Telli. Fernandez oppositam huic nostræ opinioni,& appensionem prædictarum legum regni , quæ transcriptæ fuerunt ex l.22.& 29. Tauri, quatenus mentionem faciunt de dote & donatione propter nuptias, non melioratione ob causam matrimonii,de qua nostra lex loquitur. Non enim leges illæ loqui potuerunt de donatione propter nuptias, antiqua, de qua in tit. C.de dona.propter nuptias,vel ante nup. quia illa donationes recesserunt ab vsu ex sententia glos. in auth. æqualitas,C.de pact.conuen.cui accedit Paulus Castren.in l.mulier,§.cum proponeretur, ff.ad Trebel.

Anton.Gomez in l.50.Tauri,num.11.prope finem, Telli.Fernandez in l.17.Tauri num.78.in fin. Gregorius Lupi in l.22.in verbo, generalmente, tit.11. part.4.& nemo hoc negat,atque ideo necessariò fatendum est,donationem ob causam matrimonij à parentibus filio factam successisse in locum donationis propter nuptias,licèt propriè nō sit propter nuptias,quidquid in cōtrarium dixerit Telli.Fernādez in d.l.22. Tauri num. 27. & in l.29.nu.5. & in l. 17.in iisdem Taurinis constitutionibus numer. 79. & Antonius Gomez in l.50.Tauri numer. 11. in fine,quoniam quemadmodum donatio propter nuptias fit ad vtilitatem vxoris, & ad conseruationem dotis, vt in l. cum multæ, C. de dona. ante nup.l.1. tit.11.par.4. ita & donatio ob causam matrimonij fit filio ad vtilitatem vxoris, & pro conseruatione eius dotis quam si pater ei non fecisset, fortè vxorē non inuenisset sufficiēter dotatam,vt diximus. Nec oberit quod in multis differant,quia dos & donatio propter nuptias æquiparantur,licèt in multis differant,vt latè explicat Antonius Gomez in l.52. Tau-
9 ri,numer.9.quem omnino vide. † Quarta conclusio,donatio facta filio ex causa matrimonij cum certa vxore iam destinata,potest à patre reuocari matrimonio non sequuto,quia non adest tertia persona,cui ex hac reuocatione præiudicium parari posset. Quod lex ista cautè requirit,ibi, con otro tercero,& subdit exemplum,como por via de casamiento,aliàs enim est donatio reuocabilis,vt ex hoc textu expendit Tellius Fernandez in l.17.Tauri, vnde hæc sumpta fuit numer.77. & Gaspar Baeza in lib. de non meliorandis dotis ratione filiabus, capit.21 numer.29.& pluribus sequen. contra Cifonta. in d. l.17.Tauri numer.5. & Gomez Arias, numer.28.& Ioannem Lupi numer.45. & Seguram in repe. l. vnum ex familia. §. sed si fundum numero 127. ff.de lega.2. contrarium tenentes , imo quòd hæc donatio ob causam matrimonij facta sit irreuocabilis, etiamsi matrimonium non sequatur , vel deregatur inualidum , qui hoc vnico fundantur argumento, dos & donatio propter nuptias æquiparantur, l. cum multæ, C.de dona. ante nup. notatur in capit. plerumque de dona.int.vir.& vxo. sed donatio ex causa dotis filio familias facta, licet matrimonium non sequatur est irreuocabilis, nisi aliud expresse sit conuentum, vt in l. si extraneus in fin.ff.de condictio.ob caus.& ibi notant Roma.Alexand.numero 3. & Iaso.Deci.cons.35.numero 3.& ibi, eius additionator, Ferdin.Loazes in l. filius fami.§.diui numero 85.& 86. ff.de lega.1. † Nihilominus tamē
10 conclusio nostra in princi. præcedentis numeri tradita vera est, quòd huiusmodi donatio matrimonio non sequuto possit à patre reuocari, & non solum iuxta ius nostrum regium, vt probaui, verùm etiam iure communi, nam promissio dotis habet tacitam conditionem,si matrimonium sequatur, l. stipulationem,& l.promittendo,ff.de iur.doti.l.11. tit.11.part.4. quod magis in specie deducitur ex l. Titio centum, §. Titio genero, versic.ante nuptias, ff. de condi. & demonstra. vbi dos legata filiæ si cum Titio nupserit non debetur, Titio vel muliere ante nuptias defunctis,l.in testamento eodem ti. Præterea matrimonio non sequuto regulariter dos repeti

Digitized by Google

repeti potest, l. item quia, ff. de pact. & leges supra citatæ, Abb. in capit. ex parte, num. 10. de restitu. spoli. Roma. Alexand. & Iason. in dict. l. si extraneus, ff. de condi. ob cau. † Qui tex. manifeste probat conclusionem nostram in vltimis verbis, cùm sic ait, sed si pater pro filia det & ita conuenit (nisi euidenter aliud actum sit) conditionem patri competere Marcellus ait. Dixerat Vlpianus in principio si extraneus pro muliere dotem dedit & pactus fuit, vt quo quo modo finitum esset matrimonium, dos ei redderetur, nec fuerint nuptiæ sequutæ, competet donanti condictio ob causam, quasi causa non sequuta, nisi euidentissimis probationibus contrarium voluisse, mulier ostenderit in fine dicit, sed si pater pro filia dotem dederit genero, & eadem conuentio a patre facta fuerit, cauendo solum in casum finiti matrimonij, & non in casum non sequuti, si sequutum nō fuerit, poterit pater dotem repetere, & non filia, nisi euidenter aliud actum sit. Quod si intelligas conuentum fuisse, vt non sequuto matrimonio dos sibi redderetur, non conueniunt huic sensui verba illa, nisi euidenter aliud actum sit, quia satis euidenter res esset acta, si talis conuentio intercessisset. Quem intellectum germanum esse literæ asseuerat Gaspar Baeza in lib. de non melioran. dotis ratione filiabus, ca. 21. n. 32. Atque num. sequen. contendit non ex vi pacti hoc statuere legem illam, quia secundum hoc potius probaret contrarium, sed ex regula generali, quod datum ob causam repeti potest causa non sequuta. Idque insinuant verba illa, nam quasi matrimonio non sequuto habere potest conditionem, qui ob matrimonium dedit, matrimonio non copulato.

12 † His accedit, quod pater etiam si nihil dicat, censetur interponere etiam stipulationem pro dote, quàm dat vt in l. vna, §. accedit in fi. C. de rei vxo. actio. quæ tacita stipulatio vires habet, etiamsi matrimonium non sit sequutum authore Bald. consil. 16. versic. sed posito quod poterit libr. 1. & consil. 196. col. 1. lib. 1. & late probat Boeri. decis. 31. num. 2. si hæc stipulatio vim habet etiam non secuto matrimonio, poterit nimirum repetere a filio, vel ab eo quem sibi generum distinauerat. † Ad ea quæ Di-

13 dacus Segura adduxit in contrarium, quod dos & donatio propter nuptias valeant & non possint reuocari, matrimonio non sequuto, respondet Gaspar Baeza in d. c. 21. num. 39. faceturque valere donationem ex causa dotis, etiamsi matrimonium non sequatur, negat tamen patrem non posse repetere tanquam causa non sequuta, potest si quidem per d. l. si extraneus in fine, ff. de condi. ob caus. atque ita dicit debere intelligi doctrinam Roma. Alexand. & Iaso. in dict. l. si extraneus, ff. de conditio. ob caus. Alexan. in l. si cum dotem in princip. num. 7. notab. 5. & l. 2. §. quod si in patris, num. 1. ff. soluto matrimo. dicentium valere donationem causa dotis inter patrem & filiam etiam matrimonio non sequuto, intelligi enim oportet secundum tex. in d. l. si extraneus quē ipsi allegant, vbi ita demum matrimonio non sequuto datur actio filiæ, si id euidenter fuerit actum, & expresse dictum, cum pater dedit pro filia dotem. Aliter respondet Telli. Fernandez in l. 17. Tauri numer. 78. non enim negat donationem ex causa dotis esse irreuocabilem, etiamsi matrimonium nō sequatur. Nam verè irreuocabilis est, eo quod ea traditio vel promissio, tam dotis, quam donationis propter nuptias est potius solutio debiti, quam donatio, pater enim tenetur filiam dotare, & filio donationem propter nuptias facere, l. fin. C. de dot. promis. l. 8. titu. 11. part. 4. Quare nimirum si non possit repetere, nec reuocare, vt declarat Deci. consil. 35. numero 3. glos. 4. Odofredus, Bald. & Ange. in authen. dos data, C. de dona. ante nuptias. Verum donatio ob causam matrimonij filio facta multum differt a donatione propter nuptias, vt diximus sup. num. 7. &

14 8. † Cæterum quidquid sit iure communi, id certum est iure nostro regio huiusmodi donationem ex causa dotis, vel matrimonij cum aliqua certa persona contrahendi ita demum validam esse, si matrimonium sequatur, aliàs posse reuocari ex ratione supra nu. 9. tradita. Id etiam est certisimum, quòd si culpa eius cui facta fuit donatio, effectus non sequatur erit donatio inefficax ex l. pater Seuerinam, ff. de cond. & demōst. explicat Soc. in l. in testam. 2. ff. de condi. & demonstra. num. 10. est pulcher tex. in

15 l. 14. tit. 4. par. 6. in fine ex quo id asserit Tell. Fernan. in d. l. 17. Tauri, num. 80. † Quinta conclusio, donatio ex causa matrimonij cum certo homine contrahendi facta filiæ, etiam matrimonio non sequuto, non valet, si excedat legitimam eius propter prohibitionem meliorationis ex causa dotis, vel ex causa matrimonij a lege 1. tit. 2. de dotibus & arrhis supra hoc eod. lib. factam, quod optime probat Gaspar Baeza d. lib. de non meliorandis dotis ratione filiabus, c. 21. num. 27. vsque in finem.

GLOSS. IX.

1 *Donatio ex causa remuneratoria dicitur fieri ex causa onerosa, magis quam lucratiua.*

2 *Donatio aliàs reuocabilis si fiat ex causa remuneratoria fit irreuocabilis.*

Donatio remuneratoria inter patrem & filium valet & est irreuocabilis, ibi.

Meritorum assertio specialis in prohibitis non probat, ibi.

3 *Filius non potest parem gratiam patri rependere, omne enim obsequium & beneficiū patri debetur.*

4 *Donatio remuneratoria quando dici possit respectu filij.*

5 *Donatio remuneratoria filio facta iure regio reuocari potest.*

6 *Donatio à patre filio facta cum iuramento de non reuocando est irreuocabilis.*

Iuramentum non immutat naturam contractus, ibidem.

7 *Donatio à patre filio suo facta an possit firmari iuramento iuxta ius nostrum regium.*

Iura-

Iuramentum an posit apponi in contractu donationis a patre filio fa. & ibidem.

8 *Donatio ad titulum patrimonij filio ad ordines suscipiẽdos facta an sit irreuocabilis? Ordinari an posit clericus absque beneficio seu patrimonio? ibid.*

1 *O por otra cosa semejante*, Vt in donatione remuneratoria facta a patre filio fam. quæ magis ex causa onerosa facta censetur, quam ex lucratiua, vt generaliter in omni donatione remuneratoria probat tex. in l. Aquilius regulus, ff. de dona. & in l. sed si lege, §. consuluit in fin. ibi, & velut genus quodam hoc esse permutationis, ff. de peti. hæred. notant Bar. & Doct. in d. l. Aquilius, & in l. si donatione, C. de collat. Tiraq. alios referens in l. si vnquam, C. de reuo. dona. in verbo, donatione largitus, n. 11. & pluribus seq. vbi plures refert idem tenentes, post Iaso in l. ex hoc iure, ff. de iusti. & iur. & in l. si non sortem, §. libertus, ff. de cond. indeb. vbi plures effectus remunerationis tradunt.
2 ✝ Hæc remuneratio facit, vt quod aliás erat reuocabile, fiat irreuocabile, l. si pater, §. vlti. iũcta glo. in verbo irreuocabilis, ff. de dona. & ibi notant Ange. & Roma. & alij a Tiraq. citati, in d. verbo donatione, n. 12. & seq. Quare Doct. commu. tenent donationem inter patrem & filium aliás prohibitã, l. donationes quas parentes, C. de donat. int. vi. & vxor. validam & irreuocabilem esse si fiat ex causa remunerationis secundum glo. Bar. Bald. Ang. & cæteros in auth. vnde si parens, C. de inoffi. testa. glo. in l. si donatione, vbi etiam Bar. Bal. & alij, C. fami. ercisc. & Tiraqu. in d. l. si vnquam, verbo, donatione, num. 19. alios plures refert, Iaso in d. l. ex hoc iure 3. effectu, & in d. §. libertus in 2. effectu, & hanc communẽ esse attestatur Iaso. & Tiraq. in locis supra citatis, & Ari. Pinel. in l. 1. C. de bon. maternis, 3. p. n. 62. illati. 11. & in terminis legis nostræ quod non posit reuocari huiusmodi donatio, tenent Ioan. Lupi in l. 17. Tauri num. 61. & in rep. rub. de dona. int. vi. & vxo. §. 50. num. 1. modo merita sint æquiualentia donationi, vt ipse probat in d. §. 50. n. 29. ex Oldra. cons. 5. Tira. in verbo, donatione largitus, num. 68. 69. si merita probentur ab ipso filio, nam in prohibitis non sufficiet patris assertio etiam specialis, vt latissime probat ipse Tiraq. in verbo, donatione, num. 75. & 77.
3 ✝ Verum non mihi satis probatur hæc sententia, difficilime siquidem verificari poterit, vt merita filij ascendere posint ad valorem donationis. Nam obsequia, seruitia, curationes in infirmitatibus, liberatio à morte, vel captione, totum id, & quidquid magis excogitari queat parentibus ex naturali officio & pietate debetur ex debito magis quàm ex liberalitate, l. veluti, ff. de inst. & iur. l. filia tua, C. de patr. pot. Vnde negat Aristo. lib. 9. Ethico. cap. 1. parẽ sui æquiualentem gratiam Dijs, atque parentibus posse rependi, quem refert Conan. lib. 9. cap. vlti. ad fi. Tira. d. l. si vnquam, verbo, donatione, nu. 20. Ari. Pin. in l. 1. C. de bon. mater. p. 3. nu. 62. illatione 11. hoc voluit Sal. in l. filiæ cuius, numer. 12. C. fami. ercisci. Lancel. Poly. in l. filium quem habentem, nu. 132. C. fami. erciscun. Ripa in l. fœminæ, numer. 11.
4 C. de secund. nup. ✝ Nisi tamen probentur non vulgaria filiorum in parentes beneficia. Cuiusmodi fuit illud quod facit Aeneas qui patrem Anchisem humeris suis imponens inter flamam & hostes illum à morte liberauit, suam interim salutem & vitam contemnens, vt à Virgilio traditur 2. Aeneidos, & alia à Tiraq. enarrata in d. verb. donatione largitus num. 20. Vel si talia sint merita, ex quibus resultet filio ius agendi, prout in vniuersum hoc exigit Pinellus, vt effectus aliquos posit producere donatio remuneratoria in dict. l. 1. 3. par. num. 60. 61. & sequen. Rogeri. in l. Modestinus, num. 38. & in l. 1. numer. 181. ff. de dona. quia donans hoc casu se ipsum liberat ab obligatione, qua tenebatur, & sic non videtur sponte nec liberaliter dare, iuxta diffinitionem Papiniani in l. donari, ff. de dona. & in l. donari, ff. de regul. iur. Bart. in l. 2. ff. de condi. & demonstra. Bal. in l. nouissime, ff. quod falso tuto. Deci. in cap. cum M. Ferra. numer. 34. de donatio. ex quo plura vtilia & noua infert Pinellus a numer. 62. de quo aliás oportunius tractabimus.
5 ✝ Quidquid tamen sit iure communi, crederem in specie legis nostræ reuocari posse a patre huiusmodi donationem seu meliorationem ob benemerita factam, etiam si a filio probentur. Quoniam vt donatio sit irreuocabilis, non sufficit quod sit ex causa onerosa, nisi cum tertia persona cõtrahatur, hoc est, si alium præter contrahentes contingat, quia tunc in eius præiudicium non potest reuocari, vt satis superque probauimus supra eo. gloss. 7. quod etiam probant omnes huius legis interpretes, in l. 17. Tauri, vnde hæc deprompta fuit, licet in hac specie Did. Castelli teneat contrarium immemor eius quod generaliter asseruerat, in verbo, semejante, paulo ante fi. in d. l. 17. Tauri & Ioan. Lupi ibi numer. 59. 60. & 61. Greg. Lup. in l. 10. in verbo, alguna gracia, ti. 4. par. 5. quod latius discutiam infra hoc lib. tit. 8. de succes. l. 3. glo. 2. num. 9. & seq.
6 ✝ Quid autem in donatione iurata facta a patre filio an valeat, vel posit necne reuocari? Et ex receptiori doctorum sententia est irreuocabilis. Nam licet iure ciuili sit prohibita potest nihilominus iuramento firmari secundũ Bart. in l. Titia 2. §. Imperator, ff. de leg. 2. Bal. in l. fi. in fi. C. de vsucap. pro dona. idem asseuerat communis schola scribentium in cap. cum contingat de iure iu. vbi Alcia. num. 207. & in l. frater a fratre, ff. de condit. indeb. & in l. pacta quæ contra, C. de pactis, vbi Iaso. num. 6. Paris. cons. 69. num. 128. lib. 2. Capici. decis. 56. num. 2. Roder. Xua. in l. 5. tit. 11. §. nota. 2. lib. 1. fori, Aimon Cra. cons. 19. num. 1. lib. 2. & consil. 102. col. 2. Marc. Ant. Baui. in tracta. de virtute iuramenti, num. 39. Ripa lib. 3. interpretationum, ca. 6. num. 8. Carol. Ruy. cons. 96. lib. 2. numero 5. Deci. dicit communem consil. 216. numero 2. & consi. 239 numero 1. & consil. 648. & in l. si donatione, numero 33. C. de colla. vbi idem asserunt Riminal. Ias. & Deci. Bertrand. cons. 3. lib. 1. Hieron. Grat. cons. 63. numero 23. lib. 2. Ioan. Duaren. de arte testandi tit. 3. cautela 2. Ferd. Loazes in rep. l. filius fam. §. diui num. 95. ff. de lega. 1. Petr. Dueñas in regula 119. ampli. 2. versi. pro qua opinione facit Ant. Corset. in repe. rub. extra de iur. iu. numer. 49. Bertachin. in tracta. de gabellis, 7. par. prin. num. 45. Segura in repet. l. Imperator. num. 35. ff. ad Trebelli. & in repet. l. vnum

vnum ex familia, §. sed si fundum & ibi Dida. Perez ad eum numero 133. ff. de lega. 2. vbi hanc asserunt communem, Vitalis Nemausen. in tract. de colla. §. 2. nu. 17. attestatus hanc esse magis communem. Ripa in l. in quartam nu. 115. ff. ad l. Falcid. licèt multi tenuerint contrarium, quod refert Ioan. Bapt. in l. frater à fratre nu. 82. & Crotus nu. 41. Corras. in fi. Hoc tamen intelligunt magis communiter supra citati, quoties iuramentum interponitur de non cōtraueniendo donationi, secus si simpliciter interponatur iuramentum, quia tunc licèt valeat, poterit tamen à patre reuocari, non enim immutat iuramentum naturam contractus l. si stipulatus ff. de vsur. l. damni infecti quidem vers. & quod in stipulatione ff. de dam. infe. l. vlt. C. de non num. pecu. ita limitat communem conclusionem Segura in d. §. sed si fundū nu. 129. vers. 3. ratio. & Telli. Fer. alijs citatis in d. l. 17. Tauri nu. 93.

7 † Sed an iure regio idem sit, quòd donatio seu melioratio facta filio firmetur iuramētò & fit irreuocabilis? Videtur quòd non, quia non potest apponi iuramentum in quolibet instrumento vel contractu, nisi ad eius confirmationem sit necessarium, vt in l. 11. & 12. tit. 1. de regia iurisdictione supra lib. 4. At in nostra specie, non est necessarium iuramentum ad confirmationē meliorationis, quia potest per traditionem instrumenti, vel possessionis veræ vel fictæ valida esse & irreuocabilis: ergo videtur non posse in ea apponi iuramentum, quo non apposito, non erit irreuocabilis. Cæterum hoc non obstante verius est, iuramentum in huiusmodi donatione (etiam si ad eius firmitatem non esset necessarium) apponi posse, vt expresse deciditur in d. l. 12. ad fi. ibi. *Vendidas y enagenamientos, y donaciones perpetuas*, titul. 1. de regia iurisdictione supra lib. 4. quod tenuit Segura in d. repe. vnum ex familia §. sed si fundum numero 142. ff. de lega. 2. Ioan. Lupi in l. 17. Tauri nu. 49. Castell. ibi in verbo semejante in fi. Telli. Fernandez hanc dicens communem etiā iure nostro regio in l. 17. Tauri nume. 91. si apponi potest, erit proculdubio donatio irreuocabilis, secūdum communem sententiam supra memoratam.

8 † Occurrit hic alia disceptatio, quid si parētes donanerint filio iure meliorationis ad titulū patrimonij, vt ordines suscipiat, an possit ab eis reuocari, an verò sit cōtractus onerosus cū tertio factus iuxta legis nostræ dispositionē? Et præmittendū est, presbyterū ordinari non posse sine titulo, vel patrimonio vnde se alat, ne propter necessitatē mendicarē cogatur, vt in cap. diaconi. 93. distin. cap. neminē & cap. sanctorum 70. distinctio. quòd si episcopus aliquem sine titulo, de quo necessaria vitæ perciperet, ordinauerit; tenebitur ei necessaria ministrare, donec in aliqua ecclesia ei cōuenētia stipendia militiæ clericalis assignet, vt ex concilio Lateranēsi probat summus Pōtifex in cap. episcopos & cap. tuis quæstionibus de præbēd. His præhabitis crederē huiusmodi donationē esse irreuocabilē quia dicitur donatio ex causa onerosa, vt in matrimoniū spirituale eat, & respectu tertij, hoc est episcopi, qui eū non ordinasset, nisi sub spe & cōfidentia veræ donationis ordinādo facta à patre, alias enim eū non ordinaret, quare iniquum esset huiusmodi donationem reuocari posse, vt in terminis legis nostræ asseuerat Cyfonta. in l. 17. Tauri secunda col. versic. idem in donatione & ibi Telli. Fernandez numero 81. & 82. dom. Did. Couarru. in cap. Raynaldus de testamen. §. 2. numero 7. & iure communi idem esse asseuerat Ioan. Fab. in l. si emancipati C. de collatio. colu. 1. versi. ideo credo. Aimon Sabillia. consi. 136. numero 2. & sequentibus Ioan. Igneus in l. 3. §. subuenitur ff. ad Sillania. num. 170. cum sequentibus asseuerans ita obtentum fuisse in parlamento Normandiæ, idem è Nostris tenuit Petr. Nunnius responso. 17. in fine.

GLOSSA X.

1 *Donatio filio facta ex causa onerosa seu ex alia causa irreuocabili reseruata sibi facultate reuocandi efficitur reuocabilis.*

2 *Donatio perfecta quando possit reuocari vel modificari?*

3 *Reseruatio per donantem facta vt reuocari possit, dicitur conditio adiecta donationi.*

4 *Donatione reuocato an expēsæ restitui debeant donatario? Et an compensentur cū fructibus ibidem.*

K *Si no reseruare.* Nota quòd donatio ob causam onerosam, seu melioratio filio facta potest reuocari, quoties pater cūm donationē fecit, sibi reseruauit facultatem reuocādi. Sed hoc intellige quoties hāc reseruationem fecerit in ipso instrumento meliorationis & non seorsum vel ex interuallo: quoniā post perfectam donationē hoc facere nemini licèt l. perfecta donatio. C. de dona. quæ sub modo l. illud. C. de collatio. vbi Alex. quod & sequitur Iaso in auth. ex testamento 8. col. C. eodem titu.

2 † Qui ex hoc inferunt, non posse similiter patrē grauamen imponere filio in donatione ex interuallo, vel conditionē aliquam seu modificationē, nisi hoc fecerit donationis tempore, vt refert Ioā. Lup. in l. 17. Tau. nu. 70. & 71.

3 † Rationē reddit Did. Castelli in d. l. 17. Tau. in verbo si no reseruasse, quia reseruatio huiusmodi loco conditionis est, vt tradit Specula. in titulo qui filij sint legiti. vers. sed nunquid, & Innocē. in cap. versi de foro cōpe. vbi etiā Archidi. & docto.

4 † Quærit etiā Did. Castelli, an reuocata donatione per patrē teneatur filio restituere expēsas in re donata factas? & cōcludit teneri expensas filio refundere, siue sint necessariæ, vtiles, vel voluntariæ citat l. 1. tit. 12. de las donaciones post med. ū li. 3. fori vide Tira. in repe. l. si vnquā in verbo reuertatur nu. 224. & seq. vbi discutit an meliorationes seu expensas teneatur cōpensare cum fructibus Ioā. Lup. in l. 17. Tau. in fine.

GLOSS. XI.

1 *Donatio perfecta quibus casibus reuocari possit remissiue.*

2 *Donatio ex causa onerosa an reuocari possit, prætextu ingratitudinis.*

3 *Dos an reuocari possit ob ingratitudinem.*

Dos est lucratiua quoad mulierē, onerosa verò quo

ad virum

ad virum, ibidem.

4 ***Dos mulieres pauperis dicitur causa pia, & ob id reuocari non potest.***

5 ***Donationis reuocandæ facultas non transit ad hæredes.***

1 *Las donationes perfetas.* Donatio perfecta quibus ex causis reuocari possit, tractat latissime omniũ Frã. Ripa in l. vlti. C. de reuocand. donati. mirabiles quæstiones adducens, & iure nostro regio enarrantur in l. 1. tit. 12. de donationibus lib. 3. fori & l. 4. cum tribus legibus sequentibus tit. 7. par. 6. & l. 10. ti. 4. par.
2 5. † Si autem donatio fiat sine ex causa onerosa, alium præter contrahentes tangente, non reuocabitur ex causa ingratitudinis l. his solis 2. responso. C. de reuocã. donatio. aduertit hoc Ioan. Lupi in l. 17. Tauri nume. 74. itaque hæc clausula reuocationis referenda est ad donationes, traditione rerum in eis contentarum vel traditione instrumenti donationis cõfirmatas, vt hæ licet perfectæ sint, reuocari tamen possint ex causa ingratitudinis, & ex alijs causis, quibus aliæ perfectæ donationes reuocantur, nõ ad donationes ex causa dotis vel donationis, vel ex
3 alia causa onerosa, cum tertio contractas. † Ex quo infero, dotem reuocari non posse ob ingratitudinẽ, non solum ob dotis fauorem, sed etiam ne marito fiat præiudicium, cui ex causa onerosa datã fuit dos quod nostra lege probatur, & est receptissimum, & in hoc nemo dubitat. Sed quoad mulierem dotatã est maius dubium, & licet indistinctè censeat Salice. in l. si dotem per text. ibi. C. de iure doti. non posse reuocari, & tanquam receptum id tradat Boeri. decis. 27. dicens esse tex. expressum in d. l. si dotem, idque in dote tradita teneat Bald. in l. fi. numero 11. C. de dot. promi. quem sequentur Iason in §. fuerat numero 117. insti. de actio. & in dote promissa adduci potest text. pro opinione Boerii in l. cum post §. patrona. ff. de iure doti. verius tamẽ est, quoad vxorem soluto matrimonio ob ingratitudinẽ reuocari posse, vt docet Pinelus in l. 1. 3. par. num. 62. illatione. 32. ita asserens esse intelligẽdam sententiã Ripæ in l. vlt. C. de reuocand. donatio. numero 169. quæst. 51. eo quòd dos sit lucratiua quoad mulierem, licèt quoad virum sit onerosa, etiam si sit filia dotãtis, vt ibidem probat Pinelus illatione 31. & ipse probaui supra hoc eodem libr. tit. 2. de dotibus & arrhis. l. 1. glossa 4. nume. 5. & 6. † Hoc tamen limita, nisi mu-
4 lier sit pauper, quia tunc ob eius ingratitudinem nõ posset ab ea reuocari, quandoquidẽ causa pia dicatur huiusmodi dos, cùm principaliter dotans hac in specie moueatur amore Dei, vt per Iaso. traditur in l. cum his §. cum mulier. ff. de conditio. indeb. per Bald. Nouellum de dote. 6. parte priuilegio 44. Ioan. Lupi in repeti. capit. per vestras de dona. §. 61. Gomez Arias in l. 27. Tauri numer. 60. Alexand. in l. si certis annis num. 5. C. de pact. Deci. consil. 348. num. 4. quod nuncupatim notat Ripa in d. l. vlti. C. de reuocand. donatio. d. quæst. 51. num. 171. Cuius sententiam credo esse verã, quid quid repugnet Pinelus d. num. 62. in fine ne eius ingratitudo maneat impunita, & quia in foro contentioso iudicandum est, non secundum ea quæ animo retinentur l. si repetendi C. de condict. ob caus. quia eius rationes minime sententiæ nostræ obsistunt, eo quòd iam supponimus ob amorẽ Dei dotem fuisse constitutã, quod constare potest euidenter, quamuis ipse vana moueatur gloria, quia hoc soli Deo notum est, quod
5 nobis iudicare nõ licet. † Hoc tamẽ summè aduertere oportet ius hoc reuocandi donationem ob ingratitudinem, mortuo donatore non transire ad hæredes eius, vt latè probat idem Ripa in d. l. vltim. C. de reuocan. donatio. quæst. 61. numero 201. & pluribus sequentibus.

L E Y. II.

¶ Que la mejoria de tercio se pueda hazer a vno de los nietos puesto que los padres viuan.

Ley 18. de Toro.

¶ El padre o la madre[a] o qualquiera de ellos, puedan si quisieren hazer el tercio de mejora, (que podiã hazer a sus hijos o nietos, conforme a la ley del fuero,)[b] a qualquiera de sus nietos o descendientes legitimos, puesto que sus hijos padres de los dichos nietos o descendientes seã viuos, [c] sin que en ello les sea puesto impedimento alguno.

G L O S S. I.

1 *Mater potest filios vel descendentes meliorare in tertia & quinta parte bonorũ suorum per testamentum vel contractũ inter viuos, & limitatur numer. sequent.*

2 *Mater sine præiudicio mariti vel cum est vidua potest meliorare filios.*

3 *Mater absque viri licentia non potest filios meliorare ex causa dotis, vel alias per cõtractũ inter viuos, sed benè in vltima voluntate.*

4 *Mater an possit virum cõpellere, vt ei det licentiã ad dotandum filiam, vel ad meliorationem faciendam filio, remissiue.*

a *O la madre.* Nota matrẽ posse meliorare filiũ per cõtractum inter viuos, vel per testamentũ in tertio bonorũ suorũ, vt in l. ista statuitur & precedenti, atque etiã in quinto, vt ex legibus sequẽtibus expendere
2 licuit. † Sed hoc intellige si vidua sit, vel quoties bona eius sũt libera, vt paraphernalia, in quibus vir nõ habeat vsumfructũ, si verò habeat vsũfructũ, valebit eritque irreuocabilis, traditione sequuta, vel ex alijs causis in l. sup. proxima enarratis, nõ verò quoad

vsum-

vsumfructum auferendum marito, qui eum retinere debet ad sustinendum onera matrimonij, l. dotis fructus & l. plerumque, ff. de iure doti. l. pro oneribus, C. eo. l. si maritus, ff. fam. ercisc. l. 7. tit. 11. p. 4 ita tenet Anto. Gomez in l. 18. Tauri nu. 3. & in effectu idem voluit Dida. Castelli ibi, in verbo, o la madre, & Ioan. Lupi nu. 1. dubitans tamen.
3 † Verùm quidquid hi patres dixerint, ipse crederem mulierem absque viri licentia non posse dotem conferre filiæ ex bonis dotalibus nec paraphernalibus, nec ex acquisitis constante matrimonio, in omnibus enim potest præiudicium fieri marito, vel quoad fructus qui sunt communes, tam paraphernalium, quam aliorum bonorum, cuiuscunque generis sint, vt in l. 5. tit. 9. de bonis constante matrimonio quæsitis infra hoc eodem libro, vel quoad administrationem sibi pertinentem, vel alias. Quare nimirum si dotare non possit filiam absque viri consensu iuxta l. 2. tit. 3. de mulieribus & earum obligatione supra hoc eodem libro, vbi hoc probaui in glo. 1. nu. 10. & probat latius Gasp. Baeza in libro de non meliorandis dotis ratione filiabus, c. 11. n. 8. & pluribus sequent. alijs pluribus rationibus, responderq; ad obiectiones ex aduerso ab eo traditas, vbi videas. Sed hoc intellige, quando per contractum inter viuos hoc velit facere, secus si per testamentum, quia hoc licebit, cum ad id faciendum viri licentia non exigatur, vt in d. l. 2. tit. 2. de mulieribus.
4 † Et an maritus nolens dare licentiam compelli possit hac in specie, vide quæ dixi in l. 4. glos. 1. n. 3. & glos. 3. tit. 3. de mulieribus supra hoc libro.

GLOSS. II.

b *Ley del fuero*, l. 9. ti. 5. de legatis lib. 3. fori quam optime explicat Segura antequam lex ista conderetur in rep. l. cohæredi, §. cum filię n. 29. & pluribus seq. ff. de vulga. & in l. vnū ex famil. §. sed si fundum nu. 49. & pluribus seq. ff. de lega. 2. Couar. li. 1. resolutio. c. 19. n. 4. Cyfon. Ant. Gom. Telli. Fern. & cæteri interpretes in l. 18. Tau. Roder. Xuar. in eadem lege fori.

GLOSS. III.

1 *Meliorari possunt non solum vnus ex descendentibus, sed plures.*
Plures potest eligere qui habet facultatem vnum eligendi ex pluribus ibid.
2 *Legitima filiorum quæ sit?*
Nepos succedere non potest auo, viuo patre suo, ibidem.
Tertium bonorum patris an sit legitima filiorum? ibid.
3 *Meliorari an possit vnicus filius à patre?*
4 *Meliorari an possit nepos ex vnico filio in tertio bonorum aui?*
Electio inter quos cadat? ibid.

c *De los dichos nietos o descendientes sean viuos.* Nota ex hac lege posse meliorari plures descendentes in tertio bonorum parentum suorum, quod ex hac lege expendit Cifont. n. .. in l. 18. Tau. & ibi Ioa. Lup. n. 5. Ant. Gom. n. 2. idem voluit Rode. Xua. in d. l. 9. ti. 5. li. 3. fori, q. 5. & Telli. Fern. in d. l. 18. Tau. n. 1. licet non per hanc legem, sed per l. 19. & 26. Taur. quę transcriptæ sunt in l. 3. & 10. infra eod. & per tex. optimum in l. vnū ex familia, §. ... eos. ff. de lega. 2. vbi Bart. dicit esse mirabile, quod qui habet facultatem eligendi vnum, potest plures eligere, vbi etiā Paul.
2 & in l. cum quidā n. 4. col. ... † Nota secundo, quod licet iuxta ius nostrum regiū legitima filiorum sint omnia bona, præter quintū, de quo potest pater disponere pro anima, & in tertio potest meliorare quẽ voluerit ex filijs, vt in d. l. 9. ti. 5. li. 3. fori, potest tamen nihilominus meliorare in tertia parte bonorum non solum filium suum, sed & nepotem, etiam si pater eū præcedat, & sit viuus, quod est mirabile: nā nepos patre præcedente & viuo, non habet ius succedendi auo suo, donec pater qui eū præcedit moriatur, l. si quis posthumos §. ... ff. de libe. & posthu. l. Gallus, §. in omnibus eo. tit. l. si quis filio exhæredato ff. de iniust. rup. l. posthumorum eo. tit. §. posthumorum insti. de exhæred. libero. auth. in successione, C. de suis & legi. lib. §. ita demum insti. de hæreditā. quæ ab int. deferun. l. 3. ti. 13. p. 6. Ex quo videbatur, non posse nepotē meliorari in tertio bonorum aui sui, donec pater eius eū præcedat, sed tantum mortuo patre suo, vt expressim decisum erat per d. l. 9. ti. 5. de legatis li. 3. fori. quā ita interpretatus fuit Segur. in rep. l. cohæred. §. cum filiæ n. 19. & pluribus seq. ff. de vulg. Sed contrariū hodie disponitur per l. nostram, quia licet tertiū sit legitima filiorum, vt ipse Segur. probat in d. l. vnū ex familia, §. sed si fundū n. 49. ff. de lega. 2. & sequent. est tamen legitima voluntaria respectu patris, potest siquidem eam vni, vel alteri ex filijs, vel nepotibus assignare, eos meliorando, vt hic statuitur, ita eā intelligit Ioan. Lup. in l. 18. Tau. n. 7. & Ant. Gom. ibid. n. ... in si quod mihi applaudet licet Did. Castel. in d. l. 18. Tau. in fine principij, & Gomez Arias in l. 26. Tau. n. vlt. teneāt tertium bonorum non esse legitimam, nec partem
3 legitimæ. † Sed hic dubiū occurrit, supposito quod si est vnicus filius non possit à patre meliorari, quia non est subiectum in quo cadet melioratio, nec electio, vt optimè probat Anto. Gomez in l. 17. Tauri, n. 19. per text. in l. vtrum 2. ff. de assignatio. liberto. & in §. 2. insti. eod. tit. ibi, datur autem hæc assignandi facultas ei, qui duos pluresue liberos in potestate habet, facit etiam l. vnum ex familia, & l. cum quidam 2. & l. cū pater, §. à filia. ff. de leg. 2. vbi electio non cadit nisi inter duos vel plures, facit glos. in l. si possessor §. 2. ff. de peti. hæred. & quod notatur in rub. ff. de optio. lega, & in l. in fideicommissariam. §. si legatum. ff. ad Trebelli. vbi prælegatum, quod nos vocamus meliorationem, non cadit in vnicum tantum hæredem, nec dici poterit prælegatum, sed perceptio hęreditatis, idem his rationibus tenuit Segu. in rep. l. vnum ex familia §. sed si fundū n. 88. ff. de legat. 2. Ioa. Lup. in l. 27. Tau. n. 3. & Telli. in l. 18. Tau. n. 2. d. D. Couar. li. 1. resol. c. 19. col. ... 2. Bern. Diez in regula 213. fallētia 4. verum nec huic meę sententię Gregor. Lup. in l. 8. tit. 4. de dona. part. 5. in verbo, a otro, col. 2. post princ. Gasp. Bae. de non melio. dot. ratio. filiabus, cap. 9. n. 6. 7. & seq. Vbi hoc limitat, nisi quoad quintum, nam in illo potest gravamen apponere filio vnico, quod verū esse credo,
4 sed non ob id dicetur melioratus filius. † Hoc præ-

 misso

... quæritur, quid si vnicus filius habet vnum vel duos aut plures filios, an auus posit alterum ex nepotibus meliorare? & Anto. Gom. in l. 18. Taur. in fi. & in l. 17. num. 19. in fi. in eisdem Taurinis constitutionibus asseuerat meliorationē fieri non posse, quia non est subiectum, in quo cadat melioratio seu electio. Sed d. Did. Couar. li. 1. solutio. c. 19. n. 4. vers. obiter tamen suboritur difficultas, & paulo post vers. nihilominus opinor, tenet contrarium, imo quod auus possit meliorare nepotem, quem ex vnico filio habet, quia filio non fit iniuria, cum tertia pars stantibus non sit legitima filij, si pater eam dare maluerit nepoti, vt in hac lege statuitur. Idem asserit Telli. Fernand. in l. 18. Taur. n. 2. & 3. non tamen mouetur ex ratione per dom. Did. Couarr. adducta, quippe quæ sit eadem cum dicto, sed quia hæc lex non considerauit qualitatem successionis, sed affectionem dumtaxat parentum, quæ ita cadit in nepotibus & cæteris descendentibus, sicut & in filijs iuxta glos. in l. isti quidem, ff. quod met. causa, & sic parum refert an sint plures filij, vel vnus tantummodo filius habeat alios filios, vel descendentes, quia tunc damus in nepotibus capacitatem meliorationis & electionis, quæ ex lege nostra eis competit, quæ sufficit, vt electio ex eis fieri possit, licet in vno non detur qualitas, quæ in alio, secundum glos. in d. §. cum quidam, ff. de lega. 2. & hoc idem in effectu voluit idem dom. Did. Couar. immerito profecto à Tellio reprehensus.

L E Y. III.

Los padres sin lo poder cometer a otro, puedan señalar el tercio y quinto en cierta parte de la herencia.

Ley 19. de Toro.

El padre o la madre y abuelos, en vida o al tiempo de su muerte, puedā señalar en cierta cosa o parte de su hazienda [a] el tercio y quinto de mejora, en q̄ lo aya el hijo, o hijos, [b] o nietos q̄ ellos mejoraren, con tāto que no exceda el dicho tercio [c] de lo q̄ montare o valiere la tercia parte de todos sus bienes al tiempo de su muerte. [d] Pero mandamos que esta facultad de lo poder señalar el dicho tercio e quinto, como dicho es, que no lo pueda el testador cometer a otra persona alguna. [e]

G L O S S A I.

1 *Legitima debetur filio in qualibet re hæreditaria.*

Melioratio tertij & quinti potest per patrem filio assignari in re aliqua, ibid.

2 *Legitima dari non debet in re per patrē vni filio legata, nisi sit multo melior cæteris.*

Melioratio tertij & quinti, si fuerit à patre assignata in re præstantiori, an ea debeat ei adiudicari in præiudiciū cæterorum filiorum? ibidem.

Filij quomodo dici possint decepti si res præstatior pro melioratione vni fuerit assignata? ibidem.

3 *Melioratio à patre an fieri possit filio ex bonis communibus viri & vxoris?*

Maritus an possit donare res cōstāte matrimonio quæsitas inuita vel inscia vxore? ibi.

4 *Melioratio tertij & quinti potest per patrem assignari in re comuni ipsius & vxoris, sed soluto matrimonio debet valor eius suppleri ex alijs bonis.*

5 *Donatio filio facta alicuius rei communis viris & vxoris de parte dumtaxat donantis fieri intelligitur?*

6 *Reditus castelli vel turris æstimatur non valor ædificiorum.*

Reditus bonorum non æstimatio ædificiorū considerantur ad taxandum alimenta alicui debita, ibidem.

a *En cierta cosa o en parte de su hazienda.* Nota ex lege ista, parentibus permissam esse assignationē meliorationis tertiæ & quintæ partis in re certa, vel parte bonorum, dūmodo nō excedat tertię & quintę partis valorem, habita consideratione ad tēpus mortis. Ratio dubitandi fuit, quia legitima debetur filio in qualibet re hæreditaria, l. 2. C. quā. & qui. quar. pars debe. li. 10. nō enim est gleua in qua hæres nō habeat partē. l. Mæuius, §. duobus, vbi gl. & doct. ff. de leg. 2. sicut & in quarta Falcidia & Trebellianica probatur in l. 2. C. ad l. Falci. & l. in quartā, ff. eo. ti. l. Plautius & l. lineā eo. ti. l. 1. & per totū ff. & Card. Treb. c. Rainut. & c. Rainal. de testa. vbi d. D. Couar. §. 2. n. 5. citat cōcordes. ergo tertiū bonorū patris respectu filiorū sit legitima, videbatur, nō posse assignari meliorationē tertij in re certa. Sed nihilominus cōtrariū disponitur per hanc legē, eo quod non est legitima precise necessaria, sed volūtaria pendens ex voluntate patris, quippe qui potest eā vni ex filijs, vel nepotibus cui maluerit relinquere, quod dispositū erat per l. 219. in legib. styli, vt refert Mōtal. in l. 9. ti. 5. de leg. li. 3. fori. Io. L... in l. 19. Tau. n. 4. & ibi Ant. Go. n. 1. Did. Cast. gl. 1. Go. Ari. n. 24. Quā cōclusionē limit. d. D. Cou. in c. Rainal. §. 2. n. 5. in fi. de test. nisi res illa à patre assignata, ita sit cæteris præstātior, vt ex ea assignatione fraus fieret legitimæ portioni aliorū, quod ipse deducit ex doct. Ias. in l. filiū quem habētē n. 17. C. fami. ercis. cum dicētis, filiū nō posse petere legitimā portionē in re, quā pater proprio testamēto legauerit, nec in ea re sibi posse assignari, quod Bal. ante eū asseruit in rub. ff. de rer. diui. 2. co. & Alex. in l. in ratione 2. ff. ad l. Falci. & in l. Marcel. §. res quæ col. vlt. ff. ad Treb. idem voluit Ias. in l. scimus n. 7. C. de inoffi. testa. Rapa in l. in quartam, nu. 10. ff. ad l. Falci. & ibi Paul. de Montepico col. 46. Vbi hoc limitat, nisi res legata, nō sit multo melior

cæteris

cęteris rebus hęreditarijs, ita vt alij non fraudentur in eorum legitima. Itaque nostra in specie tunc melioratio filio dari debet in re à patre sibi assignata, cum ex tali assignatione filij non defraudantur in legitima: quod libenter admittit Telli. Fernandez in l. 19. Tauri numer. 1. Dubitat tamen, in quo filij defraudari possint, nō enim putat sufficere fraudem interuenire in qualitate rei assignatæ, prout dicit dom. Didac. Couarru. eo quòd si cæteris rebus præstantior: sed fraudem esse debere in quantitate, quam leges nostræ considerauerunt, non qualitatem, vt constare inquit, ex verbis legis nostræ, cùm sic ait: *De lo que montare, o valiere la tercia parte de sus bienes*; & ex l. 23. Tauri, quæ hoc eodem titulo & libro transcripta est l. 7. ibi: *Que la tal mejora aya consideracion a lo que sus bienes valieren al tiempo de su muerte*; & ex l. 10. infra eodem, ibi: *Para que a el, ni a otro no pueda mejorar mas de lo que fuere el valor del dicho tercio y quinto*; & ex l. 19. Tauri, quæ transcripta est in l. 3. titulo 8. de hæreditatibus & successionibus infra hoc eodem libro, ibi: *Auiendo consideracion al valor de los bienes.* Non ergo considerari debet qualitas, sed quantitas bonorum defuncti ad deprehendendam fraudem in re assignata pro melioratione. Sed nihilominus accedere malo sententiæ dom. Dida. Couarru. quandoquidem ex qualitate & præstantia, seu excellentia rei assignatæ, poterit non modica deceptio, & fraus fieri cæteris filijs quoad eorum legitimam, licet quoad eius valorem, non excedat tertium: veluti si testator duo habebat trapeta olearia, vel ingenia saccari cum quinquaginta seruis, & meliorationem assignauit in quodam trapeto seu ingenio saccari cum omnibus quinquaginta seruis, quorum dimidia pars erat alterius trapeti, quod relinquitur cæteris filijs absque vllis seruis. Certè nemo negauit, eos in huiusmodi seruorum assignatione esse fraudatos, etiam si pro æquiualenti & iusto pretio fuerint appensi. Quid item si melioratio assignata est in argenti seu auri fodina æstimata iusto pretio, quod habebat tempore mortis testatoris, sed paulò post detectum fuit artificium argenti viui, prout in hac prouincia nuper contigit, quod quadruplicat valorem argenti fodinarum: fraus enim fit hac in specie cæteris filijs, possent enim si argenti fodina diuideretur inter eos maiori frui commodo & vtilitate, quàm ex cæteris bonis. Et sic poteris plura adinuenire exempla his similia, quibus expediat filijs non melioratis bona meliorato assignata diuidere inter omnes, quamuis æquo pretio sint ei adiudicata, vide infra numero 6.

3 ✝ Nota etiam ex l. ista, ibi: *O parte de su hazienda*; quòd melioratio tertij & quinti fieri debet ex bonis proprijs ipsius testatoris. Sed an ex bonis communibus constante matrimonio quęsitis possit meliorationem filio facere, & in aliqua re ex communibus eam assignare, est apud Nostrates magna controuersia, vt refert Telli. Fernandez in l. 19. Tauri, vnde hæc sumpta fuit, numero 2. & pluribus sequentib. Et demum concludit, non valere meliorationem in præiudicium vxoris, cui medietas lucrorum competit iure nostro Regio, vt in l. 2. 3. 4. & 5. titul. 9. de bonis constante matrimonio quæsitis infra hoc eodem libro: nam licet marito permittatur eorundem bonorum alienatio absq; fraude, per d. l. 5. titul. 9. infra hoc eodem libro, non tamen permittitur donatio, vt in specie decidit Roderi. Xuarez in l. 1. tit. 3. de las ganancias, lib. 3. fori vers. vlterius quęro, de quæstione quotidiana. Dida. Segura in tractatu de bonis lucratis constante matrimon. nume. 151. Ioan. Lupi in repet. rubr. de donat. inter virum & vxorem. §. 66. numero 19. & sequent. Iacob. Sojtimacen. de institutio. Catholicis, cap. 5. nume. 90. Telli. Fernandez his tacitis in d. l. 19. Tauri, à num. 2. quæ sententia communis est, licet contrariam sequutus fuerit Anton. Gomez in l. 53. Tauri, numero 73. & Ancarra, quem ipse refert consil. 120. quam latius discutiam infra hoc libro, titulo 9. de bonis constante matrim. quæsi. l. 5. glo. 6. num. 1. & sequent.

4 ✝ Verùm quidquid contendat Tellius, hanc esse veram resolutionem autumo: aut enim facta per patrem melioratione tertię & quintæ partis Bonorum, eam in re aliqua communi assignauit, aut non per viam quotæ, sed rem aliquam communem inter eum & vxorem filio donauit. Priori casu crederem validam esse assignationem non solum quoad partem viri, prout Tellius putat in d. l. 19. num. 7. ex doctrina communi in l. domus. §. fin. ff. de legat. 1. & Bald. consil. 245. lib. 1. verumetiam quoad partem vxoris, quia poterit sibi suppleri ex alijs bonis, prout supplerur alijs filijs, qui maius ius habent in bonis patris quàm vxor, & quia modicum ex hoc paratur vxori præiudicium, & tum maxime cum valor bonorum consideretur tempore mortis, vt hic dicitur, quo tempore inspecto, ipsi vxori medietas dabitur omnium constante matrimonio quæsitorum, non vniuscuiusque corporis, sed valoris seu æstimationis, in vna vel pluribus rebus sibi commodis, ita vt nullo afficiatur incommodo.

5 ✝ Secundo verò casu vbi pater donauit fundum aliquem filio absque designatione quotæ, tunc nimirum partem donare videtur sibi in ea re competentem, & hoc non quia vxori aliquod inferri possit præiudicium, sed quia testator ius quod habet in re dumtaxat legare & donare videtur, vt docent Angel. & Docto. in l. domus, §. vltimo, ff. de legat. 1. ex l. serui electione, §. fina. eodem titulo; tradit latè Riminal. in §. 1. numer. 99. instit. de donatio. Tellius Fernandez in dicta l. 19. Tauri, numero 8. vbi conclusionem ampliat, & limitat vsque ad numer. 12. ad cum vos relego.

6 ✝ Cæterùm nunc occurrit aliud exemplum, vltra ea quę dixi supra numero 2. in quo fundari possent filij respectu qualitatis rei filio meliorato assignatæ, licet in quantitate & valore non fraudentur, veluti si turris, vel domus fortis, vel castellum, quod non ex sumptibus & valore ædificij, sed ex redditu æstimari debet, vt l. qui bonis. ff. de cessio. bonor. quem ibi notat mirabiliter Bartol. & Ioannes de Platea in l. 1. C. de prædijs. & alijs rebus minorum, Alexan. in l. maritum, in fine. & in l. si maritus, ff. soluto matrimonio. Iason in §. sed et si quis, num. 11. instit. de actio. & in l. si constante, numero 150. ff. soluto matrimonio. Roderi. decis. 9. numero 7. Ari. Pinellus in l. 2. C. de rescindenda venditione, 3. parte, numero 28. l. si fundum ibi, excuse pretio secundum redditum, & ibi, notant Doctor. ff. de le-

gatis 1.quod inducit Iason in dicto §. sed & si quis ad multa, nempe, vt æstimatio redituũ fieri debet, & nõ sumptuũ ædificij in executione, contra maritũ, vel aliũ qui habet priuilegium, ne conueniatur vltra quàm facere potest, & in eo qui tenentur alicui reddere alimenta, æstimantur enim redditus, nõ valor rerũ, vt ibi latius videre poteris. Iniquũ enim esset in nostra specie, filio meliorato castellũ adiudicare æstimatũ pro modo redditũ & non pro valore ædificiorũ, faciet ergo æstimationẽ filius melioratus ad libitum, & alij eligent vel castellum ipsum, vel æstimationem l. ad officium. C. com. diuidun.

GLOSS. II.

Meliorari possunt plures filij, nedum vnus.

b *Hijo o hijos.* Nota ex lege ista, parentes non solũ posse vnum ex filijs meliorare, prout statutum erat per l. 9. tit. 5. de legatis lib. 3. fori, verum etiam plures ex eis, quod ibi dixit Montal. in verbo mejorare, & notat hic Dida. Castelli in verbo hijos, & Ioan. Lupi numero 2. dixi supra eod. l. 2. gloss. 3. num. 1.

GLOSS. III.

1 *Donatio filio facta vltra tertiũ & quintũ reuocatur, quatenus excedit dumtaxat.*

2 *Vtile per inutile quando non vitietur.*

3 *Donatio filio facta etiã magna non reuocatur natiuitate filiorũ, nisi quoad eorũ legitimam dũtaxat ex cõmuni sententia iure communi.*

4 *Donatio facta vnico filio iure regio an reuocetur quoad tertiam, vel quintam parentẽ natiuitate filiorum, an quoad tertiam & quintam maneat firma?*

Donatio vnico filio facta potest reuocari per patrem alijs sibi natis filijs, ibidem.

c *Que no exceda el dicho tercio.* Melius diceret, q̃ no exceda la dicha mejora de lo que montare la tercia parte, &c. Donatio excedens terium & quintum reuocatur, quatenus dictam quãtitatem tertij & quinti excedit, non in totum l. 7. tit. 12. de donationibus lib. 3. fori, & ibi notat Montal. in glossa vltima idem voluit Dida. Castelli in l. 19. Tauri in verbo nõ excedat & Ioan. Lupi ibidem numero 2. Segura in repetit. l. vnum ex familia. §. sed si fundum, numero 145. vsque ad numerum 151. ff. de legatis 2. citat text. in l. si mihi & Titio. §. 1. ff. de legat. 2. vbi si cui legatur, vltra quam capere potest, valet legatum quoad patrem, quam legatarius capere potest, & reliquum ad eos pertinet, quibus iure debetur, sic in specie nostra valebit donatio vsque ad tertium & quintum, cuius donatarius est capax, reliquum verò diuidetur inter filios. † Et hoc ideo, quia vtile potest separari ab inutili, atque ideo per inutile non vitiatur, vt in l. sancimus. C. de donatio. gloss. ab omnibus recepta in l. fenebris ff. de vsur. alia in l. ff. de iuri. omni. iud. quo tractant latè Alexand. & Moderni in l. 1. §. sed si mihi ff. de verbo. oblig. vbi Alcia. nu. 20. Iaso. in l. certi conditio §. quoniam numero 7. ff. si cert. pet. Calcane. consi. 25. nu. 24. cum concordan. per Seguram & Did. Perez ad eum congestis in d. l. vnum ex familia §. sed si fundum n. 150. ff. de leg. 2.

3 † Ex quo infertur, quod donatio etiam amplissima filio facta non reuocabitur per superuenientiam filiorum, nisi vsque ad legitimam eorum, qui post donatione nati sunt, vt in l. si totas, C. de inoffi. dona. quam ita intelligunt Bar. ibi Ang. & cæteri interpretes, Bal. Imol. Paul. & Alberi. in l. Titia Seyo, §. Imperator, ff. de legatis 2. Bald. Sali. Ang. & Tiraquell. in l. si vnquam in verbo libertis numero 60. & sequen. C. de reuocan. dona. vbi hanc attestatur esse communem, faciliusque, clauam ait ẽ manu Herculis extorseris, quam hanc tam persuasam ac receptam tot seculis opinionẽ deijcere possit, idẽ voluit Alexand. consi. 50. num. 7. lib. 6. Ias. consi. 171. col. 1. & sequen. lib. 4. Ioan. Andre. Anto. & Panorm. in c. vlt. de dona. Ioan. Bernard. in regula 213. fallentia. 4. Segura in d. §. sed si fundum nu. 92. quoad alia etenim valida manet donatio, quia vtile potest ab inutili separari, nec video huic sententię contradicẽtem præter Ripam in l. si vnquam 47. q. cui assentitur Molin. in tract. de inofficio. donatio nume. 35. & in tracta. de donatio. factis in contractu matrimonij numer. 48. & 58. dicentque donationem valere vsque ad viriles postea natorum portiones, moti leuibus profecto fundamentis. Quare eorum opinione neglecta, communem sequitur Couarru. lib. resolu. 1. cap. 19. colu. 1. & Gaspar Baeza lib. de non meliorandis dotis ratione filiabus cap. 9. numer. 32. &

4 sequen. † Iure tamen regio magis dubia est quæstio hæc & in factiones diuisa, sunt enim qui putant donationem factam vnico filio reuocari ex natiuitate alterius, ita vt ambo æqualiter bona diuidant, ac si donatio facta nõ fuisset, omnia siquidem bona patris sunt filiorum legitima, dempta quinta par. l. 9. titul. 5. de legatis lib. 3. fori. Et licet tertiã possit vni ex filijs prælegare, vt ibi dicitur & in hac lege, illud verum est, quoties sunt plures filij, vel descendentes vnicus autem filius meliorari non potest iuxta nostratum receptissimam sententiam, quam probaui supra eodem l. 2. glossa 3. nu. 3. quare reuocatur donatio in totum, hæc fuit sententia Ioan Bernar. in regula 213. fallen. 4. & Grego. Lupi in l. 8. titulo 4. p. 5. in verbo, a otro, ad medium, dicens hanc in specie locum esse communi sententię, & si velis tenere tertium bonorum partis, non esse legitimam filiorum, prout aliquid tenent, erit locus opinioni Ripæ, & Molinei supra relatæ. Alij sunt contrariæ sententiæ, imo quod non reuocatur donatio quoad quintam partem, quia hæc non est legitima filiorum, & de hoc nemo dubitat, quoad tertiam etiam asseuerant non censeri reuocatam donationem per natiuitatem filiorum, cum necessario non debeatur, ex quibus & alijs rationibus id placet Gaspari à Baeza in libro de non meliorand. dot. rati. filiabus capitul. 9. numero 45. 46. sequen. Idem voluisse refert Didac. Castelli in l. 12. Tauri in verbo siguiente, colum. 5. dom.

dominus Didacus Couarruuias lib. 1. resolutionum capit. 19. numero 4 Ioan. Lupi licet subobscure in repetitio. capit. per vestras §. 23. versic. in constituenda numero 25. vers. idem dicendum in tertia de donatio. inter virum & vxorem, quorum opinio mihi verior videtur, si pater natis filijs adhuc in eadẽ voluntate post natos liberos perseuerauerit, secus si ipse pater velit reuocare, quia poterit, licet filio tradita fuerit possessio, cum hæc traditio meliorationem faciat irreuocabilem, vt in hac l. & præcedentibus dicitur, quæ in nostra specie fieri non potuit, vt probaui ex communi opinione supra eodem l. 2. gloss. 3. numero 3. quod sige menti.

G L O S S. IIII.

1 *Mortis tempus spectatur ad inspiciendum valorem donationis tertij & quinti.*
Legitima quanta sit vt sciatur, tempus mortis est spectandum, ibidem.
2 *Donatio simplex filio facta loco meliorationis est, ideo attenditur in ea tempus mortis.*
Legitima soluenda filio ex bonis patris confiscatis, secundum tempus delicti fieri debet æstimatio, ibidem.
3 *Dos an sit inofficiosa, cognoscitur ex bonis, quæ apparuerint tempore mortis.*
Melioratio vel augenda vel minuẽda iuxta valorem bonorum paternorũ tempore mortis eius, ibidem.

d *Al tiẽpo de su fin y muerte.* Nota ex lege ista, quod in melioratione tertiæ & quintæ partis habetur respectus, & consideratio ad tempus mortis, non verò factæ donationis. Cuius ratio est, quia tertia pars bonorũ patris est legitima filij, vt probaui supra codẽ l. 2. glossa 3. numero 2. quidquid in contrarium dixerit Gaspar Baeza in libro de nõ meliorandis dotis ratione filiabus cap. 9. nume. 49. 50. & sequen. At in legitima consideratur tẽpus mortis ad æstimandum valorem bonorum patris, vt in l. cum quæritur, C. de inoff. testa. l. omnimodo eo tit. l. Papinia. §. quartam autẽ & §. quoniam autem ff. de in offi. testamen. cum similibus. Hanc rationem reddunt Did. Castelli in l. 19. Tauri, in verbo, de su muerte, & ibi Ioan. Lupi n. 5. Anton. Gomez in l. 2. Tauri. 2 † Quod ibi extendit ad donationem simplicẽ alicuius rei vel quantitatis, quia loco meliorationis habetur, vt in l. 26. in fi. eodẽ vt ibi etiam voluit Cyfonta. quæst. vlt. Fallit tamẽ vbi ex statuto soluẽda est legitima filio confiscatis bonis parentũ, quia tunc non tẽpus mortis, sed criminis vel confiscationis, spectatur vt tenet Bal. in l. quamquã. C. ad l. Falci. Bart. in l. cum filius ff. de verbo. oblig. Paul. in l. in ratione ff. ad l. Falci. Dida. Castelli in l. 19. Tauri in verbo de su muerte, & ibi Ioã. 3 Lupi ibi n. 5. † Item si quæramus an dos sit inofficiosa, tempus mortis est attendendum, non tempus constitutionis dotis, ita ex hac lege expendit Ioan. Lupi in l. 19. Tauri nu. 11. & eam dicit esse singularẽ. Denique siue augmentum, vel diminutio bonorum sequatur post meliorationem, melioratio vel augenda erit vel minuenda, vt latè probat Ioan. Lupi in d. l. 19. Tauri numero 13. & 14. cætera huc spectantia dicam infra eodem l. 7.

G L O S S. V.

Commissarius generalis non potest assignare meliorationem tertij & quinti in re aliqua nisi habeat mandatum speciale.

e *A otra persona alguna.* Doctores omnes in l. 19. Tauri in fi. ex qua lex nostra sumpta fuit, eam intelligunt, quoties commissio fuit generalis, nam si specialis fuerit, poterit commissarius assignare meliorationẽ in aliqua re particulari, prout pater ipse facere poterat, argum. text. in l. 5. tit. 4. de testamentis & commissarijs supra hoc eodem libro 5. & quæ ibi dixi.

L E X. IIII.

¶ *Que la mejora la pague el heredero en los bienes señalados saluo si no se pueden diuidir.*

Ley 20. de Toro.

¶Los hijos o nietos del testador no puedan dezir que quieren pagar en dinero el valor del tercio ni del quinto de mejora, que el testador ouiere hecho a alguno de sus hijos o nietos, o quã do mejorare en el quinto a otra persona alguna: si no q̃ en las cosas q̃ el testador ouiere señalado la dicha mejora del tercio y quinto, o quãdo no la señalo, en la parte de la hazienda q̃ el testador dexare, sean obligados los herederos a gelo dar, saluo si la haziẽda del testador fuere de tal calidad q̃ no se pueda conuenible mẽte diuidir, d que en este caso mãdamos q̃ puedã dar los herederos del testador al dicho mejorado o mejorados el valor del dicho tercio y quinto en dineros.

G L O S S. I.

1 *Melioratio an dicatur quintum quod extraneo relinquitur?*
2 *Quintum extraneis legatum debet solui in ipsis rebus hæreditarijs.*
Quota bonorum hæredi extraneo prælegata, an debeat solui in pecunia, an in ipsis rebus hæreditarijs?

ibidem & numero sequenti.
Correctio legum extenditur ad casus aequiparatos, per l. antiquam, ibidem.
3 *Legibus regijs iudicandum est in hoc regno, & nõ legibus Imperatorũ, nisi quatenus nõ contradicit & ratione fundatur.*
Legitima est quota bonorum, & debet solui in rebus haereditarijs, ibidem.

a O quãdo mejorare enel quinto a otra person a [illegible]. Nota ex legista Tellius Fernan. in l. [illegible] Tauri [illegible] haec sumpta fuit, n. [illegible] quod melioratio d[illegible] quod ex quinto relinquitur etiam extraneo, [illegible] tius in l. 2. [illegible] Tau. nu. 5. & 6. Sed contrarium [illegible] in d. l. 2 o. num. [illegible] [illegible] veram & licet in text. nostro appellet meliorationẽ quintum quod extraneo legatur, intelligitur esse donationem absque comparatione, & legatũ absque nomine praelegati, & haec est vera sententia & sine dubio. † Dicit lex nostra, quod filij haeredes partis tenẽtur redimere quintum extraneo legatũ in rebus haereditarijs, & nõ in pecunia. Quaeritur quid si duo extranei [illegible] tribus liberis & descendentibus sunt instituti, & alteri eorũ fuit praelegata quinta vel quarta bonorũ pars, an ei possit solui in pecunia, vel an eam partẽ praecise habere debeat in corporibus haereditarijs? & Ant. Gomez tomo 1. variarum resolutionum cap. [illegible] de legatis n. 2 1. versi. sed pulchrũ & subtile dubium mouet hanc quaestionem, & con[illegible] [illegible] haeredem non liberari praestãdo valorem dictae quotae in pecunia, sed teneri eã in corporibus haereditarijs praestare, etiã si iure communi cõtrariũ esset statutum, [illegible] quòd liberaretur praestãdo interesse eius partis in pecunia vt in l. non amplius §. si. cum [illegible] de legat. mouetur Gomezius quia per l. antiquam [illegible] erant in casus aequiparati, vel quòd quinta pars praelegaretur, vel sexta, aut quarta vel tertia, vel alia quaeuis quota, vt in, d. l. nõ amplius §. si. disponitur. Cum igitur in nostra lege statuatur, quod haeredes etiã si sint filij teneantur praestare quintam partem extraneo legatã in ipsis rebus haereditarijs, & quòd nõ sit in electione haeredum eam praestare in pecunia, prout iure communi antiquo statutum erat, vt in, d. l. non amplius §. fin. & l. sequen. ff. de legatis 1. in [illegible] casibus huic aequiparatis idem censeatur dispositũ & d. l. nõ amplius correcta censeatur, ex doctrina glo. communiter receptae in l. si quis seruo alieno glo. [illegible] vltim. C. de furt. & in auth. & non obseruato C. de testamen. & in l. quod vero ff. de leg. & tum potissimum cum sit maior ratio [illegible] in specie, cùm instituti sunt extranei quàm in specie legis nostrae, vbi filij sunt haeredes [illegible], quibus iustius esset fauendũ quàm extraneis. † Sed nihilominus contrarium voluit Telli. Fer. in d. l. [illegible] Tauri num. [illegible] imo quod lex nostra, quae tantũ in filijs & descendentibus hoc disposuit, non extenditur ad alios casus in ea non contentos, non enim licita est extensio in correctorijs, etiã ex identitate rationis l. [illegible] vero §. de vito & ibi do. [illegible] solu. matr. Mihi autẽ magis placet opinio Gomezij, quàm haec vltima Tellij Fernã. ex rationibus per Gomezium traditis quibus nõ respõdet Telli. & quia lex illa iuris communis nõ est approbata nec cõfirmata per leges nostras, quibus in his regnis iudicandũ est, nõ per leges Imperatorũ, vt in pragma. [illegible] huius libri & in l. 3. tit. 1. de legibus supra lib. 2. nisi quatenus ratione fundãtur, & nõ sunt cõtrariae nostris legibus, vel rationibus earũ, vt in alia specie asserit Greg. Lupi in l. 3. titu. 9. de legatis parti. 6. in verbo substituto aute mediũ. Ad d. l. nõ amplius §. cũ bonorum & l. seq. contradicit legi nostrae vel eius rationi, item est cõtra iuris cõmunis regulas, vt ibi dicit Petr. de Bellaper. in qualibet enim re debet legatarius habere partem legatam, si cõmodã recipiune [illegible] §. sed quia versi. post quod senatuscõsultum [illegible] de [illegible] here. & quia legitima est quota bonorũ, & nihilominus filius eam habere debet in bonis haereditarijs l. scimus §. repletionẽ. C. de inofficioso test. & ibi doct. & in d. l. non amplius §. si.

GLOSS. II.

Melioratio debet filio praestari in re per patrem designata.

b *Quãd testador ouiere señalado.* Melioratio debet filio praestari in re per partem designatã, vt in l. praecedenti & ibi dixi in glos. 1. & hic expresius dicitur, sed an hoc casu possit solui aestimatio, dicã in gl. seq.

GLOSS. III.

1 *Legatũ quotae bonorũ potest iure communi haeres praestare in pecunia, iure tamen regio in ipsismet bonis, & non in pecunia.*
2 *Meliorationem tertiae, & quintae partis factam filio potest cohaeres praestare in vna vel pluribus rebus haereditarijs ipso meliorato consentiente vel ijs dissentibus, secundum quod iudex aestimauerit.*
3 *Melioratio tertiae vel quintae partis inter viuos facta, an debeat in eisdẽ bonis aut in pecunia solui, iure cõmuni aut regio?*
4 *Fructus legati debentur à tempore trãslati dominij in legatarium verè, non fictè.*
5 *Fructus meliorationis vel donationis certae rei, vel tertij & quinti signati in re certa à quo tempore debeantur? & num. 6.*
Distinguitur si tradita sit possessio vel nõ, ibi.
7 *Fructus meliorationis tertij & quinti absque vlla rei designatione à quo tẽpore debeantur tradita possessione iuris vniuersalis verè vel fictè?*
8 *Fructus meliorationis nulla facta traditione, nec rei assignatione à tẽpore morae debentur, iuxta communem sententiam.*
9 *Lex non amplius. §. cum bonorum, & l. sequen. ff. de legatis 1. & lex nostra explicatur & num praecedentibus.*
Dominiũ quotae legatae à quo tẽpore trãseat? ibidem

O quando

c *O quando no la señalo en la parte de la hazienda que el testador dexare.* Lex nostra corrigit ius commune quatenus statutum erat, quòd vbicunque pars bonorum legatur, licèt ea pars bonorum legata esset in obligatione, hæredi tamen succurritur, vt partem bonorum, vel eorum æstimationē præstet. Itaque licet vnum tantum esset in obligatione; vtrunque tamen erat in solutione, vt in l. non amplius. §. cum bonorum, & ibi Docto. omnes. ff. de lega. 1. Ex hac verò lege præcise hæres compellitur dare eam quotam in corporibus bonorum, & non in æstimatione. Quod procedit non solum in melioratione tertij facta filio, sed & in legato quinti facto extraneo.
2 † Poterit tamen hæres si velit vnam vel plures res æquiualentis tertio & quinto ex consensu meliorati, vel eo dissentiente ex iudicis authoritate dare, & melioratus tenebitur recipere, vt in l. potest, ff. de lega. 2. cuius verba sunt, *Potest autem hæres vel in pauciorib⁹, vel in vna re reliquam partem legatario dare, in quam vel legatarius consenserit, vel iudex æstimauerit.* Addit glo. in verbo æstimauerit, secundum quod vtrique expedierit, citat in argu. l. 1. & 2. ff. de solutio. & l. postliminium. §. transfuge. ff. de capti. & ita intelligit tex. nostrum Telli. Fernan. in d. l. 20. Tauri, num. 3. vers. Bart. ex figura casus. Mouetur ex doctrina Bart. Iaso. & Lancellot. in d. l. non amplius, §. cum bonorum, ff. de lega. 1. dicentium legem, potest eiusdem tituli, esse referendam ad primum casum. d. §. cum bonorum.
3 † Quærit etiā Telli. Fernand. in d. l. 20. Tauri num. 5. an dispositio legis non amplius, §. cum bonorum, iuncta l. seq. ff. de legat. 1. & legis nostræ procedat in donatione inter viuos, vel in alio contractu, an scilicet, donata vel vendita tertia parte bonorū vel quinta, debeat fieri solutio secundum distinctionem. d. §. an vero præcise teneatur reddere res, nec liberetur soluendo æstimationem, & Iaso. in d. §. bonorum, num. 8. tenet quòd tex. ille non procedit in contractu inter viuos, sed id demum seruabitur, quod dispositum fuerit, nec aliud pro alio solui poterit, ex doctrina Bal. in l. nulla. C. de iure dot. nu. 4. vers. modò insurgit, vbi mulier dimidiam bonorū partem dare promittens in dotem, eam præcise dare tenetur, nec liberatur soluendo æstimationem. Quorum sententia vera est, licèt contraria placuerit Tellio Fernandez in d. l. 20. Tauri, nu. 5. ex regula generali, quod valet argumentum de contractibus ad vltimas voluntates. l. quæ de legato. ff. de lega. 1. immemor alterius regulæ etiam generalis, quòd in contractibus aliud pro alio inuito creditore solui non potest. l. 2. ff. si cer. pet. & quòd decisio ista est exorbitans à regulis iuris, vt dixi in glo. 1. supra eod. in fi. atque ideo minime extendenda, & quia per legem istam deciditur contrarium, imò quod melioratio tertij & quinti debeat in rebus hæreditarijs solui, nec liberentur cæteri filij soluendo æstimationem, quòd non solum de melioratione in testamento intelligitur, sed de melioratione quæ fit inter viuos, de quibus lex nostra & præcedentes loquuntur.
4 † Dubium tamen est in huiusmodi melioratione tertij & quinti, à quo tempore fructus debeantur, & quæstionem istam ita inuoluit Telli. Fernan. in d. l. 20. Tauri num. 7. in fi. & num. 8. & pluribus sequentibus, vt ferè quid sentiat, non intelligas, adeò obscurè & prolixè procedit, eam tamen sequentibus conclusionibus resoluendam esse censeo. Sit prima conclusio generalis, translato verè dominio in legatarium, vel donatarium, cui donata vel legata fuit tertia, vel quinta bonorum pars, ab eo tempore debentur fructus. l. Herennius, ff. de vsur. secus si fictè translatū fuerit, quia dominiū fictum non habet efficaciam ad dominij translationem, vt in l. 1. §. libertatibus. C. de cadu. toll. quod in specie asserūt Greg. Lupi. in l. 34. tit. 9. par. 6. & Marcus Salon Burgen. in l. 3. Tauri, num. 945. in fi. dixi latius in l. 1. glo. 14. nu. 29. tit. 1. de testamen. supra hoc libro, sensit Telli. Fernan. in l. 20. Tauri, num. 8. & 19.
5 † Secunda conclusio specialior, donatione vel melioratione certæ rei filio facta à patre in testamento vel contractu inter viuos, si traditio vera vel ficta eius rei interueniat, fructus ab eo tempore debentur. Quandoquidem ab eo tempore fuit dominium translatum in filium melioratum, & consequenter facta fuit donatio irreuocabilis. Idem est, si ex causa onerosa donatio inter viuos facta fuerit tertiam tangens personam, iuxta decisionem tex. in l. 1. vbi latè excussimus supra eod. Nimirum ergo si ab eo tempore fructus cedant lucro donatarij, cum ab eodem tempore dominus esse incœperit. Hoc etenim argumēto & ratione vtitur glos. in l. non amplius. §. cum bonorū. ff. de legat. 1. Angel. etiam in l. si quis bonorum, in princ. & Alex. ad fi. Iason quoque num. 4. eod. tit. & Telli. Fernand. in l. 20. Tauri, nu. 12. cum concord. numero præcedenti traditis, & in legato hoc nuncupatim asserunt procedere iure communi Bal. in l. [illegible]. C. de vsur. & fruct. lega. Alexand. in l. si tibi homo. §. cum seruus, num. 7. ff. de lega. 1. Greg. Lupi in l. 37. in verbo fructos, in princip. tit. 9. par. 6. dixi in l. [illegible] glo. 14. num. 45. in fin. tit. 4. de testamentis supra hoc libro. Vbi autem traditio nulla interuenit, nec ex causa onerosa donatio facta fuit, fructus debentur à tempore mortis, quemadmodum & in alijs legatis iure nostro Regio resoluimus supra hoc eodem libro, tit. 4. de testamentis. l. 1. glos. 14. num. 30. & non potest moram, prout inaduertenter asseruit Telli. Fernan. in d. l. 20. Tauri, nu. 10.
6 † Tertia conclusio melioratione tertiæ & quintæ partis bonorum patris filio facta in testamento vel inter viuos, si in aliqua re particulari designata fuerit, traditaq; possessio verè vel fictè, fructus debentur à tempore traditionis, idem si ex causa onerosa cum tertio facta fuerit donatio inter viuos, quia ab eo tempore dominium quæsiuit, vbi autem traditio nulla interuenit, cum reuocari possit per patrem, vt in l. 1. supra eod. fructus debebuntur à tempore mortis iuxta ius nostrum Regium, prout in legatis particularibus dixi supra hoc eodē libro, tit. 4. de testamentis. l. 1. glos. 14. num. 30. Nec verum est quod Telli. Fernand. dixit in d. l. 20. Tauri, nu. 13. fructus hac in specie deberi à die moræ, quæ constant ex his, quæ diximus numero præcedenti. † Quarta conclusio melioratione tertiæ & quintæ partis bonorum patris filio facta ex testamento vel inter viuos, absque vlla rei assignatione, si traditio vera vel ficta interuenerit, ita quod dominium vel possessio ipsius iuris vniuersalis transierit in filium, iuxta notata supra

pra eodem. l. 1. glos. 1. numer. 5. & sequentibus, debentur filio fructus à tempore traditionis veræ vel fictæ: idem in donatione inter viuos ex causa onerosa cum tertio facta, quia dominium ipsius iuris translatum fuit in donatarium, vt ibi probaui, vel bonorum omnium pro indiuiso, vt censet Telli. Ferdandez in d. l. 20. Tauri, numero 16. licet in l. 17. tenuerit oppositum, atque ideo fructus ab eo tempore debentur ipsi filio, rationibus de quibus
8 supra num. præcedentibus. † Verùm si traditio facta non fuit verè vel fictè, fructus debeantur à tempore moræ per hæredem commissæ in non tradendo quotam, vt in l. si quis bonorum, & ibi Doctores notant. ff. de legatis 1. eo quòd dominium in eum non fuerit translatum, morte enim donatio confirmatur, & vsque ad eam est reuocabilis, vt in l. 1. supra eod. & tempus mortis attenditur ad faciendam computationem tertij & quinti, vt in l. 3. supra eo. ita docent Doctores communiter in d. l. non amplius, §. cum bonorum. ff. de legat. 2. maximè Bald. Angel. Paul. Alexan. Areti. & Iaso. & in l. si quis bonorum, eod. tit. idem voluit Anto. Gomez hanc dicens communem in tomo 1. variarum resolut. cap. 12. de legatis, numero 21. Tellius Fernandez in l. 20. Tauri, numero 8. respondetque post Areti. ad d. §. cùm bonorum, & l. potest, sequentem, quòd verbum vendicatio stat ibi impropriè, & quod textus ille procedit post tempus moræ, atque ita intelligenda sunt, quæ dixi supra hoc eodem lib. tit. 4. de testamentis, l. 1. glos. 14. numer. 33. in fine: idem sentire videtur Tellius Fernandez in d. l. 20. Tauri, nu-
9 mero 15. † Sed huic sententiæ obstare videtur lex nostra, quæ corrigit d. l. non amplius, §. cum bonorum, ff. de legatis 1. quatenus electio per eam legem competebat hæredi soluendi æstimationem legati quotæ bonorum: nam lex nostra substulit hæredi hanc electionem, & præcise astringit præstare meliorationem in rebus hæreditarijs, & non earum æstimationem. Quare videtur à tempore mortis transire dominium, sicut in cæteris legatis, vt in 2. & 3. conclusione diximus. Huic tamen obiectioni respondeo, hac in specie non transire rerum dominium post mortem propter incertitudinem, iuxta communem sententiam doctorum, vt probaui in d. l. 1. glo. 14. num. 33. & seq. tit. 4. de testam. supra hoc libro, nec iuris ipsius meliorationis, quia nulla traditio interuenit, quare nimirum si fructus debeantur à tempore moræ, & non antea, vt ibi dixi in re generica, & hæc iudicio meo certa sunt, quidquid confuse inuoluat Telli. Fernand. in d. l. 20. Tauri, num. 7. vsque in finem, cuius sensum vix percipies, licet attente legeris.

G L O S S. X I I I.

1 *Meliorationis æstimationem potest hæres soluere quoties bona non recipiunt commodam diuisionem.*

2 *Meliorationis æstimatio in pecunia quando solui possit.*

3 *Æstimationẽ soluere potest dominus maioris partis habenti minorem, modo fiat per licitationem, & numero præcedenti coram iudice.*

d *Que no se pueda conuenniblemente diuidir.* Nota ex lege ista, quod vbi bona testatoris nõ recipiunt commodam diuisionem, potest hæres soluere æstimationem meliorationis tertij & quinti filio meliorato in pecunia. Cuius ratio est, quia dominus hæc in specie non est effectus filius, vt probaui supra in glos. præcedenti num. 8. & 9. nam si dominium esset ei quæsitum, non posset vtique hæres æstimationem
2 soluere, nisi eo modo, vt infra dicam. † Quo fit, vt si donatio fuit facta filio alicuius rei particularis, vel melioratio tertij & quinti assignata in aliqua re particulari, cuius tradita fuit possessio verè vel fictè, & sic ei fuerit quæsitum dominium, non posset alter filius hæres meliorationis æstimationem soluere in pecunia. Imo si ea res excedit meliorationem & legitimam & non recipit commodam diuisionem, poterit offerre æstimationem dominus maioris partis ei, cui minor pars competit, iuxta doctrinam Bar. in l. sancimus, §. ne autem. C. de donatio. Gomez Arias in l. 20. Tauri, num. 6. & ibi Telli.
3 Fernan. num. [illegible] ad finem. † Vbi autem melioratio tertiæ & quintæ partis bonorum filio facta fuit, nulla facta assignatione in re particulari, sed tradita fuit possessio verè vel fictè, seu quasi possessio iuris vniuersalis, ex qua dominium iuris fuerit in filium translatum, iuxta ea quæ diximus supra eod. lib. glos. 4. num. 5. & seq. tunc dominus maioris partis bonorum poterit minorem partem habenti offerre æstimationem, vt dixi num. præcedenti. Quod intellige per licitationem iudicis authoritate, iuxta doctrinam Bal. in l. sancimus, num. 9. C. de donatio. & notata in l. ad officium, C. de commun. diuid. & §. vltim. instit. de offi. iudic. lib. 1. tit. 5. par. 6. Anton. Gomez in l. 20. Tauri, in fine.

G L O S S. V.

Legatum quando solui possit in pecunia. Aliud pro alio solui non potest. Fallit in pluribus casibus, remissiuè.

e *En dineros.* Adde l. si domus, §. in pecunia, vsque ad §. vlt. ff. de lega. 1. vbi ex nulla causa permittitur hæredi legatũ soluere in pecunia, & sic aliud pro alio soluitur contra l. 2. ff. si cert. pet. Quod limita, vt per Doct. ibi, & per Did. Castellin. l. 20. Tauri, glos. vlt.

L E Y V.

¶ *Que mejorado pueda repudiar la herencia, y acceptar mejora, pagadas primero las deudas.*

Ley 21. de Toro.

Mandamos que el fijo, o otro qualquier descendiente legitimo mejorado en tercio, o quinto de los bienes de su padre, o madre, o abuelos, que puedan, si quisieren repudiar la heren-

herécia, a de su padre o madre o abuelos, y aceptar la dicha mejora, con tanto q̃ sean pagadas primero las deudas b del defunto, y sacadas por rata de la dicha mejora, las q̃ al tiempo de la partija pareciesen, y por las otras q̃ despues parecieren sean obligados los tales mejorados a las pagar por rata c de la dicha mejora, como si fuessen herederos en la dicha mejora d de tercio y quinto. Lo qual mandamos que se entiẽda, ora la dicha mejora sea en cosa cierta o incierta parte de sus bienes. e

GLOSS. I.

1 *Melioratus filius potest repudiare hæreditatem & agnoscere prælegatum.*

Melioratio est quid diuersum ab hæreditate, ibidem.

2 *Emphiteusis an possit retineri repudiata hæreditate?*

3 *Feudum an possit retineri à filio repudiata hæreditate?*

4 *Commenda Indorum an possit retineri à filio repudiata hæreditate.*

Commendatarius Indorum an teneatur soluere debita prædecessoris, ibid.

a *Repudiar la herencia.* Nota ex lege ista, quòd filius melioratus potest repudiare hæreditatem & agnoscere prælegatum, vel meliorationem, quam consequetur a cohærede. Cæterùm si hæreditatem adierit, partem habebit ex sua persona iure hæreditario & partem à cohærede iure prælegati. Idem iure cõmuni disponit tex. in l. quidfiliabus, §. fi. cum l. seq. ff. delega. 1. vbi id notant omnes interpretes, l. plane, §. si duobus cod. tit. l. Titia, §. Lucius, & l. miles, §. fi. ff. delega. 2. l. 1. ti. 9. par. 6. melioratio siquidẽ est quid distinctum ab hæreditate, vt censuit Telli. Fernan. in d. l. 21. Tauri, num. 1. & in l. 28. Tauri in fin. quia repudiata hæreditate potest retinere meliorationem, quam etiam consequi potest, licèt non sit hæres habitu nec actu, l. a. supra eo. & in l. nostra. 2 ✝ Sic etiam repudiata hæreditate potest filius retinere emphiteusim pro se & filijs, vel descendentibus acceptam, licèt secus sit, si emphiteusis pro se & hæredibus accipiatur, ita asserit Bar. in l. vt iuris iurand. §. si liberi num. 4. ff. de oper. liberto. cuius doctrina ab omnibus recipitur teste Ario Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. 3. p. num. 85. d. D. Couar. lib. 2. resolutio. c. 18. num. 4. vers. septimo. 3 ✝ In feudo autem maxima est inter Doctores controuersia circa intellectum tex. in cap. 1. an agnat. vel filij in vsibus feudorum. Sed tandẽ eandem distinctionem esse seruãdã quæ in emphiteusi, nec vllam fieri debere differentiam inter filios & agnatos est receptior opinio, cõtra quã plures contrarium tenent, quos fuisse refert Pinel. in d. l. 1. C. de bon. mater. 3. p. n. 85. 4 ✝ Ex quo in commendis Indorum huius regni, cùm potius dicãtur ex pacto & prouidentia seu ex familia, quàm hæreditariæ, videmus necessarium non esse esse patris seu prædecessoris hæredes, cum etiã ad vxores pertineant filijs deficientibus, atq; ideo ad debita prædecessoris soluenda non esse obnoxias, vt colliges ex Tiraquel. in tract. primigeniorum q. 3. 5. nu. 11. & seq. & dicam infra tit. proximo l. 6. glo. 3.

GLOSS. II.

1 *Melioratio facta 3. & 5. quomodo in diuisione hæreditatis sit deducenda?*

2 *Quota bonorum in quo differat à quota hæreditatis?*

3 *Melioratus an possit conueniri à creditoribus hæreditarijs, vt æs alienum soluat pro rata, & quid sit statuendum iure communi & regio, ibi.*

Lex nostra non est correctoria iuris communis, ibidem.

b *Pagadas primero las deudas.* Nota quòd æs alienum apparens tempore diuisionis deducendum est ex hæreditatis cumulo, & demum debitis ante omnia deductis ex bonis quę supererunt, deducenda est quinta & deinde tertia, vt dicit lex nostra, cetera autem bona inter filios ęqualiter diuidentur, ita se habet communis practica huius regni in diuisionibus hęreditatum, vt Nostrates omnes resoluunt. 2 ✝ In quo ergo differt quota bonorum à quota hęreditatis? Et certè si ad ius commune Imperatorum respicias, hęc est differentia. Nam is, cui relinquitur quota hęreditatis reputatur heres, & in eum transeunt iura & actiones actiuæ & passiuę pro parte. Melioratus verò vel is cui relinquitur quota bonorum, licet actiones actiuę in eum transeant, non tamen passiuę atque ideo non poterit à creditoribus hæreditarijs conueniri, sed heres est conueniendus, etiam si aliqua debita post factam diuisionem apparuerint, licèt ipse à meliorato quod sic soluerit exigere poterit pro patre sitę meliorationis, vt in l. si quis seruum §. fi. & l. seq. vbi docto. ff. delega. 1. Anto. Gomez in l. 20. Tauri, num. 2. & d. D. Couarr. lib. 2. resolutio. num. 2. col. 2. in fi. 3 ✝ Iure autem regio per legem nostram idem statuitur, nec est correctoriã iuris communis prout dicebat Cifonta. in l. 21. Tauri num. 2. & Moli. melius explicans li. 1. de Hispa. primog. c. 10. num. 14. nisi in hoc tantummodo quod dicam in glo. sequen.

GLOSS. III.

Melioratus in 3. & 5. parte bonorũ patris potest conueniri à creditoribus hæreditarijs post diuisionem apparentibus pro rata meliorationis.

A las

c *A las pagar por rata*. Nota quod es alienum apparens post factam diuisionem debet solui ab ipso meliorata pro rata quota in qua fuit melioratus, & in hoc ius commune immutatur, non enim poterant creditores melioratum conuenire, sed hæredem, & hæres illud exigere poterat à melioratio, vt dixi in glossa præcedenti n.2. in fi. per tex. in l. si quis seruũ, §. vlt. & l. seq. ff. de leg. 1. d. D. Couarru. lib. 2. resolutio cap. 2. n. 2. prope finem. Iure autem nostro conueniri potest ipse melioratus, vt ibi explicat Couarru. & Greg. Lupi in d. gl. magna tit. 9. de legatis par. 6. atque idem sentiunt docto. omnes in d. l. 21. Tau. preter Moli. d. li. 1. c. 10. n. 14. in medio.

GLOSS. IIII.

1 *Melioratus non est proprie hæres, sed habetur loco hæredes.*
Aliud est esse talem, aliud haberi pro tali, ibidem.
2 *Melioratio est prælegatum non institutio hæredis.*
3 *Melioratio an sit legitima, vel pars legitimæ?*

d *Como si fuessen herederos en la dicha mejora*. Nota ex lege ista melioratum nõ dici posse hæredem quoad ipsam meliorationẽ, sed prælegatarium, aliud enim est esse talem, aliud haberi pro tali, l. mercis, ff. de verborum significatio l. si maritus §. 1. ff. ad l. Iuliam de adulterijs, & ibi notat Bar. l. quoties, C. de hæred. istit. ibi notat Iaso. & præterea quod est simile, non est idem, l. quod nerua. ff. de posi. ita notat Ioan. Lupi ex hac lege in l. 21. Tauri num. 2. & seq. & Dida. Castelli in verbo, como si fuessen. 2 ✝ Est enim melioratio prælegatum non institutio arg. tex. in l. non amplius §. cum bonorum ff. de leg. 1. l. quoties, C. fami. herciscun. Montaluis & Rod. Xuar. in l. 9. titu. 5. de leg. lib. 3. fori q. 7. & Did. Segura in rep. l. 3. §. vlti. ff. de lib. & posth. n. 100. d. D. Couar. lib. 2. reso. cap. 2. n. 1. versi. ego verò præmittendum. 3 ✝ Ex quo infert Did Castell. vbi supra meliorationem non esse legitimam nec patrẽ legitimæ, sed veriorem puto opinionem contrariam, vt probaui supra eod. l. 2. glossa 3. n. 2. quod probat tex. quia dicit melioratum haberi loco hæredis, loco infra eod. l. 7. glo. 2. n. 3. & 4. & l. 11. glo. 1.

GLOSS. V.

1 *Melioratio filio si fiat rei certæ, æs alienum an sit ab ea extraendum pro rata.*
2 *Donatarius quotæ bonorum, vel rei certæ an teneatur ad debita donatoris?*
3 *Melioratio tertiæ, & quintæ partis bonorũ an sit obnoxia debitis meliorantis.*
4 *Donatio quotæ bonorum an sit libera ab onere creditorum?*

e *Cosa cierta ò incierta parte de sus bienes*. Nota ex lege ista quòd ex melioratione facta filio tertiæ, & quintæ partis bonorum partis etiam si rei certę facta sit melioratio, detrahendum est æs alienum ab eadem melioratione pro rata, in quo est singularis & notanda, vt Nostri tradunt asseuerant, nam in melioratione 3. vel 5. partis satis ratio suadet, quòd melioratus pro rata teneatur ad debita, cum bona dicantur deducto ære alieno, vt in l. subsignatum, §. bona ff. de verbo. signifi. l. mulier bona. ff. de iure doti. Cæterum si melioratio fit rei certę non videtur, militare hanc rationem, sed potius censetur legatum rei particularis, quã in specie legatarius non tenetur ad debita l. 1. C. si cert. peta. 2 ✝ Sic & in donationibus donatarius non obligetur creditoribus hæreditarijs, sed heres donatoris l. æris, & l. si pater, C. de dona. & l. 2. C. de reuocan. his quę in frau. credi. alie. sunt. Quod procedere contendit Deci. cons. 237. non solum in donatione rei particularis, sed etiam in donatione quotę bonorum, vt sit libera ab onere debitorum. 3 ✝ Sed nihilominus & communis est resolutio, quòd melioratio inter viuos, vel in testamento facta tertiæ & quintę partis bonorum, siue certæ cuiusque rei, sit obnoxia debitis hereditarijs, debent enim de cumulo bonorum ante omnia deduci debita, & si quæ facta diuisione appareuerint debent ab ipso meliorato solui pro rata eius partis, in qua fuit melioratus, ne aliàs fiat legitimæ filiorum præiudicium, vt in hac lege continetur, tunc autem melioratio rei certæ non erit obnoxia debitis hæreditarijs, quoties non excedit tertium & quintum deducto ære alieno, si facta fuit filio, vel quintũ si facta fuit extraneo, tunc etenim hęredes tenebuntur ad debita, non melioratus, vel donatarius, quia legitimæ nullum fit præiudicium. Si vero donatio seu melioratio rei certæ deducto prius ære alieno tertium & quintum excedit, vel id quod poterat iure prælegari, ipsius prælegati, vel meliorationis diminutio fiet, & pro ea parte quæ diminutione sollicitur ab hærede conuenitur legatarius, hæres autem à creditoribus, qui nullam iure veteri actionem habebant aduersus legatariũ, vt supra diximus glos. 3. numer. 2. Iure autem regio, conueniri potest filius melioratus ab ipsis creditoribus, licet in extraneis seruetur ius commune, vt optime explicat dom. D. Couar. lib. 2. resol. c. 2. ad finem & Greg. Lupi in l. 2. in gl. magna tit. 9. de leg. par. 6. & Tell. Fernan. in l. 21. Tauri n. 3. & 4. Qui tamẽ carpit Greg. Lupi contrarium tenentẽ, qui fallitur profecto, idem etenim resoluit Molin. tamẽ li. 1. de Hispa. primog. cap. 10. n. 14. contrarium voluit. 4 ✝ Quod autem ex Decio diximus nu. 2. quòd donatio quotę bonorum sit libera ob onere creditorum, sed potius ad hęredem spectet, est æquidem falsum & contra tex. in l. si quis seruum §. vlt. ff. de leg. 2. & contra glo. ibi communiter receptam, quæ etsi in legato loquatur, idem est dicendum in donatione: quia legatum est donatio l. 1. tit. 9. de leg. p. 6. & quia militat eadẽ ratio, vt rectè aduertit Greg. Lupi in d. l. 2. gl. magna ad fi. ti. 9. de leg. p. 6. & Tel. Fer. in d. l. 21. Tau. n. 4.

LEY VI.

¶ *Que prometiendo los padres por contracto de no mejorar, o de mejorar, sean obligados a lo cumplir.*

Ley 22. de Toro.

¶ Si

Si el padre, o la madre, o alguno de los ascendientes prometio por contrato entre viuos, de no mejorar [a] a alguno de sus hijos o descendientes, y passò sobre ello escritura publica, [b] en tal caso no pueda hazer la dicha mejora de tercio ni de quinto. Y si la hiziere q̃ no valga. [c] Y assi mesmo mandamos, que si prometio el padre o la madre, o alguno de los ascendiẽtes, de mejorar alguno [d] de sus hijos o descendientes en el dicho tercio y quinto, por via de casamiento, [e] o por otra causa onerosa alguna, [f] q̃ en tal caso sean obligados a lo cumplir y hazer. Y si no lo hizieren, que passados los dias de su vida, la dicha mejora, y mejorias del tercio y quinto sean auidas por hechas. [g]

GLOSS. I.

1 *Promissio de non meliorando coram tabellione facta valet iure regio?*

2 *Lex pactum quod dotali. C. de pactis explicatur.*

Pactum de non meliorando iure communi an valeat? ibid.

Pactum de non meliorando an statuto, vel consuetudine permitti possit? ibid.

3 *Promissio de non meliorando in fauorem vnius ex filijs an liget patrem quoad alios?*

4 *Meliorari an possunt nepotes si pater promisit non meliorare filios?*

Filiorum appellatione quando nepotes contineatur, ibidem.

5 *Renunciatio filij pacti de non meliorando alios an noceat vxori?*

6 *promissio de nõ meliorãdo alios filios an possit fieri filiæ ex causa dotis vel matrimonij.*

Lex noua corrigens in vno casu ex æquiparatis ab antiqua extenditur ad alium, nisi sit diuersa ratio, ibidem.

7 *Legis Madricia, l. tit. 2. de dotibus & arrhis supra hoc eodem libro explanatio.*

Legis dispositio cessat vbi deficiunt verba & mens ibidem.

Prometio por contracto entre viuos de no mejorar. Nota ex lege ista, quod si parẽtes vel alij ascẽdẽtes promiserunt per contractum inter viuos, de quo fuit facta scriptura publica, nõ meliorare aliquem ex filijs, vel descendentibus], valet promissio, & non poterit eos meliorare. 2 † Opponitur tamen de l. pactũ quod dotali, C. de pact. vbi pactum de non meliorãdo aliquem ex filijs, sed quod succedãt omnes æqualiter, non valet, vt pote contra bonos mores, & libertatem testandi, & ibi Bald. Salice. & recentiores notant cum concordantijs à Tiraquello congestis & pluribus rationibus ab eo traditis in lib. primigeniorum quæstio 6. numer. 17. & pluribus seq. vbi fusse discutit. Anton. Gomez in l. 22. Tauri numero 19. versicul. aduertendum & cæteri interpretes. Cui oppositioni responderi non potest, nisi quod lex nostra illam corrigat, vt omnes fatentur. Corrigitur etiam opinio Decij cons. 184. vbi respondit pactum de non auantagiando, prout ipse loquitur, & sic de non meliorando cũ filia factum esse nullius momenti, quia sub illo pacto negatiuo continetur aliud affirmatiuum, nempe, vt omnes filij æqualiter succedant, vt idem Deci. notat in d. l. pactum quod dotali nume. 7. Boeri. in consue. Bituricen. in titulo des costumes concernes les mariages & douaj res, §. 5. versicu. sed quæro de quæstione, quod aduertit Tell. Fernand. in l. 22. Tauri numer. 1. & Ioan. Lupi numero 15. & Did. Castelli in glos. 1. Anton. Gomez numero 19. in fi. & 20. & sequentibus vbi plures reddit decidendi rationes ad l. nostram, & quod statuto, vel consuetudine hoc induci possit notat Bar. in l. cum archimedoram, C. vt in poss. legato Alexand. in cap. filij nati si de feudo fue. controuer. de quo late agit Guilel. Bened. in rep. cap. Raynutius in verbo duas habens filias n. 197. & nume. 200. cum seq. de testamẽ. Gaspar Baeza in libro de non melior. dotis ratione filia. cap. 22. in fi. Boeri. in consue. Bituricen. de comu. 3 matrimon. §. 5. colu. pen. † Intellige tamen legem istam procedere quoties pater in fauorem omnium filiorum hanc fecit promissionem non meliorandi, tenetur enim eam omni casu seruare. Vbi vero promissio facta fuit in fauorem vnius, qui forte matrimonium contraxit, vel ex alia causa ei hoc promisit, ipso pactum remittente tacite, vel expresse, poterit pater alterum ex reliquis filijs meliorare, & cæteros filios cum quibus pactum factum non est præiudicare, vnum, vel plures ex eis meliorando. Quoniam pacta inter paciscentes sunt seruanda l. 1. §. 1. ff. de pact. nec ad alias extenduntur personas l. epist. §. pactum & ibi Bar. ff. de pact. & l. ex cõuentione, C. eo cum alijs per Ioan. Lup. citatis qui hãc obseruat limitatione in l. 22. Tauri num. 11. & ibi Ant. Gomez late eam examinans numer. 24. & Tell. Fer. ibidem 4 sensit ibi n. 11. † Sed an possit pater meliorare aliquem ex nepotibus promissione ab eo facta de non meliorando filios? Et Nostrates communiter concludunt nõ posse nepotes meliorare, quia est eadẽ ratio in nepotibus quæ in filijs, & tunc appellatione filij nepotes continentur etiam in materia odiosa l. filij appellatione ff. de verbo. signi. l. senatusff. de ritu nupti. hoc tenet nuncupatim Cifont. in l. 22. Tauri numero 2. & Anto. Gomez numero 27. Dida. Perez ad Seguram in rep. l. 3. §. fi. nume. 51. ff. de lib. & post. vbi bene fundat. Quorũ sententia vera est, licet Ioã. Lupi dubitet numẽ. 2. & Didac. Castelli in verbo, o descendientes, & Telli. Fernan. num. 7. 8. 9. & 10. hãc sententiã subdubie tamen restringãt, & limitent, nisi pa-

si pactum de non meliorando fuerit purum & abso
lutũ,& sine aliqua causa ad filios relatum tunc enim
censent posse meliorari nepotes.Quia in huiusmodi
prohibitionibus nunquam sub nomine filij contine
tur nepos,nisi nominatim esset expræssus verbo,vel
ratione,vt in simili declarat tex. in auth. de resti.fi-
deicom.§.manifestum.Bal.in l. voluntas numer. 13.
C.de fideico.doct.commu.in l.filius fa.§.diui ff.de
lega.1. Quę ratio non obstat sententiæ nostræ, quo-
niam supponimus eandem rationem esse in nepote,
quæ in filio.Nam licet testator rationem nullam ex
presserit,quare promisserit filios non meliorare, nu
lla alia dari potest, nisi quia voluit, eos æqualiter
succedere,quod non fieret si nepotes ex aliquos eo-
rum melioraret: in effectu enim esset meliorare fi-
lios.Et quia tex.iste hoc expresse decidit,ibi, a algu
no de sus hijos o descendientes, non enim exigit ne
cessario,quòd in pacto contineatur prohibitio me-
liorationis filiorum & nepotum,prout putabat Di-
da.Cast.in verbo,o descendiẽtes, sed sat esse,vel pro
hibere filiorum meliorationẽ,vt nepotes,vel alij des
cendentes prohibiti censeantur, vel prohibere me-
liorationem descendentiũ, quod colliges ex dictio-
ne alternatiua in hac lege posita,cum dicit,o descẽ-
dientes,cuius natura est,vt sufficiat alteram eius par
tem esse veram l. si is qui ducenta §. vtrum vbi Bar.
5 late ff.de reb.dub. † Et licet filius, in cuius gratiã
facta fuit promisio de non meliorando alios,remit
tat pactum & promisionem, vel moriatur antequã
parentes decedant,nullum ex hoc fiet præiudicium
filij renunciantis:quippe cui fuit ius quæsitũ, quod
ab ea auferri nequit absque eius consensu argũ.tex.
in l.si post mortem §.fi.ff.de contra tab. vbi.glo.not.
Bart.& cæteri interpretes, Ant.Gom. in l.22.Tauri
6 numer.23. † Quid si filiæ ob causam matrimonij
cum certo homine contrahendi facta fuerit promis-
sio de non meliorãdo alios filios, an valeat hæc pro
missio, an verò vitietur, & pater possit ea non ob-
stante filios meliorare? Et videtur nõ valere eo quod
hic parificantur promissio de meliorando, & de nõ
meliorando. Sed quoties duo casus æquiparantur
in lege antiqua, lex corrigens in altero eorum por-
rigitur ad alterum l. si quis seruo,C.de fur.vbi gl.fi.
& omnes doct. At lex Madricia, anni 1534.transcrip
ta in l.1.tit.2.de dotibus & arrhis supra hoc eodem
libro facta fuit post legem nostram, quæ prohibet
meliorationem filiæ ex causa dotis, vel ex causa ma
trimonij, ergo censebitur prohibita promissio non
meliorandi aliquem ex filijs ex eadem matrimonij
causa, cum hic casus per hanc legem parificentur.
7 † Hoc tamẽ non obstante cõtraria sententia verior
est,imo quod huiusmodi promissio de non melio-
rãdo alios filios,valeat ex causa matrimonij,vel do-
lis in filiæ fauorem facta: ratio enim prohibitionis
d.l.1.ti.2.de dotibus supra hoc lib. non ex alia cau-
sa fuit,quod ne aliorum legitima melioratione ra-
tione dotis,vel matrimonij exhauriatur.Nostra au-
tem in specie legitima aliorum filiorum non minui
tur propter dotem sorori traditam, vt pote quæ so-
lum portionem debitam accipit, nec aliorum por-
tiones legitimas minuit. Cum ergo lex illa Madri-
cia de non meliorandis filiabus loquatur, hęc non
est melioratio, potius enim dicitur filia damnum
effugere, quàm meliorationem capere. Cum ergo
deficiant verba & ratio legis, nimirum si deficiat si
militer eius dispositio l. 4.§.quoties, ff. de dam.in fe
cto,dixit in simili,q.licet de hac nõ meminerit,Gas-
par Baeza in lib.de nõ meliorandis dotis ratione fi-
liabus c.2.n.9.cum ergo non sit eadem ratio,diluitur argumen.contrarium.

G L O S S. II.

1 *Scriptura publica requiritur in pacto de non meliorando vt irreuocabile sit,secus in pacto seu promissione meliorandi.*

2 *Promissio meliorandi quare scripturam publicam non exigat, promissio autem non meliorandi eam requirat?*

3 *Telli Fernandez rationes ad l. nostram reprobantur.*

4 *Promissionis non meliorandi fortior est prohibitio, quàm meliorandi.*

5 *Scriptura priuata an sufficiat in promissione non meliorandi?*

6 *Scriptura pro forma requisita si amittatur potest probari per testes.*

b *Y passo sobre ello escriptura publica.* Nota ex lege ista
promissionem de non meliorando cæteros filios in
fauorem vnius factam ita demum valere, & esse irre
uocabilem,si de ea fiat scriptura publica coram ta-
bellione,quæ scriptura non requiritur in promissio
ne de meliorando: quod ex lege nostra expendit Di
dac.Castel.in l.22. Tauri in verbo scriptura publica
& ibi Ioan.Lupi numer. 4. Anton. Gomez numero
28.Telli.Fernan.numer.4.d.D. Couarru. in relectio
ne,cap.quamuis pactum in 3. partis initio numero
2 2.ad finem de pact.in 6. † Quærit etiam Tel.Fer.
rationem differentię inter hos duos casus,quare ma
gis in priore requiratur scriptura publica quam in
secundo,cum maiori ratione id exigi deberit in se-
cundo, in quo maiori damno afficiuntur filij, cum
melioratio vnius discordiam pariat inter alios,pa-
ctum autem de non meliorando concordiam po-
tius præseferat,cum equaliter omnes succedant, &
sic causa reducatur ad ius commune:refertque Be-
rengarium in capit. 1. de filijs natis ex matrimonio
capitul.6.præludiorum numero 12.3.circunstantia,
rationem huic discrimini assignantem, ideo exigi
scripturam, vt facilior sit probatio. Quam ipse re-
probat,eo quod nulla maior ratio in pacto negati-
uo,quã in affirmatiuo considerari possit, quare faci-
litas probationis in negatiuo desideretur, magis
quam in affirmatiuo. Et tum maxime cum maiori
obligatione pater sit astrictus in promissione
affirmatiua, quam in negatiua, quo circa ma-
iori

iori obligatione probationis hoc Pactum grabandum erat. † Quare ipse reddit duas alias rationes satis fri-
3 uolas. Primã, quia in pacto negatiuo fuit necessarius in teruentus tertiæ personæ, hoc est, tabellionis publici, qui à patre potuit stipulari, non autem dicit; quare in affirmatiuo hoc idem nõ exigitur. Nec est verum iure nostro regio hanc notarij stipulationem requiri, iuxta.l. 2. tit. 16. de contractibus, & obliga. infra hoc eodem libro, vbi dicam, & tradit. d. D. Couarru. lib. 1. varia. resol. cap. 14. & in relectio. cap. quamuis pactũ. in initio. 3. partis, numero. 4. Secundam, quia authoritas tabellionis reddit irreuocabilem donationem, vt in.l.17. Tauri, quæ transcripta fuit supra eod. l.1. sic, & in promissione de non meliorando dicit exigi scripturam, vt fiat irreuocabilis. Hoc vltimum fateor, sed non reddit rationẽ diferẽtiæ inter pactum affirmatiuũ, & negatiuum, sed solum dicit differẽtiam. Quod autem in initio rationis dixerat, authoritatẽ tabellionis reddere irreuocabilem donationem, prę ter quàm, quod extra quæstionem nostram est, falsa est opinatio Telli, non enim sufficeret authoritas tabellionis ad irreuocabilitatem donationis seu meliorationis, nisi instrumentum coram tabellione redde-
4 retur donatario, iuxta.l.1. supra eod. vbi dixi. † Quare aliam esse discriminis rationem existimo. Fortior enim fuit prohibitio pacti de non meliorando, quàm meliorandi, vt in.l. pactum. quod dotali. C. de pact. & ibi notant DD. omnes, vt dixi supra eo. glos. 1. numero. 2. & dicam in glo. 4. quare mirum si in pactũ negatiuum cautiorem formam requirat, quàm affirmatiuũ, quòd minorẽ causã prohibẽdi habeat, vt Ant. Go. explicat in.l. 22. Taur. n. 21 in fin. Vel Dic. ideo in vltimo casu non exigi scripturam, quia requiritur, vt valida sit promissio meliorandi, quod facta sit ex causa onerosa dotis vel matrimonij, vt dicam in gloss. 5. in primo autem casu ideo requiritur scriptura, quia nulla exigitur causa onerosa. Quare æquũ visum fuit legislatori, huic suspectæ, & iure communi prohibitæ pactioni robur addere publici instrumenti, vt ex hac causa iustè iure gentiũ, & communi derogari posset.
5 † Scriptura autẽ priuata minimè sufficiet in specie legis nostræ cùm lex nostra potius ad solemnitatẽ respexit, quàm ad approbationem. Nam si ad probationem respexisset omnis scriptura dicitur publica cui de iure, vel speciali consuetudine fides adhibetur ex sententia Specula. in titu. de instru. edi. §. nunc dicendum, versic. & generaliter, cui ad stipulatur Socin. consi. 62. num. 20. versic. imo fortius, lib. 1. Aymon Sauillia. in tractat. de antiquit. temp. 1. part. num. 245. versic. sed hic quæro de vna quæstione. Telli. Fernand. in. d. l. 22. Tauri. nu. 6. qui tamen resoluit, ideo huic opinioni locum non esse in specie legis nostræ, quia tunc demum procedit cùm solummodo consideratur probatio, non cùm solemnitas. Quare retractus ab eo, quod semel con fulnerat fuit in specie nostra deceptus opinione Speculato-
6 ris. † Fateor tamen in specie legis nostræ si scriptura amittatur, posse per testes probari promissionẽ non meliorandi. l. testium. in fi. C. de testib. vbi licèt scriptura pro forma requiratur & pro substãtia actus, si sit amissa, poterit probari per testes, ex quo id expẽdunt Pet. Iaco. Butr. Cin. Bar. Alber. Bald. Ang. Sali. & DD. communit. ibid. teste Ant. Gom. in. d. l. 22. Tau. n. 28. vbi citat concordantes, idem ibi asserũt. Ioa. Lup. n. 7. &. 9. & Did. Castell. in verbo, scriptura,

GLOSS. III.

1 *Melioratio filio fieri potest, in cuius gratiam pater fecit pactum de non meliorando alios.*

2 *Melioratio facta à patre contra promissionem de non meliorando valet quoad alios, nõ quoad filium, cuius gratia promissio facta fuit, solumque pro sua parte reuocatur.*

3 *Melioratio fieri potest contra promissionem factam de non meliorando alios, filio mortuo, viuo patre absque liberis, licèt hæredem extraneum reliquerit.*

C *Y si la hiziere que no valga.* Limita, vt dixi supra ead. l. glo. 1. n. 2. Limita secundò, nisi in fauorẽ eius, cuius causa fuit facta promissio non meliorandi alios. Potest siquidem pater, qui tui gratia promisit non meliorare cæteros filios, teipsum meliorare, ne quod tuo fauore in ductum est, in odium tuum retorqueatur, contra.l. quod fauore. C. de legi. & quia pactum fauorabile nõ potest in odiũ eius, cuius fauore factũ fuit retorqueri, secũdum Bart. in.l. quamuis. ff. de pignora. actio. Did. Castell. in. d. l. 22. Tauri. verb. que no vala
2 col. vlt. Ioan. Lup. num. 12. † Tertiò limita, vt melioratio sit nulla, quod attinet ad filium, in cuius gratiam fuit facta promissio de non meliorando, quoad alios verò valebit, potest enim hac in specie vtile separari ab inutili, prout in eo quod excedit melioratio tertium & quintum dixi supra eo.l.3. glo. 2. num. 1. 2. & 3. ex quo id asserit Did. Castel. in.l. 22. Tauri. in verbo,
3 que no vala. † Quartò limita, nisi filius cuius fauore fuit facta promissio decesserit viuo patre nulis, filijs relictis, tunc etenim poterit non obstante promissione, quem malit ex cæteris filijs meliorare, licèt eis relictis non posset, ita asseuerat Did. Castelli. in. d. l. 22. Tauri, in verbo, que no valga, in fin. & ibi Ioan. Lup. num. 11. & 13. & Anton. Gomez num. 24. in fine. Sed videtur in præiudicium hæredũ etiam extraneorum. non posse alios filios meliorare, nam ita prodest hæredi extraneo pactum, sicut & descendenti. l. secundum, vbi Salicet. & DD. C. de contra. & cõmit. stipul. Bal. in.l.1. in fin. ff. de pact. Telli. Fernand. in alia simili specie in.l. 22. Tauri. num. 20. Hoc tamen nõ obstante vera est limitatio, nam pactum hoc non meliorandi alios fuit factum ad effectum, ne legitima portio filij, in cuius gratiam factum fuit, minueretur, quoties autẽ moritur filius, cui hæc promissio facta fuit viuo patre, nulla ei legitima debetur. l. cum quæritur, & ibi Doctores notant. C. de inoffic. testament. quare cessante legitima, cessat promissio vel effectus promissionis, secus si filios reliquit, nã hi subintrat in locum patris. §. sui. vers. sed vt nepos. Inst. de hæred. quali, & differen.

GLOSSA. IIII.

1 *Pactum succedendi seu meliorandi iure communi est improbatum, & quare?*

Pactum succedendi vel meliorandi; an firmetur iuramento? ibidem.

Pactum meliorandi iure regio validum est, si fiat ex causa, ibidem.

2 *Lexes ciuiles quando possint super iuregentiū vel naturali disponere?*

3 *Promissio meliorandi filiū ob causam matrimonij, si filius ante patrē decedat filius relictis valeat nec ne, & an teneatur omnes nepotes meliorare?*

4 *Meliorare promittens filium, qui viuo patre decessit sine liberis extraneo hærede relicto, an teneatur meliorationem hæredi extraneo facere, vel an censeatur facta filio præmortuo?*

Pactum prodest cōtrahēti & eius heredibus ibidem.

d *Demegorar a alguno.* Nota ex lege ista, q̄ licèt iure cōmuni. Imperatorum pactum de meliorãdo, vel de succedēdo alicui sit improbatum, & ex eo nulla oriatur obligatio ciuilis vel naturalis, vt in.l. stipulatio, hoc modo concepta.ff.de verbor.oblig.eo quod sit cōtra bonos mores, & in ducat votum captandæ mortis, & tanquam impediens libertatem testandi.l. cum donationis.in fine.C.detrāsactio.l.pactum, quod dotali.C. de pact.vsque adeò, vt iuxta receptiorem sententiam non firmetur iuramēto, vt Bart.& DD.attestantur in. d.l.stipulatio.hoc modo concepta Tiraq.de iure primo geniorum q.6.n.8.vbi plures citat concordan. & d.D.Couar.inrelect.c. quanuis pactū.in initio.3.partis.n.2.& Ant.Gom.in.l.22. Tauri.n.17. Iure tamen nostro regio valet pactum de meliorando aliquem ex filijs absque iuramento, si fiat ex causa onerosa dotis vel matrimonij, vt hic statuitur. † Et quod lex ista fieri
2 potuit, probat optimè Ant. Gomez in.l.22. Tauri n.21.versi.item etiam ista lex, quia pactum istud reprobatum erat iure gentium & ciuili, non naturali, sed in his quæ in ducta sunt iure ciuili vel gentium lex positiua disponere potest ad libitum supplendo, declarãdo, aut corrigendo.l. iuris gētium, & ibi DD.ff. de pact. Quinimo etiam si reprobatum esset iure naturali, lex ciuilis potuit ex iusta causa legē naturalē distinguere & modificare, seu limitare in casu aliquo speciali, ex sin gulari doctrina Innoc.in.c.quæ in ecclesiarū, in fi. de constit.cui accedunt Panor.ibi numero.& Felin.2. col.idē voluit Innoc. Abb. & DD.cōmuniter in cap. vltim.de consuetud.Bart.in.l.omnes populi. numero. 22.ff.de iusti. & iure. vbi etiam Rayneri. in lectura, Alberi.colum. 14.Bart.in.l.constitu.digestorum cum concordan ab Anto. Gomez congestis, vbi supra. Iusta autē causa validandi hoc pactū fuit causa onerosa matrimonij, ne gener, qui sub hac spe contraxit matrimonium, de cipiatur & ledatur. Hodie tamē hæc promissio meliorãdi fieri nō potest filiæ excausa matrimonij, vt in.l.1.tit.2.de dotib.supra hoc lib.intellige ergo legem nostram in melioratione filio facta ex
3 causa matrimonij. † Quærunt Nostrates, quid si pater ob causam matrimonij filium promisit meliorare in tertio, & quinto, postea verò contracto matrimonio decedit filius relictis liberis, nunquid poterit auus alterum ex nepotibus suis meliorare? & Anto. Gom.in.d.lege.22.Tauri.numero.25. resoluit nonposse, sed omnes repræsentant locum patris sui præ de functi; atq; ideo æqualiter succedūt in eaparte meliorationis, quam auus facere tenebatur filiosuo, nec eam accipient nepotes ab auo, sed tãquā ex bonis patris sui, citat Ant.Gom.tex.in auth.§. si verò filiorū, colla. 4.vbi nepotes ex filio præmortuo succedūt in eadēportione, quampater eorum erat hauitus. Idem voluit Didacus. Castelli ibidem in verbo, que no vala.vers. vlterius quæro, & vbi Telli Fernandez. numero.19.
4 † Vbi autem filius moritur nullis relictis descendentibus, pater liberatur à prædicta promissione meliorandi, nec teneuitur seruare pactum cum ex traneo hærede instituto, quia ille non est capax meliorationis; sed filius testatoris vel nepos, vt in lege.2.supraeo.ita censet Ioanis.Lupercius.in dicta.l.22. Tauri. numero.13. Verū enimuero Tell.Fern.in.d.l.22.Tau. numero.20. tenet contrarium: imò, quòd ad quem libet hæredem extraneum transeat hoc pactū, quòd que factum esse censeatur, vt subdit lex nostra, omnienim acquisitio quæ fit ex contractu pro dest contrahenti, & eius hæredibus lege. secumdum, & ibi DD.C.de contra. & communi.stipula.Baldus.in.lege prima.in fine.ff.de pactis. Sed tu tene priorem opinionem, quia tunc demum promissione meliorationis facta filio, melioratio facta esse censetur, cum pater promittēs mortuus est superstite filio, quia tēpore mortis fecisse fingitur, vt in hac.l.scribitur, & dicemus infra in glo.vlti.vbi autē filius præmoritur. sinulli supersint nepotes ex eo, qui eundē repræsētent, & eius locum sub intrent, heredes ex tranei capaces nō sunt meliorationis, vt est notissimū. Quare dicendum est meliorationem, nec censeri factam, nec patrē astringi ad faciendū propter in capacitatē ex traneorum, qui ab eo scripti sunt hæredes.

GLOS. V.

1 *Donatio vel promissio donandi requiritur, vt fiat ex causa matrimonij præsentis vel futuri, vt reuocari non possit, non præteriti.*

3 *Matrimoniū contractū sub conditione, si Papa dispensauerit, est nullū, sinonus consensus non præstetur, & cuilibet eorum licet ab eo dis cedere, etiam si dispensatio ob tenta sit.*

3 *Donatio vel promissio donandi ex causa matrimonij, an possit reuocari per primum actū matrimonij in validi, vel sit valida, & in reuocauilis si nouus consensus accedat.*

e *Por via de casamiento.* Requiritur autem, vt donatio ex causa matrimonij fieri dicatur, quod fiat non ob præteritum matrimoniū, sed ob præsens, vel futurum, idem in promissione meliorandi, ob eandē causā, vt in. c.

in c. quamuis pactum, ibi dum nuptui tradebatur de pact. in 6. & in cap. 1. de fil. nat. ex matri. ad Morgana. contr. ibi, tempore sponsaliorum, vbi id probat Berengarius cap. 6. numero 9. 1. circunstantia Tellius Fernandez in l. 22. Tauri numero 17. † Et vsque adeo ad futurum matrimonium refertur hæc promissio, vt non consumatur primo actu inualido, veluti si quis contrahat cum muliere consanguinea vel aliud impedimentum habente, sub conditione si Papa dispensauerit, est enim matrimonium nullum, quia consensus præstitus ante dispensationē est similiter nullus, & sic requiritur nouus consensus post dispensationem, & donec præstetur, quilibet eorum potest ab eo discedere secundum communem sententiam doctorum nempe Innocen. Card. & Panor. in c. super eo de condi. appo. idē voluit Præposi. c. per venerabilem. §. quod autem n. 69. & 70. qui filij sint legi. Areti. consilio 142. Ancarra. consilio 239. Paul. Parisi. consilio 52. numero 42. lib. 2. & hæc esse communem attestatur Areti. in l. apud Iulianum §. constat numero 11. quam legit, sub l. cū seruus ff. de legatis 1 dom. Dida. Couarru. de sponsa li. 2 par. cap. 3. numero 7. Telli. Fernandez in d. l. 22. Tauri numero 18. quod potissimum procedit, iuxta concilium Tridentinum, vt probaui supra hoc libr. 5. titulo 1. de matrimonio gl. 1. rubrica n. 30. & 63. 64. & 65. † Itaq; donatio filio facta ob causam matrimonij nō poterit reuocari, eo quòd matrimonium ab initio contractū fuit nullum, & non, reualidetur per nouum consensum vt valeat ex tunc, sed vt ex nūc, quia promissio meliorādi vel melioratio, non potest reuocari nec ab ea discedi, prout à matrimonio, cum semper donasse vel promisisse intelligatur pro matrimonio valido, ex his quæ notantur in l. 2. §. condemnatum ff. de re iudi. & est text. in l. filiæ meæ ff. de condi. & demonstra. vbi ex actu inualido non consumitur conditio, nec ius relatum ad actum cum concordan. à Tiraquel. congestis in relictis libones §. hoc sermone 1. limitatione ff. de verbo. signi. ex quibus hanc opinionem obseruat Telli. Fernandez in d. l. 22. Tauri numero 18.

GLOS. VI.

Dote est onerosa respectu mariti, & lucratiua respectu vxoris.

O otra causa onerosa alguna. Repete hic quæ diximus supra eod. l. 1. glossa 7. 8. & 9. & notat ex his verbis Dida. Castelli in l. 22. Tauri in verbo onerosa, quòd causa dotis est onerosa, intellige tamen esse onerosam quoad virum, nam quoad vxorem dicitur lucratiua l. si. §. si a socero. ff. quæ in frau. cred. dixi supra hoc eodem libro tit. 2. de dotibus l. 1. glossa 4. numero 9. & 1. Gomez numero. 12. & Telli. numero 16. in d. l. 22 Tauri.

GLOSS. VII.

1 *Promissio donandi vel meliorandi filium in tertio & quinto, habetur pro facta post mortem patris.*

2 *Circuitus est vitandus.*

promissio liberandi pro liberatione habetur, ibidem.

3 *Promissio obligandi se pro certa quantitate pro facta habetur die adueniente.*

4 *Promissio vendendi vel alias contrahendi ad quid obliget promittentem?*

5 *Promissio renunciandi hæreditatem iurata pro renunciatione habetur.*

Sean auidas por hechas. Nota legem istam singularē, quòd promissio donandi vel meliorandi filium in tertio & quinto operatur donationē & meliorationem, ita vt si eam non fecerit censeatur post mortē patris facta, quod expendit ex hac l. Dida. Castelli in glossa viti. & Ioan Lupi nu. 21. in d. l. 22. Tau. & ibi Gomez Arias nu. 21. † Confirmatur hæc sententia, quia circuitus est vitandus l. cum fundus §. seruum tuum ff. si cer. pet. l. dominus testamento ff. de condict. indeb. notatur in Clem. auditor de rescrip. optimus texan l. si intra ff. de pact. vbi promissio liberandi exceptionem parit aduersus agentem, ac si liberatio iam facta fuisset, idem probat tex. in l. si creditoris, & ibi notat Bald. C. de fidei con. l. si non sortem §. adeo ff. de condi. indebi. † Confert etiam doctrina singularis Ioan. And. in speculo rub. de obliga. & solutio. colum. 1. dicentis, quòd si quis promiserit intra certum diem se obligaturum ad dandum mihi decem, poterit statim cedente die, sine alia obligatione à me conueniri ad decem, quam opinionem sequuntur Alexand. Soci. & Iason & Purpura numero 15. in d. l. cum fundus §. seruumtuum ff. si cer. pet. idem Iaso. in d. l. dominus testamento ff. de condi. indeb. & in l. fideiussor. §. & meminisse ff. de lega. 1. estque communis opinio, vt attestantur eam sequuti Matth. Afflic. decis. 61. Ant. Rube. cons. 29. col. 2. Tiraquel. lib. 2. de retratu in fi. nume. 20. Galliaul. in rub. ff. de verb. oblig. numero 61. Thom. Grām. decisio. Neapoli. 103. nu. 187. & pluribus seq. dom. Did. Couar. in relectio. c. quamuis pactum in initio 3. partis nu. 3. de pact. in 6. Telli. Fernand. eo tacite, in d. l. 22. Tauri nu. 15. quibus adhæreo, quāuis multi tenuerit contrarium à Decio citati in d. §. seruum tuum Fulgo. & Iaso. in l. in bonæ fidei, ff. de præscriptio. verbor. † Faciunt & me tradita supra hoc libro tit. 1. de matrimo. gloss. 1. rubricæ nu. 43. vbi dixi, quod vendere, vel fide iubere, locare, vel alias contrahere etiam matrimonium promittens ad id faciendum compelli potest, non tamē habetur pro facto, quia restat aliquid solemne faciendum, nostra autem in specie ad circuitum vitandū habetur donatio vel obligatio pro facta, quia nihil restat faciendum, quod aliam maiorem solemnitatē requirat. † Sic & promissio renunciandi hæreditatem iurata co ipso facta censetur, quia nihil aliud solemnitatis restat faciendum, vt Bald. censuit in l. pactum dotali quæst. 18. C. de collatio. Roman. in singul. 783. latissime omnium. Boeri decisio. 3. dom. Dida. Couarruu in relect. capit. quamuis pactum initio 3. partis numero 3. de pact. in 6.

V. LEY

LEY. VII.

Que enel valor de la mejora del tercio se tenga consideracion al tiempo de la muerte del que la hizo.

Ley. 23. de Toro.

Quando el padre ò la madre por cōtracto entre viuos o en su postrimera voluntad, hizierē a alguno de sus hijos o descendiētes alguna mejora del tercio[a] de sus bienes, q̄ la tal mejora aya consideracion a lo q̄ sus bienes valieren al tiempo de su muerte,[b] y no al tiempo que se hizo la dicha mejora[c].

GLOSS. I.

Melioratio quintæ partis bonorum, vt de hæreditate seu bonis meliorantis deducatur debet inspici tempus mortis, non donationis, sicut in melioratione tertiæ.

a *Alguna mejora del tercio.* Nota verba hæc, ex quibus Tellius Fernādez in l. 23. Tauri numero 1. elicit vnū satis singulare, quod lex nostra præcipiēs haberi cōsiderationem ad valorē bonorum tempore mortis, & non tempore donationis, procedit in melioratione tertij, vt etiam expendit l. 3. supra eodē. De melioratione autem quinti nihil disponit lex ista, nec lex. 3. supra eodem: quare videtur considerandū esse tempus donationis, nō mortis. Sed nihilominus ipse resoluit in melioratione quinti, sicut & tertij habendam esse considerationem ad tempus mortis, appendit l. 29. Tauri quæ transcripta fuit in l. 3. tit. 8. de hæreditatibus & earum diuisione infra hoc eodē libro, rationē huius decisi. videbimus in gl. seq.

GLOSS. II.

1 *Melioratione tertij filio facta, habetur consideratio valoris bonorum tempore mortis patris, non tempore donationis.*

Melioratio tertij & quinti, dicitur quota bonorum, non quota hæreditatis, ibidem.

2 *Legitima filiorum dicitur quota bonorum, non quota hæreditatis.*

3 *Legitima filiorum vt deduci possit, inspicitur valor bonorū tempore moris non assignationis, licet in vita assignetur.*

Melioratio tertij an sit pars legitimæ, ibi.

4 *Donationis certæ rei filio factæ (an excedat tertium & quintum) inspicitur valor tempore mortis, non factæ donationis iure regio, licet secus sit iure communi.*

5 *Legitima potest assignari volente patre in vita eius filio.*

Legitima non debetur filio ante mortem nec talis spes est considerabilis, ibidem.

6 *Legitima filio in vita assignata per patrem diminuta vel integra iuxta valorem bonorum, quæ pater habebat tempore assignationis, bonis postea auctis, an possit agi ad supplementum?*

Lex si quando §. 1. C. de inof. testam. explicatur, ibidem.

7 *Legitimæ præstitæ filio in vita patris (etiam si sit integra respectu bonorū, quæ tunc tēporis pater possidebat, iuramento interueniente ne quid amplius petat,) non poterit filius petere augmentū seu supplementū.*

Legitimæ in vita patris præstitæ quādo possit peti augmentū bonis partis auctis, ibid.

8 *Meliorationis tertij in re aliqua designati an possit peti augmentum auctis facultatibus patris?*

Legi huic an possit renunciari, ibidem.

b *Al tiempo de su muerte.* Nota in melioratione tertij habendam esse considerationem valoris bonorū tēpore mortis, nō donationis, cuius ratio est, quia melioratio tertij & quinti, dicitur quota bonorū, & nō quota hæreditatis, eo quod deducto prius ære alieno ex reliquis bonis deducitur quinta pars, & deinde tertia, iuxta l. non amplius §. cū bonorum & l. si ouis bonorū ff. de leg. 1. l. si quis argentū §. sed & si quis, C. de dona. iuncta l. si quis seruū §. fi. cū l. sequen. de l. 2. dixit in l. 5. supra eodē glo. 2. † Sic & legitima filio- 2 rū dicitur quota bonorū l. Papinianus §. quarta antē ff. de inofficio testam. l. quoties C. de hæred. instituvbi Bal. estq; recepta sententia teste Alexan. in l. in omnibus §. si patronus col. 2. ff. ad Trebel. eam etiā attestatur communem Marcus de Mātua in authē. nouissima 2. not. C. de inoffi. testā. cum concordan. traditis supra hoc lib. tit. 4. de testam. l. 1. glo. 10. nu. 62. detrahitur enim legitima soluto prius ære alieno & funeris impensa, vt prob. Affli. decī. 161. & 382. Bernar. conf. 54. lib. 1. & cons. 365. lib. 3. † Sed in le- 3 gitima attenditur tempus mortis, & nō assignationis, vt in l. cum quæritur & l. omnimodo C. de inof. testa. cū concor. supra eo l. 3. gl. 4. in prin. hæc autem melioratio tertij, ex pars legitimæ respectu extraneorū eo quod extraneis relinqui nō possit, vt in l. 9. ti. 5. de las mandas lib. 3. fori, vt censit Ant. Gom. in l. 23. Tauri & Ioan. Lupi in l. 19. Tauri nu. 5. & in d. l. 23. in prin. & nu. 3. probaui latius supra eod. l. 1. gl. 1. Negat tamen Tel. Fernan. in d. l. 23. Tauri nu. 2. in fi. meliorationem tertij esse partem legitimæ, quia etiam in melioratione quinti inspicitur tempus mortis, & tamen nemo dubitabit, quintum non esse partem legitimæ, cum extraneo relinqui possit, vt in d. l. 9. ti. 5. de las mandas lib. 3. fori dixi in l. 1. supra eo. Sed respondeo ideo spectari tempus mortis, quia omnia bona defuncti, quæ habeat tēpore mortis, dicuntur legitima filiorum, excepta quinta parte eorum

quę extrahi non potest, nisi iuxta valorem bonorum
quæ erant tempore mortis, cùm si aliud tempus cõsi
deraretur, minui posset legitima, vt etiam conside-
4 rat Telli, Fernan. in d. l. 23. Tauri numero 3. † Vbi
legem nostram extendit ad donationem filio factã
rei cuiuspiam, quæ cùm non posit excedere valo-
rem tertij & quinti, vt in l. 10. infra eodem, ad com-
putationem faciendam considerandum est tempus
mortis donãtis, licèt iure cõmuni Romanorũ cõtra
riũ esset dispositũ, quoties enim res aliqua donaba-
tur, etsi excederet summam donari permissam, va-
lebat donatio, si tempore donationis eam summam
non excedebat habita consideratione ad valorem
eius temporis: & si tunc temporis non erat inofficio
sa, ex post facto si propter quencunque casum dimi-
nuerentur facultates donantis, non limitabatur do-
natio ex sententia glo. in l. 1. C. de. inoffi. dona. vt
ibi probat Bald. à nu. 8. vsque ad 11. Carol. Molin.
in tracta. de inoffi. dona. num. 38. quod in specie no-
stræ legis iure nostro regio non procedit, sed tem-
pus mortis est inspiciendum, vt contendit Telli in.
d. l. 23. Tauri nu. . Constat ergo ex supra traditis,
meliorationem tertij, partem esse legitimæ, licèt
non in omnibus sit legitima, vt videbimus in l. 11.
5 infra eo. † Ex quo infero, quòd quemadmodum lẽ-
gitima potest volẽte patre in vita assignari filio ex l.
cũ quo de peculio §. vlt. ff. ad l. Falcid. vbi id notat
Paul. Bar. in l. 1. §. si parẽs ff. si quis à parẽ. fue. manu.
Fab. in auth. nouissima C. de inoffi. testa. 10. q. prin. n.
116. vbi Ias. nu. 7. & est cõmunis teste Vicẽtio in l. in
ratione 2. col. 4. ff. ad l. Falci. & licèt inter doct. sit
maxima contentio, an valeat hæc assignatio facta
filio in potestate in vim donationis necne, de qui-
bus latè per Petr. de Dueñas in regula. 223. limi. 6.
ipse tamen concludit per l. 17. Tauri, quæ transcrip
ta est supra eo l. 1. valere, sed esse renocabilem, nisi
possessio bonorum tradatur, de quo ibi diximus
Quod procedit licèt filius in vita patris non possit
petere legitimã, vt pote quæ debetur post eius mor-
tem, nec antea habet filius ius, nec spem considera-
bilem, vt in l. 1. §. impuberi ff. de collatio. bonorum
Bart. in l. si. ff. de libe. agnoscen. quæ communis est
sententia, secundum Imol. & Alexan. in l. lex Corne
lia ff. de vulga. Fabia. in d. auth. nouissima. 7. quæst.
princ. Telli. Fernãd. in d. l. 23. Tauri numero 11. Sic
etiam melioratio tertij potest in vita per contractũ
inter viuos fieri, estque irrenocabilis si possessio tra
datur, vt in l. 1. supra eodem & ibi dixi in glossa 2.
6 † Secundo infero, quòd quemadmodũ in legitima
consideratur tẽpus mortis, atque ideo licèt filio in
vita patris fuerit assignata, si tamen bona aucta fue
rint, possit petere supplementũ, vel si diminuta, pos
sint fratres petere residuum, vt in l. si quando §. 1. C.
de inoffi. testa. siue minorẽ partem acceperit quàm
sibi eo tẽpore inspecto cõpetebat, secundũ Boeri.
decis. 1. n. 8. Rode. Xuar. in rep. l. quoniã in priori-
bus limi. 4. col. 1. eiusdẽ limita versi. ego dico Telli.
Fern. in d. l. 23. Tau. n. 13. siue integrã legitimã acce
perit considerato tẽpore assignationis, nam hac in
specie, si bona aucta fuerint poterit similiter petere
post mortẽ supplementũ, iuxta bona quę tempore
mortis fuerint, per tex. in d. l. si quando §. 1. C. de
inoffi. testa. per quẽ id asserit Bal. in c. cũ M. Ferrari.
nu. 15. versi. & est argumentum, de consti. per tex.
ibi & in l. his honoribus §. auctis ff. de vacatio. mu-
ne. idẽ Bal. in l. pactum quod dotali 6. opp. C. de col-
la. Paul. Cast. in l. in ratione legis Falcidię nu. 5. ff. ad.
l. Falcid. vbi Alex. & Vicenti. Ias. in l. si quando §. 1.
C. de inoffi. testa. vbi hanc dicit cõmunem & in d. au
th. nouissima n. 9. & in l. qui Seruius ff. cõ. ff. de cõdict.
ob cau. vbi hanc receptiorem sententiã attestatur,
Ripa eam dixit veriorem in c. cum M. nu. 38. versic.
arbitror, de cõsti. Ioan. Baptista in l. frater à fratre
§. quæsitũ nu. 112. ff. de condi. indeb. Cassane. in con
suetu. Burgun. in titulo de successionibus rub. 7. §. 2.
in glossa dutre spasse nu. 6. dom. Dida. Couarru. eam
cõmunem dicens in cap. quamuis pactum 3. par. §.
1. nu. 2. de pact. lib. 6. Rode. Xua. in l. quoniã in prio-
ribus amplia 9. C. de inoffi. test. Ioan. Lupi in rep. c.
per vestras 3. notab. §. 22. de dona. inter. vi. & vxo. Tho.
Gram. decis. 57. nu. 30. Guil. Bened. in d. c. Raynu-
tius in verbo in eodem testamẽto relinquens 1. nu.
220. Ferd. Vazquez in lib. de successionũ creatione
§. 17. n. 16. vbi subtiliter loquitur. Quorũ sententiam
veriorem & receptiorẽ esse arbitror, licèt contrariũ
tenuerit Iacob. But. in l. pactum vers. modò quæro.
C. de colla. quẽ sequũtur plures à Tellio Fern. ci-
tati in d. l. 23. Tauri nu. 16. qui hanc vltimã sequitur
& receptiorẽ dicit. Nec iudicio meo satisfacit tex-
tui in d. l. si quandò §. 1. C. de inoffi. testa. dicit enim,
ideo ibi filium, qui in vita patris accepit rem aliquã
pro legitima, & pepigit se nihil amplius petiturũ,
posse supplementũ petere, quia integram legitimã
non percepit, nam si recepisset ex vi perceptionis
excluderetur, licèt ex vi pacti tanquã iure improba
ti non posset, quia intellectus iste est diuinatorius,
& quia nunquam dici potest integram legitimam
filium fuisse consequutum, nisi demum mortuo
patre, illud enim tempus inspicitur ad valorem bo-
norum computandum, vt in d. l. cum quæritur C. de
inoffi. testa. non tempus assignationis, quo modo er-
go ex vi perceptionis poterit filius excludi, cùm
percepisse integram non dicatur, qui eo tempore
7 inspecto integrã percepit. † Quare vel iuramento
præstito q. nullũ regressum habebit ad bona patris
excluderetur à petitione supplementi, iuxta respon-
sum Alex. cons. 80. li. . vbi Carol. Molin. dicit hoc
esse cõmuniter receptũ cum alijs pluribus concorda
à d. D. Couar. congestis in d. c. quamuis pactũ 3. par.
§. 1. nume. 2. ad fi. vel quando pater ex statuto prop-
ter delictum filij resoluit legitimam (quod fieri po-
test, vt ex c. 2. de delict. puero expendunt Ancarran.
& Anan. & Alex. dicens cõmunẽ in l. lex Cornelia
n. . ff. de vulga.) tunc enim inspicitur tẽpus assigna-
tionis, non tẽpus mortis, atque ideo auctis facultati-
bus nõ poterit peti augmẽtũ ex doctrina Bald. in l.
2. §. & cùm antiquitas nume. 14. C. de vsur. rei iudi.
& in l. impuberem n. 2. C. de adoptio. Fabia. sequitur
in auth. nouissima 7. q. nu. 73. & 1. son dicens com-
8 munem ibidẽ nu. 8. † Sic & in melioratione tertij,
poterit filius melioratus petere augmentũ, facultati-
bus patris auctis, licèt pater ei tradiderit rẽ aliquã
quæ tẽpore donationis inspecto, integrũ esset tertiũ
Fateor tũ renũciari posse pro filiũ melio. huic. Imo
ab eo eius renũciatione augmẽtũ tertij petere nõ pos
se cõstat, si cõstet de volũtate patris meliorationem

non

non extēdi ad alias res, quam ei in vita assignatas: quis de hoc dubitauit? quare super vacuū fuit, quęre re in cuius fauorē fuerit statutū per hanc legē, quod considerari deberet tempus mortis, cùm a volūtate patris meliorantis hoc pendeat, vt ex legibus praece dentibus expēdere poteris: in quo mēbranas anxie expendit Tellius in d.l.23. Tauri numero 8.& 9.

G L O S S. III.

1 *Mortis tempus inspicitur in melioratione, non promissionis, secus in dote.*
Dotis promissæ tēpus non mortis inspicitur adiudicādū eam validā vel inofficiosā, ibi.
2 *Insinuatio meliorationis tertij & quinti an exigatur? & num.3.*
Insinuatio nō requiritur, quoties pēdet ex futuro euētu, an excedat summā 500. aureorum, ibidēq.
3 *Insinuatio ab ipso donante exigi debet non à donatario.*

c *Y no al tiempo que se hizo la dicha mejora.* Nota tempus factæ meliorationis non esse spectandum, sed tēpus mortis, ad inspiciendū valorem bonorū meliorantis, vt dixi supra gloss. præced. Fallit tamē hæc cōclus. in dote, in qua inspicitur tēpus promissionis, nō mortis, vt notat Bald. in l successione C. de reuo. his quæ in fraud. credi. & in l. vltim. §. fi. pen. colum. C. de vsur. rei iudi. Ang. Imol. Lud. & Alexan. & cæteri in l. pactum ad fi. C. de colla. dicam latius in l.3. tit.8. de successionibus infra hoc libro, gloss. 5. nu. 1. & sequent.
2 † Sed an hæc melioratio requirat insinuationē? Telli. Fernandez in l.22. Tauri num.22.& sequentibus fusse examinat, & demum nu. 29. resoluit, meliorationē huiusmodi simplicem vel ob causam nullam requirere insinuationē, quia cùm cōsideretur valor bonorum tēpore mortis, non potest antea scire, an melioratio excedat quingētos aureos quod probat arg. tex. in l. sancimus §. si quis autem. C. de donatio. vbi in donatione annua, in qua quolibet anno nō exceditur legitima donationis quātitas, licèt omnes summæ coadunatæ pluriū annorum excendāt, nō est necessaria insinuatio propter incertu fortunæ exitum, possibile enim est vitā donatarij ita esse breuē, vt vnus annus nō impleatur, & sic legitimus modus nō excedatur, vt dicit lex illa Cùm ergo nostra in specie certificatio quantitatis meliorationis dependeat ex futuro euentu, in quo possibile sit maiorē valorem comprhensum esse, & minorem etiam, propter huiusmodi perplexitatē nimiam cesset insinuatio.
3 † Et si dixeris, quo tēpore cōstat esse excessiuā deuet insinuari. Respōdet Telli. n.36. hoc insinuandi munus ad donatorē spectare, non ad donatariū, secundum Bal. in l. in hac C. de donatio. Rimi. in §. 1. insti. de donatio. nu.167. Quare solus donans hoc petere potest nō alius, secundū Aretiū ō si.123.2. dub. Corn. cōs.79. li. 2.& cōs.99. li.4. Rimi. in §.1. insti. de donatio. nu.521. vnde si necessaria nō fuit insinuatio tēpore donationis, mortuo donatore iam nō est, qui possit insinuationē petere, quare cōcludit nullo tempore esse necessariam.

L E Y. VIII.

¶ *Que la mejora valga aūque el testamēto se rompa por preterición o exheredacion.*

Ley.24. de Toro.

¶ Quando el testamēto se rompiere o annullare por causa de preterició[a] o exheredació,[b] en el qual ouiere mejora de tercio o quinto, no por esso se rōpa, ni menos dexe de valer el dicho tercio y quinto,[c] como si el dicho testamento no se rompiesse.

G L O S S. I.

1 *Testamentum pluribus ex causis irritatur, & ex quibus causis infirmato testamento conseruentur legata?*
2 *Legata cōseruantur iure regio, etiam si deficiat institutio hæredis.*
3 *Legata & alia contenta in testamento conseruātur, etiam si hæres non adiret, vel non potuerit adire hæreditatem.*
4 *Legata & prælegata cōseruantur rupto testamēto ex causa præteritionis, vel exhæredationis, atq; etiā melioratio tertij & qui.*
5 *Meliorationes vel legata nō conseruātur, si testamentū rumpatur ex causa præteritionis ignoranter factæ.*
6 *Meliorationes factæ filio præterito testamentū impugnanti, nō cōseruātur, sed vitiantur.*
7 *Melioratio facta per viā institutionis, an rūpatur rupto testamēto ex causa præteritionis?*
8 *Melioratio facta filio per viā relicti, an cōseruetur rupto testamento ob præteritionem alterius.*
9 *Legitimæ nomine si res certa legetur, an filius possit agere ad supplementum?*
10 *Melioratus filius an cēseatur, cui fundus relinquitur si testamētū rūpat alter filius præteritus?*

a *O andare por causa de preterició.* Pluribus modis annullatur testamētū, quos congerit Ant. Gom. in l.24. Tau. vnde hec de prōpta fuit n.1. vel propter defectū testantis, quia minor furiosus, vel aliū habēs defectū, vel ratione volūtatis imperfecta, vel propter defectū solēnitatis, & in alijs casibus nō conseruātur legata iure cōmuni, nec regio rupto ex hīs causis testamēto, vt probat An. Gom. vbi supra Te. Fer. ibi n.1.
2 † Vbi autē testamentū rumpitur propter defectum institutionis hæredis, iure cōmuni Imperatorū non con

conſeruantur legata, vt l.fi.§.illud, C.de codicillis di xi in l.1.tit.4.de teſtam. ſup.hoc eod.lib.in gl.10. in prin.Iure autem regio per d.l.1. conſeruātur legata & omnia alia in teſtamento confecta, etiā ſi ſit melioratio, vt cenſet Tel. Fer.in d.l.24.Taur.nu.5.quia cenſentur filij ſeu alij hæredes legitimi inſtituti, vt in d.l.1.ſtatuitur, ideo teſtamentum non rumpitur.
3 † Idem erit, ſi hæres inſtitutus non adiuerit, vel adire non potuerit propter eius incapacitatē, vel quia teſtator errauit in perſona inſtituta, vel eius qualitate quæ erat cauſa inſtituendi iuxta l.vlt.ff.de hæred. inſti.l.ſi pater, & l.nec apud, & l.quoties, C. eodem titu.licet enim iure communi in his caſibus rumpebatur teſtamentum etiam quoad legata, vt probat Ant.Gom.in d.l.24.Taur.n. .Iure tamē regio legata & prælegata conſeruantur, vt in d.l.1.tit.4. de teſta. ſupra hoc lib.& ibi dixi glo.14.in princ.& nu. 81.&
4 ſequen.& glo.15. † Sin autem teſtamentum rumpitur ex cauſa præteritionis, iuxta l. filio præterito ff. de iniuſt.rup.vel ex cauſa exhæredationis, iuxta tex. in l.Papinianus §.ſi ex cauſa cum ſimilibus, ff.de inoffi.teſtam. legata & prælegata, & meliorationes in eo contentæ conſeruantur, licèt clauſula codicillaris appoſita non ſit in eodem teſtamēto, vt in auth. ex cauſa, C.de lib.præte.& in l.fi.tit.8. de inoffi.teſtamen.p.6.In melioratione tamen ſeu prælegato quotæ erat dubium iure communi: videbatur enim . legitimam eſſe, quę cum iure inſtitutionis relinqui debet (vt probaui ſupra hoc libro titul. 4. de teſtam.l. 1.glo. o n. o.& pluribus ſequen.cumq; vt verus hęres qui melioratus eſt, ad debita hæreditaria tenetur, vt in l.5.ſupra eodem) videbatur non poſſe rupto teſtamento, ex cauſa præteritionis, vel exhæredationis cōſeruari meliorationem, cum quoad inſtitutionem rumpatur. iuxta diſpoſitionem d. auth. ex cauſa. Quare lex iſta facta fuit, vt huiuſmodi altercationis ceſſarent, quæ referebantur per Montal.in l.9. ti.5.de leg.li.3.fori in verbo mejorar, vt docet. Did. Caſtelli in d.l.24.Tauri gl.1.poſt principium, & ibi
5 Ant. Gomez numer. 5. † Limita in primis legem noſtram, niſi pater præterijt filium ſeu poſthumum ignoranter, ignorabat ſiquidem talem habere filiū, quia in ſpecie prælegata ſeu meliorationes non conſeruantur, imo rupto teſtamento, ex cauſa præteritionis vitiantur legata & prælegata, quippe quæ non feciſſet, ſi ſciſſet filium alium habere ex iuris preſumptione, argumen.tex.in l.ſi cum, vel in utero C. de mili.teſta.ex quo id expendunt Bart.Paul. & docto.ibi & in d.authen.ex cauſa, C.de libe.præte.vbi Iaſo. numero 3.& Curt. Iunior numer. 17. hanc atteſtantur communem, iſtam limitationem tradit Ant. Gom. in d.l.24.Tauri numero 6.vbi reſpondet ad l.vltim.
6 ff.de hæred.inſtitu. † Secundo legi noſtræ locus non eſt, vbi filius melioratus in tertio, & præteritus impugnauit teſtamentum, tunc etenim melioratio non cenſeatur, ſed rumpitur in totum, quia teſtamētum aliquod impugnans, non poteſt ex eo commodum conſequi.l.queſitum ff.de acqui.hæred.l. Papinianus §.meminiſſe, ff.de inof.teſta.l.poſt legatū §. ſi pater, & §.qui principale ff.de his qui.vt indig. l.alia C.eodem titulo l.ſub conditione in fi. ff.de bon. poſſe.contra tabulas qui contra tabulas ff.de vulga. Ex quo id aſſeuerant Bart.in auth.ex cauſa C. de liber.

præte.n.19.poſt. Matt. Silla. & alios antiquos quos ipſe refert & ibi Bal.8.quæſt.Salice.n.14.& Iaſo.nu. 14.& alij docto.communiter Ange.in l.fi.C.de libe. præte.in fi.& ibi Fulgo.numero 9. Alexand. columna vltima in fi.& ibi Iaſo. in fin. hanc dicentes communem, & in ſpecie legis noſtræ hoc aſſerit Didac. Caſtelli gloſſa 1.columna 2.verſiculo, ſed pro maiori in d.l. 24. Tauri, & ibi Ioann. Lupi numero 7. & Anton.Gomez numero 8. & Tellius Fernandez numero 3.Grego.Lupi in l. vlt.tit. 8. de inofficio. teſtamento parte 6. in verbo mandas in principio.
7 † Quid autem ſi erant tres filij, quorum vnus ſcriptus hæres, alter præteritus fuit, alter vero melioratus in tertio & quinto, ſi præteritus rumpat teſtamentum, an omnes æqualiter ſuccedant, an vero qui melioratus fuit conſequatur ſuam meliorationem? Crederem quęſtionem iſtam ita eſſe reſoluendam, quidquid Noſtrates varient, aut enim per viam inſtitutionis fuit melioratus, veluti ſi dixit, inſtituo filium meum Petrum in tertio & quinto bonorum meorum: & hac in ſpecie videtur, inſtitutionem huiuſmodi non valere rupto teſtamento ex cauſa pręteritionis, quia quod inſtitutionem rumpitur omnino, licèt quoad legata, & prælegata conſeruetur, vt in d. authenti. ex cauſa, quo fiet, vt omnes æqualiter ſuccedant, quod expreſsim aſſerit Ioannes Lupi in d.l.24.Tauri numero 5. & numero 8. Contrarium tamen obſeruat Antonius Gomez ibidem numero 8. verſiculo tertio ſingulariter, vbi conſtanter aſſeuerat, filium ita inſtitutum in tertio & quinto integrum id conſequuturum, partem pro legitima ſua, relinquum verò pro melioratione, eo quod in teſtamento inter liberos cenſetur appoſita clauſula codicillaris, quæ facit actum valere, omni meliori modo quo poſsit: quæ operatur, vt retenta legitima ſibi competenti detracta ex tertio, & quinto, quod ſupereſt ex dicto tertio. & quinto, ſibi reſtituatur per cohæredes, itque habeat in vim prælegati ſeu fideicōmiſsi, argumen. text. in l. vltim. C. famil. herciſcun. tenet gloſſa communiter recepta
8 in l. heredi. §. cum filię ff. de vulga. † Vbi autem relinquitur filio tertium, & quintum, non per viam inſtitutionis, ſed prælegati, vel meliorationis, tunc idem ſtatui debere cenſet Anton. Gomez in d. l. 24.Tauri numero 8.in fin. quod ſtatuimus in caſu præcedēti, vt ex ipſo tertio & quinto detrahat legitimam, & quod ſupereſt habeat in vim prælegati ſeu meliorationis. Sed contrarium eſt probabilius, imo quod rupto teſtamento ad petitionem alerius filij præteriti, omnes legitimam conſequantur, & inſuper filius melioratus tertiam, & quintam bonorum partem, vt expreſſe decidit lex noſtra, vtque cēſet Ioannes Lupi in d.l.24.Tauri numero 1. verſi. vel pone caſum aliter & quarto. Dida.Caſtel. ibi gl. 1.in fi.verſ pro ſolutione, cuius ſententia mihi ap-
9 plaudet nimis. † Verum ſi pater reliquit filio nō quotam legitimæ, nec meliorationis, ſed dixit lego, ſeu relinquo filio meo Petro talem fundum: & tunc ſi nomine legitimæ relinquerit, aget iure regio filius ad ſupplementum, vt probaui ſupra hoc eodem libro titulo 4. de teſtamen. l. 1. gloſſa 10. numero vltimo & præcedentibus. Quia neceſſe nō fuit titulo inſti-

stitutionis relinquere vt ibi probaui. Et si quid super erit, nó illud habebit invim prælegati aut melioratianis, quia esset præter voluntaté patris, qui legitimã filio relinquere voluit, nó prælegare aut melio

20 rationé facere. † Sinuero legauit seu reliquit filio fundũ, nec explicuit an nomine legitimæ relinqueret aut meliorationis, tunc prælegatũ potius facere videtur, quam legitimam relinquere: quare rupto testamento ad alterius filij petitionem, filij æqualiter succedent, & fundum consequetur filius, cui relictus fuit, loco prælegati præcipuũ, iuxta tex. in l. ex facto 2. ff. de hære. insti. Ex quo id expendit Fulgo. in l. 1. numero vlti. C. si aduer. transf. Emanuel Costa in repe. c. si pater 1. part. in verbo bonis suis nu. 115. de testam. in 6. & ita intelligenda sunt, quæ dixi supra hoc eodem libro titulo 4. de testamen. l. 1. glossa 10. nu. 57. & 60. vbi & numeris præcedétibus tractaui, an legitima filij possit alio titulo, quàm institutionis relinqui iure regio.

GLOSSA II.

Exhæredationis materia remessiué.
Exhæredati an possit meretrix á matre meretrice.

b *O exheredation.* Did. Castelli in l. 24. Tauri in hoc verbo tractat, quid sit & quotuplex sit exhæredatio, & ex quibus causis, & qui possint exhæredari, & quia materia vulgaris est, & extra materiã legis nostræ non examino, vt tamé non omittã quod ibi dixit idem Castellus, quòd licèt meretrix possit exhæredari, vt in l. filiam tuam C. de inofficio. testamen. vbi tamen eius mater erat etiam meretrix, non poterit filiã meretricem exhæredare, secundum Bart. & Bald. in l. in arenam, C. eodem titulo.

GLOSS. III.

Melioratio tertij & quinti filio facta debetur rupto testaméto, etiã si filius melioratus scriptus nõ fuerit hæres, si ad petitioné alterius non suam rumpatur.

c *El dicho tertio y quinto.* Nota quòd rupto testaméto ex causa præteritionis, vel exhæredationis, prælegata seu meliorationes filio factæ debentur, perinde ac si testamentum ruptum non esset, quod intellige, etiam si filius melioratus scriptus non fuerit hæres, nam si testamentum rumpatur, non ad petitionem suam, sed alterius filij præteriti vel exhæredati, omnes filij æqualiter succedent cum ipso meliorato, & insuper melioratus consequetur integram meliorationem tertij & quinti, vt probauì supra eodem in glossa 1. numero 8. & numeris sequentibus limitaui.

LEY. IX.

¶ Que la mejora del tertio y quinto no se saque de las dotes y donationes propter nuptias, y otras que se traxeren a colation.

Ley 25. de Toro.

¶ El tercio y quinto de mejora hecho por el testador, no se saque de las dotes[a] y donationes propter nuptias,[b] ni de las otras donaciones, que los hijos y descendientes traxeren a colacion o particion.[c]

GLOSS. I.

1 *Melioratio tertij & quintij nõ extrahitur ex dote.*
2 *Collata an censeantur bona hæreditaria?*
Lex nostra explicatur ibidem, & num. seq.
3 *Legis nostræ ratio decidendi & num. seq.*
4 *Voluntas meliorantis nõ extenditur ad bona, quæ ignorauat, an essent conferenda post eius mortem.*
Voluntas ad ignorata non extenditur ibidẽ.
5 *Cogitatio in genere regulariter sufficit, vt ignorare quis non dicatur.*
Melioratio quare ad futura extenditur, & non ad ea quæ veniunt post morte conferenda ibidem.

a *No se saque de las dotes.* Nota ex ista lege, quod melioratio tertij & quinti à testatore facta filio non extrahitur ex dote, nec ex alijs donationibus, quas cæteri filij ad collationé adduxerit.

2 † Ratio dubitandi fuit, quia in melioratione tertij & quinti attenditur tempus mortis, vt iuxta valorem bonorum, quæ eiusdem mortis tempore fuerint, quintum deducatur, & deinde tertium, vt in l. 3. & 7. supra eo. At postquam frater vel soror adduxit dotem, vel donationem propter nuptias ad collationem, censentur bona hæreditaria ac si nũquam exissent a patrimonio vel substantia parentum, vt in l. 1. §. emancipatus ff. de collatio. bono. ibi, sicut hæreditatem, ita & quæ collata sunt præstet, idem probat tex. in l. vltim. ff. de collatio. dot. l. si soror & l. vt liberis, C. de collatio. authen. vnde si parens C. de inoffi. testa. Videbatur ergo, meliorationem tertij & quinti extrahi debere ex dote & donatione, quæ adducitur ad collationé.

3 † Ratio decidendi fuit, quia dos vel donatio ob causam, de qua hic loquitur, iam exijt de patrimonio patris vel matris post donationé factã, vel dotis cõstitutioné, & bona donata filio vel filiæ quæsita sunt l. Pomponius Philadelphus ff. famil. herciscum, quibus nolentibus conferre nõ compelletur, vt in l. 29. Tauri transcripta in l. 3. titul. 8. de successionibus infra hoc eodem libro, vbi dicã latius, quare si post mortem

mortem patris vel matris adduxerint eam dotem vel donationem ad collationem, dici non poterit, testatorē ea bona reliquisse in bonis suis tempore mortis, quia eo tempore erant filij conferentis, ideo nimirum si ex eis non deducatur tertiū & quintū: quippe quod deduci debeat ex bonis, quæ pater reliquit tempore mortis, vt dixi. Hanc decidendi rationem tradiderunt Dida. Castelli in l.25. Tauri, & ibi Ioan. Lupi numero 1. & Anto. Gom. in prin. quæ mihi applaudet, quamuis eam impugnauerit Telli. Fernan. ibidem nu 1. & sequen. nimis hoc inuoluens, dicēsq; ideo meliorationem non deduci ex dotibus & cæteris donationibus, quæ conferuntur, quia hæ fuerunt partes legitimæ, quæ solui potuit in vita, cū que solutio legitime facta fuit lege permittente, vetat hæc lex vt ex ea aliquid extrahatur. Sed hoc vt vides, est dicere id, quod lex nostra dicit, sed non reddere rationem decisionis. † Quare communis ratio mihi probabilior videtur, modò hoc illi addas, ideo meliorationem tertij & quinti, non debere extrahi ex dote vel donatione, quæ adducitur conferenda, quia testatoris voluntas non se extendit ad ignorata vel incognita, quomodo obsecro potuit testator cognoscere aut diuinare, an filia vel filius, quibus dotem & donationem propter nuptias in vita contulit, adducere vellent post eius mortem eis donata ad collationem? Iustè ergo commensuratio facta fuit per legem nostram voluntatis testatoris cū bonis, quæ sciebat sua esse, & in hæreditate tempore mortis relinquere, & per consequens iniquum esset, voluntatē & meliorationē extendere ad bona, quæ ignorabat, essent necne conferenda. Nec oberit l. 3.§.si emancipatus.ff.de colle.bono.cum alijs nu. 1. citatis, quia cū ibi dicitur, bona quæ conferuntur cēseri hæreditaria: intelligitur, esse hæreditaria quoad legitimā filiorum, vt circa eam æqualitas seruetur: non autem censentur hæreditaria ad extēdendum voluntatē testatoris meliorātis, vt melioratio de eis extrahatur bonis, quæ testator ignorabat post mortē futura hæreditaria, cùm ad ignorata vel incogitata voluntas nunquam extēdatur l.si per errorē ff.de iur.om.indic. † Nec oberit si dixeris melioratio extenditur ad bona futura, quæ acquisita fuerint per meliorantē vsque ad mortem, vt in d.l.1. & 7. supra eodem, qua in specie melioratio extenditur ad ignorata. Nam huic obiectioni respōdeo, de bonis futuris fuisse in genere cogitatum, quod sufficit argumen.text.in l.qui iure militari.ff.de milita. testamento cum concordantijs à Tiraquell. congestis in l.si vnquam in princ.nu.78. C.de reuocan.dono.& supra eodem l.1.glo. 4. numero 13.& quia cum moritur, scit vel scire præsumitur bona, quæ eo tempore relicturus est, licèt tēpore donationis ignorabat. At nostra in specie nō scit tempore mortis, an bona filijs donata ob dotē vel aliā similem causam veniāt ex voluntate donatariorū post mortē conferenda.

4

5

GLOSSA II.

1 *Donatio propter nuptias non est in vsu, & eius loco successit donatio ob causam matrimonij.*

2 *Donatio ex causa necessaria an requiratur in collatione.*

b *Y donationes propter nuptias.* Donatio propter nuptias hodie non est in vsu, quare lex nostra intelligitur de donatione ob causam matrimonij facta, vt probauimus supra eo l.1.glo.8.nu.7.& seq. Nec obstat quòd in alijs legibus tractetur de melioratione ex causa matrimonij, & in hac lege & in l.seq.& in l. 3.tit.8.de successio.infra hoc libro faciant leges mētionem de donatione propter nuptias, quia respondeo hoc mirum non esse, si duæ dictiones eundem habeant significatū, eis legislatores vti in diuersis
2 legibus. † Et si replices in materia collationis necessariam esse in donatione causam necessariam, ad quā pater cogi possit, vt dotis, vel donationis propter nuptias, secundū Paul. Deci. & alios in auth. ex testamento.C.de collatio. Respōdere licebit ex his, quæ diximus supra eod.l.1.gl.8.n.etiā 8.sequētibus.

GLOSS. III.

1 *Collationis materia remissiuè.*

2 *Melioratio tertij & quinti prius facta extrahitur ex dote, vel donatione quæ confertur, quæ meliorationem sequitur.*

3 *Donatione rei certæ filio facta, an melioratio tertij & quinti postea alteri facta aliquid detrahat priori donationi?*

Melioratio sequuta post donationē alteri filio factam rei certæ in residuo tertij & quinti obtinebit, ibidem.

c *Traxeren a colacion o partición.* Quæ bona cōferri debeāt vel imputari in legitimā tractabitur in l.sequē.
2 & in l.3.titu.8.de successionibus infra hoc libro. † Quærit Telli.Fernan.in l.25.Tauri nu.3.an legis nostræ dispositio procedat, vbi melioratio tertij & quinti irreuocabilis præcessit dotis cōstitutionē, & aliā donationē ob causam quæ cōfertur, & resoluit locū non esse legis nostræ dispositioni hac in specie, sed ne melioratio præcedēs reuocetur, extrahendā esse ex dote vel donatione post meliorationē sequuta, quòd verū esse censeo non ex prolixis rationibus Telli.sed ex ratione decidēdi à nobis tradita supra in gl.1.n.4.quandoquidē hac in specie cessat ratio
3 illa.† Quærit etiā Tellius ibi n.4.quid si prima donatio à patre rei certæ facta fuit, eiusque rei tradita possessio, ac deinde aliū filiū meliorauit in tertio & quinto, an vltima melioratio extrahatur ex priori donatione? In quā quæst. multa verba effudit Telli. non tamē quadrāt legi nostræ, quippe quæ loquatur de dote vel donatione, quæ cōfertur. At donatio rei certæ, de qua est nostra quæstio est melioratio, vt in l.sequēti statuitur, quæ nō cōfertur, vt ibi disponitur, quemadmodū nec confertur donatio simplex à patre filio facta, vt optimè probat Cifonta. in l. 26. Tauri numero 6.& ibi Ioan. Lupi numero 25. idem Cifonta.in l.29.Tauri num.1. in fi.& Anto.Gomez ibi num.26.Petr.de Dueñas in regula 222.limita 5.

Roderi c. Xuarez in l. quoniã in prioribus 5. quæst. numero 6. C. de in officio testamen. Greg. Lupi. in l. 3. titulo 4. part. 5. in gloss. in litera L. si ergo donatio huiusmodi nõ cõfertur, inepté quæritur, an ex ea iuxta legem nostram extrahatur melioratio tertij & quinti, & tum maximè cùm nostris legibus cautum sit legitimam filiorum esse omnia bona præter tertium & quintum, in quo meliorari potest vnus, vel plures filij, quod ergo ex prima donatione irreuocabili defuerit ad integrandũ tertium & quintũ, patri donare licuit, & nõ amplius, vt expẽdimus ex l. 1. sup. eod. Consequitur ergo in specie proposita, meliorationem vltimam tertij & quinti a patre filio factam valere dumtaxat quoad residuum prioris donationis rei certæ alteri filio prius factæ, quod luce est meridiana clarius, vt ex lege sequenti lucidè constat, vt ibi dicam in glossa 3.

L E Y. X.

¶ *Que haziendo los padres en testamento o por contracto donacion a su hijo, se entienda ser mejorado en lo que cupiere en tercio y quinto y legitima aunque no lo digan.*

Ley 26. de Toro.

¶ Si el padre o la madre en testamento o en otra qualquier vltima volũtad, o por otro algũ cõtracto entre viuos hizieren alguna donacion,[a] a alguno de sus hijos o descẽdientes, aunq̃ no digã q̃ lo mejoran en el tercio y en el quinto, entiendase q̃ lo mejorã enel tercio y quinto[b] de sus bienes, y q̃ la tal donaciõ se quẽte en el dicho tercio y quinto de sus bienes en lo q̃ cupiere, para que a el ni a otro[c] no pueda mejorar mas de lo q̃ mas fuere el valor del dicho tercio y quinto. Y si de mayor valor fuere, mãdamos q̃ vala hasta en la quãtidad del dicho tercio y quinto, y legitima de lo q̃ deuian auer de los bienes de su padre y madre, y abuelos, y no en mas.[d]

G L O S S. 1.

1 *Donatione certæ rei filio facta an cẽseatur filius melioratus, & quid si excedit tertiũ & quintum & legitimam?*

2 *Donatio an censeatur facta per traditionẽ simpliciter filio alicuius rei factam?*

3 *Diuisio seu assignatio bonorũ à patre inter filios facta, an dicatur melioratio, vel cõcessio in peculium, & an reuocari possit?*

Melioratio in testamento facta etiam sequuta traditione potest reuocari, ibidem.

4 *Traditio rei filio simpliciter facta, an melioratio dici possit, & an sit irreuocabilis, ibi.*

a *Entre viuos hizieren alguna donacion.* Nota ex lege ista, quòd donatione certæ rei facta per contractũ, vel in vltima voluntate filio, vel alicui ex descendentibus, & si nomine meliorationis non fiat, censetur tamen eius rei melioratio facta, quatenus capit tertiam & quintã bonorum partem & si quid excedit computatur in legitimam, quatenus verò excedit tertium & quintum, & legitimam non valet, & vt in officiosum reuocatur.

2 ✝ Intellige tamẽ hoc procedere, si expressè donauerit pater vel mater filio rẽ aliquã, secus si eam sibi simpliciter dederit vel tradiderit absque verbo dono, tunc etenim nõ melioratio, sed potius erit concessio in peculium, vt id filius administret reddatque rationem patri fructuum & prouentuũ, vel eorum quę ex negotiatione ratione rei quantitatis sibi traditæ acquisierit tanquã nudus administrator peculij, & tunc imputare tenebitur in legitimam quæ sibi sic tradita fuerint ex sententia Bar. in l. 1. §. si parens in fi. ff. si quis à parente fuer. manu. quem sequitur Alexan. in l. illud n. . vers. limita tamen prædicta. C. de collatio. & ibi Moderni, idem Alex. cons. 142. n. 28. li. 2. Iaso. in auth. ex testamento n. 3. vers. casus est & ibi Deci. nu. 6. C. de colla. Ripa in l. in quartam n. 145. & ibi Alcia. n. 46. ff. ad l. Falcid. dom. Dida. Couarru. in cap. Raynald. §. 2. nu. 6. vers. præfata verò conclusio de testamen. Bertrand. consil. 8. lib. 2. Telli. Fernand. in l. 26. Tauri nu. 1.

3 ✝ Quid autem erit, si pater diuiserit bona sua inter filios, eorumque possessionem tradiderit, & vni maiorẽ portionem quàm alijs assignauerit, an hęc dicatur donatio seu melioratio, ita vt pater non possit eam reuocare post traditam possessionẽ iuxta l. 1. supra eodem. Videtur reuocare posse, eò quòd non sit donatio, sed quædam traditio simplex, vt dixi supra numero præcedenti, vel ex eo quòd sit diuisio & præmatura assignatio, quæ post mortem patris plenum sortitur effectum, atquẽ ideo nimirum si reuocari possit argumẽ. text. in l. si filia §. si pater ff. fami. herciscun. cuius verba sunt (si pater inter filios bona diuisit, non videri simplicem donationem, sed potius fecisse suprèmi iudicij diuisionem) & ibi ad id expendit Alberi. Bald. & Floria. Oldraldus cons. 231. Sed melioratio facta filio per patrem in vltima voluntate, potest reuocari, etiã sequuta traditione, vt post Anto. Gomez in l. 17. Tauri num. 24. probaui supra eodem l. 1. glossa 4. nume. 26. & 27. Contraria tamen sententia placet Anton. Gomez in l. 17. Tauri numero 21. imo quod hæc sit melioratio, atque ideo traditione sequuta reuocari non possit, iuxta l. 1. supra eodem. Sed iudicio meo sic est distinguendum, aut enim præcessit testamen-

testamentum, & tunc aut in eius executionem testator ipse bona diuisit, & erit reuocabilis diuisio seu adiudicatio, quemadmodum in solutione legati per testatorem ipsum facta probaui supra eo.l.1. glo. 4. n.26. Aut verò nulla facta mentione testamenti adiudicatio, & traditio facta fuit, & tunc donatio inter viuos facta esse censetur, estque irreuocabilis propter traditionem, vt ex receptiori opinione resoluimus supra eo. l.1.gl.4.n.25.& 27.
4 † Cui resolutioni non oberit, quod diximus supra hac eadem glos. n.1. quod per simplicem traditionem rei a patre filio factam non censeatur melioratio facta, sed potius concessio in peculium, ita vt in legitimã imputetur, quoniam illud verũ est, vbi nulla præcessit dispositio seu testamentum: nostra autẽ in specie testamentum præcessit, quamuis vt vera dicam, me latet profecto, quid inter hæc intersit, nempe, quod testamentum, vel legatum præcedat, vel non, si quando præcessit solutio seu traditio non eius virtute facta fuit, quare non video huic obiectioni sufficiens responsum, ideo maturius est cogitandum.

GLOSS. II.

1 *Melioratio 3. & 5. facta videtur filio, cui pater donauit in vita rem aliquam.*

2 *Donatio simplex filio facta non confertur nec imputatur in legitimam, nisi quatenus excedit tertium, & quintum, iure regio.*

b *Que le mejoran en el tercio y quinto.* Nota meliorationem tertij & quinti videri factam filio, cui pater in
2 vita donauit rem aliquam. † Ex quo infertur, donationem simplicem filio facta non imputari in legitimam, nec conferri iure nostro regio, nisi in eo quod excedit tertium & quintum, quod ex hac lege expẽdit Gregorius Lupi in l.3.ti.4.p.5.in litera L. Quid autem sit iure communi dicam infra hoc libro titu. 8.de successionibus l.3.gl.1.n.6.

GLOSS. III.

1 *Melioratio vniuersalis, 3. & 5. partis non excludit priorem donationem certæ rei alteri filio factam, imo restringitur ad id quod superit ex priori.*

2 *Donatio certæ rei filio facta non sequuta traditione an reuocetur per donationem 3. & 5. num. 9.*

3 *Melioratio irreuocabilis a patre facta non reuocatur alienatione.*

4 *Melioratio reuocabilis quia nõ fuit tradita possessio, vel alias an per alienationem reuocetur? & quid si fiat titulo lucratiuo, & quid si fuerit filio assignata n.5.& 6.*

7 *Melioratio certæ rei filio facta non reuocatur per alienationem necessariam, quæ semper præsumitur.*

Alienatio rei donatæ filio ex causa necessaria facta esse præsumitur, & an eius traditio requiratur, vt reuocata censeatur donatio eius rei filio facta, ibid.

8 *Donatio causa mortis & ea quæ reuocari potest vsque ad mortem, per alienationem necessariam, quæ semper præsumitur, non reuocatur, per voluntariam autem sic.*

Donationis reuocatio quæ facta sit fortior est quàm quæ verbo ibidem.

Alienatio rei legatæ, vel donatæ inducit pœnitentiam, ibidem.

9 *Donatio certæ rei an reuocentur per alienationem voluntariã onerosam, vel lucratiuã.*

10 *Donatio certæ rei reuocatur pro parte, vel vsufructu alienato.*

c *Para que a el ni a otro no pueda mejorar.* Ecce text. expressum ad decisionem quæstionis, de qua supra eo.l.9.gl.vlt. quòd melioratio tertij & quinti filio facta post donationem certæ rei, quã alteri filio prius fecerat, non extrahitur ex priori melioratione: quoniam prior donatio valuit in vim meliorationis tertij & quinti, & hæc secunda melioratio fieri non potuit, ni si in eo dumtaxat, quod deerat ad implementum tertij & quinti.
2 † Quod nõ solum procedit, vbi prior donatio rei certæ erat irreuocabilis propter possessionem rei donatæ filio traditam iuxta l. 1. supra eo. verumetiam si eius rei tradita nõ fuit possessio, & sic donatio poterat reuocari, adhuc etenim non censebitur reuocata per meliorationem tertij & quinti sequentem, vt hic expresse statuitur. Et quatenus lex nostra dicit non posse patrem alteri filio meliorationẽ facere tertij & quinti, nisi in eo quod super est ad implementum dicti tertij, & quinti, non intelligas, non posse patrem priorem donationem reuocare, potest siquidem re nõ tradita vt in l.1. sup. eo. sed quod si perseuerare voluerit in eadem volũtate, per secundam meliorationem generalem detrahi primę non videatur, atq; ideo secundum non posse fieri, nisi de eo quod superest ad implementũ 3.& 5. partis, & ita congruentius satisfiet decisioni l.1. supra eodem quàm satisfacit Ioan. Lupi in l. 26. Tau.n.26. Et quia etiam iure communi vbi legatum speciale donationem præcedit generalem, nunquã ex donatione reuocatur legatum, ita respondit Alex. conf.31.n.5. versi. vltimo etiam non obstat lib. 3. & conf.15.n.12.lib.1.& conf.251.n.4.lib.6. Aret.conf. 74.col.pen.vers.venio ad quartum Aimon Crauet. conf.143.n.10. Iaso.in l.3.C.de leg.n.3.ver.iuxta prædicta. Maria. Socin. Iunior conf.124. num. 67. & 68. lib.1. Tell. Fernandez in l. 17. Tauri numero 115. vbi hanc attestatur esse communem contra Bald. & Salice. in l. filiæ cuius, C. famil. hercisc.
3 † Et huius occasione non ab re hic incidit quæstio, an melioratio a patre facta per alienationem ab ipso patre factam reuocetur, vel modificetur? In cuius resolutione fac sequentes cõclusiones. Prima conclusio, melioratio tertij, & quinti, vel certæ rei a patre filio facta, si eius tradita fuit possessio iuxta l.1. sup. eod.

eod.non potest per alienationem reuocari, vt ibi dicitur. Nec oberit quod inspicitur & consideratur tẽpus mortis iuxta l.3.& 7.supra eod. quare, vel augetur, vel minuitur iuxta bona quæ reperiuntur tempore mortis: nam licet hoc sit, prout est verum, non tamen ex eo sequitur, quod per alienationem rei possit reuocari, est enim irreuocabilis, vt statuitur
4 in d.l.1.supra eo.vbi dixi. † Secunda cõclusio, si melioratio tertij, & quinti nulla in re speciali designata, facta fuit filio, nec tradita ei fuerit possessio, vel instrumentum donationis iuxta formam traditam supra eod.l.1.per alienationem eiusdem quotę inducitur reuocatio, quia disponit de eo, quod poterat reuocare, vt in l.cum hic status §.si maritus ff.de dona.int.vir.& vxo.l.quæsitũ §.illud ff.de precar. quod ita censet Telli.Fernand.in l.17.Tauri n.121. ibiq; hanc extendit conclusionem, vt procedat etiam si partem aliquam illius quotæ alteri donauit, vel legauit, nam illius partis respectu inducitur reuocatio, vt in l.cum quæstio, C.de leg.ibi, cum enim manifestissimum est, eum qui ab initio duodecim vncias rei cuidam reliquit, alij autem postea sex, recessisse illud quidem à priore voluntate, voluisse autem minui eam sex vncijs, cum alijs eas obtulit, quod &
5 voluit Bar.in l.si.alij 2.col.ff.de vsuf.lega. † Limita tamen conclusionem nostram in alienatione facta ex titulo lucratiuo, vt si alij postea donauit illũ tertium quintum, vel partem eius: hac siquidem in specie censetur pater donationem reuocasse, secus si ex titulo alienauit onerosa, tunc etenim reuocare priorem meliorationem non censetur, sed diminuere, cũ bonorum æstimatio non fiat, nisi eorum, quę fuerint tempore mortis vt in l.3.& 7.supra eo. quod sentire voluit Tell.Fern.in d.l.17.Tauri numero 121. in fi. vbi aliam reddit rationem, quia in dispositionibus conditionalibus realis ad mortem ex alienatione non inducitur reuocatio, vt in l. Stichum qui meus erit ff.de leg.1.& in l.scribit Quintus, §.vlt.ff.de auro & arg.leg. Ant. Gom. hoc idem voluit in lib.variarum reso.tomo.30.12.de leg.n.56.in fin. † Tertia
6 concl.si melioratio tertiæ, & quintæ partis bonorũ patris facta fuit filio, & in re certa assignata iuxta tradita sup.eo.l.3.per alienationem rei assignatę nõ reuocatur donatio seu melioratio prædicta, siue alienatio fiat ex causa lucratiua, siue onerosa, ex causa necessaria, vel voluntaria, quandoquidem hæc assignatio nõ est substancia meliorationis, sed eius executio. Hæc fuit sententia Ripæ li.3.responsorũ c.11. col.3.ver.quia ad istud respondetur multipliciter, cui subscripsit Tel.Fer.in d.l.17.Tau.n.127. contra Cifon.in l.19.Tau.n.5.& ibi Ant.Go.n.etiã 5. Citat Tel.pro hac concl.tex.in l.quidã testam.ff. de leg.1. & in l.Paul.Calimacho §.Iulius Seuerus ff.de leg.3.& in l.Luti.ff.de alim.& cib.leg. negatq; hac in specie locum esse distinctioni Paul. Cast. quod assignatio fiat in duabus orationibus, vel vna cons.238.3.colu. vers.pro intellectu huius dubij l.1. in nobis quẽ seq.
7 Deci.cons.324.n.1. † Quarta conclusio, si pater filio donauis in vita rem aliquam, & nõ tradidit, videtur in ea meliorationem facere vsq; ad tertium & quintum, & quod super est, computat in legitimã, vt hic dicitur. Et licet donatio possit reuocari per patrẽ, vt in l.1.sup.eo.adhuc tamẽ per alienationẽ necessariã reuocari non censetur, si alienatio fuerit ex causa onerosa, quamuis si ex causa voluntaria fiat reuocata cẽsetur, quemadmodũ in legatis statuitur in rem legatam ff.de adimen.lega.& l.fideicom. §.si rem ff.de leg.3.l.40.tit.9.de leg.p.6. Semper autem præsumitur ex causa necessaria rem fuisse alienatam, nisi contrarium probetur secundum Iaco.Butr.Ange.& Sali.quos refert Corn.in l.3.C.de leg.nu.5.idem voluit Maria.Soci.Iunior cons.162.n.24.li.2. expressa lex regni nostri 40.tit.9.par.6.in fi.quam ad id citat Anton.Gom.in tit.de legatis num.56.versi.& idem disponit lex, Tel.Fernand.in d.l.17.Tauri numero 122. vbi latè discurit an sit necessaria traditio rei per testatorem alienatæ ad hoc vt inducatur reuocatio meliorationis. Et cõcludit non requiriri, nisi in donatione conditionali relata ad tempus mortis, vel uti cum donator dixit, si mea fuerit res tẽpore mortis, quia hac in specie non censetur reuocata donatio, nisi tradita, res fuerit ei, in quem alienati fuit, ad
8 eũ vos relego. † Confirmatur hæc concl.ex eo quod donatio causa mortis reuocatur alienatione voluntaria, non tamen per alienationem necessariã à donatore factã rei donatæ, quæ nenesitas semper præsumitur, nisi contrariũ probetur, vt dixi n.præcedenti, quemadmodum & in legato statuitur in legibus supra citatis. Hęc fuit sententia Dyni in l. Stichum qui meus erit, ff.de legat.1. quem ibi sequntur Bart. Bald.Imol.Raph.FLoria.Aret.Iaso.Claud.Zasi.Vincent.& Pontanus n.22.estq; communis opinio secũdum Alcia.in l.non omnis fi.col.ver.& receptum est ff.si cer.peta.& ibi Deci.num.14.Soci.in l.si quis antea conduxit n.17.ff.de acq.possess.Vincenti. in l.1. ff.de leg.1.colu.10.in fi. Deci.in d.l.non omnis, numer.12.vbi reddit rationem, quia fortior est reuocatio quæ facto fit, quam quæ verbo vt in l.nostra C.de testam. Cum igitur donatio causa mortis verbo reuocari possit vt in §.1.insti.de dona.& in l.vlt. tit.4. de donationibus par.5.multo magis facto reuocabitur, idem voluit Riminaldus in §.1.insti.de donatio.d.D.Couarru.in rub. extra de testamen.3.parte num.19.Roma.in l. Marcellus §. Paulus per tex. ibi ff.de dona.caus.mor.Anto.Gomez de contractibus cap.4.numero 18.versi.10.infero Telli Fernan. in l. 17.Tau.rum.117.qui idem esse censet in hac donatione, quæ licet sit inter viuos & statim valeat, & si vsque ad mortem reuocari possit vt in l.1.supra eo. militat tamen eadem ratio reuocationis, quæ in donatione causa mortis, nempe, quia propter alienationem censetur mutata voluntas, & ex ea inducitur pœnitentia: nec hoc esse tribuendum asseuerat naturæ legati, vel donationis causa mortis, quasi secus sit in contractu inter viuos. Nam hoc esse falsum aperte conuincitur ex l.quæsitum §.illud ff. de precar.vbi in contractu præcarij inter viuos celebrato ad libitum tamen concedendis reuocabili, ex alienatione rei in precarium concessæ censetur reuocatum, vt ex eo textu hoc expendit glossa & Socin. singulariter in l.si quis antea conduxit, numero 16. ff.de acquir.posse. Idem ergo dicendum erit in specie de qua agimus, cum sit perinde ac precarium ad nutum reuocabilis melioratio ante traditionem
9 vt in d.l.1.sup.eo. † Quinta cõclusio, donatio certæ rei filio facta iuxta lege tertia supra eodem re non

dum

dum trad. et reuocatur per alienationem voluntariam ex causa onerosa factam, vel per donationem eiusdem rei alteri factam, vt probatur ex his, quæ diximus supra numer. 2. & 7. probat d. D. Couarru. in rub. de testamen. 3. par. numer. 19. alienatio autem vel donatio generalis non erit sufficiens ad reuocandum donationem specialem, vt constat ex traditis supra numero 2. & per Couar. vbi supra, & Tellium Fernan. in l. 17. Tauri numer. 125. Conuestitur hæc opinio ex eo, quod donatio facta per virum vxori alicuius rei non reuocatur, si bona donantis generaliter pignorentur ex sententia Bar. in l. rem legatam numer. 10. versi. sed an, hoc habeat ff. de adimend. lega. quamuis per specialem eiusdem rei hypothecam donatio censeatur reuocata, ita vt morte viri non confirmetur, vt in l. 3. C. de leg. & l. cum hic. status, §. si maritus ff. de dona. int. vir. & vxo. idem voluit Iaso. in d. l. 3. limi. & Anto. de Fano. de pignoribus 2. par. membro 1. nu. 1. Couar. d. 3. par. rub. de testamẽ numer. 19. vers. quibus illud suffragatur, & Tell. Fernan. eo tacito in omnibus supra traditis in d. l. 17. Tauri numero 125. † Qui numero 126. hanc conclusionem dupliciter extendit. Primò vt non solum per alienationem voluntariam inducatur reuocatio donationis certæ rei filio factæ, verumetiam si pars eius rei alienetur, quo ad partem alienatam reuocata censebitur, vt in §. si rem suam versic. si vero quis partem insti. de lega. Bar. in d. l. rem legatam n. 8. ff. de adimen. lega. dixi supra nu. 4. Secundo vt procedat eodem modo si pars integralis, hoc est, vsusfructus alienetur vel alteri donetur, adhuc enim retrocabitur quoad vsumfructum ex sententia Petri à Belaper. & Cyni in l. 3. in fi. C. de lega. quos sequitur Paul. ibi numero 6. & Alex. numer. 2. Corn. numer. 7. vbi eam dixit communem & Iaso. numer. 6. & 7. Imol. in cap. filius de testam. numer. 18. versi. sin autem, contra Ancarran. ibi numer. 8. contra Bart. in d. l. rem legatam num. 7.

GLOSS. IIII.

Donatio inofficiosa quando dicatur?

d *Y no en mas.* Nota quod donatio certæ rei facta filio per patrem, in eo quod excedit tertiam & quintam partem bonorum patris & legitimam filio debitam est inofficiosa, & inualida, vt in l. 4. in fin. ti. 15. de hereditatis diuisione par. 6. auth. vnde si parens C. de inoffi. testam. vbi tunc dicitur donatio inofficiosa, cum legitimæ aliorum filiorũ integrari nequeunt. Ioannes Lupi in repet. cap. per vestras de dona. int. vi. & vxo. 3. notab. §. 12. numer. 4. Fernandus Vazquez de succesion. creation. §. 10. num. 247. & 248.

LEY. IX.

¶ *Que en la mejora del tercio, los padres puedan poner las condiciones y grauamen que quisieren a sus hijos y descendientes, guardando la orden aqui contenida.*

Ley 27. de Toro.

¶ Mandamos, que quãdo el padre, ò la madre mejorarẽ a alguno de sus hijos ò descendiẽtes legitimos en el tercio de sus bienes, en testamento, o en otra qualquier vltima voluntad, o por cõtracto entre viuos, q̃ le puedã poner el grauamẽ que quisierẽ:[a] assi de restituciõ, como de fideicommisso, y hazer en el dicho tercio,[b] los vinculos y submissiones y substituciones q̃ quisierẽ,[c] cõ tanto que lo hagã entre sus descendiẽtes legitimos,[d] y y a falta dellos, q̃ lo puedan hazer entre sus descendiẽtes y legitimos q̃ ayan derecho de les poder heredar.[e] Y a falta de los dichos descendiẽtes, q̃ lo puedan hazer entre sus ascendientes.[f] Y a falta de los susodichos puedã hazer las dichas submissiones entre sus pariẽtes. Y a falta de pariẽtes[g] entre los estraños[h] Y q̃ de otra manera no puedan poner grauamẽ alguno ni condiciõ en el dicho tercio:[i] Los quales dichos vinculos y submissiones, ora se hagã en el dicho tercio de mejora, ora en el quinto,[k] mãdamos q̃ valan para siẽpre,[l] o por el tiẽpo q̃ el testador declarare, sin hazer diferencia de quarta ni quinta generacion.[m]

GLOSS. I.

1 *Meliorato in tertia bonorum parte potest apponi grauamẽ.*
Melioratio tertij an sit legitima ibidem & num. seq.
Legitima grauamẽ nullum patitur c. ampliationes & 100. limita. remissiuè.
2 *Melioratio tertij quoad extraneos est legitima, quoad filios vero in quibusdam habet*

vim

vim legitimæ, in quibusdam non.

3 *Meliorationi tertij quare grauamem imponitur in fauorem descendentium, & non extraneorum?*

Legis nostræ ratio decidendi, ibidem.

4 *Donationi filio factæ vltra legitimam iure cõmuni an possit apponi grauamẽ in eo, quod legitimam excedit?*

1 *El grauamem que quisieren.* Nota, quod filio à patre melioratio in tertia bonorũ parte potest grauamẽ apponi iuxta formã hic traditam. Ex quo inferri videtur, tertia bonorum parentum partẽ non esse legitimam respectu filiorum, sed prælegatum. Nam si legitima esset, nullum grauamẽ imponi posset l. quoniam in prioribus, C. de inoffi. testa. l. 11. titul. 4. de conditionibus institutionum par. 6. reijcitur enim ipsa legitima, quam regulam ampliat. 100. modis, & alijs centum limitat Ferd. Vaz. in lib. de successionum creatione §. 11. n. 96. & num. 406. cum pluribus sequ. post Roder. Xuar. in d. l. quoniã. Cum igitur in melioratione tercij liceat grauamẽ & onus apponi, vt hic statuitur, videtur nõ esse legitimam, sed potius prælegatum. Quem enim honoro, possum
2 grauare, l. ab eo. C. de fideicõ.† Ex quo hanc sententiam pluribus persuadere rationibus nititur Ioan. Lup. in l. 27. Tau. n. 5. & sequen. & Did. Cast. in l. 18. Tau. in prin. & Gomez Arias in l. 16. Tau. nu. vltim. Tell. Fer. in l. 23. Tau. nu. 1. Sed nihilo minus contrariam sententiã, imo quod sit pars legitimæ melioratio tertij, quamuis sit voluntaria respectu electionis quia pater potest quem velit ex filijs eligere, & meliorare, tuetur idem Ioan. Lupi in l. 19. Tauri num. 5. & in l. 23. n. 1. & 3. Ant. Gom. ibid. & probaui latius supra eo. l. 1. gl. 2. gl. 3. nu. 1. post Seguram ibi citatum, & l. 5. gl. 4. in fi. & l. 7. gl. 2. n. 3. Ioan. tamẽ Lupi in d. l. 27. Tau. n. 10. in fi. resoluit meliorationẽ tertiæ partis non esse legitimam respectu filiorũ & descendentium, sed prælegatum, respectu tamen extraneorum esse legitimam, cũ eis relinqui non possint in præiudicium filiorum, vt in l. 9. tit. 5. delegat. lib. 3. fori cuius resolutio mihi placet hoc illi addito, nẽpe, etiam respectu filiorum censeri legitimã quoad multa, licet quoad plurima differat, & potius prælegatum dicatur. Quod facile colliges ex legibus præcedentibus & sequentibus, & potissimũ ex l. nostra, qua differre constat, eo quod grauamẽ apponi potest in melioratione tertij, nõ tamen in legitima. Cõueniunt tamen quia melioratio tertij habet eosdem effectus, quos legitima, & fortè, maiores vt expendit Tell. Fern. in d. l. 27. Tau. n. 3. Vides enim fideicommissum, vel onus melioratio in tertio non posse iniungi, nisi in fauorem descendentium, vel in defectum eorum ascendentium, vel eis deficientibus cæterorum consanguineorum, in quorum omnium defectum vocari possunt extranei, nõ sic in melioratione quinti, potest enim in ea grauamẽ imponi in quo
3 rumcumq; fauorem, etiam extraneorũ.† At ideo inter descendentes permisit lex nostra grauamẽ apponi, & non in fauorem extraneorum, quia quẽ honoro, possunt grauare, sed respectu descendentium dicitur honoratus propter meliorationẽ tertij, poterat enim pater alterum ex descendentibus eligere, & meliorare, si ergo hunc eligit, nimirum si grauare possit, & pro tempore eligere, & post tempus designatum alijs prælegare, cum hæc facultas à lege fuerit sibi concessa, vt hic & l. 2. supra eo. Extraneos autem vocare non potest, nisi in defectum descendẽtium, quorum respectu dicitur legitima, qua eos defraudare non potest, nisi omnes deficiant. Et ante legem istam hæc erat receptior sententia, vt probat Ioan. Lupi in d. l. 27. Tauri nu. 24. & sequentibus, & Segura in rep. l. vnum ex familia §. sed si fundum nu. 183. & pluribus seq. vbi fuisse nimis & prolixe pro-
4 cedit. † Quim etiã iure communi ante legẽ istam pater, filium cui inofficiose donauit, poterat grauare onere fideicommissi, in eo quod excedebat, legitimam, vt in l. Titia Seyo, §. vlti. ff. deleg. 2. nec erat opus querela ad reuocãdum, sed ipsemet pater hoc facere poterat, vt ex eo textu ibi expendit Bar. post Guill. & alios antiquos, quos sequuntur Bal. & Sali. in l. si totas C. de inoffi. dona. Ferd. Vaz. Mencha. li. 1. de successionũ creatione, §. 10. nu. 247. citat ad id tex in l. 17. & 26. Tau. ibi, eno en mas, quæ transcriptæ sunt in hoc libro in l. 1. & 10. supra eod.

GLOSS. II.

1 *Meliorationi quinti quodcunq; grauamẽ apponi potest etiam in fauorem extraneorum.*

2 *Meliorationi tertij grauamẽ apponitur in fauorem descendentium, & eis deficientibus in fauorem aliarum personarum hic contẽtarum.*

1 *Y hazer en el dicho tercio.* Quare lex hic nihil dixit de melioratione quinti? Videbatur enim maiori ratione in quinto bonorum alicui prælegato grauamẽ apponi posse, quàm in tertio, eo quòd nõ sit pars legitimæ sicut tertium, potest siquidẽ cuilibet extraneo relinqui, vt in d. l. 9. tit. 5. de leg. lib. 3. fori & in l.
2 seq.† Respondeo nemini dubium esse, in melioratione quinti grauamina posse imponi, prout & in hac lege in fine dicitur, verùm ideo hic non factam esse mentionem de quinto, sed de tertio dumtaxat, quia vincula, & grauamina permittit lex nostra apponi in tertio in fauorem descendentium, & in eorum defectum, vt tertium deueniat ad alios, prout in hac lege statuitur. In quinto autem grauamina possunt apponi etiam in fauorem extraneorum: nec grauatur filius melioratus illud relinquere, vel restituere personis hic enumeratis, sed cui voluerit, vt Tellius Fern. asseuerat in d. l. 27. Tau. n. 3. versic. 3. & Gomez Arias in l. 25. Tau. n. 18.

GLOSS. III.

1 *Substitutiones fieri possunt per inde in contractibus atque in legatis, vel vltimis voluntatibus.*

2 *Meliorationi an possit grauamẽ apponi post factam meliorationem?*

Argu-

Argumentum de re ad tempus & de tempore ad res est validum in iure, ibidem.

Meliorationem qui reuocare potest, poteri ei grauamē ex post facto apponere, ibidem.

3 *Meliorationi irreuocabili non potest ex post facto grauamem apponi.*

Donatio perfecta conditionem postea non capit, ibidem.

4 *Substitutio vulgaris aut pupillaris an fieri possit filio meliorato: remissiuè.*

c *Y substituciones que quisieren.* Nota ex l. ista, quod substitutiones non solum fieri possunt in vltimis voluntatibus & legatis, vt in l. vt hæredibus ff. delega. 2. verumetiam in contractibus & omni alia dispositione, id quod ante legem nostram erat iure communi & regio statutum, vt in l. quoties C. de donat. quę sub modo, & l. 7. tit. 2. p. 5. Paul. Cast. cōs. 317. & consi. 384. lib. 1. explicat eleganter Aymon Crauet.
2 consi. 19. num. 8. & 9. † Et quemadmodum pater meliorans filium, potest grauamina & substitutiones directas, vel obliquas filio meliorato quas voluerit iniungere, ita & quandocunq; apponere licebit, etiam multo tempore post factam meliorationē ex sententia Ant. Gomez in l. 17. Tauri n. 22. valet enim argumentum de re ad tempus & ex contrario vt in l. miles §. & quia diximus & ibi notant Bar. & docto. ff. de milita. esta. Iaso. in l. si idem cum eodem 2. col. ff. de iuri om. iudi. cum concordātijs per Euerardum traditis in locis legalibus loco 37. Sed hoc intelligit Ant. Gomez d. num. 22. quoties melioratio poterat reuocari, vt quia non erat sequuto traditio, iuxta tex. in l. 1. supra eo. nam si totam meliorationem potest reuocare, à fortiori partem eius, & sic grauamē seu onus imponere, arg. tex. in l. si Titio §. vlt. cum l. sequen. ff. de leg. 1. l. conficiuntur ff. de iu-
3 re codicill. l. 1. & per totum ff. de adimen. lega. † Vbi autem melioratio erat irreuocabilis, quia res meliorationis traditæ fuerāt, vel alia ex causa, tunc post factam meliorationem non poterunt parentes grauamē aliquod apponere; vt in l. perfecta C. de dona. quæ sub modo, cuius verba sunt. *Perfecta donatio conditionem postea non capit.* l. 1. C. de reuo. donat. l. non idcirco C. de contra. empt. l. quamuis C. de transactio. l. sicut ab initio C. de actio. & obliga. l. in commodato §. sicut ff. commoda. l. 1. supra eodem citat idem Ant. Gomez in argumentum l. illud C. de collatio. & ibi doctores l. 1. in si ff. de solutio. l. item Labeo versi. sed pura ff. fami. hercifcun. l. licet C. qui pot. i. in pig. hab. Bar. in l. non solum §. morte numer. 16.
4 & ibi Moderni ff. de no. ope. nuncia. † An autem substitutio vulgaris, vel pupillaris fieri possit filio meliorato in tertio in fauorem extranei dicam infra eodem glo. 9. numero 2.

GLOSS. IIII.

1 *Substitutio dicitur propriè institutio.*

2 *Melioratio quemadmodum fieri potest nepoti, quem pater præcedit, ita & substitutio meliorationis.*

3 *Substitutio meliorationis fieri potest vni vel pluribus ex descendentibus, quemadmodum & melioratio.*

4 *Substitutio meliorationis an fieri possit fratri vterino, vel consanguineo meliorati, omisso vtriusque coniuncto.*

5 *Verba quo ad fieri possit referenda sunt ad disponentem potius, quam ad eum, de quo disponitur.*

6 *Legitimati per subsequens matrimonium an substitui possit meliorato.*

7 *Filij meliorati seu possidentes meliorationem inter viuos factam an excludant substitutum.*

8 *Filij donatarij extranei non excludunt substitutum.*

Filij meliorati quos alius proximior præcedebat, an excludat substitutum. ibi.

9 *Filij meliorati qui restituere tenebatur meliorationem in vita sua an excludant substitutum.*

10 *Filij restituere grauati meliorationem si rem eius alienauerit, an excludant subitutum.*

d *Entre sus descendientes legitimos.* Fac regulā generalem, vt quidquid leges nostrę exigunt in melioratione, idem sit statuendū in substitutione, vt in l. mulier §. vltimo ff. de conditio. institutio. vbi Labeo respondit, quod si quis te hæredem instituit sub conditione, si iam hæredem eum instituisses, aut quid sibi legasses, conditio in præteritum tempus collata extitisse intelligitur, si tu eum hæredē instituisses quocūque gradu institutionis vel substitutionis, vel ex quocunque gradu aliquid legasses. Ex quo tex. not. Bar. in summario quod substitutio est proprie institutio Iaso in l. Centurio num. 62. ff. de vulga. Emanuel Costa in repe. cap. si parte 1. parte in verbo instituendo, num. 5. & 6. vbi latè eximinat pagin. 180. & 181.
2 † Ex quo infertur, quemadmodum melioratio fieri potest ne potius, etiam si filij eos præcedant, vt in l. 2. supra eod. ita & substitutio eis fieri poterit cuiuscunque gradus sint, nulla maioris proximitatis habita distinctione, vt expendit Tellius Fernandez in d. l. 27. Tauri numero 4. & Didac. Castelli ibi in ver-
3 bo descendientes in fi. † Infertur secūdo quòd substitutio fieri potest vni vel pluribus ex descendētibus, quemadmodum & melioratio fieri poterat, vt in l. 2. 3. & 5. supra eo. prouatur etiam vel ex eo. quod substitutio, de qua in l. nostra, introducta est ad instar substitutionis exemplaris, vt videre licebit ex l. humanitatis. C. de impuber. & alijs substitu. vbi parentes qui filio furioso, vel mentecapto exemplariter substituunt, deficientibus liberis mentecapti, tenentur illi substituere alios fratres eiusdem, possent tamen vnum, vel certos, vel omnes substituere, vt &
4 idem Telli. Ferna. asseuerat in d. l. 27. Tauri nu. 5. † Infertur tertio, parētē nō astringi substitutionē facere pro-

proximiori ex descendentibus, vel ei qui successurus erat ab intestato, vt si melioratus habeat fratres vtrinque coniunctos & vterinos, vel cõsanguineos tantum, poterit siquidem pater substituere meliorato vnum ex consanguineis fratribus, omissis vtrinque coniunctis, solum enim lex nostra exigit, quod substitutus sit descendentibus, non autem coarctat patrem substitutionem facere respectu gradus, sed tantum respectu qualitatis, quòd sint descendẽtes. Nec oberit quod in substitutione exemplari teneatur parens substituere eos qui successuri erant ab intestato, & sic fratres vtrinque coniunctos non vterinos, vel consanguineos: quia vtriunque coniuncti proximiores dicuntur, hæc fuit sententia Guillie. de Cun. Bart. & posteriorum in l. ex facto ff. de vulga. vbi Ripa numero 91. docto. omnes in d. l. humanitatis maxime Curti. Iunior, numero 19. quoniam in exẽplari substitutione tractatur de dãdo herede ei, qui propter morbum, vel defectum sibi prouidere non potest, & ex lege nominantur certæ personæ, quæ substitui debent, nimirum ergo si successio reguletur, iuxta successionem ab intestato, cùm de substantia filij disponatur: atque ita in effectu dicatur filij testamentum. At in meliorationi tertij non sic, est enim dispositio patris, non filij, iuxta tex. in l. vnum ex familia §. sed si fundũ ff. de leg. 2. Nec disponitur de substantia filij, sed patris. Quando quidem quo ad filios dici non posit verè legitima, cum eorum alterum, quem malit pater, posit meliorare, vt in l. 1. & 2. supra eod. Quare parentes in huiusmodi substitutione vocare possunt descendentes cuiuscunq; gradus & qualitatis sint, siuẽ alios præcedãt, vel præcedantur ab alijs, vt Telli. Fer. attestatur in d. l. 27.
5 Tauri n. 6. † Qui & n. 7. aduertit hæc verba entre sus descendientes, referenda esse ad descendentes testatoris meliorantis, nõ ad descẽdẽtes meliorati, quia idem fit in substitutione exemplari vt in d. l. humanitatis. & quia vbicunque verba legis referri possunt ad disponentem, & ad illum, in cuius fauorem disponitur, referenda sunt ad disponentem, iuxta doctrinam Curtij Iunioris cons. 5. numero 2. citantis Bar. Imol. & Alex. post glossa ibi in l. ex facto §. Ad Trebellia. Bart. in l. cum in testamento ff. de auro &
6 arge. lega. † Quatenus autem lex nostra dicit substituendos esse filio meliorato in tertio cæteros descendentes legitimos intellige vt substitui posint legitimati per subsequens matrimoniũ, quoniã hi verè & realiter sunt legitimi c. tanta qui filij sint legitimi l. 1. tit. 13. p. 4. l. 10. tit. 8. de successionibus infra hoc eo. lib. vbi dicam, dixi etiam supra hoc libro in glo. rubricæ tituli primi de matrimonio n. 123. † Solet in melioratione seu donatione tertij inter viuos factã dubitari, an liberi donatarij seu meliorati excludant substitutum, quemadmodum eum excluderẽt, si melioratio & substitutio facta fuisset in testamento, iuxta l. cum auus ff. de condit. & demonst. & l. cũ acutissimi. C. de fideico. & l. generaliter §. cum autẽ, C. de instit. & substitu. sub condit. fact. & receptior opinio est, quod dispositioni dictarum legem locus sit in contractibus inter viuos, qui gratia tantum stipulantis, vel donatarij celebrantur, non vero in contractibus, qui vtriusque gratia celebrantur, ex doctrina Baldus in l. cum acutissimi numero primo & vltimo, C. de fideicomissum cui accedit Decius in d. l. generaliter §. cum autem numero 9. versiculo quartò quod hic dicitur C. de institu. & substitu. sub conditio de facta. Socin. consilio 93. numero 16. libro quarto, Iason in d. l. cum acutissimi in principio, Socinus in l. cum auus numero 97. versiculo quod autem ad secundum, Cassaneus consilio 53. numero 2. versiculo 13. facit, & numero 28. & numero 44. versiculo 13. non obstat, Tiraquellus in repetit. l. si vnquam in verbo susceperit liberos numero 219. & sequent. Tellius Fernandez in d. l. 27. Tauri numero 8. qui omnes in specie proposita obseruant filios meliorati seu donatarij excludere
8 substitutum. † Quod tamen procedit, quando donatarius est filius, vel alius ex descendentibus, secus si sit extraneus, quia tunc eius filij non excludent substitutum, sed ipse præfertur liberis secundum glossa in l. 1. post principium, & ibi Cirus Baldus, & alij C. de donation. causa mortis, glossa etiam in l. ex facto §. si quis rogatus in verbo ex voluntate ff. ad Trebellian. & ibi Din. Alexandre, & alij glossa alia in d. l. cum acutissimi in verbo deinceps, & in d. §. cum autem in verbo filios, & vtrobique doctores, & de hoc nemo vnquam dubitauit teste Tiraquellus in d. l. si vnquam in verbo susceperit liberos numero 219. Tellius Fernandez in d. l. 17. Tauri numero 9. versicul. sed adhuc pungit, vbi tamen dubitat, an si nepos fuit melioratus, & filius meliorantis fuerit substitutus, an filij meliorati excludant substitutum, ratio dubitandi fuit, quia videtur melioratus extraneus, & substitutus propinquior, quare iniquum videtur, filium meliorati excludere substitutum proximiorem. Sed nihilominus tenet hanc in specie, filios excludere substitutum ex præsumpta mente meliorantis, quippe qui nepotem prætulit filio, ac proinde censetur omnem eius sobolem eum voluisse præferre, nepos siquidem non est extraneus melioranti, licet alius eum præcedat, quia capax est meliorationis, vt in l. secunda supra eodem, atque ideo in eo militat ratio, d. l. cum auus, & d. l. cum acutissimi, & d. §. cum au-
9 tem † Limita tamen hac conclusionem, vt procedat quoties substitutio, vel grauamen confertur post mortem meliorati, secus autem si ad certum tẽpus esset facta melioratio, & post illud tempus melioratus fuerit grauatus in vita restituere, iuxta formam l. quoties C. de donationibus quæ sub modo, & l. 7. titul. 4. part. 5. tunc etenim substitutus excludet filium: nam si melioratus in vita excluditur cum sit filius, vel descendens, nimirum si nepos excludatur argumento l. si viua matre C. de bonis maternis. Ex quo hanc limitationem obseruat glossa in d. l. cum acutissimi in verbo vitam suam, quæ communiter recipitur teste Deci. in l. generaliter §. cum autem numero 12. C. de insti. & substi. idem attestatur Carol. Ruy. consilio 109. libro 2. per totum Tel-
10 lius Fernan. in d. l. 27. Tauri n. 9. † Qui hoc sublimitat n. 10. nisi ex alia causa, culpa possessoris propter alienationem ab eo contra prohibitionem meliorãtis factam, iussus sit restituere alij ex proximioribus eius, nam si alienauerit auferretur ab eo melioratio & tradetur eius filio, quẽ præferre videtur substitutis, cõditio enim subintelligitur hac in specie, si libe-

res

ros non habuerit possessor, vt respondit Paris. consilio 70.numero 8.& sequentibus libro 3. quod voluit Andr. Isernia in cap. 1.numero 8.versiculo si vero ex pacto, de aliena.feudi pater. Præposi.in cap. 1. de feudo marchię num. 10.ver. decimo quinto Hieron. Grat.conf.2.numero 14.lib. 1.& Matth. Affli. in capit. 1.§.hoc quoque numero 17. de success.feudi. rationem reddit optimam Telli. Fernã. in d.l.27. Tauri n.10.

GLOSS. V.

1 *Filij naturales patri quomodo succedant ex testamento, vel ab intestato? & an contra testamentum? & num. 2.*

3 *Filij naturales vel spurij quomodo succedãt matri, ex testamento, ab intestato, & contra testamentum.*

Filij illegitimi substitui filio meliorato possunt, & meliorati succedere possunt ibidẽ.

4 *Filio illegitimo à matre meliorato an substitui possunt extranei.*

e *Illegitimos que ayan derecho de les poder heredar.* Hi sunt filij naturales, qui patri succedunt ab intestato in duabus vncijs, nõ extantibus filijs, vel alijs descendentibus legitimis, & non extante vxore legitima patris sui auth. licèt, C. de natu. lib. Et iure regio etiam extante vxore legitima succedit naturalis patri ab intestato in dictis duabus vncijs, hoc est, in sexta parte hæreditatis paternæ, vt in l.9.tit.13.part.6. ascendentes autem eos excludunt omnino secundum omnes, vt attestatur Ant.Gomez in l.9. Tauri num.4.in fi.
2 † Ex testamento autem succedunt naturales patri non extantibus descendentibus legitimis, licèt ascendentes super sint, vt in l.7.& 8.titu.8. de successionibus infra hoc eodem libro, vbi dicam latius. Contra testamentum autem non succedunt gio.sing. in l.1.in verbo naturales ff. de bon.pos.con. tab. quam ibi sequuntur Din. Alb. Bar. & communiter Docto. l.8.versi.pen.tit.13.par.6. Ant. Gomez in
3 l.9.Tauri num.11. † Matri autem succedunt filij naturales & spurij & nati ex damnabili coitu, modò mater non incurrat pœnam mortis ex tali coitu, ex testamento & ab intestato, non extantibus descendentibus legitimis, licèt supersint ascendentes vt in l.7.tit. 8. de successionibus infra hoc libro. Succedunt etiam contra testamentum iure communi & regio, vt probant Did. Castelli in l.9. Tauri in verbo herederos legitimos & Ioannes Lup. ibidem num. 6.& 7.& Ant.Gomez nu.1. dom. D. Couarruuias de sponsali. 2.par.cap. [illegible] num.pen.& fina. hi omnes possunt substitui filio, vel descendenti legitimo in melioratione tertij, deficientibus alijs descendentibus legitimis, atque hi præferuntur ascendentibus vt hic dicitur, & fatentur omnes interpretes in d. l.
4 27. Tauri vnde hæc depromota fuit. † Aduertere tamen oportet, quod licèt filij illegitimi sint matri heredes necessarij, si alteri eorum melioratio fiat, poterit mater substituere quem velit, non seruato huius legis ordine, quem seruare præcipit, quando filio, vel descendenti legitimo facta fuerit, vt asseuerat Tellius Fernandez dubitans tamen in d.l.27. Tauri numero 14. ad fin.

GLOSS. VI.

1 *Filij naturales tantum præferuntur in substitutione facienda filio meliorato ascendentibus, quemadmodum & præferuntur eis in successione ex testamento.*

2 *Legio nostræ conciliatio cum l.1.ti.8. hoc lib. 5.numer. 3.*

3 *Tertia pars bonorum filij quando possit relinqui extraneis, & quando non tractatur.*

f *Entre sus ascendientes,* Nota, quòd filij naturales tãtum præferuntur in substitutione meliorati ascendẽtibus, quia filij naturales sunt patri successibiles ex testamento, etiam si ascendentes supersint vt in l. 7. & 8.tit.8. de successionibus infra hoc eodem libro, quod expendit ex l.nostra Ioann. Lupi in l.27. Tauri numer.46.& cæteri interpretes. Quorum sententia vera est, quidquid dubitauerit idem Ioan. Lupi
2 in d.l.27.numer.52. † Contra legem istam opponit Didac. Castelli in l.27.Tauri in glos. 1. in fin. & in verbo entre los estraños & Gomez Arias ibi numero 59.in fin.& 60.de lege 6.Tauri versicul. pero bien permitimos, quę trasumpta fuit in l.1.tit.8. de successioni infra hoc libro 5.vbi statuitur, quòd filius habens ascendentes potest disponere de tertia bonorum parte ad libitum, eam relinquendo extraneis quibuscunque; hic autem, non aliàs licet de tertia parte disponere, nisi inter cognatos deficientibus ascendentibus, quod reputat fortissimum argumentũ, faceturque ei difficulter posse satisfieri. Respondet tamen quod lex nostra loquitur quando tertium relinquitur sub cõditione, lex autem prima supra citata, quando tertium pure relinquitur. Sed hoc est constituere differentiam & non rationem differentiæ. Quare ipse reddit aliam, nempe, quod ibi testator à principio tertium legauit extraneo, quod potest extantibus legitimis ascendentibus hic autem loquitur quando ex post facto fit substitutio in tertio. Sed hæc ratio nõ satisfacit ex eo quod leges in institutione loquentes procedunt in substitutione, vt probaui supra eodem glos.4. numero 1. † Vel aliter soluit Didac. Castelli ibi in verbo en-
3 tre los estraños quod d.l. 6. Tauri, quę transcripta est infra ti.8.l.1.loquitur quãdo à principio is, qui in testamento disponit de tertia parte inter extraneos, nullos habebat descendentes, sed ascendentes, dumtaxat. Hic autem cum disponitur de tertio adsunt descendentes, quare tractari non potest de legitima à ascendentium, de qua tractat d.l.6.Tauri & d.l.1.titu.8. infra hoc libro, ideo hic non potest testator disponere de tertia parte inter extraneos, sicut posset, si de legitima ascendentium tractaretur vt in d.l. 1. hęc est vera interpretatio legis nostrę, quamuis non ita explicent Nostrates.

GLOS-

GLOSSA VII.

Meliorationis tertij grauamen seu fideicommissum vel substitutio an fieri possit descendentibus illegitimis, si legitimi supersunt, vel ascendentibus, si supersint descendẽtes.

g *Y asalta de parientes.* Collige ex lege ista opus non esse, vt deficiant consanguinei, vt extranei vocentur & per consequens vt deficiant descendentes legitimi, vt illegitimi vocentur, nec vt delint descendentes illegitimi, vt ascendentes vocari possint, & sic successiuè de cæteris. Sed extantibus descendentibus, potest fideicommissum & grauamem meliorato apponi iuxta formam huius legis, disponendo in primis, vt mortuo meliorato, veniant cæteri descendentes vel vnus eorum, & eis deficientibus restitutio fiat descentibus illegitimis, & post quam hi desecerit veniant ascendentes, & eis deficientibus cæteri consanguinei, & in omnium defectum extranei. Nec est necesse horum aliquos deficere, priusquàm alij vocentur, sed nullo eorum deficiente potest grauamem iniungi iuxta formam huius legis, ita vt si alter deficiat, veniat alius, & sic successiuè, vt rectè explicat Antonius Gomez l. 17. Tauri numero 23.

GLOS S. VIII.

1 *Melioratio tertij an sit legitima?*

Meliorato filio substitui possunt extranei, ibidem.

2 *Lex nostra explicatur.*

Alienatum semel, efficitur in perpetuum alienabile post quam semel exibit a familia, ibidem.

h *Entre los estraños.* Diximus supra eo gl. 1. nu. 1. & 2. meliorationem tertij quoad extraneos esse legitimam, eo quòd eis relinqui non possit: hic disponitur contrarium, imò quod extranei substitui possunt illo meliorato in tertio. Ex quo destrui videtur recepta sententia, atque ideo fatetur Tel. Fern. in l. 27. Taur. n. 12. huic obiectioni nescire congruum respõsum, asserit; rati one carere & esse voluntariam dis-

2 positionem legis nostræ. † Verũ si penitus verba & mentem legis nostræ consideres, inuenies ratione non carere, minimeq; ei obstare quæ ex aduerso adduximus, supponimus enim, vt dixi in glo. præcedenti, cum grauamẽ seu fideicommissum filio meliorato imponitur, superesse descendentes, quorum respectu non dicitur omnino legitima, vt diximus supra eod. glos. 1. n. 2. quo circa in eorum fauorẽ potuit grauamẽ apponi, cæterum autem substitutiones, & vocationes ascendentium, & consanguineorũ, & extraneorum sortiuntur effectum, postquam iã amisit melioratio nomẽ legitimæ. Quod enim semel fuit alienatum efficitur in perpetuũ alienabile, postquã semel exiuit à familia, l. pater §. quindecim ff. de legatis 3, Bart. Iason. & 2. lectione, & Ioan. Crottus, & Ferdinan. Loazes in l. filius fami. §. diui, num. 430. & seqq. ff. de leg. 1. Tiraq. lib. 1. de retractu, §. 32. glossa 1. numero 3. Ant. Gom. in l. 70. Tauri num. 24. Sic in nostra specie postquã melioratio semel venit, vel potuit venire, ad descendentes illegitimos, ad ascendẽtes, vel alios consanguineos, poterit etiam venire ad extraneos, licèt ex prima dispositione ad eos venire non possit, qui capaces dumtaxat sunt quintę partis, vt in l. 9. tit. 5. de legatis lib. 3. fori.

GLOSSA. IX.

1 *Grauamẽ meliorationi apponi debet in fauorem descendentium vel aliorum in hac l. contentorum, alias non valet.*

2 *Meliorato filio an possit dari substitutus vulgaris extraneus non seruata forma huius legis? & num. 3.*

Substitutio vulgaris an fieri possit in legitima filij ibidem.

Substitutus vulgariter filio in legitima an impediat transmissionem? ibidem.

4 *Substitutio pupillaris an fieri possit in legitima vel in tertio?*

Substitutio compendiosa an fieri possit in tertio bonorum patris, ibidem.

i *Ni condition en el dicho tercio.* Verba hæc denotant ordinem & formã qua deficiente non valet, sed reijcitur de melioratione grauamẽ, iuxta notata in materia formę in c. cum dilecta de referi. vbi late Feli. & in specie hoc tenet Ioã. Lupi in l. 27. Tauri n. 50. & ibi Did. Castel. in verbo sus descendientes, vers. & nota quod ordo, & Telli Fern. n. 12. vers. omnia hæc Gom. Ari. n. 18. † Sed hic ocurrit pulcra dubitatio 2
si pater filio meliorato in tertia bonorũ parte substituit extraneũ quem pia vulgariter, extantibus descendentibus, vel ascendentibus, vel consanguineis meliorantis, an valeat substitutio? & quidẽ validam esse substitutionem videtur, eo quod in legitima iure naturæ debita filio hæc substitutio vulgaris in casum impotentiæ vel noluntatis fieri potest l. post humus §. quod vulgo ff. de liber. & posth. vt ex eo text. expendunt Bal. Paul. Aret. & Ias. ibidem l. cũ hoc iure & l. 2. §. sed si ita scripserit, ff. de vulg. hanc opinionem obseruat Paul. & Ias. limi. 3. in l. quoniã in prioribus C. de inof. testa. & ibi Roder. Xuar. limi. 3. & 4. & ibi Ber. Diez a Luco in additionibus; Alex. in l. si posthumos §. quod vulg. ff. de lib. & posth. Fernan. Vaz. hanc dicens communẽ lib. 1. de succe. creatione §. 10. n. 121. in 10. limi. d. l. quoniam in prioribus, idem voluit Dida. Segura in rep. l. cohæredi. §. cum filiæ num. 97. & 98. cum pluribus sequ. vsque ad numerum 107. vbi rectè loquitur, idem voluit Bar. in l. si arrogator numer. 10. in fine ff. de adoptio. dicens hanc substitutionem, non inducere grauamem aliquod, quia non impedit transmissionem, sicut conditio si volueris, & licet concedamus impediri trãsmissionem, quatenus grauat, tollitur de legitima, vt d. l. quoniam in prioribus, atque ideo non impedies transmissionem. Iacobus Butri in dicta l. si arrogator vt ibi refert Baldus in opposisti. tenuit hoc idem in effectu, asserens per substitutionem vulgarem filio factam non tolli effectum suitatis, nec impedire transmissionem ad hæredes ex potentia

suitatis

fititatis: quia alias esset onus, quod legitima non patitur, vt in d.l. quoniam in prioribus: & licet Iacob. Butri. impugnet Bal. eius opinio vera est, eamque sequitur Alexan. in l. si filius heres circa finem 10. limitatione. ff. de lib. & posthu. & iterum in l. apud Iulianũ §. idem Iulianus n. 9. limi. 10. ff. ad Trebellia. Paul. Castren. consi. 222. n. 6. lib. 2. Guillerm. Benedict. in repet. c. Raynutius in verbo mortuo itaque testatore 2. num 202. de testam. Angel. de Perigl. in repeti. l. in suis nu. 142. & nu. 163. ff. de liber. & posthum. Eman. Costa in repe. c. si pater 2. parte in verbo debitæ num. 4. & 5. pagi. 30. ff. de testam. in 6. Anto. Gomez tomo 1. variarum resolutio. c. 3. nu. 17. & seque. qui tamen attestatur, quod in legitima non potest filio vulgariter substitui, & esse communem opinionem, refertque id attestari Soc. in. in l. si. nu. 47. versi. 15. limita. ff. de vulga. qui tamen hoc non dicit, sed quòd conditio subintellecta si voluerit reijcitur de substitutione, substitutio tamen valida manet, prout & cæteri supra citati asseuerant. Non tamen negant, substitutionem valere vulgarem factam filio in legitima, licet transmissionem nõ impediat. Et non solum in casu voluntatis prout ipsemet Anto. Gomez fatetur in d. tomo. 1. c. 3. nu. 21. vers. 3. principalis opinio, verumetiam in casu impotentiæ in qua specie doctor. supra citati loquentur. Quod ipse intelligo, modò cæteris filijs non fiat præiudicium in legitima, quod fieri posset iuxta nostras leges regias, si casus impotentiæ accideret per mortẽ filij an te mortẽ patris defuncti: tunc enim substitutus vulgaris non admitteretur in preiudicium aliorũ filiorum, quibus tanqũam superstitibus debẽtur omnia bona, preter quintũ, vt in d. l. 9. tit. 5. de legatis li. 3.

3 fori. † Verùm his non obstantibus, substitutus vulgariter filio meliorato in tertio nõ succedet filio nolẽte adire, vel agnoscere meliorationẽ seu prelegatũ. Non enim potuit extraneus substitui in præiudiciũ ascendentium vel consanguineorum, qui iuxta ordinem legis nostræ deberent substitui. Qua forma non seruata non potuit substitutio fieri. Hæc fuit sententia Antonij Gomez in d. c. 3. nume. 22. contra Segu. in dict. l. coheredi. §. cum filie nu. 88. & 106. & Cyfonta. in l. 27. Tauri nu. 4. cui subscripsit Eman. Costa in dict. c. si pater 2. par. in verbo debitæ nu. 5. Vbi hoc extendit, etiam si aliquis ex ascendentibus esset filio meliorato vulgariter substitutus extantibus descendentibus, aut etiã si consanguineus alter fuisset substitutus extantibus ascendentibus, militat enim eadẽ

4 ratio. † Pater autẽ bene posset filio meliorato substituere pupillariter quemlibet extraneum, etiamsi descendentes extarent vel alij cõsanguinei. Quia nõ suum sed filij testamentũ facere videtur. §. 1. Institu. de pupi. substi. & in legitima hoc idem permittitur, vt possit quem velit filio impuberi pupillariter substituere glo. in l. quoniam in prioribus C. de inoffi. testamen. quam ibi sequuntur Odofre. Cyn. Fabe. Alberi. Iaco. Butri. Pet. de Bellap. Bald. Sali. Fulg. Pau. Areti. & Ias. & Rode. Xuarez ibidem 1. & 2. limita. omnes in l. ex tribus eo tit. Ferdi. Vazq. lib. 1. de successio. creatione §. 10. n. 400. vbi cita. cõcord. ex quo in tertiæ partis melioratione id fieri posse attestatur Anto. Gomez tomo 1. variarum resolutio. c. 3. nu. 22. in fi. cui adstipulatur Ema. Costa in rep. d. c. si pater de testamen. in 6. par. 2. in verbo debitæ nu. 5. pagi. 301. Qui hoc extendit ad substitutionem compendiosam filio impuberi meliorato factam: quæ solã pupillarem vtiliter continebit, si filius in ætate pupillari decesserit: non tamen continebit vulgarem nec fideicomissariam, si tempore mortis aliquis ex his de quibus supra supersit.

G L O S S. X.

Melioratio quinti non requirit obseruatione formæ huius legis in appositione grauaminis.

K *Aora enel quinto.*) Non intelligas in melioratione quinti non posse apponi grauamen nisi seruata forma huius legis, non enim est necessaria formæ obseruatio, sed poterit pater in quinto quodcunque grauamen apponere etiam in extraneorum fauorem vt dixi supra eo. glo. 1.

G L O S S. XI.

1 *Maioratus per viam meliorationis fieri potest absque licentia principis.*

2 *Maioratum condens cum licentia regis potest cæteris filijs præiudicari in legitima, eis relictis seu præstitis alimentis.*

Maioratus conditi cum licentia regia & absque ea differentiæ, ibi. & seq.

3 *Maioratum faciens cum licentia regia nõ tenentur seruare ordinem legis nostræ in substitutionibus & grauaminibus, quemadmodum in melioratione.*

4 *Maioratu absque licentia regia facto, an transeat dominium & possessio in successorem absque traditione, quemadmodum transit in maioratu regia licẽtia facto.*

5 *Meliorationis vinculatæ dominium aut possessio, an transeat in successorem eius statim mortuo prædecessore?*

1 *Que valan para siempre.*) Nota ex lege ista, posse absque licentia, principis fieri maioratum per viam meliorationis tertij & quinti in vltima voluntate vel per contractum, cum substitutionibus & restitutionibus & prohibitionibus perpetuò duraturis, vt ex hac lege expendit Dida. Castelli in l. 27. Tauri in verbo (para siempre) & ibidem Ioã. Lupi nu. 77. Telli. Fernand. nu. 2. & Gomez Arias nu. 59. Et Grego. Lupi in l. 2. tit. 15. de primogenito regis, par. 2. gloss. 1. in fine Ferdinan. Vazq. de successionum creatione §. 26. numero 95. & 96. Anton. Gomez in l. 40. Tauri numero 35. D. Couarrub. lib. 3. resolut. cap. 5. numero 4. versic. verum Iustiniani, præstantissimus Molin. consiliarius supremi senatus lib. 1. de Hispa. primoge. c. 1. num. 25. dicam infra tit. 1. l. 1. gl. 1.

2 nu. 11. † Differunt tamen in nonnullis, quoniam qui cum regia licentia maioratũ condit potest vltra ter

etiam

tiam & quintam bonorum suorum partem & vltra legitimam filio electo vel nominato relinquere, dū modò alimenta congrua cęteris prestentur filijs secundum Cyn. in l. sancimus C. de donat. Bart. in l. Titio centum. 9. Titio genero nu. 6. ff. de conditio. & demonstratio. Alber. in l. quoniam in prioribus penul. col. C. de inofficio. testament. Hostie. Abb. & docto. in c. licet de voto, quam opinionem attestatur communem Iaso in auth. nouissima pen. col. C. de inofficio. testa. & Io an. Lecirier in tracta. primogenitur. lib. 1. quęst. 16. Ant. Gomez in l. 40. Tauri num. 4. Absque licentia tamen regia hoc fieri non posse constat ex legibus huius tituli & l. 1. tit. 5. de legat. lib. 3. fori Anto. Gomez in d. l. 40. Tauri num. 55. Greg. Lupi in d. l. 2. & l. ordinat. Vazq. Menchaquen. d. c. 26. nu. 55. & 96. Moli. lib. 2. de Hispan. primoge. c. 1. nu. 5. & sequent. & omnes regni nostri interpretes. ✝ Differunt secundo, quia si meliorat us fiat cum authoritate & licentia regia, non astringetur faciens in vinculo & grauamine seruare ordinem legis nostrę, sed deficientibus descendentibus poterit quos maluerit substituere, vt videmus infra tit. 1. l. 4. & 5. sed in melioratione hunc ordinē seruare tenetur parte in hac lege constitutum, alias non valet, vt dixi supra eo. glos. 9. in prin. ✝ Tertiò differunt quia in bonis maioratus cum licentia regia facti transit ipso iure possessio in successorem absque apprehensione, vt in l. 8. infra tit. 1. secus tamen est in maioratu absque regis licentia facto, ex sententia Anto. Gomez in d. l. 40. nu. 55. in fin. & in l. 45. Tauri nu. 116. Sed hanc differentiam increpat, neque immerito reprehendit Couarru. lib. 1. resolutio. c. 5. nu. 6. Moli. lib. 1. de Hispa. primoge. c. 1. nu. 26. de quo infra tit. 1. l. 8. ✝ Conueniunt tamen, quia quemadmodum in maioratu, ita & in melioratione facta in testamento vel inter viuos fauore exercentis liberalitatem, ex sola donatione adueniente tempore restitutionis transfertur ipso iure dominium in quolibet vocatū, vsq; in infinitū absq; vlla traditione. Satenim fuit prima traditio primo vocato facta, vt omnibus perpetuo acquiratur, vt resoluit Deci. citans specula. in tit. de traditionibus nu. 14. C. de pact. & consi. 230. col. penul. Aymō Sabellia. consi. 1. n. 9. Cassa. consi. 55. nu. 52. Caro. Ruyn. consi. 5. nu. 17. lib. 1. Roder. Xuarez. allegatio. 9. per. l. quoties C. de donatio. quę sub modo, quę tamen parum facit; melius hoc probat tex. regni nostri, in l. 7. tit. 4. par. 5. vbi aperte statuitur secundum verum legis intellectum, quod adueniente tēpore consequitur successor dominiū, imo & possessionē absque aliqua traditione, cum sic ait (veniēdo ende el tiempo, ganaria la possessio vel señorio de la cosa) vbi Greg. Lupi hoc bene expendit dicens esse mirabile, Tell. Fern. in l. 27. Tau. nu. 1. Moli. lib. 2. de Hispa. primo c. 20. nu. 3. & 4. Quod verū est qui lquid in cōtrariū asseuerat Ant. Gom. in l. 40. Tau. n. 28. eidē legi par. intellectus accommodās, quibus ibi respōdimus. Alia in materia maioratus videbimus infra titulo proximo.

GLOSS. XII

1 *Meliorationi fideicommissum seu grauamen appositum iure communi durabat vsque ad quartam generationem: hodie iure regio est perpetuum & nu. 2.*
Lex nostra explicatur, ibi.

m *De quarta ni quinta generacion.)* Iure communi si quis aliquam rē legauit & alienare prohibuit, dixitque se velle, vt perpetuo in familia sua esset, neuè de nomine suo exiret, nihilominus finitur fideicommissum in quarta generatione, neque ad quintā protrahitur, vt in auth. de restitu. fideico. §. nos igitur, vbi Iacob. de Belloui su in fin. hoc limitat nisi ex mente testatoris aliud esse appareat. ✝ Atque idem per omnia 2 hoc iure regio asseuerat Tell. Fer. in d. l. 27. Tau. n. 17. Quod salua eius pace verū esse non censeo, quandoquidē lex ista in dubio presumat voluntatē fuisse melioratis, vt vincula & substitutiones essent perpetuæ, nisi aliud expresse disposuerit, & ita sensit Moli. lib. 1. de Hispa. primoge. c. 4. n. 14. Et sic corrigitur d. §. non igitur, & cōmunis opinio confirmatur dicentiū in descendentibus non limitari vsque ad quartam generationem, secudū Alex. consi. 57. n. 2. lib. 1. vbi Caro. Moli. citat concordantes, & ipse tenet contrariū, imo quod in descendentibus seruetur dispositio d. §. nos igitur & in consuetu. Parisi. §. 120. cuius opinio per l. nostram corrigitur.

LEY. XII.

¶ *Que en vida y en muerte, no se pueda mejorar mas de en vn quinto.*

Ley 18. de Toro.

¶La ley del fuero [a] que permite que el que tuuiere hijo o descendiente legitimo, pueda hazer donació, [b] hasta la quinta parte de sus bienes y no mas: y la otra ley del fuero, q assi mesmo permite q puedā mandar [c] teniē do hijos o descēdientes legitimos al tiempo de su muerte, la quinta parte de sus bienes, se entiēda y platique q por virtud de la vna ley y de la otra, no pueda mādar el padre ni la madre a ninguno de sus hijos ni descēdientes [d] mas de vn quinto de sus bienes en vida y en muerte [e].

GLOSS. I.

La ley del fuero.) Ley 7. ti. 12. de donationibus lib. 3. fori in fine.

GLOSS. II.

2 *Venditione filio minori precio facta, an censeatur à patre*

pater donans excessum valoris l. & nu. 3.
4 *Donatio dicitur quando animo donandi aliquid cōceditur, licet sub titulo vēditionis.*
4 *Donatio remuneratoria filio facta an imputetur in melioratione tertij & quinti.*
Confessio meritorū à patre facta non valet, quia inter personas prohibitas effectū nullum habet, ibi.

b *Hazer donacion.*) Gomez Arias in l. 28. Tauri extendit legē nostrā, vt procedat non modò vbi donatio quinti facta fuit titulo lucratiuo, verùm etiā si titulo onerofo aliquid in effectu donetur, vt si minori precio quàm æquum est, res aliqua filio vēdatur. id enim quod excedit cōputabitur in quintū, & censebitur donatum, iuxta doctrinam Bart. in l. nō vsque adeo ff. si quis à parē. fue. manu. dicētis quod venditione filio facta minori precio, id quod plus valet dicitur donatū hoc idē voluit Bal. in l. si vnquā in si. 1. & 2. lectu C. de reuocā. don. Cyn. Bal. Areti. & Iacobi. in l. 1. C. de pact. Cyn. in l. 1. q. 7. C. de inoffi. dona. & ibi Albe. ad fi. & Pau. Cast. col. vlt. infi. Fulgo. in l. 2. infi. C. si quid in fraud. patro. Rode. Xuar. in l. quoniam in prioribus amplia. 16. C. de inoffic. testa. Orofcius in l. si arrogator n. 81. ff. de adoptio. hanc dicens cōmunem Arias Pine. in l. 1. 3. p. n. 77. illatione 5. C. de bo. mater. d. D. Cou. in c. Raynu. §. 10. n. 9. vers. 2. potest ita intelligi, extra de testa. Tira. in relec. l. si vnquā in verbo donatione largitus nu. 5. C. de reuocā. donatio. Alex. cōs. 55. n. 2. lib. 2. vbi hanc profitetur cōmunē. † Tel. tamē Fern. in l. 28. Tau. 2 n. 2. asseuerat, nunquā sibi placuisse hanc opinionē, quia tunc demū dici potest donatio, quādo animo donādi venditio minori precio facta fuit, vt in l. si quis donationis causa ff. de contra. emp. Nam licèt deceptio sit in magna quātitate, si emptor & vēditor habuerunt animū contrahendi, tunc nullo modo dici potest donatio. Quippe cū animus cōtrahētiū sit semper inspiciendus secundū Soci in l. 1. C. de pactis n. 9. per tex. in l. si spōsus §. circa venditionē, ibi enimuero animū haberet vendendi ff. de donat int. vi. & vxor. & quia aliàs de vento nobis deseruiret, l. 2. C. de rescin. vēdi. quę non admittit rescisionē venditionis, nisi tūcdemum cùm vltra dimidiā læsio contingit. Si ergo in venditione à patre filio facta modicum deest valoris iusti, iniquum esset vēditionem subuertere, & quod excessus ille donatio censeatur. † Sed nihilominus verior mihi videtur 3 communis opinio in specie, de qua agimus, quando venditio facta fuit filio minori precio veri valoris, eidemque filio fuit melioratio facta, vel alij in præiudicium cæterorum, quos fortè odio habebat. Nimirum ergo si propter præsumptum amorē quem erga melioratum habebat, & alium cui vendidit minori precio rem aliquam: præsumatur quoque animo donandi fecisse venditionem minori precio, eo colore fucatam. † Eadem ratione etiam si dona-4 tio sit remuneratoria, quæ alicui ex filijs facta fuit, impediet alterius quinti donationem, & talis donatio imputabitur in quintū. Nisi talia essent merita, pro quibus donans in iudicio conueniri posset, vt censet Aymon consilio 165. numero 6. Segura in repe. l. cohæredi. §. cum filiæ nu. 181. & sequen. ff. de vulga. d. D. Couarru. in c. cum in officijs nu. 11. prope finem de testa. Telli. Fernan. in l. 28. Tauri nu. 3. quorū opinio mihi applaudet, quidquid in contrarium teneuerint Did. Castelli. ibi. glo. in verbo gracia vers. ex quo tria singulariter infero, ibidemque Gomez Arias & Ioan Lupi in rep. rub. de dona. int. vi. & vxo. §. 50. n. 12. vers. ex istis infertur, his adde tradita per Pinellū in l. 1. C. de bon. mater. par. 3. n. 60. & seq. Imo hęc seruitia & merita pobanda sunt à filio, vt obtinere posit, nec sat erit cōfessio meritorū à patre facta. Quippe quę inter personas prohibitas effectū nullū habeat l. qui testam. ff. de proba. l. 3. tit. 14. par. 3. Bar. in cons. 193. & in l. si forte per tex. ibi ff. de castr. pecul. Ias. in l. si tibi decem §. si pactus nu. 8. ff. de pact. & in l. si arrogator n. 24. ff. de adoptio. Cassa. in consue. burgun. rub. 7. §. 5. n. 1. fol. 242. col. 4. Ioā. Lupi in repe. rubr. de dona. §. 50. n. 29. Ioā. Ber. in regu. 334. Tira. lib. 1. de retractu. §. 1. glo. 18. n. 85. Seg. in l. ab exhæredati substituto col. pen. ff. de leg. 1. & iterū in d. l. cohæredi. §. cū filiæ nu. 191. & seq. ff. de vulg. & ibi Di. Per. ad eū, cum concordātijs à me traditis in l. 6. gl. 7. nu. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. tit. 8. de successio. infra hoc eodem lib.

GLOSS. III.

1 *Quintæ duæ à patre nō possunt donari vel relinqui tempore mortis filio nec extraneo.*
2 *Quintæ parti imputātur donationes minutim filijs factæ, nō sic si extraneis, & nu. 3.*
Minima quando habeantur in consideratione, ibi.

c *La otra ley del fuero que assi mismo permite, que puedā mandar.* Hæc est l. 9. tit. 5. de legatis lib. 3. fori. Nota ex lege ista, non licere patri in vita per contractum inter viuos, nec in vltima volūtate donare seu relinquere filio vel alij extraneo cuicūque vltra quintā bonorū partem, non duas quintas partes, vnā per contractū inter viuos, & aliam per vltimā volūtatē nisi quinta pars includatur in tertia. de qua inter ipsos filios vel descendentes potest vltra quintam disponere, vt in l. 1. & 2. supra eo. ex quo verus non est intellectus Ioā. Lupi in d. l. 28. Tauri in fine, dicētis legem istā non negare, quod possit pater vel mater vni filiorū in vita donare quintam partē bonorū, & alteri in morte tertiam & quintam, sed tantum negare & prohibere, quòd vni met filio virtute dictarum legum donetur duæ quintæ partes. Quod adeo absurdum, est, vt indignum sit à legū peritis referri nedū affirmari, vt & Tellius Fernan. asseuerat in d. 2 l. 28. Tauri nu. 1. post Cyf. ibi nu. 2. † Vbi n. 2. hanc legē extendit vt procedat non solū vbi per viā quote de duobus quintis disposuit pater in prçiudiciū filiorū, verū etiā si minutim donabit, ità quòd ex pluribus minutis donationibus fiat aceruus, qui fortè attingat vel excedat quintū. vel occupet aliquā quinti partē. illud namque cōputādū est in quintū. Nā in respicientibus iustitiā de minimis habetur cōsideratio, vt probat Pinel. in rub. C. de rescin. vend. nu. 8. & nu. 24. maximè vbi tractatur de auferendo iure alterius, vt latè expendit Alb. Bru. in tract. de statutis ex-

 cluden-

cudentibus fœminas.9.arti.prin.q.12.Telli.Ferná. in d.l.28.Tauri in fi.& iterum l.3.Tauri in 1.par.nu. 21.verf.fin autem æqualiter.

2 † Contrarium tamen voluit Ro.Xua.in l.quoniã in prioribus totius lect. fina.col.verfi. vbi autem pater inter viuos non donaffet.C.de inoff.teft.quia parentes non funt ita reftrigendi, nepofsin donationes facere, & quodammodo videatur eis interdicta adminiftratio bonorum:confirmatur hęc fententia, quia difpofitio. l. fi vnquam C.de reuocan.dona. non procedit in donatione paruę quantitatis fecundum Ang.ibi. & Tira. in verbo vel partem aliquam nu.6. ex quo hæc vltima opinio Rode.Xua. mihi verior videtur,nifi donationes prædictæ paruæ quantitatis fierent alicui ex filijs, & vltra eas aliquis melioretur in tertio & quinto. Tunc enim crederem imputari debere in quinto, ne contra legis prohibitionem melioratio excedat tertiam & quintam partem. Et ita concordabis has opiniones.

G L O S S. IIII.

Quintæ duæ non poffunt filijs nec extraneis in vita nec in morte relinqui.

d *A ninguno de fus hijos ni defcendientes.*) A fortiori nec extraneis. Nam filios vltra quintum poft in tertio meliorare, & fi quid eis donauerit vel reliquerit nomine quotæ vel aliàs, dummodo non excedat tertium & quintum, valet donatio feu melioratio. l.2.& 10. fupra eo.extraneis verò nihil vltra quintã bonorum partem relinquere poteft, vt in d.l.9.ti.5. de legatis lib. 3. fori. Non ergo eis poterit in vita nec in morte vltra dictam quintam aliquid relinquere,vt hic dicitur.

G L O S S. V.

e *En vida ni en muerte.*) Adde hic quę dixi fupra eo. l.3.

L E Y XIII.

¶ *Que del quinto fe faquen los gaftos del enterramiento y mandas graciofas.*

Ley 30 de Toro.

¶ La cera y miffas y gaftos del enterramiento,[a] fe faquen con las otras mãdas graciofas[b] del quinto de la haziẽda del teftador,[c] y no del cuerpo de la haziẽda, aunque el teftador mande lo contrario.[d]

G L O S S. I.

1 *Funeris impẽfa dicitur quæ ante humationẽ facta fuit,nõ quæ poftea,& nu.fequentibus refoluitur,*

2 *Veftes lugubres,an dicãtur funeris sũptus.*

3 *Funeris impenfæ vel fepulchri, quas teftator fieri iufsit an extrahantur de quinto fi vanitatem emulentur.*

4 *Funeris impenfa fi fuerit per teftatorẽ defignata an quod fupereft cedat cõmodo legatarij tertij*

5 *Funeris impenfa à teftatore non declarata quomodo fieri debeat, & quid fit infpiciendum,vt dici pofsit æqua, & imputetur in quinto.*

6 *Funeris impenfam fi minus æquo fieri præceperit teftator, an quod de eft fuppleatur ex quinto.*

a *Y gaftos del enterramient.*) Funeris impenfa, inquit Vlpia.in l.at fiquis §.funeris caufa.ff.de religio. & fump.funerum,eft fumptus caufa ducendi & humãdi funus.l.12.ti.13.par.1.ex quo omnia quæ neceffaria funt ad humationen corporis extrahẽda funt de quinto, vt hic ftatuitur. Nempe,cera,miffæ, & alij fumptus:qui antequã corpus humaretur interuenerunt,nõ quæ poft humationẽ facrificia & aliæ expenfæ fiũt:quippe quæ iam non dicuntur funeris impenfa, vt adnotauit Cyfon.nu.3.& Telli.Fern.nu. etiam 3.in l.30.Tauri.Sed hæ quæ fiunt pofthumationẽ expenfæ ex corpore hæreditatis deducẽtur ante omnia legata & debita l.1.§.de impenfa.ff.ad l.Falci.l. vlti.§.in cõputatione C.de iure delibe.nifi pietatis caufa hoc erogatũ fuerit d.l. at fiquis§. hæc actio. ff. de religio.& fump.fune.d.l.12.ti.13.par.1.

2 † Sed an veftes lugubres dicantur funeris fumptus/ Greg. Lupi in dict.l.12.gl.penulti.tit.13.par.1.diftinguit inter eas quæ hæredi dantur, & famulis eius, & inter eas quæ ex cõfuetudine dantur viduæ vel viduo, & famulis defuncti, vt primæ extrahantur ex corpore hæreditatis,& vltimæ ex legato quinti. Tellius tamen Ferna.in l.30.Tau.nu.4.contradicit Gre.Lupi. & refoluit has veftes lugubres nõ debere extrahi de quinto, cùm potius pompã & honorẽ hæredũ refpiciant,quã animæ defuncti falutẽ, nec ad humationẽ defuncti neceffaria funt.Quare propriè funeris impẽfa dici non poffunt. Et licet funeris impẽfa dicãtur tales expenfæ ad hæreden fpectãt ex fentẽtia Ang. & Imo.in l. fi ex re. §. vlti. ff. de ftipu. feruo. quibus affentitur Alex. in addi.ad Bar. ibi. Areti.in l. quod in vxorẽ infi.C.de nego.geft.Idem Ang.in l.decreto C.ex qui. cauf. infa. irrog. Ang. de Aret.in §. fuerat n.26.infti.de actio.decif.capellæ.Tolofa. 136. in addi.inci.idẽ voluit,Caff.in cõfuetu. Burgũ.rub.4.§.6. n.12.

3 † Quod autẽ expenditur in fepulchro,an fit funeris impẽfa,& an ex quinto alicui legato extrahi debeat? Et vt omnes cafus cõprehẽdas, ita effe diftinguendũ arbitror. Aut enim teftator habẽs defcẽdentes,aliquid erogari iufsit in fepulchro vel in fepeliẽdo cadauer, vel in facrificijs dicendis ante vel pofthumationem pro anima ipfius, aut nihil fuper his difpofuit, priori cafu quãdo difpofuit, aut expreffe difpofuit,aut erogationẽ & expẽfas executoris teftamẽtarij arbitrio cõmifsit:fi expreffe difpofuit, id omnino feruari oportet, & ex quinto extrahi, ficut cætera extrahuntur legata, vt hic dicitur:dummodo de va-

de vanitate argui non possit. Voluntas enim inepta
vanitatem respiciens,& plus æquo expendi præci-
pies in funerarijs expensis, vel construendis monu-
mentis, si patrimonio defuncti non sit proportiona-
ta adimplenda non est, l.seruo legato §.vlt.ff. de leg.
1.l.vlt.§.fi.ff.de auro & argent.lega.l.at si quis§. hęc
actio in fi.ff.de religio.ibi sciendum est nec volun-
tatem testatoris sequendam, si res egrediatur iustã
sumptuum rationem: pro modo autem facultatum
sumptus debere fieri, Pau.Cast.in l.1.§.de impensa.
ff.ad l.Falc.& ibi Alex.fi.col.Tel.Fer.in d.l.30.Tau.
n.7.incip.nunc autem notate.Et in ver.tertius casus
hoc limitat, nisi excessus iste tenderet in vtilitatem
animæ defuncti, vt in dicendis sacrificijs vel oratio-
nibus, tunc enim de quinto poterit extrahi, quod fir-
mat authoritate Imol.in d.§.de impensa col.2.in fi.
ver.si tamen taxatio,& Ale.vlt.col.vers. adde hic, &
Vinc.5.col.vers.dicit tamẽ & versi. si vero testator.
4 † Vbi autem testator quantitatẽ designauit expen
dendam in funeralibus seu in sepulchro faciendo,
quod superest opere facto iuxta formam a testatore
expressam, vel si forma data non fuit iuxta id quod
ęquũ visum fuit, cedet quomodo legatarij, cui quin
tum fuit relictum, nisi aliud testatorem velle consti-
terit, secundum Ale. Vincen. & doct. in d.§.de impẽ
5 sa.& Tel.Fer.in d.l.30.Tau.nu.7.in fin. † Aut vero
quod expendendum esset, commisit executori, vel
nihil declarauit,& tunc id erit expendendum, quod
æquum est attenta qualitate, dignitate, & patrimo-
nio defuncti,& illud ex quinto extrahendũ erit, siue
ante vel post humationem cadaueris fiat, quidquid
in contrarium dixerit Tel.in d.l.30. Tau.nu.3.per
tex.in l.at si quis §.hæc actio ff.de relig. & sump.fu-
ne.ibi: *æquum autem accipitur ex dignitate eius qui fu
neratus est, ex causa, ex tẽpore, ex bona fide: vt nec plus
imputetur sumptus nomine quam factum est: nec tan-
tum quantum factum est. Debet enim haberi ratio fa-
cultatum eius in quem factum est, & ipsius rei, quæ vl-
tra modum sine causa consumitur.* Et in l.si quis sepul.
chrum §.sumptus funeris eo.titu.ibi sumptus funeris
arbitrantur pro facultatibus vel dignitate defuncti,
l.12.ti.13.de sepulturis par.1. ibi. *Solo que aquestas
despensas sean hechas mesuradamente, catando la perso
6 na de aquel por quien son hechas.* † Sin autem testa-
tor minus æquo expendi iussis, illud est seruandum,
nec ex quinto aliquid amplius extrahetur, vt opti-
me probat Tel.Fer.in d.l.30.Taur.num.8.& 9. Sed
si vltra expensum fuerit, ex corpore hęreditatis ex-
trahi oportebit, vide eum.

GLOSS. II.

*1 Legata ex quinto deducãtur, sicut funeris im
pensæ.*
*2 Funeris expensæ an deducantur ex donatio-
ne quinti irreuocabili in vita facta.*

b *Con las otras mandas graciosas.*) Testator filios ha-
bens, vel alios descendentes non potes vltra quin-
tam honorum suorum partem extraneo relinquere,
& si cui quintam relinbuerit,& alijs res certas, vel
quantitates legauerit, hę imputandæ sunt in quinto,
& ab eo deducendę, vt hic statuitur & in l.9.ti.5.de
2 legatis lib.3.fori. † Hoc tamen intelligas, vbi in te
stamento facta melioratio quinti, tunc nimirum si
ex eo deducantur legata, vel funeris impensę, vbi au
tem quinti donatio, vel melioratio in vita facta fuit,
si donatio fuit irreuocabilis, ex traditione rerũ, vel
instrumenti, vel ex alia ex causis in l.1.supra eo. con
tentis legata irritabuntur, nec expensę funeris ex eo
dem quinto deducentur, quia cum melioratio non
possit reuocari in totum, nec pro parte poterit arg.
l.quę tota ff.de rei vendicatio. Et quia tex. hic dicit
quod funeris impensa deduci debet cum alijs lega-
tis ex quinto, sed legata non minuunt quintum, quã-
do eius donatio fuit irreuocabilis, vt in l.1.supra eo.
ergo nec funeris impensa, ita censet Tel.Fer. in d.l.
30.Tau.n.1.quod tamen salua eius pace, verum mi-
hi non videtur. Quia funeris impensa vt æs alienum
iudicatur l.neque ære alieno,& l.at si quis §. si colo-
nus,& §.sed si res legata,& l.impensa enim cum l.se-
quen.& l.pen.ff.de relig.& sump. funer. & l.12.titul.
13.de sepulturis par.1.dicam infra in glo.sequen. li-
cet ergo legata post donationem quinti irreuocabi-
lem facta non valeat, non ex eo funeris impensa ces-
sare poterit, sed ne filij grauentur in legitima dispo-
nit lex ista, vt hæ impensę ex quinto deducatur. Qua
re deducendę sunt licet melioratio quinti irreuoca-
bilis sit. Quoniam ex alijs pluribus causis reuocari
potest, vel saltem diminui, cum etsi irreuocabilis sit
tempus mortis consideretur, vt iuxta valorem bono
rũ eius temporis, vel diminuatur, vel augeatur. Sed
minui ex debitis clarum est. Vt hęc omnia proban-
tur in l.1.3.& 7.supra eodem nimirum ergo si prop
ter funeris impensas etiam minuatur.

GLOSS. III.

*1 Funeris impensa iure commune deducitur ex
hæreditate.*
*2 Funeris impensa an præferatur omnibus cre-
ditoribus.*
*3 Funeris impensa iure regio nõ præfertur cre
ditoribus.*
*4 Funeris impensa an sit quod pro curando in-
firmo erogatur, vel quod pro insinuatione,
vel traductione textis expenditur.*

c *Del quinto de la hazienda del testador.*) Quoties quis
dedecit sine filijs impensa funeris deducitur ex vni-
uersa hęreditate,& patrimonio defuncti, & deinde
soluuntur legata,& quod superest pertinet ad hęre-
des, inter quos diuiditur. Filius vero extantibus etiã
impẽsa funeris ante omnia deducitur, & de residuo
soluitur legitima & alia legata, vt in l.1.§.vlt.ff. ad l.
Fal.l.Papi.§.quarta autẽ ff.de inof. testa. l. si quis se-
pulchrũ §.vl.& l.at si quis §. funeris causa, & §. æquũ,
2 ff.de relig.& sump.fune. † Quim etiã hęc funeris im
pensa omnibus prefertur creditoribus l.pen.ff.de re
lig.& sump.fun.l.vl.§.in computatione.C. de iure de

libe.§.fin.insti.de lege Falcid.& non solum persona libus,sed & habentibus tacitã, vel expressam hypothecã,vt ex illis legibus docto.expendunt,est etiam tex.regni nostri,vbi id notat Greg.Lup.in verb.deudas,in l.12.ti.13.de sepulturis & sumptibus funerũ, p.1.quinimo præfertur vxori in sua dote secundum Bar.in l.1.4.opp.secũdæ partis,ff.solut.matri. & ibi Moderni omnes eum sequuntur Ang.quoque de Aretio in §.fi.inst.ad l.Falc. † Hodie autem per legem istã nihil immutatur,si testator nullos reliqui filios,vel descendentes,vt cẽset Ant.Go.in l.30.Tauri n.2.eis vero extantibus funeris expensa de quinto deducitur,nõ enim potest aliquid vltra quintũ expendi,nec filiorum legitimã tangere. Sed quidquid noster Ant.Gome.dixerit,crederem per legem istã esse satis immutatũ ea in specie, vbi testator nullos reliquit descendentes,non enim prefertur hodie funeris impensa cæteris creditoribus, nã si filijs non præiudicat in legitima (in qua est quasi creditor, vt hic dicitur)quomodo præiudicabit veris creditoribus?Præterea lex ista præcipit de quinta bonorum parte deduci funeris impensam, iã ergo erat deductũ omne æs alienũ,eo quippe deducto dicuntur bona l.subsignatum §.bona ff.de verb.sig. † Et sic cessat hodie quod dici solet impensam funeris dici, vel saltem ei æquiparari id,quod quis expendit pro defecto in infirmitate eius curanda,iuxta l. in restituẽda.C.de pet.here. & l.legatum,C.de religio.& sum. fune.Itẽ etiam illud quod quis expendit in insinuatione & traditione testamenti, vt voluerũt Ias.Cor. & cæteri in d.l.fi.§.in computatione, C. de iu.delib. & Ant.Gom. in d.l.30.Taur.in fi. Grego. Lupi in l. 12.tit.13.p.1.nam si vera funeris impensa non præfertur creditoribus, multo minus hec, quæ proprie non est funeris impensa.

GLOSS. IIII.

Impensa funeris quando deducatur de tertio.

d *Aunque el testador mande lo contrario.)* Hoc intellige quando testator disposuit de quinto, si tamẽ disposuit de tertio,& melioratum in tertio grauit, vt ex eo funeris impensa deduceretur,tunc eius dispositio seruauitur,dũmodo expensa non excedat quintum.Quia in residuo eum meliorare visus fuit, vt recte aduertit Tell.Fer.in l.30. Tau. n.2.

¶*Quando las dotes y donaciones propter nupcias, y las otras excedierẽ de mejora de tercio y quinto y legitima se dizen inofficiosas, y si se han de traer a collacion o no, Vease la ley tercera tit.8.infra hoc lib.*

¶*Que el quinto se saque antes y primero que el tercio, pone la ley 214.del estilo.*

TITVLO SEPTIMO DE los mayorazgos.

LEY PRIMERA.

Que pone tres maneras como se puede prouar los bienes ser de mayorazgo.

Ley 41.de Toro:año de 1505.por don Fernando y doña Iuana.

Mandamos q̃ el mayorazgo [a] se pueda prouar por la escritura de la institucion del,[b] con la escritura de la licẽcia del Rey que la dio,[c] seyẽdo tales las dichas escrituras que hagã fe, [d] o por testigos que depongan en la forma q̃ el derecho quiere, del tenor de las dichas escrituras, [e] y assi mesmo por costumbre immemorial, [f] prouada con las qualidades que concluyan, los passados auer tenido y poseydo aquellos bienes por mayorazgo. Es a saber, que los hijos mayores legitimos [g] y sus descendientes, sucedian en los dichos bienes por via de mayorazgo: caso que el tenedor del dexasse otro hijo o hijos legitimos, sin darles los q̃ sucedian en el dicho mayorazgo alguna cosa, o equiualencia por succeder en el. Y que los testigos sean de buena fama, [h] y digan que assi lo vieron ellos passar por tiempo de quarenta años, [i] y assi lo oyeron dezir a sus mayores y ancianos, [K] que ellos siempre assi lo vieran, y oyeran, y nunca vieron ni oyeron dezir lo contrario, [l] y que dello es publica voz y fama y comun opinion [m] entre los vezinos y moradores de la tierra.

GLOSS. I.

1 *Maioratus seu primogenituræ diffinitio.*
Primogenituræ priuilegia viginti, & tria remissiue, ibidem.

Primo-

2 *Primogeniti in his quæ sunt dignitatis cæteris præferuntur, limita. vt ibi.*
3 *Primogenitus dicitur qui primo natus est, non qui primo conceptus.*
4 *Primogenitus dicitur quem nemo præcedit licèt nemo eum sequatur.*
5 *Maioratus, maioricatus, vel maioria apud Hispa. idē significat quod primogenitura.*
Diffinitio continere debet genus & differētias, ibi.
6 *Maioratus Hispani diffinitio.*
7 *Maioratus in tribus consistit.*
Regnū sui natura est indiuisibile & inaliēnabile, ibi.
8 *Regnum iuregentium est successibile.*
Regem quando liceat eligere. ibi.
9 *Regni successor an debeat esse vnus vel plures.*
10 *Dignitates ducatus, marchionatus vel comitatus sunt indiuisibiles & primogenitis & proximoribus deferuntur. Limitatur ibi. remissiuè.*
11 *Maioratus priuatorum bona sunt indiuisibilia & inalienabilia.*
Alienationis prohibitio in testamento vel contractu quomodo fieri possit, ibi.
12 *Maioratus seu primogenij constitutio an licita sit foro iudiciali vel animæ.*
13 *Maioratū cōseruatio in Hisp. vtilis valde.*
Vitia nō imputantur nobilitati, sed prauæ educationi nec senectuti, ibi.
14 *Mentecaptus demens vel furiosus an succedat in regno, comitatu, ducatu vel marchionatu, vel an sequens in gradu admitatur.*
15 *Demens, furiosus, velmētecaptus an succedat in maioratu simplici absq; iurisdictio.*
16 *Monachus aut canonicus regularis an possit succedere in regno vel ducatu.*
17 *Monachus qui professus non est, retinet dignitatem & iurisdictionem.*
Dignitas est habere iurisdictionem cū administratione, secus si iurisdictine quis careat, ibi.
18 *Monachus an possit sucedere in maioratu iurisdictione carente.*
19 *Clericus in sacris, in regno & maioratu succedere potest.*
20 *Dispensare an possit Papa cum monacho sacerdote vt contrahat matrimonium ad successionem regni.*
21 *Maioratus successio non aufertur impotēti ad generandum, nec cæco.*
Maioratus ex quibus criminibus amitti possit, remissiuè, ibi.

a *Mayorazgo.*) Maioratus seu primogenitura est ius prioris ætatis honorificū & vtile cōpetens filio primū nato. Hanc diffinitionē colliges ex Luca de Pena in l. 1. col. 6. C. de primi. eo. qui in sacris pala. milit. lib. 12. & ex Ioā. Lecerier in tracta. de primogenitura lib. 1. q. 1. n. 4. Ius loco generis est: verba quæ sequūtur præseferunt differentias (quod optima quæque diffinitio cōtinere debet ex philoso. omniū sententia vt refert Bar. in l. 1. ff. de testa. & in l. si is qui pro emptore. ff. de vsuca.) Dicitur præterea ius prioris ætatis ad differentiam iuris vltimo geniti, quod est cōsiderabile authore Bal. in l. Arethusa 2. lectione notab. 4. ff. de statu hominū, per tex. in l. idē erit eo. ti. Dicitur etiā honorificū & vtile, quia ratione huius iuris consequitur filius honorē & vtilitatem. Viginti & tria priuilegia & prærogatiuas primogenituræ congerit Ioā. Lecerier in trac. de primogenitura lib. 2. q. 2. & 3. post. glo. in c. quā periculosum 7. q. 1. latissimè omniū hæc tradit Tiraq. in prefatione
2 primigeniorū n. 32. & seq. † Dicens in his quæ sunt dignitatis, primogenitos cæteris esse praferēdos, vt adnotauit glo. in c. licèt de voto & ibi Hostien. Ioā. And. Pau. & cæteri, Oldra. cons. 94. & 237. 1. dubio Alb. in procemio digestorū. §. discipuli 2. col. Caro. Ruy. cons. 25. n. 14. lib. 1. cū concord. ibi per Tira. citatis, ex quo ipse in d. præfatione nu. 75. & pluribus seq. reddit rationē latissime probans seniores iunioribus in pluribus esse præferēdos. Licèt hoc limitet n. 84. simoribus & prudētia sunt superiores ex sentētia Salomo. sapiētiæ. 4. refertq; priuilegia seniorum à n. 106. quibus adde tex. optimū regni nostri 1. p. tit. 15. l. 2. qui maiori potestatē tribuit supra reliquos
3 fratres. † Dicitur præterea in diffinitione cōpetēs filio primū nato, ad differētiā filij prius cōcepti cui primo natus præfertur, notatur in l. Aretu. ff. de statu homi. & per Ioā. Lecerier de primogenitura li. 1. q. 1. nu. 5. & 6. & nuncupatim id voluit Ioā. And. ad specu. in rub. de feudis vers. hic interponē, adducens in id historiā Esau, & Iacob. vt scribitur Gene. 25. & in c. quā periculosum 7. q. 1. Tira. de primogen. q. 1.
4 citans cōcordātes, & q. 1. n. 9. † Aduertere tamē oportet, eū dici primogenitū, qui primus natus est, etiā si nullus frater eū sequatur l. ex duobus in prin. ff. de vulga. vbi primus dicitur nō solum is qui ante aliquē est, sed etiā is post quē nemo fit l. qui duos in prin. ff. de reb. dub. & in specie nostra hoc voluit Bal. in l. 2. col. 1. C. de iure emph. & l. cū antiquioribus n. 11. vers. & primo præmitto. C. de iure delibe. tex. in c. Ioseph. de verb. signi. Tira. de primigenijs q. 1. n. 3. vsq; ad. 8. quibus adde l. 2. ti. 15. de custodiēdo primogenito regis p. 1.
5 † Apud nos autē hoc in regno ius istud primogenituræ maioriā, maioratū & maioricatū appellamus, vt ex Pau. Cast. videre licèt cons. 165. li. 1. & Lud. Rom. cons. 29. & Car. Alex. in c. ius naturale col. 4. distinctio. 1. & Soci. cōs. 47. li. 3. quos Tiraq. refert de primogenijs q. 1. in fine Old. cōs. 94. Ioan. Lecirier. de primogenitura lib. 1. q. 2. n. 1. & 2. & ex Nostratibus quotquot l. 40. Tauri interpretantur. Vbi Ant. Gom. n. 1. maioratū ait esse quādā dignitatē & prærrogatiuā cum successione; quam habet primogenitus in cognatione sua. Sed non admitto hāc diffinitionē: quippe quę neque per genus & diferētias distingitur, nec substantiā maioratus significat, quod qualibet diffinitio exigit teste

Boecio vt refert glo. in l. omnis diffinitio. ff. de regu.
iu. vt & melius cæteris explicat Cice. in Topicis, ali
ter definit. Ferd. Mēcha. lib. 3. de sucesſio. creatio. §.
26. nu. 90. dicens hoc nomen maioratus nihil aliud
esse apud iureperitos, nisi quod talia bona, quæ ma-
ioratus nūcupatur, nō possint aliquo modo diuidi,
nec alienari, sed in temporū successione seruentur
certa forma: citat Imo. in regno loquentē in c. licet
in fi. de voto. verū vt vides, hæc diffinitio eodē mor-
bo laborat, meritoque dices cum iurisconsulto om-
nem diffinitionē in iure esse periculosam l. omnis
6 diffinitio, ff. de reg. iur. † Quare omissis futilibus ar
gutijs diffinitionū, de quibus per glo. in l. nihil aliud
est hæreditas & l. vlti. ff. de verbo. signi. & in rub. ex-
tra de sum. Trini. & Bar. in l. 1. ff. de testam. & Alcia.
in lib. 1. de verbo. signi. carta. 1. & 2. poteris Hisp. ma
ioratū sic diffinire (quāuis leges aliquas & rationes
diffinitionis omiseris, nā & Varro togatorū doctis-
simus id facere consueuit, vt Gelli. refert lib. 1. noctiū
Atticarū c. 15. refert Tira. de primog. q. 1. n. 2.) Ma-
ioratus est ius proximo maioriq; cōpetens ad dig-
nitatē & bona vinculata, á rege vel maioribus suis
relicta seu donata, perpetuoque alienari prohibita,
vt nomē eius familiæ perpetuò conseruetur. Ex hac
diffinitione facile colliges substantiā maioratus quā
si priuatim explicare velis, omnē eius materiā, velis
nolis, enucleabis, quare cōsultò omittimus, solū re-
seruantes eorū verborū declarationē, quæ ad digni-
tatē & bona vinculata referūtur, postquā hæc scrip-
serā vidi præstantissimū Mol. qui lib. 1. de Hisp. pri.
c. 1. n. 22. aliā assignat maioratus diffinitionem, qui
melius cæteris de hac reloquutus est. † Maioratus
7 igitur dignitas in tribus consistit potissimū, in reg-
no, deinde in titulo inferiori magnatū, quādoque
in bonis nobiliū seu priuatorū quoruncūque. Reg-
num sui natura est indiuisibile & inalienabile glo.
singul. in c. licèt de voto communiter ibi á doctori-
bus recepta Ferd. Vazq. lib. 3. de sucesſio. creatio. §.
26. n. 31. Mol. lib. 1. de Hisp. pri. c. 3. n. 6. † Et post
8 quā iuregentiū regna inuenta sunt, vt in l. ex hoc iu
re, & ibi notant glo. & doct. ff. de iust. & iu. cōfestim
per successionē deuenire cœperunt ad descēdentes
vel alios cognatos & consanguineos regum propin
quiores & nammaiores c. significauit de rescrip. &
ibi notat Bal. & cæteri interpretes c. licēt de voto. &
ibi Panor. n. 6. & cæteri. c. intellecto de iureiu. c. gran
di de suplē. negli. præl. & ibi notat Ioā. Monac. & alij
doctor. Bal. in d. l. ex hoc iure. 4. q. prin. & ibi cōmu.
doct. Marti. Laud. in tracta. de primogenitura 8. q.
princi. l. 8. & 9. ti. 1. p. 2. Ant. Gom. in l. 40. Taur. n. 4.
vbi dicit quòd deficiētibus consanguineis regis, vel
si populi sunt liberi, possunt ciues regē eligere secun
dum Bal. in d. l. ex hoc iure quæst. 3. & ibi Pa. n. 17. &
9 cæteri interpretes l. 9. ti. 1. p. 2. † Cūmque non sit di
uisibile, successor in regno debet esse vnus & nō plu
res vt melius regi & gubernari possit c. in apibus
7. q. 1. & hic erit primogenitus vel maior natu, dum
modo proximor sit vltimo possessori, & alios in pari
gradu existētes debet maior natu præcedere, vt in
c. licèt de voto & ibi expendit Abb. n. 9. & cæteri do-
ctor. Oldral. cōs. 94. col. 4. Albe. in 1. cōsti. ff. veteris
§. discipuli 4. col. Ioā. Lecerier de primogeni. 2. lib.
q. 14. nu. 1. & 4. & in §. quia supra vidimus eiusdem
quæstionis, latè discutit, quod sit cōducibilius, an re
gē per successionē vel per electionem assumere. Et
quod deceat esse vnū & nō plures, & hūc natu maio
rē probat late Tiraque. plures rationes reddēs tra-
ctatu primigeniorū in prefatione nu. 32. & seq. & n.
42. & deinceps & n. 75. & pluribus seq. Anto. Gom.
in l. 40. Tauri nu. 6. & 7. Greg. Lupi per tex. ibi in l.
7. ti. 1. p. 2. glo. pen. beatus Thom. de regimi. princi-
pum c. 2. vbi probat vtilius esse multitudinē homi-
num congregatā per vnū regi, quàm per plures, tex.
est in l. 5. ibi. porq̃ el Rey esè deue de ser vno, tit. 1.
part. 2. l. 2. tit. 15. p. 2. Coua. lib. 1. practic. quæstic. 1.
nu. 5. & iterum lib. 3. resolutio. c. 5. n. 3. Ioan. Lupi in
rub. de dona. int. vi. & vxo. §. 69. nu. 21. Rode. Xua. in
q. maioratus col. 5. & in l. quoniā in prioribus ex-
tensione. 10. C. de inoffi. testam. Moli. d. l. c. 3. nu. 6
& latissime Tiraq. de primigenijs q. 4. nu. 25. 29. 30.
& 31. vbi authoritate pluriū antiquorū & receptio
rum & pluribus rationibus probat vnius guberna-
tionem, quàm multorum esse & potiorem, & naturę
magis conuenientē, citat Caieta. in libro de regno
& Iouianum Ponta. in lib. de obedientia, Cęliū lib.
lectionum. 13. c. 27. Luc. de Pena in l. vlti. post prin.
C. de delatori. lib. 10. Albe. in procemio digestorū §.
discipuli, col. 3. Ant. Corse. in tracta. de potesta. & ex-
cellentia reg. in 71. q. seu in 5. part. num. 1. quod gra
uius & elegantius probat Hierony. Osori. Lusitan.
in libello de nobilitate ciuili, & hanc opinionem in
regnis & imperijs generali consuetudine obseruari
attestatur Arius Pine. in l. 1. C. de bon. mater. 3. par.
num. 16. quorum rationes hic non refero locorum
10 designatione contentus. † Sed & in dignitatibus in
ferioribus, nempe, ducatus, comitatus, & marchio-
natus, idem esse vt minimè diuidantur, vel alienen-
tur, sed primogenito, vel proximiori deferātur, pro-
bat tex. in c. 1. §. prætetea ducatus de prohib. feu. a-
lie. per Frederi. vbi latè Iacob. Belo. Andr. de Iser.
Bald. Aluar. Affli. & alij, c. licet, & ibi gloss. vlt. Host.
Ioan. And. Anto. & Panor. & alij de voto, Curt. Se-
nior consil. 68. num. 7. cum pluribus concordantijs,
per Tiraquel. congestis de primigen. quæstion. 4. nu
mer. 21. 22. & pluribus sequentibus, vbi vsque ad fi-
nem quæstionis 16. adducit limitationes huius regu
læ, & ornat materiam d. §. prætetea ducatus, Arius
Pinel. addens concord. in l. 1. C. de bon. mater. 3. p.
num. 17. Anton. Gomez in d. l. 40. Tauri, nu. 12. Gre
go. Lupi in l. 12. tit. 1. par. 2. glos. 1. contra Roderi.
Xua. in d. l. quoniam in prioribus limi. 11. §. sed hæc
dignitas, Ferd. Vazq. Menchaq. tenuit communem
in lib. 3. de successionum creatio. §. 26. num. 92. &
11 Moli. d. lib. 1. c. 11. num. 15. & 16. † In alijs verò ma
ioratibus priuatorum, bona etiam sunt indiuisibi-
lia, & inalienabilia, possunt enim per contractum,
vel testamentum eorum bonorum alienationes pro
hiberi, vt in l. 11. supra tit. proximo vbi adnotaui in
gloss. 11. in prin. post authores ibi citatos, qualiter
autem iure communi poterat per contractum, vel
testamentum prohiberi alienatio tractat latè Anto.
Gomez in l. 40. Tauri, numer. 13. & pluribus sequē-
12 tibus. † Solet tamen dubitari an constitutio ma-
ioratus, vel primogenij licita sit, quam quæstionem
latè discutit Tiraquel. de primigenijs, quæstio. 4.
qui resoluit licere, legemque, & consuetudinem
permittentem esse rationabilem, numer. 1. & se-
quenti. Couarru. libr. 3. resolutio. capit. 5. numer. 5.
vers.

versi.tertio eadem, Anton, Gomez dicens etiam in foro conscientię licere in l.40. Taur.num.56.plures alios in id citans, sed & vtilem esse reipublicę censet Paul.consi.141.in fin.lib.1.Marcus Salon Burgen. in procemio legum Tauri numero 83.contra quam receptissimam sententian insurgit d.Iaco. Septimacen.in lib.de institu.catholicis c.9.num. 125. & seq. quam plurimos enumerans abusus & iniquitates eorum,qui in maioratibus succedunt,increpans fęminarum exclusiones,quasi vitium sit naturam accusans,iuxta l.maximum vitium C.de lib.prętę. vel ex hære.& alia plura obijciēs aduersus eorum maioratuum conditores alienationem etiam in pias causas,& in redemptionem captiuorum prohibentes quod nihil aliud est quam diuino iudicio resistere, eiusq; prouidentiæ ex professo contraire quo circa piè persuadere conatur,ne deinceps huiusmodi vincula & vanitates permittantur.Cuius animum laudo abusuſq;& vitia,quę ex constitutione maioratuū contingunt non laudo:non tamen ob id quod accidentaliter euenit,tam antiquam Hispanię nostrę cōsuetudinem improbare ausim, à tot viris doctissimis & omnibus numeris consumatissimis aprobatā totq;seculis receptam, ex qua innumerę vtilitates, & commodo Hispanę reipublicę obuenire nominis antiqui memoria;in causa est,vt a vitijs quę communia sunt pauperibus vilisq; arceantur : ad defensionem patriæ incitentur,pro qua quotidie pugnāt, in id diuiditias , quas parentes & maiores sui congregauerunt expendentes. Denique nobilis isti pręsidium patrię propugnaculum Hispanię, defensores reipublicæ appellari meritò possunt . Vt pote qui proprijs expensis (non præmio conducti tanquā ignobiles) militant,militabunt, & militarum semper. Hi profectò plebeiorum seditiones, & scandala in hoc regno anno 1520.in quo ego natus fui,exorta sedauerunt,populiq; clamorem compescuerunt , atq;

13 eos pristino regis iugo submisserunt.† Quis obsecro hæc cernens negauit conseruationem maioratuum in Hispania valde vtilem & cōducibilem esse? Quod optime considerat lex 7. infra eodem admedium, nobilitatem etenim multæ concomitantur virtutes, quas eleganter refert Roderi.Episcopus Zamoren. in suo vitæ humanæ speculo lib.1.c.7.& Cassa. in cathalogo gloriæ mundi,8.p.32.consideratio.dixi latius in dialogo relatoris 3.par.c.2.num. 5. & sequē. vsque ad finem,quæ eis innatæ videntur: vitia autē non nobilitati,sed prauæ educationi potius imputanda.Plurimum enim conducit bona educatio teste philosopho 3.rethoricorum ad Teodatem c. 16. Quemadmodum & Cicero.de senectute numer. 60. plurima senum vitia referens resoluit , ea non senec-

14 ctutis vitia esse,sed mortuum. † Sed hic opportune quæri poterit,qui licet primogeniti sint,non possint in regno,ducatu,vel comitatu, aut in bonis maioratus particularis succedere. Et imprimis demens,furiosus,vel mentecaptus a natura excluditur a successione regni,vel dignitatis marchionatus, ducatus, vel comitatus,quoniam consuetudo, vel lex deferēs primogenito regnum, vel aliam similem dignitatē, licet minorem,debet intelligi,quod talis primogenitus sit natura habilis ad succedendum , & regendum argumentum textu.in l. vt gradatim ff. de mune.& hono. Vbi autem defectus hic sibi obuenerit ex accidenti non priuabitur successione, sed dabitur sibi curauitur ad administrandum : quia in eius persona iam fuit,& est radicatum ius successionis,nisi aliud per constituentem exprimatur capit. grandi de supplen.neglig.prelator.vbi ex hac causa datus fuit curator Regi Portugaliæ,& ibi notat glo. Ioan.Andr.Archidia.Domi.Ancarra. & cęteri interpretes,hanc sententiam obseruat Baldus in capit.1. ad fin.de successione feud. & in authenti. hoc amplius num.10.C.de fideicomm.Albarot.in cap. 1.§. mutus numer.7.Episcopum,vel Abb.in vsib.feudo. Martin.Laud.in tracta.de primogen.30.quæst. principa.Corset.in tracta.de potesta.regia. 10. quæstione principal.Iacob.de Sancto Georg.in tractat.feudor.in parte quid sit tex. numer. 7. Ripa in l.nemo potest numer.4.ff.de leg.1.Ioan.Lupi in repe. capit. per vestras notab.3.§.26.numer.8.versicul.quod intellige pagin.125.col.2.Cyfuen.in l.40. Taur. quæstion.17.& ibi Antonius Gomez num.69.Socin.consil.47.libr.1.Ioan.Lecerier de primogenitura libro 3.quæst.4.Tiraquel.de iure primogeniorum quæst. 21.in princip. & quæstio.21.numero 11. Ferdinan. Vazquez de successio.creatio.§.21.numer.148.Corne.consil.42.libro 4. Carol. Moline. in consuetudinibus Parisien.tit.1.§.8.glos.1.textus expressus in l. 3.ad medium,versicul.todas estas cosas,ti. 15.par.2 Greg.Lupi in l.2.titul.15.de successoribus regni p. 2.in verbo,seyendo ome para ello , vbi est pro hac conclusione text.expressus contra Ioan. Igneum in disputationem an Rex Franciæ recognoscat Imperatorem,& Lucam de Pena in l.1.colum. 3.de priuileg.eorum qui in sac.pala.mil.libr.12. Molin libro 1.de Hispanor.primoge.cap.13.nume.25.& sequen.

15 † Quod tamen limita procedere in regna,vel comitatu,aut ducatu,vel simili dignitate, secus tamen in maioratu,qui non consistit in iurisdictione , vel administratione,seu gubernatione,sed in pura & simplici administratione bonorum,tunc etenim succedit primogenitus etiam si sit furiosus , vel demens, seu mente captus,quippe qui cuiuscunque successionis ex testamento, vel ab intestato est capax , sicut quælibet sanæ mentis,vt in l.vltim.§.tali.C.de curato.furio.§.sui institu.de hæred.quæ ab intestato deferunt.ex quo id asserit Ioan. Lecerier in dict. tracta. de primogenitura lib.3.quæst.4.princip.versicu.salua reuerentia ,& Anton.Gomez in d.l.40. num. 69. Tiraq.alios citans de primogenijs quæst. 23. nume. 5.Ferdinand. Vazquez lib.3. de successio. creatio. §.21.num.148.vbi rationem reddunt & Moli.d.lib.

16 1.cap.13.numero 22.† Quid si primogenitus successurus in regno,vel dignitate communicatus,vel ducatus,vel marchionatus,vel alia simili,sit monachus vel canonicus regularis ? Et certe communis est & recepta sententia doctorum,monachum,vel canonicum regularem non posse succedere in regno , vel ducatu,aut in maioratu , seu melioratione iurisdictionem habente,sed quod eo excluso admittitur sequens in gradu argum.tex. in l.si post mortem §. liberi ff.de bon.posse.contra tab.cum sim. l. ex facto, ff.ad Trebellian.l.filius famil.§.cum quis ff.de leg. 1. ex quibus hoc voluit glossa in capitulo scripsit. 27. quæstion. 2. in glossa prima , & ibi Archidiacon, & cæ-

& cæteri interpretes Bal. in l. Deo nobis, §. 1. n. 2. C. de epiſ. & cler. & in l. data opera n. 29. C. qui accuſ. non poſſ. vbi loquitur de canonico regulari, & in l. ſi quis prioris, §. talem 1. col. in fi. C. de ſecund. nup. & in c. cum magiſtrum fin. quæſt. extra de electio. Marti. Lau. in tract. primog. lib. 3. quæſt. 4. nu. 15. Cyſon. in l. 40. Tau. n. 69. & ibi Ioan. Lup. n. 17. & Anto. Go. num. 66. Molin. d. lib. 1. c. 13. num. 81. cum ſequent. & late diſcutit quæſtionem hanc a n. 71. Greg. Lup. in l. 2. tit. 15. de primogen. & ſucceſſore regni p. 2. in verbo, ſiendo ome para ello.

17 † Vbi hoc limitat, niſi ante profeſsionem, nam qui profeſſus non eſt retinet dignitatem & iuriſdictionem arg. c. ſi benefi. de regulari in 6. & voluit Alber. in authen. ingreſsi, col. pen. C. de epiſ. & cleri. dignitas autem eſt habere iuriſdictionem cum adminiſtratione ſecundũ Archidia. in c. 1. de conſue. lib. 6. Tira. de nobil. c. 8. n. 2. Sine iuriſdictione autẽ nõ dicitur dignitas vt optime probat Mar. Salon Burg. in proœmio legum Tau. n. 89.

18 † Secundo limita hoc non procedere in maioratu iuriſdictionem non habente, in quo nihil obſtat quo minus ſuccedere poſsit, & monaſteriũ gaudebit vſufructu bonorum maioriæ per tempus vitæ ipſius monachi, vel religioſi, & poſt eius mortẽ ſuccedet ſequens in gradu ſecundum diſpoſitionem conſtituentis arg. tex. in auth. ingreſsi. C. de ſacro. eccle. & l. Statius §. Cornelio felici. ff. de iure fiſci vbi id expreſsim obſeruant Bar. Alb. & communiter docto. tex. eſt etiam hoc probans in l. peto. §. prædium ff. de leg. 2. & in l. cum pater §. hæreditatem 1. eod. ti. & ibi doct. tex. etiam in l. ex fact. §. ex facto ff. ad Trebe. & in l. ſed ſi mors ff. de dona. int. vir. & vxor. & l. cum fi.co. ff. ad Sillan. & in l. arboribus §. 1. ff. de vſuf. & l. ex ea parte §. inſulam. ff. de verb. oblig. quemadmodum in vſufructu aſſerit Accurſ. in glo. magna in fi. in authen. ingreſ. C. de ſacro. eccleſ. & in authẽ. idẽ eſt C. de bon. quæ lib. & vtrobique docto. earum interpretes. Hanc limitationem tradidit Ant. Gome. in l. 40. Tau. n. 66. paulo ante finem, & Gregor. Lup. in d. l. 2. ti. 15. p. 2. in verbo, ſiendo ome para ello, in fi. & probat Mol. d. lib. 1. c. 13. n. 95.

19 † Clericus autẽ in ſacris conſtitutus ſuccedere poteſt in regno, vel quolibet alio maioratu, quia conſtitutio quelibet fauorabilis ad clericos extenditur ex doctrina Pano. communiter recepta in c. eccleſ. ſanctæ Mariæ num. 25. de conſti. Ex quo id aſſerunt Marti. de Laude in tract. de primogenitura 30. quæſt. & Ioan. Lecirier in eodem tract. lib. 1. q. 3. quæſt. vbi late Ant. Gom. in d. l. 40. Tau. n. 66. in fi. Greg. Lupi in l. 2. titu. 15. p. 2. in gl. in verb. ſiendo ome para ello, col. 2. ad mediũ Mol. d. c. 13. n. 97. late diſcutit Tir. de primog. q. 44. qui n. 6. & ſequen. vſque in fi. reſoluit clericum poſſe ſuccedere in maioratu & regno, & fœminam excludere n. 7. plures citans concordantes.

20 † Quęrit autẽ Ant. Gom. in d. l. 40. Tau. nu. 66. vertic. vnum tamen, an poſsit Papa diſpenſare cum monacho filio regis vel magnatis, vt exeat monaſterium & matrimoniũ contrahat pro generatione ſuſcipiẽda, & ſic pro reipublicę cõmodo? Et poſſe diſpenſare aſſeuerat Bal. in l. ſi pater §. in arrogationibus arg. illius text. ff. de adoptio. cuius ſententiam ſingularem reputat Iaſ. in l. ſi arrogator num. 4. eod. tit. ſequitur etiam & mirabilem dicit idem Iaſo. in l. vlt. C. de tranſactio. 2. col. idem voluit Ancarra. conſ. 339. col. 3. nu. 2. ad fi. vbi atteſtatur cum Remino monacho, & ſacerdote ex ſanguine regis Aragonum fuiſſe a Papa diſpenſatum propter defectum ſucceſſorum, vt à monaſterio exiret duceretq; vxorem, ex qua habuit filium, qui ſucceſsit in regno.

21 † Impoteſt tamen ad generandum non prohibetur ſuccedere in maioria, vt cenſet Gre. Lup. in d. l. 2. tit. 15. p. 2. in verbo, ſiẽdo ome para ello, 2. col. ad medium, citat Bal. in c. 1. §. vltim. epiſ. vel Ab. qui loquitur in feudo. Cæcus etiam non repelletur ſecundum Bar. in l. cęcus ff. de iudi. Ioan. de Platea in l. 1. C. qui morbo ſe excu. lib. 10. Greg. Lupi in d. gloſ. ad fi. verſi. ſed quid ſi ſucceſſor; licet ab initio iuriſdictio non poſsit concedi cęco, vt ibi dicit Bar. & Bal. in c. 1. an mutus, vel aliter inperfec. Quę autem crimina faciant perdere maioratũ tractat Gre. Lup. in d. l. 2. gloſ. vlt. ti. 15. de primogenitis regis p. 2. Ant. Go. in l. 40. Tau. n. 91. Iaco. Septimacen. de inſt. cath. c. 9. n. 125. & ſequentibus & nu. 141. & ſeq. Tel. Fer. in l. 27. Tau. n. 18. & 19. dicam infra eo. l. 4. & Gre. Lup. in l. 6. tit. 11. p. 6. in verbo, que la non pudieſſe vender, col. 2. in prin. vbi latiſsimè: & latius Mol. lib. 4. de Hiſp. primo. c. 11. per totum maximè a numer. 25.

GLOSS. II.

1 *Scriptura regulariter non requiritur pro forma, ſed ad probationem.*

Scriptura an requiratur in maioratu, ibi.

2 *Scriptura requiritur in pluribus caſibus, remiſsiuè.*

Scriptura requiritur in actis iudicij, ibi.

3 *Acta iudicij quæ dicantur? remiſsiuè.*

Acta iudicij dicuntur quæcumq; fiunt corã iudice licèt non in figura iudicij, ibi.

b *Por la eſcritura de la inſtitucion del.)* Nota ex lege iſta, quod licet in alijs actibus ſcriptura non requiritur pro forma, & ſolemnitate, ſed ad faciliorem dũtaxat prob. l. in excercendis. C. de fid. inſtr. l. 1. & per totum ff. eo. ti. in maioratus autẽ conſtitutione ſcriptura requiritur, quod probatur ex verbis legis noſtræ ſequentibus, probationem teſtium admittentis ad probandum tenorem ſcripturæ, vt dicam infra eo gl. 5. vel ad probandam maioriã tempore immemorabili, de quo infra in gl. 9. quod non exigeretur, ſi ſcripturã non requireret lex pro forma: ſatis enim eſſe probari maioriam teſtibus, licèt de ſcripturę tenore non deponerent l. in excercendis, C. de fide inſtru. quæ ſententia vera eſt in maioratu regia licentia facto, de quo hęc lex loquitur vt dicam in gl. ſeq. n. 2. quidquid contra eam dixerit An. Gom. in l. 41. Tau. n. 2. vt aduertit Molin. lib. 1. de Hiſp. prim. c. 8. n. 7.

2 † Plures alios caſus in quibus ſcriptura requiritur congerit glo. Ioan. Andr. & Phil. Fran. in c. 1. §. poſtquam de cenſib. lib. 6. quibus adde alium caſum nempe vt ſcrip. requiratur in actis iudicij, maximè in libello, litis conteſtatione, citatione, probatione ſenten-

sentētia & similibus, nec probari possunt per testes nisi acta amissa fuerint,& tunc secūdum formā,quā referam infra eo.in glo.5.hęc fuit sententia Bar.in l. ne in arbitris nu. 3. & 7.C. de arbitr.& in l.testium pertex.ibi.C.de testi.& in l.sicut iniquum &.l eman cipatione. C. de fide instru. cui accedit Bal. in l. vl. vers.quęro nunquid acta.2.col.C.de re iu.tex.optimus in c.quoniam contra falsam extra de probatio. vbi id notat Feli.nu.1.&.vlti. & Deci.n. 7. & Celsus ad Lāphran. ibi n.12. hanc dicit communē contra Inno.Hostiē.Ant.& Panor.ibid. qui cōmuni aduersantur, eadem cōmunem sentētiam tenuit Iaco. de Bellouisu in auth.vt in medio litis in fi.Alex.cōs.74. nu.9.lib.1.Marsi.in rub.C.de proba.nu.20.Robert. Maranta his nō citatis,de ordine iudiciorū p.6.10. actu iudicij de actorū editione nu.22.23.& 24.dixi in stylo cancellariæ tit.3.c.1.§.8.gl.3. † Quę dicātur

3 acta iudicij tractat Marā.d actu.10.iudicij n.1.& 2. Tu interim scias nomine actorū cōtineri quidquid factum est in pręsentia iudicis, etsi in figura iudicij non fiat secundū Bal.in l.interrogatā C. de lib. cau. Deci.in d.c.quoniam contra.nu.12.in prin.

G L O S S. III.

1 *Maioratus probatur per scripturam fundationis & licentiæ regiæ.*

Licentia regia ad condendum maioratum debet in scriptis fieri, ibi.

Priuilegium an scripturā requirat, ibi.

2 *Maioratus an dici possit in quo scriptura licentiæ regis non interuenit.*

d *Con la escritura de licencia del Rey que la dio*) Notā ex lege ista,quod maioratus probatur per scripturā cōstitutionis & fundationis ipsius maioratus simul cum scriptura licentiæ regiæ.Ex quo duo inferūtur, primum, quod licentia regia ad condendum maioratum requiritur pro forma vt in scriptis fiat,quod in gratia seu priuilegio non requiri tenuit Bal.in l. humanū fin.col.& quæst.C.de legib.cui alij accedūt teste Felin.qui idem voluit,in rub.de constitu. n. 5. & Anto.Gom.in l.41. Tauri n.2. licentia tamen regia scripturā requirit,secundum Inno. & alios in c. constitutus de appella.Ioa. Lupi in l.41. Tauri n.3.

2 & 4.&.Moli.d.lib.2.c.8.n.7. † Secundū, quòd non dicitur maioratus nisi vtrunque cōcurrat constitutio maioratus,& licentia regis, neque probari potest, nisi de vtroque instrumenta appareant, quod videtur repugnare his,quæ diximus supra tit.1.l.1 1. glo. etiā 11. quod maioratus fieri potest absque regia licentia, quod tamē nō excluditur per legē istā, quia loquitur de maioratu qui factus fuit regia præcedente licentia, quod frequentius accidit, ad quæ iura potius adaptantur l.nam ad ea. ff.de legib.

G L O S S. IIII.

Instrumenti publici requisita remissiuè.

e *Siendo tales las dichas escrituras que hagan fe.*) Nēpe quòd coram tabellione publico fiant & contra testibus & alia contineant, quæ tradidit.d.D.Couarru. in practicis quæst.c.20.per totum.Dixi in stylo cancellariæ tit.1. præmi. 17. casu. 20. declara. 4. legis Toleti glossa.1.numero 2.3. 4. & 5.Didac.Castelli in l.41.Tauri in verbo,hagan se.

G L O S S. V.

Scriptura publica quomodo probetur per testes?

e *Del tenor de las dichas escrituras.*) Scriptura publica quomodo probetur per testes, tradit Bar. in l. sicut iniquum. C. de fide instru. & in l.testium. C. de testib.&.in l.ne arbitris nu.7.C.de arbit.nempe, vt probetur casu amissionis, quodque testes probent de eius tenore, vt hic dicitur, & ibi ad esse substantialia,nempe,locus,dies,mensis, annus; subscriptio partis, signum tabellionis & notarij quodque apparebat sine aliquo vitio non rasum nec cācellatum. Item quòd testes super hoc deponentes sint periti literarum vt doctores seu aduocati, notarij seu tabelliones, nam si essent alij, facerent semiplenam probationem, vt in c.cum olim de priui. & ibi glo. & communiter docto. Paul. & docto. in l. sicut iniquum. C. de fide instrumen. Anto. Gomez in l.41. Tauri nu.3.

G L O S S. VI.

1 *Consuetudo differt in pluribus à præscriptione, remissiuè.*

2 *Præscriptio differt à consuetudine, & n.3.*

4 *Maioratus non consuetudine sed præscriptione immemorabili acquiritur.*

5 *Præscriptio immemorabilis & centenaria in quo differant? remissiuè*

6 *Maioratus quare nō minori tempore, quā immemorabili præscribatur, & nu. sequē.*

Præscriptio immemorabilis priuilegij vim obtinet & ei comparatur. ibi.

7 *Præscriptio iurium incorporalium etiam corpora continentiū scientiam exigit & patientiā eius contra quem præscribitur.*

Præscriptio immemorabilis iuriū an exigat scietiā eius, contra quem præscribitur, ibi.

8 *Præscriptio immemorabilis iurium quibus ius resistit scientiam exigit eius cōtra quē præscribitur.*

f *Por costumbre immemorial.*) Aduerte hic lector amātissimè, nam licèt lex nostra de consuetudine loquatur de præscriptione est intelligēda, vt probat Mol. lib.2.de Hisp.primo.c.6.n.10.11.& seq.plurimū enim differunt,vt colliges ex relatis ab eo,& ex glo.Pano. Rocho de Curte & alijs in c.vlti.de consue. & Fran. Balbo de præscri.1.parte q 10.Pano. & cæteris in c. cū ecclesia de causa poss. & proprie.Quod omniū latissimè examinat Aym.Cra.de ant.tē.p.4. in pri.quatuordecim tradēs discrimina inter consuetudinē & præscri-

2 præſcriptionẽ. † Quarum potiſsima eſt quia cõſue
tudo adquirit ius incomuni omnibus ciuibus ſeu de
de vniuerſitate hominibus, nec cuipiam ſpecialiter
prodeſt,nec nocet. Quo fit,vt qui præſcribit vel con
tra quem præſcribitur certus eſſe non poſsit. At præſ
criptio acquirit ei,qui præſcribit, & alteri priuato
damnum infert,inducitque ius priuatum inter præſ
cribentem,& eum contra quẽ præſcribitur. Cõſue-
tudo autem facit ius publicum quoad omnes quos
negocium tãgit l. de quibus ff.de legi.§.ex nõ ſcrip-
to inſti.de iure natu.gen.& ciui.ita eleganter expli
cant Panor.& Cardina.q.8.in d.c.vl.de conſue.Cor.
conſ.268.lib.4.num.17.Aymon Sabillia.d.4.par.de
antiqui.tempo.7.differentia nu.21. Deci.conſ.134.
prope fine.d.D.Couarru.in relect. regulæ poſſeſſor
de reg.iu.in 6.2.par.§.3.nu.2. † Præterea cõſuetu-
3 do non reſtingitur ad vnam rem. Eſt quippe genera
lis non ſolum reſpectu perſonarum de quarum com
modo & incõmodo agitur, ſed etiam reſpectu rerũ.
Præſcriptio verò dicitur particularis, tam reſpectu
rerum quam perſonarum, vt reſpondit Bellamera,
conſ.10.verſ.4.differentia Aimon.d.4.part. in prin.
nu.29. Dicitur etiam præſcriptio quando vni acqui
ritur, & alteri aufertur: conſuetudine verò vni ac-
quiritur,ſed alteri non aufertur,vt probat idem Ay-
mon d.4.par.in prin.nu.31. † Ex quo priuatus cõ
4 tra vniuerſitatem,& vniuerſitas aduerſus priuatum
& vna vniuerſitas aduerſus aliam præſcribere po-
tis dicetur, quam conſuetudine acquirere, vt opti-
mis exẽplis probat d. D. Couarru.d.2. parte regu.
poſſeſſor.§.3.nu.2. Aymon d.4.parte in prin.nu.21.
22.23.& 24. Cum ergo in lege noſtra agatur de præſ
criptione maioratus ab aliquo priuato aduerſus
alium dicitur præſcriptio non conſuetudo: prout &
in ſpecie l.6.tit.13.lib.5.ordina.(quæ tranſcripta eſt
in l.1.tit.15.de præſcriptionibus ſupra libr.4.) intel
lexit.d.D.Couarru.d.2.p.§.1.n.2. Quare dicendum
eſt impropriè hic poni conſuetudinẽ pro præſcrip-
tione immemorabili. Quoties enim per vſum tẽpo-
ris immemorabilis vel alias longeui acquiritur ius
pribato,non poteſt propriè dici conſuetudo ſed præſ
criptio,quippe quæ priuatis,conſuetudo autem cõ-
petit vniuerſis vt dixi,& voluit quoq; d.D.Perez in l.
vlti.tit.13.lib.5.ordina.in verbo (cartas) in fin.col.
1246. † Diſcrimen etiam conſtituitur inter præſ-
5 criptionem immemorabilem & centenariam, vt vi
dere licebit per Aym.Craue.de antiqui.tempo.4.p.
§.abſolutis d.D.Couarru.in relection. regulæ poſſe-
ſſor 2.par.§.3.n.6.& ſequentib.Dida.Per.in l.6.ti.13.
lib.5.ordi.col.1241. Quo modo autẽ probetur im-
memorialis, dicam in gloſsis ſequen. † Sed quare
6 maioratus non præſcribitur minori tempore quam
immemorabili,vt hic dicitur? Reſpondeo,quia ma-
ioratus ſupponit regiam licentiã ſeu priuilegium
regulariter, licèt ſine ea fieri poſsit ſine præiudicio
legitimæ filiorum, vt probaui ſupra eo. glo. 3. in fi.
At immemorabilis præſcriptio vim obtinet priuile
gij, eiq; æquiparatur, atque ea quæ non aliàs quã
priuilegio acquiri poſſunt,præſcriptione immemo-
rabili acquiruntur, vt in l. hoc iure §. ductus aquæ,
ff.de acqua.quotid.& æſtiua vbi gloſſ. & doctor.no-
tãtc capi.ſuper quibuſdam.§.1.de verbor.ſignifica-
tio.Bal.in l.edita ad fin.C.de eden. & in l.ſi ſolemni

bus.C.de fide inſtrumen.Alexã.conſ.16.libr.1.& cõſ.
35.& 195. lib.2.Bertrand.conſi.2.num.17. libr.3.
Ioan Lupi in l.41. Tauri num.10.Iaſo.in l. quomi-
nus numẽ.42.ff.de flumi.Paul.Pariſ.conſilio.112.n.
21.lib.1.vbi plures citat concordan.& conſ.27.nu-
mer.33.eod.lib.1. Aimon Sabillian. de antiquitatẽ
tempor.par.4.§.abſolutis differentijs quæſt.2.num.
9.pagi.139.Bald.in capi.1.quæ ſint regal.Deci.con
ſil.496.Bal.conſi.257.lib.2. Petr. Nuñ. de mandat.
exequen.capit.1.numer.14.verſ.3. deducitur Dida.
Perez in l.vlt.tit.13.lib.5.ordina.in glo. magna,col.
1241.ad medium, dom.Did.Couarru. lib.1.reſolu-
tio.ca.10.num.14. dixi in ſtylo Cancellariæ, titul.1.
præemi.22. gloſ. 3. qua ratione non poteſt minori
tempore quam immemorabili maioratus præſcribi.
7 † Vel quia maioratus eſt ius incorporeum,licèt cor
pora contineat,in quo vſus præſcribentis, & patien-
tia eius contra quem præſcribitur regulariter exigi
tur in qualibet ordinaria præſcriptione, vt optime
docet Socin.in l.3.in princi.num.4. ff.de acquirend.
poſſeſ.dixi ſupra hoc eodem lib.l.1.tit.6.dè meliora
tionibus glo.4.num.8. Sed cùm in noſtra ſpecie ſciẽ
tia,vel patientia eius contra quem præſcribitur in-
teruenire non poſsit,cum præſcribatur contra om-
nes deſcendentes quorumlibet poſſeſſorum antequã
naſcantur,ideo præſcriptio temporis, cuius initium
memoriam hominum excedit requiritur, quoniam
huiuſmodi immemorabilis præſcriptio iuxta rece-
ptiorem & veriorem ſententiam ſcientiam eius con
tra quem præſcribitur non exigit ſecundum gloſ. &
Angel.in d.l.hoc iure §.ductus aquæ, ff.de aqua quo-
tidia.& æſti.quibus acceſsit Salic.in l.2. C. noua ve-
ctigal.inſti.non poſſe Imol.& Roman.in l.1.§. deni-
que.ff.de aqua plu.arcen.Anton.in cap.peruenit de
cenſi.Bald.in c.1.col.2. quæ ſint regal. Alexan. conſ.
16.num.15.lib.5.& ibi Carol.Molin. ad eum citans
concordan.Deci.conſi.85.Curti.Iunior, conſi. 158.
num.12.Anto.Rubi.conſ.21.ad fin. Fran. Balbus de
præſcription.2.p.3.partis principa.quæſt.6.num.22
Alexan.communem dicens conſi.6.num.4.lib.1.Ti-
raquel.de nobili.c.14.num.14.Paul.Pari. conſ.111.
num.54.lib.1.dom.Did.Couarru.in regula poſſeſſor
2.par.in initio, nume.vltim. verſi.3. ſupra ſcripta, &
§.2.num.8.verſ.tertia ſpecies. Quorum ſententia ve-
ra eſt & receptior licet contraria placuerit Bar. in
l.ſi publicanus,§.in omnibus,ff.de publi. & vectiga
& in l.1.§.denique,ff.de aqua pluuia arcen. Eique ac
ceſſerit Paul.Caſtren.in l.ſeruitutes,col.vlti. ff.de ſer
uitu.Roma.conſil.218.Bald.conſi.352.lib.1. & con-
ſi.340.lib.5. Albert. Brun.conſi.66.col.1. Ripa in d.
c.cum Eccleſia nu.62.de cauſ.poſſ.& prop. & lib.2.
8 reſponſ. cap. 26. † Hæc tamen communis opinio
procedit,niſi tractetur de acquirendis alijs iuribus
incorporalibus,quorum vſui & exercitio ius reſiſtit,
hac ſiquidem in ſpecie ſcientia eius contra quem
tempore immemorabili præſcribitur, exigitur,vt op
time probat Did.Couarru.dict.regu. poſſeſſor.2.p.
num.8.verſic.3.ſpecies.

GLOSS. VII.

Maiorat.

1 *Maioratus mentione facta in aliqua dispositione, vel scriptura omnes clausulæ censentur appositæ, quæ solent communiter apponi in maioratu.*
2 *Verba regulariter interpretanda sunt iuxta communem vsum loquẽdi ea in prouincia in qua proferuntur.*
3 *Maioratus iure si qua bona alicui deferuntur, nulla alia clausula vocationis, vel prohibitionis expressa, & ad maiorem natu*
4 *pertinebunt, & ad masculos & in eorum deffectum ad fœminas, & ad omnes descẽdentes & transuersales in perpetuum.*
4 *Maioratus iure si qua bona deferuntur filio maiori nullo alio vocato in eius deffectũ succedent nihilominus omnes descẽdẽtes & transuersales ordine successiuo.*

g *Es a saber que los hijos mayores legitimos.* Nota ex l. ista, quòd si ex aliqua dispositione, vel scriptura donationis, testamenti, priuilegij, probationis, vel sententiæ competit aliquid alicui iure maioratus, licèt aliæ clausulæ vocationis, prohibitionis, aut fideicõmisi, vel conditionis in eadem scriptura non contineantur, hæ omnes clausulæ censebuntur appositæ: eosdemque sortietur effectus, quos apud nos, & alias prouincias bona primigeniorum & maioratuũ ex consuetudine moribus legibus, vel constitutionibus habere solent huius sententiæ author fuit Roderic. Xuarez in quæst. maioratus num. 8. cui accessit Ioan. Lupi in repe. rub. de dona. inter vir. & vxo. §. 69. n. 21. & sequen. Greg. Lupi in l. 2. glo. 1. post princi. & glos. in verbo, el mas propinquo, ti. 15. de custodiendo primogenito regis par. 2. sensit Anto. Gom. in l. 40. Tauri, num. 59. 60. 61. 62 63. & 64. melius cæteris, d. D. Couarru. li. 3. resolu. c. 5. per totum, Ferdinan. Vazq. Mencha. de sucessio. creatio. c. 26. nu. 86. Marcus Solon Burg. in procemio legum Tauri n. 88 citant Bar. in l. hæredes mei, §. cum ita n. 4. ff. ad Trebelli. Deci. cons. 297. col. 7. Moli. lib. 1. de Hispa. primo. c. 4. n. 14. cum seq.
2 † Cuius ratio est, quia in dubijs ea regula semper est seruanda, vt verba quæcũque interpretemur iuxta communem vsum, leges, & prouinciæ statuta, vel cõsuetudinem, vt in l. librorum, §. quod tamen Cassius, ff. de lega. 3. vbi glo. Bar. & Docto. expendunt, idem Bar. in l. talis scriptura, ff. de lega. 1. in prin. vbi asseuerat, & eius sententiam cæteri frequentius admittunt, quòd communis loquendi & intelligendi vsus propriæ significationi vocabuli præfertur. Idem probat tex. in l. 2. §. vlt. ff. de suppell. lega. l. non aliter, ff. de lega. 3. l. cum Delanionis, §. asinam, ff. de fundo instruc. l. vxori in prin. ff. de lega. 3. cap. ex literis 1. de spon. l. Labeo, & ibi Bar. ff. de supell. lega. Bar. Roma. Alex. & Fran. Niconi. latissime in rub. ff. de noui ope. nun. Curti. Iunior cons. 5. num. 12. & quòd verba cuiuscunque dispositionis sint intelligenda iuxta consuetudinem & leges prouinciæ tenuit Alex. cons. a. n. 11. lib. 3. post Bal. in l. lege ad fi. C. de legi. hæredi. Deci. loquens in maioratu Hispaniæ, cons. 297. n. 6. in fi. Guid. Papæ q. 506. col. 1. Guill. Bene. in c. Raynutius, in verb. in eodem testamento relinquens, 1. n. 173. & seq. Bologni. cons. 62. col. 2. & seq. Greg. Lup. in l. 3. in verb. mugeres, col. 2. post medium, tit. 13. p. 6. Pau. Castr. cons. 164. nu. 1. lib. 2. Couar. d. c. 5. n. 1. & Marc. Solõ
3 in procem. leg. Tau. n. 88. † Ex quo plura inferũtur, nempe quod vbi bona aliqua iure maioratus alicui deferuntur, ea ad vnum duntaxat maioremque natu pertinere, indiuiduaque esse & inalienabilia in perpetuum, masculosque excludere fœminas eiusdem gradus, ipsasque admitti posterioribus in gradu exclusis. Et hoc vltimum fuisse examinat Marc. Solon Burg. in procem. leg. Tau. nu. . & deinceps, & omnia alia Doctor. sup. citati, d. D Couarr. d. c. 5. latissimè.
4 † Infertur etiam quòd si quis maioratum constituam, dicens volo vt bona hæc debeniant in filium maiorem per viam maioratus, & sint inalienabilia, succedent nihilominus omnes descendentes & transuersales in perpetuum ordine successiuo contra dispositionem tex. in auth. de restit. fideico. §. nos igitur colla. 9. & contra sententiam Ant. Gom. qui in hoc errauit, in l. 40. Tau. n 64. & sententiã nostram optimè fulcit d. D. Couarr. lib. 3. resolu. c. 5. n. 4. ad quem lectorem relego, quia more suo eleganter prudenterque procedit, & Moli. vbi sup.

GLOSS. VIII.

1 *Præsumitur quis esse bonæ famæ. Contrarium probatur, nu. 3.*
2 *Qualitas requisita ad aliquid obtinendum ab statuto, vel lege, licet pro ea qualitate sit iuris præsumptio articulari debet & probari.*
Qualitas bonæ famæ, & opinionis quæ in teste requiritur ad probandum maioratũ probanda est, aliàs non obtinebit qui in ea se fundat, ibid.
3 *Maioratus probatur testibus secũdum formam huius legis, dummodo probetur bona fama eorundem testium.*
Fama bona an præsumatur. ibi.

h *Sean de buena fama.* Semper autem præsumitur, quis esse bonæ famæ, c. nullum de præsump. vt asserit Di. Castel. in l. 41. Tau. in verb. de buena fama, qui sentire videtur, nõ astringi eum qui maioratũ probare
2 velit testibus, bonam famam testium probare. † In contrarium tamen se habet communis sententia, in quotiesl ege aliqua, vel statuto qualitas aliqua requiritur ad obtinendum, quãuis ea qualitas iure præsumatur, adhuc tamen est probanda ab eo qui eã allegat ad fundamentum suæ intentionis ex egregia doctrina Ange. in l. vel negare, quam legit sub l. 2. §. vltim. ff. quemadmo. testamen. aperian. cuius verba sunt: pro hoc do tibi generalem doctrinam, quòd vbicumque optima opinio testium est causa inductiua plenè probationis, quę aliàs plena nõ esset ibi de optima opinione probandum & articulandum est. Vnde ait, cùm Bononiẽse statutũ disponit quod ad probationem mortis alicuius, qui extra territorium

stium decessisse dicatur, sufficit probatio per tres testes optime opinionis deponentes de fama, quod non erit probata mors nisi probetur illos testes deponentes esse optime opinionis & famæ. Hactenus Ang. cui subscripsit Alex. cõs. 82. n. 3. lib. 1. & cõs. 43. lib. 4. Cœpol. cons. 58. Marsi. cons. 96. nu. 3. li. 2. Tho. Gramma. cons. 15. n. 38. Deci. cons. 37. vers. 3. principaliter, Carrer. Regi. in l. obseruare, C. quo. app. non recipian. n. 163. & 165. quorum opinio frequentius recipitur teste Alciato de præsumpt. regula 3. præsump. 2. n. 10. qui addit concordantes, multo plures Pet. Moncada post Ioann. Crotum in tractatu de testibus num. 392. & pluribus seq. Marsi. sing. 187. Pet. Nunni. in dictionario suo in verbo, costumbre, prope finem, & in verbo, turmento, versi. 9. conclusio & de mandatis exequen. p. 1. c. 2. n. 17. ver. 4. ex ijsdem, & in 2. impressione n. 19. vers. 3. ex ijsdem & iterum 2. p. c. 6. n. 6. vers. imo in casu, qui loquitur in specie legis nostræ, & melius cæteris hoc explicat Arnald. Albertinus inquisitor Valenciæ in c. quoniam de hereti. lib. 6. q. 15. col. 233. quibus adde plurima à me congesta in stylo Cancellariæ, ti. 1. præmi. 17. casu 12. declaratio. 7 glossa 1. n. 3. & latius in præmi. 22. c. 1. §. 2. de clericis, 1. tonsuræ glo. 2. ✝ Ex quo in casu legis nostræ in probatione maioratus, erit necesse probare bonam famam testium de maioratu deponentium. Et quia licèt quis bonus præsumatur, vt in c. vlti. de præsumpt. non tamen præsumitur esse bonæ famæ neque idoneus, vt dixit Angel. in auth. de hæred. & Falcid. §. hinc nobis n. 28. nam fama consistit in facto probando, vt in l. de minore, §. plurimum, & ibi expendit Bar. ff. de quæstio. Pet. Nun. de manda. exequen. par. 2. c. 6. nu. etiam. 6. vers. imo in casu. Et licèt ibi hoc restringat, quando in superlatiuo gradu bona fama exigitur, vel quando verbis geminatis aliquid etiam in gradu positiuo requiritur ex sententia Aim. de antiqui. tempo. 1. pat. vers. quæritur n. 37. pag. 44. tene tamen priorem opinionem, quæ verior est & receptior ex traditis d. præmi. 22. c. 1. §. 2. glo. 2. & probat Moli. lib. 2. de Hispanor. primoge. c. 6. num. 30.

GLOSS. IX.

1 *Immemorialis præscriptionis probatio fit per testes deponentes de visu. 40. annorũ.*

2 *Immemorialis præscriptio an probetur per testes deponentes de visu minoris temporis quàm centum annorum & an sufficiat 40. anni, & num. 3.*

4 *Immemorialis præscriptio an probetur per testes 54. annos habentes, an verò esse possint minoris ætatis.*

1 *Quarenta años.* Nota tex. optimum docentem modũ probandi tempus immemoriale, imprimis enim exigitur, vt testes dicant se illud vidisse per tempus quadraginta annorum & non minori tempore, & ita est accipienda sententia glos. in c. 1. de præscriptio. lib. 6. dum dicit semper viderint, & Barto. in l. si arbiter, ff. de probatio. & notata per Ioan. Andr. Abba. & Felin. in cap. licèt ex quadam de testib. ita intelligit Anto. de Butr. in c. veniens. 1. eod. tit. Alexã. ad Bar. in l. proprietatis, C. de probatio. Pet. Nunni. de manda. exequen. c. 6. n. 6. noua impressionis, Molin. lib. 2. de Hispano. primoge. cap. 6. n. 31. 2 ✝ Sed multi existimant nõ probari tempus immemoriale per testes deponentes de visu quadraginta annorum, sed necessario deponere debeant de centum annis, cum vita hominis tanto tempore durare præsumatur, vt in l. vlti. C. de sacrosanct. Eccles. & in hac materia notatur in l. vectigalia, ff. de publican. & in c. forus, §. præterea de verb. signif. idque asseuerat Guido Papæ cons. 150. num. 4. Curti. Iuni. cons. 90. col. vltim. Felin. in cap. ad audientiam num. 27. de præscrip. vbi affirmat maius tempus esse illud, cuius initij non est memoria, quàm centum annorum, citat Cardina. in cap. si diligenti in fin. eod. titu. vbi id repetit idem Felin. in vltimis verbis, & iterum in ca. 3 cum nobis, num. 3. in fin. eod. tit. ✝ Sed nihilominus contraria opinio est receptior, imo quòd immemorialis præscriptio probetur per testes deponentes de visu temporis quadraginta annorum, vt in hoc tex. aperte deciditur, & iure communi asseuerant Guido Papæ cons. 150. n. 3. Balb. de præscription. 2. p. 3. partis principa. num. 24. & sequentibus, cum concord. supra citatis, Pet. Nun. de manda. exequen. cap. 6. num. etiam. 9. Arceus ab Otalora in lib. de nobilitate Hispana, 3. p. c. 7. n. 12. vterque in nouissimis, estque communis Nostratum opinio, & vltra eos hoc tenuerunt Lapus, Geminian. & Philippus Franc. in c. 1. de præscripti. lib. 6. & Aimon Crauette de antiquitate tempo. 4. p. sectione absolutis differentijs, num. 3. 4 ✝ Testes autem de immemoriali deponentes debent esse ætatis quinquaginta & quatuor annorum, vt possint de visu. 40. annorem deponere, secundum quorundam sententiam, vt videre licebit apud Ioan. Militem in suo repertorio, in verbo, testes, & Cassaneum in consuetud. Burgũd. rubr. 1. §. 2. in gl. E la prend, nu. 9. & ex Nostris id voluit Pet. Nuni. de manda. exequen. c. 6. n. 6. vers. sextum quod requiritur, citat Gomezi. in l. 1. Tauri, qui tamen hoc non dicit. Imo Didac. Castelli ibidẽ in verbo, quarenta años, contrarium tenuit, nixus authoritate, l. 1. & l. testium, ff. de testib. l. 3. tit. 16. part. 3. vbi testis 14. annorum potest deponere de his, quæ antea viderat. Quo fit vt cõstitutus in quinquagesimo anno, possit de tempore quadraginta annorum deponere. Quæ sententia verior est & in praxi recepta, eamque expresse tenuerunt Lap. Gemi. & Fran. in d. ca. 1. de præscriptio. in 6. & Aimon Crauette, d. sectione absolutis differentijs, num. 3. Molin. lib. 2. c. 6. num. 40. cum sequen.

GLOSS. X.

1 *Immemorialis præscriptionis probatio.*

2 *Testis non potest reddere rationem per visum de factis, quæ excedunt hominum memoriam.*

Testis

Testis de auditu deponens, quando fidem faciat.

3 *Immemorabilis præscriptionis effectus, remissiue.*

k *Y assi lo oyeron dezir a sus mayores y mas ancianos.* Ex his verbis & sequentibus nota duo alia requisita ad probationem immemorialis præscriptionis seu consuetudinis. Primum, quod ipsi testes deponant vltra visum 40. annorum, quod eadem audierint à maioribus suis. Secundum quod, ipsi maiores ita viderant, & audierant ab aliis suis maioribus. Id quod adnotauit glos. in d.c.1. de præscrip. lib.6. ex ratione, c.licet ex quadam de testi. notat glo. in l. si arbiter, ff. de probatio. speculator in titu. de testi. §.6.
2 versi. item quod non prohibet. † Nam de factis quæ excedunt hominum ætatem, non potest reddi ratio per visum secundum Innocen. in c. cum causam de arramicasium, quare hac in specie sufficit probatio de auditu, & auditu auditus, vt Doctor. notant in d.c. licet ex quadam de testi. Arce. Otalo. in d.c.7. tertiæ partis dicti tractatus de nobilitate Hispana nu. 14. Pet. Nuni. d.c.6.n.6.vers. secundum, & vers. tertium, Docto. in d.l.41. Tau. bonus tex. in l.29.ti.16.p.3. Aimon Sabill. de antiquit. temp. 1. p. section. viso de fama in antiquis, n.2.& 3. vbi limitat io.75.

GLOS. XI.

1 *Testes de immemoriali tempore deponentes debent de negatiua deponere, nempe, quod ipsi nõ viderint, nec audierint contrarium.*
2 *Testes de immemorabili tempore deponẽtes debent rationem dicti sui reddere, quamuis non sint de ratione interrogati.*

1 *Nunca vieron, ni oyeron dezir lo contrario.* Nota legem istam, quòd testes in casu huius legis quoties deponunt de tempore immemorabili, non solũ deponere debent de affirmatiua, quod ipsi viderint, & audierint, prout dixi in glossis præcedentibus, sed etiam de negatiua, quod non viderint ipsi nec audierint, prout dixi in glossis præcedentibus, sed etiã de negatiua, quòd non viderint ipsi nec audierint dici contrarium. Quod ante legem nostram adnotauit glo. in c.1. de præscriptio. li.6. tex. etiam regni nostri in l.29. ti.16. par.3. Inocen. in c. veniens, n.[illegible] de verbo. signifi. Guid. Pap. consi. 50.n.1. Otalorã de nobilitate, c.7. tertiæ partis n.13. Pet. Nuni. de mandatis
2 exequen. c.6.n.6. vers. quartum. † Vbi subdit in hac specie testes teneri reddere rationem dicti, etiam si de ea non interrogetur, citat Iasonem hoc pluribus rationibus comprobantem in l. cum his. §. vult, ff. de transactio. 6.& 10. limitationibus.

GLOSS. XII.

1 *Fama probat plenè in antiquis memoriam hominum excedentibus ex receptiori sententia.*
2 *Immemorabilis præscriptio qualiter probetur, & in glossis præcedentibus.*

m *Y que dello es publica voz y fama y comun opinion.* Fama sola in factis antiquis hominum memoriam excedentibus, plenè probat secundum Inocen. in cap. quid per nouale nu.2.& in c. veniens nu.1. & 2. extra de verb. signi. & ibi Anto. de Butr. n.10. glos. in l. atqui natura, §. cum me absente, ff. de nego. gest. & ibi Angel. in l. proprietatis dominium, C. de probatio. estque communis opinio teste Feli. in c. veniẽs n.16. de testibus, idem voluit Alex. cons. 4.n.7. lib.2. Deci. cons.428. Alexand. consi.208.n.13. li.2.& cons. 90. lib.6. Ias. in l. admonendi, n.142. ff. de iureiuran. Aret. cons.15. Corne. cons.20. nu.4. lib.3. Deci. in ca. cum causam, 2. notab. de proba. Deci. in c.4. nu.16. de appella. vbi hanc attestatur receptiorem sententiam, Hyppoli. de Marsil. in l. de minore, §. plurimũ, nu.60. ff. de quæstio. & in singula.504. Ias. in l. prætor ait, §. prætor ait, num.25. ff. de eden. Carol. Ruin. cõs. 13. nu.3.& consi.92. num.1.& cons.151. nu.2.& 3.& cons.193. nu.lib.4.& cons. 103 n.16. lib.5. Affli. decis.277. n.1. Paul. Paris. cons. 52. nu.50. lib.3. & cons. 23.n.216. lib.1. Hiero. Grat. cons. 95.n.15. lib.1. Matth. Afflict. in c.1.§.4. notab.n.28. de pace iura. firma. Ioan. Sampson in consue. Turonens. art.13. col. fin. Tiraque. de primogeni. in præfatio. n.103. Gozadi. cons.8.n.47. Lambertin. in tract. iuris patronatus, 2. par. 1. libri, in 9. articul.10. quæst. principa. fo.355. col.1. Pet. Nuni. de manda. exequen. c.6. n.6. versi. quintum. Pet. Dueñas in regula 299. limita.7. Grego. Lupi in l.29. glo.2. ti.16. par.3. Aimon Crauette de antiqui. temporum, 1. p. sectione viso in hac per totum fol.71. & 75. vbi optime discutit an in pro-
2 bando dominio antiquo fama sufficiat. † Hodie tamen in probanda immemorabili præscriptione sola fama non sufficit, nisi probatio eorum, quæ superius diximus concurrat. Debent tamẽ testes ad probandum tempus immemoriale, expresse deponere, quod sit publica vox & fama, & communis opinio eius, quod deponunt. Neque aliàs concluderent, vt optimè probat Alexand. consi.36. num.8. lib.2. Cassane. in consuetudi. Burgund. rub.1. §.2. in glosa Ela preuue, no.8. & 9. & iterum rub.13. §.2. in verbo, quelque laps temps, n.1. in fi. vbi ponit modum articulandi immemorabilem præscriptionem: Pet. Nunn. de manda. exequen. c.6. nu.6. Arce. Otalora de nobilita. Hispana. 3. par. c.7.n.12. Greg. Lupi in l.6. glo. magna, tit.5. part.4. quibus in locis probatur, hæc omnia in probanda præscriptione seu consuetudi-
3 ne immemorabili exigi. † De effectu autem huius præscriptionis immemorabilis tractat late Aimon Sabellis, de antiqui. tempo. 4. par. §. absolutis differentijs nu.9.& seq. pagin.139. Pet. Nunni. de mandatis exequen. c.6. n.7.8.

LEY. II.

Que las licencias para hazer mayorazgo, no espiren por muerte del Rey que las dio, aunq̃ no se aya vsado dellas.

Ley 43. de Toro.

Las

Las licencias a, que nos auemos dado y dieremos de aqui adelante, o los Reyes que despues de nos vinieren para hazer mayorazgo, no espiren por muerte del Rey que las dio, b aunque aquellos a quien se dieron, no ayan vsado dellas c en vida del Rey que las concedio.

GLOSS. I.

1 *Maioratus fieri potest absque regis facultate.*

2 *Maioratus condendi licentia in praeiudicium legitimae filiorum an concedi possit a principe in foro conscientiae? Et deinceps num. [illegible] & an per legem generalem.*

3 *Alimenta an a principe tolli possint filijs. Legitima an per legem Tolli possit, vel an minui liceat, ibi.*

4 *Alimenta non debentur filio, qui habet aliis vnde se alat, vel ex artificio, vel officio.*

5 *Licentia condendi maioratum quando a principe concedi valeat in conscientia.*

Las licencias. Maioratus fieri potest absque regis licentia, quoties legitimae non fit praeiudicium aliorum filiorum, sed tum demũ regis licentia opus est, quando pater vult maioratum constituere alicui ex filijs donando ei vltra legitimam & tertiã & quintam partem bonorum suorum, vt Ferdinan. Vazq. probat lib. de successio. creatio. §. 26. nu. 95. & 96. & diximus latius supra hoc eodem libro tit. 6. l. 1. gl. 11. ibique referuntur discrimine inter maioratum cum licentia & sine ea. Et supra eodem l. 1. glo. 3. in fin. † Sed dubium est, an huiusmodi licentia a principe concedi valeat in foro conscientiae? Et communis est resolutio, quòd per legem generalem potest vni ex filijs bonis à patre relictis, caeteris praeiudicari, & ab eis legitima in totum auferri. Haec fuit sententia Dyni in c. indultum de regu. iur. lib. 6. cui accessit Cyn. in l. Sancimus, C. de nupt. Barto. in l. Titio centum, §. Titio genero nu. 6. C. de condi. & demonstra. vt ibi Imol. & Paul. Castren. Angel. in §. 1. in authent. de haeredi. & falcid. & in l. Papinian. §. quarta autem, ff. de inoffi. testamen. Paul. & Salice. num. 10. hanc dicentes communem in authen. nouissima C. de inoffi. testamen. Oldrad. consil. 135. Abb. in ca. Raynutius de testament. Deci. consil. [illegible] num. 5. & in l. iura sanguinis, ff. de regu. iur. vbi attestatur hanc esse veram & communem opinionem, & cons. 525. n. 5. & potissimum dixit communem esse existente causa, Alexan. cons. 75. lib. 1. Angel. cons. 15. & cons. 349. idem Ange. Imol. & Alexand. attestantes communem in l. quod de bonis, §. vlt. ff. ad l. falcid. Domi. in c. quamuis de pact. in 6. Ioan. de Ana. cons. 4. Lapus allega. 101. col. 1. Rot. decis. 18. in nouis, Andr. Sicul. cons. 77. col. 6. lib. 3. Corne. hanc dicens communem consil. 150. lib. 1. & consil. 210. lib. 3. & alibi saepe Ferdinand. Vazq. Menchaquen. lib. de successionum creatio. §. 20. num. 296. Alcia. in tracta. praesumpt. regula 1. praesump. 8.

3 † Quod tamen intellige, si caeteris filijs alimenta non denegentur. Nullo quippe iure alimenta filijs tolli possunt, quia iure naturae debẽtur, vt pluribus rationibus & authoritatibus probat idem Ferdinand. Vazq. d. c. 20. n. 310. & 311. d. D. Couarru. de sponsali. 2. par. ca. 8. §. 6. nu. 5. Alfons. à Castro lib. 2. de iusta haereti. puni. §. vlti. Ex quo non omnino ait numer. 4. reijciendam fore opinionem eorum, qui negant posse in totum tolli legitimam: fatentur tamen lege, vel statuto diminui posse, quam asseuerunt Rotae auditores in antiquis decisio. 4[illegible]6. & in nouis decis. 18. Bald. in l. 1. §. ius naturale, ff. de iusti. & iur. Soci. consi. 30. col. 1. & consi. 150. lib. 1. Vincenti. Hercula. quaest. 2. ad primum Ias. in l. quoniam in prioribus, eam dicens communem, C. de inofficio. testamen. & ibi Roderi. Xuar. in lectura, l. 9. tit. 5. lib. 3. fori, 2. limi. num. 14. & 15. idem Ias. in l. si pater num. 21. C. de institu. & substitu. sub cond. fact. Deci. consil. 106. num. 4. Andr. Sicul. in cap. Raynutius de testam. Fulgo. consi. 9. Cuman. consi. 70. Alexand. cons. 55. ad fin. lib. 2. Maria. Soci. cons. 30. Couarru. dict. cap. 8. §. 6. num. 4. & 5. Gregor. Lup. in l. 32. titu. 9. part. 6. in gloss. magna, 3. column. in fi. vbi hanc dicit receptiorem, Moli. lib. 2. de Hispano. primoge. cap. 1. num. 14. quae opinio mihi verior videtur, & apud nos receptior.

4 † Nisi fortè filius habeat aliunde vnde se alere possit, ac sibi alimenta acquirere ex artificio aliquo vel officio, vel alias, tunc enim cum alimenta ei non debeãtur, poterit per legem legitima & alimentis priuari, vt asserit Panor. in dict. cap. Raynutius, nume. 12. de testamen. Ioan. Lupi in cap. per vestras, 3. notab. §. 4. in princ. de donatio. inter vir. & vxorem, Ioan. Cyrier in tracta. de primogen. lib. 2. cap. 16. attestaturque hanc esse communem sententiam & domin. Didac. Couarruu. de sponsal. 2. par. cap. 8. §. 6. num. 5. versi. ex hac secunda, Ferdinand. Vazq. de successio. creatio. §. 20. num. 304. asseuerans hac in specie indubitatum esse, leges posse in totum auferre filijs legitimam & alimenta.

5 † Vbi autem non per legem generalem, sed per priuatam licentiam rex dederit alicui facultatem ad maioratum condendum, & vltra legitimam tertiamque & quintam partem alteri ex filijs bona relinquendum, hoc ei in foro conscientiae facere non licebit, nisi alimenta caeteris liberis pater reliquerit, nec ipse in conscientiae foro poterit vti tale facultate, vel nisi alia iusta causa interuenerit, quia forte caeteri filij habent vnde se alere possint iuxta eorum conditionem. Nec sufficeret causa illa generalis propter quam omnes moueri solent ad maioratum faciendum, generis videlicet conseruandi, prout credebat Ferdinan. Vazqu. d. cap. 20. num. 308. contra cuius sententiam tenent communiter Nostrates, vt videre licet apud Roderi. Xuarez in dict. repeti. l. quoniam in prioribus, C. de inofficio. testamen. in lectione legis fori limi. 2. num. 14. & 15. dom. D. Couarru. de spons. 2. par. c. 8. §. 6. num. 5. vers. quarto, Gregor. Lup. in l. 32. tit. 9. part. 6. in gloss. magna in princi. & colum. 3. in fi. & in l. 1. tit. 4. part. 6. post medium, Molin. d. lib. 2. c. 1. num. 10. cum sequentib.

GLOS.

GLOSS. II.

1 *Morte concedentis non finitur gratia etiam re integra.*
Principis beneficium morte concedentis non finitur, ibidem.
2 *L.30. tit.13. part.2. explicatur, & nu.3.*
3 *Officia morte concedentis quando spirent? & numero 4.*

b *No espiren por muerte del Rey que las dio.* Gratia siquidem à principe concessa non finitur morte concedentis, etiam re integra. c. si super gratia de offi. delega. lib.6. c. si cui nulla de præbend. eodem lib. 6. Guido Papæ decisio. 491. Ripa in rub. de constitu. numero 48. Nicola. Boeri. decisio. 346. nu.1. Archidi. in proœmio. 6. in fi. versi. sed pone quod Papa, Benedictus, & ibi eum sequuntur Ioan. And. Domi. & Phili. Franc. Alberi. in l. vnica in fi. C. de mand. princip. Feli. in ca. cæterum num.11. & cap. eam te nu.18. de rescript. decet enim beneficium principis esse mansurum, auth. de referendarijs. § præterea, regula decet de regu. iuris in 6. Ex quo plura infert Did. Perez in l. vlt. tit.2. lib.2. ordin. col.337. Ant. Gom. in l.43. Tauri num.2. limitat Moli. lib.2. de Hispa. primog. cap.7. num.64.
2 4 Contra decisionem legis nostræ opponitur decisio. l.20. tit.13. par.2. ibi. *E entregandole luego de los oficios*, vbi Grego. Lup. ex ea notat officia morte regis ea prouidentis spirare, confirmatur, quia mandatum extraiudiciale spirat morte mandantis re integra. l. mandatum. C. manda. §. rectè insti. eo. idem statutum est in mandato iudiciali cap. relatum de offi. delega. vbi morte delegantis re integra spirat iurisdictio delegati, nisi lis coram eo fuerat contestata ante mortem delegantis, vel citatio partis præcesserat, vt
3 in cap. sequenti statuitur. † Respondeo legem partitæ intelligi in officijs, quæ eorum natura finiuntur morte concedentis, non in alijs, nam officia domus regiæ, veluti instatoris seu à caliculis, & præpositi sacri cubicularij, de quibus agit. l.12. tit.9. part.2. vel expensoris seu obsonatoris, de quo loquitur. l.13. eiusdem tituli, vel ianitoris, vel metati, de quibus agunt. l.14. & 15. eiusdē tituli, primipilarij seu comestabilis, de quo in l.16. & vilici, de quo in. l.17. eiusdem tituli, non spirant morte regis, vt in l. vlt. ti.3. de officijs morte regis vacantibus supra li.2. huius recollectionis legum. Similiter omnia officia regiæ curiæ, vt ibi dicitur, non vacant morte principis, nec ea quæ ad vitam eorundem officialium sunt concessa, vt officia
2 publica concilij, iudicum vel executorum, vt ibidē statuitur, idem in habentibus iurisdictionem ordinariam, durant siquidem vsque ad aduentum successoris l. meminisse oportebit, vbi Bal. & docto. ff. de offi. procons. idem si concessio fuerit facta ad beneplacitum regis, quia censetur perpetua l. iurisperitos in prin. ff. de excusa. tuto. vbi id notant docto. idem si
3 concessa fuerint ad certum tempus, vt ad tres annos, vel quatuor, durant siquidem per id tēpus post mortem regis, vt in d. l. vlt. tit.13. lib.2 supra Greg. Lup. in d. l.20. in verbo de los oficios, tit.13. part.2. vbi addit alios duos casus, nempe, in officialibus deputatis ad vniuersitatem causarum à rege vel à domino temporali, qui iurisdictionem transmittunt ad posteros, horum siquidem officia non spirant morte concedentis, etiam re integra secundum Bal. & Sali. in d. l. mandatum C. manda. idem in institoribus à rege deputatis ad negotiationes, vel actus vniuersales, vt in l. si quis mancipij §. si impubes, secundū cōmunē in-
4 tellectū ff. de institoria. † Idem in officijs perpetuis quæ vēdūtur, vel per renūciationē cōferūtur, vt in officio decurionatus, vel tabellionatus, & similibus, hæc enim nō spirāt seu finiuntur morte cōcedentis, vt notat Bal. in ca. vnico, qui successo. feud. dare tenean. versic. nota quod successor, Greg. Lup. in. l.2. in glo. magna prope finem, vers. & nota quod successor in regno tit.15. part.2. arg. eorum quæ dixi in Dialogo Relatoris. 4. par. c.11. & 12.

GLOSS. III.

1 *Priuilegium per non vsum quomodo amittatur? remissiue.*
2 *Licentiam ad condendum maioratum à rege concessam, an rex ipse possit reuocare?*
Facultas alienandi bona maioratus, an à principe concedi possit? remissiuè ibidem.

c *No ayan vsado dellas.* Qui non vtitur priuilegio, an amittat illud, tradit magistraliter Specula. in titulo de instrumen. editio. §. vt autē, & omniū optimè Ias. in l. vlt. ff. de constitu. princip per tres vltimas colūnas versi.3. principaliter quærunt doct. hic, ad ibi dicta
2 lectorē relego. † Quærit Ant. Gom. in l.43. Tauri vnde hæc sumpta fuit, an possit rex reuocare licentiā seu facultatē alicui concessam condendi maioratū? Et respōdit posse ex rationibus per eum traditis, infertq; posse principē dare facultatem ex causa vēdendi bona aliqua maioratus, quomodo autē hoc fieri possit, tradit optimè Greg. Lupi. in l.6. tit.11. in verbo, que la nō pudiesse vender parti. 5.6. & 7. & 8. col. Couar. li.3. resolu. c. Marcus Solon Burg. in proœmio legum Tauri nu.310. & seq. & nu.325. & 350. & Ant. Gom. in l.40. Tauri nu.89. & in l.43. Tau. nu.2. ad fi. & latè prosequitur Moli. li.4. de Hispa. primog. cap. 3. per totum.

LEY II.

¶ *Que la licencia preceda al hazer del mayorazgo, saluo si en la licencia no se aprouare.*

Ley.42. de Toro

¶ Ordenamos y mandamos, q̄ la licēcia del Rey para hazer mayorazgo preceda al hazer del mayorazgo, [a] De manera, que aunque el Rey de licencia para hazer mayorazgo, por virtud de la tal licencia no se confirme el mayorazgo que de antes estuuiere hecho: saluo si en la tal licencia expressamente se dixesse, [b] que aprouaua el mayorazgo que estaua hecho.

GLOSS. I.

1 *Licentia condendi maioratum quare cum praecedere debeat?*

2 *Licentia quando praecedere debeat actum?*

Preceda al hazer del mayorazgo. Sed quare hic praecedere debet facultas condendi maioratum ipsum maioratum? Respondeo, quia pro solemnitate requiritur licentia ad praeiudicandum filijs in legitima, vt probaui supra eodem.l.2. gloss.1.probat Molin. libr. 2. de Hispan. primogen. cap. 7. numer. 50. Sed quoties consensus vel licentia in aliquo actu exigitur pro solemnitate, licentia talis praecedere debet actum, vel fieri in ipso actu, l. si quis mihi bona. §. iussum, ff. de acquirend. haered.cum alijs per Anton. Gomez congestis, in l.42.Tauri vnde haec deprompta fuit, dixi latissimè supra hoc libro titul.3.de mulieribus, & earum obligatione,l.5.gloss. 1.vbi explicaui quando pro solemnitate videatur licētia requisita,vel non,quare hic non repeto.

GLOSS. II.

1 *Confirmari quando possit actus nullus? remissiuè.*

2 *Actibus duobus eodem die factis, qui praecessisse praesumatur?*

3 *Confirmari cēsetur maioratus ex certa scientia, si eius tenor in regia licentia inseratur.*

4 *Maioratus sine licentia factus potest per regem confirmari,ibidem.*

b *Expressamente si dixesse.* Nota maioratum sine licentia regia in praeiudicium legitimae filiorum factum regia licentia subsequuta eum expresse confirmante confirmari, & validum reddi, cuius rationem videas in d.l.5. gloss. 1.& 2.titul.3. de mulieribus, & earum obli. supra hoc eodem libr. 5. vbi tractaui
2 quando actus nullus possit confirmari. † Sed quid si non constat de praecedentia, sed eadem die fuit facta licentia, qua & maioratus? Respondeo, licentiam praecessisse praesumendum erit, vt actus subsistineatur, vt l.cum testamento, §.haec verba,ff.de haeredi. insti.l.2. §. prius, vbi latè Docto. confirmant. ff. de vulga.gloss.& docto.in Clemen.vltim.de rescrip. ex quo plura infert Anton.Gomez in l.42.Tauri nu. 3. & 4.Molina.libr. 2. de Hispan. primogen. cap. 7.
3 numer.51. † Vbi autem maioratus antea factus inseritur in licentia seu confirmatione regia, videtur ex certa scientia maioratum fuisse confirmatum, vt Roma. Pontifex singulariter decidit in cap. venerabilis, & ibi hoc expendit glossa expressim extra de confirma. vtili vel inutili, & ibi eam sequitur Abbas, & Ferdinand. Vazquez de successionum creatione, §. 36. num.100.

LEY IIII.

¶ *Que se puede reuocar el mayorazgo hecho, saluo en los casos que esta ley dispone.*

Ley 44. de Toro.

¶ El que hiziere algun mayorazgo, aūque sea cō autoridad nuestra [a], ò de los Reyes que de nos vinieren, ora por via de cōtrato, ora en qualquier vltima voluntad, despues de fecho puedalo reuocar [b] a su voluntad. Saluo si el que lo fiziere por contrato entre viuos, ouiere entregado la possession de la cosa, ò cosas contenidas en el dicho mayorazgo a la persona en quien lo fiziere, ò a quien su poder ouiere, [c] ò le ouiere entregado la escriptura dello ante escriuano, [d] ò si el dicho contrato de mayorazgo se huuiere fecho por causa onerosa con otro tercero, assi como por via de casamiēto, ò por otra causa semejāte. [e] Que en estos casos mādamos, que no se puedan reuocar, saluo si en el poder de la licencia que el Rey le dio, estuuiesse clausula que despues de fecho lo pudiesse reuocar, [f] ò que al tiempo que lo fizo el que lo instituyo, reseruasse en la misma escritura, que fizo del dicho mayorazgo, el poder para lo reuocar, que en estos casos mandamos, que despues de fecho [g] lo pueda reuocar.

GLOSSA I.

1 *Maioratus fieri potest absque regia licentia,*

2 *Dictio etiam praesupponit non solum.*

Lex nostra expenditur,ibidem.

a *Aunque sea con licencia nuestra.* Notā ex lege ista, maioratū fieri posse absque regia facultate, quod latius probaui hoc libro titul. 6. de meliorationibus. l. 11. glossa etiam.11.& supra eodem, l.1.gloss.3. in fine, & l.2.

l. 2. glossa prima in princip. 4 Quod ita ex his verbis deducitur, dicit text. qui fecerit maioratum, etiã si authoritate nostra fiat, &c. Quasi dicat, non solum maioratus fit absque regia facultate, verùm etiam cũ regia licentia. Cicero ad Atticum. 9. etiam, inquit, hæc me solicitant, quasi dicat, nó solum maxima ista, sed etiam minima, & iterum ad Lentul. cumque ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tulisset, hoc est, nó solum domi & in vrbe, sed foris etiam & extra vrbem.

GLOSS. II.

Maioratus cum licentia principis factus reuocari an possit absque eius licentia? & quid iure communi.

b *Lo pueda reuocar.* Repete hîc quæ diximus, in l. 1. glo. 3. tit. 6. de melioratio. supra hoc eodem libro. Iure autem communi sine principis licentia reuocare maioratum non poterat, vt multis rationibus, probat Bologni. consil. 62. in 1. dubio, & Tiraq. de primogenijs, quæst. 8. num. vltimo.

GLOSS. III.

Possessio per procuratorem quãdo acquiri possit?

c *O à quien su poder ouiere.* Nota ex lege ista, possessionem quæri posse per procuratorem mandatum habentem alicui ignoranti, si ei fiat traditio vera l. 1. § si iusserim, & §. per procuratorem, & l. quod meo, versic. procurator, ff. de acqui. possess. idem statuitur in ficta traditione, vt latius probaui in l. 1. titul. 6. de meliora. supra hoc eodem lib. gloss. 5. numer. 3. & 4. sed per liberam personam etiam mandatum non habentem acquiritur possessio, quæ nomine meo fuit apprehensa, l. 1. & ibi docto. notant, C. de acquiren. posses.

GLOSS. IIII.

d *O le ouiere entregado la escritura dello ante escriuano.* Adde hîc quæ diximus supra hoc libro, titul. 6. de melioratio. l. 1. glos. 6.

GLOSS. V.

e *O por otra causa semejante.* Vide quæ latè diximus in d. l. 1. glos. 7. 8. & 9. tit. 6. de meliorationibus supra hoc eodem libro.

GLOSS. VI.

1 *Maioratus cum regia facultate factus reuocari potest, si in regia facultate adsit clausula reuocandi.*

2 *Rex an possit reuocare licentiam condendi maioratum, vel eam dare ad vendendum.*

f *Estuuiesse clausula que despues de hecho lo pudiesse reuocar.* Nota maioratum cum regia facultate factum posse reuocari, si in regia facultate adsit clausula, quòd maioratum possit pater reuocare, quandocũq; voluerit, etiamsi traditio vera vel ficta sequuta fuerit: quandoquidem hæc clausula loco conditionis apposita fuit, vt in simili specie tradit Specula. in tit. qui filij sint legi. vers. sed nunquid, & Innocen. Archid. & docto. in cap. verum, de foro compe. dixi in l. 1. gloss. 10. titulo 6. de meliora. supra hoc libr. 5.

2 † Quando autem maioratus licentia per Principem reuocari possit, vel ad vendendum bona vinculata concedi possit: dixi supra, eodem l. 2. gloss. vltima in fin.

GLOSSA VII.

Maioratus possessor potest à fundatore maioratus exhæredari, licèt ei possessionem bonorũ tradiderit.

g *Despues de hecho lo pueda reuocar.* Hoc intellige vt dixi in l. 1. tit. 6. de melioratio. supra hoc eodem libro, glos. 10. Ex causa tamen ingratitudinis potest primogenitus à fundatore maioratus exhæredari, licèt ei possessionem bonorum tradiderit, ex sententia Anton. Gomez in l. 40. Tauri, numer. 71. quem sequitur dom. Anto. Padilla, in l. vnum ex familia, § si de Falcidia nu ner. 19. ff. de legatis 2. facit, l. 1. in fin. titul. 6. de meliorationibus, & quæ ibi dixi in glos. vltim. supra hoc libro, & probat Molin. lib. 1. de Hisp. primogeni. cap. 9 num. 31. cum seq. qui latè num. 6. prosequitur, quibus casibus, ex ingratitudine contra fundatorem commissa possit excludi successor à maioratus successione.

LEY V.

¶ *Que en la sucession de los mayorazgos o ascendientes o transuersales, el hijo suceda, aunque su padre no aya sucedido; si otra cosa no estuuiere dispuesta por el instituyente.*

Ley 40. de Toro.

¶ En la sucession del mayorazgo aunque el hijo mayor muera en vida del tenedor del mayorazgo,[a] ò de aquel a quien pertenece: si el tal hijo mayor dexare hijo, ò nieto, ò descendiente legitimo,[b] estos tales descendientes del hijo mayor por su orden prefieran al hijo segundo del dicho tenedor, ò de aquel a quien el dicho mayorazgo pertenecia. Lo qual no solamente mãdamos que se

quo repræsentationi locus est hac in specie, vt dicā infra eodem glo.5.quod etiam fatetur iure communi procedere in materia, quæ admittit repræsentationem, Costa.d.quæst.patrui & nepotis pagin.50.eo quod propter repræsentationem nepos intelligitur esse in eodem gradu, in quo est filius secundo genitus eiusdem nepotis patruus; qui tamen aliàs patrui causam defendit, licèt hoc tantum admittat quoties nepos natu maior sit patruo, iuxta leges regias Lusitanas.† Eadem ratione extenditur decisio legis nostræ, vt nepos patruo præferatur, etiam si maioratus à testatore deferatur primogenitis & maioribus natu, adhuc enim nepos locum patris primogeniti obtinet, & præfertur patruo, quamuis natu maior sit, & testatori seu possessori proximior, vt iuxta leges regias probat dom. Dida. Couarru.cap. vltim. practicar. quæstio.numer.7.in fi.idem esse asserens iuxta ius commune ex sententia Pauli Castr. consilio.164.li.2.& Soci.consilio.252.libro.2.cum traditis à Tiraquell.d.quæst.40.numer.102.& sequent. quorum sententiam veram esse asserit, quamuis contrarium responderit Alcia.inter Grat. responsa consil.8.& li-
5 bro Parergon.cap.15.† Et vsque adeo excludenda non est linea primogeniti, etiam si ante mortem possessoris ipse moriatur, & nondum fuerit adeptus maioratus possessionem, quòd si supersit neptis ex filio primogenito, præferri debeat patruo maiori, & verè propinquiori, vt ipsemet Couarru.asseuerat.d. capit.vltimo numero.7.versiculo quarto, (licèt in primogeniorum successione mares fœminis præferantur, in eodem gradu existentibus, etiam si mares sint fœminis ætate minores, vt rectè probat idem dom. Dida.Couarru. libro variarum resolutionum. 3.capit.5.numer.5.) quod & iure communi, idem esse attestatur authoritate Sebastiani cuiusdam Neapolitani in consuetudinibus Neapoli.titul.de successio. ab intesta.super verbo ex masculis, & Thomæ Grāmatici decisio.1.numero.28.dicentis ita fuisse pronunciatum in regno Neapolitano per Regem Ferdinandum Primum anno.1480.idem retulit Matth. Afflict.in titul.de natura successio. feudi numer.54. idem probat Tiraquell.alios plures referens in tractatu primogeniorum quæstio.14.& alij ab Emanuele Costa citati.d.tractatu patrui, & nepotis pagin.199 licèt ipse contrarium velit. Probat etiam sententiā Couarru.& communem Moli.libro.3.de Hispa primoge.capit.8.numer.10.Non tamen intelligas hoc procedere, quoties fœmina expresse excluditur à successione maioratus, prout perperam senserat, non rectè se ipsum explicans, Sigismun. Lofredus consilio.39.numero.28.& Ioan. Lupi in repetitione rubricæ de donatio. inter virum, & vxorem.§.69. numero.16.prout & aduertit Couarru.d. versiculo quarto.& satis constat ex notatis per Alexand. in.l. ex facto.§.fina.numero.3.& Ripa ibidem numer.8. ff.ad Trebellia.Emanue. Costa in quæstione patrui & nepotis pagina.176.& Molina dicto capit.8.num.
6 7.&.8.† Idem Couarru.nume.8. versiculo quinto, legem nostram extendit, vt eius dispositio in fauorem nepotis procedat, siue in institutione maioratus vocetur filius primogenitus, siue primogenitus simpliciter, quoniam vtroque casu idem esse asseuerat, vt nepos patruo præferatur, eo quòd lex nostra generaliter hoc disponat, quamuis contrarium iure cōmuni respondendum fore asseuerent Bald.& Fulgo. in.l.& intestato.C.de suis & legi.lib. quoties filius vocatur primogenitus, tunc enim aiunt patruum esse præferendum, quibus assentitur Alexand.in.l.is potest num.4.& ibi Iason numer.45.ff.de acquirēd. hæredi.idem Alexand.consilio.4.columna.2. ad finē libro.4.Robert.Maranta in dicta.l.is potest numer.
7 208.Emanue.Costa Lusita.in quæstione patrui & nepotis pagina.12.† Sed & ad aliam speciem extendit dom.Dida.Couar.d.c.vlti.practicarum quæstionum numero.9.legem nostram, nempe, vt procedat in nepote possessoris ex filio secundo genito mortuo in vita aui, is enim patruo tertio genito præfertur in maioratus successione, etiam si filius secundo genitus ante mortem primogeniti decesserit, qui tamen viuo patre sine liberis decessit, atque hoc idem vo-
8 luisse Socin.consilio.252.libro.2.& Thomam Grammaticum decisio.1.numero.30.† Ampliat etiam idē Couar.d.nume.9.decisionem nostram, vt procedat, si bona aliqua constent esse maioriæ, non tamen constat de clausulis instituentis eam, indubio siquidem eam asserit esse mentem testatoris, vel eius qui maioratum instituit, vt nepos præferatur patruo omni cāsu, iuxta communem obseruationem regni Hispaniæ, vt latè probat idem dom.Dida.Couarru.libro.3.resolutionum capit.5.numer.8. dixi supra eodem.l.1.
9 glossa.7.† Vltimo dispositionem legis nostræ extende ad feudum, & emphyteusim priuatam, vel ecclesiasticam & ad ius patronatus ecclesiastici, vel ád anniuersarium agnationi vel familiæ delatum iure primogenij aut maioratus, ita vt ad vnum tantum deueniat, eundemque maiorem & primogenitum: præferri enim debet nepos patruo, licèt pater eius viuo auo decesserit, siue hoc fiat ex dispositione seu vocatione hominis priuati, siue ex donatione, & concessione principis, vt optimè resoluit dom.Dida.Couarru.dicto capit.vltim. practicarum quæstionum columna vltima.Quid autem sit in emphyteusi iure communi tractat idem Couarru.columna præcedenti, & Tiraquell.d. quæstio. 40. numero.19. &.185. Quid autem in iure patronatus ecclesiastici & in feudo dicam infra eodem gloss.5.

GLOSS. II.

1 *Legitimus filius gaudet honore & dignitate parentum.*
2 *Filius illegitimus non gaudet honore & dignitate parentum.*
3 *Maioratus est dignitas.*

b *Descendiente legitimo.* Nota filios legitimos admissi ad successionem maiortus, non illigetimos, quoniam

niam filius legitimus gaudet honore & dignitate parentum. l. cum legitimè. vbi gloss. & docto. ff. de statu homi. l. filium. §. liberos. ff. de senato. l. fi. titu. 13. parti. 4. cum pluribus à me adductis supra hoc libro. tit. 1. de matrimonio in glos. 1. rubricæ numero. 124.
2 & sequen. † Filius vero illegitimus non gaudet honore, vel dignitate parentum. l. ex libera. C. de suis & legi. hær. vbi id notat Bald. & docto. l. vltim. titulo. 13. & l. 3. titu. 15. part. 4. cum cordan. traditis. d. gloss. 1. rubricæ tituli. 1. huius libri numer. 126. & sequen-
3 tibus. † Cum ergo maioratus sit dignitas ex sententia gloss. in cap. quam periculosum. 7. quæst. 1. & ibi Archidi. & Præposi. Bald. in. l. ex hoc iure numero. 5. ff. de iustitia & iure, & in. l. cum antiquioribus nume. 11. versicu. & primo præmitto. C. de iure delibe. Barba. in cap. cum olim columna. 6. de consuetu. Iaso. in l. is potest numero. 38. de acqui. hæred. Guillem. Bene. in cap. Raynuntius in verbo relinquens numero. 165. de testa. Ioan. Cicier de primogenitura libro. 1. quæst. 16. col. 2. Paul. Paris. consilio. 72. numero. 69. libro. 4. dom. Dida. Couarru. lib. 5. variarum resolu. cap. 15. in fine & libro. 3. cap. 5. numero. 5. versicu. 6. alia item ratione. Ant. Gomez in. l. 40. Tauri in prin. Marcus Solon Burg. in procemio legum Tauri numero. 80. Moli. de Hisp. primog. cap. 13. numero. 1. cum pluribus sequen. & alibi sæpe, nimirum si legitimus dumtaxat admittatur ad maioratum, prout hic statuitur, & non illegitimus. De legitimatis autem dicam infra titulo sequenti. l. 10.

GLOS. III.

1 *Successiuo ordine succedunt vocati nomine collectiuo, vel indefinito familiæ, vel agnationis.*
Maioratus successio quomodo fiat?
2 *Legis nostræ duo intellectus, & num. 3.*
Possessoris proximior an eius cui verè competit maioratus, attendi debeat? ibidem.
3 *Repræsentationi an locus sit vsque ad pronepotem, & cæteros descendentes?*
Repræsentatio in maioratu vsque ad quem gradum admittatur? ibidem.

c *Por su orden prefieran al hijo segundo del dicho tenedor, ò de aquel a quien el dicho mayorazgo pertenecia.* Vocati enim sub nomine collectiuo, aut indefinito, vt familiæ vel agnationis, succedunt ordine successiuo non omnes simul, sed tantum proximiores primo loco, & deinde suo ordine sequentes. l. cum ita. §. in fideicommisso, & ibi glos. communiter recepta. ff. de legatis. 2. cum concordan. à Tiraquel. congestis de primoge. quæst. 40. numero. 184. & 287. atque ideo in maioratu succedit vnus dumtaxat, & is ordine successiuo qui proximior est vltimo possessori, quique in gradu proximior est, & inter duos eiusdem gradus qui maior est. Nepos tamen ex filio primogenito præfertur patruo, vt dixi in glossa præcedenti, masculus etiam eiusdem gradus excludit fœminam maiorem, fœmina autem licèt minor sit, excludit masculum in remotiori gradu existentem, vt ex communi & frequentiori interpretatione probat do. Dida. Couar. libr. resolutio. 4. capit. 5. & nos quoque su-
2 pra eod. l. 1 gloss. 7. † Cæterum versiculus iste duos habet intellectus authore eod. do. Did. Couarru. lib. pract. quæst. c. vltim. nu. 9. versicu. octauo. Primum, quòd possessor maioratus si inique possideat, is ad quem maioratus legitimè pertinet, attendendus est, vt qui ei proximior sit, ad illum admittatur, non qui proximior sit possessori, sed potius, vt ab eo euincatur qui iniuste retinet. Qui intellectus verus est, & literæ accommodus. Itaque hac in specie non proximior possessoris admittitur, sed eius, cui verè & legitimè maioratus competit, quæ extensio adaptatur textui in. l. cum ita. §. in fidei commisso. ff. de lega. 2. ibi & qui ex his proximo gradu procreati sunt, ex his nõ tam qui possident, quã hi qui possidere deberent.
3 † Secundò intelligit Couarru. hæc legis nostræ verba vt referantur ad pronepotem, vt non solum nepos patris personam repræsentans ad maioratum admittatur excluso patruo, verùm etiam pronepos mortuo patre & auo ante mortem proaui maioratus possessoris ad eum admittatur excluso fratre proaui. Nam repræsentatio in successione ascendentium ad pronepotem extenditur, vt in. § cum filius insti. de hæred. quæ ab int. defer. l. 3. titu. 13. part. 6. & nõ solum pronepos, verùm & alij descendentes vltra pronepotẽ, vt probat Grego. Lupi in. d. l. 3. ex receptiori sententia, & dicam ipse infra titulo proximo. l. 1. gloss. 4. nume. 13. 14. & 15. & in materia maioratus idem esse asseuerat d. Dida. Couarru. in. d. c. vltim. pract. quæst. num. 5. & Molin. lib. 3. de Hisp. primog. cap. 7. num. 5. cum sequen. dicam infra in glossis seq.

GLOS. IIII.

1 *Repræsentationi quando locus sit in maioratus successione ascendentium, vel transuersalium iure cõmuni?*
2 *Legis nostræ triplex intellectus, & num. sequen.*
Nepos patruo præfertur in successione maioratus ascendentium, etiam si collaterales sint respectu vltimi possessoris.
3 *Repræsentationi locus est in maioratu siue transuersales succedant respectu eum constituentis, vel respectu possessoris tantum, vel respectu vtriusque, & numero. 4.*

d *Pero aun en la succession de los mayorazgos a los transuersales.* Sentit lex nostra, quòd vbi de successione ascendentium in maioratu agebatur, erat iure communi locus repræsentationi, & cõsequenter nepotis causa præualebat. Maior autem erat eo iure dubitatio, quoties de successione collateraliũ agebatur, quo casu repræsentationi locus non erat, vt ex hoc text. expendit Eman. Costa in quæstione patrui & nepotis pagin. 81. † Verùm dom. Dida. Couarru. practi
2 quæstionum capit. vltim. numero. 10. huic legi tres accommodat intellectus, primum, vt procedat in maioratu ab ascendente instituto, possessor tamen eius carebat descendentibus, quare ei successit quidam transuersalis, qui cum maioratum possideret, obijt relictis nepotibus ex filio primogenito ante eius mortem defuncto & fratres, inter quos super

per eiusdem maioratus successione controuersia orta fuit, in qua lex nostra disponit nepotem patruo esse præferendum. Et species ista minorem habet dubitationem, eoquôd maioratus institutor est de ascendentibus, licét linea directa in trāsuersam mutata fuerit.

3 ✝ Secundô intelligit legem nostram idē dom. D. d. Coua. in maioratu à transuersali in transuersalem constituto, nempè, à fratre in fratrem, & fratris filios & descendentes, contenduntque nepos & patruus ex vltimo possessore descendentes, qua in specie decidit lex nostra nepotem patruo præferendum, quamuis iure communi non erat locus repræsentationi vltra fratres, fratrumque filios, vt in

4 auth. post fratres. C. de suis & legi. hæred. ✝ Tertiò hanc legem intelligit, quoties tam instituenti maioratum, quàm posside nti eum, filij & descendentes deficiunt, & transuersales reliquerunt, ita videlicet constituens maioratū descendentibus carens fratrē primò vocauit, & eius descendentes per viam maioratus, vt ita dixerim: & vltimus possessor carens etiā descendentibus filiū fratris secundogeniti iam mortui, & alterum fratrem reliquit, & demum contētione inter eos orta quærebatur, vter eorum præferretur, & in maioratu succederet, decidit lex nostra nepotem patruo præferendum. Id quod iure etiam cōmuni probare nititur Tiraq. de primogenijs, quæst. 41. post Soci. cons. 152. lib. 2. & Areti. cons. 164. idem voluit Afflictis in constitu. Neapoli. lib. 3. titu. 24. num. 33. dicens, ita respondisse plures iuris vtriusq; Doctores, quæ sententia placuit: dom. Did. à Coua. d. c. vlti. pract. quæst. col. antepen. licét alij ab eo relati voluerint contrariū, omni enim casu iure regio in maioratu repræsentationi locus est, nec maioratus astringitur in hoc regulis successionis ab intestato, vel fideicommissi. Denique lex nostra procedit in successione transuersalium, siue consideres personā primi testatoris, siue personā vltimi possessoris, siue vtriusque, semper enim in successione transuersaliū repræsentationi locus est in maioratu, seu primigenio, quæ sententia mihi placet, eademque in specie legis 40. Tauri, placuit Emanueli Costæ in tract. patrui, & nepotis, pag. 131. vers. 6. & vlti. Molina lib. 3. c. 7. nu. 9. & 10. Quamuis contrarium voluerit Anto. Gomez, quando respectu instituentis, & possessoris sunt collaterales, vt non sit locus repræsentationi, in l. 8. Tauri, num. 19. & 20. quæ sententia vera non est, quia contra verba, & mentem legis nostræ.

GLOSS. V.

1 *Repræsentationi locus est in casibus à iure expressis, non in alijs, vt in successione ascendentium, vel collateralium.*

2 *Repræsentatio locum habet in feudis, etiamsi nō sint hæreditaria.*

3 *Feudum an in dubio præsumatur hæreditarium an familiare?*

4 *Emphyteusis ecclesiastica, an admittat repræsentationem? & quid in priuata? & num. 5.*

6 *Repræsentationi, an locus sit in patronatu ecclesiastico.*

7 *Maioratus iure si emphyteusis, vel patronatus Ecclesiasticus, vel feudū concedatur, nepos repræsentat personā patris, & præfertur patruo.*

8 *Nepos ex filio præmortuo primogenito, an præferatur in commenda Indorum filio secundo?*

9 *Commenda Indorum feudo, & maioratui comparatur, & num. seq.*

10 *Feudi substantia fidelitas sicut & commenda Indorum.*

11 *Nepos quando excludatur à patruo?*

e *Repræsenten la persona de sus padres.* Nota legem singularē, & plurimas Doctorum controuersias resecātem in materia repræsentationis, quā nisi in casibus à iure expressis quidam minimè admittebant, vt est author Nicol. de Matarelis in l. vlti. C. de iuri. omn. iudi. cui adstipulatur Ang. Areti. eum referens in §. cum filius insti. de hæredi. quæ ab int. deferunt. & Philip. Deci. cons. 1. nu. 5. & nouissimè Eman. Costa in tractatu patrui, & nepotis, pag. 34. dicens duos casus esse expressos, in quibus locus est repræsentationi. Primus quoties agitur de succedendo iure sanguinis in hæreditatem ascendentiū, vel certarū personarū ex latere transuerso, iuxta tex. in auth. de hæredib. ab intest. §. 1. & §. reliquū, colla. 9. & auth. cessante, & auth. post fratres. 1. & 2. C. de legit. hæred.

2 ✝ Alter casus est cum agitur de successione feudali, in qua filius patrē repræsentat, vt in cap. 1. & ibi glo. in verbo solus, Bald. & cæteri, titu. de natura success. feudi, cap. 1. vers. his verò desinentibus, & ibi Andr. de Isern. Bald. & alij tit. de successione fratrum, vel grad. successio. c. 1. & ibi DD. de succes. feud. c. 1. § si capitanei de feudo March. Curti. de feudis, 3. p. q. 12. & plures alij à Tiraq. citati de primogenijs, q. 40. nu. 18. Couarr. lib. pract. quæstionum, cap. vlti. num. 13. qui tamen hoc limitat in feudis hæreditarijs, nō in familiaribus, quæ principis concessione quæruntur, in his etenim repræsentationi locus non est, ex sententia Bart. in d. auth. post fratres, 2. C. de legi. hæred. cui assentitur Bald. in l. ex hoc iure, nume. 5. ff. de iust. & iure, Ant. Rube. cons. 82. n. 4. & 85. Alex. consilio 204. numero 6. libro 2. Curti. in tracta. de feud. par. 2. col. penul. Sed contrarium resoluit Emanuel Costa in d. tracta. patrui, & nepotis, pagina 34. imò quòd in feudis, siue hæreditarijs, siue familiaribus, vel ex pacto, & prouidentia, locus semper sit repræsentationi, attestaturque communiter Doctores in auth. post fratres in hoc tenere contra Bart. ibi. Abb. etiam cons. 85. in fi. lib. 1. cum pluribus concordan. à Tiraquell. congestis de primog. q. 40. numero 18. & probat Moli. lib. 3. de Hispan. primog. cap. 6.

3 num. 47. ✝ Quatenus autem dominus Dida. Cauarr. asserit in dicto cap. vlti. practicarum quæstionum, numero 13. feudum in dubio semper censeri hæreditarium, & non familiare, nisi aliud constet, vt ait notasse Docto. in c. 1. an agnati, vel filij, & in cap. filius de capita. qui curi. vend. & cap. 1. de gradi. success. & Alexand. cons. 19. lib. 5. nu. 5. vbi tamen contrarium voluit Tiraquell. de primog. quæstio. 35. numero 11. Verius tamen, & receptius est, in dubio feudum non cēseri hæreditarium, sed familiare, seu ex pacto, vel

 proui-

prouidentia, vt ex plurimorũ sententia resoluit idẽ
dom. Dida. Couarru. lib. 2. varia. resolu. cap. 18. n. 4.
vers. quinto, & omnium copiosissime Pinel. in l. 1.
C. de bon. mater. 3. par. num. 91. & præcedentibus,
vbi singulariter loquitur, & recte iudicio meo, opti-
me intelligens text. in c. 1. an agna. vel fili. In em-
phyteusi autem ex vera & receptiori sentẽtia distin
guendum est, aut enim est priuata, aut ecclesiæ: si
priuata vt plurimum, hęreditaria est, quare in ea re-
pręsentationi locus est, atque ideo nepos ex filio
pręmortuo succedet cum patruo, vt respondi Cor-
ne. consi. 24. prope finẽ li. 2. Alexand. consi. 129. nu.
3. 4. & 8. dom. Dida. Couarru. d. c. vlti. pract. quęst.
n. vlt. col. pen. qui sentiunt in dubio hæreditariã esse.
Emphyteusis vero ecclesiæ, simpliciter accepta, cum
minime præsumatur hæreditaria, sed ex natura eius
filijs & nepotibus deferatur, etiã si hæredes nõ sint,
vt pluriũ authoritate attestatur dõ. Dida. Couarr.
li. 2. varia. resolu. c. 18. n. 4. vers. quinto, locus nõ est
repræsẽtationi secũdũ quorũdã opinionẽ, sed pa-
truo filio fratris erit præferẽdus, quod Bald. asserit
gl. in in. l. cũ ita. §. in fideicõmisso super verbo pro-
ximo. ff. de legatis. 2. & sensit in l. si mulieri ff. de vsu
fr. accresc. Alex. cõsil. 129. n. 34. & 5. Ant. Ru. in. l.
Gallus. §. quidã recte n. 135. & 136. ff. de li. & post.
Bened. de Benedi. cõsil. 5. Iaso in. l. fi. col. fi. 3. C. de
successi. edi. & ibi Deci. nu. 5. & 13. & in cõsilio. 1.
numero. 2. & 5. cum concordan. à Tiraquel, conges
tis de primogenijs quęst. 40. numero. 385. Sed con-
trarium voluit Ange. imo quod hac in specie sit lo-
cus repræsẽtationi in. l. Gallus. §. quidem recte, quẽ
ibi sequitur Alex. in fi. ff. de lib. & posth. idem Alex.
cons. 26. num. 9. lib. 3. & clarè hoc asseuerat Corn.
cons. 24. num. pen. & cons. 131. libro. 2. & cons. 232.
col. pen. li. 4. Curti. Iunior in l. fi. col. 2. C. de succes.
edi. & in tracta. feudo. 3. par. q. 12. & Carol. Moline.
dicens hanc opinionem æquiorem esse, & magis de
verisimili mente, neq; repugnare verbis in additio
nibus ad Alex. cons. 129. nu. 3. li. 5. Et in emphyteu-
si ab ecclesia concessa alicui & hæredibus suis, quæ
hereditaria dicitur, idem esse, quòd nepos ex filio
præmortuo cum patruo succedat, nemo dubitat, est
que communis omnium sententia, vt ex Tiraquell.
& Dida. Couarru. cõstat in locis paulò ante citatis.
† In iure autem patronatus ecclesiastico, cum illud
6 sit hereditarium ex sententia glo. in cap. conside-
randum. 16. q. 7. communiter recepta teste Rocho
Curtio de iure patrona. in verbo ipse vel is. q. 8. &
Cęsare Lambertino in eodem tractatu. 2. par. lib. 1.
q. 2. numero. 23. dom. Dida. Couarru. qui alios re-
fert lib. 2. resolu. cap. 18. num. 6. nimirum repræsen-
tationi locus est, atque ideo nepos ex filio præmor
tuo cum patruo succedet in eodem patronatus ec-
clesiastici iure, secundum Fab. & Ange. in §. cum fi
lius insti. de hęred. quę ab int. defer. quibus acce-
dunt Guillerm. Benedi. in repetitio. capit. Raynu-
tius verbo & vxorem nomine Adelasiam numero.
6. 8. & Tiraquel. de iure primogeniorũ quęst. 20.
numero. 19. dom. Dida. Couarru. alios citans libro.
7 practi. quęst. cap. vltim. colum. penul. in fi. † Qui ta-
mẽ vir omnibus numeris consummatissimus in ver.
si. sequenti asserit, prout semel retuli supra eo. gloss.
1. in fi. quòd quoties feudum, emphyteusis eccle-
siastica, vel priuata, aut ius patronatus genti vel fa-
milię iure primogenij vel maioratus defertur, ita vt
ad vnum dumtaxat deueniat, eundemq; maiorem &
primogenitum, obseruandam esse legis nostræ deci
sionem, vt nepos ex filio præmortuo patruo præfe-
ratur, etiamsi ex concessione principis vel homi-
nis priuati, hæc primogenitorum vocatio fiat, ex vi
repræsentationis quam in maioratu lex nostra indu
cit, quæ generaliter loquitur, atque ideo minime
restringenda. l. non distinguemus. ff. de arbi. l. de pre
8 tio. ff. de publicis, & probat Moli. libr. 3. de Hispa.
primoge. cap. 5. num. 42. & cap. 7. numero. 19. † Ex
quo ipse infero idem esse in anniuersario, quod in
hoc regno communiter fieri solet cum eisdem clau
sulis, quibus & maioratus constitui solet, vt voluit
Anto. Gomez dicens se in praxi obtinuisse hac in
specie in. l. 40. Tauri numero 65. in fine, & voluit
Moli. vbi supra. Idemque esse in Indorum commen
dis, quæ a rege nostro, vel eius proregibus & mode
ratoribus, debellatoribus, & exploratoribus, & an-
tiquis Indiarum incolis conceduntur, vt earum re-
ditibus potiantur, dum ipsi quibus conceduntur, vi-
xerint, & filij eorum, vel vxores in eorum defectũ;
ita vt mortuo ipso commendatario succedat in feu-
do seu commenda filius eius legitimus maior, vel
eo præmortuo secundogenitus, vel filijs deficien-
tibus filia maior, & ea præmortua filia secunda, &
in filiorũ defectũ succedat vxor eius legitima, ita
quòd non excedat vitam duorum, ipsius scilicet cõ
mendatarij, & alterius, qui seruato ordine prædicto
in commenda successerit, nam in huiusmodi com-
menda, quæ tanquam maioratus vni tantum & pri-
mogenito defertur, locus erit repręsentationi, ita
vt nepos ex filio primogenito præmortuo, patruo
suo filio secundo dicti cõmẽdatarij pręferatur, tan
9 quã patrẽ suum repręsentãs. † Quod vel ex eo pro-
batur, quia huiusmodi Indorũ cõmẽda partim ma-
ioratui, & partim feudo cõparatur. Maioratui, quia
indiuisibilis & vni tantũ cõpetit & maiori, quę subs-
tantialia & naturalia maioratus sunt, vt constat ex
traditis à d. D. Couar. li. 3. varia. resolutio. c. 5. & ab
omnibus qui de primogenitura scripserunt, feudi
autẽ naturam in pluribus etiã sequitur, quia iuxtã
leges nostras regias, regiaq; mãdata, ad Indiarũ reg-
na & prouincias missa, iuramentum fidelitatis regi
nostro præstare tenentur commendatarij, & eorum
successores, & in locum fœminarum, si coniugatæ
sunt, eorũ viri, sin vero solutæ, vel filij minores quã
tuordecim annorum, alij eorum loco subrogati iu
ramentum fidelitatis præstant. † Hæc est substantiã
feudi recti, vt fideles sint domino, eique iuramentũ
fidelitatis pręstent. Primum, quòd fidelitas sit de
substantia, & quòd domini rebus, bonis, honori, &
vitæ non insidietur, feudumque à domino recog-
noscat, probat Prępositus in pręlud. feudorũ diui-
sio. 4. Claudius in summula titulo de differẽtijs feu
do. Zasi. de feudis parte. 12. num. 21. qui non otiose
in princ. tractatus dixisse attestatur feudum à fide
nominari, sed vt intelligeretur fidelitatẽ esse ipsius
feudi substantiam. Secundum, quòd fidelitatis iura
mentum pręstare teneantur, probat text. in. cap. 1.
de noua forma fideli. vbi docto. notant, & in. cap. 1.
qualit vassa. pręst. deb. fideli. l. 4. titulo. 26. par. 4. In
pluribus

pluribus alijs naturam feudi sequitur Indorum commenda, vt latius explicabo infra hoc libro titu. 10. de donationibus. l.6. glo.2. nam licèt in pluribus degeneret à feudo recto, non ob id feudum esse desinit, vt in cap.1. de feudo non habente naturam feudi, & ibi notat Bald. & Socin. conf.67. nu.20. Vldri. Zasi. in epitome feudorum, par.12. num.3. dicam latius, d.l.6. glo.2. Ex ea autem parte, qua maioratui comparatur, esse locum repræsentationi probat lex nostra, ex alia vero qua feudi naturam sequitur, idē esse constat ex traditis supra ead. glo. num.2. quo fit, vt in his Indorum commēdis nepos ex filio primogenito præferatur proculdubio filio secundo, arguēdo à maioratu, & feudo.
11 † Nec oberit huic sententiæ, quod in regijs mandatis non fit mentio nepotis, sed filij dumtaxat, & in filiorum defectum filiæ vocantur, & eis deficientibus vxor ipsius commendatarij, atque ideò videtur nepos exclusus, & potissimum cū non de successione hæreditaria agitur, nec de dispositione legali, sed hominis, qua in specie multis fuit visum, nepotem excludendum esse, patruūque admittendum, quandoquidem locus nō sit repræsentationi, vt ex receptissima sententia resoluit dom. D. Couarru. pract. quæst. cap. vlti. numero 5. versi. 10. apparet, & Emanuel Costa in tractatu patrui, & nepotis, pag. 36. & Antonius Gomez in l.40. Tauri. num.41. quoniam hoc fallit in feudo, & in maioratu, vt ex superioribus constat, quibus Indorum commenda maxime comparatur, vt vidimus supra.

GLOSS. VI.

1 *Patruus, an nepoti præferatur in maioratu, in quo maior tempore mortis vocatur? & num. seq.*
Lex cum auus. ff. de condit. & demonstrat. intelligitur, ibidem.
2 *Repræsentationi, an locus sit in maioratu, in quo primogenitus, & maior vocatur? & num seq.*
3 *Emphyteusis cum pacto, vt transeat ad primogenitum si concedatur, an sit locus repræsentationi.*
4 *Repræsentationi, an locus sit in maioratu ante hanc legem condito, num.5.*
5 *Repræsentationi, an locus sit in maioratu, in quo vocantur primogeniti, vel maiores.*

1 *Saluo si otra cosa estuuiere dispuesta por el que primeramente constituyò y ordenò el mayorazgo.* Expressè, vel tacitè, vt dom. Didacus Couarru. expendit lib. practicarum quæstio. cap. vltimo, numero 11. vbi quærit, quid si instituens maioratum in eius institutione dixerit, succedat in maioria ex descendentibus, vel agnatis meis primogenitus maior, & post eum secundogenitus, si primogenitus moriatur antequā vltimus maior possessor relicto filio, an is patruo præferatur? Et refert Cassanæum conf. 53. & Anton. Rube. conf. 149. respondisse patruum hac in specie esse nepoti præferendum. Nihilominus tamen ipse contrarium censet, ex ratione l. cum auus. ff. de condit. & demonstrat. & l. cum acutissimi. C. de fideicom. & l.10. titu.4. par.6. vbi conditio illa, si sine liberis decesserit, semper subintelligitur in fideicōmisso, quo descendens grauatur post mortem alteri restituere, eoquòd cùm testator primo nominatum prædilexit, ita & eius liberos prædilexisse intelligitur, & eos prætulisse secundo nominato, etiamsi is sit de descendentibus, vt ex eisdem legibus Doctores adnotarunt, quos Tiraq. refert in l. si vnquā, verbo, donatione largitus, numero 140. C. de reuoc. donat. & in tract. primogeniorum, quæst. 40. num. 91. Deci. conf. 568. Guillel. Bened. in cap. Raynuntius, de testa. verbo si absque liberis 1. de testam. Couarr. d. cap. vlti. pract. quæst. numero 11. & 12. Molina lib.3. de Hispan. primog. cap.8. numero 19.
2 † Emanuel tamen Costa in quæstione patrui, & nepotis, pag. 167. contrarium innuere videtur, imò quòd lex nostra limitetur, vt repræsentationi locus non sit, si in maioratus constitutione dictum sit, & post filium meum succedat in maioratu filius eius maior superstes mortis tempore: quippè cùm verba successionis referuntur ad filium maiorem, qui tempore mortis paternæ superfuerit, sublatam esse asseuerat, pag.13. arduam patris, & nepotis quæstionem, nulla siquidem ratio haberi potest primogeniti, qui in vita patris decesserit, eoquòd qualitas eius inspicienda sit, qui superest tēpore mortis patris, vt tunc temporis maior inueniatur, arg. l. ex facto. §. pen. ff. ad Trebell.
3 † Adducit quoque Bald. authoritatem in l.2. col.1. ad fi. C. de iure empt. dicentis, quòd si concedatur emphyteusis cum pacto, quod non transeat, nisi in primogenitum, inspiciendum erit, quis sit maior tempore mortis illius qui suscepit emphyteusim. Nam cùm successio habeat naturam relationis ad tempus mortis, non intelligitur vocari, vt primogenitus, nisi qui maior reperitur tempore mortis: cui sententiæ accessit Iaso. ibi, num. 121. Alex. & Vincen. de Hercula. ind. l. ex facto. §. pen. in princ. Carol. Ruy. conf. 192. num. 18. lib.2. Alcia. in l. proximos. ff. de verbor. signif. Greg. Lupi in l. 28. tit. 8. par.5. in verbo, *segun se auiene*, quam receptam & communem sententiam attestatur ipse Emanuel Costa, d. quæst. patrui, & nepotis, pag.91. vbi maiori ratione contendit hoc procedere in specie proposita, in qua non primogenitus, sed maior qui mortis tempore superesset, vocatus est, quæ maioris appellatio propriè cadit in filio secundogenito, qui tempore mortis possessoris superfuerit, quod expressim respondit Ludo. Roman. conf. 438. num.10. Socin. in l. si cognatis, num. 5. ff. de reb. dub. dicens, quod si rex bona donauit alicui, vt post mortē eius succedat filius eius maior, non erit locus repræsentationi, sed filius secundogenitus præferetur nepoti, ex filio primogenito præmortuo, cui sententiæ ibi accessit Ioan. Sadole. Mutinensis cons. versi. & potest induci. Quare ipse Emanuel Costa in d. tractatu patrui, & nepotis, pag.13. & pagina 91. hoc modo limitat legem nostram.
4 † Et si limitatio non admittatur in constitutione maioratus facta post legem 40. Tauri, ex qua lex nostra deducta fuit, asserit ipsemet Costa pagina 167. esse proculdubio admittendam, vbi constitutio maioratus ante eam legem facta fuerit, quoniam inepta esset disputatio, verū defunctus conformare voluisset dispositionem suam cum lege nondum lata, vt in simili specie respondit Petr. de Anchar. conf. 135. col.3. versi.5. Nec oberit

erit antea legem fuisse partitæ, hoc idem disponentem, & nepotem patruo præferentem in l. 2. titu. 15. par. 2. vtpote quæ de maioratu regni, non de alijs
5 quicquam disponat. † Ego verò quicquid Emanuel Costa dixerit, veriorem esse censeo dom. Dida. Couarr. sententiam, & in vtroque casu, siue ante legem nostram, siue post eam maioratus fuerit constitutus, nepotis causa in regno nostro melier erit, tùm quia lex nostra generaliter loquitur, generaliterque est intelligenda, tùm etiã quia ea verba succedat primo genitus, vel maior, intelligenda sunt, iuxtam commune vsum, & intelligentiam, communemq; sensum, & interpretationem eius prouincie, in qua proferũtur, vt satis superque probat Coua. lib. variarum resolu. 3. c. 5. cum alijs à me adductis supra eo. l. 1. glo. 7. vbi probauimus nostra in Hispania maioratus mentione facta, vel primogenij communiter, ita fuisse interpretatum, & obseruatum, vt filius patris præmortui patrem repræsentet, & patruo præferatur. Quare in specie, de qua agimus, siue maioratus ante legẽ nostrã, vel post eam factus, & institutus fuerit præmissa clausula, qua primogeniti, vel maiores vocantur, adhuc vocatus cẽsebitur filius primogeniti præmortui, ita vt patruo suo maiori præferatur, patris sui personam repræsentans, quod in praxi nullam apud nos dubitationẽ habet, & ad resoluendum has difficultates lex nostra condita fuit. Nec refert, an institutio maioratus fuerit ex antiquo ante legẽ nostrã, si modò casus controuersiæ post legem euenerit, vt in eisdem legibus Tauri statuitur. l. vlti. vbi id Did. Castelli adnotauit. Super has tamen. q. reliquit cogitandum Molina d. l. 3. cap. 8. num. 20.

LEY VI.

¶ *Que el sucessor en el mayorazgo no sea obligado a pagar ninguna cosa a la muger, e hijos por razon de los edificios de fortalezas, o cercas, o casas hechas en los pueblos del mayorazgo, ni de lo acrecentado, ni mejorado en ello.*

Ley 46. de Toro.

¶ Todas las fortalezas que de aqui adelante se hizieren en las ciudades, y villas, y lugares, y heredamientos de mayorazgo, y todas las cercas de las dichas ciudades, y villas, y lugares de mayorazgo, assi las que de aqui adelante se hizieren de nueuo, como lo que se reparare, o mejorare en ellas: y assi mesmo los edificios que de aqui adelante se hizieren en las casas de mayorazgo,[a] labrando, o reparando, o reedificando en ellas, sean assi de mayorazgo,[b] como lo son, o fuerẽ las ciudades, y villas, y lugares, y heredamientos, y casas donde se labraren. Y mandamos que en todo ello suceda el que fuere llamado el mayorazgo con los vinculos y condiciones en el mayorazgo contenidas, sin que sea obligado a dar parte alguna de la estimacion, o valor de los dichos edificios a las mugeres del que los hizo,[c] ni a sus hijos, ni a sus herederos, ni sucessores.[d] Pero por esto no es nuestra intencion de dar licencia, ni facultad, para que sin nuestrã licencia, o de los Reyes que despues de nos vinieren se puedã hazer, o reparar las dichas cercas, o fortalezas,[e] mas que sobre esto se guarden las leyes de nuestros Reynos[f] como en ellas se contiene.

GLOSS. I.

1 *Maioratui cedunt arces, & mœnia, & domus præcipua eiusdẽ ædificata, restaurata, vel reædificata, nec successor earum æstimationem soluere tenebitur.*

2 *Arces, vel turres, si alienari prohibeantur à testatore, valet prohibitio absque alia causa.*
Prohibitio alienationis in testamẽto absque causa expressione quando valeat? ibidem.
Domus principalis, vt apud primigenitum maneat, solent semper curare nobiles & cõsuetudine Franciæ id constitutum est, ibidem in fi.

3 *Maioratus, & primogenia quare permittãtur.*
Reipublicæ interest, subditos esse locupletes, ibid.
Legis nostræ optima, & noua imitatio, ibidem.

a En las casas del mayorazgo. Nota verbã legis nostræ, quæ non gratia exẽpli ponũtur, imò vltra has tres species eius rigurosæ dispositione locus non est; quod ex nostratibus nullus hucusq; aduertit, licẽt Moli. li. 1. de Hisp. primog. c. 26. n. 15. cõtrariũ voluerit, nec caret ratione hęc animaduersio Sit ergo sensus legis nostræ, Arces, vel turres in ciuitatibus, vel locis maioratus ædificatæ, vel restauratæ, seu reędificatæ, sicut & mœnia, vel muri earũdẽ, & præcipuæ domus maioratus, ædificiaq; in eis facta, cedunt maioratui, & bona maioriæ dicuntur, sicut & alia bona quibus adhærẽt. Nec expensas in his melioramẽtis, vel ædificijs factas repetẽt vxor, liberi, vel hæredes eius, qui ea fecit, ab eo qui in maioratu successerit.
2 † Quod specialiter in his tribus, nẽpè, Arce, mœnijs, & præcipua domo maioriæ statuitur, quoniã his præcipuè protegitur, & defenditur cognatio, & familia cõditoris, & possessorum, vel successorũ maioratus.

Ex

Ex qualitate enim rei, quales sunt turris, mœnia seu
muri, & domus præcipua maioriæ, præsumitur is,
qui ea ædificauit, voluisse in cognatione, familia, &
maioratu manere semper, vt in simili specie notat
Bald. ab omnibus receptus in.l.quoties.1.C.de fidei
commiss. supra glos.1. dicens prohibitionem aliena-
tionis à testatore fieri posse, si arcem seu turrim ali-
cui relinquat, licet aliàs præceptum nudum sine ex-
pressione causæ de non alienando non valeat, vt in.l.
filius fam.§.diui. ff.de lega.1.l.cum pater.§.libertis,
&.l.peto.§.fratre ff.de lega.2.&.l.voluntas.C.de fi-
dei commiss.& Baldi doctrinam sequuntur Anto.Go
mez in.l.40.Tauri num.38.& Greg.Lupi in.l.44.tit.
5.part.5.Homines enim, præsertim nobiles, & in dig
nitate constituti, anxij sunt admodum & soliciti, ne
principalis eorum domus extra suam familiam alie-
netur, vt in.l.pater.§.iulianus.ff.de lega.3.vbi primi
pilaris quispiam in testamento vetuit domum suam
maiorem alienari, tanquam de cæteris non adeo cu-
raret. Ex quo in multis partibus Franciæ consuetu-
dine obtentum est, vt primogeniti succedãt in domo
principali nobilium, eamque habeant vt præcipuam,
de qua consuetudine meminit Iaco. de Are. Nicol.
de Neap.Bart.Alber.i.in.l.prædiis.§.qui domum.ff.
de lega.3.Alex.consi.22.lib.2.Tiraq.de iure primo
ge.q.71.& de nobilita.cap.37.nume.11.Nimirum er
go si in lege nostra ædificia in principali domo facta
successori maioratus quærantur, quare autem expen
sas non soluat, dicam in glos.3 nume.11.infra hac ea-
3 dem.l.† Cum igitur maioratus, & primogeniorum
institutio in præiudicium cæterorum filiorũ permit-
tatur omni iure propter bonum publicum, vt pri-
mogeniorum ratione domus nobilium conseruetur,
redditusque habeant, ex quibus ditiores fiant: at-
que ideo promptiores sint, vt in bello & in pace regi
deseruiant, & reipublicæ. Conseruantur etiam bona
maioriæ indiuisa, integra, & illæsa apud primogeni-
tos, quibus ea non licet alienare, quod in non modi-
cum reipublicæ commodum fit, cum reipublicæ ex-
pediat, familias diuites conseruari, & integras ad
ipsius reipub. ornamentum.l.1.§.denunciare in ver-
bo publice.ff. de vent. inspici. & super statu. C. de
quæstio.& D.Couarru.in capit. Raynutius in prin-
cipio numero.24.extra de testam. & in libro.3.re-
solu.capit.5.numer.5.versicu.tertio.vbi probat his
& alijs rationibus, maioratum licitum esse, quod re
ceptius est, licet contrarium persuadere conetur Ia
co.Septima.in institu.catholi.cap.9.numer.126.&
seq. Quo & consuetudinem alibi ait Couarru. vale-
re, qua primogenito bona omnia deferuntur, in epi-
tome de matrimonio.2.part.§.6.numer.5. & Tira-
quel.plurimorum authoritate eam defendit in tra-
ctatu primogeniorum.q.cap.4.numer.13.& seq.Ferdi.
Vazquez de successi.creat.§.20.numero.307.& seq.
Nimirum si ad hos effectus lex nostra in his tribus
duntaxat rebus permiserit ædificia & melioramen
ta in ipsum maioratum conuerti, & cum potissimum,
cùm hæc principalia sint ad ipsius primogenij con-
seruationem. In alijs autem melioramentis seruetur
ius commune, quippe quod quominus fieri possit,
læsi oporteat.l.2.C.de noxal.&.l.si vero.§.de viro.ff.
solu.matri.cum alijs, quid autem sit seruandum iure
communi in his melioramentis, dicam in glossis se-
quentibus.

GLOS II.

1 *AEdificium cedit solo.*
AEdificia in bonis maioratus facta, an sint maioratus;
ibidem.
2 *AEdificia in re feudali facta si sit ædificata arx, vel*
turris, dicuntur feudalia.
Accessorium licèt sit maioris valoris quàm princi-
pale, non ex hoc desinit vocari accessorium, ibi-
dem.
3 *Maioratus in bonis, si melioramenta fiant, an effician-*
tur maioratus? & quid de expensis.
4 *Iurisdictio per maioratus possessorem quæsita ciuita-*
ti vel oppido maioratus, an sit maioratus, & nume. se-
quentibus.
5 *Feudi accessiones vel incrementa an feudo acquiran-*
tur?
Seruitus sine prædio esse non potest, ideo fundum sequitur,
siue vendatur, siue publicetur, ibidem.
6 *Iurisdictio an cohæreat territorio.*
Iurisdictio an concessa videatur concesso territorio, ibi-
dem.
7 *Iurisdictio denuo quæsita quando maioratui quæra-*
tur.

b *Sean assi de mayorazgo.* Nota quòd ędificia facta in bõ
nis maioratus, efficiuntur ipsius maioratus. Cuius ra
tio est, quia regulariter ædificium cedit solo, eius-
que efficitur, cuius est solum. §.cum in suo insti.de
rer. diuisio.l.38.titulo.28.part.3. superficies nam-
2 que solo naturaliter cohæret.l. obligationum ferè
§.placet.ff.de actio. & obligat. † Quo fit, vt si feu-
datarius fecerit castrum vel arcem in fundo feuda-
li, sit castrum vel arx feudalis, ex sententia Bald.in
l.1.numero.7.ff.de rer. diuisio. cui accedunt Anto.
consi.23 columna.3.Præposi.in.cap.1. in principio
numero.2.in fine, de aliena.feudi, Ioan. Lupi in rep.
rub.de dona int.vir.& vxo.§.62.numero.17.Sic etiã
emphyteuta soli dicitur emphyteuta superficiei, se-
cundũ Bart.in.l.1.§.superficiem &.§.quod autem.ff.
de superficiebus, cui accedunt Ant.& Præposit. in lo
cis paulo ante citatis, & licet arx vel ædificiũ sit ma-
ioris valoris, quàm solum ipsum cui adhæret, nihilo
minus dicitur accessorium, & sequi debet cõsequẽ-
ter naturã principalis, vt in.l.si in emptione in prin-
3 cipio, & ibi notat Bar.ff.de contra.emp. † Præterea
alia ratione ædificata in bonis maioratus efficiuntur
ipsius maioratus: quoniam bona maioriæ sunt inalie
nabilia.l.filius fam.§.diui.ff.de lega.1.& ibi docto.no
tant.l.peto.§.fratre.l.codicillis.§.instituto.ff. de le-
gat.2.l.11.supra eod.proximo deducto ex.l.27. Tauri.
dom.D.Couarr.lib.3.resol.cap.5.numer.4.ne ergo
solum alienetur, oportet ædificium solo cedere, & in
maioratũ conuerti. Cæterùm an successor maioratus
soluere teneatur impensas in huiusmodi melioramen
4 tis factas, dicã in glos.seq.† Ex quo solet dubitari, an
iurisdictio oppidi alicuius à possessore maioratus de
nuo quæsita accrescat maioratui, eiusque successor
ea potiatur & vtatur, an verò hæredes cã qua res [illegible]
videtur

videtur non effici maioriæ, quandoquidem oppidũ & iurisdictio sunt separata, possuntque à diuersis possideri, nempe, mœnia & territorium oppidi, seu castri, possunt esse apud vnum, & iurisdictio apud aliũ, secundum Innocen. in cap. dilectis filijs numero. 2. versi. plus dicimus extra de appella. qua ratione motus id asseruit Bal. in cap. 1. §. è contrario numer. 4. de inuestitu. de re alie. facta, cui accedit Grego. Lupi in. l. 2. titu. 15. part. 2. glo. magna. 4. col. in fin. versi. sed pone quod defunctus, Moli. lib. 1. de Hisp. primog. cap. 26. numer. 6. † Suadetur hæc sententia,
5 quia in feudo statuitur, quòd accessiones feudi efficiuntur feudales, si per se subsistere non possunt, vt seruitus quæ prædio adhæret, nec sine prædio esse potest. l. seruitutes prædiorum in principio. ff. de seruitu. l. 1. ff. comm. pręd. l. 7. post medium ti. 10. part. 3. l. 10. titu. 31. ead. part. 3. atque ideo fundum sequũtur, siue vendantur, vt in. l. cum fundus. ff. communia prædiorum, siue publicentur, vt in. l. via constitui. §. si fundus. ff. de serui. rusti. prędio. l. 8. titu. 31. part. 3. vbi autem additum feudo per se subsistere possit, vt si hortus addatur domui, vel fundus fundo, non efficitur feudale, vt in. d. cap. 1. §. è contrario de inuesti. de re ali. fa. & ibi notat Bal. nume. 1. & cęteri interpretes, idem Bald. in. l. 1. numero. 6. ff. de rerum diuis. quo fit, vt iurisdictio, quæ per se potest subsistere, vt dixi, non efficiatur feudalis, nec per consequens, ma-
6 ioratus. † Sed contraria sententia verior esse videtur, imo quòd iurisdictio castri seu oppidi maioratus denuo quęsita efficiatur maioratus, sicut & ipsum castrum vel oppidum, cohęret siquidem territorio passiuè, quia extra illud exerceri non potest. l. vlti. ff. de iuri. om. iudi. licèt actiuè cohereat personæ secundum Bart. in. l. 1. num. 15. ff. de iuri. om. iud. quẽ Alex. & Iaso. ibi sequuntur prope finem eius opinionem communem esse attestantes. Quo fit, vt concesso castro, concessum videatur territorium, & iurisdictio ei annexa, quæ tempore concessionis erant ipsius concedentis, Bar. & Bal. in. l. 1. §. cum vrbem. ff. de offi. præf. vrb. Roder. Xuar. allega. 7. colum. 3. & 4. Carol. Molin. alios plures citans in consuetud. Paris. titu. 1. §. 1. glo. 5. numer. 47. Paul. Paris. cons. 9. lib. 1. numer. 16. docto. in. l. 1. ff. de iuri. om. iudi. dom. D. Couarr. hanc attestatus communem lib. practicarum quæstio. cap. 1. numer. 10. vbi tamen limitat: cùm ergo iurisdictio territorio cohæret, nimirum si ad successorem maioratus transeat cum oppido seu castro cui adhæret, quemadmodum & in feudo concludit Cardi. Alexan. in. d. cap. 1. §. è contrario prope fi. de inuesti. de re alie. fact. respondetque ad rationẽ Bal. dicens esse falsam, nam superficies potest similiter apud vnum esse, & solum apud alium. l. 1. ff. de superfic. sed nihilominus superficies aucta pertinet ad dominum feudi, cùm feudum ad eum reuertitur, licèt expensas hæredibus vassalli, qui melioramenta fecit, soluere teneatur, vel pati debet ædificiũ auferri, vt in cap. 1. §. si vassallus hic finitur lex in vsibus feudo. idem dicemus in iurisdictione. † Sed senten-
7 tiam Bal. tenuit Albaro. in. d. cap. 1. §. è contrario in fi. & Greg. Lupi & Molin. vbi supra, quibus libenter subscribo, quidquid in contrarium dixerit Præpos. Card. Alexan. in. d. §. è contrario, quippe qui solus sit in ea opinione. Nec est verum quod arguit de superficie, quæ potest esse apud vnum, & solũ apud aliũ, & tamen domino ad quem feudum reuertitur, quæritur, vt in cap. 1. §. si vassallus, hic finitur lex, in vsib. feudo, nã tex. ille hoc non dicit, sed loquitur de ædificio facto in domo feudali, quod separari non potest ab ipsa domo, sicut nec seruitus, nec potest esse pars meliorationis & ędificij apud vnum, & reliquum apud alium: licèt in superficie hoc fieri posset. Quare cùm iurisdictio esse possit apud vnum, & ciuitas, seu oppidum apud alium, iurisdictio denuo acquisita castro seu oppido non efficietur maioratus, cuius erat oppidum seu castrum prædictum, nisi rex eam concesserit, vt maioratui acquiratur, vel eius possessor eam maioratui adiudicauerit, & tunc in eo quod meliorationem tertiæ & quintę partis bonorum & legitimæ filij successoris in maioratu excesserit, tenebitur æstimationem soluere cæteris hæredibus possessoris vltimi, cùm hæc non sint melioramenta de quibus lex nostra loquitur, vt probabo latius in glo. sequen.

GLOS III.

1 *Lex nostra an contineat iniustitiam, & nume. 2. & sequentib.*

3 *Melioramenta & expensæ quibus casibus ab eo qui rẽ repetit, soluantur.*

4 *Expensæ seu meliorationes in re subiecta restitutioni quomodo recuperentur.*

5 *Expensas in aduentitijs ad perpetuam rei vtilitatem factas, an patris hæredes repetant.*

6 *Expensæ vsusfructuarij an ab eo repetantur.*

7 *Melioramenta an soluere teneatur dominus feudi feudo ad eum reuerso sine culpa feudatarij.*

8 *Melioramenta in rebus maioratus facta an soluere teneatur successor.*

9 *Legis nostræ intellectus communis.*

Maioratus possessor fructuario nimis assimilatur, ibidem.

10 *Filij an grauari nimis possint in legitima, vel eis omnino tolli per legem generalem.*

11 *Lex nostra restringitur ad tres casus in ea contentos ex nouo authoris intellectu, & num. seq.*

12 *Melioramenta in rebus maioratus facta, præter tres casus in hac lege contentos, solui debent à successore.*

13 *Maioratus successor vel possessor verè dominus est.*

Dominus dicitur, licèt alteri post mortem teneatur quis restituere, ibidem.

14 *Maioratus possessor expensas litis soluere tenetur, nec à successore recuperat.*

15 *Legis nostræ limitatio.*

16 *Maioratus vel regni successor an debita prædecessoris soluere teneatur, & num. 17. & seq.*

Argumentum de regno ad maioratum valet, ibidem.

17 *Maio-*

17 *Maioratus antiqui successor nõ dicitur capere à prædecessore bona, sed à primo instituente.*

18 *Regni quod iure hæreditario defertur, vt Aragoniæ successor, debita prædecessoris soluere tenetur.*

19 *Regni Hispaniarũ successor, vel alterius regni, quod iure sanguinis defertur, non tenetur ad debita prædecessoris.*

Regni successor quibus casibus teneatur debita prædecessoris soluere? ibidem.

20 *Maioratus antiqui successor debita prædecessoris soluere non tenetur.*

21 *Maioratus noui successor debita instituentis cũ soluere tenetur. Limitatur dupliciter, ibidẽ.*

22 *Maioratus antiqui successor an debita nomine dignitatis contracta, vel in vtilitatem maioratus soluere teneatur.*

23 *Maioratus antiqui successor quibus casibus debita prædecessoris soluere teneatur?*

24 *Feudi hæreditarij vel familiaris successor an debita prædecessoris soluere teneatur.*

25 *Commendæ Indorum successor an debita prædecessoris soluere teneatur. & commendam habere, etiam si hæreditatem repudiet.*

26 *Argumentum de feudo & maioratu ad commendam Indorum valet, & de feudo ad maioratum, & num. seq.*

27 *Fœmina an succedat in feudo vel maioratu?*

28 *Feudum differt à maioratu, quia feudum diuiditur inter hæredes, maioratus est indiuisibilis.*

Feudum quando diuidi non posit, ibidem.

29 *Feudi possessio an transferatur sine apprehensione, sicut in maioratu?*

30 *Filius an poßit repudiare hæreditatem patris, & obtinere feudum vel maioratum.*

31 *Feudi ad maioratum argumentum quomodo procedat.*

32 *Commendæ Indorum successor non tenetur debita prædecessoris soluere, etiam si in vtilitatem commendæ fiant.*

Necessitati non subuenitur, quando quis sua culpa in eam incidit, ibidem.

33 *Commendæ Indorum vel maioratus successor an teneatur debita, prædecessoris in bello occißi persoluere, & nu. 34.*

Belli in acie occissus habet priuilegia & viuus esse fingitur, ibidem.

c **Sin que sea obligado a dar parte alguna de la estimacion o valor de los dichos edificios a las mugeres del q̃ los hizo.** Duplici ex capite lex ista iniusta videtur, primo propter præiudicium vxoris, & filiorum eius qui melioramẽta fecit, secundo ex parte successoris qui cõtra naturæ ius locupletatur cum iactura aliena. l. nam hoc natura, & l. pen. ff. de condicti. indeb. l. iure natu-
2 ræ, ff. regul. iur. † Præiudicium itaque paratur vxori, & filijs eius, qui melioramenta fecit in bonis maioratus, possunt siquidem in eis omnia bona communia matrimonio constante quæsita consumi, in filiorum legitima non modicum præiudicium inferri, quod non est ferendum iuxta leges nostras regias, l. 9. tit. 5. lib. 3. fori. l. 2. & 7. supra tit. proximo: vbi latè
3 deduximus. † Est præterea contra omne ius, quo statutum est, melioramenta seu ædificia necessaria, & vtilia esse deducenda, & eorum æstimationem soluẽdã possessoribus rei alienæ, iuxta distinctionem à me traditam in stylo cancellariæ, tit. 3. cap. 1. §. 30. glos. 12. vsque ad nu. 10. Quin etiã si expensæ fiant ab habente dominiũ vtile, vel directum, vel ius aliquod in re, quæ est alteri restituenda, si ad perpetuam ipsius rei vtilitatem factæ fuerint, repeti poterũt nulla fructuum compensatione factã, & præstari debet eorum æstimatio ab eo, cui res illa restituenda est, & ab eo iure actionis recuperantur, vt in re dotali à marito restituenda vxori, probat text. in l. diuortio, §. impendia, vers. plane, ff. solut. matrimon. & ibi notant gloss. Bart. & doct. l. quod dicitur. 1. & 2. ff. de impen. in reb. dots. fa. l. vnica, § sed nec ob impensam, C. de rei vxo. actio. & hoc in expensis necessarijs, vtiles verò tum demum recuperat, si vxor vel hæredes eius possunt commode soluere, aliàs permittitur abrasio, l. vtilium, ff. de impen. in reb. dota. fa. l. 1 §. sed nec ob impensam, C. de rei vxo. actio. Voluntarias autem nõ recuperat, sed earum permittitur abrasio, vt ibi dicitur, & in l. pro voluntarijs, ff. de impensis in reb. dot. fa. & in huiusmodi restitutione expensarum nulla fiet fructuum compensatio, vt ex d. §. impendia expendit Paul. Castr. consil. 247. ad fi. libr. 1. Mari. Socin. Iunior. consil. 182. num. pen. & vltim. lib. 2. dixi. d. tit. 3. cap. 1 §. 30. glos. 12.
4 numer. 12. † Hæres etiam, legatarius, vel fideicommissarius, qui in re subiecta restitutioni post eius mortem impẽsas fecerat ad perpetuam rei vtilitatem, eas repetet ab eo, cui res est restituenda, iuxta valorem tempore restitutionis, & non tempore quo eas fecit, vt in l. domus cum l. seq. & seqq. & ibi Bart. Paul. docto. ff. de lega. 2. l. mulier. § sed etiã, vers. sed ipse, l. vbi plures § vlti. ff. ad Trebel. Moli. lib. 1. de Hisp. primog. c. 26. nu. 14. nec cum fructibus erunt compẽsandę huiusmodi expensæ, ex singulari sententia Accursij, in l. emptor in verbo superfluum, ff. de reiuendi. vbi Bart. in fin. & Alexand. in eius apostillis dixit eam notabilem, Bald. etiam & Ang. ibidem. Salic. in l. domum, C. de reiuend. eam sequuntur, idem Bald. Paul. Cast. Imo. Alex. & Iaso. in l. domos, ff. de lega. 1. Felin in cap. cum causam, num. 29. de re iudi. Bald. & Imol. in l. insulam, § fructus, ff. solut. matri. domi. D. Couarru. lib. 1. resolu. cap. 8. num. 4. in fi. Greg. Lopez in l. 41. in glos. magna post medium, titu. 28. part. 3. vbi eam glos. extendit ad possessorẽ maioratus, Cretus in l. frater à fratre num. 124. ff. de cond. ind. Ferd. Vazquez Menchc. de successio. creatione §. 5. numer. 13. vers. redeundo ad finem, Anton. Gomez in l. 46. Tauri, numer. 3. Arius Pinelus eam singulariter limitans, in l. 2. C. de rescin. vend. 2. part. cap. 4. numer.
5 62. & seq. Moli. d. cap. 26. numer. 14. † Quin & pater famili. repetet expensas necessarias, vel vtiles ad perpetuam bonorum aduentitiorum vtilitatem factas,

factis, & filius eorum bonorum dominus fratribus
conferret earum valorem & æstimationem, secundù
Bald.in auth. excipitur, num.4. & Paul.in l.vltim §.
vbi autem numer.7.C.de bon.quæ libr. Did. Castel.
in l.46. Tauri.colum.2.Bart. & Bal.in l.vltim §.em-
ptor. C.commun.de lega. Alex.ad Bart. in l.1.C.de
bon. mater. vbi & Ari.Pinel 1.part. numer. 69. alios
6 referens. ✝ Sed & fructuarius repetit expensas à pro
prietario ad vtilitatem perpetuam rei factas, l. cum
ad quem, & ibi notat glos.Paul. Cast. & docto. C. de
vsuf.Anton. Gomez in d.l.46. Tauri,num.3.vbi idẽ
esse in colono asseuerat.l.dominus horreorũ, §.1.&
l.colonus,ff. loca. dixi in stylo cancellariæ, titul. 3.
7 cap.1 §.30.glos.12.numer.12.✝ Cæterum in rebus
feudalibus dominus ad quem feudum reuertitur ob
defectum generationis vassalli, tenetur expensas ædi-
ficiorum quæ in re feudali factæ sunt ad perpetuam
rei vtilitatem, hæredibus vassalli soluere, & æstima-
tionem quoq; seruitũtis in re feudali acquisitæ. Qui-
bus competet retentio feudi, donec melioramenta
soluantur, aut eas auferre pati debet dominus, vt in
cap.1.§. si vassallus, hic finitur lex in vtibus feudo.
& ibi notat Andr.de Isern. Albar.Bald.Cardi.Alexa.
Matth.Afflict. & cæteri interpretes, respondentque
ad obiectionem, (quòd vassallus sciebat, vel scire
debebat feudum ad dominum esse reuersum. §.& si
alienatus de alie.feudi. Vnde sciẽter in re aliena ædi-
ficans amittere debeat ædificiorum æstimationem, §.
cum autem insti.de rer.diuisi.) dicentes eũ text.pro-
cedere in re prorsus aliena, in feudo verò vtile domi-
nium erat apud vassallum, l.eam, ff.de vsuf. l.fundo,
ff. de reiuend. Secus autem esse dicunt, si fundum
culpa vassalli amittatur, quoniam tunc nullas recu-
perabit impensas, per l.2 C.de iu.emphy.vt resoluit
Ias.ibi numer.27.notanter Molina in consuet.Paris.
§.1. gloss.5. num. 98. cum præceden. Pinel. in l.1.p.
2. numer.71. versic. quibus in locis, C de bon. mat.
8 ✝ Quare idem videtur esse dicendum in maioratu, vt
meliorationes in rebus maioriæ factæ solui debeant
à successore, si ad vtilitatem perpetuam maioratus
factæ fuerint, in eisque coniux, & filij eas faciẽtis par
tem habeant, vt probat Ioan.Lupi.in rep.rub.de do-
na.int. vi.& vx.§.62.nu.15.& seq.cui accedit Cassa.
in consue.Bur.rub. 4.§. 13.nume.6.versic.aduerte,
& Gomecius Arias in l 44. Tauri, numer. 28. dom.
D. Couar.de sponsa.2.part.cap.7.§.1.num.9.Greg.
Lup.in l.41. tit.28. glos. magna in fin.par. 3. quam
receptam esse traditionem profitetur Arius Pin inl.1.
2.part. numer. 71. C. de bon. mater. Quod confir-
matum esse in emphyteusi, & maioratu attestatur ibi-
dem, in lege regia Portugalliæ, lib.4.tit.7 §. 3. & tit.
77.§. 33.in fin. & seq.vbi coniugi debetur pars expẽ-
sarum, quæ matrimonio constante fiunt in rebus ma-
ioratus vel emphyteuticis & similibus, quæ non com
9 municantur inter cõiuges. ✝ Quòd iudicio meo iure
regio nõ omnino immutatur per legem nostrã, prout
credo sensisse Greg.Lupi.in d.l.41.tit.28.glos. mag
na ad fi. par.3. Licèt communis nostratum opinio sit
in contrarium, imo quòd lex ista procedat in omni-
bus melioramentis in re maioratus factis, quòd non
repetantur expẽsæ in eis factæ ad perpetuam rei vti-
litatem, nec exigi possint à successore, vt voluit Mo-
li.in lib.1.de Hisp primoge.cap. 26. numer.14. nec
recte argui posse à feudo & emphyteusi, & cæteris spe
ciebus superius traditis ad bona maioratus: nam
priori casu res ipsa, in qua melioramenta facta sunt,
ad verum dominum redeunt, quæ eius vtilitati ce-
dunt, easque cum re ipsa distrahere potest, ideo iustũ
est, & æquitati consonum, vt satisfacere teneatur, iux
ta rationem, text.in l.in fundo.ff de reiuend. & in l.si
seruos, ff.de pignora.actio. Longe autem diuersum
est in successore maioratus, ad quem bona maioriæ
cum melioramentis transeunt, non enim eas res libe-
rè consequitur, semperque restitutioni subiacẽt, nec
ab eo possunt alienari, cùm sint vinculata familiæ. Et
sæpe iniquum, & onerosum esset filio maiori eum
astringere ad soluenda melioramenta, propter fragi-
le dominium, vel vsumfructum ad vitam tantum
eius duraturum, ex quo rigida decisio legis nostræ,
quam cito reuocandam esse sperabat, Ioan.Lupi. in
§ 62.nu.16. iustificatur, vt aduertit Anton.Gom.in l.
46. Tauri à qua ista sumpta fuit, & ibi Did.Castelli,
in glos.1. & Ari.Pinel.in d.l.1.2. part.num.71.C. de
bon.mat.Fer.Vazq. de succes.creatio.§. 5. num.viii.
vers.illud autem, Moli.vbi supra: quia fructuarius, vt
ipsi aiũt, cui multum assimilatur possessor maioratus,
vt per Rod.Xuar. allega.9. & per Gomez Arias in l.
46.Tauri, numer.5.non potest parietibus testorium
imponere, licèt per hoc meliorẽ rem faceret, in qua
vsumfructum habebat, l. vsufructuarius, 1.ff.de vsu-
fr. l. vsufructuarius.2.eod.titul. quare iniquum es-
set successorem maioratus in eo grauari, vt expen-
10 sas reficeret. ✝ Ad id quod diximus non posse filios
grauari in legitima, neque eis auferri verum est iure
ordinario. At per legem generalem nulli dubium
quin grauari possint, & omnino extenuari, modò
alimenta non denegentur, vt plurimorum authori-
tate probat Ferdi.Vazq. lib.de succes.creati.§. 20.
numer.196.& pluribus seq.post Rod.Xuar.in l.quo-
niam in prioribus, 2.limit.legis regiæ. C. de inoffic.
testam. Si igitur filij grauari possũt in legitima, multo
fortius vxor in rebus constante matrimonio quæsitis,
vt cui non tantum debetur, quantum filijs, vt probat
11 Did. Castell.in l.46. Tauri, glos.1.col.pen. ✝ Sed ni-
hilominus ipse censeo rigorẽ huius legis non extẽdẽ
vltra tres casus, in quibus loquitur, prout sentire vi-
detur Gomez Ari. in l. 44. Tauri in vltimis verbis,
licèt se non rectè explicet, an hæc verba, Aduerte &
breuiter, quòd ista lex non extenditur ad alia facta
in reb⁹ maioratus: moueor, quia hic inducitur nouũ,
vt dixi. Secundò, nã si hoc voluisset, expressisset, l.vni
ca, §.sin vero in fin. C de cadu.tollen.& postea audi-
ui à quodam domino meo consilij regalis Caroli Im-
peratoris ac regis domini nostri istũ passum ad dictũ
consilium venisse, & ita fuisse determinatum. Hacte-
nus Gomez Arias. Quod latius dixi supra eo. glos.1.
nẽpe, vt procedat solum lex nostra in melioramentis
seu ædificijs turris seu murorum ciuitatis, vel oppidi
ipsius maioratus, vel in præcipua eius domo, & nõ in
alijs, sũt siquidẽ arces, & muri ad custodiã & ornatum
maioratus, prout ædificia præcipuæ domus ipsi⁹, quæ
res vt plurimum magnis fiunt expensis, nullos tamen
reditus habẽt, atq; ideo iniquũ esset successorẽ ma-
ioratus in tot expensis grauari, iniquiusque res tam
pretiosas vendi & alienari, aut dirui, si rudera eius
vellent hæredes ædificantis, quare nimirũ in his dũ
taxat

taxat speciebus permittitur successori maioratus, non soluere dicta ædificia, nec eorum abrasio & diruptio permittitur ratione supradicta, quæ licèt fragilis sit, sic tamen placuit legislatori.
32 ¶ In alijs verò casibus æstimatio quaruncúque meliorationú, aut ædificiorum, quæ in rebus maioratus fiunt, solui nimirú debet à successore maioratus hæredibus prædecessoris, & medietas vxori, si melioramenta necessaria fuerint, sin autem vtilia, erit in electione successoris permittere abrasionē ædificiorú, si expensę magnę sunt, iuxta decisionem, l. in fundo, ff. de reiuendi. & sic iuxta ius commune esset iudicandum vltra tres species in hac lege contentas, vt sensit similiter eruditissimus Gregorius Lupi. in commento, d. l. 41. tit. 28. in gloss. magna ad fin. part. 3. nec admitterem distinctionem subtilis Pineli in l. 1. 2. part. nu. 71. versic. in qua difficultate, C. de bon. mater. vt potè quę nullo fundetur iure, sed ex capite. Atque ita etiam intelligerem decisionem, text. in c. 1. §. si vassallus, hic finitur lex in vsibus feudo. quę in bonis feudalibus dominú feudi, ad quem bona redeunt, non arctat præcise ad soluendà melioramenta, sed electiuè præcipit, vt soluat, vel ea auferri patiatur, vt ad ædificia vtilia, sed nō ad necessaria referatur. Nec in his expensis cōputabuntur fructus iuxta glos. celebrē, & communiter receptam in d. l. emptor in verbo superfluum, ff. de reiuendic. quam ad maioratum extendit Gregor. Lupi. in d. l. 41 glos. magna post medium titul. 28. part. 3. dixi supra num. 4.
33 ¶ Diximus supra num. 9. possessorem maioratus esse quasi vsufructuariú, quod vulgus admittit, eo quod bona alienari nequeūt, quia familiæ perpetuò relinquūtur, & qui vocatus est, succedit statim mortuo possessore, l. peto, § fratre, l. cú ita, §. in fideicómisso, ff. de legat. 2. ita eum appellat Roder. Xuar. in alleg. 9. pag. vlti. ibi, quodámodo vsufructuarius, Gomez Arias in l. 46. Tauri. Contrariú tamē verius est & receptius, quod possessor vel successor maioraus verè sit dominus bonorum maioratus, quá doquidem non ideo minus quis dicitur dominus, quòd careat alienandi facultate, quodque bona eo murtuo sint alteri restituenda, vt in l. non ideo minus ff. de reiuendi. l. vltim. C. commu. de legat. onus siquidem restituendi post mortem non tollit nomen domini in vita, etiam si res concedatur nomine vsus fructus, vt in l. vlt. ff. de vsufr. ear. rer. quæ vsu consu. l. species, ff de auro & arg. leg. Paul. in l. Titia cum testamento, § vlti. ff. de legat. 2. Alciat. in l. rectè dicimus, ff. de verbo. signi. Claud. Mxrme. in l. naturaliter, §. nihil commune, col. 1. 2. ff. de acq. poss. & in specie maioratus, quòd eius possessor dicatur dominus, probat optime Anto. Gomez in l. 40. Tauri, num. 76. Ari. Pinel. in l. 1. 2. part. numer. 5. C. de bon. mater. Gregor. Lupi. in l. 7. in verbo, y el señorio, in fi. tit. 4. p. 5. Ferdin. Vazquez Mencha. de succesio. creatio. §. 10. nu. 87. in fin. hanc dicens receptam sententiam. Idem voluit Ioann. Lupi. in l. 46. Tauri nume. 2. & d. Anton. Padilla, in l. & in prouinciali, C. de seruitu. & aqua num. 14. Molin. lib. 1. de Hisp. primog. c. 7. num. 8. & cap. 19. num. 4. & 5. cum sequentibus.
34 ¶ Ex quo infertur, maioratus possessorem tamquam dominum expensas litis & controuersiæ motæ super maioratu, teneri facere, donec vixerit, nec eas posse repetere à successore, argument. text. in l. 1. C. de bon. matern. ibi, sumptus ex fructibus facere, vbi pater qui habet vsumfructú tātum in bonis aduentitijs filij, eas expensas facere tenetur, quamuis reliqui fructua ij non teneantur secundum Bald. in l. 1. in principio, ff. de vsufru. idem voluerunt Bart. in l. 1. C. de bon. mater. numer. 3. & ibi Bald. Paul. Corn. & cæteri, & Pinelus potissimum ibidem. 2. part. num. 68. Anton. Gomez de contractibus cap. 15. num. 7. Gozadin. cons. 94. numer. 17. Fern. Vazquez, lib. de succes. creatio. §. 5. num. vltimo in fine. Multò ergo magis huiusmodi expensas facere tenebitur possessor maioratus, qui dominus est, vt dixi numero præcedenti. Alia plura inferri possent ex hoc, quæ colliges ex effectibus dominij traditis per Ariú Pinel. post alios ibi citatos in l. 1. 2. part. in principio, & numer. 72. & deinceps. C. de bon. matern.
35 ¶ Verùm, vt ad legem nostram redeamus, crederem esse limitandam, & restringendam, vt procedat cessante dolo & fraude: nam si in fraudem filiarum primi matrimonij ob amorem filij, ex secundo matrimonio geniti, qui successurus erat in maioratu, omnia, vel maiorem partem bonorum consumeret in ędificanda turri, vel domo principali, ita quòd alimenta commoda non haberent, soluenda esse hac in specie melioramenta, ita vt commodè dotari & ali possent, non dubitarem, arg. eorum quæ in reuocāda alienatione per patrem facta in præiudicium legitimæ filiorum, tam ex titulo lucratiuo quàm oneroso, tradunt docto. in l. 1. C. de inoff. dona. de quo latè per Arium Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. 3. part. numer. 76. & per Carol. Molinæ. in peculiari tractatu de inofficiosis donationibus.
36 ¶ Denique non erit abs re hìc quærere, nunquid successor maioratus debita prædecessoris soluere teneatur. Quod videtur, quia primogenitus succedere dicitur iure hæreditario, vt in cap. licet de voto, & in cap. grandi de supplen. negli. præla. & vtrobique docto. nimirum ergo si debita prædecessoris soluere teneatur, vt in l. 1. & 2. C. de hæred. actio. Pro qua opinione videtur text. regni nostri expressus in l. 4. titul. 15. part. 2. vbi in successore regis hoc expresse disponitur, vt teneatur soluere debita regis prædecessoris, idem ergo in cæteris dignitatibus, & maiorijs dicendum erit, cùm à regno imaginem sumpserint, arg. cap. licet de voto & cap. intellecto de iure iur. eoque modo regulantur maioratus, quo regulatur membrú sub capite consistēs, vt arguit Paul. Castr. consil. 164. nume. 1. lib. 2. Ferdin. Vazquez Menchac. libr. de succes. creatione. §. 26. numer. 86. & 94. Couarr. libr. 3. resolut. c. 5. n. 5. vers. 4. Antonius Gomez in l. 40. Tauri, numer. 11. in fin. & num. 63. prope finem, citans pro hac opin. l. 11. titul. 1. part. 2. Gregorius Lupi. in l. 2. tit. 15. part. 2. in verbo el mas propinquo, & in l. 3. in verbo mugeres, titul. 13. part. 6. Petr. Dueñas in regula 316. Marc. Solon Burg. in procemio legum Tauri, num. 69. Molin. lib. 1. de Hisp. primogen. cap. 2. num. 22. qui omnes hoc argumento vtuntur, nimirum ergo si in maioratu simplici succedatur quoque iure hæreditario, & consequenter successor eius teneatur soluere debita prædecessoris. Huius opinionis author fuit Oldral. cons. 94. nu. 16. cui subscripsit Albori. in procemio digestorum, §. discipuli, nu. 13. & sequen. in l. eum qui. ff. de interd. & relega. Lucas de Pena

in.l.siquis in sacris ante fi.C.de proxi. sacro. scri.lib.
12.Ancarra.in cap.licet de voto,Panor.cons.12. lib.
1.& consil.3.col.1.lib.2. Martis Lauda. in tracta.pri-
mogenituræ col.vlti.ante fi.Soci.cons.47.numere 4.
lib.3. Deci. in l. pactum quod dotali num.17.C. de
colla.Tiraq.de iure primigenituræ quæst. 35.nume
ro 3.25.26.& 27.Ioan Lecerier de primogenitura li.
2.q.5.numero.3.Did.Castelli in l. 40. Tauri numero
26.& ibi Cifontanus quæstio. 16. qui ita ait tenere
Docto.Boeri.decis.104.numero 41.consilium Oldra
17 di sequutus. † Verùm his minime obstantibus con
traria sentẽtia verior est,& receptior,imo quòd suc-
cessor maioratus debita prædecessoris soluere non
teneatur,quia non succeditur iure hæreditario, sed
iure sanguinis,nec dicitur successor capere à præde
cessore sed ab eo,qui maioratum instituit,vt in l.vnũ
ex familia vers.1.& §.si de Falci. & ibi docto. expen-
dunt.ff.de lega.2.& §.sed si fundũ eiusdẽ legis l.verũ
§.cũ quidã ff.de reb.dub.l. pater ex prouincia. ff. de
manu.vind.l.pater filiũ.ff.ad l.Falci. optimus tex.in
l.eũ qui. ff. de interdict.& relega.cuius verba sunt.
Eum qui ciuitatem amisit, nil aliud iuris ademere
liberis,nisi quod ab ipso peruenturum esset ad eos,si
intestatus in ciuitate moreretur, hoc est,hæredita-
tem eius,& libertos,& siquid aliud in hoc genere re
periri potest. Quæ verò non à patre,sed à genere,à ci
uitate,à rerum natura tribuerentur:ea manere eis
incolumia. Itaque & fratres fratribus fore legiti-
mos hæredes,& agnatorũ tutelas, & hæreditates ha
bituros. Nõ enim hoc fratres, sed maiores eius eis
dedisse. Quod voluit Ancarra.cons.339.numero 8.in
responsione 4.rationis, & Ioan. de Terrarubea in vi-
nea ecclesiæ.1.articulo conclus.9. 10.11.& 17. Guill.
Bened.eum citans in rep.cap.Raynutius in verbo in
eodem testamento relinquens 1. numero 148 post
Alexan.cons.5.lib.7.idem voluit Marcus Solon Bur
gen.in procemio legum Tauri nu.101.quibus,& aliis
pluribus rationibus hanc conclusionem quòd succes
sor maioratus antiqui non teneatur ad debita præde
cessoris, tenuerunt expresim Bal.cons.271.libr.1.
Alexan. cons.19. numero 13.lib.5. Greg.Lupi.in l.4.
glo.1.tit,15.part.2. Anton.Gomez in l.40. Tauri nu
mero 72.Carol.Molin.dicens hoc esse indubitabile
in consue.Parisien.1. part.§.11. numero 8. Ferdinand.
Vazquez lib. de successi.creat. §. 26. numero 51.d.
Anto. Padilla in. l. vnum ex familia. §. si de Falcidia
numero 7.ff.de lega.2. Emanuel Costa Lusitanus in
lib. patrui & nepotis pagin. 140. & duabus sequen.
Gomecius Arias in l.44.Tauri numero 39.Moli.lib.
18 1.de Hisp. primog.cap.26.numero 29. † Cæterum
vt perfectè habeas, & percipere possis hanc mate-
riam,fac sequentes conclusiones. Prima conclusio,
successor regni quod defertur iure hæreditario, &
non sanguinis,vt in regno Aragoniæ, & Maioricarũ,
tenetur debita prædecessoris soluere, & ita procedit
prima opinio Oldradi,& sequacium, vt bene aduer-
tit Greg.Lupi.in d.l.4.glossa 1.titulo 15. partit.2.&
Carol.Molin.vbi supra,& ita procedit opinio Ema
19 nuelis Costæ in q.patrui & nepotis pag. 140. † Se-
cunda conclusio,successor regni Hispaniarum,vel al
terius,quod iure sanguinis, & non hæreditario de-
fertur,tenetur de honestate æs alienum quodcũque
prædecessoris exoluere, ex iuris autem necessitate
in septem casibus. Primò quoties debita contracta
essent nomine regiæ dignitatis,vt in cap. significauit
de rescri.vbi eum tex.ita exponunt Anto.de Butr.&
Ancar.numero 2.& Barba.numero 21.dicens ita cõ-
muniter accipi,cui accedit tex.in cap.1. de solu.Se-
cundo quando debita essent à prædecessore contra-
cta in regni vtilitatem,vel necessitatem, nam hac in
specie prælatus debita prædecessoris sui soluere te-
netur, vt in cap.1. de solutio.cap.quod quibusdam
prope finem extra de fideiusso. & vtrobique docto.
Tertio si successor in regno esset in alijs bonis extra
regnum hæres prædecessoris,tunc nimirum ad debi
ta eius tenetur, etsi fecerit inuentarium quatenus
valuerint bona libera,vt in alijs hæredibus statuitur
ex sententia Andreæ de Isernia hoc idem statuentis
in feudo in cap.vnico column.vltim. an agnatus, vel
filius in vsibus feudo. Quarto tenebitur debita mo-
dicæ quantitatis exonerationem animæ tãgentia sol-
uere, vt in feudo concludit And. Isern. ibidem, &
Grego.Lupi.in l.4.tit.15.par.2.glo. magna. Quinto
successor regni expensas funeris soluere tenebitur,de
ficientibus bonis liberis,quod in feudo asseruit Mat
th.Affli.in d.capit.1.num.15.an agna.vel fili.in vsi-
bus feudo.Sexto successor regni soluere tenebitur
debita prædecessoris,si se obligauit ad ea exoluen-
da,cap.licet de voto.Septimo, quando debita con-
tracta fuerunt pro sustentanda persona prædecesso-
ris,vbi aliàs sustentari non posset, ad similitudinem
successoris in beneficio, secundum Panor.in cap. ex
præsentium numero 5.de pigno.& in cap. si quorun
dam numer.2.de solu.Nam hac ex causa bona maio-
ratus alienari possunt,& restitutioni subiecta ex sen-
tentia Greg.Lupi in l.24.tit.9.glo.vlt.par.6.versi.&
potest iudici.dom.D.Couarru.lib.2.varia.resolutio.
cap.16.num.9.versi.fateor tamen glo.& docto. com
muniter in auth.res quæ C.commu.de lega. vbi latè,
d.Anto. Padilla numero 79. & sequen. & ita poteris
intelligere tex.in l.4.titu.15. part.2. vt procedat in
his septem casibus,quatenus imponit regi necessita-
tem soluendi debita,quatenus verò eadem lex ait te
neri regẽ,por bien estança,hoc est,ex bono & æquo,
referatur ad debita voluntaria,vt hanc legem inter-
pretatur Anton.Gomez in l.40.Tauri num.72.in qui
busdam casibus,& Moli.d.lib.1.cap.10. num.30. &
in alijs Grego. Lupi in d.l.4.tit. 15. par.2. glo.1.&
omnes hos casus refert D. Ant.Padilla in l. vnum ex
familia.§.si de Falcidia numero 7. & pluribus seq.ff.
de leg. 2. Quæ sententia vera mihi videtur, licet
Emanuel Costa in quæst.patrui & nepotis pag. 140.
& seq.generaliter legem partitæ intelligat,vt necessa
rio rex teneatur omni casu debita prædecessoris
20 persoluere. † Tertia conclusio, successor maioratus
bonorum patrimonialium debita prædecessoris sol-
uere non tenetur,quando maioratus venit ex anti-
quo,cùm successor bona vinculata capiat ex testamẽ-
to,vel dispositione primi testantis, & nõ vltimi pos-
sessoris,vt deduximus supra eod.num.17.& quia iu-
re sanguinis,non hæreditario defertur, vt ibi pluri-
21 morum authoritate asseruimus. † Quarta cõclusio,
quoties maioratus non venit ex antiquo, sed debita
sunt contracta ab eo,qui maioriam cõstituit,tenetur
proculdubio successor ad ea exoluẽda arg.tex.in l.
cum

cum fideihęredis ff. de fideicō.libe. vbi seruus alienari prohibitus potest alienam pati seruitutē, si fiat ex causa obligationis ipsum alienare prohibētis, idē probat tex.in l.filius fam.§.diui vers.quid si liberis.ff.de leg.1.& l.peto.§.prædium.ff. de leg. 2.iuncta gloss.d. alienationes. ff. fami. ercisc un. l. senatus in prin.ff.de leg. 1. ex quibus id expendit Ioan.Lup.in rep.rubr.de dona.int.vi.& vxo.§.16 nu.14.ad fi.dom Ant.Padi.in. d.§.si de Falcid nu. 7.& Moli.lib.1.de Hisp.primog c.10.nu.1.2. & 3. Vbi hoc limitant, nisi bona supersint libera, tunc si quidem illa alienari oportebit, & nō vinculata, vt in l.pater filiū,& ibi notat Bar.in prin.ff.de leg. 3.Greg Lup.in.d.l.4.gl. magna ad mediū tit. 15. par.2.& oēs vbiq; Secūdo limitatur, nisi cōstituēs maioratū debita contraxerit postquā maioratus effectus fuerat irreuocabilis per traditionē, vel ex alijs causis contentis in l.4.supra eod. vt singulariter docet Ant.Gom.in.l.40.Tau.nu.72. in fine, ne per indirectū posśit maioratum reuocare, Moli.de
22 Hisp.primog.c.10.nu.11. 4 Quinta cōclusio. successor maioratus ex antiquo, vel ex cōsuetudine, iuxta tex.in.l.1.supra eod.tenetur debita prędecessoris cōtracta subnomine dignitatis, vel in vtilitatē bonorū maioriæ cōuersa persoluere, vt pro ædificijs iure maioratus factis, vel alijs melioramētis, prout in bonis feudalibus dicitur in.c.1.§.si vassallus, hīc finitur lex, in vsibus feudo. Ex quo arguēdo à feudo ad maioratum, hoc tenet dom. Anto. à Padilla in d.l.vnū ex familia.§.si de Falcid.n.9.ff. de leg.2.quibus adde tradita supra hac eadē gl. n. 19.vers.secundo, & quod de expensis dixi nu.11. & 12.& multis præcedentibus, licèt aliter distinguat Moli.d.li.1.c.10 nu.16.cū seq. Nec huic cōclusioni oberit lex nostra, quæ expēsarū æstimationem soluendā non esse decidit hæredibus prædecessoris, licèt in vtilitatem perpetuā maioratus factæ fuerint, procedit etenim in tribus dūtaxat speciebus in hac lege cōtentis speciali ratione, vt probaui sup.eod.nu.11.& 12.& in glo. 1. huius legis. Alia vero melioramenta soluere tenebitur possessor maioratus hæredibus prædecessoris, licet ipse hæres nō sit, nō tn̄ in pecunia, si ea nō abundet, sed potius in reditibus maioratus, vt Pinelus aduertit in l.1.C.de bon.mat.2.p.n.71.vers.in qua difficultate, quod intellige relictis sibi, prout assolet, ali-
23 mētis necessarijs ex dictis reditibus. 4 Sexta conclusio, successor maioratus tenebitur debita à prædecessore cōtracta persoluere in omnibus casibus supra hac eadē gl n.19.enumeratis, ex rationibus & authoritatibus ibi traditis arguēdo à regno, & feudo, quod validū est, vt infra dicā nu.26. Fallit
24 tamen in casu, de quo dicā infra eo nu.32.4 Septima cōclu.successor feudi hęreditarij debita prędecessoris soluere tenetur, secus in feudo familiari, seu ex pacto, vel prouidentia, nō enim tenetur successor debita soluere prædecessoris, nisi sit filius secundū aliquorū sententiā, quippe qui non posśit succedere in feudo, si hæreditat. repudiet, vt in c.1. an agnatus, vel filius repud. hæreditatē posśit feu. retinere, atq; ita melioris cōditionis sint agnati quā filij, de quo ibi gl.miratur, idē voluit And.de Iser. ibi nu.3.& Matthę. Afflict.nu.31.receptiorē esse asserens, licèt aliqui cōtradicāt, vt ipse attestatur n. 7, quod sequitur Ant.Cap.dec.97.n.2.Losre.cōs. 1.nu.68.inter consilia feuda. Maria.Soc.Iun.cōs. 114.nu.1.lib.2.Curti.Iunior cōs.155.Silua.cons. 30.nu.19.Bar.aperte in l.vt iurisiurandi.§.si liberi n.4. ff.de oper.liber.dom.Dida.Couarr.id asserens esse receptius li.2. resolutio.c.18.num. 4.& Areti.cōs.14.nu.13.& 14. & licèt litera illius tex. nimis iuuare videatur, vt videre poteris apud Pinelū de bonis mater.l.1.3.p. nu.85.ipse tamen Pinelus attestatur ibidē cōtrariam sententiā cùm veriorem, tum receptiorē esse, nēpe vt filius posśit feudū familiare, seu ex pacto, vel prouidentia retinere repudiata patris hæreditate, quā tenuit Bal.in.d.c. 1.an agna. vel filij nu.8.& Aluaro.nu.9.& Præpos. nu.6.limi.6.Iaco.à S. Georgio de feud. in verbo, & cū pacto de non alienādo nu.36.Iaso.in.l.quod dicitur nu.33.ff de verb.oblig. dicēs in feudo ex pacto, & emphyteusi hoc esse cōmuniter receptū, idē Iaso in. l.si non sortē.§.si libertus nume. 33.ff. de condi. indeb. Alexand. ad Bal.in l. qui se patris col.6.litera.b.C. vnde libe. Lauren.Calca.cōs.74. nu.4.& 5.Paris.cōs.23.nu.176.li.1.Bellō.cons.3. nu.4.& Rube.cōs.85.& in l.Gallus. §.quidā rectè nu.181.Carol.Ruy.cōs.1.nu.15.Cur.Iuni.cōs.73. nu.4.Aymō Cra.cons.256.nu 3.Alber.Brun.cons. feud. 80.nu.14.& sequen.Zasi.de feud.8.part.nu. 6.vers.cęterū, Paul.Cast.in auth. post fratres.C.de legiti.hęredi.& in l.idē Iulianus §.si quis alicui n. 4.& in l.si post mortē nu.3. ff.de leg.1.idē voluit his non citatis, Greg. Lup.in l.6.tit.26.de feud. in verbo lo herēdā part.4.qui refert idē tenuisse Iserniā in.d.c.1 an agna.vel filij nu.3.in fi.licèt pro cōtraria parte allegetur, quod clare sentit, si rectè inspiciatur ibi,& in.c.1 § hoc quoq; nu.9.de success. feudi, & Moli li.1.de Hisp.primog.c. 8.nu.5. quibus magis adhæreo ex ratione tradita per Paul.Castr.in.d.l.si post mortē nu.3.ff.de leg. 1. vbi respōdet ad literā illius tex.in d.c.1.an agna.vel filij, vide etiā Sylua.cōs.30.n.21.& Frā.Sonsbe.de feudis
25 par.9.pag.76.nu.171.4 Octaua conclusio, in maioratu, & in Indorū cōmenda, quæ per leges nostras conceditur cōmēdatario, & eius liberis masculis, & in eorum defectū fœminis, & in omniū defectū vxori ipsius cōmendatarij) necesse non habent filii, nec vxor cōmendatarij hęredes esse ad succedēdū in maioria, vel Indorum cōmenda, ex his quæ diximus numero præcedenti, & per consequens nō tenentur debita cōmēdatarij prædecessoris soluere: cū non ab eo cōmendam, nec maioratū capiant, sed ab ipso rege, vel ab instituente maioratū, vt superius diximus, nā in ea forma concessionis feudi, maioratus, emphyteusis, & commendæ, (tibi & liberis tuis,) liberis acquiritur absque aditione hæreditatis, necesse siquidē nō est. vt patri; vel successori hæres existat, vt in.l 3 ff.de inter di. & relega. vbi Bar.notat, & in l.quodcunq. §.si quis ita.ff. de verb. oblig. ibi licèt hæres nō existat, & ibi notāt Pau.& Moderni, & ex.l.si post mortē.ibi, an patri hæres extiterit necne, & ibi Pau. Cast. nu.
26 3.ff.de leg.1.4 Valet enim argumentū de feudo, & maioratu ad Indorū cōmēdā, vt sup.dixi & de feudo ad maioratū, secūdū Bal.in l.cū antiquioribus.

6.C.de iure deliberandi, & hoc argumento vtitur Paul.Castr.consil.164.col.2.lib.2.Soci.consil.47. lib.3.num.6.& 7.dom.Dida.Couarr lib.3.variarum resolutio.cap.5.nu.5.vers.quinto feuda.dom.Ant. Padilla in.l.vnum ex familia.§.si de Falcidia nu.7. in fin.ff.de leg.2.Paul.Paris.consi.72. nu. 74. lib.4. Grego.Lupi in.l.6.tit.11.par.6.in verbo,que la nõ pudiesse,col.6.Anto.Gomez in.l.40.,Tauri nu. 77. Molin.d.lib.1.cap. 7. num.2.cum seq.quibus malo accedere, quã Marco Saloni Burgensi in prooemio legum Tauri nu.72.& seque. qui pluribus probat, argumentum de feudo ad maioratum non procedere ex sententia Pauli Castr.d.consi. 164.libr. 2.col. penult.versic.nec obstat,Ioan.Cirier in tracta.primogenituræ lib.3.quæst.4. col.vlti.& Tiraq. eodẽ tractatu quæst.23.num. 13.& Ioan. Lupi in repet. rub.de dona.§.69.num. 24.&.30.& Ioann. Ignei in quæstio. an Rex Franciæ Imperatorem recognoscat nu.97.quibus assentire videtur dom. Dida. Couar.lib.1.resolutio.c.15.nu. 24. corruit siquidẽ argumentum data vna instantia.c.sicut vrgeri.1.q.1.
27 sed hic non vna,sed multæ dantur instantiæ,nõ igitur valet argumentũ de feudo ad maioratũ.† Quod primò constat, quoniam in feudo fœmina non succedit, vt in.c.1.§.hoc autẽ notãdum,& in.§.& quia vidimus.qui feud. dare poss.l. 6. tit. 26. de feudis part. 4. in maioratu verò fœmina , non excluditur deficiente masculo,vt ibi, dicit Bal.in fi.& dom.Did. Couar.li. .resol.c.5.nu.5.versi.Rursus septimo,vbi plures refert authores idẽ tenentes,& omninũ latissimè Marc.Salon Burg.in.d.prooemio legũ Taur. nu.37.pluribus seq.per tex.in.l.2.tit.15.par. 2. hoc expresse dicentẽ in regno. Sed huic obiectioni respondetur,in feudis etiã posse fœminas succedere, si ita cõueniat inter dominũ , & feudatariũ.c. 1.an maritus succedat vxori in beneficio, in vsibus feudo.c.1.& per totum de feudo fœminæ.c.1.quemadmodum feud.ad fili.pertin.c.1.§. hoc autẽ notandum,ibi,nisi specialiter dictũ fuerit,vt ad eas pertineat, qui feud.dare poss.c.1.§.filia de success.feudi,ibi tunc enim succedit filia filijs,non extãtibus. Alios plures casus,in quibus fœmina succedit in feudo,refert Petr.de Dueñas in regula. 309. incip.
28 fœmina non succedit in feudũ.† Secundo differũt, quia in feudo plures succedunt hæredes c.1.de feudi successio.§. oẽs,si de feudo fue.contro.inter domi.& agna.capit.1.§.& quia qui feud.dare poss.l.6. tit.26.de feud.par.4.In maioratu autem vnus dumtaxat, & is primogenitus succedit, vt Tiraq. probat de primogenijs quæst.51.&.55.& quæst.23. nu.13. plures citãs autores hoc idem asseuerantes , & iure nostro regio est tex.in.l.1. supra eodẽ, & ibi dixi in gloss.1.numer.9.& sequen.l.5.titulo.1. &.l.2.tit. 15.part.2. Sed huic obiectioni respondetur , etiam feuda esse quandoque indiuisibilia, & ad vnum dũtaxat pertinere,si sint feuda dignitatum, Marchionatus,Comitatus,Ducatus,vel Regni,cap.Imperialem.§. præterea de prohibi. feudi alie. per Frede. & ibi Bald.& Doct.Iaso.in l.stipulationes non diuiduntur nu.31.ff.de verb. oblig. Cassa. in consuetu. Burgundiæ, vbi 14.modis limitat rub.3.§.6. a nu.7. vsque ad nu.22.Tiraq. de primogen. q.4. à nu.37. vsque in fi.cũ concord.per Pet.de Dueñas tarditis in regula.316.quin etiã alia feuda quæcũq; possũt ex pacto in vnũ dũtaxat deuenire, maximè si dicatur, quod succedatur iure Francorum , secundum Andr.de Isernia,& cæteros interpretes in.d.c. præterea ducatus de prohib.feu.ali.per Frederi.quibus accedit Alexa.cons.60.li.3.Matth.Afflicti.decis.119. col.1.& in c.1.§.omnes nu.2.si de feudo fuer. controuer.inter dom.& agna.& in constitu.Neapoli.lib.3. rub.18.nu.2.& seque.& in rub.23.nu.66.cum concordã.à Tiraq. congestis de primoge. in præfatio.
29 nu.3.† Tertio differũt,quoniam maioratus possessio transfertur in successorẽ absque aliqua apprehensione,vt in.l.8.infra eo. vbi dicam latius, quod in feudis procedit,vt in.c.1.in prin.si de feudo fue. contro.inter dom. &.agna. & in c.1.in princ.&.§.1. quid sit inuestitura,ex quibus id expendit Bal.in.l. 3.C.vt in poss.lega.& Marc.Salõ Burg.in prooemio legum Tauri nu.74.versi.Rursus,verum,& hoc nõ est adeo expeditum , multi enim tenent contrariũ, imo quod possessio transferatur absque apprehẽsione in successorẽ feudi,quos refert Tiraq. in.l.le morte saisit le viph in præfatione.4. declaratione, ex quibus constat hanc esse cõmunẽ opinionẽ , de quo tamẽ dicã infra eo.l.8.infra eo.sumpta ex.l.45.
30 Tauri.† Quarto differunt, quia in feudo ex pacto, seu prouidentia, quod alio elegantiori nomine familiare vocatur, filius non potest patris hæreditatẽ repudiare,& retinere feudũ , vt in. c. 1. an agna. vel filij. In maioricatu secus, vt diximus sup. n.24. & 25. sed ibi ostendimus recentiorẽ doctorũ sententiã esse idem in vtroque casu statui , vt nec in feudo,nec in maioratu filius teneatur patris hæreditatem adire,ad feudum consequendum, vel maio-
31 ratũ,nã absque eius aditione ea cõsequetur.† Quare hæc omnia , & alia per Marcũ Salonẽ tradita in d.prooemio legũ Tauri nu.72.& seq. ad dissuadendũ hoc argumentũ de feudo ad mairatũ, cõtra receptiorem sententiã minime concludũt,nec si vera essent,me mouerent ad deuiandũ à cõmuni : nã & doctissimus Soc.in d.cons.47.nu.6.&.7.lib.3. optimè satisfacit his rationibus, dicens maioratum, vt plurimũ accedere ad naturam feudi , licèt in alijs differant:quare arguẽdo à simili,in donatione causa mortis,videmus in quibusdam testamentis, & in alijs contractus sumere naturam, quare in his,quæ participant de natura contractus, debet iudicari secundũ naturã contractus, & in his quæ participant de natura vltimæ voluntatis,regulatur secundũ iura vltimarũ voluntatũ, vt resoluunt Bal. Ang. Imol. & cõmuniter Docto.in.l.1.2.ff.de leg.1.eodem modo maioratus , quatenus participat de feudo, valebit argumentũ de eo ad maioratũ, quatenus verò differt, secus. † Nona conclusio, successor cõmendæ
32 Indorum non tenebitur debita prædecessoris soluere, etiam si contracta fuerint in Indorum vtilitatem, nihil enim potitur ipsa ex tali vtilitate , quam Indi consequuntur, prout successor maioratus, vel Regni , quippe qui reditus. vel tributa dumtaxat, sibi debita exigere possit, & nil aliud sub grauissimis pœnis in taxationibus tributorum commendatarijs impositis, nec si sub nomine dignitatis, seu comendæ contracta fuerint eadẽ ratione, nec si ad sustentandũ prædecessorẽ, prout in Regno, & maio-

fatu dixi supra eod. nu. 19. & 23. quoniã, aut reditus sufficientes habebat ad se sustentandũ, aut non. Priori casu, aut eos dilapidauit in ludum, aut malos vsus conuertens, & subueniendũ non est regulariter ei, qui se in necessitate posuit culpa sua, vt in l. bona fides. ff. depositi. c. ex parte de cõsue. l. etiã. §. licet. ff. solu. matri. l. vlt. §. fi. ff. quæ in frau. credi. l. pe. ff. de iure doti. cum alijs per Tiraquel. traditis in l. si vnquam in verbo bona num. 5. & 6. C. de reuo. dona. dom Did. Couar. lib. 2. variarum resolu. c. 16. nu. 9. Felin. numer. 67. & Deci. col. pen. in c. quæ in Ecclesiarum de constitu. cum alijs à me traditis in stylo cancellariæ titu. 1, præeminentia. 14. casu curiæ. 3. glossa. 1. num. 2. vbi hoc limitaui num. seq. aut nõ dilapidauit reditus, & tunc opus non est alijs alimentis. Secundo verò casu, quando reditus nõ habebat sufficientes. & tunc æquum non est, successorem, qui se commodè ali non poterit, prout & non poterat prædecessor, aliorum debitorum solutione grauari. Atque idem esse cẽseo in maioratu, vt hac in specie nõ teneatur successor debita soluere predecessoris, quod addere poteris ad nu. 23. supra eo.

33 Decima conclusio, si predecessor maioriæ, vel cõmẽdæ Indorũ in bello pro republica decesserit, facilè impetrabunt à principe eius hæredes rescriptũ, vt successor maioriæ, vel commendæ debita ab eo contracta persoluat, vt rectè decidit Eman. Costa in quæstione patrui & nepotis pag. 143. vbi legem Lusitaniæ lib. 4. tit. 35 §. 1. qua statuitur, vt qui in maioratu succedit, teneatur debita predecessoris, ex honestis causis contracta, in subsidiũ soluere, vsque ad quãtitatẽ reditus, qui biennio ex maioratu prouenerint, extendit, & ampliat ad speciem, de qua agimus, si predecessor à mauris hostibus in acie belli esset interemptus, facilè ait impetrabit à principe, vt vltra reditus biennij debita ab eo contracta successor soluat. Nam qui in acie pro republica ceciderunt, in perpetuũ per gloriam viuere intelligũtur, vt in l. bello amissi. ff. de excusa. tuto.

34 Qua ratione si primogenitus in acie belli decesserit pro Rege, vel patria pugnans, eius filius repræsentabit personam eius, excludetque patruum à successione maioratus bonorũ Regiæ coronæ, in quo per leges Lusitaniæ succedebat patruus excluso nepote, vt probat latissimè Eman. Costa in quæstione patrui & nepotis, 1. parte in prin. cõtendẽs hoc probare legẽ mentalem, quæ in scripturam redacta est sub titulo 17. ordinationum regiarum lib. 2. §. 1. cuius verba inserit pagina. 2. quam limitationem d. l. Regiæ probat ipse Emanuel Costa d. quæst. patrui & nepotis pagina. 66. authoritate Ludoui. Roma. consilio. 29. numer. 1. idque asseruit, Nicol. Milles in repertorio in verbo mortuus pro republica, & Stepha. Aufrer. in decis. capellæ Tolosanæ. 443. & Tiraquel. de primogen. quæstio. 40. numer. 223. Cum igitur ei, qui pro republica cecidit, id præstatur, quòd iustum alioqui maioratus successorem penitus excludat, quasi adhuc viuens, vt filio suo prosit, constat multo magis idem præstandum, vt in fauorem animæ suæ eius debita quasi viueret, à successore suo exoluantur, salus enim animæ cunctis rebus est præponenda, capit. cum infirmitas in fin. de pœnitent. & remissio.

GLOSSA IIII.

Melioramenta in rebus maioratus, facta ab eo, qui hæredes extraneos reliquit, an sint soluenda à successore? gloss. 4.

d *Ni a sus hijos, ni a sus herederos, ni successores.* Nota verba legis expressa contra decisionem Arij Pinelli in l. 1. C. de bon. mater. 2. part. num. 71. versi. in qua difficultate, vbi melioramenta in rebus maioratus facta tunc esse à successore præstanda asserit, quoties predecessor, qui ea facit, decederet filijs relictis, secus si extraneos hæredes relinqueret, tunc enim ait, iniquum esse compellere successorem ad ea soluenda, hic enim vidimus, quòd siue filios relinquat hæredes siue extraneos, melioramenta eis soluere non tenetur successor maioratus, quod tamen intelligitur in his tribus casibus, quibus iuxta meam sententiam hæc lex procedit, vt diximus supra eod. gl. 1. & glos. præced. num. 11. & seq. in alijs vero casibus, quid sit dicendum, dixi latè ibidem.

GLOSSA V.

1 *Muri ciuitatum, & mœnia non possunt absque regis licentia ædificari, nec refici.*
Castella, vel domus fortes ædificari non possunt, nec refici absque regis licentia, ibidem.
2 *Castra in plurali quid significent?*
3 *Castrum quid significet?*
4 *Castellum quid significet, & nu. 5.*
6 *Arx quid significet?*
7 *Castellũ, arcem, vel domum fortem, an liceat in re cõmuni ædificare? & an ad æmulationem.*
8 *Aedificium scandalosum dicitur, quando fit cõtra morem solitum.*
9 *Castellum in finibus regni ædificare nõ licet, etiã iure cõmuni, absque principis licentia.*
10 *Aedificiũ vsque ad aream diruptum, si reficiatur, dicitur nouum ædificium.*
Castellum vsque ad aream diruptum refici nequit absque regis licentia, ibidem.
11 *Reficiens Ecclesiam funditus diruptã dicitur ex integro facere.*
Ecclesiæ penitus dirupta acquirit ius patronatus, qui eam reficit, ibidem.
12 *Ecclesia ex toto collapsa si reficiatur, etiã ex eisdem lapidibus, est denuò consecranda.*
13 *Aedificium monasterij penitus destructũ si reficiatur, noua requiritur licentia, secus si reparetur, quod non erat omnino dirutum.*
14 *Nunciationi noui operis locus non est, cùm reparatur ædificium ruinosum, secus si reficiatur penitus destructum.*
15 *Fideiussor correctoris, cui finito officio nouũ tẽpus cõcessũ fuit, nõ tenetur pro eo aliquid soluere, secus si nondum finito tempore prorogetur.*
Prorogatũ tẽpus idem censetur esse cũ primo, & eiusdem

eiusdem qualitatis, ibidem.

16 *Aedificiũ ex toto suppressum si reficiatur, dicitur nouũ aedificiũ, & omnia quaĩ nouo requiruntur in refectione exiguntur.*

17 *Castellum ruinosum reparari potest absque regis licentia iure regio.*

18 *Castellũ ruinosũ reparari nõ potest sine licẽtia regis ab eo qui erat tyrãn⁹ vel iniust⁹ possessor.*

19 *Castellum principis iussu dirutũ, licèt non sit ex toto dirutũ, reparari nequit absq; licẽtia.*

20 *Castellum non potest sine principis licentia reparari, si forma antiqua mutetur.*

21 *Castelli reparatio fieri potest absque licẽtia, etiamsi longo tempore ruinosum fuerit.*

22 *Castellum muniri potest & habitari, etiam si diu nõ fuerit munitũ vel habitatum, modò ad emulationẽ non fiat, nec suboriatur scandalũ.*

23 *Castella secularium vel episcoporum, tempore belli compelluntur domini reparari & munire proprijs expensis.*

24 *Castella priuatorũ cui⁹ expẽsis reparari debeãt?*

25 *Castellorum custodes à quibus cõstitui possint?*

26 *Castellorum refectio cuius expẽsis fieri debeat, & si ex publico fiãt, quomodo recuperentur.*

27 *Castella priuatorũ si expẽsis publicis reficiãtur vel muniãtur, an à domino cõsequi possint?*

q̄ *Se puedan hazer o reparar las dichas cercas o fortalezas.* Nota ex lege ista, mœnia seu muros ciuitatũ, vel oppidorũ alicuius priuati hominis, ducis, vel comitis, vel alterius magnatis, castra vel castella, seu arces, & domus fortes, nõ posse in area seu fundo proprio ędificari, vel refici, seu reparari absque regis licẽtia, concordat. l.8.tit.c.de castellis, vel arcibus, & muris infra lib. 6. l. 18.tit.6.de instructione & legibus pretorum supra lib.3. sumpta ex.c.22. correctorũ. l.32.ti.18.& ibi.Greg.Lupi.in gl.1.par.2.ita ex hac lege expẽdũt doctores omnes, & potissimũ Ant.Gomez in.l.46.Tauri vnde hęc sumpta fuit n.14. in fi. Aulesius in c.22.prętorũ glo.1.nu.1.Dida.Perez in l.7.&.8.tit.7.lib.4.ordina. alias in crimẽ læsę maiestatis incidit, si intra mensem post ædificiũ factũ regi nõ nunciauerit, vt in.l.1.versi.la nouena tit.18.de proditionibus infra lib.8. Quid autẽ fuerit hac in specie constitutũ iure communi, vt rectè explicari possit, præmitendũ est, quid castrũ, vel castellum & arx, & castra significent. Castra, vt ab vltimo exordiamur, appellantur loca, in quibus milites tentoria fixerunt, vel ipsa tẽtoria, in quibus milites diuersantur, Ciceronis testimonio ad Atticũ dicentis, cùm Cæsar ad oppidũ castra haberet, dicta à castri similitudine, quod fossa valloque, quasi muro circũdari
3 solent. Castrũ autem est locus muro circundatus, & vallo quãdoque & fossa vt castra munitus, vt explicat Cicero lib.15. epistolarũ dicẽs, vallo & fossa oppidũ circũdedi sex castellis, castrisque maximis sepsi. Castellum verò est diminutiuum castri, quãuis iuxta aliam significationem, quæ ad materiã, de qua agimus, non pertinet: castella dicuntur quędam in aquæductibus receptacula, ex quibus ad omnes viarum anfractus, aqua per vncias & digitos diuidi solet.l.4.ff. commu. prædio.l.1. §. æquissimum. ff. de aqua quoti.& æsti.l.fistulã in prin.ff.de serui. vrba. prædio.vbi docto.id expendunt, & Cœpola in tracta.de seruitu.tit.de aquariolo in fin. Quãdoque
4 castellũ sumitur pro castro, vt in rubri. C. de fund. limitroph.& l.2.eo.tit.vbi glo.Bart. Luc. de Pen.& Ioan.de Plat.& latius idem Luc.de Pen. in. l. sicut. C.de erogatio.milita.anno.lib.12.estque ad id tex. in.l.in nomine Domini § interea verò si quas ciuitates seu castella, & ibi Alberi.C. de offi.præfe.præto.Affri.& in.c.1.§.illicitas, ibi per ciuitates & castella tit. de pace iura. firmã. Bart.& Moderni in.l.si hæres.§.vicis.ff.delegatis 1.Corn. cons.206. in littera.m.lib.3.vbi asserit, non quodlibet ædificium forte, seu deputatum ad defensionem, & munimẽtum, quod vulgus fortalitium appellat, dicitur castrum
5 vel castellum. Alberi.tamen in.d §.interea verò, castrum seu castellum appellat, locum adeò munitum & septum, vt se ab hostium exercitu tueri valeat, idem voluit Bar.& Ioan.de Plat. in rub. C. de metatis & epidimi.lib.12.idem Bar.in titul. qui sint rebelles, in verbo Lombardiæ, dicens quòd castrum dicitur turris alta seu fortis munita muris, seu vallo cũ pomerijs. Seu antemuralibus, vt in.d.l.2. C.de fund.limitroph.li.11.& l.2.ff.ad.l.Iul.maiesta. Boerl.decis.320.num.3.Catellis. Corta in suis memorialibus verbo castellũ.Nicola.Perottus in cornu copia fol.30.& de hoc est noster sermo: turris idem
6 est, quod castrum seu castellum. Arx autem dicitur ab arceo, quia arcet siue prohibet hostes accedere, est enim locus vrbis in monte situs, natura ipsa munitus. Ex quo etiã summitates montium, & cuiuscunque altitudinis, ex quibus facilè depelli possunt hostes, arces dicũtur, de quibus loquitur etiã l.1.vers.la nouena tit.18. de proditio.infra lib.8.ibi o peña braua. His præhabitis, quæro an liceat cuĩ
7 libet priuato absque regis licentia in proprio solo seu area arcem vel castellum, aut fortem domũ ædificare? Et iure communi Imperatorũ regulariter cuilibet priuato hoc licet, pro sui ipsius & rerum suarũ tuitione (quod in dubio præsumitur) nõ ad alterius ęmulationem, scandalum, vel seditionẽ reipublicæ, vel cuiuslibet priuati, tunc enim minime licebat etiã eo iure, vt in.l.per prouincias.C. de ædifi. priua.ibi cũctis volẽtibus permittatur murali ambitu fundos proprios, seu loca sui dominij cõstituta vallare, & ibi adnotarũt Pet.Faber in breuiario Iaco.de Are.Alberi.Bal.Ang.Sali.idẽ probat tx.in.l.opus nouũ.ff.de operi.publi.in hęc verba, opus nouũ priuato etiã sine principis authoritate facere licet, pręter quã si ad ęmulationẽ alterius ciuitatis pertineat, vel materiã seditionis præbeat, & ibi notat gl. Rayne. Albe.Bar.& Alex, ad eũ, idẽ voluit Innoc.in.c.Pisa. col.vlt.in prin.de restitu.spolia.& ibi Panor.n.15. Cardi.& Ancar.fi.col.& cæteri scribentes, Specul. in tit.de relig.domi.§ 1.vers.sed quid si petatur ciuitas, doct.in.l.manifeste & l.altius vbi Alberi. C. de serui.& aq. Soci.in consil 105. in prin. & consil.141.lib.1.Iac. Rebuffi. in.l.quicunq. C. de fund. limitroph.lib.11.Bart.in.l.ex hoc iure per tex. ibi. numero.7.ff. de iustitia & iure, & ibi Bal.num.13.&

Ang.

Ange.nu.6.& Iasf.nu.etiam.6. Marti. Lauden. in tracta.de castella.§.9.Bald. Albaro. & Card. Alexandri. in.ca. in causis. §. ciuitates muratæ, de pace constan. per text.ibi.dum sic ait, extra munitiones facere ei licet, Cœpola in tracta.de serui. vrba. præd. cap.39. tit.de solo seu area in prin. & col.4. versicu.castella autem seu fortalitia num.7.Pet. Iacob. in sua praxi tit. de fossatis seu muris, Boeri. citans concordan. in decisio.320.num.4.& 5.qui pluribus modis limitat, Ant.Gomez in.l.46. Tauri num.14. Auilesf. in capite. 22. prætorum glos.1. Montal. in repertorio legum ordina.in verbo castra, Dida.Perez in.l.1.tit.7. lib.4.

8 ordinatio.col.1469. † Dicetur autem scandalosum ædificium, si contra morem solitum fiat, qua in specie in dubio præsumitur fieri contra quietem publicam, si ædificatorum antiquorum consuetudo non seruatur, & est talis ædificandi modus à iudicibus vitandus, secundum Bal.in.l.item capilli.ff.de rerum diuisio.& Plat.in rub. C. de metatis & epidemi. lib. 12. Pet.Nunnius citat concordantes secunda parte de mandatis exequendis.c.2 in prin. plura alia ratione vitandi scandali prohibentur enarrata per Feli. in cap.nihil cum scandalo, de præscrip. vide etiã.l.25. tit. vlt. par.3. in corroborationem opinionis Petri

9 Nũnij. † In finibus tamen regni non licet priuato castella ædificare vel arces, iure etiam communi Romanorum, sub pœna mortis, & confiscationis bonorum.l. quicunque castellorum. C.de fundis limitrophis lib.11.vbi glo.singul.in verbo antiquitus, Bar. Luc.de Pen.Ioan.de Plat. & cæteri interpretes superius citati, Guido Papæ singul.176. Nicol. Boeri. d. decis.320.nu.16. Vbi hoc limitat, nisi fieret ad æmulationem, & inuidiam sui aduersarij propulsandã, quia tunc ædificare licet, tum iure naturali, tum etiam ciuili.l.vlt.ff.quod quis.iur.Bal.conf.52.col.1.& cons. 58.col.2.libro primo. Quod intellige, vt Boeri.d.decis.declarat num.16.vers.hodie, vbi alias limitationes refert Iure autem nostro regio nullo casu arcem vel domum fortem absque regia licentia licet ædifi-

10 care, vt dixi supra num. 4 Cæterùm in hac tractatione hæsitari solet, an iure nostro regio liceat castellũ seu arcẽ, vel domũ fortem reficere, seu reparare absque regis licentia hoc in regno? Et certè licèt magna sit contentio inter doctores super veritate huius quæstionis, vera & receptior resolutio est, quòd si ædificium arcis vel castelli, est penitus diruptũ vsq; ad aream, non posse refici absque regis licentia, quia nouum ædificium esse videtur, argum. tex.in.l. inter stipulantem.§.sacram in fi.ff.de verb.oblig. cũ sic ait, sed si vsque ad aream deposita sunt, licèt eadẽ materia restituatur, alia erit, facit tex.in.l.fi.C.de iure emphy.in fi.ibi. Ex quo nõ ipsa rei penitus lędatur substantia, cõfert etiam tex.in.l.si ità legatum.§. vlt. ff.de lega.1.vbi re legata penitus destructa, licèt postea reædificetur, vel reficiatur, extinguitur legatũ, quemadmodũ vsusfructus perit, si res destruitur vsque ad aream, vt in.l.quid tamen.ff quib. mod. vsuf.

11 amitta. † Hoc quoque alludit sententia gl.in.c.3.de iure patro.dicens, quòd reficiens Ecclesiam funditus destructã, censetur nouã facere, cõsequiturque ius patronatus illius, secus si reparat nõdũ destructam, quã ibi sequitur Ant.col.vlt.ex ea expẽdẽs argumẽtũ, ꝙ ex contractu omnino refecto debetur gabella; nõ sic de eo, qui emẽdatur, sed nõ omnino reficitur, quoniam eadẽ solemnitas, quæ in cõfectione instrumẽti exigitur, requiritur etiã in refectione eius, quãdo fuit amissum Bart. in.l. nuptiæ.ff. de titu nuptia.

12 † Nec hinc lõge abest, quod notat Innoc. in rub.de consecratio. Eccles. vel altar. nempe, quòd si Ecclesia ex toto collapsa erigitur, etiam ex eisdem lapidibus, est denuò consecranda, secus si successiuè partes eius ruentes ædificarentur: quia tunc eadem esse censetur. etiamsi nullus lapis ex antiquis manserit, arg.tex.de naui loquentis in.l. proponebatur. ff. de

13 iudi. † Eiusdem farinæ est, quod asseuerat gl. in.ca. de monachis.18. q. 2. nempe, quòd ad refectionem monasterij omnino destructi, requiritur Episcopi licentia, non sic in reparatione eius, quod non est om-

14 nimodo diruptum. † A quibus non multum dissidet, quod notant Bar.Paul.Alex.& Iasf.in l.1.§.si quis ædificiũ.ff.de noi ope.nũciatio. dicẽtes nũciationi noui operis locum non esse, vbi ædificium non erat penitus destructum, sed aliquantulum ruinosum, vel ineptum reparatur: sed tum demum locus est nunciationi, cùm vel ædificium nouiter fit, vel postquam est

15 funditus destructum, reficitur. † Eiusdem classis est, quòd fideiussor correctoris, si post finitum tempus ad nouum confirmetur, nõ tenebitur pro eo, vt arg. l.si cum Hermes. C. loca. tenet Hippoly. Marsi.in rep.rubr.ff.de fideiusso. nu. 94. secus autem si nondum finito anno, alius annus ei prorogetur, prout cõmuniter fit hoc in regno, quia tunc tenebitur fideiussor, quia vnum & idem est officium, cùm prorogatur, secundum Bal.in.c.venerabilem in fi.de electio. Nam prorogatio temporis, quæ fit nondum finito primo, iuxta tex.in.l.sed si manente.ff. de precar. nõ censetur esse nouum tempus, sed idem cum primo, vt in.d.l.sed si manente vbi Bar.notat. & Ang. in.l.si cum dies in prin.post.gl.ibi, & Bal. ff. de arbitris cũ concord.à Feli. & Decio traditis in cap.de causis de offi.delega.& tempus ita prorogatum assumit omnes qualitates & cõditiones, omniaque priora accessoriè secum trahit, censeturque esse eiusdem naturæ, vt in.l.2.§.sed si iudex.ff. de iudi.l. Æmilius cũ gl. ff.de mino.cum pluribus concordan.per Tiraq.congestis l.1 de retractu.§.1.gl.7.nu.26.27.& pluribus

16 seq.vbi plura similia aggregat. † Ex quibus & alijs per Auilesiũ traditis in.d.c.22.prætorũ gl.1. colligitur ædificium ex toto suppressum, si reficiatur, dici nouum ædificium, atque in eo reficiendo eandem solemnitatem & licentiam exigi, quæ in eo ædificando ab initio requirebatur, quod latè probat Alexan. in rub.ff.solu.matrimo num.21.Iaso. in. l. ius autem ciuile num.9.& sequen.ff.de iusti.& iur. & in. l. quominus col.vlt.ff.de flumi.Deci.in.l.domum.ff.de regul.iur. quod constitutum est Neapoli, vt constat in eius constitutionibus ti.32.& 33.& ibi gl. Auilesi.in d.cap.22.prætorum glo.1.num.30.Anto.Gomez in l.46. Tauri num.16.& Boeri.decis.320.nu.16. ad fi.

17 & latius decisio.44.num.5. † Aut ædificium castelli seu arcis non fuit penitus diruptum, sed ob vetustatem, vel aliqua alia ex causa minatur ruinam, vel aliàs eget refectione, & tunc poterit refici, vel reparari absque regia licentia.l. 1. §. reficere. ff. de mortuo inferen. quam ita intelligunt Bald.Ang. Paul. & Alex. ibidem, Ancarra. Ioan. de Anan.

& Fell.in c. consuluit de Iudæ. Alber.Bar.Ang.Alex.
Iaso,& communiter docto.in.l.1.§. si quis ædificiũ.ff.
de noui ope.nuncia.Boeri.decisio.44. num. 4. & ita
debet intelligi lex nostra,dum ait,o reparar, vt An-
to.Gomez asseuerat in l. 46. Tau. vnde hæc sumpta
fuit,numero 16.& Auilesi.in d.c.22.prætorum gloss.
1.numero 3.Pet.Nunius de manda. exequen. par.2.
18 cap.2.numer.3.Afflictis decis.392. ✝ Sed nec repa-
rare poterit castellum ruinosum tribus casibus. Pri-
mò si Castellum possidens esset tyrannus, vel noto-
riè iniustus possessor,secundum Feli.in.c. cum acces
sissent ad fi.de constitu.quod asserit authoritate In-
noc.& Abb.in.c.Pisanis de resti. spolia & Paul. Cast.
in.l.ex hoc iure num.27.ff.de iust.& iu.Alex. ad Bar.
in.l.1.§ siquis ædificium in fi.ff.de noui ope. nuncia.
19 Pet.Nun.de man.exequen.par.2.c.2.num.3. ✝ Secũ-
dò nõ possunt reparari muri,vel castella, nec refici,
si principis authoritate sunt dirupta propter crimen
eius,qui ea possidet,vel alias,vt notat Bar.in.l.sacra,
§.muros,ex lege illa.ff.de rer.diuisi.Ioan. Fab. in.l.si
seruus.C.de pœn.Alexand.ad Bart.in.d.§.si quis ædi
ficium l.1.ff.de noui op. nũ. in vltimo scholio in fi.
Matth.Affli.in consti.regni Siciliæ lib.3. rubr. 29. in
princ.numero.6.Iason in.l. quo minus numer.24.ff.
de flumi.Pet.Num.Auẽdaño demanda. exequendis.
20 2.par.cap.3.num.6.versi. si tamen dirimi. ✝ Tertiò
ita demum licet priuato arcem,vel castellum refice-
re seu reparare,si forma non immutetur antiqua,vel
fortius aut magis amplum fiat,tunc siquidem refici
non poterit,secundum Panorm.in.d. c. consuluit de
Iudæ.& Ioan.de Anan.in cap. Iudæi.1. eodem titul.
dicentem hodie male obseruari,nam reficiendo quã
doque ampliant ædificia,& synagogas,Iudæi, refert
& sequitur Auiles. in cap.22. prætorum in gloss.1.
21 numero 31. ✝ Verùm & huic refectioni seu repara-
tioni locus erit,etiam si turris seu arx fuerit longis-
simo tempore reparata,nulla siquidem præscriptio
tollit facultatem reficiendi ad conseruationem iuris
sui,quoniam ea quæ meræ facultatis sunt, præscri-
bi tempore non possunt cap. Ioannes, & ibi notata
de cleri.coniuga.ex quo hanc sententiam amplecti-
tur glo.quam ibi singularem dicit Anto in.c. vt pri-
uilegia in verbo anno de priuileg. idem voluit Cyn.
in.l.2.C.quæ sit longa consue. Domi. in cap. vltim.
de consuetud. lib.6. Feli. in cap. consuluit de Iudæ.
22 ✝ Cæterum vbi castella ædificata, vel habitata diu
non fuerant nec munita,si dominus ea velit munire,
& habitari facere,poterit, dummodò non faciat id
æmulationem alicuius,vel ex tali munitione aut præ
paratione scandalum suboriatur,vt censent Innocen.
& Abb.in.d.cap.Pisanis de restitu.spolia.per text.in
l.3.C.de ædifi.priua.& in.l.1.&.3.C.de fund. limi-
troph.lib.11.& argum.l.3.ff.de operi.publi. & l. atle-
thas.ff.de his qui not.infa.l.si meo.ff.de aqua plu.'ar-
cen.idem voluit Feli.in capit.cum accessissent in fi.
de constitu.& in d.capit.consuluit de Iudæ. per tex.
ibi,Rom.in.l.si vero.§.de virò.43.fallen.ff. solu.ma-
trimo.Auiles.in capit.22.præto. in glossa.1. numero
23 11.& 34. ✝ Et non solùm refici,muniri, & repara-
ri possunt castra seu arces priuatorum absque re-
gis licentia, verumetiam ad reparandum cogi pos-
sunt, si bellum imminet,etiam si domini castello-
rũ sint episcopi, vel aliæ personæ ecclesiasticæ,easq;
proprijs expensis ob bonum publicum munire te-
nentur,vt notant Cyn. & docto.in.l. nullus hæreti-
cus.C.de sum.Trini.Innocen.& Abb.in.d.cap. Pisa-
nis de resti.spolia.Nicola.Boeri.in tract.de custodia
clauium num.44.Stepha.Aufre.in tracta.de potesta-
te seculari super eccles.personas. 2. regula numero
26.Auiles.in capit.22. prætorum glossa.1. num.11.
estque hoc in regno tex.expressius in.l. 1. titulo. 18.
24 part.2. ✝ Quæ lex prohibet reparationem fieri, vel
custodiã castri expensis ciuiũ, sed domini ipsius ca-
stri seu arcis, quod dixerat Iaso.in.l.diuortio.§.impẽ-
dia num.3.ff soluto matrimonio.Ange.in.l.turres.C.
de operi.publi.Gerar.de Petra sanct. singul. 37.in fi
25 ne. ✝ Ad iudicemque spectat ponere custodes,& du
cem arcis expensis dominorum,& nõ subditorum.l.
vltim.C.de statu.& imagi.l.2.C.de offi. præf.præto.
Affri.ipsisq; dominis inuitis id facere licet, vt in.l.si
ita.§. dominus. ff.de vsu & habita. d.l.2 C. de offi.
præf.præto. Affri. Guido Papæ singul.226. Auilesi.
in d.cap.22.præto.glossa.1 nu.37. Sed hoc ipse in-
telligo, vbi requisitus à iudice dominus custodes
nollet apponere, tunc nimirũ si à iudice ponantur,
aliàs esset iniquũ,ius istud domino auferre,nisi aliud
26 ex iusta causa rex præciperet. ✝ Cæterũ si dominus
castri requisitus à rege vel iudice,vt arcẽ reficiat &
muniat,& pecunia careat,ex publico fieri debet,ex-
pensæq; â domino recuperabuntur intra certum tem
pus à iudice assignandum, quo elapso ad instantiam
reipublicæ vel procuratoris eius castellum vẽdetur
pro solutione expensarum,vt in.l. ad curatoris. ff.de
dam.infec.vbi id adnotauit Ange.& cæteri docto.fa-
cit tex.in.l.præses prouinciæ.§.ff de offi. præto. &
in.l.singularum,vbi docto.C.de ędifi.priua.Specula.
in titulo de satisdatione. §. est quoque versic.circa,
Cæpola latè in tracta.de serui.vrba.prædi.cap.de re-
fectione.l.penul.titulo vltimo part.3. Anto. Gomez
27 in.l 46.Tauri num.16.in fine. ✝ Et quamuis in ædi-
ficijs priuatis hæc vera sint,ex quibus damnũ reipu-
blicæ obuenire poterat,quia minabantur ruinã, vi-
detur tamen secus statui oportere in castellis seu arci
bus à rege vel cõmunitate refectis,munitis, & repa-
ratis ob publicam necessitatem, nempe, vt domi-
nus castelli vendicare possit castellum,nec ad expẽ-
sas teneatur,nisi,vt vnus de populo,ex sententia sin-
gulari Bal.in.l.si in aliquam.ff.de offi.procons.& le-
ga.cui accessit Crenen.singul.25.& Auiless.in.d.cap.
22.prætorum glos.1.numero. 36. Verùm his mini-
me obstantibus,crederem dominum castelli obno-
xium esse omnes expensas soluere,si velit castrum re
cuperare, casus est in.l.32.in fine tit.13. par. 2. Nam
si vt diximus num.22. supra potest dominus castri
cogi ad reficiendum,& muniendum castrum suis ex-
pensis,vt in.d.l.1. titulo 18. par.2. si mandato regis,
vel iudicis,publicisque expensis fuerit refectum, &
munitum,tenebitur proculdubio dominus expensas
soluere,aliàs vel castellum vendetur pro earum solu
tione,vel regi in solutum adiudicabitur, soluta soli
seu areæ,& ædificij quod antea habebat æstimatio-
ne.Cætera quæ ad ædificia,& noui operis denuncia-
tionem pertinent,tractat latè Anto. Gomez in.l. 46.
Tauri à num.18.vsque in finem.

GLOSS.

GLOSS. VI.

f *Leyes de nuestros Reynos.* l. 8. titulo. 5. de castellis infra lib. 6. & l. 18. tit. 6. de instructionibus, & legibus prætorum supra libro 3. sumpta ex capit. 11. prætorum. l. 3. tit. 18. par. 2. vbi vide Grego. Lup.

LEY VII.

¶ *Que dos mayorazgos de dos quentos de renta, y de ahi arriba, no se ajunten en vna persona por casamiento.*

¶ *El Emperador don Carlos y doña Iuana su madre: en Madrid a 22. de Diziembre Año de 1534.*

¶ Otro si somos informados, que por causa de se auer juntado en estos nuestros Reynos de poco tiẽpo a esta parte por via de casamiento algunas casas y mayorazgos de grandes, y caualleros principales, la memoria de los fundadores de los dichos mayorazgos, y la fama dellos, y de sus linages se ha diminuydo, [a] y de cada dia se diminuye y pierde: consumiendose, y menoscabandose las dichas casas principales: en las quales muchos de sus parientes y criados, y otros homes hijos dalgo se acostumbrauan mantener e sostener. [b] Lo qual demas de ser perdida de los tales linajes, que por los buenos seruicios que a los Reyes nuestros predecessores hizieron, como merecieron ser honrados y acrecentados, merecen de nos y de nuestros successores ser sostenidos y conseruados. Es assi mesmo mucho deseruicio nuestro y daño y perjuyzio destos nuestros Reynos: [c] porque diminuyendose las casas de los nobles dellos, no aura tantos caualleros y personas principales de quien nos podamos seruir. Y por esto considerando los dichos inconuenientes, y otros que de juntarse los dichos mayorazgos vienen y pueden venir, queriendo proueer sobre ello como Reyes y señores naturales, a quien pertenece mirar por la honra y conseruación de la nobleza y caualleria de sus Reynos, y que en nuestros tiempos sea antes acrecentada que diminuyda, [d] visto y platicado por los del nuestro Cõsejo, fue acordado que deuiamos mandar y mãdamos, que en los matrimonios que hasta aora no estan contrahidos, cada y quando que por via de casamiento se vinieren a juntar dos casas de mayorazgo, que sea la vna dellas de valor de dos quentos de renta, o dende arriba, el hijo mayor que en las dichas dos casas assi juntas por casamiento, podia suceder, succeda solamente en vno de los tales mayorazgos, en el mejor y mas principal, qual el quisiere escoger. [e] Y el hijo, o hija segũdo, suceda en el otro mayorazgo, sino ouiere mas de vn hijo, o vna hija, que aquel los pueda tener por su vida: y si aquel hijo o hija ouiere dos hijos, o hijo e hija, [f] se diuidan e aparten los dos mayorazgos, segun auemos dicho, de manera q̃ dos mayorazgos, siendo como diximos, el vno dellos de dos quentos de renta, o dende arriba no concurran en vna persona, ni los pueda vno tener ni posseer, sino como dicho es. Lo qual todo mandamos que se haga, cumpla y execute ansi, sin embargo de qualesquier clausulas, condiciones, y llamamientos que en los dichos mayorazgos se cõtengã, y sin embargo de qualesquier leyes y derechos, que en fauor de los hijos mayores pueda auer, y ellos puedan pretender, porque en quanto a efeto desto de nuestro propriomotu y poderio Real absoluto, los reuocamos y damos por ningunos, [g] y de ningun valor y efeto, quedando en su fuerça y vigor, quãto a todo lo demas.

GLOSS. I.

1 *Maioratus & primogenitum introductum est ad conseruationem domus, familiæ, & agnationis.*

Conditio arma, & insignia portandi est iusta, & seruanda, ibidem & num. 4.

2 *Conditio cognominis assumendi & portandi arma, si nõ adimpleatur, maioratu priuatur quis post requisitionem anno elapso, & numero 5.*

3 *Conditio arma inhonesta deferẽdi nõ est seruãda.*

6 *Armis seu insignibus memoria hominum conseruatur.*

7 *Maioratus an inducatur, si testator alicui reliqueris bona, ita vt deferas eius insignia?*

Arma defert hoc in regno non solum primogenitus, sed cæteri omnes agnati, ibidem.

1 *Y la fama dellos y de sus linages se ha diminuydo.* Nota legem singularem clare probantem famam, nomẽ, & insignia conditoris maioriæ conseruari propter vinculũ maioratus: ius enim primogenituræ introductum est ad conseruationem domus, familiæ, & agnationis, vt voluit Soci. consil. 47. numero. 6. libro. 3. & Paul. Parisi. consil. 72. num. 81. lib. 4. Tiraquell. de iure primogeniorum quæst. 71. num. 2. Moli. lib. 2. de Hispa. primoge. capit. 14. in princ. & num. 46. & alibi sæpe: ex quo non iniuria statutũ est, validam esse conditionem, quod hæres cognomen testatoris assumat, armisque & insignibus eius vtatur, aliàs bonis priuetur, & alij applicentur, ex notabili decisione iurisconsulti in l. facta. §. si in danda, versi. si verò nominis ferendi conditio. ff. de Trebelli. idem in donatione statuitur in. l. hoc iure. §. vlt. ff. de dona. & ita in facti specie responderunt Soci. consil. 259. num. 3. lib. 2. Deci. consil. 273. num. 2. Alciatus lib. 9. Patergon iuris. c. 16. nu. 3. Tiraquell. in lege. 5. connubiali numero 27. Hierony. Gratus consilio. 5. libro 2. num.
3 77. 78. & 79. 4 Vbi probat omni cõmodo priuandum esse, qui hanc conditionem non adimplet, Moli. d. lib. 2. cap. 14. num. 10. cum sequen. & numer. 20. Idemque esse, si per modum hoc onus iniungatur. l. si hæres. ff. de cond. & demonstra. notatur in. l. 1. & 2. C. de his quæ sub mo. vel cond. fiunt, Alex. cons. 102. lib. 1. Corne. consilio. 211. libro 1. Moli. vbi supra nu. 23. quod potissimum obtinet, quando modus ille respicit fauorem, vel honorem testatoris, vel alterius, secundum Bart. & Paul. in. l. 2. §. fi. ff. de dona. in. l. Titio vsufructus in princip. ff. de condi. & demonstra.
4 4 Si vero maioratus constituatur sub conditione, vt deferantur arma seu insignia inhonesta, ea conditio reijcitur firmo manente maioratu. d. l. facta. §. si sub conditione, vbi gloss. & Paul. ff. ad Trebelli. Grego. Lupi in. l. 3. titulo. 4. par. 6. Ferdinand. Vazquez de successionum creatio. § 10. num. 170. Moli. vbi supra nu. 25. 4 Vbi autem testator præcepit, vt successores maioriæ eius cognomen, & arma seu insignia assumerent, aliàs maioratu priuarentur, est iustissimum præceptum ad conseruationem honoris, & memoriæ ipsius, continetque iustissimam causam, atque ideo obseruandum esse ad vnguem, consuluit Matth. Felici. de Perusio inter consilia Paul. Castr. consil. 259. num. 4. & 5. lib. 1. Paul. Paris. latissimè cons. 19. num. 28. 29. 36. 37. & 38. & seq. lib. 2. Guill. Benedi. in rep. c. Raynutius in verbo Raynutius num. 44. & seq. & verbo si absque liberis 2. num. 25. Guido Papæ q. 251. & 467. Boeri. decis. 146. nu. 6. & alij num. 1. citati, Marcus Salon Burgen. in procemio legum
5 Tauri num. 24. Subditq; nu. 25. authoritate Pauli Castr. consil. 356. lib. 1. in fi. hoc onere seu præcepto deferẽdi arma seu insignia testatoris nõ adimpleto, portionẽ sub dicta cõditione relictã iudicis monitione præcedente, annoque elapso, & non ante amitti, & cohæredi applicari, vt in auth. hoc amplius. C. de fideicõ. vbi docto. examinant an sint hæc vera, quòd lapsus anni exigatur, & an possit mora purgari, & melius cæteris Moli. vbi supra à nu. 14. vsque ad. 24. vi-
6 de eũ. † Quodq; insignijs seu armis memoria conseruetur familiæ & agnationis, probat Ancarra. cons. 115. col. 2. & Roma. singul. 474. Ioan. de Anan. cõs. 86. prope finẽ, Marcus Salon. d. procemio nu. 23. per tex. in l. legata in fi. ff. de admi. rer. ad ciui. per. & c. nõ vilis de Iudæ. l. Basilicam. C. de operi. publi. l. 1. C. vt nemi. lice. sine iud. auth. signa rebus impone. & ibi docto. & Moli. d. c. 14. nu. 6. probatur in l. Quintus. §. ad authoritatẽ. ff. de annuis lega. & in lege ista, quæ
7 hoc expresse decidit, vt dixi supra nu. 4. Sed an ex huiusmodi præcepto deferendi arma, & insignia, inducatur maioratus? Guido Papæ q. 467. & Guill. Bened. in. c. Raynutius in verbo Raynutius nu. 46. & in verbo in eodẽ testamento relinquens. 1. num. 174. dicunt induci, eo quòd huiusmodi insignia apud primogenitum esse oporteat. secundum Bald. in. l. 1. colum. 1. C. pro socio, cui assentitur Pet. Vuald. de duobus fratribus 11. part. q. 11. & Guiller. de Monte de successio. regñ Cartha. 3. in 1. & 3. q. Tiraque. de primogenijs in præfatio. num. 134. & de nobilitate cap. 6. num. 17. quo in loco de his armis copiose tractat post Bart. in tract. de insigni. & arm. & Cassane. in Catalogo. 1. par. consi. 20. & sequen. De quo tamen dubitat Marcus Salon in. d. procemio legum Tauri num. 28. eo quòd in his regnis non tantum primogenitus, sed & cæteri filij arma, & insignia suæ agnationis, & familiæ deferunt. Quod ego non nego, sed nihilominus censeo veram esse opinionem Guidonis & Guillermi, & sequaciũ, quòd per hoc præceptum censeatur inducta maioria, eo quòd hoc in regno aliàs conseruari cognomẽ & insignia, seu arma prędecessorũ, non potest commodè, nisi bona vinculentur titulo maioriæ, & hæc est consuetudo, & mos in hoc regno, quæ consuetudo in his maioratibus potissimum attenditur, & iuxta eam omnia sunt metienda, vt singulariter probat vir cõsummatissimus dom. Did. Couarru. lib. 3. resolutio. c. 5. Et nos quoque eum sequuti aliquid diximus supra eodem. l. 1. glos. 7. & hanc sententiam probat Moli. d. lib. 2. cap. 14. num. 7. & lib. 1. cap. 5. num. 34.

G L O S S. II.

1 *Maioratus plurimas adfert vtilitates, & commoda reipublicæ.*

Commendatarij Indorum plures suis alunt expensis, ibid.

2 *Maioratus successor fratres suos cõgruè alere tenetur, nisi bona habeant vnde ali possint.*

3 *Maioratus possessor alere an teneatur fratres suos, an verò mater diues.*

En

b *En los quales muchos de sus parientes y criados, y otros hõbres hijos dalgo, se acostumbran mantener e sostener.* Nota vtilitatem maximam, quæ ex his maioratibus resultat, aluntur siquidem plures, cùm cognati, tum amici viri nobiles, expẽsis primogenitorũ: quo quidem refugio carerent, si maioratus non conseruarentur. Prout & fieri videmus in his Indiarũ regnis apud commendatarios, namque plurimi nobiles sustentantur & reficiuntur, quod vtilissimum est reipublicæ, vt Hispanorum multitudine Indi cõprimantur, neuè aduersus eos bellum mouere audeant; atque ex pro-
2 pria (quod summè optant) expellant patria. † Hinc fit, vt primogenitus maioratus successor fratres suos alere teneatur, vel bona aliqua eis assignare, quibus possint honestã vitã ducere, habita personarũ, & facultatum ratione, vt argumen. l. 1. ff. de tutelis, & ratio. distrah. tenuerunt Ioann. Andr. in regula sine culpa de regu. iur. lib. 6 in mercurialibus, idem Ioan. And. & Panor. in cap. licèt de voto, Guido Papæ decis. 476. & 487. Soci. cons. 47. colu. 2. lib. 3. Tiraq. alios plures citans de primogenijs. q. 4. numero 33. & sequ. Moli. lib. 2. de Hisp. primog. cap. 15. num. 56. cum seq. Limita, nisi habeant alia bona, vnde se alere possint, arg. l. si quis à liberis. §. sed etsi filius. ff. de lib. agnoscen. vt ipse Tiraq. probat num. 35. Cin. in l. ali-
3 menta. C. de nego. gest. † Vbi hoc procedere ait, etiã si matrem habeat diuitem fratres primogeniti, qui in maioria successit, atque ita fuisse in praxi obtentum in cancellaria Pinciana attestatur Antonius Gomez in. l. 40. Tauri num. 75. Ipse tamen tenet contrarium, imo quòd ad matrem diuitem hoc onus alẽdi liberos transeat, eamq; communem sententiam esse attestatur plurimorum authoritate, ad quem recurrite, & Moli. d. li. 2. cap. 15. num. 68.

GLOSS. III.

1 *Nobilibus regnum defenditur.*
Reipublicæ expedit ciues habere locupletes, ibidẽ.
2 *Reipublicæ interest domos conseruari & augeri.*
3 *Reipublicæ damnum obuenit, si domus nobilium non conseruentur & augeantur.*

c *Daño y perjuyzio destos nuestros reynos.* Nota quod nobilibus regnũ defenditur, nobiles hîc diuites appellat, de quo in sequenti scholio dicemus: nec mirum hoc videri debet, cùm reipublicæ expediat ciues habere locupletes, vt in auth. vt iudi. sine quoquo suffrag. §. 1. resplendet enim respublica, quando præstat subditis ditioribus, vt in §. 1. in auth. de defenso. ciui
2 ta. & §. 1. in auth. vt om. obed. iudi. prouin. † Interest etiã reipublicæ, vt sua cuiq; domus cõseruetur, & augeatur; neq; enim solũ nobis diuites esse volumus, sed liberis, propinquis, amicis, maximeq; reipublicę, singulorũ enim facultates, & copiæ, diuitiæ sunt ciuitatis, vt elegãter astruit Tiraq. de iure primogeniorũ
3 q. 24. num. 12. † Si igitur domus nobilium non conseruentur, incõmodum maximum huic regno obuenire nemo dubitat, vt in hac lege scribitur.

GLOSS. IIII.

1 *Nobilitas vt in regnis conseruetur regibus expedit.*
2 *Nobilitas non solum genere sed diuitijs constat.*
Nobilitas nil aliud est quàm inueteratæ diuitiæ, ibidem.
3 *Maioratus possidentes nobiles in Hispania reputantur.*
Nobilis dicitur quem vulgus & communis hominum æstimatio nobilem reputat, ibi.
4 *Primogeniti nobiles sunt iuxta consuetudinem, & reputationem.*

d *Por la honra y conseruacion de la nobleza y caualleria de sus reynos: y que en nuestros tiempos sea antes acrecentada que disminuida.* Nota regibus expedire, vt nobilitas generosum, & diuitum in regno conseruetur, & augeatur, idem probatur in l. 1. tit. 10. de donatio. infra
2 hoc libro. † Nobilitas igitur non solum genere, sed diuitijs constat, vt videre licet apud Tiraq. de nobilitate cap. 3. in principio, & cum potissimũ cùm diuitiæ sunt antiquæ a maioribus acceptæ: nam vt Diuus Hierony. ad Helbidiam ait; nobilitas mũdi nil aliud est quàm inueteratæ diuitiæ, idẽ è Nostris dixit Pet. à Bellaper. in. l. humilem in fine. C. de incest. nup. & Alberi. in rub. ff. de vulga. nume. 95. Aristo. lib. Politico. 4. capit. 8. & lib. 5. cap. 1. Guido Papæ singul. 785 Tiraq. alios referens de nobilitate. cap. 3. num. 8. & 9.
3 & sequ. † Et in Hispania vt plurimum nobiles dicũtur primogeniti qui maioratus possident, atq; eò nobiliores, quò maiores reditus habent: & ore quod aiunt pleno æquites aurati ab omnibus appellantur. At is dicitur nobilis, quem vulgus, & communis hominum æstimatio nobilẽ reputat, vt voluit Din. cõs. 11. Alberi. 1. par. statutorum q. 137. Lucas de Pena in l. mulieres col. 3. versi nono ex cõmuni opinione. C. de dignita. lib. 12. & ibi Bar. & Plat. Ripa lib. 2. responsorũ cap. 26. nu. 9. Fran. Curti. Senior cons. 18. vbi plus dicit quod ad probandam nobilitatem non sufficit dicere, quem esse nobilem, sed quod talis vulgo reputatur, tanquam, scilicet, nobilitas ex sola vulgi opinione pendeat, Tiraq. de nobilita. cap. 10. num. 6. & se-
4 quen. vbi plura similia congessit. † Ex quo Tiraq. ipse non sine ratione coniunxit tractatum nobilitatis, & primogeniorum, quãdoquidem apud omnes fere gentes primogeniti nobiles reputãtur, vt in cap. vlt. de nobilitate numero 115. & in præfatione de iure primogeniorum in principio.

GLOSS. V.

1 *Maioricatus leges, & conditiones per principem tolli & immutari possunt per legem generalem.*
Maioratus duo magni reditus non concurrere possunt in eadem persona, ibidem.
2 *Princeps an possit dominum auferre sine causa.*
Princeps dominiũ ex causa auferre alicui potest, sed

dato bono cambio, non aliàs.

3 *Princeps per legem generalem potest alicui ius quæsitum auferre, etiam si damnum non resarciatur ei.*

4 *Maioratus, leges & conditiones cum licentia regis facti, an possint per principe immutari aut tolli? & quod ex causa publicæ vtilitatis, ibid.*

5 *Maioratus sine regis licentia facti à priuato leges & cõditiones, an posit princeps immutare vel tollere, cum causa vel sine ea.*

6 *Primogenitus in vita patris habere dicitur spẽ certã, & inuariabilẽ succedendi in maioratu. Spes quid operetur? remissiue, ibidem.*

Suceda solamente en el vno de los tales mayorazgos, en el mejor y mas principal, qual el quisiere escoger. Ex lege ista deducitur, principẽ posse maioratus leges, & substitutiones, aliasq; clausulas eius per legẽ generalẽ immutare, quod expresim voluit Ioan. Lup. in repe. rub. de don. int. vi. & vx. §. 69. nu. 13. Nã videmus hic excludi primogenitũ, admittiq; secundo genitum contra leges maioratus, quoties duo concurrũt, alter viri, & alter vxoris, nã primogenitus succedet

2 in vno, quẽ elegerit, & secũdo genitus in alio. † Sic & licet princeps non posit auferre dominiũ alicui sine causa, vt in. l. Lucius. ff. de euictio. & in l. itẽ si verberatũ. §. 1. ff. de reiuendi. l. quod semel. ff. de decret. ab ordi. faci. nec cũ causa nisi dato bono cambio. l. 1. C. ex qui. caus. serui pro præm. lib. accip. l. vẽditor. §. si cõstat. ff. com. prædi. l. 2. tit. 1. par. 2. l. 2. 1. tit. 18. par. 3. quod latẽ probat Iaso. in. l. Barbarius super glo. in verbo multo magis de offi. præto. & in. l. 1. ff. de legi. & omniũ latissime Feli. in ca. quæ in ecclesiarum num. 33. & pluribus seq. de constitu. Aimon Sabilli. cons. 135. num. 17. & cons. 241. numero. 12. 13. & 20.

3 † Per legem autem generalẽ bene poterit auferre ius quibuscunq; personis quæsitum secundum Bar. in. l. totius. §. 1. ff. de pollicita. & cons. 172. num. 1. Aimon Crau. cons. 135. num. 30. etiam si damnum non resarciatur secundum Alex. cons. 190. num. 17. libr. 2. & Deci. in cap. quæ in ecclesiarũ numero. 21. de cõsti. dixi in dialogo relatoris. 4. part. cap. 12. num. 2. & 3. Si in dominio iam quæsito hæc fieri possunt, multò ergo magis in specie nostra, quippe cum nullũ sit ius quæsitum primogenito, qui natus non erat tempore

4 quo lex ista condita fuit. † Cæterum principi non licet per rescriptum maioriæ leges, & substitutiones sine causa legitima immutare, nec in maioratu contenta corrigere aut emendare, etiã si donatione à principe facta, vel licentia ab eo obtenta maioratus muniatur, vt respondit Paul. Castr. cons. 164. nu. 5. & 6. lib. 2. & Deci. cons. 468. colum. pen. & 498. numero 19. Soci. Iunior. cons. 108. num. 3. lib. 2. Ferdi. Vazqu. in lib. de succes. creatio. §. 1. num. 29 & 32. Marcus Salon Burgen. in procemio legum Tauri num. 331. vbi ex causa vtili reipublicę hoc fieri posse affirmat, prout in specie nostra, quod verius esse cẽseo, quamuis dom. D. Couarru. lib. 3. resolu. c. 6. in principio, hæc fieri posse asserat absque vlla causa, quãdo ex priuilegio, vel licentia regis maioratus factus fuit, quod etiã improbat Ferd. Vaz. d. §. 1. num. 32. & Moli. lib. 4.

5 de Hisp. primog. c. 3. numero 10. † In alijs verò maioratibus absque regis licentia factis resoluit ibi dom. D. Couarr. num. 5. & deinceps, non posse principẽ maioratus leges, vel conditiones tollere nec mutare per. l. si testamentum. C. de testam. vbi princeps non potest testamẽta euertere, vel mutare, nec donationes priuatorum, vt in l. si donatione. C. de reuocand. dona. Deci. cons. 468. nu. 18. & alijs rationibus ab eo adductis, & per Marc. Salõ. in. d. procemio legũ Tauri numer. 327 & sequentibus, ex causa tamen publicę vtilitatis hoc ei licebit facere, vt ibi resoluũt, & Ferd. Vazq. d. l. 1. num. 29. & 32. Moli. d. li. 4. cap. 3.

6 num. 7. & præcedentibus. † Quoniam spes succedẽdi in maioratu, quam habet primogenitus, est inuariabilis immutabilisque, & considerabilis, etiam in vita possessoris, vt in l. 40. Tauri in fi. & optimè probat Tiraq. de iure primigeniorum. q. 21. num. 7. & q. 41. nu. 66. & 93. & sequen. & de legibus cõnubiali glos. 2. num. 39. & seq. vbi plurima de spe congerit Mar. Salon in. d. procemio legum Tauri num. 332. & 333. tali ergo spei princeps præiudicare nequit, nisi ex causa publicæ vtilitatis, prout in specie legis nostræ.

GLOSS. VI.

1 *Fœmina an succedat in regno, ducatu, vel comitatu non feudali, iure communi Romanorum?*

2 *Fœmina masculis deficientibus succedit in regno Hispaniæ iure nostro regio.*

3 *Fœmina succedit in maioratu masculis deficientibus eiusdem gradus, quamuis non deficiant in remotiori gradu.*

4 *Fœmina succedit in commendis Indorum masculis deficientibus.*

5 *Fœmina ex natura feudi non succedit in feudo, licet masculi deficiant, iure commun. & regio.*

6 *Fœmina ex consuetudine succedire potest in feudo, vel in feudoligio.*

7 *Fœmina etsi ex pacto vel conuentione possit in feudo succedere, hoc intelligi oportet masculis deficientibus, non aliàs.*

Fœmina succedit in maioratu, etiam si masculus eiusdem gradus non deficiat, quoties pater eorum duos possidebat maioratus magni reditus, qui iure regio apud vnum, esse non possunt, ibidem.

1 *Y si aquel hijo o hija ouiere dos hijos, o hijo e hija.* Solet dubitari, an fœmina succedat in feudo, regno, vel maioratu? & videtur succedere nõ posse, vt in. c. dilecti de arbi. & in l. fœminæ. ff. de reg. iur. l. 3. §. corporalia ff. de mune. & hono. quod in specie probãt Ioã. And. Anto. Ancarra. & Collecta. in cap. significauit de rescript. cum cõcord. per Mar. Salonẽ traditis in procemio legũ Tauri num. 41. versi. deniq; & num. 42. Tiraqu. de iure primog. quæst. 40. numero. 12. Paul. Paris. cons. 72. numero 75. libr. 4. & seq. & numer. 100.

contra

contrariam tamen sententiam, imo quòd fœmina iure cõmuni in regno succedat & in cõmitatu, vel alia dignitate nõ feudali, masculo deficiente, tenent Hosti. Ioan. And. & Abb. in d. cap. dilecti de arbitr. & ibi Ancarr. per tex. in cap. dilecta de maiori. & obedi. Card. & Abb. in d. cap. significauit de rescrip. Deci. in d. l. fœminæ col. 1. ff. de reg. iur. & in cons. 415. ad fi. & 269. & 498. nu. 21. & alibi sæpe Alex. consil. 1. num. 24. lib. 5. & cons. 14. num. 12. eo. libr. Corne. cons. 16. in fi. lib. 1. Iacobi. de San Geor. in d. l. cũ antiquioribus ad fi. C. de iure delibe. Purpu. in rub. ff. de offi. assesso. num. 62. Ioan. Cirier de primogenitura lib. 1. q. 19. Goza d. cons. 8. num. 16. & seq. plures citans concor. Marcus Salon. d. prooemio legũ Tauri num. 56. & seq. Anto. Gomez in l. 40. Tauri num 8. Moli. li. 3. de Hisp. primog. cap. 4. num. 5. dixi in dia-
2 logo relatoris. 4. par. cap. 7. numero 1. & seq. † Et iure regio indubitabile est, fœminam in regno succedere masculis deficiẽtibus. l. 2. ti. 15. par. 2. l. 9. tit. 1. ead. par. l. 2. tit. 18. par. 3. l. 4. tit. 4. ead. part. 3. l. 1. tit. 3
3 de homagio nouo regi faciendo supra li. 2. † In bonis autẽ maioratus seu primigenij, fœmina succedit deficientibus masculis eiusdẽ gradus, quãuis masculi in remotiori gradu non deficiant, nisi contrarium fuerit dispositũ in constitutione, maioriæ secundum Bald. in d. l. in multis. ff. de statu homi. quem plerique sequuntur. Roma. cons. 98. loquens in bonis maioriæ ex clausula regis Enriqui, ab ipso Enriquo donatis, idem voluit Ioan. Lupi. in rep. rub. de dona. int. vi. & vxo. §. 69. nu. 24. 25. & 26. Tiraq. alios plures citans de iure primogeniorũ. q. 10. nu. 19. & 20. licet num. 25. anceps fuerit, id tantũ affirmans, hoc proculdubio procedere, vbi cõsuetudo ita fuerit interpretata, Curti. Iuni. in tracta. feudorũ. 3. par. q. 15. & q. 18. Guil. Bene. in rep. cap. Raynutius de testam. in verbo in eodẽ testamento. 1. nu. 173. Bal. cons. 275. nu. 6. lib. 2. Curti. in d. tract. feudo. 2. par. q. 1. limi. 15. dom. D. Couar. lib. 3 resolu. cap. 5. nu. 5. versi. rursus septimo, Marcus Salon Burg. in prooemio legũ Tauri nu. 66. & sequen. vbi hoc pluribus rationibus defendit, & nuncupatim num. 119. 120. 121. & 122. vbi hãc distinctionẽ facit, & pluribus probat authoritati
4 bus. Moli. lib. 3. de Hisp. primog. cap. 4. nu. 4. † In cõmendis Indorũ idem fieri cernimus, vt in constitutionibus, & Indiarum legibus, & prouisionibus conti-
5 netur, filia enim succedit in defectum filiorum. † In feudis autẽ aliud statutũ est, ex eorum quippe natura fœmina non succedit, licet masculi deficiant cap. 1. §. & hoc autẽ, de his qui feud. dare poss. cap. 1. de successione feu. l. l. 6. tit. 26. de feudis par. 4. Bald. in l. quoties num. 7. C. de su. & leg. hæred. Paul. Paris. cons. 4. num. 2. & 3. cons. 21. num. 1. lib. 1. Ripa in cõs. 1. numero. 69. lib. 1. cum pluribus concordan. à Petro de Dueñas traditis in regula. 309 Duodecim rationes huius sententiæ tradit Bal. in d. l. quoties nu. 7. & Iaso. in l. si quis id quod nu. 12. ff. de iurisd. om. iudi. Cassan. in consue. Burgund. rub. 3. §. 5. fol. 112. col.
6 1. num. 28. † Hoc tamen fallit, quando ex consuetudine fœmina succedit in feudo, vt in regno Siciliæ c. 1. de feu. succ. Fab. in auth. ingressi C. de sacros. eccl. Aluaro. in c. 1. §. & quia vidimus post And. de Iser. ibidem, qui feud. dare poss. Iaso. in l. de quibus nu. 64. ff. de legi. Marc. Salon in prooemio legũ Tauri num. 87. cum pluribus concor. per Petr. de Dueñas traditis in d. regula. 309. limi. 1. Fallit etiam in feudo ligio, Specul. in tit. de feudis. § quoniam versic. 21. & ibi Ioan. And. Alex. cons. 50. numero 3. li. 1. Per Dueñas addẽs cõcordan. d. regula. 309 limi. 4. vbi refert
7 alias limitationes, ad eum recurrito. † Et licet in feudo succedant ex partium conuentione masculi, & fœminæ, id ita accipiendum est, vt masculis deficientibus fœmina admittatur, non aliàs, vt in cap. 1. §. quinetiam, episcop. vel abbatem in lib. feudorum, Couarr. in lib. 3. resolu. cap. 5. versi. septimo. hîc autem etsi masculus adsit, fœmina eiusdem gradus admittitur ad alium maioratum, in quo primogenitus succedere non potest propter huius legis prohibitionem, quod est notabile.

GLOSS. VII.

1 *Princeps de plenitudine potestatis non potest per legẽ vel rescriptum sine causa publicæ vtilitatis maioratus clausulas mutare.*

2 *Princeps sine causa non potest vti plenitudine potestatis.*

3 *Princeps nõ potest eius, vel alienos cõtractus tollere, vel alia quæ iure gentium sunt constituta, de plenitudine potestatis, nisi ex causa publicæ vtilitatis, etiam cum clausula non obstante, & num. 5.*

4 *Clausula ex certa scientia, & motuproprio. clausula de plenitudine potestatis æquiparatur.*

5 *Clausula derogatoria legum vel non obstante, an debeat esse specialis, an sufficiat, esse generalem.*

6 *Fœmina per principem an possit per rescriptum habilitari ad succedendum in feudo in præiudicium agnatorum?*

7 *Princeps an possit fœminas ad successionem feudi admittere, vel ad successionem maioratus.*

8 *Princeps quid possit in his quæ sunt de iure positiuo, & quid in his quæ sunt iuris gẽtium, quid in quæsitis, & quid in quærendis.*

E *De nuestro propriomotu, e poderio real absoluto los reuocamos, y damos por ningunos.* Nota legem istam. Principi non licere contractus, vel testamenta priuatorum reuocare, vel in eis contenta immutare, etiam de plenitudine potestatis, nisi ex causa publicæ vtilitatis. Nec causa hæc sufficiet nisi clausula motu proprio, vel de plenitudine potestatis rescri-
2 pto, vel legi adijciatur. † Non enim licet principi absque causa vti plenitudine potestatis, & reuocare ea quæ iure gentium competunt, vt notant interpretes in cap. innotuit de electio. & in l. bene à Zenone. C. de quadrie. præscrip. Aimon Crauetta de antiqui. tempo. par. 1. sectione non omitto numero. 5. & per totam sectionem, Couarruuias libr. 3. resolu. cap. 6. numero. 8. contra Paul. Castr. in l. si testamen-
3 tum, C. de testam. † Princeps siquidem non potest eius

eius cōtractus vel alienos tollere, vel alia quæ iure gētiū sunt cōstituta, etiā de plenitudine potestatis. Nec hac in specie vllius erit momenti clausula ex certa scientia, vel ex plenitudine potestatis, nisi publicæ vtilitatis causa, vel alia legitima secundum Bal. in l. qui se patris num. 13. & 14. C. vnde libe. Paul. in l. digna vox. C. de legi. quæ communis est sententia teste Fel. in cap. quæ in Ecclesiarum nu. 33. de constitu. versi. secundum verò in ēbrum, idē voluit Socin. cōs. 87. nu. 13. lib. 3. & cons. 19. nu. 3. eod. li. Deci. cons. 410. nu. 21. & 22. & cons. 689. col. 2. Curt. Iun. cons. 138. num. 5. Paul Paris. cons. 1. num. 87. lib. 1. Tho. Gram. decisi. 65. n. 27. Anto. Rub. cons. 138. colu. 2. Alciat. regula. 3. præsump. c. 8. num. 5. & 6. cum concordātijs in eius additione traditis, Carol. Ruy. cōs. 71. nu. 37. & nu. 3. fulgo. cons. 142. col. 2. Mar. Salon Burgen. in proœmio legum Tauri num. 366. & 367.
4 dom. D. Couarr. lib. 3. resolu. cap. 6. n. 8. ♃ Dixi clausulam ex certa scientia nullius esse momēti, quia hæc clausula alteri de plenitudine potestatis comparatur ex sententia gloss. in cap. ad hæc de rescrip. cum alijs ibi per Modernos congestis, idem voluit Deci. in l. in testamento nu. 13. C. de testa. mili. Paul. Paris. cons. 3. num. 76. lib. 4. vbi plurima congerūtur circa hanc clausulā ex certa scientia, Alber. Brun. cons. 1. num. 74. Iaso inter eiusdem Bruni consilia feudalia cons. 8. num. 62. Molin. li. 2. de Hispa. primog. cap. 7. num. 17. Idem etiā operatur clausula motu proprio quod & plenitudinis potestatis secundum Alex. cōs. 33. lib. 5. Barba. cons. 27. lib. 2. & cons. 13. col. 8. lib. 3. Hippo. Marsi. in l. de vnoquoque num. 24. ff. de re iudi. Paul. Paris. cons. 5. nu. 119 lib. 4. & cons. 15. nu. 64. lib. 2. versi. & talis clausula, vbi plura congregat & cons. 1. num. 68 lib. 2. Dida. Perez in l. 6 tit. 12. lib. 3.
5 ordina. col. 1101. ♃ Nec in specie nostra aliquid operaretur clausula derogatoria, nec clausula nō obstāte secundū Deci. cōs. 357. pungētē & increpantem Bal. in l. si testamentū in fi. C. de testamen. idē voluit dom. D. Couarr. d. ca. 6. num. 9. lib. 3. resolu. Mar. Salon in d. proœmio legum Tauri num. 339. estque optimus tx. regni nostri in l. 1. 2. 3. 6. & 8. & al. 3. tit. 3. de rescriptis supra lib. 4. Denique hæ omnes clausulæ nihil operantur in præiudicium tertij ad auferendū ea, quæ sunt de iure gentiū nisi ex legitima causa, vt
6 & in hac l. probatur. ♃ Verùm causa interueniente an necessaria sit derogatio specialis legū, an sit satis dicere, non obstante aliqua lege, quæ sit in cōtrariū? Et hoc vltimum esse receptum & in praxi admissum attestatur d. Ant. Padilla præfectus senatui ordinum in l. causas nu. 6. C. de transactio. contra glo. ibi, citatque Feli. alios citantem, in cap. nonnulli de rescri. idem resoluit Paul. Paris. cons. 1. num. 83. & seq. li. 4. vbi id proculdubio procedere asseuerat, quoties in rescripto adest clausula, quod obstātia pro expressis habeantur, ex doctrina scribentium in cap. 1. de trāsactio. Feli. in cap. nonnulli nu. 22. & seq. de rescrip. cū pluribus concordantijs ab eodem Paulo Parisio cita-
7 tis. ♃ Ex ista etiam lege expenditur, principem cum causa posse fœminas filijs extātibus admittere ad maioratum, prout hìc eas admittit lex ista generalis. Atque idem fieri posse per rescriptum in præiudicium agnatorū, vt fœminæ succedāt in feudis etiā sine causa, respondit Curti. Iunior cons. 1. num. 23. & sequ. & in tractā. feudo. 3. par. q. 30. & Albert. Brun. cons. feuda. 1. num. 33. vsque in fi. Ioan. Campecius in eisdem consilijs feuda. consilio. 2. numero. 29. 32. & sequen. Ioan. de S. Iuliana in eisdem cons. consilio. 3. numero. 6. & 9. & deinceps, & Nicola. de Agatijs ibidem cōs. 5. & quidam aduocati consistoriales in eisdem consilijs feuda. con. 6 Soci. ibidem cons. 10. num. 28. 29. & num. 10. 11. & seq. Hierony. Grat. cons. 4. num. 75. & cons. 9. num. 117. lib. 1. Deci. cons. 269. num. 8. & cons. 390. num. 10 & 11. & cons. 498. num. 24. & sequen. & cons. 588. num. 17. Aimon. Sabilli. cons. 135. num. 22. & seq. Mari. Soci. Iunior cons. 76. nu. 31. & seq. lib. 3. Pau. Paris. cōs. 2. nu. 34. & seq. lib. 1. & cōs. 4. num. 42. & seq. eod. lib. Ludo. Gozadi. cons. 8. nu. 41. & 42. cons. 9. nu. 51. & Alcia. cons. 188. per totum & ad expeditionem huius rescripti necessaria nō est
8 citatio agnatorum vt per eos latè probatur. † Verū hæc ita intelligi oportet, vt princeps rescribens contra rigorem consuetudinis feudorū fœminas ab eorum successione excludentis, possit nimirū ex plenitudine potestatis eas non obstante consuetudine ad successionem feudi admittere in præiudiciū agnatorum, atque ita procedat Curtij, & sequaciū sententia, quandoquidem hoc idem fieri possit per contrariā cōsuetudinem, vt in glo. præceden. probauimus nu. 5. & 6. Nimirū ergo si per rescriptum principis fieri non prohibeatur, vt ex Doctoribus superius citatis expenditur, maximè ex cōs. feudali. 11. Ioānis Cāpecij nu. 14. Cæterum si fœminæ prohibeātur succedere in feudo, vel maioratu per contractū, vel testamētū, vel ex cōuētione inuestiture, nō poterit princeps eas leges vel cōuētiones tollere, & fœminas habilitare in præiudiciū agnatorū, non vrgente causa aliqua publicę vtilitatis, vt constat ex respōso eiusdē Curti Iunioris cons. 138. num. 8 & ex omnibus supra citatis num. præcedenti, quibus assentitur Soci. cons. 7. feudali, non enim potest princeps mutare cōtractus sine causa c. 1. vbi docto. extra de proba. Iaso. in eisdē cons. feuda. cons. 8. nu. 26. 28. 33. & 35. in fi. Soci. in eisdē cons. cons. 10. nu. 28 & 29. & 30. ita etiā explicat dom. D. Couar. lib. 3 resolutio. cap. 6. num. 7. vers. sextū fundamētū, & Marc. Salon Burg. in proœmio legum Tauri nu. 342. Ferdin. Vazq. Menchaq. lib. de successionū creatione. §. 1. nu. [illegible]. Greg. Lupi. hoc idem voluit in maioratu (quòd princeps nō possit sine causa fœminas admittere ad successionē contra prohibitionem instituentis per contractum, vel testamentum factum, quamuis fateatur contrarium in testamēti prohibitione esse de iure verius) in l. 3. tit. 13. in glo. magna col. 8. versi. succedit tamē pul-
9 chra quæstio, par. 6. ♃ Ex superi' traditis expēditur vera, & cōmunis resolutio, quòd princeps in his quæ sunt iuris positiui, potest sine causa præiudicium inferre iuri nondum quæsito, sed quærendo: vt in iure adeundi, & successionis feudi ex cōsuetudine, nō autem iuri quæsito vel quærēdo ex pacto, contractu, vel testamēto, nisi ex causa publicæ vtilitatis, & tūc ex plenitudine potestatis, vel per legē generalem, vt hìc statuitur, vel per rescriptum, vt ex superius traditis satis superq; cōstat, & traditur per Tiraq. de nobilitate. c. 37. n. 140. & Domi. à Soto li. 4. de iust. & iu. q. 6. art. 4. Tho. Grā. deci. 67. n. 9. Caie. in tract. 17. q. c. 12. Card. à Turre. in ca. venatoribus. 86. distinct.

LEY

LEY, VIII.

¶ *Como en los bienes de mayorazgo passa al successor llamado la possession ciuil y natural.*

¶ *Ley. 45. de Toro: año de 1505.*

¶ Mãdamos q̃ las cosas que son de mayorazgo, aora seã villas o fortalezas, o de otra qualquier qualidad q̃ sean, muerto el tenedor del mayorazgo, luego sin otro acto de aprehension de possessiõ, [a] se traspasse la possessiõ ciuil, [b] y natural [c] en el siguiẽte en grado, q̃ segũ la disposicion del mayorazgo deuiere suceder en el: [d] aunq̃ ayã otro tomado la possessiõ dellas en vida del tenedor del mayorazgo, o el muerto: [e] o el dicho tenedor le aya dado la possession dellas. [f]

GLOSS. I.

1 *Lex ciuilis an inducere possit, vt possessio alicui quaeratur absque vllo actu apprehẽsionis vero vel interpretatiuo & nu. sequent.*

2 *Possessio acquiritur per actus interpretatiuos, vt cõstituti & reseruationis vsusfructus.*

3 *Possessio quaeratur ministerio legis, statuti, vel cõsuetudinis absq; vllo actu fieri potest, n. 4. et se.*

5 *Lex an valeat, quae expresse cauetur vt quaeratur possessio absq; vllo actu? & deinceps.*

Dominiũ quaeritur ipso iure absque apprehensione, vel traditione pluribus casibus, ibidem.

6 *Lex possessionẽ trãsferẽs absq; vllo actu ita tolerari potest, sicut quae per actus fictos constituti, & similes transferentes eam tolerantur.*

7 *Lex ciuiles quomodo possit disponere super iure naturali & gentium?*

Legis nostrae appensio, ibidem.

8 *Possessio duplex est, ciuilis & naturalis.*

Possessio an sit iuris vel facti? ibidem.

Possessio acquiritur corpore & animo, ibidem.

9 *Possessio ciuilissima vt quaeri possit absq; vllo actu fingit lex traditionem interuenisse, quae nõ interuenit.*

10 *Possessio ciuilissima successori maioratus ipso iure quaesita mortuo possessore vera possessio est, non ficta.*

Fictioni locus nõ est in his quae iuris sunt, sed in his quae sunt facti, ibidem.

Lex nostra appenditur, ibidem.

11 *Fingitur à lege quod factum est, esse infectum & quod non est factum, factum fuisse quoad iuris effectus.*

12 *Lex denique & l. seq. ff. ex qui. caus. maio. explicatur.*

Fictio inductiua cadit super facto, & quid in translatiua, ibidem.

Fictio contra veritatem facti fit quoad effectus iuris inducendos, ibidem.

13 *Fictio inductiua quomodo procedat in his, quae habent mixturam iuris & facti.*

Legitimus filius esse fingitur propter bonam fidem alterius ex coniugibus & quomodo hoc intelligatur, ibi.

14 *Lex non potest facta naturalia verè mutare, sed quo ad effectus iuris ciuilis potest super eis fingere.*

Lex. 2. ff. de vsuf. ear. rer. quae vsu cõsu. optime explicatur ibidem, & n. sequen. maxime. n. 20.

Vsusfructus est iuris & à iure ciuili inuẽtus, ibi.

15 *Vsusfructus pecuniae & rerũ quae vsu consumũtur quomodo esse possit?*

16 *Vsusfructus pecuniae & rerũ quae vsu consumuntur, quare quasi vsufructus appelletur.*

Pecuniae vsus vel vsusfructus si legetur, idem est, ibi.

17 *Ciceronis locus explicatus contra Alciatum.*

18 *Vsusfructus pecuniae aduentitiae quomodo ad patrem fami. pertineat? num. 19.*

20 *Vsusfructus pecuniae ius non est fictum, sed verum, secus in ipso pecuniae vsufructu.*

21 *Possessionis factũ hoc est, traditio vel apprehẽsio, fingitur interuenisse, sed non ius ipsum possessionis.*

22 *Stipulatio iuris est, sed in ea fingitur quandoq; factum, hoc est interrogatio & responsio.*

23 *Possessionis in acquisitione per actus interpretatiuos, vt constituti & similes, quare lex eos actus requirat, & in specie legis nostrae nullus actus requiratur.*

Maioratus successor cui possessio quaeritur ipso iure, an possit postea animũ declarare? ibidem.

24 *Possessio ciuilissima an quaeratur infanti vel furioso.*

Lex supplere nõ potest defectũ naturalem, ibi.

Hereditas infanti quaeritur, licet animi declarationem aditio exigat ibidem.

25 *Lex. 3. in principio. ff. de acq. poss. explicatur.*

Possessio earũ partiũ fundi, quae corporaliter nõ apprehenditur, fingit lex absque vllo actu vero vel interpretatiuo, quod fuerit apprehensa, ibi.

Voluntas furiosi vel infantis per tutorem vel curatorem declaratur, ibidem.

[a] *Luego sin otro acto de aprehensiõ de possessiõ.* Notá tex. singularẽ, quòd lex potest introducere, vt quãdoque possessio acquiratur absq; vllo actu apprehensionis vero vel interpretatiuo: & nõ modò ciuilis, verũ & naturalis quoq;, de quo erat magna controuersia inter doctores: quidã enim asserebãt hoc lege fieri minime posse, vtpote cũ aduersetur iuri natu-

ral

ſiſſ, quo actus naturalis apprehẽſionis exigitur ad
acquirẽdã poſſeſsionẽ, vt in.l.1. in prin.& l.3.ff.de
acq.poſſ.l.ea quæ ciuiliter.ff.de acq.rer.domi.l.1.
&.2.tit.30.de acq.poſſ..par.3. At naturalia iura nõ
poteſt mutare princeps per reſcriptũ, vel legẽ.§.
ſed naturalia inſti.de iure natu.gẽ.& ciui.& hũc na
turæ actũ legis diſpoſitio inducere nequit, arg.l.2.
2 ff.de vſuſ.earũ re.quæ vſu cõſu. ✝ Debet ergo in-
teruenire ad trãſlationẽ, vel acquiſitionẽ poſſeſsio-
nis, actus verus apprehẽſionis, vel ſaltẽ interpreta-
tiuus, veluti p cõſtitutũ.l. quod meo.ff.de acq.poſ.
vel per retẽtionẽ vſuſfr. vt in.l.quiſquis.C.de dona.
& alius ſimilis, de quibus latè & bene agit Ant.Go.
in.l.45.Tauri.vnde hæc lex ſumpta fuit à n.45. vſq;
ad numerũ.95. Videmus etenim dominiũ facilè ac-
quiri abſq; vlla traditione, & nõ poſſeſsionẽ, vt in.
l.cũ duobus, aliàs incipit, ſi fratres.§.idẽ reſpõdit.
2.ff.pro ſocio.l.47.ti.28.de acq.rerũ domi. par.3.l.
cũ hæredes.ff.de acqu.poſſ. lege, in rebus.C. de iu
re dot. Quare videtur per legẽ, vel cõſuetudinẽ in-
duci nõ poſſe, vt ſine aliquõ actu vero, vel ficto ap-
prehẽſionis poſſeſsio quæratur, quod & voluit Bal.
in l.1.in prin.nu.1.C.cõm.de lega.Ioã.Bap.à.Caſte
llio.in diſputatione incip. magnificus, & excellẽs
col.3.verſi.3.etiã notabiliter, & Matth.Affl. deciſ.
Neap.259.prope finẽ, Fran.Aret.in l.1.in prin.nu.23
ff.de acq.poſſ.Did.Segur.in.l.quẽadmodũ n.10. ff.
eo.tit. Vbi tamẽ limitat hoc procedere, vbi lex, vel
ſtatutũ expreſſe dixerit, quòd poſſeſ.in aliquo ca-
ſu quæratur ipſo iure abſq; aliqua apprehẽſione ve
ra, vel ficta, quãdoquidẽ princeps, vel lex nihil poſ
ſint cõtra ius naturale diſponere ſine cauſa, vt ple-
nè traditur per Bar.& Doct.in.l.1.ff.de conſti.pecu.
3 ✝ Verùm his nõ obſtãtibus contraria ſententia, imo,
q lex, vel ſtatutũ, aut cõſuetudo poſsit introducere
q poſſeſsio naturalis aliquo caſu quæratur abſq; vl
la apprehẽſione vera, vel interpretatiua, eſt cum ve
rior, tũ receptior, quã tenuit idẽ Bal. ſibi, vt ſæpe
aſſolet, cõtrarius in.l.1.col.1.& ibi quoq; Ang. C.de
acq.poſſ.idẽ Bal.in.l.vlt.n.8.C.de Sacroſ.Eccl.Ang.
Imo.& cęteri in.l.qui vniuerſas.§. item quod à ma-
ri.ff.de acq.poſ.Pet.de Anca.in.c.1.in.2.notab. per
illũ tex.quẽ dicit ſing. extra de dolo, & cõtumacia,
Guil.Bene in rep.c.Raynutius in verb.mortuo itaq;
teſtatore.2.n.71.& ſeq.extra de teſtamẽ. Frã.Rip.
id aſſerens in cõſuetudi. Frãciæ, qua mortuus ſaiſit
hæredẽ viuũ, li.1.reſponſorũ.c.1.n.80. Ant. Rube.
in.l.nõ ſolũ.§.morte n.57.ff.de no.op.nũ. Lud.Ro.
in l.1.in prin.nu.22.& ibi Claudi.nu.29.& Ripa.n.
37.de acq.poſſ.hãc atteſtãtes receptiorẽ, & Iaſ.in
l.1.nu.7. C.com.de lega.Alex.cõſ.24.nu.2.li.3.Ber
tachi.in tracta.de Epiſco.li.3.par.1.nu.78. Tiraq.
aut quiſquis is eſt, alios plures referens idẽ tenẽtes,
in tracta.le morte ſaiſit le viſ in prefatio.declaratio.
6.nu.5.& ſequẽtibus, vbi hanc ſententiã veriſsimã, &
intrepidè aſſerit eſſe tenendã, Anto. Go.in. d.l.45.
Tauri.nu.112.& ibi Gom. Arias nu.7.& 8. hanc di-
cẽs cõmunẽ.d.D.Couar.lib.3. variarũ reſolutio.c.
5.nu.6.verſi.cæterũ, Rode.Xua.in l.8.tit de las he-
rencias lib.3.fori nu.15.& pluribus ſeq.Caſſanu cõ
ſue.Burg.rub.7.§.4.cartha.237. col.3.nu. 15. vbi
plures enumerat caſus, in quibus transfertur poſſeſ
ſio abſque apprehẽſione. Gre.Lup. in.l.6.glo.pen.
tit.30.de aqui.poſſe.par.3. Did. Perez ad Seguram
in.d.l.quemadmodũ nu.103.vbi cõgerit alios plu-
res caſus.ff.de acq.poſſ.Mol.li.3.de Hiſpa.primg.
4 c.12.nu.15.& 19.& oẽs vbiq; ✝ Mouentur per tex.in
l.raptores.C.de Epiſco.& clerici. ibi, plenam poſ-
ſeſsionẽ earũdẽ rerũ noſtro habeat beneficio, qui
non eſt alibi ſecundũ Bar.& Paul.ibidẽ, ad idem eſt
alius tex.& quidem non obſcurus, in l.ſi adoptaue-
ro.ff.de preca.vbi, qui precario poſsidet, ſi ſe ad ar
rogandũ præbuerit, bonorũ ſuorũ poſſeſsio tranſit
in arrogantẽ ipſo iure abſque vlla apprehenſione,
quẽ tex.ita intellexit Bal.in.l.ſi paterfami.in prin.2.
lectura.ff.de adoptio, & Ang.in.l.qui vniuerſas §.
itẽ, quod a mari.ff.de acq.poſſ. Tiraq.in.d. tracta. le
morte in prefatio.declara.6.n.8.ex quibus, & alijs
ibi per eum traditis expẽditur, legẽ efficere poſſe,
vt poſſeſsio in aliquẽ tranſeat abſque vlla apprehen
ſione vera, vel interpretatiua, eãdemq; poteſtatẽ
tribuit cõſuetudini nu.11.lex etenim, & conſuetu-
5 do partes ſunt iuris ciuilis, l.oẽs populi. ff. de iuſti.
& in.l.de quibus.ff.de legi. ✝ Nec admitit idẽ Ti-
raqu.concordiã Aretini in.d.l.1.nu.23.ff.de acqui.
poſſ.cui acceſsit Caſſa.in conſuetudi.Burgun.titu.
de ſucceſsioni.§.1.gl.1.col.2.& Did.Segura, eo tacito.
in.d.l.quẽadmodũ nu.10.ff.de acq. poſſ. quod ſi
ſtatutũ ſimpliciter dicit, quod poſseſsio intelligatur
tranſlata in heredẽ, poſsit tolerari, & valeat. quan-
doquidẽ per verba hæc nõ excludatur, quin videa-
tur transferri poſseſsio per actũ fictum, ideſt, per
fictã traditionem, vel apprehẽſionẽ, vbi autẽ ſtata
tũ expreſsim diſponeret, quòd transferatur, vel ac
quiratur poſseſsio nullo actu vero, vel ficto interue
niente, non valeat ſtatutum eo quòd acquiſitio poſ
ſeſsionis ſit de iure gentium, quo ſtatutum eſt, vt ac
quiſitio poſseſsionis fiat per actum naturalẽ, vt in
iuribus ſupra ead.citatis nu.1. Quare inquiunt, cõ-
tra ius gentium principem diſponere non poſse, vt
plenè tradunt Bar.& Doct.in l.1.ff.de conſtitu.prin
cip. minus ergo id poterit ſtatutũ, vel conſuetudo,
quæ eſt irrationabilis, ſi quidquam diſponit contra
ſubſtantiam actus.c.2.de conſuetu.li. 6. Cui obie-
ctioni reſpondet Tiraq.in d. prefatio. tractatus le
morte declara.6.num.vlti. per hanc diſtinctionem,
non tam legem rebus imponere quàm verbis, atque
ideo eam nuncupatim improbare ait Claudiũ Aquẽ
ſem in.l.1.nume.29.& ſequen.ff.de acqui.poſse.nã
licèt poſseſsio ſit iuris gentium, non tamen eſt in-
conueniens, quòd modus acquirendæ, & retinendę
poſseſsionis ſit de iure ciuili, quod ipſe probat ex
eo, quòd de iure gentium etiam eſt, vt dominia quæ
rantur per traditionem, & apprehenſionem rei, &
non aliàs, vt notatur in d.l.1.ff.de acqui.poſſe. & ta
men multi ſunt caſus, quibus iure ciuili dominium
quæritur ipſo iure abſq. poſſeſsione, vel traditione
ſeu apprehenſione, vt in l.vlt.C.de Sacroſ.Eccle.&
alijs cõgeſtis à gloſ.& Doctoribus in l. traditionibus
C.de pact. ✝ dom.D.Couarruuias libr.3. reſolutio
6 cap.5.numero.6.verſi.& præterea, refutans Aretini
opinationem, & diſtinctionem inter actus apprehẽ-
ſionis fictos, ſeu interpretatiuos, vt cõſtituti, & retẽ
tionis, vſuſfructus, & traditionis clauium. & inſtru-
menti, & ſimiles, & inter acquiſitionem poſſeſsionis
nullo actu interueniẽte vero, vel ficto alſeuerat eſſe
com

cõmentitiam, & futilem distinctionem. Nã si iure naturali actus occupationis, & corporeus apprehẽsionis rei necessarius est, nec huic legi humana cõstitutio derogare valet, leges omnes possessionẽ ex his actibus fictis transferentes nullæ etiã erunt, & inualidæ: cùm ipsi actus à legibus probati nõ pertineant ad corporalẽ rei apprehensionẽ, & occupationem: nec per vllũ ex his actibus sit satisfactũ legi naturali. Quare inquit Couarr. eadem ratione, qua sustinentur leges transferentes possessionẽ ex actibus fictis, sustineri debent, quæ nullo actu vero vel ficto præcedente possessionem ex aliqua causa transferri præcipiunt. Sed nullam aliam rationem reddit, quare hoc fieri possit. † Aliter etiam respon-
7 det Ant. Gom. in l.45. Tauri nu. 111. versi. sed salua tantorum virorum pace, dicens, quòd illa vera naturalis apprehensio, & rei insistentia, erat de iure naturali, atque eo iure illa dicebatur possessio, iure autem ciuili positiuo possessio est quoddam ius intellectuale incorporeum acquisitum in re, ex quo plures resultant iuris effectus: quo fit, vt legi ciuili liceat absque vllo corporeo vero actu, vel ficto possessionem transferre. Sed quare hoc facere possit, & quomodo, nõ aperit nobis Gomezius, nec alius ex superius citatis. Quare aliter respondet dicens, quòd licèt modus quærendæ possessionis sit inuẽtus de iure naturali, vel gentiũ, nulli tamen dubiũ est, quin lex positiua, & ciuilis possit super eo disponere modificando distinguiẽdo, addendo, vel detrahendo, ex doctrina Innocen. in c. quæ in Ecclesiarũ in fine de constitu. quẽ ibi sequũtur Panor. & cæteri interpretes, & in c. vlti. de consuetu. Bar. in l. omnes populi nu.22. & ibi latè Moderni. ff. de iusti. & iure: quare nil mirũ si lex ciuilis simpliciter, & absolutè possit ipso iure transferre possessionẽ absque vllo actu corporeo vero, vel ficto. Verũ hæc respõsio eodem morbo laborat, quo & aliæ quapropter ipse idem Gomez. ibidem versic. vel aliter, & tertio, aliter satisfacere conatur huic obiectioni Aretini dicens ius naturale esse immutabile, quando necessitatem inducit, vel obligationẽ ex instinctu naturæ, vel ex gentium determinatione, vt educatio sui ipsius, vel filiorũ, & pactorum obseruatio, alterum nõ lædere, & similia, vt in d. §. sed naturalia insti. de iure natu. & in §. ius autẽ ciuile versi. quod vero naturalis eo. tit. Quando autem necessitatem, aut obligationem non inducũt, sed sunt mere voluntaria, vt apprehendere, vel possidere rem aliquam, non est immutabile, sed lege ciuili tolli potest, quare hac in specie lex nostra disponere potuit, quod absque vllo actu vero, vel ficto possessio transferatur in successorem maioratus. Nec fingit actum aliquem apprehensionis præcessisse, quod præseferunt verba legis nostræ, sin otro acto de aprehension, supplet Ant. Gom. vero, vel ficto. Sed hoc non credo indistinctè esse verũ, nisi intelligas nullum actum verum interuenisse, nec fictum, vt constituti, vel retentionis vsus fructus, vel similẽ: nam vt lex ista procedat, necessario requiritur, vt aliquid facti interuenisse fingatur.
8 † Quo circa aliter, iudicio meo, poterit satisfieri his quæ pro opinione Aretini adducuntur, negare siquidẽ non possumus duplicẽ esse possessionẽ, alterã, ciuilem, alterã verò naturalẽ, vt cõmuni consensu resoluũt fere oẽs in l.1. ff. de acqui. poss. cum concordantijs per Ferdi. Vaz. traditis in li. de successio. creatione §.21. nu.108. & nos habemus legẽ Regni nostri hoc explicantem in l.2. tit.30. de acqui. posse. par.3. & in l. nostra. Negare etiã non possumus possessionem naturalẽ actum requirere corporeũ ad eius acquisitionem, vt constat ex legibus superius citatis: sed si cõsideramus effectus possessionis tũ ciuilis, tũ etiã naturalis, oẽs sunt à iure ciuili inuenti, vt fructuũ acquisitionis, præscriptionis, & præterea interdicta omnia quæ possessorib⁹ cõperũt: & effectus sunt iuris ciuilis. Ex quo fit, possessionem iuris esse postquã est quæsita, estque ius possessionis incorporeũ, indiuisibile, & non factũ, vt in l. peregrè post principiũ, ibi ius possessionis. ff. de acq. poss. antea verò quàm possessio apprehẽdatur, dicitur facti, quia actus verus, vel fictus, per quem possessio apprehenditur, non est possessio, sed merum factũ, vt in l.1. §. ad ipiscimur, ibi eam rẽ facti nõ iuris esse. ff. de acq. pos. & in §. si vir vxori eiusdẽ legis, ibi, quoniã res facti. l. in bonæ fidei. § in cõtrariũ, ibi, illud ad factũ pertinere. ff. de acq. rer. domi. cũ alijs ab Ant. Gom. congestis in d.l.45. Tauri nu.17. in fin. & nu. sequen. ibique refert Doctores, qui in l. . ff. de acq. poss. hanc sequũtur opinionẽ, & non solũ actus corporeus exigitur ad quærendam possessionẽ, sed & animus quoque, vt in l. 3. in prin. & in l. quẽamodum. ff. de acqui. poss. & l. 6. tit.30. de acq. poss. par. 3. cum alijs per eundem
9 Gomeciũ traditis in d.l.45. Tauri nu.32. † His suppositis, ius ciuilẽ disponere potest de effectibus ab eo possessioni accõmodatis ad libitũ, quia possessio iuris est, & eius quoque effectus, potest itaq; effectus possessioni naturali accõmodatos, possessioni ipso iure absque actu apprehẽsionis quęsitæ tribuere, eamque naturalẽ appellare, quia effectus naturali attributos ei tribuit tãquã de re propria disponẽs. Sed quia sine facto nõ potest quæri possessio naturalis, fingit factũ, hoc est, traditionẽ, vel apprehensionẽ præcessisse, vt quoad effectus eiusdẽ iuris ciuilis, possessio naturalis appellari possit, fingit similiter animũ interuenisse, qui in facto cõsistit vt in l. bonæ fidei. §. in cõtrariũ. ff. de acq. rer. domi. sed hic animus postea veniet declarãdus, vt in
10 fra subijciã n.25. † Sic & in specie de qua agimus, lex nostra inducit possessionẽ ciuilissimã, quę successori maioratus quæritur ipso iure mortuo possessore absque vlla apprehẽsione, quæ iuris est, sicut, & alia quælibet possessio, quia eius effectus à iure sunt inducti, atque ideo nõ ficta, sed vera possessio est, vt in c. cõtingit de dolo, & cõtumacia, & ibi doctores notãt, & in l. certe §. . ff. de precar. prout ex cõmuni sentẽtia resoluit Tiraq. in d. tract. le morte. 5. par. declar. . & melius in libro de cõstitu. c. 1. par. ampli. 1. & Ant. Gom. in l.45. Taur. nu. 111. versic. & in tantũ est verũ. Fer. Vaz. Mencha. de successionũ creatione. §. 21. nu. 110. & nos quoque supra hoc eodẽ lib.5. tit.1. de matrimonio in glo. 1. rubricæ n. 119. Vereque, & nõ per fictionẽ introducitur: quoniã in his quæ iuris sunt, lex non indiget fictione, cũ verè ea possit introducere, cessaret enim æquitas quę potissimũ in fictione exigitur. l. denique. l. nec

vlla

vtile.l.sciẽdũ ff.eo qui.ciu.maio. & latè probaui
in d.gl.rubr.nu.117.Alterũ vero,quod ad factum
pertinet,nempe actus corporeus apprehensionis
æquitate,& ratione suadẽte ficte à lege inducitur,
fingit itaque lex mortuo maioratus possessore,illi
eo apprehensam fuisse rerũ possessionẽ per eius
successorẽ, & rerũ traditionẽ interuenisse, eique
quæruntur effectus oẽs ex possessione vera resul-
tãtes,hoc est,interdicta possessoria, etiam si alter
post mortẽ possessoris bona maioratus occupaue
rit,atque etiã si alij posidẽs maioratũ in vita pos-
sessionẽ tradiderit,quoniã iniuste tradidit,nec suc
cessori potuit inferre præiudiciũ neq; vltra tẽpus
vitæ possessoris potuit effectũ habere traditio pos
sessionis ab eo facta,quare æquissimũ fuit hoc fa-
ctũ fingere , ꝙ mortuo possessore sibi tradita fue
rit possessio per iudicẽ,vel per ipsummet succes-
sorẽ apprehẽsa, & hoc præseferunt verba legis no
stræ,sin otro acto de aprehẽsió de possessió,quasi
dicat absq. alio actu apprehensionis,præter eũ qui
à lege fingitur interuenisse,hæc enim dictio,alius,
supponit aliũ similẽ actũ apprehẽsionis præcesis-
se : est enim repetitiua similiũ, implicatque casus
nó maiores expressis,sed vel minores , vel æqua-
les,vt in l.quidã relegatus ff.de reb.dub & ibi no
11 tat Soc.nu.2.& 8.gl.in.l.nó solũ §. queritur.ff.de
procura.4Cõuestitur hæc sentẽtia,quia lex fingit
traditũ pro nõ tradito,vt in l.si me in vacuã,ff.de
acq.poss.ex qua id expendit Bart.in l. 1. §. si vir
vxori post prin.eo.ti.& Phili.Dec.cõs.467.in fi.si
ergo lex facit,vt vere traditũ por nõ tradito habea
tur,multô magis facere potest,vt quod verè tradi
tũ nõ est,ꝓ tradito habeatur:potest itaq. lex finge
re factũ nõ esse,ꝙ factũ est,sed id nõ ꝑ veritatẽ,vt
in l.in bello.§.facte.ff de capti. & post lim. reuer.
quod pluribus similibus,& rationibus probat Ti-
raq.in li de cõst.par.3.lim.7.num.2.in fi.3 & 4.&
deinceps.Potest autẽ lex, vel legislator facere, vt
ꝓ nõ facto habetur quãtũ ad iuris effectũ, vel ipsius
rei validitatẽ,vt in l.iubemus nulli.§.1.in fi.ibi,ea
quæ cõtra legẽ facta sunt, ꝓ infectis habẽda sunt.
C de Sacros.Eccles.& in l.nõ dubiũ,ibi, non solũ
inutilia,sed etiã pro infectis habeãtur,& ibi notãt
Bar.& Docto.C.de legi.& in auth.de nõ alie. reb.
Eccl.§.1.vers.si vero minus,ibi,& pro nõ facto po-
nit,vbi glos.supplet,quãtũ est de iure, sed factũ ip
sum infectũ fieri nõ pót,eũ concordan. per Tiraq.
traditis.d.7.limi.n.44.& sequentibus.Sicuti,& ex
cõtrario potest lex facere,vt nõ factum pro facto
habeatur.l.si qua mulier. C.ad Velleia. c. his, qui
fidẽ de spõsal.quãuis non posit facere verè,vt nõ
factũ sit factũ, vt in plurimis iuris speciebus pro-
bat idẽ Tiraq.in di.lib.de constituto.3. part. limi.
7.nu.46.& sequentibus,Paul.Paris.cõs.93. nu.18.
12 li.4.4Quibus nõ oberit tex.in.l. deniq. & l.sequẽ.
ff.ex qui caus.maio. ibi possessio plurimũ facti ha-
bet, causa verò facti non cõtinetur postliminio:
ecce ibi,dicit tex. fingi nõ posse traditã fuisse pos-
sessionẽ,quæ verè tradita non fuit quia respõdeo,
ibi,iurisconsultũ agere de fictione translatiua,quæ
duo exigit extrema habilia , extremum scilicet à
quo fictio incipit, & alterũ extremũ,ad quod ipsa
fictio protenditur, ibi etenim deficiebat habilitas
extremi à quo,quia non posidebat,eo tẽpore quo
ab hostibus reuersus fuit, vt ab eo tempore ad tẽ-
pus quo captus est, fingeretur possedisse, vt vsuca-
pio procederet, non enim erat extremũ a quo ha-
bile in essentia,cũ eo tẽpore nõ posidebat, atque
ideo vsucapere non poterat ob defectũ possessio-
nis cap.sine possessione de reg.iur.in 6.quare dicit
ibi tex. causa verò facti nõ cõtinetur postliminio.
Ita hæc explicat Bar.in l.is,qui pro emptore nu.3.
4.& 6.ff.de vsucapio. Nos autẽ loquimur in fictio-
ne inductiua , quæ fingit super his, quæ sunt facti,
nempe natum esse,seu pro nato haberi, qui natus
non est.l qui in vtero.ff.de statu homi. Fingit etiã
viuere,qui mortus est, ascendisse capitoliũ,qui nõ
ascendit, vt tradit Bart.in d.l.si is, qui pro empto-
re num.27. Eodemmodo dicere possumus legem
nostram fingere traditam fuisse possessionem rerũ
maioratus vero,& legitimo successori statim mor
tuo possessore,quoad effectũ enim iuris lex finge-
re potest cõtra veritatem facti , vt in l.denique ff.
ex qui. caus. maio.Affli.decis.299.nu.6. & Tiraq.
13 vbi supra. 4 Confirmatur hæc sententia,quia in his
quę mixturam habent iuris, & facti , quia ad eorũ
productionem factũ simul requiritur & ius, quod
iuris est,introducit lex sine fictione,quod autẽ per
tinet ad factũ , non potest absque fictione induci,
atque ideo lex fingit factũ illud præcessisse, vt actu
iuris,quem inducere vult,habeat effectum ei ab eo
dem iure concessum. Hæc est doctrina celebris,&
cõmuniter recepta Bar.in l.si his,qui pro emptore
num.24.& num.29. & 32 ff.de vsucapio. exempli
loco,aliquem esse filium legitimum,vel nõ est me
ri iuris,mixtum tamen habet aliquid facti,præcede
re siquidem debet verum matrimonium,vt filij le-
gitimi efficiãtur cap.quod nobis cap. causam quæ
2.capit.lator,qui filij sint legiti.capi. tuam de or-
di.cogni.§.1.insti.de patr.potest.l.1.tit.13. de filijs
legim.part. 4. Vbi autem præcesit matrimonium
inualidum ratione alicuius impedimienti, lex fin-
git, propter bonam fidem alterius ex coniugibus,
validum fuisse, nullumque interuenisse impedi-
mentum, quod est facti:hæc sublatio impedimen-
ti inducitur per fictionem , quòd verò filij sint ve-
rè legitimi, verè introducitur,non per fictionem,vt
in capitu.ex tenore,& capit. peruenit, qui filij sint
legitim.lege. 3. titulo. 3.part.4. lege. 1. titulo.13.
eadem part.vt latissimè probaui supra hoc eodem
libro titulo 1. de matrimonio in glossa.1. rubricæ
numero. 120. & 116. & sequentibus. 4 Præterea
14 regula generalis est , quòd ea quæ naturalia sunt,
& in facto consistunt, licet effectum habeant ciui-
lem,lex non posit ita mutare,vt mutata vera effi-
ciat, potest tamen super eis disponere per fictio-
nem, in his vero quæ iuris ciuilis sunt , licèt ha-
beant mixtum factum, potest lex disponere vere,
& non per fictionem, licèt quod attinet ad factum,
per fictionem facere posit, fingendo quod factum
est, infectum fuisse, & quod non est factum, fuisse
factum , non aliàs,quod probatur in.l.2.ff. de vsu-
fruct.earum rerum quæ vsu consu. & in §.constitui
tur instit.de vsufruct. verba legis.2. hæc sunt. Hoc
Senatusconsulto non id effectum est , vt pecuniæ
vsufructus propriè esset. Neq; enim naturalis ratio
aucto-

authoritate senatus cōmutari potuit, sed remedio
introducto cœpit quasi vsusfructus haberi. Et vt eius
legis sensum rectè percipiamus, præmittēdū est, vsum
fructum ius esse, quia a iure ciuili inuētus, vt in l. 1.
ff. de vsufru. & in l. 1. in fi. ff. de rer. diuisio. & §. 1. insti
tut. de reb. corp. & in corp. Bar. in l. si is qui pro emp-
tore, nu. 31. ff. de vsucap. Præmitte etiā quòd vsusfru
ctus est ius alienis vtēdi fruendique rebus, salua re-
rū substantia, estq; ius in corpore, quo sublato & ip-
15 sum tolli necesse est, vt in prin. insti. de vsuf. † Cōstat
etiam, vsumfructum non posse constitui in pecunia,
nec in alijs rebus, quæ vsu consumuntur, quādoqui-
quidē pecuniæ naturaliter fructus non sit, nec alia-
rum rerum salua esse possit substantia, cum tempo-
re minuantur, vel consumantur. Præterea pecunia,
& cæteræ res quæ vsu consumuntur, propriè sunt ip
sius vsufructuarij, quod alienum est ab vsufructu,
quippe qui in rebus consistat alienis, vt constat ex
prin. & §. constituitur propè finem, insti. de vsufruct.
Sed nihilominus, vtilitatis causa, senatusconsultum
cēsuit posse etiam earum rerum vsumfructum lega-
ri, vt tamen eo nomine hæredi vtiliter caueatur, ita
que si pecuniæ vsusfructus legatus sit, ita datur lega
tario pecunia, vt eius fiat, & legatarius satisdat hære
di de tāta pecuniæ quātitate ei restituēda, si morie
tur, aut capite minutus fuerit, quāta ei legata fuit.
Cæteræ quoque res quæ vsu consumuntur, ita legata
rio tradentur, vt eius fiant, sed ab eo cautio deside-
rāda est, vt quādocunque is mortuus, aut capite mi-
nutus sit, eiusdem qualitatis res, aut æstimationis hę
redi reddat, vel æstimatis rebus certæ pecuniæ no-
mine caueatur, quod & commodius est, vt in d. §. cō
stituitur, & in l. si tibi. ff. de vsuf. ear. rer. quæ vsu con-
16 su. † His suppositis, duplici ex causa vsusfructus à iu
re ipso hac in specie perfictionem introducitur, vel
quia lex ciuilis non potuit rationem naturalem ve-
rè mutare, non enim potuit efficere, vt fructus pecu
niæ esset, fecit ergo per fictionem, vel vt inquit Bar
tol. in dict. l. si is qui pro emptore num. 30. & 31. vo-
cauit iurisconsultus vsum pecuniæ quasi vsumfructū,
ne repugnaret regulis ab ipso iure traditis vsufru-
ctui. Repugnat enim iuri vsusfructus, quippe cùm
esse non possit salua pecuniæ substantia, vel rei quę
vsu consumitur, repugnat etiam, quia pecunia effe-
cta est propria ipsius vsufructuarij, quomodo ergo
vsumfructum quis rei suæ habere potest? & res sua
sibimet seruire? Quo factum est, vt non verè vsusfru
ctus pecuniæ, vel rei quæ vsu consumitur appellari
possit, sed ad instar vsusfructus, quasi vsufructus ap-
pelletur, vt ab ordinario vsufructu distinguatur &
cognosci possit. Non diffiteor hoc nomē vere indu-
ci posse ab ipso iure ciuili, vel alio nomine nempe
vsus appellari, sed id facere noluit, sed per cautionē
quasi vsumfructum constituit. nec differet hac in spe
cie, vsus nè an vsusfructus pecuniæ legetur quoniam
in vtroque casu idem iuris est, vt ex Iuliano & Pom-
ponio Vlpianus prodat in l. hoc senatuscōsultum. §.
vlti. in fi. ff. de vsufru. ear. rer. quæ vsu consu. Ex quo
infertur nullam esse vim in nomine. Constat etiam
non esse verè vsum nec vsumfructum, & hoc voluit
sentire Cicero libro Topicorum, quā ad Trebatiū
iurisconsultum scripsit, non debet, inquit mulier cui
vir bonorum suorum vsumfructum legauit cellis vi-
narijs, & olearijs plenis relictis, putare id ad se per-
tinere, vsus enim, non abusus legatus est: quasi dicat
non putet mulier vina & olea pleno iure ad se perti
nere, sed tantum vsum, ita vt eis consumptis, & vsu-
fructo finito, eandem vini & olei mensuram, vel eo-
rum æstimationem reddere teneatur, iuxta iuriscon
sulti Caij sententiam in l. si tibi vini. ff. de vsufru.
17 ear. rer. quæ vsu consu. † Ex quo constat Alciatum nō
rectè perpendisse Ciceronis sententiā lib. Parerg. 7.
c. 2. dum ait, eam Ciceronis sententiā potuisse tēpes-
tate sua obseruari, sequuto autē senatus cōsulto, quo
permissum fuit, vt earum quoq; rerum quæ vsu con-
sumuntur legari vsusfructus possit cautione ab vsu-
fructuario præstita, eam opinionem fuisse correctā,
nam vt diximus Cicero idem sensit, quod & sena-
18 tusconsulto statutum fuit. † Constat etiam patrem fa
mi. cui à lege vsusfructus bonorum aduentitiorum
competit, vt in l. cum oportet in prin. C. de bon. quę
liber. & in l. 5. tit. 17. part. 4. & l. 24. in prin. titul. 13.
p. 3. eiusque hæredes finito vsufructu reddere tene-
ri tantam pecuniæ quantitatem, quanta ei data fuit
ex bonis aduentitijs filij, vt eis vteretur & frueretur,
patri siquidem familias competit vsusfructus pecu-
niæ, & rerum quæ vsu consumuntur, sicut & cætero-
rum bonorum, vt in l. 1. & ibi notat Bald. & Salice.
C. de vsuf. & in l. 1. ibi res & bona, C. de bon. mater.
ibique expendit Ari. Pinel. 2. p. num 40. atque ideo
talis pecunia, & res apud patrem esse debent secun
dum Deci. in l. cum oportet. C. de bon. quæ lib. Cor
neus, tamen cons. 105. colum. vltim. ad fin. lib. 3. &
Pau. Paris. cons. 25. nu. 79. lib. 2. asseuerant, patrem fa
mil. eiusque hæredes rationem reddere non teneri
pecuniæ aduentitiæ, nec eam vnquam filio reddere
nisi in rem patris versa inueniatur, sed miserè deci-
piuntur, vt attestatur, Ari. Pinel. in d. l. 1. 2. parte, nu-
mer. 41. nam si intellexerunt pecuniam, quæ collige
retur ex augmento, vel fructibus, vel quolibet lu-
cro resultante ex aduentitijs, plusquàm notissi-
mum est, quidquid accesserit ex pecunijs, vel rebus
filij, ad patrem iure vsusfructus omnino pertinere,
sit enim pater dominus fructuum, & accessionum,
& consequenter etiamsi in rem patris versum fue-
rit, nunquam erit filio restituendum, contra senten
tiam Cornei, & Parisij. Sin autem intellexerunt pro
ut ex eorum scriptis constat intellexisse, pecuniam
quæ filij erat non esse filio restituendam finito vsu
fructu, deterius errauerunt, ea siquidem in effectu
reddenda est filio, quo in tēpore cætera bona sunt
filio restituenda: eo quod patri non plenum domi-
nium bonorum aduentitiorum, sed vsusfructus dum
taxat defertur a lege. Atque ideo in pecuniæ vsu-
fructu cautio restitutionis consideratur, non eiusdē
pecuniæ in specie, sed eiusdem quantitatis, vt in d. l.
2. ff. de vsufr. earum rer. quæ vsu consu. & in §. consti-
tuitur, insti. de vsufru. Non tamen cauebit pater de
pecunia restituenda, vt ibi dixit Pinel. contra Caro.
19 Ruyn. dict. consil. num. 1. † Sit itaque resolutio secun
dum eundem Pinel. quòd pecuniæ vsus, vel vsusfru-
ctus, quod idem est, vt dixi supra, num. 16. ad mediū
ita patri defertur, vt quodcunque augmentum ex
ea pecunia sequutum fuerit, proprium ipsius patris
efficiatur, cum tamen, eiusuè hæredes a reddenda
eadem quantitate, finito vsufructu, non excusantur.

Nec refert pecuniam versam, vel non versam, esse in rē patris, modò ei tradita fuerit cū alijs rebus aduē ticis filij, vt expenditur ex l.vlt.§.ipsum autē ad fi.C. de bon.quæ libe.ibi, vt pretium earum, vel in res hę reditarias procedat vel filio seruetur. Ecce ibi filio seruatur pecunia aduētitia, ergo ei restitui debet, licèt id inuoluat Carol.Ruy.cons.142.nu.1.lib.1.

20 † Quibus obiter dictis operę pretiū est ad intellectū. d.l.2.ff.de vsuf.ear.rer.quæ vsu cōsu.reddere, resoluo igitur, legē illā inducere per fictionem quæ vera nō sunt secundū naturā, nēpe, quòd sint fructus ex pecunia, & quod sit salua pecuniæ substātia per cautionē de ea quātitate reddēda finito vsufructu, & quod sit dare vsumfructū in re propria vsufructuarij, omnia hæc cōtra naturam pecuniæ, & vsusfructus sunt: quare nimirū si iurisconsultus ibi pecuniæ nō verū vsumfructum, sed quasi vsumfructum appellet cū pecunia naturaliter fructus non producat, ius autē ipsius vsusfructus non dixit tex.ille, non esse verū, verū enim est ius istud, nec potuit fictum esse: quandoquidem illud lex facere & inducere verè poterat: quare æquum non erat fictum ius facere, fictioni quippe locus non est vbi cessat æquitas.l.denique.l.nec vtile & l.sciendū.ff.ex quib.caus.maio.ius ergo vsusfructus pecuniæ verum est & non fictum, quo fit, vt in eo locū habeant omnia quæ in vsufructu rerum immobiliū, fingitur enim id quod naturale est vsusfructus.

21 † Sic & in possesione, quæ plurimum facti habet (vt in d.l.deniq; in fi.ff.ex qui.cau.maio. Bar. in d.l. si is qui pro emptore nu.6.ff.de vsucap. factū est) occupatio & traditio, seu apprehensio rei, quod factum si vere non interuenit, fingitur interuenisse, vt supra diximus nu.11. Cuius sentētiæ alia exēpla tradi possunt, veluti si quis rei quam vendidit vel donauit vsumfructum retineat, eam continuo tradidisse creditur, etiā si stipulatio nec quid aliud interuenerit, vsusfructus enim retētio pro traditione est, vt in l.quisquis.C.de dona.l.9.ti.30.de acqui.poss.par.3.vbi Gre.Lupi.& Ant.Gom.in l.45.Tau.n.63.& sequentib.& licet factum ibi fingatur, non tamen fingit lex possesionē, prout perperam asseruit Bart.& quidā alij in l.si is qui pro emptore nu.32.ff.de vsucapio.ad fin.possesio siquidē, quia iuris est, vera est, & non ficta licèt actus acquirendi sit fictus, vt in d.l. certe.§.1.ff.de preca.& supra hac eadē glo.nu.10.& sequent.

22 † Aliud exemplum constitue in stipulatione, quę iuris est.l.si vnus.§.pactus.ff.de pact.ibi, quia in stipulationibus ius cōtinetur, & §.de cōstituta insti.de actioni.habet tamen non nihil facti, nempe interrogationē & responsionē, vt in l. obligamur.§. verbis.ff.de actio.& obliga.l.1.in prin.ff. de verbo. obliga.& quādoque hoc factum non interuenit verè, sed à lege fingitur interuenisse id, quod naturale & substantiale erat stipulationis, secundum interrogationem & responsionē, vt in constitutione dotis, vt in l.vnica in prin.& §.& vt plenius in fin.C.de rei. vxor.actio.ibi, & natura quidē ex stipulatu actionis hæc intelligatur. Ecce non stipulatio, nec actio ex stipulatu fingitur, quia iuris est, sed factū & naturale ipsius actionis, quod clarius cōstat ex d.l.vnica.§.sed & si non ignoramus.C.de rei vxor.actio, ibi, & omnis quidē euentus, quos dos ex stipulatu habet, maneat pro sua natura exercens. Ecce ibi ex stipulatu actio habet omnes effectus stipulationis, id quod liquidius cōstat ex alijs paragraphis eiusdem legis vbi ob dotis fauorē aliqua eidē actioni concedūtur specialia, nēpe, vt sit bonę fidei, vt d.§.sed etsi, alia exēpla tradit Bart.in d.l.si is qui pro emptore, n. 19.& 32.ex quibus vides possesionē ciuilē, & naturalē rerū maioratus mortuo possessore transferri in successorē ipso iure, sine aliqua apprehensione vera, vel interpretatiua, ad quā possesionē inducendā lex nostra fingit possesionē statim mortuo possessore à iudice traditā fuisse, possesio tamen ipsa vera, est non ficta.

23 † Etsi dixeris quare in alijs, casibus lex exigit factū aliquod vt possesio quæratur, dixerim illud exigi ad declarādū animū acquirentis possesionē, vel interdū eius, qui eam tradere vult, sine quo possesio acquiri non potest, vt dixi. At in specie nostra possesio bonorū maioratus vacanit per mortē possessoris, quæ in continenti fingitur apprehēsa per successorē, quia autē absq; eius animo & voluntate ei quæri non potest, erit necessaria animi declaratio ipsius successoris, vel eius administratoris, si incapax est, vt effectibus possesionis vti posit, vel occupando propria authoritate bona, vel si ab alio fuerint occupata, proponendo corā iudice interdictū recuperādæ possesionis, quā legis beneficio cōsequutus fuerat à morte possessoris, vel retinēdę, iuxta ea quæ in glo. seq.dicemus. Pēdent enim effectus possesionis ab ipsa morte possessoris acquisitę, donec successor animū & voluntatē suā declarauerit, potest siquidē maioratus bona respuere, & nolle acquirere, quod raro eueniet qua in specie in sequentē in gradu cōtinuabitur possesio, & hunc esse autumo verū huius legis intellectū à nemine ita explicatū. Quòd si fuerit infans, vel furiosus successor maioratus, explicabit animus per tutorē vel curatorē.

24 † Ex quo nō abs re hic quæri potest, an in furiosum, mentecaptū, vel infantē maioratus successorē transeat ipso iure virtute huius legis possesio bonorum maioriæ, mortuo possessore? Et videtur non transferri, quoniā in quærenda possesione, vt non semel diximus, animus & voluntas quærendi exigitur.l.3.in prin.& l.quemadmodū.ff.de acq.poss.cuius voluntatis furiosi & infantes incapaces sunt, vt in l.diuus.ff.de offi.præsi. & l. furiosum.C.qui testam.fac.pos.l.pupillus si fari.ff de acq.hæred.l.furiosi.ff.de reg.iu. cuius verba sunt, furiosi, vel eius cui bonis interdicitur, nulla voluntas est, l.1.C.de fal.mon.§. pupillus, institut a de inutili, stipulatio. Quare per se ipsos nō possunt acquirere possesionē.l.1.§.adipiscimur, vers.sed furiosus & pupillus.ff.de acq.pos.& in l.quamuis.§.infans eodē titul.qua propter videtur per hāc legē nō posse in furiosum, vel infantē transferri possesionē ipso iure. Nō enim potuit lex supplere deffectū naturalē, vt in l.vlt.C.de test.mili.l.1.§.cæterū.ff.de acq.pos.Bar.in l.si quæramus, n.6.ff.de test.Pau.Cas.in l.quidā cōsulebant post principiū.ff.de re iud.Pan.in c.cū vicesimū, n.2.de offi.de leg.Ant.Gom.alia cōgerens, in l.45.Tau.n.112.vbi hāc discutiens quæstionē, ipse tenet cōtrariū, imo quod possesio ciuilissima infanti, & furioso quęratur arg.tex.in l.Antistius.§ fi.ff.de acq. hæred.vbi hæreditas nō adita quæritur ipso iure infanti, & furioso, licèt aditio animū requirat.l.pro hęrede & l.gerit.ff.de acqui.hæredit.l.si auia.C.de iure

re

re delibe.& c.grandi de supplen.negli.præla. lib. 6. l. 1.& l. 2.de tuto.& curato.illust. vel clarissima personarum.c. 1.§. 1.versi.personam, per quos fiat inuesti.vt latius videre poteris per ipsum Ant. Gomez, idem voluit Greg.Lupi in l.7.tit. 4.de donatio.par. 5.glo. 1.in fine,& Tiraq.nō alia ratione,nisi quia sic practicatur in Frācia,in tracta.le morte saisit lebif, declaratio. 16.2.partis,nu,4.& quia quæritur absenti,vt in declaratio.17.latius probat,& Molin. lib.3.
15 de Hispa.primog.c. 12.nu.24. † Quibus libēter accedo:quia ad quærendam huiusmodi possessionem, nullus actus exigitur,quia à lege fingitur apprehensam fuisse possessionem,vt superius probauimus, & quia per ingressum fundi acquiritur possessio totius fundi,licet totas glebas fundi nō circumambulet,vt in l.3.in prin ff.de acq.pos.Ecce partis quæ aprehēsa non est,quæritur possessio ciuilis & naturalis sine vllo actu corporeo,vero,vel interpretatiuo,sed quia ab ipsa lege fingitur possessio in qualibet parte & gleba fundi apprehēsa, nec apprehensio partis prodesse poterat ad acquisitionem possessionis naturalis aliarum partiū,quæ apprehensæ non fuerant corporaliter,nisi mediāte fictione. Et hunc credo esse verum intellectum illius legis, licèt nemo ex scribētibus adhóc aduerterit,cū ergo,in d.l.3.& in specie legis nostræ fingatur traditā fuisse possessionem successori maioratus,nimirum si furioso & infanti quęratur,sicut & absenti quæritur absque eius voluntate,nisi præsumpta:postea tamen voluntas ista declarabitur per tutorem,vel curatorem furiosi & infantis,quibus eorū bonorum administratio à lege fuit commissa:eorūque animus & voluntas quorum curam gerunt eadem esse censetur,quæ & tutoris vel curatoris fuerit.l.si infanti, versi. parente.C. de iure deliber.iuncta.l. potuit eod. titu.

GLOSS. II.

1 Possessio ciuilissima,quæ sine vllo actu vero, vel interpretatiuo in alsquē ministerio legis transfertur, quibus nominibus nuncupetur.

Maioratus in successorem transit possessio ciuilis & naturalis absque vlla apprehensione, ibidem.

Possessio ciuilissima non inducit nouam formā possessionis,ibi.

2 Interdicta possessoria competunt ijs,qui iure ciuili vocantur.

3 Maioratus successori an competat interdictum adipiscendæ?

4 Remedium,vel beneficium alicui competens iure speciali,non impedit remedium ordinarium iuris communis, si plenius prouideat quam speciale.

Dominium ipso iure translatum parit reiuendicationem,sed non impedit actionem personalem,ibidem.

Actio personalis,& reiuendicatio cōpetunt domino iure speciali effecto, ibi.

5 Venditor,qui se constituit nomine emptoris possidere,an possit actione ex edicto cōueniri?

6 Maioratus successori an competat interdictum quorum bonorum,vel.l.fi.C.de edi.diui Adrian.

7 Maioratus successori an cōpetat interdictū retinendæ vti possidetis,& nu.sequen.

Interdictum retinendæ quomodo proponatur, & in eo concludatur,ibi.

Interdictum retinendæ competit ciuiliter tantum possidenti.

9 Interdictum retinendæ cōpetit ei,qui turbatur in possessione,ita vt fructibus potiri nequeat.

Interdictum retinendæ in consequentiam præfert restitutionem possessionis,ibi.

10 Interdictum retinendæ competit contra titulo possidentem,secus in adipiscendæ.

11 Interdicto retinendæ agenti an obstet exceptio dominij & quando,ibi.

12 Maioratus successori an competat interdictum recuperandæ? & nu. sequen.

Recuperandæ interdictum an competat ei, cui competit adipiendæ? ibi.

13 Possessio ciuilissima,quæ absque vllo actu vero,vel interpretatiuo competit successori maioratus,vel hæredi saisito ex consuetudine Franciæ,est vera & non ficta possessio.

Interdictum recuperandæ competit possidenti ciuiliter tantum, etiam si fictè possessionem quæsierit,ibi.

14 Maioratus possessori competit interdictū recuperandæ vnde vi.

15 Possessio ciuilissima an quæratur ex statuto,vel consuetudine,vel ex lege nostra,si alius eam detentauerit?

Glo.in l.cum miles.ff.ex qui.caus.maio.explicatur.ibidem.

16 Commendæ Indorum successor an mortuo prædecessore acquirat poss. absque vlla apprehensione?

17 Feudi successor an acquirat poss. Feudi absque apprehensione.

18 Feudi successor an acquirat dominium ipso iure mortuo patre absque apprehensione?

19 Lex.7.ti.4.de donatio.par.5.explicatur, & nu.sequenti.

20 Dominium rei donatæ an transeat ipso iure in eum,cui venit restituenda post mortem donatarij.

21 Possessio rei donatæ an transeat ipso iure in eum, cui res est restituenda post mortem.

Verba præsentis aut futuri temporis an denotent ipso iure,ibid.

Digitized by Google

b *Se trasp.ssa la poss. sin civil.)* Nota ꝙ in successorem
maioratus mortuo possessore, transit illico ciuilis &
naturalis possessio, quæ ex cõmuni doctorũ sentẽtia
possessio ciuilissima appellatur secũdum Bal. in l. vl
ti. C. de sacros. Eccles. 3. col. & alio nomine datiua &
à lege creata secundum Bal. in rub. de caus. poss. &
& prop. 2. colu. & in c. cũ venissent de resti. spolia. 2.
col. artificialis quoque vocatur ab eodem Bal. in d.
rub. Ant. Gom. in l. 45. Tauri, nu. 111. versi. circa cu-
ius tamen, Tiraq. plures referẽs concor. in tract. le
morte, in præfatio. declara. 7. vbi nu. 3. pluriũ autho
ritate probat, nõ ob id induci nouã possessionis for
mam, sed eandẽ esse cum ciuili, probatque, nu. 11. re
ctè appellari ciuilissimã quippe quæ iuris ciuilis mi
nisterio, siu artificio, nulloque interueniẽte actu ve
ro, vel æquipollente, sed sola legis statuti, vel consue
tudinis dispositione trãsfertur, Ripa optimè expli-
2 cat in rub. extra de causa poss. & pro. nu. 23. & 24. †
Sed an interdicta possessoria cõpetãt successori ma
ioratus? & videtur nõ cõpetere, quia solis his cõpe-
tunt, qui à prætore vocantur, vt in l. 1. ff. quo. bono.
verũ in oppositum est, tex. expressus in l. 1. C. eo ibi,
& ad hæreditatem, vel bonorum possessionẽ admis-
sum esse probaueris, vbi glo. eas leges cõcordans di
cit, quod directa interdicta competunt vocatis à iu
re prætorio, vtilia verò vocatis à iure ciuili, cui sen-
tentiæ cæteri consentiunt teste Ripa in l. 1. nu. 1. ff.
quorum bono. & Fer. Vaz. lib. de successionũ crea.
3 §. 21. nu. 111. † Et in specie dubitari solet, an succes
sori maioratus cõpetat interdictũ adipiscendæ pos-
sessionis, scilicet, quorum bonorũ, quod datur hære-
di vniuersali pro adipiscenda possessione, vt in l. 1.
ff. & C. quo. bon. vel remedium. l. vlt. C. de edict. diui
Adria. toll. quod hæredi competit ad adipiscendam
possessionẽ rerũ hæreditariũ? & videtur non cõpete
re, quia huiusmodi interdicta cõpetunt hæredi nul-
lã possessionẽ habenti pro ea adipiscenda: quare
si possideat, cessant hæc remedia, vt ex legibus supe
rius citatis cõstat. Quod procedit etiã si semel hęres
possederit, & à possessione ceciderit: nõ enim com-
petent ei remedia adipiscẽdæ, vt ibidẽ probatur. At
maioriæ successor eo ipso quod prædecessor mor-
tuus est, incepit possidere, in eũ siquidẽ huius legis
beneficio translata fuit possessio ciuilis & naturalis
nõ ergo cõpetent ei hæc remedia adipiscendæ. Sed
his minime obstãtibus in contrariũ se habet veritas
& cõmunis opinio, quã in specie cõsuetudinis Frã-
ciæ tenet Cyn. in l. ea lege. C. de cõdi. ob caus. 1. col.
in medio, & ibi Bal. n. 10. & Sali. n. 12. idẽ. Bal. in rub.
extra de causa poss. & propri. nu. 10. & in rub. de cõ
suetu. nu. 14. Ioã. Fab. in § sui. 2. co. insti. de hære. qua
li. & diff. Pau. Cast. in l. si sorori, n. 4. & ibi etiã Alex.
& Ias. C. de iur. delib. idẽ Alex. in l. cũ hæredes, n. ff.
de acq. poss. idem Alex. conf. 8. nu. 5. & 6. & cons. 83
nu. 9. & 10. li. . Affli. deci. Neapoli. 299. nu. 19. Ias. &
Dec. in l. vlt. C. de edi. diui Adria. toll. Ripa lib. 1. res
ponso. c. 1. nu. 80. & multis sequent. Tira. alios plu-
res referẽs in tract. le morte saisit lebis. 6. par. decla-
ra. 2. nu. 3. & vl. Ant. Gomez in l. 45. Tau. n. 118. Pau.
Pari. cons. 4. nu. 8. lib. 4. Cassa. in cõsue. Burgũ. rub.
7. §. 1. Nico. Boeri. in consue. Bituricensi. tit. de testa
men. §. 6. glo. d. D. Couar. li. 3. reso. c. 5. nu. 6. vers. est
tamẽ circa, Moli. li. 1. de Hispa. primog. c. 13. n. 3. &
4 est tex. in l. sequẽti infra eo. † Mouetur ex eo, quod
per hanc possessionẽ, licèt vera sit, non tñ ita plenè
cõsulitur successori maioratus, atq; per actualẽ ap-
prehensionem, si alius ea bona detentat, non enim
potitur nec fruitur fructibus, atq; ideo ei competit
remediũ adipiscẽdæ, beneficiũ nãque & remedium
aliàs cõpetẽs iure speciali nõ impedit remedium iu
ris cõmunis, quod plenius prouidet, quã ius speciale,
glos. notabilis in l. vlt. in verbo cõstat, ibi. sed certè
C. si aduer. rẽ iudi. quã ibi sequuntur omnes, Bart.
etiã in l. Aemilius. n. 3. ff. de minori. & in l. in prouin
ciali. §. 1. nu. 4. ff. de no. ope. nun. Ias. in l. diuus nu. 9. ff.
de re iud. & in §. præiudiciales, nu. 34. insti. de actio.
Alex. eã dicens cõmunẽ, cons. 7. nu. 10. in fi. lib. 7.
Cur. in l. testamentũ, nu. 5. C. de impu. pro qua gl. est
optimus tex. in l. dãni. §. & cuius vsusfructus. ff. de
dã. infe. d. An. Padilla attestatus cõmunẽ in auth. res
quæ, n. 51. C. cõmu. de lega. Sic & in casibus in qui-
bus trãsfertur in aliquẽ ipso iure dominiũ absque
traditione, si res est ab alio possessa, cõpetit contra
eũ nõ solũ reiuẽdicatio, sed & actio personalis, quia
nõ est dominus, nisi de iure speciali. Licèt alias actio
personalis domino nõ possit cõpetere, vt in §. sic ita
que, insti. de actio. & in l. vlt. ff. de cõdi. ob caus. vt in
specie. l. . C. cõmu. de leg. & l. 1. C. de dona. quæ sub
modo, & l. vlt. in fi. C. de sacros. eccle. & in l. in rebus.
C. de iur. doti. l. in bello. §. si quis seruũ. ff. de capti. l.
cõmissoriæ. C. de pact. int. emp. & vẽdi. qua omnia
explicat Anto. Gom. in l. 45. Tauri nu. 128. & in hu-
ius sentẽtiæ corroborationẽ adducit tex. in l. 1. C. de
Carbo. edi. vbi bonorũ possessio ex Carboniano tũc
cõpetit filio minori cõtra tertiũ possessorẽ, vel detẽ
tatorẽ, quãdo nõ est in reali possessione, sicut & cũ
realiter possidet, vt iudicis authoritate in ea tuea-
tur possessione: quod pluribus cõfirmat similibus. †
5 Ex quibus improbat glo. cõmuniter receptam in l.
ab emptione glo. vlt. ad mediũ. ff. de pact. vbi vẽdi-
tor, qui se cõstituit nomine emptoris possidere, non
potest amplius actione ex vẽdito cõueniri, vt rẽ tra-
dat, sed vel reiuendicatione, vel vti possidetis inter-
dicto, quã gloss. ibidẽ sequitur Bar. nu. 7. & Ias. eã di
cẽs communẽ, nu. 12. cui sentẽtiæ contradicit Go-
mecius dicẽs ea in specie competere emptori actio
nẽ ex empto, vt sibi tradatur res vẽdita, quia per ac
tũ fictũ constituti, vel aliũ similẽ fuit sibi traditio fa-
cta, & consequẽter factus dñs non per actũ verũ tra-
ditionis, sed fictũ, quare nimirũ competet sibi actio
personalis ex empto donec naturaliter & perfectè
res vẽdita sibi tradatur, vt cõstat ex superioribus, &
tenẽt expresse Ang. & Pau. Cast. ibidẽ, & Cyn. in l. 1.
C. quãdo liceat, ab emp. disced. vlti. q. Pau. in l. fi. §. ex vẽ
di. ff. de actio. emp. Ant. Go. in l. 45. Tau. n. 118. in fi.
6 † Verũ hæc, si rectè consideres, sunt profecto modi-
ci momẽti, quoniã bona maioratus non nobis obue
niũt iure hæreditario, sed iure sanguinis. vt probaui
supra eo. l. 6. gl. 3. n. 17. & 20. nec ex testamẽto proue
niũt semper, sed ex contractu: quare interdictũ quo
rũ bonorũ, vel remediũ. d. l. vlt. C. de edi. di. Adria.
toll. successori non cõpetunt, nec huic materiæ ada-
ptãtur. Et quãuis maioratus ex testamẽto procedat,
nunquã practici hoc vtũtur remedio, sed potius in-
terdicto retinẽdę vel recuperãdę, quia vtiliora sunt,
7 put numeris sequẽtibus aperiã. † Solet etiã in dubiũ
reuocari

reuocari an successori maioratus competat interdi-
ctū retinendæ possessionis, vti possidetis? Et vide-
tur nō competere, quādoquidem id solū competat
contra molestantem & inquietantē possessorē, nec
vllā habet naturā recuperandæ, vt in l.1.in princ.ff.
vti posside.& l.2.C.eo.tit.& §. retinēdæ insti.de in-
interdi.declarat optimè Ant.Gom.in l.45.Tau.nu.
168.& 170.& 173.tradens modū & formam conclu
dēdi in libello huius interdicti, quòd actor dicat se
possessorem, & reū, cōuentum ipsum turbare in pos
sessione, petatq; se pronunciari possessorem, vtque
reus à molestatione desistat, & deinceps eum in sua
possessione nō turbet, & condēnetur in interesse &
dānis, quæ sibi obuenerunt propter molestiā & per-
turbationē præteritā, idque docet Bar.in l.1.§.inter
dictū, nu.5.ff.vti poss. Rodofre.in libellis tit.de inter
dicto vti possid Specula.in ti.de causa poss. & prop.
§.1.nu.7.Ang.Are.in §.quadrupli.num.48.insti.de
actio.Plat.in §.retinēdæ, inst.de interdi.sed in specie
nostra reus non perturbat successorē, nec sua posses
sioni resistit, quinimo etiam si obtineat, reus dicere
poterit se nō molestare, nec inquietare actorem in
sua possessione, sed quòd ipse vult habere detenta-
tionē, quam restituere nō tenetur, cū interdictū hoc
8 restitutoriū non sit. † Sed his nō obstātibus verius
est & receptius, hoc interdictum retinendæ successo
ri maioratus cōpetere, vt ex lege nostra nō obscure
expéditur, cū ait, possessionē ciuilē esse translatā ip-
so iure in dictū successorē, sed pro ciuili possessione
datur hoc interdictū cōtra eū, qui naturaliter tantū
possidet vt restituatur sibi naturalis, sine qua in ci-
uili molestatur, secundū glo.& Doct.in l.clā posside
re.§.qui ad nūdinas.ff.de acq.poss.& in l.quēadmo-
dū, eo.tit.idē voluit Ang.in d.§.qui ad nūdinas nu.4.
post Bar.ibi & Albe.in fi.& Imo.fi.col.Romā.1.col.
Cuma.ad fi.Pau.Cast.nu.7.Alex.nu.17.& Ias.nu.61.
glos.in l.naturaliter.§.nihil cōmune in glo.vlti.in fi.
ff.de acq.posse.& ibi Bar.Albe.Pau.Areti.Alex.nu.
47.Ias.nu.86.Vincē.nu.38.& Ripa nu.135.quæ sen
tentia cōmunis est teste Ant.Gomez in d.l.45.Tau.
nu.120.vbi attestatur hoc interdictū retinēdæ ma-
gis propriè & iuridice cōpetere maioratus succes-
sori, & à peritioribus aduocatis frequētius propo-
ni, idē voluit Fab.in §.sui, inst.de hære.quali.& diff.
Ancarra.in c.2.2.col.de consue.Guid.Papæ decis.
Delphinatus.552.col.2.& Guill.Bene.in rep.c.Ray
nu.in verbo mortuo itaque testatore.2.nu.72.de te
sta.Caro.Ruy.cōs.18.in fi.li.1.Tira.in tract.le mor-
te.1.declara.6.partis, vbi asserit neminē ex scribēti
bus cōtradicere, Cassa.in cōsue.Burg.rub.7.§.1.nu.
7.Boeri.in cōsu.Bituri.tit.de test.§.6.glo.1.d.D.Co
uarru.li.3.reso.c.5.nu.6.vers.itē & hic possessor, vbi
asserit hāc esse cōmunē Ioā.Lupi in l.45.Tau.nu.27
Greg.Lupi in l.7.in gl.magna ver.item & huic pos-
sessori cōpetit interdictū, ne vis fiat ei.tit.4.de dona
9 tio.par.5.Moli.lib.3.de Hispa.primog.c.13.n.6. †
Nec oberunt adducta ex opposito, negamus siqui-
dē successorē non turbari per detentationē, nimis
enim eū molestat retinendo bona, & non restituen
do, ei nō sinit bonis ab eo detentis vti frui.l.1.§.hoc
interdictū.ff.vti possid.melior tex.in l.vim facit.ff.
de vi & vi arma.vim facit.inquit iurisconsultus, qui
nō sinit possidenti eo quod possidebat vti arbitrio
suo, siue inserēdo, siue in redigēdo, siue in arādo, aut
quid ædificādo, siue quid omnino faciēdo, perquod
liberā possessionē aduersarij non relinquit, facit do
ctrina Bar.in l.1.§.huius aūt interdicti, in prin.ff.vti
possi.dicentis, interdictū vti possidetis cōpetere ad
uersus quēlibet inquietatē, licèt nō contēdat se pos
sidere, explicat optimè Ant.Gom.in d.l.45.Tau.n.
170.& 120.vbi respōdet ad vltimā rationē ex ad-
uerso traditā, quòd hoc interdictū non obtinet na-
turā recuperādi. Dicit enim, quòd in cōsequentiam
fiet restitutio agēti hoc interdicto rerū ab alio detē
tarū, nūquā enim dicetur detētator desistere à mo-
lestia, perturbatione, vel inquietatione, nisi actuali-
ter restituat res omnes, quas detinet ipsi possessori
maioriæ, gl.est notab.hāc probans sententiā in l.ma
le agitur.C.de præs.30.vel.40.anno.quā ibi sequi-
10 tur Cyn.Bal.Sali.& cōmuniter Doct. † Est præte-
rea vtilius interdictū retinēdę quā adipiscēdæ, quia
hoc non cōpetit cōtra titulo possidentē.l.1.ff.quor.
bono.& ibi notat Bar.& Ripa nu.2.Ang.Sali.& cō-
muniter Doct.in l.2.C.eo.remediū autē retinēdę da
tur cōtra titulo possidentē, imo cōtra verū domi-
nū, quippe qui non possit de dominio obijcere, ex
sentētia gl.singularis in l.si de eo.§.vlt.ff.de acq.pos.
In glo.fi.quā docto.ibi & vbiq; magis cōmuniter se
quūtur, quos sequitur An.Gom.in d.l.45.Tau.num.
122.eam pluribus fulciens rationibus & legibus, li-
cèt alij ab ipso citati tenuerint cōtrariū, respōdetq;
ad l.27.tit.2.par.3.in ver.E si por ventura, quòd lo-
11 quitur in remedio adipiscendæ. † Limitat tamē hāc
conclusionē bifariā. Primò, nisi vterq; probet posses
sionem æqualiter, quia tunc obtinebit docēs de do-
minio, secundum Bart.& Moder.in d.§.nihil com-
mune. Secundò, nisi exceptio dominij sit notoria &
manifesta, quia forte reus conuentus habet senten-
tiam pro se, quæ transiuit in rem iudicatam in lite
contra actorem agitata, tūc nimirū obstabit agēti
retinendæ exceptio dominij secundū Cuma.in d.§.
nihil cōmune, cui ibi accessit Paul.Cast.nu.7.& Ale
12 xā.nu.34 & Ripa.n.9. † Sed an successori maiora-
tus cōpetat interdictū recuperādæ vnde vi est mag
na cōtrouersia, & sunt hinc inde variæ opiniones,
quidam enim cēset hoc interdictum ei nō compete
re, quippe quòd ei dūtaxat cōpetat qui vi possessio
ne deiectus est.l.1.in prin.ff.de vi & vi arma.§.recu
perādæ, insti.de interd.cū similibus. At in specie no
stra qui corporalē nō est adeptus possessionē, sed ci
uilissimā iuris ministerio quæsitā retinet, nō potest
violēter deijci, vt manifestè patet sensui, & ne autho
ritate deficiamus, id voluit gl.in l.1.§.interdictū au
tē hoc.ff.de vi & vi arma.quæ duo asserit esse neces-
saria, vt interdictū vnde vi cōpetat. Primum, quòd verè
possideat qui deijcitur. Secūdò, quòd verè possessio
nē amittat, id quod etiā voluit Alberi.in l.1.§.deijci
tur.ff.de vi & vi arma.Curt.Senior cōs.70.n.1.vers.
sed præmissis, ibi: quibus duobus, cū igitur possessio
ciuilissima pariat interdictū adipiscēdæ, nequaquā
poterit producere interdictū recuperādæ. Ex quo hāc
sentētiā tenuit Bal.in auth.defuncto n.6.in fi.C.ad
Tertul.Abb.in c.2.de cōsue.Alex.cōs.37.n.5.li.1.&
cons.83.nu.11.lib.2.idem Alex.in l.cum hæredes, n.
3.& 10.ff.de acq.pos.Ias.in l.si sorori nu.2.C.de iu-
re de libe.Ripa.in l.1.nu.37.ff.de acq.poss.Alex.in

l.in suis n.9.ff.de lib.& posth.hāc dicēs commu. Alci. in tract.præsum.3.par.n.6.vbi hanc etiā attestatur commu. Zasi.in epit.feud.par.6.n.34.& cons.10.nu. 22. Pau.Paris.cons.1.nu.158.& seq li.1.Gratt.cons. 70.nu.7.& 15.li.2.Affli.in const.Sic.in c. circa violē tiarū.3.no.& in decis.Neap.299.n.13.Cur. Iu. cons. 108.n.23.Carol.Ruy.cons.25.n.5.li.4.Firm.in trac. de epis.1.par.prin.56.q.ad fi.vers.& scias ꝙ dicta.li. 3.Soc.cōs.49.ad fi.li.3.Corn.cons.166 li.1. idē sensit Gre.Lup.in l.7.in verb.possessio,ad mediū tit.4.de dona.par.5. dum se remisit ad Bal.in d.auth.defuncto,idē voluit Seg.in rep.l.quēadmodum, n. 8.in fi.

13 ff.de acq.poss. † Verū his minime obstātibus cōtraria opinio cū verior est,tū receptior,nā possessio ciuilissima,quæ trāsfertur in hæredē absq; vlla apprehēsione ex consuetudine Frāciæ,& in successorē maioratus ex lege nostra statim mortuo testatore, vel maioratus possessore dicitur vera,& non ficta possessio,licèt nō quæratur per modū naturalē, sed ciuilē, vt in l.certè.§.1.ff.de preca.& c.cōtingit de dolo & cōtuma.Ex quibus id asserit Bar. in l. ab emptione ad fi.ff.de pact.& alij plures à Tiraq. citati in tract. de cōst.2.par.ampli.1.cum alijs à me cōgestis ingl. prec.n.10.& seq.Couar.li.3.resō.c.5.n. 6. vers. sic & in interdicto,& probat lex nostra,ibi,possessiō ciuil y natural,vt ipsemet Couar.expēdit, At cū maioratus res ab alio detinētur,satis vi deijci videtur ipse maioriæ successor,cū possessionē ciuilē, quā habet animo,& naturalē legis ministerio,corpore cōsequi prohibeatur,vt in l.1.§.hoc interdictū.ff.vti possid. l.1.§.eū qui & l.vim facit.ff.de vi & vi armata.Et certè negari nō pōt quin hæres vel successor prædicti per huiusmodi occupationē spoliati esse dicātur possessione,authoritate & ministerio legis vel cōsuetudinis quæsita,poterūt ergo tanquā spoliati interdicto vnde vi agere,cū id cōpetat possidēti ciuiliter, vt in l.1.§.deijcitur,& §.siue aūt.ff. de vi & vi arma. Guido Papæ decis.Delph.356.col.1. vers. quartus, Tiraq.de cōst.2.par.ampl.11.& in trac.le morte sai sit le vif.6.part.decla.4.n.6.in fi.etiā si in possidēte ciuiliter sit trāslata fictè possessio per cōstitutū vel precariū,nec dum fuerit adeptus corporalē possessionē,vt est author Bal.in rub.C.de cōtra.empt.10. q.& Affli.decis.Neap.299.n.91.Tiraq.de cōsti.par. 1.n.68.& in trac.le mor.4.decla.6.partis n.5.

14 † Nec obstat,ꝙ diximus nō cōpetere interdictū recuperādæ,cui adipiscēdæ cōpetit,quoniā interdictū adipiscēdæ nō cōpetit successori maioratus, nisi iure speciali,si ipse velit,nec ex hoc impedit interdictū recuperādę,vt dixerat Tir.d.tra.le mort.4.dec.6.part.n. 6.& melius hoc explicat Ripa li.2.respōs.c. 1.n. 87. & Tiraq.in d.tract.le morte.1.decla.7.partis per totū.Vel aliter respōde,ꝙ licet interdictū adipiscēdę possessionis cōpetat successori maioratus,possessor enim verus est,vt superius diximus,beneficiū tū hoc cōpetit iure speciali,quāuis beneficiū sit iuris cōmunis,quod nō impeditur per aliud beneficiū specialius,quo nō erat ita plenè prouisum ipsi successori, vt supra probauimus n.4. Minus ergo impediet interdictū recuperādæ,sicut nō impedit retinēdæ, & hāc opinionē ꝙ successori maioratus cōpetat interdictū recuperādæ tenuit expressim Fab. dicens ita practicari in regno Frāciæ in.§.fur insti. de hæred. quali.& diffe.n.1.Bal.sibi parū cōstans in rub. extra de causa posse.& prop.col.vlt.& ibi Ripa n. 24. Guido Papæ.q.552.Boeri.in cōsue.Vitur.ti.de testa.§.6 gl.1.Deci.cons.84.col.1.& 2.Soci.in l.rē quæ nobis n.13.vers.circa quintū.ff.de acq.poss.Ripa eā attestatus cōm.li.1.resp.c.1.n.84.& seq.Cas.cōs.19. dub. 12.Ant.Grass.inter cōsilia Calca.cōs.65.col.3.vers. competit etiā quintū.Aufre.in commēta stylicuriæ Parlamēti tit.de prouisione modisq; petēdi & faciēdi ipsam in fi.Ias.sibi contrarius cons.85.col.2.li.3. & cons.146.col.1.li.4.Cors.in trac.de potest.& excellē.Regis.q.25.col.1.Claud.Aquē. in l.cū hęredes in prin.col.1.vers.itē non video. ff de acq. pos.Rip. in l.1.§.hoc interdictū nu.12.& 14.ff.quorū bonorū & in rep.l.vlt.39.q.in fi.C.de reuo.dona.Guill.Ben.in rep.c.Raynutius in verb.mortuo itaq; testatore. 2. n.72.extra de testa.Pau.Paris.sibi contrarius cons. 41.n.13.li.1.Nicol.Bellō.cons.35.n.8. Tira.in trac. l.morte.4.decla.6.partis.n.3.& 4.Affli.decis.299.n. 9.Couar li.3.resō.c.5.n.6.vers.sic & in interdicto recuperādę,Mēcha.de succes.cre.§.21.n.109.Ant.Go. in l.45.Tau.nu.119. Vbi hoc intelligit procedere, quoties tertius possessor interuertisset possessionē successoris maioratus,ita resistēdo vt successor ipse possessionē amitteret,tūc nimirū si ei cōpetat interdictū recuperādæ vnde vi, arg. tex. in l.1.§.siue aūt corpore. ff. de vi & vi arma.& in §. deijcitur eiusdē legis.l.cū fundū.ff.de acq.pos.l.clā possidere.§. qui ad nundinas in fi.iūcta gl.cōm.recepta,cod. tit. vbi etiā Doct.& ꝙ successori cōpetat hoc interdictū recuperādæ asserūt Ioā.Lup.in d.l.45.Tau.n.16.& Caste.ibidē in verbo,tomādo la possession,& Xua. dubius tū in l.8.tit.de las herēcias li.3.fori.n.15.Moli. de Hisp.primog.li.3.c.13.n.6.

15 † Nec huic receptæ sententiæ oberit quod Alex.probat d. cons. 83. n. 1. & seq.li.2.nēpe,possessionē hāc non trāsmitti ad hæredē vel successorē,quoties statim mortuo testatore alter quā eius hæres actu possessionē rerū acceperit,cui assentitur Ias.in l.si forori ad fi. C. de iure de libe.idē Ias.post Cuma.in l.Pōponius.§.quęsitū.ff.de acq.poss.Soc.cons.29.li.3.n.2. id quod ante eos oēs dixerat Accurs.in l.cū miles in prin.in verb.quasi in fi. ff. ex qui. caus.maio.vbi possessionis effectus quo ad vsucapionē impeditur,si alter possessionē apprehēderit,antequā hæres,qui ex persona defuncti continuare volebat vsucapionē: non enim obstat quoniā quo ad effectū vsucapionis ita demū possessio testatoris hæredi prodest,si medio tempore à nemine possessa est,vt in l.possessio,ff.de vsuca.& in l. Pompon.§.quæsitū.ff.de acq.hær.cuius rō est, quia vacua erat possessio mortuo testare,quæ hęredi proderat ad vsucapionē,cū autē ab alio occupatur iā definit esse vacua,quare prescriptio interrūpitur. At in specie nostra nullo vnquā tēpore vacauit possessio, sed cōfestim mortuo possessore maioratus possessio illo manēte quæsita fuit legis beneficio successori,quare apprahēsio extranei spoliatio fuit possessionis veræ, quā legis nostræ beneficio successor habebat,nimirū igitur si interdictū recuperandæ possessionis ei cōpetat tāquā spoliato,vt Couar.cēset.d.c.5.n.6. vers.nisi velis probare li.3.res.vbi dicit,non rectè inferri ex gl.in d.l.cū miles ad casum nostrū, cum ibi vacua erat possessio,hic nō:improbatq; Cūmani sententiam,

teſtã,quã dixit improbari à Ferrono in cõſue Burdegal.tit.de teſta.§.11.cenſetque probatiſsimã eſſe Galliæ conſuetudinẽ & praxim,qua vtũtur, vt recuperandæ interdictũ hæredi ſaiſito competat, cũ ab alio occupata fuerit poſſeſsio rerũ hæreditariarũ. † In Indorũ cõmendis(vt cum vulgo loquar) regio reſcripto lato in Scorial anno.1564. 17. die menſis Maij ſtatutũ eſt,poſſeſsionẽ earum mortuo cõmendatario,ipſo iure transferri in ſucceſſorẽ abſq; vlla eius acceptatione, licet tamen ei intra quindecim dies repudiare cõmendam,& tunc alteri qui in eius defectũ à lege regia vocatur adiudicabitur. Quod niſi fecerit & mortuus fuerit ante decimũ quintum diẽ vacare cenſebitur commenda, itaque ex quacũque cauſa non facta repudiatione in dicto termino, vacat cõmenda,vt alteri conferri poſsit.Quòd ſi abſens fuerit ſucceſſor,ei concedũtur alij viginti dies ad repudiationẽ faciẽdam,hæc intimari ei poſſunt ex parte ſequentis ſucceſſoris,quemadmodum & in conſuetudine Franciæ,qua mortuus ſaiſit viuum fieri debere & poſſe aſſeuerat Tiraq. in tracta.le morte.
17 2.declara.7.partis,quem vide. † Id quod iure cõmuni & regio ante dictam ordinationẽ maximã habebat dubitationẽ: nam in feudis ſunt diuerſæ opiniones, quidã enim cenſent filium adhuc viuo patre inueſtitum cenſeri & poſsidere feudum, obidq; in eum trãſire poſſeſsionẽ mortuo parte abſq; alia poſſeſsione & inueſtitura,hæc fuit ſententia Bald.in l.cum antiquioribus nu.11.verſi.10. C.de iure deliber.idẽ voluit Iaſo in l.quoties nu.31.C.de reiuẽdi. per tex. in c.1.in fin.de feudi cogni. quibus accedit Ioan.Sainſon in cõſuetudi.Turonẽſibus titu. de homagijs,articul.1.Caſſa.in conſuetudi.Burgun.rub.7.§.1.nu.7.Albaro.in c.1.§.ſi facta ſi cõtrouerſ. fuer. inter domi.& agna,& in c.1.quid ſit inueſtitur. Firmianus in tract.de Epiſcopo in 1. par. lib. 3. quæſt. 56.verſi.itẽ niſi in feudis.Marti.Laudẽ.in tract.primogenituræ.18.quæſt.verſ.4.quia licet,& Car.Alexand.in c.1.nu.10.verſi.18.de feudo Marchiæ Guiller.Brochius in ſtylo curiæ parlamẽti Franciæ titu. de feudis.§.itẽ de conſuetudine,& §.ſequen. dicens ita obſeruari de ſtylo & cõſuetudine Frãciæ.Ioã.Bapti.Cacialup.in repe.c.1.6.par.prin.in vlti. differẽtia,de feudi cogni.Barba.in rep.rub.C. qui admi. col.14.verſi.2.mihi videtur Caſtelli.Cota in memorali incip.feudũ etiã viuo patre:Ant.Rub.in repeti. l.non ſolũ.§ morte.nu.56.ff.de no.ope.nuncia. Tira. de primogenijs.q.40.n.96.vbi ſe remittit ad tractatũ le morte ſaiſit le biſ.quẽ dicit ſe prope diem editurũ Limi.7.Ex quo mihi videtur falſo ſibi fuiſſe adſcriptũ libellum illũ.le morte ſaiſit le biſ.qui Pariſijs Typis excuſſus eſt anno 1550.nimis enim deuiat ab ſtylo tanti viri, nec per limitationes procedit vt ſe ipſum citat ipſe Tiraq.in d.q.40.nu.96. idẽ voluit
18 Ioan.Lupi.in l.4.Tau.nu.22. † Alij verò non pauci contrariũ cenſent,vt licèt in filiũ tranſeat dominium feudi abſq; vlla traditione (ex ſententia gloſ. in c.1.de feudi cogni.in §.vlti. quã ibi ſequitur Iacob.de Belloviſu Marti.Lauden Bal.Iacob.Albaro. Card.Alex.& Ioan.Bap.Cacialu. ibidem in 6. parte.princi.in vltim. differẽtia,Barba.in rub.C.qui admi.col.14.ver.2.mihi videtur & cõſ.10.col.3.li.2.& conſ.73.col.3di.4.Iaſo in l.in ſuis col.2.verſi.4. ſequitur.ff.de lib.& poſthu.Tira.in tracta.le morte in præfatione.4.decla.nu.1.& 3.Zaſi.in tract.feudorũ par.6.nu.25.& cõſ.10.vbi cõmunẽ atteſtatur num.10.& 12.)Non tamen tranſit poſſeſsio abſque traditione, non enim ſequitur,trãſit ipſo iure dominium in aliquẽ,ergo & poſſeſsio,nam contrarium videmus in multis iuris articulis, in hæredẽ etenim tranſit dominiũ ipſo iure non autẽ poſſeſsio.l.cum hæredes.ff. de acq.poſſ.idẽ in legatario.l.ſi tibi homo.§.cũ ſeruus.ff.de lega.1.l.à.Titio.ff.de fur.l.34.tit.9.de legatis part.6.& in alijs caſibus per Tira.cõgeſtis in repe.l.ſi vnquã in verbo reuertatur,nu.386. & ſeq. C. de reuoc.dona.hãc ſententiã in feudis quod nõ trãſeat poſſeſsio in ſucceſſorẽ abſq; apprehẽſione, non obſcure tenuit Matueri.titu.de feudis.§.itẽ ſucceſſio ſingularis & §.ſeq.nu.16.niſi ex cõſuetudine Frãcia,qua mortuus ſaiſit viuũ,& Ioã.Raynel. in c.Imperialem.§.præterea ſiquis infeudatus titu. de prohib.feud.alie.per Frede.Iacob.à S.Georgio in tract. feudorũ in verbo ita quod ipſi inueſtiri col. v'ti. & Iaſ.ſibi contrarius in d.l.ſi ſorori col.2.verſ.3.limita vbi nuncupatim reprobat Bal.in d.l.cum antiquioribus,Guill.Bene.in rep.c.Raynutius in verbo mortuo itaque teſtatore.2.nu.69.& ſequen.Vldri. Zaſi. cõ.10.ver.nũc ad tertiũ dubiũ,nu.8.& 15.Fran.Cur. Iunior cõſ.108.n.23.Matth.Aff.in c. 1.§.ſciendum de feudi cogni.col.5.verſi.ſed quod dictũ eſt, Zaſi, in tract.feudorũ par.6.c.qualiter feuda cõſtituãtur nu.31.& 32.Brolhius in ſtyle parla.Frãciæ rub. de feudis.§.itẽ de cõſuetudine Tira.in trac.le morte in
19 præfatione.4.decla.n.4.d.D.Couar.li.3. reſolu.ca.5. nu.6.ad fin. † Ex quo ipſe infert, iure cõmuni non procedere legẽ noſtrã.non enim potuit eo iure poſſeſsio abſq; apprehenſione tranſire in ſucceſſorẽ maioratus,niſi ex vi conſuetudinis,licèt cõtrariũ probare nitatur Rod.Xua.in l.8.tit.de las herencias,li.3 fori nu.21.mouetur ex ſingulari deciſione.l.7.tit. 4.de dona.par.5.vbi ſiquis alicui donauit rẽ aliquã ita vt eã habeat in vita ſua, vel vſque ad certũ tẽpus & poſt dictum tẽpus ea res deueniat ad Titiũ,quod eo tẽpore elapſo non ſolũ dominiũ ſed etiã poſſeſsio transferatur ipſo iure in Titium,quod lex illa his verbis inſinuat,è de aquel dia en adelante ganariã la poſſeſsiõ,è el ſeñorio della ſus herederes del que ouieſſe hecho la donacion,ò el otro aquien nõbraſſe para auerla.Et licet iure cõmuni Roma.non tranſiret poſſeſsio in tertiũ ad quẽ res donata erat peruentura poſt mortem primi donatarij,vt cõſtat ex l.quoties.C.de don.quæ ſub modo,& de hoc nullus dubitauit.†Verũ an trãſeat dominiũ,nec ne,eſt cõte-
20 tio inter doct.Dec.enim cõſ.239.n.8.& in l.traditionibus,n.14.C.de pact.cẽſuit trãſire dominiũ in tertium,ad quẽ res donata peruẽtura erat mortuo primo donatario,cui aſſentitur,Rip.li.3.reſpõſo,c.1.nu. 4.& licet eos improbat d.D.Cou.li.1. variarũ reſo. c.14.n.3.authoritate Aegidij de Belam.cõſ.39.co.4. & aliorũ qui idẽ ſenſiſſe aſſeuerat,opinionẽ tamẽ Decij cõfirmat.d.l.7.tit.4.p.5. additq; non ſolũ dominiũ,ſed & poſſeſsionẽ ipſo iure tranſferri in eum,cui res alij donata reſtituẽda erat,adueniẽte die reſtitutionis,& ita eum tex.intelligit Rod. Xua,in d.l.8.ti. de las herencias.li.3.fori n.21.& Grego.Lupi. in eadem.l. Part. gloſſ. in verbo, el ſeñorio, in fine.

 Did.

Dida. Castelli in l.45. Tauri glo.1. colu.2. in fi. & ibi Ioan. Lupi num.1. Moli. de Hispano. primoge. lib.3.
31 c.12. num.3. & 4. † Cæterum si rectè perpendatur verba illius legis, non probant possessionem ipso iure & dominium esse translatum in eum, cui res erat restituenda post mortem donatarij, sed quòd ab eo tempore poterit hic tertius acquirere possessionẽ vel dominium, hoc præseferunt verba illius legis (è de aquel dia en adelante ganarian la possession è el señorio) atque ita esse intelligenda, ne corrigat ius commune, prout communiter non corrigunt leges Partitarum, vt asseuerat d. D. Couarru. in d. lib.1. variar. resolu. ca.14. nume.5. & Anton. Gomez in l.40. Tauri, nu.28. & ante eos Gomez Arias in l.43. Tauri, nume.5. quibus ipse accedo, licèt contrariæ opinionis quandoque fuerim, secundum quam non crederem in praxi posse obtineri, non enim censebitur translatum dominium nec possessio in tertium, ad quem res peruentura erat post mortem primi donatarij, nisi ab eo propria authoritate apprehendatur id quod per eã legem permittitur, vel actione personali proposita (iuxta. l. quoties. C. de donatio. quæ sub modo) eam quæsierit. Non enim loquitur per verbum de præsenti, ganan la possession, &c. (quod verbum denotaret, vt ipso iure quæsita esset, ex sententia Accursij in l. si quis maior in verbo infamia, iuncto text. in verbo notatur. C. de transactio. quam sequuntur Bart. Bald. Salice. Paul. Cast. & Recentiores ibi, quæ communis est, vt patet ex Tiraquel. in rep. l. si vnquam, in verbo reuertatur, nu.17. & 20. C. de reuocand. donatio.) sed per verbum futuri tẽporis, per quod vel participium nõ denotatur ipso iure quæsita secundum glo. Bar. Bal. & alios in l. iubemus nulli. C. de sacrosan. Ecclesi. & in l. in criminali, vbi Bart. Bal. & Paul. C. de iurisdi. omni. iudi. cũ infinitis concordantijs per eundem Tiraq. cõgestis in d. verbo reuertatur, num.32. & 33.

GLOSS. III.

1 *Maioratus successori quæritur possessio etiã naturalis mortuo possessore absque vlla apprehensione.*

2 *Possessio ciuilissima nõ transit in filiũ ratione suitatis absque apprehensione, ibi.*

Possessio naturalis transit mortuo possessore maioratus in successorem quo ad ciuiles effectus, licet sit possessio apud alium.

3 *Lex ciuilis potest impedire effectus ab eadẽ lege inductos & accomodatos naturali obligationi, licèt ortum eius impedire non possit.*

4 *Maioratus successori, si absque regia licẽtia factus fuerit, an quæratur possessio.*

5 *Maioratus verè dicitur etiam si absque regia licentia factus fuerit.*

e *Y natural.*) Hoc est mirabile vt absque vllo actu naturali apprehensionis possessio naturalis quæratur successori maioratus, statim mortuo possessore, quod ante hanc legem, vbi possessio ciuilissima quærebatur, aliter erat statutũ, nõ enim quærebatur naturalis possessio, sed ciuilis tantum, vt ex sententia Ancarra. in cap.2. in 1. notabili colu.2. in princi. extra de consue. asseruit Anto. Gomez in d. l.45. Tauri num.111. versi. vlterius etiam & tertio, & Tiraquel. in consuetudine regni Fràciæ quæ mortuus facit viuum, in tracta. le morte. 6. declaratione. 4. partis, licèt contrarium resoluat Ferdi. Vazq. de successio. creatione. §.21. num.107. in fin. Vbi contra communẽ opinionẽ contendit in filium transire vigore suitatis possessionem mortuo patre, absque vlla apprehensione, sequutus gl. in l. in suis. ff. de lib. & posthu. quam ibi reprobat Bart. nu.5. Alexan. nume.8. & Iaso. nu.29. dicentes eam communiter improbari, dicitque ipse Ferdinand. Vazq. non solum possessionem ciuilem esse in filium trãslatam, verum etiã naturalem, cum hoc lex facere possit vt in l.45. Tauri vnde hæc sumpta fuit. Sed tu tene communem. †
2 Intellige tamen legem nostram, vt procedat quo ad effectus iuris ciuilis: omnes enim effectus qui iure ciuili tribuuntur possessioni naturali, consequitur successor maioratus statim mortuo prædecessore, & eiusdem maioratus possessore, vt optimè explicat idem Ferdinand. Vazq. de successionum creatione. §.21. num.110. Quinetiã si apud alium sit possessio naturalis, vel detentatio, illa erit nullius momenti quo ad iuris effectus, & successori maioriæ quæretur possessio ciuilis & naturalis, quoad omnes earũ effectus, quos lex positiua vtrique accomodauit, omnesque illi effectus ab eo qui corporaliter possidet ascedentes migrãt, transuolantque in eum, qui ad maioriam vocatus est, tum respectu possessionis ciuilis, tũ etiam naturalis, vt optimè explicat idem Ferdinand. Vazq. de successionum creatio. c.10 nu.3. versi. illud autem notandum est. Quæ sententia mihi admodum placet, potuit enim lex ciuilis effectus ab ea inductos & possessioni etiam naturali accomodatos tollere & possessioni ab eadem lege in
3 ducta applicare. † Sic & licèt lex ciuilis non possit impedire ortũ naturalis obligationis ex sententia Bar. & Docto. in l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verbo. obli. (nam si obligatio naturalis oritur ex consensu. l. ex consensu. §.1. ff. de actionib. & obligatio. quomodo lex ciuilis consensum potuit impedire? si non consensum, ergo nec naturalẽ obligationem, quæ ex eo oritur.) Effectus tamen naturalis obligationis semel ortæ impeditur per legem ciuilem, vt latissimè pluribus probat exemplis Ferdinand. Vazquez, lib. de sucessio. creatio. §.10. num.32. & pluribus sequentib. ad quem lectorem relego. Sic ergo nostra in specie lex ciuilis potuit effectus possessionis naturalis tollere, atque eos ciuili tribuere, nam de eo quod meum est ad libitum disponere possum. l. in re mandata. C. manda. cum ergo effectus obligationis vel possessionis naturalis sint à iure ciuili inducti, potuit nimirum ipsum ius ciuile ad libitum de eis disponere. Vt latius probaui supra ea. l. glo.1. nu.
4 9. & sequen. † Cæterũ hic dubitari solet, an legis nostræ dispositio locũ habeat in maioratibus absq; regis licentia factis? Et Anto. Gomez in l.45. Tauri probare nititur, locum non habere: mouetur ex eo quod secundũ cõmunẽ vsum loquendi in nostro regno, illa dũtaxat bona dicũtur maioratus, quæ Principis

cipis licentia vinculata sunt, nam quæ absq; eius li centia sunt restitutioni subiecta, & vinculo astricta non dicũtur maioratus, & ex hoc fundaméto arguit, vt per eum videre licebit. Verumdoctissimus, & no strarum primus .d.D.Couar.lib.3.var.resol.c.5.n.6 contrariam amplectitur sententiã. Et licet Ioan. Lu pi in d.l.45.Tau.in fi.dubitauerit, secure attestatur frequentiori calculo in praxi receptum esse, legem nostram etiã obtinere in maioratibus propria au thoritate, iure permittente, priuatim institutis. Negatq; Ant.Gom.fundamẽtum in effectu, licet ipsum non viderit, asseritq, maioratũ absque principis li centia institutum proprie dici maioratum, nam in eo succedit maior, & primogenitus, quod satis esse asseuerat, vt maioratus dici valeat, & in quacunque materia, etiamsi odiosa sit, & correctoria, propriam significationem admitti, l.cum l.& ibi Aret.ff.de te sta.lex ergo nostra in huiusmodi maioratu nimirũ procedit, quod probat Mol.lib.1.de Hisp.primog. c.1.n.26. † Cui addere poteris maioratum legibus
3 nostris appellari eum, qui absq; licentia Regis fit, vt in l.2.sup.eo.& ibi dixi in gl 1.& in l.11.tit.5.de me liorationib.sup.hoc lib.5.vbi etiam adnotaui in gl. 11.& in l.1.in gl.1.n.11.& gloss. .sup.eo.idẽ volue runt Did.Castelli in l.27.Tau.in verbo, para siẽpre, & ibi Ioan.Lupi n.77.& Telli Fernan.n. .& Gom. Arias n.59.Greg.Lupi in l.2.ti.15.de primog.Reg. par.2.glos.1.in fi.Ferd.Vazq.de succes.crea.§. 6.n. 95.& 96.d.D.Cou.lib.3.reso.c.5.n. 4.vers.verum Iu stiniani, Ant.Gom.sibi contrarius in l.40.Tau.n.36 Moli.d.c.1.n.35.Si ergo maioratus appellatur, quid ni constitutioni nostræ, vt in successorem transeat possessio absque vlla opprehensione, locus non erit? Et tum potissimum cum eadem ratio militet in v troq; maioratu, cum regia licentia, vel sine ea facto, quæ est, vt melius res vinculo maioratus submissæ conseruetur, vt recte aduertit d.D.Coua.d.c.5.n.6. vbi citat alium authorem grauem hoc idem asserẽ tem, nempe Rod.Suar.insigni eruditione præditũ, alleg.19.vers.præterea omnia ista, quibus libenter accedo, tum propter eorũ authoritatem, tum etiam propter rationes superius traditas, ex quibus con stat corruere argumenta Antonij Gomez, vt pote, quæ falso fundamento subnixa, & ab eodem authore alibi, vt dixi reprobato.

GLOSS. IIII.

1 *Maioratus successori, vt possessio quæratur statim mortuo possessore, quæ requirantur. Qualitas si a lege exigitur imprimis de ea cõ stare oportet, ibi.*

2 *Maioratus in successorẽ etiã ignorantẽ tran sit possessio ipso iure mortuo prædecessore. Legis nostræ intellectus, ibi.*

4 *Que según la disposiciõ del mayorazgo deuiere suceder en el.* Ex his verbis notat Ioã.Lup.in l.45.Tau.vnde hec sumpta fuit, duo exigi, vt in successorẽ maiora tus trãseat possessio mortuo possessore. Primũ, quòd res illæ sint maioratus. Secundum, quòd is, qui præ tendit, in se translatam fuisse ipso iure possessionem bonorum maioriæ, absque vlla dubitatione sit voca tus ad maioratum post mortem possessoris, de quo ait, ante omnia constare debere plene, ac integre: quia quoties à iure aliqua exigitur qualitas ad esse tiam actus, de ea plene cõstare oportet ante omnia, vt in l.diuus, & l.Titius, ff.de testam.mil.& ibi no tat Barto.& alij, & in l.diuus, ff.de re iud.l.si quæra mus, ff.de testam.l.non ignorat, & ibi Bal.C.qui ac cus.non poss.cum concor.ab eod.Ioanne Lupi tra ditis ibi n.2.& 3.vbi resoluit de his qualitatibus de bere constare, siue nullus subsit aduersarius, siue ad sit, & tunc eo citato, & causæ cognitione adhibita, vt in l.hæc autem, §.non defendi pupillum, ibi: Hoc au tem constare debet, & ibi notãt Doct.ff.ex qui.cau.
2 in poss.ea.l.vlt.C.si per vim, vel alio modo. † Sed iu dicio meo lex semper est certa de vero successore, quare illico mortuo testatore trãsit possessio in eũ qui vere vocatus est, licet ipse ignoret, esse vocatũ, vel prædecessorem mortuum, vt Anto.Gom.probat in d.l.45.Tau.n.111.vers.4.in tantum, quemadmo dum & in alijs iuris specieb.fit, vt ibi ipse tradit, & Moli.de Hisp.primog.li.3.c.12.n.24.Quare neces sarium non est de hoc constare, nisi in eo dumtaxat casu, quo inter duos contenditur super rebus ipsius maioratus, vel super successione ipsius. Et quanuis longo tempore post mortem possessoris verificetur, quis sit verus successor, ab eo mortis tempore ince pit possidere, non à tempore sententiæ, seu declara tionis, vt constat ex lege nostra. Nullo siquidem tem pore vacare dicitur possessio, quare qui eam appre henderit, cum non sit vere successor, dicitur vim fa cere, atque ideo competit interdictum recuperan dæ, vt diximus supra eod.gloss.2.n.12.& seq.

GLOSS. V.

1 *Possessio ciuilissima ipso iure trãsfertur in hæ redem mortuo testatore ex consuetudine Frã ciæ nisi ab alio fuerit occupata possessio.*

2 *Fictio in præiudicium alterius non procedit.*

3 *Possessio ciuilissima an impediatur si post mor tẽ testantis ab alio fuerit occupata.*

4 *Possessio ciuilissima transit in hæredem, licet ab alio fuerit occupata post mortẽ testatoris, sed non ob id propria authoritate hæres aufe ret rem ab alio.*

5 *Maioratus, & Indorum commenda possessio transit in successorem ipso iure, etiamsi post mortem, vel in vita prædecessoris ab alio fue rit res occupata. secus in consuetudine Fran ciæ. & n.6.*

7 *Possessio ciuilissima non est eadem, quam de functus habebat, sed alia.*

8 *Maioratus possessio quibus casibus non trãs feratur in successorem mortuo possessore, & num.9.*

10 *Maioratus bona an præscribi possint.*

11 *Præscriptio censetur prohibita, si alienatio ab solu-*

solute prohibetur,& num.seq.
12 *Consetire an dicatur is contra quem præscribitur.ibi.*
Lex alienationis,ff.de verb.sign.intelligitur.ibi,& n.seq.
13 *Lex Imperatores,ff.de iure fisci explicatur.*
Delinquens an dicatur consentire pœnæ,ibi.
14 *Lex 2.ff.de vsucap.pro emptore,& n.præc.*
15 *Lex Sticho,ff.de vsufr.leg.explicatur.*
Præscriptio longi temporis an impediatur per testatoris,vel legis prohibitionē alienationis,ibi.
16 *Lex fin.§.sed quia,& §.seq.explicatur.*
17 *Vsucapio an sit necessaria alienatio.*
18 *Litigiosa res an vsucapi possit.*
19 *Alienatione prohibita cum modificatione vsucapio prohibita non censetur.*
20 *Vsucapio decēnij prohibetur prohibita alienatione,itaquod nulla esse censeatur,sed non vsucapio longissima.*
Præscriptione exclusa,non censetur exclusa longissima.ibi.
21 *Præscribi non potest longo tempore,sed longissimo res alienari prohibita.*
22 *Præscribi longissimo tempore possunt bona aduentitia filij,non longo.*
23 *Maioratus bona quo tempore præscribantur,& n.24.Alienationis prohibitio expressa differt à tacita.ibi.*
25 *Maioratus præscriptio an noceat successori Lex cum pater,§ libertis.ff.de leg.2.intelligitur.ibi.*
26 *Maioratus præscriptio an noceat successori hæredi alienantis.*
27 *Maioratus præscriptio an noceat successoribus,impugnatur noua opin.Pinc.& n.28*
29 *Præscriptione an quæratur dominium.*
30 *Lex vbi resistit initio magis impeditur effectus.Præscriptio non currit impedito agere.ibi.*
31 *Maioratus bona iurerēgio an præscribātur. Lex nostra explicatur ibi.*
32 *Possessio transfertur ex contractu nullo, & non dominium,idē in alienatione rei maioriæ.*
33 *Maioratui res,si ab alio alienetur,an lōgo tempore præscribatur.*
34 *Maioratus alienationi,velpræscriptioni an consentire dicantur successores, & an ipsis consentientibus procedat.*
35 *Lex qui solidum,§.prædium.ff.de leg.2.*
36 *Maioratus res an tempore immemoriali præscribantur contra successores.*

c *Aunque aya otro tomado la possession dellas en vida del tenedor del mayorazgo,o el muerto.* Ex cōsuetudine Franciæ, mortuo testatore statim transit possessio ipso iure in hæredem,secundum Cyn. & docto. in l.ea lege,C.de condictio.ob cau.& alios per Tiraque.cita. in tract.le morte saisit le bis.in prin. Quā tamen nonnulli limitant,vt procedat,quando ab alio non est occupata possessio ante aditionem hæreditatis,nam si ante aditam hæreditatem ab alio fuerit occupata,non poterit ad hæredem fictione legis transire,nec alias,nisi interueniente consensu, aut facto illius,penes quem ea possessio est, vt in l. quamuis,ff.de ac.poss.vt pluribus exemplis,& authoritatibus probat Tiraq.vel quisquis is sit,in tract. le morte,3.decla.5.p.à n.1.vsque ad 9.

2 † Quoniā lex non fingit in præiudiciū alterius,cuius est quæsitū,l. stipulatio de dote,ff.de iure dot.& l.insulam.§. vlti. ff.solut.matrim.glos.in c.quia circa.de priui.cū concord.à Tiraq.ipso congestis lib.1. de retract.§.1.gl. 10 n.68.& in tract.primogen.in 34.quæstio.n. 12.& n.7.& in rep.l.si vnquā,in verbo susceperit liberos, n.63.& in tract.le morte,3.declar.quintæ partis, numero 5.& 6.cui opinioni confert plurimum glos.in l.cum miles,in verbo,quasi cōiunctim in fi.ff.ex quibus cau.maio.de qua diximus sup.eod.glossa 2. n. 15.ex quibus hanc opinionem sequuti sunt Signor. Bal,Cuma,Iaso,Claudi.Acuen.Alex.Barba.Calcan. Socin.Carol.Rui.Dec.Fran.Curt.Iunior, Matth.Afflict.Ioan.Bap.à Castelli.Ant.Corse.& Catelia.Cota,Zasi.Sainxon.Paul.Paris.& Anto. Rubeus in locis ab eodem Tiraq.citat.in dicto tractatu,le morte,3.declaratio.5.par.num.7.Idem voluit Anto.Gomez in d.l.45.Tau.num.111.versi.pręterea,& 6.Molin.lib.3.de Hispan.primog.cap.12.num.7.

3 †Cæterum à multis doctoribus cōtrarium probatur,imò quod possessio transeat in hæredem ex vi dictæ cōsuetudinis,etiam si ante aditam hæreditatem ab alio fuerit occupata, statim enim mortuo testatore quæsita fuit possessio hæredi.nec vllo tempore fuit vacua, quare etiam si ab alio occupetur, transire non desinit in dictum hæredem,vt diximus sup.eod. gl.2.num.15.factum enim legis potentius est facto hominis,vt in hac specie hanc tenens sentētiam, voluit Bald.consi.454.ad finem libro 3. eandem opinionem tenuit idem Bald. in rubrica extra,de cau. possess.& prop.nume.13.Alex.consi.2.num.4.lib.2. & ibi Carol.Mol.qui inaduertenter Alex.reprehendit,cum ipse,& Alex.idem asseuerent,Ioan.Fab.in § sui,inst.de hæred.quali.& diffi.nume.1. in fi. & Petrus de Anchar.consi.146.in prin.Imola consil.16. Fulgos.consilio 210.Iaso consi.85.col.vltima.lib.3. Masuer.de possessor.§.item dato quod ille,Iaso consilio 146.col.1.& 2.lib.4.vbi attestatur,ita fuisse iudicatum in senatu Regio Mediolanensi aduersus quosdam fideicommissarios,qui propria authoritate occupauerant possessionem rerum hæreditariarū,Dec.consi.84.n.1.versi.vlterius circa hoc.& consi.467.ad finem,Guiller Benedict. in repetitio. capit.Rainutius.in verbo,Mortuo itaque testatore,2. n.73.& num.77.Cassan.in consuetud. Burgun. rub. 7.de successione,§.1.glossa item,1.limitatione 5.in fi.& Nico. Bello.consilio 35.n. 8.Tiraq.qui ita asserit seruari in Francia in tract.le morte,3.decla.5.p. nu.9.&.14.Coua.lib.3.reso.c.5.n.6.versic.nisi velis proba-

4 probare,quæ opinio receptior est,& verior. † Nec
obstat,tot Doctores tenuisse primã opinionem, nã
prior opinio procedit,vt licet alius occupauerit,ea
tamen occupatio nõ tollat possessionem hæredi ab
statuto delatam,sed id tantum facit,ne ipse hæres
propria authoritate occupatorem illum deijciat,
sed eo citato,iudicem adeat,secundum Bald.in d.ru
bri.de causa poss.& propr.num.vlt.& Alex.d.consi.
82.num.4.lib.2.Tiraq.d.tract.le morte,2.decl.5.p.
n.16.quod plerique ex prioris opinionis fautoribus
5 asserunt. † Quod procul dubio procedit in successo-
re maioratus,hic etenim mortuo possessore quærit
confestim possessionem ciuilem & naturalem,vt in
hac lege statuitur,etiam si alius post mortem occu-
pauerit bonorum maioriæ possessionem, cuius ra-
tio est,quia is,qui bona occupauit,non inuenit pos-
sessionem vacantem,quippe,quæ erat apud succes-
sorem ex vi & dispositione huius legis,vt late dixi-
6 mus supra hac eadem lege,gloss.2.num.15. † Quini
mo etiam si ante mortem possessoris bona aliqua
maioriæ fuerint ab aliquo occupata & possessa,non
ob id desinit possessio eorũ quæri ipsi successori ip-
so iure,absque vlla apprehensione,quoniam vsq; ad
vitã possessoris potuit possessio illa habere effectũ,
& non postea,non enim potuit prædecessor præiu-
dicare successori,consentiendo,vt possessio bonorũ
maioratus alij quæratur, vltra tempus vitę suæ, at
absque eius consensu non potuit possessio in alium
transferri,vt in l.3.§.in amittẽda,& in l.quemadmo
dum,ff.de acq.poss.l.6.& 12.tit.30.par.3. quare ni-
mirum si talis cõsensus sibi tantum ad vitam suam,
non successori potuerit parare præiudicium, atque
iden possessio eidẽ successori quæratur statim mor
tuo possessore,etiam si prædecessor alij tradiderit,
dum viueret,quod voluit Molin.lib.3.de Hispa.pri
mog.c.12.n.17.idem in cõmenda Indorum dicen-
dum est eadem ratione.Secus autem est in consue-
tudine Franciæ,qua sine vlla apprehensione trans-
fertur possessio in hæredem,nam hoc intelligũt om
nes, nisi in vita testatoris fuerit possessio rerum hę
reditariarum ab alio occupata,tunc etenim impe-
ditur translatio possessionis in hæredem, potuit si
quidem testator in hoc inferre præiudicium ipsi hę
redi nonsolum in possessione, verumetiam in pro-
prietate bonorum,cum ante mortẽ nullum effectũ
habebat testamentũ,& nullum ius hæredi compe-
tebat,vt est notissimũ,l.4.ff.de adim.lega.c.cũ Mar
thæ,de celeb.miss.& in specie d.consuetudinis hanc
opinionẽ tenuit Guil.Ben.in d.rep.c. Rainutius in
verbo mortuo itaque testatore,2.n.78.D.Couar.li.
3.resol.c.5.n.6.vers.quod si viuente,& Moli.vbi su.
7 n.7.& 27. † Ex quo infertur, possessionem, quæ ac-
quiritur beneficio legis nostræ successori maiora-
tus,non esse eandẽ,quã defunctus habeat,sed aliam
penitus diuersam,quippe cum hic nullã habeat prę
decessor,alius enim eo viuo bona possidebat, vt in
l.nostra dicitur,potuit enim sibi dumtaxat prę iudi
cando amittere possessionem,& alij tradere, vt do
nec ipse viueret,possideret,cum igitur non posside
bat,non potuit possessionem, quã non habebat, in
successorem transferre: quo fit,vt sit alia & diuersa
possessio,quæ huius legis beneficio acquiritur suc-
cessori maioratus,quàm eam,quã defunctus habe-
bat,quoniam mortis tempore non possidebat, ita
ex l.nostra expẽdit Ant.Gom.in l.45.Tau.vnde hęc
sumpta fuit nu.114.& Greg.Lupi in l.7.tit.4.de do-
nat.p.5.in gl.1.post med.vers.sedquid si iste,Mol.d.
c.12.n.22.Ex quo constat,non esse verã opinionem
Bal.in d.rub.extra de cau.pos.& propr.n.11.& in au
thẽ.defuncto.C.ad Tertul.n.6.quam quodammodo
limitabat Zas.in epit.feud.6.p.n.12.& Tiraq.in tra
8 cta.le morte,5.p.decla.ratio.5. † Infertur etiam,pos
sessionem ciuilissimam,de qua in l.nostra,ipso iure
acquiri primo successori maioratus absque vlla ap-
prehensione vera,vel ficta, mortuo ipso maioratus
fundatore,ex rationibus per Antonium Gom.tradi
tis in d.l.45.Tau.n.117.Quod tamen limita & intel
lige, nisi possessio bonorũ ipsius maioriæ sit apud
alium tempore mortis fundatoris eius. Nam inte-
grũ fuit testatori,vel fundatori maioratus res, quas
possidebat reuocare,vsque ad mortem,vel in quem
cunque extraneum transferre,& alienare, vt in l.1.
tit.6.&l.4.sup.eo.Cum ergo potuerit præiudicare
ei,quem primo loco vocauit ad maioratum,posses-
sionem,quam in alium transtulit,vel transferri con
sensit,non recuperat successor,nec aliam,cũ ea,quæ
in extraneum translata fuit, morte fundatoris non
desijt esse.Cęterum,si maioratus nonpotuit à funda
tore reuocari,quia translata fuit possessio in voca-
tum in vita fundatoris,tractari non potest,an mor-
tuo fundatore,possessio in eum transeat,cum antea
erat iam translata,vbi autem est irreuocabile,quia
ex causa onerosa iuxta dispositionem d.l.4.supra eo
dem,tunc procedit indiscriminatim legis nostrę dis
positio,iuxta expositionem & doctrinam Ant. Go-
mez in d.l.45.Tau.n.117.cum ratio huius legis mi-
litet hac in specie,nempe,vt maioratus bona magis
conseruentur,& sint vnita, nec aliquo casu dispari
possint ex defectu possessionis,& ex alijs rationib.
9 per eum adductis. † Verum & in hac specie,si ex
causa necessaria,quæ causam onerosam constitutio
nis maioratus præcedebat, bona aliqua vendita
sunt,quod fieri potest,vt in l.pacto.§.prædium,iuncta
gl.ff.de leg.2.l.alienationes,ff.fam. ercisc.cum alijs
à me traditis sup.eo.l.6.glos.3.n.21.locus non erit
decisioni legis nostræ,vbi possessio apud alium fue
10 rit ante mortẽ testatoris ex ea causa. † Infertur etiã
ex his verbis,præscriptioni bonorum maioratus lo
cum non esse,quoniam sine possessione non proce-
dit,cap.sine possessione,de reg.iur.lib.6. At in spe-
cie legis nostræ tertius detinens res maioratus,mor
tuo possessore,desinit possidere,& tantum dicitur
detentator pater,quia possessio vera ciuilis,& natu
ralis est apud successorem,ergo apud alium esse nõ
potest.Impossibile enim est,vt cum aliquid ego te-
neo,tu quoque id tenere videaris,l.3.§.ex cõtrario,
ff.de acquir.pos.quod ex l.nostra expẽdit Ant. Go.
in l.45.Tau.n.117.in fi.Mol.lib.13.de Hisp.primo.
c.12.n.10.in quo articulo doctores confuse nimis
procedunt,vixque sese explicant,quare vt materia
ista rectius explicari possit,fac sequentes conclusio
11 nes. † Sit prima cõclusio,prohibita alienatione ab
solute absq; aliqua modificatione,censetur prohibi
ta vsucapio,vel pręscriptio longi temporis,quę alie
natio legalis est,& alienationis verbo continetur,l.
alienationis,ff.de verb.sig.quam in id citant Docto.
omnes,

16 † Nec oberit quod lege noua Iuſtiniani prohibetur
vſucapio lõgi temporis in his ſpeciebus, quibus an-
tea erat prohibita alienatio, vt in l.vlt.§. ſed quia &
§.ſeq.C.commun.de legat.& in l.vlt.C.in quib.cauſ.
in integ.reſtit.non eſt neceſſa. quaſi manifeſte do-
cuerit, ſolam alienationis prohibitionem non ſuffi-
cere, vt præſcriptio longi temporis prohibeatur, ſed
neceſſarium fuiſſe, vt id noua lege declaretur, quo-
niam nouum nõ eſt, vt id de quo erat dubitatio in-
ter Doctores, vel Iuriſperitos lege noua decidatur,
ne in his quæ ab antiquo iure erant diſpoſita, am-
plius dubitari valeat, prout euenit in ſpecie, de qua
in d.§.ſed quia, vt ſtatim dicemus, in lege autem vlt.
C.in quib.cauſ.in integ.reſtit.non eſt neceſſa. diſpo-
nitur generaliter, vt res minorum nullo caſu præ-
ſcribi longo tempore poſsint, licet iure digeſtorum
quibuſdam caſibus id permittebatur, etſi reſtitui
poſſet in integrum contra præſcriptionem ad eui-
tandas ambages, qui caſus per gloſſam ibi & Docto.
7 recenſentur. † Quod autem dixit Pinelus (vſucapio-
nem, etſi quandoquidem ſpecies alienationis ſit, eſ-
ſe alienationem neceſſariam, quia neceſsitatem iu-
ris habere dicitur, vt in l.1.&.3.ff. de vſucapio. ſed
neceſſaria alienatio permittitur alienari prohibi-
to, iuxta text.in l.alienationes, & ibi notat Albe.ff.
famil.erciſc.l.1.ff.de fun.dota.cum his quæ Afflictis
tradit in cap. .nota .de prohib.feud. alien. per
Freder.ex num.73.& latè Tiraq.lib.1.de retractatu.
§.1.gl.14.nu.8.& n.11.Aimon. conſil. 1 5.Iaſ.conſil.
44.libr.1.Pet.Nunni.reſponſ. 3.n.) minus oberit,
quoniam vſucapio non eſt neceſſaria alienatio re-
ſpectu alienare prohibiti, quippe qui poterat vſuca-
pionem prohibere, rem ab alio poſſeſſam coram iu-
18 dice vendicando. † Minus oberit quod de religioſa
dixit Pinelus, prohibetur ſiquidem alienari, ſed ni-
hilominus præſcribi poteſt longo tempore, vt in l.1.
C.de litigioſ.& in l. .C.de præſcript.longi tempor.
& ibi notat Paul.num.2. Nam id verum non eſt, nec
probatur per d.l.1.C.de præſcriptio.longi tempor.
quod res litigioſa vſucapi poſsit, ſed cõtrariũ, quod
præſcribi non poſsit, vt docet Bart. in l.vlt. oppoſ.
C.de litigioſ.& in l.1.§.ſi inter, & ibi Angel.ff.eo.tit.
itaque ipſe poſſeſſor ſi non alienat, non poteſt lon-
go tempore præſcribere, is autem in quem ipſe poſ-
ſeſſor alienauit, præſcribere poterit lõgo tempore,
vt ex eo text.notat Paul.& doctor. non enim afficit
rem vitium litigioſi, ſed perſonam, vt in dict.l. .C.
de præſcrip.long.temp.& l.1.§. ſi inter.ff.de litigio-
ſis, & ibi notant Bart.& Ang. Nec oberit text.in l.3.
ff.de diuerſ.& temporal.præſcript. vbi ſeruus glebæ
aſcriptus poteſt decennio vſucapi, quãuis eius alie-
natio prohibeatur, vt in l. quemadmodum Cod. de
agrico.& cenſ.lib.11.per quem tex. etiam vſucapio
longi temporis prohibetur. Quia reſpondeo diſtin-
guendo, quilibet ſeruus regulariter triennio vſuca-
pitur, vt in l.in ſeruorum C. in quib. cauſ. ceſſ. longi
tempo.præſcriptio. Sin autẽ eſt ſeruus glebæ aſcrip-
tus longo tempore vſucapitur, quemadmodum fun-
dus cui aſcriptus eſt, vt in d.l.3.ff.de diuerſ. & temp.
præſcrip. vbi autem emptor ſciebat eſſe prohibitam
à lege alienationem, propter malam fidem impedi-
tur præſcriptio etiam longi temporis, vt in d.l.quẽ-
admodum in fine, & nimirum ſi ſeruus qui aliàs triẽ-
nio vſucapi poterat propter prohibitionem aliena-
tionis viginti vel decem annorum tempore præſcri-
batur: quemadmodum & in re immobili alienari
prohibita contingit, quæ triginta annis præſcribi
poteſt, vt in l.final.§.ſed quia, & §.ſeq.Cod.commun.
de legat.& dicam infra. Ex quibus manet firma re-
gula, quòd prohibita alienatione, prohibita quoq;
19 cenſetur vſucapio longi temporis. † Secunda con-
cluſio, quoties alienatio prohibetur cum modifica-
tione, vt ſine cauſæ cognitione, ſolemnitate, & de-
creto non cenſetur prohibita vſucapio, niſi alia
ratione ſpeciali prohibeatur, vt in l.fin.C.in quibus
cauſ. in integ.reſtit. non eſt neceſſa. & ibi notat ſin-
gulariter Bald.nu. . poſt Iacob. Butrica.& Cyn.ibi
idem tenentes, & Bart.idẽ voluit Ang.Imol.& Paul.
ibidem Ferdinand.Vazq.de ſucceſsio.creatio.§.26.
20 n.118.verſ.3. † Tertia concluſio, vbi alienatio abſo-
lutè vel cum modificatione, vel quoquo modo pro-
hibetur, ſi prohibitio afficiat titulum, eumque red-
dat nullum (quod fit lege reſiſtente, vt in l.quemad-
modum, C.de agrico. & cenſ.lib.11.) ceſſabit præ-
ſcriptio longi temporis, quæ titulum requirit, vt in
l.diutina C.de præſcript.longi temp.& l.penultim.
eod.titu.& l.nullo, C. de reiuendicatio. quod etiam
iure Canonico procedit, vt probat Couar. in regul.
poſſeſſor. .part.§.5.n.2. Eritque hac in ſpecie locus
præſcriptioni 30.vel 40.annorũ, quæ ſine titulo pro-
cedit tam iure ciuili, quã Canonico, vt in c. placuit
§.poteſt.16.q.3. vt in l.male agitur & l. ſi quis emp-
tionis §.1.& l.omnes C. de præſcript. 30.vel 40. an-
norum l.21.titul.29.partit. .idem Couar. vbi ſupra
num.3. excluſa ſiquidem præſcriptione, non cenſe-
tur excluſa longiſsima triginta vel quadraginta an-
norum, vt conſtat ex Boerio deciſ 42.num.25.& 38.
& Caſſan.in conſuetud.Burgund.rub.3.§. .num.16.
& rubr.4.§.18.ad finem num. 2. fol.186.& Pinel. in
authen.niſi tricennale per tex.ibi hoc expreſſe pro-
bantem num.18.19.& ſequentibus C. de bon. ma-
21 tern. † Ex quo infertur in re alienari prohibita re-
ſtitutionique ſubiecta quamuis locus nõ ſit præſcri-
ptioni longi temporis, propter defectum tituli, præ-
ſcriptioni tamẽ longiſsimæ triginta vel quadragin-
ta annorum locus erit, vtpote quæ titulum non exi-
gat. Hæc fuit ſententia Paul.Caſt.in l.fin.§.ſed quia
n.7.ad medium C.commun.de legat.verſ. adde aliã
vtilitatem, quem ibi ſequitur Iaſon. & communiter
doctor.idem Iaſon.conſil.57.col.penult.lib.1. Cor-
ne.conſil.38.nu.10.libr.1.eam fatentur communem
idem Corne. conſil. 117.lib.1.& conſil. 97. ad finẽ
lib.3.Balb.de præſcript.5.p.3. partis principa. q.4.
n.4.verſ.ſed Paulus, Grattus conſil.21. nu.36.libr.2.
Paul.Pariſ.in c.cum non liceat nu.18. de præſcript.
Ant.Gom.in l.40.Tauri n.90.verſ.2.limita, Ripa in
l.filius fam.§.diui n.1 .Crottus nu.140.Loazes nu.
191.& Alciat.nu.47.ibidem ff.de legat.1.Ant.Pine.
receptiorem dicit in auth.niſi tricennale nu.22.C.
de bon.mater.Greg.Lup.in l.10.tit.26.de feud.par
tit.4.in gloſ.magna 2.col.verſ.quia ſic reperimus, &
6 col.verſ.ſimiliter nec obſtat, Ferdinan. Vazq.lib.
de ſucceſsio.creatio.§.26.numer.115. Molin.libr.4.
22 de Hiſpan.primogen.cap.10. num.2. † Infertur ſe-
cundo, bona aduentitia filij, licet à patre, qui habet
in eis vſumfructum, alienari non poſsint, vt in l. . &

per

per totum C.de bon.mater.& l. quæcunque,Cod.de
bon.quæ libe,30.annorum curriculo præscribi pos-
se,ab eo tempore, quo filius effectus est sui iuris, vt
est casus in auth.nisi tricennale,Cod.de bon.mater.
non enim ea bona poterant longo tempore præscri-
bi,quia lex annullat titulum lege resistente habitū,
iuxta l.quemadmodum, Cod.de agri.& cens.lib. 11.
vt in dict.auth.explicant Paul.Corne.& Pinel.num.
23 4.✝ Infertur tertio, quòd in bonis maioratus anti-
qui idem sit statuēdum, vt ipsius maioratus re alie-
nata à possessore præscriptio longi temporis locū
habere non possit,sed longissimi, triginta vel qua-
draginta annorum aduersus possessorem alienantē,
vt colligitur ex dict.l. vlt.§. sed quia, & §. sin autem
sub conditione Cod.commun.delegat. & hanc illa-
tionem probat Socin.consil.47. nu 16. lib.3.Tiraq.
de primog.q.30.& vltra eos satis colligitur ex Cor-
neo,Iasone,Ripa & nouioribus supra num.21.cita-
tis,idem voluit Pinelus in dict.auth.nisi tricennale,
num.23.C.de bon.mater. Et hanc esse receptiorem
sententiam attestatur Ferdinan.Vaz.de successiοn.
creat.§.26.num.128.Pinel.quoque in dict. auth.nisi
tricennale num.23.C.de bon.mater.Molin. de His-
24 pan.primog.lib.4.cap.12.num.2. ✝ Contrariam ta-
men sententiam imò quod in bonis maioratus locū
non habeat præscriptio longi temporis, nec lōgis-
simi etiam præiudicium alienantis, tenuit Gregor.
Lup.in d.l.10.titul.26.de feudis,par.4.in gl. magna
6.col.vers.similiter nec obstat,& Ferdinan. Vazq.d.
§.26.num.116.& sequentibus,& Anto. Gom.in l.40.
Tauri num.90.vers.sed certè ego teneo contrarium.
Concurrit enim in maioratu duplex prohibitio
alienationis, legis,& hominis, fortior autem est ex-
pressa testantis prohibitio,quam legis quæ ex fidei-
commisso inducitur. Per hanc siquidem non omni-
no impeditur dominij trāslatio,per illam verò om-
nimodo impeditur,glos. singul. in l. cum pater §.li-
bertis, in verbo,nec alienaret,ff.de legat.2.& ibi do
ctores omnes Paul.& cæteri in l.filiusfamil.§. diui.ff.
de legat. 1. vtque prohibitio hominis iuncta cum
prohibitione legis aliquid operetur, longissimi tē-
poris præscriptio locum non habere æquissimū est,
vt constat ex traditis per Ferdinan. Vazq.d.§.26.n.
118.& 119.& Gregor.Lup.in d.l.10 titul.26.de feu-
dis,par.4.gl.magna col.6.vers.similiter: quæ sit ve-
25 rior opinio dicam inferius nu.32.✝ Retenta tamen
priori sententia,eam limita modis sequētibus.Pri-
mò,vt præscriptio noceat ei, qui alienauit dūtaxat,
vel ei,contra quem præscriptum fuit, non verò suc-
cessori maioratus,quippe,qui fuit agere impeditus,
possessore maioratus eum præcedente,qui verè do-
minus erat vsque ad mortem,successor autem spem
solum habebat succedendi, quæ sufficiens non erat
ad reuocandam alienationem, vel rem alienatam
vendicandam. Impedito autem agere clarum est,
non currere præscriptionem l.1.§. ne autem Cod.de
annali except.auth.nisi tricēnale, C.de bon.mater.
cum pluribus similibus,per Rode.Xuar.traditis al-
legat. 3.col.2.Nec oberit text.gl. & communis opi-
nio in l.cum pater §.libertis, ff. de legat.2. vbi si te-
stator legauit libertis prædium ea lege & conditio-
ne,ne alienari possit, sed in familia remaneret, &
quidam eorum partes suas alienauerint, alij qui nō
alienauerunt,eas poterunt vendicare, quam recep-
tam esse sententiam attestatur Anton.Gom.in l.40.
Tauri num.88.illud enim ideo fit,quia totam fundi
partem quam quilibet eorum habebat alienauit,
atque ideo nimirum,si alij partes alienantium vē-
dicarent, quas simul cum sibi legatis possiderent.
At in specie nostra quomodo admittetur successor
maioratus ad vendicandam vnam ex pluribus re-
bus maioriæ,& cæteræ apud possessorem maiora-
tus erunt contra fundatoris voluntatem,quæ fuit,vt
bona apud vnum integra manerent semper? Ecce
quomodo successori non licuit agere aduersus eum,
in quem bona aliqua maioratus alienata fuerunt,
nam si eis licuisset agere dixit Gregor.Lup.in dict.
l.10.titul.26.de feudis,par.4.glos.magna col.vltim.
præscriptionem longissimi temporis eis nocere, in
quo omnes Doctores conuenire asserit. Itaque cō-
munis est resolutio, vt præscriptio bonorum maio-
ratus etiam longissimi temporis non noceat succes-
sori, & in specie hoc asserit Roder. Xuarez allegat.
3.quod etiam tradit Curt.Iun.consil.181.num.5. &
vlt.Deci.consil.445.num.47.Anton.Rub. consil.84.
num.6.Hieronym.Grattus consil.21.nu.37.& con-
sil.101.num.42.lib.2.Lofredus consil. 10. num. 22.
Marian.Soci.Iun.consil.126.n.27.lib.1. Paul. Paris.
consil.23.num.199.lib.1.& in c. cum non liceat nu.
18.in fine de præscription.Ana.consil. 46. Iacobi. à
S.Georgio in l.vltim.ad finem,Cod.qui admi.Ioan.
Crottus in rep.l.filius famil.§.diui. num. 146. & ibi
Ripa num.116.& Ferdinan.Loazes nu.191. Claud.
& Alciat. ibidem ad finem Balb. de præscriptio.4.
parte 4.partis q.12.in fine,n.20.Bal.cons.215.lib.2.
& in feudis id voluerunt Isern.& Matth. Afflict.in c.
1.§.quid ergo,num. 20. de inuesti.de re alien. facta
Greg.Lup.neminem citans in dict.l.10.titul.26.de
feudis par.4.glos.magna col.vlt.vers.sit quartus ca-
sus,Ant.Gom.in l.40.Tauri n.90.vers.sed certe ego
teneo,Ferdinan. Vazquez hanc dicens communē,
& ab ea in iudicando non esse recedendum, atque
ita in Senatu Hispalensi asserit fuisse iudicatum in
causa ardua Ducissæ de Vexar.in lib.de successio-
num creatio.§.26.nu.131. licet ipse in eodem para-
grapho,num.124.inaduertenter dixerit, in contra-
rium esse communem opinionem,citans doctores,
qui potius tenent communem, & eam probat Mo-
lin.lib.2.de Hispano.primog.cap.12. num.3. Pinel.
etiam hanc dixit communem in dict. auth. nisi tri-
cennale num.41.C.de bon.mater. dicens ita debe-
re limitari & restringi,quod Socin.tradit consil.47.
26 lib.3.& Tiraq.de primogenijs q.30.✝ Ipse idem Pi-
nelus hanc communem sententiam ampliat, & ex-
tendit ibidem nu. 50. vt procedat etiam si ipse suc-
cessor maioratus sit hæres eius contra quem præscri
ptio completa fuit,quia cessat hac in specie ratio l.
ex qua persona,ff.de reg.iur.& l. cum à matre C.de
reiuendi.is enim contra quem vsucapitur solum ne-
gligit,non autem contrahit,vt ipse Pinelus notat in
l.1.C.de bon.mater.3.p.n.83.limita. 5. & in d.auth.
nisi tricennale,d.n.50.citatque Ripam in dict.§.di-
ui.num.116.& ibi Alciat.ad finem,Deci. & Rub.cō.
supra nu.præcedenti citatis. Notat Paris. consil. 23.
num.201.& 203.lib.1. quorum sententia vera est &
communis, licet contrarium voluerit Crottus d.§.
diui.

diui.nu.146.vers.primus casus, & Fer.Vaz. d.§.26. num.130. quia nihil, inquit impedit quin per totū tempus vitæ istius, qui extitit hæres prædecessoris alienantis, res illa sit extra familiam in eandem familiam reuersura, cum primum sequens in gradu, qui superiorum alienantium hæres non extiterit, maioratum illum assequuturus fuerit. Quoniam verū non est, eum contra quem præscriptum fuit alienasse, nec præscriptioni verè consensisse, vt supra hac eadem glos. probauimus n.12. & 13. licèt alienatio sit legalis ipsa vsucapio. Quare licet hæres sit eius, contra quem fuit præscriptum, nihil ei obstat quominus rem vsucaptam vendicet, secus si ipse fuerit hæres alienantis, quia tunc forte procedet opinio
27 Fer.Vaz.† Pinelus tamen ipse in dict.auth. nisi tricennale nu.55. pro subtili iudicio suo euertere conatur communem sententiam, tentans res maioratus posse longissimo tempore præscribi non solum contra ipsum alienantem maioratus possessorem, sed & contra eiusdem maioriæ successorem, propter rationem legis inducentis vsucapionem, ne dominia rerum sint incerta neuè lites suscitentur l.vl. ff.de vsucap. rationeq; publicæ vtilitatis l. 1. ff. eo. tit. quæ priuatæ præfertur. Et maximè id procedit in præscriptione longissimi temporis, post quod tēpus leges execrantur inquietare possessorem, auth. hæc constitu. innouat colla.8. Cui obiectioni respōdet Fer.Vaz.d.§.29. nu. 131. omnes leges similiter propter bonum publicum esse statutas, quæ per testatorem quandoquidem transgrediūtur, vt cōstat ex notatis in l.nemo potest ff. de legat. 1. per Greg. Lup. in l.32. titul.9. de legat. par. 6. per Fer. Vaz. de success. creatio.§.10.nu.4. Imputandumque erit emptori, qui rem subiectam restitutioni & alienari prohibitam emit. l.qui cum alio ff. de reg. iur. Vel specialius respōdere poteris ob publicum bonū maioratus institutos fuisse, vtque bona eorum inalienabilia, & indiuisibilia perpetuo apud vnū manerent, vt diximus supra eo.l.1. gl.1. num.11.12.& 13. quæ vtilitas præponderat vtilitati etiam publicę, quæ ex vsucapione vsuuenit, vt ex ibi dictis colliges. Idque probare nititur Pinelus ex regula generali, quā ipse tradit in dict.auth.nisi tricennale, nu. 25.& sequen. quod prohibita alienatione non censeatur prohibita vsucapio, eam tamen opinionem falsam esse probauimus supra hac eadem glo.num.11.12.& pluribus sequentib. Minus obest quod ipse ait, non posse testatorem, vel contrahentem ipsius maioratus fundatorem, vsucapionem habenti titulum & bonam fidem tollere, fateor non posse postquam iam est ei ius quæsitum, sed potest impedire, vt ex superius traditis satis constat. Nec me mouet, quod de effectu vsucapionis ait, quod vsucapientem reddat tutum in futurum, vt in l.1.& 2.ff. de vsucapion. quia in specie de qua agimus cessat præscriptio quoad successorem, quare de eius effectu tractari non potest.†
28 Quod autem Pinelus dixit absurdum esse vsucapionem sortiri effectum contra præsentem possessorem & non contra successorem (esset quippe diuidere effectum vsucapionis, contra text. in l. eum qui ædes ff. de vsucapio.) refutat Ferdi. Vazq. dicens, esse nimis generale, nec aliàs satisfacit. Sed tu dic, ibi non prohibetur nisi quod vna res diuersis temporibus vsucapiatur, vt domus, quę constat ex lignis præscribitur decennio & ligna triennio, tanquam res mobilis, eadem enim res non debet diuerso iure censeri. At in specie nostra non præscribitur diuersis temporibus res maioratus, nec de hoc agimus, sed quod possessor maioratus non possit præiudicare successori alienando, nec alienari consentiendo per pręscriptionem, sibi autem potuit pręiudicari, sicut pręiudicatur delinquendo, confiscantur enim bona maioratus ab eo possessa ad vitam duntaxat suam, vt in l.Statius Florus §.Cornelio Felici ff. de iure fisci. Minus vrget quod de dominio vsucapione acquisito dicit Pinelus, quod semel alicui quæsitum sine eius facto auferri nequit l. id quod nostrum ff. de regul.iur. l.si quis vi, §.differētia, ff. de acq. possess. nec iuri esse ait consentaneum præscribenti concedere dominium statim ei auferendum, non enim est nouum alicui quæri ad tempus dominium, & eo tēpore finito alij, idem enim statutum esse comperimus in specie, l.seruo legato §.1.ff. de leg.1. & l.fin.§. sed quia C.com.delegat.& l.fin.C.delegat. & l.quoties, Cod. de dona. quæ sub modo, & in alijs iuris articulis, vt & aduertit Fer.Vaz.d.§.26. nu. 131. vers. postremo mouetur, & Greg.Lup. in dict.l. 10. titul.
29 26. de feudis par.4.gl.magna col.6. in fin.& 7.† Nec ad rem facit, nec verum est, quod ipse Gregor.Lup. paulo ante negabat, dominium ex præscriptione acquiri, nam ex receptiori veriorique sententia dominium ex præscriptione acquiritur non solum vtile, sed & directum iuxta Martini opinionem, vt cōstat ex latè traditis ab eodem Pinelo in authen.nisi tricennale, num.36.37.& 38.C.de bon.matern. Minus obstat argumentum de feudo à glos. communiter recepta traditum in c. 1.§. præterea, de capitu. Corra. dicente in rebus feudalibus dari præscriptionem 30. vel 40. annorum, quasi glos. sentiat præiudicare eam pręscriptionem non solum possessori præsenti, sed & cæteris successoribus in perpetuum, quod expressim respondit Curt.Senior consil.pen. col.3. nam glos. illa procedit solum quoad possessorem, non quoad successores agere impeditos iuxta veriorem, & receptiorem sententiam, vt ex superius
30 traditis colliges.† Quatenus autem ipse Pinelus in dict.auth.nisi tricennale num.55.vers.retenta autē, Cod. de bon.mater. respondet ad pręcipuum fundamentum nostræ sententię, quod impedito agere nō currit præscriptio, vt intelligatur, quando in initio talis præscriptionis datur tale obstaculum, quando enim lex resistit initio magis impeditur effectus vt in l.1.& ibi Bart.numer.11.ff. de regula Catonia, at in specie nostra non adest impedimentum in initio præscriptionis, sed in eius continuatione. Nam respondeo quoad ipsum successorem nunquam fuisse cœptam præscriptionem, atque ideò in eius initio quoad eum occurrit impedimentum, quia non potuit agere, quare nimirum si præscriptio ei nō pręiudicet.
31 † Iure autem regio nulla dubitatio est, quādo præscriptio non fuit completa cum prædecessore, maioratusque possessore, quia eo mortuo possessio, tum ciuilis, tum naturalis translata est in successorem maioriæ per legem nostram, quare nulla possessio mansit penes eum, in quem res maioratus fuit alienata per ipsum prædecessorē, vel aliū quemcunque

cunque extraneum, quomodo ergo potuit sine pos
sessione vsucapere? Ita sentire videtur Greg. Lupi
d.l.10.tit.26.par.4.in glo.magna col.4.in fin.vers.si
bene consideretur,& col.penu.vers.& hæc apertius
procedent,& Fer.Vaz.de succes.creati.§.26.n.142.
Ant.Gom.in l.40.Tau.n.90.vers.3.pro hac sentẽtia
& sensit Moli.de Hispa.primog.li.1.c.12.n.6.vbi au
tẽ vsucapio cõpleta fuit cõtra prędecessorẽ,maiora-
tusq; possessorẽ, lex nostra nihil probat, vt aduertit
Ant.Gom.quare recurrẽdũ est ad ius cõmune,& ad
ea quæ à nobis tradita sũt supra ista gl.nu.25.& seq.
vbi probauimus eã pręscriptionẽ successori maiora
tus nõ nocere tanquã impedito agere iuris impedi
32 mẽto.† Etsi dixeris quomodo potuit pręscribere si-
ne possessione,contractus enim erat nullus propter
prohibitã à lege & ab homine alienationẽ. Respon
deo, etsi cõtractus & alienatio sit nulla,& ex ea non
trãsferatur dominiũ,trãsfertur tamẽ possessio,vt in
l.1.§.si vir vxori,& ibi notãt docto.omnes,ff.de acq.
poss.de quo latè agit Ant.Gom.in l.45.Tau.n.23.&
seq.& n.26.vbi expresse loquitur in bonis maioratus
à possessore alienatis,in quibus probat trãsferri pos
sessionẽ,licet dominiũ trãsferri nõ possit,appẽditq;
legẽ nostrã, quatenus mortuo possessore maioratus
trãferri ait possessionẽ ciuilẽ,& naturalẽ in successo
rẽ,quãuis extraneus quispiã eã occupauerit,& posse
derit in vita prædecessoris, vel post eius mortẽ, vel
ab ipso prædecessore eã habuerit,probat ergo aper
tè lex nostra res maioratus, vel alienari prohibitas
ab extraneis possideri posse, licet alienatio in eos
facta nõ teneat,sitq; nullius momẽti.Cũ ergo extra-
neus possideat, nimirũ si cõtra alienantẽ præscribat
lõgissimo tẽpore 30.vel 40.annorũ,iuxta ea,quę di-
ximus supra hac eadẽ gl.n.23.successori tamẽ nõ no
ceat cõpleta præscriptio,tanquã agere impedito,vt
diximus,& si completa non fuerit, interrũpatur ita,
vt deinceps cõtinuari nõ possit propter defectũ pos
33 sessionis.† Quod autẽ diximus n.23.bona maiora-
tus lõgo tẽpore pręscribi nõ posse,sed lõgissimo 30.
vel 40.annorum nõnulli intelligũt, vt procedat quo
ties res quæ præscribitur fuerit alienata ab ipso ma
ioratus possessore,nã si ab alio tertio vendita fuerit,
poterit emptor lõgo tẽpore decẽ,vel viginti annorũ
eã pręscribere,ex sentẽtia singulari,Bald.in l. .in fi.
C.de vsucap.pro empto.cui subscripsit Paul.Cast.in
d.l.vlt.§.sed quia n.7.vers.aduerte.C. cõmu.de lega.
ibiq; Ias.& cęteri interpretes, & alij quos refert,& se
quitur Balb.de pręscrip.5.p.5.partis q.5.Paul.Paris.
cõs.81.n.34.li.2.Ioan.Crot.in rep.l.filiusfa.§.diui.n.
143.& Rip.n.115.col.pe.& cęteri scribẽtes ff.de leg.
1.Ari.Pine.dicẽs eã cõmunẽ in d.auth.nisi tricenna
le,n.35.C.de bo.mat.Mouẽtur ex eo quod simile sta
tutũ videmus in alijs casibus, nẽpe,licet actio quod
metus causa duret triginta annis aduersus eũ qui me
tũ incussit,si tamẽ ea res super qua metus fuit illatus
alteri fuit vẽdita,ipsa actio aduersus vltimũ emptorẽ
decẽ annis præscribetur,l.3.& ibi Cyn.Bar.& alij C.
quod metus causa Tiraq.citãs cõcordãtes,& similes
li.1.de retract.§.1.gl.10.n.11.& 14.vbi idẽ probat in
actione hypothecaria,& Pinel.in d.auth.nisi tricen-
nale n.35.ad fin.addit,aliud simile dicens restitutio
nem,actionemque facilè dari minori lęso contra eũ
qui cum eo contraxit, non ita aduersus tertium ha-
bentem causam ab eo cui minor vendiderat l.pla-
ne & l.præced.ff.de mino.Alex.cons.65.li. 5.extol-
lit Rod.Xua.allegat.21.ad fin.explicat Couar. libr.
1.resol.c.6.n.7. Sed nihilominus contrarium tenet
Rod.Xuar.allega.3.& Ant.Gom. in l.40.Tauri nu.
90.vers.sed salua pace,& Greg.Lup.in d.l.10.titul.
26.gl.magna,vers.sit tertius casus,par.4. Moli. d.li.
4.c.12.n.1. moti ex eo quod prohibitio alienatio-
nis afficit rem,ita vt perpetuo alienari non possit,
diuidi,nec separari,nõ verò dicitur prohibitio per-
sonalis,vt in l.2.C.de vsucap.pro empto.vbi res pro
hibita alienari est impræscriptibilis, & sic impedi-
mẽtum est in re,nõ in persona,non ergo interest,ab
vno ne,an ab alio alienetur. Idem voluerunt Pet.&
Cyn.in l.vltim.C.in quib.caus.in integ. rest.non est
necessa.Paul.in l.vlt.§.sed quia n.7.vers. aduerte ta-
men C.commun.de legat. Ant.Gom.d.l.40.Taur.n.
90.vers.sed salua pace.Sed communi opinioni ma-
gis accedo, vt res maioratus vendita ab alio extra-
neo,ab emptore pręscribi possit longo tẽpore,quo-
ad maioratus possessorem, non tamen ea præscrip-
tio successori nocebit tanquam agere impedito, vt
34 probauimus supra ead. glos. numer. 25.† Limitat
etiam sententiam communem supra nu.23.traditã
Ant.Gom.in d.l.40.Taur.num.90. vers.quod tamen
primo,vt præscriptioni bonorum maioratus locus
sit vidẽtibus,& consentientibus his,qui ad illũ sunt
vocati,quia quemadmodum cõsentire possunt alie-
nationi,vt in l.nihil,§.omnibus ff.de lega.1.& in l.cũ
pater §.libertis,ff.de lega.2. & l.quoties C. de fidei-
cõmiss.ita & præscriptioni consentire possunt,vt in
specie asseuerat Bart.quem cæteri sequuntur in d.§.
diui.penul.quæst.& Imol. notabiliter in l.vbi lex,ff.
de vsucapio.Sed hęc limitatio vera non est in maio
ratu,qui perpetuo durat,nec intra certas personas,
& familias terminatur, prout in specie Bart. & se-
quacium,vt rectè aduertit,Ari.Pine. in d. auth. nisi
tricennale nu.54.C.de bon.matern.dicens nunquã
verè dici posse in alienatione,vel vsucapione rerum
maioriæ consentire omnes de familia, vel omnes
quorum interest, cum maioratus vltra viuentes ad
futuros extendatur,quod multi graues viri non ad-
uerterunt,nec Bart.ipse in d.§.diui.n. 22. & Alex.&
cæteri eum sequuti, viui autẽ nascituris nocere ne-
queunt,vt in l.3.ff.de interd.& relegã. † Nec hac in
35 specie tractari potest de vltimo familiæ, quemad-
modum tractatur in relicto familiæ quod intra cer-
tam familiam,seu generationem terminatur,vt in l.
qui solidum §.prędium ff.de lega.2.cum ibi notatis,
& per Ias.in d.§.diui.2.lect.n. 82. & alios à Pinel.ci-
36 tatos d.n.54.in fin.† Quatenus autẽ limitat eãdẽ sen
tẽtiã n.23.traditã Greg.Lup.in d.l.10.gl.magna in
fin.tit.26.de feud.par.4.& Ant.Gom.in d.l.40.Tau.
n.90.in fin. & Fer.Vaz.de succes.creat.§.26. n.125.
& Molin.d.lib.4.cap.12.num.10.vt non procedat in
præscriptione immemorabili,possunt enim res ma-
ioratus eo tempore pręscribi etiam contra successo
res,nullam habet hæc conclusio dubitationẽ,cũ ha-
beat hæc præscriptio vim tituli & priuilegij, l.hoc
iure §.ductus aquę ff.de aqua.quot. & æsti.cap.super
quibusdã,§.pręterea de verb.sig.Rod.Xuar.alleg.32.
& quia in hac pręscriptione constare non potest de
initio, & quamuis in constitutione maioratus sit
habita

habita mentio huius rei, de cuius præscriptione tractatur, sciri non potest, an ante vel post eandem cõstitutionem qui præscripsit eam possidebat, vt dixit Anto. Gomez in d.l.40. Tauri, nu.90. in fi. imo præsumptio est pro præscribente, quod ante maioratũ eam possederit, nam alias constaret de initio possessionis, quod vtique est contra eiusdem præscriptionis naturam, vt latè traditur per eos, quos supra eodem. l.1. gloss. vlt. num.2. latius citaui.

GLOSS. VI.

1 *Maioratus bona possidens potest possessionem transferre in eum, cui ea vendiderit, licet venditio sit nulla.*
Possessio transferri potest ex inutili contractu ibidem.

2 *Maioratus possessor an possit propria authoritate ingredi possessionem rei maioratus ab alio possessæ? & deinceps.*
Aedificiũ ab alio factũ in meo fundo an possit propria authoritate deijcere? ibidem.

3 *Possessio rei mobilis vacans, vel non vacans quando acquiratur eam occupanti.*

4 *Possessio ab alio occupata quando & quibus casibus possit ab ipso possidente propria authoritate recuperari, & à detentore auferri, ibidem.*

5 *O el dicho tenedor le aya dado la possession dellas.* Nota ex hac lege bonorum maioratus possessionẽ ab eius possessore tradi posse, licet bona sint alienari prohibita, & contratus, seu alienatio sit nulla, licèt enim ex cõtractu inutili nõ transeat dominiũ, transit tamen possessio, vt in l.1. §. si vir vxori & ibi notãt docto. omnes. ff. de acqui. poss. dixi in glo. præcedenti nu.32.

2 † Ex his verbis colligi etiã potest, successorẽ nõ posse propria authoritate ingredi possessionẽ bonorum maioratus ab eius possessore alij traditã, nam si verè possidebat, prout dicit lex nostra, nemo eũ expellere poterit, nõ enim reperitur iure cautũ, quòd ciuilis possessor possit propria authoritate expellere clandestinũ possessorẽ vel detẽtatorẽ, nisi post denegatam & interuersam possessionẽ ex sententia Dyni, in l.1. § interdictum autem? vbi quoque Rayne. & Alberi. in fi. ff. vti posside. idẽ voluit Cyn. in l.1. C. vnde vi. 2. colum. Fran. de Aretio in l. clam possidere. §. qui ad nundinas, nu. 11. ff. de acq. possess. idem Cyn. in l. vna. C. vti possi. nu.10. & probat Moli. lib.3. de Hisp. primog. cap.12. nu.12. Conuestitur hæc opinio ex l. si alius. §. bellissimè. ff. quod vi aut clam, vbi dominus fundi non potest propria authoritate tollere aut diruere ædificiũ ab alio in eo fundo factũ, nisi ex magna causa, propter defectum iudicis, vel quãdo mora esset periculũ & non modicum damnũ allatura, secundũ glo. Bart. & docto. ibi. Præterea, si hoc liceret successori maioratus quilibet hoc fingere posset, & daretur occasio, res proprias cuilibet auferendi iniustè, & tum maximè cum detentator prætẽderet se successorẽ maioriæ, vel eas res non esse maioratus, sed liberas & nulli restitutioni subiectas, arg. tex. in §. si quis ideò, ĩà possessione. ff. ne vis fiat ei.

3 † Verùm his minime obstantibus contraria sentẽtia verior est & receptior, imo quod successor maioratus possit propria authoritate bona auferre à tertio detentatore, & per vim eum expellere, ex sententia singulari gl. in d. l. 1. §. interdictũ autem. ff. vti poss. in verbo vltro, vbi Bart. num.3. egregie distingui, Aut enim vacabat possessio rei, & aliquis eã fuit ingressus, & nequaquã poterit propria authoritate expelli. l. sequitur. §. itẽ si occupaueris iuncta glo. ff. de vsucapio. Et hic non est casus noster nec adaptari potest quæstioni, de qua agimus, cũ possessio rerum maioratus nec momento vacare dicatur, cum mortuo possessore ipso momento transeat ipso iure possessio ciuilis, & naturalis in successorem, vt dicit lex nostra. Aut possessio rei non vacabat, sed per occupationem eius qui eã fuit ingressus, priuatur primus possessor vtraq; possessione, quod vsuuenit in re mobili, vt in l. si rẽ mobilem & l.1. §. Nerua filius. ff. de acq. posse. & tũc primus possessor potest eã rem ab eo auferre in continenti, nõ vero ex interuallo, arg. tex. in l. vt vim. ff. de iusti. & iu. confert tex. singul. in l. si quis in seruitute in fi. ff. de furt. hic etiã casus nõ facit ad propositum, quia de rebus mouilibus nihil ad nos, cùm maioratus cõstituatur, vt plurimũ de rebus immouilibus.

4 † Aut vero possessio rei non vacabat, quãdo alter eã fuit ingressus, sed vel vtramque possessionẽ, vel ciuilem tantum habeat aliquis, quod contingit in re immobili, vt in l. clam possidere. § qui ad nundinas. ff. de acq. posse. & tunc poterit possessor eum qui rem ab eo possessam occupauit propria authoritate expellere, & ab eo rem illam auferre, atque ita intelligi debet glo. in d. l. 1. §. interdictum autem. ff. vti possid. vt eam intelligit Bart. ibidem, cuius doctrinam sequuntur Ang. ibi. & Paul. Cast. in d. §. qui ad nundinas. 2. col. post principium & Lud. Roma. ibi. 2. col. Vbi tamen dicit, tutius & sanctius esse ad iudices occurrere, vt scandala euitẽtur & rixæ, Iaso. in d. §. qui ad nundinas. 3. notab Imol. post Inno. in c. olim. 1. de resti. spolia. num.10. Ange de Are. in. §. quadrupli. insti. de actio. pen. col. Alexand. hanc dicens cõmunem, in l. quemadmodum. ff. de acq. poss. nu.3. sic & in nostra specie successor maioratus ex beneficio legis nostræ possidet ciuiliter & naturaliter, poterit ergo propria authoritate expellere ingressum. Ex quo hanc conclusionem probat Anto. Gomez in d. l.45. Tauri num.124. & pluribus alijs fundamentis eam fulcit, respondetque ad allegata in cõtrarium, ad quem lectorem relego.

LEX. IX.

¶ *Que pone la orden que se ha de tener en el proceder y determinar en el remedio de la ley passada.*

¶ *Pragmatica del Emperador don Carlos, y la Reyna doña Iuana en Madrid, hecha año de 1543.*

¶ Mandamos que quando alguno, o algunos occurrieren al nuestro consejo, sobre pleytos, y causas de mayorazgos [a] o sobre el remedio de la ley passada, [a] paresciẽdo à los del nuestro Consejo, que es caso en que se deue de dar juez, le den, y en la comission que lleuare, le manden, que en comẽçando à entẽder en el negocio, assigne termino de cinquenta dias a las partes [b] por todos terminos, y plazos: el qual no se pueda prorogar ni alargar por ninguna manera ni causa: [c] dentro del qual los oyga, y las partes ante el digan è aleguen, y presenten los mayorazgos, y otros titulos, y escripturas, y prouãças que quisieren. Y hecho, y concluso el negocio, dentro de los dichos cinquenta dias, sin otra mas conclusion, ni prorogacion [d] para lo determinar, se traya ante los del nuestro Consejo, y traydo, se vea y determine luego, sin que aya ni den lugar á otra alegacion ni prouança, y la sentẽcia que en ello dierẽ, se execute sin embargo de qualquier supplicacion, que della se interpusiere, y executada se reciba la supplicacion, y se den otros quarẽta dias y no se puedan prorogar ni alargar: dentro de los quales presentẽ y prueuen las partes lo que quisieren, y vieren que les conuiene, para que en el dicho grado de supplicacion se vea, y determine lo que fuere justicia. Y si la sentencia fuere confirmatoria, se remita el negocio al Presidente, é Oydores de la nuestra Audiẽcia, que hagan en el justicia, y en caso que la sentencia que fuere dada por los del nuestro Consejo, en el dicho grado de suplicacion fuere reuocatoria, que la sentencia de reuista sea lleuada á pura, y deuida execucion, y en cuyo fauor se diere, sea puesto en la tenencia de los bienes del tal mayorazgo, sin embargo que la sentẽcia de vista aya sido executada, é no quede otro remedio ni recurso alguno, y el pleyto se remita à la dicha nuestra audiẽcia en possession, y propriedad, dõde las partes sigã su justicia. Y la misma forma, y orden susodicha mandamos q̃ se tenga y guarde, quando à los del nuestro Consejo paresciere se deue conoscer del tal negocio en el Consejo, y no embiar juez, para que en el [e] se le den los dichos cinquenta dias de termino, sin que se pueda prorogar mas, dentro del qual las partes digan y aleguen, y prueuen, y presenten lo que quisieren, y luego se vea el dicho pleyto, y la sentencia que dieren se execute, y executada, si alguna de las partes suplicare, se guarde y cũpla la ordẽ susodicha. Y declaramos que lo que assi fuere sentenciado en nuestro consejo, y executado sea auido solamẽte por tenencia de bienes: [f] y en caso que algun posseedor de mayorazgo fallesciere, y el que pretende ser llamado al tal mayorazgo tomo la possession del, y estuuiere en ella por medio año, [g] y passado el dicho tiẽpo, otro viniere al nuestro cõsejo, pidiẽdola por virtud de la dicha ley de Toro, mandamos q̃ en tal caso no se de juez, ni se conozca del en el nuestro consejo, sino que se remita á la dicha nuestra Audiencia. [h]

GLOSS. I

1 *Maioratus successori competit interdictum retinendæ, adipiscendæ, & recuperandæ.*

2 *Sequestrationi an locus sit, si duo contendunt super possessione alicuius rei, & rixa speratur, vel timetur? & ibi limitatur.*

3 *Interim dicti remedium remissiué.*

Maioratus successor interdictum retinendæ

dæ prop mes, alio oppositore litigante super eiusdem maioratus possessione, quid debeat probare & quomodo? ibi.

a *Sobre el remedio de la ley passada.* Remedia legis præcedētis sunt tria, competit imprimis maioratus successori mortuo possessore interdictū retinendæ possessionis, quod à peritioribus aduocatis proponitur semper, vt probauimus sup. eo. l. 8. glos. 2. n. 7. & seq. & adipiscendæ quoque, vt ibi dixi, n. 3. & seq. & recuperandæ, vt latè ibi insinuauimus, n. 12. & seq. Quin & propria authoritate possessionem apprehē dere ostendimus in d. l. 8. glos. vlti. n. 2. 3. & 4.

2 † Cæterum quid si duo, vel plures contendunt se successores esse maioratus, inter quos contentio, & rixa speratur, maximaq; discordia, ita quòd deuenire credatur ad arma: quia vterque præparat se & suos pro adipiscēda actuali possessione, & detentatione rerum ipsius maioratus? certæ iudex hac in specie ex officio vel ad partis petitionem poterit eos sub pœnis prohibere, ne accedant ad fundos vel alias res maioratus easq; faciet sequestrari, donec iudex causam decidat, iuxta tex. in l. æquissimum. ff. de vsufru. & glo. ibi notat, Bald. in princ. & Bart. & Alberi. in §. vltim. legis præcedentis, Moli. de Hisp. primog. libr. 3. capit. 13. n. 71. cum concordantijs ab Ant. Gom. traditis huic ad hærens opinioni in l. 45. Taur. num. 125. vbi tamen conclusionem limitat, nisi alter eorum fuerit adeptus possessionem actualem bonorum huius maioriæ, tunc enim sequestrationi locus non erit, etiam si alter eorum præparet arma & alia faciat, ex quo rixa timeatur authoritate Bald. in l. quidam æstimauerunt. 2. colum. post medium versi. secundo casu, argum. tex. in l. vlt. ff. de offi. procur. Cęsa. idem voluit Bald. in c. 2. de vita & honesta. cleri. num. 8. & in c. 1. de sequestra. poss. & fruct. num. 9. Iaso. in l. quidam æstimauerunt. 3. col. post princ. ff. si cert. pet. Alberi. in l. æquissimum. ff. de vsufru. quam legit sub. l. præcedenti. §. vlt.

3 † Verum enimuerò si neuter eorum ingressus fuit possessionem, nec timetur de rixa inter eos, sed vterque proponit coram iudice interdictum retinendæ vti posidetis, tunc deueniendum est ad remedium interim dictum, de quo latè agit Ant. Gomez, in l. 45. Tauri num. 126. & melius dom. Dida. Couarr. lib. practicarum quæstionū, cap. 17. & nos quoque in stylo cancellariæ titul. 3. c. 1. §. 27. glos. 4. vbi vndecim differentias inter hoc remedium, & vti posidetis tradidimus, ibi etiam, nu. 19. modum probādi in hoc remedio docuimus, quo quidem nostra in specie opus non est, supponimus si quidē neutrum ex collitigantibus corporaliter possidere, nec actu possessionem ingressum fuisse, quare ex instrumento maioratus constabit quis sit in possessione tuendus, quod voluit Molina. d. libr. 3. cap. 13. num. 70. & 71. & licèt per hanc legem detentationem tantum ex hoc remedio successor acquirat, & non possessionem, per legem tamen sequentem, & non immerito, hoc immutatur, & corrigitur, statuiturque possessionem acquiri, vt ibi dicemus.

GLOSS. II.

1 *Maioratuum causæ arduæ sunt, ideo quoad tenutam, & possessionem in consilio regio agitantur.*

2 *Consilium regium de quibus causis cognoscat.*

3 *Commendæ Indorum lites in Indiarum consilio, non in cancellarijs controuertuntur.*

4 *Commendæ Indorum causa in regio Consilio Indiarum pendente, mortuis litigatoribus an super fructibus litigari posit in cancellaria, & n. seq.*

5 *Accessorium iam dici nō potest extincto principali.*

Beneficium mortuis litigatoribus prouideri potest, ib.

Causa, vel lite principali extincta, extincta quoque censetur accessoria, ib.

6 *Casus superueniens à quo dispositio nondum perfecta incipere non potest, viciat dispositionem.*

7 *Priuilegio extincto quoad principales, & quoad eos quibus accessoriē competebat, cēsetur extinctum.*

8 *Iudex causæ principalis dicitur quoq; iudex causæ incidentis, & pluribus exemplis probatur, n. 9. 10. 11. & 12.*

13 *Priuilegij causa cessante, cessat priuilegiū.*

Fructus diuerso iure censentur ab ipsa re, ibidem.

14 *Officium iudicis nobile non spirat finita causa principali, sed mercenarium sic.*

Fructus officio iudicis mercenario debentur ibidem.

b *Termino de cinquenta dias a las partes.* Hic poteris mutuare plurima ex his, quæ diximus in stylo cācellariæ tit. 1. præeminentia. 17. casu. 12. per totū. Nota casum, in quo causæ cognitio spectat ad regiū cōsiliū, & nō ad cācellariā, vel regiū prętoriū, sunt enim causæ maioratuū arduę vt plurimū, & quādoq; inter magnates, & illustres viros cōtrouersæ, agiturq; de ducatibus, comitatibus, & marchionatibus, oppidis, villis, & iurisdictionibus vni auferendis & alteri cōferēdis: qua propter regiū consilium sibi reseruauit huiusmodi causarū cognitionē quoad tenutā olim,

2 & hodie quoad possessionē, vt in l. seq. † Et si dixeris quomodo de proprietate maioratuū cognoscitur in regijs prætorijs, & cācellarijs, quod maioris est momēti, vt cōstat. Respōdere licebit, hoc ideo fieri quia spaciosam causæ cognitionē proprietatū causæ exigunt, de quibus regij consiliarij, alijs moderationis regni negotijs præpediti cognoscere nequeūt, vt in l. 11. tit. 5. de regia cācellaria, & l. 21. & 22. tit. 4. de regio cōsilio sup. lib. 2. & hoc potisimū procedit, ex eo quod ex vltima sentētia in regia cācellaria, lata suplicari potest in his causis arduis secundò

cundò ad regiã personã iuxta legẽ Segouiæ,l.1.2. & 4.tit.20.de secunda supplicatione supr.lib.3. & sic deuoluitur ad regium consi.l.12.eo. tit.Sed de causis sũmarijs,prout hæc est, & arduis cognoscere põt regium consiliũ,vt ex dictis legibus colliges.† Cuius
3 exẽplo in Indiarũ regnis eorum prætoria & cãcellariæ cognoscere nequeunt de causis super cõmendis Indorum cõtrouersijs,sed tantũ porrecto libello exceptionibusq; oppositis,partes ad probãdũ admittẽdæ sunt,dilatione trium vel sex mẽsium data , quæ nulla ex causa prorogari potest,& absq; vlla alia publicatione & conclusione causa remittẽda est ad regẽ regiumq; Indiarum consiliũ,vt ibi ex eisdẽ actis summariè decidatur, & vnus dũtaxat casus excipitur,in quo cãcellaria cognoscere potest,nẽpe,super spolio ab alio alteri facto,vt in l.53.in legibus Indiarum,& in regijs rescriptis ad regna Indiarum missis.† Sed quia ex facto hoc in regio prætorio argen-
4 tino causa agitata est,ex qua aliam limitationem colligere poteris,non grauabor hic referre. Inter duos huius regni ciues contentio orta fuit super Indorũ commenda, & processu facto in cãcellaria Regum iuxta formã supra traditã,causa Regi remissa fuit, & regio Indiarum consilio,eaq; ibi pendente mortuus fuit commendæ possessor,& alter qui cũ eo litigabat,hæredes eorum in hoc regno cõmorantes super fructibus hoc in foro regio cõtenderunt,reiq; cõuenti iurisdictionẽ declinauerunt huius regij fori, dicentes,causam remittẽdã esse ad regiũ cõsiliũ,vbi causa principalis Indorũ pendebat , actores negabãt causam pẽdere in regio cõsilio,fuit enim extincta morte litigatorũ,fuit dubitatũ , an in hac regia cãcellaria causa hæc trutinari possit,nec ne,& videtur remitti debere ad regiũ consiliũ, tã enim super principali, quã super fructibus ibi cœptum fuit iudiciũ,ibi ergo finiri debet.l.vbi cœptũ.ff.de iud.cũ similibus.Præterea accessoriũ non debet à principali separari,sed eius semper sequi naturã. c. accessoriũ,de reg.iu.li.6.cũ concordantijs ibi à glo.Dyno,
5 & Ioan.And.adductis.† Sed nihilominus opposita sententia mihi visa fuit verior,& in puncto iuris sustẽtabilior,ex seq.Et primò quia regula iuris est,accessorium sine principali stare non posse.l.naturaliter.ff de condicti.indeb.Ias.in l.4.§.ex conuentione n.5.ff.de re iudi.extincto itaq; principali,accessoriũ amplius iam dici non potest.l.1.2.3.& 4.ff.de peculio lega.l.nã quod liquidè in prin.ff.de penu.lega.l.fundi.§.fi.ff.de fũdo instructo,vbi ita cũ tex. summat Bart.à quo remouetur principale,& eius accessoriũ. Sed nostra in specie extincta fuit causa principalis morte litigantiũ,eo quod ad eorum vitam durabat cõmenda,quemadmodũ si duo vel plures super sacerdotio,seu beneficio litigent,eis mortuis causa dicitur extincta & finita,ita vt ex tũc fieri possit eius beneficij præsentatio,& collatio,vt in Clem.1.vt lite pend.in priori eius parte,Couar.lib practi.quæstionũ.c.36.n.7.versi.secũdus casus:sic & lis quæ interdictos huius regni ciues vertebatur in regio consilio super Indorum commenda,mortuis litigatoribus,finita & extincta fuit, quod ad principale hoc est,quo ad Indorum commmẽdam,quippe,quæ eorum morte finiebatur,ita vt alteri potuerit commẽdari,prout cõmendata fuit in specie,de quã agimus, nimirũ ergo si causa Indorũ principali finita & extincta,extincta quoq; cẽseatur causa accessoria fructuũ,iuxta reg.l.cũ principalis causa,& l.nihil dolo, §.cũ principalis.ff.de reg.iu.cũ concord. ibi in glos. citatis,quibus adde vltra superius dicta,tex.in l.3.§. qui habet.ff.de seru.rust.præd. qui ad hoc solet allegari,quod extincto actu principali,extinguitur quoque & accessoriũ,& quod venit in consequẽtiã,tex. etiã in l.fi.C.de cõsti.pec.de quo per glos.& Cyn.in l.2.ff.de iur.om.iud.& per Bal.in l.& si is.C.de præd. min.per Can.in c.si diligẽti,de foro cõp.& c.interdilectos, de fide ins.cũ cõcord.per Tira.latissime congestis in lib.de cõstit.3.p.lim.7.n.40. cũ quindecim
9 numeris præcedẽtibus.† Cũ igitur lis super fructibus sine principali causa Indorũ non poterat in regio consi.agitari,sed in cãcellaria,vt in d.l.11.tit.5. de Regia cãcellaria sup.li.2.& deuenit ad casum à quo incipere nõ potuit , necessario remitti debuit ad cãcellariã,iuxta notata in l.pluribus. §. etsi placeat.ff.de verb.oblig. vbi dispositio nõdũ perfecta, & cõsũmata vitiatur, si ad eũ deueniat casum,à quo nõ potuit incipere,& ibi.Bar.optime materiã explicat,n.2.3.& 4.in l.debitor decẽ in prin.n.1.ff.de leg. 2.& in aut.quom.oport.episcopos.§. hæc autem de Deo,n.1.per tex.ibi col.1.sed causa,de qua agimus, nõ erat cõsũmata,& perfecta quãdo litigatores mortui sunt,& sic quãdo ad eũ casum deuenit,à quo initiũ habere nõ potuit,quare cõsequitur proculdubio, causam fructuũ accessoriã extinctã esse,nec in regio cõsilio tractari posse,sed in cãcellaria.† Suadetur
7 hæc eadẽ sententia,quia mortuo principali,cui principaliter cõpetit priuilegiũ,extinguitur etiã quoad alios,quibus accessoriè cõpetebat,vt notat Bal.in l. 2.circa finẽ vers.6.quæro.C.de episcop.& cleri.Soc. cõs.84.n.1.li.3.Dec.in l.in omnibus causis, n.10.ff. de reg.iur.Sed in casu isto cõpetebat priuilegiũ causæ Indorũ,vt in regio cõsilio tractaretur, nõ in cãcellaria,& accessoriè quoq. fructuũ causæ idẽ priuilegiũ cõpetebat,nõ quod huic causæ incidẽti priuilegiũ fuisset cõcessum,sed ex principali causa hoc priuilegio potiebatur,arg.tex.in c.si cui.§.1.c. dudũ in prin.de præbend.in 6. capit.sicut nobis,de verborum significatione,eodem libr.Domi.cons.72.ad finem Deci. vbi supra , quare extincta causa principali Indorum morte litigatorum,extincta similiter fuit causa accessoria fructuum. † Finita ergo
8 instantia,quæ pendebat coram Regijs consiliarijs, potuit denuo intentari super fructibus in hac regia cancellaria,tanquam causa principalis pecuniaria, quæ non accedit causæ Indorum,cum ea finita, & & extincta fuerit morte litigatorum. Et si obijcias, ad cognitionem habendam cui fructus pertineant, cognosci debet necessario, cui commenda Indorũ competebat,cuius cognitionis inhibitæ sunt Indiarum cancellariæ,vt in l.32.in legibus Indiarũ,nõ ergo cognoscere poterit de fructibus.Respõdeo,iudicem causæ principalis esse iudicẽ causæ incidẽtis,de qua principaliter cognoscere nõ posset,vt in l.quoties.C.de iu.vbi iudex pedaneus de causa statu cognoscere põt incidẽter,qui aliàs de ea cognoscere nõ valebat,vt in l.2.C.de pedan.iud.idẽ statuitur in ar-
6 bitro,vt in l.cũ proponas.C.de rebus credit.† Hinc fit , vt iudex habens limitatam iurisdictionem

non

non posset cognoscere de causa diuersæ speciei, nisi vsu ueniat incidēter, ita vt sine eius cognitione, non posset causa principalis eorū eo controuersa diffiniri, vt in specie.d.l.quoties.C.de iudi.Bar.& Paul.Castr.decidunt in l.solemus.§.latrunculator.ff.de iudi. Rober.Maranta, de ordi.iudicio.4.p.6.distinctione

10 principali iudiciorum, n.25.& seq.†Similiter iudex causarum ciuilium, qui causarum criminalium iurisdictionē non habet, poterit punire testes falsa deponentes in causa ciuili coram eo pendente, etiam si nullā in testem iurisdictionē habeat.l.nullum. C.de testib.l.2.& ibi Bald. C. de sportul.l.si quis fortè.§.si quos.ff.de pœnis.l.vlt.tit.16.p.3.cum pluribus concord per d.D.Couar.traditis in libro pract.q.c.18.n.8.& est tex.regni nostri in l.5 .tit. 5. de præfectis prætorio & senatoribus cancellariæ supra.lib.2.vbi hanc punitionem testium falsa deponētium permittit lex illa senatoribus Regiæ cancellariæ, qui aliàs

11 cognitionem non habent criminalium.†Sic & quilibet iudex poterit hoc in regno de causa nobilitatis Hispanæ cognoscere incidenter, si quis fortè contēdat, se non debere in carcerē detrudi ob debita ciuilia, quia nobilis est, & fidalgus, licèt aliâs super causa nobilitatis Hispanæ principaliter nemo cognoscere possit, præter iudices ad id nuncupatim deputatos, vt in l.12.tit.11.de prætoribus nobilium supra, lib.2.l.18.& l.31.eo.tit.hæc fuit sententia Bald. in l.non ignorat.C.de his qui accusa.non pos.cui accessit Arceus, Otalora, in lib.de nobilitate Hispana 3.p.c.2.n.8.& Pet.Nunni. Auendaño, in lib.de mādatis regijs exequendis c.1.n.29.vers.20.causa †

12 Quinetiā, quod plus stringit iudex laicus corā quo testis clericus falsum deposuit, poterit de falsitate cognoscere ad decidendā causam principalem, quę corām eo vertitur, non autē ad eum puniendum, vt voluerunt Hosti.Innoc.Iuan.And.Ant.Pano.& Fel. in c.verum de foro cōpe.Rip.in c.decernimus.n.26 de iudi.d.D.Coua.d.c.18.col.pen.& fi. Sic & in specie nostra, regia cancellaria cognoscere potuit de causa fructuum, quæ causa est pecuniaria, & incidēter ad quem ex litigatoribus iā defunctis Indorum cōmenda pertinuerit, quamuis pronūciare nihil potuerit super dicta cōmenda, nec pronunciare erat necesse, cùm morte litigatorū vacauerit, & ob prædictā vacationē Indi alteri commendati fuerunt. Similiter in casu.d.l.quoties.C.de iudi.nō licuit iudici pedaneo de causa status pronunciare, & si de ea cognoscere incidenter potuerit ad effectum diffiniēdæ causæ hæreditariæ, vt rectè intelligit Rober.Marāta, de ordi.iudiciorum.4.p.6.distinctio. princip.

13 iudiciorum, n.26.†Nec oberunt adducta in oppositum, non enim negamus, vbi cœptum fuit iudicium ibi finiri oportere: sed hic iam finitum fuit iudicium principale Indorum morte litigātium, vt supra deduximus, quo finito cessauit accessorium fructuum, vt probauimus, & quia cessante causa priuilegij cessat priuilegium.l.athletæ.§.1.ibi quoad in præsidatu sunt.& in l.Geometræ, ibi donec curam gerunt, & in l.idem Vlpianus, ff.de excusa.tuto.l.Titia Seyo.§. vsuras, & ibi glos.& Bar.ff.de lega.2.cum concordantijs & similibus ab Andrea Tira. congestis in Libello, qui inscribitur, causa cessante.1.p.n.102.& pluribus seq. At in casu nostro cessat ratio commendę Indorum in fructibus eius, qui separati sunt ab ipsa cōmenda & diuerso iure censentur ab ipsa re, vt in l. in ædibus.§.ex rebus.ff.de donatio.Bal.in l.vlt.C.de vsucap.pro donato, nec de eius substantia esse dicūtur, sed quid separatum, l.iubemus.C.ad Treb.l.scimus in prin.& ibi Bar.n.2.C.de in offi.testa.† Quatenus autē diximus accessorium non debere separa-

14 ri à principali, fateor equidem, nisi principale fuerit extinctum, tunc nimirum extinguitur quoq; accessorium, vt probaui sup.n.5. Quod si obijcias finita causa principali durare officium iudicis nobile super accessorio, & nō extingui, vt in l.vlt.§.Lutius Titius, & ibi notat Bar.n.2.ff.de condictio.indebi. Respondeo, fructus non officio iudicis nobili, sed mercenario debentur, vt notat Bal.in l.[illegible] n.2[illegible].& in l.2.n.[illegible] C. de fructi.& lit.expens.& licet officiū iudicis nobile non extinguatur extincta principali actione, extinguitur tamē officium iudicis mercenarium, vt in l. terminato.C.de fructi.& liti.expens.& l.4.C.depositi, Bar.in d.l.vlti.§.Lutius Titius.ff.de condictio.indebi. & si adhuc instes si extinguitur oficium iudicis, quomodo poterit iterū suscitari & denuo agere? contra l.qui res.§.aream ff.de solu. Respōdeo hic non fuit lata sententia super principali, prout fuit in specie contraria sed fuit extincta causa principalis per mortem litigantium, quare quoad ipsam dumtaxat instantiam perempta quoq; fuit causa fructuū accessoria, durat tamen iudicis officium, vt in alia instantia denuo proponi possit.

GLOSS. III.

Prorogari an possit terminus legalis ex consensu partium?

c *Prorogar ni alargar por ninguna manera ni causa.* Sed an ex consensu partium possit hic terminus prorogari, tractaui latè in stylo cancellariæ tit.1.præeminentia.17.casu.12.declara.6. glos.2.

GLOSS. IIII.

Dilationes nouæ quando dentur in consistorio principis?

d *Sin otra mas cōclusion, ni prorogaciō.* Sed cōtra videtur quando quidē quoties causa examinatur in consistorio principis dātur nouę dilationes, vt in l.in offerendis in fi.C.de appella. Sed Bar.ibi, n.4. hoc intelligit, si examinatur causa per modum appellationis, secus si per modum consultationis, vt in l.cum a nobis.C.de dilatio.atq; ita intelligi debet glos.in l. ne causas.C.de appella. Vel dic, hac in specie dilationem datam videri ab ipso consilio, cum ab eius commissario concessa fuerit.l.qui per alium. ff.de regul.iur.

GLOSS. V.

e *Para q̄ en el.* Scilicet dicto cōsilio, ibi enim poterit

de causa tenutæ cognosci nullo misso iudice cõmissario apud quem processus fulminetur.

GLOSS. VI.

1 *Detentatio quid sit?*
Detentatio dicitur si alicui fuerit res tradita nullo præcedente titulo habili ad transferendum dominium, ibi.
2 *Detentator vsucapere non potest.*
Detentatori competit officium iudicis in quibus casibus possessori cõpetunt interdicta, ibi.
3 *Detẽtatio animo retinetur sicut & possessio ex receptiori sententia.*

f *Solamente por tenencia de bienes.* Detentatio est nuda & simplex insistentia rei, ex qua nec dominium, nec possessio ciuilis, neque naturalis quæritur occupanti vt si quis rem tradit alicui nulla causa præcedẽte, neque titulo habili ad traslationem dominij, nã licèt depositũ & cõmodatum præcedat, nõ dicetur possidere, qui ita rem occupauit, vel is cui res ita tradita est. l. nũquã nuda. ff. de acq. rer. domi. l. licet, versi. rei depositę. ff. deposi. l. cõmodat. ff. cõmod. l. qui vniuersas. §. vlt. & l. si rẽ mobilẽ in prin. ff. de acq. poss. §. possidere, insti. de interdi. cũ cõcord. ab Ant. Gom. traditis in l. 45. Tau. nu. 6. 7. & 8. vbi cumulat alios casus, in quibus detẽtatio acquiritur vsq; ad numerũ. 10.
2 † Et nu. 11. & sequentibus refert differẽtias inter detentationẽ & possessionẽ. Primò, vt vsucapere nõ possit regula sine possessione de reg. iur. in 6. Secundò, quod nõ cõpetunt remedia possessoria si detẽtator turbetur in sua detẽtatione vel aliàs moleste tur in ea, sed officiũ iudicis. l. Aquilius Regulus. ff. de donatio. & ita expendit ex eo gl. vlt. & Bar. Ang. Pau. Roma. Imol. & Cuma. ibidẽ, gl. Bar. Bal. & Doct. communiter in l. & ideo. §. Neratius. ff. de condict. furtiua. Deniq; vbicũque remedia possessoria cõpetunt possessori, vel spoliato à possessione, cõpetunt detentatori & ab ea spoliato ex sentẽtia Ang. de Perusi. in l. manifestissimi. §. sed cũ in secundã. C. de furt. 2. col. in fin.
3 † Et queadmodũ animo retinetur possessio, ita & detẽtatio. l. si finita. § si quis metu. ff. de dam. infecto. & hæc est receptior sententia teste Ant. Go. in d. l. 45. Tau. nu. 15. sed lex ista corrigitur per se quẽ tem, non enim quæritur detẽtatio successori maioratus per sententiam senatorum, verum etiam possessio, vt ibidem.

GLOSS. VII.

1 *Maioratus successor si per sex menses realiter possedit, non tenetur respondere super possessione, sed super proprietate.*
2 *Possessor rei immobilis per tempus vnius anni & diei, an respondere teneatur super possessione vel super proprietate?*
3 *Præscriptiones plures vnius anni referuntur remissiuè.*

Por medio año. Nota ex lege ista quod prætẽdẽs successorẽ esse maioratus, si actu apprehẽderit possessionem, & in ea steterit per sex cõtinuos mẽses, nõ poterit super maioratus possessione conueniri, sed super proprietate dũtaxat, nec hac in specie cognoscit cõsiliũ regiũ, sed cãcellaria, quod est profectò mirabile, vide in gl. seq.
2 † Nec deinceps magnipẽdemus decisionẽ l. 3. tit. 15. de præscriptio. supra li. 4. vbi possessor rei immobilis per annũ & diẽ cũ titulo & bona fide nõ tenetur super possessione respõdere, si super ea ab aliquo, is qui in ea ciuitate vel loco pręsens fuit conueniatur, sed super proprietate dũtaxat, & hoc permittit lex illa in his ciuitatibus vel locis, in quibus ita ex consuetudine obseruabantur, quæ lex multas Doctorũ regni nostri contẽtiones sustulit, qui aliter atque aliter intelligebãt. l. 1. ti. 13. de præscri. lib. 3. ord. vbi Did. Perez col. 1220. & seq. refert diuersas opiniones, nẽpe Ant. Gom. in l. 45. Tau. num. 10. vers. hodie tamẽ, & d. Did. Couar. in relectio. regulæ possess. 2. par. §. 11. nu. 7. quibus hodie locus non est, ea siquidẽ lex. 3. tit. 15. sup. lib. 4. eas omnino declarauit, vt supra vidimus.
3 † Plures alias præscriptiones vnius anni congregauit Dyn. in tract. de pręscri. Montal. in l. 7. glo. 1. tit. 11. lib. 2. forolegũ, alias addit Did. Perez in d. l. 1. tit. 13. de præscrip. lib. 3. ordi. col. 1219. & sequent.

GLOSS. VIII.

1 *Detentatio, an vero possessio acquiratur successori maioratus per possessionem anni & vnius diei.*
2 *Possessio an acquiratur per eum, qui vere constiterit nõ esse successorem, an vero detentatio.*

h *Sino que se remita a la Chancilleria.* Secundũ dispositionẽ huius legis causæ maioratus super possessione non poterãt tractari in regio consilio, sed in cãcellaria, vt hic dicitur, quare videtur non possessionẽ acquiri, sed detẽtationẽ dũtaxat per possessionẽ sex mẽsiũ. Sed verior est sententia contraria, imo quod possessio quęratur vt diximus supra gl. pręcedẽti in princi. quandoquidẽ ipse successor, si vere successor erat, ciuiliter & naturaliter possidebat, iuxta legẽ præcedentẽ mortuo possessore.
2 † Nullo ergo casu detẽtationẽ solũ acquiret sex mensibus elapsis, nisi vbi constiterit eũ nõ fuisse vocatũ ad maioratũ, nec vere esse successorẽ, tũc enim detẽtator dicetur, nõ possessor, cũ verus successor possideat, vt d. l. supra proxima.

LEY X.

Por la qual se corrige la ley passada en quanto declaro, que lo determinado en Consejo fuesse entenuta y no en possession. Y manda que se entienda en possession, y sola la propriedad se remita a las audiencias.

¶ Don Phelippe II. en Toledo año de 1560. peticiõ. 73. Fue publicada esta ley en 19. de Septiẽbre del dicho año.

¶ Mandamos que en los pleytos y negocios sobre bienes de mayorazgo, y bienes vinculados, en que conforme a la ley passada se conosce en el nuestro Cõsejo, que determinados los tales negocios

cios en vista y grado de reuista en el nuestro consejo, la remission se haga a las nuestras audiencias tan solamente quanto a la propiedad, a y no assimesmo en quanto a la possession, como hasta aqui se ha hecho. De manera, que la sentencia y determinacion del consejo sea y se entienda ser en possession, y que sobre lo assi sentenciado no aya, ni pueda auer otro pleyto y juyzio de possession, b guardãdose en lo demas todo lo contenido en la dicha ley. Lo qual se entienda y guarde en todos los negocios que al presente penden, y de aqui adelante pendieren en el nuestro Cõsejo, excepto en aquellos que al tiẽpo de la data y publicacion desta ley estuuieren ya vistos en el nuestro Consejo, que en aquellos no se guarde, ni se estienda esta ley y declaracion.

GLOSS. I

1 *Dominij diffinitio.*
Alienatio rei propriæ prohibetur ex pluribus causis.ibi.
2 *Proprietas, & dominium pro eodem poni solent quandoque.*
3 *Proprietas dicitur respectu possessionis, cum qua nihil habet commune.*
4 *Proprietas dicitur respectu vsusfructus formalis.*
Vsusfructus duplex, formalis, & causalis, & quid sit formalis, & quid causalis, ibi.
5 *Proprietas dicitur respectu vtilis dominij, & quomodo intelligatur.*
Dominium directum dicitur proprietas, non vtile, ibi.
6 *Proprietas, & dominium simul inuexiuntur in iure & legibus.*
Proprietas quãdoque sumitur pro re ipsa, sicut possessio.ibi.
7 *Lex si tibi, ff. quē. vsuf. amit. explicatur nouē.*
Proprietatis dominium quid.ibi.
Vsusfructus dominium, ibi.
8 *Maioratus proprietas in Regia Cancellaria tractari debet, & possessio in Regio cõsilio.*

Quanto a la propiedad, solet dubitari, an proprietas & dominium sint idē, an inter se differãt, quod latè discutit Ari. Pin. in l. 1. 2. p. n. 6. & seq. C. de bo. mat. sed nõ bene se resoluit iudicio meo. Dic ergo, Dominiũ est ius de re corporea perfecte disponẽdi secundũ ius diuinũ, & humanũ, ita diffinit tex in l. 1. tit. 28. de acqui. rer. dom. p. 3. quæ melior est diffinitio, quã ea, quæ à Bar. traditur & scribẽtibus in l. si quis vi, §. differentia, ff. de acq. pos. hæc enim vltima verba difinitionis secundũ ius diuinũ, vel humanũ oẽs prorsus tollũt difficultates, iure enim humano quãdoq; prohibetur alienatio rei propriæ, vel quia alteri venit restituenda post mortẽ, vt dixi sup. col. 6. gl. 2. n. 13. vel ex alia iusta causa, puta, ne deformetur ciuitas, vel aliàs eius dispositio ad libitum prohibetur, vel si dñs est vtiliter, prohibetur de re disponere, nisi obtenta licẽtia a dño directo. l. 2. & vlt. C. de iur. emph. c. 1. de prohib. feu. alien. per Lotha. c. Imperialẽ, in prin. de proh. feu. alie. per Frede. l. 10. tit. 36. de feud. p. 4. † Proprietas autẽ nomen specialius
2 est, licet quandoq; pro eodẽ ponantur a iurisconsult. & legũlatoribus, authore Fabro in §. omniũ, n. 21. insti. de actio. cui accedit Pinel. in d. l. 1. 2. p. n. 6. C. de bon. mat. ita intelligens tx. in l. si procurator, ff. de acqui. rer. dom. ibi, dominiũ, & proprietas, & vltra eũ id colligitur ex fine legis, vbi quod vtroq; nomine in prin. designauerat, proprietatẽ in fine legis appellat, dicens, proprietatẽ eis acquirit. Idẽ cõstat ex plurib. legib. eiusdẽ tit. ff. de acq. rer. dom. & ex l. vlt. ff. de superfi. vt tradit Duar. li. 1. disput. c. 17. ad fin †
3 Proprietas dicitur propriè respectu possessionis, quãdoq; autẽ respectu vsusfructus, in re qualibet est dare proprietatẽ & possessionẽ, quæ nullã habent cõmunionẽ, sed diuersa sunt, l. naturaliter, §. nihil commune. ff. de acq. poss. l. permisceri eo. titu. l. 1. §. huius
4 autẽ. ff. vti possid † Proprietas quoq; dicitur respectu vsusfructus formalis, qui est separatus a dominio, & dicitur seruitus personalis. l. 1. ff. de seruit. de quo agit titu. C. & ff. de vsufr. & differt ab vsufructu casuali, quia hic nõ separatur a dominio, illũ quippe habere dicitur dñs rei, ex sententia gl. in prin. inst. de vsuf. Bar. in l. 1. n. 4. ff. de cõd. ex l. quæ sentẽtia recepta est cõmuniter, vt attestatur Alex. in l si ita stipul. §. 1. n. 2. ff. de verb. obl Ias. in §. æque si agat. n. 4. insti. de actio. Rober. Maran. in l. is põt. n. 172. ff. de acq. hær. Ari. Pine. in l. 1. 2. p. n. 9. C. de bon. mat. eãq; pluribus legibus fulcit contra Duare. Corras & Cõna. in locis ab eo citatis, negantes dari vsumfructum casualẽ, dñs enim non dicitur habere vsumfructũ secũdũ eos. Itaq; proprietas secundũ oẽs est apud vnũ, vsusfructus autẽ formalis est apud aliũ. §. vsusfructus inst. de vsufr. cum sic ait, Vsusfructus a proprietate separationem recipit. l. 20. ti. 21. de seruit. p. 3. † Pro
5 prietas etiã dicitur esse apud dñm directum, & tũc dicitur proprietas respectu vtilis dominij, est enim dominium vtile, & directum, vt in l. 1. ff. si ager vect. vel emphit. pets. proprietas hac in specie semper stat pro dominio directo, secũdũ Bal. in l. si de proprietate, n. 13. versi. & nota. C. si a nõ compe. iud. idẽ notat Bal. in l. proprietatis dominiũ, n. 1. C. de prob. Decius in c. cæterũ, n. 6. de iud. Alex. consi. 159. n. 9. lib. 5. Corras. in l. pro parte, n. 5. ff. de seruit. Iaso in l. traditionib. 2. col. C. de pact. & in d. §. nil cõmune. n. 13. & ibi Ripa n. 4. & nouiores, quod tanquam receptum tradit Moli. in consuet. Parisien. fol. 305. col. 3 Ari. Pine. d. l. 1. 2. p. n. 6. C. de bon. mat. Ex quo n. 8. infert ad q. an agens actione reali, si dicat se proprietarium, vel ad se spectare proprietatẽ, obtineat probando vtile dominium, & concludit obtinere debe

per totum C.de bon.mater.& l. quæcunque,Cod.de bon.quæ libe.30.annorum curriculo præscribi posse,ab eo tempore, quo filius effectus est sui iuris, vt est casus in auth.nisi tricennale,Cod.de bon.mater. non enim ea bona poterant longo tempore præscribi,quia lex annullat titulum lege resistente habitũ, iuxta l.quemadmodum,Cod.de agri.& censi.lib.11. vt in dict.auth.explicant Paul.Corne.& Pinel.num.
23 4.✝ Infertur tertio, quòd in bonis maioratus antiqui idem sit statuẽdum,vt ipsius maioratus re alienata à possessore præscriptio longi temporis locũ habere non possit,sed longissimi, triginta vel quadraginta annorum aduersus possessorem alienantẽ, vt colligitur ex dict.l. vlt.§. sed quia, & §. fin autem sub conditione Cod.commun.delegat. & hanc illationem probat Socin.consil.47. nu 16.lib.3.Tiraq. de primog.q.30.& vltra eos satis colligitur ex Corneo,Iasone,Ripa & nouioribus supra num.21.citatis,idem voluit Pinelus in dict.auth.nisi tricennale, num.23.C.de bon.mater. Et hanc esse receptiorem sententiam attestatur Ferdinan.Vaz.de successsion. creat.§.26.num.128.Pinel.quoque in dict. auth.nisi tricennale num.23.C.de bon.mater.Molin. de His-
24 pan.primog.lib.4.cap.12.num.2.✝ Contrariam tamen sententiam imò quod in bonis maioratus locũ non habeat præscriptio longi temporis, nec lõgissimi etiam præiudicium alienantis, tenuit Gregor. Lup.in d.l.10.titul.26.de feudis,par.4.in gl. magna 6.col.vers.similiter nec obstat,& Ferdinan. Vazq.d. §.26.num.116.& sequentibus,& Anto. Gom.in l.40. Tauri num.90.vers.sed certè ego teneo contrarium. Concurrit enim in maioratu duplex prohibitio alienationis, legis,& hominis, fortior autem est expressa testantis prohibitio,quam legis quæ ex fideicommisso inducitur. Per hanc siquidem non omnino impeditur dominij trãslatio,per illam verò omnimodo impeditur,glos. singul. in l. cum pater §.libertis, in verbo,nec alienaret,ff.de legat.2.& ibi doctores omnes Paul.& cæteri in l.filiusfamil.§. diui.ff. de legat. 1. vtque prohibitio hominis iuncta cum prohibitione legis aliquid operetur, longissimi tẽporis præscriptio locum non habere æquissimũ est, vt constat ex traditis per Ferdinan. Vazq.d.§.26.n. 118.& 119.&Gregor.Lup.in d.l.10 titul.26.de feudis,par.4.gl.magna col.6.vers.similiter: quæ sit ve-
25 rior opinio dicam inferius nu.32.✝ Retenta tamen priori sententia,eam limita modis sequẽtibus.Primò,vt pręscriptio noceat ei , qui alienauit dũtaxat, vel ei,contra quem præscriptum fuit, non verò successori maioratus,quippe,qui fuit agere impeditus, possessore maioratus cum præcedente,qui verè dominus erat vsque ad mortem,successor autem spem solum habebat succedendi, quæ sufficiens non erat ad reuocandam alienationem, vel rem alienatam vendicandam. Impedito autem agere clarum est, non currere præscriptionem l.1.§. ne autem Cod.de annali except.auth.nisi tricẽnale, C.de bon.mater. cum pluribus similibus,per Rode.Xuar.traditis allegat. 3.col.2.Nec oberit text.gl.& communis opinio in l.cum pater §.libertis, ff. de legat.2. vbi si testator legauit libertis prædium ea lege & conditione,ne alienari posit, sed in familia remaneret , & quidam eorum partes suas alienauerint, alij qui nõ alienauerunt,eas poterunt vendicare, quam receptam esse sententiam attestatur Anton.Gom.in l.40. Tauri num.88.illud enim ideo fit,quia totam fundi partem quam quilibet eorum habebat alienauit, atque ideo nimirum,si alij partes alienantium vẽdicarent, quas simul cum sibi legatis possiderent. At in specie nostra quomodo admittetur successor maioratus ad vendicandam vnam ex pluribus rebus maioriæ,& cæteræ apud possessorem maioratus erunt contra fundatoris voluntatem,quæ fuit,vt bona apud vnum integra manerent semper? Ecce quomodo successori non licuit agere aduersus eum, in quem bona aliqua maioratus alienata fuerunt, nam si eis licuisset agere dixit Gregor.Lup.in dict. l.10.titul.26.de feudis.par.4.glos.magna col.vltim. præscriptionem longissimi temporis eis nocere, in quo omnes Doctores conuenire asserit. Itaque cõmunis est resolutio, vt præscriptio bonorum maioratus etiam longissimi temporis non noceat successori, & in specie hoc asserit Roder. Xuarez allegat. 3.quod etiam tradit Curt.Iun.consil.181.num.5. & vlt.Deci.consil.445.num.47.Anton.Rub. consil.84. num.6.Hieronym.Grattus consil.21.nu.37.& consil.101.num.42.lib.2.Lofredus consil. 10. num. 22. Marian.Soci.Iun.consil.126.n.27.lib.1. Paul.Paris. consil.23.num.199.lib.1.& in c. cum non liceat nu. 18.in fine de præscription.Ana.consil. 46. Iacobi. à S.Georgio in l.vltim.ad finem,Cod.qui admi.Ioan. Crottus in rep.l.filius famil.§.diui. num. 146. & ibi Ripa num.115.& Ferdinan.Loazes nu.191. Claud. & Alciat. ibidem ad finem Balb. de præscriptio. 3. parte 4.partis q.12.in fine,n.20.Bal.cons.215.lib.2. & in feudis id voluerunt Isern.& Matth. Afflict.in c. 1.§.quid ergo,num. 20. de inuesti.de re alien. facta Greg.Lup.neminem citans in dict.l.10.titul.26.de feudis par.4.glos.magna col.vlt.vers.sit quartus casus,Ant.Gom.in l.40.Tauri n.90.vers.sed certe ego teneo,Ferdinan. Vazquez hanc dicens communẽ, & ab ea in iudicando non esse recedendum, atque ita in Senatu Hispalensi asserit fuisse iudicatum in causa ardua Ducissæ de Vexar.in lib.de successionum creatio.§.26.nu.131. licet ipse in eodem paragrapho,num.124.inaduertenter dixerit, in contrarium esse communem opinionem,citans doctores, qui potius tenent communem, & eam probat Molin.lib.4.de Hispano.primog.cap.12. num.3. Pinel. etiam hanc dixit communem in dict. auth. nisi tricennale num.41.C.de bon.mater. dicens ita debere limitari & restringi,quod Socin.tradit consil.47.
26 lib.3.& Tiraq.de primogenijs q.30.✝ Ipse idem Pinelus hanc communem sententiam ampliat, & extendit ibidem nu. 50. vt procedat etiam si ipse successor maioratus sit hæres eius contra quem pręscriptio completa fuit,quia cessat hac in specie ratio l. ex qua persona,ff.de reg.iur.& l. cum à matre C.de reiuendi.is enim contra quem vsucapitur solum negligit,non autem contrahit,vt ipse Pinelus notat in l.1.C.de bon.mater.3.p.n.83.limita. 5. & in d.auth. nisi tricennale,d.n.50.citatque Ripam in dict.§.diui.num.116.& ibi Alciat.ad finem,Deci. & Rub.cõ. supra nu.præcedenti citatis. Notat Paris. consil. 23. num.201.& 203.lib.1. quorum sententia vera est & communis, licet contrarium voluerit Crottus d.§. diui.

Digitized

diui.nu.146.verſ.primus caſus, & Fer.Vaz. d.§.26.
num.130.quia nihil, inquit impedit quin per totũ
tempus vitæ iſtius, qui extitit hæres prædeceſſoris
alienantis,res illa ſit extra familiam in eandem fa-
miliam reuerſura, cum primum ſequens in gradu,
qui ſuperiorum alienantium hæres non extiterit,
maioratum illum aſſequutus fuerit. Quoniam verũ
non eſt,eum contra quem præſcriptum fuit alienaſ-
ſe,nec præſcriptioni verè conſenſiſſe, vt ſupra hac
eadem gloſ.probauimus n.12.& 13.licèt alienatio
ſit legalis ipſa vſucapio. Quare licet hæres ſit eius,
contra quem fuit præſcriptum, nihil ei obſtat quo-
minus rem vſucaptam vendicet,ſecus ſi ipſe fuerit
hæres alienantis, quia tunc forte procedet opinio
27 Fer.Vaz.† Pinelus tamen ipſe in dict.auth. niſi tri-
cennale nu.55.pro ſubtili indicio ſuo euertere co-
natur communem ſententiam, tentans res maiora-
tus poſſe longiſsimo tempore præſcribi non ſolum
contra ipſum alienantem maioratus poſſeſſorem,
ſed & contra eiuſdem maioriæ ſucceſſorem, prop-
ter rationem legis inducentis vſucapionem,ne do-
minia rerum ſint incerta neuè lites ſuſcitentur l.vl.
ff.de vſucap. rationeq; publicæ vtilitatis l. 1.ff. eo.
tit.quæ priuatæ præfertur. Et maximè id procedit
in præſcriptione longiſsimi temporis,poſt quod tẽ-
pus leges execrantur inquietare poſſeſſorem, auth.
hæc conſtitu.innouat colla.8. Cui obiectioni reſpõ-
det Fer.Vaz.d.§.29. nu. 131. omnes leges ſimiliter
propter bonum publicum eſſe ſtatutas,quæ per te-
ſtatorem quandoquidem tranſgrediũtur, vt cõſtat
ex notatis in l.nemo poteſt ff. de legat.1.per Greg.
Lup.in l.32. titul.9.de legat. par. 6. per Fer. Vaz.de
ſucceſſ.creatio.§.10.nu.4.Imputandumque erit em-
ptori,qui rem ſubiectam reſtitutioni & alienari pro
hibitam emit.l.qui cum alio ff.de reg. iur. Vel ſpe-
cialius reſpõdere poteris ob publicum bonũ maio-
ratus inſtitutos fuiſſe, vſque bona eorum inaliena-
bilia,& indiuiſibilia perpetuo apud vnũ manerent,
vt diximus ſupra eo.l.1.gl.1. num.11.12.& 13. quæ
vtilitas præponderat vtilitati etiam publicę,quæ ex
vſucapione vſuuenit,vt ex ibi dictis colliges. Idque
probare nititur Pinelus ex regula generali,quã ipſe
tradit in dict.auth.niſi tricennale,nu. 25.& ſequen.
quod prohibita alienatione non cenſeatur prohibi
ta vſucapio,eam tamen opinionem falſam eſſe pro-
bauimus ſupra hac eadem gloſ.num.11.12.& pluri-
bus ſequentib. Minus obeſt quod ipſe ait, non poſſe
teſtatorem,vel contrahentem ipſius maioratus fun
datorem,vſucapionem habenti titulum & bonam
fidem tollere,fateor non poſſe poſtquam iam eſt ei
ius quæſitum,ſed poteſt impedire,vt ex ſuperius tra
ditis ſatis conſtat. Nec me mouet, quod de effectu
vſucapionis ait, quod vſucapientem reddat tutum
in futurum,vt in l.1.& 2.ff.de vſucapion. quia in ſpe
cie de qua agimus ceſſat præſcriptio quoad ſucceſ-
ſorem,quare de eius effectu tractari non poteſt. †
28 Quod autem Pinelus dixit abſurdum eſſe vſucapio
nem ſortiri effectum contra præſentem poſſeſſorem
& non contra ſucceſſorem(eſſet quippe diuidere ef-
fectum vſucapionis, contra text. in l. eum qui ædes
ff. de vſucapio.) refutat Ferdi. Vazq. dicens,eſſe ni-
mis generale,nec aliàs ſatisfacit. Sed tu dic,ibi non
prohibetur niſi quod vna res diuerſis temporibus
vſucapiatur,vt domus,quę conſtat ex lignis præſcri-
bitur decennio & ligna triennio, tanquam res mo-
bilis,eadem enim res non debet diuerſo iure cen-
ſeri. At in ſpecie noſtra non præſcribitur diuerſis
temporibus res maioratus,nec de hoc agimus, ſed
quod poſſeſſor maioratus non poſsit præiudicare
ſucceſſori alienando,nec alienari conſentiendo per
prępſcriptionem,ſibi autem potuit pręiudicari,ſicut
pręiudicatur delinquendo,confiſcantur enim bona
maioratus ab eo poſſeſſa ad vitam duntaxat ſuam,
vt in l.Statius Florus §.Cornelio Felici ff. de iure fiſ-
ci. Minus vrget quod de dominio vſucapione ac-
quiſito dicit Pinelus, quod ſemel alicui quæſitum
ſine eius facto auferri nequit l. id quod noſtrum ff.
de regul.iur.l.ſi quis vi,§.differẽtia,ff.de acq.poſſeſſ.
nec iuri eſſe ait conſentaneum præſcribenti conce-
dere dominium ſtatim ei auferendum,non enim eſt
nouum alicui quæri ad tempus dominium,& eo tẽ-
pore finito alij,idem enim ſtatutum eſſe comperi-
mus in ſpecie,l.ſeruo legato§.1.ff.de leg.1. & l.fin.§.
ſed quia C.com.delegat.& l.fin.C.delegat. & l.quo-
ties,Cod.de dona.quæ ſub modo,& in alijs iuris ar-
ticulis, vt & aduertit Fer.Vaz.d.§.26. nu. 131. verſ.
poſtremo mouetur,& Greg.Lup.in dict.l. 10. titul.
29 26.de feudis par.4.gl.magna col.6.in fin.& 7.† Nec
ad rem facit,nec verum eſt,quod ipſe Gregor.Lup.
paulo ante negabat, dominium ex præſcriptione
acquiri,nam ex receptiori veriorique ſententia do
minium ex præſcriptione acquiritur non ſolum vti
le,ſed & directum iuxta Martini opinionem,vt cõ-
ſtat ex latè traditis ab eodem Pinelo in authen.niſi
tricennale,num.36.37.& 38.C.de bon.matern. Mi-
nus obſtat argumentum de feudo à gloſ. communi-
ter recepta traditum in c. 1.§. præterea, de capitu.
Corra.dicente in rebus feudalibus dari præſcrip-
tionem 30.vel 40.annorum, quaſi gloſ. ſentiat præ-
iudicare eam pręſcriptionem non ſolum poſſeſſori
præſenti,ſed & cæteris ſucceſſoribus in perpetuum,
quod expreſsim reſpondit Curt.Senior conſil.pen.
col.3.nam gloſ. illa procedit ſolum quoad poſſeſſo-
rem,non quoad ſucceſſores agere impeditos iuxta
veriorem,& receptiorem ſententiam,vt ex ſuperius
30 traditis colliges.† Quatenus autem ipſe Pinelus in
dict.auth.niſi tricennale num.55.verſ.retenta autẽ,
Cod.de bon.mater.reſpondet ad pręcipuum funda
mentum noſtræ ſententię,quod impedito agere nõ
currit præſcriptio, vt intelligatur,quando in initio
talis præſcriptionis datur tale obſtaculum, quando
enim lex reſiſtit initio magis impeditur effectus vt
in l.1.& ibi Bart.numer.11.ff. de regula Catonia,at
in ſpecie noſtra non adeſt impedimentum in initio
præſcriptionis,ſed in eius continuatione. Nam re-
ſpondeo quoad ipſum ſucceſſorem nunquam fuiſſe
cœptam præſcriptionem, atque ideò in eius initio
quoad eum occurrit impedimentum, quia non po-
tuit agere , quare nimirum ſi præſcriptio ei nõ prę-
31 iudicet.† Iure autem regio nulla dubitatio eſt,quã
do præſcriptio non fuit completa cum prædeceſſo-
re,maioratusque poſſeſſore,quia eo mortuo poſſeſ-
ſio, tum ciuilis,tum naturalis translata eſt in ſuc-
ceſſorem maioriæ per legem noſtram, quare nulla
poſſeſsio manſit penes eum, in quem res maioratus
fuit alienata per ipſum prædeceſſorẽ,vel aliũ quem-
cunque

cunque extraneum, quomodo ergo potuit sine pos sessione vsucapere? Ita sentire videtur Greg. Lupi d.l.10.tit.26.par.4.in glo.magna col.4.in fin.vers.si bene consideretur,& col.penu.vers.& hæc apertius procedent,& Fer.Vaz.de succes.creati.§.26.n.141. Ant.Gom.in l.40.Tau.n.90.vers.3.pro hac sentẽtia & sensit Moli.de Hispa.primog.li.4.c.12.n.6.vbi au tẽ vsucapio cõpleta fuit cõtra prędecessorẽ,maioratusq; possessorẽ,lex nostra nihil probat, vt aduertit Ant.Gom.quare recurrẽdũ est ad ius cõmune,& ad ea quæ à nobis tradita sũt supra ista gl.nu.25.& seq. vbi probauimus eã prę̨scriptionẽ successori maioratus nõ nocere tanquã impedito agere iuris impedimẽto.

32 † Etsi dixeris quomodo potuit prę̨scribere sine possessione,contractus enim erat nullus propter prohibitã à lege & ab homine alienationẽ. Respondeo, etsi cõtractus & alienatio sit nulla,& ex ea non trãsferatur dominiũ,trãsfertur tamẽ possessio,vt in l.1.§.si vir vxori,& ibi notãt docto.omnes,ff.de acq. poss.de quo latè agit Ant.Gom.in l.45.Tau.n.23.& seq.& n.26.vbi expresse loquitur in bonis maioratus à possessore alienatis,in quibus probat trãsferri possessionẽ,licet dominiũ trãsferri nõ possit,appẽditq; legẽ nostrã, quatenus mortuo possessore maioratus trãferri ait possessionẽ ciuilẽ,& naturalẽ in successorẽ,quãuis extraenus quispiã eã occupauerit,& possederit in vita prædecessoris, vel post eius mortẽ, vel ab ipso prædecessore eã habuerit,probat ergo apertè lex nostra res maioratus,vel alienari prohibitas ab extraneis possideri posse, licet alienatio in eos facta nõ teneat,sitq; nullius momẽti.Cũ ergo extraneus possideat, nimirũ si cõtra alienantẽ præscribat lõgissimo tẽpore 30.vel 40.annorũ, iuxta ea,quę diximus supra hac eadẽ gl.n.23.successori tamẽ nõ noceat cõpleta præscriptio,tanquã agere impedito,vt diximus,& si completa non fuerit, interrũpatur ita, vt deinceps cõtinuari nõ possit propter defectũ possessionis.

33 † Quod autẽ diximus n.23.bona maioratus lõgo tẽpore prę̨scribi nõ posse,sed lõgissimo 30. vel 40.annorum nõnulli intelligũt, vt procedat quoties res quæ præscribitur fuerit alienata ab ipso maioratus possessore,nã si ab alio tertio vendita fuerit, poterit emptor lõgo tẽpore decẽ,vel viginti annorũ eã prę̨scribere,ex sentẽtia singulari,Bald.in l.[illegible] in fi. C.de vsucap.pro empto.cui subscripsit Paul.Cast.in d.l.vlt.§.sed quia n.7.vers.aduerte.C.cõmu.de lega. ibiq; Ias.& cęteri interpretes,& alij quos refert,& sequitur Balb.de prę̨scrip.5.p.5.partis q.5.Paul.Paris. cõs.81.n.34.li.1.Ioan.Crot.in rep.l.filiusfa.§.diui.n. 143.& Rip.n.115.col.pe.& cęteri scribẽtes ff.de leg. 1.Ari.Pine.dicẽs eã cõmunẽ in d.auth.nisi tricennale,n.35.C.de bo.mat.Mouẽtur ex eo quod simile statutũ videmus in alijs casibus, nẽpe,licet actio quod metus causa duret triginta annis aduersus eũ qui metũ incussit,si tamẽ ea res super qua metus fuit illatus alteri fuit vẽdita,ipsa actio aduersus vltimũ emptorẽ decẽ annis præscribetur,l.3.& ibi Cyn.Bar.& alij C. quod metus causa Tiraq.citãs cõcordãtes,& similes li.1.de retract.§.1.gl.10.n.11.& 14.vbi idẽ probat in actione hypothecaria,& Pinel.in d.auth.nisi tricennale n.35.ad fin.addit,aliud simile dicens restitutionem,actionemque facilè dari minori læso contra eũ qui cum eo contraxit, non ita aduersus tertium habentem causam ab eo cui minor vendiderat l.plane & l.præced.ff.de mino.Alex.cons.65.li.5.extollit Rod.Xua.allegat.21.ad fin.explicat Couar.lib. 1.resol.c.6.n.7. Sed nihilominus contrarium tenet Rod.Xuar.allega.3.& Ant.Gom. in l.40.Tauri nu. 90.vers.sed salua pace,& Greg.Lup.in d.l.10.titul. 26.gl.magna,vers.fit tertius casus,par.4. Moli. d.li. 4.c.12.n.1. moti ex eo quod prohibitio alienationis afficit rem,ita vt perpetuo alienari non possit, diuidi,nec separari,nõ verò dicitur prohibitio personalis,vt in l.2.C.de vsucap.pro empto.vbi res prohibita alienari est impræscriptibilis, & sic impedimẽtum est in re,nõ in persona,non ergo interest,ab vno ne,an ab alio alienetur. Idem voluerunt Pet.& Cyn.in l.vltim.C.in quib.caus.in integ.rest.non est necessa.Paul.in l.vlt.§.sed quia n.7.vers.aduerte tamen C.commun.de legat.Ant.Gom.d.l.40.Taur.n. 90.vers.sed salua pace.Sed communi opinioni magis accedo, vt res maioratus vendita ab alio extraneo,ab emptore prę̨scribi possit longo tẽpore,quoad maioratus possessorem, non tamen ea præscriptio successori nocebit tanquam agere impedito, vt

34 probauimus supra ead. glos. numer. 25. † Limitat etiam sententiam communem supra nu.23.traditã Ant.Gom.in d.l.40.Taur.num.90. vers.quod tamen primo,vt præscriptioni bonorum maioratus locus sit vidẽtibus,& consentientibus his,qui ad illũ sunt vocati,quia quemadmodum cõsentire possunt alienationi,vt in l.nihil,§.omnibus ff.de lega.1.& in l.cũ pater §.libertis,ff.de lega.2. & l.quoties C. de fideicõmiss.ita & præscriptioni consentire possunt,vt in specie asseuerat Bart.quem cæteri sequuntur in d.§. diui.penul.quæst.& Imol. notabiliter in l.vbi lex,ff. de vsucapio.Sed hęc limitatio vera non est in maioratu,qui perpetuo durat,nec intra certas personas, & familias terminatur, prout in specie Bart. & sequacium,vt rectè aduertit,Ari.Pine. in d. auth. nisi tricennale nu.54.C.de bon.matern.dicens nunquã verè dici posse in alienatione,vel vsucapione rerum maioriæ consentire omnes de familia, vel omnes quorum interest, cum maioratus vltra viuentes ad futuros extendatur,quod multi graues viri non aduerterunt,nec Bart.ipse in d.§.diui.n.22.& Alex.& cæteri eum sequuti, viui antẽ nascituris nocere nequeunt,vt in l.3.ff.de interd.& releg.

35 † Nec hac in specie tractari potest de vltimo familiæ, quemadmodum tractatur in relicto familiæ quod intra certam familiam,seu generationem terminatur,vt in l. cui solidum §.prędium ff.de lega.2.cum ibi notatis, & per Ias.in d.§.diui.2.lect.n.81.& alios à Pin.elcitatos d.n.54.in fin.

36 † Quatenus autẽ limitat eãdẽ sententiã n.23.traditã Greg.Lup.in d.l.10.gl.magna in fin.tit.26.de feud.par.4.& Ant.Gom.in d.l.40.Tau. n.90.in fin. & Fer.Vaz.de succes.creat.§.26. n.125. & Molin.d.lib.4.cap.12.num.10.vt non procedat in præscriptione immemorabili,possunt enim res maioratus eo tempore prę̨scribi etiam contra successores,nullam habet hæc conclusio dubitationẽ,cũ habeat hæc præscriptio vim tituli & priuilegij, l.hoc iure §.ductus aquę ff.de aqua.quot. & æsti.cap.super quibusdã,§.pręterea de verb.sig.Rod.Xuar.alleg.3. & quia in hac prę̨scriptione constare non potest de initio, & quamuis in constitutione maioratus sit habita

habita mentio huius rei, de cuius præscriptione tractatur, sciri non potest, an ante vel post eandem cõstitutionem qui præscripsit eam possidebat, vt dixit Anto. Gomez in d. l. 40. Tauri, nu. 90. in fi. imo præsumptio est pro præscribente, quod ante maioratũ eam possederit, nam alias constaret de initio possessionis, quod vtique est contra eiusdem præscriptionis naturam, vt latè traditur per eos, quos supra eodem. l. 1. gloss. vlt. num. 2. latius citaui.

GLOSS. VI.

1 *Maioratus bona possidens potest possessionem transferre in eum, cui ea vendiderit, licet venditio sit nulla.*
Possessio transferri potest ex inutili contractu ibidem.
2 *Maioratus possessor an possit propria authoritate ingredi possessionem rei maioratus ab alio possessæ & deinceps.*
Aedificiũ ab alio factũ in meo fundo an possit propria authoritate deijcere? ibidem.
3 *Possessio rei mobilis vacans, vel non vacans quando acquiratur eam occupanti.*
4 *Possessio ab alio occupata quando & quibus casibus possit ab ipso possidente propria authoritate recuperari, & à detentore auferri, ibidem.*

F *O el dicho tenedor le ays dado la possession dellas.* Nota ex hac lege bonorum maioratus possessionẽ ab eius possessore tradi posse, licet bona sint alienari prohibita, & contratus, seu alienatio sit nulla, licèt enim ex cõtractu inutili nõ transeat dominiũ, transit tamen possessio, vt in l. 1. §. si vir vxori & ibi notãt docto. omnes. ff. de acqui. poss. dixi in glo. præcedenti nu. 32. † Ex his verbis colligi etiã potest, successorẽ nõ posse propria authoritate ingredi possessionẽ bonorum maioratus ab eius possessore alij traditã, nam si verè possidebat, prout dicit lex nostra, nemo eũ expellere poterit, nõ enim reperitur iure cautũ, quòd ciuilis possessor possit propria authoritate expellere clandestinũ possessorẽ vel detẽtatorẽ, nisi post denegatam & interuersam possessionẽ ex sententia Dyni, in l. 1. § interdictum autem, vbi quoque Rayne. & Alberi. in fi. ff. vti posside. idẽ voluit Cyn. in l. 1. C. vnde vi. 2. colum. Fran. de Aretio in l. clam possidere. §. qui ad nundinas, nu. 11. ff. de acq. possess. idem Cyn. in l. vna. C. vti possi. nu. 10. & probat Moli. lib. 3. de Hisp. primog. cap. 12. nu. 12. Conuestitur hæc opinio ex l. si alius. §. bellissimè. ff. quod vi aut clam, vbi dominus fundi non potest propria authoritate tollere aut diruere ædificiũ ab alio in eo fundo factũ, nisi ex magna causa, propter defectum iudicis, vel quãdo mora esset periculũ & non modicum damnũ allatura, secundũ glo. Bart. & docto. ibi. Præterea, si hoc liceret successori maioratus quilibet hoc fingere posset, & daretur occasio, res proprias cuilibet auferendi iniustè, & tum maximè cum detentator prætẽderet se successorẽ maioriz, vel eas res non esse maioratus, sed liberas & nulli restitutioni subiectas, arg. tex. in l. §. si quis ideò, ã possessione. ff. ne vis fiat ei. 3 † Verùm his minime obstantibus contraria sentẽtia verior est & receptior, imo quod successor maioratus possit propria authoritate bona auferre à tertio detentatore, & per vim eum expellere, ex sententia singulari gl. in d. l. 1. §. interdictũ autem. ff. vti poss. in verbo vltro, vbi Bart. num. 3. egregie distingui, Aut enim vacabat possessio rei, & aliquis eã fuit ingressus, & nequaquã poterit propria authoritate expelli. l. sequitur. §. itẽ si occupaueris iuncta glo. ff. de vsucapio. Et hic non est casus noster nec adaptari potest quæstioni, de qua agimus, cũ possessio rerum maioratus nec momento vacare dicatur, cum mortuo possessore ipso momento transeat ipso iure possessio ciuilis, & naturalis in successorem, vt dicit lex nostra. Aut possessio rei non vacabat, sed per occupationem eius qui eã fuit ingressus, priuatur primus possessor vtraq; possessione, quod vsuuenit in re mobili, vt in l. si rẽ mobilem & l. 3. §. Nerua filius. ff. de acq. posse. & tũc primus possessor potest eã rem ab eo auferre in continenti, nõ vero ex interuallo, arg. tex. in l. vt vim. ff. de iusti. & iu. confert tex. singul. in l. si quis in seruitute in fi. ff. de furt. hic etiã casus nõ facit ad propositum, quia de rebus mouilibus nihil ad nos, cùm maioratus cõstituatur, vt plurimũ de rebus immouilibus. 4 † Aut vero possessio rei non vacabat, quãdo alter eã fuit ingressus, sed vel vtramque possessionẽ, vel ciuilem tantum habeat aliquis, quod contingit in re immobili, vt in l. clam possidere. § qui ad nundinas. ff. de acq. posse. & tunc poterit possessor eum qui rem ab eo possessam occupauit propria authoritate expellere, & ab eo rem illam auferre, atque ita intelligi debet glo. in d. l. 1. §. interdictum autem. ff. vti possid. vt eam intelligit Bart. ibidem, cuius doctrinam sequuntur Ang. ibi, & Paul. Cast. in d. §. qui ad nundinas. 2. col. post principium & Lud. Roma. ibi. 2. col. Vbi tamen dicit, tutius & sanctius esse ad iudices occurrere, vt scandala euitẽtur & rixæ, Iaso. in d. §. qui ad nundinas. 4. notab Imol. post Inno. in c. olim. 1. de resti. spolia. num. 10. Ange de Aret. in. §. quadrupli. insti. de actio. pen. col. Alexand. hanc dicens cõmunem, in l. quemadmodum. ff. de acq. poss. nu. 3. sic & in nostra specie successor maioratus ex beneficio legis nostræ possidet ciuiliter & naturaliter, poterit ergo propria authoritate expellere ingressum. Ex quo hanc conclusionem probat Anto. Gomez in d. l. 45. Tauri num. 124. & pluribus alijs fundamentis eam fulcit, respondetque ad allegata in cõtrarium, ad quem lectorem relego.

LEY. IX.

¶ *Que pone la orden que se ha de tener en el proceder y determinar en el remedio de la ley passada.*

¶ *Pragmatica del Emperador don Carlos, y la Reyna doña Iuana en Madrid, hecha año de* 1543.

Digitized by Google

¶ Mandamos que quando alguno, o algunos occurrieren al nuestro consejo, sobre pleytos, y causas de mayorazgos, o sobre el remedio de la ley passada a paresciēdo a los del nuestro Consejo, que es caso en que se deue de dar juez, le den, y en la comission que lleuare, le manden, que en comēçando à entēder en el negocio, assigne termino de cinquenta dias a las partes b por todos terminos, y plazos: el qual no se pueda prorogar ni alargar por ninguna manera ni causa: c dentro del qual los oyga, y las partes ante el digan è aleguen, y presenten los mayorazgos, y otros titulos, y escripturas, y prouāças que quisieren. Y hecho, y concluso el negocio, dentro de los dichos cinquenta dias, sin otra mas conclusion, ni prorogacion d para lo determinar, se traya ante los del nuestro Consejo, y traydo, se vea y determine luego, sin que aya ni den lugar à otra alegacion ni prouança, y la sentēcia que en ello dierē, se execute sin embargo de qualquier supplicacion, que della se interpusiere, y executada se reciba la supplicacion, y se den otros quarēta dias y no se puedan prorogar ni alargar: dentro de los quales presentē y prueuen las partes lo que quisieren, y vieren que les conuiene, para que en el dicho grado de supplicacion se vea, y determine lo que fuere justicia. Y si la sentencia fuere confirmatoria, se remita el negocio al Presidente, è Oydores de la nuestra Audiēcia, que hagan en el justicia, y en caso que la sentencia que fuere dada por los del nuestro Consejo, en el dicho grado de suplicacion fuere reuocatoria, que la sentencia de reuista sea lleuada à pura, y deuida execucion, y en cuyo fauor se diere, sea puesto en la tenencia de los bienes del tal mayorazgo, sin embargo que la sentēcia de vista aya sido executada, è no quede otro remedio ni recurso alguno, y el pleyto se remita à la dicha nuestra audiēcia en possession, y propriedad, dōde las partes sigā su justicia. Y la misma forma, y orden susodicha mandamos q̄ se tenga y guarde, quando à los del nuestro Consejo paresciere se deue conoscer del tal negocio en el Consejo, y no embiar juez, para que en el e se le den los dichos cinquenta dias de termino, sin que se pueda prorogar mas, dentro del qual las partes digan y aleguen, y prueuen, y presenten lo que quisieren, y luego se vea el dicho pleyto, y la sentencia que dieren se execute, y executada, si alguna de las partes suplicare, se guarde y cūpla la ordē susodicha. Y declaramos que lo que assi fuere sentenciado en nuestro consejo, y executado sea auido solamēte por tenencia de bienes: f y en caso que algun posseedor de mayorazgo fallesciere, y el que pretende ser llamado al tal mayorazgo tomo la possession del, y estuuiere en ella por medio año, g y passado el dicho tiēpo, otro viniere al nuestro cōsejo, pidiēdola por virtud de la dicha ley de Toro, mandamos q̄ en tal caso no se de juez, ni se conozca del en el nuestro consejo, sino que se remita à la dicha nuestra Audiencia. h

GLOSS. I

1 *Maioratus successori competit interdictum retinendæ, adipiscendæ, & recuperandæ.*
2 *Sequestrationi an locus sit, si duo contendunt super possessione alicuius rei, & rixa speratur, vel timetur? & ibi limitatur.*
3 *Interim dicti remedium remissiué.*

Maioratus successor interdictum retinen-

dæ

de propmes, alio oppositore litigante super eiusdem maioratus possessione, quid debeat probare & quomodo? ibi.

1 *Sobre el remedio de la ley passada.* Remedia legis præcedētis sunt tria, competit imprimis maioratus successori mortuo possessore interdictū retinendæ possessionis, quod à peritioribus aduocatis proponitur semper, vt probauimus sup.eo.l.8.glos.2.n.7.& seq. & adipiscendæ quoque, vt ibi dixi, n.3.& seq.& recuperandæ, vt latè ibi insinuauimus, n.12.& seq. Quin & propria authoritate possessionem apprehēdere ostendimus in d.l.8.glos.vlti.n.2.3.& 4.† Cæterum
2 quid si duo, vel plures contendunt se successores esse maioratus, inter quos contentio, & rixa speratur, maximaq; discordia, ita quòd deuenire credatur ad arma: quia vterque præparat se & suos pro adipiscēda actuali possessione, & detentatione rerum ipsius maioratus? certæ iudex hac in specie ex officio vel ad partis petitionem poterit eos sub pœnis prohibere, ne accedant ad fundos vel alias res maioratus easq; faciet sequestrari, donec iudex causam decidat, iuxta tex.in l.æquissimum.ff.de vsufru.& glo.ibi notat, Bald.in princ.& Bart.& Alberi.in §. vltim.legis præcedentis, Moli.de Hisp.primog.lib.3.capit. 13.n.71.cum concordantijs ab Ant. Gom. traditis huic adhærens opinioni in l.45.Taur.num.125.vbi tamen conclusionem limitat, nisi alter eorum fuerit adeptus possessionem actualem bonorum huius maioriæ, tunc enim sequestrationi locus non erit, etiam si alter eorum præparet arma & alia faciat, ex quo rixa timeatur authoritate Bald. in l.quidam æstimauerunt.2.colum.post medium versi. secundo casu, argum.tex.in l.vlt.ff.de offi.procur. Cęsa.idem voluit Bald.in c.2.de vita & honesta.cleri.num. 8.& in c.1.de sequestra.poss.& fruct.num.9.Iaso.in l.quidam æstimauerunt.3.col.post princ.ff.si cert.pet.Alberi.in l.æquissimum.ff.de vsufru.quam legit sub. l. præcedenti.§.vlt.† Verum enimuerò si neuter eo-
3 rum ingressus fuit possessionem, nec timetur de rixa inter eos, sed vterque proponit coram iudice interdictum retinendæ vti possidetis, tunc deueniendum est ad remedium interim dictum, de quo latè agit Ant.Gomez, in l.45.Tauri num. 126.& melius dom.Dida.Couarr.lib.practicarum quæstionū, cap.17.& nos quoque in stylo cancellariæ titul. 3.c. 2.§.27.glos.4.vbi vndecim differentias inter hoc remedium, & vti possidetis tradidimus, ibi etiam, nu. 19.modum probādi in hoc remedio docuimus, quo quidem nostra in specie opus non est. supponimus si quidē neutrum ex collitigantibus corporaliter possidere, nec actu possessionem ingressum fuisse, quare ex instrumento maioratus constabit quis sit in possessione tuendus, quod voluit Molina.d.libr. 3.cap. 13.num.70.& 71.& licèt per hanc legem detentationem tantum ex hoc remedio successor acquirat, & non possessionem, per legem tamen sequentem, & non immerito, hoc immutatur, & corrigitur, statuiturque possessionem acquiri, vt ibi dicemus.

GLOSS. II.

1 *Maioratuum causæ arduæ sunt, ideo quoad tenutam, & possessionem in consilio regio agitantur.*
2 *Consilium regium de quibus causis cognoscat.*
3 *Commendæ Indorum lites in Indiarum consilio, non in cancellarijs controuertuntur.*
4 *Commendæ Indorum causa in regio Consilio Indiarum pendente, mortuis litigatoribus an super fructibus litigari possit in cancellaria, & n.seq.*
5 *Accessorium iam dici nō potest extincto principali.*
Beneficium mortuis litigatoribus prouideri potest, ib.
Causa, vel lite principali extincta, extincta quoque censetur accessoria, ib.
6 *Casus superueniens à quo dispositio nondum perfecta incipere non potest, viciat dispositionem.*
7 *Priuilegio extincto quoad principales, & quoad eos quibus accessoriè competebat, cēsetur extinctum.*
8 *Iudex causæ principalis dicitur quoq; iudex causæ incidentis, & pluribus exemplis probatur, n.9.10.11.& 12.*
13 *Priuilegij causa cessante, cessat priuilegiū.*
Fructus diuerso iure censentur ab ipsa re, ibidem.
14 *Officium iudicis nobile non spirat finita causa principali, sed mercenarium sic.*
Fructus officio iudicis mercenario debentur ibidem.

b *Termino de cinquenta dias a las partes.* Hic poteris mutuare plurima ex his, quæ diximus in stylo cācellariæ tit.1.præeminentia.17.casu.12.per totū. Nota casum, in quo causæ cognitio spectat ad regiū cōsiliū, & nō ad cācellariā, vel regiū prętoriū, sunt enim causæ maioratuū arduę vt plurimū, & quādoq; inter magnates, & illustres viros cōtrouersæ, agiturq; de ducatibus, comitatibus, & marchionatibus, oppidis, villis, & iurisdictionibus vni auferendis & alteri cōferēdis: qua propter regiū consilium sibi reseruauit
2 huiusmodi causarū cognitionē quoad tenutā olim, & hodie quoad possessionē, vt in l.seq.† Et si dixeris quomodo de proprietate maioratuū cognoscitur in regijs prætorijs, & cācellarijs. quod maioris est momēti, vt cōstat. Respōdere licebit, hoc ideo fieri quia spaciosam causæ cognitionē proprietatū causæ exigunt, de quibus regij consiliarij, alijs moderationis regni negotijs præpediti cognoscere nequeūt, vt in l.11.tit.5.de regia cācellaria, & l.21.& 21.tit.4.de regio cōsilio sup.lib. 2.& hoc potissimū procedit, ex eo quod ex vltima sentētia in regia cācellaria, lata suplicari potest in his causis arduis se-

Digitized

cundò ad regiā personā iuxta legē Segouiæ,l.1.2. & 4.tit.20.de secunda supplicatione supr.lib.4. & sic deuoluitur ad regium consi.l.12.eo.tit.Sed de causis sūmarijs,prout hæc est, & arduis cognoscere pōt
3 regium consiliū,vt ex dictis legibus colliges.†Cuius exēplo in Indiarū regnis eorum prætoria & cācellariæ cognoscere nequeunt de causis super cōmendis Indorum cōtrouersijs,sed tantū porrecto libello exceptionibusq;oppositis,partes ad probādū admittē de sunt,dilatione trium vel sex mēsium data , quæ nulla ex causa prorogari potest,& absq; vlla alia publicatione & conclusione causa remittēda est ad regē regiumq;Indiarum consiliū,vt ibi ex eisdē actis summariè decidatur, & vnus dūtaxat casus excipitur,in quo cācellaria cognoscere potest,nēpe,super spolio ab alio alteri facto,vt in l.13.in legibus Indiarum,& in regijs rescriptis ad regna Indiarum missis.†Sed quia ex facto hoc in regio prætorio argen
4 tino causa agitata est,ex qua aliam limitationem colligere poteris,non grauabor hic referre. Inter duos huius regni ciues contentio orta fuit super Indorū commenda, & processu facto in cācellaria Regum iuxta formā supra traditā,causa Regi remissa fuit, & regio Indiarum consilio,eaq;ibi pendente mortuus fuit commendæ possessor,& alter qui cū eo litigabat,hæredes eorum in hoc regno cōmorantes super fructibus hoc in foro regio cōtenderunt,reiq;cōuenti iurisdictionē declinauerunt huius regij fori, dicentes,causam remittēdā esse ad regiū cōsiliū,vbi causa principalis Indorū pendebat , actores negabāt causam pēdere in regio cōsilio,fuit enim extincta morte litigatorū,fuit dubitatū , an in hac regia cācellaria causa hæc trutinari possit,nec ne,& videtur remitti debere ad regiū consiliū, tā enim super principali, quā super fructibus ibi cœptum fuit iudiciū,ibi ergo finiri debet.l.vbi cœptū.ff.de iud.cū similibus.Præterea accessoriū non debet à principali separari,sed eius semper sequi naturā. c. accessoriū,de reg.iu.li.6.cū concordantijs ibi à glo.Dyno,
5 & Ioan.And.adductis.† Sed nihilominus opposita sententia mihi visa fuit verior,& in puncto iuris substabilior,ex seq.Et primò quia regula iuris est,accessorium sine principali stare non posse.l.naturaliter.ff de condicti.indeb.Ias.in l.4.§.ex conuentione n.1.ff.de re iudi.extincto itaq; principali,accessoriū amplius iam dici non potest.l.1.2.3.& 4.ff.de peculio lega.l.nā quod liquidè in prin.ff.de penu.lega.l. fundi.§.fi.ff.de fūdo instructo,vbi ita cū tex. summat Bart.à quo remouetur principale,& eius accessoriū. Sed nostra in specie extincta fuit causa principalis morte litigantiū,eo quod ad eorum vitam durabat cōmenda,quemadmodū si duo vel plures super sacerdotio,seu beneficio litigent,eis mortuis causa dicitur extincta & finita,ita vt ex tūc fieri possit eius beneficij præsentatio,& collatio,vt in Clem.1.vt lite pend.in priori eius parte,Couar.lib practi.quæstionū.c.36.n.7.versi.secūdus casus:sic & lis quæ interdictos huius regni ciues vertebatur in regio consilio super Indorum commenda,mortuis litigatoribus,finita & extincta fuit, quod ad principale hoc est,quo ad Indorum commmēdam,quippe,quæ eorum morte finiebatur,ita vt alteri potuerit commēdari,prout cōmendata fuit inspecie,de qua agimus,

nimirū ergo si causa Indorū principali finita & extincta,extincta quoq; cēseatur causa accessoria fructuū,iuxta reg.l.cū principalis causa,& l.nihil dolo, §.cū principalis.ff.de reg.iu.cū concord. ibi in glos. citatis,quibus adde vltra superius dicta,tex.in l.3.§. qui habet.ff.de seru.rust.præd. qui ad hoc solet allegari,quod extincto actu principali,extinguitur quoque & accessoriū,& quod venit in consequētiā,tex. etiā in l.fi.C.de cōsti.pec.de quo per glos.& Cyn.in l.1.ff.de ur.om.iud.& per Bal.in l.& si is.C.de pręd. min.per Can.in c.si diligēti,de foro cōp.& c.interdi lectos, de fide ins.cū cōcord.per Tira.latissime congestis in lib.de cōstit.3.p.lim.7.n.40.cū quindecim
9 numeris præcedētibus. † Cū igitur lis super fructibus sine principali causa Indorū non poterat in regio consi.agitari,sed in cācellaria,vt in d.l.11.tit.5. de Regia cācellaria sup.li.2.& deuenit ad casum à quo incipere nō potuit , necessario remitti debuit ad cācellariā,iuxta notata in l.pluribus. §. etsi placeat.ff.de verb.oblig. vbi dispositio nōdū perfecta, & cōsūmata vitiatur, si ad eū deueniat casum,à quo nō potuit incipere,& ibi.Bar.optime materiā explicat,n.2.3.& 4.in l.debitor decē in prin.n.1.ff.de leg. 2.& in aut.quom.oport.episcopos. §. hæc autem de Deo,n.1.per tex ibi col.1.sed causa,de qua agimus, nō erat cōsūmata,& perfecta quādo litigatores mortui sunt,& sic quādo ad eū casum deuenit,à quo initiū habere nōpotuit,quare cōsequitur proculdubio, causam fructuū accessoriā extinctā esse,nec in regio
7 cōsilio tractari posse,sed in cācellaria. † Suadetur hæc eadē sentētia,quia mortuo principali,cui principaliter cōpetit priuilegiū,extinguitur etiā quoad alios,quibus accessoriè cōpetebat,vt notat Bal.in l. 2.circa finē vers.6.quæro.C.de episcop.& cleri.Soc. cōs.84.n.1.li.3.Dec.in l.in omnibus causis, n.10.ff. de reg.iur.Sed in casu isto cōpetebat priuilegiū causæ Indorū,vt in regio cōsilio tractaretur, nō in cācellaria,& accessoriè quoq. fructuū causæ idē priuilegiū cōpetebat,nō quod huic causæ incidēti priuilegiū fuisset cōcessum,sed ex principali causa hoc priuilegio potiebatur,arg.tex.in c.si cui.§.1.c. dudū in prin.de præbend.in 6. capit.sicut nobis,de verborum significatione,eodem libr.Domi.cons.74.ad finem Deci. vbi supra , quare extincta causa principali Indorum morte litigatorum,extincta similiter
8 fuit causa accessoria fructuum. † Finita ergo ea instantia,quæ pendebat coram Regijs consiliarijs, potuit denuo intentari super fructibus in hac regia cancellaria,tanquam causa principalis pecuniaria, quæ non accedit causæ Indorum,cum ea finita, & & extincta fuerit morte litigatorum. Et si obijcias, ad cognitionem habendam cui fructus pertineant, cognosci debet necessario , cui commenda Indorū competebat,cuius cognitionis inhibitæ sunt Indiarum cancellariæ,vt in l.12.in legibus Indiarū,nō ergo cognoscere poterit de fructibus.Respōdeo,iudicem causæ principalis esse iudicē causę incidētis,de qua principaliter cognoscere nō posset,vt in l.quoties.C.de iu.vbi iudex pedaneus de causa statu cognoscere pōt incidēter,qui alias de ea cognoscere nō valebat,vt in l.2.C.de pedan.iud.idē statuitur in ar-
6 bitro,vt in l.cū proponas.C.de rebus credit.† Hinc fit , vt iudex habens limitatam iurisdictionem non

non posit cognoscere de causa diuersæ speciei, nisi vsuueniat incidẽter, ita vt sine eius cognitione, non posset causa principalis corã eo controuersa diffiniri, vt in specie. d.l. quoties. C. de iudi. Bar. & Paul. Castr. decidunt in l. solemus. §. latrunculator. ff. de iudi. Rober. Maranta, de ordi. iudicio. 4. p. 6. distinctione principali iudiciorum, n. 25. & seq.

10 †Similiter iudex causarum ciuilium, qui causarum criminalium iurisdictionẽ non habet, poterit punire testes falsa deponentes in causa ciuili coram eo pendente, etiam si nullã in testem iurisdictionẽ habeat. l. nullum. C. de testib. l. 2. & ibi Bald. C. de sportul. l. si quis fortè. §. si quos. ff. de pœnis. l. vlt. tit. 16. p. 3. cum pluribus concord per d. D. Couar. traditis in libro pract. q. c. 18. n. 8. & est tex. regni nostri in l. 5. tit. 5. de præfectis prætorio & senatoribus cancellariæ supra. lib. 2. vbi hanc punitionem testium falsa deponẽtium permittit lex illa senatoribus Regiæ cancellariæ, qui aliàs cognitionem non habent criminalium.

11 †Sic & quilibet iudex poterit hoc in regno de causa nobilitatis Hispanæ cognoscere incidenter, si quis fortè contẽdat, se non debere in carcerẽ detrudi ob debita ciuilia, quia nobilis est, & fidalgus, licèt aliàs super causa nobilitatis Hispanæ principaliter nemo cognoscere possit, præter iudices ad id nuncupatim deputatos, vt in l. 12. tit. 11. de prætoribus nobilium supra, lib. 2. l. 21. & l. 31. eo. tit. hæc fuit sententia Bald. in l. non ignorat. C. de his qui accusa. non pos. cui accessit Arceus, Otalora, in lib. de nobilitate Hispana 3. p. c. 2. n. 8. & Pet. Nunni. Auendaño, in lib. de mãdatis regijs exequendis c. 1. n. 29. vers. 20. causa

12 † Quinetiã, quod plus stringit iudex laicus corã quo testis clericus falsum deposuit, poterit de falsitate cognoscere ad decidendã causam principalem, quę coram eo vertitur, non autẽ ad eum puniendum, vt voluerunt Hosti. Innoc. Ioan. And. Ant. Pano. & Fel. in c. verum de foro cõpe. Rip. in c. decernimus, n. 26 de iudi. d. D. Coua. d. c. 18. col. pen. & fi. Sic & in specie nostra, regia cancellaria cognoscere potuit de causa fructuum, quæ causa est pecuniaria, & incidẽter ad quem ex litigatoribus iã defunctis Indorum cõmenda pertinuerit, quamuis pronũciare nihil potuerit super dicta cõmenda, nec pronunciare erat necesse, cùm morte litigatorũ vacauerit, & ob prædictã vacationẽ Indi alteri commendati fuerunt. Similiter in casu. d. l. quoties. C. de iudi. nõ licuit iudici pedaneo de causa status pronunciare, & si de ea cognoscere incidenter potuerit ad effectum diffiniẽdæ causæ hæreditariæ, vt rectè intelligit Rober. Marãta, de ordi. iudiciorum. 4. p. 6. distinctio. princip. iudiciorum, n. 26.

13 †Nec oberunt adducta in oppositum, non enim negamus, vbi cæptum fuit iudicium ibi finiri oportere: sed hic iam finitum fuit iudicium principale Indorum morte litigãtium, vt supra deduximus, quo finito cessauit accessorium fructuum, vt probauimus, & quia cessante causa priuilegij cessat priuilegium. l. athlethæ. §. 1. ibi quoad in prę sidatu sunt, & in l. Geometræ, ibi donec curam gerunt, & in l. idem Vlpianus, ff. de excusa. tuto. l. Titia Seyo. §. vsuras, & ibi glos. & Bar. ff. de lega. 2. cum concordantijs & similibus ab Andrea Tira. congestis in Libello, qui inscribitur, causa cessante. 1. p. n. 102. & pluribus seq. At in casu nostro cessat ratio commendę Indorum in fructibus eius, qui separati sunt ab ipsa cõmenda & diuerso iure censentur ab ipsa re, vt in l. in ædibus. §. ex rebus. ff. de donatio. Bal. in l. vlt. C. de vsucap. pro donato, nec de eius substantia esse dicũtur, sed quid separatum, l. iubemus. C. ad Treb. l. scimus in prin. & ibi Bar. n. 2. C. de in offi. testa.

14 † Quatenus autẽ diximus accessorium non debere separari à principali, fateor equidem, nisi principale fuerit extinctum, tunc nimirum extinguitur quoq; accessorium, vt probaui sup. n. 5. Quod si obijcias finita causa principali durare officium iudicis nobile super accessorio, & nõ extingui, vt in l. vlt. §. Lutius Titius, & ibi notat Bar. n. 2. ff. de condictio. indebi. Respondeo, fructus non officio iudicis nobili, sed mercenario debentur, vt notat Bal. in l. 1. n. 22. & in l. 2. n. 4. C. de fructi. & lit. expens. & licet officiũ iudicis nobile non extinguatur extincta principali actione, extinguitur tamẽ officium iudicis mercenarium, vt in l. terminato. C. de fructi. & liti. expens. & l. 4. C. de posi ti, Bar. in d. l. vlti. §. Lutius Titius. ff. de condictio. indebi. & si adhuc instes si extinguitur oficium iudicis, quomodo poterit iterũ suscitari & denuo agere? contra l. qui res. §. aream ff. de solu. Respõdeo hic non fuit lata sententia super principali, prout fuit in specie contraria sed fuit extincta causa principalis per mortem litigantium, quare quoad ipsam dumtaxat instantiam perempta quoq; fuit causa fructuũ accessoria, durat tamen iudicis officium, vt in alia instantia denuo proponi posit.

GLOSS. III.

Prorogari an posit terminus legalis ex consensu partium?

c *Prorogar ni alargar por ninguna manera ni causa.* Sed an ex consensu partium posit hic terminus prorogari, tractaui latè in stylo cancellariæ tit. 1. præeminentia. 17. casu. 12. declara. 6. glos. 2.

GLOSS. IIII.

Dilationes nouæ quando dentur in consistorio principis?

d *Sin otra mas cõclusion, ni prorogaciõ.* Sed cõtra videtur quando quidẽ quoties causa examinatur in consistorio principis dãtur nouę dilationes, vt in l. in offerendis in fi. C. de appella. Sed Bar. ibi, n. 4. hoc intelligit, si examinatur causa per modum appellationis, secus si per modum consultationis, vt in l. cum a nobis. C. de dilatio. atq; ita intelligi debet glos. in l. ne causas. C. de appella. Vel dic, hac in specie dilationem datam videri ab ipso consilio, cum ab eius commissario concessa fuerit. l. qui per alium. ff. de regul. iur.

GLOSS. V.

e *Para q̃ en el.* Scilicet dicto cõsilio, ibi enim poterit

cios en vista y grado de reuista en el nuestro consejo, la remission se haga a las nuestras audiencias tan solamente quanto a la propiedad, a y no assimesmo en quanto a la possession, como hasta aqui se ha hecho. De manera, que la sentencia y determinacion del consejo sea y se entienda ser en possession, y que sobre lo assi sentenciado no aya, ni pueda auer otro pleyto y juyzio de possession, b guardandose en lo demas todo lo contenido en la dicha ley. Lo qual se entienda y guarde en todos los negocios que al presente penden, y de aqui adelante pendieren en el nuestro Cõsejo, excepto en aquellos que al tiẽpo de la data y publicacion desta ley estuuieren ya vistos en el nuestro Consejo, que en aquellos no se guarde, ni se estienda esta ley y declaracion.

GLOSS. I

1 *Dominij diffinitio.*
Alienatio rei propriæ probibetur ex pluribus causis.ibi.
2 *Proprietas, & dominium pro eodem poni solent quandoque.*
3 *Proprietas dicitur respectu possessionis, cum qua nibil babet commune.*
4 *Proprietas dicitur respectu vsusfructus formalis.*
Vsusfructus duplex, formalis, & causalis, & quid sit formalis, & quid causalis, ibi.
5 *Proprietas dicitur respectu vtilis dominij, & quomodo intelligatur.*
Dominium directum dicitur proprietas, non vtile, ibi.
6 *Proprietas, & dominium simul inueniuntur in iure & legibus.*
Proprietas quãdoque sumitur pro re ipsa, sicut possessio.ibi.
7 *Lex si tibi, ff. quẽ. vsuf. amit. explicatur nouẽ.*
Proprietatis dominium quid.ibi.
Vsusfructus dominium, ibi.
8 *Maioratus proprietas in Regia Cancellaria tractari debet, & possessio in Regio cõsilio.*

Quanto a la propiedad, solet dubitari, an proprietas & dominium sint idẽ, an inter se differãt, quod latè discutit Ari. Pin. in l. 1. 2. p. n. 6. & seq. C. de bo. mat. sed nõ bene se resoluit iudicio meo. Dic ergo. Dominiũ est ius de re corporea perfecte disponẽdi secundũ ius diuinũ, & humanũ, ita diffinit tex in l. 1. tit. 28. de acqui. rer. dom. p. 3. quæ melior est diffinitio, quã ea, quæ à Bar. traditur & scribẽtibus in l. si quis vi, §. differentia, ff. de acq. pos. hæc enim vltima verba diffinitionis secundũ ius diuinũ, vel humanũ oẽs prorsus tollũt difficultates, iure enim humano quãdoq; prohibetur alienatio rei propriæ, vel quia alteri venit restituenda post mortẽ, vt dixi sup. eo. l. 6. gl. 3. n. 13. vel ex alia iusta causa, puta, ne deformetur ciuitas, vel aliàs eius dispositio ad libitum prohibetur, vel si dñs est vtiliter, prohibetur de re disponere, nisi obtenta licẽtia a dño directo. l. 2. & vlt. C. de iur. emph. c. 1. de prohib. feu. alien. per Lotha. c. Imperialẽ, in prin. de proh. feu. alie. per Frede. l. 10. tit. 36. de feud. p. 4. † Proprietas autẽ nomen specialius
2 est, licet quandoq, pro eodẽ ponantur a iuriscõsult. & legũ latoribus, authore Fabro in §. omniũ, n. 21. insti. de actio. cui accedit Pinel. in d. l. 1. 2. p. n. 6. C. de bon. mat. ita intelligens tx. in l. si procurator, ff. de acqui. rer. dom. ibi, dominiũ, & proprietas, & vltra eũ id colligitur ex fine legis, vbi quod vtroq, nomine in prin. designauerat, proprietatẽ in fine legis appellat, dicens, proprietatẽ eis acquirit. Idẽ cõstat ex plurib. legib. eiusdẽ tit. ff. de acq. rer. dom. & ex l. vlt. ff. de superfi. vt tradit Duar. li. 1. disput. c. 17. ad fin †
3 Proprietas dicitur propriè respectu possessionis, quãdoq, autẽ respectu vsusfructus, in re qualibet est dare proprietatẽ & possessionẽ, quæ nullã habent cõmunionẽ, sed diuersa sunt, l. naturaliter, §. nihil commune. ff. de acq. poss. l. permisceri eo. titu. l. 1. §. huius
4 autẽ. ff. vti possid † Proprietas quoq, dicitur respectu vsusfructus formalis, qui est separatus a dominio, & dicitur seruitus personalis. l. 1. ff. de seruit. de quo agit titu. C. & ff. de vsufr. & differt ab vsufructu casuali, quia hic nõ separatur a dominio, illũ quippe habere dicitur dñs rei, ex sentẽtia gl. in prin. inst. de vsuf Bar. in l. 1. n. 4. ff. de cõd. ex l. quæ sententia recepta est cõmuniter, vt attestatur Alex. in l si ita stipul. §. 1. n. 2. ff. de verb. obl Ias. in §. æque si agat. n. 4. insti. de actio. Rober. Maran. in l. is pót. n. 172. ff. de acq. hær. Ari. Pine. in l. 1. 2. p. n. 9. C. de bon. mat. eãq, pluribus legibus fulcit contra Duare. Corras. & Cõna. in locis ab eo citatis, negantes dari vsumfructum casualẽ, dñs enim non dicitur habere vsumfructũ secundũ eos. Itaq, proprietas secundũ oẽs est apud vnũ, vsusfructus autẽ formalis est apud aliũ. §. vsusfructus inst. de vsufr. cum sic ait, Vsusfructus a proprietate separationem recipit. l. 20. ti. 31. de seruit. p. 3. †Pro
5 prietas etiã dicitur esse apud dñm directum, & tũc dicitur proprietas respectu vtilis dominij, est enim dominium vtile, & directum, vt in l. 1. ff. si ager vect. vel emphit. peta. proprietas hac in specie semper stat pro dominio directo, secũdũ Bal. in l. si de proprietate, n. 13. versi. & nota. C. si a nõ compe. iud. idẽ notat Bal. in l. proprietatis dominiũ, n. 1. C. de prob. Decius in c. cæterũ, n. 6. de iud. Alex. consi. 159. n. 9. lib. 5. Corras. in l. pro parte, n. 5. ff. de seruit. Iaso in l. traditionib. 2. col. C. de pact. & in d. §. nil cõmune. n. 13. & ibi Ripa n. 4. & nouiores, quod tanquam receptum tradit Moli. in consuet. Parisien. fol. 305. col. 3 Ari. Pine. d. l. 1. 2. p. n. 6. C. de bon. mat. Ex quo n. 8. infert ad q. an agens actione reali, si dicat se proprietarium, vel ad se spectare proprietatẽ, obtineat probando vtile dominium, & concludit obtinere debe

re cum Bal.& Paul.in l.2.ff.de condi.insti.quia impropriantur verba ad sustinendum libellũ, quod verius est & receptius.
6 † Ecce in casibus superius traditis proprietas differt à dominio, quippe quod largius accipiatur quã proprietas, sed quãdoq; inuenitur in iure vtrũque nomẽ, proprietas & dominiũ simul, vt in l. proprietatis, dominium.C.de proba.vbi glo.& doct.exponũt, vt nomẽ dominij stet expositiuè, quasi dicat proprietas quę est dominiũ, vel ex cõtrario, dominiũ, quod est proprietas, similia verba posuit iurisconsultus, in.l.si tibi, ibi proprietatis dominiũ.ff.qui.mod.vsufru.amitta.sed Sali.in d.l.proprietatis.C.de proba.verbũ illud proprietatis, ibi poni asserit pro ipsa re, in qua dominiũ quis habet, quæ sentẽtia placet Pinelo in.d.l.1.2. par.nu.7.C.de bon.mater.adducens tex.id iudicio suo probãtem in d.l.si tibi.ff.qui mod.vsu.ami. eamque vltra Doctores appendit ad huius sententiæ comprobationẽ, dicit enim, iurisconsultus, quòd habens vsumfructũ emit dominium proprietatis, quod planè secũdũ eum refertur ad rem ipsam, vt inde dicamus nomẽ proprietatis, vt vulgariter dici solet, pro re ipsa sumatur, quẽ admodũ ex vulgari locutione nomen possessionis accipitur pro rebus ipsis, & proprietatibus. l. interdũ. ff.de verbo.signifi.
7 † Sed iudicio meo licet intellectus iste adaptari possit textui in d.l.proprietatis.C. de proba.nullatenus tamẽ quadrare potest textui in d.l.si tibi.ff.quem.vsufru.ami.sed potius adaptabitur intellectus Pauli Castr.in d.l.proprietatis, quem vt obscurũ & inuolutum improbat idẽ Pinelus in d.l.1.2.p.nu.6.in fi.dicit enim iurisconsultus in d.l. si tibi, quod is cui legatus erat vsusfructus fundi emit dominiũ proprietatis, quæ erat apud hæredem, nondũ enim euenerat conditio sub qua eadẽ proprietas alteri legata fuerat, si post emptionẽ conditio euenerit, pleno iure fundũ habebit is, cui proprietas legata fuerat, cũ ex emptione proprietatis cõsolidatus fuerit vsusfructus cũ proprietate, & sic legatarius vsusfructus legatũ amisit. Ecce ibi tex.clare loquitur de emptione proprietatis nudæ, ipse enim emptor erat vsufructuarius, quare vsumfructũ emere nõ poterat à se ipso, non igitur emptio dominij proprietatis referri potest ad emptionẽ dominij ipsius fundi, sed ad emptionẽ dominij proprietatis nudæ, quę erat apud hæredẽ, nec mirũ videri debet, quoniã in ipsa nuda proprietate est dare dominiũ, vt inquit Paul. Castr. in d.l.proprietatis, nu.2.quia de proprietate disponere potest, qui eã nudã obtinet, ita & qui habet vsũfructũ, dicitur etiã habere dominiũ illius iuris.l. qui vsumfructũ.ff.si vsusfru.pet. hoc enim nomẽ est latũ & amplum, & cadit in omni iure, quod quis habet, quod in vsufructu probat Anto.Gomez in l.48.Tauri.nu.2.& ipse Arist.Pinel.in d.l.1.2.par.nu.18.C.de bon.mater.attestantes, hoc esse communiter receptũ.
8 † Ex quibus resoluo in specie legis nostræ causam proprietatis bonorum maioratus vel ipsius iuris maioratus remittendã esse ad regiã cancellariã, & proprietatẽ hic appellari respectu possessionis, quæ diuersa est à proprietate, vt in d.§.nihil cõmune, itaq; causa possessionis deciditur in regio consilio, causa verò proprietatis in regijs cancellarijs, in quo autẽ differãt causa petitorij à causa possessorij, recurrendũ est ad Bart.& scribentes in d.§. nihil commune.

GLOSS. II.

1 *Maioratus causa quo ad possessionem expediri debet in regio consilio, & quo ad proprietatẽ in regia cancellaria.*

2 *Sententia lata in possessorio non parit exceptionem rei iudicatæ in petitorio.*

Possessio est quid diuersum à proprietate, & quæ ex hoc inferuntur remissiue, ibidem.

Possessionis diffinitio & quotuplex sit? remissiuè ibidem.

b *Ni pueda auer otro pleyto ni juyzio de possession.* Hęc lex corrigit præcedentẽ, nam in regio consilio expediri debet causa possessionis, seruata solemnitate & dilationibus legis præcedentis, ea tamẽ causa finita in regio consilio, non parit exceptionem rei iudicatæ in petitorio, hoc est, in causa proprietatis, quippe quæ in regia cancellaria est agitãda, vt hic statuitur.
2 † Et sic ex lege ista colligitur, quòd sententia lata in possessorio, non parit exceptionem rei iudicatæ in petitorio, vt in l.& an eandem.§. vlt. ff.de excep. rei iudi.l.naturaliter.§.nihil commune & ibi notãt glo.& docto.& ibi Ripa num.12. ff. de acq. poss. eo quòd nihil commune habet proprietas cum possessione vt ibi dicitur & ex hac lege colligitur, quod amplia & extẽde pluribus modis, vt videre licebit apud eundem Ripam in d.§.nihil commune, nu.13. & sequen.diffinitionem autem possessionis tradunt Bart.& Docto.in l.1.in prin.ff.de acq.pos.Ant.Gom. notabiliter in l.45.Tauri, nu.17.& 18.& n.19. quotuplex sit.

LEY. XI.

¶ *En que se manda guardar por ley la clausula del testamento del Rey don Enrique segundo.*

¶ *Don Fernando y doña Ysabel año de 488. y don philippe.II.año de 1566.*

¶ Por quanto el Rey don Enrique el segundo auiendo hecho muchas donaciones en perjuyzio y diminucion de la corona Real destos reynos, por descargo de su consciencia, y para algũ reparo y remedio de lo que ansi auia hecho en perjuyzio de la dicha corona, en su testamento, puso vna clausula q̃ es del tenor siguiente. ¶ Por razon de

los

los muchos y grádes y señalados seruicios que nos hizieron a en los nuestros menesteres los Prelados y Condes, y Duques, y ricos omes é Infançones,[b] y los caualleros, y escuderos, y ciudadanos, asi de los naturales de nuestros Reynos, como de fuera dellos, c y algunas ciudades, villas e lugares de los nuestros Reynos, y otras personas singulares de qualquier estado o condició que sean. Por lo qual nos les ouimos de hazer algunas gracias y mercedes, porque nos lo auian bien seruido, y son tales que lo merecen y seruiran de aqui adelante. [d] Porende mandamos a la Reyna, è Infante mi hijo, [e] q́ les guarden y cumplan y mantengan las dichas gracias y mercedes que los nos hezimos, y que las non quebranten ni menguen por ninguna razon, f y nos gelas confirmamos, y tenemos por bien que las ayan, segun que se las nos dimos y confirmamos, y mandamos guardar en las cortes que hezimos en Toro. Pero toda via que ayan por mayorazgo, g y finquen al fijo legitimo maior de cadavno dellos. h Y si muriere sin hijo legitimo que tornen sus bienes del que asi muriere a la corona de los nuestros Reynos. [i] ¶ La qual dicha clausula los señores Reyes Catholicos, don Fernando y doña Ysabel mandaron guardar por ley general, y nos la mandamos asi guardar segun y como en la dicha clausula de su inserta [K] se contiene.

GLOSS. I.

1 *Donatio remuneratoria á Principe facta ob benemerita & seruitia reuocari nō potest.*

2 *Donatio ob benemerita á Principe facta ob ingratitudinem non reuocatur.*

3 *Donatio ob benemerita vel Priuilegium immunitatis an reuocari posit á Principe, & numero præcedenti.*

4 *Donatio ob benemerita an á Principe possit ex causa reuocari remissiué.*

a *Por razon de los grandes muchos y señalados seruicios que nos hizieron.* Priuilegia vel donationes á principe concessæ propter merita grata, & accepta seruitia, & in eorum remunerationem transeunt in contractum, atque ideo reuocari non possunt, argu. tex. in l. si pater. §. fi. iuncta glos. in verbo irreuocabilis, ff. de dona. vbi donatio remuneratoria non reuocatur ob ingratitudinem, ex quo plane deducitur, id quod alias est reuocabile, fieri irreuocabile, si factum fuerit ob benemerita, quem tex. ad hoc appédunt Ang. & Roma. ibi, & Bald. in l. si cum mihi. ff. de dolo, Panor. in cap. vltim. prope finem extra de donatio. Roma. singul. 516. Cor. cons. 194. libr. 2. Barb. cons. 54. libr. 2. & cons. 2. libr. 3. Alexand. cons. 42. numer. 16. lib. 4. Stepha. Ber. cons. 154. num. 3. lib. 1. Soci. cons. 84. colum. penul. lib. 3. Felin. in cap. nouit numer. 12. de iudi. Iaso. in l. ex hoc iure num. 54. ff. de iusti. & iu. Tiraquel. in l. si vnquam in verbo donatione largitus, num. 12. & 19. C. de reuocan. dona. Nic. Boeri. decis. 27. Fortuni. in l. 1. §. ius naturale nume. 66. ff. de iusti. & iu. Ioan. Lupi, in repe. rubri. de don.
2 int. vi. & vxo, §. 50. num. 5. Roma, cons. [illegible]. nu. 8. Curtius Seni. cons. 66. numer. 2. Thom. Grāma. Decisio. 65. num. 24. Gozadi. cons. 5. nu. 10. † Hanc conclusionem ex textu illo in d. l. si pater. §. vltim. ff. de donat. nempe quod donatio ob benemerita per principé facta reuocari non posit, tenuit Roma. cons. 4[illegible] nu. 14. 15. & sequentibus, & in repe. l. si verò. §. de viro. 24. fallen. ff. solut. matri. & And. Alcia. in lib. 1. de verbor. signi. vbi integram illam Romani repetitionem
3 multo altius & ornatius transcripsit, & ante eos Baldus, in l. si cum mihi. ff. de dolo, vbi hoc exemplificat in concessionibus officij, terræ & iurisdictionis. † Idem tamen in priuilegio immunitatis ob benemerita concesso, vt reuocari non posit, asseuerat Alexan. cons. 101. colum. 1. & 2. lib. 1. & cons. 30[illegible]. colum. 1. & 2. lib. 2. Barb. & Feli. nu. 12. in vtroq; casu in cap. nouit de iudi. licèt Areti. ibi dubitet. Barb. cōs. 2. colum. 4. lib. 4. Soci. cons. 58. num. 9. lib. 1. Stepha. Bertran. cons. 254. li. 3. & cons. 157. num. 8. eod. libr. 3. Iaso. in l. ex hoc iure num. 54. ff. de iusti. & iu. Tiraquel. in d. l. si vnquam verbo donatione largitus, nu. 13. Ioan. Lupi, in rep. rubr. extra de dona. int. vi. & vxo. §. 50. num. 5. & 6. Anto. Capi. decis. 121. nu. 15. & seq. & decisio. 166. num. 3. Thom. Grām. decis. 65. n. 24. Math. Affli. in cap. 1. numer. 24. de natura feudi, & in consti. regni Siciliæ rub. 47. num. 2. in fi. libr. 1. Paul. Paris. cons. 11. num. 44. & seq. lib. 1. vbi latissimè, & cons. 2. num. 127. & 129. & sequen. lib. 4. Cassan. in consue. Burgun. rub. 1. §. 5. numer. 190. fol. 6 r.
4 Ioan. Iacob. Leonard. inter cons. feuda. Alberti Bruni cons. 114. num. 259. & sequentibus, vbi attestatur hanc esse communem opinionem, dicam latius infra hoc lib. tit. 10. de donationibus. l. 6. gloss. 1. † Ex causa tamen de qua infra in glo. 3. reuocari posse data æquiualentia, infra probauimus, ex Ario Pinelo, qui huic donationi remuneratoriæ negat effectus tribui, de quibus communiter per docto. vbique & immerito quidem, vt infra constabit, in gloss. 9.

GLOSS. II.

1 *Ricos omes in Hispania qui dicuntur?*
3 *Infanzones Hispani qui dicantur?*

b *Ricos omnes è Infanzones.* D. Thom. in lib. de regimine principum, c. vl. dicit in Hispania, omnes sub Rege principes, diuites homines appellari, & præcipuè in Castella, estq; tex. regni nostri expressus in l. 10. titul. 25. p. 4. cuius verba sunt. *Ricos omes, segun costumbre de España, son llamados los que en otras tierras dizen Condes, ò varones.* Denique diuites homines hispani dicuntur, qui domini sunt vassallorum, & oppidi alicuius vel castri, qui varones ex communi vsu loquendi etiam appellantur, secundum Fran. Curti. in tracta. feudo. p. fol. 7. col. 4. vers. sed quia glo. Gre. Lupi in d. l. 10. tit. 25. de vassallis p. 4. in verbo Varones.
2 †Itaq; apud nos, ricos omes, latinè diuites homines, qui sanguine diuites sunt & dignitatem habent digniores nobilioresq; sunt, non quòd diuites sint & opulenti, vel quia pecunijs abundant, vt in l. 2. tit. 28. de blasphemis p. 7.
3 †Infanzones autē dicuntur apud Hispanos nobiles fijalgui, quia apud Italos Catani & Valuasores dicuntur, vt in l. vlt. tit. 1. de regibus & magnatibus, p. 2. vbi Gre. Lupi, citat beatum Tho. in lib. de regimi. principū, lib. 3. c. vlti. dicentem, ideo Infanzones appellari, quia incipiunt potentes esse aliqua oppida vel castra possidentes, nec magnatibus comparari possunt, quippe qui potentiores eis sint, & ipsi tanquā infantes coram hominibus reputantur. Catani autem, vt ipsemet Beatus Tho. dicit esse supra alios curiæ milites, à cata verbo Greco dicti, quod significat vniuersale. Valuasores autem dicuntur, qui ad custodiendas portas regiæ domus sunt deputati, quos hostiarios appellamus, vt refert Greg. Lupi, in d. l. vltim. tit. 1. part. 2 in verbo valuasores. Aliter explicatur hoc nomē apud Albarotum, quem refert & sequitur Cassan. in consu. Burgund. rub. 8. §. 5. ad finem rubricæ nu. 66. quòd valuasor dicitur quasi dignus stare ad valuas domini, & eas intrare propter beneficium quod a domino accepit.

GLOSS. III.

1 *Priuilegium non subdito concessum transit in vim contractus, nec reuocari potest.*
Exteris concedi possunt priuilegia, & sunt irreuocabilia, ibi.
2 *Priuilegium non subdito concessum reuocatur ex causa, ex qua donatio perfecta reuocatur.*
Exemptio quando reuocari possit non subdito concessa? ib.
3 *Priuilegium non subdito concessum ante acceptationem reuocari potest.*

c *Como de fuera dellos.* Priuilegium ei qui subditus nō est à principe concessum reuocari non potest, quia transisse videtur in contractum secundū Innocen. in c. nouit de iudi. quē omnes sequuntur teste Feli. ibidem, n. 8. vers. ex dicto ergo singulari, & Decio ibi, n. 13. idem voluit Fel. vbi citat concordantes in c. 1. n. 2. de proba. Roma. cōs. 252. Pan. cōs. 25. & cons. 41 lib. 1. Lapus allegatione centesima ad finem, Card. cōs. 85. col. vlt. Aym. Crauetta, cōs. 241. n. 17. versi. 4. principaliter Tira. his nō citatis in lib. primogeniorū. q. 44. n. 11. in fine, vbi probat posse nō subditis cōcedi priuilegia, & aliàs eorum commodo consuli, vt in l. 1. & ibi glos. C. de emancip. libero, quā conclusionem tenuit etiā Alex. cōs. 216. n. 18. lib. 2. & alij vbique Ioan. Neuizani inter cōs. Alberti Bruni cōs. 12. n. 29. in fi. Alex. cōs. 216. & cons. 101. lib. 1.
2 † Quam pluri fariam limitat Feli. in d. c. nouit de iudi, n. 8. & 9. & ibi Deci. n. 14. quarū duas referā, quas existimo esse veras. Prima, ni reuocatio priuilegij fiat ex causa, ex qua donatio perfecta reuocari potest, de quibus in c. vlt. de donat. & in l. his solis & l. si vnquam. C. de reuoc. don. vt propter ingratitudinē secundū Imo. in c. cum M. 2. col. vers. aduertendū tamen, de constitu. Bal. in l. 2. C. de libert. & eorū liber. vbi dicit, quod exemptio reuocari potest propter ingratitudinē, quibus accedunt Fel. in d. c. nouit, n. 9. lim. 4. & Dec. n. 14. ibidem, quod ipsi sublimitant, nisi priuilegiū transiret in cōtractū, vt in exēplo a Pan. tradito ibidē, de eo cui conceditur immunitas vt veniat ad habitandū in loco aliquo, hac siquidē in specie priuilegiū immunitatis nō subdito cōcessum reuocari non potest secūdū Gemi. in c. 1. vltim. oppos. de constit. lib. 6. quē sequuntur Fel. & doct. sup. citati.
3 †Secundo hæc limitatur conclusio, nisi ante acceptationē priuilegium reuocaretur, quia tunc valet nimirū reuocatio secundū Car. in c. perpēdimus de sentent. ex cōmu. 9. col. versi. vt autem, Aret. & Feli. num. 9. limi. 7. in c. nouit de iudi.

GLOSS. IIII.

1 *Seruitia & merita præcedentia attendi nō solum oportet, sed & futura in donationibus bonorum regiæ coronæ & incommendis Indorum.*
2 *Donationes ab Enriquo factæ an feudis comparentur.*
Fœmina an excludatur a donationibus á Rege Enriquo factis? & a feudis? ibi.

d *Merecerā y seruiran de aqui adelāte.* Nota legē istam quę in donationibus bonorū ad Regem spectantiū, nō solū aduertit attēdēda esse merita & seruitia pręcedētia, verū etiam qualitatē & nobilitatem eorū quibus donationes fiūt, vt inde colligi posit quomodo in futurū seruiant. Non enim solum seruitia præcedentia, sed & futura attendenda sunt, quod & in Indorū commēdis fieri oportere dicā infra hoc eodem lib. tit. 10. de donationibus. l. 15. glo. 2. in fine & glo. 6. n. 3. † Ex his verbis etiam expendi potest huiusmodi donationes a Rege Enriquo factas, feudis

dis quodam modo comparari, magis quàm simplici donationi, quippe quæ factæ fuerint propter seruitia futura. Ex quo videt ad fœminã non extẽdi, quia fœmina non succedit in feudis, vt in c. vno in principio, de aliena.feu.pater, c.1.§.filia de succ.feudi. Sed his non obstantibus, quòd dispositio huius ad fœminas extendatur deficientibus filijs, verius est authore Ioã.Lupi, in rep.rub.extra de dona.int.vi.& vxo. §.59.nu.29.& 30.quia vt ipse probat, hoc non est feudũ, sed donatio remuneratoria, vt probaui supra in glo.1.& quia per dictum Regem Enriquum nullum fuit onus nec seruitium iniunctũ donatarijs, quare dici non potest feudum. Et quia licèt feudum esset, fœminæ non excluderentur, quia non habent huiusmodi donationes seruitium virile, quod a fœminis explicari non posit, quo casu fœminę succedere possunt in feudis. vt in c.1.de feudo fœm. in vsibus feudorum, de quo latius infra eo.glo.8.n.6.& sequenti.

GLOSS. V.

1 *Princeps legem successori imponere non potest, á qua non liceat recedere.*

2 *Princeps legem sibi vel successori imponere non potest cum clausula derogatoria.*

3 *Principis contractus, vel donatio remuneratoria ligat successorem.*

c *Mandamos a la Reyna e Infante mi hijo.* Sed cõtra videtur, principem non posse legem imponere successori, quin eam posit reuocare, c.vlt.de rescrip.in 6. l.digna vox & ibi glo.& docto.C.de legi. cap.innotuit de electio.l.ille à quo.§.tempestiuum. ff.ad Trebelian.l.nam & magistratus. ff. de arbi. Bart.in l.1. circa princip. ff. de constitu.prin. Paul. Parif.conf.
2 141.num. 32.libr.4. † Quin etiam clausulam derogatoriam sibi imponere non potest nec successori, quia potestatem quam à publico habet sibi ipsi auferre non potest secundum Paul. in l. humanum. C.de legi.doct.in c.nouit.de iudi.& quod de successore diximus tenet Ioan.Monach. in c.1.de constitu.lib.6.cuius meminit Bald.in prælud.feud.§.expedita eidem assentiens, Iaso.conf.12.colum. vltim. libr.2.Marcus Salon Burgun.in procœmio legũ Tauri num.462.& 463.sed licet id non posit. † Con
3 tractus tamen a principe factus ligat successorem cap.abbate sane de re iudi.libr.6.per quem ita asserunt, Bal.& Abb.in cap.1.de proba.& ibi.Feli.num. 2.& deci.num.7.Cin.& Bald.in d.l.digna vox. C. de legib.Felin.in cap.nouit, num.21.de iudi. Bald.cõs. 159.lib.3.Paul.Paris.conf.2.du.132. Donationes autem remuneratoriæ, de quibus hic, loco contractus sunt, vt dixi in glo.1.supra eo quare nimirum si tanquam contractus successores ligent, vt hic dicitur, late Paris.conf.11.n.44.& seq. lib.1.

GLOSS. VI.

1 *Donatio remuneratoria non reuocatur ex ingratitudine.*

2 *Donatio remuneratoria ob delictum non solũ reuocatur, sed & grauius punitur donatarius.*

3 *Donatio remuneratoria ex causa publicæ vtilitatis reuocari vel modificari potest.*

Dominium ex causa à principe auferri potest sed ei æquiualenter satisfieri debet, ib.

f *No quebranten ni menguen por ninguna razon.* Nota ex lege ista, donationem remuneratoriã etiam à principe factam reuocari non posse ex aliqua causa, nẽpe, ob ingratitudiuẽ, est ad idẽ tex. iuncta, glo. in l.si pater.§.fi.in verb.irreuocabilis. ff.de don.vbi Bar.Ang.& Rom.idem Roma. notabiliter conf.26. Fel.in c.nouit de iudi.n.12.Bal. in l.si cũ mihi.ff.de dolo Afl.in c.1.n.24.de nat.feudi, Ias.in l. ex hoc iure,n.14.ff.de iust.& iu.Tira.in repe.l.si vnquã verbo donatione largitus,n.12.& seq.Ant Cap.decis.121 n.15.& seq.& decis.166.n.3.Th. decis.65.n.24.cũ
2 alijs supra, in glos.1.citatis. † Aduerte tamen, quòd talis esse potest causa ingratitudinis, quòd non solũ posit auferri donatũ, sed & aliàs grauius puniri, vt rectè explicat Alex.conf.42.n.16.lib.4. † Ex cau-
3 sa etiam publicæ vtilitatis princeps eam potest reuocare vel modificare, sicut & in dominio iure gentium quæsito, quod amplius est, potest id facere, vt in vtraq; specie probat Ari.Pin.in l.1.C. de bon.mater. 3.p.n.62.ill'atione.16.dicens, hoc casu, ei satisfieri debere æquiualenter ex sententia Innoc. in c.nisi cum pridem col.1.in fi.de renuncia.tradit Feli. in c. quæ in ecclesiarum.n.28.de consti.& alibi sępisimè scribentes dicam infra eo.glo.vlt.

GLOSS. VII.

1 *Donationes ab Enriquo Rege. II. factæ qua occasione & tempore factæ fuerint.*

2 *Dignitates marchiæ, commitatus, vel ducatus à Rege donatæ an pro maioratu habeantur, & num seq.*

3 *Reges in regno succedunt primogeniti, & iure maioratus, idemque in alijs dignitatibus marchiæ, ducatus, & comitatus.*

Argumentum de successione Regni ad successionem aliarum dignitatum valet, ib.

4 *Donationes dignitatum marchiæ, ducatus, & comitatus censentur a Rege factæ titulo maioratus.*

Feuda marchiæ, ducatus, & comitatus non diuiduntur, alias sic ib.

5 *Dignitates marchiæ, comitatus, & ducatus quando sint personales & cum persona extinguantur vel non.*

6 Dona-

6 Donationes à Rege Lusitanorum facta, bonorum regia corona maioratus esse cẽsentur.

8 *De mayorazgo.* Rex Enriquus II. frater inclitæ memoriæ Petri Regis Castellę, fecit plures donationes comitatuũ, & aliarum dignitatum, ciuitatum, oppidorũ, & Castellorum huius regni nobilibus, qui ei nimis seruierant tempore scismatis inter eum & dictum Petrum fratrem suum, quæ donationes sortitæ sunt effectũ, postquam fratre occiso in oppido de Montiel, regnum adeptus fuit, tandem paccatis regnis immensas donationes modificare volens, adiecit testamento suo clausulam modificationis, dequa in hac lege mentio fit, pro legeque custodiri præcipitur, qua statuitur, donatarios prædictos iure maioratus habere debere bona sic donata, ita vt ad filiũ maiorẽ deueniant, quòd si decess rint sine filio legitim, bona prædicta ad regiam coronam reuertantur. Tria dubia occurrunt circa huius legis intellectum. Primũ, an modus iste post donationem perfectam apponi valuerit, quod examinabimus in glos. 9. Secundum, an vltra primum filium primogenitũ ad alios descendentes extendantur huiusmodi donationes, de quo infra in glo. seq. dicemus. † Tertiũ an
2 marchionatus, ducatus, vel comitatus, & similes dignitates prædictis donatarijs vel alijs concessæ absque prædicta clausula bona censeantur maioratus indiuisibilia & inalienabilia, & ad primogenitos pertinentia, an verò sint bona diuisibilia, & primo filio dum taxat pertineant? Et videtur quod huiusmodi dignitas morte spiret ipsius donatarij, & bona diuidantur inter hæredes, quia talis dignitas est personalis & cum persona extinguitur, c. 1. de feudo marchiæ. l. .. tit. 26. de feudis part. 4. auth. de exibend. reis §. optimum colla. 5. capit. 1. quis dicatur dux, ex quibus huic sententiæ accessit Rod. Xuar. in l. quoniam in prioribus. C. de in offi. testa. 11. limi-
3 tatione in principio & in §. secundum dubium. † Sed nihilominus contraria sententia verior est & receptior, imo quod per donationem à Rege factam comitatus vel ducatus vel marchionatus cum oppidis, locis & iurisdictionibus ei annexis, videtur eo ipso maioratus constitutus, ita quòd bona sint inalienabilia & indiuisibilia, ad primogenitos in perpetuũ pertinentia, non solum ad descendentes verum etiã ad transuersales. Hæc fuit sententia Antonij Gomez, in l. 40. Tauri, num. 12. idem voluit Grego. Lupi, in l. 12. tit. 1. p. 2. glo. 1. Arius Pinelus in l. 1. 3. par. num. 17. C. de bon. mater. Mol. lib. .de Hisp. primogen. capit. 11. num. 5. cum seq. qui à num. 10. hanc tractat. quæstionem & bene loquitur. Mouetur quia in regno hoc idem est dispositum in capit. licet de voto & in l. 2. tit. 15. de custodia filiorũ regis & eorũ successione, p. 2. extẽditur ergo hæc eadem dispositio ad membra, hoc est ad dignitates marchiæ, comitatus, & ducatus, quo argumento vtitur Paul. Castr. in cõs. 164. col. 1. lib. 2. d. D. Coua. li. 3. resolu. c. 5. n. 5. vers. 4. Abb. in d. c. licet de voto & in c. prudẽtiã in fin. prin. de of. .de lega. Ferd. Vazq. de succ. crea. §. 26. n. 24. & 86. Mar. Sal. Bur. in proœmio legũ Tau.
4 n. 69. † Preterea donationes taliũ dignitatũ à Rege factæ cẽsentur cũ qualitatibus, & prærogatiuis similiũ dignitatũ, sed communiter omnes magnates habent, possidentq; eas dignitates iure maioratus secundũ Ant. Gom. in d. l. 40. Tau. n. 12. Rurs. huiusmodi dignitates in feudũ cõcessæ nõ diuidũtur, licet alia feuda cõmuniter diuidãtur, c. 1. §. præterea ducatus, de prohib. Feudi alie. per Fede. cũ Tira. tradit. 16. limitationes in tract. primogeniorũ. q. 4 n. 21. & seq vsq; in finẽ, q. Soc. in cõs. 67. lib. 1. n. 25. & seq. & cõs. 165. li. 2. Alex. cõs. 25. li. 5. Curt. Sen. cõs. 68. Curt. Iun. de feudis. 4. p. q. 30. Ias. in l. stipulationes nõ diuiduntur
5 n. 31. ff. de verb. obli. Moderni cõs. f. u. 66. † Nec oberit quòd hæ dignitates extingũtur cũ persona tanquã personales, id siquidẽ procedit quãdo nudæ & simplices cõcedũtur, secus si cũ oppidis & territorio eis annexo, quia tũc sunt perpetuæ. Hãc tamen sentẽtiã limitat Ant. Gom. d. l. 40. Tau. n. 12. in fi. nisi quis habeat bona propria absq; dignitate, & à Rege sibi concedatur dignitas marchiæ, ducatus, vel comitatus, tũc etenim bona prędicta non efficiuntur maioratus, sed diuidẽtur inter hæredes, & dignitas tãquã personalis spirabit, & ita procedẽt hac in specie fundamẽta ex aduerso tradita. & idẽ eo nõ relato probat Mol. d. li. 1. c. 11. n. 26. † Apud Lusitanos
6 verò in quacũq; donatione quę à rege fit de terra Regiæ coronæ, solus descẽdẽs primogenitus vel proximior succedit, nec vlla diuisio admittitur, vt in li. 2. ordi. tit. 17. §. .constat, etiã si donatio fiat donatario eiusq; hæredibus & successoribus, vt Ari. Pin. referat in d. l. 1. 3. p. n. 17. in fi. C. de bon. mater.

GLOSS. VIII.

1 *Maioratus bona à Rege Enriquo donata an deuenire possint ad filios primogenitos non solum primi donatarij, sed & omnium successorum in infinitum, & n seq.*
2 *Priuilegium tibi, & hæredi tuo concessum an restringatur ad primum hæredem.*
3 *Maioratus naturà est perpetuus.*
Dispositio quæcunque recipit interpretationem ex natura rei & ex subiecta materia, ibidem.
4 *Priuilegium alicui concessum suapte natura est perpetuum, nec finitur primo actu.*
Priuilegium alicui & eius familiaribus concessum vt tempore interdicti possint ingredi ecclesiam, ad omnes familiares extenditur vltra eos qui erant tempore concessionis, ibidem.
Priuilegia principis quomodo interpretẽtur remissiue, ib.
5 *Primogenitus dicitur filius secundo genitus, mortuo primogenito.*
6 *Fœminæ primogenitæ an ad maioratus admittantur deficientibus masculis, maximè in donationibus a Rege Enriquo factis, & nu. seq.*
7 *Masculinũ concipit fœmeninum in fauorabilibus.*
8 *Fœminæ an succedant in maioratibus deficiẽtibus masculis.*

9 Fi-

Digitized by Google

9 *Filius secundo genitus mortuo primogenito maioratus possessore sine liberis, an admittatur ad bona ab Enriquo donata.*

h

Y sinquẽ al hijo legitimo mayor de cada vno dellos. Quæstionis esse solet apud Nostrates, an clausula hæc Regis Enriqui extẽdatur ad primogenitos filios in perpetuũ, an verò intelligatur de primis dũtaxat filijs donatariorũ? Et videtur ad filiũ primũ maiorẽ donatarij hæc verba esse referẽda, & nõ ad vlteriores, arg. l. boues. §. hoc Serm. ff. de verb. fig. l. anti-
2 quitas. C. de vsufr. † Ex quo Pet. & Alb. in l. beneficiũ n. 20. in fi. ff. de const. princ. asserunt quòd si in priuilegio fiat mẽtio de hærede in singulari, tibi & hæredi tuo concedo priuilegium, intelligitur de primo hærede, quã materiã latè examinat Bar. & doct. in l. qui liberis. §. hæc verb. ff. de vulg. Bal. in fi. C. de hær. inst. 8. opp. & 21. 22. & 26. q. Alex. & Moderni. in l. Gall. §. etiã. ff. de lib. & posthu. quibus addere poteris plura similia per Tira. congesta in rep. l. boues. §.
3 hoc sermone, in princ. ff. de verb. sign. † Contrariã sententiã resoluit Ioan. Lupi, in rep. rub. de dona. in vi. & vx. §. 69. n. 21. Moli. de Hisp. primo. lib. 1. cap. 5. n. 21. & 22. & cap. 6. n. 21. eo quòd mens Regis donantis ab initio hæc fuit, dũ dixit, quòd faciebat donationẽ eis & hæredibus & successoribus suis. Itẽ quando adiecit modificationẽ, dicens, pero toda via q̃lo ayã por mayorazgo, ẽ q̃ sinquen al su hijo mayor legitimo de cada vno dellos, voluit, quòd res ita donatæ deferãtur iure primogenituræ & maioratus in primogenitos in infinitũ, alias frustra diceret, q̃ lo ayan por mayorazgo, si concessio in primo filio spiraret, hæc enim est natura maioratus, vt perpetuus sit, vt late probat dom. D. Couar. lib. 3. resolu. cap. 5. num. 4. At regula. l. boues. §. hoc serm. ff. de verb. sig. secundũ Alcia. ibi, & Tira. 18. limi. limitatur, & restringitur, vt non procedat, si natura rei siue subiecta materia repugnet. nam & illud perpetuum est, teste eodem Tir. vt omnis dispositio, quæcunq; ea sit, sumat interpretationem ex natura rei & subiecta materia. l. si vno, in principio & ibi glo. Bar. & Bal. ff. loca. & c. constitutus de relig. dom. cũ concord. à Stephano Feder. cõgestis in li. de legũ interpretatione p. 3. cartha. 2. versi. amplius licet, & Ias. in l. 3. 2. nota. C. de trãsact. Fel. in cõl. 28. n. 4. & 10. eodẽ Fel. & Deci. in c. nã cõcupiscẽtiã, de cõst. & ab ipso Tir. latius in relect. l. si vnquã, in verbo reuertatur, n. 27. C. de re
4 uo. don. † Præterea, q̃ per priuilegiũ cõcessum est, primo actu nõ consumitur, quia suapte natura priuilegiũ principis perpetuum est, cap. decet, de regu. iur. in 6. Cæterum si donatio Enriqui, de qua agimus, de primo filio intelligeretur, esset tẽporalis, & non perpetua contra naturam priuilegij, & contra intẽtionẽ principis. Ideo priuilegium concessum alicui & eius familiaribus, vt possint ingredi ecclesiam tempore interdicti, non de primis tãtũ intelligitur, qui scilicet, familiares erãt tẽpore priuilegij concessi, sed de alijs eorum loco subrogatis, ita post Aegidi. Cremonen. voluit Ioan. And. Domi. & Philip. Fran. in cap. licet de priuileg. quibus plurima congregat similia Ioan. Lupi in d. §. 69. num. 22. & sequentibus, & Tiraq. in d. §. hoc sermone limi. 8. Feli. in ca. 2. de tregua & pace, limit. 7. multa etiam colligit Oldra. cons. 300. quibus probat, priuilegia principum latissimè esse interpretanda & extendenda quoad res, & quoad personas, quoad tempus, & quoad modum agendi, & quoad omnia genera causarum, atq; etiã fauorabiliter intelligenda quoad perpetuam & incommutabilem eorum durationẽ, vt ipse loquitur: quæ etiam corroborãtur ex his quæ ab And. Tiraq. traduntur in d. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. sig
5 ni. 6. limi. & 12. † Nec me mouet, quod lex nostra vocet primogenitos ad huiusmodi maioratum, nã cedente vel decedente primogenito filius secundogenitus potest dici primogenitus, & quicunq; alius etiam vsque ad mille gradus, secundum Bald. in ca. 1. de feudo Guardiæ, & Ioan. Lupi in d. §. 69. nu. 23. quod expendunt ex cap. vlt. §. item opponitur. 22. q. 2. & cap. nam & ego extra de verbo. signi. sumpto à diuo Hierony. in parabolis. cum pluribus similibus à Tiraq. congestis de primogenijs. quæst. 3. num. 11.
6 & pluribus præcedentibus. † Cæterum filijs legitimis deficientibus masculis, an fœminę primogenitę admittantur ad bona ab ipso Rege Enriquo donata? & videtur, admittendas non esse, ex mente ipsius Regis, mentionem dumtaxat masculorum faciẽtis, & quia huiusmodi donationes feudo comparari videntur, vt dixi supra eo. glo. 4. in fi. in quo fœminæ
7 non succedunt, vt ibi dixi. † Sed nihilominus filias fœminas esse admittendas in defectum filiorũ probabilius est: quoniam in fauorabilibus masculinum cõcipit fœmininum, vt in l. si ita scriptum. ff. de leg. 2. l. qui duos mulos. ff. de lega. 3. glo. & docto in cap. in generali, de electio. lib. 6. Cyn. Bald. & cæteri in l. quicunque. C. de seruis fugi. Iaso. latissimè omnium in l. si quis id quod. ff. de iur. om. iud. Deci. in l. 2. ff. de regu. iuris: quibus plura addit Tiraquel. libr. 1. de retractu. §. 1. glo. 9. num. 178. vsque ad numerum.
8 242. † Et quia fœminæ deficientibus masculis eiusdem gradus admittuntur de iure & cõsuetudine ad maioratum & regnum. l. 4. titu. 15. par. 2. probat optimè dom. D. Couarr. lib. 3 resolu. cap. 5. num. 5. & latissimè omnium & profusissime Marc. Salon Burgen. in proœmio legum Tauri numer. 42. in h. 43. & pluribus sequ. licèt contrarium suadere videatur Tiraq. de primogenijs. quæst. 10. ad quos recurrito Et in specie harum donationum ab Enriquo factarũ quòd admittantur fœminæ masculis deficientibus expressim asseuerat Ludou. Roma. cons. 98. colu. 2. Ioan. Lupi in d. rep. rub. de dona. §. 69. num. 24. 25. & pluribus sequen. Marc. Salõ Burg. in d. proœmio legum Tauri num. 67. satisque sentire videtur dom. D. Couarr. lib. 3. resolu. cap. 5. nume. etiam. 5. quorũ
9 sententia mihi admodum placet. † Ex quibus similiter infero mortuo filio primogenito donatarij absque liberis succedere posse in huiusmodi bonis à rege Enriquo donatis filium secundo genitum, quia mortuo primogenito, filius secundo genitus dicitur primogenitus, vt in cap. nam & ego de verbo. signific. cum concord. supra numer. 5. traditis, quare dici non potest, donatarium vel eundem

dem bonorum possessorẽ sine filio legitimo primogenito decessisse, in quã sententiã inclinare videtur Ioan.Lupi,dubie tamẽ in d.rub.donat. in.vi.& vxo. §.62.n.30.vsq;ad 37.vbi plures rationes pro vtraq; parte adducit,quod modo nõ examino, & idem voluit in fortiori casu.Mol.de Hisp.prim.li.1.c.6.n.12

G L O S S. IX.

1 *Donationes Regiæ ex causa remunerationis factæ moderari postea poterunt,si nimis lædant regiam coronam.*

2 *Donatio perfecta nec reuocari potest, nec ei apponi conditio,seu grauamen.*

Donatio ex causa remuneratoria est irreuocabilis,ib.

3 *Donationes immoderatæ etiam ob remunerationem factæ si lædunt regiam coronam, moderari possunt per legem.*

Donationes ab Enriquo Rege.II. Hispaniæ factas ab eo & successoribus per legem moderari,ib.

4 *Donationes remuneratoriæ à Rege factæ per eum,vel successorem ex causa publicæ vtilitatis possunt reuocari , & modificari, & num.seq.*

5 *Decreta & conuentiones reipublicæ reuocãtur ex causa.*

6 *Princeps si donata reuocat ex causa etiam vtilissima,& necessaria , debet æquiualenter satisfacere donatario,si per viam rescripti hoc faciat.*

7 *Princeps per legem reuocans vel modificans ab eo vel successore donata , non tenetur satisfacere donatarijs de æquiualẽti pretio.*

Donationes à principe factæ tempore angustiæ & scismatis an valeant?ib.

8 *Donationes bonorum Regiæ coronæ iure Regio Portugaliæ moderantur , vt per viam maioratus ea possideant donatarij & eorũ descendentes.*

9 *Princeps vel Rex quando possint donationes ab eo factas & priuilegia reuocare,vel modificare?remissiuẽ.*

1 *Y si muriere sin hijo legitimo,que tornen sus bienes del q assi muriere a la corona de los nuestros Reynos.* Nota ex lege ista donationes immoderatas à Rege factas moderari posse,etiã si ob benemerita facta fuerint, si nimis lædunt regiã coronã, reducit enim rex has donationes ad modum maioratus,ita vt deficientibus filijs legitimis,bona redeãt ad coronã regiã. †

2 Sed videtur,has donationes modificari non posse, perfecta siquidem donatio conditiones nullas recipit,nec aliquid ei adijci potest.l.perfecta. C.de donatio.quæ sub modo,Bal.in l.vlt.ff.de senato. & cõs. 277.in principio lib.3.vbi hoc ad principẽ extẽdit, quod mirabile & non alibi reputat Ioã.Lup.in rep. rub.extra de dona.in vi.& vxo.§.69.n.13.& tum maxime,quia donationes fuerunt remuneratoriæ , atq;

3 ideo irreuocabiles,cum trãsierint in contractũ,vt late probauimus sup.ead.l.glo.1.n.1.& seq.† Verũ his minime obstãtibus,contraria sentẽtia verior est & receptior,imo huiusmodi donationes potuisse per Regẽ concedẽtẽ vel successorẽ ex causa modificari, imo & reuocari non solum per legẽ vt hic fit,verum etiã per principis rescriptum,veluti si vertitur præiudicium vel incommodum maximum Regiæ coronæ vt hic refertur.Primum , quòd per legẽ generalẽ modificari possit ex causa, probatur indubitabiliter per Bal.in l.nuptæ.ff.de senat.& per Affl.c.1.nu. 25.de natura feudi, Arium Pin.in l.1.C.de bon. mater.3.p.n.62.illation.16.vers.ego autẽ,pag.122.† Se

4 cundum,quod per rescriptum ex causa publicæ vtilitatis donationẽ potuerit Rex donãs & eius successores modificare & reuocare ,etiãsi ex causa remunerationis facta fuerit,veluti si post concessionẽ incipiat esse valde nociua Regi,vel regno,prob.arg.tex. in c.suggestum,& ibi gl.& doc. extra de deci. quod colligitur etiã ex glo.in c.decet de reg.iu. in 6. & ex l.5.tit.20.de decimis.p.1.l.42.tit.18.de instrum.p.3 & ibi Greg.Lup.Gozad.conf.5.n.20.vel ex alia iusta causa vtilitatẽ publicã concernẽte.l.Lutius.ff. de euictio.l.itẽ si verberatum.§.itẽ si forte.ff.de rei uen. Bar.in proœmio digestorũ in prin.n. 6. Cin. & alij in l.vlt.C.si con.ius vel vti.pub.Affl lib. feudorũ,tit. quæ sint regal.§.potestas,n.26.& melius idẽ Affl.eo. li.ti.de capita.qui curi.vẽd.ex n.56.fo.105.Th.Grã. dicens,hoc esse receptum decis.65.n.29.Bal.in l.qui se patria,n.14.C.vnde li. Ant.Car.Im.Aret.& Fel.n. 8.& 10.in c.nouit de iud.Alex.cons.216.n.18.lib.2.

5 Gozad.cons.5.n.23.†Ex causa etiã reuocãtur decreta & conuẽtiones reipublicę,& alia quę regulariter sunt irreuocabilia,vt in l.quod semel,ibi,nisi ex causa.ff.de decret.ab ord.faci.vbi Bar.& cæteri scribẽt. Ias.sing.in l.Barbar. n.34.ff.de offi.præt.& cõs. 1.lib. 1.Alex.& Mol.cons.1.n.7.lib.1.Carol.Ruy.cõs.229. ad fi.lib.1.Ioã.Pla.in l.vacuatis ad fi. C.de decurio. li.10.Affl.in const.reg.Siciliæ,lib.1.rub.100. nu.2. Ari.Pin.in l.1.C.de bon. mat.3.p.n.62.illatione.16.

6 † Quod si ex causa etiã iustissima princeps reuocet donata ob remunerationẽ meritorum,debet ęquiualenter satisfacere donatario, vt pulchre asserit Inn. in c.nisi cũ pridẽ col.1.in fi.vers.nos dicimus, extra de renu.Fel.in c.quæ in ecclesiarum, n.28.de constitu.Ias.in l.vlt.C.si con.ius vel vti.pub.Alex.cõs. 151 lib.6.Matth.Affl.in prælud.feudo.q.4.num. 17.& in tit.de capit.qui curi.vend.§.similiter, nu.19.& multis seq.Paul.Pari.vbi citat concord.cons. 11.numer, 117.lib.1.Ari.Pin.d.illation.16.ad finem cum alijs à me adductis infra hoc eodem lib.tit. 10.de dona-

7 tio.l.6.glo.1.n.15.& 16.†Quando autem per legem tollitur ius alicui,non tenetur princeps pretiũ lęso restituere secundum Alex.cons.190.n.16. versic.ad tertium,& n.17.lib.2.Deci.in c.quę in ecclesiarum, num.21.de consti.Iaso.in l.Barbarius,num. 44.ff.de offic.prato.Marcus Salon Burg.in l.3.Taur 5.part. n.1451.Paul. Paris.cons.1.num.46.lib.1.cum ergo legem

legem habeamus in hoc regno modificationem istã confirmantem, necessaria non est disputatio, possit nec ne fieri, & tũ potissimum, quia donationes prædictæ fuerunt adeò immoderatæ & immensę ac regno nociuæ, quòd de earum validitate poterat merito dubitari, iuxta notata in cap. intellecto de iur. iu. præsertim quia factæ fuerunt tempore scismatis, & tantæ angustiæ, & oppressionis, antequam regnare inciperet, quæ in specie promissa non sunt adimplenda ex sententia Pan. in c. sicut. 1. notab. 3. per illum tex. extra de iur. iu. Cald. in tit. de iur. iur. cons. 3. Feli. in c. 1. de prob. n. 7. Ioan. Lup. in rep. rub. de dona. in. vi. & vxo. §. 69. n. 17. 18. & 19.
8 †Sic & in regno Portugaliæ per legem generalem, quæ mentalis appellatur, eo quod Rex Ioan. eius nominis primus legem quandam mente concepisset, & conceptam seruare iussisset: filius eius Rex Eduardus, eam in scripturã redegit sub tit. 17. ordinationum regiarum lib. 2. §. 1 per eam inquam legem statutum fuit, vt donationes bonorum regiæ coronæ à Rege factæ, si iuxta verborum tenorem latè acciperentur, grande damnum Regiæ coronæ essent allaturæ, admodum maioratus reuocarentur, vt probatur, eo. tit. §. 14. quæ modificatio iure fieri potuit, iuxta notata per Luc. Pēnensem in l. quicunq; col. 4. versi. ex præmissis. C. de omni agro deser. lib. 11. Ioan de Plat. in l. qui fundos, cod. tit. & per ea quę sup. latè tradidimus. Ema. Costa, in q. patrui & nepotis, pag. 3. & 4. Ari. Pin. in
9 d. l. 1. C. de bon. mater. 3. p. n. 62. illatio. 15. †Quando autem princeps priuilegium possit reuocare, vel modificare, dicam congruentius, infra hoc lib. tit. 10. de dona. l. 6.

G L O S S. X.

Tenor rei confirmatæ, si inseratur in confirmatione, censetur princeps actum cõfirmare ex certa scientia.

Clausula de suso inserta. Quoties tenor rei cõfirmatę est insertus in confirmatione, videtur princeps ex certa scientia actum confirmare, vt in c. venerabilis & ibi glo. expresse extra de confirm. vtili vel inuti. & ibi notat Panor. Ferd. Vazq. in lib. de successionum creatione. §. 26. num. 100. dixi supra eodem. l. 3. glo. 2. nu. 3.

¶ Que en los negocios de possession de mayorazgos, conforme à la ley de Toro, no aya segunda supplicacion de las mil è quinientas doblas de las sentencias de reuista que los del cõsejo dieren. l. 14. tit. 20. sup. lib. 4.

T I T V L V S O C T A V V S de successionibus, & hæreditatis diuisione.

L E Y. I.

Como succeden los ascendientes a los descendientes, donde los bienes no son trõcales, y en que parte.

D. Fernando, y Doña Iuana en Toro: año de. 1505. ley. 6.

¶ Los ascendientes legitimos [a] por su orden y linea derecha [b] succedã ex testamento, y ab intestato, [c] à sus descẽdiẽtes: y les sean legitimos herederos, como son los descendientes à ellos, [d] en todos sus bienes de qualquier calidad que sean, [e] en caso que los dichos descendientes no tengan hijos, o descendientes legitimos, o que ayan derecho de los heredar. ¶ Pero bien permitimos que no embargante que tẽgan los dichos ascendientes, que en la tercia parte de sus bienes [g] puedan disponer los dichos descendiẽtes en su vida, o hazer qualquier vltima voluntad por su alma, o en otra cosa qual quisieren. [h] Lo qual mandamos se guarde, saluo en las Ciudades, villas, è lugares, do segun el fuero de la tierra se acostumbran tornar los bienes al tronco, o la rayz a la rayz. [i]

G L O S S. I.

1 *Ascendentes legitimi quomodo succedãt descendentibus, & an considerari debeat quòd sint legitimi ipsi, an quòd respectu descendentium sint legitimi?*

2 *Ascẽdẽtes qui adoptauerũt, vel arrogauerũt filios*

Digitized by Google

lios eis in quarta succedunt ab intestato & numer. 3.

Filiorum appellatione an veniant filij adoptiui, seu arrogati in dispositione hominis vel legis? ibidem.

3 *Legitima arrogatorum est quarta, quæ non augetur nec minuitur, licet legitima filiarũ per diversas leges augeatur vel minuatur.*

Arrogator succedens arrogato non tenetur vltra vires hæreditarias, ibidem.

4 *Fœmina quomodo possit arrogare vel adoptare filios.*

5 *Lex nostra tripliciter limitatur & num. 6.*

Filio, inuito patre, à principe legitimato, pater non succedet, ibidem.

6 *Filio nato ex matrimonio illegitimo, qui propter bonam fidem matris erat legitimus an succedat pater?*

Filio legitimo an succedat pater? remissiue, ib.

Los ascẽdiẽtes legitimos. Lex nostra tractat de successione ascendentium suis descentibus, tam ex testamento, quã abintestato, omittamus tamen successionem testamentariã, & de successione abintestato tractemus, ad cuius successionem lex nostra exigit quòd ascendentes sint legitimi. Hoc tamen in primis volo te intelligere, ne legitimum hic accipias respectu propriæ personæ, nihil enim refert, quòd pater meus sit legitimus vel spurius ex reprobato coitu natus quoad successionem bonorum meorũ, sed exigit lex nostra vt respectu meo sit legitimus, nempe quòd ex iustis nuptijs me habuerit vel aliàs legitimè, vt statim dicam, ita intelligit legem istam Tell. Fernandez in l.6. Taur. num.6. † Dicit lex nostra, ascendentes, vt succedere possent descendentibus, debere esse legitimos, non exigit esse naturales secundum sanguinem, sed legitimos tantum, itaque arrogator, seu adoptans succedet filio arrogato, seu adoptiuo, quemadmodum filius ipse adoptiuus, vel arrogatus succedit patri arroganti vel adoptãti, horum quippe successio reciproca est ab intestato vt in §. mortuo inst. de acq per arrogatio. vbi Faber. & Angel. post glossam. Et quamuis in dispositionibus hominum appellatione filij non veniãt adoptiui, vt in l. fideicommissum ff. de cond. & demonstra. & in l. si ita quis, §. vit. ff. de lega. 2. in dispositione autem, quę ex lege prouenit, verbũ ascendẽs, vel filius verificatur in filio adoptiuo, vel arrogato, secũdum Riminal. consil. 524. numer. 5. & num. 22. & sequentibus & in specie hoc tenet Tellius Fernandez in d.l.6. Tauri nu.1. & 2. † Vbi & num. . subdit, successionem hanc esse limitatam, quia filius arrogatus tantum succedit in quarta, vt notant Ioan Fab. & Ang. in d. §. mortuo, quandoquidem hæc sit legitima eius; adeò, vt minime augeatur, licet circa legitimam filiorum diversæ leges emanauerint, eam augendo, vel minuendo, vt ex communi sententia notat Ias. in l. si arrogator, nu. 53. ff. de adopt. Itaque filius adoptiuus patri succedit in quarta bonorum suorum portione, & similiter arrogator succedet arrogato in eadem portione quarta per legem istam, non tamen tenebitur vltra vires hæreditarias, quãuis inuentarium non faciat, secundum Bal. in auth. causa quæ fit cũ monacho, vlt. q. C. de Episc. & cleri. Ferdi. Vazquez in lib. de successio. creatio. §. 16. nu. 15. † Atque in fœmina idem erit, si in casu permisso arrogauerit non aliàs, nempe, ob solatium liberorũ amissorum, si ex permissu principis arrogauerit, vt in §. fœminæ instit. de adoptio. † Vbi autem naturalis filius à principe inuito patre legitimaretur, tunc alter alteri non succedet, vt dicam latius infra eod. l.10. glos. & resoluit Telli. Fer. in dict. l.6. Tauri n.6. † Limitabitur etiam hæc lex, vt non procedat in filio legitimo & naturali nato ex matrimonio prohibito, sed propter bonam fidem alterius ex coniugibus dicitur legitimus, iuxta tex. in cap. cum inter, & capit. ex tenore qui filij sint legit. & diximus supra hoc lib. titul. 1. in rubr. num. 115. 116. & sequent. qui licèt patri succedat & matri, pater autem qui habuit malam fidem non succedet ei, secundum Bart. in l. auunculo, ff. de cond. & demonstrat. per text. in l. qui in prouincia §. fin. ff. de ritu nupt. idemque esse iure Canonico satis probat idem Telli. Fernand. in d.l.6. Tauri numer. 7. 8. & 9. Qui & numer. 10. negat in filio legitimato procedere legem nostram, non enim succedet ei pater, cum & ipse legitimatus patri non succedit, nisi in eo, quod pater ei relinquere v luerit, quod tamen latius explicabitur infra eodem l.10.

G L O S S. II.

1 *Linea triplex consideratur in successione ab intestato, descendentium, ascendentium & transuersalium. & nu. seq.*

2 *Repræsentationi locus non est inter ascendentes, sed proximior gradu succedit num. 3.*

4 *Collateraliũ successio ab intestato remissiue.*

b *Por su orden y linea derecha,* De successione ab intestato tractaturi oportet illud præmittamus, triplicẽ cõsiderari lineam in hac materia, descendentium, ascendentiũ, & collateraliũ, seu transuersalium, vt in auth. de hæred. ab intestato veni. per totum & in l.1. ff. de gradi. l.2. titul.13. part.6. Mortuo itaque patre, vel matre, auo vel quocunque ex linea ascendentiũ, succedant descendentes, de quo latè agemus in gl. 4. † Mortuo verò filio vel ex descendentibus succedant pater & mater, vel alij ex ascendentibus legitimis secundum gradus proximitatem, vt hic dicitur, sine repræsentatione, nec differentia bonorum, vt in auth. de hæred. ab intest. veni. §. si igitur defunctus, ibi: Hos proponi iubemus, qui proximi gradu reperiuntur, clarior text. in l.4. titul.13. part.6. vt latius declarabimus in glos. sequentibus. † Quod autẽ non sit locus repræsentationi inter ascẽdentes, probat Ant. Gom. in l.6. Tauri vnde hæc sumpta fuit, n. 5.6. & 7. & Tell. Fern. ibidem nu.16. & Ioan. Lupi n. 9. & 10. dicam infra eo. gl. seq. n.12. & 13. † Mortuo autẽ fratre, vel sorore nullis relictis descendẽtibus, vel ascendentibus, succedunt ei fratres, vel eis deficiẽtibus, patrui, vel alij, qui fuerint gradu proximiores, iuxta formam traditam infra eod. in glos. 3.

GLO-

GLOSS. III.

1 *Intestatus quis decedere dicatur? numer. 2. & 3.*

Intestatus dicitur decedere nõ solum qui nullum facit testamentum, sed qui fecit, quod vel fuit nullum, vel ex aliqua causa rumpitur, vel efficitur inualidum, ib.

2 *Intestatus dicitur decedere qui fecit testamentum, & postea per sententiam iudicis rescinditur.*

3 *Intestatus iure regio non dicitur decedere, qui fecit testamentum, in quo nullum instituit hæredem.*

4 *Pater non succedebat filio iure digestorum, sed occupabat eius bona iure peculij profectitia, aduentitia, & castrensia.*

5 *Ascendentes iure Codicis authenticorum, & regio succedunt descendentibus iure hæreditario tanquam hæredes, & non iure peculij.*

6 *Pater hodie non succedit in bonis profectitijs, sed ea iure peculij occupat.*

Bona profectitia quæruntur patri in vita filij, ibid.

7 *Pater occupans bona iure peculij, vel ab intestato succedens, quid consequatur commodi, vel incommodi, vel in quo hæc duo differant.*

8 *Pater & mater æqualiter ambo ad successionem filij intestati admittuntur.*

9 *Pater & mater succedunt filio exclusis fratribus iure Regio, licèt iure communi pater solus admitteretur.*

10 *Ascendentes succedunt descentibus ab intestato iuxta gradus prærogatiuam, ita vt proximior semper admittatur.*

11 *Ascendentes nõ succedunt descẽdẽtibus in feudo emphiteusi & maioratu.*

12 *Repræsentationi locus non est inter ascendentes, sed prioritas gradus semper attenditur.*

13 *Ascendentes non succedunt per repræsentationem & quare hoc fiat.*

14 *Ascendentium successio ab intestato fit, in stirpes, & non in capita.*

15 *Ascẽdentes succedunt descẽdẽtibus iure ciuili positiuo, & non naturali, & quis sit effectus?*

Lex vltim. C. quorum bono. & authen. de hæred. & Falcid. §. itaque explicatur, ib.

16 *Ascendentium successio cùm sit de iure ciuili potest per legem, vel statutum tolli.*

17 *Separationi bonorum an sit locus in successione ascendentium?*

Lex nostra appenditur, ib.

18 *Pater non amittit vsumfructum bonorum aduentitiorum mortuo filio ciuiliter, vel naturaliter.*

Pater præfertur matri in vsufructu bonorum aduentitiorum mortuo filio, ibi.

19 *Requisita ab initio acquisitionis cuiusq; rei non exiguntur postea in eius conseruatione & progressu.*

20 *Pater non amittit vsumfructum filij famil. qui ingressus fuerit Religionem, vel effectus fuerit episcopus.*

21 *Pater amittit vsumfructum bonorũm aduentitiorum, si filius contrahat matrimonium.*

Pater propter emancipationem filij perdit medietatem tantum vsusfructus, sed si filius matrimonium contrahac in facie ecclesiæ totum amittit vsumfructum, ib.

c *Ab intestato.* Intestatus dicitur decedere, qui nullũ fecit testamẽtũ. l. 1. ff. de iniust. rup. & insti. de hær. quæ ab int. defer. in prin. l. 1. ti. 13 de successi. ab intestato, p. 6. Sed an is qui testari nõ potest dicatur intestatus decedere, tractat latè, Alc. cõs. 115. lib. 2. & ibi latissimè, Car. Mol. in additione magna, & Gre Lu. in d. l. 1. tit. 13. p. 6. Dicitur etiã intestatus vel ab intestato decedere, qui fecit testamẽtũ, sed minus solẽne, vt in prin. inst. de hær quæ ab int. de fer. l. 1. ti. 13. p. 6. Vel qui fecit testamẽtũ, sed fuit nullum ratione præteritionis. l. 12. & l. inter cætera. ff. de lib. & posthu. l. 1. in fi. ff si tabulę test. nullæ ex tab. idẽ si fuit ipso iure ruptũ posthuminat uitate, vt in l. 3. §. fi. ff. de li. & posth. Vel agnatione sui hęredis. l. posthumorũ. ff. de iniusto. rup. §. posthumorũ, inst. de ex hæreda. libero. Vel arrogatione sui hæredis, vt in prin. inst. qui. mod. testa. infir. l. certũ. ff. iniusto rup. d. l. 1. tit. 13. p. 6. Vel per adoptionẽ filij factã ab auo materno, vt in prin. inst. qui. mod. test. infir. iũcta l. in adoptiuis, C. de adoptio. §. hodie, & §. seq. inst. de adop. tradũt, Alex. Soc. Ias. Alc. & alij in rub. ff. de lib. & posthu.

2 † Decedere etiã quis dicitur ab intestato, qui testamẽtũ fecit mero iure validũ, sed infirmatur postea iudicis sententia per bonorũ pos. cõtra tabulas à filio emãcipato præterito propositã, vt in §. emãcipatos, inst. de ex hæreda. libero, & per totũ titulũ. ff. & C. de bõ. pos. cõtra tab. & quod hac in specie valeat mero iure testamẽtũ tenet, gl. in l. fil. ũ. §. sed quemadmodũ, in verbo cõtra emãcipatũ. ff. de bon. pos. cõt tab. cõmuni. recepta secũdũ, Ias. in l. vl. n. 25. C. de bon. pos. cõt. tab. & Curt. ibi. n. 1. & 76. vel si rescinditur per querelã inofficiosi testamenti. l. vt liberis, ibi, rescisso. C. de collatio. l. posthumus. §. ex his, ibi, rescissũ ff. de inoffi. test.

3 † Vbi aũt deficit hæredis institutio nõ dicitur quis decedere ab intestato iure nostro regio, etiã quoad institutionẽ, quandoquidẽ veniẽtes ab intestato instituti, & scripti cẽsentur ex præsumpta volũtate testantis se cũ legibus Regijs conformare

reuolẽtis,vt latè probauimus supr.eo.li.5.ti.4.de te
4 sta.l.1.gl.10.n.47.& 56.& iterũ gl.13.† Et vt materia
hęc successionibus ab intestato ascẽdẽtiũ resoluatur,
facio sequẽtes cõclusiones. Prima cõclusio, iure Dige
storũ pater non succedebat ab intestato filio in eius
potestate cõstituto iure hæreditario, sed filio mor-
tuo occupabat eius bona pater iure peculij tã profe
ctitia, & aduẽtitia, quã castrẽsia, & quasi castrẽsia, l.
5 2.& ibi Bar.& doct.ff.de castr.pecul.† Secũda cõclu
sio, iure Codicis, authẽticorũ, & regio pater succedit
filio ab intestato defũcto tãquã verus, & legitimus
hęres & iure hęreditario in bonis castrẽsibus, & qua
si castrẽsibus, & in aduẽtitijs, vt in l.3.in princ.C.de
bon.quę libe.& ibi notãt Bar.Pau.Sali.& doct.cõmu
niter, l.vlt.prope finẽ, C.cõmu.de succes.vbi etiã no
tãt doct.l.fi.vers. vero defucta, C.ad Tertul.auth.de
hęred.ab int.veni.§.si igitur defũctus, colla.9.vbi ex
pressim deciditur, quod deficiẽte linea descẽdẽtiũ,
succedũt ascẽdẽtes seruata gradus prærogatiua, & si
plures sũt in eodẽ gradu, vt puta, pater & mater, pa
riter succedũt, auth.in succes.C. de suis & legi.liber.
auth.defũcto, C.ad Tertu.cuius verba sũt. *Defuncto
sine liberis parentes, si soli sint, succedũt salua gradus
sui prærogatiua* l.4.tit.13.de succes. ab int.part.6.&
6 lex nostra.† Tertia conclusio, pater hodie nõ succe-
dit in bonis profectitijs iure hęreditario, sed ea oc-
cupat iure peculij ex sẽtẽtia Ant.Go.in l.6.Tau.n.1
in fi.quoniã pleno iure ea bona profectitia quęrũtur
patri etiã viuente filio, vt in l.cũ oportet.C.de bon.
quę lib.& ibi notat gl.& oẽs interpretes l.5.ti.17.de
7 patria potestate, par.1.† Quarta cõclusio, effectus nõ
modici sequũtur, ex eo quod pater bona filij occu-
pet iure peculij, vel quod in eis succedat iure hære-
ditario, nã qui occupat iure peculij, excludit alios,
quãuis sint in potiori, vel æquali gradu. Pater itaq;
bona filij profectitia occupãs iure peculij pręfertur
filijs & descẽdẽtibus filij sui defũcti, & matri eius. Itẽ
si ratione peculij filius cõtraxit, eo defũcto, pater ma
net obligatus quatenus vires peculij suppetũt, non
vltra, quæ actio anno præscribitur, l.1. & per totũ ff.
quã actio de pecu.annal.est. Sed cũ succedit pater iu
re hęreditario, succedit simul cũ matre, excluditur-
que à descẽdẽtibus filij, & ad debita filij tenetur in-
solidũ, & perpetuo tãquã hæres, nisi fecerit inuẽta-
riũ, & eius beneficio adierit hæreditatẽ, hãc differẽ-
tiã probat tex.iũcta glo.in l.pater qui castrẽse, ff.de
cast.pecul.vbi ita explicat Bar.& cęteri interpretes
Ias.etiã in l.qui se patris, n.60. C.vnde, l.4.tit.13.de
8 succes.ab int.par.6.Ant.Gom.in l.6.Tau.n.3.† Quin
ta cõclusio, quãuis iure Digestorũ & Codicis pater
in successione filij intestati matri pręferatur, vt in l.
2.§.obijcitur ff.ad Orficia. §.præferũtur, inst.de sena.
cõs.Tert.l.2.C.ad Tert. Hodie tñ ambo pariter ad-
mittũtur, vt in auth.defũcto, C.ad Tert.& in auth.de
hęred.ab int.veni.§.cõsequẽs.& l.4.ti.13.par.6. Quod
procedit, etiã si pater filiũ emãcipauerit, adhuc enim
simul cũ eo mater admittitur ad filij successionẽ, vt
in d.auth.defũcto, C.ad Tert.quidquid iure antiquo
esset dispositũ, vt refert Couar.in epito.de succes.ab
inte.n.1.& Ant.Gom.in d.l.6.Tau.n.4.† Sexta con-
9 clusio, si filius moriatur relicto patre, vel matre, &
fratre, seu fratribus vtrinq; cõiũctis, quãuis iure cõ-
muni succederẽt vna cũ ipso patre, vel matre pro vi
rili portione, vt in auth.de hęre.ab inte.ven.§.si igi-
tur, colla.9.in auth.defũcto, vers.1.C.ad Tert.& ibi
cõmun.doct. Hodie tamẽ iure nostro regio parẽtes
soli succedũt exclusis fratribus, vt in l.4.infra eod.†
10 Septima cõclusio, ascẽdẽtes succedũt descẽdẽtibus
ab intestato secũdũ gradus prærogatiuã, vnde si pa
ter superest, pręfertur omnibus ascẽdẽtibus suis, &
ex parte matris, atq; idẽ in matre superstite, pręfer-
tur, siquidẽ nõ solũ ascẽdẽtibus suis, sed, & ascendẽti
bus ex parte patris, si ambo supersunt, pater, scilicet
& mater, ambo pariter admittuntur excluso auo, &
proauo, & cæteris omnibus ascẽdentibus vlterioris
gradus, & sic de singulis, vt in auth.de hæred.ab int.
veni.§.si igitur defunctus, vers.si autẽ plurimi, colla.
9.auth.defuncto C.ad Tert.l.4.tit.13.de succes. ab
int.par.6.& in l.nostra satis probatur tex. illos iuris
cõmunis ita intelligit Accurs.& cõmun.docto.in d.
auth.defũcto, sicuti asserũt ibi Sali.& Corn.& Barb.
cõs.50.li.4.Alex.cõs.80.li.1.& cons.115.lib.2. Quin
etiã mater prælertur auo paterno, etiã in his bonis
quæ filio à patre obuenerũt secũdũ Oldrad.cõs.110.
Ioan.Lup.in rep.rub.de dona.in.vi.& vx.§.23.ad fi.
11 idẽ voluit d.Did.Couar.in epito.de succes.ab int.n.
3.& Ant.Gom.in l.6.Tau.n.5.† Fallit regula hæc in
feudo emphiteusi, & maioratu, in quibus nõ succe-
dũt ascẽdẽtes, secũdũ Bal.in d.auth. defuncto, C.ad
Tert.& Greg.Lup.in l.4.gl.1.tit.13.par.6.quia feu-
dũ, & maioratus respiciũt lineã descendẽtiũ, vt ipse
idẽ Greg.Lup.asseuerat, quod addere poteris ad tra
dita per d.D.Couar.lib.3.resol.c.5.† Octaua cõclu
12 sio, quæ expẽditur ex supra proxima cõclusione, in
linea ascẽdẽtiũ, cũ agitur de successione ascẽdẽtiũ,
locus nõ est repræsentationi, cũ natura repugnet, vn
de si pater cõcurrat cum auo materno, & mater sit
mortua, vel mater superstes concurrat cũ auo pater
no, pater excludet auũ maternũ, & mater paternũ,
& sic de cæteris. Auus enim maternus nõ repræsen-
tat matrẽ mortuam, nec eius loco subrogatur, nec
auus paternus patrẽ, quia in linea ascẽdẽtiũ priori-
tas gradus tãtũ attẽditur, ex sẽtẽtia gl.in auth.de hæ
red.ab int.veni.§.si igitur defũctus vers.si autẽ plu-
rimi, gl.1.gl.etiã in auth.defuncto.C.ad Tert.quam
ibi sequitur Cyn.in prin.n.3.Bal.1.col.Paul. Cast.n.
3.Sal.n.2.Corn.col.2.post prin.hãc attestãtes cõmu
nẽ, & Matthes. in tract.de succes.ab inte.fol.5.col.3.
n.4.vers.aut supersunt parẽtes dispares, & ibi eius
additionator, Ang.in §.præferũtur, inst.ad Tert.col.
1.Rolãd.in tract.de succes.ab int.n.8.& in appostil
lis ad eũ, Nicol.de Vual.d.eo.tract.col.38.n.3.Ioan.
Lup.in l.6.Tau.n.9.& ibi Ant.Gom.n.5.& 6.& Tell.
Fern.n.16.d.Did.Couar.in epit.de succes.ab int.n.2.
vers.4.assertio, Greg.Lup.in l.4.gl.in verb.ningũ pariẽ
13 te delos descẽdiẽtes, in fin.† Cuius ratio est duplex.
Prima, quia non est ita debita successio lineæ ascen-
dẽtiũ, sicut & descẽdẽtibus, vt in sequẽti cõclusione
videbimus, quã rationẽ reddũt Cyn.Bal.Paul.& do-
cto.cõmuniter in d.auth.defuncto.C. ad Tert. Secũ-
da melior, & subtilior ratio secundũ Ant. Gom. vbi
supra est, quia in linea descẽdẽtiũ filius subrogatur
loco patris, & merito eũ repręsentat, quod vtiq; fit
ad imitationẽ naturæ, secũdũ quã portio parẽtis cõ
municatur filijs ex naturali generatione arg. l.libe-
rorũ, in fin.ff.de verb.sig.& in l.leg.12.tabular.C.de
legi.

leg. hær. Sed in linea ascendétiũ, non datur talis subrogatio, nec est possibilis secundũ naturã, quare nimirũ leges ciuiles nõ admisserunt huiusmodi repræsentationẽ in ascendentibus, ars quippe imitatur naturã. l. adoptio. 1. ff. de adop. hæc fuit ratio à Sal. originaliter tradita in d. authen. defuncto. 1. col. in fi. & auth. post fratres. 1. fin. verbis. C. de legit. hære. † No
14 na cõcl. in successione libero. si plures ascédétes eius dẽ gradus cõcurrãt, fit distributio in stirpes, & nõ in capita, nã si auus, & auia materni generis, & auus paternus velint nepoti succedere ab intestato, tãtũ cõsequetur ex hæreditate auus paternus, quantũ auus, & auia materni, vt in d. auth. de funct. C. ad Tert. secundũ coẽm intellectũ, in aut. de her. ab int. veni. §. 1. & in l. 4. tit. 13. p. 6. Ioã. Lup. in l. 6. Tau. n. 10. & Ant. Go. ibi n. 9. d. D. Couar. in epit. de succes. creat. ab in
15 test. n. 4. † Decima cõclusio, successio ab intestato defertur parẽtibus, & cæteris ascẽdẽtibus in bonis liberorũ iure ciuili positiuo, nõ verò naturali, vel diuino, vt in l. scripto in fi. ff. vnde libe. cuius hæc sunt verba, nõ sic parentibus liberorũ, vt liberis debetur hæreditas, cũ parẽtes ad bona liberorũ ratio miserationis admittit, liberos naturæ simul, & parẽtũ cõmune votũ. l. nã & si parẽtibus, ff. de inoffic. test. l. iure succursũ est, ff. de iure doti. Probatur etiã ex epistola Paul. 2. ad Corint. c. 12. dicẽtis, neq; enim debẽt filij parẽtibus thesaurizare, sed parẽtes filijs, & trãssũptiuẽ in c. cũ Apostolus. §. prohibemus de censi. & in c. prædicator. 16. q. 1. & ibi gl. & doct. Nec huic oberit sentẽtia l. vlt. C. quorũ bon. ibi, & lex ipsa naturæ successores eos facit, nec l. 1. §. hęc autẽ, ff. vnde cognat. & §. 1. inst. de legit. agna. tute. auth. de hæred. & Falci. §. primũ itaq; collat. 1. cuius verba sũt, *Tãquã hoc secũdũ ipsã naturã eis debeatur, quale est filijs, & nepotibus, patribus atque matribus, interdũ verò etiã fratribus*, c. si pater de test. in 6. ibi, *absq; deductione Trebellianicæ, siue partis iure naturæ debitæ*. Nã huic obiectioni respõdere licebit, ideò dici posse successionẽ ascẽdẽtiũ, vel collateraliũ esse naturale, propter naturalẽ sãguinis cognationẽ, quæ est inter eos ex naturæ generatione, vel quia largo modo dici posset huiusmodi successionẽ esse à iure naturali, quẽadmodũ, & inter extraneos dicitur esse quasi cognatio quædã iure naturali, vtpotẽ cũ omnes ab Adã descẽdẽtes simus, l. vt vim in fin. ibi gl. ff. de iust. & iure,
16 cõfert, l. nõ facilẽ, ff. de gradi. † Ex quo infertur, liberos præferri in successione parẽtũ omnibus ascẽdẽtibus, legẽq; vel statutũ tollere omninò posse successionẽ parẽtũ, & legitimã portionẽ eis iure debitã, & penitus eos à successione descẽdẽtiũ excludere, & alios eis præferre, quod expeditur ex l. 8. infra eodẽ, vbi filij naturales tãtũ excludere possunt parẽtes, si à patre fuerint instituti. Infertur etiã, patrẽ posse matrẽ excludere, si aliũ pupillariter substituerit, & talis substitutus matri præferretur, etiam in legitima sibi aliàs debita, l. precibus C. de impub. Infertur similiter, quod licet filius nõ possit renũciare paternæ hæreditati absq; iuramẽto, pater tamẽ poterit renũciare successioni filij etiã absq; iuramẽto, vt Ant. Gom.
17 docet in d. l. 6. Taur. nu. 2. † Vndecima cõclusio, pater, & mater ad successionẽ filij intestati, & auus paternus, & maternus æqualiter admittũtur ad hæreditatẽ nepotis intestati, & sic de singulis, nec fit distinctio, aut separatio bonorũ, ita vt patri, vel auo paterno, quę à patre, vel matris causa acquisierat, matri autem vel auo materno, quæ à patre, vel matris causa habuerat, dentur, sed pater, seu auus paternus consequetur dimidiam, mater verò, vel auus maternus alteram dimidiam omnium bonorum filij, ex sententia Bald. in d. auth. defuncto, numer. 3. C. ad Tert. cui ibi accesserunt Sali. numer. 6. & Fulg. per illũ tex. quod ante eos voluit Pet. à Bellaper. in auth. itaq; C. cõmu. de succes. 2. col. vers. sed quæritur & ibi Cyn. & Sali. n. 2. & Corn. 1. col. vers. 3. & Raph. Cuma. ab ipso citatus, Ang. de Aret. in §. vlt. in fi. inst. de seru. cogna. Cuma. cui Fulg. subscripsit cons. 122. Corn. cons. 265. lib. 4. & cons. 94. lib. 1. & cons. 7. lib. 3. Benedict. à Benedictis inter consil. Corn. cons. 6. lib. 3. Nicol. de Vual. de succes. ab int. 2. p. col. 3. Lud. Bologni. cons. 69. col. 4. vers. nihilominus prædictis nõ obstat, hãc cõmunẽ opinionẽ attestatur Bal. cõs. 31. lib. 2. quæ cõfirmatur lege regia 4. tit. 13. de succes. ab int. p. 6. & per legẽ nostrã, vt adnotauit Dida. Castelli. d. l. 6. Tau. in gl. 1. & ibidẽ Ant. Gom. n. 8. & Greg. Lup. in d. l. 4. in verb. ygualmẽte, tit. 13. p. 6. & d. D. Couar. in epito. de succes. ab inte. nu. 2. quam in praxi hoc in regno attestatur esse seruandã, quorũ opinio mihi applaudet, ex sequentibus. Primò, quia postquã bona sunt vnita, & incorporata in patrimonio alicuius, nũquã admittitur distinctio, & separatio bonorũ, nisi in casibus iure expressis argu. l. 1. §. præterea, ff. de separa. tex. in l. sed si plures, §. filio impuberi, ff. de vulga. l. vlt. in fin. C. de inoffi. test. l. eius qui in prouincia, §. vlt. ff. si cert. pet. l. qui Titij testamẽtũ, ff. de his qui, vt indig. §. 1. inst. de hæred. quali. & diffe. notãt gl. & doct. in l. 1. §. veteres ff. de acquir. poss. Secũdò vrget nimiũ text. in auth. de hæred. ab inte. veni. §. si igitur defunctus vers. si autẽ plurimi, collat. 9. & in auth. defunct. C. ad Tert. vbi simpliciter vocãtur ascẽdẽtes secũdũ gradus prærogatiuam nulla facta distinctione bonorũ. Eandẽ sentẽtiã cõuincit lex nostra ibi, *En todos sus bienes de qualquier calidad q̃ sean*, & rursus ibi, *Saluo en las ciudades, villas, y lugares do segun el fuero de la tierra se acostumbran tornar los bienes al tronco o à la rayz*. Hæc exceptio firmat regulã in contrariũ, vt rectè aduertit Ant. Gom. in d. l. 6. Tau. Vnde hæc sumpta fuit, n. 8. in locis enim vbi lex fori 10. tit. 6. lib. 3. fuerit vsu recepta, bona descẽdẽtis ad stipitẽ redeũt, vt & Couar. asserit in epito. de succes. ab inte. nu. 2. Cõtraria tñ sententia, imò quod fiat separatio bonorũ hac in specie est iure cõmuni Imperatorũ receptior, quam tenuit Bart. in auth. itaq; C. cõm. de succes. per tex. in l. quod scitis, C. de bon. quę lib. quo in loco iterũ eãdẽ sentẽtiã probat, & in l. post dotẽ in fin. ff. solu. matri. & cõs. 18. cui accedũt Imol. Roman. & Ias. in d. l. post dotẽ, col. pe. & fin. Roma. cõs. 40. Alex. cõs. 150. li. 2. Abb. cõs. 75. li. 1. Bal. Nouel. in tract. de dote 7. par. princ. fol. 14. Ioan. Oldẽdorp. in epito. succes. ab int. quã admiscuit legũ duodecim tabularũ interpretationi ti. 6. cõcl. 13. Ang. & Pau. Cast. in d. l. quod scitis, Marc. Perus. inter cõs. Bal. lib. 4. cõs. 113. Guill. Bene. in rep. c. Raynutius in verb. & vxorẽ nu. 536. Cassa. in cõsuet. Burgũ. rub. 7. §. 6. n. 7. & alij quos refert And. Tiraq. li. 1. de retract. §. 14. gl. 1. n. 12. dicẽs hãc opinionẽ receptã esse apud Gallos, eãdẽ asseuerat cõmunẽ Alex. cõs. 150. lib. 2. & Ant. Rub. cõs. 79.

quam

Digitized by Google

quã pluribus fulciũt authoritatibus,& rationibus, quas videre poteris apud Ant.Gom.in d.l.6.Tau.n. 5.& 6.quibus tã dè respõdet,& d.D.Couar.in d.tra-
18 ctat.succes.ab int.n.2.† Duodecima cõclusio, pater, auus,vel alius ex ascẽdẽtibus, qui habet vsumfructũ in bonis aduẽtitijs filij,vel nepotis in eius potestate existentis. si ab intestato filius,vel nepos moriatur, præfertur pater,vel auus paternus,& cęteri ex parte patris ascẽdẽtes matri, & alijs ex eius matris parte ascẽdẽtibus in eodẽ vsufructu bonorũ aduẽtitiorũ, licèt in eorũ proprietate, & cæteris bonis pater, & mater cõcurrãt in filiorũ succesione,atq; idẽ in cęteris ascẽdẽtibus. Pater itaq; mortuo filio suo potitur vsufructu bonorũ aduẽtitiorũ,donec vita functus fuerit,nã sicut per mortẽ cuiusq; extranei proprietarij nõ finitur vsufructus,vt in l.3.in fi.cũ similibus. C.de vsufr.ita etiã per mortẽ filij nõ extinguitur vsufructus patri quęsitus, vel auo, aut proauo in bonis eius,l.vlt.vers.sin vero defuncta persona C. ad Tert. & ibi ex ea expẽdũt Bar.Bal.Pau.Corn.& cæteri,gl. Pet.de Bellaper.Cyn.Bar.Bal.& cõmu.doct.in l.3.C. de vsuf.& in l.2.C.de bo.mater.tex.in l.vlt.in fin.C. cõmu.de succes.& l.3.§.fi.C.de bon.quę lib.l.4.vers. parẽtibus eo.tit.melior tex.de iure in l.vlt.§.filijs autẽ C.de bon.quę lib.cuius verba sunt. *Filijs autẽ familias in his dũtaxat casibus,in quibus vsufructus apud parẽtes cõstitutus est,donec parẽtes viuũt,nec de eijsdem rebus testari possũt,nec citra voluntatẽ eorũ,quorum in potestate sunt,vllã licẽtiã eis cõcedẽda,dominium rei ad eos pertinẽtis alienare*,l.vlt.C.de vsuf.auth.de hæred ab int.veni.§.1.colla.9.vbi id expẽdit Bar.& cęteri interpretes, Ang.in §.præferũtur inst.ad Tertu. apostilla Rolan.in tract.de succes.ab int.5.col.n.12. Boer.decis.172.n.3 . Ant. Gom.in l.6.Tau.nu.11.†
19 Vbi respõdet obiectioni,quæ huic sentẽtiæ opponi solet,quod cũ patria potestas cesset per mortẽ filij, cessare etiã debeat vsufructus,qui ab ea procedit & deriuatur,dicẽs, quod licet à principio acquisitionis vsusfructus patria potestas requiritur, nõ tamẽ est necessaria in cõtinuatione & progressu,quã rationẽ dicit esse originalẽ,Bal.in l.3.in fi.C.de vsuf.& in l.2.C.de bo.mater.& l.3.C.de bon.quę lib.cõgeritq; plura similia,in quibus ab initio aliquid exigitur,sed nõ in eius cõseruatione,arg.l. patre furioso, ff.de his qui sunt sui,vel ali.iur.l. si is qui animo,ff. de acq.poss.vbi licet in acquisitione possessionis requiritur corpus,& animus, nõ tamẽ vtrũq; requiritur in eius cõtinuatione,faciũt etiã,l.nunquã §.si vi, aut clã,ff.de vsuc.l.itẽ illa §.quod adijcitur ff. de cõstit.pecu.l.mora rei,ff.de verb.oblig.l.2.C.de distitio. pigno.l.sicut,§.vl.ff.quod cui.vni.no.vbi vniuersitas
20 per vnũ cõseruatur.† Et similiter nõ amittit vsũfructũ pater per ingressũ religionis filij, licet per hoc sit à patria potestate exẽptus gl.Bart & doct.in l. si ex causa,§.Papi.ff.de mino. Boer.d.decis.172.n.34. & 35.Vel si efficiatur Episcopus,cuius ratione à patria liberatur potestate, vt in auth. sed Episcopalis dignitas C.de Episc.& cler. pater tamen nõ amittit vsumfructũ bonorũ aduẽtitiorũ filij,ex sentẽtia Gre. Lup.in rep.rub.de dona.int.vir.& vxor.§.42.ad finẽ Ant.Go.in l.6.Taur.n.11.in fin.& l.48.Tau.n.5.† Si
21 tamẽ filius vxorẽ duxerit in facie Ecclesiæ acceptis benedictionibus eius, cũ iuxta ius nostrũ regiũ habeatur pro emãcipato quoad omnia,& in perpetuũ vt in l.8.& 9.tit.1.de matrimonio supra hoc eo.lib. amittit pater statim vsumfructũ, vt in d.l.9.tit.1.supra hoc li.nec ad patrẽ hac in specie pertinebit medietas vsusfructus,quę iure communi pertinebat in prẽmiũ emãcipationis,vt in l.cum oportet,§.cũ autem,& ex eo id expẽdũt doct.oẽs C.de bon.quę lib. & l.vlt.C.de emãcipa.libero.& §.quoque vers.ideòque inst.per quas perso.nob.acq.l.15.tit.8.par.4.& ibi Greg.Lup.& Ant.Gom.in l.48.Taur.n.6.Quod ibi extendit ipse Ant.Gom. etiam si filius matrimonium cõtraxerit post quã à patre fuerat solemniter emancipatus, quoniam ad sustinenda matrimonij onera integer reuertitur ad filium vsufructus,quemadmodum reuerteretur si ante contractum matrimonij emancipatus non fuisset, de quo latius diximus in dict.l.9.glos.vltim.tit. de matrimonio supra hoc lib.5.

G L O S S. IIII.

1 *Descẽdẽtes succedũt omni iure, si sint legitimi, ascendentibus ab intestato.*
2 *Descendẽntes succedunt ascendẽtibus, præferũturq; alijs ascendẽtibus, licet sint in æquali gradu, vbi optimæ rationes assignantur.*
3 *Filius iure antiquo non succedebat matri, hodie sic.*
4 *Filij conseruant memoriam patris.*
5 *Nepos, vel pronepos succedunt auo, vel proauo deficientibus filijs.*
6 *Nepos conceptus, & natus post mortem aui, auo non succedit, nec eius cognatus censetur, ibidem.*
7 *Non entis nullæ sunt qualitates.*
Hæres repræsentare necessario debet defunctum tempore mortis verè, vel fictè. ibidem.
Aditio hæredis retrotrahitur ad tempus mortis, & quomodo id intelligatur?
8 *Nepos post mortem aui conceptus, & natus quomodo succedat auo?*
9 *Nepos post mortem aui conceptus, & natus petitur honore, & dignitate aui.*
10 *Nepos post mortẽ aui conceptus, & natus succedit in maioratu, & emphyteusi, & retractu, & fideicommis. num. 10.11.& 12.*
13 *Descendẽtes succedũt ascẽdentibus per repræsentationem in stirpes, & non in capita.*
14 *Repræsẽtationi, an locus sit vltra pronepotes.*
15 *Repræsentationi an locus sit in fideicommisso, & in maioratu per testamentum, vel contractum instituto?*

b *Como lo son los descendientes a ellos.* Prima linea successionis ab intestato est descendentium, vt diximus supra eodem glos. 2. mortuo itaque patre, vel matre, auo, vel proauo, vel alio quocunque ex linea ascendentium. Prima causa successionis compe tit descendentibus legitimis(nã de illegitimis alibi dice.

dicemus.)Primò enim vocãtur filij,qui oẽs æqualiter patri ſuccedunt ab inteſtato,tum iure naturali, vt in l.ſcripto.ff.vnde libe.l.nã etſi parẽtibus.ff.de inoffi.teſt.l.cũ ratio.ff.de bon.dãna.c.Raynu.de teſta.ibi,legitima portione iure naturæ debita:tũ etiã iure diuino,vt cõſtat authoritate Apoſtoli, ad Gal. c.4.ſi filius ergo hæres,& Leuit.c.25.ad fi.& Gen.13. Quinetiã iure ciuili,& regio,vt in l.1.§.ſi filius, ff.de ſuis,& legi.hære.l.in ſuis.ff.de lib.& poſth.§.inteſtatorũ,&per totũ,inſt.de hæred.quæ ab int.defer.aut.de hæred.ab int.veni.§.1.coll.9.auth.inſucceſsione.C.de ſu.& leg.lib.l.1.& per totũ.ff.vnde lib.l.1.§.ſed videndũ.ff.de ſucc.edi.l.3.ti.13.de ſucceſ.ab int.p.6.

2 l.1.ti.6.li.3.fori,& lex noſtra.†Nec refert ſintne aſcẽdentes maſculi,an fœminæ, quamuis iure antiquo duodecim tabularũ filij nõ ſuccedebant matribus, l.1.ff.ad Tert.l.1. & per totũ.C.ad Orfic.& inſti.eo.tit.Nec odie fit dinſtincto, an filij ſint in poteſtate parentũ,an verò emancipati,quia iure Cod.& auth.eſt ſublata differentia emancipationis & patriæ poteſtatis,vt in l.meminimus.C.de legit.hær.& in auth.de hære.ab int.ven.§.1.coll.9.auth.in ſucceſ.C.de

3 ſu.& legi.li.†Et vſq;adeò verũ eſt,quòd filius ſuccedit patri ab inteſtato defuncto, vt præferri debeat auo,nã Titio mortuo relicto patre, & filio præferri nimirũ debet filius auo ſuo,licèt vterq; ſit in primo gradu,nã aſcendentes omnino excludũtur per deſcẽdẽtes auth.defunct.C.ad Tert.& auth.in ſucceſsi.C.de ſuis & leg.lib.& vtrobiq;doct.omnes,qui rationẽ reddunt.nempe,quia filius patris ſui mortui perſonã repręſentat,eſſeq; videtur eadẽ perſona,& per ipſum defunctus perpetuatur,propter portionẽ ſubſtãtiæ,quã in generatione ab eo ſuſcepit filius,quod minime conuenit patri reſpectu filij mortui, vnde meritò filius auo præfertur:quã rationẽ in effectu tradit iuriſcõſultus in inſigni.l.liberorũ in fi.ff.de verb.ſign.cuius verba ſunt.Etenim idcircò filios, filiaſuè concipimus atq;edimus, vt ex prole eorũ earumuè diuturnitatis nobis memoriã in æuũ relinquamus. l.iſti quidẽ in fi.ff.quod metus cauſa,vbi paria ſunt metũ adhiberi patri,vel filio.§.vlt.inſt.de noxali.l.4 ff.de inof.teſt.l.cũ ſeimus.C.de agri.& cenſi.libr.11. auth.de nupti.coll.4.cuius pulchra verba ſunt. Matrimoniũ,ſic eſt honeſtũ,vt humano generi videatur immortalitatẽ artificioſè introducere,cũ cõcordã. per Ant.Gom.traditis,tom.1.vari. reſol.c.1.n.4.& 5.quod n.6.& ſeq.extẽdit ad poſthumos,vt hi etiam præferantur aſcẽdẽtibus, enarratq; effectus qui. ex eius obueniũt ſucceſsione,quãuis ſtatim moriantur.

4 †Deficiẽte filio ſuccedit nepos, vel pronepos deficiẽte nepote, & abnepos deficiẽte pronepote, & ſic de cæteris.l.poſthumorũ.ff.de iniuſto rup.§.poſthumorũ,inſt.de exhæreda.libero,auth. in ſucceſsione.C.de ſu.& legi.lib.auth.de hære.ab int.veni.§.1.d.l.3 tit.13.de ſucc.ab int.p.6.Fallit tamẽ regula hæc, ſi nepos natus,vel conceptus nõ fuit in vita aui, vel proaui,de cuius ſucceſsione tractatur,nõ enim tangit eos hac in ſpecie ſpecies vlla cognationis, vt in l.ſiquis filio exhæredato.ff.de iniuſto rup. cuius verba ſunt.Sed hoc ita,ſi aui mortis tẽpore in vtero nepos fuit,cæterũ ſi poſtea cõceptus fuit,Marc.ſcribit, nec vt ſuũ,nec vt nepotẽ,aut cognatũ ad hęreditatẽ, vel bonorũ poſſeſ.poſſe admitti.l.1.§.ſciẽdũ.ff.de ſuis & leg.hær.l.Tit.cũ duabus leg.ſeq.eo.ti.l.1.§.ſi quis proximior.ff.vnde cog.§.cũ autẽ,ver.planè & ibi do.inſti.de hæred.quæ ab int.defe. Ex quo vtiliter Bal. in l.qui ſe patris,col.vlt.& q.aduertit,aduocatos, vt articulos faciãt,quòd nepos,vel deſcẽdẽs ſit natus,vel ſaltẽ cõceptus in vita eius,de cuius ſucceſsione tra-

5 ctatur,alias cũ facti ſit,nõ præſumetur, quẽ refert & ſequitur Ant.Gom.in d.tom.1.c.1.n.8.in fin. † Sed inueſtigare hic rationẽ huius deciſionis nõ erit inutile,quoniã dura admodũ, & iniqua videtur. Quocirca Cyn.in l.vna.6.q.C.de his qui ante aper.tab. aſſerit,hoc ideo fuiſſe ſtatutũ,quia nõ entis ſecundũ philoſoph.nullæ ſunt qualitates.l.eius qui in prouincia verſ.quoniã.ff.ſi cer.pet.l.Põpo.§.vlt.ff.de acq. poſſ.l.ſi ſeruũ.§.vl.ff.de actio.emp.l.nec vllã.§.ſi quis abſentis.ff.de peti.hæred.ſed nepos hic vel deſcendẽs nondũ fuerat in rerũ natura tẽpore mortis aui vel alterius aſcẽdẽtis de cuius ſucceſsione tractatur: quomodo ergo potuit qualitatẽ ſuitatis habere,vel agnationis ſeu cognationis,ex qua defertur ſucceſſio,hãc eãdẽ rationẽ iterũ reddidit Cyn. in l. qui ſe patris fi.col.& q.C.vnde libe.& ibi poſt eũ Albe.pẽ. col.Ioã.de Imo.in l.ſi quis filio exhæredato ff.de iniuſto rup.pro quibus vrget tex.in l.Titius.ff.de ſu.& legi.hære.& in l.1.§.ſi quis proximior.ff.vnde cogna. ibi,quia nec fuit proximus cognatus ei,quo viuo nõdũ animal fuerat.Vel ideo nõ ſuccedere auo dicere poſſumus,quoniã hæres neceſſario repręſentare debet defunctũ, vt pote qui vniuerſaliter ſuccedit in omni iure ſuo, vt in autho.de iureiu.à mori.praſt. colla.1.& ratione repręſentationis aditio hæreditatis retrotrahitur ad tẽpus mortis defuncti,vt in l.hęres quoq;.ff.de ac.hæred.quo in tẽpore cũ natus nõdũ eſſet nec conceptus,retrotrahi minime põt eius aditio ad tẽpus,quo nõdũ erat in rerũ natura, atq; ideo fictio hæc retrõtractiua,ſeu trãslatiua, nõ põt vlla ex parte locũ habere.cũ deficiat extremũ ad quod, nec ſit habile in potẽtia ſecundũ naturã, quia tẽpore mortis nõdũ erat cõceptus,nedũ natus,quomodo ergo lex finget eũ adijſſe tẽpore mortis teſtatoris, qui animal nõdũ erat?Fictio ſiquidẽ nõ cadit in his quæ ſecundũ naturã erãt impoſsibilia,quoniã debet fictio fundari ſuper ſubiecto naturaliter poſsibili ex doctrina recepta Bar.& à Modernioribus ſic interpretata in l.ſi is qui pro emptore nu.22.ff.de vſuc. licèt Ant.Gom.errore fortè impreſſoris in d.tom. 1.reſo.c.1.nu.9.hoc explicans errauerit,vt ibi vide-

6 re licebit. † Dubitat tñ ipſe Ant.Go.quo pacto vel quo exẽplo verificari poſsit quæſtio hæc,de qua agimus,nã ſi nepos fuit conceptus poſt mortẽ aui,filius viuebat eo tẽpore,quẽ hęredẽ eſſe oportebat,ſin autẽ filius deceſſerat in vita aui,impoſsibile erat poſt aui mortẽ nepotẽ cõcipi, nullo ergo caſu verificari poterit.Tradit tñ ipſe duo exẽpla in quibus concluſio noſtra poterit procedere.Primũ ſi quo in tẽpore auus deceſsit,reliquit filiũ hæredẽ ex teſtamẽto,vel ab inteſtato,qui dũ eſſet deliberãs an ſibi expediret adire hęreditatẽ nec ne,cõcepit & habuit filiũ.qui repudiata per patrẽ hæreditate,potuit meritò dubitari,& tractari,an poſsit ipſe hęres aui exiſtere,& eius adire hæreditatẽ,& deciditur non poſſe,quia cõceptus non erat tẽpore mortis aui de cuius ſucceſsione tractatur,nec repręſentare perſonã aui poterit, eo in tempore quo auus mortuus fuit,nec verè nec per fictionem,cum tunc temporis,vt dixi, ſubiectũ

nō habebat fictio super quo cadere posset. Hoc exē
plū refert tradidisse Ioā.de Imol. in d.l. si quis filio
exhæredato.ff.de lib.& posthu.Secundum exemplū
tradit ipse Antoni.Gomez, si fortè auus exhæreda-
uit filium,& extraneum hæredem instituit, & post
mortem aui filius exhæredatus decesit relicto filio
post mortem aui concepto,& nato,& deinde hæres
scriptus hæreditatem repudiauit, vel ex causa ali-
qua eam adire non potuit:quo casu statim censetur
testator intestatus decessisse,& venientes ab intesta
to vocati censentur , hac igitur in specie nepos
post mortem aui conceptus, & natus non admitti-
tur ad successionem,casus est in d.l. si quis filio ex
7 hæredato.ff.de lib.& posthum.†Sed plures sunt ca-
sus, in quibus nepos post mortem aui conceptus, &
natus poterit auo succedere,& vt nepos eius reputa
ri.Primus quoties nepos non ex persona sua,sed ex
persona patris eius personā repręsentans,vellet suc-
cedere iure trāsmissionis ratione suitatis, vel sangui
nis, aut iuris deliberādi,tūc enim rectè succedere
posset,vt in l.si quis filiū.C.de inof.test.l.vni.C.de his
qui ante aper. tab. l. cum antiquioribus.C. de iure
delibe.ex quibus,id asseruit Dyn.huius sententiæ an
tesignanus in l.Gall.in distinctione magna. ff.de lib.
& posthu.cui accessit Cyn. in l. vnica. C. de his qui
ante apert.tab.q.6.dicens se ita obtinuisse in praxi
& ibi Bar.vltim.quæstion.Alberi.2.colum.Bal.nu.2.
Salic.num.2.& Corn.in fi.idem voluit Cyn. in l. qui
se patris vltim.q.C.vnde libe.vbi etiam Alber.idem
Cyn.in l.si quis filium.2.q.C.de in offi.testam. & ibi
Alber.Bal.Paul.& Sal.Bal.Ang.Paul. Imol. & com-
muniter,doct.in l.si quis filio exhæredato. ff de lib.
& posth.Bart.& communiter scribentes in l. vlti.C.
ad Orficia.Bal.Ange.& Platea , & communiter do-
cto.in §.cum autem,insti.de hæredita.quæ ab int. de
fer.Anto.Gomez variarum resolu.tom.1.c.1.nu.11.
† Secundus casus est,vt quoad honores,& dignita-
8 tes,& alia iura pręter successionem nepos post mor
tem aui conceptus,vt nepos eius iudicetur,vt argu.
l.Paulus.2.ff.de bon.liberto.hoc asseuerat Ant. Go
mez,vbi supra,vbi Iurisconsultus ait,ius patronatus
transire ad nepotes,& cæteros descendentes, etiam
si nati,vel concepti non sint in vita aui,sed post eius
mortem,& concipiantur,& nascātur,ibiq; eum tex.
expendunt Dyn.Bart.Alb.& communiter doctores
antiqui. † Tertiò,limitat Anton.Gomez,conclu-
9 sionem,supra.num.4.in fi.traditam,vt non procedat
in maioratibus nostræ Hispaniæ,in contractu,vel te
stamento constitutis,ad quos si ex constitutione,vel
dispositione constituentis,sit vocatus filius primoge
nitus,& post eum nepos,& cæteri descendentes suc
cessiue,non solum admittentur nati, & concepti in
vita constituentis,sed & qui post eius mortem nati,
& concepti fuerint, idemque esse asseuerat in me-
lioratione tertiæ,& quintæ partis bonorū, & simili
grauamine in ea apposito,iuxta leges regias eadem
ratione.Quod extende ad regna,ducatus,marchias,
& commitatus , in quibus succeditur iure maiora-
tus,vt in l.9.& 12.tit.1.p.2.de quo diximus supra,ti
tu.præced.l.11.glo.7.nu.2.& seq. hanc limitationē,
probat tex.in c.1.§.quia vidimus,vers. hoc quoque
sciēdū est,tit.de his qui feud.dare poss.vbi scribitur,
quòd feudū transit ad omnes descendentes in infini

tum,licèt nati non sint, vel concepti in vita consti-
tuentis,quem tex.ibi notant doct. notat etiā,& cō-
mendat,Bal.in l.si in persona in fi. C.de fidei cō. &
in specie consuluit,Fulg.cons.94.prope fi nē. †Quar
10 tò,fallit in contractibus,in quibus per eum qui bo-
na aliqua accepit in emphiteusim stipulatus est sibi
& descendētibus suis,vocati siquidē cēsebuntur nō
solum nati viuente eo qui stipulatus fuit,verum etiā
qui mortuo stipulante concepti & nati fuerūt, quia
regula prædicta procedit solū quoad hæredes secū-
dū Bar.in l.quod dicitur,n.12.ff.de verb. obli.per l.
Paul.§.Paulus.ff.de bon.liber.& Bar.sequitur,ibi,Ia.
n.43.idem voluit Bar.& cæteri interpretes in l.item
prætor.ff.de suis.& leg.hæred.Pau.Cast.in l.si quis fi
liū.C.de inof.test.Bal.Ang.& Pla.in §.cū aūt,inst. de
hæred.quæ ab int.defer. † Quinto nepos conceptus
11 post mortē aui retrahere pōt rem immobilem, quæ
fuerat aui sui à patre suo vendita iuxta dispositionē
l.7.8.9.10.11.12.13.14.15.tit.11.de empt. & vendi.
infra hoc eodē lib.ita limitat.Ant.Gom. in d.tom.1
12 varia.resol.c.1.num.11. † Sexto, & vltimo limitat
idē Ant.Gom.ibid.cōclusionem nostrā, vt non pro-
cedat in dispositione fideicommissaria,in qua filius
vel alius ex descēdētibus sit grauatus restituere hæ-
reditatē,vel portionē eius alteri:intelligitur enim si
grauatus absq;liberis decedat,cū semper visus sit te
stator suam sobolem alienæ præferre.l.cū auus.ff.de
cōd.& demonst.l.cū acutissimi.C.de fideic.l.genera
liter.§.cū aūt.C.de inst.& subst.sub cōdi.fact. hac si-
quidē in specie si ipsi descēdēti,alteri restituere gra
uato nascantur,& cōcipiātur filij post mortē testato
ris excludēt proculdubio substitutū,quia censentur
vocati ex tacita mēte defuncti:& idem à fortiori si fi
deicōmissū relictū fuit sub expressa cōditione si sine
liberis decesserit,ita singulariter decidit,Cum.in l.
cū auus col.1.ff de cōd.& demōst.cui accedit An.Go
13 mez,vbi s.†Sed in hac materia successionis descēdē
tiū est cōsiderabilis alius succēddi modus,nēpe,per
repręsentationē,veluti si quis reliquit filiū,& ex alio
pręmotuo duos,vel tres nepotes , succedet filius si-
mul cū nepotibus,qui dimidiā partē,& oēs nepotes
alterā dimidiā habebūt,quę successio nepotū in stir
pes dicit,quasi oēs patrē suū repręsētēt, & sic ex per
sona patris succedūt,nō ex propria persona,vt in l.3
C.de sui.& leg.li.aut.in succes.eo.tit.auth.de hæred.
ab int.veni.§.1.vers.hoc enim ordine,col.9.auth.de
nup.§.si vero filiorū,col.4.§.cū filius,inst. de hæredi.
quæ ab in.defer.l.3.tit.13.de succe.ab intestato,p.6.
Nec oberit,q̄ proximior in gradu sequētibus præfe
ratur,at filius est in primo gradu,nepotes vero in se
cūdo:quoniā hęc regula fallit in descēdētibus,in qui
bus locus est repręsentationi,vt in legibus supra ci-
tatis,nō sic in ascēdētibus,nec in collateralibus pre
ter fratres fratrūq;filios,vt vidimus,supra in glo.pre
ceden.n.12.& 13.videbimus,in l.4.infra eo. Eodem
modo,si quis decedat sine filijs,quia pręmortui sunt,
relictis tamē ex vno filio duobus nepotibus,& ex al
tero quatuor,succedent auo nepotes oēs in stirpes,
& nō in capita,duo habebūt dimidiā, & quatuor ex
alio filio alterā dimidiā repręsētādo personā patris
sui.d.§.cū filius in fi.inst.de hæred.quæ ab intes. defe.
& §.1.auth.de hæred.ab int.veni.d.l.3.ad fin. tit.13.
14 part.6. † Sed quæstionis esse solet,an repręsentatio
in

in successione descendentium extendatur vltra pronepotes? exẽpli gratia, si ex pronepote esset mihi abnepos, vel alius inferioris gradus: an succedat mihi abnepos cũ pronepote, vel nepote, aut filio viuo? Et quod nõ extẽdatur vltra pronepotes tenuit Bar. in l. 1. §. sed & si quis ff. de suis & legi. hęre. Ioan. Fab. in d. §. cum filius, inst. de hęre. quę ab inte. def. & ibi Ang. n. 1. Montal. in l. 3. tit. 13. par. 6. per tex. in auth. de hære. ab int. veni. §. 1. vers. in hoc ordine collat. 9. & d. §. cum filius, vers. pari ratione, & vers. & quia. §. itẽ vetustas vers. & quemadmodum inst. de hęre. quę ab int. de fer. l. vt liberis C. de collat. l. si viua matre C. de bon. mater. d. l. 3. tit. 13. par. 6. l. 1. §. & si quis, ff. de su. & legi. hære. in quibus exẽpla traduntur in nepotibus, & pronepotibus, si ergo repræsentatio ad vlteriores extẽderetur, eędẽ leges hoc exprimerẽt. Cõtrariã tamẽ sentẽtiã, imò quod repręsentatio extẽdatur ad omnes descẽdentes vsque in infinitũ per text. in auth. in successione vers. 1. C. de su. & leg. lib. l. iuriscõsultus, §. parentes ff. de gradi. & d. §. item vetustas, vers. ita tamen, tenet gl. ordinaria in § multis in verbo vsque ad quintũ gradum insti. de success. libert. cui accedit ibi Fab. sibi parum constans, idem Fab. in §. cæterũ insti. de legi. agna. succes. Salicet. in auth. in successione in fin. C. de suis, & legi. lib. & in auth. post fratres 1. in fin. C de legi. hæred. Rolan. in
35 tract. de success. ab intest. 4. col. nu. 8. Cyn. in eodem tract. n. 3. Ant. Gom. d. tom. 1. c. .in fin. Eguinari Baro in d. §. cum filius inst. de hæred. quæ ab intest. defer. dom. Did. Couar. lib. pract. quæst. c. vlt. nu. 5. fol. 185. col. 1. & 2. Greg. Lup. singulariter in l. 3. in verbo ningũ pariẽte de los descẽdientes, per tex. ibi tit. 13. de succes. ab int. par. 6. qui etiam subdit abnepotẽ, & cæteros descẽdentes cũ filio admitti ad successionem ab intestato, repræsentãdo personã proaui sui ex Azon. in summa in auth. de hære. ab int. veni. in prin. † Extenditque conclusionẽ istam, vt locus sit repræsentationi in linea descendentium, non solũ in successione ab intestato, verumetiã in successione fideicõmissi, vel maioratus ex dispositione testatoris, vel ex quacunque alia dispositione, vt latius diximus supra tit. 7. de maioratu l. 5. glos. 3. 4. 5. & 6.

GLOSS. V.

1 *Ascendentium in successione ab intestato nulla fieri debet separatio bonorum.*

2 *Ascendentes non succedunt descendentibus in bonis feudalibus, vel Emphyteuticis, vel maioratus.*

e *De qualquier calidad que sean.* Ex his verbis notat Anton. Gomez in l. 6. Tauri. numer. 8. in successione ascendentium nullam debere fieri distinctionẽ, vel separationem bonorum, vt ea quę patris fuerũt, habeant ascendentes ex parte patris, & quæ matris fuerunt ascendentes ex parte matris, vt latius probaui supra eodem glos. 2. num. 7. † Non tamen intelligas legem istam procedere in bonis feudalibus, Emphyteuticis, vel maioratus, in his siquidem non succedunt ascendentes, vt rectè astruit Greg. Lup. in l. 4. gl. 1. tit. 13. de successio. ab intestato par. 6. cuius sententiam sequuti sumus supra eã. l. glos. 3. num. 11.

GLOSS. VI.

1 *Ascendentes in successione ab intestato excluduntur omnino à descẽdentibus legitimis.*

2 *Ascendentes quando excludantur à filijs naturalibus & illegitimis in successione ab intestato? vel ab alijs remissiue.*

f *En caso que los dichos descendientes no tengan hijos o descendientes legitimos, o que ayan derecho de los heredar.* Nota ascendentes excludi omnino à descendentibus legitimis. † Qui excluduntur similiter à filijs
2 naturalibus tantum, vel alias illegitimis, quoniam hi succedunt matri suæ ab intestato exclusis alijs ascendentibus, si quos mater habebat, vt in l. 7. infra eod. vbi latius dicam, & hoc est quod dicit lex nostra, *o q̃ ayã derecho de los heredar*, scilicet, licèt legitimi non sint, vt & intelligit Telli. Fernand. in l. 6. Tauri, nume. 66. vide etiam Anto. Gomez, ibi num. 10. qui alia exempla tradit, in quibus ascendentes excluduntur, nempe per substitutum pupillariter, & per legitimatum per subsequens matrimonium.

GLOSS. VII.

1 *Legitima ascendentium quæ sit, & quæ descendentium?*

2 *Legitima ascendentium an relinqui debeat titulo institutionis?*

3 *Patri prætèrito an competat ius dicendum nullum?*

Lex. 1. tit. 8. part. 6. declaratur, ibidem.

4 *Patri prætèrito an competat bonorum poss. contra tabulas.*

5 *Patris præteritio à filio emancipato facta habetur pro exhæredatione.*

Matris præteritio facta à filio suo habetur pro exhæredatione, sicut ex contrario, ibidem.

6 *Patri prætèrito ab emancipato an competat contra tabulas & querela inofficiosi*

L. pater filium. ff. de inofficio testamento explicatur, ibidem.

7 *Patri prætèrito quando non competat ius dicendi nullum.*

8 *Patri prætèrito cui aliquid relinquitur quoque relicti titulo competit supplementum.*

Supplementum legitimæ competit loco iuris dicendi nullum & bonorum possessionis contra tabulas, ibidem.

9 *Pater non potest querela agere contra testamentum filij in pluribus casibus remissiuẽ.*

Que en la tercera parte de sus bienes. Nota ex lege ista,
8 legitimã parentũ vel aliorũ ascendentiũ esse omnia bona filij præter tertiũ, de quo descẽdẽtes liberè disponere possũt. Iure autẽ cõmuni nouissimo & partitarũ legitima ascẽdẽtiũ erat tertia pars bonorũ descẽ-

dentium

dentium, vt in authen. de trien. & semi. §. hoc obser-
uando, & ibi glos. & in authen. nouissima, Codic. de
inofficios. testament. l. 8. titul. 13. part. 6. & cum per
legem primam titul. de las herencias lib. . fori hoc
esset immutatum facta fuit lex nostra ad tollen-
dum omnem ambiguitatem, vt aduertit Ioann.
Lup. in l. 6. Taur. numer. . Didac. Castelli in ver-
bo la tercera parte, vbi filiorum legitimam ait esse
omnia bona præter quintum, vt in l. 1. & sequenti-
bus, & ibi notam in glos. . in princ. tit. 6. de melio-
2 rationibus tertij & quinti supra hoc libro. † Sed an
relinqui debeat legitima titulo institutionis, an suf-
ficiat quoquo relicto titulo? Crederem idem hic es-
se obseruandum, quod in filijs diximus supra hoc li-
bro tit. 4. de testamentis l. . gl. 10. n. 10. vsque in finē
quod voluit Bal. in l. omnimodo n. 2. C. de inofficio.
testam. Bart. & doct. in auth. nouissima eod. tit. Ang.
in l. nam & si parentibus, ff. de inoffic. testam. Paul.
Castr. in l. 1. C. de bon. poss. contra tab. Iaso. in l. si ti-
bi col. 2. & sequent. ff. si cert. petat. contra Bart. in l.
siue, §. excluditur ff. de iure patrona. & in auth. nouis
sima n. 4. C. de inoffi. test. quem nemo sequutus fuit,
sed contra Bart. est communis opinio teste Iason. in
d. auth. nouissima, æqualis enim est successio patris
& filij vt hic, & in l. nam etsi parentibus, ff. de inoffi.
3 testam. licet in quantitate minor sit legitima ascen-
dentium, quam descendentium. † Ex quo inferri po
test ad quæstionem, nunquid pater præteritus in
testamento filij agere possit iure dicendi nullum,
vel bonorum possess. contra tabulas aut querela in-
officiosi testamenti? & quod patri competat ius di-
cendi nullum contra testamentū filij qui erat in pa-
tris potestate probat Bart. in l. si io præterito, num.
21. & 22. ff. de iniust. rup. & ibi docto. & Bald. in d. l.
omnimodo in prin. num. 2. & ibi Alexan. in apostil-
lis per text. in auth. vt cum de appellat. cognos. §. &
hæc quidem, & §. cæterum, quod rectè appēdit Bal. in
d. l. omnimodo, doct. omnes in auth. ex causa C. de
lib. præte. idem voluit Didac. Castelli in d. l. 6. Taur. in
verbo ex testamento in princip. & Ioan. Lup. num.
14. Anton. Gom. tom. 1. resolutionum cap. 11. n. 36.
alios citans, quę sententia confirmatur l. 1. in fin. tit.
8. de inofficioso testament. part. 6. cum sic ait, *E lo
que diximos en esta ley de los descendientes, entiendese
tambien de los ascendientes que fuessen desheredados a
tuerto, y sin razon, o si no fuesse hecha ninguna menciō
dellos enel testamento delos descendiētes.* Ecce ibi text.
æquiparat successionem ascendentium successioni
descendentium, quando sunt exhæredati, vel prę te-
riti, diuerat autem lex illa in prin. descendentes in-
iustè exhæredatos querela inofficiosi testamēti age-
re posse aduersus testamentum ascendētium, sin au-
tem præteriti fuerint nullum esse testamentum, at-
que ideò minimè infirmandum, quia nullum erat,
consequitur ergo idem esse in ascendentibus dicen-
dum, & licet pro contraria opinione eum citet Fer
dinan. Vazq. de successionū creatione, §. 30. n. 134.
errore lapsum fuisse crederem: quia contra verba
4 expressa legis id asserat, vt ex eius verbis videre li-
cet. † Bonorum possessio contra tabulas similiter
competit ascendentibus præteritis, vt in l. 1. & per
totū, ff. si quis à paren. fuer. manu. in præmiū eman-
cipationis, ad similitudinem bonorum possessionis,
quæ patrono datur aduersus testamentum liberti in
præmium manumissionis, vt in l. & per totum, ff. de
bon. libert. licet enim testamentum sit nullum, non
ex hoc desinet competere contra tabulas de iure
prætorio, non ad annullandum testamentum, sed
ad declarandum nullum, l. final. & ibi doctores om-
nes, Codic. de contra tabul. Ferdinad. Vazquez de
successio. creatio. §. 20. numer. 138. & 139. hanc di-
cens communem, licet ipse teneat cōtrariam. † Vbi
5 autem filius, vel descendens de cuius successione
agitur, erat emancipatus, si præteritus fuerit pater,
vel alius ascendēs, habebitur pro exhæredato, & ei
competet querela inofficiosi testamenti, vt in l. pa-
ter filium, & l. nam etsi parētibus. ff. de inoffic. testa.
vt ibi notat Paul. Castr. n. 5. & cęteri interpretes, quę
sententia recepta est communiter, secundum Ferdi.
Vazq. lib. de succes. creat. §. 30. n. 13 . quemadmodū
mater, & ascendentes ex linea materna, si prætereā-
tur, habentur pro exheredatis, & eis competit que-
rela inofficiosi testamenti aduersus testamentum
filiorum, & cæterorum descendentium, vt in l. cum
filium, secundum communem intellectum, Cod. de
inofficio. testamen. sicut ex contrario exhæredatio
matris pro exhæredatione habetur, vt in §. mater,
instit. de exhæreda. libe. l. 3. cum similibus, Cod. de
6 inoffic. testamen. † Nec huic receptæ opinioni obe-
rit, quod patri competit contra tabulas, vt dixi nu.
præced. cessare ergo debet querela tanquam reme-
dium odiosum & subsidiarum, vt in §. tam autem
inst. de inoffic. testament. & in l. qui de inofficioso, ff.
eod. tit. quia querela competit quando pater à des-
cendentibus exhæredatis præceditur, lata enim sen-
tētia aduersus eos, competet patri querela per quā
totam hęreditatem consequetur, quia nulla ei com
petit legitima, eo quod à nepotibus præcedeba-
tur. At vbi à nullo præceditur, ei competet contra
tabulas ad consequendum legitimam duntaxat, &
ita sedantur discordiæ per Bart. in l. pater filium, tū
in lectura, tum etiam in repetit. ff. de inoffic. testam.
& ibi Paul. n. 5. & 14. & Iacobi. de sancto Georgio n.
19. Albe. quoque dicens communem ibidem, idem
Bart. in l. in suis n. 9. & de libe. & posthu. Vigli. instit.
de inoffic. test. in princ. n. 3. quæ communis est con-
cordia, secundum Ferdinan. Vazquez d. §. 30. n. 141.
Qui tamen hunc reprobat intellectum dicens peio-
rem esse cæteris ibi per eum relatis, eo quod bono-
rum possessio contra tabulas competit patri contra
testamentum filij emancipati, licet neptis superes-
set exhęredata à filio, vt in l. filio, §. contra tabulas, ff.
de inoffic. testam. sed ille text. hoc non probat, imò
oppositum, licèt enim ibi pater proposuerat bono-
rum poss. contra tabulas, & obtinuerat, iurisconsul-
tus tamen ibi decidit, iniustè fuisse propositam, atq;
ideo patrem restituere debere nepti bona cum fru-
ctibus, quia in priori iudicio de iure patris, non de
iure testamenti actum fuit. Nec inconueniens dici
potest, quod pater plus consequatur pręcedentibus
nepotibus, quam si nepotes non præcederent, quia
hoc naturæ actionis tribuendum est, non imputan-
dum legislatori. Ipse autem Ferdinand. Vazquez
aliam tradit huic antinomię concordiam, ita inuo-
lutam, vt ferè intelligi non possit, non enim aperit
quando contra tabulas competat patri, & quando
querela,

querela, & an vtrinque posfit concurrere, nec se bene explicat, quare tene cõmunem. † Sed patri qui
7 filium no. emancipauit competet ius dicendi nullum cõtra testamentũ filij in quo ipse pater fuit prę teritus & alius hæres institutus, sin autẽ nullus fuit hæres institutus valet testamentum iure regio, vt in l. 1. tit. 4. de testa. supra hoc lib. nec tunc opus erit iure dicẽdi nullum cùm pater succedat per. d. l. vt ibi dixi in glo. 10. num. 49. in filio. idem ergo erit in pa-
8 tre, cum æquiparẽtur in successione, hic statuitur, & in l. nam & si parentibus. ff. de inof. test. † Sin autẽ patri aliquid à filio relinquitur titulo institutionis, vel alio quocunque relicti titulo iuxta ea quæ diximus supra hoc lib. tit. 4. de test. l. 1. glo. 10. num. vlti. poterit pater agere ad supplementum legitimæ. vt ibi in filio dixi, & expresfim in patre hoc tenet glos. in verbo alijs personis in l. omnimodo. C. de inoffi. test. & ibi Odofre. Ioan. Fab. Ang. Sali. & Iaso. & sentiunt. Paul. & Fulgos. estque cõmunis & recepta sententia, vt attestatur Ferd. Vazq. de success. creatio. §. 30. num. 85. sucedit enim hoc supplemẽtum loco iuris dicendi nullum vt notant Paul. & docto. cõmunites in d. l. omnimodo, vel in locum bonorum possessionis cõtra tab. quæ competit suis, non secus quam emancipatis, vt in §. sunt autem, insti. de bono. poss. l. maximum vitium & vtrobique commu. docto. C. de lib. præter, & in l. posthumo nato. C. de contra tab. vbi latè Paul. & Iaso. num. 29. & pluribus seq. Deci. Curti. Iun. & alij vt refert idem Ferd. Vazq. d. §. 30.
9 nu. 91. † Sunt tamen plures casus in quibus pater non potest venire contra testamẽtum filij, licet nõ instituatur, octo enarrat tex. in l. 11. tit. 7. de exheredatione & præteritione. par. 6. alios addit Ioan. Lupi in l. 6. Tauri. num. 22. & ibi Did. Castelli in verbo ex testamento.

GLOSS. VIII.

1 *Descendẽtes disponere possunt de tertia parte bonorũ ad libitum, licèt ascẽdentes habeãt.*

2 *Funeris impensa deducitur ex tercia parte de qua descendentes possunt disponere.*

h *Por su alma, o en otra cosa qual quisieren.* Nota, filiũ, vel alium descendentẽ posse per contractum, vel vltimam voluntatem disponere pro anima, vel ad libitum de tertia parte bonorũ suorum, licèt habeat ascendentes, ipsi tamen ascendentes in præiudiciũ descendentium non possunt disponere, nisi de quinta parte bonorum suorum ad libitum, & de tertia parte inter ipsos descendentes dum taxat. l. 9. titu. 5. lib. 3. fori. l. 1. & ibi dixi in glo. 1. titu. 6. de meliora-
2 tio. supra hoc lib. 5. † Et ex his verbis expenditur funeris impẽsam deduci debere ex hac tertia parte, vt hic aduertit Castellus in verbo, por su alma, vt in descendentibus statuitur, in l. vlt. titu. 6. supra hoc libro & ibi dixi in glo. 3. & 3.

GLOSS. IX.

1 *Consuetudo vt bona immobilia redeant ad stipitem & radicem vnde processerunt, viget in multis locis huius regni, & seruanda est.*

2 *Consuetudo particularis vel statutum vincit leges generales.*

3 *Consuetudo vt bona immobilia redeant ad stipitem, locum habet abintestato, non contra testamentum.*

i *Se acostumbran tornar los bienes al tronco o la rayz a la rayz.* Quæ consuetudo viget in quibusdam locis regni huius, vt bona immobilia ad stipitẽ redeant, licẽt iure cõmuni postquam iã sunt incorporata in patrimonio filij non deberẽt separari, vt superius diximus gl. 1. nu. 17. & glo. 5. in locis tamen vbi hæc viget consuetudo bona ex stipite materno, ad ascendẽtes ex parte matris redire debent, & ex contrario,
2 vt hic & in l. 10. tit. 16. lib. 3. † Et nimirũ cum statuta vel consuetudines particulares víncãt leges imperiales & regias, l. de quibus. ff. de legi. & traditur in l. omnes populi. ff. de iusti. & iu. & in. §. ex non scripto insti. de iu. natu. gen. & ciui. cum concordan. per Ioan. Lupi traditis in præfatione reperi. rub. de dona. int. vi. & vxo. cap. 2. nu. 10. & pluribus seq. & Did. Segure in repe. l. 3. §. fi. nu. 39. & seq. ff. de lib. & posth. & latius per Did. Perez in proœmio ordinationum. q. 8. & 13. & in hac specie hoc tenet Dida. Castelli in l. 6. Tau. in verbo, el fuero de la tierra, & Ioã. Lupi nu. 35. & Gomez Arias nu. 280. & sequentibus, &
3 Anto. Gom. nu. 16. † Quod proculdubio procedit ab intestato secundũ omnes supra citatos. Sed an contra testamentũ procedat & obseruetur hęc consuetudo? Ant. Gom. nu. vlt. dicit quod nõ. Cęteri dicunt stãdum esse consuetudini & eius interpretationi. & in dubio vtroq; casu procedere, primũ verius puto, ne auferatur libera testãdi facultas cõtra l. 1. & similes. C. de sacro. Eccle. successionẽ autẽ ab intestato quia à lege delatam, potuit lex cohortare.

LEY II.

¶ *Quando se dize el hijo auer nascido de parto natural e abortiuo para poder succeder a sus padres.*

¶ *Ley. 13. de Toro,*

¶ Por euitar muchas dudas que suelen occurrir cerca de los hijos que murẽ recien nascidos, sobre si son naturalmente nascidos, o si son abortiuos, a ordenamos y mandamos que el tal hijo se diga que naturalmente es nascido y que no es abortiuo, quando nascio viuo todo, y que alomenos despues de nascido viuio veynte y quatro horas naturales, y fue baptizado antes que muriese

muriesse.bY si de otra manera nascido murio dentro del dicho termino, o no fue baptizado, mandamos que el tal hijo sea auido por abortiuo: y que no pueda heredar a sus padres, ni a sus madres ni a sus ascendientes. Pero si por el absencia del marido, o por el tiempo del casamiento claramente se prouase c q̃ nascio en tiempo, que no podia viuir naturalmente, d mandamos que aunque concurran en el dicho hijo las calides suso dichas, que no sea auido por parto natural ni legitimo.e

GLOSS I.

1 *Natus naturaliter quis dicatur iure ciuili, & canonico, vt succedere possit, & transmittere.*
2 *Natus naturaliter ex cesso ventre an sit partus legitimus.*
3 *Abortiuus quis dicatur.*
Natus viuus etiam si illico decedat non dicitur abortiuus iure ciuili, ib.

a *Sobre si son naturalmente nascidos, o son abortiuos.* Ante legem istã magna erat contentio, quis diceretur partus naturalis, vel abortiuus ad effectum succesionis, & transmissionis, iure namque ciuili ille dicebatur naturaliter natus, qui viuus nascebatur, quamuis vocem non emitteret, dũ tamen integer nasceretur, non declinans ad monstruum, vel prodigium, vt in l. vxoris abortu cum, l. seq. C. de posth. hęred. institu. Iure autem canonico is dicitur naturaliter natus, qui nascitur viuus, & fuit Baptizatus, c. nam & ego, extra de verb. sign.
2 † Nec refert ex cesso vẽtre fuisse extractum, an naturaliter nascatur, vel sine membro aliquo natus fuerit, vt in l. quod dicitur, & ibi notant doct. ff. de lib. & posth. hæc notat Did. Castelli in verbo, naturalmente nascidos in l. 13. Tauri, vnde nostra lex sumpta fuit, & ibi Ioan. Lupi, num. 1.
3 † Abortiuus autem dicitur, qui mortuus nascitur, l. qui mortui. ff. de verb. sign. Si autem viuus nasceretur, etiam si illico mortem obiret, non dicebatur iure ciuili abortiuus, l. 2. & 3. C. de posth. hære. institu. Quid sit iure regio? dicam in glo. seq.

GLOSS. II.

1 *Partus naturalis, vel abortiuus iure regio quis dicatur, & n. seq.*
Natus non dicitur naturaliter, qui totus viuus non nascitur. ib.
2 *Natus non dicitur naturaliter qui post quã natus est non vixit. 24. horis.*
3 *Posthumus nõ rumpit testamentum patris antequam nascatur.*
4 *Natus non dicitur naturaliter, vel legitime, qui ante quam baptizaretur mortuus fuerit, licèt plusquam, 24. horis vixerit.*
5 *Natus ex secto ventre si baptizatus fuerit, & 24. horis vixerit dicitur natus naturaliter, & succedit.*

b *Y fue baptizado antes que muriesse.* Nota ex lege ista, tria exigi, vt partus dicatur naturalis iure regio, & non abortiuus. Primum, vt totus nascatur viuus, nã qui pro parte nascitur, licet vocem emittat & viuus appareat, non dicitur legitime, vel naturaliter natus, l. pen. in fi. & ibi doct. C. de posthu. hæred. inst. nec talis rumpet testamentum, contra tex. in l. quod dicitur. 2. responso. ff. de libe. & posth. Did. Castelli, in d. l. 13. Tauri, in verbo todo, si enim antequam totus exiret de ventre mortuus est, prout sæpe cõtingit, non dicetur natus, l. qui mortui. ff. de verb. signi. l. 2. C. de posth. hær. insti. §. posthumi insti. de hæred. quali. & diffe.
2 † Secundo requiritur, quòd postquam natus fuit, viuus totus viuat viginti, & quatuor horis, nam qui statim cùm nascitur obijt, non dicitur viuere secundũ glo. & Bal. in cap. 1. §. quinetiam, tit. episco. vel Abb. lib. feudorum Abb. in d. cap. nam & ego de verbo. signi. ex quo reprobatur opinio gloss. & doct. communiter in l. 1. & 2. C. de posthu. hære. insti. de quã in glos. præcedente in fine: non enim rũpit testamentum iure regio posthumus, qui non vixit viginti, & quatuor horis postquam natus est secundum omnes in d. l. 13. Tauri Ioan. Lupi, num. 9. & Did. Castelli, in verbo, veinte è quatro horas. Gomez Arias, num. 9.
3 † Sicut enim posthumus non rũpit testhamentum patris antequam nascatur, vt in l. posthumo nato. C. de bon. possess. cont. tab. & ibi notat glos. Odof. Cin. Per. Iac. Butr. Bart. Bal. Ang. Sali. Paul. Alexan. Iato. Corn. Fran. Cur. & Deci. & l. 20. titul. 1. p. 6. cuius rationem reddit post plures alios per eũ laudatos, Ant. Gom. in l. 13. Tauri, nu. 1 & 2. ita etiã non rumpet, si postquã natus fuerit non vixerit. 24. horis, vt dicit lex nostra.
4 † Tertio requiritur quòd fuerit baptizatus, nã si baptizatus non fuerit, non succedet patri, nec rumpet testamentũ eius, licèt plusquam viginti quatuor horis vixerit, vt lex nostra decidit, vt Did. Castelli, adnotauit in d. l. 13. Tauri, in verbo fue baptizado, & Ioan. Lupi, nu. 15. & Gomez Arias, num. 9. Ant. Gomez, n. 4. tria enim copulatiue requirũtur, vt partus dicatur naturalis, quorũ altero deficiente dicitur partus abortiuus, & nõ naturalis, vel legitimus ad succedendũ, vel ad rũpendum testamentũ, secundũ omnes in d. l. 13. Tau.
5 † Sin autem hæc tria concurrant, satis erit ad succedendum, vel rumpendum testamẽtum, vel transmittendum secundũ doct. omnes in d. l. 13. Taur. licèt ex secto ventre natus fuerit, l. quod dicitur, & ibi glos. & doct. ff. de lib. & posth. Antonius Gomez, in specie nostra in d. l. 13. Tauri, nu. 4.

Digitized by Google

GLOSS. III.

Claramente se prouasse. Aduerte, tex. istum clarã exigere probationem, quod clarius colliges ex his, quæ dicam in glo. seq. clarè enim articuli sunt faciendi, & probandi eorum, quæ ibi dicam.

GLOSS. IIII.

1 *Partus, vt naturalis sit & legitimus quid probari oportet.*

2 *Partus legitimus esse censetur, si in septimo, nono, decimo mense editus sit.*

3 *Partus in vndecimo mense editus naturalis est ex externorum sententia.*

4 *Partus ex iuris ciuilis authoribus quis dicatur esse legitimus, sexto mense, & vno, vel duobus diebus, & septimo, nono, & decimo mense, non octauo, vel vndecimo.*

5 *Partus nono mense post mortem viri editus, si vxor secundo mense post viri mortem alij nupsit, cuius esse præsumatur.*

6 *Filius natus post absentiam vel mortem viri vno anno, non præsumitur esse viri absentis, vel mortui, sed alterius.*

7 *Partus si declinat ad monstruum, non succedit patri.*

1 *Que nascio en tiempo que no podia viuir naturalmẽte.* Nota quartum requisitum hic à lege nostra enarratum, vt partus naturalis dicatur, & natus succedere posit, nempè, quòd clarè probetur, natum esse posthumum eo tempore, quo naturaliter viuere posset, & præterea esse legitimum, quod ex hac lege doctores notant in l. 13. Tauri, in fi. vnde hæc sumpta fuit.
2 †Exempla tradi poterunt ex medicis, & illustribus philosophis, quorum crebrior opinio est, & pro vero recepta, post quam mulieris vterus conceperit semen, gigni nascique hominem septimo mense rarenter, octauo nunquam, sæpissimè nono, sępe numero decimo, eunque esse hominem gignendi summũ finem, decem menses non inceptos, sed exactos, quod probat Gellius, libr. 3. noctium Atticarum, c. 16. ex Planto, & Menandro.
3 † Refertque vsuuenisse Romæ fœminam bonis atque honestis moribus, nõ ambigua pudicitia in vndecimo mense post mariti mortem peperisse: diuique Adriani, edictum se legisse attestatur, quomodo statuit in vndecimo quoque mense partum ædi posse, idque tulisse requisitis veterum medicorum, & philosophorum sententijs, quare rigurose nimis iudicasse Iustinianum in auth. de resti. & ea quæ parit in vndecimo mẽse post mortem viri, asseuerat Alciat. lib. 3. paradoxorum, cap. 7. contra partum in vndecimo mense editum post mortem viri, quoniam impossibile esse censuit, vndecim menses vterum mulierem gerere.
4 † Hæc ferè probantur iure Imperatorum, quo ex sententia Hypocratis doctissimi viri receptum est, septimo mense nasci perfectum partum. l. septimo mense. ff. de statu. hom. quinetiã septimo mense incepto, & non cõpleto, vt intra sex mẽses & duos dies, vt in l. intestato. §. vlt. ff. de suis & leg. hæred. vbi etiam iurisconsultus, ait decimo mense partum esse legitimum vsque ad finem decimi mensis, non vltra, itaq; in vndecimo non esse partũ legitimũ, vt in d. auth. de resti. & ea quæ parit. §. mulier, colla. 4. l. vlt. C. de posth. hær. insti. iuxta illud Sap. 7. in ventre matris meæ figuratus sum caro, decẽ mensiũ tempore coagulatus sum. Nonus mensis partui naturalior est & crebrior vt hæc colliges ex doctoribus in l. gallus in principio. ff. de lib. & posth. & in l. septimo mense. ff. de statu hom. vbi Corras. & ex lege Regni nostri expresse, in l. 4. tit. 23. de statu hominum, p. 4. In octauo tamen mense nasci posse naturaliter omnes negant, vt tradit Soc. cons. 65. nu. 2. lib. 2. & Dec. cons. 657. & cons. 288. Aret. cons. 31. idem Deci. & Moderni, in c. per tuas de proba. Tell. Fer. refert in d. l. 13. Tauri ad finem.
5 †Qui refert etiam quæstionem illã ambiguã, si fœmina duobus mensibus elapsis post mortem viri alij nupsit, & peperit filium nono mense post obitũ mariti, cuius esse pręsumatur & cui eorum succedat, an vero vtriq; an neutri? Quã latè examinant docto. omnes Moderni in l. Gall. in prin. ff. de lib. & posth. & Alcia. lib. 9. parergon. c. 12. Ego in ea sum sententia, vt priori marito succedat, quia naturalius est, vt fœmina nono mense partum edat, vt in d. l. 4. tit. 23. p. 4. cum concord. n. 4. citatis.
6 † Itaq, si constet maritum mortuum, vel absentem fuisse per vnum annum ante filij natiuitatem, proculdubio non præsumetur filius mariti mortui, vel absentis, nec ei succedet, licèt totus natus fuerit viuus, & vixerit. 24. horis, & baptizatus fuerit, vt hic statuitur, quod & iure communi id voluerunt, Pau. Cast. Alex. & Moderni, in l. 2. C. de posth. hære. insti. Cum. & alij in l. quod dicitur, ff. de lib. & posth. eratq; communis opinio, vt attestatur. Ant. Gom. in l. 13. Taur. n. 4. quod probat, tex. in l. 17. tit. 6. de iure deliberandi, p. 6. iuncta l. 1. tit. 23. p. 4.
7 † Vbi autem partus declinat ad mõstrũ non succedet, vt in l. 3. C. de posth. hær. insti. l. 5. titu. 23. de statu hom. p. 4.

GLOSS. V.

Partus qui legitimi non sunt quoad effectus iuris ciuilis.

Por parto natural ni legitimo. Qui nascitur in octauo mense, vel in sexto, vel in vndecimo, vel deinceps non dicitur natus ex partu legitimo, licet naturaliter nasci posit in his mensibus secundum quorundam opinionem à doctoribus, & authoribus externis, supra in glo. præcedenti citatis traditam, quoniam leges nostræ illum non admittunt, vt partum legitimum, quo ad successionem, & alios iuris ciuilis effectus, quod fieri posse plusquam notissimum est, vt & in alio casu probauimus, supra hoc lib. tit. 7. de maioratu. l. 8. glo. 1. n. 14.

¶ Ley

LEY III.

¶ *Quando los hijos vienen a heredar a sus padres, y partir la herencia, que es lo que han de traer a colacion, y quando las dotes, o donaciones rescebidas se diran inofficiosas.*

Ley.29. de Toro.

¶ Quando algun hijo, o hija viniere á heredar, o partir los bienes de su padre, o de su madre, o de sus ascendiétes, sean obligados ellos, y sus herederos a traer a colacion, y particion, la dote, y donacion propter nuptias, [a] y las otras donationes [b] que ouiere rescebido de aquel cuyos bienes vienē á heredar. Pero si se quisieren apartar de la herencia, que lo puedan hazer, [c] saluo si la tal dote, o donationes fueren inofficiosas: [d] que en este caso mādamos que seā obligados los que las rescibieren ansi los hijos y descendiētes en lo que toca á las donaciones, como las hijas, y sus maridos en lo q̄ toca á las dotes, [e] puesto que sea durāte el matrimonio, [f] a tornar a los otros herederos del testador aquello en que son inofficiosas, [g] para quo lo partan entre si, y para se dezir la tal dote inofficiosa, se mire a lo que excede de su legitima, y tertio, y quinto de mejoria en caso que el que la dio podia hazer la dicha mejoria, [h] quando hizo la dicha donacion, o dio la dicha dote, auiendo consideració al valor de los bienes del que dio, o prometio la dicha dote, al tiempo que la dicha dote fue constituida, o al tiempo de la muerte del que dio la dicha dote, o la prometio, do mas quisiere escoger á aquel a quien fue la dicha dote prometida. [i] Pero las otras donaciones que se hizieren a los hijos. Mandamos que para se dezir inofficiosas se aya consideracion á lo que los dichos bienes del donador valieren al tiempo de su muerte.

G L O S S. I.

1 *Collationi locus est ab intestato, & ex testamento.*
Relicta filio in testamento non conferantur, sed in legitimam imputantur, ib.
2 *Collationi locus est etiam si filij sunt inæqaliter instituti.*
3 *Collationi locus est inter descendentes in potestate constitutos vel emancipatos.*
Collationi locus non est inter ascendentes, ibidem.
4 *Conferantur bona quæ obueniunt filio, vel descendenti ex substantia eius, de cuius successione agitur, non alia.*
Bona Castrensia, vel aduentitia, non conferantur, sed profectitia, ib.
5 *Dos, & donatio propter nuptias confertur.*
Donatio ob causam confertur, ib.
6 *Donatio simplex quæ abinitio valuit, non confertur, nec imputatur in legitimam.*
7 *Donatio simplex quæ ab initio non valuit, sed morte confirmatur, an conferatur, vel in legitimam imputetur.*
Lex.3.tit.4.de dona. par.5.explicatur, ibidem.
8 *Donatio simplex filio famil. facta, quæ statim valet iure Regio, non confertur eodem iure, nec in legitimam imputatur, nisi quatenus excedit tertium & quintum.*

a *A colacion y particion, la dote y donacion, propter nuptias.* Collationi locus est non solum ab intestato verumetiam ex testamento, vt in auth. ex testamento, & ibi doct. expendunt á contrario sensu. C. de collatio. & in auth. de trié. & semi. §. illud quoq; colla. 3. Donata in vita conferre tenetur filius, non relicta in testamento, quia hæc non conferentur, sed habētur præcipua. l. á patre & l. filiam. 2. C. de collationibus, Deci. in auth. ex testamento in principio. C. eo. titu. computantur tamen in legitimam, vt ex receptiori sententia resoluam infra, n. 7.
2 † Collationique locus erit etiam si in testamento filij sint inæqualiter instituti, secundum, Lud. Rom. in l. si emancipati, nu. 9. & ibi Fulg. n. etiam. 9. C. de colla. Deci. in d. auth. ex testamento, fi. col. & q. eod. tit. Anto. Gomez, in l.
3 29. Tauri, vnde hæc sumpta fuit, nu. 5. † Scire etiam oportet, regulā esse generalem in hac materia, omnes descendentes, quibus legitima debetur, conferre debere sibi in vita donata ab eo, de cuius successione tractatur, nulla differentia facta sexus, vel gradus, emancipationis, & patriæ potestatis, neminem que alium cōferre debere, vt in l. vt liberis, & l. illud §. fi. C. de collatio. Bal. in l. si emancipati. 2. col. in fi. & Paul. Cast. n. . & Dec. nu. 9. C. eod. tit. quam regulam in specie explicat Anto. Gomez, in l. 29. Tauri, num. 6. & seq. Ex quo ascendentes conferre non teneri constat ex eodem Gomecio. d. l. 29. n. 9. authoritate, Petr. de Belapert in auth. ex testamento pen. columm. in fin. C. de collatio. cui accedunt Cyn. in l. si eman-

emancipati in fi.cod.tit.& ibi Bal.n.5.Pau.n.2.Ale.
nu.5.Iaſ.nu.27.Deci.nu.8.Curti.nu.27.Rom.& Lã-
4 tello.1.col.Vitalis in tract.de collatio. 2.col. † Illa
autẽ bona cõferũtur,quæ obueniunt filio vel deſcẽ-
dẽti ex ſubſtãtia eius aſcendẽtis,de cuius ſucceſsio
ne agitur,non alia.vt in l.quoniã nouella in fi. C.de
inof.teſt.& ibi docto.omnes.l.vt liberis vet ſi. vt in
diuidẽdis.C.de collatio.itaq; bona caſtrẽſia vel ad
uentitia nõ conferũtur,ſed ſolũ profectitia,vt in l.5.
tit.15.de diuiſione hæreditatis par.6. & optime ex
plicat idem Anto.Gomez in d.l.29.Tauri,nu.10. &
11. † Dos autẽ & donatio propter nuptias,& quæ-
5 libet donatio ob cauſam confertur,vt hic & in au-
th.ex teſta.& ibi glo.& docto.C.de colla.& in l.quo
niã nouella.C.de inoffi.teſta.Bar.in l. in quartã,nu.
10.Ripa.nu.148.dicens cõmunem.ff.ad l. Falci.do
6 cto.omnes in l.26.& 29.Tau. † Donatio vero ſim-
plex ex mera liberalitate procedẽs,ſi ab initio va-
luit nõ infertur, nec imputatur in legitimã,niſi hoc
à patre donãte fuerit dictum.vt in l. ſi quando.§.&
generaliter.C.de inoffi.teſta. melior iuris ſecundũ
Iaſ.ibi.ex qua id aſſerit Bar.in l.in quartã nu 10.ff.
7 ad l.Falc.vbi Ripa,n.141.atteſtatur cõmunẽ,Alex.in
l.illud,nu.4.C.de collatio. † Si autẽ ab initio non
valet,ſed morte confirmatur,tunc habet vim relicti,
atq; ideo imputatur in legitimã,glo. & docto.com-
muniter in d.auth.ex teſta.C.de colla.l.etiã.§.ſi de-
bita.ff.de bon.liberto.l.filiũ quẽ habentem. ff. fami.
erciſcun.ſed non confertur vt in d.l.illud ad fi.ita cõ
muniter intellecta.C.de collatio.quẽ intellectũ cõ-
munem eſſe fatentur Alex.& nouiores in d. auth.ex
teſtamento.Itaq; ſi mihi à patre legentur mille au-
rei,& legitima mihi debita valeat ſexcentũ aureos,
hæc quantitas cõputabitur in legitimã: quatuor cẽ-
tum autẽ,qui ſuperſunt,non conferentur, ſed habe-
bo præcipuos,nomine prælegati & meliorationis ſe
cundũ communem ſententiã, vt Ripa atteſtatur in
d.l.in quartã.n.144.ff.ad l.Falc.& ibi Picus n. 66. &
Carol.Rui.n.18.& 23.Ferd.Vaz.de ſucceſ. creatio.
§.30.nu.161.qui tenet contrariũ,imo quod non com
putatur in legitimã poſt Corraſ. in l. filium quẽ ha-
bentem nu.107.in vlti.part.C.famil. ercíſ. dom. D.
Couar.cõmunem ſequitur in cap.Raynaldus.§.2.n.
6.de teſtamen.Contra quã inſurgunt Ang. & Deci.
in l.illud & in d.auth.ex teſta. C. de colla.dicentes
hanc donationem filiofam.factam eſſe conferendã
per text.in l.ſi donatione.C.de collatio.& §.illud in
auth.de triẽ.& ſemi.colla.3.cui opinioni fauet text.
regni noſtri in l.3.tit.nl 4.de donat.par.5.vbi dona-
tio ſimplex filiofam.facta à patre confertur,& in le-
gitimã imputatur,prout eã legem intelligit dom.
D.Couar.in d.cap. Raynaldus.§.2.n. 6. intrepideq;
aſſeuerat communem ſententiã, per eam legem cor
rigi.Sed iudicio meo text.ille non corrigit receptã
opinionẽ,ſed alternatiue dicit, quod hæc donatio
conferatur,aut in legitimam imputetur,cum ſit ait,
*Ca el hijo a quien lo diesse ſi ouiesse otros hermanos, te-
nudo ſeria deſpues de muerte de ſu padre de aduzirla
e meterla a particion con ellos, & de recebirla en ſu parte,
entregandoſe cada vno de lo otros hermanos de otrotã
to como valieſſe la donacion que le dio el padre.* Ecce
eſt in electione donatarij donata conferre, vel in le
gitimam imputare,non ergo cogitur præciſe cõfer-
re,quia in alternatiuis debitoris eſt electio.l.plerun-
que.§.fi.ff.de iure doti.l.quod autem.§.ſi maritus.ff.
de dona.int.vi.& vxo.l.ſi quis. C.de condi.indeb.cũ
ſimilibus,atque ideo eliget potius computationem
ſi res donata excedit legitimã, quam collationem,
vel ſecundũ Gre.Lupi in d.l.3.in verbo,en ſu parte,
lex illa intelligenda eſt iuxta diſtinctionem.l.4.tit.
15.de diuiſione hæreditatis,par.6.ne ei aduerſetur,
& repugnet,nẽpe,vt tunc collationi locus ſit, cũm
frater peteret vt ſoror conferret dotem,vel alter fra
ter donationẽ propter nuptias, tunc enim propter
æqualitatem ſeruandã conferre teneretur frater do
nationẽ ſimplicem morte patris cõfirmatam, vt ibi
dicitur & in l. illud verè, ad hoc & ibi notãt docto.
cõmuniter.C.de collatio.Ant.Gom.in d.l.29.Tauri
8 nu.26.limita.2. † Iure tamen regio nouiori dona-
tio ſimplex filiofam.facta ſtatim valet,licet poſsit re
uocari, vt in l.1.tit.6.de melioratio.ſupra hoc eodẽ
lib. & ibi adnotaui in glo.3.nu.1.& vlt.& notãt do-
cto.in l.17.Tau.vnde ea lex ſumpta fuit. Quare nec
confertur,nec imputatur in legitimã, niſi quatenus
excedit tertiã & quintã bonorũ partem,in qua me-
lioratus eſſe cenſetur,vt in l.10.tit.6.de melioratio.
ſupra hoc eodem lib.5.& reliquum computabit in
legitimam,& ſi exceſſerit,reddet cæteris filijs tan-
quã inofficioſum,vt hic dicitur ita aſſeuerat Anto.
Gomez in l.29.Tau. num.29.in fi.& 30.dom. D.Co
uarr.in d.cap.Raynaldus.§.1.numer.8.de teſtamen.
Bernat. Diez à Luco ad Roder. Xuarez in repeti.
l.quoniam in prioribus.C.de inoffi.teſtamen.5.quæ
ſtio.num.4.fol.96.Greg.Lupi in l.3. in littera. L. in
fi.titu.4.de donatio.part.5.Tell.Fern. his non cita-
tis in l.26.& 29.Tauri,nume. 2. quorum ſententia
vera eſt & recepta.Contrarium autem vedetur hac
lege ſtatui ibi, y las otras donaciones,quod declarã
bo in gloſſ.ſequen.

GLOSS. II.

1 *Lex noſtra explicatur, & lex. 10.tit. 6. ſu-
pra hoc lib. 5.*
Alius, dictio eſt repetitiua ſimilium, ib.
2 *Donatio ob cauſam quare imputetur in legiti-
mam, & donatio ſimplex non?*
3 *Libri à patre donati quando conferantur, vel
imputentur in legitimam?*
4 *Libri donati à patre filio in ſacris conſtituto,
vel primam tonſuram habenti, an imputen-
tur in legitimam, vel conferantur.*
*Clericus primæ tonſuræ quando gaudeat pri
uilegio clericali, ib.*
5 *Libri donati à patre filio ſcholari quando im-
putentur in legitimam.*
6 *Expenſæ à patre factæ cum filio in ſtudio, an
conferantur, vel in legima computentur.*

Filius

Filius si non profecit in studio, an libri, vel expensæ computentur in legitimam, ibidem.

7 *Pater bona habens filij sui, quidquid pro eo in studio expenderit, censetur ex bonis filij expendisse, non ex suis, atq; ideo in legitimam imputabitur.*

8 *Filius cui pater libros dedit, vel expensas cum eo in studio fecit, an censeatur melioratus in casu, in quo expensæ non computãtur in legitimam?*

7 9 *Donatio remuneratoria filio facta an valeat irreuocabiliter, & an computetur.*

Donationes ob causam, quæ efficiuntur peculium aduenticum non conferuntur, ibidem.

10 *Donatio remuneratoria filio facta an reuocari possit iure Regio.*

11 *Donatio ob causam, quæ efficitur castrense, vel quasi castrense peculium an conferri possit.*

12 *Donata ob causam quæ transmissibilia, vel vendibilia non sunt, an conferantur, vel imputentur.*

13 *Officium tabellionatus, vel aliud an vendi possit, & an conferri, & imputari in legitimam.*

14 *Donata à patre filio in titulum patrimonij ad ordines suscipiendos sacros an conferantur, vel in legitimam computentur?*

b *Y las otras donaciones.* Intellige de donationibus ob causam, nã donationes simplices filijs factæ non cõferuntur, vt dixi in glos. præcedenti in fin. per textũ in l. 10. tit. 6. supra hoc libro. quare nè lex illa & ista inuicem repugnent, hæc nimirum intelligenda est in donationibus ob causam, dictio etiam alius, de qua in hac lege, ibi, otras donaciones, est repetitiua similiũ l. si fugitiui, iũcta gl. vlt. C. de seru. fugiti. & ibi Bal. & doct. notãt ex testaméto, & ibi doct. notãt C. de collat. ita has leges cõcordat Rod. Xuar. in rep. l. quoniã in prioribus. 5. q. post limitationes, C. de inoffic. testa. d. D. Couar. in c. Raynal. §. 2. n. 8. de testam. Ioan. Lup. in l. 29. Taur. nu. 7. & ibi Cifonta, nu. 1. & Ant. Gom. n. 29. in fine, Tellius Fernan. n. 1. in fin. & n. 2. & 6. Greg. Lupi, in l. 3. in verbo, en su parte in fi. tit. 4. de don. p. 5. & in l. 5. in verb. no querria, tit. 15. de diuisio. here. p. 6. estq; cõmunis, & recepta cõcordia. † Sed hic quæramus rationẽ, quare donatio ob causam imputetur in legitimam, donatio, verò simplex non: & aliis pluribus omissis, vera & receptior est, quòd donatio simplex ideo in legitimã non imputatur, quia cũ ex mera liberalitate donantis procedat, præsumitur, patrẽ voluisse, vt cũ cæteris filijs nõ cõmunicaret, sed eã donationẽ haberet præcipuã, nõ sic in dote, vel donatione propter nuptias, quæ ex necessitate proficiscitur. l. vlt. C. de dot. prom. In necessitatibus autẽ nemo liberalis existit, nec donandi animũ habere creditur, sed debitũ potius soluẽdi. l. rẽ legatã. ff. de adim. leg. animus etenim donandi nunquã præsumit, quoties alia coniectura capi potest. l. cũ de indebito. ff. de prob. l. Capanus. ff. de oper. liberto. cũ similibus. Nec ad rẽ pertinet, quòd dos à matre data imputetur in legitimã, & idẽ in donatione propter nuptias respectu filij. l. quoniã nouella. C. de inof. test. quoniã mater etiã videtur quadã necessitate impelli ad dotẽ filiæ, & donationẽ propter nuptias filio dandũ, cũ iure naturæ omnes impellamur ad sobolẽ procreandã, & conseruandã. l. 1. ff. de iust. & iu. prin. inst. de iur. nat. c. ius naturale. 1. dist. quæ conseruatio absq; matrimonio fieri nequit, l. 1. & ibi notant doct. ff. sol. matri. & cõsequẽter dos est etiã necessaria, & donatio propter nuptias plerũque, vt matrimoniũ sequatur, quæ ratio in donatione simplici cessat: quã rationẽ colligere poteris ex Rip. in d. l. in quartã, n. 148. ff. ad l. Falc. & ex Carolo Ruyno, ibi, n. 23. & Paul. Pic. n. 64. & alijs, ex Corrasio, in l. filiũ quẽ habentẽ, n. 128. C. fam. ercisc. ex Bertãdo, in d. l. in quartã. 3. ar. 3. par. n. 15. & ex omnibus interpretibus. l. 29. Tau. eã refert Ferd. Vazq. de succes. creat. §. 30. n. 168. vbi, & n. seq. aliã reddit, quæ mihi in idẽ ferè cecidit. † Ex quo inferri potest ad quæ-
3 stionẽ, an libri filio sa. donati causa studij, vel aliæ expensæ eadẽ causa factæ imputari debeaut in legitimã, vel cõferri, & an talis donatio reuocari possit: in qua quæstione, vt rectius percipiatur, facio sequẽtes conclusiones. Prima conclusio, libri filio donati à patre, si eos habere põt, vt peculiũ quasi castrense, non conferuntur, nec in legitimã imputãtur, nec donatio eorũ reuocari potest, veluti si eos donauit filio iã Doctori, vel Licẽciato effecto, vel scholari, qui postea viuo patre factus fuit Doctor, vel Licenciatus, vt colliges, ex Bar. in l. 1. §. nec castrẽse, nu. 2. & 3. ff. de coll. bon. Pau. & Alex. in l. in quartã, n. 20. 21. & 22. ff. ad l. Fal. vbi Rip. n. 168. & ex Dec. in l. si donat. n. 40. & 41. C. de coll. Corras. in l. filiũ quẽ habẽtẽ, n. 92. & 110. C. fam. ercisc. & Ant. Gom. in l. 29. Tau. n. 17. & tradit latẽ, Fer. Vaz. de suc. creat. §. 30. n. 204. & pluri-
4 bus seq. † Et n. 208. hoc extẽdit ad donationẽ filio in sacris cõstituto factã, qui quasi castrẽse peculiũ habere dicitur, vt ibi probat post Ias. in l. filiæ licet. C. de collat. & Ripã, in d. l. in quartã, n. 171. ff. ad l. Fal. Idẽ si donẽtur filio clerico primæ tõsuræ, quippe qui habere potest peculiũ quasi castrense, nõ secus ac si esset sacris initiatus, secundũ Abb. in l. si donatio. C. de coll. Ias. & Rip. vbi su. Bert. cõs. 201. in fi. d. D. Couar. in c. quia nos in principio de testam. Pet. Nun. in responso. 17. n. 2. hoc limitans, quando talis filius primæ tonsuræ esset in exercitio clericali seruiens ecclesiæ, ex mẽte, tex. & ibi notat Ioan. Fabe. in auth. presbyteros. C. de epi. & cler. qđ cõfirmatur hodie per sanctã Synodũ Tridentinam, sessio. 23. in decreto de reformatione ordinis, c. 6. vbi, vt gaudere possit fori priuilegio clericus primæ tonsuræ, debet actu ecclesiæ deseruire de mandato episcopi, ita etiam in specie nostra. † Secũda cõclusio, libri à patre filio studẽ-
5 ti donati ad discendum, licèt nõ sit filius doctor, vel licẽciatus, non conferuntur, nec in legitimã imputãtur. l. 5. ibi para aprender alguna sciencia, en Escuelas, tit. 15. de diuisione hæred. p. 6. & ibi notat Gre. Lupi,

Lupi in verbo, los libros, ad medium, ad idē est tex. in l. 3. tit. 4. de donatio. par. 5. ibi, en que apreendiesse, Vbi autem pater donaret filio multos libros vtiles ad patrocinium præstandum, vel iudicādum, sed non necessarios ad addiscendum, censet Greg. Lupi ibi debere conferri, & in legitimam imputari, nisi donatio fieret doctori & alijs, se quibus supra num. præcedenti, quod asserit authoritate Odofredi & sequacium in authen. ex testamento. C. de collatio. & in l. si filiusfami. per tex. ibi. C. fami. ercifcun. vbi peculium castrense di... icur, non solum quod pater tradit filio existenti in castris, verum etiam, quod ei traditur eunti ad castra: sic & in scolari cui libri à patre traduntur, vt perueniat ad doctoratū consequēdum, dicetur peculium quasi castrense, quare non conferrentur nec in legitimam imputabūtur, quod & voluit gloss. in l. filiæ cuius. C. fami. ercifcun. & est tex. in d. l. 5. tit. 15. part. 6. & l. 3. titu. 4. part. 5. quæ ita intelligit Anto. Gom. in l. 26. Taur. num. 17. absque vlla distinctione & limitatione, sed tu tene limitationem Grego. Lupi, & vide circa hanc conclusionem Pet. Rebuffum de priuilegijs scolarium, priuil. 55. per totum, vbi. 4. modis ampliat, & 5. limita.

6 ✝ Tertia conclu. expensæ à patre factæ in studio censentur bona castrensia & non conferuntur, neque in legitimam computantur. l. quæ pater. ff. fami. ercifcun. vbi notat gloss. & docto. & in dict. l. 5. titul. 15. part. 6. & l. 3. titu. 4. part. 5. Ioan. Lupi in l. 17. Tauri, nume. 16. Petr. Due. in regulā. 222. limita. 3. ad fin. Quam conclusionem limita. Primo, nisi pater protestetur, se velle vt huiusmodi expensæ in legitimam imputentur, vel ex alia cōiectura de hoc animo appareat, vt quia in libro eas scribebat vt in d. l. quæ pater & ibi tradunt doctores. Expensæ tamen quas alias filius esset facturus, non repetentur, nec computabuntur in legitimam, etiam si protestatio, de qua supra præcesserit, argum. text. in l. sed si lege. §. quod autem. 2. in fi. ff. de peti. hęredi. vt probat pluribus similibus Anton. Gomez, in l. 29. Tauri, numer. 16. versic. 2. limita. Pet. Nunni. respon. 17. num. 2. ad fin. in dictionario in verbo castrense, Petr. Dueñas in regul. 222. limit. 2. ad finem. Aliam coniecturam refert Grego. Lupi in l. 5. in verbo, los libros, titu. 15. partit. 6. ad fi. quando resultaret magna inequalitas inter fratres, vt ibi per eum. Idem erit si filius non profecit in studio, quia tunc libri & quod in studio expensum fuerit, computabitur in legitimam secundum Bald. & Ias. in auth. quod locum, colum. vlti. C. de collatio. Grego. Lupi in d. l. 5. in verbo, è las despensas, titu. 15. part. 6. Pet. Nun. in responso. 17. nu. 2.

7 ✝ Secundo limita, nisi pater haberet apud se aliqua bona filij consistentia in pecunia ex castrensibus vel aduentitijs, tunc enim de eis videtur expendere & erogare, atque ideo imputabuntur in legitimam, arg. l. Nensenius. ff. de nego. gest. tenent Bar. & docto. in d. l. 1. §. nec castrense, num. 8. ff. de colla. bono. Anto. Gomez, alios referens in l. 29. Tauri, numer. 16. & ibi cæteri interpretes, Grego. Lupi in l. 5. titu. 15. part. 6. in verbo, è las despensas. Pet. Nunni. in dictionario in verbo, Castrense in fin. Aduerte tamen, quatenus Gomezius. dict. num. 16. versi. aduertendum, dicit idem esse, si pater haberet bona aduentitia vel castrensia filij non consistentia in pecunia, adhuc etenim præsumitur pater de his bonis erogare, argu. l. vlt. ff. de peti. hæredi. suspectum esse, quoniam si pater non vendit bona filij ad faciendū expensas, sed de propria pecunia erogat, non videtur animo repetendi, vel in legitimam computandi erogasse; quia si de is bonis erogare voluisset, ea vendidisset.

8 ✝ Quarta conclusio. Iure nostro Regio nouiori in omnibus casibus in quibus diximus donationē librorum, vel expensas studij non computari in legitimam, intelligi oportet, quòd computantur in tertiam & quintam bonorum paternorum partem, in quibus melioratus censetur filius, & si quid superest, computabitur in legitimam, & si excesserit, reddet cæteris filijs tāquam inofficiosum, vt in hac lege, & l. 10. tit. 6. de meliorationibus supra hoc libro & ibi in glo. 2. & supra hac eadem lege in gloss. præcedenti in fine cum concord. ibi citatis. Nec putes posse aliud tertium & quintum dari eidem, vel alteri filio, non enim poterit, vt rectè aduertit Ferd. Ari. in l. 26. Tauri, num. 14. & 15. Petr. Nunni. in dictionario suo, in verbo castrense prope finem, estq; ad id tex. in l. 1. tit. 6. de melioratio. supra hoc libr. Denique in omnibus casibus in quibus non est donatio ob causam necessariam, seruabis hāc regulam.

9 ✝ Infertur etiam, donationes ob causam, si efficiantur peculium aduentitium, non conferri, nec imputari in legitimam, vt si ob filij merita fiāt, qua in specie bona censeri aduentitia attestatur Accursius. ab omnibus receptus in auth. vnde si parens, in verbo Falcidiæ. C. de inoffi. testa. sed aduentitia non conferūtur, vt in l. fi. C. de collati. l. 3. ti. 15. de diuisione hæredi. par. 6. rationes reddit Ferd. Vazq. de successionum creatione. §. 30. num. 25. vbi hanc asserit communem opinionem, Bart. in l. in quartam, num. 10. & ibi Picus, num. 62. & Ripa. num. 143. cum pluribus. sequentib. & num. 160. & pluribus seq. & Carol. Ruy. num. 18. & 23. hanc dicentes communem, eamque sequitur Corrasi. in l. filium quem habentem. C. fami. ercifcund. Anto. Gomez, in l. 29. Tauri, numer. 22. Pet. Dueñas, in regula. 222. limit. . Vbi merita esse probanda probat plurium authoritate, nec solam patris assertionem sufficere, vt latè diximus, supra hoc lib. titul. 6. de meliora. l. 1. gloss. 9. num. 2. & 3.

10 ✝ Quod autem, n. 5. tentauimus, huiusmodi donationem remuneratoriam iure Regio reuocari posse, eo quòd ex reuocatione nullum tertio obueniat incōmodū iuxta dispositionem eiusdem legis. 1. tit. 6. sup. hoc lib. contrarium mihi nunc verius videtur sequendo cōmunē opinionē. Nec oberit lex illa que in melioratione tertię, & quintę patris loquitur, quā reuocari posse statuit, etiam si ob causam fiat, modo alium non tangat, in cuius præiudicium reuocari non poterit, nec in legitimā imputari, nisi quod superest deducto. 3. & 5. Nos verò loquimur non in melioratione, sed in donatione remuneratoria, quæ potius est debiti solutio, quā donatio, vt dixi in d. l. 1. glo. 9. n. 2. & 3. quare merito reuocari non potest, etiāsi alij non noceat reuocatio, nec in legitimā imputatur, sed vt æs alienū habetur, quia opera filij magis, quā patris liberalitate cōtingere videtur. Quod tamen intelligūt omnes, quādo merita æquiualent rei donatæ, nō alias, ex sententia glos. cōmuniter recepta in l. si donatione, in verbo postulas. C. de coll.

& c

& cap.relatũ.2.in verbo iusta seruitij,de testamen. Bar.in l.si forte,nu.5.ff de castren. pecul. Tiraquel. in rep.l.si vnquam,verbo donatione largitus,n.75. & 77.& nos quoque.d.l.1.tit.6.supra hoc lib.glos.9. num.2.modò in beneficiorum collatione consideres quæ tradit Tiraq.in d. verb donatione largitus nu.74.Ari.Pinel.latius in l.1.C.de bon.mater.3.pa. n.59.& 60.dicam opportunius in l.15.ti.10.de dona
11 tio.infra hoc eodẽ libro glo.6. † Infertur similiter, donata ob causam quæ efficiunt ut castrẽse,vel quasi castrẽse peculium,non conferri,nec in legitimã imputari,vt in l.si filius.C.fami.erciscun.l.5. tit.15.de diuisione hæredi.par.6.l.3 tit.4.de donatio.part.5. vt in exẽplis supra traditis nu.3,4.5.&.6. Idem in armis militis donatis vt in d.legibus septipartitarum dicitur.& Bart.in l.1.§.nec castrense nu. 2.ff.de colla.bono.& in alijs exemplis,à Petro de Dueñas tra
12 ditis in regula.222.limi.3.à Ferdin.Vazq.de succes. creat.§.30.n.215.& 216.& 214.† Infertur etiã nõ cõferri neq; in legitimam imputari donata ob causam, quæ tamẽ transmissibilia ad hæredes nõ sunt,& quæ vẽdibilia non sunt. l. omnimodo. §. imputari.C.de inoffi.testam.Vt in alimentis victus & vestitus à patre filio præstitis,iuxta.l.legatis. ff.de alim.& cibar. leg.quod probat tex.in l.quæ pater. ff. fami. erciscun.tenet Bar.in d.§.imputari,doct.in l.filiæ licet.C. de collatio.vel in expẽsis,quę à patre fiũt in nuptijs, aut pro cõsequendis honoribus & dignitatibus,quę non imputãtur in legitimã,vt in l.2.§. vlt. & ibi glo. fi.ff.de mune.& hon. Bald.Ang.Ias. & doct.in d.§.imputari per illũ tex.& in l.1.§. sed an ipse,ff.de collat. bono.Nicola.Boer.decis.14.nu.3. Fran.à Ripa in d. l.in quartam,num.163. cum alijs ff. ad l.Falcid.Pet. Dueñas in d.re.222.limi.2.†Ex quo officium emptũ
13 ex pecunia patris imputatur in legitimam, quando tale officium erat vendibile,licet non esset transmissibile ad hæredes,vt in l.omnimodo.§.imputari ibi, eo quod talis sit militia vt vendatur.Idem si tale officium,vel militia est transmissibilis ad hæredes,licẽt vendi non posset,vt in d.§.imputari,ibi,vel certa pecunia ad eius hæredes perueniat,idem si vtrunq; concurrat,quòd officium vendi posit & trãsmitti. Quando autẽ militia nec vendi, nec transmitti potest,non imputatur in legitimam,nec cõfertur, hæc est vera & communis conclusio,quã obseruãt Godofre.Albe.Iaco.Butri.Guill.de Cun.Ioan.Fab.Pet. de Belaper.Cin.Bal.& Ang.Sali.Fulgo. Areti. & Iason in l.omnimodo.§.imputari.C.de inoffi.testa.Bart.in l.1.§.nec castrense,& ibi omnes doct. ff. de colla.bono.Bart.in l.in quartam & ibi Ang.Imol.Alex.Ripa Paul.Picus,Carol.Ruy.& Fernã.Berẽgari. Fer. Vaz. de succes.creatio.§.20.nu.203.&.218. Vbi hoc extẽdit ad officiũ tabellionatus,eo quod sit vendibile ex principis licentia & permissione,quæ nemini denegatur,quod latius ipse probaui in dialogo relatoris. 4.part.c.11.&12.Pet.Nun.Auer daño respõso.9.do. D.Couar.lib.3.resol.cap.19.nu.4.& 6.Antõ. Gom. in l.29.Tauri nu.21.& ibi Telli.Fer.num.11. & seq. maxime num.15.vbi hoc concedit in officijs vendibilibus,negat autẽ officia tabellionatus posse vẽdi, cuius rationibus ipse satisfeceram.antequã hæc Tel
14 lius scripserat in d dialogo.4.par.c.11.†Sed an à patre donata filio ad titulũ patrimonij,vt ordines suscipiat,imputentur in legitimam, an verò præcipua habeat?Quæstio est discussa per d.D.Couartu.in c. Raynaldus.§.2.n.7.de testam.& per Telli. Fernand. in l.29.Tauri,nu.14.suntque è diametro contrarij: dom.D.Coua.censet esse imputanda in legitimam, eo quòd sit donatio ob causam & quasi propter nuptias,cui accedit Pet.Nunni.responso. 17.& Anto. Gom.in l.29.Tauri,nũ.21.vers.item subinfero quasi per transennam.Telli.tamen Fernandez, in d.l.29. Tauri,n.16.tenet oppositum,imò quod non imputetur,sequutus Fabrum,& Aimonẽ,& Igneũ,& Cassaneum,in locis per eum citatis eo quòd non dicitur donatio ab causam, nisi quæ fit ob causam necessariam,ad quam pater cogi poterat, sed huic rationi satisfacit,dom.D.Couar.nihilominus tamen assentior opinioni, Tellij Fernandez, quia in causam castrensem,vel quasi donatio facta cẽsetur,quare, nec confertur,nec in legitimam imputatur secundũ cõmunem sententiam,sup.n.11.relatam, & hanc nostram sententiam communem & veram esse attestatur,Ferd.Vazq.in lib.de succesio.creatio.§. 20.nu. 116.vbi plures citat authores idem tenentes.

G L O S S. III.

1 *Collationi an locus sit, si filius nolit adire patris hæreditatem.*

2 *Dos confertur hodie, etiam si filia nolit patris hæreditatem adire, quia non potest à patre meliorari.*

Dos si est inofficiosa, filia tenebitur quod vltra legitimam habet restituere, ibi.

1 *Pero si se quisieren apartar de la herencia que lo puedan hazer.* Nota ex lege ista filium,cui aliquid à patre est donatum,quod conferre teneatur, non teneri necessario conferre,nisi tum demum cùm velit hæres esse patris, nam si eius hæreditatem repudiauerit,conferre donationem minimè tenebitur, sed retinere poterit sibi donata, & quæ promissa sunt petere,vt in l. vlti. ff.de collatio.dot.cuius verba sunt. *Fuit quæstionis,an si suà hæres filia patri cum fratribus contenta dote abstineat se bonis, compellatur eam conferre? & Diuus Marcus rescripsit non compelli abstinentem se ab hæreditate patris.* Ergo non tãtum data apud maritum remanebunt, sed & promissa exigentur etiam à fratribus,& ibi notat glo. & docto.l. ex causa donationis.C.fami.ercisc.Bal.in l. si eman-
2 cipati,in fi.C.de coll.& ibi Ias.n.35.& Deci.num.11 & cæteri Moderniores,& est casus in l.nostra.†Iure tamẽ nostro regio nouiori,etiamsi filia se abstineat ab hæreditate paterna,cõferre tenebitur dotem ad instantiam fratrum,non enim potest pater filiã dotare vltra legitimam,vt in l.1.ti.3.de dotibus supra hoc eodẽ lib.& ibi adnotaui in glo.2. Vbi autẽ dos est inofficiosa,quod superst tenebitur restituere,etiã si hæreditatem patris renũciauerit,vt infra dicetur.

GLO

GLOSS. IIII.

1 *Dos congrua quæ dicatur? remissiuè.*
Pater quantum dare teneatur filiæ in dotem? remissiuè, ibidem.
Pater quantum dare possit filiæ in dotem omni iure? ibidem remissiuè.
2 *Dos inofficiossa quæ dicatur? iure antiquo & nouo?*
3 *Donatio propter nuptias inofficiosa quæ dicatur?*

d *Saluo si la tal dote o donaciones fueren inofficiosas.* Congrua dos quæ dicatur, diximus supra hoc lib. tit. 2. de dotibus. l. 1. gl. . nu. 4. & . & optimè explicat Gaspar à Bae virtutiq; doctus in lib. de nō meliorand. dotis ratione filiabus. c. 1. vbi qui dotare tenetur vsque ad quā quantitatē dare teneatur, an vsq; ad legitimā latè tractat vsq; ad nu. 23. à nu. autē. 2 . & deinceps vsq; ad quā quantitatē pater possit dare filiæ in dotē iure communi, & quid iure regio, num. 26. & quid iure regio nouissimo per d. l. 1. tit. 2. supra hoc libro, tractat nu. 30. qua lege statuitur, posse patrem dotē conferre filiæ vsq; ad legitimā, & non vltra. † Si ergo excedit legitimā dos erit inofficiossa, & quatenus legitimā excedit, tenebitur cæteris filijs restituere, vt in d. l. 1. diximus, & in hoc lex nostra per illā corrigitur. quoniā permittit patri in dotē dare filiæ non solū legitimā, verum etiā tertiā insuper & quintā bonorum suorum partē. vt expendi: Ioā. Lupi in c. per vestras. §. 2. in constituēda, nu. 11. & 14. Segura in l. cohæredi. §. cum filiæ, nu. 160. ff. de vulga. Gomez Arias in l. 27. Tau. nu. . Gre. Lup. in l. 8. tit. 4. de donatio. part. 5. in verbo, a otro, & in l. . tit. 1 . de diuisio. hæredi. in verbo, no querria, par. 6. Bernar. Diez à Luco in regula. 213. fallen. 4. dixi in d. l. 1. tit. 2. supra hoc lib. gl. 2. nu. 1. 2. & 3. † Sed lex ista quo ad filias est correcta, non quoad filios, vt rectè aduertit Baeza in lib. de non meliorandis dotis rati. filia. c. 1. nu. 27. & c. 7. vsq; ad nu. 8. itaque donatio propter nuptias inofficiossa dicitur, quatenus excedit tertium & quintum & legitimam, vt hic dicitur, & in hoc remanet lex incorrecta.

GLOSS. V.

Dos inofficiossa etiā à marito est restituēda.
Dos respectu viri est titulus onerosus.

e *Como las hijas y sus maridos en lo que toca a las dotes.* Nota, maritū restituere teneri dotem inofficiossam, licet dos respectu viri sit titulus onerosus, vt late dixi d. l. 1. gl. 4. nu. 4. tit. 2. de dotibus, supra hoc libro.

GLOSS. VI.

1. *Lex. fi. §. si à socero. ff. quæ in fraud. credi. explicatur, & num. 4.*
Creditores potius ius habent filijs.
2 *Dos inofficiossa an constāte matrimonio post mortē patris possit reuocari. & nu. 3.*
4 *Dos inofficiossa haberi dicitur ex causa lucratiua in eo quod excedit etiam quoad maritū.*
5 *Dos data à patre sacerdote filiæ spuriæ vltra quod permissum est, an reuocari possit cōstāte matrimo. in eo, quod excedit, & nu. 2.*

Puesto que sea durāte el matrimonio. Cōtra legē istā, opponitur de l. vlt. §. si à socero. ff. quæ in fraud. credi. vbi dos filiæ data in fraudem creditorum non potest constante matrimonio reuocari à creditoribus: quomodo ergo hic filij mortuo patre possunt constante matrimonio dotem inofficiosam filiæ ab ipso patre datam reuocare? cùm filij debilius ius habeant quam creditores, vt in l. Papinianus. §. quarta autem. ff. de inof. testamen. Præterea dos censetur titulus onerosus quoad maritū. l. pro oneribus. C. de iu. doti. glo. Bal. & Alex. in l. Mæuia. ff. solu. matri. Bal. Rom. & Alex. in l. si donaturus. ff. de condi. ob caus. cum concord. à me traditis supra hoc lib. titu. 2. de dotibus. l. . g . o. 4. . um. . licet quoad mulierem censeatur lucratiua, vt ibi dixi num. 5. † Ex
2 quibus hanc opinionem, quòd constante matrimonio non possit dos inofficiosa à patre filiæ data post mortem ipsius patris reuocari, tenuit nuncupatum, Segura in rep. l. cohæredi. §. cum filiæ, nu. 129. & pluribus seq. ff. de vulga. Ioan. Bernar. Diez, à Luco in regula. 215. dos filiæ concessa, Lupus in l. 17. Tauri, num. 4 . & ita fuisse iudicatū in sacro consilio Neapolitano, refert Afflict. decis. 86. ad fi. Quibus suffragatur doctrina Bart. in d. l. fi. §. si à socero. ff. quæ in frau. credi. vbi voluit, non posse reuocari dotem filiæ spuriæ datam excedentem modum à lege permissum durante matrimonio inter eam & maritum, cui subscripsit, ibi Ange. & lat. in §. item si quis in fraudē, institu. de actio. num. 0. Bal. in authen. ex complexu. C. de incest. nup. Segura in d. §. cum filiæ. nu. 131. Ang. de Aret. in §. si res aliena, instit. de lega, Bal. & Salice. in l. 2. C. de reuoc. his quæ in frau. credi. & opinionem hanc esse commu receptam attestatur Ioā. Lup. in rep. c. per vestras, nota. . §. 24. in constituenda, nu. 3. de don. in. vi. & vx. Capicius decis. 18 . nu. 2.
3 † His verò non obstantibus etiam iure cōmuni verior, æquior, & apud nos receptior est contraria sententia, quam lex ista cōfirmat, nempe, quòd excessus dotis reuocari possit à fratribus post mortē patris, etiā constāte matrimonio, siue maritus sciret esse inofficiossam, siue nō, quā tenuit Pau. Cast. in l. vna in fi. C. de inoffi. doti. Ioā. Lu. in rep. c. per vestras. 3. nota. §. 2. nu. 10. & §. 24. nu. 3. de don. in. vi. & vx. quia iniquum esse ait, defraudari fratres portione legitima propter dotem sororis, Molin. e. in tract. de donatio. factis in contractu matrimonij, nu. 59. vbi contrariā sententiā appellat erroris portētum, & in tracta. de inoffi. test. nu. 79. Nico. de Vual. de succes. ab int. §. ad vnū, aliās, succesioni, nu. 30. quod est verius, authore Ripa in l. 1. nu. 6 . ff. solu. matri. Gabriel Sarai in addi. ad Matth. fi. singul. 6. col. 2. Gasp. Bae. hoc probans pluribus rationibus & authoritatibus in li. de non meliorandis dotis ratione filiabus. c. 32. nu. 3. & seq. dixi supra hoc eod. lib. titu. 2. de dotibus. l. 1. glo. 4. nu. 7. idem probat Ant. Gom. in l. 29. Tau. nu. 34. & ibi Lupus, nu. . † Non obstant ex aduer
4 so tradita, nā l. vlt. § si à socero. ff. quæ in frau. credito. loquitur de dote, nō de nimia dote, hic aūt tractamus de reuocāda immodica dote, quā maritus pro portione excedēte nō cēsetur habere ex causa onerosa, sed ex causa lucratiua, vt docet Moline. de donatio. factis in cōtractu matrimonij, n. 31. & in trac. de inof. testa. col. fi. quia donatio ob causam dicitur ti-

tulus onerosus proportione dūtaxat ęquiualēti cau sa: quatenus autē excedit, dicitur titulus lucratiuus. & mera & gratuita donatio. l. si sponsus. §. circa. ff. de dona. in. vi. & vx. ex qua id expēdit Ang. in l. sed si le ge. §. consuluit. ff. de peti. hared. & in l. Aquilius, vbi Roma. & Imol. ff. de dona. Paul. & Alex. in l. si donatione. C. de collatio. Tiraq. l. si vnquam in verbo donatione largitus nu. 69. C. de reuo. dona. & ibi Ripa q. 13. & 14. Barb. in c. vlt. in fi. de dona. Gaspar Baeza in lib. de non meliorādis, c. 32. nu. 8. & licèt in d. §. si à socero habeat maritus dotē titu. oneroso, hic excessum habet titulo lucratiuo, vt dixi, quare nimirū si cōstante matrimonio excessus peti possit à fratribus. † Minus oberit doctrina Bar. in d. §. si à socero. loquitur enim in casu diuerso nimis, dos enim excessiua data filiæ spuriæ applicatur cognatis facer dotis, quibus nō ita debetur hæreditas, sicut & filijs & quia cōtraria sententia verior est in pūcto iuris, vt probat Ripa in l. 1. n. 68. ff. solu. matri. Lupus in d. §. 24. n. 3. in fine, Nicol. de Vbald. de suces. ab intest. §. succesionū, num. 50. Baeza d. c. 32. nu. 10.

5

GLOSS. VII.

1 *Dos inofficiosa in eo quod excedit solum reuocatur, num. 2.*

3 *Arrharum excessus vltra decimam bonorū partem reuocatur dumtaxat.*

4 *Dos vel donatio inofficiosa reuocari an possit in vita patris? & num. seq.*

Donatio inofficiosa non potest viuo patre reuocari, ibid.

5 *Lex 8. tit. 4. de dona. part. 5. explicatur.*

6 *Donationis vel dotis immensæ fructus, an debeantur filijs reuocantibus excessum, & à quo tempore? & nu. seq.*

Dotis constitutio excedens summam. l. 1. tit. 2. de dotibus supra hoc lib. est ipso iure nulla. ibi.

Fructus ex contractu nullo restituendi sunt, ibi.

7 *Fructus rei ab aliquo possessæ ex contractu nullo quibus casibus debeantur.*

Fructus dotis immodicæ in pecunia datæ à tempore moræ debentur, ibidem.

Fructus dotis immodicæ in vita patris collecti an debeatur, ibidem.

1 *A tornar a los herederos del testador aquello en q̃ son inofficiosos.* Nota ex lege ista, donationē vel dotem inofficiosam à patre datam non in totum reuocari, sed in eo dūtaxat, quod excedit id quod à lege est permissum, idē probat tex. in auth. vnde si parens. C. de inofficio. test. & in l. 4. tit. 15. de diuisione hæreditatis in fine, par. 6. l. 1. ibi, lo q̃ mas diere, tit. 2. de dotibus supra hoc lib. quod & voluit Bal. in l. si emancipati in fi. C. de collatio. Curti. Iun. cōs. 35. n. 5. versi. 2. principa. Ioan. Lup. in rep. c. per vestras. 3. notab. §. 24. col. 2. de dona. in. vi. & vx. Bal. Nouellus de dote. 6. part. priuilegio. 4. Sali. in l. 1. C. si aduers. dotē, Bertrand. in l. hac edictali num. 66. C. de secū. nup. Gre. Lup. in l. 3. tit. 15. de diuisione hæredi. in verbo no quer. 4. & in l. 8. in verbo legitima, tit. 4. per text. ibi par. 5. Gaspar Bae. in lib. de non meliorādis dotis ratione filiabus. c. 33. nu. 14. Anto. Gom. in l. 29. Tau. nu. 32. & seq. & ibi Castellus in verbo inofficiosos. 1. Carol. Moline. in tractatu de donatio. factis in contractū matrimonij, nu. 58. faciunt à me tradita in l. 3. glo. 3. tit. 6. de melioratio. supra hoc libro. †

2 Sic & in dote immodica data filiæ spuriæ resecatur excessus dūtaxat, nam in eo quod non excedit rata manet, secundū Bartol. in l. fi. §. si à socero. ff. quæ in fraud. credi. cui accessit Ripa in l. 1. num. 68. ff. solu. mat. Capitius decisio. 181. Cysonta. in l. 28. Tau. ver

3 si. secūdo dubito. † Idē fit in cōstitutione arrharum excedentiū decimā bonorum partē, vt notat Rode. Xua. in l. 1. ti. de las arras. §. nota vlterius, vtile enim per in vtile nō vitiatur, vt in l. sancimus. C. de dona. l. pecuniæ ff. de vsur. alia tradit Baeza in d. lib. de nō meliorandis. c. 33. nu. 14. † nota secundo ex his ver-

4 bis, à los herederos del testador, fratres non posse viuo patre reuocare immodicā dotē vel donationē filiæ vel filio à patre factā, donec mortuus sit, nam tūc ab hæredibus eius poterit reuocari, vt hic dicitur: quoniā ad eius reuocationem fundantur, ne eorum legitima minuatur. Legitima autē nō debetur viuo patre. l. 1. §. si impuberi. ff. de colla. bono. ergo viuente patre non potest impugnari dos vel donatio inofficiosa. Ex quo id voluit Ioan. Lupi in repe. ca. per vestras. 3. notab. §. 22. nu. 4. & §. 24. nu. 3. versi. ex quo sequitur & versic. & hoc mihi videtur, Segura in rep. l. cohęredi. §. cū filiæ. ff. de vulga. n. 129. & seq. Baeza in li. de nō meliorādis dotis ratione filiabus. c. 34. nu. 8. & 9. vbi plura cōgerit similia, dixi supra hoc lib. tit. 2. de dotibus. l. 1. glo. 4. nu. 2. Et id generale esse asseuerat idem Baeza, vt donatio inofficiosa à patre facta nō possit eo viuo impugnari, authoritate Cyni, Bart. & Bal. in l. 1. C. de inoffi. dona. Sali. in l. si totas vers. tunc quæro an in vita donatoris. C. de inoffi. donatio. Tiraq. in l. si vnquam in prin. le-

5 gis, nu. 91. C. de reuo. dona. tradit latè Moline. in tractā. de donatio. factis in contractu matri nu. 12. † Nec sententiæ nostræ oberit text. in l. 8. tit. 4. de donatio. par. 5. ibi. *Con que finque en saluo a sus hijos la su parte legitima tambien en vida de su padre como despues de su muerte*, quæ verba insinuare vidētur, filios in vita patris posse reuocare donationem inofficiosam, nam lex illa alium sensum habet, nēpe, vt pater in vita, nec in morte possit filijs in legitima præiudicare, nō tamē probat, quod filius viuo patre possit donātionē inofficiosam impugnare, ita eam legē interpretatur Grego. Lup. ibidē in verbo, en vida, in

6 prin. & Gaspar Baeza, in d. c. 34. nu. 10. † Ex quo infero, quod licèt dos immensa reuocetur, non tamen restituendi erūt fructus excessus collecti in vita patris donantis, sed tantūmodo qui post mortem patris collecti sunt: nisi pater in vita reuocauerit, quod facere potest, vt optimè probat Gaspar Baezā in li. de nō meliorandis. c. 34. nu. 1. & seq. & ita limitabis eiusdem Gasparis à Baeza sententiam in eodem libro traditā c. 33. nu. 6. & sequentibus vbi pluribus tum rationibus, tum etiam authoritatibus probat fructus excessus dotis deberi filijs reuocantibus donationem seu dotem excessiuam, eo quod constitutio dotis vltra legitimam, vel supra taxationem & moderationem. l. 1. tit. 2. de dotibus supra hoc libr.

fit

fit ipso iure nulla, vt ex eius verbis probat ibi, sea en si ninguno. At possidens rē aliquā ex contractu nullo, non facit fructus suos, sed eā cum fructibus restituere tenetur, vt docet Accursi. in authen. de incest. nup. in verbo imminere Ancha. Domi. & Frā. in c. 1. de præscrip. in 6. Paul. & Alex. in l. 1. C. de his qui. vt indig. & Iaso. ibi, num. 1. Baeza citans concordā. in d. c. 33. nu. 7. qui in confirmationem huius sententiæ plura alia congregat, respondetque num. 13. ad allegata in oppositum. † Duobusque modis limitat num. 11. & 12. Primò, nisi gener dotem recipiens ignorabat excedere eius legis præfinitionem, errans in facto, nesciens quidquam fieri aduersus legis prohibitionē, tunc enim fructus percepti etiā ex cōtractu nullo non sunt restituendi, secundū Feli. in c. de quarta, nu. 25. de præscrip. dom. Dida. Couar. lib. 1. resolu. c. 3. nu. 8. versi. potest etiam, Balb. in l. Celsus. 4. notab. ff. de vsucap. Secundò, limitat idē Baeza, nisi dos immodica in pecunia data fuerit, tunc enim non à die quo dos fuit data, sed à tēpore moræ fructus debentur. l. fructus, & l. videamus. ff. de vsur. l. cum res. ff. de lega. 1. argumentūque sumit à legitima, vt ibi per eum nu. 12. Cui adde tertiā limitationē, nēpe vt fructus dotis excessus non debeātur nisi à tēpore mortis patris dotantis, non a tēpore constitutæ dotis, nisi in vita patris per ipsummet patrē dotantē reuocata fuerit, vt probaui supra nu. 6.

GLOSS. VIII.

Pater, qui donare propter nuptias vel dotare poterat, possit nē meliorare semper?

h *En caso que el que la dio podia hazer la dicha mejoria.* Ioā. Lupi in l. 29. Tauri, num. 28. asserit, hæc verba frustra esse posita, nā si pater potuit donare propter nuptias, vel dotare, consequenter potuit meliorare, de nihilo ergo deseruiunt ea verba. Tu dic, nō frustra esse posita, pater enim hodie potest dotare filiā, sed non meliorare, vt in l. 1. titu. 2. de dotibus supra hoc eodē libro, & ante eam legē pater dotis nomine meliorare nō poterat filiam, si filium ante meliorauerat in tertio & quinto, & ei rei melioratę possessionē tradiderit, qua in specie alterā meliorationem facere non poterat, vt in l. 1. & 12. tit. 6. de meliorationibus, supra hoc libro.

GLOSSA IX.

1 *Dos, vel donatio propter nuptias dicitur inofficiosa, habito respectu ad valorem bonorum tempore constitutæ dotis.*

2 *Dos dicitur inofficiosa, vel congrua, habito respectu ad valorem bonorum tempore mortis, quoties agitur de excludenda filia vigore statuti fœminas excludentis propter masculos.*

3 *Dos, vel donatio propter nuptias, vt inofficiosa dicatur tempus constitutionis, vel mortis est inspiciendum ad electionem generi, iure nostro regio per legem istam.*

4 *Dos vt dicatur inofficiosa, vel non inspici debet tempus, quo reuocatio petitur, si eo tempore auctæ sunt facultates paternæ.*

5 *Dos vt dicatur inofficiosa, vel nō, tempus promissæ, vel datæ dotis inspiciendum est, licèt postea diminutæ sint paternæ facultates.*

i *Auiendo consideracion al valor de los bienes del que dio o permitio la dicha dote, al tiempo que la dicha dote fue constituyda o mandada, o al tiempo de la muerte del que dio la dicha dote, o la prometio, do mas quisiere escoger aquel a quien fue la dicha dote prometida, o mādada.* Solet nimis controuerti inter doctores, quod tēpus inspiciatur ad dijudicādum, an donatio propter nuptias, vel dos, aut alia quælibet donatio sit inofficiosa, & de aliis donationibus dicemus in gl. seq. Donatio vero propter nuptias, & dos dicitur inofficiosa inspectis facultatibus paternis tempore datæ, vel promissionis dotis, vt Bal. & Paul. docent in authen. res quæ, num. 17. C. cōmu de lega. Alexā. cons. 33. nu. 4. li. 4. Gom. Ari. in l. 27. Tau. num. 126. Ioā. Lup. in rep. c. per vestras notab. 3. ca. 23. in prin. de dona. int. vi. & vx. Curt Senior, cōs. 27. nu. 36. Cor. cons. 1. nu. 18. li. 4. & cons. 290. nu. 12. li. 3. dixi supra hoc libr. titu l. 6. de meliora. l. 7. glo. 2. Deci. cōs. 277. nu. 1. † Vbi hoc limitat, nu. 2. vt tunc consideretur 2 tempus constitutionis dotis, quando agitur de dote constituta filiæ ex officio paterno, quoties autē agitur de filia excludenda à successione propter masculos ex aliquo statuto, tunc tempus successionis & mortis inspiciēdū est, an tūc tēporis sit dos congrua vel inofficiosa, & non tēpus datę dotis, & hoc casu si facultates patis creuerint & auctę fuerint, dos cōgrua sit dicenda inspecto tēpore mortis, & nō datæ dotis, vt respondit Curt. Iun. cons. 10. & Deci. cons. 26. Bal. Nouellus in tract. de dote. 5. part. priuileg. 17. nu. 4. Cassan. in consue. Burgū. rub. 7. §. 12. num. 23. in verbo ne retourne, Paul. Paris. cons. 26, nu. 91. li. 3. Baeza in lib. de non meliorandis, c. 31. n. 3. in fi. qui conclusionē, n. 1. tradita pluribus probat rationibus & au 3 thoritatibus. † Lex vero nostra ad tollendū omnes ambiguitates statuit, tēpus constitutionis dotis vel tempus mortis esse inspiciendū (quod magis gener elegerit) ad inspiciendum & iudicandū, sit dos inofficiosa, nec ne. † Iure autē communi si tempore da 4 tæ, vel promissæ dotis erat inofficiosa, postea vero auctis facultatibus patris tēpore quo reuocatio petitur, non erat inofficiosa, hoc vltimū tempus inspicitur, vt dotis constitutio rata maneat, & reuocari nō possit, ita voluit gl. magna. in l. 2. C. de inoffi. dona. & ibi Ba. 8. q. Cyn. q. 4. estque recepta sententia, teste Alex. cons. 14. num. 6. lib. 1. quod Gaspar Baeza 5 probat. d. c. 31. nu. 7. † Vbi autem ex contrario tēpore promissæ vel datæ dotis non erat inofficiosa, tempore autem quo reuocatio petitur erat inofficiosa propter paupertatem in quam pater inciderat, tempus datæ dotis erit inspiciendū, ne actus pereat, neuè dotis constitutio reuocetur secundū Deci. cons. 277. col. 1. & vlt. Boeri. decis. 62. nu. 11. nam si filia auctis facultatibus patris non potest petere augmentum dotis, ita diminutis æquum est patrem non posse reuocare dotis constitutionem, vt Baeza probat. d. c. 31. nu. 8. & 9. quæ omnia clarius procedunt iuxta ius regium, cum per legem nostram gener possit, quod tempus maluerit eligere.

GLOSS. X. ET VLTIMA.

1 *Donatio sine causa à patre filio facta vt inofficiosa dici possit, tempus mortis donatoris considerari debet, & non tempus datæ, idem in melioratione, ibidem.*

Melioratio à patre filio facta an excedat tertiã & quintam bonorum paternorum partem, quod tempus sit considerandum.

2 *Donatio à patre filio facta an sit inofficiosa, vel nõ, tempus mortis considerandum est, siue patris facultates crescant, siue diminuantur, & num. 3.*

4 *Melioratio tertiæ, & quintæ partis à patre filio facta an deducatur ex dote, vel donatione propternuptias, quæ adducitur ad collationem?*

K *Pero las otras donaciones que se hizieron a los hijos, mandamos que para se dezir inoffíciosas, se aya consideracion a lo que los dichos bienes del donador valierẽ al tiempo de su muerte.* Nota ex lege ista, in donatione sine causa filiofami. facta considerari debere tẽpus mortis donãtis, & non tempus datæ, nec cõpetet donatario electio, de qua supra in glossa præcedẽti, nu. 3. Et in melioratione tertij idẽ statuitur in l. 7. tit. 6. de meliorationibus supra hoc eodẽ libro, vbi hoc latius explicauit, rationem reddens in glo. 2. & 3. & hoc tam iure Imperatorum, quam regio verum esse asseuerat Ant. Gom. in l. 29. Tauri, nu. 35. vbi citat concord.
2 † Itaq; siue patrimoniũ paternum diminuatur, haberi debet consideratio ad tẽpus mortis iuxta quod tẽpus valor & æstimatio bonorum est consideranda, ad reuocãdum donationis excessum, & solum valebit donatio in eo, in quo nõ est inofficiosa, vltra vero non, vt voluit Pet. de Belaper, in l. 1. vlt. colum. & quæst. C. de inofficio. dona. & ibi Cyn. quæst. 5. quibus accedit Ant. Gomez, in d. l. 29. Tauri, nu. 35. vers. secundo infero, & hæc opinio confirmatur per l. nostram in his vltimis verbis, licèt contrariũ tenuerit glossa magna. prope fi. 9. q. in l. 1. C. de inofficio. dona & ibi Cyn. 5. quæst. cum qua ibi transit Barr. & Alberi. & Iacob. But. in fine, eamque ibi expresse sequitur Paul. Castr. penul. col. Bald. 5. q. & Salice. quæst. 5.
3 † Siue ab initio donatio fuerit inofficiosa, & deinde bona patris aucta fuerint, adhuc haberi debet consideratio ad tẽpus mortis, & si eo tempore considerato fuerit inofficiosa, reuocari debet, alias non, ex sentẽtia glo. magnæ in d. l. 1. 8. q. C. de inoffi. dona. vbi Cyn. sequitur. 4. quæst. & Bal. 6. q. Sali. 4. q. Paul. Cast. pen. col. & cæteri interpretes cõmuniter teste Ant. Gom. in d. l. 29. Tau. n. 35. ver. tertio infero, quæ sententia lege nostra confirmatur in vltimis verbis eius. In dote autẽ idẽ erat dicendum iure communi, vt aduertit Ant. Gom. d. nu. 35. vers. 3. infero. quãuis iure regio per hanc legẽ detur electio donatario iuxta formam supra in gl. præcedenti traditam.
4 † Aduertendum tamẽ est, meliorationẽ tertiæ & quartæ partis à patre filio factã deduci nõ debere ex donatione propternuptias, vel dote, quæ conferuntur, vt in l. 9. tit. 6. de meliorat. supra hoc eodem lib.

LEY IIII.

¶ *Que el hermano no suceda ab intestato a su hermano teniendo ascendientes.*

¶ *Ley. 7. de Toro,*

¶ El hermano para heredar ab intestato a su hermano, a no pueda concurrir con los padres, o ascendientes del difuncto. b

GLOSS. I.

Collateralium successio ab intestato, remissiuè.

a *Para heredar ab intestato a su hermano.* In legibus præcedentibus diximus de successione ascendentiũ & descendentium ab intestato, restat de successione collateralium agere, quod examinabimus in l. sequen.

GLOSS. II.

1 *Fratres iure communi succedunt fratri ab intestato defuncto simul cum ascendentibus.*

Fratres iure regio non succedunt simul cũ ascendentibus, sed ab eis excluduntur, ibidem.

2 *Fratribus legitima non debetur.*

3 *Fratres impugnari nequeunt testamentum fratris, licet, extraneus instituatur eis prætermissis, nisi persona turpi, vel infami instituta.*

Fratres vterini tantum nequeunt patris testamentum impugnare, etiam turpi persona instituta, ibid.

b *Con los padres, o ascendientes del diffuncto.* Nota ex lege ista, quod licet iure cõmuni Imperatorũ & regio Partitarũ fratres vel sorores filij, nepotis, vel alterius descẽdentis, ab intestato defuncti, admittebantur ad successionẽ eius vna cum patre vel matre, vel alijs ascẽdentibus pro virili portione, vt in authen. de hæredi. ab int. veni. §. si igitur defunctus, vers. si vero colla. 9. & in authe. defuncto. C. ad Tertul. & in l. 4. tit. 13. de successio. ab intestato, par. 6. vers. è si hermanos ouiere. Hodie tamẽ leges illæ corrigũtur per legem nostrã, qua statutum est, fratres succedere nõ posse ab intestato fratri defuncto, extãtibus ascendẽtibus, nã ascendẽtes ipsi superstites excludunt omnino fratres, quod adnotauit Gre. Lupi in d. l. 4. in verbo, deuen ellos, & omnes scribentes in l. 7. Tau. vnde hæc lex sumpta fuit.
2 Cuius ratio est, quia ascendẽtibus legitima debetur, vt in l. 1. supra eo. & impugnare possunt testamentũ filiorum, queadmodum & descendẽtes, fratribus autẽ legitima nulla debetur

l. cum

l. cũ quæritur & ibi Bal. C. de inoffi. test. idẽ Bal in l. maximũ vitium col. penul. in fin. C. de libe. præte. † ... quæ impugnare possunt testamentũ fratris, nisi turpi aut infami persona instituta, vt in l. fratres. C. de inoffi. test. Abb. in c. nam & ego in fi. de verb. sig. ... Lupi. in l. ... Tau. n. 1. & 2. & ibi doct. l. 2. & 3. ti. ... de impugnatione testa. par. 6. In ascendẽtibus, secus, vt in l. 1. & ibi dixi supra eo. fratres autẽ vterini tantum ab his excipiũtur, non enim impugnare possunt fratris testamẽtum, etiam si turpis, vel infamis instituatur, vt in d. l. fratres.

LEY V.

¶ Que los sobrinos sucedan a los tios, in stirpem, y no por cabeças.

¶ Ley. 8. de Toro.

¶ Mandamos que succedan los sobrinos cõ los tios ab intestato a a sus tios in stirpem, y no in capita.

GLOSS. I.

1 *Collaterales succedunt iuxta gradus proximitatẽ post descendentes & ascendentes.*

2 *Collaterales succedũt vsque ad decimum gradum ab intestato, & non vltra.*

3 *Collaterales succedunt vsque in infinitum in regno, ducatu, comitatu, & maioratu.*

4 *Collateralium gradus computatio iure ciuili*

5 *Collaterales quotquot sint in eodem gradu pariter ab intestato succedunt.*

6 *Frater vtrinque coniunctus excludit fratrẽ vterinũ tantum vel consanguineum,*

7 *Fratris vtrinque coniuncti filius excludit fratres ex vno tantum latere coniunctos.*

8 *Qualitas duplicis coniunctionis non consideratur vltra fratres fratrumque filios.*

9 *Frater consanguineus, vel vterinus qualiter succedãt, si vtrinque coniuncti deficiant?*

10 *Fratris repudiantis portio accrescet cæteris fratribus siue sint ex vno, vel ex vtroque latere coniuncti in successione patris intestati.*

11 *Frater consanguineus eiusque filius succedet fratri ab intestato in bonis à patre quæsitis. Frater vterinus & eius filius succedet fratri ab intestato defuncto in bonis à matre quæsitis, ibidem.*

12 *Collaterales vltra fratres & fratrum filios succedunt nulla facta separatione bonorum ex parte patris vel matris.*

13 *Frater vterinus exclusus censebitur à bonis maternis, si statutũ præferat consanguineum vterino.*

14 *Fratris filius in successione patrui ab intestato defuncti admittitur ad successionem simul cum patruo.*

15 *Filij duo fratrum succedunt patruo æqualiter in capita & non in stirpes, & nu. 16.*

17 *Repræsentationi locus non est in linea collaterali vltra fratres & filios fratrum, sed qui proximior est succedit.*

18 *Filij fratris præmortui, & filij fratris repudiantis hæreditatem fratris sui in capita admittuntur ad successionem patrui.*

19 *Filius fratris prædefuncti excludit patruũ testatoris, licèt vterque sit in tertio gradu, & quare?*

L. vlt. §. cum autẽ 3. gradu. C. de legi. hæred. explicatur, ibidem.

20 *Vir & vxor quando admittantur ad successionem alterius eorum ab intestató defuncti?*

21 *Vir & vxor nõ succedũt ad inuicẽ cũ factũ fuit inter eos diuortium quoad thorum.*

22 *Intestatus decedere an dici possit pupillus, vel furiosus, aut qui aliàs testari prohibetur? & num seq.*

23 *Intestatus decedere, vel ab intestato anidẽ sit vel differant? & num. 24.*

25 *Lex. 1. in prin ff. de suis & legiti. hæredi. explicatur.*

26 *Statutũ applicãs hæreditatẽ eius qui ab intestato decessit Ecclesiæ, vel fisco, an habeat locum in pupillo, vel furioso, qui non potuit testari.*

a *Los sobrinos cõ los tios ab intestato.* Quoniã supra eo. l. 1. gl. 1. 2. & 3. tractauimus late de successione ab intestato ascendentiũ, & in glo. 4. eiusdẽ legis de successione descendentiũ, restat nũc de successione collateraliũ seu transuersaliũ discutere, in qua tractatione oportet sequentes facere cõclusiones. Prima concl. deficientibus filijs, nepotibus, & cæteris descẽdẽtibus, patre & matre, & cæteris ascendẽtibus, succedũt ab intestato fratres & cæteri collaterales seu trãsuersales iuxta sui gradus prærogatiuã & proximitatẽ, quo fit, vt is qui tẽpore mortis proximior defuncto inuenitur, præferatur in successione, vt in l. 2. §. hæreditas. ff. de suis & legi. heredi. hereditas, in quit iurisconsultus, proximo agnato, id est, ei quẽ nemo antecedit defertur. & iuriscõsultus, & quasi per totũ. ff. de gradi. l. ... §. proximus. ff. vnde cogna. l. lege. 12. tabularũ versic. huiusmodi. C. de legiti. hæredi. §. 1. insti. de legiti. agna. succes. §. proximus & §. si plures eod. tit. §. vlt. versi. toties, insti. de seru. cogna. l. quoties vtrisq. ff. de reg. iur. c. qui prior de reg. iu. in 6. l. 6. tit. 13. de succes. ab int. part. 6. † Secũda conclu. 2 licèt in duas lineas ascẽdentium & descẽdentiũ, nõ coarctetur successio, sed vsque in infinitum succedant, in linea tamẽ transuersalium coarctatur & limitatur vsque ad decimum gradum, nec vltra protẽditur eorũ successio ab intestato. l. 6. tit. 1. par. 6. gl. in auth. de hære. ab int. veni. §. si verò nec fratres gl. Bar. & doct. in auth. in successione. C. de su. & leg. li. Iaso. in l. vlt. col. 2. C. vnde legi. post glossam ibi, communiter receptã, quæ non solum hoc in agnatis pro

cedere asserit, verum & in cognatis quoq;, licet olim ad septimum vsq; gradū admitti poterāt, & nō vltra, vt in l. . §. hæc aūt. ff. vnde cogna. §. vlt. inst. de succes. cogna. nō enim h die distinctio vlla est inter agnatos & cognatos. §. nullā in auth. de hęredi. ab intest. veni Couar. in epito. de sucess. ab int. num. 11. Ant.

3 Gom. in l. 8. Tau. nu. 5. † In successione verò regni ducatus, comitatus, marchiæ, vel maioratæ non coarctatur hæc successio vsq; ad decimum gradū, sed vsq; in infinitum succedunt agnati & cognati secūdum gradus prærogatiuā, secundum Bal. hoc expedentē ex eo tex. in c. 1. de feudo marchiæ. 1. col. in fi. versic. quod nota valde, & ibi Marti. Laud. & Iaco. Albaro. ibidē in 9. si capitanei pen. colu. versic. & supradicta sunt valde notanda, quos sequitur Ias. in l. fi. C. vnde legiti. & ibi Deci. nu. 8. Cœpol. cautela. 95. Guill. de Montefer. in tract. de successione regū fol. 3. vers. ex quibus, Ioā. ecerier in tracta. primogenituræ lib. 1. q. 8. nu. 3. Iacobi. à S. Georgio in tracta. feudo. in parte quid si rex, n. 6. Rod. Xua. in repe. l. quoniā in prioribus. C. de inoffi. testa. in 2. dubio, nu. 19. fo. 91. col. 1. Dec. cōs. 85. nu. 3. lib. 1. Greg. Lupi in l. 6. titu. 13. de succes. ab int. p. 6. in verbo deceno grado, Ant. Go. in l. 40. Tau. nu. 5. & 6. vbi hoc extēdit, etiā si non sint descendētes, sed collaterales primi fundatoris, vt ibi per eum, Catellia. Cotta in vltimis memorabilibus in verbo agnati, dom. Did. Couar. in epi. de succes. ab int. nu. 12. estq; cōmunis opinio, vt attestatur idem dom. Did. Couar. lib. 3. resolu. c. 5. nu. 4. vers. 5. hinc examinari poterit, qui idē esse cēset in maioratibus & primogenijs Hispaniæ, etiā si hæc dumtaxat verba fundator in institutione dixerit, habeat filius meus & eius descendentes hæc bona iure maioratus, ex cōmuni & recepta interpretatione, quæ à iure regio & voluntate testatoris deducitur his in regnis Hispaniarum, ibid. Couar. & Ant. Gom. respondēt ad tex. in auth. de restitutione fideico. §. nos igitur colla. 5. quē interpretatur Ant. Gom. in l. 40. Tau. nu. 64. Sed aliter & melius. d. D. Couar. in d. ca. 5. nu. 4. vt dixi supra hoc li. tit. 7. de maiora. l. 1. glo. 7. in fin. dixi in l. 11. gl. 7. num. 3. & 4. tit. 7. de maioratu supra hoc eodē lib.

4 † Tertia conclu. quis sit proximior in gradu ad succedendum ab intestato cognoscitur iure ciuili & regio, si sic fiat computatio, nēpe, incipiēdo ab eo collaterali, qui vult succedere, faciendoq; ascensum ad patrē, vel alium communē ascendentē, à quo successor & defunctus descēdunt, & deinde fieri debet descēsus ad defunctum collateralē, de cuius successione tractatur, & in hoc gradu cēsebitur esse. Quo circa in linea collaterali non est dare primum gradum iure ciuili, sed computatio incipit à secundo gradu. Hinc fit vt fratres sint inter se in secūdo gradu, & deinceps qualibet alia persona adiecta facit alium gradum, vt in l. 1. ff. de gradi. ibi, ex transuerso, siuè à latere nullus est primus gradus, & ideo incipit a secundo. l. iurisconsultus. versiculo sunt & ex lateribus. ff. de gradi. §. 2. gradu, insti. eodē titu. l. 3. titu. 6. part. 4. vbi vide Grego. Lupi & arborē cognationis ibi positam. † Quarta conclusio, in successione ab intestato collateralium, si plures sint

5 in eodē gradu, omnes pariter admittuntur post fratres, fratrumq; filios, sublata differētia masculorum & fœminarum, agnatorum & cognatorum, & fit diuisio in capita, & nō in stirpes, auth. de hæred. ab intesta. veni. §. nullā vero, & §. si vero neq; colla. 9. authen. post fratres. 2. C. de legi. hæredi. l. 6. titu. 13. de succes. ab intestato. par. 6. Couar. in epitome de successio. ab intesta. num. 11. Ant. Gom. in l. 8. Tauri, n. 2. & 3. licèt agnati iure antiquo præferebantur cognatis, hoc est, consanguinei ex parte patris, per lineā masculinam coniuncti, qui appellabantur agnati, præferebantur his, qui ex parte matris per lineam fœminam coniungebantur, qui cognati dicebātur, imo & huiusmodi cognati iure tantū prætorio, non ciuili vocabantur, vt in l. 1. & per totum. ff. vnde legitimi. l. 1. & per totum. ff. vnde cogna. §. 1. & per totum insti. de legi. agna. succes. & de successio. cognato. hæc siquidē differentia agnatorum & cognatorum

6 cessat hodie, vt dixi. † Quinta conclusio, licèt verū sit quod in hac collateralium successione proximiores, quotquot sint, pariter admittuntur, fallit tamē hæc regula, si in aliquo ex his, qui sunt in eodē gradu maior reperitur qualitas & coniunctio. verbigratia, si concurrant ad successionē fratris defuncti tres fratres, alter consanguineus tātum, hoc est, ex parte patris, alter vterinus, hoc est, ex parte matris, & alter vtrinque coniunctus, hoc est, ex eodem patre & matre natus, succedet vtrinq; coniunctus exclusis alijs fratribus propter duplicem coniunctionē & duplex vinculum, authenti. de hæredi. ab intestato. veni. §. si igitur defunctus. 2. collatione. 9. authē. de consangui. & vteri. fratri. §. quia verò, versiculo vult autem collatione. 6. authenti. itaque. C. commu. de successio. & ibi notat Cyn. Bald. Paul. Salice. & communiter doctores. Azo in summa. C. de legiti. hæredi. numero. 12. Roland. de successio. ab intestato. 7. columna, numero. 20. l. 5. titulo. 13. de successio. ab intestato, part. 6. & ibi Greg. Lupi, Couarruuias in epitome de successione ab intestato, nume. 7. Anto. Gomez in l. 6. Tauri numero. 7. † Sexta conclusio, non

7 solum frater vtrinque coniunctus præfertur fratribus ex vno tantum laterē coniunctis in successione ab intestato fratris defuncti, verum etiā filij eiusdem fratris vtrinque coniuncti præmortui eius repræsentando personam, excludent patruos suos ex altero dumtaxat laterē coniunctos, vt in authen. cessante in fine. C. de legiti. hæred. & in authen. post fratres. 1. eodem titulo & in authe. de hæred. ab intest. veni. §. si igitur defunctus. 2. versiculo vnde consequens. d. l. 5. in fine, titu. 13. part. 6. Ant. Gomez in l.

8 8. Tauri, num. 7. in fine. † Septima conclusio, qualitas coniunctionis ex parte patris & matris, non attenditur, nec consideratur vltra fratres fratrumque filios. Vnde si quis ab intestato decesserit nullis relictis descendētibus, nec ascendentibus, nec fratribus, nec fratrum filijs, sed relicto nepote ex filio fratris sui vtrinq; coniuncti (qui est in quarto gradu iuxta ius ciuile & regium, quod consideratur in successione ab intestato, & non canonicum, vt in l. 3. tit. 6. pa. 4.) & relicto similiter alio nepote, ex filio fratris consanguinei vel vterini tātum, admittentur æqualiter in capita ad successionem patrui magni, & idē in ceteris remotioris gradus agnatis seu cognatis, quia ambo sunt in pari gradu: & qualitas duplicis coniūctionis nō cōsideratur vltra fratres fratrumq; filios, vt in authen. cessante in fin. C. de legi. hæredi. & ibi com-

cōmuniter doct. & in auth. post fratres. 1. eodē titu. & in auth. de hæred. ab intest. veni. §. si igitur defunctus. versi. vnde consequens, colla. 9. ex quibus hoc expedit Iacob de Belloui. in d. auth. de hęre. ab int. veni. §. si vero neq;. pen. quæst. Paul. Cast. in d. auth. post fratres. 1. nu. 3. & ibi Corn. 1. col. Bar. in l. 2. §. legitima ff. de su. & legi. hære. Azo in summa. C. commu. de successio. Ant. de Rosellis in tract. de succes. ab int. nu. 153. Ant. Gomez in l. 8. Tauri, nu. 8. Ant. Rube. consi. 102. hanc attestatus communem, & Curti Iunior consi. 46. col. 2. dom. Did. Couar. in epitome de succes. ab intest. num. 9. Grego. Lupi in l. 5. in verbo, o hermana, tit. 13. de success. ab intest. part. 6.

9 † Octaua conclusio, deficientibus fratribus vtrinq; coniunctis & eorum filijs, succedet frater consanguineus vel vterinus in omnibus bonis. At si vterque ad successionem fratris concurrat, diuidentur bona, consanguineus succedet in bonis à patre habitis, & filius vterinus in bonis acquisitis à matre. In bonis verò aliunde quęsitis pariter admittuntur in capita tex. singularis in l. de emancipatis. versi. exceptis. C. de legi. hæredi. quem ibi reputant singularē Bart. & cæteri interpretes, glo. in auth. itaque. C. cōmu. de success. gloss. vlt. & ibi Pet. de Bellaper. 2. col. Cyn. in fi. Faber, Alberi. Bald. Paul. Salice. & docto. communiter, gloss. & docto. in authent. post fratres. 1. C. de legi. heredi. Azo in summa. C. de legiti. hære. numero. 12. Ange. in §. si plures insti. de legi. agnato. successio. Ioan. Plat. in §. hoc etiam eodē titu. Dyn. in tracta. de successio. ab intestato numero. 7. Anto. Rosselli. in eodem tracta. numero. 165. Mathesila. in eodem tract. n. 18. idem disponit l. Regia, 6 titu. 13. de suces. ab int. part. 6. & ibi notat Greg. Lup. in gl. 1. Guill. Benedi. in repe. c. Raynutius, verbo, & vxorem, num. 665. Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 14. glo. 2. num. 4. & 5. Ant. Rube. consil. 7. Iaso in l. post dotē in fi. ff. solu. matri. dom. Dida. Couar. in epitome de success. ab intesta. numer. 8. versiculo 3. est animaduertendum, qui attestatur hanc esse communem sententiam & probari in d. l. 9. titu. 13. de success. ab int. part. 6. licet Rapha. & Corne. in d. auth. itaque. C. cōmu. de succes. contrarium voluerint.

10 † Nona conclusio, si vnus ex fratribus qui patri intestato successerunt, repudiauit portionem suam, cæteris fratribus accrescet portio repudiata æqualiter, siue sint vtrinque coniuncti, siue ex vno tantum latere, quoniam hac in specie non agitur de hereditate fratris repudiantis, sed patris, atque ideo locus non est dispositioni, authen. cessante. C. de legiti. hæredi. ex sententia Bart. in l. Lucius penult. quæstio. ff. de vulga. vbi Iaso. numero. 31. eius opinionem attestatur communem esse, & Ioann. Crottus idem voluit in repe. l. re coniuncti. ff. de legatis. 3. fol. 12, colu. 4. dom. Dida. Couarru. in epitome de successio. ab intesta. numer. 10.

11 † Decima conclusio, non solum frater consanguineus in bonis fratris defuncti habitis à patre pręferretur fratri vterino, verum etiam eius filius, & filius similiter fratris vterini mortui pręferendus est in bonis a matre habitis fratri consanguineo, sit siquidem hæc distinctio & separatio bonorum nō solum inter fratres consanguineos tantum, & vterinos verum & inter eorum filios, quorum personā repræsentant, vt in authen. cessante. C. de legi. hæred. notat Anton. Gomez in l. 8. Tauri, numero. 8. paulo ante finem & num. 10. Tiraquel. lib. 1. de retractu. §. 14. gloss. 2. numero. 5. & 7.

12 † Vndecima conclusio, vltra fratres & fratrum filios locus non est huic distinctioni & separationi bonorum, vnde si in successione alicuius concurrerent frater eius patruelis coniunctus ex parte patris, & alter eiusdem gradus ex parte matris, qui iuxta iuris ciuilis computationem sunt in quarto gradu, vel concurrerent aliæ personæ existentes in remotiori gradu, pariter profecto succederent, nulla facta distinctione aut separatione bonorum: quia iure non cauetur, quod talis separatio fiat, nisi inter fratres, eorūque filios, quod nuncupatim asseuerat Pet. de Bellapert. in auth. itaque. C. commu. de sucel. 2. colum. in medio, versi. sed queritur, Anto. Gomez in d. l. 8. Tauri nu. 8. in fi. & in l. 6. numer. 7. & 8. & Lud. Bologni. in apostillis ad Mathesila. in tracta. de success. ab intestato cartha. 9. col. 1. versic. non sunt multi dies. Greg. Lupi in l. 6. gloss. 1. titu. 13. part. 6. dom. Dida. Couarru. in epitome de success. ab intesta. numero. 8. versic. 3. hanc dicens esse communem sententiam, quibus libenter accedo ex rationibus a me traditis supra eodē. l. 1. gloss. 3. num. 17.

13 † Duodecima conclusio, vbi lege municipali fuerit statutum, quod in successione fratris intestati præferatur frater consanguineus vterino, frater quidem vterinus omnino exclusus videbitur à fratris defuncti successione, etiam respectu bonorum, quæ defunctus habuit a matre, vel a matris consanguineis, vt respondit Bartho. Socin. consilio. 89. libro. 4. dom. Didac. Couarru. in epitome de successio. ab intestato numer. 8. in fine & si. Paul. & Corne. in dict. authenti. itaque. C. commu. de success. voluerint contrarium.

14 † Decimatertia conclusio, filij fratris præmortui admittuntur ad successionem patrui ab intestato defuncti cum superstitibus patruis in eam portionem, in quam eorum pater admitteretur eius repræsentando personam in stirpes, & nō in capita, vt in authētica cessante. C. de legiti. hæredi. l. 4. titulo. 13. de successio. ab intestato, part. 6. & in lege nostra sumpta ex l. 8. Tauri, vbi omnes scribentes id asserunt, estque absque vlla controuersia teste dom. Didaco. Couarru. in epitome de successio. ab intestato numero. 7. in fine, idque fatetur Antoni. Gomez in dicta l. 8. Taur, numero. 10.

15 † Decimaquarta conclusio, filij duorum vel plurium fratrum præmortuorum succedūt patruo suo intestato defuncto in capita, & non in stirpes, itaque si duo sunt filij vnius fratris, & tres alterius, diuidetur hæreditas in quinque partes, & quilibet eorum quintam habebit partem, & licèt quæstio sit satis ambigua & pro vtraque parte longè discussa, hæc est verior, & hoc in regno recepta in praxim, quia hoc idem disponebatur de iure antiquo in linea collateralium, vt repræsentationi locus non esset, vt in l. 2. §. hæreditas. ff. de suis & legi. hæredi. l. lege. 12. tabularum, versiculo illo proculdubio. C. de legiti. hæred. §. si plures, insti. de legi. agnato. success. Et licèt iure nouiori authenticorum hoc inueniatur immutatum in fratribus filijsque fratrum, quoties filius fratris concurrit cum patruo, vt ea in specie locus sit repræsentationi, filiusque in locum patris subrogetur licèt sit in remotiori

ri gradut, non tamen vltra protenditur huiusmodi repræsentatio, quia necessaria non est, cum nullo superstite patruo, filij duorum, vel trium fratrum succedunt æqualiter patruo defuncto, cum omnes sint in pari gradu, nec vnus alium præcedat. Hanc item sententiam probat tex. in auth. de hæredi. ab int. veni. §. huiusmodi, & §. sed & ipsis, & §. si autem cum fratribus colla. 9. vbi hoc priuilegiũ repræsentationis inter collaterales solum conceditur filijs fratrum cũ patruo succedentibus, non ergo extendetur ad speciem, in qua ipsi inter se succedunt, quandoquidem necessaria non sit eo casu repræsentatio, vt dixit, cũ nullus eorum alterum gradu præcedat. Huius opinionis author fuit Azo in summa. C. de legi. hæred. num. 11. Iacob. Butri. in auth. post fratres. 2. & in auth. cessante. C. eod. tit. vbi Oldra. Vber. Bobio. & Alberi. 1. col. in fi. & Bal. 1. quæst. Sali. nu. 3. Rodofre. in libellis suis rub. de bono. poss. vnde cognati, glo in. §. hoc etiam, insti. de legi. agnato. success. in verbo superstes in fine, Ange. de Areti. in §. cum filius. 2. & 3. col. insti. de hæred. quæ ab int. defer. licèt in fine relinquat cogitandum, Hosti. in summa de success. ab int. §. viso igitur, col. vlt. versi. quid si fratrum filij, Roland. in tracta. de success. ab intest. nu. 15. versi. si autem contingat, Ant. de Roselis in eod. tracta. n. 111. Vldri. Zasi. lib. singularium responsorum. 1. c. 7. & latissime cons. 4. per totum lib. primo vbi nu. 7. respõdet ad tex. in auth. post fratres dicẽs ab Irnerio perperam fuisse traductum, Fortuni. in l. Gallus. §. idem credẽdum, col. 19. ff. de lib. & posth. Teophilus in §. hoc etiam, insti. de legi. agna. succe. Guill. Bene. asserens in pluribus Galliæ locis hanc opinionem moribus receptam esse, in rep. c. Raynutius de testa. verbo & vxorem, nu. 663. & Rebuffus in proœmio consti. regiarum, glo. 5. nu. 91. & in commitijs totius Imperarij Germaniæ habitis per inuictissimum Carolum Imperatorem Quintum, nostręque Hispanię Regem, idẽ sancitum fuit anno salutis nostrę. 1529. sicuti attestatur Ferrari. in §. non in capita, insti. de hæredi. quæ ab int. defer. & Vldri. Zasi. de feudis part. 8. conclus. 5. & nouissimè huius opinionis fuit Iacob. Spigellius in Lexico iuris ciuilis in verbo in capita succedere, & Ferroni. in consue. Burdegalen. titul. de retractu. §. 6. col. 3. versi. de successione, & hanc partem sequutus fuisse Vulgarum, & Rayne. de Forlirio attestatur Bal. c. 1. in prin. tit. de successione feudi, & Albertum Papiensem & omnes qui præcesserũt Accursium, vt refert Tiraq. lib. 1. retractus. 6. 11. glo. 12. nu. 4. & è nostris id asseuerat Greg. Lupi, in l. 5. glo. pen. tit. 13. de success. ab int. part. 6. dom. Dida. Couar. in epito. de succes. ab int. nu. 8. Cyfonta. in l. 8. Tau. nu. 4. & ibi Ioan. Lupi nu. 1. & Did. Castelli in glo. 1. & Ant. Gom. nu. 13. & 14. qui asseuerat hoc in regno iudicandũ esse, secundum opinionem Azonis per leges nostras approbatã & confirmatam. d. l. 5. tit. 13. part. 6. prope finem, versi. mas si este que muriesse, quãuis contraria dicat esse purã veritatẽ, & Telli. Fernan. ibidẽ nu. 3. Montal. per tex. ibi in l. 13. tit. 6. lib. 3. fori in glo. 2. & hæc est Nostratum cõmunis & receptissima opinio. † Contrariã tamen sententiã, imo q̃ filij fratrum defunctorum succedãt
16 patruo suo in stirpes, & non in capita porbat text. in auth. cessante. C. de legiti. hæred. vbi filij fratrũ succedunt patruo ab intestato defuncto in stirpes repręsentando personam parentũ suorũ, nec distinguit an succedãt cũ patruo, an vero ipsi soli. Secũdo hoc probat tex. capitalis in auth. de hæred. ab int. veni. §. si vero neque, colla. 9. vbi dicit tex. ille. quod si defunctus non relinquat fratres, nec filios fratrum, omnes alij agnati vel cognati vocantur ad eius hæreditatẽ secundũ sui gradus prærogatiuam in capita, & non in stirpes vult ergo aperte, quod filij fratrũ siue succedant cum patruo, siue soli inter se succedẽt in stirpes repræsentando personam parentum suorũ, vt in auth. post fratres. 2. C. de legiti. hæredi. Tertio pro hac sententia est tex. in eadẽ auth. de hæred. ab int. veni. §. huiusmodi iuncto versi. sed & ipsis vbi Imperator statuit, hoc priuilegiũ repræsentationis solum cõpetere filijs fratrũ in linea collateraliũ, & confestim subdit, idẽ beneficiũ competere eis, quando succedunt cũ patruis. Casus ergo superior differt ab hoc vltimo in facti enarratione: quod præseferunt verba illa, sed & ipsis. ex quibus id asseuerat Accursius sibi non satis constans in d. auth. cessante. C. de legi. hæred. & iterũ in l. lege. 12. tabularũ. C. de su. & legi. hære. Bar. in l. post cõsanguineos. §. aganti, aliat. §. hæc hæreditas. ff. de su. & leg. li. Dyn. Iaco. de Arẽ. Pet. Guill. de Cun. Frã. d. Ramponibus, Cyn. Faber. in breuiario, Bar. Ang. Paul. Cast. Raph. Fulgo. Corne. & Bene de Plumbino. in d. auth. cessante, idẽ Faber. in §. cæterum insti. de legiti. agna. success. num. 2. vbi hanc attestatur magis communem opinionẽ idem Accurs. in l. 1. §. vlt. in verbo, vt puta, & iterum in verbo vendicationem, & ibi etiam Bart. Ange. & Paul. ff. si pars hæred. peta. Imo. in l. interdũ in prin. ff. de hæred. insti. Dyn. in tracta. de success. ab intest. colum. 4. versic. sed pone quod aliquis, And. de Iser. in cap. 1. & ibi Bald. versi. his vero, Marti. Laud. & Cardi. Alexand. titul. de success. fratrum siue de gradibus success. in feud. Bald. in dict. §. hoc etiam insti. de legi. agna. success. & ibi Platea & Christopho. Porcus, Mathesila. in tract. de success. ab intesta. 3. articulo princ. versicu. secundo dubitatur & iterum versi. quando autem succedunt, vbi hanc attestatur communem & vtrobique Lud. Bologni. in additio. ad eum, & Nicol. de Vuald. in simili tractatu. 3. par. princip. colu. 1. versic. sed circa hoc quæro, vbi etiã hanc esse attestatur communem, Pet. Ferra. in titu. de forma libelli pro hæred. ab intesta. verbo nullis. quæ superstitibus, colum. 12. in paruis, versi. vlterius quæritur, Specul. in titu. de success. ab intesta. §. 1. versicul. nunc de collateralibus, num. 12. & eius additionator, Alexand. late consi. 55. num. 2. lib. 1. & ibi Carol. Moli. Fran. de Aret. cons. 164. col. 1. Corne. cons. 48. ad fi. lib. 1. Guido Papę, decisio. Delphi. 134. Ias. cons. 173. col. 2. versi. sed prẽmissi non obstantibus lib. 4. Decis. qui & hm dicit receptiorem in l. nepotibus in prin. C. de legi. hęred. Carol. Ruy. hanc testatus communẽ cons. 8. ad fi. lib. 1. Guill. Bene. in rep. c. Raynutius in verbo & vxorem, num. 631. de testa. Stepha. Bernardi. in l. hac edictali, vers. quam obseruationem, nu. 4. C. de secund. nup. vbi hanc quoque dicit communem, & consilio. 97. 2. dubio lib. 1. Boeri. laté cõs. 1. quod posuit post Dyn. de reg. iu. in. 6. Cassa. cõs. 47. col. 7. versi. sed quidquid. Ioã. Oldendorpius in cõmentarijs legũ. 12. tabularum titu. 6.

Tiraq.

Tiraq. lib. 1. de retract. §. 1. gl. vlt. n. 5. & 6. vbi hanc receptiorem attestatur sententiam, & pro ea tradit exemplum à natura ipsa profectum, & hanc veriorem, & receptiorem è nostris attestatur Ant. Gom. in l. 8. Taur. n. 13. & 14. quamuis fateatur hoc in regno iudicandum esse secundum priorem sententiã Azonis legibus nostris regijs confirmatam, ibique respondet ad ea quæ pro priori opinione adduxerat.
17 † Decima quinta conclusio, in linea collaterali nõ habet locum repræsentatio vltra fratres, & filios fratrum, sed qui proximior est gradu, is alijs præfertur in successione ab intestato, & si plures sint eiusdem gradus, omnes pariter succedunt sublata differentia agnationis, & cognationis in capita, & non in stirpes auth. de hære. ab int. §. si verò neque, colla. 9. auth. post fratres 2. C. de legit. hære. vbi Bar. Cyn. Albe. Bal. Ang. Salic. Paul. & Corn. dom. D. Couar. in epito. de succes. ab int. n. 11. Ant. Gom. in l. 8. Taur. n. 19. citans concordantes. Hoc tamen fallit, hoc in regno in maioratu, in quo inter descẽdentes, & collaterales locus est repræsentationi vsque in infinitũ, & filius fratris maioris præfertur patruo, qui erat frater vltimi possessoris, licet sit instituenti maioratũ in centesimo gradu, vt in l. 5. tit. 7. de maior. vbi dixi in glos. 3. 4. & 5. hoc lib. Ant. Gom. in l. 8. in Taurinis constitutionibus n. 19. & 20. & latissimè traditur per Couar. lib. practicarum quęstionum cap. 38. nu. 10. 3. intellectu.
18 † Decimasexta conclusio, hæreditas fraterna ab intestato delata fratri vtrinque coniunctio superstiti, & filijs alterius fratris vtrinque etiã coniuncti etiã mortui, si à fratre superstite qui filios habebat, repudietur, diuidetur per capita inter filios amborũ fratrũ (quia proprio iure filij fratris admittũtur, nõ iure parentũ, atq; ideò simul cõcurrũt filij fratris repudiantis, & filij fratris præmortui, cũ pari gradu existant hæc fuit sententia Salic. in dict. auth. post fratres 1. nu. 3. C. de legiti. hæred. Et licèt contrarium ibi asserat Corne. imò quod portio repudiantis accrescat filijs fratris præmortui, sententia tamen Salic. placet Gregor. Lup. in l. 5. in verbo de la mitad tit. 13. de succes. ab int. p. 6. & dom. Did. à Couar. in epit. de succes. ab inte. num. 10. vers. 10. 10. conclusio, quibus accedo: pro nobis est singularis decisio l. vltim. vers. successionis, videlicet iure, C. de legi. hæred. cuius verba sunt. *Successionis videlicet iure & in hac parte seruando, vt si qui ex secundo gradu vocati renunciauerint hæreditati, & noluerint eam adire, nullusque alius sit in secũdo gradu, qui succedere ei potest, & nullus sit qui succedere velit, tũc hi quos præsenti lege enumerauimus ex tertio gradu, in loco recusantium succedant, illo etiam obseruando, vt successio nõ in stirpes, sed in capita diuidatur.*
19 † Decimaseptima conclusio, si quis decedat ab intestato relicto patruo, vel auunculo, & filio fratris iam defuncti, licet vterque sit in tertio gradu, non tamen pariter admittentur, sed filius fratris præfertur, & excludet patruum, seu auunculum magnum in tertio gradu existentem, quia filius fratris repræsentat personam Patris sui defuncti, eiusque vicẽ subijt & locum, modo concurrant cum patruo suo, modo cum alijs filijs fratrum, & à fortiori si cum alio existenti in remotiori gradu cõcurrat, hoc est, cum patruo, vel auunculo defuncti, si ergo patris locum tenet, nimirum, si ei præferatur, prout patet si viueret præferretur, & eum excluderet. Hæc conclusio probatur in auth. de hæred. ab intesta. veni. §. illud palam collatio. 9. ex quo id asserit Bald. in auth. post fratres 1. Cod. de legit. hæredi. & ibi Salicetus numer. 2. Corne. in auth. itaque, Codic. commun. de successio. versicul. 4. adde, & ibi refert hoc idẽ voluisse Franc. de Rampo. Ioan. Fab. in §. 1. num. 4. institut. de seru. cognat. Anton. Rosel. in tractat. de success. ab intestat. numer. 117. quod est verum, & procedit etiam si filius fratris sit ex vno tantum latere, vt ibidem ait Salicet. & Nicol. de Vbald. de success. ab intestat. 10. col. numer. 6. versic. 4. quæro, Anton. Gomez in l. 8 Tauri numer. 31. qui pro cõtraria parte citat text. in l. vlti. §. cum autem 3. gradu Cod. de legiti. hæred. qui probare videtur, quod omnes simul admittantur, cum sic ait. Cum autem tertio gradu ex transuersa linea fuerit locus, vbi patruis, & filijs sororum locum antiquitas dedicauit. Et iterum. Vt omnis qui, vel ab antiquo iure, vel à nostra liberalitate in legitimorum quidem positi sunt prærogatiua, & eodem tertio gradu sunt, simili iure vocentur. Cui licèt Anton. Gomez non satisfacit, sic iudicio meo respondere licebit, cum eo iure non esset sublata differentia agnationis, & cognationis, text. ille duos gradus cognatorum redigit ad ius agnatitium, nempe fratres qui sunt in secundo gradu, & filios fratrum, qui sunt in tertio, & non alios deinceps, & dum Imperator. in dict. §. cum autem, mentionem facit de patruo, non se refert ad patruum defuncti, sed ad patruum eius, qui cum eo succedere contendebat, concurrebant enim ad successionem defuncti filius fratris sui, qui erat in tertio gradu, & patruus eius, qui erat frater defuncti, & sic in secundo gradu, & hi pariter admittebantur. Vel respondeo aliter, & hoc est verius, quod text. ille corrigitur per textum expressum in auth. post fratres 1. Codic. de legiti. hæredi. vbi est casus expressus pro nostra opinione, vt constat his verbis. Hi autẽ fratrum filij, cum pares sint defuncti fratribus præferũtur proculdubio eiusdẽ defuncti patruis, & alijs similibus, ecce ea verba decidũt expresse quæstionẽ nostram.
20 † Decimaoctaua conclusio, deficiẽte linea collaterali vsque ad decimũ gradũ admittitur vir defunctę, vel vxor defuncti, vnde si quis decedat ab intestato absq; descẽdẽtibus, vel ascẽdẽtibus, aut collateralibus, succedit sibi vxor, & vxori vir eius, l. vnica ff. vnde vir, & vxor l. 1. C. eod. tit. lib. 1. post prin. ff. si tabul. testam. nullæ extabũt l. 6. prope finẽ tit. 13. de succes. ab intesta. part. 6. l. 23. tit. 11. de dotibus & donationibus viri, & vxoris par. 4. Et hoc fit propter vnionẽ quę est inter virum, & vxorẽ, sunt enim socij diuinæ, & humanæ domus l. 1. ff. de ritu nupt. l. aduersus C. de crim. ex pila. hær. §. 1. inst. de patria potest. l. vlt. vers. item rescripserũt ff. ad municipa. & sunt duo in carne vna, propter quod relinquit homo patrẽ, & matrem cap. debitũ de bigam. c. gaudemus de diuor. c. fraternitas. 35. q. 10. Genesis c. 2. in fin. Matthæi 19. in princip. Marci c. 10. Apost. ad Ephes. cap. 5. & hãc rationem reddit Odofre. in l. 1. C. de his qui se defer. lib. 10. col. 2. in fin. vers. in vxore autem Iaso. in l. 1. C. vnde vir, & vxor 1. col. Deci. notabiliter ibi, & Nicol. de Vbald.

de success.ab int.1.col.n.2. Quod non solũ procedit in vxore coniugata in facie, & benedictionibus Ecclesiæ, verũetiã in spõsa de præsẽti, licet secus sit in spõsa de futuro ex sẽtẽtia Bal. in l. 1. C. vnde vir & vxor, n. 4. cui accedũt Salic. ibid n. 8. Alex. n. 10. Ias. 1. col. Corn. pe. col. Rom. n. 12. & Deci. n. 6. Bolog. in addi. ad Mathesil. in tractat. de succes. ab int. fol. 14. col. 4. n. . Couar. in epit. de succes. ab int. nu. 11. in fi. Ant. Gom. in l. 8. Tau. n. 2. qui plures text. allegat, & dicit hoc in regno exẽplu huius conclusionis tradi posse, quoties filius, vel filia clerici, vel monialis cõiugatus, vel cõiugata decederet sine prole legitima, quoniã vir, & vxor sibi inuicẽ succedẽt, cũ ipsis succedere nõ possint ascẽdẽtes, nec collaterales, vt in l. 12. infra eo. vbi dicã. † Vir & vxor tũc sibi succedũt ad in-
21 uicẽ ab intestato cũ matrimoniũ eorũ durauerit vsque ad mortẽ, nã si inter eos fieret diuortium quoad thorum, & mutuam cohabitationem propter adulterium, vel sęuitiam, neuter succedet alteri secundum Petr. de Bellaper. in l. 1. C. vnde vir, & vxor prope finem, & Cyn. ibi in fin. Alber. etiam in fi. Ias. 1. col. vers. 4. fallit, Cor. 2. col. in fin. & Deci. num. 10. Nec refert cuius causa factum fuerit diuortium, vt probat Nicol. de Vbald. de success. ab intest. fol. pe. 5. col. num. 6. Ant. Gom. in l. 8. Taur. nu. 23. licet hoc casu Deci. velit contrarium. Post virum & vxorem, an veniat fiscus, dicam in l. 12. infra eodem. † Deni-
22 que vt colophonem imponam huic tractationi, inquirere operę pretium esse duxi, an dicatur decedere intestatus, vel ab intestato impubes, furiosus, vel alij quibus non est permissum testari. Et videtur quod dici non possit, eos decedere ab intestato propriẽ, vt in l. 1. in prin. vers. planẽ, ff. de succes. & l. hæred. notat gl. in prin. instit. de hæreditat. quæ ab int. deferunt, & in l. cum antiquioribus, verbo fuisse. C. de iure deliberan. Alex. cons. 115. n. 1. libr. 2. Quo fit, vt statutum deferens successionem ad agnatos, vel Ecclesiam, aut certas quascunque personas, si quis intestatus decesserit, non habeat locum in successione impuberis, furiosi, vel alterius, qui non habet testamenti factionem actiuam, & hãc sententiam tenuit Petr. de Bellaper. vt refert Bart. in d. l. 1. per illum textum, ff. de success. & leg. hæred. Alberi. 1. par. statuto. q. 34. Bald. in cap. 1. in princip. col. 2. versic. modo quæro de success. feudi in vsibus feudorum, & in fortioribus terminis hoc tenuit passim in consilijs, vt statim dicam, Imol. in l. centurio colum 10. ff. de vulgaribus, & plures alij quos refert Deci. in l. generaliter in princip. Cod. de inst. & substi. & in cõsil. 466. & 598. & consil. 617. & vltra Decium nouissimẽ & latissimẽ Ludo. Gozadin. consil. 35. † Et hãc opinionem extendunt alij, siue statutum loquatur
23 per verbum intestatus, siue per aduerbium ab intestato, vtraque enim in specie non comprehendet impuberes, vel furiosos, aut eos quibus prohibita est testamenti factio, vt voluit Alexand. consil. 115. lib. 2. & consil. 79. lib. 6. per totum & consil. 168. lib. 7. & omnium latissimẽ Ludo. Gozadin. cons. 35. Et quod mater hoc casu non excludatur tenet Baldus cons. 232. lib. 3. & cons. 141. eodem li. in nouis, quod est cons. 342. in veteri impressione, & in cons. 61. li. 4. in nouis, quod est cons. 58. lib. . in antiquis. † Alij
24 autem distinguũt, an statutũ dicat, si quis intestatus decesserit, vel de bonis intestati, an verò loquatur de eo, vel de bonis eius qui ab intestato decesit, vt priori casu cesset statutum in pupillo, furiosi, vel simili, qui non dicitur propriẽ intestatus decedere. Secundo vero casu locus fit statuto etiam ad exclusionẽ matris, quia propriẽ pupillus, vel furiosus dicuntur decedere ab intestato, vel sine testamento, quã distinctionem primum meditatus est Sygnoro. de Homod. cons. 6. & cons. 101. cui accesit Salic. in l. cum antiquioribus, §. vlt. & ibi Fulg. C. de iure delib. idẽ Fulg. cons. 48. col. 2. latissimẽ Alex. sibi contrarius in l. generaliter, in prin. C. de inst. & subst. sub cõd. fact. & ibi Cor. in fi. idẽ Alex. cõs. 158. col. 1. in fi. lib. 6. & & cõs. 153. & cõs. 211. col. 1. in fi. lib. 7. quę distinctio prorsus reijcitur per Zabarel. cõs. 111. Soci. cõs. 35. per totũ li. 3. & cõs. 81. col. 2. li. 4. eo quod statuta nõ sũt imposita verbis, sed potius respiciãt effectus, & non cõtẽtionẽ verborũ, vt & Carol. Moli. voluit in cons. Alex. 115. n. 1. li. 2. † Quarta fuit opinio omninò cõ-
26 traria, imò quod statutũ locũ habeat in pupillo, vel furioso, aut alio, qui prohibetur facere testamẽtũ, vt hi dicãtur decedere intestati etiã ad exclusionẽ matris, quod voluit Bar. in l. 1. ff. de suis, & leg. hære. & in cõs. 158. Rom. in l. in testamẽto, C. de milita. testa. & iterũ in cõs. 32. Pau. Cast. in l. 2. C. de impu. & cõs. 48. li. . Ancar. cõs. 177. in quã etiã inclinãt Frã. Zabarel. cõs. 111. Soc. cõs. 35. per totũ li. 3. & cons. 81. col. 2. li. 4. & plures alij, quos refert Dec. in cons. 466. 598. & 617. & in d. l. generaliter in prin. C. de inst. & substi. vbi etiã hãc Bar. sẽtẽtiã sequitur & d. cõs. 563. licet in alijs cõsilijs varier, & vltra citatos per Deci. idẽ voluit Ang. de Aretio relicta. & reiecta opinione Ioã. de Imol. præceptoris sui, in tract. de test. vers. nolẽs intestatus decedere col. 13. idẽ tenuit Ias. in l. potest, n. 7. ff. de vulg. & cõs. 130. col. 2. li. 1. & cõs. 196. col. 6. li. 2. Euera, in locis legalibus, loco ab opinione vulgi. col. 3. Lãcel. Polit. in tract. de substi. pupillari q. 4. Alcia. in l. intestatus ad finẽ, ff. de verb. sign. & est crebrior, & firmior sententia, vt attestatur Carol. Molin. ad Alex. cons. 115. n. 1. lib. 2. quam dicit fundari in toto iure de intestatis loquente, vt hi intestati dicantur decessisse, qui testari non potuerunt, vt in princ. inst. de hęr. quę ab int. de fer. & l. & militibus, C. de mili. testa. Cõnan. in cõmenta. iuris ciuilis lib. 9. c. 5. de testamẽto militari n. 6. pag. 982. & nominatim in pupillo est tex. in l. vlt. vers. si vero maritus, ff. qui petãt tuto. atq; Moli. satis verbis & mẽte statuẽtis fundadari, cõprehẽdere voluisse oẽs, qui sine testamẽto decesserũt, siue noluerint, siue nõ potuerint testari, respõdetq; ad rationẽ Bal. & ad d. l. 1. ff. de su. & legit. hære. ex Alciat. in d. l. intestatus, & Polito vbi supra q. 4. asseritque ea verba non propriẽ in d. l. 1. posita exponenda esse, id est non appropriate, seu non spiritualiter, nec peculiariter. Quia verbum intestatus non tantum intra pupillarem ætatem decedenti, sed etiam adulto, & generaliter cuicunque personæ, siue sine testamento, vel cum testamento, sed inualido decedenti competit, vt dict. l. intestatus, ff. de verborum sign. specialiter ergo & appropriate, seu peculiariter dicetur pupillus, & similis persona intestabilis, non tamen idcò minus dicitur intestatus, vt probat d. l. 1. quia intestabilis & intestatus nõ differũt, nisi sicut species, & genus ergo: pupillus & fu-

& furiosus tam propriè dicitur intestatus, quam propriè species in genere includitur, cui sententiæ libēter accedo. † Prior tamen opinio tunc procedet, cū
26 statutum in pœnam eius, qui testari noluerit, in tēpore cum testari potuerit, & ab intestato decessit defert eius hæreditatem, & bona Ecclesiæ vel fisco, vel alijs quibuscunque exclusis legitimis hæredibus, tūc nimirum non dicetur intestatus, nec ab intestato decessisse pupillus, aut furiosus, vel alius qui testari nō potuit lege prohibente, pœnam ergo non incurret qui culpam nullam contraxit non faciendo testamētum, quod iure prohibitus erat facere, pœna enim sine fraude esse non potest, l. aliud est fraus ff. de verborum significatione, l. sancimus de pœn. Et ita fortè intelliges priorem opinionem, ad quod miror non aduertisse Molineum.

GLOSS. II.

1 *In stirpes successio quomodo fiat?*
2 *In capita successio quomodo fiat?*

b *In stirpem y no in capita.* In stirpem dicitur quis succedere repræsentando alterius personam, itaque plures filij fratris præmortui succedunt cum patruo suo, altero patruo defuncto, repræsentando personam patris, & habebunt omnes dimidiam partem, quam habiturus erat eorum pater, & patruus superstes alteram dimidiam. † In capita autem succedere dicitur pro virili, exempli loco, si sunt tres filij vnius fratris, & duo alterius fratris, hi omnes succedent in capita patruo defuncto, diuideturque eius hæreditas in quinque partes, tres earum habebunt tres filij vnius fratris, & reliquas duas habebūt duo filij alterius fratris, auth. cessante, & ibi notant doctores de legit. hæred. l. 5. titul. 13. de successi. ab int. part. 6. §. cum filius, & ibi glos. & doctor. instit. de hæred. quę ab intestat. defer.

LEY VI.

¶ *Que los hijos de los clerigos no hereden, ni ayan por titulo oneroso los bienes de los padres, ni de los parientes de partes del padre.*

¶ *Don Iuan I. en Soria Era de 1418. peticion 8. es la ley 2. titul. 3. libr. 5. Ay la ley 22. titul. 3. lib. 1. ordina.*

¶ Otro si por no dar ocasion a que las mugeres assi viudas como virgines seā barraganas de clerigos, b si sus hijos heredassē sus bienes, y de sus padres o sus parientes por priuilegio o cartas que tuuiessen, ordenamos, y mandamos: q̄ los tales hijos de clerigos no ayan ni hereden, ni puedan auer ni heredar los bienes de sus padres clerigos, c ni de otros pariētes de parte del padre, d ni ayā ni puedā gozar de qualquier manda e o donacion, f o vēdida g q̄ les sea hecha por los suso dichos, agora ni de aqui adelante, h y qualesquier priuilegios o cartas, que tengan ganadas o ganaren de aqui adelante en su ayuda, contra lo que nos assi ordenamos, mandamos q̄ les nō valan, ni se puedā dellas aprouechar ni ayudar, ca nos las reuocamos y damos por ningunas.

GLOSS. I.

1 *Occasio dicitur causa remota, nō immediata.*
2 *Causa proxima efficacior est quam remota.*
3 *Occasio peccandi à lege euitanda.*
4 *Nobilis fidalgus Hispaniæ quare possit in carcerem duci ob debita ex delicto vel quasi prouenientia.*
5 *Pactum de futura successione acquirenda quare non valeat?*
6 *Testator, an possit remittere cautionem vsufructuario de vtendo arbitrio boni viri?*
7 *Adulteros necare quare marito permittatur?*
Legis officium quod? ibidem.
8 *Hæres non vindicans necem defuncti, an priuetur iuste hæreditate.*
9 *Adulteros occidens an peccet mortaliter?*
Carnifex an peccat exequendo sententiā mortis, ibidem.
10 *Adulteros impune occidere propria authoritate, quando liceat, & an dotem amittat.*
11 *Adulteros in fragranti crimine deprehensos occidens propria authoritate peccat.*
12 *Lex ciuilis quando in conscientia sit seruanda.*
13 *Lupanaria permittuntur ad euitanda maiora crimina.*
14 *Malum minus permittitur ad euitandum maius.*
15 *Adulteros occidere quare marito permittatur.*
16 *Adulterij pœna iure regio.*
17 *Adulteros marito per sententiam traditos occidere non est peccatum, si propria vindicta non fiat.*
18 *Bannitus an possit à priuato impune occidi sine peccato.*

b *Por no dar occasion.* Occasio dicitur causa remota, non immediata, vt docet Petr. Cyn. quæst. . & Salicet. in l. generaliter, Codic. de Episcop. & cleric. Ioan. And. ad Speculat. in titul. de iniurijs, §. sequitur Bart. in l. vxori, ff. de auro, & argent. lega. per text. in l. cum Delanionis, §. asinam ff. de fund. instru. Bald. consil. 136. ad finem lib. 2. Ang. consi. 03 & cōs. 288.

288.Sali.in l.fori per illum tex.C.de aduoca.diuers.
iud.text.est in l.vlt.C.de furt. ibi,ex suæ rei occasio-
ne,Imol.in l.2.§.fin.ff.de donat.Bar.& Iason.in rub.
C.qui admi & ibi Deci.nu.40.& seq.Aretin.consil.
16 .num.5.& consil.148. ad finem, Alexand. in l.si
patroni.col.ff.ad Trebelli.Socin.consil. 156.in fi.
lib.3.Iason.consil. 3.col.5.lib.3.Corn.consil.263.n.
1. in fine,libr.4.& aliquid consil.266.nu.vlt.Tiraq.
causa cessante,limit. 20.nu.5.ad finem,estque com-
munis opinio,vt attestatur Ferdinand.Vazquez de
successionum creatione.§.30.n.209.quod sentire vi
sus fuit Cic.in oratione pro Milone,dicens,quę tum
non modica occasio,sed etiā causa illius opprimen
2 di fuit.† Efficacior enim est causa proxima, quā re-
mota.l.socium qui in eo.ff.pro socio.l.si mulier.ff.re
rū amota.& ibi notat glo.etiā in c.de cætero de ho-
micid.quę adducit concordantes,Corn.consi.266.in
fi lib.4.Sic & quæ fortuitu contingunt, occasione
quadam contigisse dicuntur, vt latè probat Deci.in
rub.C.qui admi.n.41.& Tira.causa cessante limi.13
3 †.Ita etiam in specie legis nostræ incapacitas suc-
cedendi filijs clericorum loco pœnæ imposita, non
est causa proxima continentiæ clericorum,& mulie
rum,sed occasio remota,vt eius pœnæ timore à con
cubinatu arceantur.Principibus enim, & legumla-
toribus curæ esse decet, non modo peccata punire
post quam patrata fuerint,sed etiam peccandi occa
sionem quoad fieri poterit,amouere.l.8.titul.11.de
venditione,& retractu infra hoc eodem lib.& ibi di
cam in gl.10.legis enim virtus est vetare, & punire
iniusta,l.legis virtus,ff.de legi.l.1.ff.de iust. & iure.
Lex siquidem efficit, ne ansa,vel occasio delinquen
di præbeatur,vt in d.l.8. post medium tit. 11. infra
4 hoc lib. † Hinc plurima deducuntur.Primum ratio
ad text.in l.6.tit.2.de nobilibus Hispaniæ infra lib.
6.quæ sumpta fuit ex l.79.Tauri,vbi statuitur, nobi
lem Hispaniæ fidalgum nuncupatum, non posse in
carcerem detrudi ob debita quæcunque, nisi ex de
licto,vel quasi descenderint,ne occasione huius ex-
emptionis inuitetur ad delinquendum, vtque huius
pœnę occasione fugiat, & caueat à delictis,sciens si
ex delicto, vel quasi debita contraxit, non euasurū
carcerem ratione nobilitatis. Idem in fœmina eadē
ratione est constitutum iure regio,ne vtique possit
in carcerem mitti ob debita etiam fiscalia, nisi ex
delicto,vel quasi descenderint, vt in l.10. titul.3.de
mulieribus, & earum obligatione supra hoc libro.
5 sumpta ex l.62. Tauri. † Sic etiam ne detur occasio
delinquendi,non valet pactum de futura successio-
ne acquirenda ad euitandum votum captādę mor-
tis,vt in l.vlt.C.de pact.& l.de fideicōmis.C.de trās-
actio.l.pactum dotale,C.de collat.cap. ne captādę,
c.detestanda,de concessio. præben. quibus in locis
hoc plenè traditur per doctores,licet enim tale pa-
ctum non inducat necessario votum captādæ mor
tis,nihilo tamē minus interdicitur,eo quod ansam,
occasionemuè captandæ mortis prębere videtur. †
6 Nec absimile est, quod testator prohibere nequit
cautionem ab vsufructuario præstandam de vten-
do, & fruendo arbitrio boni viri, vt in l. . & l.scire,
C.vt in posse.legato.illud siquidem non ideò rece-
ptum est, quod ea cautionis remissio inducat indu-
bitatum peccatū, sed magis quod inducere videa-
tur peccandi ansam, & occasionem, vt voluit gl. ab
omnibus recepta in l.pe.C.vt in pos.lega.& in l. 1.
C.de vsuf.Bar.in l. nemo potest col.1.& ibi Ias.lec.
1.col.1.& lec.2.n.125.& Rip.n.30.Ioan.Crot.n.14.
& Hannibal.nu.212.ff.de legat. 1.Arius Pinel.in l.1.
Codic.de bonis maternis.2.part.numer.75.Ferdin.
Vazquez libr.1.de successionum creatione §.7.nu.
23.& 24.vbi hoc examinat. † Verum si lex studet
7 remouere occasionem delinquendi, quare obsecro
permittit, vt pater, maritus, sponsus, consangui-
neusque possint adulteros occidere? cum homici-
dium atrox delictum sit,immanitateque reliqua fa
cinora superet?Respondent quidam,leges hoc per-
mittētes,nempe l.Grachus,C.ad l.Iul.de adulter.l.
marito,& l.patri cum seq.ff.eod.tit. & l.penul.tit.7.
lib.4.fori,& l.14.tit.17.de adulter.par.7.l.3.& 5.tit.
20.de adulterijs infra lib.8.non esse iniustas,aut im
pias,quippe quæ non præcipiant adulteros occidi,
seu interimi (id enim cum secundum omnes mor-
tale peccatum sit,à lege positiua non posset induci
per modum præcepti,nec seruanda vtique esset,ne
que habet vim legis, vt in capit. erit autem lex, 4.
distinct.) sed permiserunt duntaxat adulterum
impunè necari, interemptoribusque impunitatem
pollicentur: cum animaduerterent hac in re huius-
modi personas impacientia impulsuque doloris vix
se continere posse. Sed huic responsioni obijcit,
& merito Ferdinandus Vazquez libr. 1. de success.
creatio.§.7.num.22.vers.illud autem non est pręter-
mittendum, legis officium esse, eiusque virtutem,
imperare,vetare, permittere, & punire, & quanuis
leges illæ hac in re nihil imperauerint, sed tantum
permiserint, & qui permisit nihil egisse intelliga-
tur, sed solum se abstinuisse: atque ideò leges illas
non homicidium fecisse,sed duntaxat iniuriam pas
sas esse videātur:nec iniustę sint eo capite quod prę
ceperint,quid iniustum, quandoquidem nihil præ-
ceperunt,ex alio tamen capite iniustę esse videntur:
quia ad earum officium pertinet vetare, & punire
iniusta,vt in l.legis virtus,ff.de legi.& l.1.ff. de iusti.
& iure, quare ex huiusmodi permissione delinquen
di occasionem præbuerunt propter punitionis de-
bitæque pœnæ remotionem. Cui obiectioni respō-
det idem Ferdinandus Vazq. dicens, legum puni-
tionem in maleficijs patratis non tam eo tendere
pertinereque,vt qui facinus patrauit damnum emē
det,quam vt reliqui homines pœna aliorum per-
territi à similium facinorum perpetratione se ab-
stineant.Nec referre quicquam, an huiusmodi sup-
plicium per carnificem ad id destinatum fiat an
per alium quempiam,cum vtraque in specie factū,
vel commissū facinus infectum reddi non possit, &
reliqui pariter terreantur,si ad bonum publicū res-
8 pexeris. † Quinimò longè duriorem ait eam legem
videri,quę legitimos hæredes, qui non vindicarunt
necem defuncti,legitima hæreditate spoliat,quādo
quidē non tātum id permittat,sed & pręcipiat quo-
que,causatiueque cōpellat sub pœna amissionis hę-
reditatis eis ex testamēto,vel ab intestato delatæ,l.
minoribus ad finē,& l.cum fratrem, C.de his quib.
vt indig.l.13.ti.7.par.6.l.11.infra eo.vbi dicā latius
ecce,ait,lex illa fouere videtur peccatum, quia licet
accusator nō occidat accusatum, sicut carnifex cō-
pul-

pulsus occidit, præbet tamen occasionem occidendi, & similiter leges publicorum iudiciorum, quæ capitalia pleraque sunt, vt per totum titulum instit. & ff. de publi. indic. eadem ratione videntur iniustæ, cum peccatum fieri præcipiant, permittantuè omnibus ea accusare volentibus. † Non tamen pec
9 care fatetur accusatorem, nec maritum interfectorem, perinde atque nec iudicem, vel carnificem, qui publicæ salutis non propriè vindictæ causa officium suum impartiuntur, iudex sententiam proferendo, accusator reum persequendo, carnifex sententiam executioni mandando. Cæterum si propriæ vindictæ, iracundiæ, odijque exequendi, animique sui satisfaciendi, vel furoris causa id fecerint, tunc proculdubio peccasse intelliguntur, etiã si iudex rectè, iusteque reum damnauerit, & accusator eum iustè persequutus fuerit, & carnifex similiter iustè trucidauerit, aut dilacerauerit, capit. cũ minister, 23. quæst. 5. beatus Thomas, & Caietan. 2. 2. quæst. 50. articul. 1. Martin. Azpilcueta in manuali confessorum, capit. 25. numer. 15. prope finẽ atque in dubio, asserit, eos non peccasse, quippe quorum animus, nisi soli Deo cognitus non est. Nos tamen eam præsumptionem capiemus, quæ crimine peccatovè careat, l. merito ff. pro socio, atque ita credit, ideò eas leges iustas esse, quod peccatum non permittant, quod profectò est à communi opinione, & à veritate, vt eius pace dixerim, alienum, quam accipere oportet sequentibus
10 conclusionibus. † Prima conclusio, sponso, aut marito permissum est propria authoritate adulteros impunè occidere, si in ipso crimine deprehendantur nulla distinctione præmissa, vilis an honestus sit adulter, vt in l. 3. titul. 20. de adulterijs infra libr. 8. modo vterque occidatur, si possibile fuerit, vt ibi statuitur, & in l. nihil interest, & l. quod ait lex §. vltim. ff. de adulter. Amittit tamen, qui propria authoritate occiderit dotem, & bona illa, quæ ob adulterium vxoris marito adiudicantur, quod notant Bald. Paul. & Roman. Imol. & Alexander in l. si ab hostibus, ff. soluto matrimonio, quorum opinio lege Taurina, 82. confirmatur, quæ transumpta fuit in l. 5. titul. 20. infra libr. 8. Nam id generale est, eum qui propria authoritate ius sibi dixerit, etiam lege permittente, legale commodum non consequi, vt in l. interdum §. qui furem ff. de furt. & ibi notant doctores omnes, hanc conclusionem tenuit Gregorius Lupi in l. 3. titul. 17. part. 7. in gl. magna, Antonius Gomez in l. 80. Taur. numer. 51. Couarruuias in epitome de sponsalibus, 2. part. ca. 7. §. item 7. numer. 6. & 7. † Secunda conclusio, ma-
11 ritus occidens propria authoritate vxorem, & adulterum in fraganti crimine deprehensos, peccat mortaliter glos. in capit. inter hæc 33. quæst. 2. quã dicunt singularem, Abb. Anania, & Felinus in cap. interfecisti, de homicid. Iason. in l. vt vim, numer. 22. vbi Orosceius colum. 1. & alij omnes eum sequũtur, ff. de iustitia, & iure, idem Felin. & alij plures ob eo citati in capit. quæ in Ecclesiarum, numer. 14. de constitut. Iason. in l. vbi pactum, numer. 16. Codic. de transactio. Abb. in capit. si verò 1. de sentent. excommun. Abb. & Præposi. in capit. veniens 2. de sponsalibus, latè Fortuñ. Garcia in tractatu de vltimo fine, illatio. 11. Thom. in 4. sententiarum distinctione, 37. quæstion. 2. ad primum, vbi Paludanus, & cæteri Theologi, Syluester in summa in verbo homicidium 1. quæst. 2. versic. sextum, Ioannes Faber in l. Grachus, Codic. de adulter. & alij plures, quos citat Tiraquellus in libr. de iure marit. lege 8. dom. Didacus Couarruuias in epitome de sponsalibus, 2. part. capit. 7. §. item 7. num. 9. qui hanc sententiam cum receptiorem, tum etiã credit veriorem, Alexander Iason. & Ripa. num. 6. in l. si plagij, ff. de verborum obligation. Antonius Gomez in l. 80. Tauri. numer. 52. Petrus Dueñas, alios referens in regula. 68. limita. 2. eandem receptiorem esse attestatur Ferdinandus Vazquez libr. 1. de successionum creatione, §. 7. numer. 22. licet ipse in casu dubio contrarium teneat. Nam cũ agimus de foro animæ, nihil curamus de præsumptionibus, Antonius Gomez in l. 1. Tauri. num. 3. Dominic. à Soto de iustitia, & iure libr. 1. quæst. 6.
12 articul. 4. in fine ad quartum. † Tertia conclusio, lex ciuilis etiam in interiori conscientiæ foro est seruand. glos. insignis in cap. quę in Ecclesiarum de constitut. quam ibi singularem dicentes sequuntur Bald. Barba. Felinus, & cæteri doctor. Ias. n. in l. nemo potest, numer. 106. ff. delegat. 1. Abbas, Felinus, & Decius, numer. 18. in capit. 1. de constitut. Florentin. 1. part. titul. 18. capit. vnico, §. 2. Diuus Thomas 1. 2. quæst. 96. artic. 4. dom. Didac. Couarruuias dict. §. 7. numer. 9. Sed hoc verum est, quoties lex ipsa permittit actum aliquem, eum approbando, tunc etenim authoritatem prębet actui, quã tutissimus est, qui legem sequitur: quod omnium consensu constare attestatur dom. Didac. Couar-
13 ruuias dict. capit. 7. §. 7. numer. 15. † Secus verò dicendum esse ait, quoties lex permittit non approbans, nec reprobans actum, eum impunitum relinquens ex aliqua causa, videlicet ad euitanda maiora, & deteriora facinora, quam esse iustam censet ad pœnæ remissionem: tunc siquidem non excusatur a peccato eius legis id permittentis authoritate. Ex quo Ecclesia, ac totius Christiani orbis Catholici Principes Lupanaria, in quibus meretrices quæstum sui corporis faciunt, passim permittunt, non quidem approbantes peccatum illud, sed vt adulteria, incestus, & peccata nefanda sodomiæ, aliaque varia luxuriæ crimina compescant, capit. nerui, §. vltim. 13. distinct. glos. & Panormitanus in capit. inter operas, de sponsalib. Alexander consil. 1. lib. 2. Veremundus de publicis concubinarijs, titulo de peccato sodomitico, num. 6. & 7. vbi alia congerit similia. Hinc Diuus Augustinus libr. 2. de ordine scribit, tolle meretrices de mundo, & Sodomia totus efficitur reprobus, quem beatus Thomas citat 2. 2. quæst. 10. articul. 11. idem Thom. de regimin. Principum capit. 14. tribuit hoc Augustino libr. 14. de ciuitate Dei. Sed & ipse idem Augustin. libr. 14. de ciuitate Dei, cap. 18. dicit, terrenam ciuitatem licitum fecisse scortorum vsum, idem asseuerat Ioannes Eckius homilia 1. super cap. 7. Matthæi in festo Diuę Magdalenæ. Institutas etiam publicitus meretrices a Solone, Philemenon est author, vt ea Venere contenti iuuenes à pudicis sollicitãdis abstinerent, vtque ef-

fuisso illic libidinis impetu, quid turpius cogitare desisterent, quod adnotauit Ludo. Cœlius libr. 8. lectionum antiquarum capit. 4. & Alexander ab Alexandro libr. 4. capit. 1. & Alciat. in l. Masurius numer. 8. ff. de verborum signific. dom. Didac Couarruuias in epitome de sponsalibus 1. part. capit. 4. in principio, numer. vltim.
14 † Id quod iure instrui potest ex textu in capit. duo mala, 13. distinctio. & capit. sequenti. Vbi si alterum ex duobus malis euitari verisimiliter nequit, quod minus nocet, est eligendum, & ex Aristotele libr. 5. Ethicorum, capit. 3. quo in loco asseuerat, minus malum boni vicem habere, si maiori malo comparatur. Non enim sequitur, actus qui lege Canonica, vel ciuili permittitur, licitus est. Hanc enim sequellam destruit text. singula. in l. at si quis, §. Diuus autem Marcus, ff. de religio. & sumpti. funer. quem dixit notabilem Bal. in l. 3. Cod. de Sacrosanct. Eccles. & singularem, idē Bald. consil. 15. lib. 1. & And. Tiraquel. de iure mariti, lege connubiali 8. optima glos. in capit. denique, 4. distinctione, dom. Didac. Couarruuias de sponsalib. part. 1. capit. 4. in fine princip. Per leges siquidem humanas non omne malum prohibetur, sed aliqua permittuntur, vt alia maiora euitentur, in damnum reipublicę. Sanctus Thomas 1. 2. quæst. 96. articul. 3. Veremond. vbi supra numer. præcedenti, quemadmodum nec pręcipiunt omnes actus virtutum, sed solum eos, qui ordinantur ad earum finem, nempe, ad conseruationem politici boni, vt rectè explicat frater Alphonsus à Veracruce in speculo coniugiorum, 2. part. articul. 20. corollario 2. rationis. Sed quamquam Lupanaria permittantur, omnibus in confesso est ibi, mechantes non excusari à lethali culpa secundum beatum Thomam, & Alphonsum à Veracruce in locis paulò ante citatis.
15 † Ex quo apertè deducitur nostra in specie, de qua supra numer. 11. non esse leges iniquas permittentes marito adulteros occidere: hoc quippe malum permittitur ad euitanda maiora crimina, peccat siquidem vir adulteros occidens, sed hoc ei impunè permittitur, vt hoc timore perterritæ vxores ab adulterio sese abstineant, quod nimium nocet reipublicæ propter incertitudinem prolis ex parte parentum, vt rectè aduertit idem Alphonsus à Veracruce in dict. speculo coniugiorum, 3. part. artic. 4. conclus. 1. Nihilominus tamen peccat vir vxorē occidens, nec à peccato eum excusat legis permissio. Non enim potest quis damnari inauditus, vt probat Alphonsus à Veracruce vbi supra, & Couarruuias de sponsalib. 2. part. cap. 7. §. 11. numer. 15. in fine, frater Domi. à Soto lib. 5. de iustit. & iure q. 1. articul. 2. ad primum. Medina in tractat. de restitutione q. 3. causa 4.
16 † Quarta conclusio, iure regio vxor adultera, & adulter in iudicio conuicti marito accusante, per sententiam iudicis ipsi marito traduntur cum eorum bonis, vt eos occidat publicè si velit, vel ignoscat, vt in l. 1. titul. delos adulterios, lib. 4. fori. l. 3. titul. 20. de adulterijs infra libr. 8. & quamuis iure ordinationum, vnde ea lex deprompta fuit, alterum eorum maritus accusare poterat, iure tamen nouiori per leges Tauri vtrunque accusare tenetur, vel neutrum, vt in l. 5. tit. 20. de adulte-
17 rijs infra lib. 8. sumpta ex l. 82. Taur. † Cæterum si maritus adulteros sibi per sententiam traditos occiderit, non peccat mortaliter: quia sicut iudex poterat carnifici propriæ sententię executionem cōmittere, nec carnifex peccaret exequendo sententiam, vt in c. cum minister, 23. q. 5. & dixi supra n. 9. ita iudex poterit ex ipsa lege hoc marito delegare, postquam causa cognita condematus fuit. Si enim lex mortis pœnam adulterijs inferens iusta est, quid refert carnifex, aut maritus eos occidat? imò benignior est lex marito adulteros tradens, vt si velit eis ignoscat. Alioqui si fateamur maritum lethaliter peccare, peccaret etiā proculdubio iudex hoc pręcipiens, atque etiam lex foret iniqua authoritatem præbens huiusmodi homicidio, nec princeps tutus esset in conscientia, neque immunis à mortali crimine eam legem seruari permittēs. Vnde fateri oportet, maritum ex sententia adulteros occidentem nō peccare, modo ad propriam vindictam id non faciat. Sed quis erit iste, & laudabimus eū, certè nullus iudicio meo, sed quidquid sit, conclusionem hāc probat Ioan. à Medina de rest. q. 3. causa 4. Alphonsus à Veracruce, 3. par. speculi coniugiorum artic. 4. conclus. 1. in fin. dom. Didac. Couar. de spons. 2. par. c. 7. & vlt. n. 18. frater Domi. à Soto lib. 5. de iustit. &
18 iure q. 1. art. 3. in respōsione ad primū in fin. † Quod confirmatur authoritate Alberi. 4. part. statutorum q. 19. dicentis, bannitum in foro conscientię posse à priuato iure occidi, idem notat Iason. in l. vbi pactum, nu. 16. C. de transact. Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum numer. 4. de constitut. Nellus de S. Geminiano in tractat. de bannitis 1. part. 2. temporis q. 1. & Anton. Gom. in l. 76. Taur. numer. 15. quoniam bannitus absens legitimè ad iudicium vocatus in eius contumaciam & absentiam, propter crimen aliquod iuste damnatur pœna mortis, & ne respublica illudatur, concedit iure iudex licentiam cuilibet illum occidendi, dom. Didac. Couarruuias de sponsalib. 2. part. cap. 7. §. final. numer. 18. dicam ipse latius infra libr. 8. titul. 13. l. 4. glos. 2. numer. 7. & deinceps. Sic ergo adulteros occidens erit tutus in foro conscientiæ post sententiam, qua sibi traditi fuerunt iuxta ius regium, & dict. num. præcedenti.

GLOSS. II.

1 *Concubina dupliciter accipitur.*
2 *Concubina in quibus differat ab vxore.*
3 *Filij legitimi an dicantur ex concubina?*
4 *Concubina & vxor in quibus conueniant.*
5 *Matrimonij modus antiquus, & nouus, ibi.*
6 *Concubinatus omni iure prohibitus.*
7 *Fornicatio simplex peccatum mortale est, iureque naturali, & diuino prohibita.*
Fornicationem simplicem qui asserit non esse peccatum, est hæreticus, ibidem.
8 *Concubinatus iure ciuili non approbatus, sed permissus.*
Malum minus Ecclesia permittit ad euitandum maius, ibidem.

9 *Con-*

9 *Concubina quæ dicatur.*
10 *Pellex quæ dicatur.*
11 *Meretrix quæ dicatur.*
12 *Concubinatus clericis omni iure prohibitus.*
13 *Concubina clerici occulta non potest per iudices seculares puniri.*
Clericorum peccata occulta non esse aperienda, sed potius clamide cooperienda, ibidem.
14 *Concubina clerici vel religiosi publica potest per iudicem secularem puniri.*
15 *Concubinæ clerici pœna iure regio.*
16 *Concubinam clerici, vel monachi deprehensam cum clerico, non licet puniri á iudice seculari, nisi testibus probetur publicam esse concubinam.*
Clericos diffamantes inuehuntur, ibidem.
17 *Inuentus in crimine dicitur qui per testes de crimine conuincitur.*
18 *Cõcubinam publicã esse quomodo probetur.*
Notorium crimen quod dicatur, & quomodo probetur. ibidem.
19 *Nuptam mulierem nullus accusat de adulterio, vel concubinatu, præter maritum, fallit 3. casibus.*
20 *Sacerdotum, seu presbyterorum dignitas, & quanta ratione abstinere debeant á concubinatu.*
21 *Presbyterorum concubinatorum graue peccatum, & quid inde malis Christianis obueniat,*
22 *Clerici cõcubinarij quæ crimina cõmittant.*
Clerici in peccato mortali existentes conficere possunt, & conferre Sacramenta, & contrarium sentientes hæretici sunt, ibidem.
23 *Clericorum publicas concubinas habentium pœnæ.*
24 *Clericorum publicas concubinas habentium pœnæ ex Concilio Tridentino.*
25 *Pœnæ coniugatorum publicas cõcubinas habentium, & clerici adulteri, remissiue.*

b *Barraganas de clerigos.* Dupliciter concubina accipitur, imprimis pro ea, quæ retinetur sine affectu maritali, solum ad explendam libidinẽ, & hoc modo concubina á concubitu propriè dicitur, quare non coniuges sed concubinæ appellantur. Aliter cõcubina dicitur ea, quæ accipitur in matrimonio, de consensu vtriusque expresso, non seruatis tamẽ solẽnitatibus legalibus & cõsuetis, exemplum traditur legibus humanis in auth. vt liceat matri, & auiæ §. quia verò. Quin eam iuxta antiquos Canones veræ vxores appellantur quandoque cõcubinæ, eo quod absque dotalibus instrumentis, cæterisque solemnitatibus iure ciuili introductis, fuit coniugium celebratum. vt in capit. omnibus & capit. sequentibus 34. distin. cuius verba sunt, *Concubina autem hic ea intelligitur, quæ cessantibus legalibus instrumẽtis vnita est, & cõiugali affectione asciscitur, hanc coniugem affectus, concubinam verò lex nominat, atque ita verè coniux est quæ concubina vocatur.* Vnde ibi gl. exponit concubinam, idest vxorem nõ solemniter ductã, si tamen mutuus cõsensus interuenit, quod sic explicat frater Alphõsus à Veracruce in speculo cõiugiorum, 2. part. artic. 19. ibique docet differẽtias inter vxorem, & concubinam, quę etiam vxor appellatur.
2 † Quarum prima est, quia vxores, nunquam vocantur concubinæ. Concubinæ autem interdum vocãtur vxores, interdum concubinæ, vxores propter affectum coniugalẽ, concubinę eo quod sint vxoribus inferiores, vt constat de Agar et Cethrura, quas vocat Scriptura sacra vxores Abrahæ, vocat etiã concubinas Genes. 16. & 26. Secunda differentia quoad honores, nam secũdum iura ciuilia illę duntaxat in vxores accipiebãtur, quæ erãt genere & statu æquales, non verò inæquales, veluti quæ corruptæ erant, vel obscuro loco natæ, vel quę sui corporis quęstum fecerãt, ancillæuè, seu libertæ. Sed ingenuæ, nobiles, & honestæ vitę, & virgines in concubinas recipi nõ poterant, nisi testatione quadam, vt in l. in concubinatu ff. de concubin. l. 2. titul. 14. de concubinis par. 4. quod seruatum fuisse ab antiquis in veteri testamẽto refert ibi Alphonsus à Veracruce, & apud Indos Mexicanos fuisse in vsu, vt æqualem in dignitate & nobilem acciperent cum omnibus solemnitatibus in vxorem, cuius filij parentibus succederent. Seruam autem vel libertam, vel obscuro humiliuè loco natam, acciperent etiam in vxorem, sed non cum illis solemnitatibus, atque ideò diuersis nominibus nuncupabantur.
3 † Tertium discrimen inter vxorem, & concubinam constituit Alphonsus à Veracruce quoad ius earum, nam filij vxorem reputabantur legitimi, & parentibus succedebant, filij autem concubinarum non erant legitimi, sed vel naturales, vel spurij, vt latius dicemus in l. 9. infra eodẽ. Hæc discrimina diuersa nomina inter eas constituebant, sed tamen vtraque vxor erat, vt constat ex locis sacræ Scripturæ ab Augustino citatis lib. 1. quæstionum super Genesim c. 90. & á magistro in quarto sententiarum distinctione 33. idem Augustinus hoc explicat lib. 16. de ciuitate Dei cap. 34. dom. Didac. Couar. in epitome de sponsalibus 2. par. cap. 4. n. 5.
4 † Conueniunt tamen quia in vtraque erat consensus mutuus ad matrimonium necessarius, vt in c. si inter, de sponsalib. & c. omnibus, §. cõcubina. & ibi gl. 34. dist. Secunda conuenientia, quia vtraque tractatur affectu coniugali, vt patet in d. §. concubina. Tertiò, quia cum vtraque erat licitus concubitus, c. is qui, 34. dist. quia talis cõcubina loco erat vxoris, vt copula nõ esset illicita, vt ibi patet. Quartò, quia in vtraque seruatur idem numerus, si vnica est coniux, & vnica est concubina, si plures sunt vxores, plures esse possunt concubinæ. Vnde cum in lege veteri poterat quis plures habere vxores, similiter & poterat plures habere concubinas, quæ vxores quoque vocabantur, & verè vxores erant, sed ab alijs differebãt quia inferiores genere, & alijs supra n. 2. & 3. traditis, vt rectè explicat frater Alphõsus à
5 Veracruce in specul. cõiugiorũ 2. p. ar. 15. † Hic matrimonij modus iamdiu recessit ab vsu, potest enim hodie

hodie matrimonium contrahi cum ancilla, cum liberta, cum leprosa, vel cum ea quę sui corporis quęstum fecit, vt per totum tit. extra de coniugio seruorum, & cum publica meretrice, quam non tantũ licet in vxorem accipere, sed etiam prodest tale matrimonium ad remissionem peccatorum, vt in cap. inter opera charitatis extra de sponsa. Modus itaq; ab Ecclesia traditus ad matrimonium contrahendum hic est, vt quis coram Parocho, & duobus, vel tribus testibus, præmissis tribus monitionibus, quã velit ducat, modo Canonibus non sint impediti cõtrahentes, & coram eis consensum præstent, quod nouissime constitutum est in Sacrosancta Tridentina Synodo sess. 24. in decretis de reformatione matrimonij ca. 1. de cuius interpretatione latè egimus supra hoc lib. tit. 1. de matrimonio in gl. 1. rub. n. 23.
6 & sequentibus. † Quare his omissis transferimus ad primum concubinæ modum, de quo lex nostra loquitur, diximus cõcubinam eo modo dici, quæ absque maritali affectu accipitur, solum ad libidinem explendam, sic iure Imperatorem accipitur, vt cõstat ex tit. ff. de concubi. & iure regio septi partitarum, vt in tit. 14. part. 4. declarat Alphonsus à Veracruce in dict. speculo coniugi. 2. part. art. 20. Et huiusmodi concubinatus, licet iure ciuili, & partitarum sit permissus ad euitandum maius malum, iure tamen naturali, diuino Canonico, & regio, prohibitus est, vt probat Ioan. à Turrecremata in capit. quod autem, articul. 1. 32. quæst. 4. & in capit. meretrices eadem causa, & quæst. August. Beroi. in capit. in præsentia, numer. 222. de probat. Guillielmus Benedi. in repetit. capit. Raynuntius, verbo & vxorem nomine Adelasiam 1. numer. 146. de testament. dom. Didac. Couarruuias de sponsalib. 2. part. capit. 4. numer. 7. & 8. Didac. Perez in l. 23. glos. 1. titul. 3. libr. 1. ordina. & probatur in capit. nemo, 32. quæst. 4. & in l. 6. titul. 6. de instructione correctorum supra libr. 1. & per totum titul. 19.
7 de concubinarijs infra lib. 8. † Simplex enim fornicatio mortale peccatum est, iureque naturali & diuino prohibita cap. dicat aliquis & ca. meretrices 32. q. 4. Paul. ad Galat. c. 5. & ad Hebræos 13. ibi, fornicatores enim, & adulteros iudicabit Deus & iterũ ad Corinth. 1. c. 6. ibi, nec fornicari, & ad Ephes. 5. ibi, fornicatio, aut omnis immunditia, nec nominetur in vobis. S. Thom. in 3. contra gentiles cap. 119. & 2. 2. q. 154 artic. 4. & in quarto sententiarum dist. 33. quæst. 1. artic. 3. Maior. in 3. setent. distinct. 27. q. 25. Lactan. Firmia lib. 6. cap. 23. glos. per text. ibi in Clem. ad nostram fin. de hæretic. Ioan. a Medina de restit. q. 19. Gregorius Lup. in proœmio titul. 14. in verbo en peccado mortal, per tex. ibi part. 4. Augustinus homilia 49. a Gratiano laudatus in capit. audite 34. distinctione, idem Augustinus in sermone de tempore, dominica 12. sermo. 2. Quinimò hæresis est asserere simplicẽ fornicationem non esse peccatum mortale, vt probat frater Alphonsus à Castro lib. de hæresibus verb. coitus, dom. Dida. Couar. de sponsal. part. 1. capit. 4. nu. 8. & Veremon. de publicis concubinarijs prope finem tractatus in verbo, & sub pœna peccati mortalis, numer. 1. & est textus expressus in Clement. vltim. versic. 7. quod mulieres, de hæretic. ex quibus id asserunt Ioannes à Turrecremata in d. capit. quod autem. articul. 1. 32. quæst. 4. Ex quo constat grauiter errasse Alexan. in l. ex facto, §. si quis rogatus numer. 13. ff. ad Trebellian. & Antonius Rosell. in tractat. de legitima. libr. 1. colum. 2. post Bart. in l. penultim. ff. de concubin. dicentes, concubinatum non esse iure naturali prohibitum, quod falsum esse patet ex superius
8 traditis. † Errauit etiam Bart. in l. in concubinatu, numer. 2. ff. de concubin. & Augustin. Beroi. in c. in præsentia, numer. 222. de probation. asserentes, concubinatum esse iure ciuili approbatum, rectius siquidem dixissent, nec approbatum, nec reprobatum fuisse eo iure, sed toleratum ad vitanda maiora crimina, vt sensit Ioan. Baptista Cacialu. in l. si qua illustris, numer. 27. Codic. ad Orficia. quod expenditur ex proœm io titul. 14. part. 4. cuius verba sunt, *Barraganas defiende la santa Iglesia q̃ no tenga ningun Christiano, porque viuen con ellas en peccado mortal. Pero los sabios antiguos, que hizieron las leyes consintieronles, que algunos las pudiessen auer sin pena temporal. Porque tuuieron, que era menos mal de auer vna que muchas, y porque los hijos que nasciessen dellas fuessen mas ciertos.* Et in l. 1. & 2. eodem titul. & libr. & rectè aduertit dom. Didac. Couarruuias de sponsalib. 2. part. cap. 4. numer. 7. & 8. Didac. Perez in l. 23. glos. 1. titul. 3. libr. 1. ordina. colum. 165. & Gregorius Lupi in proœmio dict. titul. 14. de concubinatu part. 4. glos. vltim. Ecclesia siquidem quandoque tollerat minus malum præsens, vt euitet maius futurum, quod verisimilibus coniecturis speratur, vt in capit. requisiuit de sponsalib. quem textum dixit singularem Ioannes Lupi in repet. capit. per vestras, §. 18. numer. 15. dixi in glos. præcedenti numer. 13. & 14. capit. inter opera de sponsalib. Vbi Ecclesia meretrices tolerat ob euitandam promiscuam luxuriam in replica, fœdissimasque coniunctiones, tametsi meretrices esse, & ad eas nos accedere, mortale peccatum sit, etiamsi ipsa meretrix soluta & qui ad eam accedit, à coniugio, ordine, ac religionis, seu castitatis voto liber fuerit, vt probat optimè dom. Didac. Couarruuias dict. capit. 4. numer. 7. & nouissimè per decretum sacri Concilij Tridentini hoc statuitur sessione 24. capit. 8. in decretis de reformatione matrimonij, graue, inquit peccatum est, homines solutos concubinas habere. Quin, & iure ciuili simplex fornicatio etiam cum concubina est illicita, quamuis non sit punibilis, vt in capit. 1. de filijs natur. ex matri. ad Morgana. contr. lex siquidem humana non exigit ab homine omnimodam virtutem, quæ paucorum est, & non potest inueniri in multitudine populi quantam habet necesse lex humana sustinere, ideò simplex fornicatio impunita relinquitur secũdum Diuum Thomam 2. 2. quæst. 69. art. 2. Gregorium Lup. in d. proœmio titul. 14. part. 4. glos. vltima in fine, & doctor. supra citatos.
9 † Sed hic concinnè incidit quæstio, quæ dicatur concubina, pellex, amica, vel meretrix, & certè iure ciuili, concubina dicitur vnica, & in domo retenta in habitu concubinæ, quæ parum distat ab vxore, vt in §. si quis autem defunctus, in authentica quibus mod. natura. effi. sui. l. 3. ff. de concubin. l. 2. titul. 14.

de

de cõcubinis.par.4.& ibi.Greg.Lup.notat in glos. pen. Requiritur etiã eodem iure, vt vere cõcubina dici possit, quòd inter eã & amicum possit contrahi matrimonium, quia sit [illegible], vt ex dictis legibus expenditur, & voluit Specul.in tit.de succes.ab intesta.§.[illegible] verb.nunc de naturalibus, Ioan.An[illegible] ad eundem Specula.in tit.qui filij sint legi.in princip. Sigis. [illegible] cons.[illegible] Panor.in c.per venerabilem.&c.cãta,qui filij sint legi.Io.Bap.de S.Seueri.in repe.l.si qua illustris.1.cartha.C.ad Orfi[illegible].Bald. cons.[illegible] Oldr.[illegible] cons.146.& 195.Nicol.de Vbal.in tract.de succes.ab intest.circa princi.versi. [illegible] species liberorũ,& [illegible] in eod.tract.2.col. versi.secundũ mẽbrum Angel.de Aret.in §.vlt.insti.de nup.Martin.Laude[illegible].de Caza.in tract.de legiti.ver.[illegible] Christi nomine ãmen prius quam, vbi nefas quam alibi, Præposit.in c.lator qui filij sint legi. Ange.cons.[illegible]3.Alex.consi.60.nu.8.lib.[illegible] & ibi C[illegible] [illegible]o.Moli.& cons.74.nu.[illegible] lib.[illegible] Corne.consi.[illegible] nu.2 lib.4.Stepha.Bertran.consi.[illegible]6.nu.5.in fi.& nu.7.l.2.& cons.6.li.[illegible] & cons.[illegible]3.li.2.& cons.31.li.3.Alci.in regu.2.præsum.5.num.etiam.[illegible] Deci.consi.43. Ioann.Lupi in repe.rub.de dona.i[illegible].vi.& vxo.§.39.in fi. Sed an requiratur in concubinatu simultanea cohabitatio, vel potestatio, est videndus Rode.Xua. in comento.l.[illegible].tit.[illegible].li.3.fori.vers.hoc præsupo[illegible]to, & Gre.Lupi in h[illegible] glo.pen.tit.[illegible] par.4.dicentes in his regnis etiam ante [illegible] legem Tauri fuisse semper pronunciatum,quo ad filios naturales hoc non exigi.

10 † Pellex autem ex Masurij Sabini sententia, dicitur ea quæ citra matrimonium cum aliquo consuescit domiq; retinetur, secundum quam significationem eadem est cum concubina, quam sequitur Paulus Iuris consultus in l.Masurius.ff.de verbo.signi.vbi Alcia. cum defendit ab impugnatione Laurentij Vallæ & Peroti.ibique iurisconsultus alio nomine hanc appellat amicã,& paulo honestiore cõcubi[illegible] quod contra glo.ibi defendit Alcia.eo quod apud veteres concubinæ nomen inhonestũ non erat, ideoque sic appellari quia extra legis nonnam & sine me[illegible] criminis haberentur. At amicæ nomen [illegible] generalius omnes continebat meretrices. Quod ex Terẽtio, Platoque varijs in locis constare [illegible] conuincit ex Græcis authoribus.

11 † Meretrix autẽ propriè dicitur non tantum ea quæ cum vno aut altero etiã pecunia accepta se coniuscet.l.pali.ff.de ritu nup.Ioã.Lupi in rep.rub.de dona.§.[illegible]o. in prin. sed & ea quæ palam & pluribus se prostituit, Veronius [illegible] de publicis concubinarijs rubri. de adulterio,num.8.quam lasciuia expelli posse, ne probis mulieribus malo sit exemplo, existimat Alcia.in d. l.Masurius in fine,ff.de verborum signifi.

12 † Et licet cõcubinatus iure ciuili sit permissus, & impune quis possit habere concubinam, vt in l.in concubinatu. ff.de concubin.& in [illegible], & l.2.tit.1[illegible].part.4. Clericis tamen & mo[illegible]his omni iure est prohibitus,vt in Authen.de sanctissim.Episcop.§.clericos. coll.9.& authen.de monach.§.si quis autẽ.& l.cum qui probabilem.C.de Episcop.& clerici.c.sicut.cap. tua.& c.si autem de cohab.clericor.& mulie.c.presbyter.[illegible] distin.[illegible] vbi Greg.Lupi adnotauit in glos.[illegible] Concilio Tridenti.sessio.24. in decreti.de reformatione matrimonij.cap.8.l.1. & per totũ tit.19.de concubinatu.infra lib.8.Ioan. Lupi in rep.rub.de don.int.vir.& vxo.§.39.num.6. Vbi reddit rationẽ,quia clericus nõ est solutus, sed ligatus ecclesia, vt trad.tur in c.inter corporalia de transla.Epis.quare si accessum habeat ad mulierẽ, dicitur cõmittere adulteriũ spirituale & sacrilegiũ [illegible]dũ glos.notabilẽ in c.virginibus.27.q.1.quam [illegible] comendat Panor.in c.vt clericorũ prope finẽ,de vita & hone.cler.cõmittit etiã incestũ, vt probat gl.in l.2.in verbo filij.C.de Epi.& cler.quã multũ comendat Ioã.de Ana.in c.cum dilectus.1.col. de accusa.

13 † Sed quia de concubina clerici hic agitur, inuestigandũ est, an per iudicẽ laicũ clerici concubina puniri possit, & an sit de foro ecclesiastico: & quia quæstio est satis discussa per doctores statim citãdos,legesque habeamus regias hoc secularibus iudicibus permittẽtes, cõmuni resolutione contẽtus [illegible]o, quæ tribus cõclusionibus resoluitur. Prima conclusio, cõcubina clerici occulta nõ debet per iudicẽ secularẽ puniri, sed per Episcopũ vel eius vicariũ propter sacrilegiũ ab ea commissum clericis se immiscẽd[illegible], vt in c.cos innĩ. glo.3[illegible].dist.& in c.cum multę.1[illegible].q.[illegible] vlt. quod secularibus prohibetur, ne clerici diffamẽtur [illegible] saltẽ infamia facti, vt in c.tãtis [illegible] 81. dist.quæ ipsis valde noceret, vt in c.presbyteris. 2. q.5. Hinc fertur, Constantinum Imperatorẽ dixisse, clamidẽ [illegible] cooperturum clericũ peccantẽ, [illegible] scripturis 90.dist.& quum occulta peccata non ha[illegible] Christiana.[illegible] q.5.[illegible] enim est [illegible] peccatoribus [illegible] exẽplo Christi Saluatoris [illegible] hoc in [illegible] publicanis & peccatoribus [illegible] non re[illegible] c.multi.2.q.1. His & alijs rationibus hac conclusionẽ tenuit Ioã.de Pla.in l.[illegible] C.de mulie. & in quo loco li.[illegible] Ioã.Lup.in rep.rub.de dõ. §.[illegible] in cap.per vestras co[illegible] notab.2.§.sed est pulcra dubitatio[illegible] Ancar.cons.[illegible] nu.5.in repe.regulæ ea quæ de regul.iur.in 6.[illegible] q. Ioã.de Ana.in rub.extra de a[illegible] col.Nicol.Boe.decis.72. qui plures ad vtranq; partem opiniones cogregat, Fel. in c.ecclesia S.Mariæ n.[illegible]2.de cõst. Apostil.Panor. in c.clerici.n.5.de.[illegible] de iudi.Steph.Aufr.de potestate secularium super ecclesiasticas personas,reg.2.n.34. Ma[illegible] cons.84.nu.4[illegible] Iason in l.[illegible] quædã puella n.17. ff.de iur.om.iu.Anc.& Abb.in c.[illegible] generale .n. 26.& ibi eius additionator de foro comp. Lu. Ro. singu.658.D.Pet.in l.[illegible] lib.[illegible] ord.co.1[illegible]9. Anto.Gom.in l.80.Tau.n.2[illegible] Auiles.in c.[illegible]47.prætorũ in verbo, o clerigo.

14 † Secũda cõclu. quoties concubinatus clerici est notorius & publicus, iudices seculares possunt eorũ cõcubinas punire, quia cessat ratio infamiæ, hãc firmat Pet.de Anca.in repe.c. ea quæ ad [illegible] de regul.lib.6.Barba.in c.ecclesia S.Mariæ col.1[illegible] de cõsti.Feli.in c.si concubinæ de senten. exco.Ioã.de Ana.in rub.extra de adulte.[illegible] col.vers.& faciunt prædicta ad quæstionẽ Steph.Aufre.in d.regula.2.nu.34.tomo.[illegible] tractatuum [illegible] Perez & Auile. & Ant.Gom.vbi supra.Ioan.Lupi in repe.c.per vestras notab.3.[illegible] nu.[illegible] [illegible] doctoribus ab eo citati nu.[illegible] asserentes [illegible] laicorum cõtra clericorum concubinas [illegible] sunt de foro clericorum, non contradicunt [illegible] siquidem vbi crimen non est publicum, sed occultum se

E [illegible] cundum

cundum receptiorē sententiam quod etiam sentire
15 videtur, Vlric. Zasi. li. 2. singulariū. c. 17. ✝ Ex quo leges regiæ cautè pœnas imponunt publicis cōcubinis clericorū, religiosorum, vel coniugatorū, nempe vnius marchæ argenteæ, vtiq; per annum in exilium mittātur, quod si secundo in id crimē inciderint, & repertæ fuerint, ea dē pœna plectantur altero anno exilij superaddito. At si tertio in eodē crimine fuerint deprahēsæ, soluant duas argēti marchas, ac flagellis publicè cæsæ in exiliū per annum vnum mittātur, cuius pœnæ pecuniariæ tertia pars accusatori, & reliquæ duæ tertiæ fisco applicantur. Iudex autem qui ex officio procedēs pœnas exegerit pecuniarias, alijs pœnis neglectis, in duplum fisco restituat, & officio priuabitur, ex eisdē legibus l. 1. & 2. tit. 19. de cōcubinarijs infra lib. 8. ✝ Sed animaduertere
16 oportet, ne erres in praxi, nō sufficere monachū, clericum, vel coniugatum, in lecto vel in loco valde suspecto cū fœmina aliqua inuenire & deprehendere, nisi aliàs constet de publico concubinatu per testes, multos etenim iudices fallit l. 6. tit. 6. de instructionibus correctorū supra lib. 3. sumpta ex c. 47. pretorū & d. l. 1. tit. 19. infra lib. 8. dum dicitur, por la primera vez que fuere hallada, & existimātes necessario exigi, q clericus & concubina deprehendi & capi debeāt iacētes in lecto vel in mensa: ec. q nūquā quis dicitur inuētus in delicto, nisi in eo deprehendatur, vt in l. si barsatorā & ibi notāt Bart. Bald. Ange. & alij. C. de fideiuss. & in l. 1. in princ. ff. de acqui. poss. vbi Bar. notat in 4. q. prin. l. nunqu ā. §. thesaurus. ff. de acquirer. do. §. thesaurus insti. de rer. diuisio, & ibi notat Ang. Areti. in l. c. cum non ab homine vbi gloss. in verbo deprehensus, & ibi Alciat. num. 103. extra de iudi. Cepola in l. si fugitiui nu. 37. C. de seruis fugi. Cassan. in consue. Burgund. rubr. 1. §. 1. fo. 23. col. 2. num. 5. Ioan. Lupi plura ex hoc inferens in repet. c. per vestras, 3. notab. §. 21. num. 12. de dona. inter vir. & vxo. Quibus rationibus frequenter iudices ipsi decipiuntur, vt ibi attestatur Ioan. Lupi fœminas & clericos diffamātes, multisq; insidijs & cauillationibus vtentes, vt eos in lecto iacētes deprehēdat occulta sacerdotū crimina reuelantes contra Constantini consilium supra relatum, vt ex c. in scripturis. 96. di. annotauimus. ✝ Is enim in crimine
17 dicitur inuentus, qui per testes de crimine cōuincitur vt in l. 2. ff. de custo. reor. & l. 1. C. de raptu virg. Ang. Ioā. de Imo. & cæteri in l. 3. §. Neratius. ff. de neg. gest. Bal. & Alex. in c. propos uit de appella. Nec sufficiet in specie nostra, fœminā in cōcubinatu cū clerico, monacho vel cōiugato fuisse deprehēsam, vt pœnis legū regni locus sit, nisi publice crimē fuisse cōmissum probetur. Sola quippe deprehēsio in crimine nō reddit illud publicū vel notoriū, nisi aliter cōuincatur delinquēs, vt est glo. notab. iūcto tex. in c. ex literarū de eo qui duxit in matri. quā pollu. per adult. & ibi id expendūt Ioā. And. Abb. & cæteri bonus tex. in l. 1. C. de pet. bono. subla. lib. 10. Ioā. Lup. in d. §. 21. nu. 17. Auiles in cap. 47. præto. in verbo,
18 manceba publica. ✝ Huiusmodi autē probatio debet concludere mulierē esse publicā clerici, vel monachi concubinā, vel hominis coniugati, vt leges prœcitatæ requirūt, vel quia publicè domi cōcubinā retinebat scientibus vicinis & videntibus, ei forte necessaria ministrās, arg. l. si vicinis. C. de nup. idq; asseuerāt Hosti. Ioā. And. & Abb. in c. de illo extra de eo qui cogno. cōs. vxo. suæ cū concordā. per Ioā. Lup. traditis in d. §. 21. n. 14. & 15. Ant. Gom. in l. 80. Tauri, n. 12. vel si videntibus vel alias scientibus vicinis clericus, monachus, vel coniugatus domū mulieris ingrediebantur frequēterq; cū ea conuersabātur, vel ex cōtrario illa domū clerici ingrediebatur & frequētebatur, alimētaq; ab eo eidē ministrabātur, vel si cōcubinā habet domini, tāquam vxorē publice nutriēdo filios ex ea procreatos, ita quod negari nō posset, vel negatio parū sibi prodesset, vt dicit glos. in l. sententiā in verbo celari. C. de pœn. confert. l. illud. §. sed ets. ff. de tritica. actio. c. nullus & c. prater. 32. d. Sin autē nō est crimē hoc ita notoriū, seu probabiliter potest tergiuersari, vt quia tenet cōcubinam cū eius matre cuius famulā esse dicit, nō dicetur nec publica cōcubina, nec ipse publicus concubinarius c. sicut. de cohabita. cleri. vel mulic. c. si qui. 81. d. tenet Abb. post alios in c. vestra de cohabi. cleri. & mulic. Ang. de Clauis. in summa in verbi cōcubina. vers. 4. Ioā. Lup. hoc ita explicās in d. §. 21. n. 20. Auil. d. c. 47. pretorū. n. 1. Caueāt ergo iudices ab huiusmodi excessu & clericorū infamia, vt recte aduertit Bal. in l. paiā. ff. de ritu nup. & Auil. d. nu. 1. in fi. satenim est, publicū cōcubinatū per testes probari, licet contrariū asseueret Di. Per. in d. l. 2. tit. 19. lib. 8. ordin. in glo. vlt. in fi. col. 172. Quomodo aūt possit iudex secularis domum ingredi clericorū & cōcubinā capere videbitis in l. 2. tit. 19. de cōcubinarijs, infra lib. 8. & ibi dicā. ✝ Tertia conclusio, his pœnis locus
19 nō est, si cōcubina publica clerici, vel religiosi, vel cōiugati est coniugata, quoniā eā eius vir solus accusare poterit de adulterio, vt in l. si vxor. vers. sed & in eā de adul. Vbi habetur, q licet accessus ad meretricē nō sit punibilis, fallit tñ in meretrice nupta: eā quippe poterit vir eius de adulterio accusare, & adulterium nō cadit sub legibus simpliciter loquentibus de accessu & de coitu carnali mulieris, secundū Ioā. And. in addi. ad Specu. in ti. de iniur. in rub. cuius sententiā extollit And. Sicul. in c. lator. 17. col. de pign. & Ludo. Rom. in l. si vero. §. de viro. nu. 2. ff. sol. matri. Alex. in l. plerīq; ff. de in ius voc. nu. 12. & ibi Iās. pen. col. in fi. & ita expresse decidit l. 4. tit. 19. de cōcubinarijs infra lib. 8. Ioā. Lup. in repe. c. per vestras. 3. notab. §. 21. nu. 22. de donat. vi. & vxo. Auil. in d. c. 47. pretorū, in verbo, manceba publica. nu. 2. Ant. Gom. in l. 80. Tauri, nu. 29. Et in tres vltimi doctores hoc limitāt, nisi maritus sciret vxoris suæ mores & taceret, per dissimulationē, id patescere tū tūc, asserēā nō excusari à pœnis si cōcubina publica esset clerici, nec gaudere priuilegijs cōiugatorū. Ita firmat Ioā. Bap. de S. Seuer. in tract. de debit. & fugitiuo, col. 13. n. 24. cuius dictū extollit & reputat nouū & singulare Hyp. Marsil. in l. vnica. n. 31. C. de raptu virg. Fallit secūdo, quoties cōcubina clerici matrimoniū cōtraxerit cū famulo clerici, & adhuc durarit seruitio clerici, puniētur si quidē ac si nupta nō esset, licet maritus eā nō accuset vt singulariter decidit l. 2. ti. 19. infra li. 8. et hoc optime limit ad l. 4. ti. 7. li. 3. fori. & l. 2. ti. 17. p. 7. quibus traditur, nemini licere vxorē adulterā accusare ipso marito tacente & consentiente, & in l. 2. in fin. tit. 19. infra lib. 8.

✝ Sed

20 † Sed quia diximus de pœnis concubinarum cle-
ricorum, religioſorum, non erit inconcinnum, cri-
mẽ ipſorum appendere, & pœnas tanto crimine cõ
dignas referre. Conſideremus imprimis dignitatẽ
ſacerdotalem: ſacerdotes Angeli Dei appellantur,
vt atteſtatur diuus Hieron. ſuper Malachiam. ca. 2.
quare non ſecundum carnem viuere debent, ſed ſe-
cundum ſpiritum, teſte Apoſtolo ad Roma. c. 8. dicẽ
te, qui in carne viuunt, Deo placere non poſſunt: illi
autem dicuntur viuere in carne, qui operantur ſe-
cundum carnem, opera carnis ſunt fornicatio, in-
munditia, & impudicitia, curare ergo debent ſacer
dotes, ne vitam ducant impudicam, exemplum ſu-
mentes ab veteris legis ſacerdotibus, vt habetur. 1.
Regum. c. 7. & Paralipomenõ. c. 15. Exo. c. 19. Hinc
Apoſtolus ad Corinthios loquens præsbyteris, ait
quantum ſitis, neſcitis, quia tẽplum Dei eſtis, & ſpi-
ritus in vobis, eo quod præcioſum corpus domini-
cum in veſtris corporibus recipitis. Immaculata er
go corpora cuſtodire oportet, quod facere negligi-
tis, ſi amplexibus concubinarijs fruamini, quoniam
vt idem Apoſtolus ait 1. ad Corinthios. c. 6. qui ad-
hæret meretrici vnum corpus cum ea efficitur. Alia
peccata animam tantum non corpus lædunt, forni-
catio verò vtrũque vt ibidem dixit Apoſto. omne,
inquit, peccatũ quodcũque fecerit homo extra cor-
pus eſt: qui autem fornicatur in ſuum corpus pec-
cat. Caueãt igitur ſacerdotes, ne corpus ſuum, quod
eſt templum Dei, & habitaculũ Spiritus ſancti per
carnis concupiſcentiam maculent, ſunt etenim mẽ
bra Chriſti, membra ergo meretricis efficere nõ de
cet. Vnde propter impudicitiam & luxuriam ſacer-
dotum Chriſtus plærumque ad preces corũ & obla
tiones aures dedignatur conuertere, eorũque ſacri-
ficia contemnit, & holocauſta tãquam abominabi-
lia reſpuit orationeſque non audit, dicente Prophe
ta, non accipiam ſacrificiũ de manibus veſtris, quia
polluti eſtis. Ex quo, vt refert Auguſti. Deo magis
placet rugitus leonum, ſiue mugitus boum, vel gru-
nitus porcorum quam cantus præsbyterorum luxu
riantium, viri ſiquidem eccleſiaſtici ad hoc deputa-
ti ſunt, vt in caſtitate Deo famulentur: quale enim
erit obſequium eorum, quorum mens polluta fue-
rit? aut quomodo ſacrificium acceptabile offerent
21 Deo, ſi vita eorum maculata extiterit? † Sed cum
proh dolor, noſtra cernamus ætate, maximè in his
Indiarum regnis, tantam ſacerdotum diſſolutionẽ,
concubinas publicè retinẽtium, rudes & barbaros
Indos ad fidem recenter conuerſos ſcandalizantiũ
quorũ vita non modo non eſt eis in exemplum, ve-
rum potius in perniciem, nimirũ ſi Chriſtus nobis
iraſcatur, ſi tot flagella huc emittat, ſi tot varias &
graues erũnas & tribulationes quotidie patiamur
ſi tot diſcrimina belli, peſtis & famis nos agrediaa-
tur. Nam ſi pro peccatis populi ſacerdotum oratio
ne Deus placatur, vt pote qui inter Deum & homi-
nes mediatores exiſtant, ad eoſque ſpectet, peccata
hominum comedere, atque ea ſuis precibus cõſume
re, vt refert Hier. in c. quia ſacerdos. 10. q. 1. & c. nul-
li. 1. q. 1. ſi tamẽ ipſi nequiores ſunt cæteris, propter
eorum vitam luxurioſam, Deum quem deprecãtur
irritant, iuxta ſententiam Grego. dicentis cũ is qui
diſplicet ad intercedendum mittitur, irati animus
proculdubio ad deteriora prouocatur. Quod ſi pro
prijs exorantes criminibus nõ exaudiũtur, quomo
do pro alienis Deũ deprecãtes, placabilẽ reddent?
qui enim ſordidus eſt ac immundus, quo pacto alio
rũ ſordes purgare poterit? ab immũdo quis munda
bitur? Eccleſiaſtici. 33. c. vnde Dominus verba diri-
gẽs ad immũdos ſacerdotes Eſaiæ c. 1. dixit facta ve
ſtra ſunt mihi moleſta, & cum extenderitis manus
veſtras, auertam à vobis oculos meos, & cũ multi-
plicaueritis orationẽ veſtrã, non exaudiam, quia im
mundi & polluti eſtis. Sic etiã Deus loquitur ſacer-
dotibus per eos Malachiæ Prophetæ. c. 1. dicens, nõ
eſt mihi in vobis voluntas & munus non ſuſcipiam
22 de manu veſtra. † Ex quo clerici concubinarij cõ
mittere dicuntur crimen adulterij & ſtupri, & ince
ſtus, & cõtra naturam, vt laté probat Veremõdus de
publi. cõcubinarijs, c. 1. nu. 23. qui in crimen Apo-
ſtaſiæ incidere etiam contendit, & in ſacrilegiũ: de
quibus criminibus ſingula capita facit deſcribens
pœnas pro his criminibus iure ciuili & canonico
impoſitas. Non tamen propter ea quæ dicta ſunt in
telligas ſacerdotes in peccato mortali exiſtentes
nõ poſſe ſacramẽta cõficere, poteſt ſiquidẽ modò eſ
ſentialia omniaq; ad ſacramenta conficienda & cõ
ferẽda pertinent ſeruauerit, vt in Cõcilio ſacro Tri
dentino ſtatuitur ſeſsio. 7. canone. 12. cuius verba
ſunt. *Siquis dixerit miniſtrum in peccato mortali exi-*
ſtentem modo omnia eſſentialia, quæ ad ſacramentum
conficiendum aut conferendum pertinent, ſeruauerit,
non conficere aut conferre ſacramentum, anathema ſit.
23 † Sed qua pœna clerici concubinarij ſint puniẽdi,
hic inquirere oportet, & certè pœna ſuſpenſionis à
iudice imponenda non tamen depoſitionis eſſe pu
niendos docet gloſſ. in c. Maximianus in verbo re-
moueatur. 81. diſtinct. glo. 1. in c. præsbyter. 82. diſt.
glo. in cap. lator. 2. q. 7. quas ſequuntur magis com-
muniter docto. in cap. at ſi clerici de iudi. teſte Au-
guſti. Beroi. ibi, nu. 164. & Did. Perez in l. 23. glo. 14
tit. 1. lib. 1. ordina. col. 170. Si tamen eſſet ita publi-
cè cõcubinarius, vt nulla tergiuerſatione poſſet cri-
mẽ celare ipſo iure ſuſpẽſus eſt. c. ſi qui ſunt. 81. d. c.
præter. 32. diſ. Silueſt. in ſumma in verbo clericus. 2.
q. 2. quo ſit, vt ſi prius quã vitã emendet, celebret ir
regularis efficiatur, atq; à ſolo Papa poſsit reduci. c.
1. de re iudi. lib. 6. quæ opinio verior eſt ſecundum
Silueſt. in verbo concubinarius. q. 4. Guindiſal de Vi
lladiego in tract. de irregularitate colu. 9. Panormi
tan. in cap. veſtra de cohabita. cleri. & mulie. Toſta
tum in tract. contra clericos concubinarios conclu.
3. Didac. Perez in dict. col. 170. in fi. Petr. Rẽbuff. in
concorda. rub. de publicis concubinarijs verſi. 3. pœ
na. vbi triginta enumerat pœnas à iure ſtatuta con
tra concubinarios. adde Ioan. Bernard. Diez à Lu-
24 co in praxi canonica criminal cap 71. † Hodie ta
men iuxta Concilium Tridentinum ſeſsione 25. in
decretis de reformatione capitu. 14. pagin. 332. &
333. aliæ pœnæ imponuntur in hæc verba. Quam
turpe, ac clericorũ nomine, qui ſe diuino cultui ad-
dixerunt, ſit indignũ, in impudicitiæ ſordibus immũ-
doque concubinatu verſari, ſatis res ipſa, communi
fidelium omniũ offenſione, ſummoq; clericalis mi-
litiæ dedecore, teſtatur, vt igitur ad eam, quã decet,
continentiam, ac vitæ integritatẽ miniſtri eccleſiæ

reuocentur: populusque hinc magis eos discat reuereri, quo illos vita honestiores cognouerit, prohibet sancta Synodus quibuscunque clericis, ne concubinas aut alias mulieres, de quibus possit haberi suspicio, in domo vel extra detinere, aut cum his vllā cōsuetudinem habere audeant, alioquin pœnis à sacris canonibus, vel statutis ecclesiarū impositis puniātur. Quod si à superioribus moniti, ab ijs se non abstinuerint, tertia parte fructuū quorūcunque, & pensionū ipso facto sint priuati, quæ fabricæ ecclesiæ, aut alteri pio loco, arbitrio Episcopi applicetur. Sinuero in delicto eodem cum eadē vel alia fœmina perseuerantes secundæ monitioni adhuc non tā tum fructus omnes ac prouentus suorū beneficiorū & pēsiones eo ipso amittant, qui prædictis locis applicentur, sed etiam à beneficiorum ipsorum administratione, quoad ordinarius, etiam vti sedis Apostolicæ delegatus, arbitrabitur, suspendantur, & si ita suspensi nihilominus eas non expellant, aut cum ijs etiam versentur, tunc beneficijs portionibus, ac officijs & pensionibus quibuscūque ecclesiasticis perpetuo priuētur, atque inhabiles ac indigni quibuscunque honoribus, dignitatibus, beneficijs, ac officijs in posterū reddantur, donec post manifestam vitæ emendationem ab eorum superioribus cū ijs ex causa visum fuerit dispensandum. Sed si postquā eas semel dimiserint, intermissum consortium repetere, aut alias huiusmodi scandalosas mulieres sibi adiungere ausi fuerint, præter prædictas pœnas, excōmunicationis gladio plectātur. Nec quæuis appellatio aut exemptio prædictam executionē impediat, ac suspendat, supra dictorūq; omnium cognitio non ad archidiaconos, nec decanos, aut alios inferiores, sed ad episcopos ipsos pertineat, qui sine strepitu & figura iudicij, & sola facti veritate inspecta, procedere possint. Clerici verò beneficia ecclesiastica aut pensiones non habētes, iuxta delicti & contumaciæ perseuerātiā, & qualitatē ab ipso episcopo carceris pœna suspēsione ab ordine ac inhabilitate ad beneficia obtinenda, alijsuè modis, iuxta sacros Canones puniātur. Episcopi quoq; (quod absit) si ab huiusmodi crimine non abstinuerit, & à synodo prouinciali admoniti, se non emendauerint, ipso facto sint suspēsi, & si perseuerent, etiam ad sanctissimū Romanū Pontificem ab eadem synodo deferantur, qui pro qualitate culpæ, etiam per priuationem si opus fuerit, in eos animaduertat, hactenus sacrum Concilium.

25 Quæ autem sit pœna coniugatorum concubinas habentium, dicam infra lib. 8. tit. 19 de concubinarijs l. 5. & 6. & de pœna clerici adulteri tractat d. D. Couarr. de sponsa. 2. p. c. 7. §. vlt. in fin.

GLOSS. III.

1 *Spurij qui propriè dicantur.*

2 *Spurij appelatione adulterini, nepharij, & incestuosi comprehenduntur.*

3 *Spurius ex testamento vel ab intestato vel ex contractu, quicquam ex bonis patris capere non potest.*

4 *Spurius à patre sibi relictum an præscribere possit.*

5 *Spurius an per substitutionem vulgarē vel fideicommissariam, aut pupillarem aliquid ex bonis patris capere possit.*

6 *Pupillaris substitutio non continet tacitam vulgarem si filius spurius sit substitutus.*

7 *Spurius non potest ex substitutione fideicōmissaria, aliquid ex bonis patris accipere.*

Substitutus vulgariter vel per fideicommissum testatori succedit non instituto, ibi.

Separatio bonorum quando admittatur, ibi.

Filius spurius vel clerici an possit à patre pupillariter substitui iure regio. ibi.

8 *Spurius si instituatur a patre & alius vulgariter substituatur vel per fideicōmissum an vitietur substitutio.*

c *Los bienes de sus padres clerigos.* Qui dicātur filij naturales dic ā in l. 9. infra eo. spurij autē (omissis alijs interpretationibus Theophili in §. si aduersus insti. de nupt. & Alciati lib. 1. prætermissorum, & Plutarchi in problematis, c. 103.) propriè dicuntur qui ex his parentibus nati sunt, qui coniugium contrahere non poterant tempore cōceptionis vel natiuitatis c. tanta iuncta glo. qui fil. sint legi. c. ad abolendam de fili. presbyte. ita diffiniuit Ange. de Are. in §. nouissime insti. ad Orficia, vel qui ex coitu lege punito nascuntur Alcia. lib. 4. Parergon. c. 5. ex eo dicti, quod patrē præ infamia nominare nō audent, etiā si eum certum habeant, vt probat d. D. Couarru. de sponsal. 2. par. c. 8. §. 5. nu. 1. ex Tito Liuio li. 1. ab vrbe condita & Angelo Politiano li. miscellaneorum. c. 8. & Erasmo Roterodamo, in prouerbio terræ filius. Ludo. Celio, lib. 11. lectionū antiquarum. c. 28.

2 † Et sub hoc nomine generali spuriorum plurimæ species comprehenduntur, quidam sunt adulterini, nati, scilicet, ex adulterio, inquibus cōprehendi possunt filij clericorum, qui adulterium committūt, ex sentētia glo. in c. per venerabilē qui filij sint legi. cū fidē coniugij spiritualis violent, vt probat Vermōd. de publicis concubinar. c. 1. nu. 23. Alij nepharij dicuntur, nempe qui nati sunt ex linea descendēti, alij incestuosi, qui nati sunt ex linea collateralium in gradu prohibito. l. si adulterium cū incestu. ff. de adul. te. auth. de incest. nup. in prin. colla. 2. & ibi gl. & doctō. notant, auth. incestas, & auth. ex cōplexu. C. de incest. nup. l. quin etiā. ff. de ritu nuptia. §. ergo insti. de nup. explicat An. Go. in l. 9. Tau. n. 15. hi omnes spurij dicūtur vt probat Couar. d. §. 5. nu. 1. & Anto. Gom. vbi supra.

3 † Ex lege nostra clarè deducitur filios clericorū nō posse patribus suis succedere. Sed tu dic generalius, filius spurius nec ex testamēto, nec ab intestato nec ex cōtractu inter viuos aliquid a patre capere potest. §. fi. in auth. qui. mo. natu. effi. sui. & auth. licet. C. de natura. li. l. 10. ti. 13. de succe. ab int. p. 6. dū autē lex illa vocat spuriū natū ex fornicatione intelligēda est quoties accedere cū sensu fornicātiū nū posset inter eos cōtrahi matrimoniū vetāte iure canonico, ita ibi interpretatur Gre. Lu. in glo. 1. probatq; ex tex. in l. 1. ti. 15. p. 4. iūcta l. vlt. ti. 14. ead. par. idē voluit. d. D. Couarrū. de sponsalibus. 2. par. c. 8. §. 5. nu. 5. Rod. Xua. in l. 1. tit. 6. lib. 3. fori quā conclusionem probant docto. plures per Petr. Dueñas

cita

citati in regu.366.vbi plurifariã eã ampliat & limitat.
4 † Tu tamẽ materiã legis nostræ resolue sequentibus cõclusionibus. Sit prima cõclusio, filij spurij & incapaces sibi à parentibus contra legis prohibitionẽ relictũ præscribere longo tempore non possunt, quia deficit titulus, quippe qui sit lege reprobatus: quin imo nec quadraginta annis, quia deficit bona fides, cũ contra ius fuerit institutus, vel ei fuit relictũ vel donatum, ex sentẽtia Bal.in l.id quod pauperibus col.vl.C.de ep.& cle.& in l.nullo.2 q.C.de rei uẽdi.idẽ voluit gl.nota.in l.nemo.ff.pro legatu, Sali.in d.l.nullo, & in l.1.C.pro hære. Alex.cons.74.nu.7.lib.2.Con.cons.236.nu.4.lib.2.Veremõd. de publi. concubina.in verbo qui etiã filios ex tali cõcubinatu procreatos nu.16.par.115.Fran.Balb. in tracta. præscrip.4.par.1.partis princi.q.18.per totã, & in rep.l.Celsus.ff.de vsucap.1.p.n.9.Pet. Dueñas in d.
5 regula.366.amplia.5. † Secũda cõclu.pater nõ poterit filiũ spurium vulgariter substituere, nec per fideicõmissum, cũ priori specie testatori succedatur immediate, vt in prin.insti.de vulga. Secũdo casu testatori succeditur mediãte persona instituti.l. cohæredi.§.cũ filiæ.ff.de vulgar. q.torũ b morũ spurius est incapax. Poterit tamẽ pater filiũ spuriũ pupillariter substituere, per hãc siquidẽ substitutionẽ nõ patri sed filio impuberi fratri suo succeditur, cui succedere non prohibetur.l.si is qui ex bonis.ff. de vulga. bona tamen patris ex ea substitutione minime capere poterit glo.in auth.qui m.d.natu.eff.sui.§.fi.in verbo participiũ colla.7.hãc distinctionẽ faciẽs, cui accedit Guill.Bene.in rep.c.Raynutius in verbo, & vxorẽ, nomine Adelasiã, deci.n.128.d.D. Couar.de spon.2.par.c.8.§.1.nu.4.& 5. Vermõd.de publi.cõcubi.qui melius ceteris hoc explicat in verbo qui etiã filios in tali cõcubinatu procreatos nu.17.pag.316.& seq. Ant.Gomez in l.9. Tau.nu.10. Pet.de Dueñas in d.regula.366.amplia.12.estq; recepta sentẽtia teste Alex. & Iaso, nu.3.in l.si is qui ex bonis.ff.de vulga.& Fran.Ripa in l.Lucius, nu.3. ff.eo.& Guill.Bene.in rep.c.Raynut.verbo & vxorẽ nu.590.Pet.Dueñas in regu.366.amplia.12.& 2.limi.Ari.Pinel.in l.3.nu.21.C.de bon.mater. Sed tu aduerte ne erres, quia per huiusmodi substitutionẽ pupillarẽ, vt modo dicebamus anthoritate gloss. in verbo participiũ, spurius cõsequetur bona dũtaxat pupilli, nõ verò paterna, quia paterno iudicio illa esset habiturus, & sic quod vna via denegatur, alia
6 concederetur. † Ex quo apparet in huiusmodi pupillari substitutione, in qua filius spurius incapax substituitur pupillariter filio legitimo impuberi, nõ contineri tacitam vulgarem, atque ideo filio legitimo repudiante paternam hæreditatem, spurius ei substitutus minime admittetur, nec succedet in bonis paternis, ex vi vulgaris tacitæ, cũ per eam patri succedatur & nõ impuberi, vt in d.l.si is qui ex bonis.ff.de vulga.& ibi hoc idẽ adnotarunt Bal. in fi. Ang.& Iaso.3.notab.glo.& Bar.in auth.qui.mod.natu.effi.sui.§.fi.in verbo participiũ in fi.colla.7. Ve-
7 remond.de publi.cõcubinarijs pag.317.nu.17. † Infertur etiã eadẽ ratione, idẽ esse in substitutione fideicõmissaria, non enim poterit spurius eius virtute aliquid consequi, cũ per eã non succedatur grauato, sed ipsi testatori, vt in l.cohæredi.§.cũ filiæ. ff.de vulga. Ex quibus etiã deducitur, ex causa permitti fieri separationẽ bonorũ, etiã si additione vnica fuerint & incorporata in patrimonio fratris impuberis secundum Pau.in d.l.si is qui ex bonis na.Alex. nu.3.Iaso, nu.8.ff.de vulg. Anto.Gomez in l.9. Tauri, nu.20.paulo ante finem, qui subdit hodie iuxta ius nostrũ regium non posse filium spurium succedere ex substitutione pupillari fratri suo legitimo & impuberi, cũ non possit ex testamento nec ab intestato cõsanguineis patris sui succedere, vt in hac lege statuitur, non ergo poterit fratri suo legitimo ex vi substitutionis pupillaris etiam in bonis proprijs pupilli succedere. Sed saluã pace nostri Antonij, lex ista loquitur in filijs clericorum, quare cũ sit pœnalis, crederem ad alios spurios non extẽdi, præ-
8 ter eos dequibus loquitur. † Tertia conclusio, si presbiter instituat filium suum spuriũ hæredem, & ei vulgariter substituat aliquẽ (quãuis institutio sit nulla ipso iure, & pro nõ scripta habeatur, vt in §.fi. in auth.qui mo. natu. effi. sui, & in auth. ex cõplexu C.de incest.nup.& l.spurius ff.vnde cogna.& l.si pater & ibi glo.& l.nec apud.C.de hære.insti.) substitutus tamẽ admittetur per vulgarem substitutionem, fisco & hæredibus legitimis exclusis: quandoquidẽ vulgaris semper durat, quamuis institutio sit pro nõ scripta, vel efficiatur caduca veluti si institutus nunquam fuerit in rerum natura, vel fuerit mortuus viuente testatore, adhuc siquidem conseruatur voluntas testatoris ex expressa vulgari.l.cũ ex filio.§.vl.in verbo, patre, & l.si pater impuberẽ in verbo, viuo patre.ff.de vulga. Vermon.de publi.concubinar.in verbo qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, num.19. Vbi etiam asseuerat idem esse in substitutione fideicommissaria, cessante fraude. Veluti si pater spurium instituat in certa bonorum suorum parte, eũque per fideicommissum grauet ea bona alicui restituere, licet enim institutio sit pro non scripta ratione incapacitatis, tamẽ spurius tãquam executor testamẽti poterit fideicõmissario restituere, bona tamẽ apud hæredẽ remanere minimẽ debẽt, ita asseuerat Bal.in l.ab eo vers.quæro quid si testator donauit spurio.C.de fideicõ. Vermõ. vbi supra citãs tex.in l.cogi.§.hi qui solidũ.ff.ad Tre. vbi hæres institutus qui solidũ capere nequit, poterit tñ adire, vt alij restituat, eandẽ sententiã tenẽt Ang. & Imo.in l.in tẽpus.ff.de hære.insti. Alex.in d.§.hi qui solidũ, Ioã.Lup.in repe.c.per vestras.§.10.nu.12.de don.int.vir.& vxo Rode.Xuar.allega.17.Corn.cõs.217.nu.1.lib.3.Ioã.Galdẽ.in tract.de arte testandi ti.1.cautela.14.nu.10.Pet.Dueñas in regu.366 limita.9. Nec hoc videtur incõueniens, cum etiam spurius possit constitui executor testamenti paterni, modo ex hoc nullum sentiat commodum secundũ Bald.in l.si quis ad declinandã versi.iuxta hoc quæro.C.de epi.& cleri. Veremond.vbi supra, pag.317.nu.20.quorum sententia vera est, quamuis Alberi. post Oldral.& antiquos in l.scire oportet.§.1.ff.de tuto.& curato.dat.ab his, dixerit spurium non posse esse testamenti paterni executorẽ, cui subscripsit Anto.Gomez in l.9.Tau.n.19.versi.3.facit, id enim intelligitur vbi ex tali munere cõmodum aliquod spurius consequeretur, id enim non licet, ne quod vna via prohibetur, alia permittatur.

GLOSS. IIII.

1 *Naturales filij non succedunt consanguineis patris, nec ipsi eis.*
Consanguinei patris non sunt consanguinei filij naturalis propter incertitudinem, ibi.
2 *Fratres naturales tãtum quomodo inter se succedant & an præferantur legitimis.*
3 *Fratres spurij qui non sunt ex damnato coitu nati, quomodo succedãt fratribus.*
4 *Fratres ex damnato coitu nati quomodo succedant fratribus. & num. sequenti.*
5 *Filius qui probibetur succedere patri non probibetur succedere consanguineis patris.*
6 Lex si spurius. ff. vnde cognati explicatur.
Cognatio non contrahitur inter matrem & filium natum ex damnato coitu, ibid.
7 *Lex. 9. Tauri explicatur.*
8 *Lex. 6. & 7. huius tituli explicantur, ibid.*
Exceptio debet esse de cõtentis in regula, ibi.
Clericorum proles odiosa semper fuit canonibus & legibus regijs, ibi.
9 *Filij nati ex damnabili coitu succedunt paternis & maternis consanguineis ex testamento etiam in bonis patris.*
Clericorum filij non succedant ex testamento patris consanguineis. ibi.
10 *Fratres naturales quando succedant cum legitimis, vel quando excludant legitimos.*
11 *Successio ab intestato est reciproca, qui mihi potest succedere, & ego ei.*

d *Ni de otros parientes de parte del padre.* Nota ex lege ista, quod spurius filius clerici non succedit ex testamento nec ab intestato consanguineis patris. Et videtur, legẽ nostram in successione ab intestato nullã habere dubitationẽ, eo quod filius naturalis tantum non succedit ab intestato consanguineis ipsius patris, nec ipsi consanguinei succedunt ei, quia nõ reputatur inter eos agnatio ex parte patris propter incertitudinẽ, ignoratur siquidẽ sitne filius eius. nimirũ ergo si in spurijs idẽ obseruetur, & maiori ratione in incestuosis & filijs clerici. Hæc conclusio probatur in l. si spurius. ff. vnde cogna. cuius verba sunt. *Si spurius intestatus decesserit, iure consanguinitatis aut agnationis, hæreditas eius ad nullum pertinet, quia consanguinitatis itẽque agnationis iura á patre oriuntur*, ibique id notat Dyn. Albe. & antiquiores. §. vulgo quæsitos insti. de succes. cogna. cuius sunt verba: vulgo quæsitos habere nullos agnatos manifestum est, cum agnatio á patre, cognatio á matre 3 est, hi autem habere nullum patrem intelligitur. Et quãuis eæ leges loquantur in spurijs & vulgo quæsitus. idẽ est in naturalibus tãtum habitis ex cõcubina domi retenta, vel ea quæ iure nostro regio habetur pro concubina, hanc conclusionẽ probat nuncupatim tex. in auth. qui. mo. natu. effi. sui. §. filiũ vero colla. 7. eã expresse tenet Cyn. in auth. itaque. C. cõmu. de succe. 1. col. in fi. & Alberi. ibi. 3. col. in prin. Ang. in §. vulgo quæsitos inst. de suc. cognato. 1. col. in fi. & ibi Ioan. de Plat. Panor. in c. cum haberet de eo qui dux. in matr. quã poll. per adul. pen. col. in fine Pau. Cast. in l. si is qui ex bonis fi. col. in prin. ff. de vulga. Dyn. in trac. de succe. ab inte. nu. 22. Mathesi. eod. tract. fo. 13. col. 2. nu. 3. & ibi Bologni. in additi. Nicol. de Vval. eod. tracta. col. 51. nu. 7. Ant. Gom. in l. 9. Tauri, nu. 47. & ibi Cyfon. n. 4. Aym. Sabillia. cons. 138. nu. 3. 4. 5. & sequen. Pet. Dueñas in regul. 366. amplia. 8. vbi citat concord. est deniq; tex. optimus regni nostri hæc probans in l. vlt. in fi. tit. 13. de succes. ab intest. par 6. vbi Grego. Lupi. & d. D. Couarru. in epitome de sponsali. 2. par. c. 8. §. 5. nu. 19.
2 † Sed quod maiorẽ dubitationẽ habet, inuestigare oportet, an fratres naturales vel spurij consanguinei vel vterini sibi inuicem succedant. In qua quæstione libet facere sequẽtes conclusiones. Prima cõclusio, frater naturalis succedit ab intestato fratri naturali ex parte patris coniũcto, quos pater habuit ex diuersis concubinis etiã domi retentis diuersis tẽporibus, quod procedit deficientibus fratribus vterinis, hoc est, ex eadem matre natis, hi nanq; præferuntur consanguineis fratribus, intellige etiã deficientibus fratribus legitimis & naturalibus, hi siquidẽ naturalibus tantum præferuntur, hæc omnia probat tex. in l. vlt. tit. 13. par. 6. in versi. mas si este hijo natural. vbi Gre. Lupi in verbo, estos a tales aduertit ex lege illa improbari glo. communiter receptã in l. hac parte. ff. vnde cogna quã dixit vnicã Albe. ibi post Rayne. & singularẽ Abb. cons. 50. col. 1. li. 2. & Floria. in l. qui testamentum. ff. de proba. Angel. Areti. in §. vulgo quæsitos. 1. col. insti. de succe. agnato. & in §. vulgo quæsitos. 2. col. insti. de succes. cognato. Mathesi. in tracta. de succes. ab intesta. fol. 13. col. 2. nu. 4. Ioan. Bap. Cacialupi in l. si quia illustris nu. 14. C. ad Orficia, quæ dicit filios naturales ex eodẽ patre & duabus concubinis natos sibi inuicem non succedere, licet fuerint diuersis temporibus ab eo retentæ, quod & voluit Specula. & Ioan. And. in additio. eius in ti. de succes. ab intest. §. 1. versi. quid de natis ex vno patre nu. 19. pro quibus est tex. in authen. qui. mod. natu. effi. sui. §. filiũ vero colla. 7. qui non excipit fratres ab ea regula ibi tradita, quod filius naturalis vt extraneus censetur quoad agnatos ex parte patris. Qui tamen nõ obstat sententiæ nostræ, quoniam ab illa regula fratres naturales ex parte patris excipiũtur per legẽ vlti. tit. 13. par. 6. vbi hac ratione fratres naturales ex parte patris succedere fratri naturali, deficiẽtibus fratribus vterinis ea lex disponit, vt singulariter aduertit Ant. Gom. in l. 9. Tauri, n. 48. & d. D. Couar. in epito. de sponsali. 2. p. c. 8. §. 5. num. vlti. Frater tamen vterinus ex parte matris præferetur in successione ab intestato fratri cõsanguineo ex parte patris. vt decedit Ant. Gomez ibidem. d. nu. 48. cui accedo.
3 † Secunda conclusio, fratres naturales vel spurij, modo non sint ex damnato coitu geniti, succedunt sibi inuicem ab intestato si vterini sint, hoc est, ex eadem matre nati, itaque filij naturales succedunt fratribus suis vterinis vel cæteris cognatis ex parte matris, & cognati ipsis filijs naturalibus: quippe qui propter certitudinem partus, dicuntur verè & indubitanter consanguinei, vt in l. hac parte. ff. vnde cogna-

gna. versi. item si ipsi fratres. & in l. si spurius eod. tit. §. vulgo quęsitos insti. de successio. cogna. l. fin. in princ p. & in fi. titu. 13. par. 6. §. nouissimè, vbi Ange. Aretin. insti. ad O ficia. Anto. Gomez in l. 9. Tauri num. 48. in fin. d. D. Couarru. in epitome de sponsa. 2. par. cap. 8. §. 5. in fin. Ludou. à Sardis de legitimatione, 3. par. de spuriorum successione fin. quæstio. estque communis & indubitata opinio.

4 † Sed maxima est inter Doctores contentio, quid in filijs incestuosis & natis ex damnato coitu, an sibi inuicem succedant ab intestato, si sint fratres vterini ex eadem matri nati, vel an natus ex damnato coitu succedat consanguineis ex parte matris, vel ipsi consanguinei succedant eidem spurio ex incestu, vel damnato coitu nato? Et videtur quod sibi inuicem succedant, quia non est lege aliqua prohibita in transuersalibus successio, licet nati sint ex damnato coitu. Probatur etiam per text in l. si spurius, ff. vnde cogna. quæ generaliter statuit quòd spurius succedit matri & consanguineis eiusdem matris, & ex cõtrario. Sed spurij appellatione etiam comprehenditur incestuosos & natus ex damnato coitu, vt resoluimus supra eo glo. 3. num. 1. non est ergo lex illa restringenda ad spurios vulgo conceptos. Rursus licèt iura authenticorum corrigãt leges antiquas quoad successionem ascendentium, ne spurij ex damnato coitu eis succedant, nec ipsi ascendentes filijs suis spurijs, vt in §. vlti. in authen. quib. mod. natura effi. sui, & §. vltimo in authentica quib. mod. natura. effi. legi. Non tamen corrigunt quoad trãsuersales, quod ergo non mutatur quare stare prohibetur? dixit tex. in l. sancimus, C. de testamen. & tum potissimùm cũ hac in specie sit ratio diuersa in ascendentibus & colateralibus. Quoniam ascendentes ex proprio crimine puniuntur, non sic in transuersalibus. Præterea hodie sublata est differentia agnationis & cognationis, §. placebat insti. de su ccess. cogna. §. nullam verò in authe . de hæredi. ab intesta. veni. collatio. 9. si igitur consanguinei ex parte patris non succedũt spurio nato ex damnato coitu, nec ipse consanguineis, pariter ergo non succedet cognatis ex parte matris.

5 † Item non est inconueniens, quòd prohibeatur successio inter ascendentes & descendentes, & non inter collaterales, videmus etenim passim hoc fieri. Nam filius non succedit patri damnato ob crimẽ læsæ Maiestatis, vt in l. Pauthonius, §. per duellionis, ff. de acquiren. hæredi. l. cum filius, §. fin. ff. de lega. 2. §. interdum, versi. per contrarium insti de hæred. quæ ab int. defer. Nihilominus tamen succedit alijs agnatis & cognatis patris, quia hoc non reperitur prohibitum. Item emancipatus filius non succedebat patri iure antiquo agnatis tamen & cognatis sic, vt in l. si ab eo, C. de legi. hæredi. his & alijs rationibus hanc sententiam tenuerunt Cyn. in auth. itaque, C. commu. de successio. And. de Iser. in ca. §. naturales in fin. si de feud. fuer. contro. inter domi. & agna. Ang. in authen. qui. mod. natu. effi. sui, §. vlti. num. 18. Ludou. de Sardis in tract. de legitima ca. sequitur de successione spuriorũ, vers. Septimo quæritur, Ioan. Sancti Petrucij de Mõte Sperelo in rep. l. si qua illustris, C. ad Orficia. & ibi Philip. Corneus final. colu. & Ioan. Baptis. numer. 57. Anto. de Rosell. in tracta. de successione ab intestato, 5. col. nu. 29. Mathes. eod. tracta. fol. 3 versi secundum membrum principale, & ibi Bologni. in apostu. Angel. de Aret. in §. vulgo quęsitos, num. 3. institu. de success. cogna. Corn. consi. . lib. . vbi attestatur hanc esse communem opinionem, idem Corn. consil. 2 4. colu. penulti. lib. . Curti. Iunior, consi. 3. Nicola. de Vuald. in tracta. de successio. ab intesta. par. 4. colu. 4. Angel. de Aret. in tracta. de testamen. verbo, nollens intestatus, colu. 8. d. D. Couarru. in epito. de spõsali. 2. part. cap. 8. §. . num. vlti. Grego. Lupi in l. 1. titu. 13. de success. ab intesta. par. 6. in glos. magna ad finem, Matth. Afflict. decis. Neapoli. 96. vbi asseruit iuxta hanc opinionem his fuisse iudicatum in consilio Neapolitano, quamuis ipse adhærere videatur contrariæ opinioni.

6 † Oppositam tamen sententiam obseruant plurimi non modicæ authoritatis viri, imo quòd spurius ex damnato coitu natus non succedat fratribus vterinis, nec cognatis ex parte matris, nec ipsi succedant spurijs. Mouentur ex eo quòd d. l. si spurius, ff. vnde cogna. non procedit in spurijs ex damnato coitu natis, sed in vulgo quæsitis, qui etiam spurij dicuntur, quorum conceptio non est accusabilis, vt optimè resoluit Barto. in l. vlti. versicu. quæro an succedat matri. ff. de his qui. vt indig. vnde sicut cognatio non contrahitur inter matrem & filium natum ex damnato coitu, nec potest inter eos esse successio, vt in l. vltima in fin. C. de natura. lib. ita nec consanguineis matris succedet, quando quidem sit radix infecta & sicca, qua desicata nimirum si arbor nullos producat fructus secundum Bald. in l. vltim. C. de verbor. significatio. hæc fuit opinio Dyni in tractat. de successionibus ab intesta. cap. de incestuosis & nepharijs, cui accessit Mathesila. in eod. tracta. penulti. cartha, versi. secundum membrum principale, Benedi. de Barzis in tracta. de filijs non legitimè natis, . cartha in quæstio. an licèt natus ex coitu accusabili non possit succedere matri, possit succedere collaterali, Hostiens. in summa qui filij sint legiti. circa princi. Ioan. Fab. in dict. l. si qua illustris, C. ad Orfi. Ioan. de Anan. & Bologni. in eius aduertio. co l. 9 . Abb. consil. 50. lib. . Matth. Affli. decis. 96. Deci. con . 3 1. colu. 1. Aymon Crauet. consil. 2 8. numer. . Alexan . consil. 17 . numer. 3. lib. . Fulgo. consil. 3 . Bertrand. consil. 6. libr. 1. Guill. Benedi. in repet. capit. Rainutius de testamen. verbo, & vxorem, nomine, Adelasiam, in tracta. de successio. ab intesta. numer. 706. Bermond. de publi. concubinat. pagi. 3 7. num. 77. Alexand consi 7. in fi. lib. 2. Anto. Gomez in l. 9. Tauri nu. 5 . per text. ibi, & in l. nostra sumpta ex l. tit. 3. lib. . & l. tit. li. ordina. Vbi statuitur, quod filij clerici, & sic nati ex damnato coitu non succedant patri, nec alijs consanguineis: & l. 7. infra eo. in fi. trasumpta ex l. 9. Tauri, dicit: quòd ibi posita in l. ordinationũ, & in hac lege obseruetur in specie illius Taurinæ cõstitutionis, nempe in successione bonorum maternorum, vt diligenter aduertit Cifont. in d. l. 9. Taur. nu. 5. Interpretanda ergo erit lex nostra, & extendenda ad consanguineos ex parte matris, quod & Anto. Gomez censet in d. l. 9. Tauri num. 5 1. quod expenditur ex vltimis verbis dictæ Taurinæ constitutionis, quę mentionem facit legis nostræ & ad eam se refert, quod minime faceret, nisi

 cerneret

GLOSS. IIII.

1 *Naturales filij non succedunt consanguineis patris, nec ipsi eis.*
Consanguinei patris non sunt consanguinei filij naturalis propter incertitudinem, ibi.
2 *Fratres naturales tãtum quomodo inter se succedant & an præferantur legitimis.*
3 *Fratres spurij qui non sunt ex damnato coitu nati, quomodo succedãt fratribus.*
4 *Fratres ex damnato coitu nati quomodo succedant fratribus, & num. sequenti.*
5 *Filius qui prohibetur succedere patri non prohibetur succedere consanguineis patris.*
6 *Lex si spurius. ff. vnde cognati explicatur.*
Cognatio non contrahitur inter matrem & filium natum ex damnato coitu, ibid.
7 *Lex. 9. Tauri explicatur.*
8 *Lex. 6. & 7. huius tituli explicantur, ibid.*
Exceptio debet esse de cõtentis in regula, ibi.
Clericorum proles odiosa semper fuit canonibus & legibus regijs, ibi.
9 *Filij nati ex damnabili coitu succedunt paternis & maternis consanguineis ex testamento etiam in bonis patris.*
Clericorum filij non succedunt ex testamento patris consanguineis. ibi.
10 *Fratres naturales quando succedant cum legitimis, vel quando excludant legitimos.*
11 *Successio ab intestato est reciproca, qui mihi potest succedere, & ego ei.*

d *Ni de otros parientes de parte del padre.* Nota ex lege ista, quod spurius filius clerici non succedit ex testamento nec ab intestato consanguineis patris. Et videtur, legẽ nostram in successione ab intestato nullã habere dubitationẽ, eo quod filius naturalis tantum non succedit ab intestato consanguineis ipsius patris, nec ipsi consanguinei succedunt ei, quia nõ reputatur inter eos agnatio ex parte patris propter incertitudinẽ, ignoratur siquidẽ sitnè filius eius. nimirũ ergo si in spurijs idẽ obseruetur, & maiori ratione in incestuosis & filijs clerici. Hæc conclusio probatur in l. si spurius. ff. vnde cogna. cuius verba sunt. *Si spurius intestatus decesserit, iure consanguinitatis aut agnationis, hæreditas eius ad nullum pertinet. quia consanguinitatis itẽque agnationis iura á patre oriuntur,* ibique id notat Dyn. Albe. & antiquiores. §. vulgo quæsitos insti. de succes. cogna. cuius sunt verba: vulgo quæsitos habere nullos agnatos manifestum est, cum agnatio à patre, cognatio à matre est, hi autem habere nullum patrem intelligitur. Et quãuis eæ leges loquantur in spurijs & vulgo quæsitus, idẽ est in naturalibus tãtum habitis ex cõcubina domi retenta, vel ea quæ iurẽ nostro regio habetur pro concubina, hanc conclusionẽ probat nuncupatim tex. in auth. qui. mo. natu. effi. sui. §. filiũ vero colla. 7. eã expresse tenet Cyn. in auth. itaque. C. cõmu. de succe. 2. col. in fi. & Alberi. ibi. 3. col. in prin. Ang. in §. vulgo quæsitos inst. de suc. cognato. 1. col. in fi. & ibi Ioan. de Plat. Panor. in c. cum haberet de eo qui dux. in matr. quã poll. per adul. pen. col. in fine Pau. Cast. in l. si is qui ex bonis fi. col. in prin. ff. de vulga. Dyn. in trac. de succe. ab inte. nu. 22. Mathesi. eod. tract. fo. 13. col. 2. nu. 3. & ibi Bologni. in additi. Nicol. de Val. eod. tracta. col. 51. nu. 7. Ant. Gom. in l. 9. Tauri, nu. 47. & ibi Cyfon. n. 4. Aym. Sabillia. cons. 138. nu. 3. 4. 5. & sequen. Pet. Dueñas in regul. 366. amplia. 8. vbi citat concord. est deniq; tex. optimus regni nostri hæc probans in l. vlt. in fi. tit. 13. de succes. ab intest. par. 6. vbi Grego. Lupi. & d. D. Couarru. in epitome de sponsali. 2. par. c. 8. §. 5. nu. 19.
2 † Sed quod maiorẽ dubitationẽ habet, inuestigare oportet, an fratres naturales vel spurij consanguinei vel vterini sibi inuicem succedant. In qua quæstione libet facere sequẽtes conclusiones. Prima cõclusio, frater naturalis succedit ab intestato fratri naturali ex parte patris coniũcto, quos pater habuit ex diuersis concubinis etiã domi retentis diuersis tẽporibus, quod procedit deficientibus fratribus vterinis, hoc est, ex eadem matre natis, hi nanq; preferuntur consanguineis fratribus, intellige etiã deficientibus fratribus legitimis & naturalibus, hi siqui dẽ naturalibus tantum præferuntur, hęc omnia probat tex. in l. vlt. tit. 13. par. 6. in versi. mas si este hijo natural. vbi Gre. Lupi in verbo, estos a tales aduertit ex lege illa improbari glo. communiter receptã in l. hac parte. ff. vnde cogna quã dixit vnicã Albe. ibi post Rayne. & singularẽ Abb. cons. 50. col. 1. li. 2. & Floria. in l. qui testamentum. ff. de proba. Angel. Areti. in §. vulgo quæsitos. 1. col. insti. de succe. agnato. & in §. vulgo quæsitos. 2. col. insti. de succes. cognato. Mathesi. in tracta. de succes. ab intesta. fol. 13. col. 2. nu. 4. Ioan. Bap. Cacialupi in l. si quia illustris nu. 14. C. ad Orficia, quæ dicit filios naturales ex eodẽ patre & duabus concubinis natos sibi inuicem non succedere, licet fuerint diuersis temporibus ab eo retentæ, quod & voluit Specula. & Ioan. And. in additio. eius in ti. de succes. ab intest. §. 1. versi. quid de natis ex vno patre nu. 19. pro quibus est tex. in authen. qui. mod. natu. effi. sui. §. filiũ vero colla. 7. qui non excipit fratres ab ea regula ibi tradita, ꝙ filius naturalis vt extraneus censetur quoad agnatos ex parte patris. Qui tamen nõ obstat sententiæ nostræ, quoniam ab illa regula fratres naturales ex parte patris excipiũtur per legẽ vlti. tit. 13. par. 6. vbi hac ratione fratres naturales ex parte patris succedere fratri naturali, deficiẽtibus fratribus vterinis ea lex disponit, vt singulariter aduertit Ant. Gom. in l. 9. Tauri, n. 48. & d. D. Couar. in epito. de sponsali. 2. p. c. 8. §. 5. num. vlti. Frater tamen vterinus ex parte matris præferetur in successione ab intestato fratri cõsanguineo ex parte patris, vt decedit Ant. Gomez ibidem. d. nu. 48. cui accedo.
3 † Secunda conclusio, fratres naturales vel spurij, modo non sint ex damnato coitu geniti, succedunt sibi inuicem ab intestato si vterini sint, hoc est, ex eadem matre nati, itaque filij naturales succedunt fratribus suis vterinis vel cæteris cognatis ex parte matris, & cognati ipsis filijs naturalibus: quippe qui propter certitudinem partus, dicuntur verè & indubitanter consanguinei, vt in l. hac parte. ff. vnde cogna-

gna. versi. item si ipsi fratres. & in l. si spurius eod. tit.§. vulgo quęsitos insti. de successio. cogna. l. fin. in princ p.& in fi. titu. 13. par. 6. §. nouissimè, vbi Ange. Aretin. insti. ad Officia. Anto. Gomez in l.9. Tauri num. 48. in fin. d. D. Couarru. in epitome de sponsa. 2. par. cap. 8. §. 5. in fin. Ludou. à Sardis de legitimatione, 3. par. de spuriorum successione fin. quæstio.
4 estque communis & indubitata opinio. ✝ Sed maxima est inter Doctores contentio, quid in filijs incestuosis & natis ex damnato coitu, an sibi inuicem succedant ab intestato, si sint fratres vterini ex eadem matri nati, vel an natus ex damnato coitu succedat consanguineis ex parte matris, vel ipsi consanguinei succedant eidem spurio ex incestu, vel damnato coitu nato? Et videtur quod sibi inuicem succedant, quia non est lege aliqua prohibita in transuersalibus successio, licèt nati sint ex damnato coitu. Probatur etiam per text. in l. si spurius, ff. vnde cogna. quæ generaliter statuit quòd spurius succedit matri & consanguineis eiusdem matris, & ex cōtrario. Sed spurij appellatione etiam comprehenditur incestuosus & natus ex damnato coitu, vt resoluimus supra eo. glo. 3. num. [illegible] non est ergo lex illa restringenda ad spurios vulgo conceptos. Rursus licèt iura authenticorum corrigāt leges antiquas quoad successionem ascendentium, ne spurij ex damnato coitu eis succedant, nec ipsi ascendentes filijs suis spurijs, vt in §. vlti. in authen. quib. mod. natura effi. sui, & §. vltimo in authentica quib. mod. natura. effi. legi. Non tamen corrigunt quoad trāsuersales, quod ergo non mutatur quare stare prohibetur? dixit tex. in l. sancimus, C. de testamen. & tum potissimùm cū hac in specie sit ratio diuersa in ascendentibus & colateralibus. Quoniam ascendentes ex proprio crimine puniuntur, non sic in transuersalibus. Præterea hodie sublata est differentia agnationis & cognationis, §. placebat instit. de succ. cogna. §. nullam verò in authen. de hæredi. ab intesta. veni. collatio. 9. si igitur consanguinei ex parte patris non succedūt spurio nato ex damnato coitu, nec ipse consanguineis, pariter ergo non succedet cognatis ex parte
5 matris. ✝ Item non est inconueniens, quòd prohibeatur successio inter ascendentes & descendentes, & non inter collaterales, videmus etenim passim hoc fieri. Nam filius non succedit patri damnato ob crimē læsæ Maiestatis, vt in l. Pauthonius, §. per duellionis, ff. de acquiren. hæredi. l. cum filius, §. fin. ff. de lega. 2. §. interdum, versi. per contrarium insti. de hæred. quæ ab int. defer. Nihilominus tamen succedit alijs agnatis & cognatis patris, quia hoc non reperitur prohibitum. Item emancipatus filius non succedebat patri iure antiquo agnatis tamen & cognatis sic, vt in l. si ab eo, C. de legi. hæredi. his & alijs rationibus hanc sententiam tenuerunt Cyn. in auth. itaque, C. commu. de successio. And. de Iser. in ca. [illegible] §. naturales in fin. si de feud. fuer. contro. inter domi. & agna. Ang. in authen. qui. mod. natu. effi. sui, §. vlti. num. 18. Ludou. de Sardis in tract. de legitima. ca. sequitur de successione spuriorū, vers. Septimo quæritur, Ioan. Sancti Petrucij de Mōte Sperelo in rep. l. si qua illustris, C. ad Orficia. & ibi Philip. Corneus final. colu. & Ioan. Baptis. numer. 57. Anto. de Rosell. in tracta. de successione ab intestato, 5. col. nu. 28. Mathes. eod. tracta. fol. [illegible] 3 versi. secundum membrum principale, & ibi Bologni. in apostil. Angel. de Aret. in §. vulgo quęsitos, num. 3. institu. de success. cogna. Corn. consil. [illegible] lib. [illegible] vbi attestatur hanc esse communem opinionem, idem Corn. consil. 2[illegible]4. colu. penulti. lib. [illegible] Curti. Iunior, consi. 13. Nicola. de Vvald. in tracta. de successio. ab intesta. par. 3. colu. 4. Angel. de Aret. in tracta. de testamen. verbo, nullens intestatus, colu. 8. d. D. Couarru. in epito. de spō sali. 2. part. cap. 8. §. [illegible] num. vlti. Grego. Lupi in l. [illegible] titu. 13. de success. ab intesta. par. 6. in glos. magna ad finem, Matth. Afflict. decis. Neapoli. 96. vbi asserit iuxta hanc opinionem his fuisse iudicatum in consilio Neapolitano, quamuis ipse adhærere vi-
6 deatur contrariæ opinioni. ✝ Oppositam tamen sententiam obseruant plurimi non modicæ authoritatis viri, imo quòd spurius ex damnato coitu natus non succedat fratribus vterinis, nec cognatis ex parte matris, nec ipsi succedant spurijs. Mouentur ex eo quòd d. l. si spurius, ff. vnde cogna. non procedit in spurijs ex damnato coitu natis, sed in vulgo quæsitis, qui etiam spurij dicuntur, quorum conceptio non est accusabilis, vt optimè resoluit Barto. in l. vlti. versicu. quæro an succedat matri. ff. de his qui. vt indig. vnde sicut cognatio non contrahitur inter matrem & filium natum ex damnato coitu, nec potest inter eos esse successio, vt in l. vltima in fin. C. de natura. lib. ita nec consanguineis matris succedit, quando quidem sit radix infecta & sicca, qua desicata nimirum si arbor nullos producat fructus secundum Bald. in l. vltim. C. de verbor. significatio. hæc fuit opinio Dyni in tractat. de successionibus ab intesta. cap. de incestuosis & nepharijs, cui accessit Mathesila. in eod. tracta. penulti. chartha, versi. secundum membrum principale, Benedi. de Barris in tracta. de filijs non legitimè natis, [illegible] cartha in quæstio. an licèt natus ex coitu accusabili non possit succedere matri, possit succedere collaterali, Hostiens. in summa qui filij sint legiti. circa princi. Ioan. Fab. in dict. l. si qua illustris, C. ad Orfi. Ioa. de Anan. & Bologni. in eius additio. co [illegible] . Abb. consil. 50. lib. [illegible] Matth. Affli. decis. 96. Deci. con. [illegible] 3 [illegible] 1. colu. 1. Aymon Crauet. consil. 1[illegible]8. numer. [illegible] Alexan [illegible] consil. 17[illegible] numer. 3. lib. [illegible] Fulgo. consil. [illegible] Bertrand. consil. [illegible] libr. 1. Guill. Benedi. in repet. capit. Rainutius de testamen. verbo, & vxorem, nomine, Adelasiam, in tracta. de successio. ab intesta. numer. 706. Bermond. de publi. concubinat. pagi. 3[illegible]7. num. 77. Alexand. consi. [illegible]7. in fi. lib. [illegible] Anto. Gomez in l.9. Tauri nu. 5[illegible] per tex. ibi, & in l. nostra sumpta ex l. [illegible] tit. 3. lib. [illegible] & l. [illegible] tit. [illegible] ordina. Vbi statuitur, quod filij clerici, & sic nati ex damnato coitu non succedant patri, nec alijs consanguineis. & l. 7. infra eo. in fi. trasumpta ex l. 9. Tauri, dicit quòd dispositū in l. ordinationū, & in hac lege obseruētur in specie illius Taurinæ cōstitutionis, nempe in successione bonorum maternorum, vt diligenter aduertit Cifont. in d. l. 9. Taur. nu. 5. Interpretanda ergo erit lex nostra, & extendenda ad consanguineos ex parte matris, quod & Anto. Gomez censet in d. l. 9. Tauri num. 5[illegible] quod expenditur ex vltimis verbis dictæ Taurinæ constitutionis, quę mentionem facit legis nostræ & ad eam se refert, quod minime faceret, nisi

 cerneret

cerneret legem nostram vtriusque parentis consanguineos cõprehendere, quod præseferunt verba legis nostræ, ibi. *Otro si por no dar occasiõ que las mugeres, assi viudas como virgines sean barraganas de clerigos, si sus hijos heredassen los bienes, y de sus padres, o sus parientes?* Et clarius statutum erat in l. 22. titul. 3. lib. 1. ordina. vbi dicebatur, si sus hijos heredassẽ sus bienes, scilicet matris, & paternorũ, ibi y de sus padres, & consanguineorum ex vtroque latere coniunctorum ibi, o pariente, vt erudite expendit Cyfontan. in d. l. 9. Tau. numer. 5. in fin. licet nostræ legi hoc quadrare non possit, cum expresse dicat filium clerici non succedere cognatis ipsius patris clerici, & mentionẽ non facit de cognatis ex patre matris.
7 † Solebam etiam ipse appendere verba vltima d. l. 9. Taur. ibi, saluo si fueren los hijos de clerigos, &c. In quibus præcipiebat legem ordinationum 22. tit. 3. lib. 1. seruari exceptio autem debet esse de regula, & de contentis in ea, alioqui vana omnino esset exceptio, quæ non prædicaretur de eo, quod in regula continetur, perperam enim quis exciperet dicendo, lego Seyo seruos meos excepto equo albo, vel omnes homines currunt excepto equo, vt Dyn. explicat in rub. de reg. iur. in 6. num. 14. Bar. & Bald. in l. in his, ff. de legib. Bart. & doct. communiter maximè Deci. num. 20. in l. 1. ff. de regul. iur. Euerard. in locis legalibus loco 3. vers. 2. d. D. Couar. eleganter lib. 2. resolutio. cap. 5. num. 4. & 5. vbi tractat de intellectu l. nam quod liquide, §. vlt. ff. de penu. lega. Cum ergo l. 9. Tauri, & l. 7. infra eod. ex ea sumpta quæ loquitur de successione bonorum maternorũ, non est verisimile casum legis nostræ excipere, si in
8 eisdem bonis maternis non loqueretur. † Sed procliuior sum priori sententiæ, vt successionibus locus sit hac in specie, cum prohibita non inueniatur, & lex nostra, & sequens minimè obstant, cum loquãtur in successione filiorum clerici, qui minimè succedent patri, nec matri, nec consanguineis paternis vel maternis, odiosa enim semper fuit hæc proles Canonibus, & legibus nostris regijs, vt constat ex Concilio Toletano 9. cap. 10. & cap. cum mulier 15. quæstio. 8. vt nobis insinuat d. D. Couar. in epitome de sponsalib. 2. part. cap. 8. §. 5. nu. 17. & probatur in l. nostra, & sequent. conferunt tradita per Ferdinan. Vazq. de successio. creatio. §. 10. nu. 628. vers. infero, quod si Imperator: atque ideò nimirum si grauiores pœnæ huic proli à legibus inferantur, nec ex eis liceat arguere ad alios spurios, & incestuosos filios. Quare Gregor Lup. in l. vlt. glos. 1. tit. 13. part. 6. rectè non immeritò asseruit in tanta doctorum varietate dubium esse, quæ istarum sit receptior opinio,
9 atque ideò egere regia declaratione. † Tertia conclusio, filij nati ex damnabili coitu succedere possunt ex testamento omnibus paternis, & maternis consanguineis, etiam in bonis à parentibus prouentis, vt resoluunt Bart. & doctores in l. si is qui ex bonis, ff. de vulgar. Fallit tamen hoc in filio clerici, cui non potest aliquid à consanguineis relinqui, vt in hac lege expresse statuitur. Quod Anton. Gom. extendit ad omnes ex damnato coitu natos in d. l. 9. Taur. n. 51. in fin. cui minimè accedo ex ratione supra tradita, n. precedenti. † Quarta conclu-
10 sio, frater legitimus ex parte matris succedit fratri naturali tantũ simul cum alio naturali ex eadẽ matre nato, & non excludit eũ, licet in successione matris excluderet, vt in d. l. 7. infra eo. & illa duntaxat in specie lex illa corrigit ius cõmune, non in successione fratris, in qua ius cõmune manet incorrectũ, vt rectè aduertit Ant. Gom. in d. l. 9. Taur. nu. 49. & n. seq. Subdit fratri naturali mortuo ab intestato succedere fratrem naturalem ex vtroque latere coniunctum, hoc est, ex eodem patre & matre, excludereque non solum fratres naturales vterinos, verum etiam fratrem legitimum, & naturalem vterinum, ex eadem matre natum, ex alio tamẽ patre, quia est vtrinq; coniũctus, & habet potiora iura, arg. text. in auth. itaque C. cõmun. de succes. quam conclusionẽ nuncupatim tenet Angel. de Aretio. in §. vulgo quæsitos 2. col. prope finem vers. quid si superueniret dictus Petrus instit. de succes. cogna. & Angel. de Perusio in auth. quibus modis natura, effi. sui, §. fin. nu. 19. Greg. Lup. in l. vlt. titul. 13. de successio. ab inte-
11 stato, in verbo natural e legitimo, part. 6. † Sit denique certa regula in hac materia successionis ab intestato, quod semper est successio reciproca, & in ea est seruanda æqualitas, vt si quis alteri non potest succedere, nec alter sibi, & qui mihi succedere potest, & ego ei, vt in §. filium vero vers. nullum tamen in auth. quibus modis natura, effi. sui collatio. 7. vbi hoc notat Bart. Anto. Gom. in l. 9. Tauri numer. 51. & nu. 8. & est text. in auth. licet, C. de natural. libe. in fine, Azo in summa Codic. eodem numer. 5. l. 8. in fine titul. 13. part. 6. vbi Gregor. Lup. in verbo, manera.

GLOSS. V.

1 *Spurio, vel filio clerici nihil potest à patre relinqui.*

2 *Spurio à patre relictum acquiritur hæredibus legitimis, & ipsis nolentibus fisco.*

3 *Spurio à patre relictum acquiritur hæredi instituto, quo deficiente quæritur legitimis.*

4 *Hæres qui in testamento fuit grauatus restituere spurio, si non accommodauit fidem restituendi non amittit hæreditatem, nec applicatur fisco.*

c *Ni ayan ni puedã gozar de qualquier manda.* Nota ex lege, ista, quod filio clerici nihil potest à patre relinqui nõ solũ titulo institutionis, verũ nec legati. Cæterum hoc non solum in filio clerici procedit, sed & in quocũque filio spurio, qui nec ex testamento nec ab intestato, nec ex contractu inter viuos aliquid à patre capere potest (filium spuriũ hic intelligo etiã vulgo quæsitũ) vt in auth. quib. mod. natura. effi. sui §. vlt. & l. fin. & authen. licet C. de natural. liber. l. 10. titul. 13. de succes. ab intestat. par. 6. l. 10. tit. 5. lib. 3. fori, auth, ex cõplexu, C. de incest. nupt. dixi supra gl.
2 n. 3. † Quod si pater filio spurio aliquid relinquat, id à lege legitimis liberis, vel cognatis proximioribus defertur, l. 1. & ibi Bald. & Salicet. notant, C. de

de natural. libe. Bar. in l. vlt. ff. de his qui. vt indig. Iaso in l. 2. nu. 9. C. de hæred. institu. Alex. dicens hanc opinionē communem esse in l. hæreditas. C. de his quib. vt indig. & in consi. 74. nu. 6. lib. 3. & consi. 202 lib. 6. Corne. consi 236. lib. 2. Bermondus hanc attestatus communem in lib. de publicis concubinar. in verbo qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos nu. 21. & 22. pag. 318. & sequen. qui etiam in filio clerici, de quo nostra lex loquitur, idem concludūt Barba. consi. 46. lib. 1. d. D. Couar. in epito. de sponsalib. 2. par. c. 8. §. 5. num. 3. Petr. de Dueñas in regul. 366. nume. 3. Sed si venientes ab intestato id petere neglexerint, vel tacuerint vsque ad duos menses, eis elapsis ea bona fiscus vendicabit. Idem si pacto aut renunciatione consanguinei excludantur. l. 1. §. quibus tacentibus. C. de naturali. liber. & ita per illum text. hoc voluit Bal. in l. certum nume. 17. versi. sed pone bastardus. C. vnde legiti. Bermond. de publicis concubinarijs in verbo qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos nu. 7. pagin. 311. Rolandi Bononien. in tractat. de testamen. rubri. 18. nu. 1. Ludo. d. Sardis in tract. de natural. libe. in fine in versi. secundo videndū est num. 1. Ioan. Garron. in repe. in repe. l. 1. num. 101. & sequen. C. de secund. nupt. d. Couarru. l. c. 8. §. 5. nu 3. hanc opinionem cōfirmat text. in l. 10. titu. 13. de successione ab intestato, par. 6. † Diximus si quid pater filio spurio relinquat,
3 id à lege legitimis liberis, vel proximioribus cōsanguineis deferri. Sed hoc altius inuestigandum est, nam si pater ei aliquid reliquit palā, vel cū instituit hæredem simul cum alijs tunc portio spurij applicabitur cæteris scriptis hæredibus, vel quidquid ei fuerit relictum, non legitimis ab intestato venientibus. Si vero nullos alios hæredes instituit, erit testamentum ipso iure nullum, & succedent veniētes ab intestato, & idem fiet hodie iure regio, licèt testamentum non propterea sit nullum, vt in l. 1. titu. 4. de testamen. supra hoc lib. Cuius ratio est, quia filij spurij non sunt culpa sua indigni, atque ideo non fisco quæritur hæreditas, sed hæredibus legitimis, quoties autem propria culpa sunt indigni fisco applicatur hæreditas, vel legatum talibus relictum, vt in l. aufertur, & ibi glo. & communiter doct. ff. de iure fisci, ex qua id expendit Bar. ibi, post doctores antiquos, idē Bar. in l. 3. ff. de his quib. vt indig. Areti. & cōmuniter Moderni in l. si is qui ex bonis. ff. de vulgar. hanc sententiam confirmat text. in l. non intelligitur. §. si quis palam. ff. de iure fisc. & in specie hanc opinionem affirmant Barto. in l. fina. nu. 8. ff. de his quibus vt indig. idem Bar. in l. hæreditas, num. 1. C. eod. titul. & ibi Paul. nume. 3. Sali. nume. 6. Alexand. numer. 2. hanc dicens communem Iaso. nu. 5. & Corne. 1. col. prope finem, Bald. & Imol. in l. 3. ff. de testamen. glos. vltima, in l. Lucius. §. in testamento & ibi Bart. Paul. Innoc. & communiter docto. ff. de lega. 1. Barto. consi. 119. Segura in repe. l. 3. §. fin. nume. 143. ff. de libe. & posth. Anto. Gomez in l. 9. Tauri, num. 21. Bermond. de publi. concubinarijs in verbo qui etiam filios. &c. num. 20. & sequent. pagin. 318. Grego. Lupi hanc testatus receptiorem sentētiam in l. 10. in verbo, los hermanos, titu. 13. par. 6. dicit tamē legem illam regiam destruere communem opinionem, qua hæredes scripti præferebātur legitimis quinimo ad legitimos deueniat priusquam ad scriptos, quæ fuit opinio Azo. quam sequitur & confirmat lex Partitæ secundum eum dubitans tamē hoc asserit, & dicit super eo cogitandum. Quod mihi non placet, ea siquidem lex regia non loquitur in casu, in quo alij hæredes fuerunt scripti: ideo tanquam casus omissus manet sub dispositione iuris communis. l. commodissimè. ff. de liber. & postum.
4 † Aut vero pater capacem aliquem instituit hæredem, eumque palam rogauit, vt hæreditatem filio suo spurio restitueret, hæresq; nullam accommodauit fidem & hac in specie hæreditas nō aufertur ab hærede nec fisco applicatur. Quoniam hæres non deliquit, vt in l. 2. §. si quis palam & l. ita fidei. ff. de iure fisci. l. Lucius. §. in testamento, & l. in tacitis. ff. de lega. 1. & ibi doct. omnes Bald. in l. eam quam nume. 21. C. de fideicommis. Nisi eam restituerit filio spurio testatoris, quia tunc ab eo aufertur, & applicatur fisco text. vnicus & singularis. in l. si postulante. §. fin. ff. ad Trebellia. vbi cum expendunt & commendant doctor. Bald. in l. eam quam nu. 21. Paul. Castren. in l. Lucius. §. in testamento. ff. de lega. 1. Anton. Gomez in d. l. 9. Tauri, num. 21. in fin. l. 13. titu. 7. part. 6. & ibi Grego. Lupi in verbo, cumpliese tal ruego. De tacito autem fideicommisso dicunt infra eod. gloss. 8.

GLOSSA VI.

1 *Donatio spurio facta est nullius momēti, & reuocatur per descendentes & legitimos.*
2 *Iuri accrescendi in cōtractibus an sit locus.*
Donata spurio an accrescant alteri donatario capaci cui eadem res simul cum spurio donata fuit, ibidem.
3 *Donatio à donatario patris spurio facta an renocetur & censeatur facta fuisse in fraudē.*

O donacion) Quemadmodum titulo lucratiuo ex vl-
1 tima voluntate nil potest filio spurio vel incestuoso relinqui, vt dixi in glos. præcedenti, ita nec per contractum ex causa lucratiua, veluti donatione. Si pater enim donat filio spurio (præter alimēta, vel quintam bonorum suorum partem, quæ iuxta. l. 7. & 8. infra eod. succed. t loco alimentorum) donatio est, nullius momenti, & reuocatur per descendentes legitimos, vel per patrem vel matrem, vel fratrem vel sororem, quibus non extantibus, vel agere expresse recusantibus, vel tacite, per lapsum duorum mensium reuocabitur per fiscum, vt in l. 1. & ibi glo. Cyn. Barto. Bald. & Salic. C. de natural. libe. Azo in summa illius tituli, text. in l. 10. & ibi Gregor. Lupi, titu. 13. part. 6. Anto. Gomez in l. 9. Tauri, num.
2 33. & docto. supra citati in gloss. præcedenti. † Sed quæro, si donatio fuit duobus facta, nempe, spurio, & alteri capaci, an pars quæ deficit ratione incapacitatis spurij accrescat coniuncto? Et licèt in vltimis voluntatibus dubitetur, an sit locus hac in specie iuri accrescendi, vt aduertit Anton. Gomez in d. l. 9. Tauri, numer. 34. ibidem tamen ipse resol-

ait minus dubitationis esse in casu proposito, quandoquidem in contractibus ex causa lucratiua & mere diuidua, locus non est iuri accrescendi, vt in l. si mihi & Titio. ff. de verbo. obliga. & ibi communiter
1 docto. † Secundo aduertere oportet fraudem legi factam censeri, si is cui pater spurij donauerit aliqua bona, in continenti spurio donauerit, vel ex interuallo dicens id facere in remunerationē primæ donationis. vel si sit maxima quantitas quę donatur secundum Bald. in l. eam quam nu. 30. C. de fideico. Ioan. Lupi in repe. rubri. de donatio. int. vir. & vxor. §. 50. nu. 14. quemadmodum & ex alijs coniecturis potest id præsumi factum fuisse secundum Anani. consi. 1 2. d. D. Couar. in epito. de sponsalibus. 2. part. cap. 8. §. 5. num. etiam. 5.

GLOSS. VII.

1 *Clerici filius nil potest ex bonis patris, vel eius consanguineorum etiam titulo emptionis acquirere.*

2 *Spurius, vel ex damnato coitu natus an possit ex emptionis contractu aliquid habere ex bonis patris, & num. sequen.*

3 *Spurius an possit mutare patri, vel ab eo aliquid emere? quod sic, si vera numeratio interuenerit.*

Emptio vera inter maritū & vxorem valet, ib.

4 *Lex 1. C. de natural. liber. explicatur.*

5 *Confessio patris de recepto precio an sufficiat ad validandum venditionem spurio factam.*

6 *Confessio non sufficit in quocunque actu suspicionem habente, nisi vera numeratio.*

7 *Confessio patris iurata in fauorem spurij nō validat venditionem, nisi verè cōstet de numeratione.*

8 *Pater alienare potest bona sua titulo onerosa modo constet de vera numeratione.*

9 *Confessio in aliorum præiudicium facta quibus casibus eis noceat.*

10 *Confessio testatoris iurata nocet hæredi.*

11 *Confessio patris in fauorem spurij concurrētibus alijs indicijs probat.*

12 *Traditio vera & actualis requiritur in actu suspecto & reprobato, nec sufficiet constitutum nec alia ficta traditio.*

Lex vna C. de suffragio, ibidem.

13 *Assertioni etiam iuratæ personæ prohibitæ non est standum in prohibitis.*

Assertioni meritorum donatarij quādo stetur? ibidem.

14 *Lex nostra limitatur & optime intelligitur. Spurio etiam iure regio pater vendere potest aliquid si vera precij numeratio interueniat, ibidem.*

O vendida.) Nota legem optimā, quod vsque adeo prohibitū est aliquid ex bonis paternis, vel consanguineorū eius manere apud filiū clerici, vt nec per contractum onerosum emptionis & vēditionis aliquid ex eorum bonis consequi possit. † Sed an idē
2 sit in alijs filijs spurijs, vel ex dānato coitu natis? Et videtur quod per cōtractum emptionis, vel venditionis pater possit bona sua in filium spurium & incapacē transferre, eo quod tunc capiat iure suo ex proprio contractu, sicut quilibet extraneus, & quia nil recipere videtur ex bonis patris, cum tātum absit, quantum adest: atque ideo nullam fraudem factā videri legibus prohibitiuis. Ex quo id voluit Accur. in l. qui testamentum in glo. 1. ff. de probatio. Barto. quoque & Bald. Fulgo. & cæteri ibidē dum reprobant glo. dicentem, valere confessionem patris dicētis se recepisse preciū à filio, si igitur vere recepisset valeret vtique emptio. Hanc conclusionē probat in specie Specula. in titu. de successione ab intest. ito versi. quod si inter se vendere velint, nu. 4. Bal. in l. si is qui ex bonis. 2. col. in fi. & ibi Alexan. num. 7. & Areti. nu. 6. in fi. ff. de vulga. Ant. Gomez in l. 9. Tauri, nume. 35. Grego. Lupi per text. ibi in. l. 10. titu. 13. part. 6. Ioan. Galden. de arte testandi titu. 1. cautela. 14. num. 3. Guill. Benedi. in repe. c. Raynutius in verbo, & vxorē, nomine Adelasiā, decis. 5. n. 129. Beemond. de publi. concubinar. pag. 323. nu. 22. & pagi. 325. num. 32. versi. & prædicta conclusio, Iacobi. de S. Georg. in d. l. qui testamentū, num. 8. & seq. ff. de probatio. Pet. Dueñas in regula. 306. amplia.
3 11. † Pro hac sententia solet citari tex. in l. qui testamentum. ff. de probat. vbi valere asserit Iurisconsultus cōtractum mutui, vel alium onerosum inter patrē & filium spurium incapacē, quoties vera pecuniæ numeratio interuenit, nec sat esse solā patris cōfessionē de recepto, text. etiam, in l. seruum meū. ff. de hæred. institu. vbi valet vēditio facta ei, qui hæres institui nō potest, nec aliquid ex testamento capere, & ibi eum expendit Bald. idem Bald. in. l. si is qui ex bonis. ff. de acquir. hæred. Præterea quamuis inter virū & vxorem donatio non valeat, ob id, quod inter eos semper censeatur contractus suspectus valet tamen contractus onerosus verè & absque vlla fraude inter eos celebratus, vt in l. si sponsus. §. circa venditionem. ff. de donationi. inter virum & vxor. l. quod autē. §. si maritus eod. tit. l. si quis donationis. ff. de contra. emp. confirmat item hanc sententiam tex. in d. l. 10. titu. 13. de successio. ab intesta. par. 6. quę non ab re donationem dumtaxat fieri prohibet à patre filio incapaci, non emptionem, quod ibi appendit Grego. Lupi in verbo, la donacion, & Ant.
4 Gomez in l. 9. Tauri nume. 35. † Verum aduersus hanc receptam sententiam solet citari tex. in l. 1. C. de natu. libe. cuius verba sunt. *Siue itaque donatum per ipsum, qui pater dicitur, vel per aliū, siue per interpositam personam, siue ab eo emptū est, siue ab alio, siue ipsorum nomine comparatum, statim retractū reddatur quibus iussimus,* vbi id expendit Bart. tex. etiā in l. nostra quia expresse prohibetur emptio & venditio inter patrem & spurium clerici filium, imo quod magis est, etiam inter cōsanguineos patris & spuriū ipsum. Ex quibus huic sententiæ accedit Segura in repeti.

peti.l.3.§.vlt.ff.de lib.& poſthum.numer.145.verſic. & circa hoc,& Anton.Gom.in l.9.Tauri,nu. 36.pro
5 pe finem. † Ipſe tamen Gomezius,num. 35.verſi. ſed his non obſtantibus aſſerit priorem ſententiam iure communi Imperatorum veriorem & receptiorem eſſe.Credit tamen per legem noſtram eſſe correctam,quod ad verum ſit,dicam inferius. Reſpondetque tripliciter ad l. 1. C. de natural.libe. & vltimò quod ibi pater non emebat aliquid à filio, nec ei aliquid vendebat, ſed nomine filij ſpurij ab alio emebat,in apertam fraudem legis,quare improbatur emptio,vt ibi,ſenſit Cyn. 2. notab. quæ ſolutio placet Gomezio & mihi applaudet.Communis tamen ſententia limitatur,vt procedat quoties conſtiterit patrem verè recepiſſe precium,nec ſat erit.patrem confiteriſe recepiſſe,& ſi cõſtet de confeſsione ex eodem inſtrumento venditionis:quoniam ea cõfeſsio præſumitur facta in fraudem,vt in l. qui teſtamentum.ff.de proba.vbi ſi pater confitetur in teſtamento ſe debere filio incapaci pluſquàm capere poſsit,non valet nec probat talis confeſsio, niſi verè & liquido probetur,quem text. in id expendunt Odofre.Bart.Bald.Sali.& communiter docto. quod verum eſſe aſſeuerant etiam ſi confeſsio fiat in contractu inter viuos,contra gloſſ.ibi,quæ in hoc reprobatur, & contra eam eſt text. in l. cum quis decedens.§.Titia.ff.de lega. 3. hanc limitationẽ ſequitur Anton.Gomez in l.9.Tauri.35. verſic. ſed his non
6 obſtantibus. † Secundo hæc inſtruitur limitatio, nam in quocunque actu fraudis præſumptionem habente non ſufficit confeſsio partis,ſed vera & corporalis traditio exigitur,veraque numeratio, eiuſque probatio,vt in l.per diuerſas verſicul.ita tamen iuncta glo.& l.ab Anaſtaſio verſi. ſiquis, ibi re ipſa perſoluit. C.manda.vbi actio per creditorem cedi poteſt titulo oneroſo,non lucratiuo,ob euitandas fraudes,quæ hac in ſpecie committi ſolent. Debetque hoc caſu conſtare de numeratione, vt etiam voluerunt Iacob.Butri.in dict. l. per diuerſas in fin.& ibi Barto.2.columm. Angel.1.colu.Sali.& communiter docto.idem Salicet.in l.1.C.ne lice.potentio. 2. colum.Iacob.de Belouiſu Bartol.& cæteri in authen. de æquali.dot.in fin.colla.7.Tiraquel.lib.1.de retractu.§.1.glo.18.numer.85.Cornel.conſi.148.num.7. lib.1.& quæ dixi in l.12.gloſ.2.in fin.titul.6. de me-
7 liorationibus ſupra hoc libro. † Et vſque adeo vera eſt hæc concluſio,vt procedat etiam ſi confeſsio patris fuerit iurata,adhuc ſiquidem eſt inualida reſpectu ſpurij incapacis in cuius fauorem emanauit, vt in d.l.cum quis decedens.§.Titia.ff.de legat. 3. & ibi notant Barto.& alij interpretes, Iacob. de San. Georg.in d.l.qui teſtamentum numer. 8.& ſequen. ff.de probatio.Alexan.conſil.18.lib. 3.& conſil.45. lib. . Vermond.de publicis concubinarijs pagin. 325.num.32.ad fi.& ſequen. † Conueſtitur hæc ea-
8 dem ſententia quoniam licet pater alienare poſsit bona ſua titulo oneroſo,nec conſideretur an id dolo fecerit nec ne,debet tamen conſtare de vera precij numeratione,vt alienatio valeat,alias non valet, ita docet ſingulariter Ioan.de Plat.in §. item ſiquis in fraudem inſti.de actio.quod reputat ſingulare Iaſo in l 1.ff.de eo per quem factum erit.2.colum.& in auth.vnde ſi parens.C.de in offi.teſt.quam ſententiã confirmat tex.in l.1.§.ſi quis in fraudem,ff.ſi quid in fraud. patro. quem ad hoc appendit Paul.Caſtren. in l.1.vlt.col.& quæſtio.C.de inofſi.teſtamẽ. Iaſo in additio.ad Chriſtopho. Porcum in §. poſt mortem inſtitu.de inutili.ſtipula.Bartholom. Beron. in cautela 35.Dida.Segura in repe.l.3.§.fin.num.131.ff.de libe.& poſthu.Anto.Gom. in l.9.Tauri n.36.Quod extendit,etiamſi pater hoc iuraſſet authoritate Specula.in titu.de confeſ.§.ſed nunc videndum,verſ.ſed nunquid patris confeſsio,cui accedunt Alexan.conſi.132.lib.5.Segura in l. cohæredi.§. cum filiæ, num. 129.ff.de vulga.& in dict.l.3.§.fina,num.132.ff.de liber.& poſthum.& in repe.l.vnum ex familia.§.ſed ſi fundum.num.173.& 174.ff.de lega. . Caſſa.in conſuetu.Burgun.rubri.7.§.3.num.29.fol.2 3.col.1 & latius Tiraquel.lib.1.de retractu.§.1.glo. 8.nu.80. Stephan.Bertrand.conſ.71.prope finem lib.4. Alci. in cap.cum contingat num.26.de iure iur.Barba.& Guill.Benedi.in cap.Raynutius de teſtamen. verb. ſi abſque liberis moreretur.1.num.27.Corn. Iaſo & Deci.in l.ſi donatione,C.de collatio.Ferdinan.Vazqu.lib.3.de ſucceſsionum creatione,§.20. num.257.
9 † In quibus autem caſibus cõfeſsio in aliorum praeiudicium facta eis præiudicet necne,tradit late Tiraquel.lib.1.de retractu.§.1.gloſſ.18. num.82. & 88. & ſequentibus & latius lib.2.§.1.glo.7. nume.37. & §.4.gloſ.6.numer.11.& 14.Petrus Nunnius de mandatis exequendis,2.par.cap.29.num. 10.& ſequent.
10 † Nec oberit text. in authenti.quod obtinet, C.de probatio. & in l.cum quis decedens,§.codicillis,ff. de lega.3. vbi confeſsio teſtatoris probat cum iuramento,debet ſiquidem intelligi in præiudicium extranei hæredis, non filij . quod probare videtur text.in dict. authenti. quod obtinet quatenus dicit in fine,eam confeſsionem non nocere creditoribus,
11 ergo nec filio. † Cæterum quod ſupra diximus numer. 8.procedit, præterquam ſi cum patris confeſsione concurrant alia indicia,nempe,vnus teſtis, vel ſemiplena probatio,vel aliæ coniecturæ.vt cenſet Anton.de Butrio & Abb.in cap. quamuis de re iudi.Anton.Gomez in l.9.Tauri numer.36. verſi.limita tamen ; quibus adde concordantes, vt Tiraquel.refert in repe.l.ſi vnquam in verb. donatione largitus num.28.C.de reuocand.donatio.vbi plura ſimilia adducuntur, ſummè in praxi conducibilia.
12 † Fulcitur præterea hæc aſſertio per text. in l.vna, C. de ſuffrag. ibi. ſequaturque traditio corporalis, vbi probatur,quod in contractu ſuſpecto & reprobato,ſemper requiritur vera & actualis traditio rei, vt ſuſpicio ceſſet & præſumptio fraudis,vel ſimulationis. Nec ſufficeret clauſula conſtituti,vel alia traditio ficta, vt ex eo textu expendunt ibi Bar.Salice. & communiter Doctor. Imol.in l. ſi is qui ex bonis 2.col.in fin.ff.de vulga.Anton.Gomez in l.9.Tauri, num.36.verſi. facit. † Item in prohibitis non eſt ſtandum aſſertioni etiam iuratæ perſonæ prohibi-
13 tæ,ſecundum Petr. & Cyn.in l.1.C.de ſacro ſan.Eccleſi. idem voluit Bartol. in l. cum quis decedens, §.Titia honeſtiſsima,ff.de lega. & in l. Aurelius,§. vlti.ff.de libera.lega.cum pluribus concord.a Tiraquel.congeſtis in d. l. ſi vnquam, in verbo, donatione largitus,numer.79 C.de reuo. dona. Petr. Nunni.de mandatis exequen.2.p.c.29.nu.13. Sicut nec creditur

creditur in prohibitis assertioni meritorum donatarij, etiã si specialiter enumerentur secundũ Guil. Cyn. & Alberi. in l. vlti. ff. de exercitu. Salic. Corne. Alex. & alios recẽtiores in l. si donatione. C. de collatio. cum concordan. ab eodẽ Tiraq. cõgestis in verbo donatione largitus nu. 77. & supra hoc lib. tit. 6. de meliorationibus. l. 12. glo. 2. in fin. †

14 Superest vt examinemus, nunquid per legem istam corrigatur ius cõmune, quo venditio nõ prohibetur inter patrẽ & filium spuriũ, vt supra diximus, nu. 2. & sequentibus? Et corrigi asseuerant Dida. Segura in rep. l. . §. fi. nu. 145. ff. de lib. & posthu. & Anto. Gomez in l. 9. Tau. nu. 26. ad finẽ. & in hoc asseuerat Ant. Gom. esse legem istã terribilem, quod non solum non potest filius clerici aliquid capere ex bonis patris, etiã titulo emptionis, verũ nec ab eius cõsanguineis ex bonis propr. js cõsanguineorum, licet, nihil habeãt ex bonis paternis. Verum iudicio meo lex nostra intelligi debet in casu dubio vbi non constat, an vere vendicio & numeratio precij interuenerit, vt tunc fraus præsumatur iuxta superius tradita. Secus vero vbi vere cõstiterit de precij numeratione, tũc enim emptio prohibita minime censebitur, vt erudite explicat Greg. Lupi. in l. 10 in verbo, la donacion, prope finem tit. 13. de succes. ab int. part. 6. vel si quis refractarius hanc limitationem non admisserit, nõ tamẽ inficias ire poterit, quin vltra speciem in qua lex nostra loquitur, non extendatur, sed solum procedat in filijs clericorũ, quos magis iura abhorrẽt propter horrendum crimen, quod in eorum conceptione patratur, & non extendatur ad alios spurios vel incestuosos, cum sit correctoria, vt diximus supra hac eadem lege glo. 4. num. 8.

GLOSS. VIII.

1 *Spurio posse à patre aliquid donari vel relinqui an statui possit statuto vel lege.*

2 *Delictorum occasio omnino fugienda est à legibus. Delicti futuri remissio fieri non potest, ibi.*

3 *Lex generalis an valeat, disponens patrem posse spurio donare, vel aliquid relinquere?*

4 *Spurio restituere rogatus palam bona patris potest bona retinere nec fisco restituere tenebitur.*

Spurio tacitè restituere rogatus & fidem patri præstans de ea restituenda licet palam fecerit bona fisco applicabuntur, ibi.

5 *Spurius non potest tute in foro conscientiæ bona à patre vel eius cognatis relicta retinere.*

Pœna ipso iure imposita quando in foro animæ debeatur. ibid.

6 *Spurius quando in foro conscientiæ possit retinere bona patris? & nu. sequen.*

7 *Hæres qui tacitam fidem præstitit patri de restituendis bonis spurio, nõ tenetur spurio restituere.*

8 *Hæres qui tacitam fidem præstitit patri de restituendo bona spurio, non tenetur hoc fisco pandere, nec ei bona restituere ante cõdemnationem, & num. sequen.*

Pœna an obliget in foro conscientiæ? ibid.

9 *Pœna censura obligat in foro conscietiæ & quare?*

10 *Hæres qui tacitam fidẽ præstitit de restituẽdis bonis patris spurio tenetur fisco bona restituere in foro exteriori licèt ea bona spurio non restituerit.*

Hæres rogatus spurio restituere bona paterna nisi restituat non capiet ea bona fiscus. ibidem.

11 *Tacitum fideicommissum quomodo probetur, & num. sequen.*

12 *Tacitum fideicommissum probatur per confessionem hæredis.*

13 *Tacitum fideicommissum etiam iuratum tenetur hæres à iudice interrogatus pãdere.*

14 *Tacitum fideicommissum probatur per coniecturas & præsumptiones.*

Probatio difficilis cõiecturis fieri poterit, ibi.

Lex. 3. §. tacite. ff de iure fisci explicatur. ibi.

15 *Taciti fideicõmissi coniecturæ quæ sint sufficientes ad eius probationem, & nu. 16.*

17 *Taciti fideicommissi bona cũ fructibus sunt restituenda.*

18 *Taciti fideicommissi bona cui fisco applicẽtur an seculari vel ecclesiastico?*

19 *Spurius an possit hæres institui sub conditione si à principe legitimetur.*

20 *Spurius sub conditione si legitimetur institutus à patre an possit interim bonorum possessionem habere?*

21 *Nepos ex spurio an possit ab auo hæres institui?*

22 *Nepos ex spurio existente prole legitima institui non potest ab auo.*

23 *Nepos ex incestuoso filio institui non potest ab auo, etiam si legitimi deficiant.*

24 *Nepos ex filio clerici presbyteri potest ab auo institui.*

25 *Nepos spurio ab auo institutus si est in potestate patris an possit bona capere ex institutione vel an patri quæratur vsufructus?*

26 *Cautela instituendi filiũ spuriũ vel clerici.*

27 *Clericus an possit nurum instituere?*

h *Agora ni de aqui adelante.* Ex his verbis improbari videtur statutum vel legem in contrarium factã & in futurum fiendam. Cuius occasione hic incidit quæstio an valeat statutum disponens spurios ex testamento vel alia vltima voluntate posse patribus suis succedere, vel an eis possit aliquid ab ipsis patribus

tribus donari & non poſſe id ſtatui aſſeuerunt Hoſtien. in ſumma in tit. qui filij ſint legiti. §. qualiter pen. coiugin. verſi. quid ſi Imperator Card. in c. per venerabilem vlt. q. extra eod. tit. Bar. in l. 1. num. 7. ff. de teſta. vbi etiam Bal. & Imol. & cęteri interpretes, Ancar. in c. 3. de teſt. nu. 8. Fred. de Senis, conſ. 265. nu. 1. & conſ. 297. Are. in l. cunctos populos, n. 15. C. de ſum. Trin. & ibi Bal. nu. 13. Iaſ. in l. ait prætor in prin. n. 12. ff. de iur. iu. Soc. conſ. 95. nu. 9. lib. 4. Dec. in c. 2. lect. 1. not. . de conſt. Verm. in tract. de publicis concubin. in verbo qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, nu. 63. & ſeq. pagin. 34. Ioan. Lupi in l. 9. Taur. num. 6. quam dicunt communem opinionem Ioan. Bapt. Cacialupi in rep. d. l. cunctos populos, nu. 170 Deci in c. in præſentia num. 124. de proba Ioan. Galden. in tract. de arte teſtandi tit. 1. cautela. 14. nu. 1. Ferdinan. de Loazes in tract. de matrimon. 2. dubio. 2. fundamento pro parte negatiua, n. 7. vbi refert plures doctores hoc idem aſſerentes, & iterum in tracta. de conuerſ. paganorum col. 22. n. 7. verſi. ex hac ratione, Nicola. Boer. deciſ. 127. n. 9. Guill. Bened. in rep. c. Raynutius in princi. nu. 30. de teſt. 1 n. Ioan. Bapt. in repeti. l. omnes populi, fo. 11. col. 1. ff. de legat. 1. Pet. de Dueñ. in regula. 366. ampliat. 1. d. D. Couar. de ſponſ. 2. p. c. 8. §. 1. num. 6. Dec. conſ. 271. n. 12. Calcan. conſ. 3. nu. 3. & conſ. 59 num. 7 Nicol. de Vbald. de ſucceſsio. ab inteſtato. n. 29. Did. Perez ad Seguram in rep. l. cohæredi. §. cum filiæ num. 1. . ff. de vulga. Ripa in l. ſi vnquam. q. 28. nu. 76. C. de reuo. dona. Ioan. Lupi in l. 9. Tau. nu. 6. Segura in tract. de bon. lucra. n. 113. & 114. & ibi Di.
2 Perez. † Mouentur primò, ne quis inuitetur ad delinquendum, vt in l. final. C. de natura. libe. ibi, quia vicium paternum refrenandum eſſe exiſtimauerunt. Secundo quia eadem ratione non valet pactum, per quod fit remiſsio delicti futuri, vt in l. ſi vnus. §. pacta quę turpem. ff. de pact. & ibi hoc notat Alb. Bal. Ang. Paul. Caſtr. & communiter doct. confert. tex. nota. & expreſſus in l. conuenire. ff. de pact. dotali. & ibi notat Bal. & Sali & doct. communiter tex. in l. 1. §. hæc autem actio. ff. ſi quis teſta. lib. eſſe iuſſ. fue. l. vlti. ff. de his quæ in frau. l. cred. l. . §. illud. ff. de poſ. l. cõtractus quidam. §. . ff. de reg. iur. l. nec ex prætorio eod. titu. Præterea tale ſtatutum, vel lex eſſet occaſsio peccati, ideo non permittenda, vt in c. vlti. de præſ. c. cum infirmitas de pœni. & remiſsio. dolus ſiquidem futurus per nullam diſpoſitionem remitti poteſt. l. quidam decedens, & ibi gloſ. & doct. ff. de admi. tuto. l. 29. tit. 11. par. 5. cum concord. per Ant. Gomez traditis in l. 9. Taur. n. 16. qui plura ex hoc infert nota-
3 bilia. † Contrariam ſententiam, imo quod valeat lex generalis diſponens quod filij nati ex damnabili coitu poſsint parentibus ſuccedere tenet Bal. in l. 1. n. 1. C. de iure annullorum aureo, & ibi Sal. idẽ Bal. in c. Canonum ſtatuta n. 22. de conſtitu. & Paul. Caſtr. in l. fin. nu. 2. C. ſi contra ius. Anton. Gom. in l. 9. Tauri. nu. 16. per tex. ibi, qui admittit omnes natos ex dãnabili coitu ad ſucceſsionem matris, præterquam eo caſu quo incurrit pœnam mortis. & ibi reſpondet ad allegatã in oppoſitum, & denique ex mẽte Pauli Caſtren. has concordat opiniones, vt communis procedat extantibus legitimis, vel non extantibus ſi fiat per ſtatutum propter defectum poteſtatis ſtatuentium. Secunda vero ſententia procedat, quando fit per legem generalem, & filij legitimi nõ
4 ſuper ſunt. † Et vt materia legis noſtræ plenè & probo ordine explicetur, Facio. 3. concluſiones. Prima cõcluſio, quamuis hæres inſtitutus palã rogatus ſpurio reſtituere, poſsit iure optimo illa bona poſsidere, vt in l. non intelligitur in principio, & §. 1. ff. de iure fiſci, & l. ſi in metallum ff. de his quæ pro nõ ſcrip. hab. Bart. in l. fin. col. 3. ff. de his qui. vt indig. hoc efficaciter probans: ſi tamen hæres ab aliquo ſcriptus ei fidem præſtat de reſtituenda hæreditate, vel parte hæreditatis ſpurio, etiamſi palã id fecerit, vt indignus priuatur hæreditate, vel parte eius, & fiſco applicatur, vt in dict. l. non intelligitur. §. ſi quis palã & l. ita fidei. ff. de iure fiſci. l. prædonis loco. ff. de pet. hære. l. in tacitis & l. Lucius. §. final. ff. de legat. 1. potuit enim lex iuſtiſsimè ſpurium paterna hæreditate priuare, eumque reddere incapacem, quod à legibus factum eſſe conſtat, vt in auth. quib. mod. na tural. effi. lui. §. vltim. cum concordantijs ſupra eod.
5 glo. 3. n. . & glo. 5. in princ. traditis. † Secunda concluſio, ſpurius in foro animæ non poteſt tutè bona à patre, vel eius cognatis ſibi relicta, vel inter viuos do nata obtinere, eo quod iuſte ad ea capiẽda incapax redditur per legem noſtram ad id poteſtatem habẽtem, qoin etiam id lege ciuili, Canonica & regia interdicitur: quare in eodem foro ad reſtitutionẽ eorũ, tenebitur. Nec huic oberit ſententiæ, quod pœna legis exterioris conſideranda non ſit in interiori iudicio, donec à iudice eius executio fiat iuxta gloſ. celebrem & communiter receptam in c. fraternitas, 12. quæſtion. 2. de cuius interpretatione latè agit d. D. Couar. in epitome de ſponſalib. 2. p. c. 6. §. 8. nu. 10 & dom. Iacob. Septimacen. Epiſcopus Ciuitatẽ meritiſsimus de inſtitutio. cathol. cap. 9. nu. 44. Id enim verum eſt, & procedit in pœnis iudicis executionem exigentibus, non tamen in pœnis, quarũ nulla iudicum executio exigitur, quales ſunt eæ, quæ aliquem reddunt indignum, vel incapacem alicuius actus, tenetur enim ab eo actu ſe abſtinere in foro animæ: ſic & incapax aliquorum bonorum tenetur a poſſeſsione illorum recedere, ex ſententia Cayet. 2. 2. quæſti. 62. artic. 1. cui accedit, d. D. Cou de ſponſ. 2. p. c. 8. §. 5 num. 8. & c. 6. §. 8. num. 16. in fin. verſi. nono ex præmiſsis. Vel vltra eos dic, eam non eſſe pœnam, nulla ſiquidem præceſsit culpa ſpurij, ſed ob bonum publicum, vt homines arceantur a ſimilibus peccatis, lex voluit filium reddere incapacem bonorum patris, quare peccat ea accipiens contra prohibitionẽ legis & Canonis ea capere prohibentis, licet antea quam incapax redderetur, non peccaſſet, atque ideo nimirum ad reſtitutionem eſt obnoxius, cum bona aliena inuaſerit, nempe legitimorum hæredum, iuxta ea quæ diximus ſup. eo. glo. 5. nu. 2. & 3. † Tertia cõ-
6 cluſio, ſpurius filius poterit tutè in animæ iudicio & conſcientiæ foro bona poſsidere patris, quæ ſibi liberè tradiderit hæres a patre ſcriptus, nulla promiſsione præmiſſa: eo quòd talia bona ex voluntate veri domini acquirat, hoc eſt, hæredis, qui aditione hæreditatis dominus efficitur, vt in l. cum hæredes. ff. de acquirenda hæreditate, nec lex aliqua prohibet eum poſſe tradere bona illa filio ſpurio, niſi ex parentis voluntate & iudicio tradiderit, quo

quæ vtique voluntas hac in ſpecie non interuenit,
vt ex ſuperius traditis probat.d.D.Couarr.de ſpon-
7 ſalib.2.part.c.[illegible] † Quarta concluſio, hæres à
teſtatore ſcriptus non tenetur in iudicio animæ ſpu
rio teſtatoris filio hæreditatem reſtituere, etiam ſi
tacitam fidem de ea ſpurio reſtituenda præſtiterit,
quoniam promiſsio illa facta fuit contra legis pro-
hibitionem,& in eius fraudem, quare ex ea non te-
netur, vt in l.iuriſgentium.§.generaliter, & §.prætor
ait.ff.de pact.& ibi Fortun. Garſia.3.notab. dom.D.
Couar.in epitome de ſponſalib.2.par.cap. 8.§.5.nu-
mer.9. Sin autem non obſtante legis prohibitione
hæres ea bona ſpurio tradiderit,quamuis eam fidem
tacite præſtitam adimplere non teneretur, poterit
tamen ſpurius in foro conſcientiæ tutè ea bona poſ
ſidere tametſi hæres qui fidem præſtitit grauiter
peccauerit fraudem inſignem committens aduer-
ſus leges prohibentes dictam fidem præſtari, vt in
l.1.ff.de iure fiſc.l. 3.§.cum ex cauſa,& l. penulti. eod.
titul.l.ex facto.§.Iulianus,verſicul.reſpondi. ff.de vul
gar.l.beneficio ff.ad l. Falcid.l.3. C. eodem titul. l.
cum quidam.§.Diuus Pius, verſicul. in tacito. ff. de
vſur.l.13.in fin.titul.7.partit.6. quia non prohibent
leges illæ traditiones bonorum ſpurio fieri, nec ob
fidem præſtitam amittit hæres hæreditatem & rerũ
hæreditariarum dominium, vnde cum dominus ſit,
potuit res illas in ſpurium transferre. Nec dici po-
teſt,ſpurium acquiſitione huiuſmodi a lege priua-
tum,eo quod ex voluntate patris fuerit facta, nam
non eius voluntate,ſed potius hæredis facta dicitur,
quippe qui dominus erat cum reſtituit, nec ignora-
bat nulla lege ex tacita fidei præſtatione teneri ad
reſtitutionem ſpurio faciendam: quod optime re-
8 ſoluit Couarr.in dict.§.5.numer.8. in fin. † Quin-
ta concluſio, hæres ſcriptus, qui tacitè promiſit te-
ſtatori,reſtituere hæreditatem ſpurio, non tenetur
in conſcientiæ foro illa bona ad fiſcum deferre, nec
fiſco ſeu iudici id crimen ab eo commiſſum pan-
dere,quia verus hæres eſt & dominus,& loco pœnæ
leges hæreditatem fiſco deferunt.l.1.C.de his quib.
vt indig.l.ita fidei.& l.non intelligitur.ff.de iure fiſ-
ci.pœna autem in animæ iudicio non debetur, etiã
ſi ipſo iure ſit ſtatuta, donec per iudicem declare-
tur deberi.Imo etiam poſt declarationem non co-
gitur condemnatus executionem facere ſententiæ
contra ſe.Eſt itaque tutus in foro conſcientiæ pœ-
nam retinendo nec per iudicem, vel executorem
eius executio fiat,ex ſententia gloſ.in capit.fraterni
tas.12. quæſtion.2. quam docto.omnes commen-
dant,ſequunturque in capit. 1. de inſtitu. maxime
Abb.Felin.& Deci.ibi.Corſetus in ſingulari in ver-
bo pœna,Adrian.quodlibeto.6.articul.1. illatio. 3.
Ludoui.Gomez in §.ſi itaque,numer.16. & in §. ex
maleficijs.numer.14.inſtitut.de actio.Dyn.in regu-
la peccatum.2.colum.de regul.iur.in 6.d.D.Couar.
hanc atteſtatus communem in epitome de ſponſa-
lib.2.par.cap.8.§.5.numer.10.Thom.2.2.quæſtion.
66.articul.[illegible] Fortun.in tracta.de vltimo fine illatio.
18.ad fin. Hieronym.Paul. in practica Cancellariæ
Apoſtolicæ.pagin. 88.verſic. bona quæ auferuntur
damnato, Dida. Perez in l.22.colum.167.titu.[illegible]lib.
1.ordinament.Iacob.Septimaceñ.in lib. de inſtitut.
Catholic.cap.9.numer.27.& pluribus ſequentibus,
Dominicus à Soto,lib.[illegible].de iuſtit.& iure.quæſtion.6
articul.6.Vbi mirè hoc explicat frater Franciſcus a
Victoria in relatione.1.de Indis inſulanis,num.[illegible]4.
Siluester in verbo hæres.6.8.Caietan. in ſumma in
verbo pœna.Silueſter in verbo pœna,quæſtion.25.
& alij plures ab ipſis citati.& hæc verior & recep-
tior eſt ſententia,licet contrariam tenuerit Bartol.
in l.vltima.num.[illegible].ff.de his quibus vt indig. Summa
Roſella.in verbo filius.4.colum.verſic. quæro, quid
debet facere ſecundum conſcientiam.Didac. Segu
ra in repetitione.l.cohæredi.§. cum filiæ num. 124.
ff.de vulg. ſubſt. Bernard. Diez a Luco in practica
Crimin.Canonica.§.5[illegible] Anton.Gome.in l. 9.Tauri,
num.[illegible]8.& Gregor.Lupi.in l.[illegible]2.titul. 7. part.6. in
verbo cumpliesse tal ruego,Conrad.lib.1.de contra
ctibus,quæſtion.7.Ludoui.Gomez in cap. 1.de reſ-
cript.lib.6.num.9.Alphonſ.a Caſtro,libr.[illegible].de iuſta
hæretico.punitio.cap.6.& lib. 2. de poteſtate legis
pœnalis cap.4.& ſequentib.Abb.& Felin. in cap.[illegible]
de conſtitutio.Cardina.Barba. Parpalia. Corſetus,
& Matth.de Afflict.in locis per Tiraquel.citatis in
repetitio.l.ſi vnquam,in verbo reuertatur,num.226
C.de reuocand.donation.hi omnes aſſeuerant in fo
ro conſcientiæ teneri ſoluere pœnam ipſo iure ali-
cui impoſitam abſque vlla declaratione,vel execu
tione.Sed nihilominus oppoſita ſententia verior &
receptior & humanior eſt,& in ſpecie propoſita eã
tenet dom.Did.Couarruuias,in Epitome de ſponſa
libus.2.par.capit.8.§.5.numer.9.& Didac. Perez in
l.22.titul. 3.libr.1.ordinamen.columna. 167. cum
alijs ab eo citatis,& iterum ad Seguram in repetit.
l.filius dum in ciuitate eſt,numer. 15.ff.de verbor.
obligati.vbi allegat Concordan.& inter alios Me-
dinam in li.de reſtitution.rubri.de rerum diuiſione
quæſtion.1.fol.4.colum.4. vbi eam atteſtatur com-
munem,& fol.7.colum.[illegible].quæſtion.2.& fol.40.quæſ-
tion.13.colum. 3.Martin.ab Azpilcueta in capit.ſa
9 cerdos.num.14[illegible].de pœnitent.diſtinctio.6. † Sed
hæc communis concluſio locum non habet in cen-
ſuris ipſo iure impoſitis,quæ nulla indigent execu-
tione,vt ex Martino,& dom.Did.Couarru.& Dida.
Perez in locis ſupra citatis cernere fas erit.Conſtat
igitur hac in ſpecie hæredem qui tacitam fidem pręſ
ſtitit de reſtituendo ſpurio teſtatoris filio, non tene
ri fiſco hæreditatem reſtituere, nec ipſi ſpurio, vt
ſupra probaui,num.7.& 8. nec hæredibus legitimis
ab inteſtato ſuccedentibus, cum iſte ſit verus hæ-
res,& licet fides ab eo præſtita in pœnam delicti to
llat ab eo hæreditatem,& deferat fiſco,non ob id de
ſinit hæres & dominus eſſe,donec per ſententiam ab
eo auferantur bona, cum ergo ſit verus hæres ex-
cludit venientes ab inteſtato: quod ſi verus hæres
non eſſet hæreditas ad teſtatoris propinquos perti
neret,vt probat dom.Did.Couarruuias de ſponſali-
bus.2.part.capit.8.§.5.num.9.ad finem,vbi reſpon-
det ad l.prædonis.ff.de petitione hæred.quod iuriſ
conſultus non appellat ibi hæredem prædonem, ſed
dicit cenſendum eſſe prædonis loco: quia fraudẽ fiſ-
co fecit tacitam fidem præſtãdo.Sed tunc prędonis
loco cẽſendus erit,cũ plene fuerit probatum, tacitã
fidem accommodaſſe, non autem quoties id non
conſtat,prout in caſu propoſito, in quo agimus tuo
10 ad forum animæ. † Sexta concluſio,in foro conſcien-
tiæ

tioso hæres qui tacitam fidem præstitit de restituendo incapaci, hoc est, filio spurio testatoris tenetur fisco restituere, etiam si spurio bona nondum tradiderit.l.1.ff.de iure fisci.l.3.§.cum ex causa.& l.penu. eod.tit.l.3.iuncta glos.& ibi.Salicet.C.ad l.Falcid.l. cum quidam.§.Diuus Pius, versic.in tacito.ff.de vsu. l.3.in fine.titul.7.part.6.& ibi.Gregor. Lupi in verbo, cumpliesse tal ruego. Anton.Gomez,in l.9.Tauri,num.2.in fine,& num.25.si vero non accomodauit tacitam fidem, sed testator tacitè eius fidei commisserit, tunc non sufficeret hoc probari, nisi & hæreditatem spurio restituerit, vt probatur in dict. l. 13.in fine.titul.7.de ex hæredatione & indignitate, part.6.& ibi aduertit Gregor.Lupi.in verbo, cumpliesse tal ruego, paulo ante finem. Quod si partem hæreditatis, & non totam tacitè rogatus fuerit restituere, ea dum taxat portio fisco applicabitur, & nō tota hæreditas.l.hæres.qui tacitam & ibi expendūt Bartol.& alij.ff.de his quibus,vt indign.l.ex facto.§. Iulianus,& ibi notant Alexand. & Moderni. ff. de vulgar.vbi Ias.num.4.improbat Bald.in l. 3.C.ad l. Falcid.contrarium asserentem, refert Anton. Gomez in l.9.Tauri. numer. 22. † Sed qualiter constare poterit de tacito fideicommisso? Anton. Gomez in dict. l.9.Tauri,numer.23.& sequentibus, docet pluribus modis hoc constare. Primo si reperiatur instrumentum priuatum, quo hæres promisit & fidem præstitit restituendi hæreditatem spurio, vt in l.3.versicul.&fere.& §.tacite.ff.de iure fisci.& l.in tacitis.ff.de legat.1.& ibi notant Bart.Alberi.& Angelus. Secundo si testibus probetur, vel alias pactū fecisse, vel stipulationem, vel pollicitationem restituendi.l.in fraudem.vbi glos.Bart.& doctores.ff. de his quibus,vt indign. Tertio si instrumento publico occulte & clam facto coram notario valde amico, & testibus domesticis promisit hæres restituere incapaci, & accommodauit tacitam fidem. Est siquidem hac in specie eadem ratio. Quoniam id dicitur fieri clam, quod verisimiliter venire nequit in notitiam aduersarij argument.text.in d.l. prohibere.§.1.in.ff.quod vi aut clam & quasi per totum.l.clam possidere.& ibi doctores.ff.de acquirend.possess. & nuncupatim hac ratione hoc asseuerat Bartol. in dict.l.3.§.tacite.ff.de iure fisci. & in dict. l. in fraudem.ff.de his quibus,vt indign.Angelus.Paulus. & Imol.in dict. l. in tacitis. ff.de legat. 1. † Quarto constare poterit & probari tacitum fideicommissum per confessionem hæredis tacitam fidem accommodauisse ex sententia.glos.in verbo probationibus,in dict.l.3.§.tacite.ff.de iure fisci, vbi eam sequuntur & commendant Bartol. & communiter doctores.Salicet.in l.3.numer.9.C.ad l.Falcid. & in l. generaliter,numer.18.C.de non.numer.pecu. Ioan. de Imol.in l.in tacitis in fine.ff.de legat.1.& hac in specie cogetur hæres positionibus respondere an fuerit tacitè rogatus, & an accommodauerit tacitam fidem, vt asserit Bartol.in l.3.§.tacite in fine, & in l.in fraudem.ff.de his quibus,vt indign.numer.10.Nec id mirum quidem, cum etiam in delictis respondere reus teneatur positionibus, vt in l.Marcellus.§. ceterum, annotar.& an quis possideat, vel dolo desierit possidere, vt in l.quoties.§.prætor. ff.de præscr.& in l.qui petitorio.ff.de reiuendicatio. † Quinimo etiam si hæres qui tacitè fidem præstitit de restituendo spurio hæreditatem interfuerit, se id nomini proditurum, debet vocatus à iudice omnino verum dicere, & rem totam exprimere, vt respondit Cardinal.consil. 35. cui subscripsit Felinus, in capit. intimauit. colum.2.& 3.de testibus, & Martin. Azpilcueta in relectio.capit. inter verba. 11. quæstion.3.parte vltima, correlario.65. Quæ tamen omnia procedunt quando quis à iudice interrogaretur præcedēte infamia cont. a ipsum tacitæ fidei. Idem quoties eius testimonium exigeretur sub monitione generali, & præcederet etiam infamia: alioqui si id crimen occultum & de pœna tantum soluenda agatur, non de restitutione illati damni, non cogetur quis dicere testimonium nulla præcedente infamia. At si responderit, vbi respondere, nec testimonium dicere tenebatur, ita debet respondere, vt verum dixisse constet, vt latissime probat Martin. Azpilcueta Nauarrus. in dicto capit.inter verba part.vltima.correlario.6. domin. Didac. Couarruu. epitome de sponsalibus, 2. parte capit. 8.§. 5. numer. 10. † Quinto probatur tacitum fideicommissum per coniecturas & præsumptiones: quia quoties agitur de probando dolo, vel fraude, vel aliquo alio actu occulto, qui difficiliter per testes probari possit, probabitur per indicia, vel coniecturas prouenientes ex actibus exterioribus, vt in l. dolum. C. de dolo, cuius verba sunt, dolum ex perspicuis indicijs probari conuenit. l. qui autem. §. non simpliciter. ff. si quis omissa caus. testam.l.sicut. §. superuacuum. ff. quibus modis pigno.vel hypot.solu. authentica, sed iam necesse. C. de donat. ante nup. capit. 1. de renuntia.libr.6.l.non omnes.§.à barbaris.ff. de re milita. ibi, sed licet hoc liquido constare non possit, argumentis tamen cognoscendum est l.consensu.§.sue et plagijs. C.de repud.capit.finali. de testibus cogend. capit. afferte de præsumptio. Nec oberit.text.in l.3.§. tacite.ff.de iure fisci.vbi iurisconsultus asseuerat, tacitum fideicommissum probandum esse ex manifestissimis probationibus. Non enim text.ille excludit probationes per coniecturas, & verisimiles præsumptiones: quippe quæ liquidissime etiam probationes appellantur in similibus actibus sui natura occultis, qui que difficulter probantur, vt ex præcitatis legibus expendunt omnes, & in specie Salicet.in l.3.in fine. C.ad l.Falcid.& Anton. Gomez,in l.9. Tauri. numer.25.& in dubio hoc casu contra fiscum est indicandum, quia causam prætendit lucratiuam, vt in l.non puto.ff.de iur.fisc.& ibi notant Dynus, Bar. Alber. Angelus, & communiter doctores.d. D.Cau. libr.1.resolut.c.16.per totum. vbi agit de intellectu dicta.non puto. sed quæ sint coniecturæ istæ, ex quibus tacitum probetur fideicomissum? Respondeo plurimas à doctoribus enarrari. Prima coniectura est, quando hæres institutus statim mortuo testatore restituit bona filio spurio, ex celeritate siquidem actus præsumitur fraus.l.si ventri.§.finali.ff.de priuileg.credi. ex quo ita decidit Baldus in l.eam quam numer.40. C.de fideicommiss. quem non immerito pungit Anton. Gomez.in l.9.Tauri,num.26. dicens id verum non esse, nisi concurrant aliæ coniecturæ

Margin numbers printed beside the columns: 11 (at "Sed qualiter"), 12 (at "Quarto"), 13 (at "Quinimo"), 14 (at "Quinto probatur"), 15 (at "sed quæ sint coniecturæ").

iecturæ simul cum celeritate restitutionis. Stat ergo verâ & sufficiens coniectura, si testator dixerit hæredi [illegible] de bonis [illegible] quod scit, vel quod [illegible] in secreto [illegible], nam si postquam hæc dixerat testator, heres [illegible] mortuo statim bona tradiderit spurio, censebitur tacitam accomodasse fidem, vt in l. cum tacitū [illegible] gloss. [illegible] & ibi Salicet. [illegible] de probation. [illegible] l. Lucius Titius § in testamento ff. de lega. [illegible] gloss. vltima, Antonius Gomez in l. 9. Tauri numer. 26. post medium.

16 † Probatur secundò tacitum fideicommissum, si testamenti tempore testator loquutus fuerit cum hærede ad aurem, & deinde mortuo testatore statim restituit hæreditatem spurio. l. Lucius Titius. §. in testamento, iuncta gloss. 1. ff. de legat. 1. Iacobi. de San. Georg. in l. cum tacitum numer. 4. ff. de probationi. Antonius Gomez, in l. 9. Tauri num. 26. ad finem, vbi idem esse asseuerat, si pater instituit capacem hæredem & eodem patre mortuo, reperiretur spurius in possessione bonorum vidente id, & consentiente hærede instituto, ex hoc enim fraus præsumeretur, argumen. text. cum materia in l. sicut. §. super [illegible] ff. quib. mod. pign. vel hyp. [illegible] ex quo id asserit Imol. in l. si is qui ex bonis. 2. colum. post medium per text. ibi ff. de vulgar.

17 † Septima conclusio, filius spurius, cui bona patris sunt restituta ex tacito fideicommisso, tenetur ea restituere fisco tacito fideicommisso probato cum fructibus, a die quo bona fuit consequutus, quia semper in mala fide fuisse intelligitur. Idemque est in hærede grauato, qui nondum restituat bona spurio, vt in l. cum qui tacitum in princip. ff. de his quib. vt indig. ex qua id expendunt Bartol. & doctor. [illegible] text. in l. prædictis, & ibi Bartol. Alber. Bald. Angel. Paul. & cæteri. ff. de petitio. hæredita. idem Bartol. in l. vltima, numer. 10. ff. de his quib. vt indig. Antonius Gomez in l. 9. Tauri numer. [illegible] 7. verum ex hoc non deducitur, spurium non posse ea bona retinere in foro conscientiæ, cum hæc fructuum restitutio sit etiam pœna, ad quam non tenetur in foro animæ, vt probauimus supra eadem gloss. numero. 6.

18 † Octaua conclusio, si clericus hæredem laicum instituit, tacitèque rogauerit, vt hæreditatem restitueret filio suo spurio, siue eam restituerit siue non, ob crimen ab hærede commissum tacitam fidem accommodante, hæreditas fisco applicatur seculari, non fisco ecclesiæ: attenditur siquidem persona hæredis delinquentis, qui cum sit laicus fisco seculari, sin autem esset clericus fisco ecclesiæ esset deferenda hæreditas secundum Bal. & Paul. Castrens. in l. si quis presbyter. C. de episcopis & clericis, quos sequitur [illegible] in capit. quia. V. de iudi. 2. colum. [illegible] in consuetudin. Burgunden. rubric. [illegible] 5. numer. 4. Segura in repetition. l. [illegible] final. numer. 145. ff. de liber. & posthum. & ibi Didacus Perez, idem Didacus Perez, in l. [illegible] titul. 5. libr. 1. ordinament. colum. 165. in fin. Plat. in l. 1. C. de bonor. vacan. libr. 10. penultima colum. Ancarran. in capitul. cum secundum leges, vltima column. de hæreti. in 6. & in repetitio. regulæ ea quæ. 2 [illegible]. quæstione numer. 26. de regul. iur. in 6. Ioann. Lupi in repetition. rubricæ de donationib. inter virum & vxorem. §. 39. numer. [illegible] d. D. Couarruu. in epitome de sponsalibus. 2. part. capit. 8. §. 5. numer. 10. Antonius Gomez, singulariter in l. 9. Tauri, numer. 29. & 30. Vermondus de public. concubinarijs in verbo qui etiā filios ex tali concubinatu procreatos nun [illegible] 26. pagin. [illegible] 2. Marsil. singula. [illegible] 91. Iaso in l. hæreditas. C. de his quib. vt indign. Greg. Lupi, in l. [illegible] 3. in gloss. penultima tit. 7. part. 6. & hæc est vera & recepta sententia quidquid inuoluerit Ferdinand. Vazquez de successionum creatione. §. 26 numer. 61.

19 † Nona conclusio, spurius potest a patre institui hæres, sub conditione si legitimetur a principe; quod si legitimatio sequatur iustam retinebit hæreditatem patris, absque vllo animæ periculo cum [illegible] posse in [illegible] in tempus quo capere possit [illegible] ff. de hæredibus instituend. l. sicut, & ibi gloss. in principio. ff. quib. mod. vsufr. amitt. & hac ratione hoc voluit Bald. in l. Gallus. §. [illegible] no tab. & ibi Imol. 1. colum. vltim. notab. Aretin. Alexand. & Socin. 1. colum. in principio & Iaso, numer. 5. ff. de liberis & posthumis, Angel. & Imol. in dict. l. in tempus Paul. Castren. in dict. l. Gallus. §. quid si is. 2. colum. hanc opinionem communem esse attestatur, Iaso numer. [illegible] Lancelot. Deci. in dict. §. instituens & Galdens. de arte testandi tit. [illegible] cautela [illegible] [illegible] dem hac in specie voluit Bald. in l. [illegible] quæstione & Socinus numero. 11. C. de institutio. & substitution. sub conditione factis, quorum opinionem communem esse attestatur Castell. Cott. in vltimis memoral. dictione spurius. [illegible] & Gregorius Lupi eam sequutus in l. 1 [illegible] titul. 3. partit. 6. in gloss. magna ad medium Iaso in l. si quis hæres. ff. de vulg. Aretin. consil. 15 [illegible] d. D. Couarruu. in epitome de sponsalibus. 2. part. capit. [illegible] numer. [illegible] Antonius Gomez notabiliter in l. 9. Tauri numer. 18. versic. similiter etiam Francisc. Curtius Iunior consil. [illegible] numer. [illegible] Lancelot. Gallia [illegible] in repetitio. l. Gallus. §. & quid si tantum numer. [illegible] & [illegible] [illegible] numer. [illegible] ff. de liber. & posthumi., Petr. Dueñas in regula 366. limitatio [illegible] Didacus Perez in l. [illegible] titul. [illegible] ordinamen. colum. 14 [illegible] in principio Vermon [illegible] de publicis concubinarijs pagin. 3 [illegible] 7. numer. 37. Decius, in l. ea quæ raro. ff. de regulis iuris, dicam infra eode l. 10. gloss. 1. numer. 19.

20 † Quinimo spurius sub hac conditione si legitimetur a principe institutus, vel substitutus a patre, poterit sub eadem conditione & ea pendente agnoscere bonorum possess. secundum tabulas, & petere se mitti in bonorum possess. non ad hoc vt consequatur earum bonorum dominium & ius plenum hæredis, sed vt habeat interim administrationem tanquam curator bonis [illegible] text. in l. [illegible] §. si sub conditione ff. de bon. poss. secundum tabul. & l. [illegible] & l. si sub conditione [illegible] conditionis. & l. si quis instituatur hæres [illegible] quibus id expressim adnotarunt Iacob. de Are. in l. [illegible] hæres testamento. ff. de [illegible] testamen. [illegible] Alber. idem Alb. in l. si is qui ex bonis, 1. col. in. ff. de vulgar. Bald. Angel. & Paul. in d. l. si quis institutus. ff. de hæredib. inst. Bald. in l. Gallus. §. instituens. 4. not. & ibi Aret. 2. colum. in prin. Alex. [illegible] in [illegible] ff. de lib. & posthum. Ioan. de Plat. in l. [illegible] C. de [illegible] [illegible] Io. Lup. in rep. rub. de don. inter [illegible] numer. 4. d. D. Couar. de [illegible] 2. part. [illegible] §. [illegible] versic. imo hi spurius Fra. Cur. Iun. con. [illegible] 4. [illegible] Gal. in tract. de arte testandi cautela. 14. [illegible] 5. Pe. Dueñ. [illegible]

in regul.366.limi.7.ad fi.Gre.Lupi in l.19.glo. pen. tit.3.de hære.insti.par.6.hanc dixit cômunē. Cōtrariā tamen sententiā imo quod spurio sub conditione si legitimetur instituto nō cōcedatur administratio bonorum, nec ab bonorū poss.admittatur tenuit Imol.in d.l.in tempus.2.colum.in princi. ff. de hære.institu.Ludoui.de Sardis in tracta. de naturalibus liberis in fine,& Cœpola cautela.38. finali colūna in princip.Iacobi.de S. Geor.in l. cum tacitum fi.columna ff.de proba.Grego.Lup.in d.l. 19. glos. pen.titulo.3.part.6.Ant.Gomez, qui optimè loquitur in d.l.9.Tauri,numero. 19. esset quippe facere fraudem legi, quæ reddit filium spurium bonorum paternorum incapacem. Responderque ad l. 2.§. si sub conditione.ff.de bono.poss.secund. tabul. & ad alias leges supracitatas: quod procedunt in hærede capace sub conditione instituto, secus autem erit in filio incapace: quia non reperitur iure cautū, quod hac via possit patri succedere, capit. cum quid vna via de regul.iuris in 6.l.neque per se.C.de hære. insti.l.contra legem cum.l.sequen.ff.de legi.l.sed Iulianus.ff.ad Macedo.l.scire opportet.§. 1.ff. de tuto.& cura.dat.ab his, quæ sententia mihi applaudet, durum quippe esset contrariam admitti in praxi, secūdum quam leges spurium succedere patri suo prohibentes essent profectò verbis & ludibrio impositæ contra legem.2.C.commun.de lega.

21 † Decima cōclusio, nepos legitimus, naturalis, vel spurius ex spurio deficiente prole legitima, potest ab auo hæres institui, nec censetur in dubio patris gratia institutus, quod Bart.censet in consi.118.per tex.in l. fi. ff. de his quib.vt indig.& in l.fi.C.de natural. libe. idē voluit Bar.Imol.Alexan.Areti.& Iaso.1.lectione nu.19.& 24.& 2.lectione,nu.10.dicens hanc communem in l.Gallus.§.quid si is.ff.de libe. & posthu. Panor.in ca.cum haberet de eo qui dux. in matri. quā poll.per adult.Signorol.cons. 114. eandem communem esse attestatur Iaso.in l.hæreditas num. 8 C.de his qui.vt indig. Alexan..consil.74.numero.2.lib. 3. vbi Carol.Molin.idem asseuerat Deci. consil. 462. num.17.& 18.Corne.consil.25.numero. 10. libr.1. Ioan.Galden.de arte testādi, titul.1.cautela. 14. numero.12.Vermondus hanc quæstionem latè examinans de publi.concubi.in verbo, quia etiam filios ex publico concubinatu procreatos,num.65. & seque. pagin.346.& pagina.350.numero. 70. eam diffinit dicens esse communem Dida.Perez in l.22.tit. 3.li. 3.ordina.col.163.vers.alia & 4.est cautela,Did.Castelli in l.9.Tauri, in verbo, ex testamento, & ibi Anto.Gomez,numer.17.Guiller. Benedi. in repe.cap. Raynutius, in verbo, & vxorem, decis.5.num. 131. Rode.Xuarez in l.9.tit.11.libr.1.fori versi. considerandum,& in l.1.tit.6.lib.3.fori,versic.circa hoc quæritur de pulchra quæstione Nicol.Boeri.decis.127. numero.16.Cassane.in consue.Burgun. rub.3.§.5.fo. 113.col.1.nu.7.Petr.Dueñas in regula.366. limi. 2. dom.D.Couar.in epitome de spons.2.par.cap.8.§.5 nu.12.Ari.Pinel.in l.3.C.de bon.mater. num. 20. & 21.

22 †Ex quo infert ibi Couar. auū non posse nepotem ex spurio etiam legitimum & naturalem existēte prole legitima instituere secundum omnes, imo nec existētibus liberis legitimatis ex rescripto principis, vt respondit Alexand.consilio. 74. libro. 3. & Deci.consilio.258.Infert.2.idem Couarru. numero 13.eam institutionem adhuc non valere, si constet patris gratia factam fuisse ex mente omnium supra citatorum, quos sequutus idem censet Aimon Crauet.consil.184.

23 † Verum hæc decima conclusio in nepote nato ex filio incestuoso nō procedit, hic etenim ab auo institui nō potest, etiam si legitimi deficiant secundū Bal.per tex.ibi, in l.si quis incesti, nu. 2.C.de incest.nup. quē dixit vnicū idē Bal.in cap.in præsentia,nu.35.de proba.idē voluit Corse. in singul.incip.hæres.4.& Mars.in sing. 143. Alex. in d.§. Gallus.§.quid si is contra Paul.Cast.ibi, idem voluit ibi Iaso.nu.15.hanc dixit communem Sali. in d.l.si quis incesti, & Ias.in d.§.quid si is, nu. 25.licèt à Bal. velit recedere eandem dixit cōmunem Corne. consilio.25.lib.1. huic opinioni adhæret Cifuen. in l. 9. Tauri,nu.7.& ibi Did. Caste.in verbo, ex testamento, Ant.Gom.ibidem,n.17.dom.Did.Couar.de spōsal.2.par.c.8.§.5.nu.13. Vermond.de publi.concub. in verbo, qui etiam filios, nu.7.pagina.351.versicul. ista conclusio, Guiller.Benedi.in dicto capit. Raynutius in verbo, & vxorem, decisi.5.numero. 131.Roderi.Xuarez in l.1.titulo.6.lib.3. fori, Petr. Dueñas in regul.366.limita.2.versiculo quæ limitatio Grego.Lupi in l.19.glossa penulti.ad finem titul. 3. par tit.6.ad quod non aduertit Pinelus in d.l. 3.numero 20.C.de bonis maternis.

24 † Cæterum quæ de nepote ex filio incestuoso diximus numero præcedenti, locū minime obtinebunt in nepote ex filio clerici post sacros susceptos ordines presbyteratus concepto & nato, is siquidem ab auo poterit institui, quē admodū cæteri spurij, nam licet filius clerici quodam modo dicatur incestuosus ex sententia glossa Bald. & Pauli in l.1.C.de episcop.& cleri. non tamen propriè dicitur incestuosus, sed spurius, vel adulterinus ex gloss.communiter recepta in cap. per venerabilem qui filij sint legi. dixi supra in glossa. 3.numero. 1.& 2. Quare nimirum si nepos legitimus, vel naturalis ex filio clerici ab auo possit institui, quod Bal. censet in dicta.l.si quis incesti.C.de incest.nup. Petr.Cyn.& Salice.in l.2.C.de episcop.& cleric. Alexan.in d.l.Gallus.§.quid si is numer.9.Roderi. Xuarez in l.9.titulo.11.libro.1.fori.2. columna, Corset. in singul.in verbo, fornicatio, vbi attestatur hanc esse communem dom.Didac. Couarru. de sponsali. 2. parte capit.8.§.5.numero.14.Cyfonta.in l. 9. Tauri numero.7.Abb.in capit.ex tenore & capit. causam quæ & capit.lator qui filij sint legi.Petr. Dueñas in regula.366.limita.2.in fine.

25 † Sed hic incidit dubium, nunquid nepote ex filij spurio ab auo, instituto, qui est in potestate patris, vsusfructus bonorum sibi ab auo relictorum, patri quæratur? vel an maneat penes nepotem? an vero ob id irritetur institutio? Et quod non valeat institutio si nepos sit in potestate patris spurij vel alias incapacis, censuit Specula. in titulo de successio.ab intestato.§.1.versiculo quid si habens filium spurium, eo quod incapax ex persona propria, erit similiter incapax mediante persona alterius argument.text.in l. 1. C. de natural.lib.in vers.siue itaque, ibi siue per interpositam personam.l.sed si plures. §. in arrogato. ff.de vulga.l.2.§.1.ff.de admi.rer.ad ciui.pertinen.cuius verba sunt, *Quod quis suo nomine exercere prohibitur, id*

id nec per subiectam personam agere debet. l.non licet ff.de contr.emptio.cum similibus,si vero nepos est emancipatus,vel alias sui iuris valet secundum eũ institutio,quia sibi in totum potest acquiri, & pro hac sententia stringit tex.in l.quæritur.ff. de bon.libert.vbi si filius patroni iustè exhæredatur àliberto, nepos ex eo similiter excluditur à bonorum possessione contra tabulas, si est in potestate patris, quam legem dixit ibi Alberi. bonam & famosam ad plures quæstiones.Sed his non obstantibus verior & receptior sententia est in contrarium, imo quod institutio valeat, vsusfructusque non quæratur patri,sed maneat apud nepotem,prout fieret, si expresse dixisset,vt in authen.excipitur. C.de bon,quæ libe.cẽsetur enim hoc voluisse & cauisse , vt actus valeat & non infirmetur.Conuincitur præterea hæc sententia,quia cum patri quæri non posit vsusfructus,quæ ritur cui quæri potest,& sic ipsi nepoti,& hæc præsumitur esse intentio disponentis argu.tex.in l.proinde.§.vlt.& l.si seruus communis meus & tuus . ff. de stipu.seruo.hanc sententiam amplectuntur Ba,Ang. & Imo.in d.l.Gallus.§.quid si is & ibi Pau.numero. 6.Soci.versi.tertio principaliter, Aret.colum.2.qui late loquitur,& Alex.dicens esse communem , numero.7.& Iaso.nu.13.Ang.& Sali.2.quæst. in l. fin. C.de naturali.libe.Bart.consi.118.Ant.Gomez in l.9.Tauri,num.17.versic.sed dubium . Vbi respondet ad l. quæritur.ff.de bon.liberto . dicens eam legem procedere iuxta ius antiquũ Digestorum , quo patri quærebaturquidquid filius acquirebat,nec aliquid poterat penes filium remanere etiam ex expressa dantis,vel relinquentis voluntate,non magis quam penes seruum,vt in l.placet.ff.de acqui.hære. nostra vero conclusio procedit iuxta ius nouissimũ quo vsufructus quæritur patri & proprietas filio in eius potestate constituto ,nisi testamentor expresse voluerit vsumfructum non quæri patri.vt in d.auth. excipitur.C.de bon.quæ libe.sic ergo nostra in specie,cum per legem non potest quæri vsufructus patri propter eius incapacitatem, nimirum si penes eius filium manet ex tacita testantis voluntate , vt Paul.explicat in d.§.quid si is,& Tiraquel.libr.1. de retractu.§.1.gloss.9.numero.70 . Bertrand. consilio. 96.col.1.li.3. Arius Pinelus dicens communem in.l. 3.num.22.in fi.C.de bon. mater.

26 † Vndecima conclusio,si clericus vel alius filium habens spurium,instituat fidum amicum,vel ei donet bona sua absque vllo pacto & fraude,eaque postea filio spurio reddiderit,vel eum instituerit hæredem, nõ auocabit ab eo fiscus nec venientes ab intestato ea bona , quia postquam additione vel apprehensione bonorũ amicus testatoris effectus fuerit verus dominus , quod spurio tradiderit eius efficitur , nec à patre dicetur ea bona habere,sed ab eo qui tradidit,cuius iã erat effectum patrimonium,arg.tex.iuncta glo. in l. 1.§. veteres.ff.de acq.poss.& l.sed si plures. §. filio impuberi.ff.de vulg.l.eius qui in prouincia.§.fin. ff. si cer. pet.l.1.§.præterea ff.de sep.bon.l.fi.C.de inof.test §. 1.inst.de hær.quali.& diff. Deinde hęc sentẽtia probatur in l.qui Titij testamentum. ff.de his qui.vt indig.vbi quanuis ille qui accusauit Titij testamentũ de falso non posit ei succedere, non tamen succedere prohibetur eius hæredi,quia non dicitur principaliter succedere Titio, & ibi eum text . ad hoc expendit Alberi.& cæteri interpretes , confert etiam text . in l. post legatum. §. qui accusauit in principio. eod.titu.& in l.3. C.de peti.hæred. & in l. cum autem.§.fin.versicul.ponamus.ff.de edili. edi. & in specie hanc tradit assertionem Specul.in titu.de successio.ab intest.§.1.num.30.Bart.in l.fin.2.col ff. de his qui.vt indig.& l.si is qui ex bonis.2.quæst.princ . & ibi Imol.& cæteri.ff.de vulga.Alberi . in auth . licet prope finem.C.de natural.lib.Sali.in l.2. fina. quæstio.eodem titu.Cœpola cautela.38.fi.col.Ludo.de Sardis in tracta.de naturalibus liberis in fi. vbi cõmunem esse attestatur cautelam,& meliorem cęteris,ad relinquendum aliquid spurio,qua communiter omnes vtuntur Anto. Gomez, in l.9. Tauri, numero.18.& ibi Gomez Arias numero etiã.18.Vermondus de publi.concubina.pagina. 313. numero. 13.& sequen.Dida.Perez in l.22.titulo.3.lib. 1.ordina.colum.163.versiculo.2.cautela. Et quod spurius posit ab hęrede patris institui tenet Specula. in tit. de success.ab intest.& ibi Ioan. Andre.§.1 . versiculo quid si pater instituit nu.30.glo in authen.qui.mod. natu.effi.sui.§.vlt.in verb.participium colla.7. Bart. in l.si is qui ex bonis num. 3.ff.de vulga. vbi dixit huiusmodi institutionem in fauorem spurij factam validam esse , quia ex actu testandi non est pręsumenda fraus,argumen,tex.in l. edicto.§.sed hæredem. ff. de alie.iud.mutan.cau.fa.quem ibi doct . sequuntur teste Iaso.in l.si is qui ex bonis numero. 10.idemvolnit Bald.in l.eam quam numero.14.C.de fideicom. Alexan.cons.51.numero.3.libro.2.Vermond.vbi supra Petr.Dueñas in regula.366.limit.11.

27 † Duodecima conclusio, clericus potest hæredem instituere nurum vxorem filij sui spurij,vel maritum filiæ suæ, aut ei aliquid donare,nam licèt filios spurios instituere non posit,nec eis aliquid relinquere vel donare,vt in hac lege & in §.fin.in authenti. qui.mod. natu.effi.sui colla.7.& in l.10.titulo.13,part.6.leges istæ pœnales non debent extendi vltra casus in eis comprehensos.cap.statutum de electio libr.6.glossa in Clementina vnica in verbo,obseruare,de vsur. & hac ratione hoc voluit Didac. Perez in d.l.22. titulo.3.libro.2.ordina.columna. 163.versiculo tertia cautela,& Anto. Gomez in dict . l. 9. Tauri numero.17.versic.ex quo etiam notabiliter infero, & Petr.Dueñas eis tacitis in regul.366.in fine vbi plurima tradit in comprobationem huius sententiæ,refertque Hostien.in capit.1.columna.2.de testamen. contrarium tenentem,cui Ioan. Andr. & Cardina. ibi subscripserunt , eo quod donatio vel institutio huiusmodi censeatur in fraudem legum facta , contra legem non dubium cum similibus.C.de legibus quorum sententiam veriorem esse crederem contra Nostrates,sine ante matrimoniumcontractum cum filio clerici donatio fieret,quia tunc nulla ex causa fraus præsumi posset,vt recte aduertit Petr. de Dueñas , vbi supra. Vel dicere possumus, tunc fraudem præsumi , quando aliæ coniecturæ concurrerint, nõ aliàs,vt pluribus probat rationibus Petr . Dueñas in dict.regula.366.in fine.Cæterum hic examinare oporteret , an spurio alimenta debeantur & an relinqui posint a patre dicam infra eodem.l.7.&.8.

GLO.

GLOSSA IX.

1 *Clericorum filij nihil possunt habere ex bonis parentum, vel consanguineorum etiam ex priuilegio principis.*

2 *Spurij & incestuosi possunt bona patris habere ex rescripto principis cum clausula nõ obstante.*

1 *Mandamos les non valan.* Nota legem istam, annullãtem priuilegium principis confirmans relicta filijs clericorum à patre suo, vel eius cognatis, adeò eorũ proles est exossa legibus, & canonibus, quòd ipsis nõ proderit quoad succedendum patri, & matri aut eorum cognatis, vel aliquid ab eis habẽdum titulo lucratiuo, vel oneroso, vt hic statuitur. 2 † Quamuis in alijs spurijs, vel incestuosis aliud sit statutum: potest siquidem princeps eis relictum à parentibus confirmare, cũ clausula non obstante, vt tradit Azo. in summã. C. de natural. liber. col. 2. vers. sed quid si Imperator, glo. in l. 1. C. eod. tit. text. regni nostri in l. 10. tit. 13. de succes. ab intest. p. 6. vt ibi eo expẽdit Gregor. Lup. in verbo confirmasse, quod sensit Ferdin. Vazq. de successionum creatione. §. 24. n. 6. in fi.

LEY VII.

¶ *Como y quando los hijos bastardos, y de dañado ayuntamiento, y de frayles, y clerigos, y mõjas pueden succeder a las madres, o auer alimentos.*

¶ *Ley .9. de Toro. año de 1505. por don Fernando y doña Iuana.*

¶ Los hijos bastardos, o illegitimos de qualquier calidad que sean, a no puedã heredar â sus madres ex testamento ni ab intestato, b en caso q̃ tengan sus madres hijo, o hijos, o descendientes legitimos. c Pero bien permitimos que les puedan mandar en vida o en muerte hasta la quinta parte de sus bienes, d de la qual podrian disponer por su anima, e é no mas ni allende. Y en caso que no tenga la muger hijos o descendientes legitimos, aunq̃ tenga padre o madre o ascendientes legitimos, f mandamos que el hijo o hijos o descendientes que touiere naturales, o spurios por su orden e grado la sean herederos legitimos ex testamento g y ab intestato, salvo si los tales hijos fueren de dañado y punible ayũtamiento de parte de la madre, h que en tal caso mandamos q̃ no puedan heredar a sus madres, ex testamẽto ni ab intestato. Pero biẽ permitimos que les puedan en vida, o en muerte mandar hasta la quinta parte de sus bienes: e no mas i de la que podian disponer por su anima, y de la tal parte despues q̃ la ouieren puedan disponer en su vida, o al tiẽpo de su muerte los dichos hijos illegitimos como quisierẽ. k Y queremos y mandamos q̃ entõces se entiẽda y diga dañado y punible ayũtamiento, quando la madre por el tal ayuntamiento incurriere en pena de muerte natural, l salvo si fuerẽ los hijos de clerigos, o frayles, o mõjas professas: que en tal caso aunque por el tal ayuntamiẽto no incurra la madre en pena de muerte, mãdamos q̃ se guarde lo cõtenido en la ley m q̃ hizo el señor Rey don Iuan el primero en la ciudad de Soria, q̃ habla sobre la succesion de los hijos de clerigos supra proxima.

GLOSS I.

Filij illegitimi qui dicantur? remissiuè.
Filij manceres, nepharij, incestuosi, adulterini & filij clericorum qui? remissiuè.
Spurij qui dicantur? remissiuè.

1 *De qualquier calidad que sean.* Illegitimi filij dicuntur naturales, de quibus dicam in l. 9. infra eod. spurij, nepharij, incestuosi, adulterini, manceres, & filij clericorum, de quibus dixi, supra eod. l. 6. glos. 3. nu. 1. & 2. & qui nati non sunt ex legitimo matrimonio, vt in auth. ex complexu. C. de incest. nup. & in prin. insti. de adoption. 10. & 11. tit. 13. de succes. ab intes. p. 6. l. 1. & ibi Greg. Lup. tit. 15. de filijs illegitimis p. 4. & melius cæteris exponit Connanus lib. 4. iuris ciuilis. c. 16. de naturalibus liberis.

GLOSS. II.

1 *Filius naturalis, vel spurius, vel ex dãnato coitu natus succedit matri ex testamento & ab intestato.*
Fallit tribus modis, num. seq.

2 *Filius naturalis, vel spurius non succedit matri extantibus legitimis.*

3 *Filius spurius ex coitu damnato natus, prop-*

ter quem mater incurreret pœnam mortis, non succedit matri.

4 *Filius clerici, vel monachi non succedit matri ex testamento nec ab intestato.*

b *Heredar a sus madres ex testamento ni ab intestato.* Lex ista tradit regulam cum tribus limitationibus, regula est quod omnis filius naturalis, vel spurius etiam ex damnato coitu natus succedit matri suę ex testamento & ab intestato, & cæteris ascendentibus ex parte matris. †Fallit primò hæc regula, nisi
2 mater haberet filios legitimos, hi namq; excludunt natu
3 rales & spurios. †Fallit secundo, nisi filius esset habi tus ex coitu, propter quem mater posset damnari ad
4 mortem naturalē. † Terti fallit, quando esset filius clerici, vel alterius in religione professi. Quid autē esset iure cōmuni, vel regio antiquiori, dicā in glos sis sequentibus.

GLOSS. III.

1 *Filij naturales, spurij, vel vulgo quæsiti nullo modo succedunt matri extantibus filijs legitimis, nec ex testamento, nec ab intestato, sed quintam bonorum partem dumtaxat habere possunt ex bonis matris iure nostro Regio.*

2 *Filij naturales, spurij, vel vulgo quæsiti iure communi Imperatorum poterant succedere matri simul cum legitimis & naturalibus, nisi mater esset illustris, & filij spurij.*

3 *Legis nostræ iustitia & l. si qua illustris. C. ad Orfic. iniustitia ostenditur.*

c *En caso que tengan sus madres hijo, o hijos, o descēdientes legitimos.* Nota ex lege ista, quod filij naturales, vel spurij, vel vulgo quæsiti, nullo modo succedunt matri extantibus legitimis, nec ex testamento, nec ab intestato, sed quintam dumtaxat partē bonorū, de qua pro anima disponere poterat, poterit eis mater inter viuos, vel in vltima voluntate relinquere.
2 †Iure autem cōmuni aliud erat statutū, nēpe, quod filij naturales, vel spurij, seu vulgo quæsiti poterant succedere matri simul cum descendentibus legitimis ab intestato, nisi mater sit illustris, ei siquidem non succedent filij spurij, sed naturales tantum sic, extantibus legitimis l. si qua illustris. C. ad Orfici. l. hac parte & l. spurius. ff. vnde cogna. l. pen. tit. 13. de success. ab int. p. 6. tradunt doct. omnes in l. 9. Taur.
3 † Et optima ratione lex nostra id statuit, iniquum quippe esse videtur, naturales filios ex fornicario coitu conceptos simul cum legitimè conceptis admitti ad matris successionem, scriptū enim est Genes. c. 21. non erit hæres filius ancillæ, idest, concubinæ cū filio liberæ, idest, vxoris, authore Ambrosio sermone. 65. c. dicet aliquis. 32. q. 4. c. non omnis. 32. q. 2. ex verbis Apost. ad Galat. c. 4. in Genes. c. 25. scribitur dedit Abraham cuncta quæ posséderat Isaac, filijs verò concubinarum largitus est munera, & separauit eos à filio suo Isaac, quod adnotauit Ioan. Annius super Philonem l. 1. Fortu. in tract. de vl. imo fine, illatio. 8. d. D. Coua. de spons. 2. par. c. 8. §. 3. nu. 15. Inferuntque iniustam esse decisionem. l. si qua illustris. C. ad Orfici. quæ in Gallia, non seruatur teste Guill. Bene. in c. Raynutius verbo, & vxorem, nu. 710 Cassa. in consu. Burgū. rub. 8. §. 5. & Carolo de Grassalio. lib. 1. regali. Franciæ, iure. 7.

GLOSS. IIII.

1 *Spurio an aliquid possit à parentibus relinqui iure communi & Regio antiquo, & iure canonico & regio nouiori?*

2 *Quinta pars bonorum paternorum, quæ filio spurio relinqui potest, si excedat eā portionem, quæ cuilibet filio legitimo competit, an possit spurio relinqui, & numero sequentibus.*

Filio naturali vncia iure communi relinqui potest extantibus filijs legitimis, fallit si sint filij. 12. vel plures, ibi.

Filio legitimato an possit plus relinqui, quā legitimo, ibi.

3 *Maritus qui ex statuto lucratur tertiam partem dotis, tunc lucrabitur cum non sit maior pars quam quæ vni filiorum primi matrimonij competit.*

4 *Quintum extraneo relinqui an possit à patre, si excedit partem, quæ vni ex filijs competit. & num. seq.*

5 *Quintum relinqui potest filio spurio, vel extraneo etiam si filij minorem partē habeant pro legitima.*

6 *Spurio ex damnato coitu nato an possit relinqui a matre quinta bonorum suorū pars, extantibus legitimis?*

d *En vida, o en muerte hasta la quinta parte de sus bienes.* Iure cōmuni & regio antiquiori pater nō poterat aliquid relinquere, vel donare filio spurio auth. ex cōplexu. C. de incest. nup. l. pen. tit. 13. de succ. ab int. p. 6 Iure autē Canonico filio spurio, & incestuoso relinqui possunt alimēta arbitrio iudicis. c. cū haberet de eo qui dux in matr. quā poll. per adul. Iure autē regio nouissimo pater, vel mater possunt filio spurio, vel ex dānato coitu nato in vita, vel in morte quintā bonorū suorū partē donare, vel relinquere, quā extraneo poterāt relinquere. l. 12. tit. 6. de melioratio. sup. hoc lib. vbi dixi, ita Nostrates resoluūt
2 in l. 9. Tau. vnde lex nostra de prōpta fuit. †Sed Tel. Fer. in d. l. 9. Tau. n. 26. 27. 28. & seq. limitat legē nostrā, asserens ita demū procedere, dūmodò quinta pars a parentibus spurio relicta, vel donata non sit maior, quā quæ vni filio, vel descēdēti legitimo cōtigerit, quod euenire poterit, si sint sex, vel septē, aut plures filij legitimi, & naturales, ne sit melioris cōditionis filius spurius, quā legitimus, quod fulcit authoritate, Alb. in aut. licet. C. de natur. lib. vbi existē

te

te sobole legitima vnciā permittitur patri filio naturali relinquere, dūmodo legitimi non sint duodecim, ex tex. in l. cōmuniū. §. vlt. C. de natur. lib. idē voluit Bal. in c. per tuas, n. . de mai. & obed. & Ang. in aut. qui. mod. natu. effi. sui. §. & quoniā, vbi pater filio legitimato nō pōt plus relinquere quā filio legitimo, & licet tex. ille loquat in legitimato per oblationē curiæ, idēest in legitimato per principis rescriptū, vt ibi notat Ang. & in §. tribus eiusdē auth. Molin. in cōsu. Pari. ti. de materia feudali. §. 8. gl. 1. n. 46 Soci. in l. Gallus. §. & quid si tantū nu. 28. & ibi Iaso. nu. 108. & Eman. Costa dicēs cōmunē ibidē. 2. par. n. 137. cū seq. Gomez. in d. l. 9. Tau. n. 68. & ibi Tell. Fernā. n. 28. & seq. vbi citat cōcordātes. & asserit hoc à fortiori procedere in filio habito ex coitu dānato.
3 † Nec obstat secūdū eū quod quilibet extraneus erat capax quinti: nā intelligi oportet, dūmodo non cōsequatur plusquā filius legitimus, quod ait proprius notare Bar. in l. hac edictali. C. de secund. nup. vbi stāte statuto, quod maritur lucretus tertiā partē dotis, intelligitur, dūmodo nō sit maior pars, quā quæ vni filiorū primi matrimonij cōpetit, quæ sententia cōmunis est & recepta, vt Paul. Cast. attestatur in auth. præterea nu. 4. C. vnde vir & vx. & in l. codicillis. §. matre n. 3. ff. de lega. 2. Curti. Iunior in d. auth. præterea, n. 14. Bertrād. in d. l. hac editali, nu. 20. cū seq. C. de secund. nup. saltē quādo simpliciter loqueretur statutū, vt ipse explicat nu. 21. Ex quo Tellius asseuerat indubitatū esse, filiū hunc illegitimū non cōsequi quintā bonorū maternorū partē ex eiusdē matris dispositione, si plures filij legitimi adsint quā quinq;.
4 † Eadē ratione cēset ipse Telli. n. 30. idē esse in extraneo, quod quintū ita demū ei à patre vel matre possit relinqui, modo extraneus non habeat maiorē partē, quā vnus ex filijs legitimis arg. eorū quæ superius adduximus, relinquit tamē cogitādū.
5 † Sed iudicio meo, vtraq; in specie parētes poterūt disponere de quinta suorū bonorū parte ad libitū, prout leges regiæ eis permittunt. l. 7. tit. 12. de donatio. & l. 9. tit. 5. de legatis li. 3. fori & l. 12. tit. 6. de meliorationibus supra hoc eodē lib. dicā infra eod. l. 9. glo. 1. nu. 6. leges enim prædictæ eā esse legitimā filiorū statuerūt, nēpe omnia bona dēpta quinta parte, quare nulla eis fit iniuria, si portio legitima vnicuiq; filiorū, licet plures sint, relinquatur. Præterea lex nostra nō facit distinctionē vllā, an sint filij legitimi duo, vel tres, vel quinq; aut plures, sed indistincte statuit extātibus filijs legitimis, posse matrē filio spurio quintā relinquere bon. suorū partē, ergo nec nos distinguere debemus. l. de precio. ff. de pub. l. nō distinguemus. ff. de arbitr. Rursus leges regiæ auxerunt filiorū legitimā, vsq; ad quatuor partes, quinta relicta patri, vt de ea possit ad libitum disponere sine obligatione filijs relinquēdi, nūc ergo propter multitudinē filiorū legitimā eorū augere esset profecto iniquū, maximeq; absq; lege cōpellere patrē tō tā substātiā filijs relinquere: eiq; facultatē testandi auferre contra l. 1. C. de sacros. Eccles. & alias similes. Nō deffiteor hoc posse à lege statui, vt quando plures essent filij legitimi, legitima eorū augeretur, quodq; nō esset maioris priuilegij luxuria quā castitas, nec esse integrū parentibus maiorē portionem spurijs relinquere, quā legitimis, propter crimē ab eo patratū cum spurios genuit, sed hoc nō disposuit imo cōtrariū capacē eū faciens quintæ bonorū partis, vt in hac lege videmus statutum, quare sine lege hoc facere nō licebit. 6
† Sed an extātibus filijs legitimis mater possit filio spurio ex dānato coitu nato, propterquē pœnā mortis mereretur, quintā bonorū partē relinquere? Et quod nō possit ei legare quintū asseuerat Ioan. Lup. in l. 9. Tau. num. 48. eo quod in prin. legis hoc statuitur in spurio simpliciter, & in fine cū loquitur de nato ex dānato coitu, propter quē mater pœnā mortis mereretur, dicit ei posse legare quintū nō existētibus legitimis, videtur ergo, quod extātibus legitimis nō possit ei relinqui. Verum quia ratio eadē vtraq; in specie militat, cōtrariū tenet Telli. Fern. in d. l. 9. Taur. nu. 33. citatq; d. Did. Couar. hoc idē asserētē (cōtra Ioā. Lupi in l. 6. Tau. nu. 50.) in epitome de sponsali. 2. par. c. 8. §. 6. nu. 6. in fi. quibus ipse assentior.

GLOSS. V.

1 *Spurius filius testatoris an possit ab executore testamenti eligi cū testator distributionem bonorum inter pauperes cōmisisit? & nu. seq. & vsque ad quintum posse.*

2 *Spuritus filius testatoris an possit ab executore testamenti eligi?*

3 *Spurio alimenta possunt dari ab executore testamenti paterni.*

4 *Spurius testatoris an possit ab executore vel episcopo hæres instituj, vel ei possint relinqui bona paterna.*

5 *Spurius filius executoris potest ab eo eligi tāquam pauper, si ei fuit cōmissa distributio in pauperes.*

De la qual podiā disponer por su anima. Ex his verbis deciditur quæst. si pater in testamēto suo bona præcipit distribui inter pauperes vel cōiunctos, an possit executor testamēti eligere spuriū vel incestuosum, & natū ex dānato coitu? vt quo ad quintā bonorū parentū partē possit executor spurium vel incestuosū eligere, eā quintā partē ei assignādo, quā testator potuit pro anima sua erogare & distribuere.
2 † Eritq; magna limitatio ad cōmunē sententiā doctorū, qua asseritur, executorē nō posse eligere spurium, vel incestuosum filiū testatoris bona sua inter pauperes distribui præcipiētis, ex sentētia Bal. in l. id quod pauperibus n. 31. q. 22. C. de epis. & cleri. Mouetur, quia appellatione cōiunctorū non continetur spurius, & quia factū executoris iudicatur perinde ac factū ipsiusmet testatoris, vt in l. vnum ex familia. §. si de Falcidia. ff. de leg. 2. vbi inquit iuriscōsultus, quod electus nō dicitur capere ab eo, qui cum elegit, sed qui præcepit eligere, idē voluit Bal. in l. ab eo. C. de fideic. ōper tex. in l. si is qui bonis. ff. de acqu. hæredi. vbi qui per se capere prohibetur, nec per alium capere poterit, confert. l. 1. C. de natura. lib. eandē opinionē tenuit Bar. in l. fi. nu. 7. ff. de his qui. vt indig. Bertachi. in trac. de episcopo lib. 4. par. 6. n. 39. Corn. cōs. 236. nu. 10. lib. 2. Ioā. Gulden. de arte testandi, tit. 1. cau. 14. nu. 9. Ioan. Lup. in l. 9. Tauri, nu. 16. & in repe. c. per vestras. 3. notab. §. 24. nu. 2. de don. int. vi. & vx. Vermondus, de publicis cōcubinar. p. 3. 1. n. 8. Guiller.

ller.Ben.in rep.c.Ray.in verb.& vxo.5.decis.n.122. de test.Alex.cōs.54.n.1.lib.7.Calc.consf.62.n.7.Pet. Dueñ.in reg.366.amplia.6.Bar.consf.194.Nic.Boeri.decis.127.n.14.& 15.d.Ant.Pad.in l.vnū ex familia.§.si de Falc.n.2.ff.de leg.2.

3 †Quā sententiā limita secundò,nisi executor,vel episcopus dederit spurio filio testatoris aliquid,quod non excedat alimenta, quia cū hoc liceat patri,ergo & executor quod voluit Ioan.Lupi.in d.§.24. n.2.Paul.& Ias.in l.si is qui hæres.ff.de vulg.& Bal.conf. 228. in fi.li. 3.Boeri.d. decis.127.n.13.in fi.estque de mente omnium, sup. citatorum,& hæc probatur per istum tex. vt dixi in prin.

4 † Tertiò limita,nisi executor ipse,vel episcopus spurium testatoris instituerit hæredē,vel in testamento legauerit omnia bona patris sui, hoc siquidē facere licebit,quia ex testamento,cessat omnis suspicio fraudis,l.ex edict.§.sed hæredē. ff.de alien.iudi. mut.cau.fact.ita censet Spec.& Ioann.And.in tit.de suc.ab int.§.1.ver.sed quid si pater instituit,Bar.in l. si is quia ex bonis,n.3.& ibi Ias.n.10.ff.devulg.Imo. con.71.Calc.consf.58.col.1.Alex.conf.51.ad fi.li. 2. Boe. dict.decis.127.nu. 15.vbi citat concordantes, quod tamen sublimita,nisi pater spurij expresse grauasset hæredē,vel executorē suū spurio restituere,vel tacite fidē præstitit de restituendo, vel nisi semper passus fuerit spuriū bona possidere arg. l.sicut.§.superuacuū.ff.qui.mod.pig.vel hyp.solu. ita limitant, Bal.Imo.& Alex.ad Bar.in d.l.si is qui.ff.de vulg.n.3.

5 †Executor tamē testamēti bene poterit filio suo spurio,vel incestuoso pauperi aliquid dare ex bonis testatoris,qui eiusdem executoris nō esset cognatus, quoniā hic filius videtur electus in huius eleemosynæ subsidiū,nō ab executore, sed a testatore,vt expressim decidit Pau.Cast.in d.l.si is qui,nu. 5.& ibi Ale.n.8.& Ias.n.7.& And.Pom.ad Bart n.3.Bal.cōs. 75.lib 3.Cald.conf.19.de test.licèt in conf.3·.voluerit contrariū Pet.de Anc.conf.337.qui hoc colligūt ex l.vnum ex familia.§.si de Falcidia. ff. de legat.2. vbi hoc idem sequitur.d.Ant.Padill.nu. 3.

GLOSS. VI.

1 *Spurij matri succedunt exclusis ascendentibus ipsius matris,idq; & in Rota decisū fuit.*

2 *Spurij matri illustri an succedant?*

Lex si qua illustris.C.ad Orficia.explicatur,ib.

Aunq̄ tenga padre o madre,o ascendientes legitimos.

1 Nota filios spurios succedere matri ex testamēto,& ab intestato,nō extantibus filijs legitimis,etiā si mater parentes habeat,vel alios legitimos ascēdentes, quod adnotauit d.D.Couar.de sponf.c. 8. §.4.in fin. atq;ita attestatur fuisse decisum in Rotæ auditorio, secundū Cassiadorū decis.vnica de succes.ab intestato,nec id opinatur lege regia abrogari: sed potius expresse hoc lege nostra deciditur , quæ desumpta fuit ex l.9.Taur.vbi id expēdit Ant.Gom.n.10.post

2 alios eius legis interpretes.† Quā ipse limitat,præterquā si mater esset illustris,tūc etenim nō ei succederet spurius,etiā si descēdētes nō superfint, vt asserit probari,in l.si qua illustris.C.ad Orfi.quæ in hoc manet incorrecta. Sed limitationē hanc nō immeritò improbat Tell. Fern.in d.l.9.Tau.n.2. eo quod per d.l.si qua illustris,nec alibi probatur,quod spurij filijs legitimis deficientibus nō succedāt matri illustri,sed eo dūtaxat casu ei nō succedunt, cū legitimi filij super sunt,& licèt ratio illius legis generalis est dū dicit,nominari spurios satis iniuriosum satisque acerbū & nostris tēporibus indignū esse iudicemus: atq;ideo militare videatur tā existentibus filijs legitimis,quā eis deficientibus,sed nihilominus cū lex tantū disponat conditionalibus cum lex tantum disponat conditionaliter,& sic,iustis liberis existentibus,hæc ratio restringenda est ad eū dūtaxat casum ne alias sequatur correctio iuriū, atq; ita d.l.si qua illustris intellixit Ang.in §.nouissime insti. ad Orficia.col.1.versi.Ista autē regula fallit,& Ioā. Bap. in d.l.si qua illustris,n.56.versi.4.conc. & idē sentit lex regia.11.tit.22.de suc.ab int. p.6. ibi ,*no deue heredar de los bienes della el spurio,con el legitimo*,quod verum esse censeo contra Gomezium.

GLOSSA VII.

1 *Legitimi hæredes dicuntur ex testamento instituti,quemadmodum & qui ab intestato succedunt.*

2 *Spurij & naturales filij legitimi hæredes dicuntur matri,& de primo capite liberorū, non cognatorum,prout antea erant.*

3 *Spurij,vel naturales filij an possit contra matris testamentum succedere,& illud euertere si sint præteriti?*

4 *Spurij mater an possit agere quærela aduersus filij testamentum eam prætereuntis,vel si quid est ei relictum agere ad supplementum legitimæ?*

8 *Herederos legitimos ex testamento.* Nota tex.expressū hæredes legitimos propriè dici,qui in testamēto instituti sunt, perinde atq,qui ab intestato vocantur, quod probat tex.in l.lege obuenire.ff.de verb. sign.

2 vt ex eo deduxi cōtra Pin.in l.1.tit.4.de testamētis, sup.hoc lib.glo.1.n.16.†Nota secūdo ex his verbis, filios spurios,& naturales nō extātibus legitimis esse legitimos hæredes matri,& de primo capite liberorū,& sic confirmatur hac lege opinio Spec. in tit. de testa.§.4.versi. nūc de naturaliū & seq. vbi dixit, quòd naturales filij ex cōcubina,legitimis nō extātibus,dicūtur legitimi quoad matrē,nō de capite vnde cognati sicut olim,qui nō habebant in bonis patrū bonorū possessionē,idē voluit Bal.in l.certū,n.8. C.vnde cog.D.Caste.in l.9.Tau.in verbo,herederos

3 legitimos in prin.†Dicit lex nostra quod filij spurij succedūt matri ex testamēto & ab intestato tanquā hæredes legitimi,non extātibus filijs legitimis.Sed dubitatur,an cōtra testamētū matris agere possint, si sint in testamēto præteriti,vel ex heredati,&testamētū maternū subuerteretā quā legitimi? Et posse subuertere respōdit iurisc.in l. si suspecta vers. de in offi.ff.de inof.tes.in hęc verba.*De in officiosso testamēto matris ,spurij quoq; filij dicere possunt,* & ibi ex eo expēdūt Odof.Alb.Bal.Ang.Pau.& cōm.doc.gl.vlt. & doc.in l.si qua illustris.C.ad Orfic. quod addēdū esse legi nostræ aduertit Ant.Go.in l.9.Tau. n.12. & ibi Ioā.Lup.n.6.& 7.& D.Cas.in gl.in verbo legitimos, qui tamē dicūt,& perperā,hoc esse cōtra ius cōmune,quod lex nostra corrigit,nēpe,legē vlt. C.de natura. lib.& l.si quis incæsti.C.de inces. nup. quarū prima in

in successione patris loquitur, secūda successione in cestuosi, & alio casu, atque ideo nihil ad rem faciūt. Quare fatendū est, hoc idem iure cōmuni esse statutū, vt contra matris testamentū filij naturales admittantur, & spurij, vt in d.§.de inofficioso, vbi glos. asserit hoc etiā hodie seruari, idē voluit d. D.Couarr. in in epit.de sponsal.2.p.c.8.§.4.n.pen.in fi. & finali. †
4 Idēq; erit in matre naturali, & alijs ascēdētibus ex linea materna, poterūt siquidē per querellā inofficiosi testamenti impugnare testamentū filij eos praetereuntis, vel si quid eis fuerit relicta agere ad supplementū legitimae, vt arg.d.l.si suspectū.§.de inoffic.ff. de inoffi.test.probat Greg.Lup.in l.11.in verbo, los bienes de su madre, versi.& poterit, tit.13.de suc.ab int.p.6.iunctis his quae diximus, in l.praecedēti, glos. 4.in fi. Quod autē de supplemento dixi probatur, argu.l.omnimodo.C.de inoffi.test.& ita vidi practicari hoc in foro regio argentino in causa hospitalis horfanorū Hispalensis cum quadā Inda matre naturali cuiusdā qui dictū hospitale instituit, matri suae legato relicto, quod iure Regio sufficit, licèt non relinquatur titulo institutionis, vt latè probaui, supra hoc lib.tit.4.de test.l.1.glo.10.nu.56.& 66.

GLOSS. VIII.

1 *Spurij ex damnato, & punibili coitu nati non succedunt matri, etiam si filios legitimos nō habuerit, & n.2.*

2 *Spurij ex damnabili, & punibili coitu nati quando succedant matri iure Regio, vel non?*

3 *Nepos ex spurio ex damnato coitu nato, an possit succedere auiae ex parte matris?*

h *Saluo si los tales hijos fueren de dañado y punible ayuntamiento de parte de la madre.* Nota filios spurios ex dānato, & punibili coitu natos non posse succedere matri ex testamēto, nec ab intestato, etiamsi mater filios legitimos & naturales, nullos relinquerit. †Et
2 quamuis hoc indistinctè erat iure cōmuni statutū, vt filij nati ex quocunq; coitu aliqua lege Imperiali dānato, nō succedat matri, nec patri, nec alijs ascēdētibus: quia erāt omni legis beneficio indigni, vt in aut.ex cōplex.C.de ince.nup.& in §.fi.in aut.qui.mo. nat.effi.sui, & l.pē.ti.13.p.6.Bar.in l.fi.ff.de his qui.vt indig.1.col.in fi.Dec.cons.311.Gabri.Paleot.in lib. de nothis, & spurijs.c.43. Hodie tamen quoad matrē hoc solū procedit, si coitus ex quo filium habuit erat punibilis poena mortis, vt dicā in glos.11.& ita intelligunt Ant.Gom.in l.9.Taur.n.13.& Ioan.Lu-
3 pi, n.25.& Telli.Fern.n.3.Cyfo.n.2.†Lex nostra extēditur ad auiā ex parte matris, vt nepos spurij ex dānato coitu nati, propter quē mater incurrit poenā mortis, nō possit auiae succedere, nec auia nepoti, vt latè probat Telli.Fern.in l.9.Tauri, n.24.& 25. authoritate Mathesilani, de succes.ab int. 2. mēb.1. art.n.2.vers.ideo dico, & Ioan. Bap. in l. si qua illustris, n.46.versi.subit etiā praefatus doct.& vers.7.cōclu.C.ad Orfic.contra Soci.cons.148.n.7.lib.1.

GLOSS. IX.

Alimenta quae possunt filio spurio relinqui excedere non debent quintam bonorum parentum partem.

i *Hasta la quinta parte de sus bienes y no mas.* Nota tex. singularē ad limitandū, & restringendū, text. in c.cū haberet, de eo qui duxit in matr.quā poll.per adul. vbi spurius, & incestuosus debet à parētibus suis habere alimenta, quē lex nostra restringit, vt excedere nō possint quintam bonorum parentum partem, dicā latius, infra eo.l.seq.glo.1.n.6.7.8.& seq.

GLOSS. X.

1 *Spurius cui à matre quinta bonorum suorum pars fuit relicta, licèt sit natus ex coitu punibili poena mortis, potest ad libitum in vita, vel morte de ea disponere.*

2 *Filius clerici an possit habere ex testamento matris quintam partem, si habeat, vnde se alat?*

K *Puedā disponer en su vida, o al tiēpo de su muerte los dichos hijos illegitimos como quisierē.* Nota legē optimā quod relictum a matre filio spurio nato ex dānabili coitu, ex quo mater poenā mortis meretur, si nō excedit quintā eius bonorū partē, cēsetur ei relictū nō solū quoad vsumfructū & alimenta, sed quoad proprietatē, de qua spurius in vita, vel in morte poterit ad libitū disponere, vt hic dicitur. † Et haec quinta
2 pars poterit filio spurio relinqui, licèt sit diues, & habeat alia bona, vnde se alere possit: nisi sit filius clerici, huic enim non potest quintū relinqui, sed solū alimēta, quae quintā partē nō excedant, de quo tractat lex sequens, vbi dicā latius. Ita hanc legē intelligit Tell.Fern.singulariter in d.l.9.Taur.nu.34.effectus hic erit, vt si clerici filius habeat bona vnde se alat, quintū ei relinqui non possit, quā sententiā verā esse autumo, vt latius probo inf.eo.l.8.glo.1.n.13.14.& 16.& tandē n.18.distinguā ad intellectū, l.nostrę, & legis sequentis.

GLOSS. XI.

1 *Incestus per mulierē cōmissus qua poena puniatur?*
Lex.3.tit.18.de incestu.p.7.explicatur, ibid. & num.seq.

2 *Incestus crimen quis dicatur incurrere?*

3 *Affinitas contrahitur ex coitu illicito.*
Incestus contrahitur ex coitu cū affini vsq; ad quartū gradū, & quando intelligatur? ibi.

4 *Nepharius coitus poenā mortis meretur etiā ex parte foeminae.*

5 *Coitus inter Christianā & Iudaeum, vel Mahometicum, meretur poenam mortis.*
Coitus qui sunt dānati poena mortis, ibid. & per totam glos.

6 *Filius natus ex adulterio an succedat adulterae, & n.seq.*

7 *Filius natus ex adulterio an succedat adulteræ matri iure regio.*

Adultera an hodie dicatur incurrere pœnã mortis, ibi.

Filius adulteræ est matri insuccessibilis ex testamento & ab intestato, ibidem.

8 *Filius natus ex soluta & viro coniugato succedit matri ab intestato & patri ex testamento.*

9 *Filius adulteræ per vim cognitæ matri succedit ab intestato.*

1 *Por el tal ayuntamiento incurriere en pena de muerte*
natural. Quibus casibus incurrat fœmina propter
coitũ pœnam mortis naturalis tractãt doctores in l.
9. Tau. vnde hæc sumpta fuit, Primus casus est pro-
pter inçestũ cõmissum extra figurã matrimonij, mu
lier enim quæ incæstũ cõmisit incurrit pœnã mor
tis naturalis, vt in l. 3. tit. 18. de incæstu. p. 7. quæ mu
lieri imponit eandẽ pœnã, quæ homini. homini au-
tẽ ibi imponitur pœna adulterij, quæ est pœna mor
tis, vt in l. 15. titu. 17. de adulterijs par. 7. cuius ver-
ba sunt. *Acusado siendo algun hombre que ouiesse hecho*
adulterio, si le fuesse prouado que lo fizo, deue morir por
ende. Et licet asserit Greg. Lup. in d. l. 3. in verbo, la
muger, in princ. tit. 18. par. 7. quatenus ea lex dicit,
essa misma pena deue de auer la muger que a sabiendas
hiziere este pecado, secundũ propriũ & benigniorem
sensum, referri debere ad pœnã adulterij, nõ mortis
quæ viro infligitur, se detrusionis in monasteriũ, vt
in auth. sed hodie. C. de adulte. & d. l. 15. tit. 17. de
adulterijs par. 7. Verior tamen est intellectus Tel-
lij Fernan. in l. 9. Tau. n. 6. vt referatur ad pœnã mor
tis, quã vir incurrit, vt ibi dicitur, cui accedere vide
tur, idẽ Gre. Lupi sibi cõtrarius in l. pen. tit. 13. in gl.
2 magna. versi. hodie vero per l. 9. par. 6. † Sed quis di
cetur crimẽ incæstus incurrere? Respõdeo is, qui cõ
sanguineã vel affinẽ vsq; ad quartũ gradũ cognouit.
c. lex illa. §. incæstus. 36. q. 1. l. si adulteriũ cũ incæstu
in prin. ff. de adulte. notat optimè D. Tho. 2. 2. q. 154
art. 9. §. ergo & ibi doct. insti. de nup. l. 1. tit. 18. de in
cæstu, par. 7. l. 7. tit. 20. de adulte. & incæstu infra li.
8. vbi etiã additur pœna cõfiscationis dimidiæ bo-
norũ partis dom. Did. Couar. de spõsal. 2. par. c. 6. §.
3 8. in prin. † Dubitat tamẽ Pet. Nun. Auen. in respõ.
7. & iterũ in dictionario in verbo, incæsto, an id quod
de affinitate dicunt leges illæ, intelligatur non solũ
quãdo ex matrimonio cõtrahitur affinitas ipsa, ve-
rũ etiã quãdo contrahitur ex illicito coitu: quod ma
gis probat, cũ ex coitu illicito etiã cõtrahatur affi-
nitas, vt in c. discretionẽ, de eo qui cogno. consang.
vxo. suæ & l. 5. tit. 6. par. 4. ibi, quier sean casados o no,
probat Couar. de spõ. 2. par. c. 6. §. 7. n. 3. & §. 8. nu. 3.
in fi. vbi hanc sentẽtiã tenet citatq; Ioan. Ber. Diez,
à Luco Episcopũ Calagurritanũ in practi. crimi. ca
noni. c. 78. Deci. consi. 158. Et quãuis mero iure hęc
pœna incurratur, praxis tamẽ minorẽ admittit tes-
te Pet. Nun. d. respõso. 7. n. 2. in fi. & sensit Gre. Lup.
in l. 3. tit. 18. de incæstu par. 7. † Idẽ maiori ratione
4 fiet in nephario coitu inter descendẽtes & ascendẽ
tes, qui pœnã mortis meretur, vt habetur Leui. c. 18.
& in legibus supra nu. 1. citatis, quæ loquũtur de in-
cęstu, & maiori ratione, idẽ statuit oportet in nepha
rio, qui etiã coitus inçestuosus appellatur, vt in l. 12.
tit. 2. par. 4. Gre. Lup. in l. pen. gl. magna. 1. col. in me
dio tit. 13. de succes. ab int. par. 6. licet cõtrariũ sen-
tiat in l. 3. ti. 18. de inçestu. p. 7. quãuis se demũ refe-
5 rat ad ea quæ dixerat in d. l. pen. † Tertius casus est,
in filio nato ex coitu habito inter Christianã & Iu-
dęũ, vel Mahometicũ, per quẽ incurritur pœna mor
tis. l. 9. tit. 24. & l. vlt. ti. 25. par. 7. licet Boe. in Iudęo
dubitet deci. 316. n. 5. vt refert Tel. Fer. in d. l. 9. Tau
ri, n. 7. Quartus casus est in filio nato ex adulterio &
inçestu, qua in specie mater propter cõcursum cri-
minũ incurrit pœnã mortis, vt in l. si adulteriũ cũ in
cęstu. ff. de adulte. vbi Bar. id notat & Gre. Lup. in d.
l. pen. tit. 13. p. 6. in verbo natus ex dãnato coitu col.
1. post mediũ, & Tel. Fer. in d. l. 9. Taur. n. 5. Quintus
casus est, in filio nato ex muliere, quæ proprio seruo
se iniũxit, propter quod pœnã mortis meretur, vt in
l. 1. C. de mulie. quæ propr. seru. se iniũx. Gre. Lup. &
Tel. in locis proximè citatis. Sextus casus est, in filio
nato ex simplici fornicatione facta per famulũ cũ fi
lia, vel cõsaguinea, vel virgine, quã herus eius domi
habebat. l. 6. tit. 20. de adult. vel inçestu & stupro in-
6 fra li. 8. † Septimus casus, in filio nato ex adulterio,
nõ enim succedet matri adulteræ, etiã prole legiti-
ma deficiẽte ex sentẽtia gl. in §. nouissimè insti. ad
Orfici. quã ibi sequũtur Fab. Ang. & Porc. Sali. in l. fi.
qua illustris col. 1. versi. quęrit glo. C. ad Orficia. Spe
cul. in tit. de succes. ab int. vers. sed an ex dãnato coi
tu, Deci. cõs. 288. in prin. & cõs. 311. in prin. Rod. Xu.
in l. 1. ti. 6. li. 3. fori in c. successionis filiorũ spuriorũ
ex parte matris Gab. Paleotus in li. de nothis & spu
7 rijs. c. 43. † Iure autẽ regio est maior dubitatio, cũ per
legẽ nostrã hi dũtaxat excludãtur à successione ma
tris, qui nati sũt ex coitu dãnato, per quẽ mater pœ
nã incurreret mortis. Et tamẽ hodie nõ videtur eã
pœnã incurrere, sed solũ traditur marito, vt eã pœ-
næ subdat ad libitũ vsq; ad mortẽ, vt in l. 1. ti. 7. li. 4.
fori, & in l. 1. ti. 20. de adul. infra li. 8. hę siquidẽ leges
nõ puniũt, sed permittũt marito punire, quẽadmodũ
l. Gracchus. C. de adult. permittit marito adulteros
in ipso crimine deprehẽsos occidere, nõ autẽ id faciet
maritus authoritate legis præcipiẽtis, sed solũ per-
mittẽtis, vt notat gl. in l. accusationis. C. quod met.
causa quã ibi sequitur Pau. & cęteri interpretes cõ-
muniter Bal. in l. data opera, n. 94. ver. sup. 2. pũcto.
C. qui accus. nõ poss. qua ratione in specie nostra, id
asseruit Gre. Lup. in l. pẽ. gl. magna tit. 13. de succes.
ab int. pa. 6. subdubius in more suo. Sed nihilominus
oppositũ asseuerat Tel. Fer. in d. l. 9. Tau. n. 12. & seq.
quia nõ ex permissione, sed ex legis dispositionẽ mu
lier incurrit pœnã mortis, cui se subdit statim quod
adulteriũ cõmisit, vt in l. pallã. §. quę in adulterio. ff.
de ritu nupt. lexque regia eã morti dãnauit, cuius
pœnæ executionẽ marito cõmisit, tãquã legis & iu
dicis ministro secũdũ D. Tho. quẽ omnes sequũtur
à mecitati supra eo l. 6. gl. 1. n. 9. & 17. qui pœnã mi-
tigare & condenare potuit vxori, nec esse tamen nõ
est, vt quis pœnam mortis dicatur incurrere, quòd
sit accusatus & condemnatus, vel executioni fue-
rit mandata sententia, vt Gabriel Paleotus pro-
bat in tracta. de nothis & spurijs. capit. 40. nume
ro. 6. & Telli. Fernan. dict. l. 9. Tauri numer. 12. sed
satis est, quod possit accusari, & ad mortem damna-
ri, & executio subsequi, quæ omnia in huiusmodi

adul-

adulterij crimine fieri poſſunt, aliud tamen eſt in caſu l. Grachus, quæ marito permittit abſq; publica authoritate adulteros in crimine deprehenſos occidere quæ permiſſio nō excuſat occidētē à peccato, vt dixi in d. l. 6. glo. 1. n. 11. ſup. eod. Noſtro autem caſu excuſatur, quia publica authoritate lege præcipiente id facit, vt ibidē probaui, nu. 9. & 17. quare vera ſentētia eſt, vt filius adulteræ ſit matri inſucceſsibilis ex teſtamēto & ab inteſtato, idē voluerunt doct. omnes in l. 9. Tauri.

8 † Quod tamen intellige, ſi mulier habebat virū viuū, cū adulteriū cōmiſsit, ſecus tamen erit, ſi ipſa eo tēpore erat ſoluta, nam licèt acceſſum habuerit cū homine coniugato, poterit filius ei ſuccedere, quia non incurrit ipſa propter coitum pœnā mortis, vt notatur in l. 1. C. ad l. Iul. de adulte. quod voluit Sal. in d. l. ſi qua illuſtris nu. 1. & ibi Corne. 2. col. in principio, & Cyſ. in l. 9. Tau. n. 2. verſi. itē & 2. & ibi. Ant. Gom. n. 14. vbi alios citat, dicitq; patri coniugato poſſe ſuccedere ex teſtamento, ſi proles legitima deficiat.

9 † Secundò, limita niſi vxor fuerit per vim ſtuprata, tunc enim non extantibus legitimis, filius ex tali coitu natus matri ſuccederet ſecūdum Bald. in d. l. ſi qua illuſtris, quē ſequitur Cyſon in d. l. 9. Tauri, n. 2. Ioā. Lup. n. 15. & Did. Caſtelli, in gloſ. magna in fine, quia hoc caſu non incurrit pœnā mortis, vt ipſi probant.

G L O S S. XII.

1 *Filius clerici in ſacris conſtituti, quemadmodum non poteſt ſuccedere patri nec cognatis eius, nec ex contractu aliquid capere ex eius bonis, ita nec matri ſuccedere, nec eius cognatis, nec aliquid ex eorum bonis habere poterit.*

2 *Filius clerici in minoribus conſtituti beneficiū ſeu ſacerdotium habentiū, vel non habentiū an ſuccedat matri, vel patri.*

Clericus in minoribus cōſtitutus ſacerdotiū ſeu beneficium habens poteſt matrimonium contrahere, perdit tamen beneficium, ib.

m *Que ſe guarde lo contenido en la ley.* Nota ampliationē magnā ad l. præcedentē, qua fuit ſtatutum, filios nō poſſe ſuccedere in bonis patris clerici, nec ab eo recipere legatū, vel donationē, nec ab eius conſanguineis, nā per hanc legē idē ſtatuitur in ſucceſsione matris, non ſolū ſi filius fuerit clerici, verū etiam religioſi, vel cuiuſuis monialis profeſſæ, iis enim caſibus, nec ad ſucceſsionem, nec legatū patris, vel matris venire permittitur, quod & iure cōmuni erat ſtatutū, vt declarat Xuar. in l. 2. antep. colum. §. hæc in ſucceſsione parentum, verſi. quid autē in filio clerici, & hoc clare colligitur ex verbis legis noſtræ, vt notāt doct. in l. 9. Tauri, vnde hæc ſumpta fuit, & Ferdinand. Vazq. de ſucc. creat. §. 10. n. 497.

2 † Sed quæſtionis apud Noſtrates eſſe ſolet, an ſatis ſit, quod clericus ſit in minoribus conſtitutus poſsideatq; ſacerdotiū ſeu beneficiū, vt diſpoſitio legis noſtræ locum habeat, an vero requiratur quod ſit in ſacris conſtitutus? Et quod filius clerici in minoribus conſtituti beneficium habentis, vel ſacerdotium ſuccedat patri, & matri, conſtat duplici ratione. Prima, quia ille coitus non eſt punibilis iure fori. Secunda, quia inter illius parentes poterat contrahi matrimonium vt in c. 1. & 2. de cleri. coniuga. licèt cōtrahēdo amittat clericus beneficium, ſecundū Matheſila. in tract. de ſucceſ. ab int. in 6. ſpecie filiorū legitimatorum, nu. 59. & 60. vbi decidet Bart. contrarium tenentem in l. in concubinatu. 2. col. ff. de cōcubi. vt refert Tell. Fern. Matheſilano, conſentiens in d. l. 9. Tauri, n. 36. in fi. & 37. quibus rationibus hanc ſententiā fulciūt Ioan. And. in regula ſine culpa in mercurialibus col. 5. verſi. ad primum quæſtionis dubium, Card. & Butri. fi. col. de regu. iur. in 6. Præpoſ. in cap. tanta qui filij ſint legit. nu. 12. verſi. quæro. 6. Bal. in cap. 1. §. naturales, ſi de feu. fuer. contro. int. domi. & agna. vaia. glo. in pragma. ſanctione, titu. de concubinarijs. §. ipſas, verbo, arcere, Nicol. de V v. 11. in tractatu de ſucceſ. ab int. col. 20. dom. Did. Couar. de ſponſal. 2. p. c. 8. §. 2. nu. 5. & §. 5. n. 17. verſ. nec temere diximus, Dida. Perez, in l. 22. tit. 3. lib. 1. ordina. colu. 168. verſic. quæritur tamen Tel. Fernand. in d. l. 9. Tauri nu. 35. idē atteſtatur Greg. Lupi ab eis nō citatus in l. 1. in glo. magna paulo poſt prin. tit. 13. de filijs legitimis p. 4. quorū ſententia verior eſt & receptior, licèt contrariū aſſeueret, Bar. in clerico in minoribus conſtituto beneficium habente, in l. in concubinatu, nu. 5. verſi. ad quæſtionē principalē. ff. de concubi. quem ſequitur Panor. in c. per venerabilē, n. 3. qui filij ſint legi. Lud. de Sar. in tract. de legitimatione. 2. p. §. de legitimatione per ſubſeq. matri. q. 3. Anton. Roſellus lib. 1. legitimatio. col. 4. Cyſo. in d. l. 9. Taur. n. 6. verſi. aut non fuit natus, & ibi Ioan. Lupi, n. 39. idem in c. per veſtras. 3. notab. §. 21. de donat. int. vir. & vxo. Ex quo habes optimam limitationem ad l. noſtram, vt filius clerici non poſsit ſuccedere patri, nec matri nec cognatis parentum, intellige ſi ſit in ſacris conſtitutus, aliàs ſecus.

L E Y VIII.

¶ *Que los padres ſiendo obligados a dar alimentos no puedan dar mas del quinto. Y a los hijos naturales puedan dar todo lo q̃ quiſieren.*

¶ *Ley. 10. de Toro, año de 1505.*

¶ Mandamos que en caſo que el padre, ó la madre ſea obligado a dar alimētos á alguno de ſus hijos illegitimos, a en ſu vida, o al tiempo de ſu muerte, que por virtud la tal obligacion, no le pueda mādar mas de la quinta parte de ſus bienes: b de la que podia diſponer por ſu anima: y por cauſa de los dichos alimentos no ſea mas capaz el tal

tal hijo illegitimo. De la qual parte despues q̃ la ouiere, el tal hijo pueda en su vida, o en su muerte hazer lo q̃ quisiere, o por bië tuuiere. ¶Pero si el tal hijo fuere natural, d y el padre no tuuiere hijos, o descédiëtes legitimos, mãdamos q̃ el padre le pueda mãdar justamëte de sus bienes todo lo q̃ quisiere, aunq̃ tenga ascendientes legitimos. e

G L O S S. I.

1 *Spurio filio alimenta a patre sunt præstanda, etiamsi ex damnato coitu natus sit.*
2 *Filiorum etiam spuriorum educatio an sit de iure naturali.*
Alimenta filiorum an sint de instinctu, vel iure naturali, ib.
3 *Alimenta spurijs debentur iure canonico, quod in foro ciuili seruandum est, & nu. 4. & seq.*
5 *Spurio filio & incestuoso loco alimentorũ nihil vltra quintum potest pater relinquere extantibus legitimis.*
6 *Spurio extantibus filijs legitimis an possit á patre vltra quintam substantiæ suæ partem aliquid relinqui si ad alimenta non sit satis quinta pars, nu. 7. & seq.*
8 *Spurio a patre si quintum relinquatur, non reuocatur, etiamsi excedat alimenta.*
Filio clerici, vel spurio deficientibus legitimis, possunt relinqui alimenta quintum excedentia, ib.
9 *Spurio quando possit vltra quintum relinqui extantibus legitimis.*
10 *Alimenta spurio debita taxari debent secũdum qualitatem spurij & non secundum indigentiam naturæ tantum.*
11 *Alimenta an taxari debeant iuxta valorẽ bonorum an iuxta valorem redditũum, & quid in casu contrario.*
12 *Alimenta spurio præstanda an quintũ possint excedere.*
Spurio an pater compellatur integrum dare quintum, si minus sufficiat ad alimenta, ibidem.
13 *Spurio si a patre relinquatur quinta pars, an possit ab eo auocari, si excedat metam alimentorum.*
14 *Lex nostra optime explicatur.*
15 *Alimenta spurijs debita, vt rectè taxẽtur, quid oporteat inspici.*
16 *Spurius habens bona, vel artem, vel industriam quibus se alere possit absque de decoream sit a patre alendus.*
Spurio relictum extra causam alimentorum est nullum, ib.
Spurius si habeat rem magni valoris, & parui redditus an cogatur eam vendere, & an interim debeantur a patre alimenta, ib.
17 *Spurio a patre quinta pars loco alimentorũ quando possit relinqui.*
18 *Legis nostræ, & præcedentis verus intellectus.*
19 *Spurio alimenta an præstare teneantur hæredes patris.*
20 *Alendi onus quando transeat ad hæredes, vel emptores, vel donatarium omnium bonorum, vel ad fiscum, & nu. 21. & 22.*
23 *Spurium an alere teneantur auus, & alij ascendentes ex parte patris.*
24 *Alimenta an tolli possint pacto, etiam iurato, & nu. 25.*
26 *Alimẽta an tolli possint per testatoris prohibitionem; & an lege, vel consuetudine, & num. 27.*
28 *Alimenta ex quibus causis denegari possint a patre filio spurio, & nu. seq.*
29 *Lex. 6. tit. 19. p. 4. explicatur.*
30 *Spurio nõ succedit pater, quibus casibus spurius patri non succedit.*
31 *Spurius an teneatur alere parentes?*
32 *Spuriam filiam an pater dotare teneatur? & quando non.*
33 *Dos spuriæ debetur iuxta quantitatem alimentorum, & sic vsq; ad 5. p.*
34 *Dotis excessus quando & a quibus reuocari possit, n. 35. & 36.*
37 *Alimenta an possint in hospitali exhiberi ab eo, qui alere tenetur.*
38 *Spurius principis an possit ab eo dotari, vel institui ad libitum, & nu. seq.*
39 *Princeps, vel Papa conferendo dignitatem spurio an censeantur eum habilitare, & num. seq.*
40 *Princeps quando famæ censeatur aliquem infamem restituere, & nu. 41.*
42 *Princeps an possit filiũ suũ legitimare, ibi.*
43 *Ignobili si concedatur feudũ nobile, vel dignitas aliqua a Principe scienter an censeatur nobilitatus.*
44 *Spurio, vt monasterium ingrediatur an possit a patre vltra quintum relinqui.*
Spuriæ, vt monasteriũ ingrediatur an possit a patre vltra quintum donari? remissiue, ibi.
45 *Spuriam an teneatur pater dotare.*

a *A dar alimentos a alguno de sus hijos illegitimos.* Vt optime materia hæc explicari valeat, fac obsecro se quen-

quẽtes cõclusiones. Prima cõclusio, quãuis iure ciuili Romanorũ alimenta filijs spurijs ex dãnato coitu natis à parentibus dari denegabãtur, vt in auth. ex complexu. C. de incest. nup. auth. licèt in fi. C. de natural. libe. auth. qui. mo. natu. effi. sui. §. pen. colla. 7 Iure autẽ canonico à parentibus alendi sunt, etiam si ex incęstuoso, vel nephario coitu nati sint, iuxta personæ filij qualitatẽ, vt in c. cũ haberet, de eo qui dux. in matri quam polluit per adul. Decet enim iure naturali hominẽ procreatũ conseruari, atque ali, ne pereat. Pater vero genitor fuit, & in eo amoris causa manet iure naturali, alere ergo tenebitur filium, vt Abb. profitetur in d. cap. cũ haberet num. 5.
2 † Itẽ quia filiorum educatio est de iure naturali. l. 1. §. ius Naturale. ff. de iust. & iure. §. ius naturale. 1. dist. l. 2. titu. 1. p. 1. natura autẽ cõmunis est legitimis & spurijs. l. hos accusare. §. omnibus. ff. de accusa. l. quisquis C. ad. l. Iul. Maiest. Bald. in l. vnica, nu. 73. C. de confes. & in cap. 1. §. naturales, si de feudo fue. cont. int. domi. & agna. vassa. dicens legẽ Pompeiã de patricidis locũ sibi vendicare etiã in filijs spurijs, quẽ sequitur Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus, nu. 43. ff. ad Trebe. Fortuni. in tracta. de vltimo fine illatio. 7. Ius igitur naturale cogens parentes educare & alere liberos cõmune erit legitimis & spurijs. Neque enim à principio quando sola natura sanciebat hominis, ante quã se ipsæ prouenirent leges, fuit quædã differentia naturalis atq; legitimi, sed antiquis parẽtibus antiqui filij mòx vt procedebant fiebãt legitimi, vt in auth. qui. mod. natura. effi. legi. §. si quis vero versi. liceat colla. 6. & in auth. qui. mod. natu. effi. sui in prin. versi. natura colla. 7. atq; ideo ius canonicũ considerauit hunc primũ naturæ instinctũ, quẽ reduxit in necessitatẽ secundũ Hostiẽ. in fi. & Anto. de Butr. num. 11. in d. c. cum haberet dom. Dida. Couarruuias de sponsa. 2. part. cap. 8. §. 6. n. 2. Quod verum credo, licet necessitatẽ istam non iure naturali inductã, sed ciuili asseuerent Deci. & Cagnolus in l. iura sanguinis. ff. de regu. iur. ille num. 3. hic num. 6 & Claudi. in l. 1. §. ius naturale nu. 4. ff. de iust. & iur. & Telli. Ferna. in l. 10. Tauri num. 4. adducens in cõprobationem tex. regni nostri in l. 2. tit. 19. de alendis liberis, par. 4. ibi, *Claras razones y manifiestas son porque los padres e las madres son tenudos de criar a sus hijos, la vna es el mouimiento natural.* & l. 1. eod. titul. ibi, *piedad y deudo natural deue mouer a los padres para criar a los hijos.* Quasi lex sentiat necessitatẽ prouenire a lege ciuili, vt in l. 1. & per totũ. ff. de liber. agno. quomodo autẽ hoc intelligatur infra videbimus nu. 6. & 7.
3 † Secunda conclusio, constitutio iuris põtificij de alendis a patre liberis incestuosis, nepharijs, vel spurijs, iuxta tex. in d. cap. cum haberet de eo qui dux. in matri. quam pollu. per adulte. seruanda est nõ solum in terris ecclesiæ, verũ etiã in terris imperij, & in alijs regnis non recognoscentibus superiorẽ, non obstantibus legibus Imperatorũ contrariũ disponẽtibus: eo quod iuri naturali cõformis est lex. canonica, iuxta ea quę diximus numero præcedẽti. Ex quo id asseuerant glo. in d. cap. cũ haberet & ibi, Anto. nu. 11. & Panor. num. 5. & Cardina. de eo qui du. in matr. quam pollu. per adulter. idem Panor. cons. 115. & cons. 50. lib. 2. Ange. Areti. in §. 1. instit. de iu. natu. gen. & ciui. & in §. nouissime insti. ad Orfi. 1. col. in fi. Ang. de Gabellio. in tract. de testamen. fol. 27. 4. colum. nume. 5. vbi attestatur ita iudicatum fuisse in curia Marchionis de Ferrara, Nicol. de Vvald. in tract. de succes. ab int. nu. 46. Petr. Cyn. Bart. & docto. communiter in auth. ex cõplexu. C. de incæst. nup. asserentes. d. auth. esse correctam per d. cap. cum haberet, Fortun. in tract. de vltimo fine illatione. 8. & in rub. ff. de iust. & iur. Corset. in reperto. ad Abb. in verbo alimẽto, & in singula. incip. filij spurij, Fran. Ripa, dicẽs hanc esse cõmunem in rubr. ff. de verbo. obliga. nu. 58. & iterum in l. si vnquam. q. 27. num. 68. C. de reuo. dona. & in l. 1. num. 65. ff. solu. matri. Ioã. Neuizani in Silua nuptiali lib. 3. num. 25. Caro. Molin. ad Alex. cons. 74. lib. 3. litera. C. Calcane. cons. 62. num. 12. Vermondus de publicis concubinar. pag. 42. nu. 62. vbi etiã attestatur hanc esse receptiorẽ. Deci. in cap. clerici nu. 4. de iudi. & in capi. in præsentia, nu. 115. de proba. Ioan. Lupi in rep. cap. per vestras. 3. notab. §. 9. nu. 14 de dona. int. vi. vx. Alciat. lib. 4. Parergon. cap. 5. Anto. Gomez in l. 10. Tauri nu. 38. Ioan. Galde. in tracta. de arte testandi titu. 1. cautela. 14. num. 13. Pet. Dueñas in regula, 367. amplia. 1. do D. Coua. despõsali. 2. par. cap. 8. §. 6. num. 6. Greg. Lupi in l. 5. in verbo, que suben, tit. 19. de alendis liberis par. 4. ibique respondet ad eam legem Did. Perez, in l. 22. tit. 3. li. 1. ordina. col. 163. ad finem Rolandi a Valle plures allegans cons. 64. num. 47. Ioan. Oroscius in l. 1. §. ius naturale, num. 19. ff. de iust. & iu. d. Anto. Padilla in auth. res quæ num. 65. C. cõmu. de lega.
4 † Quæ sententia verior est & receptior, licet plures teneant cõtrarium, imo quod quælibet dispositio seruari debeat in suo foro canonica in terris ecclesiæ, ciuilis in terris imperij & cæterorum regnorum, eo quod non est materia peccati nutritiua, nec concernens spiritualia, nec periculum animæ, qua in specie ius canonicũ iuri ciuili repugnans non est seruandũ in foro ciuili, iuxta cõmunes traditiones doctorũ in c. vlti. de pręscrip. & in cap. nouit de iudi. & cap. pen. & fi. de secund. nup. cap. 1. de noui ope. nuncia. iuncta gl. in c. 2. de regu. iur. in 6. & in c. 2. de arbit. eod. lib. Ex quo id nũcupatim asseuerat Imol. in l. Lutius Titius. §. in testamento in fi. ff. de legat. 1. & in l. ex facto. §. si quis rogatus. 1. colu. 5. in fi. ff. ad Trebell. Fel. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ, nu. 45. de constit. Segura in repe. l. cohæredi. §. cum filiæ num. 123. ff. de vulga. Ferdinan. Vazquez, Menchaquensis de successionũ creatione. §. 20. num. 313. Sed nihilominus tenenda est prior sententia tanquam verior & receptior, vt dixi.
5 † Tertia conclusio, iure nostro regio in casibus in quibus parentes tenentur alere spuriũ, vel incæstuosum, nihil amplius donare vel relinquere possunt quã quintã suorum bonorum partem: quam pro anima ex pendere possunt, licèt pater ipse filios habeat legitimos, vt in hac lege statuitur, quam ita intelligit dom. Did. Couar. iu epito. de sponsali. 2. p. c. 8. §. 6. nu. etiam. 6. in fine dixi supra eod. l. 7. glo. 4. in fi. Quamuis. Ioan. Lupi in l. 9. Tauri, nu. 50. & seq. hoc non cõcedat, si super sint filij legitimi, quod ante cum voluit Bal. in auth. ex cõplexu num. 1. C. de incęst. nup. & Lud. de Sardis de naturalibus liberis, tit. de obligatione inter patrẽ & filiũ, nu. 4. in fi. Sed prior sententia contra Bal. & Ioan. Lupi verior est, cui

cui adhæret Rod.Xuar.in l.1.tit.6.lib.2.fori versi.
prædicta de naturalium successione Pet.Duen. in
regula.357.amplia.5. † Cæterum magna oritur cō
6 trouersia an filijs legitimis extantibus, possit pater
clericus vel laicus, vltra quintam bonorum partem
filio suo spurio seu incestuoso aliquid donare, si quin
ta pars sufficiens omnino non sit ad alimenta, attē-
ta qualitate & dignitate patris & filij? & videtur vl
tra quintam partem ei posse retinquere, vel donare
imo ad id teneri ex æquitate canonica.d.cap. cum
haberet de eo qui duxit in matri, quæ in vtroq; fo-
ro est seruanda, vt resoluimus supra hac eadem glo.
nu.2.& 4.& quia alimenta quatenus corporis neces
sariā cōtinent sustentationē, sunt de iure naturali. l.
1.§.huius studij.ff.de iusti.& iu.quod est ius immu-
tabile.§.vl.inst.de iu.nat.gē.& ciui. quare ad quintā
partem alimēta restringi non possunt per legem no
stram, si ex ea non potuit filius cōmodè sustentari.
Suadetur hæc sententia ex d. cap. cum haberet ibi
necessaria subministret, si igitur necessaria sunt spu-
rijs tribuēda, debent secundū indigentiā alimenta-
ri, nec restrictio ad quintā bonorū partem fieri po-
tuit, ex quibus hanc sententiā tuetur dom.D.Couar.
de sponsali.2.par.cap.8.§.6.nu.8.in fi. & Didac. Pe-
rez, in l.22.tit.3.lib.1.ordi.colu.165.citant Ioan.Lu
pi in rep.cap.per vestras.3.notab.§.24.nu. 7.in fi.&
7 nu.8.& num.10. † Verum Telli.Fernā.in l.10. Tau
ri, nu.3.libenter ab hac opinione discedit.tum pro-
pter legē nostrā, quę expressim prohibet aliquid spu
rijs vltra quintū relinqui, ne grauentur filij legitimi
in sua legitima, itē quia ius alimentādi non iure na
turali prouenit, sed instinctu naturæ, qui ad necessi-
tatem non producitur, sed in hoc oppositū asserui su
pra nu.2. Præterea ait Tellius etiā si cōcedamus ne
cessitatē alendi esse de iure naturali, qualitas tamē
educationis non potuit esse iuris naturalis: quia eo
iure non erat cognita dignitas personalis, sed tan-
tum quatenus ipsa natura erat contēta, ne fame pe-
riret. † Quid dicendū in tanta opinionum confli-
ctione? Crederē neminē eorū errasse: loquūtur enim
in diuersis speciebus: & imprimis Ioan. Lupi in d.§.
24.nu.10.dicit quod vbi quinta pars excedit necessa
ria alimenta, nō reuocatur donatio vel legatū quin
ti, quia indistinctè permittitur patri, quintam dona
re partem vel legare spurio, siue alimenta excedat
siue nō, de quo postea agemus. Dida.autē Perez lo-
quitur in filio clerici, cui asseuerat præstari posse vl-
tra quintā bonorū paternorum partē, si quinta pars
ei ad alimenta non sufficit, quod certe verum est &
sine dubio, cum nullum præiudicium fiat filijs legi-
timis, quos habere non potest clericus, nisi ante sus-
ceptos ordines fuissent concepti, hac siquidē in spe-
cie non cohartatur pater quintum filio spurio relin
quere, sed eo dumtaxat casu, quo filios habet legiti-
mos, quod cōstat ex verbis legis nostræ ibi. Mas de
la quinta parte de sus bienes, de lo que podia dispo
ner por su anima.) Ecce tex.clare loquitur, vbi filij
super sunt legitimi, quia ipsis nō extātibus nō solū
de quinta parte posset disponere pro anima, verum
totā eius substantiā pro anima expendere. † Dom.
9 Dida.Couar.vir profecto eruditissimus, in d.§. 6.n.
8.in fi.nō fallitur iudicio meo, prout Tellus autu-
mat, si rectę eius verba appendantur, quæ talia sunt,
igitur plurimū conducit iudicis arbitriū in his ali-
mentis definiēdis, sed & regia lex.10. Tauri promi-
sit patri titu. alimentorū quintā bonorum partē de
signare his filijs, quibus alimenta dare tenetur, quæ
quidē pars si sufficiēs nō sit vitæ subsidio necessario
erit augēda: si verò excedat illā quantitatē, quæ dig
nitatē filiorū cōuenit, minime diminuetur authore
Ioā.Lupi.d.c.per vestras.3 notab.§.24. in fin. hacte
nus Couar. ecce nō ita generaliter hoc asseuerat,
prout Tell.dixerat, sed eo dumtaxat casu loquitur,
quo filio spurio iuxta naturæ indigentiā, quinta bo
norū paternorū pars non erat sufficiēs ad alimenta:
vt quia adeo esset natura imbecillis & infirmus, vel
demēs aut furiosus, vt ad quæstū ex propria indu-
stria aut viribus faciendū esset omnino inhabilis:
hac siquidē in specie si quinta pars nō sufficit ad ali
mēta iuxta naturæ indigentiā, quæ modico contēta
est teste Seneca, poterit pater necessaria alimēta re
linquere, quāuis quintā bonorū partē excedāt, imo
ad id ipse & hęredes eius cōpelli poterūt, licet filijs
legitimis aliquod in legitima inferatur præiudiciū,
modò eis alimēta nō desint. Et istā credo fuisse mē-
tē dom.Did.Couar.vt ex verbis supra enarratis ex-
pēdere poteris. Cui sentētiæ suffragatur Aimō Cra-
uete, cōs.219.nu.8.dicēs nō deberi alimēta spurio
splēdide secūdū qualitatē patris.sed secūdū educa-
tionē, quæ est de iure naturali, refert etiā Iacob.de
Puteo id tenētē inter cōsilia Calcanei, cōs.62.col.5.
circa mediū, & hāc dom.Did.Couar.sentētiā sic in-
tellectā tenet & elegāter cōfirmat Gaspar Vaeza in
lib.de nō meliorādis dotis ratione filiabus, c. 8.nu.
28.versi.& supra dictis adde & seq. opinio autē Tel
li.Fernādez vera est si eā restringas prout do. Did.
10 Couar.restingit, vt diximus nu.præcedēti. † Ex quo
elicio aliā & quartā concl.nēpe, spurij, & incestuosis
filijs iure canonico alimēta deberi iuxta parentū fa
cultates, & perspecta filiorū qualitate: iure autē ciui
li catēus ipsis spurijs alimēta deberi, quatenus vitæ
subsidio sunt satis, ne fame aut frigore pereāt nō ta-
mē illa, quæ attēta filiorū dignitate sunt necessaria.
Lex siquidem ciuilis alimēta negare potuit, quæ na
turali iure non sunt necessario exhibenda, non quæ
iurę naturæ debētur, vt nu.præced. diximus, hæc as-
sertio expēditur ex glossa in l.neposproculo, in ver
bo, dignitate.ff.de verbo.signifi.quam dixit singula-
rem Ias.in §.fin.colu.1.& in §.item Seruiana nu.64.
insti.de actio.commendat Alex.in l.si maritus. ff.so-
lu.matri.dicens alimenta, quæ miserationis causa
alicui pręstātur præstāda fore circūspecta persona
illius cui pręstāda sunt, optimus tex.in l.sed & siquid
§.sufficiēter.ff.de vsufruct.cuius verba sunt, sufficien
ter alere & vestire debet, secundū ordinē & dignita
tē mācipiorū.c.cū haberet de eo qui dux. in matri.
notat Imol.in l.Nēsenius.§.fi.ff.de re iudi. Aret.cōs.
17.col.pē. Sed licet iure ciuili nō deberētur alimēta
spurijs nisi iuxta indigētiā naturalē, nihilominus tū
in foro ciuili seruatur ius canonicū, vt iuxta paternū
patrimoniū & spurij dignitatē & qualitatē & fami-
liam ei debeāt præstari alimenta, & vltra docto.su-
pra citatos hoc asseuerat An.Gomez in l.10.Tauri,
nu.40.& dom.Did.Couarru.de sponsali.2.par. cap.
8.§.6.num.7.&.8.Gaspar Vaeza singulariter in d.c.
8.nume.30.& 31.quod tamen non semper cōcedit.
Greg.

Gregorius Lup. per text. ibi in l. 2. titul. 19. part. 4. cuius verba sunt. *E la manera en q̃ deuen criar los padres a sus hijos, y darles lo que les fuere menester, maguer no quieran, es esta que les deuen dar que coman, y que beban, y que vistan, y que calcen, y lugar do moren, y todas las otras cosas que les fuerẽ menester, sin las quales no pueden los hombres viuir. Esto deue cada vno hazer segun la riqueza, y el poder que huuiere, catando todauia la persona de aquel que lo deue recebir en que manera le deuen esto hazer. Y si alguno contra esto hiziere el juez de donde aq̃l lugar le deue apremiar prendandolo, o de otra guisa, de manera que lo cumpla assi como sobre dicho es.* Ad idem confert plurimum, lex pen. ff. de alimen. & cibar. lega. l. si quis à liberis §. sed si filius, & §. de alimentis, & §. si quis ex his, ff. de liberis agnoscend.

11 † Cæterum aduertere oportet, alimenta hac in specie, & vbicunque debentur pro modo facultatum taxari, & limitari debere, nõ pro modo valoris bonorum, sed pro modo redditnum, veluti si in patrimonio alimentare debentis esset aliqua res magni valoris, sed parui redditus, text. sing. in l. qui bonis, de cessio. bono. vbi statuitur, inspici debere æstimationem fructuum, vel reddituum, nõ proprietatis bonorum eius, qui conueniri non potest vltra, quam facere possit, quem tex. reputat mirabilem Bart. ibi notant, & commendant Alberi. Angel. & Cuman. & cæteri interpretes, illum etiam dixit vnicum Angel. Imol. Paul. & Alexand. in l. Imperator. ff. ad Trebellianum, Imol. & Lancelot. Decius in l. apud Iulianum, §. hæres, ff. de lega. 1. Iason. in l. si fundum per fideicommissum, eodem titul. Ioan. Fab. in §. final. instit. de actio. Deci. in auth. præterea fin. col. Codic. vnde vir. & vxor. Alexand. consil. 100. col. fin. lib. 1. & consil. 7. nu. 7. lib. 5. vbi & Carol. Molin. in apostillis, idem hac in specie consulit Aymon. Crauet. cons. 219. numer. 9. lib. 2. Deci. in l. diuus, in fine, ff. de regul. iur. Aymon. Crauet. consil. 199. num. 11. Greg. Lup. in specie de qua agimus in l. 2. in verbo la riqueza in fine, titul. 19. de alend. liber. part. 4. Anton. Gomez in d. l. 10. Tauri num. 40. Dicens id limitari vbi alimenta debentur titulo lucratiuo, vel ex legis dispositione, secus si ex causa onerosa ex sententia Alex. in l. maritum, ff. sol. matr. Contrarium tamen voluit Telli. Fernandez in casu cõtrario, scilicet, quãdo filius habebat rẽ magni valoris, & parui redditus, vt cogatur vendere proprietatẽ, & pater non teneatur alias ei alimẽta præstare, quia si nõ tenetur eum alere, quãdo ex sudore vultus sui quæstũ facere potest sine dedecore, multò minus hac in specie, quod probat pluribus rationibus, & respondet ad contraria in l. 10. Tau. nu. 4. & 5. vide per eum.

12 † Iure autẽ nostro regio ad tollendum has ambiguitates, quintum à patre præstari posse filio spurio, & incestuoso pro alimentis statuit lex nostra sumpta ex l. 10. Tauri, & non amplius si liberi extent legitimi. Sed hæc restrictio intelligenda est in casu, in quo quinta pars non sufficit ad alimenta, iuxta qualitatem spurij præstanda, benè tamen sufficit ad alimenta iuxta naturæ necessitatem, & indigentiam, ne fame pereat, nam si ad hoc non sufficiat, poterit, imò tenebitur vltra quintum alimenta præstare, vt optimè omnium probat Gaspar Baeza, quem omnino vide in lib. de non meliorandis dotis ratione filiabus cap. 8. num. 28. ad mediũ, & 29. 30. & 31. Non tamen compelletur integram quintam bonorum partem dare filio suo spurio, si minor quantitas sufficit ad eum alendum iuxta eius personæ qualitatem & patris substantiam, solũ enim lex nostra prohibet metas quintæ partis excedi, nõ minui, quãdo ad alimenta iuxta eius qualitatem præstanda, necessaria non est, ita voluit Anto. Gomez, in d. l. 10. Tauri, num. 41. & dom. Did. Couar. de sponsal. 2. par. ca. 8. §. 6. num. 8. in fi. Ioan. Lupi in d. §. 24. num. 10. Gaspar Vaeza in d. lib. de non meliorandis. cap. 8. num. 29. & sequen.

13 † Quinimo etiã si pater filio suo spurio donasset quintam bonorum suorum partẽ, quæ tamen excederet necessitatem alimentorum habita consideratione personæ eius & qualitatis, reuocanda erit donatio & restringenda ad eam dumtaxat necessitatem, quoniã spurius nihil ex bonis paternis consequi potest præter alimenta, quæ miserationis causa à iure canonico concessa sunt, cuius cõcessionis limites transgredi nõ licet, limitata siquidem causa, limitatum producit effectum. l. agecum Geminiano. C. de transactio. l. agris. C. de acq. rer. domi. ita asseuerat Bald. in l. cam quam nu. 41. C. de fideicom. Ioan. Bap. in l. si quã illustris, nu. 67. C. Or fa. Bartol. in authent. ex complexu. C. de ad incest. nup. Capici. decis. 181. numero. 1. Gabri. Paleo. in lib. de nothis & spurijs, cap. 35. versi. hodie quoq;, Tellius Fernandez in l. 10. Tauri num. 9. quibus ipse accedo. Quamuis oppositam sententiam, imo quod si quinta pars excedat illam quantitatem, quæ dignitati filiorum conuenit, minui non debeat, asseuerant Ioann. Lupi in rep. cap. per vestras. 3. notab. §. 24. in fi. quem sequi videtur dom. Did. Couarru. de sponsal. 2. par. cap. 7. §. 1. numer. 8. in fine Anton. Gomez in l. 10. Tau. nu. 31. ex lege illa ex qua lex nostra

14 deprompta fuit. † Quæ tamẽ nihil obstat, prohibet siquidem vltra quintam partẽ substãtiæ patern quid quã à patre dari filio spurio alimentorum nomine, ad quæ tenebatur, vbi autem alimẽta non debebantur, vt quãdo habebat aliunde vnde se aleret, vel non tãta, & quinta pars excederet debitum alimentorum, non posset procul dubio pater eã donare vel legare, quia tunc donare, vel legare lex nostra permittit, quando alimenta debẽtur, non alias, vel quatenus debẽtur, quia idẽ iuris est de parte quoad partem quod de toto quoad totũ, vt in l. quæ de tota cum similibus. ff. de reiuend. contenti enim esse debent spurij iure ciuili incogniti & omnino exosi & alimentorum incapaces, quod iure canonico eis permittitur alimenta præstari a patre, quod eis sufficit, nec vltra alimenta eos fecit capaces, quare nimirum si lex nostra eos non reddiderit capaces, nec talis fuit sensus eius, sed quod vltra quintam partẽ extantibus filijs legitimis donare, vel legare nõ possit pater spurio, etiam si inspecta eius dignitate &

15 qualitate quintum non esset ad alimenta sufficiens. † Sed aduertere oportet in taxatione quãtitatis alimẽtorũ, considerandã esse non solum personã filij spurij, verum etiã personam vxoris, & si patre reluctante eam acceperit, vt Ioan. Crot. notat in l. si constante. 2. lectura nu. 11. & deinceps. ff. soluto matri. per. l. si quis à liberis. §. non tantum. ff. de lib. agno. & ad

& ad liberos eius(vt ibi dicitur)debet attendi,& ad ancillas & seruos.l.habitatio.ff de ven.in poss mittē. Grat.cons.86.num.10.lib.2. Denique in taxatione alimentorum filij spurij debet haberi consideratio ad omnes personas, quas filius alimentandus tenetur alere, vt Telli.Frenan.aduertit in l.10.Tauri nu. 10.& dom.D.Couar.de spons.2.part.cap.8.§.6.nu.
16 4. † Sed si filius spurius habeat vnde se alat, vel ex operis suis & industria,vel arte aliqua,quam sine decore exercere possit questū facere possit adse alendum,non tenebitur pater eum alere,vt in l.si quis a liberis.§.sed si filius.ff.de libe.agnoscē.glo.in aut.de trien.& semi.in prin.in verbo idonei,pulcher.tex.in l.si.§.ipsum autem filium.C.de bon. quæ libe. ibi,si inopia ex vtraque parte vertitur,Bar & Plat.in l.vnica.C.de mendicanti.valid.lib.11.in fi.Ant. & Abb. num.10.in d.cap.cum haberet de eo qui dux. in matri.Soci.cons.121.num.47.lib.1.Ioan.Bap.Cacial. in l.si qua illustris num.93.C.ad ad Orfici. Deci.singulariter cons.575.Nicol.de Vual.de succes.ab int. 1.par.nu.39.late Aimon Crauet.col.19.nu.1. Calcan.cons.7.nu.14.Vbi hoc limitat.nisi esset verecūdia spurio talem artem exercere, Alex.cons.74.nu. 4.li.2.Ioan.Lupi in c.per vestras.3.notab.§.23.nu. 6.Vermondus de publicis concubinarijs pag.3.9. nu.58.versi.sed aduerte Cyfonta.in l.9 Tauri nu. 1. Petr.Dueñas in regula.357.limi.1.dom.D.Couarr. de sponsa.2.par.cap.8.§.6.n.9.Telli.Fernan.in l.10. Tauri nu.6.& est tex.regni nostri id probās expresse in l.6.vbi Grego.Lupi in verbo,tal menester,addit concordantes,tit.19.de alendis liberis par.4.Ex quo infertur,quod cum hac in specie alimenta spurio non debeantur,non poterit pater quintam substantiæ suæ portionem,ei relinquere:quia lex nostra hoc concedit,vt dixi nu.12.quando alimenta a patre debētur.Nā alias esset facere fraudē legibus permittētibus alimēta prestari filijs, spurijs atq; ideo legatum filio spurio factum extra causam alimentorum est nullum teste Aimone Crauettæ cons.219.2. part.nu.7.vers.ad 2.dubium,cui hac in specie assentitur Telli.Fern.d.l.10 Tauri,num.7.etiam filijs cōsentientibus,vt ibi probat nu.8. & sequētibus. Imo & num.14.& 15.hoc extendit, etiam si filius habeat rem magni valoris & parui redditus,adhuc enim eā cogetur vendere,nec interim pater eum alere tenebitur,vide eum pro vtraque parte quæstionem laté discutientem,vt & dixi supra num.11. † Vbi autē
17 filius spurius est pauper,vel licet aliqua sit preditus arte,eam exercere non possit sine decore, vel si exerceat non posset commode ali, iuxta plurima exempla ab Aimone tradita d.consi.199.poterit pater eidem spurio quintam bonorum suorum partē donare vel relinquere,vt in hac lege statuitur, modò non excedat alimenta necessaria inspecta conditione & qualitate,bonis,vel industria ipsius spurij, vt Telli Fernandez asserit in d.l.10.Tauri,numero. 7.& 8.& dixi supra numero.12.& 14. nec contrariū voluit Aimon,Sabellia.l.consi.199.vt attestatur Telli.Fernan.contra dom.Did.Couarru.de sponsal. 2.parte,cap.8.§.6.numero.10.vbi authoritate Aimonis asseruit lege aliqua definiente certam quantitatem, quam titulo alimentorum liceat patri filio relinquere,etiam spurio,posse patrem eam quātitatem filio legare, quamuis ipse filius habeat patrimonium, vel bona, ex quibus se ipsum alere valeat. Ex quo ait accommodari intellectum legi. 9. & 10. Tauri, quibus pater poterit filio illegitimo iure alimentorum legare quintam bonorum partē, etiam si sit filius ditissimus. Sed contra dom Dida. Couarruuias expresse tenet Telli.Fernandez in d.l. 10.Taur.numer.6.& 7.cui libenter subscribo ex ra-
18 tionibus hic,& numer.14. traditis.† Saluari tamen potest dom. Didac. Couarruuias sententia, vt procedat in specie,l.9.Tauri transcriptæ in l.precedenti,quæ loquitur in matre,cui non ita interdicitur filijs spurij donare, vel bona sua relinquere, sicut & patri. Permittit enim lex illa matri liberos legitimos habenti,filio spurio etiam si ex damnato coitu ex quo mater incurrat pœnā mortis, natus sit,quintam partem bonorum suorū, quam pro anima erogare posset, ipsi filio relinquere: tunc nimirum poterit mater filio spurio etiam diuiti, & aliàs habenti bona ex quibus se alere posit, quintam substantiæ suæ partem donare, vel legare, quia vsque ad eā quantitatem matri permittitur filio spurio dare, non miserationis causa, nec loco alimentorum, sed quia non ita arctabatur mater spurijs bona sua relinquere,sicut & pater, de quo lex nostra loquitur, quæ hoc nō permittit patri,sed prohibet vltra quintam aliquid spurio relinqui loco alimentorum, quæ ei debebantur suadente æquitate Canonica, quare vbi quinta excederet necessitatem alimentorum habita consideratione dignitatis, & qualitatis spurij,minuenda erit quinta spurio legata vsque ad eā quantitatem & necessitatem,vt numeris precedentibus satis superque probauimus, quæ summe nota ad intellectum harum legum, quas non ita inuenies
19 ab aliquo eplicatas, de quo valde miror.† Sed dubitari solet,an ius istud alimentorum transeat ad heredes:& crederem sic esse distinguendum,aut quærimus, an transeat ad hæredes patris filium spurium alere debentis,an ad hæredes filij spurij. Priori casu transit ad hæredes ius alimentandi, vt in auth.licet.C.de natural.libe.& ibi Bald.ad notauit, Bart.& communiter doct.per text.& ibi in l. si quis a liber. §.item rescriptum,ff.de libe.agnoscen.Cyn.in l.alimenta,C.de nego.gest.doct.in d.c. cum haberet,de eo qui dux.in matri.Cass.in consu. Burgun.tit.de succes.rub.8.§.3.fol.284.col.3.numer.3.Socin.in l.Marcellus.§.res quæ.ff ad Trebellian. dicens ita fuisse consultum per doctissimos viros Veremondus de publicis concubi.pagin.136.numer.52.& sequent. Panormi.cons.11.lib.2.Matthesil.singul.148.Laurenti.Calcane.consil.6.n.17.Ant.Gom.in l.9.Taur.n.19.Petr.de Dueñas in reg.367.amplia.4.Ioa.Bap.Cacialupi in l.si qua illustris col.pen.C.ad Orfi.14. Soc.cōsi.26.li.2.d.Did.Couar.in epit.de spons.2. parte.cap.8.§.6.numer.17.Gregorius Lupi.per text. ibi in verbo herederos in l.8.titul.13.de success.ab intesta.part.6.quorum opinio vera est, & recepta, quidquid aduersus eam contenderit Ferdin.Vazq. Menck.de successionum creatione,§.20.num.215.
20 † Idem erit quoties alimenta debentur ex dispositione hominis per contractum, vel vltimam voluntatem: onus siquidem alimentandi transit ad heredes eius,qui alere tenebatur,vt in l.libert. quos §.1. ff.de.

ff.de alimen.& cibar.lega.&ibi notant docto. antiqui,Bar.etiam in l.4.§.Cato,num.32.& ibi cæteri interpretes.ff.de verbor.oblega.Anton.Gomez,in l.9. Tauri,num.39.ad finem. † Secundò hæc sententia
21 procedit,etiam si fiscus sit hæres,vel bona ex tacito fideicommisso,vel ex alia causa ad fiscum peruenerint:tenebitur siquidem fiscus alere filios,etiam spurios vt tradit Ioan Lupi,in rep.c.per vestras.3.notab.§.14.num.8.& 9.Pet.Dueñas in regula.367.amplia.4.in fine.† Tertiò hæc assertio extenditur ad
22 donatarium omnium bonorum,quippe qui iudicis officio cogitur filios donatoris etiam spurios alere authore Fran.Rpensi.in l.si vnquam.C.de reuocan d. donation.q.27.cui accessit dom. Did.Couarru. de sponsal.2.part.cap.8.§.6.num.14.quorum sententia vera est quidquid in oppositum dixerit Ferdin. Vazquez,de successionum creatio.§.20.numer.316. non tamen transit hoc onus alendi liberos ad priuatum emptorem,vel ad eum qui ex alio quocunque contractu bona patris obtinuit,cum nullum hac in specie detur hypothecæ ius, vt dicit dom.Did.Couarr.d.num.14.referens.Galdensem de arte testandi tit.de liberis instituẽdis cautela.17.qui inaduertenter dixerat,bona parentũ esse subdita tacitæ hypothecæ pro alendis liberis, atque ideo emptores ad hæc alimenta teneri per tex.in l.2. ff.de alimen. lega.Quod falsum esse insinuat,eo quod d.l.2. ab eo citata,locum sibi vendicat in bonis quæ expressim designantur in testamentis,vel in contractibus, ad alimenta alicui exhibenda, vt Bart. ibi adnotauit, idem Bart.per tex.ibi,in l.Lutius.ff.eodem titulo Ludoui.Rom.consil.388.Hieronyn.Gigas, in tracta. de pensionibus.q.51.dom.Did.Couar.d.§.6.nu. 14. Simile quodam ad lucens de vxore,cui maritus alimenta præstare tenetur,ne prorsus agere valeat aduersus possessores ex titulo emptionis bonorũ, quæ mariti quondam fuerunt: referque ita respondisse, Ioan.Gallum.quæst.122. De secundo distinctionis membro an ius alimentandi transeat ad hæredes spurij,agam in glo.3. † Quarta conclusio,non so-
23 lum pater, & mater astricti sunt ad alendos filios illegitimos,naturales,vel spurios,verumetiam auus & proauus,cæterique his maiores, si parentes carent facultatibus,eadem siquidem æquitatis ratio in eis viget,quod Panor.adnotauit in d. cap. cum haberet fi.colu. extra de eo qui duxit in matri. quam pollu.per adult.Soc.consil.161.lib.2.versic.4.& vltimo præmitto,Nicol.de Vvald.in tracta. de successio.ab int.1.part.vers.sequitur.4.species liberorum num.47.sensit Bart.in l.pen.ff.de lib.agnos. Cin. in l.2.C.de alend.lib.d.D.Couar.hanc sequitur sententiam de sponsal. 2.part.c.8.§.6.numer.16.Petrus de Dueñas,in regula.367.amplia.7. Qui respondet ad l.5.tit.19.part.4.dicens eam legem debere intelligi iuxta rigorem iuris ciuilis,non autem attenta æquitate iuris canonici,quatenus dicit,auum & proauũ ex parte patris non teneri alere nepotem, vel pronepotem spurium, nisi ex proprio marte id facere velint,quemadmodum eis liceret extraneos quoscũque alere, matrem vero & cæteros ascendentes ex parte matris ad id teneri,quem tex.aliter fuit interpretatus Greg.Lupi,ibidem,in verbo,que suben,dicens de patre legem illam nihil decidere, considerata forte æquitate iuris canonici,d.c.cum haberet, sed de auo,vel ceteris ascẽdentibus ex parte patris: quos liberos esse pręnunciat ab onere alimẽtãdi nepotes,vel pronepotes spurios,vel incestuosos, qua in specie asserit limitari ius canonicum & d.c.cũ haberet,quod in patre dumtaxat loquitur nõ in cæteris ascendentibus per lineam paternam, & quia maior ratio viget in patre quam in cæteris ascendentibus,vt ibi per eum,quod etiam suadere nititur Ferdi.Vaz.de suc.creatio.§.20.num.318.& 319 Sed nihilominus verior mihi videtur prior sententia,& receptior,non enim video congruam rationem differentiæ inter patrem & cæteros ascendẽtes, maximè cum non æque omnes hac obligatione astringãtur, sed tunc demum auus alere tenetur nepotem, cũ patri alendi facultas non adsit,& sic de cæteris. Itaque ab initio maior ratio viget in patre, quàm in auo, sed postquam desunt bona patri, necessitas alendi incumbit auo iure naturali, quemadmodum & patri,vt ex mente & verbis Azo.expendere poteris in summa.C.de alen.lib.& ex l.5.tit.19.part.4.† Quin-
24 ta conclusio,pater filium spurium vsque adeo alere tenetur,vt ius istud alendi,tolli nõ possit pacto partium,nec prohitione expressa testatoris,nec lege aliqua municipali,aut consuetudine: & quod pacto tolli non possit,probat Specul. in tit.qui fil.sint legi.§. 1.versi.sed pone quidam,num.1 . Alberi.in l.1.§.ius naturale colum.vlti.versi.sed quæro,& ibi Bald.versic.quæro quid si filius.ff.de iusti.& iur.Bartol. in l.si quis a liberis.§.parens.ff.de libe.agnos.Alex.in l sicũ dotem.§.1.n.9.ff.soluto matri.& in l.alia.§.eleganter n.12.eod.tit. † Etiam si pactum sit iuramento ro-
25 boratum,vt Dom.asseuerat in c.quamuis pactũ col. 2.de pactis lib.6.Felin.in cap.ex rescripto de iureiuran.n.12.d.D.Couarr.de sponsal.2.part.cap. 8.§.6. num. .Sed contrarium crederem verius ex his,quæ iuxta receptiorem sententiam tradit in renunciatione alimentorum iurata.d.Ant.Padilla,in l.de alimentis,num.5.C.de transactio.nisi postea is qui renunciauit ad vrgẽtem,vel extremam vergat inopiã, quo casu ne fame ille depereat, poterit aduersus trãsactionem,vel ranunciationem etiam iuratam venire : quasi casus hic omissus in renunciatione fuerit arg.tex.in l.sed & si quis.§.quæsitum.ff.si quis cauti. & l.fistulas.§.frumenta,ff.de contra.emp.Alcia.in c. cum contingat,nu.192.de iureiurand. d.D.Couarr. in c.quamuis pactum de pact.lib.6.2.part.§.6.num. 4.d.Anton.Padilla,in d.l.de his.C.de transactio.nu.
26 6. † Secundum, quod debeantur filio spurio alimẽta etiamsi pater in testamento præstari prohibuerit,probat Bald.in l.id quod pauperibus versi. vltimo quæro.C.de epi.& cleric.Roderic. Xuar.in l.1. versi.notandum tit.6.lib.3.fori Dyn.consi.9.qui pulchrè respondit, patrem in testamento non posse filium priuare alimentis sub hac conditione si cum fratribus cohabitare noluerit,dom.Did.Couar. de sponsal.2.part.cap.8.§.6.nume.5. † Tertium quod
27 dixi supra,num.23.non posse lege,vel consuetudine aliqua alimenta tolli,cũ iure naturæ debeantur probat Panor.in cap.vlt.de consuet nu.22.à quo nemo discrepat teste Rocho Curtio, ibidem folio paruo. 45.col. .d.D.Couarru.d.cap.8.§.6.numer.4.quibus accedunt alij a Ferdin.Vazq.citati in libr. de successi.crea-

cef.creatio.§.20.n.311.vbi tamen ipse tenet contrarium sequutus, Decium in l.iura sanguinis, ff.de reg. iur. quorum fundamenta ad rem de qua agimus nõ faciunt, quis enim negat legem postquã facta fuerit, esse seruandam, & præsumi iustam & iusta ratione factam, & si rigida sit? negamus tamẽ eam fieri posse, atq; ideo lege canonica abrogari. Ex quo idẽ dom. D.Couar. ibi plura infert in proposito, & circa legitimã filijs debitam, an iure humano tolli possit: ad quem lectorem relego. Nam & Fer. Vazq. plura effudit.d.c.20.n.303.& pluribus alijs contra veras & receptas sententias. Non tamen omitto quod dom. D.Couar.d.§.6.num.5.vers.tertio asseuerat nempe, filium à patre alendum esse, etiamsi vxorem honestam absque licentia patris duxerit sine dote, vt tradit Deci.conf.231.col.pen.imo etiam ipsam vxorẽ, vt probat Ioan. Crottus, in l.si constante. 2.lectione

28 pen.& fi.col.ff.solu.matri. † Sexta conclusio, pater potest filio spurio alimenta denegare ex causis quæ ad eum exhæredandum sufficiunt, vt Accursius censet in l.si quis à liberis.§.idem iudex. ff.de lib. agnoscen. in verbo de tulerat, & in l. vlt. in verbo promerueris, C.de alen.liber. Pan. in c.cum haberet, n.10. de eo qui dux in matri. quam poll. per adul. Alex. in l.1. col.3.ff.sol.mat. Steph. Aufrerij in decis.cape. Tolosanæ.77.deci.& Ferrara in l.iura sanguinis. ff.de reg.iuris Fran.de Arer. in l.3.§.filius, num.9. ff.de libe.& posthum. Roma. in singul.222. Fran. Cremen. singula.19. Gerar. de Petrasancta, in singul. 1. Ioann. Lupi, in l.49. Tauri, num.9. Iaso. in l.ius autem ciuile, num.28.ff.de iust.& iu. Cassa. in consu. Burgund. in titulo des justices rub.1.§.1.fol.31.col.1.num.19. Pet. Dueñas, in regula.367.limi.3. Bart. in l. diuus.ff. ad l.Pomp.de parricid. Carol. Molin. in consue. Parisien.tit.1.§.30.in principio Ioan. Lupi, in rep.c.per vestras.3.notab.§.1.& §.13.dom. Did. Couar. de spõsal.2.p.cap.8.§.6.prope finem, est optimus tex. iure regio, in l.5.titul.19.de alendis liberis, part. 4.vbi & Gregor. Lupi idem notat glo. etiam ab omnibus

29 recepta in d.c.cum haberet. † Verum enim verò summè est aduertendum, quod ex.d.l.6.in fi.titu.19 part.4.expendit D.Couarruu.d.§.6.in fi. dicens alimenta quæ sunt præcisse necessaria in subsidium vitæ, ne fortè filius fame pareat, ob in gratitudinẽ non posse denegari, nisi ingratitudo esset talis, quæ filiũ redderet morte dignum, tunc etenim priuari posset alimẽtis etiam ad vitæ subsidium necessarijs. Aliud mirabile colligit ex ea lege Gregor. Lupi, in verbo padre, quòd hæres tenetur alere patrem, vel filium exhæredatum à testatore, quoties filius, vel pater ex hæredatus summa laboraret egestate, quod tenuisse attestatur Ricardus doctor antiquissimus ab Alberico relatus in l.si quis a liberis.§.parens.ff.de libe. agnoscen. ipse tamen Alber. tenet contrarium sequutus glo. in auth. vt cum de appella.cogno.§.siue igitur per tex. in l.si quis à liberis.§.rescriptum. ff.de li. agno. qui tex. hoc non dicit, quare singularem reputat Gregorius Lupi eam legem.6.quæ hoc expresse

30 decidit. † Septima conclusio, qua ratione spurius non succedit patri, vel matri, eadem & multo maiori, non succedet pater, vel mater filio suo spurio. Sũt siquidem parentes indigniores filio, quoniam macula & incapacitas procedit ab ipsis, vnde nimirũ si a successione liberorum repellantur, vt notabiliter resoluit Bart. in l.fi.num.5. ff.de his qui.vt indig. & clarius Bald. in l.certum. C.vnde cogna.& in aut. licet.C.de nat.lib. idem ante eos voluit Azo. in summa.C.de hæred.institu.& C.de legi.hæred. in fine, Iaso. in §.pœnales, num.61.insti.de actio. per tex. in d. auth.licet, Guilliel. Bene. in rep. cap. Raynutius in verbo, & vxorem, nomine Adelasiam, decisio.5. nu. 113. Mathesilla. in tract.de successio.ab intest.2.mẽbro.2.articuli princip.num.6. Vermondus de publ. concubinarijs, pagin.357.num.77. Alexa.cons.150. num.6.lib.2. Cassan. in consuetud. Burgund. titu.des successione, rubr.7.§.1.& 2.folio 283.colum. 2. Ioa. Bap. Cacialup. in repe.l.si qua illustris, num.77.C.ad Orficia. Pet. Dueñas, in regula.366.amplia.7. Ant.

31 Gomez in l.9. Tauri, num.35. † Sed an spurius teneatur alere parentes suos? & Bald. negauit in auth. ex complexu. 2. lectione, & ibi Salic. C. de incest. nup. Sed contrarium voluit Bald. Nouellus, in tracta.de dote.6.part. priuilegio.16.num.5. in fi. Alex. ad Bal. in d.auth. ex complexu. 1.lectura Greg. Lupi dicens hoc sibi videri verius & æquius, in l. 5.gloss. pen.tit.19.par.4. Anto. Gomez, in l.9. Tauri num. 45. Tellius Fernandez alios plures citans idem tenentes, in l.10. Tauri, num. 25. quibus accedo argu. tex. in l.8.in fi.titu.13.de succes.ab int. p.6. vbi notat idem Gregor. Lupi, in verbo manera. Et quia inter parentes, & filios legitimos & naturales reciproca est successio & alimentorum causa. l.nam etsi parentibus.ff.de in officios.testam. l.scripto. ff.vnde libe.l.si quis a liberis.§.vtrum & §.parens. ff. de liber. agnoscen.gloss.notabilis communiter recepta in l. qui se patris in verbo facultates.C.vnde libe. Idem ergo esse debet inter filios naturales tãtum, vel spurios, & eorum parentes, quos non solum alere tenetur filius spurius, sed etiam dotare matrem, si est iuuenis, vt resoluunt Bal. Nouel. & Greg. Lupi, in locis

32 supra citatis. † Octaua conclusio, pater tenetur dotem filiæ suæ spuriæ designare, perinde atque obnoxius est alimenta eidem exhibere: hæc fuit sententia Bart. in l.fin.num.7.ff.de his quib. vt indig. & in d. auth.ex complexu, numer. 1.C.de incest.nup.& in l. Meuius.§.duobus, num.18.ff de lega.2.quem sequitur Abb. in c.cum haberet, num.5.de eo qui dux. in matri.quam pollu. per adulte. Roder. Xuar. in l.12 tit.6.lib.3.fori.fol.91.pagi.1.versi.& per d. cap.cum haberet. Quæ sententia communis est teste Ioan. Baptist. in d.l.si qua illustris colum.penu.num.65.C.ad Orficia. qui num.92. hoc extendit ad filiam clerici, eam siquidem pater tenebitur dotare, pro vt in vtraque specie voluit Bar. in d.l.fi.& in l. vxorem.§. pater naturalis.ff.de lega.3. Guill. Bened. in repe. cap. Raynutius in verbo dotem quam ei dederat, num. 43. Cyfontia. in l.9. Tauri, num.9. & ibi Anto. Gom. num.44. Pet. Dueñas in regula.366.limi.5. & in regula.367.amplia.3. Mathesil. nota.147. Ioan. Lupi, in rep.capit.per vestras.3.notab.§.9. & §.23. Ioan. Campe.de dote.1.p.quæstion.17. Bald. Nouellus, in eodem tracta.part.6.priuilegio.26. Euerardus, in centuria locorum legalium, cap.29. Curt. Iun.conf. 57.colum.fi. Fortuni.de vltimo fine illatione.9. Cœpola, cautella.38. Soci. in l.1.num.25.& Aretin. numero.7.& Franc.à Ripa, numer.66. soluto matrim.

& ibi

& ibi Crottus, nu. 75. & Camillus, n. 119. dom. Did.
Couar in epitome de sponsal. 2. part. c. 8. §. 6. num 11
Iaso. in §. fuerat num. 103. & 120. insti. de actio. Ca-
piti. decis. 18[illegible]. Boeri. decis. 127. num. 7. dom. Anto.
Padilla in auth. res quæ num. 64. C. commu. de lega.
Paleotus in tit. de nothis & spurijs, cap. 49. Aimon.
consil. 249. libr. 2. Telli Fernand. in l. 10. Tauri, nu-
mer. 12. & hæc est vera & receptissima sententia,
quidquid contra eam conetur insurgere Ferdinan.
Varquez libr. de successionum creatione §. 20. nu-
mer. 314. sequutus Alexand. in d. l. [illegible] num. 8. ff. soluto
matrimo. affirmantem patrem non esse obligatum
ad dotem constituendam spuriæ per text. in l. vxo-
rem. §. pater. ff. de legatis. [illegible]. Cui respondet Fortu. d.
illatione. 9. & dom. Didac. Couarruu. d. capit. 8. §. 6.
num. 11. locum habere, quando filia habet bona, ex
quibus possit sibi dotem constituere, tunc nimirum
si pater eam dotare non teneatur, vt & sentiunt do-
ctores superius citati. Cæterum dos non solum con-
stituenda est a patre clerico filiæ suæ ex bonis patri
monialibus, verum etiam ex bonis quæsitis intuitu
ecclesiæ secundum glos. in c. omnino. 31. distinct. on,
quam sequitur, & optimè explicat Vermondus de
publi. concubinarijs pagin. 337. num. 53. & 54. Ioan.
Lup. in d. c. per vestras. §. 23. num. 1[illegible]. Pet. de Duenas
33 in regula. 367. amplia. 3. † Sed aduertere oportet,
dotem filiæ spuriæ deberi iuxta quantitatem pro ali
mentis debitam ex ratione per præcitatos docto-
res tradita, & per Euerardum in centuria locorum,
c. 29. & notat hac in specie Curti. Iunior con. 37. pro
pe finem dom. Did. Couar. loco supercitato. Atque
adeo excedere non potest iuxta leg[illegible] nostram quin-
tam bonorum partem, alias quod excesserit reseca-
bitur, vt docet optime Gaspar à Baeza in libro de
non meliorandis dotis ratione filiabus c. 13. nu. 15.
citat Ripam in l. 1. num. 68. ff. solu. matri. Bald. in l.
eam quā nu. 41. C. de fideicom. Bar. in l. fi. §. si a soce-
ro num. 2. ff. quæ in fraud. credi. Ioan. Lupi in d. cap.
per vestras. §. 24. num. 12. Couarr. de sponsal. 2. part.
c. 8. §. 6. num. 12. Curti. Iunior. con. 3[illegible]. in fi. Paleotum
de nothis c. 45. idem voluit Capit. decis. 181. num. 1
Ioan. Bap. in l. si qua illustris num. 66. C. ad Orficia.
Boeri. decis. 127. nu. 7. Telli. Fernand. in l. 10. Tauri,
num. 13. † Excessus tamen iste iure communi Impe-
34 ratorum secundum receptiorem sententiam non po
terat ab hæredibus dotantis reuocari matrimonio
constante, sed demum eo soluto ne filiæ maritus elu
deretur, qui oneroso titulo pro sustinendis oneribus
matrimonij dotem possidere dicitur, vt in l. fin. §. si à
socero. ff. quæ in fraud. credi. vbi Bart. & Ange. hanc
probant conclusionem Segura in repe. l. cohæredi. §
cum filiæ num. 1[illegible]0. ff. de vulga. vbi Did. Perez addit
concordantes cum alijs pluribus a me traditis supra
hoc libro titul. 2. de dotibus & arrhis. l. 2. glo. 4. nu-
mer. 2. 3. & pluribus sequen. † Hæc tamen commu-
35 nis assertio hac in specie limitatur, vt procedat, quo
ties maritus ignorabat eius vxorem spuriam esse,
alioqui Bart. & communis doctrina falsa esset, siqui-
dem etiam matrimonio constante posset dotis ex-
cessus peti, vt fatetur, Ioan. Lupi in capit. per vestras
notab. 3. §. 24. num. 2. & Ripa in l. 1. numer. 97. ff. so-
lu. matri. post Cuma. in d. l. fi. ff. de his quæ in fraud.
cred. & Nicol. de Vbald. de successio. ab int. 4. spe-
cie filiorum fol. 6. colum. 1. dom. D. Couar. de spon[illegible].
2. part cap. 8. §. 6. num. 12. Vermond. de publi. con-
cubinar. pag. 341. num. 59. † Verum contraria sen
36 tentia verior est, & apud Nostrates receptior etiam
iure communi, vt etiam constante matrimonio ex-
cessus dotis possit reuocari, & iure regio confirma-
tur per tex. in l. 3. supra eod. sumpta ex l. 29. Tauri,
quod latè probaui in d. l. 3. glos. 6. & in l. 1. titul. 2. de
dotibus supra hoc lib. glos. 3. nu. 7. & postea in spe-
cie repeti poterit excessus dotis filiæ spuriæ a patre
datæ ab hærede donantis, vt dixi num. præcedenti,
modò palàm fuerit dos data, vel relicta spuriæ, vel
a fisco, si per interpositam personam per tacitum fi
deicommissum fuerit relicta, & sic in fraudem legis,
vel à legitimis hæredibus, si inter viuos pater dedit [illegible]
dotem, quibus non petentibus intra duos menses
applicabitur fisco, arg. tex. in l. 1. C. de natural. libe.
37 ex qua id decidit Anton. Gom. in l. 9. Taur. nu. 4[illegible]
in fine, dixi in l. 6. supra eo. glo. 5. num. [illegible]. & 3. † Nona
conclusio. pater huic iuri alendi liberos spurios, vel
alios non satisfaciet, si id curet & agat, vt filius re-
cipiatur in hospitali, in quo pauperes publicè alun-
tur & curantur, quod patri & ipsi filio dedecori est,
vt sensit Bald. in l. vnica § sed scimus. C. de latina li-
ber. tollen. quem sequitur Præpos. in d. c. cum habe-
ret, de eo qui dux. in matri. Anto. Burg. in cap. 1. de
emp. & vend. colum. penult. & Ioan. Lup. in cap. per
vestras notab. 3. §. 23. num 9. de don. int. vir. & vxor.
dicentes alimenta præstari obnoxium. obligationi
satisfacere, si curet illum recipi in domo pauperum,
nisi indecens sit, illum eo in loco alimenta percipe-
re. Ex quo id in specie tenet dom. Did. Couar. d. §. 6.
nume. 9. dicens non dicere patrem, filium suum hos
pitali tradere: quod verum esse crederem, nisi pater
adeo indigeret, vt vnde filios aleret domi non habe
ret, nam tunc non tenebitur vltra quam facere pos-
sit, deducto ne egeat ex sententia Bernardi & Panor
mita. num. 10. in d. capit. cum haberet, & probatur
iure nostro regio in l. [illegible] titul. 19. par. 4. tradit Petrus
Dueñas in regula. 367. limitatio. 2. & hac in specie
crederē filium posse a patre tradi hospitali, vbi ali-
menta percipere possit, sed raro continget casus is-
38 te. † Decima conclusio, filius spurius principis potest
à patre suo dotari & institui, & ei potest a principe
donari, vt respondit Bald. consi. 456. num. 9. libr. [illegible].
idem Bald. cons. 267. num. 1[illegible]. lib. 1. Nicol. Boeri. de-
cisio. 127. num. 17. idem Bald. in cap. 1. nume. [illegible]0. de
constitu. vbi asseruit principem hoc facere posse de
plenitudine potestatis, licet Barbat. ibi numer. 191.
teneat contrarium, & Cassan. in consuet. Burgund.
titul. de successioni. §. [illegible]. fol. 285. column. 2. num. 14.
asserentes principem posse dotare filias suas spurias
quatenus sufficiat ad alimenta, ex sententia glossæ
in d. c. cum haberet. Sed secundum hanc opinionem
nullum esset principis priuilegium, cum quilibet
priuatus hoc facere posset, etiam si sit clericus. vt di-
xi supra num. 32. & 33. Quare Petrus Dueñas tenet
priorem sententiam in dicta regula. 366. limitatio.
7. in cuius gratiam cōgerit qua ipse tradit in regu-
la. 43. limi[illegible]. circa plenitudinem potestatis Regis
cui libenter accedo, nam si princeps habet potesta-
tem legitimandi, eo ipso quod instituit filium spu-
39 rium, cum videtur legitimare, & habilefacere. † Pro-

Digitized by Google

pa siquidem, vel princeps sciens aliquem esse spuriũ,
si ei episcopatum, vel aliam dignitatem conferant,
cuius spurius capax non sit, intelliguntur eũ legiti-
mare & natalibus restituere non solum quoad digni
tatem consequendam, verum etiam quoad succes-
sionem actiuam & pasiuam. Hæc fuit sententia Bal.
in l. imperialis. §. similes. C. de nupti. & ibi Barba. in
aposti. & Ioh. Maria. Riminaldus ad Salic. ibidem,
Alex. idem voluit in l. quidam consulebat. ff. de re iu
di. num. 8. Iaso. in l. Barbarius notab. 6. & vltim. ff.
de offi. præto. Vermondus de publi. concubinarijs
pagin. 332. numer. 46. vbi in Papa hoc limitat, vt
censeatur quoad spiritualia legitimatus, vel in te-
rris dũtaxat ecclesię quoad temporalia, quod etiam
voluit Lud. à Sardis in tracta. de natural. liber. tit. de
legitimatione per rescriptum, quæst. 4. nu. 5. & 6. &
40 11. † Pro hac opinione adduci solet tex. in d. l. im
perialis. §. similes. C. de nupt. vbi qui a principe con-
sequitur dignitatem tacitè videtur restitutus ad fa-
mam, sine qua perueniri non potest ad dignitatem,
infamibus siquidem clausæ sunt portæ dignitatum,
vt in l. 2. Cadẽ dignita. lib. 12. concessa ergo censebũ-
tur omnia, per quæ ad dignitatem peruenitur. l. ad
legatum & l. ad rem mobilem. ff. de procura. l. illud
ff. de acq. hæredi. d. §. similes vbi glo. & Bald. & quia
concessa re aliqua censetur remotum obstaculum,
quod impediret effectum concessionis, ex quo ibi
Bald. in fine dicebat, quòd si princeps aliquem infa
mem scienter in suum consiliarium accepit, eo ipso
est famæ restitutus, quia cum principis comitatus
41 illustrat. l. 1. C. de præpositis laborum lib. 12. † Ean-
dem sententiam instruit text. optimus in l. idem Vl
pianus, §. fin. ff. de excusatio. tuto. vbi rescriptũ prin-
cipis scientis aliquem esse tutorem, quo cum permi
sit alibi transmigrari, liberat eum à tutella, confert
etiam tex. in d. l. quidam consulebat. ff. de re iud. & l.
5. in fin. tit. 4. part. 4. Ex quibus communiter doct. ex
pendunt Papam dispensare videri, quatenus potest,
quoties promouet aliquem scienter contra ius, au-
thore Innocentio in cap. diuersis fallacijs de cleri.
coniuga. cui subscripsit Bart. in l. *Barbarius* per tex.
ibi num. 12. & ibi Iaso. attestatur communem nota
bil. 6. Fel. in c. si quando num. 6. & ibi Mar. Azpil. ex-
ceptione. 9. pag. 29. de rescrip. Ang. in d. l. quidam
consulebat in fi. ff. de re iudi. faciunt congesta per Fe.
& Deci. in c. cum inter de exce. quibus in locis tradi
tur quando dicatur princeps aliquid ex certa scien
tia facere. At in specie, de qua agimus, constat aper
te principem non ignorare eum, quem instituit hæ
redem, vel cui donationem fecit esse filium suum
spurium: conuincitur ergo, quòd donando, vel hære
dem instituendo eum legitimasse videatur, vt capax
reddatur relicti & donationis. †. At si quis obie-
42 cerit, quo pacto poterit princeps maculam propriã
abolere, quam culpa sua in filium spurium iniecit?
non ergo æquum est eum posse spurium propria au
thoritate legitimare, sed ad superiorem debere re-
currere, vt id agat, vt extra de pœniten. distinctio. 1.
per totum l. rescriptum. C. de preci. imper. offer. Res
pondere obiectioni licebit, quòd si est princeps nu-
llum recognoscens superiorem, vt in Rege Hispanię
& Franciæ poterit proprium filium legitimare, quia
nullum habet superiorem in temporalibus, ad quẽ
recurrere posit, vt probat optimè Ludo. à Sardis in
tract. de natural. liber. tit. de legitimatis per rescri-
43 ptum nu. 6. q. 5. † Nec omittam, quod in hanc ean-
dem sententiam adducit Tiraquel. in lib. de nobili
tate cap. 7. nu. 14. dicens, quod si Imperator, vel Rex
in regno suo, vel etiam alius, qui ius habet conferẽ-
dæ nobilitatis, concesserit feudum regale ducatus,
vel comitatus, vel aliud nobile ignobili cuipiam, quẽ
non ignorat esse ignobilem, censetur eo ipso ei con-
cedere nobilitatem, argum. eorum, quæ notantur in
d. l. quidam consulebat. ff. de re iud. Quod si alius cui
id ius non sit, ea feuda concesserit, non videt, quomo
do dici posset fuisse nobilitatos eos cui concessa fue
runt, nisi princeps, qui hoc ius habet, confirmauerit,
in quam sententiam citat Andr. de Ysern. in capit. 1.
§. si vero contigerit circa medium titul. de pace iu-
ram. firm. Cassan. in tracta. feudorum. 5. par. c. 1. ad me
dium, Carolum Molin. in consue. Parisien. titul. 1. §
44 9. glo. 1. † Vndecima conclusio, Pater relinquere
potest filio suo spurio aliquid vltra alimenta sub cõ
ditione si ingrediatur monasterium: valet siquidem
huiusmodi legatum ex sententia Guillerm. de Cun.
& Bald. num. 3. in l. 1. C. de sacros. eccles. quos ibi se-
quitur Andr. de Vlsetis in repe. num. 111. nam quẽ-
admodum filius legitimatur per oblationem curiæ,
vt in auth. quib. mod. natu. effi. sui. §. si quis igitur co
lla. 7. ita per oblationem monasterio factã, vt ibi re-
soluit Bald. quem sequitur Alexand. in addi. ad Bart.
in l. cum quis. C. de natural. liber. & in l. necessarijs
num. 12. & ibi Fran. de Aret. ff. de acq. hæred. Cyfon
ta. in l. 10. Taur. num. 15. Hyppo. Marsi. in singulari.
277. Iacob. de S. Georgeo in auth. non licet num. 1.
C. de lib. præt. Pet. Dueñas in regula. 366. lim. 3. Sed
an pater posit filiæ suæ spuriæ dotem constituere,
vt monasterium ingrediatur, ita vt alimẽta excedat
tractat optimè Gasp. Bae. in lib. de non meliorandis
dotis ratione filiabus. c. 14. quærens an filię legitimę
posit in præiudicium aliorum filiorum vltra legiti-
mam relinquere, & resoluit non posse pluribus ratio
45 nibus, quas huic quæstioni accommodare poteris. †
Et quod pater eam teneatur dotare pro ingressu re
ligionis tenet *Bal.* in l. pactum quod dotali. 20. quæ-
stion. C. de collatio. Parpili. in rubri. ff. solu. matrim.
num. 5. Bart. a Bartulinis in l. 1. num. 22. ff. solu. ma-
trim. Telli. Fernandez in l. 10. Tauri numer. 12. in
fine.

GLOSS. II.

b *Mas de la quinta parte de sus bienes.* Repete hic quę
dixirnus in glos. præcedenti num. 5. 6. & 7. 8. & 9. 11.
12. 14. 17. 18. 33. 38. & 44.

GLOSS. III.

6 *Spurius si non disposuit in vita, vel in morte*
de quinto sibi relicto pro alimentis an tran-
seat ad eius hæredes, an ad hæredes pa-
tris.

1 *Ali-*

1 *Alimenta vita finiuntur & ad hæres non trã ſeunt.*
Alimenta ſpurio relicta an morte finiantur? ibidem.

2 *Alimenta filijs naturalibus relicta, quibus proprietas legari poteſt, non finiuntur morte, ſed proprietas rei deſignata ad alimenta ad hærede. legatarij tranſmittitur.*

3 *Spurio res legata pro alimentis iure regio ad eius hæredes tranſmittitur.*

4 *Legis noſtræ limitatio triplex.*
Spurio alimenta a patre relicta quando ad hæredes ſpurij non tranſmittantur? ib.

5 *Spurio an poſsit pater grauamen reſtituendi poſt mortem apponere in quinto ad alimenta relicto.*

c *El tal hijo pueda en ſu vida o en ſu muerte hazer lo q̃ quiſiere o por bien tuuiere.* Id iuris notiſsimi eſt, alimẽta filijs legata, vel donata ſeu tradita ad hæredes
filiorũ minime pertinere, nõ quidẽ ratione alimentorũ, quippe quæ vita finiantur l.cũ hi.§.ſi vni. ff. de
trãſact.l.dominus.§.fi.ff.de vſuf.nec ratione proprie
tatis, quia illa filijs ſpurijs a patre donari, vel relinqui nõ poteſt.§.fi.in aut.qui.mod.natur.effi. ſui l. 10.
tit. 13.p.6.l.6.cũ ibi dictis ſup.eo. Nullo ergo iure ad
filiorũ hæredes ſpectant bona illa, quæ pater eis pro
alimẽtis legauit ſeu aſsignauit, ita docet Bal. in l. eã
quã nu.41.C.de fideico.Ioa.Bap.in l. ſi qua illuſtris,
col.pen.C.ad Orfi.Ant.Gom.in l.10.Tau.nu.42. &
Telli.Fer.ibi nu.16.& ſeq.d.D.Cou.de ſponſ.2.p.c.8.
§.6.n.15.Itaq; iur.com.ſi filij ex fructibus ſeu redditi
bus rei ad alimenta deſignatæ ali poſſent, illius rei do
minium mortuis filijs, ad patrẽ, vel eius hæredes reddi
bit, vt præter præcitatos Doctores, voluit Ioã.Lupi.
in rep.c.per veſtras de don.int.vi. & vx.not.3.§.24.
2 nu.5.† At in alijs filijs naturalibus quibus proprietas eo iure legari poterat, erat ſecus, ad hæredes ſiquidẽ legatarij trãſibat proprietas, licet ex fructibus
filius potuiſſet ali. ſecũdũ receptiorẽ ſententiã, quã
cõmunẽ eſſe fatentur Tho.Ferr.cautela.2. & Paul. à
Montepico, in l.Titia cũ teſtamento.§.Titia.ff.de le
gatis 2.d.D.Cou.in epitome de ſponſ.2.p.c.8.§.6.n.
15.licèt ab his diſſentiat Carol.Molin.in Alex.conſ.
3 223.lib.2.† Quinetiã ſi res ad alimẽta ſpurio relicta
in æſtimatione proprietatis non excedit quantitatẽ
alimentis neceſſariã, ad heredes filij eã rem tranſire
probare conatur Rod.Xuar. in l.1. tit.6 lib.3.fori,
verſ.ſecũdũ eſt. Sed hoc apertius per legẽ noſtrã &
præcedentẽ expeditũ eſt, quibus ſancitũ eſt, quintam
bonorũ paternorũ partẽ, quæ loco alimentorũ filijs
relinqui poteſt, ad hæredes, vel ſucceſſores filij ſpurij, cui relicta fuit, procul dubio tranſire, vt ex præci
tatis legibus expẽdit D.Caſtel. in d.l.10. Tauri in
verbo lo q̃ quiſiere & in l.9.in verbo como quiſierẽ,
& ibi Ant.Gom.n.42.& Tell.Fern.n.16.17.& 18.d.
D.Cou.d.§.6.n.15.† Quã aſſertionẽ limita, niſi ex expreſſa, vel tacita voluntate teſtatoris colligatur, noluiſſe quintũ ſpurio legatũ ad hæredes eius trãſmitti, vt ſi quid annuum legauit, quod vita finitur, vt in
l.cũ hi.§.ſi vni.& §.vult.igitur verſ.modus autẽ.ff. de
tranſact.vel quando fructus alicuius prædij qui ſuffi
5 ciũt ad alimẽta legãtur.† Vel ſi pater filiũ ſuũ grauauit, vt poſt mortẽ reſtituat alicui bona ſibi ad alimẽ
ta legata, quintã ſuæ ſubſtantiæ partẽ non excedẽtia
tenet enim grauamen hoc quantũ ad id, quod excedit alimenta, nõ enim cogitur pater integrũ bonorũ
quintũ ſpurio relinquere, ſi minor pars ſufficiat ad
alimenta, vt fatetur Ant.Gom.in l.9.Tau.n.41.verſ.
pręterea, licèt contrarium aſſerat, imo quod grauamen hoc non valeat in d.l.9.Tau.n.43. cuius ſenten
tia vera non eſt, vt arbitror, niſi vbi quinta pars ſpurio relicta ſit ei neceſſaria ad alimenta, quod ſentire
viſus fuit Tel.Fern.in l.10.Taur.n.15.& 18. verſic. ſi
6 tertia cõcluſio. † Vbi autẽ ſpurius non diſpoſuit in
vita, vel in morte de hac quinta parte loco alimẽto
rũ ſibi relicta, non reuertetur ad hæredes patris, ſed
ad legitimos hæredes ſpurij ex doct.Bal.in l. 1.in fi.
verſ.vlt.quæro.ff.de pact.vbi facultas nominãdi aliquẽ in emphiteuſi tranſit ad hæredes eius, qui nõ nominauit.l.4.C.de cont.& cõm.ſtipu.Dec. conſ.578.
nu.10.Ari.Pin.in l.2.C.de bon.mater.nu.21. & ſeq.
Telli.Fern.in l.10.Tauri in fi.

G L O S S. IIII.

d *Pero ſi el tal hijo fuere natural.* Quis dicatur filius naturalis tractat lex ſequens vbi dicam, & quæ ad eius
ſucceſsionem ab inteſtato ſpectant.

G L O S. V.

1 *Naturales filij iure communi non excludebant aſcendentes, quoniam relicta eis legitima non altas, poterat pater eis legare totã ſubſtantiam.*

2 *Naturales filij à patre inſtituti excludũt omnino aſcendentes iure regio.*

3 *Naturales filij non rumpunt patris teſtamentum, nec ſuccedunt contra illud.*

4 *Naturales filij ſtante legitimo qui ſucceſsioni patris renunciauit an poſsint patri ſuccedere? remiſsiuè.*

e *Aunq̃ tengan aſcẽdiẽtes legitimos.* Lex noſtra eſt correctoria iuris cõmunis, quo iure patri nõ permittebatur, exiſtentibus aſcendentibus legitimis vltra duas
ſuæ ſubſtantiæ partes aliquid naturalibus relinquere, debebat enim tertiã partẽ bonorum aſcendẽtibus reſeruare (quæ erat legitima eorũ, vt in auth. de
trien.& ſemiſſe.§.1.) quod expreſsim erat diſpoſitũ
2 in aut.licet.C.de nat.libe.† Hodie autẽ per legẽ noſtrã excluduntur omnes aſcendẽtes, ſi pater filij naturalis ei voluerit omnẽ ſubſtãtiã relinquere, itaq;
ex teſtamẽto in defectũ deſcẽdẽtiũ, erit filius naturalis capax, ſicut legitimus, quod notant docto.omnes

Gg 2 in

in l.10. Tauri vnde hæc desumpta fuit, maximè Tel. Fern.n.19.
3 †Contra testamentũ autẽ patris in nihilo succedunt naturales, etiã si legitimi filij non supersint, nec rũpere possunt patris testamentũ (licèt ab intestato, vel ex testamento succedant, vt hic statuitur) glo. est singularis hoc probans in l.1. in verbo naturales. ff. de bon.pos.con.tab. quã dixit vnicã Dyn. & Alb. & singularẽ Bar. & cõmuniter doct. Pau. Cas. in l. si qua illustris & ibi Sal.n.2. C. ad Orficia. Anto. Gom. in l.9. Taur.n.21. qui citat cõco. & plures alios citat Fer. Vaz. Mench. lib. de successionũ creatione, §.10.n.559. vbi cõmunẽ sequitur, & Tir. in rep. l. si vnquã in verbo susceperit liberos, n.47. Dec. in l.2.nu. 9. C. de bon.pos.cõ.tab. d.D.Cou. in epitome de spõsal.2.p.c.8.§.3.n.15. in fi. & n.16. Marc. Sal. Burg. in l.3. Tau.1.p.2. cõcl.n.296. alia est glo. similis in §. tã autẽ naturales inst. de in offi. test. pro quibus est tex. expressus in l.vlt. C. de natur. lib. & in l.8. vers. pen.
4 tit.13. de suc. ab int.p.6. †Sed an extãte filio, vel filia legitima, quæ successioni paternæ renunciauit, admittatur ad successionẽ patris filius eius naturalis? discutit optimè Tell. Fern. in l.10. Taur.n.20.21.22 23.& 24. videte eũ, alibi dicam inf. eo. l. seq. gl.1.n.8.

LEY IX.

¶ *Quales se dizen hijos naturales.*

Ley.11. de Toro.

¶Porque no se pueda dudar, quales son hijos naturales. Ordenamos y mandamos: que entonces se digan ser los hijos naturales, a quando al tiempo que nascieren o fueren concebidos, sus padres podian casar con sus madres justamente sin dispensacion, b con tanto que el padre lo reconozca por su hijo: c puesto que no aya tenido la muger de quien lo vuo en su casa, ni sea vna sola: d ca concurriendo en el hijo las calidades susodichas, mandamos que sea hijo natural.

GLOSS. I.

1 *Naturales filij succedũt ab intestato in duabus vncijs, & quid iure antiquo?*

2 *Naturales filij non succedunt extantibus filijs legitimis ab intestato, vel legitimatis.*

Filij legitimati & adoptiui excludunt naturales ab intestato, ib.

3 *Naturales nepotes & alij descendentes, legitimis non extantibus succedunt ab intestato in duabus vncijs.*

§. *Nepotibus in auth. qui. mod. natu. effi. sui & l.1. de natural. liber. explicantur, ib.*

4 *Naturales possunt a patre institui deficientibus legitimis, & in quo?*

Naturales filij excludunt ascendentes legitimos ex testamento iure regio. ib.

5 *Naturales filij extantibus legitimis in quo possint patri succedere ex testamento iure communi & regio.*

6 *Naturali filio an possit à patre quintum relinqui extantibus filijs legitimis?*

7 *Naturali an possit a patre vltra quintũ relinqui ex consensu legitimorum, & quid in spurio?*

8 *Naturales an possint institui si legitimus renunciauit hæreditati?*

Filios non extare, vel extare, & non posse succedere paria sunt, probatur optimè, ib.

9 *Nepos naturalis an possit auo succedere ex testamento extantibus, vel non extantibus legitimis.*

a *Ser los hijos naturales.* De successionibus spuriorum vidimus in legibus præcedẽtibus, restat nũc de successione filiorũ naturaliũ tractare, in qua tractatione facio sequentes cõclusiones. Sit prima conclusio, filius naturalis ab intestato patri nõ succedebat, nec erat iure antiquo Digestorum & Codicis cognitus quoad successionẽ, vt in l. humanitatis. C. de natur. libe. Iure verò authenticorum succedit in duabus vncijs, hoc est, in sexta parte bonorũ, deficiẽtibus filijs legitimis, & deficiẽte vxore propria ipsius patris, & matri spurij superstiti virilis portio eiusdẽ cẽ petit.6 partis, vt in aut. licet. C. de natu. libe. vbi glo. & doct. omnes, tex. etiã in aut. qui. mod. natu. effi. sui. §. si quis autẽ defunctus colla.7. & in au. de trien. & semi. §. cõsideremus i et. intestato colla.3. Iure verò regio Partitarũ idẽ est dispositũ, quod & iure authẽticorũ, preterquã quòd vxor patris non excludit filios naturales a successione paterna in dictis duabus vncijs, modò filij legitimi non adsint. l.8. & 9. tit.13. de suc. ab intes. p.6. Rode. Xua. in l.1. tit.6. lib.3. fori vers. viso qui dicantur spurij, fol.87. d.D.Cou. in epitome de spons.2.p.c.8.§.4.n.9. & Ant. Gom. in l.11. Tau. n.4.
2 †Secũda cõclusio, filij naturales succedunt patri in duabus vncijs, si non super sint filij legitimati per pricipis rescriptũ, quod deducitur ex d. auth. licet, quæ sobolẽ ciuilẽ exigit ad naturaliũ exclusionẽ, & conuincitur authoritate Bal. in l. eã quã nu.26. C. de fideicom. & in l. cũ acutissimi nu.6. eo. tit. dicentis statutũ de legitimis loquens habere etiã locũ in legitimatis per principis rescriptũ: quãto ergo fortius id dicemus procedere in legũ communiũ interpretatione? ita ad notauit Bal. in l. quisquis. C. ad l. Iul. maie. Hinc etiã infertur idẽ dicẽdũ fore in filijs adoptiuis, vt eis extantibus naturales ab intestato in nihilo succedãt, quod asserit Nic. de Vbal. in tract. de succ. ab intest. col.11. & Ioã. Baptist. de sancto Seuerino in l. si qua illustris, fol.5. col.3. C. ad Orfic. d.D.

Couar.

pos naturalis & legitimus ex filio naturali cõceptus vel nepos naturalis ex filio legitimo conceptus vel ex alio naturali succedit auo ab intestato in duabus vncijs, legitimis filijs deficientibus, & denique ea quæ numeris præcedentibus diximus procedere in filijs naturalibus, locum obtinent in nepotibus. l. vltim. vbi Odofred. & Cin. C. de natura. libe. & ibidẽ Bald. & Salice. text. in c. causam quæ. 1. & c. lator, & c. ex tenore, qui filij sint legi. notat Ange. per text. ibi in authen. de hæred. ab intest. veni. §. reliquũ versic. ex diuerso, Bald. in l. fi. C. de reiuendi. Deci. cõs. 311. Azo in summa. C. de natura. lib. gloss. in authẽ. qui. mod. nat. effi. sui. §. nepotibus, Ioan. Bapt. Caciafupi in d. l. si qua illustris numero. 39. contra Guille. Benedi. in repe. cap. Raynutius in verbo & vxorem numer. 700. de testamen. qui oppositum asseruit per text. in d. §. nepotibus, & in d. l. vltim. in fi. C. de natu. libe. Quibus respondet dom. Dida. Couarru. d. §. 4. numero. 10. in fine dicens, id tantum ibi probari, nepotes etiam legitimos ex filio tantum naturali intestato auo non succedere, vt legitimos: non tamen negant dictæ leges, eos posse succedere vt naturales, idem voluit Anto. Gomez in l. 9. Tauri, num. 6. & Grego. Lupi in l. 8. glossa. 2. titu. 13. de success. ab intest. par. 6. Rode. Xuarez in l. 1. tit. 6. lib. 3. fori versic. hæc de filiorum naturalium successione in prin. fol. 88. Arius Pinelus hoc latè differens in l. 3. num. 20. & sequentibus. C. de bon. mater. & hæc est verior æquior, & receptior sententia.
4 † Quarta conclusio, pater filium naturalem habens potest iure Codicis ei relinquere dimidiã suæ substantię partem deficiẽtibus descendentibus vel ascendentibus legitimis, vt in l. humanitatis. C. de natura. li. Hodie verò hac in specie poterit pater omnia bona sua filio relinquere in vita vel in morte, vt in auth. licet. C. de natural. lib. auth. qui. mod. natu. effi. sui. §. ne igitur versic. si vero filios colla. 7. l. 8. tit. 13. part. 6. Quin etiã si pater habeat ascendentes legitimos, potest naturalem filium hæredem instituere, modo ascendentibus legitimã reliquerit. d. auth. licet. C. de natur. li. vbi glos. communiter recepta auth. quib. mod. natu. effi. sui. §. si vero habuerint. l. 8. tit. 13. par. 6. & ibi notat Grego. Lupi in verbo ascẽdientes. Legitima autem ascendentium est tertia pars bonorum descendentium, secundùm communem opinionẽ interpretantium auth. ex tribus partibus sunt legitima ascẽdentium, vt in l. 1. supra eodem. Hæc tamen conclusio in his regnis iam est omnino sublata per legem supra proximam: vbi pater potest filios naturales in omnibus bonis hæredes instituere nulla parte parẽtibus relicta, vt ibi dixi in gloss. 3. est etiam text. in l. 1. prope finem tit. 6. lib. 3. fori.
5 † Quinta conclusio, pater filium naturalem habens, legitimis etiam extantibus, potest ei in testamento vnciam, idest, duodecimam bonorum suorum partem relinquere: ex qua virilis portio matri eius competit, si sola cõcubina patris fuerit, non alias, vt in l. 2. & authen. nunc soli. C. de natura. liber. & in l. 8. tit. 13. part. 6. sed concubina deficiente poterit pater integram vnciam filio naturali relinquere, secundũ glo. & Albe. in d. l. 2. estque tex. regni nostri in d. l. 8. tit. 13. par. 6. dom. D. Couar. de spons. 2. par. c. 8. §. 4. n. 11. quorum sententia vera est, quidquid aduersus eam contẽderit Ludo. Sard. in tract. de legitimat. 3. part. q. 1. Hodie vero iure regio nouissimo pater poterit filio naturali quintam bonorum suorum partem legare etiam legitimis filijs extãtibus, vt in l. 7. supra eod. sumpta ex l. 9. Tauri, & ante eam legem id quandoque fuisse hoc in regno obseruatum insinuat. Rod. Xua. in l. 1. tit. 6. lib. 3. fori, idque obseruari ait Couar. d. §. 4. nu. 11. & Grego. Lupi in l. 8. tit. 13. in verbo, la vna ad fi. par. 6. vbi resoluit quintam dumtaxat partem ei posse relinqui, nõ vero vnciam & supra vnciam quintam, quod verum est.
6 † Quã conclusionẽ limita singulariter, nisi testator quinq; haberet filios legitimos, quia tũc pater nõ posset filio naturali quintã bonorũ suorum partẽ relinquere, ne plus habeat naturalis quàm legitimus, arg. l. cõmunium in fi. C. de natural. libe. vbi hoc filio naturali etiam per oblationem curiæ legitimato pater relinquere non potest, & in auth. de nup. §. & quoniam varie. Quod in specie iuris communis, quo vncia tãtum relinqui poterat, hoc nuncupatim asseruit Alberi. in auth. licet. C. de natural. lib. cui accedit Rode. Xua. in d. l. 1. tit. 6. lib. 3. fori, versi. viso qui dicantur filij spurij fol. 87. & Greg. Lupi in d. l. 8. tit. 13. in verbo, la vna, par. 6. Telli. Fern. in l. 9. Tauri nu. 26. 27. & 28. Sed nihilominus oppositũ ipse tenui supra eod. l. 7. glo. 4. num. 2. 3. 4. 5. & 6. imo quod possit pater integrum quintum filio naturali & spurio relinquere, licèt sint quinque vel sex filij legitimi vel plures.
7 † Secundo limita, nisi legitima proles consentiat expresse patrem plus relinquere filio naturali, tunc nimirũ id iure validum erit, nec sufficiet tacitus consensus, sed expressus, vt dixi, & in conspectu naturaliũ præstitus, vt latè probat Aimon Craue. cons. 200. nu. 5. & nu. 9. dom. Dida. Couar. d. §. 4. nu. 11. Telli. Fernan. in l. 10. Tauri, nu. 8. vbi tamen cõfusse procedit, inuolens successionem naturalium cum successione spuriorum, nam quod supra diximus procedit in filijs naturalibus. In spurijs autem ex coitu damnato natis in hil operabitur consensus filiorũ legitimorum in vita patris pręstitus, cum incapacitas sit non solum respectu spurij, sed & respectu patris eius ob eius delictum, vt notat Bald. cons. 456. num. 9. lib. 5. atque ideo consensus legitimorũ facere non potest capacẽ quos lex reddidit incapaces, quod hac ratione voluit Ange. cons. 223. num. 2. versi. si enim fuisset natus ex dãnato coitu, quẽ ipse Tellius Fernandez citat sequiturque. Et cõfestim limitat, nisi consensus filiorum legitimorũ prestitus fuisset post mortẽ patris, cum iam omnia bona erãt effecta ipsorum legitimorũ, quare ab ipsis iam capere videtur spurius non à patre, vt in l. in ædibus. §. si filiusfamilias. ff. de donatio. l. si liqueat. C. de inoffi. dona. & licèt filius spurius à patre capere non poterat à fratre verò poterat. l. is qui ex bonis. ff. de vulga. l. qui Titij tabulas. ff. de his qui. vt indig. tradũt Moderni in l. 1. §. veteris. ff. de acq. poss. Hoc tamen fallit in filio clerici, cui prohibetur etiã à fratribus & alijs patris cõsanguineis accipere, vt in l. 6. supra eodem. Et an in filijs ex damnato coitu natis idem sit, late examinaui supra codẽ. l. 6. gloss. 4. nume. 4. 5. 6. 7. & 8.
8 † Tertio hæc regula limitatur, nisi filij legitimi absque vlla fraude bonis paternis renun-

ciauerint, tunc enim pater poterit filio naturali bona sua libere relinquere, quemadmodum posset legitimis non extantibus, vt respondit Ludo. Roma. cons. 43. n. 3. vers. quoad tertiũ Bar. in l. 1. §. qui habebat. ff. de bon. pos. cõt. tab. Guil. Ben. in rep. c. Raynutius in verbo, & vxoré, nomine, Adelasiã, nu. 679. & seq. Greg. Lup. in d. l. 8. tit. 13. in verbo dos parres in fine p. 6. idẽ voluit Ias. cons. 68. lib. 3. col. 7. ad fi. vers. itẽ facit quod notabiliter tenet Rom. Quibus optimis rationibus contradicit Tellius Fernand. in l. 10. Tau. n. 20. & seq. & tandẽ reliquit cogitandũ. Tu interim tene cõmunẽ paria enim sunt, vt inquit Rom. filios non extare, vel extare, & non posse succedere, vt in l. 1. §. qui habebat & ibi notat Bar. ff. de bon. pos se. con. tab. cui rationi nõ respõdetur cõgruè per Tellũ Fer. nã doctrina Bal. in aut. cui relictũ. C. de indicta vidui. tollẽ. n. 10. vers. extra quæritur, procedit quoniã vxor cuius causa aufertur hæreditas ab hærede, non potuit habere hæreditatem, quia testator eam non vocauit nec lex, quare hæreditas applicatur eis, quibus de iure debetur, hoc est, hæredibus legitimis. Minus oberit tex. iuncta gl. in auth. licet. C. de natur. lib. quẽ pro sententia cõtraria adduxerat Tell. & ante eũ Corn. cons. 85. num. 5. lib. 2. vbi naturalis non potest succedere extante coniuge, quæ tamen non ideo admittitur ad hæreditatem viri, quãuis excludat filiũ naturalem, quia lex illa erat irrationabilis, quare corrigitur per l. 9. tit. 13. p. 6. quod inusitatũ erat, eas partitarũ leges corrigere leges iuris communis, quare dicit expresse lex illa legẽ iuris cõmunis esse irrationabilem. † Septima conclu-
9 sio, nepos naturalis, vel ex filio naturali procreatus potest ex testamẽto succedere auo in omnibus bonis suis nullis extantibus liberis legitimis, vel eis extantibus in quinta parte. At ascendentibus superstitibus, hoc est, ab auo, vel proauo, potest in omnibus aui bonis ex testamento succedere iure regio, vt in l. præcedenti sumpta ex l. 10. Tau. vbi hoc notat Anto. Gom. n. 7.

GLOSS. II.

1 *Filiorum tria genera.*
2 *Naturales filij iure ciuili qui dicantur?*
3 *Naturales filij iure Canonico & regio qui dicantur?*
4 *Naturales filij hodie dicuntur nati ex homine illustri & fœmina vili, vel ancilla, cùm inter hos possit sistere matrimonium.*
Matrimonium iure Canonico & Regio consistere potest inter illustrem & ancillam, ibidem.
5 *Naturalis filius dicitur natus ex virgine stuprata, vel vidua honesta.*
6 *Bastardi dicuntur filij naturales.*
7 *Nothi filij qui dicantur?*
Naturales nothos comprehendunt iuxta ius nostrum, ibidem.
8 *Manceres filij qui dicantur.*

b *Sus padres podiã casar cõ sus madres justamẽte y sin dispensacion.* Tria sunt genera filiorũ, quidã sunt legitimi & naturales simul, alij naturales tantũ, alij spurij, de legitimis & eorũ successione dixi sup. eo. l. 1. gl. 4. de spurijs sup. eo. l. 6. gl. 3. 5. & 8. & l. 7. & 8. & de successione naturaliũ dixi in glo. præced. qui autẽ di-
2 cantur filij naturales hic venit differẽdũ. † Naturales filij dicuntur iure ciuili, qui ex vnica concubina eaq; domi cohabitante nascuntur ex vtroq; parente soluto. l. pen. & fi. ff. de concub. iunct. l. si quis officiũ, ff. de ritu nupt. aut. qui. mod. natur. effi. sui. §. si quis antẽ filios gl. in c. per venerabilẽ in verbo naturalibus, qui filij sint legiti. l. 2. tit. 14. de concubinis par. 4. hanc diffinitionẽ probat Azo. in summa. C. de natu. libe. 1. col. & in summa. C. de concubin. in fi. glos. Dyn. & Bar. in l. pen. ff. de cõcub. Bal. per tex. ibi, in aut. licet. C. de natu. libe. Ang. in l. si qua illustris. C. ad Orficia. Ioan. de Pla. in §. fi. 1. col. inst. de nup. Ange. de Aret. in §. nouissime 1. col. inst. ad Orfic. Dyn. in trac. de suc. ab intes. 2. col. Spec. in eo. tit. 6. 1. vers. nunc de naturaliũ, Host. eo. tit. vers. & nota, Ant. Ab. & cæteri in c. per venerabilẽ, qui filij sint legiti. glo. & doct. in c. nisi cũ pridẽ de renunc. & hæc est cõmunis & indubitata opinio de iure ciuili docto. omnes
3 in l. 11. Taur. vbi Tell. n. 1. † Iure autẽ Pontificũ & regio id solũ exigitur, vt filius naturalis quis dicatur, nempe, vt sit natus ex his parentibus, qui tẽpore cõceptionis, vel natiuitatis matrimoniũ absq; dispensatione contrahere poterant, vt in c. innotuit de elec. c. tanta qui filij sint legi. etiã si non sit natus ex vnica concubina domi retẽta, quod consuetudine generali esse receptũ attestatur Abb. in d. c. per venerabilẽ super glo. in verbo naturalibus, & Bald. cons. 129. lib. 2. Aim. Sabillia. cons. 166. n. 8. li. 1. Bal. cons. 206. ad fi. li. 3. Ias. cons. 51. li. 3. atq; idem apud Hispanos diu seruatũ fuisse attestatur Rod. Xoar. in l. 1. titu. 6. lib. 3. fori, vers. hoc supposito, quod probari videtur in l. 8. ti. 13. p. 6. teste Ant. Gom. in l. 9. Tau. n. 1. Et est hodie decisum per legẽ nostrã, idẽ voluerunt Ioan. Brunellus in tract. de spons. conc. 2. n. 27. d. D. Couar. eodẽ tract. 2. p. c. 8. §. 4. n. 2. Guill. Mayneri. in l. quoties idem n. 22. ff. de regulis iuris, Nic. de Vuald. in tract. de succ. ab intest. 1. p. num. 58. Sylu ester Aldobrandinus in §. vlt. n. 11. insti. de nup. Franc. à Ripa, in repe. l. si vnquam num. 55. C. de reuocand. donat. Pet. Dueñas in regula. 350. numer. 11. in fin. Grego. Lupi in l. 2. glo. pen. titul. 14. & in l. 1. glo. 1. tit. 15. p.
4 4. † Quam regulam extende, vt procedat, etiãsi pater sit illustris, & filius natus sit ex fœmina vili, vel ancilla, quia licet iure communi & regio Partitarũ tales filij non dicebantur naturales, sed spurij, vt in l. 1. C. de natu. libe. & in l. vlt. tit. 14. par. 4. Hodie tamen per nostrã legẽ hi filii naturales dicentur & non spurij, propter generalitatẽ legis id solũ requirentis, vt filij dicãtur naturales, nẽpe, quod tẽpore cõceptionis, vel natiuitatis parẽtes eius sint habiles ad mat. cõtrahendũ. At iure canonico, ciuili, & regio, vir illustris

lustris potest cum fœmina vili contrahere matrimonium, vt in authen. vt lice. matri. & auiæ. §. quia vero 3. colla. 8. & in authen. sed nouo iure, C. de natural. liber. & per totum titulum extra de coniugio seruorum cap. si quis liber. & c. si quis ancillam. 29. quæs. 2. l. 3. tit. 2. part. 2. quod expressim voluit hac ratione motus Petr. Nun. in dictionario suo, in verbo, hijo natural, & Grego. Lup. dubitans tamé, more suo, in l. vltim. tit. 14. de concubi. in verbo, que non deuē recebir, part. 4. dicens, ita fortè practicari, quibus libenter accedo. † Secundo hæc ampliatur conclusio, vt procedat etiamsi filius nascatur ex virgine stuprata, vel vidua honesta, & homine soluto & non coniugato, adhuc enim filius dicetur naturalis iure canonico & regio per hanc legem, atque etiam si vi fuerint raptæ secundum gloss. & Bald. in cap. innotuit de electio. & Roder. Xuarez in l. 1. ti. 5. lib. 3. fori. fo. 4. Grego. Lupi in l. 1. glos. 1. tit. 15. part. 4. dom. Did. Couarr. de sponsal. 2. part. cap. 8. §. 5. num. 18. † Naturales etiam filij alio nomine bastardi appellantur secundum glos. in rubr. ff. de concubinis. Deci. cons. 323. Ludo. de Sardis in tracta. de legitimatione, 2. part. q. 1. Alexan. consil. 128. colum. penult. lib. 1. dom. Did. Couarru. de spons. 2. par. c. 8. §. 4. numer. 8. qui respondet ad l. 9. Tauri, vt ibi per eum. † Hinc etiam fit, natum ex concubina quæ domi non retinetur, spurium propriè non dici, sed naturalem seu nothum, vt probat Alcia. lib. 4. Parergon. ca. . ex auth. qui. mo. na. effi. sui adiuncto Græco titulo, qui naturales nothos appellat, dom. D. Couarru. in epitome de sponsali. 2. part. c. 8. §. . nu. 6. qui tamen alio sensu & veriori quidem asseuerat filios nothos adulterinos appellari, vt Budæus explicat in l. vulgo concepti. ff. de statu homi. Quintil. etiam lib. 3. cap. 8. & probatur in l. 1. in fi. tit. 15. par. 4. resoluit tamen ipse dom. D. Couarru. apud iurisconsultos & legum latores, nothum dici natum ex scorto seu meretrice. Nothus tamen comprehenditur sub spurio iuxta latam spurij significationem, iuxta quam etiam vulgo quæsitos comprehendit l. spurij. ff. de decurio. Iaso. in l. 2. in prin. ff. de verbo. obliga. Greg. Lupi in l. 1. in verbo, spurij titu. 1. par. 4. & probat optimé Couarru d. §. 4. num 6. ita intelligens glo. in c. nisi cum pridem, §. personæ de renuncia. & Bar. in l. vlt. 1. col. ff. de his qui. vt indig. & legem regiam 1. tit. 15. par. 4. † Manzeres autem licèt lata significatione nati dicantur ex scortis & meretricibus, c. 23 Exodi & l. 1. tit. 15. par. 4. propriè tamen dicuntur qui nati sunt ex his qui iure Pontificio matrimonium contrahere prohibentur, vt probatur in d. capit. nisi cum pridé, §. personæ, vt attestatur dom. Didac. Couarr. de sponsali. 2. parte, cap. 8. §. . nu. 2. dicens has dictiones sæpissimè atque aliter assumi.

5 (margin: † Secundo) 6 (margin: † Naturales) 7 (margin: † Hinc) 8 (margin: † Manzeres)

GLOSS. III.

1 *Filiatio non probatur ex sola nominatione, vel recognitione parentum, nisi alia concurrant adminicula, limitatur. 4. modis, & num. 2. 3. 4. & 5.*

6 *Filius legitimus an naturalis, vel spurius præsumatur & cui incumbat onus probandi, & num. sequentib.*

Qualitatem legitimitatis allegāti siue sit actor, siue reus incumbit onus probandi, ibi.

7 *Naturalem esse allegauti incumbit onus probandi ea quæ lex nostra requirit.*

8 *Naturalis filius quando quis esse præsumatur & num 12.*

9 *Qualitatem aliquam alleganti, quæ est fundamentum suæ intentionis, siue actor sit siue reus, incumbit onus probandi.*

Paupertatem, vel diuitias alleganti an incumbat onus probandi, ibi.

10 *Filium legitimum esse quando incumbat reo onus probandi.*

11 *Filij naturalis probatio quando reo incumbat.*

12 *Legitimitatis probatio quādo actori non incumbat.*

13 *Legitimitatis probatio quādo reo incumbat, & quando non num. 14.*

15 *Lex de filijs loquens intelligitur de legitimis.*

1

Con tanto que el padre lo reconozca por su hijo. Nota ex lege ista, quòd filiatio non probatur ex sola nominatione parentum, vel ex sola recognitione patris, sed alia adminicula probanda sunt, postquam enim dixerat lex nostra, ad probandum filium esse naturalem alicuius requiri imprimis, vt probetur parentes esse solutos, & posse matrimonium liberè contrahere absque vlla dispensatione, tempore conceptionis vel natiuitatis, addit postea hæc non sufficere, nisi pater eum recognoscat seu nominet filium. Et quod nominatio sola non sufficiat, nisi alia adminicula concurrant probat text. in cap. ex transmissa. & ibi glos. extra qui filij sint legi. & ca. per tuas de proba. glos. communiter recepta, in l. nó epistolis, C. de proba. hanc dixit communem Deci. in d. cap. per tuas, num. 28. ex quo gloss. in capit. Michael de fili. presbyte. dicens solam sufficere nominationem, secundum ea quæ dicta sunt est intelligenda, vt aduertunt Petr. de Dueñas in regul. . in princ. & dom. Didac. Couarr. de sponsal. 2. par. cap. 8. §. 3 numer. 7. † Vel quando hæc nominatio contigisset in actu, qui solum vero filio conuenit, vt emancipatio, melioratio, & similia, tunc enim sufficiens est, hæc nominatio filio possidenti ad transferendum onus probandi, in aduersarium, Bartol. in l. 1. §. idem per contrarium, ff. de liber. ag. oscen. ex hoc enim filius constitutus est in quasi possessione filiationis. † Idemque erit si actus ille esset conueniens magis filio, quā extraneo, vt dati. alimentorum, & traditio alicuius rei pro alimentis, vti etiam notat Bar. in d. §. per contrarium, quem Anto. de Butr. Areti. & Deci. sequuntur in d. capit. per tuas de proba. quo in loco Deci. hanc attestatur receptiorem, licèt Abb. ibi numero 7. velit contrarium, Iaso. cōmunem sequitur cól. 102.

2 (margin: † Vel quando) 3 (margin: † Idemque)

lib.4.Iacobi. de S.Georg. in l.quidam quasi nume-
ro.3.ff.de proba.Tiraq.libr.1.de retract.§.1.glos.16
numer.7.vbi citat concordan.Paul. Paris. cons.10.
numer.50 dom.Did.Couarruu.d.§. 3, numer.7. &
4 Petrus Dueñas dicta regula. 342.limi. 1. † Potest
& tertio sola nominatio parentum filio sufficere,
vbi principaliter fuisset facta propter filiationem in
iudicio non propter aliud l.1.§.Iulianus.ff.de lib.ag
noscen.modò fiat præsente filio. l. certum.§.si quis
absente.ff.de confess.Panormit.in d.cap.per tuas de
proba.num.8.& ibi Deci.num.32. Paul.Paris. cons.
10.num.47.lib.1.d.D.Couar.& Petr. Dueñas in lo-
cis paulo ante citatis,idem esse asseuerantes in cõ-
fessione extraiudiciali præsente filio principaliter
ad id facta,saltem vt filio possidēte in aduersarium
transferatur onus probandi. l. penul. iuncta glos.ff.
5 de proba.Imol.in l.ex hac scriptura. ff.de don. Ab-
bas,& Dec.in d. c. per tuas. † Si vero nominatio
fiat in aliquo actu,ad hoc vt actus ille valeat, suffi-
ciens erit probatio inter eos,qui actum gerunt.l.op
timam.C.de contra. & com.stipul. Host.& Abb. in
c.illud de præsump.Fel.& Deci.in d.cap per tuas d.
D.Couarr.d.§.3.num.7.in fi.vbi videre poteris alios
6 plures modos probandi filiationem. † Sed hic
quæro,in dubio an præsumatur filius esse legitimus,
an naturalis,vel spurius?et omisso multiloquio Te
llij Fernand.in l.11.Tauri,num.2. 3.& sequentibus,
crederem regulam tradi posse generalem, vt qui
allegat esse filium legitimum,siue sit actor siue reus
id probare teneatur,si qualitas legitimitatis est fun
damentum suæ intentionis,Ang.per tex.ibi in l.libe
rorum.ff.de his qui notan.infam.Deci.cons.74.Iaso
in l.neque professio.C.de testam.& in cons.102.li.
4.d.D.Couarruu.de sponsali.2.part.c.8.§.3.in prin.
† Idem,si quis alleget esse filium naturalem, si na-
7 turalitas est fundamentum agentis,probare tenetur
illam qualitatem,iuxta ea quæ lex nostra exigit,alias
non obtinebit ex notatis per Bart.in l.siquidem.C.
de exceptio.& in l.in illa.ff.de verbor.obligat.& in
l.ex facto.§.si quis autem.ff.ad Trebel.vbi actor qua
litatem probare tenetur,quæ est fundamentum suæ
intentionis,aliàs succumbet,ita respondit Bertran.
cons.135.numer.1.& 2.lib.2.secundum impressio-
nem Symonis Vincentij,Aymon Craue. cons.166.
numer.4.Telli.Fernand.in l.11.Tauri nume.5. †
8 Vbi autem reus & possessor bonorum allegat se esse
naturalem, & alter ad eum excludendum alleget
esse spurium,nulla incumbet probatio reo,quia hæc
in specie præsumitur filius naturalis,ne delictū præ
sumatur contra legem merito.ff.pro socio, ita con-
suluit Aymon,cons.158.num.1.& cons.166.num.1.
& 4.& actori incumbet probatio eius quod,ad fun-
dandam suam intentionem allegat reum esse spu-
rium iuxta text.in l.actor quod asseuerat.C.de pro-
batio.l.1.tit.14. par.3. ita asseuerat Aimon consil.
166.num.1.& 4.Quod tamen limitas vt infra nume
ro. 11. & 12.† Cõfirmatur ex regula generali,quod
9 ei qui aliquid asseuerat siue actor,siue reus,si est
fundamentum suæ intentionis,incumbit onus pro-
bandi.glo.sing.& non alibi in l.si vero.§.qui pro rei
qualitate.ff.qui satisd.cogan.vbi paupertatem, vel
diuitias allegant incumbit onus probandi, siue a-
ctor sit siue reus, quam communiter receptam esse at-
testatur Couar.eam latè examinans lib.2.resolutio.
c.6.n.2.& deinceps,vbi respondet ad glo. insignem
in l.cum de leg.ff.de probatio.vbi allegans pauper-
tatem ad aliquid obtinendum, eam legitime proba
re dicitur per solam assertionem,vel declarationem
bonorum quæ habet,nam ei qui eum plura bona ha
bere dixerit incumbit probatio:dicit d. D. Couar.
eam glo.non esse ita intelligendam,prout plures in
telligunt,quod sola assertio & declaratio bonorum
sufficiat ad releuandum eum ab onere probādi pau
pertatem,sed demum confectio inuentario & reper
torio bonorum,pro quo lex præsumit,si est legitime
confectum,nimirum ergo cum in specie dictæ glos-
sæ allegans paupertatem habeat præsumptionem
pro se,quod non habeat alia bona, quam quæ in re
pertorio conscripta sunt;transferat onus probandi
in aduersarium,quod plurium authoritate probat,
& attestatur hunc esse communem intellectum di-
10 ctæ glo. † Ex quo infero, periculosam esse Tellij
Fernandez opinionem in d.l.11.Tauri.num.6.qua-
tenus asserit filium possessorem bonorum patris
præsumi esse legitimum, nisi contrarium ab actore
probetur, adducens authorem eius opinionis Ay-
monem.d.cons.116.num. 4. & nil aliud non enim
hoc dicit Aimon, nec de legitimo aliquid tractat,
sed de filio naturali,contra quem obijciebatur esse
spurium & non naturalem. Ponamus autem fratrē
testatoris petere hæreditatem fratris sui ab intesta-
to defuncti,quam Titius possidet,qui se defendit di
cens esse filium legitimum defuncti,si actor fratrem
legitimum defuncti esse probauerit,non quidē absol
uetur reus,nisi legitimis probationibus ostenderit
se esse filium defuncti legitimum,quia hoc est funda
mentū suæ intentionis,quod probare tenetur,alias
condemnabitur ad bonorum restitutionem, cum
actor suam probauerit intentionem, nempe, esse
fratrem defuncti,nam quòd ab intestato decesse-
rit præsumitur,nisi aduersarius probet testamentū
fecisse, secundū Bar. communiter receptum in l. is
potest numer.25 ff.de acquirend.hæredi.per tex.in
l.si emancipati.C.de collatio. vbi doctores magis
cōmuniter hoc asseuerant,vt attestatur dom.Didac.
Couarr.plures alios citans libro.2.resolutio. cap.6.
11 n.5.licet nonnulli refragentur. † Sic etiam si filius
naturalis est a patre institutus ascendentibus præte
ritis,& statim in possessionem bonorum missus, si
auus petat ab eo hæreditatem, sufficit probare esse
auum legitimū,& reo incumbet probatio filiationis
licèt bona possideat,& nisi probauerit filiū esse te-
statoris natum ex concubina,cum qua tempore con
ceptionis, vel natiuitatis pater poterat absque dis-
pensatione contrahere matrimonium, & quod
pater eum nominauerat filium, & pro tali eum re-
cognouerat iuxta legem nostram, condemnabitur
profecto filius ad restitutionem bonorum, licet
contrarium asseruerit Telli. Fernandez in dicta.l.
12 11.Tauri in fine. † Cui non refragatur, quod di-
ximus supra numer. 8. ibi enim fundabat inten-
tionem suam actor, dicens reum esse spurium, &
non negabat esse filium, quare nimirum præsumi
tur naturalis,& actori incumbit onus probandi esse
se spurium, in specie autem numeri decimi & vn-
decimi actor asserebat defunctum ab intestato de-
cessisse,vel testamentum esse inofficiosum, quia
ascendens fuit præteritus, & probauit, cum esse
[illegible] auum

auum vel fratrem defuncti, & sic hæredem legitimum, quare reo bona possidenti incumbit probatio filiationis, quia est fundamentum suæ intentionis, quod nisi probauerit condemnabitur ad restitutionem, vt ibi dixi. Et si dixeris quomodo in specie proposita supra num.8. poterat actor fundare suam intentionem obijciendo reo filium esse spurium? Respondeo si nullo alio casu poterat actor in dictis bonis succedere, vt si proximior consanguineus testatoris peteret hæreditatem defuncti dicés testamentum ab eo factum in quo filium suum instituit esse nullum, eo quod non esset filius naturalis, sed spurius, tunc enim nisi actor probauerit esse proximiorem, atque filium institutum esse spurium non obtinebit, & ita intelligitur quod dixi dicto num.8.
13 † Vbi auté lis nulla vertitur inter aliquos, sed quidam prætendit episcopatum, ad quem nisi sit filius legitimus promoueri non potest cap. cum inunctis in fi. principij de electio. cap.1.& 2.c. vt filij de filijs presbite. si non est diffamatus præsumitur esse illius qualitatis, quam asserit, præsumitur enim idoneus, donec ab aliquo opponatur, & probetur contrariũ tunc enim obtinet vicem actoris, & qualitatem tenebitur probare capit. accedens de purgatio. cano. Ioann. And. in capit. veniens de presbi. non baptiza. Lancelo. Galiaula in rub. ff. de verbo. obliga. nume.75. versi. sed aduerte quod Ioann. And. Aymon consi.16[?]. num.3. versi. sed ad istud Hieron. Cagnoli in l. si emancipati. nu.94. C. de collatio. Telli. Fernã. in l.11. Tauri numer.7. Paleotus in lib. de nothis & spuri. capit.20.
14 † Quoties autem reus est in possessione vel quasi possessione nobilitatis seu alterius rei, cui ius resistit, non præsumitur eum esse legitimum vel naturalem, nisi hoc probat, siue actor sit siue reus, cùm habeat ius commune contra se, vt in l. sicuti. § sed si quæratur. ff. si serui. vendice. Bart. in l. si prius. ff. de no ope. nuncia. declarat Paul. Castren. in l. si solemnibus. C. de fide instru. Telli. Fernan. in d.l.11. Tauri, num.8.
15 † Id autem generale est, leges de filijs loquẽtes ad legitimos referri, vt in l. filium eum diffinimus. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. cum alijs à Decio traditis in l. generaliter. §. cũ autem. C. de insti. & substi. sub condi. fact. & Alberto Bruno in tracta. an extantibus masculis filiæ fœminæ succedant articu.1[?]. quæst.2. col.1. in fine. Marc. Salon Burgensis. in l.3. Tauri.1. part.2. conclus. nu. 295.

GLOSS. IIII.

1 *Naturalis filius natus ex meretrice vel concubina quæ domi non retinetur à patre, vt naturalis dicatur, requiritur quod ab eodẽ patre recognoscatur.*

2 *Naturalis filius natus ex concubina domi retenta, naturalis dicitur, etiam si à patre non recognoscatur vt talis, etiam hodie iure regio.*

d *Puesto q̃ no aya tenido la muger de quien lo vuo en su casa, ni sea vna sola.* Vidimus supra eo. gl. 1. quid requiratur hodie ad hoc vt naturalis dicatur filius, nõ enim exigitur, vt ibi diximus, q. fit natus ex concubina vnica, & in domo retenta. Cæterum aduertere oportet, differentiam non modicam esse, etiam hodie in hoc regno inter filium natum ex concubina domi retenta, vel ex meretrice, vel alia quæ domi non existat, qui alio nomine nothus dicitur, vt authoritate Alciati diximus, d. gl. 2. num.7. nam qui ex meretrice, vel concubina domi non retenta natus est, non dicitur naturalis, nisi à patre pro tali reputetur, nominetur, & agnoscatur, vt in hac lege statuitur.
2 † In his autem qui ex concubina domi retenta nascuntur, satis est si constet domi fuisse natos, nec alia patris recognitio erit necessaria ex sentẽtia gl. in cap. Michael de filij. presbi. quam ibi sequuntur Inoc. Card. Abb. & communiter Docto. Alberi. in l. filium eũ diffinimus. ff. de his qui sunt sui, vel ali. iur. & in specie legis nostræ ad eius limitationem hoc asseuerat Anto. Gom. in l.9. Taur. nu.1. & 2. melius dom. D. Couar. in epitome de sponsal. 2. p. c.8. §.4. num.7. Pet. Nunni. Auendaño in dictionario suo, in verbo, hijos naturales, quibus assentior. Pet. Dueñas alios citans in regula 344. amplia.3.

LEY X.

Que el hijo legitimado, auiendo descendientes legitimos, no pueda suceder a sus padres, pero en todas las otras cosas sea auido como nacido de legitimo matrimonio.

Ley.12. de Toro.

Si alguno fuere legitimado por rescripto o priuilegio nuestro, [a] o de los Reyes que de nos vinieren, aunque sea legitimado para heredar los bienes de sus padres o madres, o de sus abuelos, y despues su padre o madre o abuelos ouieren algun hijo o nieto o descendiente legitimo, [b] o de legitimo matrimonio nascido o legitimado por subsiguiente matrimonio, c el tal legitimado no pueda suceder con los tales hijos o descendientes legitimos, [d] en los bienes de sus padres, ni madres, ni de sus ascendiẽtes ab intestato ni ex testamento. [e] Saluo si sus padres o madres o abuelos en lo que cupiere en la quinta parte de sus bienes, que podiã mandar por su anima, le quisieren alguna cosa mãdar: que hasta en la dicha quinta parte bien permitimos que sean capaces [f] y no mas. Pero en todas las otras cosas, assi en suceder a los otros

lib.4.Iacobi.de S.Georg. in l.quidam quasi nume-
ro.2.ff.de proba.Tiraq.libr.1.de retract.§.1.glos.16
numer.7.vbi citat concordan.Paul. Paris. cons.10.
numer.50 dom.Did.Couarruu.d.§. 2. numet.7. &
4 Petrus Dueñas dicta regula. 342.limi. 1. † Potest
& tertio sola nominatio parentum filio sufficere,
vbi principaliter fuisset facta propter filiationem in
iudicio non propter aliud l.1.§.Iulianus.ff.de lib.ag
noscen.modò fiat præsente filio. l. certum.§.si quis
absente.ff.de confess.Panormit.in d.cap.per tuas de
proba.num.8.& ibi Deci.num.32. Paul.Paris. cons.
10.num.47.lib.1.d.D.Couar.& Petr.Dueñas in lo-
cis paulo ante citatis,idem esse asseuerantes in cō-
fessione extraiudiciali præsente filio principaliter
ad id facta,saltem vt filio possidēte in aduersarium
transferatur onus probandi. l. penul. iuncta glos.ff.
5 de proba.Imol.in l.ex hac scriptura.ff.de don. Ab-
bas,& Dec.in d. c. per tuas. † Si vero nominatio
fiat in aliquo actu,ad hoc vt actus ille valeat, suffi-
ciens erit probatio inter eos,qui actum gerunt.l.op
timam.C.de contra.& com.stipul. Host.& Abb. in
c.illud de præsump.Fel.& Deci.in d.cap per tuas d.
D.Couarr.d.§.3.num.7.in fi.vbi videre poteris alios
6 plures modos probandi filiationem. † Sed hic
quæro,in dubio an præsumatur filius esse legitimus,
an naturalis,vel spurius,Et omisso multiloquio Te
llij Fernand.in l.11.Tauri,num.2. & sequentibus,
crederem regulam tradi posse generalem, vt qui
allegat esse filium legitimum,siue sit actor siue reus
id probare teneatur,si qualitas legitimitatis est fun
damentum suæ intentionis.Ang.per tex.ibi in l.libe
rorum.ff.de his qui notan.infam.Deci.cons.54.Iaso
in l.neque professio.C.de testam.& in cons.102.li.
4.d.D.Couarruu.de sponsali.2.part.c.8.§.3.in prin.
† Idem,si quis alleget esse filium naturalem, si na-
7 turalitas est fundamentum agentis,probare tenetur
illam qualitatem,iuxta ea quę lex nostra exigit,alias
non obtinebit ex notatis per Bart.in l.siquidem.C.
de exceptio.& in l.in illa.ff.de verbor.obligat.& in
l.ex facto.§.si quis autem.ff.ad Trebel.vbi actor qua
litatem probare tenetur,quæ est fundamentum suæ
intentionis,aliàs succumbet,ita respondit Bertran.
cons.135.numer.1.& 2.lib.2.secundum impressio-
nem Symonis Vincentij,Aymon Craue. cons.166.
numer.4.Tellij Fernand.in l.11.Tauri nume.5. †
8 Vbi autem reus & possessor bonorum allegat se esse
naturalem, & alter ad eum excludendum alleget
esse spurium,nulla incumbet probatio reo,quia hæc
in specie præsumitur filius naturalis,ne delictū præ
sumatur contra legem merito.ff.pro so. in, ita con-
suluit Aymon,cons.128.num.1.& cons.166.num.2.
& 3.& actori incumbet probatio eius quod,ad fun-
dandam suam intentionem allegat reum esse spu-
rium iuxta text.in l.actor quod asseuerat.C.de pro
batio.l.1.tit.14. par.3. ita asseuerat Aimon consil.
166.num.1.& 4.Quod tamen limitat vt infra nume
ro. 11. & 12.† Cōfirmatur ex regula generali,quod
9 ei qui aliquid asseuerat siue actor,siue reus, si est
fundamentum suæ intentionis,incumbit onus pro-
bandi.glo.sing.& non alibi in l.si vero.§.qui pro rei
qualitate.ff.qui satisd.cogan.vbi paupertatem, vel
diuitias alleganti incumbit onus probandi, siue a-
ctor sit siue reus, quam communiter receptam esse at-
testatur Couar.eam latè examinans lib.2.resolutio.

c.6.n.2.& deinceps,vbi respondet ad glo. insignem
in l.cum de leg.ff.de probatio.vbi allegans pauper-
tatem ad aliquid obtinendum, eam legitime proba-
re dicitur per solam assertionem,vel declarationem
bonorum quæ habet,nam ei qui eam plura bona ha
bere dixerit incumbit probatio:dicit d. D. Couar.
eam glo.non esse ita intelligendam,prout plures in
telligunt,quod sola assertio & declaratio bonorum
sufficiat ad releuandum eum ab onere probādi pau
pertatem,sed demum confecto inuentario & reper
torio bonorum,pro quo lex præsumit,si est legitimè
confectum,nimirum ergo cum in specie dictæ glos-
sæ allegans paupertatem habeat præsumptionem
pro se,quod non habeat alia bona, quam quæ in re
pertorio conscripta sunt,transferat onus probandi
in aduersarium,quod plurium authoritate probat,
& attestatur hunc esse communem intellectum di-
10 ctæ glo. † Ex quo infero, periculosam esse Tellij
Fernandez opinionem in d.l.11.Tauri.num.6.qua-
tenus asserit filium possessorem bonorum patris
præsumi esse legitimum, nisi contrarium ab actore
probetur, adducens authorem eius opinionis Ay-
monem.d.cons.116.num. 4. & nil aliud non enim
hoc dicit Aimon, nec de legitimo aliquid tractat,
sed de filio naturali,contra quem obijciebatur esse
spurium & non naturalem. Ponamus autem fratrē
testatoris petere hæreditatem fratris sui ab intesta-
to defuncti,quam Titius possidet,qui se defendit di
cens esse filium legitimum defuncti,si actor fratrem
legitimum defuncti esse probauerit,non quidē absol
uetur reus,nisi legitimis probationibus ostenderit
se esse filium defuncti legitimum,quia hoc est funda
mentū suæ intentionis,quod probare tenetur,alias
condemnabitur ad bonorum restitutionem, cum
actor suam probauerit intentionem, nempe, esse
fratrem defuncti,nam quod ab intestato decesse-
rit præsumitur,nisi aduersarius probet testamentū
fecisse, secundū Bar. communiter receptum in l. is
potest numer.25 ff.de acquirend.hæredi.per tex.in
l.si emancipati.C.de collatio. vbi doctores magis
cōmuniter hoc asseuerant,vt attestatur dom.Didac.
Couarr.plures alios citans libro.2.resolutio. cap.6.
11 n.5.licet nonnulli refragentur. † Sic etiam si filius
naturalis est a patre institutus ascendentibus præte
ritis,& statim in possessionem bonorum missus, si
auus petat ab eo hæreditatem, sufficit probare esse
auum legitimū,& reo incumbet probatio filiationis
licèt bona possideat,& nisi probauerit filiū esse te-
statoris natum ex concubina,cum qua tempore con
ceptionis, vel natiuitatis pater poterat absque dis-
pensatione contrahere matrimonium, & quod
pater eum nominauerat filium, & pro tali eum re-
cognouerat iuxta legem nostram, condemnabitur
profecto filius ad restitutionem bonorum, licet
contrarium asseruerit Telli. Fernandez in dicta l.
12 11.Tauri in fine. † Cui non refragatur, quod di-
ximus supra numer. 8. ibi enim fundabat inten-
tionem suam actor, dicens reum esse spurium, &
non negabat esse filium, quare nimirum præsumi
tur naturalis,& actori incumbit onus probandi es-
se spurium, in specie autem numeri decimi & vn-
decimi actor asserebat defunctum ab intestato de-
cessisse, vel testamentum esse inofficiosum, quia
ascendens fuit præteritus, & probauit, eum esse
auum

auum vel fratrem defuncti, & sic hæredem legitimum, quare reo bona possidenti incumbit probatio filiationis, quia est fundamentum suæ intentionis, quod nisi probauerit condemnabitur ad restitutionem, vt ibi dixi. Et si dixeris quomodo in specie proposita supra num. 8. poterat actor fundare suam intentionem obijciendo reo filium esse spurium? Respondeo si nullo alio casu poterat actor in dictis bonis succedere, vt si proximior consanguineus testatoris peteret hæreditatem defuncti dicēs testamentum ab eo factum in quo filium suum instituit esse nullum, eo quod non esset filius naturalis, sed spurius, tunc enim nisi actor probauerit esse proximiorem, atque filium institutum esse spurium non obtinebit, & ita intelligitur quod dixi dicto num. 8.

13 † Vbi autē lis nulla vertitur inter aliquos, sed quidam prætendit episcopatum, ad quem nisi sit filius legitimus promoueri non potest cap. cum in cunctis in §. principij de electio. cap. 1. & 2. e. vt filij de filijs presbite. si non est diffamatus præsumitur esse illius qualitatis, quam asserit, præsumitur enim idoneus, donec ab aliquo opponatur, & probetur contrariū tunc enim obtinet vicem actoris, & qualitatem tenebitur probare capit. accedens de purgatio. cano. Ioann. And. in capit. veniens de presbi. non baptizat. Lancelo. Galiaula in rub. ff. de verbo. obliga. numer. 75. versi. sed aduerte quod Ioann. And. Aymon consi. 16. num. 3. versi. sed ad istud Hieron. Cagnoli in l. si emancipati. nu. 94. C. de collatio. Telli. Fernā. in l. 11. Tauri numer. 7. Paleotus in lib. de nothis & spuri. capit. 20.

14 † Quoties autem reus est in possessione vel quasi possessione nobilitatis seu alterius rei, cui ius resistit, non præsumitur eum esse legitimum vel naturalem, nisi hoc probat, siue actor sit siue reus, cūm habeat ius commune contra se, vt in l. sicuti. § sed si quæratur. ff. si serui. vendice. Bart. in l. si prius. ff. de no ope. nuncia. declarat Paul. Castren. in l. si solemnibus. C. de fide instru. Telli. Fernan. in d. l. 11. Tauri, num. 8.

15 † Id autem generale est, leges de filijs loquētes ad legitimos referri, vt in l. filium cum diffinimus. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. cum alijs à Decio traditis in l. generaliter. §. cū autem. C. de insti. & substi. sub condi. fact. & Alberto Bruno in tracta. an extantibus masculis filiæ fœminæ succedant articu. 11. quæst. 5. col. 2. in fine. Marc. Salon Burgensis. in l. 3. Tauri. 1. part. 2. conclus. nu. 295.

G L O S S. IIII.

1 *Naturalis filius natus ex meretrice vel concubina quæ domi non retinetur à patre, vt naturalis dicatur, requiritur quod ab eodē patre recognoscatur.*

2 *Naturalis filius natus ex concubina domi retenta, naturalis dicitur, etiam si à patre non recognoscatur vt talis, etiam hodie iure regio.*

d *Puesto q̃ no aya tenido la muger de quien lo vuo en su casa, i sea vnica sola.* Vidimus supra eo. gl. 3. quid requiratur hodie ad hoc vt naturalis dicatur filius, nō enim exigitur, vt ibi diximus, q. sit natus ex concubina vnica, & in domo retenta. Cæterum aduertere oportet, differentiam non modicam esse, etiam hodie in hoc regno inter filium natum ex concubina domi retenta, vel ex meretrice, vel alia quæ domi non existat, qui alio nomine nothus dicitur, vt authoritate Alciati diximus, d. gl. 2. num. 7. nam qui ex meretrice, vel concubina domi non retenta natus est, non dicitur naturalis, nisi à patre pro tali reputetur, nominetur, & agnoscatur, vt in hac lege statuitur.

2 † In his autem qui ex concubina domi retenta nascuntur, satis est si constet domi fuisse natos, nec alia patris recognitio erit necessaria ex sentētia gl. in cap. Michael de filii. presbi. quam ibi sequuntur Inoc. Card. Abb. & communiter Docto. Alberic. in l. filium eū diffinimus. ff. de his qui sunt sui, vel ali. iur. & in specie legis nostræ ad eius limitationem hoc asseuerat Anto. Gom. in l. 9. Taur. nu. 1. & 2. melius dom. D. Couar. in epitome de sponsal. 2. p. c. 8. §. 4. num. 7. Pet. Nunni. Auendaño in dictionario suo, in verbo, hijos naturales, quibus assentior. Pet. Dueñas alios citans in regula 344. amplia. 3.

L E Y X.

Que el hijo legitimado, auiendo descendientes legitimos, no pueda suceder a sus padres, pero en todas las otras cosas sea auido como nacido de legitimo matrimonio.

Ley. 12. de Toro.

Si alguno fuere legitimado por rescripto o priuilegio nuestro, [a] o de los Reyes que de nos vinieren, aunque sea legitimado para heredar los bienes de sus padres o madres, o de sus abuelos, y despues su padre o madre o abuelos ouieren algun hijo o nieto o descendiente legitimo, [b] o de legitimo matrimonio nascido o legitimado por subsiguiente matrimonio, [c] el tal legitimado no pueda suceder con los tales hijos o descendientes legitimos, [d] en los bienes de sus padres, ni madres, ni de sus ascendiētes ab intestato ni ex testamento. [e] Saluo si sus padres o madres o abuelos en lo que cupiere en la quinta parte de sus bienes, que podian mandar por su anima, le quisieren alguna cosa mādar, que hasta en la dicha quinta parte bien permitimos que sean capaces [f] y no mas. Pero en todas las otras cosas, assi en suceder a los otros

pacientes, g como en honras y preeminencias que han los hijos legitimos, h mandamos que en ninguna cosa difieran de los hijos nascidos de legitimo matrimonio. i

GLOSS. I.

1 *Dispensatio non extenditur ex maioritate rationis.*
2 *Dispensatio quæ dicatur?*
3 *Legitimatio dicitur, & non dispensatio, si naturalis legitimetur, etiamsi quoad successionem limitatur.*
4 *Legitimatio an possit diuidi quoad effectus?*
6 *Legitimatio quoad successionem limitata, vel dispensatio spurij non extêditur ad succedendum contra voluntatem patris.*
Legitimato instituto an possit grauamen apponi de restituendo alteri? ibid.
7 *Dispensatio est odiosa, & legitimatio fauorabilis & extendi potest.*
8 *Legitimatus, vel dispensatus an veniat appellatione legitimi? & n. 9*
Legitimatus ex rescripto est verè legitimus, ibidem.
10 *Legitimatio ex rescripto non valet si filius per subsequens matrimonium potuit legitimari commodè.*
11 *Legitimatio requirit expressum, vel tacitũ consensum patris & filij, & an sola scientia sufficiat?*
12 *Legitimatio quãdo patre renitẽte fieri possit?*
13 *Legitimari an possit à principe filius clerici?*
14 *Legitimatio secunda non valet, nisi de prima faciat mentionem.*
15 *Legitimatio mentionem non faciens legitimorum filiorum non valet.*
16 *Legitimatio ex rescripto an exigat citationẽ agnatorum, vel eorum mentionem fieri.*
17 *Legitimatio an fieri possit non facta mentio ne ascendentium.*
18 *Dispensatio an requirat citationem venientium ab intestato?*
19 *Legitimatio filij post mortem patris an exigat citationem veniẽtium ab intestato, vel quod fiat eorum mentio in precibus.*
20 *Legitimare an possit princeps filiũ post mortẽ patris in præiudiciũ agnatorũ, quibus erat quæsitũ dominiũ rerũ hæreditariarũ?*
21 *Legitimare an possit princeps filium mortuo patre in præiudiciũ agnatorũ, quibus erat delata hæreditas, nondum tamen adierant.*

a *Legitimado por rescripto o priuilegio nuestro.* Præmitte legitimationis modum duplicem esse: quædã dicitur legitimatio, alia verò dispẽsatio. Differũt, quia dispẽsatio non extẽditur etiam ex maioritate rationis vltra expressa in ea, vt in cap. 1. & 2. de fil. presbiter. ex quo id expẽdit Paul. Cast. cons. 30. lib. 1. nu. 2. Alexander. in l. sed si hac. §. patronum num. 6. ff. de in ius vocan. Socin. in rub. ff. de lib. & posthum. numer. 12. versicul. 4. infero, Curti. Senior cons. 73. numer. 6. Paul. Paris. cons. 7. numer. 6. versic. verùm posito, & consil. 12. numer. 107. lib. 2. Secus in legitimatione, vt infra videbimus. 2 † Sed quæro quando dicetur dispensatio, & quando legitimatio? Respondeo, si filius legitimatus est habitus à parentibus, inter quos esse non poterat matrimoniũ, obstãte impedimẽto iuris diuini, vel canonici, tunc etsi successio non sit limitata, nec aliud quod ex legitimatione sequitur, erit dispẽsatio & non legitimatio, nec ex ea aliud consequetur filius quã quod expressum est in ea nũcupatim, cætera verò quæ nõ sunt expræssa, quæ venirent in cõsequẽtiã legitimationis (iuxta ea quæ in lege nostra cõtinẽtur infr.) nõ veniẽt, vt n. præcedẽti probauimus, & quod hæc sit dispensatio tenet Paul. cõs. 10. lib. 1. n. 4. Barb. consi. 58. num. 19. lib. 2. Crottus, in l. Gallus. §. & quid si tantum numer. 83. versic. 3. casus Grattus cons. 63. numer. 25. libr. 1. Maria. Socin. Iunior consil. 142. numer. 23. lib. 1. & cons. 120. nu. 19. libr. 1. Deci. cons. 292. numer. 10. & cons. 576. num. 6. & cons. 579. in prin. & cons. 264. numero. 3. Curtius Senior consil. 64. numer. 10. & consilio. 16. num. 19. Gozad. cons. 6. num. 51. & cons. 92. nu. 1. verss. 3. cõsidero, quã cõmunẽ & sine cõtradictione attestatur Laurenti. Syluan. cons. 45. num. 52. Tell. Fernand. in l. 12. Tauri num. 24. dom. D. Couarr. de spons. 2. p. c. 8. §. 3. num. 4. versicul. tertio. Vermondus de pub. cõcubi. pagi. 3 † Legitimatus autem dicitur filius naturalis, & non dispensatus etiamsi quoad successionẽ limitetur legitimatio, quia quoad personam erit vera legitimatio & non dispensatio secundum veriorẽ & receptiorem sententiam, & consequetur omnes effectus veri legitimi & nati ex vero matrimonio, præter exceptos, vel modificatos in legitimatione: limitatio enim in successione nõ alterat naturã legitimationis, quod ex hac lege expẽditur, vbi licèt legitimatus nõ succedat cum legitimis fratribus ante, vel post legitimationẽ habitis, nihilominus à lege nostra vocatur legitimatus in omnibus & per omnia nihil differens à legitimis, & quia successio est effectus legitimationis, & separatũ quid ab ipsa legitimatione, vt docent Bar. Paul. Alex. Aret. & Iaso in l. is potest. ff. de acq. hæred. Quare limitata causa successionis, nõ ob id impeditur, veram esse legitimationem & omnes sortiri effectus legitimationis præter in ea exceptos, hæc fuit sententia Ioã. And. in additic. ad Spec. in tit. de succes. ab intest. §. 1. vers. ex facto quæritur, cui accedit Ruy. cons. 145. num. 4. lib. 3. & cõs. 75. num. 1. & cons. 103. n. 11. & cons. 86. n. 4. eod. lib. 3. Curti Senior cons. 16. nu. 2. & cons. 18. nu. 2. Deci. in l. pactum num. 15. C. de collatio. & in l. solet nu. 9. ff. de iuri. omn. iudi. & cons. 246. nu. 3. & cons. 258. nu. 10. vbi latè prosequitur Tira. in rep. l. si vnquam in verbo donatione largitus, numer. 259. Alciat. in rub. ff. de liber. & posth. num. 9. Gozad. cons. 6. n. 63.

Paul.

Paul.Parif.conf.7.num.15.& 16.lib.2. Emanuel Costa in l.Gallus.§.& quid si tantum.2.part.num.152. per tex.in l.cum in adoptiuis.§. Sed nec articulum. C.de adoptio dom.Did.Couarru.de sponsal.2.par. capit.8.§.8.num. .versi.dicebat tamen Deci. Tell.
4 Fernandez hanc dicens receptiorem sententiam in d.l.12.Tauri,num.22.23.& 24. † Quamuis nume. 21.referat plures doctores cõtrarium asseuerantes imo quod legitimatio non possit diuidi,sed in omnibus & per omnia esse oportere legitimatum & vt legitimum haberi,alias si aliquid etiam circa successionem excipitur,nempe, vt quoad ea quæ pater voluerit relinquere censeatur legitimatus, vel sine præiudicio filiorum legitimorũ non recte vocari legitimationem,sed potius dispensationẽ,quia in persona nõ potest dari diuiduum,esset enim monstruũ in natura aliquẽ esse pro parte legitimũ,& pro parte illegitimum,ex sententia Bernardi in cap. cum inhibitio.§.si quis verò,verbo si ambo parentes, de clandesti.despõsatio.in actu siquidem legitimo nõ datur diuisio vt in adoptione,emãcipatione, vel legitimatione,vt in l.si pater.ff.de libera.cau.tradit late Tiraquel.in l.si vnquam verbo donatione largitus num.232.C.de reuoc.donat. quod nemo negat. impossibile etiam est,esse legitimationem si diminuta fuerit in substantialibus,vt in cap. per venerabilem.§.præterea,ibi,etiam si simplex Episcopus extra qui filij sint legiti. Ex quibus huius sententiæ fuerunt Bald.conf.93.num.16.& 17.lib.2.& conf. 9.nu. 5.lib.4.Ang.& Paul.Castre.in l.si ab eo; num. 3. C. de legiti.hæred.&: in l.pactum quod dotali num .9. C.de collatio.& ibi Alex.num.5.& Iaso. 2. colu. ad mediũ & Deci.num.14.idem Paul.in l.sed si hac.§. patronum nu.5.ff.de in ius vocan.& ibi Soci. num. 20. Alciat.in l.2.in principio nu.51.ff.de verbo.obliga.Corn.conf.3.num.4.lib.1.Curti.Senior conf. 73. num.6.prope finem Præposi.in c. per venerabilem. §.quod autem nu.54.qui filij sint legiti. Deci. conf. conf.338.num.3.Cassane.conf. 9.nu.67.Carol. Ruynus conf.72.nu.15.& conf.106.num. 8. lib. 3. Paul. Parif.conf.14.num.45.& ibi Additio.lib.2.Ant. Gomez in l.12.Tauri num.70.versi.sed his non obstantibus.George.Natã in cap.quamuis pactum num. 3.de pact.lib.6.
5 † Fundamenta contraria diluuntur,eò quòd successio nõ est pars integralis nec substãtialis legitimationis,sed effectus eius,circa quos potest legitimatio minui & limitari,vt se ipsum explicat Paul.in l.pactum in fi.C.de colla. Pari. conf. 9.num.94.lib.1.vbi cõmuni.dãnari asserit gl. in d. c.cum inhibitio,Dec.in l.pactum num.15.& 16. C. de colla.& consil.258.nu.10.&.264.num. 3. & hoc aperte conuincitur ex lege nostra vt supra nume.2. probaui & Telli.Fernãdez expendit in d.l.12. Tauri num. 3.in fin.
6 † Quando igitur legitimatio est coharctata ad succedendũ ex testamento vel ab intestato,vel sine præiudicio descendentium vel ascẽdentium,vel in eo quod patri placuerit: vel vbicũque cum filio spurio dispensatur,nõ extendetur huiusmodi legitimatio vel dispensatio ad succedendum contra voluntatem patris, vt respondit Pau. Cast.conf.200.nume. .ad fi.lib.2.cui accedit Soci. in rub.ff.de libe.& posthu.num.12.vbi Iaso.nu. 14. idẽ Iaso.conf.162.num.2.lib.2.& conf.202.eod.lib. Alex.conf.189.ad fi.lib.5.& con.70.num.5.lib.4.repetito in conf.174.li.7.Deci.in l.1. C. de bon.poss. cõt.tab.nu.10.versi.& quod dictum est,Sylua. conf. 45.num.21. Alcia.in rub.ff.de libe.& posthu.4.colu. dom.D.Couarru.desponsali.2.par.c.8.§.8.nume.2. in fi.Telli.Fernandez in d.l.12.Tauri,nu. 6. & 27. vbi improbat Deci.conf.256.2.col. versi.sed difficultatem facit,& 3.colum.versi. non obstant allegata, & Ripam,qui eum sequitur,in l.centurio,nume.47. & 48.ff.de vulga.Hanc conclusionẽ limitantes, vt non procedat quando pater imposuit aliquod grauamẽ filio legitimo restituendi ea,quæ sibi relinquerat,tunc enim asserũt filium posse contra voluntatẽ patris venire ad impugnandum grauamẽ,quod certè fallum est vt dicit Telli.& mihi idem videtur, nã si vt ipsi fatentur,pater nil filio legitimato cum prędicta limitatione relinquere tenetur cõtra eius voluntatem,quis dubitat in eo quod ei reliquerit posse grauamen apponere,cum id minus ei videatur relinquere,etsi quoties nil reliquisset non posset conqueri,qui legitimatio ad hoc non porrigitur,à fortiori si modicum,vel cum grauamine reliquerit,vt in specie explicat Alexan.d.consilio. o.libro.4.& Iaso.consilio.162.numero.2. & 3. Parif. cõsil.7.num.10.lib.2.Alcia.in rub.ff.de libe.& posthu. numer.11.& quod onus fideicommissi minuat successionem probat text.in l.1.§.si hæres. ff. ad Trebelli.Rod.Xuarez in l. quoniam in prioribus. 12. lim.8.colum.&sequ.Ruynus in d.§.&quid si tantum num.114.
7 † Differt etiam legitimatio à dispensatione,quia hæc odiosa est,& sui natura restringibilis,illa vero fauorabilis,vt in auth.qui mod.natura. effi.legi.§.sit igitur licentia,notat Fortuni. in l.Gallus.§.& quid si tantum colu.130.ff.de lib. & posthu. tex.optimus in c.per venerabilem,qui filij sint legi doct.omnes in d.§.& quid si tantum vbi Alcia.num. 51.& Galiaula colũ. 3. asserunt hanc communem, dom.D.Couar.de sponsal.2.part.c.8.§.8.nume.5.& 6.plura ex hoc inferens.
8 † Quo fit, vt appellatione filij legitimi non contineatur filius spurius eorum, quibus lege diuina & canonica prohibitum erat cõtrahere matrimoniũ,à principe legitimatus, quia dispensatus proprie dicitur & non legitimatus vt supra nu.2.diximus,hæc fuit sententia Paul.Cast. in l.sed si hac.§.patronum in fi.ff.de in ius vocã.cui accedit Curti.Senior conf.73.num.21.& consi.16. nu. 8.& consi.18.num.13. Soci.in d. §. patronum à nu. 15.& sequ.& maximè num.20.Ruy.conf.76.num.2. lib. .Deci conf.52.num.3.Brunus in tracta.de statutis excludentibus fœminas.32.art.q.4.limi.4.Telli.Fernan.in l.9.Tauri numer. 1. est enim odiosa dispensatio:quare nimirum si appellatione filij legitimi non comprehendatur dispensatus, c.odia de regu.iur.in 6.
9 † Appellatione autem filij legitimi cõtinebitur legitimatus ex propria verbi significatione,nisi communis vsus loquendi contradiceret, cui legitimè probato esset standum, vt vtrũque probat optime Telli.Fernãdez plurium doctorum authoritate in d.l.9.Tauri à num.15.vsque ad nu.23.ad quẽ lectorẽ relego. Est enim legitimatus ex rescripto verè legitimus secundum Deci.conf.258.nu. 4. estque communis vt attestatur Telli.ibi num.22.in fi.& 16. & 17.dom.Did.Couarru.de sponsal.2.par.ca.8.§.8. num.

numero.3.Molin.de Hispanorum primog.lib.2.nu.
18.dixi supra hoc lib.5.in glo.1.rubricæ titul.1. de
10 matrimonio,num.115.116.& sequētibus. ✝ Sed nō
erit inutile aduertere,quæ sint necessaria, vt filij na
turales legitimari posint à principe, & imprimis
animaduertere oportet,nō valere legitimationem
ex principis rescripto factam filij naturalis,si com-
modè potuit legitimari per subsequens matrimo-
nium,nisi principi hoc fuerit expressum,casus est in
auth.quib.mod.natura effi.legi.§.sit igitur licentia,
ibi non permittimus,iuncta gloss. quæ addit,nisi in
subsidium,quod sequitur *Bald.*in cap.illud num. 3.
de præsump.Ang.cons.17.num.5. & in auth. præte-
rea.C.de natural.lib.vbi attestatur propter hūc de
fectum vidisse multos legitimatos elusos, eo quòd
huius qualitatis mentio facta non fuit,idem Ang.in
d.§.sit igitur licentia quem legit sub §. si quis verò
num.10.vbi instruit aduocatos circa articulos fa-
ciendos contra legitimationem, quod parentes po
terant honeste contrahere,vt hoc probato annulle-
tur legitimatio,quod esse notandum & digito alli-
gandū inquit Iaso.in l.Gallus.§.& quid si tantū nu.
17.vbi Ema.Costa.2.par.nu.96.Greg.Lupi in l.4.ti.
15.part.4.dicens nō solere ad hoc aduerti.d.D.Co-
uar.de spōs.2.par.c.8.§.9.n.5.Telli.Fer.in l.12. Tau.
num.17.Pet.Dueñas plures citans concor.in regul.
11 305.ampl.16. ✝ Secūdo exigitur de cōsensu filij &
ad petitionē patris,vel ex cōtrario legitimatio fiat
nā altero renitente legitimatio non habet effectū,
vt in.d.auth.qui.mo.nat.eff.leg.§.illud tamen à no-
bis versi.generaliter autem,ita censet Bal. cons.17.
lib.4.col.3.versi.5.hic est aduertendū,Anchar.con.
241.nu.4.*Barb.*cons.34.nu.5.6.& 8.li.1. Dec.cons.
238.nu.9.& cons.579.nu.6.Boer.decis.160.nu.3.Pa
ri.cons.6.nu.33.li.1.Costa in d.§. & quid si tantum.
2.par.nu.106.& seq.Telli.Fernan.in l.12. Tauri nu.
8.& 9.Et num.15.tractat late an sola sciētia, patris
sufficiat absque ratificatione & referens contrarias
opiniones concludit num. 17. sufficere scientiam si
tempus habuit contradicendi,vel si extra iudiciali
ter aliqua verba protulit,etiam propter aliud emis
sa,ex quibus tacite approbasse videatur legitimatio
nem,veluti si dixit eum esse filium legitimum vel le
gitimatū,vel aliæ ad sint coniecturæ secundū Bald.
in l.fi.§.necessitate nu.20.C.de bon. quæ libe.Ias.in
l.quæ dotis nu.27.ff.solu.matri.Tiraq.de legib. con
nubial.vltima lege gloss.7.num.5.& numero. 29. &
sequentibus vel si ex die scientiæ transactum sit de-
cennium secundum Bal.Aretin.& Iaso. in l. qui in
aliena in principio.ff.de acquir.hæredit. Tiraquel.
d.glo.7.numero.39.& 50.Telli.Fernandez. d.l. 12.
Tauri numer.17.& 18. & quod scientia filij etiam
sufficiat pro consensu probat optime Costa in d.§.
& quid si tantū.2.par.num.117.& de inceps.Quod
tamen ipse limitat numero. 120.quando vltra scien
tiam aliquē fecit actum,qui geri nō potest citra ius
12 & nomen legitimi. ✝ Quatenus vero legitimatio tā
git personā legitimati eiusque dignitatem & præe-
minētias ac honores,nullus exigitur patris consen-
sus,sed filij petitio sufficit,etiam patre contradicen
te,hoc enim accipit à rege & à plenitudine suæ po-
testatis,quæ non subiacet volūtati patris, nec pater
de hoc cōqueri potest.Quod autē attinet ad succes-
sionem tam respectu patris quam aliorūm agnatio
rum princeps nihil disponere potest contra patris
13 voluntatē,vt ex Bald.in d.cons.17.adnotauit Telli.
Fernandez in d.l.12.Tauri num.10.& 11. ✝ Tertio
requiritur quod legitimetur subditus principi legi
timāti & bona sint sub eius territorio.Ex quo,filius
clerici poterit à principe seculari legitimari quoad
successionem & ciuilia munera,cū legitimatus lai-
cus sit & sub eius iurisdictione constitutus. Cui non
oberit quod pater est clericus & debet consentire,
vt diximus supra numero. 11. quoniam consensus
iste non est actus iurisdictionis, & potest extraiudi-
cialiter consentire,vt ibi diximus.Nec obstat,quod
bona clerici non sunt de iurisdictione principis se-
cularis,quia post mortem ipsius clerici desinunt es
se bona sua,& sunt vacantia prophana & secularia,
quoniam paria sunt, aliquid fieri tēpore permisso
vel prohibito,si confertur in tempus permissum, vt
in l.in tempus.ff.de hæred.insti.l.quod sponsæ. C.de
dona.ante nup.ex quibus hanc tuentur opinionem
Calderin.consilio.3.titu.qui filij sint legiti.Paul. Ca
stre.in l.si quis posthumos in principio.ff.de libe. &
posthu.numer.2.Bald.in l.etsi contra.C.de nup. nu.
4.per text.in l.qui in prouincia. §. dimus. ff. de ritu
nup.Signorol.Domedeis consi.127.num.2. Soci. in
l. Gallus. §. forsitam numero. 7.ff.de liber.& posth.
vbi post longam disputationem asseuerat ita deci-
sum fuisse Florentiæ idem Soci.cons.47.numero.29.
& 36.libro.4.Præposi.in capit. per venerabilem. §.
quod autem nume.81.extra qui filij sint legi. dom.
Dida.Couar.in epitome desponsali.2.par.capi. 8.§.
8.numer.19.Qui tamen distinguit ex mente Socini.
d.consilio.47.quod valeat legitimatio, & succedat
filius clerici in bonis patrimonialibus.In acquisitis
vero intuitu ecclesiæ succedant veniētes ab intesta-
to ex defectu potestaits principis legitimantis,qui-
bus libenter accedo hoc addito quod in omnibus
bonis etiam intuitu ecclesiæ acquisitis succedet fi-
lius legitimatus, cum non sint bona ecclesiæ hoc in
regno propter consuetudinem,lege vltima infra eo.
approbatam & confirmatam qua succeditur cleri-
co in his bonis ex testamento & ab intestato, tan-
quam in alijs bonis patrimonialibus, quare vt bo-
na secularia iudicantur & habentur, & hæc est vera
& recepta sententia,licet Telli.Fernandez in d.l.12.
Tauri,numero.31.versic.ex altera,& nu.32. & seq.
conetur probare cōtrarium multis authoritatibus
& rationibus quibus ex superius traditis satisfactū
14 est. ✝ Requiritur.4.quòd si secunda legitimatio
impetretur,de prima faciat mentionem, quæ limi-
tata erat, alias nihil valet,vt in l.3.C.de epi.aud. In
nocen.in capit.veniens de præscript.Paris.consilio.
74.libro.4.per totum vbi citat concordan.& Telli.
Fernandez plures in d.l.12.Tauri numero. 42. ad
quem lectorem relego. ✝ Requiritur.5.quod pater
15 impetrans rescriptum legitimationis,de filijs legi-
timis,quos pater habebat,mentionem faciat, alias
est iuxta receptiorem sententiam subreptitium ex
defectu voluntatis,secūdum Iaso.in d.§.& quid si tā
tum numero.102.& Costam.2.part. numero. 132.
Tiraquell.in repetit. l. si vnquam verbo donatione
largitus numero.254.C.de reuocand. dona. quo-
rum citatio vel consensus non requiritur si [illegible]

ceps

ceps de plenitudine potestatis & ex certa scientia hoc faciat, vt ibi probat Costa numer.133. & sequẽtibus licet iniustè faciat, vt ipse probat nume. 103. & regios senatores inquit reprobare debere libellos supplicatorios patris, naturalem filium legitimari postulantis in præiudicium legitimorum, nisi de eorum constet consensu, & refert duas species num. 139. & sequen. inquibus nulla esset iniquitas, si princeps hoc rescriptum concesserit. † Agnatorũ tamen mentio facienda non est in rescripto legitimationis, nec eorum citatio requiritur, vt tradit Ant. Rossell. in tracta. de legitimatione lib.2. cap. de causa forma. numero.6. Paul. in d.§.& quid si tantum fi. colu. post Bart. ibi in fi. Aretin. ante pe. colum. Soci. numero.21. Carol. Ruyn. numero.12. Lanceslo. Galiaula numero.82. Costa vbi supra.2.par.num. 149. quorum sententia vera est & recepta, licèt contrarium voluerit Paul. consilio.22. Alexander. consil. 67. numer.18. lib.1. Iaso. in d.§.& quid si tantum numero.102. & ibi Crottus numer.85. † Sic & ascendentium, si quos pater habebat, fieri nulla debet mẽtio, nec citandi sunt, Socin. in. d.§.& quid si tantũ numero.21. & Lancelo. Galiaula numero.62. Corne. consi.34. num.13. & sequen. lib.1. Præpo. in d. capit. per venerabilem.§. quod autem nume.27. ad fi. qui filij sint legiti. & licèt Emanuel Costa in d.§.& quid si tantum.2.part. numero.146. existimet parentum mentionem faciendam esse in præcibus propter rationes Castren. in d. consilio cum facilior dubio procul reddatur princeps in concedenda legitimatione si ascendentes deficiant, quam eis superstitibus. Nam hoc non consideratur in agnatis, vt ipse fatetur contra Paul. nimirum ergo si nec aduersus ascẽdentes consideretur, maxime iuxta ius nostrum regium, quo ipsis præteritis pater potest filio naturali etiam non legitimato, vniuersam substantiam relinquere, vt in l.8. in fine supra eodem sumpta ex l. 10. Tauri. † In dispensatione autem citationem venientium ab intestato requiri respondit Petrus de Ancharran. consilio.241. numero.4. & idem consuluisse Ananiam & Marian. Socinum refert Bartholom. Socinus consilio.65. libro.3. & in d.§.& quid si tantum, vbi idem asseuerant Iaso. numer.112. Decius consilio.338. numero.7. Lud. Gozadi. consilio. 85. numero.6. & Cassane. consilio.39. numero. 8. Alciat. in l.2. numero.51. ff. de verborum obligatio. Et hæc est communis opinio, quamuis contrarium teneant Lancelo. Galiaula in dict.§. & quid si tantum nume.86. & ibi Costa.4. part. numero.156. eo quod gratia seu dispensatio principis facta ex certa scientia citationem partis necessario non exigit, vt constat ex doctrina Innocen. in capit. nisi cum pridem numero 9. de renun. cui accesserunt Panormit. in capit. cum olim numero.6. de re iudi. & consilio.84. numero.6. libro.1. Ludo. Roma. consilio. 369. columna. 7. Decius consilio.498. Ferdinandus Vazquez de succesion. creatio.§.26. numero.215. Sed hoc puto non procedere in dispensatione, quæ odiosa est, atque ideo restringenda, vt quo minus fieri possit noceat, vt dixi supra numero. 7. & sequentibus † Quin etiam filius naturalis qui à patre designatus fuit vt legitimus successor vel fuit institutus, si legitimaretur à principe, patre mortuo, poterit rescriptum legitimationis impetrare agnatis non citatis, vt in auth. item siue. C. de natu. libe. & in casu quo eum instituisset sub conditione si à principe legitimaretur, hoc ipsum procedere etiã in filio spurio palam est cum talis institutio vtilis sit iuxta doctrinam Bald. in l.1. numero.17. C. de institu. & subs titutio. sub cond. fact. cui subscripsit Socin. in l. qui dam relegatus numero.11. & ibi Ludo. Lusita. colum. 11. ff. de reb. dub. Aretinus consilio.155. Vermondus de publi. concubinarijs, pagin.327. numero.37. dixi supra eodem. l.6. gloss.6. numero. 19. Curtius Iunior consilio.184. numero.4. libro.2. Ioã. Lupi in repet. rubr. de donat. int. vir. & vxor. §. 29. numero.4. Costa. dict.§.& quid si tantum. 2. parte. numero.172. vbi numero sequenti ait, quod patris voluntatem hac in specie, circa filium, quem sibi voluit fieri legitimum successorem, princeps ex ipsa conditione intelligeret, vti Bald. adnotauit consilio. 146. fin. colum. libro.1. Iaso. in d.§.& quid si tantum numero.134. † Cæterum voluntate patris deficiente, non posset filius per ordinariam gratiam mortuo patre fieri legitimus in præiudicium eorum qui successerunt ab intestato, posset tamen princeps si vellet eum facere legitimum illis irrequisitis ante apprehensam rerum hæreditariarum possessionem non potest, in quo omnes conueniunt teste Costa. dict.§.& quid si tantum numero.174. eo quod princeps non posset dominium iure naturali quæsitum eis auferre. Vbi autem dominium quæsierunt sola aditione iuxta. l. cum hæredes. ff. de acquirenda possessione, adhuc frequentius admittitur principi non licere tale dominium eis auferre, vt Alexander resoluit in dict.§.& quid si tantum numero.25. Aretin. penult. columna, Socin. numer. 24. Carol. Ruyn. numero vltimo Felinus in capit. quæ in Ecclesiarum numero.49. de constitution. Costa. dict.§.& quid si tantum.2. par. num.173. licet ipse teneat contrarium post alios per eum relatos. † Denique si nondum legitimi hæredes adierãt, quibus hæreditas erat delata, poterit princeps eis præiudicium inferre in iure adeundi, legitimando filiũ naturalem ex plenitudine potestatis, facta eorum mentione, qui læduntur, alias legitimatio eis nõ nocebit secundum Bart. & doct. omnes excepto Fortunio in d.c.& quid si tantum, vt ibi attestatur Costa. 2.par.nu.177. vbi respondet ad tex. in l.1.§ filio qui mortis. ff. ad Tertul.

16, 17, 18, 19, 20, 21 (marginal numbers)

GLOSS. II.

1 *Legitimatus per rescriptum principis succedit ex testamento patri exclusis ascendentibus & agnatis.*

2 *Legitimatus per rescriptũ principis an succedat cũ legitimis filijs ante legitimationem natis, si hoc iure scripto permittatur, & n.3*

3 *Legis nostræ limitatio & declaratio.*

Legitimatus an succedat cũ legitimis post legitimationem natis iure communi, ib.

4 *Legitimatus per rescriptum an succedat cũ legitimis postea natis iure regio.*

Y despues

b *Y despues su padre o madre o abuelos ouieren algũ hijo o nieto o descendiente legitimo.* Filius naturalis legitimatus per rescriptum principis, vel spurius dispẽsatus potest à patre institui non extantibus legitimis filijs vel legitimatis per subsequẽs matrimoniũ licèt ascendentes habeat pater vel agnatos quoscũque. l. cum quis in fi. & ibi Ioann. Faber. C. de natura. libe. auth. quib. mod. natu. effi. sui. §. nullum colla. 7. Bald. in cap. de causis numer. 34. de offi. de lega. Iaso. in auth. si qua mulier, numero. 47. C. de sacrosanct. Ecclesi. & in l. hac consultissima. §. ex imperfecto colum. 1. C. de testam. Catelli. Cota in memorabilibus in verbo spurius. 3. Deci. cons. 258. num. 5. l. 17. tit. 6. lib. 3. fori. & ibi Montalu. glo. in regula cancellariæ Apostolicæ Innocentij Octaui. 48. Did. Perez in l. 22. tit. 3. li. 1. ordinatio. col. 163. prope finẽ. Vermondus de publicis concubinarijs pagi. 327. nume. 38. & 39. Cifonta. in l. 12. Tauri nume. 2. Petr. Dueñas in regula. 3[illegible]. limit. 6. dixi supra in glo. præced. numer. 16.

2 † Extantibus verò filijs legitimis, legitimatus ex rescripto principis non succedit cũ legitimis, qui tempore rescripti erant in rerum natura, vel saltem concepti, nisi in rescripto hoc expresse caueatur, quod cum facit legitimum etiam extantibus legitimis & in eorũ præiudicium, quod princeps facere potest ex certa scientia, quandoquidem possit legitimam filiorum minuere: quare nimirum si sic legitimatus cum legitimis succedat hæc fuit sentẽtia Iacob. de Bello visu in authen. qui. mo. natu. effi. sui in princi. 2. colum. versic. quæritur, quem sequitur Sali. in authen. item sine in princi. C. de natura. lib. quod aperte voluit Host. in cap. tanta. 2. col. in prin. qui fil. sint legi. Ant. in c. per venerabilem nu. 3. eod. tit. & ibi Panor. nu. 27. Paul. Castren. in l. Gallus. §. & quid si tantum numero. 16. & ibi Aret. num. 26. & Iaso. numero. 79. vbi hanc attestatur communem ff. de lib. & postu. Pau. in l. ex facto in fi. ff. de vulg. Albaro. in cap. 1. §. naturales, si de feud. fue. contro. int. domi. & agna. num. 4. Anto. Rosell. in tractatu legitimationis, fol. 97. versi. modo videamus. 2. colum. num. 3. Anto. Gomez in l. 12. Tauri num. 67. contra Ysern. in d. §. naturales cum alijs in glo. precedenti numero. 15. traditis, vbi iniquum hoc esse diximus, & à regijs senatoribus & consiliarijs nõ debere admitti talẽ supplicationẽ absque legitimorum consensu:

3 † Si tamen admissa fuerit seruandam esse legitimationem, & cum filijs legitimis & legitimatis succedere ipsum legitimatum, si hoc expresse in rescripto continetur asseuerat Telli. Fernandez in d. l. 12. Tauri numer. 3. & 4. & hac in specie limitari legem nostram, siue filij legitimi ante legitimationem vel postea nati essent, quod iure cõmuni receptius erat, vt filius legitimatus per rescriptum principis succederet patri cũ filijs legitimis post legitimationem natis, siue in legitimatione id expressum fuerit, siue generaliter dictum ad succedendum in bonis patris, vtraque enim in specie ex cõmuni resolutione admittebatur legitimatus cum legitimis filijs ad bona paterna, vt in l. si te parens. C. de suis & legi. lib. Ex quo id ibi expendunt Bald. & docto. communiter, idem voluit Specula. in titu. de successio. ab intest. versicu. si de ex facto numer. 31. Alberi. in authen. licet pen. q. C. de natu. libe. Anto. de Butr. in capit. per venerabilem numer. 18. & ibi Panormi. numero. 30. qui filij sint legi. Bar. in l. ex facto numero. 3. & ibi Bald. in fi. & Ang. nume. 3. versiculo extra glo. Alexander. nume. 20. & Iaso. hanc dicens communem numer. 15. ff. de vulga. Andr. de Ysern. in d. §. naturales numero. 5. Siluester in summa in verbo filij numero. 14. Anto. de Rosellis in tracta. legitima. fol. 99. versi. vltim. quæro numero. 25. quæ vera est & recepta sententia secundum Anto. Gomez in l. 12. Tauri numero. 68. versi. item adde. Quamuis contrariam, imo quod legitimi postea nati excludant legitimatos per rescriptum principis probare videatur tex. in l. ex facto. ff. de vulg. in principio, & ibi id notat Dyn. idem voluit Guido de Suza. Alberi. & cæteri docto. antiqui in l. tale pactum. §. vltim. ff. de pact. Oldra. consilio. 247. colu. 2. Paul. Castr. in d. l. ex facto in fi. & ibi Aretin. numero. 8. quoad honores verò & alios effectus non irritabatur secundum eos.

4 † Hæc vltima sententia Dyni approbatur hodie & confirmatur tanquã æquior per legem nostram, vbi expressim statuitur, quod legitimati per principis rescriptum non succedant cum filijs legitimis postea natis, nec cũ legitimatis per subsequens matrimonium, etiam si in legitimatione dicatur, quòd succedere possint parentibus & cæteris descendentibus. Secus autem si in rescripto expressim dicatur, quod succedat legitimatus cum legitimis patri, tunc enim hæc lex non prohibet successionem, vt dixi supra hac gloss. numero 2. & 3.

GLOSS. VIII.

1 *Legitimatio per subsequẽs matrimoniũ est efficacior legitimatione per rescriptum.*

2 *Legitimatus per subsequens matrimonium, si parentes eius tempore conceptionis poterant matrimonium contrahere, est vere legitimus & num. 7.*

3 *Legitimatus per subsequens matrimonium ad honores, dignitates, officia & episcopatum admittitur absque dispensatione.*

4. *Legitimatur filius per subsequens matrimonium in mortis articulo vel à decrepito sene contractum.*

5 *Nepos ex filio naturali mortuo antequam pater eius contrahat matrimonium cum cõcubina, non legitimatur per subsequens matrimonium.*

Legitimantur filij naturales per subsequens matrimonium validum iure canonico, licet sit inualidum iure ciuili, vt cum vir illustris contrahit cum fœmina vili, ibid.

6 *Legitimatur filius per subsequens matrimonium, licet ipse nolit legitimari.*

7 *Legitimatus per subsequens matrimonium an præferatur in maioratu filio legitimo secundo genito si legitimatio fiat post natiuitatem filij legitimi secundò geniti, & num. sequen.*

Legi-

Google

Legitimatus nihilo differt á legitimo, ibid.

8 *Legitimatio per subsequens matrimonium an retrotrahatur & num.13.*

Fictio inductiua non inducitur in his quæ iuris sunt, translatiua autem sic, ibi.

9 *Legitimatio an postliminio comparetur.*

10 *Legitimatus an posit pro parte esse legitimus & pro parte illegitimus & nu.18.*

11 *Legitimatus per subsequens matrimonium potest absque dispensatione ad sacros ordines, & ad Episcopatum promoueri.*

12 *Filius legitimus secundo genitus præfertur naturali prius nato, sed post natiuitatem secundi legitimato.*

13 *Legitimatio non retrotrahitur in præiudicium tertij.*

14 *Retrotractio non fit in præiudiciũ alterius vt in beneficij collatione & fictione & alijs.*

15 *Fictio duo extrema habilia requirit & altero deficiente deficit fictio.*

16 *Legitimatus per subsequens matrimonium est vere legitimus á tempore contracti matrimonij nõ ante in præiudicium alterius.*

17 *Retrotractioni locus non est vno extremo deficiente.*

Retrotractionem non impedit ius spe quæsitum, ibidem.

Spes primogenituræ est considerabilis & impedit retrotractionem, ibi.

Spes successionis filij est probabilis & considerabilis ibi.

18 *Legitimum esse pro parte & pro parte illegitimum non decet post legitimationem.*

19 *Legitimatio an retrotrahatur.*

20 *Legitimatus per subsequens matrimonium præfertur legitimo secundo genito ex eodẽ matrimonio nato.*

21 *Legitimatus per rescriptum principis excluditur á maioratus successione per legitimatum per subsequens matrimonium ante vel post.*

Legitimatus per rescriptum principis non est proprie legitimus, legitimatus autẽ per subsequans matrimonium est verè legitimus, quoad effectus, ibi.

22 *Legitimatus per rescriptum non succedit in feudo.*

Legitimatus per subsequens matrimoniũ succedit in feudo, ibid.

c *O legitimado por subsequiente matrimonio.* Nota ex lege ista, efficaciorẽ esse legitimationem, quæ fit per subsequens matrimonium, quàm quæ ex rescripto principis fit. Nam legitimatus ex rescripto excluditur à successione ex testamento vel ab intestato per legitimatũ postea per subsequẽs matrimonium
2 vt hic dicitur. † Tãta est enim vis matrimonij, vt natus ex soluto & soluta qui tẽpore cõceptionis poterant cõtrahere matrimoniũ, si postea cõtrahãt ab eo die propriè & vere sit legitimus, vt in auth. quib. mod. natu. effi. legi. in princ. colla. 6. glo. 1. in cap. tãtã qui filij sint legitimi. Ant. de But. in cap. innotuit de electio. Paul. Castr. in l. vltim. C. de his qui veni. æta. impetra. Iaso. in l. generaliter. §. cum autem numero. 9. C. de insti. & substi. sub condi. fact. Ripa in l. si vnquam in rub. numero. 86. C. de reuocan. dona. & ibi Tiraquel. hoc late probãs in verbo susceperit liberos nume. 6. Antonius Gomez in l. 12. Tauri numero. 66. l. 1. in fi. tit. 13. part. 4. dixi supra hoc libr. tit. 5. de matrimonio in tub. glo. 1. num. 123. & 120. Cassan. in consue. Burgun. rub. 7. §. 1. fol. 226. col. 4. n. 7. Pet. Dueñas in regu. 350. amplia. 1. & in principio citat plures hãc regulã explicãtes. † Ex quo ad ho
3 nores, dignitates, beneficia, & Episcopatũ admitti absq; dispẽsatione probat gl. cõmuniter recepta in c. tanta qui fil. sint legi. & in c. innotuit in verbo coniugata de electio. & doct. plures ab ipso Petro Dueñas citati in d. reg. 350. amplia. 5. & ampli. 6. Infert ex hoc etiam in feudis succedere pluriũ authoritate, & potissimũ Math. de Affli. post Iaco. de Belo. in c. 1. § naturales, si de feu. fue. cõt. int. dom. & agna. Tiraq. de primogenijs q. 24. nu. 5. Zasi. de feu. 8. p. nu. 87. Paul. Paris. cons. 13. nu. 44. lib. 2. denique omnia ei cõpetunt, quæ legitimis & naturalibus, vt ibi
4 videri poteris per Per. Dueñas in d. reg. 350. † Quin etiã filij naturales legitimantur per subsequens matrimoniũ, etiam à sene decrepito vel in mortis articulo contractum, vt post longã disputationem resoluit Ioan. And. in regula sine culpa. 1. quæst. nu. 1. de regul. iur. lib. 6. idem Ioan. And. Anto de Butr. & Præpos. in d. c. tanta nu. 7. qui filij sint legi. Lud. de Sardis in tracta. de natura. libe. cap. de legitimatione per verũ matrimoniũ nu. 1. 2. 3. & 4. domi. D. Couar. de sponsal. 2. par. c. 8. §. 2. nu. 10. Paul. Pari. cons. 13. nu. 68. lib. 1. Anto. de Rosell. in tract. de legitimatione vbi eã latissime examinat in princ. c. de causa materiali legitimationis à nu. 23. vsque ad nu. 43. & Ioan. Brunelus in tracta. de sponsali. 2. conclus. n. 10. Castellus in l. 21. Tau. nu. 25. & ibi Cyfont. nu. 13. Tiraq. in rep. l. si. vnquã in verbo susceperit liberos, num. 73. C. de reuo. dona. Per. Dueñas citans cõtrar. in d. regula. 350. limi. 1. Moli. de Hisp. primog. lib. 2. c. 5. num. 25. & 26. Quod tamen ibi limitat, nisi talis legitimatio in mortis articulo facta esset in fraudẽ legatariorum vel fideicõmissarium, quod plurium authoritate probat, & potissimum Tiraquell. in d. l. si vnquã in verbo susceperit liberos num. 74. † Ne
5 pos autem mortuo patre ante cõtractum matrimonij non legitimatur per subsequens matrimoniũ. vt ibi probat Pet. Dueñas limi. 2. Antonius Gomez in leg. 12. Tauri nume. 61. Couarr. de spons. 2. part. cap. 8. §. 2. num. 18. tenent contrariũ, quibus accedo. Denique quoties matrimonium est validum iure Canonico filij legitimantur licet sit inualidum iure ciuili, vt si illustris vir foeminam vilẽ duxerit, vel clericus in minoribus constitutus beneficium seu sacerdotium habens, vtroque enim casu valet matrimo

nium

uiam iure canonico, atque ideo per illud filij ex cõcubina nati legitimantur secundum receptiorẽ sententiam, vt ipse Pet. Dueñ. ex pluriũ authoritate probat in d. regul. 350. limi. 7. & 8. † Et an contra voluntatem filij hoc fieri possit, tractat ipse limi. 9. & concludit contra voluntatem filij non legitimari cõtra dom. Did. Couar. de sponsa. 2. par. cap. 8. §. 2. nu. 13. & alios ibi citatos, quibus malo accedere, hic enim est effectus matrimonij vt in d. cap. tanta, qui filij sint legi. quẽ nemo potest impedire, quemadmodu nec impedire posset filius legitimus ex legitimo matrimonio natus, quin esset legitimus, etiam si nollet esse.
7 † Qui autem erit in maioratu seu primigenio, in quo primogeniti succedere solent ex lege, vel consuetudine, vel testatoris voluntate, an præferatur filius primonatus ex concubina, secundo genito ex legitimo matrimonio cum alia contracto, si demum mortua vxore legitima, cum cõcubina ex qua filium naturalem habuerat, contraxerit matrimonium? & videtur, filium primo natum & per subsequens matrimonium legitimatum præferri debere secundo genito, quia legitimatus in nihilo differt à legitimo, vt in §. reliqui in auth. quib. mod. natura. effi. sui. ibi, semel eos efficientes legitimos, damus habere successiones illas, quas habent hi qui ab initio legitimi sunt, & in §. illud versi. si quis ergo in fi. ibi, nihil à legitimis filijs differentes eod. tit. cum alijs à Tiraq. congestis in d. l. si vnquam in verbo susceperit liberos numer. 70. C. de reuo. dona. Qui & n. 63. probat pluribus authoritatibus, quod legitimatus per subsequens matrimonium dicitur vere legitimus non ficte, de quo supra diximus num. 2. & probat tex. noster vt dicam in glo. 1. sequenti. Ant. Gomez in l. 12. Tauri num. 66.
8 † Præterea legitimatio per subsequens matrimonium retrotrahitur ad tẽpus natiuitatis, quia licet fictio inductiua in his quæ iuris sunt, non possit cadere, fictio tamen translatiua locum habet de tempore ad tempus in his, quæ mati iuris sunt, vt retro quem fuisse in potestate, vel retro fuisse legitimum secundum Bart. in l. si is qui pro emptore num. 45. & 46. ff. de vsucap. & constat in specie, quia legitimatio est restitutio naturalium fingens medio tempore non fuisse spurium. l. vlti. ff. de natali. restitu. Bar. & Alex. in l. 2. ff. de vulga. cũ concor. per Tiraq. congestis in lib. primigeniorum. quæst. 34. num. 33. & 34. & quod legitimatio hæc retrotrahitur ad tempus, quo abuit accessum ad cõcubinam, tenent communiter docto. in d. c. tanta, qui filij sint legi. si retrotrahitur, ergo quoad omnes effectus, vt in l. posior. ff. qui potio. in pig. hab. l. necessario. §. quod si pendente. ff. de peri. & commo. rei venditi.
9 † Conuestitur ratio hæc, quoniam videmus retro dici in ciuitate fuisse, qui ab hostib. us redijt. l. retro. ff. de capti. cui quidem iuri postliminij nil adeo simile est, ac huius legitimationis ius: perinde enim ac postliminium cum à seruitute amouet & facit esse eius conditionis, ac si nunquã in ea seruitute fuisset, l. postliminium. ff. de capti. & capit. prima actione. 16. quæst. 3. sic & legitimatio illegitimũ facit haberi ac si nũquam fuisset illegitimus. l. si quis filio. §. pẽnul. ff. de iniusto rup. & sicut per postliminium reuersus excludit secundo genitos & remotiores per d. l. si quis filio. §. sed si pater & l. si nacto. §. si deportatus

ff. de bon. liberto. & l. qui ex liberis. §. 1. ff. de bono. possess. secund. tabul. ita & per legitimationem.
10 † Tertio si legitimatio non retrotraheretur, illud cõtinuò sequitur, legitimatum aliquando fuisse naturalem tantum & non legitimum, aliquando quoque naturalem & legitimum, quod esset monstruũ vt notat gloss. in capit. cum inhibitio de clandesti. desponsa. cum multis concordantijs à Tiraquel. cõgestis in dict. l. si vnquam verbo donatione largitus numero. 32. C. de reuoc. donat. Antonio Gomez in l. 12. Tauri, numero. 63.
11 † Quarto legitimati per matrimonium possunt ad sacros ordines promoueri, vt in cap. tanta, qui filij sint legiti. & ad dignitates ecclesiasticas eligi, vt notãt glossa & doctores in capit. innotuit de electione; imo & in Episcopum eligi, & dignitate Episcopali insigniri absq; vlla dispensatione, vt inquit glossa illa cap. cum inhibitio Antonius & alij ibidem, quos sequitur Nicolaus Boerius decisio. 159. columna. 2. & est communis opinio teste Decio in capit. cum in cunctis columna. 2. de electio. dom. Didacus Couarruuias de sponsa. 2. part. capi. 8. §. 2. numero. 24. At quod in spiritualibus conceditur, multo magis in temporalibus concessum videtur, capit. per venerabilem in principio qui filij sint legiti. capit. solitæ de maiori. & obedi. capit. duo sunt. 96. dist. nostri potest ergo primogenituram asse qui, quæ dignitas est vt notat gloss. in capit. quam periculosum. 7. quæsti. 1. his rationibus & alijs hanc sententiam tenuerunt Guil. Armel. in sua disputatione in hac specie nuncupatim facta in cap. cum rex Anglicus quem retulit Ioannes And. in d. capit. sine culpa. f. quæstione. 2. quæstionis princip. de regul. iur. in 6. Ricard. Malumb. in sua disputatione incipi. in quibusdam prouincijs vt eum retulit Albericus in l. cum quis. C. de natural. libe. Collecta. in dict. capi. tanta columna. 1. & 2. Bart. sibi contrarius in §. tribus versiculo quarto hic Iacob. in authentica quibus modis naturales effi. sui, & Sali. in l. quoties. C. de reiuen. numero. 6. Paulus Castrensis in l. Gallus. §. & quid si tantum columna penultima, versiculo ex istis patet, & ibi quoque Franc. de Aretio. columna antepenulti. ff. de liberis & posthum. Florianus in l. in delictis. §. si extraneus columna. 2. versiculo item facit iste text. ff. de noxalib. Antonius Rosellus in tracta. legitimationis libro 1. columna. 15. versiculo vltimo est videndus, Felinus in capit. prudentiam columna. 2. versiculo primogenitus de offic. de lega. Boeri. decisio. 159. in fin. Alciat. libro. 3. de verbor. significatio. iu. 2. axiomate.
12 † Contraria tamen sententia, imo quod secundo genitus præferatur naturali prius nato, sed legitimato per subsequens matrimonium, post natiuitatem secundo geniti, verior est & receptior, cuius author fuit Tancretus quæstione 9. & Bartholomeus Brixiensis in sua. 55. quæsti. incipienti aliquis habuit filiũ quos sequitur Ioannes Andre. qui hanc partem multis magnisque rationibus ac munimentis valleuit in capit. sine culpa in 1. quæstione. 2. quæstionis princip. & ibi Philip. Franc. 2. columna de regulis iuris in 6. Enrriq. Cardina. Ancarran. numero. 6. & Ceteri interpretes in dict. capit. tanta qui filij sint legitimi. Iacob. de Areti. Iacob. Butri. Rayne.

Digitized by

Alb.Bal.Ang.Pau.Cas.& Iaso,nu.40.in l. quoties.C. de reiuendic. Angel.in d.§.& quid si tantum in fine, & ibi quoque Alexander,hanc dicens communem, column.penult.& fin.Areti.sibi parum constans ; & Iaso,num.77.& 89.Lancelo. Galiaula,num.80.Fortun.Garsia,ibidem colum.121.versic. ex his breuiter & Ioan.de Monteser cartha.11.colum.1. versic. circa primum articulum, Carol.Moline.in consuetu.l.Parisien.tit.1.§.8.glo.1.7.quæst.n.34.&seq.Tiraque.in tract.primigeniorum.q.34.num. 13.cum concordantijs per eum citatis,num. ,Ioan.Cirier,intra cta,de primogenitura lib.1.quæst.14. d.D.Couarr. attestatus frequentiori doctorum calculo esse probatam hanc vltimam sententiam in epitome de sponsalib.2.p.cap.8.§.3.num.28.Ant.Gom.in l.12.Tauri nu.63.& 64.Cyfontan.in l.40.Tauri.q.1.Did.Castelli in l.12.Tauri in verbo,siguiente matrimonio, & Gregor.Lupi succinte,more suo, loquutus in l.1. in glo.magna post medium tit.13.de filijs legitimis p.4.& Pet.de Dueñ.in reg.350.lim.14. vbi addit concordantes,Mol.lib.3.Hispan.primog.c.1.nu.7.Hæc communis sententia probatur in cap. tanta qui filij sint legit.à contrario sensu,dicit enim tex.ille,quòd post contractum matrimonij, filius ante matrimonium natus,est verè legitimus, igitur antea nō erat verè legitimus.Quo fit,vt secundo genitus ex matrimonio,sit primogenitus censendus,cum eo tempore quo ipse natus fuit, nullus esset filius legitimus, qui eum præcederet,quod rectè considerat Alc. lib. 3.paradoxorū c.12.& d.D.Couar.d.§.2.n.28.†Alias
13 plurimas rationes tradunt doctores supra citati, ipse autem vna dumtaxat ero contentus,qua satisfiet ex aduerso adductis,legitimatio non retrotrahitur in præiudicium alterius,vt in §.liceat igitur,ibi & suos de cætero,& rursus ibi,& hoc facto exinde filios, & ibi Ange.notat in authentica quib.mod.natura.effi. legi.& in §.illud tamen in fi.vers. quo facto ex hoc filios,& ibi gloss. in verbo facto, & in verbo ex hoc in authent.quibus mod.natura.effi.sui, & in cap.tantà in verbo post contractū matrimoniū,qui fil. sint legiti.Bartol.& omnes in l.Gallus.§.& quid si tantum ff.de liber.& posthum.cum concordant. ibi per recentiores traditis,Tiraquel.in repetion.l.si vnquam in verbo susceperit liberos,num.52.C.de reuocand. donationib.& in tractatu primigeniorum quæstione.34.numer.7.& sequentib.Anto.Gomez, in l. 12. Tauri,numer.64.optimus text.in l.2.titul.15. part. 4.vbi id expendit Gregor.Lupi, in gloss. magna in
14 principio.†Idque est generale,vt cùm quid retrotrahitur,intelligatur in præiudicium contrahentium, non aliorum,siue id sit beneficij collatio,vt in capit. si pro te de rescriptis,lib.6.siue confirmatio, capi.si Apostolicæ de præbend.lib.6.siue legitimatio, vt dixi,siue fictio, quæ non fit in præiudicium tertij, ex sententia glos.in cap.quia circa de priuileg. quam doctor.sequuntur in l.hac edictali.§.his omnibus.C. de secund.nupt.Petr.de Ancharran.cons.100. col.1 in fin Bald.consil. 16.libr.4. & qui eidem consilio subscripserunt,argument.eorum quæ notat Cyn.in l.vltima.C.ad Macedonia.&probatur in l.stipulatio de dote, ff.de iure doti.& in l. insulam. §. vltimo, ff.solut.matrim.quæ iura citat Cardin. Floren.consil.105.col.4.versi.item retrotrahitur. Restitutio in integrum etiam intelligitur absq; præiudicio tertij l.& si fine,§.sed quod Papinianus,ff.de minor.l.vlt. C.de senten.passis c.quamuis de rescrip. lib.6.cum concordan.ab Alexand. traditis in dicto §. & quid si tantum.Idem in actu facto ex vi mandati præcedentis,vt in pulchro casu respondit Bald. cons.198. ad fin.lib.1.idem,& in conditione voluit Philippus Deci.in l.pecuniam ad fin.ff.si cert.petat. & ante eū Bald.in l.1.in fin.per illum text. & ibi quoque Salic. C.an seru.ex suo facto, & expressius Alexand. cons. 228.num.3.lib.6.Hostien.in summa,titu. de conditionib.apposit.§.quæ conditio colu.2.versic. quid si contraho cum vna,Collecta in cap.super eo in princip.extra eod.Tiraq.lib.1. de retractu.§.1. gloss.10. num.68. Igitur huiusmodi legitimatio retro vires suas non extendit,sed robur incipit habere à tempore suo,quare legitimus ante id tempus ius primogeniture adeptus ipsum non amittit per legitimationem naturalis,quam metimur ex suo tempore, quo matrimonium ab eius parentibus contractum fuit,
15 non antea. † Et tum potissimum hæc procedunt in specie proposita,in qua deficit extremum à quo incipit fictio,cum eo in tempore reperitur alius primogenitus & legitimus,qui legitimatum præcedit in qualitate legitimatis,vt optimè considerauit Tiraquel.d.quæst. 34.primigeniorum num 22. Atcùm duo extrema habilia in fictione translatiua requirantur, secundum Bartol. doctrinam communiter receptam in l.si is qui pro emptore num.4. & 18.ff. de vsucapio.per text.in l.huic scripturæ.ff.ad l.Aqui. & l.bonorum, ff.rem ratam hab. cum similibus, si vnum deficit, nimirum si retrotractioni locus non
16 sit. † Et ex his patet responsio ad eà quæ ex aduerso adduximus,& sigillatim poteris respondere, vt per Ioannem Andræam in dicta regula sine culpa,& Alberi.in l.cum quis,C.de naturalib. liber. ad quos lectorem relego . Sed non quiescit animus meus,donec sigillatim respondeam. Non obstat primum argumentum num.7. traditum, quod legitimatus per subsequens matrimonium sit verè legitimus,& in nihilo differat à legitimo, fateor siquidem, sed intellige, vt ab eo tempore incipiat verè legitimus esse, quo matrimonium contractum fuit ab eius parentibus,& non antea, vt constat ex dicto capitulo tanta , qui filij sint legitimi & dixi supra
17 numer.13.& 14. † Ad secundum respondeo.retrotractioni locum non esse hac in specie propter defectum extremi a quo,& nè præiudicium fiat iuri formato, & incommutabili filij legitimi ante legitimationem alterius nati,nam licet ius spe quæsitum non impediat retrotractionem,vt in l.1.§.qui mortis,ff.ad Trebellian.vbi si is,qui mortis tempore ciuis Romanus erat,ante aditam hæreditatem,in seruitutem reducatur, legitima hæreditas ei non defertur, etiamsi postea liber factus sit, nisi beneficio principis fuerit restitutus,& tamen eo seruo pœnæ effecto,erat interim alteri, scilicet, proximiori ius quæsitum,idque probat l.1.§.final. ff. de bono. possessione contra tabulas iunctis his quæ notat gloss. in l.Gallus,§.& quid si tantum,ff.de lib.& post. Hoc ideo fit,quia spes successionis nō est adeò considerabilis,vt dici possit ius esse quæsitum ei, qui talem habet spem.Spes verò primogenituræ est probabilis,

& considerabilis, quę filio vel successori cuicunq; cõpetit viuo possessore, ita vt ei nõ posset auferri, vt late probat Tiraq. de iure primogenior. q. 21. & q. 40. in multis locis, & d. D. d. Couarr. li. 3. resolu. c. 5. Imo & ius successionis competens filio in bonis parentũ est considerabile in eorum vita, & est quędã probabilis spes, tam iure naturali, quã positiuo, vt in l. scripto, ff. vnde lib. l. cum ratio. ff. de bo. damn. l. in suis, ff. de lib. & posth. §. sui insti. de hæred. quali. & differ. Bart. & Doct. in l. . §. si impuberi. ff. de colla. bono. & in l. is potest, . col. ff. de acqui. hær. cum concor. per

18 Ant. Gom. traditis in l. 12. Tau. n. 6 . † Nec me mouet tertium argumentum, quod esse monstro simile, quandoq; fuisse filium naturalem tantum, quandoq; legitimum & naturalem, quia illud procedit, postquam quis est iam legitimatus, tunc nimirũ nõ congruit pro parte esse illegitimum, & pro parte legitimum, vt constat ex iuribus & rationibus per Tiraq. congestis in rep. l. si vnquam, in verb. donatione largitus, n. 232. C. de reuo. dona. Sed in specie nostra legitimatus per subsequens matrimoniũ ab eo tẽpore incipit esse vere legitimus ex legis dispositione, quo fuit contractum matrimoniũ, nec poterit deinceps pro parte esse legitimus, sed quoad omnia, vt in d. c. tanta qui fil. sint legi. licèt in legitimato per rescriptum secus sit, potest siquidem pro parte non esse legitimus, idest, quoad effectus legitimatus aliquos, nẽpe, successionis, quare filij postea nati ex legitimo matrimonio, vel legitimati per subsequẽs matrimonium eum excludũt, vt in hac lege statutum est, quãuis iure communi dubium, erat vt retuli sup. gl. 2. n. 3. & late constat ex Tiraq. in d. l. si vnquam. verb. do

19 natione largitus, n. 2 . & plurib. seq. † Minus oberit quartum fundamentum n. 11. adductum, quod legitimatus per subsequẽs matrimonium possit ad sacros ordines promoueri, & dignitate episcopali insigniri, absq; vlla dispensatione, ergo à fortiori poterit primogenituram consequi, quia fateor verũ esse argumentum, non tamen obstat cõclusioni nostræ, primogenituram namq; verè cõsequitur ab eo tẽpore, quo pater matrimonium duxit, vt in d. c. tanta, non tamen retrotrahitur ad tempus natiuitatis in præiudiciũ filij legitimi postea ex legitimo matrimonio nati, cui ante legitimationẽ alterius erat ius primo

20 genituræ quæsitum. † Quo fit, vt primogenitus naturalis legitimatus per matrimonium ante natiuitatẽ secundo geniti legitimi (vt fit cũm post susceptũ ex concubina filium, pater, nullo matrimonio intermedio, vxorem duxit eundem concubinam ex qua filiũ habuerat, & ex eadem iam vxore legitima effecta, alium suscepit filium) ille inquã qui prior natus est naturalis, & prius legitimus factus per subsequẽs matrimonium, obtinebit ius primogenituræ, & alteri præferetur ex omnium sententia teste Tiraq. de iure primigeniorum q. 34 n. 47. & id quidem optimo iure, vt ipse ait, tũ quia is naturalis iam est legitimus, ex legitimatione per subsequens matrimoniũ facta ante natiuitatem alterius legitimi: & sic habuit ante vtrumq; vinculum, & ciuile, & naturale, tum etiã quia hic prior filius causa fuit, vt secũdus nasceretur legitimus, propter eum siquidem concubinam matrem suam duxit in vxorem, ex qua secũdum filium suscepit, qui ob id gratiam agere debet ei, cuius beneficio ipse natus fuit legitimus, vt dixit imperator in l. cum quis, & l. nuper, C. de natu. lib. & in §. vlti. in auth. qui. mod. natu. eff. leg. Tiraq. d. q. 34. nu. 37. & 47. & in hac specie voluit Angel. Areti. in §. vlti. in fi. insti. de nup. Did. a Castell. in l. 12. Taur. in gloss. in verbo, siguiente matrimonio, col. 2. Mol. li. 2. de Hispa. primog. c. 11. n. 23. & li. 3. c. 1. n. 6. † In legitima

21 tione autem per rescriptum principis facta, siue fiat postquam filius ex legitimo matrimonio natus fuit, siue antea, per superuenientiam filiorum legitimorum excluditur legitimatus à primogenitura, vel successione, quia nõ vere legitimus est, sed per fictionem, vt in primo membro omnes Doctores conuenire attestatur d. D. Couarru. in epitome de sponsalibus, 2. par. c. 8. §. 2. n. 28. ad finem. Sed tu in hoc dic vt supra glo. 1. num. 9. Secundum autem membrum probat idem Couarru. ibidem post Tiraquel. in repet. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus n. 223. q. 15. C. de reuocand. donationib. probat hanc sententiam l. nostra, non enim tantum habęt roboris legitimatio per rescriptum, quàm quæ fit per subsequens matrimonium, vt non mirum videri debeat, legitimatum ex matrimonio succedere in primogenitura postpositis his qui per huiusmodi legitimationem nati sunt, non etiam legitimatos per rescrip

22 tum. † Nam legitimatus per rescriptum non succedit in feudo, legitimatus autem per subsequens matrimonium rectè succedit, vt pluribus authoritatibus insinuat Tiraquel. de iure primigeniorum q. 34 num. 3. qui & numeris sequen. alia inter legitimationes discrimina constituit. Et pluribus authoritatibus probat etiam Petr. de Dueñas in reg. 350. amplia. 6. & sequitur Moli. lib. 3. de Hispa. primog. c. 3. num. 3. cum sequen.

GLOSSA IIII.

1 *Legitimatus per subsequens matrimonium excludit legitimatum per rescriptum.*

Legitimatus per subsequens matrimonium est verè legitimus, non sic per rescriptum, ibi.

2 *Legitimatus per subsequens matrimonium in nihilo differt a legitimis.*

3 *Legitimatur per subsequens matrimonium putatiuum filius propter bonam fidem alterius ex coniugibus.*

d *El tal legitimado no pueda suceder con los tales hijos, o descendientes legitimos.)* Nota tex. singularem & expressum quòd filius legitimatus per rescriptum prin

2 cipis non est propriè legitimus sed legitimatus per subsequẽs matrimonium est verè legitimus, dixerat lex ista in prin. quod legitimatus per rescriptũ principis nõ succedit cũ filijs legitimis postea natis, nec cum legitimatis per subsequẽs matrimoniũ postea subsequutum, quos nunc legitimos vocat, cum ait, *Con los tales hijos o descendientes legitimos.* † Cõsequitur ergo, filios legitimatos per subsequẽs matrimoniũ verè legitimos esse, & in nihilo differre à legiti

3 mis, dixi in glo. præcedenti n. 2. & 7. † Quod procedit

dit etiam in matrimonio putatiuo, nam si alter ex coniugibus habuerit bonam fidem, nihilominus legitimabitur naturalis filius in cõcubinatu habitus, l.1.ti.13.& l.2.ti.15.p.4.l.4.ti.6.li.3.fori, Rod.Xuar. ibi.f.85.pag.1.§.ad prædicta vt de naturalibus Ioã. Lupi in repe.rub.de dona.§.36.n.2.Pet.Dueñ. alios citans in regul.350.amplia.9.Molin.lib.3.de Hispa. primogen.c.1.n.11.

GLOSS. V.

Legitimati per subsequẽs matrimoniũ succedũt contra testamentũ paternũ, & rũpunt illud.

Ab intestato ni ex testamento) Si non succedunt naturales legitimati per rescriptum ex testamento instituti cum legitimatis per subsequens matrimonium, consequitur necessario, filios legitimatos subsequenti matrimonio posse rumpere testamentum paternum, ac si legitimati forent ante testamentum: quod Bald. asseuerat in l.filius à patre.§.1.ff.de libe.& posthu.& in l.certum, & ibi Imol.ff.de iniu.rup. Ange. consi.77.Ancharra.consi.290.Soci.consi.226.num.5. lib.2.& consi.63.n.19.lib.3.Iaso in l.qui se patris nu. 35 C.vnde libe.& in rub.C.de posthu.hære.instit.n. 1.Cassanæ.in consue.Burgun.in tit.de successio.rub. 7 §.3.fo.287.col.2.n.8, Siluan.consi.3.n.25.Anto Rosel.in tract.de legitimatione lib.1.c.de matrimonio præsumptiuo n.12.Tiraqu.in l.si vnquam in verbo, susceperit liberos, nu.80.& 81.C.de reuo.donatio. Pet.Dueñ.in regul.350.amplia.10.Anto.Gomez in l.12.Taur.n.66.

GLOSS. VI.

Legitimati per rescriptum, vt extranei habẽtur respectu legitimorum & legitimatorũ per subsequens matrimonium, quia non potest eis vltra quintum relinqui.

Que basta en la dicha quinta parte bien permitimos que sean capaces.) Nota filium legitimatũ ex rescripto haberi tanquam extraneũ respectu legitimorũ & legitimatorũ per subsequens matrimonium, sunt quippe bonorum paternorum incapaces, nisi quintæ dumtaxat partis, cuius sunt extranei capaces, vt in l.9.ti.5. li.3.fori dixi in l.1.ti.6 de melioratio.supra hoc lib. glo.1.n.1.& 2.tex.in l.12.ti.6.supra hoc lib.

GLOSS. VII.

1 *Legitimati per rescriptum Principis licet non succedãt patri suo cum filijs legitimis, consanguineis vero patris, vel matris succedunt cum alijs.*

2 *§.filium vero in auth.qui.mod. natu.effi.legi.explicatur.*

3 *Legitimati per rescriptũ Principis nõ extãtibus legitimis, succedũt cõtra testamentũ patris, & illud rũpũt si fuerint præteriti,*

Pero en todas las otras cosas, assi en suceder a los otros parientes.) Nota ex lege ista, quòd licet in successione ascendentiũ legitimati ex rescripto principis nõ cõcurrant cum postea legitimè natis: quoad successionem vero agnatorum legitimi omnino cõcurrũt. & indiscriminatim succedũt consanguineis patris, vel matris simul cũ legitimis fratribus, & ipsi succedunt eis. Ideq; a fortiori dispenitur in legitimatis per subsequens matrimonium, tã ex testamento, quàm ab intestato, sicut veri legitimi, vt in auth.qui. mod. natu.effi.sui.§ reliqui colla.7.& in §.si quis ergo.& in §.& quoniã varie eiusdẽ authentici, ita notat Anto. Gom in l.12.Tau.n.69.& Telli.Fernan.ibid.nu.45. & Did. Castel. in verb. a los otros parientes, Ioan. Lup n.10.46.& 47.& Cifon.n.4.

2 † Nec obierit tex. in auth.qui, mod.natu.effi.sui §. filium vero, quia loquitur in legitimatione per oblationem curiæ facta. ita explicat Cifon. & Castel.& Ant.Gom. vbi supr.Bar.in §.qualiter n.1.eiusdem auth.& in auth. de incest.nup.§.dubitatum, Specula.in ti.de success. ab int.vers.quid de legitimatis per principem nu.3. Anto.de Butr.in c.per venerabilem n. 7.qui fil.sint legi.& ibi Panor.n.18.Iaso in l.si is qui pro em ptore n.264.ff.de vsuca.

3 † Ex his verbis colligitur etiã, quòd non extantibus legitimis legitimati per rescriptum principis præteriti à patre rũpent eius testamentũ secundum Bal.in l.cum in adoptiuis nu.5.C. de adoptio.cui accedit Did.Castel.in l.12. Taur. in verb.no puedan suceder,1.col.vers.sed quæro an legitimatus.& ibi Ioan.Lup.n.36.optim. est tex. in §.1. insti.de hære.quæ ab int. defer. notat Iaso in rub.ff. de lib.& posthu.3.col.Ioan.Citier lib.1.de primogenitur.q.13.latius Tira.in rep.l.si vnquam, verb.susceperit liberos, n.64.C.de reuoc.dona, d.D.Couarr. de spon.2.p.c.8.§.6.n.2.vbi hoc limitat non procedere in filio dispensato, vocat enim dispensatum eũ, cui princeps non cõcessit successionẽ nisi limitatã, quod nos negauimus supra eo glo.1.n.5. Non tamẽ negamus hac in specie legitimatum non posse venire cõtra testamẽtum patris, vt ibi etiam dixi n.6.

GLOSS. VIII.

1 *Naturales filij an gaudeant nobilitate Hispana, hidalguia nuncupata, & n.sequen.*

2 *Lex nostra intelligitur optime & num.sequent.*

Legitimati per rescriptũ si nati sint ex damnato coitu nõ gaudent nobilitate Hispana. ibid.

3 *Legitimatus per rescriptũ quando gaudeat nobilitate Hispana, vel non, & numer. sequen.*

Lex.10.ti.11.lib.2.huius recollectiones, & l fin.ti.2.lib.6.explicantur, ibi.

Lex.1.tit.11.par.7.& l.3.tj.15.par.4. explicantur, ibid.

4 *Legitimatus per rescriptum non gaudet nobilitate Hispana, nisi sit filius naturalis ex concubina vnica domi retenta.*

h *Como en honras y preeminencias que han los hijos legitimos.* Filij naturales, an gaudeant nobilitate parentum iure communi dixi supra hoc lib. tit. 1. in glo. rubr. n. 126. Iure autem regio ibi resoluimus n. 127. per l. 1. tit. 11. par. 7. filios naturales tantum, gaudere nobilitate Hispana, fidalguia, nuncupata, licèt nó gaudeant cæteris honoribus, vt in l. 2. ti. 15. p. 4. quas sic intelligit Greg. Lup. in d. l. 3. in verbo, honras, & Otalora de nobilit. Hispan. 2. p. 3. part. princip. c. 1. 3. vers. notum est etiam, Ioan. Orosctus in l. cũ legitimè. ff. de statu homi. n. 20. Dida. Perez in l. 1. ti. 1. li.
2 4. ordina. col. 1328. ✝ Cui conclusioni repugnare videntur verba legis nostræ, cum hoc tribuat naturalibus legitimatis per rescriptum Principis, si autem hoc erat iure communi concessum ante legitimationem frustra precibus impetraretur, quod iure communi erat concessum, quare hanc legem intelligit Pet. Nun. Auenda. in dictionario suo, in verbo, hijos naturales, vt procedat in filijs spurijs, qui tamen nati non sint ex damnato & punibili coitu, nam in his legitimationé nihil prodesse asserit, vt gaudere possint nobilitate Hispana, quod probat ex pragmati. sanctione Pinciæ lata, anno 1542. quæ hodie transcripta est in l. 12. tit. 2. de nobilibus Hispaniæ infra lib. sexto, cuius verba refert aliter quàm ibi scripta sunt Dida. Perez in l. 1. ti. 1. lib. 4. ordina. colu. 1328. Idem voluit Pet. Dueñ. regu. 69. in fin. aliter tamen
3 hoc explicat idem Pet. Dueñ in reg. 366. limi. 6. ✝ Poteris tamen aliter eam legem intelligere & l. 20. tit. 11. de iudicibus nobilium sup. lib. 2. (vbi statuitur filios rescripto Principis legitimatos, etiamsi verbis rescripti legitimi fiant, nullatenus gaudere exemptione à tributis, vel nobilitate Hispana in his, in quibus ante legitimationem non gaudebant) vt procedat in filijs naturalibus natis ex concubina, quæ domi non retinetur, nam licèt legitimati fuerint, non gaudent nobilitate parentum, quæ fidalguia, nuncupatur, & in hoc corrigat legem nostram. Lex autem nostra verificetur in alijs honoribus & dignitatibus, vel præeminentijs, à quibus erant alieni filij naturales, vt in l. 3. tit. 15. p. 4. quarum legitimatio fecit eos capaces, lex vero. 1. ti. 11. p. 7. procedat in filijs naturalibus ex concubina vnica, & in domo retenta natis, in quibus expressè loquitur, vt hi absq; legitimatione gaudeant nobilitate Hispana, nec ad alios extendatur, licèt hodie naturales sint, vt in l. 9. supr. eo. & ita intellige quod diximus supra hoc lib. tit. 1. de
4 matrimonio gl. 1. rubric. n. 126. 127. & 128. ✝ In spurijs verò ex coitu damnato natis nulli dubium, quin dispensatio Principis non extendatur ad exemptionem à tributis, nec ad alia nobilitatis Hispanæ priuilegia, vt concludit Petrus Nunnius in dictionario in verbo, hijos legitimos, & Didac. Per. in d. l. tit. 1. lib. 4. ordina. col. 1328. & alij num. 1. citati. Itaq; hodie filius naturalis ex concubina vnica & domi retenta natus siue legitimatus fuerit, siue non gaudet nobilitate Hispana, & non alius licet à Principe legitimetur apposita clausula, quod facit eum legitimum vt in dict. l. 20. tit. 11. supra libr. 2. & l. vltim. tit. 2. infra lib. 6. Non autem illæ leges corrigunt eam legem par. 1. tit. 1 . par. 7. eo quod in eis dicitur, in his in quibus ante legitimationem non gaudebant, si ergo gaudebant, prout in eo casu dict. l. par. similirum si priuilegio fidalgorum gaudeant, si sint à Principe legitimati, cum absque legitimatione eo potiebantur. Itaque legitimatio hac in specie nihil operatur.

GLOSS. IX.

Legitimatus per rescriptum Principis in nihilo differt à legitimo, etiam si quoad successionem sit legitimatio limitata.

i *Que en ninguna cosa difieran de los hijos nascidos de legitimo matrimonio.*) Nota filios naturales per Principis rescriptum legitimatos in nihilo differre à filijs legitimis, etiamsi in successione limitetur legitimatio, quia hoc non immutat substantiam legitimationis, vt ex cõmuni resolutione probaui latius supra hac eadem lege, glo. 1. n. 3. & 9.

LEY. XI.

¶*De los herederos que no querellan la muerte del que es muerto a tuerto.*

Don Enrique III. en el quaderno de las penas de Camara, año de 1400. Y don Alonso eod. tit. c. 10.

¶Si algun hombre fuere muerto a traicion o a tuerto, a e sus herederos quisieren heredar sus bienes por herẽcia, e los resciben, y la muerte nó querellan dentro en cinco años por querella de justicia b ante el Rey, o ante sus Alcaldes, pierdan la herencia que del finado han recaudado para la nuestra Camara. c Y esto se entienda en aquellos que hán edad cumplida, d e son varones. e Y si fuere sabido quiẽ fue el matador, f y que sea en la tierra. g Y que sea poderoso para demandar la muerte. h

GLOSS. I.

1 *Hæres non vindicans necem defuncti efficitur indignus hæreditatis, & aplicatur fisco.*
2 *Lex nostra intelligitur, & num. sequen.*
3 *Hæres non vindicans necem defuncti ante apprehensam hæreditatem quando efficiatur indignus, & num. sequen.*
4 *Hæres adiens hæreditatem ante vindicationem neci defuncti palàm commissæ quomodo efficiatur indignus?*

A traicion.

a *A traicion o a turrio.*) Nota legem istam, quæ limitare & restringere videtur ius commune Imperatorũ & regium partitarum, quo hæres non vindicans necem defuncti efficitur indignus hæreditatis,& applicatur fisco,l.1.& l. cum fratrem, & l. minorib. C.de his qui.vt indig.l.in cognitione, & l. sequens, §. vlti.
2 ff.ad sen.cons.Sillania.l.13.ti.7.p.6. † Nam lex ista exigit occisionem proditoriè, vel per insidias factã,vt ab hærede hæreditas auferatur necem defun
3 cti non vindicante.† Sed iudicio meo lex ista nihil immutat iuris communis, debet namque intelligi cùm clam occiditur & occultè veneno,vel aliàs, ita vt eius occisio sit occulta,& hac in specie potest hæres impunè aperire tabulas testamenti, & hæreditatem adire,l.necessarios,§.vlti.& l.propter veneni,ff. ad Sillania.tenebitur tamen postea vindicare intra quinquenium l.13.ti.7.p.6.quod crederem computari à die scientiæ.l.cum fratrem, vbi Bald. Salicet.
4 & Alexand.C.de his quib.vt indig.† Siñ autem palàm fuerit occissus tabulas aperire,vel adire non potest, donec necem vindicauerit,quòd si antea adiuerit fisco quæretur hæreditas cum fructibus perceptis,l.hæredem,ff.de his quib.vt indig.l.13.vers.la segunda razon,ti.7.p.6.vbi Greg. Lup.in verb. estraños,hanc fuit sequutus sententiam contra Azonem.

GLOSS. II.

Hæres non potest propria, sed iudicis authoritate vindicare necem defuncti.

b *Por querella de justicia.*) Nota non licere hæredi authoritate propria necem vindicare defuncti, sed iudicis l.13.ti.7.p.6.l.1,& per totum C.vt nemi.lice.sine iudi.se vindi.l.hæredem, & l.portiones, ff.de his qui.vt indig.l.1.& l.cum mortis,ff.de iure fisci, Ant. Gomez de delictis,c.3.num.53.

GLOSS. III.

1 *Hæres efficitur indignus hæreditatis.5.modis & applicatur fisco hæreditas, & n.se.*

Hæres efficitur indignus hæreditatis si necem defuncti à familia occisi factam non vindicauit ante aditionem hæreditatis & applicabitur fisco,ibi.

2 *Hæres vt indignus non efficiatur an sit satis accusationem contra familiam proponere an debeat spectare supplicium?*

3 *Lex 13.ti.7.par.6.explicatur.*

Geminata verba maiorem deliberationem insinuant,ibidem.

Geminationis 36.effectus,remissiue,ibi.

4 *Hæres si adierit hæreditatem ante necem defuncti calàm ab extraneo factam vindicatam efficitur indignus & applicatur fisco hæreditas.*

Hæres si intra quinquennium à die aditæ hæreditatis & scientiæ mortis non vindicauerit,indignus efficitur,ibid.

5 *Hæres non vindicans mortem defuncti non efficitur indignus si ab alio in accusatione fuerit præuentus,vel si est rusticus & ignarus.*

Rusticus sagax non excusatur prætextu rusticitatis,ibi.

6 *Hæres non efficitur indignus si non accusauerit patrem suum, qui occidit testatorẽ.*

7 *Fiscus hæres an teneatur defuncti necem vindicare?*

Lex.1.C.vbi causæ fiscales explicatur, ibi.

8 *Hæres non vindicans necem defuncti excusatur si per eũ non steterit,vel ob inopiã eius.*

9 *Hæres fit indignus aperiens tabulas & adiens hæreditatem ante accusationem contra occissores propositam.*

10 *Hæres occidẽs testatorem, vel morti occasionem præbens efficitur indignus hæreditatis eius.*

11 *Hæres efficitur indignus,si cũ vxore defuncti eo viuo,vel mortuo concubuerit.*

12 *Hæres de falso accusans testamentum efficitur indignus & quomodo?*

13 *Procurator,vel aduocatus de falso accusans testamentum,in quo est scriptus hæres,efficitur indignus.*

14 *Testis, vel iudex contra testamentum an amittat emolumentum,quod ex eo sibi competebat.*

15 *Hæres dicens testamentum falsum si ab accusatione destiterit post sententiam pendente causa appellationis, an efficiatur indignus.*

16 *Hæres qui tacitam fidem accomodauit defuncto efficitur indignus.*

c *Pierdan la herencia que del finado han recaudado, para la nuestra Camara.*) Aduertere hic oportet, quinque modis effici indignum hæredem,obidque fisco applicari hæreditatem. Primò si necem defuncti non vindicauit,quod dupliciter consideratur. Primo quatenus pertinet ad Senatus consultum Sillanianum,quo prohibetur hæredi testamentario, vel legitimo adire hæreditatem,vel bonorum possessionem petere,donec necem defuncti à familia factam vindicauerit,& quæstionem habuerit de dicta familia occidente,suppliciumque ex ea sumpserit, id est, pœnam capitalem postulauerit imponi seruis qui defendere dominum potuerunt,neque enim hæres,propter compendium suum familiæ facinus debet occultare,l.3.§.quod ad causam, & §. non tantum,ff.ad sen.cons. Sillani.l.3. in prin. tit.7. quibus ex causis hæreditas amitti possit, part. 6. l. necessa-
2 rios,§.non aliàs,ff.ad Sillania. † Sed quando dominus

minus occiditur à familia seruorum, vel serui cum à morte non liberarũt, cùm potuerint à periculo mortis eruere, an satis sit hæredi aduersus eos accusatio nem proponere capitalem, vt ei liceat hereditatem adire impunè, an verò sit necessum, supplicium spe-ctare? Et Salicet. in l. cum fratrem. C. de his quib. vt indig. oppos. 2. quæstionem hanc resoluit dicẽs. Aut dominus palàm occiditur à familia, & antequam supplicium summatur à seruis adire non poterit, l. 3. §. quod ad causam, l. necessarios, §. 1. ff. ad Sillania. Aut vero occiditur clàm à familia, vel culpa familiæ & tunc necessario quæstio habenda est à familia ante omnia, & quæstione habita, si confessio resultauerit sufficiens, spectari debet supplicium: si vero nihil ex tortura sufficiens haberetur, poterit impunè adi re, nec supplicium spectare tenebitur, atque ita intelligi debere asseuerat text. in l. 3. §. non tantum, ff. ad Sillanian. & l. si ca. C. de his quib. vt indig. hanc resolutionem sequitur Alexand. in l. cum fratrem, C. eodem tit. & Gregor. Lupi in dict. l. 13. in verb. que rella, titul. 7. part. 6. ita intelligens textum illum cõtrarium sentientem, cum sit ait: *Si el heredero sabiendo esto entrasse la heredad ante que hiziesse querella al*

3 *juez.* † Sed ni fallor, contrarium sensit lex illa, imo quod in discriminatim, siue familia dominum necauerit, siue extraneus quispiam, satis sit hæredi querellam, seu accusationem proponere ad euitandam hæreditatis publicationem, siue confiscationem, quã uis supplicium non spectauerit, quod æquissimum est, & à verbis legis partita, nõ alienum, quippe quæ ter ea verba repetit, semel in eius initio, ibi: *Si el heredero sabiendo esto, entrasse la heredad ante que hiziesse querella al juez.* Et iterum ibi: *B en podria su heredero entrar en la herencia e despues hazer querella de la muerte del hasta cinco años.* & tertio, in versicul. la segunda, ibi: *Antes que hiziesse la acusacion de los matadores del.* Hæc repetitio, & geminatio verborum certam voluntatem legislatorum ostendit, l. si mulier, C. ad Velleya. Bartol. in l. cum scimus in fin. C. de agricol. & censi. lib. 10. Paul. Paris. consil. 1. num. 76. lib. 4. & iterum consil. 10. num. 31. & cons. 38. nume. 24. & consil. 50. num. 15. & consi. 52. num. 18. & consil. 72. num. 15. eodem lib. 4. Vbi enim interuenit geminatio verborum, ibi plenam deliberationẽ interuenire creditur, vt in authenti. vt nulli iudi. §. & hoc verò iubemus, Bald. in consil. scismatis posito sub rubric. C. si quis aliq. testari prohib. §. sed in contrarium num. 15. Felin. in c. si cautio num. 29. in fin. de fide instrumen. vbi circa materiam, geminationis plura congregat vsque ad num. 45. Canonistę in cap. vlt. de offi. delega. Moderni in l. 1. in princ. ff. de offi. eius cui manda. est iuri. Deci. cons. 60. Anton. Corsetus in tract. de potesta. regia cum agit de verbis geminatis. Hinc gloss. in cap. si quis iratus, 2. q. 3. in verbo, reiterato dixit, quod reiteratio præsuponit deliberationem. Dixit etiam Paul. Paris. cons. 89 num. 23. lib. 3. quod geminatio actus inducit deliberatam & appensatam mentem facientis, vel disponentis. & alibi scribit Bald. verba geminata coniungere iuris intellectum veritati. refert Paul. Paris. consil. 38. num. 8. lib. 4. denique triginta, & sex effectus geminationis congregat Ferdinand. Vazquez Menchaca. libr. de successio. creatione, §. 3. num. 15. Si ergo lex regia vellet supplicium esse spectandum, & non sufficere accusationis propositionem, vt pœna confiscationis euitetur, non repeteret toties verba illa, hazer querella. Quod confirmatur ex verbis legis nostræ, ibi. *E la muger si no querellan dentro de cinco años.* Sed licèt pœnam confiscationis non incurrat hæres, qui adiuit hæreditatem post propositam accusationem, tenebitur tamen sub eadem pœna accusationem prosequi intra tempus à iudice præfixum: ne leges verbis impositæ esse videantur contra

4 l. 2. fin. C. commun. de legat. † Secundum, quod prædiximus esse considerandum, pertinet ad edictum de his quibus, vt indignis, &c. Hoc est, cum ab extraneis fuerit testator palam occisus, non potest hæres adire, donec occisores accusauerit, atque de eis supplicium sumpserit, l. minoribus ad fin. C. de his quibus, vt indign. Bartol. Salicet. & Paulus Castr. in l. cum fratrem. C. eodem titul. Gregori. Lupi, in l. 13. in verbo estraños titul. 7. part. 6. qui ita eam legem esse obseruandam attestatur. Sed, vt numero præcedenti diximus, satis erit, si accusationem proposuerit, etsi supplicium non spectauerit, vt ex verbis eiusdem legis expenditur. Si verò clam occissus fuerit, putà veneno, vel aliàs occultè, poterit proculdubio hæres impunè adire hæreditatem, sed postquam adiuerit querellam proponere tenebitur intra quinquennium, vel aliud tempus à iudice præfixendum, vt voluit Gregorius Lupi, in dict. l. 13. in verbo hasta cinco años in fin. argumen. text. in l. si quis homicid. C. de accusat. & in l. prætor edixit §. si dicatur. ff. de iniur. hanc sententiam probat in specie lex nostra, vt dixi supra eod. gloss. 1. text. in dict. l. 13. in verbo, la segunda, titul. de quibus ex caussis hæreditat. amittatur, partit. 6. Etsi accusatio intra quinquennium non proponatur, hæres efficitur indignus atque ideo hæreditas fisco applicatur, l. propter veneni. ff. ad Sillanian. l. 1. & l. cum fratrem,

5 C. de his quibus, vt indig. dict. l. 13. & lex nostra. † Quam sententiam limita pluribus modis. Primo nisi ab alio fuerit hæres in accusando præuentus, quia tunc nullam incurrit pœnam, etiamsi accusationem non proposuerit. l. sororem. C. de his quibus, vt indig. Secundo fallit in rustico ignaro, l. 3. §. si quis ignorans. ff. ad Sillanian. tunc enim parcitur rustico, quum & ignarus fuerit, & quum est rusticus opere, & conuersatione. l. athlethe. §. de rusticis. ff. de excusatio. tutor. l. vltima. C. de testament. Bald. in l. 2. numer. 7. C. de rescinden. vendition. text. in specie in dict. l. 13. versicul. la segunda, & ibi notat Gregori. Lupi in verbo, aldeano nescio. Rusticus siquidem sagax non excusatur prætextu rusticitatis gloss. notabilis in dict. §. de rusticis, & notat Bald. in l. 1. C. de interdi. matri. inter pupi. & tutor. in vtraque lectione, ibique gloss. asserit esse præsumendum contra ru

9 sticum aliquem actum clam facientem. † Tertiò limita, nisi hæres sit filius occidentis, tunc enim accusare non tenetur patrem, quare si hæreditatem adierit nece inulta non redditur indignus secundum Pileum ab Alberic. relatum in rubric. C. de his quibus, vt indig. per text. singularem in l. si adulterium cum incestu. §. liberto. ff. de adulter. idem ante Albericus voluit Ioann. Andr. referens verba Pilei, in additionib. ad Specula. in rubric. de successio. ab intesta.

Inteftat.colum.1.Iaso eos sequitur in l.1.colum.2. C.de his qui.vt indig. Gregorius Lupi.in d.l.13.in verbo deuela perder,titul 7.part.6.qui idem asseuerat in casu contrario,si filius occidisset testatorem, & pater fuisset hæres institutus ab occisso,refertque hoc voluisse Iaso in d.l.1.argum.d.§.liberto ex ratione eius.

7 † Quarto limitatur & restringitur regula prædicta,vt non procedat si fiscus fuit hæres institutus,qui non tenetur necem defuncti vindicare secundum gloss.singularem in l.recusare.§.si fisco in verbo vindicauerit.ff.ad Trebellia.quæ frequentius recipitur teste Gregor.Lupi,in d.l.3.in verbo, deuela perder in fin.titu.7.part.6.& Iaso in l.1.primo notabil.in fin.C.de his qui.vt indigni. licet oppositum voluerit And.de Ysern.in titul.quæ sint regalia versicul.& quæ indignis,dicens fiscum hæredem institutum accusare debere homicidas, si desit alius accusator,vt in l.1.C.vbi causæ fiscal.ibi,nec bona à fisco peti posse prius quam decrimine constiterit apud eum, cui conuictis pœnam irrogare licet, cui non respondent doctor.nec ipse Gregor.Lupi. Sed iudicio meo,diuersam continet textu. ille speciem ab ea de qua agimus: non enim ibi fuit fiscus hæres institutus:sed tractabatur coram cæsaris procuratore quæstio non defensæ mortis defuncti, & quidem iudices non esse causæ huius responderunt Imperatores Seuerus & Anton.Redduntque in secūda parte eiusdem legis rationem dicentes,mirum non esse procuratorem Cæsaris iudicem non esse quando quidem fiscus bona petere non poterat, antequam coram iudice competenti qui conuictis pœnam irrogare posset,de crimine & nece testatoris constiterit.Iudex tamen,inquit text.ille, procurator esse poterit,si occissores mortui fuerit, cùm iam non de crimine aut pœna mortui,sed de eius bonis quærendum est,vt in l.2.infi.C.vbi causæ fiscal. Et ex d.l.2 elicitur alia & 5.limitatio,nempe,vt regula nonprocedat, nisi prius constiterit de morte testatori illata,antea siquidem fiscus bona petere ab indigno nō poterit,vt ibi statuitur.

8 † Sexto fallit, si per hæredem non steterit,quominus mortem defuncti vindicaret,veluti si homicidam accusauit, & iudex ei iustitiam non ministrauerit, aut succumbens non appellauerit, quoniam hac in specie bona fisco non quærentur,vt in l.propter veneni.§. vltim. ff.ad Sillania.l.15.titul.7.part.6.Vbi Gregor. Lupi hoc intelligit procedere,nisi sententia fuerit iusta (quod indubio præsumitur,)vel quia esset inops, aliàs appellare teneretur hæres, causamque appellationis prosequi secundum gloss.& Angel.in d.l. si propter veneni.§.fin.ff.ad Sillania. & l.minoribus. C.de his quib.vt indig.alias quinque limitationes dicam in glossis sequentibus.

9 † Secunda causa quæ indignū reddit hæredem est, si sciens testatorem ab aliquo fuisse interfectum aperuerit tabulas testamenti, ante quam proponeret accusationem l.in cognitione. ff.ad Sillania.l.13.versicul. la segunda titul. 7. part. 6.sed Bart.in d.l.in cognitione,& Grego.Lupi,in d. l.13.in verbo,entrase la heredad, & in verbo, abre el testamento,tit.7.part.6.dicunt aperturam tabularum non sufficere ad pœnam confiscationis incurrendam, sed vltra requiri aditionem hæreditatis, quorum sententiam veram esse existimo, vt ex verbis,& mente legum satis superque constat.Secus tamen erit,si occisores ignorasset, vt in d.l.13.& 15. titul.7.part. 6. & in hac lege.

10 † Tertia causa quæ reddit indignum hæredem est, si forte occidit ipse testatorem, vel eius negligentia aut culpa testator decesserit.l.indignum.ff.de his qui.vt indig.l.13.versicul.la tercera tit.7.par.6.l.penul.tit.9.lib.5.fori.l. sororem vbi Iaso.3.notab.C.de his quib. vt indig.l. cum ratio.§.fin.vbi id notat Bart.ff.de bon.damna.l. Lucius.ff.de iure fisci,Azon.in summa. C.de his quibus,vt indig.2.colum.Bald.in l. hæreditarias, n. 7. eodem titul.vbi asserit hæredem, antequam ab eo fiscus auferat hæreditatem,esse in effectu hæredem, posseque interim actiones exercere hereditarios,vt notatur in l.his consequenter.§.1.ff.famil.ercifcun. Grego.Lupi,in d.l.13.in verbo heredero titul. 7.p. 6.

11 † Quarta erit causa, si hæres concubuit cum vxore testatoris eo viuo,vel demum mortuo,qua in specie aufertur hæreditas ab hærede, & applicatur fisco,vt resoluit Grego.Lupi. per tex.ibi in d. l. 13. versicul.la quarta titul.7.part.6.in verbo yoguiesse, vbi respondet ad l.ex parte.ff.de adimend.lega.vbi Bart.idem voluit & Azo. in summa. C. de his quib. vt indig.2.colum.Idem est statutum si cum filia,vel nuru testatoris hæres coierit.l.9.tit.26. part. 4. vbi Grego.Lupi adnotauit.

12 † Quinta causa est, si hæres dixerit testamentum falsum, vel aliàs illud impugnauerit,nam si in accusatione persliterit vsque ad sententiam diffinitiuam,qua testamentum fuerit approbatum,& validum pronunciatum,amittet hæreditatem,vt indignus & applicabitur fisco. l. qui cum maior.§.accusasse.ff.de bon. libert.l. alia causa, C.de his qui.vt indig.d.l.13.versic.la quinta ex titulo.7.part.6.Azon.in summa.C.de his quib.vt indignis versicul.est secunda causa.Idem est si quis contra tabulas bonorum possessionem intentauerit,nam si succubuerit,nihil habebit ex testamento, sed fisco applicabitur,gloss.notab.& ibi Bartol.in l.is qui cōtra in gloss.1.ff.de vulgar.Paul.in l.alia.C.de his quibus,vt indignis, pro quibus est text.optimus in l.2. in principio.ff.de his quibus,vt indignis,& in l.filiū. §.omnibus.ff.de legat.præstand. & hanc opinionem communiter omnes sequuntur dempto Fulgoso, in dicta l.is qui contra.ff.de vulgar.teste Alexander. in l.alia nume.2.C.de his quibus vt indignis,licèt ipse inclinet in oppositam sententiam. Hanc tamen pœnam non incurrit minor viginti & quinque annis, vt in l.post legatum.§.ætati.ff.de his quib. vt indig. argumento l.minoribus.C.eod.ex quibus id adnotauit Gregorius Lupi in dict.l.13. in verbo que era falso titul.7.partita sexta.

13 † Procurator verò aduocatus,vel fideiussor accusantis, testamentum falsum,amittit hæreditatem, vel legatum in eo testamento sibi relictum,& fisco applicatur.l. post legatum.§.sunt qui putant.ff.de his quibus vt indignis. l. 13.versicul.la quinta,tit.7.par.6.l.vltim.1.responso. ff.de inoffi.testamen.Fallit in aduocato fisci, quem necessitas officij excusat d.§.l.post legatum §.aduocatum fisci.d.l.13.part. Quæ hanc limitationem extendit ad alium,qui non ex necessitate officij,sed ad vtilitatem fisci,hanc quæstionem prosequatur contra testamentum,vti ibi aduertit Greg.Lupi in verbo del Rey.Fallit secundo in tutore & quolibet alio admini-

Digitized by

administratore, vt in l. tutorem, C. de his qui. vt indig. §. si tutor mili. de inoffi. testament. l. cum quæ iã mulier, vbi hoc notauit Bald. ff. de administra. tuto. d. l. 15. & ibi Grego. Lupi in verb. guardador. † Sed

14 & qui si testimonio suo intentionem adiuuarunt accusati, iudex etiam qui testamentum falsum pronũciauit, si post appellationem eius sententia reuocata fuit, vt indigni amittent sibi in testamento relicta, & fisco applicabuntur, l. post legatum, §. his vero, & §. quidam, ff. de his qui. vt indig. At si filius familias testamentum falsum accusauit, non amittet pater relictum sibi, vel filio fami. factum, vt in l. post legatũ, §. si filiusfami. ff. de his qui. vt indig. Idem si pater nomine filij proposuit querellam inofficiosi testamenti, non enim amittet pater sibi relictum, l. si filius, ff. de inofficio. testamen. Arius Pinel. in l. 1. C. de bonis

15 mater. p. 1. n. 28. † Diximus supra hanc pœnam incurri, si hæres in accusatione perstiterit, vsq; ad sententiam, quod intellige verum, si sententia imponit finem liti, nam si appellauit, & pendente appellatione destiterit, pœnam euitauit, arg. legis qui cum maior §. accusare. ff. de bon. liberto. glo. in l. Papinian. §. meminisse, ff. de inoffi. testamen. ita declarat Azo in summa, C. de his qui. vt indig. vers. est secũda causa, Greg. Lup. in l. 13. in verb. juizio de sentencia, ti. 7. p. 6. per quem vide, an satis sit desistere ab accusatione, post conclusionem causæ ad pœnam euitandam, ibiq; optime distinguit. † Sexta & vltima cau-

16 sa reddens indignum hæredem, est tacitum fideicõmissum, vt si testator tacite hæredem rogauit, vt hæreditatem, vel quid aliud restitueret filio incestuosi, vel aliàs incapaci. Indignum siquidem se reddit hæres tacitam fidem accomodando, siue chyrographũ eo nomine dederit, siue nuda promiserit pollicitatione, & fisco quæritur hæreditas, vt in l. in fraudẽ, ff. de his qui. vt indig. l. non intelligitur, ff. de iu. fis. l. 13. ad fi. ti. 7. p. 6. dixi latius supra eod. l. 6. glo. 8.

GLOSS. IIII.

Hæres minor 25. annis non vindicans mortẽ defuncti, non efficitur indignus hæreditate, nec applicatur fisco.

d *Que han edad cumplida.)* Hæc est septima limitatio ad regulam in princ. huius legis traditam, vt nõ procedat in min. 25. annis, hic enim propter imperfectã ætatem excusatur à pœna, vt in l. minoribus, C. de his quib. vt indig. l. vi. ti. 9. li. 3. fori, l. 15. ti. 7. p. 6.

GLOSS. V.

1 *Hæres fœmina nõ vindicans mortem defuncti excusatur à pœna.*
2 *Masculinum quando non comprehendit fœminas?*
Fœmina non comprehenditur viri appellatione, ibid.

e *Son varones.)* Hic traditur octaua limitatio ad regulam, vt procedat in masculis, non in fœminis, fœmina siquidem excusatur à pœna legis nostræ, vt hic statuitur & in d. l. vlt. ti. 9. li. 3. fori. Sed cõtra videtur, quoniam masculorum mentione facta comprehendi videntur fœminæ, etiãsi materia sit odiosa & pœnalis, vt in l. si quis id quod, vbi id notat Iaso. 1. nota. ff. de iuri. omni. iud. post Alberi. & Paul. Cast. ibidẽ, Bar. in l. 1. ff. de verbo. significa. cum concordantijs

2 ab eis traditis. † Sed respondeo sub masculino non comprehendi fœmininum, quoties lex, vel statutum loquitur per dictionem, vir, prout lex nostra, tunc enim non extẽditur legis dispositio ad fœminas, quia est dictio præcise masculinæ significationis, secundũ Bal. in c. licet vniuersis de testib. Ias. in d. l. si quis id quod 10. limitatio. cui consẽtiunt notata per Cyn. Alberic. Barto. & Ange. in l. 1. in fi. per illum text. in verb. virorum, ff. de legi. Idẽ est si adijciatur dictio masculis, quia tunc fœminæ non comprehenderentur eadem ratione, vt probat Ias. in d. l. quis id quod 11. limi. ff. de iuris. omni. iudi. tractat omnino optimè materiam hanc Tiraq. li. de retra. §. 1. glo. 9. n. 177. & pluribus sequent. vsq; ad n. 243.

GLOS. VI.

Hæres ignorans occissorem defuncti excusatur, si necem eius non vindicauerit.

f *Si fuere sabido quien fue el matador.)* Nota ex his verbis à contrario sensu aliam & nonam limitatione ad legem nostram, nempe vt hæres ignorans occissorem defuncti non incurrat pœnam confiscationis, etiamsi necem defuncti non vindicauerit. Idem probat text. in l. 26. si quis ignorans, de [illegible] Siliania. l. 15. ti. 7. p. 6. & l. vlt. ti. 9. li. 3. fori, quæ cũ hac lege concordant.

GLOSS. VII.

1 *Hæres nõ vindicans necẽ defuncti, si occissor est absens in remotis partibus excusatur.*
2 *Hæres hodie prosequi tenetur causam cõtra occissorem defuncti in eius contumaciam.*

g *Que sean en la tierra.)* Ecce decimam limitationem, vt lex nostra non procedat, & pœna in ea contenta non incurratur, si occissor defuncti sit absens, ita vt commode accusari non possit, idem erat statutum in d. l. vlt. tit. 9. lib. 3. fori, & in l. in cognitione, ff. de

2 his qui. vt indig. & in l. si ideo, C. eod. tit. † Hodie autem credo non excusari, cum possit causam contra occissorem prosequi in absentia, iuxta l. 3. ti. 10. de modo procedendi in absentia in criminalibus sup. lib. 4. tenebitur enim hoc facere, aliàs incidet in pœnam legis nostræ. Quæ non oberit huic sententiæ dum ait, esté en la tierra quia non sequitur quod si absens fuerit non incurrat pœnam, quia argumentum à contrario sensu non sumitur, quando inducitur legum correctio. l. [illegible] & ibi notant Bal. & Docto. C. de condi. insert. cum similibus.

GLOSSA VIII.

1 *Hæres non vindicans mortem defuncti sciens*

Etiam

etiam à potentiori excusatur à pœna.
2 *Potentioris causa excusatur ciuitas, vel oppidũ, aut villa quæ non cepit malefactores*

h *Poderoso para demandar la muerte.*) Hæc est vndecima & vltima limitatio, quam antea tradiderat text. in l. vltima limitatio, quam antea tradiderat text. in l. vlti. ti. 9. lib. 3. fori. Ratio harum limitationum est, quia nisi omnia hæc requisita concurrant, hæres, nõ vindicans mort. mi defuncti, non est in culpa, ergo pœnam euitat, l. si ideo, C. de his qui. vt indig. non enim reputatur indignus qui dolo caret, l. idem est, ff. de bon. liberto. † Et confert nimis lex nostra ad
2 excusandam ciuitatem, aut villam, quæ non cepit delinquentes, eam habitantes propter fortiores & potentiores, vt notatur in c. vlti. de pœn. lib. 6. quoniam nemini debet impossibile adiungi. l. Titi. §. vl. ff. de excusa. tuto. l. eã demum, ff. de oper. libert. facit l. prospexit. §. Sextus Cecilius, ff. qui & à quibus, l. vlt. C. ad l. Iul. de adulter.

L E Y XII.

Que los bienes y herencia del que muere ab intestato, no dexando descendientes, ni ascendientes, ni transuersales, son del Rey.

Don Enrique Tercero, Titulo de pœnis, c. 18. l. 13. ti. 5. lib. 3. fori.

Todo hombre o muger, que finare y no hiziere testamento en que establezca heredero: a y no ouiere heredero de los que suben o descienden de linea derecha, o de trauieso, todos los bienes sean para nuestra Camara. b

G L O S S. I.

1 *Intestatus an dicatur decedere qui fecit testamentum, in quo nullum instituit hæredem.*
2 *Intestatus pro parte, & pro parte testatus quando possit dici quis decedere.*

a *Y no hiziere testamento en que establezca heredero.*) Nota ex lege ista, testamentum fieri posse absque hæredis institutione, & tunc dicitur decedere ab intestato, licet testamentum sit seruandum quoad omnia in eo contenta, atque ita iure nostro regio pro parte testatus, & pro parte intestatus quis decedere potest, prout fit hac in specie, nam quoad institutionem decedit intestatus, quoad alia testatus, vt probare nixus fuit Ferdinan. Vazq. de succelsi. creatio. §. 10. n. 245. cuius sententiam impugnauimus supra hoc lib. ti. 4. de testamen. l. 1. glos. 10. n. 56. quoad omnia siquidem censetur testatum fuisse, & hæredes legitimos instituisse, iuxta rationem iurisconsulti in l.
2 conficiuntur, ff. de iure codicillo. † Opinio tamen Ferdinand. Vazq. potest verificari in specie legis nostræ, in qua nulli supersunt hæredes legitimi, in quorum defectum succedit fiscus, quem testator nõ fuit visus instituere, nec hoc præsumi vnquam potest.

G L O S S. II.

1 *Fiscus succedit ab intestato deficientibus hæredibus legitimis viro atque vxore.*
2 *Fiscus succedit ab intestato, eodem modo iure regio, quo & iure communi.*
Lex nostra explicatur ibid.
3 *Practica quomodo constare possit neminẽ superesse hæredem legitimum, vt succedat fiscus.*

b *Sean para la nuestra Camara.*) Si quis decedat intestatus nullis relictis descendentibus, ascendentibus, vel collateralibus, nec coniuge, succedit fiscus vniuersaliter, l. 1. §. fin. ff. de iure fisci, l. .C. de bon. vacanti. lib. 10. l. vacantia eod. tit. l. iubemus, vers. intestatus, C. de præpos. sacri cubi. lib. 12. l. 1. in fi. C. vnde vir & vxor. l. si bona, C. de bon. authori. iudi. possid. l. 1. post princip. ff. de successo. edi. l. 6. in fin. ti. 13. de
2 succesio. ab intestato p. 6. † Atque ita crederem, intelligi debere legem nostram, quæ deficientibus descendentibus & ascendentibus, & collateralibus, succedere ait fiscum, supplenda enim est iuxta dispositionem iuris communis & regij antiqui Partitarum, nempe, deficiente viro aut vxore qui fisco præferuntur, l. 6. in fin. ti. 13. p. 6. l. 23. ti. 1. p. 4. quæ sententia vera est, vt euitetur legum correctio, quidquid in oppositum velit Telli. Fernand. in l. 3. Taur. 3. p. nu. 13. dicens legem istam corrigere ius commune & Partitarum, vtpote quo iam non succedant vir & vxor, nec patroni liberi & parentes eorum, nec cognati manumissorum, sed solus fiscus deficientibus hære-
3 dibus legitimis. † Et poterit constare nullum superesse hæredem legitimum, quoties ad instantiam fisci fiunt bannimenta & proclamata, vt intra certũ & competens tempus appareant, si qui sunt, hæredes legitimi, vt docet Paul. Castr. in l. si bona, C. de bon. autho. iudi. possiden. & Antoni. Gomez in l. 8. Tauri in fine.

L E Y XIII.

Que en la sucesion de los bienes de los clerigos, adquiridos intuitu ecclesiæ, se suceda como en los otros bienes suyos patrimoniales.

Emperador don Carlos, en Valladolid año de 1523. cap. 47. Y don Felipe II. año de 1566.

Por quanto en estos Reynos ay costum-

tumbre muy antigua, [a] que en los bienes que los clerigos de orden sacro dexaren al tiempo de su muerte, aunque sean adquiridos por razon de alguna Iglesia, o Iglesias, o beneficios, [b] o rentas Ecclesiasticas, se suceda en ellos ex testamento y ab intestato. [c] como en los otros bienes que los dichos clerigos tuuieré patrimoniales, auidos por herencia, o donacion, o manda. Mandamos que se guarde la dicha costumbre. [d]

GLOSS. I.

1 *Clericus de generali consuetudine facit fructus beneficij suos & bona intuitu Ecclesiæ acquisita, & de eis potest testari & disponere.*

2 *Clericus non est proprie dominus nec vsufructuarius beneficij fidelis dispensator.*

Clericus quomodo possit fructus beneficij expendere, ibidem.

3 *Clericus quando non possit ex generali consuetudine disponere de bonis intuitu Ecclesiæ acquisitis.*

4 *Clericus si occidatur, satisfactio occisionis hæredi eius competit, non Ecclesiæ.*

a *Ay costumbre muy antigua.*) De generali consuetudine clericus in sacris constitutus facit fructus beneficij suos & bona intuitu Ecclesiæ ex dictis fructibus acquisita: de quibus in vita, vel in morte potest disponere adhibitum, quam consuetudinem Papa non ignorat nec alij ecclesiarum prælati, sed tacite tolerant, vt notat glos. in c. præsenti de offi. ordina. in 6. ab omnibus eius capitis interpretibus recepta, Siluester in sua summa, in verb. clericus, 4. q. 2. Hostien. in c. vlti. col. 2. de pecu. clerico. Ioan. Faber. in §. his verò institu. de rer. diuisio. Paluda. in 4. sententiarum distinctio. 15. q. 3. art. 6. Florent. 3. p. ti. 10. c. 3. §. 14. Ioan. And. in regula nemo plus, n. 3. de regul. iur. in 6. Ioan. Gall. q. 139. ad fi. Philip. Probus alios citans in d. c. præsenti de offi. ordina. in 6. Panor. per tex. ibi in c. cum tibi de verb. signif. Guido Papæ decisio. 115. Guill. Bened. in c. Raynutius de testam. in verb. & vxorem, n. 264. glos. in pragmati. sanctione, tit. de annatis in parte acquisitis, §. 149. vbi attestatur & in Francia obseruari Philip. Fran. in tracta. de testamen. q. 20. Cassane. in consuetud. Burgund. rub. 8. §. 5. n. 30. & 63. hanc esse communem opinionem attestatur Apostilla ad Panormi in c. reprehensibilis de appellatio. Pet. Nunni. in respon. 19. nu. 13. d. D. Couarr. in c. cum in officijs, n. 9. de testamen. Per. Dueñas in regul. 366. col. antepen. in fi. Dida. Perez in procemio ordinationum, q. 8. Ferdinan. Vazq. de successionum creatione, §. 22. n. 39. & 40. Anton. & Imol. in c. fin. de peculio cleri. asseuerant hanc consuetudinem vsu forensi fuisse receptam, Alb. & alij in cap. relatum de testamen. hæc consuetudo viget in Hispaniis, & confirmatur per legem istam, & hi omnes tenent validam esse hanc consuetudinem: ex quo constat receptiorem esse hanc sententiam, vt dicam in glo. vlti. infra hac eadem lege, licet Grego. Lupi dubitet in l. 53. tit. 6. de clericis & eorum

2 priuilegijs, p. 1. † Iure autem canonico cleri. non sunt proprie domini fructuum suorum sacerdotiorum, seu beneficiorum, nec omnino vsufructuarij & vsuarij, sed fideles dispensatores eorum qui super sunt: nec ad eos quidquam pertinet, nisi quod ex iusta causa & ratione expenderunt, vt in cap. res ecclesiæ & cap. expedit, & per totum 12. q. 1. & hæc est verior & receptior opinio Canonistarum attento iure primæuo & antiquo, quam communem attestatur Albertus in tracta. de vero clerico lib. 2. ca. 51. post Abb. in c. cum esses de testamen. & in capit. final. de pecul. clerico. text. expressus in l. 7. tit. 38. par. 3. vbi Greg. Lupi pluribus rationibus fulcit, & Pet. Nun. responso 19. num. 1. Vbi ex hoc infert, clericum per ceptis sibi necessarijs, reliquum expendere teneri in vsus pauperum & ecclesiæ, vt in c. nulli in fi. 12. q. 1. aliàs peccat mortaliter si in voluptates & delicias expendat, & ad restitutionem tenetur secundum Thom. 2. 2. quæst. 185. ad septimum, & Felin. in cap. postulasti, num. 6. de rescrip. Silua nuptialis in parte monitoriæ num. 43. Siluester in verbo, clericus, 4. quæst. 16. vide plura alia per Pet. Nun. d. responso

3 19. num. 7. 8. & 9. † Hæc tamen consuetudo tunc haberet locum, cùm non esset onerosa Ecclesiæ, vbi autem ei esset nociua, quia forte indigeret refactione, vel ornamentis ad celebranda officia diuina, vel vrgeret alia quælibet necessitas a consanguineis clerici in ea beneficiati auferretur hæreditas, vel pars quæ ad sustinendum hoc onus esset necessaria & applicaretur ecclesiæ, vt in cap. 1. de consuetud. maximè si læsio non esset modica, secundum Philippum Franc. in tracta. de testament. q. 20. & Siluestrum in verbo, clericus, 4. quæst. 2. Caldesin. in rubri. de testament. quæst. 2. Petr. de Raue. in allegatione consuetudi. fol. 71. Petr. Nun. d. responso 19. num. 15. Gregor. Lupi in d. l. 53. ti. 6. par. 1. in glos. prima prope finem. Alias limitationes tradit Petr. Nun. quas

4 non credo veras, præter vltimam. † Denique si clericus occidatur, satisfactio occisoris applicari debet hæredibus clerici, vt notat Petr. Nun. d. responso 19 num. vlti. & d. D. Couarru. lib. 2. resolutio. cap. 9. num. 10.

GLOS. II.

Consuetudo viget in Hispania & Francia, quod clericus de bonis intuitu ecclesiæ quæsitis possit disponere, & testari.

b *O beneficios.*) Nota consuetudinem, quæ in Hispanis viget, quod clericus potest disponere de bonis intuitu ecclesiæ

ecclesiæ quæsitis, vt ex sacerdotio, vel alijs redditibus ecclesiasticis, quæ & in Francia viget, & generalis est vt dixi in gloss. præcedenti nu. 1. quam valere probabo infra eod. glo. vlti.

GLOSS. III.

Clericis consanguinei succedunt ab intestato in bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis ex generali consuetudine.

c *Ex testamento y ab intestato.)* Nota hic text. expressum quòd consanguinei clerici ei succedunt ex testamento & ab intestato ex generali consuetudine, licet Greg. Lup. dixerit se nescire an ex generali consuetudine consanguinei succedat ab intestato in bonis intuitu ecclesiæ quæsitis, in l. 53. tit. 6. p. 1. in gl. 1. prope fin.

GLOSSA IIII.

1 *Clericus quod ex consuetudine generali possit testari de bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis, cõfirmatur & approbatur iure Regio, & an valeat consuetudo, & n. sequ.*

2 *Consuetudo immemorialis disponendi de bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis valet.*

3 *Papa potest clericis dare licentiam testandi de bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis.*

4 *Clerico successori beneficij quærũtur bona prædecessoris intuitu Ecclesiæ quæsita, nõ Ecclesiæ.*

d *Mandamos que se guarde la dicha costumbre.)* Nota lege nostra confirmari consuetudinem generalem, quod clericus possit testari de bonis intuitu ecclesiæ quæsitis, & quòd ei ab intestato succedant consanguinei in eisdem bonis, quam consuetudinẽ pleri que damnant teste d. D. Couarr. in c. cum in officijs n. 9. de testam. & Greg. Lup. in l. 53. ti. 6. p. 1. ex textu in c. relatum 2. de testam. vbi approbatur consuetudo quæ permittit clericis testari in pios vsus, aut in præmium alicuius ministerij clericis viuẽtibus à famulis impensi: ex quo videtur, generalem cõsuetudinem improbari, citãt Doctores plurimos hoc tenere, vt ibi per eos, ex quo receptiorem sententiam esse affirmant. † Sed contrarium tenent communiter
2 Doctores Hispaniæ & Franciæ, & alij plures in gl. 1. in princ. citat., eo quod tempore immemorabili recepta fuerit consuetudo ex tacito consensu & tolerantia summi Pontificis & Cardinalium & Cæsarũ, quæ vim obtinet priuilegij, l. 3. § ductus aquæ, ff. de aqua quotidi. & æsti. c. super quibusdam de verb. signific. Balb. de præscrip. 5. p. princ. q. 7. & 2. p. 3. partis princip. q. 6. Mars. sing. 80. Probus in c. 2. n. 7. de præben. cum concord. a d. D. Couarr. citatis in d. c. cum
3 in officijs n. 9. de testam. † At Papa potest priuilegio hanc licentiam clericis concedere, vt pluribus rationibus & authoritatibus probat idem d. D. Couarr. d. c. cum in officijs n. 7. ergo & per consuetudinem immemorabilem, quæ loco priuilegij est, fieri poterit. Nec oberit text. in d. c. relatum 2. de testamen. quoniam ibi Rom. Pont. non reprobat consuetudinem generalem, de qua agimus, licẽt approbet illã consuetudinem tunc vigentem, vt aduertit optimè
4 Couarr. d. c. cum in officijs n. 9. in fi. † Quare non video, in quo fundet scrupulum Greg. Lup. in d. l. 53. glos. 1. tit. 6. par. 1. maximè stante egregia decisione text. extrauagãtis Ioan. 22. incip. suscepti de electio. dicentis valere cõsuetudinem, qua inductum sit fructus beneficij vacãtis per aliquod tempus ad defunctum pertinere, nimirum ergo si de illis possit testari, & ab intestato consanguinei quærantur. Et possimum cum præiudicium ex hoc nullũ causetur Ecclesiæ, sed successori in beneficio, cui bona intuitu Ecclesiæ quæsita a prædecessore reseruantur, c. præsenti de offi. ordina. in 6. c. relatum 2. de testam. Quare mihi verior videtur & receptior hæc opinio, vt consuetudo valeat, licet consulerem eis, ne ea semper vtantur, sed in vita fructus in pios vsus erogent, quòd sanè totius erit.

Como han de ser metidos los herederos en possession de la herencia ex testamento o ab intestato, y la pena del que se entrare en ella sin autoridad de la justicia, pone la ley de Soria, que es la tercera, tit. 13. lib. 4.

El marido y la muger sean obligados a reseruar a los hijos del primer matrimonio lo que ouieren de aquel matrimonio, ley quarta, titulo primero deste libro quinto.

La muger casada no pueda repudiar herencia sin licencia de su marido, pero aceptarla si, cõ beneficio de inuentario, ley primera, titulo tercero deste libro quinto.

TITVLO NONO, DE LAS GANANcias entre marido y muger.

LEY I.

Que los bienes que dexaren, o tuuieren marido y muger, se presumen ser comunes, salvo los que cada vno dellos prouare ser suyos.

Ley del estilo. 203. Don Felipe II. año de 1566.

¶Como quier que el derecho diga que todas las cosas que han marido y muger,

ger, que todas se presumē ser del marido, a hasta que la muger muestre que son suyas: pero la costumbre guardada es en contrario que los bienes que han marido y muger, q̃ son ambos por medio, b saluo los que prouare cada vno q̃ son suyos apartadamente. c Y assi mandamos que se guarde por ley.

GLOSS I.

1 *Bona per vxorem quæsita, constante matrimonio iure communi præsumuntur quæsita ex bonis viri.*

Bona per prælatum, vel Regem quæsita præsumuntur ex dignitate quæsita, ib.

Bona per concubinam quæsita præsumuntur, ex bonis amasij quæsisse, ib.

2 *Bona per vxorem etiam adulteram quæsita ex bonis viri quæsita præsumuntur.*

3 *Bona per vxorem quæsita præsumuntur ex bonis viri quæsijsse etiam si alleget soluto matrimonio quæsita fuisse.*

4 *Bona per vxorem quæsita quando non præsumantur ex bonis mariti fuisse acquisita.*

a *Se presume ser del marido.*) Nota iure communi quæsita per vxorem constante matrimonio, præsumi acquisita ex bonis mariti, vt euitetur turpis quæstus suspitio. l. Quintus. ff. de donat. inter viru. & vxor. l. etiam. C. eodem titul. l. 2. titul. 14. de probationibus & præsumptionib. part. 3. ibi. *Porque sospecharō que toda cosa que hallasen en poder de la muger, que era de los bienes del marido hasta que ella mostrase lo contrario.* Cum concordan. per Ioann. Lupi traditis in rep. rub. de donation. inter virum & vxorem. §. 60. in principio. Et numer. 7. dicit, idem esse in prælato & Rege, qui intuitu dignitatis quæsijsse in dubio præsumuntur, capit. inquirendum de pecun. cleric. capit. ad Apostolicæ. §. sed ad hoc in princip. & ibi notat Domin. de re iudic. in 6. Idem esse ait in concubina, de bonis etenim amasij acquisijsse præsumitur, quidquid acquisierit secundum Bald. in l. 1. C. de natura. liber. 2 † Et numer. 1. in d. §. 60. extendit conclusionem hanc, vt procedat, etiam si probetur vxorem fuisse adulteram, ex bonis enim mariti præsumetur acquisijsse nisi contrarium probetur argument. text. in l. miles. §. mulier & §. defuncto. ff. de adulter. Bald. in dict. l. cum oporter numero 12. C. de bonor. quæ liber. 3 † Vbi autem vxor allegaret non fuisse ea bona quæsita constante matrimonio, sed post mortem viri, tunc non præsumentur acquisita de bonis viri, sed cui hoc allegat & prætendit, probare tenebitur secundum Saliz. in d. l. Quintus. ff. de donation. inter virum & vxor. & Ioann. Lupi in dict. §. 60. num. 15. versicul. limita. primo. Sed ipse. n. 16. & 17. tenet contrarium authoritate Vberti de Bobio in l. etiam. C. de donat. int. vir. & vxor. & Franc. Aret. consil. 21. column. 3. 4 † Limitat tamen hanc conclusionem ipse Ioann. Lupi, numer. 19. versicul. 2. limitat. nisi ex parte mulieris adesset alia violentior præsumptio quod ex bonis suis, vel aliunde quæsierit secundum Anton. Sicul. in capit. 1. de pecun. cleri. fortior enim præsumptio elidit aliam l. diuus. ff. de in inte. restitut. l. cum de indebito. ff. de probation. capit. literas de præsump. & ibi notat Bald. Felin. in capit. cum in tua de testibus. Veluti si mulier tempore nuptiarum erat diues, & accepit maritum pauperem secundum Anton. Anchar. & And. Barbat. in dict. capit. 1. de pecul. cleri. Vel si vxor publicè negocietur secundum Bald. in d. l. cum oporret, numer. 12. in fine. C. de bon. quæ liber. l. 2. in fin. titul. 14. part. 3. Vide in hac materia plura quæ refert Ioan. Lupi, in dict. §. 60. vbi in fin. dicit, aliud hoc in regno de consuetudine esse, vt in dubio bona præsumantur communia, nisi contrariū probetur, quod confirmatur per legem istam, vt dicam infra in glos. seq.

GLOSS. II.

1 *Bona omnia mobilia, vel immobilia & alia quæcunque communia esse præsumuntur viri & vxoris, & constante matrimonio quæsita, nisi contrarium probetur.*

2 *Matrimonium cum celebratur optimum consilium est, vt fiat bonorum mariti & vxoris inuentarium.*

3 *Bonorum coniugum diuisio quo pacto fiet soluto matrimonio.*

b *Que son de ambos de por medio.*) Nota ex generali huius regni consuetudine, quæ hac lege hodie confirmatur, omnia bona mobilia, vel immobilia iura, & actiones & quæcunque alia communia præsumi mariti & vxoris, præter ea, quæ quilibet eorum probauerit esse sua, vt in l. 20. estili, quæ incipit, como quier, quæ hic transcripta fuit, & communiter seruabatur antea & multo magis nunc in praxi teste Montal. in l. 1. tit. 3. lib. 3. fori, in verbo de cōmuno in fine, & ibi eū sequit. Rod. Xua. vers. quæritur vlterius & 2. limi. & prope fine, in vers. ad fine accedens, & Ioa. Lu. in rep. rub. de don. in. vi. & vx. §. 60. in fi. Gre. Lup. in l. 55. in gl. mag. 3. col. ad fi. tit. 5. de emp. & vēdit. p. 5. Ant. Gom. in l. 53. Tau. n. 70. 2 † Vbi subdit esse optimū cōsiliū, vt tēpore cōtracti matrimonij fiat scriptura publica repertorij de omnibus bonis vtriusq; cōiugis ad matrimoniū adductis, quanto eū consuluit Ioa. Lu. vbi s. dicens hoc esse nimis vtile, maximè quādo matrimoniū dissoluitur sine filijs, vel cū filijs si cōiux superstes trāsit ad secūdas nuptias, vt quotidie fit, vel si alter ex filijs melioratur, quod nemini nō est cōpertū. 3 † Sed quæro soluto matrimonio quomodo fiet bonorū diuisio? respōdeo, vxor vel heres eius ante

omnia

omnia deducent dotem & arrhas, & alia bona propria, quæ paraphernalia dicuntur habita ex hæreditate, vel successione parentum, vel alias, cum enim maritus teneatur ad onera matrimonij, nimirum si vxor eius eo soluto ex bonorum aceruo ante omnia capitale deducat. Deinde maritus, vel hæredes eius bona propria deducent, quæ ad matrimonium deduxit, vel quæ eo constante habuit ex successione, vel donatione aliqua, quod si vendita fuerint, vel cõsumpta deducent ante omnia precium, seu æstimationem eorum, & quod superest inter hæredes viri & vxoris diuidetur tanquam lucra societatis constãte matrimonio quæsita, ita attestantur hoc in Regno practicari Alfonsus à Montal. & Rode. Xuar. in d. l. 1. tit. 3. de las ganancias, lib. 3. fori prope fin. Anto. Gomez in l. 53. Taur. n. 69. ad medium, & nu. 70. & Greg. Lupi in d. l. 55. tit. 5. par. 5. in gloss. magna col. 2. vers. & facit hoc ad aliam quæstionem, cuius praxis ego sum testis, quam probat text. in l. 4. infra eo. vbi dicam in gloss. vlti.

GLOSS. III.

Societas viri & vxoris an sit omnium bonorum, an lucri tantũ & quæstus remissiuè.

c *Que son suyos apartadamente.*) Quo pacto fiat bonorum coniugum diuisio soluto matrimonio dixi in glo. præcedenti in fine, & an sit hæc societas omniũ bonorum & an lucri & quæstus dumtaxat, dicam infra cód. l. 4. glo. . . & vlti.

LEY II.

¶ *Como deuen partir las ganancias el marido y la muger.*

Ley. 1. tit. 3. lib. 3. foro legum vide l. 4. infr. eod.

¶ Toda cosa a que el marido y la muger ganaren o compraren estando de consuno, b ayanlo ambos por medio. c Y si fuere donadio de Rey, y lo diere a ambos, ayanlo marido y muger: y si lo diere al vno, ayalo solo aquel a quiẽ lo diere. d

GLOSS. I.

1 *Societas an contract. vi leatur iure communi & cannonico inter coniuges.*

2 *C. p. 2. de donat. int vir. & vxor. exponitur.*

Bona pecunia communi coniugum quæsita communicantur iure communi, ibid.

3 *Bona matrimonio constante quæsita iure regio communia sunt.*

4 *Bona matrimonio putatiuo constante quæsita, inter coniuges eo soluto diuiduntur.*

Matrimoniũ putatiuũ vero cõperatur, ib.

5 *Matrimonium putatiuũ ex parte vxoris sufficit, vt cõmoda ex matrimonio obuenientia ad ignorantem non ad fiscum spectent.*

6 *Lex cum hic status, §. vlti ff. de donationi. inter vir. & vxo. explicatur.*

Donatio facta inter coniuges putatiuos morte non confirmatur, ibi.

Pactum de lucranda dote non est seruandũ in matrimonio putatiuo, ibi.

Pactum de lucranda dote non est seruandũ in matrimonio putatiuo ibi.

Societas tacita inter virum & vxorem quare censeatur contracta, ibi idem.

7 *Societas tacita non minori fruitur priuilegio quàm expressa.*

Societas tacita inter virum & vxorem est quædam fraternitas sicut expressa, ibi.

8 *Bona acquisita constante matrimonio communicantur inter coniugẽs, etiamsi alter eorũ sit ditissimus, & alter pauperrimus.*

Socij vnius industria supplet, quantum deest ex patrimonio, ibi.

9 *Societas tacita inter cõiuges an duret post mortem vnius, bonis indiuisis manẽtibus apud superstitẽ, & hæredes mariti, & n. sequẽ.*

10 *Vidua in viduitate permanens dicitur esse sub præcedenti matrimonio.*

Vidua an & quando sit alenda ab hæredibus mariti, ibi.

Viduæ an debeantur alimenta omni tempore quo non restituitur dos, ibi.

11 *Bona soluto matrimonio quæsita per superstitẽ coniugẽ an cõmunicentur, & n. sequ.*

Societas ex quibus censeatur cõtinuata mortuo altero ex socijs, ibi. & sequen.

12 *Societas an censeatur continuata, si filius ijsdem institoribus vtatur quibus & pater.*

13 *Bona acquisita matrimonio soluto quòd non communicentur.*

14 *Empta nomine proprio & cum pecunia fratris, etiamsi indiuisum possideant hæreditatem sibi quæruntur, non alteri fratri.*

Nomine proprio censetur actum quis facere in dubio, potius quàm alieno, ibid.

15 *Societas morte soluitur etiamsi inter socios conuentum sit, ne dissolui posset, vsque ad certum tempus quo non dũ transacto mors socij interuenerit.*

16 *Leges fori non seruantur nisi probetur eo in loco consuetudine esse probatas.*

Vidua censetur esse sub præcedenti matrimonio quoad damna, ibi.

Socius ad dãna tenetur, aliàs esset societas leonina, ibi.

17 Socij

17 *Socij defuncti vxor non dicitur socij superstitis socia esse.*

Socius mei socij socius meus non est, ibi.

Societas morte vnius ex pluribus socijs soluitur quoad omnes, nisi aliud cõueniatur, ib.

Societas ita coiri non potest, vt transeat ad hæredes, ibidem.

18 *Societas publicorum vectigalium an transeat ad hæredes?*

19 *Societas quando renouata censeatur inter socium mariti & vxorem & hæredes.*

Socio mortuo, quæ lucra communicẽtur inter eius hæredes & socium superstitẽ, ibi.

20 *Societatis negotia cœpta an teneatur continuare hæres?*

21 *Lucrũ, vel dãnũ præparatũ prope mortẽ socij ab eius hæredibus venit cõmunicãdum.*

Socius in conductione vectigalium communicat lucra & dãna & eius hæres eo mortuo ante finitum tempus, ibi.

22 *Societas continuata post mortem socij quando esse videatur.*

23 *Societas an censeatur continuata inter fratres, vel inter viduã & hæredes viri si mercaturã nullam exerceant, sed retinẽt hæreditatẽ communem pro indiuiso, & nu. 24.*

25 *Societas tacite an contracta esse censeatur si hæres mariti negocietur vxor verò non.*

26 *Societas quando tacitè contracta censeatur inter fratres, & num. 28.*

27 *Societas quando tacite contrahitur inter viduam & hæredes mariti?*

28 *Societas inter fratres non contrahitur eo ipso solùm, quòd possideant pro indiuiso communem hæreditatem.*

29 *Socius omnium bonorum si seorsum negociari incœperit, vel res proprio nomine emerit, an fiat communicatio.*

Societatis renunciatio quando & quomodo fieri possit, & an in absentia, ibi.

30 *Socij omniũ bonorum si sint fratres, vel patruus cum nepotibus communicare inuicẽ tenẽtur, quæ nomine proprio euenerint.*

Societas distrahi nõ potest socio ignorãte, ib.

31 *Frater proprio nomine pecunia fratris negotia gerens sibi non fratri acquirit, nisi mercaturam longo tempore tractauerit.*

Augmentum negociationis seu mensæ communis non vnius tantum, sed vtriusque socij esse censetur, ibi.

32 *Actus nostri voluntarij non extenduntur vltra quam gerantur.*

Empta nomine proprio ab vno ex socijs in his quæ ex quæstu & opera descendunt quando communicentur, ibi.

33 *Empta nomine communi per alterum ex socijs, an communicentur.*

34 *Societas vnius tantum negociationis quando inter fratres contracta esse censeatur?*

Emptum ex pecunia propria nomine proprio per socium extra causam societatis nõ communicatur, ibi.

35 *Emptum ex pecunia communi nomine proprio per socium vnius tantum negociationis an communicetur.*

36 *Emptum ab vno ex socijs si dubitetur cuius pecunia intelligitur propria, nisi ex coniecturis aliud constet.*

37 *Emptum ab vno ex socijs nomine communi extra causam societatis altero ratum habẽte communicatur.*

38 *Emptũ in dubio nomine proprio præsumitur.*

Actus qui nomine proprio & alieno geri potest intelligitur proprio nomine factus, ibi. nisi ex coniecturis aliud constet, ibi.

Solita facere veniũt in mãdato generali, ibi.

39 *Libri mercatoris inscriptio ostendit animũ contrahendæ, vel continuandæ societatis.*

40 *Societas inter fratres tacitè contracta quorum vnus erat alterius tutor, quando lucra communicentur.*

Pecunia redacta ex mercatura, seu fructibus communibus an sit communis ibi.

Culpa est insolita aggredi, ibi.

41 *Societas inter virũ & vxorẽ post traductionẽ ad domũ intelligitur cõtracta, nõ antea.*

Coniugum simultanea cohabitatio operatur societatem ibi.

Lucrorum diuisio fit inter coniuges ex consuetudine Franciæ, ibi.

42 *Coniugum simultanea cohabitatio quo ad lucra communicanda dicitur, quando vnam familiam retinent licèt absint.*

43 *Bonorũ cõstante matrimonio quæsitorũ cõmunicatio inter cõiuges etiam absentes fit.*

44 *Bonorum communicatio fit etiam quæsitorum post mortem alterius, donec mors in notitiam viui peruenerit.*

Societatis renunciatio non prodest renũciãti donec in notitiam socij deuenerit, ibi.

45 *Vxor à viro suo expulsa absque eius culpa an lucretur medietatem lucrorum?*

Maritus vxorem expellens sine causa qua pena puniatur, ibid.

46 *Societatis dolosa renunciatio causa fraudãdi socium lucro, nihil prodest doloso.*

Societatis intempestiua renunciatio nõ prodest renuncianti, ibi.

47 Matrimonium separatur quoad thorū propter seuitiam, vel adulterium.
Matrimonio quoad thorum separato propter culpam viri, an vxor perdat dotem, vel partem lucrorum, ibi.
48 Lucrorū medietas cōpetit vxori separatione culpa viri facta acquisitorū, vel acquirēdorū.
49 Maritus sine causa vxorē expellēs tenetur ei reddere dotē, nec ei succedit ex capite vnde vir.
50 Maritus sine causa vxorē expellēs tenetur eā extra domū alere si nullā habeat dotē, vel bona.
51 Maritus sine causa vxorem de domo expellens amittit lucrum dotis ex lege, vel pacto sibi perueniens.
Seruus lāguidus à Domino exclusus, & nemini incurā datus cōsequitur libertatē, ib.
52 Vxor acriter verberata potest impune aufugere.
Vxor potest à domo viri aufugere, si vir nolit eijcere cōcubinam, nec reddere tenetur, donec sibi caueatur, ibi.
Maritus sine causa vxorē expellēs, vel fugere faciens eā tenetur extra domū alere, ibi.
53 Vxor si ob culpam viri ab eo separetur nihil ei acquirit, nec communicat.
54 Bona quæsita ab vxore post separationē culpa ipsius factam viro communicantur.
Correlatiuorum eadem est disciplina ibi.
55 Bona cōstāte matrimonio quæsita nō diuidūtur inter cōiuges diuortio facto culpa vxoris.
Vxor de domo viri ob culpā ipsius vxoris fugiēs amittit quæsita matrimonio cōstāte ibi.
Vxor adultera dotem amittit & arrhas & quæsita constante matrimonio, ibi.
56 Bona quæsita per alterū coniugē post separationē nullius culpa factā non cōmunicātur.
57 Bona quæsita per alterū cōiugē post separationē cōsensu vtriusq; factā nō sunt cōmunia.
58 Bona quæsita cōstante matrimonio non communicantur si ita conuentū fuit, & n. 60.
59 Socius qui vult ire Venetias altero renuēte, sibi quærit lucra, non socio.
60 Donatio inter vir. & vxo. valet quoties donās nō fit pauperior, licèt nō acquirat quod potest.
Pater potest renūciare vsufructui sibi in bonis filij cōpetenti & valet renunciatio, ibi.
61 Bona à cōiuge iniustè quæsita nō cōmunicātur
Religiosi non debēt iniusta quærere monasterijs, ibi.
62 Societas inhonestarū rerum non cōtrahitur.
Delictorū fœda ac iniusta communio est, ib.
63 Bona iustè quæsita in dubio præsumuntur.
64 Bona iniustè à viro quæsita communicātur, sed vxor tenebitur ad restitutionem.
65 Bona quæsita cōstāte matrimonio an cōmunicētur in loco, vbi viget cōtraria cōsuetudo.
66 Consuetudo loci contractus matrimonij an domicilij mariti in diuisione lucrorum sit attendenda, & nu. sequen.
Confiscatis bonis mariti nō amittitur medietas lucrorū quæ vxori cōpetit lege regia, ib.
67 Bonorum constante matrimonio acquisitorū fit diuisio iuxta tenorem pactorum.
68 Locus contractus celebrati attenditur, nisi aliubi sit destinata solutio.
Lex exigere dotem, ff. de iudi. explicatur, ibi. & nu. sequen.
69 Domiciliū mariti attēditur, nō vbi cōtractū fuit matrimoniū quoad lucrū dotis ex statuto.
70 Statuta domicilij mariti nō contracti matrimonij seruanda sunt quoad lucra diuidēda.
71 Aduena non est conueniendus in loco contractus, sed domicilij.
73 Domicilium vbi contractum fuit matrimoniū quando attendatur, ibi & nu. 73.
72 Actus sequens declarat animū præcedentē.
73 Lex 24 ti. 11 par. 4. explicatur.
74 Cōsuetudo, vel statutū considerādū est, vbi bona sita sunt quoad lucra dotis, vel alia quæcūq;
75 Siue statutum loquatur personaliter, siue realiter.
76 Consuetudo odiosa non extenditur ad bona extra territorium existentia.
77 Cōsuetudo cōmunionis bonorū (est odiosa & cōtra ius) cōstāte matrimonio quæsitorū, ib.
78 Bona mobilia an censeantur esse eius territorij, in quo reperiuntur, an sequantur personam domini, & n. 79.
80 Bona mobilia eius loci esse censentur, ad quē reuocanda sunt.
81 Bona mobilia quæsita constante matrimonio quando communicentur.
82 Annui redditus quæsiti cōstāte matrimonio alio loco existētes quomodo cōmunicētur.
83 Annui redditus etiam redimibiles quando inter immobilia computentur.
84 Actiones an sint bona mobilia, vel immobilia, aut tertium genus?
85 Actiones eius loci esse censentur, vbi debet fieri exactio, etiā quoad confiscationē, ibi.
86 Statutum domicilij mariti an attendatur, si mulier ignorabat illud?
87 Vsufructus proprietati consolidatus an sit communis coniugum iure nostro Regio?
88 Bonorum valor auctus non est communicandus inter coniuges.
89 Lex 4 ff. de iure deli. explicatur.
90 Finis habens necessariam consequentiā cum prin-

principio non attenditur, sed principium.

91 *Vsusfructus consolidatio venit ex causa lucratiua.*

Lex non quocumque, §. fundus, ff. de lega. 1. explicatur, ibid. & n. 92.

92 *Lucratiuæ causæ duæ nō possūt cōcurrere.*

93 *Legatarius si vsumfructum emerit est ab hæredibus soluendum precium.*

a *Toda cosa.*) Non pauci ex legum & canonum interpretibus constare asseruerunt iure cōmuni Imperatorum & Pontificum contractā esse inter virum & vxorem societatē quandam, postquam vxor traducta fuit ad domum viri in bonis acquirēdis, quorum primas obtinet Bernar. in c. societas 27. q. 2. per tex. ibi & tex. in c. 2. de don. int. vi. & vx. Ioan. Lup. in repe. rub. de don. int. vir. & vx. §. 61. in prin. & §. 65. n. 12 per tex. in l. 1. ff. de ritu nupti. & l. 1. ff. rerum amota. & l. aduersus, C. de crimi. expila. hæredi. Montal. in l. 1. ti. 3. li. 3 fori, in verbo, por medio, Nicol. Boer. in consuetu. Bituricen. ti. de consuet. matrim. §. 2. tex. in c. penul. de consuet. Alex. ab Alexan. li. 4. genialium dierum c. 8. Ioan. Montaigne in tra. de bigamia, p. 1. n. 12. Ludo. Gom. in §. actiones nu. 12. insti. de actio. Cassan. in consuet. Burgund. rub. 4. §. 2. n. 1. Deci. cōs. 204. n. 5. Did. Segura in rep. l. 3. §. vlt. n. 10. & 75. & sequen. ff. de lib. & posth. & in rep. l. vnum ex familia, §. sed si fundum, n. 24. ff. de lega. 2. & in tract. de bonis
2 lucratis n. 27. † Quod tamen, salua eorum pace, falsum est, nec iure probatur, quandoquidem tex. in c. 2. de dona. int. vir. & vxo. intelligitur, societatem esse bonorum, quæ matrimonio constante ex pecunia vtriusq; coniugis quæsita fuerūt, quippe quæ etiam iure communi diuiduntur, tanquam ex bonis vtriusq; quæsita, vt ibi glo. & Doct. aduertunt, & c. cum societas loquitur de societate habitationis. Vnde iure ciuili, vel canonico nulla societas inter coniuges quoad bona contracta censetur, sed quæsita per alterum ex coniugibus, alteri non communicantur, l. ex pecun. C. de iur. doti. quod sensit idem Ioan. Lup. in d. rub. de dona. §. 62. n. 4. & 5. & Cassan. in consuetu. Burgun. rubr. 4. §. 2. in verb. femmæ, n. 4. & nu. 16. Pirrhus in consuetu. Aurelianen. tit. de societate inter vir. & vxor. c. 1. † Iure autem nostro regio acquisita
3 matrimonio constante ab altero ex coniugibus cōmunia sunt vtriusque, & inter eos diuidenda, l. 1. ti. 3 lib. 3. fori à qua lex nostra sumpta fuit, idem statuitur in l. 2. 3. 4. & 5. istomet titulo. Eadem societas inter virum & vxorem lege Lusitana & Gallica consuetudine admissa est, vt attestatur d. D. Couarru in epitome de sponsalib. 2. p. c. 7. §. 1. n. 5. & pluribus rationibus & authoritatibus instruitur à Ioan. Lup. Cassaneo, Boerio, & Pyrrho superius citatis, quibus adiungi debere, ait, Romuli legem qua statuit, mulierem nuptam, quæ sacri legibus viro coniuncta esset, pecuniarum & bonorum omnium, sacrorumquè esse sociam. teste Dionisio, quem & Anto. Garro retulit in l. 2. ff. de origi. iur. col. 8. hanc item communionem mire laudat in præceptis connubialibus c.
4 20. † Quam regulam hic examinare intendo pluribus extensionibus & limitationibus adhibitis. Imprimis eam extende, vt procedat non solum in vero matrimonio, sed & in putatiuo. Veluti si ad contrahendum obstabat aliquod iuris impedimentum, ignotum tamen contrahentibus, qui bonam habuerant fidem, & iusta ignorantia illud contraxerunt, tunc enim eo soluto bona interim quæsita inter coniuges, vel eorum hæredes diuidentur, vt in capit. 2. iuncta gloss. & ibi notat Panormitan. de donationibus inter vir & vxorem, Barba. in capit. ex literis, num. 19. de pigno. Roder. Xuar. in l. 1. in principio, vbi late discutit tit. 3. lib. 3. fori, Ioan. Lupi in repeti. rubri. de donationib. inter vir. & vxor. §. 62. numer. 23. & §. 6. num. 2. æquiparantur siquidem, & in nihilo ferè differunt matrimonium verum & putatiuum, vt in cap. debitum de bigamis cap. ad audientiam de sponsa. cum pluribus per Ioan. Lupi congestis dict. §. 56. num. 2. idem voluit Dida. Segura in tracta. de bonis constante matrimonio acquisitis, numer. 97. Anto. Gomez in l. 56. Tauri num. 69. in fin. & num. 77 d. D. Couarru. de sponsal. 2. par. cap. 7. §. 1. num. 7. & 8. Tiraquel. plures citans, & plura in materia matrimonij putatiui congerens, de legib. connubiali. glo. 8. num. 270. & sequentib. & præcedenti-
5 bus. † Pro hac extensione citari solet tex. in l. 4. tit. 6. lib. 3. fori, qui tamen non multum stringit test. d. D. Couarru. d. nu. 7. loquitur siquidem quando vxor iusta ignorantia cohabitabat cum marito sciente impedimentum coniugij, qua in specie, commoda ex tali matrimonio prouenientia ad ignorantē non ad fiscum pertinent, quemadmodū in matrimonio vero, quidquid etenim coniux sciens impedimentū dedit in testamento, vel inter viuos ex causa dotis, vel alio simili modo coniugi ignoranti quæritur donatario non fisco, l. viti. quæ in testamento loquitur, ff. de lega. 1. l. 50. ti. 14. p. 5. quæ opinionem glo. confirmat in l. qui contra. C. de incest. nup. vbi Cyn. Iac. de Rabe. Salic. Cassan. in cons. 49. col. 1. & iterum in consuetu. Burgun. rubri. 4. §. 2. n. 5. Rode. Xuarez in l. 1. tit. 3. de las ganancias lib. 3. fori, q. 1. prope finem.
6 † Cōtra extensionem prædictam vrget tex. in l. cum hic status, §. si. ff. de don. int. vir. & vxo. iuxta literam, quæ receptior est, & à Grego. Holoandro probatur, vbi donatio facta inter coniuges putatiuos morte non confirmatur, quem dixit singula. Bald. in l. eam quā n. 22. & ibi Ias. col. 7. C. de fideicom. Bal. Nouel. in tract. de dote. p. 11. col. antep. Alex. in l. si cum dotem, §. fin. 2. col. ff. solu. matri. Item pactum de lucranda dote non est seruandum in dote putatiua, vt in l. 1. iuncta glos. C. de condictione ob caus. Bal. per illum tex. in c. iurauit, & ibi Feli. de probatio. Marsi. singul. 129. Bal. Nouellus d. p. 11. §. hactenus n. 22. & 29. Alex. vbi supra, Cassan. in consuetu. Burgun. rub. 4. §. 2. nu. 4. & 5. d. D. Couarru. de spons. 2. par. c. 7. §. 1. nu. 8. Tiraq. in legibus connubiali. glo. 8. num. 237. vbi idem dicit de statuto, nec lucrabitur dotem ob adulterium, vt ipse probat num. 238. authoritate Accursij in l. consensu. §. vir quoque, C. de repud. Sed nihilominus extensio num. 4. prodita vera est, quia in communione bonorum lex animaduertit vtriusquē coniugis industriam ac communem laborem, & societatis & communionis onera, quare nimirum si inter coniuges putatiuos locum habeat, vt rectè aduertit d. D. Couarr. d. c. 7. §. 1. n. 8. in fi. cuius sententia vera est, etiamsi Alex. Nouell. & Cassan.

in

in locis paulo ante citatis contrarium teneant. Ex his [illegible] & ratio[illegible], contrahitur iure [illegible] societas inter coniuges, vt & Ioan. Lupi [illegible] consilio vel lupia, quemadmodum & eam præsentia [illegible] communicat [illegible] contrahere secundum Pet. de Vuald. in l. si vxorem. C. de condi. insert. 2. col. versic. sed hoc non placet Petro.

7 † Nec non fruitur priuilegio hæc tacita societas, quam expressa ex sententia Bal. quem cæteri sequuntur in l. rei iu. l. cate. §. si vero, ff. solu. matr. idem voluit Di. Segura in rep. l. [illegible] ff. de lib. & posthu. nu. 77. & in tract. de bonis lucratis nu. 30. & in l. vnum ex fami. lib. §. [illegible] fundum nu. 34. ff. de lega. 2. Ex quo ibi infert [illegible] quemadmodum in societate expressa cōtrahitur quædam fraternitas, vt in l. verum, ff. pro socio, ita & societas viri & vxoris dicitur fraternitas, secundum Signor. de Hom. d. cōs. 7. col. 2. Ioan. Lupi in rub. de dona. in. vi. vx. §. 6. nu. 3. qua ratione vera est extensio & receptior, nam cum huiusmodi cōmunicatio æque sit in matrimonio putatiuo, ac in vero, idem est vtroque casu statuendum, quæ sententia mihi admodum placet.

8 † Secundò ampliatur, vt procedat hæc communicatio bonorum constante matrimonio acquisitorum, etiamsi maritus veniat ad matrimonium diues & opulentus, & vxor pauperrima & absque vlla dote, vel ex contrario, quod potissimum hoc in regno Peru contingere solet, id quod semper Rodr. Xuar. attestatur vidisse practicari in l. [illegible] 3. de las ganancias, lib. [illegible] fori, limi. 5. & Ant. Gomez in l. 53. Tauri n. 70. in fi. Boeri. decis. 21. nu. 31. quibus [illegible] quamuis Montal. in d. l. [illegible] lib. 3. fori, in verbo, de Rey, leuibus fundamentis nitatur probare contrarium, & Cassane. in consuetud. Burgund. rubri. 4. §. 2. verbo, marice, nu. 3. & [illegible] & in verbo, aquestez, nu. 14. & [illegible] falsum enim est, quod supponunt, alterum ex coniugibus hac in societate, nihil adduxisse, nec pecuniam, nec operam, quoniam vxor operari potest, & custodire, & conseruare, vt eleganter probat Ioan. Lupi in repe. rubri. de dona. §. 6. num. 2. & 3. & plerumque pauperior supplet opera & industria, quod ei deest ex patrimonio, vt in l. si societas, ff. pro socio, pro qua opinione est hodie tex. in l. [illegible] eodem sumpta ex l. vlt. ti. 3. li. [illegible] fori.

9 † Tertiò extende hanc conclusionem, vt non solum constante matrimonio duret societas inter coniuges, verum & eo soluto, bonis indiuisis apud superstitem manentibus, nam quæsita & lucrata eo in tempore diuidentur inter coniugem superstitem & hæredes defuncti, vt disponit lex regni foro generosorum lib. 5. tit. 4. l. 9. quæ incipit, si vn home, ad idem cōfert l. 6. tit. 4. de las labores, lib. 3. fori. Cuius ratio esse potest, quia coniux in viduitate permanens, dū ad secundas non migrat nuptias, censetur sub præcedenti matrimonio esse, vt in l. vltima ibi, siue in priori matrimonio permanere voluerit, siue nouercam filiis superinduxerit, C. de bonis maternis, & ibi notant Cyn. Bart. Albert. & Arius Pinel. num. [illegible] & cæteri, ad quod lex illa sæpissime allegetur, vt Tiraqu. refert in lib. de nobilitate, c. [illegible] num. [illegible] Paul. Cast. in l. cum quædam puella, ff. [illegible] & ibi Alex. Ias. & Decius, ff. de iurisd. omn. iudi.

10 † Ex quo [illegible] inferunt Doctores alendam esse viduam ex bonis mariti, dum in viduitate perseuerat, sicut cōstante matrimonio, quod doctores intelligunt, vt de fructibus dotis suæ ali debeat, si non habet alia bona propria vnde se alat, alias alat se de bonis suis, quia viro nō operatur, d. l. [illegible] ff. de oper. libertor. vero sunt in effectu Bal. in d. l. vlt. C. de bon. mater. quem sequitur Hyppol. in l. vnica nume. 17. C. de rapt. virgi. Ioā. Lupi in repe. rub. de dona. §. [illegible] num. [illegible] & Cuma. in d. l. vlt. Cuma. [illegible] Rom. & Alex. in l. diuortio, nu. [illegible] ff. solu. matr. Hi omnes resoluunt viduam inopem omni tempore dum non restituitur dos, esse ab hæredibus viri alendum. Sed Arius Pinel. vir vtique rari iudicij in d. l. vltim. C. de bon. mater. nu. 6. & 7. aduertit Bald. & alios supra citatos non bene adduxisse in eorum testimonium glossam in l. vnic. §. exactio. C. de rei vxo. actio. & in l. diuortio in verbo, facto, ff. solu. matrimo. quippe quæ id tantum tribuant viduæ inopi intra tempus restituendæ dotis, hoc est, intra annum, non vero loquentur de alio tempore viduitatis, & interim in illis resolutio glo. vera est, & recepta communiter secundum Alex. & Iason. in d. l. diuortio, num. 8. & Rebuffum. 1. tom. ad leges Gallicas titul. de sententijs prouisionalibus, art. 3. gloss. numero. 10. & plene discurrit Anto. Gomez. in l. 50. Tauri numero 48. notabiliter Ant. Capitius decis. 24. & secundum hoc non bene infertur ad decisionem huius quæstionis ex l. vlt. C. de bon. maternis, vt ibi aduertit Pinel. numero. 7. post Iaso. in d. l. diuortio, numero. 18. quod enim dicitur viduam cēseri esse sub matrimonio precedenti, non tantum cōgruit primo anno, verum etiam omni tempore viduitatis. Ex quo ipse potius crederem Bald. sententiam veriorem esse, quod vidua ali debeat non modo per annum verum etiam per reliquum tempus, quo caste vixerit, donec sibi dos restituatur, modo per eam non steterit quominus restituatur, quia vtraque in specie eadem viget ratio, quid enim refert transeat, nec ne annus restituendæ dotis, si eo translacto adhuc dos sibi non restituitur? Idem ergo ius erit statuendum.

11 † Merito ergo acquisita soluto matrimonio antequam diuidantur bona, communicabantur inter coniugem superstitem & hæredes defuncti, tanquam si constante matrimonio fuissent quæsita, quoniam ex patientia & perseuerantia vtriusque partis [illegible] tur inter eos continuata societas, argument. l. quæritur. §. qui impleto. ff. loca. l. legem. C. eodem titulo. l. in rebus. §. vltimo. ff. de precar. l. 20. tit. [illegible] de locationibus, parti. 5. vbi finito locationis tempore conductor in prædio conducto manserit, censetur d eodem precio reconducere. Ex quo Bal. dixit in l. etiam in fin. C. de iure doti. quod si communitas conduxit doctorem ad legendum per vnum annum cum salario certum [illegible] demum conducitur pro alio anno, sine repetitione salarij, intelligitur cum eodem salario.

12 † Quibus confert doctrina Bal. in l. mandatum. 3. opposi. C. manda. vbi dixit, quod si morte patris finita societate, quam cum [illegible] contraxerat, iuxta textu. in l. actione. §. morte [illegible] in princip. ff. pro socio, & l. [illegible] titulo. 10. de societate part. 5. filius postea [illegible] institoribus vtatur, quibus pater vti solebat, intelligitur societas cum eius filio renouata & continuata, etiamsi filius esset pu-

 pillus

pillus,vel minor curatorem habens,cuius patientia
interuenisset, argum. eorum quæ habentur in l. si
quis mancipijs,§.si impubes, & l. in eum,§.si domi-
nus,ff.de institto.bonus text.in l.cuicumque,§ fin. &
l.sed & si pupillus in princ.eod.tit.accedat quod no
tat idem Bald.in l. si patruus, 3.colum. C.commu.
vtri. iudi. dicens, quod si duo fratres mercaturam
exercebant,& vno eorum mortuo alter continuat
mercaturam superstitibus filijs fratris indiuisam sub
stantiam possidentibus,videbitur frater eodem no
mine societatem continuare quemadmodum facie-
bat fratre viuente argum.l.nam,& Seruius §.si viuo.
ff.de nego.gest. cuius verba sunt, *Vt accidit cùm al-
ter ex socijs mortuus est, nam quæcumque prioris ne-
gotij explicandi causa geruntur,nihil refert quo tempo
re consumentur, sed quo tempore inchoarentur.* Licèt
enim hæres socij noua non teneatur inchoare, tene
tur tamen vetera perficere,vt in l.hæres socij, ff.pro
socio,his & alijs rationibus hanc sententiam & am-
pliationem sequuti sunt Ioan.Lupi in repe.rubri.de
dona.inter virum & vxorem,§.62.num.25. & pluri-
bus sequen. & Greg. Lupi in l. 10. in gloss. magna
prope finem, tit.10. partit.5. & Cassane. in consue.
Burgund.rubr.4.§.2. in verbo, & participant,num.
5.in fine,fol.134.prope finem & in princi.d.§.2. fol.
13 132. in princ. † His tamen non obstantibus con-
traria sententia videtur iure probari,imo quod cō-
iuge mortuo non censeatur continuata societas,nec
bona soluto matrimonio lucrata communicentur,
vel diuidantur inter superstitem & hæredes defun-
cti,nam societas huiusmodi inter virum & vxorem
est contra ius commune, vt dixi supra num.2. non
ergo erit extendenda vltra species in legibus con-
tentas,l.præcipimus in fin. C.de appella. Secundò,
quia cesset soluto matrimonio ratio, quare statutū
fuit iure regio,quod lucrata inter coniuges commu
nicarentur,nempe,quia ab altero ponitur opera &
ab alio pecunia,vel alia bona, & propter eorum in
diuiduam vitę consuetudinem iuxta ius naturale &
diuinum,& ob amorem inter eos conseruandum,&
propter alia quæ diximus num.6.quæ omnia cessant
soluto matrimonio,nimirum ergo si cesset legis dis
positio.l.adigere,§.quamuis, ff.de iure patro.c.cum
cessante de appella. † Tertio, quia quando fra-
14 ter negociatur cum pecunia fratris , nomine pro-
prio , sibi ipsi, non fratri acquirit, prout resoluunt
Bart.Bal.& alij in l.si patruus, C.commu. vtri. iudi.
Bart.& alij in l. Titium & Mæuium, §. altero, ff.de
admi.tuto.Soci.consil.254.num.7.& 8.Deci.consil.
255.numer.3.& 4.Tiraquel.libr.1. de retract.§.32.
glos. vnica num.17. vbi addit concordantes. Quin
etiam in dubio quoties quis potest actum agere le-
gitimè nomine suo & nomine communi, censetur
nomine suo proprio facere & non communi, vt in l.
Titium & Mæuium,§.præfectus & ibi notat Bar. ff.
de administ. tuto. confert text. in l. & magis, ff. de
solutio.& l.ita stipulatus,§.Grisogonus, ff.de verbo.
obligatio. Alexand.consil.132.numer.8.lib.6. De-
ci. consilio 446. numero 2.Corne.consilio 310. lib.
3.Socin. consilio 113. libro 4. Alexand. consil.134.
numer.6. eodem libr.5.Bart.Bald.Salice. & alij in
l.2.C.pro socio,dicentes,quod acquisitum in dubio
præsumitur ex propria pecunia non communi quæ-

situm nisi aliud appareat, l.si defunctus, C. arbitri-
tute.l.si ventri in fine,ff.de priuileg.credit,Petr.An-
charra.consilio 140. quod esse communiter recep-
tum attestatur Alexand.dict.consil.134. in fine,lib.
5. & consil.78.libro 2. numero 4. & ibi Carol.Mo-
lin. citat Rom.consil. 3. & Corne. consil.98. libr.4.
Deci.consil.348.Bertrand.consil.253.libr.3. idem
tenentes cum concordan.infra hac eadem gloss.nu-
15 mero 36.& 38.congestis. † Quarto , quia morte
soluitur societas, l.actione,§.morte,ff.pro socio,§.sol
uitur insti.eodem tit.l.10.tit.10. par.5. etiam si in-
ter socios conuentum sit, quod non possit capitale
societatis repeti intra triennium, intelligitur siqui-
dem nisi alter ex socijs antea moriatur, ex senten-
tia Ancharrani consilio 394. Pauli Parisij consilio
25. numer.55. & 56. libr.1. & consil.84. numer. 2.
& sequent. eodem libro, Alexand. consil.34. libr.2.
Grego.Lupi in l.10.in glossa magna in princip. ti-
tulo 10.part.5.si hoc sit in societate expressa, multo
ergo fortius & in tacita , ne tot specialitates in ea
16 concurrant contra l.1. C.de dot. promi. † Nec
oberunt leges fori per Ioan. Lupi citatæ quippe
quæ non seruantur , nisi expresse probetur in loco
illo vbi lis agitatur consuetudine esse approbatas,
nec vllam obtinent vim,nisi quatenus sunt in vsu, vt
notat Roderic.Xuar.in procemio legum for. fol. 2.
sed leges istæ non sunt in vsu, vidi siquidem practi-
cari contrarium in cancellaria Pinciana . Nec me
mouet secundum fundamentum , quod vidua cen-
setur esse sub priori matrimonio in viduitate per-
manens,nam id verum est, quoad ea quæ concer-
nunt commodum & vtilitatem eius, non quoad in-
commoda & damna,vt fatentur Docto. superius ci-
tati,& Feli.in capit.ex patre,column.1.limita.3. de
foro competenti , idem voluit Ari. Pinel. in dicta
l. vltima, numero 11. C. de bonis maternis . At so-
cietas eiusmodi est, vt non solum quæstum conti-
neat, sed & obliget socios ad damnum , ne alias so-
cietas leonina appelletur, l.si non fuerit, §.finali, &
l.Neutius,ff pro socio,l.4.titulo 10.de societate par.
5.§.1. in fine insti. eodem titul. Cæterum si dam-
num obueniret viduæ ex hac continuatione socie-
tatis,certum est non teneri illud resarcire nisi ex no
uo eiusdem consensu, eo quod quantum ad damna
non fingitur esse sub præcedenti matrimonio , sed
quoad vtilitatem dumtaxat eius & commoda, qua-
re societati locus non est hac in specie, ne sit in eius
arbitrio & voluntate vti si vellit eadem societate
quoad lucra,quoad damna vero non , quod vtique
est contra societatis naturam,vt in legibus superius
citatis.Ad alias rationes Bald. & sequacium, vnico
verbo respondetur , quod tunc demum renouata
videretur societas , cum in ea concurrerent , quæ
per Oldrald. & Bar. traduntur in l. Titium, §.altero
ff. de administra. tutorum , & tunc nimirum si lu-
cra diuidantur,prout in simili specie respondit De
ci. consilio 21. numero 6. versiculo & ita ex omni-
17 bus supradictis. † Sit igitur vera resolutio in
hac controuersia, sub hac distinctione : aut enim
maritus defunctus aliquam contraxerat societa-
tem cum aliquo, vel omnium bonorum , vel nego-
ciationis alicuius , siue vectigalis iuxta l.5. ff. pro
socio, & l.5.titulo 10. part.5. aut nulla socie-

Pes

per eum fuerat contracta, sed vel erat ipse vectigalium conductor, cuius conductionis tempus non dum transierat, cùm ipse decessit, vel erat mercator, aut nec erat mercator, nec conductor. Priori casu maritus contraxerat cum alio societatem omnium bonorum, vel negotiationis alicuius, eo mortuo cessauit societas, & si vxor erat eius societatis particeps, portio siquidem mariti inter eos communis erat vt hic constat, quemadmodum euenit, cum alter ex socijs alium socium in societate absque aliorum consensu admisit, non enim est socius, nisi solùm admittentis secundum Bal. in l. qui admittitur. ff. pro socio. Per. de Vvald. de Perusi. in tracta. de duobus fratribus. 11. par. principa. numer. 1. Rationemque reddunt, ex eo quod societas consensu contrahitur. l. vt sit pro socio actio. ff. pro socio, vbi socius mihi non est, quem ego socium esse nolui. d. l. qui admittitur, vbi Bal. notat ff. pro soc. nec socius socij mei socius meus esse dicitur vt in d. l. nam socius. ff. pro socio. Corn. cons. 317. numero. 2. Quin etiam si socius esset, morte vnius ex pluribus socijs societas soluitur quoad omnes, nisi in coeunda societate aliter conueniret. §. soluitur insti. de socie. l. actio. §. morte. ff. pro soc. Nec hæres socij in societate succedit, vt ibi pater, non enim potest ita cohiri societas, vt ad hæredes transeat. l. nemo potest. ff. pro socio. l. adeo morte eodem tit. l. 1. & vlt. in fin. tit. 10. part. 5. nisi nouo consensu expresso vel tacito societatem re integrauerint. l. pla. ff. pro soc.
18 † Vel nisi societas publicorum vectigalium, hæc quippe non finitur morte, si de hærede fiat mentio, nisi is socius moriatur cuius industria erat electa, & hæres nõ sit ita idoneus l. adeo morte, & l. verum. §. in hæredem. ff. pro soc. Petr. de Vvald. de duobus fratribus part. 11. num. 2. Corne. consil. 121. nu. 7. & consil. 122. nu. 8. lib. 1. Carol. Ruynus consilio. 91. numero. 7. libro 1. & consil. 92. numero. 8. eodem libr. 1. Cassane. in consue. Burgun. fol. vlt. numero. 57. Quinimo non solum ad hæredem transit societas vectigalium, sed & ad hæredem hęredis glos. in l. nulla societas. ff. pro soc. Petrus Vvald. de duobus fratri. 11. part. numero. 82.
19 † Redeundo igitur, si expresso vel tacito consensu societas renouata fuit inter socium mariti defuncti, & eiusdem mariti hæredes & vxorem, quod nouo consensu postea gesserunt, communicari debet, vt in. l. planè si hi. ff. pro socio. Si verò nouus consensus non interuenit, aut noua denuo non fuit contracta societas, nihilominus lucrum habitum ex rē societatis post mortem socij, vt fructus fundi communis, vel mercedes vecturæ equorum communium, vel precium rerum venditarum communicandum est. l. actione. §. si in rem certam, & §. morte. ff. pro socio. Sin autem lucrum est extra rem societatis, vt quia fortè precium rerum venditarum conuertit socius vel hæres socij in aliquam negotiationem, ex qua lucrum aliquod excerpsit, non veniet communicandum, iuxta decisionem iurisconsulti in. l. Titium & Mæuium. §. altero. ff. de admi. tuto. l. socium qui in eo. §. item post mortem. ff. pro socio vbi est casus, secundum Iacob. de Are. in d. §. morte, & Petrus de Vvald. in tracta. de duobus fratribus par. 11. numer. 15. Idem voluit Alex. cons. 132. li. 5. Greg. Lup. in. l. 10. in gl. magna in si. ti. 10. p. 5. Corne. cõs. 122. nu. 3. li. 1. Carol. Ruy. cõs. 90. nu. 11. in. fi. li. 1. Paul. Paris. cons. 88. num. 11. &
20 12 li. 1. † Verùm enimuerò hæres vel vxor socij defuncti, tenebitur negotia societatis cœpta per defunctum & eius socium continuare, licet noua inchoare minimè teneatur, vt in. l. hæres socij, & l. actione. §. si in rem certam. ff. pro socio & l. nam & Seruius. §. si viuo. ff. de nego. gest. Petr. de Vval. de Perus. de duobus fratr. part. 11. numero. 16. Corne. cõsilio. 122. numero. 8. & 9. libr. 1. Carol. Ruynus consil. 216. num. 1. lib. 1. exemplum tradit optimũ Corne. d. cons. 122. si fortè viuentibus socijs communi nomine empta fuit salaria, sic eam appellat vulgus, hoc est, ius vendendi sal venditori solum & non alij competens, quia prohibitum fuit sub pœnis, ne alij possent vendere, deinde altero ex socijs mortuo, ante tempus quatuor annorum dictæ emptioni seu cõductioni salariæ pæfinitum, hæredes eius volebant vti & frui cõmuni emptione, & lucro societati obueniente ex venditione salis post mortem facta vel facienda, quod negabant socij superstites. Respondet ibi Corne. & rectæ iudicio meo, lucrum hac in specie hæredibus esse communicandum, quando quidem hæredes socij expedire tenentur ea, quæ a defuncto fuerant inchoata, vt in d. l. hæres socij. ff. pro socio, & quia si ex huiusmodi emptione salariæ aliquod damnum societati obuenisset, hæredes pro rata damni contribuere tenerentur, nimirum ergo si lucrum participent: aliud traditur exemplum in l. actione. §. si in rem. ff. pro socio, in hæc verba. *Si in rem certam emendam conducendamuè coita sit societas, tunc etiam post alicuius mortem, quidquid lucri detrimentiuè factum sit commune esse labeo ait.* Et ibi glo. exponit in verbo lucri, quando lucrum iam esset præparatum, rebus emptis ante socij mortem, vt d. l. actione. §. morte vnius, alias non, vt in l. socium, & l. verum. §. in hæredem, ibi, *quod non similiter.* ff.
21 pro socio. † Secundo casu, quãdo nulla societas erat per maritum defunctum cùm alio contracta, sed ipse erat vectigalium vel alterius redditus conductor, cuius conductionis tempus mortis tempore nondũ transierat, & tunc crederem, lucra & damna ex huiusmodi conductione post mortem mariti obueniẽtia vxori eius esse communicandam; vel quia loco hæredis immediatè lucrorum habetur, vt dixi numero supra proximo: vel quia socius mortuo socio communicat cum hæredibus socij lucra, vel damna rebus emptis ante mortem socij præparata, vt in dicta. l. actione. §. si in rem iuncta glossa. ff. pro socio. vel quia lucra ex rebus societatis vel damna intrinseca earum, vt fructus rei communis, vel mercedes vecturæ equorum communium, vel precium rerum post mortem socij venditarum, vel interitus seu deterioratio earundem ad hæredes socij defuncti & ad socium superstitem proculdubio spectant, quamuis quæ sint extra rem non spectent, vt in d. l. actione. §. si in rem secundum alium intellectum communiter receptum, & in. §. morte. ff. pro socio, & in dicto. §. altero dixi supra eodem
22 numero. 19. † Tertio casu, quando maritus erat mercator, & tunc eo mortuo si vxor eandem negotiationem seu mercaturam exercet, & prosequitur; facilius præsumemus habuisse animum

continuandæ societatis, quàm si nouum mercaturæ genus exercuerit, argum. tex. in l. hæres socij, & gloss. in l. nemo, ff. pro socio, cum concordantijs per Deci. congestis, consil. 255. Paul. Paris. consi. 84. nu. 5. lib. 1. & quia omnia ad hunc casum spectantia dicemus numeris sequen. de his hactenus.

23 † Aut maritus non erat mercator, & tunc est sub distinguendum, aut ipsa vxor & hæres mariti nullam exercent mercaturam, sed indiuisam possident hæreditatem, & ex hoc solùm non censebitur contracta societas etiam inter fratres, nisi sit expresse dictum, vt in l. ex parte, §. filius, ff. fami. erciscun. & ex illo text. hoc expendit Barto. in l. Titium & Mæuium, §. altero, numer. 5. versicul. ex prædictis tamen, ff. de admini. tuto. & in l. cum duobus, §. Papinianus, ff. pro socio cui accedunt Fulgos. & Paul Castr. in l. si patruus, C. commu. vtri. iudi. Alcia. regula 1. præsu. mp. cap. 25. num. 2. Deci. consil. 66. numer. 2. Paul. Paris. consil. 84. numer. 15. libr. 1. & numer. 10. Cassane. in consuetud. Burgund. rubri. 7. §. 5. in verbo, meilleur deleautre, numer. 28. folio 244. ad finem. Confirmatur ex doctrina Saliceti communiter recepta in d. l. si patruus, numer. 14. & 15. C. commu. vtri. iudi. dicentis, quòd si fratres omnes fructus & redditus possessionum paternarum communicent, adhuc non censetur inter eos contracta societas vniuersalis, imo nec illorum bonorum, quorum fructus communicantur, quod sequitur Soci. consil. 92. vers. fateor enim, 2. part. Alexand. consil. 8. in fine, lib. 1. & consil. 48. numer. 6. libr. 2. Iaso. in l. 1. versic. secundus casus principalis, C. qui testam. face. poss. Deci. cons. 21. numer. 5. & 6. Bar. in l. 1. §. si quis hoc interdicto, ff. de itin. actuque priua. Pet. de Vval. de Perusi. in tracta. de duobus fratri. part. 3. num. 18. & 31. Aimo. Sabillia. consil. 26. numer. 1. Paul. Paris. consil. 84. numer. 10. & sequent. & consil. 85. numer. 2. libr. 1. Barba. consilio. 22. numero. 11. Bocri. decis. 214. in fine.

24 † Sed contra sententiam Bar. in d. §. altero tenet Bald. in l. si patruus numero. 14. C. cō. vtri. iud. imo quod societas possit tacitè contrahi etiam inter eos, qui non negociantur, si modo ex alijs actibus apparere possit socialis affectus, prout fit inter nobiles, qui mercaturam quęstuariam non exercent, in communi tamen conferunt salaria, stipendia, dotes, & donationes quascunque, quos nemo negauit sociales esse actus, ex quibus præsumitur affectio & voluntas, vt in. l. repręhendenda. C. de insti. & substi. & ita refert tenuisse Iacob. de Are. Rycar. & Oldral. idem voluit Bald. in trac. de duob. fratr. 8. colum. Ancharra consilio. 302. num. 7. Alex. cons. 49. nu. 5. lib. 1. & cons. 48. num. 5. eod. lib. hęc tamen Bald. sententia est in effectu limitatio regulę à Bart. traditę in. d. §. altero, vt ibi aduertit Cuma. prope finem, & Iaso. in. l. 1. C. qui testam. face. poss. versiculo secundus casus principalis ad finem. Cassane. in consue. Burgun. rubric. 7. §. 5. in verbo meilleur deleautre numer. 28.

25 † Aut. vero hæres mariti negociatur, vxor vero non, & tunc non videtur contracta societas, cùm vxor nihil ponat. l. 1. in fine. ff. pro socio, & is qui negociatur, magis videretur donare, lucra communicando, quod non est præsumendum, vt in. l. 5. ff. pro socio, vnde si amplius communicare noluerit, non est compellendus. d. l. si patruus, C. commu. vtri. iudi. l. cum duobus. §. si fratres aliàs est. l. si fratres in princip. ff. pro socio. l. 7. titul. 10. p. 5. versi. otro si, ita censuit Bart. in dict. §. altero numero. 5. cui accedunt Ful. & Paul. in d. l. si patruus, & Paul. Paris. cōs. 84. n. 15. & n. 58. & cons. 86. num. 13. libr. 1. Bald. tamen in. d. l. si patruus hoc limitat nisi alter ex fratribus, qui non negociatur, conferat in commune quęcunque sibi aliunde obuenerint, vt stipendia, dotes & donationes, quem sequuntur Ancharra. Alexand. & Iaso. in locis paulo ante citatis, Petr. de Vvald. in tracta. de duobus fratri. 3. p. numero. 12. & sequent. Cassane. in consuetud. Burgund. ribric. 7. §. 5. in verbo meilleur deleutre numero. 29. folio. 244. colum. 2.

26 † Quando autem fratres in communi retinentes hęreditatem paternam, vel vxor & hęredes mariti omnes negociantur, regula comunis est & recepta, quod si simul cum hęreditate indiuisa post mortem patris vixerint, vel vxor & hęredes mariti post eius mortem cohabitauerint, lucraque ex hęreditate, vel negociationibus cōmunicauerint, rationemque alter alteri de lucratis inuicem non reddiderint, societas pręsumitur inter eos contracta omnium bonorum, ita docet Bart. in. l. Titium. §. altero numero. 5. & 6. ff. de adminis. tuto. Bald. in. d. l. si patruus. n. 13. C. comm. vtri. iud. Nam licet ex eo solum quod fratres hęreditatem paternam indiuisam possideant, non dicantur contracta societas, vt in. l. ex parte. §. si filius ff. fami. ærciscund. & diximus supra eodem numero 23. quando tamen ponunt, vel conferunt in communi lucra suarum negotiatiarum, nec super lucrata diuidunt, re ipsa videntur societatem contrahere. l. cohiri, ff. pro socio, talis enim communicatio lucrorum fieri non potest citra ius & nomen societatis argumen. l. prohęrede. §. Papinianus. ff. de acquiren. hęred. societas ergo contracta dicetur secundū Bart. & Bald. in locis hoc eodē numero citatis, quibus quoad hanc regulam subscribunt Ancharra. cōsilio. 302. in princip. vbi dicit quod habitatio continua & lucrorum in communi collatio, & eius, quod quilibet lucrantur, vel expendit, non reddita ratio facit pręsumi societatem contractam inter fratres, idem voluit idem Pet. de Anchar. cons. 302. n. 7. allegat. l. Procula. ff. de proba. & l. si seruus communis. ff. de dona. int. vi. & vx. quod pluribus fulcit rationibus Lud. Rom. cons. 291. in prin. & Ang. cons. 85. ad fi. Alex. optimè cons. 49. nu. 5. li. 1. Paul. Cast. cons. 349. n. 1. li. 1. Deci. latè cōs. 66. n. 2. & 3. & cōs. 86. vbi plures citat concord. & cons. 618. & cons. 548. & cons. 21. nu. 1. & 2. & cons. 638. Corne. cons. 9. nu. 1 & 3. & cons. 24. nume. 5. lib. 1. & cons. 251. & cons. 199. li. 4. Ias. in. l. 1. C. qui testa. face. poss. 4. col. vers. 4. & vltimus casus, idem Ias. cons. 2. & cons. 7. lib. 3. Soci. cons. 4. li. 4. & cons. 72. & cons. 87. lib. 1. & cons. 160. 265. & 291. lib. 2. Lud. Roma. cons. 470. cū seq. Crepo. in cons. ciuilibus cons. 40. Alcia. de pręsum. 1. p. pręsum. 25. n. 2 hāc attestatus cōmun. Ant. Rub. cōsilio. 95. Stepha. Bertrā. latissime cōsilio. 39. col. 2. & 3. & cons. 27. col. pen. li. 2. Aymon Sabillia. cōs. 26. n. 1. Paul. Paris. consilio. 84. numero. 2. & 50. libe. 1. citans cōcordā. Petr. de Vvald. de Perus. in tracta. de duobus fratri. 3. part. numero. 20. & pluribus sequēt. & nume. 34. & deinceps. Ex quibus locis plures deduces

by Googl

duces præsumptiones, ex quibus societas tacitè contracta præsumitur.
27 † Sed quia docto. omnes superius citati in duobus fratribus, vel in patruo & nepotibus vt plurimum loquuntur, inter quos plurimum operatur coniunctio, sanguinis cum simultanea cohabitatione, videtur, nostra in specie conclusionem nostram non procedere, nisi inter matrem viduam & eius filios vel nepotes, non inter vxorem & defuncti hæredes extraneos. Sed idẽ in extraneis esse asseuerat Alcia. de præsumptio. 1. regula præsumptio. 15. numer. 7. cùm actus illi geri non possint citra ius & nomen societatis argum. l. pro hærede. ff. de acqui. hæred. in hoc tamen constituit discrimen inter coniunctos sanguine & extraneos, vt inter hos non inducatur societas, nisi quatenus constaret eos communicasse, in fratribus censebitur omnium bonorum, nisi constaret de actibus repugnantibus, vt puta quòd dumtaxat communicassent lucra vnius negociationis, & non alia, atque ita intelligit doctrinam Bart. in d. §. altero in fi.
28 † Cæterum vtraque in specie crederem, idem esse statuendum, nam si inter fratres, vel inter vxorem & hæredes maritales sociales actus interuenerint, qui geri nõ possint citra ius & nomen societatis vniuersorum bonorum, societas vniuersalis contracta esse intelligetur, veluti si posita fuerint in communi vniuersaliter omnia bona vndecunque & qualitercunque prouenientia, tam ea quæ specialiter in societate omnium bonorum veniunt, vt legata, hæreditates, donationes, bona castrensia vel quasi, proprietas bonorum & similia, vt in l. 3. §. fi. ff. pro socio, quàm alia quæcunque quoquo modo fratribus obueniẽtia, & quia fortè omnibus vtebantur, tam in proprietate, quàm in redditibus promiscuè tanquam communibus, instrumentaque omnibus cõmuniter cese brabantur, & tanquam cõmunia in matricula tributorũ erant descripta. Ex hac siquidem bonorũ omnium cõmuni descriptione, communique onerum solutione, dominium intelligitur esse cõmunicatũ, vt in l. iura. C. de omni agro de ser. li. 10. hac ratione & alijs hanc sententiam sequũtur Ange. consi. 112. col. 1. Petr de Perusio in consi. incip. factum sic proponitur, apparet in Catasto, & Ludo. Roma. consili. 291. nu. 5. & se quen. quæ duo consilia ad literam refert, & pluribus rationibus cõfirmat Petr. de Vvald. de Perusio in tracta. de duobus fratribus. 3. pa. num. 12. & sequen. qui omnino est videndus, & eleganter Deci. cons. 66. n. 2. & seq. & cõs. 68. n. 1. Vbi hoc extẽdit, etiam si alter ex fratribus in remotis degeret locis, modò ibi cõmunia gesserit negotia, idem voluit Ancharra. cõsi. 302. nu. 6. in fine & 7. Socin. cõs. 192. numero. 3. libro. 2. Aymon Crauette consilio. 76. numero. 1. in fine & numero. 3. hanc attestatus communem & veriorem sententiam post Socin. qui idem asseuerat consilio. 291. numero. 1. libr. 2. Iason in. d. l. 1. C. qui testa. face. poss. 4. columna versi. videamus nunc particulariter, idem Iaso. consilio. 2. columna. 11. versiculo octauo non obstat, & cõsi. 3. columna. 3. versicul. sed præmissis non obstantibus li. 3. vbi hanc dicit esse communẽ opinionem, citatque Bald. & Alberic. in. l. 1. C. qui testamen. face. poss. dicentes hoc consuetudine obseruari, & Barba. consilio. 22. columna. 9. & consilio. 37. colu. 10. libro. 2. idem voluit Corne. consil. 61. column. 1. lib. 1. & consilio 58. libro 4. Et licèt Paul. Castr. consilio 349. prope finem, libr. 1. voluerit contrarium, imo quod societas vniuersalis omnium bonorum non contrahatur, nisi expressè conuentum sit, non autem tacitè ex coniectoris, (cumque sequutus fuerit Alexand. consil. 76. 1. dubio, & consilio sequen. in 3. subscriptione libro 4. Cæpola consil. 42. cau. 3. ad medium) superior tamen vera est & receptior sententia, cui accedit Grego. Lupi in l. 6. & 7. titulo 10. part. 5. & Cassane. in consuetud. Burgund. rubric. 7. §. 1. in verbo, meilleur delautre, numer. 31. & sequẽ. fol. 244. ad fin. vbi folio sequen. in princip. refert plures actus, ex quibus societas vniuersalis præsumitur numer. 12. quos mutauit ab Ange. consil. 112.
29 † Si tamen alter ex fratribus prædium, vel possessionem aliquam emerit nomine proprio, dubium est, an cõmunicetur inter reliquos fratres, qui retinebant bona patris in communi & indiuisa? Et ita distinguendum arbitror, aut enim inter eos erat tacitè contracta societas omnium bonorũ, iuxta eaquæ tradidimus numero præcedenti, & tunc si per longum tempus fructus bonorum communium & lucra communicarunt, & tractu temporis alter eorum separatim & secretè emit fundum nomine proprio, cæteris socijs ignorantibus, tenebitur procul dubio communicare. Quia clandestina & dolosa emptio non debet ei patrocinari, cùm etiam expressim non potuit societati renunciare socio absente & ignorante, sed debuit coram socio renunciare, vel ita vt ad eius notitiam deuenerit, l. actione, §. renunciare, ff. pro socio secundum Bald. in l. si patruus in princ. C. commu. vtri. iudi. qui idem esse asseuerat si socius durante societate socium decipit secretè proprio nomine negociando, nam cogetur lucrum communicare, & damnum sibi in pœnam imputare, vt in l. sed socius qui alienauit, §. si absenti, ff. pro socio, & Bald. sequitur Petr. de Vvald. de Perusio in tracta. de duobus fratribus, part. 11. numer. 13. & 14. Quin imo etiam si vterque socius nomine proprio clandestine actus faceret, debent inuicem omnia communicare: quia communis consensus exigitur, vt actioni pro socio derogetur, l. actione, §. diximus, ff. pro soc. quod voluit Bald. vt refert Petr. de Vvald. in dict. tracta. de duobus fratri. 5. par. numer. 36.
30 † Conuestitur hæc sententia ex doctrina eiusdem Bald. in l. si vt proponis in fine, C. de reiuendi. dicentis, quòd si patruus simul habitans cum nepote hæreditatem indiuisam retinente, & fructus inuicem communicant, patruusque, vt magis sagax vendit fructus, & inde prædia emit nomine proprio, quòd nihilominus tenebitur cum nepote prædia empta communicare, si erant socij omnium bonorum, & secundum eum talis præsumpta & tacita societas ex equis partibus censebitur facta: sed circa hoc vide Paul. Parisi. consil. 84. numer. vltimo, & consil. 85. numer. 10. & sequent. libr. 1. & Baldum refert & sequitur Iason in l. 1. C. qui testa. face. poss. col. 5. vers. secundo in quantum, Bart. ibi in huius sententiæ comprobationem refert aliam Bal. doctrinam in l. si socius, ff. si cer. peta. dicentis, quòd si plures sunt fratres socij omnium bonorum, quorum alter altero ignorante fundum emit nomine

mine proprio, fundus emptus erit ipsius, tenebitur tamē iure societatis illud communicare, quia ignorātibus fratribus non potuit distrahere societatem, secus si hoc fecisset socijs volentibus, vel consentientibus, & non ignorantibus, quem inibi sequuntur Alex. & Ias. & Deci. idem Alex. cons. 78. lib. 2. & cōs. 37. in fine lib. 4. Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 52. nu. 17. Bal. in l. 1. C. si quis alte. vel sibi, & in l. cum duobus. §. si fratres in lectione antiqua post Ricard. & Cyn. ibi. ff. pro socio, & in l. si patruus nu. 12. & 14. C. commu. vtri. iudi. ex quibus hanc firmat sententiam Iaso. ibi contra Bar. in d. §. altero, refertque idem voluisse Pet. de Anchar. cons. 302. num. 7. vers. venio ad secundum dubium & nu. 8. Ang. cons. 112. incip. Pamuncius, & Alexan. cons. 49. num. 11. lib. 1. vbi hoc late discutit. & Carol. Moli. ibi addit concordantes, Maria. Soci. Iunior cons. 24. num. 4. libr. 2. Greg. Lupi in l. 7. in verbo vna cosa ad fi. tit. 10. part. 5. quæ sententia vera est & recepta, quid quid in contrarium dixerit Ioan. Lupi in repe. rubr. de doua. int. vi. & vxo. §. 65. num. 12.

31 † Quibus concinit, quod à Socino traditur cons. 254. num. 7. & 8. lib. 2. vbi ait, quod licet frater proprio nomine pecunia fratris negocia gerens sibi acquirat, & non fratri, vt notat Bart. in l. Titium aut Meuium. §. altero nu. 6. ff. de admi. tuto. & in l. si patrus. C. commu. vtri. iudi. illud tamen admittendum est, quando frater pecuniam fratris simpliciter accepisset. Contrà verò vbi communem negotiationem seu mercaturam longo tempore tractatam vnus ex fratribus incœpisset nomine proprio administrare, tunc siquidem mensa & negotiatio non potest ex vnius parte augeri, quin etiā ex alterius augeatur parte, agitur enim de iure vniuersali: sicut dicimus in peculio, grege, vel hæreditate, l. item veniunt, §. fructus, ff. de peti. hæred. l. peculium nascitur ff. de pecul. his & pluribus alijs rationibus, hoc idem probat Deci. cons. 255. num. 2. lib. 2. Benuenutus de Stracha in tracta. de mercatore, part. 1. in fine num. 97.

32 † Aut non erat omnium bonorum contracta societas, sed vniuersorum, quæ ex quæstu & opera descendunt (quia fortè inter eos nil aliud præter quæstum & operam fuit communicatum, eo quòd actus nostri voluntarij non extenduntur vltra quàm geratur, vt in l. vl. C. ne vxor pro mari. Bart. & Docto. in d. §. altero ad fi. Deci. consil. 21. num. 5. Paul. Parif. cons. 85. num. 5. & 7. lib. 1.) Et hac in specie est distinguendum. Aut alter ex socijs, vel fratribus emit nomine proprio, aut communi, aut dubitatur. Primo casu si emit nomine proprio causa quæstus, & lucri ad vendendum iterum, & inde lucrum percipiendum, & tunc communicare tenetur, l. cori, ff. pro socio, hoc quippe venit ex natura dictæ societatis, vt in d. l. cori, & id ex ea expendit Pet. de Vvald. de Perus. in tracta. de duob. fratri. 5. p. num. 2. versi. pro concordia, quoniam cùm eorum consuetudo fuerit emere communi nomine res venales, socius emens nomine proprio videtur consocium velle fraudare, & ab ea societate, ex consuetudine inita recedere: quod minimè licuit, nisi ex cōmuni consensu, vel post finitam societatem, vel renunciando coram socio, & non intempestiuè, vt dixi supra hac glos. num. 29. Aut constat emptionem non fuisse causa lucri & quæstus factam, sed ad retinendum sibi ipsi, quia fortè egebat domo propria ad degendum, vel quid simile, & tunc non tenebitur communicare, quoniam emptio hæc est extra causam societatis, l. cum duobus, §. cum duo, & §. si fratres, ff. pro soc. vbi societas vnius certæ negociationis ad aliam non extenditur, idem probat l. 7. ti. 10. de societate, versicul otro si, par. 5. Vbi autem non constat, quo animo emerit, recurrendum est ad coniecturas, argum. l. si cum aurum, ff. de solu. l. Nesenius, ff. de nego. gest. l. Procula. ff. de proba. l. dolum, C. de dolo. talis enim præsumitur mens, qualis ex actibus exterioribus demonstratur, l. reprehendenda, C. de insti. & substi. §. seruos insti. de rer. diuisio. quas coniecturas nobis tradit Petr. de Vvald. d. tracta. de duo. frat. 5. part. num. 3. versic. pro concordia.

33 † Secundo casu, quando quis emit nomine communi, & tunc ita demum efficitur communis, si res empta est causa lucri & quæstus iuxta naturam societatis: idem si alia quæcumque res fuerit empta nomine communi, efficietur siquidem communis, altero ratum habente non aliàs, vt in l. si ego, ff. de nego. gest. quòd si alter ratam non habeat emptionem, fiet solius ementis, l. fundus ille, ff. de contra. emp. Petr. de Vvald. in dict. tracta. de duo. fratri. 5. par. num. 3. vers. aut erat contracta. aut dubitatur quo nomine emerit. & dic vt infra num. 38.

34 † Aut non fuit contracta societas tacitè inter fratres, vel vxorem & hęredes mariti omnium bonorum, vel vniuersorum, quæ ex quæstu, & opera descendunt, sed alicuius dumtaxat negotiationis (quod fieri potest cùm lucra communicantur ex vnica negotiatione, vt salis, vel aluminis, pannorum, vel quid simile, quo casu eius dumtaxat negotiationis contracta dicitur societas, l. cum duobus, §. cum duo. ff. pro socio, Bar. in l. Titiū. §. altero n. 6. ff. de admi. tut. quē ibi Doct. sequuntur cōmuniter & alij sup. n. 26. & 28. citati, Pet. de Vval. in tract. de duob. fratr. 5. p. n. 3. in princ. Alexan. cons. 132. nu. 16. lib. 5. Paul. Parif. cons. 85. n. 7. & 8. vbi citat concord. & cons. 84. n. 57. & 59. eo quòd actus nostri voluntarij non extenduntur vltra quia geratur, l. fi. C. ne vxo. pro mari. l. 1. §. si quis hoc interdicto. ff. de itine. actuque priua. l. 1. & l. tutor. C. de neg. gest.) & hac in specie quoties res aliqua empta fuit extra causam societatis, aut empta fuit nomine proprio, aut communi, aut dubitatur. Priori casu aut empta fuit ex propria pecunia aut communi, aut dubitatur, quando fuit empta ex propria pecunia nomine proprio, nulli dubium, quod non sit communis, sed propria eius qui emit, vt in l. patruus, secūdum vnum intellectum, C. com. vtri. iudi. l. ad probationē 1. & ibi notat Bal. in fi. C. de proba. Pet. de Vval. de Perus. in tract. de duob. frat. 5. p. n. 3. vers. aut emit nomine proprio, Bar. in d. §. altero nu. 2. Paul. Parif. cōs. 84. n. 9. li. 1.

35 † Aut emit de pecunia communi suo proprio nomine, & propria efficitur res empta non communis, si vterque frater erat maior, vt in l. si patruus. C. commu. vtri. iudi. & in l. si vnus. §. si. vnus. ff. pro so. vbi gl. addidit, quod acquirens tenebitur ad interesse, cui subscripsit Bald. ibi & Bart. in d. §. altero numer. 2. Paul. Parif. consi. 86. nu. 11. & consilio. 87. numer. 10. lib. 1. Pet. de Vval. de duobus frat. 5. par. num. 3. post medium Benedi.

Capra

Capra consi. 11. column.2 Deci. consi. 259. nume.
peu.in fine, Alexandro consi. 49. numero 11. lib.1.
per tex.in d.l.si patruus & in l.penult. C.si quis alte.
vel sibi, cuius verba sunt. *Cùm itaquè de rebus com-*
munibus fratrem patruelem tuum quædam compara-
sse contendas de tua pecunia, hunc conueniendo consul
tius facies, nam in rem de rebus ab eo comparatis tibi
contra eum petitio non competit. cũ cõcord. per Tira-
quell. traditis lib.1. de retractu §.31. glos.1. numero
17. Alij dicunt, precium dumtaxat esse restituen-
dum pro parte sibi ex societate obueniete, quorum
primas obtinet Bart. in d.§. altero prope finem Bal.
in l.si patruus numero 3. C.com. vtri. iudici. Ludo.
Roma. cons. 291. dubio. 2. Soci. consil. 162. colum.
pen. lib.2. & consil. 193. numero 7. eodem lib. Aimo
Craue. consil. 131. numero 12. Grego. Lupi. in l.7.
in verbo vna cosa prope fi. titul. 10. part. 5. Sin autem
alter ex fratribus erat minor, dic vt per Pet. de V.
vald. in d. tracta. de duobus fratr. 5. part. numero 3.
post medium. Greg. Lupi. in l.1. titul. 10. part. 5. Ale
xan. consil. 49. lib.1. Paul. Paris. consil. 85. lib.1. Cassa
ne. in consue. Burgun. rub. 7. §. 5. in verbo meilleaur
36 dele autre numero 24. & sequ. † Si verò dubita-
tur, qua pecunia emerit, intelligetur in dubio pro-
pria emisse pecunia l.si defunctus. C. arbitri. tute.
l.si ventri in fi. ff. de priuileg. credi. Pet. de Vvald. d.
tracta. part. 5. numer. 3. prope finem Bald. in d.l. si
patruus numero 4. & in l.2. vbi & alij. C. pro socio
& in l. pen. C. si quis alte. vel sibi. Alex. hanc dicens
communem consil. 132. numero 3. & 7. lib.5. & con-
silio 78. libr.2. numero 3. Roma. consil. 3. Corne. con
sil. 98. lib.4. Decisi. consil. 348. Bertran consil. 253.
lib.3. Grego. Lupi in l.49. gloss. 1. tit.5. part. 5. dixi
supra numero 14. Nisi aliud probetur, nempe quod
nulla alia habebat bona præter comunia, nec erat
industriosus ad parandas pecunias in comparatio-
ne prædiorum & hac in specie non tenebuntur cõ-
municare prædia, sed restituere precium pro parte
alterius socij, secundum Bart. in d.§. altero & docto-
res per Aimonem citatos d. consilio 131. numero
37 12. & supra numero 5. ad fi. † Aut emptio per
alterum ex socijs facta fuit nomine communi, & res
efficietur cõmunis altero ratum habente l.si ego ff.
de nego. gest. sed eo ratum non habente remanet
solius ementis l. fundius ille. ff. de contra. empt. Pet.
de Vvald. d. tracta. par. 5. numero 3. ad finem, refuso
tamen precio à socio qui partem consequi vult, nisi
de pecunia communi fuerit solutum. Alexan. consil.
132. numero 3. libr.5. † Aut dubitatur cuius nomi-
38 ne socius seu alter ex fratribus emiret, & præsumi-
tur nomine propio emisse. l. & magis ff. de solutio. l.
si ita stipulatus. §. Chrisogonus. ff. de verb. obliga.
text. expressus in l. Titium & Meuium. §. præfectus,
quem ita summat Bart. ff. de admi. tuto. Ex quibus
id expendit Alexand. consilio 132. numero 8. lib.5.
Deci. consilio. 213. numero 11. & consilio. 446. num.
2. & 3. Alexand. consilio. 124. numero 6. libro. 5. Bal.
& Salic. in l. penult. C. si quis alte. vel sibi Paul. Paris.
consil. 84. numero 9. libro 1. Aimon. Crauetta
cõsil. 129. numer. 2. & sequen. Actus enim qui potest
geri nomine proprio & alieno, in dubio cen
setur gestus nomine proprio secundum Bar. in l. ge-
rit. §. primo vers. 2. modo ff. de acqui. hered. Bal.
in l. potuit 10. q. C. de iure delibe. Soci. consil. 213.
numero 6. libro 4. Corne. consilio 210. numero 2.
lin.3. Hoc tamen sanè intellige cessantibus alijs con
iecturis, nam vt inquit Bald. in d. l. si patruus num.
4. & 5. C. com. vtr. iudi. & Pet. de Vval. in d. tract.
de duobus fratri. part. 5. nu. 3. prope finem, quoties
dubitatur, quo nomine frater vel socius emerit pro
prio an communi, recurrendum est ad coniecturas
subditque considerandam esse affectionem vel con-
suetudinem ementis, nam si consueuit, vt plurimum
communi nomine emere, ita in dubio emisse vide-
bitur arg. l. rei vniuersorũ ff. de pignora actio. vbi in
mandato generali veniunt ea quæ solitus erat domi
39 nus facere. † Et vt refert Bal. in d. l. si patruus num.
6. solebat Bar. cũ quæstio de duobus fratribus ocur-
risset, inquirere, & videre librum rationis, nam si in
eius inscriptione seu præfatione continebatur, hic
est liber Petri & Ioannis, mercatura communi no-
mine facta censebitur, arg. l. Nemsenius, ff. de nego.
gest. secus si in inscriptione nomen vnius dumtaxat
scriptum inueniatur, nam tunc nomine proprio scri
bentis emptio facta esse videbitur, idem voluit Sali.
in d. l. si patruus Alex. cons. 132. num. 9. lib. 5. Deci.
cons. 211. nu. 1. & 6. Soci. cons. 87. nu. 8. & 15. libro 1.
Qui ex ipsa inscriptione argumẽtum sumit, vt mor-
tuo altero ex socijs, societas prosequuta seu renoua
ta censeatur inter socium superstitem & hæredes socij
defuncti, ex titulo seu præfatione codicis: quibus
subscripsit Benuenutus de Stracha in tracta. de mer
catore par. 2. nu. 53. & 55. Petr. de Vvald. de duobus
40 frate. 5. par. nu. 3. prope finè. † Vbi autem non ap-
paret in libro mercatorum de societate, tunc inter
maiores seruandum est, quod diximus num. 38. At si
alter ex fratribus erat tutor vel curator alterius, lu-
crum factum ex prima emptione nomine proprio
ementis facta, erit commune, vt pote facta ex pecu-
nia cõmuni: secus verò erit in reiteratione emptio-
num, nam pecunia redacta ex mercatura, seu fratri-
bus communibus non est cõmunis ex sententia Ac-
cursij in d. l. si patruus glo. 1. & ibi Bal. nu. 6. C. com
mu. vtri. iudi. At si nõ apparet, an proprio nomine ge-
rit tutor ipse, tunc aut aggreditur negocium in-
solitum, mercaturæ fortè, cuius pater expers erat. &
censebitur proprio gessisse nomine, ne dolus aut cul
pa aduersus tutorem ipsum præsumatur contra l.
merito ff. pro socio: est enim culpa, insolita aggredi.
l. si negocia ff. de nego. gest. Aut verò continuat so-
litum negocium, vt si ex duobus simul mercaturam
exercentibus decesit vnus, & alter continuat eã, te-
nens indiuisam socij defuncti hæreditatẽ cum filij
mortui impuberibus, tunc enim eorum nomine vi-
detur continuata, arg. l. nã & Seruius §. si viuo ff. de
nego. gest. quia a primordio tituli posterior forma-
tur euentus l. 1. C. de impõnẽ. lucrati descriptio. lib.
10. Nec in hac specie distinguitur, an ex prima emp
tione an ex sæpius reiterata aliquid lucretur, prout
in priori casu, quia natura huius actus est, vt id
quod postea fit, loco prioris subrogetur l. cum taber
na ff. de pigno. hæc fuit sententia Bal. in d. l. si patruus
num. 8. C. commu. vtri. iudi. & in auth. ex testamen-
to in fi. C. de collatio. Pet. de Vvaldo de duobus fra-
tris 5. par. num. 3. in fi. Ex superius traditis colliges,
quid sit statuendum in specie nostra ampliationis
supra numero 9. traditæ. Alias ampliationis vide-

41 bis ex infra dicendis. † Limita primò legem istã,
& regulam, quam ex ea expendimus supra hac ea-
dem glo. nu. 3. ut procedat, postquam vxor traducta
est ad domum viri, & simul cœperunt cohabitare, &
tempore quo bona quæruntur simul cohabitant, vt
in hac lege in verbo de consuno, & in l. 205. in legi
bus styli. ibi estando en vno con su muger, quia ab
illo tempore incœpit societas contrahi, & non an-
tea, nam licèt in fauorabilibus ex benigna inter-
pretatione disposita in marito & vxore habeant lo-
cum in sponsis de præsenti, vt in l. non sine versicu-
lo quamuis C. de bonis quæ liberis, hoc tamen non
procedit, vbi est diuersa ratio, prout hac in specie.
Nam inter eos qui non cohabitant, societas non
ita facilè contrahi præsumitur: nec ita facile spon-
sa ad domum viri non dum traducta curam adhibe
re potest in conseruandis rebus quæsitis, nec facile
operas sponso præstare potest, sicut post traductio-
nem, & simultaneam cohabitationem, quare ni-
mirum si lex nostra locum non habebat ante tra-
ductionem & mutuam cohabitationem, iuxta glos-
sa in capitul. cum societas 27. quæst. 2. & notata in c.
4. de donatio. inter virum & vxorem quibus suffu!-
tus rationibus hoc voluit Montal. in l. 1. titul. 3. lib.
3. fori in glossa 1. Didac. Segura in repe. l. vnum
ex familia. §. sed si fundum ff. de legatis 2. numero
24. in fine & 25. vbi vxore non dum traducta ad do-
mum viri sibi non viro acquirit, & ex contrario,
idem profitetur Ioannes Lupi in repetit. rubric. de
donationi. inter virum & vxorem §. 62. numero 1.
2. & 3. & in l. 16. Tauri numero 12. & ibi Dida. Ca-
stelli in verbo durante el matrimonio, & Cysonta.
numero 1. Antoni. Gomez in l. 53. Tauri numer. 71.
in princip. dom. Didac. Couarru. in epitome de
sponsalibus 2. parte capitul. 7. §. 1. numero 6. estque
communis & recepta sententia. Id quod & apud
Gallos communiter vsu fore receptum attestatur
Nicolaus Boeri. decisio. 22. numero 27. & 33.
Deci. consilio 260. & consilio 54. numero 7. idem
Boeri. in consuetudine Vituricen. titulo de consue-
tudine matrimonij §. 2. colum. 1. Guido tamen de
Morcault consuluit contrarium, imo quod hæc
cunsuetudo locum sibi vendicet in sponsa de præ-
senti non dum traducta ad domum viri, quod con-
silium refert & sequitur Cassaneus in consuetu. Bur
42 gun. rubrica 4. §. 6 verbo marjde. † Cæterum hæc
simultanea cohabitatio mariti & vxoris ad societa-
tem ineundam requisita non est adeo strictè acci-
pienda, vt semper in eadem domo adesse debeant,
& nunquam abesse, nam satis superque dicentur ha
bitare simul, cùm vnam eandemque domum & fa-
miliem retineant, & si eorum alter ex quacunque ne-
gotiationis causa sit absens, argumen. l. quæsitum.
§. 1. ff. de legatis 3. gloss. notabilis in l. 1. §. domum in
verbo maneat ff. de lib. agnoscen. manere inquit
dicitur quis, licet modò præsens non sit, & ibi Bart.
& cæteri interpretes hoc ipsum asseuerant, commu-
nicatio ergo hac in specie fiet bonorum vtriusque
coniungis, ac si simul habitauerint, vt recte aduertit
Ioan Lupi. in repe. rubri. de donatio. §. 62. numero
43 4. in fine. † Quin imo si maritus propter æs alienum
vel paupertatem vel alia ex causa dimisit vxorem
& filios, profectusque est in partes longinquas, vt pu
ta ad Indos, quod quotidie fit, vbi magnam forte
argenti copiam congregauit, & lucratus fuit, de
inde ad patriam reuersus inuenit vxorem mor-
tuam, filij vel hæredes eius repetent proculdubio
medietatem bonorum constante matrimonio acqui
sitorum per maritum ipsum, vt optime docet Ioan
Lupi in d. repe. rubri. de dona. §. 62. numero 15. in
fine, attestatur que ita fuisse iudicatum, quod refert
& sequitur Ferdi. Gomez Arias in commento l. 12.
44 Tauri numero 15. in fine. † Et non solum acquisi-
ta constante matrimonio communicare tenebitur
coniux, verumetiam quæ post vxoris mortem lucra
tus fuit, donec mors ad eius deuenerit notitiam
propter mortis ignorantiam, sicut in mandato l.
actione §. morte versic. quod si integris omnibus
manentibus. ff. pro socio, ex eoque id expendit ibi
Bal. cui accedit Petr. de Vvald. in tracta. de duobus
fratri. parte 11. numero 13. Nam prout paulo antea
ipse dixerat eadem 11. part. numero 10. & sequent.
quidquid socius absens quærit postquam renun-
ciauit societati, est communicandum, donec in no-
titiam alterius socij renunciatio peruenerit, licet
damnum sit solum renunciantis, vt in l. sed & socius
qui alienauerit. §. si absenti. ff. pro socio l. actione §.
diximus eodem titulo l. 11. & 12. titulo. 10. de socie-
tate part. 5. Et ex contrario quidquid quærit socius
qui societati non renunciauerat, renunciationem-
que socij ignorauerat, sibi ipsi quærit, non socio re-
nuncianti, damnum autem sibi obueniens commu-
nicatur, vt in eodem §. si absenti, quia quoad ipsum
renunciantem societas est finita, non quoad socium
qui renunciationem ignorabat, secundum Bart.
Per actionem autem negociorum gestorum tene-
tur ad communicationem lucri, si id ratum habere
voluerit, vt in l. in condictionibus & l. si negocia ff.
de nego. gestis, sicut ergo societas durat post renun-
ciationem à socio ignoratam, ita & post mortem
socij, quæ nondum in socij superstitis notitiã deue
45 nerat, vt in d. versicul. quod si integris. † Quid au
tem si vxore iam ducta ad dominum mariti, eam
expulit de domo absque eius culpa, sine causa. inte-
rimque aliquid quæsiuit maritus matrimonio du-
rante, an cum ipsa vxore communicetur? Et Didac.
Segura in repetitione l. vnum ex familia §. sed si fun-
dum ff. de legatis 2. numero 27. & sequent. dixit cõ
municanda esse lucra. argumento in l. 1. §. filia ff. de
diuorti. ne maritus ex dolo suo lucretur neũe lucrũ
sibi a lege delatum auferat, c. indultum de regulis
iuris in 6. & quia lucrum hoc ei sub conditione de-
fertur, si cum marito coha bitaberit, vt iam probaui
mus, quæ conditio pro impleta habetur, cum per
vxorem non steterit, quominus adimpleatur l. quæ
sub conditione §. quoties ff. de conditio institu. l. i
iure ciuili ff. de condi. & demonstra. allegat etiam
tex. in l. final. C. de repud. vbi maritus expellens vxo
rem sine iusta causa punitur in amissione quartæ
partis bonorum suorum, si ergo punitur in amissio
ne bonorum, multo magis æquum est, vt puniantur
46 in bonis, quæ à lege ipsi vxori deferuntur. † Con-
fert etiam, quod si alter ex socijs callide renunciat
societati, ne lucrum sibi lege societatis com-
petens communicet consocio, nihil sibi pro-
dest calliditas, quando quidem illud communi-
care

care cogetur, vt in §. manet insti. de societa. l.
actione §. diximus ff. pro socio l. 13. titul. 10. part. 5.
Cum igitur inter virum & vxorem iure nostro re-
gio sit tacité contracta societas bonorum omnium,
vt in hac lege statuitur & in aliis huiusmet tituli, si
maritus calide & fraudulenter vxorem expellit a so
cietate & consortio, æquum profecto non erit, dolū
& fraudem sibi prodesse; quare nimirum lucrum in-
terim ab eo quæsitum communicare tenebitur, cū
societas hæc viri & vxoris non minori priuilegio
muniatur, quàm societas expresse inter aliquos con
tracta, vt dixi supra num. 7. Item quia renuncians in-
tempestiuè societati quod interim acquisiuit, tene-
tur socio communicare l. actione §. Labeo. ff. pro so.
l. 11. titulo 10. part. 5. cum igitur maritus sine causa
vxorem expulerit, societati dicitur intempestiuè re
nunciare, quæ minime soluitur, nisi morte alterius
ex coniugibus, quare per maritum quæsita hac in spe
47 cie communicantur. † Quibus moti rationibus
hanc sententiam sequitur Ioannes Lupi in repe. ru
bri. de dona. int. vir. & vxo. §. 64. nu. 3 in fi. & pluribus
seq. & in l. 16. Tauri num. 29. Anton. Gomez in l. 53.
Tauri nu. 72. Didac. Caste. in d. l. 16. Tauri gl. mag-
na col. 7. versic. sed pone quòd vxor iam ducta. Ex
quo ipse infer, quòd si propter mariti seuitiam sepa
retur matrimonium quoad thororum & mutuā co-
habitationem, iuxta tex. in cap. literas de resti. spo-
lia. & notata per Alexand. consi. 78. libro 5. & dom.
Did. Couar. de sponsal. 2. par. cap. 7. §. 5. vel propter
adulterium mariti, capit. apostolus & capit. vxor à
viro. 32. q. 7. frater Alfons. a Veracruce in speculo
coniugorum 3. par. artic. concl. 1. 5. & articul. 3. per
totum capit. precepit & cap. seq. 32. q. 5. Greg. Lupi
in l. 1. titul. 17. in verbo ni deshonra a la suya par. 7.
l. 1. titul. 9. par. 4. non solum vxori est dos restituen-
da, vt in cap. 1. & ibi notat Panor. extra de donat.
int. vir. & vxo. Bald. in cap. 1. 3. notab. extra vt lite
non cont. verùmetiam medietas lucrorū à viro an-
te separationem quæsitorum vt in cap. significauit
iuncta glo. 1. de dona. int. vi. & vxo. Et quibus id as-
serit Did. Segura in repe. l. vnum ex familia §. sed si
fundum num. 29. ff. de lega. 2. aduertens aduocatos
vxoris separationem & diuortium vxoris nomine
petentes, vt non tantum dotem, sed & medietatem
lucrorum petant, cui assentiuntur Ioā. Lupi in rep.
rubr. de dona. int. vir. & vx. §. 64. nu. 10. Did. Castelli
in d. l. 16. Tauri in glos. magna in fi. & ibi Ioānes Lu
pi numero 35. Antonius Gomez in l. 53. Tauri nu-
mero 72. dom. Did. Couarru. in epitome de sponsal.
2. par. cap. 7. §. 1. num. 6. Ari Pinel. in l. 1. par. 1. num.
48 58. C. de bonis maternis. † Quin etiam bona an-
te separationem quæsita non solum erunt commu-
nia, verùmetiam quæ post separationē quæsita fue-
rint, iniquissimum quippe esset vxorem propter cul-
pam mariti expulsam & separatā quoad mutuam
cohabitationem, lucro a lege sibi delato hoc est, me
dietate acquisitorum constante matrimonio priua-
ri: vt suadet Ioannes Lupi d. §. 64. numero 10. & in
l. 16. Tauri numero 35. Ferdinand. Gomez in l. 16.
Tauri numero 1 [illegible] Dida. Couarru. d. capit. 7.
§. 1. numero 6. Didac. Perez in apostillis Segure in d.
§. sed si fundum numero 29. contra Seguram ibi &
contra Didac. Castellum in d. l. 16. Tauri glos. mag-

na contrarium tenentes, eiusdem sententiæ esse vi-
detur Thom. Grammat. decis. Neapolit. 103. numero
88. quæ communis est opinio contra Segu. & Caste-
49 llum. † Confirmatur hæc sententia communis,
quia si maritus sine causa vxorem expulit, tenetur
ei reddere dotem ex sententia Ioann. And. ad Spe-
cul. ti. de dote post diuortium restituenda §. 1. col.
2. in addi. incipi. dicit Odofre. cui accedit Bald. in l.
vnam fi. C. de senten. quæ sine cer. quanti. & in l. 3. in
principio C. de priuileg. dot. & cap. ex parte versi.
item nota quod mulier extra de consuetud. Paulo
Castren. in l. cum mulier 1. notab. 3. ff. solut. matrim.
Areti. & Soci. in l. 1. eod. tit. Tiraq. lib. 1. de retractu
§. 10. glos. vnica nume. 13. Ioan. Lupi in rep. cap. per
vestras 3. notab. in principio num. 4. de donat. int. vir.
& vxo. contra Ioan. And. Paul. & Alexan. de hoc du-
bitantes, priuatur siquidem secundum alios fructi-
bus rerum dotalium maritus ipse hac in specie Ale
xand. cons. 78. libr. 5. & cons. 26. lib. 6. Soci. cons. 64.
lib. 4. Aymon Grauette cons. 31. nu. 6. Nec ei succe-
debit ex capite vnde vir & vxor, vt constanter asseue
rant Paulus Castrens. Alexand. & Iaso. in l. 1. C. vn-
de vir & vxor Guillielm. Benedi. in repe. cap. Ray-
nutius de testam. in verbo & vxorem nomine Ade-
50 lisiam numero 800. † Sic & vxor iniusté & sine
causa expulsa, alīi debet a viro eam iniusté expellen
te, etiamsi nullam dotem habeat authore Iaco. de
Are. cui accedunt Cyn. Alberi. Bald. & Salice. in l.
quod in vxorem, C. de nego. gest. Bart. in tractat. de
alimentis colu. vltima versi. quæro an maritus Bald.
in l. 2. vers. 3. dubitatur, C. de lega. Ang. Imol. & Ale
xander in l. si cum dotem §. si autem ff. soluto ma-
trimonio, Cuman. consilio 175. Roman. cōsilio 517.
columna 2. Paulus Castrensis consilio 65. columna
penultima lib. 1. Guido Papa decisio Delphinatus
43?. versi. si vir verberes, & consilio 127. colum. 1. &
iterum paulo ante finem, Socin. cons. 286. libro 2. &
ante hos omnes idem non obscure voluisse videtur
glo. in capitul. significasti glossa 1. ad fi. & ibi docto.
omnes extra de diuor. Ioannes Lupi in repe. capit.
per vestras 3. notab. in principio num. 5. & 6. Tira-
quell. libro 1. de retractu. §. 10. glossa vnica numero
51 14. Aymon Sabilli. consilio 21. num. 6. † Quibus
conuincitur quod maritus iniusté vxorem expellens
amittit lucrum dotis sibi ex statuto vel pacto obue-
niens secundum Bal. in l. 2. §. sed scimus C. de lati. lib.
tollen. per illum tex. dicentem, quod seruus langui-
dus à domo eiectus et nemini in curam datus, con-
sequitur hodie libertatem, nullo iure patronatus do
mino reseruato, cui concordat l. 1. titulo 23. lib. 4. fo
ro legum, & Baldum sequitur Ioannes de Annania
in cap. 1. columna 2. de languidis expositis Paul. &
Alexander qui dicunt esse notabile in l. si ab hosti-
bus §. 1. ff. soluto matrimonio idem Alexander cons.
78. columna 1. libro 5. quod repetitur consilio 26.
libro 6. Montaluus in l. 1. eod. titulo 23. libro 4. fori
in glossa vltim. ad finem Ioannes Lupi in repetitio
ne capitulo per vestras de dona. int. vir. & vxore 3.
notab. in principio numero 4. Tiraquell. libro 1. de
retractu. §. 10 glossa vnica numero 12. † Infertur
52 similiter etiam dictis, quod si vxor culpa mariti
fugerit a domo communi vel propria mariti, vbi
simul degebant (eo forte quod eam acriter verbe-

rauerat, quo casu ei licuit aufugere, vt in auth. de
nup.§.si quis vtitur alias mitiores col.4.& in auth.vt
lice.matri & auiæ.§. si quis autem colla. 7. glossa in
cap.literas in verbo sufficiens securitas, de resti, spo-
liatio. Nec ad maritum redire tenetur, nisi sufficiēs
securitas ei offeratur, vt dixit tex. in d.capit. literas
in fine, vel quia vir tenet concubinam domi, vel ad
domum ducere volebet, potest enim vxor hac in
specie à viro recedere, nec ad eum redire tenetur,
nisi cautionem præstet de expellenda & nunquam
admittendo concubinam sub pœna, quia non bene
conueniunt vxor & concubina secundum Bal. in c.
1.col.1.extra vt lite nō cont. Alexandri in c. ex par-
te in 2.extra de sponsa. Ioan. Lupi in rep.cap.per ve
stras §. natabi in prin.num.6. dona int. vi & vxo. &
iterum §.51.num.8. & seq. Vbi asserit vxorem posse
hac in specie agere coram iudice ecclesiastico vel
sæculari, vt maritus expellat concubinam cap.si con
ciderit de sentē.excom. Et maritus tenebitur eam
alere hac in specie, extra domum suam secundum
Cyn.& alios in l.quod in vxorem, C. de nego. gest.
Dyn.& Bald. in l.1.C. de legi. Ioan. Lupi in repe.c.
per vestras §. 3.in princ.num.6. extra de dona.
int.vi.& vx. Tenebitur etiam lucra ex quæstu habita
ipsi vxori extra propriam domum habitanti com-
53 municare, quia non culpa sua fugit sed viri. † Sic
etiam si vxor ob culpam viri ab eo separetur; vel
eius cohabitationem vitauerit, nihil ei acquirit, nec
communicat authore Bald. in l.si vxor num. 6. in fi.
C.de condi.insert. idem voluit Bald. in l. non sine C.
de bon. quæ liber. Deci.in l.fi.num. 10. C. vnde vir
& Ari.Pinelus in l.1.parte 1.numero 58. C.de bon.
mater. cessante ergo culpa vxoris, si ipsa & vir eius
seorsum habitent, consequetur vxor partem lucro-
rum, ac si simul habitassent, vt resoluit Ioannes Lu-
pi in repe.rubr.de donation.int.vi.& vxo.§. 63.nu-
mero 15.citat. text. in l. cum hic status §.si mulier,
54 ff.de donat.inter vir.& vxo. † At si non culpa viri,
sed vxoris factum sit inter eos diuortium vel seor-
sum habitent, vt propter adulterium ab ipsa vxore
commissum, quidquid ipsa acquirit, viro communi
nicare tenebitur, quia dispositum in vxore habet lo
cum in viro, & ex contrario, correlatiuorum namqui-
dem idem est iudicium l. vltim. C. de indicta vidui
tollendum alijs per Didac. Seguram cōgestis in rep.
l. vnum ex familia §.sed si fundum nu. 36. ff. delegat.
2.& ita ipse decit in 3.casu numero 35. & Did. Ca-
stelli in l.16.Tauri in glo.magna colum.vlt & Ioan.
55 Lupi in d.l.16.Tauri numero 32. † Et hac in specie
vxor ipsa nihil habebit ex bonis antea per maritum
quæsitis, vel postea quærendis vt expressim adnota
uit Ioan. Lupi in rep.rubricæ de don.int.vi.& vxo.§.
64.num.1.& seq. Didac. Castelli in d.l.16. Tauri gl.
magna colu.vlt.citans tex.in l.5.ti.5.lib. 4. fori: vbi
si vxor contra voluntatem mariti recessit de domo
sua, amittit lucra constante matrimonio habita & l.
1.tit.17.parte 7. vbi vxor adultera amittit dotē &
arrhas l.vlt.tit.2.lib. 3.fori. Acquiruntur etiam ma-
rito bona constante matrimonio quæsita proportio
ne, quę ipsi vxori competebat, vt in l.1.titul.7.lib.4.
fori, quæ seruatur in regno, estque confirmata per
tex.in l.1.tit.20. de adulterijs infra lib.8. sumpta ex
l.82.Tauri. Si tamen habuerit filios mortua vxore

et succedent filij, vt ibi dicitur, quod ita intelligit
Pet. Nunni. in dictionario suo in verbo adulterio
quem omnino vide & Ioannem Lupi sequitur Ant.
56 Gomez in l.53.Tauri num. 72.in principio. † Quo-
ties autem vir & vxor separati sunt propter aliquā
causam cum dispensatione, de qua in cap. ex publi-
co de conuersio. coniugato. & deinde alter eorum
aliquid acquisiuit, sibi profecto acquiret, & non al-
teri, quia matrimonio iam non est, quod erat causa
communicationis, vt in hac lege & similibus, qua
cessante cessare nimirum debet cōmunicatio l. adi-
gere §.quamuis ff.de iure patro. & quòd per ingres
sum religionis cesseat matrimonium ratum & non
consumatum probat tex. optimus in d.cap. ex publi
co de conuers. coniuga. de cuius intellectu agit ele-
ganter frater Alfons. à Veracruce in speculo coniu
gorum part.2.artic.28. quod probat etiam lex ista,
ibi comprare de consuno. Nam huiusmodi emptio
fieri non potest per cōiuges in simul habitantes, cū
separati sunt ipsi & eorum bona iustissimo iudicio
ecclesiæ, vt aduertit Did. Castelli in d.l.16.Tauri in
glos.magna colum. vlti.& Ioan. Lupi in d.l.16. Tau
57 ri num. 33. † Cæterùm si ex voluntate vtriusque
coniugis voto castitatis facto; quod fieri potest au-
thore Bernardo, & Panormi. in cap. veniens de re-
gula, notatur in cap.dudum de conuersio. coniuga-
to. Præpos. in cap.preterea 1.colu.2.de sponsal. seor
sum habitent, quilibet sibi acquiret, nec lucra com-
municabit, vt probat Did. Segura in rep. l. vnum ex
familia §.sed si fundum num.38.ff.de leg. 2.Did. Ca-
stelli in l.16.Tauri glos.magna colum.vltim. Ioann.
58 Lupi ibidem num.34. † Secundo limita legem no
stram, vt communicationi lucrorum locus non sit, si
ante contractum matrimonium conueniat inter cō
iuges, quòd vxor non gaudeat hoc legis beneficio,
neque ei quæratur medietas bonorum constante
matrimonio quæsitorū, nec ad æs alienum eo tēpo-
re cōtractum teneatur, valet etenim huiusmodi cō-
uentio, vt sensit Bern. in cap.2.de dona.inter vi. &
vxo.in verbo si non est aliud, idem voluit Ioann. Fa-
ber.in rubr.instit.de nup. & nuncupatim in nostra
specie Roder. Xuar. in l.1.tit.3.delas ganancias lib.
3.fori limi.1.versic.quæritur & secundo. Ioan. Lupi
in rep.rubr.extra de dona.int.vi.& vxo.§.63. n. 1. &
deinceps Ant. Gomez in l.60.Tauri per tex.ibi, Cas
sane.in consuet. Burgund.rub.4.§.2. in verbo & ac-
questa num.15.versi.limita.3. Quod pactum fieri cō
muniter solet, quoties maritus est diues, mercator
forte, & vxor pauper, estque ad id tex. optimus in c.
1.de filijs nat. ex matri. ad morga. contra. in vsibus
feudorum, vbi valet pactum vel consuetudo, quòd
vxor vel eius filij nihil possint capere de bonis ma-
59 riti. † Solet in tutellam huius limitationis citari
doctrina Bart. in l. quia poterat post l. 90. ibi ff. ad
Trebellia. dicentis quòd si duo erant socij eiusdem
negotiationis, quorum alter vult ire Venetias, alter
contradicit: nihilominus qui volebat ire Venetias
dixit se velle periculo suo iter facere, iuit & multū
lucratum fuit, socius qui contradixit nullam habe-
bit partem lucri. & ita Bart. attestatur, definitum
fuisse per legem illam, & Bar. sequitur Ang. Cuma.
Paul. Imo.& Alex. ibidem, Angel. de Aretinus in §.
illud insti. de societa. Petr. de Vbald. in tract. de duo.
fratr.

fratr. 5. par. q. 1. Ang. & Imol. in l. postulante §. sed si in huiusmodi ff. ad Trebell. per illum tex. Paul. Cast. in l. pen. §. mancipia. ff. solu. matri. eius legis authoritate, Ang. in l. ex duobus ff. de nego. gest. est casus in l. si vnus ex socijs §. 1. ff. pro socio, ibi nam si suo nomine (quoniam sortis periculum ad eum pertinuit) vsuras ipsum retinere oportet, sic ergo dicemus in proposita specie, eo quòd maritus in se suscipit periculum æris alieni constante matrimonio cõtracti, nimirum si commoda & lucra eum sequantur, & potissimum vxore consentiente arg. tex. in §. illud insti. de socie.

60 † Extende primò limitationẽ istam, vt procedat etiam si vxor constante matrimonio lucris generaliter renunciauerit, vel specialiter, veluti si marito volendi domũ emere vel vectigalia conducere contradixit, dicens se nolle partem habere in emptione illa vel conductione, & super hoc fecit cũ marito pactum, valebit siquidem talis renunciatio & pactum, vt in l. 221. in legibus styli incip. otro si el marido & in l. 9. infra hoc titulo sumpta ex l. 60. Tauri, ex qua id expendit Anto. Gomez nam licèt donatio inter virum & vxorem prohibeatur, vt in l. 1. & per totum C. & ff. de dona. int. vir. & vxo. valet tamẽ quoties ex donatione coniux non fit pauperior, nec patrimonium diminuit, licèt propter donationem non efficiatur ditior, vt si quis renunciet hęreditati, legato, vel fideicommisso, vt ad alterum coniugẽ forte substitutum, vel coniunctum, vel ab intestato successurum perueniat, vt in l. si sponsus §. si maritus 2. ff. de dona. int. vi. & vxo. & ibi ex eo notant Odofre. Bar. & cæteri scribentes, cui conuenit l. 5. tit. 11. par. 4. vbi Grego. Lupi in glo. vlti. tenet contrariam debilibus fundamentis, tex. in l. profectitia. §. si pater ff. de iure doti. & in l. quia autẽ ff. de his quæ in fraudem credi. l. cum oportet. §. sin autem C. de bon. quę libe. vbi pater, qui filio donare non potest, potest tamen renunciare vsufructui in bonis aduenticijs sibi competenti, & ibi notat Bald. Paul. Salice. & communem docto. text. in l. pen. ff. de colla. bono. Nec obstat, si dixeris, quòd dominiũ transit ipso iure in vxorem rerum acquisitarum cõstante matrimonio pro parte sua, atque ideo non posse patrimonium iam quæsitum donare marito: verè siquidem & non fictè quæritur dominium vt infra dicam in l. 9. infra eo. vbi hæc materia renunciationis lucrorum discutietur.

61 † Tertio limita conclusionem nostram, vt procedat in acquisitis iustè, secus si iniuste, vt iudex ex repetũdis, patronus ex illicito patrocinio, vel quilibet alius ex furto, ludo adulterio, vel vsuraria prauitate, vel alio quolibet maleficio: hæc namq; sic acquisita non communicantur inter coniuges secundũ Cassan. in consue. Burgun. rubr. 4. §. 2. in verbo & acquetiez n. 16. in fi. Rode. Xuar. in l. 1. tit. 3. lib. 3. fo 4, limi. 4. Ioan. Lupi in repe. rub. extra de don. in vi. & vx. §. 65. nu. 9. Quia lex vel statutum disponens de rebus acquisitis vel quærendis intelligitur de iustè non iniustè acquisitis secundum Barba. in cap. conquæstus de foro comp. citat. l. quod seruus, ff. de acq. poss. & l. cum oportet C. de bon. quę lib. l. certè §. mala medicamenta. ff. fami. ercifcun. quod inducit ad uersus quosdam religiosos inhiantes temporalibus, qui monasterijs suis quomodocunque acquirere non dedignantur, siue iuste siuè iniuste id fiat, quòd minime fieri oportet, vt & Ioann. Lupi adonauit d. §. 65. in principio.

62 † Cuius ratio est, quia in honestarum rerum non contrahitur societas, nec inde quæsitum communicatur, vt in l. si fratres §. socium, ff. pro socio, vbi socius etiam omnium bonorum nõ cogitur conferre, quæ ex causis prohibitis acquisiuit, cui conuenit, l. 2. tit. 10. par. 5. optimus tex. in l. quod autem & l. nec prætermittendum, ff. pro socio, vbi quod ex furto vel alio crimine quæsitum est, in societatẽ non oportet conferri, quia delictorũ turpis causa, atque fœda communio est l. 8. tit. 10. par. 5. Optimum huius limitationis tradit exemplũ Rod. Xua. in d. l. 1. ti. 3. lib. 3. fori, limi. 4. equitis aurati, qui à vassallis suis constante matrimonio extorsit violenter obsequia, & seruitia plurima, ab ipsis exigens operas indebitas, ex quibus multa iniuste acquisiuit, & per vim. respõdit enim Roder. ipse hac in specie eo defuncto, vxorem superstitem non posse medietatẽ horum lucrorum ab hæredibus mariti exigere.

63 † In dubio tamen iustè acquisita præsumuntur, nisi contrarium probetur, arg. l. marito ff. pro socio, & capi. cum dilecti de accusatio Bart. in l. cum oportet nu. 5. C. de bon. quæ libe. Ioan. Lupi in rub. extra de dona. int. vi. & vxo. §. 65. numer. 9. Ex quo nu. præcedenti ipse dixerat, quòd si vxoris hæredes peterent quæsita constante matrimonio, maritus non posset allegare esse iniuste quæsita, quia allegaret turpitudinem suam, contra l. aliàs & ibi notat Bar. ff. de iure. iu. sensit Raph. in d. l. quod seruus ff. de acq. poss. & ibi Alex. Bal. in l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur.

64 † Hinc fit, quod si maritus huiusmodi res iniuste acquisitas sponte communicauit ad domum deferendo, communia erunt, & æqualiter inter eos vel eorum hęredes diuidenda, vt in l. certè §. mala medicamenta ff. fami. ærciscun. l. sed & si possessori ff. de peti. hæredi. tenebitur tamen vxor ea restituere, vel maritus ipse ex bonis cõmunibus satisfaciet, imo & pœnam soluet, si vxor alienas vel male acquisitas esse sciebat, secus si ignorabat: quia tunc male acquisita tantum ex bonis communibus restituet, nõ pœnam l. si igitur ex hoc ff. pro socio. Ex quo tex. inferebat Bal. in l. 1. C. pro socio & Sali. in l. si societatis eod. tit. in fine, quód si plures sunt socij omnium bonorum, quorum alter ex vsuraria prauitate argenti aurique copiam quæsiuit, & cõmunicauit socio & fratri, Episcopus poterit compellere fratrem eundẽque socium ad vsurarum restitutionem. Idem ergo dicemus in vxore, eadẽ ratione, vt censet Ioan. Lupi in rep. rub. de dona. int. vi. & vxo. §. 65. n. 10. vbi & n. 12. in fine probat, maritum postquam illicitè acquisita adduxit in domum, posse eorum restitutionem facere sine consensu & voluntate vxoris, etiamsi cõdemnatus non fuerit: cum ea potuerat alienare, vt infra subijciam in commento l. 5. infra, eo.

65 † Quarto tempora assertionem legis nostræ, nisi aliud consuetudine obseruetur in aliqua ciuitate vel prouincia huius regni, prout fieri solebat in ciuitate Hispalensi teste Roderico Xuarez in l. 1. titu. 3. lib. 3. fori vers. sexto limita hanc legem, & sit etiam in ciuitate Cordubæ, vbi lex ista recepta non fuit, nec in ea habet locum isthæc communicatio inter virum & vxorem, vt attestantur Ioann. Lupi in repet. rub extra de dona. int. vi. & vxor. §. 60. in fin. & Iacob.

Septi-

Septima.in libro de institutionibus catholicis,cap. 9.num.93.Grego Lupi in l.24.tit.11.in glo.magna colu.vlti.post prin.par. 4. leges enim fori nullā vim obtinent,nisi quatenus sunt in vsu, quare articulos faciunt aduocati semper de vsu illarum legum, vt late probat Rode. Xua. in proœmio fori. Sed hodie crederem,limitationi huic locum non esse,eo quòd iam non lex fori dicitur,sed lex regia in hoc volumine inserta, quam legis vim obtinere præcipitur in lege & pragmatica sanctione in principio huius voluminis apposita.

66 † Sed circa hanc limitationem sese offert pulchra dubitatio,in domicilio viri viget consuetudo diuidendi bona constante matrimonio quæsita iuxta legem nostram,in loco verò vbi contractum est matrimonium,nempe,Corduuæ, vel in alio loco extra regnū istud,non sit diuisio vel cōmunicatio lucrarum inter coniuges,qui nam locus debeat attendi,si se offert casus,in quo petatur diuisio nem fieri,vel quia solutū est matrimoniū morte alterius coniugis,vel quia alter ex coniugibus fuit hæreticus,atq; ideo eius bona sunt cōfiscata(qua in specie portio cōiugis in sontis, nempe medietas lucrorum non amittitur,vt in l.10.infra eod. sumpta ex l. 77.Tauri,quæ immodicā sed auit controuersiā doctorum hanc quæstionē disputantium, antequā lex illa conderetur,vt cōstat ex integro tractatu Didaci à Segura de bonis lucratis cōstante matrimonio)nū quid attendatur locus cōtracti matrimonij,an verò locus domicilij mariti,vel eius loci, vbi se transtulerunt ad degendum,vel locus vbi bona sita sunt? Et omissa disputatione fac sequentes cōclusiones.

67 † Prima cōclusio,quoties in contractu matrimonij pacta fiunt expressim de bonis illis, huic vel illi,vel vtriq; coniugū in toto aut parte quærendis,seruanda sunt, reiecta distinctione locorum vel consuetudinum,vt pote quę nō contra bonos mores,sed magis legibus ipsis comprobantur,vt in cap. 1. de sponsal. vbi hoc notant Anto.Felin.& cæteri interpretes cap.1. de filijs natis ex matri.ad Morganaticam cōtr. & nuncupatim deciditur lege regia 24.tit.11. de dotibus & donotionibus vel arrhis par.4.Roderi. Xuarez hoc voluit in d.l.1.tit.3.lib.3.fori.6.limi.versic.secundo limitabis fol.18.pag.1.Iacob.Septimacen.in lib.de inst.cathol.c.9.nu.94.referens multa circa hoc scripsisse Alexan.cons.150.lib.2.& consil.87.lib.6. Guill. Bened.in rep.c.Raynutius in verbo duas habens filias nu.197.Decium cons.225.&. 402. & rursus cōs. 578.& 611.& in l.pactum quod dotali nu.10. C. de pact.Gozad.cons.87.& Boerium decis.204.

68 † Secūda conclusio,licèt regulariter in omnibus contractibus possit quis in loco contractus celebrati conueniri,nisi alio loco sit destinata solutio, vt in l. hæres absens,§.1.ff.de iudi.c. Romana.§. contrahentes de foro comp.lib.6.in contractu autē dotali secus est, nam maritus dote recepta ad eius solutionem conueniendus non est in loco contractus,sed in eo, vbi domicilium habebat tempore contractus, l. exigere dotem,vbi Bart.Bal.Ang.Paul.& communiter doctо.id notant.ff. de iudic. quam legem dixit singularem Bal.Nouellus in tract.de dote 9.part.priuilegio 18. Rochus Curtius cap.vlt.de consuetud. folio paruo.72.colum.1.& hoc esse speciale fauore dotis existimant docto.communiter, vt eius exactio fiat in loco domicilij mariti,quia illic videntur coniuges destinasse solutionem,vbi mulier virum sequuta forum sortiri debet,vt in l.cum quadā ff. de iuri. om.iudi.& ita communiter sentire doctores attestatur Alexand.qui eos sequitur,cons. 100. nu. 8. lib.3. Felin.in cap.1.de sponsal.num.24.dom.Dida.Couarru.in epitome de sponsal.2.par.cap.7.in principio nu.6.Iaco.Septimacen.addeas concordantes in lib.

69 de institu.cathol.cap.9.num.96. † Tertia conclusio, si in loco domicilij mariti statutum disponit, quòd vxore decendente,sine liberis,maritus lucretur tertiam partem dotis,& in loco vbi fuit celebratus matrimonij & dotis contractus, sit alia consuetudo,attenditur quoad litis decisionem statum loci,in quo vir domicilium habet,licèt secus sit in alijs contractibus,vt in l.si fundus ff.de euictio.l.1. in principio ff.de vsufru.lega.cum similibus.ita censuit Bart.in l. cunctos populos q.1.C.de sum.Trin.& fid.catho. & ibi Iaso.in repe.num.40.& Fran.Purpura. num. 97. attestantur hanc esse communē opinionem, prout, & attestatur Hierony.Grat.consil.113.num. 1. 10. & 11.licet ipse videatur sentire contrarium,communem etiam sequitur Maria.Soci.Iunior cōs. 14. lib. 1.etiam si matrimonium contractum fuerit in domicilio vxoris,Anto.Ab.& alij in cap.1. de sponsal. dom.Did.Couarru.in epitome de sponsali.2.part.c. 7.in prin.num.6.Alex.alios citans cons.100.n.8.lib. 3.vbi num.9.asseuerat locum habitationis mariti esse attendendum,non locum originis,quod etiā probauerat glo.notab.in c.statutum §. cum verò in verbo vnam dietam de rescrip.libr.6. alia in l. exigere dotem in verbo redditura ff. de iudi.not. Ant.& docto.in cap.vlt.de foro cōp.In dubio namque de domicilio habitationis intelligi oportet, secundum Bal.in l.vlt.numer.45.C. de edi. diui Adri. toll. & in cons.229.lib.1.Ant.de Butr.cons.21.in fi.Pet. de Ancharra.cons.437.Imol.in cap.fi.de foro comp.Soci. in c.1.2.colu.eo.tit.& cōs.129.lib.1.Iaso.in l.1.col. 5.C.de sum.Trin.& fide catho.& in l.si arrogator n. 46.ff.adoptio.Nicola. Euerardus in locis legalibus loco de contractu ad distractum,Curti.Iunior in d. l.exigere dotem num.18.ff.de iudi.Deci. cons. 352. Rogeri.de Mota in repe.l.hæres absens nume. 111. ff.de iudic.Math.Affli. decis. Neapo. 226. & decis. 348.nu.7. Hyppol.Marsil.in repe.l.vltima num.56. ff.de iuri.omni.iudi.Anto. Imol. Feli. & alij in cap. fi.de foro compe.Bertr.cons.109.lib.1.Tiraq.lib. 1. de retractu.§.9.glo.2.num.21.& 22.Affli.decis.Neapoli.384.num.7.Deci.in l.si ea.2.not.ff.de offi. assesso. Carol. Molin. ad Alex.cons.100.nume. 9.lib. 3.

70 † Quarta conclusio, si diuersæ sint statutæ leges,aut inductæ consuetudines,quo ad communionē seu diuisionem rerum matrimonio constante acquisitarū seu circa alia,in loco vbi vir domicilium habitationis habet,& in loco domicilij vxoris: seruandæ erūt leges domicilij mariti,non domicilij vxoris, vbi cōtractum fuit matrimonium.Nec refert, quod maritus mutet domicilium,atque decedat in loco translationis.adhuc enim locum habet communis opinio,quidquid aduerseтur Sali.in d.l. cunctos populos,vt ibi attestatur Iaso.in repe.n.63. Rode. Xuar. in d.l.1.tit.3.de las ganancias lib. 3. fori, limi. 6. & hanc esse communem opinionem attestatur Nicol. Boeri.

Boeri. in consue. Bituricen. tit. de consuetudine matrimonij & doherij §. 4. dom. Did. Couarru. in epitom. de sponsal. 2. par. cap. 7. in prin. num. 7. quia animi destinatione in domicilio mariti videtur contractum matrimonium, vt ex supra citatis authoribus colligitur.
71 † Hæc tamen conclusio & duæ præcedentes restringuntur, & limitantur plurifariam. Primò vt procedant quoties maritus contraxit matrimonium in loco domicilij vxoris vt aduena, non animo ibi commorandi & perseuerandi, sed confestim recedendi, in locum domicilij & habitationis ipsius mariti, tunc nimirum inspicitur consuetudo loci, in quem se transferunt, & non vbi matrimonium contraxerunt: (quemadmodum fit quando quis contrahit cum aduena, quem scit statim recessurum, non enim conuenietur in loco contractus, vt pote qui videatur solutionem destinasse in loco cum sui domicilij vt in l. hæres absens §. proinde ff. de iudi.) & alijs rationibus supra numeris præcedentibus traditis. Secus verò si matrimonium contrahitur eo animo, vt coniuges in loco domicilij vxoris vbi contractum fuit matrimonium habitarent, tunc enim quia maritus animo gerebat cum vxore cohabitare eodem loco, leges illius loci sunt attendendæ, vt bellissimè voluit Bal. in l. vlti. colum. 1. C. si à non compe. iudi. Ioan. And. Imol. & Feli. num. 26. in cap. 1. de sponsali. Fran. Cremens. notab. 66. Iaso. in l. cum quedam puella 1. notab. 1. amplia. ff. de iuri. omn. iud. & in d. l. cunctos populos 1. lectio. 6. colum. versi. 2. limi. & iterum 2. lectio. colum. 14. Guil. Bened. in repe. cap. Raynutius verbo & vxorem nomine Adelasiam num. 78. de testam. Barba. in rub. extra de cōsue. col. 15. versic. posset etiam, & cons. 4. colu. 1. lib. 2. Marsil in singula. 267. paulo ante finem & in repe. l. vltim. numer. 60. ff. de iuri. omni iud. Fran. Purpu. in d. l. cunctos populos numer. 120. Deci. optimam rationem huic limitationi reddit in cons. 284. numer. 8. ibique tradit huius rei exemplum, ex quo animus coniugum possit colligi, nempe si post contractum matrimonium in loco & domicilio vxoris manserunt, & ibi longo tempore cohabitauerunt.
72 † Actus enim qui sequitur declarat intentionem præcedentem. §. pauonum insti. de rer. diui. l. sed Iulianus §. proinde ff. ad Macedo. notat Bar. in l. certè §. sed & si parauerit ff. de lega. 1. vbi asserit quem præsumi habuisse animum faciendi, quod postea facit. Nam quæ confestim sequuntur, declarant animum præcedentem cap. officij de electio. l. si ventri §. 1. ff. de priuileg. credi. vbi Bart. idem Bar. in l. non contractum ff. de dona. & vltra præcitatos d. cons. num. præcedenti, idem voluit Tiraq. de legib. connubiali glo. 2. numer. 46. & 49. Cassane. in consue. Burgund. rubr. 4. §. 2. in verbo Ouduchie de Bourgongne numer. 7. pag. 133. col. 2. ad medium Hierony. Grattus omnino videndus cons. 13. lib. 2. numer. 12. & deinceps Ioan. Lupi in rep. rub. extra de dona. int. vir. & vxo. §. 55. num. 12. & ibi Bernar. Diez à Luco in apostillis.
73 † Vbi Ioan. Lupi asserit ita esse intelligendam l. 24. tit. 11. par. 4. cuius verba sunt. *E dezimos que el pleyto que ellos pusieren entre si, deue valer en la manera que se auinieron ante que casassen, o quando casaron: e no deue ser embargado por la costumbre contraria de aquella tierra do fuessen a morar. E eso mesmo seria maguer ellos no pusiessen pleyto entre si, e la costumbre de aquella tierra do biziteron el casamiento deue valer quanto en las dotes, è en las arras, e en las ganancias que bizieron, e non la de aquel lugar do se cambiaron.* Ecce tex. ille aduersari omnino videtur communi sententiæ, & dispositioni l. exigere dotem ff. de iudi. cum ait quoad litis decisionem legē loci contractus matrimonij obseruanda fore. Sed nihilominus ea lex regia communiter intelligitur, quoties matrimonium eo animo contractum fuit, vt eodem loco coniuges habitarent, & ibidem degentes permanerent. Nam licèt postea animum seu propositum mutauerint, & ad alium locum se transtulerint, in quo diuersa fuerit consuetudo, attendi debet lex seu consuetudo loci contractus, iuxta sententiam Bald. communiter receptam in d. l. vlt. C. si à non compe. iudi. & aliorum supra num. præced. citatorum, ne lex illa euertat, quæ hactenus communi consensu fuerunt decisa, ita eam intellegit Rod. Xuar. insignis quidem vir, in l. 1. tit. 3. de las ganancias lib. 3. fori limi. 6. dom. Did. Couarr. in epitome de sponsali. 2. par. cap. 7. in princ. numer. 8. Iacobus Septimacen. episcopus ciuitaten. iurisperitissimus in libr. de instit. catholicis cap. 9. num. 97. & 98. Grego. Lupi grauissimus iurisconsultus in d. l. 24. tit. 11. par. 4. in verbo el casamiento, & iterum in verbo ganancias versicu. aut contrahitur matrimonium in loco vxoris, atque ita quotidie practicari in regia Cancellaria attestatur Ioan. Lupi in d. §. 55. nu. 12. & ibi Bernard. Diez à Luco episcopus Calagurritanus. Quorum sententia mihi admodum placet, licèt contrarium audacter asseueret Anto. Gomez in l. 53. Tauri numero 75. dicens hunc intellectum cōmunem Nostratum esse manifestam diuinationem in quo iudicio meo fallitur, nam si cum iudicio appendantur verba d. l. par. hoc præseferunt, dum ait. *E despues que son casados acaece que vienen a viuir a otra tierra.* Ecce lex sentit, eos ab initio habuisse animum degendi in loco, vbi matrimonium contraxerunt, & ibi perpetuo manendi, de inde casu, mutato proposito recesserunt, hoc denotat verba illa acaesce, hoc est, contingit, succedit ergo regula vulgata, inspici debere locum, vbi resesse solent perpetuo, non vbi casu ad sunt, vel absunt, l. si ita legatum est ff. de lega. 3. l. nihil in test. ff. de capti. Oldra. consil. 248. Ancharra. cons. 60. Alexan. cons. 216. libr. 7. Felin. in capit. Rodolphus de rescript. & capitul. quoniam de caus. ordi. Deci. cons. 472. & iterum cons. 522. Fran. Ripa in tracta. pestis titul. de priuil. contractuum num. 180. Tiraq. de primigenijs quæst. 28. num. 1. & 6. præterea hoc ipsum suadent verba vltima d. l. 24. tit. 11. par. 4. ibi, E no la de aquel lugar do se cambiaron, hoc est, mutarunt, si tanquam aduena ibi contraxisset vir non diceretur mutare domicilium & habitationem, sed quia animum habuit ibi habitandi, vbi contraxit, animum & domicilium mutare dicitur, alibi se transferendo. † Secundo limita
74 conclusiones tres supra traditas num. 67. 68. & 69. vt procedant quoad bona sita in domicilio viri, nō quoad bona alibi sita vbi vigebat alia consuetudo, nam bona sita Cordubæ iudicabūtur iuxta Cordubæ consuetudinem, vt non diuidantur: bona vero sita Pinciæ vel in alio loco vbi viget cōsuetudo de lu-

cris constante matrimonio habitis diuidendis, iudicabuntur iuxta legem nostram, & inter coniuges diuidentur, Lex siquidem domicilij mariti non est consideranda, quoad bona quæ alibi coniuges habent, sed iuxta consuetudinem vel legem eius loci vbi sita sunt: quoniam consuetudo non extenditur extra territorium, maximè vt includat res alibi existentes, vbi diuersa aut contraria lex vel consuetudo viget cap. illa. 12. distinctio. l. vlt. ff. de iuri. omni. iud. quæ sententia multis iuribus probatur & frequentiori iurisperitorum calculo recepta est. l. forma. §. si verò. ff. de censi. l. si verò. ff. de tut. & cura. datis ab his. l. Titium. §. tutor. ff. de admini. tuto. l. constitutio. ff. ad municipa. l. certa forma. C. de iure fisci lib. 10. l. 1. C. de mulieri. & in quo loco eo. lib. l. venditor. §. si constat. ff. commu. prædio. ca. ecclesia. 13. q. 1. cap. de decimis & seq. 16. q. 1. Sed & iuris interpretes communi consensu hanc sententiam sequuntur, nempe, Iaco. Arct. Guill. de Cun. Dyn. Rayn. Ioan. Faber. Bal. num. 17. & Alciat. in glo. vlt. colum. 2. & pen. in. l. 1. C. de sum. Trini. idem Bal. conf. 245. li. 1. dicens hanc opinionem communiter obseruari, & practicari, & cõs. 13. ad fi. lib. 2. Collecta. in c. 1. de constit. 2. col. vers. quid si consuetudo. & ibi quoque Anchar. in repeti. 12. q. prin. post prin. vers. sed circa personas, & vers. per ista soluitur quæstio, & iterum vers. quæro iuxta prædicta. In quo loco attestatur ipse Anchar. communem esse opinionem, vt in successione intestati attendatur locus bonorum, sine distinctione an sit statum reale vel personale, hanc quoque sententiam tenet Malueri. in titu. de successionibus & vltimis volunta. §. item illud quod dicitur Nicol. Perus. in tract. de succes. ab intest. in. 6. specie filiorum. 1. partis prin. col. 5. vers. sed nunquid stante tale consuetudine, Alex. conf. 16. 1. dubio lib. 1. vbi Carol. Moline. hanc veram esse asseuerat & cõmunem, reiecta verbali distinctione Bar. idem Alex. conf. 128. lib. 1. & conf. 19. lib. 6. hanc dicens communem sententiam, Corne. conf. 15. nu. 4. & 5. lib. 6. & conf. 202. num. 11. lib. 2. & conf. 85. libr. 3. Soci. conf. 288. & conf. 29. libr. 2. Iacob. à S. Georgeo in trac. feudo. colu. 6. vers. insuper quæro quidam, Geor. Natan in rep. cap. quamuis pactum col. 61. vers. 9. facit, de pact. lib. 6. Nicol. Euerardus in locis legalibus loco. 79. col. 12. vers. hinc etiam videmus, Tiraqu. in tracta. primigeniorum. q. 46. num. 1. & 2. & numer. vlti. dicit ita seruari in regno Franciæ, idem voluit Rube. conf. 71. Alber. Brun. in tracta. de statutis excludentibus fœminas. q. 25. vbi latè differens concludit hanc esse receptiorem sententiam, quòd quomodocunque statutum loquatur, siue in rem, siue in personam, non trahitur ad bona sita extra territorium, sed seruanda esse statuta vel consuetudines cuiuscunque loci, quoad bona vtrobique sita, atque idem respondit Ludo. Gozadi. conf. 9. n. 11. & 17. qui est omnino videndus, Citierus in tracta. primogenituræ lib. 2. quæst. 7. idem voluit in simile consuetudine Franciæ, de bonis constante matrimonio quæsitis inter coniuges diuidendis, Ancharr. conf. 263. Deci. cõs. 283. Curt. Senior. conf. 43. nu. 19. Cassane. conf. 7. & in consue. Burg. rub. 4. §. 2. colu. 8. Oldra. conf. 219. Ioan. And. ad Specul. in titul. de instrumen. edi. §. compendiose, Signoro. conf. 166. plenius ac melius Aymon Cranette consil. 30. per totum, dom. Did. Couarru. de spon. sal. 2. par. c. 7. in principio nu. 9. Iacob. Septimacen. de institu. cath. cap. 9. nu. 99. & seq. Greg. Lupi in d. l. 24. tit. 11. de do-

75 tibus par. 4. in verbo ganancias ad medium. † Et tũ potissimum limitatio nostra procedit cum verba, l. 1. tit. 3. lib. 3. fori & legis nostræ de lucris communicandis sint in rem scripta, & circa rem principaliter disponant, non circa personam, vt patet ibi, *Toda cosa que el marido è la muger ganaren ò compraren de consuno, ayanlo ambos de por medio*. Sed quoties lex vel statutum disponit circa rem, non se extendit ad bona alibi extra territorium existentia, sed iudicari oportet secundum consuetudinem vel statutum loci, vbi res sitæ sunt, quia consuetudo afficit res ipsas, siue à ciue, siue à forensi possideantur. l. rescripto in fi. ff. de muneri. & honori. Secus esset vbi statutũ vel lex disponeret circa personas, vt voluerunt Petr. & Cyn. colum. vlti. & Bar. numero. 41. & 42. in. l. 1. C. de sum. Trini. Imol. in c. cum olim ad fi. de cleri. cõiuga. Panor. in c. quod clericis & ibi quoque Barb. de foro comp. Alex. conf. 44. li. 5. Barb. conf. 75. lib. 3. vbi hanc esse communẽ attestatur, & Soci. conf. 128. lib. 4. & Marti. Laud. in tracta. de primogen. cartha. 5. Sed communior & receptior est sententia quòd non fiat hæc distinctio, sit ne statutum in rem vel in

76 personam scriptum, vt probaui nu. præceden. † Alia item ratione videtur, consuetudinem hanc non extendi ad bona in alio loco sita vbi contraria vel diuersa viget consuetudo, nempe quia consuetudo inducens communionem acquisitorum inter virum, & vxorem, dicitur contraria iuri communi, quo inter acquisita per vnum coniugem ad alterum pertinere non debent, sed acquirentis præcipua fiunt. §. 1. inst. per quas person. nob. acqui. vbi certę sunt personæ per quas nobis ius quæritur, veluti per seruos, filiosfamilias, monachos, & alios id genus, inter quos maritus & vxor non referuntur, quare cùm sit odiosa, (vt pote contra iùs commune iuxta l. ius singulare & l. quod vero cõtra. ff. de leg. l. aduersus. C. de nup. l. 2. C. de noxali. c. cum dilectus de consue. c. quod dilectio de consang. & affi. c. 1. & 2. de fil. presbyt. lib. 6. & ita ad probationem odij arguit Bal. in l. nõ fine. C. de bon. quæ lib. Ab. cõs. 1. col. 1. li. 1. & cõs. 117. col. 2. lib. 1. Corn. cõs. 89. li. 3. & cõs. 371. lib. 4.) nõ extendetur ad bona extra territoriũ existẽtia dispositio siquidẽ odiosa statuti vel consuetudinis, non extẽditur ad bona extra territoriũ existentia secundũ Bar. in l. cunctos populos nu. 32. C. de sum. Trini. quẽ sequitur Bal. & Sali. & ingens doctorũ agmẽ, eiusque opinionẽ dicit magis cõmunem Alex. cõs. 16. li. 1. n. 1. in fi. idẽ voluit Bal. cõs. 460. ad fi. li. 1. & cõs. 131. li. 2. & conf. 219. li. 3. Ias. in l. reconiuncti col. 49. vers. 11. casus est. ff. de lega. 3. & conf. 163. lib. 2. Corn. cõs. 115. col. 1. li. 2. & conf. 85. & 162. col. 1. ad fi. li. 3. Car. conf. 2. Capra conf. 42. And. Sicul. cõs. 38. li. 2. Deci. conf. 276. & conf. 314. circa finem. vbi hãc asserint esse cõmunem, & ab ea in iudicãdo & consulendo nõ esse recedendũ Alexandri. conf. 71. vlt. dubio & cõs. 136. Deci. in l. fi. ff. de iuri. omn. iud. colum. 1. Iacobus Septimacen. de institutionibus catholicis capi. 9. n. 101. Curti. Iunior conf. 108. numero 30. Ludouicus Gozadin. conf. 49. Aimon Sabilia. conf. 30. num. 2.

† Et

77 † Et quòd consuetudo communicandi inter con-
iuges bona constante matrimonio quæsita sit odio-
sa, exorbitans, & contra ius probat Ioan. Andræ. in
capit. 2. de dona. int. vir. & vxor. Nicol. de Vvald. in
tracta. de successio. ab intest. par. 4. Cassane. in con-
sue. Burgun. rub. 4. §. 2. col. 2. Iacob. Septimacen. de
institu. catholi. cap. 9. num. 103. vbi etiam num. se-
78 quenti respondet ad l. 24. tit. 11. par. 4. † Sed inqui-
rendum est, quid statuetur in bonis mobilibus con-
stante matrimonio quæsitis, quis locus attendatur?
Bal. in l. mercatores, C. de commerci. & mercato. id
discriminis esse existimat inter immobilia bona &
mobilia, quod illa sequuntur territorium vbi sita
sunt, hæc vero personam domini, atque ideo, inquit,
Imperator ibi confiscat bona mobilia subditorum
extra territorium suum existentia, quam sententiam,
vt singularem, refert & sequitur Alex. ad Bar. in l. 1.
C. de sum. Trini. col. pen. & cons. 1. n. 5. lib. 1. quod
repetitur cons. 31. lib. 1. idem Alex. cons. 19. n. 7. li.
6. vbi asserit, quod vbi sunt diuersa locorum statuta,
bona mobilia sequuntur personam testatoris, & rur
sus cons. 141. prope finem lib. 7. Socin. cons. 101. n. 5.
lib. 1. Iacob. à S. Georgeo in tract. feudorum, in ver-
bo, cum mero & mixto imperio, col. 4. vers. sed for-
mo vobis quæstionem, Rogeri. Mota in repe. l. 1. n.
75. ff. de iudi. Cassane. in consue. Burgun. rub. 2. §. 1.
in verbo, & appartient la confiscacion, n. 13. fol. 94.
prope fin. idem quoque voluit Masueri. in tit. de do
te & matrimonio, §. item cum agitur, & iuxta hanc
sententiam, semper deberet inspici statutum loci o-
riginis, vel domicilij defuncti, quoad bona mobilia,
& non loci, in quo ea existunt, tanquam scilicet, per-
79 sonæ inhærentia non territorio. † Verum contraria
sententia verior est, & receptior, imo quod bona mo
bilia censeantur esse eius territorij, in quo reperiun
tur, hoc voluit Bal. sibi vt sæpe assolet contrarius in
c. 1. in princ. col. 2. in verbo, publicentur de pace te-
nenda, qui loquitur in confiscatione, cui accedunt
Mart. Laud. ibi col. 1. & Card. Alex. col. 2. & Albaro-
tus in §. si vero pacis eiusdem c. col. 2. allegant in ar-
gumetum tex. in l. forma, §. si vero, ff. de censib. sequi-
tur eos Alex. sibi etiam contrarius in cons. 16. n. 2. li.
1. & in addi. ad Bar. in l. 1. in princ. ff. de requirē. reis:
vbi asserit statutum esse seruandum eius loci, vbi res
mobiles sitæ sunt, etiam in successionibus: Stepha.
Bertran. cons. 109. lib. 1. & cons. 105. n. 2. lib. etiam. 2
Marsi. cons. 57. col. 3. lib. 1. Alber. Brunus in tract. sta
tutorum fœminas concernentium arti. 8. q. 23. Lu-
do. Gozadi. cons. 49. n. 4. Hanc tamen communē sen
tentiam intellige, quoties bona mobilia sunt eo in
lo co, vt ibi perpetuo maneant, non vero si ad tēpus
tantum. Hoc voluit idem Bal. qui nulli vnquam sen-
tentiæ defuit cons. 341. circa medium lib. 4. Cardin.
Florenti. cons. 51. in fi. Sali. in l. cunctos populos n. 4.
C. de sum. Trini. Alexander cons. 16. n. 2. lib. 1. & ite-
rum cons. 19. nu. 7. lib. 6. & cons. 141. paulo ante finē,
& cons. 167. li. 7. Pet. de Ancharran. cons. 155. ad fin.
Benedi. Capra cons. 45. pen. colum. 2. dubio, & rur-
sus in 4. dubio, & cons. 159. col. 1. Deci. cons. 472. ver
si. venio ad tertium, Steph. Bertran. cons. 305. dubio
1. lib. 2. Tiraq. de primogenijs, q. 48. num. 2. & sequ.
vsque in finem, Cirier de primogenitura lib. 2. q. 8.
Iacob. Septima. de institutio. catholi. cap. 9. num.
80 107. † Ratio huius est, teste Tira. li. 1. q. 8. primig.
quia ea quæ sunt in loco aliquo ad tempus & eo ex-
pleto ad alium locum reuocanda, non censentur es-
se eius loci vbi adsunt, sed alterius ad quem reuocā
da sunt, non enim censentur illic esse, vbi inueniun-
tur, sed magis ad locum destinationis pertinent, &
iuxta ipsius leges & consuetudines regulantur, vt in
l. hexfa 20, §. rerum, ff. de hæred. institu. vbi id notant
Petr. Cyn. Bald. Alberi. Ang. Imo. & recentiores, &
trahunt ad multas quæstiones, l. huiusmodi, §. legatū
& ibi Iaso. 2. notab. & cæteri, ff. de lega. 1. l. qui filiū,
& l. qui fundus legatus, & l. si chorus, §. 1. & l. qui sal-
tum, l. seruus qui fundo, & l. si ita legatum, ff. de lega.
3. l. pen. §. cum ita, ff. de auro & argen. lega. l. debitor
& ibi Alberi. ff. de pigno. l. cum Delanionis, §. Sabi-
nus & l. prædia, §. 1. ff. de fundo instru. l. quæsitum, §.
Papinianus l. Scyæ, §. Pamphilæ, ff. eo. l. generali, §. v-
xori, ff. de vsufr. lega. l. fundi, §. Labeo, & ibi Alber. ff.
de actio. emp. l. is qui natus & ibi Bar. & Alcia. ff. de
verbo. signi. Nam quæ in loco aliquo sunt, vt ibi per
petuo maneant, ita censentur cohærere loco, quem-
admodum immobilia, iuxta notata in l. iubemus, 21
in princ. C. de sacr. eccl. tex. opt. in l. fundi, §. Labeo,
ff. de actio. emp. vbi scribitur, cadici esse edificij, quę
perpetui vsus causa sunt in ædificijs. l. 38. & 39. tit. 5.
de empt. & vend. p. 5. l. cætera, §. item hoc prohibe-
tur, ibi, vt si quæ ibi fuerint perpetuo, quasi portio
ædium distrahi non possunt, ff. de leg. 1. ex quo adno
tarunt Iacob. de Aren. Bal. & Alex. ibi in fi. quod do
mo vendita cedunt emptori, ea quæ in ea sunt do-
mo, ita vt perpetuo maneant, licèt affixa non sint, &
ibi eos sequitur Ias. in §. hoc Senatusconsultum in ii.
81 & in l. beneficium col. 2. ff. de consti. prin. † Sit ergo
resolutio in bonis mobilibus cōstante matrimonio
quæsitis, vt tunc demum communicentur inter vir.
& vxorem, si existebant in loco, vbi hæc consuetu-
do vigebat, vel ibi erant adducenda secundum de-
stinationem coniugis acquirentis, licèt tempore so-
luti matrimonij essent Cordubę, vel alio in loco, vbi
consuetudo hæc non vigebat, vt ex traditis per Ale
xand. colligere fas erit, cons. 16. num. 2. & sequen. li.
82 1. & tradunt Docto. superius citati. † In annuis
autem redditibus & iuribus realibus quid sit statuē
dum videamus, vt in pensione emphiteutica, vel cē-
suali, iure pignoris, vectigalis, aut redditus annui?
Et certè hi annui redditus solo cohęrent redditibus
obnoxio, & eius naturam sortiuntur clem. exiui de
paradiso, §. cumque annui redditus & ibi Cardi. no-
tat de verbo. signi. l. qui actionem, ff. de regul. iur. l. fi.
C. vbi in rem actio. Freder. cons. 82. Zambarc. cons.
66. Alex. cons. 15. lib. 7. Cirlerus de primogenitura,
li. 2. q. 9, Rube. cons. 136, Cassan. in consue. Burgund.
rub. 5. §. 1. Deci. cons. 130. Bertrand. cōs. 243. in prin
cip. li. 2. Math. Affli. decis. Neapo. 395. n. 8. & in con-
stitu. Siciliæ, incip. violentiarum, col. vlt. Ripa in re-
pe. l. rem quæ nobis, num. ff. de acqu. poss. Tiraq.
lib. 1. de retractu, §. 32. gl. vnica nu. 79. & §. 1. glos. 6.
num. 11. & 12. Iacob. Septima. de instit. catholi. c. 9.
n. 108. Quare consuetudinem loci vbi sita sunt bona
ex quibus redditur pensio, esse inspiciendam hac in
83 specie tenent Docto. superius citati. † Cuius ratio
est, quia hi annui redditus etiam redimibiles in-
ter bona immobilia computantur, quando sunt su-

per

per re aliqua immobili con[illegible], & sic vbicunque [illegible] præstatio est realis, [illegible] mixta, non personalis, vt in d.§.cum [illegible] annui redditus. & si quis inquilinos ff. de lega. [illegible] princ. & lubemus [illegible] in princip. & ibi gloss.in verbo [illegible] Bart. in fi. [illegible] Paul.Cast. & alij, C. de sacrosan. Eccles. l. hac edictali, §. huius il. lu l. & ibi gloss. Cynus & Bald. in vtraque lectura. C. de secun. l. nupt. authen. de non alienan. aut permutand. reb. Eccles. in princip. vers. vult enim, late Alex. & Iaso. in l. à diuo Pio. §. vlt. & limit. ff. de re iudi. Alex. in l. si constante, §. vlt. ff. solu. matri. Alcia. in l. mouentium, ff. de verbo. signi. Tiraquel. latius in li. 1. de retractu §. 1. glos. 6. num. 4. & seq. Iom. Did. Couarru. lib. 3. resolu. cap. 7. num. [illegible] vers. secundo hos annuos redditus Cassa. in consue. Burgund. rub. [illegible] §. 1. num. 4 & sequentibus. De his autem qui perpetui non sunt, sed ad modicum tempus, iudicare debemus ac de rebus mobilibus, vt pluribus probat authoritatibus, Tiraq. lib. 1. de retra. §. 1. glos. [illegible] num. 7.

84 † Quid autem de actionibus seu nominibus debitorum? In his maior dubitatio est, quidam enim censent inter bona immobilia connumerari, alij inter mobilia, alij tertium genus bonorum esse dixerunt, quos post longam examinationem refert Tiraq. lib. 1. de retra. §. 1. gl. 7. Ari. Pinel. alios plures referens in rub. C. de bon. maternis, p. 1. vbi latissime & resolutiue procedit. Sed ad quæstionem nostram videtur minime adaptari posse, quandoquidem actiones personales, seu nomina debitorum nullo circunscribantur loco, nec veniant appellatione bonorum in loco quopiam existentium, vt in l. Cayus, ff. de legat. [illegible] in princip. & in l. fideicommissum, §. tractatum, ff. de iudi. l. vxorem. §. legauerat, ff. de legat. 3. & l. si mihi §. 1. eod. tit. l. cum Delanionis, §. vlt. & l. quæsitum, §. Papinianus, ff. de fund. instru. Bal. in l. 1. post prin. ff. de statu homi. Imo. in d. l. Cayus Bal. cons. [illegible] 8. lib. 4. Alex. cons. 3 [illegible] num. 7. lib. [illegible] Fran. de Arer. cons. 54. prope finem Iaso communem dicens in l. 1. 2. lectura ad fi. C. de sum. Trini. & in l. à diuo Pio, §. in venditione num. 6. ff. de re iudi. & in §. item Seruiana num. 42. inst. t. de actio. & cons. 5. col. 3. lib. 3. Alciat. in l. fi. num. 80. C. de pact. & in l. nominis & rei, ff. de verb. sigi. Ioan. Cirier de primogeni. lib. 2. q. 9. Caro. Ruy. cons. [illegible] 55. in fi. lib. 3. Stepha. Bertrand. cons. 164. lib. 1. & cons. 186. in 3. dubio eodem li. & cons. 74. nu. 3. lib. 2. & cons. 167. num. [illegible] lib. 4. Guill. Bene. in repe. cap. Raynutius, in verbo cætera bona, num. 8. de testam. Tiraq. in repe. l. si vnquam, verbo, bona, num. 9. & sequen. C. de reuocand. dona. & in tracta. primigeni. q. 49. numer. 1. 2. & seq. Ari. Pinel. in rub. C. de bon. mater. 1. par. num. 10. Iacob. Septimacen. de institutio. catholi. cap. [illegible] num. 109. atque ideo, ait ipse, nomina ipsa debitorum quodammodo hærere personæ creditoris, vt in l. quis ergo casus, ff. de pecul. & l. 3. ff. pro socio.

85 † Hoc tamen limitat Lapus allegatione [illegible] num. 8. ad finem, vt quamuis nomina debitorum non dicantur circunscripta esse in loco, quando tamen quoad effectum exactionis, quæ fieri potest in certo loco, dicuntur esse bona eiusdem loci vel prouinciæ, quare, inquit, ad eum locum pertinent, vbi de iure & facto fieri potest exactio, vt in l. ex facto §. rerum, ff. de hæred. insti. l. quæro, ff. de solu. [illegible] & Lapum sequitur Ludo. Rom. in l. si constante [illegible] soluto matrimonio, & Alexand. cons. [illegible] [illegible] Decius cons. [illegible] col. vlt. lib. 2. & cons. [illegible] in 2. dubio [illegible] vbi tamen sub dubitat. Alcia. in l. cum [illegible] in fin. [illegible] verbi [illegible] cons. [illegible] col. 1. vers. suadetur & [illegible] C. de sum. Trin. col. pen. vers. [illegible] autem essent iura, cum ait actiones & nomina debitorum esse eius loci, in quo debet fieri eorum exactio per l. quæro. ff. de solu. l. Titium & Meuium, §. tutores, ff. de admin. tut. cuius doctrina & rationes quibus mouetur, refert ad literam & sequitur Maria. Soci. cons. 36. num. 6. inter cons. Bartholomæi Soci. eius filij lib. 1. & ipse filius cons. 101. num. [illegible] eod. lib. 1. quod est repetitum cons. [illegible] lib. [illegible] Alexand. cons. 71. num. 6. lib. 1. repetito cons. 111. lib. 4. idem Alexan. cons. 191. colum. 2. in fin. lib. 6. & ante hos omnes Bald. cons. 357. colum. [illegible] lib. 3. Tiraqu. lib. 1. de retractu §. 30. glo. 5. numer. 16. & 17. Ioann. Lecerier de primogeni. lib. 2. q. 9. num. 7. Alex. etiam sequitur Lapum cons. 16. in fi. lib. 1. Ari. Pinel. in rub. C. de bon. mater. 1. par. num. 12. Iacob. Septimacen. lib. de institu. catholicis, cap. 9. n. 109. vbi asserit iura & actiones confiscatis pertinere ad fiscum loci, vbi conueniendi sunt debitores. Sic etiam in proposito consuetudo loci vbi nomina debitorum sunt exigenda, consideratur quoad communicanda & diuidenda ea quæ constante matrimonio quæsita fuerunt.

86 † Tertio limita prædictas conclusiones n. 67. 68. & 69. traditas, vt non procedant quoties vxor ignorabat leges, statuta, & consuetudines domicilij mariti, tunc enim cum matrimonium dissolutum fuerit, poterit vxor vti consuetudine patriæ suæ, hæc fuit sententia Bal. in c. [illegible] §. vltim. de inuesti. de re alie. fa[c]ta, argu. l. regula, ff. de iur. & facti igno. & l. cum de indebito. ff. de proba. hanc Bald. doctrinam refert & sequitur Præposit. in capit. 1. num. 9. & 10. & Felin. num. 29. extra de sponsal. Iaso in l. 1. C. de sum. Trini. 2. lectur. num. 60. Alex. cons. 100. lib. 3. Marsil. in l. vltim. num. 68. ff. de iurisd. omni. iud. Grego. Lupi in l. [illegible] tit. 11. de dotibus & arrhis, part. 4. Sed hoc procedere non videtur, eo quod vxor sciens contrahere matrimonium cum alienigena, debuerat diligenter inquirere leges seu consuetudines loci domicilij mariti: alias est in culpa, culpa enim est ignorare leges regni communes, l. leges, & l. leges sacratissimæ, C. de legi. quare opinionem Bal. reprobat Cuma. cons. 72. & cons. 96. & cons. 109. Fulgo. cons. [illegible] Deci. cons. 29. colum. 1. Anton. de Butri. & Panor. in d. c. 1. de sponsal. Alexand. cons. 101. lib. 1. Tiraque. de legi. connubiali. l. 13. q. 2. Iaso. & Fran. Purpura in l. 1. C. de sum. Trini. num. 87. Maria. Soci. Iunior. cons. [illegible] num. 8. 9. & 10. lib. 1. dom. D. Couar. in epitome de sponsal. 2. par. cap. 7. in princip. num. [illegible] Intellige tamen veram esse limitationem, & Bal. sententiam, quando vxor tempore contractus credebat maritum contrahentem esse aut eiusdem prouinciæ, nec alienigenam esse existimabat, vt Deci. Purpu. Tiraqu. & Couar. asserunt locis paulo ante citatis. [illegible] de hoc dubitauerit Maria. Soci. Iunior. d. cons. [illegible] num. [illegible] hoc, addicens Bald. hanc sententiam non firmasse, imo potius contrarium, cum nouissimo loco referat quod [illegible] tenere, vt simpliciter non attenta ignorantia muneris, attendatur statuta ciuitatis viri [illegible]

vltima

vltima siqui dē opinio approbari videtur in dubio iuxta sententiam glo. in l. cū quidam. §. Sabinus. ff. ad Trebell. quam sequitur Bart. in l. bona fides. ff. de poss. Moderni ad Abb. in c. 1. de cōstitu. In specie autem de qua agimus tenet indistinctè Greg. Lup. in d. l. 24. tit. 11. part. 4. in glo. 2. post prin. nullam debere fieri distinctionem, sciuerit, vel ignorauerit vxor patriæ viri eius consuetudinem: sicut ipse dixerat in glo. 1. fieri debere in lucro dotis, cum sit diuersa ratio, hic enim agitur de lucro capiendo, nec vxor proprium patrimonium amittit, licèt lucrata constante matrimonio nō acquirat, prout amitteret in eius dote aut arrhis, si forte maritus aliquam earum rerū partem lucraretur, non siquidem est par ratio lucrū non capere, vel damnum pati, proprium amittēdo patrimonium. l. vlti. C. de codicill. l. liberto octuaginta. ff. de bon. liber. l. 1. C. de pœn. fisc. ali credito. præfer. lib. 10. vbi Ioan. de Platea, quæ sentētia mihi admodum placet. Iuxta quam hæc limitatio admittēda non est in bonis matrimonio constante quæsitis, nec in dote, aut arrhis à marito lucrandis ex consuetudine, vel statuto, nisi in vna dumtaxat specie, nempe, cum vxor ignorabat, maritū cum quo matrimonium contrahebat, esse alienigenam, vel quod in loco contractus matrimonij degebat eo tempore, & degere credebat, prout in singulari specie respōdit Hierony. Grattus cons. 113. num. 12. & sequen. lib. 2.

87 hæc sufficiant quoad quartam limitationem nostræ principalis conclusionis. † Quinto limita præcipuā assertionē ex lege nostra elicitam, vt communicationi lucrorum locus non sit, si maritus matrimonio cōstante nactus sit ex consolidatione vsumfructum fundi, cuius proprietatem ante matrimonium acquisierat, nam is vsufructus communis non erit coniugū, sed mariti, cuius erat proprietas, quàmuis fructus communes sint, vt in l. 1. & infra eo. Quod his rationibus conuincitur. Primo, quia vsufructus proprietati consolidatus, iure ipsius proprietatis censetur, vt in l. vsufructus in multis. ff. de vsufruct. l. si proprietati. ff. de iure doti. cum ergo proprietas communis non sit, ergo nec vsufructus ei consolidatus. Secundo, id quod ex causa præterita contingit absque noua causa vel facto, ad primam causam referri solet, vt in l. in ratione. 1. §. Imperator. ff. ad l. Falcid. l. Pomponius. 2. ff. de nego. gest. l. Iulianus. §. non solū. ff. ad Macedo. Hic igitur vsufructus, ratione proprietatis ante matrimonium acquisitę obuenire di-

88 citur, nec censetur lucrum nouum, nec ex noua causa acquisitum, sed ex veteri. † Tertio, quia ea quæ rebus mariti accedunt ex natura & propria vi earū non sunt vxori communia, vt in l. vetum. §. penult. ff. pro socio, exempli loco maritus tempore coniugalis contractus habet fundum valoris centum aureorum, deinde constāte matrimonio ex intrinseca ratione effectus est valoris mille fortè aureorum, hoc augmentum intrinsecum non est vxori communicatum. His & alijs rationibus hanc sententiam secuti sunt Carol. Molin. in consuetudini. Parisien. titulo. 1. §. 30. quæst. 50. versiculo. & Ioan. Lupi in repetitio. rubric. de donationibus inter virum & vxorem. §. 62. numero. 17. ad finem, dom. Did. Couarru. in epitome de sponsali. 2. par. cap. 7. §. 1. numero. 9. Greg. Lupi in l. 18. in verbo, estimada no fuesse, titulo. 11. de dotibus. part. 4. vbi refert fundamenta Oldra. consil. 290. idem voluit Anto. Gomez in l. 53. Tauri numero. 78. & rursus tomo. 1. variarum resolu. cap. 13. numero 19. vbi addit alia fundamenta, citat tex. in l. 4. ff. de iure doti. cuius verba sunt. *Si proprietati nuda in dotem datæ vsusfructus accesserit, incrementum videtur dotis non alia dos, quemadmodum si quid alluuione accesserit* Ecce ibi consolidatio vsusfructus eadem res esse censetur cum proprietate cui accedit tanquam augmentum, si ergo eadem res est, non debet diuerso iure censeri, sed cuius erat proprietas, erit, & vsufructus, ad id eam legem expēdunt Bart. Bald. & docto. ibidem, doctores etiam in

89 l. etiam & l. res quarum. C. de iure doti. † Aliter etiam appendit text. illum in d. l. 4. Anto. Gomez, hoc modo, lex illa æquiparat ius consolidationis vsusfructus alluuioni: sed alluuione ascitum seu adiectum accrescit cum eisdem qualitatibus, quas habet primordialis res, cui accrescit. l. 1. & per totum. C. de alluuionibus & palu. & ibi notāt earum legum interpretes: ergo idem dicendum est in vsufructu consolidato. Ad idem conducit tex. in l. 2. §. si hæres. ff. vsufructu. quemadmodum caue. & l. si Titio in fi. ff. de vsufru. & in l. id quod. ff. de peri. & commo. rei vendi. vbi eodem iure censetur vsufructus consolidatus, quo & proprietas ipsa, cui asciscitur morte vsufructuarij, sed proprietas non diuiditur inter coniuges, sed præcipua seruatur marito, cuius antea erat eamque deducit, vt capitale: ergo idem dicendum erit in iure vsusfructus consolidati, vt eius æstimatio non communicetur, sicut nec proprietas com-

90 municatur. † Confert etiam text. in l. si conuenerit. §. si nuda. ff. de pigno. actio. & l. si fundus. ff. de pigno. vbi nudæ proprietati hypothecæ subnixæ si accedat vsufructus morte vsufructuarij, incidit vsufructus ille in eandem hypothecam. Accedit etiam, quod quando finis habet necessariam consequentiam seu causam cum principio, semper attendimus principium & non finem. l. damni infecti. §. Sabini, & ibi Bart. & docto. ff. de dam. infect. & l. quod ait lex. §. quo ait. ff. ad l. Iul. de adulte. vbi etiam docto.

91 notant. † Quare hæc est cum verior, tum receptior sententia, licet contrariam, imo quod vsufructus consolidatus communicetur, defendere conentur Ioann. Fab. Ioann. de Platea, Ange. & Iason ad Porcum in §. si cui fundus institut. de legat. quibus accesserunt Montal. in l. 1. titul. 3. lib. 3. fori in verbo per medio. 3. columna, versiculo vnum nota & Guiller. Benedict. in capit. Raynutius in verbo & vxorem, numero. 701. Ferroni. titulo de retractu. §. 2. columna. 2. Tiraquel libr. 1. de retractu. §. 9. numero. 2. & §. 2. glossa vnica numero. 7. & sequen. Rode Xuarez in l. 1. tit. 3. de las gananeias, versi. pone quod maritus habebat, lib. 3. fori. Cassane. in cōsuetu. Burgun. rub. 4. §. 2. in verbo acquesta numero. 11. & Nicola. Boeri in consue. Bituricen. titu. de consuetud. matrimo. §. 2. columna. 5. In quam sententiam adducuntur, eo quod vsufructus consolidatio euenire dicitur ex causa lucratiua, vt in dicto. §. si cui fundus instit. de legat. & in l. non quocunque. §. fundus. ff. de legatis. 1. vbi legato alicui fundo alieno, si legatarius eius proprietatem, detracto vsufructu, ante diem legati emerit, licèt legatario

 vsu

vsusfructus per consolidationem obuenit, hæres solum tenebitur ei soluere quantitatem quã pro proprietate emenda impendit, non æstimationem vsusfructus: eo quod lucratiuo titulo ei obuenerat, scilicet, per consolidationem, quos text. ibi doctores notant & commendant. Confirmatur hæc vltima sententia, quia consolidatio vsusfructus æquiparatur iuri accrescendi, vt in l. si minus. §. repletionem. C. de inofficio. testamen. sed potius accrescens venire dicitur ex causa lucratiua, vt in l. vnica. §. pro secundo. versi. vltimo. C. de cadu. tollen. vbi Paul. Castren. & doct. notant. Eodem ergo modo vsusfructus consolidatus dicitur obuenire ex causa lucratiua. † Sed præmissis non obstantibus, tene priorem sententiam tanquam magis communem, ad text. in d. §. si cui fundus, & in d. l. non quocunque. §. fundus. ff. de legatis. 1. Respondeo, ideo ibi legatario solui debere tantū precium proprietatis ab eo emptæ, & non æstimationis vsusfructus, quia ratione ipsius proprietatis sibi obuenit, ne ex duabus causis lucratiuis vsumfructum habere dicatur, altera ratione consolidationis cū proprietate, altera vero ex causa legati, quod eueniret, si hæres vsusfructus æstimationem sibi solueret. Sed duæ causæ lucratiuæ in eundem hominē, & in eandem rem concurrere non possunt, vt in l. omnes. ff. de actio. & obliga. l. si seruus legatus. §. Stichum. ff. de leg. 1. text. expressior omnibus in §. si res aliena insti. de lega. explicat Bar. in l. Mequins. §. duobus, num. 13. & sequen. ff. de legatis. 2. & in specie nostra Theophilus in d. §. si cui fundus insti. de legat. & Bar. in l. non quocunque. §. fundus. ff. de legatis. 1. † Quo fit, vt si legatarius ante finitum vsumfructū, illum emeret, esset procul dubio ei precium vsusfructus ab hæredibus soluendum, quod Paul. Castr. fatetur in d. §. fundus. dom. Didac. Couarru. de sponsali. 2. part. cap. 7. §. 1. num. 9. vbi alias quoque infert conducibilia, alias ampliationes & limitationes, nec nō aliquas quæstiones videbitis infra in commentarijs huius legis & sequentium.

GLOSS. II.

1 *Emptum nomine proprio per alterum coniugum ex pecunia propria vel vxoris inter eos communicatur.*

2 *Socij duo diuersas negociationes exercentes videntur esse institores adinuicem, & factū vnius alteri prodest & nocet.*

3 *Lex multum inter est. C. si quis alte. vel sibi exponitur.*

Bona empta ab altero coniugum quomodocumque communicantur, ibidem.

4 *Bona permutata mariti vel ex precio rei propriæ eiusdem empta nō communicantur inter coniuges, & idem in vxore.*

Confessio facta per maritum vel vxorem in alterius vtilitatem non valeat.

6 *Bona empta ex pecunia vtriusque communia vtriusque, & in diuisione deducet vir precium vt capitale.*

Estando de consuno. In lege fori & ordinationum vbi de lex hæc deprompta fuit, dicebat litera: que compraren de consuno, quasi necessariū esset, vt bona quæsita constante matrimonio communicarentur inter coniuges, quod ab vtroque simul emerētur, quod tamen doctores non admittebant, satis enim erat, secundum eos quod ab altero eorum quæreretur, vt cōmunicationi inter eos locus esset, quod Segura probauerat in repe. l. 3. §. vlti. nu. 70. & 71. ff. de libe. & posthu. & nu. 74. & 75. apposuit Segura verba legis styli. 205. hoc probantis, clarius tamen verba legis nostræ hoc idem sentiunt, cum ait: *que compraren estando de consuno*, quasi non requiratur, quod simul emerint, sed simul habitent, iuxta ea quæ diximus supra eod. glo. 1. nu. 4. 1. 55. [illegible] sensus verus est quidquid in aduertenter dixerit, in oppositum Tellius Fernand. in l. 16. Tauri, nu. [illegible] post Ioan. Lup. [illegible] nu. 25. 26. † Cuius ratio est, quoniam alter alterū videtur in negocijs præponere, quemadmodum sic in duobus socijs, diuersas negociationes exercentibus, videntur enim inuicem institores præpositi, ita quod factum vnius prodest, & nocet alteri, l. [illegible] de duob. reis. l. eius qui in prouincia. ff. si certi. petatur. [illegible] C. de fabricens. lib. 11. [illegible] Are. Bal. & alij, [illegible] tamen plures [illegible] Pet. de Vbal. in tracta. de societate part. 9. in princ. vxor tamen hoc facere tenetur cum licentia & consensu viri, vt actus valeat, & ab ea empta & acquisita communicentur, l. 3. 4. titu. vlti. lib. 3. fori. [illegible] titu. 11. lib. 1. fori. [illegible] 3. de mulieribus & earum obligationes supra hoc eodem lib. Ioan. Lupi in rub. de donatio. inter vi. & vxo. §. 6. per totū. † Siue enim emptio fiat à marito, siue à vxore, siue ab vxore, ex pecunia viri, vel vxoris vel vtriusque, [illegible] iure, communicatur inter eos quoad dominium & possessionem, vt in l. [illegible] part. [illegible] De quo tamen dicemus latius in gloss. sequent. & secundum hoc lex ista corrigit. l. [illegible] multum interest. C. si quis alte. vel sibi, vbi [illegible] ab vxore ex pecunia viri vel cōmuni est propria vxoris, & ex contrario emptum à viro ex pecunia vxoris, vel communi est propria viri, iuxta legem nostram intelligit Ioan. Lupi in rep. rub. de dona. int. vi. & vxo. §. 2. nu. [illegible]
† Limita tamen & restringe conclusionē, quæ ex lege ista elicitur, vt dixi in glo. præcedenti, numer. & erit sexta limitatio, vt procedat, nisi res vxoris fuerit cum altera permutata & subrogatur, ēt esset in locum eius, quæ vxoris fuerat vel si ex precio fundi alterius ex [illegible] venditi, alius fundus emeretur, subrogatur siquidem in locum prioris fundi, atque ideo ind. [illegible] fundus prior communis esse censebitur in eius locum secundus subrogatus [illegible] in l. [illegible] titu. 1. de las labores [illegible] Montal. in d. l. [illegible] verbo por medio, in princ. tit. 3. lib. 5. [illegible] legem nisi [illegible] Lupi in rep. d. rub. de donat. int. vi. & vx. [illegible] Tiraq. lib. 1. [illegible] 6. 23. gloss. vnic. num. [illegible] vers. prædicta sunt vera. lib. 1. com. contr. [illegible] Ioan. Lupi in d. numero [illegible] † Sed nō [illegible] hoc probari testibus, neque vero sufficeret confessio mariti vel vxoris [illegible] Suarez in d. l. [illegible] tit. 3. lib. [illegible] hoc late [illegible] rel.

tit. & deniq; concludit, in fraudem donationis inter coniuges prohibitæ præsumi confessionẽ factã, etsi in instrumento publico fiat, & cum iuramento, nisi aliæ coniecturæ concurrãt, quæ dictam fraudis præsumptionem elidant, iuxta ea quæ diximus supra hoc lib. tit. 8. de successionibus. l. 6. glo. 7. num. 6. 7. & 13. Ex quo Roderi. improbat opinionem Sali. in l. cũ propria in fine. C. si quis alte. vel sibi, & in l. si mater. C. de contra. emptio, quem sequutus fuerat Ioan. de Plat. in l. etsi instrumenta circa finem. C. de fide instrumen. & iure hastæ fisca. lib. 10. & Ioan. Lupi, in d. repe. rub. de dona. §. 60. nu. 20. Verior tamẽ est iudicio meo, opinio Roderi. Xuarez, ex rationibus ab eo traditis, si tamen talis confessio facta fuerit, morte confitentis sicut donatio cõfirmabitur, vt ibi per eum. † Subdit tamen ipse Roderi. quod si ex pecu

6 nia propria viri fundus constante matrimonio ematur, & hoc probationibus constet, erit fundus mariti & non cõmunis: quem admodum in duobus casibus supra in princip. traditis, quando fundus mariti cum alio fundo permutatur, vel quando fundus emitur ex pecunia ex alio fundo mariti redacta: quod probari posset, si emptor fundi mariti precium alterius fundi ab ipso marito empti solueret venditori. Hanc tamen Roderici extensionem non admittit Lupus in d. rubric. de donationibus. §. 62. numer. 4. cum sic ait, non tamen sic est in pecunia per alterum cõiugum ad matrimoniũ deducta, ex qua emitur prædium vel alia res, illa enim statim videtur communicata, vt in communem vtilitatem conuertatur. & res inde empta communis fiat, atque is cuius erat pecunia ex aceruo cõmuni diuisionis tempore illam deducet. Et quanquam hoc relinquat cogitandum, eius tamen sententia mihi applaudet cõtra Roderi. ex theorica ab eodem Ioan. Lupi tradita. d. §. 62. nu. 4. & diximus supra hac glos. in princ. & quia. l. l. 11. titulo. 4. lib. 3. fori, duos dumtaxat casus excipiens, hunc si vellet, non omitteret. quomodo autem hæc in praxim deducantur, dixi supra co. l. 1. gloss. 2.

GLOSS. III.

1 *Bona constante matrimonio quæsita æqualiter inter coniuges diuidũtur, quod lucrum prouenit ex legis ministerio, & non ex coniugum liberalitate.*

Bona constante matrimonio quæsita non tenetur coniux reseruare filijs prioris matrimonio. ibidem.

2 *Bonorum constante matrimonio quæsitorũ transit in vxorẽ ipso iure dominiũ & possessio*

3 *Determinatio respiciens plura determinabilia debet ea pariformiter determinare.*

Legis nostræ declaratio, ibidem, & seq.

4 *Dictũ præcedens declarat adiectio sequẽs.*

5 *Habere verbum quid significet.*

6 *Societate omnium bonorum facta transit ipso iure dominiũ & possessio bonorum, quæ vterque socius habebat in alterum.*

7 *Dominium & possessio bonorum quærendorum an trãseat sine traditione in socium omnium bonorum, & num. 8.*

9 *Dominium & possessio bonorum quæsitorum & quærendorum transit iure regio ipso iure in socium omniũ bonorũ indistincte.*

10 *Societas tacite contracta inter coniuges non est omniũ bonorũ, sed lucri tãtũ & quæstus*

Coniugum societas non est vniuersalis, quia bona præsentia, nec legata & donationes communicantur, ibidem.

11 *Bona constante matrimonio quæsita nomine communi communicantur quoad dominiũ & possessionẽ tã iure cõmuni, quàm regio.*

12 *Bona constante matrimonio quæsita à viro nomine proprio, an communicentur quoad dominium & possessionem.*

13 *Bona constante matrimonio quæsita à viro nomine proprio quæruntur iure regio vxori quoad dominium & possessionem.*

14 *Lex. 47. titulo. 28. de acqui. rer. domi. part. 3. explicatur.*

15 *Verbum sum est sui substantiam rei perfectissimè includit.*

Verbum præsentis temporis ad futurum non porrigitur, nisi in legibus, ibidem.

16 *Vxor potest conueniri ad debita constante matrimonio contracta.*

17 *Dominium quando sola renunciatione amitti possit?*

18 *Dominium & possessio rerum cõstante matrimonio quæsitarum ipso iure quæritur vxori etiam ante solutum matrimonium, sed non cum effectu donec soluatur.*

19 *Societas tacite inter coniuges contracta habet vim constituti ad transferẽdum possessionem rerum acquirendarum sine traditione vlla.*

Constitutum extenditur ad bona futura etiã, ibidem.

20 *Hæres petens missionem in possessionem ex edicto diui Adriani, vel ex lege Soriæ, an possit mitti in medietate lucrorum constãte matrimonio quæsitorum vxore contradicente?*

Cõtradictor legitimus qui sit ad impediendã missionem in possessionem ex edicto diui Adriani? ibidem.

21 *Possessio ciuilissima est vera non ficta, & parit omnia interdicta.*

Possessio ciuilissima transfertur in vxorẽ pro medietate lucrorum absque apprehensione, & ei competunt omnia interdicta, ibi.

22 *Vxori agenti remedio recuperandæ pro par*

te bonorum constante matrimonio acquisitorum sibi competenti an obstet exceptio dominij?

23 *Interdicto retinendæ agenti an obstet exceptio dominij? & n. seq.*

24 *Exceptio dominij quando obstet agenti interdicto retinendæ? & n. seq.*

25 *Exceptio dominij notorij obstat agenti interdicto retinendæ.*

Ayanlo ambos de pormedio. Bona quæsita constante matrimonio æqualiter diuiduntur inter virum & vxorem, vt hic statuitur & in l.1.tit. 3. de las ganancias, lib. 3. fori cum alijs supra eo.glo. 1. citatis, num 3. Ex quo infertur, lucrum hoc ex legis ministerio obuenire coniugi, non ex alterius coniuges liberalitate, vel contractu argu.tex.in l.3.ff.de interdi.& relega.& l.vlt.C.de bonis maternis, vbi dixit Bald. quod ea quæ vir lucratur ex statuto municipali, nõ amittit per transitum ad secundas nuptias, quia nõ consequitur hoc ab vxore, sed legis prouidentia, & Baldum sequitur Corne.ibi & Dida. Segura in tracta.de bonis lucratis constante matrimonio num. 86.& 87. Did.Castelli in l.14.Tauri in glo.1. & ibi Ferdinan.Arias, & Anto.Gom.nu.2.Greg.Lupi hãc dicens esse veriorem in puncto iuris, licet contraria sit æquior, in l.26.tit.3.par.5.Ioan. Lupi in d.l.14. Tauri nu.5.&6.&in repe.rub.extra de don.int.vi.& vx.§.50.nu.15.vbi hoc inuoluit & in §.67.nu.17.pro quibus est hoc in regno expressa lex.6. infra eodem sumpta ex l.14.Tauri, quæ hoc nuncupatim decidit in bonis constãte matrimonio quæsitis, ea enim cõiux ad secundas transiens nuptias non tenetur reseruare filijs prioris matrimonij, & ibi de hoc latius. † Secundo nota ex his verbis, *Ayan lo ambos de por medio*, quod dominium & possessio medietatis bonorum constante matrimonio acquisitorum transit ipso iure in vxorem absque aliqua traditione, quæ est domina etiam matrimonio constante prædictæ portionis ad eam pertinentis, ita hæc verba appendit Dida. Segura de bonis lucratis constante matrimonio, nu.62. Nam si lex ista tribuens viro & vxori bona constante matrimonio quæsita, intelligeretur quod vxori vsum tantum, viro autem dominiũ quæreretur, claudicaret vtiq; eius dispositio: quod esse nõ debet, vt in l.litigatores.§.fi.ff.de arbitr.& in l.1.& 2.ff.de rescinden.vendi. quare intelligenda est lex ista, vt vtriq; tam viro, quam vxori quæratur dominium rerum constante matrimonio acquisitarum.
3 † Nam quoties vna determinatio respicit plura determinabilia, debet ea pariformiter determinare, vt in l.iã hoc iure & l.Lutius in princip. ff.de vulga.& in l.quamuis.C.de impube.& l.si legatarius.§.fi.ff. de legatis.3.de quo agit singulariter Guillerm. Benedi.in rep.cap.Raynuntius de testamen. in verbo si absque liberis moreretur.2.num.34.Ioan. Berrar. Diez à Luco in regula.124.Segura in rep.l.3.§.fi.n.70.& ibi Dida.Perez.ff.de libe.& posth. Fortuni. in l.Gallus.§.quidam col.17.eodẽ titu.Sed verbum illud, ayan lo ambos, refertur ad maritum & vxorem, debet ergo vtrique pariformiter adaptari, verbum illud de por medio est determinatio, determinabilia sunt maritus & vxor, quemadmodum ergo maritus est dominus ita & vxor, nõ vero erit maritus dominus tantum, & vxor vsufructuaria vel vsuaria, ne duo hæc determinabilia difformiter determinentur.
4 † Præterea aliter appendit verba hæc Dida. Segura in tract.de bonis lucratis num.65. dicens adiectio, quæ sequitur declarat dictum præcedens.l. interdum in princi.& ibi notat Bal.ff.de hære. instituend. sic in lege ista, verbum, ayan lo ambos, declaratur per adiectionem sequentem, de por medio, hoc est, æqualiter, sed si maritus consequeretur dominium rerum acquisitarum, & vxor tantummodo vsum constante matrimonio, non esset diuisio æqualis: nec vnicuique eorum competeret æqualis portio, imo inæqualis valde, quod esset profecto contra verba & mentem legis nostrę, erit ergo domina vxor suæ dimidiæ portionis, sicut & vir, eandem appensionem fecit Ioann.Lupi in l.16.Tauri numero.9.& clarius in repeti.rubric.extra de donationibus inter virum & vxorem.§.66.numero.24. versiculo nota hoc consilium Bald.
5 † Rursus verbum, ayan lo, refertur ad dominium rei & possessionem, secundum subiectam materiam, verbum enim habeat generale est comprehendens dominium & possessionem, & detentationem, atque etiam actionem.l.verbum habere duobus modis dicitur, & ibi notat Alciat.& ideo secundum subiectam materiã interpretandum est, casus est in l.1. versi. quod autem ait prætor.ff.de vi & vi armata, ibi. *Non solum quæ propria illius fuerunt, verum & si quæ apud eum deposita sunt vel ei cõmodata, vel pignoratæ, & cætera.* Et ideo cũ prætor ibi dixerit habuit, omnia hæc, habẽdi verbo continentur, tradunt hęc doct.in l.stipulatio ista, §.hæc quoq; stipulatio.ff.de verb. oblig. & licet hæc retorqueat Telli.Fernã.in l.16. Tau. n.14.pro contraria opinione, eo q verbũ habeat non necessario importet dominiũ, vt & Bar.adnotauit in l.1.§.potestatis.n.1.ff.de pecul.nõ tamen negat Tellius ipse verbum habere, secundũ subiectam materiã esse interpretandũ. Sed in lege nostra verbũ habeat refertur ad res constante matrimonio quæsitas. ibi. *ayanlo de por medio*, ergo nõ ad actionẽ, sed ad dominiũ, & possessionẽ referẽdũ est, quia subiecta materia hoc exposcit, ne alter minus altero cõsequatur.
6 † Vltimo hoc probat tex.in l.7.& in l.10.inf.eo.ex l.16.& 77. Tauri sumptæ, vt in cõmento earũ adnotabimus, & tex.expressus in l.47.titu.28.de acqui. rerum dom.par.3.ibi. *Otro si dezimos, que toda ganancia que qualquier dellos haga, q el señorio della passe a los otros tambien, como si cada vno dellos la ouiesse hecho.* Ex qua hoc expendit do. D.Couarr.libr.1.resolutio.cap.19.num.1.idem voluit Cassan. in cõsuetu. Burgund.rub.4.§ 2.in verbo est participat, nu.6. vsque in finẽ. Sed vt rectè percipere possimus sensum verũ d.l.partitæ, & veram resolutionem quæstionis nostræ præmittendũ est, in societate omnium bonorum transire dominium absq; vlla traditione omniũ rerum, quæ tempore contractæ societatis erant vniuscuiusque ex socijs, vt in l.1.§.vltimo & l. 2. ff. pro socio, cuius verba sunt. *In societate omnium bonorum*

runt omnes res quæ coeuntium sunt, continuò communicantur; quia licèt specialiter traditio non interueniat, tacitè tamen creditur interuenire. Et ibi notat glossa Bart. Alberic. Bald. Salicet. Fulgosi. & cæteri communiter: licet secus sit in alijs contractibus particularibus, vel vniuersalibus, vt in l. traditionibus. C. de pactis & in l. qui tibi. C. de hæredi. vel actio. vendi. etiã si sit contractus dotis. gloss. singularis in l. 1. ff. de vsucap. pro dote, & ibi eiusdem legis interpretes. In societate autem omnium bonorum est hoc speciale vt frequentissimo omnium cõsensu traditur in l. traditionibus. C. de pact. Quin & earundem rerum possessio absque traditione transfertur authore Accursio in d. l. 2. in prima opinione. ff. pro socio, quẽ ibi sequuntur Richard. Iacob. de Are. Raynerı. Bart. Bald. & Alberi. in d. l. 1. ff. pro socio, quorum opinio communis est teste dom. Didac. Couar. lib. 3. resolutio. cap. 19. in princ. † Sed hæc quæ diximus quoad bona præsentia tempore contractæ societatis vera sunt: quoad futura verò, quæ post contractam societatem per alterum ex socijs quæruntur, non transit eorum dominium in alterum socium nec possessio, tametsi lege societatis sint inter eos diuidenda, vt in l. si quis societatem & ibi gloss. & docto. ff. pro socio Bald. in l. 1. eod. titu. Cuma in l. quod meo fi. col. ff. de acqui. posse. Alexan. in l. 3. §. incertam, nu. 7. eo. tit. Azo in summa. C. pro socio. 5. col. Iaso. in l. si socius per tex. ibi & idem Paul. & Deci. ff. si cert. peta. Odofred. Alberi. & Fulg. in l. 1. §. vlt. ff. pro socio. Roder. Xuarez in l. 1. titu. 3. de las ganancias, lib. 3. fori vers. quæritur vlterius vtrum in mulierem fol. 21. col. 2. ita accipientes glo. in d. l. 1. ff. pro socio, idem tradit Tiraq. in lib. de constituto. 2. par. amplia. 32. num. 6. 7. & 8. quæ communis est opinio teste dom. Dida. Couarru. lib. 3. resolu. ca. 19. num. 1. & Tellio Fernandez, in l. 16. Tauri num. 11. † Hoc tamen sub limita procedere in bonis futuris nomine proprio quæsitis per alterum ex socijs, vt in l. si quis societate n. ff. pro socio. Sin autem nomine communi societatis quærantur, vtrique socio quo ad dominium & possessionem quæruntur absq; vlla traditione, quãdo quidem huiusmodi societas & actus ille ineundæ societatis bona etiam futura respiciat, quemadmodũ & præsentia, vt in l. 3. §. cum specialiter. ff. pro socio. l. 3. & 7. titul. 10. par. 5. Quare nimirum æqualis debet esse determinatio ad futura, ac fuit ad præsentia argum. d. l. iam hoc iure. ff. de vulga. cum alijs supra hac eadem glo. num. 3. citatis, ita etiam hoc intelligit dom. Did. Couar. Tiraquellum sequutus, in lib. 2. resolu. cap. 19. num. 1. asseuerans ita esse accipiendam. l. 1. ff. pro socio, idem voluit ante eos Soci. ab eis non citatus in l. 3. §. incertam in fi. ff. de acqui. poss. & sub hac limitatione intelligenda sunt quæ indistinctè asseruerunt Ioan. Lupi in repeti. rubr. extra de dona. int. vir. & vxo. §. 66. num. 21. & Cassane. in consuetu. di. Burgund. rubric. 4. §. 1. versic. sunt ergo num. 6. & Segura de bonis lucratis nume. 44. dicentes, acquisita per alterum ex socijs post contractã societatem cõmunia fore ipso iure quoad dominiũ & possessionem, intelligitur etenim, quoties cõmuni nomine empta vel alias quæsita sunt ab altero ex socijs, vel in dubio. † Iure tamen regio in societate omnium bonorum transfertur indistinctè

b dominiũ rerum omnium præsentium & futurarum durante societate acquisitarum absq; traditione aliqua, siue communi nomine societatis, siue ab altero ex socijs proprio nomine emptę vel quęsitæ fuerint, vt in l. 6. tit. 10. de societate part. 5. & l. 47. titulo. 28. de acqui. rerũ domi. in fine part. 3. cuius verba retulimus supra num. 6. in princ. & ibi notat Grego. Lupi in gloss. vlt. Anto. Gomez in l. 53. Tauri num. 76. & in lib. de contractibus. c. 5. nu. 3. in fi. Roder. Xuarez in l. 1. tit. 3. lib. 3. fori vers. quæritur vlterius vtrũ in mulierem, dom. Dida. Couarru. lib. 3. resolu. cap. 19. num. 1. & 2. idem esse asserens quoad possessionẽ, quorum sententia vera est & recepta, quidquid aduersus eam moliri tentauerit Telli. Fernandez in d. l. 16. Tauri, à num. 9. vsque in finem, cuius fundamẽtis & rationibus responsum ferè est, & infra hac eadem lege. & l. 7. & 10. sufficienter satisfaciam. † In

10 quæstione verò, de qua agimus fac sequẽtes conclusiones. Prima conclusio, contracto matrimonio dominium & possessio rerum quas tẽpore contractus vir & vxor obtinebant, non transit in eos absque traditione (quemadmodum transit in socios omnium bonorum, vt in l. 1. & 2. ff. pro socio) licet fructus earum cõmunicentur, vt in l. 4. & 5. infra eodem, quoniam hæc coniugum societas non est bonorum omnium, sed lucri tantum & quęstus. Quod vel ex eo cõstat, quia inter virum & vxorem donationes, legata, & hæreditates non cõmunicantur, vt in l. 2. 3. & infra eodem, sicut in societate omnium bonorum communicantur, vt in l. 3. §. cũ specialiter & in l. si societatẽ vniuersarum, ff. pro socio. l. 6. & 7. titu. 10. de societate part. 5. Stat ergo, societatem hanc viri & vxoris non omniũ bonorum esse, sed lucri tantum & quæstus iuxta. l. coiri, & leges sequentes, ff. pro socio. quod Ioan. Lupi fatetur in repe. rub. de dona. int. vi. & vxo. §. 65. num. 11. & Grego. Lop. in l. 5. in glossa magna. 3. columna, titu. 5. de emptione & vẽditione part. 5. Telli. Fernandez in l. 16. Tauri num. 12. sensit dom. Dida. Couarru. lib. 3. resolutio. capit. 19. num. 2. in princip. Dum contrarium statuẽdum esse asseruit, quoties lege vel consuetudine caueretur, vt omnia bona inter coniuges essent communia, à contrario ergo sensu cessante hac lege vel consuetudine, non transiuit dominium, nec possessio in cõiuges earum rerum, quæ tempore contractus matri-

11 monij habebant coniuges, quia communia nõ sunt. Secunda conclusio, omnia nomine communi viri, scilicet, & vxoris acquisita constante matrimonio, pro parte dimidia, dominiumque & possessio eorũ ad vxorem pertinent absque vlla traditione, inspecto etiam iure Cæsareo, vt probauimus supra num. 7. & 8. quod operatur actus ille ineundæ societatis, quæ non solum præsentia sed futura respicit, vt in l. 3. §. 3. ff. pro socio & d. l. 3. & 7. titul. 10. part. 5. hanc assertionem tradit dom. Dida. Couarru. lib. 3. resolu-

12 tio. cap. 19. num. 2. † Tertia conclusio, res à marito proprio nomine emptæ, vel alia ex causa constante matrimonio quæsitæ, iuxta ius Cæsareum; & communem resolutionem supra traditam numero. 8. nõ quæruntur vxori quoad dominium vel possessionẽ, etiã pro dimidia parte vxori pertinenti, licet inter eam & maritum sint eædem diuidendæ & communicandæ, vt consuluit Ancharra. consilio. 102. num.

 6. dom.

13 & d.D.Couar.d.c.19 n.2.† Quarta conclusio, dominium rerum à marito quomodocunq; acquisitarum matrimonio cõstante iure regio, quoad partẽ dimidiam transfertur in vxorem absq; aliqua traditione etiã ante solutum matrimonium, quod ad similitudinem societatis contrac&. e ..... poterit hac in specie adnotari, idemque ... quoad possessionem arg glo.in l.1.ff.pro socio, in hanc partem inclinare videtur Rod.Xuarez in l.1.tit.3. de las ganancias lib.3.fori, vers.quaeritur vlterius vtrum in mulierem fol.21.in fi.& 22.licet contrarium ... tandum, Did.Seguer. in repet. ... in libr. & postea citans illud l.in consi. ... se alibi non legisse, idem Seguer. in tractatu ... cratis constante matrimonio n. ... sequitur Lu. de Pala.Rub.in repet.rubricae extra de dona. inter vir. & vx.§.66.n.4.ad medium veri bona eorum acquisita, quamuis in §.65.n.1 videatur velle contrarium, sed non constanter, idem voluit Cassan.in consi. Burgund.rub.4.§.2.verb.& particip ... n.6. Ant. Gom. expressius in l.53.Tauri n.76.ad fi.d.D.D.Couar.l.3 resolutio.c.19.n.2.Gre.Lup.omnium latissime in l. 55.in glos.magna col 2.& 3.ti.5.de emp.& vend. p. 5.vers.veritas tamen huius quaestionis pendet.†

14 Mouetur per tex.in d.l.47.ti.28.p.3.vbi si societas omnium bonorum quaesitorum & quaerendorum contrahatur, transit in socium dominium rerum, non solum quaesitarum, sed & quaerẽdarum pro eius parte, & quamuis lex illa loquatur in societate omniũ bonorum, aduertendum esse ait Grego. Lupi, quòd in quaerendis non mouetur lex illa ex eo, quod sit omnium bonorum contracta societas, quia in tali societate iure communi non transibat dominium quaerendorum in socium, qui non contraxerat, licet posset agere vt lucra sibi cõmunicarentur, vt in d.l. si quis societatem vbi glos.& Doct notant, ff.pro socio, & in l.1.§.fi.& l.2.ff.eo.ti. Sed quia voluit lex illa extendere leges Caesarum loquentes in quaesitis tempore cõtractae societatis ad quaerenda deinceps Cum ergo inter vir.& vxor.sit societas vniuersalis in quaerendis, vt in hac lege & sequentibus huius tituli statuitur, erit nimirum locus in huiusmodi societate dispositioni legis 47.ti.28.p.3. Nec in hoc dici poterit lex illa correctoria iuris communis, sed communis opinionis Doctorum & non omniũ, quia plures idem tenuerunt, quod ex d.l. par.modo adnotamus, & sic corruunt praecipua fundamẽta & rationes Tell. Fern. in d.l.16. Tau.n.11.& 12.& seq. quibus conabatur cõmunẽ Nostratum sententiã euertere. †

15 Secũdo pro hac sententia citat Gre.Lup.leg.styl.203.inc.como quier, ex qua sumpta fuit l.1.sup.eo.vbi bona mariti & vxoris in dubio sunt communia, nisi aliud probetur, cum sic ait. *Pero la costumbre guardada es en contrario q̃ los bienes q̃ han marido y muger que son de ambos de por medio.* Appendit verbum sunt, quod est substãtiuum, & de praesenti effectiuũ, vt in l. his verbis in prin.ff.de haered.instit.Bald.in consi.firmatis sub rub.C.si quis aliq.testa.prohibue.4.col. dicens hoc verbum sum, substantiam rei perfectissimè includere, nec aliud esse ita substantiuum in mundo, quare cum d.l.1.supr.eo.sumpta ex d.l.styli, loquatur per verbum sunt communia, quod est de praesenti, non debet igitur ad futurum tempus referri, hoc est, ad tẽpus soluti matrimonij, sed eo cõstante quando bona quaeruntur, vt tũc tẽporis sint communia viri & vxo. & quoad dominiũ & possessionẽ arg. l.quę edificia ... l.15.& ibi Paul.Castr.ff.de serui vrban. praedio. ... ita & ibi Bart.ff.de auro & arg.leg.l. si stipulatus fuer. ... & ibi Iason ... ff. verb.oblig.l.cũ stipulamur ... ff.d. ... vbi verba praesentis tẽporis nõ porr... ad futurum. Et licet hoc non pro causa ... quarum propriũ sit decidere casus ... & ibi similiter Paul.n.2.& caeteri docto... quoniam lex ... loquitur. l. Ar... ad casus futuros, sed ob ... naturalẽ & propriã significationẽ ver... temporis ad tempus acquisitionis relata ... ponitur in ipsius legis dispositi... ne in ... narratione. †

16 Tertiò hoc ipsum probari asserit in l.1 ...tit.vlt.lib.3.fori, & l.9.infra eo.vbi vxor potest cõueniri ad debita constãte matrimonio contracta ratione lucrorũ eidẽ à lege cõmunicatorũ l.secundũ naturã.ff.de reg.iur. eo enim

17 quod lex ipso iure ei lucra cõmunicauit, voluit similiter, vt & ad debita ipso iure teneretur. † Vltimo citat.l.60.Tau.quae transcripta fuit in l.9. infra eo. vbi mulier liberatur à solutione debiti matrimonio cõstante contracti, ita demum si lucris constante matrimonio quaesitis renunciauerit. Ecce renunciatione opus est, vt lucra ipso iure cõmunicata perdãtur. At si quis dixerit legẽ illã potius probare contrarium, imo quod vxori non sit quaesitũ quaesitorũ cõstante matrimonio dominiũ, vt pote quod sola renunciatione amitti non possit, vt in l.si quis vi.§. differẽtia.ff.de acq.poss.ei respondere licebit, id procedere in dominio iure gẽtium per traditionẽ veram quaesito, quod sola renũciatione vel voluntate amitti no potuit. Secus vero est in dominio ipso iure absq; traditione cõmunicato per legẽ, quę efficere potuit vt reuocabiliter quaereretur, sicut videmus in domino quod per legẽ quaeritur legatario, vt in l. si tibi homo.§.cũ seruus.ff.de leg.1.& in alijs similibus. †

18 Aduertere tamẽ oportet teste eodẽ Gre.Lu.q licet ipso iure quaeratur vxori dominiũ & possessio rerũ constãte matrimonio quaesitarum, nõ tamẽ eo constãte acquiritur cũ effectu, donec solutum sit matrimoniũ & sic finita societas. Nec eo cõstãte dominiũ residet in muliere propriè in actu, sed in credito vel habitu, & iste habitus nõ habet effectũ realem, cum absque fraude maritus possit quaesita constãte matrimonio alienare, & de eis disponere. Itaq; dominium hoc quasi nebula detẽtum est, quae durat, donec soluatur matrimoniũ, eo tamen soluto siue per mortẽ, siue ex causa diuortij, siue ex alio quouis casu, quo separatio bonorũ fieri debeat, veluti propter delictũ coniugis iuxta text.in l. penu.& fin.infra eod. his omnibus casibus illud dominiũ velatũ in habitu tãtum cõsistẽs, exiit in actũ, & in verã & actualẽ dominij & possessionis cõmunionẽ, ita elegãter explicat Carol. Molin.stãte simili cõsuetudine nostrae legis in cõsuetu. Parisiẽ.§.25.nu. ... & 2.d.D.Couarr.lib.3.resolu.c.19.nu.2.in fi.Rod.Xuarez, qui ita practicari attestatur in d.l.1.tit.3.de las ganãcias, lib.3.fori vers. quaeritur vlterius vtrum in mulierem, & Grego. Lupi in d.l.55.tit.5.par.5.in glos. magna prope finem, Anto.Gom.in l.53.Tauri numero.76. in fine.

† Quae

19 † Quæ sententia cõm. mis est & recentia, licèt cõtrarium velit sub lubiè tamen Telli. Fernan. in d.l.16. Tauri, nu.11.& sequẽtibus, & mihi valde applaudit cõ nunis ex superius traditis, & quia huius modi fi-cta traditio ex actu initæ societatis orta habere vim cõstituti, ut sentiunt gloss. & doct. in d.l. ... ff. pro so-cio, vtque probat Tiraq. in lib. de const. tuto part. 2. amplia. 31. nu.6. in fi. lom. Did Couar. d.c. 9.nu. 2. Sed constitutum vel precarium habet vim trásferẽdæ possessionis, non solum bonorum præsentium & quæsitorũ, sed & futurorum & quærendorum: vt si quis donet omnia sua bona præsentia & futura, atq; se nomine illius possidere pro donatario, nam ex huiusmodi constituto transfertur possessio bonorum futurorum tametsi fuerint acquisita, sicuti & ... tra ... ex sententia Iaco. Butr. in l. vlt. C. quæ res pigno. ob. li. 4. possi. & ibi sequitur Bar. non obstante ... & Sal. in fi. Bal. in rub. C. de contra. emp. in 2. q. & in l. si quis argentum ... ff. si ... in ... Ang. co. 177. col. 4. versi. vbi autẽ ... l. si palatio hoc modo concepta ad finem & ibi Alex. nu. ... ff. de verb. obliga. Cuma. consi. 14. Alex. in l. 3. §. incerta n. num. 7. & ibi quoque Fran. de Aretio col. 2. & Soci. nu. 7. hinc attestatus communé & ... lectione col. 2. & posteriori col. vlt. & Claud. ... in versi. & in dicuntur præd. ... ff. de acq. poss. idem voluit Alex. cons. 8 ... prope finem lib. 6. vbi & hanc dicit communem ... Ang. ins. actionum nu. 10. insti. de actio. Barba. in c. vlt. col. penul. vers. sed vtrum ... extra de prec. car. Soci. consi. ... versic. non omitto quod ... lib. 3. Ioan. Petr. in l. a emptione ff. de pact. Ias. cons. 147. col. 9. versi. nec dicatur quod ... constitutum, li. 2. vbi ... communé, Vitalis de Camb. in tracta. clausularum in clausula constituti penul. col. versi. ... clausula constituens, Carol. Ruy. consil. 177 num. ... lib. ... & consi. 67. col. 4. versi. præterea incertitudo lib. ... Matth. Afflict. decis. Neapo. ... 7. nu. 3. & iterum decis. ... nu. 8. vbi asseruit ... consilium Neapolitanum, esseque receptorem ... Alcia. in l. subtiguatum ... vlt. ff. de verbo. signi. & in l. vlt. in verbo nec donationes ... Fran. Ripa in l. ... colum. ... versi. ampliatur ... ff. ... Ant. Negusan. in tracta. de pign. ... 2. partem ... membro nono, Tiraquel. in lib. de constituto 2. par. amplia. 22. num. ... vbi & numeris ... hoc probat cum authoritatibus, tum etiam rationibus, & nu. ... refert plures doctores cõtrarium opinantes, sed ... priorem ... asseuerat priorem sententiam nunc ... quam etiam sequitur Greg. Lupi in l. 8. in gloss. magna ad medium tit. 13. part. 5. & iterum in l. 9. in glo. magna in princ. tit. 30. part. 3. & Anto. Gomez in l. 17. Tauri, nu. 2. Sic igitur erit in societate omnium bonorum, quæ respicit communicationem etiam futurorum, quemadmodum & præsentium, vt in l. 3. §. cum specialiter ff. pro socio. l. 3. & 7. tit. 10. part. 4. transfertur dominiũ & possessio rerum ante contractum societatem acquisitarũ confestim post initã societatem, & futurarum cũ acquisitæ fuerint, vt probaui supra nu. ... & ... dẽque erit in societate quę iuxta leges regias esse præsumitur inter coniuges, vt post quæ ad futura lucra etiã extendatur, vt in hac lege & seq. tunc ergo tẽporis cũ acquirũtur, tradita vxori esse cẽsẽtur, licèt per maritum proprio nomine emãtur, vel alio titulo acquirãtur, vt ex superius traditis satis superq; liquet.

20 † Ex quo infero, quod si hæres in testamẽto institutus, ex remedio l. vlt. C. de edi. di. Adri. toll. vel ab intestato iuxta l. Soriæ, petierit se mitti in possessionẽ bonorum defuncti, quæ reliquit tempore mortis, nõ poterit mitti in possessionem dimidiæ partis bonorum constante matrimonio acquisitorum, quippe quorum domina erat & possessor vxor ipsa in vita defuncti: & cum missio petitur, ipsa possidebat, ... Is autem qui possidebat res tempore mortis defuncti & tempore quo petitur missio in possessionem ex d. l. fi. C. de edi. diui Adri. toll. & d. l. Soriæ, est legitimus contradictor, & impedit missionem quoad res ab alio possessas, vt in d. l. vlt. C. de edi. diui Adri. toll. ibi tamen rerum, quæ testatoris mortis tẽpore fuerint, & ex ea hoc ibi expendit Bart. nu. 21. Paul. Cas. num. 2. Corne. num. 14. Bald. nu. 13. & Deci. nu. 40. & seq. Anto. Gomez in l. 45. Tauri, nu. 145. & 150. & licet ipse Anto. Gom. in num. 150. prope finem dixerit, quod licèt contradictor sit verè dominus rei vel rerum, quæ tempore mortis defunctus reliquit, quia forte eas habuit ab ipso testatore, dum viueret, si tamen tempore contradictionis non est in actuali & reali possessione, vel detentatione, nõ est legitimus contradictor, vera tamen non est eius doctrina, nec doctores ab eo citati hoc dicũt, sufficit enim, super actum fictum contradictor possideat, quæ possessio vera est, & non ficta, vt in l. certè §. ... ff. de preca. ibi propriè possidere videor, & ibi notant Bart. & Cuma. Alex. consi. 8. lib. ... Soci. & Ias. in l. ... §. si iusserim. ff. de acqui. poss. Fran. Balb. de præscrip. 3. part. 3. partis principalis q. 7. versi. & nota quod possessio, Steph. Bertran. cons. 174. col. 1. lib. ... Fran. Ripa li. ... responsorum c. 1. num. 8. Alcia. in l. alienatum in princ. ff. de verb. signi. Lud. Roma. in l. traditionibus col. ... C. de pact. cum concord. per Tiraq. traditis in lib. de constituto 2. part. ... amplia. num. 2. † Sed & possessio ciuilissima quæ absque vllo actu vero vel ficto in aliquem transfertur, dicitur vera possessio non ficta, vt in c. contingit de dolo & contu. cum pluribus cõcordantijs a me traditis supra hoc li. titu. de maioratu l. 8. glo. 1. nu. 10. & seq. & glo. 2. nu. 1. Ex quo infertur, vxori competere interdicta omnia possessoria pro medietate bonorũ constante matrimonio acquisitorũ, nempe, adipiscẽdæ retinẽdæ, & recuperãdæ, quod quomodo fiat dixi in materia maioratus in d. l. 8. tit. 7. de maioratu supra hoc li. gl. 2. n. 3. 7. & 11. & seq.

22 † Infertur, etiã vxori agẽti interdicto recuperãdæ possessionis bonorũ constãte matrimonio acquisitorũ nõ obstare exceptionẽ dominij, sicut nec obstat successori maioratus, vel commendæ Indorũ, nec hæredi iuxta consuetudinẽ Fraciæ, vt in l. si maritus. ff. de domin. vt. & vx. & l. si quis ad se fundũ C. ad l. Iul. de vi publi. & ibi Ang. nõ semel, & in l. si de vi, & ibi gl. in fi. & doct. ff. de iudic. & in c. 1 & c. literas de restitu. spolia. gl. in c. super causa, z. q. 2. & interpretes omnes l. vlt. in æ. C. de edicto diui Adri. toll. Dyn. in c. qui ad agendũ col. 1. de regulis iuris in 6. & omnes vbique, vt Tiraq. ... in tractatu le mort saisit le vif ... declarat. ... 1. & 2. vbi ex Bal. in l. ... vlt. C. de appella. reddi-

tres rationes. Primam, quia violentia elidit dominium opponentis, l. si quis in tantã, C. vnde vi. Deinde quia spoliatus ante omnia est restituendus, d. l. si quis ad se fundum, C. ad l. Iul. de vi publi. etiamsi sit prædo, vt in c. ex literis de resti. spolia. iuncto c. vlt. de ordi. cognitio. Tertio, quia ex dolo nõ debet spolians consequi premium possidendi, l. itaque fullo. ff. de furt. vnde nisi purgetur vitium spoliationis, audiri non debet super proprietate, l. cum fecunni, ff. de seru. fugit.

23 † Infertur similiter, quòd si huiusmodi ciuilissimus possessor turbetur a vero domino rei verbis, vel factis, etiamsi dominus habeat possessionem clandestinam, vel vitiosam, vel solam detentionem, poterit aduersus eum agere interdicto retinendæ vti possidetis, ne ab ipso domino molestetur, & in consequentiam, vt sibi fiat restitutio corporalis possessionis seu detentionis, & dominus non poterit exceptionem dominij, vel tituli opponere, ex sententia gloss. singularis & vnicæ in d. l. si de eo. §. 1. glo. vlt. ff. de acqui. poss. vbi agenti vti possidetis nõ obstat exceptio dominij, etiamsi in continenti probetur. quam ibi notat & commendat Bart. n. 2. Rayneri, in fi. Imol. 2. col. Cum. & Aret. 2. col. & Alexand. n. 4. eandem gloss. sequitur Bart. in l. naturaliter. §. nihil commune, 2. col. in medio, & Cum. 2. col. Vincenti. n. 5. Ias. n. 49. & Ripa n. 98. ff. de acquirend. poss. Iacob. Butri. in l. incerti iuris, 3. col. & Salic. n. 1. C. de interd. Abb. in c. in literis, 2. col. de resti. spoliato. Angel. de Aretio in §. quadrupli prope fin. in li. de act. Bal. in l. si quis conductionis, 1. col. C. loca. Bart. cons. fil. ... Bart. & Paul. Cast. in l. si de vi. ff. de iudi. Bald. & Salic. in l. ordinarij, C. de reiuend. Tiraquel. in tract. le morte saisit le viph. 1. declaratio, 6. partis numer. 3. qui solum Bald. citat in cap. 1. ante medium vers. sed quid si opponens extra de resti. spoliato. hanc dixit magis communem Fran. de Aretio in d. l. si de eo. §. 1. 2. col. ff. de acq. poss. quam sequitur & communem esse attestatur Anto. Gomez in l. 45. Tauri num. 122. refertque Dynum & Doctores aliquos contrarium tenentes, communemque fulcitur

24 pluribus rationibus. † Limitatque bifariam. Primò, quando agens interdicto vti possidetis probauit possessionem suam, aduersarius verò non, vel quando agens melius probauit, secus vero si probationes in possessorio essent omnino pares, quia tunc ille vincet, qui melius probauerit dominium, secundum Bart. & Moder. in d. l. naturaliter, §. nihil commune & Cum. & Aret. in d. l. si de eo. §. fi. ff. de acqu.

25 poss. † Secundo limitat idem Tiraqu. nisi dominium sit notorium, vt quia reus habet pro se sententiam diffinitiuam, qua dominus est declaratus in lite inter eosdem agitata, hæc siquidem exceptio dominij notoria obstat agenti interdicto vti possidetis ex sententia Cumani in d. §. nihil commune, 2. columna in fine, cui ibidem subscripsere Paul. Cast. numer. 7. & Alexand. numer. 2. & Ripa numer. 9. Confirmatur, quia idem statutum est in interdicto recuperandæ, vt in cap. ad decimas de resti. spolia. lib. 6. Sin autem possessor ciuilissimus, de quo nunc agimus, agat interdicto adipiscendæ, an ei obest exceptio dominij, latius annotat Tiraq. in d. tracta. le morte, 1. declarat. 6. part. q. & seq. 8. Ant. Gom. in d. l. 45. num. 17. dixi in d. l. 8. ti. 7. de maiora. gl. 3. n. 10.

GLOSS. IIII.

1 *Vxor est domina cõstante matrimonio medietatis bonorum cõstante matrimonio acquisitorum.*

2 *Donatio regia vel alterius cuiuscunque facta alteri ex coniugibus efficitur propria eius, cui fit, nec alteri communicatur, nisi vtrique fiat, ibidem.*

3 *Donatio occasione societatis facta alteri ex socijs non communicatur.*

4 *Donatio facta ambasiatori, vel legato alicuius Prouinciæ, an communicetur socio vniuersali?*

d *Y si fuere donadio de Rey y lo diere a ambos, ayanlo marido y muger, y si lo diere al vno, ayalo solo aquel a quien lo diere.* Hic traduntur tres casus. Primus, quando aliquid donatur soli marito à principe, vel ab alio, quod non venit communicandum, sed totius donationis maritus solus est dominus. Secundus casus, quando vxori aliquid donatur, minime etiam venit communicandum, sed totius donationis vxor est solum domina. Tertius casus, quando vtrique fuit donatum, & tunc venit communicandum, quilibet ergo coniugum constante matrimonio est dominus suæ portionis, nam respectu dominij quod ius est de toto quoad totum, idem est de parte quoad partem, l. quæ de tota, ff. de reiuendi. Cum igitur in casu vbi acquisita seu donata non communicantur, quilibet coniugum est dominus in solidum totius donationis, sic & vbi communicantur, scilicet, quando vtrique fuit facta donatio, vterque dominium acquirit pro sua portione, quo fit, vt vxor sit domina suæ partis constante matrimonio, vt ex verbis legis nostræ expendit Didac. à Segura, in tractat. de bonis lucratis constante matrimonio, numer. 48. ad finem, & nos latius expendimus in gloss. præcedenti numer. 1. & pluribus sequentib.

2 † Nota etiam ex hac lege iuncta, l. sequent. quod donatio regia, vel alterius cuiuscumque facta alteri ex coniugibus efficitur propria eius, cui facta fuit, nec veniet communicanda, nisi vtrique facta fuerit, cum hac l. concordat, l. 4. titulo 3. de las ganancias, & l. 8. titulo 12. de las donaciones, libro 3. fori, facit text. in l. nec adiecit cum duabus legibus sequent. & l. socium qui in eo. §. fina. in fine, ff. pro

3 socio, ibi aut quod ei donatum esset. † Vbi amplius probatur, quod etiamsi propter societatem donatio facta esset, socio non communicabitur, quod notat Roderic. Xuarez in d. l. 4. tit. 3. de las ganancias, lib. 3. fori, vers. ... limita. idem Rodericus in 3. limitatio. paulo post princip. expendens ex dicta l. socium qui in eo, in fine, quod damna & lucra contemplatione societatis obuenientia sunt communia, secus si contemplatione personæ, licet lucri societas fuerit occasio. Rationem reddit ibidem quia occasio & causa remota, vt latius probaui supra hoc libr. titul. 8. de successionibus in 6.

glo.1.in principio,atq;ideo nõ est in cõsideratione. Veluti socio à principe fuit castrũ donatũ, quia veniens à l curiã propter negocia societatis complacuit regi,ex quo sibi fuit facta donatio. Gre. Lup.in l.3.in glo.magna tit.10.de societ.p.5.Ioan.Lupi.in rep.rub.extra de donat.int.vi.& vx.§.65.nu.etiã 65.
4 vide quæ dicã infra eo.l.sequenti,glo.1.& 6. ✝Idem si donatio fuit facta ambassiatori seu legato alicuius prouinciæ,vt per glo.traditur in l.qui proprio.§.procurator,vt in cæteris,& ibi Bart.& doct.ff. de proc. Ioan.Lup.in rep.rub.de do.in.vi.§.45.num.9. cætera huc spectantia dicam inf.eod.l.5.

LEY III.

De las cosas que deuen ser del marido,o de la muger,y en que han ambos partes.

L.2.tit.3.lib.5.foro legum.

¶ Si el marido alguna cosa ganare de herencia a de padre o de madre b o de otro propinquo, c o de donadio de señor o de pariente o de amigo, d o en la hueste del Rey,o de otro que vaya por su soldada, e aya lo todo quanto ganare por suyo. f Y si fuere en hueste sin soldada a costa de si è de su muger,quanto ganare desta guisa,todo sea del marido è de la muger ca assi como la costa es comunal g de ambos,lo que assi ganaren sea comunal de ambos. h Esto que dicho es de suso de las ganancias de los maridos, y esso mismo sea de las mugeres.[1]

GLOSS. I.

1 *Societas omnium bonorum compræhendit donationes & legata, & hæreditates quæ vndecunque obuenerint,omniasquidem communicantur.*

2 *Societas lucri & quæstus non comprehendit legata & donationes nec hæreditates.*

Legatum hæreditas,vel donatio non sine causa obuenisset,sed ob merita, ib.

3 *Societas inter virum & vxorem non est omnium bonorũ,sed tantũ lucri, & quæstus.*

a *Ganare de herencia.* Nota ex lege ista, quod societas tacita inter virũ & vxorem,non est omnium bonorũ sed tantum lucri quæstus. Quoniã in omnium bonorum societate veniunt quæstus omnes, ex quacunq; causa obuenientes,etiã ex hæreditate,vel legato,vel donatione,vt in l.3.§.cũ specialiter & l.societatẽ vniuersarũ.ff.pro soc.l.6.ti.10.p.5.✝ At in societate sim-
2 pliciter coita,cẽsetur esse omniũ,quę ex quæstu veniũt, hoc est,si quod lucrum ex emptione,vẽditione,locatione,conductioneuè descẽdit,vel ex cuiusq; operis, vt in l.coiri & l.seq.ff.pro socio,& l.7.tit.10.p.5.& in huiusmodi societate nõ venit comunicanda hæreditas,legatũ,vel donatio alteri ex socijs facta,forsitan hoc ideo,quia hęc nõ sine causa obueniũt,sed ob meritũ aliquod donatarij, hæredis, vel legatarij accedunt,vt in l.nec adiecit.ff.pro socio & duabus sequẽ-
3 tibus ✝Constat igitur non esse omniũ bonorũ societatẽ quæ iure regio contrahitur inter virũ & vxorem, sed solũ lucri & quæstus,cũ legatũ,hæreditas,vel donatio coniugi obueniens alteri nõ communicetur, vt hic statuitur,quod voluit Ioa.Lupi in rep.rub. extra de don.int,vir.& vx.§.65.n.11.& Gre.Lu.in l.55.tit.5.p.5.gl.magna.3.col.& hæc est vera & recepta sententia,vt dixi sup.eo.l.2.gl.3.n.10.licet contrariũ scripserit Segura,in rep.l.1.§.si vir,nu.20.ff.de acq.pos. [illegible] dicam inf.eo.l.sequenti gl.[illegible] & adde his quæ diximus sup.l.præcedenti gl.vl.n.3.& 4.& quæ dicam in glo.6.inf.hac eadem lege.

GLOSSA II.

Hæreditas filio & patrono est quasi debita.

b *De padre o madre.* Quia plerunq; vel à parente, vel à liberto quasi debita nobis obueniũt hæreditas. l. & quia.ff.pro socio.l.cum ratio.ff.de bonis damna. traditur latè in l.in suis.ff.de liberis & posthum.

GLOSS. III.

1 *Præsumptio propter naturalem affectum latissima est.*

2 *Charitas & necessitudo interpretari facit dispositionem vltra consuetum modum.*

c *Propinquo.* Præsumptio enim latissima est propter naturalẽ affectũ.l.Aur.§.Tit.ff.de lib.leg. ✝ Charitas
2 siquidẽ & necessitudo interpretari facit dispositionẽ vltra consuetũ modũ,vt in l.si seruus plurium.§.fin.ff. de leg.1.l.si fuerit.ff.de reb.dub.l.si is qui. §.1.eod.tit.l.pen.ff.de lib.leg.l.vl.ff.de iust.& iur. l.cũ tale. in prin.& l.cũ auus.ff.de cond.& demõst.l.generaliter. §.si.C.de inst.& subst.sub cõd.fact.l.vl.C.de cur. furi. l.nõ solũ.§.denuo,ff.de ritu nuptia. cum concordantijs a Tir.cõgestis in rep.l.si vnquã in principio,n.3 & seq.& iterum in verbo libertis,nu.75.& seq. C.de reu.don.Old.cons.75.Soc.cons.26.lib.4.Lud.Gom. in §.actiones.2.reg.inst.de actio.

GLOSS. IIII.

1 *Amici magna amicitia coniuncti propinquis adæquatur? & quando.*

2 Dona

2 *Donatio, vel legatum amico non leui amicitia coniuncto factum, quare non communicetur alteri coniugi?*

Causa proxima spectatur semper, ibi.

3 *Donatio & legatum ob merita semper factum præsumitur.*

d *O heredad de señor, o de pariente, o de amigo.* Expendi potest ex lege ista, quod dispositio in consanguineis ratione præsumpti amoris & dilectionis, disposita censentur in amicis magna, intimaq; & non leui amicitia coniunctis. l. cum allegas. C. de Castren. pecul. libr. 12. Bart. in l. Titia. ff. de verbor. obligation. dixi late in dialogo Relatoris & aduocati. [illegible] par. cap. 15. & pluribus seque. Tiraque. in repe. l. si unquam in verbo libertis nu. 7 [illegible] & pluribus sequentibus. † Sed

2 quare donatio hæc a propinquo vel amico facta nō cōmunicatur inter virū & vxorem? Respōdeo quia causa finalis lucri est cōiux, cui fit donatio præsumitur siquidē inter cōiunctos potius ex naturali affectu, quam ex alia causa donationem fieri, vt in l. 6. fi. ff. de donat. & in l. credi tor. §. [illegible] ff. mā [illegible] quare donatio acquiritur soli, cum eius cōtemplatione donetur & nō alteri coniugi arg. l. nec adiecit. ff. pro socio & l. [illegible] & quia eodē titu. l. 17. tit. [illegible] libro foro iudgo. Proxima itaque & immediata causa spectatur semper. l. se [illegible] si plures. §. in arrogato. ff. de vulga. l. vlt. in fi. C. de vsufru. Mon. [illegible] in l. [illegible] 2. lib. 3. fori glo. [illegible] 2.

3 & 3. † Nota etiam ex his verbis, donationem vel legatū semper præsumi ob merita legatarij, vel donatarij, factam fuisse donationem & relictum legatū, vt in d. l. nec adiecit. ff. pro so. vide quod ex lege ista expendit Arius Pinelius in l. 1. 3. par. nu. 60. vers. probatur, 2 & sequenti. C. de bon. mater. contra donationem remuneratoriam.

GLOSS. V.

1 *Bona castrensia in bello quæsita a milite stipendiario non communicantur cum vxore, secus si nullum habebat stipendium, & quæ sit ratio differentiæ nu. 2. & 3.*

4 *Fructus bonorum castrensiū seu aliorū quorumcunque inter coniuges communicentur.*

e *Por su soldada.* Nota ex lege ista quod bona castrensia in bello quæsita à milite stipendiario, cui a principe stipendiū datur, nō debent cū vxore cōmunicari, licet ea quæ sine stipendio acquirit cōmunicen-

2 tur. Ratio differentiæ est quia priori casu ex stipendio alitur vir & ex eo facit sumptus, nec aliquid erogat ex bonis cōmunibus, quare nimirum si in bello

3 quæsita non communicet. † Secunda vero in specie alitur ipse sumptusque facit ex bonis communibus, quare nimirū si lucrata in bello diuidantur & communicentur inter cōiuges, quod & voluit Grego. Lupi in l. 2. in verbo generalmente, post medium tit. 10 part. 5. dom. Did. Couar. de [illegible] in capi. cum in officiis. num. [illegible] de testamen. † Fructus ve-

4 ro omnium bonorum etiam castrensium inter cōiuges communicantur nulla facta bonorum distinctione vt in l. [illegible] propter rem non cont. [illegible] legem istam, vt asseruit idem Greg. Lupi in d. l. 3. glo. magna in fi. titu. 10. part. 5. & dicā in l. 5. glos. 3. infra eodem.

GLOSS. VI.

1 *Bona constante matrimonio quæsita ex donatione legato, aut hæreditate nō communicantur.*

2 *Donatio remuneratoria alteri ex coniugibus obueniens an communicetur alteri.*

3 *Donatio remuneratoria an habeat effectus aliquos.*

4 *Donatio remuneratoria an possit dici mera donatio.*

5 *Bona a principe donata quando communicentur & quare?*

6 *Donatio remuneratoria restringitur ad valorem meritorum.*

7 *Donatio remuneratoria non communicatur inter coniuges.*

8 *Bona castrensia vel a rege donata non communicantur fructus eorum sic.*

9 *Bona castrensia a milite stipendiario quæsita non communicantur, secus si non sit stipendiarius.*

10 *Hæreditas alteri ex coniugibus delata non efficitur communis.*

Ayalo todo quāto ganare por suyo. collige ex l. ista

1 tres limitationes ad l. 2. supra eo. qua statutum, quod quæsita constāte matrimonio per alterum [illegible] cōiugū debent cum altero cōmunicari, siue ex [illegible] alterius ex coniugibus, vel opera, aut quælibet [illegible] quod & in l. coiri, cum legibus seq. ff. pro [illegible] probatur. Prima limitatio, & erit septima, est [illegible] si quæsita fuerint per alterū eorū, ex legato, hæreditate, vel donatio[illegible]; hæc siquidē nō cōmunicantur, quippe quæ ex quæstu nō dependāt, nec cōiugi sine causa proueniant, sed forte ob meritū aliquod accedāt, vt in l. nec adiecit cū seq. ff. pro socio. l. [illegible] §. fin. eo. tit. dixi supra eo. glo. [illegible] Castañ. in consue. Burg. rub. [illegible] §. [illegible] in verbo & acquesta, in principio. Quod est verū etiā si occasione societatis fuerit legatum vel donatio facta alteri eorum, vt dixi sup. eo. l. 2. glos. vlt. in fin. & optime explicat Ioan. Lupi in d. repe. rubricæ

2 §. 65. num. 6. † Sed quid si donatio est remuneratoria, veluti si maritus curiam sectatur principis, cui ob seruitia aliquod donatur Castrum, vel aliqua pecuniæ quantitas, vtrū sic acquisita veniant cōmunicanda? & videtur non debere cōmunicari, sed quod ei integra quærantur, cui facta fuit donatio, [illegible] fructus eius communicentur per l. 4. & 5. inf. eod. quia a principe donata alteri coniugem ei soli quæruntur, cui donatio facta est, vt in l. 3. in fi. sup. eod. cū, vt sæpius diximus, donatio semper facta præsumitur ob merita præcedētia, vt in glo. l. nec adiecit. cū seq. ff. pro socio, nō ob nullam causam, sed ob meritum aliquod accedunt, quē tex. ex relit Bal. vt refert Ioann. Lupi in

l. repe. rubr. de dona. §. 75. numer. 19. Ari. Pinel. in l.
1. num. 60. versi. probatur. 2. & 3. C. de bonis mater-
3 nis † Qua ratione & alijs non leuibus subtiliter Pi-
nelus ipse probare nititur, nullum continere effectũ
donationem remuneratoriam, nisi merita actione
aliqua peti possent, contra communem receptissi-
mamque sententiam. Secũdo hoc conuinci videtur,
ex eo quod lucra & largitates regiæ, quę alicui in cu
ria regia obueniunt, dicuntur bona castrensia, vt in
l. 6. titu. 17. part. 4. atque ideo liberè efficiuntur lu-
crantis, vt ibi statuitur, & expressius in l. 1. infra eod.
vbi bona castrensia constante matrimonio acquisi
ta libere ad maritum pertinent, quoad eorum pro-
4 prietatem, licet fructus cõmunicentur. † Sed nihi
lominus donata à principe, vel ab alio quocunque
priuato coniugi ob benemerita constante matrimo
nio impensa, inter coniuges esse cõmunicanda, sicut
& cætera quæ titulo oneroso quæruntur. Nam dona
tio huiusmodi ob remunerationem facta nõ potest
propriè donatio dici. l. Acquilius regulus. ff. de do-
na. & ibi Bar. & in proœmio digestorum n. 14. Abb.
in rubr. extra de donatio. Iaso. in §. sed & si quis nu.
8. insti. de actio. & in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iu. hu
ius donationis remuneratoriæ effectus plures enu-
merans, Tiraq. in repe. l. si vnquam in verbo donatio
ne largitus nu. 11. & sequentibus & ibi Ripa. q. 14.
C. de reuocan. dona. Fortu. in l. 1. §. ius naturale illa-
tione 10. ff. de iust. & iu. dom. Dida. Couar. in cap. cũ
in officijs, num. 10. de testamen. latissimè omnium
Ari. Pinel. qui tenet, vt dixi contra communem in l.
1. par. 3. num. 59. & sequẽtibus, vbi subtiliter, more
suo loquitur. C. de bon. mater. Cum ergo lex ista &
præcedens & l. 5. infra eo. de mera simpliciique do-
natione loquantur, (quæ solum ob meram liberali-
tatem nullo iure cogente facta est, vt in l. 1. ff. de do-
natio) nõn est extẽdenda ad donationem remune-
ratoriam, quæ impropriè donatio dicitur, quoniam
verba simpliciter prolata intelligẽda sunt iuxta pro
priam verbi significationem. l. is qui nauem. ff. de
5 exercito. cap. vlti. de verbor. signi. † Rationem dif-
ferentiæ reddit Rode. Xua. in l. 1. tit. 3. de las ganan
cias lib. 3. fori. 3. limi. versi. etsi dicatur, quia licet ip
se solus maritus seruierit principi, hoc tamen fecit
expensis communibus, quare nimirum est commu-
nicanda donatio ab eo facta, & merito quidem, cum
vxor ipsa manserit domi in eius gubernatione, & pro
creatione liberorum, & conseruatione bonorum cõ
munium, verum enim vero si maritus ipse salarium
à donatore consequatur, ex quo ali posset in curia
bona à principe donata non communicabuntur, vt
probat ipse Roder. Xuarez in fin. d. 3. limitationis
per legem fori, vnde lex nostra deprõpta fuit. Huic
quoque sententiæ assentitur dom. Did. Couar. in ca-
pitulo cum in officijs, num. vlti. extra de testamen. &
Greg. Lup. in l. 3. tit. 10. in verbo, egualmente, tit. 10.
par. 5. Hoc limitans, quotiès donatio nõ excedit me
rita & seruitia, sed cum eis est cõmensurabilis, vbi
autẽ merita excedit, nõ fieri proculdubio cõmunica
tio, cũ sit quoad excessum mera liberalitas, & hac in
specie militat ratio legis nostræ dicitur quæ habetur in
l. donatione. C. de colla. & in cap. ad hæc. & circa tũ
2. §. licet de testamen. & in l. cum in plures. §. fi. ff. de
admini. tu. & l. 1. §. 1. ff. de tutel. & ratio. distrah. l. 15. &

6 17. tit. 10. de donatio infra eod. † Omnesque docto.
hac de re loquentes effectus remunerationis restrin
gunt ad valorem meritorum, vt Tiraq. refert in d. l.
si vnquam verbo donationis largitus à numer. 68. vs
que ad nu. 74. Ari. Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. 3. p.
n. 60. in fi. vbi inuehens aduersus cõmunẽ, in his nul
lã aut difficilimã collationẽ dari, nec vnquã esset vl
la certitudo talis æstimationis arg. l. plane. §. fi. ff. de
lega. 1. quæ ambiguitas & cõfusio satis ait indicare
non esse verã cõmunem traditionẽ, iuxta ca. erit au
tẽ l. 4. dist. † Atq; ideo idẽ Pine. n. 62. illatione. 3.
7 tenet donationẽ remuneratoriã non cõmunicari in
ter coniuges, cum non sit causa onerosa, sed lucrati-
ua, secundũ eius opinionẽ, cui ipse libenter accedo,
vt perplexitas euitetur, & propter ea quæ ex eodem
Pinelo diximus, nu. præcedenti, quibus non video cõ
8 gruum responsum. † Præterea si ex eo quod legata
& donationes ob merita accedant, vt in sæpius cita
ta. l. nec adiecit. ff. pro socio & in l. idẽque. §. fi. ff. mã-
da. & in l. fi. §. pen. ff. de codicil. non veniunt cõmuni
canda inter socios, vt in l. coiri & legibus seq. ff. pro
socio, vtq. expresse statuitur in d. l. coiri & d. l. nec
adiecit, diximus supra hac eadem lege glo. 1. ad finem,
quis dicere poterit, quando maiora constãt merita,
maiori affici damno donatariũ, cũ potius maiori sit
dignus præmio? Quare concludẽdum censeo, quã-
cunq; donationẽ simplicẽ vel remuneratoriã, maxi-
mè eam quæ fit per principẽ, cæterasq; bona castrẽ-
sia minime esse quoad proprietatẽ communicanda
cũ vxore, sed fructus eorũ cõmunicari debere vt in
l. 4. & 5. infra eo. vbi latius dicã, idẽ voluit Montal. in
l. 2. glo. 1. tit. 3. de las ganãcias, li. 3. fori. atque ita di-
cit Ioan. Lupi fuisse iudicatum in regia cancellaria
Pinciana in causa doctoris de Montaluo cum filijs
vxoris suæ defunctæ, qui erat regis consiliarius, cui
rex donauerat certos annuos reditus ad vitam eius-
dẽ doctoris ob eius merita & seruitia, eiq; per sentẽ
tiã senatorum titulus & proprietas dumtaxat red-
dituum adiudicata fructus autẽ pronunciatum fuit
fore communes, atq; ita attestatur in cãcellaria pra
cticari in rep. rub. extra de dona. int. vi. & vxo. §. 65.
9 nu. item. 6 in fine. † Secundo per hãc legem limi-
tatur regula de communicandis bonis constãte ma
trimonio acquisitis, vt minime procedat in bonis
castrensibus in bello quæsitis à milite stipendiario,
secus si nullum habebat stipendium vt dixi in glos.
supra proxima & erit. 7. limitatio ad. l. nostram. †
10 Tertio limita, nisi alicui ex cõiugibus obueniat hę-
reditas ex testamento vel ab intestato, hæc enim nõ
cõmunicatur alteri, vt hic & in l. si societatẽ. C. pro
socio Ant. Gomez in l. 53. Tauri num. 72. versi. Ter-
tius est, & erit. 9. limitatio ad legem nostram.

GLOSS. VII.

1 Socij communicant lucra pariter & damna expensasque.

Coniuges lucra communicant & damna, ibi.

2 Debita constante matrimonio contracta per coniugẽ sunt soluenda ex bonis communibus, etiamsi ab altero eorum sint contracta.

3 Debi-

3 *Debitum fideiussionis à marito factū pro alio an sit soluendum ex bonis constante matrimonio quæsitis.*

4 *Debita matrimonio constante contracta vxor soluere non tenebitur, si lucris renunciauerit.*

5 *Debita ad alendam vxorem contracta, bonis communibus deficientibus, soluentur ex bonis proprijs vxoris.*

Alimenta si filio à patre præstentur ex pecunia patri mutuata, patre existente non soluendo, a bonis filij aliunde quæsitis recuperantur, ibi.

Mutuans patri pecuniam apponere faciat in instrumento quod eas mutuat ad alendū liberos, ibid.

Mutuans pecuniam ad alendum liberos, vel ad aliquid faciendum ab institore non est ei necesse probare quod eas in eam rem expenderit, ib.

6 *Communis res viri, & vxoris cuius periculo pereat?*

Coniugis res propria, cuius periculo pereat? ibid.

Damnum superueniens casu fortuito rebus proprijs alterius coniugis cuius obueniat periculo? ibi.

7 *Dos ab altero coniugū filiæ, aut donatio propter nuptias filio promissa, an ex bonis proprijs an vero ex communibus solui debeat?*

Dotandi filias onus ad quem ex coniugibus spectet, ib.

Lex vlt. C. de dotis promi, ib.

8 *Dotandi filios onus de bonis communibus fieri debet.*

9 *Dos à patre promissa filiæ soluto matrimonio morte vxoris ex quibus bonis solui debeat?*

10 *Debita necessaria constante matrimonio orta alicui ex coniugibus ex bonis communibus soluenda sunt.*

Alimenta matri secundo nuptæ debentur, & ex fructibus bonorum mariti generis sui qui communes sunt coniugum, solui debēt ibidem.

11 *Debita ex delicto alterius coniugum descendentia an solui debeant ex bonis communibus.*

8 *Casi como la costa es communal.* Nota ex lege ista quod quemadmodū inter coniuges lucrū est cōmune, ita & damnū expensarū, quæ factæ sunt ratione societatis, vt medicorū, vel medicinarū, vel viatici, idē que est in alijs expensis & damnis, veluti si alter eorū profectus ad merces emēdas cōmuni nomine in latrones inciderit, vel serui mortui sunt, vel vulnerati, vel aliquid propriū in itinere āmisit, quod nō amisisset, nisi ad merces cōparandas profectus non fuisset, hæc omnia actione pro socio pro parte dimidia ab eo exigi poterūt, vt in l. cū duobus. §. quidā Sagariā, & in §. si fratres. §. si quis ex socijs. ff. pro socio, & in l. si merces. §. vis maior in fi. ff. loca. l. 10. tit. 10. de societate par. 5. l. 7. ad mediū eo. tit. lucrū enim nō dicitur, nisi deducto damno. l. 3. ff. de in rē verso. l. sed si adijciatur & l. Mutius & ibi Bar. ff. pro socio. † Ex 3 quo infertur, quod omnia debita per coniuges, vel eorū alterū cōtracta matrimonio cōstāte debet ex bonis cōmunibus solui, vt in l. 14. ti. 20. li. 3. fori: quæ sic intelligit ibi episc. & Alf. à Mont. in gl. 1. in fi. est li. 106. inc. todo deudo, ibi. *E como quiere parte enlas ganancias assi deue parar a las deudas* l. 9. inf. eo. sum pta ex l. 60. Tauri. Itaq. licet solus maritus cōtrahat debitū, vxor dimidiū debiti soluere tenebitur, quin etiā si ambo simul & insolidū obligentur, tenebitur vxor ipsa insolidū, si ipsa cōuenia tur, vt ibi decidit lex illa fori, ex qua id expēdit Ioā. Lu. in rep. rub. extra de do. in vi. & vx. §. 66. n. 2. & 3. Seg. & D. Pe. ad eā in tract. de bonis lucratis. n. 6. arg. tex. in l. omne æs alienū cū l. seq. ff. pro so. d. D. Couar. li. 3. resolutio. c. 19. n. 3. † Hoc tamē fallit si maritus pro alio fideiusserit, 4 hoc siquidē debitū nō tenebitur vxor soluere, nec partē eius ex bonis cōstāte matrimonio acquisitis, cū nullū ex fideiussione lucrū vir ipse consequi potuerit, perinde atq; ad debita contracta ante matrimoniū minimè tenetur, vt in l. 7. tit. 3. de mulieribus & earū obligatione supra hoc libro vbi hoc dixi in glo. 1. n. 2. quod & sentire videtur Mōtal. in l. 5. tit. 18. li. 3. fori in glo. 1. in principio, dic āforte in l. 9. inf. eo. † Liberatur etiā mulier a solutione eris alie- 5 ni matrimonio cōstāte cōtracti, vel hæres eius, si lucris renūciauerint vt in l. 9. inf. eo. sūpta ex l. 60. Ta. vbi An. Gom. optimè loquitur circa eius legis interpretationē & d. D. Cou. in epi. de spon. 2. p. c. 7. §. 1. n. 11. dicā plenius inf. eo. l. 9. vbi etiā dicā quo tēpore duret ius repudiādi. † Cæterū si bona cōmunia de- 6 sint, ex quibus satisfiet ei de bonis proprijs coniugis cōtrahētis. Et si forte maritus nulla habeat bona, sed accepit mutuo pecuniā ex qua aluit vxorē, tenebitur vxor ex bonis proprijs eā pecuniæ quātitatē soluere ex sentētia Ioa. de Plat. in l. vx. C. de decur. li. 10. arg. eius, quod voluit Bar. in l. his solis. ff. de cōd. in deb. dicens quod mutuans pecuniā pauperi, si ex ea liberos aluit, eā exiget a filijs res maternas possidētibus, quā sentētiā ibi sequitur Ang. & Lud. Rom. sing. 211. Cæp. caute. 5. Ioā. Lupi, in rep. rub. extra de don. int. vi. & vx. §. 66. n. 9. qui addit cautos debere esse creditores mutuātes patri pauperi pecunias, vt omninò apponāt in instrumēto eas mutuasse ad alēdos liberos, vel vxorē, quod ait esse nimis vtile arg. l. vlt. ff. de exercit. vbi sufficeret inquit Africanus si in hoc crediderit, nō etiā illud exigendum; vt mutuans curā suscipiat in hāc rē pecuniā erogatā esse. † Hinc fit, vt re cōmuni perdita, vel perēpta absq; cōiu- 7 gis culpa pereat etiā cōmuni periculo, vt in l. cōmunis seruus. ff. cōm. diuid. & in l. pen. ff. de acti. emp. Sed dubitari solet quid si res propria mariti casu pereat, vel vxoris? & videtur quod domini periculo pereat, vt in l. quod te mihi. ff. si cer. pet. l. incendiū. C. eo. l. quæ fortuitis. C. de pign. actio. cum similibus. Consuetudo tamē huius regni est in cōtrariū teste Ioan. Lupi, in rep. rub. §. 66. n. 3. in fi. imo quod de bonis constante matrimonio quæsitis resarciatur damnum casu obueniens in bonis alterius ex coniugibus & ita

& ita attestatur fuisse iudicatum in regia cancellaria, & rectè quidem per tex. in l. cum duobus, §. quidam Sagariã, ff. pro socio, & l. si merces, §. vis maior, ff. loca. Quod conuincitur, ex eo quod bona propria vniuscuiusque coniugis sunt quoad fructus communia, vt in l. 4. & 5. infra eo. nimirum ergo si damnum superueniens casu fortuito resarciatur ex bonis communibus: nisi fortè culpa eius coniugis, cuius sunt bona, damnum euenerit, qua in specie credit Ioan. Lupi non fore damnum resarciendum ex bonis communibus, arg. l. cum duobus aliàs, l. si fratres, §. per contrarium, & l. adeo, §. quod in alea, ff. pro socio, idẽ Ioan. Lupi in repe. cap. per vestras notabili vlti. §. vltimo. num. 11. in fine, hoc idem voluit Montal. in l. 1. in verbo. por medio tit. de las ganancias lib. 3. fori, quod verum esse censeo quidquid asseruerit in oppositum Ant. Gom. in l. 53. Tauri num. 43.

7 † Infertur etiam ratione huius societatis & oneris ad eã spectantis dotem à solo marito constante matrimonio promissam, aut traditam filiæ, aut donationem propter nuptias filio deducendam & soluendam esse ex bonis constante matrimonio quæsitis, vtriusque coniugis communibus, vt ad quemlibet eorum onus dotandi spectet ex dictis bonis pro parte dimidia, vt in l. 8. infra eo. sumpta ex l. 53. Tauri, quæ in hoc corrigit, l. vlti. C. de dot. promissio. l. qui liberos ff. de ritu nuptia. l. 8. tit. 11. part. 4. vbi onus dotandi filiam ad patrem spectat. Quod ideo fiebat, quia fructus dotis ad eum spectabant, & per ipsum acquisita non communicabantur vxori. Sed hodie iure nostro regio cùm lucra cõstante matrimonio communicentur inter coniuges, ad societatem huiusmodi spectat onus dotandi filios, quare siue vterque dotem promittat, siue alter eorum tantum, de bonis constante matrimonio quæsitis censebũtur filiæ dotatæ, non de proprijs viri, nisi bona communia deficiant, tunc nimirum seruabitur dispositio. l. vltimæ, C. de dotis promissio. iuxta interpretationem Ioan. Lupi in repet. rubr. de donat. §. 66. num. 7. & sequ. & Antonij Gomez in l. 53. Tauri num. 21. & sequ. & Gregorij Lupi in l. 8. tit. 11. part. 4. in verbo, el padre. Vbi autem ambo promittunt dotem filiæ, vel donationem propter nuptias filio, etiamsi bona cõmunia deficiant ad totam dotem, vel partem exoluendam, quilibet coniugum tenebitur pro dimidia ex proprijs bonis etiam dotalibus ad residuum. Si verò solus pater promiserit, ipse de bonis proprijs soluere tenebitur, vt in l. 8. infra eo. sumpta ex l. 53. Taur ex qua hoc expendunt interpretes, maxime Anto. Gom. n. 21. & 24. Ioan. Lupi in d. §. 66. num. 8. & 13. in fi. Gregor. Lupi in l. 6. in glo. 1. ad medium tit. 10. p. 5. dom. Did. Couarr. lib. 3. resolu. c. 19. nu. 5. Qui duplicem reddunt rationem. Prima est, quam supra tradidimus, nempe, quod onus dotandi ad societatem hodie pertineat, quæ iure regio contracta esse censetur inter virum & vxorem, ad exemplum societatis omnium bonorum, cui hoc onus iure iniungitur, vt probare nititur Grego. Lupi post alios Doctores ab eo citatos in d. l. 6. gloss. 1. ti. 10. part. 5. quod modo non examino.

8 † Secunda ratio est, quia debitum istud necessarium dotandi filias, vel donationem propter nuptias filio faciendi, matrimonio constante contractum est, de bonis ergo communibus est soluendum, vt in l. 14. tit. 20. lib. 3. for. l. 207. in legibus estili, l. 8. infra eo. quod & apud Gallos obtinere iuxta generalem Galliæ consuetudinẽ attestatur Cassan. in cons. Burgun. rub. 4. §. 9. numer. 1. & sequentib.

9 † Quid autem, si pater soluto matrimonio dotẽ dederit, vel promiserit filiæ communi, an sit soluẽda ex bonis paternis, an vero ex bonis cõmunibus constante matrimonio quæsitis? Et quòd ex bonis proprijs promisisse cẽseatur, per l. vl. C. de dot. promi. tenuit d. Castelli in l. 53. Tauri & ibi Anto. Gomez num. 24. prope finem & quia d. l. 8. infra sumpta ex d. l. 53. Tauri loquitur, durante matrimonio: ergo à cõtrario sensu, secus erit eo soluto. Contrarium nihilominus voluit Gregor. Lupi. in d. l. 6. glo. 1. ad fi. titu. 10. p. 5. & dom. Did. Couarru. lib. 2. resolutio. c. 19. num. ad finẽ, quod frequentiori iudicum suffragio receptũ fuisse attestatur, imo quòd hæc dotis constitutio ex bonis matrimonio cõstante quæsitis facta esse censeatur, quod probari asserũt ex ratione eiusdem legis 53. Tauri, quæ onus societatis respexit, & communionis cõiugalis. Lucra enim ex huiusmodi societate obueniẽtia, obnoxia esse debẽt oneribus ex matrimonio descẽdentibus & propter matrimonium contingentibus, l. cũ duobus. §. quidã Sagariã. ff. pro socio l. omne æs alienũ & l. nec quicquã eo. tit. Quamobrem ea dotis cõstitutio aut promissio soluto matrimonio facta, solutio potius dicitur debiti legalis matrimonio constante contracti & eius causa, & huic vltimæ opinioni ad hæreo tanquã veriori & recentiori.

10 † Infero etiam omnia debita necessaria cõstãte matrimonio orta, tũ mariti quã vxoris, soluenda esse ex bonis cõmunibus, & ex fructibus maioratus, vel cõmendæ Indorum ad alterũ eorũ tantũ pertinentis. Finge vxorẽ nulla habere bona propria nec dotalia, maritus verò habet maioratum, vel Indorum commendam, cuius fructus iure regio sunt communes viri & vxoris, vt in l. 4. & 5. infra eo. vxor tamẽ ipsa habet matrem, quam iure alere tenetur. l. si quis à liberis in principio & §. si vel parens. ff. de liber. agnoscen. l. 1. 2. & 3. C. de alen. lib. l. 2. in fin. tit. 19. p. 4. quod procedit etiã si secũdò nupta fuerit mater, & maritus non habeat vnde vxorem alere possit, arg. l. quemadmodũ. ff. de lib. agnoscend. Nec dici poterit filiã nõ habere vnde matrem secundò nuptam alere possit, si habeat bona cõstante matrimonio quæsita, etiã si sint fructus bonorum mariti, quippe qui cõmunes sunt vt in l. 4. & 5. infra eo. & ex eis tanquam communibus soluenda sunt debita vtriusque coniugis constante matrimonio contracta, vt in l. 206. estili, & supra latè probatũ est, numero. 2. & sequentibus, si debita volũtaria soluuntur ex bonis cõstãte matrimonio quæsitis, quãto magis quæ sunt necessaria & a lege imposita? Nec obstat, quod maritus sit horũ bonorũ administrator, & non vxor, vt dicam in l. 5. infra eodem glos. 6. numer. 2. & sequentibus, quia nihilominus vxor ipsa est domina medietatis bonorum cõstãte matrimonio acquisitorum, vt dixi supra eodẽ. l. 2. glo. 3. numer. 12. & sequentib. & glos. 4.

11 † Debita tamen ex delicto alterius coniugis descendentia non soluuntur ex bonis constante matrimonio quæsitis, vel ex parte eorũ ad coniugem insontem pertinenti, vt in l. 10. infra eod. sumpta ea l. 77. Tauri, Ioan. Lupi in rep. rub. de donat.

dichas leyes del fuero. Pero q̃ los fructos y rentas dellos, è de todos otros qualesquier officios, aunque sean de los que el derecho uvo por quasi castrenses, d y los otros bienes q̃ fueron ganados, o mejorados durante el matrimonio, y los frutos y rentas e de los tales bienes castrenses, y officios y donadios, q̃ ambos lo ayan de consuno. ¶ Y otro si, que los bienes que fueren ganados, y mejorados, y multiplicados durante el matrimonio entre el marido e la muger, que no fueren castrenses ni quasi castrenses q̃ los pueda enajenar el marido f durante el matrimonio, si quisiere sin licencia ni otorgamiento de su muger: y que el contracto de enagenamiēto vala, salvo si fuere provado, que se hizo cautelosamente por defraudar o damnificar a la muger. g ¶ Y otro si mando, y ordeno, que si la muger fincare viuda, y siendo viuda viviere luxuriosamente, h que pierda los bienes q̃ ovo por razon de su mitad, de los bienes que fueron ganados y mejorados por su marido y por ella i durante el matrimonio entre ellos, y sean buenos los tales bienes a los herederos de su marido defuncto, en cuya compañia fueron ganados.

GLOSS. I.

Leyes del fuero y lo cōtenido en el libro del estilo de Corte, l. 1. 2. & 3. tit. 3. de las ganācias, li. 3. for. l. 205. 206. 207. in legibus styli declarantur per legem istam.

GLOSS. II.

1 *Bona castrensia, vel quasi an communicentur inter coniuges.*

2 *Officia regia salarium regis habētia an communicentur inter virum & uxorem.*

b *Qualesquier bienes castrenses y officios de Rey.* Nota ex lege ista, quòd bona castrensia, donationes, & officia regia constante matrimonio ab altero coniuge quæsita non sunt communia nisi quoad fructus eorum. † Sed de quibus officijs loquitur lex ista? Certè ni fallor de his quæ annexum habent salarium regis: hæc officia regia proprie dicuntur l. fi. C. de inofficio. testamen. quæ licet constante matrimonio quærantur, non sunt communia viri & uxor. ut consiliar. orū, auditorū, iudicū & aliorū, de quibus fit mētio in tit. 9. p. 2. quæ officia vēdi prohibētur auth. ut iudi. sine quo suffra. §. 1. & §. sic igitur coll. 2. l. 7. tit. 3. de rectoribus & officijs publicis lib. 7. infra. dixi latè in dialogo relatoris, 4. p. c. 10. n. 7. & seq. & c. 11. per tot. Et in quo differant hæc munera ab eis, de quibus infra hac eadē lege fit mētio, dicā in fin. glo. 4. ubi an officia vēdi, & an constāte matrimonio acquisita inter coniuges cōmunicari debeant, differam.

GLOSS. III.

Bona castrensia in bello quæsita quando communicentur quoad proprietatem?

c *De aquel que los ovo ganado.* Bona castrensia quoad proprietatē marito acquiri tur ea acquirēti, nō verò cōmunicātur uxori, nisi quoad fructus. Sed hoc intellige, quoties maritus cū stipēdio militabat, secus si expensis cōmunibus, quia tunc in bello quęsita communicantur inter coniuges, ut in l. 3. supr. eo. & ibi dixi in gl. 5. in fin. & in gl. 6. n. 8. & 9. autho. Gre. Lu. in l. 3. in gl. magna in fi. tit. 10. p. 5. dicētis quoad proprietatē non corrigi legē illam, licèt quoad fructus corrigatur, idem ante eum voluit Ioan. Lupi, in repe. rub. de dona. §. 52. n. 22.

GLOSS. IIII.

1 *Bona quasi castrensia dupliciter cōsiderātur.*

Bona quasi castrensia dicuntur propriè, quæ aliquis acquirit ex publico salario ratione officij, ibid.

2 *Bona quasi castrensia largè dicuntur, quæ quis acquirit ex aduocatione, vel ex officio tabellionatus.*

Officia tabellionatus quoad æstimationem inter coniuges communicantur, ibi. & n. 3.

3 *Bona quasi castrensia acquisita ex officio publicum salarium habente non communicantur inter coniuges, nisi fructus eorum.*

4 *Officia tabellionatus, vel decurionatus empta matrimonio constante an cōmunicentur inter coniuges quoad eorum æstimationem? numer. 5. & seq.*

5 *Officia tabellionatus an sint vendibilia.*

6 *Officia tabellionatus empta à patre uni ex filijs an conferantur, vel in legitimam imputentur.*

3 *Indiuidua cōmunicātur inter coniuges, quoad æstimationem.*

Ius patronatus constante matrimonio quæsitum an communicetur inter coniuges? ibid.

6 *Officia vendi posse, vel facilis licentia principis id licere paria sunt.*

7 *Impe-*

7 *Impossibile an reputetur, quod pendet ex voluntate principis?*

8 *Officium tabellionatus, quod vir habebat ante matrimonium, vel eius æstimatio deducitur, vt capitale, & fructus cõmunicãtur.*

d *Quasi castrenses.*) Hic notandum est, bona quasi castrensia dupliciter considerari. Primo proprie, veluti quod quis percipit ex publico salario ratione alicuius oficij, vel exercitij publici, vt in l. fi. C. de inoff. test. vbi Cyn. Bal. Sali. & Ias. 1. notabi. l. cũ aduocatio C. de aduoca. diuerso. iudicio. & de his officijs loquitur lex ista in prin. vt dixi in gl. 2. & huiusmodi officia non cõmunicantur int. vi. & vxor. licèt constan
2 te matrimonio fuerint quæsita. † Secundo modo dicitur peculium quasi castrense largo modo, quod quis acquisiuit ex aduocatione à cliẽtulis suis, quia sobrogatur loco salarij publici secundum glo. & Docto. in l. fori, C. de aduoca. diuers. iudicio. Cyn. Bal. & Moder. maximè Iaso, primo notabili in d. l. vlt. C. de inoffi. testa. vbi Iaso attestatur hanc esse communem sententiam, etsi oppositum teneat Specula. in tit. de actio. & obliga. §. 1. vers. quasi castrense: communem etiam sequitur Iaso in rub. C. de procura. in fi. Ange. de Gambell. in tract. de testam. in prin. n. 6 suadens, idem esse in officio notarij, quia licèt non habeat salarium ex publico, quod quærit ratione officij, dicitur, quasi castrense, secundum glo. in verbo memorialibus in l. vlt. per tex. ibi. C. de inoffi. testa.
3 † Est tamen maximum discrimen inter hæc quasicastrensia, vt ex traditis per Docto. in locis superius citatis, & alibi sæpe expendere licebit. Hic tamẽ text. aliud constituit discrimen, vt prioris generis bona quasicastrensia matrimonio constante quæsitá, non communicentur inter virum & vxorem, sed tantum fructus & redditus eorum. Officia autem tabellionatus, quippe quę æstimabilia & vendibilia sunt, inter coniuges quoad æstimationem eorum communicẽtur, quamuis quasicastrensia dicantur, & hoc præseferunt verba huius legis à neminequem viderim appensa. Quamuis nonnulli ex Nostratibus, quos modo referam, quæstionẽ istam examinauerint. † Quæ
4 rit itaq; d. D. Couarr. li. 3. resolutio. c. 19. nu. 1. an decuriatus publica munera, scripturę, & tabellionatus officia empta matrimonio constante, à marito sint communia lege regia ipsi & vxori? Et primo arguit dicens, videri ipsa officia non posse cum vxore communicari, eo quod sint indiuidua, & quod vxor est incapax illa exercendi, l. 2. ff. de reg. iur. sed leges cõmunionem bonorum inducentes restringuntur, de habilitate. l. 1. & ibi notatur per Doctor. C. de sacro. Eccles. Dicit secundò eorum ęstimationem non posse etiam communicari, si credimus Guillermo Bened. id asseueranti in repe. c. Raynutius, verb. & vxorem, nomine, Adelasiam, n. 787. & Cassa. in consuet. Burgun. rub. 4. §. 2. in verbo, & acquesta, n. 5. Quibus suffragatur, quod hæc munera empta a patre cuidã ex pluribus filijs, nec cum fratribus mortuo patre communicantur, nec imputantur isti legitimam, etiam quoad æstimationem ex sententia Nicol. de Vuald. in tract. de successio. ab intesta. 1. p. num. 28. & quatuor sequentib. Quem sequitur Guillel. Bene dict. in d. c. Raynutius, in verbo, duas habens filias, n. 62. ad fin. eodem modo hæc publica officia constante matrimonio empta non communicabuntur
5 vxori. † Sed nihilominus his non obstantibus cõtrariam sententiam amplectitur Couar. d. c. 19. nu. 4. & sequen. imò quod æstimatio huiusmodi munerum constante matrimonio acquisitorum communis fit vtriusque coniugis, & pro parte dimidia vnicuique competat. Quod vel ex eo probat, quod officia hæc empta fuerunt pecunia communi viri & vxoris: atque ideo æquissimum esse ea quoad æstimationem vtrique coniugi communia esse, ne passim fiat vxori fraus legibusque huius regni. Et primum non obstat, quod diximus hæc munera esse indiuidua: nam & in indiuiduis communio viri & vxoris locum obtinet, veluti si maritus ædificauit Ecclesiam matrimonio constante, ex quo ius acquisiuit patronatus, erit ius isthuc commune viro & vxori, habebitque vxor soluto matrimonio partem indiuisam eius iuris præsentandi, idque ad hæredes transmittet, vt censet Ioan. Lupi in repe. rubri. extra de donationibus inter virum & vxorem, §. 62. n. 23. & tamen ius hoc patronatus indiuiduum est c. 1. & ibi glo. de iure pãtrona. glos. in c. piæ mentis 16. q. 7. saltẽ quoad substantiam: licet quoad præsentandi ius eiusque exercitium sit diuiduum, vt notatur in Clementi. plures de iure pãtrona. vbi Cardin. notat col. 3. Bal. in capi. quanto de iudic. Roch. de Curte de iure patronatus, verbo, ius, quæst. 6. Sic & in alijs indiuiduis quæ vendi & æstimari possunt, vxor partem dimidiam habebit, vt probat d. D. Couarr. d. c. 19. n. 5
6 lib. 3. resolution. † Non obstat similiter, quod vxor non est capax huius muneris, id enim procedit quoad ipsummet officium, non quoad eius æstimationem. Ad tertium argumentum respondeo, falsum esse, horum enim munerum æstimatio confertur inter fr., & in legitimam imputatur, quia paria sunt vendi posse, vel facili licentia Principis vendi solere secundum Barto. in l. 1. §. nec castrense, ff. de collatione bono. Bald. & Paul. Castren. in l. omnimodo, §. imputari, C. de inoffi. testamen. dicentes militias & officia publica, quæ ex communi vsu nec venduntur, nec vendi possunt sine licentia Principis, non esse imputanda nec conferenda. Sentiunt ergo à contrario sensu, secus esse in militijs, vel officijs, quę facili licentia Principis vendi consueuerunt. Et in specie quod officia publica, quæ facili licentia Principis vendi solent, conferantur, & imputentur in legitimam quoad eorum æstimationem, resoluit Iaso in l. illud num. 6. C. de colla. & Fran. à Ripa in l. in quartam num. 163. ff. ad l. Falcid. dom. Did. Couarru. libr. 3. resolutio. cap. 19. in fine. Anto. Gomez in l. 29. Tauri, num. 21. Petr. Nunni. Auendaño respon so. 9. penulti. col. vers. admissa, & probaui latius in dialogo relatoris, 4. part. cap. 11. & 12. & supra hoc libro, titul. 8. de successionibus, l. 1. glo. 2. numer. 13. contra Tellium Fernandez hoc negantem in officio tabellionatus, in l. 29. Taur. numer. 15. cum præcedentibus & sequentibus, cuius fundamentis ipse multo ante eius libri editionem respoederam in d. dialogo. † Ad vltimum argumentum iam
7 est satisfactum, non enim reputatur impossibile quod a Principis pendet voluntate, quoties faciliter

13 d.d.D.Couar.d.c.19.n.2.† Quarta conclusio, dominium rerum à marito quomodocunq; acquisitarum matrimonio cōstante iure regio, quoad partē dimidiam transfertur in vxorem absq; aliqua traditionē etiā ante solutum matrimonium, quod ad similitudinem societatis contractæ, [illegible] potest hac in specie adnotari, idemque est quoad possessionem arg glo.in l.2.ff.pro socio, in hanc partem inclinare videtur Rod.Xuarez in l.1.ti.3. de las ganancias lib.3.fori, vers.quæritur vlterius [illegible] fol.21.in fi.& 22.licet conc. [illegible] maturius esse cogitandum, Did.Segura in repe.l. [illegible] & posth.citans Bal.in cons. [illegible] quod attestatur se alibi non legisse, idem Segura in tract.de bonis lucratis constante matrimonio n. [illegible] & sequ. [illegible] Lu. de Pala.Rub.in repe.rubrica extra de dona. inter vi. & vx.§.66.n.4.ad medium, vers.bona enim acquisita, quamuis in §.45.n.1. videatur velle cōtrarium, sed non constanter, idem voluit Cassan.in cons. Burgu.d.rub.4.§.2.verb.& participant n.6. Ant. Gom. expressius in l.53.T aur.n.76.ad fi.d.Did.Couar.lib.3 resolutio.c.19.n.2.Gre.Lup.omnium latissimè in l. 55.in glos.magna col 2.& 3.ti.5.de emp.& vendi.p.5.vers.veritas tamen huius quæstionis pendet.† Mo-
14 uetur per tex.in d.l.47.ti.28.p.3.vbi si societas omnium bonorum quæsitorum,& quærendorum contrahatur, transit in socium dominium rerum, non solum quæsitarum, sed & quærēdarum pro eius parte, & quamuis lex illa loquatur in societate omniū bonorum, aduertendum esse ait Grego. Lupi, quòd in quęrendis non mouetur lex illa ex eo, quod sit omnium bonorum contrācta societas, quia in tali societate iure communi non transibat dominium quęrēdorum in socium, qui non contraxerat, licet posset agere vt lucra sibi cōmunicarentur, vt in d.l. si quis societatem vbi glos.& Doct.notant, ff.pro socio, & in l.1.§.fi.& l.2.ff.eo.ti.Sed quia voluit lex illa extendere leges Cesarum loquentes in quęsitis tempore cōtractę societatis ad quęrenda deinceps Cum ergo inter vir.& vxor.sit societas vniuersalis in quęrendis, vt in hac lege,& sequentibus huius tituli statuitur, erit nimirum locus in huiusmodi societate dispositioni legis 47.ti.28.p.3.Nec in hoc dici poterit lex illa correctoria iuris communis, sed communis opinionis Doctorum & non omniū, quia plures idem tenuerunt, quod ex d.l.par.modo adnotamus.& sic corruunt præcipua fundamēta & rationes Tell. Fern. in d.l.16.Tau.n.11.& 12.& seq.quibus conabatur cōmunē Nostratum sententiā euertere. † Secūdo pro
15 hac sententia citat Gre.Lup.leg.styl.203.inc.como quier, ex qua sumpta fuit l.3.sup.eo.vbi bona mariti & vxoris in dubio sunt communia, nisi aliud probetur, cum sic ait. *Pero la costumbre guardada es en contrario q̄ los bienes q̄ han marido y muger que son de ambos de por medio.* Appendit verbum sunt, quod est substātiuū,& de præsenti effectiuū, vt in l. his verbis in prin.ff.de hæred.instit.Bald.in cons.scismatis sub rub.C.si quis aliq.testa.prohibue.4.col. dicens hoc verbum sum substantiam rei perfectissimè includere, nec aliud esse ita substantiuum in mundo, quare cum d.l.3.supr.eo.sumpta ex d.l.styli loquatur per verbum sunt communia, quod est de præsenti, non debet igitur ad futurum tempus referri, hoc est, ad tēpus soluti matrimonij, sed eo cōstante quando bona quæruntur, vt tūc tēporis sint communia viri & vxoris quoad dominiū & possessionē arg. l.quę ędificiū & l.seq.& ibi Paul.Cast.ff.de serui vrban. prædio.l.mutua & ibi Bar.ff.de auro & arg.leg.l. si stipulatus fuero in §.1.& ibi Iaso.ff.de verb.oblig.l.cū stipulabatur & l.si de dote eo.tit.vbi verba præsentis tēporis nō porriguntur ad futurum. Et licet hoc non procedat in legibus, quippe quarum propriū sit decidere casus futuros, vt ibi limitat Paul.n.2.& cæteri doctores supra citati, quoniam lex semper loquitur. l. Ar-
16 rianus, & ibi hæreti, & porrigitur ad casus futuros, sed ob id non mutat naturalē & propriā significationē verbū præsentis tēporis ad tempus acquisitionis relatum, maximè quia ponitur in ipsius legis dispositione, & nō in casus narratione. † Tertiò hoc ipsum probat is asserit in l.13.tit.vlt.lib.3.fori, & l. 9.infra eo.vbi vxor potest cōueniri ad debita constāte matrimonio contracta ratione lucrorū eidē à lege cōmunicatorū l.secundū naturā.ff.de reg.iur. eo enim quod lex ipso iure ei lucra cōmunicauit, voluit simi-
17 liter, vt ad debita ipso iure teneretur. † Vltimo citat l.60.Tau.quæ trāscripta fuit in l.9. infra eo. vbi mulier liberatur à solutione debiti matrimonio cōstante contracti, ita demum si lucris constante matrimonio quæsitis renunciauerit. Ecce renunciatione opus est, vt lucra ipso iure cōmunicata perdātur. At si quis dixerit legē illā potius probare contrarium, imo quod vxori non sit quæsitū quæsitorū cōstante matrimonio dominiū, vt pote quod sola renunciatione amitti non posit, vt in l.si quis vi. §. differētia.ff.de acq.poss.ei respondere licebit, id procedere in dominio iure gētium per traditionē veram quæsito, quod sola renūciatione vel volūtate amitti nō potuit. Secus vero est in dominio ipso iure absq; traditione cōmunicato per legē, quę efficere potuit vt reuocabiliter quæreretur, sicut videmus in dominio quod per legē quæritur legatario, vt in l. si tibi homo.§.cū seruus.ff.de leg. 1.& in alijs similibus. †
18 Aduertere tamē oportet teste eodē Gre.Lup. licet ipso iure quæratur vxori dominiū & possessio rerū constāte matrimonio quæsitarum, nō tamē eo constāte acquiritur cū effectu, donec solutum sit matrimoniū & sic finita societas. Nec eo cōstāte dominiū residet in muliere proprie in actu, sed in credito vel habitu,& iste habitus nō habet effectū realem, cum absque fraude maritus posit quæsita constāte matrimonio alienare,& de eis disponere. Itaq; dominium hoc quasi nebula tectum est, quæ durat, donec soluatur matrimoniū, eo tamen soluto siue per mortē, siue ex causa diuortij, siue ex alio quouis casu, quo separatio bonorū fieri debeat, veluti propter delictū cuiusq; iuxta text.in l. penu.& fin.infra eod. his omnibus casibus illud dominiū velatū in habitu tātum cōsistēs, exijt in actū,& in verā & actualē dominij & possessionis cōmunionē, ita elegāter explicat Carol.Moli.stāte simili cōsuetudine nostrę legis in cōsuetu.Paris.§.25.nu.1.& 2.d.D.Couar.lib.3.resolu.c.19.nu.2.in fi.Rod.Xuarez, qui ita practicari attestatur in d.l.1.tit.3.de las ganācias, lib.3.fori vers. quæritur vlterius verum in mulierem,& Grego. Lupi in d.l.55.tit.5.par.5.in glos.magna prope finem, Anto.Gom.in l.53.Tauri numero. 76. in fine.

† Quæ

19 † Quæ sententia cõmunis est & recepta, licèt cõtrarium velit sub lubiè tamen Telli. Fernand. in l. 16. Tauri, nu. 1. & sequẽtibus, & mihi valde applaudet cõmunis ex superius traditis, & quia huiusmodi fi- cta traditio ex aſtu initæ societatis orta haberi vim constituti, vt sentiunt gloss. & doct. in d. l. ... ff. pro so- cio, vtque probat Tiraq. in lib. de const. tuto part. 2. ampliat. 3. nu. 6. in fi. lom. Did. Couar. d. c. 9. nu. 2. Sed constitutum vel precariũ... vim transferẽ- dæ possessionis, non solum bonorum præsentium & quæsitorũ, sed & futurorum & quærendorum: vt si quis donet omnia sua bona præsentia & futura, atq; se ... possidere pro donatario, nam ex hu- iusmodi constituto transfertur possessio bonorum futurorum ... fuerint acquisita, sicuti & nũc tra... ex sententia Iaco. Butr. in l. vlt. C. quæ res pig. ... & ibi sequitur Bar. ... nihil tamen ... & Sal. in fi. Bal. in rub. C. de contrahen. empt. ... & in l. si quis argentũ nũ. ... Ang. co. 172. col. 4. versi. vbi ... hoc mo- do concepta ... & ibi Alex. ... ff. de verb. obliga. Cum ... consi. 34. Alex. in l. 3. ... incerta ... num. 7. & ibi ... Fran. de Aretio col. 2. & Soci. nu. 7. hoc attestatus communẽ ... lectione col. ... & posteriori col. vlt. & Claudi. ... in versi. & in ... præ... volũit Alex. co. 168. prope finem lib. 6. vbi & hunc dicit commu- nem, Ang. in § actionum nu. 10. insti. de actio. Barba. in c. vlt. col. penul. vers. sed ... extra de pre car. Soci. consi. ... versi. non omitto quod ... lib. 3. Ioan. Petr. in l. a vemptione ff. de pact. ... cons. 17. col. 9. versi. nec dicatur quod ... constitutum, ... vbi hanc attestatur cõmunẽ, Vitalis de Cambo. in tracta. clausularum in clausula constituti penul. col. versi. item ... constitutum, Carol. Ruy. consil. 77. num. ... lib. ... & consi. ... 7. col. 4. versi. præ- terea incertitudo ... Matth. Afflict. decisi. Nea- po lit. 7. nu. 3. & iterum ... num. 8. vbi asseruit ... iudicasse consilium Neap. ... esseque rece- ... Alcia. in l. ... ff. de verb. signifi. & in l. vlt. in verbo nec donationes ... Fran. Ripa in ... colum. ... versi. ampliatur ... Ant. Negusan. in tracta. de pig. ... part. ... membro nume. ... Tiraquel. in lib. de const. tuto 2. par. amplia. 2. num. ... vbi & numeris ... tum authoritatibus, tum etiam rationibus, & nu. ... refert plures doctores cõ- trarium opinantes, sed receptiorem esse asseuerat priorem sententiam ... eam etiam sequitur Greg. Lupi in l. ... in glos. magna ad medium tit. ... part. 5. & iterum in l. 9. in glo. magna in princ. tit. ... part. 3. & Anto. Gomez in l. 17. Tauri, nu. 2. Sic igi- tur erit in societate omnium bonorum, quæ respicit communicationem etiam futurorum, quemadmo- dum & præsentium, vt in l. 3. § cum specialiter ff. pro socio. l. 3. & 7. tit. 10. part. 5. transfertur dominiũ & possessio rerum ante contractam societatem acqui sitarũ confestim post initã societatem & futurarum cũ acquisitæ fuerint, vt probatur supra nu. ... Idẽ que erit in societate quæ iuxta leges regias esse præ- sumitur inter coniuges, vt pote quæ ad futura lucra etiã extendatur, vt in hac lege & seq. tunc ergo tẽpo ris cũ acquirũtur, tradita vxori esse cẽsetur, licèt per maritum proprio nomine emãtur, vel alio titulo ac quirãtur, vt ex superius traditis satis superq; liquet.

20 † Ex quo infero, quod si hæres in testamẽto institu tus, ex remedio l. vlt. C. de edi. di. Adri. toll. vel ab in testato iuxta l. Sociæ, petierit se mitti in possessionẽ bonorum defuncti, quæ reliquit tempore mortis, nõ poterit mitti in possessionem dimidiæ partis bono rum constante matrimonio acquisitorum, quippe quorum domina erat & possessor vxor ipsa in vita defuncti: & cum missio petitur, ipsa possidebat: Is autem qui possidebat res tempore mortis defuncti, & tempore quo petitur missio in possessionem ex d. l. fi. C. de edi. diui Adri. toll. & d. l. Sociæ, est legiti- mus contradictor, & impedit missionem ... res ab alio possessas, vt in d. l. vlt. C. de edi. diui Adri. toll. ibi earum rerum, quæ testatoris mortis tẽpore fue- rint, & ex ea hoc ibi expendit Bart. nu. 2. ... Gas nu. ... Cor. ... num. 14. Bald. nu. 43. & Deci. nu. 40. & seq. Anto. Gomez in l. 45. Tauri, nu. 14 ... & 150. & licet ipse Anto. Gomez ... num. 150. prope finem dixe rit, quod licèt contradictor sit vere dominus rei vel rerum, quæ tempore mortis defunctus reliquit, quia forte eas habuit ab ipso testatore, dum viueret, si ta men tempore contradictionis non est in actuali & reali possessione, vel detentatione, nõ est legitimus contradictor, vera tamen non est eius doctrina, nec doctores eo ... citati hoc dicũt, sufficit enim, si per actum fictum contradictor possideat, quæ possessio vera est, & non ficta ... in l. certe § ... fide preca. ibi. propriè possidere videor, & ibi notant Bart. & Cu- ma. Alex. co. 158. lib. ... Soci. & Ias. in l. 1. § si iusse- rim ff. de acqui. poss. Fran. Balb. de præscrip. 3. part. 3. partis principalis ... 3. versi. & nota quod possessio. Steph. Bertran. cons. 171. col. ... lib. ... Fran. Ripa li. ... responsorum c. ... num. 8. Alcia. in l. alienatum in princ. ff. de verb. signi. Lud. Roma. in l. ... ditioni-

21 bus col. ... C. de pact. cum concord. per Tiraq. tradi- tis in lib. de constituto 2. part. ... amplia. num. 2. † Sed & possessio ciuilissima quæ absque vllo actu ve- ro vel ficto in aliquem transfertur, dicitur vera pos- sessio non ficta, vt in c. contingit de dolo & contu. cum pluribus cõcordantijs a me traditis supra hoc li. titu. ... de maioratu, l. 8. glo. 1. nu. 10. & seq. & glo. 2. nu. ... Ex quo infertur vxori competere interdicta omnia possessoria pro medietate bonorũ constante matrimonio acquisitorũ, nempe, adipiscẽdæ retinẽ- dæ, & recuperãdæ, quod quomodo fiat dixi in mate ria maioratus in d. l. 8. tit. 7. de maioratu supra hoc

22 li. gl. 2. n. 3. 7. & ... & seq. † Infertur, etiã, vxori agẽti interdicto recuperãdæ possessionis bonorũ constãte matrimonio acquisitorũ nõ obstare exceptionẽ do- minij, sicut nec obstat successori maioratus, vel com mendæ Indorũ, vel hæredi iuxta consuetudinẽ Hispa- ciæ, vt in l. si ... ff. de donat. int. vi. & vx. & l. si quis ad se fundum, C. ad l. Iul. de vi publi. & ibi Ang. nõ se- mel, & in l. si de vi, & ibi gl. in fi. & doct. ff. de iudi. & in c. 1. & c. literas de restitu. spolia. gl. in c. super cau- sa 2. q. ... & interpretes omnes l. vlt in ... C. de edicto diui Adri. toll. Dyn. in c. qui ad agendũ ... de re- gulis iuris in 6. & omnes vbique, vt Tiraq. ... in tract. le mort saisit le vif, ... declara. ... partis ... 11. & 2. vbi ex Bal. in l. 1. col. vlt. C. de appella. ...

tres rationes. Primam, quia violentia elidit dominium opponentis, l. si quis in tantã, C. vnde vi. Deinde quia spoliatus ante omnia est restituendus, d. l. si quis ad se fundum, C. ad l. Iul. de vi publi. etiamsi sit prædo, vt in c. ex literis de resti. spolia. iuncto c. vlt. de ordi. cognitio. Tertio, quia ex dolo nõ debet spolians consequi premium possidendi, l. itaque fullo. ff. de furt. vnde nisi purgetur vitium spoliationis, audiri non debet super proprietate, l. cum seruum, ff. de seru. fugit.

23 † Infertur similiter, quòd si huiusmodi ciuilissimus possessor turbetur a vero domino rei verbis, vel factis, etiamsi dominus habeat possessionem clandestinam, vel vitiosam, vel solam detentionem, poterit aduersus eum agere interdicto retinendæ vti possideris, ne ab ipso domino molestetur, & in consequentiam, vt sibi fiat restitutio corporalis possessionis seu detentionis, & dominus non poterit exceptionem dominij, vel tituli opponere, ex sententia gloss. singularis & vnicæ in d. l. si de eo. §. si. glo. vlt. ff. de acqui. poss. vbi agenti vti possidetis, nõ obstat exceptio dominij, etiamsi in continenti probetur, quam ibi notat & commendat Bart. n. 2. Raynerius, in fi. Imol. 1. col. Cum. & Aret. 2. col. & Alexand. n. 4. eandem gloss. sequitur Bart. in l. naturaliter. §. nihil commune, 2. col. in medio, & Cum. 2. col. Vincenti. n. 15. Ias. n. 49. & Ripa n. 98. ff. de acquirend. poss. Iacob. Butri. in l. incerti iuris, 3. col. & Salic. n. 1. C. de interd. Abb. in c. in literis, 2. col. de resti. spoliato. Ange. de Aretio in §. quadrupli prop. fin. in li. de acti. Bal. in l. si quis conductionis, 1. col. C. locat. Bart. consil. 8. num. 4. Bart. & Paul. Cast. in l. si de vi. ff. de iudi. Bald. & Salic. in l. ordinarij, C. de rei uend. Tiraqu. in tract. le morte saisit le vif, 5. declaratio, 6. partis numer. 3. qui solum Bald. citat in cap. 1. ante mediũ versic. sed quid si opponens extra de restitu. spoliato. hanc dixit magis communem Fran. de Aretio in d. l. si de eo. §. si. 4. col. ff. de acq. poss. quam sequitur & communem esse attestatur Anto. Gomez in l. 45. Tauri num. 12 reiectaque Dynum & Doctores aliquos contrarium tenentes, communemque fulcitur pluribus rationibus.

24 † Limitatque bifariam. Primò, quando agens interdicto vti possidetis probauit possessionem suam, aduersarius verò non, vel quando agens melius probauit, secus verò si probationes in possessorio essent omnino pares, quia tunc ille vincet, qui melius probauerit dominium, secundum Bart. & Moder. in d. l. naturaliter, §. nihil commune & Cum. & Aret. in d. l. si de eo. §. si. ff. de acqu. poss.

25 † Secundo limitat idem Tiraqu. nisi dominium sit notorium, vt quia reus habet pro se sententiam diffinitiuam, qua dominus est declaratus in lite inter eosdem agitata, hæc siquidem exceptio dominij notoria obstat agenti interdicto vti possidetis ex sententia Cumani in d. §. nihil commune, 2. columna in fine, cui ibidem subscripsere Paul. Cast. numer. 7. & Alexand. numero 3. & Ripa numer. 9. Confirmatur, quia idem statutum est in interdicto recuper. in lib. vt in cap. ad decimas de resti. spolia. lib. 6. Sin autem possessor ciuilissimus, de quo nunc agimus, agat interdicto adipiscendæ, an ei obstet exceptio dominij latè examinat Tiraq. in d. tracta. le morte, 5. declar. 6. p. n. 4. & seq. & Ant. Gom. in d. l. 45. Tau. n. 147. dixi in d. l. 8. in 7. de maioragis zando

GLOSS. IIII.

1 *Vxor est domina cõstante matrimonio medietatis bonorum cõstante matrimonio acquisitorum.*

2 *Donatio regia vel alterius cuiuscunque facta alteri ex coniugibus efficitur propria eius, cui fit, nec alteri communicatur, nisi vtrique fiat, ibidem.*

3 *Donatio occasione societatis facta alteri ex socijs non communicatur.*

4 *Donatio facta ambasiatori, vel legato alicuius Prouinciæ, an communicetur socio vniuersali?*

d *Y si fuere donadio de Rey y lo diere a ambos, ayanlo marido y muger, y si lo diere al vno, ayalo solo aquel a quien lo diere.* Hic traduntur tres casus. Primus, quando aliquid donatur soli marito à principe, vel ab alio, quod non venit communicandum, sed totius donationis maritus solus est dominus. Secundus casus, quando vxori aliquid donatur, minime etiam venit communicandum, sed totius donationis vxor est solum domina. Tertius casus, quando vtrique fuit donatum, & tunc venit communicandum, quilibet ergo coniugum constante matrimonio est dominus suæ portionis, nam respectu dominij quod ius est de toto quoad totum, idem est de parte quoad partem, l. quæ de tota, ff. de rei uendi. Cum igitur in casu vbi acquisita seu donata non communicantur, quilibet coniugum est dominus in solidum totius donationis, sic & vbi communicantur, scilicet, quando vtrique fuit facta donatio, vterque dominium acquirit pro sua portione, quo fit, vt vxor sit domina suæ partis constante matrimonio, vt ex verbis legis nostræ expendit Didac. à Segura, in tractat. de bonis lucratis constante matrimonio, numer. 48. ad finem, & nos latius expendimus in glossa præcedenti numer. 1. & pluribus sequentib.

2 † Nota etiam ex hac lege iuncta l. sequent. quod donatio regia, vel alterius cuiuscunque facta alteri ex coniugibus efficitur propria eius, cui facta fuit, nec veniet communicanda, nisi vtrique facta fuerit, cum hac l. concordat l. 1. titulo 3. de las ganancias & l. 8. titulo 2. de las donaciones, libro 3. Fori, facit text. in l. nec adiecit cum duabus legibus sequent. & l. socium qui in eo. §. fina. in fine, ff. pro socio, ibi aut quod ei donatum esset.

3 † Vbi amplius probatur, quod etiamsi propter societatem donatio facta esset, socio non communicabitur, quod notat Roderi. Xuarez in d. l. 1. tit. 3. de las ganancias, libro 3. Fori, versicu. 7. limita, idem Rodericus in 3. limitatio. paulo post princip. expendit ex dicta l. socium qui in eo, in fine, quod damna & lucra contemplatione societatis obuenientia sunt communia, secus si contemplatione personæ, licet lucri socie causa fuerit occasio. Rationem reddit ibi Iason, quia occasio est causa remota vt latius probauimus supra hoc libr. titul. 3. de successionibus n. 6.

gulij...

glo. 1. in principio, atq; ideo nõ est in cõsideratione. Veluti socio à principe fuit castrũ donatũ, quia veniens à l curiã propter negocia societatis complacuit regi, ex quo sibi fuit facta donatio. Gre. Lup. in l. 3. in glo. magna tit. 10. de societ. p. 5. Ioan. Lupi. in rep. rub. extra de donat. int. vi. & vx. §. 65. nu. etiã 65.
4 vide quæ dicã infra eo. l. sequenti, glo. 1. & 6. † Idem si donatio fuit facta ambasiatori seu legato alicuius prouinciæ, vt per glo. traditur in l. qui proprio. §. procurator, vt in cæteris, & ibi Bart. & doct. ff. de proc. Ioan. Lup. in rep. rub. de do. in. vi. §. 45. num. 9. cætera huc spectantia dicam inf. eod. l. 5.

L E Y · III.

De las cosas que deuen ser del marido, o de la muger, y en que han ambos partes.

L. 2. tit. 3. lib. 3. foro legum.

¶ Si el marido alguna cosa ganare de herencia, a de padre o de madre b o de otro propinquo, c o de donadio de señor o de pariente o de amigo, d o en la hueste del Rey, o de otro que vaya por su soldada, e aya lo todo quanto ganare por suyo. f Y si fuere en hueste sin soldada a costa de si è de su muger, quanto ganare desta guisa, todo sea del marido è de la muger ca assi como la costa es comunal g de ambos, lo que assi ganaren sea comũ nal de ambos. h Esto que dicho es de suso de las ganancias de los maridos, y esso mismo sea de las mugeres. i

G L O S S. I.

1 *Societas omnium bonorum compræhendit donationes & legata, & hæreditates quæ vndecunque obuenerint, omnia siquidem communicantur.*
2 *Societas lucri & quæstus non comprehendit legata & donationes nec hæreditates.*
Legatum hæreditas, vel donatio non sine causa obueniunt, sed obmerita, ib.
3 *Societas inter virum & vxorem non est omnium bonorũ, sed tantũ lucri, & quæstus.*

a *Ganare de herencia.* Nota ex lege ista, quod societas tacita inter virũ & vxorem, non est omnium bonorũ sed tantum lucri quæstus. Quoniã in omnium bonorum societate veniunt quæstus omnes, ex quacunq; causa obuenientes, etiã ex hæreditate, vel legato, vel donatione, vt in l. 3. §. cũ specialiter & l. societatẽ vniuersarũ. ff. pro soc. l. 6. ti. 10. p. 5. † At in societate simpliciter coita, cẽset esse omniũ, quę ex quæstu veniũt,
2 hoc est, si quod lucrum ex emptione, vẽditione, locatione, conductioneuè descẽdit, vel ex cuiusq; oper. §. vt in l. coiri & l. seq. ff. pro socio, & l. 7. ti. 10. p. 5. & in huiusmodi societate nõ venit comunicãda hæreditas, legatũ, vel donatio alteri ex socijs facta, forsitan hoc ideo, quia hęc nõ sine causa obueniunt, sed ob merita aliquod donatarij, hæredis, vel legatarij accedunt, vt in l. nec adiecit. ff. pro socio & duabus sequentibus. † Constat igitur non esse omniũ bonorum societatẽ quæ iure regio contrahitur inter virũ & vxorem,
3 sed solũ lucri & quæstus, cũ legatũ, hæreditas, vel donatio coniugi obueniens alteri nõ communicetur, vt hic statuitur, quod voluit Ioa. Lupi in rep. rub. extra de don. int. vir. & vx. §. 65. n. 11. & Gre. Lup. in l. 55. t. [illegible] 5. p. 5. [illegible] & hæc est vera & [illegible] tentia, [illegible] 10. [illegible] lucri [illegible] se. dicam inf. eo. l. sequenti gl. [illegible] & adde hic quæ diximus sup. l. præcedenti gl. vl. n. 3, & [illegible] & quæ dicam in glo. 8. inf. hac eadem lege.

G L O S S A II.

Hæreditas filio & patrono est quasi debita.

b *De padre o madre.* Quia plerunq; vel à parente, vel à liberto quasi debita nobis obuenit hæreditas. l. & quia. ff. pro socio. l. cum ratio. ff. de bonis damna. traditatur late in l. in suis. ff. de liberis & posthum.

G L O S S. III.

1 *Præsumptio propter naturalem affectum latissima est.*
2 *Charitas & necessitudo interpretari facit dispositionem vltra consuetum modum.*

c *Propinquo.* Præsumptio enim lãtissima est propter naturalẽ affectũ. l. Aur. §. Tit. ff. de lib. leg. † Charitas siquidẽ & necessitudo interpretari facit dispositionẽ vltra consuetũ modũ, vt in l. si seruus plurium. §. fi.
2 ff. de leg. 1. l. si fuerit. ff. de reb. dũb. l. si is qui. §. 1. eode tit. l. pen. ff. de lib. leg. l. vl. ff. de inst. & iur. l. cũ tale. in prin. & l. cõiunctis. ff. de cond. & demõst. l. generaliter. §. si. C. de inst. & subst. sub eõd. fact. l. vl. C. de cur. furi. l. nõ solũ. §. denuo, ff. de ritu nuptia. cum concordantijs a Tir. cõgestis in rep. l. si vnquã in principio, nũ. & seq. & iterum in verbo libertis, nu. 75. & seq. Gomez reu. don. Old. cons. 95. Soc. cons. 26. lib. 4. Lud. Gom. in §. actiones. 2. reg. inst. de actio.

G L O S S. IIII.

1 *Amici magna amicitia coniuncti propinquis adæquatur? & quando.*

2 Dona

2 *Donatio, vel legatum amico non leui amicitia coniuncto [illegible], quare non communicetur alteri coniugi?*

Causa proxima spectatur semper, ibi.

3 *Donatio vel legatum ob merita semper factum præsumitur.*

d *O lo uuo de señor, o de pariente, o de amigo.* Expendi potest ex lege ista, quod disposita in consanguineis ratione præsumpti amoris & dilectionis, disposita censentur in amicis magna, intimaq; & non leui amicitia coniunctis. l. cum allegas. C. de Castren. pecul. lib. 12. Bart. in l. Ticia. ff. de verbor. obligation. dixi late in dialogo Relatoris & aduocati [illegible] par. cap. 13. & pluribus seque. Tiraque. in repe. l. si vnquam in verbo libertis nu. 7 [illegible] & pluribus sequentibus. † Sed
2 quare donatio hæc a propinquo vel amico facta nõ cõmunicatur inter virũ & vxorem? Respõdeo quia causa finalis lucri est cõiux, cui fit donatio præsumitur siquidẽ inter cõiunctos potius ex naturali affectu, quam ex alia causa donationem fieri, vt in l. 3. §. fi. ff. de donat. & in l. cred. tor. §. [illegible] ff. mã [illegible] quare donatario acquiritur solu cum eius cõtemplatione donetur & nõ alteri coniugi arg. l. nec adiecit. ff. pro socio & l. & quia eod. titu. l. 17. tit. [illegible] li. [illegible] foro iudgo. Proxima itaque & immediata causa spectatur semper. l. sed si plures. §. in arrogato. ff de vulga. l. vlti. in fi. C. de vsufru. Mon. al. in l. [illegible] tit. 3. lib. 3. fori glo. [illegible] 3.
3 & 4. † Nota etiam ex his verbis donationem vel legatũ semper præsumi ob merita legatarij, vel donatarij, factam fuisse donationem & relictum legatũ, vt in d. l. nec adiecit. ff. pro socio. vide quod ex lege ista expendit Arius Pinelius in l. 1. 3. par. nu. 60. vers. probatur [illegible] & sequenti. C. de bon. mater. contra donationem remuneratoriam.

G L O S S. V.

1 *Bona castrensia in bello quæsita a milite stipendiario non communicantur cum vxore, secus si nullum habebat stipendium, & quæ sit ratio differentiæ nu. 2. & 3.*

4 *Fructus bonorum castrensiũ seu aliorũ quorumcunque inter coniuges communicentur.*

e *Por su soldada.* Nota ex lege ista quod bona castrensia in bello quæsita à milite stipendiario, cui a principe stipendium datur, nõ debent cũ vxore cõmunicari, licet ea quæ sine stipendio acquirit cõmunicen-
2 tur. Ratio differentiæ est quia priori casu ex stipendio alitur vir & ex eo facit [illegible] nec aliquid erogat ex bonis cõmunibus, quare nimirum si in bello
3 quæsita non communicet. † Secunda vero in specie alter ipse sumptus que facit ex bonis communibus, quare nimirũ si lucrata in bello diuidantur & communicentur inter cõiuges, quod & voluit Grego. Lupi in l. [illegible] in verbo generalmente, post mediũ titu. 10 part. [illegible] dom. Did. Couar. [illegible] in capi. cum in officijs, num. [illegible] in fine de testamen. † Fructus ve-
4 ro omnium bonorum [illegible] castrensium inter coniuges communicantur [illegible] ne vt in l. [illegible] & infra eo. [illegible] proprietatem non corrigunt legem istam, vt aduertit idem Greg. Lupi in d. l. 3. glo. magna in fi. titu. 10. part. 5. & dicã in l. 5. glos. 3. infra eodem.

G L O S S. VI.

1 *Bona constante matrimonio quæsita ex donatione legato, aut hæreditate nõ communicantur.*

2 *Donatio remuneratoria alteri ex coniugibus obueniens an communicetur a tert.*

3 *Donatio remuneratoria an habeat effectus aliquos.*

4 *Donatio remuneratoria an possit dici mera donatio.*

5 *Bona a principe donata quando communicẽtur & quando?*

6 *Donatio remuneratoria restringitur ad valorem meritorum.*

7 *Donatio remuneratoria non communicatur inter coniuges.*

8 *Bona castrensia vel a rege donata non communicantur fructus eorum sic.*

9 *Bona castrensia a milite stipendiario quæsita non communicantur, secus si non sit stipendiarius.*

10 *Hæreditas alteri ex coniugibus delata non efficitur communis.*

Ayalo todo quãto ganare por suyo. collige ex l. ista
1 tres limitationes ad l. 2. supra eo. qua statuitur, quod quæsita constãte matrimonio per alterum [illegible] debent cum altero cõmunicari, siue ex [illegible] alterius ex coniugibus, vel opera, aut quæstu [illegible] quod & in l. coiri. com legibus seq. ff. pro [illegible] probatur. Prima limitatio, & erit septima, est, vt si quæsita fuerint per alterũ eorũ, ex legato, hæreditate, vel donatione: hæc siquidẽ nõ cõmunicãtur [illegible] pe quæ ex quæstu nõ dependãt, nec cõiugi sine causa proueniant, sed forte ob merita aliquod accedãt, vt in l. nec adiecit cũ seq. ff. pro socio. l. duo. §. fin. eo. tit. dixi supra eo. glo. [illegible] Casta. in consue. Burg. rub. [illegible] §. [illegible] in verbo & acquesta. in principio. Quod est verũ etiã si occasione societatis fuerit legatum vel donatio facta alteri eorum, vt dixi sup. eo. l. 2. glos. vlt. in fin. & optime explicat Ioan. Lupi in d. repe. rubricæ
2 §. 63. num. 6. † Sed quid si donatio est remuneratoria, veluti si maritus curiam sectatur principis, cui ob seruitia aliquod donatur Castrum, vel aliqua pecuniæ quantitas, an [illegible] quæsita veniant cõmunicanda? & videtur non debere cõmunicari, sed quod ei integra quærantur, cui facta fuit donatio, licet fructus eius communicentur per l. [illegible] & sanè eod. quia a principe donata alteri coniugum ei soli quæruntur, cui donatio facta est, vt in l. [illegible] sup. eo. cũ, vt sæpius diximus, donatio semper facta præsumitur ob merita præcedẽtia, vt in d. l. nec adiecit cũ seq. ff. pro socio, ibi, non sine causa [illegible] quod ac [illegible] dunt, quẽ tex. ex celut Bal. vereficat Ioann. Lupi, in
l. 3. re-

l. repe. rubr. de dona. §. 75. numer, 19. Ari. Pinel. in l. 1. num. 60. versi. probatur. 2. & 3. C. de bonis maternis † Qua ratione & alijs non leuibus subtiliter Pinelus ipse probare nititur, nullum continere effectū donationem remuneratoriam, nisi merita actione aliqua peti possent, contra communem receptissimamque sententiam. Secūdo hoc conuinci videtur, ex eo quod lucra & largitates regiæ, quę alicui in curia regia obueniunt, dicuntur bona castrensia, vt in l. 6. titu. 17. part. 4. atque ideo liberè efficiuntur lucrantis, vt ibi statuitur, & expressius in l. 1. infra eod. vbi bona castrensia constante matrimonio acquisita libere ad maritum pertinent, quoad eorum proprietatem, licet fructus cōmunicentur. † Sed nihilominus donata à principe, vel ab alio quocunque priuato coniugi ob benemerita constante matrimonio impensa, inter coniuges esse cōmunicanda, sicut & cætera quæ titulo oneroso quæruntur. Nam donatio huiusmodi ob remunerationem facta nō potest propriè donatio dici. l. Aquilius regulus. ff. de dona. & ibi Bar. & in proœmio digestorum n. 14. Abb. in rubr. extra de donatio. Iaso. in §. sed & si quis nu. 8. insti. de actio. & in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iu. huius donationis remuneratoriæ effectus plures enumerans, Tiraq. in repe. l. si vnquam in verbo donatione largitus nu. 11. & sequentibus & ibi Ripa. q. 14. C. de reuocan. dona. Fortu. in l. 1. §. ius naturale illatione 10. ff. de iust. & iu. dom. Dida. Couar. in cap. cū in officijs, num. 10. de testamen. latissimè omnium Ari. Pinel. qui tenet, vt dixi contra communem in l. 1. par. 1. num. 9. & sequētibus, vbi subtiliter, more suo loquitur. C. de bon. mater. Cum ergo lex ista & præcedens & l. 5. infra eo. de mæra simplicique donatione loquantur, (quæ solum ob meram liberalitatem nullo iure cogente facta est, vt in l. 1. ff. de donatio) nōn est extēdenda ad donationem remuneratoriam, quæ impropriè donatio dicitur, quoniam verba simpliciter prolata intelligēda sunt iuxta propriam verbi significationem. l. is qui nauem. ff. de exercito. cap. vlti. de verbor. signi. † Rationem differentiæ reddit Rode. Xua. in l. 1. tit. 4. de las ganancias lib. 3. fori. 2. limi. versi. etsi dicatur, quia licet ipse solus maritus seruierit principi, hoc tamen fecit expensis communibus, quare nimirum est communicanda donatio ab eo facta, & merito quidem, cum vxor ipsa māserit domi in eius gubernatione, & pro creatione liberorum, & conseruatione bonorum cōmunium, verum enim vero si maritus ipse salarium à donatore consequatur, ex quo ali posset in curia bona à principe donata non communicabuntur, vt probat ipse Roder. Xuarez in fin. d. 3. limitationis per legem fori, vnde lex nostra deprōpta fuit. Huic quoque sententiæ assentitur dom. Did. Couar. in capitulum in officijs, num. vlti. extra de testamen., & Greg. Lup. in l. 3. tit. 10. in verbo, egualmente, tit. 10. par. 5. Hoc limitans, quoties donatio nō excedit merita & seruicia, sed cum eis est cōmensurabilis, vbi autē mērita excedit, nō fiet proculdubio cōmunicatio, cū sit quoad excessum mæra liberalitas, & hac in specie militat ratio legis nostræ, citat que hæc fetur in l. donatione. C. de colla. & in cap. ad hæc & in eccl. tū 2. §. licet de testamen. & in l. cum in plures. §. fi. ff. de admin. tu. & l. 1. §. 2. ff. de tutel. & ratio. distrah. l. 15. & 17. tit. 10. de donatio infra eod. † Omnesque doctores hac de re loquentes effectus remunerationis restringunt ad valorem meritorum, vt Tiraq. refert in d. l. si vnquam verbo donatione largitus à numer. 68. vsque ad nu. 74. Ari. Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. 3. p. n. 60. in fi. vbi inuehens aduersus cōmunē, in his nullā aut difficilimā collationē dari, nec vnquā esse vlla certitudo talis æstimationis arg. l. plane. §. fi. ff. de lega. 1. quæ ambiguitas & cōfusio satis ait indicare non esse verā cōmunem traditionē, iuxta ca. erit autē l. 4. dist. † Atq; ideo idē Pine. n. 62. illatione. 3. tenet donationē remuneratoriā non cōmunicari inter coniuges, cum non sit causa onerosa, sed lucratiua, secundū eius opinionē, cui ipse libenter accedo, vt perplexitas euitetur, & propter ea quæ ex eodem Pinelo diximus, nu. præcedenti, quibus non video cōgruum responsum. † Præterea si ex eo quod legata & donationes ob merita accedant, vt in sæpius citata. l. nec adiecit. ff. pro socio & in l. idéque. §. fi. ff. māda. & in l. fi. §. pen. ff. de codicil. non veniunt communicanda inter socios, vt in l. coiri & legibus seq. ff. pro socio, vtq; expresse statuitur in d. l. coiti & d. l. nec adiecit, diximus supra hac eadē lege glo. 1. ad finem, quis dicere poterit, quando maiora constāt merita, maiori affici damno donatariū, cū potius maiori sit dignus præmio? Quare concludēdum censeo, quācunq; donationē simplicē vel remuneratoriā, maximè eam quæ fit per principē, cæteraq; bona castrēsia minime esse quoad proprietatē communicanda cū vxore, sed fructus eorū cōmunicari debere vt in l. 4. & 5. infra eo. vbi latius dicā, idē voluit Montal. in l. 2. glo. 1. tit. 3. de las ganācias, li. 3. fori. atque ita dicit Ioan. Lupi fuisse indicatum in regia cancellaria Pinciana in causa doctoris de Montaluo cum filijs vxoris suæ defunctæ, qui erat regis consiliarius, cui rex donauerat certos annuos reditus ad vitam eiusdē doctoris ob eius merita & seruitia, eiq; per sentētiā senatorum titulus & proprietas dūtaxat redditum adiudicata fructus autē pronunciatum fuit fore communes, atq; ita attestatur in cācellaria practicari in rep. rub. extra de dona. int. vi. & vxo. §. 65. nu. item. 6. in fine. † Secundo per hāc legem limitatur regula dē communicandis bonis constāte matrimonio acquisitis, vt minimè procedat in bonis castrensibus in bello quæsitis à milite stipendiario, secus si nullum habebat stipendium vt dixi in glos. supra proxima & erit. 7. limitatio ad. l. nostram. † Tertio limita, nisi alicui ex cōiugibus obueniat hereditas ex testamento vel ab intestato, hæc enim nō cōmunicatur alteri. vt hic & in l. si societatē. C. pro socio Ant. Gomez in l. 53. Tauri num. 7. versi. Tertius est, & erit. 9. limitatio ad legem nostram.

Margin numbers: 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

GLOSS. VII.

1 *Socij communicant lucra pariter & damna expensasque.*

Coniuges lucra communicant & damna, ibi.

2 *Debita constante matrimonio contracta per coniugē sunt soluenda ex bonis communibus, etiam si ab altero eorum sint contracta.*

3 *Debi-*

3 *Debitum fideiussionis à marito factũ pro alio an sit soluendum ex bonis const. ante matrimonio quæsitis.*

4 *Debita matrimonio constante contracta vxor soluere non tenebitur, si lucris renunciauerit.*

5 *Debita ad alendam vxorem contracta, bonis communibus deficientibus, soluentur ex bonis proprijs vxoris.*

Alimenta si filio a patre præstentur ex pecunia patri mutuata, patre existente non soluendo, a bonis filij aliunde quæsitis recuperantur, ibi.

Mutuans patri pecuniam apponere faciat in instrumento quod eas mutuat ad alendũ liberos, ibid.

Mutuans pecuniam ad alendum liberos, vel ad aliquid faciendum ab institore non est ei necesse probare quod eas in eam rem expenderit, ib.

6 *Communis res viri, & vxoris cuius periculo pereat?*

Coniugis res propria, cuius periculo pereat? ibid.

Damnum superueniens casu fortuito rebus proprijs alterius coniugis cuius obueniat periculo? ibi.

7 *Dos ab altero coniugũ filiæ, aut donatio propter nuptias filio promissa, an ex bonis proprijs an vero ex communibus solui debeat?*

Dotandi filias onus ad quem ex coniugibus spectet, ib.

Lex vlt. C. de dotis promi, ib.

8 *Dotandi filios onus de bonis communibus fieri debet.*

9 *Dos à patre promissa filiæ soluto matrimonio morte vxoris ex quibus bonis solui debeat?*

10 *Debita necessaria constante matrimonio orta alicui ex coniugibus ex bonis communibus soluenda sunt.*

Alimenta matri secundo nuptæ debentur, & ex fructibus bonorum mariti generi sui qui communes sunt coniugum, solui debẽt ibidem.

11 *Debita ex delicto alterius coniugum descendentia an solui debeant ex bonis communibus.*

g *Ca assi como la costa es communal.* Nota ex lege ista quod quemadmodũ inter coniuges lucrũ est commune, ita & damnũ expensarũ, quæ factæ sunt ratione societatis, vt medicorũ, vel medicinarũ, vel viatici, idẽ que est in alijs expensis & damnis, veluti si alter eorũ profectus ad merces emẽdas cõmuni nomine in latrones inciderit, vel serui mortui sunt, vel vulnerati, vel aliquid propriũ in itinere amisit, quod nõ amisisset, nisi ad merces cõparãdas profectus non fuisset, hæc omnia actione pro socio pro parte dimidia ab eo exigi poterũt, vt in l. cũ duobus. §. quidã Sagariã, & in l. si fratres. §. si quis ex socijs. ff. pro socio, & in l. si merces. §. vis maior in fi. ff. loca. l. 10. tit. 10. de societate p. 5. l. 7. ad mediũ eo. tit. lucrũ enim nõ dicitur, nisi deducto damno. l. 3. ff. de in rẽ verso. l. sed

3 si adijciatur & l. Mutius & ibi Bar. ff. pro socio. † Ex quo infertur, quod omnia debita per coniuges, vel eorũ alterũ cõtracta matrimonio cõstãte debet ex bonis cõmunibus solui, vt in l. 14. ti. 20. li. . fori. quæ sic intelligit ibi episc. & Alf. à Mont. in gl. 1. in fi. esti li. 206. inc. todo deudo, ibi *E como quiere parte en las ganancias assi deue parar a las deudas* l. 5. inf. eo. sumpta ex l. 60. Tauri. Itaq; licet solus maritus cõtrahat debitũ, vxor dimidiũ debiti soluere tenebitur, quin etiã si ambo simul & insolidũ obligentur, tenebitur vxor ipsa insolidũ, si ipsa cõueniatur, vt ibi decidit lex illa fori, ex qua id expẽdit Ioã. Lu. in rep. rub. extra de do. in vi. & vx. §. 66. n. 2. & 3. Seg. & D. Pe. ad eũ in tract. de bonis lucratis, n. 6. arg. tex. in l. omne æs alienũ cũ l. seq. ff. pro so. d. D. Couar. li. 3. resolutio, c.

4 19. n. 3. † Hoc tamẽ fallit si maritus pro alio fideiusserit, hoc siquidẽ debitũ nõ tenebitur vxor soluere, nec partẽ eius ex bonis cõstãte matrimonio acquisitis, cũ nullũ ex fideiussione lucrũ vir ipse consequi potuerit, perinde atq; ad debita contracta ante matrimoniũ minimè tenetur, vt in l. 7. tit. 3. de mulieribus & earũ obligatione supra hoc libro vbi hoc dixi in glo. 1. n. 2. quod & sentire videtur Mõta. in l. 5. tit. 18. li. 3. fori in glo. 1. in principio, dicã forte in l.

5 9. inf. eo. † Liberatur etiã mulier a solutione æris alieni matrimonio cõstãte cõtracti, vel hæres eius, si lucris renũciauerint vt in l. 9. inf. eo. sũpta ex l. 60. Ta. vbi An. Gom. optimè loquitur circa eius legis interpretationẽ & d. D. Cou. in epi. de spon. 2. p. c. 7. §. 1. n. 11. dicã plenius inf. eo. l. 9. vbi etiã dicã quo tẽpore duret ius repudiãdi. † Cæterũ si bona cõmunia de-

6 sint, ex quibus satisfiet ei de bonis proprijs coniugis cõtrahẽtis. Et si forte maritus nulla habeat bona, sed accepit mutuo pecuniã ex qua aluit vxorẽ, tenebitur vxor ex bonis proprijs eã pecuniæ quãtitatẽ soluere ex sentẽtia Ioa. de Plat. in l. vx. C. de decur. li. 10. arg. eius, quod voluit Bar. in l. his solis. ff. de cõd. in deb. dicens quod mutuans pecuniã pauperi, si ex ea liberos aluit, eã exiget a filijs res maternas possidẽtibus, quã sententiã ibi sequitur Ang. & Lud. Rom. sing. 212. Cœp. caut. 25. Ioã. Lupi, in rep. rub. extra de don. int. vi. & vx. §. 66. n. 9. qui addit cautos debere esse creditores mutuãtes patri pauperi pecunias, vt omnino apponãt in instrumẽto eas mutuasse ad alẽdos liberos, vel vxorẽ, quod ait esse nimis vtile arg. l. vlt. ff. de exercit. vbi sufficeret inquit African. si in hoc crediderit, nõ etiã illud exigendum, vt mutuans curã suscipiat in hãc rẽ pecuniã erogatã esse. †

7 Hinc fit, vt re cõmuni perdita, vel perẽpta absq; coniugis culpa pereat etiã cõmuni periculo, vt in l. cõmunis seruus. ff. cõm. diuid. & in l. pen. ff. de acti. emp. Sed dubitari solet quid si res propria mariti casu pereat, vel vxoris? & videtur quod domini periculo pereat, vt in l. quod te mihi. ff. si cer. pet. l. incẽdiũ. C. eo. l. quæ fortuitis. C. de pign. actio. cum similibus. Consuetudo tamẽ huius regni est in cõtrariũ teste Ioan. Lupi, in rep. rub. de do. §. 66. n. 4. in fi. imo quod de bonis constante matrimonio quæsitis resarciatur ... obuenientes in bonis alterius ex coniugibus

& ita

& ita attestatur fuisse iudicatum in regia cancellaria, & rectè quidem per tex. in l. cum duobus, §. quidam Sagariā, ff. pro socio, & l. si merces, §. vis maior, ff. loca. Quod conuincitur, ex eo quod bona propria vniuscuiusque coniugis sunt quoad fructus communia, vt in l. 4. & 5. infra eo. nimirum ergo si damnum superueniens casu fortuito resarciatur ex bonis communibus: nisi fortè culpa eius coniugis, cuius sunt bona, damnum euenerit, qua in specie credit Ioan. Lupi non fore damnum resarciendum ex bonis communibus, arg. l. cum duobus aliàs, l. si fratres, §. per contrarium, & l. adeo, §. quod in alea, ff. pro socio. idē Ioan. Lupi in repe. cap. per vestras notabili vlti. §. vltim. num. 11. in fine, hoc idem voluit Montal. in l. 1. in verbo, por medio tit. de las ganancias lib. 3. fori, quod verum esse censeo quidquid asseruerit in oppositum Ant. Gom. in l. 53. Tauri num. 43.

7 † Infertur etiam ratione huius societatis & oneris ad eā spectantis dotem à solo marito constante matrimonio promissam, aut traditam filiæ, aut donationem propter nuptias filio deducendam & soluendam esse ex bonis constante matrimonio quæsitis, vtriusque coniugis communibus, vt ad quemlibet eorum onus dotandi spectet ex dictis bonis pro parte dimidia, vt in l. 8. infra eo. sumpta ex l. 53. Tauri, quæ in hoc corrigit l. vlti. C. de dot. promissio. l. qui liberos ff. de ritu nuptia. l. 8. tit. 11. part. 4. vbi onus dotandi filiam ad patrem spectat. Quod ideo fiebat, quia fructus dotis ad eum spectabant, & per ipsum acquisita non communicabantur vxori. Sed hodie iure nostro regio cùm lucra cōstante matrimonio communicentur inter coniuges, ad societatem huiusmodi spectat onus dotandi filios, quare siue vterque dotem promittat, siue alter eorum tantum, de bonis constante matrimonio quæsitis censebūtur filiæ dotatæ, non de proprijs viri, nisi bona communia deficiant, tunc nimirum seruabitur dispositio l. vltimæ, C. de dotis promissio. iuxta interpretationem Ioan. Lupi in repet. rubr. de donat. §. 66. num. 7. & sequ. & Antonij Gomez in l. 53. Tauri num. 21. & sequ. & Gregorij Lupi in l. 8. tit. 11. part. 4. in verbo, el padre. Vbi autem ambo promittunt dotem filiæ, vel donationem propter nuptias filio, etiamsi bona cōmunia deficiant ad totam dotem, vel partem exoluendam, quilibet coniugum tenebitur pro dimidia ex proprijs bonis etiam dotalibus ad residuum. Si verò solus pater promiserit, ipse de bonis proprijs soluere tenebitur, vt in l. 8. infra eo. sumpta ex l. 53. Taur. ex qua hoc expendunt interpretes, maxime Anto. Gom. n. 21. & 24. Ioan. Lupi in d. §. 66. num. 8. & 13. in fi. Gregor. Lupi in l. 6. in glo. 1. ad medium tit. 10. p. 4. dom. Did. Couarr. lib. 3. resolu. c. 19. nu. 2. Qui duplicem reddunt rationem. Prima est, quam supra tradidimus, nempe, quod onus dotandi ad societatem hodie pertineat, quæ iure regio contracta esse censetur inter virum & vxorem, ad exemplum societatis omnium bonorum, cui hoc onus iure iniungitur, vt probare nititur Grego. Lupi post alios Doctores ab eo citatos in d. l. 6. gloss. 1. ti. 10. part. 4. quod modo non examino.

8 † Secunda ratio est, quia debitum istud necessarium dotandi filias, vel donationem propter nuptias filio faciendi, matrimonio constante contractum est, de bonis ergo communibus est soluendum, vt in l. 14. tit. 20. lib. 3. for. l. 307. in legibus estili, l. 8. infra eo. quod & apud Gallos obtinere iuxta generalem Galliæ consuetudinē attestatur Cassan. in cons. Burgun. rub. 4. §. 9. numer. 1. & sequentib.

9 † Quid autem, si pater soluto matrimonio dotē dederit, vel promiserit filiæ communi, an sit soluēda ex bonis paternis, an vero ex bonis cōmunibus constante matrimonio quæsitis? Et quòd ex bonis proprijs promisisse cēseatur, per l. vl. C. de dot. promi. tenuit d. Castelli in l. 53. Tauri & ibi Anto. Gomez num. 24. prope finem & quia d. l. 8. infra sumpta ex d. l. 53. Tauri loquitur, durante matrimonio: ergo à cōtrario sensu, secus erit eo soluto. Contrarium nihilominus voluit Gregor. Lupi. in d. l. 6. glo. 1. ad fi. titu. 10. p. 4. & dom. Did. Couarru. lib. 2. resolutio. c. 19. num. 2. ad finē, quod frequentiori iudicum suffragio receptū fuisse attestatur, imò quòd hæc dotis constitutio ex bonis matrimonio cōstante quæsitis facta esse censeatur, quod probari asserūt ex ratione eiusdem legis 53. Tauri, quæ onus societatis respexit, & communionis coniugalis. Lucra enim ex huiusmodi societate obuenientia, obnoxiā esse debēt oneribus ex matrimonio descēdentibus & propter matrimonium contingentibus, l. cū duobus. §. quidam Sagariā. ff. pro socio. l. omne æs alienū & l. nec quicquā eo. tit. Quamobrem ea dotis cōstitutio aut promissio soluto matrimonio facta, solutio potius dicitur debiti legalis matrimonio constante contracti & eius causa, & huic vltimæ opinioni adhæreo tanquā veriori & receptiori.

10 † Infero etiam omnia debita necessaria cōstāte matrimonio orta, tū mariti quā vxoris, soluenda esse ex bonis cōmunibus, & ex fructibus maioratus, vel cōmendæ Indorum ad alterū eorū tantū pertinentis. Finge vxoré nulla habere bona propria nec dotalia, maritus verò habet maioratum, vel Indorum commendam, cuius fructus iure regio sunt communes viri & vxoris, vt in l. 4. & 5. infra eo. vxor tamē ipsa habet matrem, quam iure alere tenetur. l. si quis à liberis in principio & §. si vel parens. ff. de liber. agnoscen. l. 1. 2. & 3. C. de alen. lib. l. 2. in fin. tit. 19. p. 4. quod procedit etiā si secūdo nupta fuerit mater, & maritus non habeat vnde vxorem alere possit, arg. l. quemadmodū. ff. de lib. agnoscend. Nec dici poterit filiā nō habere vnde matrem secundò nuptam alere possit, si habeat bona cōstante matrimonio quæsita, etiā si sint fructus bonorum mariti, quippe qui cōmunes sunt vt in l. 4. & 5. infra eo. & ex eis tanquam communibus soluenda sunt debita vtriusque coniugis constante matrimonio contracta, vt in l. 206. estili, & supra latè probatū est, numero. 2. & sequentibus, si debita volūtaria soluuntur ex bonis cōstāte matrimonio quæsitis, quāto magis quæ sunt necessaria & a lege imposita? Nec obstat, quod maritus sit horū bonorū administrator, & non vxor, vt dicam in l. 5. infra eodem glos. 6. numer. 2. & sequentibus, quia nihilominus vxor ipsa est domina medietatis bonorum cōstāte matrimonio acquisitorum, vt dixi supra eodē l. 1. glo. 3. numer. 12. & sequentib. & glos. 4.

11 † Debita tamen ex delicto alterius coniugis descendentia non soluuntur ex bonis constante matrimonio quæsitis, vel ex parte eorū ad coniugem insontem pertinenti, vt in l. 10. infra e. d. sumpta ex l. 77. Tauri, Ioan. Lupi in rep. rub. de donat.

nat.inter virũ & vxorẽ.§.66.nu.18.19.& seq.Segura in tract.de bonis lucratis constãte matrimonio per totum, dicam latius in l.5,& 10.infra.eo.

G L O S S. VIII.

1 *Matrimonium consistere an possit inter infidelem, & christianum.*

Bona constante matrimonio quæsita æqualiter inter coniuges diuiduntur, si inter eos potest consistere matrimonium, ib.

2 *Bona omnia inter coniuges communia præsumuntur, quæcunque soluto matrimonio super sunt.*

h *Comunal de ambos.* Bona constante matrimonio acquisita cõmunia sunt viri & vxoris,& inter eos æqualiter diuiduntur. Quod intellige, quoties potuit inter vi.& vx.consistere matrimoniũ,secus si vir & vx. esse non possent, quia tunc non dicitur matrimoniũ l.si quis incestu.C.de incest.nupti.§.aduersus insti.de nupt.veluti si vir est infidelis & vxor fidelis,vel excõtrario,inter hos enim matrimonium consistere nequit.l.ne quis.C.de Iud.c.quanto de diuortijs.mirum ergo si hac in specie communioni locus nõ sit, vt notabiliter probat Did.de Segura in tract. de bo

2 nis lucratis,num... † Quomodo autem fiet hæc diuisio? Respondeo omnia bona præsumuntur communia,& constãte matrimonio quæsita, nisi propria alicuius coniugis esse probetur, ex communi vsu & consuetudine huius regni, vt in l.203. in legibus stili, hoc asseuerãt doct.omnes huius regni, nempe, Ioann.Lupi in repet.rubr.de donat. inter vir. & vxor.§.60.in fi.Rod.Xuar.in l.1.tit.3.de las ganancias lib.3.fori prope finem, Gregorius Lupi in l.55 titi.5.p.5.in glo.magna prope finem & est tex.in l.1 sup.eo.cuius praxim ibi dixi in glos.2.infine.

G L O S S. IX.

1 *Vir & vxor sunt correlatiua.*

2 *Correlatiuorum eadem est disciplina.*

i *Y esso mismo sea de las mugeres.* Vir & vxor sunt correlatiua, vt hic disponitur, ad paria enim iudicantur cap.debitum de bigam c.quanto & c.gaudemus de diuor.quod potissimum obtinet in hac materia lucrorum, vt in l.2.& 5.isto eodem titu. & probat optimè lex ista.

2 † Disposita siquidem in altero ex correlatiuis & in altero disposita esse censentur, vt in l. fi.vbi Moderni.C.de in fi.vidui.tollen.l.vnica. C.de cupræ.lib.12.Ias.in auth.sacramenta puberum col. 13.C.si aduers.vendi.Curtius Iunior consil.6.Mars. in l.si quis viduam num.14.ff.de quæstion. Arelata. in tracta.de hæret.notab.47.incip.memoria, Ioan. Bernar.à Luco in regula.106.incipi. correlatiuorũ, Guiller.Bened.in quæstion.de vendi.numer.10.Nico.Boeri.decis.48.num.3.Cassa.in consue. Burgun. rub.4.§.23.num.12.fol.197.latissime Ioan.Bapt. de sancto Blasio in tract.de correlatiuis, vbi huic regulæ tradidit.110.ampliationes,& totidem limitationes, quos retulit Did.Perez ad Seguram in repe.l.1. §.si vir.nu.21.ff.de acq.posse.

L E Y IIII.

Que los fructos de los bienes sean comunes de marido y muger.

Ley fi.tit.3.lib.3.fori.

¶ Maguer que el marido aya mas que la muger, o la muger mas que el marido, quier en heredad quier en mueble, los fructos sean comunes de ambos a dos.[a] Y la heredad y las otras cosas do vienẽ los fructos, aya las el marido o la muger cuyas antes eran,[b] ò sus herederos.

G L O S S. I.

1 *Fructus bonorum quorumcunque communes sunt inter coniuges, siue bona sint propria, siue communia, siue castrensia, vel cuiuscũque generis, siue vnus eorum habeat plura bona propria, quam alter.*

Societas contracta esse intelligitur inter coniuges, ib.

2 *Fructus dotis ad quem spectent.*

3 *Fructus donis ante nuptias ad quem spectent.*

4 *Fructus dotis soluto matrimonio percepti ad quem spectent.*

Lex.10.titul.4.lib.3.fori explicatur, ibi.

5 *Fructus bonorum dotalium & paraphernalium hodie communicantur inter virum & vxorem.*

a *Sean comunes de ambos a dos.* Notat ex lege ista D.Segur.in rep.l.1.§.si vir,n.20.ff.de acq.pos. quòd inter virũ & vxorẽ est cõtracta societas omniũ bonorũ, eo quod lex nostra dicit fructus bonorũ omniũ esse cõmunes, licèt alter ex cõiugibus plura bona habeat quã alter, quod esse nõ posset inquit Segura, nisi inter eos esset cõtracta omniũ bonorum societas secũdũ Bal.in tra.de duobus fratrib.8. col.in fi. per tex. notabilẽ in l.si fecius pro filia iuncta glo.ff. pro socio.Bal.in l.si patruus vtri.col.C.commu. vtri. iudi. quòd intellige, siue bona sint propria, siue cõmunia, siue castrẽsia, vel cuiuscũq; generis, vt hic statuitur, & in l.seq.sed secũdũ veriorẽ & receptiorem sententiam, societas tacitè inter coniuges contracta nõ est omnium bonorũ, sed lucri & quæstus, vt probat Cassane.

sane. in cons. Burg. rub. 4. § 3. in verbo & participant n[illegible]. & in verbo acquesten. 5. & latius probaui post Ioan. & Gre. Lupi, ibi citatos in l. 2. glo. 3. n. 10. & in l. 3. gl. [illegible] sup. eo. † Secundo collige ex l. ista, quod li cet iur. co[illegible] communi Imperatorũ & regio antiquo
2 fructus dotis cõstante matrimonio percepti ex re dota li cedant lucro mariti, eo quod ad eũ spectet onera matrimonij, vt in l. dotis fructus. ff. de iure dot. & l. plerũq; §. si serui eo. tit. l. pro oneribus. C. eo. tit. & l. si maritus. ff. fam. ercisc. l. 18. & 25. tit. 11. p. 4. quod extẽdit & limitat Ant. Gom. in l. 52. Tau. n. 25. Hodie tamẽ per legẽ istã & seq. hoc in regno omnes fructus cõstãte matrimonio percepti ex quibuscũq; bonis sunt cõmunes mariti vxoris & sicut cetera eo cõstãte acquisita. Ita ex lege nostra hoc expẽdit Mõt. in d. l. [illegible] li. 3. fori gl. 1. Ant. Go. in l. 52. Tau. n. 21. & 33. Hæc limitans modo velis debita cõstante matrimonio pro dimidia parte soluere, secus si nolit debita soluere lucris renũciãdo iuxt. l. 9. infra eo. quia tũc nõ immutabitur ius cõmune, habebit siquidem maritus dotis fructus integros quam sententiã verã esse existimo. † Fructus verò dotis ante nuptias percepti ab sponso augẽt dotẽ, & nõ fiũt ipsius sponsi, vt in l. si ante nuptias. ff. sol. matri. l. dotis fructus. ff. de iure doti. l. 18. tit. 11. p. 4. vbi tex. in fin. decidit quæstionẽ, quæ iure cõmuni erat [illegible] ambigua, nempe, quod si ex fructibus dotis [illegible] ex æquitate lucrabitur fructus vbi Gre. Lup. [illegible] doctores hoc disserẽtes. † Soluto verò matrimonio, eius anni fit diuisio pro rata tẽporis. l. vnic. §. sed & nouissimè vbi gl. not. C. de rei vx. act. post annũ autẽ indistinctè sunt mulieris, l. si mora & l. de diuisione. ff. sol. matri. tria enim exiguntur, vt maritus lucretur fructus dotis. Primũ quod sit contractũ matrimoniũ. Secũdũ quod sit tradita possessio. Tertiũ quod vir sustineat onera matrimonij, vt in d. l. dotis fructus cũ similibus. ff. de iure dot. l. 25. tit. 11. p. 4. Sed in hoc regno hæc in specie seruatur legis fori [illegible], nempe, vt fructus pendẽtes soluto matrimonio sint cõmunes, & diuidãtur inter virũ & vxorẽ, si nati sint & apparẽtes, si verò nati nõ sint, nec appareat, nõ cõmunicantur, sed sunt [illegible] fundi arbores cõtinentis. [illegible] ius fuerit in re rusticus in quo frumentũ, vel [illegible] vel aliud simile, est seminatũ, & si nõdum appareant fructus, nec sint nati, vel pẽdẽtes, diuidũtur inter coniuges, si verò nihil in eo fundo fuerit seminatũ, nihil cõmunicabitur, imo expẽsę factę in arãdo ex cõmuni soluentur, vt egregie dispon. l. 10. tit. [illegible] fori, in fœtus tamẽ pecorũ indistinctè cõmuni [illegible] & [illegible] nati nõ sunt, sed in vẽtre existunt, secũdũ Alf. à Mont. in d. l. 10. tit. 4. lib. 3. fori. Ioa. [illegible] Lup. in rub. extra de don. int. vi. & vx. §. 62. n. 1. vbi [illegible] practicari & Ant. Go. in l. 52. Tau. [illegible] † Itaq. ante nuptias & post nuptias iure regio fructus dotis nõ sunt indistinctè cõmunes, & nisi in [illegible] tradita, n. 2. & 3. nulla fit mutatio per [illegible] quod ante [illegible] erat constitu [illegible] aduertit Anton. à Montalue in l. vlt. tit. 3. lib. 3. fori. [illegible] etiam bonorũ paraphernaliũ cõmuni[illegible] per legem istam, ex qua tollitur dubium quod [illegible] iure cõmuni [illegible] Ant. Gomez [illegible] & Gre. Lup. in l. 17. tit. 1. p. 4. in verbo todos los bienes.

G L O S S. II.

1 *Societas coniugalis an sit omnium bonorum. Coniugali in societate non ducuntur capitalia vtriusque coniugis & non communicantur, sed tantum fructus, ibidem.*

2 *Damna contingentia in bonis proprijs coniugum an ex communibus resarciantur, limita vt ibid.*

b *Cuyas eran antes.* Lex ista probat praxim, quã posui sup. eo. l. 1. gl. 2. in fi. quod capitalia vtriusq; coniugis deducũtur ante omnia, & quæ vxoris sunt vxori, vel hæredibus eius, quæ mariti, marito tradũtur, ex quo etiã probatur, societatẽ huiusmodi coniugalem non esse omniũ bonorũ, sed lucri dũtaxat & quæstus, vt probaui sup. eo. glo. 1. in prin. cõtra Segurã. Nã in societate omniũ bonorũ, nõ solũ futura communicãtur, sed præsentia. l. 1. in fi. & l. seq. ff. pro socio, dixi sup. r. eo. l. 2. gl. [illegible] n. 10. In societate verò lucri & quæstus nõ cõmunicantur capitalia secũdũ Sali. in l. si pat. ernus. C. cõm. veri. iudi. & Alex. cons. 48. li. 2. Greg. Lupi in l. 27. gl. 1. in fi. tit. 10. de societate, p. 5. † Sed damna
2 contingentia in rebus proprijs coniugũ an sint resarcienda ex rebus cõmunibus cõstãte matrimonio quæsitis, an verò ex proprijs rebus alterius coniugis vbi bona lucrata deficiũt? Dic, quod ex rebus cõmunibus, & ita practicatur secũdũ Greg. Lupi in l. 18. tit. 11. p. 4. in verbo, el pro e el daño per [illegible] l. si merces §. vis maior. ff. loca. & l. cũ duobus. §. quidam Sagariam. ff. pro socio, [illegible] tit. 10. p. 5. dixi sup. eo. l. 3. glo. 7. in prin. nisi forte culpa cõiugis cuius sunt bona perierint, quia tunc suo tantum periculo peribunt, vt optimè probat Ioan. Lup. in rep. rub. de dona. int. vi. & vx. §. 60. num. 3.

L E Y. V.

¶ *Declaracion de las leyes de arriba.*

¶ *Don Enrique. IIII. En Nieua, año de 473. peticion. 25.*

¶ Otro si declarando las leyes del fuero y lo cõtenido en el libro del estilo de Corte, e las otras leyes que disponen sobre la manera, que se ha de tener en los bienes ganados entre el marido e la muger durante el matrimonio. Mádo y ordeno que todos, e qualesquier bienes castrenses, y officios de Rey, y donadios, de los que fueron ganados y mejorados y au[illegible] durãte el matrimonio entre el marido e muger por el vno dellos, q sean e finquen de aql q los vbo ganado, sin q el otro aya parte dellos segun lo que [illegible] de [illegible]

dichas leyes del Fuero. Pero q̃ los fructos y rentas dellos, è de todos otros qualesquier officios, aunque sean de los que el derecho yuo por quasi castrenses, d y los otros bienes q̃ fueron ganados, o mejorados durante el matrimonio, y los frutos y rentas de los tales bienes castrenses, y officios y donadios, q̃ ambos lo ayan de consuno. ¶ Y otro si, que los bienes que fueren ganados, y mejorados, y multiplicados durante el matrimonio entre el marido e la muger, que no fueren castrenses ni quasi castrenses, q̃ los pueda enagenar el marido f durante el matrimonio, si quisiere sin licencia ni otorgamiento de su muger: y que el contracto de enagenamiẽto vala, saluo si fuere prouado, que se hizo cautelosamente por defraudar o damnificar a la muger. g ¶ Y otro si mando, y ordeno, que si la muger fincare viuda, y siendo viuda viuiere luxuriosamente, h que pierda los bienes q̃ ouo por razon de su mitad, de los bienes que fueron ganados y mejorados por su marido, y por ella i durante el matrimonio entre ellos, y sean buenos los tales bienes a los herederos de su marido defuncto, en cuya compañia fueron ganados.

G L O S S. I.

Leyes del fuero y lo cõtenido en el libro del estilo de Corte. l. 1. 2. & 3. tit. 3. de las ganãcias, lib. 3. for. l. 205. 206. 207. in legibus sty. i declarantur per legem istam.

G L O S S. II.

1 *Bona castrensia, vel quasi an communicẽtur inter coniuges.*

2 *Officia regia salarium regis habẽtia an communicentur inter virum & vxorem.*

b *Qualesquier bienes castrenses y officios de Rey.* Nota ex lege ista, quòd bona castrensia, donationes, & officia regia constante matrimonio ab altero coniugũ quæsita non sunt communia, nisi quoad fructus eorum. † Sed de quibus officijs loquitur lex ista? Certè ni fallor de his, quæ annexum habent salarium regis: hæc officia regia proprie dicuntur. l. fi. C. de instructio. ... tamen quæ licet constante matrimonio quærantur, non sunt cõmunia viri, & vxoris, vt collidit ... audi-

torũ, iudicũ & aliorũ, de quibus fit mẽtio in ti. 6. n. ... quæ officia vẽdi prohibẽtur ... iudi. ... quo supra §. ... & §. sic igitur coll. 2. l. 7. tit. 3. de rectoribus & officijs publicis lib. 7. infra. dixi late in dialogo relatoris, 4. p. c. ... o. n. ... & seq. & c. 11. per totũ. Et in quo differant hæc munera ab eis, de quibus infra hac ea dẽ lege fit mẽtio, dicã infra in glo. 4. vbi an officia vẽdi, & an constãte matrimonio acquisita inter coniuges cõmunicari debeant, differam.

G L O S S. III.

Bona castrensia in bello quæsita quando communicentur quoad proprietatem?

c *De aquel que lo ouo ganado.* Bona castrensia quoad proprietatẽ marito acquiruntur ea acquirẽti, nõ verò cõmunicãtur vxori, nisi quoad fructus. Sed hoc intellige, quoties maritus cũ stipẽdio militabat, secus si expensis cõmunibus, quia tunc in bello quæsita communicantur inter coniuges, vt in l. 3. supr. eo. & ibi dixi in gl. 5. in fin. & in gl. 6. n. 8. & 9. autho. Gre. Lu. in l. 3. in gl. magna in fi. tit. 10. p. 5. dicẽtis quoad proprietatẽ non corrigi legẽ illam, licèt quoad fructus corrigatur, idem ante eum voluit Ioan. Lupi, in repe. rub. de dona. §. 52. n. 22.

G L O S S. IIII.

1 *Bona quasi castrensia dupliciter cõsiderãtur.*

Bona quasi castrensia dicuntur propriè, quæ aliquis acquirit ex publico salario ratione officij, ibid.

2 *Bona quasi castrensia large dicuntur, quæ quis acquirit ex aduocatione, vel ex officio tabellionatus.*

Officia tabellionatus quoad æstimationem inter coniuges communicantur, ibi. & n. 3.

3 *Bona quasi castrensia acquisita ex officio publicum salarium habente non communicantur inter coniuges, nisi fructus eorum.*

4 *Officia tabellionatus, vel decurionatus empta matrimonio constante an cõmunicentur inter coniuges quoad eorum æstimationem? nu mer. 5. & seq.*

5 *Officia tabellionatus an sint vendibilia.*

6 *Officia tabellionatus empta a patre vel ex filijs an conferantur, vel in legitimam imputentur.*

3 *Indiuidua cõmunicãtur inter coniuges quoad æstimationem.*

Ius patronatus constante matrimonio quæsitum an communicetur inter coniuges? ibid.

6 *Officia vendi posse, vel facili licentia principis id licere paria sunt.*

7. *Impe-*

7 *Impossibile an reputetur, quod pendet ex voluntate principis?*

8 *Officium tabellionatus, quod vir habebat ante matrimonium, vel eius æstimatio deducitur, vt capitale, & fructus cōmunicātur.*

d *Quasi castrensis.*) Hic notandum est, bona quasi castrensia dupliciter considerari. Primo proprie, veluti quod quis percipit ex publico salario ratione alicuius officij, vel exercitij publici, vt in l. fi. C. de inoff. test. vbi Cyn. Bal. Sali. & Ias. 1. notabi. l. cū aduocatio C. de aduoca. diuerso. iudicio. & de his officijs loquitur lex ista in prin. vt dixi in gl. 2. & huiusmodi officia non cōmunicantur int. vi. & vxor. licèt constan
2 te matrimonio fuerint quæsita. † Secundo modo dicitur peculium quasi castrense largo modo, quod quis acquisiuit ex aduocatione à cliētulis suis, quia subrogatur loco salarij publici secundum glo. & Docto. in l. fori, C. de aduoca. diuers. iudicio. Cyn. Bal. & Moder. maximè Iaso, primo notabili in d. l. vlt. C. de inoffi. testa. vbi Iaso attestatur hanc esse communem sententiam, etsi oppositum teneat Specula. in tit. de actio. & obliga. §. 1. vers. quasi castrense: communem etiam sequitur Iaso in rub. C. de procura. in fi. Ange. de Gambell. in tract. de testam. in prin. n. 6 suadens, idem esse in officio notarij, quia licèt non habeat salarium ex publico, quod quærit ratione officij, dicitur, quasi castrense, secundum glo. in verbo memorialibus in l. vlt. per tex. ibi. C. de inoffi. testa.
3 † Est tamen maximum discrimen inter hæc quasicastrensia, vt ex traditis per Docto. in locis superius citatis, & alibi sæpe expendere licebit. Hic tamē text. aliud constituit discrimen, vt prioris generis bona quasicastrensia matrimonio constante quæsitā, non communicentur inter virum & vxorem, sed tantum fructus & redditus eorum. Officia autem tabellionatus, quippe quę æstimabilia & vendibilia sunt, inter coniuges quoad æstimationem eorum, communicētur, quamuis quasicastrensia dicantur, & hoc præseferunt verba huius legis à nemine quem viderim appensa. Quamuis nonnulli ex Nostratibus, quos modo referam, quæstionē istam examinauerint. † Quæ-
4 rit itaq; d. D. Couarr. li. 3. resolutio. c. 19. nu. 4. an decuriatus publica munera, scripturę, & tabellionatus officia empta matrimonio constante, à marito sint communia lege regia ipsi & vxori? Et primo arguit dicens, videri ipsa officia non posse cum vxore communicari, eo quod sint indiuidua, & quod vxor est incapax illa exercendi, l. 2. ff. de reg. iur. sed leges cōmunionem bonorum inducentes restringuntur de habilitate. l. 1. & ibi notatur per Doctor. C. de sacro. Eccles. Dicit secundò eorum ęstimationem non posse etiam communicari, si credimus Guillermo Bened. id asseueranti in repe. c. Raynutius, verb. & vxorem, nomine, Adelasiam, n. 787. & Cassa. in consuet. Burgun. rub. 4. §. 2. in verbo, & acquesta, n. 5. Quibus suffragatur, quod hæc munera empta a patre cuidā ex pluribus filijs, nec cum fratribus mortuo patre communicantur, nec imputantur in legitimam, etiam quoad æstimationem ex sententia Nicol. de V vald. in tract. de succesio. ab intesta. 1. p. num. 28. & quatuor sequentib. Quem sequitur Guillel. Bene dict. in d. c. Raynutius, in verbo, duas habens filias, n. 62. ad fin. eodem modo hæc publica officia constante matrimonio empta non communicabuntur
5 vxori. † Sed nihilominus his non obstantibus cōtrariam sententiam amplectitur Couar. d. c. 19. nu. 4. & sequen. imò quod æstimatio huiusmodi munerum constante matrimonio acquisitorum communis fit vtriusque coniugis, & pro parte dimidia vnicuique competat. Quod vel ex eo probat, quod officia hæc empta fuerunt pecunia communi viri & vxoris: atque ideo æquissimum esse ea quoad æstimationem vtrique coniugi communia esse, ne passim fiat vxori fraus legibusque huius regni. Et primum non obstat, quod diximus hæc munera esse indiuidua: nam & in indiuiduis communio viri & vxoris locum obtinet, veluti si maritus ædificauit Ecclesiam, matrimonio constante, ex quo ius acquisiuit patronatus, erit ius isthuc commune viro & vxori, habebitque vxor soluto matrimonio partem indiuisam eius iuris præsentandi, idque ad hæredes transmittet, vti censet Ioan. Lupi in repe. rubri. extra de donationibus inter virum & vxorem, §. 62. n. 23. & tamen ius hoc patronatus indiuiduum est c. 1. & ibi glo. de iure pātrona. glos. in c. pia mentis 16. q. 7. saltē quoad substantiam: licet quoad præsentandi ius eiusque exercitium sit diuiduum, vt notatur in Clementi. plures de iure pātrona. vbi Cardin. notat col. 3. Bal. in capi. quanto de iudic. Roch. de Curte de iure patronatus, verbo, ius, quæst. 6. Sic & in alijs indiuiduis quæ vendi & æstimari possunt, vxor partem dimidiam habebit, vt probat d. D. Couarr. d. c. 19. n. 5
6 lib. 3. resolution. † Non obstat similiter, quod vxor non est capax huius muneris, id enim procedit quo ad ipsummet officium, non quoad eius æstimationem. Ad tertium argumentum respondeo, falsum esse, horum enim munerum æstimatio confertur inter es, & in legitimam imputatur, quia paria sunt vendi posse, vel facili licentia Principis vendi solere secundum Barto. in l. 1. §. nec castrense, ff. de collatione bono. Bald. & Paul. Castren. in l. omnimodo, §. imputari, C. de inoffi. testamen. dicentes militias & officia publica, quæ ex communi vsu nec venduntur, nec vendi possunt sine licentia Principis, non esse imputanda nec conferenda. Sentiunt ergo à contrario sensu, secus esse in militijs, vel officijs, quę facili licentia Principis vendi consueuerunt. Et in specie quod officia publica, quæ facili licentia Principis vendi solent, conferantur, & imputentur in legitimam quoad eorum æstimationem, resoluit Iaso in l. illud num. 6. C. de colla. & Fran. à Ripa in l. in quartam num. 163. ff. ad l. Falcid. dom. Did. Couarru. libr. 3. resolutio. cap. 19. in fine. Anto. Gomez in l. 29. Tauri, num. 21. Petr. Nunni. Auendaño respon so. 9. penulti. col. vers. admissa, & probaui latius in dialogo relatoris, 4. part. cap. 11. & 12, & supra hoc libro, titul. 8. de successionibus, lex. glos. 2. numer. 13. contra Tellium Fernandez hoc negantem in officio tabellionatus, in l. 29. Taur. numer. 15. cum præcedentibus & sequentibus, cuius fundamentis ipse multo ante eius libri editionem respoederam in d. dialogo. † Ad vltimum argumentum iam
7 est satisfactum, non enim reputatur impossibile quod a Principis pendet voluntate, quoties faciliter

id solet cōcedere, vt in l.apud Iulianum.§.si constat, ff.de leg.1.satis probatur, quem tex.ita intelligit, d. D.Coua.d.c.19.nu.5.in fine,& rursus in epitome de sponf.2.p.c.3.n.8.dixi in d. dialogo.4.p.c.11.n.7.† Vbi autem vir antequā matrimoniumcontraheret
8 huiusmodi habet officiū, deducere illud poterit, vt capitale soluto matrimonio, si officiū extat, sin autē constāte matrimonio fuerit venditū subrogabitur precium loco capitalis, quod maritus, vel eius hæredes habebunt præcipuum, & deducetur ex bonis cōstāte matrimonio quęsitis, vt probat Pe.Nu.d.respōso.9.ad finem, & ego in præcitato Dialo.4.p.c.11.in fine.

GLOSSA V.

1 *Fructus & redditus æquiparantur, sedquādoque differunt, ib.*
Redditus appellatione non compræhendūtur fructus, ib.
Partus ancillæ redditus dicuntur non fructus ibid.
Vsufructus compræhendit redditus, ib.
2 *Fructus, vel redditus cuiuscunque rei propriæ alterius ex coniugibus, etiam si res sit restitutioni subiecta, vel ex maioratu, vel Indorum, vel diui Iacobi seu alia commenda communicantur inter virum & vxorem.*
3 *Fructus non sunt pars maioratus.*
Fructus alienans non censetur res maioratus ex quibus colliguntur alienare, ib.

c *Frutos y rentas.* Fructus & redditus æquiparātur l.7. ff.de vsuf. Sed quandoq; differūt secūdū gl. in c.generali in verbo redditus de elect.li.6.Tir.lib.1.de retract.§.1.gl.6.in princ. Ar.Pin.in l.1.2.p.n.13. C de bon.mat. Redditus enim verbū generale est cōpræhendens sub se fructus, sed fructuum appellatione nō comprehendūtur redditus, partus siquidem ancillæ sub redditu nō sub fructibus cōpræhēditur, l.in pecudū.§.partus.ff.de vsur.§.in pecudū inst.de rerū diuisio.gl.in d.c.generali.vsuf.tamē generalius est cōpræhendens etiā redditus, vt in l.7.ff.de vsuf.† Et
2 sic nota ex l.ista, redditus & fructus cuiusq; rei propriæ alterius ex cōiugibus cōmunicari, etiā si res sit restitutioni subiecta, vel ex maioratu, vel ex Indorū, vel diui Iacobi, vel alia cōmenda, cū lex ista genera liter loquatur, quā ita percepit Rod. Xuar.in cōmēto l.1.tit.3.de las ganācias li.3.fori in fine & cæteri Hispani doctores vbiq; Gre.Lup.in l.25.tit.11.p.4. in verbo fructos in fin.& Ioā.Lup.melius cæteris in rep.rub.de don.int.vi.& vx.§.62.n.10.† Vbi reddit
3 rationem, quia fructus non dicuntur pars maioratus.l.in ædibus.§.ex rebus.ff.de dōn.Bal.in c.1.§.donare quali. olim feudū poterat alie. Inferens ex hoc quod non videtur quis alienare rem alienari prohibitam fructus alienando, Ioan.Lup.d.§.62.n.10.qui nimo fructus vsusfructus patri in bonis aduentitijs pertinentes communicantur, vt docet Ioan.Lup. in rep.rub.de don.§.65.in fin.

GLOSS. VI.

1 *Venditionis appellatione omnis alienatio cōpræhenditur.*
2 *Bona constante matrimonio quæsita maritus potest vendere & alienare.*
Maritus est legitimus administrator bonorū constante matrimonio acquisitorum, ib.
Maritus an possit alienare bona constante matrimonio quæsita post commissum crimen hæresis ab vxore, si nondum per sententiam iudicis fuerat declaratum. ib.
3 *Bona constante matrimonio quæsita quoad partem vxorum, an possit maritus donare, & num.seq.*
Donatio an contineatur appellatione alienationis, ib.nume.9.
Donatio an sit propriè contractus, ibi.
4 *Donare est perdere.*
Donandi facultas non venit in generali & libera administratione alicui concessa, ibidem.
Mandatum, vt cumque generale cum libera non extenditur ad donandum, ib.
5 *Maritus an possit donare bona constante matrimonio quæsita ib.*
Creditores an reuocent donata per debitorē, vbi non constat de dolo & fraude ibid. & num.10.
6 *Alienationis appellatione an contineatur donatio. & numer.11.*
Contrariorum eadem est disciplina, ib.
7 *Maritus si luserit & ludendo, vel meretricando bona omnia dissipauerit, an tanto minus ex bonis constante matrimonio quæsitis habere debeat nu.12.*
Socius si ludendo, vel meretricando bona societatis amiserit, an præiudicet socio? ibidem.
8 *Vxor ex bonis communibus potest donare ad pias causas.*
9 *Marito non tollitur comercium per prohibitionem donationis.*
10 *Lex pen.C.de reuoc. his quæ in fraud. credi. explicatur.*
Lex.7.tit.15.p.5.explicatur, ib.
11 *Donare non possunt plures, quibus alienatio permittitur.*
Alienatione prohibita prohibetur donatio, sed alienatione permissa quandoq; donatio prohibetur, ib.
13 *Lex nostra appenditur.*
14 *Donare permittitur marito bona constante matrimonio quæsita ad filias communes do*

tandas

tandas, vel alendas.

15 *Donare permittitur marito bona constante matrimonio quæsito alicui egentissimo.*

16 *Donare an possit maritus bona constante matrimonio quæsita si nobilis, vel in dignitate constitutus.*

17 *Donare an possit administrator cum libera ex causa nobilitatis, vel dignitatis eius, cuius bona administrat. & numer. sequentibus.*

Solita fieri per mandantem videntur mandata, ib.

14 *Lex filius fam. ff. de don. declaratur.*

16 *Lex cum plures. §. cum tutor. ff. de administ. tutorum explicatur.*

1 *Que los pueda enagenar el marido.*) Concordat l. 205 in legibus styli, quæ licèt loquatur in venditione, ad quæcunque alienationem extenditur, cum verbum venditionis omnem alienationem comprehendat. l. statu liberi à cæteris. §. fin. ff. de statu lib. l. quicunque. §. ei ad quem. ff. de instit. l. 2. & ibi Bal. Pau. & Cœpol. n. 25. C. de vsuc. pro empto. Rom in singul. 608. Fel. in c. prælatorũ, n. 5. de accus. Ias. in l. vlt. n. 102. C. de iur. emp. & in l. filiusf. §. diui. 1. lect. n. 106. & ibi Rip. nu. 83. ff. de leg. 1. Ant. Burg. in rub. extra de emptio. & vend. col. vlt. Cass. in consuc. Burg. rub. 9. §. 10. nu. 33. Ioa. Bern. Diez à Luco in regul. 151. & 487. Matth. Afli. in tract. prothomiseos. §. tota lex, n. 6. Math. de Vignate in tractatu de vsuris, n. 142. Bertachinus in tract. de gabellis. 1. mẽb. 8. p. prin. D. Seg. & D. Perez, ad eũ in tract. de bonis lucratis constante matrimonio, n. 12. & n. 138. vbi plura tradit ad intellectũ d. l. styli. 205. & legis nostræ a n. 111. vsq; in finẽ. † Nota ergo ex lege ista, quod maritus potest bona constãte matrimonio quæsita vendere, & alienare tanquam legitimus eorum administrator, eadem consuetudo est Burgundiæ, & ferè in toto regno Franciæ, vt Cas. attestatur in cons. Burg. rub. 4. §. in prin. Quam regulam extende, etiamsi maritus alienet partem vxoris, postquam vxor commisisset crimen hæresis & si nondum per sententiam erat declaratum, quod optimè probat Iacob. Septim. in lib. de institutionibus Catholicis. c. 9. n. 87. & 89. preterquã si fraudulenter alienasse probetur. Quod præsumitur eo ipso quod maritus ante alienationem sciebat, vxorem esse hæreticam, vel si donando alienaret, vt ibi per eum, nu. 87. & 90. † Sed an maritus poterit donare bona constante matrimonio quæsita? Et videtur non posse, quia appellatione alienationis non comprehẽditur propriè donatio, vt in cap. 1. de feudo non habẽte naturam feudi. l. C. de bon. mater. Segura in tracta. de bonis lucratis, n. 151. in fi. cum ergo lege ista permittente maritus possit alienare bona constante matrimonio quæsita, nõ videtur ex hoc ei permitti donatio, quæ non sit proprie contractus, quia nõ est vltro citroq; obligatoria, quod esse oporteret, vt cõtractus verè sit: ; possettvt in l. Labeo. §. contractum, ff de ver. sig. notat gl. in l. contractus in prin. C. de fi. de instrum. & ibi notat Bal. idẽ Bal. in l. si donationis. C. de his quę vi, metusuè causa fiunt, Segura in d. tract. de bon. lucratis, n. 151. vbi similia cõgerit. † Secundo, & si maritus amplam habeat alienandi potestatem bona cõstante matrimonio quæsita, cũ tamen donare sit perdere l. filius fam. ff. de don. Cas. in cons. Burgũn. rub. 6. §. 6. in verbo dentendre compre hu. 25. videtur donare non posse, quandoquidẽ donãdi potestas nõ veniat in generali & libera administratione, nisi specialiter concedatur, vt in l. 1. §. 1. ff. de offi. procu. Cæs. vers. dènique vbi post alios id egregiè expendit Ioan. Orosc. in l. contra iuris. §. vlt. ff. de pact. tex. in l. credito. §. Luc. ff. mãd. quẽ ex tollit, Bal. in l. 1. ff. de mil. test. te. etiã in l. siquis vxori. §. si seruus meus. ff. de furt. l. si filius fam. quæ nihil aliud dicit. ff. de don. l. 3. tit. 4. de donat. p. 5. Et quòd procurator reipublicæ donare non possit est tex. in l. 3. § plane. ff. quod vi aut clam, quẽ notat Bal. in c. ex literis nu. 2. de prob. quæ iura manifeste loquuntur in habẽtibus mandatũ cũ libera tã à lege quàm ab homine. Vtraq; enim in specie facultas denegatur donandi, vt aduertit Arius Pin. in l. 1. C. de bon. mater. 3. p. n. 56. cauendũq; ait Ioan. Lup. in repet. rubr. de donat. int. vir. & vxo. §. 66. n. 29. qui cõtra iura illa & receptas sententias in donatione distinguebat mandatũ legis ab hominum mandato, falso citan. Bald. in d. l. 1. §. de offi. procur. Cæsar. vbi glo. & Bar. verius esse censent in donatione nullam admitti distinctionem licèt aliqualiter distinguant in alio genere alienationis, vt per Ias. & nouiores ibi, & ita aperte asseuerat Pau. Cast. in d. l. filia. fami. ff. de donat. & in l. procurator cui generaliter. ff. de procu. doct. in l. præses C. de trans. vbi d. Ant. Pad. n. 11. & seq. Ias. in l. contra iuris. §. si filius, n. 2. & seq. vbi alios refert. ff. de pact. Et ex hoc infert Ioa. Lup. n. 29. & 30. in d. §. 66. ad prelatũ & Proregem, vt ibi per eu. Ex quibus maritũ donare non posse asseuerat bona constante matrimonio quæsita quoad partem vxoris, cui ibi assentitur Bern. Diez à Luco in apostillis ad eum, refertq; hoc idem voluisse D. Segurã in tract. de bonis lucratis, n. 151. idẽ voluit Rod. Xuar. in cõmento. l. 1. ti. 3. de las ganancias, lib. 3. for. vers. vlterius quæro de quæstione quotidiana, Iacob. Septima. de inst. Cath. c. 6. n. 90. Tell. Fernan. in l. 19. Tau. q. 2. & pluribus sequ. † Contrariã tamen sentẽtiã secure amplectitur Anto. Gom. in l. 53. Tau. n. 73. & Ancha quẽ ipse refert cons. 102. Mouetur primo, quia veri creditores etiã ex causa onerosa, non reuocant donata per debitorẽ, nisi probetur dolus & fraus in ipso alienante. l. 1, & per totũ ff. de his quæ in frau. cred. l. pen. C. eod. ti. ecce ergo ex sola donatione non præsumitur dolus nisi probetur. Secundò quia alias tolleretur cõmercium & facultas contrahendi marito, & bona constante matrimonio quæsita efficerentur inalienabilia, & subiecta restitutioni. † Tertio, quia lex ista marito alienationem permittit, ergo permissa ei videbitur donationẽ, cum de natura verbi alienationis sit, comprehendere omnẽ contractum, per quem dominiũ transfertur, vt in l. 1. C. de fundo dotali. c. nulli de rebus ecclesiæ non alienandis. l. vltima. C. de rebus alienis non alienandis: vbi prohibita alienatione censetur prohibita donatio: quinimo prohibita vẽditione censetur & donatio prohibita, & omnis actus per quẽ dominiũ transfertur glos. sing. & non alibi in l. 2. iuncto text. C. de vsucap. pro emp. quam ibi

ibi notant scribentes.reputat vnicam Bal.in rub.ex
tra de pact. 2.col.& in c.literæ de dilat.Ias.in l.filius
fam §.diui nu. [illegible] & ibi alij Moderniores.ff.de leg.1.
Idem ergo erit in casu contrario,permissa siquidem
alienatione,permissa quoque esse censebitur donatio,
quoniam contrariorum eadem est disciplina, vt in l.1
de his qui sunt sui,vel alie.iu.in principio. † Quar-
7 to opinionem Anton. Gom. confirmat nimis,quòd
si maritus dissipauit multa bona cõstante matrimo
nio ludendo,vel meretricando, vel in alios prauos
vsus conuertendo,non tenebitur ea imputare in par
tem suam,quando bona soluto matrimonio diuidũ
tur,ne infinitæ lites oriantur inter coniuges,vel eo-
rum hæredes,& quia non lusit nec alienauit princi-
paliter animo fraudandi & priuandi vxorẽ sua por-
tione & lucro legali, quod in praxi seruari attesta-
tur Rod.Xua.in d.l. [illegible] tit.3.de las ganancias,lib.3.fo
ri,vers.quæritur circa hoc de alia quæstione, idem
voluit Greg.Lup.dicens verius esse in puncto iuris
in l.13.in verbo,ganancias,tit.7.de societate par. 5.
& Ant.Gom.in d.l.53.Tau.n.76.prope finem. Cui
non obest.l.adeo.§.pen.ff.pro socio ibi, quod in alea
vel in adulterio perdiderit socius, nec l. si is cũquo.
ff.commu.diuidun & l.cohæredes. §.quod ex facto.
ff.fam. ercíscun. & l.cum duobus §.damna.ff.pro so
cio.contrarium disponẽtes, in societate,ex eo quod
ludere sit lata culpa secundum Cyn.in l. pactum.C.
de colla.& meretricari sit dolus.l.si verò non remu
nerandi §.sed adolescens.ff.manda. Bal. in auth. ex
testamento.C.de colla.Mont.in l.1.tit.3.de las ganã
cias,lib.3.fori.qui ex his legibus tenuit contrarium.
Nam ad eas faciliè respondetur, vt ibi dixit Roder.
Xuar.d.vers.quæritur circa hoc,quia argumenta de
societate expressa ad tacitam coniugalem non om-
nino procedunt,quoniam marito competit alienan
di potestas,vt in hac lege statuitur,socio verò non.
Eodem modo respondet Greg. Lupi. in d.l.13.tit.
10.part.5.si ludere potest,ergo & donare. † Vlti-
8 mo facit pro hac Antonij Gomezij opinione, quia
vxor potuerit ex bonis communibus donare alicui ad
alimenta,vel ad pias causas absque mariti licentia.
Dec.consi.[illegible].nu.4.Iaso.in auth.ingressi n. 6.C.de
sacros.eccl.Did.Perez ad Segurã in rep.l.3.§. fin.nu.
75.ff.de lib.& posth. vbi citat concordan.Si hoc ca-
su licet vxori donare,nimirum si generaliter mari-
to liceat. † Et si quis velit hanc tenere opinionẽ,
6 poterit respondere ad ea quæ pro priori opinione
adducta fuere. Ad primum,negando id verum esse,
appellatione enim alienationis comprehẽditur do
natio,vt probaui num.6. & probat optimè Faui. à
Monte in tracta.de emption. & vend.4.quæst.prin.
22.& vlt.quæst.nu. 20.21.& 2.quæst.prin.n.[illegible]. Ad se
cundum respondeo,ista iura procedere, quando in
in bonis seu patrimonio alterius a lege, vel ab ho-
mine esset concessa alicui tertio libera bonorum ad
ministratio,secus si in bonis communibus lex hanc
concedit administrationem prout in nostra specie,
quia tunc bene poterit donare & quocunque modo
alienare,modo cesset dolus & fraus,vt in hac l.caue
tur.& dicam in glo. seq. In casibus igitur,in quibus
ex solo titulo,vel cõtractu presumitur dolus in alie
nante,vt in donatione omnium bonorum,vel ex alia
causa,vel respectu nõ posset talis donatio vxori præ

iudicare,vt censet Ant Gom.in d.l.53.Tau.nu. 72.
10 vers.quod limita. † His tamẽ minime obstantibus
verior & receptior est prior opinio, imò quod non
liceat marito donare bona constante matrimonio
quæsita quoad partẽ vxoris,ex rationibus superius
traditis,[illegible] & [illegible] supra hoc eodẽ lib.tit.1.de
melior.[illegible] glo.1.nu.[illegible] cuius præcipuum fundamẽ-
tum consistit in satisfactione eorum,quæ pro contra
ria opinione adduximus. Non me mouet inprimis,
quòd creditores ex causa onerosa non reuocant do-
nata alicui,nisi dolus aliàs probari possit,vel fraus,
quia tex.in l.1.& per totum.ff.de his quæ in frau.credi.
l.pen.C.eo.tit.hoc non probant, imo potius contra-
riũ quod in donatione inter viuos solus euentus spe
ctetur & non consilium fraudan.quod probat.l.pen.
C.de reuo.his quæ in frau.credi. ibi,& cõtra eum qui
ex lucratiuo titulo possidet scientiæ mentione de-
tracta, exponit glo.ibi,id est,nõ destinguendo sciue
rit,vel ignorauerit,quia vtroque casu tenetur. Idẽ pro
bat.l.7.titul.15.p.5.& ibi notat Greg.Lup.in verbo
diesse en su vida,vers.si tamen intelligas.& idẽ pro-
bare ait.l.qui autẽ.§.similique modo.ff.de his quæ in
frau.credito.Quod autem secundo loco diximus de
comercio,quod ipsi marito tolli videtur, nihil obs-
tat.Nã de eo,quod ad eũ spectat,nõ tollitur comer-
11 tiũ,nec de parte vxoris,si titulo oneroso alienetur. †
Tertiũ verò argumentũ falsum est, non enim proce-
dit affirmatiuè,sed negatiuè,vt optime probat Te-
lles.Fer.in l.19.Taur.n.[illegible].ex l. filius fam. ff.de don.vbi
filiusfam.res in peculio cõcessas potest alienare,do-
nare autem non potest,& quia socius alienãdo præ
iudicat socijs in rebus societatis,glo.Bar. & Sal.in l.
nemo ex socijs.ff.pro socio.Soc.& Ias.2.col. in l. sti-
pulationes nõ diuidũtur.ff.de verb.oblig.Dec.in l.si
socius.n.3.ff.si cer.pet.Donare autẽ non potest,vt di
cit Imola in l.illa autẽ institutiones,col.2.ff.de hær.in
sti.Ioã.Lup.in rub.de don.§.66.n.29.Nec in manda
to quod quis possit disponere de re tanquã propria,
cẽsetur cõcessa potestas donandi.l.cred § 1.ut.ff.man
da.confert tex.in l.cõtra iuris §.si cũ l.seq.ff.de pact.
cũ alijs à d.Ant.Pad.cõgestis in l.præses,n.1 .& seq.
C.de trans.Procedit enim argumẽtũ negatiuè,pro-
hibetur alienatio,ergo & donatio:vt in legibus [illegible]
citatis,non affirmatiuè,potest quis alienare, ergo &
donare,vt dixi:quoniã multi possunt alienare, nõ ta
12 mẽ donare,vt in administratoribus cũ libera, vt di-
ctũ est. † Minus oberit aliud fundamẽtũ quod malè
cõsumpta in ludo,vel alias, nõ tenetur maritus cõ-
pẽsare in partẽ dimidiã, quæ sibi cõpetit in bonis
cõstãte matrimonio acquisitis,propter liberã admi
nistrationẽ sibi à lege cõcessã bona expẽdẽdi & alie
nãdi,quoniã vera nõ est hæc opinio,si soluto matri-
monio ab vxore probetur aliqua notabilis consum
ptio bonorũ arg.eius quod de societate ibi diximus
Vel si concedamus eã opinionẽ verã esse,eã in ludo
quæsitis tãtũ admitterẽ,eo quod lucrũ, vel damnũ
posset esse reciprocũ.Vltimũ argumẽtũ nihil obest,
non enim infertur,mulieri licet ad pias causas dona
re,ergo & marito generaliter ei licebit,imò ratione
correlatiuorũ contrariũ inferri posset, quod marito
nisi ad pias quoq; causas donare minimè liceret.No
strã sententiã confirmat responsum,Bal. conf. [illegible]
lib.2.vbi in fortioribus terminis,decidit quæstionẽ

nepe, stante statuto quòd maritus possit de bonis acquisitis cũ vxore vendere, & alienare ad eius volũtate sine consensu & voluntate vxoris, intelligendũ est de parte eius, non de parte vxoris. Et si extenderetur ad partem vxoris, non permittitur titulo donationis alienare, quia donatio est titulus dissipatiuus, quod non videtur concessum in præiudiciũ vxoris.
13 † Præterea hoc in specie probatur per legem nostrã, qua reuocatur alienatio in fraudem facta, veluti si bona aliqua venderet magni valoris paruo pretio, quia potius donatio videtur, quã venditio, vt in l. si quis donationis causa. ff. de contra. empt. Quãto ergo magis donatio videbitur in fraudem facta. Ridiculosum enim esset, disponere quod mulier habeat dimidiã cõstante matrimonio acquisitorũ partem, si posset maritus qui forte nullos filios haberet titulo oneroso, & lucratiuo eã vxoris partẽ alienare, vt recte considerauit Tel. Fern. in l. 19. Taur. n. 5. scilicet
14 post principiũ. † Limita tamen hanc communem & receptam sententiã, vt procedat præterquã si maritus donationẽ alicui fecerit bonorũ cõmuniũ constante matrimonio acquisitorũ ad filias cõmunes dotãdas, vel alimẽtãdas, vel ad alias necessarias causas arg. tex. in l. 1. filiusf. ff. de donat. ibi, quid ergo si iusta ratione motus donet, nunquid possit dici locũ esse donationi? quod magis probabitur, dicit ibi glos. in verbo iusta ratione, vt matri, vel similibus coniũctis personis donare possit vt in l. 1. §. fe. 1 non nullos ff. de tut. & ratio. distrah. & in l. cũ plures. §. cũ tutor. ff. de adm. tut. hæc fuit sententia R. d. Xuar. in l. 1. tit. 3. lib. 3. fori, vers. vlterius quæro de quæstione quotidiana in fine, & citat not. ita per doc. in d. l. cũ plures §. cũ tutor. & in l. cõtra iuris. §. si filius. ff. de pact.
15 † Ex quo infero, licere marito donare aut remittere debitũ alicui egentissimo extremaq; fortunæ inopia laboranti ex sententia glo. in l. omnes. C. de anno. & tribu. lib. 10. cũ aliis a d. Ant. Pa. heretatis in l. præses, num. 5. C. de transact.
16 † Solet tamẽ dubitari, an nobilitas eius cuius bona ab alio administrãtur, sit sufficiens causa ad donandum? & crederem satis esse, poterit enim pater, vel cæteri administratores, vel filius cui libera peculij administratio concessa fuit, vel maritus ex bonis cõstante matrimonio acquisitis donationẽ moderatã facere etiã exteris, iuxta sententiã gl. in verb. liberã & Innoc. in c. grandi de supplen. negl. prælat. lib. 6. Cuius dictũ sequitur & cõmendat nimis And. Sic. in c. . de don. allegãs tex. satis singularẽ & mẽti tenendũ in d. l. cũ plures. § cũ tutor. ff. de adm. tut. ibi, pro facultate patrimonij, pro dignitate natalium constituet alimenta seruis libertisq; nonnunquã & exteris si hoc pupillo expediat, præstabit solennia munera parentibus cognatisq; mittet, ad idẽ confert tex. in l. filiusf. ff. de don. vers. nonnunquã, ibi filiũ senatoris, vel alterius dignitatis, vbi id notant scribẽtes & Lud. Rom. id excellens in d. l. filiusf. n. 3. & ibidẽ Cũ. n. 7. & similiter licet eũ tex. in d. §. cũ tutor nõ alleget in §. 1. n. 1. instit. qui. alien. licet, vel non Ioã. Lup. in rep. rub. de don. inter virũ & vx. §. 9. n. 5. Ale. in l. pactũ curatoris nu. 3. C. de pac. & ibi Iaso, & nouiores ide Ias. in § contra iuris. §. filius n. 7. ff. de pact. Curt. in d. l. præses. n. 10. & ibi Iacob in n. 6. & d. An. Pad. n. 6. Ale. in l. pactũ curatoris, n. 6. C. de pact. Tiraq. de nob. c. 37. nu. 35. Fel. cons. 16. nu. 8. Areti. cons. 14. n. 1. & seq. & alibi sæpe doctores quorũ sententia verior est & receptior, quãuis Ar. Pin. in l. 1. p. n. 57. C. de bon. mat. teneat cõtrariũ respondeatq; ad dicta iura subtiliter, vt ibi per eũ.
17 † Quam sentẽtiã limita, vt procedat, quoad ea, quæ nobilis donare consueuerat, nõ quoad ea, quæ rarissimè largiebatur, arg. tex. in l. vel vniuersorũ. ff. de pig. actio. & l. quũ semissẽs ff. de vsur. & l. fistulas. §. si tuncta. ff. de contra. empt. ita limitat And. Sicul. in c. cũ sit generale de foro cõpet. Ias. in l. pactũ curatoris. C. de pact. Ioan. Lup. in rep. rub. de donatio. §. 9 n. 5. in fi. & ibi Bern. Diez a luco in apostillis. & d. D. Seg. in rep. l. 3. §. fin. n. 65. & ibi Did. Per. ff. de lib. & posth. Cortesius de potestate regia p. 1. q. 4. n. 10. & Segura, n. 64. & sequẽtes congerit plura similia quæ iuxta consuetudinem fieri censentur, vide eum omnino.

GLOSS. VII.

1 *Marito non licet in fraudem vxoris bona cõstante matrimonio quæsita alienare.*
2 *Dolus & fraus a quo debeat probari.*

Cautelosamente por defraudar ò dannificar a la muger. Nota quòd licet marito permittatur alienatio bonorũ constante matrimonio acquisitorũ, intelligere oportet, non permitti dolosam alienationẽ & in fraudẽ vxoris. In quacunq; enim libera & generali administratione nõ videtur permissum, aliquid dolose fieri, nec si factũ fuerit, obligat dominũ. l. credit. §. Lucius, vbi id notat Bal. Fulgos. in l. 2. & Bal. in l. vlt. in fin. C. de contra. emp. Bar. in l. vlt. in fi. ff. de præt. sti pul. qui pulchre loquitur, & in l. si filius. §. si fe. ff. de leg. 3. Ioan. Fab. Ioan. de Plat. & Ias. in §. in bonæ fidei inst. de actio. Matth. Afflict. decis. 139. in fi. vbi per d §. Luc. plura cumulat Ioã. Lupi in rep. rub. de don. inter virũ & vx. §. 66. n. 76. vbi plura addit Ro. Xua. in l. . tit. 3. li. 3. fori vers. vlterius quæro de q. q. col. in fine.
2 † Et dolus iste probari debet ab vxore, vel eius hæredibus: vt ex hac lege & aliis expedit Iacob. Septimacẽ. de institutio. cath. c. 9. n. 89. Alciatus in regula. 3. præsump. præsumptio. 5.

GLOSS. VIII.

1 *Vidua luxuriose viuens amittit dimidiam partem bonorum constante matrimonio acquisitorum.*
2 *Vidua luxuriose viuens amittit lucra, & applicantur hæredibus mariti etiam extraneis, atq; etiam si vidua lucra iam exegerat, atque etiam si post annum luxuriose viuat luxuriose.*
3 *Vidua inhoneste viuens non gaudet priuilegijs viduis concessis.*
4 *Vidua luxuriose viuens amittit priuilegiũ fo*

ri & honoris, quo gaudebat viuente marito.

5 *Vidua quod luxuriose viuat, vel semel stuprum committat multum interest.*

Pœnæ impositæ viduæ stuprum committenti non corriguntur iure canonico, ib.

6 *Vidua stuprum committens, vel luxuriose viuens ante, vel post annū luctus an amittat legata.*

Lex 9. titul. 12. libr. 3. fori explicatur, ibid.

7 *Vidua semel stuprum committens nō amittit lucra constante matrimon. quæsita, nisi luxuriose vixerit.*

Lex & mulieri. ff. de curato. explicatur, ibidem.

Mulieri luxuriose viuenti quando detur curator, ib.

8 *Vidua stuprum committens an amittat dotem? & n. seq.*

Vidua honeste viuens censetur durare in priori matrimonio, ib.

9 *Vidua stuprum comittens quibus casibus non amittat dotem.*

10 *Vidua stuprum committens quod nullo casu amittat dotem? & n. seq.*

11 *Lex nostra intelligitur, & cum sit pœnalis non extenditur.*

12 *Lex si vxor. §. quamuis. ff. de adult. exponitur.*

13 *Vidua censetur esse sub priori matrimonio quomodo intelligatur.*

14 *Vidua in honeste viuens quid amittat.*

15 *Vidua an possit accusari de adulterio in vita mariti commisso ab eius hæredibus?*

Adulterij crimen in vita viri cōmissi an possit obijci viduæ dotem repetenti à mariti hæredibus. ib.

16 *Adulterij crimen quando possit obijci ab hæredibus mariti aduersus viduam, & numer. 17.*

Vidua quando ab hæredibus mariti accusari possit de adulterio in vita mariti commisso. ib.

18 *Vidua luxuriose viuens ante, vel post annū luctus non amittit dotem, sicut nec eā, quæ stuprum semel commisserit.*

19 *Vidua stuprum committens, vel luxuriose viuens non amittit bona paraphernalia.*

Mulier propter adulterium priuatur bonis paraphernalibus ex communi sententia, ibid.

h *Y siendo vidua viuiere luxuriosamente.*) Nota ex lege ista. quod mulier, vidua post mortē mariti luxuriose viuens amittit dimidiā bonorū partē cōstāte matrimonio acquisitorū, & applicatur hæredibus viri, quòd annotauit Ioā. Lup. in rep. rub. extra de dona. int. vi. & vx. §. 67. in prin. d. D. Co. in epit. de spōs. p.
2 c. 7. §. 6. n. 12. An. Go. in l. 14. Ta. n. 17. & in l. 53. Ta. n. vl. † Quā conclusi. amplia, primo etiā si partē suā iā exegerit vidua, vt expeditur ex hac lege in fi. ibi, y seā bueltos los tales bienes. Secūdo extende, etiā si hæredes sint extranei, vt in lege hæredis appellatione. ff. de ver. sig. licèt quādoq; verbū hæres ad filios tātū referatur iuxta materiā subiectā, vt in l. ex facto. §. si. ad Treb. l. Gall. §. & si parēte. ff. de lib. & post. c. si clientulus de alien. feu. cū ibi notatis per doc. Ioā. Lup. in rub. de don. §. 67. nu. [illegible] vbi aliter ampliat decisionē hāc, nēpe, vt procedat, etiam si vidua post annū luctus viuat luxuriose: quod expēdit ex verbis legis nostræ ibi, siēdo vidua: probatq; ie esse satis rationabile, ex eo quod durāte viduitate gaudet priuilegijs mariti, eiusq; retinet dignitatē. c. ex par. B. & ibi glo. de foro cōp. & in Clem. ne Romani in verbo vacare de elect. tex. in l. filij. §. vidua. ff. ad municipa. nimirū ergo, si ea priuilegia & lucra amittat, si in-
3 honestè vixerit. † Cōfirmatur ex regula generali, quod vidua inhonestè viuens nō gaudet priuilegijs viduis concessis, vt asserit Fel. alios referens in c. significātibus pen. col. de offi. de leg. Ber. Dieza Luco in apostillis ad Ioā. Lup. in d. rep. rub. §. 67. n. 16. †
4 Ex qua primo infero, quòd licet vidua potiatur priuilegio honoris & fori, quod habebat viuēte viro, vt in l. fœmin. in fin. C. de sena. l. filij. §. vi[illegible]. ff. ad municip. notat Bar. in l. fi. n. 2. C. de verb. sign. Fel. in c. ex part. col. 1. de foro cōp. Ioā. Lup. in d. §. 67. n. 2. Hoc tñ fallit in vidua luxuriosè viuēte quæ propter inhonestā vitā amittit priuilegiū iuxta receptissimā sententiā doctorū per tex. in l. his solis C. de reu. don. vt elegāter probat Lud. Rom. in l. 1. §. si vir. ff. ad vlla. & vt receptissimū tenuit Alex. in l. cū quædā puella n. 9 ff. de iur. omn. iud. Hyp. in l. vnic. n. 5 [illegible] C. de raptu virg. Ioā. Lup. in rep. rub. de dona. inter vir. & vxor. §. 67. n. 16. & complures citati à Tir. de nobil. c. 18 nu. 1 [illegible] Quæ vera est & receptissima sententia, cuiusuis cōtrariū voluerit Fulg. & Dec. n. [illegible] in d. l. cū quædā puella. Potest tñ sustineri cōcordia Arij Pin. in l. vlt. n. 4. in fi. C. de bon. mat. distinguētis famosam palā meretricē, & eā quæ nō omnino castè viuit. illa enim notoriè indigna nō sine offensione reipublicæ priuilegijs frueretur, de hac aut ē cōsultius est, nō inquirere viuat honestè, necne. Id quod iuuari ait ex doctrina glo. d. distinguētis inter publicā & occultā in l. cū lege in fi. ff. de test. quā singularē dixit Imo. ibi & Bald. in l. 1. col. 1. ad fi. C. de sent. tradit Fel. in c. testimoniū, n. 16. de test. quæ distinctio mihi verè applaudet, si in-
5 ter famosas meretrices enumeres eā, quæ vnū habet amasium, [illegible] hoc sit publicū. † Ex hoc, collige in hac materia interesse plurimū an vidua semel stuprū commiserit, an verò mulier luxuriose vixerit, hoc est quòd alieno pluries in corpus suum deliquerit, vt vitā luxuriosam degere videatur cū vno, vel pluribus. Priori enim casu quæ semel stuprū commisit ante annū luctus, priuatur legato sibi à marito relicto, & applicatur personis in l. [illegible] vers. etiam amittendis. C. de secundis nuptijs enumeratis, vt in

afir. in

authen.de restitu.& ea quæ parit.§.fi.col.4.Ioan.de Garronibus in l.fœminæ.C.de secund.nupt.nume. 31.& iure regio est tex.expressus in l.3.tit.12.de secund.nup par.4.quæ pœna nō corrigitur iure canonico per tex.in c.vlt.de secund.nup.corrigentē pœnas iure ciuili impositas contrahenti secundas nuptias ante annū luctus,quoniā correctio hæc nō extenditur ad pœnas impositas viduæ stuprum committenti,nec ad pœnas fauorē filiorum priorū matrimonij respicientes,vt expenditur ex doctrina In nocē.quem ibi cęteri interpretes sequūtur in d.ca. fina de secund.nup.estque recepta sententia,quam late resoluit Ioan.à Garro.in d.l.1.C.de secūd.nup. nu.133.& in auth.eisdē pœnis nu.4.& sequitur, Ripa in l.fœminæ num.31.C.eod.tit.Hippoly.in l.vnica,nu.14.C.de raptu virgi.Ioan.Lupi in repe.rubr. de dona.§.67.nu.5.d.D.Couarr.de sponsali.2.part. c.3.§.9.num.5.Emanuel Costa Lusitanus in repe.c. si pater.1.par.in verbo legauit,nu.31.de testa.in 6.cum pluribus concordātijs & exēplis a me traditis latissimè in l.. glo.2.nu. .& deinceps tit.1.de matrimonio supra hoc eodem lib. Post annū vero luctus,si stuprum cōmittat non amittit legata argum.1.tex.in d.§.vlt.in authē.de restitutio.& ea quę parit.quod esse ex mente cōmunis opinionis supra relatę resoluit Emanuel Costa in d.cap. si pater. 1. par.in verbo legauit nu.35.quæ sententia vera est, licet contrarium asserat Anto.Gomez.in l.14.Tauri num.17.per tex.in l.9.tit.12.lib.3.fori,vbi generaliter disponitur quod si mulier post mortem mariti nō bene vixerit,amittit quidquid maritus sibi in testamēto reliquerat,nec distinguit an intra annū luctus vel post annū id fecerit, cui statim respondebimus.

6 † Secundo vero casu,quando mulier marito mortuo luxuriose vixerit,& non semel tantum stuprū cōmisserit, etiam post annum luctus priuatur legato sibi à marito relicto,& ita intelligitur.d. l.9.tit.12.lib.3.fori,vt optimè resoluit EmanuelCosta in d.c.si pater.1.par.in verbo legauit n.41. pag. 98.ad fin.ibi,no hiziere buena vida, hoc est,si cōtraxerit habitū male viuen li,quæ lex trāscribere visa fuit,eodē Costa authore,legē his solis. C. de reuocā. dona. Vbi autē semel stuprum admisit vidua post annū luctus non priuatur legato à marito sibi relicto iuxta resolutionē supra n.præcedenti in fine traditā.

7 † Bona autē constāte matrimonio quæsita tūc amittet vidua,quoties luxuriose vixerit ante vel post annū luctus,vt in hac lege statuitur, non vero si semel stuprū cōmiserit,ita tex.nostrum intelligit optime Eman.Costa in d.c.si pater.1.par.in verbo legauit nu.28.29.& pluribus sequenti.pag.90.ad fi.& sequen.cōtra d.D.Couar.in epito.de sponsa.2. par.c. 7.§.6.nu. . & nu. . Mouetur ex verbis legis nostre viuiere luxuriosamēte,quæ ad eā,quæ semel stupru commisit adaptari minime possunt,sed ad eam quę fornicationis vitio fuerit assuef. &acitat text. optimū in l.3.mulieri.ff.de curato.furio.sibi & mulieri, quæ luxuriose viuit bonis interdici potest. Dicitur autem mulier luxuriosè viuere,quæ aut meretricio more viuit,aut prodigali luxuria bona propria dissipat secundū vnā aut alterā expositionem glossæ.1. eiusdē legis,quā legē vltra Cuma.& cæteros eius interpretes,& Areti.in l.is cui bonis colu. vltima, & Rip.num.17.& 16.ff.de verb.obligatio.& Anto.Augusti.emendationū lib.4.cap.11.Acostā in d.c. cap. si pater in verbo legauit nu. 40. Ferdinandū Vazq. Menchaquen.de successiō.creatione.§.12.nu. 9. ad finem,explicat omniū optimè Arius Pinel. in l. vlti.nu.12.C.de bon.mater.Alia etiam iura in hāc sententiam citat Costa vbi supra vbi etiam idem esse dicit, si in lege nostra diceretur, luxuriosa esset, citat.l.si quis cū sciret,ff.de vsucapione pro emptore.

8 † Sed dubitari solet,an vidua habens accessum ad aliquem,&sic cōmittens stuprum amittat dotē, perinde ac eam amittit ex adulterio constante matrimonio commisso,quod videtur,eo quod durante viduitate censetur in præcedenti matrimonio permanere,vt in l.vltima.C.de bon.matern. & ibi notat Cyn.Barto.Bal.Arius Pinel.num.4. & cæteri interpretes,& quia tanta censetur offensio in viuū defunctū,ac in viuum,vt in l.pen.& ibi glo.& Bar.ff.de adulte.Hæc est doctrina Pauli Castr e.in l.sororem, num.4.C.de his quib.vt indig.& in l.fideicōmissum 2.colu.in fin.C.de fideicom.& in consil.147.lib. 2. cui accedunt August.Ariminen.in addition. ad Angel.& ipsemet Angel. in tracta. de malefi.in parte che me ay adulterato nu.303.Gerard.de Petra Sancta singul.48.Hyppolitus singula. 234. & singula 416.& in l.1.§.atē diuus nu.4.ff.ad l.Cornel. de sicar. & in consi.13.nu.16.& in l.vnica nu.38.C.de raptu virgi.Belenzina ad Panorm itan.in cap.plerumque, & ibi Præpo.1.nu.3.de donationib.inter virū & vxorē Ioan.Lupi in repeti.eiusdē rubricæ.§.67.num. 6. & 9.vltimo.nu.6.Crottus in l.4.§.Cato. 1.lectione n. 139.ff.de verbo.obligatio.Ioan.Nenizanis in sua silua nuptia.libr.1.titu.fœmnō est nubendum nu. 4. Franc.Ripa in rubr.de iudi.num.21.Iaso in l.2.nu. 6.ff.so.u.matrimo.Cyfontan.in l.14. Tauri in fi. dicens contrariā sententiam esse fauorabiliorem Felin.in c.pastoralis colu. 3. vers.mulier de iudi.Tiraq. de nobilita.c.18.nu.2.Curtius Iunior in tracta.Feudo.1.par. 2.casu princip.Moderni in Apostillis ad Felin.in cap.pastoralis de iudi.Berna.a Luco in repertorio Ioan.Lupi in repe.rubri. de donationib. inter vir.& vxorem,& cap.per vestras eod.titu. quā Pauli Castren.opinionē attestatur communē Bellō in rubri.C.de eden.nu.83.& Boeri.decis.338. 9 † Limitatur dupliciter hæc sententia. Primo vt procedat in vidua committente stuprum infra annum luctus,quo in tēpore magis fingitur durare matrimoniū argumen.tex.iuncta glo.in l.vnica.§.exactio. C. de rei vxo.actio.secus elapso anno. Secūdo procedit, quoties dos non est soluta vxori, sed est penes hæredes mariti,tunc hæredes conuenti excipere poterunt de stupro commisso,secus si dos soluta seu restituta esset,quia nō cōpeteret tunc repetitio, quippe cū eo in tempore dos dici minimè posset, argumento tex.in l.cū pater.§.qui dotale.ff.de lega.2.& l.etiā ff.de fundo dota.ita limitat sententiam prædictam Anto.Gomez in l.80.Tauri numer.20. Boeri decisio.338.num.12.

10 † Sed prædictis non obstantibus contraria sententia indistincte verior est, imo quod vidua cōmittens stuprum nō amittit dotem, etiā si luxuriose vixerit intra annum luctus, nec ei dotē petenti obstet exceptio stupri. Primo vrgentissimè probatur ex textu in authē.de resti.& ea quæ parit.

§.fin.vbi vidua ex stupro intra annum luctus com-
missso ponitur in ammittēdo lucro dumtaxat quod
habitura erat ex bonis viri,non ergo amittet dotē
propriam,non enim par eademque ratio esse vide-
tur,debita amittere,& lucra non capere. l. vltima.
C.de codicil.l.asiduus.§.vlt. C. qui potio.in pigno.
11 habe. † Secūdo eadem ratione hoc probat lex ista
puniens viduam stuprum committentem in amis-
sione bonorū constante matrimonio quæsitorū, nō
igitur extenditur ad dotem,cum sit lex pœnalis, at-
que ideo restringenda & minime extendenda,cum
que nō sit par ratio lucri & damni,nam vt glos. ait in
cap.fi.de iure patrona.non est nostrum,legales pœ
nas extendere.Nulla autem lex præfatam pœnam
viduis statuit facit text.notab.in l. vt si quis versi.
diuus.ff.de relig.& sumpti.fune.ibi.nō recte facere,
12 pœnā tamen in eam statutā non esse. † Tertio vr-
get text.in l.si vxor versi.quāuis.ff.de adulte.ibi si vi
dua esset,impune in eam stuprum committeretur.
Sed text.ille loquitur quoad impunitatē eius, qui
cum ea fornicatur,nō quoad ipsam viduā, vt aduer
tit Hyppolit.in singul.150.& d.D.Couar. in epito-
me de sponsa.2.par.c.7.§.6.num. 11. tametsi aliter
eam legē explicet Alcia.lib.2.parergō.c.40.& Bu-
dæ.in annotatio.in Pandectas titu. de adulter. §. si
vxor.Catelli.Cotta in vltimis memorialib.dictione
meretrix.Est etiā tex.in dic.l.si vxor.§.diuus,ibi,ma
trimoniū nec spē matrimonij violare permittitur,
ex quo cōstat pœnā non inferri matrimonio finito,
& ita praxis obseruat teste Ario Pinelo in l. vlti. C.
de bon.mater.nu.10.in fine: his & alijs rationibus
huic sententiæ adhærent non pauci, quorū primas
obtinet,Alexā.in l.sororē.C.de his qui.vt indig. cui
ad stipulatur Iaso.sibimet contrarius in l.fidei com
missum num.3.C.de fideicom.Deci.in capit.pasto-
ralis num.8.de iudi & iterū in l.cū quædam puella
nu.12.ff.de iurisd.omni.iudi.Guillel.Mainerii.in l.in
ambiguis pro dote num.208.ff.de regul.iur. Carol.
Moline.in consuetud.Parisien.titu.1.§.30.quæst.28.
num.142.Cassane.in consuetudi.Burgund.rubric.4
§.6.num.24.fol.156.col.1.versi. sed quæro, Crottus
in l.2.§.Cato.1.lectione colu.4.versi. pro quo etiam
adhuc,& lectione.2.versi.7.quærit Bart. col. penul.
ff.de verbo.obligatio.Ripa in l.2.num.8.ff. solu. ma
trimo.Anto.Gomez in l.80.Tauri num.70. Aymon
Crauete notabiliter consi.205.num.24.lib.1. Ioan.
à Garronibus in authentic.eisdem.C.de secūd.nup.
Duarenus in d.l.2.versi.2.casus ff.solu. matri. Boe-
ri.decis.338.nu.12.dicens secundū hāc opinionem
fuisse iudicatum in suprema curia Burdegalē. Bo-
nus de Curtili in tractatu nobilitatis par.3.nu. 94.
Pet.Dueñas in regula.12.limi.3.Dida.Perez in l.6.
tit.2.lib.4.ordi.in glo.magna ad finem colu. 1327.
& sequen.Emanuel Costa in cap.si pater de testa.in
6.par.1.in verbo legauit nu.41.in fin.& 42. & sequ.
Arius Pinelus in l.vltima nu.10.& 11.C.de bon.ma
13 ter. † Vbi asserit hanc Alex.sententiam esse tenē
dam reiecta distinctione quam Alcia.sensit regu. 2.
præsum.9.& d.D.Couar.in epito.de sponsali.2.par.
c.7.§.6.nu.12.prope finem,& ante eos Ioan. à Gar-
toni.in authen.eisdem.pœnis num.21.C. de secūd.
nup.damnantes opinionem Pauli in vidua secūdo nu
bente intra annum luctus,Neque aliquid inquit, ob-

stare ineptam argumentationem multorum ex ver
bis dict.l.vlt.C.de bo.mater.& similiū, quæ in vi-
duitate censent representari præcedens matrimo-
nium,procedunt siquidem in fauorabilibus ipsi cō-
iugi non in pœnalibus,quod fatētur doctor.ipsi, vt
Felin.refert in capit.ex parte colu. 1.limita.3.de fo
ro compe.non aduertētes quam in hoc sibi ipsis re
14 pugnent. † Vel intelligi poterunt leges prædictæ
quoad domicilium,fauores,& priuilegia,vt illa om
nia perdat propter vitam suam impudicam, sicut
ea amittit per transitum ad secūdas nuptias,ne plus
mulieri prosit luxuria quam castitas, vt in dict. au-
then.de restitu.& ea quæ parit.§.vltimo.Ange.consi.
369.in prin.Boeri.dict.decisio.338.col. antepen. in
15 medio. † Corroboratur hæc Alexand.sententia cō
tra Paul.ex eo quod hæredes mariti secundum re-
ceptiorem sententiam non possunt accusare viduā,
vel ei repetenti dotem obijcere de adulterio in vi-
ta mariti commisso,vt voluit Specula. in titu.de do
te post diuortiū restitu.§.1.versi.quid si mulier agit,
quem sequuti fuerunt Bal.ad Specula. tit.de dona.
inter vir.& vxor.Ioan.And.& Abb.Siculus in capi.
plerūque eodem titulo,idem Bald.consi.382. lib. 1.
idem Bald.Imol.Rapha.Paul.Castr.& Alexan. in l.
rei iudicatæ.§.1.ff.soluto matrimonio, Paul. & Iaso
in l.2.§ item si voluntate eodem titu.Ioan.Faber in
l.vltima.C.de adulte.Ange.de maleficijs in verbo
cheme ay adulterato in 8.quæst.Ioan.Campe.in tra
cta.de dote.2.par.quæst.126. & sequen. Boeri.dict.
decisio.338.num.7.Anto.Gomez hanc dicens com
munem in l.80.Tauri nu.68.Si igitur hæredes ma-
riti non possunt accusare viduam de adulterio in vi
ta eiusdem mariti commisso,nec vxori viduæ dotē
petenti id obijcere,nimirum si stuprum soluto ma-
trimonio commissum accusare non possint, hoc ar-
16 gumento vtitur Boeri. dict. decisio. 328. in fine. †
Hæc tamen Specula.sententia num.præcedenti tra
dita,dupliciter limitatur.Primo nisi maritus ita re
pente decessisset adulterio commisso, vt adulterum
accusare non posset, tunc nimirum poterit hæres
adulterum obijcere & retinere dotem. secundum
Ioan.And.in additio. ad Specula.titu. de feudis. §.
vltimo & Cyn.in l.1.C.de reuocand.dona. & Ioan.
Campe.in tractat.de dote.2.par.quæst. 128. Boeri.
17 d.decisio.338.nu.8. † Secundo limitatur,nisi mari-
tus improbasset delictum vxoris, vel à domo eam
expulisset,vel conquestus fuerit,licet non accusaue
rit secundum Alexand.in l.rei iudicatæ.§. 1. ff. solu.
matrimo.qui citat in hanc sententiam text. in l. 1.
in fi.versi.cōquestus.ff.ad Sillania. idē voluit Imol.
in l.cum mulier.ff.solut.matrimo.& Ioan.Campi de
dote.2.part.q.128.& Bald.consil.88. lib. 1. Hoc sub-
limitans procedere si hæres sit de suis, secus si ex-
traneus vel singularis successor,quia tunc adulter iū
obijcere non poterit,idem voluit August. Arimi.
in apostillis ad Angel.de Maleficijs in verbo. cheme
18 ay adulterato.Boeri.d.decis. 338.nu. 8.in fin. † Et
non solum quando stuprum commisit mulier ante
vel post annum luctus non amittit dotem,verū nec
cum luxuriose viuit & meretricio more, quia cum
lex ista sit correctoria,nō est extēdenda ad dotem
& potissimum cū non sit par vel similis ratio in do-
te,quæ in bonis cōstāte matrimonio quæsitis,vt po
te

te quæ legis beneficio acquiruntur coniugi, quo facilius potuit lex vxorem priuare, quam dote, quam proprio iure sibi vendicat mulier, ita expressim ad notauit Emanuel Costa in dict.c.si pater.1.part. in
29 verbo legauit nu.44.& 45.de testamen.in 6. † Qui
30 num.sequen.asseuerat minus priuari viduam stuprum committentem vel luxuriose viuẽtem bonis paraphernalibus, licet iuxta communem sententiã propter adulterium eis priuetur, ex sententia glo. communiter recepta in c.plerunque in verbo dotalicium, extra de dona.int.vir.& vxo.quam communem attestatur.d.D.Couar.de sponsalibus. 2. part. cap.7.§. 6.num.2.

G L O S S. IX.

1 *Bona constante matrimonio quæsita per alterum ex coniugibus communicantur vtrique, nec vt propria reputantur.*

2 *Bona constante matrimonio quæsita an dici possint lucrum.*

Bona constante matrimonio quæsita an absque acceptatione transmittantur ad hæredes, ibidem.

Lucrum omnem à lege delatum, præter hæreditatem, transmittitur sine agnitione, ibi.

3 *Lucris constãte matrimonio quæsitis an possit hæres vxoris iam mortuæ renunciare.*

Hæres ad quem transmittitur hæreditas ex vi sanguinis, suitatis, vel iuris deliberandi potest repudiare, ibidem.

1 *Por su marido y por ella.* Ex his verbis expendi potest, bona constante matrimonio quæsita per alterũ ex coniugibus non dici verè lucrum, sed communicationem mutuam, nec eis congrue applicari posse authoritates doctorum loquẽtium de lucro nuptiali. Quod verè non dicitur, vbi æqualiter vtrique cõiugi consulitur. Siue igitur maritus solus acquirat, siue vxor, communicatur per eorum alterum acquisitum, vtrique, quod colligitur ex Paulo Castren. in l.si pater puellæ ad fi.C.de inoffi.testan. & argu. tex. in l.de fidei commisso.C.de transactio.ex Ripa in l. feminæ num.43.C.de secũd.nup.ex Ferrando in l.hac edictali num.32.C.eod.titu.ex Ioan. Lupo in repeti.rubri.de dona.inter vir.& vxorem.§. 50. col. vlt.& §.62.n.17.versi.ex quo.& versi.sed nec vera, idq; docet.d.D.Coua.in epitom.de sposal.2.p.c.7.§.1. num.8.ad finem Arius Pinel.in l.1.par. 1.num. 36.&
2 37.C.de bon.mater.dicam infra eod.l.sequen. † Ex quo ibi infert Arius Pinelus, cauendum esse à Didaco Segura in repe.l.vnũ ex familia.§. sed si fundum num.172.ff.de leg.2.& a Dida. Castell. in l.14.Tauri, colu.3.qui inaduertenter bona constante matrimonio quæsita, quæ per leges regiss communicantur inter coniuges lucrum appellauerunt, ob idque vxore mortua absque acceptatione ad hæredes trãsmitti censuerũt, quod & voluit Ioan. Lupi in repet. rubri.de donationib.int.virum & vxor.§.62.nume. 31.versi.amplia.quarta, Anto.Gomez in l.53.Tauri numer.penultimo, rationem reddentes, quia omne lucrum a lege delatum transmittitur sine agnitione, vt notat Bald.in l.hac edictali.C.de secund.nup. Alexãd.contra Ange.in l.si vir.ff.ad l.Falci.d. Socin. consi.116.num.19.lib. 2. late & vtiliter Iaso. in l. si arrogator nume.15.ff.de adoptioni. Ex quorum dictis hoc videtur receptum, quod in omni lucro & commodo à lege delato extra nomen hæreditatis, sine acceptatione transmittatur ad hæredes, vt probat etiam Cassane.in consuetudinib.Burgund. rub. 4.§.14.ad finem, fol.179.col.4.& in specie authent. bona damnatorum.C.de bon.damnato. tradit Iaso.d.loco referens plures, vt reseruatio quam ibi text.tribuit descendentibus & ascendentibus in bonis damnatorum transmittatur sine agnitione, Roderic.Xuarez in l.quoniam in prioribus.10.limitatio.num.3.C.de inoffi.testamẽ. Matthe. Afflict. decisio.314.tex. etiam in authen.hæres.C. de secundis nupti.vbi Alexand.ad Bald.& Iaso.in d.l. si arrogator num.15.qui text.hoc non probat, vt rectius docet Bal.in l.generaliter.§.in his.C. de secũd. nup. Ari.Pincl. in d.l.1.part.1.numer.38.C.de bon. mater.quare numero præcedenti carpserat doctores nostros, eam probantes sententiam, quia hoc lucrum legale dici non potest, sed communicatio mutua inter coniuges: quare asserit non transmitti ad hæredes coniugum absque acceptatione. Sed nihilominus verior est & receptior Nostrum sententia, quod huiusmodi bona constante matrimonio quæsita ad hæredes absque vlla acceptatione transmittantur, & hoc iure vtimur, quia eorum dominium iam fuit translatum in vxorem ipso iure, vt probauimus supra eod.l.2.glo.5, numer.7.& sequentibus. & in gloss.4.in princ. reuocabiliter tamen quia poterunt hæredes renuntiare lucris, vt in l. 9. infra eod. vbi dicam. Et quia licet quoad pœnalia & odiosa lucrum non dicatur, vt dicam in l.sequent. quoad fauorabilia verò negari non potest, quin lucrum dicatur; præsertim cum hæc communicatio iure cõmuni non fiebat inter coniuges, vt dixi supra eod.
3 l.2.gloss.1. numer. 2. † Et quamuis ad hæredes vxoris transmittantur bona constante matrimonio quæsita, etiam si per vxorem non fuerint acceptata, hæres tamen eius poterit lucris renunciare, vt in l. 9.infra eod.probabo.ita nũcupatim asseuerat Ioã. Lupi in repeti.rubri.de donationib.inter vir.& vxorem.§.66.num.3.versi.prædicta sunt sane intelligenda. Prout fit in omnibus casibus in quibus hæreditas non adita transmittitur ad hæredes, nempe, vigore suitatis, sanguinis, & iuris deliberandi, poterit enim hæres ad quem hæreditas non adita transmittitur, eam repudiare, vt clare constat.

L E Y VI.

Que suelto el matrimonio entre marido y muger, el que viuo quedare pueda disponer de la parte de los bienes multiplicados que le pertenesce, sin ser obligado a reseruar propriedad a hijos.

Ley. 14 de Toro año de 1505 de Don Fernando y doña Iuana.

¶ Mandamos que el marido y la muger suelto el matrimonio, aũque casen segunda, o tercera vez o mas, puedan disponer libremẽte de los bienes multiplicados durante el primero o segundo, o tercero matrimonio, aunque aya auido hijos de los tales matrimonios, o de alguno dellos, durante los quales matrimonios los dichos bienes se multiplicaron: como de los otros sus bienes proprios, que no ouiesen sido de ganancia: a sin ser obligados a reseruar a los tales hijos propriedad, ni vsufructo de los tales bienes. b

G L O S S. I.

Lucra dicuntur bona constante matrimonio quæsita.

a *De ganancia.* Ecce tex. expressum quod bona constante matrimonio quæsita, lucrata dicũtur quod intellige vt supra eo. l. præcedenti glo. vlti. nu. 2. in fine, & dicam in glo. sequen.

G L O S S. II.

1 *Bona constante matrimonio quæsita an cõiux secundo nubens teneatur reseruare filijs prioris matrimonij ante legem nostram, & num. sequen.*

Lucrum legale an teneatur coniux ad secundas conuolans nuptias reseruare filijs 1. matrimonij, ibi.

2 *Bona constante matrimonio quæsita, non dicuntur, tit. lucratiuo obuenire, sed oneroso.*

3 *Lucrum à lege coniugi superstiti immediate delatum, reseruari debet filijs prioris coniugem ad secundas nuptias conuolantem.*

4 *Vidua an & quando censeatur sub præcedenti matrimonio esse?*

5 *Vidua quando gaudeat honore & dignitate viri pro mortui, & quando non?*

Priuilegium quãdo mutatur mutatione persona, ibidem.

b *Sin ser obligados a reseruar a los tales hijos propriedad ni vsufructo de los tales bienes.* Dubiũ erat satis controuersum ante legem illam, an cõiux transiens ad secunda vota teneretur reseruare filijs prioris cõiugij medietatem bonorum constãte matrimonio acquisitorum, quæ iure regio soluto matrimonio diuiduntur inter coniuges: Et videbatur, cum hoc sit lucrum legale, illud non amittere per transitum ad secundas nuptias, nec per consequens esse reseruandum filijs prioris matrimonij, ex doctrina Bald. in l. vlti. C. de bon. mater. dicẽtis, quod si ex statuto vel consuetudine maritus mortua vxore lucretur certã partem dotis, id lucrum non amittet vxor transeũdo ad secundas nuptias, quam ibi extollit Come. & D. Did. Segura in tracta. de bonis lucratis constante matrimonio nu. 86. & 87. & ibi Dida. Perez addens concordantes quia non consequitur lucrum hoc ab vxore, nec vxor à viro, sed legis prouidentia, idem voluit Montal. in l. 13. in fin. titu. 1. lib. 3. fori, & D. d. Castelli in l. 14. Tauri, in glo. 1. & ibi Anto. Gomez num. 2. & Ferdinan. Arias, pro quibus est tex. in hac lege expressus vbi dicitur vxorem secundo nubentem non teneri reseruare filijs prioris matrimonij bona constante primo matrimonio quæsita. Sed in hac quæstione duas libet facere conclusiones, quibus veritas aperiatur. † Prima conclusio, bona acquisita constante priori matrimonio, quorum medietas lege regia pertinet vxori soluto matrimonio non amittuntur per transitum ad secundas nuptias, nec filijs prioris matrimonij reseruãtur per legem nostram sumptam ex l. 14. Tauri, atque idem erat respondendum ante hanc legem, non ex fundamento, & ratione à Nostratibus tradito, quia id falsum est vt dicam in sequenti conclusione, nec quadrat nostræ quæstioni: quoniam vbi ex lege vel consuetudine communicantur quæsita constãte matrimonio, dici non potest quod agitur de lucro, nec applicantur leges loquentes de lucro nuptiali, quippe quod dici non potest, quoties vtrique coniugi æqualiter consulitur. Hæc siquidem pars licet lege deferatur, propter societatem defertur coniugalem: & quia censentur dictã bona vtriusque coniugis industria & labore acquisita, & sic titulo potius oneroso quam lucratiuo defertur. Quod in specie asserit Ripa in l. fœminæ num. 43. & 45. C. de secund. nup. & Ioan. Lupi in rubri. de dona. inter virum & vxorem § 60. numer. 31. & in l. 14. Tauri, dicens se ita respondisse, antequam dicta lex conderetur. d. D. Couarr. in epitome de spõsalibus. 2. par. c. 3. § vltim. nu. 8. Ant. Pinel. in l. 1. C. de bonis mater. par. 1. numc. 37. & iterum in l. vlti. num. 2. eod. titu. hoc etiam sequitur Arnoldus in consuetud. Burdegalen. § 5. pagi. vltima, Tello Fernandez in dict. l. 14. Tauri, dicens eo num. penulti. sic debere intelligi quod dixit Ferdinand. Mẽchaq. de successionum creatio § 1. num. 25. versi. denique, quod de iure Romanorum coniux transiens ad secũda vota tenebatur reseruare filijs primi matrimonij acquisita constante matrimonio, loquitur enim in rebus coniugis habitis titulo lucratiuo, nõ tamen de acquisitis alio titulo oneroso. Nam ex iure Romanorũ nulla acquisitio fiebat vxori, sed omnia erant mariti, eiusque solius esse præsumebantur vt in l. Quintus Mutius. ff. de donationib. inter vir. & vxor. † Secunda conclusio, lucrum à lege coniugi

3 superstiti immediate delatum amittitur per transitum ad secundas nuptias, & filijs prioris matrimonij reseruatur, vt si ex statuto maritus

ritus mortua vxore lucretur certā dotis partē, quia eius matrimonij occasione id habuit absq; eius opera & industria, quæ sententia vera est & recepta contra Bal. in l. vlt. C. de bon. ma. & eius adseclas, eāque tenuit idē Bal. sibi vt sæpe assolet contrarius in authe. vxore & auth. ex testamento. C. de secund. nupt. num. 9. sequens doctorem quendam, cuius nomen ignorare dixit, cui adhæret Salic. Paul. Cast. Romā. Socinus. & plures à Ioann. Garro. citat in dict. auth. ex testamento, idq; receptius attestatur. nu. 13. & seq. dicit etiam communē Ripa in l. fœminę. nu. 15. & 55. q. 22. & nu. 63. q. 23 C. de secūd. nup. idē Ioan. à Garro. in l. generaliter. nu. 15. C. eod. tit. Ioā. Lup. in rub. de dona. §. 10. nu. 35. Decius in l. 1. C. de secūd. nup. Ioā. Nicol. Arelata. in d. l. generaliter. nu. 49. cum sequen. Bertran in l. hac ædictali, nu. 11. eo. tit. d. D. Couarru. de spōsal. 2. par. c. 3. §. vlt. nu. 7. Alcia. lib. 1. de verb. signi. 1. nu. 34. Deci. consi. 451. n. 7. Cremen. singul. 172. Cassan. in consue. Burgun. rub. 6. §. 1. num. 3. fol. 21. Paul. Cast. & Ari. Pinel. in l. vltima. nu. . C. de bon. mat. quibus libēter accedo. 4 † Ex qua conclusione infero, quod licet verū sit, coniuges dum ad secundas non transeunt nuptias censeri sub precedenti matrimonio esse, vt in l. vlti. C. de bon. mat. ibi. *Siue in priori matrimonio permanere voluerit, siue nouercā filijs superindū erit*, & ibi expendant Cyn. Bart. Albe. Bald. & cæteri interpretes & st. Pinel. ibidem. nu. 4. idem voluit Paul. nu. 4. Alex. Ias. & Deci. in l. cum quædam puella ff. de iurisdictioni. iudi. Tiraq. de nobili. c. 18. n. 9. qui omnes ex eodē tex. in d. l. viti. C. de bon. mater, colligunt viduam potiri priuilegio honoris & fori, quo potiebatur viuente viro, vt in l. fœminæ in fin. ff. de senato. melius probat. l. fil. j. versi. vidua. ff. ad munisip. notat Bart. in l. fin. nu. 2. C. de verb. signifi. Felin. in c. ex parte, col. 1. de foro cōpe. tex. in authen. de nup. §. non tamē permittimus, col. 4. 5 † Si tamen vidua secundo viro nubat minoris dignitatis seu qualitatis non gaudet priuilegio prioris viri, nec eius radijs, coruscat, vt in l. mulieres. C. de digni. lib. 12. ibi. *Si autē minoris ordinis post eā viris sortitæ sunt priore dignitate priuatæ, posterioris mariti sequuntur cōditionē.* Quod & Bart. voluit in l. quoties. C. de priuil. scholar. lib. 12. & in l. fœminæ. & eius summario. C. de secund. nupt. Anton. Corse. hanc attestatus communē in tracta. de potestate regia. q. 9. n. 50. in fine Abb. Barba. Felin. & dd. in cap. ex parte. B. de foro compe. Ioan. Garro. in rub. C. de secun. nupt. tit. de pœnis secundo nubenti. a. pœna. qui plures aggregat concordantes, quorum opinio mihi admodum placet. Quia lucrum hoc seu priuilegium viduis à lege concessum propter matrimonium præcedens, amittitur propter secundas nuptias. Quia cessat ratio quare priuilegium fuit concessum, cessat si quidem matrimonium, quia solutum fuit morte viri, cessat etiam fictio iuris, quod per viduitatem fingebat durare matrimonium ad conseruationē honoris vxori competētis ex persona mariti, vt in l. vltim. C. de bon. mater. quare nimirum si cesset etiam priuilegium. l. adierhas. §. 2. l. geometræ. & l. idem Vlpianus. ff. de excusatio. tuto. l. Titia Seyo. § vsuras & ibi Bar. ff. de lega. 2. l. filius à patre. §. 1. & ibi. Imol. Alexander. Francis. de Are. & Iaso. ff. de liber. & posthum. cum concordan. per Tiraquel. traditis in libello, qui inscribitur, causa cessante. 1. part. num. 20. & sequentibus. Mutatione enim personæ, quæ est immediata causa priuilegij, mutatur, & perinde extinguitur priuilegium. l. Paulus. & ibi Bart. ff. de acquiren da hæredita. l. licitation. §. vltim. ff. de publican. l. 1. C. de imponen. l. lucrati. descriptio. lib. 10. & ex illis legibus hoc expendit Bald. in rubrica. C. de vsur. quæstio. 15. cum concordan. per eundem Tiraquel. traditis vbi supra. nu. 210. & sequentib. Quare hæc proprie non dicitur pœna, & licet pœna improprie dicatur, non est correcta iure canonico nec regio, quandoquidem venit ex natura actus, & non in pœnam secundo nubentium.

L E Y VII.

¶ Que lo que el marido mandare a su muger no se entienda ser de lo que a ella le pertenesce de lo multiplicado.

Ley. 16. Tauri.

¶ Si el marido mandare alguna cosa a su muger al tiempo de su muerte, o de su testamēto, no se le quente [a] en la parte que la muger ha de auer en los bienes multiplicados durante el matrimonio: mas aya la dicha mitad de bienes, y la tal manda, en lo que de derecho deuiere valer. b

G L O S S. I.

1 *Legatum vxori à marito non computatur in partem, quæ eidem vxori competit ex bonis constante matrimonio quæsitis.*

2 *Dominium aut possessio rerum constāte matrimonio quæsitarum an transferatur in vxorem?*

3 *Compensatio legati cum bonis constante matrimonio quæsitis quare non fiat?*

4 *Compēsatio legati cum debito necessario quādo locum habeat?*

Legatum à patre cum dote filiæ debita compensatur, ibi.

5 *Compensatio legati cum bonis constante matrimonio quæsitis quare non fiat? & nu. 7.*

Legatum cum debito voluntario non compensatur ibid.

6 *Legatum cum debito voluntario, quod nulla actione exigi potest, compensatur.*

8 *Legatū vxori factū an cōpensetur cū arrhis.*

9 *Compensatio speciei cum quantitate, vel quantitatis cum specie nullo modo fit.*

10 Com-

10 Compensationi locus est legati cum debito voluntario quoties aliæ conie<c>turæ concurrũt quarum plurimæ referuntur remissiuè.

1 *Nostri l. quinte.* Nota ex lege ista, quòd legatũ vxori à marito factum non computatur in partẽ, quę eidem vxori cõpetit ex bonis constante matrimonio quæsitis, sed eã præcipuã habebit, & insuper legatũ consequetur, quatenus à iure ei legare permittitur.
2 ✝ Videtur, legem istam nullã habere rationem dubitandi contra l. quod Labeo. ff. de Carboni edicto. Nam si dominium rerum constãte matrimonio acquisitarum translatum fuit in vita mariti in vxorẽ, prout communiter Nostrates existimãt, vt probaui latius super eo. l. 2. glo. 3. nu. 2. & pluribus seq. & glo. 4. in prin. quomodo legis nostræ conditores dubitare potuerunt, an legatum vxori factum cõpensetur cum ea parte bonorum communium, cuius dominium & possessionẽ habebat vxor secundum receptiorem sententiã? Quare Telli. Fernan. in l. 16. Tauri, vnde lex nostra sumpta fuit nu. 6. fatetur hac lege conuinci, dominiũ & possessionem nõ fuisse trãslatam in vxorem bonorum constante matrimonio acquisitorum, donec soluto matrimonio ei tradantur, sed solum ei competere condictionem ex lege, vt maritus vel eius hæredes ei tradant medietatem eorum bonorum. Sed iudicio meo text. iste probat dominium bonorum communium translatum fuisse in vxorem viuo marito, atque ideo compensationi vel computationi locum non esse: sed quia vxor ipsa non possidet corporaliter bona sibi acquisita, licet eorum habeat dominium, & possessionem à iure donec realis traditio sibi fiat portionis suę, vt fructibus bonorum potiri valeat, remedia possessoria sibi competunt, vt possessionem corporalẽ & actualem consequatur: atque ideo quodammodo dicitur debitor maritus, vel hæredes eius ipsius vxoris, donec bona liquidentur, & ei tradantur. Merito igitur dubitabat legislator, an legatum vxori factum animo compensandi vel computandi cũ prædictis bonis factũ fuisse videretur.
3 ✝ Ratio autem decidendi fuit, quia secũdum legis interpretationẽ bona cẽsentur tradita vxori, alias non fuisset consequuta eorum dominium & possessionẽ, sed quia fingitur domina & possessor eorum bonorum, vt probaui in d. l. 2. glo. 3. n. 2. & seq. & glo. 3. supra, ideo non fit compẽsatio: quia quoties debitum fuit solutum tẽpore testamenti, & sic eo tempore fuit tradita res debita, non fit vllo modo compensatio secũdum Angel. in authẽ. præterea C. vnde vir & vxor, quem sequitur Alexan. in l. si cum dotẽ. § si pater nu. 6. ff. solut. matri. d. D. Couarru. in c. officij num. 4 de testamen. Telli. Fernan. in d. l. 16. Tauri nu. 3.
4 ✝ Et si adhuc instet aliquis, nondum esse vxori res traditas, quare donec realiter traditur, ita vt eorũ fructibus potiri valeat, maritum & hæredes eius esse debitores, & debitum esse necessariũ ex legis dispositione, quo in specie locus est compensationi, & legatum factum esse censetur animo compensandi, vt in l. si cum dotem. § si pater. ff. solu. matri. vbi Bar. & doct. notant, vt in patre, quem lex obligat inuitum dotare filiamfa. l. fi. C. de dotis promiss. l. qui liberos. ff. de ritu nupt. atque ideo legatũ à patre filiæ factum censetur animo cõpẽsandi cum dote reliquisse, vt in d. §. si pater. & id expẽdunt Imol. in c. officij nu. 10. & ibi, d. D. Couarru. nu. 2. vers. in secundo extra de testam. vbi hãc attestatur receptissimam esse sententiam, Matth. Afflic. decis. Neapoli. 44. nu. 9. versi. aut debitor legat, Dec. & Curt. Iunior in authẽ. preterea vlt. notab. C. vnde vir & vxor, Telli. Fernand. in l. 16. Tauri nu. 6. post alios eius legis interpretes, Grego. Lu. in l. 16. titu. 9. de legatis part. 6. in glo. vlt post medium. Cuius ratio est, quia lex inducẽs obligationem aliquo inuito, eidem beneficium hoc largitur, vt legatum ab eo factum cum eo debito necessario cõputetur, & compensetur, argu. l. omnimodo §, & l. quoniam nouella. C. de inoffi. testamen. vbi in legitimam filiorum portionem legata imputantur, quæ sententia communis est teste d. D. Couar. vbi supra, licet ei refragetur Corrasius lib. Miscelleanorũ. 3. cap. 1. constat hoc etiam ex d. authenti. præterea. C. vnde vir & vxor, vbi legatum vxori relictum tenetur compẽsare, vel computare in parte, quã lucratur ex illius legis dispositione. Pariter ergo in specie, de qua agimus, legatum compensari debet cum huiusmodi debito ex legis dispositione proueniente, quæ vxori defert dimidiam bonorum constante matrimonio acquisitorũ partem, cum hoc sit debitum necessarium à lege proueniens.
5 ✝ Sed nihilominus contrarium statuitur in hac lege, quia debitum quod ab initio fuit voluntarium, non imputatur in legatum, nec legatum videtur factum animo compensandi, sed vtrumque debebitur & legatum & debitum, vt in l. creditorem. ff. de lega. 2. l. vnica. §. sciendum. C. de rei vxor. actio. Quæ communis est, & recepta sententia, quam tenent doctores omnes supra nu. præcedenti citati. Et vsque adeo procedit, vt si hæres per fideicommissum grauatus Titio restituere aliquam pecuniæ quantitatem, aut rẽ aliquam, eidem Titio leget rem diuersam aut quantitatem aliquam, non censetur animo compensandi legasse, vt respondet Aymon Crauet. consi. [illegible] col. vlt. contra Anani. consi. 7. Nam vltimus testator non tenetur ex debito legali, sed ex voluntate primi testatoris: idem voluit d. D. Couar. in c. officij nu. 2, versic. est igitur extra de testamen.
6 ✝ Hæc tamen conclusio limitatur, quoties testator cogi poterat à iudice vt debitũ solueret secus si testator ipse legans in iudicio condẽnari non poterat, licet id teneretur soluere pro exoneranda conscientia, tunc enim compensatio legati admittitur cum huiusmodi debito, sicuti Aren. probat cõs. 92. col. 1. cui subscripsit Iaso & cęteri nouiores in d. authẽ. preterea. C. vnde vir & vxor, & d. D. Couar. in d. c. officij nu. 2. versi. est igitur in fi. extra de testamen.
7 ✝ At in specie legis nostræ maritus non tenetur communicare vxori bona constante matrimonio quæsita ex causa necessaria sed voluntaria, scilicet, ex contractu tacitæ societatis, inter virũ & vxorẽ contractæ per matrimonium voluntarie inter eos cõtractũ, & mutuam cohabitationẽ vt dictũ est supra eod. l. 2. glo. 1. Hi autẽ cõtractus ab initio sunt voluntarij, & postea efficiũtur necessarij. l. sicut ab initio. C. de actio. & oblig. c. cũ locũ & quasi per totum extra de spõsali. Cum igitur in his debitis quæ ex mera voluntate procedunt, locus nõ sit compensationi

sationi, cũ legato ab ipso debitore creditori facto, vt supra diximus, nu. 5. nimirũ si in specie legis nostræ cõpensatio non fiat, ita resoluit Ioan. Lup. in l. 16. Tau. nu. 3. † Ex quibus ipse infero, legatum vxori factũ non cõpensari cũ arrhis à marito vxori promissis, quia debitũ ab initio fuit voluntarium, nec aliqua præcesit causa necessaria. Nã maritus nõ cõpellitur dare arrhas vxoris secundũ glos. in authẽt. sed qua nihil. C. de pact. conuent. & Bal. in authen. dote date. C. de dona. ante nupt. Paul. Paris. cõsil. 95. nu. 5. & 36. lib. 2. Telli. Fernand. in l. 16. Tauri. nu. 8. Qui has ratione tenet legatum vxori factum non cõpensari cum arrhis, idem voluit d. D. Couar. in d. c. officij de testame. nu. 4. vers. quod si arrhę promissæ, Montal. in l. 1. in principio tit. . de arrhis lib. 3. fori. Ioã. Lupi in rub. de dona. inter vir. & vxor. §. 2. adn. contra Roderi. Xuarez cõtrarium tenẽtẽ in d. l. 1. in principio tit. 2. li. 3. fori versi. sed pone quæst.

9 † In casibus autem, in quibus diximus compensationẽ admitti, non fiet compensatio quantitatis cũ specie, nec speciei cum quãtitate, ex eo quod speciei cum quantitate nulla fit cõpensatio. l. vlti. vbi glos. communiter recepta. C. de compensa. l. si conuenerit. ff. de pigno. actio. tex. in specie optimus in l. 2. §. mulier. ff. de dote prælega. Qua ratione hoc tenet Bar. in l. huiusmodi. §. cũ pater. ff. de lega. 1. quem Iaso sequitur in §. in bonæ fidei nu. 67. insti. de actio. Soci. consi. 93. li. . col. penul. Rod. Xuar. in d. l. 1. tit. 2. de arrhis lib. 3. fori versi. sed pone quæstio. Bal. in l. quoniã in prioribus. C. de inoff. testa. ad fin. d. D. Couar. in d. c. officij de testam. nu. 2. ad fin. contra Alex. Deci. & Iaso. sibi contrarium in authẽ. præterea. C.

10 vnde vir & vxor. † Aduertere etiã oportet, quòd licẽt regulariter cõpensationi locus non sit, quoties aliquid à testatore debetur legatario ex spontanea & voluntaria conuentione, si tamen ex coniecturis appareat animo compensandi cum debito relictũ fuisse legatum, compensationi locus erit, vt Panor. respondit consi. 8. col. . lib. 1. Nouiores in d. authe. præterea. C. vnde vir & vxor. d. D. Couar. in d. c. officij de testam. nu. 2. in fine. Aymon Sabillia. ab eo citatus consi. 149. duodecim enumerans coniecturas, aliquas refert Telli. Fernãd. in l. 16. Tau. num. 2. 3. 4. & 5. ad quos lectorem relego.

G L O S S. II.

Legari vsque ad quam posit quantitatem.

b *En lo que de derecho deuiere valer.* Stantibus liberis valebit legatum vsque ad quintam bonorum partẽ vt in l. 9. tit. 5. lib. 3. fori. l. 12. tit. 6. de meliorationibus supra hoc eodem lib. Si filij non extant, sed ascendentes duntaxat, poterit descendens disponere ad libitũ de tertia bonorum suorum parte, vt in l. 1. & ibi adnotaui in glos. 8. tit. 8. de successionibus supra hoc libro. His vero deficientibus valet legatum in totũ, vt hic aduertit Dida. Castel. in glo. vltima.

L E Y VIII.

¶ *Como se ha de pagar la dote prometida por marido y muger durante el matrimonio, auiendo ganancias o no.*

Ley. 53. de Toro.

¶ Si el marido y la muger durãte el matrimonio casaren algun hijo comun, y ambos le prometieren la dote o donaciõ propter nuptias, que ambos la paguen de los bienes que tuuieren ganados durante el matrimonio. a Y si no los ouiere, que basten a la paga de la dicha dote, y donacion propter nuptias, q̃ lo paguẽ de por medio de los otros bienes, que les pertenesciere en qual quier manera. b Pero si el padre solo durante el matrimonio dota, c o haze donacion propter nuptias à algun hijo comun, y del tal matrimonio ouiere bienes de ganancia, de aquello se pague, en lo que en las ganãcias cupiere: y si no las ouiere, que la tal dote o donacion propter nuptias, se pague de los bienes del marido, y no de la muger. d

G L O S. I.

Dos à coniugibus promissa ex bonis communibus soluenda est.

a *Ganados durante el matrimonio.* Si vir & vxor constante matrimonio promittunt dotẽ filiæ, vel donationẽ propter nuptias filio, ex bonis communibus cõstante matrimonio quæsitis soluenda est dos filiæ, vel donatio propter nuptias filio, quia debitũ istud necessarium dotandi filias, vel donationẽ propter nuptias filio faciendi matrimonio constãte contractum est, quare nimirum si ex bonis communibus coniugũ solui debeat, vt in l. 14. tit. 20. lib. 3. fori vt pro baui supra eo. l. 3. glo. 7. nu. 7. & 8.

G L O S S. II.

Dos à coniugibus promissa filiæ bonis communibus deficientibus, ex bonis proprijs vtriusque coniugis soluenda est.

b *De los otros bienes que les pertenesciere qualquier manera.* Siue sint dotalia, siue paraphernalia. Itaq; bonis cõmunibus cõiugũ deficiẽtibus, dos ab vtroq; coniuge filiæ cõmuni promissa soluenda est ex bonis vtriusque cõmunis, tam dotalibus, quã paraphernalibus, vel alijs quibuscunque: vt hic statuitur, & dixi latius

latius supra eod. l. 5. gloss. 7. num. 7. & 8. vbi vide.

G L O S S. III.

Pater an teneatur hodie dotare filias de bonis proprijs?

Pater ex bonis communibus eius & vxoris cẽsetur dotare filiam, licet ipse solus dotem promiserit.

c *Pero si el padre solo durante el matrimonio dota.* Licet iure communi & regio partitarum pater teneatur dotare filiã ex bonis proprijs, vt in l. fin. C. de dotis promiss. l. qui liberos. ff. de ritu nupti. l. 8. tit. 11. p. 4. Hodie autem ex bonis cõmunibus vtriusque coniugis constante matrimonio quæsitis dos filiæ soluẽda est, & donatio propter nuptias filio, vt hic statuitur, & diximus supra eo. l. 3. glos. 7. nu. 7. & 8. siue vterq; dotem promittat, siue pater tantum, vt hic dicitur.

G L O S S. IIII.

1 *Pater dotem promittẽs filiæ de bonis proprijs, soluere tenetur deficientibus cõmunibus.*

2 *Pater dotem soluto matrimonio promittens filiæ de bonis proprijs soluere tenetur deficientibus communibus.*

d *Se pague del marido, y no de la muger.* Pater promittẽs dotem filiæ censetur de bonis communibus promittere, quibus deficientibus, ex bonis proprijs ipsius non vxoris, dos erit soluenda, vt hic statuitur. †
2 Quid autem si dos soluto matrimonio fuit à patre promissa? Crederem ex bonis communibus viri & vxoris esse soluendá, & non ex bonis propriis patris nisi in defectum bonorum communium, vt voluit Grego. Lupi in l. 6. glo. 1. ad fi. tit. 10. par. 5. & d. D. Couarru. lib. 3. resolutio. c. 19. nu. 3. ad fi. dixi latius supra eod. l. 3. glo. 7. num. 9.

L E Y. IX.

Que renunciando la muger las ganancias, no pague deudas.

¶ Ley. 60. de Toro.

¶ Quando la muger renunciare las ganancias, [a] no sea obligada a pagar parte alguna de las deudas, [b] que el marido ouiere hecho durante el matrimonio.

G L O S S. I.

1 *Bona constante matrimonio quæsita, quæ lege regia vtrique coniugi cõmunicãtur, si ab altero eorum renunciata fuerint ab initio contractus matrimonij vel postea, non communicabantur.*

2 *Renunciatio lucrorum fieri potest etiã cõstante matrimonio per alterum ex coniugibus.*

Renunciare an possit coniux in fauorẽ alterius coniugis hæreditati, legato, vel fideicõmisso sibi relicto, ibi, & nu. sequen.

3 *Dominium bonorum constante matrimonio acquisitorum fictè quæritur coniugi & reuocabiliter.*

4 *Lex. 3. §. fi. cum l. seq. ff de dona. int. vir. & vxor. explicantur.*

5 *Renunciare an possit vxor lucris non solũ quærendis, sed etiam quæsitis, & an censeatur donatio inter virum & vxorem.*

6 *Renunciare potest quis iuri non dum perfecte quæsito in præiudicium creditorum.*

Renunciare potest vxor lucris in præiudiciũ creditorum ex statuto vel lege sibi obuenientibus, ibidem.

Renunciare potest debitor legatum sibi delatum in præiudicium creditorum, ibi.

Renunciare non potest vxor lucris iam quæsitis in præiudicium creditorum, qui constante matrimonio debita contraxerunt, ibi.

7 *Renunciare potest vir lucro dotis ex statuto sibi delato in fauorem vxoris vel alterius.*

8 *Renunciatio lucrorum potest fieri ab vxore vel eius hæredibus soluto matrimonio.*

Renunciationis lucrorum praxis, ibi.

9 *Renunciãs lucris cõstante matrimonio habitis vel habẽdis an possit pœnitere?*

Declaratio volũtatis vel ambigui non potest fieri, nisi semel, ibi.

a *Quando la muger renunciare las ganancias.* Nota, mulierem posse renunciare lucris constante matrimonio quæsitis, etsi renũciauerit non tenebitur ad debita constante matrimonio contracta, nec consequetur dimidiam eorum bonorum partem à lege regia sibi delatam. Quæ renunciatio ab initio cum agitur de contrahendo matrimonio fieri potest, si ita inter eos conuenerit; valebit siquidem huiusmodi conuentio, vt sensit Bernar. in c. 2. de dona. inter vir. & vxor. in verbo si non est aliud, idẽ voluit Ioã. Fab. in rub. instit. de nupti. & nuncupatim, Rode. Xuarez in l. 2. tit. 3. de las ganancias lib. 3. fori limit. 1. versi. quæritur & secundo. Ioan. Lupi in repe. rubri. extra de dona. inter virum & vxo. §. 63. nu. 1. & deincẽps. Anto. Gomez in l. 60. Tauri per tex. ibi, Cassaneus in consue. Burgun. rubri. 4. §. 2. in verbo & acquesta nu. 15. versi. limita. 4. Quod pactum fieri communiter solet, quoties maritus est diues & mercator forte & vxor pauper, estq; ad id text. optimus in ca. 1. de fili. nat. ex matri. ad morgana. cõtr. in vsibus feudorũ, vbi valet pactũ vel cõsuetudo, vt vxor vel eius filij de bonis mariti nihil capere possint, in cuius cõprobationẽ citari solet doctrina Bart. in l.
2 quia poterat in fi. post Dyn. ibi. ff. ad Trebel. de qua meminimus supra eod. l. 1. glo. 1. nu. 58. & 59. † Extẽditur

ditur sane hæc assertio,vt procedat etiamsi vxor cõstante matrimonio lucris renunciauerit generaliter,vel specialiter dicendo se nolle partem domus emptæ marito constante matrimonio,vel partem cõductionis vectigalium:pactum enim super hoc factum cum marito valebit vtiq; vt in l.221. in legibus styli, incip. otro si el marido,& l.60.Tauri ex qua expêdit Anto.Gom.Cõuincitur vel ex eo,quod licet donatio inter virum & vxorem sit prohibita, vt in l.1.2.& 3.ff.de don.int.vi.& vx.l.4.5.&.6.ti.11. par. 4.& in l.3.tit.12.lib.3.fori,valet tamen,quoties ex donatione coniux non fit pauperior,nec minuit patrimonium suum,licet propter donationem desinat fieri ditior:vt si alter eorũ in fauorẽ alterius renũciauerit hæreditati legato vel fideicommisso, vt perueniat ad alterum coniugem,qui est fortè substitutis,vel coniunctus,vel ab intestato successurus,vt in l.si sponsus.§.si maritus.1.ff.de dona.int. vi. & vx. & ibi ex eo expendunt Odofred.Bar. & cæteri scribentes,cui conuenit.l.5.tit.11.par.4.vbi Grego. Lupi tenet contrarium satis debilibus fundamẽtis in glo.vltima,tex.in l.profectitia.§.si pater .ff. de iure doti.& in l.qui autem.ff.de his,quæ in frau.credi. l. cum oportet.§.fin.autẽ.C.de bonis quæ liber. Vbi pater qui filio donare prohibetur poterit tamen renunciare vsufructui in bonis aduenticijs sibi cõpetenti,& ibi notãt Bal.Paul.Salice. & cõmuniter docto.tex.in l.pen.ff.de colla.bono. ✝ Nec obstat si dixeris,quod dominium transit ipso iure in vxorem bonorum cõstãte matrimonio acquisitorum pro parte sua,atque ideo non possit patrimonium suũ donare marito,iuxta notata supra eo.l.2.glo.3.nu.2 & sequen.& iterũ in glo.4.quoniã nonverè,sed fictè acquiritur ei dominiũ & reuocabiliter, vt ibidẽ latius probaui. Hæc sententia ab auditoribus Rotæ recepta est in antiquis decis.832. quæ inuenitur repetita inter decisiones à Bernardo Visqueto collectas tit.de pact.decis.1.idẽ voluit Nicol. de Vval. de sucessio.ab int.4.par.princip.in fine.Cassane. in consuetud.Burgũ.rub.4.§.2.in glo.in verbo acquesta nom.15.versi.limita.3.Rod.Xuarez in l.1. titu. 3.lib.3.fori,1.limi.incip.quæritur & 2.col. 2. in fin. Ioannes Lupi in repe.rub.extra de donatio. in vi.& vxo.§.47.num.13.& §.63.num.1.& 2.& in l.60.Tauri,num.3,& sequ.Vbi hoc limitat,modo dolus absit,vt ibi late probat vsque in finem,& Did.Castelli latius ibidem in glo.1.adde Paul.Castr.conf.82.lib. 2.& conf 171.lib.2.Alber.Brun.in tracta. de statutis fœminas à succesione excludentibus.10.arti. prin. 2.quæst.post prin.Nicol.Boeri.decis.244.nu.2.d.D. Couarru.in epito.de sponsali.2.part.c.7.§.1.nu. 11.

4 ✝ Qui respondet ad l.3.§.vlti.cum l.seq. ff. de dona. int.vi.& vxo.vbi maritus non potest , absque vitio prohibitionis illius tituli,iubere donaturo sibi aliquam rem,vt eam vxori donet, quia aliud , inquit, est repudiare legatum vel hæreditatem sibi delatã, aliud iubere vt donatio ei parata & oblata vxori fiat.Hoc enim casu donationem non repudiat , sed recipit,ac demum eam vxori tanquam proprio nomine fieri iubet,ex quibus hanc tollit obiectionem d.Didac.Couarru.cuius intellectus verus est & literæ germanus , licet alij aliter intelligere conentur.

5 ✝ Aliamque ibi tradit conclusionem dicens , alterum ex coniungibus posse matrimonio constante lucris constante matrimonio iam quæsitis renunciare , quemadmodum & potest quærendis , vt dixi supra nu.3.Nec ex hoc censeri donationem hãc inter cõiugens esse prohibitam,eo quod is qui remittit lucrorum partem,lucrum vt constat , repudiat, non amittit aliquid ex bonis,quæ antea habuerat. Is autem cui donatio fit,nihil acquirit, ex quo fiat locupletior,sed tantum id agit , ne id quod laboribus forsam maximis acquisiuit pro parte ad ociosum coniugem deferatur:cui opinioni accedo , lex si quidem nostra non distinguit,quare nimirum si nec nos distinguere debemus l.de precio.ff.de publi.l.nõ distinguemus.ff.de Carbo.nec oberit quod vxori renuncianti iam erat quæsitum dominium & possessio bonorum constante matrimonio quæsitorum,vt probabili late supra eo.l.2.gl.3.nu.2. & pluribus seq.& gl.4. Quare videtur renunciationẽ iuris iam quæsiti vxori fieri nõ posse : quoniã non negamus,dominium quæsitum fuisse & possessionem, sed non irreuocabiliter prout in dominio iure gentium quæsito,sed reuocabiliter vt dixi supra eo.l.2. glo.3.nu. 27. ✝ Sed dubitari solet,an huiusmodi renunciatio lucrorum constante matrimonio per aliquem ex coniugibus fieri possit,etiam si repudiãs creditores habeat:& fieri posse contẽdit, d.D.Couar.in epito.de sponf.2.par.c.7.§.1.nu. 12. ex supra traditis,& quia creditores de fraude aliqua conqueri non possunt,cum renũcians nihil ex proprijs bonis sibi perfecte quæsitis dimittat,nec ex eius renũciatione alter coniux quid quam consequatur: sed id tantum habet effectus renunciatio,ne renũcians acquirat referque id Decium respondisse cons.260. dicentem,virum posse omittere lucrum dotis à lege municipali delatum , licet habeat creditores: quod probat tex.optimus in l.qui autem in prin.ff. de his quæ in frau.credi.vbi Bar.adnotauit, probat itaque tex.ille legatarium creditores habentẽ posse repudiare legatum,cuius dies iam cesserat,quem tex.egregie explicant Ang.& Iaso.in §. item si quis in fraudem nu.121.insti.de actio.& insigniter exponit Carol.Moli.in consue.Parisi.tit.1.§.1.glo.3.q. 1. cum concordãtijs per Benuenutũ de Stracha traditis in tracta.de decoctoribus.3.par.nu.37. Sed iudicio meo,doctrina hæc in bonis iã quæsitis locũ habere non potest , sed in quærẽdis,maxime si debita erãt cõstãte matrimonio cõtracta, quoniã hæc sunt deducenda ex lucris iã quæsitis,vt in l.14.tit.20.lib. 3.fori.& l.styli.205.tradit late Ioan.Lupi in repet. rub.de don.int.vi.& vxo.§.66.itaq; siue bona quæsita cõstãte matrimonio sint apud virum, siue apud vxorẽ,debita matrimonio constante contracta ab altero coniugum lucris renunciante, soluenda sunt ex bonis communibus,licet ea possideat cõiux,qui ea debita non contraxit. ✝ Sed & stante statuto,quod 7
vxore præmortua vir lucretur dotẽ,poterit maritus huic lucro renũciare,vt vxori cõcedat,vel alteri cuicunq; vt signanter respondit Soci.cons. 189. quẽ refert & sequitur Ioan.Lup.in d.rub.de dona.§. 47.n. 13.in fin.quos vide. ✝ Extende secũdo conclusionẽ 8
num.1.traditam vt procedat etiam si soluto matrimonio vxor vel hæres eius se abstinere velit à lucris constante matrimonio habitis, poterit siquidem,

nec

nec ea in specie cõsequetur partẽ lucrorum, nec ad debita tenebitur constãte matrimonio contracta, vt in hac l.notãt Ant.Gomez & cæteri interpretes in l.60.Tau.Ioan.Lupi in rub.de donat. int. vir. & vxo.§.6 nu.1.& §.65.nu.3.vbi docet praxim dicẽs, ius acceptandi vel repudiãdi, durat.30.annis, vt in l.licet.& l.cum antiquioribus.C.de iure deliber.quare oportere ait, quod moneatur vxor, vel eius hæredes ad acceptare, vel repudiare velint lucra canstante matrimonio habita, quod facere tenebitur vxor ipsa intra cẽtum dies à iudice præfigẽdos, qui poterit tẽpus hoc minuere, vt in casu simili docet iurisconsultus in l. .ff.de iure delibe.& l 1.§.si intra.ff.de successio.§.libertis insti.de bon.posse.l. quandiu institutus, & ibi Bar.ff.de acq.hære.l.sicut curatoris. ff. de iure deliber.l.si quis instituatur.ff.de hæred.instit u.Si acceptauerit lucra, tenebitur ad debita, vt in l.styli.a 75.cõmuni praxi recepta, sin autẽ repudiauerit, immunis erit à debitis constãte matrimonio

9 contractis, vt hic statuitur. † Post acceptationẽ autẽ vel repudiationẽ ab ea factã non poterit pœnitere, vt in l.sicut.C.de repudian.hæred. declaratio siquidẽ voluntatis, vel ambigui alicuius nõ potest fieri, nisi semel, glo.singula.in l. quidquid ãstringẽdæ in verbo secundũ promissorẽ ad medium.ff.de verbo.obligat.quã ibi sequũtur & cõmendant Bar.Angel.Cuma.Imol.Paul.Castren. Alex.Fran. de Aret. & Ias.idẽ Bar.Ange.& Imol.in l.inter stipulantẽ.§.1. in fi.ff.de verbo.obliga.Bal.in l.de die ad finẽ.ff qui satisdare cogãtur.& in l.fin.C.de codicil.ibiq; Alex. & Iaso Petr.de Ancharra.in c.si cõpromissarius de electio.in 6.Mathæsila.notabi.171.Franc. Curtius Senior consi.17.dubio.4.Iaso in l. ex pluribus post medium.ff.de verborum obligatio.& in l.edita col. 4.versi.sic in simili.C.de eden.Lamphran.in repe.c. quoniã contra falsam in verbo interlocutiones, col. 6.de probatio.Anto.Corset. in singula. in verbo sententia interloquutoria cum concordan.à Tiraque. congestis in repe.l.boues.§. hoc sermone in regula num.40.& sequen.ff.de verbo.signi.

GLOSS. II.

1 *Vxor quando teneatur ad debita constante matrimonio contracta, vel non? remissiue.*

2 *Fructus bonorum vxoris renunciantis lucris non communicantur, sicut nec fructus bonorum mariti.*

3 *Dos à patre promissa filiæ ex bonis proprijs, non ex fructibus bonorum vxoris lucris renunciantis solui debet.*

b *No sea obligada a pagar parte alguna de las deudas.* Quando vxor teneatur ad debita vel non constante matrimonio contracta, dixi late supra eod.l.3.glo. 7.per totã glossam, & quando deficiunt bona cõmunia, an ex proprijs bonis soluere teneatur, ad ibi dicta vos relego.

2 † Hoc tamen scire oportet quẽadmodũ fructus bonorum mariti non cedũt lucro vxoris renunciantis lucris constante matrimonio quæsitis, vt hic statuitur, ita & fructus bonorũ vxoris renunciãtis non erunt cõmunes, sed ipsi vxori adquirentur, nam si ex vi tacitæ societatis inter coniuges contractæ cõmunicabantur, vt in l.3. & 4.supra eo. resoluta societate vel non cõtracta ab initio propter renũciationẽ vxoris non cõmunicabuntur, cessat enim effectus societatis, causa cessante arg. eius quod scribit Specu.in ti.de iudice delegato.§.super eo.versi.quid si sit socius, sequitur Alberi.in l.cui eorum.§.affinitates in fi.ff.de postul. & in l. affinitatis. C.commu.de successio.& Hypoli.Marsi.in l. etiam si redhibitus, nu.14.ff.de quæst. Tira.causa cessante. 1 p.nu.1 9.

3 † Ex quo infertur, lucris ab vxore renunciatis, dotẽ filiæ à patre promissam solui debere ex bonis patris iuxta decisionẽ tex.in l.fi.C.de dotis promi.& l. 8.titu. 11.par.4.non ex fructibus bonorum vxoris renunciantis, quia non cõmunicãtur propter renunciationem, & hoc casu limitatur decisio l.8.supra eo.quæ si recte appendatur, hoc idẽ ipsa probat, dum ait bonis communibus deficientibus patrem dotem filiæ cõmuni promittentem ex bonis proprijs soluere debere.

LEY X.

¶Que por el delicto del marido o de la muger no pierda los bienes multiplicados hasta la sentencia o execucion della el que no ouiere delinquido.

Ley. 77. de Toro.

¶Por el delicto quel marido o la muger cometiere, aunque sea de heregia. a O de otra qualquier qualidad, no pierda el vno por el delicto del otro sus bienes, ni la mitad de las ganancias auidas durante el matrimonio. b Y mandamos que sean auidos por bienes de ganancia todo lo multiplicado durante el matrimonio, hasta que por el tal delicto los bienes de qualquier dellos sean declarados por sentencia. c Aunque el delicto sea de tal qualidad que imponga la pena ipso iure. d

GLOSS. I.

1 *Hæretici bonorum confiscatio nõ debet esse alteri dãnosa, si creditores sint.*

2 *Vxoris bona non confiscantur propter hæresim mariti, nisi sciens hæreticum cum eo cõtraxerit.*

3 *Bona constante matrimonio quæsita non confiscantur nisi pro parte eius, qui crimen hæresis commisit, non pro parte cõiugis insontis, qui ppe qui dominus erit eorum.*

a *Aunque sea de heregia.* Cõfiscatio bonorũ hæretici

1 nõ debet alijs esse dãnosa, sed ius suũ omnibus reddendum est, quia pena vnius alteri nocere nõ debet l.sancimus.C.de pœn.quo fit, vt creditores hæretici qui ante crimẽ cõmissũ creditores erãt ad exigẽ. a a fisco

fisco verè sibi debita admittantur,l.2. & ibi gl.ff. de alimen.& cibar.lega.l.1.cum ibi citatis,C.pœn. fisc. credi.præfe.l.10.tit.2.p.5.l.16.tit.7.p.6.Iacob.Septi
2 macen.de institu.Cathol.c.9.n.9.† Vbi n.seq.infert, dotem vxoris Catholicæ propter hæresim viri nõ publicari,nisi sciens illum hæreticum contraxerit matrimonium,c.decreuit de hære.lib 6.cum concor.ab ipso citatis,idemq;in artbis,l.8.tit.10.p.7.Ioã.Lup. in rub.de dona.§.66.nu.23.† Et licet in bonis constã
3 te matrimonio quæsitis erat ante hanc legem magna dubitatio,vt constat ex traditis per Ioan.Lup. in repe.rub.de dona.§.66.& latius per d.D.Segu.in tracta.de bonis lucrat.const. ma. hæc lex facta fuit in curijs Taurinis à Rege Ferdinando Catholico cognominato & Regina D.Ioanna,anno salutis 1505.vt nemo deinceps dubitare posset bona quæsita cõstante matrimonio inter coniuges vsq; ad sententiã declaratoriam criminis hæresis,vel alterius, quo bona coniugis delinquentis ipso iure cõfiscantur, esse propria quoad dominium,& possessionem vtriusq; coniugis pro dimidia,atq; ideo partem eius cõiugis qui crimen non commisit non confiscari, sed ei reddendam esse,vt in hac lege statuitur,quam ita intelligit Iacob.Septimacen.d.c.9.nu.11.cujus opinio recepta est,licet contrarium velit Telli.Fernandez in.l.16. Tauri nu.11.vsq; in finem: vbi probare conatur dominium bonorum ab aliquo ex coniugibus constãte matrimonio quæsitorum non transferri ipso iure in coniugem , qui non acquisiuit , cui Nostrates communiter aduersantur, vt dixi supra eo,l.2.glo. 3.num.2.& pluribus seq.& glo.4.

GLOSS. II.

1 *Confiscatis bonis mariti non censetur publicata medietas bonorum constante matrimonio acquisitorum vxori competens.*

Dominium partis vxori competens in bonis constante matrimonio quæsitis transit in vxorem,ibidem.

2 *Alienare non potest delinquendo administrator cum libera,nec per dolum.*

3 *Mandatum habens generale cum libera nõ potest dolose alienare,ibidem.*

Ni la mitad de las ganancias auidas durante el ma-
b *trimonio.* Nota quod confiscatis bonis mariti propter crimen aliquod ab eo commissum,non confiscatur medietas bonorum constante matrimonio quæsitorum vxori competens,sed fiscus tanquam hæres tenebitur coniugi superstiti dimidiam lucrorũ partem communicare,& tradere arg.l.2.C.ad l.Iuli. de vi,& l.si marito,ff.solu.matr. vxor siquidem non tenetur ex delicto viri,nec vir ex delicto vxoris,l.2.C. ne vxor pro mari.l.res vxoris , C.de dona.int.vi.& vxo.l.siquis post hac, C.de bon.præscrip.nec socius pro socio.l.si fratres,§.vlt.ff.pro socio.l.adeo in fi.eo. tit.cum alijs similibus à Did.Castell.& Ioan.Lup.& alijs interpretibus,l.77.Tauri à quo ista lex deducta fuit,traditis,& tum potissimum cum dominiũ vxorem pro dimidia ipso iure transferit , vt ibi notant Ant.Gum.n.2.& in l.50.n.76.in eiusdem constitutionibus,&latius probaui sup.eo.l.2.gl.3.n.2.& seq.
2 & glo.4.† Nam licèt maritus possit bona constante matrimonio quæsita alienare sine vxoris cõsensu vt in l.5.& ibi dixi in glo.6.supra eo, & alienata cẽsentur,quæ ex delicto amittuntur,in administratoribus aunt, licèt habeant liberam alienandi facultatem, non poterunt delinquẽdo alienare bona eius, cuius administrationem gerunt,vt in d.l.3.C.de bon. præscripto.& ibi notat Bal.& Doct.Iaso in §.actiones nu. 61. insti.de actio.Et qua in generali mandato cum libera administratione, non censetur concessa dolose alienationis facultas,vt in l.creditor. §. Lucius,ff. manda.& ibi notat Bar. Paul. & communiter Doct. Iaso.in l.qui Romæ.§.duo fratres nu. 75.ff. de verb. obl.An.Go.in l.77.Tau.num.4.& 5.

GLOSS. III.

1 *Confiscantur bona committentis crimem lesæ maiestatis à tempore commissi criminis , & quid operetur sententia , & nu.seq.*

2 *Bona quæsita à marito hæretico ante sententiam quare communicentur vxori.*

c *Declarados por sentencia,* A die commissi criminis læsæ maistatis diuinæ vel humanæ censentur bona delinquentis confiscata.c.cum secundum de hæreti.in 6.non tamen prius addicuntur fisco, quã per iudicẽ ecclesiasticũ proferatur sententia super eo crimine, vt ibi statuitur. Ex quo alienatio ei prohibetur à tẽpore commissi criminis,& si alienauerit, bona alienata possunt a fisco vẽdicari.l.vlt.C.ad l. Iul. maiest. l.4.tit.2.par.7.Bar.& Docto.in l.post contractũ ff.de dona.Tiraq.in l.si vnquã verbo,reuertatur,nu.267. C.de reuo.don.Iaco.Septim.de institu.Catholi.c.9. nu.21.cum sequentibus,vbi limitat , vt ibi per eum.
2 † Ante sententiã tamẽ non peccat hæreticus non deferendo bona fisco, vt late probat idem Iaco. Septi. d.c.9.n.27.& pluribus seq.& Dom.a Sot.li.1.de iust. & iur.q.6. arti.6.d.D.Couar.de sponsali.p.2.c.6.§.8. nu.10.& seq.contra Alfon.à Castro.li.2.de lege pœnali.c.5.& quia durat societas vsq; ad sentẽtiã, ideo bona quæsita vsq; ad eã inter coniuges communicantur quia donec ad notitiã vxoris perueniat esse solutũ matrimoniũ morte viri, hæres viri tenebitur cõmunicare eo tempore quæsita cum vxore defuncti, vt probaui latius supra eo l.2.glo.1.num.44 sic & in specie nostra non finitur societas , donec veniat in vxoris notitiam esse maritum hæreticum , & sic esse solutum matrimonium & societatem.

GLOSS. IIII.

Sententia declaratoria opus est in pœnis impositis ipso iure.

Pœna ipso iure imposita an debeatur in foro conscientiæ.

d *Que imponga la pena ipso iure.* Nota in pœnis ipso iure impositis necessariã esse sententiã declaratoriã, ad idem est tex.in c.cum secundum leges de hæret. in.6.ex quo id notant omnes interpretes , quod explicat optime Iacob.Septima. de institu.Catholi.c. 9.n.30.& seq.vbi ad penam ideo non teneri in foro

conscientiæ,nisi per sententiã declaretur,ibi optimè probat,dixi in glo.præcedẽti n.2.addẽs concordan.

LEY. II.

¶ *Que la muger casada, por su delito pueda perder ganancias y bienes dotales.*

¶ *Ley.78. de Toro.*

¶La muger durante el matrimonio, por delito a pueda perder en parte en todo sus bienes dotales,b o de ganancia, c o de otra qualquier qualidad q̃ sean.d

GLOSS. I.

1 *Dotem amittit uxor propter delictum, & quid iure communi.*

2 *Dos an possit in parte, vel in totũ amitti, propter quãcunque condemnationem ex delicto uxori factam licèt dos non confiscetur.*

3 *Dos propter delictum soluto matrimonio cõmissum ammitti potest.*

4 *Dos an cõfiscari valeat quoad fructus, ex quibus maritus tenetur alere uxorem, & sustinere onera matrimonij propter delictum uxoris.*

Dos alienari potest in præiudicium mariti ob causam necessariam, ibidem.

a *Por delito.* Vxor iure cõmuni propter delictum ab ea cõmissum non amittebat dotẽ,nec confiscabatur præterquã in quinque casibus,nempe,obcrimẽ læsæ maiestatis,violentiæ,paricidij,veneficij,& homicidij,vt in l.quinq; legibus.ff.de bon.damnato , & ibi notãt Docto. & à fortiori propter delictũ hæresis,vt in c.decreui de hæreti.lib. 6.Sed hoc lege nostra immutatur,potest siquidẽ iure nostro regio dos cõfiscari in totũ & in partẽ in casibus,in quibus habet locũ confiscatio , sicut qualibet alia bona, ita notant Did.Castelli,Ioan.Lupi,& Ant.Gom.in l.78. Tauri in prin. vnde lex nostra sumpta fuit. † Sed licèt ipsi nõ dicãt,pro quacunq; condẽnatione pecuniaria cõtra vxorẽ pro crimine ab ea patrato facta poterit executio pœnæ fieri in bonis dotalibus ipsius,quod præseferunt verba legis nostræ,ibi, por delicto pueda perder en parte o en todo,&c.nõ facit tex. de cõfiscatione mentionẽ,sed dicit,quòd ex quocunq; crimine amittere poterit bona in totũ,vel pro parte,ergò necessario se refert ad quãcunq; cõdẽnationẽ cõtra vxorẽ factã.

3 † Secũdò extẽde hanc cõclusionẽ legis nostræ,vt procedat etiam si soluto motrimonio crimẽ cõmittat,cõfiscari enim poterit dos vel actio ei cõpetens ad dotẽ, quæ non dũ erat ab hæredibus mariti restituta,vt in l.si constãte, §.fi.ff.solu.matr.& ibi notat Bar.Baul.Paul.Imo.Cuma. & cæteri Docti.

4 †Tertio extẽde legẽ nostrã,vt procedat etiã si vxor nõ cõmisit delictũ , propter quod mereatur pœnã mortis,sed aliã mitiorẽ, nã cõfiscabitur etiã dos nõ solum , quoad eius proprietatem, sed etiam quoad fructus rerũ dotaliũ marito pertinentes pro oneribus matrimonij iuxta l.pro oner.bus.C.de iure doti.& l.dotis fructus ff. eo. quia est alienatio necessaria,quare fieri potest in præiudiciũ mariti arg. text. in l.alienationes,ff.fami.erciscũ. hanc quæstionem discussit Ioan.Lupi in rep.rub.de dona.int.vi.&vx. §.66.nu.23.ad fi.vers.pari ratione, eamq; indecisam reliquit,sed Ant.Gome.in l.78. Tauri tenuit veram esse extensionem n.6.& ibi Ioã.Lup.n.2.citans.Bar. & DD.hoc tenẽtes in l.quinq; legibus,ff.de bon.dãna.Anchar.& alios in c.decreuit de hæreti.in 6. Alber.3.p.statutorũ q.4.5.& 6.idem voluit Did. Caste. in d.l.78.in fi.quibus accedo.limita,vt in glo.seq.

GLOSS. II.

1 *Dos non confiscatur ex delicto uxoris , quoties ex pacto, vel statuto vir lucratur eam, vel partem eius, sed constante matrimonio bonis dotalibus potietur fiscus.*

2 *Dos non confiscatur ex delicto uxoris, quoties ex pacto ea debet restitui dotanti soluto matrimonio, sed eo constante bonis dotalibus potietur fiscus.*

b *Pueda perder en parte, o en todo sus bienes dotales.* Nota ex lege ista,quod dixi in gl.præcedenti n.2. Limita tamen & restringe huius legis decisionẽ dupliciter.Primò,nisi ex pacto,vel statuto vir lucratur dotem,vel partem dotis,tũc siquidẽ delictũ vxoris, vel eius bonorum confiscatio nõ noceret marito , sed ei dos salua maneret:& fiscus soluto matrimonio eam restituere tenebitur marito , vt probat text.in d.l. quinq;legibus.ff.de bon.dãna.iũcta l.seq. & ibi DD. notant D.Cast.Cifont.Ioan.Lup.& Ant.Gom.nu.3. in d.l.78.Tauri.Sed durante matrimonio eã habebit fiscus,sicut& in bonis restitutioni subiectis dispo nit iuriscõsultus in l.Statius.Florus,§.Cornel. Felici. ff.de iure fisci,soluto autẽ matrimonio tenebitur fiscus bona dotalia,vel partẽ eorũm quã ex pacto , vel statuto lucratur maritus,ei vel eius hæredibus restituere,vt dixi.

2 † Secũdo limita legẽ nostrã procedere,quoties bona dotalia sunt propria vxoris delinquẽtis,vel fuerũt patris,vel alterius cuiuscũq;qui nõ fuerũt stipulati,vt sibi redderẽtur, soluto matrimonio.Secus tamẽ erit si stipulati fuerint dotẽ sibi reddi soluto matrimonio, tũc siquidẽ licèt vxor delinquat,ita vt ex eo crimine veniãt bona cõfiscãda, nõ tamẽ cõfiscabitur dos patri,vel extraneo debita ex suo contractu,erũt enim ea bona restituẽda ipsis soluto matrimonio iuxta pactionẽ,& cõtractũ tex. est singularis,& vnicus in l.si dotẽ,C.de iure doti.quem ad hoc explendunt Odofred.Pet.Cyn.Iacob. Butri. Bar.Bal.Alberi.Faber.Ange.Sali.& DD. communiter teste Anto.Gomez.in d.l.78.Tauri in fi.qui huic opinioni accedit post alios cuius legis interpretes.

GLOSS. III.

1 *Bona constãte matrimonio quæsita confiscãtur delicto uxoris pro parte sibi competenti, & à fisco exiguntur, antequam soluatur matrimonium.*

2 *Dominium bonorum constante matrimonio quæsitorum uxori quæritur ante solutum matrimonium, quod ex hac l. expenditur.*

c *O de ganancia.* Nota ex lege ista,quòd bona constante matrimonio quæsita confiscantur ex delicto vxoris

ris, licèt ex delicto viri non confiscetur portio vxori pertinens, vt in l. præcedenti, quod intellige, etiam si ex tali delicto non soluato matrimonium, adhuc enim talia bona abdicabuntur à marito, & fisco applicata reddentur, † Ex quo clare deducitur, dominium translatum fuisse in vxorem ante solutum matrimonium: nam si actio ei competeret, non posset fiscus eam exercere ante quam dies actionis cederet, spectaret vtique tempus, quo matrimonium dissolueretur, vt in l. Statius Florus, §. Cornelio Felici. ff. de iure fisci, quia igitur statim lata sententia bona constante matrimonio quæsita recuperat fiscus, vt hic dicitur, consequitur, dominium eorum ante solutum matrimonium vxori fuisse quæsitum.

GLOSS. IIII.

Vxoris bonorum genera quatuor.

d *De otra qualquier calidad que sean.* Vxor potest bona triplicis generis possidere & habere, dotalia, & paraphernalia, & bona propria quorum non habeat maritus administrationem, vt probat Anto. Gom. in l. 50. Tauri n. 20. versi. item adde, vide etiam Cui adde aliud bonorum genus, scilicet, acquisitorum constãte matrimonio, nam & fructus bonorum quorumcũque sunt communes vtriusque coniugis, vt in l. 3. & 4. supr. eo. vbi laté diximus. Sed quia hæc alibi oportunius declarauimus de his hactenus.

¶ *En los casos que casando segunda vez, la muger es obligada a reseruar a los hijos del primer matrimonio, la propiedad de lo que ouiere del primer marido, en los mismos lo sea el marido casando segunda vez, ley 4. tit. 1. deste libro. Vbi laté dixi ad materiam hanc concernentia in l. 3. eiusdem tit. glo. 2.*

¶ *En los edificios hechos en bienes de mayorazgo, no tienen las mugeres mitad de ganãcias, l. 6. tit. 7. deste libro vbi dixi.*

TITVLO DECIMO, DE LAS donaciones y mercedes que los Reyes han hecho e hizieren, e otras personas.

LEY I.

¶ *Que no se pueda enagenar, donar señorio de villa, ni lugar, ni jurisdicion ciuil, ni criminal a ningun estrangero del Reyno por el Rey, ni otro natural del Reyno, pero a natural del Reyno si. Y quando las palabras de los priuilegios de las mercedes de la jurisdiciõ criminal, y otras cosas en ellos contenidas estan dudosas como se han de entender.*

Ley 2. tit. 9. lib. 5. ordina.

¶ *Don Alonso XI. en Alcala, era 1386. ti. 27. ley 3. Despues desta ley son la ley 3. deste titulo y la ley 1. ti. 15. lib. 4.*

¶ Pertenesce a los Reyes hazer gracia y mercedes a sus naturales y vassallos, a porque sean ricos y honrados, y el estado de los Reyes por ellos mas acrescentado. b Y por esto hizieron donaciones a los susodichos, y a Iglesias y Ordenes de su señorio, de ciudades, villas y lugares, c y otras heredades, y de la justicia criminal y jurisdicion ciuil. Y porque se han ofrescido dudas sobre la validaciõ de las tales donaciones y mercedes que ansi se han hecho y hazen de lo susodicho: declaramos, que si las tales cosas fueron y fueren dadas, donadas, o enagenadas d por nos, o por los Reyes que despues de nos vinierẽ a otro Rey, o Reyno, o a personas de otro Reyno, que no sean naturales, o moradores en estos Reynos, e porque de se les hazer, o auer hecho, redunda en diminucion dellos, que las tales sean ningunas y de ningun valor y efeto: y que si de hecho fueren hechas, que nos, ni los Reyes despues de nos, ni sus herederos, ni el Reyno seã obligados a las guardar, ni cumplir. Y si algun natural nuestro, teniendo alguna cosa de las suso dichas, hiziere donacion, o enagenacion de alguna dellas, en alguno no natural de nuestros Reynos, que pierda lo que assi donare, o enagenare, f y quede en aluedrio del Rey, de le dar pena por lo auer hecho, la que les paresciere. Pero si las tales donaciones que se ouieren hecho, y

Digitized by Google

6 *Exteris quare à principibus donari non debeat.*

Pertenesce a los Reyes hazer gracias y mercedes a sus naturales y vasallos Potentissimi ados in principe liberalitas & clementia, quæ sententia scripta inuenta fuit Romæ in quodam marmore, vt refert Bartholo. Barlianus in potographia vrbis Romæ lib.4. Cicero etiam in oratione pro Deiotaro rege, inter laudes regias, has commemorat, nempe largum esse, beneficum, & liberalem, vt Ioan. And. Domini. & Recētiores referunt in c.grandi de supplen. negli. præla. li.6. oportet enim principem ab omnibus amari, at liberales homines, maximè omnium ferè studiosorum amantur, pro sunt enim omnibus, vt ait Philoso. Ethicorum ad Nicomacum c.1.col. 2.in principio. estque ad id tex.optimus in l.18.tit.5.part.2. Suetonius Eusebius Cronographus & Eutropius prodiderunt Titum Imperatorem recordatum super cœnam, quod nihil cuipiam toto illo die largitus fuisset, memorabilem illam, mentique reponendam vocem edidisse: amici hunc diem perdidi, quod retulit Oldra.cons.94.in fi.& Tira.in lib. de nobilitate.ca. 37.num.42.† Vbi & nume.34.cum pluribus seq. pro
2 bare nititur, nobilitatis propriam esse ac peculiarem liberalitatem & munificentiam per tex.litteris aureis, aut si quid, vt ipse ait, auro est preciosius, scribendum in capit.1. de dona. cuius hæc sunt verba. *Hanc sibi quodammodo nobilitas legem imponit, vt debere sed quod sponte tribuit, existimet & nisi beneficijs creuerit, nihil se præstitisse putet.* Et ibi Panorm. & Collectanc, expendunt, proprium esse nobilium donare, cap.grandi de supplen.neglig.præla.lib.6. vbi de regibus loquentes hoc ipsum ad notarunt Innocenci. Ioan.Monach.Archi. & Ioan. Andr. de quo latè tractauimus in stylo cancellariæ titul.1. præeminen
3 tia.25.glos.8.† Estque omnium optimus text. in l. filius fami.versicu. non nunquam.ff.de dona.vbi pater nobilis concedens filio liberam peculij administrationem, videtur illi permittere & donare, licèt aliàs donare non posset: quem text. valde doct. notant in d.cap.grandi, & Roma.singul.646. & Iaso, in l.contra iuris.§.si filius colum.1.ff.de pact. Tiraque. multa in eo proposito congerens in d.cap.37.nume. 55.56.& sequen.cuius genuinum intellectum tradit optimè Pinellus in l.1.3.par.num.56.& sequent.C.
4 de bon.mater.quem omnino vide. † Nota ex lege ista, liberalitatem huiusmodi esse exercendam circa sibi subditos. Nam licèt subditi fidelitatem principi fan debeant, similiter & patriæ, si tamen pro honore principis, vel defensione patriæ pericula subierint, fortemque & fidelem operam præstiterint, digni quidem erunt remuneratione, vt eleganter pronunciat Imperator in l.vlt.C.de præpos.agenti.& in l.1.C.de priui.eorum qui in sacro pala.milit. lib.12. & l.cum nauarchorum, C.de nauicula.seu nauclerijs libr.11. quod obseruabat antiqua Romani Senatus prudentia, omnisque respublica bene instituta, qualis est excellentissimus Venetorum principatus: vt refert Ari.Pinelus in l.1.3.part.numer.62.illatio.14. C.de bon.mat. Nam qui diu seruierunt principi vsq; ad senectutem, in ea egere non debent arg.l.Lutius in verbo veteranis in præmium asigna, ff.de euictio Alcia.in reg.3.præsum.c.19.in fin.conducit tex.in l. vlti.ad mediũ.C.de offi.præfe.preto.Affri.cum alijs à me collectis in dialogo relatoris.3.p.c.69.† Quini
5 mo & filij eorum, qui bene principi seruierint remunerandi sunt, vt in l.1.& 2.C.de fili.official qui in bello moriu.lib.12.& in l.10.tit.4. de vasallis inf.a lib. 6.sumpta ex l.20.infi.ti.3.lib.4.ordin.vbi Dida. Perez id Hispaniæ seruari attestatur, & Greg.Lupi summè notat in l.2.in verbo, fino el hijo mayor, colu.vlt. versi.tene etiam menti tit.15.pa.2. quod tu nota ad intellectum & confirmationem.l. 41.in legibus Indiarum, vbi hoc idem in his regnis fieri debere iustissimè statuitur. Sed vere ornè à Proregibus & moderatoribus, suorum potiusquęrentibus cōmodum, cōstitutio iustissima violetur, quod forsitam causa hactenus fuit rebellionũ totquebellorum ciuillium reg
6 ni huius.† Qua autem ratione liberalitates sint potius in regni naturales quã in exteros exercendę mutua ex his, quæ dixi latissime in stylo cancellariæ tit. 1.præeminentia.21.c.2.glo.2.cùm de beneficijs seu sacerdotijs exteris non concedendis tractabamus, adde Greg.Lup.in l.1.in verbo de fuera tit.18.par. 2.dicam infra libr.7.tit.3. de officijs publicis l.2.

GLOSS. II.

Diuites esse ciues & nobiles regibus & eorum indignitati expedit.

b *Porque sean ricos y honrrados, y el estado de los Reyes por ellos mas acrescentado.* Nota regibus & eorum dignitati expedire, vt generosis & diuitibus abundet regnum idem probatur in l.7.titu.7.de maioratu & ibi dixi in glos.3.& 4.supra hoc lib.quare hic non repeto.

GLOSS. III.

Rex an donare posit ciuitates & oppida remissiue.

c *Ciudades villas y lugares.* An rex donare posit vel alienare ciuitates & loca huius regni dicam latè in l.3.infra eodem glos.7.& dixi latissime in stylo cancellariæ tit.1.præemi.25.glos.1. hac lege probari videtur permitti alienationem, vide á me tradita. d. glos.7.nu.6.& seq.

GLOSS. IIII.

Alienatio regalium in exteros prohibita.

d *O enagenadas.* Nota non solũ donationem, sedet aliã quamuis alienationem regalium esse prohibitam, in alium regem vel regnum, vel in alienigenam regni, de quo latius in l.seq.dixi remissiue supra eo glos. 1 in fi.& in glo.seq.

GLOSS. V.

1 *Alienationis in exteros prohibitio an extendatur ad eos, qui per decenniũ habitauerint.*
Decennij habitatio facit quem videri originariũ ibidem.
Ciuis appellatione comprehenditur ciuis ex priuilegio.

zed by

Priuilegium efficit quem ciuem verum, & originarium fictè, ibidem. & seq.

3 *Originarius verus non est, sed fictè fit ex priuilegio.*

4 *Originarius vel ciuis ex priuilegio consequitur ea, quæ verè nobilis & originarius cõsequeretur, & poterit esse commendatarius, decurio, rector, collega, aut doctor.*

O moradores en estos Reynos. Nota ex lege ista quòd prohibitio alienationis in alienigenas non extenditur ad eos, qui per decenniũ hoc in regno habitauerũt, ius enim ciuilitatis consequitur, qui per decenniũ in loco aliquo habitauit, vbi oriundus non erat: ex decẽnio siquidẽ cõstitutio domicilij pręsumitur, & quòd alibi deinceps illud non transferret, vt in l. 2. C. de incol. lib. 10. & illic glo. & interpretes. l. 32. versi. la setena tit. 2. par. 3. Imo. & ius consequitur originis, seu, vt vulgo dicitur naturalitatis, ex decennio, vt in l. -. titu. 24. par. 4. cuius verba sunt, *Diez maneras pusieron los sabios antiguos de naturaleza. la primera e la meiores, la que han los homes a su señor natural, porque tambien ellos como aquellos de cuyo linaje descienden nascieron e fueron raygados, e son en la tierra donde es el señor*, & in fine subdit hæc verba. *La dezena por morança de diez años que haga en la tierra, maguer sea natural de otra.* Ecce ibi ius originarij consequitur, qui aliud regnum quàm vbi natus est, decẽnio inhabitat, & pro vero ciue & originario habetur, vt probaui latius in stilylo cancellarię tit. 1. pręminen. 22. c. 2. glo. 3. n. 23.

2 † Ciuis siquidem appellatione cõprehẽditur ciuis ex priuilegio factus secũdũ glo. Gemi. Car. Alexan. & Card. Turrecremata in capit. adiutorium 10. distinctio. Ludo. Roma cons. 62. colu. 2. versi. quod autem cessant, Nicol. Boeri. decisio. 260. num. 23. & non solum ciuis verùm etiã originarius fieri potest ex priuilegio, vt in l. ciues in verbo allectio. C. de incol. lib. 10. & ibi gloss. Luc. de Pena & Ioann. de Plat. Gregorius Lupi in l. 2. in glo. magna in principio tit. 24. part. 4. qui asserit hunc verũ esse ciuem, citat. l. 1. ff. ad municipa, quod & voluit Bald. in l. pen. §. quæ in filio. C. de adoptio. & in l. in vrbe. ff. de statu homi. Bart. quoque in l. si is qui pro emptore num. 33. 35. & 36. ff. de vsucapio.

3 † Originarius tamen ex priuilegio non est verus originarius, sed fictè originarius appellatur, priuilegiũ siquidem non tribuit nec immutat originem, sicut nec prescriptio, vt in l. assumptio cum pluribus alijs ff. ad municipal. sed commoda consequitur originarij, vt probat Nico. Boer. d. decisio. 260. nu. 33. hoc est priuilegia omnia originarijs concessa, vt voluit singulariter Bart. in l. si maritus sit in magistratu. §. 1 quem ibi sequitur Ang. ff. de adult. cum concordan. ibi per Alexand. in apostillis ad Bart. citatis. Phili. Corne consil. 281. lib. 4. Ludou. Roman. consilio. 62 & consi. 92. versic. 3. illud, Bald. consilio. 345. colum. 2. versicul. venio ad tertium, & in versi. sed hic occurrit dubium, Alexan. consil. 160. num. 3. libr. 5. Imol. consilio. 2. colum. 1. versiculo & etiam illi, Bar. consilio. 62. Fran. de Aretio consilio. 78. Barba. consilio. 87. colum. 12. versic. ad secundam dubitationem libro. 3. Alexand. in l. 1. numer. 9. ff. de leg. 1. vbi & Ias. numer. 17. & Iasi. column. vltim. in fi. & Ripa numero. 4. idem Alexand. & Iaso. in l. si Ruphinus. C. de testam. mili. Ang. in l. 2. §. furiosus ff. de iure codici. estque communis sententia teste Ferdin. Vazquez. lib. 3. de success. creatio. §. 30. numer. 291. & tum potissimum si in priuilegio originis dicatur, quod in omnibus & per omnia habeatur pro originario, vt dicit Angel. in d. §. furiosus cum pluribus concord. per Boeri. traditis decis. 260. numero. 33. & per Ferdinandum. Vazquez. d. ff. 30. nu. 261. dixi latè in stylo cancellariæ titul. 1. præemi. 22. capit. 2. glos. 3. num. 20. 21. & sequentib.

4 † Denique Ferdinand. Vazquez. d. §. 30. numer. 261. & sequentibus tradit conclusionem plurium legum, & rationum, & scribentium authoritate suffultam, quòd licèt ex forma legis, vel statuti, vel consuetudinis in ciuitate vel prouincia aliqua plebeius vel exterus non possit esse decurio, prior, vel consul, doctor, vel commẽdatarius, vel defensor ciuitatis, aut legatus, collegialis, vel præses prouinciæ aut ciuitatis: is tamen qui per summum principem de plebeio factus esset nobilis, vel deforensi seu extero factus esset ciuis originarius posset haud dubie esse præses, vel prior ciuitatis, aut cons. vel decurio, defensor ciuitatis, collega, doctor, vel legatus, quæ profectò val de vtilis est resolutio & in foro practicabilis valde, ibi eam rectè discussam inuenies.

GLOSS. VI.

1 *Pœna legis vel statuti alienare prohibentis non incurritur, si quis vendat, & nondum tradiderit.*

Lex alienatum. ff. de verb. sig. interpretatur, ibid. & seq.

2 *Vendere prohibitus exteris, an incidat in pœnam re nondum tradita.*

Traditionis tempus an venditionis inspiciatur, vt quis incidad in pœnam? ibi.

3 *Feudum an cadat in commissum ex sola venditione absq; traditione?*

4 *Feudum vendens, & se constituens nomine emptoris possidere an incidat in cõmissum?*

Constituti clausula absque vera traditione an faciat quem incurrere in pœnam? ibid.

5 *Traditio non requiritur, vt vera venditio esse censeatur.*

6 *Emphiteuta ex sola venditione rei emphiteuticæ absq; traditione, an amittat per commissum rem emphiteuticam.*

Verba cum effectu sunt accipienda, vt quis incidat in pœnam, ibid.

Que pierda lo q̃ asi donare o enagenare. Intellige si tradiderit, vt positũ erat in originali vnde lex ista sumpta fuit, nam alienatum non propriè dicitur, quod adhuc

adhuc in domino venditoris manet, licèt venditum rectè dici possit, vt in l.alienatū in prin. ff. de verb. signi. Ex quo tex. duæ colliguntur conclusiones. Prima, quòd alienatio non dicitur facta, nisi res vendita tradatur: ex quo pœna alienantis ciuitates vel oppida huius regni in exteros, in hac lege posita non incurritur, donec res tradita fuerit. † Cui simile
2 est quod Bal. respondit consi. 314. num. 2. li. 3. in specie statuti prohibentis sub pœna venditionem hæreditatis in extraneum, non incidere, ait, in pœnam qui tantum vendidit, sed non tradit, cui accedit Tiraq. lib. 1. de retractu, §. 1. gloss. 2. num. 46. Quo fieri, ait, vt si stante statuto eodem, quis extraneo vendiderit, & postea ei facto ciui tradiderit, valeat alienatio inspecto tempore traditionis, nō venditionis, vt ex facto consultus respondit Pau. Castr. cons. 286. num. 2. lib. 2. cui accessit Crottus in repe. l. filiusfam.
3 §. diui col. 23. versi. 4. limitatur. ff. de lega. 1. † Nec hinc longe abest, quod circa prohibitam feudi alienationem statuitur in l. 1. §. callidis de prohib. feu. aliena. per Federi. quòd in feudo locus non sit commisso ex sola venditione absq; traditione & dominij translatione, vt præseferunt verba illius tex. ibi, vendunt & in alios transferunt, ex quibus id inibi expēdunt And. de Ysern. Bal. subobscure & Marti. Laudē. qui eum paragraphum legit sub prin. capitis col. 1. versi. nota secundum & Card. Alex. col. 2. in d. c. 1. in prin. & rursus in d. §. callidis colu. 1. idem Bal. in c. 1. in prin. versi. sed specialiter, idem And. de Yser. in c. si inter in prin. & ibi quoque Albarot. & Math. Affli. tit. de vasallo qui contra constitu. Lotharij aliena. & in cap. 1. nu. 6. & ibi Albaro. de prohib. feudi alie. per Lothar. & in cap. 1. & ibi etiam Albaro. & Cardi. Alex. tit. quid iuris sit. Petr. Iacobi. in practica tit. de actione in rem pro re feudali contra emptorem col. 3. in parius versi. item est notandum Bal. in cap. 1. §. item si libellario ad fi. & ibi quoq; Albaro. Mar. Laud. & Card. Alex. tit. qui. mod. feud. ami. 1. idem Bal. in c. 1. §. deniq; & ibi Marti. Laud. & Albarot. 43. conclu. tit. quæ fuit prima causa bene amitta. idem Bal. cons. 482. lib. 1. & cōs. 215. lib. 2. & cons. 249. eo. lib. & cons. 276. lib. 5. quod repetitur cons. 3: 5. eo. li. & cons. 303. lib. 5. Ioan. Rayne. in cap. 1. §. habito. 2. col. tit. de prohib. alie. feudi per Frederi. Paul. Castr. in l. 1. §. si rem depositam ff. deposi. Alex. cons. 10. nu. 14. lib. 1. quod reperitur cons. 2. lib. 5. Corne. cons. 11. num. 19. lib. 1. Fran. de Are. cons. 14. num. 5. Guido Papæ decisio. Delphi. 162. ad fi. & in tracta. de pœnitentia iuris q. 10. Iacobi à S. Georg. in tracta. feudo. in verbo, cum pacto, de non alienando col. 2. Fran. Curti. Iunior in eodem tracta. 4. part. prin. versi. 20. quæro numquid ad hoc vt vasallus, Ferdi. de Loazes in rep. d. §. diui num. 284. Corse. in singul. in verbo, alienatio, versi. per alienationē Marsili. singul. 412. Bap. à Blasio in tracta. differentiarum versi. 119. Zasi. in epito feudorum part. 9. cartha. 3. versi. 3. fallit, & iterum par. 10. cartha. 1. versi. 2. fallit, Math. Affli. in consti. Siciliæ incip. constitutionem diuæ memoriæ num. 24. Carol. Moline. in consue. Parisien. titul. 1. §. 1. nume. 2. & sequent. Tiraquel. hos referens & alios libr. de retractu. §. 1. gloss. 2. num. 45. Antonius Gomez in l. 45. Tauri numer. 44. dicam infra hoc litul. 1. l. 7. glos. 6. nume. 8. vbi hoc ipsum procedere probabo in alienatione maioratus, quod & Paul. Castrēs. dixerat in l. peto. §. frater in prin. ff. de lega. 2. Anton. Gomez in l. 45. Tauri nume. 95. in fi. † His
4 quoque finitimū est, quod si vassallus feudum alienauit, & possessionem per constitutum, vel alium actū fictum transtulit in emptorem, adhuc incidet in pœnam commissi, ex sententia Pauli Castr. in l. 1. §. si rē depositam ff. de posi. Ant. de Butr. cons. 34. idem voluit Iaso. in l. vlt. num. 132. C. de iure emph. Iacob. de S. Georgeo in practica & tracta. de feudis, in parte & cum pacto de non alienando numer. 5. Ferdin. de Loazes in rep. l. filiusfam. §. diui numero 55. versi. vnum tamen est notandum. ff. de lega. 1. Tira. hanc dicens veriorem & receptiorem sententiam in lib. de constituto. 3. part. limi. 26. nume. 5. Et nume. seq. limitat, nisi vassallus vel emphiteuta vendiderit saluo iure domini, tunc siquidem clausula constituti absque vera traditione non facit alienantem incurrere in pœnam, ex sententia Bal. in l. 1. C. de his qui pœnæ nomi. & in cap. 1. §. denique, quæ fuit prima causa benefi. amitten. & cons. 95. lib. 3. & Romani singul. 514. cū concordan. ibi per Baptist. de Castellio. in eius additio. traditis, idem voluit Bal. in ca. cum Ana. colum. 2. de electio. & Fran. Cur. Senior. cons. 8. colum. 1. & Anton. Rube. in rep. l. non solum §. morte numer. 479. ff. de no. ope. nun. & licèt Anto. Gomez in l. 45. Tauri num. 65. priorem sententiam conetur euertere post alios per Tiraq. citatos d. limi. 26. in
5 prin. leuibus fundamentis, tu tene communē. † Secunda conclusio, quæ ex d. l. alienatum in prin. ff. de verbo. signi. expenditur, est quòd res perfectè vendita dicitur etiam ante traditionem quod confirmatur ex his quæ dicemus latè in l. 7. tit. 11. statim sequenti de emptione & retractu, gloss. 6. numer. 12. & se-
6 quentibus. † Ex quo Innocen. in cap. potuit num. 48. & 49. de locato, & ibi quoque Barba. colu. 3. ver. si. sed quid si non tradidit, & ipse idem Barb. in cap. 2. colum. 4. versic. limita etiam procedere extra de feudis, & in repe. rub. de reb. eccles. non aliena. colu. 10. versi. 9. limita. & Guido Papæ. cons. 147. colum. ante pen. versi sed restat, arg. text. in d. l. alienatum iuncta gloss. 1. asseuecranter inferunt, emphiteutam ob solā venditionem absque traditione cadere ab emphiteusi, nam tex. ibi, & in l. vltim. C. de iu. emph. loquitur de venditione, non de alienatione, in qua opinione fuit etiam Doctor quidam antiquus nomine Petrus, à Collectaneo relatus in d. cap. potuit col. 4. versi. quid si emphiteuta extra de locato. Sed contraria sententia verior est, & à cæteris omnibus recepta, imo quòd ex sola venditione non cadat ab emphiteusi, nisi processerit ad traditionem ipse emphiteuta, quorum primas obtinuit Specula. in titul. de locato. §. nunc aliqua versic. 95. Ioann. And. Paul. de Leazar & Anto. in d. cap. potuit de locato, Petr. Iacob. in titulo de actione in rem pro re emphiteutica, qua cecidit in commissum column. 4. in parius versic. item circa. Albe. Ioan. Faber. Salice. & Iaso numer. 132. hanc dicens communem in d. l. vltimo, C. de iure emphiteu. Bald. consilio. 9. lib. 1. quod reperitur consilio 188. lib. 3. Anton. consilio 34. & 37. in fine Roman. in l. sequitur. §. idem Labeo. ff. de vsucapion. Paul. Castrens. in d. l. 1. §. si rem depositam. ff. de pos. Raph. Cuma. consilio. 41. Raph.

Fulgo.consi.2.in 1.dubio.& consi.11.colu.1.Alexan. in l.si a me & in l.statuliber.ff.ad in l.Falcid.& consi. 17.lib.2.quod repetitur cons.91.li.3.& in cons.76. num.5.lib.7.Franc.Curti.hanc dicens communiorē cons. 8. paulo ante finem Marsi. singul. 412. Alcia. in l.alienatum.ff.de verb.signi.Guido Papæ, sibi cōtrarius, in tracta.de pœniten.iuris.10.quest.Stepha. Bertran.cons.45.1.dubio lib.1.Franc.Ripa lib.1.responsorum cap.2.num.18. vbi loquitur nuncupatim in specie legis nostræ regiæ, idem voluit Tiraq. lib. 1.de retractu.§.1.glo.2.nu.12.& 44.mouentur, quia vendere, vt quis incidat in pœnam statuti vel legis, cum effectu accipi oportet.l.1.§. hæc verba. ff. quod quisque iur.& in cap.relatum de cleri.non residentib. & cap. hæc autem verba de pœniten. disti. prima. Idem quoque voluit Anto. Gomez in d.l. 45. Tauri num.94.alia adducens fundamenta,& potissimum text.in l.1.§.si rem depositam.ff.deposi.

GLOSS. VII.

1 *Ricos homes & Infanzones Hispane qui dicantur, remissiue.*

2 *Liberalitas an in diuites exerceatur.*

3 *Richi homines Hispane non diuites sed nobiliores sanguine dicuntur.*

g *Ricos homes.* Qui dicantur in Hispania Ricos hombres.& infanzones dixi in l.11.glo. 2.tit.7.de maioratu supra hoc eodem libro. † Sed si ab allusione arguimus vocabuli, videtur donationem seu liberalitatem in diuites non esse exercendam vt in l.18.tit. 5.part. 2. cuius verba sunt. E *dixo que franqueza es dar al que lo amenester e al que lo meresce, segun el poder del dador, dando de lo suyo y no tomando de lo age no para darlo a otri.* Et vt Aristote.ait libro Ethicorum ad Nicomachum.4.cap.1.colu.2.liberalis honestatis causa dabit & recte, dabit enim, quibus oportet,& quod oportet, & cùm oportet: cæteraque omnia seruauit, quæ dandi actum rectum sequuntur & etiam cum voluptate, vel sine vllo dolore, id enim quod per virtutem efficitur afficit voluptate, aut fit cum indolentia sanè, minimè verò affert dolorem. At is, inquit qui dat quibus non oportet, aut non honestatis gratia, sed ob aliquam aliam causam, non liberalis sed alius quidam dicetur, hactenus Philo
3 sophus,& apud nos prodigus hic appellabitur. † Sed respondere poteris, diuites homines in nostra Hispania non sic appellari, eo quòd diuites sint & opulenti, vel quòd pecunijs abundent, sed quia nobiliores digniores que sunt cæteris nobilitate & genere, vt in l.2.tit.18.par.7.atque ideo liberalitatum capaces sunt,& non ignobiles, licèt opulentiores sint nobilibus: quia respectu eorum indigere dicuntur.

GLOSS. VIII.

h *No siendo hechas en tiempo de la tutoria de los Reyes,* Nota donationem, vel alienationem ciuitatum, vel oppidorum regni factam à rege pupillo cum authoritate tutoris omni inualidam esse, licèt enim tutori regis liceat quandoque donare propter dignitatē regiam arg. text. in l. cum plures. §.cum tutor.ff. de admi.tuto.& l.filiusfam.ff.de dona.cum concordantijs supra hoc libro tit.9.l.5.gloss.6. nume. 16.& 17.intelligitur enim donare posse res mobiles vel pecuniam, quæ solitus erat pater vel prædecessor eius donare & concedere, non maximi valoris, vt ibi dixi nume. 17. Bona enim quæ non spectant ad regiā coram, sed sunt bona regis priuata facilè alienare poterit tutor regis, argu.eorum quæ habentur in l.5.infra eo, vbi dicam aliquid.

GLOSS. IX.

Donationes regiæ an sit perpetuæ vel durent ad vitam dumtaxat concedentis.

i *Les sean guardadas para siempre.* Hæc lex corrigit.l. 5.tit. 15.par. 2.quatenus dicit huiusmodi donationes & priuilegia durare ad vitam dumtaxat concedentis, hic enim statuitur durare perpetuò. Sed hoc intellige in donationibus ciuitatum vel oppidorum regni factis iuxta formam infra eo l. 3. traditam, dicam infra eod.l.16.glo.1.vbi resoluam.

GLOSS. X.

1 *Principi competentia insignum supremæ potestatis non possunt à domino regis abdicari, nec per quæcunque verba censentur concessa.*

2 *Prescribi non potest suprema potestas principis.*

K *La jurisdicion suprema.* Nota ex lege ista quòd ea quæ principi competunt in signum supremæ potestatis (vt causæ appellationum & quærellarum, vel quod negligentibus dominis locorum iustitiam ministrare rex ipse & eius iudices eam possint exercere,& similia) per quamcumq; concessionem quibuscumque verbis factam, non censentur concessa, nec possunt vllo tempore præscribi, nec ab eius domino abdicari, idem probat text.in l.1.tit.15.de præscriptio.supra lib.4.quam rectè explicat Gre. Lu.in l. 6. tit.29.par.3.in verbo, tributos l.9. titu. 4. part. 3.l.5. tit.15.p.2.l.52.vbi Greg.Lu.in verbo, o le embargasen, titu. 13. partita 2. † Quod procedit ex ratione
2 tex.in c.cum non liceat de præscrip. vbi Feli.arguit ad partes nu.16.& seq.in quæstione hac an hæc possint præscriptione acquiri & concludit non posse Ioan.Igne.latissimè in repe.l.necessarios.§.nō aliās nu.651.ff.ad Sillania.Aymon.Crau.de antiqui.tempo.§.materia ista singularitatis testiū nu. 72. vbi refert Soci.hanc dixisse magis communē opinionē in cōs.275.col.3.in fi.li.2.& idē sequitur Deci.cōs.307. col.3.vers.2.respōdetur, Iaso.plura adducēs cōs.208 col.3.li.2.& in l.Imperiū col.9.vers.limita istā communē conclusionē, Purpura.in l.1.num. 40.ff.de officio eius cui mād.est iuri. & in d.l.Imperium.& hæc cōmunis opinio est per legē istā approbata & per.d.l.1. titu.

tit.15.supra.lib.;.sumpta ex l.6.tit.13.lib.3.ordina. vt ibi refert Did.Per.col.1242.& seq. idem voluit d. D.Couarru.lib.practicarum quæstio. cap.4. num.1. & 2.& iterum in regul.possessor.2.par.§.2.numer.7. & 8. Auilesius in cap.1. prætorum gloss.1. numer.3. Grego.Lupi in l.8.in verbo,a quien quisiere, in fin. titul.1.par.2.qui refert optimum consi. Paul. Castr. lib.1.consil.7. num.5.& sequentib.Et quia vixi plurima circa hoc in stylo cancellariæ titu.1. præeminentia.13.ad ibi tradita lectorem relego.

GLOSS. XI.

1 *Rex potest ob negligentiam dominorum iurisdictionem in eorum locis exercere, & hoc ei competit in signum supremæ potestatis.*

2 *Negligentia dominorum in non exercendo iurisdictionem quomodo cognoscatur?*

Domini vassallorum monendi sunt antequã iurisdictione priuentur, ibidem.

3 *Rex potest dominos iurisdictione priuare, donec titulum ostendant.*

1 *Donde los tales señores la menguaren.* Nota tex. singularem, quod inter alia quæ regi competunt in signũ supremæ potestatis, hoc etiam competit, quod Ducibus, Comitibus, aut alijs populorum dominis iustitiam ministrare negligentibus, rex ob eorum negligentiam poterit intra eorum territoria iurisdictionem exercere, id quod ex multis alijs huius regni legibus expenditur, nempe, ex l.1.tit.4.& l.1.tit.15. supra lib.3.& l.5.tit.15.par.2.Et siquis dixerit, nonne, rex concurrit cum cæteris dominis inferioribus sibi subditis in exercitio iurisdictionis? vt notat Specula.in tit.de appellatio.§.nunc tractemus in princ.& Ioan.Lupi post Bald.& plures alios ab eo citatos in repe.rub.de dona.inter virum & vxorem col.3.n.7. Fateri oportebit id iuris esse, sed hoc in regno rex ipse hanc sibi voluit legem imponere, vt cognosceret dumtaxat in locis dominorum inferiorum ipsis dumtaxat negligentibus, non aliàs, vt & aduerti Petr.Nun.Auendan.de mandatis exequendis capit.6. n.31.

2 †Negligentia autem dominorum, vel ex eo colligitur, si moniti à rege, vel eius magistratibus maioribus, vt iustitiam ministrẽt, vel incitatiuis literis ter requisiti id facere neglexerint, qua in specie nulla admissa exceptione rex poterit dominos iurisdictione priuare, vt idem Petr.Nun.notat nume.31.extra litis à Paris. de Puteo in tracta.syndicatus, ca.de excessibus baronũ n.25.& cap.quidam de regno fol.25.& c.syndicantur etiam officiales fol.38. Et quod moueri debeant domini vasallorum, vt iustitiam ministrent antea quam causa cognita priuentur, voluit Bald in c.1.de pace tenenda in parte publici latrones, cui subscripsit Thom.Gramma. voto.28. Petr. Nunni. de mandatis exequendis, c.6.n.34. Quando autem dicatur dominus negligens ex iudicis arbitrio pendet, vt notat glo.in c.negligentiam de præbend. lib.6.& Panor.in c.capitulum de rescrip.Petr. Nun. d.c.6.nu.32.

3 †Sed cui mirum videri debet, posse regem nostrum eiusque magistratus ob negligentiam dominorum eos iurisdictione priuare, si absque vlla negligentia hoc ei liceat, donec titulum iurisdictionis ostendant, etiam si sint in quasi possessione iurisdictionis. vt eleganter probat Ioann. Lupi in rep.c. per vestras de donationibus inter virum & vxorem notab.1.§.1.cuius exordium, sed est pulchra dubitatio num.43.& seq.quod modo non examino.

GLOSS. XII.

Iuramentum fidelitatis quid contineat? remissiuè.

m *Sean tenudos de hazer guerra y paz por nuestro mandado.* Quemadmodum si in feudum concederetur, idem donatarius oppidi, vel loci alicuius seruare tenetur, & omne id, quod iuramento fidelitatis feudatarius astringitur, quod iuramentũ reperies apud Zasium in epitome feudorum par.7.nu.17. & deinceps dicam infra eodem l.6.gloss.2.num.14.adde.l. 22.tit.13.p.2.& est tex.in specie nostra in l.5.versic. è aun por mayor guarda, titu.15.par.2.l.9.titul.4.de dona.par.5.Greg.Lupi in l.22.tit.13.par.2.in verbo, o no le hiziessen hueste.

GLOSS. XIII.

1 *Monetam cudere non possunt domini locorum, sed ad regem solum pertinet.*

2 *Numis tribuit vires authoritas reipublicæ, vel Principis.*

n *Y no puedan mandar hazer otra.* Nota quod domini locorum non possunt cudere monetam in suis locis, & oppidis, nec impedire, vt in eis currat regia moneta, idem probat tex.in l.2.titu.13.par.2.& l.5.ad fin.tit.15.ead.part.hoc enim est de regalibus, vt in

2 tit.quæ sint regalia in vsibus feudo.c.1.†Authoritas enim reipublicæ, vel Principis vires tribuit numis, vt iurisconsultus ait in l.1.in prin ff.de contra. emp. & Arist.lib.1.Ethicorum cap.5.& libr.1.Polyticorum cap.6.quare nemo præter Principem monetã cudere potest, aliàs falsa moneta dicitur, vt latè probat dom.Didac.Couarru.lib.de veterum collatione numismatum cum his, quæ modo expenduntur cap. 8.in princ.

GLOSS. XIIII.

Priuilegio Principis acquiri minimè possũt, quæ Principi competunt in signum supremæ potestatis.

o *Por carta, o priuilegio alguna dellas.* Nota priuilegium Principis non valere, si alicui conceditur aliquid ex regalibus, quæ Principi competunt in signum supremæ potestatis, vt hic statuitur, hic adde, quæ diximus supra eod.gloss.10.in princip.

GLOSS. XV.

Exceptio firmat regulam in omnibus quæ excepta non sunt.

Con que reserua para si en ella el Rey la justicia, si el p *señor en la tal villa, o lugar la menguare.* Exceptio ista, si dominus eam exercere neglexerit, firmat regulam in omnibus, quæ excepta non sunt, vt in l. nā quod liquide, §. vltim. ff. de penu. legata. §l. quæsitū, §. deniq; ff. de fund. instru. & ibi Bart. l. maritus, C. de procura. l. cum prætor, ff. de iudi. cum concordātijs à dom. Dida. Couarruu. traditis lib. 2. resolutio. cap. 5. numer. 6. Concedere igitur videtur Princeps domino loci facultatem vtendi iurisdictione, præterquam si eam facere neglexerit dominus, atque ita intelligitur lex ista.

GLOSS. XVI.

Principis intentio attenditur in priuilegijs.

q *Paresce que resulta la intencion del Rey.* Nota in priuilegijs attendi Principis intentionem.

GLOSS. XVII.

1 *Priuilegium concedens iurisdictionem alicui ex eius intentione vsu conseruatur.*

2 *Priuilegium aliquid faciendi per non vsum decennio amittitur.*

3 *Priuilegium aliquid non faciendi per non vsum triginta annorum amittitur.*

4 *Lex nostra nouè declaratur.*

r *Aya la dicha justicia si vsó della.* Nota iurisdictionē oppidi a rege donati censeri concessam donatario, quoties dixit verba, quæ hoc animo fuisse ostenderint, modo eadem iurisdictione vsus fuerit, nō aliàs.
2 ✝ Nam si decem annis hoc priuilegio vsus non esset amitteret priuilegium, tanquam concessum ad aliquid faciendum hoc est, ad iurisdictionem exercendam, vt in l. 1. ff. de nundinis & ibi notant Bartol. & DD. Alexand. singulariter in consil. 33. numer. 5. lib. 5. & per totum consilium tractat optimè materiam, Felin. latissime post alios DD. ibi in cap. cum accessissent numer. 25. 26. & 27. vbi optimè limitat regulam hanc, text. regni nostri expressus in l. 42. & ibi Grego. Lupi in verbo, hasta diez años, titulo 18. de
3 instrumentis & priuilegijs part. 3. ✝ Alia autem priuilegia non faciendi, vt exemptionis à tributis, vel similia non amittuntur per non vsum, nisi triginta annis elapsis, vt in d. l. 42. par. & tractat optimè Alexa. d. consil. 33. libr. 5. per totum, & ibi Carol. Molin. addit concordantes, & Felin. in d. cap. cum accessissent numer. 29. & sequent. de constitutio. quod non examino, quia materia, de qua agimus, id non exigit.
4 ✝ Sit satis quod vsus de quo in lege ista nullum exigit tempus, nec si interrumpatur amittetur priuilegium, prout amittitur in casu qui statim sequitur: quia vsus iste ad acceptionem & declarationem priuilegij exigitur, & ne decennio non vtendo amittatur, quod nota.

GLOSS. XVIII.

Priuilegium non extenditur ad ea, quæ Principi competunt in signum supremæ potestatis.

Lex 9. titul. 4. de donationibus par. 5. intelligitur.

s *Como al señorio Real pertenesce.* Ex his verbis non censetur Princeps concedere ea quæ Principi competunt in signum supremæ potestatis, de quibus habetur in l. penult. prope finem tit. 15. par. 2. & l. 9. titul. 4. de donatio. par. 5. quæ iuxta legem nostram intelligitur, vt tunc demum iurisdictio concessa videatur, cum per triginta annos ea vsus fuerit donatarius absque vlla interruptione ciuili, vel naturali, non aliàs, vt dicam in gloss. sequenti.

GLOSS. XIX.

1 *Iurisdictio, & merum Imperium iure regio præscribitur quadraginta annis cum titulo contra regem.*

2 *Imperium merum & mixtum præscriptione acquiri potest.*

3 *Iurisdictio consuetudine acquiri potest.*

Consuetudo & præscriptio in quo differant, ibidem, remissiuè.

4 *Præscriptio iurisdictionis, meri & mixti imperij quo tempore procedat iure communi?*

5 *Præscriptio iurisdictionis, meri & mixti imperij iure regio tempore immemorabili procedit, & quæ qualitas in probanda immemoriali requiratur.*

Præscriptio iurisdictionis contra priuatos remissiuè, ibidem.

t *Si despues del tal priuilegio, o merced vsó della continuadamente por tiempo de quarenta años.* Nota ex lege ista, quod quoties dubitatur an ex priuilegio à rege concesso visus fuerit rex concedere iurisdictionem, vel merum imperium ei, cui priuilegium contulit: si tamen ex vi eiusdem priuilegij mero imperio, vel iurisdictione vsus fuerit quadraginta continuis annis absque vlla interruptione ciuili, vel naturali, iurisdictionem merumque acquiritur imperiū. Et hic est casus, in quo merum imperium minori tempore centum annorum præscribitur. Differunt
2 tamen, quia centenaria præscriptio nullum exigit titulum, sed quadragenaria nullius effectus est absque titulo, vt aduertit & ex hac lege expendit Petr. Nunni. libr. de manda. exequend. cap. 1. numero 15. ✝ Ex quo infertur, iurisdictionem ciuilem & criminalem, me-

merumque & mixtum imperium præscriptione acquiri posse, hoc ipsum iure communi probarunt Bart.in l.1.§.denique,ff.de aqua quoti.& æstiua, vbi etiam Imol.& Roma.Oldrad.cons.254. Iaco.à Bel. louisu in auth.de defenso.ciuita.§.nullam, Panormi. & omnes in capit. cum contingat de foro compet. Bar.Alberi.& alij in l.imperium,ff.de iuri. omni.iudi. vbi Iaso.num.20. fatetur. hãc esse communem opinionem,idem attestatur Balbus de præscrip.5. par.princ.2.par.quæst.3.& d.Did. Couarru. in relectione regule possessor.2.par.§.3.in princip.Mouentur per text.in cap.irrefragabili,§.excessus de offi.ordina.& l.viros,C.de diuers.offi.lib.11.vbi tamen de consuetudine mentio fit,non de præscriptione.† Sed
3 consuetudine acquiri à quocumq; priuato iurisdictionem probat tex.non alibi in ca.cum contingat de foro compe.vt ex eo expendunt Ioann. Ande. & cæteri interpretes ibidem,Innocẽ.in c.nouit in verbo,consuetudine,de iudi.glo.in cap.quanto de offi. ordina.text.in cap.auditis,& ibi latè Felin. de præscrip.Balb.in tracta.præscriptio.par.2. colu.7. Ioan. Lup.in repe.cap.per vestras notab.2.§.1.num.27.& sequentibus de dona.inter virum,& vxoré pag.185. qui plures citat concord.& Did. Perez alios plures citans in l.1.gloss.vlti.tit.1.lib.3.ordinatio. col.773. dom.Did.Couarru.in regula possessor.par.2.§.3.numer.1.& 2.Vbi optimè explicat,in quo differat consuetudo à præscriptione, & latius Aimon Crauette de antiquitate tempo.par.4.in princ.† Restat inqui
4 rere,quo tempore præscriptio iurisdictionis meri & mixti imperij procedat,& aduersus principem receptum est,non minori acquiri spatio, quam immemorabili,cuius initium memoriam hominum excedat,vel quadragenario,cum titulo,seu priuilegio,vt in cap.1.de præscriptio.lib.6.quem text.optimè explicat dom.Dida.Courru.lib.1.resolutio.cap.17.nu. 7.& hac in specie,& in alijs principi reseruatis, non in signum supremæ potestatis, sed ratione dignitatis,vt tabellionum creatio,vectigalium inductio, illegitimorum legitimatio,& his similia, quorum mẽtio fit in c.super quibusdam,§.præterea, & DD. ibidem,de verbo.signific. & in c.1. quæ sint regalia in vsibus feudo.tempore immemorabili,& non minori præscribi, vel quadragenario cum titulo probat pluribus rationibus & authoritatibus idem d. Dic. Couarru.in d.regula possessor.par.2.§.2.num.8. ver. 3.species,& §.3.num.3.etiam 3.de regulis iuris in 6. Dida.Perez in l.6.tit.13.gloss.1.in princip.lib.3. ordina.colum.1240.& sequen.† Iure autem regio idẽ
5 statuitur,vt merum imperium, & quælibet iurisdictio immemorabili tempore præscribatur,vt in l.1. tit.15.de præscrip.supra lib.4.cuius author fuit rex Alphonsus Compluti anno.1386. vt colligitur ex l.2 titul.27.apud veteres Alphonsi leges, quæ demum confirmata fuit per Regem nostrum Catholicum Philippum II.anno.1566.cum declaratione hac, vt præscriptio immemorialis probetur cum qualitatibus l.Taurina.requisitis,vt constat in l.1.ti.7. de maioratu supra hoc libro, quare iam non eget lex illa declaratione, quam ei acommodauit Petr. Nunni. in lib.de mandatis exequen.par.1.cap.1.num.14.& Dida.Perez in l.6.tit.13.lib.3.ordina.vnde d.l.1.desumpta fuit,col.1244.vers.quæro vtrum,& d.Didac. Couarru.d.regula possessor.2.par.c.3.n.4.vers.3.legis regiæ pars.Nec alio minori tempore iurisdictio etiã ciuilis præscribitur,vt ibi statuitur, quidquid lege ordinationum statũ fuerat,vt Doctores superius citati aduertebant,ibiq; tractant an exigatur scientia regis,& an contra inferiores & priuatos minus tẽpus sufficiat,& de diferentijs centenariæ & immemorabilis præscriptionis,maximè dom.Didac.Couarru.vbi supra nume.6.ad eos recurrito,vbi autem adest titulus, seu priuilegium quadraginta anni sufficiunt,vt in hac lege statuitur, vt in prin. huius glo. dixi.

GLOSS. XX.

Interruptionis ciuilis & naturalis materia remissiuè.

1 *Interrupcion ciuil y natural por nos o por otro en nuestro nombre.* Circa materiam ieterruptionis ciuilis & naturalis est omnino videndus dom.Didac.Couarru.in regula possessor.2.part.§.12. de regul.iuris in 6.cui nihil necessariũ addi potest, & dom.Anto. Padilla in l.si aquam nu. 69.70.71.& 72.& sequen. C.de seruitu.& aqua.

GLOSS. XXI.

1 *Princeps solus potest creare magistratus, vel eius commissarius.*
Iurisdictio etiam minima ab alio quàm à rege concedi non potest ibidem.
2 *Rex Castellæ non subest imperio, & dicitur sui iuris, quia eripuit terrã ab infidelibus.*
3 *Rex Castellæ proprio iure dicitur fons iurisdictionum & magistratuum.*
Iurisdictio maior, media, & infima est apud regem Castellæ, ibidem.
4 *Rex Castellæ habet iurisdictionem ex translatione tacita populorum.*
5 *Rex Castellæ in regno suo habet fundatam intentionem quoad iurisdictionem.*
6 *Domini locorum huius regni tenentur ostendere titulum iurisdictionis eorum, aliàs ea priuantur.*
7 *Dominis negligentibus facere iustitiam, regij iudices loca dominorum ingredi poterunt, & eam excere.*
8 *Iudices regnij poterunt in locis dominorum iustitiam facere, licèt domini possint de eis conqueri.*
Iurisdictione spoliatus à iudice regio non restituetur, donec titulum suæ iurisdictionis ostendat, ibidem.
9 *Nobilis Hispanus lite pendente super nobilitate contribuere tenetur.*
10 *Domini vassallorum an contra priuatos habeant fundatam suam intentionem quoad iurisdictionem.*

Presum-

Digitized by Google

Præsumptio, vbi est pro actore, reo incumbit onus probandi, ibidem.

11 *Populi Castellæ passiuam habent iurisdictionem non actiuam, nisi ex Principis concessione, & num. 13.*

12 *Rex Castellæ potest iurisdictionem cum mero, & mixto imperio concedere.*

13 *Concilia ciuitatũ, vel oppidorum, an possint iudices sibi eligere rege negligẽte? & n. seq.*

Locum tenens correctoris, an possit officium exercere mortuo correctore, ibid.

14 *Indiarum populi, an possint sibi iudices eligere, vel gubernatorem, & num. seq.*

15 *Periculum est sine regimine terram esse, & ciuitatem, sine rectore.*

Periculum vbi est in mora receditur à regulis iuris communis, ibid. & n. seq. idem, in necessitate.

16 *Necessitatis, & periculi futuri causa actus potest expediri, sine consensu eius qui aliàs requirebatur.*

Ecclesiæ bona cathedralis, poterunt ab Episcopo alienari instante periculo, licet iurauerit non alienare in consulto Papa, ibidem.

17 *Periculum vbi est in mora potest actus expediri, sine consensu eius qui aliàs requirebatur si longe abest.*

18 *Periculum vbi est in mora multa permittũtur, quæ aliàs non licerent, sic fieri, & propter absentiam, & nu. 20. & 21.*

19 *Periculi & necessitatis causa forma potest per æquipollens adimpleri.*

20 *Periculi aut necessitatis causa cessante, cessat quod propter eam specialiter constitutum erat.*

21 *Castro, vel oppido concesso, an censeatur concessa iurisdictio? & n. seq.*

22 *Castro ciuitati subiecto, an censeatur donata iurisdictio?*

23 *Iurisdictio merum, vel mixtum imperium concessum iure regio non censetur concesso castro.*

Castro vendito, vel donato iure regio non cẽsetur vendita, vel donata iurisdictio, ibid. & num. seq.

24 *Lex nostra explicatur, & num. sequent.*

25 *Castro vendito, vel concesso cũ omnibus iuribus regijs non censetur concessa iurisdictio.*

26 *Iurisdictione concessa censetur concessum merum imperium, ibidem.*

27 *Lex nostra intelligitur.*

x *Entiendese que no le da la justicia* Ad percipiendũ verum nostræ legis sensum præmittendum est, iure cõmuni Romanorũ ad solum Principẽ pertinere creã di magistratus potestatẽ, vt in auth. de defenso. ciuita. §. nos igitur colla. 6. & in authen. vt iudi. sine quo quo suffrag. §. illud videlicet colla. 2. & c. 1. versi. iudices, & ibi glo. in parti constituti, de pace iura. firman. quia apud eum erat omnis iurisdictio, & ab eo in reliquos procedebat magistratus, atque ita apud Romanũ principem residet, vt ne minima quidem iurisdictio absq; eius authoritate conferri possit, vt docet Bal. in c. 1. §. iudices verò de pace iuram. firm. & in tit. de pace constan. nu. 23. Alex. consi. 34. num. 1. li. 5. & in l. 1. nu. 35. ff. de iuri. om. iudi. Bart. & alij in l. 1. ff. de dam. infe. Innocen. & cæteri in cap cum accessissent de consti. Anto. Rube. conf. 77. colu. 1. & 2. Claud. Caciuncula in li. 2. de offi. iudi. cap. 3. num. 3. Thom. Gram. voto. 28. nu. 11. Paul. Paris qui alios recenset conf. 1. nu. 12. lib. 2. Pet. Nunni. de mandatis exequend. ca. 1. in princip. Dida. Perez in l. 1. tit. 1. lib. 3. ordina. col. 755. versi. 2. quæro. Et hæc iurisdictio erat penes populum Romanum, donec omnem potestatem & imperium transtulit in Augustũ Cæsarem, eiusque successores lege regia lata per populum ipsum, vt in l. 1. ff. de constitu. princip. l. 2. §. & cum placuisset & §. nouissimè. ff. de origi. iur. l. vnica. ff. de offi. præf. præto. l. 1. §. sed hoc studiosum. C. de vete. iu. enuclean. Bart. Alexan. & Iaso. latè in l. 1. ff. de iuri. omni. iudi. Barba. in rub. de offi. ordina. colum. 4. Alexan. & Ias. & Paul. de Oriano in l. 1. num. 31. ff. de offi. eius cui mand. est iuri. Didac. Perez d. col. 755. Auilesi. in ca. 1. prætorum glo. 1. in princip. dom. Didac. Couarru. lib. practicarum quæstionum cap. 1. num. 2.
2 † Ex quo nostrates inferunt, iure regio idem esse in Rege nostro Hispanniarum, quippe qui non subest imperio, nec recongnoscit in temporalibus superiorem, quia regnum eripuit à manibus inimicorum secundum glo. receptam in c. Adrianus. 63. distinctio. cui subscripsit Abb. in capi. nouit num. 14. de iudi. & in cap. per venerabilem num. 19. qui filij sint legi. Auiles. in prooemio capitum prætorum glo. 1. num. 12. Didac. Segura in repe. l. Imperator num. 5. & ibi Dida. Perez citat concordantes. ff. ad Trebelli. Iaso. in l. id quod apud hostes numero 24. ff de legar. 1. Ioan. Lupi in tract. de benefi. vacanti in curia. §. 8. Did. Perez in prooemio ordinationũ. q. 1. colum. 5. Ioan. Lupi de Pala. Rub. in prooemio repe. de dona. int. virum & vxorem folio 3. colum. 2. num. 17. Gomez Arias in l. 3. Tauri nume. 16. Greg. Lupi in l. 6. titul. 4. in verbo, por las leyes deste libro, part. 3. Guill. à Montefe. in tracta. de successione Regum. 1. dubio numer. 40. Nicola. de Vuald. in tracta. de success. ab int. §. & aduertit nume. 82. Anto. Corset. in libr. de potestate regia quæst. 22. num. 19. Balb. de præscrip. 2. part. princ. quæst. 2. num. 5. & hanc dixit communem Carol. Moline. in consuetudi. Parisis. titu. 1. de materiæ feudali, omnium optimè probat dom. Didac. Couarru. in relectio. regulæ peccatum. 2. part. §. 9. nume. etiam 9. vbi plures reddit rationes, & inter alios citat Castellum in tracta. de Imperatore quæst. 53. dixi in dialogo relatoris. 3. part. cap. 34. nume. 2. & sequen. Gaspar Lusitanus in l. imperium fol. 7. ff. de iuri. omni. iudi. Ioan. Lupi de retentione regni Nauarræ part. 6. §. 1. Oldrald. consil. 69. gloss. & text. in cap. & si necesse de dona. inter virum & vxorem. l. 18. titu. 5. part. 1. l. 4. titu. 3. de præ-

Digitized by Google

de prælatis & clericis supra lib.1.vbi dicitur Reges nostros Castellę regnū possidere tanquā res in bel-
3 lo cœptas, ideo appellatur Rex sui iuris, vt notat Cardin. in Clemē.1.quęst.7.de cēsib. † Quo fit, vt proprio iure rex ipse dicatur habere fontē iurisdictionis, dignitatū, & officiorū, vt optimis rationib. probat Petr. Nunni. de manda exequend. cap.1.num.7. & dom. Didac. Couarru. lib. practicarum quęstionū cap.1.num.9. apud eum siquidē est suprema, media, & infima iurisdict. tam ciuilis, quàm criminalis, vt in l.1.& 2.tit.1.de iurisdictione regia supra libr.4.l. 2.& l.18.tit.4.part.3.& l.1.titu.1.part.2.ibi: *E aun a poder de poner adelantados*, & l.5.6.7.& 8. eod. tit. & par.& l.18.19.& 20.tit.23 par.3.l.22.tit.9. par.2. vbi scribitur, quòd solus rex vel habentes ab eo causam vel priuilegiū possunt eligere iudices ordinarios, eisque cōferre exercitium iurisdictionis l.1.tit. 4.de præfectis supra libr.3. Capiti. decis.130.nu.12. text in l.1.tit.9.de iudicibus ordinarijs supra lib.3. cuius verba sunt. *Tenemos por bien, que todos los juzgadores para librar los pleytos, sean puestos por nuestra mano, o por los Reyes que despues de nos vinieren: porque aquellos que son llamados iuezes o Alcaldes ordinarios para librar los pleytos, no los puede poner*
4 *otro, salvo los Emperadores, o los Reyes, o a quien ellos lo otorgassen, o diessen poder señaladamente.* † Ex quo plura deducuntur. Primum, iurisdictionem apud regem Castellę esse vel iure proprio, vel extraslatione populorum, apud quos erat iure naturali ciuilis potestas, vel expresso, vel tacito totius reipublicæ consensu, ab initio electione; deinde obseruatissima ab octingentis annis consuetudine gētilitiæ successionis, ac primogenij iure, legibusque supra dictis ad id latis atque receptis, translatam esse, qui tacitus consensus æqualis est potentiæ ac expressus, vt resoluit Andr. Ysern. in titul. quæ sint regalia in parte monetæ, & frater Alfon. à Cast. in libr. de potesta. legis pœnalis lib.1.cap.1. fol.7. & 8. Pet. Nunni. huic adhærens sententiæ de mandatis exequend. part.1.cap.1.nu.7.in fi. dom. Dida. Couar. practicarum quæstionum cap.1.num.9. in princip.
5 † Secundò infertur, adeò verum esse, totam ciuilem potestatem, & iurisdictionem apud Regem nostrū esse, ab eoque in singulas totius regni ciuitates, villas, castra, & oppida deriuari, eiusque consensu & concessione exercendam fore, vt qui dixerit se iurisdictionē aliquā habere aliquo in loco, ciuitate, villa, seu oppido id probare teneatur, si velit obtinere, aliàs succumbet ex sola præsumptione, quæ regi nostro intra regni eius limites omnino suffragatur, vt in l.1.tit.1.de iurisdictione regia lib.4 supra, cuius verba sunt. *El Rey funda su intencion de derecho comun acerca de la jurisdicion ciuil y criminal en todas las ciudades, villas, y lugares de sus Reynos e señorios* l.8.tit.1.part.2.c.1.& ibi Bald. quæ sint regal. in 2.lib. feudo.l. de præcatio.ff. ad l. Rod. de iactu.l. bene à Zenone.C. de quadri. pręscrip.c.omnes Basilicæ 16.quæs.7.ca.quo iure.8. distinctio c. ad decimas de resti.spoliato.li.6.c.1.de præscrip. eodem libr.
6 cap. cum personæ, ibi, de iure communi fundetur, de priuileg. eo.lib.6. † Quare inferiores, vt Duces, Marchiones, & prælati titulos suæ iurisdictionis ostēdere tenentur d.l.2.titu.1. de iurisdictione regia supra lib 4.& notāt Ioan. Lupi in rep.cap.per vestras 2.notab.§.1.incip. sed est pulchra dubitatio, nu.43. de donationibus inter virum & vxorem. dixi in stylo cancellariæ tit.1.pręeminen.14. Roderi. Xuarez allega.7.col.2. Petr. Nunni. Auendaño de mandatis exequen.c.1.nu.7.dom. Did. Couar.d.c.1. practi. quæstionum 9. versiculo primum, & in relectione regulæ possessor.2.part.§.3.num.etiam 3.in fine. Guido Papæ singul.661.§.quidquid, & sing. 823.§. omnia, & consi.88. Ioan. Fab. in l. cunctos populos C. de sum. Trini. Bar. in l.1.§.cum vrbem ff. de offi. præf. vrb. Montal. in repertorio ordinationum, in parte pręscribere contra Regem 1.colu. vbi in non reconoscente superiorem hoc statui asserit, vt intra limites regni sui habeat fundatam intentionem quoad iurisdictionem, idem voluit Auilesi. in c.1. prætorū gloss.1.num.2. Didac. Perez in l.4.tit.1.lib.3.ordinatio. & Grego Lupi in l.2.tit.1.in verbo, iusticia y escarmiento, part.2.
7 † Quod procedit in locis etiam seu ciuitatibus, vel oppidis Ducum, Comitum, & Marchionum, seu aliorum dominorum, vel prelatorum Hispanię in quibus Rex noster fundat quoad iurisdictionem intentionem suam, hoc est, pro eodem Rege pręsumitur, nisi domini titulum ostenderint sui iurisdictionis, vt in d.l.1.ti.1.de iurisdict. reg. lib.4. sup. Vnde ex sola eorum negligentia reuertitur iurisdictio ad Regē, à quo emanauit, vt in auth. de quæstoribus §. si verò forsam colla.6.& in c. irrefragabili in fine principij, de offi. ordina. qua in specie nō fit propriè deuolutio, sed reuersio ad pristinum statum & naturam remoto obstaculo, secundū Hosti. Abb.& Felin. in d. c. irrefragabili, Greg. Lupi in d.l.2. in verbo, por priuilegio, tit.1.part.2.
8 † Ex quo ipse infert, quod potest iudex regius ordinarius cognoscere inter subditos Ducū vel aliorum dominorū, & inter eos iurisdictionem exercere, nec poterūt eius declinare forū, cum verus sit eorum iudex ordinarius, ipse tamē dominus poterit de hoc cōqueri, atq; ita intelligi debere ait doctrinā Ioan. Fabri in princ. insti. de Attilia. tuto. versi. sed nūquid superior, prout explicat Carol. Moline. in cōmentarijs cōsuetud. Parisiens. tit.1.§.2.glos.2.col.5. Itaq; si Rex vel eius officiarij iurisdictione vtūtur in locis magnatū, seu aliorū dominorū Hispanię, non restituentur domini vel pręlati in quasi possessione iurisdictionis durante lite, donec docuerit priuilegiū vel titulum suę possessionis: cum pręsumptio sit pro rege aduersus possidentes, quod probat Ioann. Lupi in repe. cap. per vestras notab.2.§.1. num. 43. versi. tenementi istam legem, argument. text. in c. ad decimas de resti. spolia.& ca. cū personę de priuileg.li.6. cū congestis per Auilesiū in cap.1. pętorum
9 glos.1.nu.17.& 18. † Ex quibus idem Ioan. Lupi. arguit nu.45. idem fieri debere in eo, qui pretendit exemptionem à tributis ratione nobilitatis Hispanę, hidalgiua, dict. nam lite pēdēte super nobilitate contribuere tenetur, cum sit contra eū præsumptio donec cōtrariū probetur, pro qua doctrina est text. expressus in l.9.tit.11.de iudicibus nobilium Hispaniæ sup.lib.2.sumpta ex l.6.tit.2.lib.4. ordinatio. vbi Did. Perez col.1380.& ex l.93.in regij pragma. Ex quibus legibus id expendit domi. Didac. Couarruu.lib.1. resolutio cap.16. nume. 11. & Arceus ab

Oralora

Ortilora in lib. de nobilitate Hispana. 2. p. 3 partis principalis, c. 10. nu. 1. versic. præterea sicut ex sola, qui omnes ita practicari asserunt, cuius rei ipse sum
10 testis. † Ipsi autem domini vassallorum regni huius intra territoria oppidorum suorum habent contra alios suam intentionem fundatam, sed non contra Regem, quoad iurisdictionem sui territorij, ex sententia Ioan. Fabri in l. cunctos populos, col. 4. vers. tu potes dicere, C. de sum. Trini. cui cæteri consentiunt Guido Papæ singul. 661. §. quidquid Petr. Nun. de mandatis exequẽdis, 1. p. c. 6. n. 10. Vbi hoc limitat, nisi contra possessorem iurisdictionis agat ipse dominus, quia tunc ante omnia ostendere debet priuilegium territorij, vel legitimam probare præscriptionem, quibus cõstet de limitibus territorij, vt pro eo præsumatur, aliàs minime præsumitur, allegat notata per Ioan. Lupi, d. notabili 2. §. 1. n. 13. & sequentibus. Atque ita intelligi debet quod Auilesi. indistinctè dixit in d. c. 1. prætorum gloss. 1. n. 3. versi. & quia supra dixi. At hoc quantæ sit vtilitatis nemo non videt, quandoquidem possessori incumbet probatio præscriptionis cùm sit præsumptio pro actore, gloss. in l. si tutor petitus, C. de pericu. tuto. & in l. in testamento, C. de testamen. milit. & in l. siue possidetis, C. de proba. & in c. ad falsariorum de crimi. falsi, & in l. ei qui. ff. de proba. Archidia. in c. quia in additione 16. q. 3. Luc. de Pœna in l. 1. de fund. limitroph. li. 11. vbi eum vide hanc quæstionem examinantem, quem refert Auilesi. in d. c. 1. prætorum n. 18. qui con-
11 fuse procedit. † Quartò deducitur, quòd populi regni huius nullam habent actiuam iurisdictionem, sed nec creare possunt iudices ordinarios ad eam exercendam (cum tota ciuilis potestas penes ipsum solum Regem existat) sicuti notant de iure communi in populis non liberis Innocen. & cæteri scribentes in cap. cum accessissent de constitu. Felin. in rub. extra de appella. n. 4. Alex. cons. 16. n. 17. lib. 5. Steph. Aufre. in apostilis ad capellam Tolosanam q. 344. Robert. Maran. de ordine iudicio. 5. distinctio. iudiciorum, c. 1. n. 2. & 10. Petr. Rauena in alphabeto aureo in verb. iurisdictio, vbi plura allegat Rode. Xuarez allega. 7. Ysern. & Matth. Affli. in præludijs constitu. regni Siciliæ d. q. 1. Bal. cons. 188. lib. 4. Mõtal. in 2. copilatione fori in parte iudicem ordinarium, Petr. Nun. de mandatis exequend. c. 1. n. 8. dom. Did. Couar. practicarum quæstionum c. 4. nu. 3. Passiuam autem iurisdictionem omnes populi habent, quippe quæ cohæret territorio, l. pupillus, §. territorium, ff. de verb. signifi. Alex. consi. 35. lib. 4. Nicola. Boeri. decis. 227. Rod. Xua. d. allega. 7. Petr. Nun. d. nu. 8. vbi respondet ad leges regni dicentes, quòd ciuitates & oppida habẽt iudices, vt intelligantur passiuè, quia rex, vel alius eius commissione, vel priuilegio eos
12 constituit. † Quintò infertur, ex superius traditis, posse regem Castellæ speciali priuilegio & titulo iurisdictionem, merum, ac mixtum imperium in ciuitate oppido, seu loco aliquo concedere alicui priuato, vel vniuersitati, vtque habeat talis priuatus, vel vniuersitas potestatem eligendi iudices, quod in specie probatur in lege nostra, & in l. 2. titu. 1. par. 3. ibi: *E a estos e a tales no los puede otro poner sino ellos, o otro alguno, a quien ellos otorgassen señaladamente poder de lo hazer por su carta, o priuilegio.* Idem proba-
13 tur in l. 1. tit. 1. de regia iurisdictione lib. 4. sup. † Et quod ciuitates & oppida huius regni nullam habeãt potestatem eligendi iudices & alios officiales, nisi quibus hoc à rege ex priuilegio concessum est, probat text. regni nostri in l. 1. & 2. titul. 2. de priuilegijs ciuitatum infra lib. 7. l. 2. tit. 4. p. 3. dom. Did. Couarru. lib. practicarum quæstionum, c. 4. n. 4. in fi. Petr. Nun. de mandatis exequend. cap. 1. n. 8. vers. & supra dictæ. Vbi hoc extendit ad decuriones, tabelliones, executores, & alios officiarios: non enim possunt à concilijs ciuitatum, seu oppidorum creari aut eligi, nisi ad id habeant priuilegium à principe concessum, vt ex eadem l. 2. titul. 2. infra lib. 7. expenditur.
14 † Hoc tamen limitat dom. Dida. Couarru. lib. practicarum quæstionum c. 4. n. 3. vt procedat, præterquam si Rex ipse negligeret, aut ommitteret mittere iudices ad ciuitatem aliquam, tunc etenim poterit populus, eiusque nomine decurionum collegiũ iudices interim nominare, creare, & eligere, donec Rex alios misserit, & nihil allegat, quamuis vt ipse censet pluribus iuris humani testimonijs probari posset. Sed in primis quo pacto hoc verificari posset in Hispania me latet quidem, quando quidem si de correctore intellexit, hic profectò à nullo alio quàm à Principe creari, aut eligi potest, aut à præfacto consilij regij, vt est omnibus notissimum. Nam si corrector viuit, licèt terminus sibi constitutus fuerit elapsus, non spirat officium, sed durat vsque in aduentum successoris, l. meminisse, §. oportebit, ff. de offi. pro consu. l. ff. de offi. præfe. August. l. si fortè, ff. de offi. præsid. Sin autem corrector mortuus est, eius vicarius non deponit iurisdictionem iuxta sententiam Fabri in §. item si adhuc n. 5. insti. de manda. quem sequitur Petr. Nunni. de mandatis exequen. c. 3. n. 1. Quod ipse probat ex eo quòd æque ordinarius est, ac corrector ipse, vt ibi latè prosequitur. At si velis contrarium tenere cum dom. Didac. Couarru. practicarum quæstionum cap. 4. nu. 4. imo quòd morte correctoris finiatur, tamen id certum est, sufficere iudices ordinarios, qui ex priuilegio seu concessione Principis adsunt in huius regni ciuitatibus, vt diximus supra nu. 13. qui donec Princeps correctorẽ misserit, vel alios iudices ordinarios nominauerit, poterunt iurisdictionem exercere: non enim spirat eorum officium, donec alij eligantur, licèt ipsi annales sint, vt in d. l. meminisse oportebit, ff. de offi. pro consu. cum similibus, & quotidie id fieri videmus, & sic vix eueniet casus, in quo sit iudicis defectus, qui
15 iustitiam ministrare possit. † Quare sententia viri disertissimi procedet in specie tradita infra lib. 7. ti. 1. l. 2. gl. 3. vel in Indiarum regnis & prouincijs nouiter repertis, & ciuitatibus denuo conditis, quę omnino rectore indigent, nullum quippe habent magistratum à Principe sibi constitutum, præter gubernatorem, vel moderatorem, qui nequit omnes ciuitates, vel loca condita inhabitare, nec in eis simul iurisdictionem exercere, maximè cùm sit bellicis negocijs præpeditus. Quare nimirum iure naturali potestatem habent incolæ constituendi sibi magistratus, hoc est, iudices ordinarios, quod quotidie fit. Imo & ipso gubernatore mortuo alium possunt eligere, donec à Principe constituatur, qui eos moderetur, & iustitiam ministret. Et tum potissimum, cùm in

in locis adeò remotis, non est ita facilis aditus principis, à quo magistratū petere possint, respublicaq; interim maximū obiret discrimen & periculū. † Periculosum quippe est, sine regimine terrā esse, dicit Innocē. in c. significauerunt de iudi. nec est possibile vel probabile, prouinciā esse sine rectore, vt in auth. de administrato. prope finē. Luc de pœna in l. si quos & l.3. C. de decurio. li.10. Atque ideo facilis est trāsitus ad id, quod naturaliter licebat reipublicæ, vt optimè probat dom. Dida Couar. li. practic. quæst. c.1. nu.2. sed vbi ex mora instat periculum, recedi potest à regulis iuris l.1. ff. de glāde legen. eiusque authoritas contennenda, vt in l. de pupillo. §. si quis riuos ff. de noui ope. nu. ibi, preterea prætor generaliter cætera quoq; opera excipit, quorū mora periculū aliquod est allatura, vbi Iaf. plura adducit similia. † Sic etiam propter necessitatē si periculum est in mora, potest actus expediri sine consensu eius qui aliàs deberet consentire, tex. elegās in l. tutor qui repertoriū ff. de admi. tuto. vbi ex causa necessitatis potest tutor inuentario non confecto administrare bona pupilli, quod necessitate non vrgēte facere nequit. Et per illū tex. decidit Panormi. in c. vlt. 2. col. versi. omnia prædicta de eccles. ędificandi quod si imminet necessitas alienandi bona ecclesię cathedralis, exigitq; tantam celeritatem, quod superiorē consuli non patiatur, poterit episcopus alienare, non obstante iuramēto & promissione de nō alienando inconsulto Romano Pontifice. quibus cōducit lex si longius §. si. ff. de iudi. c.1. in fi. ne sede vacāte in 6. cū alijs ab ipso Panormi. citatis, & per glos. in c. cum ex literis de restitu. in integrū, idē voluit Felin. in c. cum accessisset nume. 21. de constitutio. vbi alia congerit. Quibus adde, quod vbi deest copia iudicis, & periculum est in mora, quilibet poterit propria authoritate ius sibi dicere, secundū Cyn. & Bal. in l. sed etsi per prætorem §. ait prętor per illū tex. ff. ex quibus caus. maio. Alexand. in l.1. §. nunciatio num.7. ff. de non. oper. nuncia. & consi. 13. nu.9. lib.1. à fortiori ergo poterunt iudicem sibi eligere. Plerūq; enim necessitas est causa violandi regulas iuris cōmunis, vt colliges ex adductis per eundē Felin. in c. querelam in fi. de iureiuran. † Suadetur item nostra sententia ex doctrina Bar. in l.1. §. plures n. 9. ff. de exercitor. dicētis, quod si is, cuius consiliū debet requiri ad aliquē actum, sit absens, & fortè mora est periculū allatura, potest illę huiusmodi actus expediri absq; eius consi. per d. l. si longius in fin. ff. de iudi. & l. si ego. §.1. in fine. ff. de iure doti. & in l. si cum dotem. §. eo autē tempore versi. sed si latitet, ff. solu. matrim. & dicit hod. c. esse casum in c.1. ne sede vacante in 6. vbi si collatio beneficij ad aliquē pertineat, consulto tamē prius episcopo, si episcopus beneficio vacāte agat in remotis, ita quod eius præsentia breui haberi non possit, poterit eo nō cōsulto beneficium conferri, vbi glos. Ioann. And. Anchar. & Domin. † Sed nec lege ab est, quod voluit Angel. in l. adoptio col.2. ff. de adoptio. quod si ex cōsuetudine vel priuilegio debeat ad electionē priuati requiri cōsensus Regis, si tamē Rex absens sit in remotis partibus, potest eo incōsulto procedi ad electionē, idem voluit Roma. singula. 696. † Præterea simile est, quod pulchrè scripsit Albaro. & post cū Card. Alexād. c.1. colu. vlt. titu. quid sit inuestitura, limitantes id quod ibi dixit Bald. nempe, citari debere absentes in casu illius textu, vt procedat, nisi essent absentes in loco multum remoto & longinquo, adeò quòd nō possint actui adesse sine magna difficultate, argum. l. prætor. §. vltim. & quod ibi notatur per docto. ff. de vacatio. mune. Nec dissimile est, quod singulariter consuluit Barb. cōsi. 61. col. 5. versi. præterea posito, li.1. quod licet in alienatione rerū ecclesiæ requiratur cōsensus episco. c. Abbatibus cū alijs 12. q.2. si tamen episcopus sit in remotis partibus, potest sine cōsensu illius in casu aliàs permisso fieri alienatio, cū multis similibus ibi adductis. † Cōfert etiā decisio tex. in l. si lōgius §. si. ff. de iudi. ibi, ne dū pater spectatur, impunita sint maleficia & l.2. tit.5. de procurato. par.3. vbi propter absentiā patris (qui aliàs debet cōsentire filio agēti, vt in l. vlt. §. necessitatē C. de bon. quæ lib. etiā si summariè & de plano procedi debeat ex sentētia Bal. in l. nequicquā §. de plano prope finē ff. de offi. procōsul. Alex. cōsi. 56. post princ. lib.2.) potest filius sine cōsensu agere, ad idē est tex. in l. filius fa. §. non solum & §. hoc amplius & §. sed & filia f. ff. de procu. & in l. sed si vnius §. ait prætor & §. filio. ff. de in iu. & notatur in l. cū filius fa. ff. si cert. peta. cum concordan. à Tiraq. congestis de legib. connubia. glos. 8. n. 9. Vbi hoc limitat, si pater longe absit, nec statim sit reuersurus, vt declarat iurisconsultus in l. sed si vnius §. quod autem ait ff. de iniur. Alex. in l.1. §. nūciatio nu.6. & 7. ff. de no. ope. nū. Et in præcitato loco Tiraq. congerit plures decisiones huc spectātes alias congerit Felin. in cap. cum accessisset numer. 20. & sequē. de constit. Iaso. & Ripa nu.4. in l.1. ff. de dam. infecto, Alex. & Iaso. in l. de pupillo. §. si quis riuos. ff. de no. ope. nuncia. Rip. in tract. de peste. 3. part. de priuilegijs iudiciorum causa pestis per totum. Gerard. singul. 100. per totum, Hyppol. in l.1. §. præterea nu. 128. & seq. ff. de quæst. Albert. in l.1. C. de parti. qui fili. distraxe. Luc. de Pœna. in l.1. col. 2. C. de delatori. lib.10. & in l. curialis. ... post princ. C. de decuri. eo. li. & in l.1. col.1. & 2. C. de comunic. li.12. Firmia. in suo lexico in verbo, necessitas. Iaf. & Purpura. in l.1. ff. de offi. eius cui mād. est iuri. Tiraq. citans concordan. in li.1. de retractu. §.26. gloss.1. num.18. & pluribus sequen. vbi plurima inueniēs à iure permissa ex causa necessitatis vrgentis, vel periculi instantis. † Qua in specie solēnitas potest prequi pollens adimpleri, vt probat Alex. consi. 96. li.4 Socin. consi.45. li.1. col.3. Iaf. plura congerens in l.1. ff. de libe. & posthu. nume.13. & sequen. Felin. in cap. cum dilecta in tractatu formæ 7. limi. de rescrip. & copiosius Albert. Bru. in tracta. de forma fol.63. col. 2. versi.33. & versi. simile patet. vbi vult. quod vbi imminet periculū, forma & eius obseruatio remittitur, vt late probat Feli. post Hosti. & Docto. in cap. quoniam frequenter in princ. extra vt lite non conte. forma etenim, & solemnitas in casu necessitatis potest relaxari, & ea nō adhibita actus gestus valet, vt latè fulciunt Alexan. & Iaso. in d. l.1. ff. de libe. & posthu. Paul. Paris. consi.32. nu.12. & sequen. & consi.33. nu. 23. 28. 29. & sequen. lib.2. † Aliàs autem necessitate, & periculo cessante, nō crederem rempublicā gubernatorē sibi posse eligere, nā periculi causa cessante,

Margin numbers: 16 (Periculosum), 17 (Sic etiam), 18 (Suadetur), 19 (Sed nec), 20 (Præterea), 21 (Cōfert), 22 (Qua in specie), 23 (Aliàs autem).

te, cessat quod eius causa statutũ est aut permissum l. 1. ibi notat Bald. & Sal. C. de nautico fœno. Romã. consi. 404. col. 2. Deci. in cap. cũ cessante post princ. de appella. Tiraquel. in libello qui inscribitur, causa cessante, par. 1. nu. 198. Quemadmodũ & necessitatis causa cessãte cessat quod ob eã fuerat introductũ aut præmissum l. 1. in fi. ff. de ferijs c. 2. & ibi Cardi. Flore. in 3. notab. Petr. de Ancharra. & Anto. 1. notab. extra de custod. eucharistiæ, Bart. in l. 1. §. nũciatio, num. 28. ff. de noui ope. nun. Tiraq. causa cessante 1. part. nu. 179. & seq.

24 † His præmissis examinandũ nobis est, an cõcesso castro seu oppido, territoriũ & iurisdictio, quæ & castro annexa sub dominio disponentis erant tempore concessionis data itidem cẽseatur? Et pro parte affirmatiua vrget tex. in l. 1. §. cũ vrbẽ ff. de offi. præf. vrb. vbi Bar. & Bald. notant, idem Bal. in c. 1. col. 3. & vlt. de capitaneo, qui curiã vendi. & in l. cum multa C. de bon. quæ lib. Ancharran. in regula accessorium in fi. 3. q. princ. de regul. iur. in 6. Corsettus in tract. de excell. regis q. 5. Paul. Cast. consi. 406. col. 1. lib. 2. Bar. in l. inter eos. ff. de acq. rer. domi. sensit Innocen. in c. cum ad sedem de resti. spolia. & in c. ex literis de iur. ciu. vbi Host. Ioã. And. & alij ex eo tex. idẽ videntur collexisse. Quod omnes procedere asseuerãt in cõcesione castri, quæ à rege fit priuilegij, vẽditionis, aut beneficij titulo, ex ratione text. in d. §. cum vrbẽ, nempe, quia hæc omnia castro adhærent, eiq; accessoria sunt, idem probat Rode. Xuarez in allegatione. 6. colum. 3. & 4. & Carol. Moline. in consuetu. Parisiẽ. tit. 1. §. 1. gloss. 5. num. 47. Paul. Paris. consi. 9. nume. 16. lib. 1. Augusti. Bero. in c. licét causam num. 12. de proba. Sebas. Papia in l. imperiũ num. 26. ff. de iuri. omni. iudi. Did. Perez in l. 1. tit. 1. lib. 3. ordi. col. 736. Greg. Lup. in l. 68. in verbo. tal villa, tit. 18. part. 3. & in l. 9. titul. 4. de dona. in verbo despues par. 5. quia hoc nomẽ villa vel castrũ est vniuersale cõtinens iurisdictionem, honorẽ, districtũ, & ius patronatus c. ex literis & ibi Innocen. extra de iure patro. dom. Did. Couar. hãc dicens communẽ lib. practica. quæst. c. 1. nu. 10. quã conclusionem ipse extendit, vt etiam merũ ac mixtum imperium exceptis regalibus in hac cõcessione veniant, quod in specie asseruit Bart. in d. §. cum vrbem, idem Bart. in l. si quando 1. C. de bon. vacanti. lib. 10. Bal. in l. cũ multa. C. de bon. quæ libe. Carol. item Molin. Paul. Paris. Roderi. Xuarez & dom. Didac. Couarru. in locis paulo ante citatis, Felin. in c. quod sedes de offi. ordina. notant doct. in l. vlt. ff. de consti. Prin. maximé ibi Bal. & Alberi. Oldra. consi. 252. Ludo. Roma. consi. 444. Alexa. in l. 1. num. 33. ff. de iuri. om. iudi.

25 † Hæc tamen conclusio limitatur, vt non procedat, quoties castrũ donatũ erat alicui ciuitati subditũ eiusq; iurisdictioni subiectũ, tunc si quidem, etsi iurisdictio sit eius, qui castrum concessit, non videbitur donatario seu emptori cõcessa, cũ hac in specie non sit iurisdictio accessoria, nec adhæreat castro concesso, huius sententiæ fuit Bal. in l. à procuratore. C. manda. & in rubric. ff. de rer. diui. & consi. 238. lib. 4. Oldrald. cõsi. 176. Rom. consi. 441. Bart. consi. 39. & in l. 1. ad fi. vbi Curt. Iunior col. vlt. ff. de iurisd. om. iudi. qui hanc attestatur communẽ, Guiller. Bene. in rep. c. Raynuti. de testam. in verbo & vxorem nomine Adelasiam 2. decisi. num. 307. & Carol. Molin. in cõsue. Parisiẽ. tit. 1. §. 1. glo. 5. nu. 45.

26 † Et quãquam hæc vera sint iure cõmuni imperatorũ. Iure tamen regio per leg. istam contrarium statuitur, imo quod concesso aut vẽdito castro, vel oppido etiam cum iuribus suis, non videtur cõcessa iurisdictio. De quo miror valde, non aduertisse diligẽtissimum dom. Didac. Couar. in practicis quæstionibus cap. 1. nu. 10. prout aduerterat Greg. Lupi in l. 12. in verbo segun los priuilegios tit. 1. par. 2. & iterũ in l. 68. in verbo tal villa tit. 18. par. 3. Vbi tamen hoc limitare videtur in donatione, de qua nũcupatim loquitur lex ista. Secus autẽ esse asseuerat in cõcessionem feudũ, vel in vẽditione, qua in specie cẽsebitur vẽdita quoq; iurisdictio, vel in feudum cõcessa, vt ibi per eum, eo quod feudum datur ob causam & nõ est mera donatio, vt in l. 1. ff. de don. Sed in fallor, idẽ esse crederem in vtraq; specie propter generalitatẽ huius legis, & quia militat eadem ratio in donatione, imo & maior quam in venditione, vel concessione in feudum: nã beneficia Principum latissimè sunt interpretanda l. fi. ff. de cõsti. Princip. & in auth. de nup. §. si veró solum vsumfructũ colla. 4. Quare ergo in vẽditionib. & alijs contractib. in quibus non sit, ita plena interpretatio, vti glos. & doct. dicunt in d. l. fi. dicendum erit venditã fuisse iurisdictionẽ, nulla de ea facta mentione: pro qua sentẽtia facit. d. l. 12. tit. 1. par. 2. & quod ex ea ibi expendit Greg. Lupi in verbo. segun los priuilegios & l. 9. tit. 4. part. 5.

27 † Et hoc maximè probatur ex hac leg. quæ nõ solũ in donatione loquitur, sed & in quacũq; alienatione, vt constat ibi. *Fueren dadas donadas o enagenadas,* & ibi *biziere donacion o enagenacion,* & ibi, *que les da, dona, e enagena,* & ibi, *de donar, dar e enagenar la justicia,* & ibi, *q̃ le da, dona, y enagena la villa, &c.* Abundaret enim verbũ alienatio, si de donatione tantum lex disponeret, sed vt omnes casus cõprehẽderet, fecit mẽtionẽ donationis & alienationis, nã si de donatione dũtaxat sentire vellet lex, sufficeret de ea tantũ mẽtionẽ facere, nec sufficeret meminisse de alienatione, nisi & de donatione faceret mẽtionẽ, quia affirmatiuè nõ cõprehenditur donatio sub nomine alienationis, vt probaui sup. ti. 9. de bonis cõstanti matr. quęsitis l. 5. glos. 6. nu. 11. 6. & 9.

28 † Nec oberit, si dixeris lege ista disponi, non videri translatũ merum imperiũ, si de eo nõ fiat mentio specialis, & hoc præseferunt verba legis, dum dicit, *entiendase que no le da la justicia*, scilicet, sanguinis prout expressim cõtinetur in d. l. 9. tit. 4. de don. parte 5. Vbi merũ imperiũ concessum nulli esse intelligitur, etiã si in priuilegio exprimatur, quod ei cõcedit Rex oppidũ vel castrum cũ omnib. iuribus sibi debitis, & ad se quoquo modo spectãtibus. Sin autẽ per priuilegium concederetur iurisdictio, censebitur concessum merũ mixtumq; imperium, secundũ Ioã. And. ad Specul. in tit. de iurisdi. om. iudi. cui accessit Rom. in l. si duo. ff. de acq. hære. Feli. in c. quod sedẽ col. vlt. & in c. graue de offi. ordina. Paul. Paris. consi. 9. col. 2. lib. 1. qui tamen loquũtur quoties in priuilegio dicitur cũ omnimoda iurisdictione, idem tamen erit si verbum omnimoda deficiat, nã iurisdictio est genus cõprehendens imperium & omne genus iurisdictionis, vt in l. imperiũ ff. de iuri. om. iudi. sed posito genere, positę cẽsentur & eius species, vt

in

in l.si chorus.ff.de leg.3.& quia analogũ per se sumptum in potiori sumitur & digniori significato.l.1.§. qui in perpetuum.ff.si ager vectig.vel emphiteutica. peta.faciunt tradita per Cassan.in cons.Burg.rub.1. §.1.n.14.fol.13.col.1. vbi hanc sententiam dicit esse veriorem, Did.Perez in l.1.tit.1.lib.3.ordi.col.756. ad medium.

29 † Quare necessario infertur in specie, de qua agimus, non videri concessam iurisdictionem simplicem, nam si ea cõcessa esse intelligeretur, sub ea comprehenderetur merum imperium, cùm concessa iurisdictione, merum quoque imperium cõcessum esse censeatur, vt num. præcedenti probauimus plurium doctorum authoritate. Ex quo probatur videtur traditio, de qua nu.26.in fi. quòd vendita ciuitate, vel oppido, seu castro, non censeatur vendita iurisdictio, quia si iurisdictio vendita esse censeretur, vẽditum quoque intelligeretur merũ imperium, quod maximi est momenti, & fortè oppido ipso principalius.

30 † Et si dixeris licèt in principio, & medio huius legis eius dispositio extẽdatur ad vẽditionẽ, vt ex verbis nu.27.relatis probauimus, in vltima tamen eius pa. mutat casum, & loquitur in donatione dũtaxat: Respondeo non mutare casum, vt cõstat ibi, *E si en los tales priuilegios, cartas, y mercedes, &c.* Ecce ibi te. in hac vltima parte loquitur in eisdẽ priuilegijs, instrumẽtis, & donationibus, de quibus antea dixerat, & illud verbũ, cartas, refertur ad instrumẽta venditionum.

GLOSS. XXII.

Donatio vel venditio castri à Principe facta cũ omnibus rebus, & iuribus ad se spectantibus non comprehendit iurisdictionem simplicem, ne dum merum imperium.

y *Y las heredades q̃ el Rey ouiere en la tal villa, o lugar.* Nota in hac tã generali cõcessione, cũ omnibus iuribus & redditibus Regi quoquo modo pertinẽtibus, nõ cõprehendi iurisdictionẽ simplicẽ, ne dũ merum imperiũ, sed solũ redditus, & tributę vel alia bona immobilia Regi pertinẽtia in eo oppido vel castro, licèt in l.9.tit.4.de donatio.p.5 solũ excipiat merũ imperiũ, ibi, *o justicia de sangre,* vt ibi intelligit Grego. Lupi, qui tamen mentionẽ nõ facit legis nostræ, quę vt dixi, decidit sub hac generali cõcesione vel vẽditione castri nõ cõprehẽdi iurisdictionẽ simplicem, quòd valde nota: quia non inuenies legem istam sic declaratam.

LEY II.

Que no se pueda hazer donacion a persona fuera destos reynos, aunque sea Rey, de ciudad, ni villa, ni Isla.

Ley.2.in fine tit.9.lib.3.ordina.

Don Fernando y doña Ysabel, y don Enrique, en Cordoua año de.1455.

¶ Siguiendo la ley hecha y ordenada por el Rey don Enrique nuestro hermano, que sancta gloria aya en las Cortes de Cordoua año 1455. declaramos, que no entendemos dar ni hazer merced a Rey, ni a otra persona estraña de fuera de nuestros Reynos, a de ciudades, ni villas, ni castillos, ni lugar, tierra, ni heredamiẽto, ni islas de nuestros reynos ni de nuestra corona real, ni permitir, ni dar lugar que lo tal se haga, y assi lo asseguramos por nuestra verdadera fee y palabra real. b Y defendemos

4 que ningunos ni algunos de nuestros subditos, y naturales no sean ossados de dar, ni vender, ni trocar, villas, ni lugares, ni castillos, tierras, ni heredamientos, ni Islas de nuestros reynos, a Rey, ni a señor, ni a otra persona estrangera de fuera de nuestros reynos, so pena de la nuestra merced. c

GLOSS. I.

1 *Castella a Rege donata non possunt a donatario vel hæredibus eius in exteros alienari.*

2 *Exterus regni an possit succedere in maioratu castellum vel arcem continente?*

3 *Exterus regni qui vult in regno habitare poterit in castellis succedere.*

4 *Exterus emere probibitus non probibetur bona maiorum emere.*

Bona maiorum corrector emere non probibetur in loco, vbi administrationem gerit, ibidem.

Bona maiorum emere nostra interest, ibid.

5 *Lex.1.tit.18.p.2.explicatur.*

Verbum nullatenus est vniuersale negatiuum ibid.

6 *Exteri quare probibeantur emere vel possidere castra & oppida regni?*

a *Ni a otra persona estraña de fuera de nuestros reynos.* Sic & castella a rege donata alicui non possunt à donatario vel eius hæredibus & successoribus alienari in exteros, ex testamento nec per contractũ, sed Rex poterit pro eodem precio retrahere, ad cuius effectum debet sibi ante alienationem intimari (prout in rebus emphiteuticarijs fit, vt in l.2.& 3. C. de iure emphi.) text. est vnicus regni nostri hoc probans in l.1.tit.18.de custodiẽdis castris regni p.2.

2 † Vbi Greg.Lup.in verbo de fuera, quærit an alienigena regni Castellæ possit succedere in maioratu, in quo castrũ continetur aliquod, & arguit ad partes, & deniq; concludit, non posse succedere in castro huiusmodi, ne scrutetur secreta regni, vt in l.mercatores. C.de cõmer.& mercat.& quia lex illa dicit. *Ni los deuen enagenar en ninguna manera en vida ni en muerte a humes de fuera de su señorio, ni a otros de quien*

Nn pudiesse

Digitized by Google

pudiesse venir guerra ni daño al Reyno. Quæ prohibitio respicit res ipsas alienari prohibitas, quæ sui natura non debēt ab exteris posſideri, propter periculum regno immmens, & sic lex respicit res ipsas & situm earum, quare lex loci, vbi sitę sunt seruari debet vt in l.forma.§.v vero,ff.de censib.& l. .C.de mulie. & in quo loco,l.an in totum,C.de edifi.priua.† Quæ
3 opinio rigida nimis est, quare eā limita, & restringe, vt procedat, nisi exterus iste velit se trāsferre ad habitandum in his regnis, tunc etenim admittēdus esset ad successionē maioratus, & maximè cum sit cōsanguineus possessoris maioratus, qui necessario erat regni huius originarius, & naturalis. Vbi autē vellet exterus habitationem facere extra regnum, nō lice-
4 ret ei Castella, & oppida regni posſidere.† Nec oberit, quod forensis per statutū emere prohibitus in loco bona immobilia, non prohibetur emere, quæ fuerunt antecesorum suorū ex sententia Ioā.de Platea. in l.vua,C.quibus ad conducti. prædio.fisc. accede. non lice.& in l.1.C.non licere habitan.metr. vbi dicit, posse forensem hūc ab intestato succedere, quod ipse probat arg.l.limites prohibentur in princ.ff. de ermilita. & l.qui officij in prin.ff.de cōtrah.emp.cuius verba sunt. *Qui officij causa in prouincia agit, vel militat, prædia cōparare in eadem prouincia nō potest, præterquam si paterna eius à fisco distrahantur*, quia emens res paternas affectionis causa emisse pręsumitur, quā naturaliter quilibet habet ad bona paterna, vt in l.si in emptionē,ff.de min.l.lex, quæ tutores, C.de admi.tut. nostra enim interest, res maiorū emere, secundū gl.in l.1.in verbo, reipublicę ad fi.ff.solu. mat.& in l. si æquo.ff.de leg.1.cū cōcordātijs, & pluribus similibus à Tiraq.congestis in præfatione retractus lignagier nu.31.& deinceps, & quæ ipse tradidi in dialogo relatoris 3.p.c.27.nu.7.& 8.cui obiectioni non respondet Greg.Lup.in d.l.1.tit.18.p.2. Sed respondeo affectionem, nec interesse alienigenæ nō sufficere, vt in damnū regni castra posſideat, iustè à legibus nostris prohibita posſidere.† Minus oberit,
5 quod alienatio, quæ per legē partitæ prohibetur in exteros est, quæ facto hominis interueniēte fit in vita, vel in morte, quæstio autē ista nō tractat de huiusmodi alienatione, sed de alienatione, quæ fit mediante lege, vt in l.cum pater,§.cū inter.ff.de leg.2.l.pater §.Iulianus Agrippa.ff.de leg.1.quia nihil refert inter has alienationes in specie nostra, cū in vtraq; specie ea lē militer ratio, & tū potisſimū cum. d.l.1.tit.18. p.2.ad quencūq; alienationis modum se referat, cū dicit, en ninguna manera, quod verbum est vniuersale negatiuum, vt docet glossa.in Clem.vt hi qui diuinis in verbo, nullo modo, de æta, & quali.glo.etiā in Clem.vna in verbo, nullatenus, de seqnestrati.poss.& fruct. quare ad omnē alienationis modū extēditur.
6 † Rationem autē, quare hæc prohibitio fiat, mutu[a] ex his, quæ latè dixi in stylo cancellariæ tit.1. præemi.22.c.2.glo.itēm.2.cum de beneficijs, seu sacerdotijs exteris non concedēdis tractabamus, adde, quæ dicam in l.1.& 2.ti.3.de officijs publicis infra lib.7.

G L O S S. II.

1 *Princeps vbi fidem non seruat, casus fortuitus, & insolitus dicitur.*
2 *Fides recta in Principe nimium decet.*

b *Por nuestra verdadera fee y palabra real.* Quæ fides vsq; adeo est à Principe seruanda, vt casus insolitus dicatur, si Princeps venit contra pactum, vel fidem suam, arg.tex.in c.1.de prob.& in c.1.de natura feudi, Alex cons.97.nu.4.lib.3.dixi in dialogo relatoris
2 4.p.c.6.nu.8.† Nihil enim magis decet, quam recta fides in Principe, epistola inter claras, C.de Summ. Trinit.Mari.Soçin.Iunior.cons.76.num.116.libr.1. Aimon Crauette plura congerens in proposito cōsil.214.num.19.& sequent.& quæ dixi in dialogo relatoris 4.par.cap.12.num.7.& deinceps.

G L O S S. III.

Castra seu oppida in exteros alienantis pœna.

c *So pena de la nuestra merced.* Et contractus erit nullus amittetque alienans castra, vel oppida in exteros alienata, vt in l.præcedenti statutum est, vt ibi notauimus gloss.6.in princip.

L E Y. III.

¶ *Que el Reyno puede hazer donacion de las ciudades, villas, y lugares de su Corona Real contra lo cōtenido en esta ley. Ley 3.tit.9.lib.5.ordina.*

¶ *Don Fernando y Doña Ysabel confirmaron la ley del Rey Don Iuan el Segundo, de Valladolid año de 1442.cap.1.*

¶ No conuiene a los Reyes vsar de tanta franqueza y largueza, que sea cōuertida en vicio de destruycion, [a] porque la franqueza deue ser vsada con ordenada intencion, no amenguando la Corona Real, ni la real dignidad: porq̄ los successores del reyno recibiriā por esto gran agrauio. Y por esto el Rey D. Alonso quando cumplio edad de quinze años, en las cortes que hizo en Valladolid era de mil é treziētos y sesenta y tres otorgo, y prometio de no dar ni donar ciudades, villas ni lugares, ni castillos, ni fortalezas, ni aldeas, ni sus heredades a infante, ni a rico hombre, ni a dueña, ni a perlado, ni a orden, ni a Infanzon, ni a otro señorio alguno, saluo a la Reyna Doña Costança su muger, y asi juro de lo guardar: y esto mismo otorgo el dicho Rey Don Alonso en las cortes, que hizo en Madrid, era de mil é trezientos é sesenta y siete: y lo confirmo el Rey Don Enrique el II.

en

en las cortes, que hizo en Toro, era de mil è quatrocientos è nueue, y en las cortes que hizo en Burgos, era de mil y quatrocientos y onze. Y esto mismo prometio de guardar el noble Rey dō Iuan el segundo, en las Cortes que hizo en Burgos, año de la Encarnacion de nuestro Señor, de mil y quatrocientos y treynta años, y en las Cortes que hizo en Zamora, el dicho Señor Rey don Iuan el año de treynta è dos. Despues de lo qual el dicho Señor Rey dō Iuan el segundo, veyendo y considerādo que despues de las leyes, ÿ ordenanças susodichas, por importunidad de algunos grandes del Reyno, auia hecho algunas mercedes de ciudades, y villas, y lugares, y rentas, y pechos, y derechos á algunos grandes y naturales del Reyno, y a otros criados y oficiales de su casa, y por ello se hazia perjuyzio á la dignidad Real, y a sus successores que despues del auian de Reynar: à peticion y suplicacion de los procuradores, de las ciudades, y villas, y lugares de sus Reynos en las Cortes que hizo en Valladolid, año de la Encarnacion de nuestro Señor de mil y quatrocientos y quarenta y dos, estatuyò, y ordenó por ley, pacto y contracto, firme, y estable, [b] hecho y firmado entre partes, que todas las ciudades, y villas, y lugares que el Rey tenia y posseya, y las fortaleças, Aldeas, y terminos, è jurisdictiones de su natura fuessen inalienables, y perpetuamente imprescriptibles, y permanesciessen, y quedassen siēpre en la Real corona de sus Reynos, [c] en tal manera, que el dicho Rey don Iuan, ni sus successores que despues de el Reynassen, [d] no pudiessen en todo ni en parte enagenar lo suso dicho. Pero que si por alguna gran vrgente necessidad, [e] por razon de grandes, y leales seruicios que alguno le hiziesse, [f] ò en otra manera, al Rey fuesse de necessario de proueer, y hazer mercedes de algunos vasallos, que lo non pudiessen hazer, saluo vista y conoscida la tal necessidad por el Rey, con Consejo, y de consejo y comū concordia de los de su consejo, que en su corte al tiempo residiessen, ò de la mayor parte dellos en numero de personas: y con consejo, y de cōsejo de seys procuradores de seys ciudades, quales el eligiesse y nombrasse, allende los puertos, si alla se ouiesse de hazer la tal donacion, o merced, ò de aquende los puertos, si aca se ouiesse de hazer la dicha prouision, seyendo los dichos procuradores presentes, y para esto especialmēte llamados, los quales juntamente con los del consejo hiziessen juramento en forma, que sobre lo suso dicho verdadera y fielmēte, toda aficion, y amor, y odio postpuesto, daran todos su consejo. Y si en otra manera la tal donacion, o merced se hiziesse contra la forma suso dicha, que qualquier alienacion que se hiziesse, [g] por esse mesmo hecho fuesse ninguna, y de ningun valor, y efecto, y el donatario, o sus successores herederos, no pudiessen por tal titulo adquirir ni ganar los tales bienes, ni a ellos pudiesse passar el señorio y possession: [h] y por ningun curso ni lapso de tiempo lo pudiessen prescriuir. [i] Mas siempre quedassen y fincasen en la corona Real, y de ella no se puedan apartar. Y que sin embargo del tal enagenamiento, el Rey pueda libre, e justamente tomar y recobrar los dichos bienes, sin algun conoscimiento de causa. [K] Otro si que la ciudad villa, o lugar que asi fuere donado, o enagenado, pueda sin pena alguna resistir el tal enagenamiento o donacion, no obstantes qualesquier priuilegios, cartas: y mandamientos, que el Rey hziere los quales

desde aóra anullo, aunque tengan primera y segunda jussion, con qualesquier penas y clausulas derogatorias, generales ò especiales, l y otras qualesquier firmezas abrogaciones, y derogaciones, voto, y juramento, aunque el Rey de su proprio motu, y cierta sciencia, y absoluto poderio m quiera vsar en los tales enagenamientos. Ca el dicho señor Rey don Iuan de su cierta sciencia y motu proprio, y absoluto poderio abrogo y derogo, cassó y anullo, y que no tenga firmeza alguna. Y jurô y prometio so la fè Real, sobre la cruz y sanctos Euangelios n estando ay presentes los de su consejo, y los dichos procuradores del Reyno, que realmente y con efecto guardara y cumplira lò susodicho, y cótra ello no yra ni verna, exceptas las villas de Xumilla è Vtiel de que libremente pudiesse disponer. Exceptas otro si las cosas que el dicho señor Rey don Iuan diesse a la Reyna, ò al Principe, o Princesa, las quales ouiessen por su vida el vsufructo, o y despues de su vida que no pudiessen passar a otro alguno, mas que quedassen con solidadas en la Corona Real, imprescriptibles y inalienables, y que los tales donatarios juren, quando los dichos bienes les fueren donados, que guardaran esta ley, y que no enagenaran los dichos bienes, y que si de hecho lo hizieren que la tal alienacion sea ninguna: p aunque sea por el Rey general, o specialmente confirmada con qualesquier obstancias, y prohibiciones, auque sean de cierta sciencia y proprio motu. Pero que por esta ley, paction, y contracto, no entendio el dicho señor Rey don Iuan reuocar los priuigios de las ciudades, y villas, y lugares, ni los derogar en cosa alguna, pero que finquen siempre en su fuerça è vigor. q La qual dicha ley el Rey don Enrique nuestro hermano, que Dios aya, confirmô en las cortes que hizo en Cordoua año de 1455. Y nos la aprouamos, y cófirmamos, r y mandamos guardar.

G L O S S. I.

Principũ liberalitates quomodo sint exercendæ, ne in vitium prodigalitatis prolabantur?

a *En vicio de destruycion.* Nota non decere Reges immoderatis vti largitatibus, ne in vitiũ prodigalitatis prorũpãt, sed cautè moderateque eis vti oportere regiam nõ minuendo dignitatem & coronã, in nõ modicũ regni successorum præiudicium. Pitagoram namque dixisse fertur, ne sumptus temerê & importunè feceris, sed nec illiberalis esto, modus in omni re optimus, refert Stobæus Sermone. 12. vide tamẽ, quæ in proposito diximus supra eod. l. 1. gl. 7. n. 2. & 3. ex Aristotele Ethicorum ad Nichomachum lib. 4 c. 1. col. 2. & quæ dicam infra eod. l. 5. gloss. 1.

G L O S S. II.

1 *Principes neq; excellentes viri legibus ciuilibus non astringuntur.*
Cogere se ipsum an quis possit?
2 *Principes & Papa leges seruare debẽt, quas aliis imposuerunt.*
Principem nemo audet repræhendere, ibi.
3 *Principem decet seruare leges, quæ sibi conueniunt, non aliâs, quarum exempla traduntur.*
Princeps non obligatur ad testamentorũ solẽnitatis obseruationem, & quare? ibid.
Principum priuilegia remissiuè, ibid.
4 *Princeps & Papa à naturali & diuina lege non eximuntur.*
5 *Princeps obligatur ex contractu vel pacto cũ subditis inito, & quare obligetur, ibi.*
6 *Princeps ex pacto vel contractu an obligetur naturaliter tantum, an etiam ciuiliter?*
Contractus claudicare non debet, fallit in pupillo & ecclesiam, ibi.
7 *Contractus cum Principe celebrati naturã obtinent bonæ fidei.*
8 *Princeps donationem perfectã reuocare non potest.*
9 *Princeps ex contractu naturaliter tãtum, sed efficaciter obligatur.*
10 *Naturalis obligatio in Principe habet effectum, & actionem producit.*

Natu-

Naturalis obligatio iure ciuili effectũ producit, ne quis indebitè damnũ patiatur, ibi.

11 *Lex.1.in fi.cum l.seq.ff.de offi.procu. Cæsa. intelligitur.*

Obligatio ciuilis sola non est efficax ad agendum, ibidem.

12 *Lex.bene à Zenone. C. de quadri. præscrip. explicatur.*

Actio realis nullam præsupponit obligationem, ibidem.

Princeps succedens priuato, loco priuati vtitur absq; aliqua prærogatiua, ibidem.

Obligatio ciuilis non cadit in Principe, sed iuris naturalis vel gentium, ibid.

Lex.53.titu.5.par.5.explicatur & remissiuè de eius materia, ibid.

13 *Lex nostra interpretatu.*

Contractus ligat successiores, ibidem,

b *Por ley, pacto, y contracto firme y establе.* Ad maiorem firmitatẽ hæc adiecit lex ista, quoniã Princeps legibus ciuilibus nõ astringitur, nec ligatur, vt in l. Princeps legibus.ff.de legi.vbi hoc adnotarum Ioã. Orosci.& cæteri interpretes. l. 1. ff.de consti.Prin. tantæ enim celsitudini non potest lex imponi, quippe cui Deus & ipsas subiecit leges secundũ Bal.in ca. 1.ad fi.de aliena.feudi, quod deducitur ex sententia Philosophi Polyticorũ.li.3.c.9.(Excellens, iniquit, virtute & potentia non sunt legibus astringendi, in illos si quidẽ non est lex, sed ipsi sunt lex) quã sententiã explicat frater Domi.à Soto li.1.de iusti.& iure.q.6.arti.7.nẽpe, vt virtus ad moralẽ probitatẽ, potentia verò ad principatũ referatur. Sed quod de Principibus dicit, de quibus nunc agimus, rationẽ reddit dicens, quo pacto fieri potest, vt cogi posfit Princeps ad legũ obseruatıonẽ, si ipse lex est animata, vt in authen. de cõsulibus? nũquid fieri potest, vt quis cogere possit se ipsum? nõ inquid, est intellectu possibile, vt vim quisquã sibi ipsi inferat, ac se ipsum sua lege cogat, quod inde euenit, quia lex natura sua Regẽ cogere

2 nequeat. †Cæterùm quòd Deus eũ liberiorẽ fecit, legumq; coactione longius exẽptum, eo rationi debet vigilãtius, & diuino nutui obediens esse: ac subinde legibus, quas alijs ponit, obtẽperare, nõ coactus se d ratione ductus. Et non solũ Princeps secularis, sed & summus Pontifex astringitur lege honestatis & naturalis iustitiæ, ea seruare, quæ ipse vel prædecessores eius condiderunt, vt probat beatus Thomas. 1. 2.q. 96.art.6.& ludo.Gomez in regula de infirmis resignantibus pag.140.vers.præterea, ne in illos Christi improperium impingat, qui dicunt, & non faciunt, quiq; alijs onera grauia imponũt, ipsi nec digito volunt ea mouere. Matthæi. 23. vnde quod quiq; iuris in alium statuit, ipse eovti debet iniquiunt, iurisconsulti in l.1.& per totũ.ff.quod quisque iur.& summus Pontifex in.c.cum omnes de constitu.vbi citatur sapiẽtis authoritas, patere legem, quã tu ipse tuleris, estq; tex.optimus in l.digna vox. C. de legi.vbi Bal. Doct.omnes, probat optimè pluribus rationibus ex theologis & philosophis Alberic.in l.Princeps nu.3.& seq.ff.de legi.tex.regni nostri in l. 16.tit.1.part.1. vbi Greg.Lup.in glo.1.authoritate Alberici probat subditos lege teneri, non solũ ob eius decentiã & rationẽ, verùm etiã per coactionem, atq; ita duobus subsidijs ad virtutẽ ducuntur, Princeps autẽ altero destitutus est, quippe quẽ nemo cogere posset. aut reprehendere audeat, imo vix vllus est, qui veritatem doceat, vt rectè aduertit Domi.à Soto li.1.de iusti.& iure.q.6.ar.7.col.2.in princ.iniusta enim est Princi-

3 pium authoritas, si quæ populis prohibent sibi licere patiuntur.c.iustum est 9.dist.†Quando autẽ statuimus, Principẽ legibus subdi suis, intelligimus de legibus, quæ ex æquo ad ipsum perendi atq; ad subditos spectant, sine Regẽ præcipere neminem gladio succinti indecere, aut sericis indui, non est par ratio, cur ipse iesdem abstineat, alia exempla passim inueniet curiosus, quæ inter Principis priuilegia ennumerantur, non enim obligatur testando ad testamẽtariam obseruationem.l.omniũ.C.de testamen. quoniam Principis præsentia superat omnium testium fidẽ, atq; ideo testamentũ factũ in eius præsentia citra testium solemnitatẽ valet, vt omniũ optimè explicat Ferdi.Vazq.lib. 3. de success.creatio.§. 26.in prin.& ferè per totũ.cõfert.l.vlt.C.de legi.&.c.in causis vbi Doct.de re iudica. Nec arctatur Princeps iudicando ab obseruationẽ iudiciarę solemnitatis Innocen.in c.1.de lit.contesta.Ang.in l.omnium.C.de testam.Bart.in. l. Emilius in §.ff.de mino.Ant.in capi. licèt hæc de simonia.Ferdi.Vazq.d.§.26.n.10.& 11. vbi & nu.sequentibus plurima enarrat Principis priuilegia, quæ huic nostræ sententię applicare poteris.

4 †Quamuis autem Rex lege ciuili solutus sit, non tamẽ lege naturali vel diuina, quas etiã summus ecclesiæ catolicæ præsul seruare tenetur.c.sunt quidam & c.contra statuta.25.q.1.idque probat Ioan.Orosius in d.l.Princeps n.6.7.&8.ff.de legi.& Ludo.Gomez in regula de infirmis resignantibus pag. 140. post prin.Imo nec iure gentum est solutus Princeps, Clemen.pastoralis.§.cæterum de re iudi.§.vlt.insti.de iure natu.§. sed agnationis quidem, insti.de legiti.agnato.tutella, glo.& Doct.in l.vlt.C.si con.ius vel vtil. publi.Pau.& Socin.in l.si quis iniquum.§.si is pro quo n.7.ff.quod qui.iu.Innocen.in.c.quæ in ecclesiarum

5 de constitutio.†Atq; ideo nimirum hæc lex ad maiorem firmitatem addidit verba hæc, por ley pacto e contracto, nam si Imperator vel Princeps facit aliquod pactum cum regno suo, vel cum aliqua ciuitate sibi subdita, tenebitur proculdubio ad eius obseruationem, secundum Cyn.Bar.Bal.& Doct. communiter in l.digna vox.C.de legi.& similiter tenebitur seruare contractum cum subdito factum secundum eosdem Doctor.non solũ ipse, sed & successores eius, vt in c.1.de probatio.ibique expendunt Abb.Felin. & Deci.latissimè hanc sententiã confirmantes, Bal. in ca. 1.de natura Feudi Innoc.Abb.& Doct.omnes in c.nouit de iudi. quã esse communẽ attestatur Iaso.consi.1.n.2.& 2.li.2.Bal.singulariter confirmat. in l.qui se patris n.13.& 14.C.vnde libe.Pau.Cast.in l. Princeps nu.4.ff.de legi.& in l.digna vox n.5.C.eod. Ludouic.Roman.consi.52.Deci.consi.186.nu.7.Aymon Sabill.consi. 135.num.5.&7.vbi hoc intelligit in iure quæsito, secus in iure quærendo, huic enim Princeps potest derogare de plenitudine potestatis

vt in successione feudi, in qua potest derogare iuri quærendo, in spe tantum competenti, vt ibi probat num.7.idem voluit Deci.consi.169.colu.4. Curti.Iunior consi.1.num.32.Brunus consi.1.num.62.& consi.10.quod est Socini num.26.Gozadi.consi. 9. num. 47.arg.eorum quæ Moderniores tradunt in ca. super eo.de offi.deleg.qui omnes tenent primam conclusionem,quòd Principes ligentur iure contractus & feudi,quoties ex eo fuerit ius quæsitum priuato, vt & Alber.Brun.voluit d.consi.1.num.24.25. & 26.Socin inter eius consilia consi.10.num.21.Curti. Iunior cons. 1.num.36.citat glo.& Doct.communiter in l. 1. C. si contra ius vel vti.publ.vbi scribitur,quod contractus non subiecit Deus principibus,Gozadi.consi.9.num. 43.44.& 45.qui loquitur in feudo,qui contractus quoque dicitur innominatus,vel secundum alios,nominatus,vel vt non pauci senciunt, anormalus, at contractus sunt de iure gentium, l. ex hoc iure. ff de iusti.& iur.vbi Bart.& Doct.in quibus Princeps censetur priuatus l.2.§.1.ff.nequid in loco publi.Bart.in l.in fraudem.§.neq; ff.de iure fisci.Cardi.conf.147. Ioan.Lup. in repe.rubr.de dona.int.vir.& vxo.§.69.nu.17.Feli. in d.cap.1.de proba.num.2.Quod potissimum fit, ne Rex ipse commercio priuetur,quis enim cum eo contraheret,si contractus seruare non teneretur?vt optimè considerauit Bal.ab Oroscio relatus num.13.in l. Princeps.ff.de legibus Paul.Parif.consil.11.nume.52. & sequen.lib.1.quam traditionem pluribus authoritatibus confirmat idem Paul.Parif.conf.2.num. 129. & pluribus seq.lib.4.Aymon Sabilla.consi.241.num. 38. quibus adde fusse tradita per Ioan. Neuizani inter consilia Alberti Bruni conf.12.nume.22.24.25.& num.66. Ioan.Iacob. Leonardum in eisdem consilijs conf.117.à num.140.vsque ad num.146.& alibi sæpè.

6 † Et non solùm Princeps naturaliter obligatur ex pacto & contractu, verùmetiam ciuiliter, ex sententia Bald.in l.Princeps.ff.de legi.cuius doctrina communiter est recepta,vt attestatur Paul. Castr.ibi num.4. & Zasius nume.5.idem voluit Areti.& Feli.num.3.in cap.1.de proba.& Anto.Gomez in tomo de contractibus in princ. Mouentur per text.in l. cum emptor, ff.de rescin.vendi.vbi contractus non debet claudicare,si ergo priuatus obligatur Principi naturaliter & ciuiliter quid ni eodem pacto obligauitur. Princeps? sed moderniin d. cap.1. de proba.respondent esse in Principe speciale, quemadmodum in pupillo, cuius contractus claudicat,vt constat ex.l.Iulianus.§.si àpupillo.ff.de actionibus empti.& in ecclesia, vt notatur in capi.1.ne sede vacan. Sed diuersa ratio est in ecclesia vel pupillo, quæ in Principe, vt rectè aduertit Deci.in d.capi.1.nume.3.Mouetur. 2. Areti. per tex. in l. 1.§. fi. cum l. sequen. ff. de offi. procu. Cæsa. vbi Princeps adeundo hæreditatem sibi delatam obligatur ex quasicontractu creditoribus, quæ obligatio iuris ciuilis est, secundum Bart. in l.ex hoc iure numero 17. ff. de iust. & iur. adducit etiam text. in l. bene à Zenone. C. de quadri.præscrip. vbi actio datur contra Principem, ergo ciuiliter obligatur, quia sola naturalis actionem non producit, vt insti.de obligat.in principi.

7 † Ex qua conclusione infertur, omnes contractus cum principe celebratos naturam bonefidei obtinere cùm habeant executionem cæteris contractibus inter priuatos celebratis faciliorem, & firmiorem, vt Bald. censet de pace constantiæ in verbo, si quis vero, nume. 1. Cremen. singul. 35.incip.omnes contractus de mundo,Iaso.in l. ciuitas nume.8.ff.si cert.peta.& consilio.1.colum. 2.lib. 1.Lud.Gozadi.d.conf.1.nume.43. Ludo. Gomezius plures á los referens in §. actionum numero 2. insti. de actio.Dida.Perez in l.2.titul. 8. lib.2.ordina. columna 1062.ad medium Ias.in l.& si post, vltima colum. ff. si quis cautio. Ferdinam. Vazquez lib. 2. de successionum creatione.§.26.numer. 27.Ioan Neuiza. inter conf. Alberti Bruni conf. 12. nume.27.vbi plura conierit.

8 † Ex quo fit,principem donationem á se factam, postquam est perfecta, reuocare non posse Bald. in l. quæ ex rationibus. 4. notab.& ibi Paul.nume.3.C.de legi.gloss.in l.si qua in verbo, præiudicijs. C. de fund. & salti.rei domi.libr.11.cui accedit Iaso.in l.si reus nume.13.ff.de pact. Alexan. conf.3.nume.9.libr.5. Beroi.in c.1.nume.20. de proba.Iaso.consi.73.nume.2.versi. condescendo,libr. 1. vbi plura congerit in confirmationem Dida. Perez. d.colum. 1062. prope finem, de quo latius dicemus infra eo.l.6.

9 † Verùm contraria sententia, imo quod Princeps non obligetur ciuiliter ex contractu, sed naturaliter tantum:quod quæ isthæc obligatio naturalis sit in Principe efficax,est receptior, & iudicio meo verior,eique adhærent Anto. Abb. Imol.Deci. nume.2.& 3.& Bero.nume.19.in d.cap.1.de proba. Ioan. Oroscius, eam frequentiorem dicens, in d.l. Princeps nume.14.ff.de legi.Mouentur, quia Principes licèt lege naturæ, & iure gentium obligentur, non tamen lege ciuili, vt in d. l. Princeps.ff. de legi. non ergo obligatur ciuiliter sed naturaliter lege cōuentionis secundum Bal. in l. 1. ff. de consti. prici

10 † Et si dixeris quomodo ergo sola naturalis obligatio hac in specie efficax est? Respondeo sola naturalis in Principe habet effectum & actionem producit ex quo ipse non potest aliter obligari,vt ex.d.cap.1. de proba.expenditur teste Decio ibid.nume. 3. vers. sed tamē tenendo communem, refertque id sensisse Ant.de Butr.in cap.quæ in ecclesiarum colu.pen.de consti.quia,vt ibi dixit Abb.pen. col. princeps remanet in terminis iurisgentium,quo iure pactum nudū & sola naturalis obligatio producebat effectum,vt ex d.l.ex hoc iure omnes probant. Facit quod notat Bal.in l.rescripta ad fi. C. de precib. Impe. offeren. hoc etiam suadetur teste Decio.d.num.3. ad mediū, quia ne quis indebitè damnum patiatur, naturalis sola ex pacto nudo effectum producit, vt notat Bar. per illum text.in l.& eleganter.§.seruus pactionis.ff. de dolo.& Ange.consi.1.in fine.Et quamuis actio cōtra Principem nulla competat, æquitate suggerente officio iudicis succurretur, vt in l. planè.ff.de peti. hæred.confert text.in cap.ad apostolicam,vbi Hosti.& alij de simo. text. in l. 1.§.cum patronus.ff.de offi.præf.vrb.Ex quibus concludo principem ex sola naturali obligatione astringi,& efficaciter teneri, cum ciuilis eum non possit cogere.

11 † Cui sententiæ non oberit tex.in l. 1.in fine cum l.sequenti.ff.de officio procuratoris Cæsaris,quia etiam in hæreditatis additione consensus interuenit,ex quo nimirū princeps obligatur naturaliter, sola enim ciuilis sufficiens nō esset ad agēdū,vt in princip. institu.de obliga.quod probat,& optimè explicat Bar.in d.l.interdū num.6.

nu.6.ff.de cond.indeb.& Paul.Cast.in repe.l.ex hoc iure vlti.q.ff.de iust.& iure. Quemadmodum in stipulatione,quæ à iure ciuili inuenta fuit.§ de constituta inst.de actio.& tamen in ea interuenit obligatio naturalis quæ oritur ex consensu, sine quo stipulatio est inutilis.l.1.§. adeo.ff. de pact. cuius verba sunt. *Nam & stipulatio, quæ verbis fit,nisi habeat consensum,nulla est.*& in l.1.tit.11.p.5. & idē est in alijs cōtractibus à iure ciuili inductis,de quibus per glo. in§.ex hoc iure,in verbo pœna,insti.de iure natura gent.& ciui.Princeps ergo adeundo hæreditatē, ex sola naturali orta ex consensu efficaciter obligatur: ciuilis siquidē quæ ex quasi contractu inducitur, nō

12 sufficeret,vt dixi. † Ad tex.in l.bene à Zenone respondet Deci.in d.c.1.de prob.n.3. in fine tribus modis.Primò,quod loquitur in actione reali,quæ nullā præsupponit obligationē.§.1.inst.de actio. Vnde ex hoc inferri non potest,quod ciuiliter obligetur. Secundò inquit,quòd licèt in personali actione loquatur,ideo ibi contra Principē cōpetit, quia succedit in locū priuati,cum igitur subrogetur loco priuati, nimirū si iure priuati vtatur,absque vlla prærogatiua.l.fiscus.§.1.ff.de iure fisci. Tertiò respōdet,quod non loquitur de actione formali,sed de petitione seu iure petendi,ex iure gentium procedente,nō de actione,in quā,ex obligatione ciuili nata iuxta.l.licèt. §.ea obligatio.ff.de procur. quoniam contra Principem hoc dici non potest,quia subiectū non est habile ad recipiendum ciuilem obligationem,cùm ipse sit solutus legibus à quibus ea ciuilis obligatio procedit,manebit ergo Princeps in terminis iurisgentium,vt sic ex sola naturali possit conueniri, vt docuit Pan.in d.c.quæ in ecclesiarū col.penult.de constitu.& diximus sup. n.10.& clarius probat tex.regni nostri.in l.53.tit.5.de emptio.& vendi. p.5.ibi. *Y puede el pedir que de la estimacion.*& licet ibi Grego. Lup.optimè explicet.d.l.parti. & l.bene à Zenone. C.de quadri.præscrip.& latius Pet.de Dueñas in regula.233.tredecim modis eam legē limitans, omisserunt tamen horū verborum explicationem.†Cùm

13 ergo,vt ad expositionem legis nostræ redeamus,in ea dicitur Regem Ioannem Principiæ hanc constituisse legem,pactumq; & contractum cū procuratoribus regni fit,vt minimè reuocari possit,maxime cum iuramentum contineat,iuxta.c.intellecto de iur. iur. de quo infra latius.ligat enim pactio & contractus successores regni,vt in d.c.1.de probat.& ibi docto. communiter expendunt,vt & diximus sup.n.5.& tū potissimum cū lege nouiori regia lex illa & pactio fuerit confirmata à Carolo Imperatore in cōmitijs Pincianis anni.152 .& Toletanis anni 1525.&per Regem Catholicū Philippū.II.anno.1566.die.29. Nouēbris quo iussit leges istas ad vnguē obseruari.

GLOSS. III.

1 *Principis bona multipliciter considerantur, & num. seq.*

Bona ad regnum regiamq; coronam spectantia Regis esse dicuntur,ibi.

2 *Bona Regi competentia in signum supramæ potestatis.*

Appellatio est de his, quæ principi reseruantur in signum supræme potestatis,ibi.

Regalia quæ sint,ibi.

3 *Principis bona ei pertinentia ratione dignitatis regiæ.*

4 *Principis bona ei competentia, quæ tamen à priuato possideri possunt.*

Honores apud Hispanos qui dicātur?ibidem in fine.

5 *Principis bona fiscalia quæ sint?*

6 *Principis bona priuata.*

Princeps duarum personam obtinet mortalis & immortalis,declaratur,ibi.

c *Siempre en la real corona de sus reynos.* Bona Principis multifariā cōsiderantur,quædā sunt,quæ ad regnum regiamq;coronam spectant,vt ciuitates, oppida,villæ,castra,& arces,vt in l.1.tit.17.p.2. ibi.*E otras y aque pertenescen al reyno.*† Alia dicuntur bo-

2 na Regi cōpetentia in signum supremę potestatis,& in recognitionem subiectionis,vt quòd ab omnibus inferioribus iudicibus ad Principem appelletur secundū Bal.in auth.quas actiones n. 14.C. de sacros. eccl. l.1.supra eod.& l.1.tit.15. de præsc. supra li.4. Old.cons.172.col.1.& cōs.244.col.2.& cons.254.col. .d.D.Cou.in relectione regulæ possessor.2.p.§.2 n.8.l.22.tit.13.p.2.vbi Gre.Lup.in verb.o le embargassen expendens legē illā contra dominos populorū impedientes appellationē ad regē,vel eius curiā, vel appellationes prosequi, vt puniantur eiusdē legis pœna,nēpe,priuationis locorū vel oppidorū,vel e rū iurisdictionis.In signū etiā supræmæ potestatis cōpetit Regi ius cudendi monetā in regno suo, qua omnes regnicolæ vti debent.c.quanto de iur.iur.Andr.de Yser.in tit.quæ sint regal.verbo monetæ.l.2. & ibi Greg.Lup.in verbo, coger su moneda tit. 13. p.2.† Tertiò dicuntur bona Regi pertinentia ratione dignitatis,vt tabellionū creatio, ū inductio,illegitimorū legitimatio,& his quorum mētio fit in c.super quibusdā.§.preterea de verb. signifi.& per doct.ibid.& in c.1.quę sint rega.in lib.fed. hæc ad nullū pręter Principē spectāt.†Quartū genus b norū sunt,quæ Princi vt ad Principē spectāt,quę licèt regię coronæ pertineāt,possunt tamē à quocūq; priuato ex concessione Principis possideri, qualia sunt prata,pascuorū saltus,ferarū vinaria, prædia rustica,& vrbana,quæ quidē nō fuerunt fisco applicata propter delictū priuati,sed alio tit.habita,vt in l. 1.tit.17.p.2.d.D.Cau.in regula possess.2.p.§.2.n.8.& mineralia,salinæ,portoria,vectigalia, quæ ex portubus,& pōtibus,& piscatione proueniunt & tributa quæcunq;vt in l.11.ti.28.de acq.rer.dom.p.3. l.2.ti. 13.de thesauris infra lib.6.l.19.tit. 8. de redditibus regijs infra lib.9.& hæc honores Hispanæ appellantur,seu terræ,quæ à regibus cōcedūtur nobilibus in

4 remunerationē seruitiorū,vt in l.2.tit.26.p.4.†Quinta bonorū regaliū species est,eorū quæ fisco deferūtur,vel ratione criminis,vel ob vectigal nō solutum,

vel alias: hæc antequã in regio patrimonio fuerint incorporata, ad eius dignitatẽ pertinent, de quibus tractat Luc. de Pœna. in l. quicũq; .:. col. C. de omni agro deser. li. 11. †Sexta & vltima species bonorũ re-
6 galiũ est, quæ Regi cõpetunt peculiari & priuato patrimonio tanquã priuato, de quibus agitur in d. l. 1. tit. 17. pa. 2. Rex siquidẽ vicẽ obtinet duarũ personarũ, mortalis & immortalis, mortalis verè cuius respectu quasi persona priuata intelligitur, immortalis & perpetuę non vere, sed enigmaticè, & representatiuè quæ durat quandiu ipsa regalis dignitas perdurat & superstes est, vt eleganter docet Bal. cons. 1 9. nu. 5. lib. 3. Tiraq. de iure primogeniorum. q. 35. n. 21.

G L O S S. IIII.

Princeps an possit successoribus legem imponere? remissiue.

d *Ni sus successores q̃ despues del reynassen.* Nota quod lex ista legẽ imponit successoribus regni, quod quomodo intelligatur, & an id fieri possit latè examinaui supra eodem glos. 2. ex ibi dictis colliges, quid hic statui oporteat.

G L O S S. V.

Necessitatis causa plurima permittuntur contra regulas iuris communis, remissiuè.

e *Vrgente necesidad.* Ex causa vrgẽtis necessitatis plurima permittuntur cõtra regulas iuris cõmunis, vt latè traditur per Felin. in c. querelã de iur. iur. cũ cõcord. a Tiraqu. congestis, de legibus connubralibus glos. 8. n. 9. & li. 1. de retra. §. 6. glos. 1. n. 18. & seq. dixi multa sup. eod. l. 1. glos. 21. n. 17. & seq.

G L O S S. VI.

f *E leales seruicios que alguno le hiziesse.* Adde hic quæ diximus supra eodem. l. 1. glos. 1. nu. . & 5. optimus text. in l. cum plures. §. cum tutor. ff. de admi. tuto.

G L O S S. VII.

1 *Pri[illegible] non potest alienare bona regiæ coro[illegible] ciuitates & oppida.*
Princeps bona regiæ coronæ alienata potest reuocare.
Rex iurat in initio [illegible] regiminis non alienare, ibidem.
2 *Rex Castellæ est dominus non solum quoad protectionem, sed quoad verum dominium rerum, quæ in regno sunt.*
Capta ab hostibus efficiuntur capientiũ, ibi.
3 *Capta in bello iure regio cuius sint?*
Castra sunt propria bona Regis, ibi.
Castrorum ædificia in Castella, an fieri possint vel refici, ib.
4 *Capta in bello sunt Principis tanquã bona hæreditaria.*
Populum nouum in Hispania facere, non licet absque Regis licentia, ib.
5 *Lex. 1. tit. 5. lib. 7. infra explicatur.*
Solum Castellæ non pertinet ciuitatibus, nisi ex Regis concessione, ib.
6 *Regi cõpetũt & regno bona immobilia bello quæsita.*
Rex & regnum habent intentionem fundatam quoad ciuitates & laca, ib.
Rex solus an possit bonu regni alienare. ib.
7 *Rex Castellæ non potest bona regni alienare, nisi cum solemnitate huius. l.*
Contractus ligant Reges, eorumque successores, ib.
8 *Princeps alienare nequit sibi reseruata in signum supremæ potestatis.*
9 *Princeps quæ bona alienare possit? & n. se.*
Princeps non potest alienare bona in magnũ regni detrimentum, ib.
10 *Princeps reuocat per eũ alienata in magnũ regni detrimentum.*
Princeps si donauerit rem magni præiudicij an valeat ad vitam, ib.
11 *Donatio redditiuũ alicuius oppidi regni an valeat ad vitam.*
Officia a Rege concessa non spirant morte concedentis, ib.
12 *Princeps an alienare possit bona fisco delata*
13 *Princeps potest condemnatum, cuius bona fuerunt publicata, restituere.*
14 *Princeps potest ad libitũ alienare bona propria, quæ ei, vt priuato competunt.*
15 *Præscriptio bonorum regalium quanto tẽpore procedat. remissiue.*

Que qualquier alienacion que se hiziesse. Nota legem istam quæ non solum prohibet donationem populorũ regiæ coronę, sed & aliam quãcunq; alienationẽ titulo etiam oneroso factã. Et vt perfectè resolui possit hęc materia, an liceat Regi bona regia alienare præmissis sex bonorũ generibus, de quibus supra in glos. 3 fac sequentes conclusiones. Prima conclusio, Princeps non potest donare, vel alio titulo etiã oneroso alienare bona regiæ dignitatis & coronæ, vt ciuitates, oppida, villas, castra, arces, & tributa ad regiam coronam spectantia, etiam si iuramentum in alienatione adiecerit. Quinimo Princeps ipse admititur ad reuocandam alienationem ab eo factã non obstãte iuramẽto in contrarium emisso, vt in c. intellecto de iur. iu. vbi Pan. Fel. & cæteri cõmuniter, Hosti. & Fel. in c. dilecti de maiori & obed. Ioã. Lup. in rep. c. per vestras notab. 2. §. 1. n. 4. & seq. de don. in vi. & vxo. Ias. in l. debitorũ n. 7. C. de pact. idẽ Ias. in præl. feu. n. 80. Bal. in c. vlt. in fi. de sent. & re iud. idẽ Bal. cõs. 156. n. 3. li. 3. Iac. But. Pet. de Bell. & Bal. & cęteri in prooemio codicis. Alb. in l. bene à Zenon. col. pen. C. de quadr. præsc. Tira. de iur. primog. q. 35. n. 19. Bar. in l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clã, Anto. Corsetus de excellẽtia Regis. q. 4. Math. Affli. in constitu. Neapoli. in prin. q. 24. Feli. in c. ad audientiam col. 2. de præscrip. Bal. in prooemio feudorum num.

nume.32.hanc fecuntur & communem dicunt Francisc. Ripa libr. 1. responsorum cap.1.numer. 51. & Ioã.Igne. in repet.l.donationes quas, diuus numer. 26. C.de donat.inter.vir.& vxor. dom.Did. Couarru.in cap.quamuis pactum par.2.§.2.numer. 4.de pact.libr.6.Ferdin.Vazquez lib.3. de successionum creatione §.26.numer.83.Didac.Perez citans concordantes in l.1.titu.1.lib.3.ordina.colum.792. Carol.Moline. qui pulchre loquitur in consuetudi.Parisiens.titu.1.§.1.gloss.5.numer.54.& sequen. Paul. Castr.singulariter id explicans consi.70.libr.1.Gre. Lupi. in l.5.gloss.2.titu.15.part.2.dixi latè in stylo cancellariæ titu.1.præmin.15.gloss.1.estque ad id text.in l.4.ibi, pero esto deue ser hecho titu.15.par. 2.& in l.1. in fin.titu.17.eadem part.& in l.28.titu. 11.de iureiurando part.3.Et hoc iure communi Imperatorum proculdubio procedit, iurat siquidem Rex in principio sui regiminis, se bona regiæ coronæ non alienaturum dict.cap. intellecto de iureiurand.l.28.titul.11.part.3.

2 † Iure autem regio est maior dubitatio, Rex enim noster est dominus totius Castellæ, non solum quoad iurisdictionem & protectionem, sed etiam quoad verum dominium rerum quæ in Castella sunt, qualia sunt oppida, castra, ciuitatis, villæ, territoria, & termini, pascua, & montes, prædia, & reliqua id genus argu.l.3.titu.6.de iure patronatus supra lib.1. ibi, *y por que esto si asse passe redundaria en derogacion de nuestra Real preeminencia, por ser este derecho ganado por los Reyes por respecto de la conquista que hizieron desta tierra*. Quorum verborum sensus est, regionum Hispaniæ seu Castellæ plenasque ereptas fuisse à Mauris, vel Sarracenis per Reges Castellæ, atque ideo ad eos iure dominij pertinere, non secus quam ea quæ ab hostibus capiuntur, iure gentium pertinent ad ipsos capientes, vt in l. ex hoc iure ff. de iust.& iure, & in §. ius autem gentium insti. de iure natura. & vtrobique per scribentes, & in §. item ea quæ ab hostibus insti.de rer. diuisio. & in l. hostes.ff.de capti. idem probat text. in l.14.titu.3. de episcopis & clericis supra lib.1. ibi. *A los Reyes de Castilla y de Leon, los quales con deuocion seruiente y Catolicos y animosos coraçones, y con derramamiento de la sangre suya, y de sus subditos y naturales ganaron y libraron esta tierra de los infieles Moros y enemigos de nuestra santa fe Catolica, y la pusieron so la obediencia de la santa fe Catolica*.

3 † Secundo confert text. in l.20.titu.28.de acquirend.rerum domi.part.3.& l.5.18.& 19.titu.26. part.2.vbi acquisita ab hostibus efficiuntur capientium, si mobilia fuerint, dempta quinta parte, quæ Regi competit in recognitionem superioritatis. Ciuitatis, autem & oppida, villæ, castra & arces eisdemque pertinentia, & præciosiores domus debent reseruari Regi nostro, eique tantum iure regio acquiruntur; non militibus licet acquirentes sint remunerãdi, vt notat Petr. Non. de mandatis exequẽdis cap.4. nume.1.in fine & nume.2.versic.item acquisita, & cap.4. nume.10.versic.hodie verò in regno Castellæ, vbi ait omnia immobilia, quæ sunt in regno Castellæ præsumi esse Regis, antequam termini ab eo essent designati, nam post assignationem terminorum ciuitas fundat in eis suam intentionem, vt ibi latius per eum Regi enim. Castellæ cõpetit soli assignatio terminorum, & diuisio prouinciarum, vt in l.2. titu.1.part.2.Petr.Nun.de mãda. exeq.cap.4.nu.2.facit l.12.ti.1.p.1.& l.51.titu. 18.part.3. Quo fit, vt absque regia licentia populi fieri nõ possint in solo regni huius, vt in l.10.in prin. titu.15.de regesto & cancellario supra li.2.nec castra seu arces.l.8.titu.5.de castillis seu arcibus infra lib.9.Didac.Perez in l.7.tit.7.libr.4. ordina.conlũ. 1476.Petr.Nun.de mandatis exequendis cap.14. nume.6.versi.5. Auilesius in cap.23.pratorum verbo torres, vbi latè, diximus supra hoc eodem libro titu.7.de maioratu.l.6. gloss.5. vbi lex statuit non posse refici inconsulto principe, vt ibi dixi numer. 11.& sequentibus & Petr.Nun.dict.cap.4. nume.1. ad finem. Propria enim regis bona castra sunt, & in l.21.titu.13.& l.1.titu.17. & l.1.titu.18. part.2. cum ergo regnum istud à regibus expunatum fuerit, cõsequit. ad Reges ipsos ciuitate & castra pertinere, & omnia immobilia: liberè ergo de eis poterit disponere.

4 † Facit etiam text.l.6.titu.27.part.2. ibi, *a los que le ayudaren a ser heredado de lo de sus enemigos*. Ecce ibi quæsita im bello tanquã bona hæreditaria esse censentur Regis cui adde text. in l.7. tit. 20. de cancellario part.3.colum.2.ibi, *E si hizieren puebla nueua, e les dieren heradamiento de termino poblado*, vbi pro constanti & comperto habetur, quòd facere nouum populum nemini licet in Hispania absque Principis licentia, vt dixi nume.præcedenti, quamuis iure communi absque Regis licẽtia fieri posset, vt in l.ex hoc iure & ibi Bart. & Alb. ff. de iusti.& iure, Ioan.de Platea in l. vnica.C. de metropoli Varito, notat Petr.Nunni.in dict. cap.4. num.2. & Grego. Lupi. in dict.l.7.tit. 20.par.3. in verbo puebla nueua. Ferdinand. Vazquez libr.1. de successionum creatione.§.3.nume.4.versic.13.facit. Vbi ex dict.l.7.notat, Principem posse concedere & assignare pascua, montes & terminos, & non alium, quod & notat Grego.Lupi. gloss. sequent. & Nunni.vbi supra. Et ex hoc inferunt Regi nostro ante huiusmodi assignationem hæc omnia pertinere, ad idem confert expressus text.in dict.l.10 titu.15. de cancellario & regesto supra libr.2. paulo post princ.& tex. ille in versicu. otro si porque esta dispuesto, probat expressẽ donationem oppidorum vel castrorum fieri posse.

5 † Quibus accedit text.in l. 1.titu.15.de bonis ciuitatum infra lib.7.ibi. *E suelos que fueron apropiados a las dichas ciudades*. Quorum verborum sensus esse videtur, quòd singulis ciuitatibus & oppidis Castellanis nullum solum publicum pertinet, nisi ex concessione vel premisione Principis, ad quẽ prius pertinebat, quare nimirũ ipse donare poterat vel concedere, vt ibidẽ patet in hęc verba. *Y si algunas cartas y mercedes de las tales cosas fuerẽ dadas por los Reyes nr̃os progenitores*. Ipse enim est caput regni & pater, vt in l.3.ti.19.p.2. & l. 7.& 9. eodẽ ti.Ferd. Vazquez Mechaq. de successionũ creatione.§.3.nu.4. Vbi pluribus legibus & rationib. id probare conatur, sed demũ in fine eiusdẽ numeri inquit, si hãc potestatẽ Principus nostris, ideo cõpetere putamus, quòd legib. superius citatis sic fuit declaratũ: consequẽs erit, alijs posterioribus legibus eandem potestatem posse ex toto adimi, & longe facilius moderari & restringi, vnde cum per

hanc legem hæc alienandi facultas vetita sit, nisi adhibeatur solemnitas in ea contenta, superest, vt talis alienatio alio modo facta nullius sit momenti, si fiat per titulum donationis, secus autem fortasis esse, si fiat titulo oneroso venditionis. Quia non semper valet argumentum de donatione ad venditionem & reliquos titulos onerosos, licet quandoq; valeat, vt in terminis l. donationes quas parentes, C. de dona. int. vi. & vx. Verum hanc rem attigisse nõ etiam diremisse fas est, subdit idem Ferdi. propter innumeras causas alienationesq;, quæ modo fiunt, & pendent à summis Principis nostri rationabilibus factas.
6 † Sed disputationis gratia, animi namq; mei nõ est in hac re sententiam proferre, quæ à Ferdinando Vazquez acutisimi ingenij viro adducta sunt contra communem receptisimamque sententiam, ei minimè obstare videntur. Quoniam leges præcitatæ, quibus ciuitates, castra & oppida regni huius tanquam bello quæsita & cætera regni immobilia Regi competere statuitur, non Regi soli competere aiunt, sed & regno, vt constat ex l. 1. titul. 18. p. 2. ibi, *Mas como quier que mostramos de los heredamientos desta manera, que son quitamente del Rey, queremos agora aqui dezir de los otros, que maguer son suyos por señorio, pertenescen al reyno de derecho. Estas son las villas, è los castellos, è las otras fortalezas de su tierra.* Ibique ex ea lege notat Greg. Lupi in verbo, de derecho, Regẽ & Regnum habere intẽtionem fundatam, quoad dominiũ ciuitatum, villarum & castrorum Regni, licet non quoad alia bona particularia, vt notant DD. in l. bene à Zenone. C. de quadri. præscrip. tex. Regni nostri expressus in l. 1. tit. 17. par. 2. ibi, *E otras y a que pertenescen al Reyno, assi como villas y castillos, y los otros honores que por tierra los Reyes dan a los ricos homes.* Ex quo sequitur, non ea ratione Regibus permitti iure antiquo, donationem, seu alienationem ciuitatum, oppidorum, vel castrorum, quod Regis essent, & non Regni, quia hoc falsum est, vt ex eisdem antiquis Regni nostri legibus probauimus, sed quia Rex ipse caput est Regni, quod probat lex 2. titulo. 2. de nobilibus Hispaniæ infra lib. 6 ibi, *E es nuestra merced que quando nos ouieremos de hazer merced de qual quier villa, o lugar, o tierras, o vassallos a qualquier cauallero, o persona, &c.* Ecce Rex potest solus ciuitates, & loca Regni alienare, idem probat. l. 1. & ibi expendimus in gloss. 3. supra eo. text. etiam expressus in l. 8. tit. 1. par. 2. ibi, *E de mas el Rey puede dar villa, o castillo de su Reyno por heredamiento a quien quisiere, lo que no puede hazer el Emperador.* Vbi Gre. Lup. in verbo, venga idẽ adnotauit.
7 † Sed quod prædictis legibus permissum erat, hac nouissima lege limitatur & restringitur, vt Regi Castellano non liceat ciuitates, villas, oppida, castra, vel vicos donare, vel aliàs alienare, nisi ex magna causa & seruatis solemnitatibus & forma in hac eadem lege traditis, vt latius diximus in stylo cancellariæ tit. 1. præeminen. 25. glo. 1. in fi. quæ vt dixi cõfirmata est per Regem nostrum Carolum Quintum Imperatorem in comitijs anni. 25. & 27. & per Regem nostrum Philippum Secundum anno. 1566. & licet leges istæ Regię non obligent ad earum obseruationem successores suos, eos tamen ligant pacta & contractus, de quibus in hac lege fit mentio, vt latius probauimus supra eo. gloss. 2. Sed an huic legi posit derogari, non obstante pacto & contractu in ea contento, & assignationem vicorum, & terminorum, seu districtus per prædecessores factam huius Regni ciuitatibus reuocare, & in alios titulo venditionis transferre, differam fortè inferius, nisi ea ratione ductus, qua & Ferdinandus Vazquez, ab instituto animum auertero.
8 † Secunda conclusio, Princeps alienare nequit ea quæ sibi competunt in signum supremæ potestatis & subiectionis recognitionem, vt quod ad eum, vel eius Regiam Cancellariam appellari non posit, vel quod iniustitiæ defectum non posit Rex ipse ius dicere, vt diximus supra eod. l. 1. glossa 10. & 11. Hæc non possunt à Rege separari, vt latisime probaui in stylo Cancellariæ tit. 1. præeminẽ. 13. quare hic non repeto, & probat optimè dom. Dida. Couarr. lib. practicarum quæst. c. 4. nu. 1. & deinceps.
9 † Tertia conclusio, Princeps potest prata pascuorum alienare & saltus ferarumque vinaria, prædia rustica & vrbana, mineralia, salinas, portoria, vectigalia, quæ ex portubus, pontibus, & piscatione proueniunt, & tributa quæcumque, Hispanè honores dicta, ea quæ concedi, solent nobilibus Hispaniæ, & alijs in præmium & remunerationem obsequij & seruitij, modo ex tali alienatione non ingens læsio Regno contingat, licet modice lædatur, secundum Bart. in l. prohibero. §. plane, ff. quod vi aut clam. cui accesit Bal. cons. 159. num. 3. lib. 3. Panormi. & communiter DD. in d. cap. intellecto de iureiur. Tiraq. de iure primigeniorum, q. 25. num. 19. Corset. de excellentia Regis. q. 4. Math. Affli. in constitu. Neap. in prin. q. 24. Feli. in cap. ad audientiam colu. 2. de præscrip. dom. Didac. Couarruu. communem dicens in capi. quamuis pactum 2. part. §. 2. nume. 4. Ripa lib. 1. responso. capitul. 1. numer. 54. Ioann. Igne. in rep. l. donationes quas diuus numer. 26. C. de donat. int. vir. & vxor. Iaso. in l. debitorum numer. 7. C. de pact. & in prælud. Feudo. numer. 78. Ioann. And. & Bal. in cap. grandi de supplen. negligẽtia. lib. 6. Alex. cons. 10. numer. 6. lib. 5. Socin. consi. 4. numero. 19. libr. 3. Paul. Castrens. cons. 72. libr. 1. Ferdinand. Vazquez alios referens de success. creatio. lib. 3. §. 26. numero. 83. Gregor. Lupi. in l. 8. in verbo, a quien quisiere tit. 1. part. 2. tex. optimus in l. 2. titul. 13. de Thesauris infra libro. 6.
10 † Quod si horum aliquid Rex alicui concesserit in graue Regni detrimentum, de facto, quod aiunt, poterit reuocare, vt in l. omnes fundi, & ibi Luc. de Pen. C. de fund. patri. lib. 11. vel saltem concessa censebuntur ad vitam dumtaxat Regis cõcedentis, vel confirmantis, & non vltra, vt in l. 5. prope finem titul. 15. part. 2. dum sic ait. *Fueras ende si el Rey gelas otorgase todas, o algunas dellas en el priuilegio del donadio. E aun estonces no las puede auer ni deue vsar dellas, sino solamente en la vida de aquel Rey que gelas otorgo, o del otro que se las quisiere cõfirmar.* Quod etiam limita, nisi magnum præiudicium ex ea donatione ad vitam Regno obueniret, vt in concessione argenti fodinarum, quarum fructus non renascuntur, vt in l. diuortio. §. vir. in fundo. ff. solut. matrim. & in l. 27. tit. 11. par. 4.
11 † Eadem ratione concessio honorum, id est, redditũ alicuius oppidi, seu castri censetur facta ad vitam concedentis, vt in l. 20. tit. 13. p. 2. ibi, *E entregando le luego de los officios, è de los*

los officios e de las tierras a que llaman honores, e de todas las otras cosas que tienen del Rey finado &c. Grego. tamen Lupi in l.2.tit.26.p.3.in verbo, por toda su vida, intelligit officia & honores durare advitam donatarij, quod in specie statuitur in l.2.tit.3.de custodiendis filijs Regis sup.lib.2.defun.tamẽ Rege debent donatarij recognoscere à Rege nouo, vt in d.l.20.tit.13.p.2.de quo infra eod.l.16.glo.1.Itaq; huiusmodi donationes & priuilegia interpretanda sunt quominus lædant regiam coronam, colliges autem læsionem modicam vel maximam ex quantitate rei donatæ, qualitate, & potentia, vel paupertate Regis, vt hac in specie aduertit Fran.Ripa.lib.1.responsorum c.1.n.55.& 56.† Quarta conclusio, bona fisco de
12 lata ob delictum, vel vt vacantia, vel quia quis sine hærede decesit, vel alia ex causa, si nondũ fuerant, in patrimonio Principis incorporata, possunt liberè alienari, vt in specie asserit Luc.de Pen.in l.quicunque.2.colu.versi.quòd si tempore procedente. C.de omni agro desert.lib.11.& in l.2.2.colu.versic.quid enim si Comes.C.de fund patrimo.eod.lib.Bar.Bal. Pau.& Iaso.in l.nec damnosa.C.de præcib.impe.offer.vbi asserunt, hac in specie de Principis potestate non esse dubitandum, sed eius voluntatem esse tãtummodo exquirendam, idem voluit Bald.in c.nisi specialis.n.5.de offi.de lega.Alex.& Ias.in l.apud Iulianum.§.constat num.24.ff.de lega.1.idem Iaso.in l.cum quis colu.2.in princ.ff de iur.& fact.igno.Paul. Pari.cons.1.n.22.lib.4.Paris de Puteo de Syndica.in verbo compositio col.13.Ferd.Vazq.de succes.crea
13 tio.§.26.n.85.† Qui extendit hanc conclusionem, vt procedat, etiã si bona hæc incorporata fuerint in regio patrimonio authoritate Parisij.d.cons.1.nu.26.& iterum consi.69.nu.194.lib.3.quod haud dubie procedit, quando quidem licet Principi, condemnatum cuius bona fuerant publicata restituere, vt ei sic restituto bona publicata reddantur.l.1.in fi.vbi Bar.& alij firmant, & l.fi.C.de senten.pas. Bart.in l.Gallus.§.& quid si tantum nu.13.& ibi Galiaula, n.64.& Iaso.n.66.& 70.Fortuni.n.153.Caro.Ruynus nu.100.& Emanuel a Costa Lusitanus.2.p.nu.42.& seq.ff.de libe.& posthum. estque recepta sententia teste Parisio.d.consi.69.n.195.lib.3.& Ferd. Vazq. d.§.26.nu.85.quod in regno Hispaniæ scimus quotidie fieri. † Quinta conclusio, Princeps ad libitum
14 alienare potest & donare bona sui peculiaris patrimonij, quia ad ipsum tanquã priuatũ pertinent, non tanquã in regali dignitate constitutũ, atq; ideo liberè absq; vlla causa & necessitate vendere, donare, & quomodo velit expendere, etiam abutendo, temereq; & effusse prodigere poterit.l.sed si lege.§.consuluit.ff.de peti.hæred.l.in re mandata.C.mandati.l.1.tit.17.par.2.doctores superius citati num.1.Ferdin. Vazq.de succes.creatio.§.26.num.84.Bal.consi.171.in fi.lib.1.† Quanto autem tempore huiusmodi bo
15 na regia, de quibus hactenus egimus hic & in glos.3.huius legis, præscribantur, tractat optime, pro vt cætera.d.D.Cou.in repe.regulæ posses.2.p.§.2.nu.7.& seq.vsque in finem, & ixi aliquid in stylo cancellaria titul.10.præeminentia.12. Aimon Sabillianus de antiquitate temporum.4.part.§.absolutis differentijs.

(.?.)

GLOSS. VIII.

1 *Prohibitio alienationis per legem facta impedit dominij translationem.*

Dominiũ ex actu nullo non trãsfertur, ibid.

Dominiũ per legem transferri potest absq; traditione, sicut & possessio, ibi.

2 *Dominij trãlatio per legẽ potest impediri.*

3 *Dominij translatio fieri potest absque traditione testatore iubente.*

Dominij translatio per testatorẽ impediri potest cum causa.ibid.

4 *Dominij translatio an impediri possit per pactum vel contractum.*

Dominij translatio impediri potest per contractũ in quo aliquod ius hypotheca vel aliud sibi reseruauit is, in cuius gratiam prohibetur alienatio, ibi.

Lex.si creditor.§ fi.ff.de distract pig. & l.vlt.tit.5.par.5.explicatur, ibid.

5 *Possessio an transferatur ex inutili cõtractu.*

Ni à ellos pudiesse passar el señorio y possession. Dupli- h
ci ex causa non transit dominium ciuitatis vel oppidi, aut castri, à Principe donati vel alias alienati, in donatarium vel in eum in quem facta fuit alienatio. Primo quia prohibitio alienationis à lege facta impedit dominij translationem.l.quædam.ff.de acqu.rer.domi.l.1.ff.de fund.dota.insti.qui alien.lic. vel non in prin.cum similibus, Ant.Gomez in l.40.Tauri num.35.Ratio est, quia factum contra legis prohibitionẽ est nullũ ipso iure.l.non dubium.C.de legi. quomodo ergo ex actu nullo transferri potest dominium. Præterea per legem absque traditione potest transferri dominium.l.commissa.ff.de publica.& vectiga.Bald.& doct.in l.traditionibus.C.de pact.Bal. in l.1.C.commu.delegat. Imo & possessio actu ficto interueniẽte.l.quod meo, & ibi doct.ff.de acq. poss. l.quisquis.C.de dona.l.clauibus.ff.de cõtra emp. de quibus latissime agit Ant.Gomez in l.45.Tau.n.45 & seq. Quid ? cũ & possessio & dominiũ sine aliquo actu trãsire possit ex receptiori sententia, vt attestatur Tira.in tract.le morte saisit lebif.in præfactione declara.6.Ant.Gomez in l.45.Tauri nu.111.do. D. Couarru.lib.3.resolu.c.5.n.6.versi.cæterũ cũ concordantijs supra hoc libro à me traditis tit.7.de maioratu.l.8.glos.1.& de inceps. † Si per legẽ sine tradi- 2
tione potest trãsferri dominiũ nimirũ ergo si per eã dẽ legẽ possit translatio impediri, prout in prohibitione testatoris arguit Pan.in c.Rayn.col.5.ad fi.de testam.potest siquidẽ testator sola volũtate cũ causa absq; traditione transferre dominiũ.l.cũ pater.§.surdo.ff.de le.2.l.cũ fili.§.varijs eo.ti.l. Tit.cũ vulgarib. ff.de fur.atq; ideo per cõtrariã volũtatẽ potest impedire dominij translationẽ.l.cũ pater.§.libertis.l. peto.§.

to.§.fratre.ff.de leg.2.l.pater filium.§.fundum.ff.de lega.3.glo.&.docto.in l.ea lege.C.de cond.ob cauſ. ✝ Sed quia lex iſta non ſolum prohibe alienationem
5 tanquam lex,ſed per pactũ vel contractũ, poſſet hic oportunè quæri,nunquid per pactum vel contractũ interviuos poſsit impediri alienatio & tranſlatio dominij,in quæ quæſtione,vt ſuperflua omittã,communiter concluditur non impediri dominij tranſlationem in l.ea lege.C.de cond.ob cauſ.vbi docto. omnes & in l.ſi ita quis.§.ea lege.ff.de verbo. oblig.Ferdinan.Vazquez de ſucceſ.creatio.§.10.n.82.vbi & numeris ſequentibus hoc limitat,niſi paciſcens a iquod ius in re alienata ſibi reſeruauerit,nam ratione illius iuris impeditur dominij tranſlatio. l.ſi credit.§.fi.ff.de diſtractio.pigno.l.vlt.tit.5.de emptione & vend.p.5.vbi ſi rem mihi hypothecæ ſubmittis pro aliquo debito,eo pacto vt non poſsis eã vllo modo alienare,donec debitum mihi ſolueris, ſi ante luitionẽ pignoris eam alij vẽdideris,eſt nulla venditio,& hac ex cauſa reſcindi poterit,nõ ſoluquoad quantitatem debiti,prout vidi aliquos iuriſperitos tenere,ſed in totum.Quare ſi eam mihi poſtea vendideris,valet vẽditio mihi facta,& tu teneberis primo emptori de euictione,alia exempla tradunt Rode.Xuar.in repe.l.poſt rem iudicatam in 1.limi.legis regiæ nu.5.& ſequen.& dom.Did.Couarr. lib.1. reſolu.c.15.n.3.& Ant.Gomez in l.40.Tauri n.18.& ſeq.& Ferd.Vazq.d.§.10.nu.84.Hic autem Rex paciſcens non ſolũ aliquod ius ſibi reſeruauit in ciuitatibus ſeu oppidis,quę regiæ coronæ reſeruantur, & inalienabilia eſſe pronunciat lex iſta, verũ expreſſe dixit non poſſe per alienationẽ transferre dominiũ
4 vel poſſeſsionem,& hæc eſt ſecunda ratio. Sed videtur,poſſeſsionẽ fuiſse tranſlatã ex inutili contractu, modò res verè tradita fuerit.l.1.§.ſi vir vxori vbi omnes doct.ff.de acq.poſ.l.quod vxor eod tit.l.1.§.deij citur verſi.deniq;.ff.de vi & vi arm.l.ſi.donatæ in pr. ff.de don.int.vi.& vxo.l.nec vllã.§.omnibus. ff.de peti.hære.vbi ex donatione inter virũ & vxorem,traditione ſequuta,tranſit poſſeſsio in donatariũ,licètdonatio ſit nulla ex eaq;nulla oriatur ciuilis vel naturalis obligatio,vt in l.1.in princ.ff.de don. int. vi. & vxo.l.3.§.ſciendum eo. titul. ita vt nec ei accedit fideiuſ.l.ſi ſponſus.§.ſi vxor viri.ff.illo tit.Bar.in l cum lex n.8.ff.de fideiuſ.& in l.quod meo nu. 1.ff.de acq. pòſ.& vtrobiq; docto cõmuniter. Rationem reddit optimam Ant.Gomez poſt alios per eum citatos in l.45.Taur.n.2?.& n.25.hoc extendit adcontractum cum minore factum,vt ibi per eum.Atque ideo hic prohiberi meritò potuit tranſlatio poſſeſsionis.

GLOSS. VIIII.

1 *Præſciptio immemorabilis nõ excluditur per quæcunque verba vniuerſalia præſcriptionem prohibentia.*

2 *Præſcriptio immemorabilis excluditur per legẽ præſcriptionẽ vllo tẽpore prohibentem, vbi lex expreſſe reſiſtit præſcriptioni vel conſuetudini, rẽ prohibitam afficiens.*

i *Y por ningũ diſcurſo ni lapſo de tiẽpo lo pudieſſen preſcriuir.* Dubitari hic meritò poſſet,nũquid verba hęc vniuerſalia excludant præſcriptionem immemorabilẽ,& videtur his verbis nõ excludi,nec alij vt cũq; generalibus,vt autumat Accurſius in l.1.C.de ſeru. fugi.vbi Iaſ.notat n.42.Bal.in c.1.§.præterea de ca. Corradij,& in c.1.§.ſi quis de manſo,ſi de inueſt.feudo.cont.ſur.Ang. in l.ſi quis decurio.C.de decurio. lib. 10.Aret.conſ.15.dixi in ſtylo cancellariæ titu.1. præmi.17.caſu.20.declara.4.§.1.glo.1.nu.32.& 33. quibus adde Ang.in auth.vt decætero cõmuta.ecc. colla.5.per illũ tex.iuncta glo.in verbo nulla tẽporis Feli. vbi plures citat concordantes in rub.extra de. præſcrip.n.vlt. ✝ Sed nihilominus cõtraria ſenten
2 tia vera eſt in caſu noſtro. Quia vbi lex expreſſe reſiſtit præſcriptioni vel conſuetudini,nõ valet præſcriptio,etiam immemorabilis,prout in ſpecie noſtra,vt probat optimè Ant.de But.in c.cum ex officij.3.colu.& ibi Panor.3.notab.per illum tex.extra de præſcrip.Fel.in c.accedentes eod.tit.n.6.ver. fallit.3.vbi addit plures concordantes,dixi in ſtylo cancellarię tit.1.præmi.17.caſu.20.declara.9.§.4.gloſ.1. nu.3. prope finem,hanc ſententiã communem eſſe atteſtatur Fel.in c.cum ex officij nu.3. per tex. ibi de præſcrip.Hocq;intelligit quoties lex afficit rem,dicens nõ poſſe poſsideri nec vllo tẽpore pręſcribi,etiamſi ſit capax poſsidens,prout hic cõtingit. Et circa pręſcriptionẽ bonorũ regiæ coronæ & iuriſdictionum, vide.d.D.Cou.in reg.poſ.2p.§.2.& 3.de reg.iur.in 6.

GLOSS. X.

1 *Rex Hiſpaniarum eſt iudex in cauſa propria maxime ſuper iuriſdictione etiam contra clericos.*

2 *Cauſæ cognitio requiritur in ſentẽtia & decreto, alias nulla eſt ſententia & decretum.*

3 *Iudex procedens abſq; cauſa cognitione cenſetur priuatus, & ei poteſt reſiſti.*

4 *Fructus ſuos non facit qui ſine cauſe cognitione miſſus eſt in poſſeſsionem.*

5 *Cauſæ cognitio nulla requiritur in notorijs.*
Notoria nõ indigẽt cauſa cognitione, nec ſolẽnitate ſentẽtiæ, ſed ſufficit præceptũ, ibid.
Sẽtẽtia parte nõ citata lata valet, quoties cõſtat abſenti nullã competere defenſionẽ, ibi.

6 *Factum proprium quando quis admittatur ad reuocandum?*
Factũ propriũ tũc aliquis reuocare poteſt, quoties actus eſt nullus propter legis prohibitionẽ, ibi.
Factũ prædeceſſoris nõ poteſt hæres reuocare, ib.

K *El Rey pueda libre è iuſtamẽte tomar y cobrar los dichos bienes ſin algũ conoſcimiẽto de cauſa.* Nota quod Rex Hiſpa-

Hispaniæ potest propria authoritate ius sibi dicere iuxta tex.in.l. proxime, ibi, sententiam Imperatoris Antonini.ff.de his quę in testa.dellen. cap. cum venissent.iuncta glo.2.de iudi.Alex.cons.1.nu.1 3.lib.5 Et in specie vbi agitur de iurisdictione vel iuribus regalibus, Rex est iudex cōpetens in causa propria, etiam contra clericos vel ecclesiam ea possidentes, vt colliges ex Oldra.consil.8 .qui mirabiliter loquitur, quem refert & sequitur Alber.in auth.statuimus col.1.C.de epi. & cleri. versi. sed licet verum. Feli. in capit.ecclesia sanctę Marię nu.7.de constitu.Ioa. Lupi in rep.cap. per vestras.2.notab.§.vnico,de dona.int.vi.& vxo.num. 9.sed in regno nostro omnes causæ ad Regis cognitionem spectantes, ad cancellariarum cognitionem pertinēt, vt dixi in stylo cācellariæ tit.1.præmi.15.
2 † Sed quatenus lex ista nullam exigit causæ cognitionem, videtur esse contra ius commune, nā eo iure sentētia lata sine causę cognitione est ipso iure nulla, vt in auth. quo. oportet epis.§.oportet in verbo pro nihilo,& ibi notat Ange. cap. primates.2. q. 1. Clem. pastoralis ad finē de re iudi.c.ad audientiam de appella. l. ex stipulatione ad finem.C.de senten.Bar. in l. 2. in principio.ff.de. iudi. Anto.post.Ioann.And.in capit.vestra.16.colu. de cohabi.cleri. & mulie. Imol. & Cardin. in Clem. dispendiosam de senten. & re iud.Ant.Imol.& Feli. hanc dicens receptiorem in cap.ecclesia sanctæ Mariæ num.12.& 17.de constitu.Hyppoli. in l.qui cedem num.18.& seq.ff.ad l.Corn.de sicar. Idem statuitur in decreto sine causæ cognitione interposito est enim nullum secundum Pet. de Ancharra.consi. 19.per text.in l.magis puto.§. ne passim. ff.de reb. eorum.Bart.in l.prolatam.C.de senten. Paul.Castr. cons.18.lib.1.Fel.in d.c.ecclesia sanctæ Mariæ num. 15.Greg.Lupi.in l.10.glos.2.titul.8.par.5.Pet. Dueñas in regula.186.vbi plura congerit, dixi in dialogo relatoris.3.par.cap.39.num.3.& pluribus sequē.
3 † Quam sententiam extendit Innocen.in cap.cum ex literis in verbo hoc non videtur, de resti.in integr.ad literas apostolicas,vel mandatum Papæ viua voce emissum , non præcedente causæ cognitione, vbi idem notat Panor.colum.3.Felin.in d.cap.ecclesiæ sanctæ Mariæ num.35.paulo ante fi. de constitu. Iudex siquidem absque causæ cognitione procedens censetur priuatus,nec ei est obediendum secūdum Card.in Clement.1.in fi.de celebra. missa.per
4 notata in cap.conquærente de restitu.spoliato. † Ex quo missus in possessionem inordinate & sine causæ cognitione non facit fructus suos secundum Inno.in c.consultationibus post prin.de iure patro. glos.Bar.& Alex.in l.sed si leg.§. scire. ff.de peti.hær. Lud.Rom.cons.454.n.26. Fel.in d.c.ecclesia nu.25. de const.Ias.in l.iuste possidet pen.col.ff.de acquir. posse.versi.quarto adde,vbi citat tex. in c.cum causa in fi.& ibi Panorm.vlt. notab. de offi.delega.Bal. in l.2.pen. colu. C.de serui.& aqua.
5 † In hac tamen lege nulla exigitur causæ cognitio propter notorietatem facti,quæ operatur, vt nulla causæ cognitione interueniente,sententia vel præceptum valeate,secundum Abb.& Fel.in dict.c.ecclesia sanctę nu. 20.de constitu. vbi aliàs quoque addit limitationes,idem voluit Abb.in cap.ad nostram. 3. col. de iure iur.Non enim requiritur causæ cognitio in notorijs,imo nec solemnitas sententiæ,sed sufficit præceptum soluendi,vt in l.ictus fustium secundum vnā lecturam,& ibi glos.& Bar.ff.de his qui notan. infamia,quibus adde notata per Bar.in l.2.§.de frumentaria.ff.de admi.rerum ad ciuita.pertinen. vbi asserit valere sententiam parte absente & non citata latam , quoties constat nullam defensionem absenti competere,cui accedit Panor. in c.ex insinuatione prope finem de appella.Hinc est quòd si iudici aliquid constat per confessionem partis, non curatur de ineptitudine processus, vt probatur in c. 1. & 2. de accusatio.in 6.notat Bal.in l. si confessus.ff.de custod.reor.Innocen.& Felin.in cap.qualiter.2.de accusatio.Sed quid obsecro magis est notorium, quā ciuitates & oppida regni huius ad Regem pertinere,earumque alienationem esse legibus regijs prohibitam ? nimirum ergo si Regi liceat eas propria authoritate nullaque causæ cognitione adhibita a-
6 uocare,vt hic statuitur. † Et si obieceris quomodo admittitur Rex ipse alienans ad reuocationem facti proprij contra. l. post mortem. ff. de adoptio.l. per fundum.ff.de serui.rustico.prædior.l.si creditoribus.C.de seruo pignori dato manu.l. cum profitearis.C.de reuocand.donationi.l.1. C. de remissi.pigno.Respondeo,quia actus est nullus, vt pote qui a lege prohibitus, qua in specie admittitur quis ad reuocandum factum proprium, vt in l. quemadmodū C.de agrico.& censi.lib.11.glos. Bart.& docto.communiter in dict.l.post mortem.ff.de adoptioni.Quare nec hæres vel successor Regis alienantis repelletur , si factum prædecessoris reuocare velit fortiori ratione,vt sentiunt glos.Bal.& alij in l.cum à matre. C.de reiuendica.notat Areti.cons.123.ad fin. nu.7. Socin.consi.79.nu.17.lib.4.Hieron. Grattus consi. 91.nu.75.lib.1.Andreas ab Exea,de pactis nu.229. Curt.Iunior.consi.175.n.10.in fin.Thom. Grammati.decisio.93.nu.8.& 9.vbi alios refert, Afflictus decisio.240.nu.8.& iterum lib. .constitutio.Siciliæ rubr.5.nu.7.& in cap. .§.si Titius.num.15. si de feudo fuerit controuer. Arius Pinelus in l. 1.3. p.num.83. limita.10.C.de bon.mater.

GLOSS. XI.

1 *Priuilegium vel rescriptum cōtra legem clausulā derogatoriā continentem quando valeat necne?*

2 *Legis derogatæ mentio specialis an fieri debeat in priuilegio seu,rescripto?*

3 *Contractus Principis est irreuocabilis , etiā si assit clausula non obstante.*

Princeps ligatur ex contractu , sicut quilibet priuatus,ibid.

1 *Clausulas derogatorias generales o especiales.* † Solet quæstionis,nec parū difficilis esse, nunquid rescriptū seu priuilegium concedi possit aduersus legē canonicam vel ciuilem,vel cōtra eius dispositionē,maxime si lex continet clausulam derogatoriam cuiuscūque rescripti seu priuilegij in cōtrarium impetrati vel

vel impetrandi, prout lex nostra continet? Et communis opinio est & resolutio, concedi posse, modò mentio legis derogantis, specialiter, vel per verba æquipolentia, atque ea non obstante priuilegium cō cedatur, vt in c. nonnulli in principio, vbi Abb. & Feli. n. 2. & deinceps latissimè explicat extra de rescri. c. eam te de æta. & quali. c. vlt. de rescrip. lib. 6. l. 1. C. si nuptiæ ex rescrip. petan. c. pen. de capel. monach. Joan. And. & docto. in c. 1. de excessi. præla. in 6. Pet. de Anchar. cons. 255. 3. col. Salic. in l. hac consultissi
2 ma. §. pen. & l. sancimus. C. de testam. † Nec erit sat dicere non obstante lege in contrarium faciente, nisi additum fuerit in rescripto seu priuilegio, etiam si specialiter de ipsa lege oporteat specialem facere mentionem: hoc enim sufficit, licèt lex non fuerit nominata in indiuiduo, secundum Ant. de But. & Areti. in c. 1. de præscrip. & Bart. in l. siquis in principio testamenti. ff. de lega. 2. Feli. in d. cap. non nulli numer. 6. de rescrip. per tex. singularem in c. vltim. de senten. ex com. li. 6. & in Clem. dudum ad finem de sepul. Quod limitat & declarat optimè Fel. in d. ca-
3 pit. non nulli num. 7. † Sed in specie, de qua agimus, est maius dubium, cum lex ista transierit in contractum, cui per clausulam non obstante vel aliam efficaciorem derogari non potest, vt est author Innoc. in cap. nostra de iure iurand. cui accedit Ant. de Butr. in rep. c. cum M. Ferrariensis de constitu. Vitalis de Cambanis in tract. clausurarum, in capite incipiente clausula generalis non obstantibus pagi. 21. quoniam Princeps ligatur ex contractu sicut quilibet priuatus. capit. 1. de probat. vbi Felin. & Deci. latè c. 1. de natura feudi. Cyn. Bal. & docto. in l. digna vox. C. de legi. Alb. & doct. in l. Princeps. ff. eo. dixi latius supra hac eadem lege glo. 2. nu. 2. 6. & 9. quam quæstionem, quia altiorem exigit indaginem, modò non examino.

GLOSS. XII.

1 *Principis ordinaria & absoluta potestas, & deinceps.*
Principis possunt derogare iuri communi nō naturali vel gentium, ibidem.
2 *Potestatis ordinariæ, & absolutæ differentia ibid.*
Posse dicimus, quod de iure possumus, ibi.
3 *Potestas absoluta dicitur dupliciter in Principe, quæ potius extraordinaria appellari debet.*
4 *Clausula de plenitudine potestatis, an habeat vim clausulæ derogatoriæ.*
5 *Clausula ex certa scientia vel de plenitudine potestatis quid operetur.*

m *Y absoluto poderio.* Doctrina communis est, duplicē esse potestatem in Principe, alteram ordinariā, qua Princeps vtitur legibus, vt in l. digna vxo. C. de legi. l. 16. tit. 1. p. 1. vbi Gregor. Lupi. Alber. optimè in l. Princeps. ff. de leg. alterā absolutam, & secundū hāc potest omnia iura ciuilia tollere, eisq; derogare, nō verò diuina, naturalia, vel gentium, vt latius probaui supra eo, gl. 2. de hac duplici potestate agit optimè Bal. in l. 2. n. 40. C. de serui. & aqua Paul. Castr. & doct. in l. si testamentum. C. de testament. Ant. in c. constitutus num. 21. de relig. dom. Ang. in l. item si verberatum §. 1. ff. de reiuend. Dec. in c. quæ in ecclesiarum num. 24. de constitu. post Fel. & alios ibidem, Deci. in c. vlt. in fi. de confirma. vti. vel inuti. Albert.
2 Brun. cons. 1. n. 38. & omnes vbiq;. † Hanc tamen distinctionē potestatis ordinariæ, & absolutæ nō ineleganter improbat insignis nostræ tempestatis vir. d. D. Couar. l. 3. resol. c. 6. n. 8. quoniam, inquit, si iure licet Principi, leges mutare, & abrogare, quomodo hanc potestatem absolutam dicimus, & non ordinariā. Quare valde miratur, nec immerito quidem, viros vtriusque iuris peritissimos hac distinctione vsos fuisse, quid, inquit, commune habet cū iurisconsultis iniuria & violentia. Hęc quippe non ad potestatem Principis, sed ad tyrannidem referenda sunt. Nam ex definitione Bal. in d. l. 2. n. 40. C. de serui. & aqua, plena seu absoluta Principis potestas arbitrij dicitur plenitudo, nulli necessitate subiecta, nullis publicis iuris regulis limitata. Quod quā alienum sit à iurisconsultorum disputationibus nemo nō videt. Nobis siquidē, qui de iure disputamus quæ sit in Principe cōstituere potestas, nō licet nec licebit vnquā in Principe potestatē, quæ eius libidine & libera volūtate absq; rectis rationis limitibus ducatur. Sed quid aliud præse fert Baldi definitio, quàm constituere in Principe liberam potestatem, & alienā à ratione & publici iuris regulis; prout eleganter sensit Fortuni. Garsi. in rep. l. Gallus. §. & quid si tantum nu. 290. & 301. & seq. ff. de lib. & posthu. & dom. Did. Couar. d. nu. 8. Nos autem solum scimus id quenquam posse quod de iure potest. l. sed licet. ff. de offi. præsid. cum notatis per Bar. in l. filius fami. n. 3. ff. de dona. & nu.
3 2. l. 1. & l. cum filius. ff. de test. mili. † Sed ni fallor, dupliciter considerari potest potestas absoluta in Principe: quā potius extraordinariam appellarē, ad differentiā ordinariæ, non absolutā. Primò quia potest legibus ciuilibus derogare absq; alterius præiudicio maximo, vt quia abstulit alicui ius nondum quęsitum, vel quæsitum dato bono cambio, iuxta notata in d. §. & quid si tantum, & per Alber. Brun. consi. 1. Feli. & docto. in c. quæ in ecclesiarū de consti. Ludo. Gozad. cons. 9. n. 45. vsq; ad num. 51. & hac potestate vti poterit Princeps cū causa, vt ex dictis locis expēdere licebit, sin autē sine causa ea vsus fuerit, non erit tutus in conscientia ipse, nec is, cū quo fuerit dispensatū, vt asseuerat dom. Did. Couar. d. c. 6. n. 8. in fi. lib. 3. resol. dicam latius infra eod. l. 6. glo. 1. n. 14. & hæc vt dixi extraordinaria melius dicetur, quàm absoluta. Altera est potestas absoluta quæ nullis rectæ rationis limitibus ducitur, sed contra ius gentiū & in graue subditorū præiudicium aliquid fit nulla subsistente causa, & hæc potius tyrannis dicitur, de qua non est nostrum agere, vt doctè aduertit d. Did. Couarr. & abundantius cæteris Ari. Pinelus in rubr. C. de rescind. vendi. prima part. cap. 3. num. 23. & se-
4 quentib quem omnino vide. † Ex quo clausulam de plenitudine potestatis, vel de potestate absoluta, in

ta, in rescripto positā, interpretari debemus de ea, quæ Principi vltra ordinariā potestatē iure cōcedi-tur ob aliquā iustā causam, nō de ea, quæ nulla ratio ne limitatur, estq; contra ius naturale vel gentium, hæc itaq; clausula vim habet clausulæ derogationæ cuiuscunq; legis clausulā etiā derogatoriā habentis secundū magis cōmunē opinionē, & vsu receptā te-ste Paul.Paris.conf.5.nu.93.lib.4. de qua agit Feli.in
5 d.cap.non nulli nu.8.de rescrip. † Quid autē operetur clausula de plenitudine potestatis, & ex certa scientia (quæ ei cōparatur secundū glo.magnā in ca. ad hæc, vbi Deci.post alios nu.6. adducit cōcordantes, de rescriptis) vide Deci.cōs.198.n.2.& in consi. 269.num.11.& conf.271.nu.8. vbi plura cōgerit cir ca effectum huius clausulæ, & Paul.Paris.consi.3.nu. 59.& pluribus seq.lib.4.

GLOSS. XIII.

1 *Iurata alienatio aduersus prius iuramentū facta an valeat?*
Alienatio rei dotalis iurata an valeat contra iuramentum de non alienando prius factum, ibidem.
Glo.in cap.licet mulieres de iureiuran. lib. 6, explicatur ibi, & num. sequentibus.
2 *Iuramentum Regis in preiudicium regni seruandum non est.*
Iuramentum secundum contra primum an & quando valeat? ibidem?
Glo.in cap. vlti. de procura. in 6. explicatur ibidem. & sequen.
3 *Iuramentum interpretatur iuxta naturam primordialem actus, cui adijcitur.*
Iurans non reuocare procuratorem, si reuocat, est periurus, valet tamē reuocatio. ibi.
4 *Iurans rē mihi venditā nō reuocare, si alij vendiderit, valet venditio secunda.*
Iuramentum sponsaliorum de futuro non impedit matrimonium de præsenti postea factum, ibid.
5 *Iuramentum an interpretari debeat in foro exteriori iuxta mentem iurantis, an eius, cui iuratur?*
6 *Iuramentum in foro conscientiæ an interpretetur iuxta mentem iurantis?*
7 *Actus iuramēto contrarius valet, modo nō sit iuri contrarius licēt agens sit periurus.*
Fallit coram iudice quippe qui permittere nō debet, quē venire contra iuramentum.
8 *Iurmentum secundū contra primum fauore alicuius cuius interest emissum nō valet.*
9 *Iuramentum primum si ignorat is, cui iuratur, an valeat secundum.*
Gol.in d.cap. licet mulieres de iureiuran. in 6. limitatur ibi. & num sequen.
10 *Iuramentum quoad periurij crimen non ligat successores.*
11 *Iuramentum transit ad hæredes & successores etiā in dignitate eius, cui fuit iuratū.*
Actus an nomine proprio an vero dignitatis censeatur factus colligitur ex coniecturis, ibidem.
12 *Successores in dignitate ligat pactum & contractus.*

n *Y juro y prometio sola fee Real sobre la cruz y sanctos Euangelios.* Alienatio aduersus hoc iuramentū facta etiāsi fuerit iurata non valet, vt in cap. intellecto de iurei. ex quo id expendit glo. cōmuniter recepta in cap. licēt mulieres de iureiu.li.6. dicens alienationē rei dotalis etiā præstito iuramēto factā minime valere, si præcesserat eiusdē mulieris iuramentū de nō alienando bona dotalia, quoniā secundū iuramentū contrariū primo est iniquū, nec seruari poterit absq; interitu vel periculo salutis æternæ, quare nō est seruandū, eā glo. sequūtur Doct. ibi, Imol. in cap. cū contingat nu.81. & ibi Alciat.nu.43. de iureiu. qui eam attestantur esse cōmuniter receptā, Abb. per tex. ibi in d.cap. intellecto Imol. & alij in cap. delicto præbend. Bart. in l. is cui bonis ad finem. ff. de verbo. obliga. & in l. si quis pro eo nu.9. versi. aduerte. ff. de fideiuss. Host. in sum. de iureiu. §. quomodo cēsseatur, Ang. de Aretio in principio insti. qui. alie. li. vel nō. Ferdi. Vaz. ex hoc alia inferens li.1. de success. creati. §. 26. 29. & sequen. Cassane. in consuetudi. Burgun. rub.4. §.16. nu.5. Ioann. Crottus eā dicens cōmunem in l. filius fa. §. diui col.5. & ibi Ferdi. de Loazes n.431. ff. de legat.1. Ioann. Lupi in rep. rub. de dona. int. vir. & vxo. §.45. nu.6. dom. Did. Couarru. in relectio. cap. quāuis pactū de pact. li.6.2. par. §.1. nu.1. & 2. Innoc. Abb. & cōmuniter Doct. in cap. intellecto de iciura. Bal. & Moderni in l. duobus §. vlt. vbi Alex. hanc dixit cōmunem. ff. de iure iu. Iaso. in auth. sacramenta puberum nu.60. C. si aduer. vendi. Anto. Gomez hanc dicit cōmunē, licēt ipse teneat contrariā in l.53. Tauri
2 nu.58. † Limita tamen conclusionē hanc, vt procedat, quoties primum iuramentum est iuri cōmuni conforme, secundum autē contra iuris prohibitionē prout in specie nostra & d.cap. intellecto de iureiu. Vbi alienatio ciuitatum & oppidorum regni prohibetur, vt superius diximus glo.7. in principio & numeris seq. quare æquissimū est, vt in hoc casu alienatio iurata non valeat, vt pote quæ sit contra primū iuramentum iuri cōmuni conforme, tex. Regni nostri hoc probat in l.28. tit.11. de iureiu. par.3. ibi, *Si el Rey jurare alguna cosa que es en daño o menoscabo del Reyno no es tenudo de guardar tal jura como esta.* Secus si iuramentum promissorium non erat contra iuris prohibitionem, sed iuri conforme, vel eodem iure non refragante, tunc enim valet secundū iuramentum priori contrarium secundum glo. in c. vlti. de procura. in 6. quę asserit, promittentē cum iuramento non reuocare procuratorē ab ea constitutum, posse nihilominus eum reuocare. & tenebit reuocatio, licēt periurus sit qui reuocauerit, quā glo. Doctor. nimium commendant, eamque sequuntur Panor. in cap. cum accessissent, & ibi Feli. num.12. & Deci.

Deci.nu.7.de constitu.Iaso in l.si non sortem.§.si cẽtum col.3.ff.de condict.in debi.Soc.consi. 58. libr.3. Dec.in c.ad nostrã ad fi.de confirma.vti. vel inutili, Rochus Curti. de iure patronatus verbo honorificum q.12.quorum opinio communis est,teste d. D. Couar.in d.c.quamuis pactum.2.par.§.2.num.[illegible].ita conciliat glossas istas Philip.Franc.in d.c. licet mulieres de iur.iur.lib.6.Imol.in d. c. cũ contingat nu. 81.& ibi Alcia.num.43.de iur.iur.Iaso.in auth.sacramenta puberum nu.60.C.si aduer. vendi.& in l.non solum §.si.col.7.ff.de no.ope.nun.Alexan.consi.162 col.lib.3.Ioan.de Selua in tracta.de iure iuran. 3.p. fallen.15.Ioan.Crottus in d.§.diui.col.25. & ibi Ferdi.de Loazes num.431.dom.Did.Couarr.in d. cap. quamuis pactum.2 par.§.2.num.4. versic. est igitur

3 concilianda,hanc dicens communem. ✝ Sed vera ratio decisionis glos. in d.c.vlt.de procura. lib.6.non est teste dom.Did.Couarru.in d.§.2.num.4.versi.sed & in glo.quam pleriq; doctores reddunt, nẽpe, quia quod quis per iuramentũ non facere promisit poterat facere iuris permissione.Nam id verum esse censet.d.Didac.Couarr.ante primam promissionem iuratam,post eam verò non licèt absque periurij crimine id agere,imo nec liceret si simpliciter promisisset,vt in cap.veniens,& ibi Innocen & alij de iur. iur.d.Did.Couar.d.num.4.paulo post princ.Est igitur vera illius decisionis ratio,quia iuramentum interpretatur secundum naturam actus , cui adijcitur,secundum quam est intelligendum, vt in l. vlti. C.de non num.pecu.l.17.ad finem tit.11.par.[illegible].iuxta naturam in quam primordialem, non accidentalem,nam hæc propter vim iuramenti sæpe mutatur, vt arg.text.in l.item veniunt.§. cum prædiximus.ff. de peti.hæredi. probat idem dom. Did. Couarru. in d.cap.quamuis pactum.1.part §. 4. in princ. Sic nostra in specie,qui iurat non reuocare procuratorem,si eum reuocet tenet reuocatio , quamuis ipse periurus sit,quia hæc est propria huius actus natura,vt reuocari possit procurator ad lites vel ad negocia constitutus,quoties visum fuerit domino. ✝

4 Quemadmodum si cum iuramento promisero domum Titio venditam non reuocare, & demum alteri vendidero,& tradidero,profectò malè feci,& periurij reus sum,sed nihilominus valet secunda venditio,quia hæc est huius actus natura,vt ante traditionem possim alteri vendere,& tradere.l quoties.C. de reiuendi.tractat latius dom.Didac.Couarru.d. capit.4.numer.2. Eadem ratione siquis iuramento promisserit te in vxorem accipere, & demum aliam vxorem ducat,reus erit perjurij,sed matrimonium prima sponsalia iurata dissoluit capit. sicut litteras de sponsal.Similiter qui testamentum fecit & non reuocare iurauit,per iurus erit,si secundum fecerit, valebit ,vt tamen secundũ vt latè discussit dom.Didac. Couarru.in rubric.extra de testament.2. parte. ✝

5 Sed dicet aliquis,quomodo id fieri potest,vt lex canonica per iuria permittat,imo ea incurrere occasionem præbeat?respondeo,lex præsumit iurantem eumque cui iuratur,animum habuisse iuri conformem, & primordialis naturæ eius actus super quo iuramentum interponitur iuxta text. in d. l. finali. C. de non numera.pecu.& in capi. sicut ex literis de sponsal.quare quoad forum exterius non incidit per iurium,non enim dicitur venire contra iuramẽtum, cùm sub hac conditione præstitum esse censeatur,vt naturalia contractus omnino seruentur,in exemplis superius traditis & alijs similibus. At si replices in foro exteriori admitti debere interpretationem iuxta mentem eius,cui iuratur ,non iurantis, iuxta veram receptamque resolutionem Innocen. Panormit.& aliorum in c.veniens de iure iurand. non me mouet,quando quidem is,cui iuratur intellexisse iuramentum præsumitur secundũ ius,ac veram & propriam verborum significationem,& naturã,vt mire, ac cætera,explicat.dom.Didac.Couar.in d.c. quamuis pactum.1.p.§.5.nu.1.✝

6 Verùm in foro animæ iuramenta secundum mentem iurantium, non eorum quibus iuratur sunt accipienda, nisi dolus ad decipiendum adsit,tunc enim intelligendum erit secundum mẽtem & sensum eius,cui præstitum fuerit,vt in c.humanæ aures & in c.qui peiorare.§.ex his 22. q.5.Ioann.de Selua in tract.de iure iurand.2.p.q.2. D. Th.& Caiet.2.2.q.89.art.7.ad quartum.Hosti.in d.c.veniens dom.Did.Couar.d.§ 5.nu.2.dolum autẽ colliges ex coniecturis,& perspicuius indicijs iuxta l.dolum.C.de dolo,quo cessante,si in specie, de qua agimus,mens fuerit iurantis non reuocandi procuratorem,sed omnino seruandi iuramentum,& reuocauerit,erit in foro conscientiæ periurus,quare verè dici non poterit legem occasionem præbuisse periurio.✝

7 Sed vt ad gloss.redeamus.d.c. vltimi de procurato.in 6.qua probatur, actum contrarium iuramento validum esse,modò iuri non sit contrarium, licèt agens sit periurus, limitari solet , vt procedat, quoties iudex adiri non debet ad actum expediendum,alioqui si actus ille requirat iudicis authoritatem aut præsentiam,authoritatem non præstabit iudex actui contra iuramentum,vt respondit Paul.Castr.consi.361.nu.9.& consil.339.nu.11.lib.1. traditque exemplum in præsentatione patroni,quam non reuocare iurauerat,nam si aliũ præsentet,licèt alias variare possit , hac in specie variatio non admittetur per superiorem, vt pote quæ coram eo fieri debeat,sed eam reprobabit,eo quod contraria sit iuramento,idem voluit Rochus Curti.in tracta. iuris patronatus in verbo honorificum quæstion. 12.& Cæsar Lamberti.in eodem tractatu libr.2. part.1 quæstion.[illegible] princip. articul.13. & iterum.2.part.eiusdem libri secundi quæstion.7. princ. articulo. 17. dom. Didac.Couarru.in dict. capit.quamuis pactum.2.part. §.2.numero.4. in fine, quorum opinio vera est & receptior , quamuis Alexan. consilio.16 libr.3.voluerit contrarium, cuius opinio obtinebit, si iudex coram quo secunda præsentatio sit contraria primæ iuratæ, eam expresse vel tacitè receperit vel probauerit, & an.dict.gloss.procedat in actu spirituali tractat optime dom.Didac. Couarruuias,in dict.relectione capit. quamuis pactum. 2. part. §.2. numer.5. rectè distinguens. ✝

8 Quod autem dixit gloss.in dict.capit. licet mulieres de iure iurand.in 6.(alienationem iuratam dotis non valere contra primum iuramentum de non alienando)verum est quoties primum iuramentum præstitum fuit in fauorem alicuius , cuius intererat non alienari res dotales , vel alias res alia ex causa alienari prohibitas , vt in dict. capitul. cum contingat de iure iurand.

iur. & ibi expendunt Imol. & Alciat. quatenus excipit text. illæ præiudicium alterius, quam iurantis, hoc voluerunt Bal. & Iaso. in l. duobus, §. vlt. ff. de iureiurand. idem Bald. in d. cap. veniēs in fin. eod. titu. Alexand. consil. 16. numer. 6. lib. 3. Deci. consil 536. numer. 13. Alciat. in d. cap. cum contingat nume. 46. Secus si in nullius præterquam iurantis fauorem iuramentum emissum fuerit, quia tunc nemini fuit ius quæsitum, l. si repetendi, C. de conditio. ob caus. l. filiusfami. §. diui. ff. de legat. 1. George. Nattam in d. capit. quamuis pactum numer. 19. & ibi dom. Dida. Couarruu. hanc attestatus communem, parit. 2. §. 2. numer. 4. versi. secundum, Anto. Gomez hanc limitationem sequitur in d. l. 53. Tauri numer. 58. versi. primo quando quorum sententia vera est & recepta communiter licet dom. Didac. Couarruu. loco proxime citato contrarium teneat. Sic in specie nostra iuramentum ab Alfonso Rege præstitum de non alienando ciuitates, oppida, & loca regni in regni ipsius præiudicium cui iuratum est, cuiusque non parum intererat, seruandum vtique est, nec Regi licebit contra illud alienationem facere, & si fecerit, ipsemet admittitur ad eius alienationis reuocationē, vt in hac lege statuitur. † Secundo limitat. d. glo.
9 Bald. in d. cap. cum contingat numer. 14. de iureiur. & in consi. 133. libr. 1. Alexand. consi. 16. col. 2. & 3. lib. 3. Iaso. in l. duobus in fin. de iureiu. Ripa. in cap. cum. M. Ferrariensis num. 83. de constitu. Ant. Gom. in d. l. 53. Tauri numer. 58. versi. 2. limita, Imol. in l. cum vir num. 5. ff. de vsucap. & in d. cap. cum contingat nu. 89. Ioan. Fab. in §. 1. insti. qui. alie. licc. Geor. Nattam in d. cap. quamuis pactum num. 19. quoties is, cum quo secundò contrahitur, sciebat primum iuramentum secundo contrarium fuisse emissum, secus si id ignorabat, quia tunc valebit secundum, & hanc dixit esse receptiorem sententiam dom. Dida. Couarruu. d. §. 2. num. 4. versi. satis etiam, qui tamen eam reprobat, & benè iudicio meo, vide eum post Alciat. in d. c. cum contingat num. 48. † Verum hæ-
10 sitabit aliquis, num quid hoc iuramentū ab Alfonso Rege præstitum liget regni successores? Et id certū est, quoad periurij crimen & animæ vinculum eos non ligare, nam spiritualis obligatio orta ex iuramēto quoad vim religionis animam tantum ligat iurātis, sicuti cæteri spirituales contractus, voti scilicet, & similes cap. vnico. 30. q. 2. vnde siquis iureiurando promisserit aliquid dare, aut facere, eius hæres licet teneatur stare contractui, & promissa per prædecessorem soluere, non tamen ad id astringitur sub vinculo, & religione iuramenti, quare si non fecerit, periurus non erit secundum Panormit. & DD. in capit. veritatis de iureiur. Ioan. And. in d. c. vlt. de sepultu. Bald. & Paul. in l. grege legato, ff. de leg. 1. Bald. in l. vltim. col. 4. C. de pact. Bar. & Bald. in l. generaliter, C. de reb. cred. & iureiur. Paul. Castren. consi. 306. numer. 4. lib. 2. Beatus Thom. idem voluit. 2. 2. q. 98. art. 2. ad quartum. Imol. in d. cap. cum contingat numer. 8. & Alcia. num. 120. de iureiur. d. Did. Couarruu. d. capit. quamuis pactum, part. 1. §. 5. numer. 4. † Vbi in hæredem eius cui fuit iuratum transire iu-
11 ramentum & vinculum eius, nisi materia subiecta contrariam interpretationem suadeat, optime resoluit. Ex quo in versic. 3. constat, asserit iuramentum Regi præstitum, vel alij expresso nomine proprio iure tamen ad dignitatem pertinenti ad successorem dignitatis transire. Nam in dubio, inquit, an aliquis actus sit dignitati, vel personæ tribuendus ex coniecturis deprehenditur, vt probat tex. elegans in c. requisisti de testament. notant Bal. Abb. Feli. & Deci. in cap. quoniam Abbas de offi. delegat. Barto. & Paul. in l. penul. per tex. ibi, ff. de reb. dub. Socin. consil. 34. lib. 3 colum. 2. Alciat. de præsumptio. regula. 1. præsump. 28. coniectura autem satis sufficiens est, quod actus fiat respectu rei ad dignitatem pertinentis, vt latius probat dom. Didac. Couarruu. in d. cap.
12 requisisti. † Verùm secundum receptiorem sententiam, nostra in specie, sufficit pactum quod in hac lege interuenit, vt successores ei stare teneantur, vt ex superius traditis colliges, vtq; habeat locum doctrina gloss. in d. cap. licet mulieres, de iureiur. libr. 6. de qua supra numer. 1. meminimus, secundum sententiam Imolæ in d. cap. dilecto. Salic. in l. ea lege, C. de condictio. ob caus. Ferdi. Vazquez lib. 3. de successionum creatione. §. 26. num. 40.

GLOSS. XIIII.

1 *Rex potest vsumfructum constituere in bonis ad Regiam Coronam spectantibus.*
Lex vlti. de reb. alien. non alienan. intelligitur, ibidem, & numer. sequentib.
2 *Alienationis appellatione largo modo cōprehenditur alienatio, ex qua dominium transfertur. stricto modo non.*
3 *Alienare non dicitur qui fructus alienat rei prohibitæ alienari.*
4 *Vsusfructus constitutio in quo differat à cōcessione fructuum, remissiuè.*
5 *Rex an dicatur verus, vel plenus dominus ciuitatum, & aliarum rerum ad Regiam Coronam pertinenitum.*
Dominij substantia, an sit facultas alienandi, ibidem, & sequentibus.
Dominus plenus dicitur qui habet proprietatem, & vsumfructū, sed an qui alienare non potest, ibidem.
6 *Maioratus possessor, an dicatur verus dominus, an vero vsufructuarius.*

o *Por su vida el vsufruto.* Nota ex lege ista, quod Rex bona Regię Coronę alienare prohibitus potest vsumfructum in eis constituere, cui decisioni ostare videtur tex. in l. vltim. C. de reb. alie. non alienan. vbi appellatione alienationis non solum intelligitur ea ex qua dominium transfertur, verum etiam si vsusfructus alienetur, vel hypotheca, vel seruitus imponatur, quem tex. extollit Ias. in §. item si quis in fraudē numero. 23. insti. de action. & nuncupatim in vsufructu loquitur tex. in c. non liceat in principio ibi, nec

ñec in vsufructu rura dare.ĩ2.quæst.2.quod& voluit Bar.in l.codicillis,§.instituto. ff.delega.2. & Fulgos. consi.93.Tiraquel.multa similia congerens lib.1. de
2 retractu.§.1..gloss.7.numer.41. † Sed hoc intelligc procedere in alienatione largè sumpta,nam iuxta propriam significationem alienatio intelligitur, ex qua dominium transfertur,vt in l.1.C. de fundo dota.& ibi DD.notant& in l.alienatum,ff. de verbo, signi.ita eas leges conciliat glo. in d.l. fin.in verbo, Hypothecam,C.de reb.alie.non aliena. & in dict. l. 1.C.de fund.dota.in verbo,est autem,Alberic. in d. l.fin.numer.1.& Bald.numer.1. & 6. Paul. Castrens. numer.2.& Salicet.numer.1.in fine dicens id esse receptum, menti que tenendum, hanc resolutionem probat Bald.in authentic.hoc ius porrectum num. 1.C.de sacrosf.eccles. Augusti. Beroi.in rub. extra de reb.ecclesiæ non alienam,in fin. & in capit.nulli numer.21.eod.titul.idem Bald.in capi.1.§. aut si libellario numer.6.& ibi Afflict.nume.3..qui mod. feud. amitta.Crott.in l.filius fam.§.diui numer.122..ff. de legat.1.Socin.consi.75.numer.1. libr.1. dicens glossa esse receptam communiter,gloss. & Ang.in l. venignius,ff.de legi.Alexandr.consi.19. numer.15. libr.7. Feli.communem dicens in rub.extra de fide instrumen.numer.4.Anto.Negusan. de pignori.2. part.3. membro nume.71.hanc receptissimam opinionem attestatur esse Ari.Pinel.in l.1.C.de bon.mater.:.p. numer.18.& 19.contra Alciat.in l.alienationis ver
3 bum.ff.de verbo.signi. † Aduertere tamen oportet,quod in hac lege non permittitur vsusfructus cõstitutio indistinctè,sed vbi donatio fit certis personis in hac lege contentis.Rex tamen fructus, vel redditus bonorum coronæ regiæ poterit alienare, & cui velit quoad eiusdem Regis vitam concedere, non enim dicitur alienare qui fructus alienat inquit Bald.in cap.donare in princi.titul. qualiter feudum aliena.poterat,arg.l.in ædibus,§.1.ff. de donationi. cum pluribus concordan.& similibus per Tiraquel. congestis libr.1.de retractu.§.1.gloss.7. numer.37. & pluribus sequen.Ioann.Lupi in rep.rub. de donatio.
4 int.vi.& vxo.§.62.numer.10. † Quomodo autem cognoscatur,an alienentur fructus,an vero cõstituatur vsufructus,tractat optimè Arius Pinelus in d.l.1. 2.part.numer.11.12.&.13.C.de bon. mat. vbi posui
5 resolutionem in apostillis ad ipsum. † Cæterum hic hæsitari posset, an Rex dicatur verus & plenus dominus ciuitatum & aliarum rerum ad coronam regiam spectantium? Et videtur,plenum dominum esse,cum earum rerum sit ei inhibita alienatio, vt argum.tex.in l.generaliter,§.fin.ff. de fideicommiss. liber.id asserit Bald.in l.voluntas nume.1. C.de fideicommiss. eo quod facultas alienandi non est de substantia dominij,quem refert dubitans Iaso in l.si ita quis,§.ea lege in fin.ff.de verbor. obliga. Sed verius plenum dominum dici cum potestate alienandi,vt in l.fœminæ §.illud,C.de secund.nupt. vt ex eo expendit Bald.ibi sibi contrarius eumque text. extollit idem voluit Iaso.in l.traditionibus numer.11. in fin.C.de pact.& hoc putat verius Felin.in capit. conquæstus numer.2.& in fine de foro competent. vbi aliqua tradit circa verbum pleno iure, & pleno dominio,Alexand.consi.208.libro.2.& in l.si quis vi §.differentia numer.6.in fin.ff.de acquirend. possess. quod tamen semper tutum non esse, sed secundum subiectam materiam potestatem alienandi quandoque denegari pleno domino, probare nititur Arius Pinelus in l.1.C.de bon.mater.2.p.n.7.& 4.vbi pro-
6 bat plenum dominum non dici,sine vsufructu. † Id tamen verum est,Regem verum dominum esse ciuitatum & locorum regni,& aliarum rerum quæ ad regiam pertinent coronam,quemadmodũ & possessor maioratus verus dominus dicitur,licet alienare non possit bona maioratus, & alteri post mortem restituere teneatur,vt in l.non ideo minus,ff.de reiuen.l. fi.C.commu.deleg.& in simili probat tex.in l. vlt.ff. de vsufruct.earum rer.quæ vsu consi. & l.specie, ff.de auro & arg.lega.vbi onus restituendi post mortem non tollit nomen domini in vita, etiamsi res concedatur nomine vsusfructus, explicat Paul. Castr.in l. Titia cum testamento.§.vlt.ff.de leg.2.Alcia.in l.rectè dicimus,ff.de verbo.signi.Claudi.Marmeri. in l. naturaliter,§.nihil communè col.12.ff. de acquiren. poss.& nuncupatim,quod possidens maioratum dicatur dominus verus,& non tantum vsufructuarius optimè resoluit Anto.Gom.in l.40.Tauri nume.76. Greg.Lupi in l.7.in verbo,y el señorio,in fi. tit.4.de dona.par.5.Arius Pinelus in l.1.par.2.nume.5.C. de bon.mater.Ferdin.Vazq.lib.1.de successio.creatio. §.10.nu.87.versi.vnde licet. Quorum sententia verior est & receptior,licet contrariam; imo quod sit vsufructuarius dumtaxat tenuerit Roderic.Xuar.in alleg.9.ad fi.ibi quodammodo vsusfructuarius, idẽ in quæstione maioratus post relectionem, l. quoniã in prioribus,C.de in offi.testam. & clarius Gomez Arias in l.46.Tauri num.5. respondetq; Pinel. ad l. generaliter,§.fi.ff.de fideicom.liberta, vt ibi per eũ num.3.ibi explicans,quis dicatur plenus dominus, dixi latissimè supra hoc lib. titu.7. de maioratu.l.6. gloss.7.num.12.& 13.d.Anto. Padilla in l.& in prouinciali num.14.C.de serui.& aqua.

GLOSS. XV.

Vsufructuarius,an possit vsumfructum alienare? remissiuè.

p *Y que si de hecho lo hizieren, que la tal alienacion sea ninguna.* Quòd vsufructuarius non possit proprietatem alienare nulli dubium,sed an ipsum vsumfructũ alienare possit,tractat Pinelus laté in l.1. par.3. numer.37.& pluribus sequ.C.de bon.mater. dixi latissimè in stylo cancellariæ tit.1. præmi.17. casu.20. declaratio.9.p.4.glo.11.

GLOSS. XVI.

1 *Leges ad præterita non extenduntur.*
2 *Lex declaratoria ad præterita extenditur. Declarans non tam denuo quicquam agit, quam quod factum est detegisse videatur, ibidem*

q *En su fuerça y vigor?* Nota ex lege ista, quod lex ad præterita non extenditur, nisi hoc expresse in ea exprimatur,l.leges, & constitutiones, C. de legib.c.2. & cap.

& cap.vlti.de constitu.& in authen.vt factæ nouæ cō stitu.per totum & inibi docto quare videtur hanc expresionem ab ista lege factam (quod non extendatur ad præterita) fuisse superfluam,& minime necessariam, quandoquidem etiamsi nihil expresisset idem esset dicēdum, vt dixi.
2 † Sed hac in specie fuit, necessaria expresio, eo quod lex nostra est aliarum legum declaratoria, vt ex ea constat, qua in specie statutum est ad præterita negocia extendi, vt in authen.de filijs natis ante dotal.instru.§.1.notat gl. vlt. in d.l.a. sexti libri Bal.in l.non dubium 2. colum.C. de legib.Federi. de Senis cons. 112.col.2.DD. communiter in d.cap.vlt.de constitu. & alibi sæpe. Ferdinan. Vazq.lib.de succesio.creatio.§.18.num.275.& seq. vbi reddit rationem, quia qui declarat non tam de nouo quicquam egisse, quam id quod iam factū erat, detegisse videtur, vt in l.adeo.ff.de acqui. rer.domi. & in l.hæredes palam.§.1.&§.sed si notam, ff.de testam.debuit ergo lex ista hoc expresim excipere.

G L O S S. XVII.

1 *Confirmatio actus validi nil de nouo tribuit.*
2 *Confirmatio actus inualidi obtinet vim nouæ concesionis.*
3 *Confirmatio quid tribuere videatur? remisiuè.*
Lex nostra intelligitur explicaturque nouè.

1 *Aprouamos y confirmamos.* Hæc confirmatio nihil iuris tribuit de nouo, cum lex valida confirmatur, vt in capit.inter dilectos de fide instrument. cap.1. & capit.examinata de confirma.vti.vel inuti.
2 † Secus si actus fuisset inualidus, quia tunc confirmatio vim obtinet nouæ concesionis secundum Barto.& Iaso.in l.more. ff. de iuri. omni.iudic. & antea fuerat lex ista confirmata per Regem Carolum Imperatorem Quintum in commitijs Pinciæ celebratis anno 1523.& Tolleti anno 1525.vt diximus supra sad.l.gloss.2.in fin.
3 † Quid autem tribuat confirmatio? vide Bald.consil.135.lib.3. & Philip. Corne. consilio.9.numero 3.libro 3. Paul.Castrens.consilio 187.libro.2.videtur enim Rex noster Philippus Secundus approbando & confirmando hanc legem astringui iuramento,& pacto in ea contentis, cum à iure iurando liber erat, vt probaui supra in gloss. 15.numero.10 quare confirmatio hoc operatur, vt inualidum denuo factum videatur, vt probaui supra numero 2.

L E Y IIII.

¶ *Reuocacion de las mercedes y donaciones que el Rey Don Enrique Quarto hizo, de aldeas terminos, y jurisdiciones de las ciudades y villas.*

¶ *Ley 4.tit.9.lib.5.ordina.*

¶ *Don Enrique Quarto, en Santa Maria de Nieua, año de 1473.*

¶ En las cortes que hezimos en Santa Maria de Nieua, año de setēta y tres, por los procuradores de las ciudades y villas de nuestros Reynos nos fue suplicado, que por quanto auiamos eximido y apartado a del territorio, é jurisdicion de muchas ciudades, é villas de nuestra corona Real algunos lugares de su termino, é jurisdicion, y auiamos dado sus aldeas y terminos a algunos Caualleros y personas poderosas, y que por las tales mercedes y gracias, no solo las dichas ciudades y villas pierden los dichos lugares y terminos, mas aun pierden los otros terminos que les quedan, para los atribuyr a los otros lugares q̃ les son dados: y por esto se destruyen las ciudades y villas, y se estrechan sus terminos: y pidieron nos q̃ fuessen remediadas las dichas ciudades, y villas, è lugares. Porende aprouando la reuocacion de lo suso dicho, por nos hecha en las cortes de Ocaña año de mil è quatrocientos è sesenta è nueue en la peticiō quarta, por esta ley reuocamos y damos por ningunas, b è de ningū valor y efecto todas y qualesquier mercedes, gracias y donaciones, q̃ ayamos hecho desde quinze dias del mes de Septiēbre, del año de sesenta y quatro a esta parte, a todas e qualesquier personas de qualquier ley, y estado, o condiciō preeminencia, o dignidad que sean, de todas e qualesquier aldeas, y terminos y jurisdiciones, que primeramente eran de qualesquier ciudades, y villas, y merindades de la corona, y patrimonio real: y qualesquier cartas y priuilegios de las dichas mercedes, y qualesquier tomas, y aprehēsiones, de possesiō y de otros actos q̃ sobre ello ayan interuenido. Y mandamos que

que si tales cartas parescieren que seã obedescidas y no cumplidas por los concejos, y personas a quien se dirigen, aunque fuessen presentadas, y obedescidas por ellas. Y ordenamos, y mandamos, que sin embargo de las tales mercedes y priuilegios, los dichos lugares y terminos y jurisdictiones finquen y sean de las dichas ciudades y villas, de quien eran primeramente quanto a la propriedad y possessió, assi como si nũca las tales mercedes y donaciones fueran hechas. Y damos poder y facultad a las dichas ciudades y villas que cada, y quãdo, y como mejor pudieren recobren la possession dellas por su propria autoridad. c Y mãdamos a los del nuestro consejo y oydores de la nuestra audiencia, que den y libren cartas a todos y qualesquier concejos sobre lo que dicho es.

GLOSS. I.

1 *Terminorum & prouinciarum diuisio, & assignatio ad Regem Castellæ pertinet.*

2 *Exemptio locorum, seu vicorum, an per Regem fieri possit.*

3 *Exemptus locus, seu vicus, an gaudeat priuilegij ciuitatis, cuius districtus erat.*

4 *Regia maiestatis non est, auferre concessa.*

a *Exemido y apartado.* Quemadmodum assignatio, & diuisio terminorum & prouinciarum Regni Castellæ ad Regem spectat, vt in l. 2. titul. 1. part. 2. ibi, *E solo es otrosi poderoso de partir los terminos de las prouincias y villas.* l. si eadem, ff. de offi. assesso. l. vnica, & ibi Bart. C. de metropoli. Berito. lib. 11. Bald. consil. 3. lib. 1. colu. 4. Grego. Lupi in d. l. 2. in verbo departir. Petr. Nun. Auendan. de mandatis exequẽdis cap. 4. numer. 2. versic. si vero dabantur, & versi. & quia assignare Soci. consil. 86. in principio. lib. 1.
2 † Ita & exemptio vicorum, seu locorum ab alia ciuitate, cui prius subijciebantur, ad eumdem Regem pertinet. poterit itaque terminos ciuitati concessos Rex ipse diuidere, & loco exempto assignare, & priuato cuidam donare ex causa tradita in d. l. 2. in fin. tit. 1. par. 2. quod & probauerat Areti. consil. 15. numero 3. Cœpola in tract. de seruitute viæ. 6. conclus. numer. 23. Petr. Nun. de manda. exequend. cap. 4. numer. 8. versic. dixi autem in fin. Paul. Castrens. in l. si fundum, § qui fundum numer. 6. ff. de legat. 1. Greg. Lupi in d. l. 2. tit. 1. p. 2. in verbo, departir, Paul. Cast. consi. 187. & consi. 307. lib. 2. & omnes vbiq; † Sed du-
3 bitari solet, an locus, vel vicus exemptus à ciuitate aliqua quoad iurisdictionem, & districtum amittat priuilegia, & commoda ciuitati, & eius territorio concessa? Et non amittere probat Paul. Castrens. d. consil. 187. in fin. lib. 2. Feli. in cap. Rodulphus num. 17. ad medium, de rescrip. & plurima circa hoc, & an sibi manet ius pascendi tractat optimè dom Didac. Couarru. lib. practicarum quæstio. cap. 37. numer. 7. † Et quamuis liceat Principi hanc exem-
4 ptionem facere, non tamen est imperialis maiestatis auferre concessa, etiam ad concedendum alijs, vt in authen. de referenda. colla. 2. l. 6. infra eod. vbi dicam oportunius.

GLOSS. II.

Princeps potest donationes in præiudicium aliorum concessas reuocare.

b *Y damos por ningunas.* Nota Principem posse priuilegia & donationes reuocare, maximè in aliorum præiudicium factas, de quo latius infra eo. l. 6.

GLOSS. III.

1 *Propria authoritate licet posidenti ciuiliter possessionem naturalem recuperare.*

2 *Propria authoritate quoties aliquid liceat alicui capere intelligitur, nisi inueniat resistentiam, ex qua possit ad arma deueniri.*

3 *Aedificium in solo meo à me ciuiliter possesso ab alio naturalem possessionem habẽte factum possum propria authoritate destruere, & demoliri.*

4 *Creditor qui ex conuentione potest ingredi rem sibi obligatam propria authoritate, si debitor eius nomine se constituit posidere, poterit eam ingredi debitore resistente.*

Lex 3. C. de pignoribus extenditur, ibidem.

5 *Propria authoritate non potest quis possessiorem occupare, etiã in casu permisso, quoties antea viam iudiciariam elegit.*

Protestatio viam facti eligendi faciet, vt licet viã iudiciarim elegerit, possit reddire ad id quod propria authoritate facere licebat, ibidem.

c *Que cada y quando, y como mejor pudieren recobrẽ la possession dellas por su propria autoridad.* Nota ex lege ista quod posidenti ciuiliter licet propria authoritate naturalem recuperare, & quod ciuitas posideat vicum, vel castrum, quamuis per Regem ipsum Enriquum

Entiquum fuisset ante donatũ & ab eius iurisdictione exemptum, præferunt verba legis nostræ ibi, *Quanto a la propriedad, y possession*, hoc siquidem est commodum possessionis, quòd domino tribuit potestatem propria authoritate resistendi, secundũ Bal. & Floria in l.quemadmodum.§.1.ff.ad l.Aquil.Deci.cons.221.nu.5.lib.2.Ant.Gom.in l.46.Tauri nu.19. nam impedientem me vti possessione possum propria authoritate prohibere, & resistere, vt docet Bar.in repe.l.3.nu.26.vers.3.C.de pigno. † Quod
3 tamen limitat ipsemet Barto.ibid.nu.18.ad fin.nisi de facto fieret resistentia, ex qua forsitam esset deueniendum ad arma, hoc enim minimè licere, et ibi etiam aduertit Alex.ad Bar.d.n.26. per regulam legis non est singulis, ff.de reg.iur.& Bartolum in hoc sequuntur omnes vbiq; teste Tiraquel.in lib.de iure constituti.1.par.nu.37.Grego. Lupi idem sequitur in l.14.in verbo, que el otro huuiesse poder, in fi.tit.
4 14.p.5. † Ex eadem radice procedit, quod vbi factum fuerit ædificium in solo meo à me possesso saltem ciuiliter possum ędificium propria authoritate demoliri, & destruere, vt in l.quemadmodum.§.1.ff. ad l.Aquil. vbi ex eo textu, id expendunt Odofre. Bar. Albe. Bal.& Floria.ad idem est tex.in l. vlti.§. si ad ianuã, & ibi notat idẽ Odofr. Alb.& Bar.ff. quod ui, aut clam.l.1.C.vt nemini liceat, sine iudi.autho. signa impri.& in l.2.§.cum quidam, ff.ne quid in loco publi.& in l.si seruus, C.quod cum eo Bar. Alex. & Iaso.& communiter DD.in l.1.§. nunciatio. ff. de no.ope.nun.Deci.cons.221.n.5.gl.1. in l. malum, vbi etiam DD.ff.de verbo.signi.Bar.& Ang. in l.si duo §. item videamus, ff.vti possid.Paul.Castren.in l. flumi num, §.fi.nu.3.ff.de dam.infe.Innocen. Abb. & communiter DD.in cap.1.de immuni.eccles.latè Cœpola in tracta.seruitutum tit.de serui. vrba. prædio.c. 30.Anto.Gomez, vbi hoc limitat post DD. superius relatos, & extendit in d.l.46.Tauri num.19. † Huc
4 quoque pertinet, quod licet creditor qui ex conuẽtione potest propria authoritate ingredi rem sibi obligatam iuxta legem 3.C.de pigno.& l.11.tit.13. & l.14.tit.14.p.5.tum demum id facere posset, cum debitor aut non resistat, aut solo verbo resistat, vt latè probat Bar.ipse in repe.d.l.3.num.18.& 19.C.de pig.quem omnes, vbiq; sequuntur teste Tiraquel.de constitu.1.p.nu.37.Si tamen vltra huiusmodi conuẽtionem debitor se constituerit posidere pro creditore simpliciter, aut precario, tunc quia apud creditorem est, vtraq; possesio, ciuilis, & naturalis, cum scilicet est simplex constitutum, aut certè ciuilis, cũ est precarium, si debitor facto resistat vim faciendo creditori, potest in continenti per vim ingredi, nam id faciens magis dicitur defendere possessionem suam, quam occupare, vel aggredi, vt in simili notatur in l.cum fundum, & in l.qui possessionem, ff.de vi & vi arma, atq; in specie, id voluit ipse Bar. post Iacob.Butri.in rep.d.l.3.C.de pig.n.11.& clarius n.19. in fin.& ibi quoq; Salic.4.col. vers. sed quid si vltra interuenisse, Bald.in l.2.q.10.C.de seruitu. & aqua, Roma.& Franc.de Are.in l.si ex stipulatione, ff. de acquir.posses.Paul.cons.43.post prin.lib.1.Vital. de Camba.in tracta.clausularum cartha.21.in clausula constituit se precario, Alexan.cons.82.num.8. lib.2. quod repetitur cons.46.lib.3.Corne.consi.280. numer.7.& sequen.lib.3.Guido Papæ.decisio.D. l. Renatus 356.vers.tertius, & vers.septimus, Ludo.Gozad.cons.42.numer.11.& 12.gloss. in l. cum creditor, & ibi Angel.ff.de furt.Tiraq.in lib. de constituto.1.par.numer.37.& 38. Ancharran.in cap. potuit 4.col.de loca.& consil.263.in fine, & quæ dicam infra hoc libr.titul.17.de pignoribus, l.1.glossa 3. nu-
5 mero 7.& 8. † Quod tamen limita, nisi creditor ipse iudicem prius adijsset, & iudicium aduersus debitorem proposuisset, tunc siquidem non posset deinceps propria authoritate possessionem ingredi vi illius constituti ex sententia Bald.in l.2. quæstio.10.C.de serui.& aqua, cuius sententiam sequuntur ferè omnes, sed non ea ratione, quia scilicet, tanquam meticulosus amisserit possessionẽ prout Bal. censuerat in d.l.2. sed ne iudicium incohatum sit ludibrio, sitque in potestate vnius id ipsum euertere arg.l.siquis rem in ratione sui, ff.de arbit.& alijs pluribus rationibus eum sequuntur plures à Tiraquel. citati de constituto 1.par.numer.40.Sed hoc fallit, si is, qui viam iudiciariam elegit, protestetur saluam sibi manere viam facti secundum Alexan.cons.130. & cons.sequen.lib.4.Iaso.in l.2.C.de iure emph. colum.35.versic.istud tamen limita, Claudi. Aquen. & Ripa in l.de pupillo.§.meminisse, ff.de no. op. nun. Tiraquel.de constituto.1.par.numer.42. qui & numer.43.hanc decisionem extendit, vt procedat aduersus singularem successorem, citatque in eam sententiam Bar.& Sali.in d.l.3.C.de pigno.Bald. Imol. Paul.Areti.Alexandr.Guido Papæ Alber. Brunum Soci.& Gozad.in locis ab eo citatis, de quo dicam latius in l.1.titul.17. de pigno. & repræsarijs infra hoc lib.gloss.2.numer.7.

LEY V.

¶ *Que las donaciones que el Rey hiziere las haga con acuerdo de los de su consejo, excepto las en esta ley contenidas.*

¶ *Ley 5.tit.9.lib.5.ordina.*

¶ *Don Iuan II. en Valladolid, año de 1442. peti.2.*

¶ Las donaciones y mercedes q̃ el Rey hiziere, las deue hazer cõ acuerdo de los de su cõsejo, a o de la mayor parte y numero de personas. b Pero esto no ha lugar en los oficios menores de la casa del Rey, y en las limosnas y mantenimientos y vestuarios de los

 dichos

dic?nos menores oficios: y de las lan-
ças que vacaren de padre a hijo legiti
mo,y las mercedes de cauallos,y mu
las,y paños. Eſtas coſas puede el Rey
dar a ſu voluntad ſin algun conſejo.

GLOSS. I.

1 *Conſilium ſemper eſt petendum & ſequendū, maxime à Regibus in eorum liberalitatibus.*

Liberalitatis Regiæ literæ à conſiliarijs liberalitatis, & ab ipſo Rege ſunt ſubſcribendæ, aliàs non valent.

2 *Proregum Indiarum abuſus circa diſtribuē da officia, & redditus, & quod conſilium exquirere deberent.*

3 *Conſilio procerum, & ſapientium ſunt ardua à Rege expedienda.*

a *Con acuerdo de los del ſu conſejo.* Qui cūcta agit cum cōſilio, regitur Sapientia, Prouerbiorū.13. ſine cōſilio nihil eſt faciendum, & poſt factum non penitebit eum, cui impenditur, Eccleſ.32. Mala enim ſæpe ſpeciem habent honeſti, & virtutibus vita ſunt cōfinia. Sic mentitur prodigus liberalem, cum plurimū interſit vtrūquis dare ſciat, an ſeruare neſciat. Multi, inquit Seneca ad Lucillum epiſt.121.li.22. ſunt, qui non donant, ſed proijciunt, non voco ego liberalem pecuniæ ſuæ iratum. Ex quo Reges noſtri neceſſariū eſſe duxerunt in omnibus ſapientum ſequi conſilia, & tum potiſsimum in donationibus, ne dum liberalitatem exercere ſe credunt, in prodigalitatis ſibi vicinum vitium prolabantur. Quare duos aut tres ſibi deligere conſueuerunt ex cæteris Senatoribus, quibus hæc ſit cura, vt ipſi Regi circa donationes & liberalitates exercendas conſilium præſtent, qui à liberalitatum conſilio nūcupantur, & huiuſmodi donationū literæ ab ipſis à tergo ſignatæ ab ipſo Principe ſubſcribuntur, aliàs non valent. l.10.tit.4. de cōſilio Regis ſupra li.2. Grego. Lupi in l.26.tit.18. de
2 inſtrumentis in verbo, de gracia, p. . † Cæterum me latet quidem, quod non licet Regibus, quomodo Indiarum pro regibus permiſſum ſit? contra id quod eleganter probat d. Ant. Padilla in l. ſi vniuerſi n.14. & 15. C. de diuerſ. reſcrip. authoritate Bal. in c. quāto n.5. de iureiu. Video enim legibus regijs optime ſancitū eſſe, Indorum commendas, aliaq; Indiarum commoda, & oficia, antiquioribus & bene meritis eorumq; filijs tribuenda eſſe: video etiam nihil minus ſeruari, diſtributioneſq; contra leges à pro regibus & moderatoribus fieri in male meritos, ipſorūque pro regum & moderatorum adſeclas. Hinc querimoniæ plures, hinc bella ciuilia, hinc ſeditiones, & ſcandala orta ſunt. Cum hæc conſidero, venit in mē tem illud Platonis dialogo.6. de legibus, vel legum latione in principio dicentis. Audi iam, nemini dubium eſt, quin cum magna res legum latio ſit, ſi quis ciuitati per leges bene paratæ nō idoneos magiſtratus conſtituat, quamuis leges bene poſitæ ſint tamē nō modo id nihil proderit, riſumq; mouebit, verum etiam calamitates maximas ciuitatibus pariet, nā ſi rudes & inexperti mittuntur, cum nec ſe ipſos nec eos quos moderantur ſatis cognoſcant, nec adhuc eruditi ſint, quomodo rectè vnquam magiſtratum gerere poterunt? quomodo leges executioni tradēt, Si earum ignari conſilium prudentum exquirere nō aſtringuntur? quomodo leges exequentur, ſi omnia libidini eorum & propriæ voluntati committuntur, nullo cōſilij exquirendi freno cohibitæ? vtinam hæc
3 ad aures Principis deueniant. † Ardua enim negocia expediri non debent abſq; procerum ſapientum conſilio, l. cum multa, C. de bon. quælibe. Iaſ. in l. placet.1. notabili. C. de ſacr. eccle. Barb. de præſtantia Cardinali.2.p.q.2. Ioan. Neuizani inter conſilia Alberti Bruni conſ.12.nu.156. & pluribus ſequentibus & idem de Roma. Pontifice tradit Bal. in l. cum multa n.3. C. de bon. quælibe. Sed contrarium pluribus authoritatibus & rationibus probat d. Ant. Padil. in l. vniuerſi. num.9.10. & 11. C. de tranſ.

GLOSS. II.

1 *Maior pars conſiliariorum, quod fecerit, id eſt ſeruandum.*

2 *Maior pars, quod fecerit in rebus collegij id ſeruari oportet, limit.14. modis remiſsiuè.*

3 *Conſilium plurimorum præualet.*

b *O de la maior parte, y numero de perſonas.* Cōſiliarijs diſcordantibus, quod maior eorum pars decreuit, id ſeruari oportet, vt hic & in l.7.tit.4. de cōſilio Regis ſup. lib.2. ibi, *Mandamos que ſe libre, é determine el hecho por el voto, y conſejo de la mayor parte. Y que lo q̃ la mayor parte acordare todos los del nueſtro conſejo lo fir*
2 *men, y aquello ſe guarde y cumpla.* † In rebus ſiquidem collegij valet quidquid facit maior pars collegij, vt in l. quod maior & ibi notat gl. Bar. & DD. ff. ad municipa. l. nulli, ff. quod cuiuſq; vni. nomi. notāt glo. & DD. in c. cum omnes de conſtitu. Vbi Feli. limit.14. modis à nu.17. ad eum recurrito, & Iaſo. in l. iuriſgē
3 tium, §. hodie nu.8. ff. de pact. † Et ideo Rex plurimorum conſilium requirit, quia quo plures ſunt conſiliarij, eò perfectius veritas reuelatur 1. Paralipomenon c.13. in princip. l. ſi. §. pen. C. de fideicom. integrum ſiquidem eſt iudicium, quod plurimorum ſententijs confirmatur cap. extra conſcientiam.64. diſtinctio. cap. prudentiam, §.1. de offi. deleg.

GLOSS. III.

1 *Merita & ſeruitia parentum tranſeunt in filios, & cæteros deſcendentes.*

2 *Filius primogenitus ſuccedit mortuo patre in ſtipendio, & ſalario paterno.*

Filiatio magis attenditur in dignitatibus, & officijs quam hæreditas, ibid.

3 *Officiorum renunciatio, an admittatur extra filiorum perſonas.*

4 *Filij*

4 *Filij succedunt in honoribus & dignitatibus parentũ iure quodã honestatis, & decẽtiæ.*
5 *Filijs ignoscitur quandoque ob merita parẽtum, vel pœna minuitur.*
6 *Maiorum merita ad posteriores transeunt.*
7 *Feudum fœminæ concedi solet ob paterna merita, & seruitia.*
Filiæ ob paternum seruitium, & meritum, an feudum concedi possit? ibidem.

c *Y de las lanças que vacaren de padre a hijo legitimo.*
Nota ex lege ista facilius admitti prouisionem offi
ciorum patrũ in filios ligitimos, & cum minori solẽ
nitate, quam in exteros. Merita siquidem & seruitia
parentum transeunt in filios, obidq; Reges nostri so
lent, vt plurimum filios remunerare propter merita
parentum, & nuncupatim in his Indiarum regnis id
fieri præcipit lex. 41. in legibus Indiarum, vt dixi su-
pra ead. lege glo. 1. nu. 2. id quod iure communi Im-
peratorum erat etiam statutum, vt in l. nemini vers.
filios autem, & l. petitionem versi. filijs scriberet, C.
de aduoca. diuerso. iudiciorum, & l. iubemus versic.
& filio. C. de aduoca. diuerso. iudicum, quas leges in
id citat Roma. consi. 29. † Hinc filius primogenitus
2 mortuo patre succedit in stipendio, & salario, quod
ei Rex in vita tribuebat. l. 1. & 2. C. de filijs officiali.
qui in bello mortui sunt lib. 12. l. 10. tit. 4. de vasallis
Regis infra lib. 6. sumpta ex l. 20. ti. 3. lib. 4. ordinat.
vbi Did. Perez notat & nimis commendat Grego.
Lupi in l. 2. in verbo, sino el hijo mayor, col. vlt. vers.
tene etiam menti, tit. 15. par. 2. Nec exigitur, quod fi-
lius hæres sit patris, quia in dignitatibus & officijs
magis attenditur filiatio quam hæreditas secundum
Bal. in l. cum antiquioribus nu. 11. vers. 4. sic, C. de iu-
re deliberan. Greg. Lupi vbi supra, per tex. in l. vt iu
risiurandi, §. si liberi, ff. de oper. liberto. † Ex quo etiã
3 fit, vt legibus regijs prohibeatur officiorum renun-
ciatio extra patris, aut filij idonei personam, vt in l.
2. tit. 4. de renunciationibus officiorum infra libr. 7.
quamuis per leges nouiores admittãtur renũciatio-
nes munerum in quascunq; personas, vt in l. 1. 4. 5. &
6. eiusdem tituli & libri, dixi in dialogo Relatoris
4 4. p. c. 11. nu. 3. † Ab eodem fonte procedit, quod
filij succedunt in honoribus & magistratibus paren-
tum, iure quodam honestatis, & decentiæ, vt Tiraq.
probat in lib. de nobilitate c. 20. numer. 8. quod latè
discusimus in dialogo. 3. par. c. 5. num. 5. & sequent.
Quibus adde quod de filijs DD. & eorum priuile-
gijs tradit Dida. Perez in l. 1. titu. 1. lib. 4. ordinatio.
col. 1238. & pluribus sequentibus, & de filijs militum
Claudi. Cotereus lib. 2. de iure & priuilegio militũ
5 c. 3. † Propter merita etiam parentum crimina quã
doq; filij condonantur, vt constat 3. Regum cap. 11.
quia inquit, habuisti hoc apud te, & non custodiui-
sti pactum meum, & præcepta mea, quæ mandaui ti-
bi, disrumpens scindam regnum tuum, & dabo il-
lud seruo tuo, verumtamẽ in diebus tuis non faciam
propter Dauid paterem tuum, & psal. 36. nõ vidi iu
stum derelictum, nec semen eius quærens panem. Et
quod maiorũ merita & beneficia prosint ad dimit-
tendam, aut certè leniendam pœnam, constat ex Ti
1 raq. in lib. de pœnis temperandis causa. 49. nu. 12. &
sequentibus, refertq; Ciceronem lib. 2. de inuentio-
ne, vbi de deprecatione differit, oportebit, ait, omni.
qui sibi, vt ignoscatur postulabit, commemorare, si
qua sua poterit beneficia, & paulò post, deinde ma-
iorũ suorum beneficia, si qua extabunt proferre. Ma
rius itẽ apud Sallustrũ in Ingurtha, ad hoc alij si de-
liquerè, vetus nobilitas maiorum facta fortia præsi-
dio adsunt. Quintilia. lib. 6. c. 1. periclitantem com-
mẽdat dignitas, & studia fortia, & susceptæ bello ci-
catrices, & nobilitas, & merita maiorum. Hinc apud
Libiũ. 1. Decadæ lib. 2. Appius cum in vincula duce
retur maiorum merita in rem publicam collata cõ-
memorabat, vt pœnam deprecaretur, cuius rei ali-
6 qua exempla refert Tiraq. d. caus. 49. n. 12. † Quorũ
omnium ratio est, quia maiorum merita ad poste-
riores transeunt, vt pulchre scripsit Bald. consi. 355.
col. 2. vers. quid igitur lib. 1. quem refert, & sequitur
Soci. cons. 84. col. 3. vers. ex quibus in proposito lib. 3.
Tiraq. d. n. 10. & in relect. l. si vnquã in verbo dona-
7 tione largitus n. 37. C. de reuocand. donatio. † Nec
est nouum, vt feudum concedatur filiæ ob amorem,
& seruitium paternũ, vt in c. vnico quemadmo. feud.
ad filiam pertineat, & per illum tex. id asserit Fulgo.
cons. 3. ad fi. Ias. cons. 114. lib. 1. *Zasi.* in epitome feu-
dorum p. 8. nu. 49. Nicol. de Neapo. Iacob. de Bello-
uisu, & Albarotus in c. 1. qui feudum dare poss. Card.
in c. ex parte extra de feud. Soci. cons. 84. col. 2 lib. 3.
Ioan. Iacob. Leonar. inter consilia Feu. Albe. Bru. cõ
sil. 114. num. 226. & sequentibus, Paul. Paris. cons. 4.
numer. 42. lib. 1. vbi citat concordantes.

LEY VI.

¶ *Que las cosas que el Rey diere sean firmes.*

¶ *Ley 9. tit. 9. lib. 5. ordina.*

Lex. 8. tit. 12. de las donaciones lib. 3. fori.

¶ Las cosas que el Rey diere a alguno no ge las pueda quitar [a] el ni otro alguno sin culpa. [b] Y aquel a quien las diere, haga dellas lo que quisiere, assi como de las otras cosas suyas. Y si muriere sin testamento ayanlas sus herederos, y no pueda su muger demandar parte delas. [c] Y otrosi el marido no pueda demandar parte de las cosas que el Rey diere a su muger. [d]

GLOSS. I.

1 *Princeps non potest iure regio res donatas reuocare.*
Principis veritas, & firmitas, & quæ eum decent, ibi.

2 *Princeps donationem perfectam reuocare nequit.*

3 *Princeps, an possit priuilegium, sine causa reuocare?*

4 *Priuilegium non subdito concessum reuocari non potest, quia transit in contractum.*

Priuilegium non subdito concedi potest, & reuocari ante acceptationem, ibi.

Priuilegium non subdito concessum potest ex causis quibus donatio reuocatur reuocari, ibi.

5 *Priuilegium subdito concessum potest per Principem concedentem, vel eius successores sine causa reuocari, si ex eo non sit quæsitũ ius iuris gentium, vt in priuilegio exemptionis, & immunitatis.*

6 *Priuilegium subdito concessum alicuius rei cuius ei fuerit tradita possessio, & sic dominium translatum per traditionem, vel sine ea reuocari non potest.*

7 *Princeps non potest auferre alicui dominiũ iure gentium quæsitum sine causa, & tũc non nisi dato bono cambio.*

8 *Princeps nõ potest auferre dominium, quæsitum iure ciuili, vt præscriptione, vel per sententiam sine causa.*

Princeps potest impedire acquisitionem dominij iure ciuili antequam sit quæsitũ, ibi.

9 *Princeps non potest reuocare priuilegium ex emptionis, vel aliud concessum ab precium, vel aliquod factum, vel faciendum.*

10 *Princeps reuocare potest quodcunq; priuilegium, vel contractum ex causa.*

Priuilegium immunitatis subditis cõcessum venientibus ad habitandum reuocari non potest, ibidem.

Prineps auferre potest dominium iure gentium, vel ciuili quæsitum, vel aliud ius si effectus est de iure gentium, ex causa, ibid.

11 *Causa sufficiens ad auferendum dominium, vel ius alicui quæsitum est publica vtilitas.*

12 *Causa alia sufficiens ad auferendum dominium, vel ius alteri quæsitum.*

Princeps mortuo patre quando possit spurium legitimare in præiudicium agnatorum, ibid.

13 *Princeps auferens alicui ius quæsitum debet æquiualens precium ei reddere.*

14 *Princeps etiam de plenitudine potestatis non potest ius quæsitum auferre, sine iusta causa, & dato bono cambio.*

Princeps non debet appetere iniusta quæ sibi non licent, ibidem.

Princeps abvtendo plenitudine potestatis peccat mortaliter, ibid.

Posse non dicimus, quod non iuste possumus, ibid.

15 *Causa præsumitur in Principe.*

16 *Causa non præsumitur in Principe ius alterius auferente.*

Causa præsumitur in Principe rescribẽte circa ea, quæ sunt iuris positiui, secus si rescribit contra ius naturale, vel gentium, vt circa feuda, & contractus, ibidem.

Principi non licet feuda, vel contractus cum subditis factos reuocare, ibi.

Principi, an credatur causam in priuilegio, vel contractu asserenti? ibid. in fi.

17 *Causam exprimere in probibitis non sufficit, nisi probetur.*

18 *Priuilegium ob merita, & seruitia alicui concessum transit in contractum, atq; ideò reuocari non potest.*

Lex si pater, §. vlti. ff. de donatio. explicatur, ibidem.

Priuilegiũ ob benemerita, & remunerationem concessum ex causa reuocari potest, ibi.

19 *Principis assertioni creditur, si benemerita, & seruitia peculiariter referantur.*

Principis assercioni non creditur asserenti in priuilegio alicui concesso esse benemeritum, nisi seruitia, & benemerita exprimantur, ibidem.

20 *Princeps per legem generalem auferens ius quæsitum alicui, non tenetur ei satisfacere de æquiualenti precio.*

1 *Las cosas q̃ el Rey diere alguno, no se las puede quitar.* Nota tex. singularem, quòd Princeps non potest res donatas à donatario auferre. Beneficium siquidem Principis decet esse mansurum, c. decet de regu. iur. 6. authen. constitutio, quæ de digni. in fin. non enim est imperialis maiestatis auferre cõcessa, vt in auth. de referend. colla. 2. in ore Principis firmior debet esse veritas, vt legitur in lib. Esdræ, Ias. inter consilia feudalia Alberti Bruni consilio. 8. numer. 32. atque ideo grauius peccat Princeps fidem frangẽs, quam alius quispiam, Bald. consil. 324. ad fin. lib. 1. Aymon Crauette consil. 241. numero. 19. & sequen. vbi plura congerit, & potissimum dictum celebre eiusdem Bald. cons. 343. col. 1. ad fi. lib. 1. fidem, inquit, fallere graue est grauibus, grauioribus grauius grauissimis exemplaribusq; viris, grauissimum, adde Ioan. Iaco. Leonardum de Pisando inter cõsilia Bruni consilio 117. num. 86. & seq. Tiraq. de nobilitate cap. 20. nu.
2 24. † Atque ideo Principi non licet donationem ab eo factum & perfectam reuocare, gl. est ordinaria in l. si qua in verbo præiudicijs, C. de fund. & saltib. rei domi. lib. 11. quam commendat & sequitur Bal. in l. quæ ex relationibus 4. notab. & ibi Paul. Castren. numer. 3. C. de legib. Iaso. in l. si reus nume. 17. ff. de pact. & conf. 73. n. 2. vers. condescẽdo, vbi plura conge-

congerit.li.1.Alexã.consi.2.num.9.li.5.Augusti. Beroi.in c.1.nu.20.extra de proba.Didac.Perez in l.3.
tit.8.lib.3.ordina.col.1062.prope finem,diximus supra eod.l.3.glo.2.n.8.Matth.Afflict. decis.392.n.6.
Tiraq.d.c.80.nu.24.Arius Pinelus in l.1.C.de.bon.
3 mater.2.par.nu.62. † Contrariam tamen opinionẽ,
imo quód princeps posʃit,priuilegiũ quod non trãsiuit in contractum tollere,vel moderare,etiam sine causa,tenuit glo.vlti.in cap.docet de regul.iur. in 6.
argũm.tex.in l.qui fundos. C.de omni agro deser.li.
11.Bal.in l.nupta.ff.de senato.Ang.in l. Anthiocensiũ.ff.de priuileg.credito.Alex.consi. 55.col.vlt.lib.
6.Soci.cons.87.nu.12.& 18.li. 3. Aymõ Crauet. cõsil.241.nu.2.Bal.in l.qui se patris nu.13.C. vnde lib.
& ibi in apostillis,idẽ probare conatur Ferdinand.
Vazquez li.2.de successio.creatio.§.26.nu.29.Innocen.Anto.Cardi.& Abb. in c.nouit de iudi. vbi etiã
Feli.tradens concordantes n.21.& 32.& in lib.meo.
n.10. vbi hoc communiter teneri attestatur,& Deci.
nu.15.idem Felin.in c.quæ in ecclesiarum nu. 62.&
ibi Deci.nu.37.& 38.de consti.Paul.Paris.cons. 2.n.
120.lib.4.& consi.11.nu.2.lib.1.Iaso.consi.56 nu.2.
lib.1.Ludo.Gozad.consi.5.nu.27.Quid dicendum
in hac ancipiti controuersia? fac obsecro sequentes
conclusiones. † Prima conclusio, priuilegiũ à prin
4 cipe cocessum ei qui sibi subditus non est,reuocari
non potest,quia transire videtur in contractũ secundum Innocen.& Docto.omnes in ca. nouit de iudi.
quã communem conclusionẽ limitat.Felin.ibi nu.8.
9.& sequent.plurifariam: quarum limitationũ duas
existimo esse veras. Prima nisi reuocatio priuilegij
fiat ex causa,ex qua donatio pfecta reuocari potest.Secunda nisi reuocetur ante acceptationẽ priuilegij,vt laté probaui supra hoc li.tit.7.maioratu.l.
5 11.glo.2. † Secunda conclusio, priuilegiũ subdito
concessum potest per principẽ concedentẽ vel eius
successorem reuocari sine causa secundum Bald.in l.
qui se patris nu.13.C.vnde lib. quem sequuntur Cardi. Anto.Abb.Feli.nu.10.& Deci.num. 15.in ca.nouit de iudi.cum concordantijs supra hac eadẽ glo.
num.3. traditis. Intellige tamẽ conclusionem hanc,
vt procedat,quoties per priuilegiũ nõ fuit aliquod
ius quæsitum de iure gentium,vt in priuilegio exemptionis vel immunitatis, tunc etenim si non transit
in contractũ,reuocari poterit sine causa, vt in auth.
qua in prouincia versi. priuilegio non obstante. C.
vbi de crimi.agi opor.l.1.& per totum C.de immu.
nemi. conceden. l. hæres absens cum similibus ff. de
iu li.Felin.in capit.nouit nu.8.versi.aut verò per priuilegiũ.& iterũ nu.10.de iudi.Carol.Ruy.consi. 132.
nu.13.& 14.lib.5.Ripa lib.2.responso. de rescriptis.
c.6.nu.12. † Tertia conclusio,quoties per priuilegiũ
6 transfertur dominiũ sequuta traditione vera vel fi-
cta,vt si donatur castrũ vel quid aliud, reuocari nõ
potest huiusmodi priuilegiũ sine causa, quia dominium per priuilegiũ quæsitum,& translatũ est de iuregentium, quod princeps auferre non potest sine
causa,secundum receptiorem sententiã Doctorũ in
cap.quæ in ecclesiarũ de constitu.hanc conclusionẽ
probant Areti.& Felin.in d.c.nouit de iudi. nu. 8. &
10.Paul.Cast.optimẽ illud extendens ad dominum
vtile & vsumfructum,cons.2 9.num.2.in fine,& deinceps li.1.Carol.Ruy.citans concord,consi.130.nu.
24.lib.5.Ioan.Neuiza.inter cons.Alberti Bruni cõsil.12.nu.29.& sequen. vbi addit plures concordan.
Soci.consi.86.col.1.lib.1.&consi.16 .& 73.li.2.Ludo.Gozad.consil. 5.nu.11.& 19. Arius Pinel.in l.1.
C.de bonis maternis 3.par.nu.6 illatione.16.prope finem,Aymon Craue.consi.241.num.18.& n. 2.
Soçin.cons.12 .col.penult.versi.5.casus lib.3.Bal.in
l.si cum mihi ff.de dolo,Abb.in c.in nostra de iu.iur.
Card.in c.perpendimus de senten.ex commu.Arius
Pinelus in.1.part.rubr.C.de rescind.vendi.c.3.nu.1.
2.3.& 4.Moli.de Hispa.primoge.lib. .cap.3.nu.21.
7 † Connestitur hæc sententia, quia quemadmodũ supremus princeps non potest sine causa alicui auferre dominium iure gentiũ quæsitum, & tunc dato bono cambio,vt communiter resoluunt Bart.& alij in
l.vlt.C.si contra ius vel vtili. publi. Panor.&. alij in
cap.quæ in ecclesiarum vbi Felin.nu.36.& 37.de cõstitu.Archi.& Geminia. in ca.ius ciuile. 1. distinct.
Alexand.& alij in l.cũ heredes ff.de acquirend.poss.
Deci.consil.357.nu.5.Docto.omnes in l. Gallus.§.&
quid si tantũ ff.de libe.& posthu.per tex.in l.Lucius.
ff.de euicti.& in l.item si verberatum.§. .ff.de reiuẽdi.& in l.quod semel vbi Bart. & Doct. ff.de decret.
ab ordi.facien.l.2.C.qui.ex cau.serui pro præ.liber.
accip.l.venditor.§.si cõstat.ff.commu.prædio.l. .tit.
1.par.2.l.31.tit.18.part.3.Paul. Paris.consi. 101.nu.
8 69.dixi in dialogo relatoris.4. part. cap. 12.num.2.
† Ita etiam si dominum acquiratur ex causis á iure
ciuili inductis,vt præscriptione,vel per sententiam,
vel si Princeps ipse fuit causa acquirendi, adhuc supremus Princeps non poterit auferre sine causa
huiusmodi dominium, quippe quod iurisgentium
est,quoquo modo quæsitum fuerit,licèt ante acquisitionem id impedire posset,hæc fuit sententia Bal.
in l.2.pro finem.C. de iuris & facti igno. & in l.1. in
fine,C. de iure annullo.aureo. & ante eũ hoc voluit
Bart.quem alij sequuntur in l.ex hoc iure.ff.de iusti.
& iur.glo.Bart.& Iaso.nu. 3.versi.6.limita.in l.vlt.C.
si cont.ius vel vti.publi. Areti.in l. 3. ad finem. ff.de
testam.Alex.in l.cum heredes in princ.ff.de acquirẽ.
poss.Bald.& Paul.Cast.in l.Gallus §. & quid si tantũ
col.pen.& ibi Alex.num.16. Areti. & Soci. num.24.
& Iaso nu.125.& sequentibus, & Galliaula col. vlti.
in fi.nu.90.& sequen.Ioan.Crottus nu.66. & sequen.
& Fortu.Garsia.fol.penul.& fi.ff.de li. & posth. Feli.
hanc attestatus communem in.c. quæ in ecclesiarũ
nu.68.& sequen.& in meo codice nume. 49.& deinceps,de constitu.Paul.Paris.consi.101.nu.70.& seq.
Deci.consi.343.nu.2.versi.& quia post aditã,& consi.588.num.18.Paul.Castr.consi.34.nu.5.lib.2.Soci.
inter consi.Alberti Bruni consil. 10.nume.24.& 25.
Maria.Soci.Iunior cons.120.num.8.22.& 23.lib.2.
Aymon Craue.qui optime probat & fulcit hanc opinionem,communemq; esse attestatur,cons.241.nu.17.
versi.aduertendum,& iterum cons.135.num. 0.& in
li.de antiqui.temporum 1.part.in princ.nu.51.qui
minorẽ causam auferendi hac in specie exigit, quã
in dominio iure gentium quæsito vide eum singulariter loquentem,Pinelus multis citatis in d.rub. de
rescind.vend.1.part.c.3.nu.5. & sequen. dixi in dialogo relatoris.4.part.c.12.nu.4.vbi traditionẽ hanc
tum veriorem, tum etiam receptiorem esse asserui,
quamuis oppositum voluerit Aug. in l. Anthiocen-

sium ff.de priuil.credi.Paul.Castr.sibi contrarius in
l.rescripta.C.si con.ius vel vtili.publi.idem Ange.in
l.Lutius ff.de euictio.Rode. Xuarez allega. 12. col.
pen.Bald.in l.vlt.nu.8.C.senten.rescin.nõ posse,vbi
asseruit Principem posse tellere dominium median
te sententia quæsitum,maximè restituendo condem
natum ad audientiam causæ, quia dicitur ius illud
quæsitum mediante iure ciuili,idem voluit Abb.cõ
si. 7.colum. .in fine vers. Princeps autem lib. 2.&
cons.84.col.5.lib.1.Dyn.cons.10. Paul. Cast. secum
pugnans cons. . col. 2.lib.1. & cons. 180. col. 1.
post medium eod.lib.1. Bald. sibi etiam contrarius
cons.214.in fi.lib. .Alex.secum quoq; pugnans cõs.
229.lib. .Soci.sibi parum constans cons. 87. nu. .
lib. 3.Bologni.inter consilia Panor.cons.vlt.col.3.li.
1.& in additio.ad consil.Ioan.de Ana.cons.81.Deci
quoq; sibi contrarius cons 106. ad fi.& cons. 269. &
in d. c.quæ in ecclesiarum num. 26. & in l. 1.in fi.C.
de secund.nup.Curti.Iunior.consi.1.nu. 20.& cons.
138.num.10.& cons. 57.nu.17.& 18.& Animosius
cons. . num. 15. vbi hanc dixit communem opi-
nionem Gozadi.cons.5.nu.17.& seq.sed fallitur qui
dem Curti.Iunior.non enim hæc est communis sen
9 tentia,sed prior contraria. † Quarta conclusio;pri
uilegium exemptionis,vel immunitatis à principe
concessum ob aliquod preciũ, vel ob factũ aliquod,
vel seruitium preteritum,vel futurum impletum,vel
implendum ex parte eius,cui priuilegium concedi
tur,reuocari non potest, quia transire videtur in cõ
tractum, vt Bal. assenerat in l.qui se patris nu. 13.&
14.C.vnde lib.Areti.& Feli.in c.nouit num.8.& 10.
de iudi.Ioan.Lupi in rep.rub.de dona.in.vi.& vx.§.
50.num.5.& 6.Idem esse omnes assenerant in quoli
bet contractu cum Principe celebrato inter subdi-
tos,qui reuocari non potest,vt à Doctoribus tradi-
tur in cap.1.de proba. per tex. ibi dixi supra col.3.
10 glo. .nu. .& sequentibus. † Limita conclusionem
hanc,nisi Princeps reuocet priuilegiũ ex causa,quia
sicut dominium quæsitum iure gentium vel ciuili po
test ex causa tollere,vt notatur per omnes in d. cap.
quæ in ecclesiarum & in d.§.& quid si tantum, vt di-
ximus supra nu. 7. ita & fortiori ratione priuilegiũ
etiamsi transierit in contractum,vt in l.Lutius ff.de
euictio.notatur per Bald.in l.rescripta.C.de precib.
Impe.offer.& in d.l.qui se patris num.14.C. vnde li-
be. Anto.Cardi.Imol.Areti.& Felin.in c.nouit de iu
di.nu.8.& 10.Gemi in c.1.de constitu in.6.versi.vl.
oppono, vbi dicit priuilegiũ immunitas concessum
venientibus ad habitandum locum aliquem non
posse reuocari in præiudicium eorum: quia transi-
uit in contractum.Idem voluit Alex.cons. 6.num.
18.lib. .Felin.in d.c.nouit nu. 8.vers. considera,ex-
tra de iudi.Ludo.Gozadi.consi. .nu. .Itaq; Doct.
communiter concludunt Principem ex causa aufer-
re posse dominium vel ius quæsitum iure gentium
vel ciuili,si effectus est de iure gentium,prout domi
11 nium,vt supra num.7. & 8. † Diximus posse ex causa
reuocari contractum,vel priuilegium subdito con-
cessum,quod transiuit in contractum, pro cuius de-
claratione duo sunt examinanda. Primum,quæ cau
sa sit sufficiens,& an ei,cui aufertur dari debeat bo-
num cambium. Secundum, an causa præsumatur in
Principe ius quæsitum auferente,an verò probari de
beat.Quoad primum dic, causam esse sufficientem,
quæ publicam principaliter respicit vtilitatem, se-
cundum Oldra.cons.224.num.30.cui accessit Paul.
Cast.cons.178.nu.2.& cons.229.num. .&.cons.28 .
nu.2.lib.1.Alex.consi.136.ad fi.lib.1. Bart.in l.quæ-
cunq; in fi.C.de fide.instru.li.10. Ias. in l. Barbarius
colu.6. versi. circa duas vltimas. ff. de offi.præto.&
cons 23 .nu.2.versi.11.facit,li.2.Deci.cons. 361.nu.
8.& cons.588.num.14.Felin.in d. c. quæ in ecclesia-
rum nu.27.de consti.Aimon Sabillia.cons. 241. nu.
13.Gozadi.cons.5.num.18.per tex. in l. item si ver-
12 beratum ff.de reiuendi.† Secũda causa tollendi ius
alterius est, quoties cum volũtate Principis concur
rit voluntas eius, qui in ipsa re ius aliquando ha-
buit, veluti si princeps mortuo patre legitimauerit
spurium post aditam per agnatum hæreditatem,nã
si de voluntate patris quoquo modo constare potue
rit,poterit agnato auferre hæreditatem, eamq; spu-
rio concedere,vt respondit Soci.cons.120.nu.9.lib.
3.& Paul.Cast.cons.178.nu.1.vers.6.lib.1.Bald.in l.
rescripta in fi.C.de precib.Imp.offeren.Aymon Sa-
billia.cons.241.nu.13.vers. .causa, vbi addit tertiã
causam, nempe vbi Princeps restituerit rebellẽ,qui
propter metum ausus non esset se defendere, nam si
restituatur aduersus sententiam valebit restitutio,
tametsi ius ex ea esset tertio quæsitum, Bologni.in-
13 ter consilia Abb.cons.vl.col.3.lib.1. † Cæterũ non
sufficiet causa legitima , nisi & Princeps ei , cui ius
quæsitum ex suo contractu,vel priuilegio abstulerit,
precium reddiderit æquiualens,vel bonum cambiũ
ex sententia Archidiaconi in cap. per principalem.
9.q.3.tex. quem ibi notat Bald. in l.serui.C. qui.ex
cau.serui pro pre.lib.accipi.ibi,vt eorũ domini pre-
cium à fisco percipiant, gloss. quæ tamen dicit hoc
non seruari in l. si locus §. vlti. ff. quem. seru.amitta.
gloss.in ca.1.§ ad hæc vbi etiam Bald. de pace iura.
firm.in vsibus feud.Bart.in l.fi.§.Titius,ff. de pigno.
actio.Socin.cons.120.nu.8.in fine,Felin. in cap.quæ
in ecclesiarum nu. 8.de constit.tex.expressus regni
nostri in l.2.colu.penultima in fine tit.1.part. .& ibi
Grego.Lupi in verbo, buen cambio, vbi differri so-
lutionem precij asserit,quoties publica vrget neces
sitas,vel etiam vtilitas authoritate Andr.de Yser. in
tit.quæ sint regal.in parte monetæ ad finem Pinelus
in 1.part.rubri.C.de rescindend.vendi.cap. 3. num.
14. † Dubitat tamen Grego. Lup.an limitari & re-
14 stringi possit hæc traditio,nisi de plenitudine pote-
statis id fiat,prout voluit Alberi.in 1.constitu. dige
storum col.5.& videntur asserere Bald. & Ange. in l.
2.per tex.ibi C.de quadrie. præscrip. & expressim.
Ludo.Rom. consi. 30. Sed contrarium est verius te-
ste Decio in d.c.quæ in ecclesiarum num. 19. 24. &
25.de constitu.cui accedere videtur Grego. Lupi,
& Ioan.Neniza.inter cons. Bruni cons. 2.num.167.
Marcus Salon in procemio legum Tauri nume. 55.
& 336.Nec Princeps egre ferre debet , quòd hac in
specie ei non liceat vti plenitudine potestatis, quan
doquidem appetere non debet maiorem potestatẽ
Deo,à quo habet principatum, imo nec quidem parem.Sed Deus nihil potest, quod sit iniustum , quia
hæc non dicitur potẽtia, sed infirmitas seu defectus
potentiæ,arg.tex.in c.facit homo.22.q.2.posse enim
non dicimus, quod inhonestè possumus l.nepos Pro

culo.

culo.ff.de verb.significa.Bald.consi.326.col.2.li.1.
Quare si Princeps vtatur clausula de plenitudine
potestatis in re iniusta vel præiudicium tertij, non
dicetur plenitudo potestatis, sed tempestatis vel ty
rannidis, vt affirmat Cardi. Mediolanen. in Clemen.
pastoralis de re iudi. quem refert & sequitur Soci.
consi.164.col.pen.lib.2.& consi.120.col.pen. ad finẽ
lib.2.Fulgos.consi.3.quos refert Aymon.Crauette
consi.241.num.20.vbi plura congerit vide eum om-
nino, & Ioan.Neuiza.inter consi.Alber.Bruni consi.
12.nu.169.& sequen.& nu. 57. & num.133. vbi con-
cordan. allegat, en nu.141. Et n.144.asserit Principẽ
vtendo plenitudine potestatis vltra iustum & debi-
tum peccare mortaliter, citat Paul.Cast. consi.34.
lib.2.Guido Papæ consi. 195. columm. vltima lib.3.
qui id asserunt authoritate beati Thomæ & Panor.
dixi supra eodem l.3.glo.12.nu.3. Ex quibus appa-
ret Principem de plenitudine potestatis non posse
alicui res proprias auferre, etiam ex causa nisi soluto
to earum precio, vel dato bono cambio. † Quoad se-
15 cundum an causa præsumatur in Principe ius alte-
rius auferente, an verò probari debeat, videtur, cau-
sam præsumi secundum Cyn.in l.vlt.C.si con.ius vel
vti. pub. & in l.rescripta. q.3.& 4.vbi eum sequitur
Bal.dicentes non admitti probationẽ in contrariũ
quos sequuntur Anto.Card.Imol.&.Deci.nume.17.
in ca.quæ in ecclesiarum de constitu. vbi Feli. atte-
statur hanc esse communem opinionẽ nu. 60.incip.
16 5.conclusio, Alex.consi.2.num.20.lib.1. † Sed ve-
rius est, & receptius causam non præsumi, quoties
Princeps tollit ius tertij, aufertque aliqui defensio-
nem, quæ est iuris naturalis, & pacta & contractus
ab eo initos, qui sunt de iure gentium, aliàs faciliter
elidere posset contractus ab eo gestos, & ius alicui
quæsitum auferre sine causa, si causa præsumeretur,
itaque causa debet probari, vt reuocatio cantractus
seu dominij ablatio valeat, etiam si fiat de plenitu-
dine potestatis, aliàs rescripta omnia ius tertijs ab-
sorbentia valerent & sortirentur effectum, quod esset
iniquum, vt asserit Fulgos.consi.61.colum.2. Abb. &
Felin.nu.62.& 66.in fine in d. cap. quæ in ecclesiarũ
de constitu.& ibi Deci.num.27.Roma.consi.325.in
fine Dici.consi.357.& consi.602.Soci.consi. 120.nu.
9.li.3.Marti.Lauden.in tracta. de Principibus con-
clu.87.Iaso.in l.si testamentum.C. de testament.&
con.23?.nu.3.& vlt.vbi dicit causam præsumi, quan
do Princeps rescribit circa ea quæ sunt iuris positi-
ui argumen.ca.in nostris de conces. præben. secus si
rescribat contra ius naturale vel gentium, vel con-
tra [illegible] & contractus, qui non sunt in eius libera
dispositione, idem voluit Iaso. in repe. l. quominus
colu.3.ff.de flumi.Fran.Ripa lib.2. responsorum de
rescrip.c.19.num.etiam 19. Alcia.de præsump.regu
la.3.præsumptio.8.num.4.Carol.Molin.in Alexand.
consi.2.num.10.lib.1.Paul.Paris.consi.101.num.72.
li.1.Ludoui.Gozadi.consi.84.nu.8.Claudi.in repe-
ti.l.vt vim col.4.ff.de iust.& iur.vbi citat plures Mo
dernos, apud quos videre poteris alias antiquorum
allegationes, Ioan.Neuiza.inter consi.Alber. Bruni
consi.12.nu.145.Ioan.Iacob.Leonar. in eisdem con
sil.consi.111.nume.267. vbi & numeris sequentibus
probat hac in re non credi Papæ vel Principi cau-
sam exprimenti in priuilegio vel rescripto, vt ibi la
17 tius per eum. † Ratio huius conclusionis est, quia
vbi aliquid permittitur ex aliqua causa, & ea deficiẽ
te est prohibitum, satis non est causam exprimere,
nisi verè probetur, vt docet Bar.in l.si fortè per illũ
tex.ff.de cast.pecul.& in l.si donatione vbi latè Mo-
derni.C.de collatio.Ripa.lib.2.responsorum tit.de
rescriptis c.19.nu.19.latissimè omniũ Aymon Cra-
uette de antiquitate temporum in princ.num.16.&
18 deinceps vsque in finem. † Quinta conclusio, pri-
uilegia à Principe concessa propter merita, grata, &
accepta seruitia, & in eorum remunerationem, tran
seunt in contractum, adque ideo sunt irreuocabilia,
arg.tex.in l.si pater.§. vlti.iuncta gloss.in verbo, irre-
uocabilis, ff.de donatio.cum concor. à me adductis
supra hoc lib.tit.7.de maioratu.l.11.glo.1.ex causa
tamen reuocantur vel moderãtur, vt probaui latius
19 d.l.11.glo.9. † Et hæc merita probantur sola Prin
cipis assertione, si de is peculiariter facta sit expres-
sa commemoratio, etiam in præiudicium tertij, se-
cundũ Bal.in l.illud quæst.4.C.de sacrosanct.eccles.
idẽ voluit Iaso.vbi pulchrè loquitur, cõs.227.colũ.
9.lib.2.vers.9.pro ista parte.Iacob. Leonard.d.cõs.
114.n.263.inter consilia Bruni, Cuma.in l. Aquilius
regulus ff.de dona.Secus si generaliter dixerit, quia
est benemeritus, tunc non probantur merita sola
Principis assertionem Bal.in c.edoceri.4. colum.ad
finem, & in cap.sciscitatus col.2.de rescrip. Oldral.
consi.5.ad fi.Ias.d.consi.227.colum.9.vers.9.pro ista
parte lib.2.atque ita limitari debet regula.l.si fortè,
ff.de cast. pecul. de qua meminimus supra num.17.
de quo tamen dicam infra eod.l.15.glo. 10. interim
vide Tiraquel.in l.si vnquam verbo, donatione, lar-
gitus nume. 75.& pluribus sequen.C.de reuo.dona.
20 † Quod autem diximus Principem, auferentem ali-
cui dominium, vel ius quæsitum debere ei satisface-
re de æquiualenti precio, supra nu.13.limitatur præ
terquam, si per legẽ generalem hoc faciat Princeps,
tunc enim non tenebitur læso satisfacere de æquiua
lenti precio, vt latè probat Pau.Paris.consi.1.nu.46.
lib.1.vbi citat concordante, dixit in dialogo relato
ris, 4.parte cap.12.num.3.Deci.in c.quæ in ecclesia-
rum num.21.de constitutionibus.

GLOSS. II.

1 *Princeps sine culpa donatarij, vel alia iusta causa donationem ab eo factam, reuocare non potest.*

Papa omni causa cessante non potest trasferre episcopum inuitum, sed ob resistentiã etiam iniustam populi transferre poterit, ibidem.

2 *Reges Hispaniarum non consueuerunt sine causa, vel culpa donatarij donationem reuocare, imo nec etiam officia.*

Officio, vel alio iure priuandus non est aliquis, donec audiatur, ibidem.

3 *Commendas Indorum an possit Princeps, vel pro regi alicui auferre sine culpa, vel causa, & pluribus sequentibus.*

Priuile-

Priuilegium Principis quando possit, ad libitum reuocari? ibidem.
4 Princeps & Papa in his quæ sunt iuris possitiui disponere possunt ad libitum
Princeps supremus omnia præter ius, & contra ius facere potest, nec ab eo est exigēda ratio, & plurima de ius potestate, ibidē.
5 Commenda Indorum videtur reuocabilis, vt depositum & vt beneficium commendatū.
Beneficium commendatum potest ad libitū reuocari, sicut & depositum, ibidem.
6 Princeps supremus reuocare non potest feudi concesionem, nisi conuicta culpa feudatarij, & numero sequenti.
7 Feudum reuocari non potest sine culpa, nisi sit feudum cameræ.
8 Commendæ Indorum ob seruitia & merita conceduntur.
Commendam Indorum Princeps sine causa auferre non potest, sicut nec contractum, nec priuilegium, ibidem.
9 Feudum dicitur contractus nominatus vltrocitroque obligatoribus.
10 Princeps non potest contractum reuocare etiam de plenitudine potestatis
11 Princeps dominiū directum vel vtile alicui quæsitum sine causa auferre nequit.
Feudatarius habet dominium vtile, ibidem.
12 Commendæ Indorum feudis comparantur, numer. sequentibus.
Commenda Indorum contractus dicitur vltrocitroque obligatorius, ibidem.
Commendatarij Indorum præstant Regi fidelitatem, ibidem.
Feudum propriè dicitur, cùm præstatur seruitium personale non reale, ibidem.
Feudi substantia est fidelitas non redditus, ibidem.
13 Feudum concessum pro certa annua quantitate non est propriè feudum.
Feudum concessum pro certa annua quantitate non est propriè feudum, nisi simul cū hoc præstetur iuramentū fidelitatis, ibidē.
14 Commendatarius Indorum iuramentum fidelitatis præstare tenetur hoc in regno.
15 Iuramentum fidelitatis an præstari possit per curatorem?
Iuramentum fidelitatis exigit speciale mādatum, ibidem.
16 Iuramentum fidelitatis an necessariò præstari debeat in Indorum commendis?
Fidelitatis comendatarij & feudatarij iuramentum remitti non potest, licèt iuramētum fidelitatis remitti possit, ibidem.
17 Fidelitatis iuramentū quomodo præstetur.
18 Commendatarij Indorum ad quid sint obnoxij? ibidem.
19 Feudum constituitur super re immobili seu habita pro immobili.
Annui redditus perpetui vel ad vitam inter immobilia computantur, ibidem.
20 Feudi possessio & dominium transit ipso iure in successorem feudi.
Commendæ Indorum possessio & dominiū transit ipso iure in successorem, ibidem.
21 Feuda & commendæ Indorum gratis conceduntur.
22 Commenda Indorum in multis differt à feudo recto.
Feudum rectum est perpetuum & adhæredes transitorium, ibidem.
Commenda Indorum non est perpetua, sed ad vitam conceditur commendatarij & filij, vel vxoris, ibidem.
Fœminæ non succedunt in feudo, sed in Indorum commenda succedunt, ibidem.
Feudum possidere quare non possit fœmina? ibidem.
23 Contractus nomen non mutat mutatio quorundam naturalium.
Feudorum natura pactis mutatur, ibidem.
24 Feudorum natura quæ?
25 Feudum si à naturalibus feudi in aliquo dissideat non dicetur feudum rectum, sed degenerans.
Feudum rectum in dubio præsumitur, nisi probetur in aliquo degenerare propter placita & conuenta, ibidem.
Feudum rectum non desinit esse, etsi in aliquo degeneraret, ibidem.
26 Commenda Indorum feudum est à Rege concessum non rectū, sed degenerans propter placita vel conuentiones naturæ feudi recti contrarias.
Fœminæ quod in feudo succedant consuetudine introduci potest, ibidem.
27 Feudum rectum quodlibet nominari potest, nisi in punctis degenerantibus.
Commenda Indorum feudum rectum dici poterit, nisi in pūctis degenerātibus, ibidē.
Commenda Indorum alicui auferri non potest, nisi culpa conuicta, ibidem.
28 Princeps quādo possit priuilegiū reuocare?
29 Commenda Indorum non dicitur depositū, nec vt depositum potest reuocari.
Commendatarius Indorum possidet commendam, sed non depositarius, ibidem.
Argumentum de commendatario Indorū ad com-

Digitized by Google

*ad cōmendatarium beneficij vel deposita-
rium non valet, ibidem.*

30 *Annui redditus vel pensiones super tribu-
tis vacantibus Indorum situatæ feudo ca-
meræ comparantur, & ad libitum reuoca-
ri possunt, ibidem.*

*Feudum cameræ reuocari potest sine causa,
ibidem.*

31 *Argumentum de feudis ad Indorum com-
mendas vel annuas pensiones validum est,
nisi in his quæ a feudo degenerant.*

32 *Feudum ex delicto alicui auferri potest.*

*Commenda Indorum ex delicto alicui aufer
ri potest, ibidem.*

33 *Feudum ex causa publicæ vtilitatis ad remu
nerandū benemerito alteri auferri potest.*

*Commenda Indorum ex causa publicæ vtili
tatis, ad remunerandum benemerito, à pos-
sidente auferri potest, ibidem.*

34 *Commenda Indorum an possit auferri ab in
digno, & dari benemerito precio soluto ei,
cui auffertur.*

*Commenda Indorum vel feudum in vita ali-
cuius vacaturum potest alteri benemerito
concedi in tempus, quo vacauerit, ibidem.*

*Cap. 1. §. moribus, si de feudo fue. cont. in.
domi. & agna. vas. explicatur, ibidem,*

b *El ni otro alguno sin culpa.* Nota ex lege ista, quòd
res per Principē donatæ non debent auferri absq;
donatarij culpa, non tamen ex hoc excludit legisla-
tor causam publicæ vtilitatis, licèt enim donatarius
culpa careat, possunt ab eo auferri res donatę ex
causa publicæ vtilitatis, quemadmodū, & cætera bo
na non ex donatione Principis, sed aliâs quomodo-
cunquè quæsita, vt latè prouabimus in glo. præcedē-
ti num. 10. confert notabilis decisio Ioan. Andr. in c.
quod ob causam de reg. iur. in 6. dicētis Papā omni
causa cessante non posse transferre episcopū inuitū,
sed ob resistētiā populi etiā iniustā poterit trāsferre
cū bono cābio, vt per Innocen. traditur in c. nisi cū
pridē de renuncia. & tunc remotio fit sine culpa sed
non sine causa, vt pluribus authoritatibus probat
Feli. in c. quæ in ecclesiarū n. 43. & seq. de constitu. &
melius cæteris Pinelus in 1. par. rubr. C. de rescin. vē
2 di. n. 29. & 30. c. 3. † Et vsq; adeo Christianissimi Re
ges nostri non consueuerunt donata reuocare absq;
culpa donatarij, vel alia iusta causa, vt etiā eo iure
vsi fuerint in officiorū & munerū prouisionibus, di
cit enim lex. 7. tit. 2. de restitu. spolia supra li. 4. quod
rescripta Principis aliquē officio priuātia exequutio
ni mandari non debēt, sed supersedendū esse in eo-
rū exequutione, nemo siquidē inauditus & sine cul-
pa officio suo est priuādus. Quando ergo magis hæc
procedēt in rebus alijs a Principe donatis, quā opi-
nionē veriorē esse cōtra plures probat Pinelus in ru
bri. C. de rescind. vendi. d. 1. part. n. 31. c. 3. † Verùm
3 hæc non incōmodè quæri poterit de quæstione, quæ
hoc in regno passim occurrere potest, nunquid Rex
noster vel pro rex seu regni huius moderator possit
commendatorios Indorū sine culpa, & causæ cogni
tione commendis suis priuare, & alijs committere?
Et certè hoc fieri posse videtur, ex eo quòd priuile-
gium Principis potest Princeps ipse ad libitū & sine
causa reuocare, vt in l. qui fundos. C. de omni agro
deserto li. 11. glo. vlt. in c. decet de reg. iur. li. 6. Bal.
in l. qui se patris n. 13. C. de vnde libe. Soci. cons. 87.
nu. 13. & 18. Aymon Craue. cons. 241. n. 2. Anto. in c.
nouit de iudi. vbi & Card. Panor. Feli. n. 10. & Deci.
nu. 15. cū concord. in præcedenti glo. traditis nu. 3.
4 & 5. † Secundo nemini dubiū est, quin in his quæ iu
ris positiui sunt, Papa & Principes potestatē habeāt
disponendi ad libitū ca. proposuit de concessio. præ-
ben. l. Princeps. ff. de legi. notatur. in c. 1. & c. quæ in
ecclesiarū vbi Feli. & Moderni latissimè de cōstitu.
cū concor. à me traditis supra eod. l. 3. glo. 2. n. 1. 2. 3.
& 4. de quorū potestate disputare sacrilegiū cōmit-
ti censetur. l. disputare. C. de crimi. sacrileg. nā supre
mus Princeps nulli astringitur formæ, nec ab eo est
exquirenda ratio, cur ita facis, sufficit ei pro ratione
volūtas, secundū Bald. in l. impetrata. C. sent. rescin.
non poss. possunt enim Papa & Principes supremi ex
certa scientia supra ius, contra ius, & extra ius ad li-
bitū disponere secundū Specula. in tit. de legibus §.
nunc ostendendū vers. 89. Bal. in præludijs feudo. 9.
col. & in d. l. impetrata, Alber. Brun. cōs. 1. n. 33. & plu
ribus seq. Ioan. Cāpe. inter cōsilia eiusdē Bruni cōs.
2. n. 38. Plenitudo enim potestatis nulli est necessita
ti subiecta, nullisq; iuris publici regulis est limitata,
secundū Bald. in l. 2. nu. 39. & 40. C. de serui. & aqua.
Iaso. inter consilia Alb. Bruni cons. 8. n. 8. & pluribus
5 seq. † Præterea commendare idē est, quòd depone-
re. l. Lutius Sempronio. ff. depos. c. 1. extra de depo-
si. nec possidere dicitur depositarius, quasi is qui de-
posuit retinet possessionem l. licet. ff. deposi. Quare
quoties voluerit potest depositum vel rē commēda-
tā reuocare. l. bona fides §. 1. ff. deposi. vbi hoc nota-
tur, & in l. 1. §. pen. eo. tit. ita & beneficiū commenda
tū alicui potest per prælatū quandocūque reuocari,
vt in. c. si constiterit & ibi glo. 1. Feli. & communiter
Doct. extra de accus. Sic ergo in specie nostra com
mendæ & deposita Indorum possunt ad libitū reuo-
6 cari. † In oppositū autē, quod valeat prima cōce-
sio, & non secunda quibuscumque clausulis facta fue
rit, faciunt sequentia. Et primùm arguendo à feudis,
quibus Indorū commendæ quodammodo cōperan
tur, vt inferius probabo, Imperator autē vel supre-
mus Princeps reuocare nequid feudi concessionem
ab eo factā, nisi conuicta culpa, vt in c. 1. & ibi notat
Bal. Albaro. & Doct. omnes de natura feudi in vsibus
feudorū, Alex. cons. 40. n. 2. li. 5. Ias. inter consi. Alber
ti Bruni cons. 8. n. 28. & seq. per tex. in c. 1. de feudo si
ne culpa non admittendo, gloss. in ca. vlt. & ibi notat
Bal. qui feu. da. poss. Marti. Lauden. de Principibus
conclu. 317. Iaso. cons. 86. col. 2. li. 3. Ioan. Iacob. Leo
nar. inter. cons. feudalia Alb. Bruni cons. 14. n. 104.
& seq. Marti. Caratus Lauden. in eisdē consilijs cōs.
120. n. 2. Feli. in c. quæ in ecclesiarū n. 52. de cōstitu.
Nec de plenitudine potestatis potest feudo priuare
vasallū, nec contrauenire primæ inuestituræ secun-
dū Bal. in d. l. qui se patris nu. 13. & 14. C. vnde libe.
Paul. cum sequitur in l. digna vox. C. de legi. Fran.

Curt.conf.49.Soci.cōf.87.nu.13.li.3.Paul. Parif.cōf.
1.nu.101.lib.1.Deci.conf.303.n.13. Cassane.in con-
sue.Burgun.rubri.3.§.3.in verbo,& hommage,n. 17.
Deci.in.c.1.in princ.extra de proba. Zasi.in epito-
me feudo.5.part.n.8.& seq.Iaco.Leonardus.d.conf.
114.inter conf.Bruni,n.215.Aymon Crauc.hanc di
cens communē de antiquitate tēpo.par.1. in princ.
n.17.estq; tex.regni nostri expressus in l.1.tit.26.de
7 feudis par.4. † Feudū autē cameræ reuocari potest
ad libitū,vt ibi statuitur. Differt autē feudū cameræ
á feudo recto,quia hoc constituitur in rebus immo-
bilibus,vel quæ loco immobiliū sunt,illud autē con-
stituitur in redditibus regiæ cameræ,vt lex regia no
bis indicat,quo fit,vt pensiones quæ incolis regni
huius dantur feudū cameræ dicatur,& ad libitū pos
sint reuocari iuxta dispositionē illius legis,constituū
8 tur siquidē super redditibus cameræ Regis. † Secun
do conuincitur hæc sententia,quoniā Indorū cōmē-
dæ ob seruitia & benemerita conceduntur his,qui
terrā istā debellarunt, quiq; antiquitus in coluerūt,
vt in l.11.in legibus Indiarum, vel eis, qui in bellis
ciuilibus seu rebellionibus Regi seruientes hostes &
tyrannos deuicerunt & propugnauerunt,eorumque
auxilio repulsi sunt,qua in specie vsq; adeo trāsiuit
in contractum huiusmodi concesio,vt Princeps eam
reuocare minimè posit absq; culpa commendata-
riorum vel causa legitima,etiā de plenitudine pote
statis.Ex quo secunda cōcesio alteri facta nulla erit
& inualida,vt Paul.Paris.respondit conf.11.n.44.&
pluribus sequen.li.1.cū concordantijs supra in glo.
9 præcedenti traditis n.18.& deinceps. † Tertio hoc
apparet,etiāsi benemerita deficiant,ex eo,quod
feudū dicitur contractus vltro citroq; obligatorius
vtriusqué gratia factus,secundum Andr. de Yser.in
c.1.circa fi.ex quib.causis feud. amitt.sequitur Af-
flict.in c.1.de natura feudi col. pen. post glo. ibi.idē
Affli.in c.1.quib.mod.feudū cōstitui posit,Iaso.cōs.
177.col.2.vbi pulchrè loquitur li.2.Abb.col. pen.&
Deci.n.26.in c.quæ in ecclesiarū de constitu. idem
Iaso.conf.227.col.4.vers.prima eodē li.2.& cōs.233.
nu.2.vers.5.ad prædictorum eo.li.2.vbi probat esse
contractū nominatū authore Bart.in l. iuris gentiū
§.quinimo nu.19.ff.de pact. Baldo & Angelo in l.le-
gitima eod.tit.idem voluit Bald.& Imol.in d. c.quæ
in ecclesiarum de consti.Guill.Benedi.in repe.cap.
Raynutius in verbo, & vxorē nomine Adelasiā nu.
129.de testam.& Lauren.Silua.de feudi recognitio
ne.q.1.& 3.vbi communem opinionem esse attesta-
tur & concordantes citat Zasius dicens communē,
in epitome feudorum part.1.n.5.Præposi. Alex.latē
in c.1.de benefi.frat.Ioan.Bapt.Cacialupus de feu-
di cognitione art.5.n.4.& 5.Claud.Saisell. de diffi-
nitione feudi col.pen.& fi.versi.1.ergo est videndū,
Ias.in prælud.feudo.col.11.in fine Bertran.conf.340.
col.2.li.3.Pau.Paris.d.cōs.11.nu.48.& seq.li.1.Curt.
Senior conf.49.col.pen.Ioan.Iacob. Leonard. conf.
10 114.inter cōsilia Bruni n.203.& pluribus seq.†Cùm
ergo sit contractus nominatus, nō poterit Princeps
illum reuocare,etiam de plenitudine potestatis,secū
dum Paul.in d.l.digna vox.C.de legib.Deci.& alios
in c.1.de proba.idem voluit Iacob. Leonar. d. conf.
114.nu.214.& sequentibus & latius per eundē Leo
nard.conf.117.nu.240.& 246.Zasi.in repe.l.2.§.eo

autem tempore,in verbo,ratum.ff.de origi.iur.Mar
cus Salon Burgensis in proœmio legum Tauri nu.
336.cum his quæ tradidi supra eod.l.3.glos.2.nu.5.
& seq.quibus adde quæ dicam infra eo l.15.gloss.2.
11 per illum tex. † Quarto conuestitur hæc traditio,
nam quemadmodum Princeps nequit sine causa
auferre per rescriptum suum dominium directum
alicui,vt in glo.præcedenti resoluimus num.7.&.8.
ita nec auferre poterit dominium vtile,vt censet
Bart.per text. ibi in l.2.C. de fund.patrimo.lib.11.
Alex.conf.3.nu.6.lib.5.Ias.conf.117.nu.2.vers.secun
da notabilis ratio li.2.& iterum conf.1.col.3.lib.1.
Feli.& Deci.in cap.quæ in ecclesiarum de constitu.
Paul.Alexan.& Moderni in l.Gallus §.& quid si tan
tum ff.de libe.& posthu.Alber.Brunus conf.1.nu.21.
licet enim natura vtilis dominij orta sit iure ciuili,
eius tamen effectus est de iure gentium secundum
Bar.in extrauaganti quoniam nuper in verbo, rebel
lando,col.2.ad medium tit.qui sint rebelles per tex.
in §.vlt.insti.de vsu & habita. Panor. & Moderni in
d.c.quæ in ecclesiarum,Alber.Brun.in d.consi.1.n.
22.Ias.d.conf.177.nu.2.prope finem lib.2.Feudata-
rius autem habet vtile dominium secundum glo.&
Bal.in c.1.§.præterea & ibi alij interpretes,de capi-
tul.Corradij,text.in cap.1.§.quamuis vbi Bald. &
Doct.de inuestitu.de re aliena facta, Cassan.in con-
sue.Burgund.rub.3.in prin.num.2. Zasi.in epitome
feudorum 6.part.nu.25.& alibi sæpe Doctores ma-
ximè citati supra nu.6. † At Indorū commendæ feu
12 dis comparantur,quod constat vel ex eo,quod sit
contractus vltro citroque obligatorius,nam ex par-
te Regis nostri Indi commendantur,qui reddunt tri
buta commendatario,vt eis patrocinetur, & à mo-
lestijs defendat,vtque doctrina cœlesti & humana
seu politica instruantur: ex parte verò commendata
rij præstatur fidelitatis ipsi Regi,tenentur enim cō-
mendatarij Indorum quoties opus fuerit pro regni
vel prouinciæ,quam habitant, conseruatione suis
sumptibus debellare,quod proprium est & de sub-
stantia fuedi, nempe,fidelitas non reditus secundū
And.de Yser.in c.1.§.itē qui domino,quæ sit prima
causa benefi.amitt.Illud enim propriè dicitur feu-
dum,quoties feudatarius seruitium personale præsta
re astringitur non reale secundum Cynum in auth.
ingresi vlt.col.versi.circa præmissa ad hoc quæro n.
13.C.de sacrosanct.ecclef.idē voluit And. de Ysern.
in c.1.ex quib.caus.feud.ami.& in.c.1.§.similiter de
capita.qui curi.vendi.Matth.Afflict.decisio. Neapo
13 lita.129.nu.2.& decisio.320.nu.4. † Feuda enim cō
cessa pro certa annua quantitate pecuniæ vel fru-
menti, non sunt propriè feuda, sed potius em-
phiteusis dicetur vel contractus innominatus,atq;
ideo hoc præstare obnoxius,non tenetur iurare fide
litatem,vt Alex.respondit conf.9.nu.6.lib.5.& conf.
136.nu.3.lib.1.& conf.12.in fi.li.2.Rom.singu.177.
Curt.Senior conf.48.nu.11.& conf.49.col.4. Alber.
Brun.conf.11.nu.4. Vbi hoc limitat,nisi simul cum
annuo redditu sit præstitutum iuramentum fidelita
tis,quia tunc dicetur feudum,Iaso.conf.155.cum se-
quen.lib.2.& conf.117.col.3.li.4.confert text.in l.1.
tit.26.de feudis par.4.Alex.d.conf.9.nu.9.& 10.lib.
5.& ibi Carol.Moli. addit concordantes,& in con-
suetudi.Parisien.tit.1.in fi. rubricæ & §.30.q.25.

†Secundo

14 † Secũdo hoc constat ex eo, quòd iuramentũ fidelitatis præstare tenentur commendatarum successores vt peculiaribus regni nostri constitutionibus à commissarijs factis, constitutũ est: prout & in feudis statuitur in c.1.de noua forma fideli.vbi Docto.& alibi sæpe maxime in c.1.quali.vasall.iura.debe.fideli.ca.de forma.22.q.5.ca.tibi domino.63.dist.l.4.tit.26.
15 part.4.† Vbi Grego.Lupi in verbo, que el sea siempre leal, asserit per procuratorẽ huiusmodi iuramentum præstari posse, citat Bal.in l.vnica.§.ne autẽ in fi.C.de caduc.tollen.& in c.2.col.vlti. quo tẽpo.milles & in c.1.vers.vlt.per quos fiat inuesti. Quod tamẽ intellige, si procurator habeat speciale mandatum ad huiusmodi iuramentum præstandum, & insuper dominus consentiat non alias, vt in c.1.§.verum de statu regul.in 6.quẽ singularem dixit Ludo.Roma.singul.708.& communem esse sententiã attestatur Iacobi.de S.Georgeo in tracta.de feu.§.qui quidẽ inuestiti præstiterunt iuramentum fidelitatis col.2.& Cassane.in consue.Burgun.rub.3.§.2.in verbo, faire hommage, & serment nu.4.dom.Didac.Couar.in relectio.c.quamuis pactum.1.par.§.5.nu.8. de pact. li.6. Si vero vassallus est legitimè impeditus, poterit iuramentum præstare per procuratorem speciale mãdatum habentem, etiam renuente domino, secundũ Bald.in c.1.§.nisi iuste nu.6.post glo.ibi, quo tempo.milles in vsi.fedo.d.D.Couar.d.§.5.nu.8.vers.sit igitur vnica conclu. Lauren. Siluan. de feudi recognitione.q.47.& q.94.vbi hoc verius & receptius esse asseuerat, & plures citat concordantes nu.5.dixi in stylo cancellariæ tit.3.c.1.§.34.glo.7.nu.6.vbi ad iuramenta à commendatarijs regni huius præstanda
16 plurimum conducere asserui. † Non tamẽ diffiteor iuramentum hoc necessarium non esse in huiusmodi Indorum cõmendis, nec semper esse in vsu, quippe quod non est de substantia etiã in feudis, si iuxta cõuentionẽ præstari nõ debet, iuxta tex.in ca.1.§.1.quæ fit.1.causa benefi.amitten. Sed quamuis iuramẽtum hoc remittatur, & necessarium non sit, non tamẽ remittitur fidelitas ipsa, quæ remitti non potest, vt ibi scribitur per Doct. idẽ voluit Grego.Lupi in l.4.tit.26.de feud. par. 4. in verbo, que el sea siempre leal, in fi.& notat Bal.in auth.nisi rogati col.4.C. ad Trebell. Vidri. Zasi.in epitome feudo.1.par. in fi.& ite-
17 rum part.22.n.45. † Sacramẽti præstandi forma traditur per Lauren. Silua.in tracta.de feudi recogni.q.109.vbi latissimè, & per Doct.in c.1.de noua forma fideli.per Zasium in epitome feudorum par.7.n.17.& deinceps. Et in summa sacramentũ hoc continet, quòd nec consilio, nec auxilio sciens aderit vnquã tractatui, quo domino, vel vitæ, vel membro eius dãnum inferatur, in vllamuè iniuriam, vel læsionem incidat, aut honorẽ quem habet vel habiturus sit, perdat. Quinimò si scierit, audierit, cognouerit vllos talia moliri, si possit, impediet, aut dominum commonebit & denunciabit ei. Præterea domino iustis ex causis bellum inferenti, aut sese defendere volẽti suppetias feret, auxilio, & consi.aderit, item res domini amissas de viribus recuperare perget, secreta nõ pãdet, & nihil eorum vel faciet, vel procurabit, quæ ad domini vel suorum iniuriam aut non contumeliam respiciant. Vel stat erit iuramentum præstare generale, scilicet, quòd domino inãtea fidelis erit, sicut vassallus domino debet, nec commissa reuelabit, vt in ca.1.quali.vassall. iura.debe. Sed propter simplices, qui non nisi per indiuidua ducũtur, prædictæ formæ prolixiores inuentæ sunt, vt dicit tex.in c.1.de noua forma fideli. Zasi in epitome feudo.par.7.n.17.& 19. Lauren. Silua.de feudi recognitione.q.109.in prin.
18 † Hæc omnia hodie præstantur ab huiusmodi commendatarijs, etiã si iuramentum non præstent, quandiu enim cõmendam Indorũ possident & non vltra Regi iusta bella mouenti seruire tenentur, etiãsi dubitent, sint necne iusta, nec enim in talibus exquirendis iuxta Ciceronis & Zasij sententiã d.par.7.n.27. curiosus esse debet. Prẽstant etiã huiusmodi seruitia non nisi requisita, ad instar feudatariorum, vt in c.1. in prin.& §.2.& 3.hic finitur lex c.1.§.licet.si de feu.fue.cõtro.inter domi.& agna.c.1.§.vlt. de alie.feudi
19 pater. Zasi. vbi supra. † Tertio quẽadmodũ feudũ consistit, & constitui debet super re immobili vel habita pro immobili.c.1.§.sciendũ de feudi cogni.l.1.tit.26.de feudis part. 4. vbi & Greg. Lupi in verbo, que sea rayz. Zasi.in epitome feudorum.1.par.nu.3.& 7. Guill.Bene.in rep.c.Raynutius in verbo, & vxorẽ, nomine Adelasiã n.524.de testam.& Docto. omnes quotquot feudũ diffiniũ, ita & commenda Indorũ. At annui redditus perpetui, vel ad vitã inter immobilia computantur, vt in l.si quis inquilinos ff. de leg.1.& in l.iubemus nulli & ibi glo.in verbo.annonas Bar.Bal.Pau.& alij.C.de sacros.eccle.cũ cõcord. à Tiraq.citatis li.1.de retract.§.1 gl.6.n.4.& 5.dicã in l.7.tit.11.de emptione & retract. infra hoc eodẽ li.gl.1.nu.18.& seq. & in specie hoc asserit Zasius in epitome feudorũ par.4.n.6.& 11. Indorũ ergo commenda, cùm in his Indorum redditibus & tributis consistat, poterit dici feudũ, tanquã in hoc eius assumens naturã. † Quartò, quemadmodũ in feudis trã-
20 sit ipso iure dominiũ & possessio in feudi successorẽ absq; aliqua apprehẽsione possessionis seu inuestitura, ex sententia Bal.in l.cũ antiquioribus nu.12.vers. decimo sic.C.de iure deliber.citãtis gl.in c.1. de feudi cogni.quã glo.in id expẽdit idẽ Bal. Iacob.de Belloui su Marti. Laudẽ. Albano. Cardi. Alexandri. & Bapt.Calcialupi ibidẽ in repeti.6.par.prin. vlt.differẽtia, Barb.in rep.rub.C.qui admi.col.14.vers.2.mihi videtur, Iaso.in l.in suis col.2.vers.4.sequitur illud ff.de li.& posthu. Firmia.in tract.de episcopo.1.par.li.3 q.56.vers.itẽ nisi in feudis, Ias.in l.quoties colu.8.vers.nota etiã perpetuo.C.de reiuẽdi.vbi eã dixit singularẽ & nõdum ab alio fuisse ponderatã, & consi.87.lib.1. Mart. Laudẽ.in tract.primogenituræ.q.38 vers.1.quia licet, Cardi.Alex.in ca.1.vers.18.de feudis Tho.Grãma.voto.6.nu.23. Guillel.Broilus, qui stylũ curiæ parlamẽti transcripsit dicẽs hoc stylo & cõsuetudine Frãciæ seruari tit.de feudis, §.itẽ de cõsuetudine, & §.sequen.& licẽt nonnulli Doct.contrariã asseuerẽt quos refert Tiraq.in tract.le morte saisit le bif in præfatio.decla.4.num.4.& Guill.Ben.in rep.cap. Raynutius in verbo, & vxorẽ, nomine Adelasiã decis.1.& iterũ in verbo, mortuo itaq; testatore.2.nu.69. & seq.distinguat, hæc tamẽ est communis opinio, vt ex additis per eũdẽ Tiraq.constat de primogenijs, q.1.n.96. Ita etiã in Indorũ cõmendis dominiũ & possessio absq; vlla inuestitura transit in successorem ipso iure absq; vlla etiam traditione, vt cõstat ex

stat ex epistola Regis nostri ad regiã Cãcellariã regni huius missa. 17. die Maij anni 1563. expedita, quod probatur latius supra hoc eodẽ li.ti.7. de maioratu. l.8.glo.2.n.16.17.& seq.
21 † Quintò, quia gratis Indorũ cõmenda conceditur, sicut & feudũ nulla intercedente pecunia, secũdũ Bal.in l.si quando.C.de oper. liberto.& constat ex diffinitione feudi apud omnes quotquot de ea tractauerunt, text. Regni nostri in l. 1.vbi id expendit Greg.Lupi in verbo, queda, ti.26. de feudis par.4.
22 † Etsi ab aliquo obijciatur, quòd Indorum cõmenda in multis differt à feudo recto, non enim est perpetua, sed ad filium, vel filiã tantum vel in eorum defectum ad vxorẽ transit, & non extenditur vltra duorum vitam, vt constat ex regijs literis, & ordinationibus regni huius & omnium Indiarum. Ad feudũ regnum est perpetuum transitoriũ ad liberos masculos vsq; in infinitũ.c.1.§. hoc autem notandũ & ibi Doct.qui feud.da.poss.Bal.notabiliter in c. 1.de feudo Marchiæ.c.1.in fi.qui.mo.feud.ami.quin. & in infinitum hodie agnati succedunt.c.1.§.& quia tit.qui feud.dare poss.Zasi.de feudis par.8.n.2.Item ex propria natura feudi fœminæ non succedunt. c.1. §.filia verò de successio.feudi, etiã si vassallus pro se & hæredibus suis inuestitus fuerit, adhuc masculi tãtũ non fœminæ succedent.ca.1.§.hoc autẽ qui feud. dare poss.Bald. in l. quoties. C. de suis & legi. hære. Albaro.in c.vlt.si de feu. fue. contro. Zasi. de feudis par.8.n.46.tex.in l.6.tit.26.de feudis par.4.Curti.in tract.feudorũ.3.par.in prin.vbi tradit.16.limitationes, Deci.cõs.139.& cons.390.& cons.474.Soci.cõs. 257.li.2.quod ideo fit, quia fœminæ ad pugnã & seruitia militaria habiles non sunt, nec ad secreta retinenda, & quia earũ consilia fragilia sunt, vt Zasi.aduertit.d.par.8.nu.46.quẽ vide hoc pluriferiã limitãtẽ.Cùm ergo fœminæ in Indorũ commendis succedant contra naturã feudorũ, cumq; vltrã primã successionem filij, vel filiæ, vel eis deficientibus, vxoris non protendatur, videtur feudum non esse nec iuxta eius naturam iudicari debere.
23 † Obiectioni huic respondere licebit naturalium quorundã mutatio nomen contractus mutare non facere.l.pacta, ff.de contra.emp. Zasi. in epitome feudorum par. 12.nu.24. Iaso.in prælud.feudo.4.diuisione & Claudi.in tit.de diffinitione feudi, Zasi.in epitome feudorũ part. 12. nu.41.Alex.cons.79.in 1.dubio li.1.cum concordã. ab eis citatis, Itaq; in feudis hoc perpetuũ est, vt eorum natura, idest, qualitas feudis cognata in dubio in sit ipsis, nisi per pacta improprietur, potest enim pactis feudorum natura mutari, licèt non substantia. c.1.de feudis non habentibus naturã propriã feudi. c.1.§.si.quid sit inuestitura, Albaro.in prælud.feudorum diuisione 3.Ias.diuisione.4. Zasi. de feudis part. 12.n.1.& 2.par.n.5.tex.in c.1.de duob.fratri.à Capita.inuesti.Cacialu.de feudi cognitione art.5.nu.10. Bal.in c. 1.circa prin. de feudi cogni. Alber. Brun. cons.41.n.2.vbi plures citat concord.
24 † Natura autẽ feudorum hæc est, vt ad hæredes sint trãsitoria in infinitum. Porrò, quod ex gratia & gratuito domini beneficio originẽ sumpserit. Itẽ quod vassallus fidelitatis sacramento ad incerta seruitia obstinguatur. Præterea quod fundetur super re immobili vel æquipolenti. Item sine domini & agnatorũ consensu alienari non possit, ita docet Zasi.de feudis par.9. per totum & parte.12.in prin. Et tandem quod sine culpa feudatarius feudo priuari non possit, nisi ab ipso refutetur, & cætera id genus, vt per eundẽ Zasiũ probatur vbi supra & parte.10.per totum.
25 † Vbi autem feudũ pactis improprijs ab aliquo prædictorũ dissideat, iam degenerans vel non rectũ dicetur, & quia rectũ in dubio præsumitur, cætera dissidentia probãda sunt, secundũ Sal.in.l.nec natales.C.de proba.recepti enim iuris est, quòd licèt feuda inquibusdã degenerẽt à recto feudo propter conuentionẽ & pacta in eis apposita, in reliquis tamen vel capitulis vel placitis, quæ nõ sunt alterata, feudũ in recta natura & simplici remanet authore Bal.in l.1.q.16.ff.de rer.diuisio.& in c.1.in fi.vers.cõsidera ergo, de capita.qui curi.vẽdi.cui accesit Iud.Roma. cons. 70. & Deci.cons.93.Claudi.in sua summa feudorũ in tit. de diffinitione & diuisione feudorũ col.4.& 5.Vldri. Zasi.in epitome feudorũ par.12.n.3.
26 † Resoluo igitur, Indorũ cõmendã feudũ esse à Rege cõcessum nõ rectũ, sed degenerãs propter pacta siue placita naturæ recti feudi cõtraria vel degenerãtia, nõ enim est perpetuũ, vt supra n.22.& fœmina succedit, quod est cõtra recti feudi naturã, vt ibi diximus, nec iuramentũ præstatur fidelitatis semper, quod remitti potest.nõ tamẽ ob id fidelitas remittitur, quæ feudi est substãtia, vt diximus supra eadẽ gl.n.16.Feuda enim quæ ad fœminas extẽdũtur nõ habẽt propriam naturam quoad successionis causam, cùm fœminæ, vt supra diximus, à feudis arceãtur, nisi sint nominatæ, in alijs tamẽ remanent feuda ist hæc in natura propria, hæc conclusio instruitur ex ca.1.§.pen.Episco.vel Abba. Ceterũ si consuetudine introduceretur, quòd fœminæ sicut masculi succederent, feudũ à sua natura non recederet, posse autẽ hoc cõsuetudine introduci probat.Ias.in l.de quibus vers. 3. quæro. ff.de legi. Zasi. in epitome feudorũ par.12.n.34.
27 † Itaq; rectũ feudũ quodlibet nominari potest, nisi in pũctis degenerãtibus, in quibus degenerãs & nõ rectũ dicetur, vt in c.1.§.si vero, quid sit inuestitu, Zasi d.par.12.n.29.Pariq; modo Indorũ cõmenda rectũ dici poterit feudũ nisi quoad puncta degenerãtia: satis enim est, vt similitudo rectè constet, similitudinẽ adesse in specie, de qua agitur, licèt quoad alias species sint casus illi æqui parati multũ dissimiles, vt in l. fi. C.de collatio, & ex ea notat.d. Ant. Padilla in l.2.nu.4.in fi.C.de rescin.vend.Ex quo reuocari non posse, nisi culpa conuicta constat, nec alij concedi, vt & in feudo dicitur, in c.1.qui successo.teneã & ibi notat Bal. & Cacialup.in tractatu de feudi.cognitione art.5.regul.29.& nu.etiã 29.quibus adde plurima exempla à Zasio tradita in epitome feudo.par.12.per totum.
28 † Restat obiectionibus pro parte oppositꝰ adductis satisfacere, & non obstat primũ fundamentũ n. 3.traditũ, nã non indistinctè verũ est Principẽ posse priuilegiũ alicui cõcessum reuocare, sed tũ demũ procedit, cùm ex priuilegio non acquiritur dominũ vel quasidominiũ, vt probaui supra hac l.glo.1.n.5.& 6. & supra hac eadẽ gl.n.11.Fallit etiã in feudo, qui est contractus vltro citroq; obligatorius, sicut & Indorũ commenda, vt probauimus supra hac eadẽ gl. n. 9.10.& 12.Princeps autẽ non potest sine causa & restitutione dãni contractus reuocare, vt supra in gl. 1. n.4.&.10.& eodẽ modo, respondetur ad secundum funda-

29 fundamentũ nu.4.tradituũ.† Quod autẽ nu.5.dicebamus,cõmendatum beneficiũ posse ad libitum reuocari sicut depositum,atq; eodẽ modo Indorũ commendã,nego consequentiã, non enim dicitur Indorum commenda depositum quia in depositariũ non transit possessio ciuilis nec naturalis,vt constat ex iuribus ibi citatis,in commendatarium verò Indorũ, & eius successorem transit possessio ciuilis & naturalis,vt probaui supra nume.20. non ergo erit bonum argumentum de deposito ad eam, quando quidem ideo depositum potest ad libitum deponẽtis reuocari quia apud eum remansit possessio non apud depositarium, quare dici nõ potest fuisse spoliatum,vt considerauerunt gloss.& Docto.in d.cap.si constiterit de accusatio.non sic in commendatario Indorũ, quippe qui possidet, quare nimirum si ad libitum eius commenda reuocari non possit.
30 † Redditus autem seu pensiones quibusdam huius regni incolis assignatæ,quæ is ab Regis officialibus persoluuntur ex Indorum tributis vacantibus, dici possunt feuda cameræ,vt supra dixi num.7. Vt cùm aliquid annuatim ex camera,vel ex aliquo loco thesaurario,vel ex vectigalibus,vel ex mensa argentaria soluitur,quod feudum rectum non est,sed degenerans,eo quòd ad accipientis hæredes non transeat,sed feudum cameræ dicitur,quod quandoque non soluitur, nempe, si camera penuria præmatur,vel si æs alienum vrgeat. cap. 1. in fine de feudi cogni. Albaro. & Præpos.& Marti.Silimanus de feudis rub.quæ res in feudũ dari poss.nume.52. & Zasi.in epitome feudorum part. 12.num.27.Sic & pensio annua super Indorum vacantium tributis imposita personalis est ad vitam dumtaxat pensionarij duratura,quæ potest quoties Principi, vel Proregi libuerit reuocari. vt in Feudo cameræ dixit Iaco.de Belouisu in c.a.1. de feudi cogni.& est text.regni nostri expressus in l.1.titu.26.de feudis par.4 & ibi notat Greg.Lupi in verbo cadaque quisiere.
31 † Itaque ex feudis ad indorum commendas,& annuas pensiones super tributis impositas arguere possumus, nisi in his in quibus degenerant à recto feudo,vt ex præfatis colliges.Nam licèt feudum cameræ,seu pensio annua super tributis imposita,non sit rectum feudum quoad naturã successionem feudorum, nec quoad alia in quibus degenerat.in alijs omnibus seruat naturam recti feudi,nempe in seruitijs præstandis, in fidelitate debita, & in non alienando ca.§.si vero,titu.quid sit inuesti.Zasi.in epitome feudo.par.12.num.39.Sic & in Indorũ commendis recto siquidem feudo comparantur in omnibus,exceptis his,in quibus degenerant,vt optimè colliges ex fusè traditis per Vldri. Zasi.in epitome feudorum par.12.per totum,& ex superius traditis,& ex l.vlt.C.de collatio.& his quæ diximus supra num.27.
32 † Sed quæro quæ causa erit sufficiens ad priuandum quem feudo vel Indorum commenda & alteri concedendum? Respondeo,delictũ commendatarij seu feudatarij, vel eius infidelitas aduersus dominũ,& de hoc nulli dubium,arguendo à feudatario felloniam committente,& si scire cupis, quæ causæ vel crimina sint ista, vide Zasium in epitome feudorum part.10.& alios feudistas.
33 † Maius dubium est, an absque delicto commendatarij possit ab eo auferri Indorum commenda ex causa publicæ vtilitatis,& alij committi & concedi? & Ludo. Gozadi.cons.3.num.26. asseuerat Principem posse alicui auferre feudum,& alteri concederẽ ex causa remunerationis ob rem bene gestã pro republica,argu.eorum quæ totat Bart.in proœmio digestorum per.l. si priuatus ff.qui & a quibus,& l.item si verberatum §.1.ff.de reuiden.di.Ludoui. Roma. cons. 310. quod facere licet de plenitudine potestatis,& precio soluto illi,cui feudum aufertur non aliàs,secundum Archidia.in cap.per principalem.9.q.3.cum congregatis per Feli. in cap.quæ in ecclesiarum nu. 41. & 42. & Deci.num.26.versi.& ista conclusio,& num.29. & 31.extra de consti.& cons. 357. num. 6.versi.postremo etiam, idem hac in specie respondit Pau. Pari. cons.11.num.117.lib.1.dixi supra hoc eodem libro tit.7.de maioratu.l.11.glo.9.nu.4.& 5.adde Tiraq. qui tradit cõcord.in repe.l.si.vnquam in verbo,donatione largitus,num.40. C. de reuocand.donatio.
34 † Cæterum ad Indorum commendas hæc applicando, cùm benemeritis concedi debeant iuxta leges regias,si forte perpetuentur, prout fieri debere existimo,& aliquis nõ benemeritus possideat commẽdam,eius vita forsitam finiendam, poterit, ni fallor, Princeps vel eius commissarius,ei statim auferre dato æquiualenti precio,& benemerito conferre, vt late probat Tiraq.in repe.l.si vnquam,in verbo,donatione largitus,num.40.C de reuocan.donatio. vt in eum eiusque liberos & agnatos iure maioratus perpetuetur vel in tempus quo vacauerit alteri conferre vel promittere:idque tenebitur adimplere, vt in feudo resoluit Zasi.in epitome feudorum par.7.nu. 56.& par.6 num.13.& sequen.vbi ad hoc citat text. in cap.1.§.moribus,vbi & Albaro.notat, si de feudo defuncti conten. sit inter domi. & agna.cuius verba sunt *Moribus receptum est, dominum de feudo militis sui,quod post mortem ipsius ad dominum reuerti sperabatur in alium militem per inuestituram facere posse. Quæ inuestitura tunc demum capiet effectum,cum feudum domino aut hæredi suo fuerit apertum*, Et paulo post in fine paragraphi. *In tali,in qua inuestitura consensus eius, de cuius feudo fit exquiri non oportet.* tex.etiam in cap.vlt. de feudo dato in vicem legis commissoriæ,vbi in fi.hoc additur,hoc autem dicẽdum est de eo milite, qui feudi successores non habet, text. etiam in cap. 1.qui successores teneantur, quæ summè nota,quia non sunt vulgata,nec alibi sic inuenies explicata.

GLOSS. III.

Donationes regiæ non communicantur inter coniuges licèt fructus communicentur.

No pueda su muger demandar parte dellas. Nota donata à Principe marito non cõmunicari vxori:ratio nem vide supra hoc li.tit.9.l.3.glo.6.num. 5. fructus autem huius rei donatæ proculdubio communicãtur,vt in l.4.& 5.tit.9.supra hoc eodem lib. vbi dixi.

GLOSS. IIII.

1 *Correlatiua sunt vir & vxor, & dispositum in vno in alio censetur dispositum.*

1 *Donatio regia coniugi facta propria erit eius, cui facta fuit, nec erit alteri communicanda, nisi quoad fructus.*

d *De las cosas que el Rey diere a su muger.* Sunt enim correlatiua vir & vxor, vt hic disponitur & in l. 2 tit. 9. de bonis cõstante matrimonio quæsitis supra hoc codẽ lib. atq; ideo dispositum in vno excorrelatiuis, in altero dispositum censetur, vt in l. vlti. C. de ind. vid. toll. cum concord. traditis à me in d. l. . glo. vlt.
1 † Nota etiam, quod donatio regia facta alteri ex cõiugibus non communicatur alteri, sed res donatæ efficiuntur propriæ eius cui facta fuit donatio, idem probat text. in dict. l. 3. titu. 6. supra hoc lib. & in l. 1. titu. 2. & l. 8. titul. 12. libr. 3. fori, Quæ leges id extendunt ad donata à quocunque priuato. Ratio proficiscitur ex l. nec adiecit. ff. pro socio, vt latius expli cuimus supra hoc eodem libro titu. 9. de bonis constan. matri. quæsitis. l. 2. glo. vlt. & in l. . glo. . & glos. 6. num. 5. eod. tit. & lib. Fructus tamen harum donationum proculdubio communicantur inter coniuges l. 4. & ibi dixi in glo. 1. & in l. 5. glo. 5. tit. 9. supra hoc libro.

LEY VII.

¶ *En quantas maneras se haze la donacion*

Ley. 1. tit. 9. lib. 5. ordina.
Ley. 6. tit. 12. lib. 3. foro legum.

¶ Donaciones se hazen en dos maneras o por manda en razon de mueret, a o en sanidad sin manda. b La que es hecha por mãda, pueda aquel que la hizo dar a otro o retenerla para si si quisiere. Y la que es hecha de otra guisa, no la pueda quitar a aquel que la dio, d sino por las razones que manda la ley: e esto si fuere hecha la donacion assi como manda la ley. f

1 *Donatio causa mortis, quomodo fiat.*
Donatio ab infirmo vel eo qui est in periculo mortis positus facta an dicatur causa mortis. ibid.
2 *Donatio ab infirmo facta vel ab eo qui est in periculo imminenti, facta mẽtione mortis, dicitur donatio causa mortis.*
Donatio post mortem facta an dicatur causa mortis. ibid
3 *Donatio per verbum relinquo facta dicitur causa mortis, etiam si in ea mentio mortis non fiat.*
Donatio causa mortis censetur etiã si à traditione incipiat. ibid.
4 *Donatio facta mentione mortis ab eo qui existit in periculo, nõ dicitur causa mortis si cõstet donantẽ voluisse inter viuos donare.*
5 *Donatio censetur esse inter viuos, etiam si mortis mentio facta fuerit in modum dilationis, quod fit, cum ponitur in verbis executionem importantibus*
Donatio alicuius rey reseruato vsufructu in tempus vitæ donantis dicitur inter viuos. ibid.
Donatio alicuius rey reseruato vsufructu in tempus vitæ donantis, dicitur donatio causa mortis, quoties in alia parte donationis mẽtio mortis causa fuit facta ab eo, qui erat in periculo, ibid.
6 *Donatio in qua fit mentio mortis ad designandum dum tempus à quo donatio vires & effectus fortiatur, vt dono tibi post mortẽ meam, dicitur donatio inter viuos.*
7 *Donatio facta mentione mortis ab eo qui est in periculo dicitur inter viuos, si est facta mentio hæredum, vt dono tibi & hæredibus tuis. Fallit si expresse dicat se donare causa mortis.*
8 *Donatio causa mortis quod testes requirat iure communi & regio.*
Donatio causa mortis censetur vbi fit mentio mortis modò numerum testium in codicillis requisitum habeat. ibid.
9 *Donatio causa mortis quæ caret testibus in codicillis requisitis an resoluatur in donationem inter viuos.*
10 *Donatio causa mortis continens clausulam de non reuocando dicitur inter viuos.*
Lex vbi ita donatur ff. de donatio. explicatur ibi, & sequen.
11 *Effectus in contractibus attenditur potius quàm verba.*
Verba seruiunt naturæ contractus, non natura verbis ibid.
Verba contractus impropriantur, vt eius naturæ seruiant. ibi.
12 *Pactum appositum contra naturam contractus reddit contractum nullum. fallit,*
13 *Donatio causa mortis resoluitur in donationem inter viuos, si ei adijciatur clausula ratum habendi, nisi apposita fuerit in verbis executiuis & nu. sequen.*
15 *Clausula apposita in executione & fine contractus non auget dispositionem.*
Legatum conditionale non dicitur, si post legatum factum in eius executione designatur res, vnde legatum soluatur, ibi.

Donatio-

Donationis cau. mor. naturam non immutat clausula non reuocandi in verbis executiuis contractus apposita.ibid.

16 *Clausula non reuocandi per notarium apponitur ex consuetudine potius quàm ex partium voluntate.*

17 *Donatio causa mortis cum clausula non reuocandi in euentum alicuius conditionis, resoluitur in donationem inter viuos & irreuocabilem conditione sequuta.*

Cōditione impleta actus censetur purus.ibi.

18 *Donatio causa mortis cum clausula non reuocandi,si est omnium bonorum non resoluitur in donationem inter viuos, vt actus potius valeat quàm pereat.*

Actus qui licitè & illicitè fieri potest in dubio intelligitur licitè fieri,ibid.

Donatio omnium bonorum non valet,& quid iure regio,ibid.

19 *Clausula de non luendo pignus apposita in contractu pignoris non reddit contractum in aliam speciem, puta, venditionis, cum pignori adaptari non possit.*

Lex vbi ita donatur ff.de mort.cau. donat.limitatur,ibid.

20 *Donatio causa mortis in testamento vel codicillis facta potest reuocari, etiam si clausulam non reuocandi contineat.*

Vltima voluntas est de ambulatoria vsque ad mortem,ibid.

21 *Donatio causa mortis fit irreuocabilis si in ea apponatur iuramentum non reuocandi eam,etiam in executione contractus.*

Iuramentum in contractu non potest à tabellione adscribi, nisi de consensu & voluntate partium,ibid.

Iuramentum semper mature fit & cum deliberatione vel fieri præsumitur ibid.

22 *Iuramentum simpliciter appositum in donatione causa mortis non facit eam irreuocabilem,licèt iuramentum de non reuocando id operetur.*

Iuramentum simpliciter appositum donationi causa mortis iuxta naturam contractus intelligitur,ibid.

23 *Donatio in qua fit mentio mortis si merita donarij præcesserint, præsumetur potius donatio inter viuos.*

1 O por mādado en razon de muerte. Donatio causa mortis dicitur, quæ fit ab aliquo occasione mortis aut periculi futuri propinquæ mortis ab hoste inficiendæ vel à prædonibus,vel ab hominis potentis crudelitate,aut o..., aut nauigationis incunda, aut per insidiosa loca itiro, aut ætate confecto. Hæc omnia instans periculum demonstrant, vt in l.2.cum quinque sequentibus ff.de morti; causa donatio.l.vlt.tit.4.de donatio.par.5. Aduertere tamen oportet, non sufficere donationē ab infirmo fieri, vel ab eo,qui est in instanti periculo positus,vt donatio mortis causa dicatur,sed necessarium est, vt in ea expressa mentio mortis vel instantis periculi fiat,aliàs donatio censebitur inter viuos licèt ab infirmo fiat, & ab eo,cui periculū instat,vt in l.Seya.§.vlt.ff.de donationi causa mor.cuius verba sunt: *Eum autem qui absolutè donaret,non tam mortis causa quàm morientem donare,* & ibi notat glo.vlt.Bar.Alber.Ange.Paul.Castren, & Imol.tex.in l.vlt.tit.4.de donationib.par.5.& ibi expendit Grego.Lupi in verbo, de la muerte,glo.& Doct.in l.fi.in verbo,accomodauerit,C.de pact. Anto.Gomez li.variarum resolu.tom.2.de contractib.ca.4.n.15.Bart.in l.quæ dotis n.3.ad fin.& ibi Alex.nu.6.Iaso.num.26.& Ludo.Pont.nu.7.ff.solu.matri. Doct.in l.stipulatio hoc modo cōcepta.ff.de verbo.obligatio.Bal.in l.cū quis.ff.de condi.ob caus.& in l.& si mortis.C.ad l.Falcid.Iaso in l.1.§.si quis ita nu.18.ff.de verbo.obligat.Pet.Dueñas in regula.218. Socin.cons.53.col.1.li.2.Ludoui.Ram.cons.223.d.D.Couarru.in rubrica extra.de testame.3.par.n.25.versi.cæterū, Gomez Arias in l.1.aliàs 2.Taurin.17.& 19.Paul.Pari.cōs.16.li.2.n.2.Guill.Benedict.in repe.cap.Raynutius in verbo,testamentū, 4.nu.22.& 23.de testamen.Montal.in l.6.glo.1.titu.12.lib.3.fori.

2 † Extende primo conclusionē istā, vt non solū procedat,quoties ab infirmo vel existenti in imminenti periculo donatio causa mortis fiat,vel periculi propinqui,& hoc expresse dixerit,verùm etiā si facta ipsius mortis vel periculi mētione donet, adhuc erit donatio causa mortis licèt ea ex causa donationē facere non expresserit,ita respondit Corneus cōs.124.lib.4.Fran.Ripa.in tracta.de peste.2.par.n.175.d.D.Couarru.in 3.par.rubri.extra de testamen.nu.25.prope finem,per tex.optimum in l.2.ff.de mortis causa dona.Quod tamē intellige cōcurrētibus alijs coniecturis,vt si quis iturus ad bellum, vel nauigaturus, vel in egritudine constitutus donauerit post mortem suam alicui rē aliquā, tunc nimirum donatio censebitur causa mortis,licèt donans non exprimat se mortis causa donare,vt probat. Guill.Benedictus in dict.cap. Raynutius in verbo testamentū.4.num.23.de testamen.d.D.Couarru.in rubri.de te

3 stamētis.3.par.nu.25. † Secundo amplia traditionem hanc etiā si donator nulla facta mentione mortis vtatur verbo, relinquo, erit enim donatio causa mortis secundum Dyn.in l.1.C.de reuocand.dona.& Guid.Papæ singula.457.d.D.Couarru.in.d.rubr.3.part.nu.25.versi.porro & coniecturis, Tertio ampliа etiā si traditio rei donatæ causa mortis sequuta fuerit,adhuc etenim reuocari poterit, facta siquidē traditio censetur sub conditione,nisi donantē pœniteat,vt in l.non omnis.ff.si cer.pet.vbi erat facta traditio & numeratio rei donatæ causa mortis,& tamē intelligitur valida,nisi donantē pœniteat ex sententia glossæ ibi,cōmuniter recepta teste Pau.Paris.

4 cons.16.nu.9.& 10.lib.2.qui eā sequitur. † Sunt tamē nonnulli casus qui ab hac regula excipiūtur. Primus, vt procedat in causa dubio, secus si constet donantem habuisse animū donandi inter viuos, tunc enim dicetur donatio inter viuos,non obstante mentione mortis

mortis,vt in l.cum maritus §.vl.& ibi glo.ff.de.pact.
dotal.quã ita intelligit Bar.in d.l.quæ dotis n.3.verſ.
ſed contra iſtud oppono,& ibi etiam Imol.2. col.&
Alexan.dicens communẽ nu.6.in fi.& Iaſo num.29.
idem atteſtatus ff.ſolu.matri.Cyn.& alij in l.2.C.de
iure doti.Alex.conſi.14.nu.3.li.1.Socin.conſ.53.lib.
1.Segura in repeti.l.1.§.ſi vir.n.42.ff.de acqui.poſſe.
Roder.Xuarez allegatio.20.in princi.Nicol. Boeri.
5 deciſ.353.nu.10. †Secundus caſus,inquo etiã facta
mẽtione mortis in ipſa diſpoſitione erit donatio in
ter viuos,& non cauſa mortis,eſt,quoties mortis mẽ
tio eſſet dilationis cauſa adiecta, in verbis execu-
tiuis,vel executionẽ importantibus, non in verbis
ſubſtantiã donationis concernentibus, ex ſententia
Bal.in l.2.C.de iure doti.& iterũ in additio.ad Spe-
cu.titu.de inſtrumen.editio.vlt.col. vbi optimũ tra-
dit exemplũ dicẽs,ſi dono tibi proprietatẽ fundi re-
ſeruato vſufructu vſq; in finẽ vitæ meæ, erit donatio
inter viuos,quia illud tẽpus mortis fuit adiectũ ver-
bis executiuis,nõ diſpoſitiuis, atq; ideo non tanquã
cauſa finalis,ſed cauſa demõſtrandi tẽpus executio-
nis adijcitur,quã ſententiã ſequitur Alexan. dicens
alibi non reperiri in d.l.quæ dotis nu.12. vbi & Iaſo
nu.40.&.41.ff.ſolu.matrimo.idẽ Alex. conſi.14.nu.
2.li.1.Guillel.Benedict.in repeti.cap. Raynutius in
verbo teſtamentũ.3.num.23. verſi. idem ſi donator
dixit,& Boeri.deciſio.353.nu.12.Socin.conſ.53.li.1.
col.3.d.D.Couarru.in rubri.de teſtame.3.par.n.25.
ex rationibus per eum traditis in 2.par. rubrice nu.
13.Anto.Gomez de contractibus c.4.nu.19.in fine,
Segura in repetitione.l.1.§.ſi vir nu.45.ff. de acquir.
poſſe. Caſſane. in conſuetudini. Burgundiæ rubrica.
7.§.5.verbo,ne ordonanſe,nu.5.& 6.quorũ ſententia
vera eſt,Paul.tamen Pariſ.conſ.16.nu.12. lib.2.hanc
concluſi.limitat,niſi in initio contractus fiat mentio
mortis vel infirmitas, vel eius periculi, in quo erat
conſtitutus,nam tunc licet reſeruet vſumfructũ, non
erit donatio inter viuos ſed cauſa mortis, licèt per
huiuſmodi reſeruationẽ tranſeat poſſeſsio in donata
rium,vt in l.quiſquis.C.de donatio.Sed ſi recte inſpi
cias,hæc non eſt limitatio,ſed dicere idẽ, quod Bal.
dixit.fit enim mentio mortis non in clauſulis execu
tiuis ſed in diſpoſitiuis in ſpecie Pau. Pariſ.quare ni
mirum ſi donatio dicatur cauſa mortis, & non inter
6 viuos, vt ipſemet Bal.dixerat. †Tertius caſus,in quo
deficit præfata regula eſt, quoties fit mentio mortis
vel periculi,non vt periculũ ſeu mors ſit occaſio do-
nationis,ſed ſignatio temporis, à quo donatio inci-
piat,vt dono tibi fundũ vel domum poſt mortẽ meã
hæc quippe eſt donatio inter viuos & irreuocabilis
ſecundũ Dyn.in l.Seya.§. vlt. ff.de donationib. cauſa
mort.Oldral.conſ.139.per tex.in.§.poſt.mortẽ.inſti.
de inuti ſtipulatio.& in l.nam & ſi cùm moriar.ff.de
cõditione indebit.idẽ voluit Bal.in l.2.C.de iure do
ti.Ludoui.Rom.in l.quæ dotis nu.8.& ibi Alexa. nu.
12.& Iaſo.2.lectione n.40.ff.ſolut.matri.d.D.Couar
ruu.in rubri.extra de teſtam.3.par.nu.25.Anto. Go
mez.2.tomo variarũ reſolutio.de contractibus.ca.4.
nu.19.in fin.Guille.Benedict. in repeti.cap. Raynu
tius in verbo,teſtamentũ,4.nu.23.Bal.in l.in dona-
tionibus.C.ad l.Falcid.Boeri.deciſ.353.nu.12.Segu
ra in repe.l.1.§.ſi vir.n.45.ff.de acqui.poſſe.Caſſane.
in conſuetudini.Burgun.rubri.7.§.5.in. verbo,ne or
donnançe nu.5.& 6.fol.241.Grego.Lupi in l.vlt.tit.
4.de donatio. in verbo, de la muere, par. 5.in fine
7 †Quarto reſtringitur conclu.niſi in donatione fiat
mentio hæredum,veluti ſi quis mortis mentione fa-
cta donet Titio & hæredibus ſuis,hæc enim adiectio
donationi cauſa mortis non conuenit,cùm illa dona
tario præmoriẽte ad hæredes nõ tranſmittatur, erit
ergo donatio inter viuos, Bal.in l. 2. nu.4.C.de iure
doti.Alexan.conſi.14.nu.3.li.1.Aretin.conſi.74.col.
3.Soci.conſ.3.n.5.li.1.Pet.Dueñas in regulã.217.am
plia.3.Claudi.Sayſel.in l.quæ dotis nu.10.& ibi Iaſo
nu.48.ff.ſolu. matrimo Ferrarr cautella. 30. in fine
Iaſo & Deci.in l.nõ omnis ff.ſi certum peta. Bal.cõſ
108.lib.3.Andre.ab Exea in rubri.ff.de pact.nu.504
d.D.Couarru.in rubri.extra de teſtamen. 3.par.nu.
25.verſi.erit & alius caſus,Boeri.dicta deciſio. 353.
nu.12.verſ.item etiam Aymon,Sauillia.conſ. 214.n.
18.quorũ ſententia verior eſt & receptior. Tametſi.
Bal.ſibi contrarius contrariũ reſponderit conſ. 91.
li.2.& Alciat.in d.l.non omnia.3.col.ff. ſi cert.peta.
& Decius ſecum pugnans conſ.470.col.penul.ex eo
quòd dictio & hæredibus,hũc ſenſum habere poteſt
vt præmoriente donatore, donatio ipſi donatario
eiuſq, hæredibus cõpotat. Cui opinioni accederem
quoties in donatione expreſſe caueretur,& à donan
te diceretur,ſe velle cauſa mortis donare, ne volun
tas eius lædatur,vt pote quæ ſanam habere poſsit in
terpretationẽ,quam dixi: ſecus ſi in donatione hoc
non dicitur expreſſe, ſed fieret ſolum in ea mentio
mortis ab exiſtente in infirmitate vel periculo,quia
hac in ſpecie cõmunis opinio haut dubie procede-
8 ret. †Quinto limita,vt tunc mẽtio mortis non indu-
cat donationẽ cauſa mortis, quoties ſolemnitas re-
quiſita in codicillis defecerit.Itaque ſi iure commu-
ni quinq; teſtes non adhibeantur, erit potius dona-
tio inter viuos cenſenda,cùm donatio cauſa mortis
quinq; teſtes requirat.l.vlt.C.de codicill.l.vlt. C.de
donatio.cauſa mor.ita reſoluit Angel. conſi. 253.in
prin.iuncto fine, Alexand. in l.ſtipulatio hoc modo
concepta nu.15.ff.de verbo obliga.Guill.Benedict.
in repe.cap. Raynuntius in verbo teſtamentũ. 4.nu.
23.verſi.2.intelligatis extra de teſta. Alexa. in l.quæ
dotis n.13.& Iaſ.n.46.ff.ſolu.matr. Hodie autẽ iure
regio tres teſtes ſufficiũt cũ tabellione, modò ciues
ſint vel incolæ eius loci, vbi donatio fit,prout & in
teſtamento & in codicillis ſufficiunt, vt in l.1. tit.4.
de teſtamen.ſupra hoc lib.& ibi notaui in glo.2.nu.
2.d.D.Coua.in rubri.extra de teſta.3.par.n.21.Mar.
Salõ Burgen.in l.1.Tau.nu.814.815. & ſequen.Qui
tamen cenſet,vbi tabellio non interuenerit, ſuffice-
re quinq; teſtes,etſi ciues non ſint,licèt lex regia exi
gat eos eſſe vincios in teſtame.vel codicillis,de quo
tñ.valde dubito,quia lex regia hoc expreſsim exigit
in teſtamento & quacunq; alia vlt. voluntate, & licèt
quoad ſui initiũ non dicatur vlti. voluntas ſecundũ
receptiorẽ ſententiam,vt atteſtatur Mar.Salon. d.l.
1.Tau. nu. 817. videmus tamen quoad ſolemnitatẽ
teſtium codicillis cõparari,vt diximus,quare vide
tur,eandem ſolemnitatem teſtium,quã codicilli exi
gunt iure regio,in donatione cauſa mortis requiri.
9 † Si ergo donatio fiat coram tribus teſtibus non vi-
cinis erit donatio inter viuos,& non cauſa mortis li
cèt in ea mentio mortis fiat vt Doctor. ſupra citati
reſoluunt.

resoluunt. Sed hoc ipse intelligo in casu dubio, quo
ties in donatione fit mentio mortis, secus autẽ si ex-
presse dixerit donans se causa mortis donare, tunc
enim crederẽ, non transire in donationẽ inter viuos
propter solemnitatis defectum, sed omnino deficere
donationem: in certis enim non est locus cõiecturis
l. continuus. §. cum ita in fi. ff. de verbo. obligationi. l.
arbitrio. §. non tantum. ff. de dolo. l. tres partes. ff. ad.
l. Falcid. quibus adde supra tradita nu. 4. & Soci. cõs.
10 53. nu. 1. li. 1. †Sexto limita conclusionẽ nostram, vt
procedat præterquã si in donatione causa mortis, &
multo magis, si in donatione, in qua fit mentio mor-
tis apponatur pactum de non reuocando in ea clau
sula, quæ donationẽ inducit. Veluti si quis dixerit,
causa vel timore mortis vel periculi nauigationis,
vel alterius imminẽtes dono Titio cẽtum, domum,
vel fundũ, quã non reuocare promitto. Trã sit enim
huiusmodi donatio in donationem inter viuos. Nec
illã patitur donditionẽ nisi totius voluntatis donan
tem pœniteat, etiã nullo adiecto iuramẽto, text. est
insignis, licèt vulgaris, in l. vbi ita donatur. ff. de
mort. caus. dona. vbi. cũ adhoc expẽdũt Accurs. Bar.
Albe. Bal. Pau. Castr. Imol. & Doct. cõmuniter. Bal. in
l. cum quis. ff. de cõditione ob caus. Roderi. Xuarez
allega. 20. col. 2. versi. & sic ex dictis glo. in l. si alienã.
§. vlt. in fin sic intelligens tex. illum, & in l. seruatus. §.
mortis causa in fi. ff. de mor. cau. don. Ange. cõs. 179.
nu. 6 Alex. consi. 14. li. 1. Bar. & Deci. nu. 1. in l. fi. C.
de pact. Pau. Castr. cons. 128. li. 1. & cons. 6. li. 2. Iaso.
& Deci. nu. 10. & in l. non omnis. ff. si cert. peta. Socin.
cons. 53. nu. 2. li. 1. Curti. Iunior cons. 19. nu. 6. Anto.
Gomez de contractibus. ca. 4. nu. 22. d. D. Couarru.
in rubri. extra de testamen. 2. par. nu. 11. & 13. Iaso.
in l. quæ dotis n. 30. & sequen. ff. solu. matrimo. Guill.
Benedict. in repe. cap. Raynutius in verbo, testamẽ-
tum, 1. nu. 23. in fine & pluribus sequen. Bar. in l. vlt.
nu. 11. C. de pact. Pet. Dueñas in regula. 217. in prin
ci. Thom. Ferra. cautella. 30. Abb. in cap. constitutus
de reli. domi. Dyn. consi. 44. in princi. & in 3. dubio.
Boeri. decisio. 353. nu. 11. Cassane. in consuetu. Bur-
gund. rubri. 7. §. 5. in verbo, ne ordenançe, nu. 8. & se-
quen. Aymon Craue. cons. 214. nu. 1. & sequen. & om
nes ferè in hoc conueniunt, præter Bal. in d. l. cum
quis ff. de condictione ob caus. & Alexa. cum sequen.
in l. quæ dotis nu. 11. ff. solu. matrimo. & Corn. consi.
11 128. nu. 8. lib. †Sed nihilominus prior opinio verior
est & receptior, quia hac in specie mẽtio mortis nõ
est causa finalis, sed impulsiua, vel censetur adiecta
causa differendæ solutionis, non autẽ est substantia-
lis causa donationis, vt declarant verba contractus
sequentia, effectus, siquidem in contractibus atten-
ditur, potius quam verba Barto. in l. cotẽ ferro. §. qui
maximos. 2. quæst. ff. de publica & vectigal. Aymon
Crauette in hac specie cons. 114. nu. 1. & sequen. ver
ba siquidẽ seruiunt naturæ cõtractus, non natura ver
bis, vt docuit Bal. in l. 2. nu. 2. C. commoda. per text.
in l. insulam. ff. de præscrip. vers. vbi fuit gestus cõtra
ctus innominatus do tibi insulã vt alteram reficias,
idq; sub nomine venditionis, & nihilominus ex eo
contractu cõpetit actio præscriptis verbis, nõ actio
ex empto, ex quo Bar. in l. naturalis §. sed si facio nu.
6. ff. de præscrip. verbis asseuerat, si contractui inno-
minatio partes imponant nomen contractus nomi-
nati, non vitiari conuentionẽ quẽ ibi sequitur Cur.
nu. 18. & cõmunẽ testatur Bar. decisionẽ & D. Anto.
Padilla ibidẽ nu. 8. quinimo verba impropriantur,
vt seruiant naturæ contractus, vt in l. si vno in princ.
vers. sed si verbo. ff locati, & ibi notat glo. & Doctor.
12 †Nec obstat, si dicatur quod pactum appositum cõ-
tra naturã actus vel contractus est ipso iure nullũ. l.
cũ precario. ff. de preca. cũ similibus. Quia respõdeo
id procedere, quoties non potest conuerti in aliã spe
ciẽ contractus sibi similẽ, vt explicant Bar. & Docto.
in d. l. vbi. ita donatur. ff. de dona. caus. mor. Bal. in l. si
pater. 2. lectura ff. de adoptio. Anto Gomez de con-
tractibus. c. 4. nu. 22. si autẽ conuerti potest nõ vitia-
tur, sed conuertitur, vt in legibus nu. præcedenti cita
13 tis. †Hanc sextã limitationem extende, vt procedat
etiã si in clausula quæ donationẽ inducit donãs pro
misit eã ratã habere, nec ei refragari, adhuc siquidẽ
trãsit in donationem inter viuos, nec donãs poterit
pœnitere per tex. in l. vbi ita donatur, quẽ ita inter-
pretatur Pau. Cast. cons. 75 nu. 7. li. 2. & cons. 61. eod.
lib. Iaso & Deci. nu. 11. in l. non omnis. ff. si cer. peta.
Iaso in. l. quæ dotis nu. 31. ff. solu. matri. Deci. in l. vlt.
nu. 21. C. de pact. d. D. Couarru. in. d. rubr. de testam.
2. par. nu. 12. Anto. Gomez de contractibus. ca. 4. nu.
21. prope finẽ Petr. de Dueñas in regula 217. am-
plia. 2. Rode. Xua. allega. 20. col. 2. ver. & sic ex di-
ctis in fi. Nihil enim refert an donans velit esse dona-
tionẽ irreuocabilem, an promittat eã ratã habiturũ,
nec vllo tempore se ei refragaturum, quod Bal. asse-
rere videtur rectè in tueri in l. cum quis. ff. de con-
14 dictio. causa data. †Tametsi. Alc. in l. quæ dotis n. 11.
ff. solu. matri. ex Baldo in d. l. cumquis expẽderit cõ-
trarium, dicens non esse donationẽ inter viuos, si fa-
cta donatione causa mortis, ea clausula adijciatur,
nempe, quæ omnia promisit rata vere & omnino
seruare, neq; vnquam eis contradicere, idem notat
Guill. Bene. in repe. cap. Raynutius verbo, testamen
tum. 4. nu. 27. Quarum opinionũ antinomiã sedare
nititur Deci. in d. l. non omnis nu. 10. ff. si cert. pet.
& in l. vlt. num. 21. C. de pact. & in cons. 305. vt prior
procedat, quoties ea verba aponuntur in ipsius cõ-
tractus dispositione & substantia, vt in exẽplo supra
nu. 10. tradito, secunda verò. quoties ea verba appo
nuntur in verbis executionem denotantibus, cui cõ
sentiunt. d. D. Couar. Ant. Gomez & Pet. de Dueñas
in locis nu. præcedẽti citatis, quod clare sensit Guillel.
15 Benedictus dict. num. 27. †Quinimo si in ipsa execu
tione contractus adijciatur clausula non reuocandi
donationẽ, non reddit donationẽ irreuocabilem vel
inter viuos, vt d. D. Couarru. resoluit in rubrica ex-
tra de testamentis. 2. part. n. 13. vers. 3. conclusio, vbi
reddit optimã rationem, quia ea quæ in executione
contractus vel alterius actus exprimũtur, minimè
dispositionẽ augere videntur, iuxta tex. celebratissi-
mum in Clementi. 1. de præbendis quẽ dixit aureũ.
Felin. in cap. licet in corrigendis nu. 7. de offi. ordi.
vbi mirabilia infert ex tex. illo, eo quòd clausula ac-
cessaria nõ immutat naturam principalis, vt ex illo
tex expẽdunt omnes, quẽ etiã cõmendat Domi. cõs.
92. & cons. 86. Panormi. in ca. cũ nostris n. 21. de cõ-
cessio. præben. Deci. cons. 500. col. 2. Imol. in ca. quo-
niã Abb. col. vlt. de offi. delega. Hiero. Grat. cõs. 111.
& singulariter Curti. Iunior cõs. 3. col. 1. & Iaso cons.

6.col.6.li.3.Imo in l.qui Romæ.§. duo fratres col. 4. ff.de verbo,obliga.Deci.cõſ.2.n.9.& cõſ.413.prope finẽ,optimus tex.in l.quidã teſtamento in prin.ff.de lega.1.vbi deſignatio rei vnde legatũ ſoluatur,poſt legatum relictũ appoſita,ipſum conditionale nõ facit quẽ tex.præter Docto.ibi,notat Rom.in ſingula. 430.Bal.in l.etiã.C.de fal.cauſ.adie.lega.Paul.Caſt. in l.ſed ſi fideicõmiſſum.§.1.ff.de iudi.Quo fit,vt verba hæc in executione donationis appoſita ipſius donationis naturã nequaquã mutare debeant,idẽ pro

16 bat Pau.Pari.conſ.16.li.2.n.17.& ſeq.† Item & alia ratione hæc ſentẽtia procedit, quia prædicta verba in fine contractus poſita,& ſic in eius executione,ex tabellionũ potius conſuetudine,quàm ex contrahẽtiũ conſenſu ipſis cõtractibus adijciuntur, vt in ſimili ſpecie fatetur Bar.in l.1.6.quæſt.ff.de iure codicil. Bal.in l.quoties col.1.C.de hæred. inſtitu. Imol.in l. vlt.ff.quemad.teſta.aperi.Deci.conſ.180.col.penul. Pau.Pari.conſ.16.nu.18.li.2.Deci.conſ.239.n.10.li. 2.Ange.conſ.254.d.D.Couarru.in rubri.extra de teſtamen 2.par.nu.14.vbi citat concordan.&rectè intelligit,& nos quoq; dicemus infra hoc eodẽ li. titu. 11.de emptione & retractu.l.8.glo.14.n.6.& ſequẽ.

17 † Amplia ſecundo limitationẽ nu.10. traditã,vt non tantũ procedat, quoties donator purè promiſit nõ reuocare,hoc eſt,nullo caſu reuocare, verũ etiã ſi in euentũ alicuius conditionis promiſit non reuocare, nã ſi cõditio euenerit, nõ poterit reuocare, vt Pau. Caſt.cẽſet cõſ.82.n.1.li.2. Pet.de Dueñas in regula.217.n.1.ibiq; reddit rationẽ, quia licèt conditio ſuſpendat actũ,vt in l.cedere diem.ff.de verbor.ſignificatio.poſt impletam verò conditionem dicitur actus purus,vt in l.ſi pupillus. ff. de condi. inſtitu.l. ſed ſi de ſua.§.vlt.ff.de acquiren. hæredi.l. fina. §.Titius.& ibi Ange.& Doct.ff.de vulga.Deci.conſ.79.n.

18 2.& conſ.87.in prin.† Sublimita tamen dictã ſextã limitationẽ,primò, vt procedat præterquã ſi pactũ illud non reuocandi donationẽ, transferendo donationẽ cauſa mortis in donationẽ inter viuos, redderet illam inualidã,vt quia eſſet donatio omnium bonorũ præſentiũ & futurorũ, quæ ex cauſa mortis fieri poteſt,inter viuos autẽ minime, vt plenè notatur in l.licèt & l.vlti.C.de pact. & in l.ſtipulatio hoc modo concepta ff.de verborũ obligationibus cũ cõcordan.per Pet. de Dueñas traditis in regula. 219. itaq; ſi quis donet cauſa mortis omnia bona ſua,& appoſuerit pactũ non reuocandi ,huiuſmodi pactũ non transfert eam donationẽ in donationẽ inter viuos,vt conſuluit Pau.Caſt.conſ. 75. n.2.in fin.Socin. conſ.235.nu.7.li.2. Pet.Dueñas in regula 217.limitatio.1.vbi rationẽ reddit, quia non eſt veriſimile donantẽ velle ,vt eius diſpoſitio ſubuertatur, vt in l.3. cum ſimilibus. ff. de mili. teſtamen.& quia quoties actus poteſt licitè & illicitè fieri, in dubio cenſetur eomodo factus,quo licitè fieri potuit, ſecundũ Aretin.conſ.23.nu.10.& Curtium Iuniorem conſ.20.nu. 7. Hanc eandẽ ſententiã & ſublimitationẽ ſequitur Alexan.in l.ſtipulatio hoc modo concepta nu.19.ff. de verborum obligationibus.& Aymõ Craue.conſ. 52.nu.4.licet contrarium teneant idẽ Alex.in l.quæ dotis nu.11.ff.ſolu.matri.& Guill.Benedict. in repeti.cap.Raynutius in verbo,teſtam.4.nu.25.26.&27. de teſtam.& Anto.Gomez in li.variarum reſolutio. tom.2.de contractibus cap.4.n.22.in fin. Sed nihilo minus verior eſt prior ſententia iure noſtro regio, quo prohibetur donatio omnium bonorum,etiã præſentium,vt in l.8.infra eodẽ:quo fit, vt in nihilo valere poſsit,licèt aliud eſſet iure communi, valebat etenim in bonis præſentibus ſecundum cõmunem ſententiam,vt atteſtatur Boerius deciſione.353.nu.14. Ang conſ.106.in princi.& conſ.179. Bellamera cõſ. 17.atq; ideo dicebãt Alex.Guill. Benedict.& Anto. Gomez in locis paulo ante citatis,propter dictũ pactum de non reuocando conuerti donationẽ cauſa mortis in donationẽ inter viuos,cum in totũ non in

19 firmaretur.Quæ ratio ceſſat,vt dixi iure regio.†Secũdo limita dict.l.vbi ita donatur.ff. de mortis cauſa donatio.vt procedat,quoties verba contractus quoquo modo adaptari poſſunt alij ſpeciei contractus, ſecus ſi alij ſpeciei cõgruere nõ poſsint, vt ſi in contractu pignorum apponatur pactum de non luendo tale,ſiquidem pactum non tranſit in contractum emptionis & venditionis,quia verba pignoris adaptari nequeunt emptioni,vt Iaſo rectè explicat in l. qui Romæ in principio nu. 27.ff.de verborum obligation.Petr.de Dueñas in regula. 217.limitatio.2. Tertio eam limita,vt docui ſupra hac adẽ glo.num. 14.& 15.†Quarto fallit, vbi in teſtamento vel codi-

20 cillis fieret donatio cauſa mortis cum clauſula nõ reuocandi,quia reuocari potuerit non obſtãte pacto, ſecundum Barto.in dict.l.vbi ita donatur.ff.de donationib.cauſ.mortis,cui acceſſit Iaſo.conſ.6.li.9.d.D. Couarru. in dict. rubrica de teſtam. 2. par.nu. 14.in fin.quia in teſtamen.vel codicillis apponi nullo modo poteſt hoc pactũ. Eſt ſiquidẽ vltima voluntas ſui natura deambulatoria vſq;ad mortẽ.l.3.C.de adimen. legat.l.1.C.de ſacroſanctis eccleſ. Bart.in l.ſi quis in principio teſtamen.ff.de legat.3. Guill. Benedict. in repetitio.ca.Raynutius in verbo teſtamen. 4.nu. 27. de teſtamen.vbi nu.29.tradit aliam limitationẽ,quã non credo veram,ideo hic nõ refero.Et hæc ſufficiãt

21 quoad ſextam limitationem. † Septimò limita concluſionẽ principalẽ nu.1.traditã,vt non procedat iuramento interpoſito in huiuſmodi donatione, etiã ſi in fine & executione ponatur,ſi enim iureiurãdo donãs promittat donationẽ cauſa mortis firmã ſeruare eiq; non refragaturum,cenſebitur quidẽ donatio inter viuos,atq; ideo reuocari non poterit.Iuramentũ ſiquidẽ non poteſt à notario abſque contrahentis & iurantis expreſſo conſenſu in contractu adſcribi,cap. pen. de iureiu. quare ceſſat ratio, quam numero. 16. adducebamus ex abuſu notariorum. Ceſſat etiam ratio ex Clemen.1. de præbend.propter iuramentum,quod ſemper maturè fit,& deliberato animo,in quacunq; parte contractus adſcribatur,& ea mente emiſſum, vt effectum ſortiatur. Atq; ita hãc in ſpecie traditionẽ hãc tenet Areti. cõſ. 74. col.3.Guido Papæ conſ.vlti.2. col.Iaſo in l.non omnis col.3.ff. ſi cert. petat. & in l.quæ dotis nu. 32. ff. ſolu.matri.Pet.Ferrar.cautela.30.Pau.Caſt.conſ.75. li.2.Cozadi.conſ.87.nu.9.d.D.Couarru.in rubri.extra de teſtamen.2.par.nu.14.verſ.4.concluſio, Boeri deciſio.353.nu.11.Rom.conſ. 513. in fi.& Ange.cõſ. 179.verſi.ex hoc ſequitur, quibus libenter accedo. Quamuis contrarium voluerit Deci.conſ.205.Corne.conſ.126.col.2.lib.1.Iaſo conſ.6.col.7.lib. 3. Paul. Pariſ.

21 Parif.conf.16.nu.17.lib.2. †Quorum opinio procedere posset,non vbi iuramentu simpliciter donationi causa mortis adijceretur, sed quãdo promisserat se non reuocaturum, nam per iuramentum simplex donatio causa mortis reuocari poterit.nec transiuit in donationẽ inter viuos,quod in specie probat Bal. in repe.l.2.ff.de iurejuran.col.42.vers.iuxta prædicta,quem refert & sequitur Dida.Segura. in repetitio.l.unum ex familia.§.sed si fundum nu.140.in fi.ff. de lega.2.d.D.Couarru.in epitome de testamẽ.par. 23 2.nu.14.vers.5.conclusio. †Octauo limita principalem conclusionẽ, nisi merita donatarij præcesserint, quoniam tunc præsumetur potius donatio inter viuos, vt ita sit efficacior secundum Bal.in l.si mortis ante medium.C.ad.l.Facidi.Tiraquel.in relectione. l.si vnquam in verbo,donatione largitus, nume.47. C.de reuoc.donatio.

GLOSS. I I.

1 *Donatio inter viuos quid?*
Donatio propriè dicitur quæ inter viuos, non quæ causa mortis facta est,ibi.
Donatio in dubio inter viuos præsumitur, potius quàm causa mortis,ibi.
2 *Donatio causa mortis an accedat potius vltimæ volũtati,vel contractui,& nu.sequen.*
3 *Donatio causa mortis quoad eius initiũ & ordinationem contractui accedit.*
4 *Donatio causa mortis inter virum & vxorẽ an valeat necne? & an morte confirmetur, & an traditio requiratur vt confirmari possit.*
5 *Donatio causa mortis vxori facta valet,sicut & legatum,sed in effectu non statim valet,donec donans moriatur.*
6 *Donatio inter viuos coniugi facta non valet, nec morte confirmatur,nisi traditio præcesserit.*
Lex Papinianus.ff de dona.int.vir.& vxo. explicatur,ibid.
Donare aliud est,& aliud promittere donaturum.ibid.
7 *Donatio causa mortis inter coniuges facta absq; vlla traditione morte confirmatur cõtra.d.D.Couarru.*
Donatio filio per patrem facta absque traditione morte confirmatur,ibid.
Donatio causa mortis inter coniuges quare non exigit traditionem vt morte confirmetur,ibid.
Donatio causa mortis sicut & legatũ transfert in donatarium dominium sine traditione,ibid.
8 *Donatio causa mortis accedit potius contractui quoad solemnitatem substantialem, sed quoad probatoriam legato.*
Donatio causa mortis an præsentiam vtriusque partis requirat, & stipulationem vel traditionem,& quomodo hoc intelligatur ibid.& seq.
Dominium an trasferatur sola traditione nuda absque titulo vel spe.ibid.
9 *Donatio causæ mortis quoad solemnitatem probatoriam vltimæ accedit voluntati, & quomodo hoc intelligatur.*
Testium solemnitas in vltimis voluntatibus an dicatur probatoria vel substantialis.ibi.
10 *Donatio inter viuos absenti facta non valet ante absentis acceptationem, etiam si ecclesiæ & piæ causæ fiat, atque ideo reuocari potest.*
11 *Donatio absenti facta vbi notarius nomine absentis acceptauit, an possit reuocari ante acceptationem partis?*
12 *Donatio absenti facta vbi notarius nomine absentis eam acceptauit, an reuocetur si ea res alteri donetur præsenti,licèt per constitutum primo tradita fuerit.*
13 *Donatio absenti facta à notario acceptata,poterit acceptari per donatarium post mortẽ donãtis inuitis & refragãtibus hæredibus.*
14 *Donatio absenti facta à notario acceptata, post mortem donatarij potest ab eius hæredibus acceptari.*
Donatio absenti facta mortuo donatore à donatario acceptari non potest,nec eius hæredibus,si notarius eius nomine non acceptauit,ibi.
15 *Donatio præsenti & tacenti facta non eget alia acceptatione.*
Tacens consentire videtur in his, quæ sibi vtilia sunt.ibid.
Donatio fit hodie pacto nudo,ibid.
16 *Pollicitatio nuda, quæ fit absenti, an iure regio producat actionem?*
Lex.2. titu.16. de obligationibus hoc lib.5. explicatur optimè,ibid.& sequen.
Pollicitatio non producit naturalem obligationem ex receptiori sententia,ibid.
17 *Pollicitatio seu promissio absenti facta an producat iure regio actionem?*
18 *Pollicitatio seu promisso absenti facta iure regio quòd producat actionem.*
19 *Lex facere potest, vt quis absenti obligetur, sicut adeũdo efficit vt creditoribus obligetur.*
20 *Pollicitatio absenti facta quomodo iure regio sit irreuocabilis ante acceptationẽ, & post acceptationem producat actionem?*
Pollicitatio iure regio quando non producat actio-

Digitized by Google

cet actionem,ibid.

21 *Actio non oritur iure regio, vbi naturalis obligatio non præcedit.*

Pollicitatio non producit obligationem naturalem, nisi fiat Deo vel publicæ & quomodo intelligatur? ibid.

Pollicitationem non seruans an pecet? ibid.

22 *Donatio absenti facta iure regio an obligationem vel actionem producat?*

23 *Donatio causa mortis absenti facta iure regio quomodo valeat?*

Donatio causa mortis absenti facta iure communi vltimæ voluntati cōparatur, ibi.

24 *Donatio causa mortis pacto nudo facta valet.*

25 *Filiusfami. patre consentient iure communi donare potest causa mortis, non aliàs, testari autem eo consentiēte non potest. & nu.seq.*

26 *Filiusfam. contrahere potest absque patris consensu preterquam in mutuo & voto.*

Filiusfami. patri donare non potest causa mortis, nisi iudicis authoritas interueniat, ibid.

27 *Donatio causa mortis à filio fami. facta non est omnino similis contractui, nec vltimæ voluntati.*

28 *Filiusfami. iure regio testari potest post pubertatem, & donare causa mortis absq. patris consensu.*

Donare potest causa mortis qui & testari. ibi.

29 *Lex filiusfami. § vlti. ff. de dona. & l. Marcellus. ff. de dona cau. mor explicantur.*

Donatio causa mortis facilius permittitur quàm testamenti factio, ibid.

Filiusfami. potest absqua consensu partis donare causa mortis & inter viuos, ibid.

30 *Mulier absque mariti sui licentia an possit donationem causa mortis facere?*

31 *Minor adultus curatorem habens an possit donare causa mortis, vel testari sine curatoris authoritate?*

32 *Minor adultus testari potest sine curatoris authoritate, imo & eo reluctante.*

33 *Mulier, quæ sine licentia viri iure regio contrahere non potest, poterit causa mortis donare.*

34 *Donatio causa mortis quoad eius initiū & ordinationem contractui comparatur & quomodo id intelligatur? & nu.seq.*

35 *Donatio causa mortis respectu causæ efficientis & sic quoad facultatem donandi accedit vltimæ voluntati.*

Donare causa mortis non potest, qui testari ex defectu naturali prohibetur, ibid.

Donare causa mortis potest, qui & testari potest, ibid.

36 *Vsurarius manifestus, qui testari nō potest, nisi præstita satisdatione de restituēdis vsuris, an possit donare causa mortis. & num.36.*

37 *Donatio causa mortis stipulatione donatarij vel notarij pro eo interueniente contractus censetur etiam si fiat in testamento.*

38 *Donatio causa mortis quoad causam efficientem accedit vltimæ voluntati.*

Donatio causa mortis ei licita est, cui & testamenti factio & cū eadem qualitate. ibid.

Donatio causa mortis fieri debet cum eadē solemnitate, quæ in testando exigitur, ibid.

39 *Donatio causa mortis quoad effectus vltimæ accedit voluntati.*

40 *Dominium ipso iure absq; traditione transit in legatarium, & in donatarium causa mortis.*

41 *Dominiū ipso iure an transeat in donatariū causa mortis re tradita in vita donantis?*

42 *Iure accrescēdi an locus sit in donatione causa mortis sicut in legato.*

43 *Falcidia an detrahatur ex donatione causa mortis?*

Falcidia an detrahatur ex donatione inter coniuges, ibid.

44 *Donatio causa mortis an valeat sine insinuatione, sicut & legatum.*

Cautioni mutianæ an locus sit in donatione causa mortis, ibid.

45 *Donatio causa mortis an reijciat conditionem impossibilem, sicut & legatum?*

Donatarij causa mortis capacitas vel incapacitas inspicitur tempore mortis donantis, sicut & in legatis, ibid.

46 *Legatum an reuocetur alienatione rei legatæ per ipsum testatorem generaliter vel specialiter facta, & an voluntaria vel necessaria alienatione, & nu.seq.*

47 *Donatio causa mortis an reuocetur alienatare donata per donatorem?*

Donatio causa mortis an reuocetur per hæredis institutionem vniuersalem postea factam? ibidem.

48 *Mulier secundo viro nubens ante annū luctus an amittat donationē causa mortis ab extraneo factam? sicut amittit legatum?*

49 *Donatio causa mortis in tribus æquiparatur legato.*

50 *Donatio causa mortis licèt sit stricti iuris, in pluribus bonæ fidei actioni comparatur.*

Actio ex testamento est stricti iuris sed bonè fidei

ne, fidei æquiparatur in pluribus, ibid.

51 *Donatio causa mortis quam pariat actionẽ? & numero 52. & seq.*

53 *Hipothecaria, an competat pro donatione causa mortis sicut pro legatis.*

54 *Donare causa mortis non licet pupillo.*

55 *Donationem causa mortis accepians, an possit testamentum impugnare?*

56 *Minor aduersus donationem causa mortis restitui non potest, sicut nec contra testamentum.*

57 *Fideicommissum relinqui potest à donatario causa mortis.*

58 *Donatio causa mortis quoad sui confirmationem contractui, non vltimæ voluntati comparatur.*

Donatio causa mortis valet absque aditione hæreditatis, etiam iure communi, ibidem.

59 *Donatio causa mortis quoad eius confirmationem iure regio comparatur vltimæ voluntati.*

b *O en sanidad sin manda.* Hic loquitur de donatione inter viuos, quæ secũdũ omnes dicitur, quoties quis nulla subsistẽte causa, sed propter meram liberalitatem donat alteri pecuniam, vel aliam rem, eam tradendo, vel promittendo pacto nudo, vel per stipulationem, vt colligitur ex titu.ff.& C.de donatio.& ex l.1.& per totum tit.4.de donatio.p.5.declarat optimè Anto.Gom.lib.varia.resolu.tom.2.de contractibus.c.4.vbi plenè tractat, an absenti fieri possit, & hęc propriè donatio dicitur, nõ ea quę fit causa mortis, l.senatur.§.sed mortis, & l.non videtur, ff. de donat.caus.mort.notat Tiraq.lib.2.de retractu, §.2. gl. 1.num.9.gloss.& DD.in l.quæ dotis, ff.solut.matrim. vbi etiam dicunt, in dubio potius donationem præsumi inter viuos quam mortis causa, vt & probat Guill.Bened.in rep.cap.Raynutius in verbo, testamentum.4.num.22.& 23.de testament.Greg. Lupi. in l.vltim.glo.1.tit.4.de donatio.p.5.

2 † Sed non erit inutile hic inuestigare, in quo differat donatio causa mortis à donatione inter viuos, & consequenter, an donatio causa mortis vltimæ voluntati potius quam contractui comparetur? & videtur vltimæ voluntati æquiparari, vt Imperator Iustinianus docet in §.1.insti.de dona.& probat tex.in l.vlti. C. de codicill.iuncta.l.fi.C.de dona.caus.mort.& l. non videtur, ff.eo.tit.Sed ex contrario, quod contractui, & donationi inter viuos æquiparetur, probat iurisconsultus in l.tam is.ff.de dona.caus.mort.& l.post legatũ. §.fi.ff.de his quib.vt indig.gl.insignis in l.1.ff.de dote prælega.Quam antinomiã iuris interpretes sedare conantur, distinguentes quatuor tempora, vel casus, primũ ordinationis.& modi ineundi. Secũdum, considerant causam efficiẽtem, & sic facultatem donandi. Tertium, effectum donationis. Quartum eius confirmationem. Quare d.D.Couarr.in rubric.extra. de testamen.3.par.numer.15.& 22 facit tres conclusiones, ex quibus plurima infert, & Franc.Ripa.quatuor in l.2.ff.deleg.1.nu.3.& sequentibus.

3 † Prima conclusio, donatio causa mortis quoad eius initium & ordinationem contractui potius accedit, quam vltimæ voluntati, ex sententia Bal.communiter recepta in l.2.ff.de leg.1.vbi.Iaso.attestatur à nemine nõ recipi hanc Baldi.traditionem, eam quippe sequuntur Paul.Castren.Imol.Cuma.Aretin.Socin. & Iaso. Lancelotus & Franc.à Ripa.ibidem, Guill. Benedi. in rep.cap.Raynutius de testamen.in verbo, testamentum.4.nu.53.Roderic.Xuarez alleg.20.colu.4. versi.præterea corroboratur d.D.Couarr. vbi supra Ant.Gom.tom.2.de contractibus, cap.4. numer. 15.

4 † Ex quo donatio causa mortis inter coniuges non valet, & in hoc est similis donationi inter viuos, quæ similiter non valet, l.1.& per totum, ff.de dona. int. vir.& vxor.& non æquiparatur legato, quia legatum coniugi factum à coniuge valet, gl.in l.1. ff.de dote. prælega.communiter recepta teste eodem d.D.Couarr.de testam.3.p.rubricę nu.1.qui asserit hoc constare ex Doctoribus interpretantibus, l.2.ff.de leg.1. vbi refert Ripam à communi discedere, quippe qui asserat, hac in specie donationem causa mortis legato potius comparari, quã contractui: quia quemadmodum legatum coniugi factum valet, & morte cõfirmatur, ita & donatio causa mortis valet, morteq; donantis confirmatur, vt in l.mortis.4. ff.de donat. caus.mor.Fallitur tamen Ripa, vt existimat d.D. Couarr.d.3.par.rub.numer.2.ex eo quod quælibet donatio mortis causa facta, morte confirmatur, non tamen procedit hoc in donatione causa mortis inter coniuges facta, nisi traditio præcesserit, vt iurisconsultus præmittere videtur in l.sed & interim per totam legem cum sequent.ff.de donat.o.int.vi.& vxo. Bal.in l.executorem num.34.C.de executio.rei iud. Sed de donatione causa mortis non facit mentionem, nisi num.31.hæc autem traditio in legato non exigitur, igitur aduersus Ripam doctrina communis doctorum recipienda est. Sed aduertere oportet, Ripam non discedere à communi opinione, inquit, etenim donationem causa mortis inter coniuges factam, effectualiter loquendo, vt ipse ait, potius legato æquiparari, quam donationi inter viuos, si quidẽ legata vxori facta constante matrimonio effectualiter non valent, donec testator moriatur tũc etenim, mortuo testatore incipiunt sortiri effectum, si reuocata non fuerint.l.4.ff.de adimen.lega.Sic & donatio causa mortis si à donatore nõ fuerint reuocata, morte ipsa confirmatur, & suum sortitur effectum, vt in l. mortis causa, ff.de dona.caus.mor.quasi dixerit, licet legatum valeat ab initio in effectu, tamen non sortitur effectũ, donec testator moriatur & eius morte confirmetur. Eodem modo donatio mortis causa inter coniuges facta valet, vt in l.si cum seruum, §.vltim.& duabus legibus sequ.ff.de don.int.vi.& vxor. cuius verba sunt. Inter virum & vxorem mortis causa donationes receptæ sunt à iure: quia in hoc tempus excurrit donationis euentus, quo vi.& vxor. esse desinut. Sed interim res non statim fiunt eius, cui donatæ sunt, sed tunc demum cum mors insecuta est: medio igitur tempore dominium apud eum remanet, qui donauit. Sed quod dicitur mortis causa donationẽ inter coniuges valere, ita accipiendũ est, vt non solum ea donatio valeat secũdũ Iulianum, quæ hoc animo fit vt tunc res fiant vxoris, vel mariti cũ

mors insequatur, sed omnis mortis causa donatio, hactenus Vlpianus & Cayus. Ecce quemadmodũ omnis donatio causa mortis facta inter coniuges valet. quemadmodum & legatum, sed quoad effectum ipsa donatio, & legatum non valent, donec morte confirmentur, & in hoc donationi inter viuos comparatur ipsa donatio, & legatum, & ita procedit gl. in d.l.2. ff. de dote praelega.
5 † Differunt tamen quia donatio inter viuos inter ipsos coniuges facta, morte donantis non cõfirmatur, nisi traditio rei donatae coniugi fiat, l.1. iuncta gloss. C. de donationib. int. vi. & vxo. l. Papinianus, ff. eo. tit. quod vt communiter receptum tradit Iaso. in l. frater à fratre, ff. de condict. indeb. idem voluit Bald. in l.1. numer. 18. C. de summ. Trinitat. Paul. Castrens. consil. 138. per totum lib.1. vbi egregie interpretatur dictum Papiniani responsum, & quamuis Tiraquel. in lib. de constitu. 1. par. numer. 5. eam legem intelligat procedere in promissione donandi, vt ex ea agi non possit contra haeredes mariti, tanquam scilicet simplex promissio donandi, quae non confirmatur morte: aliud si quidẽ est donare aliud promissio donãdi, vt videre licet apud Ioh Fabri. in §. alij instit. de donationi. & apud eundem Tiraquel. libr. 2. de retractu. in fine num. 48. communiter tamen intelligitur lex illa Papinianus, vt procedat in donatione inter viuos, vtque traditionem requirat, vt morte confirmetur, vt ipse idem Tiraquel. fatetur in d. lib. de constitut. 1. part. num. 49. & 53. ibique discutit, an ficta traditio sufficiat, & latius in 3. par. eiusdem tractatus limit. 7. numer. 18. & sequentibus, & hanc interpretationem communem. d. l. Papinianus, ff. de donationib. int. vi. & vxo. sequitur Paul. Castr. cons. 82. & consil. 192. nu. 2. prope. fi. lib. 2 Boeri. in consuetudi. Bituricẽ. ti. de consuetudine concernente matrimonium, §. 1. colu. 2. Ferdi. Loazes Illerdensis praesul. in l. filiusfam. §. diui. nu. 81. ff. de legat. 1. d. D. Couarru. in rub. extra de testamen. par. 3. num. 3. Ioh. Lupi. in rep. rub. de donationibus int. vi. & vxo. §. 76. in princip. Nec sufficit donatariũ esse in possessione, seu detentione rei donatae, nisi traditio interuenerit, vt egregie probat Paul. Castr. d. cons. 137. lib. primo.
6 † At vero donatio causa mortis inter virum & vxorem facta absque vlla traditione morte confirmatur secundum Bal. in l. & si mortis num. 4. C. ad l. Falci. qui licet loquatur in donatione inter patrem & filium, eadẽ ratio militat in vtraque donatione vt in l. donationes quas parentes, C. de dona. int. vi. & vxo. l. 3. versi. mas si el padre. tit. 4. de donatio. par. 5. & cũ Bal. transeunt Roma. & Ang. in l. si donatione, C. de collat. & in specie in donatione causa mortis coniugi à coniuge facta hoc asseuerat Paul. Castr. consi. 75. n. 2. in fi. lib. 2. Fran. de Are. cons. 74. nu. 10. Ioan. Lupi. in rep. rub. de dona. int. vi. & vxo. §. 76. nu. 2. & §. 77. nu. etiam 2. vbi reddit rationem dicens, quia haec donatio causa mortis habet instar legati, in quod dominium transfertur absq; traditione, l. à Titio, ff. de fur. l. 1. in fi. ff. de Publica. nimirum ergo si idem fit in donatione causa mortis, vt in l. 2. ff. de leg. 1. Ang. in d. l. à Titio, ff. de furt. Si ergo transfertur dominium, necessaria non erit traditio, cum ad alium effectum non fiat quam ad transferẽdum dominium, l. traditionibus, C. de pact. §. per traditionẽ insti. de rer. diuisio. idem voluit Ant. Gome. his non relatis in tomo. 2. variar. resolu. de contractibus, c. 4. n. 18. vers. nono, quia, ex quibus constat opinionem hanc veram esse, & receptam communiter, licet contrariam elegerit dom. D. Couarru. in d. rubric. de testament. 3. par. nu. 2. & seq.
7 † Secundò infero, quod eadẽ donatio causa mortis accedit potius contractui quoad solemnitatem substantialem, quã vltimae voluntati: licet quoad solemnitatem probatoriam accedat magis vltimae voluntati, vt in l. fi. C. de dona. caus. mor. l. vlti. tit. 4. de donatio. p. 5. quam communem esse resolutionem attestatur Roderic. Xuarez alleg. 10. col. 4. in fi. & sequent. requirit enim ad sui formam substantialẽ vtriusq; patris praesentiã ad exemplum contractuum, & solemnem iure communi stipulationem, vel traditionem, vt in dict. l. inter mortis, vbi gloss. & DD. notant. ff. de donationib. causa mortis Anton. Gomez. dict. secundo tomo de contractibus, l. 4. numer. 16. versicul. ex qua resolutione dom. Didac. Couarru. in rubric. extra de testament. part. 3. numer. 13. quod ita explicat Anton. Gomez si res, inquit, donata non fuit tradita, sed per stipulationem facta, competit ipsi donatario actio efficax post mortem donantis contra haeredes eius: si vero res fuit tradita, dominium translatũ est, quãuis reuocabiliter, potest siquidem donator poenitere, quod si non poenituerit, dominium post mortem donantis remanet apud donatarium irreuocabiliter & perfectè, nec tunc aliqua oritur obligatio, vel actio, eo quod traditione fuit contractus consumatus, vt in l. si mortis causa res donata, & in l. qui mortis, & vtrobique DD. ff. de donationib. caus. mort. Nec oberit si dixeris, ex nuda rei traditione non trãsit dominium, nisi praecesserit titulus, vel causa habilis ad transferendum dominium, l. nunquam nuda cum similibus, ff. de acquirend. rer. domin. respondet siquidem Anton. Gomez sat. esse titulum praecessisse re, vel spe. de futuro ratione contractus conditionalis, vel qui aliàs venit perficiendus post mortem contrahentis, vt contingit nostra in specie, citat text. in l. dotis fructus, §. vlti. cum l. sequen. & ibi DD. ff. de iure doti. & in l. contractus, & ibi glossa, C. de fide instrumentor.
8 † Exponamus paulatim hanc secundam illationem. Diximus quoad solemnitatem probatoriam communem esse resolutionem, comparari donationem causa mortis vltimae voluntati, quoniam quinque testes requiruntur, prout in codicillis, vt donatio valeat, vt in l. vlti. C. de dona. caus. mort. & in l. vltim. titul. 4. par. 5. cumque hodie iure regio testamentum, & codicilli fieri possunt cum minori numero testium, nempe, tribus vicinis eius loci, vbi testamentum fit cum tabellione, vt in l. 1. tit. 4. de testament. supra hoc lib. & ibi latius diximus. & supra hac l. glo. 1. numer. 8. similiter valebit donatio causa mortis, quia remissa per legẽ, vel statutũ solemnitate in testamento, vel codicillis, censetur fortiori ratione remissa, & in donatione causa mortis, vt in l. Marcellus, vbi glo. & DD. notant. ff. de dona. caus. mort. l. cum hic status, §. similes, ff. de donatio. int. vir. & vxo. Bald. in l. fi. nu. 6. C. de testamẽ. Iaso. in l. 2. colum. 1. in medio. ff. de lega. 1. Anto. Gomez in tomo de contractibus, c. 4. num. 16. versi. nec obstat. l. fi. & c. vbi rationem reddit, quia cũ effectus donationis huius conferatur in tẽpus mortis, quo in tempore

tempore donans se non potest defendere à falsitate, quæ verisimiliter timeri potest, quare merito maior exigitur testium numerus, maiorq; solemnitas, prout, & eadem ratione, idem statuitur in qualibet vltima voluntate. Hæc ratio placet Fran. Ripensi. in l. 2. num. 6. ff. de leg. 1. in hæc verba, Cogita si dici possit quod forma probatoria potius respicit effectum, & executionẽ, quam ordinationẽ, atq; ideo dicit Bald. in auth. sed nouo iure. C. si cert. petat. quod constito de actu per confessionem partis, non est curandũ de forma probatoria & sic si pars confiteatur donationem causa mortis factam fuisse, donatio valeret, esto quod nõ probaretur per quinq; testes. quod est summè notandũ, si verum est, non tamẽ affirmo propter ea, quæ traduntur in l. nemo potest infra eo. hactenus Ripa. Sed tu vide circa hoc quæ latè discussimus supra hoc lib. tit. 4. de testam l. 1. glo. 4. nu. 6. & sequentibus, vbi probaui solemnitatem testium in vltimis voluntatibus non esse solum solemnitatem probatoriã, sed substantialem, & pro forma esse inductam iure communi Imperatorum quã regio contra, Ferdinandi Mancha sententiã, atq; ideo minimè remitti posse. Ex quo deducitur vera huius conclusionis ratio, nam forma, seu solemnitas probatoria, quoad formam, & substantiam actus, respicit initiũ, & ordinationẽ, & æquiparatur cõtractui, sed quia quod attinet ad probationem respicit effectũ, æquiparatur vltimæ voluntati, cui potius quam cõtractui eo respectu accedit, & hoc sentire visi sunt Ripa, & Anto. Gomez, licèt non ita explicuerint. Quo fit, vt minime procedere possit Bal. sententia in d. authent. sed nouo iure, cũ defectus formæ vltimæ voluntatis suppleri non possit per partes, quia supponitur testatorem noluisse, & sic actum deficere ex defectu voluntatis propter non adhibitam formam à iure requisitã, vt dixi latius in d. l. 1. tit. 4. de testamen. glos. 4. nu.

9 13. supra hoc libro. † Diximus etiam in secunda illatione, in donatione causa mortis requiri pro forma substantiali præsentiam vtriusq; partis, prout in donatione inter viuos, vt in l. inter mortis, ff. de donat. causa mort. donatio siquidem inter viuos si absenti fiat, nemine eius nomine eã acceptante, non vtique valet ante absentis acceptationẽ, atq; ideo interim reuocari potest, etiãsi in ecclesiã, vel piam causam conferatur, ex sententia gl. cõmuniter recepta in l. illud, C. de sacrosanct. eccles. & probatur in l. absenti. ff. de donatio. & in l. si ego, vbi notat Deci. ff. si certũ peta. l. in omnibus in fi. ff. de actionib. & oblig. l. si quis 1. C. de dona. hanc esse communem sententiam fatentur Rube. cons. 132. & Paul. Paris. cons. 77. n. 15. lib. 1. Iaso. in l. qui Romæ, §. Flauius n. 22. ff. de verb. oblig. d. D. Couarr. in rubri. extra de testam. 3. p. numer. 13. Anto. Gom. de contractibus cap. 4. nume. 2.

10 † Fallit vbi notarius nomine absentis eam acceptauerit, acquiritur enim absenti actio vtilis, sine cessione secundum Bart. in l. 1. ff. rem pupi. salu. fore communiter receptum, teste Mari. Soci. Iuni. cons. 118. lib. 2. col. penult. & do. D. Couarr. d. 3. p. rubri. nu. 13. vbi citat concord. & hac in specie donatio, vel venditio absenti facta notario pro absente stipulante, etiam ante ratihabitionem est firma, & ex ea quæritur vtilis actio donatario absenti, ita vt reuocari nõ possit sola voluntate donatoris, aut venditoris, vel quod hæc reuocatio sola nõ impediat donatarij acceptationem secundum Paul. Castrens. cons. 195. n. 2. & 3. lib. 2. Bald. in l. cum a socero vers. caue tibi, C. de iure doti. Deci. cons. 58. col. 2. & cons. 226. in fin. Alex. Areti. & Iaso. in d. §. Flauius. Hæremes Anton. Rube. consil. 117. nu. 4 & Galliaula in rubr. ff. de verbor. obligatio. conclusi. 12. & alij à Tiraquel. citati in tracta. de constituto. 3. par. limit. 30. numer. 49. & d. D. Couarruu. in rub. extra de testament. 3. part. nume. 13. col. 2. & 3. eiusdem numeri, & iterum lib. 1. re-

11 solut. c. 14. num. 11. † Verum si ante ratihabitionem absentis eadẽ res donetur alteri, & ei verè tradatur, reuocata censebitur prima donatio absenti facta, & per notariũ nomine absentis acceptata, licet per cõstitutum ei fictè tradita fuerit, vt Pau. Castr. notat cõsil. 195. nu. 2. & 3. lib. 2. & Deci. cons. 98. & cons. 226. & in l. contractus num. 16 ff. de regul. iur. Curti. Iun. consil. 52. colum. 1. Galliaula in dict. rubric. ff. de verborum obligatio. foli. 12. colum. 2. Socin. in l. 1. §. si iusserim ff. de acquirend. possess. ad fin. & omnium latissimè Tiraquel. in lib. de constitu. 3. par. limit. 30. nu. 8. & 9. & d. D. Couarru. dict. 3. par. rub. de testam.

12 nume. 13. † Et vsque adeo donatio absenti facta notario acceptãte valet, nec per donatorem reuocari potest, cum quoad ipsum sit perfecta, etiam si nondum acceptauerit donatarius, (iuxta l. Aristo. ff. de dona. & l. per fundum, ff. de seruitu. rusti. prædio. & c. si tibi absenti dẽ præbend. in 6. & fatetur expressim Paul. Castrens. d. cons. 195. nu. 2. & 3. lib. 2. Anto. Rube. cõsil. 117. nu. 3. & alij complures à d. D. Couarru. citati. d. 3. p. rub. extra de testament. numer. 13. versi. illud profectò in fine, & iterum libr. 1. resolutio. c. 14. numer. 11.) vt & id obtineat, etiamsi donãs mortuus fuerit quippe cuius hæredes eius personã repræsentant l. 1. §. ex his, ff. de verb. oblig. atque ideo non poterunt donatario acceptanti post mortem donãtis refragari, imo & donationi stare tenebuntur, sicut & defunctus teneretur, vt idem D. Couarr. resoluit ibidem contra Paul. Cast. d. cons. 195. lib. 2. & Ant. Rube. consil. 132. Cassane. cons. 7. nu. 18. Tiraq. de constituto. 3. p. limita. 30. nu. 72. contrarium asseuerantes, satisfaciuntque eorum fundamentis, & iterum. d. c.

13 14 num. 16. † Hæredes autem donatarij ratam habere poterũt acceptationem nõtarij nomine defuncti factam, ad effectum, vt donatio valeat, nec reuocari possit à donãte, vtq; actio vtilis sine cessione quæratur, non verò quoad quærẽdam possessionem per constitutum, vt probat idem Couarr. d. rubric. de testamen. 3. p. num. 13. ad fi. vbi optimam reddit differentiæ rationem, pluriumque authoritate cõfirmat. Mortuo autem donatore donatarius, vel hæres eius acceptare non poterit donationem, quam ipse, vel notarius pro eo non acceptauerat secundum Andr. de Iser. in § donare, qualiter olim feudi alie. pot colu. 5. Greg. Lup. in l. 4. gl. magna in fi. titu. 4. de dona.

14 p. 5. † Cæterum si donatio præsenti fiat & tacenti, valet sine acceptatione, consentire enim videtur tacẽs in his, quæ sibi vtilia sunt. l. qui patitur, ff. mãda. Bar. & Iaso. in l. quæ dotis num. 70. ff. solu. matri. vnde sola sufficit præsentia eius, cui donatio fit ex sententia Ange. cons. 183. col. 2. cui subscripsit Cur. Iuni. in rubri. C. de pact. 1. col. & ibi Fran. Purpura. & in l. rogasti. §. 1. n. 64. ff. si cer. peta. Galliaula in rub. ff. de verbo

bo.obliga.fol.5.colu.1. Quo fit,vt idem fortiori ratione dicendum sit hodie,cum donatio pacto nudo fieri possit,vt in l.siquis argentũ,C.de donatio. quã Angel.opinionem communem esse fatentur. Curti. Iunior.d.rubric.C.de pact.& And.ab Exea.in rubri. ff. de pact.num.98.Iaso.in rubric.ff.de verbo.obliga. colum.3.& ibi Alciat.num.3.& in rubric.C.de pact. Socin.consil.1 colum.4.versi.aliquando lib.1.do. D.Couarruu.in rubric.extra de testament.3.p.num. 13.versic.si donatarius Huberti.Zuchard. in repe. rubric.C.de pact.quæst.6.num.16. vsq; ad num. 59. vbi latè examinat,& ibi Ludouic. Cozadin.nume.5. Hierony.Cagnoli.in l.semper qui non prohibet numer.5.contra Deci.ibi ff.de reg.iur.D.Perez ad Seguram in repe.l.filius dum in ciuitate est n.75.ff. de verb.oblig.& in l.3.ti.8.li.3.ordi.col.1047. vbi citat concordantes,dixi latissimè in stylo cancellariæ tit,

13 1.præemi.17.caus.23.glo.12.num.7.& 8.† Iure autẽ regio per.l.2.tit.16.de obligationibus infra hoc libro,valet promissio absque stipulatione,fieri etiam potest absenti,circa cuius legis intellectum Nostrates nimis contendunt,quidam enim asseuerant donationem,seu promissionem absenti fieri posse eodẽ iure regio,interueniente nuncio,vel epistola, prout iure communi constitum erat,non aliàs,nuda enim pollicitatio,quæ fit absenti,nullam nec naturalẽ quidem obligationem producit,vt in l.1.§.1.ff. de pact. vbi nulla est obligatio,quam non præcessit conuentio,& in l.cum amplius,§.his natura debet.ff.de reg. iur.iuncta.l.consensu cum glo. ff. de actio.& obligationib.quas optimè expendit Did. Perez ad Segurã in repetitio.l.filius dum in ciuitate est numero. 75. ff.de verbor.obligationibus , & quod ex pollicitatione non oriatur naturalis obligatio, tenet Barto. in l.si vnus.§.pactusne peteret numer.16.ff. de pact. & ibi Bald.& Fulgos.Socin.in rubri.ff.de verborum obligationibus,& ibi Lancelot.de Galliaula nume. 189.versicu. secunda sit conclusio , & Bald. Nouellus,ibidem numer.52.Ioann.Crott. in priori lectione n.18. & in posteriori n.11.Alciat.nu.9.& Hieronym.Verius numero.25.& 44.versicul. conclusio est,Iaso.in l.iurisgentium,§. sed cum nulla numer.5. & ibi Ioann.Orosicius numero 25.ff.de pact. Ioann. Baptista Caccialup. in tractat.de pact.quæst.5.princ. in princip Fortu.Garsia in cap.1.de pact. nume.12. versic. prima declaratio.& Vbertinus Zuchardus in repet.rubric.C.de pact. numero.3 .qui omnes hanc esse communem opinionem fatentur,& veram nempe , vt ex pollicitatione non oriatur naturalis obligatio,ac proinde,nec vlla actio, etiam iure canonico,idem voluit Iacob.Niger.in dict.rubri.ff.de verbo obligat.reputans hunc articulum subtilem,&

16 elegantem,licet octo adducat fundamenta in oppositam partem.† Cum igitur pollicitatio non producat obligationem naturalem , nec actionem aliquã ciuilem, vel canonicam iuxta receptiorem sententiam,ergo nec iure regio per dict.l.2.tit.16.de obligationibus infra hoc eodem libro , quandoquidem qui naturaliter non obligatur, non fuit visus se obligare,quod lex regia requirit, vt obligatus maneat, his verbis *en qualquier manera que vno parezca se quiso obligar a otro.* Nam si consensum præstitisset naturaliter obligaretur,l.1 §.cõuētionis, ff. de pact. c.1.eo.tit.vbi Abb.& DD. Nec obstant ea verba entre absentes,accipienda siquidem sunt iuxta formã iuris communis interueniente nuncio , vel epistola, & sequuta acceptatione,hunc intellectum sequitur Didac.Perez ad Seguram in repeti.d.l.filius dum in ciuitate est numer.75.ff.de verbo.obligationi. Gregor.Lupi in d.l.4.glo.magna tit.4.de donatio. par. 5.qui loquitur in donatione,Ioann.Orosicius in l. iurisgentium,§.igitur nuda nume.27.ff.de pact. quam sententiam doctissimi , & famosissimi præceptores Hispani Doctores Peralta,& Ludouicus Mera viua voce dum legerent Salmanticæ,& Pinciæ , sequuti

17 sunt. † Alij verò contrarium opinantur,Imo quod iure regio ex pollicitatione absenti facta oriatur obligatio,& actio,hi sunt Anton.Gomez tomo 2. variarum resolu.de contractibus cap.11.numer.20. 6. casu,& cap.9.numer.3.versi.4.infero,& cap.2.num. 2.vbi in donatione absenti facta loquitur d. D. Couarruu.in relectione cap. quamuis pactum p.2.§.4. num.15.ad fin.de pact.lib.6.versic.& fortasis,Ferdinand.Vazquez Menchaquen.lib.3.de successionum creatione.§.21.num.42.Dida.Perez sibi parum constans in l.3.titul.8.lib.3.ordinatio.col.1046. versic. quod autem,Gregor.Lupi sibi contrarius in l.2. gl. magna tit.11.par.5.d.D.Couarru.de testamen.in rubric.3.p.num.14.prope finem,qui in donatione absenti facta loquitur.Mouentur ex doctrina Anto. in cap.ex parte col.vltima de censi.cui accessit Panor. in cap.qualiter de pactis per text.ibi,& in cap.iuramenti.22.quæstio.5.ex quorum generalitate expendunt ex pollicitatione iure canonico obligationem oriri,pollicitatio enim promissio est l. sciendum §. dictum,ff.de ædili.edi.quam sententiam latè defendit Fortu.Garsia.in l.1.col.2.& 3.ff.de pact. authoritate Romani Pontificis in.cap. si tibi absenti de præbend.lib.6.And.ab Exea idem fulcit lib. pactorum numer.105.& sequent. vbi respondet ad fun-

18 damenta communis opinionis.† Præterea quemadmodum lex ciuilis potuit facere,quod hæres adeundo hæreditatem obligaretur etiam absentibus & ignorantibus,nec posset pœnitere,etiam illis nondũ acceptantibus,l.sicut,C.de repudi.hæred.ita id potuit efficere per contractum,vt optimè considerauit Ferdinand. Vazquez Mencha.de successionum creatio.

19 §.21.numer.13. † Quid dicendum in hac controuersa,& dubia quæstione?Crederem sic esse resoluẽdam,quod ex pollicitatione,hoc est, ex promissione absenti facta,non interueniente nuncio,vel epistola obligatur quis efficaciter iure regio, ita vt ante acceptationem reuocari non possit promissio , & demum sequuta acceptatione competat absenti actio efficax aduersus promissorem,non vtilis,sed directa, vt probat Anto.Gomez tomo de contractibus c.11. n.18.ad finem,sed receptius est, vt competat vtilis, vt probabo infra ti.16.l.2.gl.5.n.13.sed ante acceptationẽ nulla competit absenti actio, licet ex parte promittentis reuocari non possit,vt dixi, vt egregie resoluit d.D.Couar.lib.1.resolu.c.14 num.13.Ferdi. Vaz.li.3.de successio.creatio.c.21.n.43.Quod tu singulariter limita ex verbis,d.l.2.ti.16 de obliga. infra hoc libro,ibi.*En qualquier manera que parezca q̃ vno se quiso obligar a otro.* Vt tunc promissio absenti facta valeat,quoties promissor habuit animũ se obli

grandi

gandi, secus autem si pollicitatio absenti facta fuit io candi causa, post prandium fortè, vel sui causa, aut alias credens forsitam ad eius notitiam non peruenturam, aut sit ex alijs coniecturis iudici constiterit animum se obligandi non habuisse, atque ideo ante absentis acceptationem reuocasse. Quod iudex perpendere poterit ex qualitate pollicentis, & absentis cui pollicitatio facta fuit, vel quantitate rei promissæ, aut ex impulsiua causa. Cum enim obligatio in animo consistat coniecturæ admittuntur. Vnde cũ deficiente animo, & voluntate obligandi non oriatur naturalis obligatio, consequens est, vt nec actio ex lege ciuili, vel regia oriri posit, cum obligatio mater sit actionis, l. licet, §. ea obligatio. ff. de actio. & obliga. mostrum autem esset absque matre nascillam.

20 † Ex quo cauendum est ab Antonio Gomez in tomo de contractibus cap. 9. nu. 1. versi. hodie autem iure regio, dicente, quod ex omni actu, vel promissione, ex qua iure cõmuni nulla oriebatur actio, vel obligatio ciuilis, nec naturalis, hodie oritur vera quoniam falsum est, vt dixi, sine obligatione naturali actionem oriri, lex siquidem regia intelligitur quoties promissor animum habuit se obligandi absenti. Quod autem communiter dicitur ex pollicitatione non oriri obligationem naturalem, est propter præsumptum animum pollicentis nolle se obligari præterquam Deo, & reipublicæ secundum gloss. in cap. scimus 12. q. 1. l. 1. & l. pactum, ff. de pollicita, at præsumptio legis est ipsa veritas quoad exterius forum, l. Imperatores, §. mulier. ff. de probatio. Alciat. lib. 4. de verbor. significatio. pagin. 93. Cassane. in consuetudin. Burgund. fol. 79. col. 4. nu. 25. Hubertinus Zuchard. in rubric. C. de pact. num. 28. Tiraq. in repet. l. si vnquam in verbo, donatione largitus num. 134. C. de reuocand. donationib. quoad Deum vero attenditur veritas, nec de præsumptione curatur, quare pollicitationem absenti factam non seruans peccat. cap. iuramenti. 22. q. 5. cap. licet de voto, Panormi. in cap. cum inter vniuersas de electio. Cæterum iure regio præsumptio ista tollitur, imo ex verbis promittentis ei, qui absens est, præsumitur animus obligandi, iuxta. l. Labeo. ff. de suppellect. lega. nisi aliæ coniecturæ ex aduerso prouenerint animum obligandi elidẽtes, quod nota quia alibi non inuenies ita explicatum.

21 † In donatione inter viuos idem omnino dicendum censeo, vt absenti facta valeat iure regio, nec possit reuocari, nisi ex verbis, & alijs coniecturis constet animum habuisse reuocandi. Post acceptationem verò, & non antea cõpetit actio donatorio contra donantem, nec opus est vlla notarij acceptatione nomine absentis, prout iure communi requirebatur, vt docet Ant. Gomez tomo de contractibus, c. 4. n. 2. & 3. D. Perez in l. 3. titu. 8. lib. 3. ordinamen. col. 1051. d. D. Couarr. in rubric. extra de testamen. 3. par. numer. 14. in fi. Greg. Lupi in l. 4. in gloss. magna ad medium titul. 4. de donationib. par. 5. in hæc verba, si tamen ex verbis donationis constat donantem se velle obligare, vt quia promisit non reuocare, vel iurauit, tunc personaliter obligatur absenti per legem illam, non tamen rei donatæ dominium in eum transfert acceptatione donationis non sequuta. Et ad hoc etiam bene facit, quod respondit Deci. cons. 216. col. vlt. hactenus Gregor. Lupi, quod autem Gregorius ipse antea dixerat, distinguendum censeo iuxta ea quæ numer. 19. diximus quoties ex coniecturis appareret, animum non habuisse donandi, vel se obligandi, tunc nimirum reuocari posse donatio ante acceptationem.

22 † In donatione autem causa mortis, de qua agimus, præsentia donatarij non requiritur iuxta ius regium, potest siquidem fieri absenti, vt probat dom. Didac. Couarruu. in rubri. extra de testament. 3. part. numer. 14. ad finem, & confirmabitur morte ante acceptationem, & post mortem donantis tunc demum actio orietur, cum acceptatio sequuta fuerit, ad exemplum eorum, quæ diximus in donatione inter viuos. Iure tamen communi donatio causa mortis absenti facta absque nuncio, vel epistola, vltimæ voluntati comparatur omnino. Imo etiam si sit donatio inter viuos, & solemnitatẽ vltimæ voluntatis, vtputa quinque testes, vel hodie tres vicinos cum tabellione, textu. est singularis in l. miles ad sororem, vbi id expendunt gloss. & Doctores, ff. de legatis. 2. & in l. cum pater, §. donationis eodem titul. confert textu. in l si donatio. C. de donationibus, & in l. quoniam indignum, C. de testamentis, l. 2. C. com. de legat. Ex quo infer Anton. Gomez tomo de contractibus capitul. 4. nume. 18. in fine, quod omnia disposita in vera vltima voluntate, procedent in donatione absenti facta.

23 † Item quod numero 7. diximus donationem causa mortis fieri debere per stipulationem, intellige de iure antiquo. nam iure codicis pacto nudo fieri potest, & ex tali pacto actio oritur ad exemplum donationis inter viuos, quæ pacto nudo fieri potest, vt in l. si quis argentum, §. vltimo, C. de donationibus, idem ergo erit in donatione causa mortis ex gloss. singula. & vnica in l. cum pater, §. Meuio. ff. de legatis. 2. quam ibi ad hoc notant & commendant Bartol. Alberic. Bald. Paul. & Imol. idem Bartol. & Doctores in l. 1. numero 2. ff. de donationibus causa mortis Angel. Paul. & Moderni in l. 2. ff. de legatis 1. glossa & Doctoris in l. 2. C. de iure dotium, Anton. Gomez citans concordan. in tomo de contractibus capitul. 4 numero 16. illatio. 2. eam dicunt communem Iason. in §. in personam numero 61. & ibi Ludouic. Gomez numer. 4. instit. de actionib. Corneus consil. 107. libr. 4. dom. Didac. Couarruu. de testament. 3. part. rubri. nume. 14. Tiraquel de legibus connubialibus glos. 5. num. 8. & latius in repetitio. l. si vnquam in verbo donatione largitus numer. 20. vbi superfluenter colligit concordantes, quod hodie haud dubie procedit iure regio, iuxta text. in dict. l. 2. titu. 16. de obligatio. infra hoc lib.

24 † Tertio ex hac conclusione infero, filiumfamil. posse patre consentiente donare causa mortis licet testari non possit etiam patre consentiente, l. tam is, §. vltim. ff. de donationibus caus. mor. l. final, titu. 4. par. 5. id etenim contingit ex eo quod donatio causa mortis, quoad initium & ordinationem eius, contractui æquiparatur secundum cõmunem Doctorum sententiam supra numero. 3. traditam.

25 † Nec obstat, si dixeris filiusfamilias contrahere potest, & ex contractu obligari absque consensu patris, præterquam in mutuo, & voto l. tam ex contractibus, ff. de iudi. differt, ergo à contractibus.

bus. Respondet Iaso. in l. senium, C. qui testament. facere poss. penul. col. consensum patris in donatione causa mortis exigi à lege propter patris præiudicium, non ad solemnitatem actus: quod tamen falsum est, quoniam ad solemnitatem, & authoritatem actus consensus patris exigitur, vt fatentur DD. communiter teste Socin. in l. 1. §. fuit quæsitum colum. 4. ff. ad Trebellian. Quo fit vt ipsi patrifamilias donare non possit filius cum non liceat ei in propria causa authoritatem præstare, vt in l. 1. ff. de autho. tutor. vbi gloss. & Bartol. huic adhærent sententiæ, vt patri donare non possit filius, causa mortis, quam esse communem asseuerant Imol. & Socinus in dict. §. fuit quæsitum Corneus consil. 293. lib. 1. Deci. consil. 245. colum. 3. & consil. 279. colum. 2. & in l. senium colum. vltima, C. qui testament. facere poss. vbi attestatur hanc esse receptam sententiam, posse tamen fieri patri ipsi donationem authoritate iudicis, quod & Crottus voluit in l. frater à fratre quæstio. 11. ff. de conditione indebiti, & quamuis Alexandr. & Ripa. in dict. §. fuit quæsitum num. 2. & Paul. Castrens. in d. l. senium, dicens communem, contrarium voluerint, imo quod filiusfamil. donare possit patri causa mortis cum eiusdem patris consensu, prior tamen Bart. & aliorum sententia verior est & receptior, cum ante actum præstari debeat authoritas secundum Imolam Alexandr. & Iaso. in l. si quis mihi bona. §. iussum, ff. de acquirend. hæredi. dom. Didac. Couarruu. in rubric. de testament. 3. part. numer. 7. Nec desunt qui communem hanc & receptam sententiam numer. præcedenti traditam euertere conantur, respondentque ad d. l. tam is. §. vltimo, ff. de donationib. causa mort. vti ibi tentauit Cumanus & Ioann. Crottus in dict. l. frater à fratre colum. penultim. & disputat de ea Iaso. in dict. l. senium numer. 8. & 9. & Segura in repe. l. Imperator numer. 98. vsque ad numerum 105. ff. ad Trebellianum, qui tamen non audent à communi discedere.

26 dere. † Respondeo igitur, donationem causa mortis à filiofamilias factam, non esse omnino similem vltimæ voluntati, cũ nec patris cõsensu testari possit, nec contractui, quandoquidem contrahere possit filiusfamilias, sine consensu patris, donare autem causa mortis non sine eius consensu, vt supra dixi, assumit ergo donatio causa mortis mediam viam, atque ideo patris consensum exigit, vt explicat optimè Socin. in d. l. 1. §. fuit quæsitum ad fin. ff. ad Trebellian. & in dict. l. 2. ff. de legat. 1. cui accessit dom. Didac. Couarruu. in rubric. extra de testament. p. 2. numer. in fine.

27 † Cæterum cum iuxta ius nostrum regium filiusfamilias in patris potestate existens possit, si est legitimæ ætatis, hoc est masculus 14. annorum, & fœmina duodecim, testari, vt in l. Tauri. 4. titul. 4. de testamentis supra hoc libro poterit, iudicio meo, absque consensu patris donare causa mortis, modo in vsufructu bonorum aduentitiorum patri non præiudicet, quemadmodum, nec testando potest præiudicare, vt censet Greg. Lupi in l. 13. glos. 2. titul. 1 part. 6. dixi in d. l. 4. titul. 4. supra hoc libr. in gloss. 3. numer. 3. Probatur hæc opinio ex l. vltima titul. 4. de donationibus part. 5. vbi regula constituitur, quod omnis cui testari licet, poterit & donationem facere causa mortis, sed filiusfamilias potest hodie iure nostro regio testari absque patris licentia vt in dict. l. 4. titul. 4. de testament. supra hoc lib. poterit ergo ex causa mortis donare. Imo facilius permittitur causa mortis donatio, quam testamenti factio, vt in dict. l. tam is. §. vltim. ff. de mort. caus. dona. Si autem respicias ad contractum similiter fieri potest à filiofami. absque patris consensu, vt in l. tam ex contractibus, ff. de indi. ergo idem erit, & in donatione causa mortis. Non tamen, vt dixi, poterit testando, contrahendo, vel causa mortis donando vsufructui patris, quem habet à lege in bonis aduentitijs, præiudicium aliquod inferre, cum duret post mortem filij, vt probaui latius in dict. l. 4. titul. 4. supra hoc libro. glossa. 3. numero. 3.

28 † Instruitur etiam hæc sententia ex l. filiusfamilias, §. vltimo, ff. de donatio. vbi filiusfami. castrẽsia bona causa mortis donare potest sine patris consensu, quia & ex eis testari potest. l. 13. titul. 1. part. 6. l. 3. titul. 4. de donatio. par. 5. similiter ergo cum filius indistinctè testari possit poterit & fortiori ratione donationem facere causa mortis absque patris licentia, casus est in l. Marcellus, ff. de donationi. causa mor. iuncta gloss. in verbo ea etiam, cuius legis verba hæc sunt. Marcellus notat cum testamento relinquendi cui velint adepti sunt filijfamilias milites liberam facultatem, credi potest, ea etiam remissa, quæ in donatione mortis causa fieri debent, dicit glo. in verbo ea etiã, quæ de solemnitate aliàs exiguntur in filiofamilias puta de consensu patris. Præterea filiusfamil. potest absque consensu patris donare inter viuos bona etiam aduentitia, in quibus patri non competit vsufructus authen. vt lice. matri, & auiæ in princip. vbi Bartol. cui subscribunt Paul. & Iaso. numer. 9. versic. 2. vltra Doctor. in l. senium, C. qui testament. face. poss. & Cuman. in l. tam is, §. 1. ff. de donationi. causa mort. Romanus consi. 512. quam opinionem communem esse profitetur Aymon Craue. cons. 92. d. D. Couarruu. 3. par. rubric. extra de testament. numer. 9. in fin. Nimirum ergo si hoc ipsum liceat ei donando causa mortis.

29 † Quarto infertur ex eadem conclusione, vxorem quæ iure regio contrahere nõ potest, nec distrahere vir sui licentia, vt in l. 2. titul. 3. de mulieribus, & earum obligatione supra hoc libr. non posse similiter causa mortis donare, cum quoad eius initium contractui comparetur, hæc fuit sentẽtia Ancarrha. consi. 381. cui subscripsit Alexan. in l. 2. nume. 13. & ibi Socin. num. 7. & Ripa num. 10. hanc dicens communem opinionem, ff. de leg. 1. Abb. consil. 4. lib. 1. Iaso. in §. omnium numer. 29. institu. de actionibus Ant. Gom. tomo de contractib. c. 4. num. 16. illatio. 3. Alexand. Areti. & Barba. in l. 2. ff. de verbor. oblig. Socin. consi. 112. vers. 3. difficultas libro. 1. quod repetitur consi. 171. lib. 2. Guillel. Benedict. in repetition. c. Raynutius in verbo testamentum 4. numer. 35. de testament. Corneus consil. 4. libro. 1. vbi per totum consilium pro vtraq; parte luculenter discutit. Tiraq. de legibus connubialib. glo. 5. quæst. 4. numer. 75. & sequentibus. Quod potissimum procedere asserit nu. 85. si donatio causa mortis facta fuerit præsenti & stipulãti, qua in specie in omnibus accedit contractui secundum Imol. in l. vt hæredibus, vers. item attende. ff de leg. 2. & Deci. cons. 197. colu. 2. quod hac in specie obseruat Greg. Lupi in l. vltim.

tit. 4.

titul.4.de donationib.par.5.in verb , donationes in
fine, dicens secus esse in donatione, quæ fit , sine sti-
pulatione vel pacto., quia tunc magis accedit vlti-
mæ voluntati, vt colligitur ex verbis Bal.in l.1.C. de
30 dona.cau.mor. † Contrarium tamen voluit Ludoui.
Roma.in l.2.ff.de verb.obli.& Iaso.optimis rationi-
bus in l.2.nu.14.& seq.ff.de leg.1.quas refert alijs ad
ditis Tiraq.de legi. connub.glo.5.n.64.vsq;ad n.74.
Quarum præcipua est, quia licet adultus curatorem
habens non possit absq; eius authoritate contrahe-
re, l.si curatorē habens, C.de in integ.resti.l.4.in fi.ti.
11.de stipulationi.p.5.non tamen prohibetur dona
re causa mortis absq; eius authoritate , secundum,
Bal.& Alexand.in d.l.si curatorem habens, idem vo-
luit Bal.in l.1.in prin.ff.de tutell.& ratio.distra.Ioā.
de Ana.in c.quia ex omnibus colu.15. q.4. extra de
vsu.Iaso.in d.l.2.n.12.ff.de leg.1.Alcia.in l.2. in prin.
n.11.ff.de verb.obli.& iterum in lib.3.de verb.signi.
in 5.axiomate Anto.Rub.cōs.:7.in fi.quorum sentē
tia receptior est, contra Bal. Tamen quod minor cu
ratorē habens non possit donare causa mortis absq;
eius authoritate tenuit ipsemet Bald.sibi contrarius
& Alex.Areti.Ripa.& Cremensis in locis à Tiraq.ci
tatis de legib.connub.gl.5.nu.8:.quibus ipse Tiraq.
31 assentitur, sed tu tene opinionē Bal. † Nam & pupil-
lus, sine curatoris authoritate libere testari potest,
imo & eo inuito & reluctante, idq; etiā in rebus im-
mobilibus, l. Aurelio, §.Cayus iūcta gl.ff.de libe.leg.
l.si frater, C.qui testa.face.poss.gl.Bart.Angel. Imo.
Cuma.Alex.& cæteri in d.l.1.§. fuit quæsitum , ff. ad
Trebe.Bal.in l.1.ff.de tutell. & ratio. distrah.l. cum
pater, §.curatoris, ff.de leg.2.Bal.& alij in l. si frater.
C.qui testam.face.poss.Bal.in l. 1. in prin. ff. de reb.
eorum, & in l.2.C.quan.decreto opus non est, Bal. &
Sali.in l.ea lege, C.de condi.ob caus.Alex. cons.215.
col.1.lib.6.Deci.in l.vlt.C.de pact.Marsil. sing.465.
Alcia.in l.verba contraxerunt, ff.de verbo.signi.Gil
ler.Bened.in rep.c.Raynutius in verbo.Adiectā im-
puberi nu.90.de testam.§.cum ergo insti.qui ex cau.
manu.non licet Tiraq.in l.si vnquam in verbo, dona
tione largitus nu.204.C.de reuocan.dona.Quod po
tissimū obtinere credimus in donatione causa mor
tis, quæ liberius faciliusque reuocari potest, quam te
stamentum, nempe sola pœnitentia reuocatur, §.1.in
sti.de don.l.fi.tit.4.de don p.5.l. non omnis, ff.si cer.
pcta.testamentum autem nō nisi aliud fiat testamē
tum æquè solemne, vt in §.ex eo solo insti. qui.mod.
testa.infirm.Tiraq.de legi.connub.gl.5.nu.73. dixi-
mus supra hoc lib.tit.1.de testam.l.1.glo.10.nu.5. &
32 6. † Mulier igitur, quæ sine authoritate, & licētia vi-
ri contrahere nequit, nō tamen ex hoc prohibita cē-
sebitur donare causa mortis, sicut nec testari prohi-
betur, huius sententiæ author fuit Roma.in l.2.ff. de
verb.obli.& post eum id voluit Soci.ibi col.1.conc.
4.& Alcia.ibidem n.11.& Iaso.in l.2. n.13.ff. de leg.
1.cum pluribus seq.Soci.cons.121.lib.1.& cons.150.
vers.2.principaliter eodem lib.1.Ant.Rube.cons.27
in fi.Alcia.lib.2.de verbo.signi.axiomate 3.quorum
sententiæ libenter accedo, non admittens Greg. Lu
pi distinctionem in d.l.vlt.tit.4.p.5.in verbo, dona-
ciones , in fine ex rationibus superius adductis , &
quia tex.ille in l.vlti.prope finem iuncta.l. Marcel-
lus, ff.de donatio.causa mort.hoc ipsum probare vi-
detur, cum ait, omnis qui testari potest , poterit &
mortis causa donare. Sed vxorem posse absque viri
licentia testari nemo ambigit, cum non sit prohibi-
ta, l.ab ea parte.ff.de proba.l.si quæramus, & ibi Do
cto.ff.de testamen.l.13.titu.1. de testamentis par. 6.
cuius verba sunt. *Todos aquellos aquien n:o es defen-*
dido por las leyes deste nuestro libro.pueden hazer testa
mento. E los otros que no le pueden hazer son estos, &c.
Poterit ergo & fortiori ratione donationem causa
mortis facere, vt constat ex dictis legibus. Imo faci-
lius permittitur cuiprando causa mortis , quam te-
33 stari, vt in l.tam is, §.vlti.ff.de dona.caus.mort. dixi-
mus supra num.24.27.& sequentib. † Quid ergo res-
pondebimus in specie tertiæ, & 4. illationis sup.nu.
24.& 29.traditæ, ad ea quæ diximus in 1.conclusio-
ne nu.3.memorata? Vbi communem esse resolutio-
nem probauimus , donationem causa mortis in his,
quæ eius initium & ordinationem concernunt acce
dere potius contractibus, quā vltimis voluntatibus.
At quòd filiusfami.vel vxor possint, vel non possint
causa mortis donare, ad initium donationis spectat,
quia antequam donatio fiat, inquirēdum est auferri
possit necne, & an authoritate patris, vel mariti fie-
ri debeat, arg.tex.in l.si quæramus, ff.de testam.quo-
modo ergo in filiofami.& in vxore resoluimus ideo
absque vlla licentia posse donare causa mortis, quia
absque dicta licentia iure regio eis testari permitti-
tur, arguēdo ex d.l.vlt.tit.4. par.5.& d.l. Marcellus?
Respondeo hos duos casus sub alia regula , & con-
clusione esse situandos, & collocandos, vt colliges ex
34 conclusione sequenti. † Secunda conclusio donatio
causa mortis respectu causæ efficientis, & sic quoad
facultatem donādi æquiparatur vltimæ volūtati , in
qua traditione duas constituo regulas. Primam qui
testari non potest, nec causa mortis donare.l.1.§.1.ff.
de tutellis, & ratio distrahen.l.discretis, & ibi notāt
Alexandr.& Moderni.C.qui testament.face.possunt,
hæc regula solum procedit in prohibitis testari ex
defectu naturæ secundum Imol.& Ripa.nu.12. in d.
l.2.ff.de lega.1.& Iaso.in d.l.discretis nu.3.C. qui te-
stam.face.poss.& in l.senium nu.8.vbi limitat eo.tit.
Secundam regulam affirmatiuam quicunq; testari
potest, poterit & causa mortis donare.l.Marcellus, ff.
de dona.caus.mor.vlt.ad fin.titu.4.de dona.p.5. sub
hac vltima regula comprehenduntur dictæ duæ spe
35 cies filijfami.& mulieris nuptæ nu.24.& 29.traditæ.
† Ex hac secunda conclusione infertur ad quæstionē
de vsurario manifesto, quam discutiunt DD.in l.2.ff.
de lega.1.& alibi sæpe, nempe vsurarius manifestus
testari prohibetur, nisi præstita satisdatione de resti
tuendis vsuris c.quanquam, §.vlt.de vsur. in 6. queri-
tur, an possit mortis causa donare præstita similiter
satisdatione prædicta? & Bal. in l.executorem nu.11.
C.de executione rei iudi.existimat posse, ea ratione
ductus , quia contractui comparatur quoad cuius
initium, & ordinationem, vt supra numer.3. resolui-
mus, cui accedit Imol. dubius tamen in l.tam is in
prin.ff.de mor.cau.dona.Deci.cons.196.Philip.Pro
bus in d.cap.quanquam num.15. estque communis
opinio teste.Ripa.in l.2.nume.7.& 8.ff.de lega.1. &
verior secundum Soci.ibi num.9.quibus videtur ac-
cedere d.D.Couarru.præmissa distinctione in rubri.
36 extra de testament.3.par.num.11. † Sed glos.in d.c.
quan-

quanquam tenet textum illum procedere in quali-
bet vltima voluntate,quam sequuntur DD.commu-
niter.vt fatetur Imol. in d.l.tam is, ff.de dona. cau.
mort.Ex quo idem Bal.sibi contrarius consil.294.
lib.2.respondit,donationem causa mortis à mani-
festo vsurario factam non seruata solemnitate & for-
ma canonis nullam esse.idem voluit Lapus allega-
tio.125.Laurenti.de Rodulphis in tracta.de vsur. q.
10 .Ioan.de Ana.in cap.quia in omnibus col.16.de
vsur.Franc.in rub.de testamen.in 6.numer.34.à qua
opinione recedendum non esse asseuerat Soci.in d.
l.2.num 6.ff.delegat.1.eo quod fauore animæ consti
tutum fuerit in concilio generali,ne vsurarius absq;
satisdatione testari possit.vt in d.c.quãquam, vnde
nimirum si extẽdatur ad mortis causa donationem.
37 † Hanc vltimam opinionem admittit d.D. Couarr.
d. in rub.de testamen.n.1 .quando ab vsurario fit
donatio causa mortis omnium, vel maioris partis
bonorum,tunc ait præsumi in fraudẽ canonis factã,
vel quando fit in testamẽto, quia eo ipso vltima vo-
luntas verè iudicatur, & non contractus secundum
Soci.& Ripa.d.l.2.ff.delegat.1.Domi.in d.c. quam-
quam,§.vlt.post Paul.Lapũ,& Imol.ibi,de vsur.in 6.
quibus accedere videtur Abb.consi.40.n.2. Quod li
mitat procedere,quando nec donatarij,nec notarij
eius nomine intercessit stipulatio,nam si stipulatio
intercessit donatio causa mortis in testamẽto facta,
vti contractus erit censenda secundum Deci. consi.
38 196. † Sed iudicio meo hæc vltima opinio verior
est,& receptior nulla admissa distinctione,vt dona-
re possit causa mortis præstita satisdatione de resti
tuendis vsuris non aliàs,quia quoad causam efficien
tem,donatio accedit vltimæ voluntati, vt probaui
supra cod.numer.34. Cui enim testari permittitur
cum aliqua qualitate,prout vsurario manifesto per-
mittitur præstita satisdatione, de qua in d.ca.quam-
quam,permittetur etiam donare causa mortis cum
eadem qualitate,vt colliges ex dict.l.Marcellus,ff.de
mor.caus.donat arguendo à fortiori, vel à contra-
rio sensu.quod validissimum est,vt in l.1.§.huius rei,
ff. de offi. eius cui mand. est iuri. dicitur enim ibi,
quod filiusfamil.cui testari permittitur de bonis ca
strensibus absque patris consensu, poterit & eadem
bona castrensia donare,cui voluerit causa mortis,&
remissa censebitur solemnitas,quæ huiusmodi dona
tione à filio famil.fienda exigebatur,hoc est, patris
cõsensus & authoritas,vt in d.l.tam is,§.1.ff.de mor.
cau.dona.Sic & vbi permittitur alicui testari cum
aliqua qualitate,non censebitur ei remissa ea quali-
tas in donatione causa mortis,cum vltimæ volunta-
ti hoc casu potius accedat,quã contractui,vt dixi d.
n 34.† Tertia cõclusio,donatio,causa mortis, quoad
39 effectus vltimæ voluntati accedit, l.vlti.C. de dona-
tio.caus.mort.ibi,& omnes effectus sortiatur, quos
vltimæ habent liberalitates,nec ex quacunque par-
te absimilis eis intelligatur,§.1. institu. de donatio.
l.illud.ff.de mort.caus.donat.ibi, quodcunque igi-
tur in legatis iuris est,id in mortis causa donationi-
bus erit accipiendum,& in l.vltima titul.4.de dona
tionib.part.5.Bald.doctissimè in l.2. ff. delegatis 1.
quem ibi omnes sequuntur teste Ripa. ibidem nu-
mero 15. vbi Iaso. duodecim congerit decisiones
sub hac regula comprehensas numer.19.& sequen-
tibus,eam etiam communem esse attestatur.d.Did.
Couarruu.in rubric.extra de testament. part.3.nu-
40 mer.15.& alibi sæpè Doctor. † Ex qua conclusio-
ne plura deducuntur, primum quemadmodum in
legatis transit dominium ipso iure in legatarium à
morte testatoris absque vlla traditione, vt in l. à
Titio in fin.ff. de furt. & in l. si tibi homo §. cum
seruus, & ibi Doctor.omnes,ff.delegatis 1.l. 34.ti-
tulo 9. delegatis part.6. ita & in donatione causa
mortis,transit enim dominium rei donatę post mor
tem donantis in donatarium absque vlla traditio-
ne,vt in l.1.in fin.cum,l.sequenti,ff. de Publicia. &
ibi gloss.Bald.Angel.& cæteri interpretes,Paul.Ca-
stren.in l.si mortis causa res don.ff.de mor.causa do-
nati.Ioan.de Ana.in capit.quia in omnibus colum.
15.de vsuris Ioann. Lupi in repeti. rubri. de dona-
tionib.inter virum,& vxorem,§.77. numer.2. Bald.
Paul.Alexand.& Iaso.numer.19.in l.2.ff. delegat.1.
d.Didac.Couarru.in rubri.extra de testament. p.3.
numer.15.Roma.Cuman.& alij DD.in l.1.ff. de do-
nationib.caus.mort. Bald. in l.cum hi 1. lectura fin.
col.ff.de transactio.& in l.si mortis,C.ad l.Falcid.An
gel.de Aretio in §.1.in fin.institu.de donation.& Ro
landinus,& eius additionator in tracta.de donatio-
nibus causa mortis finali col.numer.19.Anton. Go-
mez in tomo de contractibus capit.4. numer.17. &
41 Doctor.vbique. † Quod si res donata tradita fue-
rit donatario in vita donantis, statim transfertur
dominium, vt in l. senatus in princip.ff. de dona-
tionib.caus.mortis,& in l.si mortis causa res dona-
ta est,& l.sequent.eod.titu.Ripa.in l.2. numer.15.ff.
delegat.1.d.Did.Couarru.in rubri. extra de testa-
ment.par.3.numer.16.& iterum par.2.in fine, Deci.
in l.non omnis numer.14.versicul.maximè, ff. si cer.
peta.per textu.in l.1.C. de donationib. caus. mort.
Redit tamen ad donantem eo ipso, quod causa do-
nandi cessat,vel ipsa donatio perit,& euanescit, sal-
tem quoad vtilem actionem in rem.d.l si mortis
causa res donata,& l.sequent.ff.de donationib.caus.
mortis vbi Bart.& Paul.Castren.in l. Seya. cum bo-
nis suis,ff.de eod.tit.Cui obstare videtur,quod non lu
cratur donatarius fructus,sed eos restituit, vt patet
ex his,quæ dicam infra hac eadem lege glo.3. num.
42 10.& sequent.vbi satisfaciam. † Secundo conueniũt
legata,& donationes causa mortis, quia sicut in le-
gatis est locus iuri accrescendi,si sint coniuncti lega
tarij,vt notatur in l.re coniucti per Bar.& DD.ff. de
leg.3.ita etiam & in donatione causa mortis locus
erit inter coniunctos iuri accrescendi,l.vnica,§ vlti.
vbi Bar.& alij,C.de cadu.tollen.Bar.& cæteri in d.l.
re coniuncti in fi.secus in contractibus.in quibus cõ
iunctio nõ sufficit,vt oriatur ius accrescendi, pręter
quã in vsufructu.l.1.ff.de vsufru.accrescẽ.Bar.& do-
ctor.in l.si mihi & Titio, ff.de verbo.obli.quod latè
examinat Ant.Gom.lib.vari.reso.tom.1.c.10.n.1.2.
3.& 4.hanc sententiã tenent Imol.& Iaso.in l.2.n.20
ff.deleg.1.Bar.in l.re coniũcti n.69.Iaso. ibidem nu.
251.& Ioan.Crottus nu.145.ff.deleg.3.Anto. Gom.
de vltimis voluntatibus,c.10.nu.7.& iterum de cõ-
tractibus,c.4.nu.17.ad fi.Guill.Benedict. in repeti
cap.Raynutius in verbo,testamentum.4.num.39.de
43 testament. † Tertiò conueniunt, quia sicut delega-
tis detrahitur Falcidia, ita & de donatione causa
mortis

mortis,vt in l.si mortis,C.ad l.Falcid.l.cum pater,§.
eorum,ff.de leg.2.gl.in l.in donationibus, & ibi Bal.
Sali.& alij,C.ad l.Falci.Roma.cons.45.Bar.plenè &
DD.in l.1.§.item si ita,ff.ad l.Falci.in l.qui precio,ff.
de don.cau.mor.Ias in d.l.2.nu.25.ff.de leg.1.Guill.
Bened.d.verbo.testamentũ.1.n.40.Ant.Gom.de cõ
tractibus,c.4.n.17.ver.3.infero d.D.Coua.in d.rub.
de testam.3.p.n.2 vbi id intelligit, quãdo donatio
causa mortis fit in testamento,vel codicillis,non au-
tem si fiat extra testamentum,vel codicillos, ex d.l.
in donationibus iuncta.l.donationes quas parentes,
§.pen.C.de dona.int.vi.& vxo.ex his quæ notat Ioã.
Annibal.in l.post contractum n.348.ff. de donatio.
Sed tu considera,quod iura quæ allegat d.D.Cauar.
loquuntur in donatione inter virum, & vxoré,vt ex
d.l.donationibus,& d.l.donationes quas parentes,
constat:ex qua nimirum non detrahitur Falcidia, ni
si in testamento,vel codicillis donatio fiat, quie tũc
donatio assumit naturã,& vim vltimæ voluntatis,vt
dixi sup. n.37.per leges sup.citatas.In donatione au
tem causa mortis secus esse videtur,quomodocumq;
enim fiat,postquã facta est, legato comparatur iuxta
communem sentẽtiam,vt dixi supra n.39. atq; ideo
ex ea Falcidia detrahitur,sicut ex legato, nec aliter
distingunt Doctores in hac specie loquentes, sed in-
distinctè loquuntur per l.si mortis,C.ad l.Fal. & l.2.
& fi.C.de don.cau.mor.& l.cum pater,§.eorum,ff.de
44 leg.2. † Quartò cõueniunt,quia donatio causa mor
tis sicut & legatũ valet absq; insinuatione etiam si
summã quingentorum solidorum excedat, vt in l.vl.
C.de don.caus.mor.dicam latius infra eadé.l gl. vlt.
n.9.Quintò,quia quemadmodum in legatis sub con
ditione negatiua relictis habet locum cautio Mutia
na,vt in l.Mutianæ cum similibus, ff.de cond. & de-
monst.veluti siquis legat aliquid sub conditione, vt
legatarius capitoliũ non ascẽdat,ne vè doté repetat,
cũ huiusmodi conditiones impleri non possint vsq;
ad vltimum vitæ spiritum,vt quis possit consequi le-
gatũ ante conditionis implementũ, debet cautioné
præstare Mutianã de nõ ascendẽdo capitoliũ,vel de
non repetendo doté. Hæc eadem cautio præstatur
in donatione causa mortis sub negatiua conditione
facta,vt in auth.de nupti.§.præfatæ autem, collatio-
ne 4.Ex quo id expẽdit Bal.in auth.cui relictũ.§.no-
tab.C.de ind.vidui.tollen.quem cæteri sequũtur,Ia-
so.in d.l.2.n.23.ff.de leg.1.Ant.Gom.tom.2.variar.
resolu.de contractibus,c.4.n.18.illatio.5.Guill. Be-
ne.in c.Raynutius in verbo,testamentum.4.n.40.de
testam.In contractibus autem huic Mutianæ cautio
ni locus non est,vt notatur in l.1.C.de pact. & in l.
siue apud acta.C.de transactio.& ibi glossa. & DD.
45 †Sextò conueniunt,quia quemadmodum in vltima
voluntate impossibilis conditio reijcitur de dispo-
sitione,vt in l.1.ff.de cond.insti.& in l.2.ff. de condi.
& demonst.cum similibus,ita & in donatione causa
mortis,vt in l.quæ sub conditione.§.hoc edictum, ff.
de cond.& demons.quem tex.cõmendant.Bal.Imol.
& cæteri interpretes in l.1.eiusdem tituli Imol. &
DD.in l.impossibilis,ff.de verb.oblig.Ant.Gom.to-
mo de contractibus c.4.nu.18.illatione.7. Secus est
in contractibus,l.impossibilis,ff.de ver.oblig. Guill.
Bene.in d.c.Raynutius verbo,testementũ.4.n.39.de
testam.Ripa.in l.2.n.6.in fi.ff.de lega.1.Septimò ca-
pacitas,vel incapacitas donatarij causa mortis ins-
picitur tempore mortis donãtis,sicut in vltima vo-
luntate.l.in mortis causa donationibus, & ibi notãt
gl.& DD.ff.de dona.cau.mor.Ant.Gom.d.c.4.n.18.
46 illa.8.in d.tomo de contractibus. † Octauò cõueniũ
donatio causa mortis,& legatum, quia sicut legatũ
alienatione volũtaria per testatorem facta rei lega-
tæ reuocatur,& non per alienationẽ necessariã,vt in
l.rem legatã,& ibi DD.ff.de adimen.lega.l.fidei cõ-
missa.§.si rem,ff.de leg.3.l.17.tit.9.de legatis p.6. Et
si alienatio rei legatæ fiat donando eã rem alteri vo
luntariè,vel ex causa necessaria,reuocatur indistin-
ctè legatum, quia in necessitatibus nemo liberalis
existit,vt in d.l.rem legatam,& in l.40.ti.9.p.6.Quæ
sententia procedit etiã si alienatio voluntaria rei le
gatæ inutilis sit,vt in l.legatum,§.pater hortos, ff. de
adim.lega.atq; etiãsi rem legatam post alienationé
testator redemerit.l.cum seruus,vbi Bar.notat.ff.de
adim.lega.Ang.Pau.& Ias.in l.qui post.C.de leg.Noc
refert,an legatum sit expresse factum,an tacite,quia
vtroq; casu per alienationem voluntariam etiã inu
tilem reuocatur secundũ Imol.Alex.& Areti.in l.ser
uum filij,§.si idẽ seruus,ff.de leg.1.licet ibi dissentiãt
47 Ang.Pau.& Ias. † Ita & donatio causa mortis spirat
per alienationem voluntariam rei donatæ,l.illud.ff.
de dona.caus.mort.Dyn.in l.Stichũ qui meus erit,ff.
de leg.1.quem ibidem sequuntur Bal. Imol. Rapha.
Aret.Alex.& Ias.n.28.& seq.vbi hoc confirmat plu-
ribus rationibus,& authoritatibus,idem Ias.in l.qui
post,C.de leg.Alex.& Iaso.nu.21.in d.l.2. ff.de leg.1.
Hypoli.singu.136.Alcia.eam dicens communem in
l.non omnis,ff.si cert.peta.contra.Decium ibi, Ant.
Gom.de contractibus c.4.nu.18.illat.16.Cassan. in
cõsue.Burgun.rub.7.§.5.in verbo,ne ordennace,n.4
d.D.Couar.in rub.extra de testam.p.2.n.19.Vbi hãc
receptam sententiã limitat procedere in dispositio
ne speciali alienationis rei donatæ,secus si disposi-
tio alienationis sit generalis,vel vniuersalis,veluti si
facta donatione causa mortis alicuius rei fiat postea
generalis hæredis institutio,non enim censebitur ex
hoc derogatũ donationi causa mortis,atq; idem di-
cendũ erit in qualibet alia generali alienatione, vt
respondit Areti.cons.74.col.pen.cui subscripsit Ai-
48 mon.Sabillia.cons.144.nu.10. † Nono conueniunt,
nam sicut mulier nubens infra annum luctus non po
test ab extraneo capere in vltima voluntate,ita nec
per donationem causa mortis, licet per donationẽ
inter viuos capere possit,l.1.cum glo.in verbo, do-
nationem,&ibi Bal.expendit,C.si secundo nupserit
mulier,similis in l.cum hi.ff.de transact. Ias. in d.l.2.
n.22.ff.de leg.1.Guill.Bened.in c.Raynutius in ver-
49 bo,testamentum.4.n.39.de testament. † Decimo si-
cut rupto testamento per contra tabulas conseruan
tur legata relicta cõiunctis personis per titulum, ff.
de legatis præstan.ita & conseruatur donatio causa
mortis,l.3.in prin.& ibi Bar.ff.de legatis præstan. Ia
so.in d.l.2.n.26.ff.de lega.1. Vndecimo sicut patro-
nus acceptans legatũ repellitur à bonorum posses-
sione contra tabulas aduersus testamentum liberti,
l.2.C.de bon.poss.con.tab.ita & acceptans donatio-
nem causa mortis,l.si vero.§.seruo,& §.sed si mortis,
ff.de bon.libert.Duodecimo,sicut in codicillis non
pont.directo relinqui hæreditas,ita nec in donatio-

ne causa mortis,l.licet inter priuatos, & ibi Bar. Ias. & alij,C.de pact.Ias.in d.l.2.n.16.ff.de leg.1.
50 † Decimotertio,actio competens ex donatione causa mortis licet verè stricti iuris sit,in pluribus tamé actioni bonæfidei æquiparatur, vt in l.Seya in prin.& ibi gl.singularis in verbo cõstituto,ff.de don.cau.mort. quam ibi sequuntur,& cõmendant DD.& Rom. singul.117.Ias.in§.actionũ n.14.inst.de actio.Dec.in c. cũ venerabilis n.12.in fi.extra.de exceptio.Ias.in d.l. 2.n.24.ff.de leg.1.d.D.Coua.in rub.extra.de testam. 3.p.n.18.sicuti in actione ex testaméto, quæ cõpetit pro legatis,licet enim sit stricti iuris,in multis tamé bonæ fidei esse cẽsetur.Népe,quia fructus& accessiones veniũt à tépore moræ,sicut in alijs bonæfidei iudicijs.l.in minorũ,vbi gl.& DD.C.in qui cau. in integ.restit.nõ est necessaria,Bar.in l.si hæres,ff.de eo, quod cer.loco Ias.& Cona.vbi sup.Guill.Ben.in rep. c.Raynutius in verbo testamentũ.4.n.38. de testam.
51 † Cuius occasione inuestigare oportet,quæ actio cõpetat pro donatione causa mortis (nam pro legato certũ est tres cõpetere actiones,ex testaméto,reiuẽdicationẽ,& hypothecariã.l.1.C.cõmu.de lega.l.26. ti.13.de pignoribus p.5.) Doctores cõmuniter asserunt actionẽ ex testamento cõpetere,si donatio causa mortis fiat in testaméto,vel codicillis,l.1.C.de dona.cau.mor.si verò fiat,extra testamẽtũ, vel codicillos per stipulationẽ,cõpetit actio ex stipulatu,si fiat pacto nudo,cõpetit cõdictio ex lege siquis argẽtũ.§. vlti.C.de donatio.in quo videtur,cõtractui similem esse,vt aduertit Sali.in d.l.1.C. de dona. cauf.mort. Deci.cons.196.ad fi.Guill.Bene.in rep.c. Raynutius in verbo testamentũ.4.n.37.de testa.d.D.Couarr. d. 3.p.rub.de testam.n.17.
52 † Quinimo asseuerant præfati Doctores,dempto.Benedicto,q̃ si donatio causa mortis fiat,in testaméto accedente stipulatione, vt cõtractus iudicatur,& cõpetit actio ex stipulatu, non actio ex testamento.vt sensit Bar.in l.tã is,§. vlt. ff.de don.cau.mor.siquidẽ,& in testamento contractus fieri potest,gl.Bar.& alij in l.hæredes palã, ff. de testam.Bar.in l.cũ quis decedens.§.codicillis, ff.de leg.3.Rom.cons.51.estq; cõmunis opinio teste Nico.Boer.decis.353.col.2.Rom.cons.171.Tiraq.more solito plures addit concordantes,& quærit,an cõtractus reuocari possit,& an rupto testaméto valeat de legib.connub.gl.5.n.101.102.& 123. idẽ voluit d.D.Couar.eo non citato.d.3.p.rub.de testam.n.17.
53 † Nec cõpetit tacita hypotheca.l.1.C.cõmu.de leg. pro donatione causa mortis,cũ hoc non sit iure expressum,vt Bal.cẽset cõs.248.li.5.quẽ sequitur Rip.in l.2.ff.de leg.1.n.16.dubitãs tamen,d.D.Couar.3.par. rub.de testam.n.17 in fi. Sed ad hæc omnia respõdere licebit,actiones pro donatione causa mortis solũ differre nomine ab actionibus,quę pro legato cõpetũt,sed nõ effectu.cũ omnes instar habeãt bonęfidei,licet sint stricti iuris.vt sup.n.50.diximus.Etsi dixeris hypothecariã plures habere effectus, qui personali non cõpetunt,fateor, sed hoc respicit confirmationẽ donationis causa mortis non effectum,sed quoad confirmationẽ contractui cõparatur.cũ aditio hæreditatis necessaria nõ sit ad eius confirmationem,vt in sequẽti conclusiõe resoluã.At pro legatis, vbi aditio hæreditatis necessaria nõ est ad eorũ confirmationẽ,prout fit hodie stãte lege regia.2.tit.4. de testamẽtis supra hoc lib. non cõpetit hypothecaria, nec actio ex testamento,sed cõdictio ex lege, quod tamen latè ibi examinauimus gl.14.n.17.18. & 19. & ibi aliter resoluimus,quare hîc nõ repeto.reiuendicatio.autẽ proculdubio competit pro donatione causa mortis,quãdoquidem rei donatæ dominium recta via trãsit à morte donãtis in donatariũ absq; vlla traditione,vt in d.l.2.ff.de Publicia. in rẽ actio, cum traditis supra hac gl.n.41. ex quo ad asseuerat Guill.Bene.in rep.c.Raynutius in verbo testamentũ 4.n.39 vers.actio autẽ extra de testa.
54 † Decimoquarto conueniunt,quia sicut testari nõ potest minor.14 annorũ,vt in prin.insti.quib.non est permiss.face.testamen.ita nec ei licebit donare causa mortis,l.1. in prin.ff.de tutel.& ratio,distrah.Guill.Bene.d. verbo testametum 4.n.29.
55 † Decimoquinto,quemadmodũ agnoscens legatum in testamento relictũ nequit, illud improbare,vt in l.nihi,ff.de in offi.testam. ita & non poterit donatarius causa mortis testamentum impugnare,si donationem mortuo donatore acceptauerit,etiam à testamento separatam,casus est singularis in l.si vero,§.si seruo vers. sed si mortis.ff. de bon.libert.Guill.Bene.in d.c.Raynutius verbo testamẽtũ.4.n.40.de testam.
56 † Decimosexto,quemadmodũ minor.25.annis, qui fecit testamentũ non potest aduersus,illud in integrũ restitui,vt notatur in l. Aurelius,§.Cayo.ff.de libera.lega.ita nec contra donationem causa mortis,secundũ Bal.in l.1.§.1.ff.de tutell.& ratio,distr.Bene. d. verbo testamẽtum.4. n.4. Ripã in d.l.2.n.16.ff.de leg.1.
57 † Decimoseptimo cõueniunt,quia à donatario causa mortis legari, vel fideicõmitti põt,sicut à legatario.l.cũ pater,§.1.ff. de leg.2.Rip.in d.l.2.n.16.ff.de leg.1.imo etiã secundũ eũ donatario causa mortis substitui potest eo modo, quo declarat Bar.in l.si cui mortis,ff.de donat.cauf. mor.tex.in l.vt hæredibus,ff.de leg.2.explicat melius Ant.Gom.tom.de contractibus, c.4.n.18. illatio.6. alias cõuenientias colliges ex superius traditis,quas curiosus lector facile adinueniet.
58 † Quarta & vltima conclusio,donatio causa mortis quoad eius confirmationem cõtractibus potiusquam legatis accedit secundum communem sententiam Doctorum, nam legata requirunt hæreditatis aditionem,vt plenè cõfirmentur,l.nemo,ff.de reg.iur.l.eam quam, C.de fideicom.donatio vero causa mortis sola morte absq; aditione confirmatur glo.in l.post legatum §.pen.ff. de his quib.vt indig.& ibi Bar.Alexa.in l.2.col.2.ff. de leg.1.& in l.qui Romæ,§.Flauius nu.10.ff.de verb. oblig.Imol.in l.vlti.ff.de dona.cau.mor.Pau.à Montepico in l.in quartam col.21.ff.ad l.Falcid. Ripa.in l.2.n.18.ff.de leg.1.Dicens post Imol.in d.l.vlti. ff. de don.cauf.mor.hoc procedere,vbi donatio fit extra testamentum,nam si in testamento fiat, aditionem hæreditatis requirit, atq; ita intelligendam esse cõmunem assertionem attestantur Imol.& Ripa in locis paulo ante citatis,& d.D. Couar.in 3.p. rub.extra.de testam.n.22.quamuis dubitent Imol.in d.l.fi. ff.de don.cau.mor.& Ioan.de Ana.in c.qui in omnibus col.14.de vsur.Eo aũt casu,quo aditio hæreditatis necessaria non est,donatarius agere debet aduersus curatorẽ hæreditati iacenti datum,vel cõtra hæredes legitimos ab intestato,vt inquit, Bal.in l. cum virum,C.de fideicõ.Rip.d.l.2.nu.18.ff.de leg.1.d. D. Couarru.

Couar.d.2.p.rub.de testa.n.22.Soci.in l.1.n.14.ff.de leg.1.qui optimè loquitur, diximus supra hoc li.ti.
59 de test.l.1.gl.14.n.12.& seq.†Iure autē regio, quoad cōfirmationē donatio causa mortis accedit vltimæ voluntati, vltima enim quæq; voluntas confirmatur morte, nec ad eius confirmationē vllam exigit aditionē hæreditatis, vt in d.l.1.tit.4.de testa.supra hoc lib.vbi dixi in gl.14.ita & donatio causa mortis etiā si in testamento fiat, morte sola confirmatur, etiamsi aditio hæreditatis non fiat ab hærede instituto, vel à venientibus ab intestato, vt dixi in d.glo.14.num.5.

GLOSS. III.

1 *Donatio causa mortis sola pœnitentia reuocatur, etiam si fuerit acceptata.*
Donatio causa mortis non est perfecta ante mortem donatoris, ibidem.
2 *Donatio causa mortis per stipulationem, vel pactum facta, etiam traditione sequuta sola pœnitentia reuocatur.*
Donatio causa mortis quot testibus reuocetur? & quare, secus in testamento? ibidem.
3 *Donatio causa mortis reuocatur si prius decesserit donatarius.*
4 *Donatio causa mortis reuocatur præsenti facta per reconualescentiam, vel periculi euasionem in quo erat tempore donationis, secus si eo tempore non erat in periculo.*
5 *Donatio causa mortis absenti facta vltimæ volūtati in omnibus comparatur, quare per conualescentiam non reuocatur sicut nec testamentum.*
Donans causa mortis præsumitur se potius velle habere rem quam donatarium, ibid.
6 *Donatio causa mortis alienatione rei donatæ reuocatur.*
Donatio causa mortis, an reuocetur propter inimicitias superuenientes? ibidem.
7 *Donatio causa mortis reuocatur per professionem donantis quæ mortis comparatur.*
8 *Donatio causa mortis reuocatur ex aliqua causa ex supra dictis si ita conueniat.*
9 *Donatione causa mortis reuocata, an reuertatur ipso iure dominium in donantem.*
Dominium vbi transit ex solo titulo absq; traditione, eodem modo retransfertur facta resolutione contractus, ibid.
10 *Donatione causa mortis reuocata, an fructus lucretur donatarius rei in vita sibi traditæ?*
11 *Fructus percipiens de voluntate domini, vt in precario, & commodato, an restituere teneatur.*
12 *Fructus an lucretur is, cui facta est traditio ex contractu conditionali cōditione pendēte si postea deficiat conditio? & num. sequent.*
13 *Donatarius causa mortis re tradita in vita donantis efficitur rei donatæ dominus.*
Fructuum acquisitionem non præstat titulus reuocabilis, ibidem.
Conditione deficiente res restituenda est cum fructibus, ibidem.

c *O retenerla para si si quisiere.* Nota ex lege ista q̄ donatio causa mortis pōt per pœnitētiā reuocari, vel eandē rē donādo alteri, vel sibi retinēdo, cuius ratio est, quia cū huiusmodi donatio nō sit valida, nec perfecta, nisi post ipsius donatoris mortem, meritò antea pōt libere reuocari, vt hic, & in l.Marcellus, §.Paulus & l.mortis causa donatio, & l.qui mortis, ff. de do. cau.mor.l.vlt.ti.4.p.5.l.nō omnis, ff.si cer. pet. quod procedit etiāsi donatio per donatariū fuisset accep tata, vt in l.mortis caus.4.ff.de don.cau.mor.l.2.iuncta gl.ff.eo.ti. Atq; etiāsi nōdū cōualuerit donator, vt cōstat ex d.l.mortis causa donatio.d.D.Coua.in rub. extra.de testa, 2.p.n.23.& sic donatio causa mortis sola volūtate reuocari pōt, secundū Corn.cons.237.
2 col.2.li.4.Dec.in l.nō omnis n.9.ff.si cer.pet.†Quod procedit, siue donatio facta fuerit per stipulationē, vel pactū, siue per traditionē, adhuc enim pœnitētia & sola volūtate donātis reuocatur, vt notat Petr. de Ancha.cons.75.col.2.Deci.in l.nō omnis nu.10.ff.si cer.pet.& antea n.9.dixerat duos dūtaxat sufficere testes ad probādā pœnitētiā, & reuocationē donationis causa mortis, licet donatio ipsa quinq; testes requirat, vt in l.vlt.C.de don.cau.mor.& l.fi.tit.4.de donationibus p.5. Et hac in specie fallit regula.l. nihil tā naturale, ff.de reg.iur.& c.1.eo.tit.in 6. vbi statuitur, quod omnis res per quascumq; causas nascitur, per easdē dissoluitur, atq; ideo in reuocatione testamēti tot testes requirūtur, quot & in eo cōficiēdo vt notauit Accursius in l.cū proponeretur, ff.de leg.2 Dec.in d.regula nil tā naturale nu.2. secus in donatione causa mortis, vt dixi. Ratio differētiæ est, quia ad reuocationē testamēti sola volūtas cōtraria non sufficit, nisi per solemnē volūtatē id fiat, vt in §.ex eo inst.qui.mo.testa.infirm.& in l.hęredes palā, §.siquid post, ff.de testa.dixi late in l.1.gl.1.n.5.& seq.ti.4.de testa.sup.hoc li.donatio aūt causa mortis sola cōtraria volūtate reuocatur, vt probaui in gl.pręced.n.31. quare ad explicandā volūtatē duo nimirū sufficient
3 testes.† Secundo reuocatur donatio causa mortis, si prius decedat donatarius, q̄ donator.l.1.& l.si mortis causa res donata.ff.de mor.cau.dona.l.nō omnis ff.si cer.pet.§.1.inst.de don.l.vlt.ti.4.de don.p.5. nō enim trāsit donatio ad hæredes donatarij, vt proba-
4 ui sup.eo.gl.nu.7.† Tertio reuocatur, si cū donator esset infirmus, vel in aliquo imminēti periculo cōstitutus tēpore donationis, postea cōualuit, vel à periculo euasit: ipso enim iure hac in specie reuocata cēsetur, sed si nō erat infirmus, vel in periculo cū donauit, etiāsi postea infirmetur, vel in periculo extiterit & demū cōualuerit & à periculo fuerit ereptus, non reuocatur donatio, vt in l.nō omnis, vbi Paul. Cast. & Deci.notāt nu.5.& Moderni declarāt optime, ff. si cer.pet.tex.est solemnis in l.si is seruus, ff.de dona. in vi.& vx.& in l.vlt.ti.4.p.5. qui sic debet intelligi, vt arbitratur.d.D.Couar.in rub.de testa.3.p.n.23.&
5 Ant.Gom.in tom.de contractibus.c.4.nu.19.† Qui hoc etiam intelligit, quoties, donatio præsenti facta

fuerit

fuerit causa mortis,secus si absenti,quia tūc, cum in omnibus æquiparetur vltimæ volūtati, vt in l.miles ad sororē,ff.de leg.2.instruit Ant. Gom.in d.c.4 nu. 18.in fi.nō reuocatur per conualescentiā, vel euasionem à periculo,sicut nec hac occasione vltima reuocaretur voluntas,arg.tex.in l.fi.C.de posthu. hæred. inst.vbi id expendūt Bal.& Alex.idē Alex.in l.sancimus,C.de test.& Corn.cōs.68.n.15.& 16.lib.3. Dec. in d.l.non omnis nu.5.Cuius ratio est, quia donans causa mortis potius desiderat rē ipsum habere quā donatariū,l.1.& l.senatus,ff.de don.cau.mor. eo igitur conualescente nō debet res apud donatariū per
6 manere.† Quarto,reuocatur donatio causa mortis, si donans rē donatā alienet, vt probaui supra in gl. præced.n.46.& 47.discutit Deci.in l.nō omnis n.14. ff.si cer.pet.Quinto reuocatur,vt ibi ipse Deci. subdit nu.15.propter inimicitiā superuenientē,sicut fit in legatis,vt in l.4.§.vlt.& l.sequē.ff.de adim. leg. cui sententiæ suffragatur tex.in l.Marcellus,§.Paulus,ff.de don.caus.mor.ibi,ad instar.legatorū reuocatæ sunt, sed gl.ibi & DD.interpretantur verbū illud reuocatæ,idest,redactæ,quare Deci.in d.l.non omnis n.15. ab hac opinione discedit,& asseuerat inimicitias superuenientes absq; expressa reuocatione nō sufficere,vt in donatione inter viuos asseuerat Imperator in l.vlt.C.de reuoc.dona.attestatur tamen Deci.Modernos tenere contrariū, imo quod expressa reuocatio non exigatur,sed hoc iudicio meo iudex æquus
7 arbitrabitur.†Reuocatur etiā donatio causa mortis per professionē donātis,& ingressum religionis,quæ morti comparatur,l.Deo nobis,C.de Episc.& Cleri. sed contrariū tenet Rod.Xua.alleg.20.col.6.ver.for
8 tè aduocatus.†Est tamen aduertendū non reuocari quandoq; donationē causa mortis per pœnitentiā, neq̄ conualescentiā,nec præmoriente donatario,nēpe,si facta fuerit ab existenti in periculo, vel egritudine,& conuenerit inter eos de nō reuocando ex his causis:inspicitur siquidē in donationibus causa mortis,qđ inter partes đ reuocatione agitur,vt in l.si alienā,§.Marcellus,& ibi Bar.& DD.ff.de don.cau.mor. d.D.Couar.in d.3.p.rub.de test.nu.23. Qui nu. præcec.aliter limitat,vt donatio causa mortis, etiāsi expressim donantē pœnituerit, nō reuocatur donatore ipso decedēte absq; vllo hærede ex testamēto, vel ab intestato,arg.l.1.ff.qui sine manu. ad lib. proueniūt,cuius verū intellectū latè examinat ipse idē Couar.d.3.p.rub.n.24.ad quē vos relego. † Sed in hac
9 tractione quæri solet, an reuocata donatione causa mortis expresse,vel tacitè reuertatur ipso iure dominium in donatorem? Respnodeo reuerti:quo fit,vt ad rē traditā recuperādā cōpetat donatori vtilis saltē reiuēdicatio,vel cōdictio ob causam, vel sine causa, vt in l.si mortis causa res donata est cū l.seq.ff.de dona.cau.mor.vbi gl.& cōmuniter DD.Greg. Lup. in vlt.ti.4.de donationibus,in verbo, en tres maneras, p.5.Ratio huius est,quia regulariter, vbi transfertur dominiū absq; traditione ex aliquo contractu,eo resoluto,retrāsfertur ipso iure dominiū in alienātem, vt in l.fi.C.de leg.& ibi notant gl.& DD.gl.itē in l.1. in gl.magna in fi.vers.at hic,C.de inoffi.dona. & ibi Bal.Paul.& cōmu.DD.Tiraq.citans concordātes in rep.l.si vnquā in verbo reuertatur n.15. prope fi. C. de reuo.don.Pau.Cast.Imol.& cæteri interpretes in d.l.si mortis causa res donata.ff.de don.cau.mor. & Ant.Gom.tom.de contractibus,c.4.n.20.& d.D.Couar.d.3.p.rub.extra de test.nu.16.dixi aliquid supra
10 hac eadē lege in gl.præced.n.41.in fi.†Hic cōmodissimè sub iungi potest illa hæsitatio,nunquid reuocata donatione,fructus à donatario percepti repetantur?Et iurisconsultus ait repeti posse non solū pendētes,sed & percepto à tēpore factæ donationis in l.cū quis,ff.de condictio.caus.data,cuius verba sunt. *Cū quis mortis causa donationē fecisset,et cōualuisset donator,condicet fructus quoq; donatariū retulit, & partus,& quod accreuit rei donatæ repetere potest* , & ibi notat Bar.Bal.Ang.Pau.Cuma.Alex.& Ias.tex. est etiā in l. videamus.1.§.idéq;est,&ibi cōm.DD.ff.de vsur.Bar. quoq; in l.si mortis causa.ff.de donatio. caus.mortis Ant.Gom.in tom.de contractibus.c.4.n.21. Tiraqu. in rep.l.si vnquā in verbo reuertatur.n.226.C.de reuo.dona.Segur.in rep.l.1.§.si vir n.90.ff.de acq. pos
11 ses.†Cui decisioni opponitur regula,ꝙ recipiēs fructus de voluntate domini ex contractu etiā reuocabili,vt ex cōmodato,precario,vel simili, nō tenetur fructus restituere sequuta reuocatione,vt in l. cōmodato,§.sicut,ff.cōmoda.& in l.Aquilius Regulus, & in l.Lutius,ff.de don.l.Julianus,§.ex vēdito.ver. possessionē,ff.de actio.emp.Bar.in l.3.§. ex cōtrario nu. 5.&ibi cæteri interpretes,ff.de acq.pos.Sed obiectioni respōdet Ant.Gom.tom.de cōtractibus c.4.n.21. ꝙ procedat,vbi actus,seu cōtractus statim valet, & habet effectū,nec suspēditur eius confirmatio post mortē,tūc nimirū si fructus ex volūtate dñi lucretur. At in specie nostra cōtractus donationis causa mortis nō est validus,nec perfectus in vita donantis, sed suspēditur eius cōfirmatio post mortē, vnde si antea reuocetur repetūtur fructus,ita resoluit Bal. in l.cū
12 quis,ff.de condictio.causa.data.†Solet etiā obijci,ꝙ si pēdēte cōditione fit traditio,dominiū trāsit, & recipiēs fructus lucratur, licet postea deficiat cōditio, vt in l.dotis fructus,§.fi.cū l.seq.ff.de iure doti. & in l.sub cōditione,ff.de solutio.Cui respōdet Ant. Go. d.c.4.n.21.ꝙ in dictis legibus reuocatio cōtingit ex defectu conditionis,in nostro verò casu per reuocationē spontaneā donatoris,& nō reddit rationē differētiæ:sed iuditio meo ita reddi potest, qui ante cōditionē impletā tradidit,censetur animum habuisse transferēdi dominiū,& remittēdi fructus,at in donatione causa mortis secus est, propter eius naturam, quæ est vt malit donator se habere rē donatā,quam donatariū,vt in l.1.& in l.senatus post prin.ff.de dona.cau.mor.Sed verius est, ꝙ si pendēte conditione res tradita fuerit,fructus medij tēporis tradētis esse defecta cōditione,nō eius cui tradita est, l. necessario.§.quod si pēdēte,ff.de peri.&cōm.reiuēdi.Rom. singul.538.Titaq.in rep.l.si vnquā in verbo reuertatur nu.225.C.de reuo.dona.Nec contrariū dicit. d. l.dotis fructus in fi.cū l.seq.ff. de iure doti.imo hoc idem probat.d.l.sequens,cū sic ait, *Sed nisi hoc euidēter actū fuerit,credendū est hoc agi,vt statim re sponsi fiant,& nisi nuptiæ sequutæ fuerint,reddantur, intelligitur enim cū fructibus*.Vel cogita,an casus iste cadat sub limitatione singulari, quā ibi tradit Roma
13 nus.†Sed adhuc obstare videtur,quod donata causa mortis,si in vita tradantur,efficiuntur donatarij, & eorum statim acquirit dominium, vt in l.senatus in princ

prin. ff. de don. causs. mor. cum concord. sup. eo. gloss. praeced. traditis nu. 41. Si donatarius efficitur dñs, ergo lucrabitur fructus. Verũ respõderi poterit, donatariũ effici traditione dñm reuocabiliter, sed titulus reuocabilis non praestat acquisitioné fructuũ, vt in l. cũ quis, ff. de condictio. ob caus. vbi id Ang. notat & Alex. & Tiraq. in rep. l. si vnquã in verbo reuertatur n. 228. prope finé, C. de reuocand. don. Praeterea cũ titulus est reuocabilis, cuiusmodi est donatio causa mortis, legatũ, venditio cum pacto addictionis in diẽ, & legis cõmissoriae, & similes, reuocatur res cum fructibus, vt ex pluribus legibus probat idẽ Tiraq. in d. verbo reuertatur n. 226. & nu. praeced. Hoc fundat alia ratione, quia huiusmodi donatio est cõditionalis, nisi reuocetur, ideo deficiente cõditione, perinde est ac si nunquã fuisset donatũ: & defectus cõditionis semper habet oculos retro, videlicet, ad tempus dispositionis ex sentia Signoroli, qui pluribus legibus hoc probat cons. 227. col. pen. vers. praeterea euẽtus, atq; ideò deficiẽte cõditione res restituenda est cũ fructibus, d. l. necessario. §. quod si pendente. ff. de peri. & cõmodo rei uend. l. omnia, §. 1. ff. de legat. 2.

GLOSS. IIII.

Donatio perfecta inter viuos reuocari non potest.

d *No la pueda quitar a aquel q̃ la dio.* Nota quod donatio inter viuos perfecta reuocari nõ potest, concordat. l. si donationẽ, & l. velles, C. de reuocan. don. & l. perfecta. C. de dona. quae sub modo. l. siquis argentũ §. fi. C. de dona. & §. perficiũtur insti eo. tit. l. 4. vers. è quando la donation, titulo. 4. de donationib. part. 5.

GLOSS. V.

1 *Donatiò inter viuos triplici ex causa reuocatur. 1. natiuitate filiorum.*

2 *Donatio inofficiosa tangens legitimam filiorum reuocatur.*

3 *Donatio inter viuos ex causa ingratitudinis reuocatur.*

Ingratitudines causae ad reuocandum donationem quae sint? ibidem.

4 *Donatio ob ingratitudinem reuocatur etiam si conueniat ex ea causa non reuocari.*

5 *Donatio inter viuos ex causa ningratitudinis reuocari non potest ab haerede donatoris, licet ipse eam posset in vita reuocare.*

Iniuriarum actio morte extinguitur, ibidem.

Actiones, quae ex delicto nascuntur, ad haeredes non transeunt, ibidem.

6 *Donationem reuocandi ius remissum cẽsetur si donator illud in vita prositqui neglexerit.*

7 *Donationem reuocandi ius transit ad haeredes, quoties non potuit donator viuens eam reuocare, quia ignorauit, vel propter aliud impedimentum.*

Feudum reuocandi ius quando transeat ad haeredes? ibidem.

8 *Donationem reuocare, an posit haeres donatoris ex causa ingratitudinis, vel non.*

9 *Donatio reuocatur per secundam donationẽ post ingratitudinẽ donatarij, alteri factam.*

10 *Donationem reuocandi ius transit ad haeredes, quoties constiterit donatorem in vita habuisse animum reuocandi.*

11 *Querela non praeparata transmittitur ad haeredes suos, non ad alios.*

Donationem reuocandi ius transmittitur ad suos haeredes etiam non praeparatum, ibid.

12 *Donationem reuocãdi ius non praeparatum transmittitur ad quoscumq; haeredes, si ex pacto, vel aliàs donatio reuocatur ipso iure.*

13 *Donationem reuocandi ius transit ad haeredes, quoties reuocatio petitur propter nõ adimpletam conuentionem.*

14 *Donationem reuocandi ius ex causa ingratitudinis mortuo donatario, an competat aduersus haeres eius.*

Lex vlt. C. de reuocand. dona. explicatur, ibid.

Iniuriarum actio non datur haeredi, nec in haeredem, ibidem.

15 *Actio ex delicto ingratitudinis descendens non datur in haeredes.*

Adulterium viduae, an obijci posit ab haeredibus mariti, ad effectum, vt non lucretur dotem, ibide.

16 *Exceptio competit donatori aduersus haeredes donatarij ingrati bona donata defuncto petentes.*

e *Si no por las razones que manda la ley.* Reuocari potest donatio perfecta inter viuos triplici ex causa. Prima, siquis filios non habens donauit alicui omnia bona sua, vel magnam eorum partem, & postea liberi sibi nascantur, confestim ipso iure donatio reuocatur per superuenientiam filiorum, vt in l. si vnquam, C. de reuocan. dona. & in l. 8. tit. 4. de donati. par. 5. quas leges latissimẽ post alios interpretantur Ripa & Tiraq. in repet. d. l. si vnquam, & Greg. Lup. in d. l. 8. & Anto. Gomez. tomo de contractibus c. 4.
2 num. 11.✝Secunda causa reuocãdi donationem est, siquis habens filios, extraneo cuipiam fecit donationem immensam, & inofficiosam librorum legitimam tangentem, l. 1. & per totum, C. de inoffi. dona. auth. vnde si parens, C. de inoffi. testa. d. l. 8. tit. 4. p. 5 de quo vide Anton. Gomez. in l. 29. Tauri & Carol. Moline. in peculiari huius rei tractatu.✝ Tertia causa reuocandi donationem perfectam est ingratitudo donatarij, l. vltim. vbi gloss. & DD. & potissimum Ripa. C. de reuo. dona. §. sciendum insti. de donatio. l. pen. titu. 4. p. 5. Causae ingratitudinis sunt quinque. Prima, si donatarius manus violentas in donatorem intulerit. Secunda, si grauem, & atrocem iniuriam verbis in eum effuderit. Tertia, si vitae eius insidias parauit. Quarta, si graue damnum, & iacturam in bonis suis dolose, & ex proposito intulerit. Quinta, si modum, vel conditionem in donatione apposi. tam non

Digitized by Google

non adimpleuit,vt expresse disponitur in præcitatis
legibus. Quibus adde,quod siqua alia similis causa
interuenerit,sufficiet ad reuocandam donationem
ex sententia glo.in d l.vltima,C.de reuoca.donatio.
quæ tradit exemplum , si fortè donator peruenerit
ad inopiam,& donatarius sibi alimenta denegauit,
quam sequitur,ibi Cyn.& cæteri interpretes: Anto.
quoq;Gom.to.2.variar.resol.de contractibus c.4.n.
14.confirmatur ex communi doctrina scribentium
in auth.non licet,C.de libe.præteri.vbi si filius com
miserit aliam ingratitudinis causam,præter eas quę
iure sunt expressæ,sibi similem,potest licitè exhære
dari,cui accessit Ioan.Lupi.in rep.rub.de donat. in-
ter virum & vxorem,§.16.numer.9. & 10.alia plura
exempla,& quæstiones plures super hoc tradit per
plures quæstiones Fran.Ripa.lib.3. interpretationũ
c.2.super expositione.d.l.vlti.C.de reuocand.dona.
4 num.21.& sequentibus.† Duo tamen hac in re sunt
aduertenda. Primum,quod licet donator expresse
promiserit non reuocare donationem ex causa in-
gratitudinis,ea promissione non obstante , adhuc re-
uocare poterit,& tale pactum,vel expressa renũcia-
tio non valet , ne inducatur quis ad delinquendum
impunè,argum.text.in l.si vnus,§.illud, ff.de pact.&
in l.conuenire,ff.de pact.dotali.& in specie hoc vo-
luit Bal.in l.vlti.vbi Paul.& Iaso.C.de pact. Specula.
in tit.de dona.§.1.vers.quid si actum est, & ibi Ioan.
And.Sali.& alij DD.in l.pactum,C.de colla.Alex. &
Moder.in l.stipulatio hoc modo concepta,ff.de ver.
5 oblig Ant.& DD.communiter in c.fi.de dona. †Se-
cundum quod aduerti oportere diximus,quod mor
tuo donatore hæres eius non potest donationem re-
uocare ex causa ingratitudinis,vt in d.l.vlti.C.de re-
uocan.dona.& d.l.pen.tit.4. de dona.p.5.l. 1.in fi.C.
de reuoca.don.l.omnimodo.C.de inoffi.test.c.prop-
ter,& ibi notat Panor.nu.4.de donatio.ratio reddi
tur per DD.in d.l.vlti.C.de reuo.dona.maximé per
Ripam ibi num.201.& 202.sub 61.quæstio. quia ius
hoc reuocandi competit donatori ob iniuriam sibi
factam , vnde morte extingitur tanquam iniuriarũ
actio.l.iniuriarum in prin.ff. de iniur.l. si eum,§. qui
iniuriarũ,ff.siquis cautio. Actiones siquidem quæ ex
delicto nascuntur ad hæredes non transeunt,l.1.C.
ne ex delict.defuncto l.1.ff.de priua.delict. Ex quo
plura infert,Rip.lib.2.inter pretationum,c.2. super
interpretatione.l.fi.C.de reuocan.donatio. nu.203.
& sequen.Cuius rationis ratio est.quia actio iniuria
rum non dicitur esse in bonis nostris ante litem cõ-
testatam,cum non rei persecutionem,sed vindictam
contineat.l.cum emancipatus, §. emancipatus , vbi
6 gl.& DD.notant,ff.de colla.bonorũ.†Alia ratio red-
di solet,quæ communiter recipitur,nempe,quia do
nator non prosequendo iniuriam , & ingratitudiné
in vita sua , remisisse censetur ius reuocandi dona-
tionem.quod innuere videtur tex.in l.vlt. C.de reuo
can.dona versi.silentium maneat semper ,nam sile-
re dicũtur,qui ius suum negligunt.l.si hæres,vbi glo.
ff.fami.herciscun.in verbo tacuit , quod ad eum qui
loqui potuit refertur,l.siquis ingraui.§.mutum,ff.ad
Silla.c.qui tacet de reg.iur.in 6. † Ex qua ratione
7 DD.extendunt limitationem ad regulam supra nu.
5.traditam,vt tunc hæres donatoris admittatur ad
reuocãdum donationem inter viuos ex causa ingra
titudinis,quoties donatori licuit donationem reuo
care,& non reuocauit,secus si reuocare non potuit,
vt quia ingratitudo non fuit sibi nota,vel repentina
fuit morte præuentus,vel alia legitima causa impe-
ditus,quia tunc ius reuocandi transit ad hæredes, ex
sententia Ioan.And.ad Specula.tit.de feudis,§.nunc
dicamus in additione incip.& hæc quæsti. Mouetur
per tex.in l.in confirmando,& l.vtilitatem, ff.de cõ-
fir.tuto.quod & voluit Cyn.in l.1.C.de reuocan.do-
na.vbi asseuerat,quod ad hæredem domini,qui non
potuit reuocare feudum ab ingrato vassallo, dum vi
ueret,transmittitur ius reuocandi , idem tenuerunt
Iac.de Bellouisu.Bal.& Albaro.in c.1.§. porro , quæ
fuit prima causa benef.amitt.Ludo.Rom. & Alexa.
in l.rei iudicatæ,ff.solut.matrim.Aret.cons.14. ad fi.
& in terminis nostris hoc obseruant Ioan.And. Pet.
de Anchar.Abb.& cæteri in cap.vlti.de dona. Ripa
li.2.interpretationum,c.2.dum explicat.l.vlt.C. de
reuocan.dona.Anto.Gomez.tomo de contractibus
c.4.num.14.Grego.Lup.in l.pen.titu.4.de donatio.
p.5.in glo.magna vers.3.limita. Quæ limitatio vera
est & communis & ratione fundatur, nempe , quia
non potest videri remissa ingratitudo ex taciturni-
tate defuncti,qui reuocare,vel agere non potuit ig-
norans,vel alio impedimento detentus,arg.l.mater
decedens,ff.de inoff.testam.l.tres fratres,ff. de pact.
l.vltim.C.de annali excep.facit lex Panthonius,ff.de
8 acq.hæredi.† Secundò limita , nisi extra iudicium
donator reuocauerit donationem , tunc etenim eo
mortuo poterit hæres eius quærimoniã proponere
coram iudice,& bona donata ab ingrato repetere,
quia non potest dici donatorem tacuisse, qui extra
iudicium donationem reuocauit,vt probat optimè
9 Fran.Ripa.in d.l.vlt.n.208.C.de reuo.dona.† Teriò
limita, nisi eandem rem donatam post commissam
ingratitudinem alij donasset , tunc tacitè censetur
reuocata.l.si maritus 2.C.de don.int.vi.& vxo.quod
respondit Lud.Roma.consil.284.in fi.sensit Corne.
cons.51.num.6.lib.3.Ripa.lib.2. inter pretationum
super expositione d.l.vlt.C.de reuo.dona.num.208.
quod ipse verum esse censeo,si expresse constiterit,
eadem bona donata ingrato postea ingratitudinẽ
alij donasse,secus si expressim non constat , veluti si
tertiam partem bonorum donet secundo, non enim
videtur reuocasse donationem dictæ tertiæ partis
primo donatæ,licet ingratus fuerit , nisi id expresse
dixerit,dicens,tertiam partem fundi Sempronio do
nati dono Titio,ita respondit Corne.consl.15. in fi.
10 lib.1. † Quarto limita , quoties ex alijs coniecturis
constiterit,donatorem animum habuisse reuocãdi,
quia tunc hoc ius reuocandi transit ad hæredes do-
natorij,veluti si donator viuẽs de ingratitudine do-
natari conquæstus fuerat.l.quæ à patre , C.de restit.
mili.vel iniuriam ad animum reuocasset.l.fin.C.de
iureiurand.vel se præparauerat ad reuocationem,&
veniens ad iudicium mortem obijt.l. posthumus,§.
fi.ff.de inoffi.testa. Vbi quærela inofficiosi testamen
ti transmittitur ad hæredes,si à defuncto exhæreda-
to fuerat in vita præparata , vt quia accusationem
proponere comminatus fuit,ita limitat Greg. Lup.
in l.10.in gloss.magna limit.1.tit.4.de donatio. p.5.
& ante eum Ripa in l.vlti.C.de reuocan.dona.q.62.
11 nu.208.† Ex quo ipse infert,quod ius reuocandi do-
nationem

nationem,etiam non præparatum,transmittetur ad nationem,etiam non præparatum,transmittetur ad suos hæredes,quemadmodum,& ad eos transmittitur quærela non præparata , vt in l.siquis filium.C. de inoffi.testam.nam ad exemplum quærelæ datur condictio ex d.l.fi.C.de reuocand.donatio. vt voluit Hostien.in summa de donationib.ad finem Imol. in cap.vltim.de donatio.nu. Salic.in l.vltim. C. de adulter.Iacobus de Bellouisu in §.quia verò plurimas in authen.vt lice.matri & auiæ collat.3. vbi voluit,quod hæres mariti posfit accusare vxorem de adulterio,si de ea fuerit maritus in vita conquæstus, vel propter adulterium expulisset vxorem de domo quod dixit singulariter notandum Alexand. in l.rei iudicatę columna.1.ff.solut.matrim.Cum autem hodie in hoc regno nemo accusare posfit vxorem de adulterio præter maritum, vt in l.3. titulo.7. libr.4. fori,quæ communiter practicatur teste.Anton. Go-
12 mez.in l.8.Taur.numer.49.ibi hodie autem.† Quinto limita,nisi ex pacto apposito,vel aliàs,propter talem ingratitudinem donatio ipso iure reuocaretur, quia tunc transiret in hęredes,etiamsi ius reuocandi nondum esset præparatum, quia iniuria secum trahens exequutionem transit in hæredem , vt notatur in l.1.§.quod autem prætor ait , ff.quodquis.iur. in gloss.magna prope finem, quam ibi sequuntur communem dicentes Soci.& Iaso.numero.2. &. Claudi. colum.1.& Ioann.Orosci.in fi. Sed ibi dicitur pœnam impositam ipso iure viuenti transire in hæredes,vt ipsi eadem pœna plectantur,qua& defunctus si viueret plecteretur,non autem quod hęres iniuriati,vel eius,in cuius gratiam fuit statuta pœna agere posfit. Quicquid tamen sit,hāc limitationem sequitur Bal.Albaro.& Card.Alex.in §.insuper colu. vlti. de prohi.feudi aliena.per Federic.& Cardi. Floren. in c.vltim.de donat.licet ibi Imola eam impugnare conetur,verior tamen est & receptior prior opinio contra Imol.vt attestatur Grego. Lupi in d.l.penul. in gloss.magna 2.limita.titul.4.de donationi. par.5.
13 †Sexto limita,nisi ius reuocandi donationem proueniat ex non adimpletis conuentionibus,quæ causa etiam ingratitudinis est,vt dixi supra num.3. hac siquidem in specie,etiamsi donator nullam fecerit quærimoniam, transibit ius reuocandi ad hæredes, secundum DD.communiter in cap.vltim. de dona. & l.1.& l.vlt.C.de reuocand.don. teste Ripa ibi nu. 208.quæstio.63.rationem reddunt, quia in alijs causis ingratitudinis donatio reuocatur contra iuris regulas,ideo non transit ad hæredes talis odiosa reuocandi facultas: sed ob causam non sequutam reuocatur secundum iuris regulas,& ex naturali æquitate meritò ius reuocandi ad hæredes transmittitur, quod verum est,quamuis Ripa refragetur. dict.63.
14 quæst.†Sed an ius istud reuocandi donationem ob ingratitudinem mortuo donatario competat aduersus eius hæredes,si antequam donator eum accusaret mortuus est?& videtur competere per tex.in d.l. vltim.C.de reuocan.dona.arguendo à contrario sensu,dicit tex.ille quod si donator tacuerit non licere eius hæredibus accusare donatarium,vel eius hæredes:à contrario ergo sensu, si donator viuat & tacere nolit,videtur sibi licere aduersus hæredes donatarij quærelam proponere.Sed nihilominus opposi-

tum verius est & receptius, imo quod non competat condictio ex d.l.vltim.donatori aduersus hæredes donatarij ingrati, si ante eius mortem non fuerat ab eo proposita,actio siquidem iniuriarum,quæ donatori hac in specie in effectu competit, non datur hæredi,nec contra hæredem.l.iniuriarum actio. ff.de iniur.minus ergo competet contra hæredem condictio ex lege vlti.C.de reuocan.dona. quæ eius loco subrogatur,argum.l.si eum, §. qui iniuriarum,
15 ff.siquis cautio. † Præterea hæc actio descendit ex delicto ingratitudinis,quare nimirum non datur in hæredes,vt in §.non omnes insti.de perpe. & temporal.actio.Conducit etiam quod decidunt Cyn. Bal. Salice.& alij communiter in l.vlti.C. dę adulte. vbi resoluunt quæstionem adulterij pro lucro dotis non posse moueri contra hæredes adulteræ , si maritus habuit notitiam adulterij in vita vxoris,idē sequuti sunt Bald. Ange.& Alexa.in l.rei iudicatæ,ff.solu.matri.qua ratione hoc voluit glo.vltim.in d.l.fi.C.de reuoca.dona.& ibi Cyn.Bal.Ange.& Ripa nu. 211.& 212.vbi respondet ad legem illam, idem voluerunt Ioan.And.& Abb.num.7.in d.c.vltim.de dona. Gregor.Lupi in d.l.pen.tit.4.de dona.p.5.in gloss. magna ad finem hanc dicens communem opinionem.
16 †Quod tamen limita & intellige , vt ius agendi ad reuocationem donationis propter ingratitudinem non detur in hæredem donatarij , de quo donator conquæstus non fuit,sed bene posfit excipere , si res donatario tradita non fuerat,ne ei detur,vel hęredi eius,propter donatarij ingratitudinem,& sic exceptione hac repellet hæredes donatarij ingrati ab actione ab eis proposita,secundum Petr. de Ancha. And.Sicul.& Imol.in d.c.vlt.de donatio. quibus accedit Ripa in d.l.vlti.C.de reuo.dona.numer.214.& Grego.Lup.in d.l.pen.tit.4.de dona.par.5. in gloss. magna in fine,argum.d.l.vlt. C. de adulte. & l. filio. §.Seya.ff.de adimen.lega. in cuius confirmationem faciunt tradita per Ripam in l.si vnquam.q.38.in fi. & q.42.num.107.& seq.C.de reuocan.dona.

GLOSS. VI.

1 *Donationis insinuatio quomod fiat?*
Donatio excedens. 500. solidos quomodo sit coram iudice insinuanda? ibidem.
Donationis insinuatio nullam causæ cognitionem exigit,nec iudicis decretum,ibidem.
2 *Donationis insinuatio debet fieri coram iudice,nec satis est,si fiat coram tabellione.*
3 *Donationis insinuatio fieri potest coram tabellione,qui & iudex erat.*
4 *Insinuationi donationis,an renunciari posfit?*
Renunciari non potest solemnitati , quæ ad euitandas fraudes fuit inuenta,ibidem.
Donatio iurata,an sine insinuatione valeat? ibidem.
5 *Donatio absq; insinuatione coram tabellione siue iudice facta adiectis quibusdam clausulis summam diuidentibus , an valeat necne?*
6 *Insinuationis omisfio vitiat donationem in eo*

 dumtaxat,

dumtaxat, quod excedit summam quingentorum solidorum, & in reliquo valet.
Insinuatio an requiratur in renunciatione iuris alicui competentis, vel in remissione debiti? ibidem.
7 *Remissio debiti, vel renunciatio iuris quæsiti vim obtinet donationis, & huius effectus.*
8 *Renunciatio iuris quæsiti requirit insinuationem, secus si iuri quærendo renuncietur.*
9 *Donatio causa mortis nullam exigit insinuationem.*
10 *Donatio inter patrem & filium, vel inter coniuges, an insinuationem requirat?*
11 *Donatio inter patrem & filium, vel inter coniuges, an valeat sine insinuatione in eo, quod non excedit quingentos solidos.*
Lex donationes quas parentes. C. de dona. int. vir. & vxo. exponitur, ibidem.
12 *Solidorum valor qui sit hodie?*
Donatio excedens valorem 500. Castellanorũ aureorum insinuanda est, ibidem.
13 *Donatio facta Ecclesiæ, vel pio loco, vel scolari non indiget insinuatione.*

1 *Asi como manda la ley.* Sed quomodo præcipit lex, fieri debere donationem inter viuos? Respõdeo, ita vt quingentos non excedat solidos: nam si hãc summam excedit, nõ vtiq; valet, nisi coram iudice maiori eius loci, vbi donatio fit, insinuetur, hoc est, vt donans declaret corã eo iudice volũtatem suã coram tabellione, dicens se velle sponte eã donare quãtitatẽ Petro amico suo, debetq; idem tabellio donationem insinuationemq; in scriptis redigere: nec vlla causę cognitio requiritur, nec iudicis licẽtia, vel decretũ, nec alia iudiciaria solẽnitas, quia est actus voluntarię, & nõ contentiosæ iurisdictionis, vt hæc omnia habentur in l. data. l. donationibus, & l. sancimus C. de donatio. quarum legũ authoritate id asseuerat Bar. in l. Modestinus nu. 3. ff. de dona. cui cæteri scribentes accedunt, & Ant. de Canario in tract. insinuationum. 1. p. q. 10. numer. 19. & sequentibus, Anton. Gomez tomo de contractibus. cap. 4. nu. 6. in fine l. vlt. & ibi DD. C. de prædi. decurio. Alexan. conf. 20. num. 5. libr. 3. Bart. & Bald. in fine in l. omnium vbi etiam Alexan. & Iaso. num. 4. C. de testamen. Tiraq. de legibus connubialibus gloss. 7. nu. 32. & 34. Petr. Dueñas in regula. 224. limi. 8. Bald. in l. illud. 2. q. C. de Sacrosant. Eccles. Aretin. in l. si quis mihi bona, §. si coram. 1. notab. ff. de acq. hęredi. Greg. Lupi. in l. 9 in gloss. pen. ad finem titu. 4. de donat. p. 5. per illum tex. in verbo, con sabiduria. Quorum opinio cõmunis est, contra gloss. in auth. vt non fiant pignoratio. §. illud quoque in verbo, gestis monumentorum collatio. 5. dicentem approbationẽ iudicis expressam exigi in insinuatione donationis, cui accessit Guill. de Cun. in l. illud, C. de Sacrosan. Eccles. addens causæ etiam cognitionem requiri, & alia, vt refert Bal. in l. si consul. ff. de adoptio. 2. elect. q. 3. Sed hãc gl. & Guill. opinionem reprobant Doctores omnes supra citati. Quam tamen vno dumtaxat casu veram esse censet Greg. Lup. in d. l. 9. tit. 4. par. 5. nempe, vbi donatio à coniunctis, vel alijs personis contradiceretur, & se aduersus eam opponerent, dicentes ex leuitate, vel turpi causa fieri, tunc nimirum decretum requiritur cum causæ cognitione, vt ipse affirmat authoritate Bald. in l. nec quicquam, §. vbi decretum
2 2. col. ff. de offi. proconsu. † Quæ vsque adeo procedunt, vt non sit satis coram tabellione donationem facere summam quingentorum aureorum excedentem, nisi ab initio, vel ex post facto iudicis adsit præsentia, & coram eo insinuetur, vt in l. 9. in fi. tit. 4. de dona. p. 5. ibi. *Fueras ende si lo biziesse con carta, è con sabiduria del mayor juzgador.* & ibi hoc plurium authoritate confirmat Greg. Lup. in gloss. pen. in prin. Paul. & Alexan. in l. acta. ff. de reiudi. Cyn. Bal. Albe. & Iaso. in l. fi. C. qui admi. nu. 2. in fi. satis tamen est, donationem fieri in actis, vt ibi probat Greg. Lupi. post factamq; à tabellione donationem, sufficit iudici intimari, vt censet Greg. Lup. per tex. in l. donatio & in l. in hac, vbi Bal. & Ang. C. de dona. & ex notatis per Ioan. And. ad Specul. in tit. de instru. editio. §. porro, in additio. magna in verbo subscribat. qui-
3 bus adde Tiraq. de legi. connubi. glo. 6. nu. 10. † Si tamen tabellio ipse sit iudex, sufficit coram eo donationem fieri, vt ipse Grego. Lup. probat authoritate Alc. cõs. 157. col. 1. & 2. li. 2. cui adde Bar. in l. si cõsu. n. 3. ff. de adoptio & Ant. Capi. vbi hoc optime ex-
4 plicat decis. 201. n. 13. † Solet tamen dubitari, an insinuationi renunciari possit? & Anto. Gom. tomo de contractibus c. 4. nu. 7. dicit non posse, quia legi formam inducenti in actibus hominũ renunciari non potest, vt in l. nemo potest, ff. de leg. 1. nec legi prohibitiuæ, secundũ gl. cõmuniter receptã in rub. C. de fideiuss. doti. den. Et quia eadem facilitate, & fraude & errore, quibus quis induci posset ad donandum tantam summã quingentos solidos excedentem, induceretur etiam ad renunciandum huic solemnitati, quare renunciatio insinuationis non valet, argu. tex. in l. si mulier. 1. C. ad Velleya. item quia solemnitas hæc inuenta fuit, vt fraudibus obuietur. Quo fit, vt ei renunciari non possit, quod communiter esse receptum attestatur Anto. de Canario in tracta. de insinuatio. 2. p. q. 29. num. 47. 48. & nouissimè Ferdinan. Vazquez Menchaquen. de successionum creatio. §. 5. nu. 2. & 3. Quod procedere asserit nu. 4. etiãsi donatio fuerit iurata, non enim valet sine insinuatione, quamuis iure Pontificio sit receptius valere teste Deci. consi. 432. col. pen. Sed nihilominus contrariã sententiam credit Ferdi. Vaz. ibi esse veriorẽ, etiã iure canonico, ex pluribus rationibus ab eo adductis, nisi ex verbis donatoris iurantis appareat cõtraria
5 voluntas, vt ibi per eũ. † Quin etiamsi in instrumẽto donationis caueatur, quod si summa, & valor rei donatæ excedit quantitatem quingentorum solidorũ, toties quoties excedit, tot donationes distinctas & separatas facit, adhuc non erit satis, vt donatio valeat absq; insinuatione, argum. text. in l. si mulier. 2. C. ad Velleya. & l. quemadmodum. C. de agricol. & censi. lib. 11. Anto. Gomez tomo de contractibus c. 4. numer. 7. Specula. in tit. de instru. editio. §. porro vers. donat. Bart. in l. Modestinus, ff. de donat. Bald. in l. illud q. 6. C. de Sacrosan. Eccles. Ant. de Canario, hanc

hanc dicens cōmunem,in tracta de insinnatione p.
2.q.25.num.42.& 43.vbi idem esse asserat, etiam si
res singulæ nominentur,nam licèt hac in specie plu
res esse dicantur donationes,arg.text. in l.scire de-
bemus & l.quoddicitur,& l.pluribus.ff.de verb.obli
ga.quoad hunc tamen effectum vna dicitur, & non
plures,cum eodem tempore facta sit,idem si in do-
natione fundi dicatur,quòd suntiugera,tot faciodo
nationes secundum Bar.& docto.supra citatos. Lex
siquidem exigit diuersis temporibus fieri donatio-
nes vt insinuatione non egeant , nec earum fiat cu-
mulus,vt summam quingentorum solidorum exce-
dere non dicantur,vt in l.sancimus.§.si quis autem.
C.de donatio.quam sententiam communem esse at
testatur Anton.de Canar.d.q.25.2.partis Ant. Go-
6 mez.d.c.4. de contractibus num.7.in fin. † Et quā
uis donatio excedens summam quingentorum soli-
dorum non valeat sine insinuatione , valet tamen
quoad summam non excedentem,quia vtile hac in
specie non viciatur per inutile,tex.est in l.si quispro
redemptione.§.cæteris.C.de dona.& in l.9.in fin.ti-
tul.4.de dona.part.5.de quo latê agit Bart. & doct.
in l.Modestinus.ff.de donatio Pet. de Dueñas in re
gula.224.vbi plures citat concordantes plurifariam
que regulam hanc ampliat & limitat. Eamque pri-
mo extendit ad remissionem debiti & renanciatio
nem iuris ipsi renuncianti competentis, nam si re-
missio hæc vel renunciatio quingentos excedat soli
dos,insinuanda est coram iudice,aliàs non valet,ni
si quatenus eam summam non excedit,glos.est sing.
in l.quis obligatione & ibi Dyn.Raync.Bar.Deci.&
Hieron.Cagnoli num. 5. hanc dicens communem.
ff.de regul.iur.Bart.Paul.Imol.Roman.& alij recen
tiores in l.Modestinus.ff.de dona.Alex.Soc. & Dec.
num.12.in l.si creditori.C.de pact.qui hanc attestā
tur communem.Calcan.cos.25.num.23.Curti.Iuni.
cons.47.colu.2.Tiraq.in repe.l.si vnquam in verbo
donatione largitus numer.144. hanc attestatus re-
ceptiorem & veriorem opinionem pluresque alle-
gans concord.C.de reuo.dona.dom.Did.Coua. lib.
2.resolu.cap.4.num.8.Tiraq.lib.1.de retractu.§.34.
glos.1.num.pen.& fin.vbi attestatur ex frequentiori
doctorum sententia, æque atque in donationibus re
quiri in remissionibus,liberationibus, & renuncia-
tionibus,& alijs id genus,insinuationem.† Quoniā
7 hæ omnes vim donationis obtinent.l.in ædibus.§.1.
in principio & l.Modestinus & ibi docto. & l.quidā
in principio.ff.de donatio.l.sicut.§.an pacisci. ff.qui
mod.pig.vel hypp.solui.l.si mulier & ibi Bal. ff. de
leg.3. & de liberatione seu renunciatione , quod
vim habeat donationis est tex. in l.contra iuris.§.si
filius.ff.de pact.l.si mulier vbi Bal. & Alexan. ff. de
conditio.ob caus.l.peculium.1.& ibi Bart. ff.de pe-
cul.Deci.post alios in l.si quis obligatione. ff.de re-
gu.iur.Panor.& Feli.in cap.veniens.1.de testib. ille
num.6.& hic num.2.& ibi Antoni.Fran.& alij addi-
tionatores Abb.dom.Did.Couarrun.lib.2.resolutio
cap.4.num.8.omnium latissimen Tiraq.in d.l.si vn-
quam in verbo donatione largitus num. 143. C.de
reuo.dona. Vbi ex hoc infert, quod cum remittitur
ius patronatus,requiritur patroni & episcopi con-
sensus,cum donare sit. Item infert procuratorem
non posse pacem facere, cum remissio iniuriarum
sit donatio.Infert.3.quod si ex statuto debetur gabe
lla ex donatione, debebitur quoque ex liberatione
seu remissione debiti.Item.& 4. quod quid donare
non potest,non poterit gratis remittere secundum
Bal.& Salic.in l.1.C.de pact.aliaque plura infer ibi.
Tiraq.& pluribus anthoritatibus confirmat n. 144.
8 & sequen.† Limitat Pet.de Dueñas hanc conclusio
nem pluribus modis in regula.224 inter quas limi
tationes tradit vnam limi.14. vt procedat regula si
quis renunciet iuri quæsito, tunc nimirum requiri-
tur insinuatio,secus si iuri quærendo, vt si filia renū
ciet hæreditati paternæ,tunc nulla exigitur insinua
tio,secundum Bal.in l.illud num.7.versi. quid ergo
dicemus.C.de sacros.eccles. quem sequitur Anton.
de Canario in tract.insinuationum. 2.par.quæst.16.
num.21.Coro.consi.11.lib.3. Paul. Castren. consil.
419.colu.1.lib.2.Alex.cons.29.libr.3.Calcane.cons.
25.Barba.consi.41.colum.16.versi. item est ponde-
randum & colu.seq.lib.1.Iaso.consi.236.lib.2.Deci.
in l.seruus.C.de pact.& consi.269.Tiraq.in d.l.si vn
quam verbo donatione largitus num.147.Ant.Go-
mez tomo de contracti.cap.4. num.9. Idem erit &
si fiat pactum inter fratres inuicem succedendi,iux-
ta l.licet.C.de pact.quippe quod potius contractus
dicitur quam donatio,ob idque insinuationem non
exigit,secundum Ioann.And.ad Specula.in titu. de
instru.editio.§.porro,quem sequitur Anto. Canario
de insinuatio.2.par.q.19.num.23.vbi id optimè exa
9 minat.† Limitat etiam non procedere in donatio
ne causa mortis,in qua nulla requiritur insinuatio,
& si quingentorum solidorum summam excedat,
quemadmodum fit & in alia quacunque vltima vo-
luntate,tex.est expressus in l.vltim.C.de dona.caus.
mor.vbi glos.notat & Odofre.Bar.Alb.Bal. Ang.Sa
li.& cæteri.Guido Papæ decis.610. & decisio. 325.
num.2.glos.in l.siquis pro redemptione in verbo ad
refectionem,& ibi Bar.Sali.& Ange.C.de dona.Spe
cula.in titu.de instru.edi.§.porro Anton.Rub.consi
lio.59.numer. 1.Anton.de Cana.de insinuatione.2.
part.quæst.7.numero.7. Pet. de Dueñas in regula.
224.num.12.Anto.Gomez tomo de contracti. cap.
10 4.num.8.dixi supra eadem.l.glo.2. num. 44. † Ex
quo merito hæsitari potest an in donatione simpli-
ci & pura quæ abinitio non valet, sed morte confir-
matur,vt donatio inter patrem & filium,inter mari
tum & vxorem,requiratur insinuatio ? Et videtur,
quod non,arg.d.l vlti.C.de dona. cau.mor. habent
siquidem vim relicti,iuxta notata in auth. ex testa-
mento.C.de colla.hanc sententiam tenuit expresse
Bal.in l.si mortis.2.colum.C.ad l.Falcid.Sed contra
ria sententia verior est,& receptior, imo quod hui-
usmodi donationes insinuatione egeant per text.ex
pressum in l.donationes quas parentes. C.de dona.
int.vi.& vxo.& ibi notant glo.& doct. Ratio differē
tiæ inter has donationes & donationem causa mor-
tis constituitur ex eo,quod donatio causa mortis ha
bet vim relicti quoad effectus,quippe qui post mor
tē conferatur,vt dixi.d.glo.2.supra nu.44. & præce-
dentibus.Donatio verò inter coniuges & inter pa-
trē & filiū,licèt morte confirmetur,est tamē pura &
simplex,quare si excedat metā legalē,est nulla om-
11 nino,nec morte confirmatur Tiraq. in l.si vnquam
verbo liberis nu.105. † Sed quod dixi esse omnino

nullam, intellige, nisi in quantitate licita quingentorum aureorum, quia quoad eam quantitatem morte confirmatur donatis arg. text. in l. sancimus. C. de donatio. & licet obstare videatur text. in l. donationes quas parentes. C. de dona. int. vir. & vxo. ibi, nã amplioris quantitatis donationem minime intimatam, nec per silencium eius qui donauit confirmari concedimus, ex quibus verbis id expendit gl. in verbo concedimus, reddens rationem, quia talis donatio duobus caret adminiculis, quibus sustineri posset. Primo ratione rei donatæ propter excessum. Secundò, respectu personæ prohibitæ & ibidem id voluit Sali. num. 3. & Soci. in l. si inter virum. 1. col. ff. de rub. dub. & in l. 1. num. 22 ff. solu. matri. si tamen textus ille rectè appendatur priorem potius probat opinionẽ, quatenus dicit, nã amplioris quantitatis &c. Quasi dicat quòd in parte dumtaxat excessiua non confirmatur, & nuncupatim id voluit Odofred. & Alberi. in expositione literæ, Ioan. And. ad Specula. in tit. de donatio. §. 1. vers. hoc scias Ioan. Lupi in rep. rub. de dona. int. vi. & vx. §. 81. prope finem, & Anto. Gomez tomo de contracti. c. 4. nu. 18. versi. pulchrũ tamen & subtile, quibus accedo. Alias limitationes
12 prosequitur Pet. de Dueñas in regula. 224. † Valor autem solidorum vel marapetinorum aureorum de quibus meminit d. l. 9. tit. 4. par. 5. quomodo computetur, tractat idem Pet. de Dueñas in d. regu. 224. in fi. & melius Grego. Lupi. in d. l. 9. in verbo, de oro. tit. 4. de donatio. par. 5. & d. Did. Couarru. lib. 1. resolu. c. 11. num. 3. & iterum in libr. de veterum collatione numismatum cum his quæ modò expenduntur cap. 6. num. 5. vbi resoluunt valorem castellanorum aureorum habere solidos seu marapetinos aureos prædictos, valet enim quilibet castellanus aureus, quatuorcentum & quinquaginta marapetinos com
13 munes, quo iure vtimur. † Donatio autẽ facta ecclesiæ vel alij pio loco, licet excedat dictam summam quingentorum Castellanorum aureorum non eget insignuatione secũdum Bar & Alberi. in l. illud per illum tex. C. de sacros. eccles. Feli. in cap. ecclesiæ sanctæ Mariæ num. 82. de constitu. vbi citat concord. & testatur hoc esse receptum Ripa lib. 3. responsorum cap. 11. num. 10. Paul. Paris. cons. 70. num. 23. libr. 4. Rebuffus in tracta. de priuileg. scholarium priuileg. 64. vbi hoc extẽdit ad donationem scholari factam tanquã piam & dicit ita communiter obseruari Pet. de Dueñas in d. regu. 224. limit. 6. & est casus in l. 9. vers. otro si dezimos, titu. 4. de donationibus part. 5.

LEY VIII

¶ *Que no vale la donacion de todos los bienes aũ que sean de los presentes.*

¶ *Don Fernando y doña Iuana en Toro: año de 1505. l. 69.*

¶ Ninguno pueda hazer donacion de todos sus bienes, aunque la haga solamente de los presentes.[a]

GLOSS. I.

1 *Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum nullo iure valet, & quæ sit ratio.*

2 *Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum an firmari possit iuramento, quod non communis, limitatur.*

Donatio omnium bonorum mortis causa facta cum iuramento de non reuocando, non censetur donatio inter viuos sed causa mortis vt actus valeat & non pereat, ibidem.

3 *Donatio omnium bonorum præsentium nõ valet iure regio, licèt contra esset iure communi, vbi rationes redduntur.*

Nimiũ quicquid est vertitur in vitium, ibi.

4 *Donatio omnium bonorum an valeat in aliquo?*

5 *Donatio omnium bonorum modico reseruato non valet.*

Donatio omnium bonorum reseruato vsufructu an valeat iure communi, vel regio, quando bona tantum præsentia donatur? ibidem.

6 *Donatio omnium bonorum mobilium & immobilium valet, si donãs habet actiones.*

Bonorum mobilium & immobilium appellatione non cõprehenduntur iura & actiones, ibidem.

7 *Bonorum appellatione quæ sunt in tali loco, vel quæ vbique habeo non continentur actiones.*

Actiones non circunscribuntur loco, ibid.

8 *Donatio omnium bonorum præsentium an firmetur iuramento? quod firmetur.*

9 *Donatio onium bonorum fieri potest ecclesiæ, pio loco, & piæ causæ, vel pro dote.*

10 *Renunciari an possit hic legi?*

a *Aunque la haga solamente de los presentes.* Regula generalis est, quod donatio omnium bonorum præsentium & futurorũ nõ valet. l. si Libertus. §. si quis plures ff. de iure patro. l. omnes. §. Lutius. ff. quæ in fraud. credit. ex quibus id expendit Bar. & Docto. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo, obliga. vbi Alex. & Iaso. nu. 20. hanc dicunt esse communẽ cum cõcordan. à Pet. de Dueñas traditis regula. 219 Fran. Niconitius in cap. quoniam contra. 5. notab. n. 24. de proba. Deci. in l. fin. C. de pact. nu. 30. rationẽ reddunt Doctor. supra citati, ne auferatur donotori libera testamenti factio, vt Soci. Iunior explicat notabiliter cons. 21. nu. 9. li. 2. d. Did. Couarru. in rub. ex
2 tra de testamen. 2. par. nu. 4. † Qui contra pluriũ sententiam tenet donationem huiusmodi iuramẽto firmari, cùm non sit cõtra bonos mores naturales. Sed receptior opinio est in cõtrarium, quòd huiusmodi donatio non firmetur iuramentum, cum cẽseatur in fraudẽ legis factum vt plurimum authoritate firmat Petr.

Pet. Dueñas in d. regula 219. amplia. 2. Id limitans, nisi donatio omnium bonorum post mortē facta fuerit cum iuramento de non reuocando, quia talis donatio censetur esse causa mortis, licèt sonet inter viuos propter iuramentum de non reuocãdo, ita pulchrè Paul. Castren. consi. 75. lib. 2. cui assentitur Alex. in l. stipulatio hoc modo concepta num. 19. ff. de verbor. obliga. Soci. consi. 130. n. 7. & consi. 137. nu. 1. lib. 2. Maria. Soci. Iunior consi. 44. numer. 35. lib. 2. Ioan. Crott. in repet. rub. ff. de leg. 1. col. 7. Affl. decis. Neapoli. 318. nu. 6. Aymon Grauette consi. 139 num. 20. qui citat Bald. hoc idem tenentem in consi. 8. in fine lib. 3. Pet. Dueñas in regula. 219. amplia. 2. versi. est tamen verum & regula 217. limi. 1. dixi supra eo l. 7. glo. 1. num. 18. semper enim debet interpretatio fieri, vt actus valeat non vt pereat. l. quoties. ff. de verbo. obligat. l. quoties. ff. de reb. dub. circa quorum interpretationem plura congerit singularia Aymon. d. consi. 139. num. 6. & sequentibus.
3 † Secundo hanc conclusionem intellige, vt procedat quando omnia bona præsentia & futura donantur, verum etiam si solum præsentia donentur, ad huc non valet donatio, vt in hac lege statuitur & in l. 7. tit. 12. libr. 3. fori & ibi Montal. quibus corrigitur communis opinio doctorum contrarium decidentium per tex. in l. omnes. §. Lucius vbi glos. & docto. hoc expendebant. ff. de his quæ in frau. credi. Bart. in l. stipulatio hoc modo concepta num. 5. & ibi docto. ff. de verbor. obliga. & in l. fin. num. 11. C. de pact. quam opinionem sequitur Deci. consi. 30. & consi. 613. colum. 2. Pet. Rebuf. in glos. ad constitu. regias Galliæ. 1. par. artic. 3. glos. . tractatu, de literis obligatorijs num. 29. Christopho. Porcius in §. liberis num. 4. insti. de pupilla. substi. Curti. Iunior. in l. pactum quod dotali numer. 3. C. de pact. Ratio decidendi legis nostræ hæc est, quia expedit reipublicæ, ne quis re sua abutatur, nè uè prodigalitate vtatur arg. text. in l. Imperator. ff. ad Trebelli. §. fi. insti. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. vnica. §. fi. C. de cadu. tollen. auth. de hæred. & Falci. vers. incurrunt colla. 1. auth. vt iudi. sine quoquo suffrag. fiant, versi. cogitatio colla. 2. Anto. Gomez in l. 69. Tauri num. 1. in fi. vel secundum Ioan. Lupi, & cæteros eius legis interpretes, quia ex tam immensa donatione præsumitur fraus, quæ sustineri potest, licèt Gomecius eam impugnet, omne siquidē quod est nimium vertitur in vitium, vt in authen. de immensis donatio. §. 1. colla. 7. & ibi glos. 7.
4 † Tertio non valet in aliquo donatio omniū bonorū, sed vitiatur in totum, quia nō est maior ratio quod valeat in parte aliqua quam in alia l. si libertus minorem. §. si quis plures. ff. de iure patro. vbi donatio plurium rerum vno contextu facta in fraudem & prohibitionem legis, est in totum nulla etiam respectu earum, quæ separatim & de per se valere poterant, & ibi docto. notant & Anto. Gomez in d. l. 69. Tauri num. 2. qui hoc pluribus confirmat rationibus, Bal. in l. fin. num. 10. C. de pact. Ang. Imo. & Alex. num. 21. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. obliga. hanc opinionem communem esse attestatur Fran. Purpura. in l. fin. num. 217. C. de pact. Pet Dueñas in regula 219. amplia. 5.
5 † Quarto nō valet donatio omnium bonorum, etiam si quid modicū sibi reseruet secundum docto. in l. fi. C. de pact. & in d. l. stipulatio hoc modo concepta vbi Claud. de Saisello num. 29. Petr. Dueñas in d. regula 219. in fi. Quin etiā si vsum fructum reseruet, non valet donatio iure nostro regio, quo bona præsentia dūtaxat donari prohibētur quia vsusfructum reseruans bona futura reseruat, & præsentia donat, quare non valebit talis donatio, licet vsus fructus donatori reseruetur, vt optime resoluit d. D. Couar. lib. 3. resolutio. c. 12. n. 4. cuius sentētia vera est. Licèt contrarium voluerit Anto. Gomez in l. 69. Tauri num. 3. licèt ex communi opinione valeret iure communi Imperatorum huiusmodi donatio reseruato vsufructu vt ibi concludit do. D. Couarru. d. c. 12. num. 1. 2. & sequen. contra Pau. Castren.
6 † Sed tu hanc regulam limita, non procedere, vbi quis donat omnia bona sua mobilia & immobilia præsentia & futura, nam si actiones habet, de quibus possit testari, non infirmatur donatio vt authoritate Bald. asseuerat Socin. in regula 145. limi. 1 cuius ratio est, quia in donatione seu relicto bonorum mobilium & immobilium non continentur iura & acti nes, est siquidem tertium genus bonorū, vt in l. quam Tuberonis. §. in peculio. ff. de pecul. ibi res mobiles & soli, & ibi, hoc amplius nomina debitorum, Bar. in l. potest. ff. de autho. tuto. & in l. mouētium, vbi etiam Albe. ff. de verb. signifi. & hæc est recepta sententia, vt colliges ex Tiraq. plures authores more solito referente, lib. 1. de retractu. §. 1. glos. 7. num. 9. & Ario Pinelo in rub. C. de bon. mater. 1. par. num. 24. & sequ. & in specie donationis, de qua agimus, & relicti hoc tenuit Bar. consi. 50. & in l. fi. n. 4. versi. quæro. ff. de vsufru. lega. Ias. in l. à diuo Pio. §. in venditione num. 7. ff. de re iudi. & consi. 5. libr. 3. Corne. consi. 104. num. 19. & sequen. lib. 2. vbi notabiliter loquitur, Gomez. in §. omnium num. 22. insti. de actio. Capella Tolosana & ibi Aufreri. quæstion. 315. Guido Papæ. quæst. 261. Deci. consi. 237. colum. 1. & in l. 1. 2. lectura num. 8. ff. si cer. peta. Guill. Bened. in rep. cap. Raynutius in verbo cætera bona nu 2. de testam. Maria. Soci. Iunior. consi. 115. colu. 1. libr. 1. Arius Pinel. in d. rub. de bon. mater. 1. par. numer. 25. in fine. Et num. seq. hoc extendit ad confiscationem, limitando vt ibi, per eum, ex quo constat veram esse limitationem.
7 † Secundo limita legē nostrā nō procedere, si donauerit quis omnia bona sua sita in tali loco vel vbicunque sita, valet siquidem huiusmodi donatio, si donans eo tempore actiones aliquas habebat Nā actiones & iura cū sint incorporalia non circunscribuntur loco. l. Cayus. ff. de lega. 2. l. si fideicommissum. §. tractatū. ff. de iudi. & d. l. Cayus ad hoc extollunt docto. vt tradit Tira. in l. si vnquam in verbo bona nu. 9. C. de reuo. don. quam sit intelligunt docto. communiter & est recepta interpretatio. vt colliges ex Iaso. in l. a diuo Pio. §. in venditione nu. 6. ff. de re iudi. & in §. item Seruiana num. 42. insti. de actio. & in l. cunctos populos. C. de summa Trini. ad finem, & Alcia. in l. fi. nu. 80. C. de pact. Alex consi. 31. num. 7. lib. 1. Ioan. Cirier. de primogenitura li. 2. q. 9. Pinelus hoc optime explicans in d. rub. de bon. mater. 1. par. num. 10. & sequētibus, qui omnino est videndus in hac materia. Ex quo hāc limitationem obseruat authoritate Bal. Soc. in regula 143. limi. 1.
8 † Tertio limita, vt lex nostra prohibens donationē omniū bonorū præsentiū non procedat

cedat si iuramentū interueniat, vt latè probat Anto. Gomez in l.69. Tauri num.4. respondetque ad obiectiones & fundamenta contraria, vbi videas. Idem voluit d. Dida. Couarru. in rub. extra de testa. 2. par. num.4. & 5. & 6.

9 † Quarto limita, vt non procedad in donatione facta ecclesiæ vel pio loco, vel piæ causæ vt pro dote, valet enim donatio omnium bonorum eis facta vt collegis ex Bar. & Doct. in l. fi. C. de pact. vbi Deci. in ecclesia & pio loco eam dicit communem num. 31. & Hierony. Cagnoli. nume. 203. & Purpura. num. 242. cū pluribus concordantijs per Pet. de Dueñas traditis in regula. 210. limi. 1. & per d. Did. Couarru. in rub. extra de testam. 2. par. nume. 6. Docto. omnes in l.69. Tauri maximé Anto. Gomez num. vlti.

10 † Nec huic legi tanquam prohibitiuæ licet regnunciare arg. l.1. vbi glo. & Docto. communiter. C. ne fideiusso. doti. dent. & in specie hoc attestatur Anto. Gomez in d. l.69. Tauri nu. 1. versi. ex quibus rationibus, quæ sententia vera est.

L E Y. IX.

¶ Que las mercedes que se hizieren de juros o de por vida, o otras qualesquier se asienten en los libros dentro de vn año, y no lo haziendo las ayan perdido.

¶ Don Iuan. II. en Madrid, año de 1423. a XI. de Diziembre, pregmatica.

¶ Ordenamos y mandamos que qualesquier consejos, e Iglesias, y monasterios, y communidades, ciudades, villas, y lugares, y personas de qualquier estado y condicion y preeminencia, o dignidad que sean: que de los Reyes donde yo vengo, o de qualquier dellos, o de mi, o de qualquier de nos han e tienen o tuuieren qualesquier mercedes, ansi de juro y de heredad, como de por vida, o de cada año, o de otra qualquier manera, por qualesquier cartas, y albalaes y priuilegios que tengan, los quales no estan puestos, ni assentados en los mis libros de los mis contadores mayores: q̃ del dia de la data desta nuestra carta hasta vn año cumplido primero siguiente vengan mostrando y muestren ante nos en el mi consejo los priuilegios cartas y alualaes, y recaudos originales que en esta razon tienen, paraq̃ no los mandemos ver y proueer sobre ello como cumpla a nuestro seruicio, con apercibimiento que si no los mostraren dentro del dicho termino, q̃ dende en adelante por esse mismo hecho pierdã e aurã perdido las dichas mercedes, a Y les no serã guardadas, ni gozaran dellas, ni les seran asentadas dende en adelante en los nuestros libros ¶ Y de aqui adelante qualesquier ciudades, villas, y lugares, Iglesias, y monesterios, y concejos, y communidades, y personas de qualquier estado, y condicion, preeminencia, y dignidad q̃ sean, a quien nos hizieremos qualesquier mercedes de juro de heredad, o de por vida, o de cada vn año, o de otra qualquier manera, los vengan a mostrar ante los nuestros cõtadores mayores, y las asienten en los nuestros libros dẽde el dia que por nos les fuere hecha la tal merced, hasta vn año cumplido primero siguiente. Y si asi no lo hizieren y cumplieren, que por esse mismo hecho ayan perdido y pierdan las tales mercedes: y les no sean puestas ni asentadas dende en adelante en los nuestros libros, ni las ayan, ni puedan auer, ni puedan gozar ni gozen dellas. Lo qual mando que se guarde para agora y para siempre jamas. Y que passados los dichos terminos, los que ansi no lo hizieren no les pasen las tales mercedes, ni alguna dellas a la tabla de los nuestros sellos: ni se les asienten en los nuestros libros, ni los nuestros contadores mayores las reciban en cuenta, ni les sea la tal merced guardada dende en adelante. b

G L O S S. I.

1 *Donatio à Principe facta nõ potest reuocari. Donatio perfecta non capit postea conditiones, ibidem.*

2 *Donatio à Principe facta, imo quodcunq; ius iure ientium quæsitum, auferri potest per legem generalem absq; vlla satisfactione.*

Pierdan

a *Pierdan e auran perdido las dichas mercedes.* Videtur hoc non posse fieri. vt in l.6. supra eod. vbi donationem à Rege factam non potest Princeps ipse reuocare, nisi ex causa, ex qua aliæ priuatorum donationes reuocantur, vbi latè probaui in gloss. 1. quare ergo donatarijs hoc onus iniungitur? videtur iniungi, non posse post perfectam donationem l. perfecta. C. de donatio. quæ sub modo, cuius verba sunt, *Perfecta donatio conditiones postea nō capit, quam legem optime explicat.* dom. D. Couarru. lib. 1. resolutio. cap. 14. per totum.
2 †Respondeo hoc lege generali fieri posse, etiam in quocumque iure vel re aliqua iuregentium quæsita, atque etiam nullo dato præmio donatio, vt latè probat Decius in capit. quæ in ecclesiarum num. 21. de constitu. latè Paul. Paris. consi. 1. num. 46. li. 1. vbi citat concord. dixi id dialogo relatoris. 4. p. cap. 12. nu. 3. & supra eo. l. 6. gl. 1. in fine.

GLOSS. II.

Donatio à Principe facta propter non seruatam formam est ipso iure nulla. Et formæ omissio in qualibet minima parte reddit actum nullum.

b *Niles sea la tal merced guardada dēde en adelante.* En nimirum si hac in especie an nuletur donatio à Principe facta, propter non seruatam formam. Forma siquidem hic statuitur, vt decætero donationes omnes redituum temporalium vel perpetuorū à Principe factæ à rationabilimus insinuētur, vt in Regijs codicibus scribantur, alias non valeant. Violatio enim formæ etiā in qualibet minima parte, reddit actum nullum. l. cum hi §. si prætor. ff. de transactio.

LEY X.

¶*Que el Rey no haga donacion de pinos, ni moros, ni galeas, ni otras cosas de las Atarazanas.*

¶*Ley. 8. tit. 9. lib. 5. ordina.*

¶D. *Iuā. II. en Valladolid, año de 47. peti. 46.*

¶ Porque entendemos que cumple a nuestro seruicio, y al bien publico de nuestros reynos, es nuestra voluntad, de no dar ni hazer donació a persona alguna de pinos, ni moros, ni galeas, ni otra cosa alguna de las nuestras Atarazanas. ay que las cartas de mercedes y priuilegios, q̃ los Reyes nuestros progenitores o nos ouieremos dado, o dieremos seā ningunas y de ningun effecto, aunque sean sobrecartas de segunda jusison, o dende en adelante: y aunque sean dadas de nuestro proprio motu con qualesqnier clausulas derogatorias, y firmezas, y sean auidas por obrepticias. Y defendemos a nuestros secretarios y escriuanos de camara que las no libren ni sobrescriban, sopena de nuestra merced y de priuacion de los officios. Y mandamos a los nuestros Alcaydes de las nuestras Atarazanas, q̃ en esta parte no cumplan nuestras cartas, ni dē cosa alguna de las dichas Atarazanas a persona alguna. Y si lo diēren que lo paguen de sus bienes, y de mas que por el mismo hecho ayā perdido e pierdan todos sus bienes para la nuestra camara. Y defēdemos a nuestros contadores, y a sus lugares tenientes que no señalen ni libren las tales cartas ni alualaes, sopena de priuacion de los officios.

GLOSS. I.

1 *Donatio rerum ad naualia pertinentium à Principe facta est nulla.*
Reipublicæ expedit portus maritimos à piratis esse securos, ibidem.
2 *Princeps tenetur portus maritimos & vias reddere à piratis & latronibus securas,*
Tributa quare Principi dentur: ibidem.
Ciuitas an teneatur de præda in suo territorio facta remissinè, ibidem.

a *De nuestras Atarazanas.* Nota donationem rerum ad naualia pertinentium esse omnino prohibitam, & priuilegia & concessiones earum rerum à Principe factas esse nullas, & minime obseruandas. Expedit enim reipublicæ portus maritimos esse à piratis & à piraticis bellis, & de prędationibus securos, vt in l. 4. titu. 7. de mercatoribus, part. 5.
2 † Ideo enim pedagia & alia tributa ex mercibus asportatis licitè exiguntur, quia Principes ea exigentes, vias tenentur reddere à prædonibus securas, & portus maritimos à piratis secundum Hosti. in summa titu. de censibus. §. ex quibus causis, versi, sed nunquid sine causa. l. 5. & ibi Grego. Lupi in verbo seguros. titu. 7. par. 5. ibique in verbo, el ochauo, afferit hoc in regno moris esse, vt decima pars rerum, quæ à mercatoribus huc deferuntur exigatur. Quod vectigal, almoxarifazgo nuncupatur, de quo fit mentio in l. 25. titu. 9. part. 2. & in l. 13. titu. 18. de instrumentis par. 3. & in l. 7. titu. 14. par. 7. & infra lib. 9. titu. 22. & seq. vsque

Digitized by Google

vsque ad titu.27.exclusiuè,& an ciuitas teneatur de præda.in suo territorio facta tractat.Greg. Lupi in l. 4.in verbo,el consejo o el señor,titu. 7. de mercatoribus part.5.

LEY. XI.

¶Que las donationes que se hazen en fraude de no pechar que no valan.

¶Ley.6.tit.9.lib.5.ordina.

¶Don Iuan.II.en Burgos,año de. 1453.peti.5

¶Muchas personas en fraude de no pechar,han hecho y hazen donationes asi hijos clerigos,[a]como a estudiãtes:[b]y otrosi si no tiene tres o quatro hijos,y el vno es clerigo y exempto,hazen le los otros pechores donacion y traspasacion de todos sus bienes,[c]y hazen entre si otras particiones encubiertamente:y otros por hazer de dos pecherias vna, hazen el vno al otro donacion o transpasaciõ de toda su hazienda,y sobre esto son seguidos,e se siguen muchos pleytos y contiendas, y son fatigados nuestros pecheros ante juezes ecclesiasticos y seglares.Porende desuiádo los tales fraudes y engaños,ordenamos, que si alguno es pechero y hijo de pechero,y no se halla abonado paraque se haga execucion en sus bienes por pagar los tales pechos que ha de pagar, por razon de la tal donacion o traspasamiento que ha hecho,o ficieren en persona exempta:[d]porque el derecho presume,que lo hizo cautelosamente,a fin de no pechar ni contribuir,[e]que la tal donacion y traspasamiento sea ninguo de derecho. Y que a mengua de los dichos bienes, la tal persona que asi hizo donacion de los dichos bienes sea preso su cuerpo,y este asi preso hasta que de bienes desembargados suyos[f]en que se haga la dicha execucion. Y en tanto seale dado lugar si quisiere,para que diga y alege de su derecho: pero que no salga de la dicha carcel, hasta que aya pagado los dichos pechos, o muestre razon legitima, porque asi no lo deue hazer. Y mãdamos al maestrescuela, y a otros qualesquier juezes ecclesiasticos,que hazen o hizieren procesos contra las nuestras justicias y pecheros por virtud de los priuilegios de la Iglesia o estudio, q̃ vẽgan por sus personas ante nos en la nuestra corte, dentro de cierto termino,que por nuestra carta les sera asignado,y no partan della sin nuestra licencia y mandado, gy que den razon de los dichos processos, que asi hazen,o hizieren.

GLOSS. I.

1 *Clerici presbiteri vel maioribus ordĩnibus insigniti sunt immunes a tributis & cẽsibus.*
Tributa à clericis exigens est excommunicatus,ibidem.
Clericorum bona quæsita & quærenda à tributis & actionibus sunt immunia, ibid.
2 *Clerici sunt à gabellis exempti pro rebus ab eis distractis.*
3 *Clerici negociatores non sunt à gabellis exẽpti,idem in ecclesijs.*
Clerici ad quæ tributa teneãtur, remissiuè, ibidem.
Clericorum priuilegia remissiuè,ibidem.
4 *Clerici primæ tonsuræ vel minorum ordinũ non coniugati an sint immunes à tributis & exactionibus,& quid hodie requiratur vt immunes fiant iure regio.*
5 *Clerici primæ tonsuræ cõiugati nullo modo eximuntur a muneribus vel tributis, sed solum canonis & fori priuilegio gaudent,si ea faciant,quæ à Consilio Tridentino & lege regia exiguntur.*

a *Donationes asi a hijos clerigos.* Nota donationes factas in fraudẽ cõtributionũ filijs clericis esse nullas, Clerici enim præsbiteri,vel maioribus ordinibus insigniti quoad tributa & census tam ratione personæ quàm rerum sunt exempti,vt in cap.quamquam de censi.lib.6.cap.non minus de immuni.eccles.vbi latẽ Docto. & in l. placet & l. ad instructionem. C.de sacrosl.eccles. l. præsbiteros. C.de epi.& cleri.cap.si tributũ.11.q.1.Panor.in ca.vlt.nu.4.11.12.&13.vbi hoc extẽdit ad bona propria clerici,extra de vita & honesta

Digitized by Google

honesta.cleri.Idem & Feli.in cap.ecclesia sanctæ Mariæ num.7.&Deci num.18.& alij extra de constitu. Ripa lib.1.responsorum cap.22.Cassane, in consuet. Burgun.rub.1.§.4.nu.17.Aufreri.in Clem.1.de offi. ordina.regula.2.fallentia.37.Diedroni. de liberate christiana pag.109.& 198.Bar.& Ioan.Mauricius in repe.l.vnicæ.C.vbi mulieres,& in quo loco fol. 45.& pluribus sequen.Petr.Dueñas qui hanc regulã ampliat & limitat plurifariam in regula.100.l.51.& 54.titu.6.de clericis & eorum priuilegijs par.1.l. 11.titu.3.de epis.& cleri.supra lib.1.Quod iuri diuino consonũ esse constat Genes.cap.47.& Hesdræ lib.1.cap.7.& qui ab eis tributa exegerit, vel exigi consuluerit pœna excommunicationis plectitur, vt constat ex concilio Lateranensi sessione.9.sub Papa Leone.X.Archiep.Florent.2.parte suæ summæ tit.1. cap.3.& 3.part.titu.24.cap.25.Siluest.in summa in verbo excommunicatio cap.39.Petr.de Antibebus in tracta.de muneri.3.par.§.4.num.32.Fran.Curt.Iunior consi.61.nume.2.vbi plures addit concordantes,Did.Perez in l.1.tit.3.lib.1.ordina.col.90.quod procedit tam in bonis quæsitis,quàm in querendis, vt in cap.1.de immu.eccles.lib.6.& cap.quamquam de censib.eod.lib.Did.Perez vbi supra,& Ferdinan. Vazquez lib.1.de succesionum creatio.cap.10.nu. 652.

2 † Sunt etiam clerici immunens à gabellis pro rebus ab eis distractis ex sententia Panor.in ca.1.nume.vlti.in fi.decensi.& in cap.non minus num. 21.de immu.ecclesia.cui accedit Ioan.Lupi Decanus Segouiensis in lib.de liberta.ecclesia.1.par.q.2. Cardi.in Clem.præsenti num.9.de censib.Tiraquel. lib.1.de retractu.§.32.glo.1.num.80.Firmia.in tracta.de gabellis 7.q.prin.num.9.Deci.latè consi.496 colum.1,Did.Perez in l.1.titu.3.lib.1.ordina.colu. 93.in fi.& 94.Ferdi.Vazquez li.1.de succesio.creatio.§.10.num.648.versi.denique leges.l.49.tit.6.de clericis & eorum priuileg.part.1.& ibi Greg.Lupi, text.in l.6.titu.18.de gabellis infra libr.9.

3 † Hoc tamen fallit in clerico negociatore seu mercatore, quippe qui a solutione gabellæ non excusatur, vt in Clem.præsenti de censib.& in cap.quamquam eod. titu.libr.6.Federi.consi.112.colu.fi.Feli.in cap.ecclesia sanctæ Mariæ nume.105.& ibi Deci.num.57.de constitu.Grego.Lupi in l.49.in verbo las franquezas,& in l.5.glo.1.titu.6.de clericis & eorum priui. par.1.& in l.5.titu.7.de mercatoribus in verbo, clerigo,par.5.Dida.Perez in l.1.titu.3.libr.1.ordina. colum.94.Ferdinan.Vazquez.d.§.10.num.648.vers. denique leges Bertachi.in tracta.de gabellis.7.par. princi.q.6.nume.10.& iterum in.2.q.3.partis prin. Specul.in titu.de immu.eccles.num.3.Petr.Dueñas in regula.100.limi.11.l.7.titu.18.de gabellis infra lib.9.Vbi hoc extenditur ad ecclesias negociantes seu mercaturam exercentes,licèt Ancharra.Imol.& Panor.in d.c.vlti.de vita & honest.cleri.& Bertachi. vbi supra & Petr.Dueñas d.regula 100.limi.11.in fi. voluerit contrarium in ecclesia vel clerico nomine ecclesiæ vendente.Quid autem fiet in pedagio? declarat Greg, Lupi in d.l.49.ad fi.in verbo,las franquezas,titu.6.de clericis & eorum priuile.part.1 Ad quæ autem munera clerici teneantur,tractat plenè Greg.Lupi in l.51.in verbo,pechar,& interum In verbo,por razon de sus personas,& in l.54.glo.1. & 2.tit.6.par.1.Pert.Dueñas in d.regula.100.plura alia priuilegia clericorum cumulat Did.Perez in.d. l.1.titu.3.lib.1.ordina.col.89.& pluribus sequen.

4 † Clerici etiam primæ tonsuræ non coniugati liberi sunt & immunes à tributis,censibus indictis,& omnibus subsidijs, a quibus clerici presbiteri sunt inmunes, vt voluit Bertachi.in d.tracta.gabellarum. 7.par.num.12.Ang.in auth.de monach.§.pen.Guido Papæ.q.383.Maurici.in repe.l.vnicę.C.de mulie. & in quo loco munera subire soleant lib.10.pagi. 75.quorum opinio cõmunis est & ab omnibus probatur in cap.ex parte de cleri.coniuga.teste dom. Dida.Couarru.lib.practica.quæstio.cap.31.num.vlt. colum.pen.Quod tamen limitat ibi Couarru.vt procedat,quoties clerici primæ tonsuræ probam & honestam viuendi rationem admisserint, vestes saltem decentes & tonsuram non dimittentes, quod deducit ex Innocen.in cap.1.de aposta.idem voluit thom.Parpal.in repe.l.placet.C.de sacros.eccles. Ioan.Mauritius in repe d.l.vnicæ pag.73.C.de mulie.& in quo loco,Guido Papæ.q.381.quod optima ratione probat dom.Did.Couarru.hanc opinionem Hispanam consuetudinem admisisse, etiamsi tertio moniti non fuerint, quòd vestes decentes deferant & tonsuram, quod consta ex titu.4.de cleri.primæ tonsuræ supra libr.1.vbi transcripta non fuit lex.13. titu.3.libr.1.ordina.has trinas monitiones exigens. Vbi Did.Perez colu.136.in fi.discutit,an vnica sufficiat monitio peremptoria pro omnibus vel generalis,vel nulla,cui adde dom.Did.Couarru.lib.practi. quæstio.cap.32.num.1.Ferd.Vazquez lib.2.de succesio.creatio.§.22.num.61.& seq.& Grego.Lupi in l.49.in verbo, las franquezas, post medium titu.6. par.1.& quæ dixi in stylo cancellariæ tit.1.præmi. 22.cap.1.§.2.glo.9.nu.7.Hodie autem monitio hæc non exigitur,vt constat ex concilio Tridentino sessione.23.ca.6.& ex lege.1.& vlt.tit.3.de cleri.primæ tonsuræ supra lib.1.vbi statuitur, vt gaudeat priuilegio fori clerici isti primæ tonsuræ vel minorum ordinum,quid facere debeant,& in l.2.eiusdem tituli, & ibi statuitur,clericum primæ tonsuræ non coniugatum obtinentem vere ecclesiasticũ beneficium seu sacerdotium,immunem esse à tributis non alias ibi. (saluo los no casados que actualmente tuuieren beneficio ecclesiastico.)

5 † Vbi autem clerici primæ tõsuræ fuerint coniugati etiã cum vnica & virgine nõ sunt immunes à tributis,solùm enim canonis si quis suadente,& fori priuilegio gaudent vt in cap.vnico de cleri.coniuga.li.6.& ibi expendit glo.& commu. omnes Dida.Perez in d.l.1.tit.3.lib.1.ordina.colu. 93.vers.est tamen elegans quæstio.tex.in cap.ex parte de cleri.coniuga.l.49.in fi.tit.6.de clericis par.1. vbi Greg.Lupi in glo.vlt.Feli.in cap.ecclesia sanctæ Mariæ nu.103.de consti.Ioan.Ign.in l.fidei commissum num.177.ff ad Silla.Ioan.Mauricius in rep.d.l. vnicæ.C.de muli.& in quo loco Collecta.in cap.decernimus q.vlt.nu.7.de iudi.l.13.vbi Did.Perez tit. 3.li.1.ordina.d.Did.Couarru.hanc dicens communem lib.pract.quæstio.cap.31.nu.9.& est hodie tex. expressus in l.2.titu.4.de clericis primæ tonsuræ supra lib.1.cuius verba sunt. *Los clerigos de corona y menores ordene.. que conforme al decreto del sacro Concilio,y ala ley antes desta pueden gozar del priuilegio del fuero.*

fuero se i y se entienda tan solamente quando al priuilegio del fuero en las causas criminales: pero en todo lo demas assi en el pechar, como en el pagar alcauala. y en todas las otras cosas no sean exemptos, ni gozen de priuilegio: y paguen y contribuyan como los legos. Y en esto y en todo lo demas sean auidos por tales: saluo no los casados, que actualmente tuuieren beneficio ecclesiastico. Quando autem donatio clerico vel exempto facta, in fraudem tributorum fieri videatur, dicam in glosis sequentibus.

G L O S S. II.

1 *Scholares an sint immunes à tributis & muneribus?*

2 *Licentiati & Doctores graduati Salmanticæ & Pinciæ & Boloniæ non Bachalaurei gaudent immunitate à tributis.*

Scholares an sint immunes à muneribus patrimonialibus, ibidem.

Scholaris debet esse matriculatus, vt gaudeat priuilegio, ibidem.

b *Como a estudiantes.* Scholares iure communi nullis sunt obnoxij tributis, non enim tenentur ad collectas, taleas, nec ad alia munera ordinaria vel extraordinaria vt in auth. habita. C. ne fili. pro patre, & ibi notant Docto. maxime Rebuff. in l. 1. & 2. C. qui æta. vel profesi. se excus. lib. 10. Clem. vnica de censi. Rebuffus de priuileg. scholari priuileg. 149. † Sed hoc 2 intellige quo ad munera personalia, non quoad patrimonialia vt expresim deciditur in d. l. 2. C. qui æta. vel professio. Ang. & cæteri in. §. item si maior insti. de excusa. tuto. Ioan. Lecirier. de primogeni. q. 7. num. 10. lib. 2. Thomas Parpalia in repe. l. placet. nu. 70. versi. an autem scholaris. C. de sacros. eccles. Dida. Perez in l. 8. titu. 2. lib. 1. ordina. col. 75. vers. scholaris itidem, vbi matriculæ descriptum esse debere asseuerat, vt his gaudeat priuilegijs, authoritate Domi. & Barbatij in proœmio Clement. in verbo salutem, Ioan. Lupi in rep. rub. de don. int. vi. & vxo. §. 38. num. 3. Hodie autem Bachalauri non excusantur à tributis. l. 2. tit. 14. de tributis infra lib. 6. sed solum licenciati & Doctores examine rigurosò effecti in studio Salamanticensi & Pinciano & collegij Boloniæ, vt in l. 8. tit. 7. de studijs Hispaniæ supra lib. 1.

G L O S S. III.

1 *Fraus præsumitur ex alienatione omnium bonorum.*

Fraus ex quibus præsumatur? remissiuè ibi.

2 *Alienatio omnium vel maioris partis bonorum titulo oneroso minori quàm æquum est precio fraudem arguit.*

c *Donacion y traspassacion de todos sus bienes.* Ex alienatione omnium bonorum præsumitur fraus l. omnes. §. Lutius ff. quæ in fraud. credi. l. 7. tit. 15. de cessione bonorum par. 5. Alex. conf. 55. nu. 5. lib. 1. & in hac materia contributionum hoc tenet Antibolus in tract. de muneribus. §. . nu. 69. Vbi alios modos cognoscendi fraudem hac in specie nobis insinuat, ex industriaque iudicantium hoc magis pendere probat. Idem est si maiorem bonorum partem quis alienet secundum glo. in l. nomen. §. filio in verbo omnis substantia. ff. de lega. 3. per text. in l. 1. vbi Bal. 3. q. C. si quid in frau. patro. Alex. expresse in d. conf. 55. num. 2 5. lib. 1. † Idem etiamsi titulo oneroso alienet secundum glo. Bar. & Docto. in d. §. Lutius & in l. patronus & in l. qui testamentum ff. de proba. si tamen minori quàm æquum esset precio vendita essent bona secundum Imol. in l. post contractum columna. 1. ff. de donat. Iaso. in §. item si quis in fraudem vbi latissimè insti. de actio. Gregor. Lupi in l. 7. titu. 15. in verbo, todos, par. 5.

G L O S S. IIII.

1 *Clericus vel alius exemptus fundum emens à tributario an soluere teneatur tributũ.*

2 *Tributorum exemptio non competit rustico, qui fundum emit ab exempto.*

Personæ mutatione mutatur qualitas inhærens rei ratione personæ, ibidem.

3 *Bona ante sacerdotium possessa, adepto sacerdotio, clericali gaudent priuilegio.*

Tributarius fundus transit in clericũ cũ onere soluendi tributũ fundo annexũ, ibidem.

d *Donation e transpassamiento que han hecho o hizieren en persona exempta.* Nota ex lege ista, quòd cessio vel donatio tributarij facta clerico vel exempto non excusat eum à solutione tributi, ad quod propter res donatas vel cessas tenebatur. Contra quod opponitur de l. cum facultates. C. de his qui num. liber. vel pauper. excusationem meruerunt li. 10. cuius verba sunt. *Cum facultates tuas omnes in filium tuum contulisse te, nec quicquam habere proponants, respectu patrimonij eius, quod tuum esse desit, muneribus ciuilibus nõ astringeris.* Ex qua lege colligunt Doctor. quòd si pater tributarius donet filio prædium vel domum pro consequendo sacerdotio, confestim prædium liberũ efficitur ab omni tributo, quod iure etiam regio probatur in l. 212. in legibus styli, Ferdin. Vazquez lib. de successio. creatio. cap. 10. nume. 653. Dida. Perez in l. 1. titu. 3. libr. 1. ordina. colum. 90. post medium 2 † Quod confirmari asserunt ex sententia Ioan. And. ad Specula. in titu. de censibus. §. nunc dicendum in additione incip. tractauit, dicentis rusticum à milite vel exempto seu nobili fundum ementem onera & tributa subire debere, per text. in l. ætatem. §. vlti. ff. de censib. & l. 3. §. 1. ff. de muneri. & honori. ca. priuilegium personale de regu. iur. libr. 6. licèt enim prædium esset liberum à tributis, cùm à milite vel exempto posidebatur, illud erat priuilegium personæ concessum, quare ad emptorem vel successorem non transit, vt in d. regula priuilegium statuitur

tuitur. Item quia mutatione personæ mutatur priuilegiũ,& qualitas inhęrens rei ratione personæ.l.Paulus, aliàs, per procuratorem,& ibi.Bar.n.3.ff.de acq. hæredi.licitatiq.§.vlt.de publica.& vectig.vbi Albe. Bal.& Paul.Cast.c.vnico de iure patro.lib.6.Iaso.cõsil.20.lib.1.Did.Segura in repe.l.1.§.fi.n.115.ff.de liber.& posthu.Barba.de præstãtia Cardin.quæst.basilica.1.primæ partis,Iaso.in l.nec quisquam nu.4.ff. de eden.Deci.in l.in omnibus causis nu.2.ff.de regu. iur.& cons.48.Pet.Ferrar.in sua practica in forma libelli pro solutione pedagiorum in gl.vlt.n.7. Alex. optimè in l.quia tale nu.3.ff.solu.matr. Bal.in Margarita in verb.contractus fol.9.col.1. Montaluus in l.3.tit.14.p.1.& in l.13.tit.10.lib.3.fori.Segura in repet.l.vnum ex familia.§.sed si fundum nu.219.ver.2. facit alia qualitas,ff.de leg.2.Tiraq.li.1.de retractu §.1.glo.13.n.12.& seq.Ferd.Vazq.d.§.10.n.655.Di. Perez in d.l.1.tit.3.lib.1.ordina.col.9.&in l.12.gl. vlti.tit.4.lib.4.ordina.col.1130.& seq.& Fran.Ripa. lib.2.responsorum cap.1.nu. 6.vers.3. sic mutatione personæ,Archid.Ioan.And.Ancharran.Domi. &
3 Fran.in c.quamquam decensib.in 6. † Bona etiam ante sacerdotium possessa adepto sacerdotio clericali gaudent priuilegio,vt in cap.1.de immu.Ecclesia.lib.6.& cap.sicut cum ibi notatis de verb.signifi. eod.lib.Gemi.cons.113.vers.conclus. Ferd. Vazq. & Di.Perez in locis numer. præcedenti in fine citatis.Quis hoc limitãt,nisi onus rei esset annexũm, ita vt ratione rei tributum deberetur,quia tunc transit ad exemptum cum suo onere secũdum Bar.in l.si cũ quo num.1.ff.de aqua plub.arcen.& in l.si diuina n. 1.C.de exacto.tribu.lib.10.Iaso.cons.2..libr.1.Gregor.Lupi.in l.55.in verbo.Clerigos.tit.6.p.1.& in l. 51.in verbo,por razon de sus personas eod.tit.facit. l. dolia.§.1.ff.de contra.emp.l.inuitus,§. plerumq;ff. de reg.iur.tex.optimus in Clem. vnica de supplẽda negli.præla Et iure regio est tex.expressus in l.1.titul 3.de Episcopis,& Clericis supra li.1.ibi, *E otrosi de heredad que sea tributaria,en que sea el tributo apropriado a la heredad,que los Clerigos que comprarẽ las tales heredades tributarias que pechen aquel tributo, que es apropriado y anexo a las tales heredades.* Quæ lex sumpta fuit ex l.1.tit.3.lib.1.ordina.vbi id notat Did Perez.col.90.vers.si tamen,& Ferdi.Vaz.d.§.10. num.656.& sequen.Quid ergo respondebimus huic obiectioni,dicam in gloss.sequen.

GLOSS. V.

1 *Donatio vel cessio alicuius rei Clerico facta propterquam donans vel cedẽs soluebat tributum,an præsumatur in fraudẽ fisci facta?*
2 *Lex ciuilis,an possit præsumptionem inducere,vt alienatio in Ecclesiam,vel Clericos facta in fraudem fisci esse præsumatur?*
3 *Leges vel statuta contra libertatem & in præiudicium Ecclesiæ fieri non posse dispositiuè nec præsumptiuè.*
4 *Lex ciuilis an possit omnibus prædijs tributa imponere,vt transeãt ad exemptos cum suo onere,& numer.sequentibus.*
5 *Lex prohibens alienationem bonorum immobilium in Clericos,vel tributum imponens ipsis bonis fraudem Clericorum non valet, nec erit seruanda.*
Alienatio in Clericos,an possit per contractum prohiberi? ibidem.
6 *Lex nostra intelligitur & saluatur ab impugnationibus,& oppositionibus.*

e *Porque el derecho presume, que lo hizo cautelosamente a fin de no pechar ni contribuir.* Donatio Ecclesiæ,vel Clerico facta alicuius rei,propterquam donator soluebat tributum,non præsumitur in fraudem fisci facta vt in l.non ex eo.C.de euictio.ibi,*Nec opinio eius ex hoc læditur, vt malæ fidei emptor existimetur, alijs itaque h.c indicijs si vis probare debe.* gloss. in principio insti.de vsucapioni.in verbo qui bona fide glos. in cap.sanctorum,de præscrip.& in cap.si diligenti, in verbo bona fides,& in c.quoniam omne in verbo bona fide,eodem titul.l.merito.ff.pro socio.cap.vltim.de præsump. vbi probatur delictum non esse præsumendum,Corne.consilio.242.num. 12.lib.2. quod in specie probat Dida.Perez in d.l.1. titulo.3. lib.1.ordinamen.colum.9.in fine & sequentib.quæ etiam errore est nonagessims. † Non cum potest
2 lex ciuilis hanc præsumptionem inducere,vt alienatio facta in Ecclesiam fieri videatur in fraudem fisci vel tributorum,ob idque esse inualidam, ex sententia Bald.in l.neminem numer.3.C.de Sacrosf.Ecclesf. & in authentica item nulla numer.4 C.de Episcop. & Cleri.& in l.fi.C.sine censu,vel reliqu. numero.7. & in consilo.28.lib.2.cui accedit Roman.in l. si publicanus,§.1.num.7.ff.de publica.Imol.in capi.vlti. numer.10.& ibi Panormit numer.13.de vita & honest.Cleri.Ioan.Plat.in l.2.C de prædi.nauicula.lib. 11.& in l.vlti.C.de exactori.tributo libro.10. Montalu.in l.1.in verbo siempre guardadas tit.5. libr.1, fori.Felin in capit.Ecclesiæ sanctæ Mariæ nume.7. & ibi Deci.numer.52.de constitu.& est communis opinio secundum Iaso.in l.placet lectione.2. numer. 21.C.de Sacrosf.Ecclesf.Ferdi.Vaz.de successio.creatio.§.10.nu.658.Greg.Lupi.in l.55.in verbo,el Rey,
3 tit.6.de Cleri.& eorum priuile.par.1. † Tex.est in l. 3.tit.3.supra lib.1.vbi decisum est, non posse leges, vel statuta fieri in præiudicium, vel contra libertatem Ecclesiæ,triplici ratione,de qua per Dida. Perez in l.2.titul.3 lib.1.ordina.nec talia statuta ligẽt Ecclesias,vel Clericos,vt dicam latius in l.3.tit.3.li. 1.supra:& non solum id non potest directè statuere per modum dispositionis, verum nec indirectè per modum præsumptionis inductæ, nec per modum pœnæ imponendæ,vel auferendæ, vt optimè explicat Ferdin.Vazq.lib.1.de successionum creatio.§. 10.numer.658.in fine, & pluribus præcedentibus. † Ex quo videmus non fuisse in hoc lib.& titul. leg. 7.tit.9.lib.5.ordinationum qua statuebatur, neminem Regi subditum posse bona immobilia alienare in exemptos,& Regiæ iurisdictioni non subiectos, & si alienauerit,vel donauerit,quintam valoris vel partem Regi dare teneatur, quam imposuit super

rebus ipsis, ita vt cum hoc onere transeat ad quoscumque: quæ ædita fuit ex cautela Bar. sumpta in l. rescripto. §. vltim. numer. 5. & ibi cum sequitur Alexand. in apostillis, ff. de muneri. & hono. Vbi dixit posse dari consilium, quo mediante Ecclesiæ & Clerici ad collectas teneantur, ita videlicet, vt fiat statutum, quo omnia prædicta tributaria reddantur, ad hunc effectum, vt si in Ecclesiam, vel Clericos transferantur, cum suo onere transeant, nam quoties tributum est annexuum ipsi rei, Ecclesia & Clerici ad id tenentur arg. l. dolia. §. 1. ff. de contrah. emp. capit. tributum. 23. quæst. 8. l. 55. tit. 6. par. 1. & ibi Gregor. Lupi. in verbo, Clerigos, cum concordantijs in glo. præcedenti traditis in fine. Petrus Antiboli in tract. de muneribus §. 4. numer. 51.

5 † Sed his non obstantibus contra Bart. est communis opinio, & verior, imo quod lex prohibens directe, vel indirecte bona immobilia in Clericos, vel in Ecclesiam alienari, afficiensue prædia tributo in odium Ecclesiæ, vel Clericorum non sit seruanda, nec aliquid valeat, & sic contra Bart. tenuit Bald. in l. neminem numero. 3. C. de Sacrosf. Eccles. & in l. vltim. C. sine censu, vel reliq. numer. 7. & consil. 28. lib. 2. & in authen. item nulla numer. 4. C. de Episcop. & Cleric. & Lud. Roman. in l. si publicanus. §. 1. numer. 7. ff. de publica. & vectig. Imol. in cap. vltim. numer. 16. & ibi Panormit. num. 13. de vita & honest. Cler. Iaso. hanc dicens communem in l. placet. 2. lectione numer. 21. C. de Sacrosa. Eccles. Felin. in capit. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ nume. 76. & Deci. numer. 52. de constitu. Gregor. Lupi. in l. 55. in verbo, el Rey, tit. 6. de Clericis p. 1. Pet. Dueñas in regula. 100. limita. 9. Dida. Perez in l. 1. tit. 3. lib. 1. ordina. colum. 90. in fine & sequentib. Quare meritò lex illa in hoc libro transcripta non fuit, vt pote contra libertatem Ecclesiæ, quamuis eam saluare nixus fuerit Didac. Perez d. colu. 90. eo quod absque vllo dolo prædia sunt per Principem tributo affecta, quod est directè contra communem opinionem, rectius dixisset Didac. Perez, iudicio meo, per contractum specialem Principis, vel donationem id statui posse, non vero per legem generalem, contra libertatem Ecclesiæ, vt authoritate Ioan. de Platea in l. vltim. C. de exactori. tributo. lib. 10. asserit Gregorius Lupi. in l. 55. in verbo, el Rey lo ouiese defendido, titul. 6. par. 1. Anchar. consi. 217. numer. 1. Felin. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ numer. 77. de constitu. Thom. Parpal. in l. placet versic. 6. limitationem, C. de Sacrosanct. Eccles. Bellonius cons. 40. numero. 4. Petr. de Dueñas in regul. 100. limit. 6.

6 † Quid ergo respondebimus ad l. istam dicentem præsumi, hac in specie contra donationem Clerico factam, quod facta fuerit in frudem fisci? Crederem hoc ideo fieri quia ex alijs coniecturis colligitur alienationem factam fuisse in fraudem tributorum, donauit siquidè tributarius omnia bona, vel maiorem bonorũ partem, atque ideo minus idoneus inuenitur ad tributa soluenda post alienationem, qua in specie nimirum si fraus præsumatur, iuxta tradita supra eodem gloss. 3. At si ex indicijs, vel coniecturis constiterit, fraudem admisisse tributarium bona sua alienãtem in exemptos, iudicis officio cogetur probonis illis contribuere, vel munera subire, vt optimè resoluit Petr. Antiboli de muneribus. §. 4. numer. 69. & aperté hoc dicit lex nostra. Rescinditur etiam huiusmodi venditio in fraudem fisci facta, vt probat ex professo tex. in l. penul. vbi Alberi. C. de rescind. vendi. & in l. 59. vbi plura congerit Gregorius Lupi. titulo. 5. par. 5. & in l. styli. 212. & hac in specie sustinetur lex ista, aliàs esset contra libertatem Ecclesiæ, vt rectè aduertit Gregorius Lupi. in d. l. 55. in verbo, el Rey lo ouiese, titulo. 6. part. 1. Ferdinandus Vazquez de succesion. creatio. §. 10. numer. 657. Didacus Perez in d. l. 1. titul. 3. libro. 1. ordina. colum. 90. qui colum. 93. ad finem asseuerat, Clericum, qui donationi in fraudem fisci factæ consensit, fraudisque particeps fuit, teneri in foro animæ tributa soluere: solutione tamen debitoris à restitutione liberari, quod verum esse existimo, atque ita satisfit ad l. cum facultates, C. de his qui nume. liber. lib. 10. & ad ea quæ in gloss. præcedenti diximus.

GLOSS. VI.

1 *Executio iure communi Imperatorum prius fiebat in bonis, deinde in persona.*

2 *Executor poterat in carcerem mittere debitorem, qui non designabat bona propria, & libera in quibus fieret executio.*

Fideiussoris de euictione praxis, ibidem.

f *E este asi preso basta q̃ de bienes desembargados suyos.* Nota tex. expressum pro practica huius Regni, qua vtimur in executionibus, nam iure communi in executione facienda cõtra debitorem, bona eius in primis essent requirenda, nec antea ad capturam personæ deueniri posset, vt in l. à diuo Pio. §. in venditione ff. de re iudi. c. peruenit de fideiusso. l. 4. tit. 15. decisione bonorum par. 5. tunc enim debitor eo iure in publicis vinculis detineri poterat, cum bonis careret, ex quibus creditoribus satisfacere posset, glo. insignis & communiter recepta in l. 3. §. tutores, ff. de suspect. tuto. quam sequuntur & dicunt singularem Bar. & Bal. in l. vlti. C. qui bon. ced. pos. Alex. & Ias. in d. §. in venditione Abb. & Feli. n. 10. in c. quoad consultationem de re iudi. d. Did. Couarr. lib. 2. resolu. c. 1. numer. 1. Gregorius Lupi. in l. 4. titul. 15. p. 5. cum alijs à me adductis in stylo cancellariæ titul. 1. præmiñ. 17. casu. 20. declara. 2. glo. 5.

2 † Eodem tamen iure poterat executor compellere debitorem, vt bona propria indicaret, in quibus fieri posset executio, aliàs debitor poterat in carcerem mitti secundum Paridem de Puteo in tractatu syndicatus in verbo executio colum. 3. Felinus in cap. quoad consultationem numer. 10. de re iudicat. Castaneus in consuet. Burgundiæ rubr. 5. §. 2. numer. 13. Robertus Maranta in speculo aureo aduoca. tit. de executione sentẽtiæ numer. 23. Petrus Nunn. in dictionario suo in verbo, almoneda, dixi latius in d. declara. 2. gloss. 8. vbi asserui emanesse huius Regni praxim, vt à debitore contra quem fit executio, detur fideiussor. euictionis, vide quæ ibi diximus, pro quibus est tex. expressus in l. nostra, vbi debitor in carcere est detinendus donec bona propria libera designet in quibus fiat executio, quæ libera esse dici non potest, nisi det fideiussorem euictionis.

GLOSS.

GLOSS. VII.

Rex consilium, & cancellaria, an possint iudices Ecclesiasticos coram se vocare, vt rationem litium coram eis pendentium assignent contra iudices seculares.

g *Y no partan della sin nuestra licencia y mandado.* Nota hic tex. expressum quod iudices Ecclesiastici possunt à Rege vocari, & eius consilio, vel cancellaria, vt rationem reddant causarum, quæ in eorum auditorijs ventilatæ sunt aduersus iudices seculares, vel tributarios, adde quæ diximus in stylo cancellariæ tit. 1. præmin. 26.

LEY XII.

¶ *Que no se haga merced de Indios, y ningun estrangero trate en las Indias.*

¶ *Don Carlos y Doña Iuana en Valladolid, año de 1523. peticion. 16.*

¶ Mandamos que de aqui a delante ninguna merced se haga a persona alguna de Indios. a Y que ningun estrangero de nuestros Reynos no trate en las Indias.

GLOSS. I.

1 *Loquendum est, vt plures, sentiendum, vt pauci.*
Indorum donatio & commendatio, an prohibeatur, ibidem.
2 *Confirmatio legis correctæ habet vim nouæ concessionis.*
Lex nostra intelligitur, ibidem. & num. seq.
3 *Indi debellati serui non efficiuntur.*
4 *Indi commendati non sunt vassalli commendatariorum, nec aliquid aliud habent præter tributa ipsi commendatarij.*
Tributa Indorum ita diuisa sunt, vt septima pars Regi assignetur, aliæ vero ipsis commendatarijs, & quare hoc fieri poterit? ibidem.
5 *Indi Yanaconas dicti quare seruire permituntur Hispanis.*

a *Ninguna merced se haga a persona alguna de Indios.* Nota legem expresse prohibentem Indorum donationem. Sed quo pacto hoc intelligatur, dubito valde, nam post legem istam habemus peculiares Indiarum leges & Regia mandata quibus aliud statuitur. Lex siquidem Indiarum trigesima anno 1542. condita prohibebat Indorum commendã (vt nobis nunc liceat his & alijs dictionibus vti, nam & iurisconsulti multa vulgari consuetudini loquendi tribuerunt, vt in l. 1. ff. de vari. & extra ordi. cogni, & in l. ius cognationis, ff. de pact. præsertim quod loquendum est, vt plures, & sentiendum, vt pauci teste Philosopho. 1. Topicorum. c. 2.) à Proregibus, & regni moderatoribus fieri, iure nouæ prouisionis, vacationis, renunciationis, donationis, venditionis successionis, vel alterius cuiusuis tituli, sed in Regio patrimonio incorporari, verum hæc reclamantibus Indiarum ciuibus & in colis anno 1545. reuocata fuit, vt cõstat ex regio decreto ad Indiarum prouincias misso ædito. 20. die Octobris anni. 1545. imo quod liceat Proregibus & Indiarũ moderatoribus Indos more solito cõmẽdare, vt cõmẽdatarij eorũ tributis potiãtur, dũ vixerint, & filij, vel vxores eorum iuxta formã regijs decretis traditã, ita q̃ nõ excedat duorũ vitã, proinde lex ista quoad hoc correcta videtur.
2 † Et si dixeris hãc legẽ esse nouiorẽ, quia capit vires à confirmatione, quę facta fuit anno 1566. vt constat ex regio decreto in initio huius recollectionis posito. quia confirmatio actus, inualidi obtinet vim nouæ concessionis secundum Bar. & Iaso. in l. more. ff. de iuri. omni. iudi. vt dixi supra eo. 3. glo. vlti. num. 2. & 3. hic autem confirmatur lex inualida & correcta, vt dixi numero præcedenti, ergo videtur alias leges moderniores corrigere. Sed respondeo legem hanc generaliter loquentem nõ corrigere leges antiquiores in casibus specialibus statuentes ex sententia gl. cõmuniter recepta in l. sciendum. ff. qui satisd. coga. & potissimum lex ista alijs casibus præter istum potest adaptari, vt statim dicemus. Et quia videmus
3 contrarium quotidie fieri. † Quare poteris legẽ istã intelligere, vt prohibeatur ipsorum Indorum donatio, ne vt serui possideantur, sunt enim omnes liberi nec ex aliqua causa effici possunt serui, vt in l. 21. In-
4 diarum. † Vel intellige, vt prohibeatur ipsorum Indorum donatio, ne habeantur tanquam vassalli cõmendatariorum, nõ enim sunt vassalli nisi Regis dũtaxat, ipsis siquidẽ cõmendatarijs solum conceduntur tributa ab ipsis Indis debita ratione protectionis, & doctrinæ Catholicæ, cum onere ea expendendi in his Indiarum locis vbi cõmendas obtinent, vt sustentari valeant huius regni habitatores, milites, clerici, & officiales in præsidium eorum qui eos doctrina imbuunt christiana, & sibi sacra ministrant. Nec iurisdictio aliqua eis tribuitur à Rege, nec consequenter eis competit ea pars tributorum, quæ ratione instruendæ politiæ & iurisdictionis ipsi tenentur Regi præstare, & non alij, quia nemo alius iudices eis dare potuit, nec ad congregationem in populis faciendam compellere, vt politicè viuerent, prout nunc factum est per prudentissimum egregiumque virum omnibus numeris consumatissimum dominum Franciscum à Toleto huius regni Perũ Proregem meritissimum, quare ad hunc effectum partẽ tributorũ septimã Regiæ Coronæ, me consulente, adiudicauit in taxationibus nobis tributorũ. quas
5 in toto regno denuo Regis mãdato fecit, de cuius tributi iustificatione alibi latius tractabo. † Ad Indos vero Yanaconas dictos, lex ista adaptari nõ potest, nã licet legibus Indiarum hi prohibeãtur seruire inuiti, vt in l. 21. Indiarum, multis tamen iustis rationibus hac in prouincia pmittitur, vt seruire possint in fundis & prędijs & possessionibus Hispanorum, vbi ipsi li-

ipsi libenter habitant, & fundos colunt sibi ipsis, & dominis prędiorum iusta mercede eis designata, de quibus latè egimus in libro moderationis Perû p.1. c.8 & cap.41.& 42. Quare secundus intellectus mihi apelander num.4.traditus.

G L O S S. I I.

1 *Exterorum commercium in Regnis Indiarum quare prohibeatur, & num. seq.*

2 *Argentum & aurum extra Regnum exportari non licet.*

b *Y que ningun estrangero destos Reynos no trate en las Indias.* Profectò plurimis & his iustissimis ex causis commercium exterorum prohibetur in his Indiarum Regnis,& in primis ne nauigationem caleant, neuè prutus exquirāt,& piratas instruāt,nostrosq; deprædentur. Et vtinam hæc lex semper obseruata fuisset,& non abūdaret scateretq; mare tot piratis, quibus nostri vexantur & impetuntur. † Secundo eorū
2 cōmercium prohibetur,ne argentum & aurum extra Regnum exportetur,quod est iure nostro prohibitū,tanquam ab optima politia alienum,l.1.2.3.& 7.titul.18.de rebus prohibitis exportari infra libro. 6. & probatur in specie in l.10. eiusdem tituli. vbi dicam.

L E Y. X I I I.

¶ *Que no se haga merced de oficio antes que vaque, ni de pena sin preceder sentencia passada en cosa juzgada, ni de bienes ni dineros, que no ayan venido a la camara, ò sobre que aya pleyto pendiente.*

¶ *Don Carlos y D. Iuana en Valladolid: año de 518. peti. 15. y en la Coruña, año de 520. peti. 38. los mismos en Valladolid, año de 23. peti. 18. y 19. y en Segouia, año de 1532. peti. 49.*

¶ Es nuestra merced, y mandamos, que no se pueda hazer ni haga merced de ningun oficio, antes que el tal oficio vaque. [a] Ni de pena alguna, ni de parte della, hasta tanto que sobre la tal pena aya auido sentencia pasada en cosa juzgada. [b] Y asi mesmo mandamos q̄ no se hagan mercedes de bienes, ni dineros, que no ayan venido a nuestra camara y poder, [c] y de los Reyes que despues de nos sucedieren, ni de bienes, q̄ esté pedidos en nuestro nōbre, o de la Corona Real destos nuestros Reynos, [d] sobre q̄ estuuieren pleytos pēdiē tes, sin q̄ primero sea dada sentencia cōtra los posseedores passada en cosa juzgada, y que si alguna merced contra esto fuere hecha, en si sea ninguna. [e]

G L O S S. I.

1 *Expectatiuę officiorum secularium ante vacationem concedi non debent ne detur occasio captandæ mortis.*

2 *Expectatiuæ officiorum secularium ante vacationem nullo viuentis expresso officio, an concedi posfint generaliter.*

a *Antes que el tal oficio vaque.* Nota officiorum secularium à Principe concedi nō deberè expectatiuas, ne detur occasio captandæ; imo nec optandæ mortis,l.fi.C.de pact.vbi Deci.& DD.c.2. de concessio. præben.c.de testanda & cap.ne captandæ eod.tit. in 6. l.stipulatio hoc modo concepta,vbi DD.ff.de verbo.oblig.Ludo.Gomez in regula de impetrantibus beneficia viuentium,q.1.Bal.in l.2.ff.vbi pupi. edu.
2 debe.l.13.in fi.tit.5.p.5. † Quod procedere iure nostro regio arbitror,etiamsi litteræ expectatiuæ generaliter concedantur nullo viuentis expresso officio, vt arbitratur Socin.cons.53.lib.3.q.2.3.& 4.quod verū est iure nostro per hāc legē& l.3.ti.3. de decurionibus infra lib.7.& similes,licet Deci.in l.vlt.C. de pact.contrarium afferat.imo quod generalis concessio nullo homine expresso valeat, cui consentire videtur Greg.Lopi.in l.13.tit.5.p.5. nisi contrarium dicere colligas ex eo quod in fine se remittit ad l.nostram,& similes,adde circa hoc tradita per Ludoui. Gome.in regula Cancellariæ de impetrantibus beneficia viuentium,q.1.& seq.Nicol.Gimont. in Enchiridione beneficiorum tit.1.p.18.n.2.& sequen. Didac.Perez in l.18.tit.5.lib.2.ordin.col.606.idem quod in l.nostra disponitur in ordinatio. Franciæ tractatu de beneficia ante vacationem articu.1. vbi Pet.Rebuff.gloss.2.3.& 8.

G L O S S. I I.

1 *Pœnarum fisco applicandarum non potest à Principe donatio fieri ante sententiam.*

2 *Pœnarum executio, vt fieri possit duo exiguntur sententia condemnatoria, & quod transierit in rem indicatam, & num. 2.*

4 *Sētentia quādo trāsire dicatur in rē iudicatā.*

5 *Pœnæ executio in notorijs, an fieri possit absq; eo quod præcedat sententia.*

Confessio in criminalibus, an sufficiat ad inferendam pœnam absque sententia? ibidem.

6 *Pœnæ transactio, an fieri possit per iudicem deuius sententia fuit appellatum. & n. seq.*

7 *Transactionem, an possit iudex facere super pœna fisco, vel denunciatori applicata per sententiam à qua est appellatum?*

8 *Index*

Digitized by Google

8 *Iudex pœnam sibi applicatam non potest exigere, antequam partem fisci exigat sub pœna dupli.*
9 *Sententiæ consentire videtur, qui petit dilationem ad soluendum, licet ab ea appellauerit.*

b *Hasta tanto que sobre la tal pena aya auido sentencia passada en cosa juzgada.* Nota legem iustissimam, & vtinam seruaretur semper, quod Princeps donare non potest pœnas fisco, seu cameræ applicãdas, donec super eis lata sit sententia à iudice competenti, eaque in rem transierit iudicatam, idem statuitur in l.1.titul.vltim.de pœnis infra lib.8.huius recollectionis. Cuius ratio est, vt iudices liberius possint officium exercere, nec cogantur partes grauare grauioribus fortè pœnis, quam æquum est, damnando, propter importunitatem & complacentiam priuatorum Regis, quibus vt plurimum huiusmodi pœnæ conceduntur, ideo sanctissimè hic statuitur, vt sint nullæ huiusmodi donationes. Alias plures rationes tradit Pet.Rebuff. in commentarijs ordinationum Frantiæ tractatu vt beneficia ante vacationem artic.1.gloss.8.2.tomo pagin.345.
2 † Et quia donatio hæc executionem respicit, imo eam factam esse præsuponit, vt dicam in gloss.seq. Sed vt pœnæ executio fieri possit, duo exiguntur. Primum quod præcesserit sententia.l.si cum nulla & ibi notat glo Bar. & Alexand.numer.1.& DD.omnes, ff.de re iudic. & in l.1.C.de execu.rei iudi. vbi leges illæ prohibent incipi ab executione absque eo quod sententia præcedat, quibus consonat.l.22.titul.22. de sententia & re iudi.part.3.
3 † Secundo requiritur, quod sententia transierit in rem iudicatam, vt hic dicitur & in d.l.1.titul.vltim.de pœnis infra lib.8.l.11.titul.6. de instructionibus correctorum supra lib.3. Et in d.l.1.additur aliud & tertium requisitum, nempe, vt iudex inferior cuius sententia pœnæ alicuius condemnatoria, transierit in rem iudicatam, non mandet eam executioni, donec Regi insinuauerit dictam condẽnationem.
4 † Tunc autem dicetur in rem transire iudicatam, cum à sententia appellari non potest, vt notat gloss.in capit.nõ solum in verbo, innouata, de appella.in 6.& ibi Domi.& DD. Dicitur etiam res iudicata, quando pars nulla appellat intra tempus à iure constitutum ad appellandum, videntur enim sententiæ tacitè consentire l.ab eo.C.quom.& quan.iud.l.fin.C.de sentent.quæ sine cer.quanti.Ioann.de Plat.in l.non videtur num.1.C.de nume. patrimo.libro.10.Bart.in l.1.nume.4.& 5.ff.de iureiuran.Abb. in cap.quoad consultationem numer.6.de re iudi.l.19.titul.22.de sent.& re iudi.par 3.Auilesi.in capit.11.prætorum in verbo juzgada nu.1.& 4. vbi refert duos casus in quibus sententiæ non videtur acquiescere, qui non appellauit.
5 † Quod autem diximus pœnæ executionem fieri non posse, nisi præcedente sentẽtia limita, nisi factum fuerit notoriũ, vt si iudex exequitur pœnam statuti contra turbantem curiam impositam, quoniã hac in specie sufficit eius præceptum absq; vlla sententia vt in c.Deus omnipotens.3.q.1.& ibi glo. Alberi. in l.eos, C. de modo mulcta. Paris.de Puteo in tracta.syndica.in verbo præceptũ Bar.& Pau.in l.ictus fustiũ, ff.de his qui notam.infra. DD.in l.ea quidem, C.de accusatio.ex quibus hãc limitationem tradit Pet.Nun, Auendaño.in li.de mãdatis exequendis p.1.c.18.numer.3.vers.item quod lex ista præcipit. Sed crederem his non obstantibus, in specie de qua agimus, sententiam præcedere debere, nam licet cõfessus in ciuilibus pro iudicato habeatur, l.post rem iudicatam, ff.de re iudi.cum similibus, adhuc tamen sententia declaratoria exigitur secundum Hyppoli.Marsi.in rub.ff.ad l. Cornel. de fals.nu.21.Auilesi.in cap.10. prætorum glos. magna num.24.& cap.11.glo.2.n.1. Et in criminalibus nulla præcedente contestatione, vel ordine iudiciario cõtra confessum executio pœnæ fieri non potest, nisi sententia condemnatoria præcedat secundum gl.in l.siquis in hoc genus in verbo nouerit. C. de Episco.& Cleri.& ibi ex eo.tex.id notat Sali.& Ioan.Faber. in l.vnica.C.de confess.glo.& Abb.in cap.fin.de cõfess. vbi in confessum nullæ sunt partes iudicis, nisi in condemnando, quia non potest quis condemnare seipsum, l.proinde.ff.ad l.Aquil.Roderic. Xuarez in l.post rem iudicatam tertio notabili numer.9.fol.120.colu.3.ad fin.& ibi Ioan.Bernar.à Luco in apostillis, Auilesi.in cap.10.prætorum in glo.magna numer.22.& in cap.11.glo.2.n.1. Quinimo nec statim potest condemnari post emissam confessionem, sed ei debet dari terminus ad faciẽdas suas defensiones, & deinde termino elapso condemnari secundũ Sali. in l.2.C.de custod reorum, cuius doctrinam omnes obseruant teste Thom.Gramm.cons.69.& voto.14.Mars.in practica crimi.§.postquam.idem voluit Carreri.Reginus in practica crimi.§. homicidium numero.45.pag.538.si quando quis confitetur delictum, hoc fit, quanto magis in quolibet alio notorio?
6 † Secundo limitat Pet.Nun.in d.c.18.in lib.demanda.exequen.1.par.numer.2.vt procedat lex nostra, etiamsi sententia iudicis non transierit in rem iudicatam, quia ab eo fuerit appellatum, modò interim pendente causa appellationis compositio fiat cum iudice, quam fieri posse contendit triplici ex causa. Prima quia pro sententia præsumitur licet sit appellatione suspensa secundum DD.in l.si.furti in princ. ff de his qui not.infra.Abb.Feli.& Deci.in rub.extra de appella.quare transactio quæ fit præcedente sententia non reprobatur iure regio, sed exactio pœnæ ante sententiam, vt in d.l.11.tit.5.supra lib.3.Secunda causa, quia sicut soluendo integrã condemnationẽ iudex est tutus propter consensum condemnationi præstitum, ita & soluendo partem per concordiã, vt in l.ad solutionem, C.de re iud. Tertia causa, quia si lata sententia permittitur damnato consentire, & soluere condemnationẽ eodẽ modo permittitur tractatus concordiæ, per quem peruenitur ad assensum arg.l.oratio.ff.de sponsa.nã ex tractatu solent negocia perfici, vt in l.sciendum, §.dictum, ff.de edil.edi.& in l.si volũtate, C.de rescin.ven.
7 † Sed iudicio meo limitatio hæc, vt pace Nunnij dixerim, vera nõ est, nã in pœnis fisco applicatis & cameræ regiæ, de quibus agimus, non potest iudex ante, nec post sentẽtiã loco fisci, & eius nempe compositionem, vel transactionẽ facere cũ cõdẽnato, nec nomine denunciatoris, cum mandatum eorum nõ habeat, ita sentire videtur Auile.in c.11.prætorũ in verbo auenencia nu.2.vers.sed si pœna. Verum nec ipsiusmet iudicis nomine trãsigere poterit, si ab eius sententia fuit appellatum, quia leges nostræ ad executionem pœnæ nõ

solum exigun t sententiam fuisse latam, verum etiam quod transierit in rem iudicatam, quia potest à iudice appellationis reuocari, vel moderari, vt hic statuitur & in l.11.titul.6.supra libr.5. † Hac igitur ratione minus poterit compositioné facere, in qua præsumptio fraudis semper adest, & præterea iudex cui aliqua pœna per legem applicatur, non potest suam exigere partem antequam portionem fisci exigit sub pœna dupli, vt in l.13.c.16. ti.14. de receptoribus pœnarum supra lib.2. Nec placet mihi, quod Auilesius dixit in d.c.11.prætorũ glo.vl. quod transactio quoad partem iudicis valebit, & quoad partem cameræ, vel denunciatoris censebitur sententiæ præstitum fuisse consensum, licet iudex pœnam, d. l.13 incurrat, argum. l.ad solutionem, C.de re iudic. vbi consentire videtur sententiæ, qui ad soluendum condemnationem dilationem petit, quia tex. ille neque eius decisio aliquid facit, nec opinionem Auilesij adiuuat, nec l.cum fidem, C.de non numer. pecu. vbi qui partem debiti soluit, videtur teneri ad residuum, quia pœnarum condemnationes recipiunt diuisionem respectu personarum quibus ad iudicatur, nec portio vnius pendet ex alia, quare si sententia in rem transisset iudicatam, posset quilibet eorũ pro sua portione compositionem facere, nec vnus alteri præiudicare, ita etiam nec prodesse poterit: quia tamen à sententia fuit appellatum transactioni locus non est, sicut nec executioni, vt in hac lege expresse deciditur, quare cessat prima causa Petri Nunnij pro eius sentẽtia adducta, de qua supra n.6. Nec oberit secunda, quoniam, d.l.ad solutionem, C. de re.iud.nil facit pro eius opinione, vt modo dicebamus. Nec tertia ratio, qui potest non appellando consentire, poterit post appellationem concordiam facere, & sic in parte dumtaxat consentire, quoniam concordia ista legibus nostris inhibetur, quare cessant in oppositum adducta.

GLOSS. III.

1 *Donatio pœnæ fiscalis alicui facta, an possit habere effectum antequam pœna exigatur à regio pœnarum receptore?*
Lex nostra & l.2.tit.14.supra libr.2. conciliantur, ibidem.
2 *Pœnam integram, an exigat fiscus & ab eo alij partem habentes.*

c *Que no ayan venido a nuestra camara y poder.* Nota quod donatio alicuius pœnæ fisco applicatæ, alicui post sententiam quæ transiuit in rem iudicatam facta effectum non habet, donec à regio pœnarum receptore exigatur. Sed contra hoc opponitur de l.2. tit.14.de receptoribus pœnarum supra lib.2.vbi statuitur non posse receptorem decimam partem pœnarum exigere, quas non exigerunt, quia ante exactionem donata fuerãt alicui, quia cum donatar ius eas exigat, æquum non est, vt receptori competat decima pars, ecce ibi donatio habet effectum ante exactionem pœnæ. Sed certè sunt adeò contrariæ leges istæ, vt nulla alia euasio dari iudicio meo possit nisi quod lex nostra non potuit imponere legem ipsi conditori, nec eius successoribus, quin possint, quando liberit, prout quotidie faciũt, donationé pœnarũ ante exactionem earum facere, & ita sentire videtur d.l.2.ibi, *Y si acaesciere hazerse merced de algunas cõdenaciones de penas de camara a algunas personas antes que entren en poder del receptor.* Quasi dicat hoc non semper fieri debere, sed posse quandoque id accidere.
2 † Quin etiam licet per partes pœna diuidatur, totam exiget fiscus à quo iudex, & accusator partes sibi applicatas recipient secundum Bar.& Plat.in l.vnica.C.de vendi.rerum fiscal.libro.10. per l. sentus§.senatus, ff.de iure fisci & in l.res, §.1.eod. titul. Angel.de Aretio.in §.penales nume.1.insti.de actio. Angel. tamen in l.lege,§.vltim.in fin.ff.ad Sillanian. tenet contrarium, imo quod non exigat fiscus totã pœnam, & de manu eius detur habenti portionem aliquam in eadem pœna, sed exigat fiscus portioné dumtaxat sibi applicatam, quod semper seruari videmus. Nec ei contradicere videtur Bart. cum in d. l.vnica in fin. dixerit, fateor tamen quod si quis soluerit priuato liberaretur, & fiscus hoc impedire non posset, vt in l.res,§.1.ff.de iure fisci. ita hæc intelligit Auilesius in cap.11.prætorum gloss.1. in principio, & cum lege nostra concordat ordinatio Franciæ de qua per Pet.Rebuff.in commenta.earundem ordin. 3.tom.tracta.vt beneficia ante vacationem artic.1. glo.5.6.& 8.& art.2.gloss.10.

GLOSS. IIII.

Donatio eius rei super qua nomine Regio contra aliquem actio proposita est non valet, donec sententia fuerit lis finita.

d *O de la Corona Real destos Reynos.* Nota ex lege ista, donationem fieri non posse eius rei, super qua nomine Regio actio contra aliquem proposita est, donec lis fuerit finita: ratio est ea, quam diximus supra eodem glo.2.num.1.

GLOSS. V.

1 *Actus prohibitus si expresse à lege annulletur, censetur pro forma inductus.*
2 *Forma consensu partium tolli non potest.*

e *Sea en si ninguna.* Ex his verbis colligitur, quod pro forma requiritur, sententiam esse latam, & in rem transijsse iudicatam, & condemnationem à fisco exactã, vt donatio pœnæ fiscalis à Principe fieri posset. Nam vbi actus à lege prohibetur & insuper additur clausula annullans actum censetur pro forma inductum secundum Ang.Bal.Ang.& Modernos in l.1.ff. de lib.& posthu.
2 † Quare consensu partium hæc forma tolli non potest secundum Bart.in l.de his, ff. de testam.Bal.in auth.iubemus.C.de iudi.& in hac specie, quod consensus partium nihil posit operari tenet glo.in c.statutum ad fi.prin.in verbo committatur de rescrip.lib.6.& in c.1.& capit.dissendiam in verbo processus eo.tit.Bal.& Iaso.in l. non dubium num.17.& 18.C.de legib.

Digitized by Google

L E Y XIIII.

¶ *Que ninguna merced ni ayuda de costa se haga en penas de camara ni librança a ninguno que las aya de juzgar.*

¶ *Don Carlos y Doña Iuana en Valladolid, año de 1523. peti. 8. y 17. y en Segouia, año de 532. peti. 31. y en Valladolid, año de 518. peti. 31. y Doña Iuana en Burgos, año de 1515. peti. 6.*

¶ Mandamos que de aqui adelante ninguna librança se haga de merced ni ayuda de costa a los Oydores ni Alcaldes de nuestas audiẽcias, ni a los oficiales dellas, ni a alguno dellos, ni a los corrigidores y Iuezes de las Ciudades y Villas destos nuestros Reynos en las penas, que los tales Iuezes ouieren de condenar, o ouieren condenado. a Y en quanto a las ayudas de costas ordinarias antiguas que se acostumbrã dar a algunos corregidores no se libren en lugares do tengan oficios. b

G L O S S. I.

Pœna donatio fieri non potest à Principe iudici, quæ ab eo imponenda est, vel imposita.

a *En las penas que los tales Iuezes ouieren de condenar, ó ouieren condenado.* Legislatores occasionem peccandi iudicibus, & subditis suis præbere non debẽt, imo eam pro viribus euitare. l. 8. tit. 11. de venditione & retractu infrà hoc libro dixi supra hoc libro tit. 8. de successionibus, l. 6. glo. 1. num. 3. atque ideo iustissime Rex noster statuit, non posse iudici pœnam inferenti donare, ne cupiditate lucri maioribus pœnis reos afficiat, quam culpa expostulet.

G L O S S. II.

Iudices in causa propria pœnas exigere non possunt, ex quibus eis satisfiat de salario, & quare.

b *No se libren en lugares do tengan oficios.* Si ex publico ærario suppletur iudicibus salarium, vt commodius sustentari valeant, non debet eis pœnarum exactio committi, ex quibus satisfieri possint, eius loci, quẽ administrant, ne forte violentiam inferant aduersus debitores vltra debitum, vel modum consuetũ exigendo, neuè in propria causa iudices.

L E Y. X V.

¶ *La orden que se debe tener en moderar las mercedes y donaciones que los Reyes hizieren, ó quitar las haziendose injustamente.*

Ley 11. tit. 9. lib. 5. ordina.

¶ *Don Fernãdo y Doña Isabel en Toledo, año 1480.*

Tenemos por bien y mãdamos, que las mercedes q̃ se hizierẽ por sola volũtad de los Reyes, q̃ se puedẽ del todo reuocar, a saluo si los q̃ las rescibieron siruierõ despues a nos, de manera q̃ en todo, o en parte las merescieseñ, b y si por los tales seruicios no rescibieron otras mercedes. ¶ Las q̃ se hizierõ por necessidad, si los q̃ las rescibierõ procuraron las tales necessidades, c y ayudarõ a las sostener, q̃ se les debe quitar todo lo q̃ rescibierõ. Mas sino pusierõ al Rey en tal necessidad, y le siruierõ en ella, q̃ se deue moderar d atẽta la causa y la necessidad, y el seruicio y la qualidad de la persona. ¶ Las mercedes q̃ se hizieron por seruicios pequeños, e mãdamos se moderẽ de manera q̃ respõdã a ellos: f esso mismo las q̃ se hizierõ por seruicios, en q̃ los seruidores auiã pbechos. g ¶ Las que se hizierõ por intercessiones de priuados, o de otras personas, si antes, o despues no ouo otro merescimiẽto ni seruicios, se reuoque del todo, h pero deuese moderar, donde ouiere alguna duda. ¶ Esto mismo de lo q̃ se ouo por renunciaciones de los tales priuados, o de otras personas: saluo si los que los rescibieron dellos lo ouieron en satisfacion moderada de buenos seruicios, q̃ a los tales priuados y otras personas ouiessen hecho: ca en tal caso deue se todo descontar al que lo renũcio, si tuuiese juro i en q̃ se le descõtasse: y sino deuese hazer a los q̃ lo rescibierõ alguna mas templada moderaciõ. ¶ Las q̃ se hizieron a los fatores de los grandes, si por si mismos no siruierõ al Rey de manera q̃ lo merescicssen justamẽte, se les hã de quitar alomenos moderar, en lo qual se deue mucho considerar, si siruieron al Rey en las tales cõtractaciones. ¶ Lo q̃ se cõpro por pequeños precios puede se quitar, si los que lo cõprarõ son muy biẽ entregados cõ ganãcia

Digitized by Google

conoscida delo que dieron por ello. Pero debeseles hazer alguna emienda [k] por lo que dieron por ellas.¶ Lo que se ouo por las alualaes falsas, ò firmadas en blanco, [l] muy justo es que se les quite. Las mercedes que se hizieron por buenos y razonables seruicios correspondientes a ellas, [m] deben ser conseruadas. Esto mismo se debe guardar en los juros, [n] que se dierõ en pago de sueldos o acostamientos debidos, y perdidas y daños.¶ Los marauedis de juro q̃ se compraron por razonables precios, si se compraron del Rey, deben ser confirmados, saluo si el Rey los quisiesse redemir, dando por ellos el justo precio. [o] Mas si se compraron de otros que los ouieron del, debe se mirar como los ouieron del Rey aquellos, que los vendieron: y sino los ouieron bien, à las tales se deue descontar si tienen juros en que se desquentẽ: y si no los tienen, deuese mandar que satisfagan à los compradores de lo que les dierõ por ellos. Y siendo primeramente satisfechos [p] quitarlos á los compradores. Los marauedis que eran de por vida debense tornar de por vida, ò de lança, ò de oficios, ò de mantenimientos, [q] como estaua primero: sino ouiesse seruicios o merescimiẽtos porq̃ se les hiziessen de juro.¶ Los marauedis de juro que se dieron en casamiento, si los dio el Rey, ò los dimos nos, no se hã de moderar en tanto que durã los casamientos, [r] mas para despues de disueltos los matrimonios deue se auer respecto, quien son los tales criados, y el cargo que dellos se tuuo, y las personas con quien casaron. Y si los tales marauedis dieron otras personas en casamientos, es de mirar como los ouieron los que los dierõ y sino fueron bien auidos ha se de descõtar como arriba fue dicho al que los dio en casamiento si tiene juro, en que se disquente, o quitarlos o moderarlos al que los rescibio, siendo primero satisfechos, delos bienes de aquellos que se los dieron. Y todo esto de los casamientos, mandamos que quede en facultad de se lo pagar en dineros cada q̃ quisieremos a diez mil marauedis el millar. [s]

G L O S S. I.

1 *Legis nostræ conciliatio cũ l.6. supra eod. & num. seq.*

2 *Principis donatio absq; consilio Procerum facta reuocari & moderari potest.*

3 *Principis donatio de redditibus regijs facta, qui iuro appellantur nostro idiomate, reuocari potest ad libitum Principis vel moderari tanquam feudum cameræ.*

Feudum cameræ quod sit? & quòd reuocari potest ad libitum concedentis, ib.

Argumẽtũ à minori vel à fortiori, validũ est ib.

[a] *Que las mercedes que se hizieren por sola voluntad de los Reyes, que se puedã del todo reuocar.* Verba hęc persuadere videntur, donationem Principis esse ad nutũ reuocabilẽ. Sed opponitur de l.6. su.eo. cũ his quę ibi diximus in gl.1. & 2. vbi esse irreuocabilẽ expresse statuitur. Respõdeo legẽ istã corrigere forte legẽ prædictã fori. Sed solutio hæc, iudicio meo vera nõ est, quando quidẽ lex illa confirmata fuit per Reges Ferdinandũ & Elisabeth, libri ordinationũ, vbi lex illa erat situata conditores, quæ seruari præcipiebãtur per legẽ primã Tauri, & nouissimè per Regẽ nostrũ Philipũ anno.1567. quo hæc legũ recollectio facta fuit, vt constat ex lege & pragmatica sanctione in initio libri huius posita. Et si quæ leges correctæ hic quandoq; inseruntur, scriptũ reliquerunt recollectores in margine qualiter ea lex esset per aliam correcta, quòd hac in specie factũ non videmus, falsum
2 ergo erit, legẽ illã sextam esse correctam. †Dicendũ ergo est, per hanc legẽ restringi & limitari legẽ.6. prædictã sup.eo. vt procedat altero ex duobus modis. Primũ quoties ex sola volũtate Principis absq; procerũ consilio donatio facta fuit, prout ex his verbis, por sola voluntad de los Reyes, satis superq; colligitur, quãquã rarò aut nũquã hoc fiat, sẽper enim donationes regiæ fiunt cũ cõsilio Procerũ, qui à secretis vel à liberalibus nũcupãtur, vt in l.5. sup.eo. & ibi diximus in glo.1. in hac ergo specie, si quando euenerit, nimirũ si donatio possit moderari, & reuo
3 cari. †Verũ cũ leges ad ea quę frequẽtius accidũt potius ad aptentur vt in l.nam ad ea. ff. de legi. aliter limitarẽ legẽ.6. sup.eo. nẽpe, vt procedat præterquã in donatione redditũum, qui Hispanè, juros, dicuntur, & ex bonis regiæ cameræ soluuntur. Quare feudũ cameræ propriè dicitur, quòd potest ad libitum reuocari, vt in l.1. in fin. titul.16. part.4. cuius verba sunt. *La otra manera es a que dizen feudo de*

ca.

ized by Google

camara: I este se haze quando el Rey pone maravedis dalgũ su vassillo cada año en su camara. E este tal puede el Rey tollerle cada que quisiere. Cùm ergo tolli posit, nimirum si ex causa reformetur, vt in lege ista statuitur, per locũ à minori seu à fortiori, quod validũ est c.cum in cunctis de electio. iuncta glos.aut.multo magis.C.de sacro. eccle.Clem.1. de reliquijs,& venera.sancto.Euerardus loco.65.& quod lex ista loquatur de his redditibus, iuro, dictis constabit ex glosis sequentibus.

GLOSS. II.

1 *Donatio aliàs reuocabilis efficitur irreuocabilis ob merita praecedentia vel futura donatarij.*

2 *Donatio ob seruitia futura dicitur remuneratoria, vel ob causam, & non indiget insinuatione.*

3 *Commendae Indorum sunt non solum ob seruitia praeterita, verùm etiam pro futuris, atque ideo reuocari non potest.*

b *Si ruierõ despues a nos, demanera que en todo o en parte las merecieffen.* Nota quod donatio alias reuocabilis efficitur irreuocabilis ob merita & seruitia donatarij tam praecedentia quam postea sequuta. ✝
2 Sic & donatio ob seruitia futura cẽsetur remuneratoria vel ob causã, atq; ideo nõ eget insinuatione, licèt excedat summam quingentorum castellanorum, vt docuit Bar.in l.Aquilius Regulus num.3. in fin. ff. de don.argum.text.in l.fin.in princ.ff. de iure doti. & Bart. sequitur Cum. in d.l.Aquilius,& Anto. Canari.in tractat.insinuationum in 45. q. post principi-principium & Iaso.consil.154.num.5.versi.non obstat aliud libr.2.Fran.de Ari.cons.17.num.9.Tiraq. in relectio.l. si vnquam in verbo donatione largitus n.93.C.de reuocant.donatio.quorum sententia vera est, licèt oppositum voluerint Imol.& Lud.Roma. in d.l.Aquil.Iaso.in l.ex hoc iure in primo effectu antidoralis donationis.ff.de iust. & iur. & Paul. Cast. conf.335.num.4.versi.2.videtur obstare lib.1.
3 ✝ Quòd applicari potest ad Indorum commẽdas quae seruitijs etiam futuris conferuntur, vt reuocari non possint, haec adde ad ea, quae diximus supra eo. l.6. glo.2.n.31.& seq.& in l.11.glos.4.n.1.& 2. tit.7. de maioratu hoc libro.

GLOSS. III.

1 *Affectata, & ascita necessitas non excusat affectantem.*

Affectatũ impedimẽtum, vel ignorãtia, vel alia affectata non possunt affectanti, ibidẽ.

2 *Pauper qui sua culpa deuenit ad paupertatẽ non subuenitur.*

Peru incolae carpuntur, qui possuerunt regẽ in necessitate, & postea regi seruierũt ibidẽ

Procurarõlas tales necessidades. Nota quòd affectata & ascita necessitas non excusat affectantẽ, sic & affectatũ impedimentũ, & affectata ignorantia, & omnia alia affectata non excusant affectantẽ, vt Tira. probat li.1.de retract.§.35.glos.4.n.27. & pluribus sequ.cũ pluribus à me adductis in stylo cancellariae tit.1.praeminentia.22.c.2.glos.3.n.12.& seq.✝ Ea-
2 dẽ ratione non solũ subuenitur pauperi qui culpa sua deuenit ad paupertatẽ vt latissimè probaui in eodem stylo cancellariae tit.1.praem.24.casu curiae 3.glos.2.n.2.& seq.post d.Did.Coua.lib.practicarũ q.c.6.nu.3. Vbi hoc rectè limitat & intelligit, prout & ipse feci d.glos.2.n.4. Iniquũ enim est, eũ remunerare, qui necessitati, cuius ipse causa fuit, succurri, vt hic dicitur, quod summè nota cõtra huius regni Peru incolas, qui in bellis ciuilibus Regi nostro seruierunt aduersus tyrannos & eorum reuolutiones, quarum ipsi authores fuerunt vel fautores, cupiuntque à Rege remunerari.

GLOSS. IIII.

Donationes à Rege vassallo factae qui in belli necessitate seruiuit, cui ipse occasionẽ praebuit sunt nec immeritò quidem moderandae.

d *Se deue moderar.* Nota ex lege ista, quod donationes ob merita vel seruitia vasallo factae vel subdito, qui Regi seruiuit in necessitate belli, cui ipse occasionẽ praebuit, prout saepe euenit hoc in regno, vt in glos. praecedenti diximus in fine, sunt nec immeritò moderãdae, iuxta necessitatẽ, & causã, merita, & personẽ qualitatẽ, de quo latius infra hac eadẽ lege glosa.6.

GLOSS. V.

Por seruicios pequeños. Qualia sunt ab aliquibus Indianis facta hoc potissimũ in regno, qui nõ cessant clamare quotidie remunerationem petentes, à quorum clamationibus & importunis petitionibus vix eripi possunt Proreges.

GLOSS. VI.

1 *Donatio remuneratoria in eo, quod excedit merita, dicitur gratuita, & non producit effectus remuneratoria, quia indiget insinuatione in excessu.*

Donationis remuneratoriae nullos dari effectus secundum opinionem Arij Pinels, nisi merita actione peti possint, ibidem.

Donatio annorum redituum Regis iuxta mensuram meritorum moderanda est, ibidem.

2 *Donatio Regia excedens merita, quomodo sit moderanda, & quae attendi debeant?.*

Nobiliũ, & principum liberalitas inspiciẽda est ad moderandam donationem, ibidem.

3 *Nobiles ditiores esse oportet plebeijs, atq; ideo pro æqualibus meritis illi magis sunt gratificandi, quàm plebeij.*

4 *Beneficium ne conueniatur quis vltra, quam facere possit, deducto ne egeat, in nobilibus aliter quàm in plebeijs consideratur.*

Nobiles non ita grossis cibis vesci oportet, quã plebeios, ibi.

5 *Nobiles non coguntur soli viuere, cum tractatur de eis alendis.*

Beneficium sit nec ne sufficiens, aliter in nobilibus aliter veró in plebeijs consideratur, ibidem.

f *Demanera que correspondan a ellos.* Nota donationẽ remuneratoriam merita donatarij excedẽtem, moderandam esse, vt merita non excedat. Sed hoc intellite, vt dixi sup. eo. glos. 1. nu. 3. in donatione annuorum redditũum Regi competentium in perpetuũ. Cuius decisionis ratio est, quia in eo quod merita & seruitia excedit, mera, simplex, gratuita, & pura est donatio, vt in cap. relatum. 2. ibi, iuxta seruitij meritum, de testa. quod & voluit Oldra. cons. 226. nu. 8. Ioan. Andr. in addi. ad Specula. in rub. de reb. eccles. non alienan. Guill. de Cun. & Bal. 4. quæstion. & Sal. num. 3. in l. illud. C. de sacros. eccles. Soc. cons. 48. & cons. 91. libr. 1. & consilio 295. nu. 8. versicul. 3. quia donatio libr. 2. Bart. in l. si tibi decem. §. si pactus numer. 4. & 5. ff. de pact. & in l. frater à fratre numer. 57. & ibi Iaso. in lectu. numer. 34. 4. colum. eiusdem numeri versi. condescendo nunc ad 2. fallentiam, & in repeti. num. 44. versicul. circa primam fallentiam ff. de cond. inde. Bart. Bald. & Iaso. in authent. vnde si parens. C. de in officio. testamen. Ange. Imol. & Roma. in l. Aquilius. ff. de donatio. vbi dicunt in eo, quod donatio excedit merita, requirere insinuationem si excedat quingentos solidos, Paul. Castr. in l. si donatione vbi Alexand. & Corne. vterque. 2. colum. C. de collati. Floria. in l. quæ pater. 2. num. 9. ff. fami. herciscun. Alexand. cons. 15. numer. 4. libr. 1. & consi. 21. num. 4. & consil. 119. numer. 5. Barba. cons. 28. libr. 3. Franc. de Aret. cons. 2. colum. 2. in fine & consil. 17. num. 9. & cons. 14. num. 14. Calcane. consi. 25. colum. 11. versiculo & propterea si sit donatio, Corne. consil. 144. numer. 20. libr. 2. & consil. 45. numer. 2. & 10. & consil. 289. numer. 14. libr. 4. Guido Papæ singul. 375. Iaso in l. ex hoc iure numer. 53. ff. de iusti. & iur. Stepha. Bertran. cons. 100. num. 6. lib. 1. Deci. consi. 174. num. 1. in fine & consil. 202. num. 5. Alcia. in l. alienatum. §. donationis. ff. de verb. signifi. Tiraquel. in relect. l. si vnquam in verbo donatione largitus num. 69 & 81. ad finem. C. de reuo. donat. quæ opinio communis est teste Ario Pinelo in l. 1. 3. p. num. 60. in fi. C. de bon. mater. quia tamen inquit in hoc maximam versari ambiguitatem & confusionem, nec dari posse vllam, vel difficillimam collationem aut certitudinem talis æstimationis arg. l. planè. §. fi. ff. de reg. 1. Quare tenet ipse contra communem, nempe, quod remuneratio nullius sit effectus, sed mera, & pura donatio esse censeatur, etiãsi obseruitia & benemerita fiat, nisi præcesserint merita obligatoria ex quibus dari posset actio vel iudicis officium, sed tu vide d. D. Couar. in c. cum in officijs num. 10. extra de testam. mirè cõmunem opinionem defendentem. ✝ Illud autem quod ex lege

2 ista, expendimus, donationem Principis remuneratoriam merita donatarij excedentem moderãdam esse, ita vt merita non excedad, intelligi oportet, vt moderatio fiat inspecta qualitate donantis, & donatarij: nam si Princeps sit qui donat, vel alias diues & nobilis, qui solent multo maiorem referre gratiam, vt eorum est natura vt in c. 1. de donatio, atq; ideo credunt se pauca donare, cum plura donent, quare nobilium donatio plenius interpretatur, vt latè probat Ioan. Lupi in repe. rub. de dona. int. vir. & vxor. §. 9. num. 1. & seq. Tiraq. optime in libro de nobilitate. c. 37. nu. 44. & seq. nam etsi tunc donatio merita excedat, modò solita ab eo facere non excedat, nõ erit moderanda, quia merita non dicitur excedere, vt eleganter voluit subdubius tamen Phil. Corne. cons. 144. n. 11. lib. 2. idem apertius asseuerantiusq; voluit idem Corn. in l. si donatione nu. 3. C. de collatio. vbi tamen hoc restringit dummodò non sit multum excessiua donatio vltra communem multorum æstimationem, secundum Barb. in cap. sedes. 2. col. de rescrip. Tiraque, in repe. l. si vnquam in verbo, donatione largitus num. 73. & 74. C. de reuocand. dona. plura cumulans in huius sententiæ fauorem. ✝

3 Sed hæc ad praxim reducendo, in hoc regno Peru vidimus Indorum commendas excessiuas olim ciuibus factas per Proreges vel regni moderatores numerum fortè tunc & qualitatem Indorum ignorantes, mandato Regio reformari & moderari, vt inter benemeritos, iuxta vniuscuiusq; merita distribuerentur, qualitas enim hac in specie donatarij inspicitur, maiora siquidem & cumulata beneficia, & commendata nobilibus tribuenda sunt, quam rusticis plebeijs & ignobilibus, licèt æqualiter seruierint non enim solũ præcedentia merita & seruitia consideranda sunt, sed & futura, iuxta ea, quæ diximus supra hac eadem lege gloss. 1. Per nobiles enim & illustres credemus potius conseruandam esse rempublicam, quàm per plebeios: quare nimirum eos ditiores esse oportet, vt redditus tributorum liberalius expendant. Regique commodius seruiant, alios cõplures ex suis stipendijs & tributis alendo, vt sic regnum conseruetur, quod ab optimis Proregibus & moderatoribus inspici oportet, vt expendes ex traditis per Ioann. Lupi. in d. repe. rub. §. 9. per totum, & ex pluribus à Tiraquello congestis de nobilitate

4 capit. 20. ✝ Ex quibus hoc vnum referam, nempe, vbi nobilis habet priuilegium, ne conueniatur vltra quã facere possit, deducto ne egeat, quia fortè est miles aut maritus, &c. iux. l. maritus & l. miles. ff. de re iu. Certè in huiusmodi deductione est habenda ratio nobilitatis, ita vt si satis esset relinquere ignobili & rustico, vnde possit vesci grosso pane, caseo cœpis, fabis, nõ itẽ pane albo, pullis, & alijs delicatis cibis, secundũ glos. in l. seruis vrbanis in verbo ex libellis, & iterũ in verbo cibarijs. ff. de lega. 3. quam annotauit Cœpola in specie, de qua agimus in trac. de Imperatore militum deligendo in 22. priuilegio nobilitatis, & Paul. Citadinus in suo tract. de iure patrona.

trona in 7. q. 6. partis Iaso. in § item si de dote, nu. 8. insti. de actio. Matth. Afflict. in const. Siciliæ incip. qualitas personæ in fine, & iterũ in constit. quisquis n. 3. Marsil. in repe. rubri. de probatio. n. 16. & Ant. Corse. in rep. c. grandi charta pen. de supplen. negli. præla. Nobili tamen est relinquendum, vt possit viuere habita ratione suę nobilitatis, vt proinde non cogatur pauperum cibis vesci iuxta text. in cap. non cogantur. 41 distin. id quod censuit Bal. in l. 2. in prin. C. quod cum eo, per tex. in l. sed & si quid in ædificauerit. §. sufficienter. ff. de vsufr. ibi, sufficienter autem alere & vestire debet secundum ordinem & qualitatem mancipiorum, & in l. cum vnus. §. alimentis. ff. de alim. & cibar. lega. idem Bal. in rub. C. qui bon. cede poss. Ange. & Ias. in l. Nensenius. § fin. ff. de re iudi. Iacob. de Aren. Imol. & Rapha. & Alexand. in l. si maritus in id. ff. solu. matri. per text. in l. nepos Proculo iuncta gloss. in verbo dignitate. ff. de verbo. signifi. & in l. tutor secundum dignitatem. ff. de admi. tut. Dyn. Ange. Areti. & Iaso, in d. §. item si de dote insti. de actio. Cœpo. in d. 2. priuilegio nobilitatis & Fran. de Aret. consil. 17. num. 18.
3 ✝Ex quibus Alex. Aret. Imol. & Cœpol. in locis superius citatis dicunt, ita esse nobilitatis in hoc habendam rationem, vt non cogatur ipse nobilis solus viuere. Panor. in c. cum a deo num. 5. de resc. rip. vbi hoc adducit ad prouisionem beneficiorum, quod & voluit gloss. ibi in verbo sufficientem per text. in cap. non cogantur. 41. distin. & glos. similis in capit. conquærente in verbo sufficientia de cleri. non resid. Idem quoq; in alimentis præstandis est considerandum l. 3. §. mulier. & l. habitatio. §. seruis. ff. de vent. in poss. mitten. cum con. ord. per gloss. in d. §. mulier traditis, & latissimè per Tiraq. de nobilita. cap. 20. num. 136. 137. & seq.

GLOSS. VII.

Seruitia Regi facta ex quibus vtilitas obuenit seruienti, non sunt remuneranda vel ita remuneranda vt vtilitas computetur.

g *Que los seruidores auian prouecho.* Nota text. singularem, quod seruitia ex quibus vtilitas obuenit seruiẽti non sunt remuneranda, vel ita remuneranda, vt cõmodum loco remunerationis computetur, quod cõducit nimis ad remunerationes, quas plurimi huius regni in sola prætendunt, quorum nonnulli diuites admodum sunt, qui ex commodis & fructibus regni, quamuis eorum industria ditati sunt. His nanq; non ita remuneratio debetur ac alijs, qui indigna laborant egestate, nobilioresque sunt diuitibus. Cùm enim ex seruitijs Regi factis, vel eorum occasione commoda fuerint non modica consequuti, vtilitas ex remuneratione subducenda est.

GLOSS. VIII.

1 *Donatio regia annorum redituum aulicorũ intercessione facta moderãda est, iuxta merita donatarij.*

2 *Donata aulicorum importunitate reuocanda sunt.*

Importunitas facit corruere donationem, ibi.

h *Se reuoque del todo.* Donatio regia aulicorum intercessione facta, his qui benemeriti non sunt, Rex ipse reuocare potest, vel si dubitatur an fuerint, moderari. Sed intellige quãdo redditũum fuit donatio facta, vt in glo. 1. diximus, secus si alicuius rei immobilis,
2 quia hæc irreuocabilis est, vt in l. 1. sup. eo. ✝ Atq; ideo reuocatur, quia ob importunitatẽ facta cẽsetur quo casu donatio nõ valet, secundũ Bal. & Bar. in c. cũ adeo in fin. de resc. Ioa. Lupi, vbi plura congerit in rep. rub. de dona. inter virũ & vxorẽ. § ... n. ... dicã infr. li. 7. tit. 3. de decurionibus. l. 5. & infra eod. l. 17. glos. 6.

GLOSS. IX.

Lex nostra intelligitur.

i *Si tuuiesse juro.* Ex his verbis cõstat, legẽ nostrã procedere in donationibus redituum annuorum, quæ feudũ cameræ appellantur, vt dixi supra ead. glos. 1.

GLOSS. X.

Ius quæsitum ex contractu cum Principe celebrato auferri potest propter modicitatem precij, sed debet ei, cui aufertur æquiualenter satisfieri.

K *Pero deuesseles hazer alguna emiẽda.* Nota q̃ si alicui aufertur ius quæsitũ ex Principis contractu propter modicitatẽ precij, debet ei satisfieri, quod latius probaui sup. eod. l. 6. glo. 1. n. 8. 1... & 14. & l. 5. glos. 2. n. ... 6. & ... & glo. ... n. ... & est singularis lex ista, quod cõtractus reciprocus potest a Principe reuocari propter modicitatem precij, sed ei cui aufertur debet æquiualenter satisfieri.

GLOSS. XI.

1 *Rescripta Principum in papiro albo solã eius subscriptionẽ cõtinente non valent, nisi seruatis instructionibus, & nu. 2.*

2 *Schedulæ albæ impletæ quando fidem faciãt.*

l *Alualaes falsas o firmadas en blanco.* Nota ex lege ista, quod priuilegiũ falsum, vel in papiro albo scriptũ solã Principis subscriptionem vel regium sigillum habens æquiparantur, nõ enim intelligetur Princepes confirmasse ea, quę postea scripta fuerint in eo papiro albo, ex sententia Innoc. cũ quo alij transeunt, in cap. 2. de fide instru. Ex quo eorũ non habuit Princeps notitiam, arg. text. in l. vltim. C. plus vale. quod agi. quam sententiam sequitur & commendat Ange. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus & ibi Iaso. numer. 13. ff. de verb. oblígat. pro qua opinione est text. hic & in

Digitized by Google

in prohibitis non creditur assertioni, etiam speciali donantis, quia hoc asserere præsumitur, vt valeat eius donatio, vt in l. qui testamentum & ibi glos. & doct. ff. de prob. l. cū quis decedens. §. Titia honestissima. ff. de lega. 3. ex qua probatur hoc procedere, etiāsi donans sit honesta persona Tira. vbi sup. n. 77.
7 † Qui & nu. 79. id extendit ad assertionē iuratā iuxta sententiam Per. & Cyni in l. 1. ad si. C. de sac. ecc. & Bart. in d. §. Titia honestissima, & aliorum plurium quos ibi refert Tir. Quæ sententia in assertione simplici ac etiā iurata per donare prohibitum, (quòd per eā non probentur merita, nec ad ea probanda fidem faciat, etiāsi sit specialis) est recepta: licet contrariā tenuit Bald. vt sæpe solet sibi ipsi contrarius, in l. illud. C. de sacr. ecc. & in l. si donatione. C. de collatio. & quidā alij ab ipso Tiraqu. relati in d. l. si vnquam verbo donatione largitus nu. 75. & 76.
8 † Ampliatur assertio hæc, vt procedat etiāsi ante vel post quā merita exprimantur, posuerit donans clausulā illā generalem, scilicet, purè, merè, liberè, & simpliciter donauit, &c. hæc siquidē clausula nō facit, vt donatio desinat esse remuneratoria vel ob causam, quādo quidem postea vel paulo ante fuit causa specialis expressa, quæ cōmodum ipsius donatoris concernit vt Oldr. respondit cons. 5. quem sequitur Lud. Rom. in l. si vero §. de viro. 48. fallent. ff. solu. matri. Alex. citans concord. cons. 40. nu. 14. li. 4. nā licèt contrahentes nomē falsum apponant contractui locationis eā appellantes venditionē, non ex eo dicetur venditio sed locatio. l. insulā. ff. de præsc. verb. l. si olei & ibi notatur. C. loca. & l. si vno in prin. ff. eo. titu. c. constitutus de religio. domib. cum similibus à me traditis supra eodem, l. 7. gloss. 1. num. 11.

GLOSS. XIII.

n *Se deue guardar en los juros.* Idē probāt verba ista, quod verba de quibus supra eadem glos. 9. & infra, glos. 16.

GLOSS. XIIII.

Veder e quibus casibus quis cōpellatur remissiué

o *Saluo si el Rey los quisiesse redemir dando por ellos el justo precio.* Nota casum optimum, in quo quis vendere compellitur rem propriam. Alios casus tradit Greg. Lupi in l. 3. in glo. 1. tit. 5. de vendit. par. 5. & dom. Did. Coua. qui doctè vt semper loquitur in li. 3. resol. c. 14. per totum & D. Perez in l. 2. tit. 13. li. 2. ordina. col. 713. versi. tandem quæro.

GLOSS. XV.

Princeps ius quæsitum etiam ex donatione sua alicui auferens debet prius de precio æquiualenti satisfacere.

p *Siendo primeramente satisfechos.* Nota quòd emptori annuorū redituū debet prius à venditore satisfieri, quam ab eo per Regem auferātur, sic aliàs quoties alicui Princeps aufert ius quæsitum, etiā ex donatione sua, debet ei prius de æquiualenti precio satisfacere, vt diximus supra eo. gloss. 10. & fusius probaui supra eod. l. 6. glos. 1. num. 10. & 13.

GLOSS. XVI.

Legis nostræ interpretatio.

q *O de manteniniētos.* Nota ex his verbis, legē nostrā loqui de donationibus Regis annorum redituum, non de donatione bonorum immobilium, vt dixi supra eo. glos. 11. num. 3. & glos. 9. & 13.

GLOSS. XVII.

1 *Dos est titulus lucratiuus quoad vxorem.*
2 *Dos quoad maritum est causa onerosa.*
3 *Dos an egeat insinuatione?*
4 *Dos quoad maritum est causa onerosa, etiāsi ex pacto vel statuto maritus dotem lucretur soluto matrimonio.*
Lex vna. §. lucratiuas. C. de impon. lucrat. descrip. tit. lib. 10. explicatur, ibid.
5 *Dos est onerosa respectu filiorum eam petētiū.*
6 *Dos immoderata a Rege data, non moderatur constante matrimonio.*
Dos in officiosa constante matrimonio an reuocetur. ibid.
7 *Dos ob ingratitudinem fœminæ constante matrimonio non reuocatur.*
8 *Dos a fœmina matrimonio soluto per ingratitudinem an auocari possit maximè si sit inops & num. præcedenti.*

r *En tanto que duran los casamientos.* Ratio huius constitutionis est, quia licèt quoad vxorem dos sit titulus lucratiuus, etiam si sit filia dotantis legitima, vt probat text. in l. vlt. §. si a socero. ff. quæ in frau. credi. ibi, *quia intelligitur ex donatione ad eam peruenisse,* quem text. commendat Alexand. in l. in fideicommissariam colum. 2. in princip. ff. ad Treb. ad quem non aduertunt, qui frequentius in filia contradicūt, arguendo ex regula l. vltim. C. de dot. prom. & l. qui liberos. ff. de ritu nuptia. quibus statuitur patrem teneri dotare filiam, vt arguit Maria Soc. Iunior. cons. 19. n. 8. lib. 1. & in extraneo dotāte id clarius procedit, vt tradit Alex. cons. 71. n. 1. lib. 4. & alij, quos citat Car. Mol. in lib. de donationibus factis cōstāte matrimonio, ex n. 64.
2 † Quoad maritū autē semper dos censetur causa onerosa, vt prob. d. l. vlt. §. si a socero vers. in maritū. ff. quæ in fraud. cre. ibi, *non magis quā in creditorem.* & ibi, *cum indotatam vxorem ducturus non fuerit,* & ita resoluit Bar. ibi, cuius doctrina recepta est, secundū Ias. in §. item si quis in fraudem

num.

nu.10.insti.de actio.idem voluit Ioan. Lupi.in rep.
c.per vestras nota.3.§.22.n.7.de don. int.vi. & vxor.
Gom.Arias in l.27.Tau.nu.11.Arius Pinel.in l.1.C.
de bon.mat.p. .nu.62.illatione.31.text. est pro hac
opinione in l.ex promissione.ff.de actio.& obligat.
& in l.vna.§.lucratiuas.C.de impon.lucrat.descrip-
tio.li.10.& ibi expendunt Bart.& Plat.text.in l.pro
oneribus vbi notat Bar.& in l.fi.vbi notat Bal.C.de
iure doti.glo.in l.Meuia.§.1.in verbo ipsi mouere.ff.
solu.matri.vbi Bart.& alij Tiraq.in rep.l si vnquam
in verbo donatione largitus num.174 & num.196.
C.de reuo.dona.Ant.Negusanti.in tract. de pign.2.
part.membro.4.nu.50.Di.l. Segura & post eum Di.
Perez in repe.l.cohæredi.§.cum filiæ.n. 30.ff.de vul
3 ga.& vbique doct.† Quod conuincitur ex l.vlt.C.de
iure doti.Vbi Imperator aperte significat, etiam
iure antiquo, in dote respectu viri non fuisse neces-
sariam insinuationem, quia non erat donatio gra-
tuita,sed ex causa onerosa iuxta text.in d.l. ex pro-
missione.ff de actio.& obliga.quem extollit Iaso.in
l.Nensenus nu.4.ff.de re iudi. Quoad mulierem au-
tem,inquit,d.l.vltim. necessariam fuisse insinuatio-
nem,cum dos ab extraneo nõ a patre dabatur. Ho-
die autem nouo beneficio in dote statuit lex illa in-
sinuationem non exigi etiam quoad mulierem,quã
uis quoad eam vera donatio est,secundum Alber.&
alios ibi,Deci.cons.314.n.15.Anto.de Canario de
insinuatione.2.p.q.4.n.1.Bald.Nouellus in l.1.num.
339 & 242.ff.solu.mat.& in tract.de dote.5.p.nu.5.
Ari.Pin.in d.l.1.C.de bon.mater.1.p.n.6 .illatione
31.vbi cauendum esse ait à glos.1.in d.l.vlt.C.de iu-
re doti.& magis cauendũ à Ioanne de Anania in c.
cum tu vers.4.quæritur in fi.extra de vsur.vbi contra
d.l.vlt.miserè ait, necessariam esse in dote insinua-
tionem,idque inuolutè refert Tiraq.in d.l.si vnquã,
verbo donatione largitus nu.194.C.de reuoc.don.
4 † Et vsque adeo dos est onerosa respectu mariti,
vt locum habeat, etiamsi postea ex dote sit maritus
lucrum aliquod habiturus propter pactum, vel sta-
tutum dotis lucrandæ,adhuc enim maritus ex cau-
sa onerosa eam habere censetur,non lucratiua.cùm
præcesserit onerosa,idest,titulus dotis,ex glos. sing.
in l.si donaturus.§.vlt.in verbo dumtaxat & ibi Alc.
ff de condicti.ob causam pro qua est tex.in d. l.vna.
§.lucratiuas in verbo si verò vel soc.C.de impon. lu-
crati.descri.libr.10. vbi si socer dotem dederit pro
filia vel nepte causa dicetur lucratiua, licèt casus
euentu ad lucrum reuertatur mariti,& ibi cum ap-
pendit Ang.refert & sequitur Ias.in §.item si quis in
fraudem nu 30.inst.de actio.Ioan.Lupi in repe.ca.
per vestras notab.3.§.22.nu.7.infine in cuius confir
mationem plura adfert Tira.in d.l.si vnquam in ver
bo donatione largitus nu.172 & n. 74.& seq. C.de
5 reuo .donat.† Est etiam dos onerosa respectu filio
rum dotem maternam petentium,vt mirabiliter vo
luit Bart.in l.si constante.10.q.2.partis princip. nu.
67.ff sol.mat.in rep.Iaso in §.item siquis in fraudem
nu.30.inst.de actio.Ioan Lupi in d.§ 22.n. . Did.Se
gura in rep.l.cohæredi.§.cum filiæ nu.2 & 1 9. ff.
de vulga.Did.Perez ad Seguram ibidem n.130.Ber
nar.Diez a Luco in additio.ad Ioan.Lupi.d.§.22.n.
6 8. † Consequitur ergo ex supradictis iuridicã esse
huius legis dispositionem,quatenus in ea dicitur nõ
posse Regem ab eo in dotem data reuocare, vel mo
derare constante matrimonio, donec dissoluatur,
quod & adnotauit Ioan.Lupi in d.§.22.num.8.ver-
sicul.sinautendos,& iterum d.3.notab.§.24.num.3.
Ex quo infert dotem immensam non reuocari con-
stante matrimonio, si gener.non fuit fraudis parti-
ceps arg.l.quod autem §.hoc autem edictum & §.si-
mili modo.ff.de his,quæ in fraud.credo.quod & vo-
luit Did.Segura,in d.l.cohæredi.§.cum filiç nu.145.
& seq ff.de vulg.idque extendit num.145.vt proce-
dat etiam in dubio, si non constat sciuerit nec ne
donationem esse immensam, cum in dubio ignorã
tia præsumatur,vt in l.verius.ff.de probat.cum con-
cord.per D Perez traditis in d.§.cum filiç num.145.
quod latius examinauimus supra hoc lib.titul.2.de
dotibus.l.1.glos.4.nu.3.& deinceps. † Conuestitur
7 hæc sententia vel ex eo.quòd dos ob ingratitudinẽ
fœminæ dotatæ,vel mariti eius,in dotãtem commis-
sam,reuocari non potest constante matrimonio, ea
dem ratione quòd sit causa onerosa respectu mari-
ti,vt diximus,eo autem soluto & ad vxorem dote re
uersa, ob eius ingratitudinem poterit ab ea auoca-
ri,secundum Ripam in l.vlt.q.51 C.de reuo. donat.
Ioann Lupi in l.71.Tauri nu.59 idem voluit Ari.Pi
nel.in l.1.C.de bon.mater.3.par.num.62.illatio.32.
quæ sententia verior mihi videtur, quamuis rece-
ptior sit,quòd reuocari non posit à fœmina ob in-
gratitudinem, etiam soluto matrimonio dote ad eã
reuersa,vt indistinctè notat Salic. in l. si dotem per
tex.ibi.C.de iure doti.Boeri.decis.27.in fi. idque in
dote tradita voluit Bald.in l.vlt.n.11.C.de dot.pro
mis.cui accesit Iaso.in §.fuerat num.137.inst.de ac-
tio.secus in dote promissa tantum, vt per eodẽ ibi,
& per Ias.in l.patre furioso num.29.vers.10.ff.de his
qui sunt sui vel alie.iur.† Sed iudicio meo prior sen
8 tentia verior est,nisi fœmina sit inops,tunc enim ab
ea auocari non potest dos ob ingratitudinem,vt Ri
pa voluit in d.l.vlt.nu.171.C.de reuo.don.tũc enim
donans potius ex pietate diuino amore mouetur,
quàm fœminæ dotatæ,atque ideo magis dos pia ap
pellatur,vt explicat Iaso.in l.cum his §.mulier. ff.de
condict.indebi.Bal.Nouell.de dote.6.par.priuileg.
44.Ioan.Lupi in repe.c.per vestras notab.3. §.12.n.
6.& 7.de dona.int.vir.& vx.alias est.§.61.Gom.Ari.
in l.27.Tauri nu.60.Deci.notabiliter cons. 48 nu.
4.Alex.in l.si certis annis num. .C.de pactis. Qua-
re nimirum donataria ingrata dotem non amittit
etiam post solutum matrimonium.quando quidem
non sua contẽplatione dos sibi data fuit, sed Dei po
tius,quæ sententia mihi applaudet,quicquid contra
eam dixerit Ari.Pinel.in d.l.1.C.de bon.mater.3.p.
num.62.infine.

G L O S S. XVIII.

Vendere quis compellitur in specie hic tradita.

1 *Cada que quisieremos a diez mil marauedis el mill.ar.*
Nota annuos redditus,iuros,appellatos, etiamsi à
Rege in dotem dentur, posse ab ipso Rege redimi
ad rationem decem pro quolibet centenario,& hic
est alius casus in quo quis vendere compellitur, re-
pete hic quæ diximus supra eo.glo.14.

LEY

LEY. XVI.

¶ *Que las mercedes que los Reyes hizieren de algunas rentas, o pechos, o portazgos, o pedidos se entiendan que las han de cobrar los donatarios, segun y como el Rey lo cobraba.*

D. Iuan en Valladolid año de 1431 peti. 11.

Porquanto algunas ciudades, y villas, y lugares: son obligados á nos pagar martiniegas, y yantares, y escriuanias, y portazgos, y otros algunos pedidos los quales auian y han de pagar à ciertos plazos en cierta forma, y segun los
b priuilegios que algunas de las dichas ciudades, y villas, y lugares tienen de mi, y de los Reyes donde yo vengo, algunas personas son francos, y otros deuen ser prendados por ellos ciertos bienes suyos: de las quales martiniegas, y escriuanias, y yantares, y otros tributos, algunas vezes hazemos merced, a y aquellos a quien hazemos las mercedes, se ponen en cobrar los de otra manera, que nos las auiamos de auer, y porque nuestra voluntad no es de hazer las tales mercedes en perjuyzio de tercero: b mandamos que qualesquier mercedes que ayamos hecho y hizieremos, se entienda, para que aquellos a quien hizieremos las tales mercedes, las ayan de aquellas personas, y al tiempo y en la manera que nos las auiamos de auer, y que las tales personas las ayã segun antiguamente se acostumbrò.

GLOSS. I.

1 *Tributa Regi debita ad vitã donantis donari possunt.*

Lex pen. tit. 15. p. 2. explicatur, ibi.

2 *Lex. 2. tit. 26. de feudis p. 4. explicatur.*

3 *Legis primæ sup. eo. cũ lege nostra cõciliatio.*

Donatio tributorũ vel exẽptionis a Principe facta an possit vel cẽseatur esse perpetua, vel ad vitam concedentis vel donatarij; ibi. laté.

a *De las quales martiniegas y escriuanias, y yantares, y tributos algunas vezes hazemos merced.* Sed quomodo tributa huiusmodi, quæ sunt de regalibus, donari possunt? Respondeo, si expresse donentur, & tũc non extenditur donatio bonorum huiusmodi vltra vitam donantis, vt in l. pen. tit. 15. p. 2. ibi *E aun entonces no las puede auer ni deue vsar dellas, sino solamente en la vida de aquel Rey, q̃ ge las otorgo, o del otro que las quisiere confirmar.* Ex loquitur lex illa de mo-
2 netis & tributis, atque ita debet intelligi lex ista. † Sed huic intellectui obstare videtur. l. 2. titu. 26. de feudis p. 4. vbi ea quæ sub nomine honoris Rex noster donauerit subditis, hoc est tributa Regi & regno nomine dominij competentia in aliquo oppido, seu villa, aut castello sine præfinitione temporis intelligitur fuisse donata ad eius vitam dum taxat, intelligit ibi Greg. Lupi ad vitam ipsius donatarij, sed defuncto Rege ait recognoscere debere eius successorem, vt in l. 20. tit. 13. part. 2. sed iudicio meo lex illa. 2. intelligitur iuxta d. l. pen. tit. 15. par. 2. vt donatio non excedat vitam donantis. † Sed ad
3 huc opponitur de. l. 1. ibi. *les sean guardadas para siempre.* supra eo. vbi tributa & alia iura regia possunt concedi in perpetuum. Respondeo tamen illã legem loqui, quando non per viam honoris conceduntur, sed simul cum oppido aut villa seruata solemnitate. l. 3. supra eo. tunc nimirum si in perpetuum concessa censeantur, si sibi & hæredibus suis in perpetuum donentur, iuxta tradita per Gregor. Lup. in l. 10. tit. 18. de instrumentis par. 3. gloss. vltima in fine, dicentem, hac in specie valere in perpetuum si merita donatarij eam exigant liberalitatem, quoniam propter magnitudinẽ seruitij inducitur perpetuitas beneficij. c. 16. vlti. & ibi notat Bal. de his qui feud. dare poss. l. Aquilius & l. si pater. ff. de donatio. Nam si non facta mentione hæredum in perpetuum donentur, censebitur Princeps ad vitam donatarij concessisse, & non vltra, quia perpetuum dicitur, quod durat per vitam hominis. l. 1. ff. pro socio. glos. in Clem. literas in verbo per electionẽ de rescrip. Bald. in l. fin. ff. de constitu. Princ. ita censet Greg. Lupi in l. 10. tit. 18. part. 3. in glos. vlti. qui licẽt loquatur in immunitate a Principe alicui concessa, idẽ est in alia concessione quacũq; sed mortuo Rege donante, eã insinuare tenebitur corã successore. l. 20. tit. de nouo Rege recipiendo p. 2. ita intellixit Gre. Lupi. tex. in d. l. tit. 26. de feudis p. 4. ibid. in verbo por toda su vida. In casu autẽ dubio vbi de perpetuitate mẽtionẽ non facit, licet faciat de hæredibus, intelligitur donasse ad vitã donantis, & nõ vltra, vt in l. 34. t. t. 18. part. 3. & in l. 4. titul. 26. de iuris belli diuidendis parte. 2. quoniam quæ regalia sunt & ad regni dominium spectantia non potest Princeps concedere alicui in præiudicium successorum, sed ad vitam ipsius regis dumtaxat, vt dicunt illa iura & ibi Grego. Lupi notat & in l. 9. titul. 4. de donatio. parte. 5. in verbo otorgadas. Idem erit, si donauit in perpetuum sibi & hæredibus suis, si non erat benemeritus regno, tunc enim vel donatio reuocabitur mortuo Rege donãte, vel iuxta merita eius moderabitur, iuxta l. 15. supra eo. vt egregie explicat Greg. Lup. in d. l. 10. ti. 18. p. 3. in glos. vlt. atq; ita harum legum antinomiam sedabis. De quo

y los tener en paz y en justicia, como deseamos, y lo auemos hecho, no solamente ouiessemos de demandar monedas y pedidos a los dichos Reynos, mas tomar emprestados de Yglesias y Monasterios, y concejos y personas singulares, y hazer llamamientos de pueblos a sus costas, y mandar traer a costa de los dichos concejos pertrechos, y armas, y mantenimientos, y artillerias, y otras cosas: de lo qual los dichos nuestros subditos y naturales reciuieron muchas fatigas y daños, y trabajos, y aun de las pocas rentas que quedaron ouimos de distribuir, y enagenar muy gran parte por salir de las dichas necessidades, que nos ocurrieron, en el remedio de lo qual conuenia mucho entender, porq̃ si nos mandasemos auer informacion verdadera de las mercedes quel dicho señor Rey don Enrrique nuestro hermano hizo, desde mediado el mes de Septiembre del dicho año passado de sesenta è quatro, en que començaron las turbaciones y escandalos en los dichos nuestros Reynos, hasta q̃ el fallescio hallariamos las mas de aquellas auerse hecho por exquisitas y engañosas, y no deuidas maneras. Ca à vnas personas las hizo sin su voluntad y grado: saluo por salir de las necessidades procuradas por los que las tales mercedes recibieron, [c] y á otros las hizo por pequeños seruicios, que no erandignos de tanta remuneracion, [d] y aun algunos destos, que las rescibieron, tenian oficios y cargos con cuyas rentas y salarios se deuian tener por bien contentos y satisfechos. [e] Y a otros dio las dichas mercedes por intercession ê importunacion de algunas personas acceptas, [f] queriendo pagar con las rentas reales los seruicios, que algunos dellos auian receuido de los tales, y otras personas compraró las tales mercedes por muy pequeños precios, [g] y otros las ouieron por alualaes falsos, o firmados en blanco, [h] o por otros trafagos, o mudanças de verdad que hazian, y procuraban que se hiziessen en los libros, o por otras exquisitas y engañosas formas, y otros que recibieron las tales mercedes, expresaron en los alualaes y priuilegios algunas deudas, que les eran deuidas, o seruicios que auian hecho, o daños que auiá receuido, y otras cosas por do affirmaron que deuian receuir las tales mercedes, y no siendo las tales causas verdaderas en todo o en parte. [i] Otros mudando los marauedis que tenian de lanças, o razion, o quitacion con oficios ò mantenimientos en merced de juro de heredad, situados sin interuenir justa causa por do los merescsiessen. Otras mercedes hizo en casamientos excessiuamente: y otras muchas mercedes hizo sin interuenir meritos ni seruicios, mas de sola voluntad en grande detrimento, è diminucion del patrimonio Real. Y que pues á nuestro Señor auia placido por su cleméncia, que nos ouiessemos pacificado los dichos nuestros Reynos, y los tuuiessemos, como de presente los teniamos en buena gobernacion y justicia, que nos suplicauan los dichos procuradores quisiessemos mandar entender en el remedio de lo suso dicho. Y assi mesmo algunas otras mercedes excessiuas que nos auiamos hecho, despues que succedimos en estos nuestros reynos, a causa de las dichas necessidades, reintegrando el dicho patrimonio Real, y rentas del, por manera que con ellas pudiessemos sustener nuestro real estado, y mantener nuestros reynos en justicia: porque assi cessarian los males, y fatigas de los dichos nuestros subditos, y naturales, y terniamos de que remunerar y hazer

mercedes aquien nos siruiesse. Y como quiera que nos conocemos que las dichas peticiones de los vnos y de los otros procuradores hechas, eran muy justas y verdaderas: Pero por ser materia y causa sobre que se fundaua muy ardua y tocante à muchos, y tal que era menester madura deliberacion, y consejo: nos hizimos sauer y notificar la dicha peticion à algunos prelados principales, y à los grandes de nuestros reynos, y les embiamos à mandar, que para dar en esto su consejo viniessen à las dichas Cortes, y los que no pudiessen venir, nos embiassen ha dezir cerca dello su parecer: y algunos dellos vinieron a la nuestra corte, durante el dicho tiempo de las dichas cortes, y los que no pudieron venir, embiaron su voto, y parecer, cada vno sobre ello. Y nos assi con los dichos prelados y grandes que vinieron, como con los prelados, caualleros, y letrados del nuestro consejo, y con algunos religiosos, y con algunos de los dichos procuradores, que por todo su ayuntamiento fueron para ello diputados, hablamos, y platicamos muchas vezes sobre ello: y mandamos, que confiriessen y platicassen entresi, y que nos diessen su consejo y parecer. Los quales todos como buenos y leales subditos y naturales, y zeladores del seruicio de Dios, y nuestro, y del bien comun, y restauracion de nuestro Real patrimonio, nos dieron, su consejo y parecer. El qual visto, y assi mismo los libros donde estauan assentadas las dichas mercedes examinadas por nos mismos, la quantia y qualidad dellas, y de las personas aquien se hizieron, hezimos cierta declaracion,
K por la qual mandamos, y ordenamos, lo que sobre ello se deue hazer, y guardar, y cumplir. De lo qual mandamos dar nuestras cartas firmadas de nuestros nombres, y selladas con nuestro sello, y sobre escriptas de nuestros contadores mayores, cuyos traslados quedan assentados en los dichos nuestros libros. Porende ordenamos y mandamos, que todo lo contenido en las dichas nuestras cartas, y en cada cosa, ó parte dello, sea guardado, e cumplido de aqui adelante perpetua e inuiolablemente para siempre jamas, segun que en ellas se contiene. Y mandamos a los dichos nuestros contadores mayores, y al nuestro chanciller y Notarios, y otros oficiales, que estan a la Tabla de nuestros sellos, vean nuestras cartas, y declaracion, y atento el tenor y forma dellas, trayendo à rasgar las cartas, y priuilegios, y confirmaciones, que primeramente dello tenian, den y libren, y sellen, y passen a cada Vniuersidad, y personas que por virtud dellas ouieren de gozar de las dichas mercedes, nuestras cartas de priuilegios, las mas firmes y bastantes, que para ello fueren menester, sin les pedir ni esperar sobre ello otra nuestra carta ni mandamiētos, y sin les pedir ni lleuar derechos, ni otra cosa alguna para el despacho, y assiento, y sello de los dichos priuilegios. Y otro si mandamos à los arrendadores y recaudadores, y receptores, y fieles, y cogedores, y terceros, y mayordomos, y otras qualesquier personas, que ouieron de coger y recaudar en renta, o en tercio, o en fieldad, o en receptoria, o en otra qualquier manera las nuestras rentas, y pechos, y derechos, donde las tales mercedes estan y quedan situadas, que de aqui adelante les acudā y hagan acudir libre y desembargadamente, con todo lo que ansi han de auer por las dichas nuestras cartas, este presente año por virtud dellas, y sin atender otra nuestra carta ni mandamiento, ni de los dichos nuestros contadores

tadores

Digitized by Google

tadores mayores, y dende en adelante en cada vn año, por virtud de las dichas nuestras cartas de priuilegio que les seran dadas, ó de sus traslados signados de escriuano publico, sin pedir ni esperar otra declaratoria ni sobre carta, ni mandamiento. Y por que las vniuersidades y personas aquien son adjudicadas las dichas mercedes, por las dichas nuestras cartas puedan gozar de ellas mas libremente: ordenamos y mandamos que las tales Vniuersidades y personas puedan vender, dar, donar, trocar, y cambiar, y enagenar las dichas mercedes, o qualquiera parte dellas, como y quando quisieren y por bien tuuieren, segun la facultad que para ello tienen por sus priuilegios: sin que sobre ello nos ayan de requerir, ni interuenga licencia, ni mandamiento nuestro. Y mandamos a los nuestros contadores mayores, que por sola la renunciacion,[l] testen de los nuestros libros las tales mercedes aquien las tuuieren, y pongan y asienten aquellos aquien las fueren renunciadas, y les den y libren nuestras cartas de priuilegios, y se las señalen y passen el nuestro chanciller, y notarios, y oficiales, sin pedir ni esperar para ello otra nuestra carta y mandamiento, y que tomen el traslado de nuestra ley, los dichos nuestros contadores mayores, y la pongan y asienten en los dichos nuestros libros. Lo qual todo se haga y cumpla, no embargante la pragmatica,[m] por nos hecha: por la qual ouimos mandado que los marauedis de juro, de las personas que muriessen sin hijos legitimos, se consumiessen, y fincassen para nos, la qual pragmatica reuocamos, porquãto nuestra merced y voluntad es, que los marauedis que por la dicha declaratoria les quedan, les sean ciertos, y seguros de aqui adelante para si y para sus herederos y successores, y para aquel o aquellos que dellos ouieren causa para siempre jamas.[n]

GLOSS. I.

1 *Necessitate cogente nemo liberalis existit.*

Necessitate cogente opera facta non sunt laudabilia, ibid.

Necessitas ingens telum est. ibi.

2 *Necessitate cogente donatio á Rege facta reuocari poterit necessitate cessante.*

a *(Constreñido a la hazer por grandes necessidades.)* Si ob necessitatem Rex donare compulsus fuit, non censetur mera donatio, quia in necessitatibus nemo liberalis existit. l. rem legatam in fine. ff. de adimen. lega. opera namque necessitate cogente facta non sunt laudabilia. capit. si quis. 57. distinctio. Luc. de Pena in l. curiales. 5. column. 1. C. de curio lib. 10. ingens siquidem telum est necessitas secundum Liuium libr. 4. ab vrbe condita & Tiraquel. libr. 1. de retractu. § 26. gloss. 1 numer. 20. 2 † Vnde donatio á Rege facta necessitate cogente reuocari potest necessitate cessante, vt in capit. 2. & ibi notat Cardin. 3. no. ab. & Ancharra. 1. nota. de custodia eu charist. & capit. de Siracusanæ vrbis. 28. distinctio. gloss. in l. solet in verbo. quam curator. & ibi Bart. ff. de tutell. cum concordan. á Tiraquell. congestis in libello, qui inscribitur, causa cessante, part. 1. numero. 179.

GLOSS. II.

b *Y ha traydo por exquisitas y no deuidas maneras.)* Quorum exempla videas in hac lege & glosis sequentib.

GLOSS. III.

Donatio ad liberandum se á necessitate non est voluntaria, quare reuocari potest.

c *Las hizo sin su voluntad y grado saluo por salir de las necessidades procuradas por los que las tales mercedes recibieron.)* Nota donatorem voluntatem non habere donandi liberam, si donauit ad se eruendum ab aliqua necessitate, in qua culpa donatarij positus erat: quare donatio reuocari merito potest, vt in l. 15. sup. eo. & ibi dixi in glos. 4.

GLOSS. IIII.

d *Que no eran dignos de tanta remuneration.* Adde hic quæ diximus supra eodem leg. 15. glossa. 5. & 6.

GLOSS. V.

Digitized by Google

Officia benemeritis collata ad remunerationem concessa esse intelliguntur.

e *Se deuian tener por bien contentos y satisfechos.* Nota legem istam ad confusionem eorum, qui hoc in regno magnam seruitiorum remunerationem prætendunt, quibus satisfactum esse statuit lex ista, si eis correctorum officia cum competenti salario collata fuerunt, & cum potissimum, cùm eorum seruitia sibi ipsis vtilissima fuerunt, vel seruierunt in necessitate belli, in qua ab eis Rex positus fuit, vt in glo. sequentibus commemorabo. Rebufus in constitutione Franciæ tomo. 2. tractat. vt beneficia ante vacatio. articul. 1. gloss. 1. & arti. 2. glos. 15.

GLOSS. VI.

Importunitas metui comparatur.

f *E importunacion de algunas personas aceptas.* Obtenta per metum vel per importunitatem æquiparantur secundum Innocen. in capit. petitio extra de iure iur. Lucas de pena in rubri. C. de auro coronario in fin. lib. 10. & in l. prædia. C. de locatio. prædio. ciuil. libr. 11. colum. 9. versicul. secundo, quibus adde, quæ diximus supra eod. l. 15. glo. 8. & quæ late tradit Rebuffus in 2. tomo constitutionum Franciæ tracta. vt benefi. ante vacatio. art. 1. gloss. 1. & articul. 2. glos. 15.

GLOSS. VII.

Venditio minori precio facta an censeatur donatio in eo, quod excedit.

g *Por muy pequeños precios.* Re minori precio vendita id quod plus valet censetur donatum ab his, qui donare prohibentur secundum Bart. in l. non vsq; adeo ff. si quis à paren. fue. manu. cum concordantijs a me traditis supra hoc eodem libr. tit. 6. de melioratio l. 12. glos. 2. vbi hoc latè discusimus.

GLOSS. VIII.

h *O firmados en blanco.* Adde hic quæ diximus supr. eod. l. 15. glos. 11.

GLOSS. VIIII.

Rescriptum Regis gratiosum ad supplicationem partis intelligitur concessum, in quo si falsa enarrentur erit ipso iure nullum.

i *Y no siendo las tales causas verdaderas en todo, o en parte.* Rescriptum gratiosum à Principe concensum alicui secundum vel contra ius, præsumitur ad eius supplicationem concessum, quare si supplicatio falsa contineat est nullum rescriptum, vt in l. et si legibus, & ibi notat Paul. Cast. & Ias. num. 1. C. si contra ius vel vtili. publi.

GLOSS. X.

K *Hiziessemos cierta declaracion.* In l. 15. supra eodem.

GLOSS. XI.

Renunciatio solo sufficit ad admittendum eum, cui renunciatio facta est priuilegij & ei priuilegium concedere.

l *O por sola la renunciacion.* Nota sola renuntiatione posse sumos rationales donatarium primum abijcere, & eum cui renunciatio facta fuit admittere, & ita priuilegia in eius gratia expedire.

GLOSS. XII.

m *La pragmatica.* De qua mentio fit infra eo. l. vltim.

GLOSS. XIII.

n *Para siempre jamas.* Hoc intellige vt dixi sup. eod. l. 16. glos. 1.

LEY. XVIII.

Que las mercedes que tenian las villas para los muros, se quiten quando fueren de señorios.

Don Iuan II. En Valladolid, año de 1447. petic. 15.

¶ Porque los Reyes passados nuestros progenitores hizieron merced à algunas personas de nuestros Reynos de algunas villas, y lugares, los quales en el tiempo que eran realengos auian de merced en nuestros libros cierta quantia de marauedis cada vn año, para el reparo de los muros dellas: mandamos que pues las tales villas y lugares han passado à otros señorios, que los nuestros contadores mayores quiten de nuestros libros los dichos marauedis, a y no los passen en quenta.

GLOSS. I.

a *Alienatio transit cum sua causa.*

a Muro-

Digitized by Google

2 *Murorum reparatio ad quem spectet?*
Onus reparandi muros ciuitatis transit ad dominum ciuitatis,ibi.

Quiten de nuestros libros los dichos marauedis. Opponitur de l.alienatio.ff.de contra.emp.& l.traditio in fine principij.ff.de acquire.rer.domi. vbi alienatio cum fit,cum sua causa dominium ad alium transferimus,quæ esset futura, si apud nos ea res mansisset, quare ergo hic non transit oppidum, cum rebus sibi donatis ad murorum reparationem?(Respondeo onus hoc reparandi muros ciuitatis ad dominum ciuitatis spectat,vt in l.20.titul.32.de noui oper.nūcia.part.3.Quid autem iure communi in hoc statuatur?tractat Luc.de Pena.in l.3.colum.4.versi.8.quæritur.C.de quib.mune.vel præstatio. nemi.liceat se excusare lib.10.& per Auilesium in capit.23.prætorum in verbo,den orden.fol.197.& sic non est verè oppositio,sed concordat cum l.nostra, quia oppidū transit cum sua causa & onere reficiendi muros ad quemcunque spectet.

LEY XIX.

Que la villa de Valladolid se llame noble.

Don Iuan en Ocaña año de 1422.pet.22.

¶ Porque nuestra Villa de Valladolid, es la mas noble Villa de nuestros Reynos. a Es nuestra merced, y voluntad que sea llamada la noble villa de Valladolid.

GLOSS. I.

1 *Splendissima loca quæ dicatur.*
Oppidum Pincianum nobilius est omnibus regni huius,ibi.
2 *Authoris origo & atas.*
Nobilem facit locus originis,ibid.

1 *Es la mas noble villa de nuestros Reynos.* Nota Pincianum oppidum nobilius est omnibus huius regni oppidis,ad quod,vt solent ad splendidissima loca, diuersæ & ignotæ gentes vndiq;confluunt,vt in l.2.§ deinde cum placuisset. ff.de orig. iur. & attestatur Marcus Salon Burgensis eiusdem famosissimi oppidi originarius in l.3.Tauri.1.part.3.conclusio.num.524.& seq.dicens ab anno salutis.1551.vsq;ad annū.1557.in eodem oppido ædes octocētas denuo esse constructas,& quotidie alias ædificari.†Neq;me pœnitet,vbi genitū esse & natum anno.1520.die.22.Februarij,licèt progenitorum meorum origo ex Asturijs fuerit Santillanæ. Et quare nō mihi liceat cum Vlpiano,(qui in l.1.in princip.ff.de censibus, Coloniam Tiriorum quæ est in Siria Phenice, vnde ait esse oriundum,laudauit nimis à tributis & censibus exemptam iure Italico)laudare quoque insigne oppidum Pincianum ab omnibus tributis immune?cū patriæ nobilitas plurimum ad honorem,gloriam,& hominum nobilitatem conducat, vt colligere licèt ex traditis per Luc.de Pena,in l.mulieres col.3.C.de digni.lib.12.& ex Tiraqu.in lib.de nobilitate.c.12. vbi more solito plura congerit,maximè eorum quibus sanguinis & maiorum nobilitas deficit, a quibus me excipio.Domino ob id gratias ago, cui soli honor ex omnibus nobis benè contingentibus est exhibendus.

LEY XX.

Para que los mercaderes de merced de por vida, en vacando, se consuman para el Rey, y lo que se mando consumir por la ley de Toledo, no embargante las cartas y sobre cartas que contra ello se ayan dado.

Don Fernando y doña Ysabel en Cordoua,año de 1487.a 6.de Abril.Pragmatica.

¶ A vos los nuestros contadores mayores,bien saueys,como en la villa de Madrid el año que passo de mil è quatrocientos,è setenta y seys años, nos fizimos è ordenamos vna nuestra pragmatica,por la qual mandamos y fue nuestra merced y voluntad,q̃ todos los marauedis,y pan y vino, y tercias, y florines,y otras qualesquier cosas,que qualesquier personas tuuiessen de merced de por vida assentados en los nuestros libros , y situadas en qualesquier partes de los nuestros reynos,y señorios,se cōsumiesse en ellos por fin,y vacacion de las tales personas q̃ tuuiessen las tales mercedes. La qual dicha pragmatica mādamos guardar fasta el año q̃ passo de 1480.años,porq̃ de en adelāte mādamos fazer cierta declaracion, en razō de las dichas mercedes,en las cortes que nos mandamos hazer en la ciudad de Toledo el año que passo de 1480.años. a Y asi mesmo,bien sabedes como en las dichas cortes mandamos que algunas

Digitized by Google

mercedes de por vida de las dadas por el señor Rey don Enrique nuestro hermano que sancta gloria aya, y por nos que assi mesmo mãdamos dexar en las dichas Cortes por nuestras declaratorias se consumiessen, y quedassen para nos en los nuestros libros despues de la fin y vacacion de las tales personas, aquien las mandamos dexar. Y agora saued, que a nos es hecha relacion, que algunas, mercedes de las que segun al tenor y forma de la dicha pragmatica, que assi hezimos y ordenamos en la dicha villa de Madrid el dicho año passado de 1476. años, que auian de ser cõsumidas, y auian de ser para nos, por fin y vacacion de las tales personas, que las tenian durãte el tiẽpo de la dicha pragmatica, con relacion no verdadera, nos las han pedido y demandado: y nos seyendo informados de la dicha pragmatica que las hemos dado y cõcedido y fecho merced dellas, y han gozado y gozan dellas: y que assi mesmo hemos hecho merced a algunas personas, de algunos marauedis y otras cosas q̃ por la dicha nuestra declaraciõ que ansi hezimos en la dicha ciudad de Toledo mãdamos dexar para cõsumir despues de sus dias de las personas que lo tenian, y dello se les han dado nuestras cartas de priuilegios, a las personas, aquiẽ dello auemos hecho merced, no embargante la dicha declaracion, porque en los alualaes que cerca dello mãdamos dar, diz q̃ dispẽsamos con la dicha declaraciõ, y mandamos q̃ sin embargo de aq̃lla, las dichas mercedes ouiessen effecto: y porque desto se nos ha seguido y sigue mucho deseruicio, nos queriẽdo proueer de aqui adelante cerca dello, como a nuestro seruicio cumple. Por la presente ordenamos y mandamos, q̃ todos los marauedis, y otras qualesquier cosas, que hã vacado por fin é vacacion de qualesquier personas fasta el dia de la data desta nuestra carta, de q̃ no ayamos fecho merced a persona alguna fasta el dicho dia de la data desta nuestra carta, se cõsumã y queden para nos, y q̃ assi mesmo todos los marauedis y otras qualesquier cosas q̃ vacarẽ, por fin y vacacion de qualesquier personas de lo q̃ ansi mandamos dexar para consumir despues de sus dias, se consuman, y q̃den asi mismo en nuestros libros para nos no embargante que dello ó de qualquier cosa dello fagamos merced a qualesquier personas, y dello vos sean mostradas qualquier nuestras cartas y mandamientos y alualaes, que contra esta mandaremos dar, no ayã ni consigan effecto, ni tengan fuerça ni vigor, para impedir cosa alguna de lo en esta nuestra carta contenido. Como quiera q̃ desta nuestra carta y de lo en ella contenido fagamos expresa mencion, y de verbo ad verbum vaya esta nuestra carta incorporada en la merced que assi fizieremos, reuocãdo lo en ella contenido, y a mayor abundamiento, por la presente constituymos y ordenamos y establescemos esta dicha nuestra carta y todo lo en ella contenido, por nuestra pragmatica sãctiõ. La qual mãdamos y es nuestra merced, que tenga tãta fuerça, y vigor como ley b fecha y promulgada por cortes, a peticiõ de los procuradores de las ciudades, y villas destos nuestros reynos y señorios. Porq̃ vos mandamos, q̃ pongades y assentedes esta nuestra carta y pragmatica en los dichos nuestros libros. Y de aqui adelante la guardedes y cumplades, en todo y por todo, segun q̃ en ella se cõtiene. Y contra el tenor y forma della, ni contra cosa alguna ni parte de lo en ella contenido no vayades ni passedes en manera alguna, so pena de la nuestra merced, y de priuacion de vuestros officios.

GLOSS. I.

GLOS.

El año de 1480. Hæc est l. 15. supra eodem.

G L O S S. II.

Legis vigorem habet quidquid Principi placuit

Aya vigor como ley. Quidquid enim placet Principi legis habet vigorem, vt in §. sed & quod Principi insti. de iure natu. gen. & ciui.

No se haga merced de hidalguias, y sin embargo de las hechas se haga justicia ley. 8. y 9. titu. 2. libr. 6.

Los Reyes hagan merced a los hijos mayores de las tierras lanzas e officios de racion y quitacion que tenian sus padres. l. 11 ti. 5. li. 6.

Proueyendose corregidor, vaquen las mercedes de alcaldias alguacilazgos, y merindades. l. 25. tit. 5. libr. 3.

No se haga merced en dineros de bullas ni alcãce dellas. l. 6 ti. 10. lib. 1.

La reuocacion de las mercedes hechas por el Rey don Enrrique de oficios de las casas de la moneda, esta en la l. 65. tit. 11. deste libr.

La reuocacion de las mercedes hechas de las yglesias de las motanas, y patronazgos dellas vease en la ley. 3. tit. 6. lib. 1

Las mercedes hechas de portazgos y yantares se entiendan segun que antiguamente se pagaron a los Reyes: aunque las mercedes digan otra cosa. l. 8. tit. 1 lib. 6.

No valgan las mercedes que los Reyes hiziere de los propios de las ciudades villas y lugares l. 2. tit. 5. libr. 7.

Que no se haga merced por los Reyes de los terminos applicados a los concejos por los juezes de terminos. l. 10. tit. 7. lib. 7. Y alli ley, 11. que no se haga merced de tierras de lo concejil.

No se haga merced de oficios ni bienes de alguna persona sin ser citado y oydo, sino fuere en maleficio notorio, ley fi. tit. 13. li. 4. l. 3. tit. 18. libro 8.

TITVLO ONZE DE LAS ventas, y compras, y retractos del tanto por tanto de patrimonio, ò abolengo.

L E Y I.

¶ *Que pone el remedio del engaño en mas de la mitad del justo precio, que se recibe por los cõpradores, o vẽdedores, o en los otros cõtractos.*

D. Alonso en Alcala era de. 1389. tit. 17. l. 1.

¶ Si el vẽdedro ò comprador de la cosa dixere que fue engañado [a] en mas de la mitad del justo precio, [b] assi como si el vendedor dixere qua lo que valio diez, vendio por menos de cinco marauedis: ò el comprador dixere que lo que valio diez, dio por ello mas de quinze, [c] mandamos que el comprador sea tenido de suplir el precio derecho, que valia la cosa al tiempo que fue comprada, [d] ò de la dexar al vendedor, tornandole el precio que rescibio [e] Y el vendedor deue tornar al comprador lo demas del derecho precio, q̃ le lleuo, ò de tomar la cosa que vendio y tornar el precio que rescibio. Y esto mismo deue ser guardado en las rẽtas, [f] y en los cambios, [g] y en los otros contractos semejables. [h] Y que aya lugar esta ley en todos los cõtractos sobre dichos, aunque se haga por almoneda, [i] del dia que fueren hechos, hasta quatro años, e no despues. [K]

G L O S S. I.

1 *Læsio vel deceptio in contractibus naturaliter licet.*

Naturaliter an liceat contrahentibus se decipe-

Digitized by Google

elpere. ibidem.

2 *Leges an possint crimina quandoque impunita relinquere.*

3 *Legis in causæ. 2 §. idem Pomponius. ff. de minor, & l. item si precio. §. fin. ff. loca. expositio, & nu. seq.*

4 *Iure gentium læsio & deceptio citra dimidiam permittitur, non tamen licet.*

Lex iure succursum. § fin. ff. de iure doti. intelligitur, ibi. & seq.

Durũ quoad singulos potest utile videri quoad universos, ibi.

5 *Naturalia contractus deceptionem re ipsa permittunt.*

Iure gentium permittitur, quod iure naturali non licet, ibi.

6 *Deceptio vel læsio citra dimidiam in contractibus an liceat in foro conscientiæ, & num. sequent.*

7 *Iustum precium non consistit in puncto indiuiduo.*

Iustum precium dicitur esse triplex, supremũ medium, infimum, vt centum, centum, & quinque, nonaginta quinq; ibid.

8 *Vendere merces pecunia credita licet precio supremo, infimo, vel medio.*

9 *Læsio intra dimidiam excedens infimum, medium, & supremum precium licita non est iure naturæ diuino & ciuili, sed permissa, peccat tamen lædens ibi.*

10 *Læsio citra dimidiam scienter vel ignoranter facta ad restitutionem obligat.*

Restituere quis tenetur rem, quam bona fide emit, statim ac scierit alienam esse, ibidem.

11 *Læsio citra dimidiam si dolo decipientis contingit ex proposito, erit læsio resarcienda.*

12 *Lædens aliquem in precio ei satisfacere tenetur etiam si scierit læsus iustum rei precium in foro animæ.*

Forus animæ non admittit præsumptionẽ, ibid.

13 *Emens rem viliori precio, si non ignorat id vilius esse, etiam si læsio sit citra dimidiũ iusti precij, tenebitur in foro exteriori ad emẽdationem damni ei, qui ignorans læsionẽ passus fuit.*

1 *Dixere que fue engañado.* Non ex qualibet læsione actio competit læso, naturaliter enim licet contrahẽtibus sese inuicem in precio decipere, vt in l. in causæ. 2. §. idem Pomponius. ff. de minori. & in l. item si precio. §. vlt. ff. loca. circa quarum legum intellectum variant nimis scribentes in l. 2. C. de rescin. vendi. & in alijs pluribus locis infra citandis, quorum sex refert intellectus d. Ant. Padill. in l. 2. C. de rescinden. vendit. numer. 10. & sequentib. & Ar. P ne. ibi. 1. parte. capit. 1. num. 32. & sequentibus. Ex quibus omnibus vnum collige, vt liceat contrahentibus sese inuicem in precio decipere, non quia id honestum vel iustum sit, quoniam bono & æquo non conuenit, aut lucrari aliquem cum damno alterius, aut damnum sentire pro alterius lucro, vt idem Pomponius scripsit in eadem specie in l. iure succursum. §. fin. ff. de iure doti. sed quia licere ex eo dicitur, quod humano iure non punitur, magisque eodem iure permittitur. Nec confestim sequitur, actus hic iure ciuili permittitur impunè, & non rescinditur ergo licitus est. 2 † Leges enim non omnia quæ illicita sunt puniunt, nec punire tenentur: nec actionem dare aduersus eum, qui iure naturali, & iusta ratione aliquid agere vel restituere debet. Possunt nanque legum latores hæc plerunque quibusdam ex causis omittere, & dissimulatione quadam ob euitandum maius malum tolerare, ea potissimum prouidentes, quæ ad hominum commertiũ, & rei publicæ integrum ac illæsum statum attinent, authore Diuo Thoma. 2. 2. q. 77. artic. 1. cui assentitur frater Domin. à Soto lib. 6. de iusti, & iure. quæst. 3. artic. 1. in responsione ad primum col. penult. versi. sed alleges forsam. Quibus adde tradita circa lupanaria per dom. Did. Couarr. in epito. de sponsal. par. 1. c. 4. numer. 9. & de actionibus aduersus ingratos, & pacto nudo à iure ciuili omissis ac interdum negatis in c. cum in officijs num. 10. de testamen. dixi aliquid in l. 6. glos. 1. nume. 7. & deinceps tit. 8. de successionibus supra hoc eodem libro.

3 † Et si quis instet, quare in dictis legibus Pomponius & Vlpianus id naturaliter licere affirmant, respondeo naturaliter exponi debere, idest, iure gentium, quod naturale secundarium dicitur, nam si inspicias priorem illam æquitatem naturalem, nõ modò in precio verùm nec in alia quapiam re proximum circumuenire licet propter mutuam dilectionem, quam homines inter se habere ea lege coguntur, huc enim, teste Cicerone lib. 3. officiorum, spectant leges, hoc volunt, incolumen esse ciuium coniũctionem: quan qui dirimunt, eos morte, exilio, vinculis, damno coercent atque hoc multò magis exigit ipsa naturæ ratio, quæ est lex diuina & humana, cui parere qui velit (omnes autem parebunt, qui secundum naturam volunt viuere) nunquam committet, vt alienum appetat, & id quod alteri detraxerit, sibi assumat. Vbi plura in huius rei confirmationem tradit Cicero, quorum aliqua refert Pinel. in 1. part. rubric. C. de rescinden. venditio. numer. 26. versi. eadẽ sententia. Et iuxta hunc sensum accipienda erit. l. iure succursum. §. fin ff. de iure doti. vt iuxta prima iuris naturalis principia deceptio nulla in precio venditionis licita sit. Ex quo fit vt etiã iure diuino hoc non liceat, vt infra numer. 6. subijciam.

4 † Iure autem gentium, quod & naturale dicitur secũdarium, quod singulis, separatim durum videtur, quoad vniuersos tamen & pro totius reipublicæ tranquilitate potest fauorabile censeri, vt de vsucapione notat Duarenus in l. 1. in principio. ff. de pactis Fortu. in l. 1. numer. 43. & ibi Zasium, 7. ff. de iusti. & iure Pinelus in authentic. nisi tricennale, nu. 36. C. de bonis mater

tertis. Sicque & in nostra specie, humana ratione & populorum gentiumque iudicio, tanquam magis consentanea quieti publicæ læsio in precio permissa fuit, ne ex nimia æqualitatis obseruatione cõmertia turbarentur. Nulla enim conuentio securitatem præstaret, nunquam litium esset finis, si ob læsionem in precio, conuentra reuocarentur, quam rationẽ ex diuo Thoma tradunt Domi. Soto lib. 6. de iustitia & iure. q. 2. articu. 3. Fortu. de vlti. fine. 17. illatio. num. 277. d. Didac. Couarru. lib. 2. resolutio. c. 3. nu. 2. Pinelus in. d. l. 2. C. de rescinden. venditio. 1. par. cap. 1. num. 39. qui hac ratione tradit hunc intellectũ ad d. l. in causæ. §. idẽ Pōponius. ff. de mino. vt verbum illud naturaliter ad ius gentiũ referatur, quod ante omnes scriptũ reliquit Accurs. in dict. §. idem Pomponius in verbo licere.

5 † Vel si maius dicere, quod verbum naturaliter exponatur, idest, ex natura contractuum, cuius naturæ ea omnia esse videntur, sine quibus non possunt commodè in communi & promiscuo vsu haberi, vti explicat eleganter Carol. Molineus de contractibus. q. 14. col. 2. & d. Dida. Couarru. lib. 2. resolutio. c. 3. nu. 2. qua ratione hanc deceptionem permisit ius gentium, & inultam reliquit vt nume. præced. diximus. Et quamuis iure gentium & ciuili antiquo quælibet precij deceptio absque dolo contrahentiũ esset impunè permissa, & ex natura contractus licita, hodie autẽ vsque ad dimidiam iusti precij licita est non si dimidiam excedat iuxta decisionem legis nostræ & l. 2. C. de rescindenda vẽditione, ita exponit. d. §. idem Pompo. d. Anto. Padilla in. d. l. 2. num. 11. post Andonderium in libro sub hastationum c. 4. num. 34. Itaque hæc est vera traditio. iuregentium & ciuili antiquo ex natura contractus licebat contrahentibus se se inuicẽ decipere in quacunque quantitate, cessante dolo eorum, nec ob id contractus irritabatur, nisi restitutione in integrum postulata, vt dict. §. idem Pōponius. Hodie autem vsque ad dimidiam iusti præcij, vt modo dicebamus, ius autẽ naturale primeuum hoc nō permittit, vt in dict. l. iure succursum. §. fin. ff. de iure dotiũ.

6 † Ex quo inferunt Alberi. & Bald. post antiquiores in dict. l. in causæ. 2. §. idem Pomponius. ff. de minori, qui eidẽ Paragrapho intellectum num. 3. traditũ accommodauerunt, in foro conscientiæ nō licere in precio scienter circumuenire, imo nec re ipsa absq; scientia valoris. quoniam & ignorans resarcire tenetur damnum deceptionis ex cõmuni Theologorũ sententia, vt attestatur Marti. Azpilcueta in cap. qualitas de pœniten. distinctione. 5. num. 42. & num. 31. citat authores hoc tenentes, & in cap. nouit nu. 58. in notab. de iudi. Curtius in. l. penulti. num. 8. C. de pactis & in. l. præcibus num. 25. C. de impube. Gome. in cap. vt animarum nu. 5. de constitutio. lib. 6. Fortuni. de vltimo fine iuris nu. 275. d. Dida. Couarru. li. 2. resolutionũ. c. 4. nu. 11. Soto de iustitia & iure lib. 6. q. 2. art. 1. & q. 3. art. 1. Omphal. de vsurpatio. legum lib. 2. cap. 9. & alij quos refert Tiraq. de legibus connubiali. l. 9. num. 7. Pinelus hanc dicens magis piam & receptiorem sententiam in dict. l. 2. C. de rescinden. venditio. 1. par. c. 1. nu. 35. & ibi. d. Anto. Padilla num. 73. licèt ipse teneat contrariam ne authoritate iuris canonici hoc permittentis decipiamur; & satis comprobatur ex dict. l. iure succursum. §. final. ff. de iure dotium. vbi ex primis principijs iuris naturalis & eius æquitate læsionem nullatenus licere asseuerat Pomponius. At natura nihil aliud quàm Dei voluntas est teste Platone, vt refert Lucas de Pena in l. 2. C. ne fiscus rem, quam vendidit, euincat. Marti. Azpilcueta in capitulo. qualitas num. 26. de pœniten. distinctione. 5.

7 † Sed quando dicetur, læsionem & deceptionem in precio interuenisse, vt conclusioni numeri præcedentis locus sit? Præmitte iustum precium rerum non consistere in puncto indiuiduo, sed in mediocritate quadam, quæ latitudinem habet per gradus, vt docet Aristote. 2. Ethicorum cap. 6. quo circa Theologi & multi ex Nostratibus, cuiusque rei precium iustum triplex esse censent, supremum, infimum, & medium. Vixque accidere potest, rem quandam præcisse ita centum valere, quin plures valeat & minus. Valet quippe centum precio medio, cẽtum & quinque precio supremo, nonaginta quinque precio infimo, in hoc triplici genere precij iniquitas contingere nequit, teste Schoto in 4. sententiarum distinctione. 15. quæstio. 2. cui ibidem adstipulatur Ioan. Maior quæst. 29. & 40. & Conradus de contractibus. 3 par. quæst. 56. conclu. 5. Anto. Burgensis in cap. cum causa numero. 5. de emptione & venditione Carol. Molineus de contractibus quæst. 14. colum. 2. Ioan. à Medina de restitu. quæst. 31. & sequentibus, Martinus ab Azpilcueta in cap. qualitas de pœniten. distinctione 5. numer. 45. d. Didac. Couarru. libr. 2. resolutio. cap. 3. num. 1. qui attestatur hoc expendi ex diuo Thoma. 2. 2. quæst. 77. articu. 1. idem voluit Domi. à Soto libr. 6. de iustitia & iure. quæst. 2. artic. 3. conclu. 3.

8 † Ex quo infertur, posse quem iustissimè vendere pecunia ad tempus credita precio supremo eas merces, quas statim pecunia numerata precio mediocri vel infimo vendere solitus erat, vt in specie adnotauit Deci. consi. 111. Cœpola consi. ciuili 10. col. 4. Cayeta. 2. 2. quæst. 77. arti. 1. Siluest. verbo vsura. 2. §. 1. d. Didac. Couarru. lib. 2. resolution. ca. 3. num. 1. Domini à Soto lib. 6. de iustitia & iure. quæst. 2. art. 3. conclusio. 3. deductione. 1. qui in secunda deductione aliter intelligit tex. in. d. l. in causæ. 2. §. idẽ Pomponius. ff. de mino. & l. item si precio. §. fina. ff. loca. vt refert d. Anto. Padilla in. d. l. 2. C. de rescindenda venditio. nume. 11. Secus si carius iusto precio vẽdantur res, quæ pondere numero, vel mensura. consistunt ob dilatam precij solutionem, vt latè probat idem. d. Didac. Couarru. d. cap. 3. num. 6. & 7.

9 † Quibus præmissis, vbi læsio contigerit ob excessum iusti precij infimi, mediocris vel supremi, etiã si citra dimidiam sit, nulla lege humana, naturali, vel diuina licita est, licèt iure gentium & ciuili ex natura contractus, & impulsu naturæ ex sensualitate ad inclinante id impune liceat, & permittatur, iuxta sententiam Pineli. d. Anto. Padilla Domi. à Soto & Marti. Azpilcueta in locis superius citatis, non tamen ob id desinit peccare mortaliter, sic contrahens, & ad restitutionem teneri in foro conscientiæ, vt optimè probat beatus Thomas. 2. 2. quæstione. 77. articulo. 1. & quodlibeto. 2. articu. 10. & iterum in. 4. sententia. distinct. 15. q. 3. art. 2. vbi Gabriel quæstio. 10. col. 9. & Ioan. Maior quæst. 40.

versi.8.arguitur,Conrrad.de contract.lib.q.57.conclusio.1.Adrian.quodlibeto 6.arti.3.Caye.d.art.1. & quodlibeto 16.quæstionum c.12.fol.66.Innocen & Ioannes de Annania in cap.in ciuitate,colu.4.de vsur.post Anto.& Panor.ibi,idem Anto. & Abb.in c.quia plerique quæst.9.de immu.ecclesia. Salicet. in authent.ad hæc quæst.21.C.de vsur.Fortu.de vlti.fine iur.illatio.17.Anto.de Butrio, & Anto. Burgen.in cap.cum dilecti,num.2.de emptio.& venditio.Gerard.sing.22.Iaso.in §.sed iste,num.104.institu.de actioni.Alfonso à Castro lib.2.de potestate legis pœnalis,c.10.fallen.3.Cæpo.in tracta. de simula.contract.2.præsump,colu.2.Ioann. a Medina de restitu,quæstio.32.& sequent.Decius consi.111.col. a.Marti.Azpilcue.in d.cap.qualitas,de pœniten.distintio.5.num.45.& sequentibus.& latius in cap.nouit de iudi.6.notabil.Corolario 9. Siluest.in verbo emptio.q.8.Conrradus in summa totius operis de contracti,quæst.57.distin.3.Iaso.in l.si quis in conscribendo num.5.C.de pactis Fauia.à Monte in tracta.de emptio.& venditio.q.8.principa.num.8.glo. in l.semper,ff.de ritu nuptiar.Tiraquel. de legibus connubiali,l.9.num.8.ibique num. 10.fatetur hanc esse communem verioremque sententiam. Alfons. etiam à Castro,lib.2.de potestate legis pœnalis capit.10.limitat.3.versic.ex quibus eandem communem attestatur esse Gomez.in cap.2.num.5.de constitu.lib.6.Petrus à Plaça in epitome delictorum, lib.1.cap.36.nume. 15.& sequent. hanc asseuerans communem, citatque plures concordan.eandem receptiorem,& veriorem esse attestatur,ad d.Dida. Couarru.lib.2.resoluc.cap.4.num.11. Domi.à Soto hæc optimè probans lib.6.de iusti.& iure, quæst. 3. artic.1.in responsione ad primum contra Durandum,& Gersonem, & contra Bald. in authenti. ad hæc opposi.21.C.de vsur.& Barbati. in capit. 1.de emptione,& venditio.colu.3. & Ioann. Crottum in cap.2.primo notabi.de constitu.in 6. Petrus Dueñas regula 148.contrarium asseuerantes. † Quam communem sententiam extende, vt obtineat iuxta ea quæ superius diximus num.6.non solum vbi sciẽter quis in commutationibus proximum inscium, & ignorantem iustum rei valorem lædit,ac decipit verùm etiam si quis bona fide existimans se iusto precio emere,aut vendere,alterum etiam intra dimidiam iusti precij læserit, adhuc enim ad restitutionem erit obnoxius,quod asserit, d. Did.Couarr. præfectus summo senatui Hispano, lib. 2. resolutio. cap.4.num.11.idque probat authoritate,& ratione. Authoritate inquam Scoti in 4.sentent.distin.15. q. 2.Florenti.2.par.tit.1.cap.16.§.2.Conrradi de contractibus q.57.conclu. 5. Cayetani quodlibeto 16. quæstionum,cap.12.Adriani quodlib.6.artic.3. Antonij,& Abb.in c.quia plerique,quæst.9.de immun. ecclesia.quorum opinio communis est teste eodem d.D.Couarr.& Martino ab Azpil.in cap. qualitas n.41.& 42.de pœniten.distin.5.Ratione,quia postquam mala fides superuenit,eo quod cognouerit se proximum læsisse,rem alienam proculdubio retinet inuito domino,quare nimirum ad restitutionem tenetur:quemadmodum is qui bona fide rem aliquã acquisiuit,& habuit ad eo,quem dominum esse credebat,si nondum completa vsucapione scierit rem illam esse alienam,nec domini consensu,aut voluntate sibi traditam fuisse, tenetur proculdubio eam vero domino restituere, vel ratione iniustæ detentionis domino inuito, vel ratione ipsius rei, quia aliena est,iuxta tradita per diuum Thom.& Cayet. secunda secundæ,quæst.62.art.1.4.& 6.atque ideo, inquit d.D.Couarr.cùm is qui bona fide contraxerit, & postea cognouerit re ipsa proximum læsisse, tenebitur ad huiusmodi læsionis restitutionem, & compensationem,quandoquidem ad eum peruenit val res empta vel pecunia. quæ iustum precium excesit.Quæ sententia vera est,vt & Alfons. à Castro probat lib.2.de potestate legis pœnalis,cap.10.fallentia 3.fol.187.Pet.à Placa de delictis capi.36.lib. 1.num.17.versi.Anto.& Abb.quæst.9.Tametsi Aretin.in cap.cum causa num.11.de testibus, & Anton. Burgen.in cap.cum dillecti num. 12. de emptione & venpitione.& Gomezius in cap.2.numer. 12.de constitutio. lib.6. Decius in cap. canonum statuta, num.18.post Calder.de constitutioni.& d.Anto.Padilla in dict.l.2.num.73.conentur cõtrariam defendere sententiam contra communem,& veram.† Ceterum id indubitanter asserunt omnes,etiam in foro exteriori contractum esse rescindendum, vel læsionem resarciendum,vbi dolo lædentis aut decipiẽtis etiam itra dimidiam contigerit, dolo in quam, ex proposito l.1.§.persuadere.ff.de seruo corrupto.l. & eleganter.ff.de dolo,l.Iulianus.§.si venditor,ff.de actio.emptio. Abb. & Annan.in cap.in ciuitate de vsur.Deci.in cap 1.num.18.de constit.glos. communiter recepta in d.c.cum dilecti de empti.& vendi. Fortunius de vltimo fine illatione 17.d D.Couarr. lib.2.resolution.cap.4.num.11.ad medium,sed hac in specie non datur dolosa optio ad iustum preciũ supplendum,vel rem ipsam restituendam, siue dolus ex proposito dederit causam contractui, siue in eo inciderit:sed præisse ea optio competit dolum passo,vbi dolus dedit causam cõtractui, vbi autem incidit,actionem habet vt sibi iustum precium integrè soluatur,vtraque tamen in specie doloso optio denegatur,vt diximus,hæc fuit sententia Contradi de contractibus in totius operis summa quæst.57. distintio.3.dicto.6.cui cõuenit Ioann.à Medina de restitutione quæstione 26.domin. Didac. Couarruuias libro 2.resolutiorum, capit. quarto, numero 11. versiculo Quoties.contra Angelus in summa in verbo dolus, §.nono & Siluestre in verbo

12 culpa,§.septimo † Sed dubitari solet, cùm quis scienti iustum rei valorem eam vendiderit carius, quam vere valeat, vel à sciente verum, & iustum precium viliori empta fuerit, an peccet, & ad restitutionem teneatur? Et partem affirmatiuam, tenet Cayetanus quodlibeto decimo sexto, quæstionum.capitul. duodecimo, domino Didac. Couarruuias, libro secundo resolutionum capitulo quarto, numero vndecimo, versiculo, Superest ex rationibus,quas pro communi adducit Corradus dicta quæstione 57. & in summa eiusdem quæstionis,distintione decima tertia post decima quarta, dictum versiculo primo arguitur.Quia donationis præsumptio hic non subest. Aliud tamen erit respondendum, si commode possit donatio præsumi, ex coniunctione forte, vel amicitia, vt

vt deducit clarè asseuerat, ex Cronrradi. & Cayetani argumentationibus, Ancarr. in regul. peccatum nu. 21. de regu. iur. in 6. Sali. eleganter in authē. ad hæc, q. 12. C. de vsur. Gom. in d. c. 2. num. 10. de const. lib. 6. Ioann. à Medi. de restit. c. 3. Sed quod animæ iudicium, de quo agimus, non curamus de præsumptione, quoniam eo in foro quod vere actum est inspicimus, quamuis si animus læsi inquiri nō possit, quia forte mortuus est, vel longè abest, poterit qui læsit tutus esse in cōscientia certis mortus cōiecturis. Nec confessarius ad aliud cum cogere poterit, nisi vt quādocunque animus læsi fuerit exploratus, sit paratus
13 ei damum resarcire. † At quoties quis ciens iustum valorem rei, absque mendatio aliauē persuasione, eam emerit viliori precio, etiam intra dimidiam, ab ignorante quod sit eius rei precium, dubium est an in foro exteriori cogantur iustam rei æstimationem supplere? Et iure canonico pluribus placuit, deceptum ignorātem aduersus deceptorem non ignorātem agere posse ad læsionis compensationē apud iudicem ecclesiasticum Abb. in c. in ciuitate nu. 6. de vsur. & in c. cum causa nu. 4. de testi. Anan. in d. c. in ciuitate, n. 4. Calde. in c. nauigante, col. 4. de vsur. Ancatr. in reg. peccatum, nu. 21. Marti. Azpilcue. in c. nouit de iudi. carolario 9. nu. 79. d. Couar. lib. 2. resolu. c. 8. nu. 11. versi. verum si quis, vbi idem iure ciuili esse asserit, nam qui scit iustum preciū, scit etiā alterum ignarum. Citat Augusti. lib. 13. de Trinita. c. 6. & Cato Moline. de contractibus, q. 14. nu. 173. Sed dubio an hæc in praxi obtineri possent, maxime cum hæc scientia, & ignorantia scientiaque ignorantiæ difficilimé probari posset.

GLOSS. II

1 *Precium iustum non est cuiusque affectione, aut sumptu, sed ex communi hominum æstimatione perpenditur.*
Precia iuxta varia loca, & tempora variantur, ibidem.
Manceps idem quòd propola, ibid.
Precium iustum rei dicitur quod absque iniuria, & fraude alterius vendi potest homini scienti eius conditionem, ibid.
2 *Precium iustum in contractibus non attenditur ex natura rei, sed ex hominum æstimatione etiam insana.*
Indigentia causa est, & mensura humanarū commutationum, ibi.
3 *Precium iustum rei nō consideratur ex sumptibus, & laboribus in ea expensis, sed ex cōmuni æstimatione.*
4 *Precium iustum non ex hoc censetur, quod rē pluris emerit venditor, nisi ad preces emptorem de hoc certiorauerit.*
5 *Precium minuitur si res vēdita habet aliquid periculi, & oneris.*
6 *Precium augetur, vel minuitur ex paucitate emptorū, penuria, vel multitudine merciū.*
Subb astationibus vilius res venduntur vt plurimum, ibi.
7 *Precium iustum ex pluribus deducitur, & exploratur.*
8 *Taxatio mertium, & annonæ quibus incūbat*
9 *Pretium iustum duplex, aliud legitimum, aliud naturale.*
Vendens rem carius quàm sit rem duplicè taxata, & moderata peccat mortaliter, ibid.
Pretium iustum naturale est arbitrarium, ib.
10 *Precium iustum naturale qualiter sit censendum optime explicatur.*
11 *Precium commune quomodo probetur.*
12 *Precium commune non ex affectione, & interesse particulari attenditur.*
Valor rei ex loco publico fori vel mercati an necesse sit articulari, ibi.
13 *Testes in probatione valoris rationem dicti reddere debent, etiam non interrogati in rebus immobilibus.*
Testis etiā nō interrogatus debet causam dicti sui reddere in his, quæ non immediate per sensum corporis præcipiuntur, sed iudicio intellectus, ibi.
Iudex post publicatas atestationes potest testes interrogare de causa dicti sui in probatione valoris, ibi.
14 *Valor rei probatur ex quantitate fructuum, vel redituum. Fructus quò plures reddit res, eo pluris æstimatur, ibidem.*
15 *Valor rei an probetur per testes dicens, quod tēpore cōtractus plures viderūt homines eo precio comuni rem illam emere volentes.*
16 *Valor rei an probetur per testes dicentes scio tantum valere quia sic mihi videtur.*
Testis deponens per verbum credo, vel per verbum videtur an probet, ibi.
17 *Valor rei an probetur si testis deponat, quia ipse tantum daret.*
Communiter quod fit, facere quilibet præsumitur, ibid.
18 *Valor rei an probetur, si testis dicat, quia tantum ego darem per communi æstimatione.*
19 *Iudex potest ex officio in probatione valoris alicuius rei de valore se informare, & proprijs oculis rem inspicere, si probationes videri imperfectas.*
20 *Valor rei an, & quo pacto probetur per æstimatores iuratos à iudice nominatos.*
21 *Aestimatores duo eligi debent, & non vnus & praxis eos eligēndi.*
22 *Valor rei mobilis quæ non recipit functionem in genere suo quomodo probetur.*
23 *Tantum valet res, quantū vendi potest, quomodo intelligatur?*

24 Va-

24 *Valor rei venditæ minuitur, si vẽditor erat debitis implicitus.*
Probatio sufficit si præsumptiuè concludat, ibid.
25 *Qualitas precium minuens an sit ab actore probanda, quando de ea constat in instrumento, vel aliàs, ibi, & nu. 28. & 38.*
Aestimatio rei fieri debet cum qualitatibus suis, ibi.
26 *Valor rei minuitur propter onus annexũ.*
Valor rei minuitur propter pactum de reuendendo ibi.
Valor rei augetur, quanto pinguius transfertur dominium, & minuitur quo debilius, ib.
27 *Præcij pars est quodcunque pactũ vel onus in fauorem venditoris appositum.*
Onera & pacta emptori apposita minuunt præcium, ib.
28 *Pactum de reuendendo in venditione appositum lapso die reuenditionis non impedit remedium. l. 2. C. de rescindend. vendit. licèt quoad æstimandam rem haberi debeat ratio eius pacti.*
Precium rei venditæ non probatur, nisi probetur expresse rem cum pacto reuendendi tantum valere, ib. & nu. 38.
29 *Precium rei venditæ cum pacto reuendendi etiam lapso tempore statuto ad reuendendum, æstimandum est secundum tempus contractus, & cum eo onere.*
30 *Valor rei minuitur propter litigium vel periculum amissionis.*
31 *Valor rei augetur vel minuitur ob qualitatem loci, & dilationem solutionis, vel personam contrahentium.*
Precia rerum variantur ex loco, vbi venduntur, vel vbi sita sunt ib.
2 *Precij pars est dilatio solutionis.*
Soluenti ante tempus an deducendum sit interusurium. ib.
33 *Solutio debiti ante vel post diem præstitutũ factæ augeri dicitur vel minui.*
Precium minuitur ob dilatam eius solutionem. ib.
Soluisse ante tempus quis non præsumitur, ibid.
34 *Precium augetur vel minuitur ex qualitate personæ contrahentium.*
35 *Precium rei minuitur ob socium rixosum.*
Precium rei augetur ob vicinum optimum ibidem.
36 *Precium iustum dicitur deductis oneribus & impensis. Valor rei censetur deductis expensis proxenetæ & proclamatum, ib.*
37 *Actio æstimatur deductis litis expensis & laboribus communiter expẽdi solitis ad rei exactionem.*
Expensarum ratio habenda est in æstimandis facultatibus & redditibus, & in æstimãda donatione ad effectũ insinuationis, & in æstimandis fructibus, & rebus ecclesiæ vacantibus, ib.
38 *Probatio qualitatũ precium rei minuentiũ an incũbat agẽti remedio. l. 2. C. de resc. vẽdi. & num. 28.*
39 *Valor vini olei & frumenti & aliorum victualium quomodo probetur.*
40 *Caristia quæ modico durauit tempore attendenda non est.*
41 *Caristia victualium euenit ex inordinata administratione ciuitatis.*
Vendere quis compellitur victualia tempore necessitatis iusto precio, ib.
42 *Precium quomodo taxetur ei, qui aliquid vendere cogitur.*
43 *Læsio vltra dimidiam an probetur testibus asseuerantibus rem quinque aureis venditã valere decem & plus. nu. 42. 43. 44. 45. 46. & 47. vbi diuersæ opiniones referuntur.*
44 *Valor rei in puncto indiuisibili consistere nequit: latitudinem enim habet, intra quã læsio contingens nõ obligat ad restitutionem.*
45 *Læsio vltra dimidiam probatur, si excessus vnius numi vltra dimidiam probetur.*
46 *Læsio vltra dimidium quomodo probetur? cõsilium authoris.*
47 *Testibus duobus de maiori summa deponentibus an credatur potiusquam alijs duobus de minori summa deponentibus.*
Testibus affirmatiuis an negatiuis potius credatur circa valorem rei, ib.
48 *Testibus tribus deponentibus rem valere centum, si alius dicit valore. 110. alias. 120. cui eorum magis credatur.*
49 *Læsio vltra dimidiam an probari possit instrumenti, emptionum, remissione.*
50 *Probatio læsionis si probatione rei, vel alias obscuretur, an sit reus absoluendus.*
Precio iusto res vendita præsumitur, ib.
51 *Actori fauetur magis quam reo in deceptione vltra dimidiam.*
Iudex in sententia exprimere debet causam quare à regulis iuris & a consuetis recedat, licet alias causam exprimere nõ teneatur, ib.

En mas de la mitad del justo precio. Iustum cuiusque rei precium, non ex cuius libet affectione aut sumptu constat, sed ex communi hominum æstimatione per-

perpenditur. Tantum enim valet res, quantum absque fraude & iniuria communiter vendi potest, homini scienti cuius conditionem. Prior huius cõclusionis pars probatur in l. precia rerum ff. ad l. Falcid. in capit.1.de emptione & venditione in l.si seruum meum ff.ad l. Aquiliam,& in l. sep. emp. C. de erogat. mili. anno.lib.11. Non ignoramus, inquit Plinius lib.35.c.vltimo præcia rerum quæ vsquam posuimus,alia in alijs locis esse, & omnibus penè annis mutari,prout nauigationes cõstiterint, aut vt quisq;mercatus sit,aut aliquis præualẽs mãceps nã anno flagel. Mancepshoc in locopropolã significat,qui minoris semper emit, vt carius vẽdat,teste Budæo in annota, in Pãdect.titu.locati.l. qui fideiussor pag.326.& seq.Posterior pars apparet ex gl. singulari in l.mortis cauf.capim.§.vl.ff. de donationi. cauf.mort.vbi Angel.& Imol.notãt Bat.& Alex. in l.1.§.si hæres.ff.ad Trebel.Feli.in c.cum causa columna.2.de testib.Fabia.à Mõte de emptio. & vẽd. quæstio.8.princip.in fin. dom.Did.Couar.li.2.reso. c.3.nu.4.frater Domi.à Soto li.6.de iusti.& iur.quæs. 2.artic.3.in respon.ad primum. † Ex quo plura infert idẽ dom.Did.Couar.d.nu.4.Primum in cõtractibus emptionum & similibus non attendi iustum precium ex natura rei,sed ex hominum æstimatione communi, quamuis vana sit & insana æstimatio Nã si ex natura rei foret æstimanda, pluris esset æstimandus equus quã gẽma.ob vtilitatẽ equi,& quia omne animatũ ex natura suapreciosius est quolibet inanimato secundum Conradũ de contractibus q. 56.2. suppositione, Domini.à Soto lib.6.de iustitia & iure artic.3.conclusio.1. dicentem rationem esse quia indigentia causa est & mensura humanarum commutationum teste philosopho Ethicorũ.5.c.5. si enim nullus alterius re vel opera indigeret,omnis cessaret rerũ humanarũ cõmutatio,ergo indigentiæ ad miteri debemus rerũ precia.Exẽpli loco, panis eiusdẽ naturæ est in Hispania & apud Indos,sed maiori hic precio venditur,quàm in Hispania propter indigentiam & argenti aurique abundantiam, quæ causæ sunt augendi precium,Dida.Perez in.l.2.tit.
3 23.lib.2.ordina.col.707. † Secundò non est considerandum quanti res empta fuerit, nec quot labores in ea habenda fuit venditor perpessus, sed ratio dumtaxat communis æstimationis habenda est. Quamobrem mercator qui magnis expẽsis merces ex Hispania attulit,non poterit hic ea ratione eas carius vendere,quàm cõmuni æstimatione appẽdãtur,alioqui restituere tenebitur quidquid vltra iustũ precium,infimum,medium,vel supremũ acceperit. Nam licet in venditione mercium sint considerandi sumptus vendentium,hoc tamen fallit, vbi cõmuni hominum æstimatione valor earũ fuerit diminutus:quod refert asserere Conradũ dict.quæst.56.cõclusio.3.idẽ voluit Dida.Perez vbi supra col.708.in
4 prin. † Tertiò infert, precisi iustũ non ex hoc esse censendum,quòd rem vẽditor pluris emerit:id etenim nihil facit ad ipsius rei propriam & verã æstimationem,sed communis hominũ æstimatio,Domini.à Soto lib.6.de iusti.& iure quæst.2.art.3. conclu. 3.collectione.3.Item & 4.non consideratur damnũ venditori obueniens,nisi ad preces emptoris vendiderit aliàs non venditurus authore Thoma quem Siluest.sequitur in verbo emptione.q.6.Vel nisi emptorem de hoc certiorauerit,vt docet idem Domi. à Soto lib.6.de iustitia & iure quæst.3.art.1.conclu
5 sio.3. † Quintò infert idẽ. d. D.Coua.posse minori admodum precio rem vendi litigiosam, vel quæ aliquid habet periculi vel oneris annexi argumen.l. fundi partem.ff.de cõtrahen.emptio.tradit Panormitan.in cap.cum Ioannes num.3.de fide instrumẽ. & in cap.fin.de alie.iudi. mutan. causa fact. num.6. sentiunt Batto.& docto.in.l.si quis cum aliter. ff. de
6 verborum obligatio. † Sextò.d.D. Couarru. dict.c. 3.num.5.lib.2.resolutio. infert, inspecta communi hominum æstimatione preciũ augeri vel minui ex paucitati emptorum vel multitudine mercium ac venditorum:quod in nundinis vel in locis aduectitijs,prout hoc in regno Peru,quotidie euenit,atque eodem modo precium minuitur,si venditor emptorem quærat,nam vltroneæ merces vilescunt, atque ideo in subhastationibus res vt plurimùm minoris emuntur.Nec peccat expectans tempus,quo res venalis exponatur, ad emendum eam viliori precio, modo iusto ematur,iuxta late tradita per Cayetan.
7 2.2.quæst. 77. articu.1. † Nam vt Domini.à Soto lib.6.de iustitia & iure articu.3.conclusio.2. docet, ad explorandam iustum rei precium, ex multis deducenda est ratio,quæ in triplici sunt ordine. Primũ attendenda est necessitas rei,mox copia & inopia,deinde negociationis labor,cura, industria, & pericula: præterea si merces in melius vel deterius mutatæ sunt venditorumque atque emptorum frequentia,& pecuniæ abundantia vel penuria, atque id genus alia,quæ prudentissimus quisque specula-
8 ri poterit.† Cui incumbet onus hoc taxandi precium & valorem mercium?& certè præsidibus prouinciarum vel reipublicæ administratoribus, vt in l.1.§.cura carnis.ff.de offic. præfe. vrb. vbi glossa & doctores glossa etiam in.l.fina.§.item episcopi.ff.de muneri.& honori.Albericus in tractatu statutorum ciuiliũ quæst.69.vbi late & notabiliter loquitur, habetur etiã in decuria Pisana lib.2.cap.18. versiculo itẽ ordo decurionũ,domin.D.Couarru.lib.3.resolutio.cap.14.nu.5.Didacus Perez in.l.1.tit.23. versic. prior pars col.712.lib.2.ordinamen.sed non omnes taxantur,quia commodè fieri non potest,cautius tamen fieret,si omnes taxarentur animæque mercatorum consuleretur,& cõmuni bono. At si omnes taxari nequeant,saltemquæ commodè appendi poterint,vt & Dominic.à Soto admonet dict. lib. 6.q.2.
9 articulo.3.conclusio.3.collectione etiam 3.† Nam, vt ipse dixerat paulo ante eandem conclusionẽ in principio, precium iustum duplex est, aliud legitimum aliud naturale. Iustum legitimum est illud, quod lege Principis vel ciuitatis est constitum, vt probat Cagnol. in.l.2.C.de rescindenda venditione numer.269.Cremens.num.273.Pinelus cap. vltimo numer.35.quod in indiuisibili cõsistit.Si enim lege vel statuto ciuitatis caueatur, vt modius tritici aut vini,vel vlnea panni vendatur decem, vnius oboli excessus inducit lethale crimen, & restitutionis obligationem,atque ideo dicimus in indiuisibili consistere, quamuis si excessus est perexiguus,non est mortale, sed veniale peccatum, Pantaleon Cremensis in dict.l.2.C.de rescindenda venditio-

ditione numer.171.Medina de restitutione q.361. Di da.Perez in l.2.tit.23.lib.2.ordi.col.702. Pretiũ autem iustum naturale est arbitrariũ, vtpote nulla lege coharcta.ideo nõ est indiuisibile, sed latitudinẽ habet iustitię, vt ex Aristotele deducit Soto Ethicorum 5.cap.7.dum distinctionem facit inter iustũ legitimum & naturale. Iusti autem naturalis latitudo consistit in tribus, in vno extremo rigido, altero vero pio, sed medium est moderatum, vt quæ res iustè venditur decem, iustè quoque vendatur nouem, & vndecim, vt diximus in glossa præcedenti numero.7. quare dum respublica pœnes quam talis residet authoritas, punctum non indicat, laxior nimirum restat iustitia, in arbitrio vẽdentium precij latitudinem habens.

10 † Sed ne erres aduertere oportet, vbi lege non est taxatum precium, non esse estandum quorumlibet mercatorum arbitrio, qui præ sua cęcitate decipiuntur, & propter eorum auaritiam consultò astuque alios decipiunt, sed prudẽtium iudicio, corumque, qui sunt æquitatis cultores. Est enim fallacissima regula, si quis semper quã tò emit precio, quantumque laboris & periculi subijt, tanti vendere velit cum lucri accessione teste Contrado de contratibus quæstione 56.concuslsion. 3.Dominic. à Soto dict. articulo 3. conclusione 3. post medium. Nam si mercator ignarus artis & negotiorum in quibus versatur, pluris iusto emit, aut sibi fortuna aduersa restauit, eo quod mercium copia insperata succreuit, non potest iustè expensas extorquere quas fecit, vt dixi supra num.4.& vice versa si industrior alius aut fotunatior, cui vel contingit minoris emere, vel fautrix arrisit fortuna, quia insperata rerum inopia succesit, iustè sanè poterit carius vendere etiam eodem die, eodemque loco, & si merces non sint in melius mutatæ. Quoniam negociationis ars plurimum est fortuitis rerum euentibus subdita, atque ideo nimirum negociatores debent siniestra suo subire dispẽdio, pericula, & dextram operiri fortunam: loquimur enim cum christianis de fortuna pro euentu nobis insperato, teste Domini. à Soto lib.6. de iust. & iure q. 2.articulo vltimo colum.antepenultima, vt & nos latius explicuimus in dialogo relatoris 4. part.cap. 4.numer.2.3.& 4. Didac.Perez in l.2.titu. 23.lib.2. ordina.column.707.

11 † His præmissis operæpreciũ esse duxi, ad praxim reducere legis nostræ dicisionem & materiam. Et in primis scire oportet, valorem rei venditæ probare posse testibus deponẽtibus rem communiter tanto precio æstimari tempore contractus, & sic poterit fieri articulis generalis, quod res mobilis vel immobilis vendita tempore contractus communi & iusta æstimatione valebat tot aureus numos, & tanti communiter vendi posset: emptor autem addere debet, & non amplius, hæc fuit sententia & doctrina Bart.& eum omnes sequuntur in l. præcia rerum ff. ad l. Falcid. teste Curtio ibi in apostillis ad Alexand.nume.11.doctores etiam in l.si seruus ff. de conditio.furti.& in l.1.C. de præd.& rebus nauiculari.lib.11.Bart. Bal. & Salic.post gloss.ibi in dict.l.2.C. de rescindenda venditione gloss.& Docto. in cap. cum causam de testibus Anto.in cap.1.& Imol. in c.dilecti de emptio.& vendi.gloss in cap.hoc ius.10.quæst.2.Angel. Areti.in §.si quis agens numer.1.& 2.institu.de acti. Cœpola de simula.contra præsumpt.2.

12 † Attendi autem debet commune precium, & non ex affectione vel interesse particulari secundum glo.& Docto. omnes in dict.l.2.C. de rescinden. venditione, vbi communem dicit Pinel. 3.parte.cap. vlti.nume. 17. post dom.Did.Couarru.lib.2.resolut.cap.3. Alcia. in l.propemodum ff. de verbo.signi. Non tamen est necessarium prout plures putant, teste eodem Pinelo, quod articuletur, & probetur valor ex loco publico fori vel mercati, licèt inde facilius deducatur probatur per text.in capit.1.de emp.& vendi.& ita intelligi debet Bartol. in dict.l.si seruus numer.7.ff. de condict. furti. Iaso.in l. qui Romæ.§. cohæredes nume.25.ff.de verbo. obligationi. Corse. in singul in verbo venditio.fol.penult.per textu.in l. septem diebus.C.de eroga.mili.anno. Afflict. decisio. 316. nume.7.Ioãn.de Platea.in l.1.C.de censib. & censi. ita explicat Cagno.in dict.l.2.num.251

13 † Sed aduertere oportet, quod in æstimatione fundi vel rerum immobilium fructus producentium, testis reddere debet causam dicti sui, etiam noninterrogatus, alias non probat, quia hoc non immediatè percipitur per sensum corporis, sed iudicio intellectus, plurimis vel concludentibus rationibus ex doctrina singulari Bartol.in tracta.de testibus num.7.dicentis, in his quæ discursum requirunt syllogizare intellectum ex magno discursu oportet, scilicet ex fructuum quantitate & alijs quæ confestim subijciam, idem voluit Bartol.in l.precia rerum.§.1.numer.2.ff.ad l.Falcid. vbi Paul.Castre.& Alexand.numer.12.ad fin.Baldus in l. vltima ad fin.C. de iure domin.impetran. Abb.& Felin.in capit.cum causam.2.numer.1.de testib.Lamphran.in capit.quoniam contra.verbo testium numer.156.Iaso in §.si quis agens numer. 12. institu.de actio.Bertrand.consi.256.nume.7.& consil.263.libr.3.Cremen.in l.2.C.de rescinden. venditione num.315.& ibi Pinelus.3.part.cap. vltim.numer.11. Qui tamen hoc intelligunt in æstimatione rei notabilis, secus in alijs leuibus, prout in frumento & victualibus, quorum valor à grosso cognoscitur vt Bald.refert in l.solam.C.de test. Iudex tamen etiã post publicatas attestationes potest de causa interrogare testes ex doctrina Bart.in l.si qui ex Pamphila.ff.de legat.3.Bald.in d.l.2.num.15. & ibi Cagno. numer 255.in fine.c.Pinel.3.part.capit.vltim.num 7 & nu. 41.

14 † Quare exemplum huius traditionis subijciunt tale, fundus vel domus inquiunt testes, valebat tempore contractus centum, quia ex dicto fundo vel domo tot fructus vel redditus colliguntur, quolibet anno, & nisi hanc vel similem rationẽ reddiderint testes etiã nõ interrogati, nõ probant, quare consultius fiet, si de hoc ab actore articuli fiãt, itẽ quod eo in loco vbi fundus vel domus sita est, tanti fructus vel redditus tãtũ valent communiter. Valor enim rei probatur ex quantitate redditiũ.l.si fundũ per fideicõmissum in principio.ff.de leg.1.l. penu.ff de reb.corũ.l.si quos.& ibi gloss.C. de resc. vend.l.3. §.diui fratres.ff.de iure fisci, authenti.de alienat. & emph.§.& hoc autem collation.9.eo enim pluris valet res, quo plures reddit fructus.l. sed & si quid.§.1. ibi.pro bonitate fructuum. ff. de euictionibus authenti.de eccles. titul.§. sin autem annale collatio. 9.cuius

9.cuius sententiæ fuit etiam Bar.in d.l.2. in fin.C.de rescinden.vendi.cum quo cæteri transeunt, vt ibi videre licebit per Arium Pinelum.3.p.c. vlt.num. 28. & 29.Imol.in d.l.precia rerum numer.3.versi.5.modo potest fieri probatio per testes vbi hanc attestatur communem opinionem,& Alex.ibidem nu. 12. Anto.in cap.cum causam num. 9.& ibi Imol.& doctor.extra de emptio.& vendi.Panor.in c.cum causam.2.num. :.& ibi Feli.num. 1.& cęteri interpretes extra de testibus, Anto.Gomez variarum resolutio. tomo.2.de contractibus capit.2.num.25. Fabia, de Monte in tracta.de emption.& vendit. 8.quæstion. prin.9.quæstion.numer.25.Ange.in §. si quis agens, dicens hanc communem num.4. instit. de actio. & numer.1.Tiraquel.lib.1.de retractu.§.1.gloss. 18.nu

15 mer.1.† Idem si testis reddens rationē dicat,quod tempore contractus viderunt plures, dictam domū vel fundum emere volentes, qui offerebant centum quod erat commune precium,secundum Bart.& Salic.in d.l.2.vtrūque nume.23.C.de rescind. vendi.secus si non adderent esse commune preciumvel communem æstimationem, quia fidem non faceret eorum testimonium,vt ex sententia Bald.& Sali.colligitur,& hoc expressim voluerunt Imol. numer.2.& Alexand.numer.12.in d.l.precia rerum.ff.ad l. Fal-

16 cid.† Quid si testis de valore rei deponens reddiderit rationem dicens,quia sic mihi videtur, vel se ita pro certo credere,an probet? Respondeo non probare secundum Cardi.& Felin. in dict.cap.cum causam.2.de testib.dicentes hac in specie debere se referre ad aliquam causam sensu perceptibilem,vnde colligi & perpendi possit, quo pacto hoc sibi videatur, idem voluit Bal.in l. siue possidetis num. 6. C.de probatio.Hieronym.Cagnoli,in l. vnica num. 33.C.de senten.quæ pro eo quod inter est profer.Pinel.in dict.l.2.3.par.capit.vltimo.numer. 12. C.de rescinden.vendit.Nec oberit l.ordinata & ibi notata per Bar.ff.de libera.caus.quia secundum eum loquitur lex illa in re per sensum perceptibili,Bart.in l.fi.C de præd.& omni.rebus nauicula.lib.11.&quādo testis deponens per verbum videtur, vel per verbum credo,probet,tractat latissimè Felin. in cap.

17 quoties num. 7.vsque in finem extra de testib. † Dubium tamen est, quid si testis dicat valere rem, de qua agitur,tantam pecuniæ quantitatem,quia ipse totidem daret nummos,& contestes habeat plures hoc idem dicentes, an testimonia huiusmodi fidem faciant,& plenè probent?Glos.& Bart.in d.l.2. C.de rescindenda.vendicio.dicunt non probare, eo quod testes videantur esse singulares,atque ideo nō probant,vt in l.solam & l.iurisiurandi.C.de testibus & quia iuxta particularem affectionem creduntur fortè deponere contra text.in dict.l. pretia rerum. ff.ad l.Falci.Nicol.tamen de Mathesi.& Bal. in d.l.2 num.25.C.de rescinden.vendi.& Ange.numer.7. & Salice.numer.23.& Cremens.ibidem asserunt contrarium,imo quod huiusmodi testes probent,nisi ex contrario probetur, eos iuxta affectionem deposuisse,vt quia res fuerat suorum maiorum,vel quia prope habebant confinia prædia. Hæc quippe affectio non præsumitur in testibus,præsumitur enim quemlibet facere,quod communiter fit.l.si pactum& l.cū de indebito.ff.de prob.ex quo idem voluit Cyn.in l. vnica ad fi.& ibi Alb.penultim.col. C.de sententia. quæ pro eo quod inte.& Ioan.Calderin.in cap.cum causam.2.de testib.Ant. Gomez de contractibus c. 2.num.25.in fin.vbi hāc communem profitetur.Sed salua eius pace,fallitur quidem , nam prior opinio glossæ & Bart.verior est & receptior, & in praxi admissa:dictum siquidem testis debet necessario concludere.l.non hoc.C.vnde cogn. c. in præsentia de probat.Barto.in l.inter stipulantem.§.1.ff.de verbo. obligatio.cum ergo testis se non referat ad communem æstimationem,& se possit referre ad singularē affectionem,minimè concludit atque ideo gloss. & Bart.sequuntur Imol.in l.precia rerum.ff.ad l.Falcidia.num.3.ad medium,& ibi Alexan.num. 12.Ang. de Aretio in §.si quis agens num.4.institu.de actionibus Anto.& Imol.in capitul.cum causam de empti. & venditio.Cardinal.Abb.num.3.& Felin.numer.1. versi.item in quantum,in capit.cum causam.2.de testib.Pinel.hanc dicens communem in dict.l.2.C.de

18 rescind.venditio.3.par.cap.vlt.numer.12.† Limitatur tamen hæc recepta sententia,nisi testis in redditione causæ diceret,valet tantum, quia ego tanti emerem communi æstimatione tunc enim eius probat testimonium,vt Bart.asseuerat in dict.l.2.nu.17 & ibi Pinel.3.p.c.vltim.num.12.in fin. C.de rescind. venditio.& Alexand.in l.precia rerum num.11.ff.ad

19 l.Falcid. † Secundo limita.& intellige,procedere communem sententiam, præter quam si cum iudex fuisset arbitratus ex multitudine testium , vel alias, actorem fouere iustitiam,eam tamen non fuisse rite probatam imperitia notarij,vel aduocati, qui articulos male fabricauit,ex officio rem super qua contenditur proprijs inspiceret oculis & de valore se informaret,posset siquidem,vt in l.vltim.C.de iure domi.impetran.& l.si quod ex Pamphila in fin.ff.de l.2.vbi id notant Bart.& Paul.vterque num.3.l.semper,§.hoc interdicto,vbi etiam Barto.ff.quod vi aut clam Areti.in l.cum seruus col.vltim. ff.de verboru. obligatio.Marsi.consi.5.num.23.Curti.in l.vnica numer.66.C.de sent.quæ pro eo quod inter est prof.d. Anto.Padilla in dict.l.2.num.72.C.de rescindenda venditio & ibi Pinelus.3.part. capi. vltimo numer. 7.vel poterit ex officio iterum interrogare testes,vt rationem reddant,vt & in alio casu,quando non exprimunt tempus contractus,hoc voluit Pinel. in d.l. 2.C.de rescindenda venditione.3 p.cap. vltimo numer.15.in fine.Et hac in specie hoc voluit nume. 11

20 dixi supra num.13.in fine. † Poterit similiter peritis artis committere,præstito iuramento, vt rem videant,eiusque valorem explicent,iuxta notata in l. hac ædictali.§.his illud. C.de secun. nup.& in auth. de non aliena.§.quod autem, & eam æstiment vt ex hoc cognoscere possit, an læsio vltra dimidiam interuenerit,vt Accur.& Bar.docent in d.l.2.C.de rescin.ven.nu.23.& ibi Bal.num.25.& Pau. Castr.in fi. credens hoc esse verum, quoties æstimatores seu periti nouerant & viderant domum, vel fundum tēpore factæ venditionis, cum de eo tempore deponere teneantur,vel si ita modicū transierat tempus quod valoris mutatio nō præsumeretur,tūc enim eorūdē clarationi stabitur,vt inde lęsio vltra dimidiā cōstare possit.Idē voluit Ang.Are.in §.si quis agēs n.4.insti.de actio.Sal.etiā in d.l.2.n.23. prope fi. qui licet

ante-

antea dixerat, hanc senteñtiam & praxim gloss. veram sibi videri in dationibus & adiudicationibus in solutũ, & in alianationibus in quibus decretum inter poni solet:demum concludit, hac in specie iudicem hoc idem facere posse, quia cõmunis estimatio est interesse cõmune,vt in l.1.C.de sentẽ.quæ pro eo, quod int.prose.sed interesse cõmune potest à iudice taxari & arbitrari, etiam si probationes partium necessario non concludant, vt in leg. si tradiditio.C.de actionib.emp.vbi Bar.Bal.& Salice. nu. 3.idem voluit Imol.in l.precia rerum nu.3. in prin. & ibi Alexn.6. vbi & Curti.in apostil.ad Alex.ff.ad l.Falc.contra Angel.ibi & in dict.l.2.hoc improbãtem,eo quod æstimatores deponunt vt plurimum de tempore præsenti, sed lęsio vltra dimidiam probanda est inspecto valore cõmuni tempore facti cõtractus, vt in dict.l.secunda & l. si voluntate. C. de rescinden.venditio.& in hac.l.Nam huic obiectioni satisfactum fuit supra hoc eodem nu. ex Pauli Imolæ & Alexand.sententia.Et ita nouissimè resoluunt Panthal.Cremens.in d.l.2.num.294.Cagnol.nume. 258.& 264.Pinelus.3.p.c.vlti.num.2.& 3.C. de rescinden.venditio.vbi plures alios citant.

21 † Nec satis tetri vnum æstimatorem eligere, si duo reperiri possunt,vt notat Cremen.in d.l.2.numer. 296.& Pinel.3.part.c.vltimo.numer.5.per text. in §.quid autem in authen.de non alienan.reb. eccle. per quem generaliter id notat Bar.in l.1.§.fina. ff. de verboru. obligation.vbi late Alexand.& Iaso numer. 11. & Alcia.Deci.in cap.proposuisti numer.10. & sequen. de proba.Felin.in c.significasti de homicid.Practic. eligendi arbitratores vel æstimatores hæc est, si non fuerint designati in loco,eligentur à partibus, & iurabunt se rectè æstimaturos tex.nota.& ibi Bald. in dict.l.hac edictal.§.his illud.C.de secund.nupt. Bar. in l.si quis arbitratu num.7.ff.de verbor. obligatio. Iaso in §.quædam num.78.institut.de actio.Felin.in capit.quia iudicante de præscrip.num.1. Deci.plures concordan.citans in dict. c. proposuisti numer. 15.de prob.Pin.in d.l.2.p.3.c.vlt.n.3.C.de resc.ven. & si partes discordauerint circa eligẽdos ęstimatores eliget iudex, vt tradit Bart.in l.3.C.de pigno.ad fin.Bald.in dict.l.2.C.de rescindenda. venditio.numer.25.& ibi Cagnol.numer.259.Hoc etiam vt receptum tradit Deci.in dict.c.proposuisti numer.13. de proba.doctores plures relati à Iaso.in l.iusiurandum & ad pecunias.§.qui iusiurandum num. 6.ff.de iure iuran.Felin.in capit.super quæstionum numer. 11.de offic.de lega. Pinel. vbi supra per text.in l.in venditione in fin.ff.de bon.authori.iud.possi.Apud nos verò praxis admisit, vt vnus a qualibet parte eligatur æstimator,& indefectum eius qui æstimatorẽ nominare noluerit,vel nominationem distulerit,eligit iudex.Quod si duo nominati discordauerint,iudex eligit tertium argumen.l.item si vnus.§.final.ff. de arbitris.Setentia autem lata ex iudicio peritorũ hac in specie transit in rem iudicatam, licèt regulariter contra,vt latè probat Pinelus in dict.l.2.par.3. cap.vlti.num.5.C.de rescind. venditio. contra Cremensem ibi num.299.

22 † Quoties autem agimus de probando valore rei mobilis, quæ non recipit functionem in genere suo,vti serui,equi,libri, & similiũ sufficit articulare & probare, quod tanti vendi potuissent dicto tempore & loco,quia tanti Titius seruum vel librum emere volebat,vt in l.si seruus in fi. princ.ibi,quanti emptorem inuenerit. ff. de condictio. furti.& per illum text.ita explicat Salic. in dicto.l.2.num.32.C.de rescindend.vendition. Quoniam vix præsumeretur tantum iactare, seu donare voluisse,nisi probetur, sed quod communiter tanti æstimabatur,vt ipse Salice.probat argumen.eorum quæ superius dixerat fundans Baldi opinionem, de qua supra numer.17.& præcedenti:sed quia illa opinio communiter reprehenditur,vt ibi dixi,hæc minime est tenenda,nisi testes addiderint, quod tanti communiter eo loco & tempore, vbi res vendita & tradita fuit,vendi posset, quia liber, si de eo tractetur,est literæ communis & optimè correctus & malleatus:atque ideo ab homine sciente eius conditionem & qualitatem tanti emeretur, vti docet Barto. in dict l.precia rerum.§.1.numer.2.& ibidem Imol. numer.item.2.versicul.si autem res mobiles. ff.ad l. Falcid. Ange.de Aretio in §. si quis agens numer.4. versicul.venio nunc ad secundum membrum principale institu.de actionib.Sali.in dict.l.2.numer.32

23 † Nam quod dicitur, vt ipsi dicunt,tantum valet res,quanti vendi potest vt dict.l.si seruus.ff. de condit.furti.intelligitur homini scienti eius qualitatẽ, vt in l.mortis causa capimus.§.vltimo & ibi glos.singula.ff.de donationi.causa.mortis.vbi Angel. Imola.Roma.Bartol.Alexand.numer.2.Socin.numer.3. Iaso Ripa numer.25.& doctor.in l.1.§.si hæres.ff.ad Trebellian.Angel.de Aretin.in dict.§. si quis agens numer.4.versic.venio nunc ad secundum membrũ, Socin.consil.8.numer.3.libr.1.Abb. Felin.& docto. in dict.cap.cum causam.2.de testib. Pinel. in dict.l. 2.3.part.capit.vltimo numer.18.C.de rescindenda. vendition.Anton.Burg.in capit.1.nume.3.extra de emption.& venditio. Quam regulam limitat optimè Didac.Perez in l.2.titul.23.libr.2.ordinatio.colum.709.& sequentibus,quem omnino vide.

24 † Ex quo Bartol.in dict.l.1.§.si hæres numer.2.ff.ad Trebellian.instruit aduocatos repellere volentes agentem ad rescisionem contractus venditionis præ textu læsionis vltra dimidiam,vt considerent personam venditoris,si fortè erat debitis implicitus,& nullum euictionis dedit fideiussorem, atque ex hoc colligãt rem venditam minoris æstimari, quippe quæ a nullo empta fuisset tanto precio, propter periculum æris alieni quo erat grauatus venditor.Aliasque huiusmodi qualitates considerent, quæ augere solent & minuere precium, de quibus infra numeris sequentibus:& Barto.sequitur ibidem Alexand.num. 2.Soc.n.3.4.& 5.& Rip. n.29.dicentes non incũbere actori onus probandi huiusmodi qualitates,cũ in dubio res pręsumatur libera. l.altius.C. de serui.& aqua,& sufficit articulos actoris pręsumptiuè cõcludere.l.omnes.§.Luc.ff.de his quæ in fraud.cred. vbi gloss.& Bartol.quod latius examinat Angel.Aretin. in §. si quis agens numero.5. institut.de actionib.& Pinelus addens concord.in dict.l. 2. capit. vltimo. numer.20.atque ita doctores quotquot Bartolum sequuntur, conciliant eius doctrinam in leg. mortis causa.§.vltimo.ff.de donation.causa mortis, vbi Imol. aduertit repugnantiam eiusdem Bart.ibidẽ, & eius quod dixerat in dict.l.1.§.si hæres numer.3.

ff.ad

ff.ad Trebel.& in l.precia rerum.§.nonnulla nu.2.ff. ad l.Falcid.nam inquiunt praecitati doct.in d.§.si hęres,quo ad excludendam actoris cautę ā onera rei venditae subticentis,instruit Bart.aduocatos Rei, vt articulos faciant,quibus onera & qualitates preciū rei venditae minuentes insinuent & bene quidem
25 † Quoniam res vendita est aestimanda cum qualitatibus suis,vt in l.1.§.si haeres.ff.ad Trebel.& ibi ex ea expendit Bart.& Rip.n.25.citans ad id tex.in l.mortis causa.§.fin.ff.de dona.cau.mor.& in l. fin. seruus. 2.ff.de condicti.furti.l.quod saepe.l.fi.& ibi doct. ff. de contra.emp.Pinel.in d.l.1.p.3.c.vltim. num. 19. Sed tu aduerte,ne erres , quod si qualitas minuens precium constat ex instrumento vel aliàs, non concluderet probatio,nisi articulus per actorem fieret,
26 quod res tali conditione venditavalet tantum,vt dicam infra eadem glos.n.28.& 38. † Minus enim valet res propter onus annexum,vt in d.§.si haeres. Ex quo ibi infert Soci.num.3.Ias.num.9.& 10.& Ripa, num. 6 quod propter pactum de reuendendo adiectum venditioni res non est tanti aestimanda,quanti foret, si libera vendita fuisset,citant Pan.in capit. ad nostram.n.9.in fi.extra de emp.& vend.idemvoluit idem Pan.in.ca. cum alicuiqus.2.notab. per illum tex.de dec.inferens, ad probationē contractus vsurarij onus pacti de reuēdēdo esse considerādum cuius pacti ratione minus valet res, quos sequitur Corn.cons.41.n.11.li.1.& cons.3;6.n.vlt.eod.li.2. Ias.cons.151.n.fi.& cons.153.n.2.ver.3.ad idem li.4 Soc.cons.248.ad fi.l.2.& cons.57.col.vlt.li.4.Maria. Soc.in c.cū Ioa.7.notab.per illū tex.de fide inst.&in c.vlt.2.prin.arti.q.4.vers.4.effectus extra de dilati. & inter consilia patris sui Bart.Soc.con.15.ad fi.li.1 Car.Ruy.cons.66.n.9.lib 4.Steph.Bert.cons.168.n. 3.li.1 & consi.seq.in fi.& cons. 39.n.2.eo.li.1. Dec. cons.167.n.1.& 2.& co. 309.n.3.& cons.543.n.5.& cons.6 8.n.2.Matth.Affl.in tract. prothomixeos in verbo licèt enim sup. diximus col.pen.& Hier. Cagnol.in rep.l.2.col.5.vers.per quā diligenter,& iterū in 36.q.C.de pact.int.empt.& vend. Ant.Rub.cons. 148.col.2.Bald.consi.164.in fin.lib.5. Ang. Clauasi. in sua summa in verbo vsura.1.n.66.Ioann. Gers in tracta.de contractibus p.1.cons.8. Vbi inquit,sicut tanto pluris valet res,quanto ius & dominium pinguius vberiusq; transfertur, ita ex contrario eo minoris valet quo tenuius infirmiusque transfertur,in idque citat Leuitici.25. quanto minus tempus numerauerit,tantò minus emptori constabit,&rursus in 2. part. propositione.19.& alibi saepe in eodem tractatu,Tiraq.lib.2.de retractu in prefatione num. 20.& seq.quorum sententia vera est,& recepta,quid quid repugnet Pinel.in d.l.2.c.vlt.numer.10.in fin. C.de rescin.vendi.
27 † Et semper alias quoduis pactum vel onus in fauorem venditoris in venditione appositum,est veluti quaedam precij pars, minuitque precium,vt in l.fundi partem,ibi, eo vilius fundum vendidisti,& ibi notat glos.dicens hoc in dubio praesumi,Bald.etiam & Sali.ff.de contrah. emp. l.si sterilis.§.si tibi.ff.de actio.emp. l.iurisgentium.§. quinimo.ff.de pact.l.eum qui.§.melior cum l. seq.ff. de in diem adiecti.c. cum Ioannes de fide instrum. & ibi ex eo notant Imol.Panorm.& Fel.rem minus valere ob pactum siue onus appositum,estque ad id text.omnium optimus in l.si venditor.§.vltim. ff.de serui.exportand.ibi,quoniam hoc ipso minoris homo videatur vaenisse.Ex quo Bald.ibi notat, rem vēditam cum aliquo pacto valere minus , quam quae sine pacto venditur, est etiam text.in l.penultim.ff. de haered.vel actio.vendi.idem voluit per illum textus.Bald.ipse cons.31.post medium libr.1.& consili.119.colum.1.& cons.182. eod.lib.1.& cons. 315. libr. 3. & alibi saepe ipse tradit,pacta atque onera apposita in venditione partem facere precij ipsumque minuere,vt in repe.l.2.col.22.in fine.ff.de iure.iur.& in l.solam numer.10.C.de testib. & cons. 337. col.2.lib.1.Pet.de Anchar.consil.7.col. 1.& consil. 331.col.1.Panormi.consil.66.num. 2.libr. 1.vbi dicit rem ob id minoris vendi, Alcia. in l. in bonae fidei glos.1.C.de pact.Vldri.Zasi.consi.12.nume. 36. lib.1.Tiraq.lib.2.de retractu in praefa.num. 21. & sequentib.& iterum libr.1.§.1.glos.18.num.38.Di. Perez in l.2.glossa magna titul.3 lib.2.ordina.col. 708.Arius Pinelus in l.1.C.de bon.mater. 3. parte, num.52.illatio.14.
28 † Caeterum est summè aduertendum , quod pactum de reuendendo temporis lapsu exclusum,quamuis cessare non faciat remedium legis nostrae & l.2.C.de rescid.vendi.& cap.cum dilecti de empt.& vendi.& l.56.titul.5.de empt.& vendit.par.5.ex sententia Odofredi & Nicol.de Matth. & Bal.in d.l.2.C.de rescin.vend.numer.11. quos sequitur Sal.ibidem num.14.& Crem.1.extensione Imol.in capit.cum contingat num.54.versic.2.casu quando dubitatur,extra de iure.iurand.Barba.in capit.ad nostram ad finem de emptio. & vend.Anto. Burgen.in c.cum causam extensione.7. eodem titu. Hierony.Cagnol.in repe.l.2.col.5.versi.exclusus tamen.C.de pact.int.empto.& venditor. Tiraquell.libr.2.de retractu inpraefatione num.25.Nihilominus tamen ad reputationem aestimationemque veri ac iusti precij in specie legis nostrae & d.l.2. C.de resc. vendit.id considerari oportet, nempe,quod pactū minuit valorem rei,vt in proposita specie docet Panorm.in d.cap.ad nostram num.9.& 10.de emptio. & vendit.& Roma.in l.siquis cum aliter.ff.de verb. obliga.& Soci.in d.l.1.§. si haeres numer. 3.& 4.ff.ad Trebel.idem Soci.cons.248.lib.2.& cons. 57.libr.4. Deci.cons.308.Tiraquel.de retractu conuentionali in praefatione num.25.infine,vbi ex hoc asseuerant, quod probans simpliciter precium rei venditę cum pacto de reuendendo,non obtinebit in remedio legis nostrae,& d.l.2.nisi probauerit valorem rei venditae cum hoc pacto excedere dimidiam iusti precij, quod esse notandū valde aduertit Tir. & tu mēti teneas ad limitationē eorum,quae diximus supra hac glos.1. num. 24.vt dixi num. 25.& resoluam infra num. 38.
29 † Quod autē diximus rē minoris aestimari vēdi: ob huiusmodi pactū reuenditionis,obtinet etiā si tēpus in id praefinitū fuerit,elapsum,& sic emptor fuerit ab eo reuendendi onere liberatus , nā nihilosecius res minoris precij esse cēsebitur, cū cōsideretur tēpus cōtractę vēditionis,& nō quod postea euenerit,vt in l.si voluntate in fi.C.de resc.vē. pro qua sententia appendi solet tex.in l.pen.in prin.iūcta glo.1 ff.de peri.& com.rei vēd.& in specie hoc expressim respondit.Dec.cons.308.colum.1.& Hier. Cagn. in

l.2.C.de pact.int.& vend.Pant.Crem. in rep.l.2.lu-
mi.12.C.de rescin.vendit.quod verissimum putat
Tiraq.d.præfatio, retractus conuentionalis num.
24.Licet in casu pacti de reuendendo contrariũ vo
luerint An.Bur.nullo iure aut ratione iusta ductus
in d.cap.ad nostram colum.13.versi.ob quod dicit
30 † Ex pluribus alijs causis res minoris æstimatur,
nempe propter periculũ amissionis rei,quippe quę
erat litigiosa,vt in d.l.3.§.si hæres.ff.ad Trebell.vbi
Ripa.nu.26.in fine,Corne.cons.206.colum. 4.in fi.
31 & seq.libr,3.† Item qualitas loci, & tempus solu-
tionis faciendæ, ac persona venditoris & emptoris
augent,vel minuunt valorem,vt in l.eũ qui.§.melior
ff.de in diem adiectio:qualitas loci,vbi res distrahi
tur inspicitur, quia precia rerum variantur ex lo-
co.l.precia rerum ff.ad l.Falcid. apud Indos Pule-
gium herua, apud nos vtilissima pluris venditur,
quam piper secundum glos.in cap.legimus.93. dis-
tincti.cuius rei nos testes sumus hoc in regno Peru,
vidimus si quidem folia cuiusdam arboris,quæ.Co
ca appellatur, maximi à Barbaris æstimari,plus-
quàm aromata.Qualitas etiam loci vbi res sita est
inspicitur, veluti si sit in loco periculis ob noxio,
quia minus valet,si sit apud Rodanum propter pe-
riculum corrosionis, vel si sit in montibus caimati
suppositis,secundum glos.id verbo suspectum Bart.
& alios in l.2.ff.solu.matri.tex.in l.verum. § penul.
ibi *ruinosa*,& ibi,*multis casibus obnoxia*,& in l.etsi si
ne in fine principij,ibi,*quæ fortuitis casibus subiecta
sunt*,ff.de minori.Pinel.in d.l.2.par.3.capit.vltim.
num.21.C.de rescind.vendi.Item qualitas loci ori-
ginis.l.quodsi noli.§.qui manc.ff.de ędili.edicto,Cœ
pola de simulatione contractuum præsump.21.Pa-
norm.in capit.si proponente de rescriptio.vbi latę
Moderni. Refert enim plurimum an emas vinum
Phalernum vel Romanum,Castri noui vel Auino-
niense.l.ratio.§.vltim.ff.de actio.emptio.Ripa in d.
32 §.si hæres numer. 28. † Dilatio similiter solutio-
nis,pars est precij.l.1.§.editiones versicul. diem.ff.
de eden.Bart.in l.1.prope finem.ff.de condit.inde-
bit.& in l.lecta nume.23.ff. si certum.petat.Baldus
cons.48.post princ.lib.1.& Maria.Soci.cons.15.co-
lum.vltima.Deci.cons.46.num.1.& 3.versi. quarto,
Tiraq.libr.1.de retractu.§.1.glos.18.num.38. Mo-
ra enim solutionis est quædã veluti diminutio prę-
cij l.circa legem.ff.ad l.Falcid.ibi.*quia interuallum
temporis & interusurium huius spacij minorem facit
quantitatem*.tex.etiam in l.in quantitate.§.in diem
eod.tit.ibi.sed tantominus erogari ex bonis intelli
gendum est,quantum interea donec dies obtigerit
hæres lucraturus est ex fructibus vel vsuris tex.etiã
in l.qui quadringenta.§.si.eodem titul.confert text.
in l.1.§.si quis creditori.ibi,*aut propter repræsentatio
nis puta commodum vtile erit*,eodem tit.& in l.in le
ge Falcidia non habetur,ibi.*medij enim temporis cõ-
modum computatur*,eodem tit.& in l si mandauero
tibi,vt pro me.ff.manda.& in l.generaliter. §.si cui
legatum versicul.planè si fortè.ff.de fideicom.liber
ta.& in l.si constante.§.quoties.ff.solut. matrim.vbi
cum quis soluit ante tempus,debet ei deduci inte-
rusurium medij temporis,& in l.eum qui.§.melior.
ff.de diem adiectio.vbi si solutio facilior aut matu-
rior offeratur,melior conditio afferri videtur,etiam
si precio nihil sit additum,& in l.mulier. §.si hæres.
ff.ad Trebelli.& in l.ait prætor.§.si cum diem. & §.
pactum & l.omnes.§.vltimo.ff.quæ in fraud.credito
33 † Quo fit,vt qui ante vel post diem soluit, plus vel
minus dicitur soluere.l.cum qui.ff.de annu. lega.l.
solidum.ff.de solutio.l.si cui.§.minus. ff.de verborũ
significatio.§.fideiussores insti.de fideiusso.§.tempo
re insti.de actio.c.1.de plus petitio.Bald. consilio.
211.columna.1.libr.5.vtileque esse creditur,si ei an
te diem soluatur,cuius respectu valet legatum.l. 1.
§.si quis creditori.ff.ad l. Falcid.l.debitor in princ.
ff.de legatis.2.Hinc dixerat Bar. in l.à diuo Pio. §.
sed si emptor.ff.de re iudi.quod vendere rem habi
ta fide precij,eiusque solutione in tẽpus dilata, est
vendere minori precio,cui subscrisit Bald.in l.inci-
uile circa medium.ff.de reiuendi.& in l.instrumen-
ta post medium.C.de fideinst.& iure hastę fiscalis li
bro 10.& Cœpola consilio causarum ciuilium. 10.
columna 1.Iaso.consilio. 36. prope finem libro.1.
Signorol.consilio,55.num.10.Ange. consilio.127.
in fine,vbi asserit non esse verisimile,debitorem sol
uere ante tempus, ne donare præsumatur commo-
dum medij temporis,Corne.consilio. 258. colum-
na penultima lib.1.cum concordan.à Tiraque.con
gestis lib.1.de retra.§. 1.glossa. 18. num.34. & 35
Vbi & numeris sequenti.probat.Tiraquel.eum qui
coactus aut per errorem soluit debitum ante diem,
34 posse interusurium medij temporis repetere.† Per
sona etiam emptoris vel venditoris quandoque au-
get,& quandoque minuit precium, vt si venditor
est debitis implicitus, vel si dedit fideiussores, vt
recte aduertit Bart.& Ripa num.28.in dicta l.1.§.si
hæres.ff.ad Trebell.per text.in d.§.melior.res enim
minoris æstimatur propter conueniendi difficulta-
tem,vt probat Tiraquel.lib.1.de retractu.§.1.glos.
18.nu.40.Aymon Grauet.consi.145.num.9.& con
35 silio.202.num.16.† Minoris etiam æstimatur,quod
sit prope virum malum & rixosum,vt in l. quod sæ-
pè.§.vltim.vbi docto.notant.ff.de actio emp.Ripa,
in dicto.§.si hæres num.28.in fine Bart. Paul.& Are
ti.in l.si quis stipulatus sit Stichum.§. si quis ita sti-
pulatus.ff.de verborum obligationi cum alijs mul-
tis similibus à Iasone adductis in l.2.num.18.19.&
sequenti. Et ex contrario fundus vel domus pluris
æstimatur propter bonos vicinos.l. si cui fundus.ff.
de legatis.2.Barb.ad Bald.in l.2.nu.27.C.de rescin
den.vend.Aymon Graue.consi.145.nu.9.& consil.
202.numer. 19. qualitas enim quandoque mello-
rat subiectum secundum Bald.in l.vltima numero.
5.C.commu.de legat.Alexan.in rubr. ff. de noui
oper.nuncia.numero.29.Corne.consilio.48.nume-
ro.6.libro.2.Pinel.in dict.l.2.3. parte capit. vltimo
num. 23. vbi infert ad quæstionem,de qua ibi per
eum.C.de rescind.vendi.qui numero.24. 25.& 26.
alia huic similia congerit,vide eum,& Tiraq.libro
1.de retractu.§.1.gloss.10.num.24.† Iustum etiam
36 precium dicitur deductis oneribus & impensis, vt
Bart.docuit in l.sed si hoc,quã legit sub l.si vir vxor.
§.vltim.ff. de condi.& demonstra.dicens,quod stan
te statuto,quod de precio rei vẽditæ soluatur gabe
lla triũ denariorũ pro libra,debẽt à precio deduci
detrahiq; ea,quæ impẽsa sunt in proxenetas & pro
clamata, nisi statutum diceret,soluatur gabella ex
pre-

pretio, pro quo res vendita fuerit, quia tūc nihil extrahendum est, idem voluit Bart. & Alexan. in l. quoties & in l. quantitas patrimonij & in l. in lege Falcidia. ff. ad l. Falcid. & in l. vbi plurē. §. vltim. & ibi Alexand. & Ripa. ff. ad Trebellia. Ange. & Imol. in l. ciuitatibus. §. vltimo. ff. de legatis. 1. idem Imol. consi. 138. colum. 1. versic. quod autem dicti, Firmi. in tracta. gabellarum in 3. part. 8. partis princ. quæsti. 28. Catellia. Cotta in memoral. statuto Mediolani cauetur sub rubr. de locato, Soci. in l. fructus colum. 2. & ibi Ias. colum. vlti. ff. solu. matri. Fabia. à Monte in tracta. de empt. & vendi. 5. par. prin. num. 17. & 18. Iaso. in l. cum quædam puella. §. 1. n. 6. ff. de iurisf. omni. iud.

37 † Cui affine est, quod tradidit glos. vlti. in l. per diuersas per text. ibi, vbi Bar. Bald. Ange. Salic. & alij adnotarunt. C. manda. quod semper actio debet æstimari, & eius iustum precium estimatur & consideratur, deductis litis expensis & laboribus, qui communiter impendi solent ad exactionem rei glos. in l. 1. & ibi Bar. & Ang. ff. de impens. in reb. dotali. fact. Sali. in l. 2. nu. 3. versi. 2. si minori. C. ne lice. potentio. Barb. in c. cum contra. 2. colum. de pigno. Fabia. à Monte Sabini in tracta. de emp. & vend. 5. p. prin. num. 17. d. Did. Couarr. lib. 2. variarum resolu. c. 3. Did. Perez in l. 2. tit. 23. lib. 2. ordina. colum. 708. Pinelus in l. 2. c. vlt. num. 37. C. de rescin. vend. Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 15. glos. 1. n. . vbi numeris sequentibus plura congerit in proposito. Primum, quòd in æstimandis facultatibus, & redditibus est habenda ratio impensarum, glos. in c. quoniam per illum tex. in prin. de vita & honesti cler. Bal. & Sali. in l. cohæredibus. C. fam. ercis. idem, Bal. in l. nec in fi. C. de compensa. & in l. 1. §. exercitorem. ff. de exerci. Idemque fieri debere in æstimanda donatione ad effectum insinuationis asseuerat num. 4. authoritate Bar. in d. l. quoties. ff. ad l. Falcid. & aliorum plurium, atque idem fieri debere in æstimando valore beneficij, & in æstimandis bonis ecclesiæ vacantibus num. 6. & 7. & in æstimandis fructibus nu. 1. & 2. dixi in stylo cancellariæ tit. 2. c. 1. §. 30. glo. 8. adde Capici. decis. Neapolit. 20. & Greg. Lup. in l. 4. titu. 14. de hærede in possel. mittendo par. 6. in verbo fa

38 cadas las despensas. † Itaque hæc omnia sunt consideranda ad explorandum iustum cuiusque rei precium, vtque probari possit læsio vltra dimidiam rei vel actionis venditæ: nec in omnibus casibus superius traditis actori incumbit onus probandi huiusmodi qualitates precium augentes, vel minuentes, sed eo dumtaxat casu, quo ex instrumento vel aliàs constat notoriè de qualitate precium augente vel minuente, vt diximus supra hac eadem glos. nu. 25.

39 & 28. † Valor autem frumenti, vini, olei, vel quorumcunque victualium facilius probatur, refendo se ad valorem eius ciuitatis, loci, & fori, vbi vinum vel oleum erat, vel vbi videndum fuerit earum quippe rerum precium variatur per singulas regiones vt in l. ideo in arbitrium. ff. de eo quod certo loco. l. preciat rerum vbi Bar. & doct. ff. ad l. Falc. Fabia. à Monte de emp. & vend. 5. q. prin. nu. 30. debet ergo articulari, & probari, tanto precio vendi potuisse eo tēpore & loco, & quod tanti vendebatur communiter eo die, & pluribus ante, & post ex doctrina Bar. in d. l. precia rerū. §. nōnulla in fine, & ibi cū sequitur Imol. col penulti. in fi. & Alex. n. 10. ff. ad l. Falc. Ang. de Are. in §. si quis agens n. 4. versi. capio tertiū mēbrū insti. de actio. Bart. in l. si seruus in prin. ff. de cōdicti. furti. Bal. Pan. & Fel. n. 1. in c. cum causā. 2. de testib. Bald. in l. solam n. 2. C. de testib. vbi dicit in valore frumenti & similium, quæ recipiūt functionē in genere suo, sat esse, testem dicere, valere tali tempore & loco, licèt non reddat rationem, quia sic vidit vendi eo in tempore, citat Bar. in tract. de testibus n. 7. vide quæ diximus supra hac eadē glo. n. 12.

40 † Sed aduertere oportet caristiā, quæ modico durauit tēpore, vel eam, quæ raro accidere solet, minime considerari ad iustum valorem explorādum, vt in d. l. precia rerum. §. nonnulla & ibi Bar. n. 1. Imol. col. 2. Alex. n. 3. & 13. & cæteri frequentius ex eo expendunt, meliorem de iure esse censentes, Ang. etiā in §. si quis agens n. 4. versi. capio tertiū, glo. & doct. in d. l. 2. C. de rescind. vend. vbi Crem. n. 233. & Pinelus. 3. p. c. vlti. n. 8. hanc dicuntur receptiorem sententiā, licet eam ibi pungat Pinelus more solito. C. de resc. vend. immerito quidē, vt colliges ex Alex. cōs. 92. n. 17. lib. 5.

41 † Hæc autem caristia victualiū euenit, vt plurimum ex in ordinata ciuitatum administratione. l. 1. & ibi Bar. C. de frumen. vrb. Constantinop. libro. 11. Franc. Curt. ad Alexandr. in dict. l. precia rerum numer. vltim. ff. ad l. Falcid. Quare in bona recteque instituta republica, si merces sint ad victum necessariæ, vt frumentum & vinū, & cætera id genus, & respublica grauatur annonæ inopia, cogitur quis eas vendere, vt in d. l. 1. vbi Ba. & alij notant. C. de espiscop. audi. Panormitanus. & cæteri per text. ibi in capit. 1. de emption. & vendi. l. 2. ff. de nundi. Bar. in l. annonam. ff. de extraord. crimi. Luc. de Pœna eleganter in l. 1. C. a quibus mun. nemi, lice. si excus. in verbo tempus, Iaso. in l. 1. nu. 6. ff. de legi. Matthæi. Afflicti. in proœmio constitu. Neapolita. quæstion. 3. Feliu. in c. 1. de Iudæ. Montal. in l. 3. titul. 5. part. 5. dom. Didac. Couarruu. lib. 3. resolutionum. capit. 14. numero. 3. & 6. & rursus libr. 2. capit. 3. nume. 5. vbi asserit iusto precio hanc venditionem indicendam esse authoritate iurisconsulti in d. l. annonam. ff. de varijs & extrao. crim. & in l. 1. §. cura carnis, ff. de offic. præf. vrb. & in l. si quis sepulchrum in princip. ff. de religi. & sumpti. funer. l. venditor. §. si constat. ff. commun. prædio. cum concord. à Didac. Perez congestis in l. 2. gloss. magna titul. 23. libro. 2. ordi. colum. 712.

42 † Et licet Bar. in l. 1. §. cura carnis. ff. de off. præfecti. vrb. asserat tempore necessitatis & caristiæ posse iudicē cogere eos qui merces habent reipublicæ necessarias, vt viliori precio vendant, eumque sequitur Ludouic. Roman. in l. 2. numer. 1. ff. soluto matrimo. Alexandr. consilio. 190. columna. 2. libro. 2. Tiraquell. libro. 1. de retracta. in præfatio. numero. 28. per text. in l. 2. §. inde agitatum est, ff. ad l. Rodi. de iactu. & in l. si pendentes, §. si quid cloacarij. ff. de vsufruct. Hoc tamen ita accipiendum est, vt cogatur vendere minori pretio quam eo in tempore venditori offerretur communiter, quia esset iniustum, taxari ergo debet à iudice iustum, nunquam enim quis fauore reipublicæ cogetur rem iniusto precio vendere, vt domi. Didacus Couarruuias deducit ex dict. §. si. constat in loco numero præcedenti citato, & hæc mihi vera videtur

interpretatio. Nam si precium minori non taxaretur precio, quã communiter eo tempore penuriæ & charistiæ vendi posset, quorsum taxatio fieret? Debet ergo eis iustum taxari precium, attentis sumptibus, laboribus, & expensis venditorum, aliqua addita quantitate, quæ venditoribus lucro cedat, quod æquissimum videtur, ne ob mercium venditorumque paucitem respublica famem, inopiam, & penuriam annonæ patiatur, quod sensit Ange. in summa in verbo emptio. 7. & Syluest. q. 9. d. D. Cou. d. n. 5. †

43 Sed quia praxim probandi læsionem, & verum iustumq; precium hactenus explicuimus: ad eius perfectam cognitionem alia non minus cõducibilia examinare duximus. Et in primis quæro, an sit satis probata læsio vltra dimidiam iusti precij ex parte venditoris, si testes asseuerent rẽm venditam centũ aureis, valuisse tempore contractus docentum & plus? Et videtur, læsionem non esse probatam, propter incertitudinem depositionis, potest siquidẽ plus illud referri ad varios precij excessus, atq; ideo certa non potest ferri sentẽtia, quare dictio plus à teste prolata nihil operatur, secundum Accursi. in l. abhostibus §. sed quod simpliciter. ff. ex qui. caus. maio. Barr. Ange. Alexandr. & Iaso. in fine in l. cum furti vbi hanc dixit communem opinionem. ff. de in litter. iuran. Bart. in l. Celsus ad finem. ff. de vsucapio. & in l. cum filius. §. pater. ff. de legatis. 2. Anton. de Butr. in capit. literæ de dilatio. doct. in l. & si post tres. ff. siquis cautio. Alciat. dicens communem in l. hæc adiectio numero. 5. ff. de verbor. signific. ex quibus hanc traditionem tenuit Bald. in capit. cum causa. 2. numero. 3. extra de testibus & in l. 2. numer. 6. C. de rescindend. vendit. cui accesserunt Imol. Barba. & Anton. Burgens. numero. 4. in capite, cum causa de emptio. & vendition. Alciat. in l. hæc adiectio. ff. de verbor. signification. Alexandr. consilio 109. numero. 15. libro. 4. Felin. in capit. licet causam numero. 8. de probat. †

44 Aliam rationem reddit Anton. Burg. in dicta capit. cum causa numero. 5. de emption. & vendit. dicens valorem rei non posse consistere in puncto indiuisibili, habet siquidem latitudinem quandam ab anteriori & posteriori parte, vt dixi supra. eodem gloss. 1. numero. 7. in qua latitudine secundum Theologos non potest læsio contingere, quæ obliget contrahentes ad restitutionem in foro conscientiæ, secundum Scotum & cæteros in 4. sententia distinctio. 15. quæstione. 1. & alios supra eodem, glossa. 1. citatos, illa ergo dictio plus vel vltra, à testibus prolata, verificari potest in prædicta latitudine, quare videtur, probationem non concludere, rogatque lectorem, ne exeat in æternum mentem suam hæc Baldi defensio, quam dicit tollere omnia fundamenta partis aduersæ †

45 Sed nihilominus contrarium voluit Salice. in d. l. 2. numero. 24. C. de rescindenda vendi. Felin. in c. cum causa. 2. col. penult. de testibus Alexan. in l. & si post tres n. 7. ff. si quis cautio. Ias. in l. cum furti in fine. ff. de in lit. iur. Mol. ad Alexand. in dicto consilio. 109. Maria. Socin. Iunior. consilio. 73. numero. 2. libro. 2. dom. Didac. Couarr. libr. 2. resolu. cap. 3. num. 3. Pinelus in d. l. 2. part. 3. cap. vltimo num. 9. & dom. Anto. de Padilla ibidem numer. 41. Adiectio siquidem illa & plus, ex propria significatione aliquid importat, dicta l. hæc adiectio. ff. de verborum significatio. vbi Alcia. numero. 2. & 3. sequitur opinionem Salicet. Respondetque Salicet. ad rationes Bald. dicentes, dubiam esse probationem, ex eo quod verba hæc plurimum æquè ac modicum importare possunt, quia probatio est certa quoad minimam quantitatem, licet si dubia quoad maiorem summam. Sed nostra in specie minimum quid sufficit vltra dimidiam iusti precij, vt sit locus remedio huius. l. & d. l. 2. vt ibidem attestantur. Cyn. Baldus. 12. quæstion. & Salic. nu. 2. Ang. num. 6. Panor. & Burgen. in d. c. cum causa de emptio. & venditio. Fabia à Monte de emptio. & venditio. quæst. 8. nu. 7. & Iaso. in auth. qui rem num. 16. ad fi. C. de sacros. eccle si. Cœpola. de simula. contra num. 29. in 2. expositione, Cagnol. in d. l. 2. C. de rescinden. vendi. num. 244. & ibi Pinelus. 3. part. cap vltim. numer. 9. & omnes vbique. Ex quo constat, probationem non dici du-

45 biam, cum adiectio illa vniformiter probet. † Alij distingunt dicentes, hanc probationem sufficere, vt contractus recisio fiat volente venditore rem accipere, & precium emptori agenti reddere, vel ex cõtrario volente emptore conuento, rem tradere precio sibi reddito: aliud verò esse censent, vbi reus elegerit precij excessum restituere, si sit emptor, vel illud exigere, si sit venditor, huius opinionis fuerunt Abb. Antoni. Areti. & Felin. in d. capit. cum causa. 2.

47 de testibus. † Alij verõ aliter distiugunt, vt tunc probatio hæc sufficiat, cum testes clarè probant de dimidia, ac etiam concludunt de aliquo vltra, per rationes claras. & concludentes, licet ex eorum dictis non appareat determinatè, quantum sit illud plus. Debet tamen iudex hac in specie certam summam supplementi arbitrari, circa illud plus, quod potest se habere ad modicum & magnum, arbitrabitur de modico: quia debet fieri interpretatio contra probantem, hoc est, contra petentem rescissionem: si verò depositio testium clarè concludat de dimidia, & testes deponant etiam de pluri aliquo. sed rationes eorum non concludunt, necessario de illo pluri, tũc dictio illa plus nihil operatur, atque ideo actor succumbet, hæc est doctrina Caroli Molinei in apostillis ad Alexand. dicto consilio. 109. numero. 15. libro. 4. ita intelligentis consilium Alexand. & Molineum sequitur, dom. Didac. Couarruu. lib. 2. resolutionum capit. 3. num. 3. paulo ante finem, qui limitat doctrinam Saliceti, & ad seclarum, vbi ratio testis concludit de aliquo vltra quantitatem ab eo expressam: secus si non reddat rationem concludentem de pluri iuxta doctrinam Caroli, quorum distin-

48 ctio mihi applaudet. † Consulo tamen, vt venditor agens ex remedio. l. 2. C. de rescindend. vendit. faciat articulum, si res fuit vendita centum, quod tempore venditionis valebat communiter res vẽdita iuxta infimum precium, plusquam ducentum, vel si maluerit exprimat aliquam quantitatem supra ducentum, & tunc sufficiet si vnum adijciat denarium seu obolum, at si emptor egerit, dicat non valere septuaginta quinque iuxta supremum valorem rem, quæ sic fuerat vendita centum, vel exprimat emptor ipse in articulo, testisque respõdeat, valere eam rem communiter tempore emptionis septuaginta quatuor aureos nummos & nihil vltra, quod & consuluit Anto. Burgen. in d. c. pen. de emptio.

ptio.& vend.col.4.in prin. nam si testis dixerit rem venditam valuisse tempore contractus decẽ, ea assertio non probat omnino decem fuisse iustum eius rei precium, ita vt plus vel minus iustè non valuerit, quippe cùm considerata latitudine iusti precij potuerit res illa etiam iusto precio nouem vel vndedecim æstimari, quare non concludit testis ad probandam læsionem vltra dimidiam. Quocirca expedit, vt testis interrogetur & respondeat rem illam valuisse iusto precio supremo vel infimo decem, aut saltem iustè decẽ & non plus vel minus, vt sic agens ad rescisionem contractus ob læsionem dimidiæ iusti precij obtineat, vt in cap.cum causa. 2.de testib. ita sentire videtur Anto. Burg. loco super citato, quem sequitur dom. Did.Couarr.lib.2.resol.c.3.nu

49 mer.3.in prin. † Secundo quæro, quid si duo, vel plures testes deponunt de minori valore, putà centum & quinquaginta, & alij totidem de maiori putà ducentum: quibus magis credatur? Gloss. in l.diẽ proferre.§.vnde quæritur.ff.de arbit.ait credi debere testibus de maiori summa & quantitate deponẽtibus, quoniam affirmatiuè deponunt, alij vero negatiuè, negant siquidem in effectu plus valere. Quare nimirum magis credetur affirmantibus, iuxta text.in c.1.de arbitr. in 6. huius sententiæ fuit Bal. in d.l.2.num.19.& Sali.numer.26.quibus cæteri interpretes non repugnant.C.de rescin. vendi. Alexa. cons.110.numer.5.libr.1.Aret.cons.76. Franc.Cur. ad Alexan.in l.precia rerum numer.11.in fine.ff.ad l.Falcid.Imol.in c.cum causa num.29.de emptio.& vend.Rebuff.in l.vnica numer.33.C.de senten. quæ pro eo, quod inter.profer. Contrarium tamen voluit Matth. Afflict.de iure protomixeos.§.2.numer. 20.in fine, & Pinel.eo tacito in d.l.2.3.p.cap.vlt.nu. 14.imo quod credatur testibus meliorẽ rationẽ assignantibus iuxta notata per Alex. cons.64.lib.2.& Alcia.in l.1.§.si stipulanti num.40.ff.de verb.obligation.quæ sententia vera est, nam ad probandum valorem, rationem reddere tenentur, etiam si de ea non interrogentur, secundum Bal. in l.solam. C.de testib.Iaso.in §.siquis agens num.12.insti. de actio. cum concordantijs per Pinelum traditis in d.l.2.3. part.capit.vltim.numer.11.& sequenb.C.de rescin. vendi.& supra numer. 13.& 14.Nec oberit gloss.in d.l.diem proferre.§.si plures .ff.de arbitris, intelligi enim debet in negatiua vaga & incerta, quæ non tam facilè comprehendi potest à teste, vt tradit Ripa in cap.cum ecclesia num.89.de caus.poss.& pro.& propri.Curti.Senior cons.24.num.3.& cons.72.numer.8.Pinel.vbi supra. At nostra in specie tan facilè est, scire an res valeat octaginta an cẽtum, & prœterea si sensus rei attendatur, non sonus verborum, ita affirmat qui dicit minus valere, quam qui plus, nec minus affirmant testes emptoris quam venditoris, vt alias docet glo.in l. vltim.§.fin.ff.de doli excep.Bart.in l.inter stipulantem.ff.de verb. obligat. iniquum quippe esset valde, adimere defensionem emptoribus in hac materia, putà si testes venditoris afferunt rem valere centum, testes emptoris nihil ei prodessent dicendo, quòd valebat octuaginta & nõ plus. Quare distinguendum hac in specie non est inter affirmatiuam & negatiuam, & sic obtinuisse in praxi asseruit Pin.in d.l.2.c.vlt.n.14.† Quid autem si

50 testis vnus deponit rẽ vẽditã valere centũ, alius centũ & decẽ, alius verò centum & viginti, videtur, omnes, concurrere & concordare in centum, quæ est minor summa, sed nihilominus concludo probatũ esse, valere centum & decem, vt Alex. latissimè probat cons.164.n.9.& seq.li.7.Pinel.eũ refert & sequitur in d.l.2.3.p.c.vlt.n.10.in fi.post Salic.& Cremensem ibi, alias huius farinæ quæstiones vide per Sali.

51 & doct. in d.l.2.† Sed an læsio probari possit per instrumenta emptionum, explicat Sali. in d.l.2.num. 25.& ibi alij doct.C.de rescin.vend.Bal.in l.1.C.de sent.quæ pro eo quod int.prof.fi.col.Innoc. Ant. & cæteri in cap.pen.de emption.& vendit. Angel.de

52 Aret.in §.siquis agens numer.3.& 4.insti.de actio. † Vltimo quæro, quid si ex probatione rei, vel alias quoquo modo eneruetur vel obscuretur probatio actoris, ne omnino concludat, quis eorum obtinebit? Et videtur, quod reus sit absoluendus per regulas generales, actore non probãte reus debet absolui.l.qui accusare, C.de eden.& per regulã fauorabiliores.l.Arria.ff.de actio.& oblig. & quia res in dubio præsumitur iusto precio vẽdita, secundum glo. Bal.& Cum.in l.si fundus in fine principij. ff.de reb. corũ Iaco.à S.Georg.in l.vnica.n.59.C.ne lice.potẽtio.Bal.& Sal.in l.per diuersas.C.mand.Crem.in d. l.2.n.141.Fab.de emp.& vend.q.8.ad fin.25.ex quibus Crem.in d.l.2.n.213.asserit hac in specie reũ fo

53 re absoluendũ.† Contrariũ optimè probat Pine.ibi. 3.p.c.vlt.n.45.& seq.imo quòd actor obtineat, cui in specie legis nostræ magis fauendũ est, quã reo, vt in simili tradit Dec.in l.vlt.ad fi.C.de edi.diui Adr. & in casu nostro ita iudicatũ fuisse in senatu Parisi. attestatur Car.Mol.de cõmertijs.q.14.n.173.& Pine.n.45.asserit iudicẽ exprimere debere, cur à probationibus recedat, exprimi enim debet, cur à regulis & consuetis recedatur, vt colligitur ex Bar.in l.2 n.1.ff.si quis in ius voca Iaso. in l.properandũ.§.sin autẽ alterutra n.10.C.de iudi.Fel.in cap.1.nu.7.de re iudi.& in c.super literis n.17.de resc.Bar.in l.Lutius in fine ff.de his qui notan.inf.Rip. id extollens in l.ad monendi nu.67.ff.de iur.iu. Alex.in l.si is ad quem nu.11.ff.de acq.hæred.quod summe nota ad praxim, de qua in regijs cancellarijs regni huius, nã vbi receditur à regulis iuris nostri & ab stylo consueto, solet, ratio exprimi, quare id fiat, licèt alias ratio reddi non soleat.

G L O S S. III.

1 *Læsio vel deceptio vltra dimidiam iusti precij quomodo probetur a venditore?*

2 *Læsio vel deceptio vltra dimidiam iusti precij quomodo probetur ab emptore?*

3 *Legis.2.C.de rescin.vend.explicatio.*

c *O el cõprador dixere q̃lo q̃ valio diez, dio por ello mas de quinze.* Ante legem istã, erat magna controuersia inter doctores, qua nã ratione læsio vltra dimidiam iusti precij in persona emptoris deprehẽderetur, nã in vẽditore omnes fere vtriusq; iuris interpretes cõuenieb ãt, tũc probari, vẽditorẽ fuisse deceptũ vltra dimidiã iusti precij, quoties nõ recepit dimidiũ iusti

 rei ven-

venditævaloris,veluti rem,quæ iustissimo precio tē
pore venditionis valebat centū, minori precio quā
quinquaginta vendiderit, vt in l.2.C.de rescinden.
vendi.& ibi doct.omnes & est casus in l.nostra.† In
2 emptore autem remediū.d.l.2. & legis nostræ in iu
dicium deducēte,satis esse quibusdā visum est,si pro
bauerit iustum precium pro re ipsa dedisse, & præ-
terea plusquam iusti precij dimidiam partē,veluti,
si rē iusto precio valentem ad summum centū,emo
rit centum quinquaginta duobus vel tribus.Itaque
erit æqualis satisfactio vtriq;,vēditori satisfiet quin
quaginta & aliquid pluris.& emptori totidē reddē
tur,& sic vtriq;dimidia iusti precij supplebitur, vel
restituetur.Ita intelligunt.d.l.2.C.de rescind.vend.
Bart.Bal.& Pau.& Fulgos.& doct. omnes ibi, teste
Pinelo.1.p.c.2.num.5.& d.Ant. Padilla numer.40.
Azo.in summa.C.eod.tit.Fabia. in tract de emp.&
vendi.quæst.8.princ.num.7.Panor. Imol. post glo.
& Innoc.& cæteri interpretes in cap.cum causa de
emp.& vendi.Ant.Burgen.in cap.cum dilecti n.14.
eodem titulo docto.in l.si quis cum aliter.ff.de ver-
bo.obliga.Carol.Molin.in consuetud.Parisien.§.33
num.16.titul.1.quæ opinio communis est,vt attesta
tur Cagnol.in d.l.2.numer.55.& d.Did.Couarruu.
lib.2.resolu.cap.3.num.8.Soto de iustitia & iure li.
6.quæst.3.Rebuffus 2.tomo ad.ll.Gallicas titulo de
rescindentis contractibus glos.15.num.1.Theologi,
præsertim Scotus Gabri.& Almain. in 4.sententia.
distinct.15. quæst.1. & hanc opinionem confirmat
lex regia.56.tit.5.de emptio.& vendi.p.5.& nostra
lex,quæ in praxi seruatur, & necessario seruari de-
bet,idem attestatur Greg.Lup.in l.16. in fine tit.11
de dotibus p.4.Ant.Gomez lib. variarum resolu.to
mo.2.de contractibus cap.2.num.22. Denique hæc
est receptissima opinio & legibus regijs in Hispa-
3 nia,& Lusitania confirmata. † Sed nihilominus à
pluribus contrarium probatur,existimantibus emp
torem nō obtinere in huiusmodi actione, cū proba
uerit rem emisse precio excedente plusduplo iustū
valorem,vt si rem iustæ æstimationis centum ducen
tum & vno emerit,ita voluit Specul.in tit. de emp.
& ven.ver.vbi autem,Pet. de Bellaper. & Cyn.q.7.
in d.l.2.C.de resc.vend.Rodof. in libello de actio-
ne quanto minoris,Pan.in c.cum dilecti.n.2.de em
ption.& vend.Oldendor.1. actionum classe actio-
ne.1.subtiliter Car.Moline.de contractibus. q. 14.
nu.174.regia.l.56.tit.11.p.4.in fi.Arius Pinelus hāc
4 opinionem defendens in d.l.2.1.p.c.2.n.5.& 6.& se
quen.Conanus lib.7.cap.9.pag.pen. Forcatul. dialo
go. 100. Duarenus in d.l.si quis cum aliter ad finē.
ff.de verb.oblig.quorum rationes consulto omitto,
cum legem hoc in regno habeamus expressam hāc
dubitationem tollentem,quæ etiam si deficeret,nō
me mouerāt,vt à communi & receptissima senten-
tia discederem,non enim considerat lex.2. dece-
ptionem vltra dimidiam alterius rei quam precij
iusti,quod suppleri debet venditori seruata forma.
d.l.2.& emptori restitui. At si opinio Petri & Cyni
esset seruanda, non exigeretur deceptio dimidiæ
partis iusti precij,vt huic legi,& legi.2.C.de rescin.
vend.locus esset,sed deceptio in duplo precij iusti:
vt si emeris rem valentem centum producen
tis & plus,quod iniquissimum esset
& contra mentem legum.

GLOSS. IIII.

1 *Læsio vltra dimidiam probatur per testes de-*
ponentes de valore rei tempore cōtractus.
2 *Valor rei ad probandam læsionem vltra dimi*
diam in immobilibus, an probetur, si testes
deponant de valore anni præteriti?
Testes ex officio quando interrogentur post
publicatas attestationes? ibi.
3 *Valor rei venditæ tempore traditionis eius*
vel executionis negotij probari debet in hoc
remedio.
4 *Valor rerum mobilium ad probandam læsio*
nem quomodo probetur.

d *El precio derecho que valia la cosa al tiempo que fue*
*comprada.*Nota ad læsionem probandam probari
oportere valorem rei tempore contractus,vt hic &
in l.si voluntate.C.de resc.vend.& in l. non intelligi
tur.§.diui fratres.ff.de iure fisci,glos.& doct. in c.cū
causam.2.de testibus,& in c.cū dilecti de empt.&
vend.Bal.cons.475.ad fi.lib.1.pulchrè Ang.cōs.312
n.5.Alb.de Rosat.in l.etsi sine.§.quæsitū.ff.de mino.
Corn.cons.181.n.16.li.2.& cons.201.n.14.lib.3. &
cons.15.in fi.li.1.Guid.Papæ decis.157.Aaim.Cra.
cons.114.n.16.& cons.151.n.7.& cons.188.n.4.l.56.
tit.5.p.5.& ibi Gre.Lup.in verbo, en la razó que la
hizieron,Mol.de cōmertijs n.715.& n.724.Bar. in
d.l.2.ad fi.C.de res.vend.& ibi doct.omnes, vt atte-
statur Pinel.3.p.c.vlt.n.15.d.Ant.Padilla, ibid.n.70
† Cæterumquid si in rebus immobilibus probetur
2 per testes,quod anno præterito res tanti æstimaba-
tur,& valebat iusta & communi æstimatione,an illa
tiuè concludant quoad tēpus contractus? Iacob. de
Aren.& Bal.in d.l.2.n.28.C.de resc.vend. asseuerāt,
probari præsumptiuè,nā in tā breui tēpore,per lo-
cū à cōmuniter accidentibus, nō solet in immobili
bus mutatio precij fieri in notabili quantitate,nisi
id probetur ex aduerso,vnde iudex in hoc arbitra-
bitur,idem voluit Cyn.in auth.sed quāuis. C.de rei
vxo.actio.& Sal.n.25.in fine in d.l.2.& ibi Paul.Cas
tr.n.3.Cœpola de simula.contra.n.30.Bart.& Alex.
n.10.in l.precia rerum.ff.ad l.Fal.Greg.Lup. in d.l.
56.in verbo, en la razó q̄ la hizierō insi.ti.5.p.5.Cō
trariū tamen existimat doctus Pinelus in d.l.2.p.3
c.vlt.n.51.ad mediū,dicens semper attendi debere
tēpus conuentionis:culpa enim erit agentis, si exa-
ctius non formauit articulos vel meliorē approba-
tionē non attulit.Sed ne veritas pereat,asserit iterū
ex officio esse testes examinados interrogandosq;
de tēpore,iuxta doctrinā Bar.in l.si quod ex Pam-
phil.ff.de legat.2.de quo nos diximus supra hac ea-
dē.l.glo.2.n.19.& 52.& 53.& n.13.in fine, quæ sentē
tia mihi applaudet. non omnino reiecta communi,
quā ipse iudicis relinquerē arbitrio.† Limitatur ta
3 men nostra conclusio,nisi traditio rei vel executio
negocij conferatur in futurū tunc enim non atten-
detur tēpus conuentionis,sed executionis, ex sentē
tia Pano.in c.in ciuitate de vsur.n.3.cui accessit An
to.Burg.in c.cū dilecti de emp.& vēd.super gloss.1.
4 Dec.cōs.11.Pin.in d.c.vlt.n.16.† Limitatur etiā,nisi
in

in rebus mobilibus, in quibus variatio precij cõtingit singulis diebus, quare non sufficeret probare tali die tantum valuisse in foro publico, quia non debet fieri consideratio tam breuis tẽporis, quare cautũ esse oportet aduocatũ, vt ad tẽpus instanteneum non se astringat, sed dicat quod communiter ea res valuit tantum tempore venditionis ante & post secundũ Bar. Ang. & Alex. n. 10. in l. precia rerũ. ff. ad l. Falc. Matth. Afflι. decisi. 316. n. 6. Sigismundus Lofredus cons. 23. Lamph. in rep. c. quoniam contra in verbo testium, quod est cap. 8. nũ. 92. in fine.

GLOSS. V.

1 *Libellus in remedio huius legis & l. 2. C. de resc. vend. quomodo formetur simpliciter vẽ an alternatiuè. & n. 2.*

3 *Sententia potest alternatiuè ferri in specie legis nostræ, licèt libellus simpliciter concludat.*

Sententiam conformem libello esse oportere quomodo intelligatur, ibi.

4 *Remedium læsionis vltra dimidiam, an possit in replicatione proponi, proposita prius reiuendicatione & nu. 5.*

5 *Replicatio loco libelli est*

6 *Emptor qui elegit rem restituere ob læsionem venditoris vltra dimidiam iusti pretij, an eam cum fructibus restituere teneatur, & nu. 7. & seq.*

7 *Lex. 1. C. si maior factus aliena. fa. sine decre. rat. habuer. explicatur optimè.*

8 *Patrono reuocata in fraudem legitimæ restituitur res cum fructibus.*

9 *Fructus restitui debent ei, cuius antea res fuerat, quæ actione personali vel condictione sibi restituitur.*

10 *Fructuum restitutio fit in redhibitoria.*

11 *Rest. quæ fit ex iustitia debet fieri cũ fructib.*

12 *Fructus restituit verus dominus a quo res auocatur per in integrum restitutionem.*

Præscriptio actionis personalis procedit absque bona fide, ibi.

13 *C. ad nostrã de reb. eccl. nõ alien. explicat.*

14 *Emptor qui rẽ emptã elegit restituere ob læsionẽ vẽditoris vltra dimidiã, & restituit fructus, an petere possit vt cõpensentur cũ eis vsura, vel interesse precij? & num. 15.*

15 *Lex curabit. C. de actio. empti expenitur.*

16 *Emptor læsus quo ad ...nus, an teneatur rem restituere cum fructibus?*

O de la dexar al vẽdedor tornando le el precio, q̃ recibio. Ex his verbis colliges formam libelli in remedio legis nostræ & l. 2. C. de resc. vend. debet enim qui rẽ vendidit concludere, peto rẽ mihi restitui cũ fructibus & preciũ emptori restituã, vel vt suppleatur mihi iustum preciũ vsq; ad summã tot aureorũ. Ex parte autẽ emptoris, peto vt venditor restituat mihi excessum iusti valoris, vel preciũ integrum & paratus sum ei restituere rẽ mihi venditã, hæc eadẽ praxis expenditur ex c. cũ dilecti vbi id adnotarunt Pano. & doct. de emp. & vend. ex lege 56. & ibi Greg. Lupi in verbo qual cũpla tit. 5. de emp. & vend. p. 5. idem voluit Specula. in tit. de emp. & vend. §. nunc dicendũ vers. vbi autẽ quis in venditione Ang. in d. l. 2. vbi cæteri quoq; doct. Imol. in l. cũ causa nu. 33. de emp. & vend. Lud. Goz. cons. 44. n. 11. quẽ vide, quia singulariter loquitur Ant. Gom. variarũ res. tom. 2. de cõtractibus. c. 2. n. 22. vers. item adde quod principalis. 2 † Et quamuis consultius fiat, si libellus alternatiue formetur, iuxta electionẽ, quæ de iure datur cõuento, vt rectè voluit Bar. in d. l. 2. C. de resc. vend. & Ang. Aret. in §. siquis agens n. 5. inst. de actio. vers. vlti. in ista materia, & plures ex supra citatis, & ita praxis obseruat in Gallia, secundũ Mol. in consu. Pari. § 33. n. 41. carth. 205. & in Hispania & Lusitania secũdum Pinel. in d. l. 2. p. 3. c. 3. n. ... nihilominus tamen verius & receptius est, procedere libellũ & iudiciũ, in quo agens rẽ petit simpliciter nulla facta mentione electionis, quam ius tribuit reo. vt optimè resoluit Bar. in d. l. 2. n. 19. satis enim est aperte factũ narrare, ex quo ius elicitur, cuius veritas ex verbis agentiũ non mutatur. l. sicut C. ad l. Corn. de fals. nec is agendi modus aliquid conuẽto adimit, quippe cui electio salua manet, vt idẽ Bal. asseuerat in d. l. 2. n. 19. & Pin. 3. p. c. 3. n. 9. & d. Ant. Padil. n. 38. in fin. & Bar. n. 16. Sal. q. 19. C. de resc. vend. & Cagn. ibid. n. 16. Cassad. de empt. & vend. decis. 1. ad fi. Goz. cons. 44. n. 11. sensit Ripa in l. edita n. 17. C. de eden. Ant. Gomez de contract. c. 2. fol. 11. col. 3. hanc receptiorem & veriorẽ sentẽtiã esse attestatur Pin. in d. l. 2. p. 3. c. 3. n. 9 in fi. Licet contrariã, imo quod necessario & pro forma requiratur libellus alternatiuus voluit Emilius Ferretus in l. vbi autẽ. §. qui illud nu. 4. ff. de verb. obli. Rober. Marãta in speculo iudiciori. 4. p. n. 8. Ant. Burg. in c. cũ causa n. 4. ad fi. ibi casus insolitus extra de emp. & vend. Pano. & Beroius in c. cũ dilecti ad fi. de emp. & ven. Pant. Crem. in d. l. nu. 199. & Ant. Grau. cõs. 151. col. 1. † Nec erit absur-3 dũ vel iuri repugnans, vt libellus in hac materia formetur simpliciter ad rẽ, sententia autẽ feratur alternatiue ad rẽ vel ad preciũ, cui sententiæ non oberit reg. l. vt fundus. ff. com. diuid. quã pluritariã limitat Feli. in c. licet *He*li de simonia, Ias. in l. vnũ. ff. si certũ pet. quoniã ea regula intelligitur, sentẽtiã cõformẽ esse debere libello, ne iudicetur de re in iudicio nõ tractata, secundũ Bald. in l. vlt. n. 6. C. de fideicom. liberta. & in l. 1. n. 11. & 12. C. si plur. vna sent. & Sebast. Bant. de nullitate p. 317. n. 69. optimè Pin. in d. l. 2. par. 3. c. 3. num. 12. ad finem qui numer. 14. 15. & pluribus sequẽ. singulariter explicat text. in l. 1. C. si maior factus, & c. cum dilecti de emp. & vendi. quẽ omnino vide. † Quid autem, quod quotidie euenire 4 solet, si venditor agat reiuendicatione, reus defendatur

datur cum instrumento emptionis, actor verò replicando impugnet vēditionem ob læsionem vltra dimidiam, Pinelus in d.l.2.par.3.cap.3.numer.24. hanc tetigit quæstionem, & eam sic resoluit, quod emptor conuentus, videns actorem mutare libellū & actionem propositam, poterit de iure id impedire, compellendo agentem, vt primam causam prosequatur, iuxta authen. qui semel. C. quom. & quan. iud. non enim permittitur actionem mutare post litem contestatam l. edita secundum gloss. Bar. & omnes ibi. C. de eden. citat decis. Afflict. 90 & Capellæ Tolosanæ. 469. & Bellamer. 168. additq; Pinelus, remedia contraria cumulari hac in specie, cum rei vendicatio præsuponat dominium ex parte agentis, & possessionem ex parte conuenti, actio autem huius. l. & d. l. 2. personalis est, vnde non potest audiri actor contraria proponens. l. 1. C. de fur. nec replicatio admittitur contraria libello Affli. libr. 2. feudo. foli. 55. titul. de controuers. inter episc. & vasall. num. 6.
5 † Verum iuxta ius nostrum regium & praxim in regia cancellaria Pinciana diu seruatam, actor non compelletur, reiuendicationem primò propositam prosequi, sed pronunciabitur, vt remedium huius legis prosequatur, omissis iuris subtilitatibus, atque idem erit si à parte non opponatur, vt in hoc vltimo casu concedit ipse Pinelus. d. capit. 3. num. 26. maximè in prouincijs, vbi viget consuetudo vel lex, vt iudicetur secundum veritatem probationis non obstante errore processus, vt apud Lusitanos habet ordinatio l. 3. titul. 49. & apud nos. l. vltima titulo. 17. de sententijs supra libro. 2. de qua latè agit Pet. Nun. responso. 1. & nos quoque in dialogo relatoris. 1. part. cap. 42. numer. 5. & sequentibus, ne lites protrahantur, & partes duplicibus expensis vexentur. Quod potissimè conuincitur, quia replicatio loco libelli est ex sententia glossæ in l. quæsitum §. fin. ff. de pecul. & quod notat Bald. in l. vltim. quæstion. 17. numer. 38. C. de hæredit. instit. dicens quòd replicatio iuuat libellum. At si iuuare non potest, quia repugnat contentis in libello, prout hic fit, (vt ex pluribus insinuat Pinel. in d. l. 2. part. 3. cap. 3. numer. 25. C. de rescindend. vendit.) satis erit, si vltimam causam prosequatur priore derelicta, quemadmodum fatetur ibidem Pinelus fieri posse, si actor desistat à prima causa solutis in primis expensis, vt Bart. & doctor. omnes profitentur in d. l. edita. C. de eden. vt ibi resoluit Decis. numer. 5. & Curti. numero. 141. Salicet. in l. postquam liti. numer. 19. C. de pact. Bart. in l. rura ad finem. C. de omni agro deser. lib. 11. nimirum ergo si absque hoc fiat.
6 † Solet tamen dubitari, reo eligente rem restitui, an eam restituere teneatur cū fructibus; & partem negatiuam, quod fructus restituendi non sint, tenet Ant. de Butri. Imol. & Anton. Burgens. numer. 36. in capit. ad nostram de empt. & vend. Anchar. in regula peccati venia. quæstion. 10. versi. sed ego vt dixi, de regul. iur. lib. 6. Fabian. de Monte Sabini in tractat. de empt. & vend. q. 8. prin. numer. 24. in fine Cœpola de simul. contractuum. §. 1. ad fi. Syluest. in summa verbo vsura. 2. quæstio. 15. Marcus Mantua li. 1. locorum c. 6. Rota in nouis decis. 116. Ant. Gom. de contractibus c. 2. n. 24. & c. 4. n. 21. in fine Paut. Crem. in d. l. 2. C. de resc. vend. column. 29. & Cagnolus nu. 40. dom. Ant. Padill. n. 50. & Pin. hanc dicens receptiorē & in praxi semper obseruatam. 2. p. c. 4. n. 1. & seq. vbi eam pluribus fulcit rationibus. Mouētur ex eo, quod est verus dominus emptor ipse, donec contractus rescindatur, atque ideo cum re propria vtatur, facit nimirum fructus suos, nec tenetur eos restituere, & esse dominū probat tex. in l. dolus. C. de resc. & vend. & præterea cū tempore præscribatur, vt hic statuitur, videtur bonam fidem habere emptorem, quia sine ea præscriptio non procedit, vt in regula possessor de regu. iuris lib. 6. & ibi notatur, quæ bona fides sufficiens est ad lucrandos fructus. l. in fundo. ff. de reiuend. glos. in l. emptor eodem tit. adducitur etiam textus in c. ad nostram de rebus eccl. non alienan. vbi rescisso contractu ob enormem læsionem, non restituuntur fructus. † Sed nihilominus contraria sententia verior est, & in praxi receptior, imo quod fructus restituere teneatur emptor, conuincitur ex tex. expresso in l. 1. C. si maior factus alienationem factam sine decreto ratam habuerit, vbi Imperatores Dioclecia. & Maximianus, qui paulo ante condiderant. l. 2. C. de resc. vend. eodem eiusdem legis themate retento, statuerunt, venditori læso vltra dimidiam iusti precij rē esse cum fructibus restituendam ab emptore eligente rē potius restituere, quā precium iustū supplere. Nec contrariam sententiam iuuat responsio Pin. d. secunda p. c. 4. n. 8. dicentis ideo ibi fieri restitutionē cum fructibus, quoniam ab initio duplex vitium contractū illū infecit. Primū defectus decreti, quod in alienatione rerum immobiliū minoris omnino exigebatur vt in l. 1. & per totū. C. de præd. min. Secundū vitium fuit, deceptio vltra dimidiam, quare nimirū laborante contractu his duobus morbis, si Cæsares præceperint rē cū fructibus esse restituendam: nam vt d. Ant. Padilla in d. l. 2. n. 50. ad finem cum iudicio aduertit, rati habitio venditoris postquam maior factus fuit, sustulit omnino vitium defectus iudicialis decreti, & remanet in contractu vnicum vitium læsionis vltra dimidiam. Nec reliquiæ illæ (quæ attenta negocij origine remanent aduersus emptorem, iuxta text. in l. clā possidere versiculo sed origo. ff. de acquirenda posses. & quæ ibi notat Ias.) sufficiunt ad iustificādam fructuum restitutionem, cum consensu illo & ratihabitatione maioris omnino purgentur, & defectus decreti iudicialis suppleatur. Quod autem doctissimus d. Anto. Padilla in d. l. 2. nu. 51. dicebat eam legem non agere de deceptione vltra dimidiam, sed de deceptione proueniente ex dolo incidenti contractui, atque ideo fieri restitutionem cum fructibus, vt pote à malæ fidei possessore, sed in specie legis nostræ & d. l. 2. C. de rescind. vendit. fit restitutio sine fructibus, quia emptor bona fide rem emptam possidebat quam antiquorum quorundam opinionem fuisse refert glos. in verbo minori in dict. l. 2. mihi, vt dicam quid sentio, non satisfacit, nec immerito Accursius eam opinionem reprobat, quando quidem in ea lege nullum verbum inuenies de dolo mentionem faciens, nam quod ibi dicitur, cā venditionem patrem tuum deceptū ratum habuisse, non præseferunt patrem dolo fuisse inductū, sed in precio deceptū. Nec me mobēt alia alegis verba ibi si

si aduersa pars bonam fidem non amplectatur, hoc enim solum significant, quod iudicis tunc erunt partes ad iudicandum cogendumque emptorem, vt faciat id quod iuris est, cum ipse bonam fidem non agnouerit, hoc est, cum vltro absque vllo litigio non fecerit id quod facere tenebatur. Minus stringūt alia legis verba, ibi, si minori precio prædium distractū est, & inconsulto errore lapsum patrem tuum perperam venditioni consensum dedisse constiterit, non ab re erit, &c. Ab eodem d. Antonio Padilla sic appensa, duo ibi requiruntur, vt decisioni eiusdem legis locus sit, alterum deceptionem fuisse in precio (nec de dimidietate verbum vllum) alterum dolo ratihabitionem fuisse factam, quamobrem nimirum si ibi res cum fructibus restituatur, in specie autem legis nostræ restitutio fiat sine fructibus: quoniā primum, quod in ea lege exigitur, scilicet, deceptio in precio, non præsuponit dolum intercesisse ex parte emptoris, sed solum deceptionem re ipsa in precio, nec potuit esse deceptio minus dimidia, quia iuxta eorumdem Cæsarum constitutioné, quæ minus erat dimidia non præstabat decepto actionem, vt in l. si voluntate, C. de rescind. vendi. Secundum autem requisitum non supponit ratihabitionem dolo fuisse factam, sed errore, vt ea verba in consulto errore denotant, quare nullum dolum in eadem l. 1. C. si maior factus, interuenisse cōstat, sed solum deceptioné in precio vltra dimidiam. Et præterea eo ipso, quod emptor scit venditorem deceptum, & enormiter læsum, non est in bona fide, quare non potest dici hac in specie bonam fidem causam esse acquisitionis fru-

8 ctuu.† Secundo cōfert tex. in l. videamus versi. in Fabiana. ff. de vsur. vbi patrono reuocanti alienata à liberto in fraudem legitimæ sibi debitæ restituitur res cum fructibus, & tamen patronus æquiparatur venditori reuocanti contractum beneficio huius legis, vtroq; enim casu electio datur possessori, vt rem restituat cum fructibus, vel iustum precium suppleat, vt in d. l. 2. C. de rescin. vendi. & in l. 1. §. si quis in frau-

9 dem, ff. si quid in fraud. patro. † Tertio hoc suadetur, quia si quid peto actione, vel condictione personali, quod aliquando fuit meum, si obtineo rem mihi restitui, fructus quoque perceptos à tempore, quo desij possidere, sum consequuturus. l. indebiti. & l. in summa versicul. et qui. ff. de condictio. indebi. l. cum quis, ff. de condictio. causa data. l. 2. C. de pact. int. emp. & vendito. Ex quibus hanc regulam expendit Deci. in l. cum fundu. in princip. nu. 4. vers. capio tertium casum. ff. si cer. pet. d. Ant. Padilla in d. l. 2. n. 50. C. de rescin. vend. sed ita est in specie nostra, petit siquidem venditor rem, quæ aliquādo ipsius fuit,

10 debet igitur eam cum fructibus recipere. † Quarto quia cum venditio ex causa de præterito, quæ iam inerat à tempore venditionis, reuocatur, fructuum ab ipsa re vendita perceptorum, restitutio fit, vt in l. cum autem, §. cum redhiberetur, & §. quod si nolit in fi. ff. de ediliti edicto. l. quod dictum est & l. Imperator, ff. de in diem adiectione notat Tiraquellus in l. si vnquam verbo reuertatur numero. 229. & 232. C. de reuocandis donationibus, sed venditio iniusta ratione precij rescinditur ex causa, quæ tempore contractus inerat, restitui igitur debet cum fru-

11 ctibus res ipsa, de cuius restitutione agitur. † Quinto quoties actione personali restitutio alicuius rei fit ex iustitia, fructus in eam restitutionem veniunt absque mora, vel mala fide. l. patri. §. item ex diuerso. ff. de minori. l. videamus. 2. ff. de vsur. domin. Didac. Couarruu. lib. 1. resolu. cap. 7. in princip. & in fin. vbi pluribus probat, in integrum restitutis restituēdam esse rem cum fructibus. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de minor. l. 1. titul. 19. part. 6. At remedium legis nostræ æquiparatur auxilio ætatis secundum Bald. in l. 2. num. 16, C. de rescin. vendi. Aimon. consil. 272. num. 19. Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 32. gloss. 1. nu. 69. & num. 71. Licet hanc æquiparationem negent Cagnol. in d. l. 2. nu. 20. & Pinel. 2. par. cap. 4. nu. 4. dicentes in pluribus differre, nam si consideres regulam generalem in principio huius numeri traditam, quę colligitur ex legibus de restitutione in integrum loquentibus supracitatis, sub ea compræhesam videbis speciem, de qua hic agimus. Ex quibus hanc opinionem, quod restitutio fiat cum fructibus hac in specie tenuit Rofredus 4. parte de libelis rubric. de actione ciuili quantó minoris num. 20. Alberi. in d. l. 2. num. 16. & Bald. num. 3. & Sali. num. 5. C. de rescind. vend. Emanuel Costa Lusitanus in l. Gallus. §. & quid si tantum 2. part. numer. 73. ff. de lib. & posthu. dom. Dida. Couarr. lib. 2. resolu. cap. 3. nume. 9. Gregori. Lupi. in l. 56. in verbo, desamparar la cosa, tit. 5. de emp. & vendi. part. 5. Anto. Gomez. in l. 70. Tauri numer. 29. versi. confirmatur Matth. Affli. in c. 1. num. 150. & sequen. de feudo dato in vicem legis commissoriæ, Augusti. Beroi. in cap. ad nostram nu. 25. de emp. & vend. quibus ipse libenter accedo ex rationibus superius traditis, & quia non semel hoc ipsum seruari vidi in praxi, in Regia Cācellaria Pin-

12 ciana.† Ad rationes in contrariū adductas respondeo, non obstare quod sit dominus rei, nam & is qui à minore emit ante concessam in integrum restitutionem, verus dominus est, & tamen concessa restitutione ad fructus tenetur. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de mino. cum alijs numer. præcedenti citatis, sic & in redhibitoria. l. 1. §. 1. ff. de edil. edi. Quod autē secundo loco dicebamus, bonā fidem excusare emptorem à restitutione fructuum, quam habere perpēditur, ex eo quod præscribere potest rem emptā minori precio vltra dimidiam: intelligendum sanè est, vt præscriptio rei nō procedat, sed præscriptio actionis personalis, quæ ex hac lege & l. 2. C. de rescin. vēdi. competit læso in precio, quæ dubio procul absq; bona fide procedit iure ciuili, canonico, & regio, vt latissimè probaui in stylo cancellariæ præemin. 17. casu 20. declaratione. 4. legis Toleti. §. 1. glo. 1. num. 26. & sequen. quare non est bona consequentia hoc præscribi potest à possessore, ergo possessor habet bo-

13 nam fidem.† Minus oberit tex. in capit. ad nostram de rebus Ecclesiæ non alienandis in cuius intellectu laborat nimirum Pinelus in d. l. 2. part. 2. c. 4. n. 14. & sequentibus, quoniam si eius verba cum iudicio expendantur, potius probat sententiam nostram, his verbis, pecunia quam pro exoneratione fundi, seu etiam pro vtilitate ipsius monasterij expēdisse noscitur, ab eisdem abbate, & conuentu recepta, cum sibi fructus pcepti sufficere debeāt p labore, ecce fructus, quos restituere tenebatur nō restituit, ppter laborē & impēsas in re quā restituit factas, si ergo eas nō

Tt 5 fecisset

fecisset fructus, proculdubio restituere esset obnoxius, quod gloss. ibi & Panor. probant & Barba. consi. 40. colu. 8. versi. faciat lib. 1. & consi. 8 . versic. faciat etiam lib. . idq; receptius dixit d. Did. Couart. lib. 2. c. 3. nu. 3. licet Pinelus in d. l. 2. pa. 2. c. 4. num. 18. hoc minus receptum, minusq; verum esse dixerit quoniã nihil minus ibi cogitatur. quam de compẽsando laborẽ & expensas cum fructibus, sed ir distinctè respondet summus Pontifex, fructus apud possessorem remanere: nam vt eius pace dixerim, fallitur profecto doctissimus vir, vt ex verbis textus illius constat, ibi (cum sibi fructus percepti sufficere debeant pro labore) Nec me mouent alia verba eiusdem capitis, quibus Papa refert, ex fructibus primi anni vltra summam precij percepisse: ex quo infert Pinelus villam talem fuisse à principio alienationis, vt minima aut nulla impensa necessaria fuisset, cum statim tam vberes fructus produxerit: quoniam impensa à feudatario facta non fuit ad colligendos dumtaxat fructus, sed in alijs rebus in vtilitatem monasterij, vt ibi dicitur: quare intellectus hic mihi admodum placet, quidquid Pinelus refragetur.

14 † Restat nunc in quirere, nunquid cum fructibus quos restituere tenetur emptor compensetur interesse precij à venditore recepti? Et certè si emptor loco precij non soluti annuum redditum quotanis venditori soluit, iustum quidem erit id emptori restituere, vel cũ fructibus compensare, ne venditor reciso contractu cum iactura emptoris locupletetur, in quo iudicis arbitriũ plurimum poterit, vt visum fuit. d. D. Couarru. lib. 2. resolu. cap. . nu. 9. in fin. Cæterum vbi venditor nihil lucri ex precio sibi præstito recepit, non crederem debere cum fructibus compensari vsuras, nec interesse precij. Nec poterit de hoc conqueri emptor, quandoquidem integrum sibi fuit contractum non rescindi supplendo iustum precium, si ergo elegit contractum rescindi, & rem emptam maluit restituere, quam precium iustum supplere, nimirum si cogatur cum fructibus restituere, vsuras aũt precij non potest habere, cum prohibitæ omni iure sint, licet antea tempore Diocleciani, & Maximiani conditorum d. l. 2. C. de rescindenda venditione, & l. 1. C. si maior factus ratam habuerit al ena. fact. sine decreto, essent permissæ, atque ideo admittebatur compensatio. Hodiæ autem precium reddi cum vsuris iniquum est, rem autem cum fructibus restitui maximam æquitatem habet, ex his quæ in comprobationem nostræ opinionis adduximus.

15 † Nec ad huiusmodi compensationem confert aliquid decisio Cæsarum in l. curabit. C. de actio. emptio. vbi cogitur emptor vsuras precij non soluti venditori reddere, eo quod fructus rei emptæ interim percepit, quia eos percipere nõ poterat ante precij solutionẽ, quinimo potuisset venditor precio sibi nondum soluto eos percipere tãquam ex re propria: ideo nimirum si vsuræ precij cum fructibus compensentur. At nostra in specie secus est, non enim ita congruit à venditore reddi, vel compensari vsuras precij cum fructibus ab emptore sibi restitutis, quoniam venditor precium receperat, atque ideo ad nullas tenebatur vsuras emptor, nec vend tor, quo circa adaptari nõ potest decisio illa ad speciem, de qua agimus, prout & censuit dom. Did. Couarru. in lib. 2. resolut. cap. 3. numer. 9. quamuis æquior mihi videtur eius opinio, quatenus ait fructus esse ab emptore restituendos pro parte dumtaxat precij, in quã venditor fuit deceptus, atque remanet in effectu compensatio facta reliquorum fructuum cum vsuris, vel interesse reliqui precij, atque ita iudicarem, si casus mihi occurreret. Vbi autẽ emptor elegit precium iustum supplebit cum interesse ad rationẽ vnius pro quatuordecim, quod est interesse commune in nostro Regno, vt in l. fi. titul. 15. de censibus infra hoc lib. quod iuste debetur propter Precium non solutum, & fructus quos ex maiori valore rei emptæ emptor collexit, vt in l. curabit. C. de acti. emp. Licet contrarium existimet. d. Anto. Padilla in d. l. 2. nu. 52. contra sententiam Gregorij Lupi. in d. l. 56. titul. 5. p. 5. in verbo desampararlas.

16 † In emptore autem læso indubitanter procedit nostra opinio, vt rem cum fructibus restituere cogatur, si hoc elegerit venditor, quia voluntariè rescindere dicitur emptor non ab alio coactus, vtpote qui remedio egerit legis nostræ ad rescindendum contractum. Quod visum fuit Panormi. in cap. illo vos nu. 6. de pigno. Anto. Burgẽ. in cap. ad nostram nu. 26. de emp. & vend. quibus subscripsit Ari Pinel. in d. l. 2. par. 2. cap. 4. num. 28. licet contrarium asserat se vidisse à senatu iudicatum. Hoc tamen ipse intelligo, vt fructus restituat eius partis dũtaxat, in qua læsus non fuit, & iuxta ea quæ nu. præceden. diximus in venditore.

GLOSS. VI.

1 *Deceptionis vltra dimidiam remedio locus est in locatione, & conductione.*
2 *Læsio quomodo probabitur in locatione?*
3 *Læsio vltra dimidiam quomodo probabitur in locatione redituum.*
4 *Deceptionis vltra dimidiam remedio locus non est in locatione gabellarum, vel aliorum redditnũm regalium.*
5 *Deceptionis vltra dimidiam remedio, an locus sit in locatione post eam finitam.*

1 *En las rentas.* Nota ex lege ista, quod remedium deceptionis vltra dimidiam iusti precij ex lege ista & l. 2. C. de resc ind. vendi. competens læso locum obtinet in locati ne reddituum, quod non solum in locatione reddituum, verum etiam in quacunque locatione & conductione obtinet ex recepta sententia: quia contractus est bonæ fidei & emptioni similis, l. 2. ff. loca. & hoc voluit gloss. in l. si olei. C. loca. & in l. si ea pactione. C. de vsur. gloss. & Doctor. in l. 2 C. de rescin. vendi. vbi Pinel. 1. part. capit. . numero. 7. & sequent. eam attestatur communem, & domin. Anton. Padilla ibidem numero. 13. & 14. Bart. in l. item si precio. §. vlti. numer. 1. ff. loca. Angel. de Aretin. in princ. insti. de emp. & vendi. num. 1. Imol. dicens communem in cap. cum dilecti nume. 18. de emp. & vend. & Panor. in cap. cum causam eod. titu. nu. 8. & ibi Burgen. nu. 7. eam testatus communem, idem attestantur Roma. consi. 42 . nume. 2. & Areti. consi. 126. num. 2. sequuntur eam Cœpo. de simula.

contra

contra nu.9.Fabia.de Monte.de empt.& vendi.8.q. prin.nu.9.Crem.& Cagnol.in d.l.2. & probatur expresse in l.nostra,iuuaturq; ex l.in cōtractibus,ff. ex
2 qui.cau.maior. † Sed quo pacto probabitur læsio in locatione & conductione? Et distinguendam esse arbitror locationem redditunm ab alijs,nā in locatione aliarum rerum,æstimatur læsio attenta consueta mercede,an minus dimidia res locetur,vel vltra dimidiam conducatur,vt consuluit Roma.consi. 32 . n.1.Cagnol.& Crem.in l.2.C.de rescin.ven.& ibi Pinel.2.pa.c.4.nu.18. huic opinioni accedit ei addens posse admitti contrariam probationem, quia constet cessare tantam læsionem,veluti si cōductor fundi dicat se læsum attenta solita mercede , locator autem cōcludenter probet,conductoris detrimentum non excedere dimidiam,facta computatione valoris fructuum deductis impensis,tunc enim opinio veritati cedere debet iuxta vulgarem regulam, l. continuus, §.cum ita ff.de verbo.oblig.& glo.in authen. sed iam necesse.C.de dona.ante nupti.atq; ideo si cōductor excipiat arg itaq,ex cōsueta mercede,replicabit locator ex rei veritate,obtinebit ex nostræ legis decisione,hæc Pinelus, cuius sententiā verā esse opinior.
3 † In locatione vero redditunm aliter probandum esse existimo ad exemplum eius,quod dicitur in trāsactione,nō enim sunt æstimandi redditus eius anni, nec probandus eorum valor,sed dubius euentus,nēpe,precium iustum & cōmune eorundem redditū quolibet anno communiter homini scēti & similium conductionum perito,esse centum,& nō pluris,cum centum & quinquaginta duo essent redditus locati, & ita articulos fieri debere probaui in simili specie supra eo.gl.2.n.25.28.& 38.Soci.consi.8. nu.3.lib.1. Idem fieri debere in transactione probant Bart. & Ang.in l.Lucius.§.fi.ff.ad Trebelli.Sola. siquidē spes vendita,vel locata censetur iuxta l.nec emptio.ff.de contra emp.l.si iactum retis,ff.de actio.emp.spes igitur hæc erit æstimanda,quæ si æstimata à principio excedat dimidiam iusti precij partem,erit locus decisioni huius legis & legis.2.C.de rescin.vend.vt ibi adnotarunt Crem n.119.& d.Ant.Padilla.n. 15.qui loquitur in locatione fructuum præstimonij, seu beneficij,vel quartæ Episcopalis, quod firmat authori
4 tate Ioan.And.ad Specul.in rubr.de vsuris. † Tu autem limita,non procedere decisionem legis nostræ in locatione gabellarum Regi pertinentium,in quibus locus non est huius legis remedio,vt in l.15. tit. 9.de conductionibus gabellarum infra lib.9.Grego. Lupi.in l.56.in glo.magna ad medium ti.5.de emp. & vendi.p.5.Limita.2.vt in l.3.infra eodem 3.limi-
5 ta vt in l.6.infra eo. † Sed an finita locatione sit locus remedio legis nostræ? Quod Decius negat consi. 583.ad fi.vers.vltim.Contrarium probat Pinelus in d.l.2.p.1.c.2.n.19.& 20.dicens ita obtinuisse coram grauissimis senatoribus in causa cuiusdam plebeij eius clientuli contra virum nobilem , & potentem rationibus de quibus ibi per eum.

GLOSS. VII.

1 *Læsioni vltra dimidiam remedio locus est in permutatione.*
2 *Redhibitoriæ locus est in permutatione.*
3 *Læsio vltra dimidiam habet locum in permutatione, & quomodo probetur.*
4 *Remedium,l.nostre, & l.2.C.de rescind.ven. quoad electionem, quæ datur conuento , an habeat locum in permutatione?*
5 *Læsio vltra dimidiam, an habeat locum in permutatione beneficiorum?*
6 *Læsio vltra dimidiam, an habeat locum in pensionibus.*

1 *Cambios.* In permutatione locus est remedio huius legis & legis 2.C.de rescind.vendi.vt hic statuitur, & in l.maioribus,vbi glo.& DD.C.comm.vtri.iudi. Bar.in l.2.C.de rescin.vend.n.4.& Bal.nu.5. Salic. nu.8.& cæteri DD.communiter,vt attestatur Pinel. ibi.1.p.cap.3.nu.13.& d.Ant.Padilla.n.17.DD.omnes in l.siquis cum aliter.ff.de verb.oblig.& in cap. cum causa de emp.& vend.vbi Ant.Burg.2.extensione,Fabia.à Monte.de emp.& vend.8.q.princ. n.10. Deci.cons.210.nu.2.hanc dicens communem, licet enim permutatio sit contractus innominatus, est tamen bonæ fidei,vt voluit Ioan.de Imol. in Clemt.1. de reb.Eccles.non alie.& in capi.cum dilecti nu. 8. vbi hanc dixit communem,de empti.& vend.estq; similis emptioni.l.vlt.ff.ex qui. caus. in posse.ea.l. permutationem,C.de rer.permuta.l.1.§. siquis in frau-
2 dem,ff.si quid in frau.patro.† Quo circa in permutatione locus est redhibitoriæ,& quanto minoris tex. est singul.in l.sciendū 1.§.deinde vers.sed siquis permutauit,ff.de edili.edicto,quem commendat Fran. Cremen.in singulari.158. & in pluribus emptioni comparatur,vt videre latè poteris per Tiraq. lib. 1. de retractu.§.1.glo.14.n.19.& sequentib.† Sed cir-
3 ca læsionis probationē se offere pulchra dubitatio, cui comparetur læsus in permutatione,emptori necne an venditori? Et videtur venditori comparari, vt sic fiat computatio à valore rei.quam dedit , dedi tibi rem valentem cētum,tu dedisti mihi aliam rem minus quinquaginta valentem,teneberis, vel precium iustum supplere,vel rem mihi cum fructibus maioris valoris restituere,hoc est cum medietate fructuū iuxta veriorem sententiam supra glo.6.n.15. traditam,& priorem partem huius sententiæ circa computationem faciendam tenuit Arius Pinel. in d.l. 2. C.de rescin.vend.1.p.c.3.nu.14.Sed forte verius est, æquius,vt emptori compararetur , fiatq; computatio incipiendo à re,quā accipit læsus quæ valet quinquaginta,& res ab eo data valet septuaginta, & sex. quod nemo non videt esse æquissimum , & legibus consentaneum,quæ considerant in primis verum valorem rei , & deinde deceptionem vltra dimidiam eius valoris,vt remedio huius legis,& d.l.2.C.de rescind.vend.locus sit.si ergo res à te mihi tradita iuste valebat quinquaginta læsio vltra dimidiam continget in viginti & sex.si ergo res à me tibi tradita valet septuaginta & sex,obtinebo in remedio huius legis,nec erit necesse,vt res valeat centum , & quid amplius, quia secundum hoc non esset deceptio in dimidia iusti præcij,sed in duplo, & hæc est veritas quicquid subtilis Pinelus dixerit,& hac in specie tu poteris reddere mihi quod pluris valebat res mea, hoc

hoc est, viginti & sex, cum interesse ad rationem vnius pro quatuordecim, quod est interesse commune hoc in Regno vt in l.vltima titul.15. de censibus infra hoc eodem libro, quod iustè debetur propter precium non solutum, & fructus, quos ex re mea pro rata maioris valoris collegisti, iuxta decisionem.l. curauit.C.de actio.empti. vel si malueris rem meã mihi restitues cum fructibus maioris valoris, iuxta veriorem sententiam, quam tradidi supra hac eadẽ lege gloss.5, nume.15.in fine, hoc est, cum tertia parte fructuum deductis impensis pro rata, & ego tibi restituã rem, quam mihi dedisti sine fructibus, quippequi compensantur cum his quæ ex re, quam tibi tradidi collegisti vsque ad verum valorem rei tuæ.
4 † Et secundum hoc falsa est opinio Molinæi in consue.Paris.§.22.numer.41.audacter asserentis in permutatione dari non posse electionem conuento de qua in lege ista, & in d.l.2.C. de rescind.vendi. sed quod præcisè teneatur ad rem tradendam, nec audiri debere, si precium iustum velit supplere: quam opinionem tenuit etiam Fran.Balduinus in commẽtarijs ad leges rusticas pag 3.nume.5.quam meritò improbat Pinelus in d.l.2.prima parte cap.3. num. 15.per tex.in cap.& si quæstiones de rerum permut. ibi (certam pecuniæ summam, vt sic ad æqualitatem permutationes valeant peruenire) & ibi (pecuniam posse refundi, & quia res omnes precio æstimantur, & per pecuniam ad æqualitatem reducuntur) l.2. C de consti.pecu.l.si ita ff.de fideiussor.cum concordan.per eundem Pinelum traditis in 1. part. rubric. C.de rescind.vendi.capite.3. & contra Moline. est
5 communis opinio cui accedo. † Verum hæc receptissima sententia fallit in permutatione beneficiorum, in qua locus non est remedio legis nostræ & similium, etiamsi alter ex permutantibus læsus sit vltra dimidiam redditũum sui beneficij. Quia beneficium est quid spirituale, in quo non cadit æstimatio, licet redditus æstimari possent, vt replicat Pinelus contra communem d.l.2.par.1.cap.3.num.16. quoniam non debet principale irritari propter accessorium, & quia post perfectam permutationem vterque possidet ex authoritate superioris confirmantis non à permutante cap. ex frequentibus de institu. quæ authoritas licet, vt ipse Pinelus ait, non tollat restitutionem aduersus tantam læsionem, nulla tamẽ læsio inuenitur in beneficio, quod est principale, & quid spirituale, ob læsionem ergo in incidenti contingentẽ nõ debet principale irritari, semper enim inspicitur, quod principaliter agitur.l.siquis ne causam, ff.si cer.pet.cũ similibus. Ex quibus hãc opinionem obseruant Ancharra.& Imol.in cap. cum causa de emp.& vend.Dec.cons.210.nu.8 hanc dicens communem Probus ad Ioan.Monach.in cap.fin. de renun.in 6.Bal.de Vuald.in l.2.C.de rescind.vendi. num.22.& Crem.ibid.29.fallentia, num.128. & plenius Cagnolus num.57.dom.Anto.Padilla num. 18. & Pinelus dicens communem, licet eam more solito pungat.1.par.cap.3.numer.16. eandem sequitur dom.Dida.Couarru.lib.1.variarum resolu. capit.5. numer.8.Pet.Rebuff.in 2.tom.ad ll.regias Gallicas tit.de rescissione contractuum glo.15.num.10. pag. 180.& Greg.Lupi.in l.56.tit.5.de emp.& ven.part. 5.in verbo, menos de la mitad, prope medium, quæ vera est & receptior, quicquid contra eam dixerit Calderi.cons.4.de rerum permuta.& Anto.Burgen.
6 in cap.cum causa num.49.de emptio.& vend. † Prædictæ autem communi opinioni locus non est in pẽsione constituta in aliquo sacerdotio, quippe quæ ratione enormis læsionis, nempe, si excedat valorem tertiæ partis ipsius beneficij cui imponitur, retractari potest, Rom.cons.300.num.9. Staphile. de literis gratiæ & iusti.§.in primis nu.92.Cacialup. de pensio.q.6.Gygas de pensio.q.9.Domi.Soto lib.9.de iusti.& iure.q.7.art.2.moderata enim pensio est constituenda, vt in cap.possessiones 16.q.1.Panor. in c. conquærente nu.5.de Cleri.non resid.Card.& Imol. in Clemen.1.§.eadem de supplen.negli.præla.Gygas de pensio.q.1.Rebuff.de pacifica possess.q.18.nume. 95.ad de Pinelum in d.l.2.par.1.cap.3.nu.16.in fin. citans Staphil.de gratijs, §. in primis num.88.idem voluit dom.Anto.Padilla in d.l.2.num 19.

GLOSS. VIII.

1 *Læsio vltra dimidiam in contractibus bonæ fidei locum obtinet.*

2 *Læsio vltra dimidiam locum obtinet in contractibus commutatiuis, in quibus ex vtraq; datur aliquid.*

3 *Læsio vltra dimidiam in diuisione hæreditatis locum obtinet.*

Lex maioribus, C.comm.vtri.iud. explicatur, ibidem.

Diuisio similis est emptioni, ibidem.

4 *Diuisio quæ fit per sortes, an rescindatur propter læsionem vltra dimidiam.*

Læsio non consideratur ex eo quod postea euenit, sed ex initio, ibidem.

5 *Læsio vltra dimidiam, an obtineat in contractibus stricti iuris numer.6.*

7 *Læsioni vltra dimidiam, an sit locus in feudo vel emphiteusi.*

8 *Renunciatio generalis deceptionis vltra dimidiam, an admittatur.*

9 *Læsio vltra dimidiam, an obtineat in venditione, vel locatione redditũum, vel in iactu retbis.*

10 *Læsioni vltra dimidiam locus est in Ecclesia.*

11 *Ecclesia, an conueniri posit si quem læserit citra dimidiam.*

Ecclesia est cultrix iustitiæ ideoque neminem debet decipere, ibidem.

12 *Bono viro non licet decipe aliquem.*

13 *Læsio vltra vel citra dimidiam, an obtineat locum in venditione per procuratorẽ facta.*

14 *Sciẽtia domini & patiẽtia extẽdit mandatũ.*

15 *Scientia & patientia domini non operatur ratificationem procuratoris, cui non deberat mandatum.*

16 *Procuratoris dolus nõ præiudicat dño, potest si quidem contractũ dolo factum reuocare.*

17 *Pro-*

17 Procuratoris substitutus vendens minori precio rem domini, an ei praeiudicet.
18 Laesio vltra dimidiam rescindit contractum, licet terminus pacti de reuendendo fuerit elapsus.
19 Fructus an teneatur restituere emptor venditori laeso vltra dimidiam.
20 Laesio vltra dimidiam obtinet in rebus in dotem datis aestimatis, & quomodo.
21 Coniugi laeso in dotis aestimatione citra dimidiam succurritur.
22 Aestimatio dotis quãdo faciat emptionẽ, ib.
Lex iure succursum, ff. de iure dotis explicatur, ibidem.
Lex 16. tit. par. 4 explanatur, ibidem.
23 Laesio vltra dimidiam, an locum obtineat in constitutione amplae, vel tenuis dotis.
24 Actio ex l. 2. C. de rescin. vendi. & legis nostrae quãdo cõpetat contra tertiũ possessorẽ.
Actio ex d. l. 2. an sit in rem scripta, ibidem.
25 Actio ex d. l. 2. quando non competat contra tertium possessorem.
26 Laesionis vltra dimidiam remedium, an competat re perempta apud emptorem absque eius culpa. & numero sequent.
27 Laesionis vltra dimidiam in remedio, an res sit in obligatione, & precium in solucione, & numer. 30.
28 Obligatio orta respectu rei tollitur re perẽpta.
29 Actio ex l. 2. C. de rescin. vendi. an competat venditori re perempta absque emptoris culpa. & numer. 30.
31 Actio ex l. 2. C. de rescin. vendi. an competat re perempta apud tertium possessorem.
32 Actio ex l. 2. C. de rescin. vendi. an competat re perempta apud venditorem laesum.
33 Emptori decepto vltra dimidiam, an competat actio ex d. l. 2. C. de rescin. vendi. re apud eum perempta absque eius culpa.
Lex 56. tit. 5. par. 5. explicatur, ibidem.
34 Actio ex l. 2. C. de rescin. vendi. an competat re perempta post litem contestatam.
35 Actio ex l. 2. C. de rescin. vendi. an competat laeso scienti tempore contractus laesionem.
Scienti non fit iniuria nec fraus, ibid.
Donare praesumitur maius precium, qui non ignorabat se laesam, ibidm.
Lex domum, ff. de contra. empt. expenditur, ibid. in fine.
36 Lex noua generalis per legem antiquiorem in casu speciali loquentem restringitur.
37 Lex nostra & l. 2. C. de resci. vẽd. explicatur.
Venditio non rescinditur si propter necessitatem vrgentem res venundetur, ibidem.
38 Scientia laesi vltra dimidiam quomodo probari debeat.
39 Scientia laesi cum alijs coniecturis sufficiens est, vt remedio l. nostrae & l. 2. C. de rescind. vendi. locus non sit.
Praesumptio fortior elidit aliam, ibi.
Valor rerum immobilium breui tempore non mutatur, ibidem.
40 Lex quisquis, C. de rescinden. vendi. noue explicatur, & numer. sequen.
Scire vel scire debere quando propria esse censentur, ibidem.
Consentire non censetur quis enormi laesioni, licet secus sit in minori laesione, ibidem.
41 Culpabilis qui est, non statim est damnabilis.
42 Renunciatio specialis, l. 2. C. de rescin. vendi. & legis nostrae tollit earum legum remedium, etiamsi laesio ignoretur ab eo, qui laesus est modo renunciatio in alio fiat instrumento seorsum num. 43.
Renunciationis clausula communiter apponitur in instrumentis venditionum ex stylo notariorum, ibidem.
44 Laesus vltra dimidiã si donauit secũ contrahẽti excessum dimidiae, an possit agere ex remedio, l. 2. C. de rescin. vendi. & legis nostrae.
45 Iuramentum maioris, an excludat remediũ legis nostrae, & l. 2. de rescin. vendi.
46 Iuramentum maioris, an excludat petitionẽ iusti precij supplementi.
Via vna quod probibetur, non debet altera permitti, ibidem.
47 Iuramentum mulieris rustici, & militis, an excludat remedium legis nostrae.
Iuramentum renunciationis haereditatis impedit eius rescisionem, ibidem.
48 Iuramentũ renũciationis haereditatis, in qua iurans est enormissime laesus multo pluris quã vltra dimidiã, an impediat relaxationẽ ad effectũ agẽdi, & actionẽ ipsã, & n. seq.
49 Laesio multum excedens dimidiam iusti precij dolo ex proposito aequiparatur, atq; ideo rescindi facit contractum, seu renunciationem iuratam, ibidem.
Laesio enormis differt ab enormissima, communis contra Pinelum, ibidem.
50 Iuramentum minoris de non reuocando contractum non tollit remedium legis nostrae, nec d. l. 2. sed solũ restitutionem in integrũ.
51 Iuramẽti relaxatio quãdo necessaria non est ad agendum in minore. & maiore, & n. 49.
52 Certioratio beneficij restitutionis, an sit necessaria in minore iurante?
Iuramẽtũ an habeat vim certiorrationis. ibi.

53 Tran-

53 *Transactio an rescindi possit prætextu læsionis vltra dimidiam, vel maioris: & quid statuitur iure regio, & num.54. & 55.*

56 *Lex 34.tit.14 par.5.explicatur, & limitatur, ibidem, & num.57.*

58 *Actio ex l.2.C.de rescin.vend. & ex l.nostra an cõpetat ei, qui vẽdit rem iussu testatoris.*

59 *Læsionis vltra dimidiã remedio, an sit locus in quasi contractu, vt in aditione hæreditatis. Hæres quasi contrahit cum creditoribus, ibid.*

60 *Venditioni rei suæ consentiens, an possit agere remedio.l.2.C.de rescind.vendi. & legis nostræ?*

61 *Limitatione tres legis nostræ remissiuè.*

62 *Læsionis vltra dimidiam remedium, an locũ obtineat in assecurationibus mercatorem.*

63 *Læsionis vltra dimidiam remedium, an locũ habeat in eo, qui pecuniam accepit pro fideiussione?*

Fideiussor, an possit pecuniam accipere pro fideiussione.

h *Y en los otros contractos semejables.* Cõtractus similes his, de quibus antea dixerat, dicuntur omnes cõtractus bonæ fidei, qui enumerãtur in §.actionum insti. de actio. in quibus cũ eadẽ sit ratio, & æquitas, nimirum si idẽ ius statui debeat, l.sciendũ, §.deinde.ff. de edili.edi. & quod in omnibus cõtractibus bonæfidei sit locus huic legi & similibus cẽsuit. Azo.in summa C.de rescin.vend.Bar.in d.l.2.n.4.C.de rescin.vend. per tex.in l.in contractibus, vbi gl.& DD.notant.C. ex qui.cau.maio.& in l.maioribus, & ibi gl.C.cõmu. vtri.iud.idẽ voluit Bal.in d.l.2.nu.5.Sali.n.8.Ange. nu.5.vers.in eadem gl.ibi & in alijs bonæfidei contractibus, Pau.Cast.nu.14.Albe.n.7.Pantal.Crem.2. ampli.d.Ant.Padi.in ibi nu.13.Pinelus hanc dicens cõmunẽ, p.1.c.3.n.1.2.& 3.& alij ab eis relati Abb. Ant.Bur.& Imol.nu.131.in c.cum causa, & in c.cum dilecti n.18.de emp & ven.Fabia.à Monte.in tract. de emp.& vend.8.q.prin n.9.Ant.Gom.lib.2.varia.

2 resolu.de contractibus, c.2, nu.22.in fi. † Quod sanè intelligas procedere in conuentionibus cõmutationis, in quibus ex vtraq; parte datur, vel promittitur vnum pro alio secũdũ Bar.cons.90.nu.2. non tamen procedit in actũ, in quo liberalitas exercetur, licet ex alijs causis rescindi possit, vt respondit Laurẽ.Siluanus cons.13.n.4.& Fabia.de emp.& ven.q.8.prin. nu.10.Restringitur igitur hæc cõmunis sententia ad cõtractus reciprocos, quibus cõgruere possit cõsideratio læsionis: quippeq; applicari non possit ad depositum, mandatum, nec ad cõmodatũ, licet cõtractus hi facilè aliàs reuocari possunt, quod rectè aduertit Pet.Rebuff.2.tom.ad constitutiones Gallicas in tracta de rescissione cõtractuũ articulo vnico gl. 15.n.6.Carol.Molin.in lib.de cõmertijs, n.182.Ari. Pinelus in d.l.2.C.de rescin.ven.1.p.c.3.n.4. contra

3 Cremensem ibi nu.26.† Sed dubitari solet, an dispositio legis nostræ & similium extendatur ad diuisionẽ hæreditatis, & an in ea locus sit earũ legum remedio? Et locũ esse vbi quis læsus esset vltra dimidiam iusti precij probat tex.in l.maioribus, C.cõmu. vtri. iud.ex quo id expẽdũt gl.& Bar.Albe.Bal.Sali.Paul. & alij, idẽ voluit Lud.Goza.cons.44.num.1.& 17.& Fabia.à Mõte.in tracta.de emp.& vẽd.8.p.prin. nu. 9.in fi.Corn.cõs.140.li.4.d.Ant.Pad.hanc dicens cõmunẽ in d.l.2.nu.13.idẽ ibi attestatur Pinelus.2.p. c.1.nu.1.& ibi Cagnol.n.59.C.de rescin.ven.& quãuis Pinelus ipse destruere velit cõmunem opinionẽ (prout aliàs sæpè solet) dicens eã non probari in d. l.maioribus, nec ad id bene citari à Doctoribus (nõ enim proponit ea lex tantam læsionem, nec conuento electionẽ tribuit, quare dici nõ posse ait similem esse huic legi, quamuis ijdem Cæsares vtriusq; authores fuerin)mihi autem videtur hoc liquido probari in eadẽ lege, cuius verba sunt. *Maioribus etiam per fraudẽ, vel dolũ, vel perperã sine iudicio factis diuisionibus solet subueniri, quia in bonæ fidei iudicijs, & quod inequaliter factũ esse cõstiterit in melius reformabitur.* Quatenus lex illa dicit perperã & sine iudicio factã fuisse diuisionẽ, clare insinuat læsionẽ deceptionẽ, & re ipsa absq; dolo in diuisione interuenisse, quia supra dixerat quando per fraudẽ, vel dolũ facta fuit. Quatenus autem dicit, huiusmodi diuisionibus perperam, & sine iudicio factis solet subueniri, clarẽ intelligit de deceptione vltra dimidiã, quia in minori læsione non subueniretur maioribus, vt in l.in causæ 2.§.idẽ Pomponius, ff.de minoribus, l.item si precio, §.fi.ff.loca.& in l.si voluntate, C.de rescin.vendi. nisi fraus dolus, vel error computationis interueniret, vt in d.l.maioribus & l.vna, C.de erro.calcu.quatenus vero dicit quia in bonæfidei iudicijs, & quod inæqualiter factum esse constiterit in melius reformabitur, supponit referẽdo singula singulis, si fraus, vel dolus interuenerit aliter essẽ reformandam, sin autem perperam, & sine iudicio aliter, iuxta legis nostræ & similium dispositionem, hoc est, vbi læsio vltra dimidiã interuenerit in diuisione locus erit remedio huius legis vbi autem alio vitio laborauerit alio medicamento opus erit, atq; diuisionis vitiũ reformabitur. Et cõstat hoc apertius, eo quod diuisio similis est emptio.l.1.C.cõmu.vtri.iud. Dicit etiam permutatio quę vim obtinet emptionis, adeò quod in ea locus sit euictioni.l.si familiæ, C.famil.ærcisũ l.si fratres, C.cõmu.vtri.iudi.Corne.cons.42.col.1.li. 4.Et licet iure cõmuni aliquam haberet dubitationẽ, per legẽ istam tollitur omnis dubitatio quatenus dicit, y en los otros contractos semejables, quod autẽ iure Lusitano statutum est in læsione diuisionis vi-

4 de Pinelum in d.l.2.p.2.c.1.n.3. † Sed maius dubiũ est, cũ huiusmodi diuisio fit per sortes, an hac in specie locus sit remedio deceptionis vltra dimidiã? Et ei locũ fore scripsit Bal.in d.l.maioribus nu.3. C.cõmu.vtri.iudi.vt tunc etiam ei succurratur, qui læsus fuerit vltra dimidiã & ibi eum sequitur Paul.Castr. & alij à Tiraq.citati de primigenijs.q.17.n.93.Frã. in rub.de appella.n.10.sequitur Iaso.in l. si duobus nu.10 C.cõmu.de lega.Deci.in c.licet causam n.18. de proba.Rimi.alios alegans in prin.insti.quib.alie. licet, vel nõ, Pinel.in d.l.2.p.2.c.1.n.6.& sequẽ. Vbi latè examinat.C.de resci.ven.& ibi.d. Ant.Padi. nu. 13.Cui sententię nimis obstat tex.in l.de fideicõmisso.C.de transactio.cũ ibi traditis ab Alex. & alijs eã legem ex tollẽtibus, quã dicũt singul.Bal.in l.cũ Archime-

chimedorũ n.3.C.vt in poſſ.lega.& Boer. deciſ.147. n.7.& alij relati à Tiraq.in l.ſi vnquã verbo donatio ne largitus n.110.C.de reuoc.don. vbi quoties quis ex cõuentione cõſequi poteſt damnũ & lucrũ, licet poſtea ex euẽtu damnũ paſſus ſit, nõ ex hoc læſus dicitur, etiãſi ſit minor, quia huiuſmodi damnũ debet compenſari cum vtilitate, quã ipſe cõſequi poterat, ſi euentus aliter cecidiſſet. Ex quo inquit idem Bal. in l.ait prætor.§.vlt.ff.de minoribus quod in iudicio ſortis nõ datur reſtitutio minori, cui ſubſcripſit Anton.Gom.in lib.de contracti.c.14.nu.4.in fine: non enim reſtituitur minor ex euentu, ſed ex inconſulto initio.d.l.de fideicommiſſo,& l.verũ, §. ſciendum.ff. de min. Multo ergo minus reſtituetur maior, nec ei ſuccurretur huius legis remedio propter læſionem contingentem ex euentu, quippe cũ læſio ex tẽpore contractus iudicatur, vt hic & in l.ſi voluntate, C.de reſcin.ven.diximus ſupra eo gl.4. Cui obiectioni reſpondet optime Pinelus in d.l.2 C.eo.tit. 2.p.cap.1. nu.8.vt tunc ſuccurratur maiori læſo in diuiſione facta per ſortes, cum ſortes ipſæ per errorẽ inęqualiter factæ ſunt, earumq; error poſtea deprehenditur, tunc enim partes nihil ſorti, ſeu euentui ſcienter commiſerunt, & læſus ſi sciſſet ſortes eſſe adeo inæquales, noluiſſet fortè ius ſuum certum aleæ, ſeu fortunæ committere, & ita intelligitur.d.l.maioribus, C.cõm.vtr. iud. Secus vero quando à principio partibus ſcientibus fierent ſortes inæquales, vt alteri poſſet maior portio obuenire, tunc enim nulli eorum fit iniuria, & procedit.d.l.de fideicõmiſſ.C.de tranſactio. & doctrina Bal.& ſequaciũ in d.l.ait prætor.§.vlt.ff.de mino.ſciẽter enim ſe ſorti cõmiſit, qui ex euẽtu inuenitur læſus, quare ei nõ ſuccurritur, facit l.1.C. de pact. ibi, facta ſicut placuit diuiſione, cũ his quæ egregie tradit Alex.conſ.83.nu.18.lib.2.& Iaſ.conſ.131.col.

5 2.lib.4.† Ex ſuperius traditis in hac gloſſ. & duabus præcedentibus habes quatuor extenſiones ad l. noſtram & ſimilis. Quinto extende hanc regulã, vt procedat in cõtractibus ſtricti iuris inter poſitis ſuper contractibus bonæfidei, etiamſi animo nouandi fuerit ſtipulatio interpoſita, ſecũdũ Bar. Alex. n.-. Iaſo. n.12.& DD.communiter in l.ſiquis cum aliter.ff. de verb.obl.g. Ant.Burg.in c.cum cauſa nu.9. de emp. & vendi. Iaſo. in rub.ff.de verbor.obliga.nu.15. verſ. 7.& in l.cum motã, num.12. C. de tranſactio. Crem. in d.l.2.C.de reſcin.vendi.num.30.& Cagnol.nu.71. Pinel.ibidem 1.par.cap.3.nu.11.& 12.& d.Ant. Padilla num.22.qui aſſerunt non ſolum eſſe communẽ opinionem, verum indubitabilem, quia ementes, vel vendentes aliumuè contractum facientes, interrogãdo & reſpondendo, formaq; ſtipulationis vtendo, nõ minus intendunt contractum principalem gerere, eumque ſuo nomine appellare, vt conſtat ad ſenſum & probatur in l.5.§.conuentionales, ff.de verb.obliga.ibi, ex negotio contracto pẽdente & l. ſi ſtipuler. §.ſi.eo.tit.l.3.ff.de reſcin.vend.vbi habetur emptionis, vel venditionis naturam non mutari accedente ſtipulatione, qualitaſque prioris obligationis adiecta cenſetur in ſtipulatione.l.aliam, ff.de nouatio.l. 1.§.ſiquis ſub conditione.ff. vt legato. nomi. cauea.

6 l.2.verſic. quare, ff.de priuilegi.credito. † Quid autem dicemus in contractibus ſtricti iuris, quales cõmuniter cenſentur omnes, qui non enumerantur in §.actionum inſti.de actio.an in his locus ſit remedio legis noſtræ, & ſimilium? Et competet: probant magis communiter DD.in l.2.C.de reſcind.vendi.teſte Pinelo ibidem par.1.cap.3.nu.6. verſi.veriusigitur, eadem ſiquidem eſt ratio in contractibus ſtricti iuris, quæ & in bonæfidei, cum vtroque caſu militet eadem æquitas in qua lex hæc fundatur, eamque opinionem indubitatam eſſe aſſerit apud Luſitanos per ordina.lib.4.tit.30.§.3.vbi verbis vniuerſalibus, & geminatis extenditur hoc remedium ad omnem conuentionem commutatiuam, non enim extenditur ad mutuum, nec in eo quadrat tractatio læſionis cui ſententiæ conſenſit Bal.in d.l.2.num.5. poſt Ricar. Malumb. quam communem eſſe atteſtatur Soci. conſ.85.n.13.lib.1.d. Ant. Padill.in d.l.2.nu.21. Quãuis Bar.ibi numer.5.dicat læſo competere ante rem traditam exceptionem doli, poſt rem vero traditam condictionem indebiti, idem voluit Bar.in d l.ſiquis cum aliter, vbi Iaſo.num.18.poſt Imol.ibi num. 13. ff.de verbo.obliga.aſſeuerat hanc eſſe communem, & iterum in l.de quibus num.29.ff.de legi.d. Anto. Pad.num.21. Anto.Bur.num.15.& 23. in c.cum dilecti de emp.& vend.& priorem opinionem probat lex noſtra in his verbis (otros cõtractos ſemejables) eadẽ ſiquidem ratio eſt in ſtricti iuris quæ & in bonæfidei contractibus quod nemo negat, vbi autem non eſſet eadem ratio ſecus eſſet, & ſic limitari debet ſententia Pineli, & d.Anton.Padilla, vbi ſupra.

7 † Exemplum tradi poterit in feudo, vel emphyteuſi & erit hæc 6.extenſio, in quibus locus erit remedio legis noſtræ & ſimilium, vbi eſt eadem ratio, quæ in contractibus bonæfidei, nempe, quando, penſio præſtatur in recompenſationem fructuum, & ſic valoris rei, tunc enim locus erit remedio huius legis & ſimilium, vt voluit Specula.in tit.de loca.§.nunc. vero aliqua verſ.90.nu.114. Ant.de Butr.in c. cum dilecti de emp.& vend. Bald.in d.l.2.C. de reſcind. vendi. num.6.in fin. Salic.num.8. Paul.Caſtr.num.14. Cre. num.36.d. Anto.Padilla communem dicens nume. 28.in contractu emphyteutico.& Pinel. ibidem.1. par.cap.3.nume.vlti. Anto.Burg.in cap. cum cauſa. num.10.de empt.& vendi. Anto.Gom. in l.68. Tauri numer.4.in fi.qui per illam legem minus bene aſſerit hoc corrigi, dicam in l.1.tit.15. de cenſi. infra hoc lib.glo.vlti. Cuius ratio eſt, quia contractus emphyteuſis locationi ſimilimus eſt, §.adeo inſti. de loca.l.1.§.ſiquis ſeruum.ff.depoſi.idem voluit Panor. in cap.cum cauſa num.8.de emp. & vend. Roma. in l.ſiquis cum aliter nume.19.ff.de verbo.oblig. Cœp. de ſimula.contr.1.caſu. Ferrarien.in ſua praxi de forma libelli ad ficti præſtationem ad finem Pet.Rebu. 2.tomo ad ll. Gallicas tract.de reſciſione contractuũ arti.vnico gloſſ.15.num.112.& in probanda hac læſione debet haberi reſpectus ad ius emphyteuticũ, vel ad penſionem ſoluendam, non ad directum dominium, quippe, quod ad emphyteutã non tranſit, ita docet Pinel.in d.1.p.c.3.num.vlt.in fi. In feudo autem idem erit, quando conceditur ob pecuniã domino præſtandam: & ita debet intelligi glo. in c. ad noſtram in verbo enorme de rebus Eccleſ. non alie. Paul.Caſtr.in d.l.2.de reſcind.vendi.numer.13.& d. Ant.Padilla numer.29. Vbi autem penſio, vel ſeruitium datur in recognitionẽ dominij, prout regulariter

riter fit, minime erit locus recisioni ob enormem læsionem ex remedio huius legis & similium, secundũ Specula. quis sic debet intelligi in titu. de emp. & vẽ. §. nunc dicendum 2. num. 34. Bald. in d. l. 2. num. Salic. ibi numer. 10. Pantaleon Cremen. nume. 34. d. Anto. Padi. num. 29. Roma. in l. siquis cum aliter nu-
8 mer. 17. ff. de verbo. obliga. † Septimò extende conclusionem, etiamsi deceptus vltra dimidiam renunciet generaliter omnibus beneficij sibi competentibus, ex hac quippe generali renunciatione non excluditur huius legis remedium, tex. est insignis in l. vlti. §. idem quæsijt. ff. de condictio. indeb. vbi generalis renunciatio non excludit condictionem indebiti, ex quo id ibi expendunt Bar. Paul. Cast. & Iason eam attestatur communem cui accedunt Guill. à Cuneo & Alberi. in l. ff. de condi. indeb. quamuis contrarium voluerit Fulgo. in d. §. idem quæsijt. Areti. in l. siquis cum aliter ad fi. ff. de verb. oblig. Imol. in c. cum contingat num. 5. de iureiur. & in c. pen. num. 16. de emp. & vend. Alexan. conf. 42. num. 8. & 1. lib. 1. & hac in specie. quod remedium d. l. 2. & legis nostræ & similium non excludatur per generalẽ renunciationem obseruant Bald. in d. l. 2. nume. 8. & Paul. num. 9. Cremens. 17. extensio. DD. in l. siquis cũ aliter. ff. de verbor. obligatio. Tiraquel. alios citans in repe. l. si vnquam in principio num. 123. C. de reuocan. dona. dom. Didac. Couarruu. lib. 2. resolutio. cap. 4. in princip. vbi hanc attestatur communẽ Anto. Burg. in cap. pen. de emp. & vend. ex extens. 6. de renunciatione speciali dicam infra in limitationi-
9 bus. † Octauò ampliatur hæc conclusio ad rem vinditam, vel locatam, quæ pendet ex futuro euentu, vt in iactu rethis, vel in locatione decimarum, vel vectigalium, seu aliorum redditũum, vel si vẽdatur vena metallica, vt argenti, vel aurifodina, quæ cũ habeat metallum absconditum, pendet ex futuro euentu an plurimum, vel parum metalli habeat, & an id sit preciosum necne. Hac tamen in specie valor æstimabitur non ex futuro euentu, sed euentus dubij tempore venditionis, vel locationis. Verbi gratia, quod pro illa argentifodina, vel iactu rethis, vel pro conductione vectigalium tantum daretur communiter ab hominibus eius rei scientiam & experientiam habentibus, vt dixi supra eo. gloss. 5. numer. 3. quod in specie asseuerant Ancharran. Imol. & Anto. Burgen. in capit. pen. extens. 8. de emp. & vendi. quod instruitur ex l. propter spem in fin. ff. fami. ercifcund. ibi. nisi tantum æstimatus sit dubius euentus, facit text. in l. fi. ff. de actio. empt. vbi etiam emitur. & æstimatur seruus, qui apud hostes est, & text. in l. nã hoc modo, ff. de hæredi. vel actio. vendi. ibi, quasi spes, & ibi, ipsum incertũ, text. etiam in l. in quantitate, §. magna, ff. ad l. Falcid. facit quod de spe tradit Tira. lib. de iure mariti post leges connubiales, glo. 2. q. 1. numer. 38. & deinceps cartha. 51. secundum nouiorem editionem, & quod de alienatione actionum rerumque incertarum tradit Cagnol. in d. l. 2. num. 30. & in specie hoc tradunt Cremens. ibidem nume.
10 82. in 31. amplia. & Cagnol. num 172. † Nono extende conclusionem nostram, vt nõ modo procedat in priuatis personis, verum etiam in ecclesijs & pijs locis sibi ad inuicem vendentibus, vel cum laicis contrahentibus, vt in cap. cum dilecti. & cap. cum causa de empt. & ven. & ibi notant Docto. maximè Ant. Burg. extens. 9. Alberi. in dict. l. 2. C. de rescin. vend. n. 17. & ibi Bal. nu. 18. & Sal. nu. 17. & ibi Bal. subdit, quòd in rebus ecclesiæ vẽditis scientia ad ministratoris vendentis non excludit beneficium legis nostræ & similium, quia administratoribus non est tãta cõcessa potestas, imo propterea redditur contractus iniustior ob malam administratoris si sciem. arg. l. qui filium ff. de manu. testam. l. qui fundum §. si tutor. ff. pro emp. idemq. esse asseuerat idem Bal. in tutorib. curatoribus, procuratorib. & cõmissarijs, & cæteris administratoribus, & similibus officijs, quorum idẽ est iuditium vt in l. ex facto. ff. de nego. gest. & l. si in emptione. §. fi. ff. de contra empt. l. creditor. §. Lutius ff. manda. & hoc sequitur Petr. de Anchar. & Imo. in
11 c. penul. de empt. & venditio. † Quinimo non licet ecclesiæ, contrahentes secum decipere etiam intra demidiam, sed si deceperit, licebit læso in iudicio ecclesiam conuenire, vt illi suppleatur iustum precium vel contractus rescindatu, vt decidit glos. notabilis in cap. ea enim §. hoc ius porrectum in verbo vt plus. 10. quæst. 2 quam sequitur Cremen in d. l. 2. C. de rescin. vend. nu. 161. & ibidem d. Anto. Padilla num. 55. & 56. dicit tamen vix eam glos. decisionem practicos admittere, idem voluit Ant. de Butr. in c. continebatur num. 5. de his quæ fi. à maio. par. cap. idem Anto. in cap. in ciuitate num. 9. & ibi Ioan. de Ana. nu. 8. de vsur. Cœpola de simulatio. cõtra. 2. præsum. num. 20. qui attestantur gloss. illã esse cõmuniter receptam, August. Berroi. in c. cum dilecti num. 10. de emp. & vendi. Gomeci. in §. ex maleficijs num. 37. instit. de actio. Fran. Marcus allegans Cardi. decisio. 540. num. 34. Zaneti. differen. 131. & alij quos citat Tiraq. q. 1. connubi, num. 11. Cuius ratio est, quam tradit text. in c. 1. de aliena. feudi, in hæc verba. Sed diuersum obseruatur in ecclesia, quã in priuato. Ecclesia enim cultrix, & auctrix iustitiæ, nõ patitur contra iustitiã aliquid fieri in se, vel in alterum, priuatus verò sæpè obuiat iustitiæ: imò nec bono viro licet secum contrahentem decipere intra dimidiam iusti pretij, secundum glos. in l. semper in coniunctionibus ff. de reg. iur. quam multi sequuntur à Tiraque. citati in l. 7. connubiali. nu. 9. & à dom. Ant. Padilla in dict. l. 2. num. 57. Sed quãuis hæc sit æqua satis & rationabilis opinio, nullatenus sustineri potest in foro contentioso, vt in d. c. cum dilecti de emp. & ven. vbi id Burg. adnotauit, & Deci. in l. pen. num. 8. & sequ. & Curti. num. etiam 8. C. de pact. & melius Cagnol. in d. l. 2. C. de rescind. vend. num. 10. & Pinelus 2. par. cap. 2. nu. 34. ad finem, dicens multa ad salutem & securitatem animarũ tradere insignem Marti. ab Azpil. in capit. nouit. ad finem 6. notab. de indi. & hæc vltima sententia in
12 praxim semper recipitur. † Quod autem de viro bono dicebamus, minus admittitur in foro contentioso, nec puerilis cautela Ananiæ in c. in ciuitate nu. 11. de vsur. & Ferrarij caute. 4. consulentium, vt fiat positio reo conuento an sit bonus quod si esse respõderit, quancunq; læsionẽ etiam intra dimidiã emẽdare tenebitur, quoniã licèt cõfiteatur se virũ bonũ deficit ius, quo minor lesio sic in iudicio emendari debeat, & potissimũ cũ huiusmodi positioni criminosæ & captiosæ respõd. nõ teneatur glo. in c. 2. ver. absq; ratio-

rationabili de confessio lib.6.quare Felin in c.vlt. nu.13.præsump.cautelam Annaniæ improbat,&Dec.quoque in l.semper in coniunctionibus ff.col.ff.de regu.iur.Ias.in l.penul nu...& ibi Deci.nu.11.C.de pact.Pinel.in d.l.2.C.de rescin.vend.2.par.c.2.num. 34.& ibi dom.Anto.Pa.n.59.& eam communiter reprobata n attestatur Ioan.Neuiza.consi.87.nu.106.

13 † Decimo extende legis nostræ decisionem, vt procedat,etiam si venditio fiat per procuratorem, adhuc enim locus erit recisioni ratione læsionis vltra dimidiam,sed non si citra dimidiam læsio contigerit,prout Paul.hic num.5.affirmat dicens sufficere læsionem in 6.par.ex sententia Bar.in l.si societatē, §.arbitrorum,num.25.ff.pro socio qui tamen id nō firmat,Angel.licet Bar.non alleget in l.qui fundum §.procurator,nu.2.ff.pro empt.Panor.in c.quintaualis,nu.3.de iure iur.Barba in c.cum causam num. 11.de empt.& vendi.Alex.in l.si quis arbitratu.num. 20.ff.de verb.oblig.quod ipsi probant authoritate Iurisconsulti in l.vnde si Neruæ.ff.pro sotio.Contrarium tamen verius,& receptius est,vt decisio d.l.2. & legis nostræ & similium æque procedat in contrahente per se ipsum,hac in contrahente per se ipsum ac in contrahente per alium,vt in l.voluntate,C.de resc.vend.ex qua id asserunt Panor.in c.cum causa, num.1.& Anto.Burg.dicens hanc communem nu. 25.de emptio.& vendit.Imol. in l.si quis arbitratu, num.6.ff.de ver.obli.Lud.Rom.in l.si quis cum aliter,num.6.& ibi Alexan.nu.18.in fi.ff.eo. Aret.cōsi. 126.col...versi.non obstat,Pantaleo.Crem.in d.l.2. C.de resc.vend.nu.70.in 20.amplia.& ibi Pinel. 2. par.c.1.nu.4.& dom.Anto.Padi.nu.66.Iacob.à sancto Geor.in l.2.C.si.aduer.vendi.Cag.in d.l.2.num. 166.Ange.de Are.in §.precium nu.7.in fin.instit.de emp.& vend.Ratio huius communis traditionis est quia dominus fuit in culpa negligentem procuratorem constituendo,vt in l.cum mandato,ff.de mino. ibi,imputari debet hoc domino, qui tali commisit sua negotia. Nec obstat tex.in l.vnde si Neruæ.ff. pro sotio,quia loquitur in arbitratore, qui eligitur vt bonus vir, quare propter minorem læsionem rescinditur eius arbitrium, nec valet argumentum ab arbitratore ad procuratorem,quoniam procuratorē potuit dominus instruere, & coarctare mādatū non sic arbitratorem,quare ex diuersis non bene infertur,l.age cum Geminiano,C.de transa.

14 † Vbi autem nulla culpa domino imputari potest, ei succurritur in quacunque quantitate per procuratorē læso, etiam si sit citra dimidiam iusti precij, veluti si procurator specialis excessit fines mandati,l.diligenter.ff.manda.nisi dominus non ignorauit læsionem,vel excessum mandati,tunc enim hoc sciente domino,& patiente non gaudebit huius legis remedio,nec contra emptorem recursum habebit, secundum glo.notabilem in c.cum olim ...in verbo protinus,& ibi Panor.& Fel de offi.delega.idem censuit Alex.consi.84.lib.5.& Felin.in c...nu.12.vt lite nō contest.Ias.in l.si quis iniquum, §.si procurator,nu. 5.ff.pro...qui que iur.Deci.consi.672.num.2.Pinel. in d.l.2.C.de recin.ven.2.p.c...nu.18.scientia enim & patientia domini,extendit mandatum, vt in c.si. de iure iur.in 6.quæ non sufficeret ad illud denuo inducendum vbi nullum mādatum præcedere, vt magis communiter verliusque receptum est. contra Innocen.in cap.ex parte Decani de rescript. secundū Felin.& alios vbi supra, Alex.in l sæpe num.87. & sequent ff.de re iudi.cum concor.à Tiraq. congestis, lib.1.de retra.§.9.in fin.num.12.& sequen.Pinel.optimè d.c...num.18.contra plures, quos ibi refert.

15 † Scientia enim vel patientia non sufficit, nisi aliquis actus in facto consistens accedat ad ratificandum, quod gestum est,vt in l.sicut.§.non videtur,ff.quibus modis pign.vel hypot.solui.quem tex.ex tollit sæpe Bald.vt refert Ias in l.si quando,§.fin.colu.2.C.de inofficio.testam.& in l. cum alienam,nu.5. C.de legat.& ita intelligitur,l.qui patitur.ff.manda. vt recte aduertit Pinel.d.2.par.cap...nu.19.

16 † Vbi autē procurator venditoris, & emptor fuerunt in dolo, non valet contractus,nec in emptorem transfertur dominium,siue fuerit procurator pecunia corruptus,siue gratis id fecerit, vt in l qui fundum,§. procurator in fin.ff.pro emp.Si vero procurator fuit in dolo animo fraudādi dominum, eiusq; fraudis emptor particeps non fuit,& adhuc nō trāsfertur dominium,licet trasferatur vsucapiendi conditio, vt in d.§. si procurator in principio. Aut vero fuit in dolo emptor,& non procurator,& tunc distingue,an dolus dederit causam contractui an non,vt in l.et ēgāter in princip.ff.de dolo, ita notabiliter distinguit Alueric.in d.l...in fi.C.de rescin.vend. Angel. in d. §.si procurator,& Fabian.à Monte in tract. de emp. & vend.q.8.pri.nu.13.& Anto Burg.in c. cum caus. limit.4.de emp.& vendi.vbi deceptio mediante arbitratore,de quo iustè confidit tanquam bono viro succurritur, etiam si citra dimidiam iusti precij læsio contigerit,argum.text.in l.vnde si Neruæ cum l. sequen. ff. pro sotio,de cuius intellectu optimè agit Panorm.in c.quintanallis.nu.33.de iureiur.

17 † Quid autem erit in venditione facta per substitutū à procuratore mandatum habente ad vendendum?Bart. in l.in vsucapione,§.1.ad fi.ff.de diuers. & tempor. præscrip.in hac quæstione resoluit non valere venditionem,quia non potest substituere per tex. ibi.Nisi in mandato explicetur,precium,& formam vēditionis rei certæ,quia tūc nihil ferè committitur procuratoris arbitrio,atque ideo minimum procurator poterit per alium vendere,quæ resolutio communis est teste Ias in l.1.ad fin.ff de offi.procurator. Cæterum idem voluerūt Alex.& Iaso.in l.quod quis,C.de procurator.Paulus.Castre.in l.si stipulatus fuerim,ff.de verbor.oblig.Pine.in d.l.2.C.de rescin.ven 2.p.c.1. nu.17.

18 † Vndecimo extende dictam decisionem nostram vt procedat etiam si venditor fecerit pactum emptori,quod reddēdo sibi precium intra certum tempus res sibi redderetur,nam licet emptor non reddiderit precium intra præstitutum tempus , obidque amiserit beneficium , sibi ex pacto competens, non vero amisit beneficium,quod ex dict. l.2.& lege nostra, & similibus competebat, vt resoluit Odofredus in dict l. 2. & ibidem Nicola. de Mathesila, & Albericus numero 5. & Baldus numero 11.& Salicetus numero 14. capit. de rescinden. venditione,Anto. Burgensis in cap . cum causa extensione 7.de emptione & venditione. Gregorius Lupus in dict.l.56.in verbo,menos de la mitad.Paulo autem nem, titulo.5.de emptione & venditione,

19 par. 5.† Duodecimo intellige legem istã, vt emptore eligente rem restituere teneatur tãtũ fructibus restituere, iuxta ea quæ vtiliter resoluimus supra hac eadem l.glo.5.nu.6.vsque in fin.& maxime duobus vltimis numeris.
20 † Decimo tertio extẽde hanc legem in rebus in dotẽ datis ęstimatis ea, ęstimatione quę facit emptionẽ. Nã & hęc verè venditio est, vt in l.quoties,C.de iure doti.glo.in l.si inter virum eo.l.tit.l.plerunq; ff.eodem l.ex conuentione,C.de pactis.de quo tale agit dom.Dida.Couar.lib.pract. quæst.c.28.quare nimirũ si lęsio in huiusmodi ęstimatione cõtigerit vltra dimidiam iusti precij, locus sit remedio legis nostrę,vt in l.iure succursum,§.fi.& in l.si res §.1.ff.de iure dot.vbi glos.in parte pręstet intelligit,eas leges procedere, si deceptio sit vltra dimidiam,idẽ velle videtur glo.in l.si ex causa.§.indotis in verbo intra vires,ff.de mino.in l.2.in verbo dolo.C.de actio.empt.& han opinionẽ tenent Alberi. in d.l.2.C.de rescind.vend.col.1.& Fulg.ibi nu.4.& nu.2.& in d.l.iure succursum in fi.& l.si res §.1.ff.de iure dot.& ibidẽ Sal.aperte,& Cagnol.in d.l.2.nu. 64.versi.considera tamen,Roma.in l.si quis cum aliter,num.20 ff.de verbor.obli.& ibi Ias.nu.18.Sali.& Ange.in l.si circum scripta.C.solut.mat.Petrus Rebuf.aperte 2.tomo ad ll.Gallicas,tract.de rescisio. cõtractu,art.vnico gl.15.n.13.pagi.181.Phanutius de Phanutijs de lucro dotis glos.10.nu.22.Bald.Nouellus de dote,6.par. priui.42.nu.4.dicit eamcõmunem Cremen.in d.l.2.C.de recin.vend. 9.amplia.†
21 Sed verius est, & receptius, hac in specie satis esse quancũque etiã modicam lęsionẽ citra dimidiã iusti precij,vt lęso in ęstimatione subueniatur,vt constat ex d.l.iure succursum in fi.& l.si res.§.1.ff.de iure dot.& l.si circumscripta,C.solu.mat.quę in distinctę loquuntur nullã exprimẽtes quantitatẽ lęsionis, sed speciale esse fauore dotis,vt tãta deceptio nõ requiratur sed coniugi vtcunque deceptio sit subueniẽdum,& cõstat euidẽtius,cum dig. litorum tempõrũ ante Imperium Diocleciani,& Maximiani cognitũ non erat remedium,l.2.C.de resc. ven.& similiũ,vt laté probat Ant.Pine.in d.l.2.par.1.c.1.& dom.Ant. Pad.dicens non esse nouum inuentũ,Pinel. in d.l.2. num.11.C.de resc.ven.sed ita hoc sentire plerosque eius legis interpretes.Ex quibus huic opinioni adherẽt Albe.in l.si circũscripta.C.solu.mat.sensit Bal. in l.iure succursum.§.fi.ff.de iure dot.expresse Imol. in c.cũ dilecti,nu.16.de emp.& ven Ant.Bur.nu.48. in c.cum causa eo.tit.Gerar.sing.22.Nouel.de dote 7.p.priuil.55.& Baptista à S.Blasio priu.18.& tãquã receptum tradit Ant.Go.in l.50.Tau.nu.41.Math. Affli.decis.270.nu.3.Crem.in d.l.2.C. de rescin.vẽ. nu.166 & ibi Pine.1.p.c.2.nu.12.13.& seq.& dom. Anto.Pad.ibid.nu.20.& nouissime Costal. nemine relato in annota.ad Pandectas in d.§.fi.l.iure succursum.Pro qua opinione est hodie,tex.expressus Regni nostri,& ibi notat Greg.Lup.in l.16.ti.11.de dotibus.par.4. optime fulcit hãc opinionem iure cõmuni Pine.vbi supra n.13.& seq.Quatenus autẽ nu. 15. & 16.asserit non esse speciale fauore dotis, sed quia l.iure succursum in fi.maxime innititur æquo,& bono respectu cõiugũ,& causæ dotalis, nõ se satis explicat,& materiam innoluit,vt ipse alijs sæpe obijcit.
22 † Sed quod magis minor,video dom.Dida.Couarr.li.practicarum quæstionum,c.28.nu.9.legẽ istã par.intelligere vt procedat. quoties læsio contingit citra dimidiam,vt tunc læso succurratur, nõ sic vbi læsio fuerit vltra dimidiã,tunc etenim æstimatiũ rerum dotalium nõ facit emptionẽ,maxime si lęsio est in vxoris dãnũ quasi sentiat Did.ipse Couar.vxori læsæ in ęstimatione rei dotalis non succurri remedio legis nostrę & similiũ nec ei dãnum emẽdari,sed ea res tanquã inestimata maneat dotalis in dispẽdium mulieris,quasi tunc ęstimatio non faciat emptionẽ, atque ita intelligi asseuerat doctrinã Bal.in l.ex cõuentione,C.de pact.dicẽtis ęstimationẽ rerum dotaliũ tunc efficere emptionẽ,cũ precio iusto ęstimantur,nõ si iniusto,vt iniustũ intelligamus,quod excedit dimidiã iusti precij,& doctrinã Bal.sequitur ibi Salic Ias.& Dec.& Ioa. Lup.in rep.c.per.vestras de dona.int.vir.& vx.§.12.nu.4.Arc.consi.84.& Barb. conf.19.li.4.Soc.Iun con.14.lib.1.nu.27.vbi dicit cõmuniter esse receptam.Nã si rectè consideramus conciliationẽ dom.Did.Couarr.est directè cõtra cõmunem opinio.nu.præcedenti traditam à nobis receptã,& contra d.l.16.tit.11.p.4.quę maiori ratione aduersus hãc ęstimationẽ rerũ dotaliũ admittit emẽdationẽ lęsionis vltra dimiã,quã citra dimidiã.
23 † Cæterum nõ desunt qui remedium legis nostrę lęsam in dãda ampliori dote,vel virũ deceptũ in accipienda minori dote,vt tradit Bal.Nouel.de dote.6. p.priu.42.& 43.ad si Cag.in d.l.2.nu. 67.C.de resc. ven.Marcus Mãtua li.1.locorum c.6.& in vxore læsa notat gl.in l.si ex causa,§.in dotis,ff.de mino.quã ex tollit Ias.in l.si quis cũ aliter,nu.19.Nouel.vbi supra Greg.Lup.in l.56.tit.15.par.5.in verbo,menos de la mitad,prope med.quę opinio ab eis vt cõmuniter traditur,vt attestatur Pinel.in d.l.2.C.de resci. ven.1.p.c.4.nu.33.& nu.34.& doctrinã hanc quoad virum iustam esse asseuerat quoad mulierẽ vero læsam pernitiosissimum reipublicæ vt statui iniat ...niali,qui omnino turbaretur,si post dotẽ datã & viro bene rẽ familiarem gerẽte,dos vt excessiua repeteretur discordiaque inter coniuges præsentanea esset.& tũ potissimum cũ nullo iure prohibeatur vxorẽ omnia bona in dotẽ dare,vt in l.4.C.de iure dot. cũ pro honeribus matrimonij deseruiat vtrique l. pro oneribus.C.de iur.dot.atq; ideo hoc casu vxori minori læsæ tantum succurritur, per l.si ex causa. §.indotis ff.de mino.& l.1.C.si aduer. dot. imo nec minoribus id ius in praxi vnquã seruari attestatur ipse Pine.ibidem,& nu.seq.ræspondit ad l.si res,§.1. ff.de iure do.& quod ex ea diximus supra nu. 20.& 21.
24 † Decimoquarto extende legis nostræ decisionẽ,vt actio ex ea competat aduersus tertium rei venditæ possessorem etiã ignorãtem prioris contractus læsionem,qui tamen rem ipsam habuit vel titulo lucratiuo,vel iniusto,eodem vitio læsionis vltra dimidiã laboratẽ,ex sententia Bal.in d.l.2.nu.16.& Sali. nu.18.C.de resci.ven.a quibus nemo dissentit,vt attestatur Tira.in repet.l.si vnquam verbo reuerta tur nu.171.qui eos sequitur,C.de reuo.don.& vltra eũ Pantal.Crem.in d.l.2.nu.188.Fulgo.nu.8.Cagn.nu. 144.ver.nisi dicens ita copulatiue,d.Anto.Padi nu. 39.concl.dom.Did Couar.lib.2.varia.reso.c.3.nu. 10.& vlt.Faui.à Mõte in tract.de emp.& vend. 8.q. prin.n.23.Quod ita accipiendũ est,si primus emptor soluen

soluendo non est, vel non potest a debitore couenire ac denique in subsidiū ex equitate quā Bald.& alij præ oculis habuerunt, ita Bal. sententiā interpretātur Sal.Crem.Cagno.dom.Did.Couar. Fulg dom.Ant. Padi.Fauia.a Monte in locis paulo ante citatis, & Pinel.in d.l.2.2.par.c.1.nu.31.& Eman.Costa in repeti.l.Gall.§.& qui si tantum 2.p.nu.64. ff.de liber. posth.argu.tex.qui in repetitione minoris loquitur in l.in causę 1.§.fi.ff.de minor.& hāc esse cōmunē opinionem attestatur Pinel.d.nu.31.in fi. Nō tamen cōpetet legis nostræ beneficium aduersus tertium possessorem, qui rem iusto precio emit, ignorabat tamē vitium, quod ei rei inerat secundum Bal.& docto fere omnes in d.l.2.vt ibi attestatur dom. Anto. Padi. nu.39.2.concl.& Tiraq.in l.si vnquā in verbo reuertatur, nu.271.& sequuntur Alex.in l.1.§.si hæres, nu. 2.Ias.nu.7.& Ripa nu.3.ff.ad Treb.Cur.in l.fi.§. Lutius nu.6.ff.de contrah.empt.Alex.consi.92.nu.8.li. 1.dom.Did.Couar.lib.2.resolu.c.3.nu.10.Si tamen tertius possessor rem habens titulo oneroso, & iusto precio, scierit rem venditam fuisse authori suo cum læsione vltra dimidiam, nihil obstabit quin conueniri possit huius legis remedio in subsidium primo emptore non existente soluendo arg l. in causæ 1.§. vlt.& l.seq.ff.de minor. hoc quippe dictat æquitas, quam magni faciunt Doctores, quæstionem istā disputantes teste dom.Did.Couar.d.c. .prope fi. vers. 3 conclusio, Tiraque.lib 1.de retract.§.1 .glo. .nu. 5.dom.Ant.Padi in d.l.2.nu.39.in fi Cui resolutioni non oberunt tradita per Pinel.in d.l. .par. .cap. 1.nu.32.& 33.dicens hāc esse actionem personalem atque ideo non trāsire in tertium possessorem, nec contra eum competere, vt in d.l.1.§. si hęres cum similibus, ff.ad Trebe. Quoniam hoc fallit in actionibus personalibus in rē scriptis, prout est restitutio in integrū, vt in d.l.in causæ, 1.§.vlti.ff.de mino.& in condictione ex d.l.2.C.de rescin.vend quæ cum restitutioni comparetur, secundum Bal.& doct.in d.l. 2.est similiter in rem scripta, quod si non esset, non procederet communis opinio. † Restringitur tamē
25 & plurifariam temperatur legis nostræ, & similium decisio. Primo vt nō procedat aduersus tertium rei venditæ possessorem, qui rem ex contractu oneroso iusto precio acquisiuit vt Bal.ad notauit in d.l.2.n. 16.& ante eum Bart.nu.13.Pau.nu.16.Sali.num.18. Pantaleon Cremen.num.188.& Cagn.num. 114.& Pinel.2.par.cap.1.num.30.& ibid.dom. Anto.Padi. num.39.tres facies couclusiones, C. de rescind.ven. vt num.precedenti latius resoluimus Tiraquel. qui hanc attestatur communem.in dict. l. si vnquam in verbo reuertatur num.271.Ias in l. .§.si hæres num 7.ff.ad Trebel. Aimon Crauet. consi.7.ad fin.dom. Did.Couarru.lib.2.resolu.cap.3.pen.colu.num.10.
26 cōc.2. † Secundo limita, nisi res vendita per empta fuerit apud emptorem absque eius culpa, tūc siquidem non poterit emptor à venditore conueniri ratione læsionis vltra dimidiam ad iusti precij supplementū, ex senten.gl.in d.l.2 C.de res.ven. quā sequitur Bar.ibi nu.11.Bal.nu.4.Sali.eā dicens cōmunē, nu.18.Paul.Cast.nu.16.Fulg.nu.9.Crem. num. 96. Cag.nu.115.Pinel.2.p.c.1 nu.36.& 7.& dom.Ant. Pad.nu.37.in fi.idem ante omnes voluit Azo.in summa C.de resc.ven.nu.3.Odof.quem refert Alber.in d.l.2.nu.11.Ant.Bur.in c.cum dilecti in fi.de emp. & ven.Fauia.a Monte in eo.tract.q.80 nu. 3.in fin. Gozad.consi.34.nu.11.dom.Did.Couar.lib.2.reso. c.4.ad fint.Tiraq.li.2.de retract.in fi.nu.70.hanc dicit commu.Ant.Go.lib.de contract.c.2.nu.22. hæc opinio apud nos confirmatur, 5.par.titu.5.l.56.vbi Grego.Lupi.id notat, & apud Lusitanos lib.2. ordi.
27 tit.5. † Mouentur pluribus rationibus. Primum quoniam in nostra specie res est in obligatione, supplementum autem precij in solutione seu facultate soluendi ex senten.Azo.in dict.summa nu.3.glos. in d.l.2.quibus accedunt Bald.ibi nu.14.& 19.Sal. nu. 18.& 21.dicens hanc glossæ opinionem communē esse & Paul.nu.16.Cag.num.116.dom.Anto.de Padilla num.38 C.de resci.ven. Et hęc est commu.opinio legistarum secundū omnes Molin. hanc dicens communem in consue.Parisien.tit. .§.22.num.42. Goza .consi.34.num.10.dom.Did.Couarr.lib.2. resolutio.cap.4.col.pen.num.14.Ant.Gom.de contracti.c.2.nu.22.vers.item adde quod principalis obligatio Ant.Burg.in cap.cum dilecti nu.33. de emp. & ven. Re ergo perempta liberatus est emptor, hoc argu.vtitur Azo.& docto.superius citati. Non diffiteor opinionem hanc in sectiones esse diuisam, licet enim Legistæ teneant rem tantum esse in obligatione Canonistæ communiter tenent vtrumque, & rē & precium esse in obligatione tempe, Ioa. Andr.& Abb.in dict.cap.cum dilecti in fi.& ibi August. Beroi.nu.75.& 79.Cremen.singula.84.Ripa in l.quod te nu.11.ff.si cert.petat.& alij plures vt refert Pinel. in dict.l.2.par.2.capi 1.num.36.& .p.c. . in prin. vbi late discutit pro vtraque parte, & tandem nu.7. probat disputationem nullius esse momenti, vide
28 eum. † Secundo quia actio vel obligatio orta respectu rei tollitur, & extinguitur re per empta. l. Titiæ textores, §.fin.de leg.1.& in l.in naue.Saupheli.ff.locati. Tertio quia cessat ratio æquitatis qua lex ista, & similes fundantur, imo æquitas ipsa hac in specie magis fauere videtur emptori qui precium qualequale dedit pro re, quā non habet, & sine culpa amisit, & indubio fauendum est reo, vt in simili, inquit Iurisconsultus, in l.si seruum, §.sequitur, ff.de verbo. obliga.& quia potuerat apud actorem res perire, vt in simili notat glos.in l.si §. .verbo dolo.ff.ad l.Rod. de iactu & ibi Paul. Castren. Math Afflic. decis. o. num.9.& quia casus absque culpa regulariter excusat, vt tradit Bar.in l.si vt certo, §.sed interdum, ff.cōmod. † Contrariam tamen sententiam tenet Panor.
29 in d.c.cum dile.nu.10.de emp.& vend.imo quod re per empta possit vēditor agere cōtra emptorē ad iusti precij suplemētū quāuis agere nō possit ad rei restitutionē, idē ante Panor.tenuit Guill. & Alberi. nu.11.in d.l.2.C.de res.ven Frā.Crem.sing.54.Ripa in l.quod te nu.11.ff.si cer.pet.Cre.in d.l.2.ext. 2. & rursus col.59.Ea nixi ratione, quoniā in specie d. c.cū dile. res & preciū sunt in obligatione, vt ex ea decretali expendūt Ioa.Andr.& docto. quorū opinionē asserunt cōmunē esse apud Canonistas Panor.& Ant.Bur.ibi & Imol.in c.cū causa nu. 9.& d. c.cū dile.nu.18 .de emp & ven.eamq; in praxi seruari attestatur, Moli.in consue.Paris.tit.1.§.22.nu.22. perēpta igitur re, quæ alternatiue d betur, cū ea & preciū sint in obligatione, manet obligatio ad precium

cium quippe quod nō periuit,l. si.in emptione.§.si
emptio,ff.de contrah.emp.l. Stichum aut Pāphilū,
ff.de solut. † Sed nihilo sectius prior opinio cum ve
rior est,tū receptior,fundatur siquidem hæc vltima
falso fundamēto.Quoniā res tātum nō preciū est in
obligatione iuxta receptiorem sentētiā,vt dixi sup.
nu.2 7.Quinimo,& si vera esset contraria Canonista
rum defendi nō potest opinio.Panor.nā vbi quanti
tas debetur respectu,& ratione certæ speciei,quæ si
extaret inuito creditori à debitore tradi posset lo-
co illius quātitatis ea specie perēpta , debitor liber
est à quātitatis solutione secūdū Bar.in l.quod te mi
hi nu.4.ff.si cert.petat.quæ ita interpretatur ibi Ias.
nu.1 .estque optimus text.in l.1.§.vlt. ff. si cui plus-
quā per l.falci.l.si seruus cōmunis in princ.ff.de fur.
iunct.ver.si quis igitur,estq; cōmuniter recepta hęc
Bar.opinio teste dom.Did.Couar.li.2.resol.c.4.pro
pe fi.Precium autē in præsenti quæst.debitur ab em
ptore venditori ratione ipsius rei tanquā eius vera
& iuxta ęstimatio seu cōpensatio poterat q; emptor
si res extaret,eā tradēdo vēditori,eximi à solutione
precij nimirū ergo si ea perēpta à iusti precij supple
mēto liberetur.Nec me mouet,ꝙ Panta.Crem.cōtē
dit in d.l.2.dicens nō ratione rei , precij suplemētū
deberi,sed ratione læsionis:quādo quidē cū læsio re
ipsa nō ex proposito seu data opera cōtigerit,certū
est eā precij integrā solutionē ratione ipsius rei de-
beri,vt cum iudicio aduertit do.Did.Coua.in d.c.4
nu.14.li.2.resolutio.ex quibus verā esse cēset Accur
31 sij,& ad se clarū sentētiā.† Quā receptā traditionē li
mita nisi res à me empta pereat absq;culpa mea pe
nes tertiū cui ipse vēdidi iusto precio,tenebor siqui
dē vēditori meo iustū supplere preciū ex maiori pre
cio.quod ab vltimo emptore habui quasi id loco ip
sius rei ad me peruenerit,l.ipsa res,ff.quod met.cau.
quod a notabit Salic.in d.l.2.nu.18.Alber. nu. 11.
post Cyn.& Crem.& Cag.& Pine.2.p.c.1 nu. 28. C.
de resc.ven.æquissimū enim est,id quod plus habui
quam ipse dedi,vēditori resti.tuā secus si mihi nihil
vltra quā ipse accepi datum fuit, veluti si seruū emi
centū,& postea eundē seruum alij vendidi eod m
precio.& seruus apud vltimum emptorē absq;culpa
mea perierit,tunc enim preciū iustū vēditori meo
supplere non tenebor,ex sentētia Pine.in d.l. 2.2.p.
c. .nu. 8.in fi.ꝙ esse demente Sali.& sequaciū asse-
32 uerat. † Quid autē erit si res vendita pereat apud vē
ditorē an possit venditor agere ad suplementū pre-
cij?Panor.in c.cū dilecti in fi.& ibi Augu.Beroi.nu.
75 de emp.& vē.censent agi posse licet Panor.id ab
surdū esse dicat,verum contraria opinio.verior est,
eāque tenuit Bapt.Castelli.ad Crem.notabi.84.&
Pine.in d.l.2.2.p.c.1.nu.vlt.quorum sententia vera
33 est.† Limita 2.receptam senten.nu.26.traditam,vt
non procedat in emptore decepto vltra iusti precij
dimidiam nā si res empta apud eum periuit,& absq;
culpa sua tenebitur venditor quod plus iusto pre-
cio accepit emptori reddere.Quoniā licet res per-
empta sit,loco tamen eius vēditor preciū habet , &
satis est venditori.licet res in cōmodū emptoris pe
rierit,iustā habere ipsius rei ęstimationē, maiusque
dānū emptori imminet,qui & rē amisit & iustū eius
valorē quē repetere nequit. Aequissimum ergo est
ꝙ plus iusto dederat posse repetere,hæc fuit senten
tia æquissima profecto.d.D.Coua.in li. 2. reso.c.4.
in fi.idē velle videtur Arius Pin,in.d.l.2.C.de res.vēd.
par.2.c.1.nu. 9.Sed iure nostro regio tex. habemus
expressum cōtrariū dispōnēte,æquātēque hac in spe-
cie emptorē & vēditorē,vt vtroque casu re peremp-
ta pereat actio ex remedio.d.l.2.C.de res.ven.&simi
lium, ita disponit.l. 56. versi.esto dezimos tit. 5. de
empti.& ven.par.5.cuius verba sunt. *Esto dezimos que
puede hazer e demādar el vēdedor o el cōprador,no siē-
do la cosa q̄ se vēdio perdida,nin muerta, nin mucho em
peorada.casi alguna destas cosas le acaesciesse,no podria
despues hazer tal demāda.*& ibi Grego. Lu. in verbo
perdida ni muerta hoc aduertit , licet cōtraria sibi
videatur æquior opinio.lex tamē sic scripta est atq;
ideo seruanda hāc opinionē nō citata lege regia ob-
seruat Anto.Go.tomo.2.variarū resol.c.2.nu.22.pro
pe finē.quod diligēter aduertit Pinel.d.c.1.nu.19.di
34 cens Hispanos.d.l.partitæ fuisse immemores. † Sed
hoc intellige,nisi ante quā res periret,lis fuisset con-
testata super hoc remedio,tūc nimirum licet res pe-
reat,cōtinuabitur instātia,& causa nō censebitur ex
tincta,quod probat liquido.d.l.56. tit. 5. par. 5. ibi,
*Casi alguna destas cosas le acaesciesse no podria despues
hazer tal demanda.* Si ergo antequā res periret, pro-
posita erat actio.lis nō extinguitur, & ita vidi nō se-
35 mel practicari.† Tertio, principalis conclusio limi-
tatur,nisi is qui se læsum allegat , sciret tēpore con-
tractus iustū rei valorē , tūc enim remisisse præsumi-
tur maiorē valorē,nec est necessaria.d.legis renūcia
tio,valet siquidē cōtractus,nec prętextu lęsionis vltra
dimidiū rescindi potest nec ad supplemētū iusti va-
loris agi,secūdū Pet.& Cyn.nu.14.in.d.l.2. C.de resc.
vēd.quibus ibi assentiūtur Bar.nu.1 .& 16.Bald.nu.
7.Sali.nu.11.Paul.Cast.nu.7.Fulg.nu. 11. Cremē.li-
mi.1.nu.86.Cagn.nu.124.Alberi.nu.12.d. Anto Pa-
dnu.42.ad finē. Azo.in summa C.de resc. vend. nu.
1.in fi.Roma.in.l.si quis cū aliter nume.15.& ibi A-
re.nu.8.ad fi.Deci.cōs.5 3.col. 1.quorū opinio cō-
munis est,sicuti fatētur eā sequuti Alex.cōs.42.nu.7.
li.1.& cōs.127.nu.1.lib.2.vbi optimum refert exem-
plum,vide cū,Ant.Burg.in.c.cum causa nu. 20.& c.
cum dilecti nu.18.de emp.& ven. Tiraq.li.1.de re-
tractu.§.1.glo.18.nu.14.d.D.Couar. li.2.resolu.c.4.
nu.2.Fabia.in tract.de emp.& ven.q.8. nu. 19. & 20.
Mantua lib.1.locorū.c.6.Baldu. insti.de emp.& ven.
pagi.560. Affli.lib.3.feud.tit.si de feudo fuer.cōtro.
intra dimid.& agnatio.fol.42.colu.3.num. 27. Boer.
decisio.142.num. .Socin.consi.48.num.4.lib.4.Ma
rian.Socin.Iunior.consi.73. in fin.lib. 2.Paul.Paris.
consi.128.num.36.lib.1.Sigismundo Lofredus.cons.
feudali 23.Hieronym.consil.feud.127. colum. pen.
in prin.Barba.consi.21.colu.3. lib.4. August. Beroi.
in cap.cum dilecti,nu.34.de emp.& vend.Gre.Lupi
in l.56.in verbo menos de la mitad in fin.titu. 5.de
emptio,& vend.par.5.Ioan Lupi in cap.per vestras
d.§.fi.num.36.Rollan.à Valle consi.59.nu.10. Deni
que hęc est receptissima sentētia,vt & fatetur Pinel.
licet eam impugnet in d.l.2.C.de resc.ven.1.p.c.10
nu.10.scienti siquidem dolus nō fit,nec se fraudatū
allegare potest l cū donationis. C.de transact.cum
concor.& similibus ibi,per do.An.Pad.cōgestis do
nare itē præsumitur,qui minori precio rem vendit,
illud plus,vt in l.si quis donationis,ff.de contra.em
ptio.

tio. Sic etiam alias si domus vendita ante venditionē exusta fuerat ignorantibus emptore & venditore, non valet venditio, si autem emptor sciebat, & vēditor ignorabat, venditio valet & integrum preciū emptor venditori soluet, nec repetet si solutum erat vt in l. domum versi. similique modo. ff. de contrah. empt. l. 14. tit. 5. de emptio. & vendit. par. 5. nulla alia ex causa, quam quod scienti fraus frueri non potuit ecce ibi maior læsio non impedit quin venditio firma maneat, quia emptor ipse se grauiter læsum nō ignorabat.

36 † Verum hæ rationes eaque Doctorum turba non deterruit Pinelū vti ipse sese iactat, quin contrarium verius esse asserat, & hominibus christianis decentius videatur, sed arundineis leuibusq; profecto argumentis nititur tantorum virorum authoritatē prosternere, & quia maior eorum pars se se defendere nequeunt (vt pote vita functi sint) eorū causam tueri non recusabo. Dixit Pinel. nouā suam sententiam suaderi, ex generalitate l. 2. & l. si voluntate, C. de rescin. vendi. quæ non distingunt, an læsus sciat vel ignoret læsionem, & tamē hæc generalitas robur nullum tribuit nouæ sententiæ: mirum siquidem nō est, vt lex vna generalis per aliam etiam antiquiorem in casu speciali loquentem limitetur restringaturque, prout nos docet Accursius in l. sciendum, ff. qui satis. cog. cuius doctrina communiter a Doctoribus eam, l. interpretantibus recepta est, vt ibi sensit Iat. num. 4. Deci. consi. 201. in fin. eū dicit communem Ias. in auth. ex causa nu. 13. C. de lib. prę ter. vel ex hære, & in auth. quas actiones, nu. 19. C. de sacros. ecclesi. & in l. postquam liti. nu. 15. C. de pactis Cassan. in consue. Burgun. rub. 9. §. 2. num. 4. fol. 302. & iterum rubr. 7. §. 8. in verbo loingram de gre. nu. 3. fol. 254. Ias. in l. fratres nu. 4. C. de inoffi. testam. & in l. iusiurandum in fi. ff. de iureiu. At iure cōmuni statutum erat antequam d. l. 2. cōderetur, emptori scientia se læsum in propter deteriorationem rei non subueniri, licèt eo ignorante subueniretur, vt in l. domum, versi. similique modo, ff. de contrah. emptio. quæ confirmata est l. 14. titulo. 5. part. 5. quia quod plus iusto precio dederit visus fuit donare, vt in d. l. si quis si donationis, ff. de contra. empt. restringitur ergo lex 2. C. de resc. vend. vt eius dispositio non procedat in emptore sciente verum rei valorem, vt ei minime subueniatur eius legis remedio quippe qui deceptus dici non potuit, quod requiritur, vt eius beneficio locus sit. Nec oberit quod Pinel. d. cap. 2. 1. par. num. 14. in fin. respondet ad d. l. domum, dicens eam legem adduci non posse ad limitandam d. l. 2. quippe quæ nouum remedium induxerit Iurisconsultis incognitum. Fateor siquidem eam legem non continere eandem speciem, sed cōtinet omnino similem, ex qua d. l. 2. limitari potuit, vt constat ex apensione quam fecimus.

37 † Nec me mouet alia ratio Pineli, qua sua derenititur nouam sententiam, nempe ex æquitate qua dicta l. 2. principaliter fundatur, quæ militat etiam in sciente verū precium, potuit siquidē ex necessitate vel alia causa moueri, nego siquidem eandem vigere æquitatē vtroque casu cum in vno deceptus dicitur emptor, quia verum precium ignorauit, & in alio non, quia scienti non fit fraus, nec dici potest deceptus, quod requiritur, vt d. l. 2. locus sit non quod deceptus sit, dolo aduersarij, sed re ipsa vt est omnium sententia, necessitas autem vel alia causa quæ emptori scienti rei valorem mouit ad emendum cariori precio, vel venditori ad vendendum viliori, causa sufficiens nō est ad rescindendam venditionem, vt in l. non id circo, C. de resci. vend. & l. 62. tit. 5. par. 5. & sic Pinel. loquitur contra tex. expressum. Nec obstat quod iura sæpe subueniunt dissipantibus bona sua, quoniā nō ob id donationes iura prohibent, sed eas permittūt fauentque, vt constat ex titulo, ff. & C. de donatio.

38 † Quod autem arguit ipse Pinel. à vitando absurdo quoniam facilime inquit tolleretur remedium legis nostræ, & similiū, si hæc limitatio vera esset probando coniecturas vrgentes ex quibus scientia læsi præsumeretur, vt fatetur Bal. in d. l. 2. n. 9. q. 6. & Cag. n. 125. Socin. cōsi. 48. lib. 4. Deci. cōsi. 583. n. 4. & sic fere nūquā locus maneret remedio nostræ legis & d. l. 2. & similiū quod aduertisse refert Albe. in dict. l. 2. n. 12. Verū huic argumēto satis fiet, negādo quaslibet cōiecturas sufficere ad probandam scientiā, sed potius vera scientiæ probatio exigitur, vt huic limitationi locus sit, vel probando pręsente læso paulo ante taxationem à peritis facta fuisse, vel quia sic cōfessus fuit læsus extraiudicialiter vel in iuditio. Vel quia læsus ipse erat artifex vel peritus in arte ita q̃ vix ignorare poterat rei valorem, vel quod paucis ante diebus eandem rem carius emerat, vt Alex. cōsuluit consi. 127. lib. 2. cuius sententia vera est maxime in rebus immobilibus, quorum valor non facile tam breui tempore mutatur, vt probaui supra hac eadem l. glos. 4. nu. 2. licet eam Alexan. doctrinā impugnet Pinel. in d. l. 2. 1. par. c. 2. nu. 17. in fi. nec contradicunt Paul. & Abb. nec. alij à Pin. ibi citati. Atq; ita iudicio meo probari poterit scientia valoris rei venditę.

39 † Sed scientia sola, non semper facere præsumi donationem, nisi aliæ coniecturæ concurrant, quibus donatio præsumi possit, quibusque alia præsumptio contraria elidatur, hæc est, si voluisset qui vendit donare, vteretur donatione non venditione, quare videtur non præsumi donationem, sed venditionem, ad elidendum hanc pręsumptionē aliæ probande sunt fortiores l. duobus. ff. de in integr. restitu. probari etenim oportet causam aliquam quare vēditionem commentius sit, cum vellet donationem facere, vel quia prohibitus erat donare, vt in l. si spōsus, §. circa, ff. de donat. inter vir. & vxo. vel quia consanguineus, vel amicus magnus erat emptoris vel venditoris, & vt maiorem firmitatem haberet donatio venditionem commentus fuit. Nam si aliqua ex his causis vel similibus hæc non fecit, quis credere vnquam poterit, animum donādi habuisse? vel quia opulentus erat læsus, qui enim, vel vendidit ei, qui pauper erat nimis, & generosus, cui verecundū erat aliquit à dante recipere, nisi sub venditionis titulo.

40 † Nec oberit quisquis, C. de rescin. vend. (quam ita Pinc. nu. 12. appendit paria inquit sunt scire debere vt in l. quod te ff. si cer. peta. vnde si læsus excluditur eo quod sciuit verum. & iustum rei preciū eodē modo excludi deberet eo, quod id scire debuerat vt in dict. l. quisquis, atque ita semper læsus excluderetur, quare vera non videtur communis limitatio) quoniam lex illa loquitur in deceptione citra dimidiam secundum Doctor. omnes, & constat ibi Paulo

lo villoris precij qua in specie tractatur de minori preiudicio,& de re ex natura contractus per missa vt in l.in causę,§.idem Pomponius,ff. de minoribus, quare hac in specie nimirum, si presumatur scijsse valorem,quia scire debuerat, atque ideo donasse presumatur,vt fere omnes concludunt in dict. l.2.C.de rescindend.venditione. teste Pinelo ibi 1. par.c.1.n.15.vbi etiam ipse Pinelus hoc negat in læsione citra dimidiam,nō enim hac ratione rata manet venditio, sed quia id naturale est contractuum, vt probaui supra eodem glos. 1.numero 3. 4. & 5. quare argui non potest ex l.illa ad casum nostrum, in quo est longe diuersa ratio,propter enormem lęsionem in qua quis non videtur consentire ex sententia glossa, & Doctorum in dict.l.quisquis,idem voluit Bart.in l.si quis cum aliter,ff.de verbor.obligatio.Panormita.& Burgensis in dict.cap.cum causa numer.20.de emptione,& venditione, Petrus Cynus, & Salicetus in dict.l.2.ad fin.C.de rescindend. venditio,cum concordan.per Aymon Crauet.congestis,consi.192.numer.5. atque ideo scientia probanda est, tenetur tamen læsus in libello allegare ignorantia,secundum omnes teste Anto. Burgens. in cap.cum causa.limitatio.1.de emptione, & venditione.

41 † Vel poteris aliter respondere ad dict. l.quisquis,C.de rescinden.venditio.quia ibi Imperator censet culpabilem patrem famil.qui valorem rei propriæ quam vendit,ignorat,non tamen ob id est damnabilis nec aliqua pœna affici debet, vt in l. etiam,§.licet,ff.solut. matrimo. præterea dolus præponderat culpæ,vt in l.item si obstetrix,§.fin.ff. ad l. Aquil. at paria sunt quem locupletatum esse, cum aliena iactura,vel esse in dolo, vt in l.1.§.an in pupillum,ff.de posi.ita arguit Cynus in l.quisquis ad fin. C.de rescind.venditio.& Alberic.in l.2. eodem tit. num.11.non ergo debet emptor locupletari cum tam magna iactura venditoris licet venditor fuerit in culpa propter ignorantiam valoris rei propriæ,nec tamen omittam referre, quod Pinelus aduertit in dict.l.2.part.1.cap.2.numer.15.& 30.circa intellectum tex in d.l.quisquis dicens,& bene iudicio meo,ibi non probari læsum citra dimidiam pręsummi,quod sciat verum præcium,& donare voluerit non enim arguit tex.ille ex præsumpta scientia, sed ignorantiam damnat,nec contrahentem ob eā excusat,vt ex verbis eiusdem legis liquido constat, inter quę longa differentia est,quod mihi certe applaudet,ex qua declaratione cessant difficultates à Pinelo ibi relate num.32.& sequenti.& quia verisimile non est in modica læsione scientiam præsumi in magna vero non cum naturaliter potius,quis calere possit magnam læsionem, quam minimam vt idem Pinelus aduertit dict.cap.2.numero.11.quod enim euidentius est & maius, non tam facile ignorantur,vt ex Baldo censet Anto.Cap. decisione 69. nume.15.

42 † Quarto regula restringitur,vt procedat præterquam si constitutioni, dicto.l.2. & legis nostræ fuerit à venditore vel emptore specialiter renuntiatum,& eius remedio,non enim poterit qui renuntiauit læsionem allegare,nec ad contractus rescissionem agere, nec ad iusti precij supplementum seni integram satisfactionem, vt expendere licet. ex l. queritur,§. si venditor,ff.de edili. edicto.& l.65.titulo 5.de emptio.& venditio. part. 5.notant expresse Bald.in dict.l. 2.num.7.& Salice. quæst.7.Paul.Castrensis versi.4.conclusio.Cremēt. limit.5.dom.Anto.Padilla num.42.C.de resc.vend. Bar.in l.si quis cum aliter ad fin.& ibi.Ias.nume.22. ff.de verb.oblig.Ange.Aret.in §.actionum.num.17. insti.de actio.Fabianus à Monte in tracta.de emptione & vēditione 8.q.prin.n.15.Rodofred.de libellis par.4.rub.de actione quāto minoris n.24. Deci. cōsilio.180.nu.4.dom.Didac.Couarruuias qui hāc profitetur cōmunē lib.2.resolutio.cap.4.n.1. Quam procedere asseuerat,etiāsi renuncians eo tēpore,ignorabat iustū rei preciū,sicuti in specie adnotarunt Paul.& Cremen.in d.l.2.& colligi potest ex mente supra citatorum.Nec oberit quòd ad ignota extēdi non possit renūciatio vt in.l.vltim.§. idē quæsitū. ff. de cond.indeb.quoniā id procedit,in generali renunciatione,aliud autē erit in speciali maximè hac in specie,vbi renunciatio de ignotis dici nō potest, sed de antea cogitatis & præmisis,vt dicit idē.d.Couarruuias.

43 † Prædicta tamen sublimitat Calcaneus consilio.25.numero.27.vt procedat, quoties renūciatio fit ex interuallo in alio instrumento, secus si in eodem facta fuerit,quia tūc nullius erit effectus. quia eadem facilitate,quis læditur vltra dimidiam, ad huiusmodi renunciationem inducetur,quemadmodum Bald.censet.in. d.l.2.num.7.qui eiusdē esse videtur sententiæ,quod mihi admodū placet, quoniam huiusmodi clausulæ renunciationū potius ex tabellionum stylo,quam ex contrahentium consensu in contractibus ad scribūtur,vt in simili specie aduertit Bart.in l.1.quæst.6.ff.de iure codicillo, quam ob rem nisi post contractum ipsum ex interuallo fiant,parum roboris habere videntur,vt colliges ex latè traditis per Tiraquel.in repet. l. si vnquam in principio.l.numero.122.& quamuis hæc ratio non omnino conuincat,vt videre licebit apud eundem dominum Didacum Couarrui.d.capit.4. numero 4.versiculo.5.& in rubri.extra de testament.2.part. numero. 14. non tamen visus fuit in tantam læsionem consensisse,qui renunciauit,quare censeo Calcanei sententiam veram esse,licet d.Did. Couarruuias refragrauerit.d.cap.4.num.4. & præterea eam vidi quotidiæ in praxi seruari, nam communiter in instrumentis emptionum seu venditionum hæc clausula apponi solet, nihilominus tamen videmus locum esse remedio d.l. 2. & legis nostrę, rescinditur siquidem venditio, si lęsio vltra dimidiam probetur,non enim ex deliberatione procedit talis renuntiatio, nisi ex interualo apponatur, vt colliges ex Antonio Gomezio tomo secundo variarum resolutionum de contractibus cap.2. num. 26. dixi latè in stilo cancellariæ,tit.1.præmi.4.gl.4.

44 † Quinto limita legis nostræ decisionem,vt procedat præterquam si lęsus donauerit alteri secum contrahenti in eodem contractu vel seorsum eam quantitatē, quæ iusti præcij dimidiam excedit,ea siquidē donatio libere facta lęsum vltra dimidiā hoc priuat beneficio,oportet tamē clausulam istam sic aperte ccipi, vt expresse donetur id quod excedit vel de est ad iusti precij ęstimationē quęcūq; ea quātitas sit, alioquin donatio quātitatis deficiētis iusto precio, vel id excedētis nihil operaretur, quippe qua referri po[...]t ad qua[...]

ad quantitatem intra dimidiam iusti precij consistētem,sicuti Bart.explicat in d.l.si quis cum aliter, vbi eum cæteri sequuntur,ff.de verbo.obliga.doctor. etiam in.c.cum causa de emp. & ven di. id quod ibi attestatur Burgen.num.22.idem voluerunt Bar.ipse Bal.Paul.Salice.& Pantaleon Cremen.in.d.l.2.ex tensio.15.tradit Tiraq.lib.1.de retract. §.1. glo.18. num.11.& sequen.dom.Dida.Couar.lib. 2.resolu.c. 4.num.6.quæ sententia confirmari videtur.l.regia. 56.titul.5.part.5.quæ præter donationem simplicē non relatam ad quancunque quantitatem iuramentum exigit,quasi ea donatio sufficiens non sit,si simpliciter fiat, vt læsus hoc iure & auxilio careat , vt idem dom.Dida.Couarru.aduertit in loco superius citato. Verùm iudicio meo, hæc clausula in eodem venditionis instrumento posita nihil operabitur,nisi seorsum in alio app natur instrumento,vt constat ex rationibus supra num.13.traditis,& ita vidi sæpe seruari in praxi,& idem attestatur practicus Rebuffus in commentarijs ad ll. Gallicas 2. tom. tractatu de rescisionibus contractuū arti.vnico.glo.15.num. 20.pag.182.Sit igitur resolutio , quod tunc demū renuntiatio,lesionis vltra dimidiam impediat remedium legis nostrę,cum seorsum a cōtractu facta fuerit,& consultius fiet,si in huiusmodi renuntiatione hęc omnia inserantur:sciens verum huius rei valorem renuntiauit remedio l.2.C.de rescin. vend.& similium,& quod pluris valuerit donauit sponte cuiuscunque quantitatis fuerit excessus, Ant.de Burg. in c.cum causa limit.1.de empti.& vend.& quæ dixi supra nu.41.Nec satis erit emptorem renuntiare nisi venditor renuntiet,renuntiatio siquidem solum nocebit renuntianti,vt remedio huius legis agere non possit,non ei,qui non renuntiauit secundū Bal. in c.1.qualiter domi.propri feud.priu.colu.2.Gre. Lupi in d.l.56 glo.vlt.in fin.tit.5.de empt. & vend.
45 par.5.† Sexto limita,nisi iuramentum interuenerit cuius virtuso operatur,vt remedio legis nostræ,& similium locus non sit,eique visus fuerit renuntiare, etiā si de eo certioratus non fuerit,gloss.Bart.Bald. Alberic.Ange.Sali.Paul.& communiter Doctores, in d.l.2.C.de resci.ven.quos inibi sequitur Pantale. Creme.1.notab.11.limi.Pinel.3.par.c.1.nu.1.& sequen.dom.Ant.Padilla nu.32.eamque dicunt communem,& receptissimam opinionem, eam intelligentes in maiore iurante nullo modo venire contra cōtractum,vel si simpliciter iuret stare contractui, vt ibi nu.5.Pinel.aduertit,ita post glos. tenuerunt. Bart.in d.l.2.num.9.Bal.num.12.Alber.nume.9.Salic.q.10.Paul nu.10 versi.septima,& nu.11.Cremē. eam dicens communem nu.175.& Cagn.q.8.num. 51.Pinel.& dom.Anto.Padilla vbi supra Fulg. num. 10.dicunt communem Imm. in c.cum causa num. 24.& ibi Ant.Burg.nu.16.de empt.& vend.sequitur Cagn.in l.si quis maior.nu.32.C.de transact.Aimon consi.188.num.5.& consi.114.nu.9.Marcu.Bauiera de viribus iuramenti,num.12.Alex.consi.12.lib.5. & consi.125.num.9 lib.1.dom. Didac. Couarru. in cap.quamuis pactum 3.part.§.4.nume.4.Rolland.a Valle consi.59.nume. 18. alios citans Curtius Senior consi.65.ad fin.Anto.Gomez tom.2.variar.resolutio.cap.25.num.2.Ioan.Neuiza.consi.22.num. 21.Sed cōtra glos.& communem opinionem tenuerunt plures ex antiquioribus ab Alberi. relati in d. l.2.imo quod iuramentum simplex de non contrauenendo non tollat huius legis remedium:idem voluit Burgen.in d.cap.cum causa num. 36. & Molin. ad Alex.consi.133.num.11.lib.5. dicens in Francia non seruari communem opinionem,idem Moli. in consi.27.num.4.lib.1 & in consue. Parisien.titu.1. §.76.& Aimon Crauet. consi. 192. nume.8. omnes tamen insatentur contrariam communem esse,quorum argumentis respondet Pinel.dict.3. par. cap.1.
46 † Sunt tamen qui existimant,non obstante iuramēto posse venditorem vltra dimidiam ,læsum agere simpliciter ad supplementum preci ,non ad rescindendum contractum,quasi tunc non offendant iuramentum,cum non petat rescisionem contractus.Cuius opinionis author fuit.Bald.in l. quæ sub conditione.§.1.ff.de condi.institu.quod & voluerunt , Alber Paul. & Ang. ibidem quos plures sequuntur à Pinelo citati in d.l. par.3.cap.1.num.5.&sequitur quoque sententiam Bald.ex tollens Grego.Lupi.in dict.l.56.in glos.magna,in verbo que la cosa.titu.5. par.5 Sed hæc Bald. sententia vera non est vtpote quæ directo communi opinioni aduersetur,& quod vna via prohibetur altera permittatur contra regulam l.Scyus,& Augerius,& ibi notat Bar.ff.ad l.Falcid. quare ab hac Baldi opinione discedunt , dom. Did.Couarr.in cap.quamuis pactum,3.par.§.4. nu. 8.Pinel.in dict.l.2. par.cap.1.nu.5. in fin.& dom.
47 Anto.Pad.num 32.ad fin. † Sed in rustico,milite, & muliere locus erit nostræ limitationi , vt ex iuramento arceātur, ab huius legis remedio, vt optimè probat Pinel.d.l 2.3.p.c.1.num.6.contra plures, & dom.Anto.Padi.num.32.per text. in l. 1. C. si aduers.vendi. Et non solum limitatio hęc procedit in venditione, & alijs similibus contractibus , verum etiam in renuntiatione hereditatis acquisitæ , vel acquirendę , quæ si a maiore iurata fuerit, agi non poterit ad renuntiationis rescisionem, nec ad hūc effectum a vinculo iuramenti absoluendus erit, quātumuis læsio vltra dimidiam iusti precij omnibus rectè pensatis contigerit,quod voluit Archi.Dom. Geor. Natā limi.6.Philip.Franc.notab.6.dom.Did. Couarru.in cap.quamuis pactum 3.part.§.4.nume.4.de pactis.in 6.Imol.in capi.cum contingat nume. 52. de iure iur.Alex.consi.125.lib.1.& in l. stipulatio, hoc modo concepta,num.10.& ibi Crott. num. 22. ff.de verb.oblig.Paul.Pari.consi.26.nu.81.lib. 3.quā sententiam communē esse attestantur Curti.senior, consi.65.in fi. Anto.Rub.consi.12.& in his terminis, Deci.consi.181.Iacob.a S.Geor.in auth. sacramenta puberum,col.pen.& fin.C.si aduer.ven.Cassador.de
48 cis.1.tit.de emp.& ven.† Cęterum si maior contractum vel renuntiationē hereditatis iuratam fecerit in eaque enormissime multo magis quā vltra dimidiam iusti precij lesus fuerit,ex equitate absoluendus erit a iuramento vt agere valeat rescisionem cōtractus vel ad lęsionem compēsationem,ita ex facto consultus respondit Ancharr.consi.39.num.2.in fin. & consilo.181.ad fin.& consil.3 o.nume. 10. & consil. 39.in fin.Aret.consi.73.colu.1.Cassado.dicens, ita fuisse indicatum in Romę pretorio decis.1.titu. de emptio.& vend.Ias.late consi.133.lib.4. Curtius Iunior consi.141.numero 5. vbi hanc dicunt com-

dio in specie, in qua secundũ ius agere permittitur. Secus si hoc iure non permittatur, nec vbi permitti tur facienda est distinctio, agat nec ne ad resoluendum contractum, vel vt iustum pretium suppleatur. Aliud etiam est aduertendum in hac materia, quòd iurans se absolutionem vel relaxationem non petiturum à iuramento per eum præstito, adhuc relaxationem petere poterit & absolutionem huius iuramenti, quod Bald. adnotauit in l. 2. colum. 18. versi. & quoad primam quęstionem. ff. de iure iur. Felin. in c. debitores num. 9. de iure iurando. d. Ant. Padilla in d. l. 2. C. de rescind. vendition. num. 33. † Solet in

32 hac materia dubitari, an si minor renunciet cum iuramento beneficio ætatis & restitutionis in integrũ sit necessarium, quod certioretur huiusmodi beneficium sibi competere, & an sine huiusmodi certioratione valeat renunciatio, ita vt deinceps restitui nõ possit? & necessariam esse certiorationem beneficij huius, vt ab eo excludi possit, neruose defendit Dynis. cons. 5. pluribus & non leuibus rationibus, cui accessit Cyn. in d. l. 2. num. 6. C. de rescinden. vendit. & Ioann. Andr. in cap. penu. de empt. & venditi. & ibi Cardin. num. 4. & testatur communem Anton. de But. ibi num. 15. & æquiorem esse contendit Imo la. num. 21. & communem Anto. Burg. num. 37. dicens plerosque eam fuisse sequutos, quos latè congerit Tiraque. in l. si vnquam in prin. numer. 146. C. de reuocand. donatione. communem etiam affirmat Aret. in l. si duo patroni. §. idem Iulianus, numer. 5. ff. de iure iur. hanc opinionem probat Cappella Tolos. q. 29. Salice. & Butr. & alij quos refert Alex. & latius Iason numer. 3. in l. sciendum. ff. de verbor. obligation. audacter Moline. ad Alex. cons. 27. numer. 3. lib. 1. & cons. 222. numer. 1. & sequentib. lib. 2. & in consue. Parisi. tit. 1. §. 76. quibus in locis affirmat, nõ seruari in Francia, quia qua facilitate inducitur ad contrahendum, inducitur ad iurandum. l. doli. §. diuersum. ff. de nouatio. Sed contrariam sententiam tenet Bart. in l. sciendum numer. 8. ff. de verb. oblig. vbi plerique omnes eius sententiam probarunt, imo quòd certioratio nulla exigatur, ex quibus Roma. num. 30. & Ias. numer. 54. hanc attestantur communem eam sequuti, & Zasi. num. 16. idem voluit Bart. in l. 2. num. 10. C. de rescind. vend. vbi Fulgo. num. 7 communem dicit, eam sequitur ibidem Pine. 3. parte. cap. 1. num. 10. licèt dubitet quæ sit receptior opinio, & ibi dom. Anto. Padilla num. 34. nec dubitat communem esse Pancal. de Crema. nu. 178. atq; idem voluit Bart. in auth. sacramenta puberum numer. 16. C. si aduers. vendit. vbi Paul. num. 10. & Zas. num. 56. testantur hanc esse communem, idem Bart. in l. si duo patroni. §. idem Iulianus. ff. de iure iuran. vbi eam sequitur & optimè explicat Alex. num. 10. Barb. communem dicens in c. cum causa nu. 21. de emp. & ven. Cur. Iun. cons. 47. nu. 10. Mauri. de resti. c. 140. Faui. à Monte de emp. & vendi. q. 8. n. 6. Did. Segura latissimè in rep. l. filius dũ in ciuitate est. nu. 28. 29. & 30. & ibi Did. Per. addit conc. ff. de verbo. obliga. Cagno. in d. l. 2. nu. 167. C. de resc. vend. & ita practicari asserit Aufreri. in d. Capella Tolosana. q. 29. Soc. cõs. 48. in fi. li. 4. & alij à Tira. relati in d. l. si vnquã in prin. n. 130. & 131. Mihi autẽ magis placet prior opinio, vt latius probaui supr. eod. lib. tit. 3. de mulieribus & earũ obligatione. l. 9. gl. 1. n. 4. & sequ. Et quod iuramentũ iure nostro regio apponi possit in cõtractibus, qui ad sui validitatẽ illud requirunt, probat lex regia 12. tit. 1. de iurisdictione regia sup. lib. 4. quinimo & in omnibus cõtractibus donationis, vẽditionis, & alijs perpetuis, vt ibi statuitur, ita vt locus nõ sit disputationi Pin. in d. l. 2. p. 3. c. 1. n. 11

53 & 12. & d. Anto. Pad. ibidẽ nu. 35. † Septimo limita conclusionem nostram, non procedere in transactione, in qua duo cõsiderari oportet. Primũ circa valorem rei, super qua transigitur, & hac in specie nemo dubitat, locum non esse læsioni vltra dimidiam nec aliæ læsioni multo maiori, etiamsi læsus probauerit iustam fouere causam, & ita docto. intelligunt. l. Lucius. §. vlt. ff. ad Treb. Alia inspectio est attento dubio euentu litis vel causæ, super qua transigitur, si fortè transigens lædatur accipiẽdo minus dimidia parte eius quantitatis, quam experti homines pro iure & causa illius seu dubio eius euentu communiter darent, vel ex cõtrario lædatur alter dando plus dimidia eius quantitatis, quæ pro iure aduersarij seu dubio eius euentu communiter daretur; in quo articulo doctores non solũ alijs aduersantur, sed etiam sibi ipsis repugnant, vt ex infra dicendis constabit, vt rectè aduertit Pinelus in d. l. 2. 1. part. cap. 4. num. 12. Et partem negatiuam, quod transactio prætextu læsionis vltra dimidiam iusti pretij rescindi nõ possit fouet Specul. in titul. de emptio. & vend. §. nunc videndum restat, versi. quid de trãsactione, glos. in l. Lucius. §. fi. per text. ibi. ff. ad Trebel glos. etiã in c. cũ causa de emp. & vend. & ibi Inno. Ioã. Andr. & Petr. de Ancharr. & Anto. Burg. nu. 32. idẽ voluerunt Pet. & Cyn. in d. l. 2. 15 q. & Alb. n. 7. & Bald. 8. opposi. dicens, erroneã esse Bart. opinionẽ, Fab. 1. col. Bald. de Vbald. nu. 11. Salic. nu. 7. Crem. dicens communem num. 43. d. Anto. Padilla ibid. num. 13. C. de rescind. vend. Ange. in l. in summa. ff. de cond. inde Alex. in l. si quis cũ aliter nu. 8. & 10. dicens se putare hanc tutiorẽ & veriorem in pũcto iuris, & ibi Fran. de Aretio nu. 4. vers. extra glos. & Iason. num. 12. & Claudi. ibi testatur, quod & si cõmuniter ibi doctores transeant cũ Bar. alibi tamen tenent cõmuniter cõtra cũ ff. de verb. oblig. Ferret in d. l. in summa. ff. de con. in deb. latè Alex. cons. 42. nu. 11. lib. 1. & cons. 118. nu. 6. lib. 7. Lanc. Dec. in l. sub prætextu. 1. C. de transactio. Ias. in l. fratris nu. 1. C. eodem tit. Alcia. in l. quamuis nu. 5. C. eo. Tiraq. lib. 1. de retractu §. 24. glossa vnica num. 4. Purpura. in l. 1. C. de pact. num. 99. Catellia. Cotta in suis memorabili. verbo venditor, dicens hanc cõmunem sentẽtiam citatq; Corne. in pluribus consilijs, Curti. Senior consil. 66. nu. 27. Carol. Ruy. cons. 132. num. 3. libro. 1. Gomeci. in regula de annali posses. quæstion. 2. Bertrand. cons. 225. libro. 1. & Mauri. in tractatu restitutionum cap. 210. Francisc. Connanus lib. 7. c. 9. in fi. Matth. Afflict. decisio. 220. Curti. in l. sub prætextu num. 2. C. de transactio. Hierony. Gratt. cons. 118. nu. 9. li. 2. Paul. Paris. dicens cõmunẽ cõs. 96. n. 60. lib. 1. Dec. cõs. 216. nu. 33. Pan. cõs. 12. lib. 2. Ioã. de An. cõs. 33. Barb. cõs. 41. colum. antepen. libro. 1. Imol. cons. 14. vbi hanc dixit communẽ opinionem. Rationes & fundamenta huius opinionis tradunt Alexand. & Ias. in dict. l. si quis cum aliter & d. Anto. Padilla in dicta. l. 2. C. de rescindend. vend.

vend.nu.23.quibus eleganter respondet Pinel.in d.
l.2.p.1.cap.4.num.17.& sequentibus,pro hac parte
est text.ex pressus regni nostri in l.34.titu.14.de cō-
dictio.indeb.p.5.atque ideo in nostro regno seruan
da est,vt ibi attestatur Greg.Lupi.cum limitationi-
bus de quibus infra.†Contraria sententia,imo quòd
54 in transactione locus sit beneficio legis nostræ & l.2
C.de resc.vend.æstimatione facta dubij euentus li-
tis & causæ,est verior in terminis iuris communis &
receptior,cuius author fuit Bart.in d. l.2.num.6.C.
de rescind.vend.per text.in l.si superstite.C.de dolo
& Bart.sequitur ibi Alberi.nu.8.Ang.num.5.Fulgo.
numer. 4.Paul.Castr.numer.13.Panthal.de Crema.
10.extensio.Cagnolus num.78.versi. pro contraria
& num.79.vers.ex quibus, optime omnium Pinelus
ibi.1.p.c.4.num.15.dicens hanc opinionem crebrio-
rem esse quam lege Lusitana confirmari asseuerat
lib.2.ordinatio.tit.5.& magis colligi ex libr.4.earū
dem ordina.titul.30.§.3.idem Bart.in l.Lutius.§.fin.
ff.ad Trebell.num.3.& ibi Imol.idem Bart. in d.l.si
quis cum aliter num.5.ff.de verborum obligat.& ibi
Ang.num.4.Imol.num.4.Roma.num.24.Claudi.nu
mer.7.hanc testatur communem.Martin. Azpilcue
ta Nauarrus in cap.siquis autem numer. 28. de pœ-
niten.distinctio.7.Roder.Xuarez allegatio.22.ad fi
nem Alcia.in l.id apud.ff.de verb.signific. Costalius
in annotationibus.l.in summa.ff.de cond.in deb.di-
cens ita sæpe iudicatum in senatu Parisiensi, Anto.
Rube.cons.71.n.8.Petr.Rebuf.in commentarijs ad
st.Gallicas.2.tomo tractatu. de rescissione contra-
ctuum articulo vnico glos.15.num.18.Soc.consi.85
numero. 2. libro. 1. dicens ita tenere docto.magis
communiter,Maria.Socin.Iunior cons.129.numer.
48.libr.1.& iterum consil. 98.num.17. lib.2.dicens
opinionem Bart.veriorem & receptiorem,& ita iu-
dicatum fuisse,eādem dicit magis communem Cag
nol.in l.1.numer.29.C.de pact.Hierony.Scurph.cō
sil.feuda.127.numer.8.Petr.Nunnius Auendaño in
libr.de mand.exequen.capit.1.num.19.versicu.imo
cum.Bapt.Seueri.in tracta.de transactio. quæstion.
12.Thom.Gramma.decisio.66.numer.20. dicit ve-
riorem & receptiorem Deci.consil.60.numer. 4.&
cons.597.ad finem adducens Calderi. ita consulen-
tem,Carol.Moline.ad Alexand.consil.42.nume.11.
lib.1.Petrus de Ancharran.consi.211.Zasi.consilio.
18.numer.16.17.& sequentibus, Panorm. & Anto.
Burgensi.in d.capit.cum causa limi. 7.de emption.
& venditio.hæc sententia instruitur ex traditis su-
pra hac eadem glos.8.ampliatione numer.9. de ia-
55 ctu retis & similibus.†Alij distinguere solent, an sit
excessus in modico vltra dimidiam, & tunc non res-
cindatur transactio,aut sit læsio multo maior dimi-
dia,& tunc rescindatur,hi sunt Phili. Corne. consil.
166.& consilio.189.libr.1.& consil.27.columna.2.
libr.4.Deci.consi.203.& cons.216.& consil. 479.&
cons.551.& consil.597.& in l.cum te. C.de transac-
tio.& ita seruari asserit Carolus Moline. ad Alexan
der.consi.42.num.11.lib.1.Verum prior pars huius
opinionis falsa est iure communi , vera tamen iure
nostro regio,vt in dict.l.34.titul.14.part.5.vltimum
vero distinctionis membrum verum est,& indubita-
tum iure communi,durum tamen esset hoc asserere
iuxta ius nostrum,dicta.l.siquidem.34. transactionē

statuit non rescindi,etiamsi in ea grauissima admo-
dumque enormis læsio contigerit; quam ita obser-
uat Greg.Lupi.ibidem in verbo quanto quier.†Sed
56 nihilominus lex regia limitanda est tripliciter. Pri-
mo,vt procedat in transactione super vera contro-
uersia,& lite facta,vt verba eius legis insinuant cum
in principio , sic ait : verdaderos pleytos mueuen,
&c. Veluti siquis paternæ hereditatis peteret portio
nem,qua certè controuersia nihil ex parte Rei iniu
stius,transactio igitur super huiusmodi iniqua & in-
dubia lite facta rescinditur proculdubio , si læsio
enormis cōtingerit vltra dimidiam,imo etiam si iu
rata fuerit,rescindetur propter enormissimam læsio
nem multo maiorem dimidia , prout vidi in regia
cancellaria Pinciana in praxi obtineri, vt memini
in meo dialogo.2.p.cap.20.numer.10.†Secundo eā
57 l.34.limitat ibi Grego.Lup. quoties lite nondū mo
ta fuerit facta transactio,quia tunc non habebat no-
titiam iuris sui,quare censet hac in specie transactio
nem rescindi,saltem si læsio enormissima intercces-
serit,quod verum non credo , potest enim trāsactio
fieri non solum si lis iam erat mota,verum & ante-
quam lis moueretur,vt in l.2.C.de transaction.& ibi
notant doct.quod timor litis mouendæ facit transa-
ctionem mouere, si ergo est vera transactio quanta-
cunque fuerit læsio non rescindetur, Tertio fallit in
muliere vel rustico,aut minore,transigentibus qui-
bus remedium legis nostræ & similium competit,
secundum Greg.Lup.in d.l.34.tit.14.par.5.gloss.1.
Quarto fallit,vbi aduersarius dolose instrumēta ab
stulit aut testibus impedimento fuit,vt in fine eius
legis excipitur,vel si fortè instrumenta celauit iuxta
doctrinam gloss.in l.sub prætextu.2.C.de transactio
Gre.Lupi in d.l.34.vltra hos casus hoc in regno,iux
ta præcitatam legem regiam, locus nō est remedio
legis nostræ.† Octauo limita cōclusionem nostram
58 non procedere,quoties quis grauatus est à testatore
rem vendere certo designato precio,tunc nimirum
locus non est remedio legis nostræ & similium, etiā
si læsio vltra dimidiam iusti precij contigerit, secū-
dum Bald.& Imo.in l.Imperator.§.si centū per text.
ibi.ff.de legatis.2.Bald.in l.si fideiussor.§.meminisse
per text.ibi ff.de legatis.1.& ibi Alexand. Aretin.&
Ias.Rom.in l.si quis cū aliter num.5.& ibi Alexand.
nu.10.& Claudi.nu.21.ff.de verb.oblig.Fab.de em-
ptio.& vend.q.8.principali num.23.Tiraq. lib.2.de
retractu in fin.numero.5.& 9.Crementin. in dict.l.
2.C.de rescindenda.venditione.6.limitat.& 28.am-
plia.& ibi Pinel.2.p.c.1.n.19.& ibidem dom.Anto-
ni.Padilla numer.64.Anton.Burg.in d.cap.cum cau
sa limi.1.de emp.& vend. Omnes tamen superius
citati hoc intelligunt vbi testator,vt dixi,designauit
precium,quia quod plus valebat donare visus fuit,se
cus si nullum designauit precium,tunc etenim si vē
dens lædatur,remedio legis nostræ & similiū locus
est secundum præcitatos doctores.† Nono huic re-
59 gulæ locus non est in quasi contractu, qui perficitur
ex cōsensu vnius,vt in aditione hæreditatis, qua hæ
res solus quasi contrahit cum creditoribus.§.fi. inst.
de hæred.quali.& differen. hanc siquidem in specie
hæres ipse prætextu læsionis vltra dimidiam nō po-
terit se eximere a soluendis debitis , nisi ob benefi-
cium inuentarij excusetur,lex siquidem nostra,& d.
l.2.

l. 2. & similes procedunt in actu; qui perficitur consensu duorum, non vnius tantum secundum Petr. de Anchar. Imol. & Anton. de Burgos in d. c. cum causa. 17. limi. de emp. & vend. cui sententiæ adstipulatur nimis quæ diximus supra hac eadem glos. num. 2. †
60 Decimo fallit in eo, qui consensit alteri vendere rem suam, nam licet precium participauerit, non poterit hoc remedio vti, quia soli venditori competit ex sententia Bald. in dicta. l. 2. num. 24. C. de rescinden. vendi. quem ibi sequitur d. Antonio. Padilla nu. 67. & Anto. Burgen. dicto c. cum causa limit. 18 de emption. & venditio. argum. text. in l. si pater. ff. de manumi. vind. & l. aliud est vendere. ff. de regu. iuris Tiraquel. lib. 2. de retractu. §. 1. glo. 9. numer. 10. Aymon Crauette allegans Decium in l. cum filio numer. 39. ff. de legatis. 1. Rimin. in princip. insti. de donation. num. 50. † Vndecimo fallit in permutatione beneficiorum, vt probaui hac eadem lege in glossa. 7. numer. 1. limita. 12. prout limitaui supra glossa. 6. numero. 4. limita. 31. non procedere in officialibus, vt in l. 3. infra eodem vbi dicā. † Sed an hæc lex procedat
61 in assecurationibus mercatorum: quæ licitæ sunt in foro animæ, vt pro assecuratione pecuniam quis accipiat iuxta. l. 1 & l. cum proponas C. de nautico fœno, & hanc esse communem attestatur frater Domini. à Soto libro. 4. de iustitia & iure quæstio. 5. artic. 2. & videtur nō esse locū in eis huius legis & similiū remedio, nisi enormissima lęsio cōtigerit, vt latè probat Bembenutus de Straccha in tracta. desponsionibus parte vltima versiculo quæro igitur facta est sponsio, numer. 4 & sequentibus pag. 197. Sed contrarium, imo quod considerato dubio euentu locus sit huius legis remedio, si quis lædatur vltra dimidium vno obulo, tenet optime Petr. Santerna in tractatu de assecurationibus & sponsionibus mercatorum. 3. part. numero. 4. & dom. Antoni. Padilla in dicta. l. 2. C. de rescinden. venditio. num. 25. † Et nume
62 ro. 26. hoc extendit, vt procedat, si quis pecuniam ab eo, pro quo fideiussit, accepit, vt pro eo fideiuberet: nam si habita ratione dubij euentus atque periculi, quod huic fideiussori ex facta fideiussione, posit obuingere, fideiussor hic decepisset debitorem, posset debitor contra eum agere remedio legis nostræ & dict. l. 2. C. de rescindend. vendit. At si intra dimidiam iusti precij fideiussor pecuniam pro vadimonio accepisset, potest eam iure optimo retinere. l. si remunerandi. §. Mantus Paulus ibi mercedem pactus ob suam fideiussionem. ff. mand 2. l. hoc iure. §. 1. ff. de donatio. vbi hoc notant Bartol. & alij. l. antiquæ in principio ibi, aliquid accipiens vt sese interponat. C. ad Velleyanum vbi eum text. notat Baldus 1. notab. & testatur hanc communem opionem esse Carol. Molin. de vsur. quæstion. 31. quamuis eam improbet dom. Didac. Couarruu. lib. 3. resolutionum capit. 2. numer. 6. cum concordantijs a dom. Antoni. Padilla citatis dicta l. 2. numer. 27. C. de rescinden l. venditio. hæc opinio confirmatur & conuestitur ex his, quæ dimus supra hac eadem glossa numer. 9.

GLOSS. IX.

1 *Læsionis vltra dimidiam remedium competit in venditione per subhastationem facta vel coram iudice, & num. 2.*

2 *Lex. 1. C. de præd. decurio, explicatur. Subhastatio publica vel iudicis decretum non impedit remedium legis nostræ & similium, ibi lem.*

1 *Aunque se haga por almoneda.* Nota text. singularē, quod remedium. l. nostræ & similium locum habet etiamsi res vendatur in publica subhastatione, atque etiam in venditione decretum iudicis continente, cuius decisio tollit ambiguitatem opinionum, Bar. enim in l. 1. numero. 4. & ibi Plat. numero. 2. C. de præd. decurio. libro. 10. dicebant, quod si in contractu interuenerit decretum iudicis, non auditur læsus prætextu læsionis, idem voluit Angel. in lege precia rerum numero. 3. ff. ad legem Falcidiam, & in l. 1. numero. . C. de præscript. 30. vel. 40. annorum, & in repeti. l. sciēdum numero 12. ff. de verborum obligatio. hanc dixit magis communem Deci. consilio. 210. numero. 8. probatur lege styli. 220. Corne. consilio. 56. libro. 3. Paul. Castr. securè in dicta. l. 2. numer. 5. versiculo alia limitatio. C. de rescindend. venditio. † Alij dicebant contrarium, imo
2 quod decretum iudicis vel publica subhastatio non sint impedimento, quin locus sit huius legis & similium remedio, vt in l. si quos vbi id expendunt glossa & docto. communiter C. de rescindend. venditio. Ludoui. Roman. in dicta. l. si quis cum aliter numero. 8. & ibi Alex. nu. 16. ff. de verb. obliga. Panor. in d. c. cum causa nu. 6. & ibi cōmuniter doct. vt ibi attestatur Ant. Burgen. 6. limita. nume. 27. de emp. & vend. Ange. de Aret. in §. si quis agens nu. 3. insti. de actio Crem. in d. l. 2. nu. 10. Cagnol. nu. 158. q. 23. dicens hanc esse veram & cōmunē opinionē & Pinel. 2. par. capit. 2. nu. 18. & 25. & dom. Anto. Padilla nu. 30. Antoni. Gomez qui hanc esse veram & communem asseuerat tomo. . variarum resolutionum capit. 2. numero. 23. † Respondetque ad.
3 l. 1. C. de præd. decurio. vbi non præsumitur læsio in venditione authoritate iudicis seu in publica subhastatione facta, vt ex ea expendunt Plat. ibi, & Ange. in l. sciendum numero. 12. de verborum obligatio. & in locis supra citatis, quoniam etsi in dubio dolus vel deceptio non præsumatur in venditione coram iudice facta, si tamen verè læsio interuenerit vltra dimidiam, & hoc per probationes constiterit, rescindetur nimirum venditio, vel ad æqualitatem reducetur, quod pulchra ratione confirmat Anto Gomez, nam licet in alienatione rei minoris immobilis requiratur decretum, quamuis solemniter interueniat, si tamen minor sit læsus, poterit nihilominus restitui in integrum. l. si quidem. C. de præd. mino. idem ergo erit si maior fuerit læsus vltra dimidiam iusti precij, hanc sententiam cōfirmat lex nostra, quæ, vt dixi tot sustulit ambiguitates, de quibus latè agit Arius Pinelus in dicta. l. 2. 2. part. capit. 2. numer. 18. & pluribus sequent. & numer. 25. & deinceps. Limitatur tamē hæc legis

legis nostræ decisio, nisi emptor fuerit compulsus emere per iudicem, vt in l.6.infra eod.vbi dicam in gloss.1.

GLOSS. X

1 *Remedium l.2.C.de rescindend.vendit.& similium finitur elapso quadriennio iure regio.*
2 *Remedium l.2. an dicatur officium iudicis, & nu.seq.*
3 *Remedium d.l.2.an dicatur restitutio in integ.ex clausula generali?*
4 *Remedium d. l.2. an sit actio ex contractu bonæ fidei cuius rescissio petitur?*
5 *Remedium.d.l.2 an sit actio ex cōtractibus stricti iuris? an condictio indebiti?*
6 *Remedium d.l.2,an sit condictio ex lege? cōtra communem,quod sic.*
Condictio ex l.quando competat? ibi.
7 *Remedium d.l 2.durat iure communi.30.annis,iure Lusitano.15.annis, iure Francorū, 10.annis.*
8 *Remedium.d.l.2.an sit perpetuum, si per modum exceptionis proponatur?*
Exceptio quando reddit perpetuum, quod per actionem erat temporale? ibi.

K *Hasta en quatro años y no despues.* Nota ex.l.ista quòd actio competens ad rescindendum contractū propter læsionem dimidiæ iusti precij finitur quadriennio,non enim potest elapso quadriennio intentari.† 2 Ex quo approbari videtur opinio quorundam antiquorum maximè Alberici num.5.in d.l.2.C. de resein.len.vendi.Petr.& Cyn.. quæstion.ibidem,quod sensisse visus fuit Bart.in l.quæ sub conditiones.§.vltim.n.2.ff.de cond.institu.quod durat quadriennio. l.superuacua.C.de temp.in integ.resti.quorum opinio fulcitur ex l.officio.ff.de contrah.emp.vbi quando emptor fuit in precio deceptus, iudicis officio precium illud minui oportet,appenditur etiam textu.in d.l.2.C.de resc.vend.ibi,recipias authoritate iudicis interueniente.At vbi verba legis diriguntur ad iudicem,officium competit iudicis, vt constat ex glo.in l.si soror inverbo restitu C.de colla.quam ibi notant omnes, alia in l. si res obligata in verbo suo tempore.ff.de legatis.1.alia in l.cū satis inverbo per iudicem.C.de agrico.& censi.vbi id notat Bar. num.10.quam traditionem receptam esse affirmat Ripa.in l.1.num.20.C.de eden.Curti.in l.si pascē la pecora nu..C.de pac.d.Anto.Padi.in d.l.2.nu.45. C.de rescind.vend.†Alij sentiunt,restitutionem hac 3 in specie competere maiori ex clausula generali, siqua mihi iusta causa esse videbitur, quod & sentiūt, qui tenent,officium iudicis competere num.præcedenti citati,sed hoc improbat Alex.cons.92.num.8. lib.1.†Glos autem magna in d.l.2.communiter re4 cepta ait,actionem ex contractu eodē competere in contractibus bonæ fidei,solet enim actio ex eodem contractu competere proipsius contractus rescissione,vt in l.sed Celsus.§.si fundus.ff.de contra. emp.l. exempto.§.is qui vina.ff.de actio.emp. cui opinioni subscribunt Bar.in d.l.2.q.1.Bald.& Sal.q.1. qui hāc esse cōmunē attestatur,& iterū n.18.sequitur eā Pau. Cast.n.12.Pant.Crem.n.174.Pinel. cōmunē dicit. 2. p.c.1.n.26.d.Ant.de Padil.n.45.vbi alios citat, eāq; cōmunē testantur Corn.consf.27.n.3.lib.4. Bald. de præscriptio.1.p.4.partis princ.q.16. Cui sententiæ nō ob.stat tx.in d.l.officio.ff.de cont.emp.quippe qui loquitur in officio iudicis mercenario, quod semper deseruit actioni intētatæ,ita eū tex.intelligit Augustin.Bero.in c.cū dilecti nu.11.de emp. & vend.& d. Anto.Padil.in d.l.2.n.46.C.de resein.vend. † In cō5 tractibus autē stricti iuris nō cōpetit actio ex cōtractu,vt resoluit Fulg.in.d.l.2.n.4.Alex. in.l. si quis cū aliter n.6.in fi.& ibi Claudi.cōsi.1.vers.ex prædictis, Anto.Burgen.in.d.cū causa n.15.de emp.& vend.Afflì.in.c.1.n.86.de feudo dato in vicē legis cōmisso. Gre.Lup.in.l.56.in verbo menos ti.5.par.5.cōmunē esse attestetur Finel.in.d.l.2.1.part.c.3.n.6. & 8. vbi dicit receptius esse,vt cōpetat hac in specie condictio in debiti,vt tradit Cagno.in.d.l.2. nu. 66. & 68. Alex.& Claudi.in d.l.si quis cum aliter per tex. in.l. qui exceptionē.ff.de cōdi.in debi. cui respondet Pinel.d.n.8.& bene iudicio meo,quare si teneamus cōmunē opinionē,tenet ipse,hoc etiā casu dādam esse 6 actionē ex eodē cōtractu.† Sed quod verius puto,cēset Pinelus ibi nu.9.in contractibus tum bonæ fidei, tum etiam stricti iuris cōpetere condictionem ex.d. l.2.quæ vt diximus,nouum remedium inducit alijs anterioribus legibus incognitum,vt probauit latius Pine.1.par.c.1.post.Ang.& quosdā antiquos in.l.si id quod aurum.ff.de verb.obliga.& quia obligatio non resultat ex tenore cōuentorū,sed potius ex quadam æquitate,atq; ideo congruūt omnia, quæ lex exigit ad dādā cōdictionē ex lege, vt cōstat ex.l.1.ff.de cōdidicti.ex lege.cuius verba sunt, *Si obligatio lege noua introducta sit,nec cautū sit quo genere actionis experiatur,ex lege agēdū est.* † Iure autē cōmuni triginta 7 annorū spacio remediū hoc extinguebatur, secundū Bar.& reliquos in.d.l.2.C.de res.vēd.gl.& doct.in.d. c.cū causa de emp.& vend.Bald.de præscri.4. par.q. 16.sed apud Lusitanos hoc tēpus redactū est ad quindecim annos ex ordin.li.4.ti.30.§.1.apud Gallos verò ad decē annos restrictū est ex cōstitutione Ludo. 12.vt refert Carol.Molin.in consue. Paris.ti. 13.§.5. n.57.Apud nos verò magis fuit restrictū, nempe,ad quatuor annos,vt hic statuitur refert Anto.Gom.in lib.de contractibus.c.2.n.22.ad fi.& d.D. Cou.libr. 2.resol.c.4.in fi.& Ari.Pin.in d.l.2.p.2.c.3.nu. 26.dicens hāc restrictionē prudenter factā fuisse, cū huius actionis vis cōsistat in valore rerū,qui tēpore mutatur,vt docet experiētia & iuriscōsultus in l.precia rerū.ff.ad l.Falc.nec videtur,inquit,suspitione fraudis carere,qui post longū tēpus se lesum quæritur,& quia in praxi agnouimus falsas probationes eorum, 8 qui lōgo post vēditionē tēpore eas faciūt.†Sed quid si remediū per modū exceptionis proponatur? veluti si ab emptore preciū petatur post elapsū quadriēniū,atq;emptor se defēdat,dicēs ad preciū nō teneri quia deceptus fuit vltra dimidiā iusti precij,atq; id exactē ꝓbet,nūquid huiusmodi exceptio elapso quadriēnio ꝓponi possit?ꝙ videtur,eo ꝙ actio de dolo quæ biēnio finitur, si in vim exceptionis ꝓponatur perpe

perpetua est, vt in l. pure. §. vlt. ff. de doli excep. & ibi notant docto. Sed nihilominus hac in specie cōtraria sententia verior est, imo quod post quadriennū proponi non posit in vim exceptionis, quoniam exceptio in nostra specie non nititur proprijs viribus, sed virtute actionis competit: quare nimirū si sublata actione tollatur & exceptio, arg. l. vlt. ff. rem rat. hab. Bart. in l. 2. n. 3. & ibi Soc. n. 5. ff. de excep. Anto. de Butr. Abb. Cardi. & Imol. in c. fin autē de rescrip. vbi Felin. nu. 5. versicul. temporalia limi. 6. Bar. in l. si pactum. C. de excep. tradens exemplum in compēsatione Bald. in l. licet. C. eo. tit. & in l. omnes. 2. lectio. C. de præscrip. 30. vel 40. anno. & ibi Ang. Paul. Cast. in l. nam & postea. §. si minor & ibi Ias. in fi. & docto. ff. de iure iur. Secus si exceptio fundata nō est in virtute actionis, sed nititur proprijs viribus, vt in exceptione pacti, iuris iurandi, vel doli, tunc nimirum est perpetua exceptio, vt in d. l. purè. §. fi. ff. de doli excep. & in l. licet C. de excep. docto. vbi supra. Ratio differētiæ est, quia prima in specie licet actori actionem habenti agere quando velit, in vltima specie nō vt doctores superius citati aduertunt, ex ratione expressa in d. l. pure. §. fi. ff. de doli exceptio.

LEY II.

Que los contractos y ventas de los mayores de veinte y cinco años, siendo sin dolo valan, aūque aya engaño, no siendo mas de la mitad del justo precio.

D. Enrique. IIII. en Madrid año de 1458.

Qualquier q̄ se obligare por qualquier contracto de compra o vendida, o troque, o por otra causa y razon qualquiera, o de otra forma, o calidad, si fuere mayor de veinte y cinco años, aunque en el tal contracto aya engaño, que no sea mas de la mitad del justo precio, a si fueren celebrados los tales contractos sin dolo, y con buena fee valan, y aquellos, que por ellos se hallan obligados, sean tenudos de lo cumplir.

GLOSS. I.

Laesio citra dimidiam iusti precij sufficiens nō est ad rescindendum contractum vēditionis & emptionis, vel alium similem.

a *Aunque en el tal cōtracto aya engaño, que no sea mas de la mitad del justo precio.* Concordat l. si voluntate C. de resc. vend. cuius verba sunt. †Hoc enim solum, quod paulo minori precio fundum venditum significas, ad rescindendam venditionem inualidum est, quod videlicet, si contractus emptionis, atque venditionis cogitasses substantiam, & quod emptor viliori comparandi, venditor cariori distrahendi votum gerentes ad hunc contractum accedant: vixque post multas cotentiones paulatim vēditore de eo quod petierat detrahente, emptore aut huic quod obtulerit addente, ad certum consentiant precium, profecto prospiceres, neque bonam fidem, quæ emptionis atque venditionis conuentionem tuetur, pati, nec vllam rationem concedere rescindi propter hoc cō sensu finitum contractum, vel statim, vel post precij quantitatis disceptatiōnē: nisi minus dimidia iusti precij, quod fuerat tēpore venditionis, datū est, electionem iam emptori præstita seruanda) hactenus Imperator, quibus cōsonat iuriscōsulti responsum in l. in causæ. §. idē Pōp. ff. de minor. & l. itē si precio §. fin. ff. loca. vbi naturaliter, licet contrahentibus se inuicem in precio decipere, de quorum intellectu latè egimus in l. præcedenti glos. 1. quare hic repete quæ ibi dixi.

GLOSS. II.

1 *Dolus si dat causam contractui stricti iuris valet contractus, sed rescinditur.*

Dolus si dat causam contractui bonæ fidei reddit contractum ipso iure nullum ibi.

2 *Dolus vt annullet contractum, debet esse talis, qui prudentissimos falleret.*

3 *Contractus omnes cum Principe facti censentur esse bonæ fidei, atque ideo si dolus eis dederit causam sunt ipso iure nulli.*

Contractus cum ciuitate celebrati sunt ipso iure nulli si dolus eis dederit causam ibidē.

4 *Dolus si incidit in contractu valet contractus, sed rescinditur actione de dolo.*

b *Sin dolo* Dupliciter consideratur dolus in contractibus, aut enim dat causam contractui, aut interuenit in contractu. Si dat causam contractui stricti iuris, valet ipso iure contractus, licèt doli exceptione rescindi posit. l. dolo vel metu. C. de inutili stipula. Si verò dat causam contractui bonæ fidei contractus est ipso iure nullus, & retractatur quatenus de facto processit. l. & eleganter, ibi, nullam esse vēditionem. ff. de dolo malo, iuncta glossa in cap. innotuit in verbo nullam, de electio. cum concord. per Viraq. traditis in l. si vnquam in verbo reuertatur nume. 202. C. de reuoc. dona. hanc distinctionē probat glos. in l. si dolo vbi Ang. de Perus. C. de resc. vend. glo. in §. actionum in verbo bonæ fidei insti. de actio. vbi Ang. col. 2. & Ias. n. 30. & Gomezius eā dicens n. 12. Zasi. n. 45. Cyn. in l. non dubium. n. 8. C. de legi. Imo. in c. cū dilecti n. 13. Pan. n. 6. & Ang. Beroi. n. 57. de emptio. & vend. Nicellus in concordia glossariū c. 13. Ioā. Igne in l. cōtractus n. 105. ff. de reg. iu. Ioā. Crottus in l. si is qui pro emptore. n. 14. ff. de vsuc. Bernard. Diez regul. 200. Cyn. in d. l. 2. 6. q. & ibi dom. Ant. Pad. nu. 2. C. de resc. vend. † Dolum hic accipe, quo prudentissimus etiam capi posset ex sententia Innoc. in c. cum

c.cum dilectus nu.2.quod met.cauf.quam singularē doctrinā sequitur Iaf.in l.interpositas n.4.C.de trāf. Gom.dicens cōmunē in 6 fuerat n.14.inst. de actio. dom. Ant.Padill.in d.l.2.n.5.& nu.6.dicit hanc distinctionē procedere iure Canonico,vt & dom. Did.
3 Cou.in regula poss.§.2.p.§ 6.n.5.de reg.iur.in 6. † Infert etiā n.7.idē dom.Padil.omnes contractus cū Principe celebratos,quibus dolus dederit causam esse ipso iure nullos,quippe qui benefidei esse censeātur, Alciat.de verb.signifi.lib.2.n.51.Ferd. Mencha. de succes.creatio.§.26.n.27.atq; idem censet in contractibus cū ciuitate celebratis,citat And.ab Exea de pact.n.407.† Quando autē dolus incidit in con
4 tractu,etiā si sit bonæ fidei, valet mero iure contractus,sed competentibus remedijs iuxta vniuscuiusque contractus subiectū rescindipoterit,vt in specie l.præcedentis,& legis nostræ,quæ concordat cum l. si dolo & l.dolus C.de rescind.vend.& l.57.tit.5.de emp.& vend.p.5.

LEY III.

Que los oficiales no puedan alegar engaño en las obras que tomaren.

D.Carlos Emperador y doña Iuana en Valladolid año de 1537.pet.85.

¶Porque los oficiales de canteria,y albañeria,y carpinteria, y otros oficiales toman obras de concejos y otras personas à hazer , y despues de hechos los contractos,o rematadas en ellos las obras,alegā engaño en mas de la meytad del justo precio, seyendo expertos en sus oficios, a de que resulta agrauio a los , que hazē las obras y dilacion. Porende mandamos, que de aqui adelante los tales oficiales no puedan alegar auer sido engañados en las obras de su arte b que toman a destajo,ò en almoneda, ni sobre ello sean oydos.

GLOSS. I.

1 *Officiales alicuius artis operas suas locantes remedio l.2.C.de resc.vend.vti non possunt.*
2 *Læsus qui circa rem versatur,an possit vti remedio l.2.C.de resc vend.*
3 *Læsionis vltra dimidiam remedium,an competat expertis & sagacibus.*

a *Seyendo expertos en sus oficios.* Nota singularem decisionē legis nostræ, quòd architectus vel lapicida latomus cæmentarius,vel faber tignarius,vel alij similes officiales operas suas locantes , etiamsi decepti fuerint vltra dimidiam valoris operum,non posse remedio legis.1.sup.eo.vti nec audiendi sunt,se deceptos allegantes vltra dimidiam,cuius ratio est , quia scire præsumuntur operum valorem tanquam experti,quod præseferunt verba glossæ nostre , expertos,en sus oficios,at scienti non fit fraus, nec per cōsequens competet remedium l.2.C.de resc. vend. &
2 l.nostræ,vt diximus latè sup.eo.l.1.glos.8.n.35.36.& seq.† Id quod sentire visus fuit Bal.in d.l.2.n.9.C.de resc.ven.negans eius legis remedium læso,qui circa rem versabatur eiusque notitiam habebat,quod tanquam receptum respondit Soc.cons.48. lib.4.& Deci.cons.583.& ibi Molin.alios citans & Cagn.in d.l. 2.n.145.licèt ibi reprehendat Pinel.1.p.c.2.n.17.†
3 Quibus etiam congruit,quod alij dicebant , remedium d.l.2.C.de resc.vend.non dari læso sagaci, & experto ob præsumptionem scientiæ, prout existimabat Crem.in d.l.2.nu.124.alios referens,& Marcus Mantua lib.1.locorū c.6.licet contrarium cēseat Pinel.in d.l.2.p.1.c.2.nu.19.nam ecce tex. expressum arcentem ab eius legis.2.remedio hominem expertum & sagacem.

GLOSS. II.

Ignorantia culpæ annumeratur in officialibus.

b *Engañados en las obras de su arte.* Quod nō præsumitur,turpe est enim officiali artem quam exercet ignorare,& per consequens valorē operis ab eo conducti:quare imperitia culpæ annumeratur,quia vt artifex cōduxit, vt in l.si quis fundum.§.Celsus.ff. loca.l. 10.& 12.tit.8.de locato par.5.

LEY IIII.

Que en los cōtractos las partes y los escriuanos pongan y declaren por estenso las mercaderias que venden.

Don Carlos Emperador y doña Iuana en Madrid año de 1534.pet.97.

Mādamos q̄ de aqui adelante en los cōtractos,a en que las partes se obligā por razō de mercaderias, se ponga y declare la mercaderia que se vēde por menudo y extenso:b por manera que se entienda,que es lo que se vende, y el precio que se da por ello,y por euitar fraude , mandamos a todos los escriuanos ante quien passaren los tales cōtractos, lo hagan y cumplan assi.c

GLOSS. I.

Contractus sumitur pro instrumento.

Que

a *Que los contractos.* Hic cōtractus sumitur pro instrumento publico, vt constat ex litera legis nostræ.

GLOSS. II.

1 *Obligatio sine causa & sine expressione mercium est nulla.*

b *Por menudo y extenso* Obligatio siquidem debet cōtinere causam, alias est ipso iure nulla. l. cum de indebito in fine. ff. de probatio. Bart. in l. qui sine numero 2. ff. de condi. indeb. si igitur non exprimit merces venditas minutim, vt hic dicitur, idem erit cum deficiat causa, die vt in glos. seq.

GLOSS. III.

Obligatio quæ non cōtinet merces speciatim an sit nulla?

a *Lo hagan y cumplan assi.* Quod si non fecerint, lex nostra non rescindit contractum, nec vllam imponit pœnam contra facienti, nisi dixeris hoc requiri pro forma, qua deficiente corruit actus. l. cum hi. §. si prætor. ff. de transactio.

LEY V.

¶ *Que ninguno de cosa que vendiere, pueda pedir por reales sino por marauedis, y la pena del que lo contrario hiziere.*

Don Fernando y doña Ysabel en Granada año de 1501. pragmatica.

¶ Mandamos que de aqui adelāte ninguna ni alguna persona, ò personas de estos nuestros reynos, ò fuera dellos, que en ellos esten de asiento, ò de otra manera, de qualquier estado, condicion, preeminēcia, ò dignidad que sean, no sean osados de pedir ni demandar por ninguna de las mercaderias, ni mantenimientos, ni proueymientos, ni otras cosas algunas que vendieren y contratarē en qualquier manera, por reales, ni por medios reales: saluo que ayan de pedir è pidan por marauedis por las dichas cosas q̄ vendieren y contractarē assi en qualquier manera: so pena que la persona ò personas que lo contrario hizieren por esse mesmo hecho sin preceder à ello ni para ello otro conoscimiento de causa, ni otra sentencia ni declaracion alguna ayan perdido y pierdan la mercaderia o mercaderias, mantenimientos, ò proueymientos, ò otras qualesquier cosas, que assi vendieren porque pidieron los dichos reales, ò medios reales, y sea repartido en esta manera, la tercia parte para el que lo accusare, y la otra tercia parte para el juez, que lo sentenciare, y la otra tercia parte para nuestra camara y fisco. Y mandamos a las justicias de nuestros Reynos, y a cada vna dellas en sus lugares y jurisdictiones, q̄ assi lo guarden y cumplan en todo y por todo, como de suso se contiene, y contra ello no vayan ni passen, ni consientan yr ni passar en tiempo alguno, ni por alguna manera.

GLOSS. I.

1 *Pœna vbi imponitur ipso iure an sit opus sententia declaratoria criminis commissi.*
2 *Sententia non requiritur, vbi pœna ipso iure imponitur, sed tantum commissi criminis declaratoria.*
3 *Pœnam ipso iure impositam, ante sententiam declaratoriam, non tenetur quis luere in foro conscientiæ.*
4 *Lex nostra explicatur.*
Pœna vbi imponitur ipso iure, impeditur bonorum quomodolibet applicatorum alienatio eodem numero.
Canonis latæ sententiæ effectus. 46. remissiuè, ibi.

a *Ni otra sententia ni declaracion alguna.* Nota tex. singula. rē pro opinione eorū, qui cēsent, quod pena apposita ipso iure, opus nō sit alio iudicis ministerio, sentētia, vel declaratione criminis commissi, antequā procedatur ad executionē, hi sunt Dom. in cap. vbi periculū. §. præterea in penu. nota. per illū tex. de elect. in 6. & cōs. 136. ad fin. per tex. in c. pro humani de hom. lib. 6. & ita dicit voluisse Host. & Ioā. And. in c. cōmissa de elect. co. li. Ias. cōs. 21. col. 3. vers. adhoc respōdetur, citāt glo. in l. in amissione. §. qui deficiūt ff. de c. dimi. dicentē. quòd canō latæ sententiæ habet vim sententiæ hominis, vbi Bald. dicit esse notandā, quia raro inuenies similem, Ange. consil. 59. & quod voluit glos. in Clementin. multorum ad finem de pœn.

Digitized by

pœn.& ibi Imo.& Card.Floren.& Bald. in l.adolescente.C.in qui.cauf.integ.resti. non est necess.quod non est necessarium ministerium iudicis, vbi lex ipso iure producit effectum cum alijs per Tiraq. congestis in l.si vnquam in verbo reuertatur num. 317.
2 C.de reuocand. dona. † Verùm in oppositum se habet communis & receptior sententia, quòd licèt hac in specie cùm pœna imponitur ipso iure,non requiratur sententia,quæ eam irroget pœnam requiritur tamen sententia declaratoria facti vel commissi criminis,ex quo pœna ipso iure lata est, per text. in l.eius qui delatorem & ibi Bart.ff.de iure fisci. & in c.cum secundum.§.confiscationis, de hæreti.lib. 6.vbi Ioann.Andr.& alij, idem voluerunt Archiac. Ioan.And.Petr.Anchar.& Phili.Fran.& Domi. in c. 2.de præscriptio.li.9.& in c.fœlicis.§.nullus de pœn. in 6.& in c.1.de homi.eod.lib.Paul. le Lez. & Zenzel & Cardi.Florent.1 ;.notab.in Clement.1. de pœna,Ange.consi.256.ad finem Domi. sibi contrarius consi.12.Alexand.& Iason de alij in l.si quis maior. C.de transactio.Feli.in cap.Rodulphus num. 15.de rescrip.& in cap cum non ab homine numer.9.& seque.de iudi.Deci.in authen.caussa.notab.C de sacrosan &.ecclesi.Matthæ. Afflict.in constit.Siciliæ in p.Com s.4.notab.Alcia.in l. postquam in verbo ...ritú.C. de pac.& in l.si quis maior verbo mox. C.de transact.latissimè Hyppol.Mar.in practica criminali.§.aggre lior num.105.cum multis sequen. & in rub.ff.ad l.Cornel.de fals.nu.24.& seq.Steph.Bertran.consi.77.num.5.lib.1.& cons.92.in fi.lib. .& cons.330.colum.1.eod.libr.3.Tiraque.plures citans in d.l.si vnquam in verbo reuertatur num. 18 C. de
3 reuocan.dona.† Quæ vsque adeo vera sunt,vt etiam in foro conscientiæ.quis non teneatur luere pœnam donec sententia declaratoria delicti feratur, vt ex receptiori sententia resoluit Iacob.Septimacen. de institutio.Catholicis.cap.9.num.3 .dom.Did. Couarr.desponf.2.part.capit 6.§.8 numer. 6. dom.Anton.Padilla in l.si quis maior num.48.C. de transa. contra Alfons.de Castro Marti. Azpilcueta,& alios
4 ab ipsis citatos.† Sed & lex nostra inferius hoc probat,dum applicat tertiam pœnæ partem iudici, qui causam definierit sententia promulgata,ibi.*otra tercia parte para el juez que lo sentenciare*, quid ergo respondebimus,ad verba glossæ nostræ. ibi,*ni otra sentencia in declaracion alguna* hoc crederem , ita esse intelligendum,vt quoad plures iuris effectus sententia,nec declaratio necessaria non sit. Et in primis,vt post commissum delictum bona illa seu merces vendita: non seruata forma legis nostræ,alienari non possint,& si alienentur alienatio sit nulla,& a fisco possint reuocari,vt censent Cyn.& Bald.in auth. incæstas. C.de incæst.nupt. Arch. in l.Zenzeli.Ioan.Andr. Petr. de Ancharra.Domi.& Phili.Franc.in cap.cum secundum post prin.de hæreti.lib.6.Bart.in l.post contractum nu.2.& ibi Paul.à Montepien in repe. 18.colum.versi.circa secundum tempus,& iterum.20.colu.versi.3.principaliter.ff.de donatio. Ange. in l.si quis posthac. limita.C de bon proscripto. Tiraq. plures citans concord. in l. si vnquam in verbo reuertatur num. 267.vbi & pluribus num.præced. & seq.46.effectus enarrat canonis latæ sententiæ.

LEY VI.

¶ Si los compradores fueren apremiados a comprar, que no aya lugar el remedio del engaño en mas de la mitad del justo precio.

Don Iuan Primero en Soria era de 1418. peticion 3. vease la peticion. 64. de Madrid Años de 1534.

¶ Mãdamos que la ley primera de este titulo se guarde, saluo si la vendicion de los tales bienes se hiziere contra voluntad del vendedor,y fueren compelidos e apremiados compradores a para la compra,y fueren vendidos por apreciadores e publicamẽte:b que en tal caso,aunque aya engaño de mas de la mitad del justo precio,no aya lugar la dicha ley.

GLOSS. I.

1 *Datio in solutum dupliciter, fit quædam est voluntaria, & quædam necessaria.*
2 *Datio in solutum voluntaria venditioni æquiparatur & num.4.*
Læsionis vltra dimidiam remedium locum obtinet in datione in solutũ voluntaria,ibidẽ.
3 *Læsione vltra dimidiam in datione in solutũ voluntaria contingente,quod dedit læsus repetet,nec dabitur conuẽto electio, de qua in l.2.C.de rescind.venditio.*
4 *Datio insolutum necessaria quæ dicatur?*
Datio in solutũ necessaria nõ cõprehẽditur sub statutis loquẽtibus de vẽditione,ibidẽ.
5 *Læsionis vltra dimidiũ remedio locus non est in datione in solutũ necessaria à iudice facta, & quare?*
Datio in solutũ est necessaria respectu emptoris & venditoris,ibidem.
6 *Datio in solutũ necessaria, an venditioni vel dationi in solutũ volũtariæ comparetur?*
Alienari prohibito id quoq; cẽsetur prohibitũ sine quo alienatio fieri nõ potuit,ibidem.
Necessariũ nõ dicitur, quod habuit principiũ voluntarium,ibidem.
Alienatio quæ habuit causam vetustiorẽ dicitur necessaria ibidem.
Datio in solutum necessaria iure regio venditioni comparatur.
Lex nostra appenditur,ibidem.
Exceptio debet esse de comprehensis sub regula,ibidem.

Com-

2 *Compeli.los è apremiados compradores.* Dupliciter cõ
siderátur datio in solutum. Primò quoties spõte dat
aliquis creditori suo rem aliquam in solutum, nem-
pe, si debebat centum Titio, fundum ei tradidit cen
tum æstimatum. Nam cum fundus soluendi causa da
tur, datio in solutum propriè appellatur, vt in l. vel
soluẽdi. ff. de publicana in rem actio. idem cum pro
soluto datur, vt in l. eleganter in principio. ff. de pig
2 nora. actio. † Hæc in solutum datio venditionis
vicem obtinet, quoties datur species æstimata loco
pecuniæ, vt in l. si prædium. C. de euictioni. d. l. elegã
ter, vbi eam in hoc expendunt Bartol. Bald. & Paul.
Castren. ff. de pignorati. actio. l. vltima. ff. ex quibus
caus. in possessio. eatur. l. si plus versiculo & si iussu,
ff. de euictionibus. l. 4. §. de illo versiculo idemque fo
re. ff. de vsucapionibus. l. apud Celsum. §. si quis au-
tem versicul. auctoris. ff. de doli exceptio. l. senatus
in princip. ff. de legat. 1. vbi latè doctor. And. de Ba-
rulo in l. 1. C. de fund. patrimo. lib. 11. & vbique No-
stri hoc conclamant, ex eoque multas decidunt quę
stiones, quos Tiraquel. refert libr. 1. de retractu. §. 1.
glos. 14. num. 4. Ex quo nostra in specie locum esse le
gi. 2. C. de rescindenda venditione, vt datio in solu-
tum voluntaria rescindatur ob enormem læsionem,
quæ in precio obuenit vltra dimidiam iusti precij,
tenuit expresse Ioan. Andr. ad Speculato. in titulo
de iudicijs in quarta parte. §. sequitur versicul. 2.
cuius doctrinam intelligit Fabia. à Monte Sabini in
tractatu de emptione & venditione quęstion. 8. prin
cip. nume. 9. paulo ante finem in datione in solutum
voluntaria Paul. per text. ibi in l. si quis aliam colu. 2
versiculo. adde tertium. ff. de solutioni. Carol. Mo-
lineus in consuetudinibus Parisien. §. 33. gloss. 5. foli.
3 172. † Verum hac in specie si debitor læsus sit vl-
tra dimidiam in æstimatione rei, quam dedit in so-
lutum, vel ex errore sibi subueniendum sit, poterit
præcisse rem datam repetere offerens quod iuste de
bebat. Nec audietur creditor volens rem retinere, &
quod vltra debitum accepit restituere, quoniã hac
in specie magis succurritur debitori ex alijs iuris,
regulis, quam ex remedio dict. l. 2. C. de rescindenda
venditione: & quia contrahentes non intendebant
vendere vel similem contractum inire, sed debitum
exsoluere, quod probatur ex textu egregio in l. si nõ
sortem §. si centum. ff. de cõdictione indebiti. quem
ibi extollit Paul. Castr. & Matth. Afflictis decisi. 178.
numer. 8. Pinelus hoc ex eo colligens in l. 2. part. 1.
4 cap. 4. num. 9. in fine. C. de rescind. vendit. † Secundo
dicitur datio in solutum necessaria, de qua lex no-
stra loquitur, quæ fit à iudice pro executione rei iu-
dicatæ, iuxta tex. in l. cum fidei heres ff. de fideicom.
liberta. & licet datio in solutum voluntaria vendi-
tio appelletur, vt in l. in numerationibus in princi-
pio ff. de solutio. quoties autem a iudice adijcitur
in causam iudicati, non habet venditionis nomen,
sed addictio dicitur creditori facta. l. a Diuo Pio. §.
si pignora. & sæpe aliàs in eadem. l. fin. de re iudica-
ta, vt annotatum fuit ab Alexand. consilio. 52. colu-
na. 1. libr. 1. Tiraquel. libr. 1. de retractu. §. 1. gloss. 12.
numer. 8. quare huiusmodi datio in solutum necessa
ria non comprehenditur in statutis loquentibus de
venditionibus secundum Albericus. in leg. sena-
tus in principio. ff. de lega. 1. Roma. consil. 107. Iaso.
in l. cætera. §. sed si separauit numero 10. ff de lega-
tis. 1. Deci. consi. 160. Gozadin consi. 03. numero
21. cum concordant. à Boerio congestis in consue-
tudini. Vituricen. titul. de retraictz. §. 3. Tiraquel.
dict. gloss. 14. numero 9. Sed nec in prohibitione
alienationis continetur venditio necessaria. l. peto.
§. prædium & ibi Albericus & alij. ff. de legatis. 2.
cum concordantijs à Tiraquel. citatis dict. gloss. 14.
5 numero 10. † Cum igitur hæc addictio, seu da-
tio in solutum à iudice facta, sit necessaria ex parte
venditoris, quippe qui compellitur per iudicem
exequentem rem iudicatam, rem publicè vendere,
vel emptoribus deficientibus, creditori in solutum
dare, vt in l. à diuo Pio. §. si pignora & ibi notatur.
ff de re iudica. l. vlti. in fin. titu. 27. par. 3. est etiã ne-
cessaria respectu creditoris, cogitur siquidem rem
aliquam æstimatam recipere loco quantitatis sibi
debitæ, si in pecunia soluere nequit debitor quan-
titatem, vt in authenti. hoc nisi debitor. C. de solu-
tio. l. 3. titu. 14. par. 5. licet regulariter aliud pro alio
inuito creditori solui non possit, vt in. l. 2. §. mutui
datio. ff. si cer. petatur, vbi Iaso. plures addit limita-
tiones, & in dict. capi. 3. titu. 14. par. 5. Cùm inquàm
ex parte debitoris & creditoris sit adiudicatio seu
datio in solutum necessaria, nimirum si in ea locus
non sit remedio. d. l. .C. de rescindenda venditione
& similium, licèt læsio excedat dimidiam iusti pre-
tij, vt hic statuitur, atque idem fieri debere iure cõ-
muni asseruit Bald. in. l. ordo numero 6. C. de execu-
tione rei iudicatæ. Imola in. l. pretia rerum numero.
3. ff. ad. l. Falcid. Lud. Roma. in. l. si quis cum aliter
nume. 11. & ibi Alexander numero 18. & Areti. nu-
mero 5. ff. de verborum obligationi. Anto. Burgen.
in cap. cum causa numero 45. & in capi. cum dilecti
numero 27. de emptio. & venditio. Vincenti, & Ia-
so. numero 3. in. l. à diuo Pio. §. si pignora per tex. ibi.
ff. de re iudica. Pabia à Monte in tractatu dè em-
ptione & venditione. quæst. 8. princip. nume. 9. An-
ge. consil. 142. in fin. Angel. de Aretio in §. sequens
numero 3. insti. de emptio. & venditione Petr. Re-
buffus. 2. tomo ad. ll. Gallicas tracta. de recissionibus
contractuum glo. 15. nu. 41. Cremen. in dict. l. 2. nu.
109. & ibi Pinelus attestatur hanc esse receptiorem.
1. par. cap. 4. num. 10. licèt Cagnol. ibi num. 163. C.
de rescindenda venditione teneat contrarium post
Oldrald. Ioan. And. & Claudi. per eũ citatos, Petr.
Dueñas sequitur Bald. & communem in regula. 187.
casu. 10. ita intelligens doctrinam Bar. in. l. 1. C. de
prædi. decurio. lib. 10. quem ibi sequitur Ange. & in.
d. consi. 142. num. 2. & est tex. in. l. 220. in fi. in legibus
styli, quod magis probatur ex ratione in glos. sequẽ.
6 statim dicenda. † Sed quod num. 4. diximus, datio
nem in solutum necessariam ob debita venditoris
non esse venditioni vel dationi in solutum volunta-
riæ similem, non est omnibus in confesso. Plures nã-
que asseuerant venditioni voluntariæ cõparari, factũ
quippe iudicis censetur factum partis. l. si ob cau-
sam. C. de euictioni. cum concordantijs à Tiraquel.
congestis lib. 1. de retractu. §. 1. glo. 14. nu. 13. & 14. at
que ideo venditionem esse censeri quorũ sententiæ
Tira. accedit. d. nu. 14. post principium, & quia alie-
nare prohibitus, id quoque ei censetur interdi-
ctum, ex quo alienatio sequitur etiam ex legis vel

statuti dispositione, quasi nihil intersit, alienes, an id facias, ex quo alienatio sequitur. l. codicillis. §. matre & ibi Barto. ff. de lega. 2. cum concordan. à Tiraqu. congestis dict. numer. 14. necessarium enim non dicitur, quod habuit principium voluntarium secundum Bal. cons. 20. libr. 2. Tiraq. d. loco num. 15. quãdo autem alienatio habuit causam vetustiorem, nõ censetur alienatio voluntaria, sed necessaria, vt ibidem Tiraq. probat num. 16.
7 † Verum iure nostro regio huiusmodi iudicialis adiudicatio in solutum ab ipso iudice facta venditioni similis est, vt in l. vltim. in fin. ibi, *Deue el juzgador otorgarla al vencedor como en manera de compra*. titul. 27. part. 3. & conuincitur clarè ex lege nostra, quandoquidem exceptionem tradit regulæ. l. 1. supra eod. quæ in venditione & alijs similibus contractibus loquitur, de ipsis ergo lex nostra necessario loquitur, cum exceptio debeat esse de comprehensis sub regula, nam vana est exceptio, quæ non prædicatur de eo, quod regula comprehendit. l. 1. vbi Barto. & docto. maximè Deci. nu. 20. ff. de regul. iur. Euerard. loco. 3. versi. 2. d. D. Couarru. lib. 2. resolu. cap. 5. num. 4. Ratio ergo exceptionis est, non quod alienatio necessaria venditio nõ sit, sed quia est necessaria ex parte debitoris & creditoris, & cum alijs solemnitatibus in glo. sequenti. dicendis facta, quare nimirum lex præsumit nullam læsionem interuenisse, quæ præsumptio iuris est & de iure, contra quam non admittitur probatio, vt statim dicam.

G L O S S. II.

1 æstimatores eliguntur à partibus ad taxationem rei, quæ à iudice adiudicatur in solutũ. æstimatores & periti à iudice electi præuio iuramento declarare tenentur, ibid.

Datio in solutum fit creditori bonis æstimatis eisdemque subhastatis, si æmptores iusto pretio non inueniatur. ibi.

2 Læsio vltra dimidiam iusti pretij non allegatur in datione in solutũ necessaria, propter præsumptionem iuris, & de iure, quòd nulla læsio interuenerit.

Præsumptio iuris & de iure quomodo sit, & contra eam non admittitur probatio. ibi.

3 Lex nostra explicatur.

b *Por apreciadores publicamente.* Solent eligi æstimatores mandato iudicis ad æstimandam rem, quæ datur in solutum ab ipso iudice, vt refert Salic. in d. l. 2. numer. 23. versicul. & ideo hæc practica, qui præuio iuramento, parte citata, æstimationem faciunt, iuxta doctrinam Bart. in l. Theopompus. ff. de dote prælega. quam mire explicat dom. Didac. Couarru. libr. 1. resolut. capit. 13. & nos latissime in stylo Cancellariæ tit. 3. cap. 3. glos. 1. & sequentibus. Quare hic non repeto. optimus text. & ibi Bal. in l. 1. & 2. C. si in causam iudica. Vbi quando bona victi subhastãtur, & non reperitur emptor, qui res subhastatas emat iusto precio, eas adiudicabit iudex victori pro iusto pretio, præcedente peritorum æstimatione, & expertorum, notat Matth. Affl. & decis. Neapol. 358. num. 5. & 6. quibus addere poteris, quæ late dixi sup. eo. l. 1. glos. 1. nu. 20. & 21.
2 † Nota ex l. ista quod ratione adiudicationis in solutum necessariæ, & æstimationis ab æstimatoribus à iudice nominatis factæ inducitur quædam præsumptio iuris & de iure, quod nulla læsio interuenerit, contra quam probatio nulla admitti potest, etiamsi verè quis fuerit læsus vltra dimidiam iusti pretij. Dicitur enim præsumptio iuris, vt pote à lege introducta, & de iure, quia super huiusmodi præsumptione lex inducit firmum ius, & habet eam pro veritate, & tanquam super certo disponit iuxta dispositionem text. in capi. is qui fidem de sponsali. cum ibi notatis, & glos. in l. fine possidetis. C. de prob. explicat optime Alcia. in tractatu de præsumptio. 2. p. numer. 3. Ex quo num. 4. probat ipse, cõtra eã nulla admitti probationẽ, vt in l. antiquę C. ad Velleya. l. vltim. C. ad Macedo. l. vltim. C. arbitute. l. à diuo Pio. §. si pignora. ff. de re iudi. Specula. & Ioan. Andre. in tit. de præsump. §. 1. Sali. in rub. ff. de proba. Alex. in l. inter stipulantem. §. 1. ff. de verb. oblig. & in consi. 47. & 67. in fin. & 91. ad finem. libr. 6. & consi. 114. lib. 4. Roma. cons. 350. late Hippolit. Marsi. in l. 1. §. ad quæstionem in fine. ff. de quæstionibus.
3 † Ita fit in lege nostra, supponit enim lex læsionem vltra dimidiam interuenisse, ibi. *Que en tal caso aunque aya engaño en mas de la mitad del justo precio* & super cõperto firmum ius constituit & disponit quod non sit locus huic remedio, cum sic ait, *no aya lugar la dicha ley*, idem statuitur in l. 20. in fine titu. 7. de ordine iudiciario in causis reddituum regaliũ, infra lib. 9.

L E Y. VII.

¶ Como se puede sacar la heredad de patrimonio o abolengo, tanto por tanto.

Es la ley. 6. tit. 7. lib. 5. ordina.
Ley. 13. tit. 10. lib. 3. fori.

¶ Todo hombre que heredad de patrimonio, a o abolengo quisiere vender, y alguno de aquel abolengo b la quisiere comprar tanto por tanto: c aya la el, antes q̃ otro alguno, y si dos o mas la quisieren, si son en ygual grado de parentesco, d partalo entre si. Y sino fueren en ygual grado, ayalo el mas propinquo. e Mas si antes que la heredad fuere vendida, no viniere el mas propinquo a la retraer, y despues que fuere vendida hasta nueue dias f viniere si diere el precio, porque es vendida la here-

heredad, g ayala. Y si el pariente mas propinquo no la quisiere demandar, otro pariente no la pueda demandar: h Y si el mas propinquo no fuere en el lugar, i pueda la demandar otro de su linage[k]. Mas si quisiere por otra heredad trocar, K no le pueda ningun pariente contradezir. Y aquel pariente q̃ quiere la heredad, que es a otro vendida, de el precio que costo, l è jure que la quiere para si, m é que no lo haze por otro engaño. n

G L O S S. I.

1 *Retractus sanguinis locum nõ habet, nisi in rebus immobilibus.*

Possessionum appellatione an veniant mobilia, ibid.

2 *Maiorum nostrorum res immobiles maximè amantur & affectantur.*

Maiorum nostrorũ affectio plurima tribuit specialia, ib.

Minor restituitur aduersus adiectionem ab alio iusto precio factam in bonis maiorum suorum, ib.

Affectio quæ habetur ad bona maiorum est maximi effectus, ib.

Affectio quæ habetur ad res maiorum, inducit fraudis suspitionem, quod contractus sit potius pignoris quàm venditionis, ib. & alij effectus, ibi enumerantur.

3 *Maiorum nostrorum res immobiles nostra interest ne exeant de familia.*

Maiorum nostrorum arma lapidesq; precio si nostra expedit ne exeant de familia, ib.

Retractus an habeat locum in rebus mobilibus pretiosis maiorum, vt in armis & gemmis, ibi.

4 *Retractus sanguinis an habeat locum in rebus empbiteuticis.*

Empbiteusis an veniat bonorum appellatione, quod sic, ib.

Empbiteutica bona an veniant sub generali obligatione, ib.

5 *Empbiteutica bona ex aliqua ratione particulari non veniunt appellatione bonorum.*

Dispositio generalis aliqua non comprehẽdit ex defectu intentionis ib.

6 *Retractus rei empbiteuticæ à cõsanguineo an à domino fiat? & quis eorum præferatur.*

Retractui locus est in rebus emphituticis ab emphiteuta venditis, ib.

7 *Retractui locus est in rebus empbiteuticis ecclesiæ.*

8 *Retractui locus est in rebus empbiteuticis iure regio.*

9 *Retractui an sit locus, si dominus vendat directum dominium hoc est, censum vel empbiteusim.*

10 *Retractui an locus sit in locatione ad longũ tempus?*

Retractui an locus sit in cõcessione empbiteusis ibi.

Retractui an locus sit in re concessa empbiteusim pro modica pensione & pecunia numerata loco pretij, ib.

11 *Retractus an habeat locum in locatione perpetua.*

Locatio perpetua est in effectu empbiteusis bi.

12 *Locatione facta ad longum tempus, transfertur vtile dominium & possessio.*

13 *Locatio perpetua vel ad longum tempus dicitur alienatio, & comprehenditur sub prohibitione alienationis.*

14 *Retractui locus non est in locatione perpetua, vel ad longum tempus, nec in empbiteusi secundum receptiorem sententiam, etiam iure regio contra. dom. Did. Couar.*

Retractuum leges vel consuetudines an sint odiosæ an fauorabiles, ib.

15 *Retractus an locum habeat si commoditates rei empbiteuticæ venduntur in perpetuum per empbiteutam retento sibi vtili dominio.*

Lex necessario. §. si ff. de peri & commod. rei vend. explicatur. ib.

Commoditas vsusfructus vel rei empbiteuticæ an possit in perpetuum alienari. ibi.

Alienare non dicitur qui retinet dominium nec illud in alium transfert, ib.

16 *Locatio ad longum tempus an sit alienatio*

Glo. vlt. in l. codicillis. §. instituto. ff. de lega. 2 exponitur & saluatur.

17 *Retractui an locus sit in constitutione cẽsus perpetui super re propria, si fundus super quo fuit constituta pensio vendatur.*

17 *Dominium directũ fundi mei super quo cẽsum constitui non transfertur in emptorem census, etiam si id expresse dicatur in contractu, ibi. & nu. 17.*

18 *Retractui an sit locus in venditione census ab antiquo super re aliqua imposit.*

Annui redditus an inter immobilia computentur. ibi.

19 *Annui redditus an à satisdatione excusent.*

Digitized by Google

20 *Annui redditus à minore vel ciuitate alienentur sine decreto.*

21 *Annui redditus ad modicum tempus an inter bona immobilia connumerentur.*

22 *Retractus an habeat locum in annuis redditibus iure communi vel regio.*

Annui redditus constituunt tertiam speciē bonorum,ib.

23 *Anni redditus redimibiles sunt in omnibus vt perpetui.*

24 *Retractus an habeat locum,si vendatur fundus cum onere pensionis annuæ redimibilis loco pretij,& nu.seq.*

25 *Annui redditus redimibiles an contractus censu dicantur vel emphiteusis,an simplicis venditionis.*

Reseruatio dominij directi in venditione reditnum redimibilium quid operetur,ib.

26 *Lex cùm manu sata.§.nemo.ff. de contrah. empt.exponitur.*

27 *Retractui sanguinis in feudis an locus sit,& nu.seq.*

Feuda non comprehenduntur in generalibus dispositionibus,ibi.& ibi multa exempla.

28 *Feuda alienari permissa pro patrimonialibus habentur*

29 *Retractui sanguinis an sit locus in venditione commendæ Indorum si venditio permitteretur hoc in regno Peru.*

30 *Retractus sanguinis an habeat locum in venditione vsusfructus.& nu.seq.*

Vsufructus ex eo quod sit pars fundi,an sit immobilis ibi.

31 *Vsufructus inter bona immobilia connumeratur.*

32 *Vsufructum non esse inter bona mobilia,nec immobilia connumerandum,sed esse tertiū genus bonorum.*

33 *Actiones non sunt bona mobilia vel immobilia,sed tertium bonorum genus.*

34 *Retractui quādo locus sit vendito vsufructu*

35 *Retractui an sit locus vendito fundo per proprietarium,in quo alter habebat vsumfructum ipsi vsufructuario,& an retrahat solam proprietatem.*

36 *Vsufructus rei meæ esse non potest apud me separatus à proprietate.*

37 *Hipothecæ subnixa res,si semel alienetur ex consensu creditoris,non cadit iterū sub obligatione generali omnium bonorum præsentium & futurorum ,quamuis iterū res illa ad debitorem redierit.*

Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum reseruato vsufructu,non comprehendit fructus illorum bonorum qui semel fuerunt reseruati,ib.

38 *Filius familias qui per matrimonij contractum iure regio liberatur à patria potestate non reincidit in eius potestatem soluto matrimonio.*

39 *Vsufructuarius cui proprietas fundi legata est,si testamentum rescinditur,atque ideo cogatur fundū restituere non ammittit vsum fructum.*

Lex dominus.ff.de vsufructu ornatur.ib.& num.seq.

Lex a liberto.ff.de bonis libertorum expenditur,ibi.

40 *Consolidatio vsusfructus vel alterius seruitutis cum proprietate reuocabiliter vsufructuario quæsita,non habet effectum reuocata proprietate,sed saluum manet ius vsus fructus vel seruitutis & nu. seq.*

41 *Dominium directum reuocabiliter quæsitū ei,qui habebat seruitutem vel vsumfructum super ea re non operatur in effectu confusionem seruitutis,sed re reuocata manet saluum ius seruitutis vel vsusfructus ibi.*

Seruitus confunditur & extinguitur per acquisitionem dominij,ib.

Actiones confusæ aditione hæreditatis amissa hæreditate restituuntur, ib.

42 *Emptio rei suæ tunc valet,cum quis eam reuocabiliter possidebat.*

Vsucapio rei suæ possessæ reuocabiliter valet ibid.

Legatum rei suæ valet,quoties poterat reuocari,ibi.

43 *Vsufructus non amittitur si proprietas rei reuocabiliter fuerit vsufructuario quæsita.*

44 *Lex si tibi.ff.quemadm.vsufruct. amita.explicatur.*

45 *Vsufructus confusus non reintegratur pro proprietate amissa per dolum.*

46 *Lex is cuius in seruo.ff.de legatis 2.explicat.*

Hæreditate reuocata per querelam vel alias nō fingitur adita nec quæsita quoad ea,quæ heredi præiudicium inferebant, ib.

47 *Retractus sanguinis an habeat locum in hæreditate paterna vel materna vendita.*

Hæreditate vendita non censentur venditæ singulæ res,quia earum non debetur euictio nec titulo pro emptore possunt, vsucapi,ib.

48 *Hæreditas an inter immobilia computetur.*

Bona immobilia trahunt ad se mobilia vt eodem iure censeantur,non è conuerso,ib.

49 *Retractus sanguinis an habeat locum in, nane,remissiuè.*

Retra-

Retractui an sit locus in molendinis, remissiue, ibid.
Retractui an sit locus in venditione machinarũ & munitionum bellicarum Castri, ib.
Retractui an sit locus in fructibus pendentibus, remissiue, ib.
Retractui an sit locus in venditione decimarum vel vectigalium remissiue, ibi.
Retractui an sit locus in actionibus venditis, ib. remissiue.
Retractui an sit locus in mobilibus pretiosis, remissiue, ib.
Retractui an sit locus in pecunia ad emptionem prædiorum destinata, remissiuè, ib.
Retractui an sit locus in pecunia redacta ex vẽditione immobilium, remissiue, ib.
Retractui an sit locus in pecunia apud campsorem deposita, remissiue, ib.
Retractui an sit locus in columna domui affixa, remissiue ib.
Retractui an sit locus in homine ascriptitio, vel boue, aut asino prædio addictis, remissiue ib.
Retractui an sit locus in insulis fluctuantibus vel inmaceria, remissiue, ib.
50 *Retractui vt sit locus an sufficiat rem immobilem esse patris aut aui, an vtrinsq;*
Alternatiua requirit alteram eius patrem esse veram ib.
51 *Filius an admittatur viuo patre ad retractũ rei à patre venditæ quam ipse pater denuo acquisierat, & nu. seq.*
Patrimonium quid significet, apud Francos & Hispanos, & apud omnes, ib.
Patrimonium sumitur quandoq; pro omnibus facultatibus, ib.
52 *Emptis in rebus plus iuris habemus quã in alijs.*
53 *Cap. constitutus de in integ. restitutione. explicatur. & n. 68.*
54 *Retractui an sit locus in re a patre vendita, eo iam mortuo.*
55 *Retractui an sit locus si pater vendidit fundum maternum in eius vita, & nu. seq.*
56 *Filius an admittatur ad reuocationem aduenticiorum a patre alienatorum, & n. 60.*
57 *Filius acquirit vsumfructum patri eorum, quæ ipse retrahit, etiam si patre vendiderit, & nu. 61.*
58 *Filius vasalli an reuocet feudum a patre alienatum.*
59 *Filius reuocat alienata a patre, licet dubium sit an sit eius hæres futurus.*
69 *Filius retrahens a patre vendita nõ dicitur contra eius factum venire, ib.*
61 *Filius hæres patris an admittatur, ad retrahendum rem patrimonialem a patre venditam, & num. seq.*
Hæres & defunctus vna & eadem persona esse censentur & plura huic similia, ib.
63 *Hæres non potest melioris esse conditionis quam defunctus.*
Hæres est eiusdem potestatis cuius erat defunctus, ib.
64 *Feudum alienatum an possit ab agnatis hæredibus alienantis reuocari, & nu. 70.*
71 *Lex filius familias. §. cum pater. ff. de legatis primo explicatur, ib.*
65 *Hæres cõsanguinei an possit rem ab eodẽ cõsanguineo venditam retrahere.*
66 *Quem de euictione tenet actio, eundem agẽtem repellit exceptio.*
Hæres licet de euictione non teneatur, non potest factum defuncti impugnare, ib.
67 *Filius hæres patris an ad mittatur ad reuocandã alienationem aduenticiorũ à patre factam.*
68 *Filius hæres patris fundum maternum vendentis, quem ipse habuerat ab alio filio mortuo cuius fundus erat admittitur ad retractum.*
69 *Hæres retrahens vt consanguineus rem à prædecessore venditam, non dicitur impugnare factum defuncti. & n. 59. sup.*
71 *Inuentarij confectio vtilis erit, vbi agitur de reuocanda alienatione respectu pretij, non respectu reuocationis.*
72 *Maioratus bona si alienentur an hæres alienantis admittatur ad reuocandam alienationem.*
73 *Euictioni locus non est, si res vendita à cõsanguineis retrahatur.*
74 *Gloss. in l. cum a matre. C. de reiuendica. explicatur.*
75 *Filius hæres patris non admittitur ad retractum rei patrimonialis a patre venditæ quoties pater promisit rem tutam & securam se præstiturum etiam aduersus retractus cõsanguineorum.*
76 *Filius fami. nulla bona habens an possit viuo patre rem patrimonialem ab ipso patre vẽditam per tutorem vel curatorem, vel per ipsummet patrem filij nomine retrahere.*
77 *Venditor an admittatur ad retrahendum rẽ ab ipso venditam, quæ patrimonialis erat in re sanguinis, vel aliàs? & nunquam admitti probatur, remissiue.*

Heredad de patrimonio. Vt retractui locus sit, duo exigit lex nostra. Primũ, quod sit res immobilis. Secundum.

eiufdũ quod fit patrimonialis. Prima cõclufio proba tur his verbis, heredad, hoc eft, fundus, ager, domus, prædium, villa, poffefsio, & fimilia, quæ à loco moueri non poffunt: de quorũ verborum fignificatione late traditur in l. locus eft, & in l. quæftio, & in l. fundi ff. de verb. fignifi. & ibi Alciat. Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 1. glof. 4. Præterea iuxta communem loquendi vfum, heredad, idẽ eft quod Hifpanè quoq; dicimus poffefsion: fed appellatione poffefsionum non veniunt mobilia, putà libri vel boues fecundum Cynũ in l. vlt. C. de compenfationi. Baldus in l. 1. de ftatu hominũ, Guillermus Benedictus in c. Raynutius in verbo cætera bona nu. 13. in fine extra de teftamen.
2 † Quod etiam probatur vel ex eo, quod non æque procedit ratio retractus in rebus mobilibus, ac in immobilibus. Nam ad immobilia maiorum noftrorum habemus non modicam affectionem, vt in l. lex quæ tutores verficulo nec verò. C. de adminiftratione tutorũ. l. fi in emptionẽ. ff. de minori. vbi minor reftituitur aduerfus adiectionẽ ab alio iufto pretio factã in ea re, quæ maiorum eius fuerat, aliter non reftituendus: quo in loco Accurfus, nota, inquit interesse mirabile. Ob quod cenfet ibi Bal. minorẽ enormiter læfum præfumi, aliàs fi modica effet læfio non reftitueretur, vt in l. fcio. ff. de in integrum reftitutione, & Baldum fequitur Alexander conf. 67. n. 3. libr. 5. Pantal. Crem. in l. 2. n. 72. C. de refc. vend. Decius, confi. 303. nu. 22. verf. non obftat. Cuius. l. authoritate dixit glof. in c. 1. §. fed etiam res titu. per quos fiat inueftit. leges effe fauorabiles emere volentibus prædia & poffefsiones maiorum fuorum, quã extollunt Albericus Angelus Barb. Iaf. Igneus Guillermus Benedictus & Ludou. Gozad. in locis ab Andr. Tiraq. citatis in præfatione libri primi de retractu nu. 34. in fine, vbi numeris fequentibus alia plura fimilia cõgerit, quibus perfuadere nititur, noftra ad modũ intereffe, res maiorum comparare. n. 35. Item legatũ reuocari, fi res tanti pignoratur, quanti valet nifi ea res fuerit maiorum. n. 36. Tertio affectionem ea res maiorum inducere fimulationis fufpitionem, ficum pacto reuendendi res maiorum vendita fuerit alijs non deficientibus, præfumitur enim potius contractus pignoris quàm venditionis nu. 37. Quarto mandatum repudiandi non extendi ad repudiandas res maiorum nu. 38. Quinto caufam prohibitionis alienationis, quòd res fit maiorum, effe iuftam & rationabilem, fatifq; rem effe maiorum, quæ alienari prohibetur licèt non exprimatur, nu. 39. Sexto ftipulari poffe, caftrum quod maiorũ fuerat, vendi alteri eiufdem familiæ nu. 40. † Præterea quod ad bona immo
3 bilia maiorum habeamus non modicam affectionẽ quodq; noftra interfit, vt huiufmodi res ad noftram redeant familiam, à qua exierunt probat iurifcõfultus in l. cum pater. §. libertis & l. peto. §. fratre. ff. de legatis fecundo. l. in fundo. ff. de reiuendicatione. l. 2. ff. de vfucapione pro emptore. l. 1. §. fed fi rem. ff. fi quid in fra. patroni. notant gloffa & doctores in l. filius familias. §. diui. ff. de legatis primo, Tiraq. in præfatione retractus Lignagier. n. 3. 29. & 49. & 50. Ad bona autem mobilia non poteft hæc haberi affectio vt pote quæ breui confumantur, vel furto fubiaceãt, nifi arma fuerint, lapide fue pretiofi, in his fiquidẽ attentari poffet, locum effe retractui, cum eadẽ fubfit ratio affectionis. Verum legem noftram communiter Noftrates intelligunt, vt procedat in rebus dũtaxat immobilibus, ita Montaluus in l. 13. in verbo camiar, col. 6. verfi. item quero, quomodo formetur libellus tit. 10. lib. 3. fori. Cyfontanus in l. 70. Tauri, q. 22. & Ioan. Lupi n. 10. qui citat. l. 230. in legibus ftyli hoc expreffe dicentem, ibi. las heredades e las otras rayzes, Antonius Gomez in dict. l. 70. num. 1. Didac. Caftelli in l. 74. Tauri in gloffa magna. 6. columna in principio, Gregorius Lupi in l. 55. gloff. 1. prope finem titul. 5. de emptione & vend. p. 5. dom. Did. Couuar. libr. 3. refolutionũ c. 11. num. 4. † Iuxta
4 quem communem fenfum fefe offerunt dubia aliqua, & in primis quæro, an retractus fanguinis locũ obtineat in venditione rei emphiteuticæ? Et retractui locum effe videtur: quoniam bonorũ appellatione emphiteufis continetur ex fententia Speculatoris in titulo de locato & emphiteufi. §. nunc aliqua verf. 156. nu. 184. & Ioannes Andreas ad eum eodem paragrapho verfi. 109. n. 133. in additione magna, idẽ voluit Iacobus à Belquifu in. §. emphiteufim in authentica de non alienandis rebus ecclefiæ, Petrus de Ancharrano in l. quod dicitur colum. 6. verfi. circa fecundũ. & ibi Iaf. num. 31. ff. de verborum obligationi. idem Iaf. confi. 152. n. 5. lib. 1. Bald. conf. 184 vbi ex hoc in pulchra fpecie confuluit libr. 1. Catellianus Cotta in memorabili incipienti bonorũ appellatione, & iterũ in verbo emphiteufis non venit, quibus in locis id reputat fingulare, & Tiraquellus in repetitione. l. fi vnquam in verbo bona num. 10. C. de reuocandis donationibus, vbi citat concordãtes & in li. 1. de retractu. §. 1. glof. 3. in principio, probatur hæc conclufio ex l. bonorũ. ff. de verb. fignific. & l. tutor. §. vlti. ff. de pignori. action. & l. lex vectigali. ff. de pignorib. & ex l. 1. & feq. ff. fi ager vectiga. vel emphiteu. petatur. Facit quod fcriuit Ripa in rubrica. ff. de pignorib. nu. 10. quod in generali obligatione bonorum veniunt bona emphiteutica, Arias Pinelus in rubrica. C. de bonis maternis, prima parte num. 19. & 20. vbi aduertit, lapfos fuiffe maximos iuris interpretes, qui aliquando dubitauerunt, an appellatione bonorũ emphiteutica continerentur vel fimilia, in quibus quis habet vtile dominium tantũ, aliquando etiam fcripferunt non contineri, nec fibi fatis conftant, vt colliges ex Iafone variante in l. Gallus §. quidam recte. 1. lectio. nu. 43. & feq. & ex Alexandro in l. fi patroni. ff. ad Trebellianum à Decio, in l. 1. 2. lectione nu. 9. ff. fi certum petatur, Matthæo Aflict. decifi. 14. n. 9. & li. 1. conftitutio. Siciliæ rubrica. 6. nu. 48. & in capitulo in generali nu. 27. fi de feudo. feu. contra. inter dominum & agnat. Deniq; idẽ Arias Pinel. nu. 12. affeuerat ex propria verbi fignificatione emphiteufim bona appellari, quod Decius fenfit in dicta. l. 1. fecunda lect. nu. 9. ff. fi certum petatur, idemq; probatur ex l. item prædia. ff. fami. ercifcundæ, vbi lex inquit, hæc bona venire in iudicio familiæ ercifcundæ, & fimiliter veniunt in iudicio communi diuidundo, vt in l. 7. ff. communi diuidun. & iuxta naturalem bonorum fignificationem hæc
5 vera funt, iuxta ciuilem verò aliud eft, vt dixi in ftilo cancellariæ titul. 3. cap. 1. §. 16. glo. 1. nu. 88. † Quo fit, vt quoad aliquos ciuiles effectus non contineantur emphiteutica feu feudalia fub nomine hæreditatis

tis vel bonorum aliqua particulari ratione, quæ id suadeat, vt tradit Bartolus in l. item videndum, §. fin. ff. de petitione hæreditatis, Alexand. in dict. l. si patroni, ff. ad Trebellianum, atque ita procedit text. in cap. in generali, sit de feudo fuerit contro. inter dominum & agnat. & ibi tradita à Matthæo de Afflictis, atque ita intelliges quæ Ioannes Crottus dixerat in l. si constante num. 26. ff. soluto matrimonio, qui hoc non aduertit. Nec est nouum, aliquid ex defectu intentionis non comprehendi in dispositione generali, quæ alias iusta propriam verborum significationem comprehenderetur, vt in l. obligatione generali, ff. de pignor. l. si quis ita, §. si quis cũ ignoraret, ff. de testament. tute. ibi, licet nomen, & ibi, quia non quod sensisset. Ari. Pinelus in d. rubric. C. de bonis maternis, 1. par. nu. 22.

6 † Rursus quod retractui locus sit in bonis emphiteuticis, probatur ex eo, quod voluerunt Guillelmus Cune. Rayner. à Forli. Alberi. Baldus. & Angelus in l. Imperator, ff. de pactis, per illum textum dominum præferri consanguineo in retractu rei emphiteuticæ, cum concord. à Tiraquello traditis libro 1. de retractu, §. 21. glossa vnica, numero 3. & 4. sed & hoc apertè voluerunt vt scilicet, retractus in emphiteusi locum habeat, Alexander consilio 27. numero 3. libro 6. vbi addit retractum non solum in emphiteuticis verùm & in libellarijs, quas quis tenet à principe habere locum & in Sebastia. Neapoda. in prima consuetudine de iure congrui in verbo alicuius, & Mattheus Afflictis in tractatu protomixeos in principio legis numero ro 7. & numero 22. & numero 39. Ioannes Faber. in principio, instituta de emptione & venditione, & non obscure Cœpola consilio causarum ciuili 33. & sequenti. Tiraquellus libro primo de retractu. §. 1. glossa 3. numero 1.

7 † Quod ibi extendit numero 2. ad emphiteusim ecclesiasticam authoritate, Baldi consilio 300. libro 1. quem sequitur, & eius sententiam extollit Iaso. consilio 224. columna vltima, Afflictis in dicto tractatu protomixeos in principio legis numero 7. cum concordantijs ab ipsomet Tiraquello traditis libro 1. de retractu, §. 1. glossa 12. numero 8.

8 † Iure nostro regio procedit hæc sententia, quod in re emphiteutica locus sit retractui, vt voluit Montaluus in dicta l. 13. titulo 10. libro 3. fori in verbo camiar columna 2. & iterum in fine, Cyfontanus in l. 74. Tauri, & ibi Didacus Castelli in glossa magna in verbo, parte en ella per textum ibi columna 3. versi. item sicut emphiteuta, Ioannes Tupi in l. 70. Tauri numero 22. Gregorius Lupi in l. 55. glossa 2. titulo 5. de emptione & venditione partit. 5. quorum opinio vera est. Licet Ferdi. Arias in l. 68. Tauri numero 30. inaduertenter teneat contrarium contra textum expressum in dict. l. 74. Tauri, vbi vendito vtili dominio, quod pars rei est, consangnineus admittatur ad retractum, licèt ei præferatur dominus directus.

9 † Secundo quæro, quid si dominus directi dominij fundi vendat illud, & omne ius suum, nempe censum vel emphiteusim vel pensionem super eo fundo impositã, an proximeor consanguineus venditoris possit ius istud retrahere? & eadem ratione credere posse, & maiori quidem cum preciosius sit dominium directum quàm vtile, vt in l. 2. vbi id notant Salicetus, & Iaso. tertio notabi. C. de iure emphiteotico, capite potuit de locato, & hoc nuncupatim voluit Ioannes Lupi in l. 70. Tauri numero 22. in fine, & Didacus Castelli in l. 74. Tauri in glossa magna in verbo

10 parte en ella columna 3. in fine. † Tertio quæro, an retractui sanguinis locus sit, si quis fundũ vel domum propriam locaueri alicui ad longus tempus, vel emphiteusim concesserit pro certa pensione in quolibet anno? & videtur, locum non esse retractui hac in specie eo quod res non exit de familia, vel cognatione, imo finita emphiteusi, vel locatione ad ipsam cognationem omnino reddit, qua ratio necessat ratio finalis legis nostræ, & hoc in locatione ad longus tempus, voluit, Nicolaus Boerius in consuetudinibus Bituricensi, rubrica de retractu §. 1. versiculo item non habet, Tiraquellus libro 1. de retractu, §. 1. glossa 14. nume. 84. & sequentibus eadem ratione quoties res datur in emphit. usim, locus esse non debet retractui, vt censent Stephanus Bertrandus consilio 7. libro 1. Tiraquellus libro 1. de retractu §. 33. glossa vnica, Gerardus Vago in sua disputatione retractus, versiculo 4. conclusio est, quod in re data in emphiteusim. Vbi hinc in occasione sumpta quærit, quod si vltra pensionem is, qui accepit in emphiteusim dat concedenti certam pecuniæ summam, an sit locus retractui ob illud pretium, qui tandem post multas allegationes resoluit, quod si pensio sit competens, quamuis minor, quàm res ipsa mereatur, censeri debere contractum emphiteuticum, atque ideo non esse locum retractui, quod si modica sit pensio, & ingens pretium, censetur esse venditio, eritque locus retractui, quod & nuncupatim voluit Ioannes Faber. in §. adeo numero 10. instituta de locato, Mattheus Afflictis decisione Neapolitana 72. numer. 9. & 10. Ioannes Igneus in l. 3. §. si conditioni, versiculo & si aliud uumero 52 & sequentibus. ff. ad Sillanianum Carolus Molineus in consuetudinibus Parisiensib. titulo. 1. §. 23. quæstione 17. Tiraquellus libro 1. de retractu §. 33. glossa vnica, in principio, quod in casu simili late d. scutit idem Tiraquellus eodem libro 1. retractus, §. 30. glossa 1. maximè numero 9. ex quo intelliges, quid hic dicendum sit.

11 † Sed idem esse videtur in locatione perpetua, nam huiusmodi locatio est viribus, & effectu quædam concessio in emphiteusim, authentica qui rem. C. de sacrosanct. ecclesijs, vbi Decius id asserit procedere, vbi est eadẽ ratio vtriusque, est similis textus in l. omnes, C. de fund. patrimo. libro 11. & in l. 1. C. de offi. comit. sacri. pala. ibi, totius perpetuarij, hoc est in emphiteuticarij iuris. Nam ius perpetuarium id est, quod ex conductione perpetua competit. Et hinc perpetuarij dicti conductores, quibus in perpetuum fundus locatur, vt constat ex l. 1. & 3. atque etiam vltima, C. de locatione prædior. ciuili. libr. 11. Quare nimirum idem est de vtroque iudicandum secundum Angelum in §. scire autem in authentica de non alienan. aut permu. rebus ecclesi. Imola in capitulo nulli, & capitulo ad audientiam de rebus ecclesiæ non alienan. Fulgosius consilio 140. Franciscus de Aretio consilio 210. post principium, Carolus Ruynus consilio 156. numero 6. libro 1. Stephanus Bertrandus consilio 322. columna 2. libro. 1. & consilio

esse alienationem, nec contineri sub prohibitione alienationis ita generaliter intellectam communiter reprobari secundum Bartol. & Doctores ibidem, & alios numero 11. citatos. Quam tamen duobus modis saluat Pinelus ibi citatus, & tu eam poteris tertio intelligere, vt procedat in commoditate locata ad longum tempus, & in perpetuum cum reseruatione dominij vtilis apud venditorem existentis, vt tunc alienatio rei alienari prohibitæ non dicatur, sed commoditatis eius, quare dominus directus reuocare eam non poterit, nec à fortiori consanguineus admittetur ad retrahendum, cum dominus directus præferatur in retractu, vt in l. 12. infra eodem sumpta ex l. 74. Tauri, & fit regula iuris, si vinco vincentem te, a fortiori vincam te, capitulo authoritate Martini de concessione præbendæ in sexto, & in hoc est singularis doctrina Baldi in dicto capitulo quæ in ecclesiarum numero 20. de constitution. & sequatium, sed tamen aliqui existimant, hanc reseruationem dominij vtilis videri in fraudem factam, quos refert Tiraquellus libro primo de retractu, §. 1. glossa secunda numero 36. nihilominus tamen

17 tene quod dixi, & est singulare. † Quinto quæro, Petrus promisit dare Ioanni annuam pensionem, seu censum perpetuum, quem imposuit super certo fundo, demum idem Petrus vendidit fundum Titio, an illud possit Ioannes reuocare, & an consanguineus Petri possit eum retrahere? Respondeo reuocationi vel retractui locum non esse, quandoquidem per venditionem annui redditus super re propria venditoris constituti, non transfertur in emptorem domonium directum, sed hypotheca dumtaxat, seu pignoratio pro securitate pensionis, iuxta l. fundis quem ff. de annuis legatis prout in specie notat Speculator titulo de locato & emphiteusi, §. nunc aliqua versiculo 86. & 98. Didacus Castelli, in l. 74. Tauri in glossa magna, columna quarta, versiculo ex quo vnum singulariter infero, & Ioannes Lupi in l. 70. Tauri, numero 28. domin Didacus Couarruuias, libro secundo resolutionum, capitulo vndecimo, numero quinto in fine, quod asseuerat procedere, etiam si in contractu adiectum fit, quod dominium directum in emptorem transferatur. Quandoquidem eiusmodi translatio potius fit ad tuitiorem annuę pensionis solutionem, & rationem hypothecæ, quam veri dominij translationis, quod non fuit venditum, nec pretium aliquod pro eodem dominio datum, sed annuus redditus tantum venditus fuit super certo fundo constitutus, qui iustè fuit æstimatus. Atque ita censet domin. Didacus Couarruuias in contractus istos fore interpretandos, ne passim concedatur tabellionibus conuentionum naturam verborum superfluitate corrumpere. † Sexto quæro, quid in vendi-

18 tione census ab antiquo super re aliqua imposita, an sit locus retractui sanguinis? Et videtur, ei locum fore, admittaturque consaguineus ad eius annui redditus retractum, annui siquidem redditus inter immobilia computantur, vt in l. si quis inquilinos, ff. de legatis primo, & in l. iubemus nulli in principio, & ibi glossa in verbo annonas, & Bartolus, Baldus, Paulus Castrensis, & alij C. de sacrosanctis ecclesijs, & in l. hac edictali § his illud, & ibi glossa Cynus & Baldus in vtraque lectione, C. de secundis nuptijs, & in l. quemadmodum, C. de agricolis & censitis, libro 11. §. 1. versiculo, si vult enim, & ibi Angelus, & rursus, §. vltimo, & ibi glossa in authentica de non alienandis, aut permutandis rebus ecclesiasticis immobilibus, & §. quoniam autem, versiculo, si verò habet redditus, iuncta glossa in verbo redditus, in authentica vt hi qui obligatas se habere perhibent res minorum, aut obligati sunt eis, textus expressus in Clementina exiui de paradiso, §. cumque annui redditus, de verborum significatione, cuius verba sunt (cumque annui redditus inter immobilia censeantur à iure) & id præterea voluit Speculator, Ioannes Andreas, & Baldus in additionibus ipsius, titulo de restitutione spoliatorum, §. nunc dicamus columna penultima, ibi, sed adhuc contra prædictos, Zencelin. in extrauaganti. Ioannis 22. incipienti ad conditorem, in principio, in verbo mobilium, Federicus Senensis, consilio 12. columna secunda, Albericus in l. mouentium in fine, ff. de verborum significatione cum concordantijs à Tiraquello congestis de vtroque retractu, titulo primo, de retractu lignagier. §. 1. glos-

19 sa sexta, numero quarto, & quinto. † Ex quo infert Tiraquellus, ipse ibidem numero 6. hoc annuos redditus excusare à satisdatione, non secus ad possessionem immobilium, vt voluerunt Guillermus de Cuneo, Raynerius, & Cynus in l. sciendum in principio, & ibi quoque Bartolus ad finem, Baldus, Albericus, Angelus, & Recentiores, ff. qui satisdare cogantur, modo sint constituti super immobilibus, secus si sunt personales, vt probant Doctores supra citati, & Tiraquellus dicta glossa sexta, numero 11. l. sciendum, §. si fundus, versiculo diuersa, ff. qui satisdare cogantur, iuncta l. finali, §. vltimo, ff. de contrahenda emptione: redditus tamen, qui à fisco debentur, aut aliàs ex publico, vt salaria iudicum vel eorum, qui sunt in Regum seruitio, redditusquê ad vitam alicuius, etiam si super re aliqua immobili non sint constituti, excusant à satisdatione, secundum Fulgosium, Alexandrum, & Iasonem in dicta l. sciendum, ff. qui satisdare cogantur hac ratione moti, quoniam fiscus vel res publica semper sunt soluendo, l. secunda. ff. de fundo dotali, ibi, (quamuis fiscus semper idoneus successor sit, & soluendo) Tiraquellus de vtroque retractu, titulo primo de retractu lignagier. §. primo, glossa sexta, numero 14. Rodericus Xuarez in l. secunda, titulo 2. de los emplaçamientos, libro 2. fori legum numero 18. folio 176. columna 2. † Infert

20 secundo, minorem sine decreto hos redditus annuos alienare non posse ex sententia Baldi, in l. iubemus nulli post principium, C. de sacrosanctis ecclesijs, quod & voluit ipse Baldus consilio vlt. lib. 5. Alexander consilio 103. libro secundo, & consilio 179. in principio, libro sexto,

&

ctum maneat apud venditorem, & vtile transferatur in emptorem donec census redimeretur, non ergo erit locus retractui, vel tunc ei erit locus, cum census fuerit ab emptore redemptus: quoniam tunc dominium vtile cum directo consolidatur, &
25 iungitur. † Sed is non obstantibus contrariam sententiam verior est, imo quod consanguineus admittatur ad retractum, quoniam huiusmodi contractus non est emphyteusis vel census, sed puræ venditionis habita fide de pretio, donec emptor illud soluere voluerit, ita tamen vt interim pensio annua venditori præstetur in compensationem fructuum ex eo fundo ab emptore interim percipiendorum, quod licite fieri posse iuxta decisionem l. curauit C. de actionibus empt. docet domi. Didac. Couarru. lib. 3. resolutionum cap. 4. numer. 6. Nec me mouet pactio, qua dominium directum fundi venditori reseruatur, donec pensio redimatur, quoniam verba impropria contractus non immutant eius naturam, maxime cum à notariorum ignorantia procedant, & ipsa verba impropriantur, vt seruiant naturę contractus, vt in l. si vno in principio versiculo sed si verbo, ff. locati, & ibi notant glossa & Doctores, cum alijs à me traditis supra hoc libro titulo 10. de donationibus l. 7. glossa 1. nume. 11. & 12. & quæ dicam infra eodem, l. sequenti. glossa 14. numero 6. & sequentibus. Videmus etenim in casu proposito totum fundum eiusque dominium vtile & directum pretio conuento ęstimatum, quid ergo sibi vult reseruatio illa dominij directi? nihil aliud, meo iudicio, nisi vt fundus venditus sit hypthecę subnixus pro pensionis solutione, donec redimatur, & ita sensisse domin. Didac. Couarru. arbitror licet verba eius aliud præseferre videantur, lib. 3. resolutionum cap. 11. num. 5.
26 † Item alia ratione conuincitur hac in specie locum esse retractui, quippe cum si ei locus non esset, fieret passim legi nostre fraus, siquidē emptor rem ad censum accipiens à domino sub pacto redibilis pensionis clanculum pretiū solueret pensionemque redimeret, & ea cautela consanguineos à iure retractus excluderet, vt rectè aduertit Afflict. in tractatu protomixeos, §. 3. incipiente, licet autem numero 17. & 18. domin. Didac. Couarru. lib. 3. resolutionum cap. 11. numero 6. versiculo 3. Tiraquellus libro 1. de retractu. §. 1. glos. 2. numero 34. 35. & 37. Cassaneus in consuetudini Burgundiæ titulo de retractu, §. le vendeur in princip. qui tamen in alia simili quæstione loquuntur, nempe si ita facta fuerit venditio, ne dominium transeat in emptorem, nisi prius soluto integro pretio, in qua videbatur non esse locum interim retractui, per tex. in l. cum manusata, §. nemo, ff. de contrahend. emptione. Nemo inquit ibi consultus, potest videri eam rem vendidisse, de cuius dominio id agitur ne ad emptorem transeat, sed hoc aut locatio est aut aliud genus contractus vel pignoris, vel emphytheusis, vt ibi glossa sed nihilominus ea in specie locum esse retractui, attestantur Afflictus Cassaneus, & Tiraquellus in locis à me paulo ante citatis. Quia licet textus in dicto §. nemo, dicat, quod ob dictum pactum desinat esse venditio, transeatque in alium contractum, hoc tamen intelligitur, quoties id pactum potest transfundere contractum ipsum in alium vtilem contractum, quod si per hoc pactum vitiatur contractus, nec fit transfusio in alium tunc pactum ipsum vitiatur, & manet contractus validus, vt pulchre in alia simili specie declarat Paulus Castrensis consilio 75. columna 2. versiculo vel aliter libro secundo, & in specie hoc voluit Baldus in rubrica C. de contrahenda emptione 13. quęstione, Ioannes Andreas in additionibus ad Speculator. titulo de emptione & venditione. §. 1. columna 4. in additione incipi facile ergo erit, Panormitanus consilio 66. columna 1. libro 1. per multa ab eo allegata, & iterum consilio 69. ad finem libro. 2. Socinus consilio 179. columna 1. libro. 4. Fabianus à Monte de emptione & venditione 7. quæstione principali columna vltima Decius consilio 119. numero 4. & consilio 440. numero 1. Afflict. in tractu de iure protomixeos. §. 3. incip. licet autem numero 17. & sequent. & alij supra citati. Concludo igitur hac in specie locum esse retractui, vel iuri cōgrui, quod idem est, & ita fuisse pronuntiatum in consilio Neapolitano attestatur idem Mattheus Afflictus decisione 338. numero octauo, Tiraquellus libro 1. de retractu §. 1. glossa 2. numero 34. 35. & 37. Cassaneus in consuetudinib. Burgundiæ titulo de retractu §. 10. in verbo le vendeur in principio.
27 † Octauo quęro, an retractus sanguinis habeat locum in feudis? Et videtur locum non esse, ex eo quod in generali alienatione vel dispositione feuda non comprehenduntur, cap. generali, & ibi Doctores si de feudo fuerit controu. inter dominum & agnatum vas. capitu. 1. ad fin. & ibi glossa & Cardinalis Alexand. primo notabil. de capita, qui curi vendidit. Alexan. consilio 16. libr. 2. & consil. 168. eodem lib. quod repetitur consilio 20. libro 5. Ludoui. Gozadinus consilio 26. numero 51. Signorolus consilio 218. Baldus consilio 207. in fine libro secundo Decius consilio 139. & consilio 389. ad finem. Quo fit, vt feuda non comprehendantur sub generali donatione bonorū, nec in generali hypotheca, nec in rescriptis simpliciter impetratis, nec in statuto de dote lucranda, nec sub dispositione l. prima, & authenticæ pręterea. C. vnde vir, & vxor, nec authenticæ res quæ, C. communia delegatis. Nec comprehendit feudum generalis obligatio bonorum, nec continetur sub generali facultate legitimandi facultas legitimandi ad feuda, nisi id nuncupatim exprimatur. Nec qui legitimatur ad sucedendum, censetur legitimatus, vt in feudo succedat, nisi id nominatim sit expressum, nec in renuntiatione generali, veniunt bona feudalia, nec in generali mandato, nec denique appellatione bonorum feuda comprehenduntur, vt latissimè pluribus ad id citatis authoribus probat insignis Tiraquellus lib. 1. de retractu. §. primo, glossa tertia, num. tertio, & pluribus sequentibus, Paulus Parisius consilio 12. numero 47. & 48. libro primo, & numero
28 60. & pluribus sequentibus. † Verùm contraria sententia verior est, imo quod sanguineus admittatur ad retractum bonorum feudalium, si cum licentia domini distrahantur, ex sentētia Ioannes Fabri. in §. 1. post principium instituta de emptione & venditione, cui consensit Cœpola consilio causarum ciuilium 44. & 47. Iaso. qui hoc multis rationibus

bus confirmat consilio.24.per totum libr.2.Bald.ex presse in tractatu protomixeos numero .12. in fine & Afflictus eodem tractatu in principio legis nume ro 7.versiculo item quaero an istud, per textum in capitulo 1.§.sed etiam eo titulo,per quos fiat inuestitu.Tiraquel.libr.1.de retractu §.1.glos.3.numero 10.& 11.vbi hoc maxime procedere attestatur inter Gallos quibus feuda sunt ad instar bonorum hereditariorũ,& veluti patrimonialia praesertim quoad eorum alienationem,vt tradit Ioannes Faber. in § vltimo instituta de asignatio. liberto. asseritque in Regno Franciae feuda comprehendi appellatione bonorum:possunt enim alienari,quare nimirum si feuda bona censeantur patrimonialia, vt in simili voluit Ancarranus consilio 125. columna penultima, & planius Decius consilio 586. columna 2.versicu. & attenta dicta consuetudine Tiraquellus dict. glossa 3.numero 11.Nec apud Gallos tantum sunt feuda haereditaria, sed & apud alios quoque,vt est testis Sebastian.Neapodan. in consuetudine Neapolitana incip.& si testator in verbo dispo suit,& Matthaeus Afflictus decisione Neapolitana,

29 140. † Ex quo infero ad Indorum commendas regni huius, quae vt plurimum feudis comparantur,vt latissime probaui supra hoc libro titul.10.de donationibus,l.6.glos.2.numero 12. & pluribus sequentibus, si forte earum venditio permitteretur, admitteretur proculdubio proximior consanguineus vendentes ad eius retractum, maximè si commẽdae essent perpetuę,censerentur enim bona patrimonialia propter permissionem alienationis ,vt dixit Tiraquellus dicto §. 1. lib. 1. de retractu glos. tertia,numero vndecimo, cum his quae dixi nu

30 mero praecedenti. † Nono quęro,an in venditione vsusfructus locus sit retractui sanguinis. Et si vsusfructus est rei immobilis locum esse retractui asseuerat Afflictus in tractatu protomixeos in principio legis numero 5.Cassaneus in consuetudinib.Burgundię,titulo de retractu,§.1. in verbo son heritage,columna 2.versicul. quaerit vlterius idem numero 14.& Ferroni.in consuetudine Burdegalensi titulo de retractu §.25.& Paulus Parisius cõ silio 84.numero 8.libro 3.Mouentur ex eo,quod vsusfructus est pars fundi, atque ideo immobilis esse censetur,vt in l.4.ff.de vsusfruct. vbi inquit Iurisconsultus vsumfructum in multis casibus partem esse dominij,& in l.qui vsumfructum,ff.de verborum obligationib.vbi qui vsumfructum fundi stipulatur, similis est ei,qui partem fundi stipulatur cum alijs Tiraquello congestis lib.1.de retractu §.1.glos.7.numero 56.& quomodo id intelligatur vltra doctor. in dicta l qui vsumfructum,dixi late in stylo cancel-

31 lariae titulo 5.cap.1.§.26.glo.magna num. 86.& sequent. † Confert etiam quod Bartol.docet in l.iusto§.non mutat ff.de vsucapionibus dicens vsumfructum inter immobilia cõnumerari per l. corruptionem C.de vsufru.idem voluit Albericus in l.mouentium in fine ff.de verborum obligatione, & Alexander ad Bartol. in l.iubemus nulli in fine principal. per textum in ea ipsa l.§. vltimo C. de sacrosanctis ecclesijs.l.vltima in fine C. de praescriptione longi temporis,l. sicut C.de seruitutibus, & aqua, facit lex 3. §. neo vsusfructus, ff. de rebus eorum, vbi nec vsusfructus pupilli alienari potest sine decreto, quod in rerum immobilium alienatione requiritur. Tiraquellus libro 1.de retractu §.1.glos.7.nu

32 mero 57. † Verum his minime obstantibus,contraria sententia verior est & receptior, non enim est locus retractui in venditione vsusfructus, vsus, vel habitationis, cum ea iura sint incorporalia, atque ideo non sunt proprie mobilia nec immobilia, vt voluit Baldus in l.1.§.sciendum de feudi cognitione,Lucas de Pena in l. vltima columna 2. C.de vendendis rebus ciuitatis lib.10.vbi expresse asserit vsumfructum, rem mobilem nec immobilem esse, sed neutrum aliquid per se existens, vt sunt caetera iura, quod etiam asseuerat Corneus consilio 147. columna secunda, versiculo his tamen non obstantibus libro 4. Tiraquellus libro 1. de retractu,§. 1. glossa 7.numero 58. † Idemque

33 est in alijs iuribus,& actionibus, quippe quae licet bona dicantur,constituunt tamen diuersam bonorũ speciem a mobilibus & immobilibus,non enim proprie appellari possunt bona mobilia vel immobilia,vt in l.a diuo Pio,§.in venditione,ff.de re iudicata,& in l.quam Tuberonis,§.in peculio, ff.de pecul. ibi res mobiles, & soli, & ibi hoc amplius nomina debitorum,& ita doctor. antiqui tradebant, vt refert Bartolus in l. potest. ff. de authoritate tutor.& in l.mouentium,& ibi late Albericus, ff. de verborum significatione,& hęc est recepta theorica, vt attestatur, Alexander in dicto §. in venditione 1.notabili,& in l.1.numero 9. ff. de vulgari, & consilio 45.numero 8. libro 1.& consilio 24. libro sexto Aymon Sabillianus consilio 213. ad finem, Guido Papae quęstione 291. Decius in l.1.secunda lectione numero 8.ff.si certum petatur & consilio 414.numero 11.Panormitanus in capitulo nulli. numero 5.de rebus ecclesiae non alienandis Antonius Negusantius de Fano., & pignoribus secunda parte secundo membro numero 9. latissime Tiraquellus libro 1.de retractu,§.1. glossa 7. numero 9. vbi refert Iaso.in pluribus locis hoc extollentem, aliosque in numeros Doctores, & licet eos dicat in hoc variare,haec tamen est recepta sententia, & quidem verior teste Ario Pinelo in rubrica, C. de bonis maternis prima parte numero 24. vbi hoc idem esse ex communi vsu attestatur authoritate Oldraldi,& Alberici in dicta l.mouentium, ff. de

34 verborum significatione. † Ex quibus hanc sententiam sequitur Alexander consilio 52. columna vltima versiculo tertio moueor,& sequent.libro 1.Tiraquellus dicta glossa septima, numero 60. & 61.domi.Didac.Couarruuias lib. 3. resolutionum capitu.11.numero 4.Montaluus in l.13.titulo 10.in glos.magna col.11.in fine libo 3. fori, quod & sentiunt Doctores nostri in dicta l. 70. & 74. Tauri & hoc probat plane Tiraquellus dicta glossa 7. numero 60.& 61. hos casus enumer,ansaut enim inquit, vsusfructus venditur ipsi proprietario,& tunc consanguineus retrahere non poterit, quandoquidem vsusfructus non est amplius in rerum natura, sed suppressus ac extintus per consolidationem, §. vltimo instituta de vsufructu, sicut & seruitus consolidatione extinguitur, vt in l. si tibi homo,§. fin. ff. de legatis primo cum similibus,

ideo

ideo quod funditus sublatum est, reuiuiscere nequit, institui autem denuo rem peremptam possibile est, sed non est iam eadem res cum ea, quæ periit, sed longe diuersa, vt in l. qui res, §. aream. ff. de solut. l. si nauis, ff. de reiudicatio. cum ergo vsufructus sit per consolidationem confusus lui à consanguineo non potest, sed tanquam re perempta emptor liberatur ab statuti necessitate, l. quod te mihi, ff. si certum petatur, & hoc ante Tiraquel. voluit Ferroni. in consuetudinem Burdegalen. titu. de retractu. §. 5. versiculo sed tamen. Aut vero commoditas vsusfructus venditur alteri quam proprietario, iuxta textum in l. necessario, § vltimo ff. de periculo & com. rei venditæ, nam vsusfructus ipse extraneo vendi non potest l. si vsusfructus, ff. de iure dotium, & Tiraquelus ipse latius probat lib. 1. de retractu, §. 1. glossa 1. numero 43. aut si dominus super proprium fundum alteri vsumfructum concedat pretio accepto, his nanque casibus, non credit Tiraquelus locum esse retractui. Quòd verum esse credo, lex siquidem nostra in rebus immobilibus tantum procedit: sed commoditas vsusfructus mobilis esse censetur, quare cum exorbitans sit & odiosa, & contra ius extendi non debet, vt dixi supra numero 1. in fine, & colligitur ex com-
35 mentis l. 70. & 73. Tauri. † Decimo quarto dominus directus seu proprietarius fundi vendit vsufructuario proprietatem, an consanguineus venditoris proprietatem ipsam possit retrahere? & an simul cum proprietate retrahat vsumfructum, & videtur retrahere posse proprietatem, de quo nullus dubitat, & vsufructus cedet proprietati, ex quo semel fuit extinctus per consolidationem seu confussionem, vt in l. si fructuarius, ff. vsufructu. quemadmodum cadé. Quare amplius reuiuiscere non potuit, vt in l. Mæuius, §. duobus ib, nec postea parte alienata reuocare actionem, semel extinctam, ff. de legatis 2. l. qui res, §. aream. ff. de solut. & in specie est textus in l. si tibi, ff. quibus mod. vsufruct. amitta. & in l. iscuius in seruo ff. de legatis secundo. Item quia vsufructuarius emendo à proprietario, ei videtur consentire, l. cum pater, §. libertis & ibi Bartolus penultima quæstione, & Imola ff. de legatis 2. & l. Titius in principio, ff. quibus mod. pigno. vel hypot. solui. cum concordan. à Tiraquello congestis in legibus connubialibus, gloss. 5. limitatione 3. ex quo ius illud vsusfructus remisisse videtur. l. si debitor §. 1. & l. sicut §. venditionis. ff. quibus
36 mod. pignus vel hypote. soluit. † Item quia vsufructus ad eum casum peruenit, à quo incipere non potuit cum rei suæ nemo possit esse vsufructuarius, l. vti frui in principio, ff. si vsufruct. petat. ergo finitur, l. pluribus, §. & si placeat, & l. existimo, ff. de verborum obligationibus, cum similibus. † Item quia res semel liberata est ab onere
37 vsusfructus, nunquam ergo in illud recidet, nisi nouo consensu, l. vltima, C. de remissio. pignor, vbi est casus mirabilis, quod in hypoteca generali omnium bonorum præsentium, & futurorum non venit res semel ex consensu creditoris alienata, licèt ad debitorem ex alia causa redeat. Ex quo infert domi. Didac. Couarru. libro. 1. resolutionum capit. 12. numero. 1. in fin. quòd donatio omnium bonorum præsentium & futurorum valet reseruato vsufructu ex Alexand. sententia in l. stipulatio hoc modo concepta numero. 18. quem ibi sequitur Iaso, numero. 10. versiculo. 2. ff. de verborum obligationib. Aretinus consil. 54. numero. 2. Iacobinus de Sancto Georgio in l. vltima numero. 9. & ibi Alciat. C. de pact. Nec veniunt fructus in donatione futurorum, prout obijciebat Decius, in l. final. numero. 32. opinionem Alexand. improbans. C. de pactis quia ab initio excepti sunt. Et postquam consentiente donatario fructus à donatione excepti sunt & alienati, licèt postea redimantur, & quærantur, in bonorum futurorum donationem non includentur argumen. dict. l. vltimæ. C. de remissio. pignor. † Quibus
38 ad stipulatur, quòd filius, qui per matrimonium liberatur à patria potestate ex statuto vel lege (prout lege Taurina supra hoc libr. titulo 1. de matrimonio. l. 8. sumpta ex l. 47. Tauri, statuitur) soluto matrimonio morte vxoris non reincidit in potestatem patris, quod latè differit Tiraquel. de legibus connubialibus gloss. 1. quæstione. 4. hæc opinio fuit Guillel. de Cun. in l. si maritus. C. de inofficio. testamen. dixi supra hoc libr. titulo. 1. de matrimonio. l. 8. gloss. vltima in fine.
39 † Contrariam tamen sententiam, quòd consanguineus proprietatem tantum retrahat, nec emptor amittat vsumfructum, quem antea habebat, obseruant plerique nempe Cynus Angel. & Paulus Castrensis in dicta l. si maritus. C. de inofficioso testamento, Bald. in tractatu protomiseos numero 7. & Matthæus Afflict. eodem tractatu in principio legis numero. 40. incip. item quæro vsufructuarius, & Franciscus Cremens. singulari. 57. & Hieronymus Cagnoli, qui & hoc extendit ad retractum conuentionalem, quod multo plus habet dubij in l. 2. 26. quæstione. C. de pact. inter emptorem & venditorem, & Boerius in consuetudinibus Vituricensibus titulo de retractu. §. 3. columna penultima, versiculo sed quæritur vnus, Andreas Tiraquellus libr. 1. de retractu. §. 1. gloss. 7. numero. 65. 69. & pluribus sequentibus, Montaluus in l. 13. titulo. 10. libr. 2. fori glossa magna columna. 2. quæstione. 1. domi. Dida. Couarru. libr. 3. resolutionum capit. 11. numero. 7. Antonius Gomez in l. 70. Tauri numero. 33. quibus libenter accedo. Probatur primo hæc opinio per textum in l. dominus. ff. de vsufructu, vbi vsufructuarius, cui proprietas fundi legata est, & fundum ex legato possedit; si testamentum querela inofficiosi testamenti rescissum est, atque ideo fundum coactus est restituere, non ob id vsumfructum amittit. Est etiam optimus textus à Tiraquello citatus dicta glossa. 7. numero. 69. in l. à liberto. ff. de bonis libertorum, vbi vsufructuarius proprietate acquisita ex testamento, quod per cótra tabulas rescinditur, non amittit vsumfructú, licèt virtute testamenti iá possideat proprietaté, & sic consolidata fuerat cum vsufructu. cófert etiá tex. in l. legatum est. §. vltimo ff. de legatis 1. vbi fundus legatus talis præstari debet, qualis relictus est, vnde siue ipse fundus alteri fundo hæredis seruituté debuit, siue ex contrario, licèt confusione dominij

seruitus

seruitas extinta fuit pristinum ius ei restituendum est. † Ex quo Tiraquel ipse dict. gloss. . nume. 70. & 40 sequen regulam expendit, quod vbi dominium quęsitum est reuocabiliter alicuius rei, quæ sibi antea debebat seruitutem vel quid aliud, quod propter dominij acquisitionem confusum est & extintum, amissa proprietate seu dominio, saluum manebit ius pristinum. Hinc infert ipse, quod licet rei suę pignus siue hypotheca consistere non posit, l. si rem alienam 2. ff. de pignora. actio. l. nec pigus, ff. de regul. iur. sicuti nec vsufructus, vt diximus supra num. 36. id tamen intelligitur, cum res est irreuocabiliter siue incommutabiliter acqoisita: secus si reuocabiliter, nam tunc re euicta, non videtur a vinculo pignoris vel ab onere vsusfructus discessisse, l. penult. §. Latinus. & ibi Pet. Iacob. Raue. Cyn. & Bart. ff. de excep. rei iudi. l. debitor & ibidem Barto. Paul. & Alexand. ff. ad Trebel. l. 1. & ibi Iaco. de Aren. Cin. 3. oppos. Ioan. Fab. & Bald. ad fin. C. si antiquior creditor Alexand. consil. 2. lib. 1. Angel. consi. 208. in fin. Aretin consi. 159. num. 14. versi. 2. hoc probatur Socin. consi. 170. num. 5. versi. non obstat secundum, lib. 2. Deci. in l. neque pignus 1. notabil. ff. de regul. iuris, Matth. Afflict decisio. Neapolita. 8. num. 1. & decisio. 16. nume. 3. & 4. cum concordan. a Tiraq. traditis dict. glos. 7. num. 70. † Infert etiam idem Tiraq.

41 numer. sequent quod cum quis acquirit dominium fundi sibi seruientis irreuocabiliter, confunditur seruitus, nec amplius reuiuiscit, l. si communi, & ibi notatur, ff. de seruitu. rustico. prædio. At si reuocabiliter non extinguitur, aut certe restituitur, l. legatarius, & ibi Imol. & Franc. de Aretio, & Iaso. 5. notabil. ff. de legat. 1. & Alexand. consi. 69. in fin. libr. 5. & facit l. si ei. ff. commun. prædio. & l. Papinianus, ff. de seruitu. Idemque esse ait in actionibus aditione hęreditatis confusis, quod restituuntur amissa hęreditate, etiam culpa hæredis modo dolus absit, vt in l. propter veneni §. neptis, & ibi Bartol. Bald. Angel. & alij ff. ad Silanian. l. hæredem, vbi etiam Bartol. ff. de his quib. vt indig. & l. eum qui §. vltimo, ff. de inofficio. testamen. l. cum bonis, §. 1. ff de acquirend.

42 hæreditat. l. si maritus. C. de inoffi. testamen. † His simile est, quod licet rei suæ nulla sit emptio, vt in l. suę rei, ff. de contrahend. emptio. aut stipulatio. vt in l. nemo rem suam vtiliter, & l. nemo rem suam futuram, & l. si rem meam, & l. existimo, ff. de verborum obligatio. id tamen procedit in re perfecte & irreuocabiliter sua, alioqui si ab eo aliquo remedio euinci posit secus est vt de emptione est text. in l. cum res, & ibi glos. Bald. & Salicet. vterque in epitome eius legis C. de contrahend. emptio. Petrus a Bellaperti. & Paulus Castren. in l. huiusmodi §. qui seruum in fine, & ibi quoque Alexand. colu. 1. ff. de legat. 1. Carol. Ruyn. consil. 164. numero 4. lib. 1. & consi. 149. num 7. lib. 2. & consi. 66 num. 8. lib. 4. De stipulatione autem hoc voluit Aretin. in d. l. existimo. colu. 1. versi. 2. limitatur. ff. de verbor. obligatio. Tiraquelus libro 1. de retractu §. 2. glos. vnica, num. 12. & idem in donatione rei suæ respondit. Carolus Ruyns consilio 20. nume. 3. libr. 1. & in conditione, & datione in emphyteusim idem consuluit ipse idem Ruin. consi. 134. lib. 1. Tiraquelus dicto numero 12. vbi & nume. 13. probat rem suam,

sed reuocabilem posse quenquam vsucapere, authore Accursio in l. sequitur, §. fructus in glossa magna ante fin. & ibi sequitur Barto. ff. de vsucapio. Angel. Imol. & Pau. Castré. ibidem & Docto. in §. lana eius dē legis, & alij ab eodem Tiraquel. citati. Sic & rei suæ sed reuocabilis valet legatum & fideicommissum, vt probat ibidem plurium authoritate numero 11. † Ex quibus fit, vt ad casum nostrum re- 43 deamus, quod cum proprietas empta ad vsufructuario non est ei irreuocabiliter quæsita, cum ab eo posit consanguineus retrahere, non sit mirum, si vsufructus non extinguatur, sed maneat interim, ita vt si res per consanguineum aduocetur, non propterea t vsufructus ammitatur. Quod alia fulcitur ratione, nempe cum retractus hic fiat restituto precio, venditusque non fuerit vsufructus sed solum proprietas iniquum esset absque vllo pretio retrahenti tradere vsumfructum, argumento text. in l. cum in fundo. §. vxor. ff. de iure dotium, ibi dixi referre quanti fundus venisset, nam si nudæ proprietatis æstimatio facta fuisset: mulier dotis iudicio precium vsusfructus recipere debet. Ecce ibi mulier retrahit soluto matrimonio, vsumfructum, quem in dotem dederat, vel eius æstimationem, licet iam fuerat confussus, & consolidatus cum proprietate, quam vxor constante matrimonio marito vendiderat, in qua venditione proprietas tantum æstimata fuit, quare vsumfructum, qui æstimatus nec venditus fuit retrahit mulier, vel eius æstimationem, quia morte viri iam finierat. Et præterea cum lex nostra tractet de pretij restitutione, nec vllū pretium fuerit vsusfructus, verba legis locum non habent in specie nostra, quare nec dispositio ipsius vt in l. 4. §. quoties, ff. de damni infecto cum multis similibus a Tiraquelus congestis in repetitione l. si vnquam verbo libertis numero 2. C. de reuocādis donationibus. Nec enim debuit emptor proprietatis retractu consanguinei timens ab huiusmodi emptione sibi forte vtile abstinere argumento text. in l. illud ff. de petitione hæreditatis, vbi propter metum periculi non debet quis ius suum indefensum relinquere, & consequenter quæ sibi vtilia

44 sunt omittere. † Nec oberit, l. si tibi, ff. quibus modis vsufructus amittatur, vbi reuocatur plena proprietas, vsufructus nullatenus reuiuiscit, quoniam abinitio legatarius habebat proprietatem, cui consolidatus est vsufructus, qui postea non reuiuiscit, sed hanc in specie consansuineus reuocans venditionem nihil iuris infundo habebat, ita respondent Cynus Angelus, & Paulus Castrens. in dict. l. si maritus, C de inofficio. testamen. & Tiraquel. lib 1. de retract. §. 1. glos. 7. num. 65. Et si dixeris, quid interest, vtrum reuocans rem aliquid iuris in ea habuerit necne? Respondeo plurimum interesse, nam qui proprietaté rei habebat, prout in specie dicta l. si tibi commodum habere potuit ex consolidatione vsusfructus propter ius sibi ex consolidatione acquisitum, non sic in consanguineo trahente, cui nullum ius qœri potuit ex consolidatione vsusfructus cum proprietate quam alter non ipse habebat. Quare cum nullum ius consanguineo fuisset quæsitum, nimirum si consolidatio non præiudicet emptori, qui reuocabiliter rem acquisierat quippe

quæ

45 quæ ab eo fuit per consanquineum auoca. † Hanc receptam sententiam limita,nisi emptor proprietatis fuerit in dolo versatus,hac siquidem in specie non integratur vsufructus semel cōfussus,vt in l.propter veneni,§.neptis,ff.ad Sillania. Tiraq.dict.glos. 7.num.72.Dolus autem ex quibus probetur tradit optime ipse Tiraquel.d.glos.7.nume.75.& sequentibus in ea quæstione, si conductor emat rem conductam,quæ retrahitur,an post retractum duret cōductio,& ait durare, nisi fuerit dolose, aut in fraudem facta quod colligitur ex paruitate pretij conductionis,& alijs quę Tiraquel.ipse refert d. glos.7. num.75.& deinceps,alij aliter distingunt, in hac q. vt refertur dict.glos.7.num 64.66.67.& 68. † Super

46 est,vt respondeamus ad l.is cuius in seruo, ff.de leg. 2.vbi hæres non potest retinere vsumfructum serui legati,quem ante habebat,sed cum legatario tradere debet cum eiusdem serui proprietate: & vt vides hæredi proprietas serui irreuocabiliter fuit quęsita,& nihilominus extincto vsufructu per consolidationem,legatum integrè nihilo deducto legatario erit præstandum:contra regulam supra num.30 & sequētibus traditam. Respōdeo siquidē,quod cū hæredi hæreditas aufertur, per querellā inofficiosi testam.aut per contra tabulas,vel cūcōsaguineus retrahit fundi proprietatē quā fructuarius emerat,fingitur sibi non fuisse quæsit à hæreditatē vel rem quæ ab eo euincitur,ne præiudicium inferatur,cui nullū obuenit commodum nimirum ergo, si vsufructum non amitat æquitate id suggerente, sine qua fictio consistere nequit,l.denique cum similibus,ff.ex qui caus.maio.& ita procedit,l.si maritus,C.de inof.testamen.& d.§.neptis,& alia iura,supra num.39.citata. At in specie dict.l.is cuius in seruo nulla sub est fingendi ęquitas,cum cætera bona hęreditaria hæredi non auferantur,& lucrum,quod ex cæteris bonis sibi obuenit,cū hoc damno compensatur, & tum potissimum cum testator posset grauare hæredem, vt rem suam alteri præstet,§.non solum institu.de legat.l.hæredum, C.de fideicom. quod summe nota, vel dic,ideo in l.is cuius hæredem fructuarium teneri vsumfructum cū proprietate pręstare legatario, quia vsusfructus pars est dominij,l.4.ff.de vsusfru.& l.Meuius.§.in fundo,ff.de leg.2. At quoties testator partem habet in prædio,vel re aliqua ab eo legata, hæredes etiam partem videtur hæredis portio etiā legata,vt in l.vnum ex familia.§.si rem.ff.de lega. 2. l.cum filius,§.dominus vbi est casus de hoc,ff. eod. & ibi glos.& Doctor.vbi autem hæres haberet seruitutem infundo legato non censeretur legata seruitus,sedeā deducet hæres,quia partes prædij nō sunt vt in d.§ dominus in fin. † Vndecimo quęro an re-

47 tractus sanguinis locum habeat in hęreditate patris aut matris,à filio vendita, an eius fratre vel consanguineus eam posit retrahære? Masneri in tit.de retract.§.item si hæres censet,retractui locum non esse,ex eo quod hæreditas mobilia,& actiones contineat:& quia res singulares non censetur esse venditæ,ideo nec pro eis debetur euictio, nisi nominatim id conueniat,l.1.C.de euictio.Nec venditor potest res hæreditarias vsucapere titulo pro emptore, vt notat glos.singularis in l.1.§.1.in verbo vniuersæ, ff.de vsucapione pro dote necsi ab alio posidentur vendicare secundum Bald.qui eam glo.dixi singularem consi.285.col.2.lib.2.† Contrarium imo quod

48 in hęreditate vendita locus sit retractui suadetur ex eo,quod hæreditas est quid in corporeum, quod inter immobilia collocatur; secundum gloss. in l. vltima. C. in qui.cau.in inte.restitu.non est necess.l. vlt.C.de longi temp.præscrip.cum concordan.à Tiraquel.traditis lib.1.de retra.§.1.glos.7.nume.6.Itē quia non solum mobilia continet hæreditas, sed & immobilia multo illis digniora,l.sciendum in princip.ff.qui satisd.cogan.l.1.C. de vsucapio. transforman.Nam mobilium vilis est,& abiecta possessio,l. si rem mobilem,& ibi glo.ff.de acquir.posses. Quare immobilia ad se trahunt mobilia, ita vt eodem iure censeri debeant,non ex contrario,l.eum qui ff. de vsucapio l.longe,ff.de diuers.& tempo.præscrip. Vbi si res mobiles & immobiles simul posidentur, mobiles non nisi tempore quo immobilia vsucapiuntur.Quoniam dignus trahit ad se minus dignū cap.quod indubijs de consecratio.Eccle.vel alia.& c.1. eode.tit.lib.6.cum concordantijs ibi traditis, & per Tiraq. lib.1.de retract.§.1.glos.7.num. 82.& 83.qui alia plura congerit in proposito.† Duodeci-

49 mo quæro,an retractus locū obtineat in naue vendita? vide Tiraq.de retract.§ 1. glos.1. nume. 88.& pluribus sequenti.vbi resoluit,locum non esse.Et an in Molendinis tract.ipse eadem glo.7.num.92.& sequent.super quo vide Arium Pinelum in l. 1. C. de bon.matern.3.par.num.28.& sequent.Et resoluit locum non esse ipse idem Tiraq.dict. gl.7.nu.90.Sed contrarium placet,Didaco Castelli in l.74.Tauri in glos.magna col.8.& 9.versi.quæro insuper si vendatur molendinū,quod credo verius.Et an in venditione machinarū vel munitionū bellicarū castri.tractat Tiraq. in eadē glos.nu.96.& seq.& nu.99.vbi resoluit,si veniunt, & comprehenduntur in venditione locum esse retractui aliàs non. Et quid in fructibus pendentibus?idem esse censet,d.glos.7.nume. 53.& eam tractat a numero 37.& deinceps & Antonius Gomez in l.70.Tauri,nume.29. Et an locum obtineat in venditione vectigalium, & decimarum, & aliorum id genus? Vide eundem Tiraquel. dict. glossa 7.numero 32.& 34.& tribus sequent. Et quid si actiones vendantur? vide eundem dict. glos. 7. in principio,vsque ad numerum 31.qui concludit in eis locum non esse retractui. Sed an habeat licum in rebus mobilibus pretiosis, vide eum ibidem numero 101. & sequentibus concludentem locum non esse. Sed an in pecunia destinata ad emptionem immobilium vide in dict.glos.7.nume. 102.& sequent. Et quid in pecunia reddata ex venditionē immobilium,& de ea quæ est apud cāpsorem nume.112.& 113.vbi concludit in his locum non esse retractui. Quid de columna domui affixa, aut cæteris rebus positis, vt perpetuo maneant? idem Tiraquel.dict.glos.7.num.114.& 115.concludit locum non esse si sint separatæ. Et idem depiscibus asseruatis in piscina nu.116.Quid de homine ascriptitio,de boue,& asino addictis fundo,dicit in eis idem quod de fructibus pendentibus,ead.glo.7.nu. 118.& 119.Qui de insulis fluctuantibus vel de maceria duobus vltimus numeris,d. gl.septimæ explicat latè Tiraq.quæ singula examinare non constituit,cū ad

ad legis nostræ retractum commode adaptari nequeant. 50 † Diximus in princi. gloss. huius duo potissimum requiri, vt retractui sanguinis locus sit. Primũ quòd sit res immobilis, quod latè explicuimus. 2. quòd sit res patrimonialis. Quæro primo an sufficiat, rem venditam fuisse solùm patris, an solum aui, vel requiratur quòd fuerit vtriusque, vt sit locus retractui? & videtur vtrumque requiri, nempe quòd res immobilis fuerit patris & aui, vt constat ex dict. l. 13. tit. 10. lib. 3. fori, ibi. *Todo home que heredad de patrimonio o abolengo quisiere vender*: Et Paulo post subdit. *Si home de aqui abolengo la quisiere comprar.* Ecce verba illa præseferunt, vt res fuerit non solum patris, verùm etiam aui, sed leges nouiores ad illam legem se referunt, vtrumque ergo requiritur. Et tũ maximè cum sint correctoriæ iuris communis, & quodãmodò impeditiuæ libertatis & facultatis disponendi de re propria, in quem venditor velit. Quare meritò sunt restringendæ, vt doctores nostri leges regias commentantes asseuerant & nos quoque diximus supra hac glos. num. 14. in fine. Verùm contraria sententia receptior est, vt est author Episcopus, quem refert & sequitur Montal. in d. l. 13. tit. 10. glos. 2. lib. 3. fori, imò quod alterum eorum sufficiat, vel rem esse patrimonialem, ex parte patris vel matris, vel auitam, propter verba tex. in dict. l. 13. & nostræ legis, ibi. *De patrimonio o abolengo.* Dictio o, est alternatiua, ad cuius veritatem sufficit alteram partem esse veram. l. vbi autem non apparet. §. qui illud aut illud. l. qui stipulatus fuerit illud aut illud. l. eum qui certarum. §. vltimo. ff. de verbo. obligationi. l. si hæredi plures. ff. de conditio. institu. l. cum quærebatur. ff. iudi. solui. l. cum pupillus. ff. de conditionib. & demonstrationibus. l. si is qui ducenta. §. vtrũ. ff. de reb. dub. §. penulti. instituta de hæredib. institu. eandem sententiam sequitur Ioan. Lupi in. l. 74. Tauri num. 8. & in. l. 75. num. 1. & Anto. Gomez notabiliter in eadem. l. 70. Tauri numc. 3. & ibi Cyfonta. col. 8. in fin. vbi etiam Ferdinan. Arias nu. 49.

51 † Quid autem si pater fundum, quem ipse acquisiuit, neque illum habuit à maioribus, Titio vendidit, an filius fami. vel emancipatus admittatur ad retractum in vita ipsius patris? Et videtur non admitti, ex eo quòd verbum, patrimonio, in hac lege positum vulgari & communi significatione dicitur, quod à patribus & alijs maioribus ex successione accepimus, quod & Cicero in hac significatione sæpe accepit. Nam in oratione pro domo sua, liberis autem, inquit, nostris satis amplum patrimonium paterni nominis, & nostræ memoriæ relinquemus. Et pro Cayo Rabirio, qui verò duo lauta & copiosa patrimonia accepisset, remque præterea bonis & honestis rationibus auxisset, quid esset tandem causæ, cur æstimari vellet nihil habere? & in libro de oratore, Mutius paterni iuris defensor & quasi patrimonij propugnator. Vlpianus etiam in titu. ff. famil. ærciscundæ, itẽ, inquit, prædia quæ nostri patrimonij sunt, &c. tex. etiam in. l. 2. C. de his qui veni. æta. impe. l. lex quę tutores versi. nec verò. C. de admini. tuto. §. 1. insti. de rerum diui. cap. 1. vbi id expendunt Bal. & cęteri interpretes, de natu. succesio. feu. in vsibus feudorum, Anto. Gomez in. l. 70. Tauri numero 3. Tiraquel. lib. 1. de retractu. §. 32. glos. vnica numero 101. qui tamen numero sequen. testatur apud iurisconsultos significationem verborum exactissimè obseruantes, patrimonium pro omnibus facultatibus & diuitijs cuiuspiam, atque etiam mobilibus, etiamque si à maioribus nostris nõ accepimus, passim accipi, vt in. l. 1. §. item solent. ff. de offi. præf. vrb. & in. l. quantum. ff. quod met. caus. & in. l. 3. §. sed vtrum in fin. & in. l. si ex causa. §. 1. ff. de mino. & in. l. cogi in princi. & l. Titius. ff. ad Trebelli. cum pluribus concord. ibi à Tiraquel. collectis, qui numero sequen. Tullium refert in pluribus locis in hac eadem significatione verbum patrimonium sumentem. Communis tamen loquendi vsus in Hispania & Francia est, quem diximus in princi. numeri huius, vt de Francia testis est Tiraque. lib. 1. de retractu. §. 32. glos. 1. numero 101. & de Hispania Anto. Gomez in d. l. 70. Tau. num. 3. & cæteri eius legis interpretes. Si igitur hæc vera sunt, quomodo in vita patris admittitur filius ad retractum rei ab ipso patre acquisitæ, & ab ipsomet venditæ?

52 † Qua nixus ratione Anto. Gomez in dict. l. 70. Tauri nume. 3. constanter asseuerat, filium in vita patris non admitti ad rem huiusmodi retrahendam. Et tum potissimum, quòd in his quæ ipsi nobis comparauimus plusiuris quam in cæteris habeamus. l. si quid in bello & ibi glos. & Bartol. ff. de capti. & post limi. reuers. & notat Ioan. Monach. in cap. nullus de electio. lib. 6. Bar. in. l. si insulam 6. oppos. ff. de verbo. obliga. Tiraquel. lib. 1. de retra. §. 32. glos. vnica numero 3. qui ex hoc concludit retractui locum non esse in rebus nouè acquisitis, sed in bonis dumtaxat, quæ ex successione generis nobis obueniunt refertque hoc ipsum voluisse Gerard. Vago in sua disputatione retractus versi. super termino immobilem & Boeri. in consuetud. Vituricen. titu. de retractu lignagier. §. 1. glos. 2. & latius decisio. 76. col. 1. & 2.

53 † In oppositum autem, imo quòd filius in vita patris admittatur ad retrahendam rem a patre venditam, videtur tex. expressus in cap. constitus de in integrum restit. quem ibi ad hoc expendit Enriquus Bohi. in prin. vbi filius admittitur tanquam proximior ad retrahendum rem à patre eius venditam, quam ipse habuerat à matre ex eius successione, quod indubitatum esse asseuerat Tiraquel. lib. 1. de retra. §. 1. glo. 9. num. 46. sed Tiraquel. non loquitur in re ab ipso patre acquisita, qua in specie negauit in eod. lib. §. 32. glos. vnica num. 3. retractui locum esse, vt dixi in numero præcedenti, sed in re à patre vendita, quæ erat maiorum suorum. Nec tex. in dict. cap. constitutes aliquid probat, loquitur enim in casu valde diuerso, nempe, vbi pater bona materna vendiderat nomine filiorum, quorum alter retrahere volebat. Nos verò loquimur, vbi bona propria patris ipse vẽdidit, itẽ ibi pater iam mortem obierat, cùm filius ad retractum venerat, vt constat ex verbis illius, quõdam. G. pater eorum, vt per Tiraquel. ipsum satis probatur. d. §. 1. gloss. 9. num. 50. & sequen. Ex quo fit, vt vera sit opinio Ant. Gomez in dict. l. 70. Tauri nume. 3. quòd filius viuo patre alienante rem propriã ab ipso acquisitam non admittatur ad retractum. Nam si legis nostræ dispositio fundatur ex affectione, quam præsumitur habere filius ad bona paterna, non poterit verè filius retrahẽs dicere eã habere

affectio-

affectionem, cum pater eam vendiderit, quia forte per momentum apud patrem stetit, quare cessante affectione, quæ fuit causa huius legis condendæ, nimirum si cesset eius legis dispositio, & huius sententiæ est textus expressus infra eod.l.15. vbi dicam in glossa 1. secus autem erit patre mortuo, potest enim tunc haberi affectio, eoquod in hæreditate eam rẽ pater reliquerit, vt ibi concludit Anton.Gom.& statim dicam.
54 † Quæro tertiò eodem themate retento, nempe, si fundum, quem pater ipse acquisiuit, eodem patre mortuo alter ex filijs vendidit Sempronio, an alter filius, vel nepos admittatur ad retractum? Vel si auus acquisierat, & nondum deuenerat fundus ad filium, quippe mortuus fuerat viuo patre suo & alter ex nepotibus, qui auo successerat, fundum vendidit, an alter nepos admittatur ad retractum? & ex his, quæ diximus nu.50.& num.præc. in fine constat admitti, vt & Anton.Gom.probat in d.l.70. Tauri.num.3. ex verbis legis nostræ, & hæc q. est in effectu exemplum primæ quæstionis.
55 † Quarto quæro, pater Titij fundum vendidit maternum, in quo frater eius successerat ratione prælegati, aut diuisionis, vel aliás, an admittatur patre viuo ad retractum? Et videtur minime admitti, quia dubium est, sit ne filius futurus patri hæres, qua in specie contra factum patris venire non posset, l. cum à matre, C. de reiuendica. l. vendicantem, ff. de euictio. deinde viuo patre non est omnino honestum à filio eius contractum rescindi, ob eam reuerentiam qua lege diuina & naturali filij parentes honorare tenentur, vt considerauit d. Didacus Couar. lib. 1. resol. c. 8. num. 7. arg. tex. in l. in coniunctione. C. de nupt. ibi: Cultu verecundię propriam noluerit voluntatem depromere.
56 † Item, quia filius in potestate nõ admittitur ad reuocandum alienationem aduentitiorum a patre factam, vt aperte probari videtur in l. 1. C. de anna. exceptione, & hoc in specie voluit Bar. in l. si constante. num. 6. ff. solut. matrim. & ibi eum sequitur Crotus 1. lect. num. 117. & Bellon. cõsi. 24. num. 5. And. ab Exea de pact. nu. 214.
57 † Quarto, retrahens iurare tenetur sibi ipsi, & non alij retrahere, vt in hac l. in fine, sed in hac specie non iuste iurare hoc poterit, cum pater ipse sit habiturus commodum vsusfructus, vt in l. 1. C. de bon. mater. & l. cum oportet. C. de bon. quæ lib. l. 5. tit. 17. par. 4 l. 24. tit. 13. par. 5. ergo videtur non debere admitti in vita patris.
58 † Sed his non obstantibus contraria sententia verior est, nempe, quòd filius etiam in patria potestate constitutus, atque fortiori ratione emancipatus admittatur ad retractum in specie proposita supra nume. 55. nam videmus, filium vassalli, qui feudum alienauit antiquum, lege, vel consuetudine permittente posse eam alienationem viuo patre reuocare, in eoq; præferri cæteris agnatis, vt notat And. de Iser. Iacob. Albaro, Card. Alex. & omnes præter quẽdam Pet. Cern. in cap. Titius, si de feudo fuerit contro. & in c. 1. §. & si clientulus, tit. de alien. feudi, & in capite 1. §. hoc quoque, titulo de successio. feu. Bald. in c. 1. §. vlt. ad finem, & ibi Marti. Lau. col. 2. versi. 2. casu, & Cardin. Alex. num. 3. versic. secundo casu, tit. quæ sit prima causa benefi. admittẽ. idem Baldus consilio 276. in fine, libro 5. quod repetitur consilio 315. eodem lib. 5. Fran. Curtius Senior consilio penul. col. 1. Iacobus à S. Geor. in tracta. feudo. in verbo, & cum pacto de non alienan. columna 10. versiculo, sed quæro vtrum filij, Iaso consilio 56. columna 3. in principio, versic. sed præmissis non obstantibus, lib. 3. Franc. Curt. Iunior in tracta. feud. 4. par. principali, cartha antepenulti. versiculo 4. circa præmissa, Tiraquel. libro 1. de retractu, §. 1. glossa 9. numero 46. alia argumenta colliges in responsione ad contraria.
59 † Et primo nõ obstat dubiũ illud, an sit filius hæres futurus patri, vt contra patris factum venire non possit, arg. l. cum a matre, C. de reiuendic. quia respondeo, hoc non considerari, vt ex cap. constitutus, de in integ. restitu. expendit ibi Henricus Bohi, & Tiraquel. d. gloss. 9. nume. 46. Vel 2. respondeo, hæredem non impediri rem per defunctum venditam retrahere, quia non dicitur venire contra factum defuncti, vt infra latius probabo numero 69. Ad secundum de honore & reuerentia patri debita, respondeo eodem modo, non enim hac in specie impugnatur patris factum, sed confirmatur potius, cum petat filius, se loco emptoris subrogari, & si venditio non impugnatur, licet persona emptoris mutetur: ex quo nullum patri paratur præiudicium, cum de euictione non teneatur emptori, non enim res euincitur ex defectu iuris venditoris, sed ex speciali priuilegio a lege proximitati concesso, quia in specie cessat euictio, secundum gloss. communiter receptam in l. minor 25. annis, glos. vlt. ff. de euictio. pro qua facit tex. in l. si quis domum. §. penul. ff. loca, quem ad hoc expendit Bald. in l. si familiæ, numero 7. C. famil. ercisc. Tiraquel. libro 1. de retractu, §. 1. glos. 9. num. 34. vbi alijs hoc probat rationibus, & plures citat concordantes, & iterum in §. 12 glos. 1. numero 7. & seq. dixi latissime in stylo Chancellariæ, tit. 3. cap. 1. §. 26. glossa magna, numero 81. in 48. casu in quo locus non est euictioni, & numeris sequentibus.
60 † Non obstat tertium argumentũ, quod non admittatur filius viuo patre ad reuocandam alienationem aduentitiorum ab ipsomet patre factam, quia respondeo, non omnino tutam esse eam opinionem, contrariam quippe tenet Bald. in l. vltima, §. in computatione, num. 7. C. de iure deliber. & ibi cum sequitur Corneus num. 6. & Iaso cõsi. 56. colum. 3. versiculo, confirmatur per illud, lib. 3. Arius Pinelus hanc æquiorem dicens & vtilioreẽ in authen. nisi tricennale, num. 44. & 45. C. de bonis maternis, & in l. 1. eodem titulo, 3. par. numero 74. & sequentibus, vbi latissime dominus Didacus Couarruuias libro 3. resolu. cap. 8. numero 7. text. regni nostri, in l. 24. titulo 13. de pignorib. par. 5. vbi vide Gregorium Lupi, atque ita praxis Hispana illã intellexit legem. Vel respondeo, 2. & si concedamus veram esse Bartoli opinionem & sequatiũ, nihil obstare nostræ sententiæ, hic enim non agimus de irritanda venditione a patre facta, sed de subrogando emptore, ex qua subrogatione nullum euictionis paratur præiudicium patri, vt diximus sup. numero præcedenti.
61 † Ad quartum, quod pater consequitur commodum ex huiusmodi retractu, nẽpe, vsumfructum, quod esse videtur contra iuramentum à filio retrahente præstitum, respondeo satis esse, si filio proprietas quæratur, vt in ea satisfiat iuramento, vsusfructus enim ex legis prouidentia

patri obuenit; potiusquam ex facto filij, quare cef
62 fat hoc argumentum. †Quinto quęro, pater meus
fundum vendidit maternum, quem habuit à fratre
meo defuncto, ad quem ex prælegato, vel diuisione
pertinuerat, quo vẽdito pater meus mortem obijt,
& ego ei successi, volensque fundum retrahere, pre-
tium deposui intra nouem dies à tempore venditio
nis computatos, vtrum obtineã in retractu? Et idẽ
quæri potest, si depositum feci viuo patre meo, dein
de durante lite super retractu patri hæres extiti, an
his casibus locus sit retractui? Et videtur locum nõ
esse, nõ magis, quam si pater meus vellet retrahere:
hæres siquidem, & defunctus vna, eademque perso-
na esse censeãtur, auth. de iure iur. à mori pręst. post
prin. ex quo hæres venire non potest contra factum
defuncti, l. cũ à matre, C. de reiuend. l. ab eo, C. de ne
go. gest. l. successores, C. de solut. l. si vxor. C. de bon.
autho. iud. poss. l. si fundum, ibi, nec ei successisti, &
l. venditrici, C. de reb. alie. non alien. l. si Titio. ff. de
pig. l. 1. ff. de excep. rei ven. quin etiam nec ex pro-
pria hęredis persona id facere licere probat tex. in
d. l. venditrici, C. de reb. alie. non alie. & in l. cũ à ma
63 tre, C. de reiuend. l. 24. tit. 13. de pig. p. 5. †Hæres si
quidem non potest melioris esse conditionis, quam
defunctus, l. in omnibus, §. non debeo, ff. de reg. iur.
quare quæ à defuncto liberam administrandi facul-
tatem habente facta sunt, non possunt à pupillo eius
hærede reuocari, l. Polla, C. de his quib. vt indig. sic
etiam ea, quæ à patre geruntur, non decet pro disci
plina militari à filijs in irritum reuocari, vt in l. pe
nul. C. de rest. mil. & alibi habetur, filios adeundo
hęreditatem patris, voluntatem defuncti suo cõsen
su confirmare, quoniam hæres eiusdem potestatis,
& iuris esse censetur, cuius & defunctus fuit, l. hære-
dem, ff. de reg. iur. & factum defuncti censetur esse fa
ctum ipsius hæredis, & ex cõtrario, l. vxorem, §. agri
plagam, ff. de leg. 3. Angel. consil. 185. †Hinc fit, vt
64 agnati hæredes vassalli, qui feudum alienauit, non
possint talem reuocare alienationem, quam tamen
aliás reuocare possent, si hæredes non essent, vt plu
rium authoritate affirmat Iacobin. à S. Geor. in tra-
cta. feud. in verbo, & cum pacto de non alienan. col.
10. versi. aduertite ad id, Tiraq. plures addens con-
cordantes lib. 1. de retract. §. 1. glos. 9. nu. 49. qui idẽ
de filijs dixerunt. hi sunt Iacob. de Bellouisu in c. 1.
§. hoc quoque, & ibi Bald. n. 20. Mart. Laud. co. 3. ver
si. quæro an factum, Aluaro, & Card. Alex. col. vlt. ti.
de success. feud. Paul. Cast. consil. 207. in prin. lib. 2. &
consi. 290. col. vlt. eod. lib. Matth. Afflict. alios citãs
decis. Neapol. 112. & Vldri. Zasi. in epitome feudo
rum, p. 9. de feudi alienatione num. 33. Alex. consil.
28. lib. 5. Carol. Ruy. consi. 1. n. 3. li. 1. & consi. 42. nu.
12. eod. lib. & consi. 25. num. 11. lib. 2. Afflict. li. 2. cõ
stit. Siciliæ, rub. 5. num. 9. Ioan. Crot. in l. filius fam.
§. diui. n. 146. & ibi Ferd. de Loa, n. 191. Curt. de feu.
4. p. n. 148. & num. 152. Exea de pact. n. 227. sed in
hoc mire variant scribentes, vt aduertit Pinelus in
l. 1. 3. p. n. 84. vsque in finem, C. de bon. mat. pro qua
opinione est textus optimus in l. filius fam. §. cũ pa-
ter, ff. de leg. 1. vbi si pater testamento prohibuerit
rem alienari extra familiam, & filius eius alienaue-
rit in extraneum, non poterunt filij hæredes ipsius
alienantis reuocare. Roderic. Suar. in l. quoniam in
priorib. amplia. 17. fol. 16. col. 4. C. de inoffi. testam.
65 †Hic ergo sit nostra in specie, vt hæres non possit tã
quan consanguineus retrahere rem à suo prædeces-
sore venditam, vt respondit Florian. à S. Petro inter
cons. Petri de Anchar. cons. 371. n. 2. & 4. in fi. Steph.
Bertran. cõs. 7. lib. 1. Pet. de Ancha. in c. constitutus,
66 col. vlt. 4. oppositio. de in integ. rest. †Præterea hoc
suadetur ex regula, quę de euictione tenet actio, eũ
dem agentem repellit exceptio, l. vendicantem, ff.
de euictio. l. post mortem, ff. de adoptio. l. si quis alie
nam, ff. de actio. emp. l. cum vir, ff. de vsucap. l. rẽ alie
nam, ff. de pig. act. l. 1. C. de reb. alie. nõ alie. Cum er-
go hæres teneatur de euictione, retrahere non pote-
rit, imo etiam si hęres non teneretur de euictione,
vt quia emptor sciebat, rem esse alienã, vt in l. si fun
dũ sciens, C. de euict. Tir. li. 1. de retract. §. 12. gl. 1. n.
7. adhuc non poterit hęres venire contra factum de
functi, vt voluit gloss. com. recep. in d. l. cũ à matre.
C. de reiuẽd. vbi Ioa. Fab. Bal. & Pau. Cast. Rod. Sua.
in l. quoniam in priorib. 7. amplia. n. 10. C. de inoffi.
test. Fulg. cõs. 67. col. 2. versi. his tñ nonobstantib. Lã
cel. Galiau. in l. 4. §. Cato, col. 28. versi. & sic in hac, &
ibi Maria. Soci. Iun. n. 221. ff. de ver. obli. Tiraq. li. 1.
de retract. §. 1. glos. 9. n. 47. qui id quoque procede-
re assueerat, etiamsi hæres fecerit inuentariũ, ex sen
tentia And. de Iser. in c. 1. tit. an agnat. vel fili, quod
& voluit Mat. Affl. dec. Neap. 240. prope finẽ, & Ful
go. d. consi. 67. col. 2. versi. quod tamen ita, vbi id li-
mitat, quod egregie explicat Pinelus in l. 1. 3. p. nu.
79. versi. prædicta autem. C. de bon. mat. & n. 80. ver
si. aliud etiam, & n. 81. amplia. 7. & tanquam recep-
tum id tradere ait Decium in l. debitori, n. 20. C. de
pact. Exeã de pact. n. 227. versic. ista sublimitatio, &
alios ab eodem Pinelo citatos. †Iuuatur etiam hęc
67 opinio ex doctrina recepta, quæ habet, filium hęre-
dem patris non admitti ad reuocandam alienatio
nem bonorũ aduentit orũ à patre factã, vt in l. cũ à
matre, C. de reiuend. gl. & Bar. in l. fi. §. in cõputatio-
ne, n. 6. C. de iure delib. & ibidem Bal. Paul. Alex. &
Iaso num. 9. & seq. Arius Pinel. eam dicens commu
nem, & pluriũ legũ authoritate cõfirmãs in d. l. 1. 3.
p. n. 79. C. de bo. mat. pro qua est tex, regni nostri ex
pressus. in l. 24. tit. 13. de pignor. p. 5. quam legẽ par.
& d. l. cum à matre, egregie & melius cæteris expli
cat Pinel. pluribusq; ampliationibus & limitationi-
bus ornat in d. l. 1. 3. p. a n. 79. vsq; in fi. †Quibus nõ
68 obstantibus contraria sententia verior est & recep-
tior, imo quod filius hæres patris fundũ maternũ vẽ
dẽtis admittatur ad retractũ, quod voluit Enri. Bo.
eiusque præceptor Pet. Bier. in c. constitutus de in in
teg. restit. appendens verba eius tex. ibi, quõdã, G.
pater, quasi iã esse desijsset, atq. ideo ei filius succes
serat, vt vtrũq, probare nititur Tira. li. 1. de retract.
§. 1. gl. 9. n. 50. & 51. nõ per tex. in d. c. constitutus, ne-
gat enim probari, sed per tex. in l. debitor, §. vltimo,
ibi, quia non quasi hæres, ff. ad Trebel. idẽ voluit Ma
suer. in tit. de retract. §. item secundum opinionem,
Nicol. Euer. in locis legalib. loco a tanquã col. pen.
vbi id dicit singulare Boe. in consue. Vitur. tit. de re
tra. §. 3. ad fi. & iterũ dec. 12. & Ioã Nic. Arel. in cõ-
mẽtar. l. gñraliter in 2. p. n. 34. C. de secũ. nup. & Fer
ronius. in consuet. Burde. titu. de retra. §. 10. & §. 16.
qui idem dicit in cæteris hæredibus, idem voluit
Tiraq.

Tiraquell.libr.1.de retractu.§.1.glossa 9.numer. 50. & sequentibus, Anto.Gomez in l.70.Tauri numer. 10.versiculo itemquæro si proximior, vbi etiam Cyfontaneus quæstione 20.& Montal.in dicta l. 13. in verbo nueue dias, titulo decimo libr. 3. fori ad medium glossæ, Arius Pinel.in dict l.1.3. part. numero 99.versi.fulcitur quinto. C. de bonis maternis, ex quibus constat hanc esse communem sententiam.

69 † Quorum omnium fundamenta colliges ex responsione ad contraria. Et primo non obstat, quòd hæres & defunctus eadem persona esse censentur, & alterutrius factum vtriusque esse existimatur, & alia, quæ in harum corroborationem diximus num. 62.& 63.quodque hæres non posit impugnare factum defuncti: quoniam hac in specie non reuocat heres factum defuncti, ex priuilegio quippè à lege concesso, filius, & quilibet alius venditoris consanguineus admittitur ad retractum rei ab eo venditæ, & sic auditur, vt proximior, non vt hæres defuncti, sed vt diuersa persona: succeditquè, & subrogatur in locum emptoris, itaquè defuncto ex hoc nullum obuenit incommodum, nec eius factum improbatur quoad ipsum attinet. Ipse enim cupiebat rem vendere, & pretium exigere, quę manet vendita, & pretium exiget, si non exegerat. Quare non rectè dicitur hoc casu hæredem impugnare factum defuncti, ita quæstionem istam resoluunt Montal. Cyfontanus, & Antonius Gomez in locis numero præcedenti allegatis.

70 † Ad secundum argumentum num. 64.traditum, respondeo, non adeo esse infirmum, vt opinioni nostræ aduersari posit, quandoquidem in hoc tam frequenti articulo, alij plures non contemnendi authores contrariam defenderint sententiã, imo, quod agnati hæredes vassalli, qui feudum familiare alienauit, posint reuocare alienationem, quarum primus est Accursius in l.1. §. quoque, verbo inuestire, tit. de success.feu. And.de Isernia summus feudista in cap.1.in principio in ipsius propria additione ibi inserta, titulo de prohibita feudi aliena. per Federicum, & in cap.1.§.alienare. titulo qualiter olim feud.alien.pote. Decius consilio 445.num. 55.& 56.Rubeus consilio 84.num.7.Gratus consilio 91.numero 36.libro 1.Thomas Grammaticus decisione 9.numero 8.& sequen.Peralta in rubrica, ff.de hæredibus instituendis.numero 100. versi. præterea in terminis. Arius Pinelus in l.1.3.p.num. 99.C.de bonis maternis, idque omnino procedere confecto inuentario, obseruant communiter Doctores, vt attestantur Silua consilio 30.nume. 33.& 34. Afflictus in cap.1.§.hoc quoque titulo, de successio. feu.num.72.& 74.& dicit esse de mente omnium, qui hanc quæstionem diligenter examinarunt. D. Didacus Couar.libro 2.resolutionum, cap.10.num. 4.versi.octauo infertur.& eã opinionem magis cõmunem esse, satis constat ex relatis à Pinelo in d.l. 3.par.num.93.& 99.in medio, vltra quos idem probat Rolandus a Valle consi.97.n.50.Peral.in d. Rubrica.ff.de hæred.instituendis, num.83.Imo tam in feudo hæreditario, quam familiari idem probat Pinelus d.3.p.num.95.

71 † Et numero 96.satis eleganter aduertit, nihil curandum esse de inuentario ad effectum reuocandi alienationem a defuncto factam, prout incaute autumnant Doctores superius citati, qui totam vim eius negotij in eo constituunt: quia effectus inuentarij est, ne conueniatur hæres vltra vires hæreditarias, vt in l.fin.§.& si præfatam, C. de iure delib.l.5.tit.6.par.6.non vero, vt repellatur exceptio, quod venire non posit contra factum defuncti, de qua in l.cum a matre.C.de rei uendicatio. & in l.ex qua persona, ff.de regul.iuris, eatum enim legum dispositio procedit etiam facto inuentario, vt probat Fulgosius consi.68.col.2. Roman. consil. 18.n.4.& tanquam receptum tradit Decius in l. de bitori, num.20.C.de pact.Exea de pact.n.317.versi cu.ista sublimitatio, cum concord.a Pinelo trad tis in d.l.1.3.p.num.81.ad finem. Erit autem in hac specie vtile inuentarium, non vt ex eo detur ius reuocandi alienata, sed respectu pretij, quod soluendum est emptori, iuxta gloss.& Afflict.in c.1. §.Titius si de feudo fuerit controuersia. Eundem Afflict. notat ter dec.178.num.3.& seq.vt videlicet teneatur solũ hæres, quatenus vires hæreditariæ patiuntur, & non vltra, qui alias in solidũ teneretur, quod probat Pine.d.num.96.& ante eum idem voluit in effectu Peralta in d.rub.ff.de heredib.instituen.nume.102.ad fi.& num.seq.& ex his vterque resoluit, reuocari posse ab hærede agnato alienationem feudi, siue inuentarium confectum sit, siue nõ.

72 † Et idem videtur dicẽdum a fortiori in successore maioratus, qui licet sit hæres alienantis, poterit reuocare alienationẽ a prædecessore factam, quia in vendicandis bonis maioratus a possessore alienatis, fauor publicus versatur ob conseruationem familiarum, in qua consistit bonum publicum.arg.tex.in l.1.§.quanuis, ff.de ventre inspiciendo, ibi: Publice enim interest, & in §.cæterum, insti.de legitim.agnat.succes.l.pronunciatio §.familiæ, ff.de verb.signif. & vbique DD. notant, & probat Cynus in l.1.C.ad l.Iul.de adult.cum cõcordan.late a Tiraq.congestis de primogen.quæstione 4.num.13.cum sequen.& num.32.id probat, verum esse in quolibet primogenio.Peral.in l.3.§.qui fideicommissam, num.121.ff.de hæred.instituen.d.D.Couar.lib.3.variarum resolutionum, cap.5.nu.5. & est optimus tex.in l.2.tit.15.par.2.ibi: Acatando el pro comunal de todos, & adhuc melior textus in l.7.titu.7.de maiora. sup.hoc lib.& idem tenent plures, quos refert & sequitur Molina de Hispan. primog. c.18.nu.1.At propter publicum fauorem res alienatæ ab ipsomet alienante vendicari permittuntur, vt in l.quemadmodum, C. de agricol. & censi.lib.11. iuncta glossa, verbo, vendi.& ibi probant Barto. & communiter Doctores secundum Molin. lib.4.de Hispan.primog.c.1.num.30.licet contrariam defendat ibi per totum caput, eandem sentẽtiam pluribus rationibus defendit Peral.in rub.ff.de hæred instit.n.93.cum plurib.seq.& Pinel.in d.l.1.3.p.nu 99.& seq.qui optimis rationibus probat, multo magis concedi debere successori maioratus reuocationem alienationis factæ ab eo, cui successit, quam successori feudi, & respondet ad tex.difficilem in l.filius fam.cum pater.ff.de leg.1.procedere in legato relicto familiæ, & extendi non debere res maioratus antiqui, quippe quo magis familia conseruetur, quod discrimen probat ex plurib.ibi adductis,

vide rationes Pineli, quas hic nõ refero, vel poteris huic argumento aliter satisfacere, vt dixi supra nu.
73 69.† Minus oberit regula quę de euictione tenet actio, eundē agentē reppelli exceptio, l. vendicantē, ff. de euictio. cum similibus, quoniã hac in specie vēditor non tenetur de euictione, cũ res euincatur in re speciali nõ obid, quod venditoris non sit, vt in l. minor in prin. ff. de euict. & quia euincitur ex causa non præcedente, sed sequente contractũ vel in ipso contractu. l. 3. & l. Lutius, ff. de euictio. & nuncupati n, quod re euicta per retractum locus non sit euictioni, tenet Mansueri, in tracta. de retractu, §. itē secundũ opinionē, & Affli. in tract. protomixeos, §. 2. nu. vlt. & Tiraq. lib. 1. de retra. §. 1. gl. 9. n. 34. & 35. cũ concor. supra hac eadem glos. nu. 59. in fi. traditis.
74 † Nec oberit glo. communiter recepta in d. l. cum à matre, C. de reiuendi. vbi etiamsi venditor non teneatur de euictione, non poterit eius hæres factum defuncti impugnare, quoniam in casu, de quo agimus, non venit hæres, vt sæpe diximus, contra factũ defuncti, vt probaui supra hac eadē gl. nu. 69. & eodē modo responde ad id, quod in eadem gl. dicitur, filiũ hæredis patris non admitti ad reuocandã alienationē aduētitiorũ ab eodem patre factam.
75 † Hãc sententiam limita Tiraq. li. 1. de retra. §. 1. glo. 9. nu. 53. & 55. nisi venditor promisisset rem tutã, & securã se præstiturũ, etiam aduersus retractus consanguineorum, quia tunc non admmittetur filius hæres patris venditis ad retractũ, vt in l. Seya, ff. de euictio.
76 † Sexto quæro filius fam. nulla bona habens, an possit viuo patre rem patrimonialem a patre ipso vēditã, per tutorē, vel curatorē, vel per ipsummet patrē filij nomine reuocare pretio oblato tanquam proximior? Tiraq. li. 1. de retra. §. 1. glo. 9. a nu. 58. vsq; ad nu. 73. concludit. patrē ipsum admitti posse citatque in eo plures Franciæ consuetudines, refertque, idē voluisse Mansueriũ ita tamen vt patri hoc casu vsus fructus non quæratur, quod tamē ibi late discutit, vide per eũ, & quæ dicam infra eadem l. glo. vlt. nu. 2. in fi.
77 † Sed id aliàs certũ est, ipsum venditorē admitti non posse ad retractum suo nomine, vt late probat ipse Tira. d. glo. 9. a nu. 30. vsque ad 40. quod indubitabile est, nec tam longa disputatione dignum.

GLOSS. II.

1 *Proximior vendentis, an eius, cuius primũ res fuerat admittatur ad retractum?*
2 *Naturalis filius vel descendens an admittatur ad retractum?*
Bastardus seu naturalis an sit de familia vel agnatione? ibidem.
3 *Bastardus seu naturalis tantũ admittitur ad retractum.*
Bastardus continetur in dispositione legali fundata in iure naturali. ibid.
Bastardus venit in fideicommisso conditionali si sine liberis moriatur, ibid.
4 *Bastardus filios vel naturalis comprehēditur sub nomine filiorum, quocies de eius commodo agitur.*
5 *Bastardus an possit arma, & insignia patris deferre? & num. 2.*
Bastardi nobilium nobiles reputantur, ibidē.
6 *Spurius vel incestuosus non dicitur consanguineus.*
7 *Exhæredatus filius an admittatur ad retractum sanguinis? & vsque ad nu. 10.*
8 *Exhæredatus filius non amittit, quæ naturalia sunt, licet amittat ciuilia.*
9 *Exhæredatus filius à iure patronatus non repellitur.*
10 *Filius renunciãs cum iuramento bonis paternis admittitur ad retractum sanguinis.*
11 *Retractus an obtineat locum in clericis, & ecclesijs, & num. sequentibus.*
12 *Cap. constitutus de in integ. rest. explicatur.*
Clerici vti possunt statuto vel consuetudine laicorum sibi fauorabili, ibid.
12 *Clerici admittuntur ad retractum sanguinis*
11 *Satuta laicorum non ligant clericos in rebus eorum odium concernentibus.*
14 *Clerico vendente vel emente, an sit locus retractui sanguinis.*
15 *Statuta generalia laicorum quando ligent clericos?*
16 *Clerici si vtuntur cõsuetudine vel statutis laicorum, an contra eos alij vti possint.*
17 *Leges Imperatorũ seruandæ sunt in foro canonico, nisi fuerint canonibus contrariæ.*
18 *Retractui locus est, & si clericus sit venditor*
19 *Retractus ius an habeat locum & an trãseat in monasterium, & num. 20.*
21 *Monasterium an habeatur loco filij.*
22 *Retractui sanguinis an sit locus monasterio vendente rem patrimonialem monachi.*
23 *Retractus an fieri possit per hæredem cõsanguinei, & quid si lis erat contestata.*
24 *Retractus an fieri possit per hæredē nomine proprio, & an per cessionariũ cõsanguinei*
Retractus ius non est cessibile?
25 *Cessibilia non sunt plurima expressa.*
26 *Retractus an habeat locũ si cessio facta fuerit per consanguineum alteri consanguineo*
27 *Retractus conuentionalis an fieri possit per cessionarium.*
Cedi possunt plurima remissiuè, ibidem.

b *Y alguno de aquel abolēgo.* Ex his verbis iũctis sequētibus probari videtur, consanguineos proximiores auo vel patri, cuius res vēdita erat, nõ proximiores venditori admitti debere ad retractũ, contrariũ tamen disponitur in l. sequenti in fin. vt ibi dicã prout & iure communi fieri attestatur, Tiraquel. lib. 1. de retr. ctu, §. 1. glossa 1. numero 18. 19. & 20. in retractu. feudo, & fideicommisso, vt proximior vēditoris feudatarij, & grauati seu tenentis bona fideicõmissi vel maioratus admittatur, nõ proximior primi stipitis à

tis, à quo ea bona deuenerunt in venditorem, quod ibidem probat pluribus authoritatibus, & rationi-
2 bus.† Sed quæro primo, ad maiorem huius legis elucidationem vtrum filij naturales tantum nati ex soluto, & soluta, & ab eis descendentes admittantur ad retractū? & videtur, ad mittendos non esse, quoniam huius l. dispositio vnica ratione fundatur, quæ est vt res maneat in familia vel agnatione vēdentis, vt Tira. probat li.1. de retractu in præfatione nu.33. & sequen. & iterū §.26. glos.1. nu.38. & in §.1. gl. 8. n. 4. & seq. Did. Perez in l.1. tit.1. lib.4. ordinatio. colu. 1327. versi. infertur 2. Ioan. Igne. in repe. l. dudū, 4. col. in fi. & rursus col.14. versi. hic adde vnum articulum, cum alijs ab eis citatis: ea autem ratio in hac specie cessat, quia naturales tantum, quos vulgus Bastardos appellat non dicūtur esse de familia, seu agnatione secundū Bart. in l. pronūtiatio, §. familię, ff. de ver. sign. Bal. cōs.168. col.2. li.5. Paul. Cast. cons.178. post princi li.1. cum alijs multis cōcor. à Tiraq. cōgestis lib. de nobilitate c.15. nu.12. Sed neque cū illis cognatio est, aut coniunctio ex parte patris secūdū Dyn. consi.16. in fi. cui subscripsit Ange. cōs.401. in fin. per tex. in l. spurius, ff. vnde cogna. & §. vlti. in auth. qui. mod. natur. effi. sui. nec eis licet arma deferre, seu insignia parentum, vt voluit Dynus in l. cū pater, § mater. ff. de lega.2. Bart. in l. vlt. C. de verb. signifi. & in tracta. de insignibus, & armis, Bald. in l. filium, 1. lectura. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Anton. & Panor. in c. per venerabilem qui fil. sint legi. vbi & Cardin. Alexandri. 3. notab. Ioann. de Ana. in c. cum dilectus de accusa. Guill. Bene. in rep. c. Ray. in verbo Raynuntius de Claramonte nu.35. de test. Tira. li. de nobilitate c.15. nu.12. ex quibus naturales non posse retrahere asseuerant Māsueri. in tit. de retra. §. pen. vbi hoc extendit ad filios legitimos bastardorū, vt in l. vlt. & ibi Docto. C. de natural. liber. Matth. Affli. in tract. protomixeos in prin. legis nu. 32. & seq. Guill. Bene. in d. c. Rayn. in verbo & vxorē nomine Adelasian. nu. 715. & seq. Ang. in cons.101. num.2. Deci. cons.472. nu.5. Ferroni. in consuetudi. Burdegalen. tit. de retract. §.6. col. pen. & iterum §. 10. versi. præterea spurij, Tiraq. lib.1. de retract. §.1. glo.8. n.6. Quod limitat nu.8. nisi in casibus, vbi bastardus succedit matri, vt & limitat additionator Be-
3 nedicti, & Ferr. in locis supra citatis.† Sed nihilominus contraria sentētia, imo quod filius naturalis tātum, qui dicitur bastardus admittatur ad retractū, est cum verior, tū apud nos receptior quā tenuit Vago. in sua disputa. retractus, & post eum Boer. in consuetu. Vituricen. tit. de retra. §.1. in fine, Cyfont. in l. 70. Taur. 2. col. versi.5. dubitatur, dicens ita fuisse iudicatum in contradictorio iudicio in ciuitate Ouetensi, & ibi quoque Anto. Gom. nu.4. Moltal. in l.12. in verbo camiar, col.1. in princ. tit.10. lib.3. fori, refertque Guill. & Pet. de Bellaper. idē tenentes, & attestatur ita seruari, quodq; cōcurrēte alio cōsanguineo legitimo præferatur bastardo, quorū sententia mihi arridet ex pluribus. Et primo quia in dispositione legali, quę fundatur iure naturali sanguinis seu cognationis & ęquitate cōprehēditur naturalis tātū, nisi ex qualitate personę aliud colligatur, vt in l. ex facto, §. si quis rogatus, ff. ad Treb. vbi rogatus rē restituere, si sine liberis decesserit, nō tenebitur restituere si filios naturales reliquerit, nisi sit illustris, vel in dignitate positus, vel clericus, aut honesta mulier, quē ad hoc expēdunt Bar. Ang. Pau. Imol. Alex. ibi & Cōmuniter Doctores, & in l. generaliter, §. vlt. C. de insti. & subst. sub condi. fact. Quod extenditur etiamsi expressa nō fuerit dicta conditio, subintelligitur etenim, vt in l. cū auus ff. de cond. & demonst. & l. cum accurisimi, C. de fideicō. licèt in hoc Doct. variēt, vt ex eisdē locis videre licebit, confert etiā l. generaliter, §. cum autē, C. de instit. & subst. &
4 l. parentes, ff. de in ius vocan. vbi glo. & Docto. † Cōducit etiam recepta opinio, quod vbi agitur de priuilegio vel commodo filiorum in æquitate fundato appellatione filiorum semper naturales tatū comprehenduntur, arg. tex. in l. vlt. C. de confirman. tut. vbi pater ita potest dare tutorem filio naturali ac legitimo, licèt debeat à iudice confirmari, l. naturali, ff. eo. tit. quā regulā tradit Panor. in c. in presentia nu.23. de probatio. quem ibi cæteri sequuntur Inter-
5 pretes.† Cui opinioni nō obest quod diximus nu.2. bastardos non contineri sub nomine familiæ, & cognationis, nec licere eis arma prædecessorum suorū, nec insignia deferre: quoniā licet hoc procedat de iure, aliud autem est de consuetudine, iuxta quā bastardi nobiliū & illustriū, maxime magnatū sunt nobiles, vt attestatur Raynel. in tracta. nobilitatis 2. q. 5. quæstionis princip. vbi tradit exēplum in bastardo Subaudię. Cui consuetudini stādū est, ex eo quod tradit Bar. in tract. de insignibus & armis col.2. vbi scripsit, quod licèt iure communi nō possint bastardi insignibus parentum suorum vti, contrarium tamē obseruatur in Tuscia de consuetudine illius prouinciæ, cui standum est, & ita sensit Ang. in d. consi. 191. nu.2. & voluit Domi. in c. statutū 2. in prin. col. vlt. de hæret. lib.6. Soci. cons.102. nu.8. li.3. Matt. Afflict. in tract. protomixeos in prin. l. nu.33. vbi attestatur esse generalem consuetudinem, quod bastardi deferāt arma domus, Nicol. Perusi. in tract. de successi. ab in test. in 4. specie filiorum, & in Francia hoc idem obseruari, vt bastardi nobilium nobiles reputentur, sintque immunes a subsidijs popularibus, & priuilegijs nobilium in vniuerso potiantur, præterquam quo ad successionem attestantur Guid. Pap. decisio.580. Boer. decis.127. ad fi. Apud Tuscos quoque bastardi sunt de domo secundū Ang. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebe. & cons.10. vbi idē ait seruarij Perusij, & Domi. in c. statutū 2. in princ. col. vlt. de hęreti. in 6. Tiraq. in tra. de nobilit. c.15. nu.25. quod & in nostra seruatur Hispania, quod latius explicuimus supra hoc li. tit.1. de matrimonio, glo.1. rubricę num.126. & 127. & in l.9. & 10. titu.8.
6 de succes. supra hoc co.li. † Hęc tamen limita, nisi filius sit spurius, incestuosus, vel natus ex dānabili coitu, hi siquidē retrahere non possunt, quia non dicuntur cōsanguinei, nec de genere, domo, vel stipite parentū vel aliorū ascendentiū, arg. tex. in l. filiū eū diffinimus, ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. generaliter, §. cū aūt. C. de insti. & substi. §. vulgo quæsitos insti. de succes. cogna. l. vlti. vbi Bal. & cęteri. C. de ver. sign. & in auth. ex cōplexu, C. de incest. nup. Abb. & Docto. communiter in c. per venerabilē, qui filij sint legi.† Secundo quæro, an filius vel nepos exhereda-
7 tus possit retrahere? & videtur minime posse, quia

 repel

repellitur a successione, vt in aut. vt cũ de app. cog.
§.causas coll.x.auth.ꝭ licet C.de lib.pręte.itẽ quia
ex hęredatus habetur pro mortuo, vt in authentic.
de hære.& Fal.§.ex hęredatos coll.1.vbi gl.& cõ nu.
dd.& quia ex hæredatus nõ cõnumeratur inter filios
vt in l.pater filiũ,ff.de inof. test.vbi Bal.& cæteri.Itẽ
quia per exhęredatiõnẽ tollitur suitas,& filius effici
8 tur extraneus,l.1.§.sciẽdũ,ff.de suis & leg.hære.✝ Cæ
terũ his nõ obstãtibus cõtraria sententia verior est,&
receptior, imo q licèt filius sit iuste exhęredatus pos
sit admitti ad retractũ, quoniã etsi per exhęredatio
nẽ tollãtur ea iura, quę ad ius ciuile spectãt nõ tamẽ
amitũtur iura naturalia sanguinis, l. iura sanguinis,
ff.de regul.iur.l.3.ff.de interdi.& relega.Itẽ quia cõ
ditio à lege vel ab homine posita si sine liberis de-
cesserit, cẽsetur exclusa, quoties quis decedit liberis
superstitibus, quãuis exhęreditatis, vt in l.ex facto,§.
9 vlti.vbi gl.notat & Docto.ff ad trebe.✝ Præterea ex
hæredatus a iure patronatus nõ excluditur, l. si pa-
tronus testamẽto.§.si quis nõ mala,ff.de bon.libert.
Bar.in l.iurisiurãdi,§.si liberi,col.vl.ff. de ope.liber
to.& cõs.61.post med.& iterũ cõs.60.in 2.dubio,nec
etiã à feudo vt tradit Ardi.in tit.de succes.feudi sub
rubr.an filius succedat in feudo,§. itẽ quęritur si ex
hæreditatus filios.& Odofre.in summa qui feud.da-
re pos.& tit.de succes.feud.in princip.And. de Yser.
in c. eo.tit.Marti.Laud.in c.1.§.& quia vidimus,
& ibi quoq; Albar. & Car. Alex.qui feud. dare poss.
Iacob.a S.Geor.in tracta.feudo.in verbo presentes,
colu.2.vers.quęro subsequẽter,& Frã.Cur.Iunior in
eodẽ tracta.q.3.in prin.tertiæ partis.Idẽque erit,&
si nõ sit iustè à patre exhæredatus, vt in simili specie
statuitur in auth.de nupt.§.soluto vbi Ang. in feudo
hoc nũcupatim asseruit.& Pet.Ferra. in titu. de for-
ma libelli, quo agitur ad reuoca.feu.in verbo nec su
perstitibus col.3.vers.7.excluditur,Pau.Pari. cõs.1.
nu.7.li.1.& omnes supracitati,Tira.hęc referens lib.
10 1.de retra.§.1.gl.8.nu.45.✝ At si filius sponte pater-
na se abstinuerit hæreditate, vel cũ iuramento renũ
tiauerit, nõ propterea amittit ius retractus in rebus
etiã a patre vẽditis arg.l.filij in prin.ff.de iure patr.
vbi filij se ab hęreditate paterna abstinẽtes ius pa-
tronatus, quod iure eis cõpetit in seruos à patre ma
numissos, nõ amittunt,& in specie retractus hoc vo-
luit Ferronius in cõsuetud.Burdeg.tit.de retra.§. o
Tiraq.li.1.de retra.§.1.gl.8.nu.50.& pen.Anto.Go.
in l.70.Taur.nu.6. & quod exhęredatus à patre rei
patrimonialis vẽditore possit admitti ad retractũ,
voluit expresse Tiraq.d.gl.8.nu.45.Mõtal.in l.13.in
gl.magna col.12.vers.itẽ quęro quid si proximior in
gradu.tit.10.lib.3.fori, hoc extẽdẽs etiã si nõ exhæ-
redetur, si causas ingratitudinis commisit, propter
quas posset exhæredari, Anto.Go.in l.70.Tau. nu.5.
vbi etiã Cyfon.2.col.vers.10.dubitatur, quãuis ipse
Cyfont.in 35.q.aliud dixerit, si retrahẽs graues iniu
rias vẽditori intulerit, propter quas posset exhære-
dari, nixus authoritate Matth.Affli. in tract proto-
mixeos.§.3.n.2.& 3.qui tamẽ loquit in iure cõgrui
vicino cõpetẽti, vbi est diuersa ratio, qa nõ expedit
11 habere rixosum vicinũ, vt ibi per eũ.✝ Tertio quęro,
an in clericis vel personis ecclesiasticis tã actiuè, quã
passiuè sit locus retractui, ita vt clericus proximior
possit retrahere, vel rẽ a clerico vẽditã possit laicus
eius cõsãguineus retrahere, vel an à clerico emptore
possit retrahi?& videtur q nõ quoniã huius legis,&
similiũ dispositio magis afficit personã quã res: quo
fit, vt nõ cõprehẽdat clericos ex defectu potestatis,
& iurisdictionis statuẽtiũ, vt in c. ecclesia S. Mariæ
de cõstitu.& in c.vlt.de vita & honest.cleric. & in c.
vlt.de reb.ecclesi.non aliené.& in auth.statuimus,C.
12 de Epis.& cleri.✝ Contrariũ tamẽ verius est & recep
tius,& instituitur ex c.constitutus de in integ.restit.
vbi fundus patrimonialis fuit per laicũ distractus,&
vẽditus alteri laico, præmissaque retrahẽdi cõsuetu
dine inquit tex.clericũ admitti ad retractũ tãquam
vẽditoris cõsanguineũ, ibique ex eo expẽdũt Pet.de
Ancha.7.notab.& Panor.5.notab. Infertque ibi Pa-
nor.clericos vti posse statuto vel consuetudine laico
rũ generali, si mere fauorabilis sit, de quo etiã dicit
esse bonũ tex.in c.dilect.de foro cõp.vbi id adnota-
rũt Ioã.And.Car.Florẽ.Anto.Ancha.Panor.& alij,
idẽ Panor.in c.eccles.S.Mariæ col.vlt.& ibi Fel.7.&
8.q.de consti.Lapus alleg.101.col.5.vers.quod autẽ,
Bal.in l.1.nu.10.C.de sum.Trin.Ant.in d.c.quę in ec
clesiarũ,& in c.quod clericis pen.col.de foro comp.
Raph.Comẽ.cons.41.in fi.Domi.in c.vlti.in prin.ad
fi.de offi.delega.in 6.Card.Flo.in c.perpẽdimus,2.q.
ad fi.iterũque in 8.q.de sen.excõ.Alex.cons.210.nu.
13.& 14.& consi.211.nu.1.li.2.Tira.li.1.de retra.§.1.
gl.3.nu.2.& seq.Cor.cons.114.li.2.Soci.cõs.192.li.2.
Caro.Mol.in consue.Pari.in proœm.gl.5.Deci.cons
114.nu.1.vers.sed tamẽ is Tiraq.li.de retra.§.1.gl.8.
nu.41.cũ concor.ab eo Tira.latè cõgestis in li.de pri
mogen.q.44.nu.8.& seq.Ex hoc fundamẽto constat
veritas primi mẽbri, quando scilicet clericus vti ve
lit beneficio retractus, quod vt in dubitatũ asserit Ti
ra.d.li.1.retractus,§.1.gl.8.n.41.refertque idẽ voluis
se Matth.Affl.in tract.protomixeos in prin.legis nu.
8.vers.itẽ quæro an si clericus cũ tribus numeris seq.
vbi attestatur hanc esse cõmunẽ opinionẽ, siue cleri
cus sit emptor, siue vẽditur siue retrahẽs, idẽ quoq;
voluit Dec.cõs.283.n.8.vers.vltimo quæritur,& duo
bus numeris seq.& omnes infra citãdi. ✝ In duobus
13 vltimus casibus, nẽpe, quãdo clericus est emptor vel
vẽditor maius dubiũ est, quãdoquidẽ statuta laicorũ
nõ ligẽt clericos, maxime in his, quę eis nocẽt, vt ex
his quę diximus infertur,& ex traditis a Tira.de iu-
re primogeniorũ.q.43.nu.3.& à Ferd.Vaz.de succe.
crea.§.10.nu.648.& 651.Ex quo Mõtal.in d.l.13.in
gl.magna col.10.vers.itẽ quæro vtrũ ista lex liget cle
ricũ, tit.10.li.3.fori libẽter fatetur nõ ligare clericos
vt aduersus eos locũ habeat, idẽ voluerunt Bald.Ias.
Imol.Panor.Ale.& Affl.sibi cõtrarij in locis a Tira.
citatis, lib.1.retractus,§.1.glos.13.n.3. ✝ Sed nihilo
14 minus idẽ quod in priori specie tenet Cyn.Bal.& re
liqui in l.nec per se,C.de hære.insti.estque commu-
nis opinio teste Mattheo ab Affl.qui idẽ tenet in d.
tracta.protomixeos in prin.l.nu.9.& seq. idẽ voluit
Cyfont.in l.70.Tauri,8.col.q.51.& ibidẽ Ioan. Lu-
pi nu.15.16.& seq.Anto.Gom.nu.7.& Did. Castell.
ibidem in gl.magna,col.5.vsque ad 12.Tiraq.lib.1.
de retra.§.1.gl.13.nu.3.& 4.& sequentibus, Sebasti.
Neapod.in tract.cõgrui in proœmio super verbo
tenorẽ Alberi.1.par.statutorum q.94.Alex.cons.123
lib.7.qui loquitur in retractu ratione cõmunionis,
idem etiam voluit Gregor.Lupi in eodem retractu
tracta-

tractatu super l.55.glo.pen.in verbo, deue auer, ad
medium,versi.quid autem si extraneus,titulo.5. de
15 emp.& vendi.par.5. † Mouentur ex eo,quod statu-
ta generalia laicorum , in quibus nulla fit mentio
clericorum,aut ecclesiarum,sed tamen comprehen
dunt ea,quæ illis competunt,non tanquam priuile
giatis,sed tanquam cuilibet de populo, tenent liti-
gantq;clericos,dum tamen sint honesta,nec iuri ca
nonico aduersantia,vt docet Bar.in l.cunctos popu
los,n.28.& 29.C.de sum.Trin.& fid.Cath.citat tex.
in c.constitutus de in integ.resti.qui loquitur in re-
tractu,vt hinc intelligas,Bar.loqui in nostra specie,
idẽ voluit Bar.in l.de quibus,col.vlt.ff.de legib. La-
pus allegatio.81,col.1.Barba.in rub.de reb. ecclesi.
non alie.cartha.13.col.vlt.& seq.& consi.14.lib.2.&
consi.65.colu.11.& seq.lib.4. quibus in locis ad fert
concordantes,Tiraq.li.1.de retract.§.1.gl.13.nu.4.
& 5.qui plures etiam addit cõcor.Sed sentẽtia Bar.
cõmuniter reprobatur secundum Deci.in c.ecclesia
sanctæ Mariæ nu.53.vers.& primo occurrit illa quęs
tio,extra de constit.& ibi Feli.nu.81.qui saluat do-
ctrinã Bar.in 5.casibus vsque ad nu.89.quorum nul
16 lus potest huic quęstioni adaptari.† Quare alia ra-
tione hanc cõuincunt sententiam, cũ enim summus
ecclesiæ præsul.in d.c.constitutus de in integ restit.
statuerit,clericos vti posse hoc statuto,seu consuetu
dine.satis insinuat laicos è diuerso aduersus clericos
eo etiam vti posse,iuxta Vlpiani sententiam , quod
iuris quis in alios statuerit,eodem ipse vtatur,quod
summam æquitatem habet,vt titulum illum exordi
tur iurisconsultus, quis enim inquit , aspernabitur
idẽ ius sibi dici quod alijs ipse dixit,vel dici effecit
Et hãc legẽ esse Radamãthi affirmat Aris.Ethic.5.c.
etiã,5.si,quod quisque facit,idẽ patiatur,& ipse, id
iustum fiet denique iudicium.Quæ si in cæteris ob-
tinent,certe etiã magis in clericis, & ecclesia,quã
alios fallere nõ decet.c.per tuas de donatio. gl.inc.
2.§.hoc ius in verbo vt plus 10.q.2.Tira.li.1.de re-
tra.§.1.glos.12.nu.6.Boc.deci.248.nu.2.Pet.à Plaza
vbi plures citat cõcor.in epitome delictorũ,li. 1. c.
36.nu.16.Ideoque si clerici vel ecclesia vti volunt
cõsuetudine,vel statuto contra alios , & aduersus se
quoque alijs vti cõsentiãt necesse est,vt voluit Bal.
in l.de quibus,nu.26.ff.de legib.& in l.omni noua-
tione,C.de Sacros.eccle.& in l.1.6.q.C.de contrah.
emp,& alibi sæpe Cuma.cõs.83.col.1.Panor.in c.ec
clesia sanctæ Mariæ in rep.nu.51.& 52.& cõs.6.li.1.
Alex.cõs.209.nu.15.& cõs.210.nu.4.li.2.& ibi Caro.
Molin.Soci.cõs.36.& 97.nu.3.li.1.Philip.Frã.id di
cens singulare in regu.posses.nu.11.de regul. iur. in
6.Fran.Balb.in tracta.præscrip.1.par.5.partis prin
cip.col.4.versi.5.fallit Deci.cons.452.nu. 14.Fran.
Ripa li.1.responsorum c.4.nu.5.Tiraq.li.1.de retra.
§.1.gl.12.nu.7.Sed Doctores præcitati in alia specie
loquuntur,nempe vbi clericus vult vti statuto laico
rum in parte, vt iad executionem instrumenti publi
ci guarentigij,& nolit eodem statuto vti contra se,
veluti si post lapsum decennij executionẽ peteret,
quo tẽpore ex eodem statuto vel alio ius exequen-
di pręscribitur,tunc nimirum in omnibus vti com-
pellitur etiam cõtra se facientibus. † Qua propter
his rationibus reiectis,alia fortiori conuincitur no
17 stra opinio,videlicet,leges ciuiles Imperatorũ de-
bent obseruari in foro ecclesiæ,quando canonibus
nõ repugnãt,c.1.& ibi docto.cõmuniter de no.ope.
nun.c.si adiutoriũ 10.distin.Bald. quẽ cęteri sequũ-
tur in c.cum venissent,de eo qui mitti in posse. Fe-
li.in c.causam quæ de rescrip.Ioan.Lupi in introdu
ctione rubric.de dona.int.vir.& vx.nu.15. hanc sen
tentiam tenet vtriusque iuris schola in l.cunctos po
pulos,C.de sum.Trini.& in cap.ecclesia sanctæ Ma
rię de constitu.Panor. in cap.inter alia,1. notabi.de
immun.ecclesi.Dida.Castelli.in l. 70. Tauri glossa
magna colu.7.versi.& primo certum est, & ibidem
Anto.Gomez. nu.7.in fi.& Ioan.Lupi nu. 15. hanc
dicentes communem procedereque in legibus reg-
ni nostri,quæ vt ius commune, & ciuile reputantur
in regno nostro secundum eos,cum concordantijs à
me traditis in dialogo relatoris 2.p.c.34.nu.3. & 8.
& a Dida.Perez in prooemio ordinationũ 3.q.Alias
18 item rationes tradit Castellus vbi supra. † Cęte-
rum si venditor est clericus,locus erit retractui , vt
concludit Tiraq.lib. 1.de retra.§.1.glos.13.nu.11.li-
cet Ripa refragetur li.1.responsorũ.c.2.in primo du
bio.Sed doctores nostri cẽsent,locum esse retractui
eo quod clerico vẽditori nulla fiat iniuria , quippe
cui pretium præstetur cõuentum,nec ad vllã tenea
tur euictionẽ,vt in alia simili specie diximus supra
hac l.glo.1.nu.59.& 69.sicuti in minori infante, vẽ
19 dẽte resoluit Tiraq.d.gl.13.nu13.† Quarto quæro,
an ius retrahendi trãseat in monasteriũ,in quo pro-
ximior consanguineus professionem fecit? Et tran-
sire videtur,quoniã appellatione cõiunctorũ veniũt
coniũcti coniũctione spirituali,tex.iuncta glos.& cõ
muni opinione in c.vlt.de postul.c.coram de offic.
delegat.Item quia monachus religionem ingressus
non omittit iura sanguinis , & proximitatis , loco
enim filij habetur monasteriũ,vt plerique existimãt
in c.in præsentia de proba.per tex.ibi,vt in authen.
nisi rogati,C.ad Trebe.& §.sed hæc præsenti in aut.
de sanctis.epi.l.iura sanguinis,ff.de regul.iur. l. vlti.
20 C.de episcop.& cleric. † His tamẽ nõ obstantibus
cõtraria sentẽtia verior est,& receptior, imo quod
in monasteriũ nõ transeat ius retrahẽdi ex persona
monachi,quia in monasteriũ nõ trãsit ius personalis
simũ cõsanguinitatis, in quo lex nostra eiusque ra-
tio innititur,itẽ quia monachus hac in specie nõ sibi
ipsi retrahit,sed alij,hoc est,monasterio & ad mona
sterij vtilitatẽ & cõmodũ,quod nõ licet, vt in hac l.
in fi. Itẽ quia monasteriũ est quædã vniuersitas, &
res inanimata,in qua nõ datur nec cõsideratur ius
sanguinis,nec perpetuatio vel conseruatio familiæ,
argum.tex.in authent.ingressi,vbi Docto, C. de sa-
crosact.ecclesi.& cap. in præsentia de proba. Inno.
in c.grauẽ.de sent.excom.Bald.in auth.habita,num.
41.C.ne fili.pro pat.cessat ergo ratio legis nostrę,&
per cõsequẽs eius dispositio.† Ad obiectiones respõ
21 deo,quod monasteriũ nõ habetur loco filij , secũdũ
Bar.Pau.& Sali.in d.auth. nisi rogati,C.ad Treb. &
in auth.si qua mulier.C.de sacros. eccles. cũ multis
alijs quos refert Tiraq.in l.si vnquã in verbo suscepe
rit liberos,nu.41 & ibid.Ripa q.34.Feli.in c.in præ
6 sentia nu.42.de proba.d.D.Coua.li.1.reso.c.19.n.6.
& quãuis loco filij haberetur,id esset impropriè , &
per fictionẽ,& similitudinẽ,vt dixit Bal. in l. filium
col.4.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.& in l.cũ acu-

tissimi

tissimi colum.1.C.de fideicom.Nec id quidem semper,& indiscriminatim, sed quoad eum dumtaxat finem, vt excludatur substitutus sub ea conditione siquis decesserit sine liberis, de quo tantum agunt prædicta iura ex sententia eiusdem Bald.in d.l.filiũ, & in d.auth.si.qua mulier.3.nota.& Panor. in d.c. in præsentia nu.48.Vbi etiam alij recentiores: quo fit, vt monasterium minime ad retractum admittatur, vt & Tiraq. voluit lib.1. de retractu.§.1.gl. fi.8. nu.20.& Anto. Gomez in l.70. Tauri nu.9.post Cyfont.ibi col.3.versi.13.quibus ipse accedo.

22 † Quinto quæro, an monasterio vẽdente rem immobilem monachi,& patrimonialem, proximior consanguineus monachi admittatur ad retractum? Respondeo nõ admitti, quia iam res nõ dicitur patrimonialis, nec vendita per consanguineum, sed per monasterium, in quo non datur ius sanguinis, vt dixi in præcedenti quæstione, numero 20. Item quia monasterium ingressus a bonis temporalibus sese abdicauit, & ea in monasterium transtulit, vt in d.auth.ingressi, quare iam desierunt esse patrimonialia, & monasteriũ loco extranei habetur, quare retractui locus non est, vt rectè docet Anto.Gomez in d.l.70. Tauri, numero.10.& ibi Cysonta.colum.3.versiculo 16. dubitatur, quorum sententiã vera est. Quid si monasterium emat? dic idem, quod in ecclesia emptrice dixi supra hac eadem glos.num.13.& sequentibus.

23 † Sexto quæro, an hæres consanguinei admittatur ad retractum, vel cessionarius, vel procurator? Et verius est, hæredem non admitti ex persona defuncti, quia beneficium retrahendi est personale competens ratione sanguinis,& non est transmissibile ad hæredes, cùm ea dumtaxat iura sint transmissibilia, que hæreditaria sunt,& non alia, l.cum hęredes, ff.de acquiren.poss.l.1.& per totum.C.de hæredi.actio. Quod tamen limita nisi consanguineus decesserit lite iam contestata, quia tunc hęres admittitur, licèt sit extraneus argumen.text.in l.posthumus,§.fi.cum l.sequẽ. ff.de inoffici.testam.vbi in querella inofficiosi testamenti hoc statuitur, probat hoc idem text.in l. vna. C.ne ex dilect.defuncto.& in specie hoc voluit Ioã. Fab.in §.ex contrario in fi.insti.de lega.Tiraq.lib.1. de retractu.§.27.glos.1.num.3.Cysonta.in l.70.Tauri colum.4.versi.21.dubitatur,& ibi Anto.Gomez nume.8.

24 † Ex persona autem propria si ipse est proximior, bene potest retrahere, vt in hac.l.& seq.statuitur. Cessionarius itidem retrahere non poterit, quoniam ius istud est personalissimum, & nequaquam cessibile,& quia repugnant rationes, propter quas locus est retractui, vt expresse decidunt, Cyn. Pet.Bal.Salice.& Paul.Castren.in l.ad officium, C. commu.diuid.Ioann.Fab.in §.1.insti de acquisi.per arroga.Montal.in l.13.in glossa magna column.14. versi.item determinatur per hanc legem titulo 10. lib.3. fori Anto.Gom.in l.70.Tauri.nu. 8. ad fin.& ibi Cysonta.3.colu.q.14.vbi rationes plurimas tradunt,& latissime omnium Tiraq.lib. 1.de retractu, §.26.glos.1.per totum hoc idem concludentem, & nu.1.plures tradit concord.nempe, Alberi.in 1.par. statuto.q.62.& 89.Bal.in tract.protomixeos colu.2. versi.quæro nunquid istud ius, idem voluit Afflict. eod.tracta.§.1.num.42.& 43.Signoro.consi.81.colu.2.versi.præterea omisso, Luc.de Pœna in l. vltimi. colu.1.in verbo permutationes C.de prædi.curial. lib.10.Ias.in l.1.§.vsufructuarius nu.5.in fi.ff.de nope.nun.Paul.Cast.cons.1.in prin.lib.2.Roma.cõs. 484.Alex.in l.post dotem, ff.solu.matri: Ang.de Aretio in §.actionum num.18.insti.de actio.Barba.cõs. 51.col.19.versi.etsi opponit lib.1.Socin.in l.qui Romæ,§. cohæredes 5.notab.ff.de verbo.oblig. Cos. Gui.in pragma.sanctione, tit.de collatio. §. sequitur in verbo alio, Ludo.Bologni.consi.5.colum.5. versic.& nota quod tale ius Iacob.à S.Geor.in l.Imperator, ff.de pact.Caro.Ruy.consi.47.num.2.& iterum, versi.nec obstat quod dicebatur lib. 4. & omnium latissime Ioan.igne.in repe.l.dudum.col.14. versi.his adde vnum articulum cum.4.columnis sequen.C.de contrah.emp.Boer.in consue. Vituricẽ. titulo de retraictz.§.3.col.4.versi.sed an hoc ius.Cassa.consi.21.col.12.Ioan.Montoloni.in promptuario iuris tomo 1.in verbo redimere versi.1.super.verbo licentiam, in fine, Albert.Brun.consilio 80.num.22. Carol.Molin.in consue.Parisien.tit.1.§.13.num.20. Ferroni.in consuetu.Burdegalen.tit.de retract.§.1. col.1.versi.ex his simul,& iterum §.6.colu.pen.Pau. Paris.consi.82.nu.26.lib.2.& Ioan.Corras.lib.3.mis

25 celleanorum.c.2.nu.7. † Nec id mirum quidem, cum alia sint per multa, quæ cedi non possunt, vt latissimè refert Tiraq.lib.1.de retra.§.26.glos.1.num. 42.& pluribus sequẽ.nempe rescriptũ. vsusfructus, bonorum possessio.ius adeundi vel immiscendi, nec actio iniuriarum, nec operæ officiales, neque fideicommissum vniuersale, nec alia iura passiua, nec ius immittendi mortuum in rem pignoratam, nec iura sepulchrorum extraneis, nec quod extinctũ est, nec quod non est, nec factum, nec actiones directæ, nec quod competit contra ius commune, nec ius merè personale, nec iura certis personis annexa in priuilegium, nec facultas recuperandæ possessionis propria authoritate, quanquam in hoc sint multi, qui contrarium tenent, nec ius vindictæ, nec ius alimentorum, nec facultas eligendi, nec declarãdi, nec ius clientelę inuito cliente, nec facultas orandi, nec ius ętatis, nec priuilegium tacitæ hypothecæ, nec ius semel alteri cessum, nec ius repetendi dotẽ, nec ius accusandi de priuato delicto, nec actiones populares nec conditio in re aliena, nec potestas gradij, nec vsus, nec commoditas, nec ius habitationis, nec ius exigendi portorium, nec actio aduersus fideiussorẽ, sine principali actione, vt pluribus probat authori-

26 tatibus ipse Tiraq.d.§.26.gl.1.vsque in fin. † Limitat tamen ipse Tiraq.in glo.2.in prin.eisdem §. 26. nisi cessio facta fuerit in aliquem cognatum etiam, nam valet cessio, licet non præiudicet proximiori, quominus si velit, retrahere possit, quod ipse probat authoritate Pauli Cast.Rom.Neapodani. Affli.Caro.Ruy.Boer.& Corrasij in locis ab ipso Tiraq.ci

27 tatis. † Limitat secundo in retractu cõuentionali, qui cedi potest, secundum Ange.in l.ad officium in fi.C.cõmu.diuid.Caro.Ruy.cons.72.per totum li.1. Tiraq.li.1.de retra.§.26.gl.3.in princ.vbi cõmemorat plura, quę cedi possunt plusquã 47.casus cessibiles, ad quem recurrito. Aliud autem quod de procuratore diximus,& an tutor vel curator, vel maritus pro vxore possint retrahere, dicemus infra, in l. sequenti glos.14.

GLOS-

GLOSS. III.

1 *Retractus sanguinis legibus Mosaicis fuisse obseruatum.*

2 *Retractus vt locum habeat debet retrahens idem pretium offerre emptori, quod ipse verè dedit, & non poterit minus dari, aut maius peti.*

Retrahens non poterit pretium offerre iustum, sed id dare tenetur quod verè dedit emptor, ibidem.

3 *Feudum alienatum reuocans idem pretium offerre tenetur, quod verè & sine fraude venditori datum fuit.*

Pretium idem dare tenetur, qui præferri vult in emptione alicuius rei, ib.

Subbastatione res vendita plus offerenti datur, ibid.

4 *Pretium iustum an sit satis offerre etiamsi alter maius offerat, qui velit ei, qui maius offert præferri.*

Precium iustum taxabitur, quoties fraus interuenerit in venditione ad excludendum consanguinei retractum, ib.

5 *Retractus communis retractui sanguinis cõparatur.*

Retrahens soluit pretium duntaxat conuentũ, etiam si in instrumento vel contractu venditionis fuerit dictum, & quod pluris valet ei donauit. &c. ib.

Clausula & quod pluris valet ei donauit in instrumento venditionis apposita quid operetur, ibid.

6 *Retractus an habeat locum, quoties habita est fides de pretio.*

Lex.11. infra eodem exponitur sumpta ex l.72. Tauri, ibi.

7 *Retrahens an teneatur soluere pretium conuentum dumtaxat, an quod emptor sponte auxit, & pluribus sequenti.*

8 *Augmentum pretij an eodem regatur iure, quo & ipsum pretium.*

Augmentum & accessio an eodem iure regulẽtur quo & res cui accedit, ib.

9 *Augmentum pretij non regulatur eodem iure, quo & pretium in præiudicium tertij.*

10 *Retrahens non tenetur pretij augmentum soluere, nisi in continenti factum fuerit supplementum, vel nisi per sententiam iudicis emptor ad supplementum fuerit condemnatus, vel si læsio vltra dimidiam contingerit, num.11.*

Emptor an teneatur vltra pretium conuentum mutuare, quod emptor mutuauit, vel mutuare promisit venditori, ib.

12 *Laudemium an solui debeat ex venditione rei emphiteuticæ patrimonialis, si res vendita per consanguineum fuerit retracta, & num. sequen.*

Gabella an debeat solui per retrahentem ex venditione rei imphiteuticæ patrimonialis, ib.

13 *Gabella & laudemium debentur ex contractu reuocabili per retractum.*

14 *Gabella, & laudemium debentur ex venditione in qua appositũ fuit pactũ reuendẽdi.*

Pactum reuendendi in venditione appositum nõ excusat emptorẽ à solutione gabellæ, ibid.

15 *Gabellam quis soluere teneatur, venditor ne an emptor.*

16 *Gabella ab emptore soluta debet a retrahente per emptorem ipsum recuperari.*

Laudemia ab emptore soluta debet emptor ipse a retrahente recuperare, ib.

Emptor a quo res retrahitur debet indemnis seruari, ibid.

Redbibita re vendita debet restitui, quod gabellæ nomine ab emptore fuit expensum, ibi.

Retractus sanguinis non est annullatio vel resolutio contractus, sed transfusio & subrogatio per legem facta, ib.

17 *Gabella duplex an solui debeat vna ex contractu alia ex retractu.*

Laudemium duplex an solui debeat, alterum ex contractu, alterum ex distractu, ib.

18 *Laudemia non debentur ex alienatione necessaria.*

19 *Retractus non rescindit contractum, sed id facit vt consanguineus subrogetur loco emptoris.*

20 *Laudemia, & gabella non debentur ex contractu ab initio nullo.*

21 *Gabella non debetur ex contractu nullo, nec ex contractu resoluto, ex pacto legis commissariæ, vel addictionis in diem, verbis directis in contractu vel in continenti post appositis.*

Pactum legis commissoriæ vel addictionis in diẽ verbis directis in contractu vel in continenti post appositum transfert ipso iure dominiũ in venditorem absq; traditione, ib.

Dominium ipso iure transfertur in venditorem venditione resoluta ex pacto legis commissoriæ vel addictionis in diem & quando non transferatur, ib.

22 *Pactum reuendendi in venditione appositũ nõ operatur, vt transeat ipso iure dominiũ in venditorem resoluto contractu.*

Venditio cum pacto reuendendi facta dicitur pura & non conditionalis: ob eamq; emptor in-

Digitized by Google

cratur fructus, & potest rem alteri cedere ibidem.

23 *Gabella duplex & laudemia duplicia debētur si sponte à venditione discedatur ex post facto, vel si ex internallo apponatur pactum reuendendi.*

Venditiones duæ dicuntur, si quis sponte discedat ab emptione, post quam erat perfecta & sequuta traditio, ib.

Gabella vnica debetur si ante traditionem discedatur sponte a contractu, ib.

24 *Discedere a contractu ex internallo non licèt in præiudicium eius, cui fuit ius quæsitum.*

Redemptio rei alienatæ non liberat redimentem a pœna, quam incurrerat ex alienatione in præiudicum tertij. ib.

25 *Pœna incusa propter alienationem feudi vel emphiteusis, vel alterius rei in fauorem domini vel alterius non euitatur, rem ipsam redimendo.*

Redemptio rei alienatæ ex pacto incōtractu apposito liberat alienantem à pœna, ibi.

26 *Retractus locum habet, licèt post contractū venditionis pure factæ sequuta traditione ab ea discedatur sponte, & consanguinei emptoris discedentis admittuntur ad illū, sed consanguineus primi venditoris eis præfertur.*

27 *Laudemia an peti posśint a domino, & exigi a consanguineo, qui rem retraxit an ab emptore.*

28 *Retrahens an conueniri posśit a domino, vt ei soluat laudemia, an verò emptor ad ea teneatur.*

Interest nostrā pecuniam potius retinere, quam solutam repetere, & quare ib.

29 *Retractus resoluit primam emptionē, quod attinet ad emptorem.*

30 *Retrahens an teneatur soluere domino laudemia vel gabellam fisco, si emptor à quo eā retrahit erat clericus, vel alias a gabella exemptus, vel an ipsi clerico soluere teneatur.*

31 *Retrahens an teneatur laudemia soluere domino, si ipse dominus ea emptori donauerat, vel remiserat.*

Expensas patrocinij gratis præstiti an soluere teneatur condemnatus victori, ib.

Patrocinium a se ipso præstitum an recuperet a victo victor ipse, ibidem.

32 *Retrahens an reddere teneatur emptori, quod emptor ipse dedit proxenetis seu mediatoribus.*

33 *Retrahens iure regio expensas omnes refundere debet emptori in ipsa venditione factas.*

Retrahens tenetur emptori refundere impensas instrumentorum, & quæ factæ sunt in redigendo instrumento per tabellionem, ibidem.

Debitor tenetur expensas instrumentorum refundere creditori, ib.

34 *Retrahens potest a venditore exigere instrumentum venditionis cum clausulis consuetis, & ad id tenebitur venditor, non emptor.*

Instrumenta debiti stylo consueto facere tenetur debitor creditori, & ad id compelli debet, ibid.

Instrumentum venditionis tenetur venditor facere cōsanguineo retrahenti cum clausulis consuetis euictionis, obligationis bonorū, guarentigiæ, ib.

c *Tanto por tanto.* Hic sanguinis retractus cognitus erat legibus Mosaicis, vt constat ex capite. 25. Leuitici, vbi sic scribitur, (si attenuatus frater tuus vendiderit posseśsiunculam, & voluerit propinquus eius, potest redimere,) & Ruth. capit. 4. in hæc verba (partem agri patris nostri Elimelech vendidit Noemi, quæ reuersa est de regione Moabitide: quod audire te voluit, & tibi dicere coram cunctis sedentibus & maioribus natu de populo meo, si vis pośsidere agrum, iure propinquitatis eme, & posside,) & Hierem. 32. capite, (eme tibi, inquit, agrum meū qui est in Anathot, tibi enim competit ex propinquitate vt emas.) Quem locum enarrans Diuus Hieronym. non erat, (inquit, licitum, posseśsionem de Tribu transire ad tribum, nec de familia ad aliam familiam.) quod refert Luc. de Pena, qui & alia quædam adfert in l. 1. columna. 2. versiculo debiti. C. de impo. lucrati. descriptio. libro. 10. Tiraquell. in præfatione libri. 1. de retractu numer. 7. Montal. in d. l. 13. titulo. 10. libro. 3. fori, in verbo, tanto por tanto.

2 Ex quibus verbis nota, idem pretium à proximiore esse venditori seu emptori præstandum, quod ab emptore datum fuit vel promissum, siue id magnū fuerit, siue paruum, quo fit vt audiri non debeat consanguineus, qui minus pretium obtulerit, etiamsi iustum sit, quod offert, nec ex contrario emptor qui à consaguineo peteret maius pretium quàm dedit, eo quod ab alio maius sibi offeratur, id quod iure etiā cōmuni fieri debebat in locis, in quibus hæc viget cōsuetudo, vt asserit Ioan. Andr. in addi. ad Speculā. rtit. de empt. & vend. §. nunc dicēdū. 2. vers. sed pone statutū est in fine, & Bal. in l. 2. in fine & ibi Pant. Cremens. in repet. etiā in fine. C. de resc. vēdi. & Sali. in l. dudū col. 2. C. de cōtra. emptio. Imo. Alex. Franc. de Aret. & Soc. in l. qui Romæ. §. coheredes. ff. de verbo rū obliga. Rom. in l. si cū in principio. ff. si quis cauti. Albaro. & Card. Alexandri. in cap. 1. §. sed & res, per quos fiat inuesti. Iaś. in l. vltim. numero. 22. & 23. C. de iure emphi. Fabia. à Monte in tracta. de emptio. & vendi-

& vend.p.3.q.10.versi.sed tunc quæro, & iterum p. 5.n.17.Boeri.decis.143.ad finem,Tiraq. lib.1.de retra.§.1.glos.18.nu.4.& 5.& iterum.§.2. glos.2. citat ad id tex.in d.l.vlt.C.de iure emphit.ibi tantã quantitem,quantam ipse re vera ab alio accipere potest. Ex quo ibi notant Salic.& Ias. quòd domino volente emere rem emphiteuticam,non tenebitur emphiteuta aliquid ex pretio sibi ab alio oblato minuere,nisi aliter conuẽtum fuerit,tex.etiam in c. potuit de locato,ibi quantum sibi ab alijs offertur,& in ca. 1.§.sed si res,per quos fiat inuesti.ibi,pro æquali pretio,& ibi notant Bald.Albar.& Cardi.Alexan.quod agnatus,qui cæteris præfertur in venditione feudi,
3 debet cum ab emptore reuocat, dare idem pretiũ, quod ab alijs reperitur.† Confert etiam text.in c. Porro ibi æquali pretio titulo quali.olim feud.pote.alien.vbi dominus qui potest redimere feudum alienatum debet idem pretium reddere, quod inibi notant Bal.& Marti.Laud. & cæteri, d limitantes,nisi constet fraudẽ subesse: multi enim pretium magnum fingunt in aliorum fraudem.l.penu.& fin. C.de locatio.prædio,ciuilium lib.11.vbi antiquior colonus fisci debet extraneis præferri in noua conductione,dummodo idem offerat pretium,quod extraneus ipse obtulit,quem dixit notabilem Bart. in l.cotem ferro.ff.de publica. & vectiga. textus optimus in l.infundo ibi.(Si paratus est dominus tantũ dare,quantũ habiturus est possessor.)ff.de reiuendi. vbi est optimus textus, quòd qui alij præfertur in emptione alicuius rei,debet tantum offerre,quantũ alius dedit vel obtulit,textus etiam in l.prætor.§.in eũibi, quantum preciperetur,si distracturus esset. ff.de bon.autho.iud.possid.& in l.siquis vxori.§.vlt. ibi,tanti æstimandus est, quanti emptorem potest inuenire.ff.de condictio.furti Ex quibus fit,vt cũ res venditur ad hastam debet plus offerenti dari.l. 2.& 3.C.si propter publi.pensita. authen. hoc ius porre-
4 ctum.C.de Sacrosant. Eccles. idque dicitur iustum pretium,vt in d.l.2.C.si prop.pub pensit.† Nec verum est quod voluerunt Ange.Cuman.Paul.& Iaso, sibi repugnans in d.l.qui Romæ.§.cohæredes ff.de verb.oblig. quòd si quis ex pacto teneatur vendere aliquid consorti,si vellit emere,sufficiet iustum pretium offerre, etiamsi alius quispiam maius offerat, quia aliás facile posset fraus fieri extraneum submittendo,qui multo plus offerat quam iustum pretium licèt animum emendi non habeat, vt ibi aduertunt Raph.& Paul.& Matth Afli.in constitu.Siciliæ incipi.ad subiectorũ vltim.notab.vbi & id trahit ad ius cõgrui.quorũ opinio communiter refellitur,vt multorum authoritate probaui supra,nu.2.quoniam in dubio non debet fraus præsumi l. merito.ff.pro socio,sed eius probatio incumbit eam alleganti,qua probata procedet proculdubio Angeli & aliorum sententia,& per iudicem taxabitur iustum pretiũ,& illud tantũ dare tenebitur ipse consanguineus retrahens.vt Cyfonta.probat in d.l.70.Taur.50.q.Afli.in tract.protomixeos.§.1.n.17.& in huiusmodi fraude
5 probanda multa perpendere debet prudens iudex, vt aduertit Tiraq.lib.1.de retractu.§.2.glos.3. † Et iure regio Partitarũ instruitur nostra sententia contra Ang.in l.55.ibi tanto por ella,quæ loquitur in retractu cõmunionis(qui nostro similis est, vt in l.14. infra eodẽ)tit.5.de empt.& vendit.p.5.vbi id notat Grego.Lupi,& in fine glossæ dicit hoc esse verũ,etiã si in venditionis instrumento hæc clausula apponatur,& quod pluris valet ei donauit,adhuc enim pretiũ conuentũ soluet consanguineus retrahens dũtaxat,non quod donatũ est,quoniã clausula illa perfunctoriè & veluti ex more & stylo notariorum apponitur,potiusquam ex mente contrahentium, vt attestatur Ang.de hac specie nuncupatim loquens in d. l.2.C.de resc.vend.quare,inquit,non est magni momenti,vt ex notatis per Tiraq.videre licebit in repeti.l.si vnquam in principio nu.122.C.de reuocandis donatio.& in lib.1.de retractu.§.1.glos.18.num. 36.idem voluit Carolus Molineus de hoc retractu loquens in consuet.Parisi.tit.1.§. 3.glos. 5.in 12.q. & Fabia.à Monte in tract.de emption.& vend.q.4. 8.q.principa,Gregorius Lupi vbi supra,quod ex iudicis pendet arbitrio,sit nec ne clausula hæc dõtio-
6 nis consideranda,vt probant Fabia. à Monte & Tiraq.vbi sup.nu.36.†Sed quid si ab emptore non fuit solutum pretiũ,sed habita fides de eo in toto vel in parte,an proximior retrahens teneatur statim deponere & soluere,an verò cum dies venerit?contentio magna erat inter doctores,vt refert Tiraq. lib.1 de retractu.§.1.glos.18.nu.32.& sequen. alij in rigidiori erant opinione vt integrum pretiũ confestim deponere & soluere teneretur retrahens, ne fortè præiudicium venditori obueniat propter difficultatẽ conueniendi,vel potentiam,aut cauillationes cõsanguinei retrahentis, de quo fortè non confidisset pretij solutionem,sicut confidit de emptore: & hæc qualitas minuit pretiũ,quare soluere idem pretium minime dici potest,vt per Tiraq.traditur.d.glos.18. num.25.& 40.huius opinionis fuit Cepola consilio causarum ciuilium.46.col.2. Alij asseuerãt consanguineo eandẽ dilationem dari debere, eo quòd solutionis dilatio pars est pretij,illudq; minuit, vt idem Tiraq.latè probat.d.glos.18.a nu.34.vsq; ad numerũ 38.cuius opinionis fuit ipse Tiraq.d.nu.34. & n.45. seq.dixit in iudicatis residere arbitrio, sit nè danda cautio per cõsanguineũ retrahentẽ,hæc controuersia hodie cessat hoc in regno,legem siquidem habemus expressam infra eodẽ l.11. quæ sumpta fuit ex l.72.Tauri dicentem consanguineũ retrahentem nõ teneri statim soluere pretiũ,sed adiẽ emptori præstitutũ datis intra nouẽ dies idoneis fideiussoribus, iudicantis arbitrio,de soluendo pretio ad diẽ const-
7 titutũ,& cõbetũ vi ex d.l.72.Tauri notat Ant.Gom. n.22.† Tertio quæro,emptor cui res patrimonialis vẽdita est paruo pretio,agnoscens bonã fidẽ illud auxit,vtrum consanguineus retrahens soluere debeat pretiũ conuentum,an & id augmentũ.& videtur ad vtrunq; teneri,arg.tex.in l.debet.ff.de ædili. ædi.vbi is qui redhibet, non solum debet pecuniam habere quam dedit,sed & quidquid accessionis nomine dedit,& tex.in l.in tantũ.ff.de libera.caus.vbi in liber-
8 tatẽ proclamans,cum se ante venundari passus esset, non solum pretiũ,sed et quod pretio accessit reddere tenetur.† Nã & augmentum siue pretij accessio, eiusdem naturæ est,eodẽq; iure regitur, quo & pretiũ,cui accedit.l.etiã vbi Bal.nu.4 & 5.& alij id trahunt ad multas q.C.de iure dot & l.inter.§.cũ inter. ff.de pa &.dotali.l.si conuenerit.§.si nuda & ibi.Bar.

Bal.

Bal.& Paul.Cast.ff.de pign.actio.cum concordātijs à Tiraq.congestis lib.1.de retract.§.1.glos.18.num. 51.& seq.& in l.si vnquam in verbo donatione largitus nu.181.C.de reuoc.dona. quibus in locis plures enodantur quæstiones inferturq;ad augmentum dotis,ad supplementum legitimæ, ad supplementum donationis,ad ea,quæ sunt stricti iuris, ad priuilegium, & sententiam,vt in his omnibus idem iudicemus de augmento,ac de re ipsa principali,vt ibi videre licebit latius.

9 †Verùm ne nos regula hæc generalis decipiat,eam intelligere debemus quoad eos, qui contraxerunt, non tamen extenditur ad alios, qui non contraxerunt,licèt eorum interlit,nam contrahentes ipsis parare nequeunt præiudiciū vllum, vt idem Tir.probat d.glos.18.n.58.nec augmentum sortitur naturā principalis,vbi est præsumptio fraudis contra tertiū ex sententia glos.in auth.sed iā necesse.C.de dona.ante nup.cui Bar.consentit in l. ait §.1.ff.quę in fraud.credi.& in l.1.col.vlt.C.de iur.fis. lib.10.Paul.Cast. cons.190.nu.4.& 5.lib.1. Tiraq.d. glos.18.n.58.Nec quoties nō militat eadē,sed diuersa ratio.l.qui fundū.§.1.ff.pro empt. Corn. cōs.240. col.vlt.vers.nec obstat quod augmētū lib.3. Tira.d. glo.18.n.59.

10 †Quo circa concludit ipse Tir.n.54.& 57.ex sententia Guil.de Cun.in l.iurisgētiū. §.adeo. ff.de pact.retrahentē non teneri ad augmētum, seu supplemētum pretij, ne iuri consanguineo quæsito præiudiciū fiat.Alioquin liceret cōtrahētibus pretiū tātum augere,quātum vellēt præter primum, & ita consanguineū a retractus beneficio expellere tāto pretio deterritum,quod iniquū esset arg. l.in fundo.ff.de reiuend.& l.si seruos.ff.de pignor.actio.& l. sed an vltro.§.1.ff.de nego.gestis,& eorū quæ tradit Tira.lib.2.de retract.§.7.glo.1.n.5.& d.lib.1.§.1.glosa.18.n.52.55.& 56.

11 †Hoc tamē limita,nisi in cōtinēti factum fuerit supplemētum pretij, vt ipse Tiraq. probat.d.glo.18.n.60.per l.2.C de resc.vend.Limita.2.nisi per iudicis sententiā absq;vlla collusione condemnatus fuit emptor ad supplemētum,vel nisi læsio cōtigerit vltra dimidiā iusti pretij,quamuis sententia iudicis nō præcesserit, atq;emptor bonā fidē agnoscens,quod facere potest, pretiū vēditori suppleuerit,vt elegāter probat ipse idē Tir. lib.1.de retra.§.1.glo.18.n.61.62.& 63.cum seq. Quid autē si emptor vltra pretium aliquid mutuauit vēditori,an hoc quoq; mutuum facere teneatur consanguineus retrahens,Tiraq.disputat.d.glo.18.n.69.vsq;ad nu. 72.& cōcludit ad mutuum non teneri.

12 †Quartò quęro,vtrū ex vēditione rei emphiteuticę patrimonialis sint soluēda directo domino laudimia, vel gabella fisco,si res ipsa per cōsanguineum fuerit retracta? & an si ex pacto emptor eam soluere tenebatur, retrahens ad id teneatur?& an bina laudimia vel vectigalia sint soluēda,alterum ex contractu,alterum verò ex retractu?& videtur non deberi laudemiū nec gabella.Quoniā emptori non fuit perfectè & irreuocabiliter res quæsita propter consanguinei retractū qui breui sperabatur arg.l.1.§.si parēdi.ff.de condicti.caus.dat.& l.voluntate.ff.quibus mod.pignus vel hypotheca soluitur,& in l.filio. ff.de liberis & posthumis,& in specie hoc voluit Petrus à Bellapertica in l.vlt.§.sed quia.C.cōmunia de legatis.3. col. Videtur etiā,non deberi a retrahente nec gabellā,nec laudimia,quādoquidem ipse non contraxit,sed rem habuit ex legis beneficio.Itē quia ex resolutione contractus gabella non debetur, nec laudemium argumēto.l.ab emptione.ff.de pactis, vbi hoc expendit ex l.illa Paul.Castrensis,Stephanus, Bertrādus,cōs. 45.in 2.dubio lib. 1. Ferronius in consuetudinibus Burdegalensibus tit.de feudis c.16.post principium & Carol.Molin.in consuetudinibus Parisiēsibus tit. 1.§.22.n.26.Tira.lib.3.de retract.§.6.glos.2.n.19.& eodē lib.2.§.2.glos.1.n.34.& seq.Ant.Gome in l.70. Taur.n.13.

13 †Contraria sententia, imò quòd emptor debeat laudimia domino,& gabellā fisco,etiā si ab eo res sit retrahēda per consanguineum,est verior & receptior:quoniā iā semel fuit contractus perfectus,atque ex eo fuit in continēti ius quæsitum fisco, seu gabellario,& domino directo, vnde merito laudemia & gabellā emptor soluere cogetur: prout in fortioribus terminis fit in vēditione rei subiectæ restitutioni sub conditione,quæ potuit pendente conditione alienari secundū Accursium,in l.cū pater.§.libertis. ff.de legatis.2.& in authētica de restitutione fideic. § quamobrē,Dynum,Petrum,Cinum,Bartolum, & omnes in l.vlt.§.fin autē & §.sed quia.C.cōmunia de legatis cum cōcordātibus à Corneo traditis cōs.234 ad finē lib.3.& rursus cons.293.lib.4. per textum in l.seruo legato.§.1.ff.de legatis. 1. Nā licet alienatio reuocetur propter adueniētē cōditionē,nihilominus gabella debetur,quæ ab statuto solui præcipitur ex venditione,vt voluit Bart.& Paul.Castren.in l.fin.§. fin autē,& Ias.in.§.sed quia nostra in eadē l. col.vlt. vbi optime declarat.C.cōmunia de legatis,& Corn. cons.294.lib.3.Tiraq.lib.1.de retract.§.29. glos.1.n. 2.

14 †Instruitur hæc sentētia ex eo,quod pactū de reuēdēdo in vēditione appositum non excusat à solutione gabellæ secundū Pau.& cęteros in l.2.C.de pact. int.emp.& vēdi.1.col.eundē Pau.in l.1. C.quan.lic. ab emp.disc.& in l.iurisgentiū. §.adeo. ff.de pactis, Tira.lib.2.de retractu.§.6.glos.2.n.19.vbi plures citat concor.& eodē lib.2.§.2.glo.1.n.34.& seq.debetur enim gabella,licèt postea contractus resoluatur, vt per eos ibidē,ergo idē erit nostra in specie, quod & voluit Gui.de Cu.in l.ab emptione.ff. de pact.& Bal.in l.vlt.§.sed quia nostra col.1.C.cōmu.de lega. Barb.in l.si id quod aurū col.pen.ff.de verb.obliga. Tiraq.lib.1.de retractu.§.29.glos.1.in principio Anton.Gom.in l.70.Tau.n.30.

15 †At si quis obiecerit emptorē non teneri soluere gabellā,sed venditorem,vt in l.1.& per totum titul.17.de gabellis infra libr. 9. quamuis iure communi emptor eam soluere teneretur secundum Bald.in l. venditor. §. siquid publici.ff.de hæredi.vel actioni.vendi.per tex.in l. debet in fin.ff.de ædili.edict.Ludou.Roman.singula. 492. Dida.Castelli in l.70.Tauri in glos. penultima, vbi & Ioan.Lupi num.37.Tiraquel.libr.2.de retractu.§. 6.glos.2.num.1.& 2.Laudimia etiam tenetur venditor ipse soluere,vt in l.vltim.& ibi omnes notant.C. de iure emphi. quo pacto ergo onus hoc emptori imponimus?Respondeo verum est venditorē teneri ad laudimia & gabellam, nisi aliud conueniat inter contrahentes,prout hac in specie conuentum fuisse supponimus,& ideo est pactum seruandum, atque ita in praxi seruatur.

16 †Cùm ergo emptor hac in specie ad laudimia & gabellam teneatur, si id solueri.

rit, à retrahête proculdubio exigit, vt in l. debet infi. ff. de ediliedicto, vbi si res vendita redhibeatur, id quod vectigalis nomine ab emptore datum est, resti tui debet, vt indemnis emptor discedat, quod nostra in specie tenuit Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 29. glos. 4. num. 1. & iterum loquens in retractu conuentionali lib. 2. de retra. §. 6. glos. 2. nu. 2. & 3. contra Crepo. in tra. de simula. contra. in 6. præsumptione in fin. Anton. Gom. in d. l. 70. Tauri num. 30. Vbi optimã red dit rationem, quia retractus iste sanguinis non est re solutio nec annullatio primi contractus, sed transfusio & subrogatio per legem facta in locum prioris contractus, priorisque emptoris: quare nimirum re trahens soluere tenetur gabellam fisco, & laudimia priori emptori, qui ea soluit domino directo, & gabellam fisco, quod expresse statuitur in l. 9. in fi. infra eod. sumpta ex l. 70. Tauri, ibi. *E assi mismo haga pagar al comprador las costas, y el alcaualas, si la pagó el comprador antes que la cosa assi vendida le sea entregada.*

17 †Et quod in vltima nostræ questionis parte du bitabatur, an duplex gabella vel laudemiũ solui debeat, vnum ex contractu, aliud ex distractu, iam ferè decisum est ex his, quæ diximus nu. 12. ex vno enim contractu in alium transfusso vnica dũtaxat debetur gabella, licèt statuto caueatur, vt ex quolibet sol uatur cõtractu, ex sentẽtia Bal. in l. cũ dotẽ nu. 4. C. de iure doti. per multa illic allegata, eũ sequitur Firmia. in tract. de gabellis. 5. par. prin. quæst. 5. versic. de contractu verò, valet siquidem argumentum de re ad personam, & ex contrario. l. qui furere & ibi Alberi. & Bal. ff. de statu hom. & l. si quis inquilinos. §. si ita legatum. ff. de lega. 1. l. si quis filio exhæredato ante finem versi. ergo ff. de iniusto rup. glos. & docto res in l. cũ quid. ff. si cert. petat. cum similibus.

18 † Præterea ex alienatione necessaria non debentur laudi mia secundum Guil. Cum. Bar. Bal. Fulgo. & Paul. Cast. in l. & ideo ff. de condicti. furti. Guil. & Alberi. in l. ex hoc. §. 1. ff. de aliena. iudi. mutan. cau. fa. Mansue. in tit. de emp. & vend. versi. item in casu, Iaso, in l. vlti. 7. & 9. q. C. de iur. emph. Corse. & Aufre. in additione ipsius decisio. Tolosana. 75. Alber. Bru. cons. 44. numer. 11. Sed retractus fit ex necessitate primi contractus & inuito emptore, ergo ex eo non debetur laudemium, quod in specie voluit And. Ferron. in consuetud. Burdegal. titul. de retractz. §. 2. Tiraq. li. 1. de retractu. §. 29. glo. 1. nu. 3. & 4. & §. 1. glos. 14. num. 10. & 14. tam etsi Boeri. in consuetu. Biturice. tit. de retraictz. §. 5. colum. 1. tenuerit contrarium.

19 † Quæ omnia vel ex eo probantur, quod leges regiæ retractum permittentes non rescindunt priorem venditionem, cum nulla iusta subsit rescisionis causa, fraudis vel deceptionis: sed prima venditio valet licèt eius effectus transfundatur & subrogetur in re trahentem, vt doctè resoluit Ant. Gom. in l. 70. Tauri. num. 35.

20 †Ex quo liquido cognosces, quo casu laudemium debeatur ex contractu, à quo aliqua ex causa disceditur, nam si ab initio cõtractus erat nullus, non debetur laudemium ex sententia Ioan. Fabri. in l. vlti. colum. 2. versicul. in irritum. C. commu. de lega. & in l. 1. C. quan. lice. ab emp. discede. cui accedit Tiraq. libr. 1. de retractu. §. 1. glos. 2. num. 7. & libr. 2. §. 6. glos. 2. num. 5. Bal. in l. vltim. §. sed quia nostra nu. 4. & ibi quoq; Alberi. num. 7. & Paul. nu. 7. ad medium, & Corne. num. vlt. in fine C. commu. de lega. Quemadmodum nec debetur gabella ex contractu nullo, vt asserit Bald. in d. l. vlt. §. sin autem & ibi quoque Bal. in d. §. sed quia num. 3. Pau. Cast. nu. 7. ad medium, Corn. num. vlti. in fine & Iaso. num. 9. C. commmu. de lega. Bal. in l. non dubium. 2. notab. & ibi Fulgo. & Iaso. num. 9. C. de legib. idem Bald. & Salicet. in l. 2. C. de eunuchis Ange. in l. Marcellus. §. res quæ col. 1. ff. ad Trebellia. Roman. consil. 78. Iacob. de Bellouisu Albarot. & Card. Alexandri. in c. 1. §. si quis fecerit arg. illius tex. titulo quo tempo. miles, Barba. in l. 1. §. si quis ita col. 3. ff. de verbor. obligat. & in l. si quod aurum colum. penu. eod. tit. & cõ sil. 35. libr. 3. Alexand. consi. 104. nu. 5. lib. 1. & consi. 36. num. 5. & 8. lib. 4. Franc. de Aret. cons. 128. num. 8 Firmia. in tracta. gabellarum in 3. part. 8. partis prin ci. q. 15. Feli. in c. ex tenore numer. 7. de rescrip. vbi plura cũmulat, Ias. in l. 3. §. Neua. n. 7. ff. de acq. posse. Deci. in l. edita. num. 37. C. de edendo Marsil. in l. vltim. num. 18. ff. de quæstio. Fran. Ripa in l. 4. §. condẽ natum num. [illegible] ff. de re iudi. Tiraq. lib. 1. de retra. §. 1. glo. 2. num. 7. & iterum lib. 2. §. 6. glos. 2. numer. 9. & 19.

21 †Idem si contractus resoluitur ex pacto legis cõ missoriæ, vel addictionis in diem verbis directis in ipso contractu, vel paulo post contractum appositis vt si dicat res sit in empta vel infecta, eo quod in his pactis transit dominium in venditorẽ ipso iure absque vlla traditione, quia contractus adueniente con ditione ipso quoque iure resoluitur. l. si quis hac. ff. de reiuendi. l. vlt. ff. de lege commisso. l. commissoriæ in verbo vendicare. C. de pact. int. empto. & vendit. notant. glos. & docto. in l. traditionibus. C. de pact. Bal. Salic. & alij recentiores in l. ab emptione. ff. de pact. cum concordan. à Tiraq. congestis libr. 2. de re tractu. §. 1. glo. 7. num. 3. 4. 5. & 16. Alexan. attestatus hanc communem cons. 10. libr. 1. Corn. consi. 96. ad fi. lib. 1. & cons. 102. lib. 2. Iaso. in l. ab emptione nu. 16. & 17. ff. de pact. Secus, si pacta huiusmodi non fiant verbis directis, sed obliquis, vel etiam dubijs, vt si vtantur verbo reuertatur, redeat, pertineat, & similibus, tunc etenim ex huiusmodi pactis non transfertur dominium ipso iure in venditorem, sicut nec in pacto de reuendendo, vt voluit glos. notabilis in l. 1. in verbo mortis causa in fine, & ibi etiam Bartolus, Angel. Paulus Castrensis & alij. ff. de donation. Guillel. de Cun. Bald. Salic. Paul. & Iaso, numer. 7. in d. l. ab emptione. ff. de pact. Alexand. d. consil. 10 libr. 1. Thom. Parpal. in l. 1. column. 3. ff. soluto matrimonio, Ferdinan. Loaz. & Ioann. Crottus in repe. l. filius fam. §. diui. ff. de lega. 1. Cassane. consi. 3. num. 5 Tiraquell. libr. 2. de retractu. §. 1. glos. 7. num. 17. Anton. Gomez tomo. 2. variarum resolutio. de contractibus. c. 2. numer. 30. versicul. item adde. Ex venditione igitur cum huiusmodi pactis verbis directis in ea appositis non debetur laudemium, nec gabella, secus si obliquis, vt Tiraq. resoluit libr. 2. de retractu. §. 6. glos. 2. numer. 19. quæ sententia mihi applau det. licèt contrarium voluerit Antonius Gomez. d. cap. 2. numer. 31.

22 †Vbi autem resoluitur venditio ex pacto de reuendendo etiã in ipso contractu apposito, vel confestim post, vt in esse videatur, & tũc debẽtur laudimia ex prima venditione, quæ pura fuerat non obstante eo pacto, etiam si fiat verbis directis,

ob

ob eamque emptor lucratur fructus,& potest rem alteri cedere,& eius dominium transferre, sed aliud laudemium non debetur ex reuenditione, vt supra, num.14.& 16.ita Bertran.cons.45.dubio.2.libr.1. Carol. Molin.in consue.Parisi.tit.1.§.33.n.6.Tira. lib.1.de retra.§.6.glos.2.num.19.& §.2.glos.1.num. 34.& seq.vbi hoc multis probat rationibus, & Alexan.d.cons.10.per totum libr.1.✝Sin autem discedatur
23 a venditione ex pacto dereuendēdo ex interuallo apposito,aut etiam sine eo pacto sponte,tunc duplicia debentur laudimia, ex venditione vnum, ex reuenditione alterū. Duplices enim sunt hac inspecie venditiones & contractus,& duplex etiam gabella debetur ex statuto solui gabellam præcipiente ex quolibet contractu,prout in d.l.1. titul.17.de gabellis infra lib.9.continetur. Ex prima venditione nulli dubium,cùm ea perfecta fuerit, ex reuenditione etiam constat deberi , quando quidem emptor per venditionem puram absque pacto reuendendi aut aliter distrahendi factam, & traditione roboratam,aut si pactum appositum fuerit, per lapsum tēporis ei præstituti,fuerit factus dominus irreuocabiliter,qua propter spontaneus vltroneusque ab eo contractu discessus vim habet alterius nouæ venditionis,ex qua nimirum alterum debeatur laudemiū alteraque gabella,ex sententia Guill.de Cun. Albe. Ang.& Pauli Castren.in d.l.ab emptione.ff.de pact. idem voluit Bald.in l.3 §.contrarium.ff.de contrar. actio.tutell. Ange. consilio.93.nnmer.8.versi.videndum igitur,Firmia.de gabellis.5.p.princ.q. 5.& 8. part.prin.3.par.quęstion.14. vbi addit concordan. & Tiraq.libr.1.de retra.§.1.glo.2.num.39. Si vero nondum erat traditio facta,cum discessum fuerat à contractu,debetur gabella ex contractu, sed non ex distractu,vt Ant.Gomez.probat de contractibus,c. 2.numer.21. nisi fiat discesio in continenti, quia tunc non debetnr gabella ex venditione,nec ex re-
24 solutione.✝ Non enim licet ex interuallo discedere a contractu in præiudicium eius,cui ex eo fuerat ius quæsitum,vt in l.quidam in testamento in principio & l.rogo.ff.de fideicommis.liber.vbi si ex dispositione testatoris seruo competit libertas ob venditionem ipsius ab hærede factam,ea adhuc competet,etiamsi hæres postea redemerit.l. 1.§. si rem depositā. ff. deposi. vbi si rem depositam vendiderit depositarius tenetur de dolo propter venditionem, licèt postea redemerit, quoniam semel dolum commisit,cùm vendidit,cum concord.ibi,& in d.l.qui-
25 dam in testamento.Ab accursio adductis.✝Quibus confert, quòd si emphiteuta aut vassallus alienauit emphiteusim,aut feudum inscio domino, quamuis iterum redimat mutuo consensu ipsius & emptoris, non tamen ob id perdit dominus ius recuperandi feudum aut emphiteusim,quod acquisierat per ipsam venditionem,nisi redimat ex pacto in venditione apposito,vt voluit Specula.in titulo de locato.§. nunc aliqua,versicul.96.vbi multa iura allegat,Bar. in l.4.§.item Labeo in fin. ff.de vsucapioni. Albericus,in l.quidam testamento.ff.de fideicommi.liber. & alij plures quos congerit Alexander. in l.si à me, ff.ad l.Falcid.Cardi.Alexand.in capit.1.§.hoc quoque titulo de succesio.feudi,Iaso.in l.vlti 20.quæst. C.de iure emphit.Curtius Senior,consl.64.ad fin.De cius,consi.88.num.2.consil.160.num.6.Tiraq.libr. 2.de retractu.§.1.glos.7.num.4.& 5. & num. 19. vbi citat text.expressum in c.1.vbi etiam Bal. & alij tit.
26 quid iuris si post aliena.feudi vassal.id recupera.✝ Hac igitur in specie vbi venditio pure celebrata est absq; aliquo pacto reuendendi, vel eo ex interuallo apposito , vel si tēpus ad reuendendum constitutū elapsum fuerit,licèt postea contrahentes mutuo cōsensu ab emptione discedant,non impeditur ius retractus cōsanguineo primi venditoris, vbi res vēdita fuerit emptori tradita ante discessum,vt censuit Ioā.Fab.in §.1.insti.de empt.& vend.Matth.Afli. in tract.protomixeos.§.6.n.12.Tiraq.lib. 1.de retract. §.1.glo.2.n.52.& iterū lib.2.§.1.glos.7.nu. 18.& 23. vbi aliorum refert distinctiones, & opiniones, sed hæc verior est,& receptior.Consanguineus item emptoris sponte ab emptione discedentis poterit similiter retrahere ab ipso primo venditore,cū nouus sit contractus venditionis hæc discesio,vt contra Pau. Cast.conf.74.ad fi.lib.2.resoluit idem Tiraq. libr.1. retractus.§.1.glo.2.n.38.& 39.Dicit tamen num.40. quod consanguineus prioris vēditoris,qui postea redemit,admittēdus est ad retractum prioris vēditionis,& consequenter posterioris,quia,scilicet, a priore discessum est.Quod tamen intelligit,si nondū trāsactū fuerit tempus redimendi, & sic præferretur in retractu consanguineo emptoris,cui ius fuit quęsitū ante discessum,id quod hoc in regno contingere nō potest propter breuitatē temporis retractus nouē dumtaxat dierū.✝ Sed quid si emptor nondum sol-
27 uerat domino directo laudemium , an illud posset dominus exigere a consanguineo,qui rem retraxit, & eum in ius vocare?Tira.lib.1.de retractu,§.19. gl. 2.nu.2.& seq.asseuerat,dominum agere posse aduersus consanguineum,qui retraxit,imo quod non potest ab emptore exigere,quippe qui damnum pati non debeat ex huiusmodi vēditione necessaria,quā hac lege cogendi facit inuitus,l.1.C.de instit.& sub fli.sub cond.fact.l.cum à matribus.C.qui petant tuto.l.si dictum.§.si compromisero in ratione sui. ff. de euictio.l.qui autem.§.apud Labeonem.ff.quæ in fraud.cred. capit.vltim.& ibi.glos.in verbo inuita. 5.distinct.Sic & aliàs cùm fit cuiuspiam rei translatio de vna persona ad aliam, id fit cū omnibus eiusdem oneribus, l. legatum sub conditione in principio,ff. de adimen.l. legatum. ff. de condict. & demonstra.l.Cayo,in princip.ff.de alim. & cib. leg & ibi concord.in gloss.
28 ✝ Nec oberit si quis dicat eadem laudimia posse emptorem a consanguineo,qui retraxit,repetere,quoniam satius est multo non soluere,quam pecuniam solutam ab alio repetere , vt in l.si cui legetur.§.si Ticio,& ibi Areti. 3. notab.ff. de legat.1.& in l.si debitor in fine.ff.de libera. lega. & in l.si stipulatus esses.ff.de fideiussor.vbi ita scribitur, interest eius pecuniam retinere potius quam solutam repetere,& in l.postulante in principio, ff. ad Trebellian.ibi.Pecuniam retinere maluit quàm petere.Estque potisima ratio , quia fortè consanguineus non erit soluendo , aut erit litigiosus, & a quo vix , & nisi cum maximo certamine , & detrimento emptor ius suum consequi posit, aut aliàs erit conuentu difficilis,de quo in l.2.ff. qui sati. co-
29 gan.✝ Item quia prior contractus censetur resolutus

tus per retractum à consanguineo factum, quatenus ad primum emptorem spectat, quemadmodũ cùm contractus resoluitur ex lege in eo ipso apposita, iuxta notata ab Accursio & doctor. in l. ab emptione. ff. de pact. à Tiraquel. libr. 2. de retractu. §. 1. glos. 7. num. 4. & sequentib. & tum potissimum cum per retractum fingatur, emptorem retro non acquisisse, vt censet Albericus. 1. p. statutorum quæst. 95. arg. l. in diem. §. vltimo. ff. de aqua pluv. arcen. & l. lex vectigalis. ff. de pign. Cùm igitur primus emptor sit liberatus a laudemio, id exiget dominus a consanguineo retrahente, in quem contractus transfussus est & translatus, vt loquitur Bald. in hac specie in l. vlt. §. sed quia nostra, columna. 1. C. commun. de legat. & facit quod in simili tradit Paulus Castrensis consilio 74. colum. 3. versicul. concluditur ergo, libr. 2. Tiraquel. libr. 1. de retractu. §. 29. glos. 2. numer. 5.

30 † Vlterius quæro, quid si emptor erat clericus, & sic immunis a gabella, an eius consanguineus retrahens eam, soluere teneatur fisco, vel primo emptori clerico? Et quòd eam restituere non teneatur ipsi clerico probatur ex eo, quod sua nihil interest, nullam ergo habebit actionem pro eo, quod sua non interest. l. vlti. secundum secundam lecturam. C. de fructi. & lit. impen. quod voluit Bald. in l. neque C. de hæred. insti. & in tracta. protomixeos numer. 13. vbi ita dixit se consuluisse. Albericus. 1. p. statutorum quæstion. 94. & Fabian. â monte in tracta. de emptio. & venditione. 8. quæstion. prin. colum. 2. versicul. 5. effectus & Ioann. Igne. in repeti. l. dudum cartha. penul. versi. ad extensionem. C. de contr. emptio. vbi multa allegat, & Hiero. Cagno. in repe. l. 2. numer. 25. quæstio. versic. 2. pro ista parte. C. de pact. inter emp. & vend. Montal. in l. 13. glos. magna columna. 11. titu. 10. lib. 3. fori Cyson. hanc dicens communem in l. 70. Tauri prope finem. Ferroni. in consuetu. Burdegal. titul. de retractu. §. 20. & Carol. Moline. in consuetu. Parisiens. titul. 1. §. 15. numer. 5. Vbi similiter decidit vltimam nostræ quæstionis partem, dicens, consanguineum retrahentem non esse immunem a solutione laudemij vel gabellæ, laudemium siquidem domino, & gabellam fisco soluere tenebitur. licèt non ipsi clerico, aut alij priuilegiario, quod verum esse asseuerat Tiraquel. libr. 1. de retract. §. 29. gloss. 4. numer. 3.

31 † Incidit hic alia questio, si dominus donauit aut remisit laudemium emptori, an nihilominus id emptori soluere teneatur retrahens? & videtur quod non, argum. eorum, quæ in præcedenti quæstione diximus, & quod non multò dissimili casu tradunt plures, nempe, eum qui obtinuit in causa non posse petere expensas patrocinij gratis sibi præstiti ab aduocato, vt non obscurè voluisse videtur Bart. in l. vltim. in fine. C. de fruct. & liti. expens. & apertissimè Bald. ibi in fine & in tracta. protomixeos num. pen. in fin. citans Bart. in l. si stipulatus. ff. de fideiussor. vbi tamen Bart. loquitur, quoties victor in causa sibi ipsi patrocinatus est, an posit suum ipsius salarium petere. Sed contrarium ingratuito salario voluit Barto. in l. quod si domus per illum text. ff. loca. & ante eum Iacob. de Aret. in tractat. de expens. colum. penu. versi. sed quid si habebat. Alberic. in l. properandum. §. sin autem alterutra, nume. 29. C. de iudi. & in l. sed etsi. §. 1. ff. ad exhibend. Tiraq. lib. 1. de retract. §. 29. glos. 4. num. 6. & 7. vbi in specie, de qua agimus, dominus posset laudimia emptori remissa vel donata à consanguineo retrahente exigere, in qua etiam sententia fuit Carol. Moline. in consue. Parisien. titul. 1. §. 15. in fine, licèt aliud existimet Ferroni. in consuetu. Burdegalen. titu. de retractu. §. 20.

32 † Sed an consanguineus reddere teneatur quidquid emptor dederit proxenetis seu mediatoribus? Quidam dicunt, quod consentiente venditore vel adigente necessitate eis datum est, id restituet retrahens emptori, non quod voluntarie, argum. text. in l. debet. ff. de ędili. edi. iuncta glos. & ibi Bart. idem voluit Pet. Iacob. in titul. de actione ex vendit. quãdo venditor est deceptus, &c. colum. 3. versicu. & est notandum Gerar. Bago, in sua disputatione retractus, Boeri. in consuetud. Vituricensibus titu. de retractu. §. 4. columna. penul. & Cassane. in consuetud. Burgun. titul. de retractu. §. 1. in glos. lepris, versicul. quæro quid veniat, & iterum in verbo, le frais raisonnables numer. 4. Ferdin. Arias, in l. 76. Tauri nume. 27. Contrarium tamen verius est & receptius: quandoquidem datum proxenetis & mediatoribus pars pretij dicitur secundum Bart. in l. sed si hoc, quam legit cum l. si vir vxori, & ibi etiam Imol. & Paulus Castrensis. ff. de condi. & demonstra. vbi etiã quoad præiudicium gabellarij seu publicani id ipsum asseuerant, idem voluit Bart. in l. quantitas patrimonij per illum textum & in l. in lege Falcidia. ff. ad l. Falcid. & in l. vbi pure. §. vltimo, vbi Francis. à Ripa columna. 2. ff. ad Trebel. idem Bart. in l. fin. §. in computatione, & ibi quoque Ange. & Corne. post princip. C. de iure deliberand. Socinus & Iaso. in l. fructus ille colum. 2. hic vltim. ff. soluto matrimonio, Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 15. glos. 1. numer. 5. vbi addit concordant. & iterum. §. 29. glos. 4. numer. 9. atque ideo numer. sequenti tenet hanc vltimam sententiã, quod datum proxenetis retrahens reddere teneatur emptori, id quod refert voluisse Ang. de Aret. in §. in duplum numer. 12. instit. de action. per l. ędiles etiam §. vltimo cum l. sequent. & l. illud sciendum. ff. de ędili. edi. & Ferroni. in consuetudin. Burdegal. titulo de retractu. §. 15. columna. 3. versiculo in his sumptibus Carolus Moline. in consuetudi. Parisien. titul. 1. §. 9. in principio. Tiraq. libr. 2. de retractu. §. 6. gloss. 2. numer. 21.

33 † Quod apertius obtinet iure nostro regio, quo expressim statuitur, expensas omnes retrahentem soluere teneri emptori vt in l. 9. in fine infra eodem sumpta ex l. 70. Tauri, vbi Ioann. Lupi num. 36. propter generalitatem illius. l. infert, consanguineum retrahentem teneri emptori refundere impẽsas instrumentorum emptionis, quod ibi adnotauit D. Castelli in glossa in verbo, las costas, in fine, idem iure communi voluit expresse Cassane. in consuetu. Burgund. titulo de retractu. §. 1. in verbo, les fraitz raisonnables colum. 2. versic. item quæro & sequen. Ferroni. in consue. Burg. titul. de retractu. cap. 18. & totius voluminis 31. Tiraq. libr. 1. de retractu. §. 29. glos. 3. in prin. & rursus libr. 2. de retra. conuentionali. §. 6. gloss. 2. nu. pen. Vbi tamen id intelligit, vt non tantum sumptus instrumentorum refundi debeant a retrahente, verum etiam quos expendit emptor in extrahendo instrumento a notario, per id quod dixit Bald. in l. vltum. C. de condict. ex lege, & ibi quo-

quoque Salicet. Decius in cap. cū dilecta. 12. notab. de confirma. vti. vel inuti. & in authent causa numero. 12. C. de sacrosa. eccles. Guido Papæ decisio. 495. versi. si factura &c. argumentum sumentes à debitore, qui refundere tenetur creditori expensas instrumentorū, vt notant Bal. & Sali. in d. l. vlt. C. de condictio. ex lege, & in. l. non ignorat. C. de fructib. & lit. expen. † Ex quo etiam fit, vt venditor teneatur re-
34 ficere contractum venditionis ipsi consanguineo retrahenti, cū omnibus consuetis clausulis regni huius nempe, cum euictionis clausula & cum obligatione bonorum, & clausula guarentigia, vt constanter asseuerat Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 29. glos. 5. arguendo à debitore, qui instrumentum cogitur creditori facere debiti. l. si cum exceptione §. sed & siquis in fine. ff. quod met. cau. & in l. 3. ff. de condict. sine causa & in l. ex ea parte in principio vbi Bart. Alexander. Aretinus, & Iaso. ff. de verborum obligation. & communiter omnes vt ibi refert Tiraquel. numer. 1. Sed caue a summario in margine eiusdem glos. nu. 1. scripto, vbi hoc onus conficiendi scripturam emptori imponit iniustè quidem, & vt credo per errorē scribentis, emptor enim non poterit cogi instrumentū venditionis retrahēti facere, quippe qui incolumis & indemnis seruari debeat, cùm per retractum sit omnino liberatus ab emptione, vt leges nostræ sentiunt quare iniquum esset profecto & ab omni ratione alienum, emptorem grauare onere euictionis, cogetur igitur venditor instrumentum facere, non emptor, de quo nemo sanæ mentis dubitabit argu. eorum, quæ diximus supra hac eadem glo. num. 16. 27. & 28.

GLOSS. IIII.

1 *Consanguinei plures eiusdem gradus si pariter ad retractum concurrant, diuident inter se rem venditam.*

Consanguinei proximiores eiusdem gradus concurrunt si nomine collectiuo cognationis vel familiæ ad rem aliquam admittantur, ibidem.

2 *Consanguinei plures eiusdem gradus tunc admittuntur ad retractum, cum ante lapsum nouem dierum omnes compareant simul, vel separatim vnus post alium.*

Consanguinei plures si sint eiusdem gradus, quilibet in solidum admittitur alijs absentibus vel nolentibus quasi iure accrescendi, ibidem.

3 *Cōsanguinei an admittantur ad retractū eo ordine, quo & ad successionē ab intestato.*

4 *Ascendentes an admittātur ad retractum.*

d *Si son en ygual grado de parentesco.* Nota ex lege ista quòd si ad retractum concurrant plures cōsanguinei in eodem gradu coniuncti, æqualiter diuidūt inter se rem patrimonialem à consanguineo venditā. Idemque iure communi in retractu municipali procedere asseuerat Sebastia. Neapoda. in constitutione de iure congrui in fine, & in constitutione, si ex vno, in verbo vnius, & Guillelmus Benedict. in repetitio. cap. Raynuntius in verbo & vxorem nomine Adelasiam nu. 608. de testamen. & Matth. Afflict. in tract. protomixeos. §. 1. numer. 42. quibus accedit Tiraquel. libro. 1. de retract. §. 11. glossa. 10. numero. 3. quoniam quoties aliquid competit speciale pluribus nomine collectiuo cognationis vel familiæ, proximiores in eodem gradu existentes concurrent, & simul eo iure gaudebunt. l. cum ita. §. in fideicommisso, & l. peto. §. fratre. ff. de legat. 2. Bart. in l. si cognatis prope finem. ff. de reb. dub. cum multis concordātijs à Iasone traditis consilio. 215. colum. 2. versi. ex præmisis lib. 2. & ab eodem Tiraque. lib. 1. de retractu. §. 11. gloss. 4. num. 2. nec videtur æquū, vt alterius festinatione alterius ius lædatur, vt in l. cum solus. ff. de acquir. hæredi. & si vterque intra nouē dies cōcurrāt ad retrahendū, nihil refert, an hodie veniat vnus & alter cras, dicuntur enim nihilominus simul venire. gloss. & Bart. in l. more Romano. ff. de ferijs Ioan. Lupi in l. 73. Tauri num. 4. & ibi Didac. Castelli in
2 gloss. 1. † Sed hoc procedit, quoties omnes qui sunt in æquali gradu cōcurrunt, vel vnus post aliū intra nouem dies à lege constitutos, vt dixi: secus si alter eorum veniat elapsis dictis nouem diebus, quia tūc hi solum admittuntur, qui intermino cōparuerūt, alijs exclusis, vt ex verbis legis nostræ colligitur, ibi. *E despues que fuere vendida hasta nueue dias viuiere.* Quod expendit Cysonta. ex lege nostra in l. 70. Tauri colum. 1. & 2. q. 2. & 6. Montal. in l. 13. titul. 10. lib. 3. fori in glo. magna colu. 13. versi. sed contra hoc est iste tex. dicam infra codē glo. 8 numero. 1. & sequē. Nam ex multis qui sunt eiusdem gradus, quilibet in solidum admittitur quasi iure accrescendi, si cæteri nolint, vel non venerint in termino ad retrahendum constituto, vt respondit Paul. Castr. consil. 221. col. 2. lib. 1. & iterum apertius consilio. 74. ad fin. lib. 2.
3 Tira. li. 1. de retra. §. 11. glo. 11. † Sed an præferantur vtrinque coniuncti his, qui ex altero tantum latere iunguntur, vel an admittantur in capita vel in stirpes ad exemplum successionis? Respondeo, idē per omnia seruari, quæ in successione ab intestato, vt resoluit Tiraq. lib. 1. retractus. §. 11. & quomodo ab intestato succedatur, dixi plene supra hoc lib. tit. 8. de
4 successionibus. l. 1. glo. 4. & l. 5. glo. 1. † Quinimo & ascendentes admittuntur ad retractum rei venditæ à descendentibus, vt optime probat Tiraq. lib. 1. de retractu in fine num. 91. & sequentib.

GLOSS. V.

1 *Proximus dicitur quem nemo antecedit.*

Proximus quid sibi velit, & vnde descendat? ibi.

Intimus quid significet, & vnde descendat? ibidem.

Vltimus vnde descendat? ibidem.

Postremus vnde descendat, ibidem.

Pre

Proximus idem quod proximior, ibidem.

2 *Proximus ex communi significatione idem quod consanguineus.*

3 *Retrahens an probare teneatur se esse proximiorem, an simpliciter se esse consanguineum, & num. 4.*

Consanguineus retrahere volens, vel ab intestato succedere, an debeat probare se esse proximiorem, an satis sit probare esse consanguineum? ibidem.

5 *Consanguineus gradum consanguinitatis probare tenetur, licèt se esse proximiorem non teneatur.*

Consanguinitas an probetur, quia sic se pro consanguineis habuerunt & tractauerunt, ibidem.

Probatio filiationis & matrimonij differt à probatione consanguinitatis, ibidem.

6 *Retractus sanguinis admittit consanguineū vsque ad quartum gradum iure regio.*

7 *Graduum computatio an fieri debeat iuxta ius canonicum an ciuile?*

8 *Retractus an fieri possit per proximiorem, si remotiori consanguineo fuerit facta venditio, & num. 14.*

9 *Familiæ res cum relinquitur an satis sit dari vni ex familia, & num. 15.*

10 *Feudum an possit alienari in agnatum, & num. 13.*

11 *Vidua secundò nubens an possit vni ex filijs assignare bona, quæ reseruare tenebatur filijs prioris matrimonij.*

12 *Retractus locū habet, etiā si res vēdita fuerit consanguineo, si propinquior retrahat.*

13 *Capit. Titius si de feudo fuer. contro. int. domi. & agnat. explicatur.*

15 *Ordine successiuo vocati censentur quibus aliquid relinquitur sub nomine familie vel cognationis.*

16 *Consanguineus eiusdem gradus, cuius est & emptor an admittatur pro rata ad retractum, & nume. sequenti.*

17 *Feudum si alienetur in fratrem vendentis, alij eorum fratres admittuntur pro rata ad reuocandum alienationem.*

18 *Consanguinei remotiores an possint cogere proximiores, vt animum explicent, velint nec ne venire ad retractum? remissiue, & num. vlti.*

1 *El mas propinquo.* Proximus est, quem nemo antecedit l. 2. §. hæreditas & §. legitima ff. de suis & legiti. hæredi. l. 1. §. proximus ff. vnde cogna. l. proximus ff. de verborum signifi. licèt solus sit vt in d. §. proximus, & in l. qui duos in principio ff. de reb. dub. l. proximi & l. in vulgari in principio ff. de verb. signi. verùm id improprie, vt in d. l. 1. §. proximus ff. vnde cogna. in hæc verba. *Proximus etiā accipitur qui solus est, quiuis proprie proximus ex pluribus dicitur.* Quod optimè explicat Cardinal. Florēti. cōsilio 30. colum. 3. versi. itē nulla, Tiraquell. lib. 1. de retractu. §. 11. gloss. 1. num. 1. dicens proximus esse superlatiū verbi prope, cuius cōparatiuū dicitur proprior, citāt Priscianū. lib. 3. cap. 2. sicut ab intra, vel intrò, vel intus fit interior & intimus, ab vltra vel vltro, vlterior & vltimus: à post vel postea, posterior, & postremus. Ex quo dixit Bald. cōsilio 146. colū. 1. in fin. lib. 2. nihil interesse, dicas ne proximus an proximior, cui subscripsit Tiraq. d. glo. 1. n. 1. † Sed hoc intellige
2 si propriè sumimus significationē proximi. At ex cōmuni vsu proximos vocamus omnes, qui consanguinitatis iuri aliquē attingūt, etiamsi inter se alios habeāt, vt in l. quamuis adulterij. C. de adulter. l. cū rē alienā. C. de lega. notat Tiraq. d. li. 1. retract. §. 1. glo. 9. nu. 15. & §. 11. glos. 1. nu. 4. Hinc proximitas pro cōsanguinitate accipitur l. capitis & l. si spurius ff. vnde cogna. l. 2. C. qui admi. vbi Iaso. 1. notabili, Quintilia. lib. 3. cap. 8. Oldra. consi. 153. Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 1. glo. 9. nu. 16. † Quid autē si quis dicat, se tā
3 quā consanguineū proximiorē debere defuncto succedere, vel admitti ad retractū, an satis sit eū probare esse consanguineū mortui vel venditoris, an verò necessum sit probare nullū alium esse proximiorē? Respōdeo, si cōtrouersia sit successionis vel retract. inter duos consanguineos se admitti debere ad successionē vel retractū cōtendentes, is qui agit aduersus possidentē, debet probare se esse proximiorem, cùm sit fundamentū suę intentionis, etiāsi id sit negatiuum. l. hoc iure vbi Bar. & alij ff. de verbor. obligation. l. in illa stipulatione si Kalendis eod. tit. Innocē. & Ioan. And. in capit. super is de accusatio. cū multis concordātijs à Tira. cōgestis li. 1. de retractu. §. 32. gloss. 1. num. 94. & sequen. atq; ita hac in specie consuluit Deci. consi. 322. nu. 5. per multa quę ibi al
4 legat. † At si emptor sit extraneus, satis erit probare se simpliciter esse fratrē aut patruelē aut aliter coniunctū, vt voluit Cumanus in l. is potest & ibi etiam
5 Alexā. num. 15. & Iaso. nu. 84. ff. de aqui. hæredi. per text. in l. si scriptū. C. de proba. & in l. amittæ. C. commu. de successio. idē Cuma. & Lud. Roma. in l. hæres institutus & l. sed etsi de sua ff. de acqui. hęred. ex sententia glossæ. in l. cū de lege. ff. de probatio. vbi sufficit actori, probare se esse consanguineū defuncti, & si reus dixerit aliū esse proximiorē, illud probare tenebitur, idē Cuma. consi. 43. vbi dixit nunquā vidisse practicari contrariū. Cor. consi. 95. nu. 3. lib. 4. & cōsi. 197. nu. 1. in fi. & 2. eod. lib. Alex. consi. 179. ad finē lib. 7. Soci. in l. si inter nu. 7. ff. de reb. dub. & cōsi. 89. nu. 8. versiculo & iterū lib. 1. Carolus Ruynus consi. 154. num. 3. lib. 3. Stephan. Bertrand. consi. 2. in. 2. dubio ad finē lib. 2. Alciat. in l. proximi ff. de verbo. signifi. Franc. Ripa in l. in illa nu. 26. ff. de verborū obligatio. Carol. Moline. in consuetudin. Parisiens. titul. 1. §. 22. nu. 90. Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 11. gloss. 1. num. 6. & 8. Mōtal. in l. 13. titulo 10. lib. 3. fori gloss. magna columna 7. versiculo itē rectè sequitur. Quoniam is qui se dicit propinquū, & probat, solus esse præsumitur, cùm alij non appareāt, sitque vero simile & alios, si qui essent ad aucupādū id lucrū, hoc est,

 hęredi-

hęreditatem, sine penis quā primùm aduolaturos.
5 † Hoc tamen limitat Deci. d. consilio 322. num. 6.
quoties quis probat gradum consanguinitatis:
non enim sufficit probare se esse consanguineum, ni
si gradum probet, vt & Alcia. voluit de pręsumptio.
regula 1. præsumptione, 28. num. 9. Tiraq. lib. 1. de
retra. §. 1 1. glo. 1. num. 9. & iterum, §. 1. glo. 16. nu. 1.
vbi probat consanguineum retrahentem, gradum
consanguinitatis probare teneri, nec sufficere, si pro
bet venditorem & eum qui retrahit se pro consan-
guineis habitos & reputatos fuisse, vt in cap. licèt ex
quadā versic. testes autem, extra de testib. Ancharra.
consilio 52. colu. 2. quoniam huiusmodi probatio-
nis genus non reperitur in iure proditum, præter-
quàm in patre & filio, viro & vxore, non autem in-
ter alios, ac nec fratres quidem secundum Cyn. in l.
non epistolis. C. de probatio. Nam quandoque quis
vt frater diligitur & nominatur, licèt frater nō sit, l.
nemo, ff. de hęred. insti. vnde nominationes quodq;
ita habiti erant pro consanguineis non est conclu-
dens probatio consanguinitatis: secus autem statui-
tur inter patrem & filios virum atque vxorem, quos
verisimile non est sic se nominaturos, nisi verè tales
essent, cùm ex tali nominatione plurima incurrerēt
damna, vt eleganter aduertit Tiraq. d. §. . glo. 16. n.
6 2. & 3. † Huius quoque limitationis alia est ratio,
non enim omnis consanguineus statim succedit, nec
admittitur ad retractū, sed qui intra decimum gra-
dum est, vt respondit Cæpola consilio causarum ci-
uilium 43. columna 1. & sequentib. atque idem esse
in successione obseruat Accursius in authent. in suc
cessione & ibi Ioannes Faber. Bart. & omnes com-
muniter. C. de suis & legitim. hæredi. & in l. vltim.
vbi Bal. & doctor. C. vnde legitim. Tiraquell. libr. 1.
de retractu §. 1. gloss. 9. num 23. & seq. vbi citat con-
cor. Sed in hoc regno vsque ad quartum dumtaxat
gradum admittitur consanguineus ad retrahendū,
non qui in vlteriori gradu sunt vt in l. 2. infra eo,
sumpta ex l. 73. Tauri. asserendo igitur & probando
simpliciter se esse consanguineum sine certa graduū
computatione, incerta est probatio, an includatur
ea consanguinitas in decimo gradu iure communi
Imperatorum, vel in quarto gradu iuxta ius nostrū
regium, cùm includi & non includi possit, quaro nō
relebat. cap. in præsentia deprobatio. & vt ibi dicit
gloss. in verbo dubium, & post eam Innocen in fine
Hostien. Panor. & Imola, huiusmodi incerta proba
tio interpretatur contra probantem, quam gloss. di
xit singularem Bald. in l. quoties. §. si quis ita, ff. de hę
redib. institu. Iaso. cōsilio 76. columna 3. versicu. præ
terea libro. . Deci. in l. in contrahenda. ff. de regu.
iur. & doctores vbique eam sequuntur, vt Tiraquell.
attestatur libro. 1. de retractu. §. 1. glossa. 16. num. 4.
7 & sequ. † Sed quæro, an computatio graduum fiat
iuxta computationem iuris ciuilis an iuris canoni-
ci? Respondeo iuxta computationē iuris ciuilis etiā
in terris ecclesiæ, quandoquidem computatio quæ
fit iuxta ius canonicum, quoad matrimonia dum-
taxat locum habet, non quoad alia, vt tenuit glossa
& doctor. in §. hactenus insti. de gradi. cognatio.
Cyn. Bald. Salicet. Alexandr. Iaso. & doctor. in l.
vltim. C. de successor. edi. Felin. in capit. ex literis de
constitu. vbi hanc dixit communē opinionem Cy-
8 fontan. in l. 72. Tauri in fine. † Item quæro, fun-
dus patrimonialis venditus fuit remotiori consan
guineo intra tamen quartum gradum, an admitta-
tur proximior ad retractum? Et videtur non debe-
re admitti, cùm cesset ratio legis nostræ, scilicet, ne
res exeat de familia, at in specie nostra non exijt,
cùm fundus consanguineo venditus fuerit: & licèt
sit in remotiori gradu, est tamen de familia & cog-
natione intra quartum gradum. Qua ratione hanc
opinionem sequutus fuit Gerard. Bago in sua dis-
putatione retractus, versiculo quæro subsequenter
res est vendita alicui de genere, & Arnoldus Ferro-
nus in consuetudinibus Burdegalen. titu. de retrac-
tu. §. 5. licèt probare conetur contrarium statutum
fuisse in eodem. §. 5. magna ratione, idem etiam vo-
luit è nostris Ferdin. Gomez Arias in. l. 70. Tauri
9 num. 32. † Confirmatur hæc opinio per text. in. l.
peto. §. frater ff. de lega. 2. vbi colligitur à contrario
sensu, quòd cùm res ex præcepto testatoris manere
debet in familia, satis est, vni ex familia relinqua-
tur, quod apertius probat. l. vnum ex familia in prin
cipio. & §. 1. iuncta gloss. eodem titulo, vbi si testator
iusserit hæredem fundum restituere vni ex familia,
poterit hæres vnum quemlibet etiam posterioris
gradus eligere, nec alij proximiores ex hoc conque
ri possunt. Quem si non elegisset, omnes admitteren
tur, qui essent de familia, ita vt proximiores cæteris
præferantur, vt ibi dicit glossa in verbo necessariæ,
per multa iura quæ allegat, & sequuntur Cuman.
& Paulus Castrensis in. d. §. frater & Socin. consilio
227. lib. 2. Carolu. Ruyn consilio 101. numero 14.
10 & sequenti. libro 2. † Confert etiam tex. in. l. filius
f. §. cum pater. ff. de leg. 1. vbi dicitur, verum est
enim in familia reliquisset licèt vni reliquisset, &
l. pater. §. quindecim. ff. de leg. 3. & in l. voluntas.
C. de fideicommiss. vbi Bald. dixit, quòd vnus ex
feudatarijs potest portionem suam feudi paterni
alij ex feudatarijs sine consensu domini vendere,
& agnatus potest in alterum agnatum feudum si-
militer alienare, idem voluit Bald. consilio 216.
in fin. & consilio. 300. libro 2. vbi reddit rationem,
quia non videtur alienatum, quod est in agnato-
rum corpore vel linea conseruatum, per d. l. vo-
luntas & in. l. 1. C. de imponenda lucratiu. descrip-
tione libro. 10. de quo latè per Tiraquell. libro. 1.
de retractu in præfatio. numero. 51. & hanc aliena-
tionem feudi antiqui fieri posse in agnatos remo-
tiores sine consensu domini, & in præiudicium
proximiorum agnatorum, & quòd ad eius re-
uocationem minem admittantur, responderunt
collegium Mediolanense, & præterea Salicet. &
Christofor. de Castelli. vt refert Marti. Lauden.
& Cardi. Alex. vterque pen. colum. versicu. cir-
ca vltimum dubium, titulo si de feudo fuer. con-
tro. int. domi. & vasall. per text. in capitu. 1. de
alienan. feudi. pater. & capitulo 1. §. sed & res ti-
tulo per quos fiat inuesti. & capitulo 1. §. & si, clien-
11 tulus titulo de alienan. feud. † Conducit pluri-
mum text in. l. fœminæ. C. de secundis nuptijs vbi
mulier prohibita alienare, lucrum quod ex prio-
ri matrimonio percepit, cùm illud reseruare
teneatur filijs prioris matrimonij, id poterit
alteri ex filijs prioris matrimonij assignare, qui-
bus

quibus adde plura similia per Tiraq.congesta lib.1. de retractu,§.11.glo.6.num.6. vsque ad numerũ de-
12 cimum tertiũ. † Sed nihilominus contraria sententia verior est & receptior, imo quod proximior admittatur ad retractũ rei venditæ cõsanguineo in gradu remotiori,etiamsi lex vel consuetudo consanguineos simpliciter admittat ad retractum,huius sententiæ fuit Ioan.Fab.in §.ita tamen demum insti.de hæredita.quæ ab intestato deferunt.Guilli.Benedi&#1.in repetitio.cap.Raynutius in verbo,& vxorem nomine Adelasiam num.636.de testament. Decius consi. 619.vbi & idem dicit consuluisse Nicola. à Nobilibus & Hermanociodetum, Cassan. in consuet. Burgund.tit.de retra.§.3.in princ. Ioann. Igneus, multa in hanc sententiam congregans in repet. l. dudum, num.23.cum multis seq.per tres,vel 4.columnas C. de contrah.empti Carol. Ruyn. consil.76.lib.1.per totum,Tiraquel lib.1.de retract.§.11. glos.6. nu.14. & 15.& sequen. & è nostris Alfons. à Montal.in d.l. 12.in verbo *tanto por tanto*,in fine,& in verbo, *igual grado*,etiam in fi. titul.10.lib.3.fori,Micha.Cifonta. in l.70.Tauri in principio, 1.q. & ibi Antonius Go-
13 mez num.13. † Mouentur per tex.in cap. Titius & ibi Docto. præsertim Marti. Lauden. & Cardin. Alexand.titulo si de feudo fuer. contro. inter dominum & agnatum Vbi (contra id quod diximus supra num 10) si vassallus alienauerit feudum paternum in agnatum remotiorem, perinde nisi ipsi consenserint, reuocare potuerunt proximiores agnati, atque si in prorsus extraneum fuerit alienatũ, quod & voluerunt Andr de Isernia & Cardi. Alexand. in capit.1.per illum tex. de aliena. feudi pater. Iacob. de Belouisu in capit.1.ad prin.& ibi quoque Bald. numer.8.titul.de prohib.feudi alie. per Frederic. & Consilium Bononiense ; vt etiam referunt Martin. Laud & Cardin.Alexandri. in d.capit. Titius, attestaturque ipsemet Marti.Lauden.ita iudicatum fuisse in causa nobilium de Scarampis , in qua fuerunt producta dicta consilia contraria collegij Mediolanen.& Bononiæ,& vterque respondit ad allegata in contrarium per dictum consilium Mediolanense Bald.latè in cap.1.num.11.& ibi Albaro. in §. & si clientulus num.4.tit.de aliena.feudi Ioan. de Anania in disputatione de alienatione feudi,§.ad partem negatiuam n.10.vbi tamen concludit valere alienationem ad vitam alienantis , sed post eius mortem reuerti ad proximiorem quod & voluit Bal. in d. c. 1.in prin.nu.8.de prohibi.feudi aliena. per Freder. & Præposi.in c.Tit.n 4.si de feu.fuer.cont.int. dom. & agna quod tamen non placet, quia non est alienatio,sed feudi refutatio,quæ fieri debet in proximiorem,vt melius dixit Bal.in d.c.1.nu.11.de aliena.feudi,Ioan.de Ligna.& Imol.in fi.in Clem. vnica de iure patro. idem Ioan. à Ligna. inter consilia Alberti Bruni consi.77.vbi multa allegat,Roma.consi.22.ad finem,Iacob.à S.Georg.in tracta.feudo. in verbo, & cum pacto de non alienando,col.5.vers.& aduertite quod præmissa,& latius col.9. versi. sed moneo vos, Deci.consi.295.col.1.Alber. Bru. consi.26. nu.2. & 3. Zasi.de feudis par.9.n.32.cum concor.à Tiraq.congestis lib.1.de retra.in præfa.n.52.& §.11.glos.6. nu.
14 14. † Secundo,pro hac sententia facit glo.in c.constitutus, in verbo,consuetudinem,& ibi Panor. 5.notab.extra de in integr.resti.vbi in specie consuetudinis,de qua in eo textu , dicunt quòd si res vendita fuerit consanguineo remotiori,proximior admittetur ad retractum,& si dixeris consuetudinem de qua in illo tex de proximioribus loqui,quare nimirum si proximior retrahat rem consanguineo remotiori venditam,vt aduertit Tira.li.1.de retra.§.11. glos.6.nu. 18.fatebor libenter,nec ille casus à nostro differt,nã in hac lege propinquior admittitur ad retractum.
15 † Nec oberit quod nu.9.diximus, vt scilicet satis sit vni ex familia reliquisse,ne sit locus fideicommisso, vt in l.vnum ex familia,§.1.ff.de lega.2.glo. enim ibidem , quam nullus scriptorum improbat, id intelligit procedere , quoties vni ex familia fuit relictum, tunc poterit hæres vnum quẽ libuerit ex familia eligere,secus si familiæ simpliciter relinquatur,& à fortiori,si proximior vocetur,quoniam tunc hæres non poterit eligere remotiorem, & si fecerit, admittẽtur proximiores ad reuocandam alienationem, vt in l. cum ita, §. in fideicommisso, ff de legat.2. & notatur in l.vlt.C.de verb.sign.cum concordan. à Tiraq.traditis li.1.de retract.§.11.glo.3.n.2. vbi plurimorum authoritate probat,quòd si plures personæ nomine vocantur generali,indefinito,vel collectiuo, putà, familiæ,generis,cognatorum,consanguineorum,liberorum,posteriorum,descendentium,& id genus similium censentur vocati ordine successiuo, vt scilicet proximior primo loco,quo cessante , vel deficiente, qui eum proximè sequitur,& cæteri deinceps eo ordine veniant,vt in d.l.peto,§.fratre & l. cum ita,§.in fideicommisso,ff.de lega.2.vbi Docto.omnes, & in l. hæredes mei,§.fi.ff. ad Trebelli.& in l.vltim.vbi Docto. C. de verbor. significat. cum alijs ab ipso prolixè citatis. † Cæterùm quid si venditio fundi pa-
16 trimonialis facta fuerit consanguineo , an alter consanguineus,qui est in eodem gradu, quo & venditor admittatur pro rata ad retractum?& videtur non debere admitti,argu.tex.in l.filius fam. §.cum pater,ff. de legat.1. vbi si pater filio hærede instituto, ex quo tres habebat nepotes , fidei eiusdem filij commisit, ne fundum alienaret,vtque in familia relinqueret, si extraneo reliquit,omnes admittuntur ad fideicõmissum,sin autem vni eorum tantum reliquit, cæteri nõ admittantur , verum est enim in familia reliquisse, quamuis vni reliquerit.Præterea idem esse & in feudo,vt in proximiorem possit alienari, vel cæteris cõtradicentibus,cap.1.§.sed etiam,ibi,nisi tibi,vel alij proximiori titul.per quos fiat inuesti. Is autem dicitur proximior,quem nemo præcedit,etiamsi alij sint in eodem gradu,l.qui duos in princip.ff.de rebus dubijs, & in §. proximus institu. de legiti.agnator.successione,Bald.hoc concludens in feudo in cap.1. de aliena. feudi pater, & ita nuncupatim in nostra specie retractus id voluit Ferroni. in consue. Burdegal.tit.de retra.§.3.pag.3. † Quibus non obstãtibus
17 contraria sententia verior est,quam tenet nihil allegans Ant.Gom.in l.70.Tauri nu.12. pro cuius opinione facit responsum Bald.consi.38.lib.1.vbi si vnus ex multis fratribus feudatarijs partem suam alienauerit in alterum ex pluribus,poterunt cæteri pro sua quisque portione reuocare,per multa illic allegata, idem voluit Bal.consi.309.post prin.eodem lib.1.per tex.in cap.1.in princip.de aliena.feudi, & in ca.1. §. donare

donare quasi olim feu.pote.alie. & in c.1. de gradi. successio.in feudis, Feli.in c. quæ in Ecclesiarum n. 88.de constitu.idem quoq; voluit Ioan.de Ligna.inter consf.Alberti Brun.consi.77.n.4.in fi. Card. Alex. in c.Titius n.3.vers.si verò alienatio fuerit facta agnato habenti sibi parem in gradu, si de feudo fuerit contro.int.domi.& agna.Iac.à S.Georg.in tract.feudorum in verbo & cũ pacto de non alienando col.9. vers.in ista materia,& iterum col.sequ.versi. secũda cõclusio, Carol.Ruy.consf.8.n.6.li.1.Zasi.in epitome feudo.par.9.n.29.Alber.Bru.consf.3.n.1.vbi expresse asserit,non valere alienationem feudi in agnatum pro portionibus peruenturis ad aliũ agnatum æque proximum,in eius præiudicium, Tiraq.hos referens & nihil decidens li.1.de retra.§.11.glo.6.n.2.vbi & pluribus seq.vsq; in fin.glo. discutit vtrũ pater possit vni ex filijs feudum aut emphiteusim relinquere, citatq; pro vtraque opinione ingens Doctorũ agmen

18 more solito,eum videte. † Incidit & hic aliud dubiũ, an remotiores cõsanguinei possint cogere proximiores ad declarãdũ velint nec ne rem venditã retrahere,vt sibi à iudice prefigatur breuior quã nouẽ dierũ dilatio ad mentem explicandã, vt ipsi possint retrahere, de qua quæst.tractabimus infra hac ead.l.gl.8. n.3.

GLOSS. VI.

1 *Tempus retractui præfixum nouem dierum an currat de momento ad momentum.*

Dies termini an computetur in termino? remissiue, ibid.

2 *Tempus retractus an currat absentibus, & ignorantibus, vel minoribus.*

3 *Tempus retractus nouem dierũ an currere incipiat à contractu an à traditione.*

4 *Traditionis tẽpus an debeat inspici potius quã contractus si terminus solutioni præfixus est, num.3. & seq. & n.14.15. & seq.*

Tempus anni & diei concessum emptori ad fidelitatẽ præstandam domino currit à die adeptæ possessionis, & quare nu.4. & 20.

5 *Tempus anni constitutum ad promotionem ad ordines sacros currit à die adeptæ possessionis beneficij.*

Tempus retractus an currat, dum lis pendet super rei traditione, ibidem, & n.21.

6 *Venditionis contractus à traditione accipit vltimam perfectionem.*

Vendita re duobus, præfertur is, cui prius tradita fuit, ibidem.

Publicatis bonis cuiuspiam, publicatur & res ab eo vendita nondumtamen tradita, ibidem, & num.26.

Verba in dubio sumenda sunt in potiori significato & pleniori, ibidem.

7 *Alienatũ non dicitur quod traditũ non est.*

Dominium transit à die traditionis, ibidem.

8 *Alienare prohibitus non incidit in pœnam vendendo, donec traditio sequatur.*

9 *Tempus retractus quare secundum quorundam opinionem incipiat currere à die veræ traditionis, & non fictæ.*

10 *Tempus retractus nouem dierum currit à die celebratæ venditionis, non à die traditionis secundum communem sententiã & in praxi receptam, & num.seq.*

11 *Tempus redhibitioni præfixum currit à die venditionis, non traditionis.*

Tẽpus currere incipit à die actus, quoties lex disponit de tẽpore respectu illius actus, ibi.

12 *Venditio solo consensu perficitur perfectione essentiæ.*

Laudemia an debeantur ex venditione absq; traditionẽ, atque etiam si ab emptione discedatur partium consensu, ibidem.

Emptori competit actio exempto, vt res tradatur, ibidem.

Actionem habens ad rem, rem ipsam habere videtur, ibidem.

13 *Dominium traditione quæsitum fingitur à tempore contractus fuisse quæsitum.*

14 *Cõtractus perfectio quatuor modis dicitur, quoad existẽtiã, quoad actionẽ, quoad substantiã, quoad effectum & executionem.*

Tempus solutioni præfixũ quare à die traditionis currere incipiat, ibi. & n.14. & 15.

15 *Preciũ nõ debetur, donec res vẽdita tradatur*

Dilationes duæ si alicui competant, an vna in altera confundatur, ibid.

16 *Diuersa origine & natura, diuersa quoque sunt prosecutione & effectu.*

Tempora a diuersis dispositionibus limitata debent vt separata censeri, & vnum in altero non confundi, ibidem.

17 *Tempore exclusus ab vnocapite non censetur ab alio exclusus sibi etiam ordine successiuo competenti.*

Filius exclusus à capite vnde liberi per lapsum anni non censetur exclusus à capite vnde agnati, ibidem.

18 *Tẽp9 ex priuilegio cõcessũ cruce signatis, quo à debitoribus cõueniri nõ possint ante triennĩũ an cõfundatur cũ dilatione cõuentionali quinquenij à creditoribus concessa.*

19 *Dilatio duplex a iudice concessa ante finitã primã, an vna in alteram confundatur.*

21 *Retractus tempus in Francia & Hispania currit ignorantibus.*

22 *Lex si aliena res in princip. & l. si quis pro emptore, §. fin. & l. iusto, §. etsi possessionis. ff. de vsucapio. explicantur.*

Bona fides in præscriptione iur. ciu. quare requiratur

tur tantum ab initio, scilicet, tempore traditionis, ibidem.

23 *Verba quando in potiori significato & in non potiori sumi liceat.*

24 *Legis quoties. C. de reiuendi. & l. 55. tit. 5. part. 5. ratio assignatur.*

Venditio dupl. eiusdē rei ab vno facta valet vtraq; licet is cui tradita est maneat eius dñus ibi.

25 *Lex vlti. §. Lutius ff. de donatio. intelligitur.*

26 *Lex si fundus. ff. loca. declaratur.*

27 *Lex nostra non statuit terminum retractus ab alienatione sed à venditione.*

28 *Alienare prohibitus quare non incurrat pœnā ante traditionem rei?*

29 *Tempus retractus an currat à die conditionis impletæ an à die contractus, & nu. seq.*

Appellandi tempus currit à die sententiæ conditionalis, ibidem.

Lex. 1. §. biduū. ff. quā. appell. sit explicatur, ibi.

30 *Tempus & locus contractus inspicitur in contractibus conditionalibus, non conditionis impletæ codē nu. 29. & quomodo id intelligatur.*

31 *Conditionalis venditio an sit perfecta ante conditionis euentum.*

32 *Conditionalis contractus non dicitur perfectus ante conditionis implementum.*

33 *Conditionalis contractus non parit actionem ante impletam conditionem.*

Conditionalis contractus ante conditionem impletam non operatur, vt ex eo laud mia debeantur, aut gabella, nec vt res alienata sub conditione cadat in commissum ibidem.

34 *Conditionalis contractus non dicitur propriè cōtractus.*

Conditionalis creditor non dicitur propriè creditor, ibidem.

Liberatio generalis ab omnibus obligationibus non comprehendit conditionalem obligationem, ibidem.

Condicione deficiente nullus redditur cōtractus, ibidem.

35 *Conditione impleta habetur vt purus cōtractus.*

Conditionis implementum retrotrahitur ad tempus contractus, ibidem.

36 *Gabella debetur impleta conditione in eo loco & tempore, vbi fuit celebratus contractus, nō vbi extitit conditio.*

37 *Dies in contractu conditionali appositus à quo tempore currere incipiat?*

38 *Lex necessario. § si itares. ff. de peri. & commo. rei vendi. declaratur.*

39 *Conditionalis contractus transit ad hæredes.*

40 *Retractus an habeat locum, si consanguineus ad eum velit admitti, antequam venditionis conditio impleatur.*

Conditione pendente si res vendita tradatur trāsfertur dominium in emptorem, ibidem.

41 *Tempus retractus an currat in contractu conditionali à tempore conditionis existētis an à tempore traditionis, si ante conditionē impletam res tradita fuerit.*

Lex necessario. §. quod si pendende. 2. ff. de per. & com. rei vendi. declaratur, ibidem.

42 *Tempus retractus an currere incipiat à tēpore venditionis factæ cum pacto de reuendendo intra certum tempus, an à tempore facultatis redimendi finito.*

Venditio cum pacto de reuendendo est omnibus numeris absoluta, & perfecta statim ea facta, & nō cōditionalis sed, pura, ibidem.

Venditio cum pacto de reuendendo pura est, licèt sub conditione resoluatur, quæ conditio actum non suspendit, ibidem.

43 *Pactū de reuēdendo nō impedit, quin cōsanguineus interim admittatur ad retractū.*

Venditor ex vi pacti de reuendendo præfertur consanguineo in retractu ibidem.

Venditor ex vi pacti de reuendēdo poterit à cōsanguineo qui rem retraxit redimere, ibidē.

Pactum de reuendendo est pars pretij illud minuens, ibidem.

44 *Retractus tempus a quo die currere incipiat in venditione rei pro annuis redditibus redimibilibus.*

45 *Retractus tempus an currat a die factæ venditionis per alium nomine domini, an verò a die ratihabitionis? remissiuè.*

F *Y despues que fuere vendida hasta nueue dias.* Circa huius termini præfixionē se offerūt multa dubia. Et primum an dies termini cōputetur in termino, vel an currant isti nouē dies de momento ad momentum? Quæstionem istam latissimè discutit Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 1. glo. 11. à numero. 16. vsque in finē. vbi facit duas regulas alteram negatiuam, alterā affirmatiuam, & vtramque plurifariā limitat, resoluit que humaniorem esse negatiuam. Petr. quoque de Dueñas duas facit regulas num. 196. & 197. ego autem latissimè examinaui in stylo cancellariæ tit. 1. premi. 17. casu. 20. declaratione. 3. glos. 2. nu. 2. & pluribus sequenti. vbi quid obseruandum esset iure nostro regio resolui, & in specie retractus, de quo agimus numero. 6. & 7. vbi asserui diem venditionis nō computari retrahenti in termino nouem dierū sibi ad retrahēdum præscripto, quod antea voluit Dida. Castell. in l. 70. Tauri in verbo, *el dia*, contra Ioann. Lupi ibidem numero. 34. & contra Anto. Gomez numero. 25. & Petr. Dueñas in regula 197. in fine existimantes cōputandum esse diē termini, & in cōputandum esse de momento ad momētum, & quia ibi inuenies latè examinatum, hic non repeto. Secūdo dubita

dubitatur, verum hi nouem dies currant minoribus absentibus, vel ignorantibus. Montal. in d. l. 13. tit. 10. li. 5. fori in verbo, *el precio*, dixit non currere: contrarium, decidit lex sequẽs, vbi dicam. † Tertio quæ

3 ritur, à quo tempore currant nouem dies, de quibus in hac lege? Et videtur, quòd à die traditionis, quoniã si emptor promisisit soluere precium intra annum vel aliud tempus, non currit ei tempus, nisi à die traditionis arg. l. tali. ff. de iure doti. & l. 1. tit. 11. de dotibus part. 4. quod voluerunt Bar. Bal. Cuma. Floria. Paul. Castren. Alexan. Fran. de Aretio. & Iaso. in l. cui legetur in prin. nume. 16. & sequentibus ff. de lega. 1. Bal. in rubr. C. de contrahen. empt. 24. q. & Sali. in l. 2. in fi. eo. tit. Paul. Castr. cons. 217. paulo ante fi. l. 1. Aretin. cons. 93. prope finem, Soci. in l. si in diem in principio. ff. de condi. & demonstra. Carolus Ruy. consi. 63. post principio libro. 5. Guido Papæ singul. 873. vbi ex hoc dixit, quod tempus à contrahentibus præfixum ad redimendam rem venditam restituto precio, non currit nisi à tẽpore factæ traditionis, de quo Tiraq. agit. l. 1. de retractu. §. 1. glo. 2. num. 63.

4 † Huc spectat quod in simili specie traditũ est ab eodem Guidone Papę decis. Delphinatus. 165. quod tẽpus anni & diei datũ emptori feudi ad fidelitatẽ domino præstandã, nõ currit statim à die celebratæ vẽditionis, sed à die traditionis, siue adeptę possessionis, per id ꝙ asseuerant Guill. Bal. Sali. Raph. Fulgo. & Paul. Castr. in l. solẽnibus. C. de reiuendica dicẽtes tempus hoc nõ currere nisi à die possessionis adeptę: idem respondit Ancharr. consi. 174. prope finem, Deci. cõsi. 141. Maria. Soci. Iunior cons. 115. nu. 18. li. 2.

5 † His quoque finitimum est, quod scribitur in cap. cõmissa de electio. lib. 6. annum promotionis ad sacros ordines nõ currere à tempore collationis siue impetrationis beneficij, sed adeptę possessionis, cũ multis similibus à Tiraq. congestis lib. 1. de retractu. §. 1. glo 10. n. 36. & 37. vbi probat tempus retractus non currere, dũ res est controuersa inter emptorem & venditorem super traditione rei venditæ, sic sępè alias tempus traditionis in venditionibus spectatur, vt in l. si aliena in princ. ipio & l. si is qui §. ex testamẽto & l. iusto errore. §. & si possessionis. ff. de vsucapi. & l. 2 in princi. ff. de vsucapio. pro emp. sicuti etiam in cæteris rebus l. de diuisione ff. solu. matri. l. si spõsus in principio ff. de dona. int. vi. & vxo.

6 † Nam & contractus non omnino perfectus est ante traditionem, sed ab ea vltimam accipit perfectionem l. 1. vbi glo. & Cyn. C. de pericu. & commo. rei vendi. §. venditæ insti. de rer. diuisio. cap. cum Ioannes in principio de fide instrumentorum, glossa. in §. 1. in principio insti. de empt. & vendi. Bal. in l. ab emptione. col. 1. versic. 3. ff. de pact. cum similibus Ex quo fit, vt venditio prima absque traditione non impediat secundam eiusdem rei venditæ venditionem, & dominij translationem, si vltimo emptori tradatur, vt l. quoties. C. de reiuendica. l. 50. titul. 5. de emp. & vendi. partita 5. nec impedit alteri obligari. l. vltim. §. Lutius & ibi glo. in verbo obligauit. ff. de donatio. glos. in l. 1. in verbo perfectam, & ibi And. de Barbatio Bar. Bal. Luc. de Pena. Ioann. de Plat. C. de iure fisci li. 10. Deci. cons. 646. col. 1. Hinc etiã publicatis bonis cuiuspiã, publicatur res ab eo vẽdita, nec dũ tamen tradita. l. si fundus ibi nam & si vẽdideris ff. loca. quẽ singularẽ & mirabilẽ dixit Lud. Roma. singul. 427. quo fit, vt lex ista de venditione loquens intelligi debeat de ea, quę omnibus numeris est perfecta consumata est absoluta, ex qua fit dominium translatum, vt scilicet in potiori pleniorique significato accipiatur. l. 1. §. si cũ. l. seq. ff. si ager vectiga. l. si duo patroni. §. 1. ff. de iureiur cũ alijs à Tira. cõgestis lib. 2. de retractu. §. 2. glo. vnica nu. 8. hanc opinionẽ in specie retractus de qua agimus (vt non currat tempus ei præfixum nouem dierum ante traditionem) tenuit Rayneri. in repet. l. dudũ. C. de cõtra. emp. Bal. in tracta. protomixeos nu. 19. & Antonio Gom. in l. 70. Tauri num. 16. Ioan. Fab. in §. 1. insti. de emp. & ven. Ioan. Lu. in l. 74. Tauri nu. 6. quam affirmat Anto. Gom. teneret ipse iudicando & consulẽdo.

7 † Mouetur Gomecius argu. à cessante ratione, retractus permittitur, ne res patrimonalis exeat de familia & cognatione vẽditoris, sed in ea cõseruetur vt diximus supra eo. gl. 1. sed ante traditionem res nõ dicitur alienata necexire de genere, vt in l. aliena tũ. ff. de verb. signi. à tempore enim traditionis & nõ antea trãsit dominiũ in emptorẽ. l. traditionibus. C. de pact. l. traditio. ff. de acq. rer. domi. §. per traditionẽ insti. de rer. diui. nimirũ ergo si à die tradicionis currant nouẽ dies ad retrahendum præstituti.

8 † Itẽ quia emphiteuta, vel vassallus, vel possessor maioratus, seu quilibet alius alienare prohibitus non incidit in pœnã à testatore vel cõtrahente, vel à lege vel statuto impositã, nisi post venditionẽ sequuta fuerit traditio secundũ Specul. in titu. de locato. §. nunc aliqua versi. 95. Ioan. And. Paul. de Leazar & Ant. de But. in c. potuit de loca. & vniuersa prope scribentiũ cohors, vt refer Tira. li. 1. de retra. §. 1. gl. 2. nu. 43. & pluribus seq. & iterũ in lib. de constituto 3. par. limi. 26. nu. 1 de inceps Anto. Gom. in d. l. 70. Tauri. nu. 16. ad mediũ & iterum. in l. 45. Tauri. nu. 94. & 95. & nos quoque latè diximus supra hoc lib. tit. 10. de donatio. l. 1. glo. 6.

9 † Item, quia si tempus curreret à die celebratæ venditionis, non posset nisi cũ magna difficultate venire in notitiã cõsanguinei retrahere volẽtis, atq; ita faciliter fieret fraus huic legi, & cõsanguineus excluderetur à retractu contra mentẽ legis nostræ. Qua ratione idem Anto. Go. in l. 70. Tauri num. 17. contendit prædictos nouẽ dies non currere à die fictæ traditionis, quę fit per cõstitutum vel alias, sed à vera & reali traditione, quoniã clãculum etiam fieri posset huiusmodi facta traditio, quemadmodũ & cõtractus principalis & quia verba debẽt naturaliter intelligi & non per fictionem argu. tex. in l. qui liberis. ff. de vulga. l. filio quem pater. ff. de lib. & posth. l. qui habet. ff. de tutel. quem ibi notat Bal. & Docto. l. 3. §. hæc verba. ff. de nego. gest.

10 † His tamen non obstantibus, verior, & communior, & in praxi receptior est contraria sententia, imo quod hi nouem dies currant à die celebratæ venditionis, licet traditio rei vel precij solutio sequuta non fuerit, vt voluit Signo. expressim de hoc casu loquens consil. 81. num. 6. Albe. in lex si filius fam. §. cum fundum nu. 3. vers. item facit ad alium. ff. de verborum obligatio. Cyn. & Salic in l. cõtra in fin. C. de inoffi. testa. Tiraquell. libro. 1. de retra. §. 1. gloss. 10. num. 111. & sequen. & §. 36. glos. 2. num.

nu.42.Mont.in.d.l.13.in gl.magna col.11.ver.itē quęro à quo tempore.Cyfonta.in.l.70.Tauri col.5. versi.26.& col.9.versi.secundo dubitatur vtrum isti nouem dies,& ibi Ioan.Lupi nume.34.& Gomez Arias num.12.& 14.d.Did.Couarru.lib.3.resolu.cap.11.nume.2. Cyfon. & Anto. Gomez vbi supra attestantur sic vidisse practicari hoc in regno, cuius rei, & ego testis
11 sum.† Mouentur primo per tex.in. l.sciendum.§.vlt. ff.de ędili.edi.l.56.tit.5.de emp. & vend.par.5.in fin, vbi ex die factæ venditionis currit tempus redhibitioni statutum.Secundo,quia quoties lex disponit de tempore respectu actus, incipit id tempus currere à die illius actus.l.ait lex. ff. ad.l. Aquil. l. annus. ff. de calumniato.l.mariti.§.sex mensium.ff. de adulter. l. 1. §.dies.ff.de libe.agnoscend.l.vltim. ff. de manumi. testa.At in.l. nostra &.l.fori expresse cauetur, nouem dies prędictos currere à die celebratæ venditionis, vt constat ex hac lege ibi: *Despues que fuere vendida hasta nueue dias*, & in. d.l.13.titul.10.lib. 3.fori, ibi: *E del dia que fuere la vendida hasta nueue dias viniere &c.*
12 † Tertiò, quia venditio solo consensu perficitur ante traditionem perfectione essentiæ, vt scientissimè probat Areti.in.l.si fideiussor. §. meminisse col. 2.versi.super.2.ff.de lega.1.Tiraq. libr. 1.de retract. §. 1. glos. 2. nu. 48. Ex quo Masueri. titul. de retractu colum.vltim.§.item pone emptor versi.quid de dominio, dicebat dominum petere posse laudimia ex sola venditione ante traditionem, etiamsi sit lis super rei traditione inter emptorem & venditorem, sat enim est,rem esse venditam.l.1. & 2. C.de rescinden. vend. Imo verò Stepha.Bertran.consi.199.lib. 1 respondit, hoc casu deberi laudimia, etiamsi contrahentes ante traditionem discesserint à contractu, quia licèt emptor non sit dominus ante traditionem,ei tamen competit actio ad rem tradendam,& dominium in se trāsferendū,si venditor erat dominus.l. exempto in principio.ff.de actio.emp.l. in conuentionalibus in fi. ff. de verbo.obliga.At qui actionem habet ad rem, rem quoque ipsam habere videtur.l.qui actionem.ff.de regul.iur.cui adde multa similia per Tiraq.congesta li.
13 1.de retra.§.1.glo.2.num. 49.& sequ. † Quarto, quia traditio habet necessariam consequentiam ad cōtractū.l.1.&.d.l. exempto.ff.de actio. emp. ideoque à tempore venditionis, censetur dominium translatum, cū fuerit postea facta traditio. argumento.l. qui potior &.l.qui balneum. ff. qui potiores in pignore ha-
14 be.facit.l.sub conditione.ff. de solutio. † Superest vt ad contrariæ opinionis fundamenta respondeamus, ad primum igitur quod currit tempus solutioni præfixum à die, quo res vendita tradita fuerit ex doctrina Bart.& doctorum in.l.si cui legetur in principio ff.de lega.1.Respondeo, quadrupliciter dici contractum esse perfectum.Primo, ratione existentiæ, cùm contractus à contrahentibus absoluitur,ita quòd neutri eorum liceat pœnitere,nec à contractu discedere, quod fit solo eorum consensu, modò conueniant in re,quę venditur & precio eius.l.iurisgentium in principio. ff. de pact. insti. de obligatio. quæ ex consens. per totum,& de hanc perfectione loquitur iurisconsultus in.l.ab emptione.ff.de pact Imperator. in. l. sicut C. de actio.& obli. Secunda perfectio quoad actionē & obligationem ex contractu producendam, & hæc in vēditione pura est eadem cum prima, statim enim oritur actio,vt dixi supra numero.12. At in venditione conditionali, adueniente conditione, producitur actio & obligatio,non antea, vt in l. ex vendito &. l. fi.ff.de actio.emp. Tertio modo dicitur cōtractus perfectus ratiōne substantiæ quod fit quoties omnia, quę sunt de mente contrahentium sunt expressa, & quæ pro solemnitate & forma requiruntur, sunt apposita, & tunc perfectus dicitur contractus quoad substantiam.l.contractus.C.de fide instrumen.l.6.tit.5.de empt.& vend.par.5.& ex eo oritur actio, & est periculum emptoris etiam ante traditionem rei.l.necessario ff.de peri.& commodo rei vendi.l.22.titul. 5. part. 5. Quarta & vltima perfectio est, quoad effectū & executionem contractus,& dominij translationem, quæ traditionem rei exigit,de qua meminit.glo.in.l.1. C. de peri.& cōmo.rei venditæ & in.l. si quis alienam. ff. de actio.emp.glo.etiam in l.2.C.quan. licet ab empt. disced.ex quibus hæ perfectiones deducūtur, quod explicat Bal.l.in tracta.protomixeos numero.19. Bernar.de Narnia Cardin. Spoletanus in. l. ab emptione in principio.ff. de pact. Fabian.à Monte in tracta. de emp.& vendi.5.q.princip. numer. 60. & 63. Quando igitur solutioni præfigitur terminus, nimirum si curat à tempore traditionis,quia precij solutio & rei traditio executionem venditionis respiciunt,non existē-
15 tiam vel substantiam. † Item quia alijs rationibus doctores præcitati mouentur,non ex eo quod per traditionem sit perfectus contractus, nempe, quia nō debetur precium,donec res vendita tradatur. l. ex his prædijs.C.de euictio l.qui pendentem vindemiam.ff. de actio.emp.l.52.in principio,titul.5.par.5.vbi Gre. Lupi gl.1.Quo fit,vt agenti ad precium obijci possit de re non tradita,vt vbi dicitur & in.l.qui rem.C. de euictio,vt ergo dilatio cōditionalis aliquid operetur, iuxta notata per Bar.in rub. C. de cōtrah. emptione numero.9.Feli.in capit.1.numer.7.de rescrip.currere debet necessario postquam res fuerit tradita, quoniā donec traditur dilatio est legalis, vt d.l.ex his &. l. qui rem.C.de euictio.At quoties duæ competunt dilationes, nec ex eodem fonte procedunt, sed ex diuersa causa,altera ex lege,statuto,vel consuetudine, altera vero ex pacto vel conuentione contrahentium,impossibile est,vt vna dilatio alterius loco subrogetur, vel quod vna in alterā cōfundatur,sed vna alterę succedet,ex doctrina Bal.in.l.vlti.paulò ante finem. C.de execu.rei iudi.qui id probat ex eo quòd in constituta pecunia debitor habet decē dies. l. promissor Sthici.§.1.ff.de consti.pecu.& tamen habet aliud tempus quod datur iudicatis,sicut & debitor in diem qui con-
16 demnatur,transacto die habebit etiam tempus condemnatis concessum.† Confirmatur, nam ea quæ origine sunt diuersa, eadem quoque sunt & prosecutione & effectu.l.nunquam.ff. de priua. delict. l. si mater §.1.& §.eadem.ff.de excep.rei iudi. Ideoque tempora à diuersis dispositionibus limitata debēt vt separata censeri,& vnum in altero non confundi, argume. l.generaliter.ff.de fideicommiss.liber. & l. non est nouum.ff.de actio.empt. Tiraquell. libro. 2. de retra-
17 ctu.§.2.glo.vnica numero.18.† Item quia licet descē-

dētibus detur annus ad agnoscendū bonorū possessionem vnde liberi, vel vnde agnati, vel vnde cognati. l. 1. §. largius tempus ff. de successo. edi. si tamē filius per annum tacuerit, excluditur tātum à primo capite vnde liberi, non etiam à secundo vnde agnati. d. l. §. sed videndum est, glo. & docto. in. l. si emancipata. C. de iur. & fact igno. Oldra. cōsilio. 203. in 2. dubio. Sic & filius qui intra triginta annos potuit adire successionem matris ex capite liberorum, & ita excludere transuersales, si non adijt intra id tempus, potest, & intra alios triginta annos adire ex generali capite legitimorum per d. §. sed videndum est, vt respondit Bar. consilio. 129. in secund. dubio, quem sequuntur Bald. Ange. Paul. Castr. Alex. & Iason, & Corne. in l. licet. C. de iure delibe. cum concordan. à Tiraq. congestis lib. 2. de retra. §. 2. glo. vnica num. 20. † His quoque concinuit quod scriptum est ab Oldra. Per. de Bel
18 laper. Cyno. Alberico, Bal. Ang. & Alex. in. l. vlti. C. de repub. hæredi. quod si cruce signatis concessum est priuilegium, ne teneantur soluere debita creditoribus vsque ad triennium, & si quispiam ex his habebat ex pacto creditoris dilationem quinquenni ad soluendum triennium non incipit currere nisi post decursum quinquennij conuentionalis. argu. illius text. versiculo sin autem vel minor, ibi post impletum quadriennium. l. 2. §. nec temporalē, & ibi glo. C. de tempor. appella. idem voluit Ioann. Calderi. in sua disputatione incip. Sacerdos quidam priuilegiatus: quorū sententia communis est, licet Ioannes Fab. Paul. & Corne. in. d. l. vlti. teneant contrarium, competunt si quidem ea in specie duæ dilationes ex diuersis causis vna ex priuilegio generali ordinis, alia ex pacto & priuilegio personæ priuatæ: atque ideo vna alteram non confundit, alioqui breuior nihil operaretur, vt Tiraq. explicat lib. 2. de retractu. §. 2. glo. vnica nume. 69. quamuis numero sequen. magis accedat sentētiæ
19 Fabri, Pauli, & Cornel. † Confert etiā doctrina Albe. in. l. siue pars prope finem. C. de dila. dicentis quòd si iudex cuipiam statuerit dilationem octo dierum, & elapsis quinque aliam dilationem statuerit nouem dierum, isthæc vltima dilatio incipiet currere, tūc demum, cùm prior finita fuerit, & ita dicit se obtinuisse ex facto. Itaque cùm in præsenti specie sint duæ dilationes, vna à lege concessa emptori, vt non teneatur soluere precium, donec res sibi tradita fuerit, vt in d. l. ex his prædijs. C. de euictio, altera ex pacto & conuentione sex mensium vel anni, vna non confundit aliam, cùm ex diuersis causis procedant: finge venditorem in tota dilatione anni non tradidisse rem venditam, nonne esset frustratoria dilatio, & innanis? Nec est rationi consonum, vt curat dilatio ad soluendum precium concessa, antequam debeatur, vt rectè aduertit Iaso. in. d. l. si cui legetur numer. 16. ff. de leg. 1. hæ rationes non limitant in specie retractus, de qua agimus, quare in eo habetur respectus ad venditionem, & non ad traditionem, vt à venditione
20 incipiant currerere nouem dies retractus. † Nec obesit decisio Guido Papæ. 165. quia ibi illud fit ad euitandam pœnam, quam vassallus incurreret non præstando fidelitatem domino intra annum & diem à iure præfixum, vt in capit. 1. in principio quæ sit pri. caus. benefi. amitt. & in cap. 1. §. nulla & ibi gl. per quos fiat inuesti & in capit. 1. §. præterea & ibi gl. de prohi. feud. alie. per Federi. quare nimirum si currat tempus istud à die adeptæ possessionis, non enim sibi poterit dolo imputari, donec possideat, vt tunc onere, grauetur cùm commodum sentire incæperit. vt idem Guido Papæ asseuerat authoritate Guill. de Cun. in l. solennibus vbi Bald. Salic. & Fulgo. C. de reiuendica. Maria. Socin. Iunior consilio 115. numero 18. libro. 2. & non à die factæ venditionis, quo in tempore nihil sibi potuit imputari, cumque dolo careat pœnam subire non debet cap. vltim. de prohi. feud. alien. per Lothari. vt ipse idē Guido attestatur. † Nec 21
consequenter obest, quòd annus promotionis non currit nisi à tempore adeptæ possessionis beneficij, & non à tempore collationis. Respondeo siquidem idem quod numero præcedenti respondimus ad obiectionem Guidonis. Nec præiudicium ad fert quod Tiraquell. probare diximus, nempe, non currere tēpus retractus donec lis finiatur super traditione rei venditæ quoniam id concedit Tiraquel. præterquàm vbi terminus retractus curris absenti & ignoranti, prout fit iuxta consuetudinem Franciæ, vt ipse idem Tiraq. attestatur libro 1. de retractu. §. 1. glo. 10. numero. 39. prout & iure nostro regio etiam fit, vt in l. sequent. statuitur, secus autem vbi tempus non currit ignorātibus, quia tunc vera est sententia Tiraquelli dicentis nō currere dilationē hanc, dùm lis agitatur super traditione rei, quoniam donec per sententiam exploretur, non dicitur quis scire rem esse alienatam, vt in l. quandiu. C. qui admi. Cum igitur iuxta ius nostrum regium nouem dies retractus currant, vt dixi, ignorantibus, absentibus, & minoribus, vt in l. sequen. nimirum si currant non obstante lite, & controuersia super traditione rei. † Quod autem dixi numero. 5. in 22
fin. sæpe alias venditionibus tempus rei traditæ spectari, vt in. l. si aliena res in principio. & in l. si his qui §. vltim. & l. iusto. §. etsi possessionis. ff. de vsucapion. illud non fit ex eo, quod contractus non sit perfectus ante traditionem, sed quia agitur de præscriptione, quæ iure ciuili Imperatorum, & regio partitarum bonam fidem exigit in eius initio, licet postea malafides superuenerit. l. 1. C. de vsucapio transforman. l. sequitur. §. de illo. ff. de vsucapio. l. bonæ fidei. ff. de acquiren. rer. domi. l. 11. titulo 29. part. 3. quare initium præscriptionis attenditur, & sic possessionis seu traditionis, à qua incipit præscriptio. l. sine possessione, & l. 2. ff. de vsucap. & non tempus contractus, quia nihil attinet ad præscriptionem, vt sentiunt clare leges in contrarium citatæ, quicquid Accursius innoluerit, dicens per eas leges, tempus etiam contractus esse spectandum in emptionibus rei alienæ, licet secus sit in actionibus ex testamento & stipulationibus, in quibus nullum constituitur discrimen in dictis legibus, sed vtraque in specie tempus traditionis inspicitur.
23 † Sed quod dictum est numero. 6. contractum venditionis non omnino perfectum esse ante traditionem intelligit oportet iuxta ea, quæ diximus supra hac eadem glos. numero. 12. & 14. dum retulimus quatuor perfectiones contractuum. Quatenus verò diximus verba in portiori significatio esse accipienda, negari non

non potest, quoties verba improprientur, nisi in potiori significatione accipiantur: sed si in propria significatione accipi possunt, satis est, nec tunc in potiori significato necessario sunt intelligenda cum sufficiat, si verba propriè intelligantur, vt in l. 1. §. si is qui nauem. ff. de exercito. & ita nuncupatim illud limitat Socin. consilio. 104. col. vlti. versi. nec obstat vltimum lib. 2. quod repetitur. consi. 25. libr. 3. hic autem clarum est venditionem etiam ante traditionem veram esse & propriam perfectamque vt d. nume. 12. & 13. probauimus, ideo nil amplius est disceptãdum de

24 potiori significato. † Nec obest decisio. l. quoties. C. de reiuendi. & l. 50. tit. 5. part. 5. quandoquidem ideo ibi secundus emptor, cui res tradita est, habere debet rem venditam, & non primus, quia in secundum emptorem mediante traditione translatum fuit dominium & possessio. l. traditionibus. C. de pact. in primum verò non, cùm ex solo titulo dominium nõ transferatur. l. pen. C. de reiuendi. l. si ager ff. eo. tit. l. Quintus. ff. de action. empti. l. qui tibi C. de hæredit. vel actio. vendi. solũ ergo competit primo emptori actio personalis ex empto contra venditorem. l. 1. in principio cum similibus. ff. de actio. empt. quæ non sequitur fundi possessorem. l. fi. §. vlti. ff. de contra. empt. l. 1. §. si hæres. ff. ad Trebell. de qua actione latè agit Anton. Gomez de contractibus. cap. 15. num. 21. post mediũ, quare primus emptor agere non potest aduersus secũdum, cui res fuit tradita, non tamen ob id desinit valere prima venditio, competit siquidem primo emptori actio ex empto ad precium, damna, & interesse aduersus venditorem. l. 1. in prin. ff. de actio. empto. l. 50. tit. 5. part. 5. Quin etiam criminaliter agi potest aduersus venditorem, vt in l. qui duobus. ff. de fal. l. 7. tit. 7. part. 7.

25 † Eodem modo respondere poteris ad tex. in. l. vlti. §. Lutius. ff. de dona. vbi si fundus Titio donatus ante traditionem pignori obligetur ab ipso donante, quam uis pignoris constitutio valeat, non tamẽ desinit valere donatio, & perfecta esse ante traditionem, vt dicitur, ibi perfectam esse, sed fundus transit cum suo onere hypothecæ in donatarium.

26 † Nec me mouet. l. si fundus. ff. loca. vbi publicatur res alicuius ab ipso vendita si nondum erat tradita, quoniam non ob id desinit valere venditio, & oritur actio ex empto emptori ad recuperandũ precium ab ipso fisco, non autem recuperabit interesse propter fauorem fisci, vt ibi dixit tex. ille. Item quia fundus publicatus, de quo in ea lege, fuit assignatus militibus in premiũ, quod fieri poterit, vt in. l. Lutius. ff. de euictio, quare nimirũ si ad preciũ dumtaxat cõpetat emptori actio ex empto, quemadmodũ etiam fit, cũ res tradita fuisset emptori, nõ enim cõpetit actio de euictione, nisi ad solum precium, vt in. d. l. Lutius.

27 † Nec oberit, quod non dici poterit exiisse à familia vel cognatione, quod non est alienatum: sed alienatũ non dicitur propriè, quod in dominio venditoris manet, vt in l. alienatũ in prin. ff. de verbo. signi. quoniam tex. noster non statuit terminum nouẽ dierũ ab alienatione sed à venditione, vt cõstat ibi: *E despues que fuere vendida basta nueue dias viniere.* At venditũ rectè dicitur ante traditionem & propriè, & sic ante dominij translationem, vt docet Vlpianus in. d. l. alienarum

28 † Cæterum quod emphiteuta, vassallo, & possessore maioratus diximus numero. 8. procedit ad euitandã pœnam, vt dixi supra numero. 20. & quia ea in specie prohibita est alienatio, & sic translatio dominij, quare venditor non incurrit pœnam, donec tradat & dominium transferat: secus in nostro casu vbi non agitur de alienatione, sed de venditione vt dixi numero præcedẽti. Vltima ratio numer. 1. tradita, quod non ita faciliter veniet in notitiam consanguinei vẽditio, vel actus aliquis fictæ traditionis, vt constituti & similium, ac ipsa vera traditio, quare æquum videtur, vt nouem dies ad retrahendũm constituti currãt à tempore veræ traditionis, non venditionis: friuola profectò ratio est, & debile admodũ argumentum quandoquidem tempus retractus currit ignorantibus & absentibus, vt in. l. sequ. infra eo, quid ergo ad rem hanc, quod non veniat in consanguinei notitiam? Præterea fraudis præsumptio minimè cessat, etiãsi res immobilis vendita, tradita fuerit: poterit siquidem traditio fieri clam, quo tempore non adesset consanguineus, quod iuste fieri posset, nec ob id clandestina seu vitiosa dicitur possessio, vt in l. clam possidere in principio. ff. de acq. posse. in verba hęc, nec quenquam clam possidere incipere, qui sciente aut volente eo, ad quem ea res pertinet, aut aliqua ratione bona fide possessionem nanciscitur. Ex quibus constat hanc vltimam & communem sententiam veram esse, nempe, quòd nouem dies currant à die factæ venditionis, & si traditio facta non fuerit.

29 † Quarto quæro in venditione conditionali à quo tempore currant nouem dies consignati ad retractum, an à die celebrati contractus, an verò ab adimpleta conditione? Et videtur quod à tempore celebrati contractus per tex. in l. 1. §. viduum. ff. quan. appell. sit. & capitulo viduum in principio. 2. quæst. 6. vbi si feratur sententia sub conditione, statim ex die sententiæ currit tempus appellandi, nec spectatur dies aduenientis cõditionis. Præterea in cõtractibus conditionalibus inspici debet tẽpus contractus, non aduenientis conditionis. l. si filius f. vbi Bar. & alij ff. de verb. obl. & l. 1. §. ea quoque. ff. de collatio bonorũ. l. vlt. ff. de stipu. seruorum. l. quę legata & l. seq. ff. de reg. iur. l. 32. & ibi. Gre. Lu. in glo. 1. tit. 13. de pignoribus par. 5. & quæ traduntur à glo. & doct. in. l. si vxor tua. C. de cond. inser. Bar. in. l. si rem meam. ff. de ver. obl. locus etiã cõtractus cõditionalis non conditionis impletæ inspicitur, vt tradit glo. ab omnibus recepta in. l. si vxor. ff. de iudi.

30 † Præterea venditio conditionalis statim est perfecta antequã cõditio extiterit, vt in. l. necessario. §. si ita res. ff. de periculo & comm. rei ven. ita vt non liceat alteri ex cõtrahẽtibus, inuito altero, ab ea discedere, vt scribit glo. ibi & in. l. 1. in princi. C. eod. titulo & in §. 1. instituta de emptione, & venditione, & Hostiensis in summa eodem titulo. § 2. in fine, Salicetus in. l. sicut C. de actionibus & obligationibus, & doctores vbique. teste Tiraquello libro 1. de retractu. §. 1. glo. 2. numero 26. & glosa. 10. numero. 43. ex quo plura infert Tiraquell. in dictis locis. Ex his hanc sententiam tenuit Guido Papæ decisio. delphinatus 257. col. 1. versi. 31. sed iuxta pręmissa

31 † Sed verior, & receptior est opinio contraria, imo quòd nouẽ dies retractus

tractus currant à tempore cõditionis impletæ & non à tempore contractus, quam tenet Guill. de Cun. & Alberi. l. 1. §. annus. ff. quan. actio de pecul. annal. est. per tex. ibi, idem Alberic. in. 1. parte statutorum quæ. 97. in fin. Bald. in tracta. protomixeos numero 14. Gera. Vago in sua disputatio. retractus. Matthęus Affli. in tracta. de iure protomixeos. §. 3. nume. 22. idẽ voluit Sebastian. Neapoda. in tracta. de iure congrui in verbo, emit, Tiraq. lib. 1. de retra. §. 1. glo. 10. nume. 45. Dinus in. l. de diuisione. ff. solu. matrim. Montal. in. l. 13. in verbo, *nueue dias*. tit. 10. lib. 3. fori, Cyfonta. in. l. 70. Tauri pen. col. versi. tertio dubitatur, & ibidẽ Gomez Arias nu. 31. & Anto. Gomez num. 21. & iterum lib. variarium & resolu. tomo de contractibus. 2. c. 11. numer. 29. versi. 4. effectus d. Did. Couarru. libr. 3. resolutio. cap. 11. num. 1. quibus accedo, quoniam ante impletam conditionem non dicitur perfectus contractus, sed quodam ius spe quęsitum, vt in. l. hęc venditio in principio. ff. de contrah. emp. cuius verba sunt (Conditionales autem venditiones tunc perficiũtur cùm impleta fuerit conditio). l. cedere. ff. de verbo. signi. l. bouem. §. si sub conditione ibi, quia nondũ perfecta emptio. ff. de ędili. edi.

32 † Quare neque interim ex ea agi potest. l. si pupilli. §. videamus. ff. de nego. gest. l. grege. §. si sub conditione, ibi, ante conditionem non rectè agi, cum nihil interim debeatur. ff. de pig. l. 17. tit. 13. part. 5. d. l. bouem. §. si sub cõditione ibi, ante conditionem existentem inutiliter agitur. ff. de ędili. edi. l. hoc iure. ff. de verbo. obliga. l. pecuniam in fine. ff. si cert. peta. cum similibus à Tiraqu. citatis libro 1. de retractu. §. 1. glo. 2. nu. 21. Ex quo plura is fert nu. 22. & sequentibus, nempe, quòd ante impletam conditionem non debentur laudimia, nec incidit res in cõmissum, nec debetur gabella, cum alijs pluribus ab eodem Tiraq. congestis in relectio. l. si vnquam, verbo reuertatur num. 225. C. de reuo. dona.

33 † Ex quo etiã infert Ange. consi. 189. liberationem generalem omnium obligationum non comprehendere obligationes sub conditione contractus, quod multis probat, quim & contractus conditionalis non dicitur propriè contractus secundum Areti. consi. 11. colu. 1. Nec creditor conditionalis dicitur propriè creditor, vt voluit Ioco. Butr. Alberi. Sali. Fulgo. Rom. Alex. Aret. & Iaso, in. l. 1. ff. si cert. peta. Stepha. Bertrand. consilio 83. num. 8. libr. 1. Franc. Ripa. lib. 2. responso. capi. 29. num. 7. & idem in debitore conditionali, quòd non sit propriè debitor, dicit idem Aretin. consilio. 108. n. 3. versiculo. secũdo principaliter & ante cũ Dyn. in. l. si is cui. ff. de actio. & obligatio. & Albericus in l. creditoris ad fin. ff. de verborum significa. facit. l. si quis sub conditione. ff. si quis omi. cau. testa. & l. in stipulatione & l. plerumque. ff. de iure dot. idem Alberi. in. l. 1. §. 1. num. 19. ff. si cer. peta. hęc omnia probãtur vel ex eo, quòd si conditio in cõtractu apposita deficiat, deficit similiter contractus, & est nullus ac si ab initio celebratus non fuisset. l. necessario in princ. ff. de pericu. & cõmo. rei vendi. ibi, quòd si sub conditione res venierit, siquidem deferit conditio, nulla e stemptio. l. pecuniã versi. perinde est ac si nulla stipulatio interuenisset. ff. si cer. pet. vbi hoc notat Pau. nu. 3. Soci. notab. 6. Alex. vlt. notab. Iaso. 5. notab. Deci. 2. notab.

34 † Nec oberit huic sententiæ. d. l. 1. §. viduum ff. quan. app. sit, quia quando iudex fert sententiã sub conditione, iam incipit grauare partem. glo. in. l. 3. §. 1. vers. hęc pœna, in verbo experitur. ff. quod qui iur. vbi Bal. eam cõmendat & notat pro appellãtibus quĩ dicũt se læsos, ob id quod lędi possent, Bal. post. Innocen. in. c. quoad consultationem col. 2. ver. vlterius nota extra de re iud. & Panor. in. c. præterea requisisti & ibi Philip. Francus de appella. Iaso. in. l. si cui legitur col vlti. ff. de lega. 1. Tiraq. lib. 1. de retra. §. 1. glo. 10. nu. 48. & sequ.

35 † Ad id quod diximus, in contractibus conditionalibus debere inspici tempus & locum contractus, non conditionis implete, respondeo verum esse, vbi iam conditio extitit, quoniam tunc est purificatus contractus: omnesque sortitur effectus, quos & contractus purus. l. vlti. §. Titius iũcta glo. ff. de vulg. & ibi Bald. Ange. Areti. Alex. & Iaso. text. etiam in l. si te solum. ff. de hære. insti. l. sed etsi de sua. §. vltim. ff. de acq. hæret. l. si à reo. §. sub diuersis. ff. de fideiuss. l. vlti. §. fi. ff. de verb. obliga. vbi cæteri interpretes, & ad implementum conditionis retrotrahitur per fictionem ad tempus contractus. l. potior & l. qui balneum in fi. vbi etiam doct. ff. qui potio. in pigno. habe. l. 32. tit. 13. de pignoribus part. 5. quam ibi explicat Greg. Lupi, & Anto. Gomez de contractibus. c. 11. num. 30. Quo fieri asseuerat in versi. ex qua regula, quòd habilitas seu capacitas creditoris cõsideratur tempore cõtractus non vero tempore existentis conditionis. d. l. si filiusfa. ff. de verbo. obliga. cum cõplicibus nu. 29. citatis.

36 † Infert etiam quòd gabella debetur impleta cõditione eo in loco, vbi celebratus fuit contractus, nõ verò in loco nec tempore existentis conditionis, itaque pertinebit conductori eius loci & temporis, quo fuit celebratus contractus secundũ Bart. Paul. & doctor. in. l. cum Ticio. ff. ad. l. Falcid. Bal. Paul. & cæteros in. l. diuortio. ff. soluto matrimonio. Romanum in l. si Stichum. §. stipulatio. ff. de verborum obligati. Ioann. de Firmo in tracta. gabellarum. 6. par. quæst. 1. vbi multa allegat, atque iterum in 5. part. q. 11. atque in. 3. part. 8. partis princi. quæst. 27. Tiraquel. lib. 1. de retractu. §. 1. glo. 10. nu. 44. citans Bald. in. l. 1. ad fi. C. de nundi, & hoc propter retrotractionem quæ fit iuris fictione, vt in d. l. potior & l. qui balneum. ff. qui potio. in pigno. habe. l. 32. titul. 13. part. 5.

37 † Dies autẽ contractui conditionali appositus, currere non incipit, nisi postquam condictio impleta fuerit, quando dies non est certus nec determinatus, sed reiterabilis & in genere, vt vsque ad annum vel mensem, vt in. l. tali facta stipulatione. ff. de iure doti. quem ibi notant Odofre. Bal. Salice. & Iaco. à S. Geor. Bart. & docto. communiter in. l. si cui legetur. ff. de lega. 1. tex. in. l. 1. §. annus vbi etiam docto. ff. quan. act. de pecu. anna. est, Ant. Go. de contract. c. 11. nu. 33. qui nu. precedenti discutit ad adueniẽte conditione spectetur dies, & distinguit inherendo verbis Bar. in. l. ita stipulatus nu. 51. ff. de ver. obl. Sed iure regio, indistinctè spectatur dies impleta conditione, vt. l. 17. ti. 11. de ver. obl. par. 5. vbi id adnotauit Gre. Lu. in. gl. 1.

38 † Ad tex. in. d. l. necessario. §. si ita res. ff. de peri. & cõ. rei vẽd. respondeo ideo ibi esse pfectã vẽditionẽ, quia cõditio si nauis ex Asia venerit, siue non venerit, ibi posita, certum erat esse

esse ad implendam, quare nimirum perfecta appellatur, sed non pura, vt ibi aduertit Accursius: conditionalis siquidem est, quamuis vt pura habeatur propter certitudinem implementi, venire enim, aut non venire nauem oportet. Quod autem dixi num. 30. non licere alteri ex contrahentibus à venditione conditionali discedere, verum est, sed non ob id dicitur perfecta venditio, donec conditio euenerit, vt in legibus superiuscitatis, numer. 32. & sequentib.

39 † Operatur autem contractus conditionalis, vt si pendente conditione emptor, vel venditor decesserit, si postea conditio extiterit, hæredes eorum obligati sunt quasi iam contracta emptione in præteritum, vt in l. necessario, §. quod si pendente, ff. de peri. & commo. rei vendi. & l. 26. tit. 5. part. 5. cum concordan. ab Anto. Gomez traditis tom. 2. de contractibus cap. 11. numer. 36. qui hoc optimè explicat.

40 † Sed ex hoc aliud & quintum oritur dubium, nunquid consanguineus admitti possit ad retractum rei sub conditione venditæ, antea quam conditio impleatur, quod latè discutit Tiraquell. lib. 1. de retractu §. 1. gloss. 1. num. 21. & pluribus sequen. & tandem numer. 26. & 27. resoluit posse admitti, hócque passim apud Gallos obseruatum, tametsi de iure communi vix posset obtineri: cùm perfectus non sit contractus ante impletam conditionem, vt pluribus ostẽdimus in quæstione præcedenti. Crederem tamen opinionem, quæ in Francia seruatur, apud nos seruari, quicquid in oppositum dixerit Cifonta. in l. 70. Tauri col. 5. vers. 29. dubitatur, sequutus Montal. in d. l. 15. qui tamen hoc non dicit, & tum potissimum hæc opinio procedet, si ad traditionem fuerit deuẽtum, quo casu transfertur dominium etiam ante impletam conditionem, l. doris fructus. §. vlti. & l. seq. ff. de iure doti. quam ad id appendunt Bar. Alex. Iaso. & cæteri in l. 1. §. si vir, ff. de acqui. posse. & alij à Tiraquell. citati lib. 1. de retractu. §. 1. gloss. 1. num. 18. & sequen. Sed adueniente conditione crederem ratificari debere, vt retrotrahatur ad tempus factæ oblationis, vel precij consignationis, vt in l. ex hoc iure versi. 1. ff. de regulis iuris, l. 1. vers. si ratum, ff. quod iussu, l. vlti. C. ad Macedo. c. pen. de sentent. excommu. lib. 6. cap. ratihabitionem de regulis iuris eodem libro, modo ratihabitio hæc fiat intra nouem dies ab hac lege præfixos à tempore impletæ conditionis computandos, iuxta l. bonorum, ff. rem rat. habe. & ibi adnotarunt Bart. Alberic. Angel. Paul. & communiter Docto. cum alijs ab Antoni. Gomez citatis tomo. 2. de contractibus, cap. 11. num. 30. versic. ex quibus in

41 foro. † Sed aliud occurrit dubium, & erit 6. quæstio, si fortè vendita re sub conditione, ante aquam conditio impleretur, processum est ad traditionem, an ab eo tempore currere incipiant nouem dies retractus, an verò spectetur tempus impletæ conditionis? Et videtur à tempore traditionis currere, quãdoquidem, vt numero præcedenti diximus, ab eo tempore transfertur dominium, quod Tiraq. asseuerat lib. 1. de retract. §. 1. gloss. 10. num. 52. & 53. vbi hoc extẽdit ad traditionem factã per constitutum, vel aliàs. Contrarium tamen in vtraque specie resoluit Ant. Gom. de contractibus c. 11. num. 26. ad finem quod non currant hi nouem dies retractus, nisi à die aduenientis conditionis: ex eo quòd licèt antea fuerit dominus, non sit virtute contractus venditionis, sed titulo pro suo orto ex ipsa traditione, & demum adueniente conditione confirmatur ex titulo præambulo venditionis, vt probatur ex l. necessario, §. quòd si pendente. ff. de peri. & commo. rei vendi. cuius verba sunt: *Quòd si pendente conditione res tradita sit, emptor non poterit eam vsucapere pro emptore*. Ecce pendente conditionem potest emptor iuuari ex ea emptione ad vsucapiendum titulo pro emptore: sed traditio pendente conditione facta operatur titulum pro suo, qui prodest ad dominij acquisitionem,

42 si venditor erat dominus. † Septimo quæro, an nouem dies retractus currant à tempore venditionis factæ cum pacto de reuendendo post certum tẽpus restituto precio, an verò à tempore huius facultatis redimendi finitæ? Tiraq. hoc latissimè examinat pro vtraque parte libro. 2. de retractu. §. 2. gloss. vnica, & demum resoluit veriorem esse sentẽtiam, vt scilicet, currat tempus statim à die facti contractus, non spectato tempore reuenditionis, quam refert tenuisse Ioan. Fabrum in §. 1. in fi. insti. de emptio. & vendi. Guido Papæ decisio. Delphinatus 157. vers. sed iuxta præmissa, idem voluit Sebastia. Neapoda. in tractatu congrui, in verbo emit, Matth. Afflict. in tract. protomixeos. §. 3. numer. 20. & 21. & in decisi. Neapoli. 333. ad finem, & Ioan. Montolo. in promptuario iuris, tom. 1. in verbo, redimere, vers. 2. Quibus accedo, eo quòd venditio cum huiusmodi pacto vera est venditio, & omnibus numeris absoluta & perfecta, quando quidem re tradita fit emptor dominus, & facit fructus suos, nec eos tenetur restituere venditori, etiamsi res redimatur, vt in l. 2. vbi Bald. & Paul. C. de pact. int. emp. & vendi. cum multis concordantijs à Tiraquell. congestis lib. 2. de retractu, §. 1. glos. 2. & quod ipse tradit eodem lib. 2. §. 2. glos. vnica, numer. 34. & 35. Ex quo apertè conuincitur huiusmodi venditionem puram esse, non conditionalem, nam aliàs fructus non faceret suos, d. l. necessario, §. quod si pendente, ff. de peri. & commo. rei vendi. l. 2. ff. de in diem adiectio. l. omnia, §. 1. ff. de legatis primo, Roma. singul. 440. Soci. consilio 170. versi. ad tertium libr. 2. Tiraquell. libr. 2. de retractu. §. 2. glossa vnica numero 73. quæ venditio licèt pura sit, sub conditione tamen resoluitur, & hæc conditio resolutiua non suspendit actum, nec eum facit conditionalem, sed tantum ex euentu ipsius cum resoluit, vt optimè declarat Iurisconsultus in l. 2. 3. & 4. cum glossa, ff. de in diem adiectio. & in l. 3. & ibi glos. & Alberi. ff. de contrah. emptio. cum concordan. per Tiraquell. traditis, dict. §. 2. gloss. vnica, numero 74.

43 & sequent. † Ex quo idem ipse Tiraquel. in princip. dict. gloss. vnicæ asseuerat, pactum de reuendendo non esse impedimento, quin interim antequàm venditor retrahat admittatur consanguineus: quod de iure procedere asseruit Matth. Afflict. in tractatu protomixeos, §. 3. numero 21. Sebastia. Neapoda. in tracta. de iure congrui in verbo, emit, Carolus Molineus in consuetudini. Parisiensi. titulo 1. §. 3. glossa. 5. numero 22. Ex quo etiam fit, vt venditor præferatur consanguineo, si ambo concurrant, quod asseuerat Tiraquellus libro 2. de retractu, §. 1. glossa 7. in principio contra Fabrum in §. 1. instituta de emptione & venditione, & Afflictum vbi supra, quod

quòd expressè obseruat Anto. Gomez in l.70. Tauri num.18. Fit etiam, vt venditor ipse possit à cõsagui neo qui rem retraxit redimere ex vi pacti de reuendendo, vt probat idem Ant. Gomez in d.l.70. Tauri num.18. versi. maius tamen dubium, quod tamen mihi minus videtur dubium cùm retrahens teneatur reddere idem precium, quod emptor dedit, sed pactum de reuendendo pars est precij, & minuit precium, vt in l. fundi partem, ff. de contrah. emptio. probaui latissimè supra eo.l.1.gl.1.num.26. cum tribus sequentibus.

44 † Octauo quæro, si res vendita fuerit alicui pro annuo redditu redimibili, à quo tempore currant nouem dies constituti ad retrahendum an à die contractus celebrati, an verò à redemptione? Hanc quæstionem latè discutit dom. Did. Couarru. lib.3. resolutio. c.11. & concludit, quòd à die celebrati contractus optimis rationibus: cui malo accedere, quam Tiraquello lib.1. de retractu. §.1. gl. vni. nu. 85. & sequ. vsque in finem, qui contrarium tenuit dicens hunc contractum conditionalem esse, cuius oppositum probat optimè d. Did. Couarr. d.c.11. num. 5. & 6. vide eum & quæ diximus supra eo.l. glos.1. nu. 24.25. & 26.

45 † Nono & vltimo quæro, si quis rem patrimonialem vendidat nomine alterius, cuius res erat, an currat tempus retractus à tempore facta venditionis, an à tempore ratihabitionis? vide Tiraq. li. 1. de retractu, §.1. glos.10. num.61. & sequen. dicam infra eo.l.8. glos.14.

GLOSS. VII.

1 *Retractus an habeat locum in datione in solutum? & num. sequen.*
Datio in solutũ nõ est propriè vẽditio, ibidẽ.
2 *Datio in solutum speciei pro quantitate similis est emptioni.*
3 *Retractus sanguinis ex statuto, vel consuetudine competens habet locum in datione in solutum, & quare num 4.*
5 *Statuti verba quando in proprio vel improprio significato accipi debeant?*
Statuentium mens ex quibus constat? ibidẽ.
6 *Leges Regni Castellæ ius commune appellãtur in Regno.*
7 *Lex nostra loquitur in cõtractu venditionis, & in similibus excepta permutatione.*
Exceptio debet esse de cõtẽtis in regula, ibid.
8 *Datio in solutum speciei pro altera specie similis est permutationi, atque ideo in ea locus non est retractui.*
9 *Datio in solutum necessaria in quo differat à voluntaria? & nu. seq.*
Retractus an habeat locũ in datione in solutum speciei pro altera specie, vel in datione in solutum necessaria? num 8.9. & seq.
10 *Retractus habet locum in venditione necessaria, & nouem dias hac in specie currũt à die vltimæ addictionis, & aliorum nouem dierum, qui dantur ex consuetudine debitori ad rem vendicandam à licitatore.*
11 *Legis 1. & 6. supra eo. declaratio.*
12 *Retractus an habeat locum in re pignorata pro tanta quantitate, quòd non sit spes luitionis, & num sequent.*
Pignoratio pro precio æquiualenti an sit alienatio? ibidem.
13 *Pignoratio pro precio æquiualenti rei maiorum, vel prædecessorũ non habetur pro alienatione, quia præsumitur, quòd pignorans redimet eam propter affectionem.*
14 *Retractus an habeat locum in transactione?*
15 *Retractus an habeat locum in diuisione?*
16 *Retractus an habeat locum in re immobili æstimatæ data in dotem? & num.18.*
Dos æstimata in dubio facit emptionẽ, ibidẽ.
17 *Laudemia debentur domino ex re emphiteutica in dotem data æstimata.*
19 *Dos æstimata æstimatione, quæ facit emptionẽ potest à tertio possessore recuperari marito existente non soluendo, & à consanguineo, qui eam retraxit, liberatur tamen possessor dando æstimationem.*
20 *Retractus fieri potest à consanguineo omnium rerum patrimonialium simul vno precio venditarum, nec vnam rem potest retrahere alijs relictis.*
21 *Lex si quis aliam ff. de solutio. explicatur & num.22.*
Datio in solutum est indiuidua, ibidem.
Venditis duabus rebus simul diuersis precijs non potest vna earum ab emptore euelli, si verisimiliter non esset vnam sine alia empturus, ibidem.
22 *Lex cum plures ff. de euictio. explicatur.*
Euicta vna ex pluribus rebus venditis vno precio, an liceat emptori ab emptione resilire, ibidem.
23 *Vẽditio pluriũ rerũ vno precio facta nõ plures venditiones sunt, sed vna dũtaxat quando agitur de resolutione contractus.*
24 *Indiuidua non continent tantam vtilitatem in parte respectu partis, quãtam in toto respectu totius.*
25 *Preciũ nõ debet particulari solutione diuidi*
26 *Totum est aut admittendum, aut repudiandum non in parte.*
27 *Venditio plurium rerum patrimonialium simul facta pro diuersis precijs, cuilibet rei diuisim signato precio, plures vẽditiones esse censentur non vna, atque ideo consanguineus quamlibet earum poterit retrahere.*
Retractus fieri potest in vna ex pluribus simul

mul diuerso tamen precio, venditis ibidē.

Rescissio ex remedio.l.2.C.de rescinden.vēditione locū habet in vna re ex pluribus simul diuerso tamē precio vēditis, nisi valor aliarū rerū ita excedat, vt cū læsione in ea re contingente possit cōpensari ibidem.

Gabellæ plures debētur ex vēditione pluriū rerū simul diuerso precio venditarū ibidē.

28 *Vēditio pluriū rerū vno precio facta, quod postea in eodē instrumēto in singulas res diuiditur pro pluribus vēditionibus reputatur.*

Venditio plurium rerum diuersis precijs facta, deinde in eodem instrumento ex omnibus in vnum precium coacta pro pluribus venditionibus reputatur, ibidem.

29 *Venditio pluriū rerū, licet in singula capita precium sit diuisum vna vēditio reputatur, si constet emptorem non nisi omnes res empturum fuisse, & quomodo id constabit.*

Redhibitio vnius rei ex pluribus diuersis precijs vēditis fieri nō potest, vbi cōstiterit emptorē nō fuisse vnā sine alijs empturū ibi.

Exceptio rei nō traditæ obstat petēti preciū si aliqua ex rebus venditis, etiam singulis precijs tradita non fuerit, si aliàs emptor eas nisi simul non fuisset empturus ibidem.

Venditio decem iugerum decem aureis pro qualibet eorum constituto precio diuisionem non admittit in retractu, ibidem.

30 *Datio in solutū pro centū aureis mihi debitis, pluriū rerū, etiā singulariter æstimatarū nō admittit diuisionē in retractu, sed aut omnes sūt retrahēdæ aut neutra earū.*

Retractui locus nō est pro parte in datione in solutum plurium rerum, etiam singulis precijs æstimatarum ibidem.

Datio in solutum est indiuidua, ibidem.

31 *Retractus habet locum in re patrimoniali simul cum alia nō patrimoniali vendita vno eodemque precio, & taxabitur valor rei patrimonialis, idque emptori restituetur.*

Cap. constitutus de in integrū restitu. appēditur ibidem.

Paria sunt rem venditam non subesse, vel obnoxiam esse retractui, ibidem.

Lex domum. ff. de contrah. emp. & l.14. ti. 15. part. 5. exponitur, ibidem.

Lex si fundū. ff. mandati explicatur, ibidem.

32 *Retractus an habeat locū in re nō patrimoniali simul cū alia patrimoniali vēdita vno pcio si emptor voluerit omnes res relinquere consanguineo retrahenti.*

33 *Retractus an habeat locū in re nō patrimoniali simul cū alia patrimoniali vno precio vēdita, si retrahēs vtrāq; retrahere voluerit*

Emphiteusi vēdita, non potest dominus nisi partē suā vēdicare precio restituto, nec emptor tenebitur partem socij sui reddere ibi.

34 *Retractui an sit locus in venditione nulla? & nu. seq.*

35 *Emphiteuta non cadit a iure suo, si venditio rei emphiteuticæ nulla fuerit.*

Venditio si nulla fuerit laudemia, nec Gabella debentur, ibidem.

36 *Nullitatis exceptioni contractibus opponi non potest ab eo, cuius nil interest.*

Agere quis non potest, nisi eius intersit, ibi.

37 *Retractui an sit locus in vēditione simulata?*

Venditio simulata ibidem remissiue.

Turpitudinē suam quando alicuit liceat allegarē. ibidem.

g *Si diere el precio porque es vendida la heredad.* Lex ista loquitur in vēditione, sed an locū habeat in datione in solutū? quæstio est ambigua & disputabilis, & partē negatiuā tenuit Specul in tit. de emptio. & vendi. §. nūc dicendū. 2. vers. sed pone statutū, vbi & Ioan. And. & iterū in cap. constitutus ad finē, & ibi quoque Ant. & Pet. de Ancharra. in 3. opposs. de in integ. restitu. Alberi. in l. statu liberi. §. Quintus, ff. de statulibe. post Alber. & Odofr. Lucas de Pena in l. vltim. col. 1. versi. itē qui nō potest. C. de prædi. curiali. li. 11. Ioā. Porto. in l. Senatus, ff. de lega. 1. Alex. in apostillis ad Bart. in l. litis, ff. pro empt. & in consilio. 76. nu. 10. lib. 5. Frāc. de Aretio. cons. 125. num. 3. Corne. consil. 166. numero 17. lib. 2. Gerard. Vago in sua disput. retractus vers. secūda cōclusio est quod in re data, vbi hac innititur ratione, quod datio in solutū vim obtinet venditionis in fauorē eius, cui fit ideo in eius læsionē retorqueri non debet. Guido Papæ decisi. Delphina. 257. in fine Felin. in cap. vlti. nu. 7. in fi. de accusa. Firmia. in tracta. Gabella. 3. p. 8. partis princip. in 3. quæst. versi. in quæstione tamē proposita & iterū in 4. quæst. Iaso. cons. 150. nu. 2. li. 4. Sebastia. Neapoda. in tract. de iure congrui. Dec. cōs. 18. n. 3. Ioā. Crottus in repe. l. filius fā. §. diui col. 16. versi. 3. adducitur, & tertium colu. 35. versic. tertia sit conclusio, & ibi quoque Ferdina. [illegible] zes numer. 485. & Frāc. Ripa. nu. 101. ff. de legatis. 1. Paul. Parisi. consi. 82. nu. 1[illegible] li. 3. Mouetur vel ex eo quod statutum vel consuetudo admittens consanguineū vel vicinium ad retractum est exhorbitans à iure cōmuni debetque intelligi in casu proprio, & nō impropriè vt in l. cōstitutionibus & ibi Bart. ff. ad municipa, vt latius probāt pręcitati Doctor. m[illegible]nè Paul. Parisi. in d. cons. 82. nu. 4. & sequentibus lib. 3. & Corn. d. consi. 166. nu. 8. & 14. lib. 2. sed vt ipsi existimāt datio in solutū non est proprie venditio, idem voluit è nostris Mōtaluus in d. l. 13. in verbo, *por otra heredad*, in fine. tit. 10. lib. 3. fori. sensit Dida. Castelli in d. l. 70. Tau. in verbo, *vendida*, in prin. & ibi Ioan Lupi

2 nu. 32. † Sed nihilominus cōtraria sententia verior est, imo quod retractus sanguinis, & quilibet alius locum

cum habeat in datione in solutũ voluntaria, quãdo
species datur in solutũ pro quantitate, nam huius-
modi in solutum datio similis est emptioni, seu vi-
cẽ venditionis obtinet, vt in l.si prædium.C. de eui-
ctio.l.eleganter in prin.& ibi Bar.Bal.Paul. quẽ Ca-
strẽ.sibi contrarius.ff.de pignora.actio.l. vltim.ff. ex
quibus caus.in posse.ea.l.si plus versi. etsi iussu. ff. de
euictio.l.sequitur.§.de illo versi.idemque fore. ff. de
vsucap.l.apud Celsum §.si quis autem versi.authoris
ff.de doli excep.l.senatus in prin.ibi quamuis nõ vt
vendat, detraxit, sed vt ex soluat.ff.de leg.1.Vbi pro-
batur hoc procedere in constitutione pœnali, vt ibi
adnotauerunt Alberi. & Ias. 5.notab. qui eam legẽ
legunt cum §.separauit legis cætera, And. à Barulo
in l.1.C.de fund.patrimonio li.11.Et ex quo Docto.
multas passim quæstiones decidunt.nẽpe, Oldrald.
cons.37.q.3.Cyn.Bart.Bald.Salice.& Ang.in l.litera
C.de sentẽ.Bart.in l.si quis aliam. ff. de solutio. Frã.
de Are.cõs.32.Vbi ex hoc dixit generaliter, quic-
quid de venditione dicitur, & in danatione in solu-
tum habere locũ, Guido Papæ cons.46.col.2. versi.
plus posset considerari, dicens ex danatione in solu-
tum deberi laudemia perinde atque ex venditione,
Deci.consilio.209.nu.16.& consil.558.nu. 1. & cõs.
587.nu.3.& cons.592.nu.1.& vlti.Math. Afflict. de-
cis.Neapoli.335.num.18. & decisio. 368. & sequen.
ex quibus multi asserunt, & hoc in statutis procede
re, alios etiam refert Tiraquell. idem tenentes li. 1.
3 de retract.§.1.gl. 14.nu.4. † Quibus authoritatibus
& ratione sub nixi, statutũ seu consuetudinẽ retra-
ctus, etiã si de vẽditione simpliciter loquatur, habe-
re locum in datione in solutum, tenẽt nuncupatim
Ioan.Fab.& Alberi.in d.l. si prædium. C.de euictio:
idem Alberi.in l.cætera.§.sed si separauit & ibi Iaso.
num.10.ff.de lega.1.idem Alberi.in 1. par. statutorũ
quæst.88.& iterũ in 2.par.q.2.col. 1. Bald. in tracta.
protomixeos nu.13. in fi. Ioã.de Plat.in l.1.n. 3.& 4.
C.de fund. patrimo. li. 11. Ludo. Bologni.cõsi.21.
& cõsi.25.Deci.sibi parum cõstans cons.160. nu. 2.
versi.præterea dato quòd ista esset datio in solutum
& cõs.586.n.7.8.& 9.vbi optimè probat, Ioã. Crot.
& Ferdinã.de Loazes in repe.d.§.diui, ille colũ. 15.
hic nu.227.Fabia.à Monte Sabini in tracta.de emp.
& vendi.in 21.quæst.3.quæstionis princip. Boeri.tit.
de retractu.in consuetudi.Bituricẽ.§. 3.colu. 1. Cas.
sanc.in consuetu.Burgũd.tit.de retractu.§.9.num.5.
Alcia.lib.2.de verborũ signi.colum.61.linea 20. in-
cip.lex ait rem vẽditam, & Carol. Moline.in cõsue-
tud.Parisien.tit.1 §.13 glo.5.in 10.quæst.& Ferroni.
in consuetu.Burdegalẽ.tit. de retractu.§.25.in prin.
Tiraq.lib.1.de retractu.§.1.gloss.14.numero.2.& se-
quentibus, & è nostris idem voluit Cyfonta.in l.70.
Tauri questio.40.& ibidẽ Gomez Arias nu.29. post
mediũ versi.item non procedebat, & ibi etiã Anto.
Gom.nu.20.& Greg.Lupi in l.55.tit. 5.de empt. &
vendi.par.5.in verbo, *vender*, versic. ex quo infert.
4 † Quæ sentẽtia mihi admodum placet ex his, quę di
ximus nu.2.& 3.& quia facilimè fraus fieret huic le-
gi, conuẽtione tacitè facta de re patrimoniali vendẽ
da Titio pro mille aureis, quos vẽditor fingeret ad
defraudãdum cõsanguineum, se mutuo accepisse ab
emptore eique in solutũ præstitisse fundũ pro ea quã
titate, cui fraudi esse obuiãdũ, docet Iuricõsultus in l.
cũ hi.§.si lis. ff. de transactio.l.ordinata.§. vidẽdũ. ff.
de libera .caus. l.1.§.si inter.ff.de litigio.l.1.§.sed & si
quis ff. de Carb. edi.Imperat.in l.2.C.de indiuidui.
toll.l.meminerint.C.vnde vi.1.C.de his qui veni.ęta.
5 impetra. cũ similibus.† Ad fũdamẽta contraria res
põdeo, etsi verba statuti propriè & impropriè acci
pi possunt, quãuis regulariter accipi debeant in pro
prio significato.l.1.§.is qui nauem. ff. de exercito. l.
non aliter.ff. de lega.3.Fallit tamen quoties apparet
aliud fuisse de mente statuentis, vt in d. l. non aliter
& notat Bart.in l.non dubiũ.C.de legib. & in l. om-
nes populi.6.quæstio.princ. vers.Iuxta pręmissa quę
ro, quid si in statuto est aliquod verbum &c. Alexan.
consi.52.num.2.lib.1.De qua mente dupliciter con-
stare poterit. Primùm, si intelligẽdo verba iuxta pro
priam significationem aliquod resultaret absurdũ
vel iniquitas, quoniam tunc accipientur iuxta im-
propriam per. l. in ambigua.ff.de legi.& l.scire.§. o-
portet.ff.de excusa.tuto. Secundo, quando ratio sta-
tuti repugnaret, quæ anima est ipsius statuti. l. cum
mulier.1.ff.solu.matri, l.cum tale.§.falsam ff.de con-
di.& demonstra.Dyn.in c.vltim. de regulis iuris in
6.Alexan.d.consi.52.numero 2.lib.1.Sed in casu no
stro posset iniquitas resultare, si fieret fraus legi, vt
dixi numero præcedenti, repugnat etiam rationi le
gis nostræ, quandoquidem per dationem in solutum
ita exiret res extra familiam & cognationem, ac per
venditionem, quare nimirum permittitur consan-
guineis rem in solutum datam sicut & venditã retra
6 here † Præterea hoc est magis sine dubio hoc in reg
no, cũ leges regię vt ius ciuile & commune reputẽ-
tur, nec dici possunt statuta, vt latissimè probat Did.
Perez in proœmio ordi.3.q. & ipse probaui in dia-
logo relatoris, 3.p.ca. 32.nu.3. & 8.& supra hac ea-
dẽ.l.glo. 2. num.17. Et si dixeris lex ista est exorbi-
tans, odiosa, & iuri contraria, vt ex receptiori sentẽ-
tia resoluimus supra eodem glo. 1.numer. 14. in fine
adhuc non oberit, cũ hac in specie eadem vrgeat ra
tio quæ en venditione, & ne resultet iniquitas & fiat
7 fraus legi nostræ, vt dixi numero præcedenti † Pro-
batur vltimo hac eadẽ lege, ibi, *mas si la quisiere por
otra heredad trocar no le pueda ningun pariente cõtra-
dezir.* Ecce lex nostra prius loquuta fuerat de vendi-
tione rei patrimonialis, & in hoc versi. excipit casũ
permutationis, vt in ea locus nõ sit retractui, sed ex
ceptio debet esse de cõtẽtis in regula, vana siquidẽ
est exceptio quę non prædicatur de eo, quod regula
cõprehẽdit.l.1. vbi Bart. & Doct.maxime Deci. nu.
20.ff.de reg.iuris, Euerardus in locis legalibus loco
3.vers.2.dom.Dida.Couar.lib.2.resolutio.ca. nu. 4.
Cũ ergo permutatio similis sit emptio.l.fi. ff. de rer.
permuta.l.1.ff.de cõtrah.emp.l.2.C.de rerũ permu.
& in proœmio tit.6.part.5.consequitur, regulã non
solũ ad venditionem, sed ad alios actus, qui similes
sint emptioni extendi, præter permutationẽ, in qua
non descernitur, vter ex cõtrahẽtibus sit emptor vel
venditor, nec aliquod est signatũ precium, quod of-
feri & consignari possit, vt dicã infra in glos. 10.in
verbo, *trocar*. Præterea lex hunc permutationis casũ
excludẽs alios admitere videtur, qui similes sint emp
8 tioni.l.cũ prætor.ff.de iudicijs, cũ similibus. † Hæc
tamẽ vera & recepta sentẽtia limitatur vt procedat
in datione

in datione in solutũ alicuius rei immobilis, pro pecunia debita. Secus autẽ esset si species daretur in solutũ alterius speciei debitæ: quoniam talis datio in solutum similis non est emptioni, sed permutatio ni, secundũ glo. Cyn. Bart. & Bald. & alios in l. libera. C. de sentẽ. glo. in l. si quis aliam vbi Bart. optime declarat. ff. de solutio. atque ideo in ea locus non est retractui, vt respõdit Ludo. Bologni. d. consi. 25. col. 4. versi. plus voluit. Tiraq. li. 1. de retractu. §. 1. gloss. 14. nu. 7. in qua datione in solutum seruabis omnia quæ in permutatione dicam infra eo. glo. 10.

9 † Secũdo limitatur vt procedat in datione in solutũ voluntaria, secus in necessaria, quæ fit per iudicem in defectum licitatorum, vt in l. à diuo Pio, §. si pignora. ff. de rei iudi. & l. vlti. in fi. tit. 27. de executione rei iudicatæ part. 3. hæc siquidem non dicitur propriè datio in solutum, sed addictio creditori facta, vt ex. d. §. si pignora expendit, Alex. d. consi. 52. num. 2. & sequ. libro 1. Nec comprehenditur sub statutis de venditione loquentibus, vt Alberi. ad notauit ex l. senatus in principio. ff. de lega. 1. quam legit sub l. cætera §. fi. eo. titu. & in 2. parte statutorum, q. 2. cum concordan. à Tiraqu. congestis lib. 1. de retractu. §. 1. glo. 14. numero. 9. Nec ex ea dominus habet laudimia, vt censet Guille. de Cun Bar. Bald. Fulgo. & Paul. Castr. in l. si ideo, ff. de condictio. furti. Iaso. in l. vlti. 7. q. C. de iure emphi. sed hoc vltimum verũ non est, vt apud eundem Tiraq. videre licet, d. glos. 14. num. 14. Nec continetur in prohibitione alienationis, l. diuus, ff. de peti. hæredi. l. peto §. prædium. ff. de lega. 2. cum concordant. Tiraquel. d. glos. 13. nu. 11. Ex quo infertur retractui locum nõ esse in huiusmodi necessaria addictione vel datione in solutum quod voluit Ioan. de Plat. post alios antiquiores in l. 1. num. 3. & 4. C. de fund. patrimo. lib. 11. Masueri. titu. de executione & subhasta, §. item precij distributione ad finem Iaso. in l. cætera, §. sed si separauit nu. 1. ff. de lega. 1. Math. Affli. in tracta. protomiseos, §. 3. nume. 16. Ferdi. Loazes in d. §. diui numer. 228. & num. 485. Fabia. à Monte in tracta. de empt. & vendi. quæst. 3. princip. num. 46 Deci. consi. 6. n. 2. versi. præterea dato, Ioan. Corras. libro 3. Miscellaneorũ cap. 3. Montalu. in d. l. 13. in verbo, *por otra heredad*, tit. 10. lib. 3. fori. Greg. Lupi in l. 55. in verbo, *vender*, tit. 5. part. 5. facit. tex. in l. 6. supra eo, vbi dixi in glo. 1. nu. 7. & 8.

10 † Cæterum hæc limitatio vera non est, vt pluribus rationibus probat Tiraquell. libro 1. de retractu. §. 1. glos. 14. nu. 13. & sequ. quod potissimum procedit iure nostro regio, quo & in alienatione necessaria, quæ fit per iudicem per subhastationem locus est retractui, & currunt nouem dies à die vltimę addictionis vt in l. 9. infra eo sumpta ex l. 70. Tauri, si ergo retractui locus est in venditione necessaria, habebit ergo etiam locum in datione in solutum necessaria, quippe quæ iure nostro æquiparentur vt in l. vltimi. titulo 27 de execu. rei iudi. part. 3. ibi: *como en manera de compra*, vt latius dixi supra eodem. l. 6. glo. 1. numero. 8. Ex quo cessat quod de iure communi Imperatorũ aduertit Tira. differre admodum venditionem necessariam, quæ fit per subhastationem iudicis mãdato alicui licitatori ab adiudicatione in solutũ, quæ fit ipsi creditori, vt ipse Tiraquell. dixerat libro 1. de retractu. §. 1. glo. 14. num. 18. & Bal. consi. 300. lib. 1. per text. in l. ordo. C. de executio. rei iudi. nam iure regio hæ duę species æquiparantur vt in d. l. vlti. tit. 27. part. 3. ex quo hanc sententiam sequuntur Cyfonta in d. l. 70. Tauri col. 6. versi. 30. dubitatur, & Gomez Arias ibi num. 29. prope finem versi. tamẽ taliter.

11 † Cui tamẽ obstare videtur tex. in d. l. 6. supra eo. vbi in re perita dicem addicta creditori in solutum nõ est locus remedio. l. 2. C. de rescind. vendi. licèt in re per iudicem per subhastationem maiori licitatori vendita locus sit eiusdem legis remedio, vt in l. 1 & l. 6. supra eodem vbi creditor coactus fuit rem in solutum accipere, cuius licitatores inuenti non sunt, vt ibi dixi sed hæc ratio non tollit obiectionem, imo secundũ Gomezium Arias in d. l. 70. Tauri num. 11. eius d. l. 6. argumento, idem videtur statui debere in specie, de qua agimus, licèt postea dicat aliam diuersam rationem esse in casu nostro quam in casu, d. l. 6. & non aperit alias, sed tu vide optimam rationem differentiæ ex his, quæ in d. l. 6. supra eod. dixi glo. 1. & 2.

12 † Secundo quæro, an retractus habeat locum in re pignori vel hypothecæ subnixa, pro tanta quantitate, vt nulla spes sit luitionis? Et Tiraquell. libr. 1. de retractu. §. 1. glos. 14. num. pen. dixit locum esse retractui, argu. tex. in l. qui habebat in princi. ff. de lega. 3. & eorum quæ notantur à Iaco. de Rabenis & alijs in l. 1. §. per seruum, ff. de acq. possess. cum pluribus concordantijs per Tira. traditis in præfactione retractus liniager nu. 36. vbi huiusmodi pignus loco alienationis esse probatur, creditoremque dominũ pignoris esse censeri, licet alias ex pignore nõ transeat dominiũ, semperque debitor maneat dominus, vt in l. 1. §. seruus, ff ad Sillani. & l. generaliter in prin. ff. qui & à quib. & in l. 1. §. per seruum ff. de acq. posse l. statuliber. ff. ad l. Falci. ita vt creditore inuito possit eã rẽ debitor in alium trãsferre, vt in l. si debitor. C. de distractio. pigno. & ibi cõcor. in glo. ex quo nõ prohibetur pignus accipere qui emere prohibetur l. in quorum, ff. de pig. hoc tamẽ non obstãte quãdo est tanti pignorata, quòd non sit spes luitionis, censetur vt dixi, alienata, atque ideo nimirũ si possit à consanguineo lui & retrahi, quod & voluit Ioã. Igne. in d. l. 1. §. seruus nu. 3. ff. ad Sillani. & Antonio Gomez his non citatis in l. 70 Tauri num. 23.

13 † Ego autem censeo hac in specie locum non esse retractui, quoniam verum non est non subesse spem luitionis, licet enim tanti & pluris pignorata sit, quam sit eius rei valor, quia tamen supponimus eam esse maiorum, propter affectionem creditur a debitor esse luendam, vt in l. si in emptionem ff. de pigno. non ergo erit locus retractui, cum non censeatur res aliena ta, nec legatũ per talẽ pignorationẽ censetur reuocatũ, vt docuit singulariter Paul. Cast. in l. qui post C. de lega. quem ibi sequitur Alex. in fi. & Corn. post prin. & Iaso. nu. 2. in prin. Ioã. Lu. in repe. rub. de do. int. vi. & vx. §. 69. num. 10. ver. quod intelligo Ripa in l. filius fa. §. diui nu. . ff. de leg. . & in l. 1. num. 12. ff. de pig. Tiraquell. libro 1. de retra in præfatio. nu. 36. in fi.

14 † Tertio quæro, an in transactione locus sit retractui. hanc quęstionẽ lõge examinat Tiraq. lib. 1. de retra. §. 1. glo. 14. à nu. 60. vsque ad numero 76. resoluitque locũ esse retractui, non rei, de qua transactũ est, sed iuris quod ipse trãsigens dimisit, nec cõsequitur

sequitur plus consanguineus ex retractu, quam ipse transigens esset cõsequuturus, atque ideo si trãsigẽs possidebat, & ipse quoque cõsanguineus possidebit sine præiudicio iuris ab alio prætensi: si non possidebat, nec retrahens possidebit, sed poterit prosequi ius, quod transigenti competebat, quodque idem remiserat, vt in simili dicimus de minori restituto, vt optime declarat ipse idem Tiraquell. d. glosa. 14. numero 74. Sed iure nostro regio crederem, non admittit retractum in transactione, quandoquidem retractus de quo in hac lege nõ competit ad ius, sed ad res dũtaxat immobiles, vt latè probauimus supra hac eadem l. glo. 1. in principio vsque ad numerum 50. & hoc voluit Cifontan. in l. 70. Tauri col. 6. versi. 34. dubitatur.

15 † Quarto quæro, an in diuisione sit locus retractui? Hoc discutit Tiraquell. libro. 1. de retra. tit. 1. §. 1. n. glosa 14. nume. 76. & 77. & nihil decidit, ego tamen crederem locum non esse retractui, quod & voluit Mat. Afflictus in tracta. protomixeos §. 3. num. 25.

16 † Quinto quæro, an retractus sanguinis habeat locum in re immobili æstimata data in dotem? Respondea locum esse, eo quod dos non minuatur ex huiusmodi retractu: quandoquidẽ precium reddit consanguineus, libereturque maritus soluto matrimonio reddendo precium l. quotiens & ibi glossa & Doctor. C. de iure doti. l. plerumque §. si ante ff. eodem titulo vbi dicitur quòd est vera venditio, & licèt quædam sit æstimatio ad sciendũ dumtaxat valorem rei, in dubio tamen, æstimatio facit emptionem, l. 1. §. æstimatarum, & §. æstimatas, C. de rei vxor. actio. l. 3. & ibi Bart. ff. loca. & legibus supra citatis, glo. Faber. & Bal. in l. si inter & in l. in rebus in principio in verbo æstimatæ vbi etiam Doct. C. de iure doti. Bal. in l. ex conuentione colu. 1. vers. 3. casu, C. de pact. vbi id pulchrè declarat Bar. in l. si vt certo. §. nunc videndum prope finem. ff. commoda. & in l. 1. §. fi. nu. 3. ff. de æstimato. actio. Alex. cons. 79. num. 2. lib. 5. & ibi Carol. Moli. idem Alex. consi. 156. nu. 7. lib. 6. Fran. de Aret. cons. 84. nume. 1. & fi. Fran. Cremen. singul. 18. Corn. consi. 137. num. 3. lib. 1. Soci. consi. 289. num. 1. lib. 2. Stepha. Bertran. cõs. 235. num. 2. lib 1. & consi. 158. num. 1. libro 4. Deci. consi. 682. num. 11. Anton. Rubе. consi. 5. colum. 1. Ioann. Lupi in repet. rubr. de dona. int. vi. & vxo. §. 17. numero 8. Soci. consi. 56. num. 4. lib. 1. Maria. Socin. Iunior consi. 141. lib. 2. Tiraquell. libro 1. de retract. §. 1. glos 14. num. 20. Paul. Paris. alios citans cõsilio 31. nu. 10. lib. 3. tex. insignis in l. 7. 16. & 18. tit. 11. de dotibus part. 4. vbi optimè Greg. Lupi omniũ optimè d. D. Couarru. hanc dicens communem libro practica. quæstio. cap. 28. num. 1. vsque in fi. capitis.

17 † Conuestitur hæc sententia ex eo, quod ex huiusmodi dote æstimata debetur laudemium domino directo rei emphiteuticæ, quę in dotem datur: poteritque dominus ipse rem sibi retinere si malue rit, precium eius soluere, ex sententia Specula. in tit. de locato. §. nunc aliqua ver. 110. idẽ voluit Alberi. in l. seruus ff. fami. ercisc. Petr. Iaco. in titulo de actione in rem pro emphiteusi colum. 8. versic. item & in datione in dotem Sal. in l. vltim. num. 10. C de iure emphiteu. Imol in cap. potuit num. 17. extra de loca. Ioann. Ray. in cap. 1. §. habito. 4. cartha versic. quid autem sit in re emphiteuticaria tit. de prohi. feu. alie. per Fede. Masueri in tit. de empt. & vend. §. item si res detur. Gui. Papæ decisio. Delphi. 48. Aufreri. in decisio. Tolosana, q. 278. Tira. hanc dicens receptã sententiã lib. 1. de retra. §. 1. glo. 14. nu. 108. & seq. quorũ sentẽtia vera est, licèt Iaso. eo quod dos sit necessaria alienatio, teneat contrariũ in d. l. vlt. 9. q. n. 1. C. de iure emph. cui accessit Steph. Bert. cõs. 380. in 2. dubio. li. 1. Arnal. Ferronus in cons. Burdeg. tit. de feudis §. 19.

18 † Ex his igitur vides, quod retractui locus sit si res immobilis patrimonialis detur in dotẽ ęstimata tali æstimatione, quæ faciat emptionẽ, quod & voluit Math. Affl. in tract. protomixeos, §. 3. n. 7. Tir. li. 1 de retra. §. 1. glo. 14. nu. 108. & seq. quibus accedo Limita tamẽ, vt hęc nõ procedat, quoties æstimatio nõ facit emptionẽ, quod fit in casibus, qui optime enarrãtur à d. D. Couar. li. practicarum quæst. c. 28. & à Greg. Lupi in l. 7. 18. & 19. tit. 11. de dotibus part. 4.

19 † Limita etiam, nisi maritus fuerit non soluẽdo, quia tũc vxor eius in subsidiũ poterit rẽ dotalẽ vẽdicare, licet ęstimata fuerit ęstimatione, quę faciat emtionẽ, à quocunq; possessore etiã à consanguineo, qui eam iure sanguinis retraxit, vt in l. in rebus in prin. vbi glo. quã ibi oẽs sequuntur, C. de iure dot. Bal. & Salic. in l. interest. C. de vsufr. Bal. Nouellus in tracta. de dote par. 7. priuilegio 23. & par. 8. priuilegio. 7. Ias. in §. actionũ nu. 84. insti. de actio. & in l. traditionibus col. vlt. C. de pact. Bal. in l. ex cõuẽtione nu. 3. C. eo. tit. Gre. Lu. in l. 7. in verbo, *apreciada*, titul. 11. par. 4. d. D. Coua. li. practi. quæst. c. 28. nu. 8. qui reprehendit opinionẽ Ioan. Lupi in d. §. 17. nu. 8. in repe. rub. de dona. int. vi. & vxo. & aliorũ pluriũ authoritate, d. l. glo. Baldi & Sali. tenẽtiũ, non cẽseri dotem datã ea æstimatione, quæ facit emptionem, quoties maritus eo tempore quo dos sibi data fuerat non erat soluendo, dicit enim, d. Did. Couarr. eam gloss. Bal. nec Salicetum in d. l. interest, hoc non dicere, sed quod mulier soluto matrimonio possit agere vtili reiuendicatione ad rem dotalem, (etiamsi æstimata fuerit ea æstimatione quæ facit emptionem) in subsidiũ marito non existente soluendo eo tẽpore. quo dos est restituenda, cuius sententia verior est, quoniã hac in specie vxore agẽte vtili reiuẽdicatione, aduersus tertiũ possessorẽ, poterit possessor eã à vẽdicatione excludere soluẽdo preciũ, quo fuit ęstimata, ex sentẽtia Mariani Socini consilio 224. libro 2. versiculo quinimo, cui accedunt Ias. in l. traditionibus numero 20. C. de pact. & dominus Dida. Couarruuias, d. capit. 28. nume. 8. versic. sed si vxor egerit, quorũ opinio mihi admodũ placet ex rationibus per dominum Didacũ Couarruuiã virum peritissimum traditis, quamuis eam opinionem latè improbare conetur Antonius Negusantius de Fano in tracta de pignori. 5. part. membro. 3. num. 28. qui multa alia tradit hac in re, quæ sunt memoriæ commendanda, cum legito.

20 † Sexto quæro, quid si plures res simul vendantur an & quando sit locus retractui? in qua quæstione, vt rectè percipi possit, fac sequentes conclusiones. Prima conclusio, si plures res patrimoniales simul vno & eodem precio vendantur, omnes simul retrahi oportet, aut omnes dimmitti, ita expressè decidit. l. 10. infra eodem sumpta ex l. 71. Tauri vbi id expendit Anton. Gomez, nu. 15. quod & pluribus Francię cõsuetudi-

nibus

Digitized by Google

nibus attestatur Tiraq.constitutum esse,lib.1.de re tractu.§.23.glo.1.in prin.idque etiam procedere de iure communi stante consuetudine retractus, quod & asseuerant Munsueri,tit. de retractu.§. item vna vel plures. & Nicol.Boeri.in consuetud. Bituri.§.5. col.2. versic. sed non quid si plura, Pirrhus in consuetu. Arelianen. titu.de retractu.§.30. Ioan. Montolo.in promptuario iuris tomo 1.in verbo redime re versic.2.in verbo habebit licentiam, & Ferroni. in consue. Burdegalen.tit. de retractu.cap.3.& cap.
21 27. † Cuius cõclusionis plurimæ sunt rationes Prima quoniam emptor aliàs verisimiliter non foret empturus eas res,nisi simul & vnico precio sibi venditę fuissent,quare aut omnes retrahere,aut omnes demittere erat necessarium argu. tex.in l. si quis aliam ff. de solutio. vbi si res in solutum data fuerit pro parte euicta,aut ex duobus fundis alter euictus sit, manet integra obligatio,quia creditor eas res non accepisset, nisi pro solido eius fierent. Est enim datio in solutum indiuidua.l. cum amplius ff. de regul. iur.l. si non sortem §. si centum ff. de condictio. indebi. Tiraquel.lib.1. de retractu.§.23.glos. 1. nu. 23.vbi plures addit concordan.confert etiã l.si duos ff. de contra.emptio. vbi si duos quis seruos pariter emerit vnico precio,quorũ alter ante traditionẽ mortuus fuerit, in vno quidem non constat emptio, quia vt dixit glo.ibidem,fortè non erat empturus, nisi vtrunque simul, vt ibi etiam aduertit Alberi.
22 † Nec obstat tex. in l. cum plures ff. de euictioni. vbi pluribus rebus vẽditis vno precio, altera euicta non potest emptor à contractu resilere, licèt possit agere de euictione contra venditorẽ pro æstimatione rei euictæ, quod directè aduersatur dictæ legi si quis aliam ff. de solutio. vbi in datione in solutũ cõtrarium disponitur:quam antinomiã soluit Accur. in dict.l.cum plures,& Barto.in l.1.ff.de euictionib. dicentes,quòd in datione insolutũ debitor tenetur rẽ facere accipientis,quare re vna euicta ex eis,quæ insolutum datæ sunt,non manet debitor liberatus ab obligatione primęua,sed integra pro solido obligatio manet, quia non consensit liberationi creditor,nisi dominium vtriusque rei nancisceretur. At in venditione secus est, quia tradendo fuit liberatus,ideoq, postea euictione sequuta non suscitatur obligatio, nisi quatenus est euictum : quãobrem si altera ex duabus rebus vno tantum precio venditis per consanguineum venditoris retraheretur,cũ euictioni locus non esset(vt pluribus probat Tiraquel. lib.1.de retractu.§.1.glos.9.n.34.& sequen.)præiudicium non modicũ obueniret emptori, qui forte rẽ vnam non emisset,si sciret alteram pro iusto precio ab eo esse auocandam, nimirum ergo si vna earũ re
23 trahi non possit. † Secunda ratio est,quia vbi tractatur de resolutione contractus, vẽditio plurium rerũ facta vno precio cẽsetur esse vnica vẽditio, quare re soluta in parte remanet in reliquo resoluta,vt docet Bar.in l.scire debemus in princi.num. 4. ff. de verbo. obliga. & ibi Iaso.num.12.ff.de verb.obligatio. Alex.consi.178.nu.4.lib.7.& Fran.de Aretio id explicans consi.126.Tiraq.plura allegans lib.1.de retractu.§.23.glo.1.n.1.& deinceps,& ꝙ si pluris res vnico precio vẽditę fuerint,vnica cẽseatur venditio, probat tex.optimus in l. & si vno precio.ff.de actio. emp.l.prædijs §.Titio & §. valneas & §.fina. ff.de lega.3.
24 † Tertia ratio est,quia non est tanta vtilitas & æstimatio rei in parte respectu partis,quanta in toto respectu, totius l. si. quis aliam.ff. de solutio.l.fundus ille iuncta glos.ff.de contra.emp.l. Mæuius §.vlti.ff.fam.ærcisun. l. Mæuius §. in fundo.ff. de legat. 2.l.si quis id quod in fine.ff.de indiem adiectio.cum concord. à Tiraquel. traditis d.§.23.glos.1.nu. 14. Sed venditio cõtinet rem tradi.vt in l.1.& l.ex empto.ff.de actioni.emp. quæ est indiuidua,tam quoad solutionem, quam quoad obligationem l.stipulationes non diuiduntur ff.de verbo.obligationi.Bart. in l.si vt certo.§.si duobus num.7.ff.commoda. & in d. l. stipulationes non diuiduntur nu.9.
25 † Quarta ratio,quia quoties vna res vel plures vno precio emũtur non debet precium particulari solutione diuidi.l.plane.ff. fami. ærcisun.& notatur in l. quidam æstimauerunt.ff.si cer. peta.l.tutor.§. Lutius ff. de
26 vsur. † Quinto quia aut totum est admittendum, aut totum repudiandum l.cum quæritur in fine.ff. de admi.tuto.l.nam absurdum ff. de bon. liberto l. si ita stipulatio in fi.ff. de ope. liberto. cum concor. à Tiraq. traditis lib.2.de retract. in fine n.5.his & alij rationibus fundatur decis.l.10.infra eod. & nostræ cõclusionis supra nu.20.traditæ,quæ iure cõmuni Imperatorum sustinetur, quamuis oppositũ asseruerit Matth.Afflic.in tract.protomixeos §.6.n.5.&
27 6. † Octaua conclusio, quoties vno contractu vel instrumento venditę sunt plures res patrimoniales, si in singulas precium cõstituatur, videlicet, domus centũ aureis,fundus ducentũ, cẽsentur, esse plures venditiones l. cũ eiusdem ff. de ædili. edi. & l. si plura eod. ff.l. quod sæpe.§. in his.ff.de cõtra.emp.l. in bell.§.vlt.ff.de capti.& postlimi. reuer.atque ideo cõsanguineus poterit, quã velit retrahere alijs emptori dimissis, casus est in d.l. 10. infra eod. ex quo fit, vt rescisioni ex causa læsionis vltra dimidiã iusti precij locus sit in qualibet earũ, alijs emptori dimissis Bal.consi.91.in fi. lib.2. Deci.cõsi.41 . col.1. nisi tamen in alijs rebus etiam singulatiter æstimatis, tantũ esset lucri, vt in ea videri nõ possit esse ita grauiter deceptus: nã ex eod.contractu fit compẽsatio vnius corporis ad aliud.l.si duorũ §. sed rectius est ff.de actio.emp.Bal.d.consi.91.& iterum in l.vlt. §. præterea C. de iure doti.Frã.de Are. in l.scire debemus col.penulti.ff.de verbo.obliga. Tiraq. lib.1. de retra.§.23.gl.1.nu.17.Fit etiam vt pro qualibet re earum,quæ vnico instrumento & diuersis præcijs venditæ fuerunt,tot gabellæ debeantur, quot sunt res expensen.Bal.& Ang.in l. cum eiusdem ff. de ædili.edi.quos sequitur Firm.in tract.gabellarũ 15. q.5.partis prin.Barba.cõsi.36.col.7.versi. & licet li. 2.Deci.cõsi.344.nu.3. versi. secundus casus. Tiraq.
28 d.num.17.in fine. † Extende primo conclusionem istã,vt procedat,etiãsi plures res emptę fuerint vno quidẽ precio, quod postea in eodem contractu seu instrumẽto in singulas res diuisum est, verbigratia, vendo domũ & fundũ trecẽtũ aureis, domũ scilicet, centũ & fundũ ducentis, nã & eo casu censebuntur plures venditiones, vt voluit glos.in l. ædiles autem §.si plura in verbo forte in prin.& glo.sequen. & rursum in §.vlt. in verbo vno precio, atq; etiã in glo.vlt. ff.de ædili.edi.gloss. 2.in l.cum in ea eo.tit.& Bart.

in sua disputatione incip. publicanus ad finem, vbi dicit esse notandum, Fabian. à Monte S. Sabini in tract.de emp.& vendi.9.& vlti.quæstio.princ.n.7.in fine, Antu.Corse.singu.in verbo venditio incip.licèt plures qui est in fine illius operis, dicitq; de hoc esse tex.in l.cum duo serui.ff de in diem adiect.Signoro. consi.54.in princi.Tiraq.lib.1.de retract.§.23.glo.1 num.18.& 19.Vbi hanc conclusionem extendit, secundo vt procedat, etiamsi primum precium fuerit diuisum in singulas res, & vnum ex omnibus coactũ, hoc, videlicet, modo, vendo tibi dominum sexaginta aureis & fundum quadraginta, quæ quidem summæ in vnum redactæ faciunt centum, adhuc etenim censentur esse plures venditiones, vt voluit Francis. de Are.in d.l.scire debemus col.3. versi. & aduerte, ff.de verbo.obliga.vbi de hoc dicit esse text. notabilem & singularem in d.l.si plura, ff.de ædili. edi. idẽ in sententia resoluit Bar.in l.vbi fideiussor.ff.de solu

29 tio.Tiraq.lib.1.de retractu.§.23.glo.1.n.19. † Limita primo conclusionem hanc & d.l.10.infra eod.nisi constaret, emptorem non nisi omnes res simul emp turum fuisse, tunc enim licèt in singula capita precium sit constitutũ, vnica tamen censebitur emptio, vt propter vnius vitium omnes redhiberi possint, vel debeant, vt censuit Africanus in l. cum eiusdem in fin.ff.de ædili.edi.in hæc verba, interdum & si in singula capita precium constitutum sit, tamen vna emptio est, vt propter vnius vitium omnes redhiberi possint vel debeant, scilicet, cùm manifestum erit, non nisi omnes quem empturum, vel venditurum fuisse, vt plerumque circa seruos comedos, vel quadrigas, vel mulas partes accidere solet, vt neutri nõ nisi omnes habere expediat. Qua decisione subnixus Philip.Deci.consi.421.n.4.respondit, quòd si plures res singulis precijs eodem instrumento sint venditæ, quas tamen constat contrahentes non empturos aut vendituros fuisse, nisi omnes simul, huiusmodi contractus pro vnica habebitur venditione, vnde & venditori agenti ad precium obstabit exceptio rei non traditæ, donec omnes traditę fuerint, cui accedit Tiraq. lib.1. de retra. §.23. glo.1. num.20. Ex quo ipse infert nu.sequen. quòd vbi quis simul emit centum agri iugera vno precio in singula iugera cõstituto, quorum quædam sunt fertilia, quædam verò sterilia, non poterit consanguineus retrahere fertiliora, & emptori relinquere sterilia, arg.l. qui vtilia, & l.quisquis, C.de omni agro deser. lib.11. Nam hic emptor non erat verisimiliter sterilia empturus si-

30 ne fertilibus æquali precio. † Secundò limita, nisi duæ res separatim & diuerso precio fuerint datæ in solutum pro vno ac eodem debito, exempli gratia, tu mihi debes ex eadem causa trecentos aureos, pro quibus dedisti mihi in solutum duos fundos, vnum æstimatum centum aureis, alterum ducentis: nam cum tunc considerata causa primitiua, esset vnum debitum indiuiduum, quod non potuisset debitor diuidere, nec per partes soluere inuito creditore, vt l.tutor.§.Lucius.ff.de vsur.habetur in l. quidam æstimauerunt.ff.si cert.peta.ideo etiam ex postfacto nõ debet admitti particularis redemptio consanguinei, vt in hac specie nuncupatim voluit Pet.Bosu.in d. l. scire debemus ad finem principij ff. de verbo. obliga.Iaso in l.stipulationes non diuiduntur num. 21.in fine eod.tit.vbi ad hoc citat text.in l.tutor.ff. de fideiusso.ibi, debiti causa inspicienda est, & non titulus actionis, & l.id quod ff.de dona. ibi causam & originem constitutę pecuniæ præualere Tiraq.lib. 1.de retra.§.23.glo.1.num.22.qui & num.23.ait dationem in solutum omnino esse indiuiduam, eamq; totam rescindi vel ob minimam partem, infirmarique, vt in l.cum amplius ff. de regul. iuris & l. si non sortem §. si centum, ff.de conditio.in debi.l. si quis aliam ff.de solu.cum concordan. à Tiraquel.traditis d.num.23.dixi supra hac eadem gloss.numer.22.

31 † Tertia conclusio, si res patrimonialis vendatur simul cum alia nõ patrimoniali vno eodemquè instrumento & precio, nullo dolo aut fraude interueniente, cõsanguineus admittetur ad retractum eius rei, quæ patrimonialis est, alia emptori relicta & taxabitur precium boni viri arbitrio, casu est in c.cõstitutus de in integrum restitu. nam ibi hi qui restituuntur in intregrum, non poterant redimere partẽ suam, à patre eorum cõsensu venditam, ideo quoad eam partem alio eis remedio prouidetur, admittũtur tamen ad retractum alterius partis ex vi consuetudinis, quamuis vtraque pars eodem contractu & precio fuisset vendita, vt ibi dicitur, quem tex.ad id appendit solus Tiraq.d.lib.1.de retract.§.23 gloss.2. num.6. qui per illum tex. hanc firma conclusionem ibi, & num.8.id etiam voluit Matth. Affli.in tracta. protomixeos §.6.nu.8.Cyson.in l.50.Taur.q.39.& in l.71.Tau.q.1.& ibi Anto.Gomez numero 15.per text.in l.domum ff.de contra.emp.& l.14.titu.5. de emp.& vendi.par.5. vbi si res vendita non extat, nulla est venditio, sed si dimidia vel minor pars domus venditæ exusta fuerit, emptor cogetur venditionẽ adimplere, æstimatione viri boni arbitratu habita, vt quod ex precio propter incendiũ decrescere fuerit inuentum, ab eius pręstatione liberetur, paria autem sunt, rem venditam, vel partem non subesse, vel obnoxiam esse retractui. Si igitur vna ex rebus venditis vnico precio non subest, vel per consanguineũ retrahatur, valet venditio quoad aliam, & refusso pretio taxato emptori, non poterit emptor ab emptione resilire, sed ei stare tenebitur quoad rẽ, quæ extat, vel quę non retrahitur tex.est singularis & vnicus in suo casu, secundum Docto. ibi, in l. si fundum. ff.manda.vbi si fundum communem habebam cum Titio & Seyo, & tu mihi mandaueris, vt tibi fundũ emam, ego autem virtute mandati emero tibi partes Titij & Seij pro diuersis precijs, cogar ipse partem quoque meam tibi vendere pro precio, quod iudex æstimauerit. Est etiam tex.in l.si plura & in l. ædiles aiunt.§.vlt.ff.de ædili.edi.ibi, ita demum pro bonitate eius æstitamatio fiet, si confusse vniuersis mancipijs constitutum precium fuerit l.sųę rei in fi. cum l.sequ.ff.de contra.emp.l.18.tiul. 5. de emp.& vẽdi.par.5.l.cum filius in prin.ff.de lega.2.l.si quod ex Pamphila eo.tit. l. non quodcunque. §. fundus ff. de lega.1.§.sicut fundus insti.de leg.l.in l.Falcidia interueniente ff.ad l.Falci.l.duobus ff.de libera.cau.l.

32 iudicatæ.ff.de excep.rei iudi. † Hanc tamen conclusionem limita, nisi emptor offerat retrahenti omnes res sibi venditas patrimoniales & non patrimoniales integro sibi precio restituto, quoniam hac in specie tenebitur consanguineus retrahens, vel

totum

totum retrahere vel relinquere, per tex. notabilem in l.tutor.§.1.ff.de mino. cum sic ait, respondi eatenus rescindi, nisi emptor à toto contractu velit discedit, quòd partem empturus non esset, confert etiā text. in l.communi.§. si debitor.ff. commu. diuid. & quod voluerunt Guiller. Cune. & Albe. in l. si duo patroni.ff.de iureiur. & quod in simili quæstione decidit Tiraquel.lib.1.de retra.§.1.glo.7.nume.3. non admittendum consanguineum in eodem consanguinitatis gradu constitutum, ad retrahendam rem venditam prorata, quoties alter eiusdem gradus consanguineus vult totam extrahere rem, ne cogatur inuitus esse in communione, neuè quod eius fauore fuit introductum, in eius incommodum retroqueatur, faciunt etiam tradita per eundem Tira. dict. lib.1. de retractu.§.23.gloss.1.nume.3.& sequen. ad ornatum. l.si quis aliam ff. de solutio. & hoc in specie nostro voluit ipse Tiraquel. d.§.23.gloss.2.nu.9. tametsi Bald. voluerit oppositū in tracta. protomixeos, n.20.21. 22.& Matth. Afflict. eum sequutus in eodem tracta. §.6.numer.5.6.& 7. Cyfonta. eos simpliciter sequutus in l.71. Tauri.2.quæst.

33 † Non tamen idem erit è diuerso, si cōsanguineus velit totū retrahere, & quod patrimoniale est & quod acquisititium, nō enim cogetur emptor totum relinquere inuitus, etiamsi integrum precium offeratur vt resoluit Tiraq. di.§.gl.2. nume.10. idem voluit Cyfonta. in l.71. Tauri q. vlti. & Matth. Afflictis in tracta. protomixeos.§.6.nu.8. argu. eius quod voluit Albe. in d.l. si duo patroni.ff. de iureiu. quod alter ex duobus dominis rei emphiteuticæ non potest inuito emptore retinere totam rem emphiteuticā integro restituto precio, sed eius dumtaxat partem per text. in l. in bello.§. si seruus plurium.ff.de capti. idem quoque voluit ipsemet Alberi. in l.penul.§.1.ff.loca per tex. in l. vlti. in prin.ff. de vulga.&.l.seruus duorū.ff.de acqui. hæredi. quod verissimum esse asseuerat. Tiraq. licet contrarium tenuerit Ripa. in l.quominus nume.141.& vlti.ff. de flumi. dicens idem voluisse Soci.& Iason. in l.§. sed & quoties.ff.ad Trebe. qui tamen id non dicunt, sed Socin. aliud quippiam simile, de quo tu vide plurima per Tiraq. congesta lib.2.de retractu.§.1. gloss.6. numer.33.& pluribus sequen. quæ multum aperiūt, & explicant quæstionem istam.

34 † Septimo & vltimo quæro, si fortè venditio sit nulla ob solemnitatis deffectum aut alia ex causa, sit locus retractui? & nō esse locum, respondit Paul. Cast. consil.74. num.1. in prin.& in fine, quoniam apellatione venditionis nō venit inualida & nulla. l.4.§. condemnatum.ff.de re iu. li.l.non putauit.§.non quæuis.ff.de bono. poss. cō. tab. & quia potius diceretur auferre à vēditore qui dominium rei non amisit, quam ab emptore, cui nullum fuit ius quæsitum ex inutili vēditione. Eiusdem opinionis fuit Cæpola qui tamen Pauli non meminit, loquens in venditione emphiteusis facta, sine consensu domini in consil. causarum ciuilium.44. col.2. versi. de 1. quæstione & sequen. vsque ad finem, & in consi. sequenti, respondetquè ad ea quæ in oppositum dici possent, nempe, emptorem excipere non posse de iure tertij, hoc est, venditoris, vel domini, & ad alia, vt per eum videre licebit.

35 † Hanc sententiam fulcire videtur, quod emphiteuta non caditab emphiteusi ob venditionem nullam, secundum Bald. in l.2.C.de episcop audi. cum cōcordan. à Tiraquel. traditis lib.1.de retractu.§.1.glos.2.nume.6. & de legi. connubial. glos.8.24. quæst. & latissimè in repe. l.boues §.hoc sermone limi.1.ff.de verb. significatio. post Feli. in c.2. de tregua & pace, & idē Tiraque. lib.1.de retractu.§.8.gloss.7. nume.5.& sequentibus. Item quia ex venditione nulla, non debētur laudimina, nec gabella, vt idem Tiraquel. probat lib.1. de retra.§.1.glo.2.nu.7.

36 † Sed nihilominus numero.8. vix inquit, obtineri posset apud Gallos, vt consanguineus ad huiusmodi retractū minime admitteretur in specie proposita, quando fuit vēditio nulla ex eo, quod nihil intersit emptoris, cui preciū restituitur, & sumptus emptionis, audiri ergo non debet exceptionem nullitatis opponens absque interesse, l.ille à quo.§.1.& ibi Alexand. in princip. ff. ad Trebellia. l.qui liberis in fin. de bono. posse. secund. tabu. Alexand. in l.ex conuentione nu.1. & ibi Decius nume. etiam.1.C.de pact. cum concordan. à Tiraq. congestis lib.1.de retra.§.1.gloss.2.nu.51.& ita nuncupatim voluit Carol. Moli. in consuetudi. Parisien. tit.1.§.13.glo.5.in 11. quæstio. vbi etiam tractat, an tunc venditor possit huiusmodi retractum impedire, eo quod fuerit venditio nulla, quem omnino vide & rursus in §.22. eiusdem titulo quæst.4. hāc eadem opinionem stante iure nostro regio, tenuit Cyfon. in l.70. Tauri col.7. versi.45. dubitatur citatq; ad id Pet.& Cyn. in l.fina.§.sed quia nostra num.1. C.com muni. delega. qui tamen in alio casu loquuntur non multum dissimili, vt aduertit Tiraquel. dict. gloss.2. nume.5. in princip.& iterum num.42. in fine.

37 † Quid autem si venditio fuit simulata? tractat latè hāc quæstionem Tiraquel. lib.1. de retractu.§.1.gloss.2.num. 31.& pluribus sequenti.& concludit locum non esse retractui, cum per huiusmodi vēditionem noluerit venditor alienare, nec dominium à se abdicare. l. nuda.ff.de contra. emptio. quoniam vera venditio non fuit, vt in l.nuda & per totum titulum. C. plus valere quod agit quibus plura congregat Tiraq. di. glo. 2.n.12.& sequen. Nec obest, quod nemo possit suam allegare turpitudinem. l.cum profitearis.C. de reuocan. donationi. cap. inter dilectos de donationibus, quoniam hoc non procedit, vbi allegatur simulatio, vt pluribus probat ipse Tiraquel. dict. glo.2. nume. 15.&.16.& iterum eodem.§.1.glo.18. num.20.24.& 25.& nu.72. ad quem lectorem relego.

GLOSS. VIII.

1 *Retractus an habeat locum, si res semel fuerit alienata & à venditore redempta, & iterum vendita, & nu. sequen.*

2 *Patrimonialis res semel licite alienata efficitur deinceps alienabilis absque priuilegio retrahendi.*

Semel alienatum efficitur in perpetuū alienabile, ibid.

3 *Actio quod metus causa semel transmissa ad hæredes efficitur in perpetuum transmissibilis.*

Tutor an possit res minoris alij venditas sibi acquirere, ibid.

4 *Mutatione personæ mutatur & qualitas bonorum.*

5 *Pignus semel consensu creditoris venditum, licèt in potestatē debitoris reincidat nō cadit sub hypoteca generali bonorum præsentium & futurorum.*

Lex vltima. C. de remiss. pigno. ornatur, ibi. & præcedentibus.

6 *Recuperatum non dicitur esse apud recuperantem eo iure, quo prius erat & oneribus.*

Emphiteuta qui rem recuperauit non liberatur à pœna. ibid.

7 *Lex si à me. ff. ad. l. Falci. explicatur.*

Feudum nouum dicitur semel venditum & deinde recuperatum, ibid.

8 *Recuperata ex pacto de reuendendo non cēsetur nouiter acquisita. & num. 9.*

10 *Retractus rei patrimonialis nō impedit, quin ab alio cōsanguineo possit retrahi iterum.*

11 *Retractus an habeat locum cōtra secundum, vel tertium emptorem, vel donatarium, si nouem dies non sunt elapsi. & n 12. & 13*

Actio competens ad retractū est personalis in rē scripta, ideo contra tertiū cōpetit, ibi.

14 *Retrahens à tertio possessore quod preciū reddere teneatur, primæ vēditionis an secūdæ.*

15 *Emptor primus, à quo res retrahitur tenetur secundo emptori de euictione, licèt ipse ad euictionem non agat.*

Lex minor. 25. annis. ff. de euictio. expenditur, ibid.

1 *Otro pariente no la pueda demandar.* Nota ex lege ista, quod si proximior consanguineus noluerit rem venditam retrahere, non admittitur alius cōsanguineus ad retractum, huic tamen legi expresse derogatur per legē sequent. in fine. & in. l. 11. infra eod. vbi dicam. Sed quæstionis esse solet, in hac materia, si res patrimonialis semel vendita fuerit extraneo, & à cōsanguineo non fuerit intra nouem dies retracta, an desinat esse patrimonialis, ita quod non possit amplius retrahi, etiam si à primo vēditore redimatur, & post redemptionē eam iterū vendat? ad cuius resolutionē fac sequentes conclusiones.
2 † Prima conlusio, res patrimonialis semel licitè in extraneum alienata & à nullo ex consanguineis retracta, efficitur deinceps alienabilis absque priuilegio retrahendi: quoniā iam desijt esse patrimonialis, probatur hæc conclusio per tex. in. l. pater. § quindecim. ff. de lega. 3. quē ibi summe notāt Barto. Albericus & cæteris, idem Bar. in. l. 1. paulò ante finem, & ibi quoq; Ioan. de Platea numero. 6. versi. similiter vbi ius. C. de imponen. lucrati descrip. lib. 10. Signoro. cons. 210. col. 2. versi. 2. sic Alberi. in l. 1. num. 22. ff. de offi. eius cui manda. est iurisd. Bald. consi. 52. post medium lib. 2. & consi. 57. lib. 1. Paul. Castren. consil. 243. libro. 1. & consi. 437. in fine eodem lib. 1. Ludoui. Bologni. consil. 41. colum. 5. versi. aut & 3. Francis. Ripa libro. 1. respon. cap. 2. numero. 13. & libr. 2. cap. 25. nume. 19. Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 32. glos. vnica numero. 6. qui & nume. 8. addit plures concord. ad intellectum dict. §. quindecim & potissimùm Bart. in l. filius fami. §. diui numero. 9. & ibi Iaso. 1. lectio. num. 56. & sequen. & 2. lectio. num. 94. & 95. & ibi Ioan. Crottus col. 15. versi. 1. sit conclusio, & multis sequen. Ferdinan. de Loazes nume. 430. & sequen. Francis. Ripa num. 64. 65. & 66. ff. de lega. 1. vbi omnes concludūt, quod si quid alienare prohibitum semel alienetur,
3 efficitur in perpetuum alienabile. † Conducit tex. in l. videamus. ff quod met. caus. vbi actio quod metus causa semel competens & ad hæredes transmissa efficitur perpetuò transmissibilis, quem tex. ibi ad hoc expendunt scribentes & Bar. in l. antecedēti dicit se nescire alibi. Iuuat lex tutor rerum & quod ibi dixit Bar. ff. de administra. tuto. nempe quod licèt tutor nō possit emere res pupilli vel adulti, quas administrat, postquam tamen semel sunt venditæ extraneo seruata forma iuris, ab eo poterit licitè emere & iustè acquirere, de quo tamen dicam in l. vlti.
4 infra eod. † Præterea mutatione personæ mutatur & qualitas bonorum, vt in l. Paulus aliàs per procuratorem. ff. de acquir. hæredi. & in l. si auia C. de donatio. & in l. licitatio. §. vlti. ff. de publica. & vectiga. l. 1. §. semel. ff. de bono. posse. secūd. tab. vbi statuitur sufficere, vt testamentum valeat semel post mortem defuncti, ad hoc vt competat ea bonorū possessio, & ibi ad id notant glo. & Docto. confert similiter text. in l. quidam in testamento. ff. de fideicom. liberta. & in l. liberto octuaginta. ff. de bon. libert. l. si cum Hermes. C. loca. cap. 2. de feud. l. cum patrifamilias. ff. de vsur. Titia Seio. §. vsuras. ff. de leg. 2. & l. si stipulatus
5 fuero. §. 1. ff. de verbo. obliga. † Facit etiā text. singularis & vnicus in l. vltim. C. de remissio. pigno. vbi si creditor remisit pignus debitori, vel eius venditioni consensit, quamuis iterum ex alia causa redeat ad debitorem, & fiat eius rei dominus, non restauratur Ius pignoris & hypothecæ, etiamsi bona futura sint hypothecæ subnixa, quem ibi ad hoc notant Bal. Sali. & Docto. & d. D. Couarru. lib. 3. resolu. c. 12. n. 1. in fin. cum his quæ diximus supra hac eadē lege gl. 2. n. 57. & 2. & seq. Ex quibus hāc conclusionem fulcit Anto. Gomez in l. 73. Tauri n. 24. eandē tenuit Mōtal. in d. l. 13. in verbo de patrimonio vers. item nota tit. 10. lib. 3. fori, & Ioan. Lupi in l. 73. Tauri nu. 5. & iterum in l. 75. in fine idem quoque voluit Cyfonta. in l. 70. Tau. col. 7. versil. 47. dubitatur Did. Castelli in l. 71. Tauri in verbo nueue dias. † Secunda cōclu
6 sio, si vēditor rei patrimonialis (cui vēditioni nemo ex cōsanguineis se opposuit ad retrahendā rē vēditā intra nouē dies) eam rē ab emptore vel alio redemerit, non ex vi pacti de reuēdendo, nec ex necessitate contractus præcedentis, sed aliàs, non poterunt consanguinei, si iterum ea res vendatur extraneo, ipsam retrahere. Hanc conclusionem probat Antonius Gomez in l. 73. Tauri num. 24. ex his, quæ superius retulimus. Probatur etiam vltra eum ex l. si à me. ff. ad l. Falcid. vbi res recuperata nō dicitur esse

apud

apud recuperantem, eo iure, quo prius erat: nec manet obnoxia oneribus, quibus ante aquam alienaretur, erat obnoxia. Ex qua lege Bar. ibi infert ad quæstionem de emphiteuta qui rem venditam recuperauit, vt propter id non liberetur à pœna, quam vendendo incurrit, sed hoc nõ probat tex. ille, quare circa eius dicti veritatem est videndus Alexan. & Iaso. 20. q. in l. vlti. C. de iure emphi. latissimé hanc Bar. sententiam differentes, & omnes in l. 1. §. si rem. ff. depo. & Fran. Curti. Senio. consi. 64. ante finem, Deci. consi. 160. in fin. Tiraq. lib. 2. de retract. §. 1. gloss. 7. num. 19. & in fine eiusdem libri secundi. q. 30.
7 † Probatur etiam hæc secunda cõclusio ex doctrina Ioan. Fab. in §. si cuius fundus, insti. de lega. cui accedit Tiraquel. lib. 1. de retract. §. 19. gloss. 2. nu. 2. & §. 32. gloss. vnica num. 7. & sequen. quam tamen pluribus authoritatibus & rationibus impugnaui supra hoc lib. tit. 9. de bonis constante matrimonio quæsitis l. 2. glo. 1. num. 87. & sequentibus vsque ad finem. Confert etiam responsum Alex. consi. 28. num. 1. & 2. lib. 5. vbi res feudalis acquisita per patrem sibi & successoribus suis, si consensu domini fuerit alienata & vẽdita extraneo; & deinde recuperata per filium, non censetur eam habere filius ex antiqua casu, sed noua, vt in dict. l. si à me. ff. ad l. Falcid. quare potuis filius eandem rem feudalem sic ab eo recuperatã vni ex filiabus dare in dotem, vel alij extraneo vendere, etiãsi alia filia reclamauerit. Quoniã nouũ feudum potest feudatarius alienare, vt concludunt Andr. de Ysern & Moderni in cap. 1. de alienatio. feu. pater. & notat etiam Bald. in cap. 1. in fin. de vasallo decrepi. ætа. Ioan. de Imol. in l. filiusfami. §. cum pater in princip. & l. si domus §. vltimo ad fi. ff. de lega. 1. Alexand. dict. consi. 28. numer. 2. lib. 5. facit etiam quod Angel. scripsit in l. quod dicitur. 1. super gloss. vltima ff. de impens. in reb. dotal. fact.
8 † Fallit tamen hæc conclusio, si res patrimonialis vendita recuperetur à venditore ex vi pacti de reuendendo in ipso contractu venditionis apposito quoniã tunc non disinit esse patrimonialis, & poterit procul dubio, si iterum vendatur, à consanguineo retrahi, vt expressim decidit Philip. Deci. consi. 53. nume. 1. ad medium, & consil. 88. num. 2. & 3. vbi laté discutit, & respondet ad tex. in d. l. si à me. ff. ad l. Falcid. idem Deci. consi. 238. num. 5. Hierony. Cagnoli in repe. l. 2. q. 87. C. de pact. inter emp. & vẽdi. Boeri. Decis. 78. in fine Cassane. in cõsuetu. Burgund. tit. des droictz. §. 25. & iterum titulo de retraictz. §. 1. in verbo anciẽ versi. idem etiam & Ferroni. in consuetu. Burdegalen. tit. de retraictz. §. 11. & §. 22. & §. 27. Tiraquel. li. 1. de retra. §. 19. gloss. 2. nume. vltimo.
9 † Quod instruit ipse num. præcedenti, eo quòd si vi pacti de reuendendo in ipso contractu appositi res à venditore recuperetur, non censetur nouiter acquisita, nec ex noua causa, sed ex veteri reditque ad suam pristinam naturam arg. l. si vnus §. pactus ne peteret, ibi, sed formæ suæ redditur ff. de pact. nec dicitur, eam rem fuisse translatam in priorem venditorem, sed illi redditam, arg. l. filio quem pater in prin. ibi, videlicet, quòd non translatus, sed redditus videtur, facit etiam, l. voluntate. §. 1. ff. quib. mo. pig. vel hypo. solui ibi, sed in pristinam causam res redit resoluta vẽditione, & quod ex ea expẽdunt glo. Bar. Bal. Ange. & alij in l. vlti. C. de remissio. pigno. cum alijs à Cagnolo traditis in repe. rubri. ff. de origi. iur. col. 5. versicu. ferè igitur, & à Tiraquello, qui est videndus d. §. 19. gloss. 2. num. 4. & 5.
10 † Tertia conclusio, si quis tanquam consanguineus retrahat rem patrimonialem ab eius consanguineo venditam, & deinde extraneo vendat, non ex hoc amittitur nomen rei patrimonialis, adque ideo licebit alijs consanguineis eam retrahere. Quoniam retractus, redemptio, seu recuperatio facta ab eo, qui est de familia seu genere prioris venditoris non debet operari, vt res ita recuperata non dicatur esse de genere vel patrimonio, cum ea recuperatio ad id esset destinata, vt res illa in familia & genere venditoris maneret: quare non debet contrarium producere effectu, vt in l. legata. ff. de lega. 1. & l. legata. ff. de adimen. lega. l. cũ tale. §. vlti. ff. de condi. & demonstra. c. cum inter extra de excep. cap. suggestum, & ibi Imol. de appellat. cum similibus. Quam rationem in specie nostra tradit Deci. consi. 88. num. 2. & 3. & Tiraq. qui huic sententiæ accedit lib. 1. de retract. §. 32. glo. vnica num. 7.
11 † Sed modo occurrit alia quæstio, nunquid cõsanguineis rem patrimonialem venditam possit à secundo vel tertio emptore retrahere? Et si prima vel secunda venditio facta fuerit post nouẽ dies ad retrahendum præstitutos, nulli dubium, quin retractui locus non sit, vt diximus in principio glo. huius. Vbi autem vtraque venditio intra nouem dies facta fuit, & alia solemnia retractus, de quibus in hac lege, & tunc locum esse retractui contra secundũ vel tertium emptorem, etiam si per mille manus transiret, tenet Paul. Cast. consi. 74. num. 2. versi. concluditur ergo lib. 2. & Masueri. titu. de retractu. versi. itẽ retractum petens, Ludo. Bologni. cõsi. 25. col. 5. versi. & nota quod tale ius, Cassa. consi. 22. col. 5. versi. & sic est, & in consuetu. Burgund. titu. de retractz. §. 11. gloss. vlt. in princi. Boeri. in consuetudi. Bituricẽ titu. de retractu. §. 2. Tiraq. libro 1. de retractu. §. 12. gloss. 1. num. 2. Alfon. à Montaluo in d. l. 13. tit. 10. li. 3. fori in glo. magna colu. 5. versi. item quęro an ista actio sit personalis vel in rem scripta? vbi optimis rationibus resoluit competere cõsanguineo condictionem ex lege, quæ non personalis tantum est, sed & in rẽ scripta, vt ex verbis legis nostræ probat, idẽ etiam censuit Pau. Castr. in d. consi. 74. loco supra citato, & latius Tiraq. lib. 1. de retract. §. 8. gloss. 5. n. 8. atque ideo asserunt contra quemlibet tertium cõpetere possessorem, siue primus emptor sit soluendo siue non, & quocunque titulo lucratiuo vel oneroso rem habuerit ipse possessor, afficit enim retractus rẽ ipsam arg. l. si via. §. si fundus ff. de serui. rusti. prædi. & l. sed vbi restitutio. ff. de mino. iuncta. l. in causæ. 1. §. vlt. & l. seq. eo. tit. l. post liminiũ. §. si is qui emerat. ff. de capti. & postli. reuers. Quare etiamsi res patrimonialis per manus transeat, poterit cõsanguineus eam ab vltimo emptore vendicare, arg. eius quod in simili notam glo. & Doct. in l. 2. C. de rescin. ven. in glo. magna vers. quid si ille emptor, quod remedium dicta. l. 2. competit contra tertium possessorem cum distinctione, de qua latè egimus supra eodem l. 1. gloss. 8. numero 24. bonus text. in l. minor in princi. ff. de euictio. cum alijs supra citatis, idem voluit Did. Castelli in l. 73. Tauri in verbo

bo, nueue dias, & ibi Ioan. Lupi num. 5. in fi. & Anto. Gomez num. vlti. in fi. arg. tex. in l. 1. & 2. ff. ad exhibẽ. cum ibi notatis in l. metu. §. vlt. ff. quod met. cau. idem voluit Cyfonta. in l. 70. Tauri col. 7. versi. 43.
12 dubitatur. † Hæc conclusio à nonnullis limitatur, vt procedat quoties etiam rem habuit tertius titulo emptionis, secus si ex donatione vel alio titulo non obnoxio retractui quoniam tunc non poterit cõsanguineus ab eo auocare, vt expresse tenuit Sebastia. Neapoda. in tracta. de iure congrui in verbo possedit, & eius authoritate Matth. Affli. in tracta. protomixcos §. 2. num. 35. & 36. & rursus §. 3. nu. 8. nisi donatio facta fuerit, postquam res fuerat effecta litigiosa per litis contestationem, vel nisi (vt ijdem asserũt) id factum fuerit in fraudẽ consanguinei, tunc enim locus erit titulo quæ in fraudem creditoris, & fraus præsumitur, si præuentus à consanguineo postea donauit l. siquis postea. ff. de iudi. vel si id fiat clam. l. is qui. C. de rescin. vendi. & post donationem alienans reperiatur possidere l. sicut §. superuacuum ff. qui mod. pigno. vel hypo. solui.
13 † Hæc tamen limitatio falsa est, vt nu. 11. diximus, & attestatur Tiraq. li. 1. de retra. §. 12. glo. 1. num. 5. eo quòd nihil referat, quoad speciem de qua agimus, an tertius possessor habeat rem patrimonialem titulo venditionis an donationis, vt aperte sentiunt omnes, quos num. 11. citauimus. Imo verò maior videtur ratio, vt possit euinci retrahique ab eo, qui rem obtinuit ab emptore titulo lucratiuo, gratuito & liberali, quam qui onerofo, vt qui minus ex hoc sentiat incõmodi. Nec Sebastia. Neapoda. & Afflict. iure nituntur cõmuni, sed consuetudinario, quod expresse voluerũt Mõtal. & Anto. Gomez vbi supra. Quorum sententiam contra Neapodanum & Afflictum mihi placet, eo quod condictio ex lege, quæ ad retractum competit, sit in rem scripta, atque ideo sequitur quemcunque possessionem quocunque tit. id habeat, vt supra diximus n. 11. Nec consideratur titulus alienationis ab emptore factus sit lucratiuus vel onerosus, vel sit necne habilis ad retractum, quia in huiusmodi retractu non consideratur, nisi prima casu & prima alienatio, atq; ideo ad eam admittitur primi venditoris consanguineus, non secundi.
14 † Sed vt nihil dubij relinquamus, quero an consanguineus retrahens à tertio possessore redere teneatur vlti. emptori precium prioris venditionis factæ à suomet consanguineo, an verò precium secundæ, quod fortè maius est? Et Tiraque. d. §. 12. glo. 1. nu. 6. censet, precium prioris venditionis reddi oportere, sed posterior emptor habebit actionem ex empto aduersus priorem emptorem, qui ei eam rem vendidit retractui obnoxiam, vt in simili dicitur in l. post liminium §. si is qui emerat. ff. de captiu. & post. li. reuer. & in simili quoque voluit Paul. Cast. in l. 3. nu. 4. versi. in fine glo. C. quod met. cau. & nuncupatim in hac eadem specie refert Tira. hoc voluisse Gerardum Vago. in sua disputatio retractus versi. quæro consequenter rem Titio venditã in 2. conclusi. facit tex. in l. si tibi alienam, & l. sequen. ff. loca. & l. debitor. §. vlti. ff. de pignora. actio. ibi pecuniam quam debuit.
15 † In eo quod diximus, emptorem primũ teneri secundo de euictione, est optimus tex. in l. minor 25. annis in princi. ff. de euictio. vbi licèt primus emptor agere non possit de euictione contra venditorem re ab eo euicta iure speciali, veluti per in integrum restitutionem, tenetur tamen ipse de euictione secũdo emptori, cui ipse vendidit rem obnoxiã retractui vel restitutioni, qui casus similis est nostro, cùm etiam re euicta per consanguineum iure speciali retractus non sit locus euictioni, vt supra probauimus glo. 1. nu. 59. & 73. sed nihilominus arg. illius l. secundus emptor agere poterit contra primum emptorem, à quo ipse causam habet de euictione: nisi sciens quoque fuerit secundus emptor, vt in l. si fundum sciens. C. de euictio. cum pluribus concordantijs à Tiraquel. traditis li. 1. de retra. §. 12. glo. nu. 7. & sequen. vbi idem esse asserit, etiã si vterq; emptor esset sciens, adhuc enim tenebitur secundus de euictione, nisi expresse cautũ fuerit quod non teneatur, vt satis conuincit text. in c. 1. de inuestitu. de re alie. facta, & Roma. consi. 396. Alex. consi. 69. num. 2. lib. 4. Ange. de Aretio. §. vlt. in princi. insti. de emp. & vendi. vbi discutit, an preciũ repetat hoc casu, vide latius Tiraq. d. §. 12. glo. 1. nu. 8. 9. & 10. & pluribus sequen. vbi plures quæstiones congregat huic conclusioni congruas.

GLOSS. IX.

Consanguinei remotiores an admittantur ad retractum, licèt alij sint proximiores?

1 *No fuere enel lugar.* Nota ex lege ista, quòd proximiore absente, cæteri cõsanguinei remotiores admittuntur ad retractũ, nõ aliàs, sed hoc hodie corrigitur per tex. in l. 11. infra eod. vbi non solum in casu absentiæ, sed & in omnibus casibus impotentiæ & voluntatis cæteri consanguinei admittuntur, imo etiam proximiore præsente possunt cæteri remotiores simul admitti intra nouem dies à lege præfixos, modò cum proximior venerit & velit retrahere, ei cedant omnes, vt ibi dicam.

GLOSS. X.

1 *Retractui locus non est in permutatione.*
2 *Animus contrahentium attenditur ad dignoscendum sit ne venditio aut permutatio.*
3 *Donatio dicitur vbi de animo donandi constat, si res modico precio vendita fuit.*
Actus indicatur ex principali agentium intentione ibid. & nu. sequen.
4 *Contractus is esse præsumitur, quem nominauerunt contrahens.*
5 *Nominatio contractus si eius naturæ aduersatur, non attenditur nominatio.*
6 *Permutatio esse censetur, quoties pro specie datur species cum quantitate, quæ non excedit speciei valorem & venditio vbi valor pecuniæ excedit valorem speciei, & nu. 7.*

Contra-

Digitized by Google

Contractus denominatur secundum naturã eius quod in eo prænalet.ibi.

8 *Permutatio dicitur ex receptiori sentẽtia, si species datur pro specie, & quantitate si quantitas est eiusdem valoris, cuius & species.*

Venditio dicitur si species datur pro specie & quantitate eiusdẽ valoris, si species pro specie & pecunia data erat venalis. ibi.

Contractus duplex esse cẽsetur permutationis & venditionis, quoties precium non superat speciem pro altera specie datam secũdum aliquorum opinionem ibi. in fine.

9 *Retractui locus erit in permutatione in fraudem retractus facta.*

Fraus præsumitur, si res alienata remanet penes alienantem. ibid. & quod tempus requiratur esse apud alienantem, ibi.

10 *Fraus præsumitur. si alienans tradiderit rẽ permutatam, & postea non longo interual lo ei fuerit reddita.*

K *For otra bered.ad trocar.* Nota tex. optimum, quod in
permutatione non est locus retractui, de quo ante
legem istam magna erat controuersia inter Docto-
res, quos refert Tiraquel.lib.1.de retractu. §.1.glo.
14.num.28.& pluribus sequen.ex cuius dictis colli-
ges, receptiorem sententiam esse, quod in hac lege
statuitur, vt locus non sit retractui in permutatione,
quamuis Alex.consil.197.col.1.lib. 7. tenuerit con-
trarium, & idem Tiraq. numero 33. dixit consuetu-
dinem esse apud Pictouienses§ 30.vbi & ipse repe-
tit, quæ à retractu excludit permutationem, sicut &
lex nostra, aliaque plures refert Gallorum consue-
tudines in eam rem, quare de hac re amplius nõ est
2 dubitandum. † Limita primo conclusionem nostrã
nisi in permutatione interuenerit preciũ aliquod
magis aut minus valens, quàm species, & constet
animum vendendi habuisse. Sed quia emptori tan-
tum non esset pecuniarum, quanti res erat, id quod
sibi ex pecunia decrat, supplebit in fundo vel alte-
ra specie, tunc siquidem venditionem potius esse
censebimus, quam permutationem. Et ex contra-
rio, si de animo faciendi permutationem consti-
terit, censebitur permutatio, vt tradidit Ioan. An-
dræ. Anto. Imol. Cardina. Floren. Panormi. Bar-
ba. & Guido Papæ in cap. ad quæstiones de rerum
permuta. Bar. & Bal. in l. si in emptione per illum
text. ff. de contrahenda emptio. Bar. in l. Aristo.
numero 2. ff. de donatio. Ripa in l.2. numero 36. ff. si
cert. peta. Exea de pact. numero 513. versicu. 1. Bar.
& Iaso. in fi. in l. 1. ff. de rerum permu. Bal. in tract.
loquens in tract. de iure protomixeos num. 8. & 10.
Pet. de Ancha. consi. 72. num. 3. & Panor. consi. 15. n.
1. lib. 1. Ioan. de Plat. in §. item precium post princi-
piũ, & ibi Ange. Areti. nu. 4. insti. de emp. & vendi.
Alex. loquens in retractu consi. 63. nu. . lib. 7. Ioan.
Verbe. in viatorio tit. de rerum permuta. col. 2. ver-
si. quæro, quid si ex vna. Barba. in rubric. extra de
rerum permutatio. & in rubri. de emptio. & vendit.
Socin. in l. pacta quæ contra num. 9. C. de pactis, Fir-
mia. de Gabellis, 3. par. 8. partis principa. quæst. 2.
vers. item an habeat, Iaso. consi. 45. in 1. dubio lib. 1.
3 Ludo. Gozad. cons. 90. n. 12. Tiraq. lib. 1. de retractu.
§. 30. glos. 1. n. 2. & 9. vbi plures addit concord. † Sic
& venditio facta modico precio dicitur donatio, si
animo donandi facta fuerit, si autem animo venden
di, venditio, quantumlibet precium sit modicum l. si
sponsus, §. circa, ff. de donatio. int. vir. & vxorem secũ
dum Cyn. Bal. & Socin. in l. 1. C. de pact. Panor. d. cõs.
15. n. 1. lib. 1. quòd latè discussit Tiraqu. in repet. l. si
vnquam, verbo, donatione largitus, n. 2. & multis se-
quent. C. de reuocand. donationi. Nam & aliàs sem-
per iudicatur actus ex intentione agentium, l. si quis
nec causam in princip. & ibi Bald. & cæteri, maximè
recentiores, & in l. rogasti, ff. si cert. petat. cum alijs à
Cœpola traditis cautela secundum priorem impres
sionem. 313. Sic & statutum censetur odiosum, aut
fauorabile ex principale intentione statuentium, se
cundum Bar. Bal. & Paul. Castr. in l. qui exceptionẽ
in prin. ff. de condictio. indebi. cum concordan. à Ti
raquel. traditis lib. 1. de retractu. §. 30. gl. 1. n. 5. & 6.
4 Alex. consi. 1. lib. 3. Ex superius traditis stat regu-
la, quòd si ex altera parte res, ex altera precium &
alia res datur; stãdum erit ei quod principaliter agi
intenditur, vt à contrahentium mente nomen & ef-
fectus conuentioni detur, vt traditur à Panor. & Do
ctoribus communiter in c. ad quæstiones de rer. per
mut. & ab alijs, quos retulit Tira. lib. 1. de retra. §. 30
glo. 1. n. 2. idem voluit d. D. Couarru. à Leiua, lib. 2.
resolu. c. 4. n. 9. Anto Gomez lib. 2. variarum resolu-
tio. de contractibus, c. 2. n. 10. Arius Pinelus in 2. par.
rub. C. de rescinden. vend. c. 2. n. 1. cum alijs supra n.
2. citatis. Constare autem dicetur, quod principali-
ter partes intendunt ex nomine ab eis expresso, vt
si permutationem dicunt, sit permutatio, si emptio
nem, emptio: vt Paul. Castren. aduertit in d. l. Aristo.
num. 4. in fin. ff. de dona. & num. sequen. Panor. in c.
ad quæstiones numer. 4. vbi & Barba. de rerum per-
muta. Tiraq. d. §. 30. glo. 1. num. 7. & 8. vbi tradit con
cord. Loriotus de pactis axiomate. 216. Moline. in
consuetu. Paris. §. 13. num. 52. Pinel. in dict. 2. parte
rubri. C. de rescinden. venditio. cap. 2. num. 2. † Ni
5 si talis nominatio repugnet naturæ conuentionis,
seu deducta in conuentionem nomini expresso, tunc
siquidem potius inspicitur natura & effectus actus,
quàm nomen à contrahentibus impositum, vt in l.
insulam, ff. de præscript. verb. l. si olei, & ibi nota-
tur, C. loca. l. si vno in principio, ff. eodem tit. l. vbi
ita donatur, ff. de donationib. cau. mort. cap. consti-
tutus de religio. domi. Oldral. consi. 139. Franc. Pur-
pura. in l. 2. col. antepenulti. ff. si cert. peta. & Ferron.
in consuetudinib. Burdega. titu. de feudis, §. 18. &
§. 29. de quo latius per Tiraquell. libr. 1. de retractu.
§. 32. num. 34. & §. 30. gloss. 1. numer. 11. & 12. Decius
in authentica ex testamento numer. 6. versicu. sed
certe, C. de collationib. Bocri. decision. 144. num. 2.
6 post medium. † Et tunc dicetur repugnare no-
minatio naturæ contractus, quoties pecuniæ exces-
sus sit magnus, qui excedat valorem rei ab eodem
datæ, quia tunc censebitur venditio, etiamsi con-
trahentes exprimant permutationem, maximè si ter

tio ius aliquod auferatur, ex eo quod non sit emptio vt in specie, de qua agimus, in qua si non esset emptio, auferetur cōsanguineo ius retractus, vt hic statuitur ita hoc limitat Pau. Cast. in l. Aristo. in fi. ff. de donatio. idem Paul. Alciat. & Purpura. in l. 2. numer. 56. & pluribus sequen. ff. si certa. peta. vbi resoluit hac in specie consanguineum retrahere posse num. 65. idem voluit Boeri. alios citans in decisio. 144. n. 2. Tiraq. d. §. 30. gloss. 1. num. 11. & sequen. d. D. Couarru. libro 2. resolu. cap. 4. num. 9. Anto. Gomez de cōtractib. cap. 2. nume. 10. Pinelus in rub. C. de rescinden. vendi. 2. par. cap. 2. numer. 3. qui asseuerat communem esse resolutionē, idem esse generaliter, quoties negocium tale sit, ex quo, si fit venditio, ius tertio quæratur, tunc enim cauendū esse ait, ne ei fraus fiat, censendo conuentionem illam iure permutationis, vt ex Purpurato & alijs tradit Boeri. d. decisio. 144. num. 2.

7 † Cæterum quando contrahentes non exprimunt nomē contractus, iudicatur ex eo, quòd pluris est, vt si res plus valet quam pecunia, quæ datur cum ea, censeatur permutatio, sin verò pecunia excedit, dicatur venditio, ita voluerūt Ioan. Andre. Ancha. Imol. Cardi. 2. quæstio. Panor. num. 4. Barba. & alij in dict. c. ad quæstiones de rerū permuta. per illum text. Iacob. de Rauena & Cyn. in l. cum te. C. de pract. int. empto. & vendito. Barto. in l. si in emptione in princip. ff. de contrah. empti. & in l. Aristo & ibi quoq; Ange. Imol. Rom. & Pau. Castren. ff. de donatio. Bald. in tracta. protomixeos nu. 10. Afflict. in eod. tracta. §. 3. num. 14. & 15. Alexand. in d. l. 2. in prin. ad finem, & ibi Iacob. à S. Geor. num. 7. & Iaso. num. 8. & Purpu. num. 56. & multis sequentibus vsq; in fi. ff. si cert. peta. Alcia. in l. 2. in princi. num. 18 ff. de verbor. obliga. d. D. Couarru. Anto. Gomez & Pinelus in locis num. præceden. citatis l. 1. tit. 6. par. 5. vbi Grego. Lupi. & id generale est, vt contractus in dubio sit iudicandus & denominandus secundum naturam eius, quod in eo præualet, vt docet Barto. in materia venditionis & locationis, in l. 1. §. 1. ff. loca. Alexand. consi. 119. num. 6. lib. 5. Alber. Brun. cōsi. 41. num. 11. cum concordantijs à Tiraq. traditis lib. 1. de retractu. §. 10. glo. 3. num. 10. Ex quibus ipse censet num. 9. retractui locum esse hac in specie authoritate Bald. & Marth. Afflict. in tracta. protomixeos locis supra citatis, & è nostris id asseuerant Cyfonta. in l. 70. Tauri (nam se refert ad Bald. in tracta. protomixeos) 5. col. versi. 38. dubitatur, idem voluit Anto. Gomez in eadem l. 70. Tauri num. 15. in fine, per tex. in dict. l. Aristo & ibi Bart. & Doctor. expresse notant. ff. de dona.

8 † In dubio autem quando contrahens non exprimunt nomen contractus, nec precium superat rem, sed vtrunque ab eadem parte datum, est eiusdem valoris, Bald. tenet esse venditionem, in preludijs feudo. numero 11. quem sequitur Alexan. ad Barto. in dict. l. si in emptione ff. de contrah. emptio. & in l. 2. nume. 8. ff. si cert. peta. Fabia. à Monte de emptio. & vendi. 2. quæstio. numero 23. sensit Iaso. in §. actionum numero 122. institu. de actio. Sed contrarium est receptius, imo quòd sit permutatio seu contractus innominatus, vt constat ex relatis à Tiraquel. lib. 1. de retract. §. 30. glo. 1. nume. 36. id enim voluit Barto. in l. 1. numero 7. ff. de rer. permuta. & ibi Fulgo. & Iaso. numero 11. idem Iaso. dicens communem in prælud. feudo. num. 25. Imol. & Roma. in d. l. Aristo. ff. de donatio. idē Iaso hanc attestatus communem in d. l. 2. num. 9. ff. si certum peta. & ibi Ripa col. vlti. Curti. numero 35. Exea de pact. num. 516. versi. 3. casus, Anto. Gomez de contractibus. cap. 2. num. 10. Hoc tamē fallit, si res quæ datur pro alia re & precio, esset venalis, tunc nimirum censeretur venditio, non permutatio vt dedicit Exea de pactis. n. 517. quod probatur ex l. 1. C. de rerum permu. quam optimè explicat Ari. Pinelus in 2. parte rub. C. de rescinden. vēdi. c. 1. num. 13. & 14. ex quo huic limitationi consensit Pinelus in d. 2. parte rub. c. 2. num. 6. referens idem voluisse Molineum in consue. Parisien. §. 23. q. 15. Alcia. autem in d. l. 2. num. 30. ff. si cer. peta. & in l. 2. num. 19. ff. de verbo. obligatio. hac in specie quando precium non superat rem, sed est æquale, ait duplicem censeri contractū, alterum emptionis, alterum innominatum, quē sequitur d. D. Couarru. dict. lib. 2. resolutio. c. 4. nu. 9. & Ari. Pinel. (respondens ad argumenta Lorioti de pactis axiomate. 215) in 2. par. rubri. C. de rescinden. vendi. c. 2. num. 8. & 9. quem omnino vide.

9 † Ex superius dictis colliges plures limitationes ad legē nostram, in quibus locus sit retractui in permutatione, quando scilicet, habetur pro emptione. Quinimo etiam in terminis permutationis erit locus retractui, si facta fuerit in fraudem retractus, vt communiter Doctor. concludunt, quotquot asseruerunt in permutatione ei locū non esse, quos refert Tiraq. lib. 1. de retract. §. 1. gloss. 14. num. 29. vt ipse attestatur num. 35. vbi sequitur Ioan. Igneum in repetitio. l. dudum colu. antepenul. versi. sed cum is qui prohibetur & multis sequen. C. de contrah. empti. vbi expresse asseuerat in permutatione locum esse retractui fraude intercedente, quę colligitur secundum eū si res permutata remanet apud eum, qui eam ex permutatione cesserat, id quod semper aliàs præsumitur, quoties post alienationem res manet apud alienantem, vt in l. sicut §. superuacuum ff. qui. mod. pig. vel hypo. soluit, vbi Barto. cum alijs concordan. à Tiraquel. congestis in tractatu de iure constituti. ... limita. num. 1. & 2. Quod autem tempus requiratur quod eam rem possideat alienans, vt fraus præsumatur & simulatio, discutit Bart. in l. post cōtractum ff. de dona. & d. §. superuacuū, concluditque relinqui iudicantis arbitrio, cui addit concordan. Tiraquel. lib. 1. de retractu. §. 1. gloss. 14. num. 36.

10 † Idē erit, si alienans tradiderit rem permutatam, & postea non longo interuallo eidē fuerit reddita, ex hoc siquidem præsumitur fraus & simulatio, tanquam id ab initio fuerit conuentum, vt nuncupatim voluit Mansueri. titul. de emptio. & vendi. col. 1. versi. item & dicitur cōtractus, Carol. etiam Molineus in consuetu. Parisien. titu. 16. 23. in 21. quæst. Tiraq. libr. 1. de retractu. §. 1. glo. 14. num. 37. & pluribus sequenti. vbi plura adfert similia maximè num. 54. & sequentibus, & in præfatione lib. 1. retractus versiculo vlti. & eodem §. 1. gloss. 7. num. 75. & sequenti. & dicam aliquid in glo. vlt. num. 7.

GLOSS. XI.

Consignatio pretij in retractu, remissiuè.

De

1 *De el precio que costó.* Circa ea quæ attinent ad glossam istã, dixi plurima supra eo gloss. 3. sed per hanc legem videtur, nullã consignationem præcij exigi quod tamen immutatum est per. l. 9. & 14. infra eo. vbi dicam.

GLOSS. XII.

1 *Iuramentum quod præstare tenetur retrahẽs rem patrimonialem.*

2 *Emptor à quo res empto retrahitur protestare poterit, si sibi cauere vult, vt si postea reperiatur non sibi sed alij retrahere, saluũ sit sibi ius.*

Protestatio cõducit in pluribus casibus, ibi.

3 *Protestatio non requiritur, si postea fraus detecta fuerit.*

4 *Probatio an admittatur contra iuramentũ à lege delatum, etiamsi lex dicat ei esse stãdum, & nu. sequen.*

5 *Probatio admittitur contra iuramentum à lege alicui delatum in pluribus casibus, maximè contra iurantẽ se carnaliter vxorem cognouisse, & contra ignorantiam iuramento probatam, & animi declarationem, & contra iuramentum nuncij, & cõtra iuramentum impedimenti, & super expensas contra contumacem, & contra decurionum arbitria, & contra librum rationis, & contra publicum instrumentum, & in his quæ cõsciẽtiæ alicuius cõmittũtur.*

Probatio quibus casibus non admittatur cõtra iuramentum delatum, remissiuè, ibi & nisi sit per euidentiam & aspectum.

6 *Retractus praxis hoc in regno.*

7 *Fructus pendentes an sint restituendi in retractu.*

Fructus pendentes pars rei sunt & tanquã fundi appendices veniunt cum fundo, qui retrahitur, & in dato in solutum, & in legato & fideicommisso, & in concesso ad feudum, & in amissione feudi, & in confiscatione fundi, & in sententia quæ fundum restitui iubet, & in renunciatione beneficij & alijs ibidem.

8 *Emptor in retractu debet seruari indemnis nec aliquid lucrari debet.*

Factum esse censetur, quod per aliquẽ stat, quominus fiat, in eius præiudicium, ibi.

9 *Fructus post litem contestatam in causa retractus debentur retrahenti.*

Actio ex retractu est in rem scripta & stricti iuris, ibidem.

Fructus in retractu si petantur vt interesse debentur à tempore moræ, hoc est, consignationis precij, ibi.

10 *Retractus per maritum vel socium factus an prosit vxori soluto matrimonio, vel socio, vt dimidiam partem rei retractæ habeant, vel an dimidium precij consequantur.*

Socius an habeat partem rei per socium retractæ vel præcij eius, ibi.

m *Bi jure que la quiere para si.* Nota quod consanguineus veniens ad retractum, tenetur iurare, sibi & nõ alij velle retrahere, nec ad alterius commodũ, nec fraude aliqua vti, idem apud Pictones consuetudine statutum esse refert Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 5. in princi. citatque tex. huic rei accommodatissimũ in l. peto. §. vlti. ff. de lega. 2. vbi si testator prohibuerit, ne res hæredi relicta alienetur, sed vt in familia maneat, si alienetur admittitur proximus quisq; ad reuocandum petendũmque rem ipsam alienatã, sed ita demum, si paratus sit cauere, se eam rem in familia relicturũ, aliàs ei denegatur condictio. Ecce ibi exigitur cautio loco iuramenti per legẽ nostram requisiti. Hanc tamen cautionem nostra in speciẽ nõ exigi, probat Tira. d. §. 5. in prin.

2 † Admonetque nu. 2. tutissimum esse, vt emptor protestetur saluũ sibi ius futurum eam rem condicendi, reuocandique, si ex post facto compertũ fuerit consanguineũ in fraudem hoc retractu vsum fuisse, vt postea alteri cederet, iuxta text. in l. si debitor §. 1. ff. quibus mod. pig. vel hypo. solui. & l. at si quis. §. pleriq; ff. de religio. & sumpti. fu. & l. si tamẽ §. cũ redhibitoria ff. de ædili. edict. ibi. & prædicere, vt si quid aliud postea apparuisset, de eo iterũ ageretur, glo. in l. eleganter in princi. in verbo finita in fin. & in verbo pro soluto, & ibi Bar. & Bal. qui id trahit ad similes contractus ff. de pignora. actio. similis glo. in l. si quis aliam ff. de solu. & in l. libera. C. de senten. Alex. consi. 79. num. 8. lib. 1.

3 † Verum idẽ Tiraq. d. §. 5. nu. 3. existimat, necessariã non esse protestationẽ, sed comperta fraude esse cõsanguineo subueniendum aduersus eius calliditatẽ, quia eã fraudem commentus est, vt in simili dicitur in l. 1. §. quæsitũ ff. de separatio dolus siquidẽ & fraus nemini prodesse debet. l. sed & si §. plane. ff. ad exciben. c. 2. de dolo & contu. cũ concorda. à Tira. congestis lib. 1. de retra. §. 1. gloss. 9. nu. 67. sicut nec alteri potest obesse. ca. si cõpromissarius §. 1. de electio. libro 6. quomodo probetur fraus dicam in glo. vlti.

4 † Admittitur autem probatio contra hoc iuramentum secundum Bal. in l. 3. C. de proba. Cassa. in consuetu. Burgũ. rub. 10. de retract. §. 12. in glo. in verbo ou par le serment des contrahans nu. 16. fol. 346. col. 2. Nam vbicunque à lege vel statuto defertur iuramentum, potest aduersarius contra illud probare, etiam si lex ipsa diceret stari debere iuramento, ex sententia glo. in l. 2. §. si absens, & ibi ei assentitur Paul. Castrẽ. ad finem Alex. nu. 7. Socin. nu. 10. & Iaso nu. 4. ff. si ex noxa. cau. aga. idem voluerunt Cyn. nu. 4. & Bald. nu. 4. & ibi Barba. in apostillis in l. 1. C. si aduer. liberta. Ioan. Andreas nu. 4. & 5. & domi. in. c. statutum. §. cum vero de rescrip. lib. 6. Tancretus in suo libr. quæstionum tit. de proba. 6. q. Iacob. de Aren. Ange. nu. 1. Imol. nu. 2. Pau. Cast. nu. 2. in fi. Ro

ma.& Alex.n.13.in l.qui bona,§.qui dãni in prin. per illũ tex.ff.de dãno infe.Iaco.Butr.Bal.& Sali. in l.1. C.de re iudi.Albe.in 2.parte statutorum,q.13.Bal.in l.si tutor petitus ad fi.C.de peric.tuto.Pe.de Ancha. in c.1.14.3.prin.versi.circa hæc quæro vlterius extra de consti.Go.los.Cald.Ioan.Zoch.Card. Alexãdri. & Panor.num.1.in cap.proposuisti,& ibi Fel.num.1. 2.& 3.& Deci.à n.2. vsq; ad 8.vbi quatuor modis hanc limitat conclusionem, extra de probatio. Roma.Alex.Curti. Senior & Iaso. in repe.num. 304.in l.admonendi ff.de iure iuran.Matth. Afflict.in constit.Sicil.incip.qui de aleatoribus,5.notab.Hyppol. Marsi.in repe.rub.C.de probatio.nu.127.& in l.1.§. si serui.colum.ff.de quæstio.Catelli.Cotta in memorab. in verbo damnũ datum, omnium latissimè Tiraq.hanc dicens veriorem receptioremque lib.1. de retra.§.4.glo.1.nu.1.& 3.& deinceps, quem omnino vide.d.D.Couarru. lib 2.resolu.c.13.numer.4. alios citans.
5 † Sic & alias probatio admittitur contra iuramentum alicui delatum,in pluribus casibus, quos congregat Tiraq.d.§.4.gloss.1.maximè contra iurantẽ se carnaliter vxorem cognouisse numero 3. & contra ignorantiam iuramento partis probatam nu.4.& contra animum iuramento explicatũ & probatum nume.5.& contra iuramentum nuncij vel officialis,cui alias creditur nu.6.& contra iuramentũ impedimenti,vel expensarum contra contumacem nu.7.& contra decurionum arbitria nume.8.& contra librum rationum & officialium, cui ex mandato testatoris vel statuti sit credendum nu. 9. & contra publicum instrumentum, nu.10.& in his quæ cõsciẽtiæ alicuius committũtur n.11.numeris etiam sequẽtibus limitat regulam hanc. 8. modis, quorum aliquo reprobat,& demũ eos sublimitat nu.36.nisi probatio sit per rei euidentiam & aspectum,vt ibi per eum.
6 † Praxis autem hoc in regno huius retractus hæc est,consanguineus venditoris intra nouem dies à die venditionis computandos compareat coram iudice dicens se esse consanguineum intra quartum gradũ venditoris,qui Sempronio vendidit fundum sub his limitibus,qui patrimonialis erat,pro precio mille aureorũ,quos coram iudice & eius notario cõsignat protestaturque si quod maius precium pro eo vere datum vel promissum fuisse apparuerit,se cõsignaturũ,omnesque expensas ab emptore factas refusurũ,stati n q ad eius notitiam deuenerit, petitque vt sibi fundum restituat emptor cum fructibus perceptis & percipiendis, preciũ quod dedit accipiens iuratque per Deũ eiusque sancta euangelia in forma sibi soli & non alij, nec in alterius cõmodum retrahere nullamq; in eo retractu fraudem interuenire.Confestim iudex debet preciũ deponere apud aliquem facultatibus idoneũ & conueniendi facilẽ, qui numeratis & receptis aureis corã notario & testibus publicũ depositi realis faciat instrumentum, deinde Sẽpronio emptori id notũ faciat, qui reo negãte,& exceptionibus in termino iuris oppositis causa q iã conclusa assignat partibus terminũ ad probãdũ,& de causa(prout moris est)cognoscet, eamquè decidet:quod si ex parte actoris probatum fuerit, q in libello asseruit,fundũ ei restitui iubebit cum fructibus,potest enim diu lis agitari,vt sæpe assolet, maximè quando appellatur & adregiam cancellariam deuoluitur debet autẽ ipsemet comparere ad iurandũ,vel eius procurator cum speciali mandato ad id iuramẽtum præstandum,non alias vt dicam latius in l.sequen.
7 † Quatenus autẽ numero preced.diximus fructus esse restituendos consanguineo retrahente sic accipi opportet, vt fructus pendentes quos emptor percepit procul dubio restituantur, quippequi pars rei sint iuxta l.fructus pẽdentes. ff.de reiuendi. d.D.Couarru.li.1.resolu.c.15. in princip. vbi optimè explicat quomodo hoc intelligatur . Idque non solum procedit in reiuẽdicatione, sed & in actione personali l.vltim.§.fructus,ff.quæ in fraud.credi.Bar. in l.filius fami.§.confundũ in fi.& ibi Bal.Ange.Rapha.Imol.Paul.Cas.& Alexand.de verb. obliga.Bal. & plenius Salic.in l.fructus.C.de actio.empt Angel. consi.321.col.1. Franc. de Aret. in recentiores in l. cum filio fam.ff. de lega.1. Tiraq.lib.1.de retra.§.1. glo.7.numero 37.& sequentibus. Qui licet resoluat locum non esse retractui in fructibus pendentibus (contra opinionem Matthæi de Affli. in tracta. protomixeos in princip.legis nu.4. & Cassa.in consue. Burgun.tit.de retraictz.§.1.in verb.hereditayge,col. 2.versi.sed iuxta hoc quæro, Arnal.Ferroni.in cõsue. Burdegalen.titu.de retraictz.§.15. & cap.25.eiusdẽ tituli in fi.) concedit tamen n.42.& 53.ei locum esse cùm fructus considerantur tãquam accessorij ac veluti appendices ipsius fundi, vt scilicet vendito fundo,fructus pendentes comprehendantur in venditione,cum illi hæreant.l.Iulianus §.si fructibus.ff.de actio.empti.d.l.vl.§.fructus,ff.quæ in frau.credito.& in fundo dato in solutum,& in legato & fideicomisso & in concesso ad feudum,& in amisione feudi, & in publicatione fundi,& in sententia, quæ fundum restitui iubet,& in renunciatione beneficij, & in alijs veniũt fructus pẽdẽtes,veluti appẽdices ipsius fundi sicum fundo considerantur, vt probat Tiraquell. d. glossa 7.num.42. & 43.
8 † Et quod fructus pẽdentes tempore venditionis sint restituendi consanguineo retrahenti tenet Anton.Gomez in l.70. Tauri num. 29. & idem subobscurè voluit Ioan. Fab. in §.actionum num.6. insti.de actio.quorum sententia, iudicio meo,vera est quicquid.d.D.Couarr.cõtendat li. 1.resol.cap.15.numer. 8.dicens fructus emptori esse pro rata restituendos: debet enim fieri consanguineo retrahenti plena restitutio rei venditæ subrogatur quippe loco emptoris, ita vt emptor nullo afficiatur incommodo,nullum que ex ea reportet commouendum,quare inquit Anton.Gomez, retrahens soluet emptori iustum & honestum interesse ,quod illo medio tempore posset ex pecunia vel precio honestè lucrari,argumen.text.in l.curabit, C.de actio.emp. Sed tu tamen aduerte, quoniam lucrum hoc non debet considerari, nec profundi emptori, nisi à die solutionis precij ab ipso emptore factæ vsque in diem consignationis factæ per consanguineum intra nouem dies ab hac lege præfixos. Nam deinceps nullum est interesse soluendum, cum non steterit percõsanguineũ quominus emptori preciũ rederetur sed per ipsum emptorẽ qui consignatũ noluit accipere, nisi forte ignoraret emptor, retrahentem esse consanguineum venditoris vel rem esse patrimonalem quia tunc interesse solueretur vsque ad testium publicationẽ,quo in tempore certificari po

tuit

tuit de cõsanguinitate retrahentis & de alijs ad rẽ-ctũ requisitis. At quoties per aliquẽ stat quominus quid fiat, id pro facto habetur in eius præiudiciũ, l. ideo, §. præsente & l. si dictum fuerit, §. si præsente, ff. de euictio. l. in executione, §. vlti. vbi per Docto. notatur, ff. de verb. oblig. cũ concordan. à Tiraqu. citatis li. 1. de retractu, §. 15. glo. 2. n. 7.

9 † In fructibus autem seu redditibus post vẽditionem habitis aliud statuitur, hi enim non veniunt nisi à tempore litis contestatæ quando quidem actio ex retractu competens est personalis in rẽ scripta, vt probaui supra hac eadẽ l. gl. 8. n. 11. & Tiraq. latè li. 1. de retract. §. 35. gl. 1. in qua fructus veniunt à litis contestatione, & non antea, argu. tex. in l. in hanc, ff. de tritico, & l. pen. ff. quæ in fra. credi. & notatur plenè in l. vinum, & l. cũ fundus, ff. si cer. pet. atque ideo hac in specie fructus deberi consanguineo retrahenti à tẽpore litis contestationis tenuit expresse Mõtal. in l. 13. gl. magna col. 9. in fi. vers. item quæro an proximiori retrahenti, ti. 10. li. 3 fori, Gomez Arias in l. 70. Taur. n. 28. Alberi. 1. p. statuto. q. 97. Guid. Pap. decis. 257. per l. videamus, §. action. ff. de vsur. Ioan. Fab. in §. actionũ n. 6. insti. de actioni. Boeri. in cõsuetu. Vituricen. §. 4. col. 2. ti. de retraictz Ioann. Igne. in l. dudũ n. 50. & sequen. C. de cont. emtio. Tiraq. lib. 1. de retract. §. 15. gl. 1. & 2. d. D. Couarru. lib. 1. resolutio. c. 15. num. 8. qui hoc procedere asserit quoties fructus petuntur vt fructus, nam si petantur, vt interesse, à tempore moræ debentur, secundum eundem Fab. & Boeri. Mora autem cõtrahitur à die oblationis & cõsignationis præcij, vn in l. 2. C. de pact. int. empt. & vendi. & l. acceptam, C. de vsur. l. obsignatione, C. de solutio. l. si mora. ff. solu. matri. l. magnam, C. de contra. & cõm. stipula. quod expressim adnotauit hac in specie, Ioan. Igne. in d. l. dudum num. 49. Quod tamen tu intellige iuxta praxim regni nostri supra n. 6. traditam, vt ab eo die mora contrahatur, quo obsignatio emptori intimata fuerit, nã antea ignorantia excusabit eum à mora. Sed quid si reus subterfugit, ne lis contestetur? dic quòd pro cõtestata habebitur, l. si eum, §. qui iniuriarum, & ibi notant Docto. omnes, ff. si quis cautio. Tiraq. li. 1. de retractu, §. 15. gl. 2. num. 5. & sequen. vbi plura cõgerit.

10 † Dicit lex nostra, retrahentem iurare teneri rem sibi ipsi & nõ alij velle retrahere: sed dubitabit aliquis maritus constante matrimonio tãquam proximior consanguineus, vel socius retraxit rem venditã pro eodem precio, quo vendita fuit, an vxor soluto matrimonio poterit eius rei consequi medietatem tãquã acquisitæ matrimonio constante, iuxta dispositionẽ legum regni huius, vel an tãtum habeat vxor medietatẽ precij? Et videtur quod habere debeat medietatem eiusdem rei per tex. in l. 1. & 2. tit. 9. de bonis cõstãte matrimonio quæsitis supra hoc eodẽ li. quæ generaliter loquuntur in omnibus bonis constante matrimonio quæsitis, vt inter coniuges communicentur & soluto matrimonio diuidantur, quare hunc casum comprehendere videtur, hanc quæstionem tetigit Ioan. Lupi, & in decissam reliquit in repe. rub. de dona. inter vir. & vxor. §. 62. nu. 13. ad fin. & Ant. Gomez in l. 70. Tau. n. 28. vbi & Gomez Arias n. 48. eãquẽ resoluit Anto. Gomez, dicens: vxori non competere partem rei venditæ, sed eius precij dumtaxat quibusdam rationibus, quas ipse videre poteris. Mihi autem eius applaudet sententia, ex ratione & verbis legis nostræ, ibi: *E jure que la quiere para si*, si ergo vxor haberet partem, falsum esset iuramentum, & maritus incideret in periurium, cum iuxta veriorem & receptiorem sententiam ipso iure absque aliqua apprehensione quæritur dominium & possessio rerum constante matrimonio acquisitarum ipsi vxori, vt probat Greg. Lup. in l. 55. in glos. magna, 2. col. ver. & facit hoc ad aliam quęstionem, ti. 5. de emptio. & vendi. p. 5. & in l. 47. ti. 28. de acq. rer. dom. p. 3. Ant. Gom. in l. 53. Tau. nu. 76. dixi latissimè in l. 2. gl. 3. n. 11. 12. & 13. ti. 9. de bonis const. matr. quæsi. supra hoc eodem libro.

GLOSS. XIII.

1 *Retractus nullam admittit fraudem ex parte retrahentis.*

2 *Fraus retrahentis probatur, si statim post retractum ipsimet venditori, vel alij extraneo rem cesserit, vel ex qualitate personæ, si sit pauper.*

3 *Fraus, dolus, & simulatio ex quibus probetur, remissiue.*

4 *Fraus fieri non debet retractui ex parte contrahentium.*

5 *Fraus in retractu ex parte emptoris & venditoris probatur ex tractatu præcedenti, si volens vẽdere permutauit, vel donauit.*

6 *Fraus & simulatio detegitur ex tractatu præcedenti, magis quam ex subsequẽtibus.*
Clausula præcedẽs est maioris efficaciæ ad declarationẽ sequentiũ, quã sequens, ibi.

7 *Fraus & simulatio præsumitur si res alienata remanet apud alienantem, sed hoc intellige quoad tertium.*
Possessio tradita & statim recuperata præsumitur fraudulenta, ibid.
Fraus, & simulatio præsumitur, si res redit ad alienãtem breui tempore arbitrio iudicis, ibi.

8 *Fraus præsumitur in præiudiciũ retractus si res primum conducta à Titio eidem vendita fuerit, maxime si cõductio fuit ad 4. vel 6. annos & vili precio.*

9 *Fraus præsumitur in præiudicium retractus, si breui quodam tempore facta fuit locatio emptori ante emptionem.*
Fraus & dolus præsumitur ex breuitate temporis, ibi.

10 *Fraus & dolus non præsumitur, vbi actum faciendo sibimet quis prospiceret.*
Fraudare non vid. tur qui sibi prospicit. ibi.

11 *Fraudem statuto non facit, qui contra eius prohibitionem emit triticum, credens se mãsurum in ciuitate per annum, & deinde ex causa mutat domicilium.*

Retractus

Digitized by Google

Retractus mercium pro eodem precio quo emptæ fuerunt á propola iuxta statutum huius regni Peru venit hodie in abusum, & quomodo, ibi.

Propositum præsumitur ex eo quod postea fit, ibi. in fine.

12 *Retractus si fraudetur ob immodicum & immoderatum precium, quo res fingitur fuisse vendita, debet precium moderari, & iuxta illud aiudicari consanguineo.*

13 *Retrahere an possit consanguineus qui venditioni consensit? & quid si ratione officij.*

14 *Retrahere an possit consanguineus, qui fuit præsens venditioni.*

n *E que no lo haze por otro engaño.* Nota ex lege ista, quod in retractu nulla debet interuenire fraus. Dupliciter autem potest fraus considerari, primò ex parte venditoris, vel emptoris, secundo ex parte retrahentis. de hac vltima fraude loquitur lex ista: debet enim sibi & nō alij nec ad alterius commodum retractum facere: quid si venditor ipse, venditionis quam fecerat pœnitens, rogauerit consanguineum suum, vt sibi ipsi rem retraheret nomine proprio? vel quiuis alius? hac certè in specie constito de fraude, retractui locus non erit, sed si ante retractum nō constiterit, sed postea compertum fuerit, emptor poterit rem vendicare, vt ex hac lege iunctis his, quæ in glo. præcedenti diximus num. 4. expendere licebit.

2 † Fraus autem probabitur, si statim post retractum rem venditori, vel alij extraneo cesserit arg. l. si ventri. §. vlti. ff. de priuileg. credi. ca. officij de electio. & quod voluit Bar. in l. post contractum nu. 8. & 5. præsumptione fraudis, ff. de donatio. Feli. in c. consultationibus num. 1. de offi. delega. Ancharra. consi. 251. Tiraq. lib. 1. de retra. §. 5. glo. vnica nu. 4. & latius §. 2. glo. 7. num. 77. probatur etiam ex qualitate personæ, ex qua potest esse suspecta venditio, veluti si humilis & deploratæ vitæ & pauperrimus, ita vt alterius pecunia esse credatur, atque ideo venditorem ipsum, vel quemlibet extraneum sit verisimile supposuisse, vt constat ex traditis ab Alciato in l. si maior nu. 15. C. de transf. vbi alias fraudis coniecturas enarrat, eum refert & sequitur Cassane. in consuetu. Burgun. rub. 10. de retractz, §. 12. in verb. se la fraude est trouuee, num. 3. versi. 10. ex quo non crederem sustineri posse quod Tira. docuit lib. 1. de retractu, §. 1. glos. 9. num. 58. & seq. quod ipse retuli supra hac eadem lege glos. 1. num. 76.

3 † Ex alijs etiā coniecturis probari poterit fraus, quarum viginti & tres ennumerat Luc. de Pœna in l. quemadmodum, C. de agrico. & censi. lib. 11. decem & sex fraudis prę sumptiones enumerat Alciat. in l. si maior, C. de trāsactio. & Cassane. qui alios addit in consuetudi. Burgund. rubri. 10. §. 12. in verbo, se la fraude est trouuee num. 3. versi. 10. Bartol. Paul. Socin. & Doctor. in l. post contractum, ff. de donatio. plenisimé Cœpola in tractatu de simulatio. contractum Matthæ. Affli. in tracta. protomiseos, §. 4. num. 10. & sequentibus, Tiraquel. aliquid libr. 1. de retractu. §. 1. glos. 7. num. 75. & sequen. & in præfatione numer. 77. vsque in

4 finem. † Fraus etiam contingere potest in retractu ex parte venditoris, vel emptoris ad effectum eum impediendi, quę non oberit consanguineis, quo minus ad illum admittantur, vt concludit Matthæ. Afflict. in dict. §. 4. & Cysonta. in l. 70. Tauri. colu. 7. in fin. & 8. versic. 48. dubitatur, & duabus quæstioni. sequentibus, & ibi Gomez Arias numer. 26. Tiraqu. in locis proximè citatis numero præcedenti. Quinimo peccat mortaliter, qui huiusmodi fraudes machinatur, vt asseuerat Ioan. Faber. in §. si enim institu. de adoptio. Cisontan. in dict. l. 70. Tauri, colum. 8. versicu. 49. dubitatur, Tiraquell. in præfatio. libro, de retractu, num. 73. & 74. authoritate Cornei consi. 29. in fin. & Baldi post Innocen. in rubri. extra de consuetud. in fine.

5 † Quibus autem modis fraus hæc deprehendatur, vel probetur? Respondeo, quoties verè venditionem facere volentes, simulant donationem, vel permutationem facere, vel alium contractum, in quo locus non sit retractui, quod perpendi poterit, vel ex tractatu præcedenti, vel ex sequentibus. Veluti si fundum, quem cum alio fundo permutauit, priùs venalem habuerat & exposuerat: illud præcedens propositum eius, qui vendere volebat & emptores quærebat, præsefert contractum venditionis esse, quod permutationis commentum fuit, vt nuncupatim voluit Tiraq. lib. 1. de retractu, §. 1. glos. 14. num. 22. & sequentib. vt refert constare ex his, quæ tradiderunt Hostien. Ioan. Andræ. Collectan. Anto. Panormita. Barba. & Anto. Burgen. in capi. ad nostram de emptione & venditio. dicentes quòd si probetur, debitorem prius quæsiuisse pecuniam super tali fundo, & deinde fundum illum vendidisse eodem precio, quod quærebat, præsumitur contractus ità factus in fraudem vsurarum, potiusque esse pignoris contractum, quàm venditionis, sequitur Paul. Castren. consil. 109. col. 1. libr. 2. Laurent. Rodulph. in tractatu de vsuris quæstio. 60. in principio, & late Caicane. consil. 25. vbi adfert concordan. & consil. sequen. Stepha. Bertrandus consi. 236. nume. 7. libr. 2. Barto. Bald. Pau. & alij in l. pacta nouissima, C. de pact. Deci. consil. 167.

6 † Sic & aliàs contractus simulatio & fraus declaratur detegiturque ex tractatu præcedenti, & id quidem magis quàm ex sequenti, vt voluerunt Iacob. Butricarius, Barto. Bald & recentiores in dict. l. pacta nouissima, C. de pact. Paul. Castren. in l. cum seruus num. 4. ff. de conditioni. & demonstrationi. Alexand. consi. 29. num. 19. lib. 7. Barba. consil. 25. libr. 1. Iaso. in l. si ita sit scriptum nume. 13. ff. delega. 1. & in consi. 217. in fine, libr. 2. & consil. 12. libr. 3. & Catellian. Cot. in memorabi. in verbo contractus simulatus, Tiraqu. dict. lib. 1. de retractu, §. 1. gloss. 14. num. 24. eo quòd clausula præcedens est maioris efficaciæ ad declarationem sequentium, quàm ex contrario, secundum gloss. & Barto. in l. quisquis, ff. delegat. 3. cum concordantijs ibi citatis, sic & actus sequens videtur factus in executionem præcedentis tractatus, l. 3. §. vnde quæri poterit, ff. de manumissio. l. qui in aliena. §. si is qui putabat, ff. de acquirenda hereditate, & ibi notatur per Doctor. & per Alciatum latius in regula 2. præsumptio. cap. 24. quod procedere asserit in delictis numer. 4. vt Bar. adnotauit in l. non solum, §. si mandato, ff. de iu. iur. Curti. in l. pacta nouissima,

3. col.

3.col.C.de pact. Hippoly. Marsil. addent concord. in repe.l.vnica, C.de raptu virgin.num.246.& quando ex tractatu præcedenti fraus præsumatur est videndus Bal.in l.multum interest.C.si quis alte. vel sibi,& latius in cons.212.dubio.lib.4. Cassa.cons.25. per totum, Cæpola de simulatio. contra. numer.15. præsumpt.1.cum concordan. Tiraq.d.glo.14. num. 27.

7 † Secundo perpenditur fraus, si res permutata cum alia patrimoniali manet apud dominum, quia tunc in fraudem retractus fieri præsumitur, vt in specie respondit Igne.in rep. l.dudum col. antepenul. vers.sed an is qui prohibetur & multis sequen. & Tiraq lib.1.de retractu,§.1.glo.14.num.35.& seq. Nam & illud generale est, vt cum post alienationem res manet apud alienantem, præsumatur fraus & simulatio aduersus tertium.l.sicut,§.superuacuum, & ibi Bar.ff.qui mod.pig.vel hypote. soluu. idem Bar. in l. post contractum num.4.ff.de dona. Bal.in l.illud, vbi limitat.C.de sacrosf.Eccle. Tiraq.citans concord.in lib.de constituto.9.limita.num.1.& 2. Cæpo. de simula.contra.n.76.præsum.24. idem voluit Tiraqu. in præfatio.retractus lignagier in fine, vbi idem esse asseuerat si possessio post contractum tradita fuerit, sed postea non longo interuallo reddita permutanti, vel ipse eam alias recuperauit, præsumitur enim fraus & simulatio, quódque ab initio id fuerit conuentum, iuxta tex. in l.3.§. vnde quæritur, ff. de manu.cum alijs nu.præceden.citatis, & núcupatim hoc voluit Carol. Moli.in consue. Parisien.tit.1.§.20. in 22.quæst.& ante eum Masueri. in titulo de emp. & venditio.col.1.§.item & dicitur contractus Soci. consi.127.n.7.ad fin.& 8.lib.3. Tiraq.lib.1.de retractu.§.1.glo.14.n.37. tempus autem quo alienans debet possidere rem alienatam, vt fraus præsumatur, & simulatio relinquitur arbitrio iudicis, ex sententia Bar.in locis superius citatis, Bal.cons.74.libr.1.quibus addit concordantes, Tiraq.d.glo.14 nu.35. diximus supra eadem lege gl.11.n.9.& 10.

8 † Præsumitur & 3.fraus & simulatio, si res primum locata Titio ad quatuor, vel sex annos vili precio eidẽ postea vendita fuerit, quoniam tunc locatio facta esse censetur in fraudem retractus, vt ab eo arceatur consanguineus videns cogi posse stare locationi iuxta ea, quæ tradit Tiraq.li.1.de retractu,§.1.glo.7.num.72. & 74. licet enim huiusmodi conductio ab emptore facta ante emptionem per emptionem regulariter reuocetur, cum conductio rei suæ non valeat, l.neq; pignus, ff.de regu.iur.l.qui rem, C. loca. cum similibus, quia tamen emptio est reuocabilis valet conductio, & retrahens tenetur ei stare argu. eorum, quæ de vsufructu confusso & consolidato dixerat idẽ Tiraq.n.62.eiusdem glos.7.& quæ nos late diximus supra hac eadem l.glo.1.n.39.40.& 43. & sequen. Sed hoc intelligitur, nisi conductio facta fuerit in fraudẽ retractus, tunc enim non cenebitur retrahens stare locationi, fraus autem colligitur ex his, quæ diximus ex Tiraq.d.glos.7.nu.74.& 75.

9 † Præsumitur & 4. fraus & simulatio, si breui quodam spatio facta fuit locatio ante venditionem, quia tunc videtur fuisse cogitatum de venditione facienda, ex quo præsumitur, locationem in frauden retractus factam, argument.l.si ventri,§.fina.ff.de priuil.credi.& ibi Barto. Angel.& Ripa, num.40.& sequentibus, l.dubium, C. de repudi.l.Iulianus,§.sed si filius,ff. ad Macedonia. cap. officij, & ibi gloss.1.& Panormita.3.notab.de electio.cap.1.de renuncia.libr.6.& ibi expendit Philip.Fran.4.notab.fraus siquidem, dolus, & simul & præsumitur ex breuitate temporis, gloss in capit de finimus.18.quæstio.2. Iacob. de Aren. Cyn. Bal. & Ang. in l.si quis posthac. C. de bon.præscripto. Alberic. & Barto. in l. post contractum, ff. de donationibus, Barto. & Corne. in l.2. C. de repudi.hæredi. Paul.consil.388.in fin.libr.1.Alexand. & Socin. in l.1.in fine prin. ff. si ex noxa cau. aga. Fran.Cremen. singulari 6.Iaso.consil.139.col.2.versicu. nec obstat libr.4.Stephanus Bertrandus consi.236.num.21. in fine libr.1.Deci.in l.certi conditio.§.si numos, numer.13.& 14.& in l.principalibus num.7. post princi.ff.si certum peta.Ioan.Lupi in repe. rubri.de donationi.inter virum & vxorem,§.28.numer.13.& 14. Tiraquel.libr.1.de retractu,§.1.gloss.7.numer.77.& sequentib.

10 † Hoc tamen intellige procedere, si quis eo animo, & consilio principaliter faceret, vt legem nostram circumueniret, secus si id non principaliter & directè ageret, vt retractum fraudaret, sed vt sibi ipsi prospiceret, ne forte aliud damnum in debite pateretur, vt in specie à Tiraquel. tradita in præfatio.retractus lignagier nume.72. & 77.ex Corneo consi.29.libr.2.& Gerardo à Petra sancta singu.20.argument.l.1.§.denique, ff.de aqua plub. arcen. & l.Proculus, ff.de dam. infect. Nam licet in consequentiam consanguineus ob eam rem à retractu arceatur, id tamen illicitum non censetur, nec propterea dicetur factum in fraudem legis, vel statuti, vt in simili casu statuitur in l.non omne.ff.de statulibe. estque optimus text.in l.si pupillus post prin. ff. de acquirend.hæredita.cuius verba sunt. Neque enim videtur voluisse fraudare edictum, qui sibi prospicit ne oneribus,&c. Hinc Stepha.Federici in tracta. de legum interpre.part.1.cartha. 5. versi.limita. tradidit, quòd vbi actus non destinatur directè ad finem fraudandi legem, sed ad alium, quamuis incidenter ad eum finem perueniatur, non censetur esse prohibitus nec in fraudem factus.

11 † Cuius doctrinam iuuat decisio Guill. de Cun. & Bar. in l. cætera,§. sed si separauit per illum text. ff.de legatis 1. dicentium, quòd si statuto prohibitum est ne quis emat frumentum vltra vsum proprium, & aliquis se mansurum in vrbe annum integrum credens emit frumentum necessarium ad annum illum, ac deinde mutato proposito ante annum recedat, non incidit in pœnam statuti, quia non eo animo emit, vt statutum fraudaret, quibus accedunt Alberi. & Bal. post eundem Guiller.de Cun.in l.1.§.vnde quærit Offilius per illum tex.ff.de exercito. ipse idem Alberi. in 1. part. statutorum, quæstio.79.& iterum in 2. part. quæstio.206.& Paul.Castr.in l.2.in prin.per glo.ibi. ff si cert.peta.& Alex.consil.1.numer.9. lib.3. & Firmia.in tracta.Gabelkæ.par.8.partis princi. col.1. & Ludoui.Goza.consil.7.numer.12.& Tiraquell.lib. 1. de retractu in præfatione num.72. & sequentib. Marsi.sing.46. quod facit ad statuta omnium ciuitatum huius regni Peru (nescio an sint mandato Principis confirmata) quibus rigurosè cauetur, vt propolæ, seu vt vulgus appellat reuenditores quarumcúque mercium corã decurionibus ad id deputatis

tatis manifestare teneantur merces ab eis emptas, & precium earum, vt liberum sit cuicumque eiusdē ciuitatis habitatori, eas vsque ad tertiam earum partem redimere eodem oblato precio, quo ipse propola emerat, quas ad vsum cuiusque proprium viderint decuriones esse necessarias, de quorum iustitia, vel iniustitia agitur infra hoc lib. tit. 14. de propolis, l. 1. quæ statuta seu ordinationes magno abusu defraudantur, non enim necessariæ tantum redimuntur à potentioribus, imo (& quod dolendum est) ab ipsis magistratibus & decurionibus, verum etiam ad quæstum faciendum ex earundem mercium venditione per leges regias duplici ex capite prohibita. Prout & aliàs in l. septem diebus, C. de erogatio. milita. anno. lib. 12. prohibetur tribunis prætorianis, ne species annonarias, quę deferuntur ad castra sibi ipsis emant viliori precio, vt inde quæstum faciant, quem flellaturam vocat tex. illé, præcipitque, vt pro eo vendantur precio, quod pro eis in foro rerum venalium solueretur, vt ibi rectè exponit Luc. de Pena in princi. conducit plurimum ad decisionē in prin. traditam Guiller. & Bar. tex. in l. inter stipulantem, §. sacram, versi. & nauis, ff. de verbo. obliga. & l. qui res, §. aream, ff. de solutio. & l. sed Iulianus, §. proinde, ff. ad sen. consul. Sillani. cum alijs similibus ab Alex. adductis, in d. l. cætera, §. sed si separauit, ff. de lega. 1. Iaso. in l. si quis nec causam, nu. 4. & sequen. ff. si cert. peta. Deci. in l. filius fami. n. 4. eo. ti. Afflict. deci. Neapoli. 72. col. vlti. Marsil. qui id dicit singulare & valde notandum in d. singulari. 86. Quòd sanè intelligit Bar. in d. §. sed si separauit, modo constet de primo illo proposito, aliàs præsumeretur illud fuisse primo propositum, quod postea fieret, vt & Tiraqu. asserit libr. 1. de retra. in præfatio, n. 77. constabit autem ex quibusdam argumentis, ex quibus dixi constare fraudem & simulationem, maximè ex tractatu præcedente, vt dixi supra hac eadem glo. n. 5. & 6. vel si necessitas recedendi ab vrbe antequam laberetur annus, denuo ex noua causa superuenerit, vel aliàs
12 iuxta iudicantis arbitrium. † In dubium reuocari solet, quid si res patrimonialis magno admodum & immoderato precio fraudulenter distrahatur ad effectum arcendi consanguineos à retractu, quod constare poterit ex coniecturis iudicum arbitrio, vt in l. apud Celsum in princip. cum glos. ff. de doli excep. cum similibus, vtrum hac in specie moderandum sit precium? quod fatetur Matth. Affli. in tract. protomixeos, §. 2. numer. 17. cui accedit Cifontan. in l. 70. Taur. col. 8. versi. 50. dubitatur, quod item colligitur ex his, quæ Tiraqu. tradit lib. 1. de retractu. §. 1. glos.
13 vlt. in verb. sans fraude. † Vltimo quæri posset, an cōsanguineus venditioni consentiens, possit rem suo consensu venditam retrahere? tractat quæstionem hanc latè Tiraquel. lib. 1. de retra. §. 1. glo. 9. nu. 131. & sequentib. qui n. 133. resoluit non admitti, prætterquam si consensit ratione officij, vel ex statuto requirente consensum consanguineorum in alienatione mulierum, vel si vt testis, vel notarius intersit, vel vt iudex tutor, vel curator, vt ipse Tiraqu. probat num.
14 139. & tribus sequentibus. † Quid autem si consanguineus præsens fuit venditioni? hoc dubium discutit Tiraquel. dict. §. 1. glos. 7. num. 146. & pluribus sequentibus, & iterum n. 153. & 154. & concludit pluribus rationibus, non ex hoc impediri retractū, cui assentitur Ant. Gom. eo tacito, in d. l. 70. Taur. n. 26.

LEY VIII.

Declaracion de la ley del fuero supra proxima.

¶ Don Enrique IIII. en Nieua, año 1473. titulo. 23. y 24.

¶ Como quier que la ley antes desta, del fuero, dize, que si alguna heredad se vendiere, que qualquiera persona de aquel patrimonio o abolengo, cuya fuere la heredad, la pueda sacar tāto por tanto dentro de nueue dias. Y como quiera que entre los sabios antiguos sobre la disposicion de aquella ley, ouo diuersidades, y seyendo aquellas, fueron statuidas diuersas leyes: pero el Rey don Alonso decimo de gloriosa memoria nuestro progenitor, ordenò la dicha ley del fuero, la qual comunmente assi a la llana es vsada e guardada en toda la mayor parte de nuestros Reynos. Pero sobre algunas causas y pleitos dependientes de la disposiciō desta ley, ha auido y ay continuamente grandes pleitos, dudas y debates, ansi ante los del nuestro Consejo, y Oydores de la nuestra Audiencia, como ante otros muchos juezes ordinarios, y especialmente sobre lo que se sigue. Vn hombre compra vna heredad de otro, este comprador disponese a pagar esta heredad, por ventura malbaratando, o vendiendo otros bienes suyos, y despues haze en esta heredad edificios, y labores, y mejoramiētos, como en cosa suya: e acaesce que vn hijo, o hermano, o otro pariente propinquo de aquel vendedor, e por ventura incitado por el, y con sus propios dineros del vendedor, o por su induzimiento, a cabo de cinco, o diez, o de quinze años que es hecha la venta, y vee la heredad mejorada, dize al comprador, q̄ aquella heredad

(e

es de su patrimonio, o abolengo. Y que la quiere tanto por tanto, y que requiere cō el precio, [e] e si no le quiere recebir, ponele en deposito, [f] y demandale la heredad, diziendo que este que la pide, que al tiempo de la venta era menor de edad, assi que no le corrio prescripcion, [g] ni le empescio transcurso de tiempo, o que fue absente, o impedido [h] de pedirla hasta entonces, o por otro legitimo impedimento, [i] y ayudese del remedio de la restitucion, o de otros por donde siente que puede sacar su demanda, y con esto saca la heredad, que por ventura vale la mitad mas, o los dos tercios, que quando la ouo el comprador. Lo qual paresce cosa muy inhumana, y muy subjeta a fraude e a pecado. [K] Por ende declaramos e ordenamos, que los nueue dias contenidos en la dicha ley del fuero, para que el mas propinquo saque la heredad vendida, que fue de su patrimonio, o abolengo, corran contra los menores de veinte e cinco años, quier sean en edad pupilar o adulta, [l] y esso mismo contra los absentes, [m] y que los vnos, ni los otros no se puedan ayudar de su menor edad, ni de la absencia, y que aya lugar contra ellos esta prescripcion de los dichos nueue dias, y que no les sea otorgado sobre esto restitucion, ni rescision del tiempo, saluo que a la letra se guarde [n] la dicha ley del fuero contra los vnos y los otros. ¶ Y si el menor tuuiere tutor, o curador, [o] q̄ pueda sacar la heredad para el menor, en el tiempo y como de suso se contiene. ¶ Sobre la dicha ley del fuero ay otra duda, que se leuantan e siguen muchos pleitos, ca la dicha ley da facultad al pariente mas propinquo, de sacar la heredad [p] de su patrimonio, o abolengo tanto por tanto, y acaesce que vn hombre ouo vna heredad, que fue de su padre primeramente, y este tiene vn hermano e vn hijo, y vende esta heredad que heredò, a vn estraño, viene agora este hermano y este hijo del vendedor, y pide cada vno esta heredad, y quierela cada vno dellos sacar del poder del comprador tanto por tanto, porque dize cada vno que fue de su padre, [q] y el hermano del vendedor dize, que el es pariente mas propinquo de su padre, cuya fue primeramente la heredad, que no el hijo de su hermano vendedor della, y assi que es mas antiguo su derecho, [r] que el del hijo del vendedor. Y el hijo del vendedor dize, que esta heredad fue de su padre, y precedio en ella al tio hermano de su padre, que el representando la persona de su padre, [s] es mejor en derecho que su tio, es duda qual deue auer la heredad tanto por tanto, el tio o el sobrino? E nos declarando la dicha ley del fuero, ordenamos e mandamos, que pidiendo la heredad del abolengo, el hermano del vēdedor y el hijo del vendedor ambos en vn tiempo, [t] y en forma deuidos, que sea preferido, e aya la heredad el hijo del vendedor para si. [v] Pero si el hijo del vendedor dentro de los dichos nueue dias no la quisiere, [x] que la pueda sacar dentro de aquel missmo termino [y] el hermano del vendedor, pues la heredad fue assi mismo auida y herēdada por su padre, o madre dellos. [z]

GLOSS. I.

1 *Præscriptio non currit minoribus 25. annis, nisi in casibus.*
Præscriptio currit minori, sed restituitur in casibus, ibi.
Præscriptio currit minori in casibus sine spe restitutionis, ibi.

Retractus

Retractus tempus currit minori absque spe restitutionis in integrum, licèt secus esset iure communi, ibi.

2 *Restitutionis in integrū tempus contra praescriptionem quod esse debeat? an quadriennium integrum postquam minor est effectus maior, an tempus illud tantum contra cuius lapsum restituitur.*

a *Que entre los sabios antiguos.* Licèt olim iure antiquo praescriptio currebat aduersus minores, in intregrū tamen restituebantur. At lege nouiori Iustinian. minoribus non curritipso iure praescriptio. vt in l. vlti. C. in qui. caus. in integr. resti. non est necess. sunt auté casus nōnulli, in quibus eis currit praescriptio quos cumulat Iaso. in l. properandum §. illo num. 3. C. de iudi. vt sunt tēpora inducta à lege, veluti ad apellādum, ad appellationē prosequendam, ad confectionem inuentarij, vel ad finiendam instantiam, sed in eis restituitur minor, vt notat Accursi. in ca. praeterea si quis, & ibi Andre. de Yser. Iaco. à Bellouisu, Pet. Cor. Bald. Marti. Lauden. Albaro. & Card. Alex. tit. de prohi. feudi alien. per Federi. Innocen. & alij in c. constitutus de in integ. resti. vbi de praescriptione retractus agitur, Deci. consi. 456. ad finē, vbi post alios multos asserit, semper minorem restitui, nisi contrarium sit expressum. Id quod etiā dixerat Bal. in c. 1. §. nisi iusta col. 1. tit. quo temp. miles, Greg. Lupi in l. pen. titu. vlt. in glo. magna par. 6. Tiraque. lib. 1. de retract. §. 35. glo. 2. num. itē 2. & num. 3. enarrat loca, vbi enumerātur alij casus, in quibus pupillis currit tempus absque spe restitutionis in integrū, inter quos dicit esse retractum secundum consuetudinem Franciae, vbi non restituitur minor aduersus lapsum temporis ad retrahendum constituti, licèt iure communi aliud esset statutum, vt constat ex cap. constitutus, vbi id expendunt docto. extra de in integrum restitutio. licèt Ioan. Igne. inaduertenter dixerit contrarium in repe. l. dudum col. 5. versi. istud extendunt, C. de contra. emp. vide Tiraq. d. glo. 2. verùm lex nostra hoc claré disponit, vt minori non competat restitutio aduersus lapsum nouem dierū, vt dicam infra glo. 11.

2 † Sed quaestionis esse solet, si in specie legis nostrae competeret restitutio ob decursum tēpus retractus, infra quod tempus minori maiori effecto cōpetat, an infra quadrienniū à lege regulariter constitutum, an verò intra nouem dies? & glo. in l. interdum in verbo planè. & ibi Bar. ff. de mino. asserit quòd cum minor laesus est in contractu vel quasi, datur annus vtilis, siue quadriennium post completum vicesimum quintum annum, si verò laeditur in tempore, si id tempus est quadrienium aut maius, datur quadriennium, si breuius est, alterū tantum tempus in id solum datur per tex. in l. si post in 2. responso. & in fi. ff. quan. act. de pecu. anna. est, alia glo. in l. diuus in verbo restituere, versi. sed an hoc casu. & ibi Bar. ad fin. ff. de in integr. resti. & in l. inter omnes in glo. vlt. eod. tit. & in l. vlt. in verbo continuatio, & ibi Bar. & Bal. C. de temp. in integ. resti. idem Bar. post antiquos in l. ab hostibus §. sed quod simpliciter num. 12. ff. ex quib. caus. maio. Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 35. glo. 2. num. 12. Montal. in l. 13. tit. 10. li. 3. fori. in verbo, el precio, in prin. versi. sed quaerit episcopus, & col. 2. versic. & circa hanc materiā, adde tex. optimum iuncta glo. magna quae hoc latè discutit in l. sed etsi per pretorem §. quoties ff. ex qui. caus. maio. & hanc esse communem opinionem Legistarū attestatur Greg. Lupi in l. 28. in verbo quatro annos, tit. 29. de vsucapio. par. 3. communis tamen opinio Canonistarum, ait, esse in contrarium, in Clemen. 1. de in integ. rest. imo quod detur integrū quadriennium, quod asseuerat approbari per d. l. 2. id quod mihi semper verum visum fuit etiam iure ciuili, idem voluit Grego. Lupi in l. pen. tit. vlt. par. 6. in verbo restitucion prope finem, & iterum in l. fi. per tex. ibi, eo. tit. in verbo quatro años.

GLOSS. II.

1 *Masculinum an comprehendat foemininū in odiosis.*

2 *Masculinus an comprehendat foemininū in correctorijs.*

h *Vn hombre compra vna heredad.* Extende tex. istum, vt procedat non solum in viro, sed & in foemina, quod voluit Ange. consi. 191. loquens in retractu ex dispositione testatoris, idē in nostra specie voluit Mōtal. in d. l. 13. glo. 11. tit. 10. lib 3. fori Tiraq li. 1. de retractu. §. 1. glo. 9. num. 197. & seq. Coepola consi. causarum ciuilium. 65. in fine, Pau. Pari. consi. 81. nu. 20. lib. 3 quibus libenter accedo, quoniam & in materia poenali & odiosa masculinum comprehendit foemininum l. si quis id quod versi. sed & vtrumque. ff de iuri. omni. iudi. vbi. Albe. Pau. Soci. & Iaso nu. 9. id notant, est tex. omnium optimus in l. qui domū iuncta. l. mater. ff. de adulter. glo. in l. 1. in verbo spōsam. C. de rap. virgi. quā sequitur Bald. & Ange. ibi Collectan. in c. peruenit de adulter. Fran. Curti. Senior consi. 11. col. penul. Marsi. consi. 85. num. 20. Tira. lib. 1. de retractu. §. 20. glo. 1. num. 4. & 5. glo. etiā in l. quisquis in verbo minus. C. ad. l. Iul. Maiesta. vbi Pet. Bellap. Cinus & communiter alij dempto Sali. eandem glo. sequitur Ang. de Are. in tracta. maleficiorum in verbo & aytradito, num. 12. & Iaso. consi. 106. col. 2. lib. 4. glo. etiam in l. si constante. §. vlt. ff. so lu. matri. Bal. Imo. Paul. & Alex. ibidem, glo. etiā in l. si quis in tantam, C. vnde vi, quam sequitur Albe. Bar Bald. & omnes ibi, idem voluit Fulgo. in l. si quis maior num. 7. Iaso. num. 6. Curti. Senior. num. 14. Anto. ab Alexandri. 1. notabi. Iacobi. num. 2. Marc. Mātua. col. 1. Thom. Parpa. communem dicens num. 1. Cagnol. nu. 5. Bologni. nu. 18. Hierony. Tort. Claud. Aquen. & d. Anto. Padi. num. 8. C. de transactio. Tira. addens concordantes lib. 1. de retractu. §. 1. gloss. 9. num. 214. vbi hanc dicit receptiorem sententiam & tribus numeris sequenti. licèt alij plures ab eo relati num. 186. & tribus sequen. voluerint contrariū.

2 † Sed & in materia correctoria masculinum concipit foemininum, vt satis insignuat glo. in l. Gallus in prin. in verbo neptis, & ibi Rapha. Comen. & Iaso. nume. 61. & Lancelo. in repe. nume. 34. ff. de libe. & posthu-

posthu.Iaso. in l.siquis id quod nu.10.ff.de iur.omn. iudi.Tira.d.§.1.gloss.9.num.118.sed &aliâs semper masculinum comprehendit fœmininum,vbi de mente proferentis constat,& ex vi rationis per l. Lutius. §.quæsitum ff.de lega.2.& nemo ex scribentibus hoc negat teste Tiraq.d.glo.9.num.225.& 226.alias rationes tradit Tiraq.quibus probat sententiam nostram d.glo.9.à num.178.vsque ad num.243. responderque ad duos obices pro parte contraria traditos notabiliter num. 228.& sequen.de qua materia longè & copiose tractat Iaso.in l.si quis id quod ff. de iuri.omn.iudi.a num. 1.& Deci.in l.2. ff.de regu. iur.& Tira.alios citans lib.1.de retractu.§.1.gloss.9. num.242.& deinceps.

GLOSS. III.

1 *Proximior consanguineus venditoris non stipitis admittitur ad retractum.*

2 *Proximior vltimi possessoris non testatoris admittitur ad fideicommissum, feudum, & maioratum.ibi.*

c *Ootro pariente propinquo de aquel vendedor.* Nota ex lege ista,quòd ad retractū sanguinis admittitur proximior venditoris, non prædecessoris seu stipitis,vt probat Claudi. de Marleto inter cons. Cassanei cons. 23.& Cassane. ipse in consue. Burgun.rub. 10.de retractu.§. 1. in verbo dont vient leheritage, Tira.lib.1.de retra.§.11.gloss. 1.num.18.& sequ.dixi supra eo l.1.gloss.2.in prin.confirmatur hæc opinio, quoniam idē obseruatur in successione feudi, vt ad id censeantur vocati proximiores vltimi vasalli,non primiacquirentis per cap.1.de natura success.feudi, vbi id probat Andrę.de Yser.ad finem, Bald. consi. 200.pauló ante finem lib.5.Soci.consi.86. ad finem lib.3.& consi.73.lib.4.Deci.cons.445.n.19.Ripa in. l.ex facto ff.ad Trebe.Tiraq.lib.1.de retractu.§.11. glo.1.nu.19.

2 †Sed & in fideicommisso familiæ relicto, seu agnationi vel genti,& in primigenio vocatus cēsetur proximior vltimi possessoris nō proximior testatoris,seu maioratum instituentis,ex doctrina celebratissima Socin.in l.si cognatis n.40. ff. de rebdub. & in l.hæredes mei.§.cum ita.ff.ad Trebel.& consi. 73.nu.14.li.4.& consi.43.lib.3.&alibi sępe, cui accedunt Corne.consi.22.li.2.&.consi.96.li.1.Curti.Iunior.consi.125.nu.4.Anto.Rube.consi.36.37.&.38. Maria.Socinus Iunior omniū latissimè consi.126. li.1.vbi attestatur hanc esse communem opinionē, idem fatetur eam sequutus Lud.Gozadi.consi. 4.n. 31.& 17.cū concord.à Tiraq.traditis li.1. de retractu.§.11.glo.1.in fine.Mouētur per tex.in l.cum ita.§. in fideicōmisso.ff.de lega.2. de cuius intellectu & veritate opinionis late agit.d.D.Couarru.li. practica. quæstio.c.38.in prin.& fere per totum cap.& Ferdi. Vazq.li.3.de successionū creatione.§.27.n.4. & seq. quod modo nō examino,quippe qui sciam, in maioratu opinionem Socini fuisse hoc in regno hactenus obseruatam,& in praxi receptam, & in quocumque fideicommisso,atque in retractu.& eam opinionem tutatur Moli.lib.3.de Hisp.primog.cap.9.num.15.

GLOSS. IIII.

1 *Res empta ex pecunia mea ab altero eius nomine non est mea,nu.1.& limitatur, remissiuè,ibi.*

Res empta ex pecunia dotali non est dotalis ibi.

2 *Res empta ex pecunia communi nomine, vnius ex socijs non est communis,sed eius, qui eam emit.*

d *Y con sus proprios dineros del vendedor.* Nota ex l.ista,quòd res empta ex pecunia mea per alterum nomine proprio non est mea, idem probat text. in l.si ex ea & l.si vt proponis.C.de reiuendi l.49.tit.5.de emptione & vēditione par.5.Quod ibi limitat Gre. Lupi & latius Anto.Gomez in l.5.Tauri nu.36.Res etiam empta ex pecunia dotali dotalis non est l. ex pecunia.C.de iure doti.l vlt.C.de seruo pigno.dato manu. nisi id fiat ex voluntate mulieris l. res quæ & ibi glo.& Docto.qui ita cum tex.intelligunt.ff.de iure doti.

2 † Nec res empta ex pecunia communi, nomine vnius tantū est communis, sed eius solū,cuius nomine empta fuit. Et hac in specie acquirens vel communicabit socijs secundum quosdam,vel partē reddet pecuniæ secundum alios,per l.si quis societatem,& l.sed & si socius.§.absenti, & l.actiones§.diximus,&l.si vnus §.si vnus.ff.pro socio.l.si patruus, vbi Docto.C.com. vtri. iudi.l. qui aliena,& ibi Bald. & cæteri.C.si quis alte.vel sibi.Bar.in l.Titium & Męuium §.altero in fin.ff.de admini. tuto.cum concordan.& similibus à Tiraquel.traditis li.1. de retract. §.32.glo.vnica nu.16.&17. & pluribus sequenti.dixi supra hoc eodem li.tit.9.de bonis constante matri. quæsitis l.ij.glo.1.num.14.32.33.35.36.37.& 38.

GLOSS. V.

1 *Oblatio in retractu requiritur iure ciuili, & nolente emptore preciū recipere, debet consignatio fieri.*

2 *Oblatio precij in retractu an fieri possit hæredi emptoris,infanti, aut furioso & quomodo.*

Oblatio præcij in retractu fieri debet ei,qui precium potest recipere,ibi.

3 *Cōsignatio quomodo fieri debeat in retractu.*

Consignatio precij iure regio requiritur,non oblatio ibid.

e *Y que requiere con el precio.* Sic etiam iure communi emptore recusante precium accipere debet consanguineus illud consignare,& deponere, vt in hac specie voluerunt Hostien.& Ioan.Andre.in c.constitutus,& ibi quoque Petr.de Ancharra.in 14.notab.de in integ.resti.per tex. in l.acceptā.C. de vsur. vbi & hoc nuncupatim tenuit Ioan. Fab. in id expendens tex.in l.2.in.fi.C.de iure emph.Steph.Bert.consi.98. col.2.li.2.&Cassan.in consuetu.Burgun.rubri.10.de retraictz.§.1.in verbo en redant in prin.Tiraque.lib. 1.de retra.§.7.glo.3.n.1.

2 † Quibus autem fieri possit hæc oblatio,an hæredi emptoris,an infanti,& furioso,& quomodo tractat Tira. libr. 1. de retractu.§.1. glo.13.num.14.& sequ.& an soli tutori aut curatori aut alteri ex duobus vel pluribus curatoribus fieri possit,num.22.& 23.& 27.& an procuratori nume.

 31.&

31.& sequ. & an sufficiat vni ex multis emptoribus fieri,n.28.& duobus seq. & an coniunctæ personæ, & an patri pro filio & ex contrario, & an matri pro filio n.24.& 35.& ex contrario an pupillis sine tutore,& minor sine curatore,aut infans posint oblationem facere, num.25. & 26. & an fieri posit oblatio vxori pro viro, vel viro pro vxore, tractat idem Tira.lib.1.de retract.§.9.glo.1.& an ea oblatio posit fieri ad domum tractat latisimè d.lib.1. de retract. §.9.glo.2.per totum,& an satis sit, oblationem huiusmodi fieri in iudicio tractat eod.lib.1.§.9.glo. vlt.n. 1.& 2.vbi & nu.4.resoluit faciendam esse oblationē ei,qui solutionem potest recipere & offerentem liberare,non alijs,vt in l.si reus paratus,ff.de procurato.ibique nu.7.& seq.discutit,an posit oblatio procuratori fieri,maximè in subsidium,vbi copia domini,vel vxoris haberi non potest.

3 † Cæterum si non reperitur cui solutio fiat,quomodo fieri debeat cōsignatio coram iudice iuxta notata per Barto.in d.l. si reus paratus in fi.ff. de procurato.tractat.Tiraq.d. §.9.gloss.vlt.n.17.in fi.& pluribus sequent. cui adde Pet.de Ancha.consi.86.& Greg. Lupi in l.8. tit. 13. p.5.in verbo,deponer,& in glo.præcedenti. Qui autem posint oblationem facere nomine consanguinei,tractat idem Tiraquel.lib.1.de retractu,§.10. gl. vnica per totam. Quod non examino, cùm oblatio hæc hodie iure nostro regio nulla exigatur, sed solū consignatio,vt dicam infra hoc lib.& tit.l.14.

GLOSS. VI.

1 *Oblatio in primis deinde consignatio fieri debet iure ciuili in retractu.*

2 *Depositum nihil est vbi adest persona, cui solui posit.*

f *En deposito.* Nota consignationem precij tūc demū fieri oportere in retractu,cū pecunia emptori oblata recusatur,& non aliàs,quod ex hac lege notat Ferdi. Arias in l.70.Taur.nu.12.tex. est etiam in §.illud quoque in authen.vt exactio instan. dot. & in l.2. & ibi Salice.1.notab.C. de vsur.quem ad hoc expendit glo.vlt.in l.acceptam.C.eo.ti.& Ange. prope finem.

2 † Depositum enim nihil est, vbi adest persona cui solui posit,vt pluribus probat Ludo. Gozadi. consi. 71.numer.7.& consil.296.soluere namque non dicitur,qui consignat & deponit secundum Paul. Castr.consil.65.colum.1.versic.quædam aliæ causæ lib. 1.quibus adde plurima per Tiraquell.congesta, lib. 1.de retractu,§.9.gloss.vltim. numer.3.& 5. & pluribus sequenti.Sed an hoc procedat iure regio,dicam infra eod.l.14.

GLOSS. VII.

Præscriptio legalis, vel statutaria, seu consuetudinaria, vel conuentionalis quomodo currat aduersus minores, remissiue.

g *No le corrio prescripcion.* Præscriptio aduersus minores,siue sit præscriptio legalis,siue statutaria vel consuetudinaria,aut conuentionalis quomodo & quando currat tractat,& longè discutit glo.in l.auxilium in prin.in verbo, cessabit, ff.de minori.& in l.si mater & ibi Bal.C.ne de statu defuncto. Cyn.in l.properandum,§.vlt.C.de iudi.Bar.in l.etiā 2.ff.de mino.& in l.vlt.& ibi etiam Bal.Ange.Sali.Paul. Cast. & alij C.in quib.caus.in integ.resti.non est necessa.Bald.& cæteri in cap.præterea si quis titu.de prohibi.feud. alie.per Federi.Luc.de Pena.in l.1.col.5.versi.& faciunt plura.C.de imponend.lucra.descriptio.li.10. Pau.Castren.consi.229.li.2.&consi.440.eodem li.2. versi.ad primū dubium,& consi.439.in 1.& 2.dubio eod.lib.Calcane.consi.24.col.14.versi.& quia supra dictum est,Ange.de Aret.in §.res fisci col.2. versi. in eadem glo.ibi res pupilli insti.de vsucapio. Guido Papæ decisio.delphina.31.& omniū latisime Ioan. Fran.Balbus in tractatu præscriptionū in 1.par.6.& vlt.partis prin.in 23.casu,Tira.li.1. de retractu.§.35. glo.2.nu.1.& deinceps, dixi aliquid supra eo.glo.1. adde Gregor. Lupi in l.penul. titu.vlti. gloss. magna par.6.

GLOSS. VIII.

1 *Absentia iusta digna excusatione vel restitutione quæ sit, remissiue.*

Absentia vel præsentia an præsumatur, remissiue, ibid.

2 *Retractus tempus an currat absenti, qui verisimiliter habuit ignorantiam, remissiue.*

Absentia simul cum verisimili ignorantia an comprehendatur sub statuto disponente curreret tempus absenti, ibi.

h *O que fue absente o impedido.* Si scire velis,an & quando & quomodo absentia excuset, & quæ iusta sit, & digna vel excusatione vel restitutione, quantum ad vsucapiones,alios quoque effectus,recurre ad gloss. Bar.& cæteros interpretes in l.vlt.ff.de in integ.restitu.gloss.in c.biduum versi.palam,in verbo, auditur, 2.q.6.Doct.& præsertim Feli.in c.cum Bertoldus de re iud.Quis autē dicatur absens vel præsens,scies ex l.absentē,& ibi Doct.ff.de verbo.signifi.& l.vlt.C.de longi temp.præscri.vbi tractatur de materia absentiæ & præsentiæ in vsucapionibus,ac etiā in.§. 1.vbi Ioan.Fab.Ang.Areti.& alij,insti. de vsucapio. Bald. consi.488.in fin.lib.1.Paul. Castren. qui loquitur in vsucapione statutaria consi. 94.in vlti.dubio libr.1. Dida.Perez in l.4.ti.14.lib.3.ordinatio.col.1259.& sequen.an autem præsumatur absentia vel præsentia tractat late Tiraquel.in legibus connubiali glo 6.in 2.quæst.

2 † Sed vtrum quod in hac lege dicitur,tempus retractus currere absentibus, limitetur nisi ipsi habuerint verisimilem ignorantiā rei præter ipsam absentiam, Anto.Syncerus iuris canonici interpres consi.45.col.vlti. versi. nunc autem restat,respondit statutum disponens currere tempus cōtra absentes non

Digitized by Google

non comprehendere casum absentię iunctę cum verisimili ignorantia per multa illic ab eo allegata. quem refert Tiraq.lib.1.de retract.§.35.glo.3.num.1.de quo dicam fortè infra glo.12.num.19.

GLOSS. IX.

1 *Impedito agere non currit præscriptio.*

2 *Impedito agere impedimento iuris, vt in minore, muliere, aut filio fami. nō currit præscriptio. secus si impedimento facti, etiam ex causa iustissima, quoniam tunc currit præscriptio sed restituitur.*

3 *Impedito iuris impedimēto non currit præscriptio legalis vel statutaria, etiamsi per verba generalia excludatur qui aliquid intra statutum tempus non fecerit.*

4 *Præscriptio triennij salarij famuli an currat minori, aliàs impedito.*

Lex vlt. tit. 15. de præscriptio lib. 4. recollectionis, explicatur, ibi.

5 *Impedito agere impedimento facti, belli vel tyrannidis non currit præscriptio.*

6 *Potestari an teneatur impeditus, ad se excusandum.*

Impeditus verè & legitimè potestari non tenetur, ibid.

Oblatio sola liberat à pœna propter absentiam creditoris, sed non liberat à debito, nisi consignatio fiat, ibi.

Consignatio in quo differat ab oblatione, ibidem, in fine,

7 *Impedito agere obstāte exceptione non currit præscriptio, quemadmodum non currit impedito ipso iure.*

1 *O por otro legitimo impedimento.* Impedito agere regulariter non currit præscriptio, vt in l.1. in fi. C. de anna.excep.& in authenti.nisi tricennale.C. de bonis mater. vbi hoc expendunt Docto. communiter secundum Balb. in tract. de præscrip. 1. par. 6. partis princi. nu. 15. & vbique scribentes l.8. tit. 29. de vsu
2 capionibus par.3. † Hæc tamen regula procedit in impedito impedimēto iuris negantis alicui ius agēdi, vt negatur filiofamilias, in aduētitijs minori. 25. annis, mulieri in rebus dotalibus, vt in dict.l.8. titu. 29. par. 3. & in l. penulti. tit. vlt. par. 6. tunc nimirum præscriptio cessat: cæterum si impedimentum sit facti etiā ex iustissima causa, præscriptio non cessat, sed ex causa restitutio competit, vt resoluit Bar. in l. senatus consulto nu. 1. ff. de offi. præsid. idem Bart. in l.1.§. si quis autem nu.1. ff. de itine. actuque priua. Barto. in l. in rebus nu. 5. C. de iure doti. & in l. fina. §. donec nu.2. & ibi Iacobi à Sancto Georg. nu. . C. de iur. deliberan. idē Bald. in l.1. nu. 22. & ibi Deci. 1. lectura num. 17. & 2. lectu. nu. 67. & sequen. C. qui admi. & in l. quotiens. C. de preci. Impe. offerē. Pau. Castr. in l.2.§. si quis in iudicio nu.4. ff. si quis cautio. Affli. de iure protomixeos. §.2. nu. 22. Iaso. in §. rursus num. 24. insti. de actioni. Boeri. decis. 40. n. 3. Panor. in c. ex transmissa nu. 13. & ibi Feli. num. 8. & Paul. Pari. num. 14. extra de præscriptio. Cassa. in consuetu. Burgun. rub. 1. §. 8. num. 26. fol. 84. glo. in authen. de sanctissi. episco. §. reuerēdissimi in verbo, si vero, quam notat Afflict. in c. 1. §. quoniam nu. 15. de prohib. feud. alien. per Lotha, estque recepta sententia cōmuniter, vt tradit Balb. de præscrip. 1. part. 6. par tis princip. casu. 2. num. 16. & sequentibus Bald. in. l.1. num. 6. C. de bon. mater. Arias Pinelus in authen ti. nisi tricennale num. 4. C. eo. tit. per text. ibi, qui loquitur in impedimento iuris, & in l.1. C. de annali ex exceptione, est melior tex. in l.8. ti. 29. de vsucapionib. par. 3. & in l. penul. titu. vlti. par. 6. Sed in impedimiento facti adducūt doctores præcitati text. in l. & Attilicinus in fine, ff. de serui. rusti. prædio. Hiero. Gratt. consi. 137. ad fin. lib. 2. ad quam distinctionem non aduertit Tiraq. nec Pau. Pari. nec Oldēdorp. nec Ioannes Monach. in locis ab eodem Pinelo citatis num. 42. in fin.
3 † Qui num. 43. & deinceps regulam istam ampliat pluribus modis. Primò vt procedat, etiamsi lege vel statuto præcise apponatur tempus, vel præcise & per verba generalia excludatur, qui intra tempus statutum aliquid non fecerit, semper siquidem excipitur is, qui iuris impedimento agere nequit, quoniam pro eo est ratio naturalis, in qua regula hæc fundatur secundum Bald. in dict. authēn. nisi tricennale communiter receptum teste Balbo de præscript. 1. part. 6. partis princi. nu. 16. & sequen. idem voluit Deci. consi. 445. nume. 18. Curt. Iunior. consi. 181. num. 5. Aimon Craue. consi. 116. num. 8. Cassa. in consue. Burgund. rubri. 11. §. 2.
4 num. 42. † Ex quo ipse infero ad limitationem legis vlt. tit. 15. de præscriptio. supra li. 4. vbi famulus, elapso triennio, excluditur à petitione seruitij seu salarij. Fallit enim in minore. 25. annis, aut alio, qui sit agere impeditus impedimento iuris, contra eum siquidem non currit præscriptio illa quod iam vidi practicari, circa cuius legis intellectum est videndus Dida. Perez in l.1. tit. lib. 1. ordina. colu. 59. & 60. Pet. Dueñas in regula. 6. & regula. 206. Ferdi. Vazq. Menchac. de successionum creatione §. 10. nume. 23. vbi per eos latissime.
5 † Secundo extendit Pinelus d. num. 47. conclusionem nostram, vt procedat in non nullis impedimentis facti, vt belli aut tyrannidis, vt in eis præscriptio non currat, vt notant Panormi. & Feli. in cap. ex transmissa de præscript. numeris num. 2. citatis, & Boeri. decisio. 40. n. 3. & 9. Tertio eam ampliat idem Pine. ibidem, vt impeditus iuris impedimento procuratorem mittere non teneatur, cùm sæpè alias in impedimento facti contrarium statuatur, si tamen causa ardua non sit, vt tradunt Barto. Paul. Alexand. Iaso. & Iacob. à Sancto Georg. in l. 2. §. si quis in iuditio. ff. si quis cautio. Docto. in c. quærelam de procura. cum concord. per Pinelum ibi traditis. Quæ autem dicatur causa ardua, tradit Rebuffus. 3. tomo constitu. Gallicanarum titu. de excusatio. nume. 79. & deinceps, & specialia in causis arduis congregat Feli. in cap. vlt. nume. 4. de offi. delega. latè Afflict. lib. 2. constitutionum regni Siciliæ rub. 31. num. 18.
6 † Quarto ampliat idem Pinelus, vt iure impeditus potestari non

non teneatur, quamuis in impedimento facti plures exigant protestationem, nec aliter impeditum excusant. Alij aliter distingunt, Feli. in c. ex transmissa n. 5. & 6. vbi Paul. Paris. nu. 14. de præscrip. Alex. optimè in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori nu. 9. & 27. ff. de noui oper. nuncia. & ibi Iaso. nu. 2. Pinel. autem resoluit nullam exigit protestationē, etiam in impedimento facti, iustitia siquidē excusandi non in verbis protestantis, sed in causa impedimenti consistit. Nec verba addunt, nec minuunt rei veritatē l. sicut. C. ad l. Cornel. de fals. Alex. in l. 2. §. quod diximus ad finē. ff. si quis cautionib. Areti. consi. 161. Alex. consi. 92. li. 1. vbi sine protestatione resoluunt excusari debitorem, qui tempore solutionis non inuenit creditorē, cui soluat, ita intelligētes tex. in l. 1. in fin. ff. de lege commisso, ibi, si nō habeat cui offerat, posse cū securum esse, idem probat Deci. consi. 66. nu. 8. de quo late agit Tiraq. lib. 1. de retra. §. 1. glo. 3. num. 20. Gozadi. cōsi. 66. nu. 8. tu vide. l. 8. tit. 14. par. 5. & ibi Greg. Lupi in verbo, deue poner, vbi concludit, debere debitorem, qui creditorē non inuenit, debitā quantitatē corā iudice consignare & deponere, vt plenā consequatur liberationē, sed quoad euitandā pœnā moræ sufficere oblationē & ita saluat Bar. in l. si reus paratus in fi. ff. de procurato.

9 † Quintā regulam ampliat ipse Pinelus nu. 43. ad fi. vt sicut non currit tēpus ei, qui omnino à iure agere impeditur, ita etiam non currat ei, cui legitima exceptio objici potest, vt cōsuluit Ancharra, quē fuit sequutus Feli. in d. c. ex trāsmissa nu. 9. de præscriptio. Deci. in l. 1. C. qui admi. 1. lectio. nu. 27. & secūda nu. 68. & in ca. cū inter nu. 23. de excep. & in l. non videtur cæpisse n. 3. ff. de reg. iur. & Ioā. Fran. Balb. de præscri. 1. par. 6. partis prin. nu. 10. & Cassa. in consuetu. Burgund. rub. 22. §. 2. nu. 39. fol. 353. confert tex. in. l. is cui. §. 1. ff. de actio. & obli. ibi si tamen ne ex ceptione excludantur.

GLOSS. X.

1 *Leges occasionem peccādi arcere tenentur.*
2 *Lex esset iniqua, eique non esset parendum, si occasionem tribuit peccandi.*
Fraudibus & deceptione quando vti liceat, misiue, ibi.

K *Muy sujeta a fraude y pecado.* Nota text. optimum quod legumlatoribus & principibus id curæ esse debet, non modò peccatū iam patratū punire, sed etiā peccandi occasionem arcere, quā conclusionem ornauimus supra hoc li. tit. 8. de successionibus l. 6. glo. 1. & Ferdi. Vazq. lib. 1. de successio. creatio. §. 7. n. 22. & pluribus sequēti.

2 † Aliàs lex esset iniqua eique nō esset parendum, vt voluit diuus Thomas 1. 2. q. 95. arti. 6. Imol. & cæteri in c. quia pleriq; de immuni. eccles. Panor. in c. 1. nu. 9. & ibi Deci. 1. lectione nu. 18. versi. 3 q. extra de consti. Matth. Affli. alios citās in c. 1. §. 1. tit. de capita. qui curiam vendidit, & in constitu. Siciliæ incip. honorē. 1. notab. Tiraq. lib. 1. de retractu in præfati. nu. 67. vbi & numeris sequen. latè probat consuetudinem & legem iniquam artè eludi posse, & vectigal illicitum fraudari, & è carcere ininste captum aufugere, & rem suam dolo recuperare, aduocatumque posse in causa iusta aduersarium decipere, de quo latè agit d. D. Couarruu. lib. 1. resolu. c. 2. vbi in fine discutit, an iudici liceat simulatione vti, vide eum.

GLOSS. XI.

1 *Minor an restituatur aduersus lapsum tēporis constituti ad retractum.*
2 *Minor vel absens non restituitur, vbi lex vel statutum minorum vel absentium mentionem faciunt specialem.*

1 *Pupilar o adulta.* Licèt iure communi minor restituatur aduersus lapsum tēporis constituti ad retractū vt in c. constitutus de in integr. resti. & diximus supra 20. glo. 1. post Tiraq. lib. 1. de retract. §. 35. glo. 2. num. 9. hoc tamen iure non restituitur per legem

2 istam quæ hoc expresse statuit. † Et quamuis hoc expresse non diceret, satis esset mentionem facere de minore aut absente, vel alijs quibus à iure cōpetit restitutio in integrū, vt ei locus non sit, ex doctrina celebri Bal. in l. 1. 24 opposi. C. qui admi. quem sequitur Pet. de Ancharra. cons. 170. & Alex. con. 165. post princi. lib. 6. vbi asserit secus esse, vbi lex vel statutum generaliter loqueretur absque vlla mentione speciali minorum vel absentium, per notata à Bar. & cæteris Doctoribus in l. vlt. C. in qui. caus. in inter. resti. non est necessa. Innocen. & alijs in d. c. constitutus de in integ. resti. Tiraq. hæc probat aduersus Paul. Castr. lib. 1. de retra. §. 35. glo. 2. nu. 6. & sequen.

GLOSS. XII.

1 *Absens ignorare præsumitur.*
Ignorans experiundi potestatem non habet, ibi.
Ignorans dici non potest negligens, ibi.
2 *Ignoranti nō currit tempus a testatore præstitutum in testamento.*
Ignoranti non currit tempus insinuationis testamenti vel donationis, ibi.
Ignoranti non currit tempus datum ad executionem testamentorum, ibi.
Ignoranti non currit tempus statutum puniendis criminibus, nec patrono ad præsentandum, nec prelato ad conferendum sacerdotium, nec electori ad eligendum, ibi.
Ignoranti non currit tempus adeundæ hæreditatis vel immiscendi, nec tempus deliberandi, nec agnoscendæ bonorum possessionis, nec tempus appellandi, nec prosequendæ appellationis, ibi.
Ignoranti non currit tempus petendi tutorem, nec restitutionis in integrum, ibi.

Ignoranti

Ignoranti non currit tempus petende indestiturae, nec tēpora haeredibus praestituta, nec tempus datum ad reuocandam alienationē, nec optandi praebendas, nec statutū ad promotiones ordinū, nec tempus adimplendi conditionem, nec tempus inuētarijs vel productionis instrumentorum, nec tempus quaerelae, nec tempus officiorum, ibi.

3 *Ignoranti currit tempus regulariter.*

Ignorantia affectata vel ascita nunquam prodest, ibid.

Affectatū impedimentum nō prodest, ibi.

Affectata vel ascita regulariter non prosunt, ibid.

4 *Restitutio in integrum an competat ignorāti aduersus praescriptionem, est dubius articulus & difficilis.*

5 *Restitutio competit maiori ignoranti ex causa probabili & iusta contra praescriptionē longui & longissimi temporis. 10. 20. & 30. annorum, ibidem, & pars affirmatiua.*

6 *Lex vlt. C. de praescrip. longi tempo. explicatur, & num. 7.*

Beneficium seu priuilegium non excluditur verbis legis generalibus, ibi.

7 *Ius speciale non excluditur verbis vniuersalibus negatiuis.*

Priuilegium speciale immunitatis alicui cōcessum non derogatur vel tollitur per legē generaliter tributa imponētem postea, ibi.

Glo. in l. postquam liti. C. de pact. explicatur, ibi.

8 *Ignorans non restituitur, si scientiā habuit priusquam compeleretur praescriptio.*

Lex ab hostibus. §. sed quod simpliciter, & l. sequen. ff. ex qui caus. maio. explicātur, ibi.

Negligentibus non subuenitur, sed impeditis, ibi.

9 *Tempus quadriennij datum ad restitutionem postulandam est vtile ab initio, non enim currit ignoranti.*

10 *Ignorantia probabilis & iusta prodest ad restitutionem contra praescriptionē, non crassa & supina, & ponuntur exempla, & nu. seq.*

11 *Ignorantia non excusat vbi adhibita diligētia scientia haberi potest.*

Dubitans ignoranti non aequiparatur, vbi exigitur ignorātia iusta & probabilis, ibi.

12 *Ignorantia crassa & supina pro scientia habetur.*

13 *Restitutio ex causa iustae & probabilis ignorantiae non datur maiori aduersus quadragenaria praescriptionem, licèt nonnulli teneant contrarium, & nam. 14*

15 *Restitutio aduersus quadragenariam praescriptionem competit ecclesiae, minori, & fisco, & Pineli obiectio impugnatur.*

16 *Restitutio minori non cōpetit aduersus praescriptionē centenariam vel immemorabilē ex causa iustae ignorantiae & probabilis.*

17 *Ignorantia quae aliàs probatur iuramento, maiori probatione eget in restitutione.*

Ignorantiae praesumptionem excludit antiquitas temporis, ibid.

18 *Ignorantia an prosit ei, qui certat de lucro captando.*

Restitutio ex causa ignorantiae an cōpetat maioribus aduersus lapsum nouem dierū, qui cōpetunt ad retractum, ibi. & nu. seq.

19 *Restitutio minoribus aduersus praescriptionem vbi non competit, à fortiori nec maioribus competet ex causa ignorantiae.*

Minoribus regulariter nō currit tēpus, ibi.

Approbatum censetur, quod non reprobatur, ibi.

Absens & ignorans aequiparantur, ibi.

20 *Absens ex causa reipublicae, vel ex eo quòd fuerat in seruitio Regis an & quando restituatur, remissiue.*

Restitutio ex causa absentiae vel infirmitatis quid operetur, remissiue, ibi.

m *Contra los absentes.* Propter praesumptā ignorantiā quam absens habere creditur, potuisset videri hunc temporis cursum impediri, prout ignorantia impedit, vt in l. genero. ff. de his qui notan. infam. l. cum sex menses ff. de aedili. edi. l. semper. §. hoc interdictū, versi. annus, ff. quod vi aut clam. l. annus. ff. de calumnia. ibi, quia qui nescit, is videtur experiundi potestatem non habere, absens igitur est impeditus agere, quem admodum & ignorans l. 2. ff. quis ordo in bono. poss. serue. l. vlt. ff. de decret. ab ordi. facien. l. 1. §. vlt. ff. quan. appell. sit. l. quinquaginta, & ibi notatur. ff. de excus. tuto. l. quinquaginta. C. eo. l. quādiu, & ibi latè Bal. & Alex. C. qui admi. l. vlt. in prin. versi. omni tamen modo. C. de iure delibe. cap. licet de supplen. neglig. prael. cap. quia diuersitatem in fi. de concess. praeben. cap. concertationi de apella. lib. 6. c. 1. de resti. inte. eo. li. quatenus ibi dicitur, si quis negligenter omiserit: nam ignorans dici non potest negligens, vt in dict. cap. quia diuersitatem, & ita eum tex. expendit Zenzeli. in extrauagan. Ioan. 22. in cipi. suscepti, versi. nos de illo, in verbo, postquam sciuerunt, in prin. Panor. in cap. 1. in fi. de praescrip. Paul. Castr. consil. 88. colum. 2. lib. 2. cum alijs multis collectis ab Hyppoli. Marsi. consi. 18. num. 15. 16. & 17. per. l. 3. §. si quis haeredi. ff. de statu lib.
2 † Vbi tempus in testamento appositum non currit nisi scienti, & per illum tex. vide quod Tira. expendit li. 1. de retractu. §. 35. gloss. 4. numero. 2. & deinceps di-

lis & efficax regulariter in omnibus alijs: non enim patitur iuris ratio, vt verba generalia excludant beneficium, alibi in iure specialiter concessum, iuxta glos. celebrem in l.3.C. de silentiar. lib. 12. Aretin. in dict. l. final. & in nostra materia, vt Pinelus subdit, indistinctè approbatur præscriptio contra omnes etiam ignorantes, & contra ecclesiam, & contra eos, qui minores fuerunt, & qui olim agere non poterát: cum moderamine tamen, vt præscriptio non incipiat, nisi post pubertatem, & postquam agere potest is, contra quem vsucapitur, vt in dict. authent. nisi. tricennale & in locis superius citatis: post quę omnia si adhuc daretur restitutio cõtra præscriptionẽ, inania redderentur iura illa, quatenus de præscriptione contra ignorantes loquuntur, non enim omissum censerit debet quod specificè exprimitur. Sed hæc responsio Pineli verbis potius quàm mente cõstat, imo & nullam ferè verborum differentiam ex ea vnquam expendere potui; quid enim refert dicere, contra quem neminem admittit, aut quòd actus, hoc est, pręscriptio approbatur contra omnes, nõnè contra eam vtraque in specie neminem admmittit, quare tene communem opinionem.

7 † Et ex eo potissimum quòd dispositio exclusoria seu prohibitoria per signũ vniuersale negatiuum procedens, non excludit ius speciale, vt ex præcitata glossa dict. l. postquam liti in verbo nulla ratio. C. de pact. expendit Iaso. ibidem num. 17. & Philip. Deci. num. 30. & Ludoui. Gozadin. num. 16. & Frã. Curtius Iunior num. vlti. & Signoro. de Homodeis nume. 19. versic. 11. oponitur. idem Pinelus in repetit. l. 2. parte. 3. ca. 1. nu. 15. C. de resciden. vendit. eam dicens communiter receptam Didac. Perez in l. 1. titu. 8. lib. 3. ordina. colu. 1009. etiam si per talem dispositionem auferatur omne remedium, vt ex eadem glossa ijdem adnotarunt, eamque commendat Iaso. in l. elegan-ter num. 8. ff. de condict. indeb. & extollit Francisc. Balb. de præscrip. 1. part. 6. partis princip. numer. 32. ornat Aimon Crauc. consi. 20. num. 35. idem etiam probat gloss. in l. 3. C. de silentiarijs, quam præter alios appendit Felin. in cap. 1. num. 10. de rescrip. & in capit. 1. colum. 1. de hæreti. Probat enim glos. illa iuncto text. quòd si princepes concedit alicui immunitatem à tributis, deinde lege generali imponit tributa in vniuerso regno nulla mentione facta dicti priuilegij, non censetur illud derogasse, idem voluit Paul. Cast. consi. 146. nume. 1. libro 1. Ludou. Roman. consi. 436. versic. 3. principalis ratio fundatur, Deci. in l. in toto num. 8. ff. de regul. iur. Iaso. in l. 1. nume. 80. C. de sum. Trinitat. & in l. cum antiquis nume. 6. C. de in officio. testamen. & in l. quod Principi num. 16. ff. de consti. Princip. gloss. est notab. in cap. vnico in verbo consuetudine de capell. monacho. versi. & nota quod consuetudo reuocat statuta, sed non priuilegia Didac. Perez. dict. colum. 1009. Atin. dict. l. fi. C. de præscript. longi tempo. dicit tex. nulla scientia vel ignorantia expectanda, ecce text. ille verbis vniuersalibus excludit scientiam vel ignorantiam eius, contra quem præscribitur, vt nihil referat, sciat vel ignore ius sibi in ea re con petens ad impediendum præscriptionem, non tamen per ea verba excluditur ius speciale restitutionis in integrum ratione ignorantiæ iustæ & probabilis sibi cõpetens. Quare obseruare oportet doctrinam Bar. & communem contra Bal. Pinelum & adseclas.

8 † Eam tamen conclusionem limita, nisi ante perfectam præscriptionem cessauerit ignorantia per aliquod tempus arbitrio iudicis temperandum, intra quod agendi experiundique sibi potestas fuerit. Non enim subuenitur negligentibus, sed necessitate rerum impeditis. Totumque istud prætoris arbitrio tẽperabitur, idest, vt ita demum restituat, si non negligentia sed temporis angustia non potuerit litem contestari, vt Iurisconsultus probat in l. nõ enim ff. ex qui. caus. maio. Quid enim si cum in notitiam domini peruenit, modicum restabat tempus ad præscriptionis complementum? Iustum quidem erit hoc temporis lapsum sibi non imputari. l. ab hostibus, §. sed quod simpliciter ff. ex qui. caus. maiores qui loquitur in absente causa reipublicæ, qui afuerat in initio & medio præscriptionis, & demum redierat, cùm iam modicum temporis deerat ad pręscriptionem complendam. Ait enim consultus, eo reuerso restitutionis auxilium locum habet, non quãdocumque, sed ita demum, si intra modicum tempus postquam redijt, hoc contingit, idest, dum hospitium quis conducit, sarcinulas componit, quærit aduocatum. Nam eum, qui differt restitutionem nõ esse audiendum Neratius scribit. Sic ergo nostra in specie cùm contra ignorantem præscribitur, si ei scientia ante completam præscriptionem superuenerit, cùm pauci supererant dies ad eam complendã, poterit ex causa iustæ & probabilis ignorantiæ maior restitui, nam si dies plures restabant, intra quos agere poterat, & præscriptionem interrũpere, equum profectò non est ei restitutionem concedere deficit enim iusta causa: qua prætor mouetur ad eã concedendã iuxta l. 1. in fi. ff. ex qui. caus. maio. hæc fuit sententia d. D. Couarru. in dict. regula possessor. 2. part. §. 3. numero etiam 3. versi. primum illud est considerandum, de regul. iur. in 6. vbi subdit hac in specie tempus quadrienij à tempore scientiæ esse computandum, non à die finitæ præscriptionis, sed à tempore sciẽtiæ superuenientis. quod verum esse existimo.

9 † Nam & aliás semper quadrienium à lege constitutum ad petendam restitutonem iuxta l. vlt. C. de temp. in integ. resti. & l. 47. ad fi. titulo. 11. par. 5. vtile est ab initio, nec currit ignoranti, licèt petita non fuerit restitutio intra. 50. annos. ex sentẽtia communiter recepta, Bal. in l. falsam. C. si ex fals. instru. cui subscripsit Alexan. consilio. 89. num. 10. li. 2. & consi. 150. lib. 7. num. 3. Iaso in authent. quas actiones numer. 35. C. de sacrosan. eccles. Alexand. consil. 69. numero 6. libro 3. & cons. 81. in fin. libr. 5. Panor. in cap. 1. in fine & ibi Felin. numero. 11. de pręscrip. Deci. consi. 36. num. 9. & cons. 42. in fine Areti. consi. 15. ad finem Socin. nepos consi. 128. num. 168. lib. 1. Fran. Balb. de præsc. 4. part. 1. part. princip. q. 29. ad finem Iacobi à S. Georg. in l. vlti. num. 7. C. de temp. in integ. resti. Martil. singu. 573. Iaso. in §. rursus nu. 74. insti. de actio. Anto. Rube. consi. 98. nu. 1. Paul. Cast. in l. vlt. C. de dolo, Cardi. Alexan. in clem. 1. q. 25. de in integ. resti. Boer. decis. 39. nu. 4. Iaso & alij quorum meminit Aimon Sabillia. in lib. de antiqui. temporum 4. parte sectione incip. materia ista singularitatis testium num. 45. Corneus consi. 219. num. 13.

num.13.lib.2.& consi.87.num.4.& 5.lib 4.Socin.cõ si.193.lib.2.& consi.66.circa finem lib.4.& Docto. vbique,quos refert & sequitur Tiraquellus lib. 1. de retractu.§.35.gloss.4.nu.43.d D.Couarruuias in relecti.regulæ posse ssor male fidei.3.par.§. vlti.nume. 3.hanc dicẽs communem,& Ari.Pinelus in d.authẽ ti.nisi tricennale.C.de bonis mater.num.59. versic. probatur hæc opinio arguendo, vbi etiam esse communem attestatur, Gregor. Lupi in l. penul. glossa fin.tit.vltimo par.6. & licet hæc vera sint generaliter,fallit tamen traditio hæc in quadriennio pro restitutione aduersus præscriptionem competenti,vt optimè aduertit d.D. Couarruu. in d.regula possessor.2.par.cap.vltimo in fine versic. nonus, vt cesset obiectio Aimo.& Pineli in d.authen.nisi tricennale numer.59. C.de bon.mater.dicentium.si quadriennium currat à tempore scientiæ,restitutionem competere non solum contra præscriptionem longi & longissimi temporis,sed aduersus quadragenariam & centenariam,cum etiam si lapsi sint centum anni quadriennium non currat , si ad notitiam eius,contra quem præscribitur, eo in tempore non deuenit: cui obiectioni responderi non poterat ,nisi negando hac in specie quadriennium à tempore scientiæ currere , non enim currit nisi à die completæ præscriptionis,vt recte resoluit.d.D.Couarru.& Grego. Lupi in l.vlti.titul.vlti.in verbo, quatro años,parti.

10 6.qui hoc idem asseuerat cum d.D.Couarru. † Secundo limita conclusionem num.4.traditam, vt procedat in ignorantia iusta & probabili , & versimili: hæc siquidem prodest ad restitutionem contra lapsum temporis,non ignorantia crassa vel supina, aut affectata,vt expresim voluit Bal in cap.fin.nume.1. de supplen.negli.præla.Imoli cap.vltimo.nume.34. versic. sed hic est aduertendum de præscrip.Roma. consi.127.ad.fin.vbi ex hoc infert non esse restituendum quempiam ob ignorantiam eius rei, cuius fama erat publica eo in loco,& iterum consi.240.in fi. vbi asserit huiusmodi ignorantiam habere vim sciẽtiæ,vt in iuribus ibi citatis Areti.in l.licet.C.de iure deliberandi, & consi. 15. in fine,vbi de eo loquitur , qui habebat scriptura rei,quam se ignorare asserebat,Alex ad Barto.in dict.l.1.§.si quis autem ff. de itine.actuque priua. Feli.in cap.vigilanti num. 4.& ibi Pari.nu.6.de præsc.Balb.de præscrip. .par. 4.partis principalis, quæstio. 29. Deci.in l 2.C. qui admi. & consi.266.in fin. & consi. 272. etiam in fin. & consi.436.num.9.& 564. in fine , Ludo. Gozadi. consi.8.ad fi.&.consi.68.nu.14.Boeri. d. decisio.29. ad fin. Alex. & Socin.in d.l. cum filius §.in hac ff. de verbo.obliga.Tiraquel lib.1.de retract.§.35.gloss.4. num.33. Pinel.in d. authen.nisi tricennale num.60.

11 C.de bon.mater. † Huius ignorantiæ iustæ & probabilis exemplum communiter traditur in hærede vel alio successore, si in hæreditate iuris sui documẽta non extent,ex vulgata.l.qui in alterius ff.de regu. iuris,vt per Alexand.& Soci.in dicto §.in hac,& Afflict.decisio.37.num.2.Gratt.consi.125.num.5.lib. 1.Pinelum dict.num.60. Non enim excusabit ignorantia,si adhibita diligentia,rei notitia haberi possit,secundum Doctor. superius citatos, Areti.consi. 15.ad fin. facit text. in l.quibus diebus.ff.de conditionibus & demonstrationibus.Ex quo ibi infert Pinel.non sufficere hac in specie dubitationem, licèt alias dubitans & ignorans æquiparentur vt in l.vltima C.de conditione indebiti.l.fina §.1.& ibi Barto.C. de furt.bonus text in §. scriptus ff. de Carbo.

12 edi. † Et aliàs semper crassa ignorantia & supina pro scientia habetur, etiam in pœnalibus & statuis, ex sententia gloss.notabilis in Clementina. 1.in verbo,scienter,de consanguinita.& affinita.& in cap.1. §. similiter in verbo,sciens,titu. quibus mod. feud. amitt., vbi Bald.nume.21.& Cardina. Alexand.in eod.c.§.item si fidelis num.3.versi.quæro si vasallus ignorante,confert tex.in l.& si consensum.§.1.ff.de contrahenda emptione, & in l.nec supina. ff. de iur. & fact. ignoran. gloss.in cap.1.in verb.vltra annum, & ibi Bald.Marti.Laud. Albaro. & cæteri titu.quo tempo.miles, gloss. in capi.innotuit in verbo, ignorantiam,de electione, Tiraquel.lib.1.de retractu.§. 35.gloss. 4. num. 4. quam ignorantiam dissolutam eleganter appellat Papinianus in l.cum sex ff.de ędi

13 li.edi.quem ibi citat Tiraquel. † Secunda conclusio , restitutio ex causa iustæ & probabilis ignorantiæ non datur maior aduersus præscriptionem quadragenariam, tex. est hoc non obscure probans in l. omni C.de præscriptio.30 vel 40 anno.& in l.vlti. C.de fund.patrimo.li.11.quibus statuitur præscriptionem quadragenaria plenissimam inducere securitatem. At quoties per legem plenissima promittitur securitas, locus non est restitutioni in integrum, ex sententia gloss.magistræ in l.ait prætor.§.permittitur,verbo,imputandum,ff.de minor.quo argumẽ. vtitur Bald.hac in specie in l.vltima num. 5. ad fin. C.ex quib.caus.maiores, & Aretin. consi.104.num. 3.& sequen.,vbi huic adhæret conclusioni , idem voluit Alexand.consi.151.libro 2.numero 9.& 10. lib. 2. & in l. 3.§. Labeo in fin. ff. de acquirend. posses. Areti.in l.qui vniuersas §. vltimo eodem titul.Deci. consil. 29. vbi latissimè tractat . Barba. consil. 41. nume.18.libro 1.Soci.consi.30.in fin.lib. 3.& consi. 194.num.6.lib.2.Curtius Senior consi. penulti. lib. 3.Carol. Moline.in dicto Alexan. consi.151.nume. 9.libro 2.citans concordan.eandem opinionem sequuntur dicentes esse communem Socin.consi.2.nu. 18.libr. 2.Anto.Rube.consil.55.in fine, & consi. 12. in fi. & consilio 97.Bertrand.consilio.15.in 6.quæsito,Maria.Socin.Iunior consilio.54. lib.1.& consilio 70.numero 10.eodem libro 1.& consil. 145. num. 76.eodem libro 1.vbi latissimè discutit,asserit , esse communem , & in consil. 149.& consil.115. numer. 43.lib.2.Ioan. Dilectus de arte testandi titul.de acquiren.hæredita. cautela. 8.Gomezi.in.§.rursus nu. 3 insti.de actio.domi.Dida. Couarru.in relection. regulæ possessor malæ fidei.2.par.§.3.nume. 2.Galbaula in l.2.numero 39. & ibi Alcia. numero. 72.ff. de verborum obligationi. Zoannetus in libro de rebus quotidianis cap.54. num. 1. Soci.latissimè omnium in l.cum filius. §. in hac num. 8. & sequenti.ff. de verborum obligationi.Barba.consilio.41.nume. 17.& sequen.lib.1.Iaso.consi.309.num.2. versi. non obstat etiam illud lib.2.Ludoui. Gozadi.consi.8.n. vlt.Stepha.Bertrand.consi.139.per totũ lib.2. Ioan. Igne.in l.3.§.si conditioni quem legit cum l.qui.posthumos nume. 126. ff. ad sen. consi. Silla.Tiraquel. lib.1.de retractu.§.35.gloss.4.nume. 37.& sequ. Ari. Pine.

Pinel.in auth.nisi tricennale n.58.in fin. C.de bonis
14 mater. † Hæc mihi verior videtur sententia & receptior, quamuis non desint plures, qui contrariā ediametro afferant, nempè, quod restitutio cōpetat aduersus præscriptionem quadragenariam maiori, ex capite iustæ & probabilis ignorātiæ, hi sunt Ioā. de Imol.in c.vlt.de præscrip.n.34. & Panormi.in c. vigilanti n.3.eo.tit.vbi Pau.Pari.n.5. attestatur hāc esse communem, licèt Felin.ibi dubitauerit, Boeri. decis.39.nu.6.Soci.sibi parum constans cons.80. ad fin.lib.3.Aymon Craue.de antiq.tempo.4.p.§. materia ista singularitatis testium num.5. & plurib.seq. Fran.Balb.de præscrip.4.p.4.partis prin.q.29.nu.7. Matth.Afflict.decis.37.nu.1.in fi.& decis.329.nu.5. vbi ita asserit fuisse iudicatum.Carol.Ruy.cons.26. ad fin.lib.3.& cons.103.in fin.lib.5. & cons.63. in fi. lib.1.& Lofred.Neapoli.cons.feudali.16.ad finē, & Lauren.Silua.cons.4.ad fin.Petr. Rebuffus in constitu.Gallicanis tom.1.tit.de restitutione art.1.nu.26. pag.119.Alexand.sibi contrarius cons.71.num.3.& cons.84.nu.1.lib.1.& cons.169.nu.15. lib.2.hanc dixit communem Lud.Gozadi.cons.56.nu.11.& Bertrand.cons.25.in 6.quæst.n.40.& sequen.& cons.29. lib.1.ex noua editione.Mouentur pluribus rationibus quibus cæteri respondent, quod non examino
15 loca designasse contentus. † Limita tamen conclusionem istam, vt procedat in maioribus, nam secus erit respondendum in minoribus, & in Ecclesia, ciuitatibus & fisco, quibus regulariter competit restitutio contra quamlibet læsionem, vt in l. vlti.titu. vlti.par.6.vbi Grego.Lupi citat concordan.quibus proculdubio competet restitutio in integrum aduersus quadragenariam præscriptionem, iuxta sententiam glo.Bar.& Doctor.in auth.quas actiones in verbo excluduntur.C.de Sacros.Eccles.vbi Iaso, nume.33.dixit eam communem, idem voluerunt Cardina.Imol.& Abbas in Clemen.1.de in integrum resti.contra glo.ibi.Panor.in c.1.de præscriptio. & in cap.auditis eod.tit.vbi hanc dixit communem contra gloss.ibi, idem attestatur Deci.consil.29.col.2.d. D.Couarru.in relectio. regulæ possessor malæ fidei in vlt.§.num.1.Deci.cons.35.num.9.& cons.374. ad fin.Socin.nepos cons.56.col.vlt.lib.2.Rom.cōs.123. num.4. Affli.lib.3.constitu.Neapolita.rub.31.in fin. Pinel.in authen.nisi tricennale nu.59.vers.10. impugnatur.C.de bon.mater.estque iure nostro regio tex. expressus in l.penulti.tit.vlt.par.6.vbi & Greg.Lupi.Nec ex hoc impugnatur conclusio principalis n. 13.tradita, prout asserebat Pinelus dict.vers.10. impugnatur, nam specialitas minorum & Ecclesiæ ciuitatis & fisci non consistit, quando peterent restitutionem ex causa iustæ & probabilis ignorantiæ, quoniam in hoc nihil differūt à maioribus, quibus aliàs nulla competit restitutio: sed different plurimum, quia vltra istum casum competet minoribus restitutio si læsi apparuerint, licèt non ignorauerint, nō sic maioribus, quippe cum læsio minoribus Ecclesiæ, & similibus non tam ex ignorantia cōtingit, quam ex facilitate ætatis, & indiligenti rerum administratione, vt optimè aduertit d.D.Couarru.d.§. vlt.num.1.
16 in fin. † Tertia conclusio, restitutio in integrum non datur maiori aduersus centenariā & immemorabilem præscriptionem, ex causa iustæ & probabilis ignorantiæ, sicuti ad notarunt Barba.cons.41.n. 18.lib.1.Iaso.cons.209.lib.2.Soci. Iunior cons.76. n.101.&seq.Pau.Pari.cōs.13.n.221.lib.1.d.D.Couar. in relectio.regulæ possessor par.vlt.§.vlt.nu.2. in fin. Ari.Pine.in d.auth.nisi tricennale nu.58.in prin. C. de bon.matern.penes quos conclusio ista nullam videtur habere dubitationem: quamuis quod centenariam præscriptionem contrariū fulcire conetur subtilis Aimon Craue.lib.de antiqui.tempor.4.p.§.ma-
17 teria ista singularitatis testium nu.44.vt nihil in nostra iuris prudentia non sit controuersum. † Hoc tamen summè aduertere oportet in tractatione hac ignorantiam non probari per iuramentum, vt aliàs solet, iuxta notata in Clemen.1.de iudi. Ancharran. cons.170.col.vlt.Pau.Cast.cons.66.in 8.dubio lib.1. Deci.cons.657.col.2.ad fin.per glo.in c.proposuisti, in verbo non probatur.82.distin.sed probari debet per testes, vel aliàs, cum scientia præsumatur propter antiquitatem temporis, atque ideo contra huiusmodi præsumptionem maior exigitur probatio, quam per proprium iuramentum, ex notatis in c. quia verisimile, vbi Abb.2.notab. de præsump. per Bart.in l.inter omnes.§.recte. ff.de furt. quod hac in specie asseuerant Aymon Sabillia.de antiqui.temp. 4.par.§.materia ista num.62.& d.D.Couarru. in relectio.d.regu.possessor vlti.par.§.vlt. in fin. de regu.
18 iur.in 6. † Ex quibus facile erit cernere, an maior prætextu ignorantiæ possit restitui contra lapsum nouem dierum retractus, constat enim pluribus rationibus restitui non posse: primum, quia consanguineus veniens ad retractum certat de lucro captando, non de damno vitādo, quare eius ignorantia sibi prodesse non debet per l.siquis in graui.§. vtrum & ibi Bar.ff.ad Sillania.Bar.in l.gener.ff. de his qui notantur infra.Bal.in l.vlti.C.de dolo, Ancharr.in c. statutum de præben.in 6.Stephan.Federi. in tracta. de legum interpre.p.2.cartha.4.vers. statuto caueatur quod sindicus, Alexan.in l.qui seruum in princi. col.1.ff.de verbo.obligatio.& cons.7. paulò ante fi. lib.7.Deci.in l.qui in alterius vers.2.ista regula & sequen.ff.de regul.iur.facit l.qui autem.§. si quid cum pupillo vers.similique modo.ff.quæ in fraud.credito.Tiraq.lib.1.de retra.§.35.glo.4.nu.26. & num.44. vbi hanc in specie retractus hoc vtitur argumento.
19 † Secundò, quoniam minor hoc casu non restituitur, vt in hac eadem l.cauetur, sed minores plus habent fauoris, & priuilegij ad summouendas tēporis præscriptiones, quam ignorantes aut absentes, nam regulariter tempus non currit contra minores, vt in l. vlti.C.in quibus causis in integrum restitutio non est necessaria, l.penult.tit.vltim.par.6. currit tamen contra absentes & ignorantes, licèt quandoq; restituantur, vt diximus supra nu 4.& deinceps. Ex quo dixit Accursius in l.necnon,§.quod eis, in verbo nō prohibeant, ff.ex quibus causis maiores, valere argumentum hoc, non subuenitur minori, ergo nec maiori, in quibus casibus aliàs maiori succuritur, & nemo, quem viderim, scribentium & commentantium eam legem glossæ sententiam improbat, quo fit, vt eam approbare videantur iuxta doctrinam glo. ab omnibus commendatā in l.inter omnes in princip. ff.qui satisda.cogna.tex. optimus ea glos. multo clarior in l.item quod Sabinus in fin.ff.de hæred.insti-

tudum ait, vt Labeo scripsit, nec Aristo. vel Paulus, vtpote probabile, notant, quem expendit Tiraquel. lib. 1. de retra. §. 35. glo. 4 num. 45. vbi citat concordant. & numer. sequen. confirmat argumentum prædictum, licèt aliqui contra putent, vt ipse Tiraq. refert numer. 48. & sequent. quicquid tamen sit, Tiraquel. ipse tenet hãc opinionem, vt tempus retractus currat ignoranti sine spe restitutionis in integrũ, & magis probatur in lege ista, vbi tẽpus retractus currit minori & absenti absque spe restitutionis, ergo idem in ignorante, & fortiori ratione, vt dixi, & probat d. D. Couarruu. in cap. nos quidem numer. 4. extra de testamen. Ex quo resoluo absentem, etiamsi ignorauerit, restitui non posse aduersus lapsum nouem dierum huiusmodi retractus, contra id quod ex Tiraquello retuli supra hac eadem l. glossa. 8. in fin.

10 † Causas absentiæ ex causa rei publicæ, vel in seruitio Regis, vel causas infirmitatis, ex quibus quis restituitur in integrum ex clausula generali, tradit Did. Perez in l. 4. titu. 14. gloss. 1. lib. 3. ordinatio. col. 1259. & sequent.

GLOSS. XIII.

1 *Retractus est stricti iuris num. 1.*
Strictum ius dicitur à quo nullo modo recedi potest, ibid.
2 *Strictum ius dicitur quod odiosum est.*
3 *Actio ex retractus est stricti iuris.*
4 *Rustico, seu militi, vel mulieri non parcitur in his, quæ introducta sunt ad rigorem conseruandum, & quæ stricti iuris sunt.*
5 *Mulieri, rustico, & militi non subuenitur nisi in casibus à iure expressis.*
6 *Rustico, mulieri, & militi non subuenitur, nisi vbi non potuerunt consulere peritiores.*

n *Saluo que a la letra se guarde.* Nota ex lege ista, retractum esse stricti iuris: Strictum enim ius dicitur, à quo nullo modo recedi potest, vt tradit Accurs. in l. placuit in glo. vlti. C. de iudi. per l. prospexit. ff. qui & aquib. quem sequitur Bal. consi. 343. numer. 1. in fin. lib. 1. vbi dicit id ius strictum esse, cui nihil addi, nihil detrahi possit, nisi quod scriptura loquitur argumen. l. si alij, ff. de vsufruct. lega. & l. contractus, C. de fide instru. subditque, strictum ius consistere in ipsa scriptura, & verbis præcisè obseruandis, latum autẽ ius ex suppletione, vt notatur in l. in hac, ff. de tritico. His respectibus retractus dici potest esse stricti iuris, tanquam, scilicet, non liceat ac nec latum quidem vnguem à verbis legis cum introducentis discedere, vt & iuxta consuetudinem Franciæ procedere asseuerat Tiraquel. libro. 1. de retractu. §. 35. glos. 1. numer. 23. 2 † Qui numero sequenti, authoritate Bal. post Iacob. de Are. in l. non possunt. 1. lectura. ff. de legib. dixit, quæ odiosa sunt, ea quoque stricti iuris esse per text. in l. cum quidam, ff. de libe. & posth. quem Bal. ita summat, odia restringi, fauores conuenit amplari. c. odia de regu. iur. in. 6. est etiam tex. optimus in l. hæreditas, ff. de statulib. cuius verba sunt: (tanquam scilicet ius scriptum odiosum, æquitas fauorabilis.) Sed ex receptiori sententia retractus est odiosus, vt latissimè probat Tiraq. in præfatione retractus lignagier numero. 60. & multis seq. 3 † Est præterea actio competens ex retracti stricti iuris, vt voluit Ioann. Fab. in §. actionum colum. 2. versic. & ista faciunt. institu. de actio. Tiraquel. lib. 1. de retractu. §. 35. gloss. 1. numer. 1. vbi & numeris sequẽ. plurima de stricto iure & æquitate congerit. 4 † Ex quo rustico, aut mulieri, aut etiam militi non consignanti precium iuxta legem fori, & præcedentem & l. 14. infra eod. vel consignanti, sed non legitimè, nõ subuenitur, quia in his, quæ introducta sunt ad rigorem conseruandum, istis non parcitur, glo. Bar. Bal. & Paul. Cast. in l. cum quis, C. de iur. & facti ignorã. gloss. in l. iuris. 2. eodem titul. quæ ponit exemplum in eo, qui per triennium cessauit soluere canonem, glossa. in summa. 38. distinct. & in §. notandum gloss. 1. in fin. 1. quæstione. 4. Guill. de Cun. in l. siquis ex argentarijs, §. vlti. cum l. sequent. ff. de æden. Bart. & Salicet. in l. 1. C. de iur. & fact. igno. cum concordantijs à Tiraquel. congestis libro. 2. de retractu. l. 4. gl. 7 numero. 16. vbi non excusari eos probat. si non fecerint Inuentarium, & numero sequen. si inuestituram non petierint, nec si feudum aut emphiteusim alienauerint. 5 † Nec eis subuenitur quidem, nisi in casibus à iure expressis, l. penul. in princip. ibi & quibusdam causis, ff. de iur. & facti ignorant. & notatur in l. vlti. & ibi Alber. & alij. ff. de condictio. sin. causa, Anton. & Imol. in c. 2. de constitu. Fulg. Rom. & Alexand. in l. iuris ignorantia, C. qui admit. Ioan. de Ana. & Felin. vlti. notab. in capi. quoniam de simo. Alex. alios citans in l. siquis id quod, ff. de iuri. omn. iudi. & consil. 4. libro. 1. & consil. 14. libro. 2. Deci. consi. 174. & in l. 2. 1. notab. C. de eden. cum cõcord. Tiraquel. dict. glossa. 7. numero. 15. text. optimus in l. ne passim, C. de iur. & facti ignoran. vt ibi egregie adnotauit dom. Anto. Padilla ex hoc plurima inferens. 6 † Non etiam subuenitur eis, si potuerunt consulere peritiores, l. bonorum. ff. de bon. possess. l. 3. §. vltim. ff. quis ordo in bon. possess. seruetur glossa in capi. per tuas & ibi Felin. numero. 4. de simo. Ioan. Fab. Bal. & Salicet. in l. iuris, C. qui admit. Angel. & Corneus in l. quicunque eodem titul. cum alijs traditis ab ipso Tiraquello dict. §. 4. gloss. 7. numer. 18. & duobus sequen.

GLOSS. XIIII.

1 *Retractus ei solum, qui retrahit, & non alij nec in alterius commodum fieri debet.*
Tutor nomine pupilli an possit retrahere, & consignare, & an ipsi possit oblatio fieri, ibid.
2 *Retractus an possit nomine alterius fieri.*
Mandatum speciale, & in indiuiduo requiritur in retractu, ibid.
Iuramentum per procuratorem, an præstari possit, ibid.
3 *Mandatum generale cum libera, an sufficiat ad retractum faciendum.*

Man-

Mandatum generale cum libera, an speciali æquiparetur ibid.
4 *Mandatum generale cum libera non sufficit, vbi requiritur speciale mandatum in indiuiduo.*
Mandatum speciale in indiuiduo requiritur in iuramento, ibid.
5 *Mandatum speciale in indiuiduo requiritur in aditione hæreditatis, & alijs quæ animi declarationem exigunt, & in causa matrimonij, & ad opponendum obiectiones contra electum, & in alijs casibus.*
6 *Clausula cum libera ponitur ex consuetudine & stylo potius notariorũ, quam ex partium voluntate & consensu.*
7 *Clausula, quæ ex stylo potius notariorum quam ex partium consensu apponitur in instrumento, cognoscitur si in aliam speciẽ redigitur contractus, vt in donatione causa mortis, & alia exempla traduntur, numer. 8.*
9 *Clausula ex stylo tabellionum in instrumento apposita in valde præiudicialibus nil operatur.*
10 *Lex.19.titul.5.de procuratorib.par.3.nouè explicatur.*
11 *Clausula consueta apponi, an censeatur apposita, & in quibus casibus, & an notarius rogatus censeatur clausulas consuetas apponere? exemplaquè traduntur.*
12 *Mandatum cum libera non extenditur ad incogitata per dominum.*
13 *Coniunctus non potest pro coniuncto agere in his, quæ speciale exigunt mandatum.*
14 *Coniunctus non potest retrahere pro coniuncto, nisi habeat speciale mandatum, vel quod gesserit, ratificetur per eum in termino ad retrahendum constituto, ibi.*
15 *Ratificatio sufficit etiam in his, quæ mandatum exigunt speciale.*
16 *Praxis retractus faciendi per alium.*
Ratificatio retractus facti nomine alieno debet fieri intra nouem dies iure regio. ibi.
17 *Ratificatio retractus à minore per curatorem facti quomodo & quando fieri debeat.*
Minor an restituatur aduersus retractum, per eius tutorem, vel curatorem factum, ibid.
18 *Procurator consanguinei eius nomine retrahens, an teneatur ostẽdere mandatum intra nouem dies, vel illud legere, vel ei tradere exemplar.*

† *Y si el menor tuuiere tutor, o curador.* Dicit lex ista tutorem, vel curatorem retrahere posse nomine minoris sui, & ad eius commodum rem patrimonialem à consanguineo minoris venditam, licet in l. præcedenti in fine statuatur, neminem admitti ad retrahendum nisi ad proprium commodum, quod ex lege ista adnotauit Ioan. Lupi in l.70. Tauri nu.2. Ex quo vides non solum consanguineum ipsum, sed & alium eius nomine admitti posse ad retractũ; quod enim per legem supra proximam prohibetur, est, ne consanguineus alteri, & in alterius commodum retrahat, non autem ne alius acquirat consanguineo; nam qui per se facere potest, & per alium facere non prohibetur, vt in regula iuris qui per alium & regu. potest quis de regu. iur. in 6. Quocirca tutor solus nomine pupilli vel curator nomine adulti oblationem & consignationem ad retractum facere potest, vt probat Ioan. Lupi in d.l.70. Tauri nu.4. d. D. Couarru. lib.1. resolu. c.6. nu. vlti. ver.9. & Tiraq. libr.1. de retra. §.1. glo.13. nu.2. & seq. ibi etiam discutit, an oblatio fieri possit ipsi tutori, aut curatori, at in vtroque casu eadem est ratio, vide eum, nam quoad nos, satis est habere legem expressum. Pupillus item solus & adultus sine curatore oblationem facere poterit, vt voluit Afflict. in tracta. protomixeos. §.2. numer.15. & Tiraq. d.§.1. glo.13. nu.35. & sequen. pupillus namque quoad acquirendum, tutoris non indiget authoritate, l. pupillus, ff. de acq. rerum domi. cum concordan. à Tiraquel. ibi traditis.

2 † Sed dubitari solet, an procurator admittatur nomine alterius ad retrahendum, & an mandatum speciale requiratur? & magis communiter concludunt DD. mandatum speciale requiri, quod satis colligitur ex Bal. consi.118. in fi. lib.3. per tex. in c. constitutus de in integ. resti. & magis in specie hoc voluit Cassane. in consuetu. Burgund. rub.10. de retraict. §.1. in verbo, le peul racheter, n.5. versic. sed an proximus, idem voluit Tiraq. lib.1. de retractu. §.1. gloss.10. numero.9. & 96. & è nostris Ioan. Lupi in l.70. Tauri nu.2. & Dida. Castelli ibidem, glo.1. col.2. in princi. Mouentur per tex. in d.l.13. tit.10. lib.3. fori in fi. ex qua sumpta est, l.7. supra eodẽ, vbi iuramentum exigitur consanguinei, quod procurator eius nomine præstare non potest absque speciali mandato, ex sententia glossæ vltimæ in capit.1. de iudi. lib.6. & notatur in capi. final. de iuramen. calumniæ eodem libr. Bartol. in l.2. §. sin autem. C. de iureiurando prop. calu. dan. Nec satis erit, habere mandatum ad iurandum in omnibus causis, nisi nuncupatim in ea, de qua tractatur causa, expressum fuerit, secundum Bartol. & Doctor. omnes in l. qui bona. §. si alieno. ff. de damno infect. Doctores communiter in cap. vltimo de iuramen. calum. lib.6. vt attestatur domi. Dida. Couarru. in cap. quamuis pactum.1. relect. par.§.5. num.8. col. penulti. de pact. lib.6. & iterum libr.1. resolu. cap.6. num.2. versi. eadem fere, dixi latissimé in stylo cancellariæ tit.1. preeminen.17. casu.20. declara.1. legis Toleti glo.1. & tit.3. cap.1. §.14. gloss.

3 7. † Sed an sufficiat mandatum generale cum liberà? quod videtur, quandoquidem mandato speciali comparatur, tam in cõtractibus, quam in iudicijs, l. nam & nocere, & ibi gloss. Baldus, & Alexand. qui eam legit cum l. rescriptum, §. vltimo. ff. de pact. & l. procurator cui generaliter, & ibi Ricard. & Alberi ff. de

ff. de procurato. & l. mandato, & ibi glo. & Bar. ff. eo. & l. iusiurandum quod ex conuentione. §. vltimo, & ibi gloss. in verbo vniuersorum. Bartol. Alexand. & Iaso. 2. notab. qui tradit. 6. limitationes, ff. de iure iurand. cap. qui ad agendum §. vltimo, & ibi omnes de procu. in 6. Cano. in cap. vltim. de dilatio. Carol. Ruy. consi. 93. num. 6. lib. 1. Catella. Cotta in memorabili incip. procurator generalis, Matthæ. Afflict. in constitu. Siciliæ incip. siquis in posterum. 2. quæst. & decisio. Neapolita. 305. nu. 4. Deci. consil. 493. & consil. 690. Tiraq. lib. 1. de retract. §. 1. glo. 13. nu. 32. vbi citat concord. d. D. Couarru lib. 1. resolutio. c. 6. nume. 4. l. 19. tit. 5. de procura. par. 3. & ibi Greg. Lupi in verbo, quando tales palabras, vbi est text. expressus hāc conclusionem probans & extendens ad mandata iudicialia, in quibus iure communi erat contrarium statutum, vt Tiraq. probat d. glossa 13. num. 33.

4 † His tamen non obstantibus verius est, hoc in regno non sufficere mādatum cum libera, ex eo quòd iuramentum est à consanguineo retrahēte præstandum, quod nō potest ab alio, nisi cū specialissimo mandato præstari, vt superius probaui nume. 2. Et regul. de qua num. præcedenti, quòd paria sunt, habere speciale mādatum, vel cum libera, limitatur & restringitur, vt nō procedat in specie, in qua mandatum speciale requiritur in indiuiduo, ex sententia Ange. de Aretio in §. præterea. 2. nume. 23. institut. de exceptio. cui accedit Iaso in l. iusiurandū quod ex conuentione, §. procurator num. 4. in fin. ff. de iureiurand.

5 † Requiritur autem mandatum speciale in indiuiduo, in casibus quos refert Bart. in l. filiusfami. in princi. num. 9. & 10. ff. de donatio. cum sequitur Ancharra. in c. qui ad agendum de procura. in 6. & in c. duobus de rescrip. eo. lib. & cap. procurator de electio. eo. lib. Ludo. Roma. consil. 251. circa fin. Iaso. in d. §. procurator. num. 5. in fin. & potissimum, vbi declaratio animi requiritur, vt in aditione hæreditatis, propter magnum præiudicium, quod hæredi resultare posset, vt in l. siquis mihi bona. §. iussum vbi Docto. ff. de acqui. hæredita. & in causa matrimonij eadem ratione, l. generali. ff. de ritu nuptia. vel vbicunque damnum pateretur aduersarius dubitans, an cum dominus compareret, posset asserere se id non ita intellexisse, tunc requiritur non solum speciale mandatum, sed & specialissimū, & in indiuiduo, vt in l. qui ita. §. 1. ibi, si non euidens absentis voluntas esset, ff. ad Trebell. Clement. non potest de procurato. c. procurator de electio. in 6. vt contingit in procuratore hæredis absentis, qui restituere tenetur fideicōmissario hæreditatem, & procuratore ad appellandum ab electione, postulatione, aut prouisione alicuius, qui non aliter idoneus reputatur, quam si in instrumento mandati obiectiones omnes in personam electi singulariter exprimātur. Nec satis erit si in tali mandato dicatur, & generaliter ad omnia alia speciale mandatum exigētia, & cum libera, vt in Clemen. non potest de procura.

6 † Præterea clausula hæc cum libera, solet in omnibus instrumentis mandati apponi potius ex communi notariorum stylo & consuetudine, quā ex mandantis voluntate, vt in simili specie fatetur Bartol. in l. 1. 6. quæstio. ff. de iure codicillo. Bal. in l. quotiēs nume. 1. in fin. C. de hæredib. insti. Imol. in l. vltima, ff. quemad. testa. aper. Deci. consi. 180. num. 7. versi. & primo non obstat, Abbas in capit. cum contingat nume. 24. & plures alij quos ad nauseam vsque citat Tiraq. in relectione, l. si vnquam in principio, num. 121. C. de reuocand. donationib. vbi hanc attestatur communem sententiam, idem fatetur Thom. Grammati. decisi. 62. num. 22. domi. Dida. Couarr. in rubri. extra de testament. 2. par. nu. 14.

7 † Qui tamen hanc receptam sententiam intelligit, procedere in duobus dumtaxat casibus. Primò, vbi hæc notariorum verba communia & eis frequentissimè obuia ipsum actum, qui geritur, mutant, in aliamq; transferunt speciem, tunc nimirum contra voluntatem contrahentium adiecta censentur. Exemplum tradit d. ipse Couarru. num. 13. in fine, in donatione causa mortis, in qua adijcitur clausula, qua promittitur, donationem minime reuocari posse, eaq; apponitur in executione contractus. Quoniam quæ in executione contractus exprimuntur, ipsius actus dispositionem minime augere videntur, iuxta text. celebratissimum in Clement. 1. de præbend. quem aureum dicit Felin. in c. licet numero 7. de offi. ordina. plura ex eo inferens, Grattus consi. 60. lib. 1. numer. 3. Curti. Iunior consil. 3. numero. 2. & 3. d. Did. Couarru. adducens concordantes in 2. parte dict. rubricæ de testamen. numero 13. in fine & sequenti.

8 † Aliud exemplum tradit d. D. ipse Couarru. in compromisso, in quo amplissima quæque verba non impediunt reductionem ad arbitrium boni viri, quod asseuerat authoritate Ant. & Panormita. in c. Quintauallis numer. 32. de iureiurando. Hierony. Gratt. consi. 30. nume. 6. 7. & 8. lib. 1.

9 † Secundò limitat. d. D. Couarru. eam cōclusionem, vt procedat in valde præiudicialibus ipsi contrahenti, qui ea vtitur clausula, vt si habens generale mandatum cum libera, pactum faceret de non petendo, vel transactionem, quod vtique non licet, vt voluit Carol. Molin. in consuetudi. Parisien. titu. 1. §. 10. quæstio. 3. d. Did. Couarru. lib. 1. resolutio. c. 6. num. 3. Grego. Lupi in l. 19. tit. 5. par. 3. in verbo, qualquier de las cosas, cum ibi à me additis, & in glo. præcedēti in fine.

10 † Nemo tamen respondet ad d. l. 19. tit. 5. de procura. par. 3. contrarium non obscure decidentem, nempe, vt habens mandatum cum libera possit pactum de non petendo, & transactionem facere, quemadmodum, & is qui habet speciale mandatum. Ego verò crederem, eam legem intelligi debere in specie dumtaxat ibi enarrata, videlicet, cum dominus dedit alicui mandatum cum libera, vt in negocijs, vel causis eius faceret, quæ ipsemet dominus facere posset, si præsens esset, & nil aliud in mandato contineretur, prout verba illius legis sonant. Secus autem si mandatum dederit ad aliquā negocia, vel ad lites generale, clausula in instrumento apposita, cum libera & generali administratione, & cæteraris, quæ communiter in mandatis apponi solent: tunc etenim non posset procurator huiusmodi transigere, nec pactū facere de non petendo: nam consueta à tabellionibus exprimi, si in instrumento apponantur eum tantum effectum inducunt, qui non aborreat à verisimili contrahentium intentione, sicuti existimat Lancelo. à Galliaula. in l. 1. col. 2. ff. de verbo. obliga. & Alcia. in eadem, l. 1. §. siquis ita 3. notab. & d. D. Couarru,

rum.eos referens in d.rub extra de testament.2.par. numer.14.versic.hinc etiam procesit in fine. Quis enim non videt, iniquum esse & à verisimili mente domini alienum, vt procurator ad lites, vel ad negocia specialia cum libera, possit transactionem, seu
11 liberationem facere? † Quodque dici solet communiter clausulam consuetam apponi, censeri appositam iuxta text.in l.quod si nolit §.quia assidua, ff.de ædili. edi.l.vltim.C.de fideiusso.& quod de huiusmodi clausulis semper rogatus censetur notarius secundum Bal.in d.l.fin. C. de fideiuss. cui consensit Alexand.consil.27.numer.2.lib.2.& consil.89. prope finem lib.2.Panor.Feli.Decius & Ripa in c. Cumana in fine de electio.Curti.Senior. consil.6.Socinus consilio 94.libro 1.cum concordan.à Carolo Moline traditis d.consil.Alexandr.27.lib.2.& Fusius in consuetu.Parisien.§.166.intelligitur de his, quæ respiciunt executionem, vel clariorem elucidationem dumtaxat, non autem de illis, quæ dispositionem, vel nouum effectum, qui aliàs non veniret, inducunt, vt egregie docet Carolus Molin.in consiliio Alexandri.28.lib.2.numer.4. Vnde inquit Moline. licèt alicubi mos regionis sit, vt in locationibus conductores periculum sterilitatis recipiant, si tamē illud non fuerit expræssum, non subintelligitur; nec notarius apponere potest, nisi de eo fuerit rogatus, vt in l.licet vbi hoc expendit Angel. colum.1. C. de loca. & demum alia subdit Carolus exempla, & concludit de his sufficere notarium fuisse rogatū in genere, vt sensit Bal.in rub.C.de reuocand. his quæ in fraud.credi.ad quam normam idem Molineus attestatur multa esse corrigenda, quæ sine delectu glomerat Iaso in l.vt liberis.C.de collatio.& Docto. supra
12 citati hoc eodem nu.in princi. † At si quis dixerit in specie, de qua agimus, nullum parari præiudicium consanguineo, qui procuratorem constituit cum libera, si retractum fecerit, imo in eius conuenti commodum, quare nimirum si admittatur ad retractū, respondeo non habere mandatum ad declarandum animum consanguinei cum iuramento, de quo fortè nunquam consanguineus cogitauit, nec venit in mentem suam, & quia, vt dix. numer. . & sequent. mandatum ad iurandum debet esse speciale & in
13 indiuiduo. † Ex quo coniunctus non poterit retrahere nomine consanguinei, quoniam ea, quæ speciale exigunt mandatum, coniunctis sunt interdicta, nisi & ipsi mandatum habeant speciale, l.patri iuncta. l.illud, ff.de minor.Cyn.& Recentiores in l. exigendi.C.de procura.& in cap. nonnulli.§. sunt & alij de rescrip.Soci.consil.120.numer.5.lib.1. per text.in l. qui homini.§.si generi, ff.de solutio.l.3.§.si forte, ff. iudica sol.nec eis solutio fieri potest, vt multis similibus probat Tiraquel.lib.1.de retra.§.1.gl.3.nu.34. & §.36.glos.2.num.14.& §.1.gloss.10.numer.95. vbi dicit in contrarium facere tex.in d.c.constitutus de in integ.resti.cum dicitur pro se ac fratre suo. Dicitur etiam ibi, quòd si cōsanguineus sit minor, & præterea eius indolis & vitæ, vt meritò eius bonis interdici possit, id est, prodigus, mente captus aut furiosus, tunc coniunctus admittetur ad retrahendum eius nomine, & ad cætera omnia, quæ mandatum exigunt speciale, vt in l.patri in principio & ibi Bar
14 tol.& Baldus, ff.de minor. † At si quis contenderit, coniunctam personam esse admittendam sine mandato iuxta l.exigendi, C. de procurat. hoc tamen sciat esse intelligendum, modò cōsanguineus postea ratificet, alioqui inutile erit, quod à coniuncto ita actum est, l.3.§.sed & si fortè & ibi Bartol. ff. iudica. sol.l.diem.§.1.ff.deposi.l.1.C.qui.res iudica.non noce.gloss.in l.fideiussor in fine, ff.de negot gest. Innocent.in capitul.auditis de electio. & cap. accedens de præbend.Hosti.& Ioann.Andrę.in cap. ex parte decani,& ibi Bald.& Imol. de rescrip. Bart.in l. qui mihi donatum numer.3.& 4.ff.de donat. Alexandr. in consil.40.in fin.libr.1.Fran.de Aret.consil.26.numer.5.Iaso.in d.l.exigendi numer.9. versic.4.fallit, Tiraquel.lib.1.de retract.§.1.gloss.10.num.97.Ioan. Lupi in l.70.Tauri numer.1.& ibi Didac. Castelli in gloss.1.col.2.per l.multum interest, & ibi Bald.C.si quis alte.vel sibi,& in l.si absentis, C.si certum peta.
15 † Et si quis dubitet, an in his, quæ requirunt speciale mandatum possit ratificatio fieri, prout sensit gloss. in l.Paulus.aliàs, per procuratorem, ff. de acqui.hæredit.& in l.si maritus.C.manda.deponat dubitationem, cùm in contrarium sit text.in l.3.§.si procurator ff.quod qui.iu.cùm sic ait, si hoc ei specialiter mandauit.vel ratum habui, & per illum tex. hoc tenuit Tiraquel.libr.1.de retra.§.1.gloss.10. num.62. & num.præcedenti, citatque plures hoc tenentes, maxime Alcia.in cap.cum non ab homine num.70. de iudi.& Deci.in l.fin.§.1.notab.2. ff. quod qui.iur. ratificatio enim facit actum esse ratificantis, l.si pupilli §.item quæritur,& §.sequen.ff.de nego.gest.Tiraquel.multa adducens, d.gloss.10.num.63.& sequē.
16 † Denique iuxta ius nostrum regium resoluo, patrē pro filio,& filium pro patre, maritum pro vxore, & coniunctum pro coniuncto,& qui mandatum habet cum libera admitti posse nomine consanguinei venditoris ad retrahendum, & precium consignandum, modò consanguineus id ratum habeat, & iuramentum præstet, de quo in l.præcedenti in fine, intra nouem dies ab eadem lege retractui præstitutos, & nō aliàs, quicquid in oppositum dixerit Did.Castelli in l.70.Tauri glossa 1.colum.2.dicens ratificationem fieri posse post nouem dies; quia, quicquid sit de iure communi, quod latè discutit Tiraquellus libro.1. de retract.§.1.gloss.10.numero.84.& 85.& pluribus sequentibus iure tamen regio id est indubitatum, quandoquidem iuramentum præstari oporteat intra eosdem nouem dies, vt in dict.l.præcedenti in fine nec id prçstari, possit ab eo, qui non habet speciale mandatum & in indiuiduo, vt fusse probauimus supra hac eadem glossa numero.4. & 5.& hoc voluit
17 Ioan.Lupi in l.70.Tauri numero 6. † Qui numero sequenti limitat, vt procedat quoties is, qui ratū habere debet, habet legitimam personam ad ratificandum, quod suo nomine gestum est, aliàs secus. Quo fit vt minor qui sub tutella vel curà est, non possit, quæ per tutorem, vel curatorem gesta sunt ratificare, donec ætas adueniat perfecta, & legitima, vt in l.1.& ibi Barto C.si maior fact.vend. rat.habu. Bal.in l.mancipia, C.de reb.alie.non alien.& in l.vlti.num.1.C ad Macedo.demum subdit idem Ioan. Lupi in d.l.70.Tauri nu.11.quare si minor, cuius nomine factus fuit retractus, noluerit adueniente ętate legitima ratum habere, non ei licebit, si ab initio fuit

fuit vtiliter gestum, quod si vtiliter gestum non fuerit, poterit ratum nō habere, quod eius nomine per tutorem, vel curatorem factum fuit, & res retracta reuertetur ad retrahentem arg. text. in l. cum quæritur, ff. de admi. tuto. & l. etiam, §. siquis absentis, ff. de peti. hæred. Bal. in l. siquis absentis. 2. oppo. C. si cer. pet. idem voluit Did. Castelli in d. l. 70. Tauri glo. 1. col. 3. Sed iudicio meo, limitatio hæc vera non est: nam per legem istam permittitur tutori, & curatori, vt fundum nomine minoris sui retrahere possit, eiusque nomine iurare, valebit igitur, quod ab eis factum fuerit, tanquam lege permittente. Competet tamē minori restitutio in integrum intra quadriēnium postquam compleuerit vicesimum quintum annum, elapso autem quadriennio, contra tutorem, vel curatorem sibi succurritur, vt in l. 1. & vlt. C. si tuto. vel cura. interue. & l. 3. eod. tit.

18 † Quæstionis esse solet, quidam nomine meo vendidit rem aliquam absque mandato meo demum ipse ratum habui vēditionem, à quo tempore currant nouem dies retractus, à die venditionis, an verò à die ratificationis? quam quæstionem latè examinat Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 1. gloss. 10. quæst. 12. num. 61. & pluribus seq. & concludit, quod à die ratificationis, vt ibi videre licebit.

19 † Solet etiam dubitari, an procurator retrahens nomine consanguinei teneatur ostendere mandatum, & an illud legere, vel tradere exemplar eius, si petatur, & cuius expensis? tractat late Tiraquel. lib. 1. de retractu. §. 1. gloss. 10. num. 99. vsque ad nu. 108. & an intra præfatos nouem dies mandatum ostendere teneatur, vel satis sit, vt postea ostendat? tractat ibidem nu. 90. & 91. arguens ad partes. Tu tamen iure nostro regio dic coram iudice fieri debere consignationem, & petitionem, seu libellū proponi per consanguineum, vel eius procuratorē speciale mandatum habentem, & mandatum ipsum iudici ostendere intra dictos nouem dies, vt ipse videat, possit necne iurare, quòd si non insinuauerit, eum iudex non admittet ad iurādum, licèt eum admittat ad agendum, & consignandum, & nisi intra dictos nouem dies ratificatio sequatur cum iuramento ipsius consanguinei, procuratorem repellet iudex ipse, & acta per eum facta nulla erunt, quæ omnia colliges ex his, quæ diximus supra eod. l. 7. gl. 12. numero. 6. & in hac eadem gloss. numero. 14. 15. 16. & 17.

GLOSS. XV.

Retractui locus non est, nisi super re immobili, tam in retractu consanguinitatis, quā in retractu communionis.

p *Sacar la heredad.* Nota ex lege ista, retractui locum non esse, nisi super rē immobili, vt probaui supra eodem l. 7. gloss. 1. numero. 1. 17. & sequent. vsque in finem. Quod etiam procedit in retractu communionis iuxta ius nostrum Regium, atque ita practicari attestatur, Grego. Lupi in l. 5. tit. 5. par. 5. de emptio. & venditio. parti. 5. licèt de iure verius sit, quod retractus communionis habeat locum in rebus mobilibus. De quo dicemus infra eod. l. 13. & 14. quæ deductæ fuerunt ex l. 74. & 75. Tauri.

GLOSS. XVI.

Retractui, vt locus sit, sufficit, rem fuisse patrimonialem, etiam si auita non sit.

q *Porque dize cada vno que fue de su padre.* Nota ex lege ista, quod retractui sanguinis erit locus, si res quæ retrahitur erat patris, licèt non fuerit aui, quod latius probaui supra eod. l. 7. gloss. 1. num. 50.

GLOSS. XVII.

1 *Causa proxima semper intelligitur non remota.*

2 *Rigor scriptus est sequendus, vbi æquitas non inuenitur scripta.*

Proximior gradu regulariter præfertur, ibi.

3 *Repræsentationi, quando locus sit.*

Proximiore vocato, an præferatur nepos ex filio mortuo patruo per repręsentationem, ibidem.

Nepotes appellatione filiorum quando non comprehendantur, ibid.

4 *Antiquius ius præfertur semper.*

Patruus an præferatur nepoti, remissiue, ibidem.

r *Mas antiguo su derecho.* Filius siquidē est causa proxima, nepos remota. In dubio autem de causa proxima intellectum fuisse videtur, non de remota, l. qui liberis. §. hæc verba, & l. sed si plures, §. in arrogato. ff. de vulga. l. socium qui in eo. ff. pro socio. l. huic scripturæ, ff. ad l. Aquil. quod voluit Bald. qui & hoc multis rationibus confirmat in l. ex placito nume. 1. & 2. C. de rerum permutatio.

2 † De rigore etiam iuris is pręfertur, qui in gradu prior est, l. pater filium. ff. de inoffi. testa. §. 1. insti. de legi. agnato. success. cum similibus, verùm ex æquitate statutū est in filijs fratrum, vt videlicet, æqualiter succedāt cū cæteris fratribus eorum patruis, per tex. in l. 1. §. si filius, ibi, naturali æquitate, ff. de suis & leg. cum similib. cùm ergo ęquitas illa solum inueniatur scripta, vt ęqualiter succedat nepos cū patruo, non est extendenda ad casum nostrum, in quo non agitur de pariter succedendo, sed de excludendo patruum, cum hoc non inueniatur scriptum, sequendus est ergo rigor, vt in l. placuit. C. de iudi.

3 † Præterea quamuis alias nepos repræsentaret filium, id tamen non procedere, si lex mentionē faceret de proximiore, l. libertus præterito. §. si libertus, ff. de bon. liberto. nam & tunc non comprehēditur sequens, licet is sit, qui soleat repręsentare proximiorem per textum in l. iubemus in

in prin. iuncto §. vlti. C. ad Trebel. vbi Bal. per illum tex. dicit, quòd licèt vbi fit mentio filiorum, comprehenduntur nepotes, qui succedunt & subrogantur loco eorum per l. liberorum, ff. de verbo. signifi. vbi tamen fit mentio filiorum simul & gradus, non comprehenduntur nepotes. Sed in specie nostra mentio fit proximioris in l. ista & præcedenti, qui loquendi modus gradum denotat, ideo nimirum nepos sub
4 eo non compreheditur. † Item, quia ius antiquius præfertur, l. in testamento, C. de testamen. c. anteriorum, §. illud 11. q. 6. c. quanto extra de translatio. prælato. argumen. eorum quę copiosissimè scripsit Tiraquel. in præfatione libri primigeniorum n. 75. & deinceps vsque in finem, & hæc alia plura suadere videntur partem patrui, quæ latissimè omnium congerit Tiraquel. in tracta. primogeniorum quæst. 40. n. 97. & pluribus sequentib. & copiose Emanuel Acosta Lusitanus, in quæstione patrui & nepotis, vbi pro patruo conclusit. Quibus tamen respondebimus infra hac eadem lege, gloss. 20. hoc tamen latè tractauimus supra hoc lib. tit. 7. de maioratu, l. 5. quæ ex lege 40. Tauri depromptafuit.

GLOSS. XVIII.

1 *Representationis lex veluti nutu diuino condita est.*

2 *Representatio excludit proximiorem.*

Representationis materia, remissiue, ibi.

f *Que el representando la persona de su padre.* Lex representationis veluti nutu diuino condita est, vt constat Genes. c. 11. & duobus sequentib. vbi scribitur. Thare duos habuisse filios Abraham & Aram, hic mortuus est ante patrem, & reliquit filium suum Loth. Tareque mortuo, Abraham admisisse Loth nepotem ex fratre ad successionem, eumque fratris nomine vocasse, tanquam si frater esset, aut certè fratrem
2 representaret, eiusque locum teneret. † Sic etiam iure communi representatio fit ad exclusionem eorum qui è proximioribus remotiores efficiuntur ob eam representationem, vt in specie, auth. post fratres autem, C. de legiti. hæred. & §. reliquum, versi. huiusmodi verò priuilegium in authen. de hæred. ab intest. veni. vt refert Tiraquel. de primogeni. quæst. 40. numer. 23. & 24. De huius representationis materia diximus latè in dict. l. 5. glos. 4. 5. & 6. titu. 7. de maioratu supra hoc libro.

GLOSS. XIX.

t *Ambos en vn tiempo.* Vt diximus supra eo. l. 7. glo. 9. & dicam infra eod. l. 12.

GLOSS. XX.

1 *Filius venditoris an præferatur patruo in retractu.*

Causa remota quando præferatur proximæ, ibi.

Filius eadem persona cum patre esse censetur, ibi.

2 *Representatio vim obtinet, non solum succedendi æqualiter, sed & alios excludendi.*

3 *Lex iubemus, C. ad Trebel. explicatur.*

Representatio locum habet etiam proximiore vocato, ibid.

Patrui & nepotis quæstio vbi tractatur latissime, remissiue, ibi.

v *El hijo del vendedor para si.* Nota ex lege ista, filium venditoris præferit patruo suo in retractu rei patrimonialis, plures rationes tradit in primigenio. Tiraqu. dict. quæst. 40. à nu. 17. vsque ad numer. 97. quas non refero, ne actum, quod aiunt, agam, & quia cuilibet eas cernere licebit. Respondebo tamen ad ea, quæ ex aduerso tradidimus supra in gloss. 17. Et primum non oberit, quòd filius sit causa proxima, & nepos remota, sitque semper de proxima intelligendum: id namque procedit, nisi prima causa in secundam influat, tunc enim semper representatur prima causa in secunda, in quam influit, l. licèt, §. ea obligatio. ff. de procuratori. sed pater qui vendidit fuit prima causa, quæ vim suam & potestatem transmisit in filium suum, qui est ex patris natura, atque ideo debet esse eiusdem censuræ, quoniam legis censura naturam imitatur, l. nam adoptio. ff. de adoptio. Tiraquell. de primigenijs, q. 40. num. 03. & numer. 14. Vbi aliter respondet, & congruentius casui nostro, vt oppositum procedat, quoties causa remota longe distat à prima, secus si non sit admodum remota, sed proximè coniuncta, tunc enim ea æque attenditur, vt proxima & immediata per l. cum Delanionis, §. asinam, ff. de fundo instructo. l. vxori quis. & ibi Bar. ff. de auro & argento lega. hic autem adeo nepos coniunctus est patri, vt idem esse videatur, vt latissimè probat Tiraquell. in dict. quæst. 40. numer. 28. & pluribus sequentib. & latius, si sic fari liceat, in relectio. l. si vnquam in princip. numer. 15. & sequen. C. de reuocand. donationib. ideo æque atten-
2 ditur ac pater ipse, vt & in hac lege dicitur. † Nec oberit secunda ratio de rigore sequendo, cùm non sit æquitatis ratio, quia, respondeo, quòd imo est eadem æquitas, quoniam hoc contigit propter naturam rei, argu. l. 1. §. penul. ff. de acqu. plub. arcen. vt declarat Tiraq. dict. quæst. 40. nume. 100. & sequ. & num. 21. & tribus sequentibus probauit representationem habere vim non solum succedendi æqualiter, sed & alios excludendi, vt supra diximus glo. 18.
3 † Ad tertium argumentum respondeo, licèt ab intestato proximiores vocentur ad successionem, vt in princi. insti. de hæredi quæ ab int. defer. non tamen ob id desinunt filij representare parentes, vt in §. cũ filius eod tit. & in authen. cessante, & authen. post fratres, C. de legiti. hęredib. nõ solum vt succedãt æqualiter cum patruis, sed vt eos quandoque excludant, vt dixi glo. 18. lex autem iubemus, C. ad Trebel. ideo non comprehendit filios fratrum, quia id ea lege expresse cauetur, vt Bar. censet in l. liberorum nu. 4. ff. de

de verbo.signific.& Tiraq.d.q.40.nu.157.& latissimè in eadem quæst. rationes adducit pro vtraque parte,vide eum, & in maioratu Hispaniæ, optime hoc discutit domi. Dida. Couarru. lib. practicarum quæstio.c.38.n.6.& sequen. Anto.Gom.in l.40.Taur. n.65.& sequentib.& in Lusitania Emanuel Acosta in peculiari tractatu & quæstioni patrui & nepotis.

GLOSS. XXI.

1 *Proximiore recusante rem retrahere, sequētes admittuntur.*

2 *Pœnitentiæ an sit locus, si proximior semel recusauit retrahere.*

x *No la quisiere.* Hæc lex in hoc corrigit præcedētem ibi: *Otro pariente no la pueda demandar.* Idem quod in hac lege statuitur in l.12. infra eod. vt dixi supra
2 eo.l.7.glo.8.in princi.& glos.9. † Sed an consanguineus qui requisitus dixit, se nolle retrahere, posit pœnitere, tractat Tiraqu.in fine retractus lignagier n.38.& demum concludit num.40.pœnitentiæ locū non esse, quia ius fuit statim quæsitum sequēti in gradu argumen.text.in l.1.§.qui semel,ff.de successo.edicto, cuius verba sunt, qui semel noluit bonorum possessionē petere, perdit ius eius, & si tempora largiantur: vbi enim noluit, iam cœpit ad alios pertinere bonorum possessio, cui cōcinnit tex.in l. si cohæredi in prin.ff.quis ordo in bono.poss.serue.

GLOSS. XXII.

y *Dentro de aquel mismo termino.* Dicam in l.12. infra eodem.

GLOSS. XXIII.

Retrahi potest res patrimonialis & auita, & res materna.

z *Auida o heredada por su padre, o madre dellos.* Nota ex lege ista, quòd non solum res paterna & auita vēdita potest per consanguineum proximiorem ipsi vēditori retrahi, verùm etiam res materna, vt & diximus supra eo.l.7.glo.1.num.55.& sequentibus, dicā aliquid infra eo.l.15.

LEY IX.

Que la dicha ley del fuero, que es la ley 7. deste titulo, aya lugar en las cosas que se vendieren en almoneda, y lo que se ha de consignar y boluer al comprador.

Don Fernando y doña Iuana en las leyes de Toro, ley 70.

¶ La ley del fuero, a que habla cerca del sacar el pariente mas propinquo la cosa vendida de patrimonio por el tanto, aya tambien lugar quando se vendiere en el almoneda publica: aūque sea por mandamiento de juez. b Y los nueue dias que dispone la ley del fuero, se quenten en este caso desde el dia del remate, c con tanto que consigne el que saca, el precio, d y haga las otras diligencias que dispone la ley del fuero, y la ley del ordenamiento de Nieua. e Y asi mismo aya de pagar al comprador las costas y el alcauala, si la pagò el comprador, f antes que la cosa asi vendida le sea entregada.

GLOSS. I.

a *Ley del fuero.* Ley 13.tit.10. lib.3.fori quæ transcripta fuit in l.7.supra eod.

GLOSS. II.

1 *Subhastationem duplex genus, necessarium & voluntarium.*

2 *Subhastatio necessaria fit in casibus expressis.*

3 *Subhastatio voluntaria quando fiat.*

4 *Retractui locus est in rebus venditis per subhastationem necessariam & voluntariam.*

b *En el almoneda publica aunque sea por mandamiento de juez.* Hic supponitur duplex esse subhastationis genus, alterum necessarium, alterum voluntarium, necessarium dicitur, quod fit ex mādato iudicis, vel ad distrahendas res fisci, minorum, ecclesiæ, vel reipublicæ, in quibus decretum iudicis exigitur, l. magis putò, §.non passim vsq; in finem legis, ff.de reb.eorum, l.lex quæ tutores, C.de admini.tuto. l.4.ti.5.p.5.l.6.tit.18.p.3.l.18.ti.16.p.6.authent.hoc ius porrectum, C.de sacrosanct.Eccle.c.sine exceptione.12. q.2.& per totum tit.extra de reb.Eccle. non alienandis, l.2.tit.14.par.1.l.vlti.C.de venden.reb.ciui.libr. 11.l.1.& 10.tit.7. de terminis publicis infra libro 7. Bar.in l.1.C.de seruis reipub.manumi. Anto. Capi. decisio.4.num.9. Pet. Nunnius Auenda.de manda. exequen.par.1.ca.12.num.21.26.& 27.l.2.& 3. C.de præd.decuri.sine decreto nō alienan.lib.10.l.1.2.& vltim.C.de fide instrumento.& iure hastæ fiscal. lib. 10.l.52.ti.5.p.5.in quibus casibus subhastatio est necessaria, vt ibi dicitur, Bar.in l.licitatio n.2.ff.de publica.& vectiga. Alberi.in l.& si fine, §.1. ff. de mino. Ioan.de Platea in l.si tempora.C.de fide instrumen.

& iure

& iure hastæ fiscal. lib. 10. & Matth. Afflict. lib. 2. constitutio. Neapolita. rub. 38. in fin. Socin. cōsil. 95. numero. 5. lib. 3. Deci. cons. 556. numero. 4. Iacob. à S.
2 Geor. in l. Titia. ff. de iure doti. 4 Dicitur etiam necessaria subhastatio in rebus condemnati pro executione rei iudicatę iuxta tex. in l. ordo, vbi Bal. numer. 4. C. de execu. rei iudi. & in l. à diuo Pio. §. in venditione cum seq. ff. de re iudi. & in alijs pluribus casibus â me traditis in stylo cancellariæ titul. 1. præeminentia. 17. casu 20. declaratio. 2. cap. 2. glos. 3. in verbo, cada pregon, vbi materiam subhastationis latissimè examinaui. 4 Voluntaria autem sub-
3 hastatio dicetur, quando extra has causas quis voluerit res suas in publico loco ad vocem præconis distrahere, vt ex licitatorum calore carius res vendantur, vel saltim ex hominum concursu citius distrahantur, vt saepe fit in magnis ciuitatibus, vt Pinelus aduertit in l. 2. C. de rescind. vendi. 2. par. cap. 2. numer. 26. 4 In his duobus casibus procedit lex
4 ista, vt bona per subhastationem voluntariam, vel necessariam vendita possint à consanguineo retrahi, quod ante hanc legem negauerat Alfons. à Montaluo in d. l. 13. tit. 10. lib. 3. fori in glos. magna col. 11. versi. item quæro, an habeat locum lex ista, cum proximioris res, cuius sententia confirmata erat per legem 220. in legibus styli, quæ per l. nostram antiquata est, vt aduertit Didac. Castelli in l. 70. Tauri glo. 1. in prin. & in verbo, en almoneda, & in verbo, del juez, & ibi Ioann. Lupi nu. n. 2. licét Gomez Arias ibi dubitet, & perperam, nu. 11.

GLOSS. III.

Retractui tempus, an à die vltimæ addictionis currat, an verò post lapsum nouem dierum, qui ex communi stylo dantur ei, cuius bona venduntur per executionem ad eā retrahendum?

1 *Desde el dia del remate*, Plurima dubia sese offerunt circa hæc verba, quæ latissimè examinaui supra eo. l. 7. gloss. 6. Sed dubitat non abs re Didac. Castelli in l. 70. Tauri in verb. del remate, cùm ex communi stylo, & consuetudine huius Regni inquacunque subhastatione dentur nouem dies ei, cuius bona distrahuntur ex causa necessaria rei iudicatæ, confessionis, vel instrumenti publici, ad retrahendum res venditas reddito pretio, an nouem dies rectratui sanguinis constituti incipiant currere à die vltimæ addictionis, prout hic dicitur, an post lapsum aliorum nouem dierum, qui ex communi stylo debitori conceduntur, & post dictos nouem dies currere tempeus hoc retractui sanguinis constitutum neruose asseuerat, quòd mihi in specie hic proposita satis probatur, & potissimum ex his, quæ diximus supra eodem l. 7. gloss. 6. numero. 15. vsque ad numerum. 20.

GLOSS. IIII.

1 *Consignatio, & depositio pretij in rectratu requiritur pro forma.*
Forma inducitur per dispositionē cōditionalē, ibi.
Oblatio hodie pretij nulla requiritur, sed consignatio, ibidem.
2 *Depositum confessum, an sufficiat in retractu; vel an reale exigatur, & numero sequent.*
3 *Numeratio vera, an requiratur in consignatione retractus.*
2 *Confessio in deposito, an probet numerationem.*
3 *Verba in proprio, & naturali sensu, non in improprio, & ciuili capiuntur.*
Depositum confessum non est verum depositum, ibidem.
4 *Depositum confessum non gaudet priuilegijs veri depositi.*
5 *Depositum re tantum contrahitur.*
Mutuum re quandoque, & quandoque verbis contrahitur, ibidem.
6 *Confessio in deposito probat numerationem, sed non in præiudicium tertij.*
Lex publica. §. vltim. ff. deposi. intelligitur: ibidē.
Lex in contractibus. C. de nonnum. pecu. explicatur, ibidem.
7 *Consignatio pecuniæ in sacculo absque numeratione non sufficit ad retractum, nec in præiudicium tertij.*
8 *Consignatio pretij in pecunia argentea, an fieri possit, si pretium conuentū fuit in pecunia aurea.*
9 *Solutio debiti, vel consignatio pretij fieri potest ex generali consuetudine, & iuxta ius regium in quacunque moneta currenti, modò valor debiti, vel pretij non minuatur.*
10 *Consignatio pretij ad retractum, in qua vnus nummus deficit, aut vnū par turturum, an sufficiat, & numero sequen.*
11 *Formæ omissio, etiam in re minima totum actum vitiat, etiam in fauorabilibus, & pijs causis, fallit si per errorem, & num. 13.*
12 *Minimus defectus ex errore, & non ex industria obueniens non vitiat actum, etiamsi pro forma requiratur.*
Lex quamuis. ff. de condi. & demostra. explicatur, ibidem.
13 *Modicus defectus, vt vnius nummi in gabella, emphyteusi, & in conuersione pœnæ pecuniariæ in corporalem facit pœnam incurri.*
Defectus modicus, qui aliàs facit pœnam incurrere, si fiat per errorem, à pœna liberat, ibidem.
Pœna quando non incurratur ex paruo formæ defectu, ibidem.
14 *Consignatio pretij in retractu debet fieri iudicis mandato, nec aliàs sufficiet, etsi fiat apud mercatorem ditissimum.*
Depositarius, an possit se subducere, vel mercedē petere, remissiue, ibidem.
15 *Consignatio pretij non liquidi quomodo fiat.*

Bar. in l. cum seruus in fin. ff. de conditionibus, & de demonstrat. Tiraquell. alios citans dict. glossa. 6. numero. 19. & sequent Montalu. in dict. l. 13. in verbo pretio tit. 10. lib. 3. fori. † Quid autem si cósig
8 natio fiat in pecunia argentea, cùm pretium venditionis fuerit in moneta aurea conuentum, aut in pecunia aurea alterius formæ, scilicet, aureorum coronatorum, cùm pretium fuerit in excellentibus conuentum? quid sit hac in specie statuendum iure communi, traditur in l. Paulus 1. vbi Barto. Ange. & alij. ff. de solu. per glossam, Bal. Francis. de Areti. Iaso, & Philip. Deci. in l. 2. §. mutui datio. ff. si cert. pet. Ioann. Andreas in capit. peccatum ad fin. articulo in mercurialibus, de regulis iuris libro 6. Bart. in l. quę extrinsecus. ff. de verbo. obliga. Ioann. Fab. in §. 1. insti. qui. mod. tolli. obliga. Bald. in l. si quis argentum numero. 5. C. de dona. & consilio. 130. libro. 5. Masueri. titulo de soluti. §. item si sis obligatus, Ioann. de Plat. in l. 1. C. de vete. numisma. potest. lib. 11. & in l. 1. C. de collatio. eris libro 10. Marianus Socin. consi. 6. libro. 1. Franc. Curti. Seni. in tracta. de moneta. q. 9. Carol. Molinę. hac eadem in specie in consuetudi. Parisi. titu. 1. §. 13. glossa. 8. in 2. quęst. &
9 numero. 2. † Vbi concluditur, quòd si ad consuetudinem generalem spectamus, satis est pretium reddi in moneta argentea, vel aurea, quæ communiter versatur, modò valor non minuatur, vt & Barto. aduertit in l. diuortio. §. ob donationes num. 3. ff. solu. matri. & in l. 1. §. vlti. in fin. ff. de auro, & argen. legat. quam consuetudinem seruandam esse attestatur ibi Bart. & in l. quæ extrinsecus num. 2. ff. de verborum obligatio. & Bald. in d. l. si quis argentum nu. 5. C. de dona. Tiraq. lib. 1. de retract. §. 1. glos. 18. num. 30. & 31. Carol. Moline. d. glos. 8. numero. 2. Curti. Iunior in l. cum quid numero. 25. ff. si cert. peta. dom. Did. Couarr. communem dicit, de veterum collatione numismatum cum his, quæ modò expenduntur. cap. 7. §. vnico numero. 1. & per totum tractat optime hanc materiam. At hoc in regno legem habemus hoc confirmantem infra hoc libro titulo 21. de ordinatio. officialium monetæ l. 6. his verbis. *Otrosi ordenamos y mandamos, que todas y qualesquier personas, y vniuersidades, que ouieren de hazer pago a otros, de qualesquier deudas, y mercaderias, y contratos, de qualesquier quantias de marauedis, o de qualquier moneda de oro, y de plata, que lo puedan hazer, y pagar en las dichas monedas de oro, y de plata, de las que agora nos mandamos librar, qual mas quisiere el que ouiere de hazer la paga.* Quare de hoc amplius non est dubitan-
10 dum hoc in regno. † Quid autem si in consignatione pretij desit vnus nummus, aut par turturú? videtur non esse satisfactum formæ legis nostræ, quæ forma exigit, vt pretium consignetur, propter conditionem in ea appositam, vt dixi supra numero. 1. & hoc in specie respondit Cœpola causarum ciuilium consilio. 46. columna. 2. versiculo præteres etiamsi appareret, cui accedit Iaso in authen. qui rem numero. 16 C de sacros. Eccles. & in l. sancimus nu. 7. extensio. 8. C. de iudicijs. Deci. cós 34. propè finem, & in l. edita ad fin. C. de eden. pluribusque ornat similibus Tiraquell. libro 2. de retractu. §. 4. glossa. 6.
11 numero. 23. & pluribus sequentibus. † Omissio enim formæ etiam in minimo totum vitiat, vti censent Bald. imò & cęteri nouiores in l. 1. ff. de liber. & posthu. Anto. in capit. Pisanis. 7. notat. de restitu spolia. per illum tex. Felin. latè in capit. cum dilecta numero. 6. versiculo amplia. 1. post medium, & iterum numero. 10. amplia. 10. extra de rescrip. & in capit. vltimo. §. 1. numero. 3. de offic. delegat. Iaso. consilio. 165. paulo ante finem libro 2. & in consilio. 191. columna. 1. eodem libro. Guillel. Benedict. in repet. capit. Raynutius in verbo in eodem testamento relinquens. 1. numero. 72. de testamento. Stephan. Bertrand. consilio. 147. post princi. libro. 2. & consilio. 154. in principio eodem libro, Decius in authentis qui rem numero. 19. C. de sacrosan. Ecclesijs, & in capit. prudentiam numero. 4. de offic. delega. & in capit. de appellationibus numero. 4 & 5. de appellationibus: vbi hoc intelligit etiam in actibus fauorabilibus. l. qui Romę §. Flauius. ff. de verborum obligationibus, Bald. in l. testamentum. C. de testament. Iaso consilio. 191. libro. 2. vbi etiam procedere ait in causis pijs, vel latius probat Tiraquellus plura congerens circa obseruationem formę libro. 1. de retractu. §. 1. glossa 11. numero. 12. & sequentib. & iterum libro. 2. §. 4 glos. 6. numero. 31. & pluribus sequentib. Antonius Gomez in l. 1. numer. 48. in legibus Tauri. Hierony. Cagno. in repeti. l. si quis maior nu. 104. C. de transact. Calcan. consi. 8. nu. 22. Gomezius in. §. superest nume. 15. & sequentibus; & §. omnium nu. 27. & §. pœnales num. 47. insti. de actio. & in regula cancellariæ de idiomate. q. 8. & in regula de annali posse. quæst. 76. Iaso. in. §. sed istæ numero. 132. insti. de action. Hippolytus consilio. 65. numero. 3. & consilio. 18. numero. 1. Euerardus in topicis iuris cap. 53. cum concordantijs à Dida. Perez traditis ad Segurá in rep. l. vnum ex familia §. sed si fundum numero. 9. ff. de lega. 2. latissimé Ferdinan. Vazquez Menchaquens. libro de successio. creatio. §. 11. numero. 17. & §. 9. numero. 11. & §. 14. numero 90. & sequentibus, & §. 4. numer. 12. & deinceps; dixi aliquid supra hoc eodem libro titulo. 4. de testamen. l. 1. glossa. 4. numero. 6. 7. & 8. † Cui sententiæ, li-
12 cèt communis sit, vix accederem, nec crederem in praxi seruari hoc in regno, maximè si consignationem non scienter, & de industria, sed errore facti dictus omisisset integre facere, vel errore forte calculi: quoniam tunc hic paruus defectus siue error nocere non debet, per tex. singularem in l. quamuis. ff. de conditionibus, & demonstrationibus, vbi si seruo legatur libertas sub ea conditione; si rationes reddiderit, & reliqua soluerit, quamuis per imprudentiam minus solutum fuerit, libertatem nihilominus cósequetur. Ecce ibi inducitur forma propter conditionem, vt probaui supra numero. 1. & tamen omissio formæ in modico, si per errorem fiat, non vitiat actum, vt ex eo textu expendit Tiraquellus dict. § 4. glossa. 6. numero. 33. qui asseuerat id non esse speciale fauore libertatis, sed potius perpetuum, & generale, vt & in eomet textu intelligunt Bartolus, & alij. † Ex quo ibi Baldus, Imola, & Cu-
13 manus limitat eas omnes decisiones, quibus defectus vnius nummi facit pœná incurri, népe, insolutione gabellæ, in solutione pésionis ex emphyteusi, vel locatione, & cóuersione pœnę pecuniarię in corporalem: de quibus agit Tira. dicta. glos. 6. numero. 24.

25. & 26. vt non procedant, quoties per errorem nummus vnus, vel quantitas parua soluta non fuerit: quibus accedit Alexand. consil. 105. numero. 19. & 20. lib. 3. & ibi Carol. Molin. Socin. in l. quamuis numero. 2. & 3. vbi hanc dicit communem ff. de conditio. & demonstrationi. Iaso in l. 2. numero. 60. C. de iure emphy. Tiraq. lib. 2. de retractu. §. 4. gloss. 6. numero 29. & 33. Dida. Perez ad Seguram in repetitio. l. vnum ex familia. §. sed si fundum numer. 9. in fi. ff. de legat. 2. vbi attestatur ita fuisse obtentum in iudiciali controuersia Salmanticæ in specie legis nostræ, cùm venditor malitiose fortè, & in fraudem retractus, ne proximior rem venditam posset retrahere, ipsam vendiderat quingentis aureis, & insuper, vt sibi præstaretur vnum par turturum, consanguineus id ignorans omisit deponere par illud turturum, nihilominus tamen in causa obtinuit, cui sententiæ accedo tanquam humaniori, etiam in casu dubio, nisi scienter, & data opera id omisisse constiterit. Non tamen ob id præiudicium aliquod emptori parabitur, quandoquidem integrum pretium erit consequuturus, licèt integre consignatum non fuerit.

14 Sed an consignatio pretij fieri possit apud mercatorem ditissimum, & idoneum absque iudicis authoritate, tractat Tiraq. lib. 2. de retractu. §. 4. gloss. 7. numero 11. vbi concludit, fieri debere iudicis authoritate, vt in l. acceptam C. de vsur. Bald. & Paul. in l. si reus paratus per text. ibi ff. de procuratori. quod apud nos sine dubio practicatur per tex. in l. 11. infra eod. vt ibi adnotauimus in glos. 2. & an sequester possit se subducere, vel mercedem aliquam petere, tractat idem Tiraquel. dict. §. 4. glos. 7. nume. 5. & 6.

15 Quid autem, si pretium non fuerit liquidum? dic quòd consignare tenebitur, quod sibi visum fuerit, & pro reliquo dabit fideiussores de soluendo, cùm apparuerit plus esse. Hác praxim tradit Alexand. cõsilio 24. numer. 9. lib. 4. authoritate Angeli, Imolæ, & aliorum ab eo citatorum.

GLOSS. V.

e *La ley del ordenamiento de Nieua.* Lex 6. titu. 7. lib. 5. ordinationum.

GLOSS. VI.

Emptor à quo res empta retrahitur, debet seruari indemnis ab omnibus expensis, & alijs, quæ ex causa emptionis erogauit.

f *Las costas, y el alcauala, si la paga el comprador.* Notà emptorem, à quo res per cõsanguineum retrahitur, indemnem seruari oportere ab omnibus expensis, & iuribus, si quas impendit in emptione rei patrimonialis, atque ideo retrahens debet ei soluere quæcunque impensas, & gabellam, vel laudimia, & quicquid ratione emptionis erogauit, quod latius examinaui supra eo. l. 7. glossa 3. numero 12. 13. 14. 15. 16. & sequentibus.

LEY X.

¶ *Que quando las cosas de patrimonio, o abolengo se vendieren en vno, o muchos precios, como se pueden sacar.*

Ley 71. de Toro.

¶Quando muchas cosas fueren vendidas por vn precio, [a] que sean de patrimonio, o abolengo, que el pariẽte mas propinquo, no pueda sacar la vna, y dexar las otras, sino que todas las aya de sacar, o ninguna dellas. Pero si las dichas cosas fueren juntamente vendidas por diuersos precios, [b] en tal caso pueda el pariente mas propinquo sacar las que dellas quisiere, haziendo las diligencias, y solemnidades en las dichas leyes del fuero, y ordenamiento contenidas. [c]

GLOSS. I.

Retractus plurium rerum vno pretio venditarum fieri potest, nulla earum relicta, non aliàs.

a *Muchas cosas fueren vendidas por vn precio.* Notà retractum fieri posse à consanguineo omnium rerum patrimonialium, simul vno pretio venditarum, nec vnam earum posse retrahere, alijs relictis, quod latius examinaui supra eod. l. 7. glos. 7. num. 20. vsque ad numer. 26.

GLOSS. II.

Retractus fieri potest in vna ex rebus pluribus simul, diuerso tamen pretio venditis.

b *Iuntamente vendidas por diuersos precios.* Notà quòd venditione plurium rerum patrimonialium pro diuersis pretijs facta, poterit consanguineus quamlibet earum retrahere, alijs omissis, quod latissimè examinaui supra eo. l. 7. nu. 27. 28. 29. & 30. & numero. sequenti examinaui, an retrahi possit res patrimonialis simul cum alia non patrimoniali, & vnico pretio vendita, & quid si vtranque retrahere voluerit, numer. 33.

GLOSS. III.

c *Leyes del fuero, y ordenamiento contenidas.* Nẽpe, lex 13. titu. 10. libr. 3. fori, & l. 6. & 7. tit. 7. lib. 5. ordinationum

Digitized by

tionum, quæ transcriptæ sunt supra eod. l. 7. & 8.

L E Y. II.

¶ *Que la cosa de patrimonio, o abolengo vendida fiada, se pueda sacar por el tanto, dando fiadores para pagar al mismo tiempo dentro de los nueue dias.*

¶ *Ley. 72. de Toro.*

¶ Quando la cosa que es de patrimonio, o abolengo, se vẽdiere fiada,[a] que el pariente mas propinquo la pueda sacar por el tanto assi mesmo fiada, con tanto que dentro de los dichos nueue dias de fianças bastantes a vista de la nuestra justicia,[b] que pagara los marauedis porque fuere vendida, al tiempo que el comprador estaua obligado.[c]

G L O S S. I.

Retractus quomodo fieri debeat, quando res patrimonialis vendita fuit non pecunia præsente, sed habita fide de pretio.

a *Se vendiere fiada.* Notá re vendita habitá fide de pretio, non teneri retrahentem pretium in numerata pecunia deponere, sed prestare fideiussores de soluendo pretium in tempore conuento; quod examinaui supra eod. l. 7. glo. 3. nume. 6.

G L O S S. II.

Consignatio, & depositio pretij in retractu fieri debet coram iudice, sicut & fideiussorum datio; quoties res venditur, habita fide de pretio.

b *De fianças bastantes a vista de la nuestra justicia.* Ecce tex. expressum decidentem quæstionem, de qua supra eod. l. 9. glo. 4. numer. 14. vbi resoluimus consignationem pretij in retractu fieri debere coram iudice, nec satis esse deponere apud ditissimum absque iudicis præcepto, idem enim hic statuitur, quoties res vẽdita fuit habita fide de pretio, vt fideiussores, quos dare tenetur retrahens de soluendo pretiũ tẽpore conuento & statuto, dentur idonei arbitrio iudicis, nec satisfaciet, quãuis idonei sint, nisi à iudice approbẽtur: sed hæc datio fideiussorũ hac in specie subrogatur loco depositionis, & consignationis.

G L O S S. III.

1 *Retractus vbi fit, emptor vel venditor à quibus retrahitur, esse debent indemnes, nec lucrum aliquod facere.*

2 *Pretium minuitur ex dilatione data ad soluendũ.*

3 *Legatũ creditori factũ valet propter interusuriũ medij temporis, si debitum soluitur ante diem.*

c *Al tiempo que el cõprador estaua obligado.* Hoc ideo statuitur, quia vt sæpe diximus, emptor, à quo res empta retrahitur, debet esse indemnis, ita vt nihil ex expenso amittat, nihilque ex emptione lucri faciat. Nec etiã venditor aliquid cõmodi vltra quam cõuentũ est, debet habere, nec itẽ incõmodi, vt ex mente, & verbis l. 7. 8. 9. supra eo. satis superque colligitur.
2 ✝ Si ergo ante diẽ prestitutum emptori, vel vẽditori pretium solueretur, plus debito consequerentur, mora enim solutionis est veluti quædam diminutio pretij, vt in l. circa legem ff. ad l. Fal. cũ sic ait, quia interuallum tẽporis, & interusurium huius spatij, minorem facit quantitatem, & in l. in quantitate §. in diem ff. eodem titulo ibi tanto minus erogari ex bonis intelligẽdũ est, quantũ interea, donec dies obtigerit, heres lucraturus est ex vsuris l. qui quadringenta § vlti. eo. quoque tit. & in l. si constante § quoties ff. soluto matrimonio. vbi ante tẽpus soluenti debet ei deduci interusurium medij tẽporis l. cũ qui §. melior ff. de in diẽ adiect. vbi si solutio facilior, aut maturior offeratur, melior conditio afferri videtur, etiamsi pretio nihil sit additum l. melior §. si hæres, ff. ad Trebell. l. ait prætor § si cum in diẽ, & §. pactũ & l. omnes §. vlti. ff. quæ in fraud. credit.
3 ✝ Et quod fieri dicatur cõmodum emptori, vel venditori, si ante diem soluatur, patet, quia eius respectu valet legatum creditori factum propter cõmodum, quod consequitur ex interusurio medij temporis, vt in l. 1. §. si quis creditori ff. ad l. Falcid. & in l. debitor in princ. ff. de legat. 2. quibus adde plurima in hanc rem congesta per Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 1. glo. 18. num. 34. vsque ad numerum 40. dixi latissimè supra eod. l. 1. glos. num. 31. & pluribus sequentibus.

L E Y XII.

¶ *Que no queriendo vn pariente sacar la cosa vendida, la puede sacar el siguiente en grado.*

Ley 73. de Toro.

¶ Quãdo el pariẽte mas propinquo no quisiere, o no pudiere sacar la cosa vendida por el tanto,[a] el pariente mas propinquo siguiente en grado la pueda sacar.[b] Y ansi vayan de grado en grado por todos los pariẽtes dentro del quarto grado,[c] con tanto que sea dentro de los dichos nueue dias,[d] y con las otras diligencias contenidas en la dicha ley del fuero, y ordenamiento.

G L O S S. I.

1 *Proximiore nolente retrahere sequens in grado admittitur intra eosdem nouem dies.*

Digitized by Google

2 *Tempus retractui prafstitutum, an restringi possit ad instantiam consanguinei remotioris.*

3 *Haredi potest ad instanciam creditorum statui, & restringi tempus ad adeundum à lege concessum.*

Canonicis prefigi potest tempus ad optandam prabendam, ibidem.

4 *Consanguinei remotiores simul cum proximioribus admittuntur ad retrahendũ eodẽ tempore.*

5 *Terminus legalis quãdo restringi possit, vel nõ ibi.*

Retractus dilatio nouem dierum currit omnibus consanguineis simul, licèt alij alios pracedant in gradu, ibidem.

6 *Pænitentia an locus sit in retractu, si proximior semel declarauerit se nolle retrahere.*

1 *No quisiere, o no pudiere sacar la cosa vendida por el tãto.* Si propinquior nolit, vel non possit rem patrimonialem venditam retrahere, sequens in gradu admittitur, & sic alij cõsanguinei ordine successiuo, si sint intra quartum gradum, modò intra nouem dies retractui præfixos id faciant, & cætera solemnia seruent in lege fori, & ordinationum contenta: hoc continet in summa lex nostra, quæ corrigit legem fori libr. 3. tit. 10. l. 13. & l. 7. supra eodem, quæ ex d. l. fori deprompta fuit, quatenus in eisdem legibus prohibe-
2 batur retractus alijs consanguineis, proximiore nolente retrahere. 4 Solet tamẽ dubitari, an remotiores consanguinei cogere possint proximiores, vt ante lapsum nouẽ dierum pretium deponant intra aliquod breuius tempus arbitrio iudicis statuendum? & Doctores magis cõmuniter tenent cogere posse, nempe, Iacob. de Rabe. Cyn. Alberi. Paul. Castrensi. num. 6. hac in specie loquentes in l. vlti. §. 1. C. de furt. argu. eiusdem legis, & l. 1. ff. de cura. bon. dan. & l. mancipiorum ff. de optio. lega. idem voluit idem Alberic. in l. dudum C. de contra. empt. & in 1. parte statutorum quæstio. 90. Margarita Bald. in verbo alienatio columna vltima, & Gerard. Bago in tracta. retractus versiculo quæro, quando proximior in 2. conclusio. Guill. Benedict. in repetit. cap. Raynutius in verbo, & vxorem nomine Adelasiam numer. 156 de testament. Ioan. Ign. in repeti. l. dudum columna 26. versiculo vnum autem circa prædicta cum multis sequentib. Boeri. in consuetudin. Vituricen. titulo de retraictz. §. 2. columna penulti. versiculo, sed quid an remotiores, Albertus Brun. consilio 67. ad fin. Ferroni. in consuetudi. Burdegalens. titulo de retraictz. §. 54. Cassane. in postrema editione commentariorum in consuetu. Burgun. rubr. de retraictz §. 1. in verbo lepus prochain columna. 3. versiculo, sed quæro sunt plures, & iterum §. 2. columna 1. versiculo aduerte tamen, vbi dixit semper se fuisse in ea opinione, quamuis in duabus prioribus editionibus contrarium voluisset in d. §. 1. idem asserunt Cy
3 fonta. in l. 73. Tauri in principio. † Cui sententiæ, non parum adstipulatur, quod traditum est ab Accursio in l. quandiu institutus in verbo instituto post medium, & ibi quoque omnes propemodum scribẽtes ff. de acquirend. hæredi. quòd creditores hereditarij petere possunt, vt hæredi statuatur terminus ad adeundam hæreditatem, restrictior dilatione legali sibi data ad deliberandum, per tex. in l. 1. ff. de cura. bon. dã. & l. 4. ff. de bon. autho. iudi. possid. & l. siquis instituatur. ff. de heredi. insti. & post id tempus non audiatur, si adire velit, arg. tex. in l. diffamari. C. de ingen. & manum, & lege si accusatoribus. C. de accusatio. cum similibus, Corne. consilio 302. libro 3. quod etiam voluit glossa in capit. vltim. in verbo dumtaxat, ibi, quia capitulum poterat de consue. libro. 6. dicens quòd cùm canonicis ex consuetudine competitius optandi præbendam, quo casu eis statuitur tempus viginti dierum per d. caput vltimum, poterit idem capitulum canonico antiquiori eam dilationẽ coarctare ad duos, vel quatuor dies ad optandum, vt eis elapsis detur locus sequẽtibus, illã glossam sequuntur omnes, teste Tiraquell. d. li-
4 bro 1. retractus §. 1. glossa. 10. numero 58. † Quibus non obstantibus, ipse Tiraquell. nume. 59. tenet contrarium, imò quòd omnes intra præfixum tempus nouem dierum admittantur, tum proximiores, tum etiam remotiores, ita tamen, vt si postea venerit proximior, ei cedere debeat alter consanguineus remotior, qui prius venerat, quod probat ex Pictonũ consuetudine titulo de retraictz §. 11. vbi expresse cauetur, quòd licèt proximiores cæteris sint præferendi, non tamẽ sunt impedimento remotioribus, quin possint, si priores non venerant, intra annum retrahere: sed ita vt proximioribus postea venientibus intra eundem annum cedere debeant, Respondetque ad ea quæ supra retulimus pro contraria sententia, dicens ea iura, quibus Doctores præcitati innitũtur, & alia per eos adducta, procedere in casibus, in quibus nullus locus patet posterioribus, nisi prioribus exclusis, quod semper fiet, quoties ordine successiuo admittuntur, vt ipse probat authoritate Ancharr. in capit. cum in tua, qui matr. accusa. posses. argu.
5 l. quandiu institutus ff. de acqui. hæredit. 4 Ad id, quod diximus de creditoribus hæreditarijs, respondet numero 60. id ideo fieri, quia nondum adita hæreditate agere non possunt, nec debitum suum consequi, & in casu cap. vltim. de consue. libro 6. posteriores optare non poterant nisi exclusis antiquioribus. Nostra autem in specie remotiores in gradu offerre, & deponere possunt, & retrahere simul cum proximioribus, licèt eis cedere teneatur, si in retractu perseuerent, quod constat ex lege nostra: atque ideo non possunt remotiores cogere proximiores ante tempus illis à lege, vel consuetudine concessum, nec iudex illis petentibus potest id tempus restringere l. 4. §. siquis cõdemnatus sit, ff. de re iudi. cum similibus, non enim est alicui auferendum beneficium à lege indultum cap. indultum de regulis iuris libr. 6. vbi glo. id dicit procedere in omnibus dilationibus à l. concessis, siue tacito, vel expresso iudicis mandato, de quo latè agunt Innol. Romanus, & Alexand. in l. 2. ff. de re iudica. Anto. Panormita. & latissimè Feli. in cap. cum sit Romana de appella. idem è nostris voluerunt Didacus Castelli in l. 73. Tauri in glossa vltima in fin. dicens remotiorem consanguineum admitti posse ad retractum intra nouem dies proximiori indultos, argum. tex in l. vltim. versiculo eo addito. C. quis admi. quoniam huiusmo-

huiusmodi nouem dierum dilatio currit pariter omnibus consanguineis, vt in hac lege, & l. 8. supra eo. vbi expēdimus glos. 19. & diximus supra nu. 4. quod & voluit Anto. Gom. in d. l. 73. numer. 21. cum igitur hoc lege regia concedatur, necesse non erit terminū legalem restringere, & coarctare proximiori ex his, quæ ex Tiraq. retulimus supra numer. 4. & nuncupatim hoc voluit Gomez Arias in d. l. 73. Tauri nu. 33. quam legit sub lege 68. idem etiā expresśim asseruit Ant. Gomez in d. l. 73. Tauri nu. 14. † Qui subdit, quòd si proximior ad requisitionem remotioris 6 responderit se nolle retrahere, non ei licebit variādo pœnitere, etiamsi intra dictos nouē dies pœnitētia ductus dixerit se velle retractū facere, argu. tex. in l. vlt. C. de iure emphy. vbi Docto. notant maximé Iaso numero 14. & 24. Bart. & Paul. in l. qui Romæ §. cohęredes ff. de verbo. obliga. Tiraq. lib. 1. de retractu in finnum. 38 39. & 40. dixi supra eo. l. 8. gloss. 21. in fine, quibus addere poteris quæ comulat Tiraq. in relectio. l. bones §. hoc sermone super regul. ff. de verbor. signifi.

GLOSS. II.

1 *Retractus ius redactū est ad instar successionis.*
Successionis ius, & retractus æquiparantur, ibid.
2 *Sententia lata in fauorem retractus, an possit cogi consanguineū vti inuitus.*
3 *Emptor qui obtinuit in redhibitoria, an possit cogi vti ea sententia.*
Sententia parit actionem iudicati vtrique parti, ibidem.
4 *Renunciare, an quis possit appellationi ab eo interposita inuito appellato.*
Dilationi ad probandum concessæ non potest, qui eā petijt, renunciare inuito aduersario, ibidem.
5 *Quasi contrahitur in iudicijs.*
Quasi contractus, qui fit per aditionem hæreditatis, vel per contestationem, vel alias, licet ab initio sit voluntarius, ex post facto tamen efficitur necessarius, ibidem.
6 *Correlatiuorum eadem est disciplina.*
7 *Retractus si pereat durante lite, an pereat periculo retrahentis.*
8 *Lex si iudex circumuento ff. de mino. explicantur, & num. sequent.*
Sententiā in fauorem meum lata quando cogi possim vti, ibidem.
Consanguineus retrahens non compellitur vti sententia in eius fauorem lata, ibidem.
Iuri speciali in integrum restitutionis, vel retractus potest quis renunciare etiam post sententiā inuito aduersario, ibidem.
9 *Ius speciale facilius tollitur, quàm ius cōmune.*
Iuri quæsito tertio ex meo speciali beneficio possū renunciare, ibidem.
10 *Quasi cōtractus iure speciali, & extraordinario quæsitus potest refutari.*
Correlatiuorum non est eadē disciplina, vbi adest diuersa ratio, vt si agitur de cogendo venditore, non enim porrigetur ad cogendum emptorem, ibidem.

b *Siguiente en grado la pueda sacar.* Notā ius retractu redactum esse ad instar successionis, vt proximiore nolente, vel non valente retrahere, sequens in gradu retrahere posśit, vt in simili statuitur in l. peto. §. fratre, ibi proximus quisque primò loco videatur inuitatus ff. de leg. 2. vt ex hac lege expendit Ioann. Lupi in l. 73. Tauri numero. 3. & Anto. Gom. in l. 40 Tauri nu. 45. & seq. dixi supra eo. l. 7. glo. 4. numer. 3.
2 † Cæterum, ne quid indiscussum relinquamus, quæro, quid si consanguineus volens retrahere traxit in ius emptorem, quo recusante rem emptam reddere restituto pretio, tandem victus fuit, & damnatus, vt rem restitueret consanguineo reddito sibi, & restituto pretio, cùm quę sententia in rem transijsset iudicatam, consanguineus pœnitētia ductus aliqua ex causa noluit vti ea sententia, nec pretium restituere, an emptor posśit eum cogere? & videtur cogere posse, quandoquidem ex sententia quæritur victo actio in f. cū, si vincens ea vti noluerit, si quidvicti interest. Is itaque ad cuius postulationem lata fuit sententia, non potest ab ea recedere, nec in hac specie erit locus pœnitentiæ, vt voluerunt Bar. in l. si constante §. quoties ff. solu. matrimonio nu. 10. vers. alij dicunt, & ibidem Bal. in prin. Auge num. 1. Imol. nu. 5. Roma. post prin. Paul. Cast. num. 6. & Alexand. numero vlti.
3 per tex. ibi, iuncta glo. in verbo, nec ferenda. † Hinc dixit idem Bald. in l. si prædium numero. 6. C. de ædili. actio. quòd si in ædilitia actione lata sit sententia ad commodum, & postulationem emptoris, condemnatusque fuit venditor rem recipere, pretiumque restituere, ex tali sententia nascitur venditori actio in factum, si emptor vti nolit sententia, cui accedit Tiraquel. lib. 1. de retractu in fin. nu. 25. in fi. & Gre. Lu. in l. vlt. ad medium tit. 5. de emp. & vendi. par. 5. Licèt contrariū nō obscurè voluerit Accursius in l. illud §. 1. in fin. ff. de ædili. actio. cui ibi accedit Bald. sibi parum constans, dicentes emptorem, qui obtinuit in redhibitoria, posse renunciare sentētiæ, nec ex ea posse venditorem agere, sed prior senten-
4 tia verior est. † Cui concinnit, quod scripsit Cyn. in l. fin. in fin. & ibi Bald. nu. 2. & Salic. in fin. C. quan. prouo. non est necess. nempe, appellantem non posse renunciare appellationi inuito appellato, quia interfuit, sic & dilationi à me petitæ renunciare non possum, postquam mihi concessa fuerit, inuito aduersario, cui ius fuit quæsitum ex dilatione, probare enim poterit, quod libuerit, durante dilatione secundum Cyn. Barto. Albe. & Bal. in l. petende C. de tempo. in integr. resti. quibus alia aggregat Tiraq.
5 libr. 1. de retractu in fine num. 24. & sequ. † Probatur etiam hac ratione, in iudicijs quasi contrahitur, l. 3. §. idem scribit ff. de pecul. sed contractus licet ab initio sint voluntarij, post eorū tamē consummationem dicuntur necessarij. l. sicut C. de action. & obligatio. l. in commodato. §. sicut ff. cōmod. cum si

 militibus

¶Quando concurren en sacar la cosa vendida por el tanto el pariẽte mas propinquo con el señor del directo dominio,[a] o con el superficionario,[b] o con el que tiene parte en ella, por que era comun,[c] prefierase en el dicho retrato el señor del directo dominio, y el superficionario, y el que tiene parte en ella, al pariente mas propinquo.[d]

GLOSS. I.

1 *Dominus directi dominij potest rẽ ab emphyteuta venditã extraneo intra duos mẽses redimere pro eodem pretio, quo extraneo vendita fuit.*

2 *Dominus soli potest superficiem venditã extraneo redimere intra duos menses, sin autẽ superficiarius nullam pensionem præstabat, poterit dominus soli eam redimere intra nouem dies.*

Con el señor del directo dominio. Notã plura esse genera retractuũ, vt ex hac glos. & sequentibus dignoscere poteris: & in primis hoc genus retractus antiquissimum est, quod competit domino directo. Nam si emphyteuta, qui habet vtile dominium domus, vel fundi, illud vendiderit extraneo, debet ab eodem emphyteuta domus requiri, an velit domum illam, vel fundum redimere, quod facere poterit intra duos menses oblato, & præstito pretio eodem, quo extraneo vendebatur. vt in l. vlt. C. de iure emphy. l. vltim. titu. 8. de locatione, & emphyteusi par. 5 4 Idem si superficiarius vendiderit superficiem, nam dominus directus soli illam redimere poterit reddito pretio, si superficiarius præstabat aliquam pensionem, ad exemplum emphyteutæ intra duos menses, vt arg. l. vlti. C. de iure emphyt. voluit Bart. & Doctor. antiqui in l. 1. §. quod autem 2. ff. de superficie. Ante. Gomez in l. 74. Tauri nume. 31. Sin autẽ superficiarius vendens non debebat domino soli pẽsionem aliquam, tunc dominus soli poterit superficiem retrahere reddito pretio intra nouem dies retractui præfixos, ratione maximi iuris, & sic directi dominij, vt sensit Didac. Castelli in dict. l. 74. Tauri in gloss. magna colum. 3. expressim Anto. Gomez ibi numer. 32.

GLOSS. II.

Superficiarius vendita per dominum solo, seu area, poterit retrahere intra nouem dies.

O cõ el superficionario. Notã ex l. ista, quòd superficiarius solũ, seu areã vẽditã per dominũ directũ soli extraneo, poterit intra nouẽ dies reddito pretio retrahere, vt ex l. 74. Tauri, vnde hęc sumpta fuit, notant scribentes.

GLOSS. III.

1 *Retractus communionis quomodo fiat.*
Lex 55. tit. 5. par. 5. explicatur, ibidem, & seq.
2 *Retractus cõmunionis habet locũ in pluribus emphyteutis, & in pluribus feudatarijs habentibus emphyteusim, vel feudum pro indiuiso.*
3 *Retractus communionis habet locum in vsufructu communi vendito.*
Retractus cõmunionis, an habeat locum in rebus mobilibus, ibidem.
Rei appellationis, quid continea tur, ibidem.
4 *Retractus communionis, an habeat locum in seruitute, seu iure pascendi.*
5 *Retractus communionis, an habeat locum in re diuisa intellectu, non tamen realiter per confinia.*
Diuisio intellectu facta non designatis realiter confinibus, an sufficiat, ibidem.
6 *Retractus communionis habet locum, etiamsi res communis millies fuerit vendita, modò non transierint nouem dies à die vltimæ venditionis, licet à tempore primæ vẽditionis fuerint transacti, & alij plures.*
7 *Retractus communionis fieri potest per quemlibet ex consortibus insolidum.*
8 *Retractus communionis fieri potest per omnes consortes, & quilibet admittetur pro virili.*
9 *Retractus communionis fieri potest per haredẽ, vel cessionarium socij.*
10 *Retractus communionis fieri non potest per consortem, si consorti etiam minimam partem habenti res fuerit vendita.*
Retractus communionis, an habeat locum, si res cõmunis vendatur socio rixoso, ibidem.
11 *Retractus communionis, an habeat locũ in vsufructuario volente retrahere proprietatem venditam.*
Vsufructuarius nõ est dominus, nec quasi dominus rei, in qua habet vsumfructum, ibidem.
12 *Vsusfructus, an sit pars dominij.*
13 *Vxor non potest retrahere rem constante matrimonio quæsitam à marito venditam ratione communionis.*
14 *Retractus cõmunionis locũ non habet, si proprietarius velit vsumfructũ venditum retrahere.*
Vsusfructus venditus, vel alienatus consolidatur eo ipso cum proprietate, ibidem.
15 *Lex arboribus versic. vsufructuarius, & l. non vtitur, & l. cui vsusfruct. ff. de vsufru. explicatur.*
Vsusfructus cõmoditas alteruri potest, non ius vsusfructus, iuxta receptissimam sententiã, ibi

O cõ el q̃ tiene parte en ella, porq̃ era comũ. Ecce hìc aliud

 genus

genus retractus, nempe ratione communionis, veluti si quis rem habens communem cum Titio pro indiuiso, portionem suam extraneo vendiderit, poterit enim Titius eius rei consors, eodem pretio, quo vendita fuit, ab emptore redimere, iuxta ius nostrum regium antiquum, vt in l. 55. tit. 5. de emptio. & vẽdi. part. 5. quod confirmatur per legem nostram cum sequenti, quæ hoc addit legi partitę, nempę, vt idem tempus nouem dierum, & aliæ solemnitates in retractu sanguinis requisitæ in eo interueniant, & in hoc corrigitur l. falso C. de communi rerum alien. & l.
2 dudum C. de contrah. emptio. ☞ Extẽde primò legem nostram, & d. l. partitæ, vt procedant etiamsi vnus ex pluribus emphyteutis habentibus rem cõmunem pro indiuiso vendiderit partem suam extraneo, domino tamen requisito, nam consors in emphyteusi poterit partem retrahere extraneo venditam, vt voluit Greg. Lupi in d. l. 55. in glo. 2. post Matth. de Afflict. ab eo citatũ, & Alexand. consil. 27. nu. 3. lib. 6. huic tamen emphyteusis consorti præfertur dominus directus, & eo nolente, præferetur consors consanguineo, qui & emphyteusim venditã potest retrahere, vt probaui supra eo. l. 7. glo. 1. num. 4. vsque ad nonum, atque idem in habitantibus rẽ feudalem communem eadem ratione, vt Grego. Lupi asseuerat ibidem, dixi in d. l. 7. supra eo. glo. 1. nume. 27. & 28. & in nu. 29. extendi ad Indorum commen-
3 das. ☞ Secundò extende, vt retractui communionis locus sit in vsufructu communi, vendita enim parte commoditatis vsusfructus, cõsors, vel socius in vsufructu poterit partem venditam retrahere, vt docet Greg. Lupi in d. l. 55. glo. 2. colu. 1. ad medium, & licẽt retractui sanguinis hic in specie locus non sit, vt probauimus supra eod. l. 7. glo. 1. numero 30. & sequenti, non obstat huic sententiæ, quia cessat ratio hac in specie, quę in retractu sanguinis affectionis ad res maiorum, in retractu enim communionis nulla consideratur affectio ad res maiorum, sed ad communem, & congruitatem ratione ipsius communionis, quod etiam probat Grego. Lupi ex eo, quòd licẽt retractus sanguinis locum non habeat, nisi in rebus immobilibus, ad quas potius quàm ad mobiles habetur affectio, si maiorũ fuerũt, vt dixi in d. glo. 1. in principio, retractus tamen ratione communionis habet locum in rebus mobilibus, & semouentibus, sicut & in immobilibus, vt in l. 55. titu. 5. par. 5. & ibi notat Grego. Lupi in glos. in verbo. alguna cosa. Cum verbum illud, res, sit generale, & omnia comprehendat. l. 1. in fine. ff. si cer. peta. l. rei appellatione ff. de verb. signifi. l. omnia §. fin. & ibi Bal. ff. de lega. 2. par enim ius est harum vocum, res, & bona, in dispositionibus legis, & hominis, vt colligitur ex Bar. in l. Quintus. §. argento ff. de auro, & arg. lega. idem voluit idem Bart. Alberic. & Bal. in l. 1. ff. de sta. hom i. & Bal. in l. 1. in princi. C. de vsuf. Felin. in annotatio. decreti. §. omnes leges colum. antepen. & Deci. in l. 1. 2. lectio. nume. 7. ff. si cer. pet. vbi probatur per omnes hoc nomine res, etiam contineri iura, & actiones etiam sine aliquo signo vniuersali, vt in l. si legatus § 1. ff. ad Trebel. & in l. nam quod §. vlti. cum duabus legibus sequ. & in l. quoties § vlt. ibi, vniuersorum, & ibi bonorum eo. tit. & in l. vxori meæ ff. de vsufr. lega. Ari. Pinelus, vbi plura congregat in rub. C. de bon. mater. primá par. nume. 5. & seq. & licẽt Grego. Lupi in d. glo. 1. in fin. asserat hoc esse verius de iure, dubitat tamen, an in praxi lex illa 55. partitiæ extẽdatur ad omnia bona mobilia, ego crederem ad iura, & actiones esse extendendam, prout, & concedit ipse Greg.
4 Lupi in glo. 2. & hæc erit. 3. extensio. ☞ Quarto extende hanc conclusionem, vt procedat, si plures haberent seruitutem in domo, vel fundo, vel ius pascendi pecorum in agro alieno, vel actionem communem aliquam rem immobilem, vendita siquidem parte iuris huius per consortem, alter socius retrahere vtique posset portionem venditam ex supra traditis, vt resoluit idem Gregorius Lupi in d. l. 55. titu. 5. par. 5. in glossa. 2. in verbo, comunalmente, de so vno col.
5 1. ad finem. ☞ Quinto extende, etiamsi res communis sit intellectu diuisa inter socios, quia conuenerunt forsitam inter se, extra fundum, vt aliter haberet medietatem fundi ad partem vicini sui, & aliter ad partem Sempronij, quoniam non dicitur verè diuisus, donec confinia & termini realiter assignẽtur, vt in l. eos ff. fini. regundo. vbi diuisio fieri debet certis regionibus, id est, finibus, vel certis demonstrationibus: quo fit, vt verbalis diuisio, de qua agimus, nihil operetur, vt latius probat Did. Castelli in l. 74. Tauri in glo. 1. colu. 1. & 2. qui huic accedit sententiæ, & ibidem Ioan. Lu. nu. 1. per legẽ si quis duas §. si quis partem, versi. planè, & versi. quod & in ædibus ff. cõmu. prædio. & Bal. in l. 1. versic. 3. nota. C. cõmu. diuidun. cõfert etiã tex. in l. diuisionis placitũ ff. de pact. & in l. sciendum §. si fundum ff. qui satisda. cogan. l. inter omnes, & l. diuisione, & ibi Bal. C. fami. ercisũ.
6 & in l. 1. iuncta glossa. C. commu. vtri. iudi. ☞ Sexto extende eandem conclusionem, vt procedat etiamsi millies res communis pro indiuiso vendita fuerit, etiam transacto tempore ad retrahendum, adhuc etenim retrahi poterit ratione communionis ab vltimo emptore, vt voluit glossa magna in l. 2. versiculo, item quid si iste emptor. C. de rescindenda venditio. quilibet etenim emptor incipit esse consors, vnde nunquam desinit esse communis, vt in l. 1. C. commun. diui. licẽt in re patrimoniali sit secus, vt dixi supra eadem l. 7. glossa. 8. numero 2. & pluribus sequentibus: & hanc extensionem tradit in specie Ioann. Lupi in l. 75. Tauri numero. 3 & 4 & Didac. Castelli, ibidem in glossa. 1. penult. columna
7 versiculo quæro etiam retentis. ☞ Septimo amplia, etiamsi sint plures consortes, quilibet enim poterit insolidum retrahere, vt respondit Paulus Castrensis consi. 221. lib. 1. quem sequitur Gregorius Lupi in d. l. 55. titu. 5. par. 5. in verbo, deue de auer, paulo ante finem per tex. ibi, in verbo, si alguno, & ibi, esse la
8 deue auer. ☞ Octauo ampliatur, vt procedat etiamsi omnes consortes velint retrahere, nam quilibet admittetur pro parte, & portione sua, quam habet in re communi, & non æqualiter, vt voluit Matth. Afflict. in tracta. protomixeos. 4. 2. numero 23. & Cassonta. in l. 75. Tauri quæst. 2. citatque Fabia. á Monte in tracta. de emptio. & venditio. 3. part. princip. numero 42. & 44. qui tamen in alio casu loquitur, cuius authoritate id limitat, nisi is, qui maiorem habet partem, minus offerat pretium, & is, qui minorem maius, quoniam tunc, qui minorẽ habet, preferatur, quod vt vides, nihil facit ad retractũ communionis.

communionis, de quo agimus, vt pote in quo non minus, vel maius, sed idem pretium consigari debeat, vt rectè probat Gregor. Lupi in d. l. 55. in verbo, tanto por ella, per illum tex. tit. 5. par. 5. & diximus supra eodem l. 7. glossa. 3. nume. 2. & de inceps

9 † Extende nono, vt procedat in hærede, vel cessionario consortis, qui rem communem vult retrahere, consors enim est, sicut erat cedens, & retractus huiusmodi fit ratione communionis, & rei indiuisæ, nō ratione sanguinis, & proximitatis, ideò nimirum si cedi possit, & hæredi competat, quod asseuerat Cyfont. in d. l. 75. Tauri quæst. pe. in fin. quod & voluit Matth. Afflict. in d. tracta. protomixeos. §. 2. numer. 23. versi. 3. nota. Quid autem fiet in retractu sanguinis dixi supra eodem l. 7. glossa 1. numero 23. & sequent.

10 † Limita primo hanc conclusionem, nisi alicui ex consortibus res communis vendita fuerit, etiamsi millesimam habeat partem, non enim poterit alter ex consortibus maiorem obtinens portionem eam redimere, vt probat idem Greg. Lupi in d. l. 55. in verbo, que han en ella parte, per tex. ibi, vt & Bald. notat in l. 1. C. de commu. seru. manu. vbi cōsors dicitur, qui in re habet portionem aliquam, licèt minimam. Infertque ad statutum Florentinum disponens, quod dominus non possit alienare extra cōsortes, poterit siquidem vendere ei, qui minimam quamcunque partem habeat, licèt alij habeant maiorem. Quod tamē limitat Gregorius Lupi, nisi portio vendatur ei, qui maiorem habet portionem, esset tamē cæteris socijs molestus, & rixosus, vt in l. vlti. C. de agrico. & mancip. lib. 11. vbi statuitur fundū patrimonialem Principis non debere vendi vni tantū ex coloniseius, sed pluribus, vt materia seditionis tollatur, quem ita intelligit Greg. Lupi in d. l. 55. in verbo, que han en ella parte, in fin. titu. 5. par. 5. cui conferunt quæ de socio rixoso scribitur in l. si conuenerit ff. pro socio, adde Iaso in l. 2. nu. 18. & 19. & sequentibus ff. solu. matrimo. dixi supra eo. l. 1. glos. 2. nu. 24.

11 † Limita secundo nisi in vsufructu, qui non poterit tanquam consors retrahere proprietatē fundi, cuius ipse est vsufructuarius, à domino venditam, quoniam vsufructuarius, nec est dominus, nec quasi dominus directus, nec vtilis ipsius rei venditę, nec partem habet substantialem eius, sed quandam dumtaxat qualitatem, & ius seruitutis, vt in l. rectè dicimus ff. de verborum significat. cuius verba sunt. *Rectè dicimus eum fundum totum nostrum esse, etiam cuius vsusfructus alienus est, quia vsusfructus non dominij pars, sed seruitutis, vt via, iter, &c.* Tex. est etiā in l. locum versiculo proprietarius ff. de vsufruct. & in l. fundi Trebatiani. ff. de vsufru. lega. & in l. 3. §. si hæres ff. vsufruct. quemad. caue. & in l. iusto. §. non mutat. ff. de vsucap. & in l. 2. versi. 1. C. de vsufru. & in l. sed in emptore versi. 1. ff. de pecul. quem ad hoc summè notat Paul. Castr. in l. si noxali. §. vlti. eod. tit. tex. est etiam in l. sed si fortè ff. de reb. eorum, & in l. 1. §. per eum ff. de acqui. posse. & in §. de his insti. per quas person. nob. acqui. & in lege 1. §. si verò gratias. C. commu. de manumiss. vbi licèt socius, qui cum alio habet seruum communem, possit eum manumittere inuito socio; hoc tamen non licèt vsufructuario, quibus in locis id constanter asseuerant Doctor. communiter teste Anton. Gomez in l. 74. Tauri numero 32. qui huic adhæret opinioni.

12 † Respondetque ad l. 4. ff. de vsufruct. ibi, vsusfructus in multis casibus pars dominij est, & in l. si postulauerit ff. ad l. Iul. de adulte. & l. 1. ff. de tritico cū similib. debent siquidem intelligi partem dominij esse integralem, seu legalem in concreto, quia simul cum proprietate facit integrum, & plenum dominium, sicut paries, & ligna simul cum cæteris ędificijs, & materialibus constituunt integram domum secundum gloss. Oldrad. Bart. & Alberi. in d. l. 4. ff. de vsufruct. Paul. & alios in l. siquis vi. §. differentia ff. de acqui. posses. Ange. de Aret. in §. si cui fundus insti. de legat. Ari. Pinel. qui hāc dicit receptiorem sententiam in l. 1. C. de bon. mater. 3. parte in principio, Claudi. Marmer. in l. naturaliter §. nihil commune numero 45. ff. de acqu. poss. Iaso in l. 1. §. vsufructuarius numero 2. ff. de no. oper. nun. Conanus tamen libro 4. capi 3. & latius cap. 6. cartha. 242. aliter eas leges conciliat, cui Pinelus assentitur d. 3. par. numero 4. dixi latissimè in stylo cancellariæ titu. 3. capitulo 1. §. 26. glossa magna numero 86. hanc eandē limitationē tradidit Grego. Lupi in d. l. 55. tit. 5. par. 5. in verbo comunalmente de so vno colum. 1. versicu. sed quid si dominus proprietatis.

13 † Tertio limita, vt nō procedat in vxore, quippè quę non poterit retrahere rē à marito venditā, constante matrimonio quæsitam, in qua iuxta leges regias etiam viuente marito, & matrimonio constante habebat partem, ne lex. 5. tit. 9. de bonis constante matri. quæsitis supra hoc eodem libro, permittens marito alienationem rerum constante matrimonio acquisitarum, sit imposita verbis, & non rebus, contra l. 2. C. commun. de leg. & alijs pluribus rationibus, quibus mouetur ipse Greg. Lupi in d. l. 55. tit. 5. par. 5. in glo. magna col. 2. & vlti. qui improbat rationes Didaci Castelli in l. 75. Tauri in gloss. 1. in fine contrarium tenentis.

14 † Quarto limita, vt non procedat decisio legis nostrę in proprietario, quippē qui nō possit vsumfructū retrahere à proprietario venditum duplici ratione. Primùm, quoniam iuxta receptiorem sententiā vsusfructus alienari non potest ab vsufructuario, etsi ex facto alienetur, fit confestim consolidatio cum proprietate, & reuertitur ad proprietarium absque vlla pretij solutione, vt in §. finitur insti. de vsufr. & in l. si vsusfructus ff. de iure doti. ex quibus id asseuerat Azo in summa C. de vsufruct. numero. 20. glossa in d. l. si vsusfructus, idē, vt in dubitatum tradit Paul. Castrensis in l. 4 ad fin. ff. de nouatio. & iterum in l. qui Romę § duo fratres numero 4. in fin. ff. de verb. obligatio. & ibi Alexand. numero 60. in principio, & Iaso numero 80. dicens esse receptissimum, & Ripa numero 88. idem, vt receptum, & indubitatū tradit Socin. consilio. 20. numer. 13. libro 1. Corne. consilio 218. in fin. libr. 3. Ferdinand. de Loazes in repe. l. filius fami. §. diui numer. 17. ff. de legat. 1. domin. Didac. Couarruuias lib. 1. resolutio. capit. 8. numero 7. Arius Pinelus dicit cōmunē, licèt aliter ipse explicet in l. 1. C. de bonis maternis 3. part. numero. 38. & 39. Antonius Gomez tom. 2. variarum resolutio. de contractibus cap. 15. numero 15. & in l. 74. Tauri numero 33. tex. in l. 24. titulo 31. de seruitutibus, in fin.

15 parti. 5. † Nec oberit tex. in l. arboribus versiculo vsufructuarius ff. de vsufruct. ibi, frui, vel vendere, & ibi si concedat vel donet, idem probat. l. non vtitur, & l. sequen. & l. cui vsufruct. eodem titu. cuius verba sunt. *Cui vsufructus legatus est, etiam inuito hærede eum extraneo vendere potest.* Certè iura ista maximam patiuntur violentiam, si ea intelligas iuxta communem Doctorum sensum, vt subtiliter aduertit Ari. Pinel. cuius opinio in puncto iuris verior est. Cùm tamen legem habeamus regiam communem opinionem confirmantem, hæc est l. 24. in fin. titulo 31. part. 3. quæ permittit alienationem commoditatis vsusfructus, & non iuris ipsius vsusfructus, amplius in hoc non est insistendum. Itaque Docto. communiter respondent ad d. l. arboribus §. de illo, & similes, procedere in alienatione commoditatis, non iuris ipsius vsusfructus, quod probant Docto. superius citati, & ab eodem Pinelo d. 3. part. numer. 38. paulo ante finem, Ant. Gomez in d. l. 74. Tauri num. 33. in fin.

GLOSS. IIII.

1 *Retractuum plura genera, & quis præferatur.*
2 *Retractus sanguinis qui remissiuè.*
3 *Retractus communionis qui.*
Retractus vicinitatis, ibidem.
4 *Retractus conuentionalis qui.*
Pactum retrouendendi, an reuendendi dici debeat, ibidem.
5 *Retractus huius regni quando venditur arx, vel castrum, potest à Rege fieri.*

a *Al pariente mas propinque.* Notà quòd concurrentibus ad retractum domino directo, & superficiario, & consorte, seu socio, atque etiam consanguineo venditoris, perfertur dominus directus his omnibus, sic fieri debere iure communi, & iuxta consuetudinem Franciæ asseuerat Carol. Moli. in consue. Paris. titul. 1. §. 15. numero. 3. eo autem deficiente, aut retrahere nolente, admittetur consors, seu socius, qui habet partem pro indiuiso iure venditam, & superficiarius etiam admittetur, solo, seu area vendita per dominum consorti, & consanguineo, vt Anto. Gomez probat in l. 74. Tauri numer. 31. quibus deficientibus, vltimo loco admittetur consanguineus, vt in hac l. statuitur. † Ex quo vides plura esse genera retractuum, retractum sanguinis, in quo proximior consanguineus admittitur ad retrahendum rem patrimonialem immobilem, vel maiorum suorum à consanguineo venditam, vt in l. 7. supra eod. vbi latissimè, qui retractus iuxta consuetudinē Franciæ habet etiam locum, vt per Tiraq. in lib. de retractu lignagier per totū. † Aliud genus retractus est cōmunionis, de quo in l. 55. tit. 5. par. 5. & supra hac eadem lege glos. 3. Aliud genus retractus est ratione vicinitatis, de quo facta est lex à Frederico Imperatore Rege Siciliæ, de quo latè agunt Bal. & Matth. Afflı. in tractatu. protomixeos, qui non est in vsu hoc in regno, vt attestatur Gregor. Lupi in d. l. 55. tit. 5. par. 5. in verbo, deue auer. † Aliud est genus retractus cōuentionalis, quoties inter emptorem, & venditorem conuenit, vt venditor intra certum aliquod tempus, aut quandocunque, vel simpliciter sine temporis præfinitione, possit rem venditam retrahere, siue redimere restituto pretio, quod pactum vulgus appellat de retrouendēdo, nōnulli de reuendendo, quo reuendendi verbo vtitur Vulpianus in l. Iulianus ait ff. de bon. libert. de quo pacto loquitur text. (vt multis placet) in l. 2. C. de pact. int. emp. vend. & ibi nuncupatim adnotarunt Ang. & Paul. Castr. & in l. si à te. C. eo. tit. & iure Pontificio approbatur pactum hoc reuendēdi, secundum glo. & Docto. in cap. ad nostram de empt. & vendi. & in c. conquestus de vsur. de quo latissimè tractat Tiraq. libr. 5 2. de retractu. 4 Aliud est nouum retractus genus, siquis in hoc Hispaniæ Regno castrum, seu arcem vendere, vel permutare velit, debet Regem certiorare, qui poterit eodem pretio reddito castrum retrahere, vt in l. 1. titu. 18. par. 2. quam ibi Greg. Lupi in verbo, é queriendo attestatur non esse alibi.

LEY XIIII.

¶ *Que la solemnidad que se requiere en sacar el pariente por el tanto, se guarde en el que la quisiere sacar por comunidad.*

¶ *Ley 75. de Toro.*

¶ Si alguno vendiere la parte de alguna heredad que tiene comun con otra,[a] en caso que segun la ley de la partida, [b] la pudiere el comunero sacar por el tanto, sea obligado el que la quisiere sacar a consignar el precio [c] en el tiempo, y termino, y con las diligencias y solemnidades, y de la manera que la pudiera sacar el pariente mas propinquo, quando fuera de su patrimonio, y abolengo: desuerte que lo contenido c en la dicha ley del fuero, y ordenamiēto de Nieua, [d] y en estas nuestras leyes aya lugar, y se platique en caso que el comunero quisiere sacar la cosa vendida por el tanto.

GLOSSA I.

a *Que tiene comun con otro.* Repete hìc quæ diximus supra eo. l. 13. glo. 3.

GLOSS. II.

b *La ley de la partida.* l. 55. titu. 5. de emptio. & vendit. par. 5. vbi Grego. Lupi hanc ornat materiam.

GLOSS. III

Ad con-

c *A consignar el precio.* De quo latè diximus supra eodem l. 9. glossa 4.

G L O S S. IIII.

d *Del fuero, y ordenamiento de Niena.* l. 13. titu. 10. lib. 3. fori, & l. 6. & 7. lib. 5. ordina. quæ transcriptæ sunt supra eo. l. 7. & 8. vbi latè diximus.

L E Y XVI.

¶ *Que declara el retracto de tanto por tanto, no ha lugar, sino en los bienes heredados vendidos, y no en los que el vendedor huuo por contracto entre viuos.*

¶ *Don Enrique I'. en Toro, era de 1409. peticion 10. de Seuilla.*

¶ Porquanto nos ha sido hecha relacion, que ha auido algunos pleytos en algunas ciudades, villas, y lugares de nuestros Reynos, en que han pedido los hijos de algunos padres, o de otros sus parientes las heredades, que venden sus parientes, o sus padres, no las auiendo heredado los vendedores de su linaje, ni de sus parientes, sino auiendolas comprado, o auido por trueque, o por donacion, o en otra manera. Porende mandamos que no se puedan poner, ni seguir los tales pleytos, ni ayan lugar de se pedir, ni sacar tanto por tanto, los bienes que assi fueron vendidos: saluo quando los tales bienes fueron vendidos por personas, que los ouieron heredado de su abolengo, o de su patrimonio, a y los vendiessen los que assi los ouieron heredado, y los que por tales razones los quisiessen demandar, que los demanden, desde el dia que la vendida fuere hecha hasta nueue dias.[b]

G L O S S. I.

1 *Retractus sanguinis fit tam rei auitæ, & maiorum, quàm patrimonialis.*

2 *Retractus saguinis fit res patrimonialis, vel auita, & non res nouiter acquisita per venditorem.*

a *De su abolengo, o de su patrimonio.* Hâbẽs hic textum expressum, quòd proximior consanguineus admittitur ad retrahendum rẽ patrimonialem, vel auitã, & satis esse, quòd venditor eã habuerit iure hereditario à patre suo, licèt non fuerit maiorũ suorũ, quod probat. l. 7. & 8. supra eo. vt ibi adnotauimus glo. 16. & in d. l. 7. glo. 1. nu. 50. & 55. vbi in re materna idem
2 esse probauimus. 4 Et hic est etiam tex. expressus pro opinione Anto. Gomez in l. 7. Tauri nu. 3. quod filius viuo patre, qui alienauit rem ab ipsomet patre emptam, & nouè acquisitam, non admittatur ad retractum, debet enim venditor eam rem habuisse à patre, vel auo suo, vt retractui locus sit, vt in hac lege expresse decidit, & nos latè diximus supra eodem l. 7. glo. 1. numero 51. 52. & 53. & tex. iste omnem dubitationem explodit.

G L O S S. II.

b *Hasta nueue dias.* Ecce tex. antiquissimum, terminũ nouem dierum retractui statuentem, confirmantem l. fori, de qua in l. 7. supra eodem glo. 6.

L E Y XVI.

¶ *Paraque ninguno compre, ni reciba cosa alguna de esclauos, ni esclauas en guarda, ni manera alguna, saluo si vinieren por trato de mercaderia, y fueren conocidos por tales.*

¶ *Don Fernando, y doña Ysabel en Alcala, año de 1498. pramagtica.*

¶ Ordenamos, y mandamos que ninguna, ni algunas personas de nuestros Reynos, de qualesquier estado, o condicion que sean, no sean ossados de comprar de ningun esclauo, ni esclaua[a] ningunas joyas, ni paños, ni lienços, ni oro, ni plata, ni otros bienes algunos, de grãde, ni de pequeño valor, [b] ni los truequen, ni cambien[c] con ellos, ni los reciban de gracia, ni por via de donacion, ni encomienda,[d] ni en guarda, ni empeño, ni para los dar, ni lleuar a otras personas, ni por otra via, ni manera alguna: [e] agora sean los dichos esclauos, negros, o loros, o blancos, nacidos en estos dichos nuestros Reynos, o fuera dellos, agora sean Christianos, agora sean Moros. So pena que qualquier que lo contrario hiziere, o fuere, o passare contra lo con

Digitized by Google

lo contenido en esta nuestra carta, por esse mesmo hecho sea tenudo, y obligado a la restitució de los tales bienes, y dineros, oro, o plata, o otras qualesquier cosas que recibiere, sabiédo que aquel, o aquellos de quien los ouieron, eran esclauos, o siendo auidos, y tenidos por tales. [f] Y sean mas obligados a pagar la pena de los hurtos, [g] assi como si ellos ouieran hurtado, o subtraydo las dichas cosas. Y que esto aya lugar, y se cumpla, aunque no sean hallados los tales bienes en poder de las tales personas, [h] que ansi los ouieró de los dichos esclauos, prouandose legitimamente que vinieron a su poder en qualesquier maneras de las susodichas: saluo si los tales esclauos, o esclauas de consentimiento de sus dueños ouieren sido, o fueren tratantes, y negociadores. [i] O si fueren auidos, y tenidos, y comunmente reputados por tales, [k] ca en los tales casos mandamos que no aya lugar lo contenido en esta nuestra carta, mas que se guarde cerca dello, lo que las leyes de nuestros reynos mandan. [l]

GLOSS. I.

1 *Commercium prohibetur cum seruis.*
Serui quoad ius ciuile pro nihilo reputantur, nec obligare alios possunt, nec ipsi alijs efficaciter obligari, ibidem.
Seruus in iudicio esse non potest, nisi in certis casibus, ibidem.
2 *Seruus quicquid acquirit, domino acquirit, quare qui cum eo contrahit, scit esse alienum.*

a *Comprar de ningun esclauo, o esclaua.* Notá prohibitú esse commercium cum seruis, nó enim potest seruus alium obligare, nec ipse obligari efficaciter, vt in l. nec seruus. ff. de pecul. & in l in personam seruilem nulla cadit obligatio. ff. de regulis iuris, quod enim attinet ad ius ciuile, serui pronihilo reputátur, vt in l. quod attinet. ff. de regulis iuris: quare in iudicio esse non potest, vt in l. seruus. C. de iudi. l. 8. titulo. 2. de actore part. 3. nisi in certis casibus traditis ibi, &
2 in l. vix certis. ff. de iudi. † Et præterea quicquid acquirit seruus, domino acquirit. l. placet. ff. de acquirea. hæredita. §. item vobis, institut. per quas person. nob. acqui. l. 7. titulo. 21. de seruis parti. 4. scire ergo tenebatur, qui cum seruo cótrahit, serui non esse, quod ab eo accipit, atque ideo iusta ratione hoc statuitur, vt nemo cum seruo contrahat sub pœnis in hac lege contentis, & vdnam seruaretur.

GLOSSA II.

1 *Furta domestica leuia non puniuntur.*
2 *Furtum rei parui valoris faciens non tenetur in foro conscientia.*

b *De grande ni de pequeño valor.* Sed opponitur de l. respiciendum. §. furta domestica. ff. de pœn. cuius verba sunt, *Furta domestica, si leuiora sunt, publicè vindicanda non sunt, nec admittenda est huiusmodi accusatio.* Vbi id notant glossa, Bart. & Doctor. & asseuerant id relinqui arbitrio iudicis, & in l. serui, & filij, & l. qui seruo §. item placuit, & l. si quis vxori, & l. si libertus ff. de furt. §. hi qui insti. de obliga. quę ex deli. nascun. l. 4. & l. 17. in fin. titulo. 14. part. 7. ✝ Imo nec in foro conscientiæ tenetur, qui ali-
2 quid leue surripit, secundú S. Thom. 1. 2. quæst. 88. articul. 5. & 6. & iterum 2. 2. quæst. 31. articulo 5. & quæst. 58. articulo 3. Antonin. Archiepis. Floren. in summa 2. par. titu. 4. cap. 5. §. 7. nume. 491. & Adria. quolib. 8. par. 11. Mart. Azpilcueta in cap. inter verba 11. quæst. 3. num. 491. & in manuali confessorum cap. 11. numero. 4. & cap. 17. numer. 3. quomodo ergo in hac lege tenetur furti is, qui emit rem minimam, & parui valoris ab ipso seruo? dicam infra hac eadem l. glos. 7.

GLOSS. III.

Permutatio an sit idem, quod contractus innominatus? remissiuè.

c *Ni los trueque ni cambien.* Notá, non solum emptioné rei alicuius à seruo esse prohibitá sub pœna furti, verum etiam permutationem, quę autem dicatur permutatio, & an differat à contractu innominato, tractat optimè Ari. Pinel. in 1. par. rub. C. de rescind. vendi. c. 1. num. 9. 10. & sequentibus.

GLOSS. IIII.

Furti tenetur, qui rem accipit in depositum à seruo.

d *Ni en encomiẽda.* Notá, quód qui aliquid recipit in depositú à seruo, tenetur furti, & nimirum cú contrectet rem alienã inuito domino §. furtú insti. de oblig. quæ ex deli. nascun. & quia manifestú est, quod omnes, qui scienter res furtiuas susceperint, & celæ

Digitized by Google

celauerint, furti teneri. §. conceptum prope finem instit. eod. titu. scit autem, qui cum seruo contrahit, vel scire debet, ea quæ ab eo accipit esse aliena, & non propria propter ea, quæ diximus in glos. 1.

GLOSS. V.

Commercium cum alienis seruis prohibetur sub pœna furti.

Ni por otra via, ni manera alguna. Omne cōmercium hic prohibetur cum seruo alieno sub pœna furti.

GLOSS. VI.

Paria sunt esse tale vel haberi pro tali.

Eran esclauos, o eran auidos, y tenidos por tales. Paria sunt esse tale, & haberi pro tali, vt hic, & in l. Barbarius ff. de offi. præto.

GLOSS. VII.

1 *Furtum quod non est punibile quoad furantem, est punibile quoad eum, qui ei opem præstitit.*

2 *Furtum etiamsi non committatur opere, punitur quandoque, qui consilium præstitit seruo, vt furtum committeret.*

1 *Y sean mas obligados a pagar la pena delos hurtos.* Licèt furta domestica si sunt leuia, non puniantur, vt dixi supra in glossa. 2. tamen, quia furtum est, quippè quod etiam in vno obulo committatur iuxta notata in l. 1. ff. de dolo. & per Iacob. de Bellouis. in sua practica iudicaria in rubri. de futuris numero. 8. in fin. licèt sit impunibile quoad domesticum, furantē est tamen punibile quoad eū, qui opē præstitit, vt in §. hi qui instit. de oblig. quæ ex deli. nascun. l. 4. 2 post medium titulo. 14. de furtis part. 7. † Quin etiam vbi non committitur furtum, tenetur opem, vel consilium præstans seruo non solum furti actione, verùm etiam serui corrupti in casu. §. sed etsi credat versiculo, vnde illud instituta de obligationibus quæ ex dilect. nascun. l. 8. titulo. 14. parti. 7. quia licèt non corruperit, tamen corrumpere tentauit, quare nimirum si in specie nostrá, qui aliquid quocunque titulo accepit à seruo meo, mihi teneatur actione furti, sciebat enim, vel scire debebat, meum esse, & non serui mei, quod ab eo emit, vel alio titulo accepit, & iustissimè hoc statutum est, ne detur occasio seruis furandi res dominicas, qui facilius ad id inuitātur, cùm receptatores inueniūt, & rerum furatarum emptores.

GLOSS. VIII.

Furti tenetur is, qui à seruo aliquid emit, licèt res empta apud eum non inueniatur.

Deprehendi debet quis in delicto, vt in eo inuentus dici possit.

Aunque no seā hallados los tales bienes en su poder de las tales personas. Regulariter non dicitur quis inuentus in delicto nisi in eo deprehendatur, vt in l. si Barsatoram, & ibi notat Bart. Bald. Ange. & alij. C. de fideiussor. & in l. 1. in principio. ff. de acquirenda possessio, vbi Bart. notat in 4. quæstio. princip. l. nunquam. §. thesaurus. ff. de acquirendo rerum domin. capit. cum non ab homine, & ibi glossa in verbo deprehensis, & ibi Alciatus numer. 103. de iudi. cum concordan. à me traditis supra hoc eodem libro titulo. 8. de successionibus. l. 6. glossa. 1. numero. 16. & sequent. Hoc tamen fallit in casu legis nostræ, sufficit enim contractum probari per testes, vel instrumenta, licèt res ab eo empta non reperiatur apud ementem.

GLOSS. IX.

1 *Dominus quando teneatur ex contractu serui, & per totum.*
2 *Quod iussu actio quando competat.*
3 *Exercitoria, & institoria actio quādo competat.*
4 *Tributoria actio quando competat.*
5 *Actio de peculio, & de in rem verso quando competat.*
6 *Filius in potestate obligat patrem in casibus in quibus seruus obligat dominum.*

1 *De consentimiento de sus dueños ouieren sido, o fueren tratantes y negociadores.* Quādo teneatur dominus ex contractu serui tractatur in titulo. ff. de exercitoria, & de institoria, quod iussu, & de peculio, de in rem verso, de tributoria, quod cum eo, in cuius enucleatione fac sequentes conclusiones. † Prima con-
2 clusio, qui iussu domini contrahit cum seruo meo, me obligat in solidū, & teneor actione, quod iussu contractū adimplere. ff. quod iussu per totum. §. si igitur iussu instituta de obligationibus quæ ex deli. nascun. † Secunda conclusio, si dominus præposuit
3 seruum magistrum nauis, vel tabernæ, aut alicui negotiationi, quicquid seruus eius rei, cui præpositus est, contraxerit, obligat dominum in solidum exercitoria, si est præpositus naui, & institoria si terrestri negotiationi præpositus est, vt in d. §. si igitur instituta de obligationibus quæ ex deli. nascuntur, & per totū titulum. ff. de exercito. & institoria. l. 7. titulo 21. de seruis parti. 4. † Tertia conclu-
4 sio, si dominus seruo suo concessit aliquid in peculium, & seruus magistrum naui præposuit, ex contractu cum eo magistro facto dominus tenetur in solidum, licèt dominus hac in specie exerci-

Digitized by Google

tor non sit, modò domino consentiente hac negotiatione vtatur seruus.l.1.§.si is, qui nauem.ff. de exercitor.vbi Paul.Cast.notat num.1.in fin.& 2.vbi dicit secus esse in institore,non enim tenebitur dominus insolidum, sed competet tributoria actio, quę non datur insolidum,sed quasi insolidum, quatenus patiuntur vires peculij. Nec habet dominus hac in specie priuilegium deducendi ante omnia, quod sibi debetur à seruo, sed vocatur in tributum vna cum alijs creditoribus pro rata, vt per totum titu.ff.de tributo. licèt secus sit in actione de peculio,vt infra dicam, sed quoties dominus non consen sit,sed sciuit,& passus fuit seruum hac negotiatione vti, tam in exercitore quàm in institore competet tributoria,vt in d.l.1.§.si is qui nauem, vbi Paul.numero.3.ff.de exercitor.

5 † Quarta conclusio, vbi sine consensu domini seruus habens à domino peculium negotiatur, tenebitur dominus si in eius rem versum fuerit,insolidum,& per totum titul ff. de in rem verso,& §. præterea insti de obligat. quæ ex deli.nascun. vel pro parte, pro qua in rem domini versum fuerit,vt ibi dicitur:vbi autem in rem eius versum non fuerit, non tenebitur,nisi quatenus patitur peculium,de quo deducet dominus, quod sibi debetur,& solum,quod superest peculium dicitur, vt in §.cum autem insti.de oblig.quæ ex delicto nascū. & per totum tit.ff.de pecul.

6 † Quinta conclusio,quæ dicta sunt de seruis,procedunt etiam in liberis in potestate existentibus, vt in §. quæ diximus instiui. de oblig. quę ex deli.nascū.& cōstat ex titulo de insti. exerci. quod iussu. tributo, de peculio, & in rem verso.

GLOSS. X.

1 *Seruus bona fide mihi seruiens,quamuis alienus sit,à me præpositus negotiationi,me obligat.*

2 *Seruus meus si non est à me præpositus negotiationi,sed communiter,vt talis reputatur,an me obliget.*

Lex nostra intelligitur, ibidem,& seq.

Mandati institoris reuocatio debet palam,& publice fieri,aliàs valent per eum gesta,ibidem.

3 *Mandati reuocatio si non venit in notitiam mandatarij,valent ab eo gesta,nisi quoad translationem dominij, quod sine voluntate domini auferri non potest.*

4 *Lex nostra nunc intelligitur.*

k *Reputados por tales.* Păriă sunt,quem esse seruū, vel communiter reputatum pro seruo. Ex quo si seruus mihi bona fide seruiebat,cū liber, vel alienus esset, æque tenebor,si alicui negotiationi præposui, ac si meus verè esset.l.1.§.fi.ff.de pecul.& l.1.§.fi.ff.de tributo.& nimirum cum leges de exercitoria, vel institoria loquentes pariter procedāt in liberis& seruis, vt ex eis titulis constat.

2 † Sic etiā licèt seruus meus non esset à me præpositus,si tamen cōmuniter reputabatur,vt talis,ita me obligat,ac si eū præposuisse, vt hic statuitur, sed hoc mihi durum certè videtur, & contra omnia iuris principiā; vt sine consensu meo expresso, vel tacito aliquis me obligare possit, quare aliter ipse legem istam intelligerem,nempe,vt ab initio iusserim contrahere, vel seruum negotiationi præposui,& postea iussum, vel mandatum generale reuocaui,antequam ad notitiam eius, quo cum seruus contraxerit deuenerit, ad hoc enim,vt noceat reuocatio, debet palam, & publice fieri iuxta formam traditam in l.sed etsi pupillus.§.de quo palam,& versi. proscribere ff. de institor. vbi notant Paul.& Doct.communiter Carol. Molinæ. in cōsue. Parisien.titul.1.§.14.numer.15.

3 † Debet etiam reuocatio notificari mandatario,aliàs valet,quod per mandatarium gestum fuerit,l.si mandassem. ff.manda.l.si pecuniam.§.siqui dederunt ff.de condicti.ob caus.ex quo valebit venditio per eum facta,& tenebitur actione mandati,vel quod iussu,ad eius implementum,quamuis dominium non transferatur, obstante regula,quòd dominium rei meæ sine mea voluntate non potest à me auelli.l. id quod nostrum, ff.de regulis iur. ita expresse decidit Paul. Castren. in l.1.numer.7 ff.quod iussu,& Felin.in cap. ex parte decani numer. 14.de rescrip. vbi latissimè tractat hanc materiam.

4 † Itaque tex. noster voluit dicere, quod siquis cum seruo alieno pręposito alicui negotiationi consensu domini contraxerint,non incidit in pœnam legis nostræ,sed potius tenebitur dominus ex eius cōtractu,atque idem erit, si communiter reputabatur pro institore, & mercatore nomine domini, licèt ab eo esset reuocatum mandatum, si in notitiam contrahentis non deuenerat ,nec omnium communiter, quia non publicè intimatio reuocationis facta fuit, iuxta formam dicti §. proscribere.

GLOSS. XI.

Lo que las leyes de nuestros Reynos mandă. Hoc est,l.7 tit.21.de seruis par. 4. & similes,& quod circa hæc leges præcipiunt dixi supra eo.glo.9.

LEY XVII.

¶ *Que no se pueda comprar pan adelantado, sino fuere guardando lo en està ley contenido.*

¶ *El Emperador don Carlos,y doña Iuana en Madrid,año de 1528.peti.13.y en Valladolid,año de 1523.peti.48.*

¶Por obuiar los agrauios q̃ se recrecē a nuestros subditos, y naturales en el comprar y vender del pan adelantado. Mandamos que todas las personas que quisieren, puedan comprar pan adelantado, con tanto que lo paguen a las personas q̃ se lo vendieren al precio

cio, que comunmente valiere en la cabeça del lugar, donde lo cóprare, quinze dias antes, o despues de nuestra Señora de Setiébre [a] de cada año, no embargante, que lo ayan comprado, o cócertado a menos precio, [b] y si sobre esto ouiere alguna differécia entre los cópradores, y védedores: mandamos a las justicias do esto acaeciere, que conforme a lo en esta ley contenido, lo determiné lo mas breue, y sumariamente q̃ ser pueda, y q̃ en otra manera no se pueda comprar el dicho pan adelantado.

G L O S S. IX.

Mess·is tempus, quod sit in hoc regno.

a *Quinze dias antes, o despues de nuestra señora de Setiembre.* In hoc regno poterit hæc solutio pretij considerari, iuxta valoré tritici à decimoquinto die Iulij, vsque ad decimum quintũ Augusti, quod tépus est messis, sicut in Hispan.ia tépore, quo lex nostra decidit, & habuit originé lex nostra à paragrapho post natale Sanctæ Mariæ de pace tenen. & eius violato.

G L O S S. II.

1 *Triticum an ob anticipatam pretij solutionem possit vilius emi.*

2 *Triticum emptũ anticipata solutione iustè taxatur per l. nostrã, quatenus valuerit tẽporẽ messis.*

b *A menosprecio.* Licitum non est in foro animæ triticum; vel alias merces vilius emère, quàm tempore emptionis, & solutionis valet ob anticipatam pretij solutionem, vt colliges ex traditi. in c. si nauiganti, & in c. in ciuitate de vsur. per Ioan. à Medina in codice de restitutione in 6. causa carius vendédi, vers. est itaque in summa tenendum pagi. 116. col. 2. ad finé, & pag. 117. & Domi. à Soto lib. 6. de iusti. & iure q. 4.
2 arti. 1. in fin. & arti. 2. † Nisi tamen tempore traditionis tritici dubitetur, sit necne magis, aut minus valiturũ, vt in d. arti. 2. cóclusione 1. resoluit frat. Domi. à Soto, quare iuste hic taxatur pretium, quod cómuniter valuerit tempore messis, quicquid inter emptores conuentum fuerit.

L E Y XVIII.

¶ *Que las alhondigas del reyno puedan comprar pan adelantado, y tengan la prelacion en esta ley contenida.*

Don Carlos y doña Iuana en Madrid año de 1528 peti. 14.

¶ Mádamos que las casas, y alhondigas comunes de las ciudadés, villas, y lugares de nuestros reynos, y sus mayordomos en su nombre; puedan comprar pan adelantado para la prouision dellas, segun y como se contiene en la ley precediéte. Y porq̃ entendemos que conuiene al bien publico de nuestros reynos, que las dichas alhondigas seañ preferidas en la compra del dicho pan adelantado, a todas las personas Eclesiasticas y seglares, con quien concurrieré a comprar pan, que no estuuiere comprado, [a] que queriendolo ellos por el tanto, lo ayan primero que las dichas personas. Y mandamos a los del nuestro consejo, que sobre esto den las prouisiones necessarias, en fauor de las dichas alhondigas, y sus mayordomos.

G L O S S. I.

Retractus genus nouum.

a *Concurrieren a comprar pan, que no estuuiere comprado.* Nota hoc genus retractus ratione publicæ vtilitatis statutum, cui locus non est, si iam venierat triticum; sed tunc obtinebit concilium cuiusque populi. cùm in emptione tritici concurrerint concilium ipsum, & persona priuata, præferetur siquidé concilium, si in emptio. seruauerit, quod in l. præcedéti statutũ fuit.

L E Y. XIX.

¶ *Que ninguno compre pan para reuender, excepto los recueros, y los que compraren pan para bastecer otros lugares, y guardando lo en esta ley cótenido. Y que la pena della aya lugar en los arrendadores de pan, si lo vendieren.*

La Emperatriz por ausencia del Emperador en Madrid año de 1530. y 1539.

¶ Porque somos informados que por auer tomado muchas personas por principal oficio, y manera de viuir de comprar pan, trigo, ceuada, centeno, para lo reuender, a el valor del pan se ha subido en precios muy crecidos: y como quieŕ q̃ sobre ello hemos dado algunas prouisiones, no ha sido bastante remedio: lo qual resulta en daño vniuersal de la republica de nuestros Reynos, y señorios, mayormente de las per-

Digitized by Google

ſonas pobres, y miſerables: y porque a nos incumbe remediar lo ſuſodicho, viſto y platicado cō los del nueſtro Cōſejo, mandamos e defendemos que de aqui a delante perſona alguna, de qualquier qualidad, y condicion que ſea, no ſean oſados de comprar, ni compren trigo, ceuada, auena, ni centeno, en poca, ni en mucha cantidad, para lo tornar a reuender, ſo pena que el que lo compare, y hiziere cōtra lo ſuſodicho, pierda todo el pan que aſsi comprare, [b] y ſe reparta en quatro partes, la vna para el denunciador, la otra para el juez que lo ſentenciare, las otras dos partes, para los pobres del lugar do acaeciere: y demas deſto, por la primera vez, ſea deſterrado del lugar donde viuiere, por ſeys meſes, y por la ſegunda por vn año. [c] Y por eſto no es nueſtra voluntad de impedir, ni eſtoruar el comercio y trato de nueſtros reynos, y lugares que han de ſer proueydos de acarreo. Porende mandamos, que los en eſta ley contenido, no ſe eſtienda a los recuos, y trajineros, ni a otras perſonas, que tienen por trato, y coſtumbre de lleuar mercaderias de vnas partes a otras, y en retorno dellas comprar pan y tornar a vender, ni los que compraren para lo lleuar a vender de vnos lugares a otros, para la prouiſion, y mantenimiento dellos: [d] con tanto que eſtos tales deſpues que ouieren comprado, ſean obligados a lo vender, y vendan a los pueblos, a donde lo lleuaren luego que lo ouieren comprado, por manera que no lo entroxen, ni lo enſilen, ni guarden para lo reuender, ni encarecer, contra el tenor, y forma de lo en eſta ley contenido. Y mandamos a las nueſtras juſticias que anſi lo hagan cumplir, y executar las penas ſuſodichas.

¶ Y mandamos, teniendo reſpeto al bien de nueſtros reynos, que lo contenido en eſta ley, ſe entienda, y eſtiēda aſsi meſmo a los arrendadores de pan, que vendieren pan de lo que ouieren auido de los tales arrendamientos, [e] y ſe execute la pena anſi en los vnos como en los otros.

Dō Carlos en Valladolid, año de 1548. pe. 150.

GLOSS. I.

1 *Dardanarij ſunt, qui praemunt omnia, vt carius vendant.*

2 *Frumentum reuendi prohiberi poteſt.*

Para lo reuender. Hi appellantur dardanarij, qui omnia præmunt, vti demum carius vendant, dicti à Dardano quodam contaminatiſsimo, & profligatiſſimo mago, à quo etiam dardaniæ artes, à Columella vocantur magicæ: cuius verba ſunt. At ſi nulla valet medicina repellere peſtem, dardaniæ veniunt artes. Hi quamuis neceſſarij ſint in republica teſte Platone, periculoſiſsimum tamen eſt eorum officium, vt dicam infra hoc libro titulo 14. l. 1. hoc tamen fallit in ciuitate, vt dicam infra eodem l. 10. gloſſa. 2. ✝ Hæc prohibitio reuendendi frumentum fieri
2 poteſt, vt penuriæ occurratur, vt colliges ex Bart. in l. cætera, §. fin. & ibi plenius tradit Iaſo numero. 14. ff. de legat. 1. Benuenutus de mercatore par. 4. numero 41. & 45.

GLOSS. II.

1 *Pœna non incurritur, niſi delictum fuerit conſummatum, fallit in atrocioribus.*

2 *Statutum ſi prohibeat exportare de ciuitate frumentum ſub pœna, an eam incurrat, qui fuerit inuentus in via, vel an extraordinarie, & deinceps.*

3 *Pœnam an incurrat, qui triticum emit, licèt nondum reuendiderit.*

4 *Datio in ſolutum, an ſit propriè venditio, an ei ſimilis, & nu. 5.*

Lex noſtra, an habeat locum in datione in ſolutum, ibidem.

Lex correctoria, & pœnalis, an & quando extendi poſsit, & an vbi eſt eadem ratio in lege expreſſa, ibid.

6 *Extenſio in correctorijs, & pœnalibus quando locum habeat, ibi.*

7 *Extenſio an dicatur vbi eſt omnimoda ratio.*

Pierde todo el pan que aſsi cōprare. Sed videtur nullā incurre-

incurrere pœnam, donec panem sic emptum vendiderit, non enim incurrit quis pœnam, donec delictũ fuerit consummatum, nisi in atrocioribus. l. si quis non dicam rapere. C. de Episcop. & Clerici. l. qui falsam. C. de fals. Felin. latè in tractatu de conatu. l. si is, qui cum telo. C. ad l. Corne. de sicar. Anto. Gomez in tomo de delictis, c. 3. de homicidio numero. 30. sed hoc non est de atrocibus delictis, emptio ergo sola panis non sufficiet ad exigendam ab emptore pœnam, nisi reuendiderit. † Confirmatur, vel ex
2 eo, quòd iuxta communẽ, & receptam sententiam, si statuto cauetur, quòd si quis extraxerit frumentum ex ciuitate, illud amittat, & applicetur pauperibus, si reperiatur in via volens exportare, non punitur pœna statuti, cùm verba hæc requirant actum consummatũ, vt in l. 1. §. hæc verba. ff. quod quis. iur. vbi hoc voluit Iaso hac in specie nu. 4. Albert. Gandi. in tract. de malefi. sub rub. de reb. nõ portandis cõtra deuentum, Bal. in l. si fugitiui, & ibi latè Cœpola. C. de seru. fugiti. & in l. cum proponas, vbi etiam Salice. numero 6. C. de nautico fœnore, Feli. in c. significauerunt numero. 7. post Ananiam ibi extra de Iudę. & in c. 1. numer. 12. de præsum. Thom. Gramma. consilio 25. nume. 9. Ripa in tract. de peste in titulo de remedijs ad conseruandam vbertatem numero. 71. & pluribus sequentib. vbi latissimè tractat quæstionẽ hanc, quam asserit communem, eam tamen limitat, quod puniatur pœna extraordinaria, quia non est sine crimine, qui incipit delinquere, licèt non perfecerit. l. 1. §. final. ff. de extraordi. crimi. quod asseuerat nu. 75. & 76. authoritate Bal. & Cœpolæ in d. l. si fugitiui. C. de serui. fug. & numeris sequẽ. idẽ Ripa tradit plures coniecturas, quibus inuentus in itinere conuincitur velle exportare frumentum, & doctè loquitur. † Sed his non obstantibus, lex nostra decidit
3 pœnam incurrere, qui triticum emit, licèt nondum reuendere inceperit, cum sic ait: *Pierda todo el pan q̃ assi comprare*, non dicit, *lo que assi comprare, y reuendiere*. Satis enim esse statuit, quòd panem emat in tãta quantitate, quæ verisimiliter sibi non est necessaria victui, sed clarè colligitur emisse ad reuendendũ, quare nimirum si integram incurrat pœnam. Nec lex nostra exigit actum reuendendi consummatum, vt pœna irrogetur, sed quod constet emisse ad reuendẽdum. Qua in specie concludunt communiter omnes in casu statuti, de quo numero. 2. satis esse, quòd reperiatur in via exportans frumentum, vt latè probat Ripa in dict. titulo de remed. ad conserua. vbertatem numero. 74. & sequent. & Docto. superius citati.
† Sed dubium est, an lex nostra, & eius pœna locum
4 habeat in datione in solutum tritici pro quantitate voluntaria, vel necessaria, & videtur ei locum non esse, cùm datio in solutum non sit propriè venditio, licèt ei æquiparetur, vt colliges ex his quæ diximus supra eod. l. 7. gloss. 7. numero. 1. sed lex nostra est pœnalis, vt videmus, & correctoria, cum cuilibet liceat emere ad vendendum: non ergo erit extendenda ad causam similem, nec ex identitate, vel maioritate rationis, vt in auth. quas actiones, & ibi notant Doctor. omnes teste Iaso. ibidem numero. 21. C. de Sacrosl. Eccle. Bart. & Doct. in l. si constante in prin. vbi Iaso nu. 70. ff. solu. matri. Decius in c. translato colu. pen. 1. lectione extra de consti. per tex. in l. quod verò ff. de legi. l. vlti. & ibi Docto. omnes ff. de in ius vocan. post glo. ibi. † Sed his non obstantibus con
5 traria sententia verior est, imò quod legi nostræ, & eius pœnę locus sit in datione in solutũ, quæ similis est vẽditioni, l. si prędiũ. C. de euictio. l. eleganter. & ibi Bar. notat. ff. de pig. actio. cum alijs à nobis traditis supra eod. l. 7. glo. 7. nu. 2. & seq. quandoquidẽ eadẽ viget ratio in datione in solutũ etiam necessaria, quæ & in vẽditione in hac l. exprimitur in princ. nempe, ad euitandam caritatem panis, quæ pauperibus est nociua admodum, qua in specie lex correctoria, & pœnalis extenditur ad casus similes eandem, vel maiorem rationẽ habentes, l. his solis, vbi notãt Docto. omnes. C. de reuocan. donatio. l. cum mulier. & ibi Alexan. ff. solu. matri. cum concordan. per Ayme. Craue. traditis in lib. de anti. tẽpo. 4. par. nu. 82. 83. & 90. & §. 1. num. 18. Iaso in d. auth. quas actiones nu. 22. Marc. Salõ Burgẽ. l. 1. Tau. nu. 37. & sequent. vbi plures citant concordantes. † Hac enim in spe
6 cie non dicitur extẽsio, vbi est omnimoda ratio, sed dicitur expressa sanctio, seu dispositio, vt probatur in l. quædam. §. nũmularios. ff. de eden. l. nominis. §. verbum ff. de verbo. signifi. & l. milites. arg. in prin. ff. de re milita. d. l. his solis. C. de reuo. dona. l. illud ff. ad l. Aquil. glo. in l. 1. in verbo. Italię de tempo. ordinan. lib. 6. cui consensit Bal. in l. quod verò col. 1. ff. de legi. Felis citans concor. in c. tua nos nu. 1. & 3. de iureiu. Iaso in l. fi. nu. 3 & 4. ff. de in ius vocã. Claudi. in l. non possunt col. pen. ff. de legi. Ripa in l. si constãte nu. 63. ff. solu. matri. Curt. Senior cõsi. 9. n. 21. Tiraquel. in rep. l. si vnquam in prin. nu. 37. & 38. C. de reuocan. dona. Marcus Salon Burgen. in l. 1. Tau. nu. 59. Aym. de antiquitat. tẽpo. par. 4. §. 1. nu. 90. † Ex quo
7 verum esse non atumo, quod ipse Aymon ibi asserit nu. 85. dicens, quod vbi dispositio esset correctoria simul & pœnalis, non extendetur ad casum, qui de larga significatione vocabuli comprehendi posset sub casu expresso, etiam ex identitate rationis, iuxta sententiam glos. in Clem. vt hi qui in verbo in eisdem de æta. & quali. Rom. consi. 150. Iaso in l. vlti. nu. 5. ff. de in ius vocã. & in auth. quas actiones nu. 22. post mediũ. C. de Sacrosl. Eccle. Deci. in c. translato col. 1. de constitu. Corne. cõs. 217. ante fi. lib. 3. Alexan. in l. si constante 3. limi. ff. solu. matri. Marc. Salõ Burg. in l. 1. Tau. nu. 66. quod intelligit Aymon post Iasonem, etiamsi ratio esset expressa in lege. Cõtrarium tamẽ & melius, voluit Panor. in c. vlti. nu. 10. & 11. de rescrip. Ripa in d. l. si constante in princip. num. 66. ff. solu. matr. Roch. de Curte in tracta. de consuetud. n. 346. quoniam ipsamet ratio in lege expressa dicitur lex, sicut & omnia per eandem legem disposita, vt ibi tradit Ripa, & Docto. nu. præcedenti citati.

G L O S S. III.

1 *Pœna aggrauatur ex reiteratione delicti.*
2 *Pœnam mortis pro tertio furto non euitabit, qui pro duobus primis furtis pœnam passus est.*
3 *Pœna grauior pro tertio crimine, vel expressa, lege, vel statuto imposita, an incurratur, si pro duobus primis non fuerit punitus, & nu. 4.*

4 *Delicta si eodem die iterentur, an diuersa pœna incurrantur necne?*

Y por la tercera vez por tres años. Certum est, & expeditissimum in iure, ex reiteratione aggrauari delicta, & eorum pœnas. l. seruos. C. ad l. Iuliã. de vi. c capitalium § grassatores ff. de pœn. ibi, capite puniuntur ita si sæpius atque in itineribus hoc admiserunt, l. fin. ff. de abige. cuius verba sunt, qui sæpius abigerunt, licèt semper vnum, vel alterum pecus surripuerunt, tamen abigei sunt. Bartol. in l. si cui §. fin. ff. de accusa. fin. quæst. & ibi Angel. & cæteri interpretes, Panor. in cap. 1. de Cleri. percussore numero 1. & in cap. 1. de pœn. numero. 4. Anchar. in Clemen. 1. de pœn. numero 21. Bald. in authent. sed nouo iure. C. de seru. fugiti. numer. 4. & ibi Paul. Castrens. numer. 7. Cœpol. numero 41. Bart. in l. nunquam plura nume. 4. ff. de priuat. deli quod egregie explicat d. D Couarrub. lib. 2. resolutio. cap. 10. nu. 8. Cassan. in consuetu. Burgund. rubr. 1. §. 5. in verbo sil re enchet numero. 2. 3. 4. & sequentibus. ✠ Ex
2 quo si ex statuto, vel consuetudine pro tribus furtis debeat quis furca suspendi, non euitabit pœnam mortis, etiamsi pro primo, & secundo fuerit punitus secundum Bal. in authen. qui semel nume. 25. C. quo. & quan. iud. nam licèt obligatio sit extincta, non infamia, sed priora aggrauant vltimum, etiamsi in alieno territorio fuerint commissa, vel sublata præscriptione, vel satisfactione secundum Paul. & Cœpol. in authen. sed nouo iure. C. de serui. fugi. Alciat. qui plurifariam hoc limitat in cap. cum non ab homine de iudi. numero 32. & sequentibus. Anto. Gomez de delictis cap. 5. nume. 5. 6. & 8. Greg. Lupi in l. 18. glossa magna colu. 3. in fi. versi. & aduerte tit. 14. de furtis par. 7. ✠ Verùm duo hîc discutere oportet,
3 dardanarius quispiam bis, vel ter emit triticum ad reuendendum, non tamen fuit condemnatus pro primis duabus emptionibus, an ei infligatur pœna, quæ pro tertia emptione hîc imponitur, an verò necesse sit, duas præcessisse sententias? & verius est nõ teneri, nisi pro primis emptionibus, bis fuerit cõdemnatus, per text. in l. capitalium §. solent ff. de pœn. ibi, quod si ita correpti in eisdem deprehendantur, exilio puniendi sunt, nonnunquam capite plectendi. Ecce ibi duplicem punitionem præcedere oportere, vt seditiosus capite puniatur, quasi velit iurisconsultus aliter non esse ita grauiter puniendum cap. cum non ab homine, ibi ab Ecclesiastico iudice deponendus est, qui si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet, extra de iudi. cap. graue nimis de præben. ibi, ita vt post primã, & secundã correctionem fuerit repertus culpabilis, à beneficijs, &c. Hanc sententiam humaniorem esse asseuerat in specie tertij furti Cassanæ. in consuetudi. Burgun. rub. 1. §. 5. in verbo, & sil re enchet num. 1. in fine: cuius sententia, licèt nihil pro se alleget, verior mihi videtur in specie nostra, licèt Ant. Gomez eo tacito, arguat ad partes, tomo. 3. vari. resol. de delictis c. 5. de furto numero. 9. pro nobis allegans textus supra citatos, & demum concludens, in specie trium furtorum posse furem furca suspendi, stante statuto, vt pro tribus furtis furca suspendatur, etiamsi pro primis duobus punitus non sit, cuius sententia licèt in furto procedere possit, eo quòd cõmunis Docto. doctrina num. præcedente relata hoc præferre videatur, dũ dubitant Docto. an pro tertio furto possit furca suspẽdi, qui pro duobus primis punitus fuit, supponere enim videntur, quòd à fortiori quando non fuerat punitus posset suspendi: sed in nostra specie verior, vt dixi, videtur, quòd præcedere debeant duæ sententiæ, quibus emptor tritici ad reuendendum fuerit bis punitus in pœnis leuioribus hic statutis, vt ad grauiorem
4 possit perueniri. ✠ Vltimò quod aduertendum esse prædixi, quòd si dardanarius duas emptiones tritici eodem die à diuersis fecerit ad reuendẽdum, vel ab eodẽ certis, & distinctis mẽsuris, duas conseri emptiones, bisque esse puniendum, primũ pro prima, secundò pro secunda, ex sententia Bar. in l. inficiando §. infans nu. 5. ff. de furt. cui assentitur d. D. Couarru. lib. 2. resolutio. cap. 10. num. 8. versi. quod verò diximus, vbi hoc verum esse asserit in delictis momẽtaneis, secus in successiuis, vbi delictum iteratur ex cõtinuatione, & perseuerantia, considerato eius primo initio, potius quàm ex noua cõmissione, vt in furto: licèt enim res furata sæpius contrectetur, vnicũ est furtum, non plura l. inficiando §. infans ff. de furt. idẽ in continuatione adulterij statuitur in l. maritus §. sex mensium ff. ad l. Iul. de adulte. Bald. in l. quicunque num. 5. C. de serui fugi. Anchar. in consi. 4. Cardina. in Clemen. 1. quæst. 10. de cõsangui. & affini. d. D. Couaruu. vbi supra.

GLOSS. IIII.

Panis comparatio quibus permittatur ad reuendendum.

d *De vnos lugares a otros para la prouision, y mantenimiẽto dellos.* Licèt reuẽditio cuiusque panis hac lege prohibeatur sub grauibus pœnis: hoc tamẽ fallit, nisi panis ematur ab agasonibus, seu mulionibus, qui merces vehunt ad prouidendũ eas ciuitates, vel prouincias, quæ pane, vel mercibus carent, nisi aliunde sibi obueniant, istis siquidem non prohibetur panis comparatio ad huiusmodi prouisionem faciendam, modò statim, quod ad eas prouincias deuenerint, panẽ venundent publicè, nec in Horios condant, de quo in l. 1. tit. vlti. infra hoc lib. glossa vlt.

GLOSS. V.

Conductores redituum, vel decimarum reuendere panem prohibentur.

e *Vendieren pan, de lo que vuieren auido de los tales arrendamientos.* Mirum profectò est, quod in hac lege statuitur, quatenus prohibet conductores reditũ, seu decimarum distrahere annonam, seu triticum, quod ex conductione habuerint: melius quidem esset eas prohibere conductiones, quam panis venditionem, quid enim facere poterunt, aut in quo tantam annonæ quantitatem expendent? me latet quidem, & scire cupio, quomodo hæc lex practicatur, nisi ad prouidẽdum

dum eis ciuitates, quæ pene carent, iuxta ea quæ diximus in glo præcedenti, & traditur in l.1.tit.vlti.infra hoc lib.glo.vlti.

LEY XX.

¶ *Para que los bastecedores, y obligados de los pueblos a dar pescado, puedan tomar por el tanto en ferias a los que compraron pescado para reuender, guardando el tenor de lo contenido en esta ley.*

Don Carlos, y don Felipe en su ausencia, en Madrid, año de 1552.cap.15.

¶ Mandamos, que los obligados a dar basto de pescado en los pueblos, y bastecedores dellos, puedan tomar en los pueblos, y en las ferias, y mercados, que se hazen en estos reynos, por el tanto [a] el pescado, que otros tuuieren comprado para reuender, dentro de dos dias, [b] despues que lo ouieren comprado, pagando a los compradores lo que les ouiere costado, y las costas que ouieren hecho, [c] lleuando testimonio como son obligados, o bastecedores de los tales lugares, en que se declare la cantidad que van a comprar, y que en vn año no se les de mas de vn testimonio, y en las espaldas se pongan las compras que hazen, porque no se puedan comprar, ni tomar por el tãto, mas de lo que ouieren menester. Con que el tal obligado, y bastecedor no lo pueda tornar a vender, sino fuere en cumplimiento de su obligacion: so pena que lo aya perdido con otro tanto mas. Y concurriendo en la dicha compra vn obligado, y bastecedor, se prefiera el obligado. [d]

GLOSS. I.

Retractus genus nouum competens obligatis piscium, & non alijs.

a *Por el tanto.* Nota aliud genus retractus, vt obligatus in republica ad vendẽdum cete, seu pisces, possit pisces ab aliquo emptos intra duos dies reddito pretio, & expensis retrahere. Nec hoc iudicio meo extenditur ad alios obligatos ciuitatis, qui carnes, oleum, vel quid simile certo pretio vendere sunt obnoxij, cum hoc sit speciale in venditione cete, vel piscium, nec ad alios extendendum, nisi in casu legis sequentis.

GLOSS. II.

1 *Retractus piscium duo assignantur dies.*
2 *Reuẽditio permittitur ob publicam vtilitatem. Reuenditio victualium ciuitati, & eius obligatis permittitur, ibidem.*
3 *Obligatus ciuitati vendere pisces, vel carnes, aut oleum esse potest, vt ipsi, & non alij liceat. Molere, vt nemini liceat, nisi molendino alicuius præscribi potest, ibi.*

b *Para reuender dentro de dos dias.* Licèt nouem dies dẽtur retrahentibus res patrimoniales, vel cõmunes, in hoc nouo retractus genere duo tantum cõpetunt, quibus elapsis locus nõ erit retractui, vt hic dicitur.
2 Et hic est casus specialis, in quo reuẽditio permittitur ob publicam vtilitatem, nã obligatus iste repræsentat ciuitatẽ: ciuitas autem potest emere frumentũ & aquatilia, vt tẽpore necessitatis reuẽdat, quin, & cauponibus, & pistoribus permittitur, vt minutim distrahant hordeum, vel in pane cocto frumentum, & hoc nõ dicitur genus dardanariæ legibus nostris prohibitę, vt asserit Pet. Nun. Auend. lib. 1. de mandatis exequẽdis c.19.nu.36.qui id colligi ait ex Angelo in l.annonam ff.de extraordina.crimi.
3 Ex consuetudine autem immemorabili apud nos receptũ est pro vtilitate publica, vt ex locatione cõcilij per publicũ præconẽ vnus duntaxat carnes, pisces, vel oleum vẽdat certo pretio. Quę consuetudo rationabilis est; quemadmodum, & ea, qua præscriptũ est, ne in alio molendino quàm meo molere frumentum cuiquam liceat, iuxta tradita per Ias. in l.quominus nu. 31. ff. de flumini. per tex.in c. Abbate.S.Syluani.vbi Abb. de verbo.significa.idem Abb.in c. significante nu.1. de appellat.& alij Doctores ibidem, vbi idem est asserit in victualibus Pet.Nunni. de mandat. exequend. lib.1.c.19.nu.35.versi.& apud nos.

GLOSS. III.

Expensas omnes refundere debet retrahens.

c *Que ouiere costado, y las costas que ouieren hecho.* Retrahens tenetur emptori, à quo retrahit, expensas omnes refundere l.9.supra eod.dixi latè in l.7.supra eodem glo.3.nu.33.

GLOSS. IIII.

Obligatus republicæ commeatus prouisori voluntario in retractu præfertur.

dos, y dolosos, y hechos en gran daño, y fraude, y perjuyzio de los dichos hijosfamilias, y menores. Mandamos a los dichos mercaderes, y plateros, y otras qualesquier personas de suso declaradas, que no hagan otorgar los dichos contractos, ni atrayan a ninguna de las dichas personas a que los juren, ni los dichos hijosfamilias, ni menores, no los otorguen, ni juren, h ni los escriuanos den lugar a que ante ellos se otorguen, ni juren, so pena que pierdan sus oficios, y no puedan mas vsar dellos de ahi adelante: y assi mesmos los dichos mercaderes, y plateros, de mas de perdimiento de sus oficios, incurran en pena de cien mil marauedis. ¶ Y otrosi, porque assi mesmo somos informados, que assi mesmo las personas que son mayores, o menores, que no estan debaxo de poderio paternal, o tutor, o curador, toman en fiado para quando se casaren, o heredaré, o sucedieren en algun mayorazgo, o para quando tuuieren mas rentas, o hazienda. Mandamos que no lo puedan hazer, ni ningun mercader, ni platero, ni otra persona alguna de qualquier estado, o cōdicion que sea, no den en fiado, ni presten dineros, plata, oro, ni ningun genero de mercaderias, para lo pagar en los casos susodichos, y tiempos inciertos, y los contractos que sobre ello se hizieren, o fianças, o seguridad, sean ningunas en la manera susodicha. Y mandamos a los dichos mercaderes, y plateros, y otras qualesquier personas, y escriuanos, que no den lugar que se otorguen, ni juren, so las mismas penas de suso declaradas, al que lo contrario hiziere. ¶ Y porque los mercaderes plateros, y corredores, y otras personas que interuienen en sacar, o tomar en fiado, plata, o otras mercaderias para las otras personas que no estan prohibidas por lo susodicho, tomar las enfiado, tornan a recobrar en baxos precios la dicha plata, o mercaderias, por les dar el dinero encontado por ellas. Mandamos que los dichos mercaderes y plateros, por si, ni por otras interpositas personas para ello, directè, ni indirectè, no tornen a recobrar lo que assi dieren en fiado, k so pena que lo ayan perdido, y demas desto incurran en perdimiento de sus oficios, y mas cada vno en cinquenta mil marauedis. De todas las quales dichas penas, la tercia parte sea para la nuestra camara, la otra para el juez que lo sentenciare, la otra para el que lo denūciare. Y mandamos a todas las justicias de nuestros reynos, e señorios, cumplan, y executen todo lo sobredicho en esta nuestra ley contenido contra cada vna de las personas que contra lo en en ella, y en qualquier parte de lo contenido contrauiniere.

GLOSS. 1.

1 *Macedoniani exceptio liberat in effectu filium. famil. ab obligatione mutui.*

Filiusfami. ex mutuo obligatur ciuiliter, & naturaliter iure communi Imperatorum, & Partitarum, non tamen cum effectu, si exceptio Macedo opponatur, ibid.

2 *Filiusfami. potest opponere exceptionē Macedoniani in conscientia.*

3 *Filiusfami. renunciare nō poterit exceptioni Macedoniani, vtpote inducta in fauorem patris.*

Exceptio Macedoniani competit etiam post sententiam, ibid.

Ningun hijosfamilias que estè debaxo del poderio de sus padres mayor, o menor. Per hanc legem titulus ad Macedonianū extenditur nimis, vt ex hac glo. & sequentibus apparebit: & in primis scire oportet, quod filius fam. in patris sui potestate existēs recipit ab aliquo certā pecuniæ quātitatē mutuo, licèt obligetur naturaliter, & ciuiliter, nō tamē tenetur in effectu, potest siquidem exceptionem Macedoniani opponere, qui iuxta ius ciuile, & regiū Partitarū liberatur filius a tali solutione l. 1. & per totum titulum ff. ad Macedonia. § illud insti. quod cū eo l. 4. tit. 1. de mutuo part. 5. glo. hęc ita explicans in l. 1. in verbo. petitio. ff. ad Maced. vbi Bar. & Doct. idē asseuerant glo. & Doct. in rub. C. de nō nume. pecu. Bar. in l. cū lex n. 9. ff. de 2 fideiusso. 4 Quod facere poterit filius etiā in foro consciētię secundū Inno. in c. quia pleritque uc ol. de immuni. Eccl. quē ibi cæteri sequuntur teste Ant. Go

mez variá.resolu.tomo.2.de contractibus c.6.nu. 2. idem voluit Gre.Lupi in l.4.gl.2.ti.1. de mutuo par. 5.cum alijs à dom. D. Couarru. citatis in c. quamuis pactũ 2.par.§.3.nu.4.qui tamen voluit contrariũ:&
3 hęc erit prima extẽsio. 4 Secũdo extẽde, vt procedat etiã si filiusfam. renunciauerit exceptioni Macedoniani, ad huc enim eã exceptionẽ opponere poterit, quoniã non tã sui fauore exceptio hęc inducta fuit, quàm patris, atque ideo renuntiatio nil obstat, vt in l.tametsi, vbi glo.& Doct.notant ff. ad Macedo. vbi etiam probatur, hanc exceptionem competere etiã post sententiam. Alias extensiones, & aliquas limitationes videbis in glossis sequentibus, & quod ei renunciari non possit, est communis sententia, vt attestatur dom.D.Couarru.in c.quamuis pactũ 2.par.§. 3.nu.4.vers.ego verò difficilem, licèt Zasi. voluerit oppositum lib.3.singularium responsorum c.18.

GLOSS. II.

1 *Minori si quid mutuetur, vel eius tutori, aut curatori, probari debet versum esse in vtilitatẽ eius, vt minor teneatur.*

2 *Mutuum minori, Ecclesiæ, ciuitati, aut Regi factum, vel eius administratoribus, tũc demũ eos obligat cum probet creditor in eorum vtilitatem versum fuisse.*

3 *Ciuitas, an obligetur ex mutuo vltra quantitatẽ in eius vtilitatem conuersam.*

4 *Ciuitas, an possit restitui aduersus mutuum, vel an non sit necessaria restitutio.*

5 *Ecclesia quando obligetur ex mutuo.*

Cõfessio prælati, quod versa fuit pecunia mutuata in vtilitatem Ecclesiæ, an sufficiat, ibi.

6 *Rex, an teneatur soluere mutuũ administratori factũ si versum in eius vtilitatem non probetur.*

Mutuũ hoc in Regno regi factũ hoc in anno, an soluere teneatur Rex, si à mutuantibus non probetur versum fuisse in eius vtilitatem, ibi.

Lex vlti.in fi. ff. de exercitor. explicatur, ibi.

7 *Versum fuisse in vtilitatẽ Ecclesiæ ciuitatis, aut minoris, quomodo probetur, remissiuè.*

8 *Minor quando ex mutuo obligetur, & lex nostra intelligitur.*

b *Ningun menor que tenga tutor, o curador.* Iure communi Imperatorum, & regio partitarum, minori, vel eius tutori, aut curatori non poterat mutuari, nec ipse tenebatur ex mutuo, nisi pecuniã, vel aliam rẽ mutuatam probaretur à mutuante esse versam in vtilitatẽ minoris l.si in rem C. quan. ex facto tuto. Ripa in l. si is, qui bona nu 12. ff. de pignor. dicens aliud esse in alijs contractibus, in quibus nõ requiritur, quòd probet aduersarius pecuniam esse versam in vtilitatem minoris, vt in l.prædium, & l.prediorũ. C. de pręd. mino. optimè declarat text. in l.1.C.si aduers. credi. & quando minori incumbat onus hoc probandi in restitutione in integ. ab eo postulata. † Et in mutuo
2 habemus tex. regni nostri in l.3.tit.1. de mutuo par. 5.vbi idem dicit esse in Ecclesiã, ciuitate, & fisco, vt tunc demum ex mutuo obligentur, cum ex aduerso probetur, pecuniam, vel aliam rem mutuatam ver-
3 sam fuisse in eorum vtilitatem, non aliàs. † Sed id, quod de ciuitate diximus, probat tex. in l. ciuitas ff. si certum petat. quam ibi procedere intelligit Bart. nu. 8. quando administratori ciuitatis non habenti speciale mandatum fuit mutuatum, tunc non obligatur ciuitas, nisi quatenus probetur versum in eius vtilitatem. Secus autem si esset ciuitatis procurator habens speciale mandatum ad accipiendum pecuniam mutuo, quoniam tunc obligatur ciuitas, licèt non appareat conuersum in eius vtilitatem, vt in l. habebat in prin. ff. de instito. idẽ si mutuetur ipsi ciuitati, vel collegio decurionũ, quod repręsentat ciuitatẽ, vt in glo. rub. C. quæ sit longa consue. ita Bart. docet in d.l. ciuitas nu.2.& 7. ff. si cer. peta. quem alij sequuntur, eo quod ciuitas potest legem condere, & potest facere legem, quam velit in alienatione rerum suarum l. prohibere §. planè ff. quod vi, aut clam, & talis contractus habet vim legis l. Cæsar ff. de publica. l. pen. C. de dona. int. vir. & vxor. † Sed nihilomi-
4 nus restituetur ciuitas in integrum aduersus contractũ mutui, quoties per collegium decurionum mutuum accipitur, vel per procuratorẽ speciale mandatum habentẽ, & tunc creditor tenebitur probare pecuniã fuisse versam in vtilitatem Ecclesiæ, secundũ Alex.& Doct. in d.l. ciuitas, Gre. Lupi in l.3. in verbo, o villa, tit.1.par.5. vbi dicit in regno nostro fortè hoc non procedere, cum ciuitates, & oppida legem condere non possint, nec statuta municipalia, nisi regia authoritate, nec sunt liberæ ciuitates, prout in Italia, sed solus Rex potest legem condere l.8. tit.1. par.1. quod esse verum existimo. Quinetiam ait, iure communi idem esse, vt non sit opus restitutione, sed quod probari, ex aduerso debeat, mutuum conuersum fuisse in vtilitatem ciuitatis, cùm eadem sit ratio vtraque in specie, atque idem voluit dom.D. Couarru. lib.2. solu. c.17. nu.3. propè finem. Quod ideo institutum esse arbitror, ne detur occasio tutoribus, & curatoribus, vel administratoribus, & decurionibus ciuitatum colludẽdi cùm fœneratoribus, & spoliandi ciuitatem, vel minores ipsos, argu. l. qui fundum §. si tutor ff. pro empto. prout in minoribus aduertit Fran. Ripa in d.l. si is, qui bona nu.12. in fi. ff. de
5 pigno. † Atque idem esse in Ecclesia constat in authẽ. hoc ius porrectum in fi. C. de Sacros. Eccl. & in c. hoc ius 10. quæst. 2. & c. quod quibusdam de fideiusso. & d.l.3. tit.1. par.5. vbi Greg. Lupi in verbo, a la Eglesia asserit, id procedere, etiamsi prælato, & capitulo Ecclesiæ mutuetur, vel procuratori habẽti speciale mandatum, non enim tenebitur mutuum reddere, nisi ex aduerso probetur, pecuniam fuisse versam in vtilitatem Ecclesiæ, si ad id soluendum bona immobilia, vel mobilia pretiosa vendi debeant, non aliàs, vt asseuerat Panormita. in dict. c. quod quibusdam de fideiusso. post Archid. in d. c. hoc ius 10. q. 2. Et licèt prælatus, vel is, qui mutuũ nomine Ecclesiæ accepit, cõfiteatur esse versum in vtilitatẽ Ecclesiæ, non sufficiet, adhuc enim probare tenebitur mutuũ esse versum secundum Archidia. in dict. §. hoc ius, & Alberi. in dict. authen. hoc ius porrectum, & Grego. Lupi in dict. l.3. in verbo, a la Eglesia, ad medium.

Idem

6 4 Idem etiam obtinet in eo, qui nomine Regis recipit mutuum, tenebitur siquidem mutuans probare versum fuisse in regiam vtilitatem: aliàs Rex non tenebitur mutuum soluere, vt in d.l.3.& ibi Greg. Lupi in verbo, del Rey, dicit non ita vidisse iure communi expressum, & nimirum si priuilegio minoris gaudeat Rex, cum bona eius per administratores regantur, vt in l. vlti. tit. vlt. par. 6. quod nota ad ea, quę hoc anno. 1576. hoc in regno Peru mutuata sunt Regi, ob vrgentissimã causam, nempe belli, quod gerit aduersus Turcas, si enim in mari pecunia periret, non teneretur Rex eam creditoribus soluere. Sed contrarium crederem esse verius, quoniam Prorex habuit ad hoc speciale mandatum à Rege, & sufficit vassallis Regijs, si id Proregi mutuauerint ad eam causam, & ipse affirmet (prout pluribus epistolis affirmauit) in prædictam causam recipere, hac siquidem in specie tenebitur Rex noster mutuata soluere, licèt non constet in eam causam versam fuisse pecuniam, vt in l.1.§. nõ autem, versiculo, sed si in pretijs, & l. vlt. in fin. ff. de exercitor. ibi, & sufficere si in hoc crediderit, non etiam illud exigendum, vt ipse curam suscipiat in hanc rem pecuniam erogatam esse, & quod ibi notat Paul. Castr. Barto. in specie in dict. l. ciuitas nu. 7. versi. sed si erat ei concessum ff. si cert. petat. citat Azo. in summa de exercito. & Innocen. in cap. vlt. de fideiussori. idem voluit Iaso in d.l. ciuitas nume. 18. dicens communem opinionem esse in contrarium, quando administrator non haberet mandatum speciale, vbi autem habet mandatum speciale ad accipiendum mutuo, non tenetur creditor aliud quærere, quàm quod procurator non excederet mandatum, quod fuit ad eam causam in quam mutuatum fuit, vt ibi Bartol. aduertit. Quæ sententia vera est, quicquid Greg. Lupi inuoluat in d.l.3. glo. vlti. ad medium titu.1. de mutuo par.5.

7 4 Quomodo autẽ probetur fuisse versum in vtilitatem ciuitatis, Regis, Ecclesiæ, vel minoris, tractat Iaso in d.l. ciuitas post Bar. & Doct. ibi nu. 18. ff. si cert. peta. Docto. in c.1. de deposi. Ripa in l. si is, qui bona nume. 11. ff. de pigno. Docto. in l. vltim. ff. de exercitor. Greg. Lupi in d.l.3. glo. vlti. tit.1. par.5. vbi text. hoc etiam explicat in fine, & in quibus casibus teneatur creditor probare versum fuisse in vtilitatem Ecclesiæ, vel minoris, Regis, aut ciuitatis, tradit Ripa in d.l. si is, qui bona nu. 14. ff. de pignor.

8 † Hodie autem per legem nostram minor habens curatorẽ, absque eius licentia non poterit mutuum recipere, siue in pecunia consistat, siue in alia re quæ pondere, numero, vel mẽsura consistat, nec aliquẽ alium cõtractũ facere pecunia credita, erit enim nullus cõtractus, etiamsi iuratus fuerit, nec fideiussores eius ad id teneb untur. Sed hoc disponit lex nostra, quoties minor habebat tutorum, aut curatorem, & absque eius licẽtia hoc fecit. Quando autem fecit cum licentia curatoris, seruabitur quod in initio diximus statutum fuisse iure communi, & Regio Partitarum. Vbi autem erat adultus, & nullum habebat curatorem, valebit mero iure contractus, licèt restitui possit, vt in l. si curatorem habens. C. de in integrum restitutione l.4. in fine titulo 11. de verborum obligationibus parti.5. & ibi Gregorius Lupi in glossa vltima, & l.25. titu.4. de iudicibus, & arbitris, part.3.

GLOSS. IIII

1 *Filiusfamil. sine licentia patris potest contractum aliquem facere pecunia credita.*

Filiusfamil. quoad bona castrensia poterit obligari ex contractu pecunia credita facto, ibidem.

2 *Filiusfamil. poterit ex contractu pecunia credita facto obligari, si in rem patris fuerit versum.*

3 *Filius fam. qui publicè reputabatur sui iuris, obligatur ex contractu pecunia credita facto.*

4 *Filiusfamil. qui tempore contractus asseruit se esse sui iuris; creditorque habuit iustam causam credendi ita esse, obligatur ex contractu pecunia credita facto.*

c *Tomar ni sacar en fiado.* Nota filium familias sine patris sui licentia non posse pecunia credita contractũ aliquem facere, sed hoc non procedet quoad bona castrensia, vel quasi, nam quoad eã valebit proculdubio contractus, & manebit efficaciter obligatus, & soluere tenebitur mutuum, vel pecuniam, quę ex alio contractu sibi cṛedita fuerit l.1.§. vltimo cum l. seq. ff. ad Macedonia. l. vlti. versi. penulti. & in fine C. eodem tit. l.4. in fine tit.1. de mutuo par.5. sed intellige valere, esse que obligatum vsque ad quantitatem dumtaxat castrensis peculij, cùm in hoc vice patrisfami. fungantur, vt in dict. l.2. ad Macedonia. vt ex ea adnotauit Grego. Lupi in dict. l.4. in verbo cauallero, titu.1. part.5.

2 4 Secundo limita legem nostram, nisi pecunia versa sit in vtilitatem patris, tunc enim pater adimplere tenebitur cõtractum cum eius filiofamilias etiam pecunia credita factum l. sed Iulianus §. proinde ff. ad Macedonia. l.2. C. eodem titulo l.1. & per totum ff. de in rem verso. Anto. Gomez in libro variarum resolutionum, tomo 2. de contractibus cap.6. numer.2. versi.8. limita.

3 † Tertio limita, nisi filius publice reputabatur sui iuris, ita quòd non vana opinione creditor fuit deceptus, vt in l.3. ff. ad Macedonia. & l.5. tit.1. par.5.

4 4 Quarto limita, nisi tempore contractus filiusfamil. se asseruit esse sui iuris, vt in l.1. C. ad. Macedonia. vbi hoc ipsum asseuerant Docto. hoc intelligentes, quoties creditor habuit iustam credẽdi causam eum esse sui iuris, vel quia erat senex, vel iureiurãdo asseruit se esse patrẽfam. vel erat in longinquis partibus, vel ignotus, ita quòd non facile potuit creditor de conditione personæ suæ inquirere, vt & Antonius Gomez dixerat dict. capit.6. num.2. limit.4. Alias limitationes, & extensiones dicam in glossis sequentibus.

GLOSS. IIII.

1 *Filiusfami. sine patris licentia non obligatur ex mutuo pecuniæ, vel alterius rei, nec ex alio contractu pecunia credita facto.*

2 *Filiusfam. obligatur ex mutuo, vel contractu pecunia credita facto cum licentia, vel consensu patris expresso, vel tacito.*
3 *Filiusfami. praepositus alicui negotiationi à patre obligatur ex mutuo, & contractu pecunia credita facto.*
4 *Filiusfamil. an obligetur ex contractu pecunia credita facto studiorum causa.*
5 *Filiusfa. qui consueuerat pecuniam mutuo accipere, & pater pro eo soluere, obligat patrem.*
6 *Pater recipiendo literas filij, an obligetur ex contractu pecunia credita à filio facto.*

d *Se lo pueda vender, ni dar en fiado sin la dicha licentia.* Ex his verbis probatur, filiumfami. non solum non posse sine patris licentia obligari ex mutuo pecuniae, vel alterius rei pondere, numero, vel mensura consistentis, contra id, quod statutum erat in l. sed Iulianus §. mutui dationem ff. ad Macedoni. verum etiam in emptione, vel alio cõtractu pecunia creditã facto, cõtra tex. in l. 3. §. 1. ff. ad Macedo. & quod Anto. Gom. dixerat de contractibus c. 6. nu. 2. limit. 5. & sic habes hic duas alias extensiones, nempe, tertiam, & quartã, quas addere poteris glossae primę supra hac
2 eadem lege. ✠ Ex eisdem etiam verbis colliges à contrario sensu alias limitationes, praeter eas quas enumerauimus in glos. praecedenti. Quinto ergo limita, praeterquam si iussu, vel consensu patris mutuum accepit, vel pecunia credita contractum fecit, vt in l. si tamen ff. ad Macedo. in l. 2. C. eod. l. 6. tit. 1. par. 5. idem si post contractum pater illum approbauerit expresse, vt in l. vlt. C. ad Macedo. vel tacite soluendo partem debiti: idem si filius ipse post mortem patris contractum approbauit expresse, vel tacitè soluendo partem pecuniae l. sed Iulianus §. 1. ff. ad Macedo. Anto. Gomez in c. 6. de contractibus nu. 2. limi. 7. & colligitur ex lege nostra à cõtrario sensu, quod argumentum validissimum est l. 1. § huius rei ff. offi.
3 eius cui man. est iurisd. ✠ Sexto limita legem nostrã, nisi pater praeposuit filiumfami. alicui negotiationi, cuius causa mutuum recepit, vel contractum pecunia credita fecit, nec in hoc multũ excessit, quia ex tali contractu obligabitur filius, nec poterit Macedoniani exceptionem opponere, nec contractum nullũ dicere iuxta legis nostrę dispositionem l. sed Iulianus §. proinde versi. quod dicitur, & §. quanquam ff. ad Macedo. l. Macedoniani. C. eo. ti. l. 4. tit. 1. par. 5. quia pater consensisse videtur, vt dictae leges sentiunt.
4 ✠ Idem esse eadem ratione dicẽtes, si filiusfam. causa studiorum mutuum accepit, hoc tamen vltimum corrigitur per tex. regni nostri in l. 4. tit. 7. de vniuersitatibus supra lib. 1. vbi mutuans, vel alium contractũ pecunia credita faciens cum scholari, non poterit aliquid à patre eius exigere, sed ab eodem scholari, quam limitat Grego. Lupi in l. 6. in verbo, è aun demas in fi. titu. 1. part. 5. vt procedat, quando mutuata expendit in superflua, secus si in ipso studio, iuxta text. in d. l. 6. (sed vt pace tanti viri dixerim) veram esse non crederem hanc restrictionem, quia verba legis non patiuntur, & tum potissimũ cùm frustra lex illa condita fuisset nihil addens dict. l. Partitae, nisi pecuniã versa fuerit in vtilitatem patris, vel in vtilitatem filij talem ad quã pater tenebatur, quia tunc actione negotiorũ gestorum cõueniri posset pater, vt constat ex toto titulo ff. de nego. gest. quod sensit Anto. Gomez in dict. c. 6. nu. 2. ad fin. nouę limitatio
5 nis, facit tex. in l. 5. ad fi. tit. 1. part. 5. ✠ Septimo limita, nisi filiusfam. consueuerat pecuniam mutuo accipere, vel contractus pecunia credita facere, paterque eius solitus erat pecuniã soluere pro filio, tunc efficaciter tenebitur, quoniam ex illa consuetudine cõsensus praesumitur, argu. tex. in l. Titianus ff. quod cum eo. Anto. Gomez in d. c. 6. de cõntractibus nu. 2. limi. 11. vbi haec omnia intelligit quando verè fuit pecunia numerata, vel res tradita, secus si cõfessus fuerit se recepisse, quia tunc exceptione non numeratae pecunię liberabitur ipse, & pater à debito incasibus, in quibus aliàs erãt efficaciter obligati l. 1. l. si ex cau
6 tione cum alijs. C. de non num. pecu. ✠ Octauo limita, nisi filius recepit pecuniam tanquam ex mandato patris, cùm non mandasset, & deinde literas filij recepit, quibus significabat eam recepisse mutuo, vel contractum pecunia credita fecisse, & literas pater recepit nullã faciens protestationem in contrarium, nam ex hoc visus est consentire, vt in l. filiusfamil. patre absente ff. ad Macedo. l. 6. tit. 1. de mutuo par. 5. Anto. Gom. d. c. 6. nu. 2. limit. 10. Alias limitationes tradit Dida. Perez in l. 1. tit. 8. lib. 3. ordina. col. 1027. & pluribus sequen.

GLOSS. V.

Filiusfami. mutuum accipiens, & contrahens pecunia credita, non obligatur ipso iure, estque nullus contractus.

e *Todo sea ninguno.* Nota contractum à filiofamilias factum pecunia credita, vel mutuum ab eo raceptum, absque licentia patris esse ipso iure nullum, licèt antea iure communi, & regio partitarum valebat mero iure, sed obstabat creditori exceptio Macedoniani. Hoc tamen extende, & limita, vt dixi supra ead. lege glo. 1. 3 & 4.

GLOSS. VI.

Filiusfami. non obligatur etiam post mortem patris, nisi consentiat.

f *En ningun tiempo.* Nota filiumfami. mutuum accipientem, vel aliquid ementem pecunia credita, non obligari in vita, nec post mortem patris l. sed Iulianus §. vlti. in fi. ff. ad Macedonia l. sed etsi pater §. non solũ, & ibi Docto. eod. tit. l. 4. tit. 1. de mutuo par. 4. Fallit, si pater in vita consentiat, vel ipse filius post eius mortem, vt probaui supra ead. l. glo. 4. nu. 2.

GLOSS. VII.

1 *Fideiussor quare non teneatur in contractu filijfamil. pecunia credita facto.*

2 *Fideiussor patre ratificante contractum filijfamil. tenebitur.*

g *Que por ellos se obligaren, o en su nombre lo sacaren, y tomaren.* Sicut exceptio Macedoniani competit fideiussoribus, ita & iure regio non valet fideiussio pro filiofami. facta in contractu mutui, vel alio pecunia credita facto, nec fideiussores tenebuntur, quia per legem nostram cõtractus huiusmodi prohibetur, & annullatur, 3 quare annullari videtur quicquid ex eo sequitur, vel ob id. l. non dubium. C. de legibus, & quia in lege nostra præceptum dirigitur ad personas ne contrahant. ibi. *Ningun hijo familias.* Et ibi; *No pueda comprar, tomar, ni sacar en fiado.* Et ibi. *Ni ningun platero, ni mercader, ni otra persona alguna selo pueda vender,* &c. sed quando præceptum legis dirigitur ad personas, ne contrahant, prout hic fit, non valet contractus, nec ex eo oritur obligatio ciuilis, nec naturalis, ex doctrina communiter recepta Bart.
3 in l. siquis pro eo. numero 4. ff. de fideiusso. quare huiusmodi contractui non potest accedere fideiussor, vt in dict. l. cum lex. & dict. l. non dubium. Si ergo hic non tenetur fideiussor, ergo non obligatur naturaliter: quando quidem obligationi naturali accedere possit fideiussor l. omni obligationi, & l. seq. ff.
4 de fideiusso. 4 Si autem pater ratificet contractum, tenebitur fideiussor, secundum Hippol. in rub. ff. de fideiusso. nu. 316. & Didacus Perez in l. 1. titu. 8. lib. 3. ordin. col. 1058.

G L O S S. VIII.

1 *Iuramentum, an prohibere possit, vel remitti per leges, & Principes seculares? remissiue.*
2 *Iuramenti præstatio prohiberi potest per legẽ ciuilem, & Principem secularem ex iusta causa.*
3 *Leges prohibentes iuramentũ appositũ contractibus, an valida sint.*
Legis 11. & 12. tit. 1. de regia iurisdictione supra lib. 4. intellectus, ibidem.
4 *Leges regias reprehendere nostrum non est, nec de earum validitate disputare.*
5 *Lex nostra quibus rationibus fundetur.*
Iuramentum à legibus ciuilibus prohiberi potest, ne fiat, ad euitandos vsurarios contractus, ibi.
6 *Iuramentum non firmat contractum simulatum, vel dolosum.*
Lex ciuilis quando prohibere possit, ne iuramentum in aliquo actu præstetur, ibi.
7 *Iuramentum, an confirmet mutuum filiofami. factum sine licentia patris: & an iure canonico idem sit, ibi.*
8 *Iuramentum, an sit seruandum, vel an sit necessaria eius relaxatio filiofami. ad impediendum exactionem pecuniæ, sibi mutuatæ absque patris consensu.*
9 *Iuramentum à filiofamil. absque patris licentia contractui mutui appositum, an in foro animæ sit seruandum post mortem patris.*
10 *Iuramentum à filiofami. vel à minore absque patris, vel curatoris licentia contractui pecunia credita facto, vel contractus mutui appositum, iuxta disposita in lege nostra, an sit seruandum post mortem patris in foro animæ.*
Lex ciuilis, an possit obligare ad peccatum eius transgressorem, & quando ad id obligare videatur, ibid.
Iuramentum contra prohibitionem legis obligantis transgressorem ad peccatum, non est seruandum, ibid.

h *Ni atraygan a ninguna de las dichas personas, que los juren, ni los dichos hijos familias, ni menores, no los otorguen, ni juren.* Solet dubitari, an lex ciuilis, Imperator, vel Princeps sæcularis, possit iuramentum in cõtractibus, vel alijs actibus prohibere, vel iuramenti vinculum remittere: quod optimè, vt cætera discutit dom. D. Couarruu. in relectione cap. quamuis
2 pactum 1. par. §. 3. numero 7. & deinceps. † Et in prima illatione concludit, posse legislatorem laicum aliqua ex causa prohibere, ne in actu aliquo iuramentum præstetur, prout fecit iurisconsultus in l. quæ sub conditione § siquis sub iurisiurandi ff. de condi. institu. dicens, hæredem iussum à testatore aliquid iuramento præstito promittere, non teneri iuramentum præstare, licèt cogi possit actum facere, quem testator iusserit. Quod ex eá lege adnotasse asserit Imol. & Domini. in eodem cap. quamuis pactum de pactis lib. 6. Iasõ in authenti. sacramenta puberum nu. 84. C. si aduers. vendi. & in l. vlti. num. 26. ff. qui satisda. cogantur, Fortunius Garsia in tractatu de vltimo fine illatione 20. idem in specie l. 2. C. de indi. vidui. tollen. vbi prohibetur iuramentũ fieri de viduitate seruanda, etiamsi id à testatore præcipiatur, & in l. 4. titulo 16. parti. 6. & authenti. Sacramen-
3 tum. C. quando mul. offi. tute. fungi poss. † Ex quo domi. Didac. Couarruu. d. §. 3. secundæ partis nu. 8. infert valere dispositionem regię legis 11. titulo 1 de regia iurisdictio. supra libro 4. vbi prohibetur in contractibus, iuramenta apponi propter euitandas fraudes in præiudicium Regiæ iurisdictionis factas, vt eam hac ratione, & alijs defendit Ioannes Lupi in repetitione capituli per vestras §. vltimo numero 30. de donationibus inter virum, & vxorem; eam etiam defendit, & limitat lex 12. sequens, vt ibi prosequitur domi. Didac. Couarru. & ego dixi in stylo cancellariæ titulo 1. præeminentiæ
4 17. casu 20. declaratione 14. per totum. 4 Et licèt plures sint, qui asserant, has leges non valere, quos refert Pinelus in l. 2. C. de rescindenda venditione 3. part. cap. 1. numero 11. temerarium esset hoc in regno, & Portugaliæ, vt ipse dicit, obijcere nullitatem in leges regias cum a Catholicis Principibus iurisperitorum consilio factæ sint, prohibitumque, ne de earum validitate dubitetur l. sacrilegij

5 C. de diuers. rescript. 4 In specie autem legis nostræ minor est dubitatio: prohibetur siquidem filijs fami. & minoribus, mutuum accipere, vel contractum pecunia credita facere, & mercatoribus alijsue quibuscunque mutuum dare filijs fami. vel minoribus, vel cum eis pecunia credita contrahere, neuê ipsi exigant iuramentum, nec minores ipsi, aut filij fami. iurent similes contractus, quod fit ex iustissimis causis in petitione 78. anni 1555. expressis, vnde lex nostra deprompta fuit, & potissimum cùm vsuram sapiant eiusmodi contractus: mercatores enim hoc in regno consueuerant res mille valentes ad paratam solutionem vendere minoribus, & constitutis sub aliorum cura pro tribus millibus ad creditum: quod quàm iniquum, & inhumanum esset, nemo est, qui non videat, qua in specie lex ciuilis prohibere potest iuramentum secundum Bald. & Salice. in authen. sacramenta puberum. C. si aduer. venditi. Ioann. Crottum in repetitio. l. omnes populi numero 78. ff. de iustitia & iure, Didac. Perez hac in specie nuncupatim in l. 1. titulo 8. libro 3. ordinamen. col. 1025. & sequenti, vbi alijs rationibus nititur nostram
6 sustinere legem. † Et potissimum cùm contractus ad creditum factus cum minore, vel filio famil. sine licentia patris, vel curatoris simulatus, & dolosus à nostra lege censeatur, vt constat ibi, y simulados, y dolosos, qua in specie lex ciuilis potest prohibere iuramentum fieri, vt constat ex Doctoribus suprà numero 2. citatis, nec tale iuramentum confirmat contractum simulatum, vel dolosum secundum gloss. in l. 3. C. plus vale. quod agi. quam ibi sequitur Ange. & in l. 1. C. de dote cau. non nume. Panormita. in capit. ad nostram col. 1. & ibi Anto. Burgen. notab. 3. de emptio. & venditio. Alexand. dicens communem in l. nemo potest numero 16. & ibi Iaso numero 44. ff. de legat. 1. Ioan. Lupi in repetitio. rubr. de donatio ni. inter virum, & vxo. §. 51. numero 4. Ludoui. Gom. in §. item si quis in fraudem numero. 2. & pluribus sequent. vbi plures citat concordant. institu. de actio
7 nib. Didac. Perez alios addens dict. col. 1026. † Præterea si filius fami. mutuum accepit contra prohibitionem Senatusconsulti Macedoniani, iuramentumque contractui interposuit, non confirmatur cõtractus, & quamuis iuramentum teneat, sitque seruandum, poterit tamen filius fami. relationem iuramenti petere, vt exactionem effugiat, vel poterit, si maluerit, soluere, & deinde repetere, vt docet Bart. communiter receptus in l. si quis pro eo numero 10. ff. de fideiussori. & quod primum dixit Bar. non firmari contractum iuramento iure ciuili, est indubitatum. Iure autem canonico idem videtur, cũ propter patris præiudicium prohibitio facta fuerit, vt in l. 1. ff. ad Macedo. ne parentibus insidię parentur, vt ibi scribitur, & in §. vlt. institu. quod cum eo, sed id certum est, iuramentum non posse tertio præiudicium inferre, vt in capit. cum contingat de iureiurando, & dict. c. quamuis pactum de pactis libro. 6. & licèt post mortem patris cessare videatur causa prohibitionis, is tamen contractus, qui ab initio propter legis prohibitionem, & damnum tertij desinit valere, ex post facto non conualescit, argumento c. quod ab initio de regul. iur. in 6. l. 1. ff. de regu. Cato: Nam si pessimus fœnerator, qui filio fami. mutuũ dedit, intelligeret, se post mortem patris habiturum actionem ad mutuum repetendum, insidiaretur patri, vt post mortem eius mutuatum consequeretur: cui malo per leges ciuiles subuentum fuit. Ne ergo hac occasione damnum illi inferatur, verius est etiam iure canonico iuramento non confirmari contractum, vt rectè aduertit Ferdinandus Vazquez Menchaq.
8 de successionum creatione §. 28. numero 51. 4 Sed quatenus Bartol. dicit validum esse iuramentum, esseque seruandum, licèt eum sequantur Antonius, & Imola numero 67. in dicto capit. cum contingat, & alij communiter: contrarium tamen resoluit Panor. in dict. capitulo cum contingat de iureiuran. numero 22. & dom. D. Couarruu. in dicto capit. quamuis pactum. 2. part. §. 3. numero 4. atque ideo relaxationem, vel absolutionem à iuramento non esse necessariam, idem voluit Ferdinand. Menchaq. dict. § 28. numero 53. 54. quibus libenter accedo.
9 † In foro autem animæ si patrifamil. ex tali mutuo nulla læsio obuenerit, filius mortuo patre tenebitur mutuum soluere, secundum communem opinionem, vt refert dom. D. Couarruu. in dicto capite, quamuis pactum 2. part. §. 3. numero. 4. versiculo ex quibus, Ferdinand. Vazquez dict. §. 28. numero 55. Quia præsumptiones in foro animæ non considerantur: vbi autem aliquid mali patri contingerit, ex hac causa tenent Doctores frequentius non teneri mutuum reddere fœneratori: d. autem D. Couarru. d. §. 3. num. 4. tenet contrarium, imò quod filius ex hac causa non liberetur à mutui solutione in foro conscientiæ, cui accedit Ferdinand. Vazquez vbi su
10 pra, quorum opinio verior est. † Ceterum in specie legis nostrę crederem, in foro animę nõ obligari huiusmodi iuramento filium ad eius implementum, etiamsi nullum damnum patri obuenerit ex contractu pecunia credita facto cum filiofami. vel minore absque patris, vel curatoris licẽtia, vt resoluimus supra eod. glo. nu. 2. quoniam lex resistit cõtractui, & iuramento, qua in specie nulla oritur naturalis, nec ciuilis obligatio, ibi: *No puedan comprar*. Et ibi: *No puedan pedir*. Et iterum in verbo super quo glo. nostra fundatur, vt ex notatis per Barto. constat in l. si non sortem in princip. num. 2. & 3. ff. de condictio. indeb. text. in l. cum lex. ff. de fideiusso. & l. non dubium. C. de legib. Lancelot. Galiaula in repe. rubr. ff. de verbo. obliga. numero 29. & nume. 108. vbi fuse de hoc agit. Si ergo ciuiliter, nec naturaliter obligatur in foro animæ, non tenebitur adimplere contractũ, aliàs leges essent causa illaqueandi homines, ac verbales, si in principalibus suis sancitis fieri nõ possint absque peccato. Et tum potissimũ hac in specie, in qua ex iustissimis causis inhibetur mercatoribus pecunia credita cum minoribus contrahere, vel cũ filijs famil. absque patris, vel curatoris licentia: si ergo sine ea id fecerint, peccant mortaliter, cum animum obligandi habuisse legislatorem constat ex verbis legis nostræ præceptiuis, & prohibitiuis, & geminatis tanto enixu, & cautela prolatis. Si igitur peccant transgressores, nulli dubium, quin firmari non possint iuramento, quippè quod seruari non possit absque dispendio salutis æternæ, capit. cum contingat, & capit. quanto, vbi Doctores de iureiurand. & probaui latius supra hoc libro titulo. 2. de

2.de dotibus, & frthis l.2.glo.3.nu.7.& quod lex ciuilis obligare possit transgressorem ad peccatũ mortale, probaui ex communi sententia d.glo.3.nu.8.quod quæ in respicientibus principaliter vtilitatẽ priuatã, & secundario publicam, obligare censeatur ad pecatum mortale, quando prohibuit expresse iuramẽtum fieri, probaui latissime dict.2.glos.3.nume.12. & per totam glos. discussimus hanc materiam.

G L O S S. IX.

1 *Venditio alicuius rei credita pecunia, vel dilata solutione ad diẽ, cariori pretio quàm præsentis pecunia vendi soleat, sapit vsuram.*

2 *Dubius fortunæ casus licitum facit, quod aliàs esset illicitum.*

Sponsiones quibus aliquid datur, si Imperator veniat in Italiam tali die, & si nõ venerit duplum, vel triplum reddatur, non esse improbatas, ibi.

3 *Conuentio, qua alicui vas aliquod argenteum, vel quid aliud datur pretio cẽtum aureorum, quorũ solutio differtur, cũ matrimonium contraxerit, vel statum mutauerit, an valeat.*

O para quando tuuieren matrenta, o hazienda. Illud certissimum est, eos contractus illicitos esse, quibus
i merces carius venduntur credita pecunia, quàm præsenti vendi soleant, & vsurariam redolere prauitatẽ, vt in c.in ciuitate, & c. cõsuluit de vsur. Paul. Paris. consi.54.nu.54.& seq.lib.1. & ex quo cariori pretio vendunt dilata solutione ad diem, quàm si pretium venditionis in tempore reciperent, vsurarij censendi sunt, vt ex facto consultus respondit Panor.cons.22. lib.1. Ioan. Dilectus de arte testandi cautela 7. sub rubri.de his, qui non habent testam.factio. Benuenutus de Straccha in tract.de mercatore 1.par.nu.34. Deci.consi.111.per totũ, vbi latè materiam discutit Ioãnes à Medina in codice de restitutione q.38. vbi sex causas tradit, quibus excusari solẽt mercatores à peccato, frater Domi. à Soto lib.6.de iusti.& iur.q.4. arti.1. Ioan. Nider in tracta. mercatorum 2.par. nu.11.
4 Verùm hic contractationis modus adeo versatilis
a erat in nostro regno, vt nemo non eo vteretur, credens licitum esse. Dubius enim fortunæ casus reddit licitum, quòd aliàs illicitum erat, c.in ciuitate, & ca. nauiganti de vsur. l.si pater. C. de in offic.testamen. Benuenu.de Straccha in tracta.de spõsionibus §.quæritur, an ex sponsione numer.2.pag.191. ex quo sponsiones, quibus aliquid datur, si Imperator veniat in Italiam ante Kalendas Maias, & si non venerit, duplum, vel triplum se redditurum promittit alter, etsi pepererit prægnãs fœminam, aut masculum, & alias similes, licitas esse, si super causa honesta fiant, secus, si inhonesta l. solent. §. Senatusconsultum iuncta l.sequenti. ff. de aleato. l. à Titio, vbi Paul. Alexan. & Iaso. ff. de verborum obligationi. Benuenutus de Straccha in dict. tracta. de sponsionibus. 3. part. & 4. vbi plures refert species, & Ioã. Baptista Triumph. in eodem tractatu sub eodem volumine 2. parti, vbi post Doctores in dict. l. à Titio. ff. de verbor. obligatio. probat huiusmodi sponsiones ideo sine causa sustineri, quia conditio loco causæ est, vt ex dict. l. à Titio, expendunt omnes, quæ vsque adeo consuetudine generali mercatorum approbatæ sunt, vt de eorum validitate non possit ambigi, vt in eodem tracta. 2. part. scribit Ioannes Baptista, numero 21. & seq. nisi causam turpem contineant, sed eam continere possunt, si est de præterito, vt si talis interficit Regem l. cum ad præsens ff. si cert. peta. vt ibidem
3 probat Ioan. Baptista nu.25.& 26. 4 Cùm igitur in præsenti specie, qui dat vas aliquod argentum, vel quid aliud mobile, aut immobile pro cẽtum aureis soluendis, cùm matrimoniũ duxerit recipiens, vel cũ patri, vel matri successerit, licèt excessiuum sit pretium, cùm à fortuna pẽdeat, seu euentu, videtur iustè conuentionem huiusmodi fieri posse, & tum potissimum cum ex generali consuetudine id fiat iuxta tradita per Benuenutum in d. tract. de sponsio 4. par. numer. pag. 188. Sed nihilominus per legem nostram improbatur huiusmodi conuentio, tanquam vsuram sapiens, propter ea quæ diximus numero 1. ob idque iuramentum super ea interponi prohibet, nec aliquid casui fortunæ hic committebant contrahentes, sed propter dilatam solutionem pretium augebant: nec aliquis casus dari poterat, in quo pretium amitterent, quia morte eius, qui vas aureũ, vel quid aliud pro pretio excessiuo accipiebat, soluendo cum nuberẽt, vel cùm patri, vel alij succederẽt, conditio impleta esse censebatur, & tũc temporis pretium exigi poterat, quare merito lege nostra improbatur huiusmodi conuentio.

G L O S S. X.

Fœneratorum conuentiones cum agricultoribus per legem istam prohibitæ.

No tornen a cobrar lo que assi dieren en fiado: Solebat
k hoc pessimum fœneratorũ genus agricolis pecunia egentibus ad boues emendum, vel quid aliud eis ad seminandũ necessarium vendere pecunia credita vasa argentea pro viginti fortè aureis tempore messis soluendis, & confestim vasa vendebant agricolæ alteri fœneratori, & fortè socio eius, qui eis vasa dederat pro decem & sex vel 17. aureis statim acceptis, quod si tempore messis carebant pretio viginti aureorum, aliud vas ab eodem, vel alio fœneratore eis offerabatur pro 23. aureis tempore messis soluendis, quod ille statim vendebat eidem, vel alteri fœneratori pro viginti aureis statim soluẽdis, ex quibus debitum soluebat primo fœneratori, quod ipse hisce oculis vidi nõ semel, atque ita agricultorum census paulatim exhauriebantur, hoc iustissimè hac lege inhibetur sub pœnis in ea contentis.

L E Y XXIII.

¶ *Que los curadores, ni guardas, ni cabeçaleros no cõpren bienes de los menores, ni defuntos.*

es la

Es la ley 1. tit. 5. lib. 5. ordina.

¶ *Don Enrique. III de las penas de camara, ca. 16. Y don Alonso onzeno en el mismo ordenamiento de penas, cap. 15.*

¶ Todo hombre que es cabeçalero, o guarda de huerfanos, o otro hombre, o muger, qualquiera q̃ sea, no pueda, ni deua cõprar ninguna cosa de sus bienes de aquel, o aquellos, q̃ administrare:[a] y si la comprare publica,[b] o secretamente, pudiendose prouar la compra, que assi fue hecha, no vala, y sea deshecha, [c] y torne el quatro tanto de lo que valia lo que comprò, y sea para nuestra camara.

G L O S S. I.

1 *Administratores aliorũ, tutores, & œconomi, & executores testamẽtorũ, an possint emere bona, quorũ administrationem gerunt, & quare.*

2 *Pater legitimus administrator bonorum aduentitiorum filij non potest aliquid emere ab eo.*

3 *Minoris curator, vel pater, potest sibi ipsi soluere debitum à pupillo.*

Tutor vel curator minoris, an possit accipere in solutum res immobiles, ibid.

4 *Tutor vel curator minoris potest possessionem accipere rei immobilis à patre eiusdem minoris ei vendita.*

Tradere cogitur præcise habens facultatem rei tradendæ, ibid.

5 *Tutor vel curator minoris rem emptã à minore habere poterit, si maior factus ratum habuerit.*

Ratihabitio, licèt in præiudicium tertij nõ valeat, valet tamen in præiudicium ratũ habentis, ibi.

6 *Minoris contractus cum tutore factus valet, si sibi sit vtilis.*

7 *Venditio à pupillo tutori facta, si sit medici valoris, valebit.*

8 *Tutor cum authoritate contutoris, an aliquid à minore possit emere.*

a *De aquel, o aquellos que administrare.* Notã ex lege ista tutores, vel curatores minorum, executores testamentorũ, economos, vel alios administratores quoscunque, non posse emere bona eorũ, quorum administrationem gerunt: idem iure communi Imperatorum statutum est in l. si in emptione. §. vlti. ff. de contra. emp. glos. in l. cum ipse C. eod. titul. & iure regni antiquo, vt in l. 4. tit. 5. de emp. & vendi. par. 5. huic regulę tradit nouem extensiones Pet. Dueñas in regu. 31. versi. 2. conclusio, redditque quatuor rationes. Primã, ne sibi ipsi authoretur cõtra l. 1. ff. de de autho. tuto. Secundam, ne eos spolient, quos regere tenentur l. 1. vbi Alb. ff. de tute. §. tutores insti. eod. ti. Tertiam, propter metum reuerentialem, quo mediante id permittere præsumitur. l. 1. § quæ onerandæ ff. quarum rerum actio non de. Quartam, ne

2 minores faciliter decipiantur l. 1. ff. de mino. 4 Sed vltra eum hæc regula extenditur ad patrem filij fami. legitimum administratorẽ, quoad bona eius aduentitia, non enim poterit proprietatem bonorum aduentitiorũ sibi ipsi emere, cum sit eius legitimus administrator. l. 1. C. de bon. mat. Ant. Gomez de cõtracti. c. 2. de emptio. & vendi. nu. 2. & probatur ex generalitate huius legis, quæ loquitur in omni admi-

3 nistratore. † Limita in primis tex. nostrum, & eius conclusionẽ, nisi pupillus esset debitor tutoris, seu curatoris in aliqua pecuniæ quãtitate, tunc enim poterit tutor sibi ipsi soluere debitam pecuniam, vt in l. quoties §. sicut ff. de administrat. tut. In re verò immobili, si eam vellet recipere in solutum, seruari oportet solemnitates, quæ in vendendis rebus immobilibus minorum traduntur in l. magis puto. ff. de rebus eorum, & in l. si predium cum alijs. C. de præd. minor. notant Docto. in l. singularia ff. si certum petatur. datio enim in solutum loco venditionis est, l. si prædium. C. de euictionib. executor quoque testamentarius potest sibi ipsi soluere debitum à testatore, authore Ioan. Andrea in additionib. ad Speculator. in titulo de instrument. editio § nunc aliqua, versiculo. 29 numero 30. idem voluit, eo tacito, Bal. in l. non est dubium nume. 4. C. de leg. per tex. in l. fistulas. §. fundum ff. de contra. emptione, quibus accedunt Paulus Castren. & Iaso numer. 4. limita. 2. in d. l. non est dubium, cuius legis pœnam euitat hac in specie executor: idem attestatur Decius consil. 245. numero. 3. Petrus Dueñas in dicta regula 31. limita-

4 tione. 3. † Secundò fallit regula hæc, vbi tutor propria authoritate accepit possessionem alicuius rei ciui venditæ, vel donatæ, aut alio titulo pertinenti, quia eam fortè emerat à patre pupilli, vt in l. fistulas. §. 1. ff. de contra. emptione, cuius ratio est, non quam tradit Petrus Dueñas dict. limitatione. 2. sed quia traditio erat necessaria, & ad eam præcise cogi poterat ipse pupillus, sicut quilibet maior habens facultatem rei tradendæ, ex glossa in §. pretium in verbo tradatur institu. de emptione, & venditione communiter recepta, teste Ario Pinelo, in l. 1. C. de bonis maternis. 3. part. numero. 25. nec liberatur hac in specie soluendo interesse l. 7. titulo. 5. de emptione, & venditione part. 5. vbi Gregor. Lupi. & in l. 7. titulo. 7. parti. 7. in glossa vltima, Bartol. in l. stipulationes non diuiduntur numero 39. ff. de verborum obligationibus, estque recepta doctrina secundum Alexand. ibi numero 30. Iaso. numero 35. qui prædictam gloss. extollunt, Tiraquel. de constitutio. par. 1. nu. 36. Ange. de Aretio. §. actionum numero. 14. & ibi Iaso nu. 147. institu. de actionũ. idem Iaso in l. quoties numer. 34. C. de reiuẽdicatio. Deci. in l. in actionibus numero 16. ff. de in lit. iuran. Anto. Burgen. in rubri. extra de emptione, & venditione nume. 3. dicens eam glo. meliorem de iure, & cõmuniter approbatam, Tiraq. lib. 2. de retract. in fi. nu. 55. Riminald.

latissi-

5 latissimè in §.1.num.37.insti.de donationi. 4 Tertio limita, nisi pupillus maior effectus cõtractum approbauerit, tunc siquidem valebit contractus, vt in l.vltima.C.si maior fact.l.pupillus.§.item ipse.ff. de admini.tut. quod sublimitat Petr. de Dueñas in dict. regula 31.limit.4. vt valeat huiusmodi contractus à tempore approbationis, & ratihabitionis, nõ antea, cum ab initio fuerit nullus, atque ideo non possit cõualescere, vt in regula, quod ab initio ff. de regul. iur. sed vt eius pace dixerim, non mihi probatur eius opinio, ratihabitio siquidem retrotrahitur, & mandato comparatur l.licet ff. de iudi.l.vlti.C.ad Macedo. regula ratihabitionem de regu.iur.lib.6. etiamsi mandatum speciale exigatur.l.quod si de speciali, & ibi Bald.ff.de minor.cum concordantijs à Tiraq.congestis lib.1.de retractu.§.1.glos.10.num. 61. & quamuis ratihabitio non retrotrahatur in præiudicium tertij, retrotrahitur tamen in præiudicium ratum habentis, vt in l.si partê §.vlti. ff. quemad. seru. amittat.l.potior post princip.ff.qui potio.in pigno.habean. Bartol.in l.bonorum ff.rem rat.hab. Tiraquel. citans cõcordantes lib.1.de retractu.§.1.gloss.10. nu.66. valebit ergo huiusmodi emptio à tutore facta, si post perfectam ætatem minor eam confirmauerit, non solum à tempore ratihabitionis, & confirmationis, verum etiam ab eo die, quo emptio celebrata fuit, quoad præiudicium ratum habentis. 4 Quarto li-
6 mitatur, & restringitur lex, & conclusio nostra, vt procedat præterquam si ex tali emptione à tutore, seu administratore facta obueniat minori cõmodũ, quãdoquidem, hoc in minoris fauorem introductũ fuit, non ergo debet in eius incommodum retorqueri l. quod fauore. C. de legib. consequitur igitur, valere contractum cum tutore factum in eius fauorem, vt in §.1.insti.de authori.tuto. l. non eo minus. C.de procurato.gloss.in l.1.ff.de acceptila.l.3.titu. 7.lib.3.fori. l.4.tit.5. de emptio.& venditio.par.5.
7 4 Quinto fallit, vbi pupillus esset ditissimus, & contractus, seu donatio in fauorem tutoris facta esset modicæ quantitatis, quia de modicis non curat prætor, vt in l.scio. ff. de in integ.resti. & in l. cũ plures in fin.ff.de administrat.tutor. Petr. Dueñas in dict.regula.31.limita.8. † Sexto limita, nisi res pupilli tu-
8 tori vendatur altero tutore authoritatem præstante, vt in l.4.& 5.ff.de authori.tuto. vel authoritate iudicis, dummodo vtraque in specie magna interueniat, vel necessitatis, vel vtilitatis causa.l.4.titu.5. part.5. vbi Grego.Lupi l.1.& ibi Bart.C.si maio.fact. quem sequitur Barba. qui in donatione loquitur, consi.60.colum.17.versi.capio aliud dubium li.3. & consilio.41.l.4.Petr.Dueñas in d.regu.31.limit.1.& 7. & amplia 9. de quo, & vbi tutor palam emit, & bona fide, dicam in glos.sequen.

GLOSS. II.

1 Emptoris, & venditoris persona debet esse diuersa.

Tutor an emere possit palàm, & bona fide bona pupilli, ibi, & nu.seq.

2 Palàm, & bona fide quando dicatur tutor cum pupillo contrahere.

Tutor authoritate contutoris, an possit rem emere pupilli, ibid.

3 Administrator quilibet, an possit palàm, & bona fide emere bona eorum, quorum bona administrat. ibid.

Lex nostra intelligitur, ibi.

4 Emptio bonorum minoris per tutorem facta quando valeat, vel non, & numeris sequentibus.

5 Tutor an possit emere bona pupilli authoritate propria: & an per interpositam personam.

6 Tutor an possit emere bona pupilli, quæ distrahũtur, ad petitionem creditorum.

7 Tutor nobilis an possit emere bona pupilli palàm, & bona fide per interpositam personam.

b *Y si la comprare publica.* Quãmuis pater fami. bona aduentitia filij, in quibus pater ipse habet vsum fructum, emere non possit, quippe qui legitimus sit illorum bonorum administrator, vt in l.1.C.de bon. maternis dixi in glossa præcedenti numer. 1. nec possit sibi ipsi authoritatem præstare, vt dicta l.1.ff. de authorita. tutorum, & inter ementem, & vendentem debeat esse diuersitas, vt in l. pupillus, § fin.ff.de authorit.tuto. atque forsitã si pater emerit ex huiusmodi contractu, nec naturalis obligatio oriatur, sicut euenit in pupillo cũ tutore suo contrahente, vt in d. l.pupillus in prin. Si tamen pater, vel tutor palàm, & bona fide emerint, non vitiatur contractus, vt in l.
2 cum ipse.C. de contra emptio l.4.tit.5.par.5. 4 Palã autem, & bona fide contrahere dicetur, vt cesset omnis suspicio, quando fieret præsentibus cõsanguineis, vel amicis, vt in l.transactionem. C. de transactioni. vel præsente iudice, vt in l.vlt.in princip.ff.quod metus caus. Hæc fuit doctrina Bart. quem ibi omnes sequuntur in l.frater à fratre nume.51.ff.de condictio. indebi.eã sequitur Iaso dicẽs alibi non reperiri in l. singularia n.18.ff.si cert.peta.& in l.pacta nouissima, nu.9 C.de pact.Pet.Rebuff.2.tomo cõstitutio.Gallicanarum de donatio.glo.2.num.8.Ioan. Arelatan. ad Alcia.in 21.præsumptio 1.regulæ in vlti. additione.Bal.tamen in l.cum ipso nume.1.C.de contrahen. emptio. aliter eam intellexit legẽ, nempe, vt non sufficiat interuentus amicorum, sed iudicis quoque authoritas sit necessaria, idem voluit Bal.consi.201.libro.3.quod probare videtur tex.in l.4.titu 5.par.5. vbi cum tutor non adest, iudicis authoritatẽ ait esse necessariam, quasi ea lex innuat interuentum amicorum nõ sufficere, & hoc solum in re mobili minoris, nam immobilem, nec palàm, & bona fide emet, nisi seruatis solemnibus iure requæsitis, & Bal.intellectũ sequitur Ripa in l.1.§.fuit quæsitum numero.20.ff. ad Trebell. Petr. Dueñas in dict.regula 31.8.ampliatio. D.Anto.Padilla in l.transactionem num.7. C.de transactio. vbi per text. nostrum ait cessare disputationẽ quandoquidem clam, nec palàm id licere statuit, idẽ ex

ex hoc text. expendit Didac. Castelli in l. 27. Tauri glos. magna colu. 18. & Anto. Gomez lib. variarum resolu. c. 2. nu. 2. in fine, sensit Petr. de Dueñas in regula 51. ampli. 8. in fine. † Cæterum lex ista, iudi-
3 cio meo, non corrigit ius commune, nec legem parti te, nisi in vno dumtaxat casu, quem docui in dialogo relatoris, 3. par. c. 10. num. 16. nempe, vt se ipso authore tutor, vel curator minoris non possit rem eius, cuius administrationem gerit, etiam publicè, & palàm emere: quod iure communi permittebatur, vt notat Bart. in l. pupillus §. vlti. ff. de authori. tuto. & Doct. signanter, Salice. in l. cum ipse, C. de cótra. emptio. Ita hanc legem exposuit Montal. in repertorio ordina. in verbo tutor, & expressius Grego. Lupi in l. 4. ti. 5. de emptio. & vendi. par. 5. in verbo, de aquel.
4 † Distingue ergo, vt per Bar. in l. pupillus §. fin. ff. de autho. tuto. nu. 4. aut tutor emit rem pupilli sui per se, aut per aliú: si per se, aut authoritate contutoris sui, aut alterius ad id adhibiti, & valet emptio, si bona fide fiat, secundum Bar. & Doct. vbi supra, sed quibus adde necessariam esse iudicis authoritatem, maximè iuxta ius nostrum regium, vt dixi numer. 2. Sin auté mala fide, idest, viliori pretio emptio fiat, nihil valet, vt in d. l. pupillus §. fina. facit l. 1. cum ibi notatis ff. si vendito pigno. aga. & l. 3. C. de iure fisci libr. 10. Barba. consi. 247. lib. 3. dixi in glossa præced. in
5 fin. † Aut tutor emit authoritate propria, & tunc si rem alij legitimè venditam ab emptore emit, cùm emptor nollet pretium soluere, valet emptio, modò fraus nulla interuenerit: casus est singularis in l. tutor rerum ff. de admi. tuto. aut nemini fuerat vendita, & tunc iure communi, si tutor emerat palam, & bona fide, valebat emptio, secúdum opinioné Ioan. Glo. Bar. & Doctorum in d. l. pupillus. §. vltim. ff. de authori. tuto. per legem tamen istam casus iste corrigitur, vt supra diximus numer. 3. quia iure isto non valet emptio, etiamsi palam fiat. Aut emit clam, & tacite, & non valet emptio etiam iure communi, nedum regio. Sin autem emit per interpositam personam, in dubio præsumitur fraus, vt in dict. l. pupillus. §. fi. & ibi Barto. ad fin. ff. de autho. tuto. Cyn. & Bal. in l. 2. de rep. hæred. si verò persona interposita hoc faceret nomine tutoris, perinde reputatur, ac si
6 ipse tutor emeret l. qui per alium ff. de reg. iur. † Si verò bona pupilli distrahantur ad petitionem creditorum, non valet emptio mala fide, vel clam facta, secus si palam, & bona fide rem venalem expositam, altero tutore authore, vel coram iudice in amicorum, vel consanguineorum pręsentia emerit, hæc siquidem in specie nihil est, quod impediat huiusmodi emptionis firmitatem, vt diximus supra numero 2. & mala fide factam præsumemus ex modicitate pretij, vel ex interpositione personę, iuxta doctrinam Barto. in dict. l. pupillus §. vltim. in fine. † Vbi
7 autem tutor fuisset nobilis, & palam emeret etiam per interpositam personam, non præsumetur fraus, & valebit emptio. per tex. singularem in d. l. pupillus. §. sed si per interpositam ff. de authori. tuto. versiculo sané, ibi, solent honestiores non pati sua nomina in instrumentis scribi, ex quo id expendit Arceus ab Otalora in libr. de nobilit. Hispana, 4. part. princ. c. vlti. numer. 13. & hæc erit 8. limitatio. Tutor autem, cui non est decreta administratio, potest emere, vt extraneus, vt in l. tutores ff. de authori. tuto. Bart. in d. §. vlti. in fine.

GLOSS. III.

Nullum reuocatur, quatenus de facto processit iuxta stylum curiarum.

8 *No vala, e sea deshecha.* Nota ex lege ista, quòd reuocari potest, quatenus de facto processit id, quod ipso iure nullum est, atque ita se habet stylus curiarũ, vt attestatur Sebastianus Bantius in tracta. de nullitate sententiæ tit. quot, & quib. mod. nullitas proponi poss. nu. 120. dixi in stylo cancellariæ titu. 5. de la forma de los processos c. 2. §. 7. glo. 5.

¶ *Lo demas que toca a la materia deste titulo, veaso en las leyes del titulo siguiente, y remissiones que estan puestas al fin del.*

TITVLO DOZE DE LA venta de brocados, sedas, y paños, y como se han de medir, y tundir. Y de los corredores de mercaderias.

LEY. I.

¶ *Que las vistas, y ventanas, donde se ouieren de vender los brocados, y sedas, y paños, esten libres, y claras, sin poner en ellas, ni en los pa-tines, ni en otras partes, tendales, ni otras coberturas, ni hazer otra maestria.*

¶ *Don Fernando, y doña Ysabel, en Medina del Campo, año de 1494. Pragmatica c. 1.*

Ordena

Digitized by Google

¶ Ordenamos y mandamos, que de aqui adelante ningun mercader de nuestros Reynos, ni de fuera dellos, que en ellos estuuiere,[a] no sea osado de tener, ni tenga en los patines de sus casas, ni en las tiendas, en lo alto, ni en lo baxo dellas, ningun paño, ni lienço, ni tendal, ni otra cobertura alguna, ni a las puertas de sus casas: y los que tuuieren las tiendas en lo alto, o en lo baxo, no tengan las vistas amaestradas[b] con lienços blancos, ni colorados, ni de otras colores, ni con otra cosa alguna, y en lo alto, ni en lo baxo no tengan hechas las tales vistas con tablas, ni con paños colorados, ni otras muestras algunas, para que las dichas mercaderias ayan de parecer mejor de lo que son:[c] y que los que tuuieren sus tiendas en lo alto, o en lo baxo, tengan sus ventanas y luzes libres y essentas, y de aquel grandor y altura que fuere menester, sin ninguna toldura, ni amaestreadura, para que los que vinieren a comprar, vean claramente lo que compran, y en ello no se pueda recebir ningun engaño, so pena que por la primera vez caygan, è incurran en pena de dos mil marauedis, y por la segunda, que incurran en pena de seys mil marauedis, y por la tercera vez, que no puedan tener, ni tengan tienda de mercaderia alli, ni en otra parte de nuestros Reynos. Y mandamos, que la tercia parte de las dichas penas sean para el acusador, y las dos tercias partes para la nuestra Camara.

GLOSSA I.

1 *Forenses in delictis, an ligentur statutis terrarum, si tanto tempore in eo loco steterunt, quo verisimiliter statuta non ignorarent.*

2 *Forensis qui non diutius in loco moratus est, præsumitur eius statuta ignorare.*

3 *Forensis qui non diutius in loco moratus est, ligatur statuto pœnam imponenti super eo, quod iure communi prohibitum est.*

4 *Mercatores exteri deberent ab hoc regno expelli, & quare.*

5 *Forenses mercatores, an possint à ciuitate, in qua degunt, expelli, & an non admitti venientes?*

Forenses mercatores, an contineantur appellatione popularium, ibidem.

a *Ni de fuera dellos que en ellos estuuiere.* Hic est text. pro doctrina Bar. in l. cunctos populos, nu. 21. C. de summa Trini. vbi quærit nunquid statuta ligent forẽses in delictis, deciditq; tunc ligare, & pœnã statuti incurrere, cũ in loco statuti tanto tẽpore morã contraxit, quòd verisimiliter potuit scire statuti pœnã, citat tex. in l. 2. C. vbi, de crimi. agi opor. iuncta glo. vlti. Ripa alios citans, in tract. de peste, titu. de remedijs ad conser. vbertat. n. 119. & seq. 1 Vbi autem nõ
2 fuerit in eo loco diutius versatus, præsumitur ignorare statuta loci, c. vt animarum de consti. lib. 6. Ripa vbi supra. Idẽ in ciue nouo, l. qui cum vno. §. 6. ff. de re milita. l. qui cõmeatus §. tu reni. ff. eo. tit. Bart. nu. 21. & Iaso. n. 22. in d. l. cunctos populos, atque ideò nõ ligantur statutis, donec probetur eos nõ ignorasse
3 se statuta, vt per eos deciditur. 1 Vbi autẽ iure cõmuni erat improbatum id, quod statuto prohibetur, tũc statutum ligat forensem in loco statuti delinquentẽ, etiã si tandiu nõ fuerit ibi conuersatus, ita quòd præsumatur ignorare pœnam statuti, quod ibi decidit Bar. d. n. 21. per tex. in l. sæcularij. § sunt quædam. ff. de extraor. di. crimi. & ante eum Cyn. quos sequitur ibi Fulgo. idẽ voluit Ant. in c. à nobis. 1. de sentẽ. ex com. Ioan. de Ligna. & Imol. in c. 2. & vlti. de consti. Anchar. in c. canonũ statuta, eo. tit. n. 22. q. quorũ sententia mihi applaudet, licẽt cõtrariã tenuerit Panor. in d. c. à nobis, & I. f. in d. l. cunctos populos, num. 31. de sum. Trin. ad id allegans Gemi. & Ioan. And. &
4 Anto. sibi contrariũ in locis per eũ citatis. 1 Et multorũ quidẽ sententia mercatores exteri expelli oporteret ab hoc regno, ne mores cæterorum deprauent, ab ipsis enim monopolia legibus prohibita, vt l. vnica. C. de monopo. ab ipsis plerũquẽ vsuræ diuina lege prohibitæ, & noua quæstus genera exercẽtur, quibus regni nostri ciues pecunijs, & facultatibus exinaniũt, ab ipsis denique, vt experiẽtia docet, diuersa incõmoda, atq; mala proficiscũtur, ipsi etiã (quod non conuenit.) regni scrutantur, & detegũt arcana, l. mercatores. C. de cõmer. & mercato. Ex quo Carthaginẽses distincta diuersoria mercatoribus statuisse fertur, nec ea illis cũ ciuibus cõmunia esse voluerũt: quibus in forũ via patebat, ad naualia autem, & secretiorã vrbis loca, ne aspectus quidẽ cõcedebatur. Græci similiter intra vrbes minimè recipiebãt, sed quo ciues à suspicione periculorũ essent alieni à pomerijs, non longe forum venalium statuebant, vt refert Benuenutus de Straccha in tract. de mercatorib. p. 2. n. 16.
5 1 Et num. 33. 34. & seq. tractat. quæstionẽ, an mercatores exteri, & forenses à dominis locorum, sine causa expelli possint, interdicive ne intra muros territoriumque morentur, & an his recedere recusantibus bona auferri possint, citatquè Bald. in cap. 1. §. fin. de forma fidelitatis, dicentem, non posse expelli cum appellatione popularium aduenæ, seu alienigenæ incolatum habentes contineantur, vt in auth. de

Digitized by Google

quæstori. post prin. ibi ciuitas nostra populosa est collat. 6. quem ita intelligit Alex. ad Bart. in l. in prouinciali. § fi. de noui. ope. nuncia. licet venturis ad alienam patriam denegari possit ingressus, & territorium interdici. l. diuus. ff. de serui. rusti. prędi. l. Arist. ff. si serui. vendi. l. hæres. ff. de vsur.

GLOSS. II.

1 *Mercatorum artes ad decipiendum eos, quibus merces vendunt, reprobantur, & num. seq.*
2 *In folle offerre adagium quid significet.*

b *No tengan las vistas amastradas.* In hoc mercatorũ genus inuehit Benuenutus de Straccha in libro de contractibus mercatorum in principio, num. 11. qui merces ipsas per foramina, & quasi per transennam ostendunt, vt enim inquit, Andabatæ clausis oculis digladiabantur, sic merces permutari vendique videmus: hæ sunt excogitatæ mercatorũ artes ad decipiendum fallendumque contrahentes. Sic & Ioan. Corrasi. in lib. miscellaneorum 3. cap. 23. num. 9. & in rub. de seruitutibus in seruitute officiendi luminibus, nu. 15. & seq propterea, quæ habentur in l. luminum. ff. de serui. vrba. prædio. & l. quoties. ff. de serui tu. & quæ dixit Cœpol. de seruitu. vrba. prædio. tit. de serui. lumi. mercatores carpit, qui in opacis tenebrosisque locis merces vendere solent. ✝ Vnde Adagium illud, in folle offerre, de quo in l. cum seruus, ff. de condit. & demonstrat. explicat Benuenu. de cõtracti. mercatorum, nu. 12. dicens Calistratum Iurisconsultum in d. l. cum seruus intellexisse, eum qui ad liquidum rationes non reddit, metaphora ab his ducta, qui pecuniam intra marsupium ostendunt, ita vt nec qualis quantaue sit cognoscatur, sic & in nostra specie in folle merces emendæ non sunt, vt Alciatus voluit in commentarijs de verbo. signi. pag. 189. Quare iustissimè ait posse foramina prohiberi, ædificiaq; tabulis compacta è mercatorum domibus amoueri, ad euitandas eorum excogitatas fraudes, artesque ad fallendum, & circunueniendum, cum malitijs indulgendum non sit. l. in fundo. ff. de rei vend.

GLOSS. III

1 *Merces in superiori parte facci, vel corbis meliores ostendens, stellionatus crimine puniuntur.*
2 *Iudex statuere potest locum, vbi merces vendantur, & non alibi sub pœna.*

c *Para que las dichas mercaderias ayan de parecer mejor de lo que son.* Solent mercatores quidã, seu vt verius dixerim, impostores merces supponere, ita vt in facie facci, vel corbis meliores ostendant, & malas, seu corruptas intus supponant ad decipiendum emptores, qui extra ordinem crimine stellionatus puniuntur, vt in l. 3 § si quis merces. ff. de crimin. stelliona. l. 7. & 8. titu. 16. de dolo, & fraudibus par. 7. de quo plura exempla tradit Benuenu. de Straccha in tract. de decoctoribus 7. & vlti. par. in princip. num. 19. & 30. Pet. Nunni. Auendaño de mandatis exequen. 2. p. cap. 19. num. 30. & 31. ✝ Vbi vt apertius constet de istis, & alijs fraudibus posse, ait, iudicem statuere locum, vbi hæ merces vendantur, & prohibere ne alibi distrahantur sub pœna amissionis earundem mercium: citat Luc. de Penna in l. 1. C. ne rust. ad vllum opus lib. 11. dicam infra titu. 14. l. 1. glo. 9.

LEY. II.

¶ *Que los brocados y sedas se midan vn dedo dentro en orilla.*

¶ *Pragmatica de los Reyes Catolicos, año de 1494. cap. 2.*

¶ Otro si ordenamos y mandamos que los dichos mercaderes midan los brocados y sedas vn dedo dentro de la orilla, so pena que pierdan lo que de otra manera vendieren la primera vez, y por la segunda vez que lo pierdan con el quatro tanto, y por la tercera vez que lo pierdan con las setenas, y se repartan en la manera contenida en la ley precedente.

LEY. III.

¶ *Que los paños hechos en el Reyno que se vendieren a varas, se vendan tundidos y mojados a todo mojar, y los midan sobre tabla vn palmo debaxo del lomo, y que las frisas se midan assi sobre tabla, y vna mano dentro de la orilla.*

¶ *La misma pragmatica, cap. 3. y don Iuan pl. en Madrid, año 1435. don Carlos en Valladolid, año de 1537. y año de 48. peti. 154.*

¶ Otro si ordenamos y mandamos, que de aqui adelante todos los paños que se ouieren de vender a varas en nuestros Reynos, de los que en ellos se hazen, los vendan tundidos y mojados a todo mojar, y que para los medir los tiendan sobre vna tabla, sin los tirar, poniendo la vara encima del paño vn palmo debaxo del lomo, y señalen con vn xabon cada vna, y que de otra manera no lo puedan vender, ni vendan so la dicha pena, y las frisas midan como dicho es, y vna mano dentro de la orilla.

Ley

Digitized by Google

LEY IIII.

¶ *Que lo contenido en la ley precedente se execute en los que hazen paños para los vender enteros, contra los que tienen paños en sus casas sin tũdir y mojar, que no los tienen para vender: y que las ventanas de sus tiendas sean de vna vara de medir de alto, y de ancho tres palmos.*

¶ *Don Fernando, y doña Ysabel, pragmatica, año de 494.*

OTROSI Mandamos, que lo contenido en la ley precedente, cerca de venderlos paños tundidos y mojados, se guarde y cumpla por todas las personas, que en estos nuestros Reynos hazen, è hizieren paños para vender, assi por varas como enteros, y que los mercaderes y traperos que no hazen paños, no puedan tener ni tengan en sus casas ni tiendas paños algunos, ni los muestren a persona alguna que los compre, hasta tanto que primeramente esten tundidos y mojados a todo mojar, y no tengan escusa diziendo, que no los tienen en las dichas casas y tiendas para vender, y los mercaderes y otras personas, que hazen paños para vender por junto, o por menudo, los puedan tener en sus casas hasta los tundir, sin los vender a persona alguna, pero que no los puedan sacar a sus tiendas, ni tener ni venderlos èn ellas, hasta tanto que sean tundidos, y mojados a todo mojar. Y mandamos, que los luzeros de las ventanas, que los dichos mercaderes tuuieren, sean alomenos tan altas como vna vara de medir, y tan anchas como tres palmos, lo qual hagan y cumplan so las penas en las leyes de suso contenidas y aplicadas, segun que por ellas se aplican.

LEY V.

¶ *Que los paños de fuera del Reyno que se ouieren de vender a vara, se midan sobre tabla, y mojados a todo mojar, y tundidos.*

¶ *Los mismos en Granada, año de 1501. pragmatica, y don Carlos en Valladolid, año de 1548. peti.169.*

POR Quanto somos informados, que algunos mercaderes, y otras personas de las que venden paños a la vara hechos fuera de nuestros Reynos, hazen en el medir, y vender dellos los mismos fraudes y engaños, que se hazian en los paños que se hazen en nuestros Reynos, y que todo esto cessaria, si los dichos mercaderes ouiessen de vender los dichos paños fechos fuera de nuestros Reynos tundidos, y mojados a todo mojar, y los midiessen sobre tabla sin los tirar, como està mandado que se midan los paños hechos en estos nuestros Reynos. Porende queriẽdo proueer en ello, mandamos, que lo que està proueydo, y ordenado cerca del vẽder y medir a vara los paños que se hazen en nuestros Reynos en la ley tercera deste titulo, se guarde, y cumpla, y execute, y se haga guardar, y cũplir, y executar en los paños hechos fuera de los dichos nuestros Reynos, que de aqui adelante se ouieren de vender a la vara en ellos: so pena que qualquier paño hecho fuera del Reyno que se vendiere a vara en el de otra manera, por el mismo hecho sea perdido, y sea la tercera parte dello para el acusador, y la otra tercia parte para nuestra Camara, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare.

LEY VI.

¶ *Que los mercaderes digã a los cõpradores donde son los*

Digitized by Google

brocados y sedas, y paños que les muestran, y los tengã con sus sellos y señales, hasta ser acabadas las piezas, y que si algo estuuiere razado que no lo houieren dicho al comprador, se lo puedã boluer, aunque este hecho ropa, antes que la vista.

¶ *Don Fernando y doña Ysabel en Medina del Cãpo, año de 1494. pragmatica cap. 4.*

¶ Otrosi ordenamos y mandamos, q̃ los mercaderes que vendieren los brocados o sedas, sean obligados de dezir a los que lo compraren la verdad de dõde son, y las tẽgan selladas, y señaladas con los sellos y señales[a] que traxeren verdaderas y conocidas de los lugares donde son, y no vendan vno por otro. [b] Y los tales sellos y señales no se puedã quitar ni mudar, hasta ser vẽdida toda la pieza de la dicha seda ò bracado, so pena de incurrir en pena de falsario.[c] Y lo que estuuie razado ò borrado, lo digan luego a los que lo compraren, y si no se lo dixeren, aunque esten hechas ropas, antes que las trayan vestidas, las puedan tornar a aquellos de quien las compraron, y ellos sean obligados de lo recebir. Y que lo semejante se haga en lo de los paños que tengan sus sellos y señales, porque se conozca de donde son, y que no se puedan vender ni vendan vno por otro, so la dicha pena. Y porque esto mejor se guarde, mandamos, que los sastres donde lo lleuaren a cortar, sean obligados antes que lo corté, a lo requerir de vara, y catar y mirar, y dezir a sus dueños la falta que la tal seda ò brocado ò paño trae, para que se remedie si quisiere.

GLOSSA I.

1 *Signis vti solent mercatores ad merces seu sarcinas signandum.*

Merces & sarcinæ ex signis dignoscuntur, ibi.

2 *Merces & sarcinæ eius esse præsumuntur, cuius signo signatæ sunt.*

3 *Signo quo merces signantur probato, an probatũ censeatur dominium mercium.*

Ratio naturalis ita mouet deficiente lege, sicut & lex, ibidem.

C. si iudex de senten. excommu. in 6. expenditur, ibidem.

4 *Signum mercibus per mercatores appositũ quando integram probationẽ faciat? Primo si de hoc est consuetudo. 2. si contentio sit inter duos mercatorẽs in eadem naui merces asportãtes, quarum quadam à piratis capta sunt.*

a *Y señaladas con los sellos y señales.* Solent mercatores
1 signis peculiaribus vti in subsignandis mercibus, & sarcinis, quibus literas quandoque immiscent ad insinuãdum authorẽ, merces enim & sarcinæ ex signis dijudicantur, & dignoscuntur, vt in l. stigmata, C. de fabricen. lib. 11. vbi Bart. scripsit vsu receptum esse, vt equi, boues, & alia animalia, signis signentur certis ad ea dignoscendũ, Philip. Franc. in cap. si iudex, §. idẽ
2 de senten. excommu. lib. 6. † Quo fit, vt merces, seu sarcinæ eius esse præsumantur, cuius signo signatæ sunt, vt inquit Bald. in auth. dos data, num. 1. vers. ibi signaculo. C. de dona. ante nup. refert eum, & sequitur Dec. in cap. causam matrimoni; nu. 3. de probat. Pet. de Vbald. in tracta. de duob. fratri. part. 11. nu. 72. Matth. Afflict. decis. 23. nu. 3. & 4. Nicol. Boeri. decis. 105. num. 9. Iaso. cons. 170. numer. 2. in fin. lib. 2. Restaurus Castald. in tracta. de Imperator. q. 89. Bẽuenutus, hæc & alia referens in tracta. de mercatore,
3 part. 2. num. 71. & pluribus seq. † Ex quibus inferre poteris probato signo, probatum videri dominium mercium, vel equi, esse illius, cuius erat signum, quod affirmare videtur Luc. de Pena, in l. stigmata, num. 8. C. de fabricens. lib. 11. oppositum tamen probabilius esse censet Benuenut. de Straccha in tract. de mercatore, part. 2. numer. 80. mouetur, ne occasio detur alienas res iniustè vendicandi, merces enim suo signo signatas mercatores distrahunt, quæ ad manus diuersorum cum eodem signo perueniunt, quas facile à quocunque possessore auocaret probato signo, si hæc esset legitima probatio, fraudibus autẽ, & malitijs est obuiandum, l. in fundo, ff. de reiuendi. c. sedes de rescript. Marsi. singul. 177. & 388. Decius consilio 301. numer. 7. quæ ratio naturalis valde mouere debet, & si lex deficiat, l. in summa, § item varus, ff. de aqua pluu. arcen. l. scire oportet, §. sufficit, & ibi Bal. ff. de excusa. tuto. cum concordan. per eumdem Bẽnenut. traditis ibidem nume. 81. ibique respondet ad citata per Luc. de Pena, quæ præsumptionem tãtum inducunt, non probationem, vt constat ex c. si iudex de senten. excommu. lib. 6. ibi, iustũ est enim, vt ipse talis quẽ gestat ex habitu, quousque appareat aliud,
4 præsumatur qualis is esset, cuius fert habitũ. † Quare & si reus nihil probauerit, non condemnabitur ad mercium restitutionem, licèt actor signo suo esse signatas probauerit, cũ legitima hæc sufficiẽs probatio nõ sit, vt ibi probat Bẽuen. n. 86. nisi ex cõsuetudine fides integra signo adhiberetur, vt ibi probat n. 88.

tunc

tunc etiam signum plenam induceret probationem iudicio meo, si inter plures mercatores merces in naui asportantes contentio sit super mercibus ob tempestatem in mari deiectis, vel à piratis captis, vt colliges ex Bald. cons. 416. lib. 3. quem refert Benuenut. d. part. 2. nu. 89. & 90.

GLOSS. II.

1 *Signa suis rebus imponere ad libitũ cuilibet licet.*
Signa aliena suis rebus imponere absque fraude licet, ibidem.
2 *Signum alienum qui suis rebus cum fraude imponit, punitur.*
3 *Arma vel insignia aliena deferre in alterius iniuriam non licet, & idem in signo.*
4 *Signa alterius mercibus imponere non licet, si alterius eius est signum, interest.*
Signis alterius vti, potest iudex sub pœnis prohibere, ibidem.

b *Y no vendan vno por otro.* Regulariter potest quis rebus suis, vel mercibus signa imprimere adlibitum authore Accursio in l. 2. C. vt nemi. liceat sine iudi. author. signa imprimere rebus, quas alius detinet, cuius sententia communiter recipitur, vt attestatur Benuenutus de Straccha de mercatoribus, part. 2. numer. 94. quæ signi appositio similis est nominibus, & cognominibus, personis, & rebus appositis ex sententia Bald. in l. 1. C. quæ res vendi non poss. possunt enim vt libet apponere, & mutare, modò absit fraus: qua interueniente falsum committitur, vt in l. 1. C. de mutatio. nomi. l. fals. in princip. C. de fals. Bald. in d. l. 1. C. quæ res vendi non poss. idem voluit Bald. in q. sua accusatus de vi turbatiua, Bart. in tracta. de insignib. & armis, numer. 5. & sequen. Anton. & Panorm. in capit. dilecta numer. 3. & sequent. de excessib. prælato. Alexand. in l. si vnus, numer. 4. & sequen. C. de testam. Benuenu. de merca. 2. part. numer. 84. † Vbi plurifariam temperat regulam istam, & primò nisi fraude & dolo alienum quis signum imprimeret, seu eo vteretur, secundum Bald. in l. vnica, C. de mutatio. nomi. dicentem hoc casu falsum committere. l. eos. ff. de fals. Felin. in cap. tertio loco, numer. 2. & Deci. numer. 3. extra de proban. † Fallit. 2. vbi ei, cuius arma sunt, vel insignia, fieret iniuria, vel etiam primo mercatori, cuius erat signum, quia vltimus eo ignominiose vtitur, argum. l. minime, C. de Episcop. audi. & cap. dilecta de excessi. præla. l. Iudæos quosdam, C. de Iudæ. Paul. Paris. alios citans consil. 29. numer. 8. libr. 1. tradit Benuenu. exemplum, si is qui decoxit, vtatur signo, quo vti solebat alius bonæ famæ mercator, vt aduertere dicit Petr. de Vbal. de duob. fratri. quæst. 11. numer. 7. † Tertio limitat, nisi mercatoris qui prius signo vsus esset, interesset, & ex eo lædi posset, vt probat Abb. in d. capit. dilecta. nume. 4. de excessi. prælato, & ibi in apostillis referuntur concordantes, veluti si expertus, approbatusque artifex vel probus, & fidedignus mercator signa habebat peculiaria, & alius non ita expertus, nec fidedignus eisdem vti vellet signis, vt homines eméd[i] causá concurrere, credentes alterius experti merces esse, iudex enim hac in specie prohibere potest alios mercatores seu artifices, ne eo vtantur signo, & punire contra facientes, Alber. in l. quæro. ff. de iure patro. vbi quæstioné discutit pro vtraque parte, Petr. de Vbald. vbi supra Ioan. de Plat. in l. stigmata, C. de fabricen. lib. 11. Benuenu. d. 2. part. de mercator. num. 96. Petr. Rebuf. in l. vni. de sent. quę pro eo quod interest profe. glos. 1. nu. 36. Guill. Bened. in cap. Raynutius in verbo de clera. nu. 83. Alber. Brun. de reb. dub. in princip. & in l. 1. & vltim. C. pro socio, vbi dixit, quòd in balbis mercatorum potest iudex præcipere, ne vnus mercator vtatur signo alterius, & potest puniri cótrarium faciens, Petr. Nun. de mandatis exequen. 1. part. c. 19. nu. 32. idem si interest reipublicæ, vt ibi dicitur.

GLOSSA III.

· *Mercator vtens falso signo alterius, iure regio punitur pœna falsi.*

c *So pena de incurrir en pena de falsario.* Nota text. singularem imponentem pœnam falsi mercatoribus, qui aliorum signis vtuntur, quod posse à iudice imponi probat Rebuf. de literis obligatorijs, artic. 4. glos. 4. in fin. Petr. Nuni. de manda. exeq. part. 1. cap. 19. n. 32. Benuenu. de mercatorib. par. nu. 94. & seq.

LEY VII.

¶ *Que no se pueda vender paño engrassado, y si se vendiere, que el comprador lo pueda tornar al q̃ se lo vendio, aunque este hecho ropa, antes que lo vista.*

¶ *Los mismos alli cap. 6.*

¶ Otrosi ordenamos y mandamos, que ninguno sea osado de vender en nuestros Reynos paño alguno engrassado, y si lo vendiere, que aquel q̃ lo comprare gelo pueda boluer, y le sea obligado de lo tomar assi, aũque este hecho ropa antes que la trayga vestida, aũque diga el dicho mercader, q̃ assi lo cópro apuntado, y q̃ qual lo compro, tal lo vendio, por quanto al tiempo que lo compra, lo deue de escoger y mirar bien lo q̃ compra, pues no es de creer q̃ en ello pueda recebir engaño.

LEY VIII.

¶ *Que los paños de fuera del Reyno se vendan desliados y descogidos.*

¶ *Don Fernando y doña Ysabel en Segouia, año de 1494. pragmatica.*

ORDENAMOS Y mandamos, que agora, y de aqui adelante, los mercaderes, y otras personas que

traxeren velartes o otros paños a vender de fuera del Reyno, los vendan desliados: porque los mercaderes y otras personas que dellos los compraren, puedan ver, y sepã lo que compran: so pena de diez mil marauedis para la nuestra Camara por cada vez que lo contrario hizieren.

LEY IX.

¶ Que no se tiren los paños, ni aya tiradores, sino solamente para los ygualar quando vienen del batan.

¶ Los mismos en la pragmatica de Medina, año de 1494. cap. 5.

¶ Otrosi ordenamos y mandamos, que de aqui adelante no aya en nuestros Reynos tirador alguno, en que se tiren los paños, saluo solamente para los ygualar quando los traen del batan: y que despues de ygualados ninguno los ose tirar, ni mandar tirar, so pena que el dueño del paño lo pierda con otro tanto de sus bienes, y el perayle o tirador que lo tirare, que le den cien açotes.

LEY X.

¶ Que el tundidor moje el paño a todo mojar, y lo q̃ ha de hazer, para ver si el paño tiene algũ daño. Y que ningun sastre ni tundidor, tenga tienda ni tablero a par de mercader.

¶ Los mismos alli en Medina capit. 7.

¶ Otrosi ordenamos y mandamos, que ningun tundidor sea ossado de tundir ningun paño de nuestros reynos, ni de fuera dellos, de qualquier suerte que sea, sin lo mojar primeramente, y al tiẽpo que gelo lleuaren, sea obligado de descoger y catar, y mirar, para que si en el tal paño ouiere canilla, o barra, ò raça, ò mancha, lo diga y descubra luego al dueño del tal paño, y no al mercader, porque no aya lugar de lo zurzir y adobar, y encubrir los daños que tuuiere: so pena que pague el tal paño de sus bienes. Y por euitar los daños que se siguen de morar los sastres y tundidores cerca de los mercaderes, mandamos, que ningun tundidor ni sastre, no tenga tienda ni tablero a par de mercader ninguno: so pena que por la primera vez pague dos mil marauedis: y por la segunda vez cinco mil marauedis: y por la tercera vez pague de pena diez mil marauedis.

LEY XI.

¶ Que los tundidores, y sastres y jubeteros, ni otras personas, no lleuen hoques, por yr a sacar paños, ò sedas, o otras mercaderias a casa de los mercaderes con los que las van a comprar.

¶ Don Fernando y doña Ysabel en Granada, año de 1501. pragmatica.

¶ Ordenamos y mandamos, que ningũ mercader trapero, ni tratãte, no de a los sastres ni tundidores, ni jubeteros ni calceteros, hoques ni marauedis algunos, porque vayan a sus tiendas con los que vã a sacar dellas paños ni sedas, ni otras mercaderias, so pena de lo pagar con el quatrotanto para nuestra Camara. Y otro si mandamos a los dichos sastres y tundidores y jubeteros, y calceteros, y otras personas, a quien toca y atañe lo susodicho, q̃ no pidan ni demandẽ los dichos hoques: so pena de lo pagar con el quatrotanto para nuestra Camara.

LEY XII.

¶ Que los tundidores no vsen de oficios de sastres, y dexen el vno de los oficios.

¶ Don Felipe II. en Toledo, año de 1560. peti. 32.

¶ Porque algunos sastres y tundidores venden paños a la vara, y son ellos los que han de descubrir las faltas que ay en los paños de raças, zurzi-

Digitized by Google

duras, xuarda, o capillas, y dello resulta mucho daño a los que compran los paños, y hazé vestidos dellos. Mandamos que de aqui adelante que los dichos oficiales vsen del vn oficio, o del otro a qual mas quisieren: y no puedan vsar de dos oficios juntamente. Y las justicias lo hagan guardar y executar, y los del nuestro Consejo den para ello las prouisiones necessarias.

GLOSS. I.

1 *Sarcinator, vel alius artifex, differt à mercatore, quia non dicitur officium gerere, sed artificium.*
2 *Mercator dicitur officium gerere, & in quo differat ab artifice, & num. 4.*
3 *Sarcinator non potest esse mercator iure nostro regio.*
Mercator potest diuersis negotiationibus vti, & à qua denominetur ibidem.
4 *Officium differt ab exercitio.*
5 *Officium mutatur artificio, non vere artificium officio.*
Officium mercatoris quando mutetur per artificium sartoris, vel non.

1 *Vsen del vn oficio o del otro.* Hoc refertur ad communem vsum loquendi, nam si inspicimus propriam verborum significationem, sarcinator non dicitur officium gerere, sed exercitium, cap. eijciens. 88. distinctio. vbi Chrysostomus super Matth. ait, quicunque rem comparat, non vt ita integram, & immutatam vendat, sed vt materia sibi sit inde aliquid operandi, ille non est negotiator: qui verò rem comparat, vt integram, & immutatam vendendo lucretur, ille est mercator, qui de templo eijcitur, &c. Hunc doctores appellant artificem, vt tradit Alexand. & Iaso. num. 15. in. l. cætera. §. sed etsi quis. ff. de legat. 1. cũ concordan. ibi in addition. ad Iaso. traditis, glo. in. l. legatis in principio, & ibi Bar. & Alexand. in eius additionibus. ff. de leg. 3.
2 † Mercator autem dicitur officium gerere, vt optimè explicat Bart. in tract. testimoniorum numero. 62. incip. mercatorem, Signorol. consil. 95. numero. 25. Alciat. in l. mercis appellatione. ff. de verb. signifi. & hanc differentiam inter mercatorem, & sartorem, seu alium artificé, mirè explicat Fed. de Senis consilio. 27. Panorm. consilio. 6. in fin. libro. 1. Card. in Clem. vltim. 3. notab. de vita & honesta. cleri. Feli. in procemio Gregoris. in fin. & eius additio. † Dici-
3 tur in lege ista, Sarcinatorem esse non posse mercatorem, sed alterum ex duobus officijs eligere debere, ne emptoribus fiat præiudicium, sed contra videtur quoniam leges ciuiles non prohibent, quem diuersis negotiationibus vti l. procuratoris. §. si plures. ff. de tributo l. cuicunque. §. Labeo. ff. de instito. & à merce, & negotiatione in qua magis versatur, denominatur. l. legatis §. si vnus ff. de leg. 3. l. eius, qui §. 1. ff. ad municip. Quæ sententia confirmatur, ex pluribus, à Iaso. congestis consilio. 74. libro. 3. & à Signorolo consilio. 95. faciunt tradita à Tiraquel. libro. 1. de retractu §. 30. gloss. 1. numero. 9. & sequétib. Benuenut. de Stracha, qui in specie loquitur in tracta. de mercatore part. 1. numero. 56. 57.
4 & deinceps. † Cui obiectioni respondeo, verum esse neminem prohiberi pluribus vti negotiationibus prohibetur, tamen ne officio mercatoris, & artificio sartoris quis simul vtatur ex ratione, de qua in lege ista: aliud enim est officium, aliud exer-
5 citum, vt numero 1. & 2. diximus. † Et si dixeris, officium mutari artificio, vt in l. legatis. §. si ex officio. ff. de legat. 3. Respondeo hoc verum esse, quando officium transit in exercitium, pannos forte in vestes mutando. Vbi verò officium mercatoris non transit in artificium sartoris, seu sarcinatoris, sed quolibet quis vtitur separatim, non extinguitur artificium propter officium, vt in dict. leg. legatis. §. si ex officio. ff. de leg. 1. ibi, quia officium artificio mutatur, non idem è contrario, hoc est, officium sartoris non mutatur, nec extinguitur per officium mercatoris, sed vtrunque officium, & exercitum apud eundem residet, quod per hãc legem prohibetur, & meritò, ne vllum alterum impediat, vt hic statuitur.

LEY XIII.

¶ *Que no se pongan letras, ni señales doradas en los paños.*

¶ *Doña Iuana y don Carlos en Valladolid, año de 1537. peti. 75.*

¶ Porque de señalar los paños con letras y señales doradas, resultan falsedades, en poner nombre ageno, y cuento de mayor valor de lo que es el paño, y engaño a los compradores, y otros inconuenientes. Mandamos que de aqui adelante no se pongan en los dichos paños letras, ni señales doradas: so pena que el que fiziere lo contrario, y vendiere el paño con las dichas letras, pague la mitad del valor del paño, en que assi se ouieren puesto para nuestra camara.

LEY. XIIII.

¶ *Para que los corredores no tomen en si las mercaderias, que les dieren a vender.*

¶ Don Fernando y doña Ysabel en Granada año de 150.. y en Cordoua año de 1492.

¶ Mandamos y defendemos, que ningun corredor destos nuestros Reynos y señorios, corredor de lonja, ni de bestias, ni de otras mercaderias, y bienes, assi muebles como rayzes, no sean osados de tomar para si compradas ningunas heredades, ni bestias, ni mercaderias, ni otros bienes muebles y rayzes qualesquier, que les dieren a vender por poco precio, ni por mucho, por si ni por interposita persona, so pena que por cada vez que qualquier dellos lo hiziere, pierda el oficio, y mas caya è incurra en pena de cincuenta mil marauedis, la tercia parte para el q̃ lo acusare, y la otra tercia parte para los propios de la ciudad, ò villa, ò lugar, do acaeciere, y la otra tercia parte para la nuestra Camara.

LEY XV.

¶ Que sedas no se texan con sedas crudas, so pena de ser falsas, y las demas penas aqui contenidas.

¶ Don Carlos y D. Iuana en Madrid, año de 1534. peticion. 106.

¶ Porque en algunas ciudades destos Reynos, ò villas se ha tomado por estilo de texer con sedas crudas, de q̃ vienen a abrirse y perder la color. Por ende mãdamos, que las dichas sedas texidas cõ seda cruda, sean declaradas por falsas, y por tales quemadas, y el que las texiere incurra en pena de mil marauedis por cada vara, que texiere con seda cruda, y por la segunda vez sea la pena doblada, y por la tercera sea priuado del oficio, y no pueda vsar mas del, y que de aqui adelante assi se guarde.

LEY XVI.

¶ Que los ropauejeros, no puedan vender la ropa que ouieran comprado, sin la tener colgada a su puerta, por termino de diez dias, ni la deshazer.

¶ Don Carlos en Valladolid, año de 1548. pet. 83.

¶ Porque los ropauejeros compran ropas de paño, ò seda, hurtadas, y para ocultar el hurto, luego las deshazen, y desbaratan, por manera que no se puedan descubrir, Porende, por euitar este fraude mandamos, que los dichos ropauejeros, ropa alguna que ouieren cõprado, no la puedan tornar a vender, ni deshazer, sin la tener primero colgada a su puerta, donde manifiestamente se pueda ver por todos, alomenos por tiẽpo de diez dias, so pena que el ropauejero que deshiziere, ô vendiere, ò trocare la tal ropa, sin la auer tenido en la manera susodicha, por la primera vez pague el valor de la ropa con el quatro tanto, y por la segunda las setenas del valor de la ropa, y sea desterrado del lugar do cometiere el delito, y por la tercera le sean dados cien açotes, y de la dicha pena pecuniaria sea la tercia parte para el denunciador, y la otra para el juez, y la otra para la Camara.

LEY XVII.

¶ Que los ropauejeres no compren cosa alguna de de almonedas.

¶ Don Carlos en Madrid, año de 1552. pragmatica, cap. 17.

¶ Otrosi mandamos, que los ropauejeros no comprẽn por si, ni por interposita persona cosa alguna de almonedas, so pena que pierdan por la primera vez lo que compraren con otro tanto, y por la segunda le sean dados cien açotes.

LEY XIII.

¶ Que ninguno cõpre zañeten bilaza ò xerga, ò bata manos

Digitized by Google

[illegible] para los reuender, pero los paños fechos si, para los vender a vara.

¶ *Don Carlos y don Felipe en su ausencia en Madrid, año de 1552. a 25. de Março, pragmati. 4.*

¶ Mandamos, que ninguno sea osado de cõprar en estos Reynos paños algunos en hilaza, ni en xerga, ni batanados, para los tornar a reuender en la misma especie y forma, que los compro, so pena que el que lo fiziere, pierda el paño, y el valor de otro tanto: y los que tuuieren tiendas publicas, puedan comprar paños hechos y acabados, para los vender en sus tiendas a la vara, y no de otra manera, so la dicha pena.

L E Y XIX.

¶ *Que los arrendadores de las rentas de la seda, y sus ofiziales, no puedan comprar para tornar a reuender seda alguna.*

¶ *Don Carlos en Madrid, año de 1552. a 25. de Mayo, cap. 8.*

¶ Mandamos, que el arrendador de las rentas de las sedas, ni sus fiadores, ni fatores, ni los afizes, ni marcamadores, ni otra persona alguna, que tuuiere cargo de la administracion de la dicha renta, no puedan comprar, ni compren por si ni por interpositas personas, para tornar a vender ninguna seda en mazo, ni en madexa, ni en otra manera, en las alcayceria del Reyno de Granada, ni fuera dellas, so pena que lo aya perdido con el valor de otro tanto.

L E Y XX.

¶ *Que el que tuuiere por trato de hazer texer seda, pueda tomar por el tanto la seda que los mercaderes compraren para reuender.*

¶ *Don Carlos en Madrid, año de 1552. cap. 9.*

¶ Mandamos que qualesquier personas que tuuieren por trato de hazer texer seda, puedan tomar por el tãto [1] la seda, que qualesquier mercaderes compraren para tornar a vender, dentro de diez dias, despues que lo ouieren comprado, obligandose que las texeran, o haran texer para la vender por junto, o por menudo, y no en otra manera, so pena que lo aya perdido, con el valor de otro tanto.

G L O S S. I.

Retractus locũ habet in eo, qui texendis bombycibus operam dat, bombycem enim poterit intra decem dies ab emptore ad reuendendum retrahere.

1 *Tomar por el tanto.* Notá aliud genus retractus, vt qui operam dat texẽdis bombycibus, possit bombycem à quocunque emptore ad reuendendum pro eodem precio intra decem dies retrahere, modo obligetur bombycem redemptum subtexere. Quod adde ad alia genera retractuum, de quibus supra titul. 1. l. 13. gloss. 4.

¶ *Que no se pueda vender ni prestar, ni dar en fiado a ningun estudiãte, sin voluntad de su padre, o de aql q̃ le tuuiere en el estudio, ley 40. tit. 7. lib. 1.*

¶ *Que no se vendan libros en estos reynos, sin q̃ precedan ciertas diligencias, que pone la ley 21. titu. 7. libro 1. y la ley 22. siguiente, da nueua forma en la impression de los libros, y diligencias que se han de hazer con ellos.*

¶ *Que el Christiano que tuuiere algun Moro, siendo necessario darle para rescate de algun captiuo Christiano, sea obligado de venderle, ley 3. tit. 11. lib. 1. Y alli, que quando se vẽdiere algun Moro, le pueda tomar otro qualquiera por el tãto para el dicho efeto.*

¶ *Los Corregidores no compren heredad en su juridicion, ley 2. tit. 6. lib. 3.*

¶ *Ningun estrangero trate en Indias, ni cõpre oro ni plata en barras, ni en pasta, ley 5. tit. 18. lib. 6. Y alli, que los artieros, ni Moriscos no compren lo suso dicho.*

¶ *Que no se compren procuraciones de Cortes, ley 7. tit. 7. lib. 6.*

¶ *Que no se pueda lleuar por monedas de oro, ni cõprarlas, ni venderlas en mas precio, de lo que estan tassadas, ley 6. tit. 18. lib. 6.*

¶ *Que se puedan tomar por el mismo precio la mitad de las lanas, a los que las compraren para sacar del Reyno, ley 46. tit. 18. libr. 6.*

¶ *Que se puedã cõprar lanas, para reuẽder a faze-*

dores de paños, y no para sacar del Reyno, ley 45. ibi.

¶ los mercaderes no vendan sus mercaderias en los arrabales ley.9.tit.1.lib.7.

¶ La pena de los que compran, o venden los regimientos y oficios publicos que se han de elegir por votos, ponen las leyes 7. y 8. tit. 2.lib.7.

¶ Que no se pueda comprar oficio de iurisdicion ley 7.tit.3 lib.7. & ibi ley 8. que no se puedan arrendar los dichos oficios.

¶ Que a los viandantes y caminantes, se les den y vendan.

los mantenimientos, que ouieren menester para sus personas y bestias, sino ellos los puedan tomar por su propia autoridad en cierta forma.l.15.tit. 13.lib 8.

¶ Carnes viuas no se puedan reuender en la misma feria, o mercado, ley 7.tit. 14.deste libro.

¶ Que no aya corredores de ganados en las ferias, y mercados, ley final tit. 14.deste libro.

¶ Lo demas que toca a la materia de cõpras, y ventas y retractos, vease en las leyes del titulo passado.

TITVLO TREZE DE LOS pesos, y medidas para comprar, y vender mercaderias, y mantenimientos y herraje.

LEY I.

¶ Que pone la forma que han de tener los pesos, y medidas.

¶ Dõ Alonso en Alcala era 1386.tit. 24.ley vna. Y el mismo en Segouia era 1385. pet. 28. y 29 Y Don Felipe II. en el Escurial, à 24. de Iunio de 1568.años pragmatica.

POrque en nuestros Reynos y señorios ay medidas, y pesos departidos, por lo qual los que venden y compran, reciben muchos daños, y engaños. Porende ordenamos, y mãdamos [a] que en todas las ciudades, y villas, y lugares de nuestros Reynos, los pesos, y medidas seã todos vnos [b] en la forma siguiẽte, que el oro, y plata, y bellon de moneda q̃ se pese por el marco de Colonia q̃ aya en el ocho onças.[c] Y cobre, y fierro, y estaño, y plomo, azogue, y miel, y cera, y azeyte, y lana, y todas las otras mercaderias, que se venden a peso, que se pesen por marco de texa, en que aya en el marco ocho onças, y en la libra dos marcos, y en el arroba veynte y cinco libras, [d] y en el quintal de hierro cien libras destas: saluo el quintal de hierro que se vsa, y pesa en las herrerias, y puertos de la mar, do se haze, y se carga: que se vse segũ que hasta aqui se vso. Y el quintal del azeyte en Seuilla, y en la frontera de diez arrobas el quintal, como se vso hasta aqui. Y en las villas, y lugares q̃ ay arrelde, q̃ aya en el arrelde quatro libras del dicho peso.[e] ¶ Otrosi tenemos por biẽ, q̃ el pã, y el vino, y las otras cosas todas, q̃ se suelen medir, q̃ se midã, y se vẽdã por la medida Toledana, [f] q̃ es la hanega doze celemines, y en la cãtara ocho azumbres, y media hanega, y celemin, y medio celemin, y media cantara, y azumbre, y media azumbre a esta razõ. Y Otrosi que el paño, y lienço, y sayal, y las otras cosas que se venden a varas, que se vendan por la vara Castellana: y en cada vara q̃ dé vna pulgada al traues, [g] y que midã el paño por esqui-

Digitized by Google

En esto se corrige por la ley 1. ti. 12. supra proximo.

esquina, y declaramos que la vara Castellana de que se ha de vsar en todos estos Reynos, sea la que ha y tiene la ciudad de Burgos, y que para este efecto, las ciudades y villas que son cabeça de partido en estos Reynos, hagan traer el padron è marco de la vara Castellana de la dicha ciudad de Burgos, el qual guarden, y por el se den y marquen las varas que se gastaren en aquel partido. ¶ Y qualesquier que vsaré por otros pesos, o por otras medidas, saluo de aquellas que dichas son, o en otra manera de la que dicha es, que caygan è incurrã en las penas que las leyes y los derechos y fueros disponen, contra los que vsan de medidas y pesos falsos,[h] y q̃ las penas seã para aquellos que las acostumbran lleuar.

GLOSS. I.

1 *Mensuras, & pondera populo tradere ad Principem spectat.*

Pondera & mensuras quis ponere possit, ibidem.

2 *Mensura ordinatio qua annonam metimur publicam, ad Principem spectat.*

Mensurarum & ponderum ordinatio ad Principem spectat, sed earum confectio ad ciuitatũ rectores, ibidem.

Lex imperatores, ff. de contra. empto. explicatur, ibidem.

3 *Regium sigillum an apponi debeat mensuris & ponderibus.*

Mensura signum debet habere publicum, ibidẽ.

4 *Mensuratum & ponderum primus inuentor.*

Mensuras & pondera Moyses tradidit populo Israelitico, ibidem.

1 *Ordenamos y mandamos.* Ad principem solum spectat mensuras tradere & ordinare, vt in l. modios, C. de susceptori. & archarijs libro 10. l. 2. C. de frumen. Alexand. & in authen. de collato, §. eos in fin. colla. 9. Sed videtur ad præfectum prætorio hoc pertinere, vt ex dict. § eos nonnulli expendunt, vel ad consules seu rectores ciuitatum, vt in l. 1. & 2. ff. de decret. ab ordi. facien. & quod notatur in rub. C. de decret. decurio. lib. 10. arg. l. Imperatores, ff. de contra. emp. & l. arbitrio, §. de eo, ff. de dolo, videtur etiam hanc curam iudicibus imminere arg. l. item quæritur, §. si quis mensuram, ff. loca. Quinimo quilibet priuatus poterit habere ad libitum mensuras, dict. l. Imperatores, ff. de contra. emptio. ibi; qui in mensuris aut pretijs negotiatores vina comparent, in contrahentium potestate esse. Neque enim quisquam cogitur vendere, si aut pretium aut mensura ei displiceat. Hæc omnia objiciuntur aduersus legis nostræ conclusionem.
2 † Cui resolutiuè respondetur; quòd mensuræ ordinatio, qua annonam metimur publicam, ad Principem pertinet, vt in d. l. modios cum alijs superius citatis. Aliæ item mensuræ & pondera, quibus merces appenduntur, & mẽsurantur, constituuntur etiam à Principe, vt hic & in legibus supracitatis: sed ad decuriones ciuitatum pertinet earum confectio, iuxta mensuram & modum à Principe constitutum, vt in §. eos in authen. de collato. ita explicat Ioan. Regnandi. in tract. de mensur. numer. 1. 2 & 3. quo iure in Hispania vtimur, vt latius dicam infra eo. gloss. 6. ad l. Imperatores, ff. de contra. empt. respondet gloss. ibi, quòd procedit in loco, vbi diuersæ erant mensuræ: quia in specie non cogitur quis vendere, si pretium aut mensura ei displiceat, sin autem vna est tantum mensura, prout hic statuitur, ea cogetur vendere & non alis, sub pœna in hac lege constituta.
3 † Sed an in qualibet mensura regium signum debeat apponi? Et apponi debere attestatur Ioan. Regnandi in tract. de mensur. numer. 4. Guido Papæ decis. 490. Cassane. in consuetud. Burgun. rub. 1. in verbo & droitem, num. 97. Iacob. Rebuf. in l. diurnos. C. de frum. Alexand. lib. 11. Pet. Nani. de mandat. exeq. 1. part. cap. 1. numer. 12. versicul. & qui mensuratum: quoniam in his quæ concernunt publicam vtilitatem, signum Principis debet imponi: l. stigmata, C. de Fabricen. lib. 11. Mensura quippe publica debet habere signum publicum, & authenticum, arg. l. Quintus, §. si aurum, ff. de auro & arg. l. vlt. ff. de operi. publi. Sed apud nos ciuitates habent sigillum proprium, quo cùm mensuræ & pōdera signantur:
4 Primus autem inuentor mensuræ & ponderum fuit Phidon Arginus, teste Plinio, lib. 7. cap. 56. vel Palamedes, vt maluit Gellius, sed à natura ipsa trahere videtur originem teste Diuo Thoma lib. 2. de regimi. Princip. cap. 14. omnia siquidem Deus disposuit in pondere & mensura, vt scribitur Sapientiæ, cap. 11. & vt Isidorus docet, Moyses populo Israel leges tradens diuinas, pondera eis & mensuras constituit; faciunt etiam quæ habentur Deutero. cap. 25. & quæ refert Benuenutus de Stracha in tract. de decoctoribus, 7. & vltim. part. numer. 22. & 23.

GLOSS. II.

1 *Mensura eadem & pondere esse hoc in regno mẽsurandum, & ponderandum.*

2 *Mensura & pondera si plura sint in regno; quibus vti oporteat in venditionibus.*

3 *Mensura vel pondus loci contractus; an quo res sita est, sit inspiciendum.*

Sean todas vnas, text. iste optimè statuit esse vnã eadẽque mensura, & pōdere esse in toto regno metiendũ

pon-

ponderandumque, idē statuitur in l. 2. & 3. infra eod. & in l. modios, C. de susceptori. & archar. lib. 10. & ibi notant Ioan. de Pla. ex pluribus enim mēsuris, & ponderibus lites non modicę insurgunt, quare vnico pondere, & mensura omnes metiri, & appendere cōuenit, vt hic statuitur, & tradit Ioan. Regnandi in tra-
2 cta. de mensuris, num. 10. & 11. † Verùm enim verò diuus Thom. 2. 2. quæst. 67. artic. 2. circa finem, asseuerat necessarium esse, mensuras rerum venalium in diuersis locis esse diuersas propter diuersitatē copię, & inopiæ rerum: quare si cogēte necessitate diuersæ mensuræ, vel pondera sunt in loco aliquo, tunc mensura vel pondere, de quo conuenit inter contrahentes mensurandum, appendendumque est, vt in d. l. Imperatores, ff. de contra. emp. dixi supra eo. glos. præced. nu. 2. Aut non constat de qua agitur, & tunc aut mensura minor magis congruit pretio conuēto, aut maior, & ea est inspicienda quæ magis congruit pretio statuto, arg. l. qui solidum, § 1. ff. de legat. 3. & l. 1. ff. de rebu. dub. aut vtraque mensura conuenit cum pretio, vt si vna valet decē, alia viginti solidos, & pretium conuentum fuit quindecim, quod æque congruit paruæ ac magnæ mensuræ, & tunc minori metiendum ponderandumque est, l. semper in obscuris, ff. de regul. iur. & l. nummis, ff. de legat. 3. secūdum Petr. de Bellaper. & Ioan. Regnandi, in d. tract.
3 de mensuris, num. 12. † Sed dubitatur cuius loci mēsura sit inspicienda? & in rebus mobilibus locus contractus inspici debet, l. septem diebus, C. de erogat. militar. anno. lib. 12. l. si fundus, ff. de euictio. nisi alibi tradere promissum fuerit, quoniam ibi contraxisse videtur, l. contraxisse, ff. de acti. & obli. text. est in l. datio. §. vltim. ff. de actio. empt. si vero res immobiles vendantur, loci mensura mensurandæ sunt, quo eędem res sitæ sunt, l. si patre, C. de prædi. mino. Ioan. Regnandi. d. tract. de mensuris, num. 13.

G L O S S. III.

1 Marcha seu marcus Hispanus, 8. cōtinet vncias, & semilibra Hispana dicitur.
2 Libra Hispana 16. continet vncias.
3 Vncia Romana, & Hispana idem sunt.

c *Ocho onças.* Marcha octo continet vncias, quæ Coloniensis, vt hic dicitur, quæque Lugdunensis est, vt refert Hieron. à Luca in tracta. de cambijs, capit. 2. hæc marcha nomen latinum non est, sed germanicum, nostro verò Hispano idiomate, marco, appellatur, Latinè bessis Romanæ libræ, quæ duodecim
2 continet vncias. † Marcha etiā semilibra dici potest Hispanæ libræ decem & sex continentis vncias, vt in l. sequ. §. 1. quia dimidia pars est libræ, cum octo tātum contineat vncias: quod Budæus lib. 2. de asse Georg. Agrico. lib. de restituendis ponderibus, & Carol. Molin. de contract. quæst. 100. num. 780. & dom. Did. Couarr. in lib. de veterum collatio. numismatū
3 cap. 2. num. 4. ingenue fatentur. † Subdit ibidem d. Did. Couarru. numer. 5. vnciam Romanam, & Hispanam eandem esse, eiusdemque ponderis, vide. l. seq.

G L O S S. IIII.

Amphora, arroba dicta, cōtinet, 25. libras Hispanas, quarum quælibet decem & sex constat vncijs.

d *Y en el arroba veinte è cinco libras.* Notā quòd Amphora, Hispanè arroba dicta, continet viginti & quinque libras Hispanas: quarum quælibet decem & sex constat vncijs, vt dixi in glos. præcedenti, & in l. seq.

G L O S S. V.

Quadrilibre pondus, arrelde Hispanè appellatū, quatuor libras Hispanas continet.

e *Del dicho peso.* Quadrilibre pondus, hoc est, quatuor libras Hispanas continens, dicitur arrelde nostro vulgari idiomate, vt hic dicitur, quo pondere hoc in Peru regno semper vtimur.

G L O S S. VI.

f *Medida Toledana.* Adde quę dicam in l. seque. §. 3.

G L O S S. VII.

Mensura pannorum qualis esse [illegible]

g *Vna pulgada al traber.* Hodie aliter est statutum circa pannorū mensuras, nēpe, vt in mensa mensurentur ad euitandas fraudes, quæ ex antiqua mensura emptoribus quotidie fiebant, vt in l. 3. titulo supra proximo.

G L O S S. VIII.

h *Medidas y pesos falsos.* Pœnæ impositæ his, qui falsis vtuntur ponderibus, & mensuris, statuitur infra eod. l. proxima, vbi dicam.

L E Y II.

¶ *Que añade y declara cerca de lo contenido en la ley precedente.*

¶ *Don Fernando y doña Ysabel en Tortosa, año de 1496. Don Iuan II. en Toledo, año de 1435. pet. 1. 32. y en Madrigal, año de 1438. pet. 12.*

¶Por quanto nos ha sido hecha relaciō quāta desordē ay en estos nuestros reynos por la diuersidad y diferencia, que ay entre vnas tierras y otras en las medidas de pan y vino, y que en vna comarca y en vnos lugares, ay las medidas mayores y en otras menores. Y aun sos es hecha relacion, que en vn mesmo lugar ay

Digitized by Google

ay vna medida para comprar, y otra para vender, de que algunas vezes los cõpradores, y otras vezes los vendedores reciben engaño y agrauio, y dello se siguen pleytos y contiendas: sobre lo qual el señor Rey don Iuan nuestro padre de gloriosa memoria, cuya anima Dios aya, en las cortes que hizo en Madrid, el año que passo de treinta y cinco años, hizo y ordeno vna ley cõ ciertos capitulos, que en este caso disponẽ larga y expressamente, su tenor de las quales es este que se sigue.

Idem don Enrique II. en Burgos, Era de 1415. peti. 8. Idem en Toro en las pr. era 1407. peti. 1. y en Toledo año 62. peti. 24. don Enrique. 4.

1 Iten, que en todos los pesos que en qualquiera manera huuiere en los mis Reynos y señorios, que sean las libras iguales, demanera que ayan en cada libra diez y seys onças y no mas, ª y q̃ esto sea en todas las mercaderias, y carne, y pescado, y en todas las otras cosas que se acostumbran vender, y vendieren por libras, so pena que qualquiera que lo contrario hiziere, incurra en las penas de los que vsan pesas falsas.

2 Iten, que toda cosa que se vendiere por arroba, en todos los mis Reynos y señorios, que aya en cada arroba veynte y cinco libras, y no mas ni menos, ᵇ y en cada quintal quatro arrobas de las sobredichas, y el que lo contrario hiziere, incurra en las dichas penas.

3 Iten, que la medida del vino, assi de arrobas, como de cantaras y açumbres y medias açumbres y quartillos, que sean la medida Toledana, y en todos los mis Reynos y señorios, no se compren, ni vendan por granado ni por menudo, saluo por esta medida, no embargante que digan algunas ciudades, y villas, y lugares, y comarcas que tienen de priuilegio, y de vso y de costumbre de vender ò de comprar por mayor, o menor medida, ᶜ que toda via se venda por la dicha medida, so las dichas penas.

El mismo don Iuã II. en Madrid año 1435. peti. 3.

4 Iten, que todo el pan que se ouiere de vender y comprar, que se venda y cõpre por la medida de la ciudad de Auila, y esto assi en las fanegas, como en los celemines y quartillos, y q̃ esto se guarde en todos los mis Reynos y señorios, no embargante, que digan que tiene de priuilegio, ò vso, ò costũbre de cõprar ò vender por otra medida: pero si alguno ò algunos tienen hechas algunas rẽtas ò obligaciones, por algun pan, que paguen la tal renta, ò obligaciõ que assi hizieren, segũ la medida que se vsaua al tiempo que assi se obligaron, ᵉ pero q̃ no compren ni vendan, saluo por la dicha medida, de la dicha ciudad de Auila, so pena q̃ el que lo contrario hiziere, incurra en las dichas penas. La qual dicha ley fue despues confirmada por el dicho señor Rey don Iuã, en las Cortes q̃ hizo en la ciudad de Toledo, el año de treinta y seys. Y assi mismo por el señor Rey don Enrique nuestro hermano, en las Cortes q̃ hizo en la dicha ciudad de Toledo, el año q̃ passo de sesenta y dos, las quales mandamos que se guarden y cumplan como en ellas se cõtienen, y en guardandolas y cumpliendolas, todas las personas destos nuestros Reynos vsen, y las justicias las hagã vsar de aqui adelante, de las dichas medidas en las cõpras y vẽtas, y en las datas y receptas, y en las quentas y obligaciones y contratos, y censos y arrendamientos que de aqui adelante se hizieren, conuiene a saber, en el pan, por la medida de Auila, que faze doze celemines la fanega, y en los medios celemines, a este respeto: y en el vino, por la medida de Toledo, que aya ocho açumbres por cãtara. Y mandamos a los concejos de las otras ciudades, y villas de nuestros Reynos

nos, y cabeças de los dichos partidos, q̃ embiē a las ciudades de Toledo, y Auila, a tomar y cōcertar medidas para ellos de pan y vino, è iguales de las susodichas, y selladas con el sello de la ciudad de donde las lleuaren,[d] y sean las medidas del concejo, las de pan de piedra, ò de madera, con chapas de hierro, y las medidas del vino que sean de cobre, y las reciban por ante escriuano, y dende en adelante las otras medidas de pan y vino que se ouieren de hazer, se hagan conformes, è iguales cō las dichas medidas, y selladas, y no de otra guisa. Y qualquiera que cō otra medida midiere, saluo por las dichas medidas, q̃ por la primera vez que le fuere prouado, caya è incurra en pena de mil marauedis, y q̃ le quiebren publicamēte la tal medida, y se ponga en la picota,[e] y por la segunda caya, è incurra en pena de tres mil marauedis, y estè diez dias en la cadena, y por la tercera vez le sea dada pena de falso,[f] y en esta misma pena caya, è incurra qualquier carpintero, ò calderero, ò otro oficial, que de otra guisa hiziere las medidas de pan y vino. Y por quitar la ocasion de errar: y porque lo susodicho mejor se guarde, mandamos y defendemos que de aqui adelāte, ningun escriuano sea osado de hazer ni recebir contrato, ni obligacion de venta, ni censo, ni arrendamiento, ni por otra causa alguna de pan, saluo por nōbre de la dicha medida de Auila, ni del vino, saluo por nombre de la medida de Toledo, ni escriuano alguno la reciba, ni de signada obligacion ni contrato, ni otra escritura alguna que suene por la medida vieja, ni por otra medida de pan ni de vino, so pena que las personas que por otra manera contratarē, pague cada vno lo que montare la quātia del contrato, ò deuda con el doblo, y de mas que la tal obligacion y contrato sea en si ninguno, y de ningun valor y efeto, y por tal le damos desde agora, no embargante que sea roborado por juramento,[g] o por otras qualesquier penas y firmezas, y demas, que el escriuano, que tal contrato è obligacion hiziere, pierda el oficio de escriuania, y sea inhabil para lo vsar dende adelante, y pague por cada vez diez mil marauedis de pena: de las quales dichas penas, sea la mitad para la nuestra Camara, y de la otra mitad, sea la mitad para el que lo acusare, y la otra mitad para quien lo sentenciare, y para el que lo executare. ¶ Y en quanto a los contratos que hasta aqui estan hechos, mandamos que se paguē por las dichas medidas de Auila, y de Toledo, al respeto de como sale,[h] auiēdo consideracion a las otras medidas, q̃ estan otorgadas, y que los mādamientos que se ouieren de dar para executar los tales contratos, se den por fanegas, y por cantaras de las dichas medidas de Auila, y Toledo al dicho respeto, y no por las medidas viejas, ni los juezes, ni escriuanos den de otra manera los mandamientos y sentencias, que huuieren de dar, so pena, que por la primera vez cada vno de los dichos juezes y escriuanos, caya è incurra en pena de cinco mil marauedis, y por la segunda de diez mil, y por la tercera vez de veinte mil marauedis, repartidos en la manera susodicha, y demas que las sentencias, y mandamientos, que de otra guisa se dieren, sean en si ningunos, y de ningun valor y efeto: y mādamos a los del nuestro Consejo, que den de esta nuestra carta y pragmatica sancion nuestras cartas y sobrecartas, selladas con nuestro sello, y libradas dellos, quantas vieren que son menester para todos los partidos y ciudades, y villas, y lugares destos nuestros Reynos, y assi mismo

Digitized by Google

mismo mandamos a las justicias de cada vna de las dichas ciudades, villas, y lugares, que cada vna en su jurisdicion con toda diligencia hagan guardar, y cumplir todo lo susodicho, y executar las dichas penas en quien en ellas ouiere incurrido.

GLOSS. I.

Pondera totius regni debent esse aequalia.

a *Cada libra diez y seys onças, y no mas.* Nota quòd pondera regni nostri debent in quolibet loco esse aequalia, & libra continet decem & sex vncias, qua vti debet in omnibus mercibus, carne, & aquatilibus, quae libris appenduntur, dixi in l. praeced. glo. 3.

GLOSSA II.

1 *Amphora, arroua Hispana dicta, viginti & quinque libras continet.*

Mensura Toletana vinum venditur, & Abulensi frumentum, ibi.

2 *Mensura, & pondera regio sigillo signari debet.*

b *Aya en cada arroba veynte y cinco libras, y no mas, ni menos.* Amphora, Hispano sermone arroua dicta, viginti & quinque libras continet, centipondium verò quatuor amphoras. Statuitur etiam hic, quòd vinum metiatur mensura Toletana, & non alias siue minutim diuendatur, siue iunctim amphoris, siue oenophoris. Item omne genus panis tritici, hordei, vel auenae, vel aliud quodpiam, mensura ciuitatis Abulensis mensurari praecipit. † Item quòd quaelibet ciuitas aliarum caput habeat modum mensurae, & ponderis regio sigillo signatum, iuxta quem caeterae mensurae, & pondera fabricentur, quod antea praeceperat Imperator in l. modios. C. de suscepto. & archar. & ibi Ioan. de Platea.

GLOSS. III.

c *Segun la medida que se vsaua al tiempo que si se obligaron.* Hoc intellige, vt dicam infra hac eadem lege, glo. vltima.

GLOSS. IIII.

d *Con el sello de la ciudad donde las lleuaren.* De mercibus, & alijs rebus signatis vide quae dixi supra titu. proximo. l. 6. glo. 1. & 2. quae adaptari poterit mensuris, & ponderibus, & l. supra proxima, glo.

GLOSS. V.

1 *Poena falsorum ponderum, & mensurarum, quis sit.*

2 *Falsa pondera, & mensura frangenda sunt omni iure.*

e *Y que le quiebren publicamente la tal medida, y se la pongan en la picota.* Poenae aliae statutae erant iure communi Imperatorum & Regio Partitarum, quando ciuiliter, & aliae quando criminaliter agebatur, quas videre licebit, per glo. magistram in l. arbitrio. §. de eo. ff. de dolo in verbo traderetur per Ioan. Regnaudi in tract. de mensuris, num. 6. 7. & 14. & pluribus sequenti. vsque ad finem, & per Luc. de Pena in l. modios, 2. col. C. de suscep. & arch. lib. 10. estque text. regni nostri in l. 7. & 8. titu. 7. par. 7. vbi etiam vide Gregor. 2 Lupi. † Denique in regno nostro seruatur legis nostrae dispositio, qua inter alias poenas vna statuitur, nempè, vt pondera, & mensurae falsae publicè frangantur, quod & iure ciuili statutum erat in l. si quaeritur. §. si quis mensuras. ff. loca. & iure regio antiquo in dicta l. 7. titulo 7. par. 7. vbi Gregor. Lupi citat diui Gregorij sententiam, in registro libro 1. cap. 13. & 42. dicentis, ante omnia te volumus sollicite attendere, ne iniusta pondera in exigendis pensionibus ponantur, sed si qua talia inueneris frange, & noua constitue. Et legitur Deuteronom. cap. 25. non habebis in sacculo diuersa pondera, maius, & minus, nec erit in domo tua modius maior, & minor, pondus habebis iustum, & verum, & modius aequalis, & verus erit tibi, vt multo viuas tempore super terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi: abominabitur enim Deus eum, qui facit haec, & auersatur omnem iniustitiam, idem ferè habetur Leuitici cap. 19. refert haec, & plura alia Luc. de Pena in l. modios, col. 2. C. de susceptori. praeposi. & arch. libro 10. quorum aliqua refert Benuenu. de Straccha in tractatu de decoctoribus 7. & vlti. par. in principio, num. 25. pag. 366.

GLOSS. VI.

1 *Poena falsi, quando puniatur qui falsis vtitur ponderibus, & mensuris.*

2 *Poenam pro tertio crimine statutam, an incurrat quis ante quam bis fuerit punitus pro primis duobus criminibus.*

f *Por la tercera vez le sea dado pena de falso.* Iure autem communi, qui vtitur falsis ponderibus, seu mensuris, punitur poena falsi, iuxta tradita in capit. vt mensurae, de emptio. & vendi. & in l. annonam in fin. ff. de extraordina. crimi. l. penulti. ff. de fals. l. in dardanarios. ff. de poen. non enim est modius qui iniquus est, l. Paulus respondit. ff. de verbor. significat. pondus enim, & statera iudicia Domini sunt, Prouerbiorum 16. cum alijs à Luc. de Pena congregatis in d. l. modios. 2. col. C. de suscepto. praepos. & archar. lib. 10.

2 † Sed an hanc falsi poenam incurrat, qui tertio falsis ponderibus, vel mensuris vti probabitur, si pro primis duobus non fuerit punitus: crederem bis esse puniendum antea quam hanc tertiam incurrat poenam, vt probabi supra hoc eodem lib. titu. 11. de empt. & vendi. l. 19. glo. 3.

Digitized by Google

GLOSS. VII.

Leges iuramenta prohibentes an valeant? remissiue.

5 *Roborado por juramento.* Vide circa hæc, quæ de iuramento diximus supra hoc eodem libro titulo 11. de emptio. & vendit. l. 22. glo. 8. vbi an legis nostræ dispositio, & aliarum iuramenta prohibentium valeat, latè disseruimus.

GLOSS. VIII.

1 *Moneta mutatio cui præiudicet, creditori ne, an debitori.*

Moneta mutatio si contingat, an debeat haberi respectus ad tempus contractus, an ad tempus solutioni, ibi.

2 *Moneta mutatio intrinseca, vel extrinseca, an creditori præiudicet.*

3 *Mensura, vel ponderis mutatio si contigerit, an debeat haberi respectus ad tempus contractus, vn ad tempus solutionis.*

1 *Al respecto de como sale.* Sic, & in pecuniis, & monetis considerari debet, quoad bonitatem, & valorẽ eius tempus dispositionis, vel obligationis, seu quo dispositio fit, vel cum contractus formatur, non tempus solutionis: itaque licèt inter obligationem, & solutionem valor monetæ mutetur, non debet creditori præiudicium inferre, nec commodum aliquod, sed iuxta valorem, & æstimationem temporis, quo contractus, vel dispositio facta fuit, debet ei satisfieri: ita vt si tempore contractus maiorem habebat valorem, creditori refundi debeat, si autem minorem, eius respectu ei erit soluendum: quod procedit, quoties pondere, & materia, & in valore & pretio mutata fuerit moneta. Casus est in cap. cum canonicis de censib. & l. cũ quid, vbi Bart. & Docto. notant. ff. si cert. pet. Bart. in l. Paulus, num. 6. & ibi cæteri interpretes. ff. de solutio. probat latissimè Albert. Brun. pluribus alijs citatis de augmento, & dimi. monetarum, par. 1. incip. his sic præmissis, num. 1. & sequen. eam dicens communem d. D. Couarru. de veterum collatione numismatum cum his, quæ modò expenduntur, cap. 7. §. vnico, num. 3. 4 Quod ipse intelligo, siue augmentum, vel diminutio, sit intrinseca, vel extrinseca, vt quia pondus, & materia mutetur tantum, & non valor, vt doctè probat Carol. Molin. in tract. de contracti. quæstione 10. vel si pondus, & materia, & valor mutatur, in quo omnes conueniunt, vel quoties pecunia eodem pondere, & materia manentibus, vel augetur, vel minuitur extrinsecus, quoad eius pretium, vel æstimationem ante vel post moram, adhuc enim non debet præiudicium aliquod parari creditori, sed iuxta valorem tempore contractus debet solutio fieri, vt contra communem probat Carol. Moline. de contractibus, quæstione 91. d. D. Couarru. de vete. collat. num. cap. 7. §. vnica, numero 3. conclus. 4. vbi iure nostro regio, ait, hoc esse approbatum contra communem. Cuius examinatio, quia non vacat modo, alibi fiet. 4 In specie

2

3 autem nostra proculdubio seruandum est, vt si centum modios tritici mihi quotannis debebas, & mensura antiqua tempore contractus diminuta est, debes mihi soluere in mensura noua iuxta mensuram antiquam, ita vt nihil mihi incommodi obueniat ob mutationem mensuræ, vt hic statuitur, ex quo comprobari videtur nostra opinio, de qua supra, numero 2.

LEY III.

¶ *Que la sal y azeyte se midan por las medidas en esta ley contenidas.*

¶ *Don Iuan en Madrigal año 1438. pet. 12. vease la peti. 47. de Segouia año de 32. y la peti. 31. de Valladolid año de 37. don Felipe II. año de 1563. en Madrid, cap. 81.*

¶ Otro si mandamos, que assi mismo en todas las ciudades, y villas, y lugares, tierras, y señorios de nuestros Reynos, que assi mismo se vendã por la medida de pan de Auila la sal y legũbres, y todas las otras cosas que se huuierẽ de vender y medir por fanega y celemin, y q̃ por las medidas del vino Toledanas se vendan la miel y todas las otras cosas q̃ por semejantes medidas se ouieren de vender, so las penas contenidas en las ordenanças por nos fechas en la villa de Madrid año de treynta y cinco, que son las contenidas en la ley precedente. Y mandamos, que la medida del azeyte sea ygual en todo el Reyno, y que la aroba del azeyte tenga veynte y cinco libras, y la libra diez y seys onças, y la libra quatro panillas, o quarterones, y cada panilla, o quarteron quatro onças.

LEY IIII.

¶ *Que la penas de las pragmaticas susodichas, no se executen, sin que las justicias al principio de sus oficios hagan pregonar que todos vengan à corregir sus medidas y pesos.*

¶ *Doñ. Iuana y don Carlos en Madrid, año de 1534. peti. 62.*

¶ Porq̃ mas justificadamẽte se puedã executar las penas en las dichas pragmaticas cõtenidas, mãdamos q̃ los Corregidores y justicias, luego q̃ fueren recebidos

bidos à los oficios, fagan pregonar que vengan todos a corregir, y concertar las dichas medidas, dentro de vn termino couenible, y aquel passado, se guarde, y execute lo proueydo por las leyes y pragmaticas de nuestros reynos.

LEY V.

¶ *De que peso ha de ser el herraje de las bestias del Reyno.*

¶ *Don Fernando, y doña Isabel en Granada año de 1511 pragmatica, Don Carlos en Valladolid año de 1537. pet. 150. y don Felipe II. en Valladolid año de 1558. pet. 26.*

¶ Mandamos, que de aqui adelante en el hazer del herrage en todas las ciudades villas, y lugares destos nuestros Reynos, todas las personas que lo hizieren, y labraren, y vendieren, tengan, y guarden la forma, y orden siguiente, que la dozena del herrage, cauallar valadi, sea de a treze libras, y la dozena del herrage cauallar, o mular hechizo, sea de a quinze libras y media, y la dozena del herrage mular valadi, sea de a diez libras, y la dozena del herrage valadi asnal, de diez libras, y no menos, y el millar de clauo que fuere hechizo para herrar, sea de diez libras, y el millar de clauo valadi para herrar, sea de peso de nueue libras, y no menos. Y mádamos a las personas que hizieren el dicho herrage, y clauazon, que tengan, y guardẽ en el hazer dello, la forma, y orden en esta nuestra carta cõtenida, y que ellos, ni los herradores destos nuestros Reynos, ni otras personas algunas, no sean ossados de hazer el dicho herrage, y clauazon de menos peso del que aqui esta delarado, ni de lo vender, ni herrar con ello, so pena que por la primera vez que lo contrario hiziere, incurra cada vno que contra ello fuere, o passare, en pena de diez mil marauedis, y por la segunda vez, caya en pena de los dichos diez mil marauedis, y pierda todo el herrage que tuuiere, o hiziere, o vendiere, y por la tercera vez pierda todos sus bienes, las quales dichas penas se partan en esta manera, la tercera parte dellas, para el que lo acusare, y la otra tercia parte para el juez que lo sentẽciare, y la otra tercia parte para nuestra camara, y fisco.

LEY VI.

¶ *Que declara la ley precedente.*

¶ *Los mismos.*

¶ Porquanto despues de hecha, y publicada la pramagtica susodicha, nos fue fecha relacion, que antiguamẽte la dozena del herrage mular, solia ser de a doze, o treze libras, y la dozena de las herraduras asnales, de catorze libras, y que deste mismo peso conuiene q̃ sean agora paraque se hagan como deuen, y las bestias no se manquen, y visto por los del nuestro Consejo, y siendo llamados para ello personas espertas en el oficio de herrage, fue acordado q̃ se deuia proueerlo aqui contenido. Porende declaramos, y mandamos, que de aqui adelante las personas que hizieren y labraren, y vendieren el dicho herrage mular, y asnal, ayan de hazer, y hagan la dozena del herrage mular, de a doze libras, y la dozena del herrage asnal de a catorze libras, no embargante q̃ por la dicha nuestra carta, y pragmatica sancion, ouimos mandado otra cosa, y con esta declaracion mádamos a nuestras justicias, y a cada vna dellas en sus lugares, y jurisdiciones, que guarden lo aqui contenido, y en la dicha carta, y pragmatica sancion so las penas en ellas contenidas.

LEY VII.

¶ *Que declara como ha de ser el clauo del dicho herrage.*

¶ *Dõ Carlos, y doña Juana en Ocaña año de 1531. pra. md.*

 Mandá

mercis ff. de verbo. significatione: l. iustissimè ff. de
ædili. edi. Beneuenutus de Straccha de mercatoribus
2 par. 1. nume. 17. & seq. ✝ Horum munus animæ est,
valde periculosum, licèt reipublicæ sit necessariũ, pe
riculosum, propter varias circunstantias, tum quòd
compluribus fraudibus, tum etiam periculis est obno
xium, vt probat Domi. à Soto lib. 6. de iusti. & iure
quæst. 2. arti. 2. conclusio. 5. post diuum Thomã. 2. 2.
quæst. 77. artic. 4 & latius Ioann. à Medina, codice de
rebus restituend. quæst. 31. Luc. de Pen. in rub. C. ne-
gotiato. ne milit. lib. 12. quæ circunstantiæ, cũ in om-
nibus artibus interpant, tum potissimum in hac, vel
alia qualibet mercatura, quales sunt mendacia, per-
iuria, & fraudes ex lucri auiditate prouenientes: quę
huic negotiationi, ex peculiari quodam genio, inex-
tinguibili mercatorum siti mirè congruunt, vsque
adeo, vt difficile admodum sit, ne dicam impossibi-
le, ab huiusmodi fraudibus, & mendacijs, qui in hoc
pelagus se immergunt, sese abstinere, vt Soto attesta
3 tur d. lib. 6. quæst. 2. art. 2. concl. 3. ✝ Non tamen dif
fiteor, negotiationem reipublicæ esse necessariam,
quippè, quum republicę omnes non omnibus abun-
dant rebus, quibus indigent: sed pro climatum varie-
tate, alia affluit terræ fructibus, & opificijs, quorum
alia inops est, & vice versa alia est, aliorum locuples,
quorum inopia alia laborat. Nec possent pauperes tã
longa itinera facere, vt minima quibus indigent ap-
portarent, nec verò omnes, qui mercibus abundant,
possunt vecturã exercere, vt illas aliò transportent:
sunt ergo necessarij, quibus ea sit cura, vt merciũ co-
pias hinc inde transuehant, singulisque hominibus
minutim vendant, hi sunt mercatores, mercatoribus
ergo indigemus. Hæc fuit Platonis sentẽtia lib. 31. to
tius operis dialogo 2. de republica, vel de iusto col.
10. idẽ voluit, eo tacito authore Domi. à Soto lib. 6.
de iusti. & iur. quæst. 2, art. 2. cõcl. 3. Bal. in rub. extra
de cleri. peregri. mercatura, inquit, est amica populis,
quia mundus non potest sine mercatoribus viuere,
optimus text. in l. 2. ff. de nũdin. referens Platonis sen
tentiã, Tiraq. de nobili. c. 33. nu. 12. Luc de Pe. in rub.
C. negotiatio. ne milit. l. 12. paulo ante finem c. quod
super de voto l. 4. tit. 7. de nundinis, & merca. par. 5.
4 & 6. Gre. Lu. in verb. mas ricas. ✝ Sunt etiã necessa
rij in republica propolæ, mancipes, & caupones, qui
se in foro constituãt ad emptionem, & venditionem
vt in loco nuper citato cõstituit Plato. vsu enim eue
nit, vt certo tempore abundantia sit rerum, alio verò
penuria, nec tamen, qui pauper est, potest fructus
suos diu seruare, quare deficiẽtibus emptoribus, qui
in aliud tempus conseruarent, non posset profectò
respublica incolumis seruari, quin etiam dum merces
in portu maris exonerantur, necessarij sunt coempto
res, qui earum copiam in tempus indigentiæ seruent,
& minutim distrahant, non enim possunt singuli sibi
in futurum prouidere (cuius rei ipse testis sum in cau
sa propria, triginta enim, & quatuor sunt anni, quibus
familiam sustineo, Regique pro viribus inseruio, quo
in tempore non valui, quæ mea facta fuerunt, per
vnum saltem annum necessarios præemere victus
moderatis pretijs, vt reliqui aliquid mihi superesset
ex stipendio, & salario mihi designato) præterea af-
ferens agricola ad forum aliquid eorum, quæ ex prę
dio colligit, vel aliquis alius ministrorum, seu mer-
cenariorum operã manuum suarũ, si nõ in idem
tempus venient, cum indigentibus, ea quæ ab ipsis
sunt exportata, vendere possint, necessario vacabũt,
sedentes in foro, nisi sint, qui hæc minutim venden-
tes se ipsos in hoc statuant ministerium. Indiget ergo
respublica his negotiatoribus, non solum mercato-
ribus, sed & propolis, mancipibus, & cauponibus, vt
& iurisconsultus admonet in l. fin. ff. de nundin. vbi
Calistratus Platonem huius rei authorem citat, Do-
5 mi. à Soto, his tacitis dict. quæst. 2. lib. 6. de iust. & iu.
articulo. 2. conclu. 3. ✝ Sed huiusmodi homines tũc
damnandi non sunt, vt ibidem asseuerat Domi. à So-
to conclu. 5. in fin. cum postquam singuli sibi neces-
saria emerunt, redundantia mercantur, vt in tempus
indigentiæ seruent: non illi, qui omnino parati sunt
ea minoris emere, quæ pauperes necessitate vrgen-
te vendere solent, alios non inuenientes emptores,
vt vestes, libros, & similia, ibique Dom. respondet ad
argumenta contraria, ad cuius scripta lectorem relo
6 go. ✝ Sed an his, vel alijs liceat rem pluris quàm
valeat vendere, & in conscientia salui sint? & theolo
gi resoluunt, si venditionem in sua natura contem-
pleris, nunquam licere, rem aut iusto minoris emere,
aut maioris vendere secundum Diuum Thomã. 2. 2.
quæst. 77. Ioan. à Medina in codice de rebus resti-
tuen. quæst. 31. & 36. Domi. à Soto lib. 6. de iust. &
iur. quæst. 2. artic. 3. quod autem sit iustum pretium,
tractat ibidem, & idem Domi. à Soto. lib. 6. de iusti.
& iur. q. 3. art. 1. dom. D. Couar. lib. 2. resolu. c. 3. num.
4. & nos diximus supra hoc lib. tit. 11. de empt. & ven
di. l. 1 glo. 1. & 2. vbi latissimè. Illud tamen perpetuũ
est, & ab omnibus receptum nunquam licere fraude,
aut dolo vti, vt res pluris iusto vendatur, vel minoris
ematur, sub pœna peccati mortalis, manetque ad re
stitutionem obnoxius, qui simili fraude vsus fuerit,
sicuti authoritate Apostoli ad Thessa. 4. probant om
nes superius citati.

GLOSS. II

b *Pan cocido.* Hoc non immutatur per legem sequentẽ.

GLOSS. III.

1 *Frumenti reuenditio prohibetur generaliter; quandoque tamen permittitur. & num. 2.*
2 *Frumenti valor quomodo probetur, remissiuè.*
Frumentum vendere quando quis compellatur, ibidem remissiuè.
Vendere triticum vicinis tempore penuriæ plusquam alijs quis compellitur, ibid.

c *Ni trigo, ni ceuada, ni auena, ni otro grano.* Frumenti re
uenditio hîc prohibetur, prout latius inhibetur su
pra tit. 11. de emp. & vẽd. l. 19. licèt per l. sequẽtẽ hoc
permittatur, sed l. sequens quoad hunc art. per d. l.
2 19. corrigitur, vt ibi aduertam. ✝ Scire tamen opor
tet id quod de reuẽditione panis prohibitum dixi-
mus, obtinere, præterquam in locis aduectitijs, vbi
quæ ad victum spectant aduehuntur, in his etenim
permittitur agasonibus, seu mulionibus, vel plaustra
lijs frumentum in loco aliquo emere, vt alibi expor-
tent, in foroque publico diuendant, quibus non

verò à Pet. quoque, Rebuf. in repe. authen. habita, in verbo, & à vilissimis sæpe hominibus, C. ne filij pro patre, Tiraquel. de nobilita. c. 33. in fin. & cap. 27. numer. 7. & seq. ✠ Et si dixeris, quo pacto ex hac
4 lege expenditur sordida esse munera propolarum, & cauponum? Respondeo id colligi ex vilissima flagellorum, seu verberum pœna eis imposita, quippè qua nulla apud nos magis infamis, vilissimi enim homines hac pœna plectuntur, non nobiles, vt in l. vltim titu. 18. de crimine incestus par. 7. ibi, *E si aquel que hiziesse el casamiento fuere home vil, deuenle dar açotes publicamente*, & in l. 2 titu. 19. ead. part. ibi, *E si fuere home vil, deue ser açotado publicamente*, & in alijs pluribus huius regni legibus, quas enumerare esset fastidiosum, idque expressim asserit Ioã. Orosciusin l. liberos nu. 4. ff. de in ius vocand. Nobilibus autem huiusmodi ignominiosæ pœnę non solent imponi, vt in l. moris §. sed enim, & l. sequen. incip. in seruorum ff. de pœn. vti pœna fustium, vel flagellorum, aut furcę: viles siquidem, & abiecti, & infimæ sortis homines hoc mortis genere affici solent, nõ etiam decuriones, alijque honestiores. Proinde dixit glo. in l. 3. §. 1. in verbo torquentur in fin. ff. de re milita. nobiles non debere suspendi ex delicto, quo plebeius suspenditur, sed vt Doct. ibi attestantur, decapitari solent, aut alia pœna non ita ignominiosa plecti, ita Bar. & Alexand. in apostillis, ibidem, Bald. in c. cum quidam in fin. Panormi. & Feli. 3. declara. extra de iureiu. Deci. in c. at si clerici. 7. notab. de iudi. & in consi. 65. in fin. Tiraq. citans concordant. lib. de nobilita. c. 20. numero. 107. Auilesius in cap. 1. prætorum in verbo, derechamente, numer. 28. idem Tiraquel. aut quisquis is est, in lib. de pœnis temperandis causa. 31 numero 5. vbi, & numero 3. probat pœnam laquei esse ignominiosissimam, vilissimamque, authoritate Bald. in rub. extra de offic. delega. nu. 17. post medium, & in l. omnes, & ibi Ioãnes de Pla. C. de delatori. lib. 10. Ang. in authen. sed nouo iure C. de seru. fugi. idem voluit Tiraq. d. c. 20. nu. 106. ✠ Estque ad id tex. regni nostri, in l. 8.
5 in prin. tit. 31. de pœnis par. 7. & in l. capitalium in prin. versi. non omnis, & §. fi. ff. de pœn. & in §. & vt generaliter eiusdem legis, vbi tenuiores homines fustibus cædi solent, honestiores verò fustibus non subijciuntur, & generaliter omnes, qui fustibus cædi prohibentur, eandem habere honoris reuerentiã debent, quam decuriones habent. Denique inquit idem iurecõsultus in d. §. vlt l. capitalium, maiores nostri in omni supplicio seueriùs seruos, quàm liberos, famosos, quàm integrę famæ homines punierunt, dict. l. 8. in prin. tit. 31. par. 7. l. si quis aliquid §. autores, ff. de pœnis, & l. vlti. ff. de iureiur. ✠ Aduer
6 tere tamen oportet, huiusmodi negotiatores, qui vtensilia negotiantur, & vendunt, licèt ab ædilibus cędantur fustibus, seu flagellis, nõ esse infames, nec ab honoribus in patria sua repellendos: quamuis indecorum sit, eos inter honestos viros admittere, nisi ob defectum aliorũ, qui muneribus publicis fungi possint, id fiat, vt in l. eos ff. de decurionibus, his negotiatoribus præpositi erant olim Episcopi, l. fin. §. item Episcopi ff. de mune. & hono. qui curam gerebant ducendi propolas, & caupones huiusmodi ad ædiles, vt punirentur, vt in dict. lege eos, & in l. ædiles, versiculo liber autem ff. de via publi. Luc. de Pen. in l. maximarum propè finem. C. de exec.
7 cu. mun. ✠ Hæc autem negotiatio non semper in regia curia prohibetur, prout in hac lege statuitur, nec tam graui pœna negotiatores coercentur, nisi casibus in gloss. sequen. dicendis. Cæduntur tamen quandoque, & alijs extraordinarijs, & arbitrarijs plectuntur pœnis, si vtensilia pluris vendant pretio taxato, vt Luc. de Pena asseuerat in dict. l. maximarum propè finem, Franc. Ripa in tractatu de peste titulo. de remedijs præseruatiuis contra pestem numero. 198. & sequent. puniuntur etiam, quia corrupta distrahunt, fraudesque, & imposturas faciũt, vt in l. annonam. ff. de var. & extra. crimi. l. 2. C. de condit. in publi. horre. libr. 10. Luc. de Pen. in dict. l. maximarum in fin C. de excusa. mune. eodem lib. dicam infra eo glo. 9.

GLOSS. VIII.

1 *Propolarum crimen est publicum, & cuilibet competit de populo, etiam mulieri.*
2 *Delicta publica quæ dicantur, remissiuè.*
Electionis officiorum reipublicæ impugnatio competit cuilibet de populo, ibidem.

h *Qualquiera los pueda acusar.* Ex his verbis constat hoc crimen esse publicum, cùm cuilibet de populo competat accusatio, vt in l. 1. ff. de publi. iudi. lege vltima in fine ff. ad l. Iul. de anno. vbi in hoc crimine est aliud speciale, nempe, vt mulieri non denegetur accusatio contra regulam l. de crimin. C. qui
2 accusa. non poss. l. 2. titulo 1. part. 7. ✠ Quæ autem dicantur delicta publica, tradunt gloss. Barto. & Doctor. in l. 1. ff. de publi. iudi. Anton. Gomez variarum resolution. tomo. 3. de delictis cap. 1 in princi. sic, & impugnatio electionis officiorum concilij competit cuilibet de populo, vt in l. si reus delatus. §. fins. vbi id notat gloss. ff. de mune. & hono. Federi. de Sen. consilio 225. Pet Nun. de manda. exequen. part. 1. cap. 19. numero 17. versiculo impugnatio, citat Ripam hoc limitatem in suis responsis tit. de rescriptis. cap. 21.

GLOSS. IX.

1 *Iudex ex officio, deficiente accusatore, tenetur contra reos procedere in criminibus, non solum publicis, sed & in priuatis.*
Iudex potest creare officialem, qui accuset delinquentes accusatoribus deficientibus, ibidem.

2 *Propola vendens merces corruptas punitur pœna extraordinaria stellionatus.*
3 *Iudex potest merces corruptas concremare, & carnes morbosas proijcere, & punire vendentes.*
Iudex potest pondera, & mensuras falsas frangere, ibidem.
4 *Propolæ miscentes merces corruptas cum incorruptis, in crimen incidunt stellionatus.*

 5 Stellio

5 *Stellionatus crimen committitur, cùm miscetur triticum cum auena, vel hordeo, vel hordeũ cum palea, & puluere.*
6 *Stellionatus crimen committitur, cum vinum miscetur cum musto, vel aliàs.*
Statutum de colligenda vindemia certo tempore, ne vinum fiat acerbum, fieri potest, ibid.
7 *Stellionatus crimen committitur, si maius pretium tritico, quis imposuit, vel aliæ rei, vt ipse carius venderet, vel vt alij inuitarentur ad augendum.*
8 *Stellionatus crimen committitur, si quis speciem vnam vendit pro alia, vel vinum vnius loci pro alio, vel si sartores ponunt lanam in thoracibus pro bombyce.*
9 *Stellionatus crimen committitur per pistores, qui vt exaletur panis, lauant manus cum aceto, & lanienes, qui inflant carnes arietis, vt grossiores appareãt.*
Stellionatus crimen committitur si sutores ex corruptis pellibus calciamenta faciunt, & agricolæ, qui ligna diuidunt, vt appareat maius pondus, ibid.
10 *Stellionatus crimen committitur, cum quis vnam ostẽdit mercem, & aliam tradit eiusdem generis, sed non eiusdem bonitatis.*
11 *Crimen stellionatus committitur, quoties in saccis portantur merces desuper bonæ, & inferius corruptæ, seu vilioris pretij.*
12 *Statuere potest ciuitas locum, vbi publicè vendantur merces, ne fraudes fiant.*
13 *Monopolia officialium debet iudex punire, & quo modo fiant.*
Monopolium facere videtur, qui priuilegium impetrat à Principe, vt ipse solus vendat aliquod genus mercium, ibid.
14 *Causa contra propolas fraudes in venditionibus facientes, summariè in diebus etiã festiuis expediũtur.*

1 *Que el juez de su oficio.* Deficiente accusatore iudex ex officio potest, imò debet procedere, non solum in publicis criminibus, sed & in priuatis, propter offensionem in consequentiam reipublicæ factam. Quod & fieri oportet, quoties accusator desistit ab accusatione proposita, vt notat Bartol. Alberic. & communiter Docto. in l. congruit ff. de offi. præsi. & in l. apud Labeonem. § si quis sic fecit ff. de iniur. l. qui sepulchra. C. de sepul. viol. l. 4. versi. 1. ff. ad l. Iul. pecul. l. penult. titu. 1. par. 7. l. 3. & 4. titulo. 17. par. 3. Bartol. in 2. §. si publico. ff. de adulte. l. transigere. C. de transact. vbi id etiam attestantur Alberi. paul. Salic. dom. Anto. de Padilla nume. 47. 48. 49. & 50. vbi latè examinat, an iudici liceat procedere ex officio, postquam accusator transactionem fecit super crimine, Antonius Gomez tomo. 3. de delict. cap. 1. numero 10. vbi concludit iudicem hac in specie posse creare officialem, qui reum accuset, attestaturque, ita quotidie practicari per text. in l. 2. C. de delato. lib. 10. & ibi notat Bartol. & Plat. & cæteri Paris, de Puteo de syndicatu in parti. accusatio numero. 2. & licèt regulariter non possit imponi, hac in specie pœna ordinaria delicti, quandoque tamen fieri attestatur idem Anton. Gomez. & dom. Anton. Padilla in dict. l. transigere numero. 50. in fine per legẽ 2. C. de abolitio. vbi Bald. Salicet. & cæteri no-
2 tant. 4 Sed quæstionis esse solet, quid inquirere debeat iudex in hoc crimine, & in quibus fraus à propolis, & cauponibus commiti possit, in qua plurima aduertere oportet. Primũ quòd si merces vẽdiderint corruptas, iudex inquirere debet, & eos punire extraordinariè pœna arbitraria leg. 3. §. si quis merces ff. de crimi. stellio. l. 8. & fin. titulo. 16. de dolo malo, & fraudibus part. 7. potest etiam iudex merces corruptas proijcere, & perdere, argumen. text. in leg. cætera. §. mala ff. fami. ercifcun. l. item quæritur §. si quis mensuras, ff. loca. l. lectos ff. de peri. & comm. rei vendi. Paris. de Put. multa adducens exempla de syndica. in verbo iudicis suprema potestas numero. 20. & sequen. Petr. Nune. de manda. exequen. part. 1. c. 19. num. 18. versicu. primũ infero.
3 † Hinc fit, vt merces apotecariorum, & aliorum, quas corruptas iudex inuenerit, poterit cõcremare, argument. text. in l. damnato. C. de hæreti. & l. quicunque in in fin. eodem titulo, & l. nullius, C. de iudæ. & l. Manichæos. C. de Episcop. audi. atque ita notat Iacob. à Belloui su in practica iudiciaria titulo de iniur. in parte falsarium, Patris à Puteo de syndica. in verbo iudicis suprema potestas numero 20. 22. & 24. Petr. Nunn. dict. cap. 19. numero. 18. versiculo 2. infertur, carnes similiter morbosas proijcere potest, earunque venditores punire, vt l. 1. §. 1. ff. de ædili. edi. Auiles. capit. 7 prætor. numero. 27. sicut, & potest pondera, & mensuras falsas frangere, eosque, quis eis vtuntur, grauiter punire. l. item quæritur. §. si quis mensuras ff. loca. l. 1. §. vltim. ff. de extraordi. crimi. l. arbitrio. § de eo. ff. de dolo. l. 3. in fin. ff. de crimi. stellio. Auiles. dicto cap. 17. prætorum numero. 27. dixi supra titulo proximo leg. 2. gloss. 5. & 6.
4 † Secundò fraudem committunt, si miscuerint merces corruptas cum his, quæ corruptæ non sunt, vt puta ceram nouam cum veteri, quoniam tota concremabitur, vel in pauperes erogabitur, secundum Ange. in l. 1. C. de conditis in publi. horre. lib. 10. Petr. Nunn. de mandat. exequen. 1. par. cap. 19. numero. 18. versiculo. 3. infertur dict. l. 8. titul. 16. part. 7.
5 † Tertiò si triticũ miscetur cũ auena, vel hordeo, vel in hordeo palea, vel puluis de industria, vel aliqua posita fuerit iuxta lans, potest, qui hæc fecerint, extra ordinem puniri secundum Angel. in l. annonam ff. de extraordi. crimi. Petr. Nunn. dict. cap. 19. nu-
6 mer. 18. dict. l. 8. tit. 16. par. 7. † Quartò fieri potest fraus, si vinum fuerat acerbo, vel musto mistum, vel aliàs concinnatum l. 1. tit. lib. 3. fori legũ l. 8. versi. otrosi titulo. 16. part. 7. Petr. Nunn. dict. cap. 19. numero. 18. versiculo. 5. infertur, vbi ne fiat vinum acerbum, asserit posse fieri statutum, ne colligatur vendemia, nisi certo tempore, vt quotidie fit in omnibus Castellæ locis, quod & probat Cœpol. de ser. rusti. præd. cap. de messe, & vindemia, omnis enim occasio fraudis à iudicibus vitãda est. l. 1. §. sed ne C.
7 de lati. liberta. toll. † Quintò si quis imposturã fecerit, vel colliusionem in perniciem alterius, vt in l. 3 §. si quis ff. crimi. stellio. vbi Bar. tradit exẽplũ, si quis fortè maius pretiũ imposuit frumẽto, vel alteri rei, quæ in foro vendebatur, quã ibi valeret cõmuniter, vel hoc fecit in subhastatione publica, vt alij ad auctionẽ inuitarẽtur, vel vt ipse cari⁹ frumentũ suũ vẽderet, circa priorem speciẽ tractat optimã q. Greg.
Lupi

Lupi in l. penul. tit. 26. par. 2. & nos latius diximus in stylo cancellariæ tit. 1. præmi. 17. casu 20. declara. 2. c. 2. gloss. 3. numer. 14. vsque in finem. De subhastatione loquitur Bar. in d. §. item siquis, & Anto. Gomez tomo de delictis c. 7. secundus casus, Marsi. singu. 441. Benuenutus de Straccha de decoctoribus vltima par. nume. 20. & vidi non semel ob crimen istud flagellis publicè cædi diuites homines in curia Pinciana. ✝ Sexto siquis auricalcum vendit pro auro, vel æs pro argēto, persuadens emptori illud esse aureum, vel argenteum, cùm verè non esset, vt in d. l. 3. §. siquis imposturam. ff. de crimi. stellionat. quam sic intellexit Oldral. consil. 74. in fin. tex. est etiam in l. 1. §. 1. ff. de pignora. actio. & in l. 7. vbi Greg. Lupi in glo. 2. in fi. tit. 16. de dolo, & fraudibus par. 7. Sic & caupones puniuntur, qui vinum cuiusdem loci minoris æstimationis vendunt, pro vino alterius loci famosi, & sartores ponentes lanā in thoracibus, pro bōbyce, & eos, qui vasa stagnea, aut alterius materiæ conficiunt, & vt formosiora appareant, faciunt interlineaturas, vt citius corrūpantur. Nā huiusmodi fraudatores potest iudex arbitrariè punire, tanquam cōmittentes fraudem de re ad rem, vt dicit Bal. in l. non dubium nu. 10. C. de legi. & notatur in viatorio iuris sub rubri. de collegi. illici. & monopo. Pet. Nun. de mādatis exequēd.

9 par. 1. c. 19. num. 18. in fin. ✝ Septimo iudex potest punire pistores, qui cū aceto solent lauare manus, vt exhaletur panis, & maior appareat: & laniones, qui inflāt arietes mortuos, vt grossiores appareāt, vt fieri attestatur Valentiæ Pet. Nun. dict. c. 19. nu. 18. versi. 10. infertur, quorum pœna solet esse verberum hoc in regno. Idem, & cōtra sutores, qui ex corruptis pellibus calceamenta faciunt, vel contra pictores, qui falsis, vel adulterinis vtuntur coloribus, hi omnes in pœnam incidunt stellionatus secundum Barto. in l. 2. C. de murilegul. lib. 10. idem voluit Pet. Nun. d. c. 19. nu. 18. versi. 7. infertur. Potest etiam fieri statutum contra rusticos vendentes ligna, & vt pondus appareat maior, vtque carius vendatur, scindunt ligna, easque cōponunt ad fraudandos emptores, hi enim puniēdi sunt arbitrariè, vt ibidem resoluit Nun. numer. 18. versi. 9. infertur.

10 ✝ Octauo fit fraus, quoties quis ostendit rem aliquā, & demum tradit emptori aliā eiusdē generis, sed non eiusdem bonitatis in substantia, incidit siquidem in crimen stellionatus, vt in d. l. 3. §. sed & siquis. ibi, obligatas auerterit ff. de crimi. stellio. l. 7. ibi, esse mismo engaño, tit. 16. de dolo par. 7. vbi Greg. Lupi, Ant. Gomez dict. c. 7. de delictis propè finē, Benuenutus de Straccha in tractatu de decoctoribus par. vlti. nu. 19. & sequen. pag. 304. & seq.

11 ✝ Nono fieri potest fraus ab istis propolis, & mercatoribus, quoties in saccis portant merces desuper bonas, inferius verò malas, & vilioris pretij, hi profecto acrius sūt puniēdi, vt in l. saccularij iuxta intellectū glo. 1. in fi. ff. de extraordi. crimi. & hoc sentire videtur Vlpianus in d. l. 3. §. sed & siquis merces supposuerit ff. de crimi. stellio. l. 8. in prin. tit. 16 de dolo par. 7. dixi supra hoc lib. tit. 12. de venditione pannorum l. 1. glo. 3. ✝ Quare, vt in vtensilibus,

12 & alijs mercibus huiusmodi cessent fraudes, poterit iudex, vel ciuitas statuere, & assignare locum, vbi hæc publicè vendantur sub pœnā amissionis earum, vt pluribus probat Luc. de Pen. in l. 1. C. ne rusticani ad vllum opus lib. 11. quod est singulare in praxi, vt attestatur Pet. Nun. de manda. exequē. 1. par. c. 19. nu. 19. ibique asserit taxandas esse merces, vestiumque, & calciamentorum facturas, quod iure canonico statutū esse asseuerat in c. 1. de emp. & vendi. vbi Docto. Bar. & Plat. in l. fortissimus C.

13 de eroga. milita. anno. lib. 11. ✝ Decimo monopolia officialium debet iudex omnino punire, vt in l. vna C. de monopol. & in l. 2. tit. 7. par. 5. & officiales, qui inter se conueniunt, ne alios doceant officia, vt notat Luc. de Pena in l. vlt. C. de legatio. lib. 10. Pet. Nun. dict. c. 19. nu. 19. vers. item contra. Plurima tradit Pet. Rebuff. in constitution. Regni Galliæ tract. de magistris artificiorū art. 4. glo. 2. atque in foro conscientiæ esse illicita, & obligare ad restitutionem, probat frater Domi. à Soto lib. 6. de iust. & iur. q. 2. art. vlt. vbi plura monopoliorum exempla tradit, veluti cùm quis à Principe priuilegium emit, vt solus ipse distrahat genus aliquod merciū, vt ibi docet col. penul. ad fin. dicam infra hoc lib. tit. 18. de cāpsoribus l. 1. glo. 2.

14 ✝ Et denique causæ huiusmodi contra propolas, & caupones fraudem committentes breuiter expediuntur, & summariè etiam diebus feriatis, vt in l. 1. & ibi Plat. C. de pistori. lib. 11. Pet. Nun. de manda. exequend. c. 19. num. etiam 19. in fin. 1. par.

GLOSS. X.

Prætores curiæ de quibus causis cognoscant soli, & de quibus omnes.

k *Entiendā todos los Alcaldes que a la saZon residieren en la Corte.* Dubito an lex ista generaliter obseruetur in casibus sup. in glo. præcedētibus memoratis. Vidi siquidē curiæ præfectos ea semper omnes simul expedire, quæ ad punienda crimina spectant, singula tamen quæ ad moderationem eius loci, vbi curia residet, absque collegis expediunt, itaque quilibet eorum punit summariè eos, qui in diuenditione vtensilium delinquunt, & qui ordinationes eiusdem loci non custodiunt, consule circa hoc curiales expertos.

LEY II.

¶ *Que ninguno compre ciertos mantenimientos en la Corte para reuender, y quando los puede comprar.*
¶ *Don Enrique. III.*

¶ El Rey don Iuan nuestro padre, y señor, en las cortes de Viruiesca q̄ hizo año de 1387. ordenó vna ley, por la qual mādó, q̄ porq̄ la corte fuesse mas abastada, q̄ ningū regatō, ni regatona, ni otra persona alguna, no fuessē osados de cōprar en la nr̄a Corte, ni cinco leguas

 della

della, [a] viandas algunas para reuender, ni pan cozido, ni trigo, ni auena, ni otro grano, ni ceuada, ni otras legumbres, ni carne muerta, ni viua, ni pescados frescos, ni salados mayores, o menores, aunque sean sardinas frescas, o saladas, ni peces del rio, ni otro qualquier pescado, ni fruta, ni otra vianda alguna, so pena de sesenta açotes, y de dozientos marauedis, y que pierda lo q̃ comprare, y que de las dichas penas pecuniarias, aya la mitad el acusador, y que lo pueda acusar qualquier ome, y que los juezes de su oficio puedan proceder, no auiendo acusador. [b]

¶ Y porque por ocasion de algunas cosas de las que en la dicha ley estan, se hazen en mi Corte muchos cohechos, y desaguisados, es mi seruicio de la interpretar, y guardar en esta manera. [c]

¶ Primeramente declaro, que ningun regaton, ni regatona ni otra persona alguna, no sean osados de comprar en la mi Corte, ni cinco leguas al derredor, [d] pan cozido para reuender: [e] pero pan en grano que lo pueda comprar quien quisiere para reuender, saluo que ceuada, y auena nuestra merced es, que los que la truxeren, que ellos la vendan, y que ninguno la compre para reuender, y las otras legumbres, assi como habas, garuanços, lentejas, aruejas, fruta verde, y seca, que qualquiera la pueda comprar, si quisiere tambien para reuender como en otra manera, sin pena alguna. Otrosi declaro que ninguno, ni alguno no pueda comprar vino, [f] en la dicha mi Corte, ni cinco leguas al derredor para reuender en la dicha mi Corte: pero en la ciudad, o villa, o lugar donde estuuiere la Corte, el que tuuiere vino de su cosecha, q̃ lo pueda vender por la medida de ciudad, o villa, o lugar donde estuuiere, y todo el otro vino, que qualquier manera viniere de fuera parte a se vender a la mi Corte, que se venda por la medida del rastro, [g] y el que de otra guisa lo vendiere, que pague la pena en la dicha ley contenida. Otrosi declaro en razon de la carne viua y muerta, assi como bacas, y terneras, [h] bueyes carneros, ouejas, cabrones, y puercos, que qualquier persona lo pueda comprar para reuender si quisiere, pero que la otra carne, assi como son gallinas, perdizes, pollos, ansarones, cabritos, conejos, y toda caça, [i] no la puedan comprar, ni compren para reuender, saluo si las truxeren fuera de las cinco leguas de la dicha mi Corte. Otrosi, en razon de los pescados, declaro que ninguno compre en la dicha mi Corte, ni cinco leguas al derredor, pescado alguno fresco de mar, ni de rio para lo reuender, saluo que lo vendan los mismos que lo truxeren de fuera parte: pero los pescados secos, assi como congrios secos, y pescados salados, y sardinas frescas, y saladas, y pulpos, y mielgas, y xibias, y todos los otros pescados de la mar secos, que los que los truxeron, los pongan, y tengã publicamente en la plaça, o villa, o lugar, do la dicha mi Corte estuuiere todo vn dia, [k] por que los que quisieren hazer sus prouisiones, lo puedan hazer para sus casas, y aquel dia passado, que pueda comprar quien quisiere para reuender sin pena alguna. Y qualquiera que de otra guisa lo hiziere, saluo como por mi es declarado, e interpretado, que caya en las penas en la dicha ley contenidas, y assi mando que se guarde, y cumpla agora, y de aqui adelante.

GLSS. I.

a *Viandas algunas para reuender.* Hic refertur ad literam decisio legis supra proximæ, quæ confestim declaratur, & interpretatur.

GLOS-

GLOSS. II.

a *No auiendo acusador.* Hucusque refertur lex præcedens.

GLOSS. III.

1 *Masculinum concipit fœmininum, ex interpretatione extensiua, non ex proprietate sermonis.*

2 *Masculinum concipit fœmininum in pœnalibus.*

c *Ni regatona.* Hæc verba ideo hic posita sunt ad euitandum dubium, an in pœnalibus masculinum concipiat fœmininum, multi enim tenuerunt non concipi, eo quòd fœmininum comprehenditur sub masculino, non ex proprietate sermonis, sed ex interpretatione extensiua, vt in l. cum in adoptiuis. §. quæ in filio. C. de adoptio. ibi, quæ in filio diximus, hæc in filia extendimus, & l. penult. in fin. C. de præposi. Sacri. cubi. lib. 12. ibi, hæc omnia quæ super cubiculariis sancimus, etiam ad cubicularias extendi decernimus, l. pronunciatio in princ. ff. de verbo. signifi. glos. in l. seruis legatis in princi. ff. de leg. 3. Dyonus, Bar. & Alberi. in l. 1. ff. de verbo. signifi. cum concordan. per Tiraq. traditis lib. 1. de retractu. § 1. glossa 9. numero. 178. & 179. & seq.
2 † Sed nihilominus receptior est sententia, vt in pœnalibus masculinum concipiat fœmininum, per text. in l. si quis id, quod versicu. sed & vtrumque ff. de iuri. omni. iudi. vbi Albe. Pau. & Iaso latissimè l. qui domum iuncta. l. mater. ff. de adult. glos. Bart. & alij in l. quisquis. C. ad l. Iul. Maiest. cum pluribus concordan. à Tiraq. congestis d. § 1. gloss. 9. numer. 211. & pluribus sequent. Verum lex nostra hæc tollit dubia.

GLOSS. IIII.

Curia regiæ districtus est est quinque leucarũ circiter.

d *Ni cinco leguas al derredor.* Notá ex hac lege, Regis curiá continere quinque leucas circiter, & hic est eius districtus l. 4. tit. 6. l. 4. tit. 7. supra lib. 2.

GLOSS. V.

Frumenti emptio prohibitur ad reuendendum.

e *Pero pan en grano que lo pueda comprar quien quisiere para reuender.* Hęc lex in hoc corrigitur per tex in l. 19. tit. 11. de emptio. & vendi. supra hoc lib. vbi prohibetur frumenti emptio ad reuendendum sub grauibus pœnis, quæ modernior est ista, dixi supra eodem l. 1. glossa. 3.

GLOSS. VI.

1 *Vinum, an possit emi in curia ad reuendendum.*
2 *Vinum maiori pretio taxandum est cauponibus exteris, quàm ciuibus.*

f *Ni alguno pueda comprar vino.* Notá vinum emi non posse in eá ciuitate, vbi curiá residet, nec in alio loco contiguo intra quinque leucas existenti ad reuendendum sub pœnis in l. præcedenti contentis. Ciues autẽ eiusdem ciuitatis, vel loci, vbi curia residet, vinũ ab eis ex proprijs vineis collectum minutim vendere tenẽtur, nec possunt alijs ad reuendendum vendere. Caupones autem possunt ex locis remotis vinum ad curiam rehere, & qua mensura id vendere teneãtur, dicam in glos. seq.
2 † Verùm ad refectionem expensarum in exportatione factarum solent curię prætores, seu præfecti cauponibus curiæ maiori pretio vinum taxare, quàm ipsis ciuibus, arg. tex. in l. 1. C. de frumen. vrb. Alexan. vbi in frumento ad curiam exportato hoc ipsum fieri debere probat tex. ille, vt ex eo expendit Pet. Nun. Auen. de mand. exequẽ. 1. par. cap. 19. nu. 21. in prin. satis enim fatigantur itinere, & non sine incommodo à propris domibus auocantur, vt in l. pro locis. C. de annuo. & tribut. lib. 10. & l. pen. ff. quemadmo. testa. aperiã. idem voluit Ripa, à quo Auenda. accepit in tracta. de peste tit. de remedijs pręseruatiuis contra pestem numero 191. & Auiles. capit. 17. prætorum numero. 20.

GLOSS. VII.

1 *Curia regia rastro Hispanè appellatur.*
2 *Mensuræ, & pondera eadem sunt in Regno, & in regia curia.*

g *Que se venda por la medida del rastro.* Rastrum dicitur curia regia, quia Regẽ sequuntur omnes curiales l. 21 ibi, en la nuestra Corte, y rastro, & l. 3. tit. 6. de pręto ribus curię, & in alijs pluribus huius Regni legibus, supra lib. 2.
2 † Et hęc mensura curiæ minor erat cæteris: in hoc tamen crederem legem istam esse abrogatam per legem nouiorem primam, & secundam supra tit. proximo, vbi in toto Regno precipitur eadẽ mensura, & pondere vinum, & frumentum venundari, nempe, Toletana, & Auilensi, quod inuiolabiliter obseruatur etiam in regia curia, quare otiose hic posita est lex ista.

GLOSS. VIII.

1 *Carnes emere ad reuendendum quando liceat?*
2 *Vitulas mortuas vendere non licet.*

h *Carne viua, y muerta, assi como vacas, y terneras.* Notã propolã, seu quemuis alium posse emere in curia ad reuendendum carnes arietis, vaccæ, boum, vitulorũ, ouium, suis, & caprarum, non tamen gallinas, pullos, perdices, anseres, edos, lepusculos, & alia ex venatione habita: nisi ex alio loco quinque leucis à curia distanti hæc asportauerit, & in hoc corrigitur, seu limitatur lex præcedens.
2 † Vitulas autem mortuas vendere, nemo potest, vt in l. fi. tit. 8. infra lib. 7. & in hoc corrigitur lex iste.

GLOSS. IX.

i *Y toda caça.* Dixi in glos. præcedenti.

GLOSSA. X.

2 *Aquatilia, seu pisces quando quis emere possit ad reuendendum.*

2 *Statutum, quod propolæ, quæ victus causa ad ciuitatem exportantur, non emant vsque ad talem horam, valet.*

3 *Rustici aliquid ad vendendum adducentes compelli possunt transacta hora constituta, vt redeant ad opera sua.*

K *Todo vn dia.* Recẽtes pisces maris, vel fluuij à propolis emi in curia regia nullatenus possunt ad reuendendum, saliti verò possunt post diem vnum, in quo omnibus patere debent ciuibus, seu in curia residentibus, vt eos emere possint victus sui causa, & in hoc corrigitur, & limitatur lex præcedẽs: 2 Et ex hac lege nota valere statutum, quod ferè in omnibus huius Regni ciuitatibus obseruatur, ne propolæ emant que ad ciuitatem victus causa exportantur, donec transeat hora certa, vt interim ciues ea quibus indigent, emere valeant, vt constat ex notatis per Ioan. de Plat. in l. septem diebus C. de eroga. mili. anno. l. 11. quem refert, & sequitur Petr. Nun. de mand. exequen. 1. par. c. 19. nu. 21. vers. & ob vbertatem, & Auilesi. cap. 17. prætorum nu. 26. vbi idem tenere refert Amanelum de Claris singul. 8 licèt contrarium asseueret tenuisse Ioan. de Pla. in d. l. septem diebus, & ex l. nostra hæc probatur sententia. 3 Pro qua Pet. Nun. & Auiles. citant glo. iũcto tex. in l. 2. ff. de nundi. in verbo tradere in fine, vbi certa hora transacta, vel à iudice cõstituenda, rustici non tenẽtur vendere minutim, vt ad opera sua reuertantur, & ante eos eam glos. citauit Ripa in tra. cta. de peste tit. de remedijs præseruatiuis contra pestem num. 225. vbi nu. præced. & sequen. plura in fauorem tradit rusticorum.

LEY. III.

¶*Confirma las leyes passadas, y comete la execucion dellas a los Alcaldes de Corte, y en su negligencia a los del Consejo.*

¶*Don Fernando, y doña Isabel en Toledo, año de 1480 ley 50.*

¶Ordenamos, y mandamos, que porq̃ las leyes, y ordenãças de nuestros Reynos, q̃ hablan contra los regatones de la corte,[a] seã guardadas, y executadas, entiẽdan todos los Alcaldes, que a la sazon residieren en nuestra Corte,[b] y si en la execucion de las dichas leyes fueren negligentes, que los del nuestro Consejo entiendan, y prouean en ello.

GLOSS. I.

Lex nostra declaratur.

a *Contra los regatones de la Corte.* Intellige non solum leges supra proximas, sed alias omnes in hoc volumine contentas, quibus supra proxima derogantur, de quibus meminimus in glossis legum præcedentium.

GLOSS. II.

b *Que residieren en nuestra Corte.* Repete hic quæ diximus supra eodem l. 1. gloss. vltim.

LEY IIII.

Que los regatones no se lleguen a fauor, y familiaridad de alguna persona.

Don Enrique IIII. en Toledo año de 1462. pet. 51.

¶Defendemos que los regatones, y taberneros de la nuestra Corte, o de otra qualquier ciudad, villa, o lugar de los nuestros Reynos, no sean ossados de se allegar al fauor, y familiaridad,[a] de ninguno, ni algun cauallero, ni grande de nuestra Corte, ni de nuestro Consejo, ni de los Alcaldes,[b] y Alguaziles de nuestra Corte;[c] ni de algun cauallero, ni escudero de las ciudades, villas, y lugares de nuestros Reynos, y si los dichos regatones lo contrario hizieren, incurran en pena de ciẽ açotes, y de cinquenta mil marauedis, la tercera parte para el acusador, y las otras dos tercias partes para los Alguaziles de la nuestra Corte, si en ella se hiziere lo susodicho y si en otras ciudades, y villas y lugares se hiziere, q̃ la dicha pena sea para los Alguaziles dellas, quedãdo en sus fuerças las ordenanças que sobre esto son hechas en las dichas ciudades, y villas, y lugares, contra los dichos regatones, y taberneros.

GLSS. I.

1 *Munera excæcant oculos sapientium, & iudicium.*

Aue-

Digitized by Google

Auarus seruus dicitur, non liber, ibid.

2 *Familiaritas nimia contemptum parit iudicibus, & alijs.*

3 *Familiaritas nimia cum officiarijs, & litigantibus iudicibus inhibetur.*

Familiaritas litigantium cum iudicibus, quæ mala ducat, ibid.

1 *B familiaridad.* Quid præ sefert obsecro familiaritas magna, & amcitia inter magnatem, vel magistratum cum caupone, aut propola? nunquid sanguinis coniunctio, aut cõditionis equalitas? absit, nil aliud omniũ iudicio, quàm eorũ munera, & seruitia, quæ oculos excęcant iudicum, Ecclesiastici. 20. excæcãt quoque sapientes, & subuertunt verba iustorum; Exodi. 23. Quare non immerito auarus seruus dicitur, non liber, authore Cicerone Parodoxorum cap. 6. numero 49. cuius sententiam alijs pluribus confirmatam retuli in dialogo relatoris 3. par. capit. 23. numero. 7. & sequen. † Sed quid inde mali obue-
2 nit? certè ex nimia familiaritate, & equali conuersatione, cõtemptus nascitur dignitatis, vt in vulgata. l. obseruandum ff. de offi. præsi. l. 8. tit. 4. de iudicibus par. 3. dum enim seruatur humilitas, regendi frãgitur authoritas, cap. quando 38. distin. hoc est, vilis & contemptibilis redditur secundũ Archid. ibidẽ. Panor. in cap. dilectus numero. 2. de pœn. & in proœ-
3 mio, Grego. numero. 2. † Ex quo in l. 59. titu. 5. de Senatoribus Regiæ cancellariæ supra libr. 2. prohibetur officiariorum regiæ cancellariæ, & litigantium communicatio, simultaneaque habitatio, affectatioque, deductio, reductio, famulatio, clientela, & ministerium cum regijs Senatoribus, nec immeritò quidem: nam, vt docet experientia, ex huiusmodi familiaritate, & clientela plurima mala, & iniustitiæ oriuntur, propter obsequia enim munera, & ministeria famulãtium iustitia obscuratur, delinquẽtiumque omittitur punitio: quæ veniæ facilitas incentiuum tribuit delinquendi, teste Seneca, & Ambrosio lib. officiorum 1. refertur in cannone, est iniusta in fin. 2. 3. q. 4. impunitatisq́; spes maximá est peccandi illecebra. Cicero pro Milone numero 33. cum concordantijs à me traditis in dialogo relatoris. 3. par. cap. 66. in principio, quod maiori ratione vitio dari potest iudicibus, & magistratibus familiaritatem cum cauponibus, & propolis contrahentibus, qui genio, vt diximus, suo proni sunt fraudibus, technis, & dolis secum cõtrahentes impetere, vt nuncupatim diximus supra eo. l. 1. glos. 1. numer. 3. & deinceps, & glo. 9.

GLOSS. II.

Curiæ pratores, vtensilia moderantur, & victus in regia curia.

a *Ni de los Alcaldes.* Curiæ præfecti solent vtensilia, & victus cauponibus, & propolis moderare, & pretium constituere: quod excedere non licet sub pœnis ab eis impositis, l. 9. tit. 6. de prætoribus curiæ supra libr. 2. Pet. Nun. de manda. exequẽn. par. 1. capit. 19. numero. 4. versiculo. 2. limitatur, quemodò ergo vinum æquo moderabitur pretio cauponi sibi familiari? et quo pacto eum puniet vinum musto miscentem, si vterum vini dulcis, & leais sibi obtulit?

GLOSS. III.

Executores curiæ familiaritatem habere prohibentur cum cauponibus, & propolis curiæ; & quare.

c *Alguaziles.* Hi sunt, qui pœnas exequuntur cauponibus impositas: si ergo maximam cum cauponibus familiaritatem contraxerint, quomodo fraudes ab eis factas prætori curiæ denunciabunt? à quibus, si genia, & poculenta accepit, quo pacto pœnas eis impositas exequetur?

GLOSS. IIII.

1 *Statuta an condere possint ciuitates, vel oppida Hispaniæ.*

2 *Statuta populorum, an valeant sine Principis confirmatione.*

3 *Statuta, an populi condere possint absque regia licẽtia, vel confirmatione super rebus proprijs vtendis, vel super vtensilibus, vel ad victum spectantibus.*

Statuta quæ fieri possunt, per exempla declarantur; ibidem.

4 *Periculum vbi est in mora, plurima contra iuris regulas permittũtur, vel ex causa necessitatis, quæ aliàs non licerent, remissiue.*

5 *Statuta pœnalia, an fieri possint per ciuitates Hispaniæ.*

6 *Statuta aliàs permissa fieri prohibentur in Regis præsentia, & eius curia.*

7 *Statuta ciuitatum à quibus fieri possint, & quomodo remissiue.*

d *Ordenanças.* Notá ciuitates, & oppida Hispaniȩ, etiamsi iurisdictione careant, posse tamen statuta condere circa vtensilia, & victus, pœnasque arbitrio iudicum, & decurionum statuere aduersus negotiatores, & propolas, quibus ordinationibus lex ista derogare non intendit. Quinimo generalius ciuitates Hispaniæ absque vlla Regis licentia statuta condere possunt rationabilia, & iusta, quæ seruanda sunt intra limites suæ iurisdictionis, l. 14. titul. 6. de instructione correctorum supra lib. 3. Aulles. in cap. 17. prætorum in verbo, las hara, & Petr. Nunni. Auenda. ibidem sub cap. 19. numero. 3. versiculo 2. conclusio. l. 8. titu. 1. de concilio infra lib. 7.
4 vbi dicã latius. † Sed an sit necessum, vt simila statuta à Rege cõfirmentur? & necesse non esse expendit Pet. Nun. ex d. cap. 17. prætorum in d. c. 19. num. 3. Quod iure communi verius esse, & cõmuniter receptum attestatur Iaso in l. omnes populi in lectura num. 26. & rursum in repe. nu. 67. & 34. ff. de iusti. & iur.

Digitized by Google

& iure, vbi resoluunt omnes contra Bart. posse populos statuta condere, eademque esse seruanda absque regia approbatione, & confirmatione, atque idem voluit Paul. Castren. in l. priuatorum C. de iurisf. omni iud. Bald. numer. 22. & communiter Doctor. in cap. cum omnes extra de cōstitu. Sed nihilo minus de consuetudine generali communiter tenetur opinio Bart. dicentis, non valere statuta populi nisi confirmentur, vt refert Alberi. in l. forma C. de offi. præf. preto. Pet. Nun. dict. c. numer. 3. Quæ consuetudo apud nos quoque viget, interim tamen dū a rege confirmātur, omnino seruantur, vt attestatur Nūni. d. c. 19. numer. 3. quin, & absque consuetudine iure regio hoc ipsum statuitur in dict. l. 14. titu. 6. supra lib. 3. sumpta ex d. c. 17. pretorum, ita vt me lateat quidem, quæ fuerit ratio dubitandi Nūnij, &
3 Auilesij. † In rebus tamen proprijs vtendis, & conseruandis possunt populi Castellani statuta condere absque vlla regis licentia, vel confirmatione: & super vtensilibus, & ad victum spectantibus, maximè si sint temporalia, vt notat Matth. Afflict. in prælud. constitu. regni Siciliæ. q. 3. nu. 1. 2. 5. & 6. Ioan. de Plat. in l. 1. C. de vsur. fiscal. lib. decimo, Inocen. in c. cum accessissent de consti. Pet Nun. de manda. exequen. 1. par. c. 19. nu. 4. qui tradit exempla, nēpe super taxationē mercedum mercenariorum, vt in l. 3. tit. 11. de mercenarijs infra li. 7. & super custodia, & plantatione montium, vt in l. 15. & 16. tit. 7. de terminis publicis infra lib. 7. & super modo suffragij in concilio præstandi, vel qui possint in concilio adesse, vel non, vt in l. 5. tit. 1. de concilijs ciuitatum infra lib. 7. adde alia exempla, scilicèt, super pascuis, & numero ouium, & custodia vinearum, & messiū, & pecudum, Ripa lib. 1. responsorum de legibus, & constitu. c. 21. Bar. in l. omnes populi 1. q. nu. 3. in fin.
4 ff. de iust. & iur. † Et huiusmodi statuta, tum maximè sunt seruanda, cùm periculum esset in mora petēdi confirmationem, arg. l. tutor, qui repertorium. ff. de admi. tuto. cum similibus à Felino congestis in c. cum accessissent nu. 20. & sequent. de constitu. & in c. querelam nu. vlt. de iureiuran. Ferdi. de Loaz. in repe. l. filiusfamil. §. diui. nu. 219. & multis sequētibus, ff. de lega. 1. Firmia. in lexico in verbo necessitas per totum. Aleiat. in l. 1. ff. de verbo. signi. ad fin. Iaso in rep. l. admonendi nu. 213. & seq. ff. de iureiur. & ibi tradit latè Curti. Senior cartha. 16. col. 3. versi. ad hāc decisionē, Iaso, & Purpura. vterque pen. col. in l. 1. ff. de offi. eius cui mand. est iurisdi. Alberi. in l. 1 C. de patr. qui fili. distrax. Matth. Affli. in constit. Siciliæ incipit. Si quando contingit. 1 notab. vbi multa congerunt ob necessitatē permissa, quæ aliàs nō licerent. Alia item ex causa necessaria non esset confirmatio statutorum huiusmodi, nēpe, si sequeretur
5 inde grauis expensa, arg. l. pro locis, & l. mediterraneæ, vbi Bar. notat C. de anno. & tribu. li. 10. † Quoties autē licèt vniuersitati iurisdictionem non habēti statuta facere, poterit pœnā adijcere illa nō seruātibus, si sic facere consueuerat, vt fit in hoc regno: valet enim huiusmodi consuetudo secundum Ioan. de Plat. in l. 1. C. de vsur. fiscali. libro. 10. Alexand. in l. 1. numero. 11. ff. si quis ius dicent. non obtem. Iaso in
6 dict. l. omnes populi numero. 28. & 35. Petr. Nunn. dict. cap. 19. numero. 4. † Statimque in versiculo. 2. limittatur, subdit vniuersitatem non posse facere statuta aliàs permissa Rege præsente, eo in loco, vbi curia residet, nisi Princeps confirmet, vti notat Bal. in l. humanū. 4. notab. C. de legib. & in l. 1. o priuatorum, & l. vlti. C. de iurisf. omn. iudi. Ex quo infert Petr. Nun. hac de causa ad prætores curiæ taxationem victualium pertinere in locis, vbi curia residet, non ad eius loci concilium, vt in l. 9. titulo 6.
7 de prætoribus curiæ supra lib. 2. † Quomodo autem fieri debeant huiusmodi statuta, an à solo corrrectore, an verò à decurionibus, vel à correctore, & decurionibus simul, & quid si discordent, tractant latè Pet. Nun. d. c. 19. de manda. Regijs part. 1. num. 5. & 6. & Auiles. in c. 17. prætorum numero. 9. 12. & 13. & dicam latè in l. 8. tit. 7. de concilijs, & vniuersitatibus infra lib. 7.

L E Y V.

¶ Que los regatones de Corte que vendieren vino aguado se les de cinquenta açotes.

¶ Don Enrique II. en Toro, era de 1407. ley. 31.

¶ Tenemos por biē, è mandamos, que los regatones que andan en la nuestra Corte, vendan el vino puro, sin le echar agua, a so pena que por cada vez que se hallare auerlo vendido con agua, le sean dados cincuenta açotes.

G L O S S. I.

1 *Sin le echar agua.* De hoc diximus suprà eo. l. 2. gl. 6.

L E Y. VI.

¶ Que los regatones de Corte, de mas de las penas en las leyes de suso contenidas, incurran en las en esta ley contenidas.

¶ Don Enrique. IIII. en Toledo, año de 62. peti. 11.

¶ Mandamos que los regatones, y regatonas que en nuestra Corte andan, no sean osados de comprar las prouisiones, y vituallas, que vienen a se vender a la Corte: so pena que demas de las otras penas contra ellos puestas, por cada vez que las compraren, demas de las perder, incurran por cada vez en pena de cien açotes, los quales se les den publicamente, a por justicia, lo qual executen las nuestras justicias.

GLOS-

GLOSS. I.

a *Cien açotes, los quales se les den publicamente*, Vide quæ dixi supra eod. l. glo.7. per totum.

LEY VII.

¶ *Que no se puedan comprar carnes viuas para las boluer a vender en las mismas ferias y mercados y rastros en que se compraren.*

¶ *Don Felipe II. en Toledo, año de. 1561. a. 16. de Abril pragmatica.*

¶ Mandamos, que ninguna persona pueda comprar, ni compre carnes viuas para las tornar a reuender en pie[a] en las mismas ferias, y mercados y rastros, adõde las ouieré comprado, so pena que sean desterrados del Reyno por cinco años, y mas ayan perdido todo el ganado q̃ assi compraren, y la mitad de todos sus bienes, la tercera parte de las dichas penas para nuestra camara, y la otra tercia parte para el que denunciare, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare.

GLOSS. I.

a *En pie.* Adde quæ diximus supra eod. l.2. glossa.8.

LEY. VIII.

¶ *Que no aya corredores en las ferias, y mercados de ganados, ni se salga a comprar a los caminos los ganados que vinieren a los mercados.*

¶ *Don Felipe II. en Madrid a 20. de Junio de 1565. pragmatica.*

¶ Mandamos, que de aqui adelante nõ aya corderos[a] de ganados en las ferias, y mercados donde se vendieren. Y que las justicias no los dexẽ vsar los dichos oficios. Y que ninguna persona sea osada de salir, ni embiar a comprar a los caminos los ganados que vinieren a venderse a los mercados, ni parte alguna dellos, so pena de auer perdido lo que assi compraren con el doblo. Lo qual aplicamos por tercias partes para nuestra camara, juezes, è denunciador.

GLOSS. I.

Prosenetarum munus sordidum est: eorumque munus quid sit, ibidem.

a *No aya corredores.* Horum prosenatarum munus sordidum est, l. vlti. ff. de prosenetis, interuenire enim solent venditionibus, commutationibus, & alijs commertijs, ex quo salarium consequuntur l.1. & vlti. ff. de prosenetis.

¶ *Que no se compren en la Corte mantenimientos para los reuender, ni se vendan a mas precio de la tassa, y las penas en que incurren, ponen las leyes 2. y 3 titu. 16. lib. 6.*

¶ *Que se puedan cõprar lanas para reuender a fazedores de paños, y no para sacar del Reyno, l. 45. tit. 18. lib.*

¶ *Los regidores, ni jurados, ni escriuanos, no sẽã tratantes en oficio de regatoneria l. 20. tit. 3. lib. 7.*

¶ *Ninguno compre paños en hilaza, o xerga, o batanados para los reuender en la misma forma, ley 18. titul. 12. deste libro.*

TITVLO QVINZE DE los contractos de censo.

LEY I.

¶ *Que se guarden las condiciones puestas en los contractos de censo.*

¶ *Don Fernãdo en las leyes de Toro, año de 1505 ley. 68.*

¶ Si alguno pusiere sobre su heredad algun censo,[a] con condiciõ que sino pagare a ciertos plazos, q̃ caya la heredad en comisso,[b] que se guarde el cõtrato, y se juzgue por el, puesto que la pena sea grande, y mas de la mitad.[c]

GLOSSA. I.

a Cen-

1 *Census quid significet.*
Emphyteusis quid? & in quo differat à censu, ibidem.

2 *Census contractus quomodo fiat.*
3 *Annuorum redituum emptio, an licita sit?*

4 *Annuorum redituum ad vitam emptio, an licita sit*
Annui reditus ad tempus certum constitui non possunt, ibidem.

5 *Annui reditus super fundo certo, aut super omnibus bonis sunt constituendi, ex receptiori sententia, alij non infimæ authoritatis tenuerunt contrarium, imò quod super persona fundetur, ibidem.*
Annui reditus, re super qua constituti sunt perempta, an debeantur, vel si res non reddit, quod & annui sunt reditus, ibidem.

6 *Annui reditus cum pacto redimēdi non improbantur, nisi ob modicitatem pretij.*
Annui reditus redimibiles si constituantur cum clausula de non alienando rem, super qua constituuntur, nisi requisito emptore, & si alienentur, possit pro eodē pretio retrahere, nil valet hæc clausula, ibid.

7 *Annui reditus cum clausula, quòd non possint redimi nisi tempore aliquo elapso, vel quod vsque ad tot dies redimi possint, & non postea, an redimi possint elapso tempore.*

1 *Pusiere sobre su heredad algun censo.* Census quid significet tradit optimè domi. Didac. Couarru. lib. 3. resolu. c. 7. in principio. Census autem prout in hac lege sumitur differt ab emphyteusi, dicitur enim contractus emphyteuticus, quoties dominus rei immobilis, vti domus, vel fundi, eam alicui tradit reseruato sibi dominio directo, vtili in emphyteutam translato, sub annua pensione in recognitionem dominij directi sibi reseruari, vel in cōpensationem fructuū, vt in l. 1. C. de iure emphy. vbi probat Iaso nume. 48. idem Iaso in authen. qui rem numero. 10. C. de Sacros. Eccles. Oldra. consi. 29. Bart in l. 1. §. 1. ff. de publica. Imo. in c. ad audientiam 2. de reb. Eccles. non alienan. Anto. Gomez in l. 68. Tauri num. 2. & ibi Ioann. Lupi numer. 2. l. 28. tit. 8. de locatione, & emphyteu-
2 si par. 5. & ibi Gre. Lupi. † Census autem iure Pontificio dicitur, quoties dominus rei eam alteri tradit in eum transferens dominium vtile, & directum pro pretio centum aureorum, vt quę ex eadem re sibi decem aurei annui soluantur, vt notatur in cap. constitutus de religio. domi. & ibi notat glossa Innocen. Panor. & cæteri interpretes, & Docto. omnes num. præcedenti citati. Census etiam dicitur, quum quis super re propria immobili aliquo pretio recepto, vel gratis censum alteri constituit certæ annuæ pēsionis in perpetuum, vel ad vitam, ita voluit Bal. in auth. & qui iurat nu. 37. C. de bon. autho. iudi. possi. Innocen. Abb. Ancharra. Cardi. & communiter Doct. in c. in ciuitate de vsur. Ioan. Lupi in d. l. 68. Tauri nume. 2. & ibi Anto. Gomez numer. etiam 2. & idem esset in censi-
3 bus redimibilibus secundum omnes. † Dubiū tamē esse solet, an emptiones horum annuorum redituum licitæ sint, siue perpetui sint, siue redimibiles? & certè quæstio est sæpius agitata, & discussa à theologis, nostrisque scriptoribus, qui multa in vtranque partem adduxerunt, quæ non est opus hùc transcribere, quia iam nimium inculcata res est, & quasi in rem transacta iudicatam, licitas esse has emptiones, si modò fraus absit, & interueniat iustum pretium, sicuti voluerunt Innocen. Hosti. Ioann. And. Anton. Cardi. Panor. Ioann. de Ana. & alij in cap. in ciuitate de vsur. Oldrad. consilio 107. vbi ita asserit fuisse decisum in curia Romana Franc. Ripa libr. 1. responsorum capit. 19. & alij innumeri Doctores, quos refert Tiraq. libro 1. de retractu: § glossa. 6. numero 15. & sequen. Carol. Molinę. de contractibus in principio numero. 20. adducens plures rationes pro hac sententia, & domin. Didac. Couarruu. optimè eam differens, & resoluens libro 3. resolutio. cap. 7. numero 2. idem voluit Conradus de contractibus quæst. 83. conclu. 14. & quæst. 79. Carol. Molinę. de contract. quæst. 10. nu. 140. Anto. Floren. in 2. par. suæ summę tit. 1. c. 8. versi. alius contractus, & seq. vsque od versi. pen. eiusdem capitis Bapt. Salu. in sua summa in verbo vsura 2. q. 2. Ang. Clausf. in eo verbo 1. versi. 44. Ioan. Gerson in lib. de cōtract. Ricard. in 2. quolibe. q. 23. arti. 3. Petr. Vberti. de cultura vineę. c. 2. 4. partis, Maior in 4. sententiarum distinctio. 15. q. 42. Catalogus glorię mūdi parte. 12. considera. 99. fallentia. 25. Ioann. à Medina de restitutione cap. de censibus Gre. Lup. hanc dicēs receptiorem theologorum, & iurisperitorum, & veriorem in puncto iuris in l. pen. tit. 8. de locato part. 5. frater Domi. à Soto lib. 6. de iusti. & iure. q. 5. arti. 1. & denique contractus iste approbatur Pontificia cōstitutione Martini V. anno 1423. & iterum alia à Calixto III. anno. 1455. editis, quæ quidem constitutiones inter extrauagantes communes sunt sub titulo de emp. & vend. ita, vt iam nullum nobis dubium relinqui possit, licèt Ioannes And. & Innocen. & Enriquus de Gandauo teneant contrariam sententiam, quos refert Greg. Lupi, vbi supra, Salicet. in authen.
4 ad hæc ad fin. C. de vsur. 4 Hæc sententia extenditur ad annuos reditus ad vitam constitutos, quod vt indubium asserunt omnes propter incertitudinem lucri, & damni, domin. Didac. Couarru. plures allegans d. c. 7. libri resolu. 3. numero. 3 Domin. à Soto lib. 6. de iust. & iur. quæst. 5. art. 1. in fi. ad tempus autem certum constitui non posse magis mihi probatur, quicquid dom. Dida. Couarru. d. c. 7. nu. 4. censuerit, nisi vt Domi. à Soto. d. lib. 6. q. 5. art. 2. ad tertium, temperat, nisi tanto prorsus pretio quanta est omnium pen
5 sionū summa, pensio ad tēpus ematur, vt sit omnino forma mutui. 4 Cæterū ex receptiori theologorū, & iurisperitorum sententia hi annui reditus super certis fundis, aut rebus necessariò constituendi sunt, alia qui illicitos esse, constat ex ipsis constitutionibus Romanorum Pontificum. & ex lege nostra ibi. pusieren sobre su heredad. Atque idem esse si generaliter super omnibus bonis constituantur nullis specialiter designatis, non autem esse licitos, si super persona tantum constituantur, vt tenent magis communiter Docto. à domi. Couarru. citati in d. c. 7. lib. i. 3. resolu. numero. 4. Ipse tamen ibidem tenet contractum valere solū obligatione personali absque generali, vel speciali bonorū hypotheca optimis quidē fundamētis,

& ratio

& rationibus huius opinionis fuerunt Conra. de contracti. q. 74. & 75. & q. 83. conclu. 13. Carol. Moli. de contract. in principio, nu. 22. Ioan. à Medina de censibus, Domi. à Soto lib. 6. de iusti. & iure quæst. 5. arti. 1. 4. conclus. Conclusionem tamen communem tenuit Gregor. Lupi in dict. l. penul. titu. 8. par. 5. glos. magna limit. 1. & Pet. Nun. responso. 12. Qui communem extendit, vt procedat, si bona, super quibus census constituitur, tot reditus, vel fructus reddāt, quot sunt annui reditus, alias sit contractus inualidus, refertque idem voluisse Doctorem Nauarrum post Docto. Medinam de censibus, & Licen. Piçarr. in glo. ad statutum de Guadalupe, in quo articulo contrarium sentiunt constitutiones Martini V. & Calixti III. vbi rebus peremptis, super quibus census constituitur, remanet actio ad reditus, vt ex eis expendit dom. Didac. Couarru. in d. cap. 7. lib. 3. resolu. numer. 5. versic. primum etenim constat, &c. Et clarius frater Domi. à Soto lib. 6. de iusti. & iur. quæst. 5. arti. 1. in responsione ad secundum improbans sex conditiones a fratre Bartholomæo de Miranda traditas, vt census valeat in summa conciliorum Martini V. & Calixti decretis pag. 629. Grego. tamen Lupi in d. l. pen. titu. 8. par. 5. glo. magna in 1. & 2. limit. opinionem Licenciati Piçarri sui sequitur, sed nihilominus opinio d. Did. Couar. & Domi. à Soto apud nos magis seruatur: non enim perit obligatio annuorū redituū re perempta, nec improbatur ex eo quod res hypothecæ subiecta nō reddat tot reditus, quot venditor census
6 dare est obnoxius. ✝ Idque obtinere in reditibus annuis redimibilibus, vt ex pacto redimendi in contractu census apposito non censeatur illicitus contractus, nisi paruitas pretij interueniat probat dom. Didac. Couar. lib. 3. resolu. cap. 8. num. 5. & Domi. à Soto lib. 6. de iusti. & iure quæst. 5. art. 2. conclu. 3. Grego. Lupi in d. l. pen. tit. 8. par. 5. gloss. magna limit. 3. Petr. Nun. in responso. 12. vbi optimè probat clausulam, quæ apponi solet in huiusmodi contractibus, nempe, quòd non possit rem, super qua census constituitur, vendere irrequisito emptore huius annui reditus, & si eam vendiderit, possit oblato pretio redimere, vel retrahere, nihil operetur, magisque ex stylo, & ignorantia tabellionū cēseatur apposita, quàm ex mente contrahentium, vt per eum ibi latius videre licebit: quare dominium directum, & vtile manet apud cēsus venditorem, nec aliquid in emptorē transfert,
7 nisi annuum dumtaxat reditum. ✝ Aduertere tamen oportet huic contractui adijci non posse clausulam, quòd si intra certum tempus annui reditus non redimantur, eo elapso redimi non possint, sed hæc reijcitur clausula, & adhuc elapso tempore poterit redimere, vt optimè probat dom. Did. Couarr. lib. 3. resolu. c. 8. nu. 7. in fi. qui & numero seq. eam pactionem improbat, qua conuenit inter huiusmodi cōtractum celebrantes, ne redimi possint annui reditus, nisi post elapsum annum, vel aliquod aliud tempus, qua inita pactione cōtractus reuocatur, quod & voluit Carolus Molinę. de contractibus q. 50. quorū sententia magis mihi probatur, quàm Conradi, & Medinæ ab ipso. d. Didac. Couarru. citatorum.

GLOSS. II.

1 Emphyteuta non soluens pensionem per trienniū cadit à iure suo, secus in censuario.

Censuarius etiamsi per mille annos non soluat pensionem, non cadit à iure suo, nec res incidit in commissum, ibidem.

2 Commisso quare in emphyteuta locus sit, & non in censuario?

3 Emphyteutica res si alienetur irrequisito domino incidit in commissum, secus in re censuali.

4 Commisso locus est in re censuali perpetua, si ita conuenit inter partes.

Commisso locus non est in re censuali cum pacto redimendi, etiamsi ita conuenerit secundum praxim Hispaniæ, ibidem.

b *Que caya la heredad en comisso.* Emphyteutā non soluens triennio pensionem domino directo cadit à iure suo, & si Ecclesiæ non soluatur per biennium, res incidit in commissum l. 2. C. de iure emphy. l. pen. tit. 8. de locato, & emphyteusi par. 5. Secus tamen est in censuario, qui ius suum non amittit, etiamsi per mille annos non soluerit censum, seu pensionem ei, cui census debetur, cap. constitutus de religio. domi. & ibi notat glo. Inno. Abb. Ancharra. Cardin. & communiter Docto. Imol. in cap. ad audientiam 2. de reb. Eccles. non alie. Bal. in authē. & qui C. de bon. autho. iudi. poss. id. numero 37. Ioan. Fab. in §. adeo insti. de loca. penul. col. Iaso in l. 2. C. de iure emphy. numer. 48. & in l. 2. C. eod. numer. 44. Anto. Gomez in d. l.
2 68. Tauri numer. 3. ✝ Cuius ratio est, quia censuarius est plenus, & perfectus dominus rei, cuius causā pensio debetur, & sic est dumtaxat obligatus ad pensionem, & apud creditorem, cui pensio debetur, non est aliquod dominium, nec ius, vt dixi in glo. præced. numero 2. in emphyteusi autem secus est, emphyteuta siquidem habet vtile dominium rei emphyteuticę, dominus verò, cui pensio debetur, habet in ea re directum dominium, quare nimirum si in eius dominij recognitionem res incidat in commissum, & domino vtile dominium applicetur, & cum directo consolidetur, si pensio non soluatur. ✝ Atque idem erit
3 eadem ratione, si res emphyteutica alienetur irrequisito domino, vt in l. vlt. tit. 8. de locato, & emphyteusi par. 5. non sic in censu, licèt enim res censualis alienetur, non incidit in commissum, nec applicatur creditori, cui pēsio debetur, cùm eius rei nullum habeat dominium. Ita censet Specul. & Ioan. And. in titu. de locato §. sed nunc versiculo 118. Iaso in l. fi. C. de iure emphy. quæst. 18. nu. 131. Greg. Lupi in l. fi. tit. 8. par. 5. glo. 1. Deci. consi. 164. contra Ang. Aret. in §. adeo in fi. insti. de loca. Anton. Gomez. d. l. 68. Tauri num.
4 3. ✝ Quod ibi intelligit procedere, nisi inter cōtrahentes fiat pactum, & conuentio, quòd pretio non soluto per certum tempus, vel re alienata irrequisito creditore, cui pensio pręstatur, res incidat in commissum, quia hac in specie pactum est seruandum, etiam si pœna sit excessiua, vt in hac lege expressim deciditur, vt ex ea expendit Anto. Gomez. Sed hoc intelligit dom. D. Couar. lib. 3. resol. c. 7. nu. 1. quoties hęc pactio apponitur in cēsu perpetuo absque facultate redimen-

redimẽdi, eoquòd creditor, cui pensio debetur, erat antea dominus rei, quam in censuarium trãstulit hoc pacto apposito: praxis tamen apud suprema tribunalia eam legem contractus, etsi in ipso contractu expressa sit, non admittit, quoties census est redimibilis, non enim incidet in commissum propter pensionem per triennium nó solutam, quæ praxis maximã habet æquitatem, cuius ipse etiam testis sum. Multo ergo minus in alia specie, quando res alienatur irrequisito domino census incidet in commissum eadem ratione. & tum potissimum, cùm pactiones istæ ex tabellionum imperitia, potiusquàm ex contrahentium voluntate procedant, vt dixi supra glo. præcedenti num. 6. & latius probauit Petr. Nun. Auend. in respon so 12. quem omnino vide.

1 *Pœna, an possit duplum excedere.*
2 *Læsionis vltra dimidiam remedio, an locus sit in contractu censuali, vel emphyteutico.*

c *Y mas de la mitad.* Nota pœnam in contractu appositam, etsi magna sit, & medietatem excedat, hoc iure regio esse debitam. Iure autem communi licèt sit idẽ in pœna conuentionali, quando adijcitur rei certæ, secus tamẽ est, si rei incertæ adijciatur, vel facto, quia tunc si per verba multiplicatiua apponatur, vt duplũ, vel triplum, non potest duplũ excedere: per verba autẽ numeralia quamcũque potest excedere quantitatem, pœna autem legalis quadruplum non excedit. Hæc probatur in l. stipulatio ista. §. alteri ff. de verb. obliga. l. si dictum ff. de euictio. § omnes. & §. tripli, & §. quadrupli insti. de actio. notant Docto. in l. vnica. C. de senten. quæ pro eo quod inter. est profert. † Notat etiam ex hac l. Ant. Gomez in d. l. 68.
2 Tauri vnde hæc sumpta fuit nu. 4. in fin. quòd in cõtractu censuali, vel emphyteutico nõ est locus remedio. l. 2. C. de resc. vendi. nõ enim rescindetur prætextu læsionis, vltra dimidiã. Cuius oppositum tenuerant Doct. communiter, vt latè diximus supra hoc lib. tit. 11. de emp. & vendi. l. 1. glo. 8. num. 7.

L E Y. II.

¶ *Que los que pusieren censos sobre sus bienes declaren el censo que primero tenian puesto, so pena del doble.*

¶ *Dõ Carlos, y doña Iuana en Madrid, año de 1528 peti. 65. y en Valladolid, año de 1548. p. 11. 160. dõ Felipe II. en Valladolid, año de 1558. en la respuesta de los capitulos de Cortes de Valladolid del año de 1555. peti. 122.*

¶ Mandamos, que las personas que de aqui adelante pusieren censos, o tributos sobre sus casas, o heredades, o possessiones que tengan atributados, o encensuados a otro primero, sean obligados de manifestar, y declarar los censos, y tributos que hasta entõces tuuieren cargados sobre las dichas sus casas, y heredades, y possessiones,ᵃ so pena q̃ si assi lo hizieren, paguen con el dos tanto la quantia que recibieren por el censo que assi vendieren, y cargaren de nueuo, a la persona a quien vendiere el dicho censo.

G L O S S. I.

Census constitui debet super re immobili, vel alia possessione venditoris censum constituentis.

a *Que hasta entonces tuuieren cargados sobre las dichas sus casas, y heredades, y possessiones.* Ex hoc textu clare expenditur, contractum censualem imponi debere super rebus immobilibus, & possessionibus venditoris iuxta communem opinionem, de qua supra eod. l. 1. glo. 1. num. 5. aliàs enim quorsum tanto conatu hic præcipitur, vt venditor census declarare teneatur, an res super qua censum denuo imponit, sit alij censui, vel pensioni subnixa?

L E Y. III.

¶ *Que se haga vn libro, en el qual se registren todas las cosas que se dieren a censo.*

¶ *Los mismos en Toledo, año de 1539 peti. 11. y don Felipe vbi supra.*

¶ Por quanto nos es hecha relaciõ que se escusarian muchos pleytos sabiendo los que compran censos, y tributos, los cẽsos è hipotecas que tienen las casas, y heredades que compran.ᵃ Lo qual encubren, y callan los vendedores. Y por quitar los inconuenientes q̃ desto se siguẽ, mandamos, q̃ en cada ciudad, villa, o lugar donde ouiere cabeça de jurisdiciõ, aya vna persona, que tenga vn libro en que se registren todos los contractos de las qualidades susodichas: y que no se registrando dentro de seys dias despues que fueren hechos, no hagã fee, ni prueua, ni se juzgue conforme a ellos, ni sea obligado a cosa alguna, ningun tercero posseedor, aunque tenga causa del vẽdedor.ᵇ Y q̃ el tal registro no se muestre a ninguna persona, sino que el registrador pueda dar fee, si ay o no algũ tributo o

to, o venta[c] a pedimiento del vẽdedor.

GLOS. I.

Census emptor videtur domum, vel possessionem, super qua pensio constituitur, emere, & breui manu reddere venditori, vt super ea census constituatur.

a *Las casas y heredades que compran.* Nota tex. istum singularem, quòd emptor census videtur emere domũ vel possessionem, super qua census imponitur, & per consequens breui manu eam reddere venditori, vt super ea census fundetur, & pensio imponatur, arg. tex. cum materia in. l. singularia. ff. si cer. pet. & ita intellexit. l. 1. supra eo. Anto. Gomez in. l. 68. Tauri num. 2. versi. ex quibus ego infero, & constat hoc ex lege ista quæ in principio loquitur de emptore cẽsus vel tributi, & deinde dicit, quòd iste emptor census emit domum vel possessionem, super qua census imponitur, & sic magis iustificatur census, & confirmatur, de quo supra in. l. pręcedenti glo. 1.

GLOSS. II.

Venditionem rei, vel census, vel hypotheca prius factam celans punitur crimine stellionatus extra ordinem, & pœna hic statuta.

b *Ningun tercero posseedor, aunque tẽga causa del vẽdedor.* Hęc profectò iustissima lex est, ne emptores decipiantur à venditoribus, qui vrgente ære alieno mille solent committere fraudes eandem rem pluribus vendendo, obligando, vel super ea plures cẽsus cõstituendo, in magnam perniciem eorum, qui eam bona fide emunt, vel censum constitui faciunt, quare æquissimum fuit, vt huiusmodi venditiones vel censuum constitutiones, aut hypothecę omnibus emere volentibus patefiant, & ex libro in quo hic præcipitur hęc omnia scribi, fides exemplata depromatur, qua constet super ea recensus nullos fuisse impositos, nec alteri fuisse venditam, nec hypothecę subnixam, vt sic securius emptio fiat. Nam & iure communi huiusmodi celatores & fraudatores extra ordinẽ arbitrariè puniuntur, vt in. l. 3. in prin. ff. de crimi. stelliona. l. 7. ad fi. titu. 16. de dolis & fraudibus part. 7. Punitur etiam, quia si intra sex dies hoc non registrauerit, tertius possessor respondere non tenetur super tali venditione, censu, vel hypotheca, quia est nulla, quod valde nota & signa.

GLOSS III.

Lex nostra intelligitur.

c *Algun tributo, o venta.* Scilicet census, non támen intelligas de venditione alicuius rei, vt hęc registrari debeat, vel scribi in libro registrorum, sed de venditione census dumtaxat, de qua hîc loquitur, & ita intellige quę dixi in gl. præcedenti, praxis enim hunc admisit intellectum.

LEY IIII.

Que ningun censo de alquitar se ponga en pan, ni en vino, ni azeyte, ni otras cosas que no sean a dineros. Y los que en contrario se hizieren se reduzga el precio a respecto de a catorze mil el millar el censo de las tales cosas.

Don Carlos y doña Iuana en Madrid, año de. 1534 peti. 127. y en Valladolid, año de 1537. peti. 139. y en Toledo, año de. 1539. peticion. 62. alias. 11.

Porque somos informados, q̃ de los cẽsos alquitar q̃ de pocos tiẽpos aca nuestros subditos hã puesto sobre sus haziẽdas y heredades, se hã seguido y siguen grãdes incõueniẽtes en daño y graue lesion de los q̃ assi con necessidad los hã puesto y ponẽ: visto por los del nuestro consejo, y platicado cõ los procuradores de cortes para lo remediar, fue acordado que deuiamos mandar y mandamos, q̃ de aqui adelante no se puedã hazer los tales cẽsos y tributos alquitar para q̃ se ayan de pagar en pan, vino, y azeyte, ni en leña, ni en carbon, ni en miel, ni cera, xabon, lino, y gallinas, y tocino, ni en otro genero de cosas q̃ no sean dineros.[a] Y mãdamos que los contractos que hasta aqui se ouierẽ hecho, y hizieren de aqui adelante, se reduzga el dinero que se ouiere dado por el cẽso de las tales cosas a respecto de catorze mil marauedis el millar, para que se pague en dinero, y no en las dichas cosas.

GLOS. I.

1 *Pecuniæ vsus proprius qui sit.*

Pecunia non æstimatur, nec emitur pecunia, ibidem.

2 *Pecuniam cum pecunia permutare licet.*

3 *Annui redditus in pecunia ius emi pecunia potest, sicut ius percipiendi tributum, vel fructus.*

a *Ni en otro genero de cosas que no sean dineros.* Contrariũ videbatur, eo quod qui hũc cõtractũ improbãt, eo mouebantur, quod primus & proprius pecuniæ vsus is est, vt per eã cæterę res ęstimentur, non vt ea sit sui ipsius ęstimatio. l. 1. ff. de contra. emp. §. pretiũ, &. §. item pretium insti. de emp. & vẽd. Arist. li. 1. politicorũ. c. 6. & lib. 5. ethicorũ. c. 5. Plin. li. 33. naturalis historiæ. c. 1. & sic videtur minus licere emere annuos redditus pecunia soluendos, & sic pecuniam alia pecunia æstimare, & pecuniã pecunia emere, quàm oleum, vinum, & alia similia quotanis præstanda pecunia emere. Et hoc fundamento & ratione mouentur Doctores, emptionem annuorũ redditũum improbantes, vt cernere licebit ex domi. Didac. Couarru. lib. 3. resolu. cap. 7. nume. 2. in princ. & ex alijs authoribus supra eod. l. 1. glo. 1. numero. 3.

a citatis. 4 Cui difficultati respondeo annuos redditus in pecunia soluendos licere potius pecunia emere, quam redditus olei, vini, & similium, non enim improbatur, pecuniam cum pecunia permutare, sicut & licet calceum cum gladio, vel alia re, secundú Arist. lib. 1. politi. c. 6. & 7. diuú Thomá de regimine Principú lib. 2. c. 14. Caieta. de cambijs. c. 5. Siluest. in verb vsura. 4. quest. 2. & 3. 4 Vel hac in specie nó emitur pecunia, sed ius percipiendi annuam pensionem emitur pecunia, quod ius pretio æstimatur pecuniario, sicut ius percipiendi tributum, vel fructus alicuius rei, vt probat eleganter Carol. Molinæ. de contracti. in prin. num. 20. d. D. Couar. lib. 3. resolu. c. 7. num. 2. versi. non oberunt in fin. Domi. à Soto li. 6. de iusti. & iur. q. 5. arti. 1. in responsione ad primú. Quando verò annuus redditus nó consistit in pecunia, sed in oleo, vino, cera & similibus, facilius poterit in pretio fraudari venditor census, atque ideo ad pecuniam reduci præcipit lex ista, cùm huius cótractus iustificatio præcipua est iustum pretium, vt có cludunt omnes supra eo. l. 1. glo. 1. num. 3. citati. & d. D. Couarru. in specie libro. 3. resolu. c. 10. num. 3.

LEY. V.

Que no se haga fraude en cumplimiéto de la ley passada. Los mismos en Valladolid, año de. 1548. peti. 159.

Otrosi, porque por euitar lo cótenido en la dicha ley algunos hazen contractos simulados en fraude della, y otros hazen renunciar la dicha ley,[a] mandamos q̃ se guarde lo proueydo en ella, y que las justicias no den lugar a que se haga fraude a lo en la dicha ley contenido.[b]

GLOS. I.

Renunciari non potest iuri prohibitiuo.

a *Renunciar la dicha ley.* Non enim potuit renũtiari dictę legi tanquam prohibitiuæ, legi siquidem prohibitiuæ renunciari non potest, glo. in. l. 1. in fi. C. ne fideiusso. doti. dent, & ibi eam sequuntur docto. communiter.

GLOS. II.

Frans legi quomodo fiat, remissiue.

b *Fraude a lo en la dicha ley contenido.* Quomodo fiat fraus legi, tractat Bald. & docto. in. l. non dubium. C. de legib.

LEY VI. ET VLTIMA.

Que no aya censos, ni juros de alquitar de menos de a catorze mil el millar.

Don Filipe. II. en las cortes de Madrid, año de. 1563. a. 25. de Octubre cap. 127.

¶ Por quanto por los procuradores del reyno que vinieron a las cortes que celebramos en esta villa de Madrid, este año de mil e quiniẽtos e sesenta y tres, fue suplicado mandassemos que no se pudiesse de aqui adelante imponer, ni vender censo, ni juro alguno al quitar, a menos precio de a catorze mil marauedis el millar, y q̃ se reduzgan a este precio los censos y juros vendidos. Y auiendose en el nuestro consejo tratado y platicado sobre ello, auida consideracion assi en lo q̃ toca a la justicia, y justificacion de semejantes contractos y censos,[a] como al beneficio y biẽ publico destos reynos, y de los subditos y naturales dellos, parecio ser justo lo q̃ nos suplicarõ. Y assi ordenamos y mandamos, q̃ de aqui adelante no se puedan en estos nuestros reynos, ni en ninguna parte, ni lugar dellos, vender, ni imponer, ni constituir juros, ni censos algunos de alquitar a menor precio de a razõ de catorze mil marauedis cada millar.[b] Y que las ventas y cõtractos y censos q̃ en otra manera a menor precio se hizieren, sean ansi ningunos y de ningun valor y efecto, y no se pueda por virtud dellos pedir, ni cobrar en juyzio, ni fuera del mas de a la dicha razon y respecto. Y q̃ ningun escriuano destos nuestros reynos de fee, ni haga escriptura de semejantes contractos, so pena de priuacion de su oficio. Y en quanto a los juros y censos y contractos hasta aqui hechos a menos precio de los dichos catorze mil marauedis el millar, mandamos que assi mesmo sean reduzidos, y reduzimos al dicho precio y respecto de a catorze mil el millar, no embargante que sean antiguos y de mucho tiempo impuestos, ni que sean hechos en parte, ni prouincia donde se diga y alegue que ha sido cos-

tum-

by Google

costumbre venderse a menos precio.[d] Para q̃ a este respecto de acatorze mil marauedis el millar se hagan las pagas de aqui adelante, de lo que corriere des de el dia de la publicacion desta ley. Y lo mesmo se entienda y guarde en los juros, que hasta aqui auemos vẽdido,[e] y vendieremos de aqui adelante.

GLOS. I.

Census redimibilis iustitia in iusto pretio consistit.

a *Y justificacion de semejantes contractos y censos.* Inter alia quæ hunc census contractum à non nullis reprobatum iustificãt, est iustum pretium, vt explicat lex nostra, & Doctores omnes supra eo.l.1.glos.1.num. 3.citati.dom.Did.Couarr.lib.3. resolu.cap.10.nu. vlti.versi.4.in fine.

GLOS II.

1 *Annui redditus redimibilis iustum pretium iuxta vsum vniuscuiusque prouinciæ iudicatur.*

Annui redditus redimibilis iustum pretium in regno Hispaniæ lege nostra definitum est ad rationẽ vnius pro quatuordecim, ibidem & num.seq.

2 *Annui redditus perpetui vel ad vitam pretium iustum quod sit, remissiue.*

b *A razon de a catorze mil marauedis el millar.* Per legẽ istam tolluntur dubia plurima; & opinionum varietas circa explorandum iustum annui redditus redimibilis pretiũ, de quo latè agit dom. Did. Couarr. Episcopus Segouiensis, meritissimusque summo senatui prefectus libr.3.resolutio.cap.10.per totum, ibique num.1.resoluit iustam annui redditus redimibilis pretium illud esse, quod communi prouinciæ vsu moderatum est, ex Guidonis Papæ sententia cõsi.180.ibique refert plures, diuersasque prouinciarũ consuetudines, & inter alias refert in Hispania in prouincia Bætica & districtu cancellariæ Granatensis vltra Tagum ad rationem decimæ vsu pluribus eius cancellariæ sententijs probato, probatum esse: in districtu autem pretorij Pinciani ad rationẽ vnius pro quatuordecim. † Et hoc vltimum pretiũ hodie
2 per legem nostram in toto regno indiscriminatim prescribitur & definitur, ita vt minui minimè possit, quod autem sit e pretium annui redditus perpetui vel ad vitã, tractat optimè idem dom.Did.Couarru. lib.3.resolu.cap.9.num.5 6.&.7.& seq.

GLOS. III.

Princeps per legem generalem potest tollere ius alicui quæsitum, nec tenebitur ei satisfacere de æquiualenti pretio.

c *Reduzimos al dicho precio.* Videtur ius quæsitum his qui ante legem istam emerant census, seu annuos redditus redimibiles ad rationem decimæ vel vnius pro duodecim in prouincijs, in quibus hoc moris erat, non posse per Regem tolli, nisi ratione publicæ vtilitatis, & tunc dato bono cãbio, vt late probauimus in.l.6.glos.1. supra titu.10. de donatio. Dic tamen quòd si per legem generalem hoc faciat Princeps, non tenebitur parti læsæ satisfacere de æquiualenti pretio, vt latè probat Paul.Paris.consi.1. num.46.li. 1.vbi citat concord. Deci.in.cap. quæ in ecclesiarum num.21.de constitu.dixi in dialogo relatoris.4.par. cap.12.num.3.& supra hoc lib.titu.10.de dona.glo. 1.in fine.

GLOS IIII.

Consuetudo qua annui redditus minori pretio æstimantur quã ad rationem vnius pro quatuor decim, improbatur.

d *Y alegue que ha sido costumbre de venderse a menos precio.* Ecce improbat lex nostra consuetudinem prouinciæ qua annui redditus redimibiles æstimantur minori precio, quàm ad rationẽ vnius pro quatuor decim, quæ consuetudo ante hanc legem obseruabatur in prouincia Bætica authore dom.Didad.Couar. lib.3.reso.c.10.per totum, dixi supra hac eadẽ.l.gl.2.

GLOS V.

Persona loquentis excepta intelligitur in generali sermone, seu dispositione: nisi expresse se ipsam comprehendat.

e *Se entienda y guarde en los juros que hasta aqui auemos vendido.* Hoc ideo hic expressit legislator, quia in generali sermone & dispositione excepta intelligitur persona loquentis, seu disponentis vt in.l.inquisitio. C.de solutio.& in.l.si mercem.§.fin.& ibi Bart.notat.ff.de actioni.empt.&.l.qui insulam.§.colonus.ff. loca.& nequis diceret hoc non extẽdi ad annuos redditus a Rege nostro venditos, quasi excepta videtur persona loquentis, hoc expressit, vt ad tales redditus legis nostræ dispositio extenderetur.

TITVLO DIEZ Y SEYS DE LOS Contractos obligaciones y fiãças, y deudas, y cession de bienes que hazen los deudores.

Digitized by Google

LEY I.

Que de dos personas simplemente obligados, se entienda cada vno por la mitad, saluo si cada vno se obligare insolidum.

Don Enrrique. IIII. en Madrid, año de. 1458:

Establecemos que si dos personas se obligaren simplemente, [a] por cõtracto o en otra manera alguna para hazer y cũplir alguna cosa, que por esse mesmo hecho se entiendan ser obligados cada vno por la mitad: [b] saluo si en el contracto se dixere, que cada vno se ha obligado insolidum, [c] o entre si en otra manera fuere conuenido e ygualado. [d] Y esto no embargante qualesquier leyes del derecho comun, que cõtra esto hablan. Y esto sea guardado assi en los cõtractos passados, como en los porvenir.

GLOS. I.

Fideiussores duo simpliciter obligati, sicut & duo rei principales, quilibet eorum tenebitur pro parte.

Se obligaren simplemente. Intellige in fideiussoribus, nam in duobus reis principaliter obligatis hoc statutum erat iure communi, vt quilibet censeretur pro parte obligatus, vt in. l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duob. reis, atque ideo si in duobus reis lex nostra intelligeretur, necesse non erat iuri communi derogare, prout derogat: ita intelligit legem nostrã Greg. Lupi in. l. 8. in verbo cada vno dellos paulo post prin. titu. 12. de fideiusso. part. 5.

GLOSS. II.

1 *Fideiussores plures olim insolidum tenebantur, sed ex epistola diui Adriani quilibet pro parte.*

2 *Exceptio diuisionis opponi debet ante sententiam, sicut quælibet peremptoria.*

Diuisionis beneficium opponi potest in causa appellationis, ibidem.

3 *Fideiussores plures an teneantur pro parte iure nouo absque beneficio epistolæ diui Adriani.*

4 *Fideiussores tenentur insolidum, si expressim fuerit ita cautum.*

Fideiussores tenentur insolidum in pluribus casibus, ibidem. & num. 5. & . 6.

5 *Renunciari beneficio diuisionis an satis sit hodie, vt quis teneatur insolidũ, et quid hodie fiat per tabelliones.*

6 *Diuisionis materia, remissiue.*

b *Cada vno por la mitad.* Iure communi Imperatorum, si plures sint fideiussores, quotquot erant numero, singuli insolidum tenebantur. Itaque liberum erat creditori à quo vellet solidum exigere. Sed ex epistola diui Adriani compellitur creditor à singulis, qui litis contestatæ tempore soluendo sint, partes petere, ideoque si quis ex fideiussoribus eo tempore soluendo non sit, ceteros onerat, vt in. §. si plures insti. de fideiusso. l. inter fideiussores. l. inter eos, l. si plures & l. si contendat. ff. de fideiusso. l. 1. §. nunc tractemus. ff. de tute. & ratio. distrah. l. fideiussor. C. de fideiu. l. 8. titu. 12. de fideiu. part. 5. l. 10. eo. titulo.

2 † Et huiusmodi exceptio seu beneficium diuisionis debet opponi ante sententiam, & non post, sicut alia quęlibet exceptio peremptoria, vt in. l. fideiussor versic. 1. C. de fideiusso. & ibi glo. Cyn. Bar. Alberi. Bald. Ang. Sali. & cæteri. Bar. Ang. Paul. Imol. & communiter doct. in. l. si dubitetur. ff. de fideiuss. Specul. in titu. de renunciatio. & conclus. §. 1. ver. sequitur videre, Ioán. Fab. Ioan. de Plat. & alij in. §. si plures insti. de fideiu. nisi à sententia fuerit appellatũ, tunc enim (cùm appellatio extinguat iudicatum, vt in. l. 1. §. vlti. ff. ad Turpilia. l. ita demum. C. de procura. l. eleganter. §. quid ergo. ff. de condi. indebi. & reponat causam in eo statu quo aderat post litem cõtestatam (vt dictis legibus probatur) admittetur in causa appellationis huiusmodi beneficium diuisionis secũdum glo. & docto. in. d. l. fideiussor. C. de fideiussor. Bar. & cæteros in. d. l. si dubitatur. ff. eo. Anto. Gom.

3 de contractibus. cap. 13. num. 15. † Sed & erat inter Doctores controuersia, an iure nouo authenticorũ absque beneficio epistolæ diui Adriani ipso iure quilibet fideiussorum teneatur pro parte sua dumtaxat, & quidam dicebant hodie necessarium non esse beneficiũ epistolæ, vt in auth. de duob. reis. §. 1. colla. 7. & ibi hoc asserit glo. in verbo cedere, alia in. l. creditor. §. duobus & in. l. si mandato Titij. §. Paulus. ff. mandat. & hæc opinio iure regio probatur, vt in. l. 8. in fi. tit. 12. de fideiusso. part. 5. & ibi Greg. Lupi in verbo cada vno dellos, idem probat lex nostra, vt dixi in glo. pręcedenti, licèt contrariam sententiam tenuerit glo. in. l. non rectè. C. de fideiusso. & in § si plures glos. 1. insti. eo. quam ibi sequuti fuerunt Fab. & Ang. eam dicentes communem, quod & Greg. Lu

4 pi attestatur in. d. l. 8. in verbo cada vno dellos. † Limita conclusionem num. 1. traditam, nisi expresse dicatur, vt quilibet eorum teneatur insolidum, vt hìc subdit tex. & dicam in glo. seq. Limita secundo, nisi in fideiussoribus tutorum, qui non implorant hoc beneficium, licèt tutores implorent. l. vlt. ff. rem pupi. saluam fore. l. 1. §. nunc tractemus. ff. de tute. & ratio. distrahen. Fallit tertiò in fideiussore fideiussoris. l. si plures. §. vltim. ff. de fideiusso. Quartò fallit quãdo ceteri fideiussores soluendo non sunt tempore litis contestatę, vt in. §. si plures instit. de fideiusso. & d. l. 8. titu. 12. part. 5. Fallit quintò, quando eiusdem summæ sunt fideiussores, sed non eiusdem debitoris. l. si à Titio. ff. de fideiusso. Fallit sextò quãdo insinciantur. l. si dubitet. §. ita. ff. de fideiusso. gloss. has quinque vltimas tradens limitationes in. d. §. si plures in verbo partes, & ibi Nico. Belló n. 9. & seq. latio

5 ri stylo prosequitur, & addit aliã. † Septimo limita, nisi fuerit hoc beneficio renunciatũ, quoniã tunc quilibet tenebitur insolidũ Bar. & doct. in. l. si testamẽtũ § penla-

pen.ff.de fideiusso. Anton.Gomez de contractibus, cap.13.nu.13.in fin.Marsil.in rub.ff.de fideiuss.nu.27. Sed tu considera an sit necessaria huiusmodi renunciatio? & videtur necessaria non esse, quia per l.nostram, & per d.l.8.titul.12.de fideiusso.part.5. absque huiusmodi beneficio ipso iure quilibet tenetur pro parte, quando simpliciter plures sese obligarunt, atque ideo non sufficit hæc renunciatio epistolę diui Adriani, vt quilibet eorum teneatur insolidum, vt sensit Greg.Lupi in d.l.8.in verbo, cadá vno dellos. Quo fit, vt maiori cautela tabelliones vtantur in instrumentis fideiussionum dicentes, Petrus tanquá principalis, & Ioan.Franc. eius fideiussores de alieno debito proprium facientes sese omnes, quilibet eorum insolidum obligarunt, &c. renunciantes beneficio diuisionis, & auth.pręsente de fideiusso.& hoc ita de duob.reis, &c. dicam in glos.
6 seq. 4 Limita.8.nisi alter eorum insolidum soluat, quia non poterit à creditore repetere, nec hanc exceptionem opponere, nec ab alijs exiget confideiussoribus, nisi is pro quo fideiussit, soluendo nō sit, §. si plures inst.de fideiusso.Bart.in l.si testamento, §. pen.ff.eo.& ibi doctor. commu. Ant.Gom. de contract.c.13.num.15.in fin.cætera autem materiam diuisionis, & beneficij diui Adriani tangentia vide per Alfon.à Montaluo in l.4.tit.18.lib.3.fori, & doctores in locis superius citatis, & Ant. Nicellum in cōcordantijs glossarum concordantia 19.nu.177. Marcum Mantuam, lib.9. obseruationum obseruatione 85.& in apophtechmatis nouis apophtechmate.88. Hippoly.in repe.rub.ff.de fideiusso.num.27.28.& 34. Purpuratum in l.si creditores nu.38.C.de pact.

GLOS. III.

1 *Fideiussores plures si se insolidū obligant, an absque aliqua legum renunciatione, teneatur quilibet eorum insolidum.*

2 *Renunciatio auth.præsente.C.de fideiuss.& auth. hoc ita de duob.reis an sit hodie necessaria.*

c *Se dixere que cada vno sea obligado insolidum.* Notá ex lege ista, quòd si plures fideiussores sese obligāt insolidum absque aliqua legum renunciatione, tenetur quilibet eorum insolidum, vt hic statuitur. Iure autem communi & Partitarum, etiam si plures fideiussores insolidum obligentur, si præsentes & soluendo sint, conueniuntur pro parte & non insolidū.
2 Solet tamen illis legibus renunciari, quamuis per legem nostram renunciatio necessaria non est, quippe qua pactum quo fideiussores insolidum obligantur, seruari præcipitur, & erit vtilis renunciatio, ne quis obijciat legem nostram nō loqui in fideiussoribus, sed in duobus reis principalibus, quocirca ad tollēdam omnem dubitationem vtilis erit renunciatio: & hoc iure vtimur.

GLOSS. IIII.

Fideiussores plures non tenentur vltra summam, pro qua quilibet eorum fideiussit.
Residui appellatione an totum contineatur, ibidem.

d *O entre si de otra manera fuere conuenido è igualado.* Veluti si duo fideiusserunt distributiuè, vnus in decem, alter in residum, quoniam tunc seruabitur pactum, nec si alter eorum soluendo non sit, alter pro eo tenebitur, sed quilibet cōuenietur pro parte, pro qua se obligauit dumtaxat, & non insolidum secundum Bald.in l.fin.col.pen.C.de vsur.rei iudic.quoniam obligatio fuit diuisa, & taxata per pactum, citat. l. fideiussores magistratuum, §. pro Aurelio.ff. de fideiussor: licèt aliás nomine relidui totum contineatur, l.2.C. de hæred.. insti. ita decidit Gregor. Lupi in l.8.glos.vlt.tit.12. de fideiuss.part.5.

GLOSS. V.

Lex nostra explicatur.

e *No embargante qualesquier leyes de derecho comun.* Ex his verbis colligit Greg.Lupi in d.l.8.tit.12. de fideiussor. part. 5. in verbo, cada vno dellos, quòd lex ista non loquitur in duobus reis principalibus, cum in eis idem erat dispositum iure communi, vt probauimus in glos. 1. leges ergo iuris communis corriguntur per legem nostram, quas citauimus supra ea.l. glos.2.num.3.

LEX. II.

¶ *Que contra la obligacion o contracto no se pueda oponer q̄ se hizo entre ausentes, o que no ouo estipulaciō; porque en qualquier manera que vno parezca se quiso obligar a otro, queda obligado.*

¶ *Don Alonso XI.en Alcala era 1386.tit.16.l.vnic.*

¶ Pareciendo que alguno se quiso obligar a otro, a por prouision, o por algun contracto, o en otra manera, b sea tenudo de cumplir aquello a que se obligo, y no pueda poner excepcion q̄ no fue hecha astipulació, c que quiere dezir prometimiento con cierta solenidad de derecho, o que fue hecho el contracto, o obligació entre absentes, d o que no fue hecho ante escriuano publico, o que fue hecho a otra persona priuada en nombre de otros entre absentes: e o que se obligò alguno que daria otro, o que haria alguna cosa: f mandamos, que toda via vala la dicha obligacion y contracto, que fuere hecho, en qualquier manera que parezca que se quiso obligar a otro.

GLOSS. I.

1 *Legem nostram iuri diuino & naturali esse consonam, egregiamque decisionem.*
Fides altera intellectualis, altera moralis, ibidem.

diximus,& plura tradit Valeri.lib.6. histor. Ecclesi.
tit.de fide obseruanda,fol.56 & Cœli. Rhod. lib.9.
6 c.21. fol.343. † Ex quo Principes peccare nonnulli
asserunt,si nudas pactiones,ac promissiones iure na
turali obligantes seruare non faciunt contra æquita
tem,& rationem naturalem,& aduersus præceptum
diuinum,iuxta illud Psalmistæ,quæ procedunt ex la
bijs meis, irrita non faciã,vt voluit Ant.de But.col.
5.& Ioan.de Imol.num.22.in c.quæ in Ecclesiarum
de constitu.& ibi Feli.nu.57.& Beroi.nu.136 & num.
142.Alex.in l.si.& Orosci.nu.16.in l. iurisgentium.
§.igitur nuda.ff.de pact. Did. Perez in d.l.3.titu.8.
lib.3.ordin.col.1041. Quod verum ipsi crederent,
si legislatores præcepissent,ne huiusmodi pacta ser-
uarentur,quod nusquam præceptum fuit,sed noluit
lex ciuilis huic pacto robur adijcere, nec actionem
accommodare,quod fecisse creditur ad vtilitatem
reipublicæ,vt tot lites,quæ ratione pactorũ simpli-
cium contingere frequentissimè possent,à foris ex-
terminarentur. Quemadmodũ & actionem decepto
intra dimidiam denegauit,quod tamen læso resar
cire tenetur in foro animæ sub pœna peccati morta
lis,vt probaui nus supra hoc lib.titu.11.de empt.&
vendit.l.1 glo.1.nu 6.& Did.Coua.lib.2.variar. reso
lutio.c.4.nu.11. Sic etiam licèt quis quandoque te-
neatur sub mortalis reatus pœna benefacienti remu
nerari, lex tamen ciuilis nullam actionem aduersus
ingratum dedit ad huiusmodi remunerationem, vt
tradit idem d.Did.Couarr.de testamen.c.cũ in offi-
cijs,& in c.quamuis pactũ.2.par.§.4.nu.13.vers. ius
7 etenim ciuile, vbi aliud subdit exemplũ. † Denique
ex his verbis sume regulam generalem, quod tunc
promissio absenti facta, vel præsenti valeat, quoties
promissor habuit animum se obligandi,& sic natura
liter fuit obligatus,secus si ex quibusdam coniectu
ris perpendi possit non habuisse animum,ac proinde
naturaliter non fuit obligatus, quia tunc actio nulla
orietur iure regio ex huiusmodi nudo pacto,aut pol
licitatione,vt resoluimus supra hoc eodem lib. titu.
10.de donationibus.l.7 glo.2.nu.18.& 19.contra An
ton.Gomez lib.de contractibus c.9.nu.3.vers.hodie
autem iure regio,vt ibi latius videre poteris.Repete
8 hic quæ ibi diximus. † Ex quo inferri potest ad quæ
stionem,an ex nudo pacto, sine causa oriatur actio
iure regio, an vero obstet exceptio doli, si causa à
creditore non probetur,& cum per legem nostram
pactũ nudũ æquiparetur stipulationi, vt hic statui-
tur,videtur causam exigi,prout in stipulatione,aliàs
vel actio nulla orietur,vel obstat doli exceptio,nisi
causa per creditorem probetur,vt in l.2. §. circa.ff.
de doli excep.& ibi Alberi.notat & cómu. DD.vbi
si causa sufficiens expressa est,nulli dubium,quin sti
pulatio valeat:sin autem nulla fuit expressa, vel ali
qua insufficiens,nisi per creditoré probetur, obstat
doli exceptio,nisi scienter permiserit, & sine causa,
quia tunc donatio præsumitur, vt constat ex d.§.cir
ca & ex plurium sententia, quos Tiraq. congerit in
l.si vnquã in verbo donatione largitus nu. 48. versi.
28.C.de reuo.donat.& lib.2.de retra.in fi. nu. 103.
vers.18.Marsil.in l.1.præterea nu.93. ff. de quæstio.
Did.Perez in d.l.3.tit.8.lib.3.ordin. col.1052. Idem
ergo erit in pacto nudo, quod iure canonico, & re-
gio stipulationi comparatur: non enim plus vigoris

habet pactũ quam stipulatio,sed stipulatio sine cau
sa non habet actioné quoad effectũ,ergo nec pactũ,
quod iure canonico,& regio stipulationi compara-
tur: ita censuit Panor.in c.si cautio per tex.ibi,de fi-
de instr.Bal.in l.si de diuisione ad fi.C.fami. ercisc.ũ;
Feli.in c.1.ad fi.& ibi Fortu,nu.34.extr.de pact.l.119.
ibi,O el otorgamiento que está escrito en ella es có
razon,& ibi Greg.Lup.titu.18.de instru.p.3. d.Did.
Couarr.in c.quamuis pactũ 2.par.§ 4.nu.14.de pact.
lib.6.Anto.Gom.de contractibus.c.9.nu.3.versi.ad-
uertendum,Did.Perez in l.3.tit.8.lib.3. ordin. col.
1052.& seq.dixi in stylo Cancellariæ,tit.1. præemi.
17.casu 20.declaratio 13.legis Toleti glo.2. num.4.
quorũ sententia mihi probatur, licèt ei refragetur
9 Pet.de Due.in regula 118.in fine. † Cófirmatur hęc
sententia,quia promissio sine causa nullam conti-
net naturalem æquitatem,quia datur exceptio doli,
quæ præse fert æquitatem naturalem.l. qui æquita-
te.ff.de doli excep.ex quo iure naturali, vel gentiũ
promissio sine causa nullã producit obligationem,
vt contra Bald.Nouellum in rub.ff. de verb. oblig.
resoluit Lácelo.de Galiaula ibidé nu.204 ergo nec
iure canonico,nec regio,actioné producet talis pro
missio,ob defectũ consensus, ob errorem siquidem
censetur promissio facta,vel iocandi causa, vt dixi-
mus supra hoc lib.tit.10.de donatio.l.7.glo.2. num.
18.& 19.& supra nu.7.vt in specie quam proposui-
mus in stylo Cancellariæ tit.1 præemi.17. casu 20.
10 declarat.13.glo.2.nu.4.† Quod tamen limita duo-
bus modis,Primò nisi promissio nulla expressa cau
sa contineret conditionem, vt si Imperator in Italiã
venerit hoc anno,vel aliquam aliam similem,vt in l.
à Titio,vbi notat Paul.nu.3.& cæteri DD.communi
ter.ff.de verb.oblig.vt dixi supra hoc lib.tit.11. de
empt.& vend.l.22.glo.9.nu.2. Did.Perez vbi supra
11 col.1053.in prin.† Qui secũdò limitat,nisi quis scié
ter promitteret sciés se ad id nó teneri,& hoc expri
meret in scriptura publica, vel priuata, tunc enim
donare præsumetur.l.Campanus. ff.de oper. liber.
est enim præsumpta donatio,& licet iure communi.
l.si quis argentum.C.de donat.permittens donatio-
nem fieri per pactum nudum,non procederet in præ
sumpta donatione,ne duæ præsumptiones cócurrát,
vt Bart.adnotauit in l.iurisgentium.§ quinimo.ff.de
pact.iure tamen canonico & regio valebit huiusmo
di pactum in vim donationis, cum non concurrant
duo specialia,sed vnum tantum,quandoquidé vtro-
que iure id generale est, vt pactum nudum habeat
vim stipulationis:& quamuis Did.Perez non audeat
hoc libere affirmare, sed relinquat nobis cogitan-
dum,ego crederem veram esse,& absque dubio opi
nionem hanc,propter ea quæ dixi supra hac eadem
glo.nu.2.in fin.de fide,seu fidelitate,quę versatur cir
ca debitum morale,licet enim huiusmodi fides non
pertineat propriè ad iustitiam cum ex mera libera-
litate procedat, pertinet tamen ad moralitatem, ità
vt fidem huiusmodi frangens peccet, quare hac in
specie tenebitur promittens fidem adimplere, iam
enim visus fuit se vltro velle obligare, nec potuit
allegare errorem,cum sciens se non debere, & illud
affirmans vltro promisit.

GLOSS. II.

1 *Pacta seu promissiones nuda, vel vestita, quæ dicantur, remessiuè.*

2 *Contractus innominatus post implementum vnius producit actionem præscriptis verbis.*

Naturalis obligatio, an oriatur ex contractu innominato ante implementum, ibidem.

Exceptio producitur ex naturali obligatione, ibidem.

3 *Lex naturalis. §. & siquidem. ff. de præscrip. verb. explicatur.*

Error facti non impedit repetitionem, ibidem.

4 *Contractus innominatus, an producat actionem ante implementum iure canonico, vel regio.*

5 *Contractum innominatum facientes, an habeant animum se obligandi efficaciter ante implementum, & num. 7.*

6 *Contractus innominatus producit actionem iure regio ante implementum.*

7 *Contractus innominatus per stipulationem factus producit actionem ante implementum iure communi.*

b *O por algun contracto, o en otra manera.* Quæ dicantur promissiones nudæ, quæ verò vestitæ, declarat optimè sicut & cætera, dom. Didac. Couarr. in repe. cap. quamuis pactum. 2. par. § 4. numero 12. & Doctores 2 ab eo citati. † Sed an lex ista in contractibus innominatis, do vt des, do vt facias, facio, vt facias, &c. locum habeat? & post implementum ex parte vnius nulli dubium, cùm actio præscriptis verbis hac in specie competat etiam iuri ciuili. l. naturalis. §. & siquidem. ff. de præscript. verb. Ante implementum verò est quæstio ambigua, & pendet ab alia, nũquid ante implementum obligatiò naturalis oriatur? & videtur ante implementum naturalem obligationem minimè oriri, vt in dict. § & siquidem, vbi soluti repetitio datur, quod nequaquam fieret, si vel naturalis obligatio orta fuisset, vt in l. naturaliter. ff. de condictio. indeb. Sed nihilominus verior est sententia in oppositum, quod naturalis obligatio oriatur ex contractu innominato propter consensum, qui adest in his contractibus etiam ante implementum: sed nudus etiam consensus obligationem parit naturalem, vt in l. consensu. ff. de actio. & obligat. Præterea contractus hic innominatus parit exceptionem, vt in l. iurisgentium in principio. ff. de pact. quæ ante implementum intelligenda est, nam post implementum actionem, parit, vt dixi: illa autem exceptio filia est naturalis obligationis, quæ adest ante sequutum implementum, quæ sufficiens non est ad producendam actionem, sed exceptionem tantum, vt in dicta l. iurisgentium. §. igitur nuda. ff. de pact. & in l. Stichum, aut Pamphilum. §. naturalis. ff. de solutio. ex quibus huic sententiæ adhæsit glo. ordinaria in l. petens in glo. magna, ibi, sed respondeo non. C. de pact. quam ibi omnes sequuntur, & ante Accursium hoc tenuit Azor in summa. C. de rerum permuta. numero 2. idem voluerunt hanc receptam opinionem asserentes Riminal. in l. petens. 8. col. Lancelo. Deci. colu. pen. & huius frater natu minor numero 20. Curti. numero 44. Purpura. numero 85. ibidem. Et Socin. in l. legem numero 5. C. eod. titu. de pact. Crottus in rub. ff. de verborum obligatio. numero 7. & ibi Ripa numero 41. & Socin. numero 22. Curti. in l. naturalis in principio numero 9. ff. de præscrip. verb. dom. Anton. Padilla in eadem l. naturalis. §. siquidem num. 17. † Qui respondet ad eum paragraphum, vbi repetitio conceditur, cui non obstitit naturalis obligatio, quoniam naturaliter debitum fuit solutum per errorem facti, quo casu datur repetitio. l. regula. §. vlti. ff. de iur. & fa. igno. l. error. C. ad l. Falcid. l. cũ quis. C. de iur. & fa. igno. l. fideicommissum. ff. de condi. indeb. nam qui ex parte sua impleuit contractum innominatum, errauit in facto credens alium suas partes impleturum, alioquin nec ipse implere vellet, argu. l. cum de indebito. ff. de probatio. versic. qui enim soluit, non autem errauit in iure, imò secundum ius gentium fecit, quod præcepit pacta seruari. l. 1. in princip. ff. de pact. l. 1. in princip. ff. de constitu. pecu. Habes ergo ex supra traditis, quod ex contractu innominato ante implementum oritur obligatio naturalis ex receptiori, & veriori sententia, quod & voluit Anto. Gomez tomo 2. de contractibus, cap. 8. num. 4. & Dida. 4 Perez in d. l. 3. titu. 8. libro 3. ordin. col. 105. † Hoc supposito redeo ad principalem quæstionem, an locus sit legi nostræ in contractu innominato ante implementum? & videtur locum non esse: & quod nulla oriatur actio ex contractu innominato ante implementum, prout iure communi erat dispositum, nec hoc casu aliquid per legem nostram fuerit immutatum, quandoquidem nec iure canonico immutatur aliquid in contractibus innominatis, licèt eo iure pactum nudum producat actionem, prout iure nostro regio fit, vt in cap. 1. & ibi frequentius Doctores extra de pact. quod expresim voluit Bald. in l. siue apud acta nu. 4. C. de transact. glo. & Docto. in c. cum inter. R. Seniorem de electio. Riminal. & Lancelot col. 2. in d. l. siue apud acta. Bald. in l. cum quis nu. 17. C. de iur. & fa. igno. & in l. si diuisione nu. 3. C. fam. ercisc. & in rub. C. de rer. permuta. num. 2. Feli. in d. c. 1. in fin. de pact. & ibi Fortu. Garf. num. 34. Iaso. in l. iurisgentium. §. igitur nuda. n. 8. & ibi Oroscius nu. 20. ff. de pact. Soci. in rub. ff. de verb. oblig. num. 10. & ibi Iaso nu. 8. & Ripa nu. 41. Fran. de Aret. in l. petens num. 7. C. de pact. d. Anton. Padi. hanc dicens communem in l. naturalis. §. siquidem nu. 18. in fi. ff. 5 de præscrip. verb. † Probatur secundo hæc sententia, vel ex eo, quod contrahentes non habeant animũ se obligãdi irreuocabiliter, cum contractum faciũt innominatum, sed reuocabiliter, vt ita demum obligẽtur si impletũ fuerit ex parte alterius: ante implementũ ergo locus erit pœnitentiæ, prout & iure cõmuni locus est. l. ex placito. C. de rer. permu. l. 3. & l. vlt. titu. 6. de rerum permu. par. 5. quod in specie asseruit Fer. Menchaquen. libro 2. de successionum creatione. §. 12. numero 64. vbi & alijs rationibus hanc tenet sententiam, vt iure nostro regio sit locus pœnitentiæ in permutatione, vel alijs contractibus innominatis ante implementum, idem voluit Gregor. Lupi in l. 1. in verbo gran pro, titulo 11. de verborum obligat. par. 5. & d. Anto. Padi. huic magis inclinare videtur in d. l. naturalis. § & siquidem numero 19. ff. de præscrip. ver. non tamen om-6 nino fixit pedes. † Oppositam sententiã tenent alij nõ pauci, imo quod ex cõtractibus innominatis oriatur actio ante implementũ iure nostro regio, nec sit locus

locus pœnitentiæ, nisi eá dumtaxat in specie, cum altera pars nollet vel differat adimplere, quo casu li cita erit pœnitentia ex defectu causæ ac fidei nō seruatæ. Hæc fuit sentētia Gregorij Lupij (sic explicātis quod antea dixerat in loco superius citato) in.l.3. in verbo que le peche ad finem titu.6.de rerum permutatione part.5.& ante eum hoc voluit Fortun. Garsia in cap.1.de pact. num.30. versi.7. declaratio est fol.61.col.2.quos sequitur Dida. Perez in dict.l. 3.titu.8.lib.3.ordina.col.1050. & Anto. Gomez in lib.de contractibus cap.8.num.4. Mouentur ex eo, quòd obligatio naturalis oritur ex contractu innominato ante implementum vt probauit supra hac
7 eadem glo.num.2.& 3. † Item quia iuxta traditionem communem si in contractu innominato interponatur stipulatio, oritur efficax obligatio & actio ante implementum cuiuscunque ex cōtrahentibus, vt in.l.ex placito, vbi docto.omnes.C.de rerum permuta.cuius verba sunt. *Ex placito permutationis, nulla re sequuta, constat nemini actionem competere, nisi stipulatio subiecta ex verborum obligatione quæsierit partibus actionem.* l.1.ti.6.part.5. At pactum nudum iure nostro regio loco stipulationis est, & ei æquiparatur, vt hic dicitur: oriatur ergo ex eo actio efficax ante implementum, quemadmodum ex stipulatione, ita tamen vt actori obstet in executione huius contractus exceptio, donec offerat & impleat ex parte sua, argument.text.in.l. Iulianus.§ offerri.ff. de actio empti & l.venditor.§.fi. ff. communia prædio. cum concordan.ab Anto.Gomez citatis dict.cap.8. num.4.versi.vnum tamen est: Ex quibus mihi magis probatur hæc sententia, & receptior est, cui nō obe rit quod Ferdinand. Mencha.obijcit, dicens animum non habuisse sic contrahentes sese irreuocabiliter obligandi, sed tunc demum cum ex parte altera impletum fuerit, quia hoc est diuinare, non enim præsumendum est, quem actum velle frustratorium facere (licèt enim, quod negare non possumus) quilibet ex contrahentibus velit ex altera parte ad impleri, quod promissum est, nō ex hoc visus est velle contractum resolui, sed potius vt alter ad implementum cogatur, prout euenit in cæteris contractibus.

GLOSS. III.

1 *Stipulatio quomodo fiat.*
Pactum nudum absque stipulatione hodie iure regio sufficit.ibi.
2 *Pactum nudum hodie nō vitiatur ex causis ex quibus stipulatio, remissiue.*
3 *Fideiussio iure ciuili & canonico fieri non potest per pactum, sed stipulatio requiritur, & quare.*
4 *Fideiussio hodie iure regio fieri potest per pactum absque stipulatione.*

e *Que no fue hecha stipulacion.* Stipulatio est, quę fit præcedente interrogatione creditoris, & sequuta responsione debitoris, veluti si creditor dicit, promittis mihi centum, debitor respondit promitto, ex huiusmodi contractu oritur verborum obligatio.l. 1.& l.5.§.stipulatio.ff.de verbor. obligationib.l.1. titul.11.de verbor.obliga.par.5. Hodie autem iure regio nulla solemnitas requiritur, sed solum pactū nudum vel promissio simplex, vel sola voluntas se obligandi absque promissione alijs verbis declarata, quoad omnes ergo effectus stipulationis hodie pactum nudum vel simplex promissio æquiparan-
2 tur. † Nec vitiabitur ex tot causis, quod stipulatio vitiabatur, quoniam si adest consensus, valebit pactum, licèt stipulatio non valeret, vt colligere poteris ex casibus per Anto.Gomez traditis de contractibus capitu. 9. numer.4.fol.48. colum.4. Grego.
3 Lupi in.l.26.titu.11.part.5.in gloss. vltima. † Sed dubitari poterit, an valeat fideiussio absque stipulatione facta. Et iure communi Imperatorum stipulatio requiritur, vt in.l.5.§.satis acceptio.ff. de verbor.obligatio.l.sciendum eodem titu.l. Blanditus. C.de fide iusso.cuius ratio est, quia in contractibus nominatis quis obligatur ex nudo pacto absque stipulatione, vt in.l.iurisgentium.ff.de pact. At fideiussor licèt interueniat in contractu nominato, ipse nō contrahit eum, sed principalis: alia est enim obligatio principalis, alia rei.l.per iusiurandum.§.& fideiussori.ff.de acceptilatio.l.1.§.verbis.ff.de actio.& obliga.cum igitur promissio fideiussoris non sit contractus nominatus, dicitur nuda, nisi addatur stipulatio, vt docet Ioan.Faber in rubri.insti.de fideiussori.nume.3. Iure etiam canonico in fideiussione requiritur stipulatio, nec sufficiet pactum ex doctrina singulari Bald.in.c.1.de pact.nume.9. quem ibi sequitur Felin.nu.24. Iasso in.l.iurisgentium.§. quin imo.1.notab.ff.de pact.& in.l.lecta col.vltima. nu
4 me.31.ff.si cert.petat. Deci.consf.93.col.2.li.1. † Secus autem erit iure nostro regio, quo omnino verborum solemnitas reijcitur, vt ex verbis glos. nostræ constat. Quare proculdubio fideiussio absque vlla stipulatione valida erit, vt & sensit Dida. Perez in d.l.3.titu.8.lib.3.ordi.in verbo vala la dicha obligacion, col.1063.& sequen.quod in praxi quotidie seruatur.

GLOSS. IIII.

Pollicitatio vel obligatio absenti facta, an sit efficax iure regio, & producat actionem, remissiue.
Donatio absenti facta quomodo valeat? remissiuè ibidem.

d *O que fue hecho el cōtracto, o obligaciō entre absentes.* Nota text.singularissimum, obligationem inter absentes valere iure regio, si cōstet ex verbis se voluisse obligari aliquem. Ex quo an ex pollicitatione efficaciter obligetur, hoc iure regio latissime discussi supra hoc lib.titu.10. de donatio.l.7. glo.2. nume. 15.16.& pluribus sequen.& numeris præcedentibus tractauimus de donatione etiam absenti facta, quare hic non repeto.

GLOS. V.

1 *Alteri per alterum stipulari, nec vllo modo iure ciuili & Partitarum acquiri potest.*

2 *Stipulationes inuentæ sunt, vt quilibet stipuletur quod sua interest.*

Stipulatio alteri per alterum facta pœna apposita, valet iure ciuili, ibi.

Stipulationi alteri per alterum factæ lex ciuilis non assistit, non tamen ei resistit, ibi.

Pœna annullatur vbi contractus est nullus, ibi.

3 *Naturalis obligatio oritur ex stipulatione alteri per alterum facta.*

4 *Alteri per alterum stipulatio facta, vel pactum, iure canonico an valeat.*

5 *Alteri per alterum quæritur actio iure ciuili si sit notarius, vel alia persona publica indistinctè.*

Tabellio an sit seruus publicus. ibi.

6 *Alteri per alterum fieri potest iure regio stipulatio, vel pactum, valetque & actionem producit, nec poterit reuocari, siue verba dirigantur in absentem siue in præsentem.*

7 *Alteri & sibi facta stipulatio vel pactum, an valeat quoad tertium.*

8 *Alteri aut sibi facta stipulatio vel pactum, an valeat necne.*

Stipulatio sibi aut alteri facta an vitietur propter incertitudinem, ibi.

9 *Adiectus solutioni dicitur iure communi tertius, si quis stipuletur sibi aut alicui tertio.*

Adiectus solutioni esse potest filius fami. vel seruus, & an ei inuito creditore solui possit, ibi.

Mutatio status facit vt adiecto solutioni vel procuratori solui non possit, ibi.

10 *Promissione facta tibi aut Titio alicuius quantitatis vel rei, quæritur iure regio medietas vtrique.*

11 *Promissio si fiat tibi aut Titio, censebitur Titius adiectus solutioni iure regio, si in executione & non in obligatione Titius ponatur, vel si tibi tantum debeatur, & non Titio.*

Adiectus solutioni, quando quis dicatur iure regio, ibidem.

12 *Pactum donationi adiectum in fauorem tertij, an iure communi aut regio reuocari possit.*

13 *Actio quæ iure regio quæritur ex pacto nudo, an sit vtilis vel directa.*

e *O que no fue hecho ante escriuano publico, o que fue hecho a otra persona priuada en nombre de otros, entre absentes.* Iure communi Imperatorum & Regio Partitarum stipulatio alteri per alterum facta, qui non erat in eius potestate, inutilis erat, ex eaque nulla oriebatur actio. l. stipulatio ista. §. alteri, &. §. si stipuler. ff. de verb. oblig. & in §. si quis alij. &. §. alteri insti. de inuti. stipula. l. 7. titu. 11. de verbor. obligatio. parte. 5.

2 † Stipulationes quidem inuentæ sunt, vt quis stipuletur, quod sua intererit, vt in dicta. §. alteri: quare si stipulationi alteri factæ pœna adijciatur, propter vtilitatem, quæ ex appositione pœnæ consequi posset stipulans, stipulatio valet, vt in. d. §. alteri expressim deciditur, ex quo constat legem non resistere huic stipulationi, sed ei nōn assistere, vt probat Bar. communiter receptus ex. l. si quis pro eo num. 12. ff. de fideiusso. nam si stipulatio prædicta esset contra legem resistentem, non valeret adiectio pœnæ, nam vbi principalis contractus nullus est, & legi contrarius, appositio pœnæ vitiatur, estque nulla, quemadmodum & contractus principalis. l. non dubium. C. de legi. l. Seius & Augerius. l. quod de bonis. ff. ad. l. Falci. l. vlti. ff. de consti. pecu. cap. P. & G. de offi. delega. l. si ita stipulatus magna, vbi Ripa nume. 36. ff. de verbo. oblig. Panor. Bal. Barba. & Feli. in. cap. significantibus ad fi. de offi. delega. Alex. cons. 32. & ibi Caro. Moli in additio. li. 2. d. D. Couarru. hanc dicens communem in. cap. quamuis pactum. 2. part §. 4. nume. 4. Et licet aliqui teneant legem resistere huic stipulationi alteri per alterum factæ, quos & eorum rationes refert. d. D. Couarru. d. § 4. nume. 4. verior & receptior est sententia Bar. quòd lex ei non resistat, sed quòd non assistat. † Ex

3 quo infertur, naturalem oriri obligationem ex hac stipulatione alteri per alterum facta, nam si actio ex stipulatu ex ea iure ciuili non producitur, ideo est, quoniam deficit interesse stipulantis, qui requiritur, vt stipulatio producat actionem, vt in. d. §. alteri hæc vero ratio iure naturali cessat, quippe quo fidei obseruatio tantum consideretur. l. 1. vbi glo. & Bar. ff. de pact. & diximus supra hac eadem. l. gloss. 1. ex quo hanc opinionem quòd naturalis oriatur, tenuit g. in. d. l. stipulatio ista. §. alteri in verb. interest. & ibi Bar. num. 8. & docto. communiter teste Iasso. ibidem num. 20. ff. de verbor. obligat. idem voluit Bar. in. d. l. si quis pro eo num. 12. ff. de fideiusso. Fortu. Garsia in. d. l. 1. nume. 24. vbi hanc dixit communem ff. de pact. hanc etiam receptiorem dixit. d. D. Couarru. in relect. d. cap. quamuis pactum. 2. part. §.

4 4. num. 2. † Ex quo probabilius est iure canonico actionem oriri ex huiusmodi stipulatione alteri per alterum facta, quippe quo non consideratur interesse stipulantis, sed solum fidei obseruatio, vt constat ex. cap. 1. extra de pact. & huiusmodi stipulatio pactum est, vt dixit gloss. in. l. 1. & ibi Bart. ff. de pact. Sed ex pacto nudo actio oritur iure canonico, vt in. d. cap. 1. de pact. & latè probauimus supra eod. glos. 1. num. 5. & 8. quare hanc opinionem tenuit Bald. in l. illud nume. 2. C. de sacros. eccles. glo. in cap. quoties cordis oculus. 1. q. 7. Anto. & cæteri interpretes in. c. si cautio de fide instrumen. Alij tamen tenuerunt iure pontificio stipulationem alteri per alterum factam non habere maiorem effectum, quam habet iure ciuili secundum Au. Panor. & Fel. nu. 23. in procemio Gregoria. Ioan. Fab. in. §. alteri insti. de inuti. stipu. Imo. Roma. Alex. & Iasso in. d. l. stipulatio ista. §. alteri numer. 5. ff. de verb. oblig. Rom. in auth. sim liter. 5. speciali piæ causę inter contractus. C. ad. l. Falc. quorum opinionem dicit receptiorem. d. D. Couarru. in. c. quamuis pactum. 2. p § 4. nu. 4. per text. in. c. quamquamdo vsur. libro. 6. vbi probatur non posse alteri quenquam acquirere, nisi persona publica sit, vt ordinarius vel eius vicarius, notarius, aut sacerdos parochialis.

† Sic etiam iure communi & regio partitarum al-

5 teri per alterum non quæritur obligatio etiam per solennē stipulationē, nisi per iudicem, vel notariū,

siue

ſiue ſit ſtipulatio iudicialis, ſiuè conuentionalis, ſiue mandatum iudicis præcedat, ſiue non, vt decidit gl. in.l.2.in verbo publicum & ibi eam ſequitur Barto. & Alexand. in additionibus ipſius.ff. rem pupilli ſalu.fore, glo.in.l.non aliter. ff.de adop. in verbo ſeruo publico, quam ibi ſequûtur Guiller. de Cun. Cyn.& Alberi.dicens hoc totum mundum ſeruare, & Bal. i.lectura quam legit ſub.l.nec ei.§. ſatiſdatio.1. quæſt.glo.in.l.2.& ibi S.li. dicens communem. C. eod titu.Deci.conſi.31.& 58.& conſi.29.&407.& 607. Nicola.Euerard.in loco tanquam, Aymon Craue.in repe.rub.ff.de lega.1.num.124.& conſi.19.dubio.3.Boeri.deci.172.nu.5.Tira.alios multos allegans dicensque hanc eſſe communiorem noſtrorũ ſententiam in libr.de conſtituto.3.part.limi.30.nu.23.& 24.& ſeq.text.regni noſtri expreſſus in.l.7.ad medium titu.11.de verborum obliga.part.5.vbi id notat Grego.Lupi, qui text.in fine (contra Tira.vbi ſupra num.29.& ſequenti,) probat tabellionem dici

6 ſeruum publicum.† Lex verò noſtra has tollit ambages, dicens ſtipulationem vel promiſsionem nudam fieri poſſe alteri per alterum, licèt non ſit ſibi ſubditus, nec publica perſona, valet enim & efficaciter obligat talis promiſsio, nec contra eam obijci poteſt, quòd facta non fuerit à tabellione publico, vel quod perſonæ priuatæ facta fuit nomine alterius abſentis, ſemper enim hoc iure noſtro valet talis promiſsio, & ex ea oritur actio aduerſus promittentem, modò eam acceptare voluerit abſens, cuius nomine promiſsio facta fuit, nec promiſſor id poterit reuocare ante acceptationem abſentis, prout in alia ſpecie dixit eruditiſsimus vir.d.D.Couarru.lib.1.reſolutio.cap.14.num.13. Nec quicquam refert iudicio meo, an verba ſtipulationis vel promiſsionis dirigãtur in præſentem vel in abſentem, vt promittis mihi dare Titio centum, vel promittis Titio centum, in his enim duobus caſibus pariter lex noſtra procedit, vt abſenti actio quæratur ſine ceſsione: tametſi.d.D. Couarru.in dict.c.quamuis pactum.2.part.§.4. nu. 9.ad diluendas tot oppoſitiones, & opiniones contrarias eam fecerit differentiam, vt cùm verba promiſsionis in abſentem dirigũtur, ſit nulla ſtipulatio, nec ex ea actio vlla oriatur, nec obligatio etiam naturalis, tam iure ciuili, quàm põtificio, & regio, quãdo autem promiſsio dirigitur in præſentem licèt nõ pariat actionem iure ciuili, eam tamen producit iure canonico & regio, & quia obſcurè contra morem ſuum procedit, vide an ſit is eius ſenſus. Quicquid tamen ſit, nullo facto diſcrimine inter has duas ſpecies, verum eſſe cenſeo, quod dixi iure noſtro regio, vt obliget promittentem promiſsio abſenti facta vel præſenti ad vtilitatem abſentis abſque ceſsione, vt ſatis conſtat ex verbis legis noſtræ: quam ita intelligit Grego.Lupi in.d.l.7.in verbo tercera perſona, titu.11.de verborum obliga.part.5. Dida.Perez vnico verbo in.l.3.titu.8.lib.3.ordi.col.1058.in princi. Anto.Gomez in lib.de contractibus cap.11.nume.20 verſi.hodie tamen iure regio.d.D.Couarru. lib.1.reſolutio.cap.14.num.13.

7 † Quid autem fiet, ſi quis ſtipuletur ſibi & Titio decem: & iure communi valebit in quinque dumtaxat, quoad reliqua quinque erit inutilis, itaque ſtipulans habebit quinque, Titius autem nihil, vt in.l.ſtipulatio iſta.§.alteri.verſicu. cum qui ita.ff.de verbo.obligatio.& ibi glo.Barto.& communiter docto.§.quod ſi quis inſtitu. de inuti.ſtipula.& ibi notat glo.Fab.Ange. & communiter docto. iure autem regio valebit promiſsio vtriuſque perſonę, & quilibet agere poterit pro dimidia argu.l.reos §.cum in tabulis.ff.de duob.reis.l.1.C.ſi plu. vna ſenten.l.teſtamento.ff.de lega.1.idem voluit Grego. Lupi in.l.7.glo.2.titu.11.de verbo.obligationi. part.5.

8 poſt medium.† Verùm ſi quis mediante ſtipulatione, vel hodiè iuxta ius regium promittat pecuniam, vel aliam rem Titio aut Seio alternatiue, quorum alter, ſcilicet, Titius erat præſens & ſtipulatus fuit, alter verò abſens, eſt dubiũ, cui eorum actio quęratur, an vtrique, an neutri: & videtur quod neutri propter incertitudinem, vt in.l.item ſi ſeruus.§. ſi cum duos in fine.ff.de ſtipulatio.ſeruo.vbi ſi ſeruus ſtipulatur alternatiuè Titio aut Seio dominis ſuis, dicit text.nõ valere ſtipulationem propter incertitudinem. Sed text.ille corrigitur, ex ſentẽtia Bar.& docto.in dict. §.ſi cum duos, per tex.in.l.cum quidam.C.de verbo.ſignificatio.vbi alternatiua poſita inter perſonas reſoluitur in coniunctam, & vtrique pro æquis partibus acquiratur, tam in vltimis voluntatibus quàm in contractibus, idem tenet Bar.in.l.Caius verſi.oppoſi.ff.ſolu.matrimo.Bald.& alij in dict.l.cum quidam. C.de verbo.ſignificatio.quare hæc opinio reijcitur.

9 † Vera igitur reſolutio eſt hæc in ſpecie iure communi, quod integra promiſsio pecuniæ vel alterius rei quęritur Titio præſenti & ſtipulanti. Seius autem cenſebitur adiectus ſolutioni, vt illi poſsit ſolui, vt in.l.quod ſi ſtipulatus.ff. de ſolutio.l. Stichum aut Pamphilum.§.quæſitum &.§.vſumfructum eod.titu. l.7.titu.11.de verbor.obligat. parti.5.cum alijs ab Anto.Gomez traditis in tomo de contractibus cap. 11.num.20. Quod extendit, etiam ſi adiectus ſit pupillus vel ſeruus. Extendit etiam vt ei poſsit ſolui etiam inuito Titio, vt in.l.vero procuratori §.ſi & ibi Bart.& l.illud.ff.de ſolu.niſi tamen Titius creditor litem conteſtauerit cum debitore, nam poſt litis conteſtationem non poterit adiecto ſolui, vt in l.ſi quis ſtipulatus fuerit decem.ff.ſolut. vbi Bart. Pau.& cęteri interpretes, vel niſi talis adiectus mutauit ſtatum, tunc enim ei ſolui non poteſt, l.cum quis &.l.ſi cum Cornelius.ff.de ſolutio. Idem in mandatario vel procuratore, quia cenſetur ei reuocatum mandatum, vt in.l.libera.ff.de pecu.& ibi docto.omnes.l.5.titulo 14. partita 5. Anto. Gomez.d. cap.11.numer.20. qui etiam limitat, vt non poſsit ſolui hæredibus adiecti, vt in.l.cum quis.ff.de verbo.obligatio.

10 † Iure autem regio per legem noſtram ius commune corrigitur in hoc articulo, quoniam hoc iure tertius iſte non cenſetur adiectus, ſed ei quæritur actio pro medietate, argumen. tex. in dict.l.cum quidam.C.de verbo. ſignificatio. vbi tam in contractibus, vt dixi, quàm in vltimis voluntatibus dictio alternatiua poſita inter perſonas honoratas vel grauatas, reſoluitur in coniunctam, vt vtrique quæratur ius, vel actio pro virili: cuius ratio eſt, quoniam iure communi ideo tertius iſte cenſebatur adiectus, quia nulla obligatio vel actio ei poterat quæri per alterum, vt in dict.§ alteri. Quod ceſſat per legem iſtam, quippe quæ actio quæritur ex pacto, vel ſtipulatione

latione alteri per alterũ facta, vt supra resoluimus, cum ergo cesset hæc ratio, cessabit & dispositio, hoc tenuit Anto. Gomez lib. de contractibus c. 11. num. 20. versicu. pulchrum & singulare dubium. Et Grego. Lupi. in l. 7. titu. 11. de verbor. obligationib. par.
11 5. glo. 2. † Quod ibi limitat Anto. Gomez, quando tertius esset dispositioni principali adiectus, secus si executioni vel solutioni, vt si dixeris promitto tibi decem, quæ soluam tibi aut Seio, tunc enim Seius censebitur adiectus solutioni, & nihil sibi acquiretur ex promissione, vt colligi dicit ex Bart. in l. 2. ff. de duob. reis. 2. q. idem in effectu probat Grego. Lupi in dict. l. 7. glo. 2. ad fin. tit. 11. part. 5. additque ex alio constare hunc tertium adiectum esse solutioni, nempe, si quod promittitur, erat soli stipulanti debitum. Si enim ex hoc vel ex alio constiterit esse tertium solutioni adiectum, seruabuntur ea, quæ diximus nume. 9. de adiecto solutioni. † Inducitur etiam
12 tex. iste ad quæstionem satis controuersam, an pactũ donationi appositum in fauorem tertij, nẽpe, vt post mortem suam vel post aliquod aliud tempus rem sibi donatam restituat Sempronio, iuxta text. in l. quoties C. de dona. quæ sub modo, posit ante acceptationem Sempronij reuocari, Bar. enim censuit posse reuocari in l. qui Romæ. §. Flauius Hermes nume. 1. ff. de verbo. obligationi. cui adhærent magis communiter Doctor. teste Socin. ibi num. 16. & Iaso. nume. 14. per tex. in d. §. Flauius, & in l. 3. ff. de seru. expor tan. & in l. 1. C. si mancip. ita fuer. aliena. & in l. 3. ff. qui sine manu. ad liber. perue. & in l. Aristo. ff. de dona. Contrariam tamen sententiam tenuit Paul. Castr. in dict. §. Flauius nu. 3. quem plures sequũtur, quos refert Dida. Perez in dict. l. 3. tit. 8. lib. 3. ordina. col. 1056. & sequen. hanc vltimam partem sequitur Ant. Gomez in l. 40. Tauri nume. 29. & respondet ad fundamenta contraria, optimè omnium hanc quæstionem resoluit d. D. Couarru. libr. 1. resolu. cap. 14. à num. 7. & deinceps. *Iure autem regio non dubito reuocari non posse ante acceptationem.* Post acceptationẽ autem acquiritur ius tertio ex dicto pacto in donatione apposito, vt resoluit d. D. Couarru. lib. 1. resolu. cap. 14 num. 13. Dida. Perez in d. l. 3. titu. 8. lib. 3. ordina.
13 col. 1057. & 1058. Ant. Gomez de contractibus cap. 4. num. 3. in fin. † Dubium tamen est, an actio quæ cõpetit iure regio ex pacto nudo, vel stipulatione alteri per alterum facta, sit vtilis an directa, & Bart. in l. 1. §. sublata ff. ad Trebellia. dixit, quòd si ex forma statuti alteri per alterum queritur actio, erit directa & non vtilis, si tamen statutum diceret, quod transferatur actio de vno ad alium, erit tunc actio vtilis nõ directa, vt probat Dida. Segura in repeti. l. si filius dum in ciuitate num. 75. ff. de verbor. obligationib. Sed nihilominus contraria sententia est receptior, imo quod in specie proposita competat actio vtilis & non directa, ita asseuerant Angel. Alexand. Socin. Iaso Ripa nume. 17. & communiter docto. in dict. l. 1. § sublata. ff. ad Trebellia. per text. in l. penulti. C. de appella. Et quia regulariter quoties lex dicit alteri per alterum acquiri actionem absque cessione, vt quando stipulatur notarius pro absente, ei acquiritur actio vtilis, non directa, vt in l. 3. ff. de pupi. saluo fore & in l. 1. C. de dona. quæ sub modo, Didacus Perez hanc receptiorem attestatus & veriorem in l. 3. titu. 8. lib. 3. ordinã. col. 1059. vbi respondet ad l. certi cõdict. §. si nũmos. ff. si cert. peta. esse ibi speciale in mutuo propter singularia priuilegia ei concessa iuxta notata in l. singularia. ff. si certum petatur.

GLOS. VI.

1 *Legis nostræ intellectus vnus.*
Facti obligatio iure communi in obligationem interesse conuertitur, ibi.
2 *Factum facere obligatus præcise compellitur iure regio ad factum, nec liberatur soluendo interesse, nisi quando facere non potest, ibi.*
3 *Legis nostræ secundus intellectus.*
Factum alienum si quis per stipulationem promittat, iure communi nihil agit, nisi adiecerit pœnã, vel promisit se facturum & curaturum, ibi.
4 *Facti alieni promissio valet iure canonico & regio, & censetur promittere se facturum & curaturum, & num. 5.*
Facti alieni promissor censetur iure canonico & regio promittere se facturum & curaturum, ibi.
6 *Facti alieni promissor si adhibuit diligentiam in rogando vt faceret, & non fecit, an ad interesse teneatur.*
7 *Legis nostræ intellectus.*

f *Se obligã alguno que daria otro, o que haria alguna cosa.* Hæc lex habet duplicem lecturam. Primã prout verba legis posita erant in lege ordinationum, scilicet, que daria a otro, nulla litera dempta, & tunc licet videatur repetere, quod antea lex dixerat, quod attinet ad obligationem dandi: quod tamen pertinet ad obligationem facti, nouum quid continet corrigens ius commune Imperatorum. Certum enim est iure communi in obligationibus facti succedere obligationem ad interesse, nec præcise poterit debitor cõpelli ad factum, liberatur siquidem soluendo interesse, vt in l. si quis ab alio. §. fin. ff. de re iudi. l. stipulationes non diuiduntur, versi. Celsus, & l. cum stipulatus sim mihi à Proculo. §. fina. & l. in stipulationibus, §. operarum. ff. de verbo. obligationibus, & hæc est communis opinio secundum Alexand. Vincen. & Iaso. in dict. l. si quis ab alio. §. fina. & in dict. l. stipulationes non diuiduntur, Anto. Gomez de contractibus cap. 10. nume. 22. vbi pluribus modis limitat hanc conclusionem, vt per eum videre pote-
2 ris. † Per legem tamen nostram clarẽ statuitur, quem teneri & cogi posse præcise ad factum proprium omni casu, & sic necessariæ non erunt limitationes ab Ant. Gomez & doctoribus traditæ, quod ante hanc legem statutum erat, per tex. in l. 5. titul. 27. de executione rei iudicatæ par. 3. vbi si sententia lata est contra debitorem facti, illud facere præcise compellitur, & ibi hoc notat Grego. Lupi. & in l. 3. titu. 14. de solutio. partita. 5. vbi idem notat

tat Gregor.Lupi in verbo pudiesse hazer, per quem tex.dicit destrui communem opinionem, de qua nume.præcedenti, & approbari opinionem Martini de Fano Doctoris antiqui dicentis, quem posse indistinctè compelli ad factum, nisi quando facere non posset obligatus ad factum, vel quando actoris non interest, sicut & iure canonico fieri probat Grego. ibidem per tex.in capi.qualiter de pact. Abb.in cap.per tuas de arbi. Iaso in dict.l.stipulationes non diuiduntur in princip.col.vltima, idem probat tex.in.l.13.ibi *Deuele apremiar que la cumpla luego hasta tiempo cierto, señalando vn dia cierto que el tuuiere por guisado, & que haga lo que assi prometio.* Et.l.35.tit.11. de verbo. oblig.part.5.& hæc est vera sententia, licèt ei refragetur Anto.Gomez in lib.de contractibus cap.10. num.22. & probatur in hac lege, ibi: *Deue cumplir aquello a que se obligò.*

3 † Secunda lectura est dempta litera.A.vt sit sensus, *se obligò alguno que daria otro, o q̃ haria alguna cosa*, & sic quòd promittatur factum alienũ, vt differat ab eo quod antea dixerat. Ita hanc legem intelligit Grego.Lupi in.l.11.titu.11.de verbo.obliga.part.5.glos.1.refert. Dida.Perez in.l.3.tit.8.lib.3.ordinamen.col.1060.licèt postea impugnet. Et secundum hanc literam corrigit ius commune & Partitarum, & concordat cum iure canonico. Nã iure ciuili & parti.promissio facti alieni nil valet, nemo siquidem factum potest alienum promittere.l.stipulatio ista in prin.ff.de verbo. obliga.§ si quis alium, insti.de inutili.stipu.l.11.titu.11.de ver.obligatio.par.5.nisi expresse promittat se acturum & curaturum, quòd alter faciat.l.quoties.ff.de verborum obligationib.& dict.l.11.vel nisi pœnam promisit, vt in dict.l.stipulatio ista in princip.versi.at si quis velit, & in.§.versa vice insti.de inutili.stipulatio.

4 † Iure autem Pontificio promissio facti alieni resoluitur in promissionem se facturum & curaturum, quòd alter faciat, hoc enim dictat æquitas canonica, & probatur authoritate glos.in cap.Eleutherius 91.distinctio.quam sequũtur Anto.Abba.& Præpositus in capit.ex literis.2.de sponsali.Felin.in cap.ex rescripto num.18.de iure iurando, Iaso in dict.l.stipulatio ista in princip.num.5.quorum opinio communis est, vt attestatur.d.D.Couarru.in cap.quamuis pactum.2.part.§.5.nume.1.quamuis Alcia.in.l.4.§.Cato num.139.ff.de verborum obligationibus asseueret, idem esse iure canonico, quod modo diximus esse statutũ iure ciuili.

5 † Quo fit, vt idem eadem æquitate & ratione statuendum sit iure nostro regio, vt si quis promittat factum alienum, censeatur promittere se acturum & curaturum, vt alius faciat, & si non fecerit, vel vt faceret diligentiam adhibuerit, teneatur ad interesse: quod, si deficit litera.A.clare probat tex.noster, vt & Grego.Lupi attestatur in dict.l.11.titu.11.part.5.cuius sententia vera est iudicio meo, licèt ei refragetur Anto.Gomez libr.de contractibus cap.10.num.23.& Dida.Perez in dict.l.3.titu.8.libr.3.ordi.col.1063.& 1064.quòd negare non possent, si litera hæc deficeret. Quin mihi videtur, et si non deficiat idem esse, propter æquitatem, qua ius canonicum fundatur, vt quis fructum alienum promittens videatur promittere se facturum & curaturum, vt faciat, aliàs teneatur ad interesse, ne detur occasio fidẽ frangendi, visus enim fuit ea æquitate suadente ad id se obligare, quare nimirum, si ad id posset compelli, vt diligenter curet, vt alius faciat, aliàs ad interesse teneatur.

6 † Cæterum si curauit diligenter, vt faceret, & tamen noluit, vel non potuit facere, an teneatur promissor ad interesse, tractat optimè d. D.Couarru.in dict.cap.quamuis pactum.2.par.§ 5. nume.3.& sequen.& resoluit communem esse sentẽtiam, diligentiam hanc eum excusare ab interesse, etiam si iuramento firmauerit huiusmodi promissionem, licèt Areti.contrarium voluerit in l.si ita stipulatus fuero te sisti.§.possum.ff.de verborum obligationibus, quam latè discutit, & ex ea plura infert, vt ex ibi dictis videre poteris.

7 † Poteris etiam intelligere text.nostrum, quatenus dicit, o que haria alguna cosa, vt referatur ad vtrunque casum, videlicèt, quãdo quis promittit factum proprium, vel alienum, vt vtraque specie teneatur facere, & ad id compellatur, vel securaturum, vt alter faciat.

GLOSS. VII.

1 *Geminationis effectus.*

Obligandi voluntas quomodocunque appareat, obligat iure regio efficaciter quem cunque, ibi.

2 *Venditor si pactum faciat quòd emptionis scriptura fiat, an possit à venditione resilire ante eius confectionem, & num.3.*

Scriptura licèt in venditione non requiratur, si conueniat, vt fiat, an sit locus pœnitentiæ, ibi.

Lex.5.ti.5.par.5.intelligitur, ibi.

4 *Lex nostra optime explicatur.*

g *En qualquier manera que parezca que vno se quiso obligar a otro.* Ecce hic legislator geminat verba hæc, tadem siquidem posuit in principio, ex quo ostendit enixam voluntatem, iuxta ea, quę in.l. Ballista.ff.ad Trebel.traduntur circa effectum geminationis verborum Pau.Pari.consi.58.num.10.& consi.66.nume.36.& consi.71.numer.19.& consi. 89.numer.12.& 23.lib.3.& consi.5.num.64.libr.4.& consi.9.nume.22.lib.5.itaque quo cunque modo videatur quem se voluisse obligari, manet efficaciter obligatus, quasi dicat, siue per stipulationem, siue per pactum nudũ, siue per pollicitationẽ, siue factum promittatur proprium siue alienum, siue quid aliud, si consensus non deficiat, non deficiet actio.

2 † Ex quo plura inferri possent, quæ latè discutiuntur per Grego. Lupi in toto titulo.11.de verbo.obligatio.part.5.& per Anto.Gomez in libro de contractibus.cap.4.9.10.& 11.vltra ea quę à nobis tradita sunt in glosis præcedentibus, quę si placet, videre licebit, vt tamen interim non omittamus quæstionem quæ præ manibus quotidie occurrit, nunquid venditare aliquã pro certo pretio, si conuenerit in continenti, vt scriptura venditionis fiat, sit perfecta venditio, an verò possint contrahentes, vel aliquis eorum ab ea resilire ante confectionem scripturæ. Et videtur venditio

neminem satisdare teneri pro debito pecuniario, seu actione personali, absque eo quod procedat probatio debiti saltem summaria per testes, vel per instrumenta. Et præmittendum est, reum conuentum actione reali, si non possidet immobilia, debere satisdare, iure communi & Partitarum, de sistendo in iudicio. l. sciendum. ff. qui satisda. cogan. l. 41. titulo. 2. de actio. par. 3. Sin autem res petita erat immobilis, nõ satisdat, quoniam res ipsa eum idoneum facit, vt in dicta. l. sciendum. §. si fundus, & §. si fundum. ff. qui satisda. cogan. nisi peterentur fructus magnæ quantitatis, tunc enim pro eis satisdare tenebitur, si alia immobilia non possidet secundum Barto. in dict. §. si fundum in fine, Roderi. Xuarez in. l. 2. titu. 3. de los emplazamientos lib. 2. fori in princi. nume. 31. in fin.
4 Vbi autem petitur res mobilis, & reus est suspe-
2 ctus, qui non possidet immobilia, deponitur apud iudicem, donec satisdetur. l. si. fideiussor. § si satisdatum. ff. qui satisda. cogan. 4 Conuentus autem actio
3 ne personali, si possidet bona immobilia in loco iurisdictionis ipsius iudicis, satisdare non tenetur, quia non timetur de fuga propter bona quæ possidet. l. sciendum. ff. qui satisda. cogan. §. sed hodie institu. de satisdatio. Vbi autem bona nulla possidet, vel nõ tanti valoris, vt æquiualeat debito, iuxta leges nostras regias, debet fideiussores idoneos dare de iudicio sistendo, & non de iudicato soluendo iure communi, vt in. §. sed hodie institu. de satisdatio. quos si dare non possit, sufficit eius iuratoria cautio, vt ibi dicitur, & in. l. 41. titu. 2. part. 3. † Hodie autem aliter sta-
4 tuitur iure regio, nam si fideiussores idoneos non præstiterit, non sufficiet iuratoria cautio, sed debet in carcerem mitti, donec eos præstet, vt in. l. 2. titul. 3. de los emplazamientos li. 2. fori, vbi Roderi. Xuarez in princi. num. 7 hoc ex illa & alijs legibus fori Regij expendit. Quin etiam non sufficit iure nostro Regio satisdare iudicio sisti, sed oportet satisdationem præstare, non solum de iudicio sistendo, verum etiam quod presentabitur & exhibebitur corã iudice, quoties petitum fuerit, aliàs soluent iudicatum fideiussores ipsi, quæ fideiussio de la haz Hispanè dicitur. Hæc fuit sententia Roderici Xuarez in dict. l. 2. titu. 3. de los emplazamientos lib. 2. fori. §. vlterius nota num. 3. fol. 178. col. 4. eo quod iura non attingunt dare fideiussorem in plus quàm quis fuerit obligatus, sed non habens vnde soluat, liberatur dando se ipsum ad seruiendum iuxta leges nostras, sufficiet ergo dare fideiussorem, de se exhibendo & præsentando coram iudice personaliter, quoties iudici videbitur, idem voluit Grego. Lupi in dict. l. 41 titu. 2. part. 3. in verbo demandarle fiador. Quod tamen procedere asserit, præterquam post latam sententiam vel confessionem ab ipso reo factam, quoniam tunc non liberabitur dando fideiussorem de la haz, nec de iudicato soluendo, sed donec soluat, debet esse in carcere post elapsum tempus condemnatis miserationis causa concessum, vt melius explicat idem Roderi. Xuarez. d. §. vlterius nota num. 12.
5 13. 14. & 15. folio. 180. 4 Quis autem dicatur bona possidere sufficientia ad vitandam satisdationem, tractat latè Roderi. Xuarez in dict. l. 2. titul. 3. de los emplazamientos lib. 2. fori in princip. à numer. 20. & deinceps, resoluitque quod possessio rei litigiosæ sufficit ad euitandam satisdationem, etiam si possessor habeat sententiam contra se, à qua tamen appellauit, sed non est appellatio deserta per tex. in. l. sciendum. §. si fundum. ff. qui satisda. cogan. † Debet au-
6 tem bona fide possidere, nam si mala fide possideat, non euitat satisdationem, secundum Bartol. & docto. in. d. l. sciendum, Roderi. Xuarez in dict. l. 2. in prin. num. 23 titu. 3. lib. 2. fori. Anto. Gomez in. l. 66. Tauri num. 1. & ibi cęteri docto. & communiter recipitur hęc sententia, vt attestatur Bernar. Diez à Luco in additionibus ad Roderi. Xuarez in dict. l. 2. in princip. num. 23. & num. 28. asserit possidentem annuos redditus super re immobili, excusari à satisdatione, citat Bart. & Ange. in dict. l. sciendum. §. 1. ff. qui satisda. cogan. Tiraquel. addit concordantes libr. 1. de retractu. §. 1. glos. 6. num. 6. 7. & 24 dixi supra hoc eodem libr. ti. 11. de emptio. & retractu. l. 7. glos. 1. nume. 19. sed an possidens bona subiecta restitutioni vel pignus, vel vsumfructum, vel si eius pater est diues, an excusetur à satisdatione, vide eundem Roderi. Xuarez in. d. l. 2. in prin. nu. 25. 26. 27. & 30. & quid si possidet multa bona mobilia, quæ facilè non posset occultare, vide eundem num. 24. † Cæterum si
7 bona quæ possidet, sunt extra iudicis territoriũ, tenebitur satisdare aliàs non, vt ex communi sententia probat Rederic. Xuarez in dict. l. 2. in. §. vlterius quæritur nume. 2. & ibi Ioan. Bernar. Diez à Luco refert Soci. in. d. l. sciendum in princip. ff. qui satisda. cogan. hanc dicens communem, Grego. tamen Lupi in. l. 41. titu. 2. de actore part. 3. in verbo en la tierra, per text ibi asserit sufficere, quod bona possideat in regno ad euitandam satisdationem, quod tamen ipse relinquerem arbitrio iudicis, ita, vt si propter longinquitatem non sit plenè consultum actori, possit eum cogere ad satisdationem. Fideiussores autem, si pręuio iuramento dare non potest in loco iudicij, sat erit, quod eos præstet alibi, modo non sit locus nimis remotus, ita quòd non consulatur actori. l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui satisdare cogan. Roderi. Xuarez in dict. l. 2. §. 1. numer. 11. &
8 seq. † Hæc procedunt, nisi quis cum aduena contraxit, non poterit ab eo satisdationem exigere, ibi enim imputet, si ante contractum non exigit text. est optimus in. l. hæres absens. §. proinde. ff. de iudic. cum sic ait, nunquid dicimus eum, qui à mercatore quid comparauit aduena, vel ei vendidit, quem scit inde confestim profecturum, non oportet ibi bona possideri, sed domicilium eius sequi. Ecce ibi non sortitur, quis forum ratione contractus, quoties scienter quis cum aduena contraxit, quod rectè intelligit Roderi. Xuarez dict. l. 2. §. vlterius nota istum num. 5. 6. & 7. 4 Limita. 2. quando suspicio & causa, propter quam quis compellitur satisdare, superuenit denuo post debitum contractum, secus si eadem causa suberat tempore initi contractus, quo in tempore debitor erat pauper, nec vlla possidebat bona immobilia: quoniam hac in specie non tenebitur præstare satisdationem, nec bona eius sequestrabuntur, imputet enim sibi qui cum tali contraxit, & talem debitorem eligit, vt probat iurisconsultus in. l. si ab arbitro. §. qui ex causa. ff. qui satisdar. cogan. & l. qui bona nur. §. de illo. ff. de damno. infec. l. si is à quo. ff. vt in posse. lega. l. fina. C. de sponsa.

GLOS. II.

1 *Liber homo iure communi non potest tradi creditoribus in pignus etiam ex pacto: & num.2.*

3 *Cessionis bonorum forma antiquissima.*

Debitor olim in seruitium tradebatur creditori, si non erat soluendo. ibi.

Lex.12. tabularum contra debitores non soluentes, rigurosa, & antiquata. ibi.

4 *Debitor quando carceri tradi poterat iure communi.*

5 *Cessio bonorum liberat à carcere.*

6 *Cessionem bonorum pracedere debet sententia, vel confessio.*

Cessionem bonorum pracedere debet instrumentum publicum. ibi.

Cessio bonorum ad petitionem vnius ex creditoribus facta praeiudicat cateris ibi.

7 *Cessionis bonorum forma iure communi.*

Cessio an fieri possit cũ actibus ignominiosis, ibi.

8 *Cessione bonorum facta omnia bona relinquere debet cedens, prater vestes.*

Cedẽs bonis, an possit sibi instrumẽta officij vel exercitij reseruare necessaria ad victum, ibi.

9 *Cessio bonorum vno tantũ nummo reseruato, nil valet.*

10 *Cedens bonis an praestare teneatur cautionem iuratoriam de are alieno restituendo cum, nactus fuerit pinguiorem fortunam.*

Cedens bonis an soluere teneatur debitum, cum post cessionem aliquid lucratus fuerit deducto ne egeat, ibi.

11 *Cedens bonis non liberatur ab obligatione ciuili vel naturali.*

Cessionis bonorum exceptio impedit litis contestationem, ibi.

12 *Cedens bonis per actus ignominiosos, vbi hac viget consuetudo, si pinguiorem nactus fuerit fortunam, an residuũ soluere teneatur.*

Pudor poena loco habetur, ibi.

Poena corporali punitus in defectum bonorum, si bona postea quaesierit, an soluere debitũ teneatur, ibid.

13 *Cessio bonorum iure regio quomodo fiat.*

Cedens bonis traditur creditoribus ad seruiendum forma hic tradita, ibi.

14 *Debitor qui bonis cessit, traditur creditoribus, vt seruiat pro exsoluendo debito, & sic in persona liberi hominis est dare ius quoddã seruitij.*

Seruitij ius est in libero homine iure regio, licet pignori dari nequeat. ibi.

15 *Operas quas facere teneatur debitor qui bonis cessit, vel monasterium ingressus pro debito ante religionis ingressum contracto.*

h *Entregado al acreedor.* Concordát.l.2.tit.8.de los gouiernos lib.3.fori. Sed aduersus rigidam legis nostrae decisionem est tex.in.l.ob aes, & auth.imo.C.de actio.& obliga.& in auth.vt nulli iudi.§. quia verò colla.9.& in.l.2.C.quae res pigno.obliga. poss.c.2. de pigno.l.3.titu.13.de pigno.part.5. quibus legibus praecipitur, hominem liberum tradi non posse creditoribus in seruitium aut pignus, etiamsi ei bo-
2 na desint, ex quibus creditoribus satisfaciat. † Imo etiam ex pacto hoc non licere asseuerat Bernard.in c.ex rescripto de iureiur. vltima responsione, quem ibi sequuntur Panormi.& Imol. (contra Host. Enriq.Cardi.& Feli.ibidem dicentes ex pacto id licere) glos.tamen sequitur Imol.& Areti.in.l. obsides ff.de testamen. Fran.de Ripa in.l.obligatione generali num.12.ff.de pigno.Bar.& Are.in.l.alia.§.elegãter.ff.solu.matri.d.D. Couarru.lib.2.resolu.c.1.nu.1.& 7.in fi. hanc attestatus communem, dicam infra
3 titulo seq.l.1.glos.2.in fin. † Quare de effectu, & origine cessionis bonorum aliquid tractare operae pretium erit. Antiquis temporibus licebat creditoribus debitores suos capere, ac in vinculis habere, postquam per sententiam vel confessionẽ propriã debitores esse constabat. Quin, & lege.12. tabularũ seruitutis poena, mortis, & secationis in partes addita fuerat, vt ex Ribalio, & Oldendor.rubri.8.constat. Cuius rigoris id solũ à Romanis fuit admissum, & frequentissimè obseruatum, nempe, vt creditor, qui debitori satis non faciebat, vel soluere non poterat debitum confessum vel iudicatum, addicebatur creditoribus in seruitutem lege nexus, & talis debitor addictus dicebatur, vt erudite explicat Budeus in annota.in Pandectas titu.de in diem addictione, ex Quintiliano lib.7.cap.4.refert.d.D. Couarru.lib.2.resolution.cap.1.num.1. In alio autem moribus antiquatam fuisse eandem.12.tabularum legem attestatur Tertullianus in apologetico ca.4. cũ concordantijs, de quibus infra hoc libr.titu.19. de decoctoribus.l.1.gloss.2.numer.3. Sed deinde lege Paetilia anno ab vrbe condita.428. eadem lex omnino sublata fuit, & cautum, ne quis ob pecuniã creditam in vinculis teneretur, sed eius bona, non corpus, essent creditori obnoxia, teste Plinio, decade.1.libro.8. sed & lege Cesarea postmodum decretum fuit, ne debitores liberi in seruitium, aut pignus dari possent creditoribus, dicta.l. ob aes, & authenti.imo. C.de actionibus, & obligationi-
4 bus cum alijs supra numero.1. citatis. † Verùm vbi facta executione in eorum bonis iuxta formam.l.à diuo Pio.§.in venditione.ff. de re iudicata, non erat plenè satisfactum creditoribus Iure communi Imperatorum, debitor carceri tradebatur, & in publicis vinculis detinebatur, donec solueret, vel aliàs eis satisfaceret, ex sententia gloss.memorabilis in.l.3.§. tutores.ff. de suspe.tutor. quam dixit singularem Bald.in.l.si fine.ff.de in ius vocand. Alexander, & Iaso in dicto.§.in venditione, Panormitan. & Felin.numero.10. in capi. quoad consultationem de re iudicata, quam communiter esse receptam attestatur Aretinus in.l. alia.§.eleganter numero.7.ff.soluto matrimonio, & Ripa in dicta.l. obligatione generali numero.20. ff.de pignor. Iaso in principio institu. de actio.nu. 90.d.D.

90.d.D.Couarru.d.c.1.lib.variar.resolutio.2.num.
2.† Vbi autem debitor in carcere detinebatur ad pe
titionem creditorum, poterat cedendo bonis libera
ri à carcere, nam præter alios effectus, hunc potissi-
mum cessio bonorũ habet.l.1.C.qui bon.ced. poss.
l.4.tit.15.par.5.Ferdi.Vazq.Menchaq.de succesio.
creatio.c.6.num.49.& 50.† Qualiter autem cessio
6 bonorum fiat, Respondeo præcedere debet senten-
tia, vel confessio debiti in iudicio.l.pen. & vltim.ff.
de cessio.bono.vbi glos. Azo in summa.C. eod.tit.
l.1.& ibi Gre.Lupi in verbo, e non ante, tit.15. part.
5 gl.in.l.1.C.qui bon.cede.poss. Docto.in c.Odoar
dus de solutio.d.D.Couarru.d.c.1.num.5. Affli. de-
cisio.379.per totum. Vel hodiê sufficit instrumen
tum publicum, quod iure regio habet paratam exe-
cutionem.l.2.5.& vltima titu.21. de executionibus
supra lib.4.Secundo requiritur, quod fiat eo in tem
pore, quo ad instantiam creditorum debitor in car-
cere custoditur, secundum Enriq.in.d.c.Odoardus
estque communis opinio teste.d.D.Couarru.d.c.1.
num.5.est tex.regni nostri in.l.4.& ibi notat Grego.
Lupi in verbo a la demanda, tit.15.de cessione bo-
norum part.5.dixi in stylo cancellariæ tit.1. præe-
minen.17.casu.20.declara.2.glo.vlti.nu.31. & seq.
Idem si ad requisitionem vnius tantum creditoris sit
in carcerem missus, cessio namque tunc facta omni-
bus præiudicat creditoribus, vt in.l.4.& ibi Docto.
ff.de cessio.bono.l.3.tit.15.part.5. Salice.in.l.1. nu.
4.C.qui bon.ced.poss. Guido Papę consi.120. num.
7.Nec sunt alij creditores necessariò citandi ad hu-
iusmodi cessionem, sicuti expresse adnotauit Petr.
Iaco.in practica rubri.de cessione bonorum, &.d.
D.Couarru.d.c.1.num.5.† Forma cessionis bono-
7 rum iure communi Imperatorum est expressio so-
la verborum per se, vel nuncium, vel epistolam, tex.
est notabilis in.l.in omni.C.qui bon.cede. poss.l.fi.
& ibi Barto.ff.de cessio.bono.Bal.in.l.1.C.qui bon.
cede.poss Iaso in.§.vlti.nu.28.institu.de actio. Ro-
deri.Xuarez in dict.l.2.titul.8. de los gouiernos in
princip.num.15.lib.2.fori.l.1.tit.15.de cessione bo
norum part.5. Consuetudo autem in opprobrium
debitorum alias inuenit formas, quæ nequaquam
seruandę sunt: vti Papiæ, & ferè per totam Italiam
cedens bonis naribus lapidem percutit, dicens cedo
bonis, vt refert Ange.in.l.vlti.ff.de cessio. bono. &
Romę ascendit leonem marmoreum, qui est in pede
scalarij Capitolij, & dicit cedo bonis.c. Odoardus
de solutio. refert Cyn.in.l.1.q.5. C.qui bon.cede.
poss.Roderi.Xuarez in.l.2.titu.8. de los gouiernos
lib.2.fori in prin.num.15.Sed talis consuetudo aut
statutum non valet, nec est seruandum, continet
enim rem turpem, & inhonestam, quæ oculos viden
tium infestat, secundum Alberi.in.1.par.statutorum
q.37.& in rubri.C.qui bon.ced.poss. Doctores in.c.
Odoardus de solutio.Iaso in.§.vltimo nume.29.ins-
ti.de actio.Cyn.& Bald.in.l.fi.C.qui bon.cede.pos.
Bernar.Diez à Luco ad Roderic.Xuarez in dict.l.2.
tit.8.de los gouiernos lib.2.fori in princip. sub nu-
mero.15.Salice.in.l.in omni.C.qui bon.ced. poss.&
fere omnes.† Qui autem cedit bonis, dimittere te-
8 netur bona omnia creditoribus quæ tempore cessio
nis possidet, glo.est communiter recepta in.l.pen.
ff.de cessio.bono.Bald.in.l.vlti.num.5.C. qui bon.
ced.poss.tex.in.l.1.titu.15. de cessio. bono. part.5.
vestes verô, quibus quotidie vtitur ei, relinquũtur,
Cyn.in.l.1.q.4.C.qui bon.ced.poss.Ioan.Fab.Nicol.
de Neapoli.Ioan.de Plat Ange.de Are.& Iaso num.
26.in.§.vltimo, insti.de actio. Pet Iacob. in practica
rub.de cessio.bono.capella Tolosana decisio.136.
Panor.hanc esse communẽ professus in.d.c.Odoar-
dus num.8.de solu.Iaso in.§.item si quis in fraudem
num.92.insti.de actio.d.D.Couarru, lib.2. resolu.c.
1.num.5.versi.is autem, & licèt per legem regiam
primam tit.15.de cessione bonorum par.5. vestes tã
tum lineas cedenti bonis relinqui debere statuatur,
vt ex ea expendit Gre.Lupi, in verbo, sino los paños
de lino: recepta tamen est opinio, vt ei relinquantur
vestes, que damnatis ad mortem relinquuntur, vt
9 in.l.diuus.ff.de bon.dãna.Iaso post alios Docto.in
§.vlti.num.26.insti.de actio.dixi in stylo cancella-
rię tit.1.pręemi.17.casu.20. declara.9.§.3. glo.1.in
fine. Quin etiam instrumenta necessaria ad quæren
dum victum, nempe, ea quæ pertinent ad artẽ, quam
exercet, ei sunt relinquenda, vt probat Ioan. à Me-
dina in lib.de contractibus.q.3. causa.3.q.5. quod
fortè non admitti in praxim existimat.d.D.Couarr.
in.d.c.1.lib.2.resolu.num.5.in fin.† At si cedens bo-
nis reseruauerit nummũ vnum, nihil faceret, non
enim valet cessio, vt voluit Barto. & Bal. num.5.in
l.vltima.C.qui bon.cede.poss.Iaso in dict.§. vltim.
num.27.insti.de actio.Tiraq.lib.2. de retractu.§ 4.
glos 6.num.27.in fine, qui numeris pręcedentibus,
& sequentibus plura congregat similia, in quibus ob
defectum vnius dumtaxat nummi actus vitiatur, vel
10 incurritur in pœnam.† Cęterum is qui cessit bonis,
cautionem iuratoriam pręstare tenebitur de soluen
do ære alieno, cum ad piguiorem fortunam deuene
rit, secundum glos. Hastien.Ioan. Andre. Enriq.
col.3.& cæteros in.c.Odoardus de solutio. quod fa
cere coget iudex ex postea lucratis, ita tamen, vt
ei alimẽta necessaria deducantur, quibus egestati sa
tisfaciat.l.4.ff.de cessio.bono. Itaque habet debi-
tor beneficium post cessionem factã, ne conuenia-
tur vltra quã facere possit deducto ne egeat, vt in.
l.qui bonis.ff.de cessio.bo.& in.§.vlti.insti.de actio.
vbi Iaso id notat post alios nu.3.Gre.Lupi in.l.3.ti.
15.in verbo de que pudiesse viuir part.5.d. D. Coua
11 rru.lib.2.resolu.c.1.nu.6.† Cuius ratio est, quoniã
qui bonis cessit, non liberatur ab obligationibus,
quas antea cõtraxerat, ciuilibus vel naturalibus, sed
ei competit exceptio secundum Cyn.q.9. quem se
quitur Bal.& alij in.l.1.C.qui bon.cede. poss.quorũ
opinio communis est teste Iasone in.d.§. vlti. nu.2.
institu.de actioni.d.D.Couarru.lib.2.resolutio.c.1.
num.6.in fin.quæ impedit litis cõtestationẽ.l.3.ff.
de cessio.bono.Bar.in.l.penulti.ff.eod. titu.capella
Tolosana decisio.136.quod ab omnibus frequenter
recipitur, vt.d.D.Couarru.attestatur.d.c.1.num.6.
in fi.Hæc tamẽ exceptio cessat quoad bona post ces
sionẽ quæsita, pro quibus respõdere tenetur, nulla
obstante exceptione secũdum.d.D. Couarru.d. c.1.
nu.6.& Ferdi.Vazq.Mencha.de sucessio. creatio.c.
6.nu.51.hæc referens.† Verum si ignominiosis acti
12 bus iuxta loci consuetudinem cessio facta fuerit,
non tenebitur cedens soluere debitum, quamuis pin
guiorem nactus fuerit fortunam, authore Guido-
ne

ne Papæ quæstio. Delphina. 343. cum satis eã ignominiã fuerit punitus, eaque pœna loco solutionis subrogetur, argu. gloss. singularis in. ca. sicut dignum. §. eos insuper de homicidio, quam sequuntur docto. ibi, maximè Feli. commendat Roma. singula. 24. cui similis est in regula peccatum de regu. iur. in. 6. quibus probatur, quòd punitus pœna corporali in defectum pecuniæ, etiamsi postea bona quæsierit, non teneri pœnam pecuniariam soluere, idem voluit Cæpola cautela. 3. Pau. Ange. & Iaso nume. 29. & Deci. num. 26. in. l. si quis id quod. ff. de iuri. omni. iudi. optimus text. in. l. sed si vnius §. sed si ante. ff. de iniur. cuius meminit Bal. in. l. fi. ff. de in ius vocan. cuius ratio est, quia pœna pecuniaria in corporalem mutatur, vt ibidem probat d. D. Couarr. nume. 6. Ex quo ipse infert veram non esse Guido. sententiam, cum cessio ignominiosa non succedat loco pecuniæ debitæ, nec debitum pecuniarium in eam pœnam mutetur: manet siquidem, vt dixi, ciuilis & naturalis obligatio ad debitum integrum exigendum post cessionem factam, quamuis obstet exceptio cessionis, quæ tamen non obstabit, si bona cedenti superuenerint, quare inquit. d. D. Couarru. ex bonis superuenientibus debitum soluere teneri. Sed tamen opinionem Guidonis, eo non citato, sequitur Grego. Lupi in. l. 3. in verbo tan gran ganancia titul. 15. de cessione bonorum part. 5. quorum opinio mihi magis probatur, quoniam pudor habetur pro pœna gl. in. c. si quis. 2. q. 8. tex. iuncta gloss. in. l. 4. §. prætor in verbo non inuerecunde agere. ff. de dam. infe. Paris à Puteo de syndica. versi. 69. incip. contumacia num. 1. & 2. hæc igitur pœna à lege, consuetudine, vel statuto imposita, loco pecuniæ debitæ subrogatur, liberat ergo debitorem, argum. gloss. in. d. c. sicut dignum, & hac in specie cessionis bonorum hoc asseruit Paris à Puteo de syndica. versi. 113 incip. quia plu ries num. 9. & 10. vbi probat cessionem ignominiosam esse pœnam corporalem.

13 4 Iure autem regio cessio bonorum liberat debitorem à carcere, non verò à solutione totius debiti. Sed iure antiquo regni huius debitor carens bonis, vnde creditoribus satisfaceret, tradebatur eis ad seruiendum, donec debitum ex seruitio, seu operis arbitrio iudicis moderandis & taxandis, integrè satisfieret. l. 12. & 17. titu. 20. & l. 2. titu. 8. de los gouiernos libr. 3 fori, & lex ista. Iure autem regio nouiori debitor ad petitionem creditorum in carcerem missus, ibi detinetur, donec bonis cesserit, & cathenæ, vt aiunt, renunciauerit, quo facto creditori anteriori & antiquiori traditur in eius seruitium cũ torque ferreo, quem portare debet in collo, donec operarum estimatione se liberet à debito, vt dicam in. l. 6. infra eodem, vbi hoc statuitur, & si prior creditor, cui fuerit traditus ad seruiendum, noluerit eum incedere cum torque ferreo, alteri sequenti in ordine tradi debet, vt in. l. 8. infra eodem. Quinimo si debitor in carcere seu vinculis per sex menses manserit, eo ipso cẽsebitur cessionem bonorum fecisse. Quare statim tradendus est creditoribus cum torque ferreo ad seruiendum, vt in. l. 7. infra eodẽ, & cum hac qualitate liberatur à carcere, & deinde si ad pinguiorem deuenerit fortunam, non conuenitur, nisi quatenus facere potest deducto ne egeat, vt docet. D. Coua. dict. li. 2. resolu. c. 1. nume. 5. Roderi. Xuarez in. l. 2. titu. 8. de los gouiernos libr. 3. fori in princi. nume. 15. Pet. Nunni. respõso. 8. num. 3. Anto. Gomez in. l. 79. Tauri numero. 2.

14 4 Ex quo infertur, in persona liberi hominis esse ius quoddam seruitij, ita vt quamuis liber homo non possit pignori dari, nec in priuato carcere detineri perpetuò, vt in. l. 2. de patri. qui filios distraxe. l. ob æs, & auth. imo. C. de actio. & obligationib. authoritate tamen regia, & legum regni huius, ius quoddã seruitij & operarũ constituitur, non seruitutis: quoniam seruus non efficitur debitor qui bonis cessit, sed traditur creditori vt seruiat, vt in casu simili, notat gloss. in. l. liber captus. C. de capti. & in. l. 1. gloss. vlti. C. qui bon. cede. poss. estque debitor hac in specie apud creditorem, veluti in obsidio, quippe cui libertas non aufertur, sed voluntas comprimitur, vt notat Ioan. de Plat. in. l. nemo carcerem numer. 23. C. de exactori. tribu. lib. 10. explicat Oldral. consi. 54

15 † Ita etiam intelliges gloss. in. l. fidei commissa. §. si rem. ff. de lega. 3. dicentem creditorem seruum esse creditoris, non enim est seruus seruitute ciuili, sed quodammodo seruus, quia seruit, cogiturque operas facere, ex quarũ pretio creditoribus satisfaciat, operas inquã solitas, nõ insolitas, argu. l. locũ. §. fine. § de vsufru. ad exemplum monachi religionem ingressi, qui debita ante ingressum contracta, vt soluat, laborare scribendo, vel alias honestas operas intra monasterium facere compellitur, vt probat Panor. in. c. cum. I. & A. numero. 27. extra de re iudi. & notatur in. l. pro hærede. §. si quid. ff. de acq. hæredi. Petr. Nunni. responso. 8. num. 7. & ita respondetur ad obiectionem in prin. glo. traditam, Roderi. Xuarez in. l. 2. titu. 8. de los gouiernos in princip. numer. 19. libro. 2. fori. quas operas præstare teneatur, dicam in glo. vlti.

GLOS III.

1 *Operas quas præstare teneatur debitor qui bonis cessit? Vir & vxor vnum sunt corpus, quare non est fraudanda vxor debito suo propter seruitium quod vir facere tenetur creditori post quam bonis cesserit, ibi.*

2 *Vxor quando possit virum vendicare.*

c *Mantengalo, e siruase del.* Quæro quas operas præstare tenebitur qui cessit bonis, & crede eas tantum teneri impendere, quibus debitor non fraudetur tempore necessario ad curam corporis sui, vt in. l. cum patronus. §. vlti. ff. de ope. liberto. Luc. de Pena in. l. 1. col. 1. in fi. C. de agrico. & censit. libr. 11. Cumque vir & vxor vnum censeantur esse corpus & vna persona quoad debitum coniugale, vt in. c. admonere. 33. q. 2. & habetur Genesis. 2. & Matthæi. c. 19. erunt duo in carne vna. &c. non poterit creditor tanto tempore debitorem occupare, vt eius corporis copia vxori suæ esse non possit, vt voluit Petr. Nun. respõso. 8. num. 10.

2 4 Poterit itaque vxor ad hunc effectũ virũ vendicare, vt ipse Nunni. probat ex gl. in. c. pro latũ. 29. q. 2. & in. l. si ex causa. §. Papinia. ff. de minor. quibus adde quæ diximus supra hoc li. in gl. rubri. de de matrimo. nu. 92. per reliquũ autẽ tempus seruiet creditori,

creditori, ex cuius operis subducet quod sibi debetur. præstitis debitori necessarijs alimentis, vt inquit lex nostra, ibi. *De lo que ganare, mantengalo razonablemente*, notet glos. in l. vltima. ff. de ope. seruo.

LEY V.

La forma que se deue tener, en los que hazen cession de bienes.

Don Enrique. IIII. En Madrid año de. 1458.

Declarando la ley del fuero, el Rey dõ Enrique, IIII. en Madrid, año de cincuenta y ocho, ordenô y mandò, que aquel que hiziesse cessiõ de sus bienes, segun forma de la dicha ley, que despues que por el deudor fuere hecha la dicha cession, el deudor este en la carcel por nueue dias, y aquellos durantes, desse publico pregon, como el dicho deudor esta en la carcel, a peticion de fulano acreedor, y antes que sea entregado el deudor, el dicho acreedor jure en deuida forma, q̃ lo recibe por su deudor sin simulacion, y sin cautela, ni fraude, y el juez limite tiempo al deudor que ha de seruir al acreedor. a Y que feneciendo el tiempo del primero acreedor, el dicho deudor sea entregado a otro acreedor, por el deudo que pareciere que le fuere deuido.

GLOS I.

Cessio bonorum cum fit iuxta ius nostrum regium, quomodo taxandæ sunt operæ per iudicem cuilibet creditori.

a *Y el juez limite el tiempo al deudor que ha de seruir al acreedor.* Iudex præfigere debet tempus seruitij cuilibet ex creditoribus, taxareque operas debitoris deductis alimentis necessarijs, quo tempore elapso, alteri creditori tradendus est ad seruiendum, vt dixi in l. præcedenti. Quibus autem casibus locus sit cessioni bonorum, tradit Iaso in. §. vltimi. insti. de actio. num. 11. & sequenti. & d. D. Couarru. lib. 2. resolutio. cap. 1.

LEY VI.

Para que los que hizieren cession de bienes, o renunciaren la cadena, trayan vna argolla de hierro al pescuezo:

Don Fernando y doña Ysabel en Cordoua año de 1490. a 26. de Iulio, pragmatica.

Qualquier mercader, o cambiador, o otra qualquier persona que hiziere cession de bienes, y renunciare la cadena, a por qualquier, o qualesquier deudas q̃ deua a qualquier, o qualesquier concejos, y personas de qualquier estado, o condicion, preeminencia, o dignidad, que sean, b desde luego, ante el juez, o alcalde que hiziere la cessiõ de bienes, y renunciacion de la cadena, dende en adelante, hasta que se parta de tal cession, o de fiança de pagar a sus acreedores, realmente y cõ efecto, aya de traer y trayga al cuello vna argolla de hierro, c tan gorda como el dedo, y continua, y abiertamente sobre el collar del jubon, y sin cobertura alguna sobre ella, y si no la traxere en la manera que dicha es, que cada y quando que fuere hallado sin ella, o la traxere encubierta, que pueda ser y sea preso, y puesto en la carcel publica, y se haga la execucion en su persona y bienes, y q̃ no goze de la cession de bienes, d y renunciacion de la cadena q̃ hizo. Y q̃ los acreedores, a cuyo pedimiento se hizieren las tales execuciones, se prefieran y seã mayores en derecho para cobrar sus deudas primero q̃ aquel a quiẽ fue entregado, e quando hizo la cession de bienes.

GLOS. I.

Renunciatio cathenæ quid significet.
Cessio bonorum carcerem euitat, ibi.

a *Y renunciare la cadena.* Idest, abiecerit à se cathenam seu vincula & carcerem, per cessionem enim bonorum euitat quis carcerem & vincula, vt dixi supra. l. 1. gl. 2. n. 5. & hoc præsefert renũciatio cathenæ.

GLOS II.

Cedere bonis potest debitor fisci, & cuiuscunque alterius priuilegiati debitor.

b *Preeminencia, o dignidad que sean.* Nota tex. singularẽ, cessioni bonorum locũ esse & in debitore fisci, quod negabat

negabat Bar. in l. 1. ff. de cessio. bono. & Bal. in l. 1. nu. 5. C. qui bon. ced. poss. Angel. & Iaso num. 14. in §. vltimo insti. de actio. cum alijs ibi citatis, nam lex ista pro quocunque debito dicit locum esse cessioni, de quo latius in l. sequen.

GLOS III.

1 *Cessio bonorum iure regio fit per actum ignominiosum.*

2 *Cedens bonis iure regio traditur cum torque ferreo in collo ad seruiendum creditoribus vnicuique iuxta antiquitatem vel priuilegium.*

Maritus cedens bonis an tradatur vxori pro dote vel alimentis ad seruiendum cum torque ferreo, vel an cæteri creditores ei præferantur, ibid. & sequenti.

Lex generalis restringi debet, ne sequatur absurdũ, ibid.

3 *Maritus cum conuenitur ab vxore constante matrimonio pro dote, non habet beneficium, ne conueniatur vltra quam facere possit.*

Maritus iure regio tradi debet vxori pro dote absque torque ferreo pro tempore à iudice taxato, ibid.

b *Al cuello vna argolla de hierro.* Lex nostra probare videtur cessionẽ bonorum fieri posse per actũ ignominiosum, contra id, quod diximus supra eo. l. 4. glo. 2. num. 7. & fortè hoc statutũ est in odium eius, qui cessionem facit, fidemque frangit, nolens creditoribus satisfacere, de quo in l. sequen. opportunius disseremus. 2 Dicitur in hac lege debitorem, qui bonis cessit, tradendum esse creditoribus cum torque ferreo in collo, vt seruiat vnicuique iuxta debiti antiquitatem vel priuilegium, & si quis eorum sine torque eum incedere permiserit, tradi debet alteri, qui post primum sequitur, quid autem fiet, si vxor liti & causæ creditorum se opposuit, dicens se esse in dote præferendam, & ita iudicatum fuit, vt ipsa præferretur, an cessione per maritum facta bonorum, possit aut debeat cũ torque ferreo vxori tradi, vt illi seruiat, Petr. Nunnius Auendaño in responso 8. discutit hãc quæstionem, & denique concludit, nullum ius habere vxorem, vt pro dote nec alimentis vir ei cum torque ferreo tradatur ad seruiendum, vel operas præstandum, quæ vxori à viro nullo modo debentur etiam pro alimentis, licèt vxor marito præstare teneatur, vt inquit idem Pet. Nunni. ibidem num. 8. & indecorum esset, imo absurdum, vt vir vxori traderetur ad seruiendum, & contra omnem honestatem & reuerentiam. At lex generalis restringi debet, ne sequatur absurdum secundum Barto. in l. furti. § pactus. ff. de his qui notan. infam. & quæ contra honestatem sunt, non dicuntur fieri posse, vt in l. si quis à liberis. §. si vel parens. ff. de libe. agnoscend. & l. filius. ff. de condi. instituen. Quare resoluit Nũnius d. responso 8. num. 9. virum hac in specie creditoribus non vxori esse tradendum. 3 Sed iudicio meo hoc verum non est, nec seruatur in praxi, sed contrariũ, traditur enim vxori pro dote, vt ei operas quæ à iudice taxatæ sunt, præstet, nec eo tempore debet incedere cum torque ferreo, propter reuerentiam à vxore sibi debitam. Iniquum enim esset, vxorem dote fraudari sibi debita, & creditores posteriores ei in operis à debitore præstandis præferri, & tum potissimum, cum certum sit, maritum non habere beneficium ne conueniatur vltra quam facere possit deducto ne egeat, cum dos constante matrimonio propter viri inopiam repetitur secundum glo. & docto. in l. vbi adhuc. C. de iure doti. Bart. in l. maritum. ff. solu. matri. quem cæteri sequuntur. Quod autem de reuerentia & absurditate diximus, in fauorem mariti statutum est, cui iuri in eius gratiam inducto potuit renunciare, vt in l. si quis in conscribendo. C. de pact. & l. si quis in conscribendo. C. de epis. & cleri. conducet tamen, vt eo in tempore sine torque ferreo incedere possit, quicquid in oppositum dixerat Auile. in cap. 18. prætorum in glo. magna nume. 7. vbi per 12. columnas quæstionem discutit pro vtraque parte, & concludit debere tradi vxori, sed cum torque ferreo.

GLOS. IIII.

Cedens bonis debet ferre torquem ferreum, aliàs non gaudet beneficio cessionis, nisi vxori fuerit traditus.

d *Y que no goze de la cession de bienes.* Nota debitorem, qui bonis cessit, si non incedit cum torque ferreo in collo super thoracem, vt ab omnibus cerni possit, non gaudere beneficio cessionis, sed posse iterum in carcerem mitti. Quod tamen fallit, quando vxori traditus est pro dote, arrhis, vel bonis paraphernalibus, quoniam tunc sine torque ferreo ei tradi debet, vt dixi supra in gloss. præcedenti in fine contra Auilesium & Petr. Nũnium. Sed contra regulam opponitur de l. seq. vbi dicam.

GLOS V.

Lex nostra optime explicatur.

Creditor primus qua ex causa ammittat ius prælationis, ibi.

e *Primero que aquel aquien fue entregado.* Nota, quod si debitor non defert torquem ferreum in collo super thoracem, ita vt videri possit postquã bonis cessit, is cui primum traditus est, amittit ius prioritatis debiti & acquiritur sequenti. Quod fallit in vxore, vt dixi in gloss. 3. in fin. & nõ solum procedit quod hic dicitur quoad operas debitoris, ex quibus debito satisfacere posset, verum etiam, quoad bona, quæ postea acquisierit, patet, cum ait, para cobrar sus deudas primero, quæ verba generalia sunt, ita vt restrictionem non patiantur, non tamen vt debitum omnino amittat, sed prioritatem & priuilegium prælationis, postquam verò satisfactum fuerit omnibus creditoribus, ille cui primo traditus fuit, residuum exiget à debitore, & sic in pœnam ex priore fiet posterior.

LEY VII.

Lo que se ha de hazer quando el deudor estuuiere preso, y no quiere pagar, ni renunciar la cadena.

Don Fernando y doña Ysabel en Granada, año de 1501. a 18. de Octubre.

¶Qualquier persona que estuuiere preso por deuda, pague y cumpla todo lo que es obligado a sus acreedores dentro de seys meses, despues de liquidada la deuda.a Y si dentro de los dichos seys meses no cumpliere, sea obligado a renunciar la cadena,b y si no la renunciare passado el dicho termino, nos la auemos por renũciada.c Y las nuestras justicias, hechas las diligencias que la ley manda,d aunque el no renuncie la cadena, le entreguen y hagan entregar al acreedor que primero segun derecho deua ser pagado,e para que le sirua por la deuda que le deuia, segun la forma de la dicha ley, y dende en adelãte a los otros, como si ouiesse renunciado la dicha cadena. Y ansi lo juzgué y determiné de aqui adelante, como en esta nuestra ley se contiene. Y mandamos, que con los que assi por virtud desta dicha nuestra ley han de ser entregados a sus acreedores, se guarde y execute la ley suso dicha, que habla de la manera q̃ han de tener en el traer de la argolla,f como si ellos mismos ouiessen renunciado la cadena de su voluntad. Y mandamos, que lo de suso contenido se guarde y execute, ansi en los que al presente estan presos, o deuẽ o deuieren adelante qualesquier deudas, y que assi lo juzguen y determinen las nuestras justicias.

GLOS. I.

Sex menses qui constituuntur, intra quos tenetur debitor in carcere detentus cedere bonis, à quo tempore incipiant.

a *Despues de liquidada la deuda.* Notà quòd sex menses, qui in hac lege prescribuntur intra quos tenetur debitor in carcere detentus cedere bonis, currunt à die factæ liquidationis totius debiti. Et sic poterit debitor ipse manere in carcere biennio & triennio, & non cogetur cedere bonis, donec lis cum creditoribus definiatur, & debita omnia liquidentur, & quilibet ex creditoribus eius suo loco constituatur iuxta autoritatem vel priuilegium debiti sui, vt dicam infra eo. glo. 5. & postquam sententia transierit in rem iudicatam, incipiunt currere sex menses, vt hic dicitur.

GLOS. II.

1 *Cessio bonorum iure regio non solum fauore debitoris sed & creditorum introducta.*

2 *Cessio bonorum, elapsis sex mensibus, quibus debitor fuit in carcere detentus, debet inuito debitore fieri, & trade creditoribus cum torque ferreo ad seruiendum.*

3 *Decoctores an gaudeant beneficio cessionis bonorum, & quid iure regio.*

4 *Debitor qui culpa sua factus est non soluendo, an possit cedere bonis.*

5 *Cessionis bonorum beneficio an renunciare possit iure communi.*

6 *Renunciatio cessionis bonorum, an valeat iure regio.*

7 *Cessioni bonorum locus non est in his, qui habent beneficium, ne conueniantur vltra quàm facere possunt, & qui sint isti remissiuè.*

8 *Cessionis beneficium quare iure regio confertur in inuitum.*

Beneficium quando confertur in inuitum, ibi.

9 *Cessionem bonorum an facere possit conductor redditutum regalium.*

b *Y si dentro de los dichos seys meses no cumpliere, sea obligado a renunciar la cadena.* Nota legem singularem, cessionem bonorum iure nostro regio non esse introductam fauore dumtaxat debitoris, sed & fauore creditorum contra omnia iuris vtriusque principia. Nam si beneficium esset debitoris, non conferretur

2 in inuitum. l. inuito. ff. de regul. iur. & hoc iure. § non potest. ff. de donatio. † Leges itaque Regię (præcipientes debitorem, qui bonis cessit tradi debere creditoribus cum torque ferreo in collo supra toracem, vt creditoribus seruiat, vt in l. precedenti, quodque si sex mensibus post liquidationem debiti manserit in carcere, cessionem bonorum teneatur facere, vel si non fecerit, ipso iure facta esse censeatur, cum torque ferreo prædicto tradatur creditoribus ad seruiendum) hunc scopum habuisse intelliguntur, nempe vt creditores debitis sibi non fraudentur, nec eorum solutio differatur, sed debitores tædio vel pudore affecti solutionem faciant, & congruam debiti satisfactionem.

Ita

Ità vt si cum hac conditione beneficium esse putauerint, ante prædictos sex menses cessionem voluntariè facere possint, & sic carcerem effugere, & deinceps pro debito molestari non possint, & si ad pinguiorem fortunam deuenerint, conueniantur, quatenus facere possint deducto ne egeant, vt in glossis præcedentibus probauimus. Quòd si cessionem facere recusauerint, eligantque manere in carcere, cõpellantur elapsis sex mensibus cessionem facere, & tradantur ignominiose cum torque ferreo creditoribus ad seruiendum forma prædicta, vt ex operibus

3 suis creditoribus satisfiat. † Ex quo primo infertur ad quæstionem de decoctore, an gaudeat beneficio cessionis bonorum, in qua quæstione Bald.cõs.400. nume.4.lib.5. respondit propter dolum non gaudere huiusmodi beneficio, in hęc verba, Falliti sunt infames, & infamissimi, & more antiquissimæ legis deberent tradi creditoribus laniandi. Adeò quòd propter dolum suum non videntur beneficium cessionis habere: quod est subsidium miserorum, sed non præsidium dolosorum, facilesque sunt ad mentiendum & colludendum, & à communiter accidentibus falliti sunt deceptores, & fraudatores, præsumiturque omnibus inesse, quod omnibus est commune. Hactenus Bald. quem referunt & sequuntur Ioan. Bapti. Seuerinus in tractatu de suspect. & fugiti. quæstio.1. num. 13. & Nicola. Boerius decisio.215. Paul. Paris. consi.94. numero.10. & sequenti. libro.1. & melius & latius ceteris omnia eius verba explicans Beuenutus de Straccha in libro de decoctoribus.3.par. numero.1. & sequentibus, & maximè num.9. vbi de amissione huius beneficij tractat, citatque Bal. idem tenentem in.l.1. num.8.C. qui bon. ced. poss. & Barto. in.l. alia.§. eleganter in fin.ff. solu. matrimo. Ias. in.§. vltimo numero.8. & sequen. institu. de actio. & numero. 18. Paul. Paris. vbi supra numero.11. & sequenti. vbi latè, & Nicola. Boeri. decisio.349. col. antepenultima, ex quibus constat hanc esse communem opinionem. Sed nihilominus iure nostro regio locus erit cessioni bonorum transactis sex mensibus post liquidationem debiti, vt in.l. nostra statuitur, quod prudentissimè constitutũ fuit, vt debitores pudore affecti curent debita soluere, & creditoribus satisfacere, ne aliàs cogantur torquem ferreum in collo deferre, & antea si debitor velit, eoquòd per legem.9. infra eodem in debito ex delicto descendente cessioni locus est, vt

4 ibi dicam. † Idemquè erit in his, qui sua culpa facti sunt non soluendo eadem ratione, licèt iure communi hoc beneficium eis negabatur, vt in.l. sed interdum in fi. & .l. eum qui. ff. quod cum eo, Paul. Parisi. consil. 94. num.2. lib.1. Benuenutus de decoctori. part.3.

5 numero.13. † Infertur etiam ad quæstionem, an renunciari possit huic beneficio cessionis bonorum, & magis communis opinio est, vt renunciari non possit, ne perpetuo carceri quis obligetur pro debito pecuniario: essetquè quædam præcisa seruitus, ad quam liber homo se astringere nequit.l.2.ff. de liber. homi. exhibend.l. Titius.§. Titio.ff. de conditionibus & demonstrationibus, notant gloss. & Doctores in.l. antiquitas, C. de vsufruct. quamobrem huiusmodi renunciationem esse inualidam existimant Ricard. Malum. Dyn. Bartol. Alberic. & Imola, in.l. alia.§. el eleganter.ff. soluto matrimonio, Cyn. quæstione.6. & Saliect. num.9. in.l.1.C. qui bon. ced. poss. Faber in.§. vltimo instituta de actionibus, Alexand. consi.37. numero.6. libro.2. Panormita. & alij in cap. Odoardus de solutioni. quorum opinio communis est secundum domi. Didac. Couarru. in cap. quamuis pactum part.2. in princip. numero.6. Ripam in.l. obligatione, generali numero.33.ff. de pignoribus, Alciat. in capit. cum contingat numero 69. de iure iurand. eundem domi. Dida. Couarru. lib 2. resolutio. cap.1. numero.7. eandem tenet, & communem dicit Ferdinandus Vazquez de successionum creatio.§.22. numero.79. Alij autem sunt in contraria sententia, vt renunciari possit cessioni bonorum, hi sunt Federi. consilio.60. Felin. in capit. ex rescripto numero.11. de iure iurando, & in cap. si diligẽti columna.2. de foro competen. Rota in antiquis decisio.565. Alciat. in dict. cap. cum contingat numero 69. Angel. Roma. & Alexand. in.d.§. eleganter Imol. in capit. cum contingat numero.32. de iure iurando, Guido Delphynatus quæstion.211. Ripa in dict. l. obligatione numero.33. Molinæ. de contractibus quæstio.36.d.D. Couarru. dict. cap.1. lib.2. resolutio. per.l. vltimam.ff. qui bo. cede. possint, vbi tacite quis potest cessioni bonorum renunciare, ergo à fortiori expresse. Taciti enim & expressi idem est iudicium

6 l. cum quid.ff. si certum petatur. † Iure tamen nostro regio hæc quæstio expeditissima est, si enim creditores volunt, non valebit renunciatio, cum in eorum fauorem inducta sit cessio bonorum, & renunciatio cathenæ, vt probauimus numero.1. & .2. possunt enim elapsis sex mensibus debitorem cum torque ferreo accipere, vt eis seruiat, & ex operis suis debita persoluat, vt in hac lege statuitur. At eis consentientibus valebit renunciatio cessionis, cum in eorum fauorem inductum sit hoc beneficium, & non in fauorem debitoris dumtaxat, prout statutum erat iure communi. Sed velint nolint debitor & creditores, si per sex menses in carcere debitor manserit, debet eis tradi cum torque

7 ferreo ad seruiendum. ‡ Cæterum cessioni bonorum locus non erit in casibus, in quibus debitor conueniri nõ potest vltra quam facere potest, quos enumerat text. in.l.1. titul.15. de cessione bonorum part.5. & ibi Gregorius Lupi in verbo padre, o abuelo, & .l. sunt qui & legibus sequentibus.ff. de re iudicata ita hanc materiam limitat tex. in dict.l.1. & Iaso late in.§. vltimo instituta de actioni qui aliàs tradit li-

8 mitationes, quas reduces ad regulam, quam ex lege nostra deduxi numero.1. & 2. supra. ‡ Sed vt constat ex his, quæ in hac gloss. diximus, negari non potest, quin cessio bonorum sit beneficium debitoris, si eo vti velit, licèt iure regio introductum sit etiã in fauorem creditorum, quare beneficium confertur post dictos sex menses in inuitum. Regula enim illa fallit, quando ex illo beneficio tertius commodum & interesse consequitur, vt quando quis soluit pecuniam, quam ego alicui debeam, potest enim me inuito pro me soluere, quia agitur de interesse creditoris, cui soluit. Et in expensis factis pro infirmo aliquo, & in alijs similibus speciebus, quas Decius refert in dicta

 regula

regulâ inuito.ff.de reg.iur. Itque ideo beneficium cessionis (si beneficium hodie dici potest) confertur elapsis sex mensibus in inuitum, cum ex hoc commodum sentiant creditores, vt diximus.† In reddituum

9 regalium conductoribus non est locus cessioni bonorum, nec in eius fideiussoribus, vt in.l.5.titu.9.de conditionibus generalibus infra lib.9. Elapsis tamen sex mensibus cessioni locus erit, vt hic dicitur.

GLOS. III.

1 *Cessio bonorum censetur ipso iure facta in casu legis nostræ.*

2 *Factum fuisse fingitur, quando quis facere nõ vult id ad quod tenebatur.*

c *Passado el dicho termino, nos la auemos por renunciada.* Si postquam sex mensibus post liquidationem debiti, seu æris alieni debitor manserit in carcere, tenetur renunciare catenæ & bonis cedere, quod si facere noluerit, ipso iure facta esse censetur cessio, ita vt statim tradatur cũ torque ferreo in collo supra thoracem creditoribus ad seruiendum, quod ideo fit, quia pudore affecti debitores bona sua non cedẽt, sed creditoribus ex eis vel alijs ab ipsis quæsitis satisfaciant, & hac ratione cogitur debitor inuitus bonis cedere, vt latius dixi in gloss. præcedenti.

2 † Et notat hic optimum remedium ad compellendum aliquem ad factum, ad quod precise etiam seruus compelli nequit, licet excorietur, vt in.l.cum proponas.C.de hæredibus institutuen. vt lex fingat fuisse factum quoad iuris effectus eosdem, qui, si vere factũ fuisset, resultarent. Sic inuenies fieri in multis iuris articulis, in quibus factum fuisse, quod non factum fuit, fingitur, vt deduces ex Bar.& Docto.in.l.si is qui pro emptore.ff de vsucap.& quæ diximus supra hoc libro tit.7.de maioratu.l.8.glo.1.num.9.10.11.& sequen.

GLOS. IIII.

Cessio bonorum vt fieri poßit, quæ requirantur? remißiue.

d *Hechas las diligencias que la ley manda.* Lex 4.5.&.6. supra eo.vbi dixi quid requiratur, vt cessio bonorum fieri possit, in primis liquidatio debiti cum omnibus creditoribus, qui debent citari saltem per præconiũ, vel edicta, si sunt absentes, deinde debet tradi debitor creditori antiquiori cum torque ferreo, vt illi seruiat iuxta iudicis taxationem & moderationem, & fieri debent alia, quæ in dictis legibus diximus.

GLOS. V.

1 *Depositum, cuius dominium in depositarium non fuit translatum, omnibus præfertur.*

2 *Funeris impensa quibus præferatur.*

3 *Creditores hypothecarij expressam vel tacitam hypothecam habentes, alijs præferuntur, & qui prior est tempore, alteri præfertur: quod extende & limita plurifariam, remißiue.*

4 *Dos mulieri debita in quibus casibus alijs debitis præferatur.*

5 *Fisci debitum quibus præferatur.*

6 *Venditæ res non sunt pro pretio obligatæ, nisi expresse dictum sit, & tunc omnibus creditoribus præfertur venditor, & num.7.*

8 *Venditor rei solutioni pretij obligatæ, an doti præferatur.*

Lex.28.29.30.titul.13.de pignori.parti.5.explicantur, ibi.

9 *Decoctori, qui fugiendi consilium inierat, merces venditæ habita fide pretij non acquiruntur quoad dominium.*

Decoctor quando dicatur consilium fugiendi iniuisse, ibi.

10 *Hypotheca tacita quibus casibus contrahatur, remissiue, & quando præferatur.*

11 *Creditor hypothecarius ex instrumento confessionis antiquior an præferatur ei, qui verè numerauit.*

12 *Hypothecarius creditor per chirographum antiquior an præferatur creditori ex instrumento publico iuniori.*

13 *Creditores priuilegiarij quibus præferantur, & n.14.*

15 *Creditores chirographarij & personales quando & quo ordine admittantur.*

16 *Creditor hypothecarius antiquior an teneatur pecuniam iunioribus solutam & bona fide consumptam.*

e *Al acreedor que primero segun derecho deue ser pagado.* Quoties causa prælationis creditorum agitur, in primis præfertur, qui rem aliquam vel pecuniam in sacco deposuit, si res extat, eam siquidem poterit vendere, tanquam dominus, qui eam deposuit. Hic enim præfertur omnibus hypothecarijs & priuilegiarijs, vt in.l.si ventri.§.in bonis.ff.de priuileg. credito.l.9.ti.3.de deposito part.5.in fin.&.l.11. in.fin. titu.14.de solutionibus part.5.l.procuratoris.§.plane, versiculo sed si dedi.ff.de tributo.l.cum fundus.§.seruũ tuũ. ff.si certum petatur.l.si quid tamen, C. qui potio.in pigno.habeantur, Bald.& Salicet. vltima quęstio.in l.fina.C.deposi.Paul.Castren.in.l.si hominem, §.quoties.ff.deposi. Benuenutus de Straccha de decoctoribus vltima par.numero.2.&.3.

2 † Secundo loco præfertur funeris impensa necessaria omnibus creditoribus etiam expressam hypothecam habentibus, & doti, vt in.l.penultima.ff.de religio.& sumpti. funer.l.final.§.in computatione.C.de iure deliberandi.§. vltimo, instituta de lege Falcid.l.12.tit.13.de sepulturis & sumptibus funerũ in verbo deudas.& ibi Gre. Lupi.part.1.tex etiã in.l.3.tit.13.de pignori. par.5.& ibi

ibi etiam Gregor.Lup.in glo.vlti.Ego autem probaui oppositum,imo quòd nullis creditoribus præferatur impensa funeris iuxta ius regium nouissimum in l.vltim.per tex.ibi in glo.3.numero.3.&.4.titulo.6. de meliorationibus supra hoc libro, vbi latè explicaui materiam expensæ funeris,ibi videre licebit, qua
3 re hic non repeto.† Deinde præferuntur creditores hypothecarij habentes expressam vel tacitam hypothecam,inter quos,qui prior est tempore, præfertur posteriori.l.2.&.l.cum rem publicam,&.l.eos.C. qui potio.in pign.habeant.l.1.C.si propter publi.pensita. l.27.titu.13.de pigno.part.5.Cui regulæ tradit tredecim ampliationes,& viginti & sex limitationes,Ripa in.l.priuilegia numero.4.5.& sequentibus.ff. de priuileg.credi.Anto.Negusantius in eleganti tractatu de pignoribus in.2.membro quintæ partis, & aliqua addit Benuenu.de Straccha in tracta. de decoctoribus vlti.part.numero.11.12. & sequentibus.l.27. 28.29.&.30.titu.13.de pignor. part.5. † Solum de
4 his quæ ad dotem pertinent,aliqua breui calamo referam ex his,quæ eleganter docteque tradit dom. Dida.Couarru.libro.1. resolutio. cap.7.vbi resoluit, quod hypotheca expressa prò dote ex conuentione competens nō præfertur expressæ hypothecæ priori.Tacita autem hypotheca pro dote à lege competens iuxta.l.vnicam.§.& vt plenius.C. de rei vxo.actio.&.§.fuerat insti.de actio.præfertur priori tacitæ,non tamen priori expressæ,præfertur tamen posteriori expressæ.Hæc probat ipse ex glo.in.l.assiduis C.qui potio.in pign.hab.& Doctoribus ibidem ex.l. 23.&.33.titu.13.de pig.part.5.vbi Grego.Lupi.Anto.Gom.in.l.53.Tauri num.37.38.39.&.40.dicentes
5 hanc esse receptiorem sententiam. † Et idem per omnia dicendum est in fisco,vt in.l.29.&.33.titu.13. part.5.& ibi Grego.Lupi in gloss.2.causa dotis & fisci inter se pari passu ambulant, inter quos sumitur prælatio ex tempore,vt in.l.2.C.de priuileg.fisci,& l.dotis.C.de iure doti.& si eadem die fuit facta vtriusque obligatio,& non apparet quæ sit anterior, præfertur causa dotis.l.in ambiguis.ff.de regu.iur.hæc omnia probat Greg Lupi in.d.l.33.glo.2.titulo.13. de pign.part.5. Quid autem si non constet de vera numeratione dotis,sed per confessionem mariti dumtaxat,tractat optimè dom.Did.Couarru.li.1.resolut.
6 cap.7.à numero 4.vsque in finem,Anton.Gom.in.l. 53.Tauri numero.52.& sequen.† Sin autem merces habita fide pretij venditæ extant,non sunt reddendæ venditori,quia non sunt pro pretio singulariter obligatæ,sed dominium earum est translatum in emptorem,quare cùm in creditum abierint,creditores hypothecarij præferuntur,vt in.l.procuratoris.§.si plures,versi.sed si dedi.ff.de tributo.l.quidam fundū.ff. de in rem verso,Bar.& alij communiter in.l.si cum dote.§.vlti.ff.solu.matri.vbi Alex.hanc esse communem fatetur,idem sententur eam sequuti Iaso.in.l.creditor.1.ff si cer.peta. Ripa in.l.si ventri.§.in bonis nu.6.& seq.ff.de priuileg.credi.Ant.Negusan.de pignor.4.par.nu.35.&.36.& in.2.membro.5. part.num. 13.Zas.in.l.quod quis.ff.de priuile.credi.dom.Dida Couarru.lib.1.resolu.cap.7.num.3.versi.cui & illud accedit,& Bēuenu.de Stracche de decoctoribus vlt. par.num.5.contra Bal.in.l.pro debito.C.de bon.autho.iudi.possid.& in consilio.400.numero.8.lib.5.

7 & consi.432.lib.1.† Quem tamen Sali.in.d.l. pro debito intelligit,vbi venditores sibi cōsuluissent, vt venditæ res sibi obligatæ essent specialiter, quòd totum pretium solueretur,tunc nimirum venditores creditoribus etiam anterioribus præferentur, iuxta tex.in l.licet.C.qui potio.in pigno.habe.l. quamuis.2.C.de pignor.l.30.prope finem, titulo.13. de pignoribus part.5.Franc.Curti.apud Alex.in.d.l. si cum dotem, §.si.ff.solu.matri.Iaso.in.l.qui Romæ.§.Calimachus numero.5.ff.de verb.obliga.Anto. Negusan.de pignoribus.2 membro.5.partis numero.19.& sequ.Benuenutus de Straccha de decoctoribus vltim. part. num.5.vbi cum Negusantio de pigno.4.part. numer. 55.discutit an satis sit, quòd in eodem instrumento hæc hypotheca subijciatur post traditionem: an vero exigatur, quod fiat ante vel in ipsa traditione, & concludit contra Negusantium satis esse etiamsi post traditionem pactum subijciatur:idem voluit Carol. Ruy.consil.214.numero.10.lib.1.& Curt.Iun.con
8 silio.146.& seq.† Et licet venditor, qui hoc pactum apposuit,cæteris creditoribus hypothecarijs anterioribus præferatur,vt dixi,non tamen præferretur mulieri tacitam vel expressam in dote hypothecam habenti,per tex.insignem in auth.de æqualita. dot.§. his consequens est collatio.7. vt ex eo colligit ibi Accursi.in verbo agrum,Specula.in titulo de obliga. & solutio.§.1.numero.45.Bar.Alberi.Fulgo.& Salice.in.l.interdum.ff.qui potio.in pign. habe. Paul.& Iaso.in.l.creditor.1.ff.si cer.peta.Matth.Affl.decisio. Neapoli.306.dom.Did.Couarru. hanc communiorem esse & in praxi receptam attestatus libro.1.resolu.cap.7.numero.2.&.3.Contrariam tamen sententiam tenuit Grego.Lup.in.l.30.in verbo el postrimero titulo.13.de pigno.part.5.argumento eiusdem legis,quæ hunc casum dotis non excepit, prout lex 29.&.28.præcedentes, nec ex eis posse ad speciem nostram inferri,quandoquidem in eis,res refecta,vel pro qua conseruanda fuit impēsum,erat iam sub hypotheca mulieris à principio:hoc verò casu, de quo agimus,non fuit,enim hypotheca conuentionalis bonorū præsentium & futurorum, vnde in bonis postea quæsitis emptis ex pecunia alicuius cum pacto hypothecæ,nimirum qui sic credidit, si omnibus creditoribus anterioribus,atque etiam mulieri & fisco, in istis præferatur, quod iustum esse asseuerat ipse Gregor.Lupi,idemque voluisse refert Bald. Nouellū de dote 10.part.numero.3.idem etiam voluit Negusanti.de pignori.part.5.2.membro numero.17.Cœpola
9 cautela.124.& hæc mihi æquior videtur opinio.† Cæterum si cùm mercator iam cōsilium fugiendi iniisset merces ab alio emit mercatore,qui habita fide pretij ei merces tradiderit, præsumitur, præcedentem dolum causam dedisse fidei habendæ de pretio, atque ideo venditionem irritam fuisse, & consequenter mercium dominium non fuisse translatum, vt scribit Angelus & Alexander in.l. si cum dotem §. si mulier.ff. soluto matrimonio. Si igitur dominium translatum non fuit in emptorem, consequitur venditorem creditoribus omnibus etiam hypothecarijs præferendum.Huius sentētiæ fuit Ant. Negusan.de pignori.in.2.membro.5.partis numero 8.aliàs.13.vbi citat idē voluisse Veronēsem in cautelis pagi.16.vulgaris colu.1.idem censuit Benuenu.de

LEY VIII.

La forma que se ha de tener quando ouiere muchos acreedores, y el acreedor no echare la argolla al deudor.

Don Fernando y doña Ysabel en Seuilla, año de 1502. a 12. de Hebrero pragmatica.

¶ Si algun deudor ouiere hecho cessió de bienes, o tuuiere mas de vn acreedor, si el primero acreedor en derecho dentro de seys dias despues que fuere requerido, no hiziere echar la argolla al dicho deudor para que la trayga, como por la ley suso puesta está mandado, las justicias passen y entreguẽ el dicho deudor al acreedor que segun derecho primero deue ser entregado. a Y si aquel no le echare la dicha argolla segun dicho es, lo passe y entregue al otro acreedor, que como dicho es luego deuiere ser entregado: y desta manera a los otros sus acreedores, y sucessiuẽ vno empos del otro, hasta que todos sean contentos y pagados de lo que assi les deuiere el dicho deudor.

GLOSS. I.

a *Primero deue ser entregado.* Repete hic quę dixi in l. 6. supra eodem gloss. vlti. illa enim lex concordat cum ista.

LEY XI.

Que se pueda hazer cession de bienes por interesse de la parte por el condenado en pena de hurto, executada la pena corporal.

Don Carlos y doña Iuana en Valladolid, año de 1538. a 18. de Iunio pragmatica.

¶ Declaramos y mandamos, que agora y de aqui adelante las nuestras justicias, quando algunas personas fueren presos y condenados por hurtos que ayan hecho, y se executare en sus personas la pena corporal a en que se condenan, y no tuuieren bienes con que pagar a las partes sus interesses, b haziendo los suso dichos cession de bienes, los admitan conforme a la ley que en este caso habla, aunque la dicha deuda deciende de delicto, segũ y como ha lugar por leyes destos nuestros reynos en las otras deudas. c

GLOS I.

Furis pœna iure regio nouissimo.
Cessioni bonorum locus non est, antequam pœna corporalis executioni mandetur, ibidem.

a *Y se executare en sus personas la pena corporal.* Nota esse necessarium, vt cessioni bonorum locus sit in debito descendente ex delicto, quòd præcedat executio pœnæ corporalis, quippe quæ succedit in locum septupli, in quo iuxta leges regias damnari debet fur, vt refert tex. in l. 9. titu. 11. de furibus li. 8. infra, vbi pœna additur furi, nempe, vt loco pœnæ septupli & centum flagellorum, infligatur præcise pœna triremium sex annis, & si furtum commissum fuerit in regia curia, decem annorum, & non septupli. Quare videtur cessioni locum non esse hodie, cùm tanto tempore debeat seruire in triremibus, quòd spes nõ sit, iterum rediturum ad seruiendum.

GLOS II.

1 *Qui non habet in bonis, luit in corpore.*
2 *Cessio bonorum an fieri possit in debito descendente ex delicto, & num seq.*
3 *Pœnæ pecuniariæ debitor an possit cessionem facere.*
4 *Praxis fori Regij circa debitum ex delicto descendens damnum passo soluendum.*
5 *Legis nostræ intellectus.*

b *Y no tuuieren bienes con que pagar a las partes sus interesses.* Sed cõtra opponitur, qui non habet in bonis, luat in corpore, vt in l. 1. ad finem. ff. de pœnis quam ibi expendunt Bar. & d. ecto. Arge. & Iaso nume. 43. in §. pœnales insti. de actio. idem Iaso in l. si quis id quod numero. 28. post gloss. & docto. ibi. ff. de iuris. omn. iud. Ioan. Lup. in repe. rub. de dona. int. vi. & vxo. §. 9. numer. 19. Hippoly. Marsil. in. l. 1. nume. 63. C ad l. Cor. de sicar. cap. ad liberandum, & ibi Felin. numero. 2. de Iude. Gomez. citans concordan. in §. item si quis in fraudem numer. 52. insti. de actio. l. 2. titulo. 9 de furtis part. 7. l. fin. & ibi gloss. ff. de in ius vocan. 4 Cessio igitur bonorum admittenda non
2 est in debito descendente ex delicto, cum debitum istud delinquente existente non soluendo in corporalem pœnam mutetur: quod plures asserunt, nempe, Ioan. Fab. & Salice. q. 6. in l. 1. C. qui bon. ced. poss.

poss. idem Fab. in. §. cum eo quoque & ibi Bal. Plat. Ange. & Iaso. num. 13. insti. de actio. Innocen. Enri. & Barbo. in. cap. Odoardus de solutio. Iaso. in. d. l. si quis id quod num. 28. Aufrer. in decisio. Capellę Tolosanę. 61, Dida, Perez in. l. 3. titu. 1. lib. 3. ordina. colu. 786. in fi. & colu. sequen. dom. Did. Couarru. lib. 2. resolutio. cap. 1. num. 8. hanc esse communem asse-
3 rentes. 3 Huic oppositioni respondet dom. Dim Couarru. d. c. 1. num. 8. paulo ante finem, quòd pecuniaria pœna, quę iure cómuni priuato applicabatur, nó solùm interesse priuati, sed & vindictam continebat publicam. l. vlti. ff. de in ius vocan. l. si quis id quod. ff. de iur. omni. iudi. l. vlti. C. de sepul. viola. semper enim simplum inerat quadruplo. l. ex hoc edicto. §. vlti. vbi Bart. & alij. ff. de publica. & vectiga. Bal. in. c. 1. § si duo de pace tenen. & eius viola. Bar. in. l. ab his C. de nauicula. lib. 10. Atque ideo nimirum si in ea locus non sit cessioni bonorum, cùm ob inopiam rei in corporalem conuertatur. Pœna verò quę hodie infligitur, ob interesse & damnũ parti illatum, ei applicatur, nec vindictæ publicæ loco infligitur, quare cessio admittitur vt in hac lege, quę in hoc corrigit communem opinionem vel eam limitat, quod & iure communi voluit Ioan. And. eique accessit Panor. in. c. Odoardus de solu. Boeri. decisio 349 numer. 8. & sequen. Rupellanus forensium institutionum libr. 4. cap. 6. vbi idem esse statutum apud Gallos attestatur in Pictauiensi conuentu anno 1531. idem voluit. Dida. Perez his tacitis in. l. 3. titu. 1. li. 3. ordina. col.
4 786. in fin. & sequen. 4 Demum subdit idem dom. Did. Couarru. lib. 2. resolu. cap. 1. num. 8. in fin. solere regios prætores criminalium, non obstante lege nostra, delinquentem inopem pecuniaria pœna damnatum in satisfactionem priuatæ læsionis ad cessionem bonorum non admittere, sed in publicas triremes eum damnare, vt triremis munere fungatur, donec ex mercedis publicę pecunia damnum sarciatur priuatum. Quod hodiè in fure locum obtinere non potest, cùm iudices præcisè teneantur eundem furé loco septupli, vel centum flagellorum in triremes damnare per sex vel. 10. annos iuxta constitutionem l. 9. titu. 11. de furibus infra lib. 8. de quo latius supra
3 eo. glo. 1. 4 Vel si malueris aliter respondere, licebit prędictæ oppositioni, nempe, vt non procedat in specie legis nostræ, quippe quæ de pœna fisco vel parti applicata non loquitur, sed de interesse priuati. scilicet, de restitutione quantitatis furatæ, vt constat ex verbis glo. nostræ (si no touieren bienes cõ que pagar a las partes sus interesses) non dici, si bona non habuerint ad soluendas pœnas, sed ad soluendum interesse. Quare nimirum si hac in specie locus sit cessioni bonorum, vt ex seruitio furis domino rei furatæ satisfiat de eo, quod sibi debetur a delicto procedens.

GLOS III.

Cessionem cogitur delinquens facere, si non habet bona vnde domino damna satisfaciat, & per sex menses steterit in carcere, sicut fit in debitore ex contractu.

1 *En las otras deudas.* Nota quòd in debito ex delicto descendente idem per omnia est seruandum, quod in debitis ex contractibus, nempe, vt elapsis sex mensibus, quibus debitor in carcere manserit post liquidatum debitum, cessionem bonorum facere cogatur iuxta formam in. l. 7. supra eodem traditam, vbi dixi.

LEY X.

Porque tiempo se prescribe la fiaduria de presentar a alguno a juyzio.

Don Alonso XI. en Alcala, era de 1386. peti. 33.

Aqualquier que saliere por fiador por otro para lo presentar en juyzio hasta cierto tiempo, so cierta pena, y cayere en la dicha pena, si no le fuere pedida dentro de vn año, contado desde el dia en que la dicha pena cayò, no le pueda ser mas adelante demandado. b

GLOS. I.

1 *Fideiussio voluntaria quæ.*
2 *Fideiussio necessaria quæ, cuius plura exempla traduntur.*
3 *Fideiussio necessaria quæ ob defectum immobilium à reo conuento præstatur.*
4 *Satisdatio in defectum immobilium quare à reo exigatur.*
5 *Immobilia bona nõ possidens satisdat, quia præsumitur liti non adfuturum.*
Fugæ præsumptio cessat per possessionem immobiliũ, ibidem.
6 *Satisdationem iudicio sistendi an iudicatum soluendi reus non possidens immobilia præstare teneatur, aut aliam.*
Fideiussio de la baz à non possidente immobilia præstatur ibidem.
7 *Bona immobilia quot vel quantæ quantitatis possidere debeat reus, vt satisdationem euitet, an quæ sufficiant ad rem petitam, an ad euitandam fugæ suspicionem.*
8 *Fideiussor iudicio sistendi lata sententia regulariter liberatur.*
9 *Fideiussor iudicio sistendi perempta instantia liberatur.*
10 *Fideiussor iudicio sistendi in criminalibus lata prima sententia liberatur.*
11 *Fideiussor iudicio sistendi lata sententia liberatur, etiam si mandatis curiæ parere promiserit, & omnia facere quæ in iudicio fieri oportet.*
12 *Fideiussor de la baz, hoc est, præsentandi reũ in iudi-*

cio

tio, quoties iudici placuerit, non liberatur per sententiam.

Fideiussor de la baz qualiter obligari debeat, ibidē in fine.

13 *Lex Græca. §. & post litem. ff. de fideiusso. declaratur a nume. 8.*

14 *Fideiussio in causa criminali, pro qua venit imponēda pœna pecuniaria, sumi debet per iudicem, aliàs reo facit iniuriam.*

Carcerem euitat reus dando fideiussorem de se præsentando, &c. in causa criminali pecuniaria, ibidem.

15 *Fideiussor, ad euitandum carcerem eius qui criminaliter fuit accusatus, si venit imponenda pœna corporis afflictiua, non admittitur.*

16 *Fideiussor sumi potest ad relaxandum reum à carcere, si pro crimine venit imponenda pœna pecuniaria.*

17 *Fideiussor in causa criminali, pro qua venit imponenda pœna corporalis, admittitur ad relaxationem carceris.*

18 *Fideiussor in causa criminali, pro qua venit imponenda pœna pecuniaria & in eius defectum corporalis, an accipi possit ad relaxandum reum à carcere.*

19 *Publicatione facta, si constat de innocentia rei verè vel præsumptiuè, est à carcere relaxandus etiam absque fideiussoribus.*

20 *Consuetudo vt accusatus de crimine capitali possit sub fideiussoribus relaxari, an valeat.*

21 *Pœnam pro alio pati ex consensu proprio, an possit consuetudine induci.*

Sententia capitalis transit in rem iudicatam, si reus non appellauerit, vel alius pro eo, ibidem.

22 *Statutum vt accusatus pro crimine capitali possit sub fideiussoribus relaxari à carcere, an valeat.*

23 *Pœnam corporalem an possit quis pati pro altero de eius consensu.*

24 *Fideiussor commentariensis punitur ac custos ipse carceris ob negligentiam.*

25 *Sententia executioni mandatur mittendo reum in carcerem.*

26 *Iudex qui in causa criminali relaxauit reum sub fideiussoribus. vbi venit imponenda pœna corporalis, punitur Regis arbitrio.*

27 *Fideiussionis sistendi vel præsentandi reum in iudicio in causa criminali forma.*

28 *Fideiussor reum præsentandi in iudicio, vel in carcere vnica præsentatione liberatur.*

29 *Fideiussor reum præsentandi in iudicio toties quoties iudex præceperit, non liberatur vnica præsentatione.*

30 *Fideiussor sub quo reus criminis relaxatur, ad quid teneatur, remissiuè.*

Fideiussor iudicio sistendi, vel iudicatum soluendi, possit ne executiuè puniri, remissiuè, ibidem.

Lex nostra de quo fideiussore loquatur, ibidem in fine.

[a] *Para lo presentar en juyzio hasta cierto tiempo, e so cierta pena.* Hic examinare oportet, de quo fideiussore loquatur lex ista, sunt etenim plura fideiussionum, siue satisdationum genera, alia siquidem est voluntaria, alia necessaria. Voluntaria satisdatio est, quoties nulla lege cogente, alienam obligationem aliquis in suam suscipit fidem, non ex hoc liberans principalē debitorem, manet nāque similiter obligatus secun

2 dum Hostien. in summa de fideiusso. in principio & habetur in principio insti. eodem tit. † Necessaria verò satisdatio est, ad quam ex lege quis astringitur, licèt causa primæua sit voluntaria, nisi tamen dolo proprio, vel culpa ad hoc ordinata quis incidat in necessitatem. l. de die. §. tutor, vbi Bar. Soci. & doct. ff. qui satisda. cogan. vbi traduntur exempla, veluti cū tutor & curator satisdant rem pupilli saluam fore, insti. de satisdatio. tuto. in principio &. §. quibus constitutionibus. Item de restituenda domino proprietate is cui vsusfructus datus est. l. 1. in principio. &. §. 1. 2. & 3. & §. habet. ff. vsufructuarius quemad. caue. l. si cuius in principio. ff. de vsufru. Item legatarius cauet, quod euicta hæreditate legata reddet. l. vltim. circa princ. C de peti. hæred. & d. l. de die. §. tutor. Item idem legatarius satisdationem præstat de restituendo id quod amplius accepit, quàm per legē Falcidiam liceat. l. 1. in principio. ff. si cui plusquam per l. Falcid. Item hæres pendente die vel conditione satisdare tenetur de restituendo legata, cum dies aduenerit, vel conditio fuerit adimpleta. l. 1. ff. vt legato. nomi. cauea. Hæc omnia exempla tradit iuris consultus Paulus in. d. l. de die §. tutor. ff. qui satisda. cogā. & generaliter pro debito sub conditione ex vltima voluntate hæres satisdare tenetur legatario, vel subs

3 tituto. l. inter omnes. ff. eo. tit. † Est item alia satisdātio necessaria, quoties actione personali conuentus nō possidet immobilia, vel annuos redditus in loco iurisdictionis, & constat saltem summariè de debito: tunc enim satisdationem præstare tenetur reus conuentus iudicio sisti, non verò iudicatum solui. l. sciēdum, & ibi docto. ff. qui satisd. cogan. auth. offeratur C. de lit. contesta. §. sed hodie insti. de satisd. l. 41. titu. 2. part. 3. l. 2. titu. 3. de los emplazamientos libr. 2. fori. & l. 3. supra eo. quæ hoc tantum addit iuri communi, & regio antiquo, vt ibidem dixi, quòd testibus summariè receptis, vel per instrumentum constare debet de debito, ante quam reus carceri mancipetur in defectum fideiussorum, vt aduertit Ioan. Lupi in. l. 66. Tauri vnde. d. l. 3. supra eo. sump

4 ta fuit numer. 41. & Anto. Gomez nume. 2. † Circa huiusmodi satisdationem plura diximus supra eod. l. 3. glo. 1. Ratio autem quare hac in specie satisdatio exigatur in defectum immobilium, traditur per Accursium in. d. l. sciendum glo. 1. magna ad finem, nempe, quia per possessionem immobilium satis est cautum actori: quando quidē debet eorum possessio esse commensurata quantitati, super qua cōtrouertitur secundum Guillel. ibidē, satis ergo cauetur actori pro executione sentētiæ, Sed hæc ratio cōfunditur per tex. in. d. l. sciēdum. §. si fundus. ff. qui satis. cogan.

cogan. Vbi vxor conuenta actione personali, licèt possidere non dicatur fundum dotalem, vt in l. Pomponiu § in dote. ff. de acqui. poss. habetur tamen pro possidente, vt euitet satisdationem, & constat non esse consultum agenti in executione sententiæ: cum possessio & dominium rei dotalis sit apud virum, vt in l. in rebus & l. vbi adhuc. C. de iure doti. l. doce ancillam. C. de reiuendi. quapropter rationem hanc improbat Bart. in d. l. sciendum nume. 4. ff. qui satisdat. cogan.

5 Et reddit aliam, quæ communiter recipitur, nempe, quia reus conuentus non possidens immobilia, præsumitur liti non adfuturum, sed quòd fugiat, argu. l. 1. & 2. & quæ ibi notantur. ff. in ius vocati, vt eant, aut satisdét, cessat itaque per possessionem immobilium præsumptio fugæ, & per consequens cessabit onus satisdationis, hanc rationem admittunt Bal. & Ang. in d. l. sciendum in principio, & Soci. eam dicens communem. ff. qui satisda. cog. Roderi. Xua. in l. 2. titu. 3. de los emplazamientos libr. 2. fori in principio nume. 12. vbi nume. 3. asserit iure regio veriorem esse videri rationem gloss. in d. l. sciendum per illam. l. fori & aliam in l. 1. titu. 5. eodem libr. 2. fori & l. 6. titu. 8. eo. lib. ibi. E sino fuere arraygado de fiador de la demanda, o peños que lo vala &c. Quæ quidem leges satisdationem iudicio sisti & iudicatum solui requirere videntur, atque ideo nimirum si possessio immobilium ad eundem effectum exigatur, vt securus sit actor, & debito nó fraudetur: atque ei sit omnino vel bonis immobilibus à reo possessis, vel præstita satisdatione cautum.

6 Sed nihilominus dari non oportere satisdationem iudicatum solui etiam iure regio, resoluit Rod. Xuar. in d. l. 2. versi. vlterius nota istum tex. num. 3. & 5. sed fideiussorem de reo præsentando & exhibendo iudici, de la haz appellatum, quoties ei fuerit denunciatum vel petitum, aliàs soluet iudicatum, citat Rod. tex. in d. l. 2. tit. 3. libr. 2. fori, ibi, dé fiador que le cumpla el fuero, sed dando huiusmodi fideiussorem de la haz, impletur forus, nam iure fori, debitore non existente soluendo, debitor ipse tradi debet creditori ad seruiendum, donec ei satisfiat, vt in l. 2. titu. 8. de los gouiernos lib. 3. fori transumpta in l. 4. supra eo. non ergo erit satis satisdationem de iudicio sistendo præstare, imo hæc non requiritur iure nostro secundum Montal. in d. l. 2. titu. 3. glo. vlti. libr. 2. fori, cũ iure regio id absentia procedi possit ad diffinitiuam lite non contestata, vt in l. 3. ti. 11. de missione in possessioné ex 1. vel 2. decreto supra lib. 4. Præsentia autem rei conuenti requiritur ad executionem, cùm seruire actori teneatur bonis dificiétibus, satisdabit ergo de exhibendo reũ, quoties petitum fuerit, vt cũ Grego. Lup. diximus supra eod. l. 3. gl. 1. nume. 4. & constabit ex his, quæ num. sequi. dicemus.

7 Sed quot bona immobilia possidere debeat reus vt euitet satisdationem, & carceris intrusioné, si fideiussores non dederit? Respondeo, Accursius singulariter in d. l. sciendum in principio. ff. qui satisd. cogan. tot asserit bona immobilia possidere debere, quot quantitati rei petitæ æquiualeant, cui glossæ similis est alia in §. sed hodie in verbo ad terminum in fin. insti de satisda. & in §. hinc nobis in auth. de hæredi. & Falcid. Verũtamen verior & receptior est sentẽtia Bart. & doctorum in d. l. sciendum teste Alexand. ibidem, medium esse eligendum arbitrio iudicis, vt non tanta immobilia requirantur, quãta æqui ualeant rei petitæ, nec tam modica, vt non repellatur suspicio fugæ. Roderi tamen Xuarez in d. l. 2. titu. 3 libr. 2. fori in principio numer. 19. iure regio resoluit hoc etiam esse arbitrarium, arbitrium tamen aliud esse debere iure communi, aliud iure regio. Iure namque communi Imperatorum requirebatur tot bonorum possessio, quot iuxta iudicantis arbitrium sufficeret ad præsumendum eundem reum non recessurum à iudicio vsque ad diffinitiuam sen tentiam, ne ob eius absentiam sententia & iudicium frustraretur, non enim poterat iure communi iudicium peragi absque litis contestatione, & prætera melius causa terminaretur reo præsente, quàm absente, vt clare deducitur ex d. §. sed hodie insti. de satisda. & clarius ex his quæ scripsit Ange. in l. Iulianus in fi. ff. qui satisda. cogan. & Alexand. in d. l. sciendum in principio eodem titu. & Roderi. Xuarez vbi suprà. Hodie autem, vt ipse subdit iure regio, cùm procedi possit ad diffinitiuam lite non contestata & in absentiam iuxt d. l. titu. 11. supra libr. 4. & dixi in stylo cancellariæ titul. 3. capit. 1. §. 6. non sufficiet satisdatio de iudicio sistendo vsque ad diffinitiuam, nec possessio bonorum immobilium, quæ cessare faciat suspicionem fugæ, quæque adesse præsumi faciat vsque ad diffinitiuam, sed quòd bona possideat quæ cessare faciant præsumptionem fugæ vsque ad executionem sententiæ. Nam licet ad sententiam vsque rei præsentia non exigatur iure regio, exigitur tamen in eius executione, quippe qui bonis deficientibus debet tradi creditoribus ad seruiendum, donec eis de debito satisfaciat, vt in l. 2. titulo. 8. de los gouiernos libro. 3. fori & l. 3. supra eodem: hæc fuit sententia doctissimi Roderici Xuarez, quamuis non ita plenè explicuerit, in d. l. 2. titulo. 3. de los emplazamientos libro. 2. fori in principio numer. 19. qui deinceps tractat de qualitate bonorum, quæ ad euitandam satisdationem exigitur, quæ hìc non examino.

8 Nec abs re hìc incidit quæstio, quid discriminis sit inter fideiussorem iudicio sisti, & fideiussorem de præsentando reum in iudicio toties, quoties iudici placuerit seu ad omnem eius requisitionem, quem Hispanè dicimus de la haz. Respondeo fideiussor iudicio sisti lata sententia liberatur, obligatur siquidem quòd reus sistet in iudicio vsque ad sententiam inclusiuè, non verò post sententiam in causa appellationis, nec in executione sententiæ, vt in l. Græce. §. & post litem. ff. de fideiussor. quam non esse alibi asseuerat Bartol. ibi Angelus Paulus Castrensis & Iaso numero. 7. & 8. in l. 2. §. in fideiussorem. ff. qui satisdare cogantur Matthesila. singula. 178. idem probat textus in l. 1. in principio iuncta glossa in verbo iudicium. ff. si ex noxa. cau. aga. Bald. in l. qui crimen. 3 quæstione C. qui accusa. non poss. & in additio. Speculator. titulo de reo in principio, Rodericus Xuarez in d. l. 2. titulo. 3. de los emplazamientos libro 2. fori. §. sed pone quæstionem numero. 27. Petrus Dueñas in regula. 333. referens se ad Iasoné in d. §. & fideiussoré, Hippoly. Marsi. in repetitio. rubr. ff. de

9 ff.de fideiusso.num.139.in fi.& seq. † Et non solum fideiussor iudicio sisti liberatur lata sententia, verũ etiam perempta instantia, etiamsi lis denuo inchoetur, glos.est notabilis in.l.pen.in glos.magna.C.de fideius.quam sequitur,& valde commendat Ange.Alex.& Iaso num 8.in.d.l.2.§.in fideiussorem.ff. qui sati.cogan.Bal.in.l.sancimus.C.de fideiusso.Bart.in.l.Græce.§.& post litem.vers. quæro quid si non est.ff.eod.tit.Marsi.in.d.rep.rub.ff.de fideiusso.num.106.q.11.Idẽ fit in fideiussore de iudicato soluendo.l.cũ
10 apud Sẽpronium.ff.iudica.solui.† Secundo extende regulã,vt procedat nõ solum in causis ciuilibus, verum etiã in criminalibus.l.si quis reum.ff. de custod.reorum, Iaso in.d.l.2.§.in fideiussorem nu.9.ff. qui satisd.cogan.2.amplia.Ex quo dixit Bal. in cap. dilectis num.12.de appell.cauere oportere iudices, ne carceri pro criminibus mancipatos relaxent sub fideiussoribus de iudicio sistendo, cùm talis fideiussio lata prima sententia spiret, vt in.d.§.& post litem,sed accipiant potius fideiussores de iudicato soluendo, refertque ibi Bal.iudicem quendam hoc ignorantem pro incauta relaxatione cuiusdam delinquentis fuisse in syndicatu damnatum, & vt ipse
11 inquit,desolatum.† Tertio extenditur, etiamsi fideiussor iudici promiserit sistere aliquem in iudicio,& parere curiæ mandatis,adhuc enim lata sententia fideiussio spirat secundũ Bal.in additio.ad Specula.in titulo de reo.1.col.Alex.& Iaso.in.d.l.2.§.in fideiussorẽ num.9.vbi quadrupliciter ampliat,etiamsi dicatur promitto talem sistere in iudicio, & omnia facere,quæ in iudicio fieri oportet, ex sententia Bald.
12 ibi.† Fideiussor autem præsentandi reum in iudicio toties quoties iudici placuerit, quem Hispani dicimus de la haz,non liberatur per sententiam, secundum Bart.in.l.si quis reum.ff.de custod.reo. quoniã post sententiam persona rei requiritur, vt in ea fiat executio.Et licèt Bald.in.l.qui crimen.3.q.C. qui accusa.non poss.& in addi. ad Specul.in tit. de reo in principio teneat contrariam opinionem: tamen Bart.sequitur Ludo.Roma.in.d.§.& post litẽ,Paul. Alex.Iaso,& cæteri moderniores in.d.l.2.§.in fideiussorem.ff. qui sat.cogan.Marsi.in rub.ff.de fideiusso. num.140.vbi citat cõcor.Rod. Xuar.in.d.l.2.tit.3. de los emplazamiẽtos lib.2.fori.§.sed pone quæstionem à num.32.vsque ad num.36.vbi consulit iudicibus,vt fideiussionem huiusmodi caute,& latè accipiant,nempe,vt fideiussor promittat reum exhibere,& præsentare iudici ante, & post sententiam, & in omne tempus, toties quoties ab ipso vel alio iudice competenti fuerit petitum, ita vt in eum exequi possit sententia,vtque renunciet legi sancimus, C.de fideiussor.& l.17.tit.12.part.5.& nisi hæc fecerit,soluet iudicatum.† Cuius sententiæ ea est po-
13 tissima ratio,quoniam.d.§.& post litem, eiusque decisio limitatur, nisi expresse in fideiussione aliud tempus etiam post sententiam statuatur, id enim quod conuenitur,seruandum est, vt in.l.pen. C.de fideiuss.ibi,tunc enim in tantum eam extendi, in quantum attestatio fuerit expressa,& ibi notãt Bar. & Salic.tex.est etiam in.d.l.sancimus.C. eo.tit. vbi Bal.& Ang.notant, Rode. Xuar.in.d.l.2.fori.§ sed pone quæstionem numero.28. nimirum ergo si ea verba,toties, quoties fuerit petitum, hoc importẽt, vt fideiussio duret post sententiã, cùm non modicum intersit,reum præsentare post sentẽtiã iure nostro regio,vt non semel diximus, cùm eo iure reo nõ existente soluendo tradi debet ex officio creditoribus ad seruiendum elapsis sex mensibus,vt in.l.
14 7.supra eo.† Alia est fideiussio in causa criminali, quæ dupliciter consideratur.Primò ante capturam ad eam euitandam.Secundò post eam ad relaxandũ captum à carcere sub fideiussoribus commentariensibus. Prior fideiussionis modus continet duas species.Primam, quoties pro crimine venit imponenda pœna pecuniaria.Secundam, quoties est infligenda pœna corporalis, seu corporis afflictiua. Priori in specie potest iudex,imo debet,nisi malit reo iniuriam facere,eum non mittere in carcerem, si fideiussores præstiterit de ipsum reum præsentando, quandocunque iudex ipse,vel alius eius causæ competens prçceperit,aliàs soluent iudicatum.l.1.diuus 1.& l.si quis reum.ff.de custod.reo.l.eos.§.super his, & ibi Sali.C.de appella.l.si verò.§.qui pro rei qualitate ibi,quia sanè non sine qualibet iniuria est duci in ius eum,qui satis idoneũ fideiussorem det, ff. qui satisd.cogan.vbi Bart.& Ang.dicunt, iudicem ei iniuriã facere,qui idoneos offert fideiussores, si in carcerem mittatur,Ang.in tract. maleficio.in verbo pro quibus Antonius fideiussit num.1.& 2.& ibi Augusti.in additio.ponit casus,in quibus etiamsi pœna sit pecuniaria, reus non est sub fideiussoribus relaxandus,Rode.Xuar.in tractatu de fideiussore
15 in causa criminali in principio.† Secunda in specie, quoties pro crimine venit imponẽda pœna corporis afflictiua,praxis iuridica hec est,vt præmissa summaria informatione delicti,etiam semiplena, carceri reus mancipetur absque alia citatione verbali, ne aufugiat.l.nullus,vbi glo.& Sal.C.de exhiben. reis. l.1.iuncta.glo.1.C.de custod.reo.Greg.Lupi in.l.1. tit.29.de custod.reo.glo.1.par.7.Sed in hoc plurima sunt à iudice consideranda:qualitas criminis, & personæ accusatæ,contra quẽ proceditur,vt in.l.1. ff.de custod.reo.l.1.& 4.tit.29.de custod.reor.par. 7.& l.16.tit.1.de accusa. par.7. vt rectè distinguit Rode.Xuar.in.d.tracta.de fideiussor.in causa criminali.col.2.versi.practica,& tribus seq. Anto. Gom. de delictis.cap.9.num.1.hac etenim in specie reus sub fideiussoribus relaxari nõ poterit, nec carcerẽ euitare,vt in dictis legibus probatur, maximè in.d. l.diuus.1.ff.de custod.reo.& in legibus Part. supra citatis,Greg.Lupi in.l.18.in verbo rebelde tit.1.par. 7.dom.Did.Couarr.lib.1.resolutio.c.8.nu.etiam.8.
16 † Quando autem agitur de relaxando captũ ob aliquod crimen à carceribus,eadem fieri debet distinctio,vt si pro crimine venit imponẽda pœna pecuniaria,possit sub fideiussoribus relaxari.l.1.l.eos.1. §.super his.C.de appell.l.minime eodem titu. vbi Bar.& Docto.& l.3.& 4.ff. de custod. reo.l.si quis pro eo.§.vlt.ff.de fideiusso.l.si à reo.§ fin. eod. tit. l.20.tit.29.de custodia reorũ par.7.Greg. Lupi in.l. 16.tit.1.in verbo sobre fiador prope finẽ eadẽ part. 7.l.16.tit.18.supra lib.4.quæ vsque adeo vera sunt, vt iudex fideiussores hac in causa recipere recusans teneatur in syndicatu actione iniuriarũ,argu.tex.in l.si verò.§.qui pro rei.ff.qui satisda.cog.quẽ ad hoc expendunt ibi Bar.Angel.Paul.Alex.& cæteri communi-

muniter Anto.Gomez.de delictis cap.9.nu.8.dom.
17 Didac.Couarru.lib.2.resolutio.cap.8.num.8.† Vbi autem pro delicto venit imponenda pœna corporis afflictiua,non debet sub fideiussoribus relaxari, vt in.l.3.ff.de custod.reo.cuius verba sunt.(Nisi tã graue scelus ipsum commisse conste, vt nec fideiussoribus nec militibus committi debeat.) Et ibi cõmuniter Docto.tex.in proœmio tit.29.de custodia reorum,& l.10.eiusdem titu.part.7. Rode. Xuarez hanc dicens communem in tracta. de fideiussor.in causa criminali col.7.versi.& ĝ meç conditionis,lex regni nostri.16.ti.1.part.7.ibi. Ca en tal caso como este no deue ser dado sobre fiador en ninguna guisa.
18 † Vbi Gre.Lup.id obtinere ait,etiamsi pro crimine veniat imponenda pœna pecuniaria,& in defectum pœna corporalis,rationemque reddit, quia fortè ipse nec fideiussor soluent pœnam pecuniariam, licèt sint soluendo, vt Bar. adnotauit in.l.item liberatur.§.qui paratus.ff.quib.mod.pig.vel hypo.solui. & Bal.in.l.data opera num.14.&.15.C. qui accus.nõ poss.& in.l.1.ff.qui satisd.cogan.Sed hoc intelligit Bar.in.d.§.qui paratus,quando statutum dicit,si nõ soluerit quantitatem pecuniariam,amputetur ei pes vel manus,secus si diceret si non potuerit quantitatem soluere,amputetur ei pes vel manus, quoniam tunc datis idoneis fideiussoribus debet à carcere relaxari:quia dici non potest non posse soluere, qui fideiussores idoneos inuenit.l.nemo dubitat.ff. de regul.iur.Rod. Xua.in.d. tracta. de fideiussore in causa crimi..§.quoad aliam particulam, versic. & in tantum est vera regula.Ex quo infert ad intellectum l.6.tit.5.lib.4.fori, vbi pro primo furto imponitur pœna pecuniaria,& quòd in defectum pecuniæ, furi aures amputẽtur:nam si fur dederit idoneos fide iussores,erit a carcere relaxandus.Idem inquit Rod. esse,si lex vel statutum imponeret dictam pœnam corporalem ei,qui non satisfaceret, poterit siquidẽ sub fideiussoribus relaxari,vt ibi per eum. Ego autem idẽ puto statui debere in omnibus casibus, in quibus venit imponenda pœna corporalis in defectum pecuniariæ contra Bar.& præfatos Doctores, quoniam vel reus ipse vel fideiussores, vel tabellio, seu iudex qui eos accepit minus idoneos, pœnam pecuniariam soluent, quare nunquam locus erit pœnæ corporali:atque ideo nimirum si possit sub fideiussoribus relaxari,& hæc erit prima limitatio ad regulam supra numero.17. traditam.†
19 Secundò limita,nisi post testium publicationem apparuerit de innocentia accusati, tunc enim nõ est reus incarcere detinendus,sed statim relaxandus etiam absque fideiussoribus,tex.est singularis in.l. nullus.C. de exhibẽ.reis,quem Bal.extollit in.l. sed & his.ff. de in ius vocan.Rode. Xuar.in.d. tracta. de fideiuss. in causa crimi.colla.11.fol.108.ex quo asserit sumere fundamentum legem Toleti.8.tit.7. de prætoribus criminalium supra lib.2.præcipientem, ne reũ, qui se carceri regiæ cancellariæ præsentauerit in appellationis gradu seu causa,sub fideiussoribus relaxent,donec testium publicatio facta fuerit, etiam si pœna pecuniaria veniat infligenda, ad idem ordinatio.21.huius cancellariæ Argentinæ. Cæterum si vere vel præsumptiue constare poterit de innocentia accusati,poterit sub fideiussoribus relaxari, etiã si ex naturã criminis pœnã corporal is esset infligẽ
20 da.† Tertio limita,nisi aliud consuetudine esset introductũ,vt accusatus etiã de crimine capitali possit sub fideiussoribus relaxari, valet enim huiusmodi consuetudo,vt censet glos.singularis in cap. cum homo.23.q.5.in verbo supplicium,ex qua duæ eliciuntur conclusiones.Prima non posse quendam fideiussorem esse,vel aliàs libero consensu astringi, vt pro alio pœnam corporis patiatur,argu.l.liber homo.ff.ad.l.Aquil.quæ sententia frequentissimo omnium consensu recepta est, vt constat ex Feli.in cap.2.de constitu.num.2. &Hippolyt. in rub.ff.de fideiusso.q.29.num.206.Paulo Grillando in tracta. de relaxatione carceratorum in rub.de fideiussoribus reorum,idem voluit Marsi.in.l.infans numero. 16.ff.ad.l.Corne.de sicar.Roder.Xuar.in.d.tracta. de fideiuss.in causa crimi. Ant.Gomez tomo.3.de delictis,cap.9.num.8.in fi.dom.Didac. Couarr. lib.
21 2.resolutio.cap.8.num.8.† Secundum probat glos. illa moribus posse indici, quòd innocens se ipsum obliget pro alterius crimine ad corporis pœnam, quã in hoc expendit Lud.Roma.consi.15.& singul. 128.Feli.in.d.cap.2.de consti.numer.2.& ibi Deci. 1.&.2.lectione vtrobique num.4.idem Feli.in.cap. 2.num.8.de proba.Roch.Curti.in tracta.de consuetudi.num.441.& sequen.Anto.Gomez de delictis cap.9.numer.8.vbi citat concordan. Grego.Lupi in.l.10.glos.pen.titu.29. de custodia retum part.7. quasi legis seu consuetudinis authoritas accedens priuatorum consensui id possit efficere, quod solo consensu permissum non est, quemadmodũ, & non appellans à sententia capitali sibi præiudicat, ex tacito eius consensu simul cũ legis id præcipientis authoritate, vt eruditè probat Deci.in.d.c.2.nu.4. & in c.iurauit column.vlt.de probt.dom.Did. Couar.in epitome de sponsal.2.par.c.8.§.vlt.nu.15.&
22 sequẽ.† Eandẽ glossæ conclusionẽ extendunt ad statutũ,quod cõsuetudini æquiparatur,vt in.l. de quibus.ff.de legi.Iaso in.§.quædam nu.37.insti. de actio.Deci.in.d.c.2.de consti.1.& 2. lectio.nu.4.licèt communis opinio sit,quòd statutum hoc nõ possit efficere,vt alter pro altero pœnam luat corporalem,adhuc tamen consensus simul cũ statuti autho-
23 ritate id poterit efficere, vt ibi tradit Deci.† Verum his non obstantibus contraria sententia verior est contra glo.in.d.cap.cum homo.23.q.5.quod voluit Feli.in.d.cap.2.de consti.num.2.& in cap.ius generale.1.distinctio.in fi.cui accessit dom.Dida.Couarru.lib.2.resolutio.cap.8.num.8.ex eo quòd lege humana non potest innocens pro culpa alterius corporali pœna puniri,nec consensus proprius id potest efficere,nec vlla iusta causa dari, ex qua pœnã corporali innocens pro alterius crimine puniatur, vt cõstat Deuteronomi.c.24.non accidẽtur patres pro filijs,nec filij pro parẽtibus, sed vnusquisque pro peccato suo morietur,& Exodi.23.Insontem & instũ nõ occides,& nũcupatim hãc sentẽtiã asseuerãt Diuus August.q.8.super Iosue, Alexã.Halẽ.3.par. quæst.41.mẽbro.4.articulo.1.Diuus Thomas.2.2. quæst.108.articulo.4.Cardin.a Turrecremata in c. vndecũque.56.distinctio.Ioann.Arboreus lib.theosophiæ.9.c.9.Alfon.à Castro de iusta hæreti.punitio. li.2.c.11.Pluthar.in li.de sera numinis vindicta.d.D. Couar.

Couarru. lib. 2. resolutio. c. 8. num. 1. in. 3. conclusione, licèt alijs pœnis amissionis bonorum & famæ filius ob crimen patris puniri possit, vt præcitati authores asserunt per text. in c. vergentis. §. nec huiusmodi, de hæreti. quare sententia hęc mihi magis probatur, nempe quòd consuetudo vel statutum efficere non possint, vt quis consentire possit ob alterius culpam puniri corporaliter, nisi culpa ipsusmet pœnam, quã alius pati deberet, iustè patiatur, vt de carceris custode dicimus, non exhibente reum accusatum, vtpote qui ob eius negligentiam à carcere aufugerit. Eadem náque pœna punitur, quam pati debuisset reus aufugiens, vt in. l. ad commentariensem. C. de custod. reo. & l. 12. titul. 29. part. 7. vbi Grego. Lupi in verbo e castigad os. l. 12. titul. 23. de executoribus curiæ supra lib. 4. sumpta ex. l. 12. tit. 14. lib. 2 ordinamen. vbi vide circa hoc Didac. Perez col. 555 & sequentibus, & Matth. Afflict. in costitution. Neapolitanis lib. 1. rubri. 88. colum. 2. numer. 3.

24 † Ex quo idem iure communi statui debere in fideiussore commentariensi, cuius negligentia punitur, perinde ac carceris custodis, pluribus rationibus probat Roderi. Xuarez in dict. tractatu de fideiussore in causa criminali col. 12. & sequen. Salicet. in. l. ad commentariensem. C. de custod. reo Greg. Lupi in. l. 10. in glossa penulti. in fin. titul. 29. de custod. reorum par. 7. Quamuis iure regio hoc non procedat, vt existimat Roderic. Xuarez in dict. tracta. de fideiussore in causa criminali col. antepenultima versicul. & quanquã per text. ab eo citatum in pragma. 47. cap. 2. in regijs pragmaticis transumptum hodie in lib. 2. huius recollectionis. tit. 7. de prætoribus criminaliũ. l. 8. sed hoc non dicunt leges illę Regiæ, nec ex eis expendi vllo modo potest, quare nulla est in hoc differentia inter ius Regium commune Romanorum, iudicio meo, quod & sentire videtur Grego. Lupi in d. l. 10. gloss. penul. in fi. tit. 29. de custo. reorum par. 7. & hęc erit. 4. limitatio ad regulam traditam supra hac eadem gloss. numer. 17. pro qua limitatione citat Rodericum Xuarez in. d. tracta. de fideiu. in causa crimini fol. penult. col. 1. plurima, & inter ea text. singularem in. l. 16. tit. 1. par. 7. vbi hac in specie text. dicit, accusatum crimine capitali, vel de quo venit imponenda pœna corporis afflictiua, esse securè custodiendum, ita quòd in eum exequi possit sententia, & pœna corporalis, vel detrudendo eum in carcerem, quod securius est, vel militibus commitendo, aut alijs hominibus, qui eum custodiant iuxta criminis & personæ qualitatem, minimè autem sub fideiussoribus relaxãdum. Ecce discrimen maximum lex illa constituit inter verum fideiussorem, vel eum cui rei custodia cõmittitur, qui dicitur commentariensis: vt priori casu sit prohibitum iudici, delinquentem relaxare sub his fideiussoribus, secundo verò casu sub commentariensibus relaxare licet, vt ibi, & in. l. 1. ff. de custod. reo. & l. 4. titul. 29. par. 7.

25 † Nec oberit gloss. in dict. cap. cum homo. 23. quæstio. 5. in verbo supplicium in fine, in qua se fundant doctor. communiter, quippe quæ non probat communem sententiam. Cuius glossæ verba sunt (Potius ergo respicitur hoc factũ vel consuetudo alicuius loci quàm ius) quæ non sũt referenda ad text. in dict. cap. cum homo. sed ad verba proximè præcedentia eiusdem glossæ, cum sic ait (sed si fideiussor sine dolo reum criminis non exhibet, pecuniariter punitur, sed si dolo eum non exhibet, punitur arbitrio iudicis, vt ff. de exhib. reis. l. si quis reum, & C. ad Turpillia. l. 2.) quasi dicat glos. fideiussor rei de crimine capitali accusati, si forte eum contra leges iudex acceperit, pœna plectetur pecuniaria iuxta cautionem, vel iudicis decretum, si reum non exhibuerit, quòd si dolo præcedente non exhibeat, extra ordinem punietur, in fine autem gloss. prosequitur dicens. vbi autem nulla quantitas designata est in dicta cautione, vel iudicis decreto, standum est consuetudini, quæ certam præbeat formam, qua deficiente iudex quam maluerit statuat, vt in dict. l. si quis reum. ff. de custod. reo. in gloss. allegata, & in. l. 10. tit. 29. de custod. reo. part. 7. quam gloss. si ita intelligas, non probat communem opinionem, ideo verior est Felini & domi. Didac. Couarrub. sententia.

26 † Iudex autem qui in causa criminali capitali, vel ex qua pœna solet infligi corporalis, fideiussores acceperit, punietur superioris arbitrio, vt in. dict. l. 10 in fin. titulo 29. parti. 7. ipsi autem fideiussores non obligantur ad pœnam corporalem, sed pecuniariam iuxta conuentionem, vel eius prouinciæ consuetudinem, vel ea deficiente iuxta iudicantis arbitrium, vt in dict. l. si quis reum. ff. de custodia reo. & dict. l. 10. tit. 29. part. 7.

27 † Ex quo deduci potest formã fideiussionis sistendi, vel præsentandi reum in iudicio in causa criminali, nempe, vt certæ quantitatis pœna fideiussori statuatur, nisi reum exhibuerit in iudicio, quoties sibi fuerit petitum, & quòd renuncietur beneficio de fideiussoribus, & specialiter l. sancimus. C. de fideiussoribus, & l. 17. & 19. titulo 12. de fideiussoribus part. 5. quæ cum ea concordant, quibus dilatio dierum fideiussioni ad reum præsentandum ex conuentione apposita duplicatur, ita vt si sex menses ex conuentione habuerit ad eum præsentandum, annus competat. Deinde promittat fideiussor reum exhibere in iudicio toties quoties curiæ placuerit, & sic duret obligatio exhibendi post sententiam, ita resoluit Rodericus Xuarez in præcitato tractatu de fideiussore in causa criminali columna 12. ad finem post Bartol. in. l. si quis reum. ff. de custodia reo.

28 † Et quia si quis simpliciter promisit præsentare quempiam accusatum, intelligitur de prima præsentatione dumtaxat, ita vt si semel eum præsentauerit, liberetur, vt Accursius censet in. l. duobus. § si ei qui in verbo exhibuerit. ff. de iure iurando, vt ibi expẽdunt Benedictus de Plumblino. & Paulus Castrens. qui eum. § legit sub. § quod si reus columna vltima versiculo vltimo esthic vna, & Alexan. in fine, & Iaso columna. 1. versiculo super hac. 1. parte, & hoc quoque voluit Ioannes Andreas in additionib⁹ ad Speculato. titulo de accusatio. in. 3. part. § vltimo versiculo sed quid si fideiussor, Paul. Castren. in. l. 2. § in fideiussorem. ff. qui satisdare cogantur, Alexand. in apostillis ad Bartolum in. l. Græce § 1. ff. de fideiussori. eam gloss. dixit esse menti tenendam idem Alex consi. 16. numero. 5. libr. 4. pro qua sententia adducitur regula. l. boues. § hoc sermone. ff. de verbo. signi. ficat, vbi idem voluit Tiraquel. super regula num. er. 47. licèt contrarium voluerit Roman. in dict. § si ei qui statim post principium & l. si finita in prin. num. 4. ff. de dam. infect. & ante eum Lucas de Pena in. l

si quis decurio.columnâ.2.versiculo accusans quidam.C.de decurio.libr.10.per text.quem dicit expressum in.l.si ita stipulatus à Seio.ff.de fideiussor.&in.l.nonissima.ff.iudic.sol.Sed verior est & receptior prior opinio, quam sequitur Iaso in.d.§.si ei qui vltim.columñ.in principio,& Gregor.Lupi in.l.10.in verbo sino aduxere ad finem titulo.29.par.7.

29 † Hanc sententiam limitat ibi Iaso duobus modis. Primò, nisi actor timens quòd reus non sistet in iudicio vsque ad sententiam, fecerit eum satisdare,& fideiussor promiserit eum exhibere.quoniam hac in specie non liberatur eum semel exhibẽdo,sed debet sistere vsque ad sententiam. Secundò limitat, nisi fideiussor reum præsentare promiserit toties quoties,vel ad voluntatem eius cui promittitur. Quoniam tunc non liberatur semel velbis præsentando, sed vsque ad sententiam,eiusque executionem reum exhibere tenebitur secundum Bal.in.l.qui Cremen.10.q.C.qui accus.non poss.quem sequuntur Imol.Roman.Alexand.& Iaso in.l.si finita in principio, ff.de damn.infe.idem Roman.& Socin.numero.16.&.17.in.l.2.§.vltim.ff.qui satisdar.cogant.Paul.Castrens.in.l.duobus.§.quod si reus ante finem , & ibi quoque Iaso numero.19.ff.de iureiuran. Alexand.in.l.qui bona.§.vltim.in fin.ff.de damn.infec.& in consilio.145.in principio libro.2.Matt.Afflict.decisio.Neap.46 Luc.de Pena in.dict.l.si quis decurio column. ..versi.item dare videtur.C.de decurion.libr.10.& plures alij ab Hippolyto Marsil.citati in.l.vnius.§.cogniturum numer.35.&.39.ff.de quæstio.Tiraquel.in.di.l.Boues.§.hoc sermone inprincipio numero.49.& iterum limita.26.numero.4.&.5.vbi refert Ang.in.dict.l.si finita & in.l.2.§.qui exhiberi.ff.de custod.reo.dicentem hac in specie sufficere quòd fideiussoribus reum præsentet, nec tertio teneaturexhibere, sed post secũdã præsentationem liberetur,per.l.qui bona § vltim.ff.de damn.infect.& in.l.fideicommissa.§ si quis decem.ff.de leg.3.& Angelum sequitur,& multis argunemtis defendit Lud.Roman.sibi contrarius in repetit.rub.ff.de arbit.columñ.10.versic.quid autem si compromissum est,& consilio.15.in.4.dubio, quorum sententia communiter improbatur. Nam verba hæc toties quoties denotant infinitatem secundum Dyn.Alberic.Bal.Imol.& Alexand.in.dict.l.qui bona.§ vltim. ff.de dam.infe.cum concordantijs à Tiraquel.congestis libro.2.de retract.§.1.gloss.2.numero.11.& multis sequen.ad quam infinitatem nu lidubium,quid possit quis se spõte obligare,vt in.l.si ita stipulatus à Seio.ff.de fideiussori.Socin.in.l.2.§.in fideiussorem numero.16.&.17.&.18.ff.qui satisd.cogan. † Ad quid auten teneatur fideiussor in relaxatione à carcere da-

30 tus,tradit optimè Nicola.Boeri.decisio.314.&an via executiua procedatur contra fideiussorem iudicio sisti,vel iudicatum solui , vel de præsentando reum in causa criminali,traditur per Alexand.Socin.& Iaso.in.d.l.2.§ in fideiussorem.ff.qui satisd.cogantur per Roderic.Xuar.in.l.1.titul.3.de los emplaçamientos.§ sed pone quæstionem per totum libro 2.fori. Lex igitur nostra procedit in satisdatione iudicio sistendi,vel reum præsentandi , De quibus supra num. 5.vsque in finem prolixè loquuti sumus,& resoluam in glossa sequenti.

GLOS. II.

1 *Fideiussor iudicio sistendi, vel præsentandi reum sub pœna, si incidat in pœnam ob non paritionem, & pœna non petatur intra annum, remanet deinceps liberatus.*

2 *Fideiussor in causa criminali vel ciuili an incurrat pœnam in fideiussione appositam, antequam fuerit monitus, & num,3.*

Iudex ita demum incurrit pœnam à lege impositam, si causam non finierit intra certũ tempus, si à parte fuerit requisitus non, aliàs.

Moræ purgatio non admittitur, vbi est dies, & pœna.d.num.

4 *Fideiussor reum præsentandi in carcere, si ab alio fuerit in carcerem missus, & demum aufugerit, an pœnam luere teneatur.*

Fideiussor præsentandi reum in carcerem, an liberetur si ab alio fuerit captus ob aliam causam , & protestetur se amplius nolle teneri pro eo, sed à iudice custodiatur, & detineatur, ibidem.

h *No le pueda ser mas adelante demandado.* Notá text. singularem, quòd fideiussor iudicio sistendi , vel fideiussor,de la haz Hispanè dictus,hoc est, præsentandi reum subpœna in iudicio etiam in causa criminali, si inciderit in pœnam ob non paritionem rei in termino, & non petita fuerit pœna intra annum à die pœnæ incursæ numerandum,non poterit deinceps pœnã peti,vel exigi. Quæ quidem decisio est peregrina valde, eam notat Roderic.Xuarez in tracta.de fideiussore in causa criminali in vltimis verbis,Gregorius Lupi in.l.19.glossa vltima in fin.titulo.12.de fideiussoribus par.5.vbi discrimen insinuat illius,& nostræ legis,ibi enim lex designat tempus, intra quod tenetur fideiussor reum sistere in iudicio, quo elapso liberetur fideiussor à promissione iudicio sistendi,vel eum præsentandi,ita vt non incidat inpœnam, nempe, si intra triẽnium actor litem deseruerit,& nõ petierit, quòd fideiussor reum exhibeat, hìc autem postquam fideiussor pœnam incurrit, quo pacto ab ea liberetur , nempe , si intra annum actor eam non petierit , quod tene menti perpetuò.

2 † Sed dubitatur, vbi reus captus potest sub fideiussoribus relaxari, si ipse promisit se præsentare intra certum terminum,vel fideiussor pro eo,an termino elapso incurrat pœnam infideiussione,vel obligatione appositam absque alia requisitione & monitione? Et Antonius Gomez tomo.3.variarum resolutionum de delictis capit.9.numero.9.arguit ad partes. Et primo pro parte negatiua,quod non incurrat pœnam nisi prius fuerit monitus, vel requisitus à iudice, allegat.l.vltimam.C.vt intra cert. tempus crim.quæst.term.vbi iudex causam non finiẽs criminalem intra duos annos,punitur pœna , de qua ibi, si à patre fuerit petitũ.Ex quo textu expedit regulã,quòd ita demum iudex incurrit pœnam à lege

impo

impositum ob non finitam causam intra præfixum terminum, si à parte fuerit monitus, & requisitus, non aliàs ad idem citat textum in leg. properandũ §. sin autem vtraque, C.de iudi. & in authen. hoc amplius, C. de fide com. l. 4.§ hoc autem iudicium ff. de dam.infect.vbi Ripa nu.40. Anton. in c. pen. nu. 11. & ibi Panor.nu. 19. de iud. idẽ voluit Panor.in c. finem litibus nu. 34. de dolo, & cõtum.Pau.Castren. in rubr.C.quom.& quan. iud. Alexand. in l.properandum numero 8.C.de iudi. Ioann.de Plat. in l.penult.numero 4.C. de anno.& tribut. libro 10.Felin. in capit.sin autem numero 3.de rescrip.Iaso in l.vniuersa numero 6.C.de precib Impe. offeren. Marsil. in practica causarum criminal.§. nunc videndum numero 3.& 4.& in repeti.rubr.ff.de fideiusso. nume. 144.cum concordantijs per Antoni. Gomez traditis vbi supra. & a me congestis in stylo cancellariæ titu. 1.præemi.17.casu.12.declaratio.13.glos.1. 4 Oppositum nihilominus verius esse censet Anto. Gomez dict.cap.9 numer.9 versicu.sed his non obstantibus, quoniam promissio, vel fideiussio illa habet diem, & pœnam, merito incidit promissor in moram, & pœnam cuius purgatio minimè admittitur iuxta tex.in l. magnam, C.de contrah.& cõm.stip.c. cũ in cunctis.§.cũ verò de electio.c.2.de cõcessio. prebẽ. c.licèt canon.de electio.li.6.l.2.C.de sponsal.cã. potuit de loca.ad l.vlti.C.vt intra certum tem. respondet, vt per Anto. Gomez ibid. 4 Vbi etiam quærit in fine eiusdem numeri, quid si reus quem promisisti intra certum tempus præsentare, fuerit intra id tempus ab alio carceri traditus, deinde aufugit, an tenearis iterum exhibere, vel in defectum pœnam conuentam luere? In quo articulo distinguit dicens, aut pro eadem causa fuit carceri mancipatus ab alio, & fideiussor liberatur: quemadmodum debitor liberatur quando ab alio est facta solutio l. soluendo ff. de nego.gest.l.solutionẽ ff.de solutio.§.1.insti.quib. mod.tolli.oblig.l. cum seruum pecuniam ff. de verbo obliga. Sin autem reus captus fuit ex alia causa, vel pro alio crimine, & tunc fideiussor non liberatur, nisi moneat iudicem, vel coram eo protestetur, vt reum captum custodire faciat, eumque habeat pro exhibito, & præsentato, quoniam non vult amplius pro eo teneri, tũc enim licèt aufugiat, amplius exhibere non tenebitur, etiamsi promisserit toties quoties, &c. Quod dicit esse notabile, & quotidianum in praxi. Quam conclusionem nuncupatim ait tenere Ioann.And.in addi.ad Specula.in tit.de accusatione.§.sequitur 4.col.versi.item quæritur, Angel. de Perusio in l.2 §. qui exhibendi num.5. ff.de custo. reo. Barba.in rubr.de fideiussor.numer.4.Hyppolitus Marsilijs in repetitione rubricæ ff. de fideiussoribus numero 142. Montalu. dixit hoc habuisse in contingentia facti in l.4.titulo 3.libro 2.fori in verbo, o por fiador.

LEY. XI.

¶ Que los merinos de los adelantados den fiadores.

¶ Don Enrique segundo en Burgos §. era de 1405 Ley.9.

¶ Los merinos que por nuestros adelantados fueren puestos, sean tenudos de dar fiadores en la cabeça dela merindad, a hasta en quantia de veynte mil marauedis.

GLOSSA I.

a *De dar fiadores en la cabeça de la merindad.* Concordat lex 3.titu.4.de præfectis Castellæ, & merinis supra libr.3.vbi quantitas satisdationis augetur vsque ad triginta millia marapetinorum, sed lex illa de locũ tenentibus loquitur.

¶ El preso por cosas livianas si fuere dado en fiado, no auiendo parte por la misma causa, passados sesenta dias, no lo tornen á prender, ley 18.titulo 9.lib.3.

¶ El preso por condenacion pecuniaria, sea suelto dando fianzas, ley 16.titulo.18.lib.4.

¶ Que no se pueda vender, ni prestar, ni dar en fiado a ningun estudiante, sin voluntad de su padre, o de aquel que le tuuiere en el estudio, ley 4.tit.7.lib.1.

¶ Los legos no hagan cartas, ni contractos ante los vicarios, ni notarios de las Iglesias, sino en las cosas pertenecientes a las Iglesias, ley 9.titu.1.lib.4.ley.18. titu.15.eodem lib.

¶ Que los legos no se sometan a la jurisdicion Eclesiastica, ni se obliguen con juramento sobre cosas profanas, sino en ciertos casos, ley 10.11.12.titulo. 1.lib.4.

¶ Que los acreedores por su autoridad, no prendan a los deudores, ni les tomen sus bienes, ley 5. & 6.titu.13. lib.4.l.1.tit.17.infra hoc lib.

¶ La muger no sea obligada por deudas, o fianças de su marido, ley 7. titulo 3. hoc libro 5. y alli ley 9. que la muger no se puede obligar de mancomun, ni salir por fiadora de su marido: sino fuere por rentas Reales, o pechos, o quando se conuirtio en su prouecho.

¶ La muger no pueda ser presa por deuda que no decienda de delicto, ley 8. & 10. titulo 3. supra hoc libro.

¶ Ningun estrangero trate en Indias, ni compre oro, ni plata en barras, ni en pasta. ley 5.titu. 18. libro 6. ley 11.titulo.10.supra hoc lib.

¶ Ningun hijo familias, ni menor pueda comprar, ni tomar en fiado. Y el contracto, juramento, ni fiança no valan, y incurran en la pena dela ley 22 ti. 11.deste libro, la qual dispone, q̃ incurran enlas dichas

penas los que compraren, o se obligaren, o tomaren en fiado para quando heredaren, y que los corredores que en esto interuinieren, sean castigados.

¶ *En que manera los deudores por causas ciuiles que se retraen a las Iglesias con sus bienes, pueden ser sacados dellas, ley final tit. 2. lib. 1.*

¶ *Los hijosdalgo no puedan ser presos por deudas, ley 4. titulo 2. lib. 6.*

¶ *Los procuradores de los pueblos que vinieren a la Corte, no puedan ser detenidos por deudas de su concejo, pero por las propias si, ley 11. titulo 7. libro 6.*

¶ *Los deudores que se truxeren a las fortalezas, sean remitidos a sus juezes, ley 1. 2. tit. 16. lib. 8.*

TITVLO DIEZ Y SIETE de las prendas y represarias.

LEY. I.

¶ *Que ninguno prenda a otro por deuda, ni en otra manera alguna; saluo las guardas de los montes, y pastos.*

¶ *Don Alonso en Alcala, era de 1386. titulo 18. ley. 1. Don Iuan I. En Valladolid, año de 1385. ley 12.*

¶ Contra derecho, y contra razon es, que los hombres hagan prendas por lo que les deuen por su autoridad, no les auiendo dado poder los deudores para los prendar: y sin razon es, que vnos sean prendados por lo que otros deuen. Porende mandamos, que ningun hombre no sea osado de prendar a otro, ni vn concejo a otro, por cosa que digan que le deuan, o ayan de cumplir, o de hazer, [a] ni de prendar a alguno por deuda que otro deua.[b] Saluo si lo pudiere hazer, porque la otra parte se obligò, y le dio poder para que le pudiesse prendar. [c] Y qualquiera que contra esto hiziere, que caya por ello en pena de forçador. [d] Pero que los guardadores de los montes, e del pan, e del vino, y de los pastos, y de los terminos,[e] porque son personas publicas, [f] que puedan prendar segun sus fueros, y costumbres que han, sin la pena desta ley.

GLOSSA. I.

1 *Legis nostræ duplex intellectus, & num. 2.*
Pignorare aliquem propria authoritate non licet eodem, & num. 1.

2 *Capere nemo priuatus potest aliquem propria authoritate.*

3 *Capi potest propria authoritate deprehensus in fraganti crimine.*
Debitor fugitiuus capi potest propria authoritate, cum pluribus extensionibus, & limitationibus remissiuè, ibidem.

4 *Capere licet propria authoritate debitorem, vel delinquentem ob defectum iudicis.*
Capere alium propria authoritate quibus casibus liceat, remissiuè, ibidem.
Carceris priuati materia, remissiuè.

a *Que ningun hombre no sea osado de prendar a otro, ni vn concejo a otro, por cosa que digan, que le deuan, o ayan de cumplir, o de hazer.* Dupliciter intelligi potest lex ista. Primò, vt nemo priuatus pignoret alium propria authoritate, hoc est, ne pignora capiat absque iudicis mandato, & hic est verior intellectus, & ac-
2 commodatior literæ. † Aliter intelligi potest, nempe, vt nemo priuatus debitorem suum capere possit propria authoritate, vt in leg. nullus, C. de Iudæis, & leg. 1. in principio ff. quo. lega. & leg. 14. titulo 14. de solutionibus par. 5. Et peculiarius statuitur in leg. 5. titulo 23. de executoribus supra libro 4. vbi carcerem priuatum nemini facere licet, sicut, nec ius sibi dicere l. 9. & 10. titulo. 4. de iudicibus part. 3. l. 5. titulo 13. de restitu. spolia. sup. libr. 4.
3 † Plures tamen sunt casus, in quibus quilibet priuatus potest alium capere propria authoritate, & ius quodammodo sibi dicere: veluti si quis capiat deprehensum in fraganti crimine leg. 1. C. de raptu virgin. Bartolo in leg. generali, C. de decurion. libro 10. & Panormitan. & Ripa in capit. 1. num. 87. de iu-

Digitized by Google

de iudi. vel in debitore fugitiuo, vel suspecto de fuga. l. ait prætor. §. si debitorem. vbi Bart. & doctor. ff. quæ in fraud. credit. Ripa in cap. 1. de iudi. numero 88. & 89. qui hoc ampliat modis vndecim, & octo tradit limitationes, & latius Cacialupus in peculiari tractatu de debitore fugitiuo. q. 3. & 41. Rod. Xuar. in l. 1. titul. 3. de los emplaçamientos libr. 2. fori §. sed attende numer. 20. l. 10. tit. 15. decessione bonorum, vbi Gregor. Lupi part. 5. Marsil. singul. 43. incip. debitor fugitiuus, Iaso in. §. 1. insti. de action. numer. 27. & ibi Ludo. Gomez numero. 59. Paul. Paris. cons. 101. numero. 6. & consil. 107. numer. 52. & cons. 99. numer. 3. lib. 3. Doctor. in. l. 66. Tauri Anton. Rub. in rep. l. non solum. §. morte numer. 241. ff. de noui operis nuntiatione, Iaso in. l. vinum numer. 3. & l. pecuniam numero. 9. ff. si cer. pet. & Segura in repeti. l. ab exheredati substituto nume. 5. vsque ad. 9. & ibi Didac. Perez. ff. de leg. 1. & latissimè omnium Petr. de Dueñas in regula. 175. incip. debitor fugitiuus ad
4 dens ampliationes sex, & tres limitationes. 4 Tertius casus est, propter defectum iustitiæ, qua in specie licebit propria authoritate debitorem capere, & ius sibi dicere secundum gloss. in d. l. nullus. C. de Iudæ. & in cap. ius gentium. 1. distin. Innocen. in capit. olim de restit. spoliat. Alexan. optimè cons. 11. num. 9. libr. 1. & in l. 1. §. nuntiatio. num. 7. ff. de noui. ope. nun. Abb. & Ripa in d. cap. 1. de iudi. numero. 89. versiculo. 3. casus, vbi plura similia congerit. Sed hic casus corrigitur per. l. 10. infra eodem ibi, ni por que digan que les sea denegada la justicia. Alios enumerat casus Bar. & Plat. in. d. l. generali. C. de decurionibus lib. 10. Speculat. in tit. de actio. §. 1. versiculo qui vult, Didac. Perez in. l. 5. titulo. 14. libro. 3. ordinam. columna. 1264. vbi de carcere priuato etiam tractat, & in. l. 17. tit. 14. de executoribus libr. 2. ordinam. colum. 563. Alios plures casus enumerat Matthæus Affli. in constitutionibus Siciliæ libr. 1. rub. 8. in constitu. incip. pacis cultum numero. 14. & pluribus sequenti.

GLOS. II.

b *Ni prendar a alguno por deuda que otro deua.* Pignorationes, quas vulgus repressalias vocat, sunt omnino prohibitæ, dicam in. l. 10. & 11. infra eodem.

GLOSS. III.

1 *Propria authoritate non licet creditori pignora à debitore capere, aliàs committit vim, & incidit in edictum diui Marci.*

Propria authoritate licet creditori pignora capere à debitore, quoties ita fuit conuentum, ibidem.

Lex. 3. C. de pignoribus intelligitur, ibidem, & sequenti.

2 *Propria authoritate licet creditori pignora à debitore capere, si ei data fuit licentia in vltima voluntate.*

3 *Propria authoritate licet alicui possessionem alterius ingredi, si in contractu emptionis, vel alio quocumque ei concessa fuerit facultas ingrediendi.*

Propria authoritate rem emptā occupans dicitur prædo, nisi sibi fuerit data facultas ab ipso contrahente, ibi.

Pactum, quòd quis possit possessionem propria authoritate capere, potest alteri cedi, ibidem.

4 *Pactum, quòd possit creditor rem capere propria authoritate, an exerceri possit aduersus singularem successorem.*

5 *Exequendi ius in esse productum transit in singularem successorem.*

Exequendi ius, donec debitum sit liquidatum, non est in esse productum, ibidem.

Pactum ingrediendi propria authoritate an exerceri possit contra singularem successorem, antequam constet à debitore habere causam, ibidem.

6 *Pactum ingrediendi propria authoritate quomodo exerceri possit contra singularem successorem, & quæ verba in contractu apponi debeant, quæ hoc denotent omni casu, & numero. 7.*

7 *Pactum ingrediendi propria authoritate simul cum constituto, aut precario, exercetur etiam contra de facto resistentem, etiamque si debitum non sit liquidum.*

Constitutum transfert vtranque possessionem precarium ciuilem tantùm, ibidem.

8 *Constitutum cum pacto ingrediendi operatur, vt contra facto resistentem possit propria authoritate possessio occupari, remissiue.*

Pactum ingrediendi propria authoritate perdit effectum, si debitor resistit de facto, non sic si verbo tantum, ibidem.

9 *Pactum capiendi personam debitoris propria authoritate nil valet ex receptiori sententia.*

Ius capiendi debitorem fugitiuum propria authoritate alteri cedi potest, ibidem.

c *Y le dio poder para que le pudiesse prendar.* Regulariter non licet creditori pignora capere à debitore propria authoritate, nec possessionem alterius occupare, aliàs vim committit, vt dicam in glossa sequenti, & incidit in edictum diui Marci. l. extat. ff. quod metus causa. l. penultima, & finalis. ff. ad legem Iuliam de vi priua. l. 13. & 14. titulo. 14. de solutionibus part. 5. & probatur expresse in lege nostra, vt dixi in gloss. 1. numero. 1. Quam regulam limitat, & restringit, nisi ex pacto, & conuentione possessionem, vel quodlibet pignus creditor propria authoritate occupauerit, quod impunè facere licet. Idem probat textus optimus in. l. 3

Digitized by Google

C. de pignor. & in l. per. C. de pignorat. actio. l. qui ratio. in fin. ff. eo. l. 11. tit. 13 de pigno. & l. 14. tit. 14. de

2 solutio. par. 5. & l. 14. in fi. titul. 10. part. 7. †Quam limitationem primo extende, vt licentia ingrediendi propria authoritate possessionem alterius concedi possit, non solum per contractum, verùmetiam in vltima voluntate, vt in l. Titia cum testamento. §. 1. secundum tertiam lecturam. ff. de legat. 2. valet namque argumentum de contractibus ad vltimas voluntates. l. seruû filij. §. eum qui chirographum. ff. de leg. 1. quod potissimum vel exeo comprobatur, quòd ex vltima voluntate dominium transfertur absque traditione in legatis, vt in l. à Titio. ff. de furt. ex quo hanc extensionem tradit Bart. in repet. d. l. 3. numer. 9. C. de pignor. vbi etiam Sali. Bal. in l. legis Iuliæ in fin. C. qui bon. ceder. poss. Angel. in d. l. 3. nu-

3 mer. 3. C. de pigno. †Secundo amplia, vt procedat non solum in pignore, sed & in venditione, & alijs contractibus, in quibus communiter solet dari licentia emptori occupandi rem venditam propria authoritate, tale enim pactum valet, & potest eo mediante possessio rei venditæ propria capi authoritate, vt in l. Titius. ff. de seru. exportan. l. 1. & 2. C. si ser. exportan. vene. l. 1. C. si mancip. ita fue. aliena. est enim pactum hoc vtile in quibuslibet cõtractibus, quemadmodum, & in pignore, nam aliàs pacto deficiente, si quis rem, quam ex contractu habere debet, propria authoritate occupauerit, dicitur prædo. l. si ex stipulatione. ff. de acqui. pos. l. nec ex vera. C. eodem tit. ex quibus, hoc voluit Bar. in rep. d. l. 3. num. 10. C. de pigno. & ibi Ange. num. 3. & Sali. Bal. in d. l. legis Iuliæ. C. qui bon. ced. poss. Tertiò amplia, vt pactum hoc cedi possit, vt notant Bart. Ang. Imol. Roman. Paul. Castr. Alexan. & Iaso in l. 1. §. vlt. ff. de noui. oper. nun. per illũ tex. Dec. cons. 191. est que cõmunis opinio, licet nonnulli voluerint contrarium, vt constat ex Tiraq. libr. 1. de retractu. §. 26. numer.

4 59. 60. & seq. †Quarto extende traditionem hanc, vt procedat etiam contra singularem successorem, licèt enim debitor rem pignori subrixam cum pacto, vt possit eam capere propria authoritate, si debitum tempore constituto non soluerit, alio vendiderit & tradiderit, poterit creditor quantitate sibi debita non soluta, possessionem eius rei propria authoritate ingredi, licèt sit apud singularẽ successorem causam habentem ab ipso debitore, vt authoritate Accursij in d. l. 3. C. de pig. asseuerant ibi Bar. in rep. nu. 24. vers. hoc præmisso, & Bal. nu. 3 col. pen. post medium, & Ang. n. 5. Alex. cons. 85. n. 4. lib. 6. Sin autem singularis successor, & eius rei possessor habet causã ab alio, & non ab ipso debitore, nihil operatur tale pactũ, nec cõtra huiusmodi singularẽ successorẽ vires suas porrigit, vt resoluunt prædicti Doc. in d. l. 3. C. de pig. contra glo. ibi oppositum sentientẽ. Verũ licèt in pacto apposito ad executionem pignoris hec vera sint, aliud erit si pactum hoc fuerit appositum ad executionem actionis personalis, vt si apponatur in venditione, quoniam tunc exerceri non poterit contra singularem successorem, nisi alienatio fuerit in fraudem facta, priusque fuerit rescissa, vt in §. itẽ si quis in fraudem inst. de actio. satis tamen erit alienationem fuisse per legem reuocatam, vt in casu l. Titius. ff. de ser. export. & l. si quis sub hac. ff. de contr. emp. cum enim rescindatur à lege, necesse non est quòd a iudice rescindatur, vt in l. quæ sub conditione. § penul. ff. de cond. instit. quod prædicti d. ct. in

5 d. l. 3. fatentur. †Vbi ijdem subdunt necessarium esse (vt pactum hoc transeat in singularem successorem) debitum esse liquidum, vel liquidatum, quo tempore alienatio per debitorem facta fuit, quoniam cùm eo tempore iam fuerit ius exequendi in esse productum, transiuit nimirum in singularem successorẽ, vt in l. si superatus. §. 1. ff. de pignor. & in l. si mater. §. vltim. & l. iudicatæ. §. si. ff. de excep. rei iudi. secus si tunc temporis liquidũ non esset, vt ibi per eos. Quatenus autem dicunt, priusquam creditor vti possit huiusmodi pacto contra singularem successorem, constare debere apud iudicem, successorem causam habere ab ipso debitore saltem sũmariè, & hoc constito, posse ingredi propria authoritate rei pignoratæ possessionem, nisi esset notorium ab eo causam habere: crederem huiusmodi liquidationem necessariam non esse, nisi realiter successor resisteret, cum in causæ cognitione, vel prosecutione posset liqui-

6 dari. †Quærit tamen singulariter Bart. in repet. d. d. l. 3. C. de pignor. numero. 25. an possit adhiberi remedium, quo indistinctè contra successorem à debitore causam habentem, possit hoc pactum exerceri, vel fieri executio contra eum, ex sententia lata contra debitorem, vel hodie iure regio ex instrumento publico, etiam si ius exequendi non erat in esse productum tempore alienationis? Et resoluit in contractu pignoris hoc fieri posse, si vltra prædictam conuentionem, & licentiam creditori concessam propria authoritate capiendi rem hypothecæ subnixã adiectum fuerit pactum de non alienando eam rem, tunc siquidem cum alienatio sit nulla, vt in l. 1. 6. ff. de distractio. pignor. transit nimirum contra successorem ius exequendi, quoniam alienatio est rescissa per legem, arg. eorum quæ diximus supra numero. 4. in fin. & in stylo cancellariæ titul. 1. præemina. 7. casu 20. declarat. 6. gloss. 3. post Roder. Xuarez in repet. l. post rem iudicatam in lectione. l. regiæ limit. 12.

7 †Aliud etiam remedium adhiberi potest, vt huiusmodi pactum exerceri possit in singularem successorem etiam resistentem, etiamque si debitum non sit liquidum, nempe, si his qui id pactum apposuit, adieceri constitutum simplex, aut cum precario, constituendo se nomine creditoris possidere, simpliciter, aut precariò. Cuius ratio est, quia apud creditorem est vtraque possessio ex constituto quæsita, vel ciuilis ex precario: quare potius dicitur defendere suam possessionem, quàm occupare alienam, arg. l. cùm secundum, & l. qui possessionem. ff. de vi & vi arma. Hæc fuit sententia Iacob. de Butrio cui accessit Bar. in rep. d. l. 3. C. de pign. numer. 25. versicul. sed pone, & ibi quoque Salicet. quæst. 8. Bal. consil. 58. libro. 5. Imol. in cap. potuit numero. 3. de loca. Paulus Castrensis consilio. 1 o. numer. 4. libro. 2. Franc. de Areti. consilio. 21. colum. penult. in 5. dubio, vbi hoc procedere ait etiam contra ecclesiam, Antonius Capi. decisione Neapolitana. 182. numero. 8. Alexan. consilio. 85. numero. 4. libro. 6. & consilio. 185. numer. 3. eodem lib. 6. Socinus consilio. 82. colum. 2. versic. 5. conclusio libr. 3. Guido Papæ decis. 356. versicul. septimus est, Alber. Brun. consilio. 93. numero. 9. Ludou. Gozad.

cons.

consilio 28. numero 15. & consilio 42. nume. 3. 12. & 15. in fin. & consil. 95. numero 8. & 9. Tiraquell. in lib. de constituto. 1. part. numero 43. vbi hoc tripliciter limitat numero 45. & sequentibus, & potissimum vbi fit incontinenti post alienationem, secus si ex interuallo per l. qui possessionem ff. de vi, & vi arma. & leg. 3. §. cum igitur eodem titulo secundum Paul. & Imol. vbi supra, & Carol. Rui. consilio 127. columna 2. libro 5. quibus adde text. optimum in l. 4. titulo 10. de donatio. supra hoc eodem libro vbi dixi in

8 gloss. 3. numero 4. 4 Ibique conclusionem quam supra hac gloss. numero. 1. expendimus, ex lege nostra limitaui, vt procedat, si debitor, aut non resistat, aut solo verbo resistat, vt pluribus probat Bartol. in repeti. dict. l. 3. C. de pigno. nume. 18. & 19. ibidemque numero 4. & 5. hoc iterum sublimitaui, nisi debitor se constituerit, nomine creditoris possideret, quia tunc etiamsi resistat, poterit creditor possessionem ingredi, ad ibi dicta lectorem relego, ne actum

9 agam. † Pactum autem capiendi personam debitoris propria authoritate, nil valet secundum Bart. in l. alia §. eleganter ff. soluto matrimonio, & ibi Areti. cuius doctrina frequentius recipitur teste Ripa in l. obligatione generali num. 21. ff. de pignor. idem attestatur dom. Didac. Couarr. lib. 2. resolutio. cap. 1. nu. 7. in fin. ibique reddit rationem, & numero 1. ad finem, est tex. in l. 3. tit. 13. de pignori. par. 5. Sed vbi aliàs iure competit, vt in debitore fugitiuo poterit hoc ius alteri cedi, vt Tiraq. probat libro 1. de retractu §. 26. gloss. 3. numer. 24.

GLOS. IIII.

1 *Pœna rem ab alio possessam inuadentis propria authoritate.*

2 *Lex si quis in tantam. C. vnde vi, cum similibus, expenditur ibi, & num. seq.*

3 *Vis fieri censetur, quoties quis rem ab alio possessam propria occupat authoritate.*

Propria authoritate pignus occupans à debitore pro debiti solutione, amittit non solum ius pignoris, sed & ipsum debitum, ibid.

Lex extat ff. quod met. cau. cum similibus exponitur, ibidem.

4 *Pœna legis si quis in tantam, & l. extat, quod met. cau. cum similibus non seruatur ex consuetudine totius ferè orbis Christiani.*

Pœnæ arbitrariæ locus erit propter excessum in casu l. si quis in tantam C. vnde vi, & l. extat ff. quod met. cau. arbitrio iudicis, ibid.

1 *En pena de forçador.* Contra violentos occupatores, & inuassores plurima sunt à iure constituta remedia, de quibus latè agit Francis. à Ripa in repeti. capit. sæpe de restit. spolia. Sed quod attinet ad legem nostram, & eius pœnam, præmittendum est, eum, qui alienam possessionem violenter inuadit, debere eam restituere, & si dominus eius rei erat, priuari dominio, & si dominus non erat, vltra restitutionem eius à iudice damnandus est in æstimatione, & valore ipsius, vt in leg. si quis in tantam. C. vnde vi, & in §. sed ne dum talia instit. vi bonorum rapto. leg. 10. titulo 10. part. 7. leg. 4. titulo 4. libro 4. fori leg.

2 1. titulo 13. de restitu. spoliato. supra libro 4. capit. placuit 16. quæst. 1. capit. vltim. 1. quæstio. 4. † Quarum legum pœna non modò obtinet in inuasore rei alienæ, eamque auferente ab eis domino, verum etiam si propria authoritate rem ab alio possessam, cuius alter erat dominus, inuaserit, vt probat Didac. Perez in l. 2. titulo 14. libro 3. ordina. glossa vltim. columna 1156. & sequent. Anton. Gomez in leg. 45. Tauri numero 187. Alia circa materiam leg. si quis in tantam, C. vnde vi, latissimè tradit Francis. Ripa in dict. capitulo sæpe de restit. spolia. à numero 68. vsque in finem, & Matth. Afflictus in capit. 1. de Pace iuram. firman. à numero 43. vsque ad numerũ 93.

3 cui triginta & octo tradit limitationes. † Secundò eadem pœna afficitur creditor, qui propria authoritate rem sibi pignoratam inuasit, vis enim fieri dicitur ex edicto diui Marci, non solum si homines vulnerentur, verùmetiam quoties id, quod sibi debetur, per iudicem non reposcit, sed propria authoritate inuadit. l. extat. ff. quod met. cau. l. vltim. ff. ad leg. Iuliani, de vi priua. leg. 11. titulo 13. de pignori. part. 5. leg. 14. titulo 14. de solutio. ead. part. leg. 6. titulo 9. leg. 14 titulo 10. part. 7. Lex etiam nostra, & l. 1. & 5. titulo 13. de restitu. spolia. supra libro 4. ex quibus legibus constat creditorem, rem sibi pignoratam propria authoritate occupantem pro debiti solutione, amittere nõ solum ius pignoris iuxta notata per Docto. cõmuniter in dict. l. extat teste Greg. Lupi in d. l. 11. glossa. vltima tit. 13 par. 5. verumetiã debitum principale, vt expresisim statuitur in l. 14. titulo 10. part. 7. vt ibi doctè aduertit Greg. Lupi, licèt aliud senserit in d. l. 11. titu. 13. & l. 14. titulo. 14. part. 5. adde Ripam in dict. capit. sæpe numero 85.

4 incip. 9. dubitatur. † Nonnulli tamen Doctores asserunt, harum legum, & similium rigorem, nempe legis nostræ, & leg. si quis in tantam, C. vnde vi, & leg. 11. titulo 13. part. 5. esse explossum communi totius orbis Christiani vsu, vt attestatur Specula. in titulo de restitutio. spolia. §. 1. versiculo item quidam, Guillelm. Benedictus in repetitione capituli Raynutius in verbo si absque liberis 2. titulo delegatis, & fideicommissis numero 148. de testamentis, & dominus Didacus Couarruuias libro 3. resolution. capite 16 numero 7. versiculo his prætereà suffragatur in fine, & Philip. Probus ad Ioan. Monach. in cap. cum qui numer. 3. de preben. libr. 6. Atque ita semper vidi practicari, vt ea pœna priuationis iuris sui non sit in vsu, sed punitur inuasor iudicantium arbitrio in regijs prætorijs, quicquid in contrariũ attesteturDid. Perez in l. 2. in verbo entrare tit. 14. lib. 3. ordina. col. 1155. & seq. dicens eas pœnas non esse antiquatas, imò per l. 1. Tau. cõfirmatas: etsi sibi casus similis obueniret, maiori fortè afficeret pœna inuasorem, quod non negamus, si vltra rei occupationem aliàs excederet, vt in specie l. 5. titul. 13. de restitu. spolia. supra libro 4. nempe, si debitorem nõ suspectum de fuga ad carcerem duceret, vel filium eius propria authoritate, & bona eius occupare

paret, tunc fateor esse damnandum pœna carceris priuati, vt ibi dicit tex. quæ capitalis est, vt in leg. vna. C. de priua. carceri. & l. 15. tit. 29. par. 7. vbi Gre. Lupi, & Dida. Perez in l. 17. tit. 14. lib. 2. ordina. colu. 562. & sequen. l. 12. tit. 4. & l. 2. tit. 14. lib. 4. feri l. 2. titu. 13. de legibus fraternitatis infra lib. 8. l. 10. infra eo. vbi dicam in glo. 7.

GLOSSA V.

e *Y de los pastos, y de los terminos.* De quorum officio dicemus in leg. 12. titulo 7. de terminis publicis infra libro 7.

GLOS. VI.

1 *Custodes montium, vel Saltuarij dicuntur personæ publicæ.*

Custodes potest priuatus quilibet constiture pro re sua custodienda, ibid.

Custodes priuati pignora capere non possunt, ibidem.

2 *Custodia cura ad eum pertinet, qui fructus colligit.*

Custodes ponere est signum possessionis, ibid.

3 *Custodes priuati, an possint includere animalia damnum in re domini inferentia.*

Dominus fundi, an possit capere, & includere animalia damnum in fundo suo inferentia, ibid.

4 *Cautio an sit præstanda à domino animalium de restituendo damnum, antequam animalia ei tradantur.*

f *Personas publicas.* Nota quòd custodes montium, vinearum, vel messium à concilijs, vel vniuersitatibus deputati, dicuntur personæ publicæ, de quibus dicam in l. 12. tit. 7. infra lib. 7. Alij autem sunt custodes priuati, quilibet enim potest custodes rei suæ constituere, vt rem propriam custodiat, vt in leg. instrumenta, & leg. quæsitum §. saltuarium ff. de fundo instru. in leg. cum quæreretur, § fin. ff. de leg. 3. l. si ita legatus, §. 1. ff. de vsu, & habita. Bal. in l. 1. C. loca. hi autem cùm deputati non sint authoritate publica, pignora capere non possunt, vt probat text. iste à contrario sensu, & Cassanę. in consuetud. Burgund. rubr. 1. §. 6. in principio numero 60. in fin. sentit Petrus Nunni. in capit. 1. de manda. exequen. numero 12. versiculo si verò custodes non sunt publici fol. 6. columna 2.
2 Et quòd quilibet priuatus possit saltuarios, hoc est, agrorum custodes creare, qui ad fundos domini prohibeant ingressum, probatur ex eo quòd cura custodię ad eum pertinet, qui fructus rei percipit, vt in l. 2. ff. vsufructu. quemadmodum caue. & notat [illegible] tt. in l. cotem ferro §. qui maximos numero 4. ff. de publica. & vectigal. signum enim possessionis est apponere custodes, vt probatur in l. in nomine domini colu. 1. C. de offi. pręfe. præto. Afri. Matth. Afflict. decis. 167. nu. 1. Alexand. & Docto. in l. 3. ff. de acquirend. posse. Felin. in capit. de quarta numero 27. de prescrip. Petr. Nun. de manda. exequen. part. 1. cap. 1. numero 12. versic. si verò custo-
3 des non sint publici. 4 Aduertere tamen oportet, hos priuatos custodes, imò, & ipsummet dominum fundi capere, & includere posse animalia in eius fundo deprehensa, donec scierit cuius sint: vt contra dominũ animalium possit agere ad damna, & cùm scierit, statim tenebitur domino restituere, Specula. in titulo de actore in principio numero 59. Angel. in l. satis ff. de incen. ruina naufra. Bal. & Floria. in l. Quintus ff. ad l. Aquil. per text. ibi, & in l. sequen. Bonifa. de maleficis titulo de damno dato. numero 27. Antonius Capitius decisio. 45 numero 1. Bart. Roma. Paul. Castr. Imol. & communiter Docto. in l. hoc amplius §. 1. ff. de dam. infe. vbi Alex. ad Bar. ibi num. 3. hanc dixit communem, Greg. Lupi in l. 24. in fine in verbo encierre tit. 15. de damnis part. 7. Si autem scire potest cuius sit, non potest pecudes includere, vt dicit lex illa par. nisi de hoc sit consuetudo, vel statutum, quod fieri potest, vt ibi probat Greg. Lup.
4 † Sed an teneatur dominus pecudum, antequam sibi pecudes restituantur, cauere de damno soluẽdo? Anton. Capi. d. decis. 45. num. 1. attestatur cautionem à domino animalium esse præstandam, antequàm ei restituãtur, atque ita se habere communem praxim, quod æquissimum arbitror.

15

LEY II.

¶ Que no se hagan prendas a vezinos de vn lugar, porque a otros de aquel lugar ayan puesto demanda, sino que el juez haga justicia sin dilacion.

¶ Don Alonso en Madrid, era de 1367. pet. 85.

¶ Por quanto algunas vezes por las demandas que algunos han contra otros, algunas personas, o concejo prẽdan alguno, o algunas personas de aquellos lugares, donde son los contra quien han las demandas, lo qual es causa de hazerse muchos males, y daños: Mandamos que no se hagan prendas.[a] Y aquellos que las hizieren, que cayan en la pena que se contiene en la ley susodicha.[b] Pero mandamos, que el juez del tal lugar do fuere el demandado, sea tenudo e obligado de hazer justicia sin dilaciõ de malicia, al que se le querellare, en otra manera sea punido el tal juez por el daño que a la otra parte sucediere por falta de justicia.[c]

GLOSSA I.

1 *Repreſaliæ conceduntur ex conſuetudine generali ob defectum iuſtitiæ.*
Remedium extraordinarium ceſſat, ſi adeſt ordinarium, ibid.
2 *Repreſalijs locus non eſt in hoc regno inter homines eiuſdem regni.*
Repreſalijs locus eſt contra homines alterius regni, ibidem.

a *No ſe hagan prendas.* Nota ex lege iſtâ pignorationes, vulgò diſtas repreſalias, vniuerſali conſuetudine promiſſas ob defectum iuſtitiæ, vt dicam infra eod.leg.10.& 11.hoc in regno omnino ceſſare, cum competat ex lege iſta remedium ordinarium aduerſus iudicem iuſtitiam facere denegantem. Cùm igitur creditori competat remedium ordinarium contra iudicem, vel appellationis, ceſſat nimirum extraordinarium pignorationum, odioſum, & iniquum valde, leg.in prouinciali ff.de noui ope.nuncia. leg. in cauſæ i. ff. de mino. cum ſimilibus, vt in ſpecie aſſeuerat Martin. Lauden. in tracta. repreſaliarum
2 numero 4. † Sed hoc intellige in ciuitatibus Regni huius, in quibus locus non erit pignorationibus, ſeu repreſalijs, vt indubitanter aſſeuerat Gregor. Lupi in leg.15.in gloſſ. in princip. titulo 10.par. 7. Aliud autem erit contra homines alterius regni, licebit enim aduerſus eos, vti repreſalijs ob iuſtitiæ defectum, vt dicam infra eod.l.10. & 11.& hominibus alterius regni eis vti licebit aduerſus regnum hoc, modò prius agatur aduerſus iudices iuſtitiam breuè facere denegantes, vt hic dicitur.

GLOSSA II.

Pignorationes, ſeu repreſaliæ omni iure ſunt prohibitæ, vt pro debito vnius alter propria authoritate grauetur, eaſquè faciens prædo publicus dicetur.

b *Cayan en la pena que ſe contiene en la ley ſuſodicha.* Hæc verba referuntur ad leg. Madritiam Regis Alfonſi, quæ tranſcripta erat in libro 5. ordinationum titulo 12.leg.2. vnde hæc deprompta fuit, quæ pœnam publici prædonis imponebat ei, qui pignorationes, ſeu repreſalias faciebat, quæ omni iure erant prohibitæ, vt pro debito vnius alter grauetur propria authoritate creditoris, prædo enim iure etiam communi dicebatur, vt in authen.omnino, vbi Bald. tractat materiam pignorationum.C. ne vxor pro mari. & in cap.1.de iniur.& dam.da.in 6.vbi latè per Martin.Lauden.& Iacob.à Canibus in tracta.repreſaliarum leg.15.titulo 10.part.7.vbi Gregor.Lupi, dicam infra eod.l.10.& 11.

GLOSS. III.

1 *Index negligens in adminiſtranda iuſtitia, an teneatur parti ad intereſſe.*
Iudex negligens, an faciat litem ſuam, ibid.
2 *Iudex negligens, an perdat officium, vel ſalarium, remiſſiuè.*
Iudex quando dicatur negligens, & an monitio requiratur, ibid.remiſſiuè.
Iudex, qui ob negligentiam aliquid ſoluit, an repetat à parte, remiſſiuè, ibid.

c *Por falta de juſticia.* Nota ex lege iſtâ, quòd iudex denegans facere iuſtitiam, vel negligens in ea adminiſtrãda, tenetur parti ad damna, & intereſſe leg.10.in fin.infra eod & in l.9.titulo 7. de citationibus part.3.quam ad hoc expendit Didac.Perez in l. 28. titul. 15 lib.2 ordinatio.col.62 2.l. 4 §.in eum.ff. de dam. infe.in fin. & licèt ſit inter Doctores contentio, an ſolum competat actio in factum ad damna, & intereſſe contra iudicem iuſtitiam facere negligentem, vel an teneatur ex quaſi delicto tanquam faciens litem ſuam, cuius vltimæ opinionis fuit gloſſ.in cap. hoc etiam 2.quæſt.6.& in leg.non quicquid §.1.ff.de iudi.Iaſo in §. præterea numero 11. & 12. inſtitu. de actio. Angel.in authenti.ſcientias, non ſolum ſi fideiuſſores præſtent, &c.in princi.numero 2.colla.5.Pariſ.de Puteo in tracta.ſyndicatus, in verbo iudex, vt non arguatur nume.3. Prior tamen ſententia, quòd ſolum teneatur ad intereſſe, eſt receptior, quam tenet Bartol. in l. vltim. verſiculo quæro ff. de var. & extraordina.cogni, vbi Alexand.in additio. magnã in fin. eum ſequitur dicens communem eſſe opinionem, idem voluit Angel.& Ioann.de Imol.in l.4. §.in eum ff.de dam.infe.gloſſ.notab. in cap. quoniam contra in verbo negligentiam de proba. Montal.in leg.24.titu.22.par.3.& in l.8.per tex.ibi titu. 7.lib. 1.fori, Ludo.Roma.cõſ.339.verſi. quoad ſecundum, Auileſius in cap.1.pretorum in verbo fiel numer.28.
2 † Vbi tractat latè, quando iudex negligens dicatur, & quomodo probetur negligentia vſq; ad nu. 38.ibique diſcurit, an propter negligentiam perdat ſalarium, vel officium, & an præcedere debeat proteſtatio, ſeu monitio partis, vt iudex tanquam negligens puniatur, eſt videndus idem Auile.in dict.cap.1.prætorum nu. 43. & ſequé, & an ſint neceſſariæ plures monitiones ibidem numer.46.& quod ob hanc cauſam iudex ſoluit, an repetat ab alio litigatore, diſcutit num.47.vſque in finem. Denique lex iſta eſt ſingularis in materia, & tollit dubitationes plurimas, ſigna, eam adde quæ in hac materia dicam infra lib.7. tit.1.in fine in glo.vlti.

LEY III.

¶*Que no ſean prendados vnos lugares por lo que deuen otros lugares.*

¶*Don Alonſo en Valladolid era de 1363.pet.34.*

¶Ordenamos que en las ciudades, y villas, y lugares donde no han cabeça de

 pecho

pecho, que no sean prendados los vnos lugares, por lo que deuen los otros,[a] ni los vnos hombres por los otros, mas que cada vno sea prendado por lo que ouiere de pechar.[b]

GLOS. I.

a *Por lo que deuen los otros.* Circa materiam pignorationum, seu represaliarum, vide quæ dicam infra eod. l. 10. & 11.

GLOSS. II.

Vniuersitas quod debet, singuli non debent.

Que cada vno sea prendado por lo que ouiere de pechar.

b Sic scribit Luc. de Pena in l. vna C. vt nullus ex vicaneis pro alie. debi. lib. 11. audite, inquit, & diligenter attendite, iustitiarij, & iudicâtes, qui sub prætextu collectæ Regis curiæ debitæ represalias facitis omnium de loco, prædasque interdum agitis, velut hostes: nam & quod vniuersitas alicuius municipij debet, singuli de ipsa vniuersitate non debent l. sicut §. 1. ff. quod cui. vniuer. nomin. hactenus Luc. cuius dictû refert Gregor. Lupi dicens hoc in regno quandoque id fieri in l. 15. in verbo en otros lugares, tit. 10. de vi priuata par. 7.

LEY IIII.

¶ *Que el vassallo no pueda hazer prendas por lo que le fuere librado en qualquier ciudad, villa, o lugar.*

¶ *Don Enrique II. en Toro, era de 1407 ley. 70.*

¶ Mandamos, que ningun nuestro vassallo que de nos tenga tierra, o merced, sea osado de hazer prendas por lo que le fuere librado, o qualquier ciudad, villa, o lugar, donde fuere librada, su tierra, o merced, o acostamiento,[a] ni a otra persona, por los marauedis que le fueren deuidos: y si prendare por si mismo, que pierda la deuda,[b] si fuere hombre honrado, y si fuere otro hombre de menor estado, que pierda la deuda, y sea preso, assi como el que roba, y no sea suelto hasta que lo nos mandemos. Y si el alcalde por malicia, o por negligencia,[c] no quisiere hazer la prenda tan ayna, peche al que ouiere de auer los dineros, el daño que recibiere doblado, a vista de nos, o de los nuestros oydores,[d] y los alcaldes, y juezes de cada lugar do esto acaeciere, ayã poder de apremiar a los nuestros arrendadores, y recaudadores, por los cuerpos, y por los bienes, hasta que cumplan lo que embiamos a mandar.

GLOSSA I.

1 *Donationes terræ, vel honoris in Hispania, quæ dicantur.*

2 *Leg. 2. tit. 26. par. 4. verba referuntur, ibid.*

a *Donde fuere librada su tierra, o merced, o acostamiento.* In Hispania Reges nostri consueuerunt donationes vassallis suis nobilibus reddituum facere, quos Reges ipsi soluendos decernunt in loco aliquo regni sui, quam donationem de tierra, idiomate nostro appellamus, de qua, & honore mentio fit in l. 2. titulo 26. de feudis par. 4. cuius verba sunt. *Tierra llaman en España a los marauedis, que el Rey pone a los ricos homes, e a los caualleros en lugares ciertos. E honor diZen aquellos marauedis que les ponen cosas señaladas, que pertenecen tansolamente al señorio del Rey, e dagelos el por les faZer honra, assi como todas las rentas de alguna villa, o castillo. E quando el Rey pone esta tierra e honor a los caualleros y vassallos, non faZe ninguna postura: Ca entiendese segun fuero de España, que lo han a seruir lealmente, e non los deuen perder por toda su vida, sino fiZiessen porque.* Ecce redditus huiusmodi durant ad vitam eius, cui conceduntur, & non trãseunt ad filios, nec hæredes. Mortuo tamen Rege concedente, ab eius successore confirmationem impetrare oportet, quæ facile conceditur l. 20. titu. 13. part. 2. vbi Greg. Lupi.

GLOS. II.

b *Que pierda la deuda.* An hæc pœna sit in vsu, dixi supra eod. l. 1. glo. 4. nu. 4.

GLOSS. III.

Iudex negligens in damnis punitur duplicatis.

c *Por malicia, o por negligencia.* Notã quod iudex negligens in damnis duplicatis punitur in specie huius legis, vide quæ diximus supra eod. l. 2. glo. 3.

GLOSS. IIII.

Senatores Regij cognoscere possunt de omnibus causis, de quibus Rex ipse cognosceret.

d *A vista de nos, o de nuestros oydores.* Nota Regios Senatores cãcellariæ posse de omnibus causis cognoscere, de quibus Rex ipse potest, dixi in stylo cancella-

cellariæ titu. 1. præemi. 25. gloss. 4. & præeminen. 20 gloss. 1. & 4.

LEY. V.

¶ Que no puedan ser prendados los bueyes, y bestias, de arada, ni los aparejos dellos.

¶ Don Alonso en Alcala era. 1386. titul. 18. l. 2. El mismo en Segouia, era. 1385. ley. 25. confirmanlo don Fernando y doña Ysabel en Madrigal, año de. 1476. peticion 25.

¶ Establecemos y mandamos, que por los pechos y tributos, que a nos son, o fueren deuidos, ni por deudas que a otras qualesquier personas fueren deuidas por cartas o contratos, o en otra qualquier manera, assi a Christianos como a Iudios y a Moros, que no sean prẽdados, ni tomados, ni embargados por ninguna ni alguna manera, bueyes ni bestias de arar, ni los aparejos que son para arar y labrar y coger pan, y los otros frutos de la tierra. Saluo solamente por los nuestros pechos y derechos y de los otros señores: o por deudas que deue el labrador al señor de la heredad, no se hallando otros bienes muebles ni rayzes. Y si los nuestros cogedores o recaudadores, que assi prẽdan por los nuestros pechos y derechos, y los alguaziles y officiales, que hazen las entregas de las deudas, y otras qualesquier personas por ellos contra esto hizieren, mandamos que tornen la prenda que prendaron y tomaron, o embargaron en qualquier manera al querelloso, con el daño que por ello recibiere. Y por esse mesmo hecho, cayan e incurran en pena del quatrotanto de lo que valiere la cosa que fuere tomada y embargada contra esto que nos ordenamos, y desta pena aya la mitad el querelloso, y la otra mitad para la nuestra camara. Y si la entrega o toma o embargo fuere hecho por deuda o fiadoria de persona priuada, que la persona cuya deuda fue, o la fiadoria por que hiziere o prouare de hazer la entrega o toma, o assentamiento o embargo, que el tal pierda la deuda o fiadoria, o el derecho que por esta razon le pertenece. Y todo priuilegio, uso y costumbre que contra esta nuestra ley o declaramiento sea o pueda ser en qualquier manera, nos la reuocamos y tiramos, y mandamos que no vala. Otrosi, tenemos por bien, e mandamos por pro comun de la tierra, que carta desaforada, o otra qualquier que sea hecha y otorgada hasta aqui, o fuere de aqui adelante, o pleyto o postura, o renunciacion, e que sea hecha contra esto, que no vala. Y si la jura fuere hecha en contrario conta esto, que el señor del deudo pierda la deuda por esto. Y si alguno hurtare o forçare alguna cosa de las sobredichas, mandamos que la torne a aquel a quien la tomo, con onze doblado. Y que se parta esta pena, segun que dicha es.

GLOS. I.

Boues, & alia animalia ad arandum & seminandum destinata pro executione capi non possunt.

a *Bueyes, ni bestias de arar.* Nota boues, & alia animalia ad arandum & seminandum destinata capi non posse pro executione, concordat. l. executores, & l. pignorum, & authen. agricultores. C. quæ res pignor. oblig. poss. l. 4. titul. 13. de pignor. par. 5. l. 5. titu. 27. de execu. rei iud. par. 3. vide tamen quæ circa hoc diximus in stylo cancellariæ titul. 1. præeminen. 17. declarat. 9. legis Toleti in princ. glossa 2. & sequen.

GLOSS. II.

1 *Boues, vel aratoria instrumenta capi non possunt pro debito priuato, vel fiscali, alijs bonis non deficientibus.*

2 *Boues, vel aratoria instrumenta capi possunt pro debito fiscali, alijs bonis deficientibus, non sic pro debito priuato.*

b *Saluo solamente por los nuestros pechos y derechos, y de los otros señores.* In hoc videtur text. iste sibi ipsi aduersari, in eius siquidem initio æquiparat omnia debita, siue priuata fuerint, siue fiscalia, statuẽs pro eis

gulla tenus

nullatenus capi posse boues, vel alia aratoria instrumẽta, hic verò excepit ab ea regula ad debita fiscalia.

Quare quo pacto dissoluatur antinomia, dubito valde, nisi dixeris in initio supponi, non deficere alia bona, in quibus executio fieri possit: qua in specie ni mirum nulla fit differentia inter debita fiscalia, & priuata, non enim capi possunt huiusmodi instrumẽ
a ta pro eis. 4 At hîc supponitur alia deficere bona, in quibus fieri possit executio, quo casu distinguitur inter hæc debita: si enim fuerint fiscalia, fiet procul dubio executio in his instrumentis ad culturam agri destinatis, pro debitis verò priuatis secus. Et in hoc corrigitur lex commodis, & quæ ibi notant Doctor. ff. de re iudic. & l. stipendia. C. de execution. rei iudi. & l. 3. tit. 27. de exec. rei iudicatæ, par. 3. vt latius diximus in stylo cancellariæ tit. 1. prœem. 17. casu. 20. decla. 9. in prin. gl. 6. quod limita, vt in l. sequ.

GLOS. III.

Boues, & alia aratoria instrumenta capi possunt alijs bonis desicientibus pro debito fiscali, & pro debito ipsi domino fundi.

c *O por deudas que deue el labrador al señor de la heredad.* Nota quòd ea quæ debentur ab agricola fundi domino, habent simile fisco priuilegium, nempe, vt alijs bonis existentibus boues, aut instrumenta agriculturæ, vt pignora non capiantur, sed tunc demum cùm alia bona desunt mobilia, vel immobilia, adde. l. sequen. in fine.

GLOS. IIII.

Boues, & alia aratoria instrumenta, quibus casibus capi possint pro executione.

a *No se hallando otros bienes muebles ni rayzes.* Nota ex lista, quòd tunc demum ad capturam boum, & aliarum rerum ád agriculturam designatarum peruenitur, cum alia desint bona, & non aliàs. Et hoc intellige in debitis, vel fiscalibus, vel his quæ ab agricola fundi domino debentur, non in alijs priuatis. De quo latius in stylo cancellariæ titul. 1. præeminen. 17. casu 20. declara. 9. in princ. in glos. 6.

GLOS. V.

Renuntiari an possit priuilegio, ne boues aratorij, & alia instrumenta culturæ destinata pro debito capiantur.

a *O renunciacion.* Nota huic priuilegio renunciari non posse, ne publica vtilitas offendatur, si boues, & instrumenta aratoria pro debito caperentur, vide in simili tradita per Didac. Perez. in l. 1. titul. 2. libr. 4. ordinam. colum. 1364. & seq. in illa quæstione an nobilitati, & eius priuilegio renunciari possit.

LEY VI.

¶ Que vn par de bueyes de labrança, no sean apreciados al labrador, aunque sea por pechos reales, ni por otras deudas sean prendados los demas bueyes: ni sean prendados los cauallos, y armas de los caualleros, y hidalgos, saluo por rentas reales, y por la renta de la heredad del señor.

¶ Don Iuan II. en Madrid año 1435. peticion 41. y don Fernãdo y doña Ysabel en Madrigal año de 1476. peticion 23. vide. l. 26. tit. 13. lib. 8.

¶ Ordenamos otro si, que a ningun labrador no sean apreciados vn par de bueyes de labrança, assi en los nuestros pechos reales, como en los concejales, ni sean prendados: antes que sean libres y essentos el dicho par de bueyes, a a cada vn labrador, y no mas. Y mãdamos que la ley quinta sobredicha, b sea guardada, assi en los bueyes, y bestias de arada, como en los cauallos, y armas de los caualleros, y hidalgos, c que no puedan ser prendados, secrestados ni embargados, por ninguna ni alguna deuda q sea deuida a ninguna ni alguna persona, ni por deuda de concejo, ni de otra persona alguna, saluo por los nuestros pechos y derechos reales que sean deuidos a nos solamente, y no a otra persona, d y por los deudos del señor de la heredad como dicho es en la ley antes desta.

GLOS. I.

Lex præcedens limitatur

a *Que sean libres y essentos el dicho par de bueyes.* Lex ista limitat præcedentem, vt etiam pro debito fiscali capi pro pignore rustico seu agricolæ, vnum par boũ; etiam si alia bona deficiant. De quo latius in stylo cãcellariæ tit. 1. præemin. 17. casu. 20. declaratio. 9. in principio gloss. 6.

GLOS. II.

a *Executio fieri nõ potest in armis & equis militum, vel nobilium Hispaniæ.*

a *Milites*

2 *Milites quomodo armari, & creari possint iure communi, vel regio.*
3 *Milites quis creare possit.*

4 *Regina, an creare possit milites.*
Milites, an creari possint per substitutum Regum, ibidem.

5 *Militum materia remissiue.*
Milites nostri temporis, an gaudeant priuilegijs militum, ibid.

6 *Fidalgui Hispaniæ, vel milites, an pro debito ciuili, carceri mancipari possint.*

Como en los cauallos y armas delos caualleros, ehidalgos.
b Nota executionem fieri non posse in equis, & armis militum, & nobilium Hispaniæ, qui nostro idiomate hidaldos appellantur. † Milites autem sunt in no-
2 stra Hispania à Rege nostro armati, & creati, etiam non seruatis ceremonijs antiquis legum Partitarum, nec ab alio, quàm ab ipso Rege creari possunt, vt in l.6.titu.1.de militibus infra lib.6. nam iure antiquo plura requirebantur. Primò iuramentum de non euitando mortem pro republica, 2. quod ei cingatur ensis, 3. quòd signetur ei stigmate in brachio. Quartò quod scribatur in matricula militum. Quintò, quod examinetur si est, idoneus ad militiã, vt Accursius docet in l. milites ff. ex quib. cau. maior. quã gloss. commendat Panormi. in c. in nostra numero 8. de procurato. Amade. de Castello in tracta. syndicatus in verbo magnificum, & generosum militem numero 37. Alexand. in l. centurio numero 3. ff. de vulga. Petr. Antiuoli in tractatu de muneri, §. 4. numero. 6. Greg. Lupi in l.49. titu.5. de emptio. & venditio. par.5. in verbo cauallero. Dida. Perez in l.1. tit. 1. lib.4. ordina. col.1318. Hodie autem sine his solemnitatibus potest Rex noster milites armatos creare, vt in dict. l.6. tit.1. infrà libro 6. † Et quamuis
3 olim qui miles erat, creare poterat militem, vt probari videtur in l.11. & ibi notat Grego. Lupi in glo. 1. titulo 21. par.2. & in l.1. tit.25. par.4. Quod ex consuetudine generali fieri notat Ioann. Fab. in rubri. C. de milita. testa. Iure autem communi nemo militem creare potest, nisi Princeps, vel populus supremus, qui potestatem habeant legum condendarum, secundum Barto. in l.1. num. 78. C. de dignita. libro 12. per tex. in l. nominem, C. de re milita. li.12 Ioan. Fab. vbi supra, Grego. Lupi in dict. lib.11. titulo. 21. par.2. in gloss.1. per text. expressum in dict. lib.6. titu. 1. de militibus infra lib.6. † Quatenus autem dict.
4 l.6. permittit Reginæ hanc militũ creationem, & ordinationem, corrigit l.11. titu.21. par. 2. vel dici potest, non corrigi, sed quòd Regina possit per militẽ, cui ipsa commiserit, hoc explicare, siue sit sibi subditus, vel non, quod & in Rege habere locum, vt per substitutum id facere possit, tenet Greg. Lupi etiam stante dict. l.6. in dict. l.11. titulo 21. parti.2. glossa. 1. ad finem, cuius sententiæ adhæreo. † Alia plura de
5 militibus vide per Dida. Perez in dict. l.1. titul.1. lib. 4. ordina. col.1317. & plurib. sequen. & Cassaneus in catalogo gloriæ mundi. 8. part. consideratio. 16. & 17. & pluribus sequent. Et an milites nostri temporis eodem gaudeant priuilegio, & ciues Regni Peruanorum cõmendatarij, latissimè discussi in stylo cãcellariæ tit.1. preemine.17 casu 20. declara.9 §.2. gl. 4. nu.8. & 9. quæ valde vtilia sunt, ad ibi dicta lecto-
6 rem relego. † Milites isti, & fidalgui communiter dicti nobiles Hispaniæ, hoc potissimum gaudent priuilegio, ne pro debito ciuili carceri mãcipari possint, nec arma corporis sui, nec equi in pignus capiantur, vt hic & in l.9 tit.1. & l.3. tit.2. lib 6. infra, & l. 23. ti.21. par.2. & l.5. tit.27. par.3. & nos late de hoc tractauimus in stylo cãcellariæ tit.1. preeminen. 17. casu 20. declara. 9. §.2. gloss.4. nu.4. Et an possit nobilis ipse carceri mancipari, dixi ibidem in gloss. 1. vbi omnino vide.

GLOSSA III.

Nobiles Hispaniæ pro quibus debitis capi possint eorum personæ, vel arma, & equi.

c *Y no otra persona.* Nota arma, & equos militum, & nobilium Hispaniæ, non posse pro debito priuato capi, sed solum pro tributis, vel alijs debitis fiscalibus, & non pro tributis alij debitis, concordat l.9. tit. 1. de militibus infra lib.6. & l.3.4. & 5. tit.2. eod. lib. nisi debita descendant ex delicto, vel quasi, vt in l.6. titu. 2. lib.6. infra vel nisi decoxerint, vt in l.4. tit.19. de decoctoribus infra, hoc lib.

LEY VII.

¶ *Que los ganados del concejo de la Mesta, ni de los vezinos de otros lugares, no sean prendados.*

¶ *Don Enrique* IIII. *En Toledo año de 1462. peti.17. Y en Nieua año de 1473. peti.18.19.*

¶ Ordenamos, y mandamos, que no sean secrestados, ni prendados los ganados, y bienes semouientes,[a] de los vezinos, y moradores de las nuestras ciudades, y villas, y lugares, señaladamente del concejo de la Mesta, ni sea hecha execucion alguna de los dichos ganados, y bienes, por deuda de los concejos, y lugares dõde ellos moraren,[b] saluo solamente por las deudas propias, que ellos deuieren, o fueren fiadores.[c] Y mandamos que se guarden los priuilegios que sobre esto son otorgados por nuestros progenitores, y por nos a las dichas ciudades, y villas, y al dicho concejo de la Mesta.[d]

GLOSSA I.

1 Lex nostra explicatur.
2 Capi non possunt, nec pignorari bona particularium pro debito vniuersitatis.
3 Vniuersitas non potest obligare singulos de vniuersitate, nisi ipsi consenserint.
4 Consuetudine, an effici possit, vt singuli ciues teneantur pro debito ciuitatis, vel vniuersitatis.

a *Ni prendados los ganados, ni bienes semouientes.* Nota ex lege ista, pro debito vniuersitatis fieri non posse executionem in bonis semouentibus particularium de vniuersitate prædicta, & licèt text. iste de peculijs, seu bonis semouentibus loquatur, positum hoc fuit gratia exempli, & frequentioris vsus. Solebant enim fratres consilij Mestensis pro debito ipsius concilij pignorari, hoc voluit principaliter prohibere lex ista, & huiusmodi consuetudinem reprobare. ✝ Sed regulariter hæc conclusio proce-
2 dit in omnibus bonis, tam mobilibus quàm immobilibus, iuribus, & actionibus, vt pro debito vniuersitatis bona quęcunque particularium capi non possint, vt in leg. 1. C. vt nullus ex vicarijs lib. 11. leg. in tantum. §. vniuersitatis, & ibi Docto. ff. de rer. diuisio. leg. sed si hac. §. qui manumittitur. ff. de in ius vocan. l. 1. §. omnibus ff. quod cuiusque vni. nomi. & ibi notat Ange. numer. 4. Bar. Alexand. Doctor. in l. 4. §. Actor. ff. de re iudica. quia non est debitum particularium, sed vniuersitatis, vt in dict. l. in tantum § vniuersitatis, & in locis supra citatis, l. 13. titu-
3 lo 2. de actor. par. 3. & ibi Grego. Lupi. ✝ Vniuersitas siquidem non potest obligare singulares personas de vniuersitate, si ipsi non consenserint glossi. in l. 2. C. quæ sit longa consue. Panormi. in c. cum omnes numero 6 de consti. Bart. in l. quod maior ff. ad municipa. Alexand. consilio 44. in fine lib. 1. Paul. & Ripa numero 40. in l. 4. in princi. ff. de re iudi. Bernard. Diez à Luco in regula. 267. ✝ Cæterùm si con-
4 suetudo alicubi esset, quod pro debito vniuersitatis caperentur iumenta, & pecudes singularium personarum eiusdem vniuersitatis, valeret consuetudo secundum Bald. in leg. etiam numero 25. C. de executio. rei iudi. per. text in l. missi opinatores C. de exactori. tribu. libr. 10. quem refert, & sequitur, Gregorius Lupi in dict. leg. 13. titulo 2. de actore part. 3. in verbo, o el cabildo, dixi in stylo cancellariæ titu. 1. præmi. 17. casu. 20. declar. 9 §. 4. gloss. 4. quam tamen non crederem valere hoc in regno, cùm per l. istam improbetur.

G L O S. II.

b *De los concejos, y lugares donde ellos moraren.* Concordat. l. 13. tit. 2. de actore par. 3. quod intellige, vt dixi in glo. præcedenti.

G L O S S. III.

Executio fieri potest aduersus fideiussorem contractus.

c *O fueren fiadores.* Nota executionem fieri posse aduersus fideiussorem contractus, de quo latè vide Roderi. Xuarez in l. 2. tit. 3. de los emplazamientos. §. sed pone quæstionem per totum lib. 2. fori, concordat cum hac lege tex. in l. 10. in fin. & 11. infra eod.

G L O S S. IIII.

1 Vniuersitas, vel concilium defendere tenetur pignoratum contra priuilegia vniuersitati concessa.
2 Ciuitas turbari videtur in possessione, si vnus ciuis prohibetur.

d *Y al dicho concejo de la Mesta.* Quotis priuilegia vniuersitati concessa non seruantur cuicunque personæ eiusdem vniuersitatis, tenetur vniuersitas ipsa, vel concilium priuatum pignoratum defendere, quippè cui incumbat defensio subditorum, vt in c. licèt de probatio. & notat Matthæ. Afflict. in constitutio. regni Siciliæ libr. 3. rubri. 32. constitutione incipi. eos tantum, Petr. Nunnius in lib. de mandat. exequen. cap. 6. numer. 24. versicul. & supra dicta faciunt. Quod semper vidi practicari in regia can-
2 cellaria Pinciana. ✝ Tota enim ciuitas turbari, & inquietari videtur in possessione, si vnus ciuis prohibetur, l. 1. §. municipes ff. de acqui. possessio. nuncupatim Bald. in l. si plures C. de conditio. inser. nume. 13. Oldrald. consil. 66. in fine, Petr. Nunni, de mandatis exequendis c. 13. nu. vlt.

L E. VIII.

¶ Que ninguno resista las prendas, que el Rey mandare hazer por sus rentas.
¶ Don Alonso en Leon, era de 1387. pet. 1.

¶ Mandamos que quando nos embiaremos a prendar, o executar por las nuestras rentas, y pechos y derechos, que ningun concejo, ni cauallero, ni persona priuada, no sea osado de resistir la dicha execucion, y prendas. Y qualquier que no cumpliere, y resistiere nuestra carta, y mandado sobre la dicha execucion, y prenda, que si fuere concejo, o persona poderosa, o oficial, que pague seyscientos marauedis desta moneda, que son ciento de la buena moneda, [a] y esto que se libre en nr̃a Corte: y si alguna persona singular por su pecho especial, [b] hiziere resistencia a las dichas execuciones, y prẽdas como dicho es, q̃ pague cõ el tresdãto lo q̃ deuiere, y esto q̃ lo librẽ los Alcaldes de la ciudad villa, o lugar do esto acaeciere.

LEY

LEY IX.

¶ *La pena del que defendiere la prenda de los pechos reales.*

¶ *Don Iuan. I. en Guadalajara año de. 1390. l. 8.*

¶ Qualquier que por si o por otro defendiere la prenda que se hiziere por lo que a nos fuere deuido, de nuestros pechos y derechos reales, sea tenudo a nos pagar con el doblo,[c] las dichas nuestras rentas y derechos, si la dicha resistencia fuere prouada por publico instrumento.[d]

GLOSSA I.

Marapetinus bonæ monetæ valet sex hodiernæ monetæ, & aliquando valuit decem.

a *Que pague seyscientos marauedis desta moneda, que son ciento de la buena moneda.* Hic ponitur pœna resistentium pignorationem, quæ fit ob tributa & iura regalia, nempe, sexcentum dipondiorum seu marapetinorum, vt vulgo dicimus, monetæ hodiernæ, qui cẽtum erant bonæ monetæ, aliàs vnus valet decem, vt in l. 1. tit. 10. de iniurijs infra lib. 8. ibi, seyscientos marauedis de los buenos, que son seysmil marauedis desta moneda. Quod explicat optimè d. D. Couar. libr. de veterum collatione numismatum cum his, quę modò expenduntur. c. 5. num. 3. quem vide.

GLOSS. II.

1 *Nobilis maiori pœna pecuniaria afficitur quàm plebeius pro eodem crimine.*

2 *Pœnæ iure nouissimo appositæ contra inuadentes & occupantes redditus regios, vel pignoribus pro eis captis resistentes, quibus leges nostræ corriguntur.*

b *Y si alguna persona singular por su pecho especial.* Sed contra videtur, vt in pœna pecuniaria pro eodem crimine plus puniatur nobilis, & potens, quàm plebeius & ignobilis, vt in l. properandum. § sin autem vtrique, & ibi Bart. & alij. C. de iudi. gloss. in c. 1. § si rusticus. verb. similes rusticum in verbo, aut diuino in fin. & ibi Bald. Albar. & Card. Alexand. titul. de pace tenen. gloss. & docto. omnes in cap. cum quidam de iureiuran. Tiraq. de noblitate cap. 20. num. 120. & sequent. vbi assignat rationem, pluresque citat cõcordantes. Huic tamen obiectioni responderi poterit, non esse maiorem pœnam quæ plebeio imponitur, quandoquidem raro aut nunquam sexcentum dipondia soluet aliquis pro tributo, sed multò minorem quantitatem, nisi sit valde diues. † Verùm hæc
2 omnia immutata sunt legibus nouioribus, quibus diuersæ & multo maiores pœnæ pro huiusmodi crimine imponuntur. Nam si quis violenter occupauerit redditus regios, punitur pœna mortis & confiscationis bonorum omnium, vt in l. 1. titul. 8. de redditibus regijs infra lib. 8. Sin autem absque violentia dolosè redditus regios occupauerit, & fraudulenter si officialis fuerit regius administrationem quoquo módo habens bonorum regis, punitur exilio perpetuo à regnis, & bona eius omnia confiscabuntur. Sin autem fuerit persona priuata officium regium non habens, restituet redditus cum fructibus, & quadruplum persoluet regio fisco. Easdemque pœnas incurrunt, qui dederint auxilium, opem & fauorem delinquentibus, vt in l. 2. tit. 8. de redditibus regijs infra lib. 9. At verò si quis resistat pignoribus sibi captis pro tributo ab ipsomet debito, illud soluet cum quadruplo & à proprio loco vbi degit, exulabit per annum præcisum, eademque plectentur pœna eius auxilium & fauorem prestantes. Quòd si maiorem fecerint resistentiam, pœna augebitur iudicantis arbitrio, vt in l. 4. tit. 8. infra lib. 9. quibus leges nostræ corriguntur.

GLOS. III.

c *Con el doblo.* Hodie augetur hæc pœna, est enim quadrupli & exilij per annum, vt in l. 4. titul. 8. de redditibus regijs infra lib. 9. dixi in gloss. preceden ti numero. 1.

GLOSS. IIII.

1 *Probatio per instrumenta certior est & promptior quàm per testes.*

2 *Instrumentum est ius probatum eodem.*

Instrumentum est ipsa veritas apparens, & probatio probata, non probanda, ibi.

3 *Instrumentorum probatio dicitur euidens.*

Instrumentum dicitur probatio euidentissima & manifesta, patens, & indubitata, ibi.

4 *Probatio per instrumentum requiritur in multis casibus, remissiue.*

Statutum de instrumento loquens non extenditur ad testes, ibi.

Lex pœnalis de instrumenti probatione loquens, an extendatur ad testes, ibi.

5 *Lex nostra corrigitur per l. 4. tit. 8. lib. 9. infra.*

d *Por publico instrumento.* Probatio per instrumentum certior est & promptior, quàm testiũ, vt constat ex gloss. in rub. ff. de fide instrumen. & ex Federi. de Senis consil. 148. col. 1. & ex traditis à Tiraq. lib. 1. de retract. §. 2. gloss. 1. num. 10. & sequentibus, vbi plura congregat, dicens instrumentum esse ius probatum secundum Bald. cons. 454. col. 1. lib. 1. & in l. Imperator 1. ff. de statu homi. lectione. 1. col. 2. ver. sed an poterit, estque veritas apparens probatio probata, nõ probanda, nec que indiget discussione vel forti disceptatione, cui accedit Ias. in rep. l. admonendi. n. 154. ff. de iureiur. & in l. 1. num. 10. ff. de noui oper. nũ. & cons

& consi.124.in princi.libr.1.Maria.Soci.in Clementina 1.de procurat.& cons.12.ad fin. Deci.consi.30. & consil.118.& consil.183.in princip.Marsi.in.l.si quis.num.140.ff.de quęstio.Ioan.Andrea.ad Specu. titul.de procurator.§.ratione autem formæ colum.1

2 † Dicitur etaim instrumentorũm probatio euidens.c.cum dilecti, vbi id expẽdunt Panormi.& Barba.de dona.c.cum inter.de re iudi.cap.cum contingat de rescriptis:& euidentissima,cap.licèt causam de probationibus,ex quo id notant Ant.& Panormit. notabil.13.Felin.notab.11.& Decius notabil.13.est etiam manifesta probatio, & manifestissima, liquida, patens, certa, indubitata, & notoria, vt pro

3 bat Tiraquel.ipse lib.1.de retract §.2.gloss.1.num. 22. † Quare probatio per instrumentum requiritur in multis casibus, vt in.l.si in alterius ad finem. C.si minor se maior.dix.& auth.sed nouo iure.C. si cert.peta.l.testium.C.de test.l.generaliter.C.de nõ numerat.pecunia.c.porro de priui.c.1.de censib.in.6 cum alijs multis ibi congestis à glo.in verbo in scriptis,& alijs doctorib.atque etiam à gloss.in.l.contrahitur.ff.de pignori.& Specula.in tit.de instru.editio.§. restat versi.quid si vnus,& Guido Papę decisio. Delphina.582.ver.sed quæ sunt illa.Nimirũ ergo si hac ratione in lege ista requiratur probatio per instrumentum,quæ cùm sit pœnalis,forte non extendetur ad testes, quemadmodum statutum de instrumento loquens non extenditur ad testes ex sententia Iacob. Butri.in.l.1.ff.de fide instrumento.Imolæ in rubric.

4 extra de fide instrumen.idem voluit Tiraq.d §.2.numero.15. † Sed fortè hæc necessaria non sunt quo ad.l.istam,quippe quæ corrigatur per legem.4.tit.8. infra lib.9.vt dixi in glos.2.n.2.vbi maior pœna imponitur, nec illa lex exigit probationem per instrumentum.

L E Y X.

¶ *Que no se hagan prendas ni represarias por deudas, que otros deuan, ni se cometan execuciones, sino a las justicias ordinarias, y quando por grande o euidẽte causa se cometiere a otro, sea persona rica y idonea.*

¶ *Don Fernãdo y doña Ysabel en Madrigal año de 1476 pragmatica.*

¶ Defendemos que en nuestros reynos y señorios, no sean hechas prendas ni represarias algunas, por deudas que otros deuan.a Y mandamos a los del nuestro consejo, y a los oydores de la nuestra audiencia, y a los nuestros cõtadores mayores, y a los otros alcaldes y juezes de la nuestra corte y chancilleria, que no den ni libren cartas, ni sentencias, ni otras prouisiones algunas, para que se hagan execuciones, saluo por los alcaldes ordinarios de los lugares.b Y si por alguna grande y euidente causa ouieren de deputar executores para hazer algunas execuciones, que las tales sean personas idoneas, y ricos y conocidos en nuestra corte.c Y otro si mandamos que por razon de testimonio que tomen, ni porque digan que les sea denegada la justicia, ni por razon de robos, q̃ digan q̃ les ayan seydo hechos, ni por otra causa alguna ninguno, sea osado, ni pueda hazer represarias contra los bienes de los deudores, ni contra sus personas,d ni en otra manera alguna. Y si alguno tuuiere tales quexas, que lo pida y demãde en juizio por via ordinaria, e fasta que la causa sea fenecida por sentencia o por obligacion, f y sea pedida la execucion della. Y qualquier que lo cõtrario hiziere, por esse mesmo hecho pierda el deudo, que le fuere deuido, y la mitad de sus bienes sean aplicados a nuestro fisco, y mas incurra en pena de robador publico.g Y en qualquier lugar que fuere hallado, sea hecha en el execucion de la dicha pena. E mandamos que aquel por cuya causa y ocasiõ las tales prendas o represarias fuerẽ hechas,h q̃ pierda el priuilegio y la merced por q̃ se haze la dicha execuciõ, y pierda el deudo por la primera vez, y por la segũda incurra en la dicha pena de robador. Pero que aquellos q̃ tienen nuestros priuilegios y cartas sobre escritos, q̃ fueren librados de nuestros cõtadores mayores, de marauedis y otras cosas situadas, o otras obligaciones publicas, q̃ traen aparejada execucion,i que despues que ouieren pedido execucion a los ordinarios, y aquellos fueren negligentes, que requieran al concejo y justicia del lugar, q̃ luego les hagã cumplimiento de justicia,l y si no lo hizierẽ q̃ vẽga al nuestro cõsejo,i y mostrãdo las diligẽcias, q̃ sobresto hizierõ

mandam

mandamos, que les sea dado executor
en los bienes y personas de los deudo-
res, y de sus fiadores: y assi mesmo de
la justicia y regidores, y oficiales del
concejo, que fueron requeridos y ne-
gligentes, [m] en hazer cumplimiento
de justicia, y de otra guisa no se haga
la execucion, so las penas de suso con-
tenidas.

GLOS. I.

1 *Pignorationes, vulgo represariæ dictæ inter regnicolas fieri iure regio prohibentur.*
Pignorationes exterorum pro iniustitia facta cõtra regnicolam an fieri possint, ibi.& seq.
2 *Represariæ seu pignorationes quæ dicantur.*
3 *Rixa, & ad arma deuenire permittitur propter tuitionem corporis, & rerum.*
Corpus mysticum dicitur vniuersitas, ibi.
4 *Represariæ loco belli subrogantur, & qui potest indicere bellum, & represarias concedere.*
5 *Represariarum materia, remissiue.*

a *No sean hechas prendas, ni represarias algunas por deudas que otros deuan.* Nota ex lege ista iure nostro re
gio represarias vulgo dictas, seu pignorationes, es-
se omnino prohibitas, sed hoc intellige inter regni
colas, vt cēsuit Gregor. Lup. in l. 15. in verso otros
lugares tit. 10. de violentijs part. 7. dixi in. l. 2. glos.
a. supra eod. Contra non subditos autem concedi
possunt, ob denegatam vel prolongatam iustitiam,
vt probat idem Grego. Lup. in dict. l. 15. in gl. mag-
na tit. 10. part. 7 ad medium, ibique propé finē attes
tatur in praxi fuisse obtentum, ob denegatam iusti-
tiam in alio regno cuidam Hispano circa prædam
ei factam, sequestratas fuisse merces quorūdā mer
catorum illius regni hoc in regno existentium vs-
que ad quantitatem prædæ, donec Hispano ius red-
ditum fuit in regno illo extero, & tunc demum rela
2 xatum sequestrum, ibique hoc latè discutit. † Et ne
lateat veritas huius quæstionis, præmittendum est
represarias seu pignorationes dici secundum quo-
rundam locorum vsum, quando apprehenditur v-
nus pro alio, vel res vnius pro re alterius, & sic quo
ties alius pro alio prægauatur, vt in. c. 1. de iureiur.
& dam. dato lib. 6. & ibi notat Iacob. à Canibus nu.
1. est enim quædam species belli iusti concessio re-
præsariarum seu pignorationum, secundum Ioan.
de Ligna. in tracta. represar. col. 1. & Marti. Laud.
eod. tractatu num. 15. † Licèt enim suscipere arma
ob defensionem proprij corporis, & rerū. l. vt vim.
ff. de iusti. & iur. l. 7. tit. 10. & l. 2. tit. 8. part. 7. & l.
pen. tit. 16. part. 2. c. olim, & ibi Innocen. de restitu.
spolia. sic etiam, & pro defensione corporis mysti-
ci, quocirca regno, vniuersitati, vel ciuitati licebit
singulos homines eiusdem regni vel vniuersitatis
ab alijs offensos armis defendere, tanquam partes
corporis mystici. Est enim vniuersitas corpus mys-
ticum, vt dixi, partes suas continens, hæ sunt sin-
guli homines eius, vt in l. 1. & l. sicut. ff. quod cui.
4 vni. nomi. † At represariæ seu pignorationes in lo-
cum belli iusti subrogantur, alijsque ordinarijs re-
medijs deficientibus concedi solent ab habenti-
bus potestatem belli indicendi, causa iusta præce-
dente ad indicendum bellum, nempe ob non admi
nistratam iustitiam alicui subdito, & grauamen ei
iniustè illatum, vt resoluunt Ioan. de Ligna. & Marti.
Laud. in tracta. represariarum, & Ioan. à Canibus in
d. c. 1. de iure iurā. li. 6. d. D. Couarru. hoc optimè ra
tione, & authoritatibus probans in relectio. regulæ
peccatum. 2. part. §. 9. num. 4. versi. hinc denique
obseruandum est, quod quæ hęc sit iusta causa indi
cendi bellum, nempe contra eos, qui subditis nos-
tris denegant facere iustitiam, probat Augusti. in
lib. quæstionum. q. 10. super Iosue à Gratiano rela-
tus in. c. Dominus. 23. q. 2. Sed bona illorum, cum
quibus iuste bellum gerimus, nostra facimus, & ius
tè acquirimus statim cum à nobis capta fuerint, cū
eorū personis, vt in. d. c. Dominus noster. 23. q. 2. &.
in. §. ea quæ ab hostibus insti. de rerū diuisio. l. pro
hærede. §. si quid inde. ff. de acquir. hære. vbi est
tex. singula. secundum Bart. tex. etiam in. c. hoc iure
5 1. distinctio. † Nimirum ergo si ex ea causa represa
riæ iuste concedantur, quę ex generali consuetudi
ne permissæ sunt, vt notant glos. & Doct. in auth. &
omnino. C. ne vxor pro mari. Cyn. in authenti. habi
ta. C. ne fil. pro patre, Iacob. à Canib. in. c. 1. de iu
reiur. lib. 6. num. 8. qui & numeris sequentibus trā
ctat an pignorationes seu represariæ sint omnino
prohibitæ, prout summus Pontifex asseuerat in. d.
c. 1. de iniuran. lib. 6. & num. 21. & sequentibus tra-
dit plures limitationes ad regulam permissiuam,
quam optimè, & eleganter probat. d. D. Couarr. d.
§. 9. num. 4. Ex quo constat non omnino tutam esse
Grego. Lup. opinionem in. d. l. 15. tit. 10. part. 7. cum
ibi non supponat à Principe cōcessas fuisse ob eam
causam represarias, cui magis obstat. l. sequens, vbi
repetam.

GLOS. II.

Executio sententiarum vel instrumentorum committi non potest, nisi iudicibus, & executoribus ordinarijs locorum, vbi debitores degunt.

b *Saluo por los alcaldes ordinarios de los lugares.* Nota
executionem sententiarum vel instrumentorum cō
mitti non posse per regios Senatores alijs quàm iu-
dicibus seu executoribus ordinarijs locorum, vbi
debitores commorantur. Ratio est, ne debitis sala-
rijs seu sportulis indebitè priuentur, & iniuste. Idē
statutum est in. l. 13. & 14. tit. 21. de executionibus
supra lib. 4. Didac. Perez in. l. 19. glos. vlti. tit. 14.
lib. 2. ordi. col. 565. & seq. dixi in stylo cancellariæ
tit. 1. præemi 17. casu. 20. declaratio. 2. glos. vltima
num. 25. Fallit vt dicam infra in glos. seq.

GLOS. III.

1 *Executio ex causa legitima, & euidēti cōmitti potest alij*

alij quàm ordinario loci, & tunc cuius qualitatis esse debeat executor.

Idoneus non solum dicitur facultatibus, sed & facilitate conueniendi, ibi.

2 *Executio hodie committi non potest nisi ordinario, loci aut ex causa executori curiæ, vel cãcellariæ regiæ.*

c *Sean personas idoneas y ricos y conocidos en nuestra corte.* Nota ex causa legitima, & euidenti committi posse executionem executori, qui non sit ex ordinarijs loci, eo fortè quòd potẽs, de quo præsumatur quòd ordinarij facere non poterunt iustitiæ complementum, vel alia similia, & tunc committi debet homini fide, & facultatibus noto, & facili ad conueniendũ. Non enim ex eo solum quis dicitur idoneus quòd diues sit, sed quòd & facilis sit ad conueniendum, vt in. l. 2. in princ. ff. qui sati. cogan. discutit latè Rode. Xua. in. l. 2. tit. 3. de los emplazamientos lib. 2. fo
2 ri. §. nunc opportune numer. 19. & seq. 4 Hodie tamen aliter cautum est in. d. l. 14. titul. 21. supra lib. 4. nempe, vt executio committatur executori curiæ vel regiæ cancellariæ, & non alij in casu, in quo permissum est, vt alteri quàm ordinario committatur, quæ lex nouior est ista, & æquior.

GLOS. IIII.

Captura personæ, & bonorum debitorum propria authoritate per creditorem facta prohibetur, & punitur, etiamsi ob defectum iustitiæ fiat.

d *Ni hazer represarias contra los bienes de los deudores, ni contra sus personas.* Hoc non dicitur propriè represaria, sed captura propria authoritate personæ, vel bonorum debitoris per ipsum creditorem facta, quæ etiam prohibetur, vt diximus latius supra eo. l. 1. & ibi dixi in glos. 1. & 2. Hic autem augetur pœna, vt infra dicam, quinetiam prohibetur in hac lege, etiã si fieri dicatur propter defectum iustitiæ, vt & diximus supra eodem. l. 1. glos. 1. in fine.

GLOS. V.

Creditor qui possessionem pignoris ingredi potest propria authoritate, vrbanius facit si coram iudice petierit.

e *Que lo pida y demande en juyzio por via ordinaria.* Quinetiam si ex pacto hoc possit creditor facere, vrbanius faciet si id postulet via ordinaria coram iudice vt in. l. 3. in fi. C. de pigno. & ibi glos. & Doct. vide etiam quæ circa hoc dixit late Tiraq. in lib. de constituto. 2. part. num. 37. & seq. & num. 43.

GLOSS. VI.

Transactione, sententia, & obligatione per instrumentum publicum facta dicitur causa finita.

f *Hasta que la causa sea fenecida por sentencia, o por obligacion.* Credo hunc esse literæ errorem, debuit etenim dicere, o transaccion, non enim finitur causa per obligationem, sed per transactionem. l. fratris, & l. causas. l. non minorem. C. de transactio. nisi obligatio facta fuerit per instrumentum publicum, qua in specie lis dicitur finita, cum hodie iure regio habeat paratam executionem, vt dicam infra in glos. 9. & sic lex ista refertur ad frequentiorem vsum, iuxta quem obligationes, vt plurimum fiunt coram tabellione publico.

GLOS. VII.

Pœna furis publici mortis.

Pœna capientium personam, & bona debitoris propria authoritate.

g *De robador publico.* Latroni publico infligitur pœna mortis, vt in. l. 18. tit. 14. de furibus part. 7. sed quare hic statuuntur tot pœnæ, tamque rigurosæ? Respondeo, quia non solum capiunt bona, sed & personam debitoris propria authoritate, ideo puniuntur creditores hoc facientes priuatione actionis, & debiti, & in confiscatione dimidiæ partis bonorum, & pœna mortis. Nec hac in specie practicari poterit quod diximus supra eo. l. 1. glos. 4. num. 4. vt & ibi limitauimus in fine glossæ, seruabitur enim pœna hæc in praxi.

GLOS. VIII.

1 *Pignorationibus absque mandato meo pro debito meo factis ipse puniar.*

2 *Dominus non tenetur regulariter ex delicto procuratoris.*

h *Por cuya causa, o ocasion las tales prendas, o represarias fueren hechas.* Ecce grauissimis pœnis plectũtur nõ solum qui pignorationes faciunt, verũ etiam hi quorum causa, & occasione fiunt, nempe, amissionis debiti, & pro secunda pignoratione pœna publici predonis. Itaque si per famulum meum, pignorationes personæ, & bonorum fiant, licet non constet de mãdato meo, puniar amissione debiti, vt hic dicitur. Quod est mirabile, quoniam regulariter dominus non tenetur ex delicto procuratoris, si eius mandatum non fiat. l. si quis iniquum. §. si procurator, & ibi Docto. notant. ff. quod quisque iur. nisi ad id habeat speciale mandatum, vt ibi dicitur.

GLOSSA IX.

Instrumenta publica iure regio habent paratam executionem.

i *Obligaciones publicas que traen aparejada execucion.* Nota ex lege ista, iure regio instrumenta publica habere paratam executionem. Tu vide quæ in materia hac fuse diximus in stylo cancellariæ tit. 1. præemi. 17. casu eo. in prin. gl. 1. nu. 4. vsque in fine.

GLOS.

Digitized by Google

GLOSSA X.

1 *Concilia ciuitatum, & locorum Hispaniæ iurisdictione carent.*
2 *Concilia ciuitatum quando habeant iurisdictionem, & num. 3.*
3 *Lex nostra explicatur nouiter.*

x *Requieran al concejo y justicia del lugar que luego les hagan cumplimiento de justicia.* Quorsum est requirendum concilium, cùm nullam habeat iurisdictionē, nisi in casu speciali, de quo latè diximus in stylo cācellariæ tit. 1. præeminen. 17. casu. 12. & quod cōcilium non habeat iurisdictionem actiuam, probat pluribus authoritatibus Petr. Nunni. in lib. de man
2 datis exequen. c. 1. num. 8.† Respondeo in pluribus casibus concilijs ciuitatum, & oppidorū regni huius competere iurisdictionem, quorum meminit ipse Petr. Nunnius. d. c. 1. num. 23. Vnus est in odium violentiæ, nempe, si iudices ordinarij non restituerint possessionem spoliatis intra triduum, etiamsi ex regio rescripto fuerint spoliati, concilium enim & officiales eius id facient, vt in. l. 2. tit. 13. de resti-
3 tu. spolia. supra lib. 4.† Et ipse Petr. Nun. d. c. 1. num. 23. versi. 3. casus citat. l. 12. tit. 12. lib. 5. ordina. vnde lex nostra sumpta fuit, asseritque ex ea deduci, & probari, concilium posse iurisdictionem exercere aduersus facientes pignorationes vel represarias. Sed salua eius pace, hoc nō probat lex ista, sed quod represariæ concedi non possunt, etiamsi is cui præda facta est, consequi non potuerit iustitiam eo in loco, vbi deprædatus est, nisi requisitionem, & monitionem iudici fecerit, & deinde congregationi vel concilio, de qua in hac lege, & sic hac in specie restitutionis prædæ est iudex concilium ipsum in defectum, & negligentiam iudicum ipsius loci, & hoc probat lex ista, in quo est singularis, nota, & signa eam.

GLOS. XI.

Cancellariæ Peru poterunt ob absentiam remotam, Regis, eiusque cōsilij, de causis cognoscere ipsi Regi reseruatis.

1 *Que vengan al nuestro Consejo.* In his Indiárum regnis quia valde remota sunt à Principis, & eius consilij præsentia, hac in specie crederem ad regias cancellarias, quæ in regno sunt, esse recurrendum, propter periculum quod ex mora verti posset, vt colliges ex his, quæ fuse diximus supra hoc lib. tit. 10. de donatio. l. 1. glos. 21. numero. 14. & pluribus sequen.

GLOS. XII.

1 *Concilium ciuitatis dicitur habere iurisdictionem in specie legis nostræ.*
2 *Iudex negligens dici non potest, nisi fuerit à parte requisitus.*

m *Que fueron requeridos y negligentes.* Nota ex verbis istis duo. Primum quòd concilium habet hac in specie iurisdictionem: vt & dixi in glos. 10. num. 2. & 3. nam si iurisdictione careret, non puniretur ob negli
2 gentiam, vt dixi supra eod. l. 2. glos. 3.† Secundò non posse iudicem argui de negligentia, nisi requisitus primum fuerit, de quo per Auiles. c. 1. prætorū numero. 43. 44. 45. & 46.

LEY XI.

Que no puedan ser hechas represarias en personas y mercaderias de fuera del Reyno, saluo por sus deudas.

Don Enrique. IIII. en Salamanca año de 1465. peti. 5.

Mandamos, que quando quiera que algunas personas de fuera de nuestros Reynos traxeren a ellos mercaderias, o prouisiones, que no se puedan hazer represarias en las personas, y mercaderias de qualquier dellos, saluo por sus deudas propias, o por fianças que ayan hecho, o por marauedis de mis rentas, o pechos, o derechos, [b].

GLOS. I.

1 *Represariæ seu pignorationes contra mercatores vel homines alterius regni, fieri iure regio prohibentur.*
2 *Represarias, & pignorationes aduersus exteros Rex noster permittere potest.*
Rex non potest legem imponere successori, ibi.

a *Hazer represarias en las personas y mercaderias de qualquier dellos.* Nota tex. expressum contra Doctrinam Gregorij Lup. in. l. 15. tit. 10. de vi publica vel priuata gloss. magna part. 7. dicentis represarias, & pignorationes iure nostro inter regnicolas dumtaxat esse prohibitas, non verò eas, quæ fiunt aduersus alienigenas, & exteros regni, nam si alicui mercatori regni huius aliquid in regno Franciæ fuit extortum, & ibi non potuit consequi iustitiæ complementum, poterit represarias, & pignorationes facere capiendo merces cuiuslibet Francigenæ, vt sequestrentur, donec ius suum Hispanus noster consequatur. Verum per legem nostram hoc expres-
2 se prohibetur.† Non tamen diffiteor, Regem nostrum, & non alium magistratum vel iudicem, eas pignorationes ex hac causa posse concedere, vt late probauimus supra eodem. l. 10. gloss. 1. non obstante lege ista, per Regem Enricum Quartum condita, quippe non potuit Regi nostro eius successori legem imponere, vt diximus supra hoc lib. titulo. 10.

Digitized by Google

de donation.l.3.gloss.2.hæc adde ad ea, quæ diximus supra in.l.præcedenti gloss.1.

GLOSSA II.

Lex nostra intelligitur, & explicatur.

b *De mis rentas, o pechos, o derechos.* Non intelligas legẽ nostram permittere represalias vel pignorationes aduersus non debentes pro debitis fiscalibus, sed precipit generaliter, quòd aduersus exteros non fiant pignorationes, nisi pro debitis ipsorummet exterorum, & alienigenarum, siue debita sint priuata, siue publica Regis, & fisci, quoniam tunc fieri possunt, & non per priuatos propria authoritate, sed de iudicis mandato, vt hic dicitur.

LEY XII.

Que los nauios con mercaderias que vienen de otras tierras, no sean prendados por deudas de los dueños de los nauios, ni los recueros y mercaderes que traẽ mercaderias, no sean prendados por deudas de los lugares donde son.

Don Alonso en Alcala era 1386.l.51.tit.32. Y don Pedro en Valladolid era de.1389.peti.35.don Enrique.IIII.en Salamanca, año de.1465.peti.5.

Establecemos y mandamos, que todos los nauios que vinieren de otras tierras, o de otros Reynos a los nuestros, que traxeren mercaderias, quier por otros, o quier por suyas, que no sean prendados por ningunas deudas que deuã aquellos de cuya tierra son,ª pues traen mercaderias, o viandas a los nuestros Reynos. Y mandamos q̃ los mercaderes, y recueros que traen mercaderias de vnos lugares a otro, en estos Reynos, que no sean prendados, ni executados por deudas que deuen los concejos donde son, no las deuiendo ellos, ni siendo fiadores.b

GLO. I.

1 *Legis nostræ ratio dubitandi nulla esse videtur.*
2 *Nauis in qua aliquis piraticam artem exercuit alij vendita, an emptor eius teneatur pro damnis à prædecessore suo in eadem naui illatis, & num.seq.*
3 *Piratarum bona cuilibet licet deprædari.ibi.*
4 *Tacita hypotheca an contrahatur in bonis delinquentis.*
5 *Delinquere non dicitur, quod ratione caret.*

a *Por deudas que deuan aquellos, de cuya tierra son.* Videtur, hanc legem superfluam esse, carereque hæsitatione probabili. Cui enim dubium, nauem, sicut, & alia bona eiusdem vel alterius regni, non posse pignorari pro debitis aliorum in eodem loco vel regno habitantium, vnde erat nauis, & dominus eius? nil aliud traditum est in.l.10.&.11.supra eo. cum quibus
2 lex nostra concordat.† Maiori ratione dubitari poterat, si in prædicta naui aliquis piraticam exercuit artem, & complures mercatorum merces deprædatus fuit, deinde nauim, qua deprædationes, & direptiones fecerat, alteri vendidit, num mercatoribus qui direptiones, & damna passi sunt, aliquo iuris remedio consuli posit aduersus eiusdẽ nauis emptorẽ. Et videtur mercatoribus damnum passis licere pignorationem nauis facere: quando quidem piratarum bona vnicuiq; occupare, & deprædari liceat: cùm hostibus piratæ comparentur, secundum Bal. Pau. & Sali. in auth. nauigia. C. de furt. Benuenutum de Straccha in tracta. de nauibus num.14. & sequẽtibus in.2. parte citat notata in.c.1. de milite vas: quĩ contumax est in gloss. vlt. & tex. in c.1. in prin. titu.
3 hîc finitur lex dem. consu. reg. incip. †Eandem sententiam suadet decisio Bal. in.l. furti. C. de fur. dictis, quòd iure pontificio omnia bona delinquentis ad satisfactionem tacitè obligata censentur, argu. c. parochiano extra de sepultu. vnde mercatores ad nauim tanquam tacitè obligatam agere posse videntur: quod placuit Anto. Negusantio in tracta. de pigno. in.4. membro.2. partis principalis nu.143. & se-
4 quen.† Sed his non obstantibus, cõtraria sententia verior est, imo quòd contra nauis emptorem agi nõ posit, non enim delinqnit nauis, nec eius emptor: quod enim sensu caret, dici non potest deliquisse, vt in.l.1.ff. si quadrupes paupe. feci. dica. nec oberit prima ratio, non enim licet res piratarum impune occupare & apprehendere, postquam ab eius dominio discesserunt. Qualitas enim adiuncta verbo intelligitur secundum tempus verbi cui adijcitur. l. in delictis §. si extraneus. ff. de noxalib. l. si Titius, vbi Bartol. ff. de milita. testam. Angel. in.l. siue manifestus. in.§. tandiu. ff. di condi. fur. dicens bannitum tũc posse iuxta statutum impune offendi, cùm bannitus
5 est offensionis tempore.† Quod secundo diximus ex cap. parochiano de sepultur. bona delinquentis esse tacitè hypothecata pro damnis datis, intelligẽdum est in hærede piratæ, non verò est extendendũ ad singularem eius successorem, ex sententia Doctorum in cap. tua nos de vsur. & maxime Panormitanus ibidem numero.37. & sequen. Ex quibus hãc vltimam opinionem sequitur Iaso consilio.170. lib. 2. & Benuenutus de Straccha, in tractatu de nauibus 2. parte num.17. &.18.

GLOS. II.

b *No las deuiendo ellos, ni siendo fiadores.* Iam hoc erat dispositum per.l.10.&.11.&.l.7. supra eo. vbi vide quæ diximus.

LEY

LEY. XIII.

Que el concejo no sea prendado por lo que deuieren los arrendadores y cogedores de las rentas Reales.
Don Alonso en Valladolid, era de.1353.peti.17.

Mandamos que el arrendador, o fiel cogedor que fuere puesto en nuestras rentas, pechos y derechos, sean personas buenas y diligentes en el oficio, y ricos en el lugar do recibieren los dichos nuestros derechos. Y mādamos, q̄ el concejo del lugar no sea prendado por deuda que el dicho cogedor deuiere.

GLOSSA I.

Concilium tenetur pro collectoribus redditnum regaliū, qui soluendo non fuerint tanquam ab eo nominatis.

Que el cogedor deuiere. Qui collectorem nominauit, tenetur pro eo, si soluēdo nō fuerit, vt in.l.7.tit.14. infra lib.9. nominat autem eum concilium, vt in.l.1. eiusdem tituli. quare eo non existente soluendo, cōciliū tenebitur, & sic secūdum hoc lex nostra limitatur.

Los acreedores por su autoridad no prendan a los deudores, ni les tomen sus bienes. ley.5.& .6.ti.13.li.4.
Los cauallos y armas de los caualleros y hijos dalgo, no sean prendados.l.9.tit.1.l.3.tit.2.lib.6.
Que no se hagan prendas a los que labraren las heredades, o casas que estuuieren secrestadas, o embargadas. l.1.tit.12.lib.4.
Para que las debesas deputadas para el pasto del ganado de labor, se guarden, y que los herederos dellas puedan prendar, y sus renteros y labradores, y que las prendas se lleuen a la jurisdicion de donde fuere la debesa, ponelo la ley.12.tit.7.lib.7.

TITVLO DIEZ Y OCHO DE los cambios y cābiadores, y corredores dellos, y de los mercaderes y interesses.

Ley j. Que los cambios sean libres y francos, y que no se arrienden, y sean puestas personas en quien concurrā las calidades desta ley, y den fianças.
Don Iuan II. En Toledo año de.1436.peti.7. y en Madrid año de.1435.pe.19. Don Enrique.IIII. en Cordoua, año de.1455.peti.16.

Mandamos que el cambio sea libre y frāco,[a] assi en nuestra corte, como en todas las ciudades, villas y lugares de nuestros Reynos y señorios: y q̄ todos cambien y puedan cambiar sin pena y sin calumnia alguna, no embargante qualesquier mercedes, [b] hechas por los Reyes nuestros predecessores, y despues por nos a qualquier, o qualesquier personas, de qualquier estado, o condicion, preeminencia, o dignidad q̄ sean, y que ninguno se entremeta de arrendar los dichos cambios,[c] sopena q̄ por el mismo hecho pierda todos sus bienes para la nuestra camara, y demas, q̄ el tal arrendamiento sea ninguno, y q̄ los arrendadores y sus fiadores,[d] no seā tenudos a pagar cosa alguna por razon de los dichos cābios, y damos por ningunas las obligaciones y juramentos, y otras cosas q̄ sobre ello tengan hechas. Y mādamos a las justicias de la nuestra corte, y de todos los nr̄os Reynos y señorios, q̄ lo hagā ansi: y no cōsientā, ni permitan lo cōtrario, sopena de la nuestra merced y de priuaciō de los oficios, y confiscaciō de sus bienes, de los q̄ lo cōtrario hizieren, para nuestra camara. Pero es nuestra merced y mandamos, que los que tuuieren cambio publico, y vsaren del oficio de cambiar publicamente, que estos tales sean personas llanas, y abonadas, y quātiosas, y de buena fama,[f] puestos y nōbrados y escogidos, por nos en la nuestra corte. Y los que ouieren de vsar del dicho oficio publico,[g] en las ciudades villas y lugares de nuestros Reynos, que sean puestos y nōbrados por

Digitized by Google

por las justicias y Regidores, h de las ta les ciudades y villas y lugares, so juramento que hagã en forma deuida de los escoger tales, como de suso dichos, y quales cumplan al bien comun de la cosa publica, pospuesta toda aficion y vanderia, y amor, y desamor, y todo interesse, i y toda otra cosa, mas solamente acatãdo a nuestro seruicio, y al bien comun de la cosa publica. Y que no tomaran, ni recebiran por ello cosa alguna, en cosa que les sea promitida, o dada por ello, o por causa dello, de su voluntad, K por los tales, o por otra qualquier persona, o personas: y todos los tales que assi fuerẽ nombrados para vsar del dicho oficio publico hagan juramento en forma deuida, l q̃ bien y leal y verdaderamente vsarã del tal oficio, sin arte y sin engaño, y sin colusion alguna, y que sean tenudos de dar y den fiadores abonados, m para lo assi hazer y cumplir, y para responder realmente, y con efecto a las personas de quien alguna moneda recibierẽ para cambiar, con todo lo que les ouierẽ a dar. Y que antes no puedan vsar, ni vsen de los dichos oficios. n Y es nuestra merced, que en defecto de los bienes de los tales cambiadores, y de sus fiadores sean tenudos de los pagar por cllos aquellos que los pusieron. o Pero toda via es nuestra merced, que cada y quando que nos entendamos ser cumplidero a nuestro seruicio, de auer alguna moneda de oro, o de plata para alguna necessidad que ocurra, p que en aquel caso, nos podamos tomar y tomemos los cambios de la nuestra corte, y de qualesquier ciudades, y villas y lugares de los nuestros Reynos y señorios, y passada la dicha necessidad, que se haga y guarde y cumpla lo suso dicho. q

G L O S S. I.

1 *Campsores dicuntur collibistæ, trapeZitæ, mensarij, nummularij, vel argentarij.*

2 *Campsores quare liberi, & immunes esse debeant? & quomodo id intelligatur, & numero 3.*

a *Que el cambio sea libre y franco.* Campsores à verbo cãbio, quod permutare significat, latinè dicuntur: trapezitæ etiam siue mensarij, nummularij, vel argẽtarij appellantur, vt authore Cicerone, & alijs authoribus, probat Alcia. lib. 1. parergó. c. 45. in prin. quẽ infideliter refert Tira. lib. 1. de retract. §. 30. glos. 1. in prin. dicit enim non latinè dici campsores, quod Alciatus non dicit, licèt neget cambium latinè dici
2 posse, à nostrisque barbare vsurpatum fuisse. † Hos liberos esse debere, & immunes constituit lex nostra, quæ verba in legis discursu declarantur. Non enim intelligas immunes esse à tributis, vt sunt nobiles seu fidalgui Hispaniæ: liberos autem esse ideo dicit, quoniam liberè possunt omnes huiusmodi numere vti, quamuis ex beneficio Principis vni dumtaxàt hoc numere vti fuerit concessum, reuocatur si
3 quidem per legem nostram priuilegium hoc. † Vel immunes ideo appellantur, quia cum officiales publici sint, nihil ratione officij dare electoribus tenentur, nec ipsi ciuitati nomine cõductionis, immunes siquidẽ sunt ab omni prestatione, vt hic dicitur.

G L O S. II.

1 *Priuilegium Principis alicui concessum, vt ipse solus aliquod genus mercium vẽdere possit, iniquum esse, nisi iustum pretium moderetur. & num. 2.*

2 *Salis venditio vt à Principe solo fiat, tunc licere, cũ pretio vendatur iusto, non aliàs.*

b *No embargante qualesquier mercedes.* Notã priuilegia alicui concessa, vt ipse solus in ciuitate aliquã possit esse campsor seu argentarius, hac lege reuocari. Est enim valde iniquum, à Principe alicui concedi priuilegiũ, vt solus ipse genus aliquod merciũ vendere possit vt eleganter probat Domi. à Soto. lib. 6. de iusti. & iu. q. 2. art. vlt. col. pen. ad mediũ & ibi agit de monopolis, dixi supra hoc lib. tit. 14. de propolis. l. 1. gl. 9. num. 13. † Vbi autẽ pretiũ ius-
2 tum fuerit moderatũ, cessabit iniquitas, vt in venditione salis, quæ fit à solo Principe, vt audio, si iusto moderata est pretio, licita erit negotiatio, aliàs secus, vt author est Luc. de Pena in. l. 1. vers. quicquid autẽ. C. de metellar. & metal. lib. 11. & ibi Ioan. de Plat. Gre. etiam Lup. in. l. 55. in glo. 1. tit. 5. de empt. & vendi. part. 5. & Dida. Perez eo tacito in. l. 2. ti. 23. lib. 2. ordina. in glo. magna col. 713. versi. ista tamẽ.

G L O S. III.

1 *Campsoria ars an licita sit, vel necessaria reipublicæ? & num. 2.*

Nummorum commutatio, & auctio est fere contra naturam. ibi.

Campsoriæ artis conductio prohibetur lege nostra, ibi.

c *De arrendar los dichos cãbios.* Hæsitari solet, an nũmularia ars seu cãpsoria licita sit. Dubium facit sentẽtia Aristo. lib. 1. politi. c. 6. & 7. dicentis, veluti cõtra naturam esse artẽ hanc, vtpote nũmorum commutatricem, & auctricem: cum in nũmis commutandis nullum esse possit naturale commodum, quemadmodum esse cernimus in commutandis cibis, vestimentis, atque alijs rebus ad vitam necessarijs. Ex quo fit, vt sterilis pecunia fructuosior quandoque fit,

sit, quam terrà ipsa: dixi suprà hoc lib. tit. 15. de cen
2 sibus. l. 4. glos. 1. 4 Sed nihilominus artem hanc fore necessariam, & reipublicæ vtilem, quamuis cæteris omnibus negotiationibus sit periculosior, pluribus probat tum argumentis, tum etiam casibus, & exemplis frater Dominicus à Soto lib. 6. de iusti. & iur. q. 8. arti. 1. & sequenti. per totam quæstionem, quem omnino vide, lex ista huiusmodi artem locari prohibet, ne detur occasio maioribus dolis, & fraudibus, quibus promptissima est.

GLOS. IIII.

Fideiussoris obligatio annullatur, quoties a lege contractus principalis prohibetur.

d *Y sus fiadores.* Nam vbicunque contractus prohibetur principalis, & à lege annullatur, non valet fideiussio, nec alia accessoria, vt in. l. non dubium. C. de legi. de quo quatenus attinet ad fideiussionem, latè differit Bar. in. l. cum lex nu. 3. & 4. ff. de fideiusso. aliquid diximus supra hoc lib. tit. 11. de emptio. & vendi. l. 22. glos. 7.

GLOS. V.

Iuramentum remittere, vel annullare, aut prohibere, an possint leges ciuiles, vel Principes seculares, remissiue.

e *Y damos por ningunas las obligationes, y juramentos.* Questio est non parum controuersa, nunquid lex ciuilis, Imperator, vel Princeps secularis possit iuramenti vinculum annullare, remittere, vel iuramentum prohibere, aut illud interpretari, quam latè examinat Iaso in. l. vltim. ff. qui satisda. cogan. & in authenti. sacramenta puberum. C. si aduers. venditio. Fortun. in tractatu de vltimo fine iuris illatio. 20. dom. Dida. Couarru. in repe. c. quamuis pactum 1. part. §. 3. num. 7. post alios Doctor. ibi, & in aliis locis ab eis citatis, Ferdinand. Vazq. Menchaq. de sucesio. creatio. §. 28. numer. 51. & sequen. dixi in stylo cancellariæ titulo. 1. preeminen. 17. casu. 20. declara. 14. per totam, & latius in. l. 21. glos. 8. titulo. 11. de emptio. & vendi. supra hoc libro, & in. l. 2. ti. 2. de dotibus, & arrhis supra hoc eodem lib. glos. 3. à nume. 1. vsque in finem. Ex quibus colliges quæ hic necessaria sunt ad intellectum legis nostræ.

GLOS. VI.

Campsorum seu argentariorum officium non est sordidum.

f *De buena fama.* Nota ex lege ista, quòd officium campsorum seu argentariorum non est vile aut sordidū, optimæ siquidem, & probatæ debent esse famæ, & opinionis, est enim officium publicum, vt dicam infra in gloss. sequen.

GLOS. VII.

1 *Campsoris officium vel argentarii est publicum, vel quasipublicum.*

Lex prætor. §. sed si seruus. ff. de eden. explicatur, ibi.

Publicanorum libris qui gabellas colligunt, creditur contra se, & contra alios, ibi.

2 *Fœminæ quare mercaturam exercere possint.*

3 *Seruus est capax omnium, quorum eius dominus, si eius nomine, & mandato faciat.*

Seruus an possit esse argentarius, ibi.

4 *Argentarii qui? & an notariis comparentur.*

5 *Nummularii qui? ibi.*

Campsores an ad edendum cogantur, ibi.

g *Del dicho oficio publico.* Vides hic campsoris seu argentarii officium esse publicum, idem probat tex. in. l. argentarius versi. ideo. ff. de eden. Contra opponitur tex. in. l. prætor. §. sed si seruus. ff. de eden. vbi seruus argentariam exercere potest, sed si publicū esset munus, non posset. l. quod attinet. ff. de reg. iur respondent glos. & Doctores, non esse officium omnino publicū, sed quasipublicum, vt notatur in. l. si quis ex argentariis. §. 1. & l. quædam. §. nūmularios. ff. de eden. Iaso in. l. prætor ait notab. 2. ff. eod. titu. Sed iudicio meo officium publicum est iure nostro regio, atque etiam communi, quoniam publicè eliguntur, iurantque in suis ciuitatibus se fideliter gesturos officia sua, secundum glos. in. l. quædam. §. nūmularios in verbo decurritur. ff. de eden. vbi & Bar. in fi. Ex quo ipse infert ad eos qui eliguntur ad recipiendas gabellas, vel collectas, vt eorum libris credatur contra sed, & contra alios, cui accedunt cæteri interpretes, & maxime Iaso ibidem num. 8. citat tex. in. l. ne casu. C. de discussori. lib. 10. & §. coges in auth. de manda. Princip. quando autem publica
2 authoritate non eliguntur, non dicuntur publica habere officia, vt mercatores nostri temporis. 4 Quare fœminæ mercaturam exercere possunt, vt in. l. 1. C. de eden. secundum interpretationem Pet. & Cyni, & iuxta exemplum Iaco. Butrica. de quo meminit ibi Bart. num. 5. Iaso. num. 16. & Deci. numer. 18. quod instruitur ex lege pediculis. §. item cum quæreretur, ibi, cùm testatrix negotiatrix fuerit. ff. de auro, & argent. lega. & ex. l. sed & si quis. ff. de instito. in illis verbis. Parum refert quis sit institor masculus vel fœmina, & paulo post, item quis quævē præposuit. Secus autem est in argētariis, & nummulariis, quorum officium publicum est, vt in. d. l. argentarius, explicatque optimè Beneuenutus de Stracha in tracta. de mercatore part. 3. num. 18. 4 Quid
3 igitur respódebimus ad obiectionem. d. l. prætor. §. sed & si seruus. ff. de eden. Dic ibi seruum nō ex persona sua, sed nomine domini, & eius mandato argētariam exercebat. At seruus capax est omnium, quorum dominus est capax, si eius nomine, & mandato exerceat. l. si mihi, & tibi. §. regula. ff. de lega. 1. l. seruus. ff. de vsu & habita. l. 23. tit. 31. de seruitutibus par. 3. ita respondet obiectioni Deci. in. d. l. 1. C. de edē. nu. 12. & 18. Bēuenu. de Stracha de mercatore. 3. par. nu. 39. Vel respóde aliter, seruus scribēdo nudū argentariæ exercet ministeriū nomine domini, quare nō ipse, sed dominus edere tenebitur, vt in dicta. l. prætor. §. sed si seruus, & sibi imputet qui talē

 præpo-

4 præposuit institorem. 4 Sed an cōstituatur aliquod discrimen inter campsorem, & nummularium? respōdeo, argentarius olim dicebatur, qui solam argēti pecuniam exercebat, atque etiam fabricabat, huius officium erat inscribere contractus, & pretia rerum, teste Seneca declamationum lib. 1. & Cicerone in oratione pro Cecinna. quos refert Vldricus Zasius in titulo ff. de eden. pagi. 65. linea. 18. & sequen. Hi argentarij notarijs comparātur secundum Iacob. Butrica. Alberic. Bar. Bal. Iaso. & Docto. in. d. l. prætor. ff. de eden. Ioan. Oroscius verò ibidem nu. 1. asserit argentarios, seu mensæ exercitores, qui & mensarij, & mensularij appellantur, maiorē quàm nummularios negotiationem exercere solitos esse, vt quibus olim pecunia custodienda committebatur, interdum sub fœnore, interdum gratis, auctionibus nonnunquam intererant: codicibus suis rationes scribebant per seipsos, vel seruos suos, seu alios institores, quas ipsi ex prætoris edicto edere cogebantur, vt in l. si iç. ff. de solutio. iuncta. l. prætor ait ff. de eden. quos notarijs nostri temporis adæquari asseuerant Iaso. Z. si. & Ioan. Orosci. in. d. l. prætor ait, & Alcia. parergon lib. 8. cap. 19. & dispunctionū
5 lib. 4. cap. 22. † Nūmularij verò omnem pecuniam exercebant, sed non fabricabant, quales sunt campsores nostri temporis, quibus omnino adæquātur secundum Iaco. Butrica. Alberi. Iaso. & Orosciuum in. d. l. prætor ait. ff. de eden. Bar. & Angel. in dict. l. quædam. §. nummularios, eod. tit. Hi quoque edere tenentur rationes, vt in. d. §. nummularios, quod intellige, si publica authoritate constituantur secundum Iaso. & Doctor. ibi contra Bart. hoc extendentes ad quoscunque vsurarios, & stationarios, qui cum authoritate propria negotiationem exerceāt, edere non tenentur rationes. Nummularij autem, de quibus in hac lege, publici sunt officiales ab ipso Rege, vel à ciuitatis concilio electi, vt hic dicitur. Sed me latet quidem, an munus hoc sit hodie in vsu, video siquidem absque huiusmodi publica electione, à quibusuis mensæ officium exerceri, qui publicum munus exercere non dicuntur, si publice electi non sunt, secundum glos. & Docto. in. l. quędam. §. nummularios in prin. ff. de eden.

GLOS. VIII.

Officiales publici à iudice, & decurionibus eligi solent.

Electio officialium quomodo fiat, remißiue, ibi.

h *Puestos y nombrados por las justicias y regidores.* Notā quòd officiales publici in qualibet huius regni ciuitate eliguntur à iudicibus, & Rectoribus eius. Sic & iure communi ad concilium ciuitatis spectat facere electionē officialium, & syndicorum, vt attestatur Bar. in. l. 2. C. de decurioni. lib. 10. in fine per tex. in l. item eorum, §. si decuriones. ff. quod cuiusque vni. nomi. & l. si ex dolo. §. 1. ff. de dolo, & ibi gloss. Idem voluit Ioan. de Plat. in rubri. C. de decurio. lib. 10. & in. l. 2. num. 3. eo. tit. & Luc. de Pœna in princ. dicens cum qui præest ciuitati, facere vel curare debere, vt cùm imminet officialium electio, decuriones ipsi solemniter euocentur, & congregentur, legitimeque electio fiat. Idem voluit Auiles. in. c. 17. prætorum in verbo elijan, ibique prosequitur quo pacto fieri debeat electio. Et melius cæteris Petr. Nunni. Auendaño in lib. de mandatis exequen. par. 1. c. 19. à numero. 10. vsque ad. 18. de quo & nos alibi opportunius differemus. Nuncios autem curam citandi gerentes quis possit eligere, corrector ne, an ciuitas, latè discutit idem Pet. Nunni. de manda. exequen. c. 1. numero. 8. vbi & de alijs officialibus tractat.

GLOS. IX.

Quatuor peruertunt iudicium, timor, amor, cupiditas, & odium.

i *Pospuesta toda aficion, y vanderia, y amor, y desamor, y todo interesse.* Quatuor modis inquit Gregor. humanum iudicium peruertitur, Timore, dum metu potestatis alicuius veritatem loqui pertimescimus. Cupiditate, dū præmio alicuius animum corrumpimus. Odio, dum contra quemlibet aduersarium molimur. Amore, dum amico vel propinquo contendimus præstare auxilium. c. quatuor. 11. quęst. 3. Augustinus item in cap. quicunque eadem causa & quæstio. quicunque inquit, aut consanguinitate, aut amicitia, seu hostili odio, vel inimicitijs in iudicando ducitur, peruertit iudicium Christi, qui est iustitia, & fructum illius vertit in amaritudinem, quisquis metu cuiuslibet potestatis veritatem occultat, iram Dei super se prouocat, quia magis timet hominem, quàm Deum. De quo nos latißimè disseruimus in Dialogo relatoris. 3. part. c. 14. & pluribus sequentibus.

GLOS. X.

1 *Electio officialium gratis fieri debet.*

2 *Electio iudicum fieri debet, nullo pretio interueniente.*

k *O por causa dello de su voluntad.* Notā quòd rectores seu decuriones ciuitatum iurare tenentur electionem officialium liberè facturos, interesse postposito, nihilque ab eis recepturos, etiamsi ab ipsis vel alijs pro eis fuerit voluntarie promissum, vel oblatum. Idem statuitur in l. 7. & 8. tit. 2. de custodiendis priuilegijs ciuitatum infra lib. 7. de cuius intellectu aliqua tradidimus in Dialogo relatoris. 4. par.
2 c. 11. numero. 2. † Atque idem fieri debere in iudicibus, tradit Pet. Nunni. de manda. exequen. c. 2. nu. 3. & nos latius in. d. Dialogo. 3. part. c. 23. & pluribus sequen. l. 7. tit. 3. de decurionibus, infra lib. 7.

GLOS. XI.

1 *Iuramenti officialium forma, remissiue.*

2 *Iurare tenentur omnes officiales, & corā quo iurēt.*

l *Hagan juramento en forma deuida.* Formā iuramenti iudicum

iudicum, & officialium traditur in. l. 11. tit. 23. de executoribus supra lib. 4. l. 2. tit. 5. de correctoribus l. 3. tit. 9. de iudicibus ordinarijs. l. 1. tit. 6. supra lib. 3. tradit Dida. Perez in. l. 4. in fin. tit. 15. l. 4. tit. 16. lib. 2. ordina. Grego. Lup. in. l. 6. tit. 4. de iudicibus part. 3. Auil. in procemio capitum prætorum glos. vlti. Petr. Nunn. de mandatis exequendis part. 1. c. 2. numer. 1. & 2. dixi aliquid in Dialogo relatoris. 3
2 part. c. 53. numero. 2. ✝ Sufficiet tamen iuramentum præstari coram iudice, & rectoribus eius loci, vbi nummularius officio vti debuerit, vt sentit clarè lex ista, & in iudicibus, & alijs officialibus id attestatur Pet. Nunn. d. c. 2. num. 1. in fine, & quòd iurare teneantur omnes officiales, tradit Ioan. de Plat. in. l. per hanc. C. de erogatio. mili. anno. lib. 12. & est tex. in. l. 26. tit. 9. part. 2.

GLOS. XII.

1 *Fideiussores præstare tenentur campsores, cùm ad officium eliguntur.*
2 *Iudices fideiussores præstare tenentur, antequam admittantur ad officium.*

m *Y den fiadores abonados.* Non solum iuramentum præstandum est à campsoribus publicis, sed & fideiussores dari oportet, de vtendo fideliter officio suo, & ad securitatem eorum, cum quibus contraxerint,
2 vt hîc statuitur. ✝ Iudices etiam fideiussores præstare tenentur, vt in. l. 13. tit. 5. de correctoribus lib. 3. Pet. Nun. de manda. exequen. c. 2. num. 15.

GLOS. XIII.

1 *Officio vti prohibetur ante iuramentum qui iurare tenetur.*
Sētentia lata ab eo qui nō iurauit est nulla, ibi.
2 *Iudex qui absque iuramento, & fideiussione officio vsus est, quomodo puniatur.*
3 *Index qui non iurauit, excusatur vel propter ignorantiam, vel necessitatem.*
Necessitatis causa plurima permittuntur, quæ aliàs non licerent, ibi. remissiue.

n *Y que antes no puedā vsar, ni vsen de los dichos oficios.* Nota ex lege ista officiales, quibus præcipitur, vt iuramentum præstent, & satisdent, non posse vti officio eis commisso, donec id faciant. Quod vsque adeo verum est, vt sententia lata à iudice, qui non iurauit, sit nulla, vt pluribus probat Matth. Afflict. in constitutio. regni Siciliæ lib. 1. rub. 67. de Sacramento præstando a baiulis, teneturque ad in-
2 teresse partium, vt in. c. 1. § iudices, & ibi notat Bal. de pace iuram. firmam. ✝ Quinimo si absque solemnitate iuramenti iudex vsurpauerit officium, punietur crimine lasæ maiestatis, vel saltem arbitrariè, vt notat Luc. de Pena in. l. hac sanctione. C. de diuer. offi. lib. 12. Pet. Nunni. de mandatis exequen. c. 2.
3 num. 1. versi. & in tantum, & sequen. ✝ Quod tamen non ita superstitiose, & strictè intelligās, sed excipe casus, vbi per ignorantiam id fecerit, quia fortè nō est iurisperitus, vel aliud non exercuerat officium, prout hac in ciuitate hoc anno vsuenit. Excusatur etiam, si necessitate coactus adimplere nequiuit quod in prouisione sui muneris sibi fuit iniunctum. Necessitas quippe legē caret, eiusque causa plurima permittuntur, quæ aliàs non licerent, vt dixi supra hoc lib. tit. 14. de propolis. l. 4. gloss. 4. num. 4.

GLOS. XIIII.

Nominatores officialium quando pro eis teneantur.

o *De los pagar por ellos aquellos que los pusieren.* Nota quòd nominatores officialium pro eis tenentur, si ipsi vel fideiussores soluendo non sint, concordat. l. 1. & 2. C. de peri. nomi. lib. 11. vbi Ioan. de Plat.

GLOS. XV.

Necessitatis causa plurima permittuntur, quæ aliàs non licerent.

p *Para alguna necessidad que ocurra.* Necessitatis causa plurima permittuntur, quæ aliàs non licerent, vt dixi supra hoc lib. tit. 14. de propolis. l. 4. glos. 4. num. 4. vbi loca congessi, vbi hoc differitur.

GLOS. XVI.

Necessitatis causa cessante, cessat quod ob eam statutum est.

q *E passada la dicha necessidad, que se haga y guarde y cūpla lo suso dicho.* Nota quòd necessitatis causa cessante, cessat quod ob eam statutum aut introductum fuerat. Idem probat tex. in. c. 2. & ibi notat Cardinal. Florent. in. 2. notab. Petr. de Ancarra. & Ant. vterque. 1. notab. de custod. euchar. glos. in. l. solet in verbo quam curator, & ibi Bart. ff. de tutel. c. argumentum de regul. iur. in. 6. Bart. in. l. 1. §. nunciatio num. 2. ff. de noui ope. nuncia. vbi asseruit, quòd vbi aliquid cogente necessitate, vel propter necessitatem statuitur contra regulas iuris communis, intelligitur habere locū, quatenus durat necessitas, per. l. senatus. ff. de offi. præsid. & l. 1. in fin. ff. de fer. & in hac lege hoc expresse probatur, Tiraq. addit concordan. in lib. causa cessante. 1. par. num. 179. qui & numeris sequen. hoc limitat tripliciter.

LEY. II.

Los cambiadores y mercaderes no tengā mas de vn peso, y vnas pesas y por estas den y recibā, y como pueden dar piezas de oro quebradas, y que los cambiadores no las desechen.

Don

Digitized by Google

Don Fernando y doña Ysabel en Sevilla año de 1491. a.21.de Março, pragmatica.

Otrosi, mãdamos que aora y de aqui adelante, ningunos cambiadores, ni mercaderes no sean osados de tener, ni tengan en sus casas, ni en sus cambios, mas de vn peso y vnas pesas para pesar oro y plata, y con aquellas y aquellos, y no cõ otras algunas pesen,[a] ansi en cambios como fuera dellos, en sus casas y en otras partes. De manera, que con el peso que recibieren, con aquel paguen, so pena q̃ por la primera vez que no lo hizieren, no sean mas cambiadores, y por la segunda que cayan en pena de falsarios.[b] Y que assi mesmo quando ouieren de hazer alguna paga de dineros, que si ouieren de dar vna pieza de oro, o dos, o tres, o cinco, o diez, q̃ puedã dar entre ellas vna quebrada, o soldada, o descabeçada de las de Segouia, y dende arriba a este respecto, de diez vna, y no mas. Y q̃ la persona aquien se diere no la pueda desechar, ni deseche, dandosela de la manera suso dicha. De manera q̃ por esta forma se gaste y distribuya la moneda de oro, que en estos nuestros Reynos se labrare y tratare. Y otrosi, los dichos cambiadores al tiempo que les fueren a trocar algunas piezas de oro, no las desechen por quebradas, ni cascadas.

GLOS. I.

Ponderibus æqualibus est ponderandum.

a *Y no con otras algunas pesen.* Scriptũ est Deuteronomij.c.25.nõ habebis in sacculo tuo diuersa pódera, maius, & minus, nec erit in domo tua modius maior & minor: pondus habebis iustum, & verum, & modius æqualis, & verus erit tibi, vt multo viuas tempore super terram, quam Dominus Deus tuus dedeti tibi. Abominabitur enim Deus eũ, qui facit hæc, & auersatur omnem iniustitiam. Idem ferè habetur Leuitici.c.19.vide quæ circa hoc diximus supra hoc lib.13.de ponderibus, & mensuris.l.2. glos.5.

GLOS. II.

b *De falsarios.* Vide quæ circa hoc dixi supra hoc lib. titulo.13.de ponderibus, & mensuris.l.2. gloss.5. & 6.

Ley.iij. Que la moneda de oro antes hecha, no se pese por los cambiadores, y otras personas, con grano delante, saluo que de cada pieza se descuente lo que en ella faltare del peso, aunque sea menos de vn grano, y que las monedas nueuas no siendo de peso, no valgan.

Don Fernando y doña Ysabel en Sevilla año de 1500. a.26.de Iunio, pragmatica.

Porque en el quaderno que mandamos hazer y publicar cerca de la moneda, como se auian y han de pesar las monedas, ay vn capitulo, su tenor del qual es este que se sigue. Otrosi ordenamos y mandamos, que todas las monedas de oro, y plata que nos agora mandamos labrar, se reciban siendo de peso, y no siendo de peso que no valgan: pero las monedas de oro, y de plata de nuestros Reynos, q̃ de antes estan hechas, y los castellanos, y medios excelẽtes q̃ nos auiamos mandado labrar, que no fueren de peso, mandamos que valgã, pero el que las ouiere de recebir que las reciba por la pesa justa, descontando las menguas en el oro, aunque sean menguadas de menos de vn grano, descontando en los reales menguados vna blanca por cada blanca de mẽguas, y que el real menguado de los hechos hasta aqui, se reciba al respecto de treynta y tres marauedis por respecto de pieça, dẽtro de diez meses cõtãdo desde quinze dias de la publicaciõ desta ley, y dẽde en adelante no valga por moneda. Y agora porque a nos es hecha relacion, que como quiera que conforme al dicho capitulo todos los que dieren y tomaren moneda de oro menguado, la auian de pagar pagando las menguas della, aunque fuesse en menos cantidad de vn grano, dizque muchas personas echan vn grano juntamẽte con la pieça de oro, y si le quiere el peso, estõces le pagã, y si con el

con el reconoce el dicho peſo hazia la dicha pieça de oro, no pagan mengua alguna: de manera que quando van a pagar la tal moneda, o por contraſte, o por menudo, pierdã los que anſi la hã recebido, todo lo que falta en las dichas pieças que es menos de vn grano. Y porque deſto reſulta mucho daño, mandamos que la moneda ſe de, y tome igualmente ſegun y como, y de la forma en el dicho capitulo cõtenida, ſopena de diez mil marauedis para nueſtra Camara.

Ley. iiij. Que pone lo que ſe ha de lleuar por trocar la moneda de oro, y del valor de los granos.

Don Fernando y doñ: Yſabel en Alcala año de 1498. a. 3. de Abril. pragmatica.

Por quanto eſtà por nos ordenado, y mandado, que ningunos cãbiadores, ni otras perſonas que cambiaren monedas de oro en eſtos nueſtros Reynos y dieren por ella moneda de plata, o de vellon, no lleuen de troque y cambio por vn caſtellano mas de quatro marauedis, y de vn ducado, o vna dobla tres marauedis, y de vn florin dos marauedis, y no mas, y de los granos q̃ faltaren en el peſo de caſtellano, o ducado, del primer grano quatro marauedis, y ſi faltare mas de vn grano por cada vno de los q̃ faltaren cinco marauedis, y del grano de la dobla, o florin, del primero tres marauedis, y ſi mas faltare por cada vn grano quatro marauedis, y aſsi a eſte reſpecto, y anſi meſmo eſtando mãdado cerca de la moneda nueua, q̃ nos mandamos labrar, que qualquier cãbiador, o otra perſona q̃ ouiere de trocar, o cambiar moneda de oro, y dar por ella moneda de plata, o vellon, lleuen de cada excelente tres marauedis, y de medio excelente tres blancas, y no mas ſo ciertas penas. Y agora nos es hecha relacion, que algunos cambiadores, y otras perſonas de nueſtra corte, y de las ciudades, y villas y lugares de nueſtros Reynos, no guardan lo q̃ por nos eſtà ordenado, cerca de lo q̃ puedẽ lleuar por trocar las pieças de oro, y por los granos q̃ en ellas faltan, ſin temor de las penas q̃ por ello incurrẽ: en lo qual nueſtros ſubditos y naturales, y las otras perſonas q̃ vã a tocar las dichas monedas de oro, hã recebido y reciben mucho agrauio y daño, y nos fue ſuplicado por el remedio dello. Y por quãto en las ordenãças q̃ nos hizimos y ordenamos, en el año q̃ paſſò de mil y quatrocientos y nouenta y ſiete años, cerca de la moneda q̃ nueuamente mãdamos hazer y labrar en eſtos nueſtros Reynos, ay vn capitulo q̃ cerca d̃ lo ſuſo dicho diſpone, ſu tenor del qual es eſte q̃ ſe ſigue. Otroſi ordenamos y mãdamos, q̃ qualquier cãbiador, o otra qualquier perſona q̃ ouiere de dar blãcas, o reales, deſta moneda q̃ agora nos mandamos hazer, por pieça de oro, q̃ de por cada excelẽte de la granada trezientos y ſetẽta y cinco marauedis, y no menos, y por cada medio excelẽte la mitad deſto, no mas: ſaluo q̃ deſto detẽga para ſi por el cãbio el cãbiador tres marauedis por pieça del dicho excelẽte, y por el dicho medio excelẽte tres blãcas: pero ſi el cãbiador ge lo diere a otro, que ge lo de por el precio cabal q̃ nos de ſuſo mãdamos que valga, y no por mas, y que qualquier que lo contrario hiziere, pague por cada pieça que rehuſare de cambiar, o por cada vna q̃ cambiare, o diere por mas, por cada vez mil marauedis, la mitad para la nr̃a camara, y de la otra mitad la mitad para el q̃ lo acuſare, y la otra mitad para el juez y para el executor q̃ lo executare y ſentẽciare. Porẽde mãdamos a todos y a cada vno d̃ los juezes deſtos nr̃os reynos, cada vno en ſu lugar y juridicion,

risdiccion, que vean el dicho capitulo q̃ de suso va encorporado, y lo guardē y cumplan y hagā guardar y cumplir y executar, segun y como en el se contiene. Y ansi mismo les mādamos, que ayan informaciō, y sepan quales cambiadores y otras personas han lleuado de troque y cambio de las dichas monedas, mas de lo cōtenido en el dicho capitulo, y por las faltas de los granos mas de lo q̃ por nos esta ordenado. Y la informaciō auida y la verdad sabida, llamadas y oydas las partes aquiē toca y atañe, breue y sumariamente executen en las personas q̃ hallaren culpantes, assi en el lleuar del cābio demasiado de la moneda vieja, como de la moneda que agora nueuamente mandamos labrar y en sus bienes, las penas en el dicho capitulo cōtenidas: y q̃ de aqui adelante no consientā, ni dē lugar q̃ los dichos cābiadores, ni otras personas, lleuen de troque y cābio de las dichas pieças de oro viejas y nueuas, mas de lo en el dicho capitulo cōtenido, ni de las faltas de granos mas de lo q̃ por nos esta ordenado: y en los q̃ contra ello fueren, o passaren, se executē las dichas penas.

Ley. v. Que los cambiadores, no puedan lleuar cinco marauedis al millar por pagar en buena moneda, ni otra cosa alguna, ni los que dellos ouieren de recebir pagas, sean obligados a recebir doblas quebradas.

Don Fernando y doña Ysabel en Alcala año de .1503. a. 17. de Enero. Està confirmada por carta acordada en Valladolid a. 22. de Nouiembre de. 1553. y estiendese esta ley a qualquier manera de labrança, aunque sea de contado.

Por la presente reuocamos, cassamos y anulamos, y damos por ninguna, y de ningū valor y efecto la pragmatica por nos hecha en la ciudad de Seuilla, el año de mil y quatrocientos y nouenta y vno, en que permitimos, que los cambiadores pudiessen lleuar de aquellos aquien ouiessen de cambiar y pagar algunos dineros, cinco marauedis al millar, por pagarse los en buena moneda, y mādamos q̃ sin embargo della, los dichos cambiadores no puedan lleuar, ni lleuē los dichos cinco marauedis al millar, que por la dicha nuestra pragmatica les estaua permitido por dar la dicha buena moneda, ni los diez marauedis al millar q̃ ellos lleuā de los marauedis q̃ pagā en sus cābios, ni otra cosa alguna, en mayor, ni en menor cātidad, quedando en todo lo otro la dicha nuestra carta en su fuerça y vigor: q̃ lo cōtenido en la ley segūda deste titulo. Y mandamos, q̃ de aqui adelante ninguno, ni ningunas personas, sean obligados de recebir, ni tomar en pago, ni en otra manera doblas algunas q̃ esten quebradas, saluo si estuuierē sanas, ni cābiador, ni otra persona alguna les pueda apremiar ni apremie a las tomar, y q̃ los dichos cābiadores paguē llanamēte lo q̃ deuierē, y en ellos fuere librado, en las otras monedas q̃ por nos està permitido q̃ corran, sin detener las pagas a las partes, diziēdo q̃ no tienē otra moneda, y sin les hazer premia, ni opression alguna, ni vsar de otra cautela directe, ni indirecte, para que tomen las dichas doblas quebradas contra su voluntad: lo qual todo mandamos que assi se haga y cumpla, sopena que los cābiadores, o otras personas que pidieren, o lleuaren marauedis algunos, o otra cosa por razon de pagar lo que en sus cambios fuere librado, o ellos ouieren de pagar en qualquier manera, agora les dē la moneda escogida, o no, o hizieren algunos fraudes, que paguen diez mil marauedis de pena para la nuestra camara, y mas tornen lo que assi lleuaren, por la primera vez con las setenas, la mitad para la nuestra camara y fisco, y de la otra mitad la mitad para el acusador, y la otra mitad para el juez que lo sen-

sentenciare y executare, y por la segũda vez la dicha pena sea doblada, y la persona que assi lleuare cosa alguna, por razon de lo suso dicho, sea inhabilitado del oficio de cambiador, y no lo pueda auer, ni tener mas, y por la tercera vez allende de las dichas penas pierda la mitad de sus bienes, y se reparta en la manera que dicha es, y sean desterrados perpetuamente de nuestros Reynos y señorios, pero no es nuestra intencion de prohibir, ni vedar por esto a los dichos cambiadores, q̃ no puedan lleuar por el troque, o cambio de las monedas de oro, por las trocar quãdo dierẽ por ellas reales, o moneda de vellon, lo que por nuestras prouisiones està permitido de lleuar y no mas.

Ley.vj. Que ningun estrangero pueda ser cambiador en el Reyno, aunque tenga carta de naturaleza.

Don Fernãdo y doña Ysabel en Granada año de 1499. a.25. de Iunio cap. 2. pragmatica.

Otrosi nos somos informados, que algunas personas estrangeras, y no naturales de nuestros Reynos, procuran de ser cambiadores, y tienen cambios de moneda en nuestra corte, y fuera della, y de las monedas que recogen en ellos, escogẽ las buenas en que ay mas prouecho, y las sacã fuera d̃ los dichos nuestros Reynos, y las que no son tales, y son mẽguadas y quebradas, aquellas tornan a cambiar. Por ende queriendo proueer, y remediar que lo suso dicho no se haga de aqui adelante, como hasta aqui se ha hecho, mãdamos, y defendemos por esta nuestra carta, que estrangero alguno no natural destos nuestros Reynos, aunque tengan nuestra carta de naturaleza, no sea, ni pueda ser cambiador, ni tenga cambio de moneda en ellos, en la nuestra corte, ni fuera della, so pena que qualquier estrangero que tẽtare de ser, o fuere cambiador de moneda en la nuestra corte, o en qualquier ciudad villa, o lugar de los dichos nuestros Reynos, por el mismo caso pierda y aya perdido toda la moneda que tuuiere en el cambio, y mas la mitad de sus bienes, la mitad de todo para la nuestra camara, y a la otra mitad se parta en dos partes, la mitad para el que lo acusare, y la otra mitad para el juez, y para el executor q̃ lo executare, y sentenciare, so las penas contenidas en las dichas leyes y en el dicho capitulo.

Ley.vij. Que ningun estrangero vse en estos Reynos de oficio de corredor de cambios.

Don Carlos en Madrid año de 1552.a.11. de Março, pragmatica.

Otrosi que ningun estrangero pueda vsar en estos Reynos el oficio de corredor de cambios, ni mercaderias, a sopena de perdimiento de todos sus bienes, y que sea desterrado perpetuamẽte destos Reynos.

G L O S. I.

Corredor de cambios, ni mercaderias. Vide quæ dixi in l.8.tit.14.supra hoc libro, & in.l.2.tit.10.de donation.supra hoc eodem lib.glos.1.

Ley.viij. Que no se pueda dar a cambio por ningun interesse de feria a feria, ni de vn lugar destos Reynos para otro.

Don Carlos y don Phelipe Gouernador en su nombre, en Madrid año de.1552.a.6. de Octubre, pragmatica.

Mandamos, prohibimos y defendemos, que de aqui adelãte ninguna, ni algunas personas de qualquier estado y condicion que sean, ansi naturales destos Reynos, como estrangeros dellos, no puedan dar a cambio marauedis algunos, por ningun interesse, de vn lugar destos Reynos para otro alguno dellos, ni de vna feria a otra

de

de las que se hazen en estos nuestros Reynos, sopena que si contra lo suso dicho algunos dineros se dieren a cambio, y por ello lleuaren interesse, assi en dineros como en otra qualquier cosa publica, o secretamente, sean perdidos, y se pidan, y demanden, como cosa dada a vsura, y logro, b a los que los dieren, y cayan e incurran en las penas contenidas en las leyes de nuestros Reynos, en que incurren los que dan dineros a logro, c y se proceda y se castigue y determine conforme a ellas.

GLOS. I.

1 *Cambia in diuersis locis eiusdē regni licita nō sunt.*
2 *Cambia in diuersis regnis licita sunt, si in exigēdo interesse non exceditur.*
Interesse licitum campsorum remissiue, ibi.

a *De vn lugar destos Reynos para otro alguno dellos.* Nota non licere campsoribus cambire pecuniam in loco eiusdem regni, vt sibi reddatur in alio loco eiusdem regni cum interesse quanto solet in vsu esse campsoribus, quoniam cambia hæc, vt cum vulgo loquar, non fiunt causa transferendæ pecuniæ. Nō enim ad id necessarij sunt labores, nec propter itinerum pericula, laborem, aut industriam iustificari possunt, cum illa nullo sint pretio digna, vt rectè considerauit frater Domi. à Soto lib. 6. de iustitia & 2 iure quæstio. 13. articu. 1. 4 Cambium autem quod fit de vno regno ad aliud, licitum est, si non sit excessiuum, cessanteque omni fraude, propter multa pericula, quibus subijcitur tam bellorum, quàm latronum, atque etiam submersionis, si mari, & ventis committatur, vt latius explicat idem Domini. à Soto dict. lib. 6. de iusti. & iure quæstio. 10. articul. 1. Ioan. à Medina in codice de restitutione titu. de rebus per vsuram acquisitis cap. de causis ob quas solent campsores lucrū augere, &. c. sequenti. Quod autem sit interesse licitum, dicitur in. l. sequenti.

GLOSS. II.

b *Como cosa dada a vsura, o logro.* De rebus per vsuram acquisitis dicam latius infra lib. 8. titu. 6. de vsuris. l. 4. & 5.

GLOS. III.

Pene vsurariorum, remissiue.

c *En las penas contenidas en las leyes de nuestros Reynos, en que incurren los que dan dineros a logro.* Quæ sint pœnæ iure nostro regio impositæ vsurarijs, & fœneratoribus, scribitur in. l. 5. titu. 6. de vsuris infrà lib. 8. vbi dicam.

Ley. ix. Que no se pueda lleuar interesse por cambio y contratacion licita mas de diez por ciento, y que las justicias castiguen conforme a las leyes al que lo contrario hiziere.

Don Carlos y doña Iuana año de 1534. en Madrid pet. 96. y en Toledo año de. 1539. pet. 87. y en Valladolid año de 1548. pet. 78.

Por euitar los daños que resultan de los fraudes, de que los cambios y mercaderes, y otros tratantes vsan, de lleuar lo que no pueden, ni es permisso, socolor de interesse licito por vias y maneras exquisitas, mandamos, que no se puedan hazer, ni hagan contrataciones algunas ilicitas, y reprouadas, ni otros contratos simulados en fraude de vsuras, a y que las nuestras justicias tengan especial cuydado de castigar, b a los que lo hizieren, conforme a las leyes destos nuestros Reynos c, y que de las contrataciones permitidas no se pueda lleuar, ni lleue mas de a razon de diez por ciento por año: d y que por ningun respecto, aunque sea nombre de cambio, ni so otro color, no se pueda hazer lo contrario so las penas contenidas en las leyes.

GLOS. I.

Contractus in fraudem vsurarum, remissiue.

a *Ni otros contractos simulados en fraude de vsuras.* De his contractibus simulatis in fraudem vsurarum vide tradita per Aimon. Craue. consi. 73. numer. 7. & consi. 189. numer. 7. & quæ dicemus latius in. l. 4. & 5. titu. 6. de vsuris infra lib. 8.

GLOS. II.

Vsurarum criminis punitio ad iudices quoque seculares spectat.

b *Y que las nuestras justicias tengan especial cuydado de castigar.* Nota ad iudices seculares spectare punitionem criminis vsurarij, quod latè examinabo infra lib. 8. titu. 6. de vsuris, l. 4. glos. 5.

GLOS.

Digitized by Google

GLOS. III.

Pœna vſurarum, remiſſiue.

c *Conforme a las leyes de nueſtros Reynos* Pœnæ vſurarij criminis multæ ſunt de quibus latè ſcripſimus infra lib.8.tit.6.de vſurijs.l.4.&.5.

GLOS. IIII.

Campſorum intereſſe iuſtum, & licitum.

d *Ni lleue mas de a razon de diez por ciento por año.* Ita demum cambia permittuntur, ſi intereſſe fuerit iuſtum, ſecus ſi exceſsiuum, vt probaui ſupra eodẽ. l.8.gloſ.1.hic ſtatuitur, & taxatur quantitas intereſſe iuſti, nempe ad rationem decem pro centenario quolibet anno, & nil amplius.

GLOS. V.

e *Penas contenidas en las leyes*.l.4.& 5.tit.6.de vſuris, infra lib.8.

Ley.X. Que los cambios y mercaderes tratantes en eſtos Reynos y fuera dellos, tengan ſus libros en la manera en eſta ley contenida.

El Emperador don Carlos y doña Iuana en Cigales, año de 1549.24. de Diziembre. Y en Madrid año de 1552.a.11.de Março, pragmatica.

Mandamos, que de aqui adelante todos los vancos y cambios publicos, y los mercaderes, y otras qualeſquier perſonas, anſi naturales como eſtrangeros que trataren, anſi fuera deſtos Reynos como en ellos, ſean obligados a tener y aſſentar la cuenta en lengua Caſtellana en ſus libros de caxa y manual, por deue y ha de auer,[a] por la ordẽ que los tienen los naturales de nueſtros Reynos aſſentando el dinero que recibieren y pagaren, declarando en que moneda lo reciben y pagan, y a que perſonas y donde ſon vezinos, para q̃ por los dichos libros puedan dar cuenta, de como y en que han pagado las mercaderias que traxeren de Reynos eſtraños, y a como han proueydo el valor de los cambios que ouieren hecho para fuera deſtos Reynos: y que los tales libros no ſe puedan entregar, ni embiar originalmente a ſus compañeros, ni mayores, ſino el traſlado dellos, para que quando les fuere pedida cuẽta la puedan dar, y que los dichos mercaderes eſtrangeros tengan los libros todos que ſean de ſus cuentas, aſsi de memorias como de ferias, como de otra qualquier condicion que ſean que tocaren a negocios, en lengua Caſtellana,[b] y que entre la foja del deue y ha de auer no dexen fojas en blãco,[c] y que las letras de cambio que dierẽ, en los caſos y para las partes y lugares dõde ſe puede cambiar,[d] para pagar en eſtos Reynos, las den en lengua Caſtellana: y las q̃ dieren para fuera dellos, en lengua Caſtellana: o Toſcana: ſopena que los vnos y los otros que no cũplieren lo ſuſo dicho, pierdan todo lo que dexaren de aſſentar, y por la ſegũda el doble, y por la tercera la mitad de ſus bienes, y ſean deſterrados perpetuamente deſtos Reynos, y ſe repartan en eſta manera, la vna tercia parte para nueſtra camara, y la otra para el juez que lo ſentenciare, y la otra para el que lo denunciare: y los que no tuuieren la dicha cuenta de ſus libros en lengua Caſtellana, ſean condenados en pena de mil ducados, los quales ſe repartan en la forma ſuſo dicha.

GLOS. I.

1 *Libri mercatorum quot ſint, & quomodo appellentur.*

Aduerſaria quid ſignificẽt, qui vero codex, ibid.

2 *Liber rationum mercatoris vel campſoris, quid continere debeat.*

Ratio quæ non poteſt intelligi, non cenſetur reddi. ibid.

3 *Libri mercatorum, & campſorum Hiſpano idiomate confici debent.*

a *Sean obligados a tener, y aſſentar la cuenta en lengua Caſtellana en ſus libros de caxa y manual por deue y ha de auer.* Nota quemlibet campſorem, nummularium, vel mercatorem, libros duos conficere debe-

debere, aduersaria scilicet, & codicem rationum. dicūtur aduersaria quasi præ manibus versentur quotidie, in quibus mercatores primum rationes accepti, & expensi negligenter sine ordine conscribunt, memoriæ gratia, liber iste nostro idiomate manual appellatur. Codex verò liber est, in quem rationes diligentissimè, & singulari ordine perscriptæ referuntur, vt expendere poteris ex Cicerone in oratione pro Q. Roscio codex iste Hispanè libro de caxa appellatur, de quibus meminit Bal. in rubr. C. de cōsti. pecun. num. 4. Benuenu. de Straccha in tractatu de mercatoribus part. 2. nu. 51. dixi in stylo cancel-
a lariæ. tit. 1. præemi. 17. casu. 23 gl. 1. in prin. † Quid autem continere debeat codex iste, breui oratione refert Bar. omnium iurisperitorum dux, egregiusque magister. in. l. 2. C. de nauicularijs libr. 11. in hæc ferè verba, Nota ex hac lege conficiendarum rationum modum ab officialibus seruandum, qui multa recipiunt, & multa ad alios transferunt. Debent enim quæ receperunt scribere, & quidem nominatim à quo receperint, & ex qua causa, supra de exactori. tributo. l. apparitores, item cui dederint nominatim debent scribere, supra de suscepto. & archiar. l. neminem. Item, & diem receptarum rerum speciatim inserere, si enim prædicta speciatim, & singulatim non scripserint, non videtur reddita ratio. Non enim potest ille, cui ratio reddēda est, intelligere, nec dignoscere, siquid machinationis in ipsis rationibus sit admissum, vt dicit text. in dict. l. neminem, ratio enim quæ non potest intelligi, non videtur reddi. l. argentarius. §. edi. ff. de eden. & hæc vera exceptis minimis expensis, in quibus administratoris iuramento standum est. l. scimus §. in computationem. C. de iure delibe. de dona. l. si quis pro redéptione, & ff. si cui plusquàm per. l. Falcid. l. diuus. Hactenus Bar. quibus addit alia requisita Benuenutus de Straccha. d. 2. part. de mercatoribus num. 51. & plurib. sequen. & nos quoque in stylo cancellariæ
b tit. 1. præeminen. 17. casu. 23. gloss. 1. † Et hæc ferè omnia exigit lex nostra singularis, addique in Castellano idiomate codicem esse scribendum, vt ab omnibus qui rationes exquirent, facilè intelligatur, quibus adde. l. cum seruus. ff. de cōdi. & demonstra.

GLOS. II.

Libri mercatorum scribi debent lingua, & idiomate Hispano.

b *Que sean en lengua Castellana.* Nota libros mercatorum, & campsorum continere debere data, & accepta, lingua, & idiomate Hispano, vt dixi supra in gl. preceden. in fine.

GLOS. III.

Libri mercatorum non debent inter data, & accepta continere papyri albi folia.

c *Y que entre la hoja del deue y ha de auer, no dexen hojas en blanco.* Nota quod in libris mercatorum inter data, & acceptā non debent inserī albā papyri folia, ne ibi forte interseratur aliquid falsum.

GLOS. IIII.

Cambiri non potest intra regnum, sed extra.

d *Las partes y lugares donde se puede cambiar.* Cambiri non potest intra regnum, sed extra de loco aliquo regni huius ad alium alterius regni, vt in. l. 8. supra eod. vbi diximus.

Ley. xj. Que no pueda vsar ninguno de oficio de corredor de cambio en las ferias, sino fueren nombrados por las ciudades villas y lugares que estā en costumbre de los nombrar.

Don Carlos y doña Iuana en Madrid año de 1552. a 11. de Março, pragmatica.

Iten que ninguna persona pueda vsar en las ferias el oficio de corredor de mercaderias, o de cambios, sino fueren aquellos que son, o fueren nombrados por las ciudades villas y lugares destos Reynos, que estan en costūbre de los elegir y nombrar: las quales dichas ciudades y villas no puedan nōbar mas numero de aquel, que hasta agora han elegido y nombrado: los quales corredores ayan de tener libros en que asienten todos los cambios que hizieren, y para donde, y a que precio, y entre que personas, con dia y mes y año, y que no puedan hazer cambio alguno de los prohibidos ilicitos: so pena de perdimiēto de la mitad de todos sus bienes, y destierro destos Reynos por diez años.

Ley. Xij Para que los cambios destos Reynos no entiendan en otros tratos y mercaderias, saluo en lo tocante a los cambios. Y que sean dos personas cambios, y que den fianças bastantes.

Don Carlos y el Principe don Felipe en Zamora, año. de 1554. a. 6. de Iunio.

Porq̃ de tener los cābios publicos de las ferias, de las ciudades y villas y lugares destos Reynos, negocios y cōtrataciones

ciones fuera de lo tocãte a los cãbios, ha resultado auerse alçado y quebrado, en mucho daño de nuestros subditos y naturales, que en ellos tenian sus dineros en confiança, por obuiar lo susodicho, mandamos que agora y de aqui adelante, las personas que tuuieren los dichos cambios publicos en las ferias de Medina del campo, y Rioseco, y Villalon, y en las otras ciudades villas y lugares de nuestros reynos, no los pueda tener vna persona sola, sino que sean dos alomenos abonados, y q̃ se obliguen insolidum a todo lo tocante al dicho cambio: y que antes q̃ sean recebidos a los dichos oficios, den fiãças bastantes cerca dello, y que las tales personas que tuuieren los dichos cambios, no puedan por si, ni por interpositas personas, directe, ni indirecte, tratar, ni contratar, ni entender en otros tratos y mercaderias y compañias, sino solamente en lo tocante a los dichos cãbios: so pena q̃ el que lo contrario hiziere, por la primera vez incurra en perdimiento de la mitad de sus bienes, aplicados a nuestra camara y fisco, y por la segunda sea desterrado de estos nuestros reynos y señorios perpetuamente, y pierda todos sus bienes, aplicados segun dicho es. Y mandamos q̃ a los concejos, justicia y regidores de las dichas ciudades y villas y lugares, donde ouiere los dichos cambios, que no nombren, ni reciban persona alguna para ellos, ni los dexen vsar, sino fuere cumpliendo lo en esta ley contenido, y a todas las nuestras justicias q̃ executen las dichas penas, contra los que fueren y passaren contra ello.

¶ Los cambiadores pesen con guindaleta. l. 13. tit. 22. deste libro y alli. l. 11. Que en cada ciudad, o villa en q̃ huuiere cambiadores, se diputen cada mes personas q̃ visiten los pesos dellos.

¶. Ningun cambiador tenga moneda fuera de ley, so ciertas penas que pone la. l. 64. ti. 21. deste libro.

TITVLO DIEZ Y NVEVE DE los cambios y mercaderes que se alçan.

¶ Ley primera. Que los cambiadores mercaderes que reciben moneda y mercaderias en guarda, si huyen a otras partes con los caudales agenos, sean auidos por publicos robadores.

¶ Don Fernando y doña Ysabel en Toledo año de 1480. ley. 89.

¶ Porque algunos cambiadores y mercaderes reciben mercaderias fiadas para pagar a cierto termino, los cambiadores recibẽ moneda de otros para la tener en su cãbio, y despues se ausentan cõ caudales agenos, y vã a lugares de señorio y a fortalezas, o fuera de nuestros reynos, lo qual es cosa fea y dañosa. Porende ordenamos y mandamos que el cambiador, o mercader q̃ tal cosa hiziere, sea tenido dende en adelãte por robador publico, e incurra por ello en las penas en que caen e incurren los robadores publicos y se haga processo criminal en su ausencia, como contra publico robador, y defendemos q̃ ningũ alcayde, ni otro q̃ tẽga fortaleza, ni otra persona alguna, ni las ñras justicias, no seã osados a receptar al cãbiador, o mercader, y q̃ lo entreguẽ a la justicia q̃ en este caso deuierẽ conocer, cada y quãdo fuere requerido, so pena q̃ el tal receptador, o el q̃ lo denegare đ entregar, sea tenido y obligado a la tal pena, q̃ el dicho cãbiador, o mercader q̃ huyò cõ lo ageno pagaria si fuesse entregado, y sea tenido de pagar lo q̃ el tal cãbiador, o mercader deue: y tenemos por biẽ q̃ en esta misma pena incurra el q̃ de aqui adelãte fuere requerido cõ esta nuestra ley, q̃ receptare, o defendiere, y no entregare

al que esta alçado con lo ageno, dende antes que esta ley se hiziesse.

Ley .ij. La pena que se ha de dar a los que se alçan con hazienda agena.

¶ *Don Fernando y doña Ysabel año de. 1502. a. 9. de Iunio. pragmatica, Don Carlos y doña Iuana en Madrid año de. 1557. cap. 122.*

¶ Ningun mercader, ni cambiador, ni sus fatores,[f] se alcen con mercaderias, ni dineros, ni otra hazienda alguna agena, so las penas contenidas en la ley por nos hecha en las cortes de Toledo y en las otras leyes de nuestros reynos q̃ cerca desto disponẽ. Y nos por la presente declaramos, los que ansi se alçaren ser publicos ladrones y verdaderos robadores, y queremos que en caso q̃ las penas criminales enellos no seã executadas, que el mercader, o cãbiador, o su fator que assi se alçare, dende en adelante no pueda tener, ni vsar, ni tenga, ni vse oficio de mercader, ni de cãbiador, ni fator, ca nos por la presente por el mismo hecho sin otra sentẽcia, ni declaracion alguna, los inhabilitamos de los dichos oficios para toda su vida, y les mandamos que no vsen dellos, so las penas en que caen e incurrẽ las personas priuadas, que vsan de oficios publicos,[g] sin tener poder, ni facultad para ello, y so pena de perdimiẽto de todos los bienes que tuuieren para la nuestra camara y fisco. Y otrosi mandamos, que qualquier yguala y cõuenencia, o transacion, o remission, q̃ sea hecha despues de assi alçado,[h] con los dichos sus acreedores, o con otra qualquier persona en perjuyzio d̃ los dichos sus acreedores, cõ qualesquier clausulas y vinculos y cautelas, d̃ qualquier manera que sean, que no valan, y sin embargo de todo ello sea hecho cumplimiento de justicia a las partes, conforme a lo en esta nuestra pragmatica contenido: y las nuestras justicias cada y quando que se alçaren, qualesquier cãbiadores, o mercaderes y sus fatores, con alguna haziẽda agena, hagan processo contra ellos y contra cada vno dellos y contra sus bienes, conforme a las dichas leyes y a lo de suso contenido, y executen enellos y en sus bienes las penas en ellas contenidas. Y si algunos bienes suyos hallaren q̃ estã receptados en algunas Yglesias, o monesterios, o hospitales, o fortalezas, o en otras qualesquier partes y lugares, los saquen dellas,[i] para que de alli se paguen los acreedores de lo que les fuere deuido: y mandamos a qualesquier personas en cuyo poder estuuierẽ qualesquier deudas, o mercaderia, o mercaderias, o otros qualesquier bienes de los q̃ ansi se alçaren, o supieren quiẽ los tiene, no paguen las dichas deudas a las personas que ansi se ouierẽ alçado como dicho es, ni les acudan con los dichos bienes, ni con parte dellos, y dentro de treynta dias despues que en qualquier manera viniere a su noticia, que el tal mercader, o cambiador, o fator se ha alçado, venga a manifestar lo que tiene suyo y les deue, ante las nuestras justicias, para q̃ dellos puedan pagar y paguen los dichos acreedores conforme, a derecho,[k] so pena que lo q̃ les pagare se aya por no pagado, y lo torne a pagar otra vez, y pierda otro tanto de sus bienes como encubriere, o no descubriere,[l] sabiendo quien lo tiene, para la nuestra camara y fisco, y otro tãto para pagar los acreedores del q̃ assi estuuiere alçado.

GLOS. 1.

1 *Decoctores qui se falso dequoquisse fingunt, vt creditores ad iniquas pactiones trahant, publici prædones seu grassatores dicuntur.*

Collare ferreum mira arte à Germanis eleboratũ, quod nulla arte aperiri, vel frangi poterat. ibi.

2 *Decoctor vel fallitus, qui nullam fraudem commisit non patitur pœnas legis nostræ.*

Campsores seu mercatores versuram facientes qui, bo-

no

na abscondunt & fugiunt, vt publici latrones habentur. ibi.

Decoctores qui bona dumtaxat, non personam abscõdũt, pro publicis latronibus habentur, ibi.

3 *Decoctores qui aufugiunt, bona tamen nulla abscondunt, non dicuntur publici latrones.*

4 *Decoctores fraudatores præsumuntur, non tamen ea solùm præsumptio sufficit, vt pro publicis prædonibus puniantur, nisi alia probentur.*

L. si hominem. §. quoties iuncta. l. seq. ff. depos. explicantur. ibidem.

5 *Decoctorum fraus probatur, si bona sua, vel maiorem eorum partem vendiderint, vel donauerint, vel aliquam partem. num. 6. & 7.*

7 *Alienatio in coniunctos facta, præsumitur fraudulenta.*

8 *Decoctorum fraus præsumitur ex repentina, & insolita bonorum alienatione.*

Alienatio bonorum omnium à debitore facta, simul vel iteratis vicibus præsumitur in fraudem. ibidem.

9 *Decoctor qui bona sua ante decoctionem donauit, vel modico pretio vendidit, vel maiorem partem bonorum, vel pretiosiora simul, vel interpollatis vicibus, & deinde modico elapso tẽpore foro cessit, vel rationes conturbauit, publici latronis pœnas pati debet.*

10 *Decoctor libros non habens, vel si in eis sunt rationes intricatæ, vt publicus latro punitur: idem si sunt paginæ librorum corruptæ.*

11 *Solutio ante tempus facta creditoribus, facit contra debitorem decoctum præsumi fraudem.*

12 *Decoctor qui tribus vel quatuor diebus ante decoctionem aliquem gessit contractum, præsumitur fraudationis causa fecisse.*

Mercator, seu campsor qui cum iam consilium fugiendi iniijsset, merces ab alio emit mercatore credita pecunia, & confestim foro cessit, seu rationes conturbauit, fraudator dicitur, & dominium mercium non censetur in eum translatum. ibidem.

Decoctor quando consilium fugiendi habuisse dicatur? remissiuè. ibidem.

13 *Breuitas temporis fugiendi & fraudandi animũ indicat.*

14 *Decoctorum fraudes, remissiuè.*

Fraudum probatio coniecturis fit, & præsumptionibus. ibidem.

15 *Debitor bona sua alienans debet in carcerem mitti, donec eos in quos alienauit, designet.*

Debitor bona sua alienans, an possit torqueri, vt aperiat eos, in quos alienauit, ibidem.

a *Por robador publico.* Non omnes decoctores dici possunt grassatores vel prędones publici, sed hi tantũ qui pecuniarum summis à pluribus mutuo receptis, vel cum nõ modo ære alieno quomodocunque cõtracto, consulto, atque de industria aufugiunt, & se decoxisse fingunt, vt tandem creditores molestijs defatigati, & litibus ac expensis vexati, ad pactiones forte, & iniquissimas conuentiones trahant. Nec decoctores verè dici possunt, quippe qui verè soluendo sint, personamque cum pecunijs vel mercibus occultant, & illatebrant, vel bona dumtaxat: hi siquidem prædones sunt, & iniquissimi homines, qui cum soluendo sint, se non esse soluendo fingunt teste Benuenuto de Straccha in tractatu de decoctoribus. 2. parte numero. 3. qui refert casum memorabilem, qui cuidam Genuẽsi præteritis obtigit annis, qui se falsò soluendo non esse asseuerauerat & foro cesserat, is etenim cum in magna pecuniarum summa debitor esset Crysogani, eique satisfacere pluries requisitus recusasset in secessu blandis verbis eum Crysoganus deduxit, dispositis ibi prius clanculum armatis hominibus, tum in collum inuasit Crysoganus, torquemque, seu collare ex nucleo ferreo seu cabile quibusdam aculeis mira Germanorum arte elaboratum, atque confectum immisit, commonefactumque nulla vi seu arte aperire per alium, infringiuè posse, eique exitium immineri, si in dicto loco pecuniam debitam non transmitteret, eum sic dereliquit, ostensa prius claue miro artificio confecta. At miser ligur sentiens se aculeis pungi, & stare cum semper cogeretur, nec remedium vitę vllum haberet, debitam pecuniam Crysogano creditori transmisit, patens clauem, & orans aperiendi collare arcanum detegit: quod creditor accepta pecunia efficit. Aduertit tamen Benuenutus, Crysoganum vim adhibentem debitori suo in. l. Iuliam de vi incidisse, & debitum amisisse, licẽt in edictum quod metus causa non inciderit, vt in. l. sed & partus. §. quæri potest, versiculo Iulianus ait. ff. quod met. caus. debuit enim Crysoganus coram iudice experiri non sibi ius dicere. l. extat. ff. eodem titulo. l. penultima. ff. ad legem Iuliam de vi priuat.

† In decoctore autem, seu fallito lex nostra non
2 procedit, si fraudem nullam commisit, vt in. l. vltima infra eodem, vt pote qui nihil occultat, sed vere soluendo non est, vt ibi latius dicam.

Vt ergo mercatores vel campsorę versurám, facientes incidant in pœnas legis nostræ, & pro grassatoribus & publicis latronibus habeantur, requiritur quòd vel ipsi aufugiant, bonaque aliqua occultent, ad ecclesiam, vel arcem, vel domos magnatum se conferentes, vel bona tantum abscondant, quamuis ipsi non fugiant: cuius rei probatio ad creditores spectat, vt in. l. 3. infra eodem.

† Fuga tamen sola absque asportatione bonorum
3 sufficiens non est ad irrogandam pœnam legis nostre, potius enim dicitur hæc latitatio quàm fuga, vt in. l. fulcimus. §. quid sit latitare. ff. ex quib. caus. in posse. eat. Nicolaus Boerius decisione. 215. numero. 1. in fine Baldus consilio. 382. libro. 5. Benuenutus de Straccha in tractatu de decoctoribus. 3. part. numero. 6.

4 Tertio pœnas legis nostræ non euitabunt deco-
4 ctores qui fraudes committunt varijs modis infra subijciendis. Nec satis est ad pœnas irrogandas præsumptio fraudis, quæ semper adest in fallitis seu decoctoribus, fraudatores siquidem præsumuntur, secundum Bald. consil. 382. in. fi. & consi. 400. nume. 3. libro. 5. & Ioan. Bapti. Seueri. in tracta.

de debitoribus suspectis & fugiti. questio.1. nume. 13. Boerius decisione 215.n.6. quos refert & sequitur Benuenu. de Straccha de decoctoribus.3. part. nume.22.&.23. citat textum in.l. si hominem. §. quoties iuncta.l. sequent. ff. deposi. vbi iurisconsultus ait, quoties foro cedūt nummularij, primo loco depositariorum ratio habenda est, deinde lex sequens discutit quomodo priuilegium exerceatur, & ait exerceri non tantum in ea quantitate, quæ in bonis argētarij ex pecunia deposita reperta est, sed & in omnibus fraudatoris facultatibus: illum ergo qui decoxit, & foro cessit, iurisconsultus fraudatorem appellat, & præterea fraudatorum crebra fit mentio in compluribus legibus. ff. quæ in fraude credi. de quo plene scripsit Accurs. in l. Imperatores in verbo fraudatori. ff. de curato. bon. dan. & Iaso in. §. item si quis in fraudem nu.5. & sequenti. insti. de actio. nam licet hoc ita præsumatur, præsumptio sufficiens non erit ad irrogandam tam grauem pœnam: debet ergo vt ei sit locus, probari fraus per creditores, saltem per
5 coniecturas. † Probatur primo fraus decoctoris, si omnia bona sua, vel maiorem partem donauerit cum haberet creditores, vt in. l. omnes. §. Lucius, vbi gl. Bartol. & docto. notant. ff. quæ in fraudem credito. quam legem omnes interpretantur, vt procedat etiā si titulo oneroso alienatio fiat, ita extendit text. illū Accursi. in. l. qui testamentum in verbo modum, & ibi Bart. ff. de proba. idem Barto. in dict. §. Lucius & in. l. post contractum nume.2. ff. de donationib. glos. & Iaso in. §. item si quis in fraudem num.34. institu. de actio. Angel. de Aretio in. §. in fraudem institu. qui. ex caus. manu. non lice. Angel. consi.48. num.1. & 2. qui alios modos refert, quibus fraus committi
6 tur & præsumitur. † Deci. consi.587. nume.9. hoc amplians, etiamsi maior bonorum pars alienetur, vt notatur in. l. nomen §. filio ff. de legat.3. Bal. in. l.1.3 quæstio. C. si quid in fraud. patro. Alexand. consi.55. columna penulti. lib.1. text. regni nostri in. l.7. titu. 15. part.5. vbi Gregor. Lupi in verbo todos. Item si alienentur bona prætiosiora per tex. in. l. summa cū ratione. ff. de pecul. quem ad hoc expendit Ang. in. l. vltima. C. de stipulatio. seruo. & in. l. si quis posthac colum.2. in fine. C. de bon. proscripto. & in dict. l. omnes. § Lucius, Deci. consi.587. num.9. citans aliū similem text. in. propter litem. ff. de excusatio. tuto.
7 † Paul. Parisi. hoc extendit ad alienationem cuiuscū que partis bonorum consil.70. num.31. lib.4. & Bēnuenutus de Straccha de decoctoribus.3. part. nume.19. Idem si alienatio facta fuerit in coniunctos, cuius coniunctionis ratione insurgit coniectura simulationis, argumen. l. data. C. de donatio. l. penulti. §.1. ff. de bon. liber. Barto. in dicta. l. post contractum numer.3. ff. de donatio. Bal. in. l. si quis posthac nume. C. de bon. proscripto. Ancha. consi.251. colum. 2. Cuma. consi.155. Deci. dict. consilio 587. numer. 9. Iaso in. §. item si quis in fraudem numer.41. institu. de actio. † Ex repentina etiam & insolita bono-
8 rum alienatione fraus præsumitur, maximè in fraudulentis mercatoribus secundum Bald. consilio. 466. libro.5. Idem si mercaturam quis vel societatē inire vel exercere cum destinauerat, filio naturali paulo ante omnia bona donauit secundum Bald. in. rubric. C. de reuoc. his quæ in fraud. credito. nume. 8. Ang. de Aret. in dict. §. item si quis in fraudem numer.11. & .12. institu. de actionib. Petr. de Vuald. de duobus fratribus part.8. nume.31. Benuenutus de Straccha de decoctoribus.3. part. nume.29. in fine. Nec quicquam refert an simul & semel alienauerit, siue interpellatis vicibus: præsumitur enim vtraque in specie in fraudem creditorum alienasse. l. nomen. §. filio, vbi gloss. & Bald. notant. ff. de legatis. 3. idem Bald. in. l.1.4. quæstion. C. si quid in fraudem patrona Angel. in. l. omnes. §. Lucius. ff. de his quæ in fraudem creditorum Iasso in. § item si quis in fraudem numero.38. & sequ. instituta de actioni. Benuenutus de Straccha de decoctoribus.3. part. numero.
9 19. † Si igitur, vt hæc ad praxim reducamus, nummularius vel mercator quidam bona sua omnia donauit, vel modico distraxit pretio, iuxta doctrinam Imolæ & Romani in dicta. l. post contractum. ff. de donationibus, quos sequitur Iasso in dicto. §. item si quis in fraudem numero.35. instituta de actioni. Tiraque. libr.1. de retractu. §.3. gloss.1. numero.16. & sequen. Benuenutus de Stracha de decoctoribus part.3. numero.27. Aut maiorem bonorum partem, vel meliores & pretiosiores, simul, vel interpellatis vicibus vendidit: & deinde modico elapso tempore foro cessit vel decoxit, seu rationes conturbauit, quis fraudatorem hunc non appellabit, vel publicum latronem? Hic nimirum pœnas huius legis & sequentis non euitabit, bona siquidem abscondere merito dicetur, qui cum destinasset mercaturam exercere, bona sua donauit, vel modico pretio vendidit, vel in coniunctam personam alienauit. † Secundò pœnæ
10 legis nostræ locus erit, si huiusmodi decoctores libros non exhibent, nempe aduersaria & codicem, vel si exhibent, habent rationes intricatas in necem creditorum, vt in. l. summā cum ratione. ff. de pecul. vbi est bonus text. & in. l. quidam iuncta gloss. ff. de in rem verso, Iasso in §. item si quis in fraudem numero.37. instituta de actionibus, Benuenutus de Straccha de decoctoribus.3. parte numero 24. qui subdit idem esse si rationes corruptæ sunt vel adulteratæ, aut aliquæ codicis paginæ euulsæ, vel cancellatæ, vel alio modo suspectæ, præsumitur siquidem dolus & fraus hac in specie. l.1. §. finali. ff. de seruo corrupto. Benuenutus de deStrac
11 cha vbi supra numero.24. & 25. † Tertio fraus probatur, cum paulo ante decoctionem, conturbandi consilio fortè ab eis inito, se aliquibus creditoribus volētes reddere gratiosos ante diem debitā soluūt, quæ solutio reuocari potest propter fraudem in tempore factam iuxta. l. ait prætor. §. si cum in dict. & l. omnes. §. finali. ff. de his quæ in fraudem creditorum. Vel si chirographarios priuilegiarijs anteponunt, qua in specie merito solutiones retractantur, vt scripsit Paul. Castrensis in dicta. l. summa cū ratione numero.6. ff. de pecul. citat. l. ex facto. §. vltimo.
12 ff. eodem titu. & l.3. ff. quod cum eod. Vel si posteriores prioribus hypothecam habētibus preposuerūt, vt censuit Bald. in. l.1. numero.19. C. qui bon. cedere poss. Benuenutus de Straccha de decoctoribus.3. p. numero.28. nisi lege aut statuto permittente id facerent, vt ipse subdit per tex. in. l. vltima §. & si præfatam. C. de iure deliberandi. l. legis Iuliæ. C. quæ bon.

12 bon.cede.poss.† Quarto si biduò, vel triduo, vel alio breui tempore ante decoctionem aliquid fraudationis causa gesserint vel contraxerint, vt in exẽplo tradito per Bal.consi.400.lib.1. Benuenutum de decoctori.part.3.num.30.&.31.vbi addit aliud, si fortè mercator is cùm iam consilium fugiendi inijsset, merces ab alio mercatore emit credita in tempus pecunia, nam tunc perinde erit, ac si habita non fuisset fides de pretio, & consequenter dominium mercium, non censebitur fuisse in emptorem translatum, qui statim decoxit, vt scribit Ange.in.l. si cũ dotem.§.si mulier.ff.solut.matrimo. quem ibi sequitur Alexand.& Anto.de Fano de pignori.in.2. membro.5.par.num.8.aliàs num.13.Benuenu. de decoctori.3.par.num.31.& sequen.quomodo autem probetur consilium inijsse fugiendi, dixi supra hoc lib. titu.16.de obliga.& cessione bonorum.l.7. gloss.5. num.9.

13 † Quod autem dixi ex breuitate temporis, fugiendi & fraudandi animum dignosci, & consiliũ initum à decoctore præsumi, comprobat ex his quę scripsit Deci.consi.182.in fine, & multis similibus à Marsilio congestis con.48.num.31.& sequen. & in l.statuliber.nu.5.vsque in finẽ. ff.de quæstio. & in eius practica criminali.§.nunc videndum à num.33. vsque ad num.44.& Alcia.in tracta. præsumptio.in 3.regula.9.præsump.num.25.& 10.præsumptio.nume.8.cum concordantijs pluribus à Tiraquel.congestis lib.1.de retractu.§.1.gloss.7.num.77.& sequẽtibus.

14 † Quoniam autem tot sunt decoctorum fraudes, quot vix referri, aut enumerari possent, loca aliqua breuitatis causa referemus, ex quibus assumes quæ ad materiam pertinent, nempe, adeundus est Bal.cõsi.400.li.1.& cõsilio.149.eod.li.1.&.cõs.431. eodẽ li. Lucas de Pena in.l.quemadmodũ.C.de agricol.& cẽsi.li.10.vbi hoc plenè & copiose tractat Angel.de Aretio in.§.in fraudem institu.quib. ex caus. manu.non lic.per doctores traditur per totum titulum.ff.de his quæ in fraud.credito. tractat eleganter Benuenu.de Stracchа in tractatu de decoctoribus.3.par.per totum, Tiraquel.lib.1. de retractu.§. 1.gloss.7.num.74.& sequentibus, & melius libr.2. de retractu.§.1.glos.vnica numero.16.17.& sequentib. Cæterum aduertendum est in materia fraudis, presumptiones & coniecturas pro legitimis probationibus haberi, Iaso consilio.141.libr.4. Benuenutus dict.3.part.nume.38.in fine, crescit autem coniectura aduersus decoctores, Boerius decisione.215. colum.1.&.2. Seuerinus in tractatu de debitore suspecto & fugitiuo quæstione.1.num.13. Benuenutus dicta.3.par.decoctorum numero.39.

15 †Vltimo adde, quòd creditores petere possunt, vt debitor qui bona sua alienauit, detrudatur in carcerẽ, donec reuelet eos in quos alienauit, authore Ioanne Andrea ad Speculatorem, in titulo de rebus ecclesiæ non alienandis in verbo alienatore, sequitur Gregor. Lupi. in.l.7.gloss.1.in fin.titulo.15. part.5.quin & poterit præcedentibus indicijs super hoc torqueri, cùm publicus dicatur prædo, atque ita practicauimus hac in regia cancellaria.

GLOS. II.

1 *Decoctorum pœna, ex legibus 12. tabularum.*

2 *Decoctores an sint infames, ibi.*
Infamiæ facti effectus, remissiue, ibi.

3 *Decoctorum pœna, ex.l.12.tabularum, correcta est.*

4 *Decoctorum pœna varia.*
Plumbata dicuntur pila seu colũna plumbea, & vnde originem sumpserint, ibi.
L.quilibet.C.de decurio.li.10.explicatur, ibi.& l.2. C.de exactorib.tributo.lib.10.ibi.

5 *Decoctor priuata pecunia priuatur officio, & alijs pœnis punitur.*

6 *Delicti puniendi accruitas bene & caute viuendi disciplina est.*
Decoctorum pœna & fraudatorum iure regio, ibi.

7 *Pœna publici latronis & decoctoris.*

8 *Decoctores an gaudeant beneficio cessionis bonorum.*

9 *Decoctores an gaudeant immunitate ecclesiarum.*

10 *Societas an finiatur vno ex socijs decoquente.*
Societas egestate finitur, quomodo intelligatur ibid.

1 *Mandatum an censeatur reuocatum, si procurator decoxerit.*
Decocto executio fieri potest ante diem, nisi satisdederit. ibi
Decoctorum alia pœna remissiue, ibi.

b *En las penas.* Pœnas hic libet inserere decoctorum, quę plurimę sunt, tùm iure communi, tum etiam regio statutæ, in primis Bald.consi.382.in fine, & consi.400.num.3.li.5.decoctores infames appellat, & infamissimos, qui iuxta antiquissimas leges tradebantur creditoribus laniandi. Id quod Valerius Maximus in titulo de varietate causarum, & Cicero.2. Philippi.comprobare videntur, deducitur etiam ex.l.1.de his qui notan. infam.vbi infamia notatur qui dolo malo & fraude, suo nomine damnatus, pactusuè est. Ecce ibi fraudatores appellãtur infames, sed decoctores fraudatores dicuntur, vt ibi inquit Bald.& dixi in gloss.præcedenti num.4. Contra vero ex decoctione non irrogari infamiã probare vidètur tex.in.l.debitores C ex qui.caus infam.irrog.cuius verba sunt. Debitores qui bonis cesserint, licèt ex ea causa bona eorum venierint, infames nõ sunt, & ibi glo.citat.§.1.insti qui.ex caus.manu.non licet, & l.vlti.C.qui bon. ced.poss. priorem opinionem, quòd sint infames tenuerunt Bal.d.consi. 400.nu.3. lib.1.Ioan.Bapt.Seue.in tractat.de susp.& fugi.q.1. nu.12.Nic.Boe.decis.215.nu.1.& 2.Paul.Pari. cons. 49.nu.10.& seq.li.4 Benuenu.tamen de Stracchа

2 in tract.de decoctori.3.part. num.2. in hoc articulo distinguit dicens, aut mercator seu argẽtarius fortunæ vitio decoxit, & nõ erit infamis, idque probari in.d.l.debitores.C.ex qui.cau.infa.irrog. Similiter

rem suo vitio vel partim suo, partim fortunæ decoxerit, siquidem de dolo seu fraude, quam in decoctione admiserit, damnatus suo nomine, pactusue fuerit, hunc inter infames esse connumerandum, vt in dict. l. 1. ff. de his qui notan. in fam. vbi verò nec damnatus, nec pactus fuerit, propter inhonestam & culpatā vitam, prauosque mores, facti infamiam irrogari putat, quoniam turpitudo vitæ decoctoris apud graues & bonos viros, eius opinionem onerat l. ea quæ. C. ex qui. cauf. infam. irrog. & notat glos. in. §. porro. 3. q. 7. & Deci. cons. 530. num. 3. vnde si decoctores rem duobus, vt assolent, obligassent, facti infamiam non euitant, quod Accur. sensit in. l. 2. C. de dignita. lib. 12 citat. l. si quis in pignore. §. sed & si quis. ff. de pignora. actio. Idemque erit si decoctor aliquid commiserit ex his, quæ traduntur in. l. 3. ff. de crimi. stelliona. & quæ nos diximus supra hoc lib. titu. 14. de propolis. l. 1. gloss. 9. quæ omnia sunt scitu digna propter effectus maximos, qui ex infamia facti resultant, quorum aliquos refert glos. in. l. nullam, & ibi Sali. & docto. C. ex qui. cau. infa. irroga. Bal. in. l. si fratres. C. de inoffi. testa. & in l. 1. C. de secund. nupt. septem tradit Ioan. de Plat. in. l. 2. C. de dignita. li. 12. † Pœna alia statuta fuit lege. 12.
3 tabularum titu. de re iudica. contra decoctores, nempe, vt tradantur creditoribus laniandi, cuius memi nit Bald. d. consi. 400. lib. 1. & Aimarius Ribalius & Oldendorpius rubri. 8. & d. D. Couarru. lib. 2. resolutio. c. 1. in prin. & Aulogelius libr. 20. noctium Atticarū. c. 1. & Ludo. Cœlius lib. 7. lectionum antiquarum. c. 20. & Tit. Liui. lib. 8. decade. 1. quæ propter tantum rigorem abolita & antiquata fuit, vt scribūt docto. in l. 1. C. qui bon. cede. poss. & Paul. Parif. con si. 93. nu. 58. lib. 1. & d. D. Couarru. d. c. 1. num. 1. lib. 2. resolutio. Benuenu. de Straccha de decoctoribus p. 3. nu. 2. in fi. quare ad alias transeamus pœnas. † Di
4 cit idem Benuenutus. d. par. 3. nu. 3. & sequē. aut quis decoxit fortunæ vitio, non suo, & hunc fortunæ telis vexatū & afflictum puniri periniquum est & iniustum, argumen. l. diuus. ff. de offi. præsid. Aut decoxit suo vitio, vel suo pariter & fortunæ, & tunc si est decoctor publicæ pecuniæ, fraudemque in decoctione admisit, ictibus plumbatarum subijcietur, vt in l. quilibet. C. de decurio. lib. 10. quod exponit Benuenutus ibi num. 4. idest, verberabitur plumbatis prædictis, quod probat per tex. in. l. 1. C. de his qui potentiorum nomi. & per tex. in. l. 2. C. de exactori. tributo. lib. 10. Sed certè impossibilis esset hæc verberatio cum plumbatis, plumbatæ siquidē sunt pilæ plumbeę, vt ipse Benue. fatetur, probatquè ex Vegetio de re mili. li. 1. pilæ autē plūbeæ colūnæ dicuntur, quæ onerosę sunt & graues, quibus milites iuniores exercitabantur, vt dicit idem Vegetius, plūbatarum, inquit exercitatio, quas marciobarbulos vocant, est tradenda iunioribus. Hinc tex. in. d. l. 2. C. de exactori. tributo. nemo carcerem, ait, plumbatorumque verbera aut pondera, aliaque ab insolentia iudicum reperta supplicia, &c. errore Typographorū dixit plumbatorum, dicere enim debuit plūbatarum, vocat ibi Imperator hoc genus tormenti ponderosi, quia fortè humeris portabantur columnæ plumbeæ per milites tyrones, & per eos, quibus tormenta inferebantur, quibus columnis ligati etiā verberabantur, non columnis ipsis, prout dixit Benuenutus, quia hoc erat impossibile, esse graues simul et flexibiles, sed alijs flagellis dictis colūnis ligati plectebantur, nisi dixeris virgas esse plūbeas, quibus
5 feriebantur, quod non quadrat militibus. † Qui vero nō publicę pecuniæ sed priuatæ decoctor est, & fraudē admisit, officio mercaturæ, vel mensæ quam exercebat, priuabitur, vt in. l. si aliquid. C. de suscepto. præposit. & archiar. lib. 10. quem ita intellexit Benuenutus de mercatoribus. 3. par. nu. 56. & in tractatu de decoctoribus. 3. par. nu. 5. probat etiam tex. regni nostri in. l. 2. in principio huius tituli & libri, quā simul cum hac. l. 1. legimus. Incidunt etiam hi decoctores fraudes facientes vel imposturas, vbi titulus
9 criminis deficit, in crimen stellionatus, vt in. l. ff. de crimi. stelliona. † Sed quia, vt ipse Bēnuenutus subdit dict. 3. par. nu. 8. cum quotidie decoctorum numerus increbescat, salus quidē erit mercaturæ, seuerissime in decoctores fraudulentos animaduertere, acerbitas enim vlciscendi maleficij, bene atque castè viuendi plerumque disciplina est, & nonnunquam conuenit quorundam criminū supplicia exacerbare, quoties multis grassantibus opus est exemplo, vt in. l. aut facta in fine. ff. de pœ. de quo agit Panor. in. c. at si clerici, nu. 8 de iudi. Thomas Grammati. consi. 17. num. 15. Benuenutus. d. 3. par. num. 8. quo circa solent, vt ipse inquit, iura municipalia aduersus decoctores constitui, Alciat. Parergon lib. 2. ca. 47. atque ideo Reges catholici nostri pœnas varias statuerunt, nempe vt pro publicis seu famosis latronibus habeantur, & alias de quibus in glossis sequentibus. Quas pœnas incurrunt, non modo mercatores & campsores, qui fugiunt & bona occultant, verumetiam qui bona tantum abscondunt, & non personam, vt in. l. 3. infra eodem Imo & qui fraudes aliquas committunt, de quibus diximus supra gloss. præcedenti num. 5. & sequentibus, incidunt in easdem pœnas, vt ibi diximus. † Pœna autem publi-
7 ci seu famosi latronis est, vt furca suspendatur in eomet loco, vbi grassatus fuit. l. capitalium. §. famosos. ff. de pœnis. l. 18. titulo. 14. partita. 7. & non pro vno furto, sed pro pluribus, vt doctores asserunt in dicto. §. famosos, Quod procedit etiam iure regio, licet aliud voluerit Antonius Gomez in tomo de delictis capite. 1. nume. 10. Eadem pœna grassatoribus, si in itineribus sæpius grassati fuerint, cæteri in metallum dantur, vel in insulam relegantur, dicta. l. capitalium. §. grassatores. ff. de pœnis. Quandoque tamen ad bestias damnantur publici seu famosi latrones, vt in dicto. §. famosos, vide Gregorium Lupi. in dicta. l. 18. titu. 14. de furtis partita. 7. in verbo tuuiesse caminos, & in gloss. sequenti. Sed hac in specie crederem decoctores, qui aufugiunt, & bona sua, vel creditorum abscondunt, vel bona tantum, incurrere pœnam mortis, alios autem fraudes committentes, alijs arbitrarijs pœnis esse puniendos, iuxta scelerum culpam, quod ex. l. 2. istius tituli satis expenditur, ibi. *E queremos, que en caso que las penas criminales, en ellos no seā executadas, q̄ el mercader, o cābiador, o su fator q̄ assi se alçare, dēde en adelāte no pueda tener, ni*

vsar

ni tenga, ni vse oficio de mercader, ni de cambiador, ni fator. Ecce textus ille priuat nũmularium & mercatorē, & institorem ipso iure officijs suis, vtque eis deinceps non vtantur sub pœna amissionis & publicationis bonorum omnium, & eorum qui publicis muneribus vtuntur absque publica, regiaquè authoritate & licentia, vtque sint nullæ & inualidę quæcunque conuentiones & transactiones cum creditoribus factę, quibuscunquè clausulis munitę fuerint. † Alia de
8 coctorum pœna est, vt propter dolum & fraudem commissam cessionis bonorum beneficio careant, quippe quod miserorum est subsidium, non dolosorum præsidiũ, vt in. l. vlt. §. fin. ff. quæ in fraud. credi. l. 4. in fin. titu. 15 de cessione bonorum part. 5. quod voluit Bal. consil. 400. num. 4. libr. 5. & consi. 400. in fin. li. 1. & in. l. 1. num. 8. C. qui bon. ced. poss. & ante eum Bart. in. l. alia. §. eleganter in fi. ff. de iur. doti. cum concordantijs traditis supra eod. lib. titu. 26. de obligatio. & cessione bonorum. l. 7. glo. 2. nu. 3. vbi examinauit an hoc procedat iure regio. †
9 Decoctores etiam non gaudent immunitate ecclesiarum, sed ab ecclesia debent extrahi tanquam publici latrones, vt probare nititur Nico. Boe. decisio. 215. num. 7. diximus latissimè in stylo cancellarię tit. 1. præmi. 22. c. 1. §. 3. glo. 10. num. 2. & deinceps, Benuenutus de Stracchà de decoctoribus. 3. parte. num. 42. vbi attestatur idem in Gallia fuisse oseruatum, authoritate Boerij d. nu. 7. Tu vide hodie. l. vlti. titu. 2. de immunitate ecclesiarum supra lib. 1. † So
10 cietas item finitur, si alter ex socijs bonis cesserit vel decoxerit. l. actione. §. 1. ff. pro socio. §. soluitur, versiculo item si quis insti. pro socio, vbi hoc notat Ange. dè Aret. Paul. tamen Pari. consi. 82. num. 40. & seq lib. 1. asseuerat, ex decoctione sola non solui societatem, nisi & cessio bonorum subsequatur, vt in d. §. soluitur, longè siquidem est differentia inter decoquere, & cedere bonis, & respondet ad. l. societatem. §. dissociamur. ff. pro socio, vbi societas egestate soluitur, quod intelligatur egestate, idest, publicatione bonorum, vt in. l. actione. § publicatione eo. titulo. vel egestate, hoc est, bonis omnibus à creditoribus venditis, vt in. d. l. actione in prin. vel egestate, idest, cessione bonorum, vt in. d. §. soluitur versi. item si quis, & ibi Bal. notat, & Angel. Areti. Benueau. Parisium sequitur de decoctoribus. 3. par. nu. 48. & 49. vbi aduertit, quòd licèt vnus ex socijs decoxerit, nō propterea alios socios fraudatores dici posse, si culpa carent, vt respondit idē Parisius cō
11 si. 94. nu. 62. li. 1. citat Pet. de Vbald. Anchar. & Curti. † Præterea institori seu mercatori fallito seu decocto censetur reuocatum mandatũ. l. si cũ Cornelius, vbi Dyn. Bar. & Paul. ff. de solu. Felin. in. c. ex parte Decani. nu. 42. versi. fallit. 10. de rescript. Cuma consi. 146. nu. 5. Bald. & Ange. in. l. rogasti. si fugitiuus. ff. si cert. peta. Benuenu. de Straccha de decoctoribus. 3. par. nu. 50. 51. 52. vbi discutit, an liberetur debitor ei soluens ignoranter, vide eum. Quin & capi potest debitor suspectus, & contra eum executio fieri antediē, nisi satisdederit de soluendo adueniente die, glo. & Bald. in. l. vbi nu. 10. C. de iure doti. Bar. & alij in. l. quæsitum. ff. de pignori. Iaso. in. l. si ab arbitro nu. 4. & sequen. ff. qui satisda. cogan. Affli. decisio. 208. Benuenu. de decoctoribus. 3. par. nu. 54. & 55. & vlti. part. nu. 12. Alias pœnas contra decoctores colliges ex Benuenuto de Straccha de decoctoribus. 7. & vlti. par. per totum, & infra in glossis sequentibus.

GLOS. III.

1 *Absens in criminalibus regulariter non damnatur. Fallit in decoctore.*

2 *Absens in criminalibus iure regio condemnatur regulariter, & contra eum procedi potest.*

c *Y se haga processo criminal en su ausencia.* Regulariter absens in criminalibus non damnatur. l. absentem. ff. de pœna. l. 1. ff. de requiren. reis. l. 7. & 8. par. 3. Fal-
2 lit in decoctore, vt in hac lege. † Hodie verò in omnibus criminibus procedi potest contra absentes, vt in. l. 3. tit. 10. de modo procedendi in absentia delinquentium supra lib. 4. circa cuius interpretationē est videndus Pet. Nun. in responso. 15.

GLOS. IIII.

1 *Decoctorum receptatores quomodo puniantur.*

2 *Debiti exactionem impedientes, quomodo puniātur.*

3 *Decoctorum receptatores actione de dolo conueniuntur ad debitum pro eis soluendum.*

d *No sean osados a receptar el cambio, o mercader.* Nota ex lege ista, quòd receptans & occultans debitorē, qui decoxit, tenetur eius creditoribus debita soluere, & si requisitus noluerit exhibere plectetur eisdē
2 pœnis, quibus & ipse decoctor. † Quid autem fuerit statutum iure communi aduersus receptatorem decoctoris, Bald. acumine ingenij præditus consi. 382. lib. 5. quærit, an ille, qui scienter occultat debitorem alienum, faciat se consortem vel succedaneũ eiusdem periculi, & dicit videri eodem esse periculo astrictum, vt in. l. fi. C. de oper. liber. Demum asseuerat contrarium, quia leges hoc dicentes procedunt in casibus specialibus, vt in debitore tributorũ. l. quoties. C. de exactorib. tributo. libr. 10. vel quoties debitorē aliquis vi eximit. l. pen. ff. nè quis eum qui in ius voc. est vi exim. vel quando quis impedit reum venire ad iudicium, si contra creditorē præscriptio currit. l. vlti. ff. de eo, per quem factum erit. Cùm igitur in his casibus sit speciale, in contrarium erit ius commune. l. ius singulare. ff. de legib. idem voluit Bal. in. l. fi. C. de oper. liberto. cui
3 accedit Seuerinus in tracta. de debitore fugitiuo & suspecto. q. 10. Mars. singu. 43. † Contrarium tamen voluit Rayne. & Sali. in. d. l. fi. C. de oper. liber. Fulg. & Pau. in. l. 1. §. quod prætor. nume. 7. ff nè quis eum qui in ius voca. est vi exim. Imo quòd si propter huiusmodi occultationem, creditorum aliquis creditum amiserit, contra occultantes actionem habeāt de dolo, arg. l. eleganter §. fi. ff. de de dolo, idem probat Iaso in. §. pœnales nume. 103. insti. de actio. Benue. de Straccha in tracta. de decoctoribus. 2. part. vltimæ partis principalis num. 12. & 28. vbi latius discutitur.

GLOS. V.

Decoctorem exhibere tenetur receptator sub pœnis legis nostræ.

a *Requerido.* Ecce receptator debitoris requisitus à creditoribus eum exhibere tenetur sub pœnis hic statutis. Aliud statuebatur iure communi, vt refert Iaso in §. preterea nume. 50. insti. de actio. Benuenu. de Stracchade decoctoribus. 2. p. vltimæ partis principalis num. 28. vbi eum vide.

GLOS. VI.

Institoribus decoctis eadem pœna imponitur, quæ & principalibus.

f *Ni sus fatores.* Notá eindem pœnam hic statui institoribus, quæ mercatoribus & campsoribus statuta fuit iure nostro.

GLOS. VII.

Mercatores & campsores habere dicuntur officiá publica.

g *Que vsan de oficios publicos.* Nota mercatores & cãmpsores publica habere officia, quod seruari non video in nostro regno.

GLOS. VIII.

1 *Pacta transactiones, & remissiones facta inter debitorẽ & creditores post decoctionem debitoris sunt nulla.*

2 *Pacta, transactiones, & remissiones post decoctionem facta quando valeant.*

h *Qualquier yguala, conueniencia o transaccion, o remission, que sea hecha despues de assi alçados.* Nota aliam pœnã contra decoctores statutam, ne quicquam valeant conuentiones, transactiones, seu remissiones per creditores cũ debitore factę postquam decoxerit, sed eis non obstantibus possint creditores integra debita exigere, quoties apparuerit debitorẽ fuisse soluendo, vt Boeri. probat decisio. 215. nume. 8. & plurima tradit Benuenu. de Straccha omnino vidẽdus de decoctoribus. 6. par. nu. 1. & deinceps. 4 Verum hoc crederem esse restringendum & limitandum, vt repetitioni locus sit, sed non in præiudiciũ posteriorum creditorum, donec omnibus satisfactum fuerit iuxta id quod conuentum fuit. Deinde autem siqua bona supererint, non prohibebitur prior creditor repetitione vti, & deinde sequens, & sic de omnibus: nam si conuentio improbatur, est in præiudicium debitoris propter turpem causam paciscendi & retinendi id, quod ei creditores remisserunt, non in præiudicium creditorum posteriorũ, quibus ius quęsitum est ex dicta pactione, vt ex mẽte legis nostræ satis colligitur.

GLOSS. IX.

i *Los sequen dellas.* Vt in. l. vltima ti. 2. de immunitate ecclesiarum supra lib. 1. dixi supra hac eadem. l. glo. 2. num. 9.

GLOS. X.

K *Conforme a derecho.* De modo præferendi & soluendi creditores, & eorum prælatione & priuilegio diximus supra hoc lib. titu. 16. de obligat. & cessione bonorum. l. 7. glo. 5. per totum.

GLOSS. XI.

Paria sunt occultare, vel non aperire.

l *Como encubriere, o no descubriere.* Nota paria esse aliquid occultare, vel non aperire.

Ley. iij. Que lo proueydo contra los que se alçan, se guarde contra los que alçan sus bienes, aunque no alçen las personas.

Don Carlos y doña Iuana en Madrid, año de. 1528. peticion. 24.

¶ Mandamos, que las leyes, que hablã contra los que se alçan, ayan lugar y se executen en las personas de aquellos que alçaren sus bienes, aunque sus personas no se ausenten[b], prouando sus acreedores que las tales personas alçarõ y escondieron los bienes, que tenian. Y mãdamos que ansi se guarde y cumpla de aqui adelante.

GLOS. I.

a *Que las leyes.* Scilicet. l. 1. & 2. supra eod.

GLOS. II.

b *Que sus personas no se ausenten.* Vt diximus supra eo. l. 1. glo. 1. num. 2.

Ley. iiij. Que ningun mercader, ni recaudador, ni mayordomo que se alçare, goze del priuilegio de la hidalguia, para se escusar de aquel delito.

Don Carlos y doña Iuana en Segouia año de. 1532. peticion. 111.

Digitized by Google

¶ Mandamos, q̃ de aqui adelante ningũ mercader q̃ se alçare, no pueda gozar, ni goze del priuilegio de la hidalguia, [a] para escusarse de la pena del dicho delito, ni para otro caso, ni cosa alguna, [b] y lo mismo mandamos, que se guarde y cũpla, contra los recaudadores y mayordomos de concejos, y otras qualesquier personas que se alçaren.

G L O S S. I.

1 *Nobiles Hispani officium mercatorum, vel campsorum exercentes, si decoxerint, non gaudent fidalguiæ priuilegijs.*

2 *Nobiles Hispaniæ mercaturam exercentes gaudent priuilegio nobilitatis Hispanæ.*

a *Del priuilegio de la hidalguia.* Nota nobiles Hispaniæ fidalgos vulgo dictos, non gaudere priuilegio nobilibus concesso, si officium mercatorum, vel campsorum exercentes, vel nullum officium habentes, rationes conturbauerint, foro cesserint, vel decoxerint, & nimirum cum debitum, tunc ex delicto descẽdat, qua in specie capiti, carceriq; mancipari possunt, vt in l.6. tit.2. de nobilibus Hispaniæ infra lib. 6. de quo latissime dixi in stylo Cancellariæ, titu. 1. præeminen. 17. casu 20. declaratio. 9. legis Toleti. §. 2. glo. 1. & glo. 4. num. 4. vbi videas. ✝ Expenditur etiam ex hac l. campsores & mercatores non amittere nobilitatem; vel eius priuilegia, nisi decoxerint se, vel bona sua ocultantes, cum pro publicis latronibus tunc habeantur, secus si fortunæ vitio falliti fuerint, vt latius probaui in stylo Cancellariæ, tit. 1. præemin. 17. casu 20. declara. 9. §. 2. glo. 1. num. 3. & sequentibus.

G L O S S. II.

Decoctor nobilis non gaudet priuilegio nobilitatis.

b *Ni para otro caso, ni cosa alguna.* Hoc est, ne euitet quæstionem, aut carcerem propter nobilitatem, sed tanquam ignobilis non potiatur his priuilegijs, vt dixi in glo. præcedenti.

G L O S S. III.

Lex nostra expenditur.

a *Y otras qualesquier personas que se alçaren.* Ex his verbis colligitur, verum esse quod diximus supra eo. glo. 1. in fin. quod mercatores non amittunt priuilegia nobilitatis, nisi decoxerint, quoniam dici non potest, gratia exempli, & frequẽtioris vsus legem nostram loqui in mercatoribus, ideò sumi non posse argumẽtum à contrario sensu, quandoquidem lex non solum in mercatoribus, sed & in alijs quibuscunque personis, qui decoxerunt, loquitur.

¶ *Ley v. Que contra los mercadores, o cambios que no se alçan con sus personas, o bienes, sino que quiebran, se procœda contra ellos conforme a derecho.*

¶ *Doña Iuana y don Carlos en Valladolid, año de 1548. peti. 76.*

¶ Otro si, por quanto algunos de los mercaderes y cãbiadores, puesto que no se alçan con sus personas y bienes, pero dizen que quiebran en sus contrataciones y negocios, de lo qual siendo por su culpa, o dolo, o malicia, resulta daño a la republica: [a] mandamos, que en quanto a los que ansi quiebran, y no cumplen por falta de bienes, que se haga justicia conforme a derecho, y leyes destos Reynos, y la calidad de los negocios. [b]

G L O S S. I.

1 *Decoctorum triplex genus, primum eorum qui fortunæ vitio absque propria culpa decoquunt.*

Paupertas infelix facit homines ridiculos, ibi.

2 *Decoctoribus suo vitio, & prodigalitate decoquentibus non est miserendum.*

Ludus est à quo omnia mala procedunt, ibi.

3 *Decoctoribus partim fortunæ, partim suo vitio decoquentibus, non est miserendum.*

a *De lo qual siendo por su culpa, o dolo, o malicia, resulta daño a la Republica.* Triplex est decoctorum genus, primum illorum, qui fortunæ vitio absque culpa sua decoquunt, hoc est, creditum non reddunt, ere credito fraudant, vt Budeus explicat in l. moris, ff. de pœn. veluti si procella, seu tempestate maris suborta merces, & bona amiserint, vel à piratis direpti fuerint, facit l. si ab arbitro. ff. qui satisdat. cogan. ibi, si medio tempore calamitas fideiussoribus insignis. l. cum proponas. C. de nautico fœno. l. in rebus. ff. commoda. cum mille similibus, hi inter viles homines reputantur, facit enim infelix paupertas homines ridiculos, quod durissimum est, vt satyricus ait, quod hominum genus est miserabile teste Benuenuto de decoctoribus. 2. parte, numero 2. ✝ Secundum genus illorum est, qui vitio suo fortunas, rationesque conturbant, bona dissipando, atque dilacerando, vel quia ludo amittunt, à quo hæc & alia mala proficiscuntur, auth. alearum vsus. C. de religio. & sumpt. fune. vel meretri cum delinimentis, seu proprius venenis, corrumpun-

tur, & ad inopiam rediguntur. l. 1. C. de natura. liber. Bald. in l. 1. C. qui bon. cede. poss. vel si sumptuosis epulis, & vestibus, quod sæpè contingit, bona consumunt, & fortunas obliguriunt, & ingluuiæ, miseri simul consilium cum re amittunt, quod pessimum genus hominum nulla est miseratione dignum. De his loquitur text. iste, qui quodammodo offendût rempublicam. † Tertium decoctorum genus est eorum, qui, partim fortunæ, partim suo vitio decoxere: quos admista culpa humiles, & deploratos, ac miseratione indignos reddit, vt Benuenutus probat de decoctoribus. 2. par. num. 2. de quorum pœna dicemus in glo. seq.

GLOS. II.

1 *Decoctores qui fortunæ vitio, non suo decoquunt, nulla sunt digni pena.*

2 *Decoctores qui fortunæ vitio pariter, & suo, vel suo tantum decoxerint, qualiter puniantur.*

Que se haga justicia conforme a derecho, y leyes destos Reynos, y la qualidad de los negocios. Decoctores qui non suo, sed fortunæ vitio decoquunt, nulla sunt digni pœna, nisi fraudes aliquas commiserint, vt dixi supra eo. l. 1. glo. 1. numero 2. & glo. 2. numero 4. † Alij autem decoctores, qui culpa sua, & vitio pariter, & fortunæ, vel vitio tantum suo rationes conturbant, & decoquunt, punientur pœnis supra eod. l. 1. glo. 2. num. 4. traditis.

¶ En q̃ manera los cambios que se alçan, y retraen a las Iglesias con sus bienes, pueden ser sacados dellas: y como no deuen gozar de la immunidad, pone la ley final, titulo segundo, libro primo.

TITVLO VEYNTE DE LAS casas de la moneda, y sus oficiales, y exempciones, y priuilegios, y jurisdicion.

Ley primera. De los monederos del numero, y francos de las ataraçanas, que se pueden escusar de pechar.

¶ Don Iuan II. en Madrid año 1435. peti. 25. Y el mismo en Valladolid año 1447. pet. 60. y alli año 1451. pet. 42. Don Enrique IIII. en Cordoua año 1455. pet. 5. Y en Ocaña año de 1469. pet. 23.

¶ Los oficios de los tesoreros, monederos, y obreros, y otros oficiales qualesquier de las casas de la moneda de nuestros Reynos y Señorios, son oficios muy necessarios, y de grandes trabajos, y de grande fieldad, y de poco prouecho, y dellos se siguen perdimiento de las haziendas de los tales oficiales, por las no poder administrar, y grandes dolencias y enfermedades, que por causa de los dichos oficios se les siguen: por ende es nuestra merced, y mandamos, que sean guardados los priuilegios que por los Reyes nuestros progenitores les fueron dados y otorgados: pero que los dichos monederos sean de los medianos y menores pecheros, y no de los mayores, segun la ordenança hecha por nos en el ayuntamiento de Zamora, y en Madrid, y sean personas que por si puedan labrar, y labren la dicha moneda, y no por otros algunos. Y mandamos a las justicias de los lugares, que no consientan lo contrario en alguna manera. Y porque en el numero de los dichos monederos no aya engaño, es nuestra merced que cada vno de los tesoreros de las nuestras casas de la moneda sean tenudos de dar, y den nomina firmada de sus nombres por escriuano, y por juramento ante la justicia de la dicha ciudad, o lugar do está la casa de la moneda, declarando por ella por nombre todos los obreros y monederos, que segun la declaracion y numero que sobre ello tienen, y pueden tomar para la tal casa, y los lugares donde viuen: y juren

y juren, que no han tomado, ni tomaran mas y aliende de los contenidos en la dicha concesion y nomina, y que la tal nomina la firmen esso mismo la justicia y Regidores de la tal ciudad: y mãdamos q̃ otra tal nomina, y con esse mismo juramento, seán tenudos los dichos tesoreros de embiar, y embien a los nuestros contadores mayores, para que los asienten y pongan en los nuestros libros, y assi assentada trayan, y dexen vn traslado della autorizado al dicho escriuano de concejo: y con estos recaudos todos incorporados, se dè el priuilegio al monedero: y si algun monedero muriere, q̃ por essa misma via y forma declaren y pongan otro en su lugar, y que a otras personas algunas no sean guardados los dichos priuilegios y franquezas por monederos, saluo a los contenidos en la tal nomina, hasta el numero de la concession, y nomina, y no mas: y si no labrarẽ en las nuestras casas de la moneda al tiempo por nos ordenado por sus personas, que no puedan gozar, ni gozen de las tales franquezas, ni les sean guardadas. Y mandamos, que los Alcaldes de las dichas nuestras casas de la moneda conozcan de las causas ciuiles y criminales de los dichos monederos y oficiales: y si si alguno dellos fuere agrauiado, que apelen para ante nos. Y otro si, que los dichos monederos seã tenidos de seruir seys meses al menos cada vn año, saluo si la casa labra tan poco tiempo que no son menester tantos oficiales, ca pues no es a su culpa, no se deuen perder sus franquezas, con tanto que tornen a labrar en el tiempo que fuere menester. Y mandamos otro si, q̃ los nuestros tesoreros tomen y nõbren los monederos de las dichas casas si los pudieren auer, en la ciudad dõde es la casa, o su comarca: pero si los no pudieren tomar y auer en la comarca, que los tomen lo mas cerca q̃ los pudieren auer. Y mandamos otro si, que aquellos monederos puedan vsar de sus exempciones, que estã assentados en los nuestros libros que son monederos, y saben el oficio de la monederia, y vsan, o vsarõ del, y labraron en las nuestras casas de la moneda, o en qualquier dellas, en los tiempos passados quando se labrò moneda. Y esto mismo mandamos que se guarde y entienda en qualesquier nuestros francos, que por razon de los oficios que de nos tienẽ, assi en las nuestras ataraçanas, como en otra qualquier manera, deuen gozar de qualesquier franquezas, que no gozẽ dellas, saluo si verdaderamente son tales oficiales, y vsan los dichos oficios, y no en otra manera. Otro si, es nuestra merced y voluntad, que se guarden las dichas franquezas que por nos son otorgadas, y por los Reyes nuestros progenitores, a los que estan assentados en nuestros libros, guardando toda via lo contenido en las leyes.

¶ *Ley ij. Que pone declaracion de los priuilegios concedidos a las casas de la moneda, y oficiales dellas.*

¶ *Don Fernando y doña Ysabel en Madrid año de 1494. a 20. de Diziembre, pregmatica.*

¶ Por quanto por muchos concejos y personas singulares de algunas de las ciudades, villas, y lugares de nuestros Reynos, han sido dadas ante nos en el nuestro Consejo muchas quexas, de los agrauios que dizen que reeibiã, especialmente personas pobres, y viudas, y huerfanos, por los muchos exẽptos y escusados que se dizen ser oficiales, y obreros, y monederos de las nuestras casas de la moneda, los quales son los pecheros mayores, deuiendo se nombrar de los menores, y que por ello se cargan los pechos en los pobres, y viudas, y que ansi mismo son inhabiles

habiles de los oficios, y otros los compran para solo se eximir de los dichos oficios, y pretēder tener otras muchas exempciones, y libertades, frāquezas, é inmunidades, assi concedidas por carta y priuilegio del señor Rey don Enrique el Segundo nuestro progenitor, dado en la ciudad de Burgos a doze dias de Abril, Era de mil y quatrocientos y quatro años, como por las leyes de nuestros Reynos, q̃ sobre esto disponen, especialmente dizque alegan, que por virtud de la dicha carta de priuilegio confirmada por nos, les fueron otorgadas las dichas exempciones, y libertades, y franquezas, è inmunidades siguientes. Primeramente dizen, q̃ por la dicha carta de priuilegio son libres, y francos, y exemptos de moneda forera, y de ayantar, y de martiniega, y de seruicios, y de pedidos, y de hueste, y de fonsadera, y de yr, o embiar enfonsados, y de emprestidos, y de portazgos, y de diezmos, y posajes, y peaje, y recuaje, y de roda, y castilleria, y de sueldos, y de toda seruidūbre, y de toda premia, y de todo tributo, y de todos los otros pechos y derechos que los otros de la tierra ouiessen a dar al Rey, o a otro señor qualquier, y que los concejos derramassen entre si para qualesquier cosas que ouiessen menester, y que esto fuesse guardado a ellos, y a los q̃ dellos viniessen. Otro si les fueron dados por la dicha carta de priuilegio Alcaldes q̃ les juzgassen sus pleytos, y las otras cosas q̃ entre ellos acaecie ssē, y de otros algunos q̃ alguna demāda, o otra querella en qualquier manera ouiessen dellos, y les dieró que ellos fiziessen justicia en los q̃ se atreuiessen a falsar la moneda, y en los que viniessen contra la lealtad del oficio de la moneda, porque alguna pena mereciessen, segun lo fallassen por fuero y por derecho. Otro si, que sus Alcaldes tuuiessen su prision apartada para esto, y q̃ fuessen francos, y que no fuessen presos sus cuerpos por ningunas deudas q̃ deuiessen: y que sus ganados anduuiessen saluos y seguros por sus Reynos, y paciessen las yeruas sin pena, saluo panes, y viñas: y q̃ fuessen frācas sus moradas donde posassen, y q̃ ningunos posadores no posassen en ellas contra su voluntad, estando ende el Rey, o no estando en el lugar donde ellos estuuiessen. Otro si, q̃ ouiessen oficios en los lugares donde morassen, y q̃ ninguno ouiesse señorio sobre ellos sino el Rey. Otro si, que ninguno ouiesse poder de fazer postura ninguna sobre ellos, y que postura alguna que hiziessen, o pusiessen entre si los concejos do ellos morassen, que los monederos no fuessen puestos, ni tenudos a las dichas posturas, y q̃ esto les fue jurado, y q̃ les fuessen guardadas estas cosas labrādo, o no labrando moneda. Otro si, q̃ no les demādassen, ni prendassen a los monederos, ni alguno dellos, aunque se lleuen cartas en q̃ se contenga que ninguno sea osado de no pechar en los pechos y tributos q̃ el Rey embiare a pedir, n los concejos dertamaren entre si, para alguna cosa que ouieren menester, y q̃ no les sean prendados sus bienes por los dichos pechos, ni pechen en ellos, y que a las dueñas viudas q̃ fueren mugeres de monederos, que no les tomassen cosa de lo suyo, por razon de los dichos pechos, ni por otra razon alguna por tales cosas. Otro si, que mandò el Rey a sus posadores, y a otro qualquier posador, que no den, ni repartan posadas en las casas que moraren los monederos, y que si alguno quisiere posar en su casa contra su voluntad, q̃ mandaron a las justicias que no lo consintiessen. Otro si, mādo a los Alcaldes de qualquier ciudad, o villa, o lugar, q̃ quando acaeciere que a algunos aya

de

de demandar alguna cosa algun monedero por razon de deuda, o de otra cosa qualquier, que no les hagan premia, porque respondan ante ellos, ni les mãden prender los cuerpos, ni les demanden fiadores, ni les manden emplaçar, porque vengan a responder ante ellos: mas aquellos q̃ alguna cosa les quisierẽ demandar, se la demanden ante los sus Alcaldes, labrando, o no labrando moneda. Otro si, q̃ mando a las justicias q̃ qualquier q̃ alguna cosa deuiere a los monederos, o qualquier dellos, que le fagã parecer ante si, y si bienes no ouiere de la quantia, q̃ le fagã dar fiadores, y sino ouiere fiadores, le manden prender el cuerpo fasta que pague. Otro si, q̃ ningũ monedero, ni sus bienes, no sean prendados por deuda q̃ vn cõcejo deua a otro, ni vn home a otro, ni por otra deuda alguna que el concejo donde viuiere el monedero deua, saluo por deuda que el deua por si mismo, seyendo primeramente librado por fuero, o por derecho por donde deuiere, y que ningun Alcalde prenda el cuerpo a ninguno dellos, saluo si ge lo embiare a mandar su Alcalde. Despues de lo qual sabiendo los señores Rey dõ Iuan nuestro padre, y el Rey don Enrique nuestro hermano, cuyas animas Dios aya, q̃ de la guarda de algunos de los dichos capitulos contenidos en la dicha carta de priuilegio, se seguian muchos inconuenientes, y que algunos dellos guardandose ansi cũplidamente como estauan, redundauan en daño de la Republica, y perturbacion de la justicia, mouidos por las quexas y peticiones de los procuradores, q̃ en diuersos tiempos vinieron a las cortes, porque por su mandado se hizieron en algunas ciudades y villas, ouieron fecho y ordenado ciertas leyes, especialmente el dicho señor Rey don Iuan nuestro padre en las cortes que hizo en la ciudad de Zamora, el año de mil y quatrociẽtos y treynta y dos, fizo y ordenò vna ley, por la qual mandò que los exemptos no pudiessen ser nombrados, saluo pecheros medianos y menores, y que siruiessen por si los oficios. E otro si el dicho señor Rey don Iuan, en las cortes que fizo en la villa de Madrid, el año de mil y quatrociẽtos y treynta y cinco años, dispuso y ordenò por otra ley, q̃ los dichos monederos fuessen de los pecheros medianos, y no mayores, segun la ordenança de suso contenida, y q̃ fuessen personas q̃ por si pudiessen labrar y labrassen la dicha moneda, y no por otros algunos: y mando a las justicias de los lugares que no consintiessen lo contrario en alguna manera, y que los tesoreros de las casas de la moneda fuessen tenudos de dar nomina firmada de sus nombres y con juramento, ante la justicia de la ciudad, o villa donde estuuiesse la casa de la moneda, en que declarẽ por ella los nombres de los monederos que podrian y deuian tomar para la tal casa de los lugares donde viuen, y jurando que no han tomado, ni tomaran mas, ni allende de los cõtenidos en la condicion y nomina que sobre ello passò, y que con la tal condicion, y nomina, y juramento, fuessen tenudos los tesoreros de embiar a los contadores mayores, para que lo assentassen y pusiessen en los libros: y que quando algũ monedero muriesse, q̃ por la via y forma suso dicha, declarassen y pusiessen otro en su lugar: y que a otras personas algunas no fuessen guardados los priuilegios y franquezas por monederos, saluo a los cõtenidos en la tal nomina, fasta el numero de la dicha condicion, y no en mas, ni en otra manera: y en caso q̃ fuesse del numero de la dicha condicion y nomina, si no labrassen en las dichas casas el tiẽpo por su señoria ordenado, y por sus personas, que no pudiessen

12 bon.cede.poss.† Quarto si biduò, vel triduo, vel alio breui tempore ante decoctionem aliquid fraudationis causa gesserint vel contraxerint, vt in exẽplo tradito per Bal.consi.400.lib.1. Benuenutum de decoctori.part.3.num.30.&.31.vbi addit aliud, si fortè mercator si cùm iam consilium fugiendi inijsset, merces ab alio mercatore emit credita in tempus pecunia, nam tunc perinde erit, ac si habita non fuisset fides de pretio, & consequenter dominium mercium, non censebitur fuisse in emptorem translatum, qui statim decoxit, vt scribit Ange.in.l. si cũ dotem.§.si mulier.ff.solut.matrimo. quem ibi sequitur Alexand.& Anto.de Fano de pignori.in.2. membro.5.par.num.8.aliàs num.13.Benuenu.de decoctori.3.par.num.31.& sequen.quomodo autem probetur consilium inijsse fugiendi, dixi supra hoc lib.
13 titu.16.de obliga.& cessione bonorum.l.7.gloss.5.num.9.† Quod autem dixi ex breuitate temporis, fugiendi & fraudandi animum dignosci, & consiliũ initum à decoctore pręsumi, comprobat ex his quę scripsit Deci.consi.182.in fine, & multis similibus à Marsilio congestis con.48.num.31.& sequen. & in l.statuliber.nu.5.vsque in finẽ. ff.de quæstio. & in eius practica criminali.§.nunc videndum à num.33.vsque ad num.44.& Alcia.in tracta. præsumptio.in 3.regula.9.præsump.num.13.& 10.præsumptio.nume.8.cum concordantijs pluribus à Tiraquel.congestis lib.1.de retractu.§.1.gloss.7.num.77.& sequẽ
14 tibus. † Quoniam autem tot sunt decoctorum fraudes, quot vix referri, aut enumerari possent, loca aliqua breuitatis causa referemus, ex quibus assumes quæ ad materiam pertinent, nempe, adeundus est Bal.cõsi.400.li.1.& cõsilio.149.eod.li.1.&.cõs.431.eodẽ li. Lucas de Pena in.l.quemadmodũ.C.de agricol.& cẽsi.li.10.vbi hoc plenè & copiose tractat Angel.de Aretio in.§.in fraudem institu.quib. ex caus.manu.non lic.per doctores traditur per totum titulum.ff.de his quæ in fraud.credito. tractat eleganter Benuenu.de Straccha in tractatu de decoctoribus.3.par.per totum, Tiraquel.lib.1. de retractu.§.1.gloss.7.num.74.& sequentibus, & melius libr.2.de retractu.§.3 glos.vnica numero.16.17.& sequentib. Cæterum aduertendum est in materia fraudis, pręsumptiones & coniecturas pro legitimis probationibus haberi, Iaso consilio.141.libr.4. Benuenutus dict.3.part.nume.38.in fine, crescit autem coniectura aduersus decoctores, Boerius decisione.215.colum.1.&2.Seuerinus in tractatu de debitore sus-
15 pecto & fugitiuo quæstione.1.num.13. Benuenutus dicta.3.par.decoctorum numero.39.† Vltimo adde, quòd creditores petere possunt, vt debitor qui bona sua alienauit, detrudatur in carcerẽ, donec reuelet eos in quos alienauit, authore Ioanne Andrea ad Speculatorem, in titulo de rebus ecclesiæ non alienandis in verbo alienatore, sequitur Gregor. Lupi.in.l.7.gloss.1.in fin.titulo.15.part.5.quin & poterit præcedentibus indicijs super hoc torqueri, cùm publicus dicatur prædo, atque ita practicauimus hac in regia cancellaria.

GLOS. II.

1 *Decoctorum pœna, ex legibus 12. tabularum.*

2 *Decoctores an sint infames, ibi.*
Infamiae facti effectus, remissiue, ibi.

3 *Decoctorum pœna, ex. l.12. tabularum, correcta est.*

4 *Decoctorum pœna varia.*
Plumbatæ dicuntur pilæ seu colũnæ plumbeæ, & vnde originem sumpserint, ibi.
L.quilibet.C.de decurio.li.10.explicatur, ibi.& l.2.C.de exactorib tributo.lib.10.ibi.

5 *Decoctor priuatæ pecuniæ priuatur officio, & alijs pœnis punitur.*

6 *Delicti puniendi acerbitas bene & caute viuendi disciplina est.*
Decoctorum pœna & fraudatorum iure regio, ibi.

7 *Pœna publici latronis & decoctoris.*

8 *Decoctores an gaudeant beneficio cessionis bonorum.*

9 *Decoctores an gaudeant immunitate ecclesiarum.*

10 *Societas an finiatur vno ex socijs decoquente.*
Societas egestate finitur, quomodo intelligatur ibid.

11 *Mandatum an censeatur reuocatum, si procurator decoxerit.*
Decocto executio fieri potest ante diem, nisi satisdederit.ibi
Decoctorum alia pœna remissiue, ibi.

b *En las penas.* Pœnas hic libet inserere decoctorum, quę plurimę sunt, tum iure communi, tum etiam regio statutæ, in primis Bald.consi.382.in fine, & consi.400.num.3.li.5.decoctores infames appellat, & infamissimos, qui iuxta antiquissimas leges tradebantur creditoribus laniandi. Id quod Valerius Maximus in titulo de varietate causarum, & Cicero.2.Philippi.comprobare videntur, deducitur etiam ex.l.1.de his qui notan. infam.vbi infamia notatur qui dolo malo & fraude, suo nomine damnatus, pactusuè est. Ecce ibi fraudatores appellãtur infames, sed decoctores fraudatores dicuntur, vt ibi inquit Bald.& dixi in gloss.præcedenti num.4 Contra vero ex decoctione non irrogari infamiã probare videtur tex.in.l.debitores C ex qui.caus infam.irrog.cuius verba sunt. Debitores qui bonis cesserint, licèt ex ea causa bona eorum venierint, infames nõ sunt, & ibi glo.citat.§.1.insti qui.ex caus.manu.non licet, & l.vlti.C.qui bon.ced.poss. priorem opinionem, quòd sint infames tenuerunt Bal.d.consi.400.nu.3.lib.1.Ioan.Bapt.Scue.in tractat.de susp.& fugi.q.1.nu.11.Nic.Boe.decis.215.nu.1.& 2.Pau.Pari.cons.49.nu.10.& seq.li.4 Benuenu.tamen de Straccha
2 in tract.de decoctori.3.part. num.2. in hoc articulo distinguit dicens, aut mercator seu argẽtarius fortunæ vitio decoxit, & nõ erit infamis, idque probari in.d.l.debitores.C.ex qui.cau.infa.irrog. Si au-

tem suo vitio vel partim suo, partim fortunæ deco-
xerit, siquidem de dolo seu fraude, quam in deco-
ctione admiserit, damnatus suo nomine, pactusue
fuerit, hunc inter infames esse connumerandum, vt
in dict.l.1.ff.de his qui notan.in fam. vbi verò nec
damnatus, nec pactus fuerit, propter inhonestam
& culpatã vitam, prauosque mores, facti infamiam
irrogari potat, quoniam turpitudo vitæ decoctoris
apud graues & bonos viros, eius opinionem onerat
l.ea quæ.C.ex qui.caus.infam.irrog.& notat glos.
in.§.porro.3.q.7.& Deci.cons.530.num.3. vnde si
decoctores rem duobus, vt assolent, obligassent, fa-
cti infamiam non euitant, quod Accur. sensit in.l.2.
C.de dignita.lib.12 citat.l. si quis in pignore.§. sed
& si quis.ff.de pignora.actio.Idemque erit si deco-
ctor aliquid commiserit ex his, quæ traduntur in.l.
3.ff.de crimi.stelliona. & quæ nos diximus supra
hoc lib.titu.14.de propolis.l.1.gloss.9. quæ omnia
sunt scitu digna propter effectus maximos, qui ex
infamia facti resultant, quorum aliquos refert glos.
in.l.nullam, & ibi Sali.& docto.C.ex qui. cau. infa.
irroga.Bal.in.l.si fratres.C.de inoffi.testa.& in l.1.C.
de secund.nupt. septem tradit Ioan.de Plat.in.l.2.
C.de dignita.li.12. † Pœna alia statuta fuit lege.12.
3 tabularum titu.de re iudica.contra decoctores, nem
pe, vt tradantur creditoribus laniandi, cuius memi
nit Bald.d.consi.400.lib.1.& Aimarius Ribalius &
Oldendorpius rubri.8.&.d.D.Couarru. lib.2. reso-
lutio.c.1.in prin.& Aulogelius libr.20.noctium Atti
carũ.c.1.& Ludo.Cœlius lib.7.lectionum antiqua-
rum.c.20.& Tit. Liui. lib.8.decade.1.quæ propter
tantum rigorem abolita & antiquata fuit, vt scribũt
docto.in l.1.C.qui bon.cede.poss.& Paul.Paris.con
si.93.nu.58.lib.1.&.d.D.Couarru.d.c.1.num.1.lib.2.
resolutio.Benuenu. de Straccha de decoctoribus
p.3.nu.2.in.fi.quare ad alias transeamus pœnas. † Di
4 cit idem Benuenutus.d.par.3.nu.3.& sequẽ.aut quis
decoxit fortunæ vitio, non suo, & hunc fortunæ te-
lis vexatũ & afflictum puniri periniquum est & in
iustum, argumen.l.diuus.ff.de offi.præsid. Aut deco
xit suo vitio, vel suo pariter & fortunæ, & tunc si est
decoctor publicæ pecuniæ, fraudemque in decoctio
ne admisit, ictibus plumbatarum subijcietur, vt in
l.quilibet.C.de decurio.lib.10. quod exponit Ben-
uenutus ibi num.4. idest, verberabitur plumbatis
prædictis, quod probat per tex.in.l.1. C. de his qui
potentiorum nomi.& per tex.in.l.2.C. de exactori.
tributo.lib.10.Sed certè impossibilis esset hæc ver-
beratio cum plumbatis, plumbatæ siquidẽ sunt pi-
læ plumbeæ, vt ipse Benue. fatetur, probatquè ex
Vegetio de re mili.li.1.pilæ autẽ plũbeæ colũnæ di
cuntur, quæ onerosæ sunt & graues, quibus milites
iuniores exercitabantur, vt dicit idem Vegetius, plũ
batarum, inquit exercitatio, quas marciobarbulos
vocant, est tradenda iunioribus. Hinc tex. in.d.l.2.
C.de exactori.tributo.nemo carcerem, ait, plumba
torumque verbera aut pondera, aliaque ab insolen-
tia iudicum reperta supplicia, &c. errore Typogra-
phorũ dixit plumbatorum, dicere enim debuit plũ-
batarum, vocat ibi Imperator hoc genus tormenti
ponderosi, quia fortè humeris portabantur colum-
næ plumbeæ per milites tyrones, & per eos, quibus
tormenta inferebantur, quibus columnis ligati etiã
verberabantur, non columnis ipsis, prout dixit Ben
uenutus, quia hoc erat impossibile, esse graues simul
et flexibiles, sed alijs flagellis dictis colũnis ligati
plectebantur, nisi dixeris virgas esse plũbeas, quibus
5 feriebantur, quod non quadrat militibus. † Qui vero
nõ publicæ pecuniæ sed priuatæ decoctor est, & frau
dẽ admisit, officio mercaturæ, vel mensæ quam e-
xercebat, priuabitur, vt in.l.si aliquid.C.de suscep-
to.præposit.& archiat.lib.10.quem ita intellexit Ben
uenutus de mercatoribus.3.par.nu.16.& in tractatu
de decoctoribus.3.par.nu.5.probat etiam tex. reg-
ni nostri in.l.2.in principio huius tituli & libri, quã
simul cum hac.l.a.legimus. Incidunt etiam hi deco-
ctores fraudes facientes vel imposturas, vbi titulus
6 criminis deficit, in crimen stellionatus, vt in.l.ff.de
crimi.stelliona. † Sed quia, vt ipse Bẽuenutus subdit
dict.3.par.nu.8.cum quotidie decoctorum nume-
rus increbescat, salus quidẽ erit mercaturæ, seueris-
sime in decoctores fraudulentos animaduertere,
acerbitas enim vlciscendi maleficij, bene atque cas
tè viuendi plerumque disciplina est, & nonnunquam
conuenit quorundam criminũ supplicia exacerbare,
quoties multis grassantibus opus est exemplo, vt in.
l.aut facta in fine.ff. de pœ. de quo agit Panor.in.c.
at si clerici,nu.8 de iudi. Thomas Grammati.con-
si.17.num.15.Benuenutus.d.3.par.num.8. quo circa
solent, vt ipse inquit, iura municipalia aduersus de-
coctores constitui, Alciat.Parergon lib.2. ca.47. at-
que ideo Reges catholici nostri pœnas varias statue
runt, nempe vt pro publicis seu famosis latronibus
habeantur, & alias de quibus in glossis sequentibus.
Quas pœnas incurrunt, non modo mercatores &
campsores, qui fugiunt & bona occultant, verume-
tiam qui bona tantum abscondunt, & non perso-
nam, vt in.l.3.infra eodem Imo & qui fraudes a-
liquas committunt, de quibus diximus supra gloss.
præcedenti num.5.& sequentibus, incidunt in eas-
7 dem pœnas, vt ibi diximus. † Pœna autem publi-
ci seu famosi latronis est, vt furca suspendatur in
eomet loco, vbi grassatus fuit.l.capitalium.§. fa-
mosos.ff. de pœnis.l.18.titulo.14.partita.7.& non
pro vno furto, sed pro pluribus, vt doctores as-
serunt in dicto.§.famosos, Quod procedit etiam
iure regio, licet aliud voluerit Antonius Gomez
in tomo de delictis capite.1.nume.10. Eadem pœ-
na grassatoribus, si in itineribus sæpius grassati
fuerint, cæteri in metallum dantur, vel in insu-
lam relegantur, dicta.l. capitalium.§. grassatores.
ff.de pœnis. Quandoque tamen ad bestias dam-
nantur publici seu famosi latrones, vt in dicto.§.
famosos, vide Gregorium Lupi.in dicta.l.18.titu.
14. de furtis partita.7. in verbo tuuiesse cami-
nos, & in gloss. sequenti. Sed hac in specie
crederem decoctores, qui aufugiunt, & bo-
na sua, vel creditorum abscondunt, vel bona
tantum, incurrere pœnam mortis, alios autem
fraudes committentes, alijs arbitrarijs pœnis
esse puniendos, iuxta scelerum culpam, quod
ex.l.2. istius tituli satis expenditur, ibi. *E que-*
remos, que en caso que las penas criminales, en ellos
no seã executadas, q̃ el mercader, o cambiador, o su fa-
tor q̃ assi se alçare, dẽde en adelãte no pueda tener, ni
vsar

ni tengas ni vse oficio de mercader, ni de cambiador, ni fator. Ecce textus ille priuat nummularium & mercatorẽ, & institorem ipso iure officijs suis, vtque eis deinceps non vtantur sub pœna amissionis & publicationis bonorum omnium, & eorum qui publicis muneribus vtuntur absque publica, regiaquè authoritate & licentia, vtque sint nullæ & inualidę quęcunque conuentiones & transactiones cum creditoribus factę, quibuscunquè clausulis munitę fuerint. † Alia de
8 coctorum pœna est, vt propter dolum & fraudem commissam cessionis bonorum beneficio careant, quippe quod miserorum est subsidium, non dolosorum præsidiũ, vt in. l. vlt. §. fin. ff. quæ in fraud. credi. l. 4. in fin. titu. 15 de cessione bonorum part. 5. quod voluit Bal. consil. 400. num. 4. libr. 5. & consi. 400. in fin. li. 1. & in. l. 1. num. 8. C. qui bon. ced. poss. & ante eum Bart. in. l. alia. §. eleganter in fi. ff. de iur. doti. cum concordantijs traditis supra eod. lib. titu. 16. de obligatio. & cessione bonorum. l. 7. glo. 2. nu. 3. vbi examinauit, an hoc procedat iure regio. †
9 Decoctores etiam non gaudent immunitate ecclesiarum, sed ab ecclesia debent extrahi tanquam publici latrones, vt probare nititur Nico. Boe. decisio. 215. num. 7. diximus latissimè in stylo cancellarię tit. 1. præmi. 22. c. 1. §. 3. glo. 10. num. 2. & deinceps, Benuenutus de Stracchà de decoctoribus. 3. parte. num. 42. vbi attestatur idem in Gallia fuisse obseruatum, authoritate Boerij. d. nu. 7. Tu vide hodie. l. vlti. titu. 2. de immunitate ecclesiarum supra lib. 1. † So
10 cietas item finitur, si alter ex socijs bonis cesserit vel decoxerit. l. actione. §. 1. ff. pro socio. §. soluitur, versiculo item si quis insti. pro socio, vbi hoc notat Ange. de Aret. Paul. tamen Pari. consi. 82. num. 40. & seq lib. 1. asseuerat, ex decoctione sola non solui societatem, nisi & cessio bonorum subsequatur, vt in d. §. soluitur, longè siquidem est differentia inter decoquere, & cedere bonis, & respondet ad. l. societatem. §. dissociamur. ff. pro socio, vbi societas egestate soluitur, quod intelligatur egestate, idest, publicatione bonorum, vt in. l. actione. § publicatione eo. titulo. vel egestate, hoc est, bonis omnibus à creditoribus venditis, vt in. d. l. actione in prin. vel egestate, idest, cessione bonorum, vt in. d. §. soluitur versi. item si quis, & ibi Bal. notat, & Angel. Areti. Benuenu. Parisium sequitur de decoctoribus. 3. par. nu. 48. & 49. vbi aduertit, quòd licèt vnus ex socijs decoxerit, nõ propterea alios socios fraudatores dici posse, si culpa carent, vt respondit idẽ Parisius cõ
11 si. 94. nu. 62. li. 1. citat Pet. de Vbald. Anchar. & Curti. † Præterea institori seu mercatori fallito seu decocto censetur reuocatum mandatũ. l. si cũ Cornelius, vbi Dyn. Bar. & Paul. ff. de solu. Felin. in. c. ex parte Decani. nu. 42. versi. fallit. 10. de rescript. Cuma consi. 146. nu. 5. Bald. & Ange. in. l. rogasti. si fugitiuus. ff. si cert. peta. Benuenu. de Straccha de decoctoribus. 3. par. nu. 50. 51. 52. vbi discutit, an liberetur debitor ei soluens ignoranter, vide eum. Quin & capi potest debitor suspectus, & contra eum executio fieri antediẽ, nisi satisdederit de soluendo adueniente die, glo. & Bald. in. l. vbi nu. 10. C. de iure doti. Bar. & alij in. l. quæsitum. ff. de pignori. Iaso. in. l. si ab arbitro nu. 4. & sequen. ff. qui satisda. cogan. Affli. decisio. 208. Benuenu. de decoctoribus. 3. par. nu. 54. & 55. & vlti. part. nu. 12. Alias pœnas contrà decoctores colliges ex Benuenuto de Straccha de decoctoribus. 7. & vlti. par. per totum, & infra in glossis sequentibus.

GLOS. III.

1 *Absens in criminalibus regulariter non damnatur, Fallit in decoctore.*

2 *Absens in criminalibus iure regio condemnatur regulariter, & contra eum procedi potest.*

c *Y se haga processo criminal en su ausencia.* Regulariter absens in criminalibus non damnatur. l. absentem. ff. de pœn. l. 1. ff. de requiren. reis. l. 7. & 8. par. 3. Fal-
2 lit in decoctore, vt in hac lege. † Hodie verò in omnibus criminibus procedi potest contra absentes, vt in. l. 3. tit. 10. de modo procedendi in absentia delinquentium supra lib. 4. circa cuius interpretationẽ est videndus Pet. Nun. in responso. 15.

GLOS. IIII.

1 *Decoctorum receptatores quomodo puniantur.*

2 *Debiti exactionem impedientes, quomodo puniãtur.*

3 *Decoctorum receptatores actione de dolo conueniuntur ad debitum pro eis soluendum.*

d *No sean osados a receptar el cambio, o mercader.* Nota ex lege ista, quod receptans & occultans debitorẽ, qui decoxit, tenetur eius creditoribus debita soluere, & si requisitus noluerit exhibere plectetur eisdẽ
2 pœnis, quibus & ipse decoctor. † Quid autem fuerit statutum iure communi aduersus receptatorem decoctoris, Bald. acumine ingenij præditus consi. 382. lib. 5. quærit, an ille, qui scienter occultat debitorem alienum, faciat se consortem vel succedaneũ eiusdem periculi, & dicit videri eodem esse periculo astrictum, vt in. l. fi. C. de oper. liber. Demum asseuerat contrarium, quia leges hoc dicentes procedunt in casibus specialibus, vt in debitore tributorũ. l. quoties. C. de exactorib. tributo. libr. 10. vel quoties debitorẽ aliquis vi eximit. l. pen. ff. ne quis eum qui in ius voc. est vi exim. vel quando quis impedit reum venire ad iudicium, si contra creditorẽ præscriptio currit. l. vlti. ff. de eo, per quem factum erit. Cùm igitur in his casibus sit speciale, in contrarium erit ius commune. l. ius singulare. ff. de legib. idem voluit Bal. in. l. fi. C. de oper. liberto. cui
3 accedit Seuerinus in tracta. de debitore fugitiuo & suspecto. q. 10. Mars. singu. 43. † Contrarium tamen voluit Rayne. & Sali. in. d. l. fi. C. de oper. liber. Fulg. & Pau. in. l. 1. §. quod prætor. nume. 7. ff ne quis eum qui in ius voca. est vi exim. Imo quòd si propter huiusmodi occultationem, creditorum aliquis creditum amiserit, contra occultantes actionem habeat de dolo, arg. l. eleganter §. fi. ff. de de dolo, idem probat Iaso in. §. pœnales nume. 103. insti. de actio. Benue. de Straccha in tracta. de decoctoribus. 2. parc. vltimæ partis principalis num. 12. & 28. vbi latius discutitur.

GLOS. V.

Decoctorem exhibere tenetur receptator sub pœnis legis nostræ.

e *Requerido.* Ecce receptator debitoris requisitus à creditoribus eum exhibere tenetur sub pœnis hic statutis. Aliud statuebatur iure communi, vt refert Iaso in §. preterea nume. 50. insti. de actio. Benuenu. de Straccha de decoctoribus. 2. p. vltimæ partis principalis num. 28. vbi eum vide.

GLOS. VI.

Institoribus decoctis eadem pœna imponitur, quæ & principalibus.

f *Ni sus fatores.* Notá eandem pœnam hic statui institoribus, quæ mercatoribus & campsoribus statuta fuit iure nostro.

GLOS. VII.

Mercatores & campsores habere dicuntur officia publica.

g *Que vsan de oficios publicos.* Nota mercatores & campsores publica habere officia, quod seruari non video in nostro regno.

GLOS. VIII.

1 *Pacta transactiones, & remissiones facta inter debitorē & creditores post decoctionem debitoris sunt nulla.*

2 *Pacta, transactiones, & remissiones post decoctionem facta quando valeant.*

h *Qualquier yguala, conueniencia o transaction, o remission, que sea hecha despues de assi alçados.* Nota aliam pœnā contra decoctores statutam, ne quicquam valeant conuentiones, transactiones, seu remissiones per creditores cū debitore factę postquam decoxerit, sed eis non obstantibus possint creditores integra debita exigere, quoties apparuerit debitorē fuisse soluendo, vt Boeri. probat decisio. 215. nume. 8. & plurima tradit Benuenu. de Straccha omnino videndus de decoctoribus. 6. par. nu. 1. & deinceps. 4 Verum hoc crederem esse restringendum & limitandum, vt repetitioni locus sit, sed non in præiudiciū posteriorum creditorum, donec omnibus satisfactum fuerit iuxta id quod conuentum fuit. Deinde autem si qua bona superęrint, non prohibebitur prior creditor repetitione vti, & deinde sequens, & sic de omnibus: nam si conuentio improbatur, est in prędiudicium debitoris propter turpem causam paciscendi & retinendi id, quod ei creditores remiserunt, non in præiudicium creditorum posteriorū, quibus ius quęsitum est ex dicta pactione, vt ex mēte legis nostræ satis colligitur.

GLOS. IX.

i *Los sequen dellas.* Vt in. l. vltima ti. 2. de immunitate ecclesiarum supra lib. 1. dixi supra hac eadem. l. glo. 2. num. 9.

GLOS. X.

K *Conforme a derecho.* De modo pręferendi & soluendi creditores, & eorum prælatione & priuilegio diximus supra hoc lib. titu. 16. de obligat. & cessione bonorum. l. 7. glo. 5. per totum.

GLOS. XI.

Paria sunt occultare, vel non aperire.

l *Como encubriere, o no descubriere.* Nota paria esse aliquid occultare, vel non aperire.

Ley. iij. Que lo proueydo contra los que se alçan, se guarde contra los que alçan sus bienes, aunque no alçen las personas.

Don Carlos y doña Iuana en Madrid, año de. 1528. peticion. 24.

¶ Mandamos, que las leyes, que hablā contra los que se alçan, ayan lugar y se executen en las personas de aquellos que alçaren sus bienes, aunque sus personas no se ausenten[b], prouando sus acreedores que las tales personas alçarō y escondieron los bienes, que tenian. Y mādamos que ansi se guarde y cumpla de aqui adelante.

GLOS. I.

a *Que las leyes.* Scilicet. l. 1. & 2. supra eod.

GLOS. II.

b *Que sus personas no se ausenten.* Vt diximus supra eo. l. 1. glo. 1. num. 2.

Ley. iiij. Que ningun mercader, ni recaudador, ni mayordomo que se alçare, goze del priuilegio de la hidalguia, para se escusar de aquel delicto.

Don Carlos y doña Iuana en Segouia año de. 1532. peticion. 111.

Man-

¶Mandamos, q̃ de aqui adelante ningũ mercader q̃ se alçare, no pueda gozar, ni goze del priuilegio de la hidalguia,[a] para escusarse de la pena del dicho delito, ni para otro caso, ni cosa alguna,[b] y lo mismo mandamos, que se guarde y cũpla, contra los recaudadores y mayordomos de concejos, y otras qualesquier personas que se alçaren.

G L O S S. I.

1 *Nobiles Hispani officium mercatorum, vel campsorum exercentes, si decoxerint, non gaudent fidalguiæ priuilegijs.*

2 *Nobiles Hispaniæ mercaturam exercentes gaudent priuilegio nobilitatis Hispanæ.*

a *Del priuilegio de la hidalguia.* Nota nobiles Hispaniæ fidalgos vulgo dictos, non gaudere priuilegio nobilibus concesso, si officium mercatorum, vel campsorum exercentes, vel nullum officium habentes, rationes conturbauerint, foro cesserint, vel decoxerint, & nimirum cum debitum, tunc ex delicto descẽdat, qua in specie capiti, carceriq; mancipari possunt, vt in l.6.tit.2.de nobilibus Hispaniæ infra lib. 6.de quo latissime dixi in stylo Cancellariæ, titu.1. praeminen.17.casu 20, declaratio.9, legis Toleti.§.
2 2.glo.1.& glo.4.num.4.vbi videas. † Expenditur etiam ex hac l. campsores & mercatores non amittere nobilitatem, vel eius priuilegia, nisi decoxerint se, vel bona sua ocultantes, cum pro publicis latronibus tunc habeantur, secus si fortunæ vitio falliti fuerint, vt latius probaui in stylo Cancellariæ, tit.1. praemin.17.casu 20.declara.9.§.2.glo.2.num.3.& sequentibus.

G L O S S. II.

Decoctor nobilis non gaudet priuilegio nobilitatis.

b *Ni para otro caso, ni cosa alguna.* Hoc est, ne euitet quæstionem, aut carcerem propter nobilitatem, sed tanquam ignobilis non potiatur his priuilegijs, vt dixi in glo. præcedenti.

G L O S S. III.

Lex nostra expenditur.

a *Y otras qualesquier personas que se alçaren.* Ex his verbis colligitur, verum esse quod diximus supra eo.glo.1. in fin. quod mercatores non amittunt priuilegia nobilitatis, nisi decoxerint, quoniam dici non potest, gratia exempli, & frequẽtioris vsus legem nostram loqui in mercatoribus, ideo sumi non posse argumẽtum à contrario sensu, quandoquidem lex non solum in mercatoribus, sed & in alijs quibuscunque personis, qui decoxerunt, loquitur.

¶Ley v. Que contra los mercadores, o cambios que no se alçan con sus personas, o bienes, sino que quiebran, se proceda contra ellos conforme a derecho.

¶Doña Iuana y don Carlos en Valladolid, año de 1548. *peti.* 76.

¶Otro si, por quanto algunos de los mercaderes y cãbiadores, puesto que no se alçan con sus personas y bienes, pero dizen que quiebran en sus contrataciones y negocios, de lo qual siendo por su culpa, o dolo, o malicia, resulta daño a la republica:[a] mandamos, que en quanto a los que ansi quiebran, y no cumplen por falta de bienes, que se haga justicia conforme a derecho, y leyes destos Reynos, y la calidad de los negocios.[b]

G L O S S. I.

1 *Decoctorum triplex genus, primum eorum qui fortunæ vitio absque propria culpa decoquunt.*

Paupertas infelix facit homines ridiculos, ibi.

2 *Decoctoribus suo vitio, & prodigalitate decoquentibus non est miserendum.*

Ludus est à quo omnia mala procedunt, ibi.

3 *Decoctoribus partim fortunæ, partim suo vitio decoquentibus, non est miserendum.*

a *De lo qual siendo por su culpa, o dolo, o malicia, resulta daño a la Republica.* Triplex est decoctorum genus, primum illorum, qui fortunæ vitio absque culpa sua decoquunt, hoc est, creditum non reddunt, ære credito fraudant, vt Budeus explicat in l. moris, ff.de pœn. veluti si procella, seu tempestate maris suborta merces, & bona amiserint, vel à piratis direpti fuerint, facit l.si ab arbitro. ff. qui satisdat.cogan.ibi, si medio tempore calamitas fideiussoribus insignis. l. cum proponas. C. de nautico fœno. l. in rebus. ff. commoda. cum mille similibus, hi inter viles homines reputantur, facit enim infelix paupertas homines ridiculos, quod durissimum est, vt satyricus ait, quod hominum genus est miserabile teste Benuenuto de decoctoribus.2. parte, nu-
2 mero 2. † Secundum genus illorum est, qui vitio suo fortunas, rationesque conturbant, bona dissipando, atque dilacerando, vel quia ludo amittunt, à quo hæc & alia mala proficiscuntur, auth. alearum vsus. C.de religio. & sumpt. fune. vel meretricum delinimentis, seu proprius venenis, corrumpun-

tur, & ad inopiam rediguntur. l. 1. C. de natura. liber. Bald. in l. 1. C. qui bon. cede. poss. vel si sumptuosis epulis, & vestibus, quod sæpè contingit, bona consumunt, & fortunas obliguriunt, & inglubiæ, miseri simul consilium cum re amittunt, quod pessimum genus hominum nulla est miseratione dignum. De his loquitur text. isto, qui quodammodo offendũt rempublicam. † Tertium decoctorum genus est eorum, qui, partim fortunæ, partim suo vitio decoxere: quos admissa culpa humiles, & deploratos, ac miseratione indignos reddit, vt Benuenutus probat de decoctoribus 2. par. num. 2. de quorum pœna dicemus in glo. seq.

GLOSS. II.

1 ¶ *Decoctores qui fortunæ vitio, non suo decoquunt, nulla sunt digni pena.*

2 *Decoctores qui fortunæ vitio pariter, & suo, vel suo tantum decoxerunt, qualiter puniantur.*

b *Que se haga justicia conforme a derecho, y leyes destos Reynos, y la qualidad de los negocios.* Decoctores qui non suo, sed fortunæ vitio decoquunt, nulla sunt digni pœna, nisi fraudes aliquas commiserint, vt dixi supra eo. l. 1. glo. 1. numero 2. & glo. 2. numero 4. † Alij autem decoctores, qui culpa sua, & vitio pariter, & fortunæ, vel vitio tantum suo rationes conturbant, & decoquunt, punientur pœnis supra eod. l. 1. glo. 2. num. 4. traditis.

¶ *En q̃ manera los cambios que se alçan, y retraen a las Iglesias con sus bienes, pueden ser sacados dellas: y como no deuen gozar de la immunidad, pone la ley final, titulo segundo, libro primo.*

TITVLO VEYNTE DE LAS casas de la moneda, y sus oficiales, y exempciones, y priuilegios, y jurisdicion.

Ley primera. De los monederos del numero, y francos de las ataraçanas, que se pueden escusar de pechar.

¶ *Don Iuan II. en Madrid año 1435. peti. 25. Y el mismo en Valladolid año 1447. pet. 60. y alli año 1451. pet. 42. Don Enrique IIII. en Cordoua año 1455. pet. 5. Y en Ocaña año de 1469. pet. 23.*

¶ Los oficios de los tesoreros, monederos, y obreros, y otros oficiales qualesquier de las casas de la moneda de nuestros Reynos y Señorios, son oficios muy necessarios, y de grandes trabajos, y de grande fieldad, y de poco prouecho, y dellos se siguen perdimiento de las haziendas de los tales oficiales, por las no poder administrar, y grandes dolencias y enfermedades, que por causa de los dichos oficios se les siguen: porende es nuestra merced, y mandamos, que sean guardados los priuilegios que por los Reyes nuestros progenitores les fueron dados y otorgados: pero que los dichos monederos sean de los medianos y menores pecheros, y no de los mayores, segun la ordenança hecha por nos en el ayuntamiento de Zamora, y en Madrid, y sean personas que por si puedan labrar y labren la dicha moneda, y no por otros algunos. Y mandamos a las justicias de los lugares, que no consientan lo contrario en alguna manera. Y porque en el numero de los dichos monederos no aya engaño, es nuestra merced que cada vno de los tesoreros de las nuestras casas de la moneda sean tenudos de dar, y den nomina firmada de sus nombres por escriuano, y por juramento ante la justicia de la dicha ciudad, o lugar do está la casa de la moneda, declarando por ella por nombre todos los obreros y monederos, que segun la declaracion y numero que sobre ello tienen, y pueden tomar para la tal casa, y los lugares donde viuen: y juren

y juren, que no han tomado, ni tomaran mas y aliende de los contenidos en la dicha concessión y nomina, y que la tal nomina la firmen esso mismo la justicia y Regidores de la tal ciudad: y mãdamos q̃ otra tal nomina, y con esse mismo juramento, seán tenudos los dichos tesoreros de embiar, y embien a los nuestros contadores mayores, para que los asienten y pongan en los nuestros libros, y assi assentada trayan, y dexen vn traslado della autorizado al dicho escriuano de concejo: y con estos recaudos todos incorporados, se dè el priuilegio al monedero: y si algun monedero muriere, q̃ por essa misma via y forma declaren y pongan otro en su lugar, y que a otras personas algunas no sean guardados los dichos priuilegios y franquezas por monederos, saluo a los contenidos en la tal nomina, hasta el numero de la concessión, y nomina, y no mas: y si no labrarẽ en las nuestras casas de la moneda al tiempo por nos ordenado por sus personas, que no puedan gozar, ni gozen de las tales franquezas, ni les sean guardadas. Y mandamos, que los Alcaldes de las dichas nuestras casas de la moneda conozcan de las causas ciuiles y criminales de los dichos monederos y oficiales: y si si alguno dellos fuere agrauiado, que apelen para ante nos. Y otro si, que los dichos monederos seã tenidos de seruir seys meses alomenos cada vn año, saluo si la casa labra tan poco tiempo que no son menester tantos oficiales, ca pues no es a su culpa, no se deuen perder sus franquezas, con tanto que tornen a labrar en el tiempo que fuere menester. Y mandamos otro si, q̃ los nuestros tesoreros tomen y nõbren los monederos de las dichas casas si los pudieren auer, en la ciudad dõde es la casa, o su comarca: pero si los no pudieren tomar y auer en la comarca, que los tomen lo mas cerca q̃ los pudieren auer. Y mandamos otro si, que aquellos monederos puedan vsar de sus exempciõnes, que estã assentados en los nuestros libros que son monederos, y saben el oficio de la monederia, y vsan, o vsarõ del, y labraron en las nuestras casas de la moneda, o en qualquier dellas, en los tiempos passados quando se labrò moneda. Y esto mismo mandamos que se guarde y entienda en qualesquier nuestros francos, que por razon de los oficios que de nos tienẽ, assi en las nuestras ataraçanas, como en otra qualquier manera, deuen gozar de qualesquier franquezas, que no gozẽ dellas, saluo si verdaderamente son tales oficiales, y vsan los dichos oficios, y no en otra manera. Otro si, es nuestra merced y voluntad, que se guarden las dichas franquezas que por nos son otorgadas, y por los Reyes nuestros progenitores, a los que estan assentados en nuestros libros, guardando todavia lo contenido en las leyes.

¶ *Ley ij. Que pone declaracion de los priuilegios concedidos a las casas de la moneda, y oficiales dellas.*

¶ *Don Fernando y doña Ysabel en Madrid año de 1494. a 20. de Diziembre, pragmatica.*

¶ Por quanto por muchos concejos y personas singulares de algunas de las ciudades, villas, y lugares de nuestros Reynos, han sido dadas ante nos en el nuestro Consejo muchas quexas, de los agrauios que dizen que recibiã, especialmente personas pobres, y viudas, y huerfanos, por los muchos exẽptos y escusados que se dizen ser oficiales, y obreros, y monederos de las nuestras casas de la moneda, los quales son los pecheros mayores, deuiendo se nombrar de los menores, y que por ello se cargan los pechos en los pobres, y viudas, y que ansi mismo son inhabiles

de demandar alguna cosa algun monedero por razon de deuda, o de otra cosa qualquier, que no les hagan premia, porque respondan ante ellos, ni les mã den prender los cuerpos, ni les demanden fiadores, ni les manden emplaçar, porque vengan a responder ante ellos: mas aquellos q̃ alguna cosa les quisieré demandar, se la demanden ante los sus Alcaldes, labrando, o no labrando moneda. Otro si, q̃ mando a las justicias q̃ qualquier q̃ alguna cosa deuiere a los monederos, o qualquier dellos, que le fagã parecer ante si, y si bienes no ouiere de la quantia, q̃ le fagã dar fiadores, y sino ouiere fiadores, le manden prender el cuerpo fasta que pague. Otro si, q̃ ningũ monedero, ni sus bienes, no sean prendados por deuda q̃ vn cõcejo deua a otro, ni vn home a otro, ni por otra deuda alguna que el concejo donde viuiere el monedero deua, saluo por deuda que el deua por si mismo, seyendo primeramente librado por fuero, o por derecho por donde deuiere, y que ningun Alcalde prenda el cuerpo a ninguno dellos, saluo si ge lo embiare a mandar su Alcalde. Despues de lo qual sabiendo los señores Rey dõ Iuan nuestro padre, y el Rey don Enrique nuestro hermano, cuyas animas Dios aya, q̃ de la guarda de algunos de los dichos capitulos contenidos en la dicha carta de priuilegio, se seguian muchos inconuenientes, y que algunos dellos guardandose ansi cũplidamente como estauan, redundauan en daño de la Republica, y perturbacion de la justicia, mouidos por las quexas y peticiones de los procuradores, q̃ en diuersos tiempos vinieron a las cortes, porque por su mandado se hizieron en algunas ciudades y villas, ouieron fecho y ordenado ciertas leyes, especialmente el dicho señor Rey don Iuan nuestro padre en las cortes que hizo en la ciudad de Zamora, el año de mil y quatrociẽtos y treynta y dos, fizo y ordenò vna ley, por la qual mandò que los exemptos no pudiessen ser nombrados, saluo pecheros medianos y menores, y que siruiessen por si los oficios. E otro si el dicho señor Rey don Iuan, en las cortes que fizo en la villa de Madrid, el año de mil y quatrociẽtos y treynta y cinco años, dispuso y ordenò por otra ley, q̃ los dichos monederos fuessen de los pecheros medianos, y no mayores, segun la ordenança de suso contenida, y q̃ fuessen personas q̃ por si pudiessen labrar y labrassen la dicha moneda, y no por otros algunos: y mando a las justicias de los lugares que no consintiessen lo contrario en alguna manera, y que los tesoreros de las casas de la moneda fuessen tenudos de dar nomina firmada de sus nombres y con juramento, ante la justicia de la ciudad, o villa donde estuuiesse la casa de la moneda, en que declaré por ella los nombres de los monederos que podrian y deuian tomar para la tal casa de los lugares donde viuen, y jurando que no han tomado, ni tomaran mas, ni allende de los cõtenidos en la condicion y nomina que sobre ello passò, y que con la tal condicion, y nomina, y juramento, fuessen tenudos los tesoreros de embiar a los contadores mayores, para que lo assentassen y pusiessen en los libros: y que quando algũ monedero muriesse, q̃ por la via y forma suso dicha, declarassen y pusiessen otro en su lugar: y que a otras personas algunas no fuessen guardados los priuilegios y franquezas por monederos, saluo a los cõtenidos en la tal nomina, fasta el numero de la dicha condicion, y no en mas, ni en otra manera: y en caso q̃ fuesse del numero de la dicha condicion y nomina, si no labrassen en las dichas casas el tiẽpo por su señoria ordenado, y por sus personas, que no pudiessen

y achaques para no pagar lo que justamẽte deuen, y nos queriendo que a los tales oficiales, y obreros, y monederos de las dichas casas de moneda, seã guardadas aquellas libertades y exempciones, de q̃ buenamẽte puedẽ y deuẽ gozar, y q̃ a ellos seã fauorables y prouechosas, y mas sin daño de nuestros subditos y naturales, y sin perturbaciõ de la nuestra justicia, se les pueden y deuẽ guardar: y viendo que las otras libertades y exempciones que pretenden tener, de que toman osadia para delinquir, y mal viuir, o achaque para no pagar lo que justamente deuen, que estas les deuan ser quitadas, pues parece claramente que en estas el dicho priuilegio es dañoso, y vsan del mal, y como no deuen, y que la guarda del daria materia de escandalos, y pleytos, y diferencias, lo qual todo nos queriendo remediar y proueer, con acuerdo de los del nuestro consejo acordamos de remediar en los dichos casos, limitando y añadiendo, y corrigiendo el dicho priuilegio, y declarando las dichas leyes, en la forma siguiente.

¶ *Los mismos alli cap. 1.*

Primeramente en quanto al primero capitulo de la carta del priuilegio en que el señor Rey don Enrique el Segũdo otorgò a los oficiales y monederos ciertas exempciones y franquezas, especialmente en ciertos pechos y tributos. Declaramos que esto se entienda assi para ellos, como para los que sucedieren en los dichos oficios, pero no a los hijos, ni herederos del oficial y monedero difunto que no vsarẽ el dicho oficio, y que la exempcion y franqueza contenida en el dicho capitulo, sea guardada en todo lo contenido en el, excepto en las nuestras alcaualas, y en la contribucion de la hermandad, por el tiempo que durare en nuestros Reynos, ca a estas dos cosas no se ha de estẽder la dicha franqueza. *Y alli cap. 2.*

Otro si, en quanto por la dicha carta de priuilegio, el dicho señor Rey dõ Enrique el Segundo les concedio, que los dichos oficiales y monederos ouiessen Alcaldes y juezes que les juzgassen sus pleytos, limitamoslo, y declaramos lo en esta guisa, que en las causas ciuiles de monedero a monedero, o de otra persona que sea autor contra monedero, o otro qualquier oficial de qualquier de las dichas casas, o en causa criminal que no se infiera pena de muerte, o de mutilacion de miembro, que el conocimiento y determinacion de estas tales causas, pertenezca solamente a los Alcaldes de la casa de la moneda, saluo en lo que toca a las alcaualas y tercias, y a la contribucion de la hermandad, que en esto tal queremos que el conocimiento solamente pertenezca a la justicia ordinaria.

¶ *Alli cap. 3. Vease la l. 3. infra, que declara esta.*

Otro si, que en las causas criminales de los delictos que acaecieren, o se cometieren dentro en la casa de la moneda, quier infieran pena de muerte, o de mutilacion de miembro, o menor pena, que si el culpado fuere oficial, o monedero de la tal casa, q̃ el conocimiẽto y determinacion destas tales causas pertenezca solamente a los Alcaldes de la casa de la moneda, saluo si el delicto fuere de falsedad, o daño, o otra cosa de moneda, ca en tal caso queremos y mãdamos, que puesto que el delicto sea cometido dentro en la casa de la moneda, que aya lugar preuencion entre la justicia ordinaria, y los Alcaldes de la casa de la moneda, por manera q̃ aquella justicia conozca del tal delito, y lo puna el q̃ preuiniere en el conocimiento del: pero q̃ en las causas criminales decendientes de delicto cometido fuera de la dicha casa, en que infieran pena

dado todo lo suso dicho, y cada cosa dello: y si quexas, o demandas ouiere del tesorero, u oficiales, o obreros, o monederos de la tal casa de moneda, hagan justicia de los culpantes, y lo q̃ no determinaren lo remitan ante nos al nuestro Consejo, para que alli se prouea, y q̃ contra lo suso dicho no vayan ni passẽ en tiempo alguno, ni por alguna manera, no embargãte la dicha carta de priuilegio, y otras qualesquier cartas de priuilegios y sentencias que tengan los dichos tesoreros y oficiales de las casas de la moneda, y otras qualesquier leyes, y vsos, y costumbres q̃ tengan cõtra lo susodicho: con lo qual todo nos de nuestra cierta sciencia y proprio motu y poderio real absoluto, de que en quãto a esto queremos vsar, dispensamos, y lo abrogamos, y derogamos en quanto a lo suso dicho, quedando en su fuerça y vigor en las otras cosas para adelante.

¶ *Ley iij. En que se ponen declaraciones cerca de la pragmatica passada.*

¶ *Don Fernando y doña Ysabel en Medina del Campo, año de 1497. a 22. de Iunio pragmatica.*

¶ Otrosi, por quanto algunos concejos de las ciudades donde ay casas de moneda se sintieron por agrauiados de algunas de las cosas suso contenidas, y nos fue suplicado por el remedio de ellas, lo qual por nos visto, y platicado con los del nuestro consejo, fue acordado que deuiamos en algunas cosas emẽdar, y en otras declarar, y en otras acrecentar lo contenido en la pragmatica antes desta, en la manera siguiente.

Primeramente, por quanto en el primero capitulo de la declaració por nos hecha en la pragmatica antes desta, ouimos mandado q̃ las exẽpciones y frãquezas otorgadas por el dicho señor Rey dõ Enriq̃ el II. por la dicha su carta de priuilegio, fuessen guardadas a los dichos oficiales y monederos con las excepciones y limitaciones en la dicha nuestra carta contenidas: por ende nos añadiendo a la dicha clausula, conformandonos con las leyes de que en la dicha carta se haze mencion, mandamos y ordenamos, que las justicias ordinarias en los casos que por lo de yuso contenido no les pertenece la jurisdició, no cõstriñan, ni apremien a los dichos obreros, ni monederos que respondan ante ellos a las demandas que les fueren puestas por otras personas, ni den mandamiento para los prender en los tales casos. Y otrosi, que los obreros y monederos que los tesoreros de cada vna de las dichas casas ouieren de nombrar, sean habiles y suficiẽtes para vsar de los dichos oficios: y que durante el dicho tiempo que los vsaren y exercieren, no puedan vsar, ni vsen de otro oficio alguno: y q̃ siendo ellos tales, se les guarden las dichas sus exempciones, con tanto que labrando la casa, labren ellos, y si no labrare la casa, q̃ entre tanto gozẽ ellos, pues no queda por ellos. Y en quanto por la dicha carta de priuilegio les fue otorgado a los dichos oficiales y monederos, que no fuessen presos sus cuerpos por ningunas deudas, limitamoslo, y mandamos que se guarde en las deudas contraydas por los dichos oficiales y monederos, despues que tomaren, y aceptaren, y vsaren el oficio, y no en las de antes.

Itẽ en quanto al capitulo 2. y 3. de la dicha nr̃a carta y pragmatica, de q̃ de suso se haze menció, y en lo q̃ por el dicho priuilegio del dicho señor Rey dõ Enrique el Segundo les fue cõcedido, q̃ los dichos oficiales y monederos tuuiessen Alcaldes q̃ les juzgassen sus pleytos, y lo ouimos declarado, y limitado en la forma suso dicha: visto por nos, y mandado ver en el nuestro Consejo,

 fue

fue acordado, q̃ esto se deuia de emendar, y limitar en algunas partes del, y por la presente lo emendamos y limitamos en esta guisa: que de todos los delitos y crimenes que acaeciere fuera de la casa de la moneda, entre qualesquier personas, tocantes a oficiales y monederos della, quier carezcā en la ciudad donde estuuiere la tal casa, o fuera de ella, quier los tales delictos infieran pena de muerte, o de mutilacion de miēbro, o otra qualquier pena menor, que en estos casos el conocimiento y punicion dellos pertenezca a la jurisdicion ordinaria, y no a los Alcaldes de la casa de la moneda: y que de todos los delictos y crimenes cometidos dētro en la casa de la moneda, quier sean entre los mismos oficiales y monederos de la dicha casa, o entre ellos y otros de fuera, porq̃ se deua de imponer pena de muerte, o de mutilacion de miēbro, q̃ el conocimiēto y punició pertenezca solamente a la jurisdició ordinaria, y no a los Alcaldes de la casa de la moneda: pero si por el tal delicto se deuiere imponer menor pena, q̃ en tal caso el conocimiento y punició del tal delicto pertenezca al Alcalde de la casa de la moneda, y no a la jurisdicion ordinaria, excepto si el tal crimē, o delicto cōcerniere a falsedad, o daño de moneda, ca en este caso queremos y mādamos q̃ aya lugar preuenció entre ambas jurisdiciones, aunq̃ el tal delicto infiera pena de muerte, o de mutilacion de miēbro, o otra menor pena. Y mādamos a los Alcaldes de las dichas casas de la moneda, q̃ en los casos suso dichos que les pertenece la jurisdicion, q̃ con toda diligēcia administren la justicia: y a las personas q̃ ouierē de prender las prēdan, y tengan presas, y en las causas q̃ ante ellos fuerē pendientes, no den lugar a dilaciones de malicia, y en las execuciones q̃ les pertenece hazer, ansi en lo ciuil, como en lo criminal, sean diligentes, y el Alguazil de la casa cumpla realmente, y con efeto sus mandamiētos: y conclusos los pleytos, los dichos Alcaldes den sus sentēcias en cada vno dellos, segun en los terminos q̃ manda la ley del ordenamiento: pero si los Alcaldes, o Alcalde de la dicha casa de la moneda, o Alguazil della, en caso q̃ le pertenezca la execució de qualquier causa, fueren negligentes en prender al malhechor, o deudor, la justicia ordinaria, o el merino, o el Alguazil suyo, q̃ tuuiere para ello mandamiēto, los fallare sueltos de la carcel de moneda: mandamos, q̃ la tal justicia, o su Alguazil, lo puedā prēder y lleuar ante la justicia ordinaria, para que alli sea fecho cūplimiento de justicia. Y por quitar materia de discordias, mandamos q̃ en los casos q̃ la justicia ordinaria de la dicha ciudad deuiere y pudiere prender por algun delicto, o hazer execucion por deuda ciuil en algun oficial, o monedero de la dicha casa, segun lo por nos de suso mandado, que la justicia de la dicha ciudad que dello ouiere de conocer, y el Merino, o Alguazil de la dicha ciudad que lo ouiere de executar, tenga tal manera en la tal prision, o execucion, que si ouiere de entrar en la dicha casa de moneda, entre muy sossegadamente, y sin escandalo, y sin dar alteracion en la dicha casa, y con hombres pacificos, llanos, y abonados: y de manera, que los que alli entraren no puedan tomar cosa de lo que en la dicha casa de moneda estuuiere, ni de lo que se labrare: con apercebimiento que les hazemos, que de todo lo que alli faltare a causa de su entrada, lo pagaran con el doblo. Y otro si, que en las causas ciuiles que se ouieren de traer entre los mismos oficiales y monederos vno con otro, y en caso que el oficial, o monedero sea reo, que la

jurisdi-

jurisdicion, y conocimiento, y determinacion pertenezca al Alcalde de la casa de la moneda, y no a la justicia ordinaria, aunque sea sobre labor de moneda, o sobre otra qualquier causa ciuil, saluo si fuere sobre marauedis de nuestras alcaualas, o tercias, o de contribucion de hermandad, como dicho es: y con estas emiendas y limitaciones aprouamos y confirmamos la dicha nuestra carta y pragmatica sancion: y mandamos que se guarde y cumpla, segun y como esta dicho de suso.

Los oficiales que han de tener las casas de la moneda.

¶ La casa de la moneda de la ciudad de Seuilla ha de tener ciento y sesenta personas, por obreros y monederos, y no mas.

¶ La casa de la moneda de la ciudad de Granada, ha de tener cien personas por obreros, y monederos, y no mas.

¶ La casa de la moneda de la ciudad de Burgos, ha de tener nouenta y ocho obreros, y sesenta y dos monederos, y no mas.

TITVLO VEYNTE Y VNO DE LAS ordenanças que han de guardar los oficiales en la labor de la moneda, y de sus derechos.

¶ *Ley primera. Como se ha de labrar la moneda de oro.*

¶ *Don Fernando y doña Ysabel en Medina del Campo, todas las leyes deste titulo, Año de 1497. a 13. de Iunio.*

¶ Primeramente ordenamos y mandamos, que en cada vna de las nuestras casas de moneda, se labre moneda de oro fino, de ley de veynte y tres quilates y tres quartos largos, y no menos, y que desta ley se labre la moneda que se llame excelente de la granada, que sea de peso de sesenta y cinco pieças y vn tercio por marco: y que desta moneda de oro se labre en cada casa adonde se traxere el oro, el vn diezmo del tal oro, de pieças de los dichos excelentes de la granada, de dos en vna pieça, y de lo restante se labren los dos tercios de los dichos excelentes de la granada enteros, y el otro tercio de medios: los quales dichos excelentes enteros, tengan de la vna parte nuestras armas reales, y vna Aguila que las tenga, y en derredor sus letras que digan. *Sub vmbra alarum tuarum protege nos.* Y de la otra parte dos caras, cada vna hasta los hombros, la vna por mi el Rey, y la otra por mi la Reyna, que se acate la vna a la otra, y al derredor sus letras que digan, *Fernandus & Elisabeth Dei gratia Rex & Regina Castellæ & Legionis.* Y en los otros medios excelẽtes de la granada, se ponga de la vna parte las dos caras, como de suso se contiene, y al derredor diga, *Quos Deus coniungit, homo non separet.* Y en la otra parte nuestras armas reales, y al derredor diga, *Fernandus & Elisabeth Dei gratia, &c.* Y lo que dello cupiere, y que debaxo de nuestras armas reales donde las ha de auer, se ponga la primera letra de la ciudad donde se labraren, saluo en Se-

Digitized by Google

gouia que se ponga vna puente, y en la Coruña vna venera, y que todas estas dichas monedas sean saluadas vna a vna, porque sean de ygual peso: y si alguno a este respeto quisiere labrar moneda de los dichos excelentes de la granada, de cinco y de diez, y de veynte, y de cincuenta por pieça, que se pueda hazer, poniendo al vn cabo del escudo de las armas la suma de quantos excelentes que ay en aquella pieça.

¶ *Ley ij. Como se ha de labrar la moneda de plata, reales, y medios, y quartillos.* *Alli cap. 2.*

¶Otro si ordenamos y mandamos, que en cada vna de las dichas casas de moneda se labre otra moneda de plata, que se llame reales, de talla y peso de sesenta y siete reales en cada marco, y no menos; y de ley de onze dineros y quatro granos, y no menos: y que destos se labren reales, y medios reales, y quartos de reales, y ochauos de reales, los quales todos sean saluados vno a vno, porque sean de ygual peso: y que de la plata se labre el vn tercio de reales enteros, y el otro tercio de medios reales, el otro tercio se labre de quartos, y ochauos por mitad, y que los ochauos sean quadrados, y que en los reales se pongan, de la vna parte nuestras armas reales, y de la otra parte la deuisa del yugo de mi el Rey, y la deuisa de las frechas de mi la Reyna, y que diga enderredor, continuando en ambas partes, *Ferdinandus & Elisabeth Rex & Regina Castellæ, & Legionis, & Aragonum, & Siciliæ, & Granatæ*, o lo que dello cupiere, y en los ochauos quadrados, del vn cabo vna F, y encima vna corona, y del otro cabo vna Y, y encima vna corona, y sus letras en derredor, segun que en los reales, y en los medios reales, y en los quartos de reales se pongan las dichas nuestras deuisas, vna de la vna parte, y otra a la otra parte, y al derredor sus letras, segun que en los reales.

¶ *Ley iij. Como se ha de labrar moneda de vellon.*

Alli cap. 3. Vease la ley nueue del titulo siguiente de declaraciones.

¶Otro si ordenamos y mandamos, que en cada vna de las dichas nuestras casas de moneda, se labre moneda de vellon, que se llamen blancas, de ley de siete granos, y de talla y de peso de cié to y nouenta y dos pieças por marco, y que dos dellas valgan vn marauedi: y que en todas las dichas nuestras casas de moneda se labren diez quentos de esta moneda, y no mas, sin nuestra licé cia y especial mandado: y que estos diez quentos se labren en las siete casas de moneda, en esta guisa: En Burgos dos quentos, y en Granada vn quento y dozientas mil marauedis, y en Toledo dos quentos, y en Seuilla dos quentos, y en Cuenca vn quento, y en Segouia vn quento, y en la Coruña ochocientas mil marauedis, y esta moneda lleue de vna parte vna F, con su corona, y de la otra parte vna Y, y con su corona y letras como en los reales.

¶ *Ley iiij. Lo que ha de valer la moneda de oro pagada en plata, o marauedis de vellon.* *Alli cap. 4.*

¶Otro si ordenamos y mandamos, que las monedas de oro susodichas, valgan las quantias siguientes. En moneda de plata y de vellon, primeramente la moneda del dicho excelente entero, que vala onze reales y vn marauedi, o trezientos y setenta y cinco marauedis de la dicha moneda de vellon: y los medios excelentes de la granada cinco reales y medio y vna blanca: y cada

y cada vn real de plata 34. marauedis, y el medio real, y quarto, y ochauo de real, a este respecto en marauedis.

¶ Ley v. Que pone el valor del marco de plata. Alli cap. 5. veanse las leyes 1. y 2. titu. 24. infra.

¶ Otrosi porque la plata estè en su justo valor, porque los que quisieren hazer labrar della reales aya algun prouecho, mandamos y ordenamos, que en todos los dichos nuestros Reynos vala vn marco de plata de ocho onças, y de ley de los dichos onze dineros y quatro granos, sesenta y cinco reales, o su valor, y a este respeto la plata de mas ley, y de menos ley, y no mas, so pena que el que de mas lo vendiere, o lo diere en pago, pierda por cada vez la plata, o su valor, con mas el dos tanto, la mitad para la nuestra Camara, y de la otra mitad, la mitad para el q̃ lo acusare, y la otra mitad para el juez, o executor q̃ lo sentenciare, y executare.

¶ Ley xj. Que las deudas se puedan pagar en qualquier de las dichas monedas. Alli cap. 6.

¶ Otrosi ordenamos y mandamos, que todas y qualesquier personas y vniuersidades que ouieren de hazer pago a otros de qualesquier deudas y mercadurias y contratos de qualesquier quātias de marauedis, o de qualquier moneda de oro, o de plata, que lo puedan hazer y pagar en las dichas monedas de oro y de plata, de las que agora nos mandamos labrar, qual mas quisiere el que ouiere de hazer la paga.[a]

GLOSS. I.

Solutio in qua moneta fieri possit? remissiue.

a *Qual mas quisiere el que ouiere de hazer la paga.* Vide quæ diximus supra hoc lib. tit. 11. de empt. & vend. l. 9. glo. 4. num. 8. & 9. vbi discutitur, in qua moneta solutio fieri possit.

¶ Ley vij. Que no valga moneda de oro y de plata nueua que no fuere de peso, y en la antigua se desquente lo que esta ley dize. Alli ca. 7.

A esta ley se añade lo contenido en la l. 1. de las declaraciones contenidas despues deste titulo.

¶ Otrosi ordenamos y mandamos, que todas las dichas monedas de oro y de plata q̃ nos agora mandamos labrar, se reciban seyendo de peso, y no seyendo de peso, que no valan, ni se reciban en cambio, ni en pago, ni en otra manera: pero las monedas viejas de oro y de plata de nuestros Reynos, que de antes estan hechas de los castellanos y medios excelentes, que nos ouimos mandado labrar, que no fueren de peso, mandamos q̃ valan: pero el q̃ las ouiere de recebir, q̃ las reciba por la pesa justa, descōtando las menguas en el oro, aunq̃ seā menguadas de menos de vn grano, y descontando en los reales menguados vna blanca por cada grano de menguas y q̃ el real mēguado de los hechos hasta aqui, se reciba al respeto de treynta y tres marauedis por pieça, dentro de diez meses cōtados, desde el dia q̃ estas nuestras ordenanças fueren pregonadas en nuestra Corte, y dende en adelante que no valan por moneda.

¶ Ley viij. Moneda de plata estrangera, sea apreciada segun la nueua. Alli cap. 8.

¶ Otrosi ordenamos y mandamos, que a toda la moneda de plata de fuera de nuestros Reynos, les sea puesto precio segun la ley y peso que tuuiere, al respecto de como mandamos que valga la moneda de plata de nuestros Reynos, por estas dichas nuestras ordenanças: y que despues de la publicacion destas dichas nuestras ordenanças, en la nuestra Corte en adelante, no corran por mas precio de aquel que justamente valiere, segun la plata que tuuiere al dicho respecto. Y mandamos a las dichas nuestras justicias, do quier q̃ la dicha moneda corriere, que se informen del justo valor della, de los oficiales

Digitized by Google

de qualquier de las nuestras casas de moneda, y de aquel precio manden que no suba, ni lo consientan.

¶ Ley ix. Moneda de vellon estrangera, que no vala, y se hunda.

¶ Alli cap. 9 Esta se confirmò en Granada año de 1500. por Don Fernando y doña Ysabel a 20. de Nouiembre.

¶ Otro si ordenamos y mandamos, que ninguna moneda de vellon quier sea de nuestros Reynos, o de fuera dellos, q̃ no vala por precio alguno, saluo por tiempo de diez meses contados, desde el dia q̃ estas nuestras ordenanças fueren publicadas y pregonadas en nuestra Corte, y no dende en adelante: pero bien permitimos, que las dichas monedas de vellon se trayan a hundir, y hundan en qualquier de las dichas nuestras casas de moneda, porque dellas se haga y labre la dicha nuestra moneda de vellon, que agora mandamos labrar, y se pueda vender por vellon.

¶ Ley x. Que qualquier persona pueda venir a labrar, que el ensayador ensaye. Alli cap. 10.

¶ Otro si ordenamos y mandamos, que todas y qualesquier personas, de qualquier ley, estado, o cōdicion q̃ seã, puedã traer, y trayan a las dichas nuestras casas de moneda, oro, y plata, y vellon, para labrar las dichas monedas q̃ quisieren, y lo pongan y lleguen a las dichas leyes de suso cōtenidas, y assi puesto lo ensaye el nuestro ensayador: y si lo hallare cada vno a la dicha ley, lo entregue al nuestro tesorero de la casa, pesandolo fielmẽte por el maestro de la balãça, y por ante el nr̃o escriuano de la casa de la moneda, para que lo dè a labrar qual ge lo entregare como dicho es.

¶ Ley xj. Que fundicion y afinacion de monedas se puede hazer en las casas, y no fuera. Alli l. 11. vid. l. 67. infra isto titu.

¶ Otro si ordenamos y mandamos, que todas y qualesquier personas què quisieren fundir y afinar qualesquier monedas de oro, y de plata, y de vellon, de las q̃ hasta aqui son hechas en estos nuestros Reynos, q̃ lo puedan hazer y hagã libremente en qualquier de las dichas nuestras casas de la moneda, y no fuera dellas, so pena q̃ el que fuera de qualquier dellas la hundiere, q̃ muera por ello, y pierda la mitad de sus bienes, de los quales sea la tercia parte para el acusador, y la otra tercia parte para el juez executor, y la otra tercia parte para la nuestra Camara: pero porq̃ los dueños de las monedas que assi se ouieren de hundir, o afinar, tengã mayor libertad para lo poder hazer cada y quando que quisieren: y los nuestros tesoreros y oficiales de las dichas nr̃as casas, no ayan lugar de les poner embargo, ni contrario alguno, ni les lleuar cohecho por ello, ni por esto ayã causa las personas q̃ quisieren labrar de lo dexar: mandamos a los nr̃os tesoreros de cada vna de las dichas nr̃as casas, q̃ todas y qualesquier personas que en qualquier dellas quisierẽ hũdir y afinar las dichas monedas, o qualquier dellas, o oro en verga, o en poluo, o en pasta, o en otra qualquier manera, q̃ luego q̃ sobre ello fuerẽ requeridos, dẽ lugar al q̃ ge lo pidiere dentro en la dicha casa conuenible y seguro para ello, dentro de veynte y quatro horas despues que fuerẽ sobre ello requeridos: y si este tal quisiere hazer horno de afinacion, o otro lugar para ello dentro de la dicha casa, que ge lo den luego, y ge lo consientan hazer el dicho tesorero, a costa del que lo quisiere hazer, sin que el dicho tesorero y oficiales se entremetan en ello, y sin les pedir, ni demandar, ni lleuar por cosa dello derechos, ni otra cosa alguna, aũ que diga q̃ tiene la afinacion por merced, so pena q̃ qualquier de los dichos nuestros tesoreros que contra lo contenido

Digitized by Google

tenido en esta ley fuere, o passare en qualquier manera, por el mismo hecho pierda el oficio de tesoreria, y sea inhabil para auer otro oficio en casa de moneda, y pierda la mitad de sus bienes, y sean repartidos en la manera que de suso en esta ley se contiene: y reuocamos, y damos por ningunas qualesquier mercedes, q̃ qualesquier personas que hasta aqui tienen para afinar oro, y plata, y vellon, o qualquier cosa della, en qualquier de las dichas nuestras casas de moneda, y mãdamos q̃ no vsen dellas, so las penas en q̃ caen los que vsan de oficios publicos, sin tener poder para ello. Y demas mandamos a las justicias y Regidores de la ciudad donde estan qualquier de las dichas nuestras casas de moneda donde esto acaeciere, que luego que fueren requeridos sobre ello, y lo supieren, vayan a la dicha casa de moneda, y señalẽ y deputen lugar conuenible y seguro para hazer la dicha fundicion, y afinacion dentro en ella.

¶ *Ley xij. Que se dè la moneda a labrar a los capatazes y obreros, por los tesoreros.* *Alli ca. 12.*

¶Otrosi ordenamos y mandamos, que el oro y plata, y vellon que recibieren los dichos nuestros tesoreros para labrar que lo dena labrar a capatazes y obreros buenos y fiables y sabios de su oficio, tales que guarden nuestro seruicio.

¶ *Ley xiij. A los capatazes, y obreros, y ensayadores se dè a labrar la moneda, guardando esta ley.* *Alli ca. 13.*

¶Otrosi ordenamos y mandamos, que los dichos capatazes y obreros no reciban oro, ni plata, ni velló, saluo pesado por el nuestro maestro de la balança, y por ante el dicho nuestro escriuano, y que sea marcado del dicho nuestro ensayador, y el dicho oro, y plata, y vellon se ponga en vna arca cõ dos llaues, de las quales tẽga vna el tesorero, otra el ensayador, sin la q̃ tuuiere el dueño del dicho oro, o plata, o vellon si quisiere, porq̃ seria gran prolixidad y trabajo auerlo todo de marcar. Y el tesorero, y otro qualquier q̃ cõtra el tenor y forma de lo susodicho lo tal diere a labrar a los capatazes, y obreros, muera por ello, y pierda lo que assi diere, y sea repartido por la forma susodicha.

¶ *Ley xiiij. Que el maestro de la balança, dè dinerales a los obreros para tallar las monedas.*
Alli ca. 14. vide infra en las declaraciones tras este ti. l. 12

¶Otrosi ordenamos y mandamos, que el dicho maestro de balãça de cada vna de las dichas casas, dè a los dichos capatazes y obreros dinerales q̃ seã justas, y q̃ vengã a la talla por nos ordenada, por dõde ellos saluen y tallen las dichas monedas de oro y plata, so pena de pagar el daño q̃ sobre ello se recretiere, con el doblo, y que se torne a labrar la moneda que saliere amenguada a su costa.

Ley xv. Que los obreros saluen las monedas conforme a la talla. *Alli ca. 15.*

¶Otrosi ordenamos y mãdamos, a los capatazes y obreros, q̃ saluen las dichas monedas de oro y de plata, por los dinerales, bien y justamente, de guisa que venga a la talla por nos ordenada.

¶ *Ley xvj. Que labrada la moneda de vellon, la entreguẽ a las guardas, y sino viniere al peso la corten.* *Alli ca. 16.*

¶Otro si ordenamos y mãdamos, que desque los dichos capatazes y obreros ouieren acabado de labrar el vellon, lo rindan a las guardas, para q̃ lo vean y reconozcan, si es buena, y bien hecha la moneda, y si al peso viniere quatro piecas mas en el marco, o menos, las guardas sean obligadas a ge lo passar, y si otramente vinieren q̃ las guardas lo cortẽ, y los capatezes y obreros sean obligados a lo tornar à hazer y labrar a su costa

dos los aparejos para monedear, y el monedero q̃ recibiere los aparejos para monedear, q̃ no los tornare en esse mismo dia a las guardas, que muera por ello, y la dichas guardas so la dicha pena, que guarden bien y fielmente los aparejos.

¶ *Ley.xxv. Que las guardas no consientan monedear con malos aparejos.* *Alli capi.25.*

¶ Otrosi ordenamos y mãdamos, que las dichas guardas reconozcan los aparejos cõ q̃ monedean los monederos, si son buenos y bien tallados, y no los cõsientan monedear con malos aparejos, quebrados, ni desgranados.

¶ *Ley.xxvj. Que los oficiales no libren la obra antes del sol salido, ni puesto, ni el tesorero darla antes a sus dueños, so pena de muerte.* *Alli cap.26.*

¶ Otrosi ordenamos y mandamos, q̃ los nuestros oficiales de cada vna de las dichas casas no puedan librar, ni librẽ la dicha obra antes del sol salido, ni despues del sol puesto: so pena que el que lo tal hiziere, muera por ello, ni asi mismo el dicho tesorero la pueda dar a sus dueños, sin q̃ por los dichos oficiales sea primeramẽte librada, so la dicha pena.

¶ *Ley.xxvij. Que los entalladores entallen bien los aparejos para monedear, los cuños que no firuen, los remachẽ y deshagan.* *Alli cap.27.*

¶ Otrosi ordenamos y mãdamos, que los entalladores hagã y entallẽ los aparejos con que se labren y hagan las dichas monedas que sean buenas y bien talladas, y tales, q̃ por defecto dellos no vẽga la dicha obra fea, ni mal tallada, y q̃ den a los monederos abasto de aparejos con que puedan monedear, y q̃ los cuños que no fuerẽ para seruir, que luego en presencia de los oficiales y escriuano sean remachados, y todas las letras y figuras dellos, de manera q̃ no se puedan aprouechar dellos, y el entallador los tome y de luego otros tales a los monederos.

Ley.xxviij. Que los capatazes entreguen al tesorero la moneda limpia sin poluo, ni suziedad alguna, so la pena en esta ley contenida. *Alli cap.28.*

¶ Otrosi ordenamos y mãdamos, que despues de asi requerida la dicha moneda por las dichas nuestras guardas, los dichos capatazes la entreguen al dicho nuestro tesorero por ante el dicho nuestro escriuano, y maestro de la balãça, y ensayador, y guardas de la tal casa, con toda la ciçalla que dello sacaren, los quales dichos nuestros oficiales lo miren si es bien limpio y sin poluo, y sin otra mezcla alguna, y si en la dicha ciçalla se hallare alguna tierra, o poluo, por el mismo hecho pierda el capataz que lo pusiere todo el braçaje de aquella labor, y se reparta la tal pena como dicho es: y si mezcla de vellõ de mas baxa ley que la suso dicha en ella se hallare, que le matẽ por justicia por ello al dicho capataz que lo asi traxere, y pierda todos sus bienes, y se repartan en la manera suso dicha.

Ley.xxix. Que pone la orden que se ha de tener en hazer la primera leuada despues que la moneda fuere hecha y entregada al tesorero. *Alli cap.29.*

¶ Otrosi ordenamos y mandamos, que despues de asi vistas las dichas monedas de oro y plata y vellõ por los dichos nuestros tesoreros y oficiales, põgã cada suerte de las dichas monedas en sus mãtas, y lo rebueluã muchas vezes, estãdo presentes a ello el dicho nuestro tesorero y escriuano, y el ensayador y maestro de la balãça y guardas, y asi rebuelto pesen las dichas monedas, si viene a la talla por nos d̃ suso ordenada, cõuiene a saber cada marco de oro sesen

ta y cinco pieças y vn tercio, y no mas ni menos, y cada marco de reales sesenta y siete pieças, y no mas, ni menos: y cada marco de moneda de vellon ciento y nouenta y dos pieças de blancas, quatro blancas mas, o menos por marco: y sino se hallaré las dichas monedas a la dicha talla con las dichas diferencias de mas a menos en el velló, y el oro y plata justo como dicho es, no lo passen, so pena que qualquier oficial, o oficiales que lo passaren, paguen en pena por cada marco cada vno diez mil marauedis, para la nuestra camara la mitad, y de la otra mitad la mitad para el que lo acusare, y la otra mitad para el juez y executor que lo sentenciare y juzgare: pero queremos y mandamos, que en el oro se sufra de fuerte, o feble medio tomin por marco, y en la plata tomin y medio, tanto que el que lleuare feble, lleue otro tanto de fuerte, de manera que no pierda nada.

Ley.xxx. Que hechã la primera leuada, la moneda se entregue al blanquecedor para que haga lo contenido en esta ley.
Alli cap.30.

¶ Otrosi ordenamos y mãdamos, que despues de assi hecha la dicha leuada, el dicho nuestro tesorero tome las dichas monedas y las de y entregue al blãquecedor, para que blanquezca las dichas monedas de plata y vellon, y el dicho blanquecedor sea obligado a dar esta blanqueció perfecta, a vista de ensayador y maestro, y guardas, y si assi no lo hiziere, que la torne a blanquecer a su costa, y q̃ pierda los derechos que ouiere de auer por ello.

Ley.xxx.j. Que emblanquecida la moneda se de amonedear.
Alli cap.31.

¶ Otrosi ordenamos y mãdamos, que despues de assi blãquecidas las dichas monedas d' plata y velló, el dicho nuestro tesorero las tome de poder del blãquecedor, y las de a monedear a buenos monederos fiables.

Ley.xxxij. Que el obrero no acuñe, ni el monedero labre en las fornaças.
Alli cap.32.

Otrosi porque mas fiable se labra la moneda quando cada vno ordenadamente vsa de su oficio, por ende ordenamos y mandamos, que el obrero no acuñe las monedas, ni el monedero no labre en las fornaças de los obreros so pena quel el que lo contrario hiziere que le maten por ello por justicia.

Ley.xxxiij. Que selladas las monedas se lleuen a las guardas, para que vean si estan biẽ redondeadas y acuñadas, y no las hallando tales, cumplan lo en esta ley contenido.
Alli cap.33.

¶ Otrosi ordenamos y mãdamos, que despues que assi fueren selladas las dichas monedas, los dichos monederos que las sellaren, que las lleuen a enseñar a las dichas nuestras guardas, a los quales mandamos que las vean si estan bien selladas y acuñadas, y si estan bien redondas, en tal manera que sean bien hechas: y si tales las hallarẽ, las passen: y si las hallaren mal selladas, o beçudas, o remoladas, o quebrantadas, las cortẽ y lo q̃ assi se cortare, se deshaga todo, y lo tornẽ a labrar a costa de los dichos monederos, releuandoles dos pieças d' cada marco de oro, y de plata quatro pieças, y de blancas de cada marco quatro pieças, y si de otra guisa los dichos nuestros oficiales lo passaren, que paguen diez mil marauedis de pena, distribuydos en la manera suso dicha.

Ley.xxxiiij. Que no se recueza, ni emblanquezca la moneda despues de acuñada.
Alli cap.34.

¶ Otrosi ordenamos y mãdamos, que

despues

Digitized by Google

despues que assi fueren selladas las dichas monedas de oro y plata y vellon, q̃ los dichos monederos las entreguen al dicho nuestro tesorero: al qual mandamos que despues de selladas, no consientan blanquezer otra vez la moneda de vellon, ni se blanquezca, ni consienta recozer las monedas de oro, ni plata, ni blanquecer los reales despues que fueren acuñadas.

¶ *Ley. xxxv. Como se ha de hazer la segunda leuáda. Alli. cap. 35.*

¶ Otrosi ordenamos y mãdamos, que despues que las dichas monedas de oro y plata y vellon assi fueren acuñadas, q̃ el dicho nuestro tesorero y ensayador y guardas y maestro de valança y escriuano de cada vna casa torne a hazer leuada de las leyes de las dichas monedas, y las pongan en sus mantas cada suerte sobresi, y las rebueluan muchas vezes: y despues desto hecho, tome el dicho nuestro ensayador vna pieça de cada suerte de las dichas monedas de oro y plata, y quatro pieças de la moneda de vellon, y las corte por medio en presencia de los dichos tesoreros y guardas, y maestro de la balança y escriuano, y hagan de la mitad de cada vno dellos sus ensayes: y en tanto q̃ assi se hazen los dichos ensayes, quede la mitad de las pieças que assi cortare en poder de las guardas, hasta que se haga el encerramiento: y si los ensayes que assi se hizieren de las dichas monedas, salieren a las dichas leyes, y el oro a los veynte y tres quilates y tres quartos largos, como dicho es y no menos, y la plata onze dineros y quatro granos y no menos, y las blancas de la ley de siete granos como de suso es dicho, q̃ passe: y si las monedas salieren de mas baxa ley de lo suso dicho, que no passen, y si lo passaren les den la pena que suelẽ dar al que falsa moneda, y pague el daño y costas: y si de menor ley lo passare el dicho nuestro ensayador, pierda todos sus bienes: los quales sean repartidos en la manera suso dicha. Y si los dichos ensayes salierẽ ciertos a las dichas leyes, tome el escriuano cada ensay cõ la otra mitad q̃ quedo en poder de las dichas guardas, y buelua lo cada vno en vn papel, en el qual escriua la leuada de quantos marcos, y en q̃ dia y mes y año se hizo, y de que personas, y de q̃ ley y talla se hallo, y firmenlo de sus nõbres: y el dicho tesorero y ensayador y escriuano aten las dichas monedas, assi lo de say como lo cortado con vn hilo: y ponganlo en el arca de encerramiento: de la qual aya tres cerraduras cõ tres llaues diuersas, de las quales tenga la vna el nuestro ensayador, y la otra el nuestro escriuano, y la otra las nuestras guardas: y que estas pieças de oro y plata, o vellon que assi fueren tomadas para hazer este dicho encerramiento, q̃ sean de los derechos que nos por otra nuestra ordenança de yuso contenida mandamos tomar al nuestro tesorero, por la labor y derechos de las monedas que se hã de labrar de oro y plata y vellon: por manera que este encerramiento no se haga a costa de los que vinierẽ a labrar a las dichas casas: y este encerramiento sea para nos. Pero porq̃ haziendose este encerramiento de oro de cada persona q̃ viniesse a labrarlo a costa del nuestro tesorero, si las labrãças fuessen pequeñas, el recebirla agrauio, mãdamos, que si el que viniere a labrar oro truxere menos quantia de diez marcos de oro, que se de libre y no se detẽga por esso, saluo que se tome de cada dueño vna pieça de oro en quenta de los derechos del tesorero para el encerramiẽto, segun estas ordenãças: y q̃ estos, encerramiẽtos destas tales labrãças menudas se põgã en el arca de los encerramiẽtos a su parte en vna caxa, hasta

hasta que lleguen las librãças a veynte marcos:y desque alli llegaren se haga leuada dello juntamente delãte los oficiales:y esta leuada q̃ destos veynte marcos se hiziere, se ponga en el arca de los encerramientos en la manera susodicha, y lo otro demas q̃ sobrare se torne al tesorero para el: y las otras monedas de plata y vellon mandamos, que no se de libre, sin que primeramẽte se haga dellas la leuada, o encerramiento segun que de suso se cõtiene.

Ley.xxxvj. Como el ensayador es obligado a hazer los ensayes de la moneda. *Alli cap. 36.*

¶ Otrosi por quanto nos es hecha relacion q̃ en algunas nuestras casas de moneda algunos ensayadores hã passado oro afinado por aguas fuertes, sin lo passar primero por cimiento real: de q̃ se ha seguido daño en la ley de las monedas de oro: porende ordenamos y mandamos, que el nuestro ensayador de qualquier de las dichas nuestras casas de moneda, aya de ensayar y ensaye todo el oro, que truxeren a labrar a cada vna de las dichas casas qualesquier personas por fuego y agua fuerte, que sea primeramente afinado por cimiento real, y no en otra manera: y la plata y vellon que lo ensaye por copellã, y si lo hallare a estas dichas leyes de suso ordenadas, que lo marque por su marco: y para hazer el ensaye saque del oro tomin y medio, y con aquello haga el ensay, y este q̃ de para el ensayador d̃ su derecho, y si el dueño del oro quisiere antes del ensay tomar otro pedaço de oro de ensay, que lo pueda hazer: porque quando se le tornare su oro labrado, pueda saber si es de la ley q̃ el les entregò, y no pueda recebir fraude de alguno: y assi hecho el dicho ensaye q̃ el dicho nuestro tesorero d̃ la nr̃a casa lo reciba fielmente por el nuestro maestro de la balança, y por ante escriuano de la dicha nuestra casa, y lo de a labrar, y labrado sin dilaciõ lo de y torne a sus dueños en la manera por nos ordenada. Y porq̃ nuestro ensayador pueda dar mejor cuenta del dicho ensaye, y no pueda recebir engaño de los capatazes y monederos y obreros, ordenamos, y mandamos, que puedã hazer ensayes despues de todas las monedas de las fornazas y de los setes, para ver si son justas, tornando lo que huuiere tomado para hazer el dicho ensay a los obreros y monederos de quien los tomare.

Ley.xxxvij. De los derechos del ensayador por hazer el ensaye. *Alli cap. 37.*

¶ Otrosi ordenamos y mandamos, q̃ el nuestro ensayador tome el plomo menos argentoso que hallare para hazer los ensayes a las personas que traxeren las dichas plata y vellon a labrar: y que aya el dicho nuestro ensayador por hazer el dicho ensay, el oro que quedare del dicho ensay que assi hiziere: y el oro en que assi hiziere el dicho ensay, pese tomin y medio, q̃ en la ley antes desta diximos, si fuere el ensay de seys marcos de oro, y dende arriba al respecto: y si fuere de seys ay vso q̃ lleue por rata al respecto d̃ tomin y medio: y d̃ la plata q̃ lleue d̃ diez marcos vn real: y lleue d̃ diez marcos arriba, o ayuso a este respecto por rata, y porq̃ no ay plomo sin plata, la plata q̃ dexare el plomo en los ensays d̃ la plata, carguese en el cõtrapeso: pero si el mercader, o otra persona quisiere q̃ le hagan mas de vn ensay de oro, porque en el primer ensay no hallo de ley, y lo hallare en el segũdo ensay de la misma ley falto, q̃ lo pague al ensayador otra vez: pero si lo hallarẽ en el segũdo ensay de mejor ley, q̃ estõces el mercader no pague cosa alguna deste ensay segũdo: y si ouiere

de hazer

Digitized by Google

de hazes enſay de qualquier vellon para labrar las dichas monedas de velló, lleue el dicho nueſtro enſayador por hazer el dicho enſay de cincuenta marcos arriba haſta cié marcos veynte marauedis, y đ cinquéta marcos ayuſo haſta quinze marcos quinze marauedis.

¶ Ley.xxxviij.Que ſe ponga en las monedas la ſeñal del enſayador que hiziere el enſay. Alli cap.38.

¶ Otroſi porque ſi alguna moneda de oro, o de plata ſe hallare falta, ſe ſepa qual enſayador hizo el enſay della, ordenamos y mandamos, que cada enſayador haga poner en cada pieça vna ſeñal ſuya, por donde ſe conozca quien hizo el enſay de aquella moneda, porq̃ ſi fuere baxa ley, ſepamos a qual enſayador nos auemos de tornar. Y mandamos a los entalladores de cada vna de las dichas caſas que pongan en los cuños la ſeñal que el enſayador le ſeñalare por ante eſcriuano de la caſa, para q̃ lo aſsiéte en ſu libro, y por alli ſe conozca la ſeñal de que enſayador es: y el q̃ errare ſea punido con eſta prueua.

¶ Ley.xxxix.Que el maeſtro de la balança tome en fiel la moneda. Alli cap.39.

¶ Otroſi ordenamos y mãdamos, que el maeſtro de la baláça reciba en fiel, y de en fiel la dicha obra y moneda de oro y plata y vellon, aſsi a los mercaderes que vienen a labrar, como a los caparazes y obreros.

¶ Ley.xl.Que requiera las peſas el maeſtro de la balança y guardas. Alli cap.40.

¶ Otroſi ordenamos y mãdamos, que el maeſtro de la balança y las guardas hagan requerir las peſas y peſos y dinerales por ante el eſcriuano cada mes vna vez, porq̃ no reciba daño ninguno de las partes.

¶ Ley.xlj.Como ha de entregar la moneda el teſorero a ſu dueño ſin derechos para ſus altezas.

Alli cap.41. A eſta ley ſe añade lo contenido en la ley quarta de las declaraciones que eſtan en fin deſte tit.

¶ Otroſi ordenamos y mãdamos, que deſq̃ las dichas monedas de oro y plata y vellon aſsi fueren labradas por el enſayador y guardas y oficiales, las tome el nueſtro teſorero, y las de a los dueños en preſencia del eſcriuano y oficiales: conuiene a ſaber, el oro y plata por el miſmo marco y peſo que lo recibio, y no por quento, no embargante q̃ en otro tiẽpo ſe dauan los reales a ſus dueños por quẽto y no por peſo, ca nos por hazer bien y merced a nueſtros ſubditos y naturales, porque mas preſto ſe labre la moneda, y a mayor prouecho de los q̃ lo truxeren a labrar, hazemos merced a los dichos nueſtros reynos y ſeñorios, en quanto nueſtra merced y voluntad fuere, de nueſtros derechos que a nos podriã pertenecer por razõ de la labor de todo el oro y plata y vellon que ſe labrare en las dichas nueſtras caſas de moneda, y en cada vna dellas: y aſsi los nueſtros teſoreros no hã đ pedir, ni lleuar derechos algunos para nos. Pero bien queremos q̃ ſi el dueño de la moneda quiſiere cõtarla y peſarla vna a vna, que lo pueda hazer: y q̃ el teſorero ſea obligado a hazerle cierta ſu moneda, aſsi por peſo como por quenta.

¶ Ley.xlij.Que el teſorero y enſayador y guardas y maeſtro de balança ſean obligados a la ley y talla.

Alli cap.42. A eſta ley ſe añade lo contenido en la l.ſegũda en las declaraciones q̃ eſtã abaxo deſpues deſte titu.

¶ Otroſi ordenamos y mãdamos, q̃ los nueſtros teſoreros y enſayador de cada vna de las dichas nueſtras caſas de moneda

Digitized by Google

neda nos seã obligados por si y por sus bienes a la ley por nos ordenada de suso de toda la moneda de oro y plata y vellon, q̃ nos por estas dichas nuestras leyes y ordenaciones mandamos, y mã daremos labrar: y otrosi q̃ los dichos nuestros tesoreros y guardas y maestro de la balan,ça nos sean obligados ala talla por si y por sus bienes.

Ley.xliij. Que se entregue la moneda por la orden que entrare. Alli cap.43.

¶ Otrosi ordenamos y mãdamos, que a todos los que vinieren alabrar a las dichas nuestras casas de moneda, el nuestro tesorero de a cada vno dellos lo suyo por orden como cada vno entrare, conuiene a saber que quien primero metiere a alabrar la dicha moneda de oro, o plata, o vellon, sea primero delibrado y pagado de lo suyo.

¶ Ley.xliiij. Que el teniente de tesorero sea obligado alo que el tesorero. Alli cap.44.

¶ Otrosi ordenamos y mãdamos, que si qualquier de los dichos nuestros tesoreros de las dichas casas pusiere lugar teniente de tesorero por si en la casa de la moneda donde el fuere tesorero, que el tal lugar teniente sea habil y perteneciente para exercer y vsar el tal oficio, y que sea home llano y abonado para ello, y que de otra guisa no le reciban los oficiales y obreros y monederos de la tal casa, ni vsen con el en el dicho oficio: y en caso que fuere el dicho teniente de tesorero tal que deua ser recebido al dicho oficio, mãdamos y ordenamos, que este tal teniente, sea obligado por su persona y por sus bienes, a hazer y cumplir todas las cosas y cada vna dellas que el tesorero principal es obligado asi por derecho y leyes de nuestros reynos, como por estas nuestras leyes y ordenanças, quedãdo toda via en su fuerça y vigor la obligacion y cargo a que el dicho tesorero principal por virtud della es obligado, bien asi como sino huuiesse puesto lugar teniente por si.

Ley.xlv. Que los oficiales siruan por si los oficios. Alli cap.45.

¶ Otrosi mandamos que el tesorero y ensayador y guardas y entallador, y maestro de balança y escriuano, siruan por si mismos los dichos oficios en cada vna de las dichas nuestras casas de moneda, aunque tengan consigo sus oficiales que seã habiles en sus oficios: so pena que el tiempo que alli no estuuiere, no le sean dados derechos, ni racion, y seã para el que siruiere el dicho oficio: y que si estuuiere quatro meses que no sirua cada vno su oficio, q̃ pierda cada vno el oficio que no siruiere.

¶ Ley xlvj Que pone los derechos que han de auer los tesoreros al entregar de las monedas. Alli cap.46.

¶ Otrosi ordenamos y mãdamos, que quando los dichos nuestros tesoreros q̃ asi entregarẽ a sus dueños las dichas monedas labradas, q̃ retẽgã para ellos y para los otros dichos oficiales, y para las otras costas, d̃ cada vn marco de oro q̃ asi entregarẽ vn tomin y tres quartos de tomin de marco de cada marco de reales q̃ ansi entregarẽ, vn real para todas las costas de yuso cõtenidas: y de cada marco de vellon veynte y cinco marauedis de dos blancas el marauedi: y que la dicha moneda de vellon se torne a su dueño por quenta, dando a cada vno lo que montare. Los quales dichos derechos mandamos y ordenamos, que los oficiales mayores de cada vna de las dichas casas, conuiene a saber el tesorero y ensayador y entallador, y maestro de balança, y dos guardas

dos guardas,y dos alcaldes y vn merino,o alguazil,escriuano,y los obreros y monederos,ayan y lleuẽ con los cargos de yuso contenidos, cada vno los dias q̃ labrare en las dichas casas, assi de sus salarios, como de sus derechos en la manera y las quantias siguientes.

¶ Ley.xlvij.Que pone los derechos que ha de auer el ensayador. Alli cap.47.

¶ Primeramente de sus derechos al ensayador de cada marco de oro vna blãca:y de cada marco de plata vna blãca: y de cada marco de vellon vna blanca: y ha de ser a su cargo poner hornillos y copelas y plomo y carbõ para el ensay, y aguas fuertes y redomas y plata, y las otras herramiẽtas q̃ pertenecen a su oficio, y hazer las aleaciones a los mercaderes que vinieren.Pero mãdamos que del oro y plata y vellon que se vinieren a ensayar solamẽte a la dicha casa,y no para se labrar en ella,que lleue el ensayador por el ensay aquello q̃ se concertare con la parte:con tanto q̃ sea menos de lo q̃ se ha de lleuar de lo q̃ viniere a la dicha casa para se labrar.

¶ Ley.xlviij.Que pone los derechos que ha de auer el entallador. Alli cap.48.

¶ Otrosi ha de auer el entallador de sus derechos d̃ cada marco de oro quatro marauedis y de cada marco de plata dos marauedis y medio, y de cada marco de vellon dos marauedis: con cargo que el ponga a su costa el hierro y azero q̃ fuere menester para cuños y punçones,y pague las manos del herrero que los fiziere.

¶ Ley.xlix. Que pone los derechos que han de auer las guardas Alli cap.49.

¶ Otrosi ha de auer cada vna de las dichas dos guardas de sus derechos que se les añaden nueuamẽte,de cada marco de oro vna blãca: y de cada marco de plata vna blanca,y de cada marco de vellon vna blanca,con el cargo que por estas leyes y ordenanças se les da.

¶ Ley.l. De los derechos que ha de auer el balançario. Alli cap.50.

¶ Otrosi ha de auer el balãçario de sus derechos que se le añaden nueuamente de cada marco de oro vna blanca: y de cada marco de plata vna blanca,y d̃ cada marco de vellon, vna blanca, con el cargo que por estas leyes y ordenanças se le da.

¶ Ley lj.De los derechos que ha de auer el escriuano de la casa. Alli cap.51.

¶ Otrosi ha de auer el escriuano de la casa de sus derechos que se le añaden nueuamente,de cada marco de oro vna blanca:y de marco de plata vna blãca:y de cada marco de vellon vna blanca:con cargo que este presente a todos los autos,de q̃ en estas nuestras leyes y ordenanças se haze mencion:y que de cumplida fee y verdadera de todos ellos,y que de todo tenga su libro, por dõde se pueda saber la verdad de qualquier quenta,o auto,o duda q̃ huuiere:y que tenga dẽtro en la casa su arca con llaue,en que tenga sus escripturas en lugar deputado para ello.

¶ Ley.lij.En que pone los derechos que han de auer los obreros. Alli cap.52.

¶ Otrosi que los obreros ayan de sus derechos por braceaje de cada marco de oro veynte marauedis,y de cada marco de plata doze marauedis, y de cada marco de vellon ocho marauedis: assi para sus derechos como para las mermas: con cargo que labren la moneda de peso cierto por los dinerales que les diere el maestro de

la

de la balança, y que assi lo rindã como lo recibieron sin descontar mermas.

¶ Ley.liij. Que pone los derechos de los monederos. Alli cap.53.

¶ Otrosi ha de dar de sus derechos à los monederos de cada marco de oro cinco marauedis: y de cada marco de plata quatro marauedis: y de cada marco de vellon tres marauedis: y ha de traer cada vno dellos su martillo.

¶ Ley.liiij. Que pone el repartimiento de raciones entre todos los oficiales mayores. Alli cap.54.

¶ Otrosi ha de dar el dicho tesorero para el y para los otros oficiales mayores para repartir por raciones entre el y ellos de cada marco de oro tres marauedis: y de cada marco de plata dos marauedis, y de cada marco de vellon vn marauedi y medio. Hã se de repartir estas raciones por este respecto: al tesorero por treynta marauedis: al ensayador por quinze marauedis, a dos guardas a cada vno por quinze marauedis, al escriuano por quinze marauedis: al balãcero por veynte marauedis, al entallador por quinze marauedis, a los dos alcaldes y vn merino, o alguazil, a cada vno por quatro marauedis.

¶ Ley.lv. Que los aparejos para la labor de la moneda seã a cargo del tesorero.
Alli cap.55. en lo del reparo de la casa vide, l.12. en las declaraciones que estan despues deste tit.

¶ Todo lo otro q̃ restare de los dichos derechos de oro y plata y vellon, pagados los dichos derechos y raciones, ha de quedar en el tesorero y para el: y queda a su cargo que ha de poner y cũplir a su costa el carbon para las fundiciones y capatazes, y crisoles, y vrdillas, y herramientas de los obreros, y fundicion y blanqueacion, y cepos y cepillos de monederos y obreros, y el reparo de la casa: pero los encerramiẽtos han de quedar para nos, como de suso dichos es en la ley xxxv.

¶ Ley.lvj. Del cargo de las guardas.

¶ Otrosi ordenamos y mandamos, que las dos guardas de cada vna de las dichas casas tenga cargo de cerrar la moneda, pues no ha de auer cerrador: y mandamos que no aya cerrador: y pesar las pieças de oro y de plata vna a vna y hazer la quenta de encerramiẽto: y estar presente quando se hiziere el ensay del: y guardar los cuños cada noche: y tener libro en que assiente las libranças que se hizieren, a quien y en que dia.

¶ Ley.lvij. En que pone el cargo de alcaldes y alguaziles y merinos. Alli cap.57.

¶ Otrosi es a cargo de los dos alcaldes y el merino y el alguazil de cada vna de las dichas casas, que vsen biẽ y fielmente de sus oficios segun las ordenãças y los priuilegios vsados y guardados de las dichas casas: y se guardẽ las cartas por nos sobre ello dadas.

¶ Ley.lviij. Que los obreros y monederos sean bien pagados. Alli cap.58.

¶ Otrosi porque nos es hecha relaciõ, que en los tiempos passados vna de las causas porque se labrò moneda de mala talla y mal hecha, era porque los obreros y monederos no eran bien pagados por los tesoreros d̃ sus derechos que auian de auer de cada marco, tomandoles parte dellos, sino se contentauan los obreros y monederos de lo que el tesorero les daua, buscauan los tesoreros achaques contra ellos para los despedir y echar de la casa, y tomar otros que se contentassen con lo que les querian dar, porẽde nos queriendo

queriendo proueer ſobre eſto, ordenamos y defendemos que ningun teſorero de aqui adelante no ſea oſado de tomar ni tome a alguno, ni algunos obreros ni monederos coſa alguna de lo que han de auer de ſus derechos, ſegun q̃ de ſuſo les eſtan taſſados: ſo pena que el teſorero q̃ lo tal hiziere, o algo les tomare, o conſintiere tomar, que por el miſmo hecho lo pague con las ſetenas: las dos partes dellas para el obrero o monedero a quien lo tomare, y las otras cinco partes para la nueſtra Camara, y que ſi la parte no quiſiere quexar eſto, que eſtas dos partes ſean para el que lo acuſare: y demas que el teſorero ſea ſuſpendido de oficio por vn año: y que ſobre eſto ſea creydo por ſu juramento el obrero, ò monedero a quien lo tomare, juntamente con la depoſicion de otro teſtigo.

¶ *Ley lix. Que pone que aya vn peſo de marco guardado. Alli cap. 59.*

¶ Otroſi ordenamos y mãdamos al nueſtro teſorero de cada vna de las dichas caſas de moneda, que tenga vn marco original marcado de las nueſtras armas reales ſegun por nos eſta ordenado, cõcertado por el q̃ tiene Pedro de Vegil: y porque no ſe gaſte andã lo de mano en mano, mandamos, que eſte guardado en vna bolſa en el arca de los priuilegios de la caſa: y que el maeſtro de la balança al tiempo contenido en la ordenança de yuſo ſobre ella hecha, requiera los marcos de toda la caſa, y los concierte por el dicho marco original, porque ſe eſcomen y gaſtan de contino, y con eſte cõcierto ſe haga la moneda de peſo.

¶ *Ley lx. Que los oficiales mayores y menores de la caſa no tengan caudal pueſto para labrar la moneda. Alli cap. 60.*

¶ Otroſi, por quãto nos ſomos informados, q̃ algunos teſoreros y oficiales mayores de algunas nueſtras caſas de moneda, en los tiẽpos paſſados ponian caudal de oro y plata y vellon, para labrar en las dichas caſas a ganancia, y lo tratauan por ſi ò por ſus criados o fatores, ò hazian compañia con otros, poniendo en ello cierto caudal ſecretamente, y aſſi es de creer que por hazer ſu prouecho y acrecentar ſu ganancia, dauan lugar à que la moneda ſe labraſſe de menos ley y talla de lo q̃ ſe diuia labrar, ò a lomenos dauan cauſa a que ſe deſpachaſſe, y deibraſſe mas preſto lo ſuyo que el caudal de los otros, aunque vinieſſe primero, y aſsi ſe daria cauſa a gran deſorden y agrauio, y porq̃ nos no deuemos dar lugar a que tal coſa en nueſtros tiempos ſe haga, por ende ordenamos y mandamos, que ningun teſorero ni ſu tiniẽte, ni otro oficial ni ſu criado, ni fator de las dichas nueſtras caſas ni de alguna dellas, no tengan caudal por ſi ni por interpoſita perſona, ni compañia con otro, para labrar en la caſa donde tuuiere el tal oficio y trato: de lo qual ſea tenido de hazer juramẽto ante la juſticia y regimiẽto de la ciudad don eſtuuiere la tal caſa de la moneda, ante que vſe del oficio: y luego que eſta nueſtra ordenança le fuere moſtrada, y qualquier que contra eſto fuere ò paſſare, quier ſea oficial de la caſa, ò ſu criado ò fator, ò ſu cõpañero, q̃ pierda todo el caudal que aſsi tuuiere pueſto, y mas la mitad de ſus bienes: y q̃ ſea la mitad de todo eſto para la nueſtra Camara, y de la otra mitad, ſea la mitad para el que lo acuſare, y la otra mitad para el que lo ſentenciare y executare.

¶ *Ley lxj. Que el oficial de la caxa no tẽga hijo ni criado oficial en la caja de oficio mayor, que es a proueer del Rey.*

¶ *Alli cap. 61. vee la l. 2. de las declaraciones ſiguiẽtes tras eſte ti. que eſtiẽde eſta ley a los oficios menores.*

¶ Otro ſi por quãto el oficio de la teſoreria y los otros oficiales mayores de cada vna de las dichas caſas, fueron inuentados aſsi por la neceſsidad dellos, como

porque vnos estoruassen a otros las faltas y yerros que intétassen de cometer, y aun porque vnos fuessen testigos de otros, y esto no embargante nos somos informados que de poco tiempo acà algunos oficiales de las dichas casas han procurado de auer, y han auido para sus hijos y criados y familiares oficios en la misma casa donde ellos lo tienen, por tener menos contrarios, y auer mayor lugar de hazer fraudes y encubiertas en sus oficios, lo qual ha dado causa a grãdes daños: por ende ordenamos y mandamos, que ningun tesorero, ni oficial de casa de moneda, no tẽga hijo ni criado, ni familiar suyo oficial de otro oficio de la tal casa donde el tuuiere oficio: so pena que el que procurare oficio para su hijo, ò criado, ò familiar, ò le tuuiere en su casa, despues que le ouiere, que el y el hijo, ò criado, ò familiar, que de tal oficio vsaré, ayan perdido, y pierdan por el mismo hecho los oficios que tuuieren, y mas cada vno dellos la mitad de sus bienes, repartidos en la manera susodicha. Y mãdamos a los otros oficiales de la dicha casa que en esto no fueren culpantes, que luego nos lo notifiquen a costa del culpado, porque nos proueamos luego de los dichos oficios a personas habiles y fiables. Y mandamos a cada vno de los dichos tesoreros que no paguen derechos algunos a los tales oficiales que contra esto fueren, y a los dichos tesoreros y otros oficiales, que no vsen con ellos en los dichos oficios.

¶ *Ley lxij. Que los cambiadores den por las pieças de oro los marauedis que esta ley dize y no puedan llenar por ellas mas de lo en ella contenido. Alli cap.62.*

¶ Otrosi ordenamos y mandamos, que cada vn cambiador, ò otra qualquier persona que ouiere de dar blancas y reales desta moneda, que agora nos mandamos hazer por pieça de oro, que de por cada excelẽte de la granada entero trezientos y setenta y cinco marauedis, y no menos: y por cada medio excelente la mitad desto y no mas: saluo q̃ desto detengan para si por el cambio, el cambiador tres marauedis por pieça del dicho excelente, y por el dicho medio excelente tres blancas: pero si el cãbiador gelo diere a otro, que gelo de por el precio cabal que nos de suso mandamos, q̃ valan, y no mas: y que qualquier que lo contrario hiziere, que pague por cada pieça q̃ rehusare de cambiar, ò por cada vna que cambiare ò diere por mas, por cada vez mil marauedis, la mitad para la nuestra Camara, y de la otra mitad, la mitad para el q̃ lo acusare, y la otra mitad para el juez, y para el executor que lo sentenciare y executare.

Ley lxiij. Que ninguno se diga obrero ni monedero, sino fuere elegido conforme a esta ley. Alli cap.63.

¶ Otrosi, porque podria ser que algunas personas cõ loca osadia y atreuimiẽto presumiessen de se dezir monederos ò obreros, no siendo elegidos ni nombrados por el nuestro tesorero de la casa donde ellos se dizen ser monederos y obreros, ò siendo reuocados por el: por ende defendemos, que ninguno sea ossado de se entremeter a labrar en ninguna de las dichas casas de moneda, ni se llame obrero, ni monedero della, sino fuere elegido y nombrado por el tesorero de la tal casa, y assentado en los nuestros libros, segun que por nos esta ordenado, y mandado por estas nuestras leyes y ordenanças, y por otras nuestras cartas que sobre ello auemos mandado dar: so pena que lo maten por ello.

¶ *Ley lxiiij Que ningun cambiador ni otra persona alguna tenga moneda fuera de ley, y que no sea labrada en las dichas casas y por los cuños dellas, so las penas en esta ley contenidas. Alli cap.64.*

¶ Otrosi, porq̃ es de creer que no auria falsea-

falseadores de moneda, sino hallassen personas que ge las recibiessen, y destribuyessen, engañosamente entre las personas que no la conocian, por ende ordenamos y mandamos, que ningun cambiador ni otra persona no reciba ni tenga en su casa ni en su cambio, ni en su tienda, ni en su trato, moneda de plata ni de oro ni de vellon, con los cuños de suso nombrados, que no sea labrada en qualquier de las dichas nuestras siete casas, donde agora nos mandamos labrar, ò de la que hasta aqui se ha labrado en ellas, ni monedas estrãgeras de falsa ley, ni la den en pago, ni en cambio, ni en otra manera alguna: so pena que qualquier que lo cõtrario hiziere, sea desterrado de nuestros reynos por quatro años, y de mas pierda la mitad de sus bienes, y sea la mitad para la nuestra Camara, y de la otra mitad, sea la mitad para el acusador, y la otra mitad para el juez y executor que lo sentenciare y executare. Y mandamos à todos y qualesquier cambiadores, que cada y quando que qualquier persona les diere alguna moneda falsa, quier sea de los nuestros Reynos ò de fuera dellos, que luego antes que salga de su poder, la corte por medio, y la entreguen a las justicias donde esto acaeciere, para que luego la quemen publicamẽte: pero si antes que fuere tomado con la tal moneda, este que la trae ò la tiene lo descubriere à la justicia y regimiento donde le fuere dada, y nombrare la persona que ge la dio, y fuere tal persona, de que verdaderamente se pueda presumir que no conoce la dicha moneda, q̃ en qualquier destos casos sea quito de la pena de suso contenida, con tanto, que luego en continente que lo supiere, entregue la tal moneda falsa a las justicias y oficiales del lugar donde fuere hallado, para q̃ lo quemen luego publicamẽte, y dende en adelante no lo traten.

¶ *Ley lxv. Que reuoca qualesquier priuilegios y cartas dadas para nombrar oficiales de las casas, y los oficios por virtud della dados. Alli cap. 65.*

¶ PORQVE Nuestra intencion y voluntad es, de poner en cada vna de las dichas nuestras siete casas de moneda, oficiales buenos, y expertos, y fieles cada vno en su oficio, de que nos podamos auer primero noticia, por la presente reuocamos y damos por ningunas, y de ningun valor y efeto, todas y qualesquier cartas de priuilegios y mercedes y facultades que fueron dadas por el señor Rey don Enrique nuestro hermano, y por nos, a qualquier ò qualesquier personas, de qualquier estado, ò condicion que sean, para poner y nombrar tesorero, y otros qualesquier oficiales de las dichas nuestras casas de moneda, y de qualquier, ò qualesquier dellas, y qualesquier nombramientos, y prouisiones, que por virtud dellas y de cada vna dellas, ò qualquier dellas hasta aqui han sido hechas, a qualesquier oficiales de las dichas nuestras casas, ò qualquier dellas, de los dichos oficios, ò qualesquier dellos. Y mandamos a los dichos oficiales que tienen las dichas prouisiones, que no vsen de los dichos oficios por virtud de ellas: so las penas en que caen los que vsan de oficios de monederos, sin tener poder ni facultad para ello: y a los nuestros tesoreros que no los dexen, ni consientan vsar de los tales oficios: y si algunos de los tales oficiales quisieren vsar de los tales oficios, parezcan primeramente ante nos, y mandarlos hemos examimar, y si fueren hallados habiles para exercer los dichos oficios, mandarles hemos proueer sobre ello, por nuestras cartas, como vieremos que cumple a nuestro seruicio, y a la buena prouision y gouernacion de

las dichas nueſtras caſas de la moneda.

¶ *Ley lxvj. Que las penas que ſe aplican a los acuſadores y juezes ſe entienda ſeyendo executadas dentro de treinta dias. y eſſos paſſados ſean todas de la Camara. Alli cap. 66.*

¶ Otroſi por quanto nos por eſtas dichas nueſtras leyes y ordenanças imponemos algunas penas contra los tranſgreſſores, y quebrantadores dellas, mandamos q̃ las penas de bienes y de dineros fueſſen diſtribuydas en cierta manera, aplicando parte dellas a los acuſadores y a los juezes y executores, porque todos ellos puſieſſen mayor diligencia en la execucion dellas: porende mandamos y ordenamos, que ſi dentro de treinta dias deſpues que fuere cometido el delito, ò el quebrantamiento de qualquier deſtas dichas leyes y ordenãças, no fueren ſentenciadas, y executadas las dichas penas, que dende en adelante todas las dichas penas de bienes y de dineros, ſean aplicados y ſe bueluan por el miſmo hecho a nueſtra Camara y fiſco, y podamos diſponer dellas como de coſa nueſtra propia.

¶ *Ley lxvij. Que pone pena contra los que cercenan moneda, ò la ſacan del Reyno, ò la deſhazen.*

Alli cap. 67. vide ſupra l. 12.

¶ Otroſi ordenamos y mandamos, que ninguna ni algunas perſonas, de qualquier eſtado ò condicion, preeminencia, ò dignidad que ſean, aſsi de los nueſtros ſubditos y naturales de los nueſtros Reynos y ſeñorios, como de fuera dellos, no ſean oſados de desfazer, ni fundir ni cercenar las dichas monedas de oro y plata y vellon que agora mandamos labrar, en ninguna de las nueſtras caſas de la moneda, de fuera dellas en ninguna parte que ſea: ſo pena que qualquier q̃ lo hiziere le maten por ello, y aya perdido y pierda todos ſus bienes, y ſe repartan en la forma ſuſodicha. Y aſsi miſmo que ninguno ni algunos de los ſuſo dichos, no ſean oſados de ſacar, ni ſaquen moneda de oro ni de plata, ni de vellon, de fuera de los nueſtros reynos: ſo las dichas penas, y ſo las otras contenidas en las leyes de nueſtros reynos, que cerca dello diſponẽ: para lo qual damos poder cumplido a los dichos nueſtros teſoreros, y alcaldes y alguaziles, y merinos de las dichas nueſtras caſas de moneda, y a los alcaldes de las ſacas y coſas vedadas, y a otras qualeſquier perſonas que tomaren con la dicha moneda, a las perſonas que lo aſsi ſacaren, como en las dichas nueſtras leyes ſe contiene:

¶ *Ley lxviij. Que las monedas ſean bien talladas y acuñadas, y la orden que ſe ha de tener para que aſsi ſe faga: y las penas en que caen los que lo contrario fizieren. Alli cap. 68.*

¶ Otroſi, porque nos auemos mandado a los que en eſta labor de moneda han encendido, que hizieſſen buenas mueſtras de las monedas de oro y plata y vellon, que nos por las leyes y ordenanças de ſuſo contenidas mandamos labrar: porque en la ley y talla y letras y armas y figuras, todas ſean conformes y bien hechas, que todas parezcan ſer de vn cuño: y es de creer que eſto haziendoſe aſsi, las dichas monedas ſeran gracioſas y hermoſas, y la gente tomara aficion con ellas, y todo eſto es principalmente en la mano y poder de los teſoreros de cada vna de las dichas caſas, los quales tienen poder de apremiar a los entalladores, que hagan los dichos cuños muy buenos, y todos conformes, y a las guardas a que hagan que los obreros y monederos, labren y acuñen bien las tales monedas, ò ge las quiebren, y no ſe las paſſen. Porende ordenamos, y mandamos, que cada vn teſorero venga ò embie luego a la nueſtra Corte por

las

las muestras de las monedas de oro y plata y vellon, que nos mandamos labrar: y que de aquella misma muestra y talla y facion, y de tal tamaño que aqui lleuaren los dichos cuños, de aquella misma talla y facion, y del tamaño, y tã bien acuñado, y de tan buenas letras y armas y figuras, hagan que se labren las dichas monedas, y cada vna dellas: y de aqui adelante el tesorero que fuere en la casa de que fuere tesorero: so pena q̃ en cada suerte destas dichas monedas q̃ se hallaren en qualquier parte de nuestros Reynos, que no es semejante a estas dichas nuestras muestras, en el oro hasta tres pieças, y en la plata hasta seys pieças, y en el vellon, hasta diez pieças, que por el mismo caso, la tal casa de moneda, donde pareciere que se labraron las dichas pieças, sea vanida por vn año que no se labrare moneda alguna en ella, y demas desto, que se executen en los culpantes las penas puestas por estas nuestras ordenanças, y que las justicias de la ciudad en cuya casa hallare este defeto, hagan luego cerrar la tal casa de moneda, executen las dichas penas, y de mas que paguen dozientos reales de los bienes de los oficiales mayores y menores de la tal casa, para los que lo notificaren a nos, ò a los del nuestro Cõsejo: porque parece que todos se pueden juzgar por culpantes: los vnos en labrarlo, los otros en consentirlo labrar, y en sacar fuera de la tal casa moneda tan defetuosa.

¶ *Ley lxix. Que pone el juramento que han de hazer los oficiales de las casas ante la justicia ordinaria, antes que comiencen a labrar.* *Alli cap. 69.*

¶ Otrosi, por euitar los fraudes que algunos oficiales, de algunas de las dichas nuestras casas de moneda, podrian cometer en sus oficios: mandamos y ordenamos, q̃ ante que los dichos nuestros tesoreros comiencen y hagan labrar estas dichas monedas que nos mandamos labrar, se presenten cada vno dellos con este nuestro quaderno destas dichas nuestras leyes y ordenanças, en el Consejo ò cabildo, ò en el ayuntamiento de la ciudad donde esta la dicha nuestra casa de la moneda, que es a su cargo, y ante la justicia y oficiales del, y le muestre esta ley, y haga luego llamar ante si todos los oficiales de la tal casa de moneda, y reciba del tesorero y dellos juramẽto en forma deuida, q̃ bien, y fiel, y lealmente vsaran cada vno dellos de su oficio, y guardara todas estas dichas leyes, y cada vna dellas en todo y por todo, segun que en cada vno dellas se contiene, cada vno en lo que a el tocare a todo su leal poder, y que cada y quãdo supiere, que otre qualquier de los dichos oficiales de la dicha casa, haze falta, ò falsedad en su oficio que lo estorue, y no lo consienta, y que lo descubrira luego q̃ lo supiere a los Diputados que se han de poner en las dichas ciudades, para visitar las dichas casas de moneda, y para las otras dichas cosas, y al tesorero de la dicha casa, porque pongan remedio los que de derecho lo ouieren de poner. Y que este mismo juramento reciba el dicho tesorero y oficiales de cada vna de las dichas casas de los obreros y monederos dellas. Pero mãdamos a las dichas justicias, Regidores y oficiales, de cada vna de las dichas ciudades, luego que fueren requeridos por el tal tesorero, recibã del el juramento sobredicho, sin le poner escusa ni dilacion en ello: so pena de suspension de sus oficios por vn año.

¶ *Ley lxx. Que las justicias y regimientos, nombren dos Diputados, que visiten e informen como se cumplen estas leyes, y fagan lo en esta ley contenido.*
Alli cap. 70. A esta ley se añade lo contenido en la l. 3. de las declaraciones que estan abaxo en fin deste titulo.

Digitized by Google

¶ Otrosi ordenamos y mandamos, que en cada vna de las dichas ciudades donde nos mandamos labrar las dichas nuestras monedas, la justicia y regimiento della, tenga cargo de elegir y deputar, y elijan y deputen de dos en dos meses dos oficiales de entre ellos, que sean personas de buena fama, y de buena conciencia, para que vean y entiendan en la labor de la dicha moneda, y hagan y se informen por quantas vias pudiere, si se haze alguna falta ò fraude en la labor della, ò si se guardan, ò si se quebrantan por algunas personas estas nuestras leyes y ordenanças, y destas tales dos personas reciban luego juramento los que fueren nombrados, que guardarã y executaran estas nuestras leyes y ordenanças, y que se auran en este cargo que les dan bien y fielmente, y si algun defecto sobre esto conocieren, que lo notificaran, y haran luego saber al regimiẽto de la dicha ciudad, y al tesorero della, para que lo emienden y hãgan emẽdar: y que executen y hagan executar las dichas penas en estas leyes y ordenanças contenidas, en las personas y bienes de los que las quebrantaren en todo, o en parte: y si el caso fuere criminoso y de mucha importancia, que nos lo embien a notificar, con apercebimiẽto que si assi no lo hizieren y cumplieren, que la dicha ciudad y sus bienes, y los oficiales y personas singulares del dicho regimiento, y cada vna dellas, nos sean tenudos y obligados por sus cabeças y bienes a qualquier falta, ò defecto que en las monedas que assi labraren en la dicha ciudad, se hallaren, y a todos los males y daños que dellos se siguieren. Y que cada vez que la justicia y regimiento ouieren de elegir los tales Diputados, los elijan y nombren bien y fielmente, sin parcialidad alguna: y que sean hombres de buena fama y conciencia: y que los que vna vez fueren Diputados por dos meses, no sean otra vez Diputados, hasta que todos los otros oficiales de regimiento que fueren habiles para ello, ayan tenido esta diputacion y cargo cada vno por el dicho tiempo.

Ley lxxj. Que pone lo que ha de lleuar el tesorero por el recebimiento de obrero, o monedero, y la pena si mas lleuare. *Alli cap. 71.*

¶ Otrosi ordenamos y mandamos, que tesorero alguno no pida, ni lleue de aqui adelante a obrero ni monedero alguno marco de plata, ni otra cosa alguna por le nombrar, ni recebir por obrero ni monedero, ni por el dar la carta que para ello ouiere menester: saluo los derechos antiguos que se solian lleuar al obrero, ò monedero, que nueuamente era recebido en su cabildo, q̃ son hasta seyscientos marauedis, y no mas, y a cada hijo de monedero y obrero q̃ era recebido la mitad: so pena q̃ el tesorero ò su teniente, que mas pidiere o mas lleuare, lo pague con el quatro tanto, distribuydo en la manera susodicha: y mas que torne al obrero ò monedero, lo que ansi lleuo con otro tanto.

¶ *Ley lxxij. Que los que truxeren a labrar moneda, oro, plata, vellon, del Reyno, o fuera del, sean libres de alcauala, y otros derechos, guardando lo en esta ley contenido.* *Alli cap. 72.*

¶ Otrosi ordenamos y mandamos, que qualquier, ò qualesquier personas, que traxeren de fuera de los dichos nuestros Reynos y señorios, ò de dentro dellos ansi por mar como por tierra, a las dichas nuestras casas de moneda, ò a qualquier dellas, que nos mandamos labrar oro, o plata, o vellon, o plomo, ò cobre, o rasuras de monedas, o qualquier cosa dello, o otras qualesquier cosas q̃ en las dichas nuestras casas de moneda fueren menester, q̃ no sean tenudos de pagar ni paguen derechos algunos de alcaualas, ni diezmos, ni quintos, ni roda, ni derecho de Almirante, ni

ni portazgo, ni passage, ni almoxarifazgo, ni otro derecho alguno en los puertos y caminos, ni en el campo, ni en las puertas, ni en las entradas de essas dichas ciudades, y villas, y lugares de los nuestros Reynos, ni a los alcaldes de las casas, ni cosas vedadas: tanto que el que lo traxere haga juramento que lo trae para labrar en qualquier de las dichas nuestras casas de moneda, y que traetan carta de qualquier de los dichos tesoreros nuestros, como lo metio en la dicha nuestra casa para donde dixo que lo trayan: y despues si se hallaren que no lo truxeron a ella, que sean tenudos de pagar el diezmo, y todos los otros derechos con el quatro tanto, y con las costas que en ello se hizieren al nuestro arrendador del puerto por donde entrare, y a los otros arrendadores que ouieren de auer los tales derechos. Y mandamos a todas las ciudades, villas, y lugares de los nuestros Reynos, y señorios, y a nuestras justicias dellos, y a nuestros arrendadores de los diezmos y aduanas, y a todos los arrendadores, y fieles, y cogedores de las nuestras alcaualas, y rentas y derechos, de qualesquier ciudades, villas, y lugares de todos los dichos nuestros Reynos y señorios, que lo guarden y cumplan, y hagan guardar y cumplir, y den, y hagan dar a ello todo el fauor y ayuda que menester ouiere, porque ayan cumplido efecto: so pena que el que lo contrario hiziere, que peche en pena de diez mil marauedis: los quales sean repartidos en la manera susodicha: y esten presos hasta que nos lo sepamos, porque nos mandemos hazer tal escarmiento en ellos, que a otro sea exemplo: y demas pague el que las tales cosas o alguna dellas truxere, todas las costas y daños que sobre esta razon se les recrecieren dobladas.

¶ Ley lxxiij. Que todo lo que fuere necessario para la labor, hierro, azero, carbon, y otras cosas, se de para las casas por justo precio antes que a otro alguno. Alli. c. 73.

¶Otrosi por quanto nos mandamos hazer las monedas suso dichas, y para las labrar es menester hierro, y hazero, y carbon, y sal, rasuras, y otras cosas, las quales algunas vezes acaece que algunas personas queriendo las comprar para si, las no dexan comprar para la labor de las dichas nuestras casas, por ende ordenamos y mandamos a los nuestros contadores mayores dẽ nuestras cartas y sobre cartas que menester ouieren, para que sea dado a los nuestros tesoreros de las dichas nuestras casas, las cosas suso dichas por justos y razonables precios antes que a otro ninguno: las quales dichas nuestras cartas mandamos a nuestro Chãciller y notario que libren y passen y sellen, sin contradicion alguna.

¶ Ley. lxxiiii. Que se den cartas y sobrecartas para que se guarden las excempciones y libertades a los officiales de las casas. Alli cap. 74.

¶Otrosi ordenamos y mandamos a los nuestros contadores mayores, que den y libren a los dichos nuestros oficiales y obreros y monederos, y a las dichas nuestras casas de moneda y de cada vna dellas, nuestras cartas y sobrecartas las mas firmes y bastantes que les pidieren y menester ouieren, para que les sean guardadas todas las frãquezas y exempciones y libertades que nos les auemos mandado guardar, y poniendo grandes penas a los que intentaren de se las quebrantar: por manera que gozen dellas sin contradicion alguna: las quales dichas nuestras cartas y sobrecartas mãdamos al nuestro Chanciller y notarios, y a los otros aficiales que estan en la tabla de los nuestros sellos, que sellen y passen libremente sin contradicion alguna.

Declaraciones cerca de las leyes y ordenanças passadas.

¶ Ley primera. Que moneda que no fuere de peso, agora sea de oro, o plata, no reciba en cambio, ni en pago, y que se corte, y el que la tuuiere en su cambio, incurra en la pena desta ley.

¶ Don Fernando y doña Ysabel en Seuilla a .21. de Hebrero, año de .1502. hasta la ley .7. inclusiue, y alli en el .c.3. es pragmatica de todo lo contenido hasta la dicha ley .7.

¶ Otrosi por quanto somos informados que contra el tenor y forma de lo contenido en la ley .7. de las ordenanças passadas, algunos cambiadores y otras personas tienen y tratan alguna moneda de oro y plata menguada, de la que nueuamente hemos mandado hazer, y que las reciben como la veen que es nueua, creyendo que es del peso que deue, la toman sin la pesar, y que despues quando la van agastar y se aprouechar della, la hallan falta, y por que desto se sigue a nuestros subditos mucho daño, nuestra merced y voluntad es de lo mãdar proueer y remediar: por la presente mãdamos, que la dicha ley se guarde y cumpla, y execute en todo y por todo, segũ en ella se contiene, y en guardandola y cumpliendola, ningun cambiador sea osado de tener en su casa, ni en su cambio, ni en otra parte, moneda alguna de oro, ni de plata de la que agora nos mãdamos labrar, que no sea del peso que por nos esta mãdado, ni de la dar a persona alguna en cambio, ni en pago, ni en otra manera, sino fuere del peso que por nos esta mandado, como dicho es, so la pena que por cada pieça de oro de las suso dichas que les fuere hallada falta, pague el tal cambiador 20. marauedis de pena, y por cada moneda de plata que les fuere hallada menguada, pague dos marauedis, y que toda via se corte la tal moneda, como dicho es: de la qual dicha pena, sea la mitad para la nuestra camara y fisco, y de la otra mitad, la mitad para el acusador, y la otra mitad, para el juez que lo sentenciare y executare.

Ley .ij. Que los oficiales, tesoreros, guardas, balanças, seã obligados a que cada moneda salga a peso. Alli cap. 1. veasse la ley .42. del titulo precedente.

¶ Otrosi por quãto por la ley 42. de las ordenanças y leyes suso dichas, esta ordenado a lo que estan obligados los tesoreros a la ley, y valor de la moneda, y porque a nos es hecha relacion, que algunos de los dichos nuestros tesoreros y guardas, y maestro de la balança de las dichas casas dudan, si por virtud de la dicha ley e ordenança son obligados al peso de cada pieça por menudo de oro y plata, que en la tal casa se labrare, por ende declaramos que el dicho nuestro tesorero y guardas y maestro de balança en el dicho capitulo contenido, son obligados a que las dichas monedas salgan de la dicha casa de peso cada vna por si y por marco, assi como son obligados a la ley y talla de la dicha moneda.

Ley .iij. Que pone las diligencias que los visitadores han de hazer, de mas de las contenidas en las ordenanças. Alli cap. 7.

¶ Aunq̃ por la ley setenta de las leyes y ordenãças suso dichas esta dispuesto en la manera q̃ se ha de hazer la visitaciõ de las casas: Y porq̃ agora nos es hecha relaciõ q̃ no se haze cõ la diligẽcia que conuiene: mandamos que la dicha

cha ley y ordenanças se guarde y cumpla, y que passados los dos meses de vna visitacion, los concejos, justicias, y regidores, y oficiales de las dichas ciudades donde ay las dichas casas de la moneda, os junteys segun que lo aueys de vso y de costũbre: y elijais y deputeis otros dos oficiales deputados, para que tengã cargo de la dicha visitacion, segun que en la dicha ley y ordenança se contiene, a losquales mandamos que acepten el dicho cargo, cada y quando les cupiere, y vean y passen luego las ordenanças y quaderno de las dichas casas de moneda, y las pragmaticas y cartas sobre ello dadas, y juntamente con el dicho tesorero visiten las dichas casas de moneda, todas las vezes que vieren que es menester, durante el tiempo de los dichos meses de su cargo: y se informen como y de que manera se han guardado y guardan en la dicha casa de moneda las dichas nuestras ordenanças y pragmaticas y cartas sobre ello dadas: y requieran y visiten ansi mismo algunas vezes la moneda que saliere labrada de la dicha casa, para que vean si sale pesada y acuñada como por nos esta mandado: y hagan alguna vez ensay para ver si assi en aquello como en todas las otras cosas se guarda lo que por nos esta mandado: y si hallaren que no se guarda, lo notifiquen al ayũtamiento y al tesorero de la dicha casa, para que lo remedien y hagan remediar, y executen y hagan executar las penas en que los culpados ouieren incurrido: y den orden como dende en adelante se haga como deue.

Y mandamos a las personas que ansi fueren elegidas para la dicha visitacion, que juntamente con el dicho tesorero de la dicha casa de moneda, requieran y hagan ansi mismo requerir los cambios de la tal ciudad algunas vezes en el tiempo de su visitacion, para ver si en la moneda que tiene en ellos, ay falta en el peso o ley, o si ay en ellos alguna moneda de fuera del reyno: con que se pueda hazer algun daño, para se sacar con ello la moneda de nuestros reynos, y si hallaré en los dichos cambios moneda alguna de la que nos agora auemos mãdado hazer, falta de ley o de peso, que la corten y hagan cortar, y no den lugar que corra por moneda, y executen en los que las tuuieren las penas suso declaradas, y ansi en aquello como en todas las otras cosas prouean en todo lo que pudieren proueer, y en lo que no pudieren proueer, nos lo notifiquen y hagan saber luego, para que nos lo mandemos proueer como cumpla a nuestro seruicio: so pena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra camara a cada vno de los oficiales de cõcejo de la tal ciudad que no deputaren los dichos visitadores al tiempo que son obligados, y al que cupiere la dicha visitacion, y no la aceptare, y no vsare della, segun y como, y a los tiempos que deuan y son obligados.

¶ *Ley. iiij. Que las monedas se den a sus dueños, pesadas vna a vna.*

Alli capi. 2. vease la ley. 41. del titu. precedente, y la ley. 11. infra.

¶ Otrosi por quanto por la ley e ordenança quarenta y vna, mandamos q̃ si el dueño de la moneda quisiere recibirla cõtada y pesada pieça a pieça, que lo pudiesse hazer, y el tesorero obligado a se la dar ansi. Y agora somos informados, q̃ algunas personas reciben algunas vezes la dicha moneda por quenta, cõtandola vna a vna sin la pesar, y por q̃ desto se han recrecido algunos incõuenientes, mãdamos q̃ de aqui adelãte los tesoreros de cada vna de las dichas casas de moneda, sean obligados a dar a los q̃ vinieren

vinieré a labrar alas dichas casas, las pieças de oro y plata que les dieré labradas pesadas vna a vna, y que si alguna pieça fuere escasa o falta del peso que deuia tener conforme a lo que por nos esta mandado, q̃ la corte luego, y no se la de, aunque la tal persona la quiera recebir: so pena que el tesorero que diere la dicha moneda sin ser pesada vna a vna, como dicho es, pague de sus bienes otra tanta moneda como la que ouiere dado sin pesar: de lo qual sea la mitad para la nuestra Camara, y de la otra mitad, la mitad para el acusador, y la otra mitad para el juez que lo sentenciare: y desta misma manera mandamos a los mercaderes, y otras qualesquier personas que traxeré a labrar oro y plata, qualquier o qualesquier de las dichas casas, que reciban la moneda que les ouieren de dar, y no de otra manera alguna.

¶ *Ley.v. Que los tesoreros compelan a los oficiales de las casas que siruan bien y fielmente sus oficios. Alli ca.4.*

¶ Otrosi, por quanto los dichos tesoreros de las dichas casas de moneda son los que principalmente nos han de dar cuenta de todo lo que en las dichas casas se haze, por ende ordenamos y mandamos, que los dichos tesoreros compelan y apremien, y puedan compeler y apremiar a todos los dichos oficiales, y obreros y monederos de las dichas casas, a que siruan bien y fiel, y diligentemente sus oficios: so las penas que ellos pusieren: las quales executen y puedan executar en los que ene ellas incurrieren.

¶ *Ley.vi. Que si los alcaldes de las casas prendieren algun oficial dellas por alguna cosa liuiana, y al tesorero pareciere que ay necessidad del, que lo pueda tomar en fiado para lo tornar acabada la labor. Alli cap.5.*

¶ Otrosi, porque la labor dela dicha moneda no se impida por manera alguna mandamos, que si los alcaldes de las dichas casas de moneda o qualquier dellos prendieré o tuuieré preso alguno, o algunos de los oficiales, y obreros y monederos de las dichas casas por alguna cosa liuiana, y al tesorero de la tal casa pareciere que ay por estóces necessidad de los tales oficiales para despachar alguna labor, y que este en la dicha casa y los quisieren tomar en fiado para los tornar despues đ acabada la dicha labor lo pueda hazer, y acabada la obra los aya de tornar y torne a la carcel donde los tomare, para que se haga dellos lo que fuere justicia.

¶ *Ley.vij. Que las personas deputadas para visitar las casas se junten el Sabado de cada semana con el tesorero y alcaldes de las casas, a visitar las carceles dellas. Alli cap.6.*

¶ Otrosi mandamos, que las personas que fueren diputadas para visitar cada vna de las dichas casas de moneda, el dia del Sabado de cada semana se junten cõ el tesorero y alcaldes de las dichas casas a visitar y visiten, la carcel que en ella estuuiere, atento el tenor y forma de la ley por nos hecha en las cortes de Toledo, que habla cerca de la visitacion de las carceles de las ciudades villas y lugares de los nuestros reynos.

Ley.viij. Que en las casas de la moneda se de la moneda labrada entera por marco, sin hazer descuento de ciçalla, y sin lleuar otros derechos por la labrar.

Don Fernando y doña Ysabel en Granada primero de Agosto del año de.1500. pragmatica.

¶ Por quanto por parte de algunos mercaderes y otras personas destos nuestros reynos nos fue hecha relaciõ, q̃ algunos de las casas de la moneda dellos tienen tal forma los tesoreros, q̃ recibẽ dellos plata que de cada cinquẽta marcos de plata dizque salen diez marcos đ

çicalla

ciçalla; y que dizen los dichos tesoreros, que los tales mercaderes y otras personas son obligados de tornar a hũdir aquella ciçalla, de manera que los mercaderes dizque pierden en cada marco medio real, que montan cinco reales en cada diez marcos de ciçalla, y otros tres marauedis que hazen de costa en el hundir, de manera que pierden y pagan mas de lo que son obligados doziẽtos marauedis, en lo qual dizque reciben agrauio, y no se guarda lo que esta ordenado en las ordenanças de la labor de la moneda, y se les lleua mas derechos de los que por alli estan mandados lleuar, y nos fue suplicado lo mandassemos proueer, o como la nuestra merced fuesse, y nos tuuimoslo por bien: por ende mandamos a los dichos nuestros tesoreros de las casas de la moneda, y a sus lugares tenientes, y oficiales, que guarden las leyes por nos de suso dadas, cerca del labrar de la dicha moneda en todo y por todo, como en ella se contiene, y en guardandola, y en cumpliendola, acudan a las personas que traxeren a labrar oro y plata a las dichas casas, con toda la moneda labrada que la dicha nuestra ordenança dispone, sin les boluer la dicha ciçalla, saluo marco por marco, quitãdo los derechos que por la dicha ordenança han de auer: y no les lleuen, ni descuenten por la dicha ciçalla otros derechos algunos ni menguas, de mas y aliende de lo que mandan las ordenanças y leyes de suso.

¶ *Ley ix. Que no se eche en el marco para moneda de vellon, sino cinco granos y medio de plata.*

¶ *Doña Iuana y don Carlos en Madrid a 23. de Mayo año de 1552.*

¶ Porque de se echar en cada marco de moneda de vellon siete granos de plata, se tiene entendido que por la ganancia q̃ en ello ay se saca fuera destos Reynos, y no ay abasto, y por remediar esto mandamos, que de aqui adelante en cada marco de moneda de vellon, que se labrare en las casas de la moneda de nuestros Reynos, no se eche sino cinco granos y medio de plata y no menos, porque cesse lo susodicho, y los que la hizieren tengan ganancia moderada: y por ello queremos que no incurran en pena alguna de las cõtenidas en las leyes de nuestros Reynos: lo qual assi se cumpla y guarde, so pena de diez mil marauedis para nuestra Camara al que lo cõtrario hiziere.

¶ *Ley x. Que ley han tener las coronas, y escudos que se mandaron nueuamente labrar, y sean de los quilates en esta ley contenidos.*

¶ *Los mismos Valladolid año de 1537. pet. 104.*

¶ Mandamos, que las coronas y escudos que auemos mandado, y mandaremos labrar, sean de ley de veynte y dos quilates, y que sesenta y ocho dellas pesen vn marco de oro destos nuestros Reynos de Castilla, que es la ley y peso de los mejores escudos de Italia, y los que se labran en Francia, y que valga el precio de cada corona trezientos y cincuenta marauedis, y teniendo la dicha ley y peso mandamos, que valgan y corran, las quales se pesen de aqui adelante.

¶ *Ley xj. Que el tesorero de la casa de la moneda de Seuilla entregue la moneda que se labrare a los dueños, por peso de marco, y cuento de pieças, aunque no se pesen las pieças, sin embargo de lo dispuesto en la ley quarta deste titulo.*

¶ *Los mismos en Madrid año de 1553. a 27. de Mayo, y don Felipe gouernador en su nombre.*

¶ Porquanto nos es hecha relacion que en la casa de la moneda de Seuilla, no se guarda

guarda lo contenido en las leyes susodichas, que disponen, que el tesorero entregue la moneda de los marcos que recibio por el mismo peso y marco, y contandola, y pesando cada pieça por si, sino que se la buelven no por peso, sino por cuento, de que redunda grande daño a nuestros subditos y naturales, tomando por fundamẽto la dilacion que ay en la entregar en la manera susodicha a los dueños, y que della les resulta grande daño, por ende queriendo proueer lo que conuiene, mandamos al tesorero de la dicha casa, que hasta que otra cosa mandemos proueer, de aqui adelante quando boluieren la dicha moneda despues de estar labrada a los dueños della, se la bueluan labrada conforme a las ordenanças: por el mismo peso que se la entregaren al tesorero, y asi mismo por cuento: de manera que los dueños lleuen otro tanto labrado por peso y cuento de quanto entregaron para labrar, haziendo el peso por marcos, sin que aya necessidad de pesar cada pieça por si de las del dicho cuento, segũ que las dichas ordenanças lo requieren: lo qual asi cumplan los dichos tesoreros de la dicha casa y sus tenientes, so pena de perdimiento de sus oficios, y las otras penas en las dichas ordenanças contenidas. Y mandamos al Asistente ò juez de residencia de la dicha ciudad, que al tiempo que visitaren la dicha casa, tengan especial cuydado de saber como se guarda lo susodicho, y de executar las penas en los que en ellas incurrieren.

¶ *Ley xij. Que pone nuevas declaraciones, cerca de algunas de las leyes y ordenananças susodichas del titulo veynte y vno.*

¶ *Rey don Felipe II. y la Princesa doña Juana, governadora en su ausencia, en Valladolid año de 1557. por Hebrero. ordenanças y declaraciones que resultaron de la visita que mando hazer al Doctor Fernando Perez del su Consejo de las Indias.*

¶ Primeramente en quanto por la ley catorze demanda, que el maestre de la balança de a los obreros y capatazes los dinerales que sean justos, y vengan a la talla, y sino salieren justos se pague el daño a la parte q̃ con la labor dellos resultare, deuemos de mandar y mandamos que demas de lo susodicho, los dinerales que el dicho Maestre hallare no ser justos, ò que estan gastados, luego ante el escriuano de la casa los haga hundir: so pena que no lo haziendo, incurra el dicho Maestro en pena de veynte mil marauedis por cada vez que lo dexare de hazer.

Otrosi por quanto por la ley sesenta y vna, se manda que el tesorero no tenga por oficial en ninguno de los oficios mayores hijo, ni criado, ni familiar suyo, so las penas en la dicha ley contenidas, y porque la misma razon ay para proueer lo mesmo en el nombramiento que el dicho tesorero puede hazer de los oficios menores de la dicha casa: por ende mandamos, que ninguno de los oficiales menores que el dicho tesorero asi nombrare, no sea hijo, ni criado, ni familiar suyo, so las mismas penas en la dicha ley contenidas.

Porque de se vender y renunciar los dichos oficios menores, que puede proueer el dicho tesorero por dineros, se han seguido grandes inconuenientes, mandamos, que ninguno de los dichos oficiales menores no pueda vender ni renunciar su oficio a otro por dineros, ni por otro precio, ni interesse alguno, so pena que el que hiziere la tal venta ò renunciacion pierda el tal oficio, y lo que se ouiere dado por el, sea para la nuestra Camara, y el tesorero prouea luego otra persona en el tal oficio sin interesse alguno, y que si el tesorero lo supiere, ò viniere a su noticia, y lo consintiere y no lo castigare, pague cien ducados para nuestra

Camara

Digitized by Google

Camara por cada vez que lo supiere, y consintiere.

Porque no es cosa conueniente para la fidelidad que se deue tener en la labor de la moneda, que en cada hornaça aya tantos aprendizes como ha resultado de la visita que tienen los capatazes: mandamos, que ninguno de los capatazes pueda tener en cada vna hornaça mas de vn aprendiz, y que assi lo cumplan: so pena que el capataz que mas tuuiere, incurra en pena de diez mil marauedis para la Camara, otros tantos el tesorero que lo supiere y consintiere.

Otrosi, porque los tesoreros de las casas de la moneda no tienen las casas de la moneda reparadas como son obligados conforme a la ley cincuenta y cinco, que sobre ello habla, porque aquella mejor se guarde, mandamos al Assistẽte de la ciudad de Seuilla, y Corregidores de las otras ciudades y a sus tenientes, que visiten las dichas casas, y todo lo que hallaren que falta de repararen ellas, a que los tesoreros son obligados, lo hagan reparar a costa de los dichos tesoreros, y lo mismo hagan cada y quã do les constare que ay falta.

¶ *Ley xiij. Que pone la moneda de oro que el Rey don Felipe segundo. mando labrar nueuamente, y el valor dello, y se acrecienta el valor de la moneda de oro que antes corria.*

¶ *Don Felipe II. en Madrid a 23. de Nouiembre de 1566. años pragmatica.*

¶ Mandamos, que en las nuestras casas de la moneda destos Reynos, se labre moneda de oro y plata de nuestro nombre, cuño, y armas, conforme a la estampa, que a las dichas casas de la moneda se les embia, y que la dicha moneda de oro y plata se labre en esta manera, conuiene a saber, que se labren escudos senzillos, y dobles de oro de ley de veinte y dos quilates, y de sesenta y ocho pieças de escudos senzillos por marco, que es conforme a la ley y peso que los escudos, que el Emperador y Rey mi señor labro, tienen, y que ansi mesmo se labren reales senzillos, dobles, y de a quatro de ley de onze dineros y quatro granos, y de sesenta y siete reales senzillos por marco, que son de la misma ley, y peso de los reales que hasta aqui se han labrado, de manera que en la dicha moneda de oro y plata quanto a la ley y peso no aya mudança ni alteracion alguna. Y queremos que los dichos escudos que hasta aqui por ley tenian de valor y estimaciõ trezientos y cinquenta marauedis, se suban y crezcan a quatrocientos marauedis. Y que en este precio y estimacion de quatrocientos marauedis corran, passen, y se reciban, y que demas del dicho precio no puedan correr ni passar, ni venderse en alguna manera, so las penas que por leyes y pragmaticas destos Reynos estan puestas a los que dan, ò venden, compran, ò reciben la dicha moneda de oro a mas precio del que por nos esta puesto: el qual dicho valor y estimacion de quatrociẽtos marauedis, y lo que suso esta dicho, sea y se entienda ansi en los escudos que de nueuo se labraren de nuestra estampa, y cuño, como en los que hasta aqui estan labrados en ellos, y se entienda ansi mesmo en los escudos estrangeros destos Reynos siendo de la misma ley y peso. Y en quanto toca a los ducados dobles, senzillos Castellanos, dobles del cuño y armas de los señores Reyes Catolicos nuestros bisabuelos, mandamos, que aquellos corran, el ducado senzillo a quatrocientos y veynte y nueue marauedis, y el doble a ochocientos y cinquenta y ocho marauedis, y el Castellano de veynte y dos quilates, a quinientos y quarenta y quatro marauedis

uedis, y porque demas desto ay otras especies de monedas de oro de veynte y dos quilates de las que no van aqui declaradas, ansi destos Reynos como de fuera dellos, mãdaremos sobre esto platicar y hazer declaracion con que en el entretanto no se impida la corriente, y curso della. Y en lo que toca a los reales y moneda de plata que se ha de labrar de la ley y peso que dicha es, no es nuestra voluntad que en ellos, ni en los reales antiguos aya mudança alguna en la estimacion y valor, sino que corran al mesmo precio de treynta y quatro marauedis, como hasta aqui han valido y corrido: guardandose en lo demas que toca a la labor de la dicha moneda lo que esta proueydo y ordenado por las leyes y pragmaticas destos reynos que sobre esta razon estan hechas.

¶ *Ley xiiij. Que pone la moneda de vellon que mando labrar nueuamente el Rey don Felipe II. y el valor de ella.*

¶ *Don Felipe II. en Madrid a 14. de Diziembre de mil y quinientos y sesenta y seys años, pragmatica.*

¶ Mandamos, que de aqui adelante por el tiempo que fuere nuestra voluntad se labre en estos nuestros reynos, y en las casas de la moneda dellos moneda de vellon rica, de la estampa, y de la ley y peso y forma que en esta nuestra carta serâ contenido: conuiene a saber que se labre moneda de vellon de ley de dos dineros y medio, y dos granos, que son sesenta y dos granos de plata fina, y que se labren ochenta pieças de vn marco, que cada vna valga vn quartillo de real, que son ocho marauedis y medio, y que de cada marco se labre vn tercio de las dichas pieças de quartillo, y otro tercio de quartos que valgan a quatro marauedis, que saldran en el marco a razon de ciento y setenta pieças, y el otro tercio de medios quartos que valgan a dos marauedis que saldran en el marco a razon de trecientas y quarenta pieças, y que la dicha moneda de vellon rico que ansi se hiziere y labrare de quartillos, quartos, y medios quartos, ha de yr ajustada vna a vna segun lo que esta ordenado en la moneda de plata, como quiera que en la moneda de vellon que hasta aqui se ha labrado, no estaua esto ansi proueydo, que por ser esta diferente y mas rica queremos se guarde en esto lo que en la moneda de plata: con que permitimos que pueda auer de feble y fuerte, quatro tomines por marco en las dichas pieças de quartillos y quartos, y en los de dos marauedis, con que lo que ouiere de feble se supla de fuerte, de manera que el dicho marco sea entero de la dicha ley y peso. Y mandamos, que los oficiales a quien se entregaren los reales para labrar la dicha moneda, la labren redonda è ygual y de buena forma. Y otrosi mandamos, que se tenga gran cuydado en lo que toca a la blanquicion de las dichas pieças, y que los acuñadores no la acuñen no viniendo bien blanqueada, antes la hagan tornar a hundir a costa de los dichos obreros de la blanquicion.

Y otrosi mandamos, que los nuestros oficiales que labraren la dicha moneda, ayan y lleuen de derechos sesenta marauedis de cada vn marco, que se repartan en esta manera: al obrero que lo pone en redondo, y ajusta las pieças como esta dicho, veynte y ocho marauedis de cada marco, assi de las chicas como de las grandes: al acuñador seys marauedis de cada marco, que es el que las ha de sellar, al tallador seys marauedis, al ensayador tres marauedis y medio, y no ha de lleuar otros derechos algunos de las aleaciones: a las dos guardas a cada vna tres blancas, al escriuano tres blancas: al balançario

tres

Digitized by

tres blancas: a los alcaldes, y al merino, vna blanca: al tesorero diez marauedis, los quales dichos derechos ansi como de suso estan repartidos y aplicados, lleuen y ayan, y no puedan lleuar ni auer otros algunos por ninguna causa ni razon que sea, y que guarden y cumplan cada vno en su oficio y cargo, lo que conforme a las leyes y ordenãças de las casas de la moneda esta ordenado y establecido, so las penas en ellas contenidas. Y otrosi mandamos, que por agora, y por el tiempo que fuere nuestra voluntad, de mas de los dichos sesenta marauedis de derechos de los obreros y oficiales, se pague a nos vn real de cada marco, por el derecho de señorage, y monedage, y que en la cobrãça y recaudo de lo que del dicho derecho procediere, se guarde la forma y orden que en el derecho del monedage del oro y plata que se labra, tenemos mandado y ordenado.

Otrosi mandamos, que la dicha moneda de vellon, se labre de la estampa nueua cuño y armas, que a las dichas casas de la moneda embiamos, conuiene a saber, que las dichas pieças de quartillos han de tener de la vna parte vn castillo, y de la otra vn leon, metidos el dicho castillo y leon, cada vno en su escudo con corona encima, y a la redonda la letra de nuestro nombre, y los quartos tengan los mismos castillo y leon, con la orla a la redonda en lugar del escudo, y en las de a dos marauedis, sin orla y sin escudo a la redonda, para que las dichas monedas se diferencien en todo.

Otrosi, por quanto de la dicha moneda de vellon, no conuiene que se labre mas cantidad de aquella que fuere necessario, para el comun vso y comercio: mandamos que no se pueda labrar, ni labre la dicha moneda, sin nuestra especial licençia, y en la quantidad que por nos sera concedido y mãdado, para que segun la necessidad, y lo que pareciere ser conueniente para el dicho vso y comercio se labre, y no en otra manera, lo qual se guarde y cumpla ansi, so las penas en que caen è incurren los que labran moneda sin nuestra licencia.

Otrosi, en quanto toca a la moneda de vellon, que hasta aqui se ha labrado, y de presente corre en estos nuestros Reynos: mandamos que de aquella no se labre ni pueda labrar mas de aqui adelante: pero que la que esta labrada por el daño que los dueños, y las personas que la tienen podrian rescebir, valga y corra, y se aya de recebir y reciba, segũ y como y en el precio que hasta aqui ha valido y se ha recebido.

Otrosi por que demas de la dicha moneda de vellon, que de nueuo mandamos labrar, segun que de suso esta ordenado, conuiene para el dicho vso y comercio, que aya moneda mas menuda de blancas como hasta aqui la ha auido y ay. Y porque aquella no se podria buenamente labrar a la ley y forma que la otra moneda de vellon, mandamos que se labre la dicha moneda de blancas que dos valgan vn marauedi, en esta forma, que tengan de ley quatro granos de plata fina, y del marco se hagan dozientas y veynte pieças, con que se permitan seys pieças de falta, poco mas ò menos en cada marco, por ser tantas en numero, y tan menuda moneda: de la qual dicha moneda de blancas mandaremos labrar la parte q̃ pareciere necessaria para el dicho comun vso y trato siempre que se labrare, ò dieremos licencia de labrar la dicha otra moneda de vellon: de manera que juntamente con aquella se labren algunos marcos desta de blancas, la qual ansi mesmo no se pueda labrar ni labre sin la dicha nuestra licencia y orden, como de suso

susodicho es en la otra moneda: en la qual dicha moneda de blancas se ponga de la vna parte vn castillo, y de la otra la letra de nuestro nōbre en cifra, con vna corona en cima, y mandamos q̃ los obreros, y oficiales de las nuestras casas de la moneda, ayā y lleuen de derechos treynta y quatro marauedis de cada vn marco. repartidos en esta manera: al capataz obrero doze marauedis, acuñador quatro marauedis, tallador quatro marauedis, a las dos guardas, a cada vna vn marauedi, al escriuano vn marauedi, balançario vn marauedi, ensayador vn marauedi, con que lleue de las eracadas lo q̃ le dan las ordenāças, a los alcaldes y merino vna blanca a todos tres, al tesorero ocho marauedis y medio.

¶ *Que no se meta moneda de vellon de fuera del Reyno: ley 55. titul. 18. lib. 6.*

¶ *No se de por las monedas de oro mas precio del en que estan tassadas, ley 7. ibi.*

¶ *En que pena incurren los que falsan moneda, ò la deshazen, ponen las leyes, 5. y 6. tit. 17. lib. 8.*

TITVLO VEYNTE Y DOS del marco, y pesos con que se ha de pesar el oro y plata y monedas, y lo que se ha de lleuar por marcar.

¶ *Ley primera. Que pone el peso, y ley de la plata y peso de oro.*

¶ *Don Iuan II. en Madrid año de 1435. pet. 31. y el mismo en Toledo año de 1436. pet. 1. y 2. Y Don Fernando y doña Ysabel en Madrigal año de 1476. pet. 14.*

¶ Ordenamos y mandamos, que el marco de plata sea el de la ciudad de Burgos de ocho onças el marco, [a] y esso mismo, la ley q̃ la dicha ciudad de Burgos tiene, que la plata sea de ley de onze dineros [b] y quatro granos, [c] y que ningun orepse, ni platero sea osado de labrar plata por marco de menos ley de los onze dineros y quatro granos en todos nuestros Reynos: so las penas en q̃ caen los que vsan de pesas falsas. [d] Iten, que el peso del oro que sea en todos nuestros Reynos y señorios ygual con el peso de la ciudad de Toledo, [e] assi de doblas, como de coronas, y de florines, y ducados, y todas las otras monedas de oro, segun que lo tienen los cambiadores de la ciudad de Toledo, y que el cābiador ò otra persona, que de otra manera, ò con otro peso pesare, que incurra en las dichas penas.

GLOSSA. I.

1 *Libra Romana 12. constat vncijs.*
Vncia constat octo dragmis, ibi.
Dragma constat tribus scrupulis, ibi.
2 *Scrupulum seu scriptulū, & siliqua, & ducla quid, & nume. 3.*
4 *Libra Hispana 16. constat vncijs.*
Marcus octo constat vncijs, ibi.

a. *El marco de la plata.* Romānā librā duodecim constat vncijs iuxta receptissimam veterum & iuniorum sententiam. Vncia quælibet octo drachmas continet, drachma autem tria scrupula, quæ grammata dicuntur à Græcis, scriptula rectius alij appellant teste Agricola & Augustino, & d. D. Couarr. in libro de veterum collatione numismatum, cum his quę modo expenduntur, c. 2. nu. 3. scriptulum seu scrupulum in binos diuiditur obolos. Item siliquæ, hoc est, ceratia sex, scrupulum faciunt, grana verò quatuor siliquam.
2 ✝ Est igitur scrupulum vicesima quarta vnciæ pars, quod & glos. notat in l. 1. C. de metall. lib. 10. vnde cōstat vnciam habere 24. scriptula authore Anton. Augusti. lib. 2. emendationum c. 9. & Anton. Nebrisensi in

in lexico iuris ciuilis, dictione scrupulum, &.d.D. Couarru.d.c.2.num.3.4 Grana quatuor constituūt
3 siliquam, grana.24.scrupulum, grana.72. dragmā, vt ibidem insinuit.d.D.Couarru.sequutus Alciat.& Agricolam lib.3.de pretio veterum monetarū. Duela cōstat ex duabus sextulis, sextula vero sexta pars est vnciæ, atque ideo duela erit tertia vnciæ pars. Siliqua constat ex duabus dragmis, atque ideo assumitur pro quarta vnciæ parte, vt in l.liberto §. filium ff.de annu.lega.quod notat Isidorus lib.16.etymologiarum.c.24.& Anto.Augusti.emendationum ca. 8.Hæc libræ Romanæ ratio & diuisio assumpta est à d.D.Couarru.d.c.2.nu.3.ex Budeo lib.1. de asse, Leonardo Portio in tracta.de monetis, Volusio Metiano de asse, Remnio Fannio Poeta de ponderibus, Alciato ti.de metallarijs lib.11.Georgio Agricola li.
4 4.de ponderibus Romanis.† Libra vero Hispana.16 constat vncijs. Marchus autem est se libra, continetque octo vncias, itaque libra Hispana duobus cōstat marchis, vt in hac lege statuitur, quæ originem habuit ab ordinatione.1.seu pragmatica sanctione titu. 24.in ordinatio.Regis Alfon.xi. Compluti statutis era.1386.vt videre licebit apud.d.D. Couarru. de veterum colla.numismatum.c.2.nu.4.vbi refert fabros, & argentarios & aurifices regni huius besse Romanæ libræ vti pro iusto auri & argenti pondere, quem marchum appellant, Germani marcham, teste Budeo lib.2.d.asse Agricola in lib.de restituēdis pōderibus, Caro.Moli.de contractibus.q.100. nu.780.

GLOSS. II.

1 *Argenti lex & bonitas explicatur.*
2 *Denarius quid, qui continet grana.24.*
Marchus argenteus constat ex duodecim denarijs. ibidem.
Denarius æstimatur ducentum æreis marapetinis. ibidem.
3 *Marchus argenti pustulati nullam alterius metalli continens misturam æstimatur duomillibus & quatercentum marapetinis.*
4 *Marchus argenti, si æris misturam habeat, quomodo æstimetur.*
Denarius argenteus nūmus cuius sit valoris, remissiue, ibidem.

b *De ley de onze dineros.* Argenti lex & bonitas non ex caractis, Hispane quilates, dictis. prout aurū, sed ex denarijs & granis, à fabris argentarijs distinguitur. Accipitur hic denarius non pro nūmo, nec ad pōdus, sed potius ad bonitatem.† Denarius itaque iux
2 ta hunc sensum est duodecima pars integræ, seu totius puritatis materiæ cuiuslibet massæ, vt explicat Carol.Molin.de contractibus.q.100.nu.182.&.189 d.D.Couarru.de veterum collatione numismatum. c.3.nu.6.qui hoc deducit ad praxim, & huius legis intellectum, Marcha, inquit argentea duodecim continet denarios, quorum quilibet in grana viginti & quatuor diuiditur. Summa igitur bonitas in argento ea est, vt marchus quilibet habeat duodecim denarios argenti: æstimatur autem quilibet denarius ducentum quadrantibus, hoc est, ducentis æreis marapetinis, vulgo in Hispanis sic dictis.† Itaque mar-
3 chus quilibet argenti puri seu pustulati, nullā æris aut stanni misturam habentis, duo millibus & quatercentum æstimatur æreis marapetinis, quod argē-tum purissimum appellamus, Hispanoque sermone acendrado, à latinis pustulatum nuncupatur, ex authoritate Suetonij in Nerone.c.44.& iurisconsulti in.l.in naue sampheli.ff.loca. quo in loco Budeus hoc adnotauit, & Philip. Beroaldus ad Suetonium d.c.44.& Catellanus Cota in dictione argumentum Alciat.lib.6.parergo.c.4.Carol.Moli. de contractibus.q.100.nu.785.Steph.Forcatulus in Neapomantia iuris dialogo.6.Bude.lib.3.de asse.d.D.Couarru.
4 lib.de vete.collatio.numisma.c.3.§.1.n.7.† Ibique num.6.post Bude.& Caro.Moli.vbi supra, & Alber. Bru.in tracta.de augmēto & diminu.moneta. in pri. num.9. ex hoc infert, quod si marcha habuerit duodecimam partem æris mistā argento, argentum erit valoris denariorum vndecim, quia alter denarius nō argenti, sed æris est, alteriusue metalli. Quod ergo in hac.l.statuitur, nummos argenteos esse cudendos ex argento legis & bonitatis vndecim denariorum & granorum quatuor, intelligitur quod habeat admistam duodecimam partem æris seu alterius metalli, minus sexta parte eiusdem duodecimæ, vt sic sit quilibet marchus valoris duo millium & ducentum & decem marapetinorum. Nummus autem denarius dictus, cuius sit valoris, est videndus. d.D. Couarru. de veterum colla.numisma.c.2.nu.7.

GLOSS. III.

1 *Argentum confectum, vel moneta argentea, cuius valoris & bonitatis esse debeat.*
2 *Grana.24.faciunt denarium.*
Marchus argenti continet.12.denarios, ibi.
3 *Denarius valet ducentum marapetinos.*
4 *Marchi argenti valor.*

Y quatro granos. Nota nummos argenteos cudi debe-
b re in Hispaniarum regnis, conflarique argentum factum, legis & bonitatis vndecim denariorum & granorum quatuor, & non minoris, sub pœnis hic statu-
2 tis.† Grana autem.24.vt dixi in glo.præcedenti, faciunt denarium. Ex denarijs autē duodecim fit marcha argenti puri seu pustulati, & in hac lege præcipitur, vt misceantur viginti grana æris huic argenteo marcho, vtque moneta, vasaque argentea contineāt legem & bonitatem, seu intrinsecum valorem dictorum vndecim denariorum & granorum quatuor, pro quolibet marcho.† Denarius autem continet
3 valorem ducentum quadrantum seu marapetinorum. Granum verò quodlibet octo æstimatur marapetinis, & tertia parte in super alterius marapeni, quod patet cum granum sit vicesima quarta denarij.† Itaque marchus argenti iuxta legem nostrā
4 valorē habet duo mille ducētū & triginta trium

marapitinorum, & tertiæ partis alterius marapetini in omni argento facto & conflato, nec cóflari aut fie ri potest minoris legis seu bonitatis, vt in.l.2.& 3. titu.24.infra hoc eodem lib.sub pœnis in hac lege contentis. sed nihilominus de hoc valore tolluntur iure nostro regio viginti & tres marapetini & tertia pars alterius marapetini in quolibet marcho argenteę, vel monetæ factæ argenti, valet siquidem duo mille ducentum & decem marapetinos, hoc est, sexaginta quinque regales argéteos: quorum quilibet 34. æstimatur marapetinis seu quadrantibus, vt in.l. 2.& 5.supra hoc libro titu.21.

GLOSS. IIII.

Pæna falsorum ponderum, remissiue.

d *Se las penas en que caen los que vsan de pesas falsas.* Pœna falsorum ponderum traditur in.l.2.titu.13. de pódertibus supra hoc lib. vbi dixi in glo.5.& 6.

GLOS. V.

e *Con el peso de la ciudad de* Toledo, De quo infra eod.l. sequen.

Ley.ij. Que pesas se han de hazer para pesar la moneda de oro, y que señales han de tener.

Don Fernando y doña Ysabel dende esta ley hasta la catorze inclusiue en Valēcia a 12.de Abril año.de.1488 pragmatica.

¶ Primeramente ordenamos y mandamos, que sean hechos pesos de hierro, o de laton, con que se pesen en la nuestra corte, y en todas las ciudades y villas y lugares de los dichos nuestros reynos de Castilla y de Leon, las monedas de excelentes y medios excelentes, y de castellanos y quartos de excelentes, y de medio castellano y doblas y florines, y aguilas y ducados y cruzados, y coronas, cada vna dellas bien concertadas y justas, y que sean acuñadas có sus trocheles en la forma siguiente: que las pesas de excelente tengan cada vna en la parte de encima las diuisas de yugos y frechas con vna E debaxo: y cada peso de medio excelente y de castellano y de dobla de la vanda que es todo de vn peso tengan vn castillo en cima y vna t. al pie: y cada peso quarto de excelente y medio castellano tenga vn leon encima, y cada pesa de florin vna f. có vna corona encima: y cada pesa de aguila vn aguila: y cada peso de todos los ducados y cruzados que es todo vn peso, vna. y. griega con vna corona encima y vna. d. al pie: y cada pesa de corona vna corona.

GLOSS. I.

a *Ducados cruzados y coronas.* De valore auri conflati, & aureæ monetæ dicam infra hoc libro tit.24.l.4.

Ley.iij. Que las faltas que se pesen granos de laton, y no con granos de trigo. *Allá cap.3.*

¶ Otrosi porq̃ pesando se las faltas destas monedas con granos de trigo,[a] podria auer engaño, porque vnos son mayores y otros menores, mádamos y ordenamos, que sean hechas pesas de laton de vn grano y de dos granos, y de tres y de seys, señaladas encima cada vna de la suma de los granos que pesa, y que sean bien cócertadas las dichas pesas, y puesta en ellas alguna marca conocida de la persona que por nos será deputada para las hazer.

GLOS. I.

1 *Grana frumenti olim fuerunt in vsu ad ponderandũ aurum, & alia qualibet.*
Grana quot faciãt siliquam, scrupulum, vel dragmã, ibidem.
Dragma est octaua pars vnciæ. ibi.
2 *Grana frumenti sunt abrogata & hodie fiunt pondera granorum ex orichalco.*

a *Con granos de trigo.* Frumenti granã olim fuerunt in vsu ad iusti ponderis rationem, eisque aurum & argẽtum, & alia quæque ponderabantur, quorũ granorũ quatuor siliquam constituunt. & 24. scrupulum seu scriptulũ, grana verò septuaginta duo, dragmam faciũt, quæ octaua pars est vnciæ: & hoc Alcia. docet de póderibus & mẽsuris. c.1. col. antep. & in t. de metal. lib.11. Geor. Agrico. li.3. de pretio veterũ monetarũ. & rursus in li. de restituẽdis póderibus atque mẽ suris

Digitized by Google

suris. Hec grana appellat Budeus momenta. in li. 3. de asse. Verum idem Geor. Agricola in li. de resti.
2 ponder. recte aduertit, grana frumenti, eo quod robusta differunt ab inanibus, recentia à vetustis, non esse vsque adeo certa vel tuta, vt ex eis iusta ratio ponderis haberi possit. Qua ratione Reges Catholici Ferdi. & Elisabet in lege nostra rectissime statuerunt, frumenti grana ab vsu ponderum prorsus esse abijcienda, vtque granorum pondus fieret æquale, iuxta rationem vnciæ ex orichalco, ne ponderis ratio incerta sit, sed certa & legitima, quo pondere in Hispania vtimur, teste. d. Couarru. de veterum collatio. numismatum. c. 2. num. 3.

Ley. iiij. De que peso y señal han de ser los marcos.
Alli cap. 4.

¶ Otrosi ordenamos y mãdamos, que sea hecho vn marco justo de ocho onças conforme a las leyes y ordenanças de nuestros reynos, y otras caxas de marcos de mas quantia al respecto deste para quien los quisiere, cada vno dellos señalado encima de nuestras armas reales, y cada vna de las otras pesas del marco que estuuieren dentro de la caxa señalada de la marca de la persona fiable, que para ello por nos fuere nombrada y deputada, cõ el qual dicho marco se concierten todos los otros marcos de su quantia, con que se ha de pesar en la dicha nuestra corte y en los dichos nuestros reynos, todo el oro y plata, y las otras cosas que se ouieren de pesar por marco, y por qualesquier onças y pieças del.

Ley. v. Que la persona por su alteza deputada tenga en la corte los aparejos con que se han de hazer las pesas, y que aquella las haga y no otra persona alguna.
Alli cap. 5.

¶ Otrosi ordenamos y mandamos, que todas las dichas pesas y granos y marcos seã señalados y acuñados en la forma suso dicha, por la persona fiable que por nos serà nõbrada y deputada por nuestra carta, la qual tenga en la nuestra corte en buena guarda los trocheles con que las dichas pesas y marcos se acuñaren, porque no se puedan falsar, y las puedan hazer cada y quando fuere menester: y que otro alguno no sea osado de acuñar, ni señalar, ni acuñe, ni señale las dichas pesas y granos y marco, so pena que caya e incurra por ello en crimen y pena de falso.

Ley. vj. Que por el marco y pesas suso dichas y no por otras algunas se pese oro y plata y moneda.
Alli cap. 6.

¶ Otrosi ordenamos y mandamos, que los dichos nuestros tesoreros y otros qualesquier oficiales de las dichas nuestras casas de moneda, y los mercaderes y cambiadores y otros qualesquier oficiales y personas de qualquier ley estado, o condicion que sean, no pesen las dichas monedas de oro, ni alguna dellas con otras pesas algunas, saluo por las dichas pesas que assi fueren acuñadas y señaladas por la dicha persona en la manera que dicha es, ni pesen cõ otro marco la plata, ni oro, ni otras cosas que se ouieren de pesar con marco, saluo con el dicho marco, o marcos de mas quantias de ocho onças assi acuñadas, como dicho es, o con otros marcos que cõ el fuere cõcertado y señalado por las personas que para ello fueren deputadas en las ciudades y villas y lugares de los dichos nuestros reynos, segũ de yuso serà contenido: so pena que qualquier que fuere hallado que diere, o tomare con otras pesas, o marco, si fuere oficial de casa de moneda, o mercader, o cambiador, o otro oficial de oro, o de plata, o otras qualesquier personas que tengã oficio de recebir y dar moneda, o plata, que por la primera vez pague en pena dos tãto de lo que ansi ouiere dado y recebido, y por la segũda vez caya e incurra en pena de falso: y si fuere otra persona de otra cõdicion, que por la primera vez pague en pena otro tãto, como lo que ansi ouiere dado, o recebido, y por la segũda vez pague el doblo de lo que ansi ouiere dado, o recebido, y por la tercera vez que pierda la mitad de todos sus bienes.

Ley.vij. Que la persona que assi fuere nombrada por sus altezas, de en todo el reyno los dichos marcos y pesas, y lo que por ellas ha de lleuar. Alli cap.7.

¶ Otrosi ordenamos y mādamos, que la dicha persona que assi por nos fuere deputada, vaya, o embie personas fiables con esta nuestra carta a la notificar en las nuestras casas de moneda a los nuestros tesoreros y oficiales dellas, y a los dichos concejos y assistētes y regidores, y alcaldes y alguaziles, merinos y regidores, jurados y oficiales, y homes buenos de las dichas ciudades y villas que son cabeças de los arçobispados y obispados, y merindades y partidos de los dichos nuestros reynos, y a las otras partes donde el, o quien su poder ouiere, entendiere que cumple, el qual lleue pesas acuñadas de pieças de oro, y el dicho marco en la manera suso dicha, para dar a los dichos oficiales de las dichas casas de la moneda, y a todos los cambiadores y mercaderes y oficiales, y otras personas que lo quisieren: y que no reciban por cada vna de las dichas pesas que assi dieren para pesar oro, mas de cinco marauedis: y por todas las quatro pesas de granos no lleue mas de otros cinco marauedis y por el dicho marco de ocho onças concertado y señalado en la manera suso dicha, seys reales de plata: y si el marco fuere de mas quantia de las dichas ocho onças, que lleue por cada marco q̃ ouiere demas de las siete pieças que ay en el marco de ocho onças, cinquenta marauedis y no mas: so pena que si mas lleuare por qualquier de las dichas pesas, o marco, que por la primera vez pague mil marauedis, y por la segūda vez tres mil marauedis, y por la tercera vez pierda el oficio y la mitad de todos sus bienes. Y es nuestra merced q̃ siendo las dichas pesas y granos y marcos acuñados por la dicha persona, cada vno que quisiere pueda cōprar dellos quantos quisiere para si, o para dar, o vender a otros, con tanto que no pueda lleuar, ni lleue por ellos mas quantia de las susodichas, so la dicha pena.

Ley.viij. Que en cada ciudad, o villa que fuere cabeça de partido, aya vn marcador, y el cargo que ha de tener. Alli cap.8.

¶ Otrosi ordenamos y mādamos, que la dicha persona que por nos será deputada, o quiē su poder ouiere de y entregue por ante escriuano en cada vna de las dichas casas de moneda a lo menos vn marco de ocho onças, acuñado y señalado en la manera que dicha es, y marco de mas quātia si lo quisiere cōcertado a este respecto, y marcado y señalado como dicho es, con que dende en adelante pesen en las dichas casas el oro y plata que se ouieren de pesar. Y otrosi que en cada vna de las dichas ciudades y villas que fueren cabeças de partido, nombre y ponga el cōcejo della, con acuerdo y consentimiento de la dicha persona que por nos fuere nōbrada, o de quien su poder ouiere, vn marcador que sea persona habil y suficiente y de buena conciencia, y q̃ sepa conocer y ensayar la dicha plata: y la dicha persona que por nos será deputada, o quien su poder ouiere, de y entregue por ante escriuano vn marco de ocho onças y de mas marcos si los quisieren acuñados y señalados en la manera suso dicha: y que todos los q̃ tuuierē qualesquier marcos y pesas dellos, los traygan a concertar con el dicho marco que assi tuuiere el dicho marcador, dentro de veynte dias despues q̃ esta nr̃a carta en la cabeça del dicho partido fuere publicada: y este marcador cōcierte y afine estos marcos, y cada vno dellos con el q̃ assi tuuiere: y cada marco q̃ hallare ser justo lo acuñe y señale d̃ las dichas nr̃as diuisas en los

lados y en el cobertor, o donde mejor viniere, a la vna parte el yugo, y a las otras las frechas, y debaxo de la vna diuisa ponga el mercador su nombre y señal, y debaxo de la otra diuisa pongá la señal de la tal ciudad, o villa dóde se marcare: y en todas las otras pesas menudas del marco ponga su señal el dicho marcador: y los marcos, que hallaren menguados que los quiebren luego, y de otros marcos si los quisieré: y q̃ este tal marcador por cócertar y marcar y señalar vn marco de ocho onças en que aya siete pieças en la manera suso dicha, no lleue mas de vn real: y si el marco fuere de dos marcos que lleue vn quarto de real de plata mas por razon de la vna pieça que tiene mas, y assi dende en adelante a este respecto vn quarto de real por cada pieça de las q̃ se acrecentaren sobre el vn marco de ocho onças, y no mas: so las dichas penas. Y es nuestra merced, que el marcador que assi fuere puesto no pueda ser proueydo del tal oficio por mas tiépo de dos años por vn nombramiento: y cumplidos los dichos dos años, o si durante aquellos falleciere, que se entregue el dicho marco principal al concejo de la ciudad, o villa que lo puso, para que sea entregado a la persona que despues sucediere en el dicho cargo, y q̃ esta sea puesta por el dicho concejo, sié do examinado por la persona, o personas que por nos para ello fueren deputadas: y porque los que vendé los marcos no los encarezcan a causa de lo suso dicho, mandamos, que no lleue el q̃ vendiere el marco mas de dos reales por marco de ocho onças so pena q̃ pague lo q̃ mas lleuare có el quatro táto.

Ley.ix. Que con el marco y pesas suso dichas y no cõ otras, se pese la plata y monedas desde diez dias despues que esta ordenança fuere pregonada. Alli cap.9.

¶ Otrosi ordenamos y mãdamos, que la dicha persona que assi por nos fuere nombrada, o quien su poder para ello ouiere, haga luego pregonar en la cabeça de cada vn partido de los dichos nuestros reynos, y en todos los lugares del tal partido que fueren de dozié tos vezinos, y dende arriba publicamé te, y por pregonero y por ante escriuano estas nuestas ordenanças, y lo mãde por el dicho pregon. Y nos por la presente mandamos, que en los tales lugares del dia q̃ nuestra carta fuere mostrada en adelante, y en los otros lugares del dicho partido en que no fuere pregonada, dende en diez dias que el pregon fuere hecho en la cabeça del dicho partido, ninguno sea osado de pesar, ni pese con otras pesas, ni con otro marco so las penas suso dichas: y q̃ todos los que tienen pesas de las dichas monedas de excelentes y medios excelétes, y castellanos y doblas, y quartos de excelentes y medios castellanos, y de florines y aguilas, y cruzados, y ducados, en las ciudades y villas y lugares de aquel partido donde se diere el tal cargo, que dentro de los dichos veynte dias despues que fuere hecho el pregó en la cabeça del tal partido, las traygá ante las justicias de la dicha ciudad, villa, o lugar que fuere cabeça del dicho partido, y las entregue a las dichas justicias por ante escriuano publico, para que las quiebren, porque no quede ninguna dellas, y tomen otras si las quisieren de las que lleuare, assi de las pieças de oro, como de granos acuñados y señalados, segun y como dicho es: so pena que qualquiera que fuere hallado que las tiene, que solamente por las tener pague por cada vna de las que le hallaré mil marauedis, y demas que luego las justicias las quiebren publicamente.

Ley.x. Que la persona que por sus altezas fuere diputada, jure de vsar bien del oficio. Alli ca.10.

 ¶ Otrosi

¶ Otrosi mandamos, que la dicha persona que asi por nos fuere nombrada para hazer lo cõtenido en esta nuestra carta, antes que parta de nuestra corte haga juramento en nuestro consejo, que en este cargo se aura bien y fielmẽte, y terna, y guardara lo suso dicho, y que directe, ni indirecte por si, ni por interposita persona no yra, ni passara contra ello, ni contra cosa alguna, ni parte dello: y que este mismo juramento recebirà, y le mandamos que reciba de cada vna de las personas que cõ su poder embiare para hazer y cũplir lo suso dicho.

Ley. xj. Que en cada ciudad villa, o lugar donde ouiere cãbiadores y plateros, se deputen cada mes personas que requieran las pesas y marco y ley de la plata.
Alli cap. 12.

¶ Otrosi ordenamos y mãdamos, que en cada ciudad, o villa, o lugar donde ouiere cambiadores y plateros, el concejo de cada vna dellas nombre y ponga cada mes dos oficiales del mismo cõcejo, el vno que sea el corregidor, o alcalde, y el otro regidor, o jurado, y tomen consigo si quisieren al marcador, que fuere puesto por el tal concejo, y vn dia en cada mes qual el y ellos quisieren, sin lo dezir, ni apercebir primero, pidan y requieran todas las pesas de oro, y el marco y el peso y la plata de marcar que se ha vendido, y esta para vender por los cambiadores y mercaderes y plateros, que ouiere en la tal ciudad, o villa, o lugar, y de las otras personas que tienẽ peso y pesas y trato dellos, y vean la plata que vendẽ y la que ouieren vendido despues que se hizo el dicho pregon, y veã si es de la dicha ley de onze dineros y quatro granos, y si es el marco justo y sellado como dicho es, y si las pesas son justas y tienen las dichas señales y marcas: y si hallarẽ que las dichas pesas y granos y marcos no sean justas, o no tienen la dicha señal, y que la dicha plata es de menos ley, o que està menguado el peso con que pesa, que executen en los que hallaren culpantes las penas en las dichas leyes en esta nuestra carta contenidas.

Ley. xij. Que quando faltare marco, o pesas en el reyno, recurran a la corte a la persona por sus altezas nombrada.
Alli cap. 13.

¶ Otrosi mandamos, que cada y quando que en qualquier ciudad, o villa, o lugar, o en qualquier d las dichas nuestras casas de moneda faltare marco para pesar la plata, o pesas para pesar el oro acuñadas y señaladas en la manera suso dicha, que ocurra a la nuestra corte a la persona q̃ asi por nos fuere nombrada, o aquel que por tiempo por nos fuere proueydo deste oficio: el qual se las dara marcadas delas dichas señales, por manera que no pesen con otras so la dicha pena: al qual mandamos, que luego se las de sin lleuar por ellas mas de la quantia suso dicha, sd la dicha pena.

Ley. xiij. Que los cambiadores y plateros y mercaderes pesen las monedas con guindaleta, so cierta pena.
Alli cap. 14.

¶ Otrosi porque cesse todo fraude y engaño, ordenamos y mãdamos, que todos los cambiadores, y mercaderes, y plateros pesen las monedas de oro que de aqui adelante ouieren de pesar con pesos justos puestos en guindaleta y no en otra manera: y que los cambiadores tengan los dichos pesos con guindaleta publicamente en su cambio sobre la tabla del: y qualquier cãbiador que no lo tuuiere asi publicamente, y qualquier mercader, o platero, o cãbiador que pesare sin ella, que pague por cada vez dos mil marauedis.

Ley. xiiij. Que se guarden estas ordenanças y executen las penas en ellas contenidas.
Alli cap. 15.

¶ Orosi

¶ Otrosi ordenamos y mãdamos, que todas las dichas penas en que asi qual quiera de las dichas personas de suso contenidas incurrieren, o se ouieren de pagar, que sea la mitad para la nuestra camara, y la otra mitad partan entre si el acusador que lo acusare, o denũciare, y el juez que lo sentenciare, y el executor que lo executare por tercios, y porque el juez, ni executor alguno no tengan causa para se escusar, mandamos q̃ los corregidores y Alcaldes, al tiempo que fueren recebidos a los dichos oficios, juren expressamẽte de guardar las dichas leyes y ordenanças, y el escriuano del concejo no asiente su recebimiento, sin que expressamẽte asiente el juramento desto: so pena de cinco mil marauedis por cada vez: y puesto que no lo asiente, queremos y mandamos que la guarda destas ordenanças, se entienda inclusa en el juramento que las dichas justicias hiziere al tiempo de su recebimiento.

Ley xv. Que pone a como se ha de pagar por cada grano que faltare a las pieças de oro.
Don Fernando y doña Ysabel en Valladolid a. 13. de Otubre de. 1488. cap. 1. vease la ley. 4. titu. 18. deste libro.

¶ Primeramente mandamos y ordenamos, que toda la moneda de oro, assi de castellanos como de ducados, y cruzados, y doblas y florines, y salutes y coronas, y aguilas, en que ouiere falta alguna, que sea menos de vn grano entero, que corra y sea auida y se de y tome por moneda de peso, y que no se lleue por la tal falta cosa alguna: Y si en qualquier pieça de las dichas monedas faltare vn grano, y no llegare la tal falta a dos granos enteros, que se lleue por toda la dicha falta y mengua quatro marauedis y no mas, pero si faltarẽ dos granos enteros, o mas granos enteros, que se lleue y pague por cada grano de los dichos dos granos enteros y dende arriba que asi faltare, cinco marauedis, pero si en las doblas, o florines faltare vn grano entero, o mas, tanto que no lleguen a dos granos enteros, que se lleue y pague por toda falta tres marauedis y no mas, y si faltaren dos granos enteros, o mas granos enteros, que se pague por cada grano de los dichos dos granos y dende arriba, a quatro marauedis, en tal manera que por el primero grano no se pague mas de los dichos quatro marauedis, o tres marauedis como dicho es, aunque falten dos granos, o mas, y que por la falta, o mẽgua que no fuere de grano entero, no se pague cosa alguna: pero en la moneda de excelẽtes y medios y quartos de excelentes, por quitar y escusar el fraude q̃ en ellos se podria hazer por los q̃ los labran, mandamos que si ouiere falta en qualquier pieça de los dichos excelentes de medio grano entero, o mas, tanto que no sea grano entero, que por toda la falta, o mengua se pague dos marauedis y no mas, y si la tal falta, o mengua fuere de menos de medio grano, que por la tal falta no se lleue, ni pague cosa alguna. Y mandamos a Pedro de Vegil, que por nuestro mãdo tiene cargo de hazer y afinar las dichas pesas, que luego haga pesas de medio grano, porque se pueda ver y pesar la falta del dicho medio grano de los dichos excelentes, y medios quartos de excelentes.

Ley xvj. De la manera que ha de ser el peso de la dobla Alli cap. 2.

¶ Otrosi mãdamos y ordenamos, q̃ el dicho Pedro de Vegil haga luego pesa justa de dobla diferẽciada de las otras pesas, la qual sea quadrada y tenga encima vna vanda, por la qual pesa se pesen de aqui adelante todas las doblas q̃ se ouierẽ de dar, y tomar en los dichos nr̃os reynos, y no por otras pesas algunas.

¶ *Ley.xvij.Que no se deseche pieça quebrada, seyendo de ley, pagando la falta, ni ninguna moneda de vellon, ni otra qualquier moneda hecha en las casas.*

¶ *Alli ca.13. Idem Dõ Iuan.II.en Burgos año.1453. pe.15. Dõ Enriq̃ IIII. en Cordoua año.1455.pe.16. y.17. Y el mismo en Toledo el dicho año.1455.pe.17.*

¶ Otrosi ordenamos y mãdamos, que ninguno sea osado de desechar pieça de oro porque este quebrada, ni soldada, o tenga qualquier falta de granos, tanto que sea de la ley que deue tener, pagando por la mengua lo de suso en esta nuestra carta contenido: so pena de pagar la tal pieça que assi desechare con el doblo para la nuestra camara: y que no se pueda desechar moneda de blancas, ni de otra qualquier hecha en las casas: so pena de pagar las setenas de la tal moneda, la mitad para el que lo acusare, lo otro para la camara.

¶ *Ley xviij. Que manda que por lo contenido en estas leyes, no se innoue cosa alguna de lo contenido en las leyes de las casas de la moneda.*
Alli los mismos don Fernando y doña Ysabel.cap.4.

¶ Y porque nuestra intencion y voluntad, es de proueer por estas nuestras leyes solamente en las dudas y cosas de suso declaradas, queremos que por lo q̃ de suso ordenamos que no se pague cosa alguna en los excelentes y medios y quartos de excelẽtes, por la falta y mẽgua que fuere de menos de medio grano, no se innoue, ni nuestra intencion es por ello de innouar cosa alguna a las leyes y ordenanças de las casas de la moneda: las quales mandamos que se guarden enteramẽte en todas las monedas que en ellas se labraren, hauiendo cincuenta pieças justas al marco, segun que en las dichas leyes se contiene.

¶ *Ley.xix. Que las dichas pesas sean para todas cosas y mantenimientos.*
Alli los mismos cap.5.

¶ Otrosi declaramos que las dichas ordenanças por nos hechas sobre los dichos pesos y pesas, se estienden y se deuen guardar en todos los otros pesos y pesas con que pesan los mantenimientos, y otras cosas, que no son oro, ni plata: y assi mandamos que por todos sea guardado y cumplido, y que sean concertadas las dichas pesas por las onças de la plata y oro, ca nuestra merced y voluntad, es, que todas las cosas que se ouieren de pesar en los dichos nuestros reynos, se pesen por pesas que seã yguales, y las onças respondan las vnas a las otras, y que los que lo contrario hizieren, cayan e incurran en las penas contenidas en las dichas ordenanças.

Que ha de lleuar el que marcare la plata labrada, vease la ley.2 del titulo siguiente.
En que pena incurren los que venden plata sin marcar, vease la ley.3.ibi.
Que ningun cambiador ni mercader tenga mas de vn peso y pesas para pesar oro, o plata, so pena de incurrir en las penas contenidas en la ley.2.titu.18. deste libro.

TITVLO VEYNTE YTRES DEL contraste y fiel publico.

¶ *Ley primera. Para que aya contraste en cada ciudad y villa destos reynos, donde ouiere disposicion y facultad para ello.*
Don Fernando y doña Ysabel en Granada a. 10. de Agosto año de.1499. pragmatica.

¶ Mãdamos que en cada vna de las ciudades y villas destos nuestros reynos en

que

que ay disposicion para ello, se haga lugar conuenible donde estè el contraste en el lugar mas publico de la dicha ciudad, o villa, y que se depute vna buena persona; la qual aya de tener y tenga cargo y oficio de cõtraste y fiel, y tēga cargo de pesar las monedas de oro y plata que vnas personas ouieren de dar y pagar a otras, y dezir lo que montan las dichas pagas. Y mandamos, que la persona que para lo susodicho se ouiere de nombrar, sea habil y suficiente para el tal oficio, y de buena fama, qual pareciere al concejo, justicia, y Regidores de cada ciudad y villa que mas cumpla: para que la tal persona assi elegida por si mismo, y no por interposita persona, aya de tener y seruir el dicho contraste fielmente: con tanto que antes que vse del dicho oficio haga juramento en forma deuida de derecho, que vsara bien y fielmente del dicho oficio de contraste, y no dexara passar fraude, ni engaño, ni falsedad de moneda: la qual dicha persona estè assentada en el lugar publico que por el concejo, justicia, y Regidores fuere deputado: el qual deue de ser donde aya mayor trato y comunicacion de las gentes y mercaderias: el qual assi nombrado y elegido por los dichos concejo, justicia, y Regidores, le den de los proprios y rentas del concejo caxa de peso de marco, en que aya de vn marco hasta diez: y que aya de tener y tēga pesa de oro, desde vna pieça de cada moneda corriente hasta cinco pieças, y de diez pieças hasta ciento: y de plata por el semejante: porque los pagamentos que se ouieren de hazer se puedan despachar mas presto: y assi mismo tenga otro peso ajustado, y cierto de sus balanças, en que pueda pesar de cinco abaxo, y tenga otro de guindaleta con sus pesas, como las han de tener los cambiadores destos nuestros Reynos, con que pese las dichas monedas, cada vna por si, o dos ajustadas, y ciertas, y marcadas: y assi mismo aya de tener el dicho cõtraste fiel que assi nombraren las dichas justicias y Regidores libro y escriuania, para que haga la quenta de los dichos pagamentos, q̃ ocurrieren a el por qualesquier personas, ansi en oro, como en plata, o en pasta, ò en baxilla, ò en moneda amonedada, o en otra qualquier manera viniẽdo cõformes la persona q̃ ouiere de hazer el tal pagamẽto cõ la q̃ ouiere de recebirlo: la qual dicha persona q̃ ansi eligierẽ y nõbrarẽ los dichos concejo, justicia, y Regidores para contraste, aya de pesar y pese el dicho oro y plata en moneda justa y fielmente y presto sin los detener, dãdo a cada vno lo suyo, y haziendo la cuenta de los dichos pagos y recibos buena, y leal, y verdaderamente por ambas las dichas partes, a la qual dicha persona q̃ ansi nõbraren y eligieren para contraste y fiel los dichos justicia y Regidores, mãdamos y defendemos q̃ no pida, ni demãde, ni pueda pedir, ni demandar por todo lo susodicho marauedis, ni otra cosa alguna, en pequeña, ni en gran cantidad de ninguna de las partes q̃ hizieren y recibierẽ los dichos pagamentos por les pesar el dicho oro y plata, o las dichas monedas: ni por les hazer, ni aueriguar las dichas cuẽtas so color de derechos, diziendo que le pertenecen, ni por otra causa, ni razon alguna, ni lo tome aunque alguno se lo dé, o ofrezca de su grado directe ni indirecte: ni pueda tener, ni tenga cambio de moneda para trocar, ni cambiar en el dicho contraste, ni fuera del, moneda alguna de oro, ni de plata por precio alguno q̃ le sea dado: y q̃ la dicha persona q̃ assi fuere nõbrada y diputada para cõtraste fiel para lo suso dicho, aya de estar y estè a la tabla que para ello se pusiere continuamẽte, desde el primero dia del mes de

de Abril hasta en fin de Septiembre, desde las ocho horas del dia, hasta las diez, y despues de medio dia, dende las dos hasta las cinco: y dende el primero dia de Octubre hasta en fin del mes de Março, desde las ocho de la mañana hasta las onze: y despues de medio dia, desde las dos hasta las cinco: porque las personas que ouieren de hazer ante el los pagamentos, lo hallen cierto para las dichas horas. Y mandamos, que aya y lleue la persona q̃ assi fuere elegida y nombrada para el dicho oficio, y lo vsare y exerciere, aquel salario que a cada concejo, justicia, y Regidores pareciere que es justo y razonable para el dicho oficio en cada vn año: el qual dicho salario le sea dado y pagado de los proprios y rentas de cada ciudad, o villa, por los tercios del año, segun, y como, y de la manera que se pagan los salarios a los oficiales del concejo, q̃ son pagados de los proprios y rẽtas dellos. Y ansi mismo mandamos, que de los dichos proprios y rentas de cada concejo, se haga el lugar donde ouiere de estar el dicho contraste, y se compren y paguen todas las pesas y pesos y marcos que fueren menester para el dicho contraste, segun y de la manera que dicha es, que seã muy ciertas y marcadas y selladas del mercador de cada ciudad, o villa, o de la cabeça de su Arçobispado, o Obispado: los quales dichos pesos, y pesas, y los de los cambiadores de cada ciudad y villa, mandamos, q̃ se requieran por la justicia y Regidores della, alomenos dos vezes en el año: por manera que cessen todos fraudes y colusiones. Y mandamos, que la tal persona que fuere nombrada por contraste fiel tenga el dicho cargo por tiempo de vn año, y que en fin del los dichos concejo, justicia, y Regidores elijan y nombrẽ por otro año a aquel, o a otra persona, qual vieren q̃ lo hara mejor, y que esta tal persona sea nombrada por el dicho concejo, como dicho es, y no por nos, ni por los Reyes que despues de nos vinieren: y si algunas cartas de nos fueren ganadas contra lo en esta nuestra carta contenido, mandamos, que sean obedecidas, y no cumplidas, y desde agora las damos por ningunas.

¶ *Ley ij. Para si qualquier de las partes que ouiere de dar y de recebir dineros, quisiere darlos, o tomarlos por contraste, y apartar los cruzados de la otra moneda de oro, y pesarlos a su parte sin contraste, que se haga, aunque la otra parte no quiera.*

¶ *Los mismos en Granada a 11. de Agosto, año de 1501. pragmatica.*

¶ ORDENAMOS y mandamos, que si qualquier de las personas que ouieren de dar, o recebir qualquier moneda de oro en pago, o en otra qualquier manera, quisiere darla, o recebirla por el dicho contraste, que la otra parte aunque no quiera sea obligado a las dar, o recebir en el: y que si qualquier dellos quisieren apartar los cruzados de la otra moneda de oro, y pesarlo a su parte sin contraste, que lo pueda hazer, y se haga, aunque la otra parte no quiera: y que cada y quando qualquier persona llegare a qualquier de los dichos contrastes, a recebir, o pagar dineros, la persona que estuuiere en el por contraste fiel, sea obligado a hazer saber a las partes la manera suso dicha, como mandamos, que se aya de pesar la dicha moneda, so pena de diez mil marauedis a cada vno que lo contrario hiziere. Y mandamos a las nuestras justicias, que executen las dichas penas en las personas y bienes de los que contra ello vinieren.

TITVLO

TITVLO VEYNTE Y QVATRO de los plateros y doradores.

Ley primera. De que ley ha de labrar el platero la plata, y el marco y señal que ha de tener, y dar noticia della al marcador, so las penas desta ley.

Don Fernãdo y doña Ysabel en Madrigal año de.1476 peti.14 don Iuan.II.en Madrid año de.1435.peti.12 veasse la.l.5.ti.21.supra isto libro.

¶ Mandamos que generalmente en todos nuestros reynos los plateros labrẽ plata para marcar de ley de onze dineros y quatro granos,[a] so pena q̃ el platero que no echare la dicha ley incurra en pena de falsario,[b] y pague la plata con las setenas, la mitad para la camara, la otra mitad para el que lo acusare: y quel el platero que labrare plata, sea obligado de tener vna señal conocida,[c] para poner debaxo de la señal que fiziere, para tener debaxo del marco de la tal ciudad, o villa do se labrare la dicha plata: y que el dicho platero sea tenido de notificar esta señal ante el escriuano del concejo porque sepa qual platero labra la dicha plata: porque si alguna fuere de menor ley, incurra en la dicha pena: e si otro platero viniere a labrar plata a la tal ciudad villa, o lugar, que sea obligado de yr a lo mostrar y declar ante el escriuano del dicho concejo la señal y marco que quiere hazer en aquella misma plata que assi labrare, y el que lo contrario hiziere, y labrare plata sin fazer lo suso dicho, que incurra en las penas de los que vsan pesas falsas.[d]

GLOSS. I

a *De ley de onze dineros y quatro granos.* Vt in.l.1.tit.22 supra hoc libro,& ibi dixi in glo.2.& 3.

GLOSS. II.

b *En pena de falsario.* Pœna falsi traditur supra hoc libro tit.13.de ponderibus & mensuris.l.2. gloss.6.

GLOSS. III.

Signum habere debent notum fabri argentarij & aurifices. Signum an probet & de eius materia,remissiuè.

c *Vna señal conocida.* Nota fabros argentarios & aurifices signum habere debere notum, quo argentũ vel aurum factum seu elaboratum signent,& vasibus insculpant: quod sub graui pœna mutare non licet, vt hic statuitur. De signis autem mercatorum,& an probationem faciant dominij,& an alter alterius signo vti possit dixi latius supra hoc lib. tit.12.de emptione pannorum.l.6.glo.1.2.&3.

GLOSS. IIII.

d *Pesas falsas.* De qua pœna dixi supra hoc lib.ti.13.de ponderibus & mensuris.l.2.glo.5.

Ley.ij.Que no se marque ningun genero de plata que no sea de ley de onze dineros y quatro granos.

Don Fernando y doña Ysabel en Valẽcia a.12.de Abril año de.1488.ca.10.pragmatica.

¶ Otrosi porque la guarda de la ley suso dicha, es muy prouechosa y cumplidera a nuestros subditos y naturales, mandamos y defendemos por la presente que no se labre, ni marque plata de baxilla, ni de maçoneria, ni brochas ni sartales, ni quentas, ni texillos, ni labor de filigrana de jaezes y manillas, ni otras pieças mayores ni menores, de menos ley de los dichos onze dineros y quatro granos, y los que tuuieren oficio de marcar la dicha plata, no la marquen de menos ley, so la dicha pena: y ningun platero sea osado de aqui adelante, de labrar, ni labre plata de menos ley de la suso dicha, ni de la vender, ni trocar sin marcar, siẽdo pieça q̃ se pueda marcar: so la pena cõtenida en

la ley passada, y de mas que la tal pieça sea luego quebrada publicamente por el marcador, ò por la justicia. Y mandamos y defendemos que el tal marcador no reciba por marcar cada pieça de plata que marcare mas de quatro marauedis: y la mitad dellos pague el vendedor, y la otra mitad el comprador: so pena que por la primera vez que mas lleuare, pague lo que assi lleuare con las setenas, y por segunda vez pierda el oficio, y la mitad de sus bienes.

¶ *Ley iij. Que los plateros y cambiadores no compren ni vendan plata sin marcar y de menos ley, y que la corte, y las justicias fagan diligencias contra los que fazen lo contrario.*

¶ *Don Fernando y doña Ysabel en Granada a 25. de Iulio año de 1499. cap. 1. pragmatica.*

¶ Mandamos que ningun platero sea osado de marcar, ni labrar plata de menos ley de onze dineros y quatro granos, como en la ley susodicha se contiene: y si labrare ò marcare de menos ley, aunque sea en poca quantidad, quanta quier que sea, incurran en las penas en la dicha ley contenidas, y que esta misma prohibicion se entienda a todos y qualesquier cambiadores, para que luego que compren, ò tomaren en pago qualquier pieça, ò pieças de plata de menos ley de los dichos onze dineros, y quatro granos, la corten y fagan pedaços antes que la vendan, ni den en troque, ni en pago a otras personas so las dichas penas, las quales nos por la presente declaramos que ayan lugar, assi contra los cambiadores que fueren y passaren contra lo contenido en el dicho capitulo: como contra los otros plateros, y otras personas que viuen por trato de mercaderia: para execucion de las quales mandamos a todas las justicias de todos nuestros Reynos y señorios, a cada vno en su juridicion, que cada y quando, y quantas vezes vieren que cumple, hagan pesquisa è inquisicion, y sepan la verdad quien y quales plateros y cambiadores han passado y passan contra lo suso dicho, y executen en cada vno dellos las leyes susodichas.

¶ *Ley iiij. De que leyes se puede labrar el oro, y de que manera se ha de vender labrado.*

¶ *La misma pragmatica cap. 3.*

¶ Otrosi nos es fecha relacion que algunos plateros labran oro de baxa ley, y lo venden y truecan, diziendo que es de mas ley de lo que es, y la causa desto es, que las cadenas, y collares, y sortijas, y otras qualesquier cosas que labran, fazen lo de muchas leyes, en tal manera que desde veinte y quatro quilates, [a] fasta abaxar doze quilates, qualquier de los dichos plateros labra de la ley que quiere sin orden y sin regla alguna, y como qualquier de los dichos plateros tiene las cosas labradas quãdo ge las vienen a comprar, y los que compran comunmente no saben de que ley son, y muchas vezes resciben mucho engaño y trabajo de andar a buscar quien les diga la verdad del oro que compran, y si se confian de los plateros, diz que se han fallado muchos engañados de grandes quantias: y por euitar este fraude, ordenamos y mandamos, que todos los plateros que labran oro de qualesquier obras, quier las labren de su oro, ò de personas que ge lo den a labrar, que no labren oro, saluo de tres leyes, conuiene a saber de ley de veinte y quatro quilates, que es oro de excelentes, y si mas baxo ouieren de labrar, q̃ labrẽ de ley de veinte y dos quilates: y si mas baxo quisierẽ labrar, que sea de veinte quilates, [b] y no de otra ley alguna, y si qualquier obra de las q̃ assi hizieren y labraren, o vendieren, la dieren por oro fino, de excelentes que son

son veynte y quatro quilates menos ochauo, y se fallare de menos ley en poco, o en mucho, que la aya de dar a la persona que la vendio, o al q̃ gelo dio a fazer por la segunda ley de veynte y dos quilates, caso que sea demas ley, y pierda todo lo otro q̃ demas valiere, y lo gane la otra parte: y si el dicho platero fiziere obra a alguna persona, o gela vendiere por ley de veynte y dos quilates, si se hallare que no tiene los dichos veynte y dos quilates cumplidos, y faltare poco, o mucho, que lo aya de dar a la persona que lo vendio, o que gelo dio a fazer por la tercera ley de veynte quilates, y pierda todo lo otro: y el platero que hiziere obra, o la vendiere por de veynte quilates, si faltare poco o mucho, que no llegue a los dichos veynte quilates, que lo aya perdido, y sea para quien gelo dio a labrar, y no gelo paguen. Y demas mádamos, que el platero que se fallare q̃ labrò tres vezes oro que no fuesse destas dichas tres leyes, o de vna dellas, que sea condenado que en toda su vida no pueda labrar, ni labre obra de oro, so pena de perdimiento de todos sus bienes: para execucion de lo qual todo mandamos, que en cada ciudad, o villa, o lugar donde ouiere platero, o plateros que labrē oro, que la justicia, o regidores pógá sobre ellos veedor que lo sepa examinar, juramentado por la via y forma que ponen marcador de la plata.

GLOSS. I.

1 *Auri vel argenti valoris varia mutatio ex quo eueniat.*

2 *Aurum purum & obrizum viginti & quatuor graduum.*

3 *Aurum.23 caractorum seu graduum vel.22.*

4 *Lex.1.titu.21.supra hoc lib.interpretatur.*
Aurei ducati seu excelentes qui? ibi.

5 *Lex.10.ti.21.supra hoc lib.explicatur.*
Aurum duo & vicenarium, hoc est.22. caractorũ. ibidem.
Ducatorum & excellentum valor iure nouiori: ibidem.
Scutorum, seu coronarum auri valor iure nouiori: ibidem.

6 *Aurei Castellani valor iure antiquo & nouissimo:*
Tominus quid? ibi.
Granum quod? ibi.

7 *Libra Toletana.16.continet vncias.*
Marchus Toletanus.8.continet vncias.ibi.
Marcus & libra argenti quem habeat valorem? ibi.

8 *Marchus & libra argenti quot constet ducatis vel marapetinis.*

9 *Caractum auri quot marapetinis æstimatur?*
Grana quatuor faciunt caractum vnum? ibi.
Castellanus aureus quem valorem apud nos habeat? ibidem.

a *Veynte y quatro quilates.* Vidimus aliquã de bonitate & lege argenti supra hoc libr.titu.22.l.1.gloss.2. & 3. Hic autem commodè tractari potest de bonitate & valore auri, & præmittendum est, variam esse ęstimationem auri, sicut & argenti, vel ob eius inopiam, vel quòd aurum sit purum absque vlla argenti vel æris mistura, prout & in argento diximus, vel
1 mistum aliqua argenti vel ęris portione.† Auri itaque perfectio & puritas in viginti quatuor gradus, Hispanè quilates, indicaturæ pro ratione marchi cõsummatur. Nam aurifices nostri auri marchum diuidunt in viginti & quatuor caracta seu gradus. Cuilibet autem vnciæ conueniunt tria caracta seu gradus, qua ratione cum dicimus nostro idiomate, oro de veynte y quatro quilates, intelligimus de auro puro & obrizo loqui, quod nullam habet argẽti vel alterius metalli misturam, quamobrem aurum hoc
3 purum omnino dicitur & obrizum.24. caracta seu gradus continens ex vero auro nullo admisto argento vel alio metallo.† Cæterum si marcho sit admista vicesima quarta æris vel argenti portio, appellabitur aurum hoc viginti & tergraduum; nos dicemus vulgari sermone de veynte y tres quilates. Si verò sit duodecima pars æris admista, dicetur aurũ viginti & duo caractorum seu graduũ. Hanc auri bonitatem facillimè deprehendunt aurifices lydio lapide aurum probantes teste Plinio libr.33. cap.8. explicat.d.D.Couarru.lib.de veterum collatione nu-
4 mismа.c.3.§.1.num.4.† Qui ex hoc infert ad intellectum regiæ pragmaticę sanctionis Regũ catholicorum, quæ transumpta fuit in.l.1.tit.21.supra hoc lib: vbi aurea moneta cudi præcipitur hoc in regno; vt ex quolibet marcho percutiantur sexaginta quinque nũmi aurei, & tertia alterius nũmi pars, qui excellentes nominantur propter excellentiã formæ & materiæ: quos Hispano sermone, ducados dicimus; eiusque dupli ponderis cudebantur alij eius nominis, & nos doblones appellamus, alij etiam maioris ponderis, nẽpe, decem, viginti, quinquaginta, & centum aureorum. Præcipitque lex illa aureos ducatos quos excellentes appellat, ex auro viginti & quatuor caractorum seu graduum percuti minus.4. parte caracti, Hispanè de.23. quilates y tres quartos: Est aurum hoc non omnino purum, habet enim

admixta

admixtam nonigesimam sextam alterius metalli partem, hoc est, quartam vnius caracti seu gradus portionem in quolibet marcho vncias octo continẽ
5 te.† Pari ratione subdit idem.d.D. Couarru.d.cap. 3.num.2.legem.10.titu.21.de ordinationibus officialium monetę supra hoc eodem lib. qua constitu tum est, vt nũmi aurei percutiantur, coronę seu escudos. Hispane dicti, ex auro duo & vicenario, hoc est, viginti & duorum graduum seu caractorum, sic intelligẽdam esse, vt aurum istud habeat duodecimã
6 argenti vel æris admixtam partem, & sic duas e tribus vnius vnciæ partes. Hodie idem statutum est mãdato Regis Philippi II. anno.1566.in.l.13.ti.21. supra hoc lib. vt coronæ seu scuta aurea percutiantur legis & bonitatis viginti duo graduum, ita vt ex quolibet marco fiant sexaginta & octo nũmi huiusmodi, & alij duplicis valoris. Auget tamen valorem horum nũmorum, antea siquidem non excedebant valorem tercentum & quinquaginta quadrantum, seu (vt cum vulgo loquar) marapetinorum. Hodie verò per.d.l.13. augetur eorum valor, vt eorum qui libet nũmus valeat quater centum quadrantes seu marapetinos. Ducatorum verò, seu excellentium valor similiter auctus est, valebat siquidem ducatus aureus vnus.375.quadrantes, hodie vero quatercẽtũ & viginti nouem quadrantes duplex, autem octingenta quinquaginta & octo quadrantes seu marapetinos.4 Aureus autem Castellanus viginti & duo caractorum seu graduum, æstimatur hodie quingẽtis & quadraginta quatuor quadrantibus, vt in.d.l. 13.titu.21.supra hoc lib. antea autem ab hinc 20. & triginta annis cudebãtur aurei Castellani, quos nos hoc in regno Peru, pesos, dicimus: quo pondere, licet iam nũmus non sit, nos modo vtimur, & aurifices in Hispania. Erat quidem nũmus hic probi quidem auri, & pendebat octo tomines, sic vulgari idiomate appellatis: quorum quilibet pendit duodecim grana, duo autem grana faciũt scrupulum, seu scriptulum, Castellanus iste valoris est, teste.d.D. Couarru. vbi supra quadringentorum octuaginta quinque quadrantum seu marapetinorum. At Castellanus aureus seu pondus. Hispane apud nos peso, quibus hoc in regno Peru vtimur, valorem habet quadringentorum quinquaginta marapetinorũ, vt constat ex summario rationum à Ioanne Diez Freile cõ posito prope finem.4 Hæc omnia pondere appen-
7 duntur Toletano vt in.l.2.tit.13. de ponderibus & mensuris supra hoc lib. libra Toletana. 16. vncias continet, marchus octo, vncia quinque continet tomines, tominus quilibet duodecim grana. Argenti libra valorem obtinet castellanorum aureorum decem, si marcha regia fuerint signati, aliàs octo dum taxat castellanorum valorem obtinet, donec Regi quinta pars soluatur, & deinde eis regia imponatur marcha. Marcus verò argenti signati quinque æstimatur castellanis aureis, qui apud nos, vt dixi pesos
8 appellantur, argenti verò non signati quatuor.4 At si quæras quot aureis ducatis, quot verò argenteis, regalibus, quotue marapetinis æreis hec pondera æstimentur; respondebo libram Toletanam duodecim aureis ducatis, marchum verò sex aureis ducatis, si argentum est marcha regia signatum, aliàs tolle quintam partem, Marchus item argenti signati sexaginta sex nũmis regalibus & sex marapetinis ęstimatur. Libra autem centum triginta duobus nummis regalibus, & duodecim marapetinis, tominus verò quinquaginta & sex marapetinis, & quarta parte alterius marapetini. Granum vero constat ex quatuor quadrantibus seu marapetinis cum dimidio, & aliquid valet vltra. Et quia hęc ponderum ęstimatio differt ab ea, quam diximus supra hoc lib. titu.22.l. 1.glo.1.2.&.3.scias lector amantissime, hoc in regno Peru hac ponderum ęstimatione & valore vti.
9 4 Caracta autem auri puri sunt vt dixi, viginti quatuor in quolibet marcho, quorũ quodlibet ęstimatur marapetinis viginti, continetque quatuor grana quorũ quodlibet quinque ęstimatur marapetinis. Itaque iuxta hanc rationem aureus castellanus valorem habet quadringentorum octuaginta marapetinorum, licet.d.D. Couarru. quinque addiderit, vt dixi supra num.6.in fine, & quia nos aureo adeo puro non vtimur hoc in regno, sed.22.graduum cum dimidio, remanet valor castellani aurei, apud nos peso appellati, quadringentorum quinquaginta marapetinorũ dempto caracto & dimidio, hoc est triginta marapetinis: Hoc est quod potui hucusque percipere submittens me correctioni alterius rectius sentientis.

GLOSS. II.

b *De veynte quilates.* De caractis & gradibus auri diximus supra in gloss. præcedenti, quare hîc repetiti opus non est.

Ley.v. Que ningun platero, ni dorador, ni otra persona doren, ni plateen sobre hierro, ni sobre cobre, ni laton, espada, ni espuela, ni jaez, ni lo trayan fuera del reyno: saluo si fuere de tierra de moros, de lo que alla se labra.

Los mismos en Segouia a 2. de Septiembre año de 1464. años pragmatica don Iuan. II. en Madrigal año de 438. pet. 50. en lo de dorar sobre cobre estas leyes. 5. y 6. y. 7. y. 8. fueron temporales, el Emperador en Valladolid año de. 1523. pet. 53. las manda guardar indistintamente y despues en Segouia año de 1532. pet. 101. aunque antes en Madrid año de. 1528. pet. 87. por. 6. años y don Felipe. II. en Toledo año de. 1560. peti. 40. las manda guardar, vease la. l. 9. infra.

¶ Mandamos y defendemos, que ningun platero, ni dorador, ni otra persona alguna, no sean osados de dorar, ni doren, ni plateen sobre hierro, ni sobre cobre, ni laton espada, ni puñal, ni espuelas, ni jaez alguno de

de cauallo,ni de mula,ni otra guarnició alguna,ni lo trayan defuera destos nuestros reynos,saluo si lo truxeré de allende la mar, de tierra de moros, de lo que alla se labrare: so pena que qual quier q lo truxere a estos nuestros reynos,lo aya perdido, y que qualquiera persona lo pueda pedir, notificandolo ala justicia del lugar mas cercano donde lo hallare,o en el lugar donde lo hallare,por ante escriuano:y que esta justicia lo embie a notificar a qualquier nuestro corregidor,o assistēte, o alcalde de la ciudad o villa,o prouincia o merindad de la nuestra corona real, que mas cercana estuuiere,y que qualquiera que dorare,o plateare sobre hierro, o cobre,o latō,por la primera vez pierda lo que assi dorare, o plateare, y por la segunda lo pierda cō el quatro tāto, y por la tercera pierda lo que assi dorare,y plateare,y la mitad de sus bienes, y sea desterrado del lugar donde viuiere con cinco leguas al derredor por tiépo de vn año:y que las dichas penas seā partidas en tres partes,la mitad para la nuestra camara y fisco,y de la otra mitad,la mitad sea para el que lo acusare, y la otra mitad para el juez que lo sentenciare,y executor que lo executare. Pero bien permitimos que las tachuelas que se hizieren para clauar las coraças,puedan ser doradas o plateadas las cabeças dellas,sin pena alguna. Y mandamos y defendemos que persona alguna sobre esto, ni sobre cosa alguna dello no haga fraude,ni encubierta,ni cautela alguna publica, ni secretamente,directe ni indirecte,so las dichas penas. Y mādamos a todos y qualesquier justicias,en cuya juridicion acaeciere lo suso dicho,o qualquier cosa o parte dello,que luego que dello ouieren noticia, con toda diligencia se informen y hagan pesquisa sobre ello, y que llamadas y oydas las partes que se dixeré ser culpadas,o en su rebeldia dellos, sumariamente sin dar lugar a dilaciones, libren y determinen y executenlo por nos en esta nuestra carta mandado: por manera que aya cumplido efecto: so pena de perdimiento de los oficios, y de la mitad de los bienes para la nuestra camara.

Ley.vj. Que ningun dorador,mercader, ni tratante tenga en sus casas,ni tiendas publico, ni escondido para vender dorado,ni plateado,de lo defendido que no se venda,ni lo tienten de vender.

Los mismos don Fernando y doña Ysabel en Seuilla a 26 de Febrero año de 1500. pragmatica.

¶ Poquanto nos es hecha relaciō, que muchas personas tienen en sus casas dorado y plateado sobre cobre y hierro y laton,y lo venden y truecan escondidamente,y hazé sobre ello muchos fraudes y engaños, en perjuyzio de lo que sobre esto esta ordenado y mandado, y porque nuestra merced y voluntad es de mandar proueer sobre ello demanera que se guarde lo que assi esta ordenado,mandamos a todos y qualesquier personas a quien toca y atañe lo contenido en la pragmatica antes desta, y ansi mismo en esta,y a cada vno dellos,q̄ de aqui adelante ningun oficial, ni mercader,ni tratante,por via directa, ni indirecta,no tengan en sus tiendas dorado,ni plateado alguno de lo defendido por la dicha pragmatica, ni tāpoco lo tengan en sus casas en escondido,ni en publico para lo vender publica ni secretamente,ni tienten de lo vender publico ni escondido:so las penas en que por ello caen e incurren los que lo dorā y venden y compran:las quales dichas penas mandamos a todas las justicias destos nuestros reynos y a cada vna dellas en sus lugares y jurisdiciones,q̄ lo executen en ellos y en sus bienes, bien ansi como si lo ouiessen vendido y compra-

prado y dorado.

Ley.vij. Que se puedan dorar los hilos que fueren menester echarse entre el esmalte corrido en los jaezes de la gineta.

Los mismos por cedula en Granada a.5. de Iulio año de 1501.

¶ Porquanto se duda si vnos hilos dorados que se ponen entre el esmalte corrido que se haze para jaezes de cauallos de la gineta, si se defiéde por la pragmatica que esta prohibido dorar y platear sobre hierro y sobre cobre, y nos fue suplicado que mandassemos declarar sobre ello lo que la nuestra merced fuesse, porende por la presente declaramos, que en las cosas de jaezes de la gineta que se hizieren de esmalte corrido todo lleno, puedan echar los que lo hizieren y labran, aunque sea sobre hierro, o sobre cobre, los hilos dorados que para ornato y bien parecer de los dichos jaezes fueren necessarios cótá to que todas las pieças de los dichos jaezes, en que ansi echaren el oro, sean cubiertas del dicho esmalte corrido, saluo los dichos hilos, y que por lo hazer y vender y comprar de aqui adelante, ninguno caya, ni incurra en pena alguna.

Ley.viij. Que habla del dorar y argentar.

Don Iuan.II. en Madrigal año de.438. peti.50.

¶ Mandamos, que ningun oropeze, o platero no sea osado de dorar, ni argentar sobre cobre, so pena que el que lo hiziere dorando, o argentando lo tal, vsando dello engañosamente, que por el mismo hecho incurra en pena de falso.

Ley.ix. Por la qual modifica la ley quinta deste titulo, cerca de la prohibicion que faze en el dorar y platear, que se pueda fazer en las cosas en esta ley contenidas.

El Emperador don Carlos y doña Iuana en Toledo año de.1534. por Março pragmatica.

¶ Mandamos que ningun platero, ni dorador, ni otra persona alguna, sean osados de dorar, ni doren, ni plateen sobre hierro, ni sobre cobre, ni laton cosa alguna, so pena que el que la dorare, o plateare, o truxere, incurra el que lo hiziere en las penas contenidas en las leyes antes desta, y el que lo truxere q̃ lo pierda, y por la segunda lo pierda, y sea desterrado del lugar, con cinco leguas al rededor, pero permitimos que se pueda dorar y platear toda cosa que fuere menester para seruicio y ornato de las Iglesias, y todo genero de armas assi ofensiuas, como defensiuas, y guarniciones y jaezes de cauallo de la brida, o de la gineta, o de la bastarda, y espuelas y estriberas de cauallo, y las tachuelas que se fizieren para clauar las coraças sin pena alguna.

No se deshaga moneda por plateros, ni otras personas, y las penas de los que la deshazen, vease en la ley. lxviij. titulo.xxj. deste libro, y en la ley.vj. titulo.xvij libro octauo.

Que en cada ciudad, o villa, do ouiere plateros, se diputen personas, que requieran el marco y pesas, y ley de la plata. l.xj. titu.xxij. deste libro.

Los plateros tengan peso con guindaleta, y no pesen sin ella, so pena de dos mil marauedis por cada vez que lo contrario fizieren. l.xiij. titulo.xxij. supra isto libro.

TITVLO VEYNTE Y CINCO.

De la tassa del pan.

Ley primera. Que pone los precios a que se ha de vender el trigo y ceuada, y auena, y panizo, y centeno.

Don Philipe.II. en Valladolid a.9. de Março de 1558. pragmatica.

Ordenamos

Digitized by Google

¶ Ordenamos, y mandamos, que desde veynte dias del mes de Abril proximo si guiéte en adeláte, en el qual termino se podra publicar en todo el reyno, y venir a noticia de todos, para que a vn tiempo se cúpla, y execute en todas partes, fasta el dia de nuestra Señora de Septiembre primera venidera, y mas lo q̃ fuere nuestra voluntad, ninguna persona Eclesiastica, ni seglar, de qualquier estado, y condicion, y calidad, y dignidad que sea, no pueda vender, ni venda en todos estos reynos el pan de ningun genero que sea, sino a justos, y moderados precios: de manera que el precio de la hanega del trigo a luego pagar, ni fiado, no suba, ni se véda a mas de treziétos y diez marauedis, y la hanega del centeno de a doziétos marauedis, y la hanega de la ceuada de a cié to y quarenta marauedis, y la hanega de auena à cien marauedis, y la hanega del panizo dozientos y quarenta y dos marauedis: los quales dichos precios ponemos y ordenamos generalmente para en todos estos reynos: de modo que dellos no se pueda subir, ni exceder, so pena que el que vendiere el dicho pan a luego pagar, ni fiado a mas precio, de qualquiera calidad, y condicion que sea, lo aya perdido, con mas quinientos marauedis de pena por cada hanega: la qual pena se aplique la tercia parte para el acusador, o denúciador, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para nuestra camara, y fisco: pero q̃ menos de los dichos precios se pueda vé der, y venda, segun que las partes se con uinieren, y concertaren: y en quanto toca a lo que se vendiere en harina, mandamos que no suba, ni exceda, ni pueda subir, ni exceder d̃l dicho precio, sino hasta treynta marauedis por hanega: de manera que de lo que se vendiere en grano a lo que se vendiere en harina, solo pueda auer el dicho excesso, y diferencia: y en quanto al pan cozido se tenga respecto a lo que saliere, y se comprare el grano, con mas alguna justa, y moderada ganancia. Y por euitar los fraudes que cerca de la dicha tassa se podrian hazer, prohibimos, y defédemos, que ninguna, ni algunas personas de las que vendieren el dicho pá, seá osados de pedir, ni lleuar por ello mas del precio de la dicha tassa, ni por ello reciban otras dadiuas, de oro, plata, ni seda, ni de otra qualquier calidad que sea, ellos, ni sus mugeres, ni otra persona alguna por ellos, por vender el dicho pan, en fraude desta dicha nuestra carta, ni pidan a persona alguna que quisieren comprar trigo, que có ello cópren ceuada, ni vino, ni otros bastimentos, ni cosa alguna, ni al que quisiere cóprar ceuada se le diga que tome cosa alguna có ello, ni hagan en ello otro fraude, so las dichas penas. Y porque por experiencia se ha visto, que las personas que tienen el dicho pan, poniendose tassa, lo escondé, y encubren, y no lo quieren vender, de que resulta auer falta, y estrecheza, para que esto se prouea, y no aya la dicha falta: mádamos a los Corregidores, Gouernadores, y Alcaldes, y otras qualesquier justicias, y juezes, cada vno en su juridicion, que entendiédo por los registros, que se han hecho, y por las otras vias, y maneras que conuenga, los que tienen el dicho pan para lo poder vender, tomando, si les parece, consigo para esto dos regidores, y otras dos personas del lugar, hagá repartimiento por las personas de qualquier calidad, estado, o condicion, preeminécia, o dignidad q̃ seá, ansi clerigos, y personas Eclesiasticas, como comédadores de qualesquier ordenes, y caualleros, y ciudadanos, y dueñas, y dózellas que estuuieren en su jurisdicion, sin exceptar persona alguna, q̃ en la tal ciudad

dad, villa, o lugar tuuieren pan de lo que les perteneciere; que deuen, y pueden vender, y les manden, y apremien a que lo vendan,[i] segun les fuere por ellos repartido,[k] y que las personas aquien se repartiere, sean obligados a lo vender luego a las personas que lo quisieré cóprar, ansi del tal lugar, como de otras qualesquier partes de los dichos nuestros reynos, y señorios, sin interponer dello apelacion, ni suplicacion, ni otro remedio alguno, so pena que por cada hanega que dexare de vender, auiendo quien se lo quiera comprar, pagué trezientos marauedis, y que quié quiera que quisiere, lo pueda sacar, y lleuar por tierra de vnos lugares a otros, y de otros a otros, de los dichos nuestros reynos,[l] y no fuera dellos, por mar, ni por tierra para otras partes,[m] y que sobre esto se guarden las leyes de nuestros reynos,[n] que disponen, que no se pueda vedar la saca del pan, ni sacarse fuera dellos,[o] so pena que el que vedare la dicha saca, a ora sean justicias, y regidores, y los dueños de los dichos lugares, caya cada vno dellos en pena de cinquéta mil marauedis para la nuestra camara, y el que lo sacare fuera destos nuestros reynos, por mar, ò por tiera, que incurra en las penas contenidas en las leyes de nuestros reynos,[p] en q̃ se defiende que no se saque el pan fuera dellos, y que las dichas nuestras justicias en sus lugares, y jurisdiciones, seyendo requeridos para hazer vender el dicho pan, no lo quisieren hazer, o escusa, y dilació en ello pusieren, o despues de repartido, no executaren el dicho repartimiento, o escusaren alguna persona de los que tiené el dicho pan para lo vender, que paguen cada vno dellos, veynte mil marauedis, para la nuestra camara, y mas que les mã daremos priuar de los oficios, y proueeremos dellos a quien nuestra merced, y voluntad fuere, con apercibimiéto que les fazemos, que haremos hazer pesquisa de como guardan, y cumplen, y executan, y fazen guardar, y cumplir lo contenido en esta nuestra carta, y si los fallaré culpantes, mandaremos executar las dichas penas en sus bienes, la qual dicha tassa, queremos, y es nuestra voluntad que no se entienda en el nuestro reyno de Galizia, q ni en las Asturias de Ouiedo, y de Santillana, y las quatro sacadas có las villas đ Cágas, y Tineo, y los Arguellos, y merindades de Baldeburó y Babia de yuso, ni al nuestro condado de Bizcaya, Encartaciones, y prouincia de Guipuzcoa, ni en la merindad đ Trasmiera y Cinco villas, ni a las otras villas, y lugares, y merindades, y valles, y tierras que estan cerca dellos, hasta diez leguas de la mar, porq̃ estas dichas prouincias, y tierras se proueen de acarreo de otras partes: y porque el pan que viene por mar de fuera destos reynos, si ouiessen de aguardar los que lo truxessé la dicha tassa, podria dexar de venir, de que resultara grá falta, y daño a muchas de las nuestras costas y puertos: es nuestra voluntad, q̃ en quãto al dicho pan que de fuera destos reynos viniere por mar, no se entienda la dicha tassa, y q̃ los que lo truxeren, lo puedan libremente vender, segun se cócertaren, sin què sean obligados a guardar los dichos precios, y tassas.

GLOSS. I.

1 *Lex ciuilis an liget clericos, vel personas ecclesiasticas, & nu. sequen.*

2 *Clerici an ligentur lege ciuili iusta, & honesta.*
Lex honesta, & fauorabilis de clericis mentionem faciens, an eos liget, ibi.

3 *Lex nostra fauorabilis est statui clericorum simul, & laicorum, & legi diuinæ conformis, ibi.*

4 *Clericorum bona patrimonialia, an gaudeant priuilegijs ecclesiæ concessis.*
Leges regni nostri an sint validæ, necne, nobis non licet disputare, ibi.

Ninguna

Digitized by Google

a *Ninguna persona ecclesiastica ni seglar.* Videtur legem istam ligare nō posse clericos, nec personas ecclesiasticas ob defectum potestatis super eis & rebus eorum, maximècum specificè de eis meminerit, qua in specie non valet, etiam si lex sit in eorum fauorem, ex sententia Panor.in.c.ecclesia sanctæ Mariæ num. 26.extra.de consti.quem ibi sequitur Fel.nu.8.& Deci.nu.24.cum concorda.ibi per eos traditis, & per Tira.de primogenijs.q.44.n.7.&.8.

2 †Verū in oppositum se habet doctrina Bar.celebris in.l.cunctos populos nu.29.C.de sum.Tri.& fide catho. dicentis, leges vel statuta simpliciter facta contra ea quæ competunt ecclesijs vel clericis, non ex priuilegio, sed vt cuilibet, ligare clericos, & esse seruāda in foro episcopali, dummodo sint honesta, per tex.in.c. constitutus de in integ.resti.c.cum causa de re iudi.&.c.cum venissent de eo qui mitti.in poss.caus.rei seruan.quē sequitur Lapus allegatio.81.Barba.in rub.extra de reb.eccle.non alien.Tira.dicens sibi semper placuisse hanc opinionem lib.1.de retra.§.1.glo.13.nu.4.&.5.vbi plures citat concordātes, & in tracta.Primigeniorum.q.43.nu.2.&.q.44.Dec.tamen in.d.c.ecclesia sanctæ Mariæ nu.53.vers.primo occurrit, dicit opinionem Bart.communiter reprobari, quam tamē saluat Feli.ibidem in quinque casibus nu.81.& seq. & opinionem Bart.sequi videtur Panor.in.d.c. ecclesia nu.12.de consti.dicens quod quando lex ciuilis est generalis & rationabilis, nec contra dicit canoni, tunc si est fauorabilis, est seruanda etiam quoad clericos, secus si præiudicialis, & nu.13. asserit non esse præiudicialē, si aliquod afferat cōmodū, licèt possit inde inferri incommodū, vt in contractibus, vt ibi Deci.aduertit nume.27.dicens nullam vim esse, an generaliter loquatur, an verò de clericis mentionem faciat, modò eis nō præcipiat, aut aliquid prohibeat, quia tamen communiter docto.abbatem sequuntur, non crederem ex hoc im probari legem istam, quod clericis prohibeat, ne frumentum vendant penuriæ tempore carius quā cæteri, contra charitatem & legem diuinam, quam lex nostra declarat comprehendere clericos, & ecclesiasticas personas: faciunt tradita per Paul.Paris.cons.40.nu.pen.& vlt.lib.3.

3 †Mouetme præterea, quoniā hæc constitutio fauorabilis est clericis pauperibus, quique frumēto carēt, quod maiori eorum parti obtigit, nimirū ergo si ditiores vendere iusto pretio cogantur, cum in fauorem etiā status ecclesiastici fiat. †Nec lex nostra cogit clericos, sed ad eorum patrimonium refertur: bona autē

4 patrimonialia clericorum non gaudent priuilegijs bonis ecclesiæ concessis iuxta resolutionē Abba. & Felin.numero 10.in cap.ecclesia sanctę Mariæ de cōstitutio. quam ibi Decius fatetur communem nu.18. & domi.Dida.Couarru.lib.1.resolutio.ca.4.nume.3. Ferdinandus Vazquez de successionum creatione. § 22.numero.42. & .§. 10.numero.659. Denique ad nos non spectat disputatio, an leges à Rege nostro editæ, cum tot sapientum cōsilio, validæ sint necne: sed sacrilegij instar esset, de eius valore disputare: vt dixi supra hoc libro titulo.11.de emptione & venditione.l.22.glossa.8.numero.4.& huic opinioni accedere videtur Ripa in simili statuto in tractatu de peste in titulo de remedijs ad conseruandam vbertatem numero.123.dum resolutionem pendere ait ex quęstione, an clerici in bonis pātrimonialibus gaudeāt priuilegio ecclesiastico, de quo dicēdū esse asseuerat, vt per Panormita.in dict.ca.ecclesiā sanctę Mariæ, vbi latè Andre.Siculus, eidē opinioni consentire videtur, Gre.Lupi in.l.55.in verbo deue auer versi. quid autem si extraneus tit.5.Par.5.

GLOSS. II.

1 *Pretium iustum quod sit, remissiue.*
2 *Taxatio rerum, & maxime victualiū, an à lege vel ciuitate fieri possit.*
3 *Pretium iustum & legitimum dicitur, quod à lege taxatum est.*
Pretium legitimum & taxatum, excedi in nihilo potest sub pœna peccati & restitutionis, ibi.
4 *Pretium iustum naturale, & non taxatum est arbitrarium, & consistit in rigido, medio, & infimo.*

b *Sino a justos y moderados precios.* Quod sit iustum pretium cuiusque rei, & quo pacto æstimari, vel probari debeat, dixi latissime supra hoc lib.titul.11. de emptione & venditione.l.1.gloss.1.num.7.& gloss.

2 2.nu.1.2.3.& sequentibus. †Sed hîc dubium occurrit, an res aliqua, & maxime victualia taxari possint? & videtur non posse, cùm in re propria quilibet sit moderator & arbiter.l.in re mandata.C.manda.l.si quid possessor.§.sic autem, ibi quia quasi rem suam negligit.ff.de pretio hære.etiam abutendo.l.sed si lege.§.consuluit.ff.eodem titu.Sed nihilominus verior est, & receptior sententia, quòd victualia taxari possint à Principe per legem generalem, vel à iudice tempore caristiæ & penuriæ, vt hîc statuitur, & in l.1.§.cura carnis.ff.de offi.pręf.vrb.vbi gloss & docto.notant, gloss.etiam in.l.vltima.§.item episcopi.C. de muneri. & hono.in verbo venalibus.l. decuriones.ff.de administra.rer.ad ciuita.pertinen.l.non debere.ff.ad municipales, Alber. plene in tractatu statutorum ciuilium quæstio.69.vbi notabiliter loquitur, & decuria Pisana lib.2.cap.18.text.in cap.12 vbi doctores omnes extra de emptione & venditio. d.D.Couarru.lib.3.resolutio.cap.14.nume.3.Dida. Perez in.l.6.titul.1.&.l.2.titu.23.col. 712. versicu. prior pars libr.2.ordinatio.dixi supra hoc lib.tit.11 de empti.& venditio.l.1.gloss.2.nu.8. Probat etiā Auilesius in cap.2.prætorum in verbo ni confederationem in fine, & iterum in.c.17.prętorum in verbo

3 arazonables precios per totū.† Hoc tamen discriminis est inter pretiū taxatū, & nō taxatum. Primūenim legitimum dicitur, quod lege Principis vel ciuitatis est constitutum, vt probat Cagno.in repetitio, l.2.C.de rescindend.venditio. num.269. Cremē.ibi numero.273.Ari.Pinel.ibidem vltimo capit.nu.35, quod in indiuisibili puncto consistit, vbi enim Principis vel ciuitatis lege vel statuto pretium frumenti taxatum est, vel alterius rei, vnius oboli excessus inducit lethale crimē, & restitutionis obligationem, atque ideo dicimus in indiuisibili consistere, quamuis si excessus sit perexiguus, non est mortale, sed venialepeccatum, vt colliges ex gloss.singula.in.ca.quæ

in ecclesiarũ, in verbo constituerunt extra de cõstitut. quod & voluit Felin. in cap. 1. num. 18. de spõsali. Ioan. de Ana. in ca. 1. ad finem, & ibi. d. Didacus Conarru. numero 16. de testamen. diuus Thom. 1. 2 quæst. 96. art. 4. Cremen. in. d. l. 2. numer. 171. C. de rescinden. vendit. Flori. in. l. ex parte. §. seruo. ff fa mi. ercisc. un. Ioan. à Medina de restitu. quæst. 36. Di dicus Perez in. di. l. 2. titul. 25. lib. 2. ordina. colu. 7. 2 Domini. à Soto libr. 6. de iustitia & iure. q. 2. articu. 3. conclusio. 3. Ludoui. Gom. dicens communem in capit. 2. numer. 35. de constitut. dixi in. l. 1. titulo. 11. gloss. 1. numer. 9. supra hoc libro. † Pretium au-
4 tem iustum naturale, & nõ taxatum est arbitrarium, vtpote nulla lege coarctatum, ideo non est indiuisibile, sed latitudinem habet iustitiæ, vt ex Aristotele Ethicorum. 5. cap. 7. expendit Soto vbi supra, & nos latius diximus dict. gloss. 2. numer. 9. vbi diximus cõsistere in tribus, rigido, medio, & infimo, & ibi hoc exposuimus.

GLOSS. III.

1 *Frumentum vltra taxationem legitimam venditũ fisco, denuntiatori, & iudici applicatur iure nostro.*

Publicato frumento, an publicetur saccus, in quo portabatur, ibi.

2 *Confiscata aliqua re, non censetur confiscatum, quod sine corruptione ab ea potest separari.*

3 *Naui confiscata non confiscari censetur scapha.*

4 *Naui vendita cum suis instrumentis, nõ censetur vendita scapha.*

Scapha non dicitur pars nauis, sed quid separatum à naui, ibi.

Lo ays perdido. Nota frumentum vltrá taxationem
c seumo derationem legis nostræ venditum fisco, denunciatori, & iudici applicari. Sed an publicetur saccus, in quo frumentum portabatur? quod videtur argumento tex. in. l. qui saccũ. ff. de furt. vbi qui saccum cum pecunia, quæ intus erat, surripuit, furtum etiam sacci committere videtur, licèt animum furandi saccum non habuerit. Præterea saccus est quid accessorium ad ipsum frumentum, debet ergo sequi suum principale. l. eos C. de vsur. cum similibus.
4 oppositum tamen tenent Bald. & Salicet. in. l. cum
2 proponas. C. de nautico fœno. ille numero. 6. hic numero. 3. versi. quicquid tamen, quia in pœnis fieri debet strictissima interpretatio. l. interpretatione. ff. de pœn. res enim quæ sine corruptione subiecti possunt separari à re confiscata, non veniunt in confiscatione, secundum eos. † Ex quo inferunt, quòd con
3 fiscata naui nõ censebitur cõfiscata scapha tanquam res separata à naui, vt & Berthac. probat in tractatu de gabellis vltim. par. numero. 17. Beneuenutus de Straccha de nauibus. 2. parte numer. 12. Ripa in tractatu de peste titul. de remedijs ad conseruandã vbertatem numer. 131. citans text. in. l. nam quod liquide in prin. ff. de penu leg. vbi in legato penoris, quod est fauorabile, non veniunt vasa: maiori ergo ratione non venient in cõfiscatione vasa vel sacci. † Suade-
4 tur, quoniam naui vendita cum instrumentis, non censetur vendita scapha, etenim instrumentum nauis non est, in mediocritate enim, non genere ab ea differt, est enim parua nauicula separata à naui, nec quicquam habet cum ea coniunctum, vt iurisconsultus respondit in. l. fi. ff. de fundo instructo. l. scapham, ff. de euictio. l. Marcellus. §. armamenta. ff. de reiuendi. ex quo Bal. & Sali. in d. l. cum proponas, sequitur Ripa in. d. titu. de remedijs ad conseruan. vbertatem num. 130. & seq.

GLOSSA. IIII.

1 *Farina an comprehendatur appellatione frumenti.*

2 *Frumenti exportatione prohibita, an censeatur prohibita & farinæ, remissiue.*

d *A lo que se vendiere en harina.* Frumẽti appellatione non continetur farina, quoniam frumenti potentia per mutationem in farinam victa est, adeo, quod ad suas vires, & initiũ impossibile sit redire, vt in l. Iulianus. §. sed & si quis. ff. ad exhibẽ. l. quæsitũ §. illud. ff. de lega. 3. atque ideo hic dispositũ in frumẽto exten
2 dit ad farinam modico addito pretio. † Circa statutum autem prohibens exportationem frumenti, an extendatur ad farinam, tractat optime Fran. Ripa in tractatu de peste in tit. de remedijs ad conseruandã vbertatem nu. 43. & pluribus seq.

GLOSS. V.

Panem coctum minutim vendere licet, nec est genus dardanariæ.

Panis coctus debet à iudicibus taxari.

e *Y en quanto al pan coZido.* Pistoribus licet minutim distrahere panem coctum, & hoc non dicitur genus dardanariæ legibus nostris prohibitæ, vt dixi supra
4 hoc lib. tit. 11. de emptio. & vendi. l. 20. gloss. 2. nu. 2. debet tamen panis huiusmodi taxari à iudicibus, vel rectoribus ciuitatum, prout communiter fit hoc in regno, & in lege nostra statuitur, & probat Ripa de peste titu. de remedijs præseruatiuis contra pestem numero. 1595. & sequen.

GLOSS. VI.

Pactum quodlibet in fauorem venditoris appositum pars pretij est.

f *Ni pidan a persona alguna que quisieren comprar trigo, que con esto compren ceuada.* Esset enim facere fraudem legi, pretium enim imponeret hordeo quod de est frumento, quare hoc iustè prohibet lex ista, quodlibet enim pactum in fauorem venditoris appositum pars est pretij, vt in l. fundi partem, & ibi notat gloss. Baldus & Salicetus. ff. de contrahenda emp.

Digitized by Google

emp.l.si sterilis.§.si.tibi,ff.de actio.empti,cum multis à me collectis supra hoc libr.titul.11.de emptio. & vend.l.1.glos.2. numer.27.cum pluribus praecedentibus & seq.

GLOSS. VII.

Ciuitas potest mittere discussorem per prouinciam, qui visitet frumentum, & numerum describat personarum, vt eis prouideri possit.

g *Que entendiendo por los registros.* Corrector & rectores ciuitatũ possunt, cùm expediens sibi visum fuerit, mittere discussorem, qui prouinciam visitet, discutiat, & diligenter inquirat quantitatem frumenti apud quoslibet existentem, & numerum personarũ describat, vt sciatur, sit ne tantum annonę in prouincia, quantum singulorum necessitatibus sit satis, vt aliunde possit, si necessarium sit, necessitatibus prouideri subditorum, quam descriptionem facere debent absque vllo subditorum damno vel expensis, vt in authen. de defensori.ciuita.§. deinde competens, ibi, pro vbertate necessariorum, iuncto.§ illud tamen, ibi, sed per quandam occasionem, Ripa in tract.de peste titul.de remedijs ad conseruandam vbertatem, num.40. & 41.& tit.de remedijs praeseruatiuis contra pestem num.212.& nu.181.

GLOSS. VIII.

Clerici magis quàm laici ad eleemosynas tenentur. Lex nostra quare sustineatur ibi.

h *Como personas Ecclesiasticas.* Ecclesiastici magis tenentur publicis necessitatibus subuenire, quã laici, hoc enim est eorum peculiare officiũ, cap. denique. 4. distin. cap.1.& sequentes. 42. distin. & ideo legis nostrę dispositio valet, quoniam hoc idem statutum est iure canonico in c.1. de emptio. & vendi. & ibi docto. notant, vt constat ex dictis supra eo.glos.1.& à Ferd.Vazq. de successio.creatio.c.22.num.59. in fine.

GLOSS. IX.

1 *Vendere vel emere inuitus nemo compellitur.*
2 *Vendere quis compellitur ratione publicae vtilitatis in pluribus casibus, remissiuè.*
Vendere frumentum vel victualia quis compellitur iusto pretio tempore penuriae, ibi.
3 *Administratio mala facit penuriam esse victualiũ, & caristiam in ciuitate.*
Rustici compelli possunt venire ad ciuitatem cum victualibus, ibid.
Rusticorum specialia, remissiuè, ibi.
4 *Ciuitas carens victualibus ex publico debet emere frumentum, vt inde pauperes alantur.*
5 *Collecta à correctore ciuibus imponi potest tempore famis seu inediae, licèt aliàs ei non permittatur.*
Priuilegia cessant tempore belli vel famis, ibi.
6 *Mutuare pecunias diuites compelli possunt tempore necessitatis ad emendum frumentum.*
Eleemosynam diuites quando facere compellantur, remissiue, ibi.
7 *Frumentum emere etiam ex locis remotis cogi poterit quilibet tempore necessitatis.*
Salarium constitui potest à decurionibus ei, qui emere debeat frumentum tempore necessitatis, ibi.
8 *Frumentum ad emendum, & portandum tempore caristiae, & famis, possunt sumi iumenta.*
9 *Frumentum emere cogi possunt comitatenses, modò non sint nimium distantes.*

i *Les manden y apremien, que lo vendan.* Regulariter quis vendere non compellitur, nec emere, quia cõsensu perficitur contractus iste, vt in l.2. C. de contrahend. empt. in princip.insti. de obligat. ex consensu. l.1.titul.5.de empt. & vend. part.5. Deficiẽte ergo consensu, non valet quod agitur, l.inuitum, C.de contrahend. empt. quare inuitus nemo vendere compellitur, nec emere, l.nec emere.C.de iure delibe.l.inuitus, C.loca.l.dudum. C. de contrahẽ. empt.l.sicut.C.de actio. & obligat.l.quamuis C. de pignor.actio.l. nemo exterus C.de Iudae.l.2. C. de fideicommis. liber. l.3.titul. 5. de empt. & vendit. part. 5. 2 Haec tamen regula fallit fauore publicae vtilitatis, vt in pluribus casibus traditis per Socin. in regula 425. vbi enarrat octo supra quinquaginta species, Montal.in d.l.3 titul.5.part. 4. vbi Gregor. Lupi alios addit. Anto. Gomez in lib.de contractibus, c.2.nu.51.d.D.Couarr.lib.3.resolu.c.14.Didac. Perez in l.2.titul.23 lib.2.ordina.col.713.& sequẽtibus, non nullos quoque aducens, quorum quod ad materiam nostram spectat, vnum dumtaxat referam, nempe, vbi respublica annonę inopia premitur, quicunque frumentum habuerit, iusto pretio vendere cogendus est, etiamsi venale non fuerit, nec venditioni expositũ, vt colligunt omnes ex l. 1.C.de Episcopa.audi.ibique notat Bart.& docto.cõmuniter, c. 1.& ibi Panor.& docto.extra de emptio. & vẽditio. l.2.ff. de nundinis, l.1. secũdum intellectum vltimã glos.vltimae C.vt nemini liceat in emptione specierum se excusa.lib.10.Bart in l.annonam, ff.de extra ordi.crimi.Luc.de Pena in l.1 C.de quib.nume.nemini lice.se excusa.in verbo tempus, Ias.in l.1.nu.6. ff. de legib.Matth. Afflict in proœmio consti.Neapolita.3.q.d.D. Couarru.lib.3.resolu.c.14. numer. 3. & lib. 2. c. 3.nume.5.Didac. Perez vbi supra col. 715.cum his quae diximus supra hoc lib.titul.11.de emp.& ven.l.1.glos.2.nu.41.& 42. Bald. & Ang.in l.si pendẽtes, §.si quid cloacatij per tex.ibi ff.de vsu fru.An.Go. in to. de cõtract.c.2.n.51.vers.2.casus, Auile.in c.17.praetorum in verbo a razonables precios nu.12.fol.167.in fi.& n.4.& 5.& n.16. 32.& 34. estque tex. optimus iuncta glos.in l.2.§.cũ in eadem in fi.ff.ad l.Rhodi.de iactu, vbi tẽpore necessitatis omnia esse cõmunia asseuerat, idem voluit Step. Aufreri.in decis.Tolo.446.quod omnes extendunt ad ea omnia, quae victui necessaria sunt, Benue.de mercator.4.par.nume.51. Ripa de peste tit. de remedijs praeseruatiuis contra pestem, numer. 195. & seq. & num.187.& seq. 3 Quod facere tenentur iudices, & reipublicae administratores, ne ex inordinata ciuitatis administratione penuria & caristia victualium

rit, vt quolibet die mittat in forum tot tritici mensuras ad vendendum, vt in d.l.1.C. vt nemi. lice. in empt. specie se excusa. Salic. in l.1.C. de Episcopa. audi. dicens, valere statutum, quod quilibet mercator teneatur intra certum tempus coram præfectis annonę tot sextaria frumenti præsentare, cũ sequitur Marti. Lau. den. in tracta. de officiali domi. vers. 23. Ripa de peste titul. de remedijs pręseruatiuis contra pestem numer. 137. & 189. Auile. in cap. 27. prætorum in verbo, a razonables precios, nume. 34.

3 † Susceptores autem annonæ publicæ qualiter se habere debeant in officio, & ad quid teneatur, tractat latissimè omnium Ripa in tracta. de peste titul. de remedijs ad conseruandã vbertatem ã nu. 1. vsq; ad quadragesimum. Debent etiã elegi erogatores annonæ, qui in erogatione plurima seruare tenentur quæ latissimè tradit Ripa in tract. de peste titul. de remedijs ad conseruandam vbertatem à nu. 139. vsque ad numerum. 182.

GLOS. XI.

1 *Frumentum asportari potest de vno loco ad alium in regno.*

2 *Frumentum quòd non extrahatur ex prouincia tempore penuriæ, potest per iudices & decuriones statui, & de huius statuti interpretatione remissiuè.*

l *Lo pueda sacar y lleuar por tierra de vnos lugares a otros, y de otros a otros de los nuestros Reynos.* Nota frumentum asportari posse intra regnum de vno loco ad alium. † Vbi autem iudices vel decuriones facta

2 descriptione tempore penurię cognouerint nõ plus annonæ in prouincia esse, quàm vsibus prouincialiũ sit necessarium, poterunt haud dubie edictum proponere prohibentes frumentum extrahi extra prouinciam sub pœna amissionis frumenti, vel alia, quæ sibi conuenientior visa fuerit, & valebit tale statutum, & erit omnino seruandum sub pœnis in eo cõtentis. Circa cuius statuti interpretationem plura tradit Franc. Ripa in tracta. de peste titul. de remedijs ad conseruandam vbertatem à nume. 42. vsque ad numer. 138. & quod valeat hoc statutum probat authoritate. l. si quis post C. de edifi. priua. l. cotem ferro in princip. ff. de publi. & vectigali. l. 1. & 2. C. quæ res asportari non deb. Hoc tamen prohiberi videtur per tex. in l. 28. tit. 18. infra lib. 6. vbi dicam: interim tamen sententiam nostram probare videtur Afflict. decis. 290. num. 9. & Auile. d. c. 17. prętorum in verbo, a razonables precios, num. 36.

GLOS XII.

Panis exportari extra regnum non potest.

m *Y no fuera dellos por mar ni por tierra para otras partes.* Nota frumentum exportari non posse extra Regnum, nec quodlibet genus panis, vt in l. 25. 26. 27. 29. tit. 18. de rebus prohibitis exportari extra regnum infra lib. 6. vbi Deo duce de hoc dicam latius.

GLOS. XIII.

n *Las leyes de nuestros Reynos.* Scilicet, l. 25. 26. 27. 28. 29. tit. 18. de rebus prohibitis exportari extra regnũ infra lib. 6.

GLOS. XIIII.

Panis extrahi potest de vno loco ad alium intra regnum, extra regnum vero asportari non potest.

o *Vedarse la casa del pan, ni lleuarse fuera dellos.* Notã non posse prohiberi, vt frumentum, vel quodlibet panis genus extrahatur ex vno loco ad alium intra regnum, prohibetur tamen extrahi è regno, & ad aliud asportari, vt in l. 25. & 28. tit. 18. infra lib. 6. vbi dicam.

GLOS. XV.

p *En las penas contenidas en las leyes de nuestros reynos.* Scilicet in d. l. 26. & 27. tit. 18. infra lib. 6.

GLOS. XVI.

q *Reyno de Galizia.* Hic incipit lex excipere loca, ad quę panis taxatio non extenditur, & statim reddit rationem, quare hoc fiat, vt dicam in glos. sequen.

GLOSS. XVII.

1 *Taxatio victualium vel mercium fieri non debet in locis vbi aliunde exportantur.*

2 *Taxatio mercium, vel victualium in regno Peru, maximè in oppido Potosi, perniciosissima.*

r *Se proueen de acarreo de otras partes.* Notã text. singularissimum prohibentem taxationem vllam fieri victualium seu mercium, quę ab exteris exportantur ad ciuitates vel loca, quę victualibus seu mercibus carent, nisi aliunde exportentur: ne exteri arceantur

2 ab huiusmodi exportatione, quod in publicum incõmodum, & perniciem resultaret. † Quod nimium conducit ad moderationem regni nostri Peru, vbi merces ex Hispania proferuntur, quarum taxatio perniciosissima esset, sicut & potissimum Imperialis oppidi Potosi, sterilis valde, vbi nil aliud producitur præter argentum, cui omnes ibi commorantes dediti sunt, si aliunde merces non asportarentur, & victualia, cessaret grande & famosissimum commercium eius oppidi, quod in damnum totius Christianitatis redundaret, vt est notissimum, quare taxationem nullam mercium nec victualium fieri vnquã permisimus huius regiæ cancellariæ prætores.

¶ *Ley ij. Que demas del precio en que esta tassado el pan, se paguen las leguas del porte a cierto precio.*

¶ *Don Felipe II. a 16. de Abril de 1558. años.*

¶ Mandamos, que guardandose la dicha pragmatica,[a] en todo lo demas, segun y como, y por la forma que en ella se cótiene, en quanto al trigo, ceuada, centeno, y auena, que viniere de fuera parte a las dichas ciudades, villas, y lugares, demas y aliende del precio q̃ cóforme a la dicha pragmatica se puede vender, puedan pedir y lleuar los q̃ ansi lo truxeren de fuera parte,[b] seys marauedis por legua cada hanega de trigo y centeno, y a cinco por legua de cada hanega de ceuada y auena, trayendo testimonio por ante escriuano del lugar donde lo compraren, y presentando el dicho testimonio ante la justicia, o personas que para esto por la dicha justicia fueren deputadas, y jurando ser cierto y verdadero, y q̃ no ha auido fraude ni cautela, y mandamos que por la presentacion del dicho testimonio, ni por el dicho juramento y diligencia, no le sea lleuado cosa alguna, y que las justicias den orden como lo suso dicho se haga sin molestia ni detenimiento alguno, diputando el escriuano, o escriuanos y personas ante quien lo susodicho se ha de hazer y presentar, y proueyédo que esten siempre en el lugar y partes que conuenga, de manera que los que truxeré el dicho pan, sean bien tratados y despachados,[c] como conuenga.

GLOSS. I.

a *Que guardandose la pragmatica.* Scilicèt lex precedés.

GLOS. II.

1 *Mercium æstimatio quæ aliunde exportantur, quomodo fieri debeat.*
2 *Iudex in arbitrarijs quid inspicere debeat.*

b *Puedan pedir y lleuar los que assi lo truxeren de fuera parte.* Optimus quisque iusti pretij mercium arbitrator id in primis inspicere debet, si res aliúde exportentur, quas expensas, quosuè labores in asportádo mercator perpessus fuerit, vt ob eas res pretium augeatur dummodò ob id iustum communi hominum æstimatione non excedat pretium, vt ex Domi. Soto, & alijs laté deduximus supra hoc lib. tit. 11. de emptio. & venditio. l. 1. glos. 2. numero. 7. & 8. pro
2 nobis est lex ista. 2 Et quia cum hoc iudicis arbitrio relinquatur, expressumque nó inueniatur, procedere oportet æquitate seruata, semper in humaniorē partem declinando, secundum quod personæ, causæ, loca, & tempora postulauerint, vt in eleganti. c. ex parte tua de transactio. cap. de causa. §. illis de offic. l. 1. §. de iure deliberan. notat Ias. in l. 4. §. condemnatum, num. 3. ff. de re iudica.

GLOSS. III.

1 *Frumentum vel annonam exportātes, sunt benigne tractandi, & quàm breuißime expediendi.*
2 *Annonam exportantibus potest præmium constitui, & exemptio eis promitti.*

c *De manera que los que truxeren el dicho pan, sean bien tratados y despachados.* Nota eos qui detulerint annonam, vel victualia, debere benigne tractari, & quàm breuissime expediri, vt deinceps alliciantur
2 merces aduehere. 2 Hinc eis præmium cóstitui posse inquit text. in l. 1. C. de frumento vrb. Alexand. exemptionesque promitti posse colligitur ex l. 1. C. de nauicula libr. 10. & l. 1. ff. de nundi. vt Ripa aduertit in dict. tracta. de peste titul. de remedijs præseruatiuis contra pestem numer. 193. & 194.

¶ *Ley iij. Que acrecienta el precio de la ceuada a ciento y ochenta y siete marauedis la fanega.*

¶ *Don Felipe II. en el bosque de Segouia 29. de Agosto de 1566. años.*

¶ Ordenamos y mandamos, que desde el fin del mes de Mayo, del año que viene de mil y quinientos y sesenta y siete en adelante, se pueda vender la hanega de ceuada,[a] a precio de ciento y ochenta y siete marauedis, y no pueda subir del dicho precio so las penas contenidas en las leyes antes desta, có que en lo que toca al precio del porte de las leguas, y en quanto a las tierras exceptadas por las dos leyes antes desta, y en todo lo demas en las dichas leyes contenido, se guarde segun, y como en ellas se contiene.

GLOS.

Digitized by Google

GLOSS. I.

Hordeum an comprehendatur appellatione frumenti vel panis.

a *De cenada.* Per legem istam & superiores tollitur dubium, an prohibitio extrahendi frumentum extendatur ad hordeum, quod latè examinat Ripa in tract. de peste tit. de remedijs ad conseruandam vbertatẽ 3. quęst. nume. 57. & Auiles. in ca. 17. pretorum in verbo a razonables precios nume. 36. versi. quoque, qui tamen leges nostras non habere locum in hordeo, quatenus prohibent asportationem frumenti, seriò asseuerat, quod tamen mihi non probatur, quando quidem ita taxatur hordeum, sicut & frumentum, & in vtroque eadem ratio militat. quare idem ius statui debere arbitror: & quia panis ex communi vsu loquendi hordeum quoque comprehendit, qui vsus attendi debet, vt in. l. cum de lanionis. §. asinam. ff. de fundo instructo.

¶ His commentarijs hodie tertio die paschatis resurrectionis anni à natiuitate Domini septuagesimi sexti supra millesimum quingentesimum finem imponimus. Quid autem prestiterimus, periti candidi iudicẽt, quibus omnia nostra, iudicioque ecclesię catholicę potissimum submittimus. Scio, non deerunt calumniatores, tenebrionesquè, qui assuetis suis solent vigilantijs lucubrationibus quasi tenebras obijcere; qui oblatrent, dicantque libros ex libris excerpere necessum non esse: sed aliud iudicabunt, si liuore deposito cuncta perlegerint. Videbunt etenim nihil ab alijs authoribus mutuatũ, eorum suppresso nomine. Fateor tamen nihil boni denuo dici posse, quin prius sit dictum, nisi superbia elati delirare velimus. Ordinem verò, quo leges explicantur, materię disponuntur, resolutionesque adaptantur, inspicere debent, qui synceto & cãdido animo labores nostros intueri velint, vt inde diiudicent, quid authori rependere debeant. Cæterùm gloriam & honorẽ soli Deo trino & vni, à quo hæc, si quæ bona sunt, accepimus, vt par est, tribuimus.

Laus Deo.

598259

BIBLIOTECA NAZIONALE NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

MADRITI,

Excudebat Ludouicus Santius.

Año M.DC.XII.

Digitized by Google

iatica
Na.
oogle

Digitized by Google